

SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO

ułożony przez
WŁADYSŁAWA NIEDŹWIEDZKIEGO
z udziałem
KAZIMIERZA KRÓLA

DZIEŁO NAGRODZONE PRZEZ KRAKOWSKĄ AKADEMJĘ
UMIEJĘTNOŚCI NA KONKURSIE IMIENIA LINDEGO I ZALECONE
PRZEZ SZKOLNĄ RADEJ GALICYJSKĄ DO UŻYTKU SZKÓŁ

WARSZAWA
Nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego
W drukarni „Gazety Handlowej”
Szpitalna, 10
1909

DALSZE SKRÓCENIA

- Ahnk. = Akta historyczne m. Krakowa, r. 1625.
 Czech. = Marcin Czechowicz.
 Glis. = Artur Glisezyński.
 Głeh. = Józef Gotuchowski.
 Grt. = Jan Grotkowski.
 Olszań. = Olszański (biskup wileński).
 Pt. = Józef Potocki.
- Alm. = tłumacz książki: Albertus Magnus, sekretach białogłowskich—Amsterdam, 1698.
 Białog. = Wiersz o fortelach i obyczajach białogłowskich — w. XVII.
 Chrz. = Mikołaj Chrzysztoporski.
 Chrz. = Leon Chrzanowski.
- Bie. = Ludwik Bierkowski.
 Borz. = Ładziław Borzywojowicz.
 Czt. = Jan Czeczot.
 Eśń. = estoński.
 gin. = ginekologiczny.
 Gren. = Ludomir Grendyszyński.
 Hon. = Honter: *Degrammatica libri II*, w. XVI.
 Ku. = Walerjan Kurowski.
- Bran. = Stanisław Brandowski.
 Ceg. = Ceglarski.
 Hep. = Juljan Heppen.
 Jbł. = Władysław Jabłonowski.
 Jnsz. = Jan Janiszewski.
 Kost. = Jakób Kostrzewski.
 Mn. = Helena Mnišek.
- Bbr. = Władysław Boberski.
 Brt. = Wacław Berent.
 Chot. = Ferdynand Chotomski.
 Fm. = Flaum.
 Grj. = Józef Grajner.
 Kau. = kaukaski.
 Krak. = Akta historyczne m. Krakowa, 1624.
 Lsk. = Jerzy Laskarys.
 Nb. = Teodor Narbutt.
 Ndż. = Zygmunt Niedźwiecki.
- Sen. = Seneki „*Formulae honestae vitae*”, 1541.
 Szer. = Djarjusz wojny z Szeremietem r. 1660, wyd. Ambr. Grabowskiego.
 Wien. = Antoni Wieniawski, w. XVII.
 Zal. W. = Władysław Zalewski.
 Zym. = Obrządek pogrzebu Zygmunta I, r. 1548.
- Grot. = Jan Grotkowski, w. XVII.
 Łop. = Hieronim Łopaciński.
 Macz. = Andrzej Maczusi.
 Mr. = Józef Majer.
 Pc. = Witold Pracki: *Gwara ślesińska*.
 Twr. = Kacper Twardowski.
- Lap. = Paweł Lapartowicz, r. 1623.
 lud. = ludwisarski.
 Lustr. = Księgi lustracyjne, r. 1597.
 Narz. = Józef Narzyski.
 Rab. = Władysław Rabski.
 Wier. = Jan Wiernikowski.
 Wsz. = Teofil Wszelaki.
- Nuc. = Sebastjan Nuceryn (Orzeszko).
 Podw. = Klemens Podwysocki.
 Pszń. = Konrad Prószyński.
 Sta. = Edmund Stawiski.
 Trj. = Adam Trojanowski.
 Wych. = Jan z Wycholówki (w. XVII).
 Wż. = Franciszek Wężyk.
- Pfn. = Feliks Pfan „*Zasady sztuki położniczej*”—Lwów 1838.
 Plń. = Aleksander Poliński.
 Sem. = semicki.
 Sprz. = Ksawery Sporzyński.
 Szn. = J. Sznabl.
 Woł. = Ekstrakt majtności Wołoszyna z roku 1776.
 Wtk. = Stanisław Witkowski.
 Zin. = Józef Zieliński.

SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO

SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO

JANA KARŁOWICZA, ADAMA KRYŃSKIEGO
i
WŁADYSŁAWA NIEDŹWIEDZKIEGO.

TOM V

Pr ó b a — R.

ułożony przez
WŁADYSŁAWA NIEDŹWIEDZKIEGO
z udziałem
KAZIMIERZA KRÓLA

DZIEŁO NAGRODZONE PRZEZ KRAKOWSKĄ AKADEMJĘ
UMIEJĘTNOŚCI NA KONKURSIE IMIENIA LINDEGO I ZALECONE
PRZEZ GALICYJSKĄ RADĘ SZKOLNĄ DO UŻYTKU SZKÓŁ.

WARSZAWA
Nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego
W drukarni „Gazety Handlowej“

Szpitalna, 10

1912

Spis skrótów w tomie I—V.

a) Wyrazy:

- a. = albo.
Ags. = anglosaski.
Ameryk. = amerykański.
an. = analogja, analogicznie, analogiczny.
anat. = anatomiczny.
Ang. = angielski.
antr. = antropologiczny.
apt. = aptekarski.
Ar. = aryjski, indoeuropejski.
Arab. = arabski.
arch. = archeologiczny.
astr. = astronomiczny.
Azjat. = azjatycki.
bakt. = bakterjologiczny.
bart. = bartniczy.
bed. = bednarski.
Belg. = belgijski.
bezok. = bezokolicznik.
bil. = bilardowy.
biol. = biologiczny.
blach. = blacharski.
Blg. = bułgarski.
blm. = bez liczby mnogiej.
blp. = bez liczby pojedynczej.
bł. = błędnie.
bot. = botaniczny.
Braz. = brazylijski.
Brs. = białoruski.
buch. = buchalteryjny.
bud. = budowniczy.
bur. = bursztyniarski.
chem. = chemiczny.
Chiń. = chiński.
chir. = chirurgiczny.
Chor. = chorwacki.
cieś. = ciesielski.
Clt. = celtycki.
cukier. = cukierniczy.
eukr. = cukrowniczy.
Cyg. = cygański.
cyk. = cyklistowski.
cz. = czasownik, słowo.
czeion. = czcionkarski.
Czes. = czeski.
częstot. = słowo częstotliwe.
częś. = częściczej.
czyn. = czynny.
daw. = dawny, dawniej.
den. = dentystyczny.
der. = dermatologiczny.
Dł. = dolnołużycki.
Dnm. = dolnoniemiecki.
dok. = słowo dokonane.
dom. = domyśla się.
dosł. = dosłownie.
druc. = druciarski.
druk. = drukarski.
- Duńs. = duński.
dziec. = dziecięcy.
Dźwn. = dźwiękonaśladowczy, onomatopieczny.
Dżagat. = dżagatajski.
ekon. = ekonomiczny.
elektrot. = elektrotechniczny.
embr. = embrjologiczny.
Eśń. = estoński.
farb. = farbiarski.
fecht. = fechtunkowy.
fil. = filozoficzny.
Fiń. = fiński.
fiz. = fizyczny.
fizj. = fizjologiczny.
fl. = flisacki.
fortep. = fortepjanistowski.
fot. = fotograficzny.
Fr. = francuski.
garb. = garbarski.
garn. = garniearski.
gie. = geograficzny.
gieol. = geologiczny.
gim. = gimnastyczny.
gin. = ginekologiczny.
gis. = giserski.
Gł. = górnołużycki.
gm. = gminny.
Gnm. = górnoniemiecki.
gorz. = gorzelniczy.
Got. = gocki, gotycki.
gór. = górniczy.
Gr. = grecki.
gram. = gramatyczny.
Grm. = giermański.
haf. = hafciarski.
han. = handlowy.
Hb. = hebrajski.
her. = heraldyczny.
hist. = histologiczny.
Hl. = holenderski.
Hp. = hiszpański.
hut. = hutniczy.
im. = imięstów.
in. = inaczej.
intr. = intronigatorski.
inż. = inżynierski.
ir. = ironiczny.
Japoń. = japoński.
jednot. = cz. jednotliwy.
jęz. = językoznawczy.
jub. = jubilerski.
kam. = kamieniarski.
karc. = karciański.
kip. = kiperski.
kol. = kolejowy.
koł. = kołodziejski.
koń. = koniarski.

kosz. = koszykarski.
 kośc. = kościelny, teologiczny.
 kotl. = kotlarski.
 kow. = kowalski.
 kraw. = krawiecki.
 kuch. = kucharski.
 kuśn. = kuśnierski.
 lek. = lekarski.
 lekc. = lekceważący.
 lep. = lepiej.
 leśn. = leśniczy.
 liez. = liezbnik.
 Lit. = litewski.
 lm. = liczba mnoga.
 lp. = liczba pojedyncza.
 lpd. = podwójna.
 lud. = ludwisarski.
 Łć. = łaciński.
 Łt. = łotewski.
 łyż. = łyżwiarski.
 m. = rodzaj męski.
 Mal. = malajski.
 malar. = malarzski.
 mat. = matematyczny.
 mech. = mechaniczny.
 Meksyk. = meksykański.
 men. = menniecy.
 met. = meteorologiczny.
 mier. = miernicy.
 min. = mineralogiczny (i krystalograficzny, petrograficzny).
 mł. = młynarski.
 Mongol. = mongolski.
 mor. = morski, marynarski.
 Moraw. = morawski.
 mul. = mularski.
 muz. = muzyczny.
 myd. = mydlarski.
 myśl. = myśliwski.
 Ngr. = nowogrecki.
 ni. = nijaki; rodzaj nijaki.
 nied. = niedokonany.
 niek. = niekiedy.
 nieod. = nieodmienny.
 nieos. = nieosobowy, nieosobowo.
 Nł. = nowołaciński.
 Nm. = niemiecki.
 Now. = w nowszych czasach dowolnie utworzony.
 noż. = nożowniczy.
 ogr. = ogrodnicy.
 okrzyk. = okrzykowy, wykrzyknikowy.
 okul. = okulistyyczny.
 org. = organmistrzowski.
 Orm. = ormiański.
 os. = osoba.
 osn. = osnowa (temat, źródłosłów).
 p. = patrz.
 pal. = paleontologiczny.
 patol. = patologiczny.
 Pg. = portugalski.
 piecz. = pieczętarski.
 piek. = piekarski.
 piern. = piernikarski.
 piesz. = pieszotliwy.
 piw. = piwowarski.
 pi. = pień (pierwiastek).
 poch. = pochodny, pochodzi.
 poet. = poetycki.
 pog. = pogardliwy.
 Pol. = polski.
 poł. = położniczy.

por. = porównaj.
 posp. = pospolity, nieliteracki.
 pouf. = poufały.
 pow. = powoźniczy.
 powr. = powroźniczy.
 późn. = późniejszy.
 pp. = przy padek.
 praw. = prawniczy.
 prow. = prowincjonalny.
 Prs. = perski.
 Prz. = przysłówie.
 przeć. = pojęcie przeciwne.
 przen. = przenośnie.
 przyi. = przyimek.
 przym. = przymiotnik.
 przyrod. = przyrodniczy.
 przys. = przysłówek, przysłówkowo.
 ps. = psychologiczny.
 Pśń. = pieśń.
 pusz. = puszkarski.
 ret. = retoryczny.
 ręk. = rękawicznicy.
 rod. = rodzaj (gramatyczny).
 rol. = rolnicy.
 Ros. = rosyjski.
 roś. = roślina.
 rozk. = rozkazujący.
 rub. = rubaszny.
 Rum. = rumuński.
 ryb. = rybacki.
 rz. = rzeczownik.
 rzem. = rzemieślnicy.
 rzeź. = rzeźniczy.
 rzeźb. = rzeźbiarski.
 S. = staro-
 siód. = siodlarski.
 S. Irl. = staro-irlandzki.
 Skd. = skandynawski.
 Skr. = sanskrycki.
 skróc. = skrócone, skrócenie.
 sld., sł. lud. = słoworód ludowy (nowotwór, analogizm).
 Sł. = słowiański.
 Słc. = słowacki.
 sld. = słoworód.
 sł. lud. p. sld.
 Słń. = słowieński.
 sp. = spółnik.
 Srb. = serbski.
 st. n. = stopień najwyższy.
 st. r. = stopień równy.
 st. w. = stopień wyższy.
 stol. = stolarski.
 szereg. = szerególnie.
 szczt. = szcztokarski.
 szew. = szewcki.
 szk. = szklarski.
 szm. = szmuklerski.
 Szwed. = szwedzki.
 ś. = się.
 ślus. = ślusarski.
 Śr. = średniowieczny.
 Śr. Grn. = średniowieczno-górnoniemiecki.
 Śr. Łć. = średniowieczno-łaciński.
 tap. = tapicerski.
 Tat. = tatarski.
 teatr. = teatralny.
 tech. = technologiczny.
 tel. = telegraficzny.
 terat. = teratologiczny (= o potworach).
 tkac. = tkacki.
 tok. = tokarski.

Tur. = turecki.
 ucz. = uczniowski.
 Ukr. = ukraiński
 Ur. = uralsko-altyjski.
 w. = wykrzyknik.
 wet. = weterynarski.
 Węg. = węgierski.
 węgl. = węglarski.
 wiośl. = wiosłarski.
 wł. = imię własne.
 właśc. = w znaczeniu właściwym; właściwie.
 Włos. = włoski.
 wog. = wogóle.
 woj. = wojskowy.
 wym. = wymawia się.
 z. = zaimek.
 zag. = zagadka.
 zam. = zamiast.
 zap. = zapewne.
 zb. = zbiorowy.
 Zd. = zendzki.
 zdń. = zdński.
 zdr. = zdrobniały.
 zeg. = zegarmistrzowski.
 zgr. = zgrubiły.
 zł. = złodziejski.
 zn. = znaczenie, w znaczeniu.
 zool. = zoologiczny.
 zoot. = zootomiczny.
 ź. = żeński; rodzaj żeński.
 żart. = żartobliwy.
 Żyd. = żydowski.
 † staropolski.
 ! wyraz, którego unikać należy.
 × mało używany.
 [] gwarowy.
 < > uwaga o pochodzeniu wyrazu.
 * domniemana postać wyrazu.

b) Autorowie i źródła.

AB. = August Bielowski.
 Abg. = Abgar Sołtan (Michał Abgarowicz).
 Abr. = Władysław Abraham.
 Ad. = Samuel Adalberg.
 Adam. = Adam Ferdynand Adamowicz.
 A. G. = Marja Aret Golezewska.
 Ahmk. = Akta historyczne miasta Krakowa r. 1625.
 A. Jag. = Anna Jagiellonka.
 Ajg. = Piotr Ajgner.
 AKS. = A. K. Smaczniński.
 Alb. = Albertus z wojny.
 Alber. = Jan Albertrandi.
 Alm. = tłómacz książki: Albertus Magnus, o sekretach białogłowskich — Amsterdam, 1698.
 An. = Władysław Ludwik Anceyc.
 And. = Antoni Andrzejowski.
 And. z Kobyl. = Andrzej Glaber z Kobylina.
 Ant. = Karol Antoniewicz.
 Ant. z Krzem. = Antonin z Przemysła.
 Arc. = Krzysztof Arciszewski.
 Art. haft. = Artykuły cechu hafciarskiego.
 Ask. = Szymon Askenazy.
 Asn. = Adam Asnyk.
 Auszp. = Kazimierz Auszpurger.
 Azul. = Azulewicz.
 Bach. = Feliks Bachowski.
 Baka. = Józef Baka.
 Bal. = Michał Baliński.
 Balc. = Oswald Balzer.
 Baliń. = Karol Baliński.
 Bals. = Kaeper Balsam.
 Bał. = Michał Bałucki.
 Ban. = Jerzy Samuel Bandtkie.
 Ban. W. = Wincenty Bandtkie.
 Bar. = Sadok Barącz.
 Baran. = Marjan Baraniecki.
 Bardz. = Jan Alan Bardziński.
 Barszcz. = Jan Barszczewski.
 Bart. = Julian Bartoszewicz.
 Bart. A. = Artur Bartels.
 Bartk. = Bartkowski.
 Baz. = Cyprjan Bazylik.
 Bądz. = Antoni Bądzkiewicz.
 B. B. = Biblia Brzeska.
 Bbr. = Władysław Boberski.
 BdC. = Jan Baudouin de Courtenay.
 Beł. = Stanisław Bełza.
 Bełc. = Adam Bełcikowski.
 Bem. = Antoni Gustaw Bem.
 Bemb. = Mateusz Bembus.
 Bent. = Feliks Bentkowski.
 Bent. W. = Władysław Bentkowski.
 Bern. = Feliks Bernatowicz.
 Berw. = Ryszard Berwiński.
 Bew. = Beverley czyli Gracj angielski, tragedja 1777 r.
 B. G. = Biblia Gdańska.
 Biał. = Jan Białoocki.
 Białob. = Marcin Białobrzesci.
 Białog. = Wiersz o fortelach i obyczajach białogłowskich — w. XVII.
 Bie. = Ludwik Bierkowski.
 Biel. = Tomasz Bielawski.
 Biel. J. = Joachim Bielski.
 Biel. M. = Marcin Bielski.
 Biel. P. = Piotr Bieliński.
 Bier. = Czesław Biernacki.
 Bies. = Biesiady Baltyzera.
 Big. = Henryk Biegeleisen.
 Birk. = Fabjan Birkowski.
 Bk. = Piotr Baryka.
 Bl. = Jan Bloch.
 Bliż. = Józef Bliżiński.
 Błaż. = Marcin Błażowski.
 Blot. = Hipolit Blotnicki.
 Bob. = Michał Bobrzyński.
 Bobr. = Florjan Bobrowski.
 Bobrow. = Jan Bobrowicz.
 Boecz. = Boeczyłowicz.
 Bodz. = Bodzantowicz (Kajetan Suffezyński).
 Bog. = Józef Jerzy Boguski.
 Bog. W. = Władysław Bogusławski.
 Bog. Woj. = Wojciech Bogusławski.
 Bogar. = Bogarodzica.
 Boh. = Franciszek Bohomolec.
 Boh. J. = Jan Bohomolec.
 Boh. K. = Franciszek Ksawery Bohusz.
 Boh. M. = Ksawery Michał Bohusz.
 Bońk. = Bońkowski.
 Borz. = Ładzisław Borzywojowicz (Władysław Korotyński).
 Bost. = Ferdynand Bostel.
 Boż. = Bożydar (Edmund Bogdanowicz).
 Br. = Józef Brodowski.
 Bran. = Stanisław Brandowski.
 Brałk. = Daniel Brałkowski.
 Brk. = Aleksander Brückner.
 Brodz. = Kazimierz Brodziński.
 Bron. = Marcin Broniowski.
 Brt. = Wacław Berent.
 Brud. = Zygmunt Brudecki.

Brz. = Paweł Brzostowski.
 Brzoz. = Karol Brzozowski.
 B. Sz. = Biblia Szarozspatacka, w. XV.
 Bt. = Zdzisław Bittner.
 Bud. = Szymon Budny.
 Bud. B. = Bieniasz Budny, w. XV.
 Budz. = Michał Budzyński.
 Buk. = Zofja Bukowiecka.
 Bukar. = Pamiętniki Bukara.
 Burl. = Burleszki a. Żarty dla poczciwych kompanów.
 Burz. = Piotr Burzyński.
 Bydg. = Bartłomiej z Bydgoszczy Słownik, 1532.
 Byk. = Piotr Jaksa Bykowski.
 Bz. = Abraham Bzowski.
 Ceg. = Ceglarski
 Cham. = Ksawery Chamiec.
 Chdź. = Jan Borejko Chodźko.
 Chełch. = Henryk Chełchowski.
 Chełm. = Zygmunt Chełmiecki.
 Chęć. = Jan Chęciński.
 Chł. = Antoni Chleboradzki.
 Chleb. = Bronisław Chlebowski.
 Chł. = Kazimierz Chłędowski.
 Chm. = Piotr Chmielowski.
 Chm. B. = Benedykt Chmielowski.
 Chmiel. = Bohdan Chmielnicki.
 Cho. = Jan Kanty Chodani.
 Choc. = Józef Chociszowski.
 Chod. = Stanisław Chodyński.
 Chodk. = Karol Chodkiewicz.
 Chodk. A. = Aleksander Chodkiewicz.
 Chodk. K. = Krzysztof Chodkiewicz.
 Chodź. = Ignacy Chodźko.
 Choiń. = Teodor Jeske-Choiński.
 Choj. = Edmund Chojcecki.
 Chom. = Jan Chomętowski.
 Chot. = Ferdynand Chotomski.
 Chr. = Wojciech Chrościński, 1597.
 Chrz. = Mikołaj Chrzysztoporski.
 Chrzan. = Wojciech Chrzanowski.
 Chrzasz. = Pamiętniki Chrzaszczewskiego.
 Chrzn. = Leon Chrzanowski.
 Chwal. = Stanisław Chwałczewski.
 Cieh. = Mikołaj Cichocki.
 Ciec. = Franciszek Ciecierski.
 Ciecisz. = Cieciszewski.
 Ciek. = Piotr Ciekliński.
 Cieszk. = August Cieszkowski.
 Comp. = Compendium medicum, to jest Krótkie zebranie chorób, 1767.
 Corp. = Corpus juris polonici (Kraków, 1906).
 Cyan. = Jędrzej Cyankiewicz.
 Cyg. = Mateusz Cygański.
 Cyw. albo Gle. = Ustawy cywilne dla Galicji Zachodniej, r. 1797.
 Cz. = Tadeusz Czaeki.
 Czahr. = Adam Czahrowski.
 Czaj. = Antoni Czajkowski.
 Czajk. = Michał Czajkowski.
 Czar. = Bronisław Czarnik.
 Czart. A. = Adam Czartoryski (G. Z. P.).
 Czech. = Marcin Czechowicz.
 Czem. = Paweł Czempiński.
 Czer. = Rafał Józef Czerwiakowski.
 Czerm. = Wiktor Czermak.
 Czern. = Gustaw Czerniecki.
 Czer. S. = Stanisław Czerski.
 Czers. = Księgi czerskie 1415.
 Cziah. = Piotr Cziahowski.
 Cz. J. = Józef Czech.
 Czoł. = Aleksander Czołowski.

Czt. = Jan Czeeczot.
 Czucz. = Aleksander Czuczynski.
 Cwik. = Ludwik Cwikliński.
 DAb. = DIALOG o Abrahamie (w. XVI).
 Damb. = Samuel Dambrowski.
 Dan. = Gustaw Daniłowski.
 Dar. = Adam Darowski.
 Dar. J. = Jan Kazimierz Darowski.
 Darow. = Aleksander Weryha Darowski.
 Das. = Wacław Dasypodius.
 Dąb. = Ignacy Dąbrowski.
 Dd. = Maurycy Dzieduszycki.
 Dek. = Jan Dekan.
 Dekal. = Dekalog, w. XV.
 Deo. = Deotyma (Jadwiga Łuszczewska).
 Derd. = Hieronim Derdowski.
 Dęb. = Władysław Michał Dębicki.
 Dęb. L. = Ludwik hr. Dębicki.
 Dęboł. = Wojciech Dębołęcki.
 Dgie. = Dykejonarz geograficzny, 1782.
 Diet. = Dictionarium trium linguarum, 1541.
 Djar. gr. = Djarjusz sejm grodzieńskiego 1784.
 Djar. w. = Djarjusz marszu wiedeńskiego, 1683.
 Dm. = Franciszek Ksawery Dmochowski.
 Dmush. = Ludwik Adam Dmushewski.
 Dobr. = Adam Dobrowolski.
 Dobrz. = Stanisław Dobrzański.
 Donim. = Antoni Donimirski.
 Dor. = Krzysztof Dorohostajski.
 Dow. = Dowód jasnej szkody cudzoziemskich pieniędzy, 1645 r.
 Dowg. = Anioł Dowgird.
 Drozd. = Jan Drozdowski.
 Drużb. = Elżbieta Drużbacka.
 Drz. = Pamiętniki Drzewieckiego.
 Dub. = Piotr Dubiński.
 Dub. M. = Marjan Dubiecki.
 Dudz. = Michał Dudziński.
 Duńcz. = Stanisław Duńczewski.
 Dutk. = Walenty Dutkiewicz.
 Dworz. = Ignacy Karol Dworzaczek.
 Dyak. = Mikołaj Dyakowski.
 DyB. = Benedykt Dybowski.
 Dyb. = Władysław Dybowski.
 Dyg. = Adolf Dygasiński.
 Dyk. M. = Dykejonarz Medyki.
 Dzd. = A. Bogdan Dziedziki.
 Dział. = Tytus Działyński.
 Dzed. = Wojciech Dzeduszycki.
 Dzierz. = Józef Dzierzkowski.
 Dzew. = Dziewostąb Dworski mięsopustny z czasów Władysława IV.
 Dzik. = Kodeks dzikowski, 1501.
 Dzw. = Jan Dzewonowski.
 Ehr. = Gustaw Ehrenberg.
 Ejs. = Marcin Ejsymont.
 Ek. = Ekonomia albo Gospodarstwo, r. 1664.
 Epist. = Epistola albo List Rabi Samuela, 1538.
 Er. = Erotyki, Fraszki, Obrazki, Epigramaty Anonima protestanta, w. XVI.
 Erl. = Zabytek jez. pols. z początku w. XVI z rękop. bibliot. uniw. w Erlangen (wyd. J. Malinowski).
 Ern. = Ernesti.
 Es. = Esteja.
 ES. = Euzebjusz Słowacki.
 Est. = Ewaryst Estkowski.
 Estr. = Karol Estreicher.
 Ew. s. Mat. = Ewangelja świętego Mateusza.
 Eww. = Ewweli-Bej.
 Ext. = Exterus (Ludwika Godłowska).
 Ez. = Żywot Ezopa Bernarda Lubelczyka, 1578.

Fac.=Facecje polskie, r. 1624.
 Fal.=Krzysztof Falisowski.
 Faleń.=Feliejan Faleński.
 Falib.=Krzysztof Franciszek Falibogowski.
 Falim.=Stefan Falimierz.
 Farn.=Stanisław Farnowski.
 Fel.=Alojzy Feliński.
 Feliń.=Zygmunt Feliński.
 Fel. S.=Szcześny Feliński.
 Fil.=Filozof bez religii (Fran. Ksaw. Bohusz).
 Filip.=Kazimierz Filipowicz.
 Fin.=Ludwik Finkiel.
 Flń.=Ewa Felińska.
 Fon.=Ignacy Fonberg.
 Form.=Seneki Formula honestae vitae, 1541.
 Fors.=Choroby drzew Forsytha (przekład).
 Warszawa, r. 1791.
 Fort.=Fortuny i cnoty różność, 1524.
 Fred. A.=Aleksander Fredro.
 Fred. J.=Jan Aleksander Fredro.
 Fred. M.=Andrzej Maksymilian Fredro.
 Fund.=Fundamenta wiary.
 Fur.=Stefan Furman.
 Gac.=Józef Gacki.
 Gad. albo Gadom.=Jan Gadomski.
 Galat.=Joanniejusz Galatowski.
 Gał.=Jędrzej Gałka z Dobeżyna.
 Gam.=Gamaston (Gustaw Kamiński).
 Garcz.=Stefan Garczyński (pisarz XIX wie-
 ku).
 Garczyn.=Stefan Garczyński (pisarz XVIII
 wieku).
 Gasz.=Konstanty Gaszyński.
 Gaw.=Marjan Gawalewicz.
 Gawar.=Wincenty Hipolit Gawarecki.
 Gawiń.=Jan Gawiński.
 Gawr.=Franciszek Rawita Gawroński.
 Gawroń.=Jędrzej Gawroński (1740—1813).
 Gaś.=Wacław Gaśiorowski.
 Gd.=Modlitwy gdańskie.
 Gdac.=Gdaciusa „Kazania“, 1644—47, Toruń.
 Gemb.=Bronisław Gembarzewski.
 Gers.=Wojciech Gerson.
 Gęb.=Jakób Gębicki.
 Gil.=Paweł Gilowski.
 Gill.=Agaton Giller.
 Girt.=Sebastjan Girtler.
 Gl. a. Glog.=Zygmunt Gloger.
 Gle. p. Cyw.
 Gl. Ep.=Glossa super Epistolas.
 Glicz.=Erasm Gliczner.
 Gliń.=Kazimierz Gliński.
 Gliń. J.=Józef Gliński.
 Gliń. Z.=Ziemowit Gliński.
 Glis.=Artur Gliszczyński.
 Glog. p. Gl.
 Glos.=Glosy z wieku XV.
 Gluż.=Józef Glużyński.
 Głeh.=Józef Głuchowski.
 Gnat.=Jan Gnatowski.
 Gocz.=Wojciech Goczałkowski.
 God.=Cyprian Godebski.
 Godl.=Ludwika Godlewska.
 Gol.=Filip Golański.
 Golj.=Krzysztof Goljan.
 Goł.=Łukasz Gołębiowski.
 Gołb.=Seweryn Gołębiowski.
 Gom.=Wiktor Gomulicki.
 Gor.=Anton Gorecki.
 Gorez.=Piotr Gorezyn.
 Gosł.=Stanisław Gosławski.
 Gosł. M.=Maurycy Gosławski.

Gost.=Anzelm Gostomski.
 Gostk.=Wojciech Gostkowski.
 Gostyń.=Spisanie budowania na zamku go-
 styńskim, r. 1561.
 Gosz.=Seweryn Goszczyński.
 Goś.=Wawrzyniec Goślicki.
 Gór.=Adam Górczyński.
 Górń.=Łukasz Górnicki.
 Górs.=Konstanty Górski.
 Górs. J.=Jakób Górski, 1597.
 Górs. K. M.=K. M. Górski.
 Gr.=Aleksander Groza.
 Grab.=Ambroży Grabowski.
 Grab. B.=Bronisław Grabowski.
 Grab. M.=Michał Grabowski.
 Grab. P.=Piotr Grabowski, 1595.
 Grabow.=Sebastjan Grabowiecki, 1590.
 Gray.=Stanisław Graybner.
 Grez.=Jan Gorczyzewski.
 Greg.=Jan Kanty Gregorowicz.
 Greg. K.=Kazimierz Gregorowicz.
 Gren.=Ludomir Grendyszyński.
 Grj.=Józef Grajert.
 Groch.=Stanisław Grochowski
 Grod.=Jan Grodwagner.
 Grodz.=Grodzki.
 Groic.=Bartłomiej Groicki.
 Grot., Grt.=Jan Grotkowski, w XVII.
 Grt. p. Grot.
 Grudz.=Stanisław Grudziński.
 Grusz.=Artur Gruszecki.
 Grz.=Stanisław Grzebski.
 Gut.=Błażej Gutkowski.
 Gwag.=Aleksander Gwagnin.
 Gwar.=Słownik gwar Jana Karłowicza.
 Haj.=Hajota (Helena Janina z Boguskich Szole-
 Rogozińska).
 Haur.=Jakób Kazimierz Haur.
 Hel.=Zygmunt Antoni Helcel.
 Henr.=Henrichman.
 Hep.=Juljan Heppen.
 Herb.=Jan Herburt.
 Hil.=Ojciec Hilarjon (Falęcki).
 Hist. Aleks.=Historja o żywocie i znamienitych
 sprawach Aleksandra W., 1551.
 Hist. w Lan.=Historja w Landzie, 1568.
 Hist. rzym.=Historje rzymskie.
 Hist. uc.=Historja barzo ucieśzna, 1665.
 H. Jana.=Historja prawdziwa księcia finlandz-
 kiego Jana, 1570.
 Hof.=Klementyna z Tańskich Hoffmanowa.
 Holew.=Władysław Holewiński.
 Hol.=Ignacy Hołowiński.
 Hon.=Honter: De grammatica libri II, w. XVI.
 Hor.=Józef Hordyński.
 Hosz.=Konstanty Hoszowski.
 Hös.=Ferdynand Hösiek.
 H. Pol.=Herbarz rodzin szlacheckich Królestwa
 Polskiego.
 HR.=Hube: Roty przysięg z w. XIV i XV.
 Hrb.=Benedykt Herbst.
 H. Tr.=Historja Trojańska (z r. 1563).
 Hube.=Michał Jan Hube.
 Hube R.=Romuald Hube.
 Hul.=Benedykt Hulewicz.
 Hylz.=Jan Augustyn Hylzen.
 IGost.=Inwentarz starostwa gostyńskiego r.
 1726.
 In. I.=Inwentarz ilski.
 Ins. c. l.=Instruktarz celny litewski.
 Ist. o św. Józ.=Istoria o św. Józefie (1540).
 Iż.=Iżycki.

Jabcz. = Jan Nepomucen Jabczyński.
Jabl. = Jan Jabłonowski.
Jabl. J. A. = Józef Aleksander Jabłonowski.
Jach. = Stanisław Jachowicz.
Jag. = Stanisław Serafin Jagodyński.
Jak. J. = Józef Jakubowski.
Jak. W. = Wojeiech Jakubowski.
Jam. = Stanisław Jamiołkowski.
Jan. = Jan Januszowski.
Jan. Cz. = Czesław Jankowski.
Jan Kaz. a. J. Kaź. = Jan Kazimierz, król.
Janecz. = Pamiętniki Janczara Polaka.
Jank. = Edmund Jankowski.
Jar. = Feliks Paweł Jarocki.
Jaracz. = E. Jaraczewska.
Jaroch. = Kazimierz Jarochowski.
Jarz. = Adam Jarzembski.
Jaś. = Jan Nepomucen Jaśkowski.
Jbł. = Władysław Jabłonowski.
Jell. = Cezary Jellenta (Napoleon Hirszbard).
Jeł. = Aleksander Jełowicki.
Jen. = Ludwik Jenike.
Jent. = Jentys.
Jez. = Franciszek Jezierski (w. XVIII).
Jeż. = Teodor Tomasz Jeż (Zygmunt Miłkowski).
Jeżow. = Władysław Stanisław Jeżowski, 1638.
Jędrz. = Jan Jędrzejewicz.
JGr. = Podknie Jonasa z Gregorjasem, r. 1598.
J. Kaź. = Jan Kazimierz
JKn. a. Knut. = Rozmowa Janusza Knutla z Chlebówyki, magistrata, r. 1642.
Jnc. = Klemens Janicki.
Jnsz. = Jan Janiszewski.
Jod. = Antoni Narkiewicz Jodko.
Jord. = Jordan (Juljan Wieniawski).
Jun. = Klemens Junosza (Szaniawski).
Jund. = Bonifacy Jundziłł.
Jur. = A. Jurowjusz.
Jurk. = Jan Jurkowski.
J. Zaw. = Jakób Zawisza z Kroczowa.
Kaczk. = Zygmunt Kaczkowski.
Kajs. = Hieronim Kajsiwicz.
Kal. = Walerjan Kalinka.
Kalie. = Bernard Kalicki.
Kam. = Jan Nepomucen Kamiński.
Kamb. = M. Kambon.
Kan. = Klemens Kantecki.
Kant. = Kantyczki.
Karcz. = Wacław Karczewski (Marjan Jasieńczyk).
Karł. = Jan Karłowicz.
Karnk. = Stanisław Karnkowski, 1593, 1596.
Karp. = Franciszek Karpiński.
Karw. = Józef Dunin Karwicki.
Kasp. = Jan Kasprowicz.
Kasz. = Kazimierz Kaszewski.
Kat. G. = Katechizm Gdański.
Kaw. Nar. = Kawalerja Narodowa.
Kawcz. = Maksymiljan Kawczyński.
Kaz. Gnieź. = Kazania Gnieźnieńskie.
Kaz. Święt. = Kazania Świętokrzyskie.
Kaz. 1555. = Kazania niedzielne i świąteczne nieznanego autora, spisane około r. 1555.
Kaęc. = Walenty Kaęki.
Ken. = Józef Kenig.
Kbrz. = Księgi brzeskie, od r. 1402.
Ket. = Wejciech Kętrzyński.
K. G. = Kancjonał Gdański.
Kic. = Bruno Kiciński.
Kierm. = Kiermasz wieśniacki, w. XVII.
Kierśn. = Atanazy Kierśniński.
Kil. = Jan Kiliński.

Kir. = Adam Honory Kirkor.
Kirch. = Henryk Kircheim.
Kis. = Aleksander Kisielowski.
Kisz. = Leon Kiszka.
Kit. = Jędrzej Kitowicz.
KK. = Karol Kaczkowski.
Kkoś. = Księgi kościańskie, od r. 1394.
Kl. = Juljan Klaczko.
Klez. = Józef Kleczyński.
Klecz. = Stanisław Kleczewski.
Klim. = Zofja Klimañska.
Kln. = Antoni Kalina.
Klon. = Sebastian Fabjan Klonowicz.
Kluk. = Krzysztof Kluk.
Kł. p. Kłos.
Kłob. = Adam Antoni Kłobukowski.
Kłok. = Hieronim Kłokocki.
Kłos. = Tomasz Kłos.
Km. = Achaey Kmita.
Kn. = Grzegorz Knapski.
Knc. = Stanisław Koniecpolski.
Kniaź. = Franciszek Djonizy Kniaźnin
Knut. p. JKn.
Kob. = Marejan Kobiernicki, 1589.
Kobl. = Józef Koblański.
Kochan. = Jan Kochanowski.
Koch. J. = Jędrzej Kochanowski.
Koch. W. = Wespazjan Kochowski.
Kol. = Kołęda, komedia 1778 r.
Kolb. = Oskar Kolberg.
Koł. = Kłemens Kołaczkowski.
Kolak. = Stanisław Kołakowski.
Kołł. = Hugo Kołłataj.
Kom. = Ignacy Komorowski.
Kon. = Marja Konopnicka.
Konar. = Alfred Konar.
Kon. St. = Stanisław Konarski.
Konecz. = Franciszek Koneczny.
Koń. = Michał Kończa.
Kop. = Izidor Kopernicki.
Kopez. = Onufry Kopezyński.
Kor. = Wincenty Korotyński.
Korez. = Wit Korczewski, w. XVI.
Koron. = Koronowicz (Walerjan Wróblewski).
Koryt. = Onufry Korytyński.
Korz. = Józef Korzeniowski.
Kos. = Wincenty Kosiakiewicz.
Koss. = Józef Kossakowski.
Koss. A. = Antoni Kossakowski.
Koss. H. = Henryk Kossowski.
Kost. = Jakób Kostrzewski.
Kosz. = Stanisław Koszutski.
Kościał. = Willa Zyndram Kościałkowska.
Kośé. = Tadeusz Kościuszko.
Kot. = Józef Kotarbiński.
Kotb. = Edward Kotłubaj.
Kotł. = Henryk Kotłubaj.
Kow. = Zofja Kowerska.
Kowal. = M. Kowalewski.
Kozier. = K. Kozierowski.
Kozł. = Stanisław Kozłowski.
Kozłow. = Wiktor Kozłowski.
Koz. = Kajetan Koźmian.
Koz. A. = Andrzej Edward Koźmian.
KP. = K. Przyborowski.
Kpet. = Kurjer petersburski.
Kpl. = Księgi ziemskie płockie, 1412.
Kpzn. = Księgi ziemi poznańskiej, od r. 1386.
Kraj. = Jan Krajewski.
Kraj. M. = Michał Krajewski.
Krak. = Akta historyczne m. Krakowa, r. 1624.
Kram. = Stanisław Kramsztyk.

Kras.=Ignacy Krasieki.
 Kras. A.=Adam Stanisław Krasieński.
 Krasieński.=Zygmunt Krasieński.
 Krasz.=Józef Ignacy Kraszewski.
 Krasz. K.=Kajetan Kraszewski.
 Krans.=Aleksander Kraushar.
 Krech.=Adam Krechowicki.
 Krem.=Józef Kremer.
 Krm.=Olbracht Karmanowski.
 Krom.=Marcin Kromer.
 Krop.=Ludwik Kropieński.
 Krow.=Marcin Krowicki.
 Krs.=Stanisław Krysiński.
 Krum.=J. Krumłowski.
 Krup.=Jędrzej Krupiński.
 Krup. F.=Franciszek Krupiński.
 Kryń.=Adam Antoni Kryński.
 Krzem.=Stanisław Krzemiński.
 Krzyw.=Ludwik Krzywicki.
 Krzywosz.=Stefan Krzywoszewski.
 Ksej.=Konstytucja sejm 1576.
 Księgi Jez.=Księgi Jezusa, syna Syrachowego.
 Ksk.=Konstytucje sejm koronnego r. 1576.
 Ks. Ł.=Księgi sądowe łeczyckie, od r. 1393.
 Ku.=Walerjan Kurowski.
 Kub.=Ludwik Kubala.
 Kucz.=Walenty Kuczborski.
 Kul.=Jan Alojzy Kulesza.
 Kulicz.=Adam Kuliczowski.
 Kulig.=Mateusz Ignacy Kuligowski.
 Kur.=Ewaryst Andrzej Kuropatnicki.
 Kurp.=Karol Kurpiński.
 Kwiat.=Marcin Kwiatkowski.
 Kźm.=Kajetan Kōzmian.
 L.=Słownik Lindego.
 Lach.=Sebastjan Lachowski.
 Lachn.=Ignacy Lachnicki.
 Lam.=Jan Lam.
 Lange.=Antoni Lange.
 Lap.=Paweł Lapartowicz, r. 1623.
 Las.=Kazimierz Laskowski.
 Lat.=Jan Latos.
 Leg. Al.=Legiēda o św. Aleksym, w. XV.
 Lekar.=Lekarstwo na uzdrowienie Rzpłtej.
 Len.=Teofil Lenartowicz.
 Lencz.=Lenczewski, Relacje Botera Benese, 1609.
 Leon.=Leonard z Urzędowa.
 Leop.=Jan Leopolda.
 Les.=Józef Franciszek Leski.
 Lesz.=Rafał Leszczyński.
 Leszcz.=Stanisław Leszczyński.
 Leszcz. S.=Samuel Leszczyński.
 LeW.=Włodzimierz Lewicki.
 Lew.=F. H. Lewestam.
 Li.=Jan Libicki.
 Lib.=Karol Libelt.
 Lied.=Wacław Rolicz Lieder.
 Lilf.=Wszystkiej Lilfanckiej ziemi opisanie (r. 1567).
 Lip.=Pamiętnik Lipskich.
 Lip. J.=Józef Lipiński.
 Lis.=Ksawery Liske.
 Lis. H.=Henryk Lisieki.
 L.J.=Józef Lompa.
 Lk.=Lekarstwo końskie.
 Lpn.=Augustyna Lipnicki.
 Lsk.=Jerzy Laskarys.
 Lsz.=Jacek Liberjusz, w. XVII.
 Lub.=Edward Lubowski.
 Lubel.=Psałterz Lubelczyka r. 1558.
 Lubien.=Stanisław Lubieniecki.

Lubom.=Stanisław Herakljusz Lubomirski.
 Lustr.=Księgi lustracyjne, r. 1597.
 Łab.=Hieronim Łabęcki.
 Ład.=Remigjusz Ładowski.
 Łag.=Stosław Łaguna.
 Łączn.=Jakób Łącznowolski.
 Łepk.=Józef Łepkowski.
 Łęcz.=Paweł Łęczycki.
 Łęf.=Juljan Łętowski (Władysław Książek).
 Łop.=Hieronim Łopaciński.
 Łoś.=Wincenty Łoś.
 Łoy.=Feliiks Łoyko.
 Łoź.=Walery Łoziński.
 Łs.=Józef Franciszek Łęski.
 Łuk.=Józef Łukasiewicz.
 Łźń.=Władysław Łoziński.
 Mach.=Konrad Machczyński.
 Mac. P.=Encyklopedia Macierzy Polskiej.
 Mac. S.=Samuel Maciejowski.
 Macz.=Andrzej Maczusi.
 Mac. z Roź.=Maciej z Rożana, w. XV.
 Mag.=Antoni Magier.
 Magd.=Artykuły prawa magdeburskiego.
 Magn.=Dominik Magnuszewski.
 Mahr.=Adam Mahrburg.
 Maj.=Erazm Majewski.
 Mak.=Stanisław Makowiecki.
 Mal.=Mikołaj Malinowski.
 Malcz.=Antoni Malczewski.
 Malesz.=Władysław Maleszewski.
 Malin.=Lucjan Malinowski.
 Mal. N.=Norbert Eugienjusz Malinowski.
 Mał.=Antoni Małecki.
 Mal. P.=Piotr Malinowski.
 Małp.=Małpa-Człowiek.
 Małyszcz.=Stanisław Małyszeczycki.
 Małż.=Małżycki (w. XVII).
 Mańk.=Aleksander Mańkowski.
 March.=Marchoń.
 Mark.=Marja Markowska.
 Mas.=Tomasz Massalski.
 Mas. J.=Józef Massalski.
 Mask.=Samuel Maskiewicz.
 Maś.=Ludwik Masłowski.
 Mass.=Marjan Massonius.
 Mat.=Marcin Matuszewic.
 Māt.=Karol Mātýńs.
 Mat. I.=Ignacy Matuszewski.
 Matejko.=Jan Matejko.
 Matl.=Władysław Matlakowski.
 Mącz.=Jan Mączyński.
 Mell.=Zofja Mellerowa.
 Meniń.=Franciszek Meniński.
 Mer.=Henryk Meryzyng.
 Merw.=Bartold Merwin.
 Mey.=Leopold Méyet.
 Mian.=Mikołaj Mianowski.
 Mias.=Kacper Miaskowski.
 Mic.=Tadeusz Miciński.
 Mich.=J. P. de Michelis.
 Mick.=Adam Mickiewicz.
 Mik.=Kacper Mikosza.
 Mik. z Wilk.=Mikołaj z Wilkowiecka, w. XVI.
 Miłk.=Juljan Miłkowski.
 Min.=Józef Epifani Minasowicz.
 Minisz.=Józef Aleksander Miniszewski.
 Min. W.=Władysław Miniewski.
 Mir.=Mirjam (Zenon Przesmycki).
 Mist.=Rozmowa mistrza ze śmiercią.
 M. Koch.=Mikołaj Kochanowski.
 Ml.=Stanisław Mleczko.
 Ml. duch.=Mleko duchowne, r. 1556.

Młodź.=Tomasz Młodzianowski.
 Mn.=Helena Mniszek.
 Mochn.=Maurycy Mochnacki.
 Modl. Konst.=Modlitewnik siostry Konstancji;
 r. 1527.
 Modl. Wac.=Modlitwy Wacława.
 Mol.=Marcin Molski.
 Mor.=Hieronim Morsztyn.
 Mor. A.=Andrzej Morsztyn.
 Mor. K.=Kazimierz Morawski.
 Mor. T.=Teodor Morawski.
 Mor. Tob.=Tobjasz Morsztyn.
 Moracz.=Jędrzej Moraczewski.
 Moraw.=Franciszek Morawski.
 Morz.=Walerja Morzkowska.
 Mosk.=Hieronim Moskorzowski, Moskorzewski,
 Mosz.=Jerzy Moszyński.
 Moż.=Możdżeński.
 Mr.=Józef Majer.
 Mrong.=Krzysztof Celestyn Mrongowjusz.
 Mrow.=Jan Mrowiński, w. XVI.
 Mrz.=Józef Morozewicz.
 Mrze.=Antoni Morzycki.
 Muchl.=Antoni Muchliński.
 Mur.=Murmelius.
 Murin.=Marcin Murinius.
 Muy.=K. J. D. Muyschel.
 Myc.=Jerzy Mycielski.
 Mym.=Franciszek Mymer.
 Nag.=Nagoda (Irena Mrozowicka).
 Nagan.=Edmund Naganowski.
 Nagł.=Antoni Nagłowski.
 Nagur.=Ignacy Nagurezewski.
 Nak.=Józef Nakonieczny.
 Nałk.=Wacław Nałkowski.
 Nam.=Namowy rozliczne, r. 1527.
 Napom.=Napomnienie ku zgodnie (w. XVI).
 Nar.=Adam Naruszewicz.
 Narz.=Józef Narzowski.
 Naw.=Książeczka Nawojki, w. XV.
 Ndź.=Zygmunt Niedźwiecki.
 Nen.=Marceli Neneki.
 Niedź.=Leonard Niedźwiedzki.
 Niem.=Juljan Niemcewicz.
 Niem. A.=Andrzej Niemojewski.
 Niemoj.=Ludwik Niemojowski.
 Niem. S.=Stanisław Niemojewski.
 Nies.=Kacper Niesiecki.
 Niesz.=Statuty nieszawskie Kazimierza Jagiel-
 lończyka.
 Nisz.=Krzysztof Niszczycki.
 Nor.=Cyrjan Norwid.
 Now.=Maksymilian Nowicki.
 Now. M.=Michał Nowodworski.
 Nowiń.=Józefat Nowiński.
 Nowod.=Jan Nowodworski.
 Nr.=Władysław Nehring.
 Nuc.=Sebastjan Nuceryn (Orzeszko).
 Nus.=Józef Nusbaum.
 Ob.=Aleksander Obodziński.
 Ochoc.=Pamiętniki Jana Duklana Ochockiego.
 Ochor.=Juljan Ochorowicz.
 Ocz.=Wojciech Oczko.
 Oczap.=Józef Bogdan Oczapowski.
 Od.=Antoni Edward Odyńiec.
 Od. Sz.=Oddawanie tryumfalne Wasłła Szuj-
 skiego na sejmie warszawskim r. 1611.
 Odym.=Walenty Odymski.
 Oet.=Józef Oettinger.
 Okol.=Szymon Okolski.
 Ol.=Władysław Olendzki.
 Oliz.=Tomasz Olizarowski.

Olsz.=Jakób Olszewski.
 Olszań.=Olszański (biskup wileński).
 Op.=Baltazar Opeć, w. XVI.
 Opal.=Krzysztof Opaliński.
 Opal. Ł.=Łukasz Opaliński.
 Ork.=Władysław Orkan.
 Orł.=Karol Nepomucen Orłowski.
 Orm.=Prawa Ormian, r. 1601.
 Orn.=Jan Ornowski.
 Or Ot=Artur Oppman.
 Ort.=Ortyle prawa magdeburskiego.
 Orw.=Jerzy Orwicz. (Natalja Dzierżkówna).
 Orzech=Stanisław Orzechowski.
 Orzesz.=Eliza Orzeszkowa.
 Os.=Ludwik Osieński.
 Os. A.=Alojzy Osieński.
 Os. J.=Józef Osieński.
 Oss.=Józef Ossoliński.
 Ossol.=Jerzy Ossoliński.
 Ossow.=Gottfried Ossowski.
 Ost.=Ostoja (Józefa Sawicka).
 Ostr.=Teodor Ostrowski.
 Ostr. B.=Bronisława Ostrowska.
 Ostr. S.=Stanisław Ostrowski.
 Ostror.=Jan Ostroróg (Myśliwstwo z ogary).
 Ośw.=Stanisław Oświecim.
 Otw.=Walerjan Otwinowski.
 Padw.=Pieśni, tańce, padwany, w. XVII.
 Pank.=Jan Pankiewicz.
 Papr.=Bartosz Paprocki.
 Papr. F.=Franciszek Paprocki.
 Papr. J.=Jan Aleksander Paprocki.
 Parad.=Paradoksa koronne, 1603.
 Park.=Jakób Parkosz z Żórawicy.
 Pas.=Jan Chryzostom Pasek.
 Paszk.=Marcin Paszkowski.
 Paszk. F.=F. Paszkiewicz.
 Pat.=Jan z Szamotuł Paterek (kazania, 1524).
 Paw.=Adolf Pawiński.
 Pawl.=Stefan Pawlicki.
 Pawlik.=Mieczysław Pawlikowski.
 Pe.=Witold Pracki: Gwara ślesiańska.
 P. cheł.=Prawo chełmińskie.
 Pereg.=Peregrynacja dziadowska, 1614.
 Perz.=Ludwik Perzyna.
 Petr.=Sebastjan Petrycy.
 Pias.=Józef Piasecki.
 Piątk.=A. Piątkowski.
 Piek.=Franciszek Piekosiński.
 Piel.=Eljasz Pielgrzymowski.
 Pien.=Krzysztof Pieniążek.
 Pieńk.=Karol Pieńkowski.
 Piet.=Antoni Pietkiewicz (Adam Pług).
 Pil.=Roman Pilat.
 Pileh.=Dawid Pilehowski.
 Pim.=Euzebjusz Pimin (Piotr Mohyla).
 Piotr.=Jan Piotrowski, w. XVI.
 Piotr. J.=Jakób Piotrowicki, w. XVII.
 Pir.=Grzegorz Piramowicz.
 Pis.=Szymon Pisulewski.
 P. Koch.=Piotr Kochanowski.
 Pleb.=Józef Kazimierz Plebański.
 PmK.=Prawa i przywileje miasta Krakowa
 r. 1560.
 Pobł.=G. Pobłocki.
 Poe.=Hipaejusz Pocij.
 Podcz.=Karol Podczaszyński.
 Podk.=Krzysztof Podkański, w. XVII.
 Podł.=Stanisław Podładowski.
 Podw.=Klemens Podwysocki.
 P. of.=Pamiętniki oficera polskiego.
 Pol.=Wincenty Pol.

Polit. = Pisma polityczne z czasów pierwszego
 bezkrólewia — Kraków, r. 1906.
 Połuj. = Aleksander Połujański.
 Pon. = Józef Poniatowski.
 Ponęt. = Jan Ponętowski (Sejm lubel. 1569).
 Popł. = Seweryn Popławski.
 Poręb. = Edward Porębowicz.
 Post. pr. = Postępek prawa ezartowskiego prze-
 cież narodowi ludzkiemu, r. 1570.
 Pot. = Wacław Potocki.
 Pot. A. = Antoni Potocki.
 Pot. L. = Leon Potocki.
 Pot. S. = Stanisław Potocki.
 Pow. o pap. Urb. = Powieść o papieżu Urbanie.
 Pprus. = Pieśń o porażce pruskiej, r. 1510.
 Pr. = Proteus albo odmieniec, z w. XVI.
 Praż. = Teresa Prażmowska.
 Proch. = Antoni Prochaska.
 Prot. = Jan Protasewicz.
 Prus. = Bolesław Prus (Aleksander Głowacki).
 Prusi. = Jan Prusinowski.
 Prusz. = Seweryna Prusakowa.
 Przem. = Antonin z Przemysła.
 Przedz. = Aleksander Przedziecki.
 Przędz. = Przędziwa, Inu, konopi przyprawa.
 Przyb. = Jacek Przybylski.
 Przybor. = Walerjusz Przyborowski.
 Przybysz. = Stanisław Przybyszewski.
 Przyst. = Aleksander Przystański.
 Przyw. = Przywilej rzeźników sandomierskich,
 w. XVII.
 P. Sand. = Pieśni Sandomierzanina.
 Ps. flor. = Psalterz florjański, w. XIV.
 Psm. = Zenon Przesmycki.
 Ps. puł. = Psalterz puławski, w. XV.
 Ps. 1540. = Psalterz z r. 1540.
 Pszń. = Konrad Prószyński.
 Pt. = Józef Potocki.
 Pudł. = Melchjor Pudłowski.
 Pulp. = Pulpit żyjący, 1781.
 Puł. = Kazimierz Pułaski.
 Pusm. = Krzysztof Pusman, w. XVI.
 Pytl. = H. St. Pytliński.
 Pyzdr. = Księgi pyzdrskie, w. XIV—XV.
 Rab. = Władysław Rabski.
 Rach. = Rachunki zamku niepołomskiego, 1571.
 Radl. = Ignacy Radliński.
 Radz. = Michał Radziwiłł.
 Radz. K. = Krzysztof Radziwiłł.
 Rak. = W. Rakowski.
 Rak. K. = Kazimierz Rakowski.
 Rap. = Wincenty Rapacki.
 Rast. = Edward Rastawiecki.
 Rej. = Mikołaj Rej.
 Rel. 1685. = Djarjusz prawdziwej relacji z 1685
 roku.
 Remb. = Aleksander Rembowski.
 Rew. = Stanisław Rewieński.
 Reym. = Władysław Stanisław Reymont.
 Rob. = Robak złego sumnienia, w. XVII.
 Rod. = Rodoć (Mikołaj Biernacki).
 Rodz. = Marja Rodziewiczówna.
 Rog. = Józef Rogosz.
 Rogal. = Józef Rogaliński.
 Rog. L. = Leon Rogalski.
 Rogoż. = Stefan Szole Rogoziński.
 Rog. St. = Stanisław Roguski.
 Roj. = Kazimierz Rojan.
 Rol. = Józef Rolle (Dr. Antoni J.).
 Rom. = Mieczysław Romanowski.
 Ross. = Stanisław Rossowski.
 Rost. = Józef Rostański.

Rot. = Roty przysięg z w. XV.
 Rozb. = Soter Rozmiar Rozbicki.
 Rozm. = Rozmowa Polaka z Litwinem, 1564.
 Rozm. piel. = Rozmowa niektórego pielgrzyma,
 1549.
 Rozm. um. Pol. = Rozmowy umarłych Polaków.
 Rozmysł. = Rozmyślanie o żywocie P. Jezusa,
 w. XV—XVI.
 Rozw. = Jan Rozwadowski.
 Rud. = Adam Rudnicki.
 Rudom. = Rudomierz (Dziennik, 1665).
 Rul. = Józef Rulikowski.
 Rut. = Welamin Józef Rutki.
 Rwl. = Różnica wiary Luterowej (w. XVII).
 Ryb. = Maciej Rybiński.
 Rybał. = Komedja rybałtowska, 1615.
 Ryb. J. = Jan Rybiński.
 Rych. = Bazyli Rychlewicz, w. XVII.
 Ryd. = Lucjan Rydel.
 Ryg. = Leon Rygiel.
 Ryk. = Erazm Rykaczewski.
 Rys. = Salomon Rysiński.
 Rys. A. = Andrzej Rysiński.
 Rysz. = Józef Ryszkiewicz.
 Ryszk. = Franciszek Ksawery Ryszkowski.
 Rzącz. = G. Rzączyński.
 Rzew. = Henryk Rzewuski.
 Rzew. W. = Wacław Rzewuski.
 Rzęt. = Stanisław Rzętkowski.
 Rzym. = Historje Rzymskie z w. XVII.
 Sak. = Kasjan Sakowicz.
 Sak. K. = Kalikst Sakowicz.
 Salin. = Wojciech Salinarjusz.
 Sap. = Lew Sapieha.
 Sap. J. = Dziennik Jana Piotra Sapiehy, 1608—
 1611.
 Sar. = Stanisław Sarnicki.
 Sarn. = Zygmunt Sarnecki.
 Sb. = Jakób Sobieski.
 Sb. J. = Jan Sobieski.
 Sch. = Franciszek Scheidt.
 Schob. = Feliks Schober.
 Schot. = Herman Schotten.
 Sez. = Ludwik Szaniecki.
 Sekl. = Jan Seklucjan.
 Sew. = Sewer (Ignacy Maciejowski).
 Sęp. = Mikołaj Sęp Szarzyński.
 St. = Leopold Staff.
 Sg. = Słownik geograficzny.
 S. Grodz. = Sejm Grodzieński 1793.
 Siark. = Władysław Siarkowski.
 Siem. = Lucjan Siemieński.
 Siem. J. = Juljan Siemaszko, w. XVIII.
 Siemir. = Józef Siemiradzki.
 Sien. = Marcin Siennik.
 Sienk. = Henryk Sienkiewicz.
 Sier. = Wacław Sieroszewski.
 Sir. = Bernard Maciej Siruć.
 S. K. = Słownik łacińsko-polski wyrazów le-
 karskich F. K. Skobla i A. Kremera.
 Sk. = Fryderyk Skobel.
 Skal. = Pamiętnik Cefasa Skalskiego, 1685.
 Skar. = Piotr Skarga.
 Skarb. = Fryderyk Skarbek.
 Skiba. = Wołody Skiba (Władysław Sabowski).
 Skr. = Stanisław Skrodzki, w. XVII.
 Skrzet. = Wincenty Skrzetuski.
 Sk. umier. = Skarga umierającego.
 Silks. = Sprawa a lekarstwa końskie, 1532.
 SŁ. = Statut Łaskiego r. 1541.
 Słonk. = Marcin Słonkiewicz.
 Słow. = Adam Słowiański.

Słow. = Juljusz Słowacki.
Słown. = Dictionarius quatuor linguarum (1532).
Słpn. = Sługa pani, opera, 1780
Słup. = Stanisław Słupski, w. XVII.
Sł. wil. = Słownik wileński (wydanie Orgel-
branda).
Sm. = Stanisław Smolka.
Smal. = Walenty Smalecius.
Smarz. = Tadeusz Smarzewski.
Smol. = Władysław Smoleński.
Smoli. = Seweryn Smolikowski.
Smotr. = Melecjusz Smotrycki.
Sob. = Franciszek Maksymilian Sobieszczański.
Sok. = August Sokolowski.
Sol. = Stanisław Solski.
Solar. = Mateusz Solarski.
Solt. = Soltys z klechą, komedia, 1616.
Sow. = Leonard Sowiński.
Sp. = Wł. Spausta.
S. Par. = Sąd Parysa, z r. 1542.
Spas. = Włodzimierz Spasowicz.
Spicz. = Hieronim Spieczyński.
Spk. = Sejm piekielny (r. 1622).
Spos. = Sposób, jako zabezpieć, aby pieniądze
wywożone nie były.
Spr. = Sprawa chędogo o Męce Pańskiej, 1544.
Srn. = Stanisław Starzyński.
SS. = Stanisław ze Szezdorkowie.
Sta. = Edmund Stawiski.
Stadn. = Stanisław Stadnicki.
Star. = Szymon Starowolski.
Stark. = Juljusz Starkel.
Starz. = Leopold Starzeński.
Stasz. = Stanisław Stasze.
Stat. Kaz. Jag. = Statut Kazimierza Jagielloń-
czyka r. 1503.
Stat. w. = Statut wiślicki z r. 1541.
St. Aug. = Stanisław August Poniatowski.
Staw. = Sebastjan Stawicki.
Steb. = Ignacy Stebelski.
Stef. = Antoni Stefanowicz, w. XVII.
Stęcz. = Bohusz Zygmunt Stęczyński.
Stł. = Statut litewski z r. 1744.
St. lit. = Statut litewski z r. 1693.
Stoj. = Piotr Stojęński.
Str. = Henryk Struve.
Strasz. = Ludwik Straszewicz.
Strj. = Hieronim Strojnowski.
Stroj. = Stanisław Strojnowski.
Stron. = Kazimierz Stronezyński.
Strum. = Olbrycht Strumiński.
Stryjk. = Maciej Strykowski.
Strzel. = Ustawa towarzystwa strzeleckiego
krakowskiego, 1504.
Sts. = Ludwik Stasiak.
St. wiśl. = Statut wiślicki z r. 1460.
St. Z. = Statut ziemski Zygmunta I.
Sul. = Sulima (Walery Przyborowski).
Sulistr. = Józef Sulistrowski.
Sum. = Sumarjusz umiarkowania monety, r. 1641.
Sumiń. = A. Sumiński.
Sup. = Józef Supiński.
Sur. = Wawrzyniec Surowiecki.
Sur. K. = Karol Surowiecki.
Sus. J. = Jędrzej Suski.
Susz. = Remigjusz Suszyński.
Swad. = Swada polska i łacińska (Lublin r.
1745).
S. wiśl. = Statut wiślicki z r. 1503.
Syg. = Antoni Sygietyński.
Syk. = Erazm Sykst.
Syn. = Michał Synoradzki.

Syr. = Szymon Syreński.
Syrok. = Władysław Syrokomla.
Sz. = Paweł Szczerbiez (Specul. sax. 1581).
Szaj. = Karol Szajnocha.
Szaj. W. = Władysław Szajnocha.
Szani. = Józef Kalasanty Szaniawski.
Szawł. = Teodor Szawłowski.
Szczep. = Józef Szczepkowski.
Szer. = Djarjusz wojny z Szeremietem r. 1660,
wyd. Ambrożego Grabowskiego.
Szn. = J. Sznabl.
Szost. = Urban Szostowicz.
Szt. = Jan Sztoleman.
Sztym. = Eleonora Sztymmer (Ludwik Sztymmer).
Szuj. = Józef Szujski.
Szuk. = Wandalin Szukiewicz.
Szum. = Tomasz Szumski.
Szyd. = Wawrzyniec Szydłowski.
Szym. = Józef Szymonowski.
Szym. A. = Adam Szymański.
Szymon. = Szymon Szymonowicz.
Szym. W. = Wacław Szymanowski.
Szym. z Ł. = Szymon z Łowicza.
Szesz. = Sebastjan Szeszkowski.
Ślós. = Antoni Ślósarski.
Śniad. = Jan Śniadecki.
Śniad. J. = Jędrzej Śniadecki.
Św. = Tomasz Święcki.
Święt. = Aleksander Świętochowski.
Świt. = Piotr Świtkowski.
Św. z Woc. = Świętosław z Wocieszyna, 1449.
Tacz. = Władysław Taczanowski.
Tak. = Taksa żywności, Kraków, r. 1573.
Tarn. = Stanisław Tarnowski.
Tarn. J. = Jan Tarnowski, † 1561.
Tat. = Laciejan Tatomir.
Teof. = Szymon Teofil.
Tet. = Kazimierz Tetmajer.
T. K. = Tadeusz Korzon.
Toł. = Adam Tołłoczko.
Tołw. = Mikołaj Tołwiński.
Tom. = Dyzma Bończa Tomaszewski.
Tomk. = Stanisław Tomkiewicz.
Torz. = Józef Torzewski.
Trejd. = Jan Trejdosiwicz.
Tremb. = Stanisław Trembecki.
Tren. = Bronisław Trentowski.
Trep. = Mścisław Edgar Nekanda Trepka.
Tretj. = Józef Tretiak.
Tręb. W. = Wł. Trębicki.
Trip. = Aniela Triplin.
Trj. = Adam Trojanowski.
Troc. = Michał Abraham Troc.
Troj. = Feliks Trojański.
Trzt. = Trztyprztycki, w. XVII.
Trzyc. = Jędrzej Trzycieski.
Tuch. = Jan Tucholezyk, w. XVI.
Turez. = Juljusz Turezyński.
Tw. = Samuel Twardowski.
Tworz. = Marcin Tworzydło.
Twr. = Kaeper Twardowski.
Tym. = Kantorbery Tymowski.
Tysz. = Aleksander Tyszyński.
Tyszk. = Janusz Tyszkiewicz (w. XVII).
Tyt. pr. magd. = Tytuły prawa magdeburzkiego.
Uj. = Kornel Ujejski.
Un. = Uniwersał poborowy r. 1577.
Uniw. = Uniwersały poborowe od r. 1564 —
1629.
Urb. = Aureli Urbański
Urs. = Jan Ursynus.
Urząd. = Marcin z Urzędowa.

Ust. = O ustanowieniu i upadku konstytucji 3-go maja.
Ustaw. = Ustawa ekonomiczna, 1557.
Ust. cen. = Ustawa cen miasta Warszawy, 1573 r.
Ustrz. = Andrzej Ustrzycki.
Vol. = Volumina legum.
Volek. = Mikołaj Volekmar.
W. = Jakób Waga.
W. A. = Antoni Waga.
Wad. = Józef Wadowski.
Wag. = Stanisław Wagner.
Wal. = Aleksander Walicki.
Wal. = Antoni Wałęcki.
Warg. = Andrzej Wargoeki.
Warsz. = Krzysztof Warszawicki.
Was. = Edmund Wasilowski.
Waśn. = Józef Waśniewski.
Wawrz. z Prażm. = Wawrzyniec z Prażmowa, w. XVII.
Wei. = Teodor Weichardt.
Wej. = Aleksander Wejnert.
Wejs. p. Weys.
Wen. = Poemat „Wenecja“, w. XVI.
Wer. = Józef Wereszezyński.
Wern. = Henryk Wernic.
Wessl. = Marja Wessłówna.
Weys. a. Wejs. = Józef Weysenhoff.
Wezuw. = Zapal Wezuwjusza, 1631.
Węc. = Zygmunt Węclewski.
Węg. = Kajetan Węgierski.
Węgrz. = Antoni Węgrzynowicz.
Węż. = Wężyk Widawski.
Wiel. = Aleksander Wielopolski.
Wiel. W. = Wojciech Wincenty Wielądko.
Wielis. = Wielisław (Eugienjusz Skrodzki).
Wien. = Antoni Wieniawski, w. XVII.
Wier. = Jan Wiernikowski.
Wierzb. = Teodor Wierzbowski.
Wiet. = Hieronim Wietor.
Wig. = Wigilje za umarłe ludzkie, w. XV.
Wikl. = Pieśń o Wiklefie.
Wil. = Paulina Wilkońska.
Wilez. = Albert Wilezyński.
Wilk. = August Wilkoński.
Wirt. = Marja z Czartoryskich ks. Wirtemberska.
Wirz. = Maciej Wirzbięta.
Wiszn. = Michał Wiszniewski.
Wiśl. = Adam Wiślicki.
Wiśn. = Michał Serwacy Wiśniowiecki.
Wiśniow. = Sygurd Wiśniowski.
Wit. = Stefan Witwicki.
Witk. = Stanisław Witkiewicz.
Włod. = Ignacy Włodek.
Wod. = Kazimierz Wodzieki.
Wol. = Konstanty Wolski.
Wol. J. = Jan Wolan.
Wol. W. = Włodzimierz Wolski.
Wolsz. = Wolsztajn.
Wol. = Ekstrakt majątności Wołozyna z r. 1776.
Wor. = Jan Paweł Woronicz.
Wóje. = Kazimierz Władysław Wójoicki.
Wr. = Walenty Wróbel.
Wroc. = Jan Wroczyński.

Wrześ. = August Wrześniowski.
Wsz. = Teofil Wszelaki.
Wtk. = Stanisław Witkowski.
Wuj. = Jakób Wujek.
Wyb. = Józef Wybicki.
Wybr. = Pamiętniki Wybrańskiego.
Wych. = Jan z Wychodówki (w. XVII).
Wypr. = Wyprawa plebańska Albertusa.
Wyrw. = Karol Wyrwicz.
Wys. = Szymon Wysocki.
Wysp. = Stanisław Wyspiański.
Wys. W. = Włodzimierz Wysocki.
Wysz. = Walerjan Wysztyński.
Wż. = Franciszek Wężyk.
Z. A. = Zygmunt August.
Zab. = Ignacy Zaborowski.
Zabl. = Franciszek Zabłocki.
Zabor. = Zaborski.
Zach. = Jan Zacharjasiewicz.
Zachar. = Grzegorz Zacharjasiewicz.
Zag. = Włodzimierz Zagórski.
Zaj. = Szymon Zajączkowski.
Zakrz. = Walenty Zakrzewski.
Zal. = Bohdan Zaleski.
Zal. K. = Kazimierz Zalewski.
Zal. W. = Władysław Zalewski.
Zał. = Andrzej Załuski.
Zał. S. = Stanisław Załęski.
Zam. = Andrzej Zamojski.
Zam. J. = Jan Zamojski.
Zan. = Tomasz Zan.
Zap. = Gabryela Zapolska.
Zaw. = Teodor Zawacki.
Zaw. I. = Ignacy Zawadzki.
Zawil. = Roman Zawiliński.
Ząbk. = Stanisław Ząbkowicz.
Zbył. = Piotr Zbylitowski.
Zbył. A. = Andrzej Zbylitowski.
Zdrow. = Dobrego zdrowia rządzenie, r. 1532.
Zd. Szl. = Zdanie wolnego szlachcica na sejmiki, r. 1608.
Zdziech. = Marjan Zdziechowski.
Zebrz. = Florjan Zebrzydowski, w. XVI.
Ziel. = Gustaw Zieliński.
Ziem. = Eleonora Ziemięcka.
Zigr. = Jan Zigrovius.
Zim. = Bartłomiej Zimorowicz.
Zm. = Roman Zmorski.
Zwr. M. = Zwroćenie Matjasza z Podola.
Zych. = Maurycy Zych (Stefan Żeromski).
Zygm. = Obrządek pogrzebu Zygmunta I, r. 1548.
Ż. Al. = Żywot św. Aleksego (1529).
Żarn. = Grzegorz z Żarnowca.
Ż. B. = Żywot św. Błażeja.
Żbr. = Szcześny Żebrowski.
Ż. E. = Żywot św. Eufraksji, r. 1524.
Żeb. = Teofil Żebrawski.
Żebr. = Jakób Żebrowski.
Żegl. = Arnolf Żeglicki.
Żel. = Władysław Żeleński.
Żer. = Stefan Żeromski.
Ż. Eus. = Żywot św. Eustachjusza (1529).
Żm. = Narecza Żmichowska.
Żoch. = Feliks Żochowski.
Żółk. = Stanisław Żółkiewski.
Żółkow. = Alojzy Gonzaga Żółkowski.

SPROSTOWANIA.

Prażyc. Po †**Prażać** dodać I; 2 zamienić na 3 a 3 na 4 i tutaj dodać rusztować.
Produkt. Pod 3 w wyrazie *odcinek* wyrzucić *n* (ma być *odcinek*).

Przecios. Dodać p. **Przycies.**
Rojnik. Zam. lectorum ma być tectorum.
Rosocha. Dodać zdr. **Rososzka.**

Próba, y, lm. y, × **Proba** I. *próbowanie, spróbowanie, doświadczenie*: P. maszyny, pióra, moey, wierności, stałości. P. koncertu, sztuki teatralnej. P. wstępna. W dzień przedstawienia odbyła ś. jeszcze P. generalna. P. czytana. Zrobić próbę. Zrobić co na próbę. Robić próbę. Wziąć co na próbę. P. udała ś. Wytrzymać próbę. Przejść przez wiele prób. Tameś ty swej siły próbę najpierwej podał Kochan. Same dobre uczynki pójdą na próbę, jakiemśmy je sercem czynili. Skar. Nie sarkaj, kto ś. czujesz, poznaj cię z tej próby. Koch. W. Przygoda—pewna przyjaciół i nieprzyjaciół P. Kn. Piszczalkę z narzniętej trzciny składa i jej próbę czyni. Ustrz. (= *próbuje jej*). Na małej rzeczy próbę robić, jeśli ś. ta uda, dopiero na większe ś. odważyć. Kras. Wezmę suknię tę na próbę, czy mi w niej będzie dobrze. L. Na próbę co dać, czynić. Troc. P. złota w ogniu. Troc. Wezmij na próby swoje najskrytsze myśli moje. Ryb. Córkę na próbę do klasztoru dała. Tw. (= *do nowicjatu*). Już od dwóch lat w klasztorze na próbie. L. P. biegu parowozu. P. kotła. P. elastyczności, wytrzymałości. P. mostu przez obciążenie dla sprawdzenia jego wytrzymałości. Wystawić kogo, co na próbę. Tedy enota najjaśniej poznawać ś. daje, kiedy na ślizkie próby jest wystawiona. Djar. gr. (= *pokusy*). Jezus był wystawion na próbę i na pokusę szatana. Rej. Twardy nie ulegnie próbie. Mick. Ktoremubys w każdej próbie tak zaufał. Mick. Zapadł wyrok oczyszczenia ś. próbą bożą, czyli pojedynkiem sądowym. Szaj. (= *sądem bożym*). Ludzkość i narody przez ciężkie przechodzą próby. Krasz. [P. fraj] = *pierwsze usiłowania nie idą w rachubę, pierwsze koty za płoty*: Ludzie pejdają, ze pirsu P. fraj, a tobie ś. powiodła. P., rozbiór chemiczny ciał dla pewnego technicznego użytku, np. rud dla poznania ich wydajności. Łab. 2. † P. *sprawdzenie, rewizja, kontrola*: Kiedykolwiek będzie chciał podskarbi próbę pieniędzy i rejestrować uczynić, gotowi być mają pisarze ku okazaniu spraw swoich z liczbą. Paw. 3. *maleńka ilość czego dana, wzięta na próbę, na pokaz, do spróbowania*, próbka: P., próbka, na próbę rzecz jaka dana albo wzięta od kupca, szynkarza na skosztowanie, oglądanie, pokazanie. L. Wziąć próbę materiału od krawca. Dobrac czego podług próby. Przen.: *oznaka, znak, dowód, przedsmak, pojęcie, wyobrażenie, wykładnik, sprawdzian, probierz*: Pragniesz pokazać swej dzielności próby. P. Koch. Wielkich stopnie dostojęństw nie są próbą enoty; częściej ta w najpodlejszym mieszkaniu ś. kryje. Kras 4. × P. drukarska = *próbna odbitka druku, korekta*: P. drukarska, pierwsza karta wybita albo pierwsze wyrażenie liter dla przegładania i poprawy. Kn.

Pierwsza, druga P. dla przegładania i poprawy. Troc. 5. *przyrząd do próbowania, probierz* = a) *kamień probierski*. L. Złota P. ośelka, a człowieka złoto. Kn. Jak złoto w ogniu, tak w przeciwności wiara ma próbę. Lubom. P. mincarska. Troc. b) P., próbka u gorzelnika, instrument szklany lub metalowy z gradami do poznawania moey wódek, spirytusu i piwa. Mag. P. piwna = *cukromierz, sachwometr*. c) P. prochowa, silnia służąca do próbowania moey prochu. Jak. J. d) *narzędzie katowskie, tortury*: P. naczynie rozmaite do ciągnięcia złoczyńców albo podejrzaných dla wyciśnienia czego od nich, kluba, kołowrot, drabina, skrzypiec. Kn. Król, dawszy ich na próbę, gdy ś. przyznali, kazał ich wieść na śmierć. Wuj. Złodziej na próbie powiedział, co komu był ukradł. Gór. 6. = a) *stempel probierni wykazujący w liczbach stopień czystości srebra, złota*: Wybić na czym próbę. Jest to złoto podejrzanе, bo na nim niema próby. Przen.: *Przeciwny los, jak złota kamień, daje próbę: w nim poznać, kto fortunę, kto kocha osobę*. Nar. b) *stopień czystości srebra, złota*: Srebro czyste dzieli ś. niby na 16 części, stąd czyste zowie ś. szesnastej próby; jeżeli 15 części będzie srebra, a jedna miedzi, wtedy srebro jest próby piętnastej. Kluk. Grzywna złota ma w sobie 24 karatów, czyli stopniów czystości, a zatem może być pierwszej, drugiej, trzeciej aż do dwudziestej czwartej próby. Ustrz. Srebro trzynastej próby. Troc. To złoto nie trzyma wyrażonej na nim próby. P. złota, srebra, P. mennicza, stosunek czystego kruszcu w monetach, naczyniach i wyrobach złotych i srebrnych do przymieszki czyli domieszanego alaju (stopu) innych twardych, a podniejszych kruszców, np. miedzi. Łab. Srebro dobrej, podlej próby. Troc. 7. *cukier, stopień gęstości cukru otrzymany przez dłuższe lub krótsze gotowanie*: Doprowadzić syrop do próby. 8. fiz.: P. do cieczy = *Areometr*. 9. lek. w medycynie sądowej: P. płucna, uszna, żołądkowo-jelitowa. 10. mat. *sprawdzenie działania lub rozwiązania*: P. odejmowania, mnożenia. P. liczby, doświadczenie, jeżeli wyrachowana liczba nie ma omyłki. Sol. Dodawanie i odeciąganie służą sobie wzajemnie na próbę. Łs. To, co ś. nazywa próbą działania arytmetycznego, jest inne działanie, które czyni ś. na doświadczenie, jeżeli wypadek z pierwszego jest taki, jak powinien być. Jak. J. P. przez dziewięć. Zdr. **Próbka**. <Nm. Probe>

Próban, a, lm. ci, **Próban** I. *pozostający w klasztorze w ciągu roku na próbie przed profesją, nowicjusz*. 2. *człowiek niedoświadczony, nowicjusz, fryc, frajer*. 3. a. [**Próben**, **Próben**], † *Probierz* *człowiek doświadczony, praktyk, stary wyjadacz, bywalec; koneser*. <Od Próba>

[Próbanta, Probanta] forma ż. od [Próbant; Próbantka].

Próbantka, i, lm. i, forma ż. od **Próbant**; **Próbantka**: Pod zarządem WPanny ksieni Katarzyny Psurskiej próbantek 6. Zał. S.

[Próbantny, Probantny, Próbnientny] *doświadczony*: P. tego (= *zwyczajny tego*). <Od Próbant>

[Próbent, a, lm. ci] p. **Próbant**: Póki ś. człek jednego nie chwycił, P. był niejednego i wojaczki ś. zakosztowało. Skarb.

[Próbentka, i, lm. ij] p. **Próbanta**.

[Próbentny] p. **Próbantny**. <Od Próbent>

Próbiarka, i, lm. i *przyrząd do dokonywania prób*: P. oleju. <Od *Próbiarz, od Próba>

Próbiernia, i, lm. e p. **Próbiernia**.

Próbka, i, lm. i l. p. **Próba**: Próba, P., na próbę rzecz jaka dana abo wzięta od kupa, szynkarza na skosztowanie, oglądanie, pokazania. L. P. wina, sukna, materji, zboża. Łatać po całym mieście z próbka i dobierać po sklepach. L. Nie sądz z tej próbki o całej Warszawie. L. Pokazałem próbkę, z której można sądzić o ostatku. Kłok. Próba, P. u gorzelnika, instrument szklany lub metalowy z gradusami do poznania moey wódek, spirytusu i piwa. Mag. 2. hut. *sztabka żelazna ze skrzyń cementacyjnych na próbę wyjmowana, dla przekonania ś., czy żelazo już na stal zcementowane*. 3. mien. p. **Igła**: Próbki, igły probierskie, blaszki obduźnoczworograniaste, zrobione według różnego umiarkowania srebra. Krum.

Próbnik, a, lm. i l. *naczynie do odbioru spirytusu próbnego*. 2. p. **Probierczy**. <Od Próbný>

Próbny przym. od **Próba** (= a) *zrobiony, odbyty na próbę, okazowy*: Lekeja próbna. Próbné obciążenie młota. b) p. **Probierczy**: Kamień złotniczy P. polerowany. Kn. c) [P.] *doświadczony, zwyczajny*. d) poł.: *Pociąganie próbne*. <Od Próba>

Próbować, uje, ował, Probować, [Prógować, Prógować] I. *poddawać próbie, doświadczać, wystawiać na próbę*: Jako w ogniu próbują srebro i złoto w piecu, tak Pan próbuje serce. Wuj. Kupiec konia przejeżdżał i próbował. Sz. P. armatę. Kamień próbuje złoto, złoto enoty. Fred. M. Kruszców próbują na kamieniu probierskim. Sum. P. ludzi złotem. Lach. Czekaj ratunku z nieba, które cnot nie próbuje, tylko póki trzeba. Mor. A. Złoto bywa ogniem próbowane, a ludzie utrapieniem doświadczeni. B. B. Jako srebro w ogniu, a złoto w kominie, tak Pan doświadcza serc. Leop. Nie wiercie każdemu duchowi, ale próbujeie duchów, jeśli są z Boga. Leop. Złoto próbuje ś. w ogniu, oś na grudzie, koń po noey, a człek w biedzie. Kaezk. Młody oręż litewski próbował pierwszy raz ostrze swoje na Rusi rozdrobniłej na małe księstwa. Stadu. Przen.: Napierał ś. u hetmana, aby szczęścia z nieprzyjacielem próbował. Falib. 2. *robić próbę, robić co na próbę*: Pisklą próbuje już latać. Na małe ma P., kto ś. boi szkodować. Kn. Gdy chceś P., a została frakta po dzieleniu monety mniejszej a. wagi... Kłos. Kto rad przed sprawą próbuje, rzadko na plaću szwanukuje. Kn. Rzadko ten szwanukuje, który wprzód próbuje. Kn. Kto nie chce wierzyć, niech próbuje. Lubom. Próbuje podskoków, zwrotów. Miek. Po tych żelazach, po tych granitach czepiają ozy, jakby próbował, czy moeno każda cegła osadzona. Miek. 3. *smakiem = kosztować, smakować*. 4. × P. *okazywać, pokazywać, dowodzić, stwierdzać, świadczyć*: Dokument, któryby nam posesją ziemską dziadu naszego Jana Kazimierza Matuszewica, cześnika mińskiego, próbował. Mat.

Skutek sejmików próbuje, że nie mam żadnej kointeligencji z Sosnowskim. Mat. Żydzi na 4000 złotych dosyć dowodnie próbowali. Mat. Różne w publiczności pisma próbują potrzebę prekawcji. Kraus. P. ś. I. *próbować siebie, odważać ś., ryzykować*: Na strzelanie z bandoleiku to i jącym ś. próbowała. Sienk. 2. z kim = *doświadczać swych sił, borykać ś., pasować ś., mocować ś., walczyć*. 3. *być próbantem, próbantką, odbywać nowicjat*: Próbowała ś. trzy lata, aż nakoniec przypadł wielki dzień obłóczyn. Zap. <Od Próba>

Próbowanie, a, blm., *czynność cz. Próbować*: Pokusa jest P. i doświadczenie boże w wierze naszej i w pełnieniu woli jego. Hrb. Kiedy wiele w kuchni kucharzy, to oni samym próbowaniem potraw więcej zjedzą, jak na stół dadzą. L. P. wytrzymałości żelaza przez ciągnięcie, gniecie, gięcie, obciążanie, skręcanie, uderzanie i rzucanie. Łab.

Próbowanie się, a ś., blm., czynność cz. Próbować ś.

Próbowny p. **Próbowy**: Rok P. w klasztorze przebyć. Hut.: × *Piec P. = piec płomienisty z ruchomym sklepieniem, czyli wiekiem nakształt jarmulki na łańcuchach zawieszonym, odciągalny, trajbowy, trybowy*.

Próbowy, Próbowny przym. od **Próba**, *próbny*: Po dwuletnim próbowym przedsiębiorstwie. T. K. Hut.: P. próbowy = *piec do przekonywania ś. o bogactwie rud lub samychże kruszców*. Łab. <Od Próba>

[Prócha, y, lm. y] p. **Prószyna**.

[Próchawka, i, lm. ij, Purchawka, Purchatka, Kurawka, Bzducha] *hedlika kulkowa (lycooperdon bovista)*. <Od *Próchawy, PROCH/PURCH>

Próchenko, a, lm. a p. **Próchno**: Dzisiaj P. ciała i opłatek. Słow. <Od Próchno>

† **Próchniałość**, i, lm. i *spróchniałość, próchno*; przen. *zepsucie, zniklizna*: Robakiem jest gryzienie sumnienia i nazywa ś. robakiem, ile rodzi ś. z próchniałości grzechu i duszę trapi. Rob. (*ex putredine peccati*). <Od *Próchniały, od Próchnieć>

Próchnica, y, lm. e l. a. [Prósznica, Prósńica] *czarnoziem mniej spójny, popielica*. 2. [Próchnice] *rodzaj gruszek*. 3. min.: P. żelazna = *magnetyt próchnisty*. 4. patol. p. **Próchnienie**. 5. zool. (*therova*) *owul dwuskrzydły krótkorogi łowikowaty*. <Od Próchno>

Próchnicowaty grunt = *rola pomieszana z próchnicą, podobna do próchnicy*. <Od Próchnica>

Próchnicowy p. **Próchniczny**: Grunt P. Pokarmy mineralne, które ze związków próchnicowych mogą być pobierane przez wyższe rośliny wyłącznie za pośrednictwem grzybków. Jent.

Próchniczny p. **Próchniczny**: W ziemi piaszczystej szukać ich trzeba w głębokości około trzydziestu centymetrów, w próchnicznych już na trzy centymetry pod powierzchnią je znajdujemy. Jent. <Od Próchnica>

Próchniczny, Próchniczny, Próchnicowy przym. od **Próchnica**. <Od Próchnica>

Próchnieć, eje, ał *rozsypany ś. w próchno, buwić, wiolszc*: Drzewo na budowanie, po pełni księżycy rąbione, nie próchnieje. Mącz. Zaraz poczniej budować, niżli drzewo zgnieje; jeśli już próchnieje, to rychlej z próchnem precz; ale jeśli naostatku wszystko spróchniało, z czego będziesz budował? Hrb. Mirą ciała umarłych pomazowali, aby nie próchniały. Białob. Żeby od zakału zakażonej flagmy próchnieją i dupnieją.

L. Gdy ząb P. zaczyna, wychędożyć go. Perz. I wszedł do siedziby, bez zamka, bez szyby, gdzie rosą próchniało obicie. Nawet królewska purpura próchniaje w trumnach. Słow. <Od Próchno>

Próchnielec, *lca*, blm. I. *próchno*, drzewo próchniejące. 2. [P.] p. **Próchnienie**.

Próchnienie, a, blm., czynność cz. **Próchnieć**: P. zęba, drzewa. Patol.: P. kości, próchnica, [próchnielec] (caries ossium). P. martwicze (caries necrotica). P. stawów (arthrocace).

Próchnik, a, lm. i p. **Próchno**: Jako P., bliższą w eterach, rozbitkinitła (gwiazda) grobów sen miesięczny. Asn. <Od Próchno>

Próchnielec, *lca*, lm. *lce* bot. (xylaria) roś. z rodziny grzybów, z rodziny kulnicowatych. <Od *Próchniły, od Próchno>

Próchnisko, a, lm. a *rzecz* (szczeg. budowla) spróchniała ze starości, rudera spróchniała. <Od Próchno>

Próchno, a, lm. a, **Próchnik** I. *wytwór próchnienia, resztki rzeczy spróchniałej*: P., błażnięć coś ludzkie oczy, plugawą będąc gnilką, zwierzechu ś. widoczy. Pot. Kto sieje ziarnem na błotnistą rolę, w P. ś. to obróci. Haur. P. drzewowe, które ś. w nocy świeci. Haur. Jeżeli drzewo spróchnieje, co rychlej z próchnem precz. Hrb. Znaj, co drzewko zielone, co zbutwiało P. L. Przen.: Stare P. = *człowiek zgrzybiący, grzyb*. Wolę młodą dziewczę, niż stare P. Bał. Sama natura mierzi ś. takim złaczeniem, w którym kwiat z próchnem, młody z babą braci ś. Petr. Pamięć naszego wojewody próchna nie uczuje. Birk. (= *nie zgasić, nie zaginie*). P. w nocy ś. świeci. Troc. Słaby jak P. = *sypie ś., rozłazi ś., jest nietrwały*. Starożytnie próchna świeca naokoło jak oczy sfinksów. Krasin. Namiotu mego płót na na rosie poczerniały, zwiędły i podarły ś.: były jak próchna z ludzkich trumien zdjęte. Słow. P. zbrodni w gruz ś. wali, w gruz przemocy leci troni. Rom. Krzyż niszczał, podgnił, upadł na ziemię, rozbił ś. na P. Syrok. 2. *knot przepalony*: P. z szczyków. Haur. 3. *hubka do krzesania ognia*: P., żagiew do krzesania ognia. Kn. 4. *apt. proszek składający ś. z zarodników widłaków*, likopodjum, X nieponim, X nieponjum: P., proszek do zasypywania, zasypka, pył widłakowy. Zdr. **Próchenko**. <PROCH/PURCH>

Prócie, a, blm., czynność cz. **Próc**: P. szaty do nieowania. Troc. P. na wierzchu skóry człowieka, bydłęcia, drzewa. Troc. P. trupa, człowieka. Troc.

Prócie się, a ś., blm., czynność cz. **Próc ś.**

Próc, [Procz, Wprocz] przyi. *oprócz, krom, okrom, wyjąwszy, z wyjątkiem, nie licząc, poza kim, poza czym, nad kogo, nad co*: Któż Bóg kromia Pana? albo który Bóg, P. Boga naszego? Leop. P. mnie niemasz innego Boga. Leop. P. nas było pięciu. Tw. Nie widzę nic P. myśli własnych. Słow. Wszysey P. was. Kto jest bogiem P. Pana naszego? P. tego = *jeszcze, nadto, powtóre*: Płaciłem mu, a P. tego żywiłem go. <PROK/PRO CZ>

Próc, porze, pról, Pruc, częstot. † **Parać**, [Parać] I. *rozpuszczać a. rozcinać szew, rozprówać, rozparać*: P. szatę. Troc. Jeden szyje, drugi porze. Kn. Przen.: Każdy swą porze. Rej. = *w swoją stronę, ku sobie, na swoje koło ciągnie, dba o swoje, swoje ma na pieczy*. Każdy swoje porze. Troc. Każdy swe porze. Kn. Mnich gada o kapię, rycerz z tarożą wnet na plac wyjedzie,

tak każdy więc swą porze na każdej biesiedzie. Rej. Dziś, jako w wierze, tak i w pospolitej rzeczy każdy swą porze, każdy swoje ma na pieczy. Koehan. Upił ś., chce swe przewieść, chce swego dokazać, swoje porze. Kn. (= *przeprowadza gwałtem, forsuje, popiera; upiera ś. przy swoim*). Skończył napominania, ów przecię swą porze. Zebr. 2. *platać, ćwiertować; rozdzierać, rozrywać, rozcinać, rozszarpywać wzdłuż*: Gdy ją po śmierci pruto, wszystkie w niej wnętrze spalone znalezione. Haur. O działkach z żywota prutych. P. cheł. Cheą P. brzech baronowi. L. Wilk łapes barana i zębami go porze. Tremb. Gdy go po śmierci próto. Troc. P. drzewo, skórę nożem. Troc. Przen.: *brózdzić, ryć, rznąć, bość, krajać, szarpać, nurlować*: Trucizna jej wnętrzości pruje. L. Zostaw mię bez pociechy, niech mię żal, jad porze. Jabł. Okręć morze porze. Zbył. Długo za okrętem bieżącym parzała, a ten pról szumne wody, wiatr go z tyłu gonil. Szymon. Porze wały morskie wiosłami. Troc. Król przestworów już wiatry porze. Kor. Gdy koń dziki porze szumiący wichery, wyciągnąwszy szyję. Malez. Szał mój (fali) brzeg kąsa, gryzie i porze. Sf. Odgadłem w pian runach pismo wirów, co mi porzą łono, bo ocean jest duszy mej wiernym zwierciadłem. Sf. Woda, spływająca ze wzgórza, próła gliniastą drogę. Bał. Imać ś. żeglugi i w pocie czoła ziemię próc ostremi pługi. Gorcz. Płecy nahajem porze. Słow. P., † **Prodlić** ziemię pługiem = *orać*: Ziemię pługiem pracownym próli rolnicy. Pileh. Porze ziemię pługiem. Troc. Przen.: † P. = *nieweczyć, niszczyć, unicestwiać, burzyć; psuć, krzyżować*: Olbracht był ku wielkim rzeczom zawždy cheiwy... ale fortuna zawždy jego rady próła Koehan. Nie porz dobrych zamysłów, dogodź mej potrzebie. P. Koch. Bóg nieprzyjacielskie porze zamysły. Troc. 3. [P.] *drzeć, skrubać*: Baby prójom pierze. P. ś. I. *dzielić ś. na szwie*: Suknia ś. pruje. Szew ś. pruje. Przen.: † Po szwie ś. porze = *dziać po myśli, udaje ś., wiedzie ś., szczęści ś., dobrze ś. składa*: Gdy widzieli, że ś. im nie po szwie pruto, dumę spuścili. Paszk. -Ze mu ś. nie po szwu porze, własną ręką sobie gwałt czyni. Leon. Już ś. nie po szwu porze, już nie gołą szydła. Rej. Gniewali ś., iże ś. nie próto po ich woli. Żarn. 2. [P. ś.] *klócić ś., bość ś. nawzajem*. 3. *drzeć ś., rozdzierać ś., dzielić ś., rozpadać ś., rozszczepiać ś.*: Tam ś. Wołha porze na siedmdziesiąt przekopów i wpada w to morze. Paszk. Styszmy, że ś. okręć porze na skale. Jabł. 4. *przedzierać ś., drzeć ś., przed naprzód, torować sobie drogę*: Prut ś. w stronę ku wschodowi coraz dalej i coraz głębiej. Mał. 5. *rozpierać ś., wic ś., snuć ś.*: W tym kopisku porzą ś. gady jadowne i ryją kiernozy sprośne. Stasz. <PRU(PRO) / POR / PAR>

Próg, ogu a. X oga, lm. ogi, [Porg, Parg] I. *dobna poprzeczna część obrzwi drewniana a. kamienna*: P., kamienny a. drewniany brusek, łączący podwoje przy ziemi, równo z tłem iży dany a. nieco wyżej dla przywarcia drzwi nadeń wzniesiony. Podcz. Przystąpić P. Wyjść za P. Stać w progu, na progu (= *w drzwiach*). Na progu stoi. Troc. Lud modlił ś., klęcząc przed progiem. Mick. Mój towarzysz zapewne biedny drzy u praga. Mick. P. domostwa kamienny, wyżłobiony łafami, trzymał ś. jeszcze od zakłęstej posadzki ziemi. Krasz. Zawołał od praga. Kon. Skoro stanął w progach, więzieln przykuty zaczął go o coś błągać, jęcząc i skamłając. Żer. Przen.: *wstęp,*

wrota, początek: Muzy, tekst podajecie pieśni w pierwszym progu. Jabł. Tyś już stanął na wieczności progów. Rom. Plemię bohaterów dożyło do progów dni naszych. Krasz. Nie domyślał się, co go na tej ziemi snów rajskich... w progach czekało. Krasz. Przen.: *mieszkanie, dom, ognisko domowe, legi rodzinny:* Nie ruszę się nogą za P. Nie wynos śmieci (brudów domowych, plotek) za P. Prz. (= *za drzwi, na ulicę, między ludzi*). Takich nie chcę prosić, co lubią za P. mowy przyjaciół wynosić. Dm. (= *rozgłaszać między ludźmi*). Kto dłużen, nienawidzi progów kredytora. Min. Witam cię w progach moich! Troc. Pocięta sobą cudze proggi. Bardz. Poranić się radzi nam i drzwi mężów rozumnych proggi nogami naszymi trzeć. Smotr. Przed progami pańskim stoi, a cząsem się na nim i prześpi. Rej. Dla odwiedzenia progów świętych apostołów. Nies. (= *stolicy apostołskie, Rzymu*). Przen.: O ho ho! Wysokie to proggi na moje nogi. L. (= *za wielki dom, za wielki państwo, za wysokie stosunki*). Dygnitarskie proggi za wysokie na Jacka podczaszyca nogi. Mick. Progi ojezyste, rodzinne, domowe = *strony rodzinne, ojczyste, gniazdo rodzinne, kraj ojczysty, ojczyzna:* Wracam w proggi rodzinne. O wdzięczne proggi, o ojezysto święta. Dek. W ojezyste przystąpić proggi. Troc. 2. *podkład pod szynę kolejową:* Jadą w interesie bankowym, dla zakupna progów kolejowych. Bał. 3. *male połowyszenie poprzeczne, ława poprzeczna na drugich bitych ze znaczącym spadkiem, wstrzymująca pęd wody deszczowej i zwracająca ją na boki.* 4. a. [Poroh] *ława skalista w poprzek koryta rzeki, powodująca kataraktę, wodospad:* Z pomiędzy inszych rzek Dniepr sławny jest progami: są tu wielkie skały, przez które woda jakoby kędy z wysokich grobel spada. Papr. Progi na rzekach, gdzie woda na dół spada. Troc. Na Nieprze są proggi kamienne, których przebyć trudno kto inny ma, oprócz samych kozaków, co się temu wzywczaili. Biel. M. Kozacy zaporożcami się zowią od kamiennych progów Dnieprowych. Tłw. 5. P. jazu lub upustu = *podwalina, przez którą przelewa się woda, a. na której spoczywają zasuw.* 6. [P.] = a) *deska czy klapka na kołach podpierająca grządziel pługa, prozek.* b) *część osi żelaznej między kołami wozu, ławka.* c) *Drewno, w którym się spoczywa w wozie, zowie się P.* d) *w trzcu, dwie belki spojone dwoma tak zwanymi progami na kółkach, na których kładzie się drzewo do pilowania.* Gwar. e) *grzbiet grobli.* 7. fiż. i ps. *granica (limen):* P. pobudzenia. P. świadomości. 8. fl. = a) *dyl, ława:* Z galeri rwa o biema rękami proggi, z miejsce swych wygnawszy lisów, i niemi się biją. Bardz. b) *przedział, przegroda między tyłem a przodem czółna.* 9. *gór. drzewo krokwiowe w poprzek dna chotnika pod słupkami obrzezi położone, podkładka, spetak, grundzola.* 10. hut.: P. w piecu płomiennym = *murek między paleniskiem a przestrzenią roboczą, pod sklepienie podchojący, ogniomost, brycza.* P. drzewczek a piecach płomiennych u spodu drzewczek roboczych bocnych = *próg z żelaza łanego, służący do oparcia drugów, którymi się przez otwór w drzewczkach pracuje, siodełko furty.* P. mufl = *pas z glinki ogniotrwałej w połowie wysokości otworu mufl.* P. wylotowy w piecach płomiennych, między przestrzenią roboczą a kominem, gdzie sklepienie pieca obniża się, spodek zaś podnosi się nieco i stąd tworzy się otwór zwężony. Łab. Zdr. *Prozek, Prozczek.* Zgr. *Prożyso, [Prozyszcze].* <PROG>

[Prógować, uje, ówał i P. ś.] p. Próbować.
<Z Próbować, przez sld. do Próg>

[Prógowanie, a, blm.] czynność cz. Prógować.
[Prógowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Prógować ś.

[Prógować, uje, ówał i P. ś.] p. Próbować.
<Z Próbować, przez sld. do Próg>

[Prógowanie, a, blm.] czynność cz. Prógować.
[Prógowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Prógować ś.

[Prósze, a, lm. a, Prószo] *proch, paproch, perzyna wytrzęsiona z siano, z konieczy, z suchych roślin i t. p.* <Od Proch>

Prósenie, a, blm., czynność cz. Prószyc.
Prósenie się, a ś., blm., czynność cz. Prószyc ś.

[Prósznica, y, lm. e] p. Próchnica.
× Prósznisty p. Prószysty: Skiby prószniste lato piecze słońcem rozpalone. Otw. <Od Prószny>

Prószny przym. od Proch: Da pan ziemi twej przewał P., a spadnie na cię s nieba popioł. B. Sz. (*det imbrem terrae tuae pulverem*).

[Prószo, a, lm. a] p. Prósze.
Prószyc, y, ył i. eo = *prochem posypywać, przyproszać:* Swą pamięć popiołem prószę. Kulig. 2. a. P. ś. cz. ni. *spadać prochem, sypać ś:* Z sufitu prószyc się na stół. Zima zawieruchą kręci, śniegiem po chatach prószyc i stołoch. Jabł. Śnieg prószyc. Deszcz prószyc. Jedząc, nie prószyc na stół. Przen.: Dziś jeszcze prószyc łzami rzewnemi, gdy owe jagnięce trzody przypomnę. Kon. (= *roszę*). Żart: Co się ruszy, to prószyc (= *popierduje*). 3. myśl. (> sarnie) *wypróżniać ś., fujać.* <Od Proch>

Prószyna, y, lm. y, [Prócha] *kruszyna, odrobina, odrobinka, okruch, okruszyna, zdziebło, maleńki proszek:* W róble zbierały rozsypane chleba prószyny. Krasz. Nie da prószyny. Tobie był P., zaraz z niej zrobisz wołu. Krasz. Zdr. *Prószynka.* <Od Proch>

Prószynka, i, lm. i p. Prószyna: Jeżeli wy myślicie, że ja sobie szpilkę, żdźbło, prószynkę dam odebrać dla człowieka, to mnie nie znacie. Krasz.
Prószysty, × Prósznisty *pelen prochów, pyłu, zakurzony.* <Od Prószyc>

[Prósnica, y, lm. e] p. Próchnica.
[Prówachka, i, lm. i] *ta, co drze, skubie pierze.* <Od *Prówach, od *Prówać, od Prót>

† Prózno przys. od Prózny, prózno: P. masz o to stać, co być nie może. Kochan. Co raz Bóg przejrzał, to już być musi, a o to człowiek P. się kusi. Kochan. Swoją zaś ludzkością kogoś sobie nie ujął? kto hardy, prózno by się tego dokupował. Kochan. Nieubłagana Wisło, P. wstrząsasz rogi, P. brzegom gwałt czynisz... nalazł fortel król August. Kochan. P. mnie do dziewięci lat swe fraszki chować. Kochan.

† Prózny p. Prózny: Stara skarga a prózna na śmierć się żalować. Kochan. Dusza prózna będzie ciała. Kochan. (= *wolno, oswobodzona, wyzwolona od niego*). Do stołu sądowego, u którego sąd bartny sądzi sprawy ludzkie, żaden P. zasiadać nie ma oprócz pozwolenia sądowego. Skr. Zwykli też takowi loźni (bartnicy) towarzystwo z strzelcami miewać takowymi, których przystoimi zowią. Skr. <PROZ(D)/PROZ>

[Próżaneczka, i, blm] p. Próżanka.
[Próżanka, i, blm.] *piersze kłosa pszenicy wykruszone i związane.* Zdr. [Próżaneczka].
Próżen p. Prózny.

[Prózenie, a, b] czynność cz. Próżyć.
[Prózenie się, a s., b] czynność cz. Próż-
ność s.

[Prózka, i, b] Próżyć, upróżżyć, na próżkę
uwarzyć = *ugotować groch próżony, czyli do jedze-
nia na sucho.* <Od Próżyć>

Próżnia, i, m. e. l. a. × **Czczość** przestrzeń
próżna, przestrzeń wolna od powietrza, a zawierają-
jąca powietrze bardzo rozrzedzone: Wyciągnęła
rękę w próżnię, jakby witając kogoś niewidzial-
nego. Reym. Ciała w próżni spadają bez żadnej
odmiany biegu sprawionego ciężkością. Hube. P.
barometryczna a. P. Torricellego = *przeźródło pu-
sta nad słupem rtęci w barometrze.* Przen.: P.
w sereu (= pustka). Po jej śmierci uszuł wielką
próżnię w życiu. W chronologii są próżnie, któ-
rych zapelnienie niepodobna (= *lubi*). Teraz konam
w próżniach ducha mego. Krasin. 2. × P. anat.
p. Jama. <Od Próżny>

Próżniaki p. Próżniaczy: Błaznować wolą, niż
robić, tym talentem s. spodoba każda próżniac-
ka osoba. Nagł. Wierepięty próżniackie przez
udają, że i one rzekomo biorą udział w robocie
poszukiwania środków do życia. **Po próż-
niacku p. Próżniacz:** Żyć jak szlachta umyśliłi,
po próżniacku. Jak. W. <Od Próżniak>

Próżniactwo, a, b]m., Próżniaczka, †Próżnota
próżnowanie, życie próżniackie, lenistwo: P. płodnym
jest niecnot zarodkiem. Nar. P. obrócone w nałóg
jest na całe życie gniazdem wielu nieszczęść,
zdrożności i zbrodni. Śniad. Nie cierpię próżniac-
stwa. Pol. Z jednej mianowicie wady podnieśby s.
nam koniecznie potrzeba: z próżniactwa, z nie-
stałości. Krasz. 2. zb. *próżniacy:* P. woli stać i
nie nie robić, niżeli s. dać do roboty najrę-
Lach. <Od Próżniak>

**Próżniaczek, e]e, al] stawać s. próżniakiem, le-
niwiec, gnuśnic.** <Od Próżniak>

Próżniaczek, czka, m. czkowie p. Próżniak.
**Próżniaczenie, a, b]m. l. czynność cz. Próżnia-
cieć. 2. czynność cz. Próżniaczyć.**

**Próżniaczenie się, a s., b]m., czynność cz. Próż-
niaczyć s.**

Próżniaczka, i, m. i forma ż. od Próżniak:
Zalotnice, kartownice, próżniaczki, strojnisie,
zbytniekie. L. 2. p. **Próżniactwo.** <Od Próż-
niak>

**Próżniaczko przys. od Próżniaczy; Po próżniac-
ku jak próżniak.**

**Próżniaczy, Próżniacki przym. od Próżniak próż-
niujący, na lenistwie schodzący, gnuśny:** Próżnia-
cze życie. <Od Próżniak>

Próżniaczyć, y, y] l. a. p. s. próżnować, pędzić
czas na próżniactwie, nic nie robić; pędzić życie
jak próżniak, gnuśnic, zbijać baki: Rzemieślnik,
który pracuje uczciwie, więcej znaczy, niż nie-
jeden panek, co s. pasie ludzką krzywdą i próż-
niaczy całe życie. Bał. Stamtąd cię doglądać
będę, abyś s. nie próżniaczył. Bał. 2. kogo =
*robić próżniakiem, dać zasmakować w próżniac-
twie, przyzwyczajając do lenistwa.* <Od Próżniak>

Próżniaczyna, y, m. y m. nędzny próżniak. <Od
Próżniak>

Próżniaczysko, a, m. a p. Próżniak: Ojciec
ręką machnął i rzekł: P.! Krasz.

**Próżniak, a l. m. cy człowiek lubiący próżno-
wać, leniwiec, leń, walkon:** Tylko próżniacy są
przyczyną złego w społeczności; w towarzystwie
każdy P. jest znakiem pewnym, że jakiś oby-
watel krzywdę cierpi. Stasz. Szezery P., kart,
tutuniu i kielicha pilnujący. L. Nikezemny P.
Nar. Sędziwość przodków naszych była krzepka,

nie taka, jak dzisiejszych próżniaków. Kras. By-
li to sobie próżniacy, co jedli chłopków pszeni-
cę. Gor. W noc późną próżniaki s. tuczą. Mick.
P., jakiego świat nie widział. Krasz. [Miał o-
kropnom żonę próżniaka. Jedna była mys robot-
na, a druga P.]. 2. m. i = a) [P.] *rzecz nieuży-
teczna, bagatela, głupstwo, fraszka, bzdurstwo, fa-
talaszek:* Próżniaków ponakupowali. Zaprzęta
głowę próżniakami. Naco ty karmisz dziecko
temi próżniakami? Bzdurzycie lada próżniaki.
Próżniaki gadać = *figlami, żartami mowę pstrzyć.*
b) myśl. *młoty cietrzew przed opierzeniem:* Młó-
dzież przed opierzeniem zwano próżniakami. Sp.
Próżniakiem przys. próżniując, próżno: Jakoby
nie było co robić, próżniakiem u wrót stoisz. L.
W domu tylko próżniakiem siedzi i nie dobrego
nie robi. Lach. [Na próżniaki] przys. p. **Próżnica:**
Ja tam nie będę na próżniaki chodził. Zdr.
Próżniaczek. Zgr. **Próżniaczysko.** <Od Próż-
ny>

Próżniacy przym. od Próżnia: Pompa próżnia-
na. Parowe ogrzewanie próżniane. <Od Próż-
nia>

Próżnica, y, m. e. l. † P. rzecz próżna, próżność,
rzecz daremna, zbyteczna, niepotrzebna: Starac s.
dziś o przyjaźni mam to za próżnię, chleb a
grosz pobratają z pany i woźnice. Jag. Niech
człek pogardza tą wszystką próżnicą, ażeby s.
stał dla Boga świątynią. Leszcz. Przen.: *próżnia,*
pustka, czczość: W swych chwilach odetchnie-
nia czuję jakąś, że tak rzekę, próżnię, którą
najlepiej jedyna przyjaźni jej napelnąć potrafi.
L. 2. [P.] *próżnia, miejsce próżne, świat szeroki.*

3. [P.] *blakostka. † Po próżnicy, [Po próżnicy],*
*† Popróżnicy, † Popróżnu, [Po próżnie, Po próż-
niu, Po próżnu], † Po próżności, Próżna, [Próż-
nie] przys. napróżno, daremnie, niepotrzebnie, bez*
celu: Oni za prawdę po próżnicy szukali są du-
sze mojej. Ps. flor. Ujrzał drugie robotniki na
rynku po próżnicy stojące i rzekł im. Leop. (= *próżno,*
wolno, bez zajęcia, próżnując). Szezerym
sercem, nie po próżnicy obiecował. Sienk. Nie blu-
źnili byście po próżnicy. Sienk. Szedłeś do mnie
próżen, po próżnicy. Wysp. <Od Próżny>

**† Próżnić, i, il, † Próżnić czynić próżnym, wy-
próżniać, opróżniać, opuszczać jakie miejsce:** Świa-
tło i ciemnota w wieczystej przemianie, zaga-
pując i próżniąc wzajemne mieszkanie, przyjem-
ne dla nas w chwilach sprawują koleje. Przyb.
Przez głupich i szalonych miłość nie prażnisz?
Zebr. (= *nie usuwasz*). <Od Próżny>

[Próżnie] p. **Próżnica.** <Od Próżny>

[Próżnieć, e]e, al] **lenić s.** <Od Próżny>

Próżnienie, a, b]m. l. † P. czynność cz. Próżnić.
2. [P.] czynność cz. **Próżnieć.**

× **Próżnienka, i, m. i hist. jeden z nadzwyczaj**
drobnych pęcherzyków w zarodki komórek, zwykle
*plynem napelnionych, jameczka; (w komórce roś-
linnej) wodniczka.* <Od Próżny>

**Próżniuchno przys. od Próżniuchny; Próżni-
sienko, Próżniutenko, Próżniusieneczko, Próżni-
uteneczko, Próżniutko.**

**Próżniuchny, Próżniusienki, Próżniutenki, Próż-
niusieneczki, Próżniuteneczki, Próżniutki zupeł-
nie, całkiem próżny.**

Próżniusieneczki p. Próżniuchny. <Od Próż-
ny>

Próżniusieneczko przys. od Próżniusieneczki,
p. **Próżniuchno.**

Próżniusienki p. Próżniuchny. <Od Próżny>
**Próżniusienko przys. od Próżniusienki, p. Próż-
niuchno.**

Próżniutenieczki p. **Próżniuchny**. <Od Próżny>

Próżniutenieczko przys. od **Próżniutenieczki**, p. **Próżniuchno**.

Próżniuteńki p. **Próżniuchny**. <Od Próżny>

Próżniuteńko przys. od **Próżniuteńki**, p. **Próżniuchno**.

Próżniutki p. **Próżniuchny**. <Od Próżny>

Próżniutko przys. od **Próżniutki**, p. **Próżniuchno**.

Próżno przys. od **Próżny**; †**Próżno**: P. w butelce, w kieszeni. P. u niego w głowie. P. idę, z gołemi rękoma, nie noszę nic. Troc. Posnęły rybki w tym światła stawie, więc ś. okrutnie staruszek smuci: Co powie Panu, jak P. wróci? Len. Czego siedzisz P.? (= *próżniując, z założonymi rękoma, bez zajęcia*). Piotr bez Pana nie mógł usilną swą pracą wskórać, P. robił, P. sieci miotał, darmo ś. czućmi nocnym pracował. Żarn. P. temu skrzypać, co nie chce wykrzykać. Kn. P. ś. frasować. Troc. P. go płakać. Troc. P. temu skrzypać, co tańcować nie chce. Troc. P. robi. Troc. Głuchemu P. co powiadać, bo nie słyszy. Biel. M. P. wyglądam i nie mogę postrzec Klarysy. L. P. co czynić, wodę z morza wlewać. Mącz. Ten, który ś. P. bawi, niemate przynosi szkody. Pileh. Strzała twoja nigdy P. nie wyszła, a miecz twój nie darmo ś. zamierzył. Skar. Bodajbys nigdy z łuku mego P. nie strzelał. Bardz. Co ś. stało, to już P. Biel. M. Nie pytaj P. o przyszłe losy. Asn. P. żyć. Troc. Przen.: †Puścić, spuścić P. = *puścić wolno, uwolnić*: Nie puścił Pawła tej rzeczy P. Rot. Puścił Biernata o 15 grzywnen P. Rot. Borzysław spuścił Suła P. rkojemstwa dziesięci grzywnen. Rot. Na P. p. **Napróżno**: U nas na P. sługi chowają dla zwyczaju. Petr. Przez niego grosz jeden na P. ekspensowanym nie został. L. Na P. szukał Gemwila w jego domu. L. P., **próżnując**, w próznowaniu. Kn.

†**Próżnochleb**, a, lm. **owie** p. **Próżnojad**: Ale co innych próznochlebów jako wilków tyjących, to już każdego rozeznaniu poruczam. Rej. <Próżny + Chleb>

†**Próżnogłównka**, i, lm. i **puszta głowa**, **puszdogłównka**, **człowiek niegruntowny**, **wietrzniak**, **pusztać**, **lekkołódca**. Falin. <Próżny + Głównka>

× **Próżnojad**, a, lm. y, × **Próżnostrawa**, †**Próżnochleb**, †**Próżny chleb** **darmozjad**, **pasibrzech**, **pasorzyci**, **truteń**: Panowie wodzą za sobą próznojadów wiele, co zbytek i utrata wielka. Petr. Szalone próznojady. L. <Próżno + Jad>

†**Próżnomownie** przys. od **Próżnomowny**. L.

†**Próżnomowność**, i, blm. rz. od **Próżnomowny**: Wielomowność a P. tych mistrzów, którzy wiele obiecują, a mało albo nie nie czynią dobrego i skutecznego. Syr.

†**Próżnomowny** **którego mowa jest prózna**, **czcza**, **bez znaczenia**, **gadulawy**, **gadulski**, **świegotliwy**: Próżnomowni ludzie. Bud. O święty ojczo! utnij bliźnierstwa i chlubę próznomownych ludzi. Hrb. <Próżny + Mowny>

†**Próżnomowca**, y, lm. y **ten**, **co mówi czcze słowa**, **gadula**, **świegot**, **paplaacz**, **trójkot**, **bańkura**, **pleciuch**. And. z Kobyl. <Próżny + Mowca>

× **Próżnosiedzki** żart. **siedzący próznując**: Jejmoście panie Próżnosiedzkie, stolikowych zabaw najprzywiązańsze doglądaczki. L. <Próżno + *Siedzki, od Siedzieć>

Próżnostka, i, lm. i, × **Próżnotka** i. **marnostka**, **blachostka**, **drobnostka**, **drobiazgi**, **facecja**, **bagatela**, **fruszcza**, **głupstwo**, **malostka**. 2. **próżność** **godna**

poliłowani, **śmieszna chępliwość**, **pycha** **nie imponująca nikomu**, **ambicyjka**, **ślabostka**: Hołd cofnięty obraża przedzę próznotkę wielu kobiet, niż hołd złożony pochlebiam. L. Nie zapomnę własnych próznotek i światowej glorio. Spas. <Od Próżność>

× **Próżnostrawa**, y, lm. y p. **Próżnojad**. L. <Próżny + Strawa>

Próżność, i, †**Próżnota** i. blm. rz. od **Próżny**, **próżnia**: Filozofowie twierdzą, że żadnej niemasz próżności. Troc. Domniemanych bogów P. Groch. P. piersiowa rozszerza ś. i ścieśnia naprzemian Śniad. J. 2. lm. i **rzecz prózna**, **marność**, **znużoność**, **głupstwo**: Co widzimy na tym świecie, nie jest, wszystko P. Skar. P. nad próżnościami, a wszystko P. B. B. P. nad próżnościami, wszystko P. zgoła, leca z koni rycerze i korony z czoła. Pot. 3. blm. **pycha**, **duma**, **chępliwość**, **zarozumiłość**: P. jest posunięte aż do ślabości zamikowanie próżnych pochwał i pochlebstw, tak że człowiek we wszystkim, co czyni, o tym tylko myśli, aby był widziany lub żeby o nim mówiono. Kras. A. P. kobieca. Pełen próżności. Czynieć co przez P., z próżności. P. i nadętość z ujętnościami jest znakiem słabej głowy. Śniad. Pochlebiam, schlebiam, dogadzać czyjż próżności. P. goniąca za pozorami jest wbrew przeciwną honorowi. Dzień. P. zależy na żądzy poklasku dla uczynków bez moralnej wartości. Dzień. 4. × P. anat. p. **Jama**. <Od Próżny>

†**Próżnota**, y, lm. y i. p. **Próżność**. 2. p. **Próżniactwo**: Obmierza P. Smotr. Próżnoty publiczne (nagłówek wydawnictwa literacko-publicystycznego w w. XVII-ym). <Od Próżny>

× **Próżnotka**, i, lm. i p. **Próżnostka**: Przelotne próznotki. Wor. <Od Próżnota>

× **Próżnomny** **bezzomny**, **głupi**, **nierozzarni**, **ograniczony**: Taki P. pop, jak i ty sam jesteś. Pim. <Próżno + Umny>

Próżnować, **uje**, **ować** i. **czekać zajęcia**, **być wolnym**, **waknować**: Próżnowało po śmierci Iwona dwie lecie biskupstwo krakowskie. Błaz. 2. †P. **ustać**, **nie odbywać ś.**, **nie być**: Po wszystkim Krakowie ofiary mszy świętej próznowały, do kąd aż Czechowie nie wjechałi. Błaz. 3. †P. **nie mieć zajęcia**, **być wolnym**, **nie nie robić**, **pedzić chwile bezczynnie**, **siedzieć z założonymi rękoma**, **odpoczywać**: P. jest próżen być sprawowania; zaś nie nie czynić jest w próżnych rzeczach czas trawić; skąd powiedział Kato: Lepiej jest P., niż nie nie czynić. Petr. Sęppjo. nigdy mniej nie próznował, jedno gdy próznował. Kosz. Powołanie każdego pokazuje, jeśli kto próznuje; kto robi, co jego powinność wyciąga, nie próznuje; kto robi, co nie powinien, choć pracuje, próżność robi i próznuje. Lubom. Wielka doskonałość jest umieć pięknie P. Lubom. Są, co ni by próznując, najwięcej sprawują, co naksztat czyniących wybornie próznują. Min. 4. **nie być w użyciu**, **w obiegu**, **nie pełnić swego**, **leżeć odłogiem**: A nasze będą bożnice P. P. Koch. Niech pieniądz nie próznuje. Tymczasem, czemu twój próznuje kielich? L. Ziemia próznuje (= *ugoruje, odpoczywa*). 5. **trawić czas napróżno**, **pedzić czas na prózniactwie**, **próżniaczyc**, **wieść życie próznicze**, **zbijać baki**, **nie nie robić z lenistwa**: W domu zawżdy trzeba co czynić, P. nigdy. Hrb. Jezus odpowiedział: Ociec mój działa do tego czasu, ja też działam; jakoby rzekł: Nie próznujeć ociec mój, stworzyszy świat, ale działa, i ja też, syn jego, nie próznuje. Sekl. Drugi uczeń za rok, gdy dobrego nauczyciela popilnuje, wię-

cej pochwycić może, niż ten, któryby świecił a próżnował za kilka lat. Glicz. Siła szkodzien w dalszy czas, kto próżnuje w lato. Gawiń. Przez długi czas próżnując, Łokietek udał ś. z próżnowania na wszelakie rozpusty; także jego żołnierze nie czynili, łotrstwa stroili. Biel. M. Na ten czas djabeł najbarziej ludzi łowi, gdy widzi próżnujących. Star. Próżnujący musi kraść. Kn. <Od Próżny>

Próżnowanie, a, blm., czynność cz. **Próżnować; próżniactwo, lenistwo:** Praca i robota mała, kiedy jest z uciechą robiącemu, często stoi za P. Lubom. Ludzie zaci ni po wielkich myślach mają swe drobne zabawy, które mniejsi w nich upatrują, próżnowaniem nazywają. Lubom. P. niepróżne, pożyteczne, uczciwe, *otium negotiosum*. Kn. Niepróżnując P. Koch. W. Nie nie może być szkodliwszego młodemu człowiekowi, jak nizezemne P. Rej. Gnuśne P. im smakuje. Górn. Przyczynając ciałko do gnuśnego próżnowania. Górn. Wielkiej złości nauczyło P. Wuj. Niechaj tego pilnie patrzą rodzice, aby dzieci pierwszych lat nie wiodły w próżnowaniu. Baz. Żadnego nieprzyjaciela barziej ś. nie strzegł, jako próżnowania. Skar. Skoro do tego są sposobne dziatki, wnet je bawić nauką i robotą, a próżnowania je wszelkiego oduczać, a do pracy nakładać. Skar. Zakazane jest od Boga P., a każdej robocie Pan Bóg dziwnie błogosławi. Skar. Nikogo Pan Bóg na P. nie stworzył na tym świecie. Skar. Strzeżcie ś. próżnowania, poduszki szatańskiej. Klon. Przez długi czas próżnując, Łokietek udał ś. z próżnowania na wszelkie rozpusty; także jego żołnierze nie czynili, łotrstwa stroili. Biel. M. P. powód do złego. Kn. P. nizezemnym czyni człowieka, i połowę ujmuje P. wieka. Gawiń. P. w rychłą nędzę przychodzi. Rys. P. nie utuczy. Fred. M. P. żywego człowieka grobem. Kulig. Jednym gnuśne stępiło umysł P. Nar.

× **Próżnowiad, a, lm. owie** próżne, niepożyteczne rzeczy wielkocy, nowinikarz, plotkacz: Próżnowiadom, praktykarzom nie wierzyć. Żebr. <Próżny + *Wiad, od Wiedzieć>

× **Próżnowiatr, a, lm. owie** człowiek lekłomyślny, trzpiot, narwaniec, roztrzepaniec, pędziwiatr, wstrętnik, lekłoduch, sowiadrzał: Szkołaż na to, w czym ś. i sam nie zgadzasz, jako próżnowiatrowi odpowiadać. Pim. <Próżny + Wiatr>

Próżny, †Próżny, Próżen, †Prazen I. nic w sobie nie zawierający, niezapełniony, niewypelniony, pusty, czczy: Beczka próżna. P. worek. Próżna kasa. Gdy zakłoczysz w próżną kufę, wielki dźwięk daje. Górn. Żaden ubogi z próżną ręką od niej nie odszedł. Skar. Próżna szklanka, nalej. Troc. P. żołądek. Próżne miejsce na świecie od wszelkiej rzeczy stworzonej, gdzieby ni wiatru, ni wody, ni żywiołu żadnego, a zgoła nie nie było. Kn. Mamy za próżne wszystkie naczynia, które niezim innym, tylko samym powietrzem są napełnione. Rogal. Wóz P. daje cła połowiec tego, co daje wóz nałożony. Sz. Próżna beczka dzwoni. Pot. Brzmi głośno próżna beczka, a wiatr ją obala. Pot. Nie napijesz ś. z próżnego naczynia. Haur. Kłasy najbardziej ś. podnaszające są najpróżniejsze. L. Próżen poseł nie nada. Zabł. (= bez pod warunków, z próżnemi, z gołemi rękoma). Zebrała z próżnemi rękami nie wypchniesz. Koch. W. Gość nie z próżnemi rękoma u mnie najdzie wszystko doma. Kn. (= Gość, który nie nie przyniesie, niech ś. prześpi w polu, w lesie). Wiesz, dlaczego dzwón głośny? bo

wewnątrz jest P. Kras. Mam dwa domy w Rzymie, skrzynie niepróżne, naczynia rzezane, posągi marmurowe. Krasz. Po tyłu wojnach i skarbi był P. i obywatela zubożeli (= wyczerpany). Odlew P. wewnątrz. Kulka w środku próżna (= dęta). 2. †P. wolny, niezajęty, niezajęty, czasowy: Próżne zagony, drzewa. Troc. Próżne pola=niezasiane. L. Aby już był próżen tego: męki, cierpienia wszystkiego. Rozm. piel. Mogę być wiele innych występów próżen. Rej (a sceleratus alienus). Kako przysiężnik może próżen być przysięstwa? on tego przysięstwa wolen i próżen jest. Ort. Ten mordarz jest P. królewskiej kaźni. Ort. Pasek uczynił Kw-ego próżna o ten koń. Rot. (= zwołnił ze skargi o tego konia, liberum fecit). Możesz wnieść do pana, bo P. (nie zabawny) teraz. Troc. P. prowadzi żywot. Troc (- bezczynny). Strzelec P. = luźny, luzem chodzący). Z strzelcami próżnemi, którzy w pszczy szkody czyniwają. Skr. Opatrzył to czasów próżnych. Ek. 3. czego, od czego = wolny, daleki od czego, pozbawiony czego, lekujący czego, nie mający czego: Bezpieczni, próżni i bojaźni dobrych wezasów zażywali. Pileh. Już jest na wszym próżen więzienia twojego. Rej. W trumnach próżne ducha kości. Groch. Próżna krwawego boju zakwitła Polska w pokoju. Groch. Chudoba a nieszczęście zazdrości próżna. Falib. Prostota przysady wszelkiej i ambicji próżna. Birk. Nienaruszone panieństwo, wszelkiej cieleności próżne zachowali. Birk. Sówka próżna światłości. Lubom. P., próżen od kłopotu, od nienawiści i poehlebstwa. Troc. Niepodobna, żebyśmy kiedy próżni być mieli każdej trwogi. Groch. W krajowym zamieszaniu nie nie było bezpiecznego, ani nikt nie był próżen nieszczęścia. Błaż. Nie tylko rzecz samą, ale i podejrzenia złego chciał być próżen. Papr. O żadnym postronnym nieprzyjacielu mówić nie chefeli, aźby domowego próżni byli. Biel. M. Młodzież próżna nauce. Kras. Rozkoszy próżen i dosytu. Słow. 4. daremny, naldaremny, bezskuteczny, bezcelowy, niepotrzebny, zbyteczny, płonny, bezowocny, nieuzasadniony: Jak wiatr mierzyć, czas gonić, groch na ścianę miotać próżna, tak o to, co ś. nie wróci, kłopotać. Koch. W. Głuchemu próżne słowa. Skar. Co tu próżnego gadania! L. Co po tych skargach próżnych? Kochan. Próżną go tylko nadzieją karmił. Stryjk. Z każdego słowa próżnego, któreby wyrzekli ludzie, dadzą liczbę w dzień sądny. Wuj. Czas na próżnych słowach tracią. Skar. Bez siły P. gniew. Tw. Lecz widzę nie pomogą plankty, próżna mowa, już moje próżne troy: odeszła królowa. Groch. Próżne statuty ustawnie knujemy. L. Mieczysław kazał bałwany wszystkie próżnych bogów palić. Paszk. (= bez znaczenia, znikomych) Niemasz stworzenia próżnego na ziemi. Kluk. P. żal. Troc. Próżna uciecha, nadzieja. Troc. Próżna twoja groźba i próba. Troc. Nie będzie moja modlitwa próżna przed Bogiem. Troc. Próżne usiłowania. Kras. Próżna praca była. Kras. Próżne, Pawle, ofiary, gdzie skażone serec. Kras. Może to tylko P. strach? Jun. Śpij, lutnio! próżne, próżne twoje brzmienia. Słow. Szedłeś do mnie próżen, po próżnicy. †P. = zbyteczny, niepotrzebny, postronny: Do stołu sądowego żaden P. zasiadać nie ma. †P. chleb p. Próżnojad. Nie zacnego nie pomyli panicz, P. chleb i ciężar ziemi. Birk. Ubogich z domu wyżeniesz, a na to miejsce błaznów, dudów, maszkarników, owych próżnych chlebów napuścisz. Białob. W szkołach tych obeują nie

teologowie, ale próżni chlebowie, nie profesoro-
wie, ale łapitruńkowie. Żarn. 5. pełen próżności
a. dogadający próżności, chępliwy, pusty, płochy,
lekkomyślny, zarozumiały, nierozsądnie ambitny,
dumny, pyszałkowaty, któremu pstro w głowie: Mąż
P. podnosi ś. w psyche. Leop. Że cię próżnym
być mniema, dlatego cię chwali. Jabł. Próżną
chwalał mądry gardzi. Kn. Próżna chwala i pie-
cucha ruszy. Kn. Próżne światła wspaniałości.
Troc. Niewiasta bardzo próżna. Troc. Żądza
władzy nie mniej jest próżną, jak żądza dostat-
ku. Święt. Próżne myśli. 6. [Dzień P.] = trzynasty
dzień w dwumastnicy (= w 12 dniach od Bożego
Narodzenia do Trzech Króli); trzydziesty pierwszy
dzień w miesiacu. Próżne dni = dni przed nowiem.
7. † Dom P. = dom rozpusty, dom publiczny, bur-
del. Urs. Osobno od próżnych domów, co je goś-
cinnemi zowią. Ek. 8. anat.: × Kiszka próżna
p. Jelito. 9. gór.: Buła próżna = postać rudy bu-
lasta z próżnią wewnątrz, obsadzoną niekiedy
kryształami težej rudy, czerep. Łab. Świderek
P. = swiderek zwijany. Łab. 10. kip.: Wino próż-
ne a. puste = wino z niedostateczną ilością części
ekstraktowych. 11. min.: Feldspat P. = andalazyt,
minerał z gromady sylikoidów, z grupy feldspatu.
12. patol.: Tętno próżne (pulsus vacuus).

[Próżnyma] przys. próżno, bez ciężaru: P. leg-
czej. <Od Próżny>

[Próżyć, y, ył i P. ś.] p. Prażyć.

Prr! l. a. Prru! Prruu! Prru! Prr-u-u! głos
powożącego, powstrzymującego konia na miejscu:
Śród naszego mostu powóz P. stanął i ruszyć
nie może. Słow. 2. wabienie owiec.

Prrr! w. l. głos poganiającego, zatrzymującego
woły. 2. wołanie na owce, zachęta do wyjścia
z obory.

Prru! w. l. p. Prr. 2. × P. głos oznaczający
wstrząśnienie, wzdrygnięcie, dreszcz, brr!: Czuj-
ję dreszcz — P.! świętym od mrozu. Słow. 3. a.
[Prru!] wołanie na owce.

[Prru!] p. Prru!

[Prss, prss] w. przywoływanie koni.

[Prś, Prś] nawoływanie owiec.

[Prś] p. Prś.

[Prtia] dziec. woda.

[Pruch, a, lm. y] prosię nędzne. <S. Nm. Pa-
ruk>

[Prucha, y, lm. y] odrobina. <Zam. Prócha,
od Proch>

Pruchawka, i, lm. i l. [P.] p. Purchawka. 2.
zl. poduszka. P. grojse = pierzyna.

× Pruchna, y, lm. y zam. Próchno: Gdy dmuch-
nę, i purpur i zbroję przemieniam w pruchnę.
Len. <Z Próchno>

[Pruchwa, y, lm. y l. baba gruba, otyla: To
tyz dobrał sobie pruchwe. 2. p. Prukwa.

[Pruciać, a, ał] p. Pryciać: Latać, P., wło-
czyć ś. po świecie. Troc. Idź, gdzie ś. lęga rysie,
pruciaj po gęstwinie, i na dzikie nacierał z bry-
tanami świnie. Toł. Krytycy z niewypowiedzia-
ną pilnością tam wszędzie ryją, pruciają, gdzie
rozum lub enotę postrzegą. L. Czy nie wolisz
wesolych dni w domu swym zażyć, niż po świe-
cie nie wiem gdzie latać, P., szukać mizernego
nabycia? Opal. Obecnie owo do czynienia coś ma-
ją, traktując, pruciając coś takiego; wielkiego
nie. Opal.

× Prucianie, a, blm., czynność cz. Pruciać.

Prucie, a, blm., czynność cz. Pruć.

Prucie się, a ś., blm., czynność cz. Pruć ś.

[Prucka, i, lm. i] zupa z młki rzuconej na wo-
dę gorącą lub mleko.

[Pruclik, a, lm. i] p. [Brzuszlak].

Pruc, uje, ul i P. ś. p. Próć.

× Prudencja, i, blm. roztropność: Pan Nadwor-
ski, człek wielkiej prudencji, sprawuje urząd
łowczego. Szaj. <Łć. prudentia>

× Pruderja, i, blm. słomność fałszywa, udana
wstydlivość: Wolimy szczerotę i otwartość, niż
fałszywą pruderję. Napomknęłam, żeby ś. pozby-
ła tej pruderji przesadzonej, niepotrzebnej. Krasz.
<Fr. pruderie>

× Pruderyjny przym. od Pruderja: Pruderyjni
heroldowie moralności. Mat. J. <Od Pruderja>

[Prudlo, a, lm. a] rękojeść od sikawki ręcznej.

Prufa, y, lm. y pog. (o kobiecie, dziewczynie
ociężałej, do niczego) klempa, klapa = klapadra,
ropucha, kobyła.

[Prukwa, y, lm. y, Pruchwa, Purchwa, Pejka,
Wpleszcz, Ropucha] zool. (melophagus ovinus) o-
wad dwuskrzydły poczwarkorodny, kleszcz,
wesz owecza, pluskwa owecza, naprzę-
pik.

× Prum, u, lm. y p. Prom: P., most osobny,
ty stój, a on pójdzie, aż brzegu dojdzie. Klon.
Chłopów do prumów. Wej. Prowentu od dwóch
prumów złotych polskich 720, a wytraćwszy je-
den P. dla przeprawy i wygody J. K. Mości...
Wej.

× Prumownik, a, lm. cy p. Promownik. Troc.
<Od Prumowny>

× Prumowny p. Prumowy: Młyn P. Troc. <Od
Prum>

× Prumowy, × Prumowny przym. od Prum,
promowy. Troc.

× Prunel, i, lm. e p. Prunela.

Prunela, i, lm. e, × Prunel, × Brunela tkanina
wełniana szorstka, czarna, używana up. na sutan-
ny i buciki. Zdr. Prunelka.

Prunelka, i, lm. i l. p. Prunela. 2. ogr. śliwka
ususzona bez skóry i pestki.

Prunelowy przym. od Prunela: Trzewiki prun-
nelowe. Sutanna prunelowa świecąca. <Od Pru-
nela>

× Prunina, y, blm. chem. = Basoryna.

[Pruńka, i, lm. i] wczesna drobna śliweczka.
<Z Fr. prune>

Pru-pru nieod.: Stare P. = stary dziad, stara
baba, stare próchno. <Dźwn.>

[Prus, a, lm. y] Prusak, Niemiec. <Z Pru-
sak>

Prusactwo, a, blm. l. charakter Prusaków. 2.
Prusacy: Prusactwu za opresją rzpltej spłacieć
ś. przygodzi. Sienk. <Od Prusak>

Prusaczenie, a, blm., czynność cz. Prusaczyć:
Wzięto ś. do prusaczenia Alzacji, Hanoweru,
Poznańskiego.

[Prusączka, i, blm.] śmierć. <Od Prusak>

Prusaczyć, y, ył, Prusyfikować przerabiał na
pruski a. na Prusaka. <Od Prusak>

Prusak, a, lm. i, Persak, Kasztan, Francuz,
[Frajeuz] zool. (blatta germanica) owad prost-
skrzydły biegający. <Nm. Preusse>

Prusakożerstwo, a, blm. nienawiść ku Prusakom:
P. doktora Sigla w oczach wyborców nie było
żadnym grzechem. <Prusak + *Żerstwo, od
Zręć>

× Prusjan, u, blm. chem. cyjanek.

Pruski l. Mur P. = ściana z drewnianego wiąża-
nia, wypełniona cienkim ceglany murem. 2. chem.:
Kwas P. = cyjanowodor. 3. min.: Błękit P. = żelazo-
cyjanek żelaza i potasu, 2 Az₂ C₂ K + Az₂ C₂.
<Od Prus>

Prusofil, a, im. e *człowiek sprzyjający Prusakom*.

Prusofilski przym. od **Prusofil**: Prasa prusofiliska.

Prusofilstwo, a, blm. *sprzyjanie Prusom, Prusakom*: Pomówiono go o P.

Prustył, u, lm. y min. *minerał z gromady lamprytów, z grupy tetradrytu, Ag₃AsS₃*: Przezroczyste pięknej ciemnowiśniowej barwy kryształy prustytu. <Od nazwiska francuskiego chemika J. L. Prousta>

Prusyfikacja i, blm. p. **Prusyfikowanie**: Proces prusyfikacji Niemiec.

Prusyfirować, uje, ował p. **Prusaczyć**.

Prusyfirowanie, a, blm., **Prusyfikacja** czynność cz. **Prusyfirować, prusaczyć**.

Prusznik, a, lm. i bot. p. **Puzyrnik**.

Pruszyk, a, lm. i bot. l. (bulgaria) *rośl. z gromady grzybiów, z rodziny pruszykowatych* 2. p. **Strupnica**.

Pruszykowate rośliny bot. (bulgariacei) *rodzina grzybiów włosińców z rzędu workowców*. <Od Pruszyk>

† **Pruśnica, y**, lm. e p. **Próchnica**. Troc.

[**Prutki**] *tygi, sprzężysty* (o włosach szeszotek dla koni).

Pruu! p. **Prr**.

Pruuu! p. **Prr**.

† **Pruzenie, a**, blm., czynność cz. † **Prużyć**.

[**Pruzenie, a**, blm.] czynność cz. [**Prużyć**].

† **Pruzenie się, a** ś., blm., czynność cz. † **Prużyć** ś.

[**Pruzenie się, a** ś., blm.] czynność cz. [**Prużyć** ś.].

† **Prużyć, y, ył** i † **P. ś.** p. **Prężyć**.

[**Prużyć, y, ył** i **P. ś.**] p. **Prażyc**.

[**Prużyk, a**, lm. i] *kolacz weselny*. <Od Pruzyc>

Prużyna, y, lm. y bot. (spermacoece) *rośl. z rodziny marzaniowatych*.

Pry i. † **P. a**. † **Pri** *prawi, mówi, rzecze*: Tak pogaństwo mówiło do chrześcijan, co z katowni ciała męczenników wyrwali, będą je, P., za bogi chwalić. Skar. Szukać inszego państwa rozkazował, bo to, P., małe, które mam. Opal. Barkami rodzica za szyję ścisnąjąc, daj, P., najmiłszy ojeze. Kochan. Dobrze, pri, czynicie mężowie. Baz. Lucey! nie chciał, żeby jego pisma nieukowie i nader uczeni ludzie czytali, że, pri, nieukowie nie będą nie rozumieć, a uczeni więcej, niż ja. Baz. P., powiada. Troc. 2. [P.] przys. *podobno, mówią, że*: Słońce strasznie, P., dopieka, będzie nawalnia. <Czes. przy, z Pr(a>w)i>

Pryceit, u, lm. y min. *odmiana kolemanitu, minerału z grupy spinelowców, z rzędu boranów*.

Prycha, y, lm. y *nozdrze*: Koń szedł jak wichor z wyciągniętą szyją i rozdętymi pryhami. Rodz. <Dżwn. od * Prych>

Prychać, a, ał p. **Prychnąć**: [Kot prycha].

Prychanie, a, blm., czynność cz. **Prychać**: P. koni oznajmiło przybycie. Jez.

[**Prychapy, Pryhapy, Perechapki**] *dorywczo, naprzód, byle jak; na krótki czas*: Budę sklecić P. <Z Ukr. prihapeem>

[**Prychcenie, a**, blm.] czynność cz. **Prychcić**.

[**Prychcić, i, ił**] p. **Prykić**: P., byle jak uważać, po partacku kucharzyć. Gwar.

[**Prychna, y**, lm. y] *strojnusia, elegantka, kocietka, facetka*. Przen. pog.: Ma on swoją prychnę (=kochankę, pannę). <Por. Prychnąć; ?por. Ros. prygat>

Prychnąć, nie, nał nied. **Prychać i**, *parsknąć, przysnąć nozdrzami, chrapać, sapnąć głośno*: Jechaliśmy w milczeniu, od czasu do czasu tylko prychnęły konie. Sienk. Prychały konie z cicha, podrzucając łbami. Choń. Póki bażanty często prychać i kaszleć nie zaczęły. LeW. Przen.: W skrach prycających rozziła ś. błonia. Sf. (*tryskających*). 2. (o człowieku) *parsknąć, wybuchnąć śmiechem; wydać ustami głos, podobny do parskania*: Panny radeby ś. tym zabawić i prycały potrosze Krasz. Usłyszawszy to, psykać i prychać poczęli. Krasz. Pan Krzysztof prychnął, nie mówiąc słowa. Krasz. <Dżwn. od * Prych>

Prychnięcie, a, blm., czynność cz. **Prychnąć**.

[**Prychta, y**, lm. y] *mysz* (w zagadce). <?>

× **Pryciacz, a**, lm. e *ten, co pryca*. Kn. P., śladownik. Troc. <Od Pryciać>

[**Pryciać, a, ał, Pruciać**] l. *plondrować, węszyć, tropić, szukać, śledzić, myszkować, grzebać, ryć*: Czego mi prycaasz w komodzie? (=przewracasz?). P., węchem czego szukać, śladować, tropić zwierzę. Bobr. 2. *drobić krob, dreptać*. <?>

[**Prycianie, a**, blm.] czynność cz. **Pryciać**.

[**Prycić, i, ił**] *gotować, smażyć, prażyć*. <Por. Pryczyć, Pryskać>

[**Prycie, a**, lm. a] p. **Prycza**.

[**Pryciel, ćta**, lm. ćle] p. **Prykiel**.

† **Prycować, uje, ował** *prycią bić*: Ci, którzy na poślad przyjdą do strzelby, ci mają być prycowani, a wszakoż wolno ś. im będzie groszem jednym okupić. Strzel. <Od Pryć>

† **Prycowanie, a**, blm., czynność cz. **Prycować**.

× **Prycz, a**, lm. e p. **Prycza**: Na pryczu wyleżeć ś. L. <p. Prycza>

Prycza, y, lm. e l. a. × **Prycz**, [**Pryć, Prycie**] *tapczan, rodzaj szerokiej ławy do spania dla żołnierzy, aresztantów*: Niech śpi na pryczy i niech pije wodę. L. Na gołej pryczy spać. L. P. i podłoga zastane były słomą. 2. gór.: P. ociekowa = jeden ze stołów pochylonych, zbitych z balów, obok panwi w wazelnii soli, na które sypiana sól skryształizowana ociekła. P. suszarniana = jeden ze stołów w suszarniach solnych, na które ś. rozsypuje sól skryształizowaną <Nm. Pritsche>

[**Pryczenie, a**, blm.] czynność cz. **Pryczyć**.

[**Pryczenie się, a** ś., blm.] czynność cz. **Pryczyć** ś.

[**Pryczka, i**, lm. i] l. a. [**Pryć**] *szpicruta, batog, kiscień*. 2. ? : Wpodle zaś przycki siedziały w starej pokrzywionej chałupinie, z powybijanych szyb wzięrały słomiane wiechcie. Reym. <?Nm. Prieko>

[**Pryczkować, uje, ował**] *bić, podcinać, uderzać*. <Od Pryczka>

[**Pryczkowanie, a**, blm.] czynność cz. **Pryczkować**.

[**Pryczyć, y, ył**] *smażyć ladajako, kuśmalić, lichy gotować*. [P. ś.] *smażyć ś., skwarzyć ś.; przyszczać, skwierczuć*. <Por. Prycić, Pryskać>

[**Pryć, i**, lm. e] l. p. **Prycza**. 2. p. **Pryczka**: Któryby ś. tego ważył, bądź strzelce, bądź nie strzelce, tedy każdemu takiemu mają dać 12 razy prycają. Strzel.

[**Pryfatyner, a**, lm. rzy] p. **Prywatyner**. <Z Nm. Privatdiener>

[**Prygnąć, nie, nał**] p. **Pręgnąć**.

[**Prygnięcie, a**, blm.] czynność cz. **Prygnąć**.

[**Pryhapy**] p. **Prychapy**.

[**Pryhon, u**, blm.] *pańszczyzna*: Z niektórych prowincjonalizmów, jak np. pryhon, zamiast: pańszczyzna, domyślamy ś., że musiał być Litwinem. T. K. <Brs. prihon>

[Pryjań] p. Peristy.

Pryjapeje, ów, blp. *orgje, bachanalje, święta Bachusa, zbytki, nierząd, zabawy swawolne*: Świętynie Plutusa, gody Wenery i P. szkaradne i uczy Bakcha, wszystko to znajdziesz, choć pod innym nazwiskiem. Krasz. <Gr. priapēia, od nazwy boga Priāpos>

Pryjapizm, u, blm. 1. *kult Pryjapa*: P., który całą mądrość i cały smak życia zamknął w namiętności płciowej, urządza w literaturze nieprzerwane procesje i święta bachiczne. 2. *chocrobliwie, bulesne wyprężenie członka, połączone z nadzwyczajną chętką spółkowania*. <Gr. priāpismos>

† **Pryjastwo, a**, Im. a *przyjemność*: Jeśli objawienie to będzie królowi w pryjastwie, tedy oznajmie to carowi listem. Dar.

[Pryjmak, a, Im. i] *parobek, za którego gospodarz wydał córkę i razem ich przy sobie trzyma*: Niekoniecznie tam między ubogimi przyjdzie szukać pryjmak. Krasz. <Ukr. pryjmak>

[Pryjmy] *do swej chaty*: Wskrzesała umarłego kozaka i wzięła go w P. Byk. <Ukr. pryjmi>

1. **Pryk, a**, Im. i *pag. człowiek zużyty, przeżyty*: Ty stary pryku! <Od Dżwn. *Pry>

2. **Pryk, a**, Im. i *kawał drzewa krokwiowego rozpiernający słupki w sztybach lub chodnikach, rozpora, przżacz*. <Por. Pryka>

[Pryk] przys. *żywo, ruchliwie*.

Pryka, i, Im. i 1. *podpora, stempel, bal do rozpiernania*. 2. [P.] *drążek zaostrowy do wbijania go w dno wód i przysięgania doń czółna, łodzi*. 3. fl. i Pryki = okowy żelazne na końcach lasek niektórych, aby ś. można niemi z grzepy spychać. Mag. <?Nm. Priek>

[Prykcień, a, blm.] *czynność cz. Prykieć*.

[Prykieć, i, il] *przyćcić, gotować, smażyć*.

[Prykiel, kla, Im. kle, Prikiel, Pryciel] *źdźbło chowustu, chróst, ostry koniec czego*. <Nm. Priekel>

[Prykmeta, y, Im. y, Prykmet] *znak*: Trzymał ś. na koniu ostro i rozglądał ś. wokół, w celu dopatrzeń ś. w stepie prykmetry. Jeż. <Ukr. prikmēta>

[Prykmet, a, Im. y] p. **Prykmeta**: Oznaczające dokładnie miejsca i nazwę lasowych uroczysk, różnemi tak zwanemi prykmetami. Karw. <Z Prykmeta>

Prykować, uje, ował 1. [P.] = a) *przytwierdzić do przyki statek wodny, jakby na kotwicy*. b) *klasę przemocą; ścisnąć; nieść, dźwigać, dągować*: P. ciężar. c) *nasyypać do wózka węgle lub piasek; ładować, ugniatć ściśle, silnie napychać (np. worek); pakować, pchać w siebie, jeść chciwie*. 2. *cieś. polpierać, rozpierać przykami, stemplować*. [P. ś.] 1. *prostować ś. jak tyka, wspinać ś. na palce, idąc; przeżyć ś., wyciągać ś., przybierać postawę wynuszoną*. 2. *pchać ś., cisnąć ś. dokąd*. <?Nm. prieken>

Prykowanie, a, blm., *czynność cz. Prykować*. [Prykowanie się, a ś., blm., *czynność cz. Prykować ś.*

× **Prykoza, y**, Im. y *morela*. Goł. <Nm. Aprikose>

Prym nieod. 1. *pierwsze miejsce, przodowanie, przewaga, pierwszeństwo*: Trzymać, mieć P. P. wodzić (= *rej*). Iść z kim o P. (= *iść o lepsze*). P., przodek. Troc. Wziąć P. Troc (= *wziąć górę*). O P., kto lepiej śpiewa, szedł szczygiel z słowikiem. Kras. Ubiegając ś. z panami swemi o P. w hulance. Skarb. 2. *fecht*: Uderzenie w P. = *rodzaj*

zasłony. 3. *muz. pierwszy, główny głos w chórze; najwyższy głos w utworze muzycznym*; p. **Pryma**: Muzyk bieży do prymów, urywa takt, zmyca. Miek. <Fr. prime, Łć. primus>

[Prym] przvs. 1. *istotnie, rzeczwiście*. 2. *wprost, włrew*: Mówił mnie P. w oczy.

Pryma, y, Im. y 1. *pierwsza klasa (najwyższa w szkołach pruskich)*. 2. *pierwszy gatunek*. 3. *druk. pierwsza strona arkusza, przeznaczonego do druku*. 4. *fecht. p. Promień*. 5. *muz. ton pierwszy czyli zasadniczy gamy djatonicznej*. <Łć. prima, od primus>

× **Pryma, y**, Im. y *premjum, nagroda, zapłata*: Tam wypłacana im jest wyznaczona za tę usługę P. <Fr. prime, Łć. praemium>

Prymabaleryna, y, Im. y teatr. *pierwsza tancerka, solistka, to jest tańcząca role solowe*. <Włos. prima ballerina>

× **Prymacja, i**, Im. e p. **Prymasostwo**. <Śr. Łć. primatia>

Prymacjalny przym. od **Prymacja, prymasowski**: Krzyż P. Troc. Kościół, pałac P. Prerogatywy prymacjalne. Vol. Prymacjalna godność. Troc. Zlekka na prymacjalną godność postępował. Nies. Powagą swoją prymacjalną zapalił Zygmunt August do zapobieżenia szerzącej ś. herezji. Nies. <Od Prymacja>

Prymadonna, y, Im. y *pierwsza śpiewaczka opery lub operetki w teatrze*: Każda P. choruje często na chrypkę, a każda znów chórzystka na prymadonnę. Żart: Co robi ten, co jest uznany za pierwszego, którego oni prymadonna nazywają, to zaraz wszyscy za nim małpują. Kaczk. P. sam dał okazję. Kaczk. <Włos. primadonna>

Prymak, a, Im. i *uczeń klasy pierwszej*. <Od Pryma>

[Prymik, a, Im. i] 1. *zięć, szczeg. mieszkający u teściów*: Ja zaś nie chcę, by mi chłopiec szedł na łaskę za prybaka. Piet. 2. [P.] *najemnik*. <Brs. primak>

Prymanota, y, Im. y han. *księga memorjałowa*. <Łć. prima nota>

Prymaplana, y, Im. y *sztab, zarząd kompanji*: Zarząd spoczywał na prymaplanach (sztabach kompanicznych). Górs. P., czyli zarząd kompanji, składał ś.: z kapitana, porucznika, chorążego i t. d. Górs. Oprócz niego liczyli ś. w zarządzie, czyli, jak u Niemców nazywado ś., w prymaplanie kompanji: lejtenant, fantrych... Górs. <?Nm.; por. Prym, Pryma, Łć. primus i Plan>

Prymaprylis nieod. 1. *wyrażenie, którym ś. usprawiedliwiają zwodzacy drugich gwoli tradycji w dniu pierwszym kwietniu*. 2. *zwoyczaj zwozdenia ś. w dniu pierwszym kwietniu*. <Łć. prima (dies) aprilis>

Prymarja, i, Im. e, [Premarja] *pierwsza msza codzienna z rana*. <Od Łć. primarius>

Prymarjat, u, blm. p. **Prymarjuszostwo**: Otrzymał P. oddziału chirurgicznego w szpitalu krajowym. <Od Prymarjusz, Łć. primarius>

Prymarjusz, a, Im. e *lekarz starszy, ordynator*: P. oddziału w szpitalu. <Łć. primarius>

Prymarjuszostwo, a, blm. **Prymarjat** *wrząd prymarjusza*. <Od Prymarjusz>

Prymarnia, i, Im. e *ucz. pierwsza klasa w szkole*: To, zem siedział w prymaryni dwa lata, nie nie znaczy. Kos.

Prymas, a, Im. owie 1. *głowa duchowieństwa w kraju, zastępujący niek. w Polsce króla w czasie bezkrólewia, interrex*: Arcybiskup gnieźnieński jest prymasem Królestwa Polskiego. Troc. W wojsku polskim i stan duchowny miał swoje umiesz-

ezenie: książę P. był rotmistrzem jednej chorągwi husarskiej, książę biskup krakowski drugiej. Kit. Prawo duchowne zowie prymasami tyeli, którzy w jakim narodzie są pierwszymi nad arcybiskupami, biskupami; w Hiszpanji P. jest biskup toletański, w Anglii kantuarijski, w Węgrzech strygoński, w Polsce arcybiskup gnieźnieński. Biel. M. Mikołaj Trąba, arcybiskup gnieźnieński, naprzód prymasem ś. jał pisać. Biel. M. Książd P. w Krakowie wyklął go, kłatwę na me przesłał usta. Słow. 2. tytuł urzędowy wikarjusza papińskiego. <Łć. primas>

Prymasostwo, a, lm. a, Prymasostwo, X Prymacja 1. godność prymasa. 2. czas urzędowania prymasa. <Od Prymas>

Prymasowski, Prymasowy przym. od Prymas; **X Prymacjalny**: Padać P.

Prymasowstwo, a, lm. a p. Prymasostwo. <Od Prymas>

Prymasowy p. Prymasowski: Pozabierał wszystkie cugi i powozy prymasowe. Jaroeh. Argument prymasowej odmowy. Jaroeh.

Prymat, u, blm. l. a. Prymatura przewodnictwo, zwierzchnia władza, pierwszeństwo przed kim: Raz jeszcze Opatrzność dziejowa oddawała w greckie ręce P. nad włoskim półwyspem. Pawlik. P. papieża. P. biskupów rzymskich. Choił. 2. przewaga interesu jednej osoby, której podporządkowane bywają interesy osób innych. 3. fil. to, co jest pierwszym w stosunku do czegoś wtórnego, pochodnego, zależnego, upodrzedzonego: P. pierwsza zasada, podstawa, racja, siła, przyczyna, z których pewna sprawa powstaje, wywodzi ś., rozwija pod względem gienetycznym, rodowodowym, a. logicznym, rozumowym. (Kant.). Przez P. rozumiem przewagę, pierwszeństwo czegoś, co jest warunkującą podstawą związku pomiędzy innymi rzeczami. W związku rozumu czystego, spekulacyjnego z czystym rozumem praktycznym, rozum praktyczny ma P. Pierwiasłki aprioryczne umysłu, wcześniejsze od wszelkiego doświadczenia, jak intuicje, kategorie i idee rozumu, Kant nazywa prymatami, to jest pierwszymi i koniecznymi warunkami poznania. Jazń, z której wynikają wszystkie postępy praktyczne, jest prymatem. Arystoteles uważa Boga za źródło wszelkiego ruchu we wszechświecie; scholastycy nazwali to pojęcie primum mobile, P. ruchu. 4. zool.: Prymatami a. zwierzętami wyniosłymi nazywają ś. człekokształtne a. antropomorficzne małpy: antropiteki, orangutangi, gibony, szympansy, goryle, wogóle małpy Starego świata, nacechowane rysami morfologicznymi wspólnymi z człowiekiem. Do rzędu prymatów należy cały rodzaj ludzki. <Sr. Łć. primatus>

Prymatura, y, blm. p. Prymat: Przewielebny Ankwiez, kasztelan sandedki, świeżo wyniesiony na prymaturę galicyjską. Rzew. <Od Prymat, Łć. *primatura>

[Prymcha, y, lm. y] człowiek głupowaty, pół-główek. <Ukr. primcha>

[Prymchowaty] głupi, głupkowaty. <Ukr. primchowaty>

Prymicja, i, a. w lm. Prymicje, [Premieja] i. pierwsza msza nowo wyświęconego księdza: Na prymicjach jego uczuli ludzie prawdziwe nabożeństwo. Skar. Obchód drugich prymicji księdza Obertyńskiego, który lat pięćdziesiąt spełnił w kapłańskim stanie. Drz. Przen.: pierwsze wystąpienie, pierwsze kroki: Starsi poznali już wojnę, dwaj najmłodsi zaś prymicje odbyć mieli. Sienk. 2. w lm. ofiary z pierwszych płonów, owoców, no-

walji: Pierwszą wiązkę szparagów, pierwszych kilka truskawek... oddawał synowej, której ś. zwykle te prymicje indystryi działodowej dostawały. Korz. <Od Łć. primitivus>

Prymicjant, a, lm. ci ksiądz odprawiający prymicję. <Od Prymicja>

Prymira, y, blm. dawna gra w karty: Tną w prymirę. Śl. wil. <?Od Fr. première, prime>

† Prymitka, i, lm. i p. Raftuch. Goł. <Ukr. prymitka>

Prymitywista, y, lm. ści artysta, poeta naśladowujący pierwotne sposoby tworzenia. <Od Łć. primitivus>

! Prymitywnie przys. od Prymitywny: Bardzo P. urządzone tyrolskie Badelu. Tet.

! Prymitywność, i, blm. rz. od Prymitywny.

! Prymitywny l. pierwotny, najpierwszy, pierwiasłkowy, początkowy: Ludy prymitywne. 2. pierwotny = w kolebce, w stanie niemowlęctwa będący, kielkujący, niedołężny jeszcze, naiwny; przestarzały, obwieczny, żart. przedpotopowy; prosty, niewytworzony, surowy, nieogładzony: Wyobrażenie prymitywne. Wszystko tu prymitywne i naturalne. Chm. Tu rozniesiaza prymitywna kultura. Big. <Łć. primitivus>

Prymka, i, lm. i tytuł, użyty do żucia, do trzymania w ustach zamiast palenia. <?Por. Łć. premo>

Prymkować, uje, ował żuć prymkę. <Od Prymka>

Prymkowanie, a, blm., czynność cz. Prymkować.

[Prymnica, y, lm. e] forma ż. od Prymnik.

[Prymnie] przys. od Prymny.

[Prymnik, a, lm. cy] człowiek prymny, strojniś, elegant, zarozumialec, fanfaron. <Od Prymny>

[Prymny] dumny, dziański, zachowaty, wyniosły, zarozumiały o swojej powierzchności, strojniś, fanfaron: Sprawiał mu przyodziew, jakiej nikt nie miał we wsi, nawet prymne chłopcy. Ork. Ten, co ma taką prymną babę. Ork. <Od Prym>

Prymogienitura, y, lm. y pierworodstwo; prawo pierwszeństwa najstarszych synów a. wogóle najstarszych potomków męskich w linii prostej do dziedziczenia, następstwa tronu, majonatu i t. p. <Sr. Łć. primogenitura>

X Prymować, uje, ował trzymać prym, być pierwszym, grać pierwszą rolę: Ten chudosz dziś prymuje w zamku. Słow. <Od Prym>

X Prymowanie, a, blm., czynność cz. Prymować.

Prymowy przym. od Prym: Projekt wypuszczenia obligacji prymowych. <Od Prym>

X Prymula, i, lm. e pierwiosnek: Of, jeszcze wezmę tę prymulę. Rodz. Zdr. X Prymulka. <Łć. primula>

X Prymulka, i, lm. i p. Prymula.

[Prymulorz, a, lm. e] preliniarz. <Z Preliminarz>

Prymus, a, lm. owie l. a. Premjant uczeń w szkole, w klasie pierwszy dla wzorowych postępów i sprawowania ś. 2. maszynka do gotowania, kuchenka naftowa bez knota, w której wazki strumień nafty jest doprowadzony do palnika za pomocą ściśniętego powietrza. <Łć. primus>

Prymuską, i, lm. i pierwsza uczennica w klasie. <Od Prymus>

Prymusostwo, a, blm. pierwszeństwo prymusu w klasie. <Od Prymus>

Prymusowski przym. od Prymus. <Od Prymus>

[Prymuśnica, y, lm. e] p. Frymuśnica.
Prynceta, y, lm. y druk. *rodzaj szczypców do myciągania czcionek z kolumny przy korekcie*. <? zam. Pineeta, Nm., Fr. pincette >

× **Pryncetal, u**, lm. e: P., mieszanina metaliczna a. biała a. żółta. Kluk. <Nm. Prinzmetail >

× **Pryncetalowy** przym. od **Pryncetal**.
 [Prymuta, y, blm.] *duma, pycha, zarozumiałość*. <? Ros. >

[Prymutny] *dumny, pyszny, zarozumiały*.
 [Prync, a, lm. owie, Pręc] *książę*. < Nm. Prinz >

[Pryncesa, y, lm. y, Pryncesa, Prynczna, Prynczna] *księżniczka*. < Nm. Prinzessin >

[Pryncesa, i, lm. i] p. **Pryncesa**.

[Prynczna, y, lm. y] p. **Pryncesa**.

[Pryncoski] *książęcy*. < Od Prync >

[Pryncus, a, lm. e] *panicz*. < Od Prync >

! **Pryncyp, u**, lm. y, × **Pryncypjum** l. *pojęcie, stojące na czele umiejętności, zasada, pierwiastek, podstawa, początek, element*. 2. *zdanie, będące prawdziem nauki, żywota a. postępowania; prawidło, zasada, maksyma, dewiza, hasło, godło, podstawa*. < Od Łć. principium >

Pryncypalnie przys. od **Pryncypalny**.

Pryncypalny *trzymający prym, najprzedniejszy, produjący, główny, naczelnny*: Ulice pryncypalna. Wedle cyfr, pomiędzy kotłami pryncypalne znaczenie miały: jeden, trzy i siedm. Jeż. < Łć. principalis >

Pryncypał, a, lm. owie l. *dający początek, inicjator w jakiej sprawie, sprawca, powód; głowa*: Apostołowie byli pryncypały religji naszej. Żarn. Wielka różność posła od pryncypała. Leszcz. Kieły kto stawi rękojmiego, aby na pewny dzień płacił, a dłużnikby nie zapłacił, tedy naprzód P. ma być poznany. P. chef. Książę kaliski zamku dobywać nie chciał, uchodząc, aby go pryncypałem w rozerwaniu przymierza nie rozumiano. Błaż. Tłomacz powinien iść torem swego pryncypała. Bardz. (= oryginalu). Egzekwować każe pryncypałów tego buntu. Dyak. (= przewodcōw, naczelnikōw, hersztōw). Między pryncypałami, czyli faktorami tego buntu. Dyak. (= głównemi działaczami). 2. *właściciel zakładu handlowego, przemysłowego względem swych podwładnych, współpracowników, szef, przełożony, majster* (żart. stary): P. mi mój rozkaż. Troc. 3. [P.] = a) *człowiek dziwaczny, oryginal*. b) *człowiek nielada jakiego, filut, figlarz, człowiek przebiegły*. 4. *org. jeden z głosów zasadniczych organu*: P. smyczkowy = *głos organu pochodzący z piszczałki ośmiostopowej, zwykłe w drugim manule umieszczony*. < Nm. Prinzipal, od Łć. principalis >

Pryncypałbas, u, lm. y *org. głos zasadniczy pedalowy organu, pochodzący z piszczałki 32, 16 a. 8 stop długiej*. < Pryncypał + Bas >

Pryncypałka, i, lm. i forma ż. od **Pryncypał**: Dla remonstracji pryncypałki. Mat. < Od Pryncypał >

Pryncypałować, uje, ował l. cz. ni. *być pryncypałem*. 2. *cz. czyn. nazywać pryncypałem*: U nas niema zwyczaju tak ś. mościć mościami a. P. Sienk. < Od Pryncypał >

Pryncypałowanie, a, blm., *czynność cz. Pryncypałować*: Tylko daj pan spokój z pryncypałowaniem. Sienk.

Pryncypałowy przym. od **Pryncypał**. Org.: Głos P. < Od Pryncypał >

Pryncypissa, y, lm. y *księżna*: Małżonka jego, u-

boga szlachcianka, naraz przedzierzgnięta w pryncypissę, zawrotu głowy nie dostała. Rol.

Pryncypjum w lp. nieod., lm. a, ów p. **Pryncyp**. < Łć. principium >

[Prynczna, y, lm. y] p. **Pryncesa**.

[Pryndzej] *przedtym, dawniej*. < Z Prędzej >

[Pryngnąć, nie, nał] p. **Pręgnąć**.

[Pryngnięcie, a, blm.] *czynność cz. Pryngnąć.*

Prynuka, i, lm. i *przymuszanie, natwoczywa zachęta, znaganie, wmuszanie*: Do jada nie trzeba myśliwym pryunki. Pol. < Ukr. prinuka >

[Prypciać, a, al] p. **Pitrasiać**.

[Prypcianie, a, blm.] *czynność cz. Prypciać*.

1. [Prys, a, lm. y] l. *ogier*. 2. *wieprz, kmur*. 3. *pies*.

2. [Prys, a, lm. y, Prysa] fl. *żerdź do odbijania statków*: Oryle mają od przypadku prysy, czyli kilkosażniowe mocne tyki, zwane nad Narwią łaskami, któremi na tej rzecze z przyczynypowolniejszego jej biegu muszą drzewo popychać.

3. [Prys] zam. *prysk, zam. prysnął*. < ? >

[Prysa, y, lm. y] p. l. **Prys**: Uczenie robi uczonego sternik, czy wiosło, czy P. w rękach u flisa. Syrok.

[Prysid, u, lm. y] p. **Przysiad**.

[Przysiad, u, lm. y] p. **Przysiad**.

× **Prysk, u**, lm. i l. *popiół gorący, żar, zarzewie*: Kasztany w prysku trzaskają. Koss. Powinien sulerz glutlochem żar wszystkim z pieca po kątach wiszący wygarnąć tym porządkiem: naprzód szufłą P. od glutlochwów powybiiera i do popielni zaniesie, a natychmiast świeżego żaru nagarnie. Torz. Kozacy sypali im węgle i P. za pazuchę, żeby ś. przyznali. Żim. Skąd te gniewy? jakby mu kto nasypał prysku za cholewy. Zabł. Każe kości do palic na ogniu, prazyć na kolehickim prysku. L. Marony w prysku pieczono. L. Brózdny sehnaje z słońca prysku. Hut. (= skwaru, żaru). 2. [P.] *piasek syplący na polu, który od promieni słonecznych rozgrzewa ś. do gorąca*. 3. [P.] *gwalt, nawał*: Koło św. Magdaleny sam P. na robotę w polu. 4. [P.] *przestrzeń w kuchni angielskiej pod rusztem, dokoła popiół spada*. < PRYSK >

Pryskacz, a, lm. e l. a. † **Pryskal** ten, co *pryska*. Troc. 2. zool. (toxotes) *ryba cierniopromienna łuskopletwa*. < Od Pryskać >

Pryskać, a, al p. **Prysnąć**. < PRYSK >

† **Pryskal, a**, lm. e p. **Pryskacz**. Troc. < Od Pryskać >

Pryskanie, a, blm., *czynność cz. Pryskać*.

Pryskawka, i, lm. i l. *strzykawka, sikawka, szprycka*: P. gumowa. 2. (spiraeculum) *otwór w pokrywie strzelowej u ryb, prowadzący z jamy strzelowej na zewnątrz*. < Od Pryskać >

† **Pryskiel, kla**, lm. kle p. **Pryszcz. Ocz.** < PRYSK >

Pryskirnik, a, lm. i, **Pryszczirnik** bot. l. p. **Rozchodnik**. 2. p. **Powojnik**. < PRYSK >

† **Pryskować, uje, ował** l. *piętnować, szczególnie za pomocą uypalnia, stempłować, cechować*: Mieli być na czołach pryskowani i z miasta wygnani. Bardz. Gdyby był taki niemilosierny człowiek na bydł swoje, którym robi, do sędziego pozwany, tedy go każe P., nozdrza mu kazawszy katu rozerznąć. Star. Złodzieja niedorosłka naprzód różgą karzą, a wtóry raz odchodzi z pryskowaną twarzą. Klon. Nie slychać, żeby kiedy w Polsce o potwarz pryskowano kogo. Gón. P. konia, nozdrze mu przerzynać. Kn. Niewolnik, złoczyńca pryskowany. Bobr. 2. p. **Prys-**

nać: Pyskowany = nakrapiany, upstrzony. Bobr. <Od Pysk>

† **Pyskowanie, a,** blm., czynność cz. **Pyskować:** Stigma = P., cecha, piątno, znak. Bobr.

× **Pysma** nied. p. **Prymat:** Przepuszczone promień słoneczny przez pierwsze P., na siedm swoich przedniejszych kolorów podzielił ś. Smol. Przen.: Wieku mądrości, światłości P.! Berw.

Pysnąć, śnie, snać a. śl, prow. Pysnąć, nied.

Pyskać, Pyszczec, † Pyskować, prow. **Pyskać** l. **trysnąć, kropnąć, bryznąć, plusnąć, chlapnąć, strzyknąć:** P. błotem, wodą z syfona. P. na kogo, na co wodą. Przen.: Szczęściem, gdy tak na uboczu przyskali słowy, nikt ich nie podpatrzył, i nie podstuchał. Krasz. (= *bluzgali*). Złośliwe pióra nie przestają aż dotąd pyskać swym jadem przeciwko waszej robocie. L. P. nozdrzami = *prychnąć, parsknąć*. Pyska nozdrzami koń. Troc. Piasek kopyty w prędkim biegu eiska i rze ogromnie i nozdrzami pyska. P. Koch. Mniemasz hipocentaurum mnie być, panie bracie, iż siedzę na tym koniu, co to prysnął na cię. Papr. Osielek, co cię niesie, pyska, czym ci wesołe powitanie zyska. Susz. Przen.: Ledwie śmiechem już nie pyska. Pot. Te, co pierwej na siebie przyskały, dziś ś. czule całowały. Niem. 2. co, czym = *prysnąć czym; cisnąć, strzelić, sypnąć z trzaskiem*: Trzy razy błysnął płomień i żywe iskry po powietrzu prysnął. Zebr. Grom ś. rozżarza i iskrami pyska. Kras. Na wszystkie światła stanął jad szkodliwy pyska. Kras. 3. *wytrysnąć, trysnąć, strzyknąć, sikać, wypaść z trzaskiem*: W Saleburgu z kamienia przyskające cieplice na świat wszystkie sławne. Tw. Tam, gdzie wesołe przyskają cieplice tesalskiej Tempy, z nimfami ś. myjesz. Tw. Krew święta do oka ślepego prysnęła i wzrok przywróciła. Odim. Niegaszone wapno, gdy na nie wody nalejesz, to wre i pyska. Damb. Rozpalone żelazo gdy kowal topi w wodzie, to zatym pyska zamoczone i popiskuje w mokrzy ciepłej zagrożone. Zebr. Próżno ją fala, przyskająca z brzegu, oblewa rosą, o burzy ostrzega. Od. Wrzaski buchnęły we świat i przyskały od domu, niby te ognie czerwone w noc ciemną. Reym. Lśniące powodzie światła kamieni przyskały tysiącznobarwną pianą w moich oczach. Przybysz. Przen.: Pyska mu z twarzy zdrowie. Kras. (= *tryska, bije, iskrzy ś., promienieje*). Z oczu przyska mu męstwo. Stasz. W czarną ziemi noc wolności pryśnie brzask. Uj. 4. *rozprysnąć ś., rozlecieć ś. z trzaskiem, trzasnąć, pęknąć*: Tak bąbelki na wodzie napuszony pyska. Sak. Przeciął o. razu Fingal tarcz na dwoje, przysła w kawałki. Kras. Ten list do mnie należy, wnet ta pieczętka pryśnie. L. I samo hartowne żelazo przyska w nawadnościach. L. Każda broń z twardej stali wykonywana pryśnie. Drużb. I ten łuk w ręku im pryśnie. Karp. Tarcza przysła w kawałki. Kras. Jak bańka prysnął o szmat glazu. Mick. (= *rozbił ś.*). Jak lód Newy, gdy pryśnie na sztuki, piechota w długie porzoga ś. słupy. Mick. Przen.: Nadzieje me przysły. Min. (= *rozwiwały ś., uleciały, zniknęły*). Jeśli to eokolwiek ode mnie zawiśnie, upewniam, że ten jego nowy związek pryśnie. Tremb. 5. przen. *przechnąć, ulotnić ś., drapać, uskoczyć, uciec*: Prysła w strony bojaźnią kupa rozproszona. Koss. Pysną przed cieniem waszym te najezdne roty. Wor. 6. [P.] rzucić ś., skoczyć. 7. myśl. (o wiewiórce) *głos wydać*: Wiewiórka z popielicą po ciehu przyskały. Mor. <PRYSK>

[Prystasz, a, lm. e] *ten, co ożeniwszy ś. zamie-*

szkał w domu, w majątku rodziców żony: Butna szlachta, nie znając go dawniej, miała ciągle za gołca i za przystasza. Kaczk. <Ukr. przistasz>

[Prystaw, a, lm. owie] p. **Przystaw:** P., który ma polecenie pilnować Czetwertyńskiego, nie dbale wypełnia swoje zadanie, bo ciągle z nim pije. Dar. <Ros. prystav>

[Prysud, u, lm. y] *zapłata sędziemu od chłopca lub damina w drobni, fajach, maśle, miodzie, za osądzenie sprawy*. Goł. <Ukr. prisud>

Pryszcz, a, lm. e l. na chlebie = *rozek, cycek*.

2. [P.] *ciasto pieczone z mąki gryczanej i przy jedzeniu na gorąco maczane w roztopionym maśle*.

3. a. **Pryszczel** patol. (vesicula) *wysypka skórna pęcherzykowa*: Przykładane pewne lekarstwa na niektóre części ciała zwykły przysze, ostrą ciekłością napełnione, naciągają. Perz. Wszelakich przyszczów i krost z twarzy gubienie. Ślesz. Pryszcze morowe. Ślesz. Zdr. Pryszczyk. <PRYSK/PRYSZCZ>

Pryszczarek, rka, lm. rki zool. (cecidomyja) *owad dwuskrzydły długorogi*.

Pryszczawka, i, lm. i zool. p. **Majka:** P. lekarska (cantharis vesicatoria). <Od Pryszcz>

Pryszczawkowaty podobny do przyszczawki: Chrząszcze przyszczawkowate. <Od Pryszczawka>

Pryszczeć, y, ał l. p. **Pysnąć**. 2. *skwierzeć, slerzeceć, syczeć*: Pióro, szampan, szkło, słonina, sól (w ogniu), wapno (w wodzie) przyszezy. Szczęściem świeczka zaczęła P., trzaskać, dogorywać, drugiej nie było, i czytanie przerwać ś. musiało. Kra-z. 3. [P.] (o wodzie) *szumieć*: Morze wzburzone przyszezy. <PRYSK>

[Pryszczek, czka, lm. czki] *prztyczek, pstryczek*.

Pryszczel, a, lm. e p. **Pryszcz:** Będą na ludziach i na bydletach wrzody i przyszczelie nadęte. Rej. P. na chlebie. Troc. <PRYSK/PRYSZCZ>

Pryszczenica, y, lm. e bot. l. p. **Powojnik**. 2. p. **Rozchodnik**. 3. = **Jaskier**.

Pryszczenie, a, blm. i. czynność cz. **Pryszczeć**. 2. czynność cz. **Pryszczyć**.

Pryszczeniec, nca, lm. nce bot. l. × P. = **Powojnik** (clematis erecta). 2. p. **Rozchodnik**. <Od Pryszczyć>

Pryszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Pryszczyć ś.**

Pryszczeń, a, lm. e l. apt. *lek krostawiący, plaster a. przylepiec przyszczający, przyszczydło, wezykatorja, wizykatorja* (vesicatorium). 2. patol. × P., pęcherzyca (pemphigus). <Od Pryszcz>

Pryszczowato przys. od **Pryszczowaty**.

Pryszczowaty l. do przyszczu podobny (vesiculosus). 2. *pokryty przyszczami*. <Od Pryszczowaty>

Pryszczowy przym. od **Pryszcz** (vesicularis). <Od Pryszcz>

Pryszczycza, y, blm. patol. *choroba skórna przyszczowata* (eczema). <Od Pryszcz>

Pryszczyć, y, ył *wywoływać przyszczce*. Apt.: Lekki przyszczący (medicamenta vesicantia). P. ś. l. *dostawać przyszczów, pokrywać ś. niem:* Przyjdzie na całą ziemię egipską świerz b przyszczący ś. B. B. Ręka po oparzeniu przyszezy ś. 2. *krajać ś., lupać ś., padać ś., dok. opierzchnąć*: Mokre ręce na mrozie przyszczą ś. <Od Pryszcz>

Pryszczydło, a, lm. a apt. p. **Pryszczeń**. <Od Pryszczyć>

Pryszczyk, a, lm. i p. **Pryszcz**.

Pryszczkowato przys. od **Pryszczkowaty**.

Pryszczycowaty patol. do pryszczyka podobny (phlyctenoides). <Od Pryszczycowy>

Pryszczycowy przym. od Pryszczyk. Patol.: Zapalenie ust pryszczycowe (stomatitis vesicularis). <Od Pryszczyk>

Pryszczynnik, a, lm. i bot. I. p. **Rozchodnik**. 2. p. **Powojnik**.

† **Pryszka**, i, lm. i dzień jarmarku na św. Pryszczyle: Na odpusty-li to jadę? na roki, na pryszczkę? Koch. W. Pojedź na Trzy Króle do Krakowa, a na sandomirską pryszczkę, w której mało co priscam fidem. Opal. <Z Pryszcylla>

Pryszki, szek, blp. kuch. pysk i uszy jelenie a. ułowe, gotowane z octem, pieprzem, cynamonem. L.

Prysznic, a, lm. e natrysk z wody zimnej: Refleksja jak zimny P. ostudziła nagle wybuch jego. <Od nazwiska wynalazcy Priesznitz'a>

Prysznicować się, uje ś., ował ś. używać prysznicu. <Od Prysznic>

Prysznicowanie się, a ś., blm., czynność cz. Prysznicować ś.

Prysznicowy przym. od Prysznic: Okład P. = mokry okład na całe ciało lub na jego część chora, przykryty ceratka i flanelą, póki ś. nie rozgrzeje. <Od Prysznic>

† **Pryscian**, a, lm. y żart. = gramatyka łacińska. Troc. Pryscianowi dał po gbie. Troc. = zrobił błąd przeciw gramatyce. Troc. <Od nazwiska gramatyka łacińskiego Priscianus>

Pryśnienie, a, blm. p. **Pryśnięcie**.

Pryśnięcie, a, blm., **Pryśnienie** czynność cz. Pryśnąć.

Pryt nieod. dziec. piardnięcie, pierdel: Zrobić P. = piardnąć, wiatr głośno puścić, puścić bąka. <Dźwn>

Prytan, a, lm. owie jeden z senatorów w wolnych miastach dawnej Grecji, kierujących sprawami w przeciągu 35 dni do roku. <Gr. prytanis>

Prytanea, i, blm. w dawnej Grecji, sąd złożony z prytanów: Postawili oltarz w budynku, gdzie ś. zgromadzała P. i palili wiekiusty ogień. T. K. <Gr. prytaneia>

Prytaneum, w lp. nieod., lm. a, ów I. w dawnej Grecji, gmach, gdzie sędziowie (prytanowie) sądzili, a zarazem przytułek dożywotni dla zasłużonych. 2. szkoła wojskowa w Paryżu. <Łć. prytaneum, Gr. prytaneion>

Prytnąć, nie, nął zrobić pryt = piardnąć, puścić bąka: Osieł sobie bryknął, wierzgnął, prytął. Tremb. <Od Pryt>

Prytnięcie, a, blm., czynność cz. **Prytnąć**.

[**Prytocha**, y, lm. y] = **Prazucha**, in. syta, dziad, pierdziocha. <Od Pryt>

Prywacja, i, lm. e wyrzekanie ś.; odmawianie, skąpienie sobie; pozbawianie ś., obywanie ś., ograniczanie ś.; przykrość, umartwienie stąd wynikające: Jakiemi prywacjami okupował przepyszne fułary i fantazyjne szlafroczki, nikt nie wiedział. Krasz. Słuby i prywacie, jakich nowiejat wymagał, nie smakowały. Krasz. Poświęciła ona wszystko i zniosła nadzwyczajne prywacie. Krasz. <Łć. privatio>

† **Prywat**, a, lm. ci człowiek prywatny, bez urzędu publicznego: Prywatem ś. stać, prywatem być, nie mieć urzędu, domem ś. bawić. Troc. <Łć. privatus>

Prywata, y, lm. y I. własny pożytek, sprawa osobista, osobista korzyść, szukanie dla siebie tylko zysku, dążenie egoistyczne bez względu na dobro publiczne: Jedna święta P., ta dziś najpłatniejsza u nas, a na tęmy wszystkie rady swe zało-

żyli, nie bacząc to, iż jeśli publika zginie, P. skakać musi, jako jej zagada. Rej. Na tym tylko starania sad-i, co ś. tknie jego prywaty; o to nie dba, co zdrowia spólnego. Błaż. Każdy swojej prywaty i własnej sprawy pilnował, a żadnego starania około Rzpltej nie mieli. Stryjk. Każdego P. uwodził, aby raczej zlecił brata, niżeli obcego. Star. Nie tak armaty i straszne owe boje, jako więcej prywaty zgubiły nas swoje. Tw. Prywatą uniesiony. Troc. Od prywaty zachęcony. Troc. Prywaty pilnować. Troc. Za prywatą ś. uganiać. Troc. Ojezystą miłośną zatarła P., skaził umysły zysk z chęcią mamony: Nar. Prywatę za interes publiczny udają. Leszcz. Z samej prywaty przywiedli kraj do przystąpienia do neutralności. Świt. U wielu religia bywa płaszczkiem prywaty. Boh. P. żadna nie zgwadziła, ani zholdowała, ani posromociła poczciwych animuszów i języków naszych. Goś. U wszystkich monarchów i u nagrubszego pogaństwa tacy wolni bywają, którzy, do nieczego ś. nie wiążąc, po prywatach swych tylko przyjeżdżają. Niem. S 2. × P. życie prywatne, zaciśze domowe, samotność: Przyjaciół nie miał, prywat przestrzegał, ekspensy nie robił. L. Jak jasno świecą ci w senacie, tak w cieniu owi i wdzięcznej prywacie, ten Jezusowym kompanem, ów prałatem i godnym kapłanem. Tw. 3. zakonnicza własnomajętność, gdy zakonnik swoją własną majątność ma prócz społeczeństwa klasztornego. Kn. Zdr. **Prywotka**. <Łć. (res) privata>

Prywadocent, a, lm. ci docent prywatny, wczony, dopuszczony do wykładu w uniwersytecie a. akademji, nie etatowo. <Nm. Privatdozent, z Łć. privatus + docens, 2 pp. -ntis>

Prywatter, a, lm. y statek prywatny przeznaczony do celów korsarskich. Bl.

Prywotka, i, lm. i p. **Prywata**: Niech jeno prywatnie lada P., wnet usłyszysz prędką obmowę. Rej

Prywatnie przys. od **Prywata**: Sułtan, kiedy P. jedzie, wtedy nie ma wielkiej gwardji koło siebie. Star. (= incognito). Ochrzczony P. dla słabości zdrowia. Mat. Akt weselny miał ś. P. odprawić. Kras. Tak ś. sprawa przedstawia urzędowo: P. radziłbym...

× **Prywatinik**, a, lm. cy I. człowiek, patrzący tylko swej prywaty, rzadzący ś. tylko egoizmem, interesowny: P., prywaty pilnujący, na swe koło wszystko ciągnący. Kn. 2. P. czyj = stronnik, poplecznik, zausznik, poufny, zaufany: Elżbieta miejsca w radzie swemi prywatnikami osadziła. Nar. <Od Prywatny>

Prywatinny I. nieurzędowy, nieoficjalny, niepubliczny; osobisty; domowy, gospodarski: Prawo szczególne albo prywatne ma za cel sprawy szczególne obywatelów wziętych w osobności. Wyrw. Dla pospolitego dobra odbićć swego prywatnego. Lubom. P. żywot najlepszy. Kn. (= wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej). Od sekretnych, czasem prywatnych zakonnice instancji. Zał. S. Ani prywatnemu mieszczaninowi, ani całemu magistratowi lokacji przyjmować odtąd nie wolno. Zał. S. Służba prywatna. Życie prywatne. Stosunki prywatne. Mój interes P. tego wymaga. Mam do pana interes P. Szkoła prywatna. Edukacja prywatna. Nauczyciel P. Instytucja prywatna. Obiady prywatne. Audjencja prywatna, posłuchanie prywatne (= bez świadków). Korespondencja prywatna (= dotycząca stosunków osobistych). Lekcje prywatne (= udzielane nie w szkole). Zwierzenia prywatne (= poufne, dyskrecjonal-

ne). Sprzeczne interesy z zarządu municypalnego czynią miejsce obrad o charakterze prywatno-lokalnym. Formuły, według których sporządzano rozmaite akta prawno-publicznej i prywatno-prawnej treści. Balc. 2. †P. zamknięty w sobie, nieprzystępny, niepopularny: Chwała królewicza, jak mężny, dobry, nieprywatny, niepyszny, z każdym za brat. Pot. <Od Łć. privatus>

[Prywatynier, a, lm. rzy, Pryfatynier, Prefatynek] *sluga oficerski*. <Nm. Privat-diener>

Prywatysta, y, lm. ści 1, osoba prywatna: Uczniowie szkół niższego typu lub prywatyści zdają egzamina w szkole wyższego typu. 2. *wolny słuchacz uniwersytetu:* Pol zapisał ś. na drugi rok filozofji, dla braku funduszów, jako P. Dd.

Prywatyzować, uje, ował robić co nie z urzędu, dorywczo, zajmować ś. czym, nie robiąc z tego rzemiosła, ani obowiązkowego zajęcia, ale z amatorsztwa: Przypominacie sobie z estrady koncertowej, z kółek towarzyskich i ze scenki dobroczynności niby — amatorkę, a właściwie artystkę prywatyzującą... Ludzie, znani w Austriackim państwie pod nazwą ogólną prywatyzujących. Jez. Nawet ci (Huculi), co od czasu do czasu jako opryski prywatyzują po wsiach obcych, zawierają z dobrym strzelcem sojusz. Pol. Zimorodek prywatyzuje po szyszkowych lasach razem z gilem. Pol. <Nm. privatisieren>

Prywatyzowanie, a, blm., czynność cz. Prywatyzować.

× **Prywet, u, lm. y p. Prewet:** P., wychodek, wychod domowy. Troc. P., wychod domowy, wychodek, potrzeba, retyrada, dwór, ganek, sekret. L. P., wychód, wychodek, piłat. Meniń. Nie chcieli go do celi inaczey przypuścić, jedno niechaj wszystkich braci przywety wymyje i plugastwa za pokutę wynosi: a ten wnet, na miotłę ś. i na inne naczynia zdobywszy, wszystkie przywety chędożył, nie ś. nie wstydząc. <Nm. Privet, z Łć. privatus>

× **Prywetne, ego, blm. p. Prewetne:** P., od przywetu zapłata, *eloacarium*. Kn. <Od Prywetny>

Prywetnica, y, lm. e, Przechodka zool. (seapose) ował dwuskrzydły długorogi. <Od Prywetnik>

× **Prywetnik, a, lm. ey p. Prewetnik:** P., *eloacarius*. Kn. <Od Prywetny>

× **Prywetny, × Prywetowy** przym. od **Prywet, prewetowy:** P., wychodowy. Kn. <Od Prywet>

× **Prywetowy p. Prywetny:** Drzwi przywetowe. Troc.

[Pryza, y, lm. y] p. Pryzon. <Fr. prise>

[Pryzglowy]: Maść przyzglowa = unguentum cantharidarum.

× **Pryzm, u, lm. y p. Pryzmat.**

× **Pryzma** nieod., a. × **Pryzma, y, lm. y p. Pryzmat:** P. proste, ukośne. W przyżnię słońce... odbija blasków tysiące. Kon.

Pryzmat, u, lm. y, × Pryzma, × Pryzma, × Pryzm I. mat. p. Graniastosłup. 2. graniastosłup trójkątny wyrobiony ze szkła lub innego ciała przezroczystego, używany do rozszczepiania światła na składowe jego barwy. Przen.: Patrzyć na co przez P. czego = patrzyć z pewnego punktu widzenia. Przez P. młodości i podziwienia wszystkie te charaktery widziane były w jednostajnym świetle najjaśniejszych barw tęczyowych. Krasz. Mier.: P. = przyrząd mierniczy: P. szklany z rączką, służący do wyznaczenia kątów prostych

w polu. Min.: P. Nicola = przyzmat ze spatu dwójłomnego, dostarczający światła spolaryzowanego bezbarwnego. 3. kupa szabru, ulżama w kształcie graniastosłupa na szosie. <Łć. prisma, 2 pp. -atis, Gr. prisma>

Pryzmatoid, u, lm. y mat. p. Pryzmatoida.

Pryzmatoida, y, lm. y, Pryzmatoid mat. była ograniczona trójkątami i trapezami. <Gr. prisma(t) + -eidēs = -kształtny>

Pryzmatyczny I. przym. od Pryzmat; Pryzmaty, × Pryzmiczny: Pryzmatyczne ściany minerału. Barwy przyzmatyczne = barwy widmowe, tęczyowe. 2. anat.: × kość przyzmatyczna, kość trójkątna (os triquetrum). 3. fiz.: Mikrometr P. (= polegający na zastosowaniu objawów podwójnego załamania światła). <Od Pryzmat>

Pryzmatyn, u, lm. y min. mineral z gromady sylkoidów, z grupy granatu, kornerupin rombowy, Mg Al₂ SiO₆. <Od Pryzmat>

× **Pryzmiczny p. Pryzmatyczny.**

Pryzmony p. Pryzmatyczny.

[Pryzon, u, lm. y, Pryza] *wzięzenie*. <Fr. prison, z Łć. prehensio>

† **Prza, y, lm. e sprawa, proces sądowy, sprzeczka, ścieranie ś. zdań, rozprawa:** I wzniesie Mojżesz przą jich na sąd Panu. B. Sz. Stanieta oba, jichże przą jest przed Panem. B. Sz. Sędzi mię Boże i rozgodź przę moje od luda nieświętego. Ps. Puł. Pan Bóg, wysłuchawszy przeż z obu stron między człowiekiem a czartem, kaze czytać sentencję swoję. Post. pr. Człowiek, jenżeby nie był przy przy a. żalobie w sądzie przed sędziami i nie wzdął swej prze... Mać. z Roż. Stronie i przy cesarza młodego pomagał. Kosz. Prze Milo nowej bronii. Kosz. Contulit actionem suam, vulgariter przą. Czers. Sędzia urzędnika swego do gospody onej paniej... ma posłać, przed jimże rzecz swoję albo przą rzeczy swej rzecznikowi albo piercy swemu... wszystkie polecii. Sw. z Woc. A gdy przą albo kontrowersja będzie, staną na sądziech moich. Skar. Niech Pan będzie sędzią, i niechaj rozdejmie tę przą moję z tobą. B. B. Ten, co sądził wszystkie świat zasiedzie, przą moję za mnie odprawować będzie. K. G. Nie o toć jest P. Gil. Żądali, aby ich prze cudzoziemcom, a nie onej ziemi obywatelom, ku rozsądzeniu były zlecone. Baz. Prze w prawie miał i prosił króla, aby tej sprawy doma przesłuchał. Kosz. Ociec bardziej miłuje syny, niżli sędzia tych, co ś. przedem ze swą przą przywiódą. Gorn. Po dosyć długiej przy wotowano. Biel. M. O przach i odeprzach. Herb. Gdy będzie rozsądek trudny między krwią, przą i odeprzą. Leop. <PIOR/POR/PR/PIER>

[Przaciel, a, lm. e] p. Przyjaciel. <Prz(y)aciele>

[Przac, aje, ał, Przajać, Przeć] kogo a. komu kochać, lubić kogo; sprzyjać, być życzliwym, przyjaznym komu.

[Przajać, aje, ajał] p. Przac.

[Przajanie, a, blm.] czynność cz. Przajać.

× **Przalka, i, lm. i gatunek gruszek:** Pasówki i przalki. Zim. P., ulęgałka. Goł. <Od 2. Przeć>

Przanie, a, blm., czynność cz. Przac.

Przanka, i, lm. i bot. I. bł. p. Psianka. 2. p. Kartofel.

† **Przasnysz, a, lm. e p. Przasznik.**

† **Przasne, ego, blm. p. Przasznik:** Chwali ich, iż w przasnym służą, choć od Greków przesławiani. Skar. <Od Przasny>

† **Przasnek, ka, lm. nki p. Przasznik:** Będzieli za dziękowanie obiata, oferować będą chleby

przez kwasu, a praśniki praśne pokropione olejem. B. Sz. Kapłani ustawieni będą nad chlebem poświęconymi i nad praśnikami i nad praśnicami. B. Sz. Święgemy nie w kwasie dawnym, ale w praśnikach czystości i prawdy. Bud. <Od Praśny>

Praśniak, a, lm. i l. [P.] p. Praśnik. 2. × P., × Praśniak patol. nowotwór, torbiel miodowa (meliceris). <Od Praśny>

† **Praśnica, y, lm. e p. Praśnik:** Nadehodził już dzień święty praśnie, który zowią wielką nocą. Leop. Piętnastego dnia tegoż księżycyca będziecie mieć urobystość praśnie, przez siedm dni praśny chleb jeść będziecie. Leop. W praśnicy szczerości i prawdy. Skar. Urobystość praśnie będziecie strzegł; siedm dni będziecie pożywał chleba praśnego. Leop. <Od Praśny>

Praśniczy przym. od Praśnik; Praśniczy. <Od Praśnik>

Praśnik, a, lm. i, Praśnik, [Praśniak, Prześniak], † Praśnek, † Praśnysz, † Praśnica, † Praśnica, † Prześnica, † Praśnica, † Praśne chleb praśny, niekwaszony, maca żyłowska: W te dni powinni byli jeść *azymos pones*, to jest praśniki, vulgo macę, alias placki nie na kwasie, ani na drożdżach mieszane i pieczone. Chm. B. Takim chlebem być nie może P., jakim jest kwaśnik. Smotr. Apostoł wiernych bożych azymami, to jest praśnikami albo bezkwaśniami nazywa. Smotr. Święto praśników, święto praśnie w starym Testamencie przed wielkanocnym dniem, gdzie ś. nie godzi żydom nie kwaszonego mieć w domu. Karnk. <Od Praśny>

Praśno przys. od Praśny: P. jeść będą na miejcu świętym. Bud.

Praśność, i, blm. rz. od Praśny: P. a. słodkość z kwasem nie zgodzą ś. Gil. Nie rozumiemy, żeby P. tak potrzebna była, iż gdyby jej chleb nie miał, nie mógłby być Sakrament Ciała bożego sprawowan. Kucz. Smak, to jest kwaśność albo P., jako małość i wielkość, kwadrangul i okrągłość *accidentia* są, a nie istność. Smotr.

Praśny, Praśny, [Prasny] † Prześny I. nie mający w sobie kwasu, nie kwaszony: P. chleb niekwaszony. Troc. Chleb jeden kwaśny, drugi P. Karnk. Ciasto praśne. Trzyce. Naczynili podpiomyków praśnych, bo nie mogły być zakwaszone dla pośpiechu. Skar. Częstował ich, napiekłszy chleba praśnego. Leop. Sól czyni ostrość pokarmów, które same z siebie są praśne. Sak. Rosjanie w kwaśnym chlebie celebrują sakrament Eucharystji, nie w praśnym. Smotr. 2. *który nie przechodził fermentacji:* Miód P. = *nie-syciony, nie pitny, surowy, niegotowany, w plastrach lub patoka*. 3. [P.] *świeży:* Kartofel P. (= *mlody*). 4. [P.] *nie posiadający żadnego oddzielnego smaku:* Woda praśna (= *słodka*). Jadło praśne = *ani słodkie, ani kwaśne, ani gorzkie*. 5. [Praśna dusza] *człowiek żywy, żywa dusza, żywy duch:* Czy niema praśnej duszy na ostrowie? Pol. Można wdzied dusze zmarłych..., w razie poznania ś. dusz na obecności między niemi świeżyny (= *świeżego mięsa, ciała*), czyli praśnej duszy, ocalać ś. trzeba ucieczką. Karł. <PRZAS(K)>

Przababa, y, lm. y: Nowa mężatka w niedzielę do kościoła szła na religijny wywód, a do karezmny na przababę, czyli na wkupienie ś. do grona kobiet, jako już prawdziwa mężatka. Gac. <Z Przababa>

× **Przac, eże, agi p. Sprzęgac.** <PRZĘG/PRĘG/PRĘZ/PRĄG>

Przączka, i, lm. i p. Sprzączka: Pasy przączką zapinane. P. Koch. Sznur na koniach czerwony, aksamitny, haftowany złotem, przączki srebrne, uzdeczki kozackie. Niem. S. <Zam. Przączka>

† **Prządać, a, at, [Prządać] p. Przaść:** Z niewiastami kądziółki prządali a. wzorki szyli. Rej. We czwartek po wieczery nie prządacie kądziele. Pereg. Sardanapal w niewieścim odzieniu między nierządnicami przadał. Kosz. [Uczyła kądziółkę P. Kądzieli P. nie będziecie]. Kon. <PRZĘD/PRZĄD>

Prządanie, a, blm., czynność cz. Prządać.

Prządca, y, lm. y p. Prządek. Troc. <Od Przaść>

Prządek, dka, lm. owie, † Prządca ten, co przędzie: Zabłąsnęła mi jedna, jedna nitka złota, jam ś. do niej jak P. skrzydłaty zaczepił. Mick. Jam ś. do niej jak P. skrzydłaty zaczepił. Mick.

Prządką, i, lm. i l. a. × Przedziarka kobietu przędząca: Póty P. nie ciągnie, póki ma przędziwo. Zabł. Przen.: Sny moje, długich tęsknot niestrudzone prządki, czekały szczęścia. Śf. Prządki życia ludzkiego, Parki. Otw. O bodaj, duszo moja, nigdy z twej pamiętki nie wchodziły myśli onej życia prządki ludzkiego, która nie wie ludzkiego wieku. Kulig. 2. [Prządki, lm.] *kolajne przędzenie w domach sąsiadów; wieczorne zebranie prządek, wieczór prządkowy, wieczory prządkowe:* Byłam na prządkach. 3. zool. (bombyx) *owad kusko-skrzydły z rodziny tej samej nazwy.* <ZAr. od *Przęda, PRZĘD/PRZĄD>

Prządkarnia, i, lm. e p. Przędzarnia: P. brzeska T. K. <Od Prządką>

[Prządkowy] przym. od Prządka: Wieczór P. p. Prządka. <Od Prządka>

Prządnia, i, lm. e p. Przędzarnia. <Od Prządny>

Prządny *tyczący ś. przędzenia:* Izba prządna. L. <Od *Prząd, PRZĘD/PRZĄD>

× **Prządzenie, a, blm. p. Przędzenie.**

Prządziono, a, lm. a p. Przędzono: Baba od kądzieli P. zwiąja. Comp. Przen.: Nieprawości moje tyś prządzionem na mą szyję włożył, a przez to siłę w piersiach mych zubożył. Chr. <Od Przędziony, od Przaść>

× **Prządziwo, a, lm. a p. Przędziwo.** <PRZĘD/PRZĄD>

Prząsika, i, lm. i bot. p. Skrzyp. <PRZĘD/PRZĄD>

Przaść, edzie, adł, † Prześć, [Prządać, Przesc, Prziść] robić przędzie, snuć nitkę z czego: Żona moja przędzie niei na kołowrotku. L. Pallas najpierwej żonom wymyśliła P. kądziel i płótno tkac. Biel. M. Z niewiastami kądziółki prządali a. wzorki szyli. Rej. Pająk uczy P. rodząc z siebie włókno. Klon. Parki pod ziemią siedząc, przędą ludzkie lata. Zbyl. Sardanapal w niewieścim odzieniu między nierządnicami przadał. Kosz. Herkules w bogów umieszony rzędzie u nóg Omfalji zniewieściła przędzie. Kras. Kądziel P. to b'e i nosić piosenki, a nie miecz biały i łuk brać do ręki. Krasz. Len przędła niewiasta. Rom. P. jedwab. Pająk przędzie, oj przędzie swoje szare włókienko. Len. [Na kosaki (zapusty) sie nie prządzie, bo kusy lan bandzie. Prz.] Przen.: Cienko przędzie = *cienko śpiwca, kuso z nim, ostatkami goni, jest na schyłku, robi bokami:* Ow nieborak już cienko przędzie, już przemysłami idzie, a przecię nie dostawa. Falib. Szwedzi już cienko przędą i licha ich w oczach bierze. Sienk.

Chory już cienko przedzie (=patrzy na księżą o-borę, jest bliżki śmierci, niewiele mu ś. należy). Przen.: P. co w głowie=smuć, układać, roić, knuć, planować: Dumą a ogniem mitosnym uwiędła, dzięki układy w próżnej głowie przedła. L. Wytkady pisma dziwne zmyślił i przedli. Farn. Cosisz na niego przedzie. Troc. Przędą to sobie w głowie, iż w kompanji milej ginąć jest, niż bez drugiego. Nagur. Milezę, aż to do skutku przyjdzie, co ma głowa przedzie. L. Cóż tedy sobie za chwały umysł mój przedzie zuchwały? Dar. J. Niech on próżną nadzieję w głowie swojej przedzie, że chwala jego wierszów na wieki trwać będzie. Cho. (=żywi, ma). Już dekret z świadków wysłuchanych przeda. Pot. Bogatą zdobycz przedli w głowie. Jabł. (=obiecawali sobie, liczyli na nią). Niech sobie w głowie, jak chce, przedzie. Leszcz. Coś pierwej w głowie dzi-ką dumę przedła, będziesz też u drzwi szlochać, babo zwiędła. Nar. Kto sobie inszą postawę przedzie a zmyśla, taki co złego myśli. Kosz. (=przy-biera). Jak więc sobie z nim równość w pysznej przediesz głowie, z nim, przed którego mocą wszyscy drżą bogowie. Dm. †P. słowa = upięk-szać, owijać w bawełnę, skłodzić, cukrować: Kto słowy przedzioneni przyjaźni pokazuje, nie wierz mu nigdy, bo cię sercem nie miłuje. Baz. (=u-kladnemi). P. ś. składać ś., układać ś., świecić ś.: Teraz każda myślć będzie, że to tak ś. miłość przedzie. Fred. A. <PRZĘD/PRZĄD>

Przaślenie, a, blm., czynność cz. Przaślic.

Przaślica, y, lm. e, Przaślica, × Przaśnica, × Przaśni, [Przaślnica] l. część kołowrotka, do kto-rej przywiązują to, co przędą. 2. kądziel: Rodziczki po kądzieli, przasłicy. Rozm. piel. (=pokrewne ciotecznie). Zdr. Przaśliczka. <PRZĘD/PRZĄD>

Przaślic, i, il len, konopie = czesać, czochrać. Troc. <Od *Przaślo, Przaślo, PRZĘD/PRZĄD>

[Przaśnica, y, lm. e] p. Przaślica: Wracata do przasłnicy i pracowała do zmroku. Krasz.

× Przaśnica, y, lm. y p. Przaślica: Siedząc u przasłnicy, śpiewa niewiasta i zbywa tęsknicy. L. Zdr. × Przaśniczka. <PRZĘD/PRZĄD>

× Przaśniczka, i, lm. i p. Przaśnica.

[Prztać, a, a] p. Sprzątać: Mleko przątane = Huślanka. <PRZĘT/PRZĄT>

[Przątanie, a, lm. a] czynność cz. Przątać: Telo mycia, przątania, że łeb boli na samo wspomnienie. Ork.

[Prząter, tra, lm. try] p. Piętro. <Z Piętro>

†Przątać, nie, nął p. Sprzątać: P. łakę = sprzątać, skosić i zebrać siano. Skr. <PRZĘT/PRZĄT>

†Przątanie, a, blm., czynność cz. Przątać, sprzęt, sprzątanie siana z łaki. Skr. Któryby bart-nik znowu łakę przątnął tak, iżby w onym prząt-nieniu od żadnego bartnika nijakiego impedi-mentu nie miał... Skr. <PRZĘT/PRZĄT>

[Przątro, a, lm. a] p. Piętro.

[Przątrz, a, lm. e] = Piętro. <Z Piętro>

Prze przyi. z pp. 4-ym l. †P., [P.] = a) dla, za, z powodu: Rybitwom onym niemasz P. co łajać. Er. Srogaż to jest niewola, kto P. marne pie-niądze zaprzeda sumnieniu. Hist. w Lan. Juześ P. taką rzecz miał zabić być, a jedwoś śmierci u-szedł. B. Sz. P. me namilejsze dziecie. Op. Ryty-gier P. nieznośny żal od swojej ręki zginął. Bud. B. Karz je, Panie, P. ich zdrady. Kochan. Pan zabił Ożę P. śmiałość, iż wyciągnął rękę ku skrzyni przymierza. Wuj. P. tę przyczynę. Biel. M. Uczyni on te nie P. moje chudobę i nizezem-

ną osobę, ale miłość najmilejszej ojezyny. O-rzech. Za chuc twą w mnie inszą trudno-ć wziąć nagrodę P. mieszek spustoszały i moję chudobę. Papr. Owieczki obumierać muszą P. niedostatek obroku. Rej. b) przez, dla, gwoli, ze względu na kogo, na co, przez wzgląd nań, w interesie czym: P. nędzę nie imających i P. łkanie ubogich ni-nie wstanę. Ps. flor. Kiedy przyszedł Węch P. swe imienie, tegdy ji pan Mikołaj jął i w siano wsadził. Rot. Podależ... wszytek ich plon w roz-dział sługam Twym, jiz gorlili ś. P. zakon Twój. B. Sz. Nie P. moje dostojęstwo, ale P. Twe wielkie miłosierdzie. Naw. Bóg syna nam swe-go dał P. nasze zbawienie. K. G. Uczyni to, Pa-nie, P. prośbę matki Twej. Naw. Twe cziowie-czeństwo P. nas grzeszne na krzyż dano i w mę-kach zawieszono. Naw. P. którą (ojezynnę) u-mrzeć nie żałował. Wen. Kwapił ś. panowie li-tewsey do domu P. wojnę moskiewską. Biel. M. I ogniów palić ludzie nie przestali P. mroz gwał-towny i P. wieczne lody. Kochan. Boże mój, Ty bądź ze mną P. imię swoje, Ty mię ratuj, bo wielkie są łaski Twoje. Kochan. P. naszej żoźni-cy mir drogi, P. me, P. niebieskie bogi, P. jeś-lim ci w czym prawą, P. lubo już ginę, serdecz-ną zawsze miłość, mej śmierci przyczynę. Aury ani przypuszczaj do mojej żoźnicy. Zebr. P. zdro-wie czyje pić, abo za zdrowie. Piję P. zdrowie. Kn. (=na intencję zdrowia). P. bojaźń moję. Troc. P. głupstwo twoje. Troc. P. Bóg = dla Boga, na Boga, na miłość boską. Ojeze! spraw P. Bóg, aby nie umierała. Lubom. P. żywy Bóg! P. Bóg was proszę, proszę ja was. Kn. P. żywy Bóg proszę. Troc. Ba! P. Boga, i dlategoż ja to mam czy-nić? Górn. Checiejże ś. zmiłować P. Bóg nade mną, Lubom. P. żywy Bóg, co to za śmiałość? Wuj. Poczujcie ś. tedy P. Bóg żywy, jakoście daleko od enoty przodków ustąpili. Star. Ale P. Bóg żywy daje mi pokój. L. Czegóż płaciesz P. Boga? Kochan. †P. Bóg prosieć, modlić ś. czło-wieku, bardzo pokornie ś. prosieć. Kn. †P. Bóg brać = jałmużnę brać. Kn. †Nie wiedząc, co z nie-wolnikami czynić, puszczano ich P. Bóg. Biel. M. (=darmo, za Bóg zapłać). †Jeśli by niewiasta w chorobie gierać księdzu oddała z rąk swych, krewne swe od tego oddaliwszy, nie bez krzyw-dy ich, zowie ś. to P. Bóg darować. Sz. 2. †P. dla: Jeślić nie stanie chleba P. cię i P. czeladź twoję. Wuj. Rozkazał nagotować P. wszystek lud, tak P. małego, jak i wielkiego, gody. B. B. On P. nie sprawił cześć wielką. B. B. 3. †P. przed: P. cię, przeń, przedęń, przed niego, up-kładę potrawy. Kn. Przyjmiesz z chęcią, co z łaski bożej ziemianin chudy P. cię położy. Mias. <PR/PRZE>

Prze- na początku wyrazów złożonych znaczy: 1. dokonanie czynności na przedmiocie przez ko-ljne spełnienie jej na każdej z jednostek składa-jących go: Przebrać, przeliczyć, przeարfować. 2. ostateczne dokonanie czynności przez stopniowe jej wykonywanie: Przezerpać, przebrać. Jedze-nia tam dosyć, nie można przejeść. 3. wyjście poza granice, poza normę; najwyższy stopień czego: Przebrać miarę. Przejeść ś. Przewyższyć, przerosnąć, przekroczyć, przejść (oczekiwanie), przelać. Przenigdy. Przebogaty, przezacny, prze-wielebny, prześwietny (= arcy-). Przenajświęt-szy. 4. umiarkowane użycie: Przejść, przespać ś., przetrzepać. 5. przez co; na wylot: Przekro-czyć, przeprawić, przepuścić, przedostać ś., przeskoczyć, przebić, przebość, przeleść, przepro-wadzić. Przen.: Przewąchać, przeskrobać. 6. zu-

życie, przepuszczenie czego na co przez pewną czynność: Przehulać, przejść, przepić, przejeździć, przebałamucić majątek. 7. od początku do końca: Przeczytać, przebiec, przetrwać, przebyć, przeboleć, przepłakać co. 8. mimo, obok, koło: Przejechał obok nas. Rzeka przepływa koło miasta. Ptak przeleciał. 9. przetrwanie w czynności przez złamanie uporu: Przewyciężyć, przeforsować, przemóc, przebudzić. Nie przekonasz go, nie przegadasz, nie przesiedzisz, nie przeswarzysz. Kn. Przen.: Przemówić, przebąknąć. 11. woprzek, wprót, przez środek: Przełamać, przejechać kogo, przegryźć, przetrącić. 12. przeniesienie z miejsca na miejsce wskutek czynności: Przenieść, przepisać, przedrukować, przestawić, przedać, przepompować, przelać. 13. powtórzenie czynności w inny sposób: Przerobić, przetopić, przemałować, przekuć, przebudować, przeobrazić. 14. przed-: Przełożyć komu. Przejąć list. Przenająć, przekupić, przedarować. 15. † P. chem.: używano dawniej dla wyróżnienia ciała zawierającego pewną część składową w stosunku większym, niż normalny: Przekwas = ciało bogatsze w tlen od kwasu. <PR/PRZE>

Przeanalizować, uje, ował I. *przestudować analizując*: Przeanalizował funkcje wszelkie, jakie człowiek w społeczeństwie pełni. Jeż. 2. *przebrać miarę w analizowaniu*: Przeanalizowany sceptyk. Sienk. <Prze + Analizować>

Przeanalizowanie, a, bfm., czynność cz. Przeanalizować.

Przeanielenie, a, bfm., czynność cz. Przeanielić: Wypadnie doskonałość ducha człowieczego, czyli P. Krasin. U stropu mego gwiazda ś. zarzy; w przeanieleniu złotych witraży ona ś. moją sycała krwią. Mie.

Przeanielenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przeanielić ś.

Przeanielić, i, il *przemienić w anioła*: Mimo-wolnie pocują ś. szczęśliwi i przeanieleni i pełni nowej mocy. Słow. P. ś. *przemienić ś. w anioła lub stać ś. jakby anielskim*. <Prze + Anielić>

Przeanielski *który przeszedł anioła w doskonałości, posiadający przymioty anioła w najwyższym stopniu*: Każdy oczy ma wzniesione, w przeanielską patrzy Panią. Krasin. <Prze + Anielski>

Przearfować, uje, ował, Przeharfować *przesiać przez arfę, przeczyszczyć za pomocą arfy*: P. żwir. <Prze + Arfować>

Przearfowanie, a, bfm., czynność cz. Przearfować.

Przebaba, y?: Naszymby zdaniem dać winowajcom miejsce do przebaby, gdyż nie ze złości przewinili na nim, nie żadnej zemsty wiodły ich powaby. Chr.

[**Przebaba, y, lm. y**] *wkupienie ś. nowozastubionej, jako już prawdziwej mężatki, do gronu kobiet*. <Prze + Baba>

[**Przebabić, a, ał**] p. **Przebabić**. <Od Przebabić>

[**Przebabianie, a, bfm.**] *czynność cz. Przebabić.*

[**Przebabić, i, il**] *nied. Przebabić* *zrobić z panny babę przez oczepienie*. <Prze + Babić>

[**Przebabienie, a, bfm., czynność cz. Przebabić.**

[**Przebabiny, in, bfp.**] I. p. **Przebaby**. 2. p. **Odwoziny**. <Od Przebabić>

Przebaby, ów, bfp., [Prebaby, Psie baby, Przebaby, Przewaby] *poprawiny po weselu, ucztu poweselną w domu nowożeńca*. <Od Przebabić>

Przebachować, uje, ował I. *przepędzić (pewien czas) na bachowaniu*. 2. *przepuścić na bachowanie, przehulać*: P. majątek. <Prze + Bachować>

Przebachowanie, a, bfm., czynność cz. Przebachować.

Przebaczać, a, ał p. **Przebaczyć**. <Od Przebaczyć>

Przebaczalny, × Przebaczny *mogący być przebaczone, zasługujący na przebaczenie; do przebaczenia, do darowania; odpuszczalny*. <Od Przebaczać>

Przebaczanie, a, lm. a, czynność cz. Przebaczać: Nad miarę ludzkich przebaczeń przebaczący. Kos.

Przebaczenie, a, bfm., czynność cz. Przebaczyć: P. jest kary zasłużonej odpuszczenie. Pilch. Mieć przebaczenia nadzieję. Troc. Przebaczenia godny. Troc. Cztery gwiazdy na kwater usadzone, lecz za przebaczeniem starych żadnej z nich własnym nie zowiem imieniem. Kochan. (= *przeoczeniem, niedopatrzaniem*).

× **Przebaczliwie** przys. od **Przebaczliwy**.

× **Przebaczliwość, i, bfm. rz.** od **Przebaczliwy**.

× **Przebaczliwy** I. *nieważny, rozstargniony*. 2. a. × **Przebaczny** *skory do przebaczenia, wyrozumiały, pobłażliwy*. St. wil. <Od Przebaczyć>

× **Przebaczny** I. p. **Przebaczliwy**. 2. p. **Przebaczalny**. <Od Przebaczyć>

Przebaczony I. im. od **Przebaczyć**. 2. × P. *któremu przebaczone, który otrzymał przebaczenie, rozgrzeszony*: Umiera nie pożegnany i nie P. Słow. Wolnym jesteś i przebaczoneym. Krasz.

[**Przebaczować, uje, ował**] p. **Przebaczyć**.

[**Przebaczowanie, a, bfm.**] *czynność cz. Przebaczować.*

Przebaczyć, y, yl, nied. Przebaczać, † Przebaczować, [Przebaczować] I. † P. *przejrzeć, przepatrzeć, rozważyć, przetrząsnąć, przewertować*: Na ten czas zhańbion nie będę, gdy pilnie przebaczę wszystkie przykazania Twoje. Leop. 2. † P. *przewidzieć, przeczuc*: Przebaczal (przezwiał) to nieszczęście. Troc. 3. † P. [P.] *przeoczyć, przesłepić, niedopatrzeć, zapomnieć, przepomnieć, pominać*: Odehodząc ze strzadami, powziąć przebaczyła sajdaka. Żebr. Lub lata dojeły człowieku, i rzezym gwałt przebaczył, w pierwszym znanych wieku, pomnię wzdam co większego. Żebr. (*multa ne fugiunt, plura tamen memini*). Świat was przebacza; ale Bóg na was dobre oko ma. Żarn. Powiedziało ś., a jeśli co przebaczonego zostało, tu ś. powiedzieć może. Górn. Paweł św. nie zakazował małżeństwa, a wszakże pożytków nie przebaczył czystości. Białob. Synowie, upadysz, na rodzice narzekają, przeto że ich w wychowaniu przebaczał. Glicz. (= *zaniedbywał*). Za wielki to sobie miały skarb, gdy im Bóg dał co młodego, powiadając: Już pewnie wiemy, iż Bóg na nas łaskaw, gdy nas tym nie przebacza. Glicz. Gdziebym od ciebie w tej prośbie mojej był przebaczon i z niczym odepchnion, tobym... Smotr. A w każdym zamutku mym ty mnie nie przebacysz. Lubel. Rodzice zapamiętali, przyjaciele zaniedbali, ale mnie Pan nie przebaczył. Kochan. Nie na wieki Pan przebaczy upadłego człowieka. Kochan. Niewinności myśli moich on nie przebaczy. Kochan. Ale mię Pan nie przebaczył, owszem ogarnął mię rzezył. Kochan. Ty mię w trapieniu ciężkim

nie przebacysz. Kochan. Wszyscy w milezeniu wiecznym pogrążeni, że poety zanego rymy przebaczeni. Kochan. 4. przén. *wybaczyć, darować, odpuścić, przepuścić*: Ojcowiska rzecz jest łaskawym być i przebaczać synom. Baz. Jeśli ś. synom Aaronowym nie przepiektó, cóż mnie masz tym czarownikom sprawiedliwość boża P. ma? Wiśn. Twój ojciec przebaczył mych win. K. G. Przebaczej wady cudze równe, gdy sam do siebie czujesz główne. Kn. Przebaczymy sobie nawzajem. Pas. Przebaczyłem mu ten występék. Troc. Żadnemu z ojców, z braci nie przebaczył. Kras. Aby tylko równie Bóg P. raczył. Mick. Przebaczam mu z serca. Mick. I Bóg mu przebaczy. Mick. O! przebac, jeżeli niewinnie zgrzeszyłem. Pol. Głos wyższy, co ci przebacza. Słow. Przebac, żem nie dopełnił, coś żądał. Brodz. Ja ci przebaczam, bo nie matki czynem mścić ś. nad synem. Gor. Przebacz im w duchu i kochar ich w czynach. Krasin. Przebaczej winnym, ciemnych ratuj z cienia. Rom. Panie! nie mogę skończyć pacierza, co każe P. wrogom; Bóg ich na ziemi ukarże! Słow. 5. [Przebaczyć sobie] = *przygnomnieć sobie*: Zastanowił ś. i przebaczył sobie, jak mu to samo raz mówiło: „Nie chodź!” Ork. 6. † P. *ulec, popuścić komu, czemu, zastosować ś. doń, uwzględnić co*: Przy prawdzie stójcie, a jeżeli teraz czasowi przebaczenie, na potym prawdy nie tajcie. Skar. <Prze + Baczyć>
 † **Przebaczywać, a, ał p. Przebaczyć.**
 † **Przebaczywanie, a, blm., czynność cz. Przebaczywać.**

× **Przebać się, oi ś., ał ś. przepędzić pewną chwilę w obawie, ochłonąć po pewnym czasie bania ś.**: Boisz ś. Anno? — O już ś. przebałam, widzenie nasze długo ś. ciągnęło. Gosz. <Prze + Bać ś.>

Przebadać, a, ał, nied. Przebadywać I. badać przeniknąć, zbadać rzecz przyszłą: Ludwik Węgierski niektóre rzeczy z astrologji zwykił był przebadywać. Błaż. Sędziemu wszystkie rzeczy potrzebno jest P. Stat. w. 2. *zbadać powtórnie*. † P. ś. *badać przewidzieć ś.*: Tyś ś. przebadał o ścieżkach moich. Wr. <Prze + Badać>

× **Przebadać, a, ał i × P. ś. p. Przebośó.**
 <Od Przebośó>

Przebadanie, a, blm., czynność cz. Przebadać: Idąc przedewszystkim w widoki zapomniane, zaniedbywane, wiele takowych na polu dziejów polskich znajdowało ś., one wymagają przebadania. Lel.

× **Przebadanie, a, blm., czynność cz. × Przebadać.**

† **Przebadanie się, a ś., blm., czynność cz. Przebadać ś.**

Przebadywać, uje, ywał p. Przebadać.

Przebadywanie, a, blm. a czynność cz. Przebadywać: Te przebadywania nie przypadały Chłopickiemu do myśli. Lel. Owoe własnych przebadywań w podróżach nabytych. Lel.

Przebajać, aje, ajał przepędzić na bajanin: P. wieczór. <Prze + Bajać>

Przebajanie, a, blm., czynność cz. Przebajać.
Przebajdurzenie, a, blm., czynność cz. Przebajdurzyć.

Przebajdurzyć, y, ył przepędzić na bajdurzeniu: Noc przebajdurzyliśmy. Rzew. <Prze + Bajdurzyć>

Przebakałarzenie, a, blm., czynność cz. Przebakałarzyć.

Przebakałarzyć, y, ył przepędzić na bakałar-

stwie: Całą swą młodość przebakałarzył. <Przebakałarzyć>

Przebalotować, uje, ował balotując przegłosować, nie wybrać a. nie uchwalić: P. kandydata, wniosek. <Prze + Balotować>

Przebalotowanie, a, blm., czynność cz. Przebalotować.

Przebalować, uje, ował I. balując, przepędzić pewien czas; przehulać, przebankietować: P. zimę. 2. *co = przepuścić, przepuścić, przetrwonąć na bale, przehulać, przebankietować*: P. majątek. Niechże nam jejmość przebalowane odda pieniądze. L. P. ś. 1. *użyć nieco balu, pohulać, potaćzyć sobie*: Poczekajno, podobno przebalujemy ś. wszyscy. L. 2. *przesycić ś. balami*. Sł. wil. <Prze + Balować>

Przebalowanie, a, blm., czynność cz. Przebalować.

Przebalowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przebalować ś.

Przebałakać, a, ał przepędzić pewien czas na bałakanin: I we troje bajdurzyli, tak i do noey przebałakaliśmy. Krasz. Przebałakałem jedną i drugą godzinę. Kacz. <Prze + Bałakać>

Przebałakanie, a, blm., czynność cz. Przebałakać.

Przebałamucenie, a, blm., czynność cz. Przebałamucić.

Przebałamucić, i, il przepędzić pewien czas na bałamuceniu: Przebałamucili noc. <Prze + Bałamucić>

[**Przebałękać, a, ał, Przesforniać, Przetonkać, Przelandycyć**] *zmitrężyć*: Przebałękał dzień. <Prze + Bałękać>

[**Przebałękanie, a, blm.**] *czynność cz. Przebałękać.*

Przebałwanie się, i ś., il ś. przewalić ś., stoczyć ś. na drugą stronę, przewrócić ś.: Chmury przebałwały ś. na drugą stronę nieba. Haj. <Prze + Bałwanie ś.>

Przebałwanienie się, a ś., blm., czynność cz. Przebałwanie ś.

Przebankietować, uje, ował przepędzić pewien czas bankietując a. przetrwonąć na bankiety: Strzeć trzeba, abyśmy nie przebankietowali wszystkiego. Star. A kiedy wszystko przebankietuje, to go za biazna mamy i palcem go sobie ukazujemy. Star. <Prze + Bankietować>

Przebankietowanie, a, blm., czynność cz. Przebankietować.

Przebaraszkować, uje, ował zmarnować na baraszkowaniu; przepędzić pewien czas na baraszkowaniu: Trzymamy ś. krzepko i ani znać, żeśmy roczek przebaraszkowali. Krasz. <Prze + Baraszkować>

Przebaraszkovanie, a, blm., czynność cz. Przebaraszkować.

† **Przebarzczać, a, ał p. Przebarszczać.** Troc. <Zam. Przebarszczać>

† **Przebarzczenie, a, blm., czynność cz. Przebarzczać.**

[**Przebarłożenie, a, blm.**] *czynność cz. Przebarłożyć.*

[**Przebarłóżyć, y, ył**] *przepędzić pewien czas na barłożeniu, na niczym*: Przebarłóżył oto człowiek życie i koniec! Dyg. <Prze + Barłóżyć>

× **Przebarszczać, a, ał p. Przebarszczyć.**

× **Przebarszczenie, a, blm., czynność cz. Przebarszczać.**

† **Przebarszozenie**, a, bfm., czynność cz. **Przebarszczyć**.

† **Przebarszczyć**, y, yi, nieod. × **Przebarszczać**, † **Przebarczać** i. **Przebarszczać** w czym = *przebrać, wybierać, wybierać, grymasić*: Łacno P., kiedy jest w czym. Głód nie pyszny, przestaje być w czym, zgola nie przebarszcza. Pileh. Nie przebarszczaj w potrawach. Troc. Przekwintować, zbyttno przebierać, przesadzać, P. Bobr. 2. **Przebarszczać** nad kim = *przewodzić, dołcazywać, burmistrzować, donderować; natrzasać s., jeździć po kim, dmuchać mu w kaszę, zanadto sobie pozwalać, pomiatać nim*: Kup sobie, nad kimbyś przebarszczał. Kn. Nie dam nad sobą P. Leda kto nade mną przebarszcza, dokazuje. Kn. Odgryza s., nie da sobie na gębie grać, nie da nad sobą P. Kn. Nieprzyjacielski kapitan przebarszcza, pieniądże odbierając, co słowo, to mówi: trzeba więcej, przyłóż, niedobra waga. Birk. Oznajmował Piotr zwrócenie swe na państwo; ale nicdługo przebarszczał, skoro przyjechałszy, umarł. Paszk. **Przebarszcza** nad ubogim ludem. Troc. 3. *napasć, natrzec na kogo, na co*: **Przebarszczyć** wojsko, obóz. Troc. **Przebarszczone** wojsko. Troc. <Prze + *Barszczyć, od Barszcz> !- **Przebarwić**, i, il i. *inaczej ubarwić, zabarwić za drugim razem; przebarbować, przemalować na inny kolor*. 2. × P. służbę = *zmienić barwę, t. j. liberję, przejść na służbę do kogo innego*. <Prze + Barwić>

Przebarwienie, a, bfm., czynność cz. **Przebarwić**: Skośnym na prawo i lewo przebarwieniem w kliny, krokowie, w rozmaite postaci. Bobrow. [Przebatożenie, a, bfm.] czynność cz. **Przebatożyć**.

[Przebatożyć, y, ył] *przetrzepać batem, obić*. <Prze + Batożyć>

Przebawić, i, il i. *przepędzić pewien czas na bawieniu*: Życie wesole przepiewał, przebawił. Pol. 2. a. P. s. *gdzie = spełnić, przeżyć, pozostać pewien czas, przemieszkąć*: Przebawił zimę w Paryżu. Sl. wil. <Prze + Bawić>

Przebawienie, a, bfm., czynność cz. **Przebawić**.

Przebawienie się, a s., bfm., czynność cz. **Przebawić s.**

Przebazgrać, grze, grał *bazgrząc przepisać*. <Prze + Bazgrać>

Przebazgranie, a, bfm., czynność cz. **Przebazgrać**.

Przebączęć, y, ał, **Przebączęć** *przepędzić pewien czas na bęczeniu*. <Prze + Bączęć>

Przebączenie, a, bfm., czynność cz. **Przebączęć**.

Przebąkać, a, ał i. *przepędzić pewien czas na bąkaniu*. 2. × P. p. **Przebąknąć**. <Prze + Bąkać>

Przebąkanie, a, bfm., czynność cz. **Przebąkać**.

Przebąkiwać, uje, iwał p. **Przebąknąć**. <Od Przebąknąć>

Przebąkiwanie, a, bfm., czynność cz. **Przebąkiwać**.

Przebąknąć, knie, knął a. × **knł**, × **Przebąknąć**, × **Przebączyć**, nied. **Przebąkać**, **Przebąkiwać**, × **Przebąkiwać** *przemówić bąknąwszy, odezwać s. półgłosem, przerwać milczenie półsłówkiem, pisać = złożyć s. na nieśmiałe słówko*: Przebąkują o wojnie. Dosłyszałem słowa, coś tam waś przebąknąłś nakstałt psubratal! Zabł. Nawet nie przebąknem nie. L. Kto francuskim językiem przebąknie, wraz musi być i mądrym i grzecznym. Boh. Waś, widzę, coś nadto przebąku-

jesz, znaj s. waś na sobie. L. Wtym starsuszek podochocony zaczyna przebąkiwać, zarcikami pluskać. L. Jak wiele jest ludzi enotliwych, co o nich ani przebąkną słowa, a wiele ładajakich, co za pieniądze sławy nabywają. Lubom. Jeden panicz, chcąc z światłem swym s. popisywać, przeciw wolnym elekcjom zaczął przebąkiwać. Niem. Już i słówka więcej nie przebąknę. Boh. Nie mógłbyś ty choć przebączyć jako, kiedy czytać nie umiesz? L. Zamieszania u nas w domu wielkie przebąkiwają, że wesela weale nie będzie. L. (= *przepowiadają, prorokują*). Przen.: W panienkach młodych czasem sama natura przebąkuje. L. (= *odzywa s., zdradza s.*). <Prze + Bąknąć>

Przebąknięcie, a, bfm., czynność cz. **Przebąknąć**.

Przebączęć, y, ał *przepędzić pewien czas na bęczeniu; przepłakać*: Przebączęła cały wieczór. <Prze + Bęczać>

Przebączenie, a, bfm., czynność cz. **Przebączęć**.

Przebejcować, uje, ował garb., p. **Przetrawić**. <Prze + Bejcować>

Przebejcowanie, a, bfm., czynność cz. **Przebejcować**.

† **Przeberować**, uje, ował p. **Przeborować**: Najlepiej wina kosztować, beczkę we szrodku przeborowawszy. Trzye. Bóg wody krynicę z opoki toczył, onej nie przeborowawszy. Bz. <Z Przeborować>

† **Przeberowanie**, a, bfm., czynność cz. **Przeberować**.

Przebębnić, i, il i. *przepędzić pewien czas na bębieniu*. 2. żart. *przegrać*: Wszystko, co miał przy sobie, w karty przebębnił. <Prze + Bębnić>

Przebębnienie, a, bfm., czynność cz. **Przebębnić**.

Przebęczać, y, ał p. **Przebączęć**.

Przebęczenie, a, bfm. i. czynność cz. **Przebęczać**. 2. × P. czynność cz. **Przebączyć**.

× **Przebęczyć**, y, ył p. **Przebąknąć**. <Prze + Bęczyć>

× **Przebękiwać**, uje, iwał p. **Przebąknąć**. <Z Przebąknąć>

× **Przebękiwanie**, a, bfm., czynność cz. **Przebękiwać**.

× **Przebęknąć**, knie, knął a. **knł** p. **Przebąknąć**.

× **Przebęknięcie**, a, bfm., czynność cz. **Przebęknąć**.

Przebicie, a, bfm. i. a. **Przebitka** czynność cz.

Przebić. 2. † P., lm. a *otwór, rana od przebicia*: Nie uźrzę-li w jego rękę przebicia gwoździowego, a nie wpuszczę palca mego tam, gdzie były gwoździe, nie uwierzę. Leop. 3. [Na P.] *nauskroś, na wylot*. 4. chir. *przebić za pomocą narzędzia właściwego w celu wytoczenia płynu* (paracentesis, punctio). P. klatki piersnej (thoracocentesis). P. pęcherza moczowego (punctio vesicae). P. pęcherza płodowego, P. rogówki oka (keratonyxis). P. twardówki oka (scleroticonyx).

Przebicie się, a s., bfm., czynność cz. **Przebić s.**

Przebić, i, il, nied. **Przebijać** i. *bijąc przeniknąć, przekłuć, przeszyć, przebić*: Jael przebiła goździem skronie śpiącego Sisary, tak iż przeszedł aż do ziemi. B. B. Przebiwszy na wylot szczykami pancerołę, pamfilowi łeb urwał. L. Osy żądłami swemi i skórę na wieprzach P.

moga. Skar. Muru głową nie przebijesz. L. P. blachę. Zwyczajem mała kropia przebije i kamień. Rej. Przebij drewno dłotem. Troc. P. dziurę. Troc. Przebił go szpada. Troc. Przen.: *przeniknąć, przerazić*: Te słowa nawskroś me serce przebiły. Jabł. Przebiją obłoki krzyk i huk mężów. Stryjk. Odgłos wesołego „vivat“! niechaj niebiosą przebijają. Koch. W. Przebijają głos powietrze. Troc. Płacz ubogich przebijają niebo. Troc. Płacz niewiast niebo przebijają. Syrok. 2. nied. p. P. s.: Przebijają białe, czerwone, *suhlucet*. Kn. Przebijają w tej materji czerwone, białe. Troc. Promienie przez rąbek przebijają. Troc. 3. Papier przebijają (= *przepuszcza nawskroś atrament, zalewa s. na nim pismo*). Haur. 4. *bijąc przerobić, przeluc*: Nasze monety srebrną przebijają sąsiedzi na swoje. Świt. Czysty kruszec myśli (Epikura) przebijali na fałszywą monetę filozofji praktycznej. Święt. 5. [P.] *przewyciężyć, przemoć, zwyciężyć, pokonać*: Kto kogo zmoże, kto kogo przebije, ten wygra. 6. [P.] *przestać bić*: Gadał, gadał, choć przegadano, ja nie przebiję (= *nie przestanę bić*). Gwar. 7. × P. *przedrukować*: Książka ta, wygubiona przez jezuitów, przebita była pod zmyślonym miejscem. Wiszn. 8. P. co przez sito = *przepuścić, przesiać*. Urzęd. 9. Przebijają wełnę, bawełnę = *wybić, czochrać, czesać*. Kn. 10. gór. *bijąc dojść chodnikiem do miejsca zamierzonego, do dna szajby, lub zetknąć dwie drogi podziemne z sobą*: P. pokład w głąb szymbem. P. tunel. P. s. 1. *przebić siebie*: Mieczem ostrym dobrowolnie sam s. przebił. Warg. Przebił s. szpadą, nożem. Troc. Przebił s. na palu. Troc (= *uległ przeciwni, przedarł s.*). Antonjusz na wieś o śmierci królowej przebił s. Lel. 2. przez co = *przerznąć s., przedostać s., przecisnąć s., przemknąć s., przedrzeć s., przeniknąć*: Przebijają s. przez wojsko, przez zawady, etc., *perrumpere*. Kn. Mucha uwiąznie, a bąk s. przebije. Żegl. Rycerstwo nasze przebijają s. zbrojną ręką do braci swoich. Niem. Asdrubal, brat Annibala, przebił s. i z łatwością do Italji pociągnął. Lel. Po kopnej drodze, przebijają s. przez zaspy śnieżne, podążał jeźdźcie zakapturzony. Krasz. Przen.: By był za onego wieku ten grzech ustał, a do nas s. nie przebił. Skar. Przen.: **Przebijają s., Przebijają przeswiecać, przeblyskiwać, występować z pod czego, wyłaniać s., pokazywać s. z pod spodu, przegłądać, przeziernąć**: Z pod monety srebrem powleczonej prędko s. podły kruszec przebijają. Pileh. Na twarzy przebijają s. płomienie ognia, którym s. serce jej paliło. L. Miłość przebijają s. nieznacznie przez zasłonę uszanowania. Węg. W twarzy i całej postawie coraz odmienniejsza znaczna s. odmiana umysłu przebijają. Pileh. A na twoim czole ciemno następstwo zgryzot zawsze s. przebijają. Malez. Duch rycerski i prawie romantyczny przebijają s. coraz bardziej. Mick. Czasem przed zgonem uśmiech na licu osiada, ale i w tym uśmiechu już s. śmierć przebijają. Słow. 3. myśl. (o zwierzu) *przejsć przez łańcuch obławy*. <Prze + Bić>

[Przebidować, uje, ował] p. Przebidować.
<Z Przebidować>

[Przebidowanie, a, bhm.] czynność cz. Przebidować.

Przebiec, gnie, gł, †Przebieżeć, nied. **Przebiegać** 1. co = *przebyć biegnąc, przejsć szybko, przelecieć*: Przebiegl wszystkie lasy. Troc (= *obiegł, obleciał, zbiegał*). Przebiegła przez dom mój. Troc. Świat przebiegając, niszczy braci swoich. L. Boją s., gdy im zajęte drogę przebieży. Krasz.

Przen.: Przebiegać co krótko czytając, pisząc, powiadając, na przedce przechodząc, dotykać. L. Spisał dialog z Mojżesza i proroków, w którym wszystkie sentencje Starego Testamentu, nam Chrystusa ukazujące, przebiegl. Damb. Przebiegać książkę, retorykę, medycynę. Troc. Przebiegl tablice Pitagoresowe. Syrok. Kaliope słodko brzmiające strony wielkim przebieży palcem. Żebr. Śpiewak struny przebiegać zaczął palcami, ale pięś s. przerwała. Krasz. P. oczyma (= *przejrzeć pobieżnie*). Jednym tehem przebiegl list. P. co myślą, pamięcią. Jord. 2. cz. ni. *biegnąc przemknąć s. skąd dokąd, na drugą stronę, przelecieć*: Uciekł w tę ulicę, a postrzegsz i tam żołnierzy, przebiega przestraszony na drugą stronę. L. Przebież do obozu nieprzyjacielskiego. Troc. Tyśiąc mu myśli po głowie przebiega. Stasz. (= *chodzi, smuje s.*). Czy nie spartańska i w was krew przebiega? Kniaź. (= *obiega, krąży, płynie*). Koń, kolej przebiega na godzinę mil... (= *ubiega, robi mil...*). Przen. *ubiec, upłynąć, zejść, zlecieć, przelecieć, przejsć, przeminać*: Po dokończeniu pierwszych dni miesiąca mogłyby ostatnie przy dobrej pogodzie P. Fur. O najszczęśliwsze dni życia mojego, jakżeście prędko przebiegły! Stasz. Czasy przebiegają a po sobie chodzą i zasię bez przestanku jakoby s. rodzą. Żebr. 3. *ubiec, wybieg* - *szły przeciąć komu drogę*: Od lewego skrzydła przebieżeni jesteśmy, i silnie kozacy i kawalerja następują. Drz. 4. myśl.: Przebiegać = *uciekać z kniei* (o jeleniu, gdy w czasie łowów przez psy jest goniony). P. s. 1. *przelecieć s., polatać, pobiegać sobie; przewinać s., użyć ruchu, przewietrzyć s.*: Obieś, ujrzawszy rurała, przyszedł przedeń, tam jał s. przebiegać, przechodzić a. sobie bujać. Głiez. Przebiegające s. po puszczech dryjady. Otw. Gdy wyjdzie duch nieczysty od człowieka, przebiega s. po miejscach suchych, szukając odpoczynku. Sekl. I ty s. nie przebiegaj, jaszczurko zielona, bo cię prędko dosięże maczuga toczona. Szymon. Po gankach s. nad bramą często przebiegały piękne panny. P. Koch. <Prze + Biec>

Przebidować, uje, ował, Przebidzić, [Przebidować] 1. *przepędzić pewien czas biedując, przecierpieć, przekawczyć, przemęczyć s.*: Co s. to przebidowało, przeżyło! Krasz. Dopóki cię nie oddam w dobre ręce, musisz jakiś czas P. (= *przeleżać s.*). 2. *spędzić pewien czas na uskarżaniu s., biadaniu*. <Prze + Biedować>

Przebidowanie, a, bhm., czynność cz. Przebidować.

Przebidzić, i, il p. Przebidować: Do niewoli s. dostawszy, dwa lata w niej przebidził. Wóje. <Prze + Biedzić>

Przebieg 1. u, hm. i = a) *przebieganie, przebieżenie, bieg przez co*: Pod Jerychem będąc, posłał Jozue na przebiegi, wywiadując s. sposobnych na śpięgi. Leszcz. Na sznurach okrętowych majtkowie wyprawują przebiegi. Pot. (= *skoki, susy, szprynce*). Ale gdy odszedł, niewiasty w też ściegi za służą. Bożym posłzy na przebiegi. Pol. [Na przebiegi biegnąc, ewalować] = *usilować krótszą drogą z boku lub manowcami ukośnie przebiec komu drogę*. Roczny P. wagonu kolejowego = *ilość kilometrów przez wagon przebiegana*. P. zmian stanu ciała (= *termodynamika*). P. kolowy. Przen.: *bieg, rozwój, tok, proces, kolej*. P. sprawy, zjawiska. P. choroby = *jej rozwój od początku do końca* (decursus morbi). Choroba jego ma P. łagodny. b) *miejsce do przebiegania, przesmyk, przeskok, przechód, przejście, ścieżka*: Różne w tyeh

lochach były przebiegi, ścieżki i wycieczki. Pot. Chart przebiegów po górach świadomy. Otw. Masz wiedzieć P. niedźwiedzi, gdzie mają, sarni, jeleni siedzi. Biel. c) *wybieg, wykręć, sztuczka, kruszek, podstęp, fortel, sposób, figiel mądrości*: Jak to starość ma przebiegi! L. Choć jeszcze bez brody, już wie te wszystkie przebiegi i sztuki. Mor. A. Na przebiegach ś. znają i sztukami narabiać umieją. L. Uprowadziłem te jego przebiegi. L. Książka o zalotach i różnych przebiegach młodzieńskich. Opal. Skłonność do przebiegów, przewrotności i matactw nie z samego serca i wad moralnych pochodzi. Wiszn. d) fiz.: Izotermiczny P. zjawiska p. Izotermiczny. 2. † P., a, lm. owie, † **Przebiegacz**, † **Przebieglec** *ten, co przebiega, zbieg, który przybiegł z drugiej strony*: Z przebiegów dowiedzieli ś. o wszystkim. Błaż. <Prze + Bieg>

† **Przebiegacz**, a, lm. e, † **Przebieglec** l. p. **Przebieg**. 2. *ten, co ś. przebiega, przejeżdża*. L. <Od Przebiegać>

Przebiegać, a, ał l. cz. nied., p. **Przebiec**. 2. cz. dok., *co = biegając stracić*: Znaczną część majątku przebiegał i przekładał. Krasz. P. ś. p. **Przebiec**.

Przebieganie, a, blm., czynność cz. **Przebiegać**: Na śpięgi wysłany często z drogi zstępował dla rozmaitego przebiegania. Warg. Poskoczne czytanie czyli powierzchowne ksiąg przebieganie. Pileh.

[**Przebieganiec**, *ńca*, lm. *ńce*, **Przebiegany**] *jeden z tańców krakowskich*. <Od Przebiegany>

Przebieganie się, a ś., blm., **Przebieganka** czynność cz. **Przebiegać** ś.: *Percursatio Italiae*, P. ś., przejazdka po włoskiej ziemi. Kn.

Przebieganka, i, lm. i p. **Przebieganie** ś.: Poszło z drugimi dziećmi igrać w przebieganekę. L. <Od Przebiegany>

[**Przebiegany**, *ego*, lm. *e*] rz. p. **Przebieganiec**. <Od Przebiegać>

Przebiegłe przys. od **Przebiegły**.

Przebieglec, *głca*, lm. *głcy* l. † P. p. **Przebieg**: Przebiegał jeden P. Pot. Cyrkasów i petyhorskich przebiegłców w pewnej liczbie na różne miejsce rozesła jako przewodniki. Bron. Przebiegłcy, przypadły na Ukrainę, starają ś. o język. Bron. 2. † P. a. † **Przebiegacz tułacz, koczownik**: *Uliszes*, on P. Opal. 3. *człowiek przebiegły, filut, frant*: Głupiego zwieść to fraszka, mądrego to sztuka, w niej miłość za przebiegła miej, nie za nieuka. L. Bywa frantów nie mało, bywa i przebiegłców. Opal. Taki P. był na to obrany, aby Rugiera wyswobodził. P. Koch. Na to mu odrzekł Odys, P. nielada. Ryd. <Od Przebiegły>

Przebiegłość, i, blm. rz. od **Przebiegły**: P. jest biegłość w złym. Brodz. <Od Przebiegły>

Przebiegły l. † P. *który przebiegł, ubiegły, mianiony, zeszyły*: Płaczę na moje lata przebiegłej młodości, żaluję, że mój przekwitł marnie maj zielony. Kulig. 2. † P. *koń = spędzony, zmordowany biegiem, przepędzony*: Konia zbyt nie przebiegłego i strudzonego przedką i daleką jazdą jak ratować? Lk. 3. *chytły, szczywany, kuty, przemądrzały, zręczny, podstępny*: Człowiek P. (= *frant, filut*). <Od Przebiec>

Przebiegowe, *ego*, blm., **Osiowe**, **Wozowe** kol. *opłatu za użycie wagonów, obliczana według przebieżonej przez nie przestrzeni*. <Od Przebiegowy>

Przebiegowy przym. od **Przebieg**: Tor P., czyli tor na przebieg parowozów tak przy przera-

dzaniu pociągów, jak i prowadzący z parowozowi do torów osobowych. <Od Przebieg>

Przebiełać, a, ał p. **Przebieleć**.

Przebiełanie, a, blm., czynność cz. **Przebiełać**. **Przebieleć**, *eje*, ał *przejeść, przemienić ś. w kolor biały; zamienić ś. w biały; rozjaśnić ś.*: Leczn on (rybak stary) nie ciałem, a duchem idzie w blask przebiełałym. Len. <Prze + Bieleć>

Przebiełenie, a, blm. l. czynność cz. **Przebieleć**. 2. czynność cz. **Przebieleć**.

Przebieleć, i, ii, nied. **Przebiełać** l. *na nowo ubieleć, powtórnie pobieleć*. 2. *zrobić naważkę białym, przejąc białością*. L. <Prze + Bieleć>

Przebiezac, a, lm. e l. *ten, co przebieza*. 2. *górn. robotnik przebiezający rudy ręcznie, przy wybieraniu ich z hałdy lub oczyszczaniu ze złoża*. Łab. <Od Przebiezać>

Przebiezać, a, ał i P. ś. p. **Przebrać**.

Przebiezanie, a, lm. a l. czynność cz. **Przebierać**: P. głosem, gardłem = wywierki. Kn. 2. p. **Przebiezanie** ś.: *Włoskiego tu nie zobaczy ś. ubioru, ani hiszpańskich płaszczów, ani węgierskich maskarnych przebiezań*. Krasz. [Zbieli chłopą przebranego za świętego i wygnali; takie mu dali P.] P. czego. Troc. P. w jedzeniu, picu. Troc. P. na instrumencie. Troc. P. głosem i gardłem. Troc.

[**Przebiezaniec**, *ńca*, lm. *ńcy*] *człowiek przebrany w maskę, w kostjum*. <Od Przebiezany>

Przebiezanie się, a ś., blm., **Przebiezanie** czynność cz. **Przebierać** ś.

[**Przebiezatka**, i, lm. i, **Przebiezka**] *piszczałka, fujarka z rogu*. <Od Przebierać>

Przebiezka, i, lm. i l. p. **Przebiezka**. 2. [P.] p. **Przebiezatka**. <Od Przebierać>

Przebiezki, *ów*, blp. *rzeczy przebrane, wybierki, braki, odpadki*. <Od Przebierać>

× **Przebieżność**, i, blm. rz. od **Przebieżny**. Sł. wil.

× **Przebieżny**, [**Przebieżny**, **Przebieżny**, **Przebieżny**, **Przekłaśny**] *grymasny w wyborze, zły przebiezający, wybredny, gardły, grymasny w czym*: P. w jedzeniu. Nie zadawałniał ś. pierwszym lepszym towarem: choć jego była wstydlawa i przebieżna. Przybysz. Kiedy taki P., to trzeba było żyć w zgodzie z ojcem. Reym. Niema tygodnia, żeby kto do niej z wódka nie posyłał. Przebieżna!... parobków odgania. Reym. <Od Przebierać>

[**Przebieżować**, *uje*, *ował*] p. **Przebrać**. <Od Przebierać>

[**Przebieżowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przebieżować**.

Przebieżstwo, a, blm. rz. od **Przebieżny**, **Przebieżmować**, *uje*, *ował* *bierzynując przemienić imię, przechrześć, przemianować*: Przebieżmowali go innym imieniem. Skar. Imię masz piękne, samaś brzydka, przebieżmuj ś., radzę. Pim. <Prze + Bierzmować>

Przebieżmowanie, a, blm., czynność cz. **Przebieżmować**.

Przebieżadować, *uje*, *ował* l. *przeżyć, przepędzić, zmarnować pewien czas na biesiadowaniu*: P. dobę. 2. *przepuścić, stracić na biesiadach; przehułać*: P. majątek. <Prze + Biesiadować>

Przebieżadowanie, a, blm., czynność cz. **Przebieżadować**.

† **Przebieżały** *ten, co przebieżał, przeszedł kolejną, obszedł, obliczał, obiegł wszędzie*: Starożytność familji twojej, wszystkie dostojności w rzpltej przebieżałej. Petr. <Od Przebieżeć>

† **Przebieżec, y, ał p. Przebiec.** < Prze + Bieżeć >

Przebieżenie, a, bfm., czynność cz. Przebiec a. Przebieżec.

× **Przebieżnik, a, lm. i lek. lek., który nie doznawszy żadnego ubytku, ani zmiany, wydalały bywa z ustroju różnemi drogami przyrodzonemi (organodecursor).** < Od Przebieżny >

Przebieżny patol.: Objaw P. = nie należący właściwie do przebiegu choroby, nieprawidłowy, przypadkowy (intercurrents). < Od Przebieg >

Przebieżysty przemijający, chwilowy, przelotny, ustający chwilami, przechodzący: Deszcze przebieżyste = przepadające, spadające, popadujące. Mogłyby też tędy i owady ciepłe przebieżyste deszcze pokrapiać. Fur. Będzie niepogoda z przebieżystymi wiatry. Fur. < Od Przebieg >

Przebijacz, a, lm. e l. ten, co przebijają. 2. [P.] p. Przebijak. 3. rzen. młot do przebijania. < Od Przebijac >

Przebijac, a, ał i P. ś. p. Przebić.

Przebijak, a, lm. i l. a. [Przebijacz] narzędzie do przebijania dziur pod uderzeniem młota. 2. hut. łom, łamulec, drag żelazny zaostrozony do odbijania spustu (sztychu) w skrzyni wielkiego pieca. < Od Przebijac >

Przebijanie, a, bfm., czynność cz. Przebijac.

Przebijanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przebijac ś.

Przebijarka, i, lm. i, Przebitnia, Dziurownica, Dziurkarka, Sztanca tech. maszyna do wybijania dziur, przeważnie w metalu: P. dwustronna, jednostronna, podwójna. < Od Przebijac >

Przebijnik, a, lm. i p. Patryca. < Od *Przebijny, od Przebić >

† **Przebinda, y, lm. y** przepaska, przewiązka, pas: Ty już przyjdiesz pod Gdańskiem do misternej windy, tu ujrzysz dziwnych rzeczy na przebindy. Klon. < Prze + Bind >

[Przebiorny] p. Przebiorny. < Od Przebiór >

Przebiór, oru, lm. ory l. przebranie, przebranie ś., przebieranie ś.: Wziął ś. do przebioru, nie zapomniawszy wprzódy głowy sobie kazać podgolić. Rzew. 2. [Przebiory, lm.] *wybredzanie, przebieranie, grymasy:* Czego nie idziesz w miejsce do spowiedzi? — Wolę do obcego. — Cóż to znów za przebiory! Ork. < Prze + *Biór, od BIOR/BOR/BIER/BR >

Przebiórka, i, bfm., Przebierka gór. *przebieranie rud ręczne, motyką lub grabiami, w celu oczyszczenia ich ze złoza, lub wybieranie co lepszej rudy z pośród mniej czystej i uboższej.* < Od Przebiór >

Przebirbantować, uje, ował l. przepędzić pewien czas na birbantowaniu. 2. *przepuścić, przetrwać na birbantowaniu, przejechać:* P. majątek. < Prze + Birbantować >

Przebirbantowanie, a, bfm., czynność cz. Przebirbantować.

[Przebirny] p. Przebiorny: Jeden kawaler był ogromnie P. i sukął sobie kobity po różnych stronach. To są przebirne, óny myśla, że ś. u nich królowie ozeni.

Przebiśnięć, a, lm. i, Gładysz, Gładycz, Kwiat mleczny, Śnieżyca, bl. Śnieguła bot. (galanthus) roś. z rodziny amaryllkowatych. Gatunek: P. z wyjązajny a. pospolity (g. nivalis), dawniej Narcyjszkiem pierwszym zwany. < Od Przebić + Śnieg >

Przebitka, i l. bfm. p. Przebicie. 2. lm. i, Przecznica gór. *chodnik poprzeczny, przez puste pole*

prowadzony i łączący podszycie, chodnik a. sztolnię z innym chodnikiem w kopalni, chodnik przebitkowy. 3. kare. pobicie karty już bitej kartą jeszcze starszą. < Od Przebit >

Przebitkowy przym. od **Przebitka:** Chodnik P. p. **Przebitka.** Łab. < Od Przebitka >

Przebitnia, i, lm. e p. Przebijarka. < Od Przebitny >

Przebitny mogący być przebitym, do przebicia: Puklerz P.

[Przeblask, u, lm. i] blask, błysk: Świeci się w lesie; P., luna taka, jak od ognia. Gdy ś. wystroila do kościola, P. bił od niej jak najpiękniejszy i ludzie postawali. Dyg. < Prze + Blask >

Przeblechować, uje, ował na blechu na nowo wybielić, lepiej wyblechować: P. płótno. < Prze + Blechować >

Przeblechowanie, a, bfm., czynność cz. Przeblechować.

Przebluźnić, i, il przebrać miarę w bluźnieniu. Sł. wil. < Prze + Bluźnić >

Przebluźnienie, a, bfm., czynność cz. Przebluźnić.

Przebłagać, a, ał, † Przebłazyć, nied. Przebłagiwać, † Przebłazać *blagując skłonić do przebaczenia, ubłagać, przejednać:* P. kogo. P. czyj gniew. Chcąc króla Stefana P. Km. Łatwo ojca P. Kras. Szezera skrucha, pokuta gniew boży przebłaga. Siem. Po długich prośbach przebłagał ojca. Szaj. Proś Boga za nami, niech ś. naszymi już przebłaga łzami. Kras. A. Czart jak wysoko stał? czyli przebłagiwany był wraz z licznymi psotnicami? Lel. Uciekać musiał w końcu biskup, a potem przebłagiwać i łagodzić. Krasz. < Prze + Błagać >

Przebłaganie, a, bfm., czynność cz. Przebłagać.

Przebłagiwać, uje, iwał p. Przebłagać.

Przebłagiwanie, a, bfm., czynność cz. Przebłagiwać.

Przebłaznować, uje, ował *przepędzić, zmarnować pewien czas na blaznowaniu.* L. < Prze + Błaznować >

Przebłaznowanie, a, bfm., czynność cz. Przebłaznować.

† **Przebłazać, a, ał p. Przebłagać. L.**

† **Przebłazanie, a, bfm., czynność cz. Przebłazać.**

† **Przebłazenie, a, bfm., czynność cz. Przebłazyć.**

† **Przebłazyć, y, ył p. Przebłagać:** Przebłazył przez swe nieszczęścia Boga zawziętego. Leszcz < Prze + *Błazyć, BŁOG/BŁAG >

Przebłądzenie, a, bfm., czynność cz. Przebłądzić.

Przebłądzić, i, il l. przejść *blądząc:* Aby przecierpieć wszystkie boleści, P. otchłań ciemności, poznać jedną prawdę, wysać niekiedy kropelkę szczęścia? Dyg. 2. *przepędzić pewien czas na blądzeniu:* Kilka lat młodych przebłądzili po tutejszych lasach. Krasz. 3. [P.] *omylić ś., uchybić.* < Prze + Błądzić >

× **Przebłądnąć, i, il przemienić w błędny:** Aż księżyc wejdzie i czarem spojrzenia świat dnia przebłądni w świat złoty marzenia! Krasin. < Prze + *Błądnąć, od Błądnąć >

× **Przebłądnienie, a, bfm., czynność cz. Przebłądnąć.**

Przeblękitnieć, eje, ał *przetrzeć ś.*, *przejśnieć na błękitno*: Przeblękitniane niebo. Jell. <Prze + Błękitnieć>

Przeblękitnienie, a, blm., czynność cz. **Przeblękitnieć**.

Przeblękitni nader błogi, nad wyraz błogi: Otwierają ś. dziewczynię... przeblękitnie dziedziny. Kon. Wąskie jego wargi rozszerzał P. uśmiech Kon. <Prze + Błogi>

Przeblęgostawiony wielce błogostawiony. Skar. <Prze + Błogostawiony>

Przeblęsk, u, lm. i błysk przedzierający ś., *przeświecający*. Przen.: W oczach przeciwnika przeblęskiem przesunęła ś. myśl, co kombinuje, waży, oblicza. Jez. Doświadczyła przeblęsku pojęcia, że wielkie zło bywa też dla człowieka wielkim nieszczęściem. Orzesz. <Prze + Błysk>

† **Przeblęskawać, a, ał p. Przeblęysnąć**.
† **Przeblęskawanie, a, blm.**, czynność cz. **Przeblęskawać**.

Przeblęskiwać, uje, iwał p. Przeblęysnąć.
Przeblęskiwanie, a, blm., czynność cz. **Przeblęskiwać**.

Przeblęysnąć, śnie, snać a. sł, nied. Przeblęyskiwać, † Przeblęyskawać *blysnąć z pod czego, z za czego, przemknąć ś. światłem, lysnąć ś., mignąć ś., zaświecić, przedarszyć ś.*: Przeblęyskiwać, kiedy niekiedy z pod chmury połyskiwać, w świetle przebijając ś. L. Góry ś. zakurzyły, nad niemi szumiało, rzadka przeblęyskawać, już po trosze grzmiało. Rej. Chociaż ś. tam nadobnie z wierzchu przeblęyskawa, ale patrzaj, co za grom tam wewnątrz zostawa. Rej. Już promień wytrysnął, po okrągłych niebiosach wygięty przeblęysnął. Mick. Przen.: *przejawić ś., zaświecić, odezwać ś.*: Poczucie narodowości poczęło i w dalekiej Japonii przeblęyskiwać. Co chwila uczucie religijne przeblęyskuje w tych listach. <Prze + Blysnąć>

Przeblęysnienie, a, blm. p. Przeblęysnięcie.
Przeblęysnięcie, a, blm., **Przeblęysnienie** czynność cz. **Przeblęysnąć**.

× **Przebodać, a, ał i × P. ś. p. Przebość**. <Prze + *Bodać, BOD>

× **Przebodanie, a, blm.**, czynność cz. **Przebodać**.

× **Przebodanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przebodać ś.**

× **Przebodnąć, nie, nał i × P. ś. p. Przebość**.
× **Przebodnięcie, a, blm.**, czynność cz. **Przebodnąć**.

× **Przebodnięcie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przebodnąć ś.**

× **Przebodywający anat.**: † Myszka przebodywająca *mięsień zginacz palców ręki głęboki* (musculus flexor digitorum profundus s. perforans). Perz. <Od *Przebodywać, Prze + *Bodywać, BOD>

Przebodzenie, a, blm., czynność cz. **Przebość**.
Przebodziony anat.: † Myszka przebodziąca, *mięsień zginacz palców powierzchowny* (musculus flexor digitorum sublimis s. perforatus). Perz. <Od Przebość>

Przebogato przys. od **Przebogaty**: Cud... w ozy bije P. Kon.

Przebogaty *nadzwyczaj bogaty, nieprzebrany w bogactwach*: Przebogate one królestwa. Leop. Przebogata fantazja szczytów. Matl. <Prze + Bogaty>

Przebojować, uje, ował *przepędzić pewien czas na bojowaniu*: Oddany cały życiu publicznemu,

pół wieku przebojował i przeradził. Rol. Drogę swoją przeszedł; bój przebojował, chciał spocząć. Kon. <Prze + Bojować>

Przebojowanie, a, blm., czynność cz. **Przebojować**.

Przebojowy przym. od **Przebój**: Walka przedstawiła ś. jej dwojako: przebojową a. podstępna. Jez. <Od Przeboj>

Przebolały który przebolał: Ujrzałem w jego spojrzeniu tę samą, co dawniej głębię przebolalego i przyrosłego do żręnie cierpienia. Orzesz. <Od Przeboleć>

Przeboleć, eje, ał, nied. Przebolewać I. prze-trwać ból, przewyciężyć chorobę, ozdrowieć, wyzdrowieć: Czeladka moja na pował chorowała, ledwo przebolało kilkoro. Zim. 2. *przebyć pewien czas w boleści; przenieść w boleści, przechorować, przecierpieć przez pewien czas*: Kilka dni jeszcze niech serce przeboli. Mick. Mam doświadczenie i przebolałem wiele, wiele! Krasz. Czy to jedno przebolało ś. już w tym życiu? Kaczk. Wrócił, przebolawszy przegraną. Krasz. Przez dni kilka, przebolanych wprzód, poznał tylko zimne salony. Krasz. Tak to ś. przebolewa w młodości, ale nam! o! nie! Krasz. 3. *prześć boleć po pewnym przeciagu czasu*: Kiedy bieda już minie, przeboli, to nie pytaj, czy była tu kiedy. Zal. <Prze + Boleć>

Przeboleń, a, blm., czynność cz. **Przeboleć**.
Przebolewać, a, ał p. Przeboleć.

Przebolewanie, a, blm., czynność cz. **Przebolewać**.

Przebonować, uje, ował *przepędzić pewien czas na honorowaniu*. 2. *przetrwać, przepuścić co na bonowanie*. <Prze + Bonować>

Przebonowanie, a, blm., czynność cz. **Przebonować**.

† **Przebor, u, lm. y przebranie, przebieranie, wy-lór**: Więc P. czynić między ludźmi, aby ś. leda kogo nie dotykały, to jest brać ś. tylko z senatorami wielkimi. Szymon. <Prze + *Bor, BIOR/ BOR. BIER/BR>

× **Przeborek, rka, lm. rki** *przeźdźtał na głowie między włosami*. Troc. <Od Przebor>

[**Przeborny**] p. **Przebierny**. <Prze + *Borny, BIER/BOR>

Przeborować, uje, ował, † Przeberować *borując przedziurawić; przewiercić, przeswidrować*: P. płytę żelazną. <Prze + Borować>

Przeborowanie, a, blm., czynność cz. **Przeborować**.

Przebość, odzie, ódt, × Przebodnąć, [Przebóś, Przebóć], nied. × **Przebadać, × Przebodać** *bodząc przebić; przeszyć, przekłuć*: Patrzył tego Saul, aby Dawida przebodł kopijm k ścienie, ale Dawid ś. uchylił. B. Sz. (nisus est configere lancea). Przebodę ji (nieprzyjaciela) ja kopijm ku ziemi. B. Sz. Kopijmi je przebadając porażali. Hist. Aleks. P. kilofy żelaznymi. Hist. Aleks. Przebodł mieczem oboje. Wr. Jezus sobie serce P. dał. Wuj. Konia przebodził. Chwal. Koń pod nim przebodli. Chwal. Przebodł go wół. Kn. Przebodł (przebił) go szpadą. Troc. Mieczem mu piersi przebada, *rumpit*. Koch. J. Zmierza do niego i ramię mu przebada. Koch. J. Jeśli kto w jednej wiosec złego ma sąsiada, gorzej mu serce, niż brzuch, trzy groty przebada. Pot. Kto przed rycerskim człowiekiem kogo rani, ręka mu ma być przebodziąca. Herb. Symeon Marji to powiadał, iż jej serce miecz P. miał. Pśń. Bok mu i serce przebodził. Pśń. Większą ma stratę

w przebodzionym synie. Chr. Przebodą Jego ciało ostre ćwieki. Pilch. Obacz, Żydzie, ręce, któreś przebodł, obacz bok, Rzymianinie, których przekłół. Damb. Empirejska postać, choć wskros przebodniona, wnet w chorobie samej zdrowieje i wrodzoną siłą rany goi. Przyb. Serce okrutnym zalem przebodzone. P. Koch. Trwoga mię nawskros wszystkiego przebodła. Druzb. Kaplica Longina setnika, który przebodł włócznią bok Chrystusa Pana. Hoł. To duszę namiętnego starca nawskros przebodło. Moch. Wszystkie światła tego ciernie kolekami nawskros serca nam przebodły. Zal. Może gdzie lód roztopią, lub skalę przebodną. Syrok. Kto nie przedział z kuszy a. nie przebodł dzidą centkowanymi boków jelenka lub warchlaka, ten całymi dniami jeść co nie miał. Sienk. P. ś. *przebość jeden drugiego, przebić ś., przekłuć ś., przeszyć ś.*: [By mogli, na śmiercy się przebodli temi rozgorzałemi ślepiami. Rey. m.]. <Prze + Bość>

[Przeboże]: Oj, Boże, P. I (jakby stopień najwyższy od Bóg). <Od Przebóg>

[Przeboć, odzie, ód i P. ś.] p. Przebość. <Zam. Przebość>

Przebóg! w. = a) dla Boga! na Boga! na miłość boską! na rany boskie! P., ratujcie! b) Boże! wielki Boże! dla Boga! rety! o Jezus! P., jaka to złość! Troc. Oto z drugiego spada szata czarna i twarz odkryła... P. I to dziewica! to Anna! Słow. Odkrył od razu wielką, straszną tajemnicę — P., naróżowana! Mick. Przebóg! tu pogrzeb, błyszczący gromnica. Słow. Przebóg! czemuś powrócił? — błądy, pomieszany. Słow. <Prze + Bóg>

Przebój, oju i. blm. *przebijanie ś., przebicie ś., przdzieranie ś., przedarcie ś., przemoc, siła, gwałt, szturm, forsą*: Usadzono rozległym szykiem czoło, skąd łatwy do samego króla nieprzyjaciełom P. i ostatnie w wojsku zamieszanie nastąpiło. Nar. Drużyna odważona na P. Bardz. Szlachta zuchwała dowodzi, przed sobą śmierć na P. L. (= na bij zabij). Cisnęli ś. tłumem do kościoła na P., niby ubiegając ś. do słuchania zarliwych kazań. L. Więc krzykiem a przebojem, własną pracą a znojem niejśec w świecie zdobędziem. Magn. Szwedzi zaprzestali kusieć ś. o zdobycie przebojem tej nowo wyniesionej warowni. Rzew. Wypadło przebojem torować sobie drogę. Iść przebojem a. na P. Do rajtu przebojem. Mick. W życie jak w obóz broniony przebojem pójdzie, zwycięży, a legnie w boju. Uj. To zmusiło księżcia polskiego do podjęcia niezwłocznie z kręwniakiem swoim przeboju z całym wysiłkiem. Mał. W życiu idzie ś. tylko przebojem. 2. Im. oje dkuo okrągło zwinęte do wybijania dziur w skórze, blasze i t. p., wycinacz. 3. [P.] szydło, szwajca. <Prze + *Bój, od BI/BOJ>

Przebór, oru, Im. *ory przebranie ponad normę*: Miano mu potrącać P. z lat poprzednich. T. K. Obywatel płaci magistratowi dodatkowo za P. wody w swym domu. <Prze + *Bór, od BIOR/BOR/BIER/BR>

Przebóstwie, i, il *przeistoczyć, przemienić w bóstwo; oprzemienić aureolą bóstwa*: Siostra moja! wstań... niechaj widzę twoje czoło przebóstwione w mym natchnieniu. Krasin. Przebóstwieni (duchy ojców), rozłoceni przesuują ś. w przestworze, jakby znowu szli do boju. Krasin. <Prze + Bóstwie>

Przebóstwienie, a, blm., czynność cz. **Przebóstwić.**

[Przebóść, odzie, ód i P. ś.] p. Przebość.

Przebrać, hierze, brał, nied. Przebierać I. a. nied. [Przebierować] *wybrać co lepsze, przebrakować, rozsegregować*: P. groch, wyrzucając go gorszy. Przywileje, tak jak na przetaku groch z wyki, przebieramy. Orzech. Kobiетки, póki młode, przebierają w kawalerach, jak w gruszkach: ten stary, ten niezgrabny, ten nieładny, ten ubogi i t. d. L. Jednemi dziewczętami pogardzając, drugie przyjmując, przebierać sobie w nich będą, jak w gruszkach. L. Która dłużej przebiera, najgorzej pospolicie trafia. L. (= *wybredza, grymasi*). Przebierają jak w zgniłkach w mężczyznach. L. Kto ś. chce żenić, a wiele przebiera, ten najężej djabła w swój dom dostanie. L. Przebierać w potrawach. Troc. Głodny nie przebiera. Kn. Trzeba przebierać (brak czynić) w naukach. Troc. Niemasz w czym przebierać: jedno złe, a drugie jeszcze gorsze. Kn. P. rudę. Przen.: [Przebierać w czym] = *mieć czego pod dostatkiem, do wyboru, aż nadto*: P. w rozumie, w świadkach. Przebieruje (uwodziciel) w mojej enocie. 2. † P. *obrać, wybrać kogo*: Przebrali (obrali) sobie tego pana. Troc. 3. P. włosy = *rozebrać na dwie strony, zrobić w nich przedział, przedzielić je*. 4. *obrać, oczyścić każde z osobna*: Przebierać oliwki, gruszki, jagody, chędożyć, obrać. Kn. Przebierz (obierz) te oliwki, gruszki. Troc. Ziemniaki trza było przebierać z dołów przed sadzeniem. Rey. m. 5. Przebierać palcami, nogami = *poruszać niemi naprzemiennie*. Przebierać sobie palcami, *hudere digitis*. Kn. Przebierać palcami na piszczałce. Kn. Przebierać palcami na klawiszach. Przebiera sobie po stole palcami. Troc (= *bełmi*). Przebierać nogami = *przestępować z nogi na nogę, zbierać nogi idąc*. Tylko nożką przebiera, jakby swoją szedł drogą. Len. Pleszeze ś., wskakuje po szyję w bezdenną głębinę, na przemiany przebiera nogami. Toł (= *poruszać, robić*). Przebierać głosem, gardłem = *trelować, wywodzić trele*: Przebierać głosem, gardłem, wyćwercować. Kn. 6. *wziąć za wiele, przesadzić w braniu, przeholować*: Przebrałeś miarękę, by-ć ś. dzban nie urwał w rękę. Opal. Nigdy miary w napojach nie przebrał. L. Publicznie pijaństwa nie cierpią, a prywatnie w apteczkach miarę kropel przebierają. L. Białogłowy tak w ubiorach i strojach swoich przebrały, że końca utratom niemasz. Skar. A kiedyż więcej złość ludzka przebrała miarę, jak teraz? Koch. W. Przebieram miarękę w nadziei, którym ją przebrał w niezbożności. Koch. W. Miarękę przebrałem mych występków. Kulig. Żebyśmy pomiernie zażywali, a miary nad potrzebę swej nie przebierali. Li. Cnoty nigdy nie przebierzesz. Kn. Nie przebrał nauki. Kn. (za szkołą ś. uczył, lizał, skosztował trochę nauki, pomazał sobie gębę łaciną, niedouk. L.). Nie przebierzesz, nie uszkodziś, ma on dość tego, nie ubędzie tym nic. Kn. (nie zubożysz go. L.). Przebrał florenów 23, które ma wrócić dla zapłacenia drugim. Niem. 7. *dobierając przesadzić, zanadto rozciągnąć*: Przebrane wino, przebrany miód = *zbytecznie wodą przerzedzone*. L. 8. † P., [P.] = *przewyższyć, przejść, zakasować, pozostawić w tyle, wyprzedzić, pobić, przewyżnić*: Rzymianie porządkiem i dostatkami Greków daleko byli przebrali. Wer. Oby mi lata dotąd służył chęciały, ażyby cię wspomnieć godnym rytmem śmiały, w tymby Orfeusz mnie tracki nie przebrał, ani Linus na takie siłyby ś. zebrał, *vinct*. Nagur. 9. *wybrać do łna, przeczerpać, wyczerpać*: Ułowili bożych ryb, a ż ich P. nie mogli. Rej. Darów wielkich nigdy nie

przebiórą. Szymon. Gdy woda mętna w studni zostaje, do pięknej przebierając ją wody, tłuczonej soli do niej wysypać, aby ś. tym prędzej czyściła studnia. Haur. 10. [P.] *zrobić przez wybranie, przekopać*: P. rów, studnię. 11. *ubrać na nowo, zmienić ubranie, przestroić, przewlec, przedziać, ubrać w niewłaściwe suknie*: P. mężczyźnę po kobiecemu a. za kobietę, kobietę po męsku a. za mężczyznę. P. kogo za Cygana. Przebrał go po niemiecku. Troc. Gdy tu przysług cherubinka, P. go, przekobiecici. L. Przemokłego przebrano w inne ubranie. P. kapelusza damski. Wsiadła z nim na koń za pana przebrana. Miek. Całe młodsze mieszczaństwo, przebrane w świty wieśniacze, zносиło ś. ciągle z Czarnieckiego ludźmi. Rom. 12. × *Przebierać = przejmować, przeszyszać, przechodzić, przenikać, przerażać, zdejmować, opawowywać*: Z zadumieniem strach go przebięra. Stasz. 13. [P. rękę] = *sforsonować pracą przy żniwie sierpem lub kosą tak, że przez kilka dni do pracy jest niezdatna*. P. ś. 1. *przezczepać ś., wy-czerpać ś., zabraćnąć, zbraćnąć, wyjść, nied. nie stawać więcej*: Niemasz takich dostatków, któreby ś. P. nie dały. Kras. Nie dziw, że w Polsce cnoty bardzo mało, bo Polaków prawdziwych u nas ś. przebrało. Jeżow. Potomków ś. Lechowych przebrało. Rak. Ciężka rzecz dostać poddanych zycielwych, już ś. przebrało na sługach poceziwych. Kras. Jedna polityczna pani sługom swoim to wię gani, że skoro czego nie stało, „niemasz“ mówić ś. im zdało; ze skoro czego nie stało, mówcież raczej: przebrało ś. ! śle tedy po wóźnicę dziewięcynę, a że był odszedł od dworu, wedle swej pani humoru, ukłoniwszy ś. jej dusza: przebrało ś. i Matusza. Pot. Przez wielkie te zbytki płacy żołnierzowi ś. przebięrało. Nagur. Przebrało ci ś. roboty? (do psotnika: *Już też sam nie wiesz, co masz robić!*). Przebrało ci ś. żartów? Przebrała ś. litość moja. Krasin. 2. *ubrać ś. na nowo, zmienić na sobie ubranie, przestroić ś., przewlec ś., przedziać ś., ubrać ś. w niewłaściwe suknie*: Czasem dla swego ukontentowania przebięram ś. po damsku i nieźle w tym stroju wyglądam. L. Poszedł ś. w kobiecej strój P. L. 3. × P. ś. *przeźrzeć ś., przedostać ś., przerznąć ś., przeprawić ś., przekraść ś., przejść a. przejechać, przemienić ś.*: A gdyż był odszedł ze wszym, co jimiął, a przez rzekę ś. przebrał... tedy powiedziano Labanowi. B. Sz. Uchodzących gnali aż do rzeki, a którzy ś. dla niedostatku łodzi P. nie mogli, głód ich i nędza pomorzyły. Nar. Moskwę, z Uły do Suszy ś. przebięrającą, poraził. Nies. Hersztowie zniknęli nagle, wszakże rozumiano, że ś. przebrali na granicę turecką. Świt. Nieprzebyta przepaść tak dalece, iż ci, którzy chcą stąd przejść do was, nie mogą ani stamtąd od was tu P. ś. Boh. Niechaj do nas za błota ś. przebięrze. Jabł. Przebierać ś. trzeba po grzazach ostrych. Korz. Bokami czy manowcami zawsze ś. jako tako P. było można. Krasz. K. Gdym ś. przebrał przez podolskie jary, kiedym ś. wybił na wielkie równiny. Pol. Często chłop jakiś przebięrał ś. do Lipiec na przewiady. Reym. Jął ś. ostrożnie przebięrać sady ku gromadzie. Reym. Zecerwieniła ś. przywstydzona i jeła stronami przebięrać ś. ku domowi. Reym. Przen.: Obszar podgórzy karpaczkich przebięra ś. na urodzajne stoki. Pol. <Prze + Brać>

Przebradzać, a, ał p. Przebrodzić.

Przebradzanie, a, blm., czynność cz. Przebradzać.

× **Przebrak, u, blm. p. Przebrakowanie**: Układła soczyste owoce z przebrakiem. Przyb. <Prze + Brak>

Przebrakować, uje, ował przedmioty brakowne poodtrzącać; przebrać; wybrać co lepsze, zrobić wybór: Przebrakowawszy garderobę, braki pójdą na tandetę. L. Przebrakował hetman wojsko, siedm set motłochu do domu wrócił, a z garścią wprowadził ludzi, ale dobrych ś. został. Biel. M. <Prze + Brakować>

Przebrakowanie, a, blm., czynność cz. Przebrakować: Nie bez powodu dokładamy mozołu w przebrakowaniu i zniesieniu liczby herbów pierwotnych. Bobrow.

Przebranie, a, lm. a, czynność cz. Przebrać: Najmniejsze w jedzeniu i picu P. bywa przyczyną chorób. Mącz. (= *zbytek*). Opowiadania o maskaradach, pełnych przeróżnych przebrań. Orzesz.

× **Przebraniec, ńca, lm. ńcy ten, co został po przebraniu jako lepszy; wybraniec**: Zostawiwszy wojsko w Czechach, sam z przebraniecami do Pomeranji ruszył. Nar. <Od Przebrany>

Przebranie się, a ś., lm. a ś. czynność cz. Przebrać ś.: Ujechał król z Paryża w zamiarze przebrania ś. do Luksemburga. L.

Przebrany i. im. od Przebrać: Miód, wino bardzo przebrane. Troc. 2. × P. *co lepszy, dobrany, przedni, wyborowy*: Z małym, jak na prędce zebrać mógł, ludem, ale jednak przebrany. Murin. <Od Przebrać>

× **Przebraszysy st. w. od × Przebrany**: Podjazd P. wyborem. Troc. Co przebraszysze wyprawił pułki. Troc. Z przebraszyszym i w wielu potyczkach doświadczonym ludem. Nar. Dał mu siedm tysięcy przebraszyszego ludu. Nar.

× **Przebrzdąkać, a, ał p. Przebrzdąkać**. <Prze + Brzdąkać>

× **Przebrzdąkanie, a, blm., czynność cz. Przebrzdąkać**.

Przebredzać, a, ał i. wybredzać, przebięrać w czym, grymasić w wyborze: Nie przebredzający w sposobach i pomysłach. AKS. Lubi on dobrze podjeść, ale byle dużo było szafraanu, to i nie przebredza. Sienk. 2. [P., **Przewredzać**] = a) *krzyżować, hałasować na kogo*. b) *wyśmiewać*.

Przebredzanie, a, blm., czynność cz. Przebredzać.

Przebredzenie, a, blm., czynność cz. Przebredzić.

† **Przebredzenie, a, blm., czynność cz. Przebreść**.

Przebredzić, i, ii przepędzić pewien czas na bradzeniu: Przebredził noc całą. <Prze + Bredzić>

† **Przebreść, edzie, edł przejść w bród, przebrnąć**: Laską ś. podpirając, przebredł jeśm Jordan tento. B. Sz. <Prze + Breść, BRED/BROD>

Przebrnąć, nie a. [ynie], nął, Przebrodzić, nied. Przebradzać i. przejść, przejechać w bród, przejść wodę brodem: Przebradzam przez bród, vado. Mącz. Może P. wszędzie jego brody. Bardz. Przebrnijmy rzekę. Troc. O jednej lasce krzyżowej przebrodził potok śmiertelny. Bz. 2. *przejść, przejechać z trudem, przegramolić ś., przekopać ś., przedostać ś. przez co*: P. kupy śniegu a. przez kupy śniegu. Przen.: Przebrnął wszystkie przeszkody. Troc. (= *sforsonował*). <Prze + Brnąć>

Przebrnięcie, a, blm., czynność cz. Przebrnąć. Przebrodzenie, a, blm., czynność cz. Przebrodzić.

Przebrodzić, i, ił p. Przebrnąć: Byłbym pewnie setki dociągnął, gdyby nie tarapała i różne terminy, które przyszło P. Kaczk. Nie zabraniam ci budzących stępów koniem P. Jeż. Przebrodziliśmy rzekę. Rodz. <Prze + Brodzić>

Przebronować, uje, ował i. przeciągnąć broną: P. pole, zagon. 2. zabronować na nowo. 3. przepędzić pewien czas na bronowaniu. L. <Prze + Bronować>

Przebronowanie, a, bfm., czynność cz. Przebronować.

Przebród, odu, lm. ody i. przebrodzenie, przebrnięcie: Zdolna rzeka do przebrodu. Nar. 2. droga do przejścia w bród, bród: P. na rzece. W tym miejscu był P. dla wojska. [Spojrzy na row, a obok przebrodu stoi czarny koń w rowie]. <Prze + Bród>

Przebrózdować, uje, ował, Przebrózdzić *prze-dzielić brózdę, pokrajać brózdami, pomać, poradzić:* P. pole, ugor. Embr.: Kulka pobrózdowana, przewężona. <Prze + Brózdować>

Przebrózdowanie, a, bfm., czynność cz. Przebrózdować.

Przebrózdzić, i, ił p. Przebrózdować. Embr.: Jajko przebrózdzone. <Prze + Brózdzić>

Przebrózdzenie, a, bfm., czynność cz. Przebrózdzić.

Przebrudzenie, a, bfm., czynność cz. Przebrudzić.

Przebrudzić, i, ił i. zbrudzić na wskroś, na drugą stronę: P. bieliznę. 2. przenosiwszy nieco zbrudzić, przybrudzić: Bielizna przebrudzona, ale jeszcze zdalna do użycia. <Prze + Brudzić>

Przebrukować, uje, ował, nied. Przebrukowywać bruk przerobić, na nowo wybrukować. <Prze + Brukować>

Przebrukowanie, a, bfm., czynność cz. Przebrukować.

Przebrukowywać, uje, ywał p. Przebrukować. **Przebrukowywanie, a, bfm., czynność cz. Przebrukowywać.**

[Przebrydny] *wybredny w jedzeniu, g a r d y.* <Prze + Brydny, BRZYD/BRYD>

Przebrykać, a, ał i. cz. dok. przepędzić pewien czas na brykaniu. 2. + P. cz. nied. zrywać ś. do brykania, brykać od czasu do czasu: Ma to do siebie szczęście, że przebryka, gotowe z samym isę w spory Jowiszem. L. <Prze + Brykać>

Przebrykanie, a, bfm., czynność cz. Przebrykać.

Przebrząkać, a, ał i. cz. dok. przepędzić pewien czas na brząkaniu. 2. cz. nied.: + P. nad kim = przewodzić, nagrawać ś., dokazywać, burmi-strzować; imponować komu: Może P. komor nad muchami, klecha najmędrzy między ratajami. L. <Prze + Brząkać>

Przebrząkanie, a, bfm., czynność cz. Przebrząkać.

Przebrzdąkać, a, ał, × Przebrdąkać *przepędzić pewien czas na brzdąkaniu.* <Prze + Brzdąkać>

Przebrzdąkanie, a, bfm., czynność cz. Przebrzdąkać.

Przebrzęczeć, y, ał *przepędzić pewien czas na brzęczeniu.* <Prze + Brzęczeć>

Przebrzęczenie, a, bfm., czynność cz. Przebrzęczeć.

Przebrzękły który przebrzękł: Jegomość pozwoli mi usiąść, bo nogi mam przebrzękłe. Krasz. <Od Przebrzęknąć>

Przebrzęknąć, knie, knął a. ki obrzęknąć na wskroś. <Prze + Brzęknąć>

Przebrzęknięcie, a, bfm., czynność cz. Przebrzęknąć.

Przebrzmiały który przebrzmiał: Echa przebrzmiała. <Od Przebrzmieć>

Przebrzmieć, i, ał, nied. Przebrzmiewać i. brzmieć przemienić ś.: Jęk przebrzmi na hymnu dźwięk. 2. brzmieć przemienić: Przebrzmiała już sława wielkich czynów. Przebrzmiała pieśń! wieszczę w grób ś. kładą. Rom. Sonata Beethowena przebrzmiała. Orzesz. 3. brzmieć przedostać ś., przeziwać, przeglądać, przebiegać, odzyskać ś.: Przez łacinę (kroniki) średniowieczną ludowy język, pieśń gminna, mowa prostaczków przebrzmiewa. Krasz. Tu i owdzie mowa czeska i niemiecka przebrzmiewały między sobą. Krasz. Mówić głosem. przebrzmiewającym pewną goryczą. Orzesz. Prawda, ach! dla mnie, co powtarzam pieśni przebrzmiewające w tyłu piersiach rannych. Asn. <Prze + Brzmieć>

Przebrzmienie, a, bfm., czynność cz. Przebrzmieć: Po szczęśliwym przebrzmieniu tak plotliwych pogłosek powracała w Dubinkach dawna głucha samotność. Szaj.

Przebrzmiewać, a, ał p. Przebrzmieć. **Przebrzmiewanie, a, bfm., czynność cz. Przebrzmiewać.**

Przebrzydłe przys. od Przebrzydły.

× **Przebrzydliwie** przys. od **Przebrzydliwy, przebrzydły.**

× **Przebrzydliwy p. Przebrzydły.** <Prze + Brzydliwy>

Przebrzydły, × Przebrzydliwy obrzydliwy, obrzydły, szkaradny, ustrętny, ołmierzły, przemierzły: P. czas, zwyczaj, płaz. Tak przebrzydłe okrucieństwo. Stasz. Przebrzydła przywara. Pilech. <Od *Przebrzydnąć, Prze + Brzydnąć>

Przebuchać, a, ał p. Przebuchnąć. **Przebuchanie, a, bfm., czynność cz. Przebuchać.**

Przebuchnąć, nie, nął, nied. Przebuchać *buchnąć przez co, buchając przedostać ś. przez co. L.* <Prze + Buchnąć>

Przebuchnięcie, a, bfm., czynność cz. Przebuchnąć.

Przebucie, a, bfm., czynność cz. Przebuc. **Przebucie się, a ś., bfm., czynność cz. Przebucić ś.**

Przebuc, uje, uł, nied. Przebuczać *przemienić obuwie, na nowo obuć, przuć:* P. buty, trzewiki. L. P. ś. przemienić sobie obuwie na nogach, obuć ś. na nowo, przuć ś. <Prze + *Buć = (O)buć, U/O W>

Przebudowa, y, lm. y, Przebudówka *przebudowanie:* Roboty około przebudowy prawego skrzydła dworca dobiegają już ku końcowi. <Prze + Budowa>

Przebudować, uje, ował, nied. Przebudowywać i. zbudować nowo, budując przerobić: Przebudowano kościół, bo był za niski. Troc. Zanim naród zdobył oświecić swoją siedzibę, została ona rozehrana i na trzy przebudowana. Święt. 2. *przepuścić, stracić na budowanie:* Budował a budował, aż też przebudował chudziina i dostatki, wioski i wszystko. Opal. W dawnej porysowanej, przebudowywanej i naprawianej budowie widoczne były ślady dziesięciu różnych stylów i dziesięciu różnych epok. <Prze + Budować>

Przebudowanie, a, bfm., czynność cz. Przebudować, przebudowa.

Przebudowczy *tyczący ś. przebudowy:* Nawoływanie do pracy przebudowczej, ratunkowej, sła-

bieje w literaturze politycznej. Czern. <Od *Przebudowca, od Przebudować>

Przebudowywać, uje, ywał p. Przebudować.

Przebudowywanie, a, bfm., czynność cz. Przebudowywać.

Przebudówka, i, lm. i p. Przebudowa: Przystąpiono do sporządzenia kosztorysów na przebudówki wewnętrzne gmachów. <Od Przebudowa>

Przebudzać, a, ał i P. ś. p. Przebudzić.

Przebudzanie, a, bfm., czynność cz. Przebudzać.

Przebudzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przebudzać ś.

Przebudzenie, a, lm. a l. czynność cz. Przebudzić. 2. p. Przebudzenie ś.: Życie nasze jest to sen, a śmierć P. Karp. Do naszych przebudzeń i brasków potrzeba czegoś więcej, niż hejnału. Kon.

Przebudzenie się, a ś., bfm., Przebudzenie czynność cz. Przebudzić ś.

× **Przebudziciel, a, lm. e ten, który przebudza a. przebudził.** <Od Przebudzić>

× **Przebudzicielka, i, lm. i forma ż. od Przebudziciel.**

Przebudzić, i, ił, nied. Przebudzać, [Przebudzować] l. kogo = przewać mu sen, obudzić, rozbudzić, zbudzić kogo: Kuropoj dziewkę przebudził. Troc. Przebudzony tym krzykiem, porwał ś. z łózka. Troc. Przen.: P. kogo z zadumy, z zamyslenia, z marzeń. Przen.: *wyrwać z uspienia, z odrętwienia, z bezczynności, pobudzić:* Taki postępek szlachetę przebudził. Troc. **P. ś. obudzić ś., rozbudzić ś., zbudzić ś., ocknąć ś. ze snu a. przen. z zadumy, z marzeń do rzeczywistości, z uspienia, z odrętwienia, z bezczynności:** Nie obrażaj śpiącej, która ś. już nigdy nie przebudzi. Krasin. <Prze + Budzić>

[**Przebudzować, uje, ował i P. ś.] p. Przebudzić.** <Z Przebudzić>

[**Przebudzowanie, a, bfm.] czynność cz. Przebudzować.**

[**Przebudzowanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Przebudzować ś.**

Przebujać, a, ał i l. przepędzić pewien czas na bujaniu. Przen.: P. młodość (= *przepędzić lekko-myślnie, na zabawach*). **2. wybujać zanadto.** <Prze + Bujać>

Przebujają który przebujal, wybujaly zanadto; P. indywidualizm w przeszłości naszej działał rozprężnie. <Od Przebujać>

Przebujanie, a, bfm., czynność cz. Przebujać: Gdzie płodna ziemia, tam sztuka strzeże przebujania i zdobi ją. Brodz.

Przebujnie przys. od Przebujny.

Przebujny nadzwyczaj bujny: Podobne przedsięwzięcie w tych przebujnych strefach wymagało niestającej pieczy aż do całkowitego ukończenia dzieła. Rogoż. <Prze + Bujny>

[**Przebuksować, uje, ował] stracić, przehaulać.** <Prze + Buksować>

[**Przebuksowanie, a, bfm.] czynność cz. Przebuksować.**

Przeburszować, uje, ował l. przepędzić pewien czas na burszowaniu. 2. myśl. P.: Codzień przeburszowałem 100-morgowe chaszczę i ogrody. <Prze + Burszować>

Przeburszowanie, a, bfm., czynność cz. Przeburszować.

Przeburzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przeburzyć ś.

Przeburzyć się, y ś., ył ś. przejść okres burzenia ś., wyburzyć ś.: Musi ś. ten moszcz P., potem ś. ustoi, a ja tuszę, że ś. chędogo ustoi. Szymon. <Prze + Burzyć ś.>

Przebuwać, a, ał i P. ś. p. Przebuć.

Przebuwanie, a, bfm., czynność cz. Przebuwać: [Buty do przebuwania na obie nogi].

Przebuwanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przebuwać ś.

Przebycie, a, bfm., † Przebył czynność cz. Przebyć: P. gór, rzeki. Troc. Po przebyciu tej trudności postąpmy do drugiej. Troc. Ach! straszną, straszną miałem chwilę do przebycia. Słow. Dopływy jej, zarosłe szuwarami, były trzęsawiskami do nieprzebycia. Rol.

Przebyć, hędzie, był, nied. Przebywać l. cz. ni. = a) † P. przetrwać, przejść, zejść, przepłynąć, upłynąć: Za Kazimierza spokojne dni przez wiele lat przebywały w Polsce. Błaż. b) † P. *przeżyć swoje, odejść, zejść ze sceny, ze świata, umrzeć:* Co przed nami byli, nasi przodkowie, niemasz ich, już przebyli. Geb. c) † P. *przestawać, żyć, istnieć, zostawać, kontentować ś., wybrać, wytrzymać, obyć ś., obejść ś.:* Porządym ludziom przykro przebywać bez zegara. Šol. Szczęśliwy, kto na małym udziale przebywa, spokojny siadł przy stole wiejskiego warzywa. Karp. d) *pobyć przez czas jakiś, pozostać, zostać, zatrzymać ś., zabiwać przez pewien czas; przepędzić, spędzić czas; przemieszczać; nied. gościć, mieszkac, obracać ś., znużlować ś., bawić, przesiadywać gdzie:* Duch mój nie będzie w człowiecze na wieki przebywać, albo jest ciało. B. Sz. Przymuszali go: przebywaj z nami, iż ku wieczorowi jest; i wszedł przebywać z niemi. Bud. My w nim, a on w nas przebywać ustawicznie będzie. Rej. Jeżeli kiedy będziesz przebywać na wielkim świecie, żebyś porzuciła ten ton dogmatyczny. L. Krucy chętnie przebywają między trupami, a pszczoły między kwiatem. L. Ani ja już przebywać na ziemi więcej będę. Koehan. Bardzo rad na osobnych miejscach, dalekich od ludzi, przebywał. Skar. Teraz w dzikiej Syrii przebywam. Skar. W sercu jego miłość, pokój, miłosierdzie przebywało. Skar. Który dość często i długo w tamtym kraju przebywał. Śniad. [Pies przebuł u króla parę miesięcy]. Zgadnij: gdzie znalazł miłość, gdzie ona przebywa? Szymon. Przebywa teraz w Warszawie. Troc. Nie przebywa u mnie więcej. Troc. e) † **Przebywać z kim = obcować, spółkować, wdawać ś., odbywać sprawę cielesną:** Przeklęty, który przebywa z wszelakim bydlęciem. Leop. Gdy mąż pojmuje żonę, co z nią pierwej przebywał, niżeli ją pojął. Ort. (= *żył z nią*). **2. cz. czyn. = a) × P. przeżyć, przetrwać:** Przebywszy panowanie pięciu książąt, umarł. Nar. Ościelali wierzchy słomą z taką pochyłością, iż przy wygodnym dżdżów spadzie przebywali zimę bezpiecznie. Pileh. b) *co = przejść, przejechać; przeprawić ś. przez co:* Strumienia tego nie mogłem P., bo ś. były wzniosły wody głębokiej rzeki, której nie mogłem zbrodzić. Leop. Tatarowie przebywają wplaw bystre rzeki, uwiesiwszy ś. u końskiego ogona. Łęcz. Przebyta góra, droga, rzeka. Troc. Przebywszy bory, puszcze, krzaki, laski: przebywszy miasta, miasteczka i wioski, w ojczystym gnieździe z radością stanąłem. Kras. Po przebytej w niedostępnych puszczech trzydniowej podróży. Nar. (= *odbył*). Przen.: *przenieść, przewyciężyć, przetrwać, przetrzymać, znieść, przebrnąć, przecierpieć:* P. zawady, trudności, przewyciężyć. L. Lekka rzecz będzie cierpieć, a

ciężka P. Bardz. Zapomnij o tym, już ś. to przebyło. L. Rzecz jest przyrodzona cieszyć ś. z przebytej biedy. Pilch. Przebyte trudy. Troc. Przebył wszystkie przeciwności. Troc. < Prze + Być >

†Przebył, u, lm. y, †Przebytek l. *przebycie, przebywanie, mieszkanie gdzie, pobyt*: Gorze mnie, iż P. mój przedłużył ś. jest. Ps. flor. Daj nam na świecie zbożny pobyt, po żywocie rajski P. Biel. M. (to jest, abysmy po śmierci wiecznie z tobą przebywali. Skar.). Zażyłem czasu przebytu mego do poznania obyczajów krajowych. Troc. 2. *przejście, przeprawa*: Zblądziłi są na puszczy bez wód, drogi miasta przebyta nie należli. Ps. flor. Przeż wadoł ten ciasny P. wązką ścieżką wiódł. Koeh. J. P. był bardzo trudny przez tę rzekę. Skar. 3. a. *Przebytek miejsce przebywania, mieszkanie, przybytek, świątynia; arka przymierza*: Zażgli są ogniem świętość twoję w ziemi, pokalali są P. imienia twego. Ps. flor. P., *tabernaculum*. Ps. flor. < Prze + Być >

†Przebyteczny do przebywania, do mieszkania zdolny, mieszkalny: Ale opiąc synowie izraelscy jedli czterdzieści lat mannę, dokąd byli nie przyszli do ziemi przebytecznej. B. Sz. (*in terram habitabilem*). < Od Przybytek >

†Przebytek, тка, lm. tki p. *Przebyt*: Powiedz mi, jest li która schrona w domu ocea twego? może li być P. u niego który? B. Sz. Wwiedziesz je a ssadzisz na górze dziedzictwa twego, w wielmi twarдем przebytee twem, któryś uczynił, Panie. Święty P. twój, Panie, który uciwierdził ręce twoje. B. Sz. Pospolicie piszą przybytek, ale lepiej P. od przebywania. Bud. < Od Przebył >

†Przebytny który można przebyć, możliwy do przebycia: Wały, góry, trudności przebytno. Troc. P., *pervius, penetrabilis*. Kn. < Od Przebył >

†Przebywacz, a, lm. e ten, co przebywa, mieszkanie: Ogień wyszedł jest z Ezebon i pożarł przebywacze najwyższe Arnon. B. Sz. (*habitatores*). Potem ustawili przebywacze jertuzalemsey Otozjasza królem. B. Sz. Waruj ś., aby nigdy s przebywaczami ziemi onej w przyjaźni nie wchadzał. B. Sz. < Od Przebywać >

Przebywać, a, al p. Przebyć.

Przebywanie, a, blm., czynność cz. Przebywać: Wydajcie z was męże mądre i umiale i których P. jest doświadczone w pokoleniach waszych. B. Sz. (*conversatio*).

[Przebywek, wka, lm. wki]: P. świata = *starzec zgrzybiały*. < Od Przebywać >

Przebudzenie, a, blm., czynność cz. Przebudzenie.

Przebudzić, y, ył przepędzić pewien czas na budzeniu. < Prze + Budzić >

[Przebździagać się, a ś., al ś.] *przeciągać ś. poziewając; walkonić ś., próżnować.*

[Przebździaganie się, a ś., blm.] *czynność cz. Przebździagać ś.*

[Przece] p. *Przecie*. < Z Przecie >

†Przecadzenie, a, blm., czynność cz. *Przecadzić*.

†Przecadzić, i, il p. *Przecedzić*. L. < Prze + Cadzić >

†Przecadzka, i, lm. i *Cedziło*: Trzaski bruzelji warz, a gdy wyrwą, przecedź, wyjmij on gąszcz z przeczadzki. Sien. < Prze + Cadzka >

[Przece] p. *Przecie*.

Przecedzać, a, al p. Przecedzić. < Od Przecedzić >

Przecedzanie, a, blm., czynność cz. Przecedzać.

Przecedzenie, a, blm., czynność cz. Przecedzić × *Przecedziciel, a, lm. e ten, co przecedza* Troc. < Od Przecedzić >

× *Przecedzicielka, i, lm. i forma ż. od Przecedziciel*.

Przecedzić, i, il, †Przecadzić, nied. Przecedzać *przepuścić przez cedziło; cedząc przeczyszcć, sklarować; przesączyć, przefiltrować*: P. wodę, rosół, krochmal. P. przez sito, durszlak, płótno, muslin. *Przecedzacie komora, a wielbłąda potykacie*. Wuj. *Przen.*: Powietrze, co twarz moję otaczało, tak przecedzone i ocieplone sztuką. Krasz. Może grube ściany przecedzą coś do zaspokojenia ich ciekawości. Byk. *Przen.*: Tego rodzaju umysł może dużo rzeczy rozumieć... rzuca ś. on niespokojnie, waha, nadto przecedza każdy zamiar, wreszcie zatracca ś. wśród krzyżowych dróg. Sienk. (= *przetrzęsa, analizuje subtelnie*). < Prze + Cedzić >

Przecembrować, uje, ował na nowo ocebrować, przerobić cembrowanie: P. studnię, szyb. < Prze + Cembrować >

Przecembrowanie, a, blm., czynność cz. Przecembrować.

Przeceniąć, a, al p. Przecenić.

Przecenianie, a, blm., czynność cz. Przeceniąć: P. swej pracy. Mick.

× *Przecenić, a, lm. e ten, co przecenia a. co przecenił*. L. < Od Przecenić >

× *Przecenićielka, i, lm. i forma ż. od Przecenićiel*.

Przecenić, i, il, nied. Przeceniąć *ocenić zbyt wysoko, przerachować ś. co do ceny, doniosłości czego*: P. swe siły. P. znaczenie czego. < Prze + Cenić >

Przeceniecie, a, blm., czynność cz. Przecenić.

Przechadzać, a, al i P. ś. p. Przejsć. < Prze + Chadzać, od Przechodzić >

Przechadzanie, a, blm., czynność cz. Przechadzać: P. ludzi. Troc.

Przechadzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przechadzać ś. przechadzka, spacer, spacerowanie.

× *Przechadzawka, i, lm. i p. Przechadzka*. < Od Przechadzać >

Przechadzka, i, lm. i l. przechadzanie ś., spacer: Piękny czas dzisiaj, pójdźmy na przechadzkę między lipy. L. Wstawszy, przechadzki stroi, bawi ś. wieściami. Klon. *Przechadzek* przykre bronie poczęło powietrze. Węg. Gdy słońce mniej ś. przykrzyło swemi upałami, wyszli na przechadzkę. L. Do ogrodu na przechadzkę poszli. Górn. Resztę dnia trawił na przechadzee ogrodu. Mik. Używać przechadzki. Mick. 2. a. × *Przechadzawka*, × *Przechodnik*, × *Przechodnia miejsce przechadzek, promenada, aleja, szpaler*: Drugdzie czynią jakoby chłodnice małe z wina albo przechadzki jakoby zasklepione. Trzye. Są piękne przechadzki w okolicach tego miasta. 3. [P.] *łeladka na strumyku*. < Od Przechadzać >

Przechadzkowy przym. < *Przechadzka*: Na tych ulicach roi ś. trzydziestotysięczna z górą ludność o uświęconej przechadzkowej dobie. Orzesz. < Od Przechadzka >

Przecharakteryzować się, uje ś., ował ś. inaczej ś. ucharakteryzować, zmienić swoją charakterystykę: Aktor pędok ś. przecharakteryzował. < Prze + Charakteryzować ś. >

Przecharakteryzowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przecharakteryzować ś.

Przecharchać, a, al p. Przecharkać. < Prze + Charchać >

Przecharchanie, a, blm., czynność cz. **Przecharchać**.

Przecharkać, a, ał, **Przecharchać** *przepędzić pewien czas na charkaniu*: Całą prawie noc przecharkał. < Prze + Charkać >

Przecharkanie, a, blm., czynność cz. **Przecharkać**.

† **Przecharsły** i. *schorzały, kaszlący*. Ocz. 2. wet. *cierpiący na chorobliwą drżączkę z gwałtownej pracy, ze zmęczenia*: Koń P. Kn. Koza przecharsła. Km. < Od *Przecharsnąć >

Przecharsnienie, a, blm. i. wet. u koni, *chorobliwa drżączka z nadmiernego zmęczenia, drgęga*; wog. *nadmierne zmordowanie ś. a. zmęczenie pracy*. Dyk. M. < Od *Przecharsnąć, Prze + *Char-snąć >

× **Przechcenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przechcieć ś.**

[**Przechcianka**, i, lm. i] p. **Przechrzcianka**. < Przech(rz)cianka >

× **Przechcieć się**, ce ś., ciało ś. nieos. *prze-stać chcieć ś., odczucie ś.*: Przechciało mu ś. tego. Sl. wil. < Prze + Chcieć >

[**Przechcijanka**, i, lm. i] p. **Przechrzcianka**. < Z Przechcianka, przez Chrześcijanka >

[**Przechchlać**, chle, chiał *przeplókać, byle jak przeprać*. < Prze + Chchlać >

[**Przechchlanie**, a, blm.] czynność cz. **Przechchlać**.

Przechera, y, lm. owie i. a. † **Przechyra**, † **Przechira**, † **Przecherka**, † **Przechyrka** *człowiek przewrotny, człowiek złej woli i wiary, mędrak, kre-tacz, chytry; szalbierz; oszust, mydłek, obłudnik*: Niech będzie jak ehce dobry, ale kiedy głupi, już go leda P. oszuka na kupi (na kupnie). Kob. Jak jakiemu przecherze, nie mu nie wierzają. Kob. 2. [P., **Przechyra**, **Przechernik**] *człowiek lubiący ś. sprzeczać, drażnić, przekora, sprzeka*: Własnych pożytków P. Faleń. < Z Przechyra, Prze + *Chyra, CHYR/CHWOR/CHOR >

[**Przecherać**, a, ał] *sprzeczać ś.*

[**Przecheranie**, a, blm.] czynność cz. **Przecherać**.

† **Przecherka**, i, lm. owie p. **Przechera**. Rej. < Od Przechera >

[**Przechernik**, a, lm. i] p. **Przechera**. < Od Przecherny >

† **Przecherność**, i, blm. rz. od **Przecherny**; † **Przecherstwo**, † **Przechyrstwo**.

† **Przecherny**, † **Przechyrny** *przewrotny, chytry, krętacki, szalbierski, podstępny, zdradziecki*: Jezioro Arkadskie, Feneusem słynie, przecherną wodą groźne, *ambiguus suspectus aquis*. Żebr. < Od Przechera >

† **Przecherstwo**, a i. blm. rz. od **Przecherny**. 2. lm. a *czyn przecherny a. przewrotny a. podstępny, szalbierski; szalbierstwo, oszustwo, podstęp, fałsz*.

Przechędożenie, a, blm., czynność cz. **Przechędożyć**.

Przechędożyć, y, ył *chędożąc przeczyszczyć*. L. P. broń, lufę. < Prze + Chędożyć >

† **Przechętny** *wielce przyjemny, bardzo miły, pożądanym*: Krew przelejesz na ołtarzu, a tuk zakładzisz na wonią przechętną Panu. B. Sz. Ofiarujecie obiatę wonną, przechętną Panu, cielesz z stada dwa, skopu jednego... B. Sz. < Prze + Chętny >

† **Przechira**, y, lm. owie p. **Przechera**: Odpuść mi, silnyś P. Koehan.

Przechirnąć, nie, nał zł. *przepić*. **Przechirnięcie**, a, blm., czynność cz. **Przechirnąć**.

[**Przechlać**, a, ał] i. *przepić*. 2. *przejeść*. < Prze + Chlać >

[**Przechlanie**, a, blm.] czynność cz. **Przechlać**. [**Przechlastać**, a, ał, **Przechlastnąć**] i. *przerzucić*. 2. *przepuścić, przepuć, przemarnotrawić, przepić, przebalować, przeszczać*. [P. ś.] i. *przerzucić ś.* 2. *przelamać ś.* (o dzieciach niedobrze spowitych). < Prze + Chlastać >

[**Przechlastanie**, a, blm.] czynność cz. **Przechlastać**.

[**Przechlastnąć**, nie, nał i P. ś.] p. **Przechlastać**.

[**Przechlastnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Przechlastnąć**.

[**Przechlastnięcie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przechlastnąć ś.**

[**Przechlipka**, i, lm. i] *popicie*: Jedząc ziemniaki, mają mleko na przechlipkę. < Prze + *Chlipka, od Chlipać >

Przechluba, y, lm. y, **Wyczystka** bot. (paleourea) *ros. z rodziny marzanowatych*.

† **Przechlubiać się**, a ś., ał ś. *przechwalać ś., wyjeżdżać, pysznić ś.*: Kędy jest ów Bóg wasz, którym ś. przechlubiacie z ufnością swą wszędy? K. G. < Prze + *Chlubiać ś., od Chlubić ś., od Chluba >

† **Przechlubianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przechlubiać ś.**

[**Przechlusnąć**, nie, nał] *chlusnąć przez co, przerzucić płyn*: Lada wietrzyk na jeziorze przechlusnie bałwanem na ziemię. < Prze + Chlusnąć >

Przechlusnięcie, a, blm., czynność cz. **Przechlusnąć**.

Przechładzać, a, ał i P. ś. p. **Przechłodzić**. **Przechładzanie**, a, blm., czynność cz. **Przechładzać**.

Przechładzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechładzać ś.**

Przechłodnąć, nie, ódł, **Przechłodzić ś.** *ochłodzić nieco, przestygnąć*: Ziemia pod stopą jak piec gorąca przechłodziła nieco wiatru przewiewem. Len < Prze + Chłodnąć >

Przechłodnięcie, a, blm., czynność cz. **Przechłodnąć**.

Przechłodzenie, a, blm., czynność cz. **Przechłodzić**.

× **Przechłodzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przechłodzić ś.**

× **Przechłodziciel**, a, lm. e *ten, co przechłodził a. przechłodził*. L. < Od Przechłodzić >

× **Przechłodzicielka**, i, lm. i *forma ż. od Przechłodziciel*.

Przechłodzić, i, ił, nied. **Przechładzać** i. *ochłodzić nieco, przestygnąć*: W gorączkach przechładzają, choć ciepło, syropki. Petr. Z lubością wystawiali pod chałupami, na przechłodzonym pachnącym powietrzu. Reym. 2. *przejąć chłodem, przeziębienie, przemozić*: Rośliny nie zamarzają przy 0°, lecz dopiero w niższych temperaturach: ażeby zamarznąć, muszą one być przechłodzone. P. ś. p. **Przechłodnąć**. L. < Prze + Chłodzić >

Przechłostać, szcze, stał, † **Przechłościć** *chłuszczyć, przetrząpać*: Kazał mu zewlec z siebie szaty i grzbiet nadstawić, mając go własną swą ręką P. Pileh. < Prze + Chłostać >

Przechłostanie, a, blm. czynność cz. **Przechłostać**.

× **Przechłoszczenie**, a, bfm., czynność cz. **Przechłościć**.

† **Przechłościć**, i, il p. **Przechłostać**: Pompejus cały Wschód wojną przechłostił. Chr. <Prze + Chłościć>

× **Przechodek**, dka, lm. dki *przejsćie*: Na przechodkach kosze we dwa szeregi porobili. Grab. <Od Przechód>

Przechodka, i, lm. i zool., p. **Prywetnica**. <Od Przechodek>

Przechodni, × **Przechodny**, × **Przechodowy**, × **Przechodzisty** 1. *przez który można przejsć*: Dom P. Wagon, tor P. Pokój P. (= *przez który trzeba przechodzić do dalszego mieszkania*). 2. *służący do przejścia*: Przechodnia galerja w podkopcach służy do przechodu z jednej galerji do drugiej. Jak. J. 3. *nie mieszkający stale w jakim miejscu, przechodzący, wędrowny*: Dziad P. Zwierz P. Sp. Dziki są tu rzadkością, na kilka lat czasem widziany trop P. 4. *Handel P.* = *tranzjtowy*. Świt. Ruch P. 5. *przejściowy, tymczasowy, czasowy, niestaly, nietrwały, przemijający*: Ból P. Przepisy przechodnie. Epoka przechodnia. 6. *gram.*: Słowo przechodnie, czasownik P. = *czynny, oznaczający czynność przechodzącą na przedmiot*, × *przedmiotowy*. 7. *woj.*: Szyk P. = *szyk bojowy ustawiony w szachownicę, szyk szachowy, posilkowy*. Troc. <Od Przechód>

× **Przechodnia**, i, lm. e p. **Przechadzka**: Mięgo odpooczynku doznaje człowiek, spoglądając na zieloność tej długiej i pysznej przechodni. Dm. <Od Przechodni>

[**Przechodniak**, a, lm. i] *dom przechodni*. <Od Przechodni>

× **Przechodnik**, a i. lm. i p. **Przechadzka**: Maciee winne puszczają po drzewie a. na chłodniki, albo przechodniki rozpinają. Trzye. 2. × P. p. **Przechodzień**. <Od Przechodni>

Przechodność, i, bfm. rz. od. **Przechodni**. L. × **Przechodny** p. **Przechodni**. Troc. <Od Przechód>

† **Przechodować**, uje, ował *wypróbnic ś.*, *ołbyć potrzebę naturalną*. Mącz. <Od Przechód>

† **Przechodowanie**, a, bfm., czynność cz. **Przechodować**, *stolec*: Pobudzić przechodowania. Mącz. *Dejectio alvi*, P. Mącz.

Przechodowy i. p. × **Przechodni**: Produkt P. = *produkt w fazie fabrykacji*. 2. *fizj.*: Lata przechodowe, okres P., pora przechodowa, rok P. Kn. (= *rok klimakteryczny*). Rok klimakteryczny nie po polsku, rok podejrzany dla zabobonów. Włód. (climax, climacterium). 3. *gieol.*: Formacja przechodowa, utwór P., skały przechodowe = *skały najdawniejsze pochodzenia wodnego, czyli osadowe, poprzedzające węgiel kamienny, zatym obejmujące dzisiejsze gromady kambryjską, sylwską, dewońską*. <Od Przechód>

Przechodząca, ej, lm. e rz. forma ż. od rz. **Przechodzący**.

Przechodzący i. im. od **Przechodzić**. 2. rz. *przechodzić*. <Od Przechodzić>

Przechodzenie, a, bfm. i. czynność cz. **Przechodzić**: Sekta Pitagory filozofa dusze P. twierdziła. Troc (= *wędrówkę, metempsychozę*). 2. † P. p. **Przechodzenie ś.**, *przechadzka, spacer*: Przed obiadem zdrowe jest P. Aud. z Kobył.

× **Przechodzenie się**, a ś., bfm. † **Przechodzenie** czynność cz. **Przechodzić ś.** *przechadzka, spacer*.

× **Przechodzić**, a, lm. e *przechadzający ś.*, *spacerowicz*. <Od Przechodzić>

× **Przechodzicielka**, i, lm. i forma ż. od **Przechodzić**.

Przechodzić, i, il i P. ś. p. **Przejsć**. <Prze + Chodzić>

† **Przechodzieniec**, nca, lm. nca *krążanek, portyk, galerja*. Urs. <Od Przechodzony>

Przechodzień, dnia, lm. *dnie* a. † **dniowie** i. a. × **Przechodnik**, **Przechodzący**, † [**Przechoży**] *człowiek przechodzący w pobliżu, mijający; mijający ś.*: Przechodnie, nawet nieznanomi, witali ś. i rozmawiali. Przechodniu! zatrzymaj ś. przy tym grobowcu. Podobnyś do owego pierwszego przechodnia w Ewanielji, który, widząc zranionego, nie zlitował ś. nad nim. Przen.: *podróżny, wędrowiec, pielgrzym, wędrownik*: Przechodniowieśmy, nie mamy tu trwającego miejsca; pielgrzymi jesteśmy. Damb. 3. † P., † **Przechodzca** *poprzednik, zwisatun, herold*: Św. Jan, P. Chrystusów. Białob. <Od Przechodni>

† **Przechodzisko**, a, lm. a *miejsce przechodu*: P. rzeki (= *koryto, łożysko*). Bezpieczniej iść, gdy rzeka ma swe P. i mała woda w swoje już wpadnie łożysko. Otw. Rzeka ta na kilka przechodzisk ś. dzieli. Otw. (= *odnóg*). <Od Przechodzić>

× **Przechodzisty** p. **Przechodni**: Ratusze bywają przechodziste. Troc. Dom P. Troc. <Od Przechód>

Przechodzony = *chodzeniem, używaniem zniszczonej, podniszczonej; używany*: Suknia przechodzona. Mącz. Przechodzona szata, przechodzone buty. Troc. Suknie moeno przechodzone. Krasz. Żart.: Do takiego już przechodzonego jegomości doprawdy nie byłabym za szpetną. Krasz. <Od Przechodzić>

[**Przechodzować**, uje, ował i P. ś.] p. **Przejsć**. <Z Przechodzić>

[**Przechodzowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Przechodzować**.

† **Przechodzca**, y, lm. y p. **Przechodzień**: Posłaś przechodźce wojska twojego. Leop. <Od Przechodzić>

[**Przechopać się**, a ś., ał ś.] *pomieniac ś.*: Przechopał ś. chłop z djabłem na konie. <Prze + Chopać ś.>

[**Przechopanie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Przechopać ś.**

Przechorować, uje, ował i. *chorując przebyć pewien czas, przepędzić w chorobie*: Przechorował miesiąc, całe życie. 2. *co = odchorować, przyplacić chorobą*: P. wypadek, zajście z kim, swoją nierozwagą. <Prze + Chorować>

Przechorowanie, a, bfm., czynność cz. **Przechorować**.

[**Przechoszczać**, a, ał] *przywabiac*. [**Przechoszczenie**, a, bfm.] czynność cz. **Przechoszczać**.

† **Przechowacz**, a, lm. e p. **Przechowywacz**: Aby ich nie rozumiano być zyczliwemi ku kacerzom albo przechowaczmi ich. Baz. <Od Przechować>

Przechować, a, ał, nied. **Przechowywać**, † **Przechowawać** i. *zachować, utrzymać przez pewien czas w całości, w świeżości, w stanie pożądanym, zakonserwować na pewien czas*: P. kartofle w piwnicy przez zimę. Gospodyni trzeba umieć masło przechowywać, które długo trwa. Haur. Chcąc migałki świeżo P., trzeba nasypać niemi pełną butelkę. Dm. Przechowane dotąd rękopisy wspieranej przezeń literatury arabskiej. Szaj. Obok zażytków jej stroju, przechowywanych w Neu-

markie, pojawiły ś. podobnie szeptaki w Wrocławiu. Szaj. Słowa przechowane w głazie, jak ła w kamieniu, a. myśl w obrazie. Słow. P. co w pamięci. Przechowywać pamięć czego. Prędzej totr bogactw dostanie, niż enotliwy, ale nie przechowa ich długo. Birk. (= *nie będzie ś. niemi długo cieszyć*). Co za zły człowiek oberwał jagody... bodajże nie przechował, a bodaj polezał! Kochan. 2. † P. *przeżywić, przekarmić, utrzymać przez pewien czas*: Pan na puszczy przez 40 lat żydowską tłuśczej chlebem przechował. K. G. 3. *przetrzymać w ukryciu*: Przechowywać, przyjmować do sekretne go schowania i utajenia, przekrywać, przekradać u siebie. L. Nie kradnie ani przechowawa. Rot. P. zbrodniarza. Ktoby rzeczy kradzione przechowywał, tak jak złodziej ma być karany. Groie. Jeden kradnie, a drugi korzyść przechowywa. Klon. Jeżeli pan mój przechowuje u siebie młodą panienkę, to nie waszym kosztem. L. (= *trzyma, utrzymuje*). 4. [P.] *schować*: Jeden nie tańcował, bo mu ktoś czapkę przechował. P. ś. 1. *zachować ś., utrzymać ś. przez pewien czas w całości, w świeżości, w należytnym stanie*. 2. Przechowywać ś. = *ukrywać ś., kryć ś., chować ś., pozostawić w ukryciu*: Przechowuje ś. przed polieją. <Prze + Chować>

Przechowalnia, i, lm. e ogr. *szklarnia nieopalana, szopa na rośliny, konserwatorjum*: Na zimę wstawia ś. do odpowiednich widnych piwnie i przechowalni. Jank. <Od Przechować>

Przechowanie, a, blm., **Przechów**, [Przechówek] czynność cz. **Przechować**, *konserwacja*: P. owoców. Troc. Oddać futro na letnie P.

Przechowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechować ś.**

† **Przechowawca**, a, lm. e p. **Przechowawca**: *Latronum occultator*, P. łotrstwa. Mącz. <Od Przechowywać>

† **Przechowawać**, a, ał i † P. ś. p. **Przechować**. <Od Przechować>

† **Przechowywanie**, a, blm., czynność cz. **Przechowywać** *przechowywanie*.

† **Przechowywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przechowywać ś.**

Przechowawca, y, lm. y, **Przechowywacz**, † **Przechowacz**, † **Przechowawcz** *ten, co przechowuje, konserwator*. <Od Przechowywać>

Przechowawczy, i, lm. e forma ż. od **Przechowawca**: Były przechowawczykami, nie zaś twórczyniami zasad entuzjastycznych. Chm. <Od Przechowawca>

Przechowywacz, a, lm. e p. **Przechowawca**: Równie przechowywacza, jak i złodzieja karzą. Ostr. <Od Przechowywać>

Przechowywaczka, i, lm. i forma ż. od **Przechowywacz**, *przechowawczyni*.

Przechowywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przechować**.

Przechowywanie, a, blm., czynność cz. **Przechowywać**.

Przechowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechowywać ś.**

! [Przechoży, ego, lm. y] rz. p. **Przechodzień**: Zawsze on z nagą głową stoi na ulicy i z książką w ręku, którą podaje przechożym, sam zda ś. być pielgrzymem i człowiekiem bożym. Od. <Ros. prochożyj>

Przechód, odu, im. ody I. *przechodzenie, przejście*: Przebiegliśmy szybkim przechodem cały ten kraj szeroki. Rzew. P. ludu z ucisku do rozpacz i rozwiązłości zawsze był straszny i okrutny. Śniad. Nagły P. z jednego przekonania

na drugie jest cechą dziwaków. Wiszn. (= *przerzucenie ś.*). Przen.: Wszystkie te śmierci poprzedniki ostrzegają mię, iż ś. niezadługo skończy czas przechodu mojego. L. (= *wędrówki ziemskiej*). P. wojska = *przemarsz, przeciąganie*. Wojna sprawuje podatki częste i P. ustawny żołnierza. Haur. Lubię patrzeć na te przechody wojska. L. 2. a. [Przechódek] *miejsce do przejścia, przejście, ganek, galerja, korytarz*: Od swej ojczyzny zapomnieni i przechodów mają wszędy zastąpione. Tw. Wiatry kryniczne przechody do morza rozprzestrzeniają. Otw. Okręty pływają a strasznych w morzu przechodów szukają. Li. (= *dróg*). Nieprzyjaciół wiele wdarto ś. do miasta lochem, to jest ziemnym przechodem. Leon. 3. *stolec, wychodek, dwór, pawet*: Iść na P. Zachciało mu ś. na P. [Siedział chłop na P. Wywiedła dzieci na P.]. 4. anat. † P. *przewód, kanał*: P. piersisty, P. piersny. Kirch. (ductus thoracicus). 5. woj. *przerwa, czyli raczej wycinki, znajdujące ś. w stoku naprzeciwko drogi naprzeciwie ukrytej, dla ułatwienia komunikacji wszystkich jej części*. Śl. wil. Ubezpieczono zwłaszcza tak zwane przechody, to jest szczupłe otwory w murach. Sienk. **Przechodem** przys. *przechodząc, mimochodem, po drodze*: Wędrując przez cudze kraje, zwiedził przechodem Królewiec. Mick. <Prze + Chód>

[Przechódek, dka, lm. dki] p. **Przechód**: Idzie ś. tam pod ściany bez P. na łącki. <Od Przechód>

Przechów, owu, blm. p. **Przechowanie**: Nama- wiała człowieka, aby dziecko zabił, lecz ten, u- dając, że jej wolą wykonał, oddał dziecie na P. do klasztoru. Nar. Obładowany nieprzyjaciel śpieszył dla przechowu plonu do zamków. Nar. P., przechówek bydła = *przezimowanie*. L. <Prze + Chów>

[Przechówek, wku, blm.] i. p. **Przechowanie**: Przechów, P. bydła = *przezimowanie*. L. Bydłę, dane na przekarm z umowy płodu i masła, pożytek panu czyni; jeżeliby przypadkowo na przechówku odpadło, właściciela jest szkoda. Koss. [Pijcie, to gorzałka od Walka, boby ś. tam zmartwił, gdybyście nie napili za P. tej gąski (= *wychowanie narzeczonej*). Przen.: *zawierzga przechowane, przezimowane*: Zający uszło bezkarnie dosyć dużo, co bardzo dobrze, będą na P. 2. *miejsce ukrycia, skrytka, kryjówka, schowanie*. <Od Przechów>

Przechrapać, pie, pał *nocnym snem przespać, chrapiąc przespać*: P. noc. <Prze + Chrapać>

Przechrapanie, a, blm., czynność cz. **Przechrapać**: O, coby dali królowie z swej mocy za chłopów prostych P. w noey! Jabł.

Przechrobry *nadzwyczaj chrobry*. <Prze + Chrobry>

† **Przechrostać**, a, ał, † **Przechrustać** *chróstając przegrzyść*: Pierwsze trawienie w żołądku jest, gdzie potrawy przechrustane z gruba ś. tylko przewarząją. Sak. Żołądek wiele w ś. potraw bierze, które jako kocioł, jaki przechrustawszy i przewarząwszy, strawi. Sak. <Prze + Chrostać>

† **Przechrustanie**, a, blm., czynność cz. **Przechrustać**.

† **Przechrustać**, a, ał p. **Przechrustać**. <Prze + Chrustać>

Przechrustanie, a, blm., czynność cz. **Przechrustać**.

[Przechrzcianka, i, lm. i, **Przechścianka**, **Przechcianka**, **Przechcijanka**], † **Przechrzesćianka** *Żydówka wychrzczona, neofitka, pog. mecheska*.

Przechrzeić, i, ii, †**Przekrzeić**, nied. **Przechrzeiwać**, †**Przekrzeiwać**, †**Przekrzywać** l. **ochrzeić** ponownie na inny obrządek chrześcijański: P. kogo z prawosławia na katolicyzm. Przen.: *przemienić imię, nazwisko, nazwę, inaczej nazwać, przewać, przemianować; przekrzeć* nazwisko, imię, nazwę: Przechrzeił pewne pany inakszemi przewiski, niż je zowią. Górń. Błotków przechrzeżony na Terespol. Krasz. 2. *ochrzeić na wiarę chrześcijańską, wychrzeić*: P. Żyda. P. ś. l. *przejść na inny obrządek chrześcijański*. Przen.: *przemienić swoje imię, nazwisko, przemianować ś.*, *przewać ś.* 2. *przejść na wiarę chrześcijańską, wychrzeić ś.*, *przyjąć chrzest, zostać chrześcijaninem*. <Prze + Chrzeić>

Przechrzeiuk, a, lm. i pog. *przechrzta, meches*. <Od Przechrzeić>

Przechrzeiwać, a, ał i P. ś. p. **Przechrzeić**.

Przechrzeiwanie, a, blm., czynność cz. **Przechrzeiwać**.

Przechrzeiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechrzeiwać ś.**

Przechrzezenie, a, lm. a czynność cz. **Przechrzeić**: Wielorakie imiona nosi, bądź z ponawianego chrztu, bądź z ponawianego do klasztoru wchodzenia, bądź z kronikarskich przechrzezeń. Lel.

Przechrzezeniec, nca, lm. ncy p. **Przechrzta**. <Od Przechrzeżony>

Przechrzezenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechrzeić ś.**

†**Przechrześcijanka**, i, lm. i p. **Przechrzcianka**. Troc. <Prze + Chrześcijanka>

×**Przechrześcijański** *archychrześcijański, najprawdziwszy chrześcijański*: Przechrześcijańskie blaski enoty. Krasin. <Prze + Chrześcijański>

Przechrzta, y, lm. y m., †**Przekrzta**, **Przechrzezenie** *człowiek przechrzeżony, neofita, wychrzta*, (szczeg. Żyd); pog. *meches*. <Prze + Chrzta: por. Chrzest, Chrzeić>

[**Przechrzty**, ów, blp., **Chrzesty**] *przewisko*. Gwar.

[**Przechścianka**, i, lm. i] p. **Przechrzcianka**. <Z Przechrzcianka>

Przechwalać, a, ał i P. ś. p. **Przechwalić**.

Przechwalanie, a, blm., **Przechwała** czynność cz. **Przechwalać**.

Przechwalanie się, a ś., blm., **Przechwała** czynność cz. **Przechwalać ś.**

×**Przechwalca**, y, lm. y *ten, co ś. przechwala*: O Ajaksie, przechwalco zuchwały! jakież mi ś. od ciebie słowa słyszeć dały! Dm. <Prze + Chwalca>

Przechwalczy l. przym. od **Przechwalca**: Wstrzymuje ś. od wszelkich cierpkich lub przechwalczych wyrazów. Tarn. 2. patol.: Obłąd P. p. Obłąd. <Od Przechwalca>

Przechwalebnie przys. od **Przechwalebny**.

Przechwalebny *bardzo chwalebny, wielce chwalebny, nął* wyraz *chwalebny, archychwalebny*: Matki Jego, przechwalebnej Dziewicy. Pśń. P. Syn Boży. Skar. <Prze + Chwalebny>

Przechwalenie, a, blm., czynność cz. **Przechwalić**.

Przechwalić, i, ii, nied. **Przechwalać** *chwałąc* *przećnić*: Przechwalił mi tego sługę: nie to szczególnego! Zwróciło ś. wszelkie uwielbienie ku owym wiekom przechwalonego blasku jego rodziny. Szaj. Przechwalają swoje strzelby, swoje psy. Lel. **Przechwalać ś.** czym, z czego a. z czym = *chwalić ś. publicznie, chlubić ś., chlepić ś.*,

pysnić ś., *szczyścić ś.*, *wyjeżdżać na popis*: Każdy z swoim ś. zakonem przechwalał, drugiemu przemawiając. Skar. Żyje dotąd i z swoich bogactw ś. przechwala. Miek. <Prze + Chwalić>

Przechwał, u, lm. y bot. (guarea) *ros. z rodziny miedlinowatych*. <Od Prze + *Chwał, CHWAŁ>

Przechwała, y, lm. y *przechwalanie a. przechwalanie ś.*: Nie pisałem dla przechwały i okazowania rozumu, ale żeby użytecznym zostać. Petr. Nie słychać było nie, tylko przechwały piękności, wdzięku i wyrazu dobroci, rozlanego na jej twarzy. Krasz. <Prze + Chwała>

Przechwałka, i, lm. i *pogrzeźka, odgrażanie ś.*, × *odkazywanie ś.*, × *przegrażanie ś.*, †*pochwalka*, †*przekaz*, †*przekazka*, †*odkazka*: Nie bać ś. przechwałek. <Od Przechwała>

×**Przechwycenie**, a, blm., czynność cz. **Przechwycić**.

×**Przechwyciciel**, a, lm. e, ×**Przechwytywacz**, †**Przechwytał** *ten, co przechwycił*. L. <Od Przechwycić>

Przechwycicielka, i, lm. i forma ż. od **Przechwyciciel**.

Przechwycić, i, ii, nied. †**Przechwytywać**, †**Przechwytać** l. *uprzedzić w pochwyceniu, uprzedziwszy wydrzeć, przejąć*, *posp. porwać z przed nosa; pochwycić w drodze przed celem*: Przechwycił mi urząd, *interceptit* albo podszedł mię w urzędzie. Mącz. Co ś. nam miało dostać, to tu wszystko przechwyci. Mącz. Rozgniewał ś. pajak na jaskółkę, iż mu muchy, któremi ś. on żywił, przechwytywała. L. Jakób przechwytał błogosławieństwo Ezaówowe. B. B. Listy przechwycone w drodze, *interceptae*. Mącz. *Datam ludere*, przechwytyując grać. Mącz. Przechwycili listy i rady nasze. Troc. To zasnutę jest haftem złotym za pomocą ścięgu przechwytanego. <Prze + Chwycić>

Przechwyty, u, lm. y *koltek metalowy łączący dwa cięsy poprzez ich spoinę, aby zapobiec ich wzajemnemu przesunięciu ś.* <Prze + Chwyty>

†**Przechwytał**, a, lm. e p. **Przechwyciciel**. Troc. <Od Przechwytać>

†**Przechwytać**, a, ał p. **Przechwycić**. L. <Prze + Chwytać>

†**Przechwytywanie**, a, blm., czynność cz. **Przechwytywać**.

†**Przechwytywacz**, a, lm. e p. **Przechwyciciel**. <Od Przechwytywać>

†**Przechwytywać**, uje, ywał p. **Przechwycić**. **Przechwytywanie**, a, blm., czynność cz. **Przechwytywać**.

[**Przechyba**, y, lm. y] *przełącz, siódło w górach*. <Prze + Chyba>

Przechybać, a, ał i P. ś. p. **Przechylić**. <Prze + Chybać>

Przechybanie, a, blm., czynność cz. **Przechybać**: Wędzidła jedno bywają całe, zupełne, żadnego w pośrodku przechybania nie mające. Dor. (= *przezięcia*).

Przechybanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przechybać ś.**

Przechybnąć, nie, nął i P. ś. l. p. **Przechylić**. 2. [P.] *przeskoczyć*: Nie dojrzał już złośliwego uśmiechu na ustach Cyrka, bo ten szybko przechybnął próg. Ork. Wypadłszy z izby, przechybnął wartko próg. Ork. <Prze + Chybnąć>

Przechybnienie, a, blm. p. **Przechybnicie**.

Przechybnienie się, a ś., blm. p. Przechybnienie ś.

Przechybnienie, a, blm., Przechybnienie czynność cz. Przechybnąć.

Przechybnienie się, a ś., blm., Przechybnienie ś. czynność cz. Przechybnąć ś.

[Przechybować, uje, ował] *przerzucić*. <Prze + Chybować>

[Przechybowanie, a, blm.] czynność cz. Przechybować.

Przechylać, a, ał i P. ś. p. Przechylić. <Prze + Chylać>

Przechylenie, a, blm., czynność cz. Przechylać: Chwileją ś. na wsze strony ciał swych przechyleniem. Paszk.

Przechylenie się, a ś., blm., czynność cz. Przechylać ś.

Przechylenie, a i. blm., czynność cz. Przechylić. 2. Im. a położenie tego, co ś. *przechyliło*.

Przechylenie się, a ś., blm., czynność cz. Przechylić ś.

Przechylić, i, il, Przechybnąć, †Przechynąć, †Przeszynać, nied. Przechylać, Przechybać *nachyliwszy przeważać; przekerzynać*: Przechylił ten słup na tę stronę. Troc. Duszę im z nędzy otchłani ku dawnej mojej przechylił Sf. P. głowę, łódkę, szalę wagi. Przen.: P. zwycięstwo a. szalę zwycięstwa na czyją stronę. P. ś. *nachyliwszy ś. przeważać ś.; przekerzynać ś.*: Łódka przechyliła ś. Dziecko przechyliło ś. i wypadło z okna. Szala zwycięstwa przechyliła ś. na naszą stronę. Przen.: Przechylić ś. na czyją stronę = *przejść na czyją stronę, sklonić ś. ku niej*. <Prze + Chylić>

[Przechylinka, i, Im. i, Przegiba] *miejsce na pochylności góry*. <Od Przechylić>

Przechylisko, a, Im. a i. †P. *pochylność stroma, spadziłość przykła*: Tam im ś. pada ku morzu P. Pot. Kto z wielkiej góry przechyliska w sobie mającej zjeżdża, ma drogę niebezpieczną, pochylą. Otw. 2. [P.] *faliste zagłębienie terenu*. <Od Przechylić>

Przechylny dający ś. *przechylać*. <Od Przechylić>

Przechył, u, Im. y *wielkość przechylenia ś.* (np. statku). <Prze + *Chył, CHYL/CHWAŁ>

Przechyłka, i, Im. i kol.: P. toku = *wywyższenie toku zewnętrznego w łukach, wymiar, o który tok zewnętrzny leży wyżej od wewnętrznego, pod wyłką a toku*. <Prze + *Chyłka, CHYL/CHWAŁ>

Przechyłowy przym. od Przechył: Naciążem przechyłowym celowo powodujemy przechył statku przy jego pomiarach. <Od Przechył>

Przechynać, nie, nał i. †P. p. Przechylić. 2. [P. dziecko] = *złamać lub nadwodzić stos pacierzowy niemowlęcia, usunąć dziecko*. P. ś. i. †P. ś. p. Przechylić. 2. [P. ś.] (o niemowlęciu) *ułec złamanie a. nadwrożeniu stosu pacierzowego*. <Prze + Chynać>

Przechynienie, a, blm. p. Przechynięcie.

Przechynienie się, a ś., blm. p. Przechynięcie ś.

Przechynięcie, a, blm., Przechynienie czynność cz. Przechybnąć.

Przechynięcie się, a ś., blm., Przechynienie ś. czynność cz. Przechybnąć ś.

Przechyra, y, Im. y p. Przechera.

Przechyrka, i, Im. i p. Przechera.

[Przechyrlać, a, ał] *przeżyć, przetrwać chyrlać; przebiedować, przemęczyć ś.*: Do zwiesny

z Pana Jezusową łaską przechyrlam. Reym.

<Prze + Chyrlać>

[Przechyrlanie, a, blm.] czynność cz. Przechyrlać.

Przechyerność, i, blm. p. Przecherność.

Przechyrny p. Przecherny: Przechyrne wykręstwa. Fur. Przechyrna jego głowa, co inszych pogubiła i ciebie zgubić chciała. Jabł. <Od Przechyra>

Przechyrstwo, a, Im. a p. Przecherność: Ale cię P. twoje nie wspomóż. Smotr.

Przechytry *nadzwyczaj chytry*. L. <Prze + Chytry>

× Przechytrzać, a, ał p. Przechytrzyć.

× Przechytrzenie, a, blm., czynność cz. Przechytrzać.

× Przechytrzenie, a, blm., czynność cz. Przechytrzyć.

× Przechytrzyciel, a, Im. e ten, co *przechytrzył*. <Od Przechytrzyć>

× Przechytrzycielka, i, Im. i forma ż. od Przechytrzyciel.

× Przechytrzyć, y, ył, nied. × Przechytrzać *chytrego oszukać a. podejść; przejść, przewyższyć kogo w chytrności; wog. chytrze oszukać a. podejść, wyprowadzić w pole; posp. wystrychnąć na dudka*: Rzekł Zemiska księżnie ruskiej: Przechytrzyłaś mię, Holha. Stryjik. Pan był chytrnością młynarską bardzo przechytrzony. Trzł. <Prze + Chytrzyć>

1. [Prze] p. l. Przecie.

2. [Prze] p. Przeki.

[Przecia] p. l. Przecie.

[Przeciać] p. l. Przecie.

[Przeciapać, pie, pał] *ciapnąwszy przerąbać, przeciąć*. <Prze + Ciapać>

[Przeciapanie, a, blm.] czynność cz. Przeciapać.

Przeciąć, tnie, ciał, [Przecyc], nied. Przecinać *ciąć, rozdzielać; rozciąć, przerznąć, przesieć, przerąbać*: Bolesław, gdy do Kijowa wjeżdżał, ciał w furtę złotą, w której blachę żelazną przeciął. Biel. M. Rzekł Salomon: Przetnijcie dziecię to na dwoje. Bud. Tak srodze go ubiczowali, że ciało aż do kosei na nim przecinali. Skar. Kość mu łamie, arterje i żyły przecina. Bardz. Jeden drugiemu gębę w pojedynku przetnie, żaluje kompanija, że mu będzie szpetnie. Pot. Przeciął chłopca do razu. Troc. Przeciął mu wargę, oko kamieniem. Troc. P. papier scyzorykiem, sznur nożem. Przeciął od razu Fingal tarcz na dwoje. Kras. Żelazo przecinane w przecinalni walcami nożowymi. Parki osnowę życia przecinają. L. Jednym przedziej, drugim później Parki przetną watek przedziej. L. Gdy sobie Nestora czasy trzy-stoletnie rokujesz, Kłoto dzisiaj może ci nie przetnie. Toł. Przetnijcie kosą życia osnowę. Toł. Przetnijcie nudne pasmo życia. Kniaź. Parki życie jego przecięły. Troc. Przen.: P. ręce zakładającym ś., umawiającym ś. = *rozdzielić je uderzeniem ręki następującym ciąć, w celu potwierdzenia zakładu, umowy*. P. ręce w zakład idącym, godzącym ś. Jabł. Przeciął im ręce przy ugodzie. Troc. Przen.: *przejść na poprzek, skrzyżować ś.*: Linja przecinająca drugą linję, boki kąta, obwód koła, płaszczyznę. Korytarz przecinający wzdłuż dom cały. Zer. P. drogę rowem. I z tytu słyhać z janczarek łaskotu, że mu przecięto drogę do odwrotu. Mick. Sędzia czaty zmieszał i, przecinawszy mu drogę, do źródlą pośpieszał. Mick. A nieprzyjaciel wkoło

rozproszony, niszczył posiłki, przecinał dowozy. Mick. P. komunikację. Przecieli im wszelką społeczność. Troc. (= *zagrodzili, zatamowali*). Bytność matki słowa mu przecinała. L. (= *przerzywała*). Są, którzy sensa przecinają i w tym wdzięk jakiś upatrują, gdy myśl zawieszają i słuchaczowi dorozumiewać ś. każą. Pilch. (= *ucinają, zawieszają*). Przeciął zamysły moje. Troc. (= *udaremnił, sparaliżował*). Ta śmierć jego nadzieję przecięła. Troc. W górnictwie: Górystość przecięta, rząd gór, w poprzek nizinami i wyrwami przedzielany, wznastając w wysokości po każdej z osobna przerwie. L. P. ś. *przeciąt jedno drugie nawzajem, skrzyżować ś.*: Linje przecinające ś. Koło krzyża drogi przecinają ś. <Prze + Ciąg>

Przeciąg, u, lm. i l. × P. *przeciąganie, przeciągnięcie, przedłużenie, przedłużanie*: W czytaniu i mówieniu zachować przywoity P. sylab przedostatnich. Kopez. P. wojska i t. p. = *przechód, przejście, ciągnięcie, przemarsz*: Wolny mu P. odmówiono. Troc. Każdy P. proceduru wycieńcza familje. Vol. (= *przewleknięcie, zwłoka, odwołka, mitrega*). 2. P. powietrza = *przewiew, prąd, ciąg, cug*: Tu panują przeciągi. Zamknij lufcik, bo jest P. 3. P. czasu = *okres czasu, przestrzeń czasu, trwanie czasu między dwiema jakimi chwilami, ciąg*: Po pewnym przeciągu czasu. W przeciągu niespełna godziny porobił przygotowania. Żyj szczęśliwy przez długie czasów przeciągi. Troc. 4. † P. *przebieg, rozległość, rozmiar, terytorjum, teren*: P. miejsca, część ziemi ciąga, *intervallum, spatium*. Kn. Wielkim przeciągiem tureckiego brzegu musieliśmy długo jechać. Warg. Jezioro błotne, wciąż bez wszelkiej przerwy idące, wszystek P. czyniło bronnym. Warg. Góry, lasy, błota niezliczone w tym kraju czynią bardzo wiele przeciągów pustych. Lęcz. Niezmierne niebios przeciągi. Troc. P. miejsca. Troc. P. obrony, dosięgająca obrona. Troc. Dla wielkiego przeciągu tych krajów. Bobrow. Przen.: Kromer wszystkich historyków polskich niedojrzany przeciągiem celuje. Błaż. (= *widnokregiem, horyzontem*). P. linji gruntowej. Troc. (= *długość*). <Prze + Ciąg>

Przeciągacz, a, lm. e ten, co *przeciąga*; *kontynuator*: Byli już ze wspomnianym kroniki Nestorowej przeciągaczem współcześni kronikarze. Lel. <Od Przeciągac>

Przeciągać, a, ał i P. ś. p. **Przeciągnąć**.

Przeciąganie, a, blm., czynność cz. **Przeciągać**.

Przeciąganie się, a, ś., blm., czynność cz. **Przeciągać ś.**: P. ś., wyciąganie ś. ciała mimowolne, zwykle połączone z ziewaniem, ciągoty (*pan-diculatio*).

Przeciągłe przys. od **Przeciągły**: Wymawiać zgłoski P. I znowu utkwiał jego wzrok P. w oczach Maryty. Przybysz.

Przeciąglejszy I. st. wyż. od **Przeciągły**. 2. patol. *lethargie nie ciągły, nieco przerywany, ciągławy* (*subcontinuus*): Gorączka przeciąglejsza (*febris subcontinua*).

Przeciągliwie przys. od **Przeciągliwy**.

Przeciągliwość, i, blm. rz. od **Przeciągliwy**.

Przeciągliwy p. **Przeciągły**: Dumy, układane przez jego przyjaciela, nie nadawały ś. do przeciągliwych a jęcząco żebrających tonów instrumentu. Rol. <Od Przeciągły>

Przeciągłość, i, blm. rz. od **Przeciągły**: P. głosu, wymawiania.

Przeciągły I. *długo ciągnący ś., długi, przeciągający ś., przewlekły, długotrwały*: Głos P. Wy-

mawianie przeciągłe. Fatygowałbym czytelników zbyt przeciągłym opisaniem. Kras. Prędko mi upływały przeciągłe zbyt innym godziną na przedstawianiu z Grekami i Łacinnikami. L. Przeciągłe spojrzenie (= *powłoczyste*). P. jej wzrok długo ś. na mnie zatrzymał. Jord. Dzwonek trzeci rozległ ś. po peronie i jednocześnie powietrze przeszył gwizd P. Orzesz. 2. patol. *przewlekły, chroniczny, × przewłoczny, × długoczesny* (*chronicus, lentus*): Gorączka przeciągła (*febris lenta*). 2. *długi, wydłużony, wyciągnięty*: Woły ugor i przeciągłe smugi w zagon krajały kończystemi plugi. Trzyc. <Od Przeciągnąć>

Przeciągnąć, gnie, gnał a. gł, nied. **Przeciągać** I. przez co = *przewlec, przeprowadzić*: Przeciągnij linę przez kółko. Troc. Przez okienko go przeciągnęli. Troc. Rzuci ziarno kmiołek na uprawną rolę, worem zboża przeciągniony, który jak szarfa silne zdobi mu ramiony. Tom. (= *przepasany*). 2. kogo, co = *przejść, przejść, przejść*: Mnie coś zimno przeciąga. Bał. 3. po czym = *pociągnąć, przesunąć, musnąć, potrzeć*: P. bieleżną żelazkiem gorącym. Radziby oni i tu nożami po gardłach ludzom P. Sienk. P. malowidło pędzlem, farbą, pokostem. 4. na drugą stronę = *ciągnąć przeprowadzić, przesunąć*: P. prom, linkę. Przen.: P. kogo na drugą, na czyją stronę = *przekabacić, skłonić, skaptować, przewabić*: Postrachem albo przyłudą nagrody do siebie przeciąga. Pilch. Przeciągnął go to na tę, to na ową stronę. Troc. Przeciągnął go to tego zdania do swojego. Troc. Przeciągnął go na swoje kopyto. Troc. (= *przerobił*). Wyslane do obozu tuszyńskiego od króla osoby starają ś. rycerstwo P. Niem. 5. *zanadto wyciągnąć, wyciągnąć co za kres sprężystości, naprężyć zbyttno*: Nazbyt przeciągniony rzemyczek ś. zerwie. Kosz. P. strunę. Przen.: P. strunę = *przekroczyć stopniowo możliwe granice, przebrać miarę*: Nie należy przeciągać struny, bo pęknie. Herbata przeciągła = *zanadto naciągła*. 6. *wyciągnąć, przedłużyć, wydłużyć*: P. linję (= *przeprowadzić*). Wybuchła przeciągnięta, bladeo-żółta twarz księżnej Juljanny. Krasz. Przen.: Przeciągnęli tę sprawę na inszy czas. Troc. (= *odwlekli, przewlekli, odłożyli*). Pompejus zoczył na ś. cesarskie pułki wychodzące, potrzeby przeciągać nie chcące. Bardz. P. ucztę, rozmowę. Niech Bóg tak długo przeciągnie twoje lata, aż... Troc. Sokrates i Sozomenus przeciągnęli pisanie historii swojej do roku 439. Skar. (= *doprowadzili, kontynuowali*). P. zgłoskę, samogłoskę, wyraz = *wymówić przeciągłe, śpiewając*: Przeciągać sylabę, słowa w wymowie. Troc. Litwini bardziej przeciągają, niż koroniarze. W języku polskim, zawsze prawie przeciągając przedostatnią zgłoskę, o inne mało co dbamy. Kopez. Przy tym kondukcje usłyszano muzykę przeciągniętą, której głosy od czasu do czasu wydawane były przez narzędzia, naśladowujące dźwięk dzwonów. L. 7. a. † P. ś. cz. ni. *przejść, przemaszczować, przejechać, przelecieć*: Wojsko przez Polskę przeciągnęło. Troc. Stado dzikich gęsi przeciągnęło nad wsią. Nie wolno strzelić, póki nie wyjął z móżdżerza, a móżdżer czeka, póki wilki nie przeciągną poprzek panie nasze. Jel. 8. I P. prow. *wyciągnąć, podać (rękę)*: A, kolegu! — zawołała Ludka na widok Warka, przeciągając do niego drobną rączkę. Byk. Pierwszą istotę, która do jego sierociej doli przeciągnęła choć drobne rączką. Byk. 9. lut.: Stal przeciągana = *rafinowana raz, dwa razy, trzy razy, to jest tyleż razy pogrzewana, kuta i szwejsowana*. Lab. 10. myśl.

(o sokole puszczone) przelecieć na berło. II. *piek. wytarzać (szlaf) w mące. P. s. I. wyciągnąć s.*: Przeciąga s. poziewając. Troc. W niedzielę mało com s. nie przeciągnął, wychodząc z kościoła. Fred. M. 2. *przedłużyc s., wydłużyc s., wyciągnąć s.*: (Róg) to raz w wilczą szyję przeciągając s., długo, preraźliwie wyje. Mick. Przen.: *przewlec s., zwlec s., pociągnąć s., przewrócić s.* Przeciągnęło s. to do roku. Troc. Moje dni nieszczęsne przeciągnęły s. L. Ukontentowanie krótko trwało, a kłopot, kto wie, jak s. na długo przeciągnie. L. Uczta przeciągnęła s. do rana. Szkoła kartezjanistów czystych przeciągała s. do końca wieku XVIII-go. Tysz. Przeciągnęła s. rzecz jeszcze kilka miesięcy. Jun. 3. †P. s. z kim = *spróbować s.*; nied. *mocować s., pasować s., borykać s., barować s.* Kn. 4. †P. s. p. wyż. pod 7): Wojska s. przeciągały. Troc. <Prze + Ciągnąć>

Przeciągnięcie, a, blm. p. Przeciągnięcie: Zdjęty żądaniem przeciągnięcia życia swego w potomnych wiekach pamięci. L.

Przeciągnięcie się, a s., blm. p. Przeciągnięcie s.

Przeciągnięcie, a, blm., Przeciągnięcie czynność cz. Przekiągnąć.

Przeciągnięcie się, a s., blm., Przeciągnięcie s. czynność cz. Przekiągnąć s.

Przeciągowy I. gór.: Chodnik P. a. przewiewny = *służący do przepływu powietrza i utrzymania w kopalni przepiągu czyli przewiewu.* Łab. 2. myśl.: *Plastwo przeciągowe = przeciągające, przelotne, wędrowną.* <Od Przekiąg>

***Przekiąż**: †Na P. przysł. *przekiążle, rozciągle, w długą linję*: Naczelnie ufca na P. opodał wyszykowali, *latius diduxere.* Błaż. <Prze + Ciąż>

Przekiążać, a, ał p. Przekiążyć.

Przekiążanie, a, blm., czynność cz. Przekiążać.

Przekiążenie, a, blm., czynność cz. Przekiążyć: Nadmierna praca umysłowa, czyli tak zwane P. umysłowe, którego następstwem bywa przenużenie. Kol.: P., nakład, obciążenie = *ciężar nałożony na wóz ponad jego dozwoloną nośność.*

!Przekiążki, ek, blp. prow. *zwałćka, podziewawanie u obuwia.* <Na wzór Ros. peretiażka>

Przekiążne, ego, blm. grzywna za przekiążenie. <Prze + *Ciążne, od *Ciążny, CIĘG / CIĄG / TĘG>

Przekiążyć, y, ył, †Przekiążyć, nied. Przekiążać, †Przekiążać nazbyt obciążyc; obarczyć, przysięść, przysięgnąć: Trzeba znieść ten przekiążający nas podatek. Vol. Zapobiec temu, aby ich trudniący s. handlem nie przekiążali. Sur. Przekiążony pracą. <Prze + Ciążyc>

†**Przekiąchać, a, ał p. Przekiąchnąć.** <Prze + Ciachać>

†**Przekiąchanie, a, blm., czynność cz. Przekiąchać.**

†**Przekiąchnąć, chnie, chnął a. chl, nied. †Przekiąchać uciszyć s. nieco, ucichnąć, uspokoić s.**: I nawróci s. Aaron ku Mojżeszowi ku drzwiam stanu zaślubienia, gdyż jest przeciechło zatracenie. B. Sz. Skoro przeciechło, obacz s. ehudzięta, ale już nierychło. Pot. Skoro przeciechło (przekiechnęło). Troc. Przekiechło na dworze. Troc.

†**Przekiechnięcie, a, blm., czynność cz. Przekiechnąć.**

Przekiecho przys. od **Przekiechy**: Mróz, ale ciecho, P. w powietrzu. Matl.

Przekiechy *nadzwyczaj cichy.* <Prze + Cichy>

[Przekidły] p. **Przekidły.** <Od Przekidnąć> [Przekidnąć, nie, nął] p. **Przekidnąć.** <Z Przekidnąć>

[Przekidnięcie, a, blm.] *czynność cz. Przekidnąć.*

1. **Przecie, ×Przecie, †Przedsię, Przekieć, †Przekieć, [Przece, Przekę, Przece, Przeki, Przece, Przedce, Przekę, Przece, Przekieć, Przekach, Przekiek, Przekię, Przekę] I. sp. jednak, jednakże, jednakowoż, wszelako, atoli, mimo to, pomimo to, wszakże, niemniej przeto; bądźcobądź, jakkolwiekbądź, z tym wszystkim, w każdym razie, koniec końców, ostatecznie, wreszcie, w rezultacie**: Zna rzecz do brze, a P. s. pomylił. Był już mocno chory, P. nie przestał pracować. Miej P. rozum! P. z świeżej natocz beczki. L. Powiedział mi P. co nowego z drogi. L. A tobie też, jak s. wiodło P.? Kto tam? — Ja! A któż P.? (=kto taki?). Matulu moja! powiedzcie P., coście widzieli na tamtym świecie? Len. [Uparty! on P. musi postawić na swoim]. 2. przys. = a) *wszak, wszakże*: Przekieć ja temu nie winienem. Trzymałem mu P. dziecko do chrztu. Czytaj o świętym Pawle, toć twój patron. P. I Syrok. b) *nareszcie, nakoniec, wreszcie jednal*: Przyszł P. c) *Bogu dzięki, dobrze (że):* P., że s. to już raz skończyło. d) †P. *przynajmniej, ledwie, zaledwie, tyle tylko że*: Tyle mają potrzeb, iż P. żyć mogą. e) [P.] (w odpowiedziach) *na s. rozumieć, rozumie s., naturalnie, oczywiście, nie inaczej, a jakże, jużci, jeszczeby też, a tylko co?* Niezego dobrego nie można s. po nim spodziewać — P.! Kochają s. widocznie. — P.! Byłś dziś w kościele? — P.! <Z Przed + Sie, r. nij. zaímka wskaz. *s; por. ni to ni sio. Słd do Przed + się>

2. [Przecie, a, lm. a] p. **Przekieca.** <PRZEK>

Przekieć, cze, kl, Przekieknąć, nied. Przekiekać I. cz. ni. ciekąc przedostać s.: Woda przez pułap przekieka. Z blizkich pagórków przekiekają zdroje. Kniaż. Gdzie ła upadnie, w zimny gład przekieka. Mick. 2. eo = *przeniknąć ciekąc*: ła przekieka głązy. Mick. 3. nied. *przepuszczać ciecz przez siebie, cieć, posp. lecieć*: Beczka przekieka. W tym miejscu na suficie przekieka (=zacieka). 4. *ciekąc przejść; przepłynąć*: Strumienie przekiekają tędy. Już wody przekiekiły. Przen.: *przejść, przeninąć, upłynąć*: W milezeniu długie przekiekiły godziny. Mick. 5. †P. *przebiec, przeniknąć umysłem*: Przekiekszy dowiepem sfer niebieskich kręgi, dzielą z nami swoje odkrycia. Pot. <Prze + Ciek>

Przekieczenie, a, blm., Przekieć czynność cz. Przekieć.

Przekiek, u, lm. i I. p. Przekieczenie: Zna przekieki i ciągi na morzach. Kon. (=przepływ, prąd, drogi morskie). P. statku (=miejsce, w którym on przekieka). 2. *woda zbierająca s. w statku wskutek jego nieszczelności.* <Prze + Ciek>

[Przekiek] przys. p. **Przekieć.** <Przekieć + K>

Przekiekać, a, ał p. Przekieć.

Przekiekanie, a, blm., czynność cz. Przekiekać. Przekiekawy nader ciekawy, nader zajmujący, arcyciekawy: Opowiadać przekiekawe rzeczy. <Prze + Ciekawy>

× **Przekiekać, a, ał destylować.** <Od *Przekiekić, od Przekieki>

× **Przekiekanie, a, blm., czynność cz. Przekiekać, destylacja.**

Przekieki *który przekieki, przesiąkły, przejęty wilgocią*: Grunt upagniony pije i rozkwita, niebieskim wewnątrz P. żywotem. Kniaż. Przen.: *Obłoki przekieki słońcem.* Len. <Od Przekieć>

Przecieknać, nie, nął p. **Przeciec.** <Prze + Cieknać>

Przecieknięcie, a, bfm., czynność cz. **Przecieknać.**

Przeciekowy przym. od **Przeciek:** Pompa przeciekowa, pompująca przecieki ze statku, zwie ś. lepiej pompą odnurną, gdyż odnurza powrotnie statek, wskutek przecieków nadmiernie zanurzony. <Od **Przeciek**>

[**Przecielenie, a, bfm.**] czynność cz. **Przecielić.**

[**Przecielić, i, il**] kogo pasem, kijem = uderzyć, ściągnąć, łunąć.

[**Przecielnica, y, lm. e**] kobieta sprzeczna.

Przecieplać, a, ał fiz. przepuszczać przez siebie ciemne promienie ciepłikowe: Ciała przecieplające = ciała dla ciepła przezroczyste, djatermiczne. <Od ***Przecieplić, Prze + Cioplić**>

Przecieplanie, a, bfm. l. czynność cz. **Przecieplać. 2. własność przecieplania, przecieplność, djatermiczność.**

Przecieplność, i, bfm. rz. od **Przecieplny.**

Przecieplny zdolny do przecieplania, przecieplający, djatermiczny. <Od **Przecieplić**>

[**Przecier, a, lm. y, Przecior**] duża kładz do wody (przed zaprowadzeniem gorzelni „przecierano“ w takich kładziach słód i żyto). <Prze + ***Cier, CIER/CIOR/TOR/TR**>

Przecierać, a, ał i **P. ś. p. Przetrzeć.**

Przecieralnia, i, lm. e hut. przyrząd do przemywania piaseków złotych. <Od **Przecierać**>

Przecieranie, a, bfm., czynność cz. **Przecierać. Przecieranie się, a ś., bfm.,** czynność cz. **Przecierać ś.**

Przecieranka, i, lm. i kuch. jarzyna roztartą z mlekiem, masłem i t. p. <Od **Przecierany**>

Przecierpieć, i, ał, nied. †Przecierpiwać l. cierpiąc przeżyć, przetrwać; przepędzić pewien czas na cierpieniu: **P. lata. 2. co = przenieść** cierpiąc, wycierpieć, przeboleć: Ludzie ci występków naszych przecierpiwać nie mogli. Fal. Wszystko, co przecierpiął w swych męczarniach dziennych, poznałem w jednej chwili z jego oka! Mick. Mniemali, że nie mała im przewależyć, P. i nałamać ś. przyjdzie, nim z czymś podobnym odezwać ś. będzie bezpiecznie. Sienk. Aby P. wszystkie boleści, przebłądził otehtań ciemności, poznać jedną prawdę, wysać niekiedy kropelkę szczęścia? Dyg. 3. †**P. komu = być mu cierpliwym, czekać mu cierpliwie. L.** <Prze + **Cierpieć**>

Przecierpienie, a, bfm., czynność cz. **Przecierpieć.**

†**Przecierpiwać, a, ał** p. **Przecierpieć.**

†**Przecierpiwanie, a, bfm.,** czynność cz. **Przecierpiwać.**

†**Przecies, i, lm. e** p. **Przycies:** Spróchniały pień nie przyda ś. na standur pod P. Rej. <Prze + **Cieś, CIOS/CIES**>

Przecież p. **Przecie.** <Przecie + **Ż**>

Przecięć p. **Przecie:** Przegrawszy bitwy, P. znowu ludzie na wojnę zbieramy. Górń. Los nasz, co panujemy, nieszczęśliwy P., trudne nam, czego łatwo dostępują kmicie. L. Ci ludzie ledwie mają tyle potrzeb, iż P. żyć mogą. Świt. (= od *biedny, biednie, nędznie, aby żyć*). Otóż my P. same i pewne, że nam nikt nie przeszkadza. L. Mieć P. rozum. Hul. W tym pakietku musi być coś niezłego P. L. Trzymałem P. od niego dobra pod Opatowem. L. P., co za obrót szczęśliwy mógł ci pomóc? L. Są żwawi P. L. Poszedł P. L. **Przecięcie, a, lm. a l.** czynność cz. **Przecięć:**

P. na dwie części. Wziętem przez pół od ciemienia aż po pas P. Przyb. 2. bud. P. pionowe w rysunku = rzut, przelot, profil; rysunek wyobrażający przedmiot niby przecięty płaszczyzną pionową, na którym okazany jest szkielet części wewnętrznych. P. poziome = plan. 3. chir. rozcięcie zupełne (sectio, dissectio, -tomia): P. cewki moczowej, I uretrotomia (urethrotomia). P. kości, I osteotomia (osteotomy). P. nerwu (neurotomia). P. odbytnicy, I proktotomia (proctotomia). P. ropnia (oncetomia). P. tętnówki oka, I irydodomia (iridotomia). P. ścięgna, I tenotomia (tenotomy). 4. fiz., w optyce: P. główne kryształu = przecięcie równoległe do osi kryształowej. 5. mat. miejsce geometryczne wspólne dwóm utworom geometrycznym: P. przecięcia, linja przecięcia. Punkty przecięcia dwu okręgów kół. Prosta przecięcia dwu płaszczyzn. Linja przecięcia powierzchni kuli i płaszczyzny. Linja przecięcia dwu powierzchni krzywych. 6. poł.: P. kręgosłupa (rhachitomia). 7. teatr. część dekoracji teatralnej, złożona z kulis i sufitu, malowana na jednym płótnie przez całą szerokość sceny, dursznit. W **Przecięciu** przys. **przecięciowo, przeciętnie, średnio:** Dochód roczny w ostatnich latach wynosił w przecięciu 3,600 rubli.

Przecięciowo przys. od **Przecięciowy** **przeciętnie, w przecięciu, średnio:** Ile masz P. dochodu na miesiąc? Ile P. przynosi ci na rok taka praca? Ile P. wynosi śmiertelność miesięczna w tym mieście? W Królestwie P. w r. 1888 było sztuk bydła 950 na tysiąc dziesiątyn. Bl.

Przecięciowy, Przeciętny **średni, średnio** proporcjonalny, zwykły, pospolity, jeden z wielu, pierwszy lepszy: Liczba przecięciowa (= wypadająca z podzielenia sumy przez liczbę składników). P. dochód miesięczny w tym półroczu na kolei był większy, niż w poprzedzającym. <Od **Przecięcie**>

Przeciętna, ej, lm. e ilość przeciętna, liczba średnia. <Od **Przeciętny**>

Przeciętnie przys. od **Przeciętny** **przecięciowo, w przecięciu, średnio; średnio-proporcjonalnie:** P. biorąc, wypada na jednego dziennie..., tygodniowo..., rocznie.

Przeciętność, i, bfm. rz. od **Przeciętny:** Jestem uosobioną przeciętnością tej falangi wpływających ludzi. Dąb.

Przeciętny p. **Przecięciowy:** Dzielnie Prus pochwycił charakterystykę przeciętnego chłopca. Bog. W. P. Warszawianin może nie słyszał o istnieniu w samym mieście tego pożytecznego zakładu. Skrzypek pokonywa trudności z taką swobodą, że P. słuchacz ani ś. ich domyśla. P. śmiertelnik. P. typ. P. targ dzienny. <Od **Przecięty**>

× **Przecież** p. **Przecie:** I królowie, choć wielcy, P. to są ludzie. Mor. A. Chociażes królem, P. jesteś człowiekiem Stasz. P. to mąż głową w domu. L. A P. żona moja służyła u tego małżeństwa. L. P. złapałem cię! L. P. waćpan przyszedłeś, prawdziwie, prędeż ś. go spodziewałem. L. <Przecięć + **Ż**>

†**Przecięzać, a, ał** p. **Przecięzać.**

†**Przeciężanie, a, bfm.,** czynność cz. **Przeciężać.**

†**Przeciężenie, a, bfm.,** czynność cz. **Przeciężyć.**

× **Przeciężki** **nadzwyczaj ciężki:** I nędzili są nas Egipczy, a przeciężając ś. nam, składając na nas przeciężka brzemiona. B. Sz. Będzie nad

twymi polmi, i nad koźmi, i nad osły... mór wielmi P. B. Sz. <Prze + Ciężki>

× **Przeciężko** przys. od **Przeciężki**.

Przeciężnik, a, lm. i bot. (chamaelaucium) ros. z rodziny mirtowatych. <Od *Przeciężny, od Prze + Ciężny, CIĘŻG>

†**Przeciężyć**, y, ył p. **Przeciężyć**: Połowięc podatku sam pan wypłacić miał, aby poddanych nazbyt nie przeciężono. Błaż. Wojsko przeciężone wielkością nieprzyjaciół, *praegravati*. Błaż. <Prze + Cięży>

[**Przecik**] p. **Przecie**: Co nie ma być cały?... P. tylko jednego ubiło. Gaw.

Przecinacz, a, lm. e rzem. narzędzie do przecinania: Młot P. <Od **Przecinać**>

Przecinać, a, ał p. **Przecinać**.

Przecinak, a, lm. i rzem. l. p. **Podcinek**. 2. P. dolny = czop żelazny osadzony w otworze kwadratowym kowadła, z głową zakończoną ostrą krawędzią, do przecinania, a bszrot. P. górny = młotek ostro zakończony, z drugą stroną płaską, szrotmesel. <Od **Przecinać**>

Przecinalnia, i, lm. e hut. p. **Nóżwalce**. <Od **Przecinać**>

Przecinanie, a, blm., czynność cz. **Przecinać**: P. mowy. Troc.

Przecinanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przecinać** ś.: P. ś. światła, fał.

Przecinarka, i, lm. i silnica (machina) służąca do przecinania zwłaszcza prętów żelaznych. <Od **Przecinać**>

Przecinek, nka, lm. nki l. znak przestankowy, wyrażający najmniejszy z przestanków w wymawianiu, oznaczanych przez znaki przestankowe, koma; tenże znak użyty do oddzielenia od siebie cyfr sąsiednich. 2. bakterja postaci takiego przecinka. 3. gór. miejsce zejścia ś. czyli krzyżowania ś. dwóch chodników. <Prze + *Cinek, CİN/TN/CIE/CIĄ>

Przecinka, i, lm. i l. gór. = a) chodnik łączący z sobą dwa chodniki równoległe, przecznica. b) cios poziomy pośredni w zboju czyli kłopcju soli, skoro ten jest zbyt wysoki i skoro dlatego należy go przeciąć na dwie. Łab. 2. leśn. p. **Linja**. <Od **Przecinek**>

Przecinkować, uje, ował gram. kłaść przecinki a. wog. znaki przestankowe, przestankować. <Od **Przecinek**>

Przecinkowanie, a, blm., czynność cz. **Przecinkować**.

Przecinkowiec, wca, lm. wce rodzaj bakterji: P. choleryczny (vibrio cholerae asiaticae). P. lasecznik przecinkowy. Nen. <Od **Przecinkowy**>

Przecinkowy przym. od **Przecinek**: System P. Lasecznik P.

†**Przecios**, u, lm. y: Za wyrąbanie drzewa na budowanie godnego zapłaci po 6 groszy za P. wielki. St. lit. <Prze + Cios>

Przeciosać, a, ał l. ciosząc przeciąć, przerzubać, rozciąć: P. kłódę toporem. 2. przerobić ciosaniem: Każda sosna odgałęziona i przeciosana w krzyż. Krasin. <Prze + Ciosać>

Przeciosanie, a, blm., czynność cz. **Przeciosać**.

Przeciotka, i, lm. i l. × P. siostra pradziadka a. prababki, starsza ciotka. Groic. 2. [P.] zool. p. **Górnicek**. <Prze + Ciotka>

[**Przeciór**, ora, lm. ory] p. **Przecier**.

***Przecisk**: Na P. przys. = łączyć ś., przeciskać ś.: Na P. wyskakuja. L. <Prze + Cisk>

Przeciskać, a, ał i P. ś. p. **Przecisnąć**.

Przeciskanie, a, blm., czynność cz. **Przeciskać**. **Przeciskanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przeciskać** ś.

†**Przeciskawać**, a, ał i †P. ś. p. **Przecisnąć**. †**Przeciskawanie**, a, blm., czynność cz. **Przeciskawać**.

†**Przeciskawanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przeciskawać** ś.

Przeciskok, u, lm. i bot. p. **Ślupiętka**.

Przecisnąć, śnie, szał, nied. **Przeciskać**, †**Przeciskawać** l. a. [**Przecisnąć**] ciskać przez co, przetrząść: Przecisnąć kamień przez wieżę. Troc. [**Przecisnąć** chusteczke przez Wisłę]. 2. †P. ciskać przez siebie, przetrząść: Przecisnąć mu wargę kamieniem. Troc. 3. wciskając przepchnąć, przetrząść: P. worek przez okienko. P. wiśnie przez durszlak. Przen.: przeprowadzić z trudnością: Możnaby przynajmniej Gdańsk i Toruń P. Kal. P. ś. l. ciskać ś. przedostać ś.; przetrząść ś., przetrząść ś.: Kiedy do stołu ani ś. nie można naten czas przez panów urzędników P. L. Trudno mi było P. ś. do monarchy. L. Przecisnąć ś. przez ten tłum ludzi. Troc. <Prze + Ciskać>

Przeczszek, szka, lm. szki bot. (acnida) ros. z rodziny szarłatowatych a. amarantowatych.

[**Przeczisnąć**, śnie, szał] p. **Przecisnąć**. <Z **Przeczisnąć**>

Przeczisnienie, a, blm. p. **Przeczisnięcie**.

Przeczisnienie się, a ś., blm., p. **Przeczisnięcie** ś.

Przeczisnięcie, a, blm., **Przeczisnienie** czynność cz. **Przeczisnąć**.

Przeczisnięcie się, a ś., blm., **Przeczisnienie** ś. czynność cz. **Przeczisnąć** ś.

[**Przeciudzieśny**] przecudny. <Z **Przecudny**>

Przeciwi, **Przeciwo**, **Naprzeciw**, **Naprzeciwo** przyi. l. a. [**Prociw**, **Proci**, **Prociw**, **Prociem**, **Prociemko**, **Naprocim**, **Naprocimko**, **Procmu**, **Procim**, **Procióm**, **Prociómko**, **Procm**, **Procmko**, **Przecko**, **Naprzecko**] kogo, czego = po przeciwnej stronie wprost kogo, czego, nawprost kogo, czego: Mieszkał P. kościółca. 2. komu, czemu, kogo, czego = a) na spotkanie kogo, czego: P. komu wyjeżdżać, wychodzić. P. panu idę. Kn. b) od strony przeciwnej na kogo, na co; pod co: Płynąć P. wodzie (= pod wodę, †wzvodę). P. wodzie pływać trudno. Kn. Jechać P. wiatrowi (= pod wiatr, †wzwiatr). **Przeciw** wiatru (wzwiatr). Troc. Dążyć P. prądowi. [Niedźwiedź zbliża ś. do staj P. wiatru (= pod wiatr). Gdzie ś. bierzesz P. nocy? (= dokąd wybierasz ś. pod noc?). Przen.: Niechbym P. pógany zginał. Sienk. (= w walce z poganami). Przen.: P. komu, czemu = powstając, oburzając ś. nań; sprzeciwiając ś., oponując komu, czemu; nieprzyjaźnie, wrogo dla kogo, dla czego: Występować P. wrogom. P. woli czyjej, P. projektowi. Henryk z bratem swym, który P. niego (= niemu) był powstał, bitwę stoczył. Skar. Panie wszystkie P. napastnika (= napastnikowi) występowały. Piet. Ta podróż królewska była bardzo P. panom polskim, zwłaszcza P. Janowi Tarnowskiemu. Biel. M. (= wbrew ich woli, nie w smak im, nie po ich myśli). Za i P. = w obronie, na korzyść i na niekorzyść. Mówić za i P. Dowody, przyczyny, racje za i P. Przyczożyć, rozważyć przyczyny za i P. L. 3. †P. temu = przeciwnie, naodwrot: Wielka woda rzadko ś. zetchnie, gdzie P. temu mała woda wnet ś. skazi. Górń. 4. †P. komu, czemu = dla kogo, dla czego; ku komu, ku czemu; względem kogo, czego; w porównaniu z kim, z czym: Jezus P. lotrowi miłośniwy. Żyć tysiąc lat P. wieczności jako

by dzień ku równości. Pśń. Trzeba pacholęta uczyć, jako ś. P. drugiemu zachować mają, — jako ś. mają P. zaciepszemu stawić, jako P. podlejczym, P. sobie równym, P. towarzyszym... przeciwko zwierzości urzędowej, przeciwko panom. Baz. Miłość Boga P. rodzajowi ludzkiemu. † Z **przeciwa p. Przeciwo.** <PRZEC>

[Przeciwa, y, lm. y] I. *przeszkoda, zawada, trudność*: Żadnej przeciwy w niczym nie zrobi. Dyg. 2. m. *człowiek sprzeciwiający ś., przelona, zbytnik, łobuz*. Gwar. † W **przeciwy** iść = *sprzeciwiać ś., nie zgadzać ś., być sobie przeciwnym, przeczyć sobie, nie znosić ś. obok siebie, nie chodzić w parze*: Te dwa przymoty nie idą w przeciwy. Przyb. <PRZEC>

Przeciwanarchiczny przeciw anarchji wymierzony: Wniosek P. <Przeciw + Anarchiczny>

Przeciwanarchistyczny przeciw anarchistom wymierzony: Prawa przeciwanarchistyczne. <Przeciw + Anarchistyczny>

Przeciwbiegunowość, i, blm. rz. od **Przeciwbiegunowy** a) położenie na przeciwnych biegunach. b) wzajemna odpowiedzialność rzeczy wprost przeciwnych: P. płciowa między ludźmi.

Przeciwbiegunowy I. położony na przeciwnym biegunie. 2. wprost przeciwny, ale odpowiadający drugiemu; *diametralnie przeciwny*: Działanie przeciwbiegunowe. <Przeciw + Biegunowy>

Przeciwbieżny *bieżący w kierunku odwrotnym, niż przedmiot drugi*: Dwa tłoki przeciwbieżne pompy. <Przeciw + Bieżny>

Przeciwbłonicowy p. Przeciwbłoniczy: Surowica przeciwbłonicowa. <Przeciw + Błonicowy>

Przeciwbłoniczy, Przeciwbłonicowy lek = lek przeciwny błonicy (antidiphthericus): Środek P.

Przeciwbodziec, dźca, lm. dźce fizj. *działający przeciwnie, niż bodziec a. podnieta* (contrastimulus). <Przeciw + Bodziec>

× **Przeciwbodzieczny p. Przeciwbodźczy.** <Od Przeciwbodziec>

Przeciwbodźczy fizj. *działający przeciw bodźcowi*, × *przeciwbodzieczny* (contrastimulans) <Od Przeciwbodziec>

Przeciwcholeryczny *zapobiegający cholercie, antycholeryczny*: Szezenia przeciwocholeryczne. <Przeciw + Choleryczny>

Przeciwchód, odu, lm. ody *chód w przeciwnym kierunku, wsteczny*: Cała waga złego po wielu marszach i przeciwochodach wreszcie zwyciężył mój mikrokosm. Krasin. <Przeciw + Chód>

Przeciwchrześcijański *przeciw chrześcijaństwu wymierzony, przeciwny chrześcijaństwu, antychrześcijański*: Pierwiastkiem animującym jest tutaj zemsta, uczucie przeciwchrześcijańskie, przeciwspółeczne. Kasz. <Przeciw + Chrześcijański>

Przeciwchuciowy, Przeciwchutny, × Przeciwjurny, × Odurzający *powściągnięty popęd płciowy, umarzający chłód* (anaphrodisiacus). <Przeciw + Chuciowy>

Przeciwchutny p. Przeciwchuciowy. <Przeciw + Chutny>

Przeciwciąg, u, lm. i chir. *przytrzymywanie członka, który chcemy wyciągnąć, przeciwwyciąg* (contraextensio). <Przeciw + Ciąg>

Przeciwciążar, u, lm. y, Odciążek *ciążar służący do odciążenia czyli zrównoważenia części lub całosci drugiego ciężaru, przeciwwaga.* <Przeciw + Ciężar>

Przeciwciążarowy przym. od **Przeciwciążar**: Kula, sztaba przeciwcieżarowa. <Od Przeciwciążar>

Przeciwciśnienie, a, lm. a wody a. wogóle cie-

czy i ciał stałych = *ciśnienie skierowane odwrotnie do ciśnienia głównego i jemu przeciwdziałające.*

<Przeciw + Ciśnienie>

Przeciwczerwiowy lek.: Lek P. = *wygubiający czerwie, czyli robaki wewnętrzne, czerwiogubny, czerwiotrutny* (anthelminthicus). <Przeciw + Czerwiowy>

Przeciwdnawy lek. *działający przeciw dnii* (ant-arthriticus). <Przeciw + Dnawy>

Przeciwdowód, odu, lm. ody *dowód dowód przeciwny, dowód stwierdzający rzecz wprost przeciwną*: Temu twierdzeniu stają niezbite przeciwdowody na przeszkodzie. Piek. <Przeciw + Dowód>

Przeciwdyfteryczny *przeciw dyfterytowi używany, skuteczny, antydyfteryczny, przeciwbłoniczy, przeciwbłonicowy*: Środek P. <Przeciw + Dyfteryczny>

Przeciwdynastyczny *przeciw dynastji wymierzony, przeciwny dynastji, antydynastyczny*: Spisek P. <Przeciw + Dynastyczny>

Przeciwdziałacz, a, lm. e ten, co *przeciwdziała.* <Przeciw + Działacz>

Przeciwdziałać, a, ał *działać w kierunku przeciwnym, paraliżować działanie przeciwnie, zapobiegać skutkom działania strony przeciwniej, oddziaływać, reagować*: Środki przeciwdziałające pijanistwu. <Przeciw + Działać>

Przeciwdziałanie, a, blm., *czynność cz.* **Przeciwdziałać**; fizj. *oddziaływanie, odczyn, reakcja* (reactio).

Przeciwdźwiękowy *zapobiegający przenikaniu dźwięków*: Warsiwa przeciwdźwiękowa. <Przeciw + Dźwiękowy>

Przeciwdżumowy *działający przeciw dżumie, skuteczny od dżumy, zapobiegający dżumie*: Lek P. <Przeciw + Dżumowy>

Przeciwek, wka, lm. wki *mieszkanie położone po drugiej stronie sieni, korytarza; miejsce naprzeciw leżące, przeciwna strona ulicy*: Chłopca, który poszedł ś. grzać na P., nie było. Krasz. Był to tak zwany przeciwek, P. dlatego tę nazwę noszący, że sien go rozdzielała z obszerną świetlicą. Orzesz. <Od Przeciw>

Przeciwfalowanie, a, lm. a = **Interferencja.** <Przeciw + Falowanie>

Przeciwfebryczny *działający, skuteczny przeciw febrze, antyfebryczny*: Środek P. <Przeciw + Febryczny>

Przeciwformowy *kamień, hut.* = *jeden z kamieni ogniotrwałych, składających zaprawę wielkiego pieca.* <Przeciw + Formowy>

Przeciwgnilcowy lek. *przeciwko gnilcowi skuteczny* (antiscorbuticus). <Przeciw + Gnilcowy>

Przeciwgnilny *sprzeciwiający ś. gniciu, rozkładowi, psuciu ś., antyseptyczny* (antisepticus): Nie mając potrzebnych narzędzi i środków przeciwnilnych, nie mogłem tego dokonać. Sienk. <Przeciw + Gnilny>

Przeciwgorączkowy lek. *obniżający, znoszący gorączkę* (antifebrilis). <Przeciw + Gorączkowy>

Przeciwgośćcowy lek. *skuteczny przeciw gośćcowi, przeciwreumatyczny* (antirheumaticus). <Przeciw + Gośćcowy>

Przeciwgzenka, i, lm. i rzem. *młot odpowiadający swoim wykojsem lub swoją wypukłością wykojności lub wykojowi kowadła; kowadło odpowiadające swojej wypukłością lub swoim wykojsem wykojowi lub wypukłości młota.* Łab. <Przeciw + Gzenka>

Przeciwhisteryczny lek. *zapobiegający histeryi*: Leki przeciwhisteryczne a. × przeciwmaciniczne (remedia anthysterica). <Przeciw + Histeryczny>

Przeciwiad się, a ś., ał ś. l. p. Sprzeciwić ś.: Niemasz nie, coby ś. przeciwiadło skazie, jak sól. Łęcz. Siła jest białych głów kamiennego serca, które gwałtowniej ś. miłości przeciwiwiają, niż która w morzu skała nawalnym wałom. Górn. Często wyzwaład ich, lecz oni przeciwiwali ś. radą swą. Bud. Mężczyźni włosy sobie trefli, przeciwiwiają ś. we wszystkim prawie białym głowom. Biel. M. Robotę tę między Polaki i Litwę rozdzielił, aby ś. przeciwiwiąc jeden drugiemu, tym spieszniej robili. Biel. M. W tej krainie ś. przeciwiwiają sobie wesołość z dostatkim wszelakich rzeczy. Łęcz. Nuta i głos przeciwiwały ś. sobie. Kon. I tak ś. zdało, że ś. przeciwiwały inszego choru insze w lesie głosy. P. Koch. Przeciwiwia ś. jego obyczajom. Troc. Przeciwiwia ś. najslawniejszym malarzom w malarzkiej sztuce. Troc. Przeciwiwał mi ś. i chciał wyrazić, co czynię. Troc. 2. [P. ś., **Przeciwiad ś.**] *być przesadnym, udawać skromnego.* <Od Przeciw>

†Przeciwiwanie, a, btm. p. Przeciwiwanie się: Gdy on umrze, testament takowy skutek swój wziąć ma, nie dbając na które P. bliższych i potomków. Corp. Jeżeliby dłuższe trąbienie z przeciwiwaniem usłyszeli, mają ś. ruszyć. Leop. (z niejakim ukracaniem abo przetrębowaniem. Leop., z przerywaniem. B. G.).

Przeciwiwanie się, a ś., btm., †Przeciwiwanie czynność cz. Przeciwiad ś.: Bez przeciwiwania ś. we wszystkim był posłuszny. Troc. P. ś. dobre, wyrażania chęć. Troc. (= *współubieganie ś., współzawodnictwo, emulacja, konkurencja*). P. ś. komu złe. Troc.

Przeciwić się, i ś., il ś. l. p. Sprzeciwić ś.: We wszystkim mi ś. przeciwi. Troc. Synowie nie odważą ś. woli ojcowskiej P. Boh. [Ten umarty nijak ś. temu żywemu nie przeciwi. Kon. A złe wypadnie: kobieta ś. marnuje, bydło ci zdechnie, pogorzel przyjdzie — wola boska! nie przeciwi ś. Reym.]. Skoro księżna pozwoiła, to i on ś. nie przeciwi. Sienk. Kmieć chce być równy, przeciwiwiąc ś. mieszczaninowi, mieszczanin szlachcicowi. Lekar. Jak widzimy możniejszego sąsiada bankietującego hojnie gości, tak też, na półtunku siedząc, chcemy ś. mu P. Star. Nie przeciwi ś. cheiwości twojej. Troc. Nie przeciwi ś. brzuchowi, gębie, językowi. Troc. Nie przeciwi ś. bezbożnym, heretykom, poganom, Żydom. Troc. 2. [P. ś.] = a) *sprzeczać ś., dokuczać*; b) *obrazić ś.*; c) *starac ś. dobrze zrobić.*

***Przeciwi p. Przeciwo:** Z przeciwiwa oglądasz ziemię, ale nie wnijdiesz do niej. Leop. Drugi huf szedł z przeciwiwa. Leop. Lampy aby z P. patrzyły ku stolom ehlebów pokładnych. Wuj. Gdy ją ujrzał z przeciwiwa, rzekł: to ona! Wuj. (sprzeciwiwa. Bud.). <Od Przeciw>

†Przeciwi p. Przeciwny.

Przeciwienie się, a ś., btm., czynność cz. Przeciwić ś.: P. ś. cieleśnym namiętnościom. Troc.

Przeciwiństwo, a, lm. a. †Sprzeciwiństwo l. a. †Przeciwnoróżność przeciwność, sprzecznosc, niezgodność, niezgoda, różnica, kontrast, antyteza: One skłonności, zdań, ułożenia wewnątrznego przeciwiństwa większą w duszach czynią różność, niż oko najbystrzejsze na twarzach upatrzeć może. L. Mowy tych ludzi, czyny i całe ich życie ukazywały mi ś. przeciwiństwem. Stasz. 2. *sprzeciwiwanie ś., opór, opozycja, bunt,*

kernąbrność, niesubordynacja: Przeciwiństwa obywateli w kraju zawojowanym. Niechby mi tylko słowo pisenęta na P. mnie, nauczylhym ją. L. (= *na złość, na przekór*). 3. †P. *drażnienie, posmiewisko, szykana, przesładowanie, urągawisko:* Wystawiles nas na P. sąsiadom. Wuj. Ni żadny sługa Krystów nie był przez przeciwiństwa. Ew. ś. Mat. Zawdy źli omową, przeciwiństwem a mirziączkami dobrym oddawają, czso mogą, złe za dobre wracając. Ew. ś. Mat. 4. *przeciwność (losu), niepomysłność, niepowodzenie; zawuda, przeszkoda, szkopol, trudność:* Nie było czasu myśleć o przeciwiństwach, które mu ś. zewszad nastreżęczyć mogły. Skarb. 5. *fil. stosunek pomiędzy sądem powszechnym twierdzącym (A) a powszechnym przeczącym (B) nazywa ś. stosunkiem przeciwiństwa (judicia contraria).* 6. *fiz. oddziaływanie wzajemne na siebie dwu barw różnych stykających ś. z sobą, wskutek czego do każdej z nich przylęcza ś. barwa dopełniająca do drugiej.* <Od Przeciw>

Przeciwjurny p. Przeciwichutny. <Przeciw + Jurny>

Przeciwkandydat, a, lm. ci kandydat strony przeciwej, kandydat mający zwalczać współzawodnika w kandydaturze, kontrkandydat: Wolnohandlowcy postawili od siebie Etienne'a jako przeciwkandydata, i ten zwyciężył. <Przeciw + Kandydat>

Przeciwkarbunkułowy przeciwny karbunkułowi, leżący karbunkul (węglilik), przeciwiwęglikowy: Szezepienie ochronne przeciwkarbunkułowe. Srodek P. Surowica przeciwkarbunkułowa. <Przeciw + Karbunkułowy>

Przeciwkarciański zwalczający karciarstwo, nieprzyjazny karciarstwu: Prąd P. Usiłowanie, stowarzyszenie przeciwkarciańskie. <Przeciw + Karciański>

× **Przeciwkątna, ej, lm. e p. Przekatnia.**

Przeciwkierunkowość, l, btm. fiz. P. fal l. zjawisko, gdy góra jednej fali zapełnia dolinę drugiej. 2. gdy różnica w fazach obu fal jest nieparzystą liczbą półfal. <Przeciw + *Kierunkowość, od Kierunkowy>

Przeciwkiłowy lek. 1. pomocny przeciw kile (przepuklinie). 2. leżący kilę (przymiot), przeciwi przymiotowy, przeciwi przymiotny, × kiłogubny, × kiłostrętny (antisyphiliticus). <Przeciw + Kiłowy>

Przeciwo przyi. p. Przeciw: Kąty pomorskie Brytanji, które P. Francji leżą. Warg. Czasem bywa księżyc prawie P. drugiemu płanecie. Sien. Idźcie do miasta, które jest P. Wuj. Przez karanie kościelne P. jej czyniono ma być a. dociągano. Wystąpić P. komu prawnie. Nie jest ci nam bojowanie P. ciału i krwi, ale P. książętom i mocom, naprzeciwo rządom ciemności, naprzeciwo duchom nieenotliwym. Leop. Już i chłopstwo P. nam sprzysięga ś. i wojuje nas. Star. P. woli czyjej (= *wbrew, na przekór*). Pierwsza boleść widziadła mi ś. nie P. tej wtórej. Górn. To jeszcze nie P. temu, co przyjsć ma. Wuj. We wszystkich bitwach enoty i P. sobie chęci doznał. Warg. Tu wiara P. panom stateczna, tu miłość P. ojezyźnie gorąca, tu enota i sława. Goś. *Przeciwo, *Przeciwie rz. *przeciwona, druga, tamta strona; mieszkanie położone po drugiej stronie:* Na P., Z przeciwiwa, †Z przeciwiwa, †Sprzeciwiwa: To jest nasz sąsiad z przeciwiwa. Isé na P. <Od Przeciw>

Przeciwkolistkowy bot. mający liście a. listki

naprzeciw siebie stojące: Buforbja przeciwkolistkowa. Kluk.

× **Przeciwkolekop**, u, lm. y woj. linja obronna wewnętrzna, czołem obrócona ku twierdzy, wokół której rozciąga się w celu ścieśnienia jej i zabezpieczenia się. przeciwko zamiarom załogi, chcącej działać w odległości od fortyfikacji i zaczepiać obozy częściowe oblegającego, kontrawalacyjna. <Przeciw + Kolekop (Kolo + Kop)>

Przeciwnostytucyjny przeciwny konstytucji, niezgodny z nią, przeciw niej wymierzony: Srodek P. <Przeciw + Konstytucyjny>

Przeciwnokwocacyjny nie zgadzający się z konwocacją, przeciw niej wymierzony: I tak drugie koło urosło, które zwano przeciwnokwocacyjne albo czarne. Biel. J. <Przeciw + Konwocacyjny>

Przeciwkopy, ów, bhp. woj. przyłopy (ze strony obłożonej). <Przeciw + *Kopy, od Kopać>

Przeciwkoronacyjny sprzeciwiający się koronacji, przeciw niej wymierzony: To przeciwkoronacyjne veto zatruło dnie dwóch przyjaciół z duszy i serca. Proch. <Przeciw + Koronacyjny>

× **Przeciwkostop**, a, lm. y, × **Przeciwność**, × **Przeciwnośćnik** antypoda, mieszkaniec przeciwnej strony kuli ziemskiej: Lgnęli wszyscy na silne Orfeusza pieśni pochopy, i zwierzezi świata ludzie i przeciwkostopy. Dm. <Przeciwko + *Stop, od Stopy>

× **Przeciwkostopy**, × **Przeciwstopy**, **Przeciwstopy** przym. mieszkaający po przeciwnej stronie kuli ziemskiej; × przeciwnożny. <Przeciwko + *Stopy, od Stopy>

Przeciwościelny przeciwny Kościołowi, przeciw niemu wymierzony, sprzeczny z nauką, z duchem Kościoła: Ruch P., czy nawet przeciw wszelkiej religii objawionej zwrócony, nie był weale rzeczczą nową we Franeji. Ken. <Przeciw + Kościelny>

Przeciwozłek, złka, lm. złki anat. część ucha zewnętrznego, przeciwskrawek, × przedkąta, × przeciwpodskok: (antitragus). <Przeciw + Ozłek>

Przeciwozłkowy anat. przym. od **Przeciwozłek**: Mięsień P., łmuszkuł przedkątny ucha (musculus antitragicus).

Przeciwkrańcowy na krańcach przeciwnych stojący: Zbiegają się z przeciwkrańcowych jakoby biegunów dwa czynniki na torowanie dróg jego przeciwnikom. Jaroeh. <Przeciw + Krańcowy>

! **Przeciwkręciociąg**, u, lm. i anat. grobelka uszna, × przeciwważycie ucha, × przedobwód, ł wewnętrzny zątek ucha. Perz. (anhelix). <Przeciw + Kręciociąg>

× **Przeciwkrok**, u, lm. i zabieg paralizujący krok przeciwnika, przeciwdziałanie, reakcja: Każdy krok uczyniony na polu militarnym pociąganie za sobą przeciwkroki. <Przeciw + Krok>

Przeciwkrwotoczny, **Przeciwkrwotokowy** chir. zapobiegający krwotokowi (antihæmorrhagicus). <Przeciw + Krwotok>

Przeciwkrwotkowy p. **Przeciwkrwotoczny**. <Przeciw + Krwotkowy>

Przeciwkurczowy lek. skuteczny przeciw kurczom: Lek P. (antispasmodicus). <Przeciw + Kurczowy>

Przeciwległy, × **Przeciwległy** przys. od **Przeciwległy**, łZ przeciwia: Umieścić co P. do czego. Oddziały wojska posuwają się P. drogami różnemi.

× **Przeciwległy** p. **Przeciwległy**: P. położyć. L. **Przeciwległość**, i, bhm. l. rz. od **Przeciwległy**. 2. a. opozycja, astr. takie położenie dwu ciał niebieskich, gdy przypadają po przeciwnych stronach względem ziemi, gdy zatem różnią się w długości o 180°, czyli o pół okręgu: Księżyc na pełni jest w przeciwległości ze słońcem.

Przeciwległy l. leżący naprzeciwko, po drugiej stronie: Bieguny są sobie przeciwległe. Sł. wil. Pola, ściany pokoju, brzegi jeziora, rzędy drzew, ścianki pudełka przeciwległe. Kąty w wierzchołku przeciwległe są równe. Geom. Lubecki z raz nie tań nawet pewnych sympatii do postłów kaliskich, jakkolwiek stali na przeciwległym biegunie politycznym. Sm. 2. anat.: ł Muszkuły przeciwległe, ł muszki walczące, mięśnie przeciwne = działające w kierunkach przeciwnych (musculi antagonista). 3. bil.; Punkt P. (domowemu) na bilardzie. <Przeciw + Legły, od Lec, LEG/ŁOG>

× **Przeciwmaciniczny** p. **Przeciwhistoryczny**. <Przeciw + Maciniczny, od Macinnica>

Przeciwmleczny lek. wstrzymujący wytwarzanie się pokarmu w piersiach niewieścich, mleko gubny: Lek P. <Przeciw + Mleczny>

ł **Przeciwmołwienie**, a, bhm. p. **Przeciwmołność**. Ps. flor. <Przeciw + Mołwienie>

ł **Przeciwmołność**, i, bhm. p. **Przeciwmołność**. Ps. flor. <Przeciw + *Mołność, od Mołwa>

× **Przeciwmołność**, i, bhm., ł **Przeciwmołność**, ł **Przeciwmołność**, ł **Przeciwmołwienie**, ł **Przeciwmołwa**, ł **Przeciwmołwienie**, ł **Przeciwmołność** sprzeczność w mówieniu. L. <Przeciw + Mołność>

Przeciwmutra, y, lm. y, **Odśrubek** mech. mutra zabezpieczająca przeciw odkręceniu się mutry innej. <Przeciw + Mutra>

Przeciwnapięcie, a, bhm. fiz. napięcie przeciwdziałające napięciu elektrycznemu głównemu: P. samowzniesione. P. podniecone. <Przeciw + Napięcie>

× **Przeciwnaturalnie** przys. od **Przeciwnaturalny**, × mimonaturalnie.

× **Przeciwnaturalny** mienaturalny, przeciwny naturze, × przeciwprirodzony, × mimonaturalny. <Przeciw + Naturalny>

ł **Przeciwnica**, y, lm. e l. ł P. p. **Przeciwniczka**: Drażniła ją P. jej. Bud. Czarowny śmiechu... czuj się na siłach i następnj śmieie na troskę, żalność, twoje przeciwnice. Mor. A. 2. [P.] zimnica, febra. <Od Przeciwnik>

× **Przeciwnictwo**, a, bhm., **Przeciwienstwo** l. stanowisko przeciwne, przeciwdziałanie, przeczenie, kontrast, opozycja, przeciwstawienie, antyteza: Dom Czarotoryskich z Poniatowskimi składał P. Kit. P. najmowniejszego z panów ówczesnych, świadeetwo samegoż króla i dostojników... otręły mi (Gniewoszowi) język. Szaj. Na zwykłym miejscu siedzi brunetka, a przy niej druga, dla przeciwnictwa blondynka. Sł. wil. 2. fizj. działanie wręcz przeciwe mięśni niektórych (antagonismus). <Od Przeciwnik>

ł **Przeciwniczka**, a, lm. owie zdr. od **Przeciwnik**. Biel. M. <Od Przeciwnik>

Przeciwniczka, i, lm. i, ł **Przeciwnica** forma ż. od **Przeciwnik**, nieprzyjaciółka: Widziałeż, co uczyniła P. izraelska? Bud. P. ludzkiej społeczności. L. Potym następuje bój ogólny... kobiety złażą z wielbłądów i jak furje rzucają się na swoje przeciwniczki zbrojne pałkami. Siem. <Od Przeciwnica>

Przeciwniczy, **Przeciwnikowy** l. przym. od

Przeciwnik: Usiłowania, zabiegi przeciwnicze. 2. anat.: Mięśnie przeciwnicze = *przeciw sobie działające*, przeciwniki, X muskuły przeciwnicy, X m. przeciwległe, †myszki walczące (musculi antagonista). 3. fil.: Myśli przeciwnicze, sprzeczne. 4. fiz.: Barwy przeciwnicze = *kontrastowe*. 5. lek.: Leczenie przeciwnicze = *faleopatja* (allopathia). <Od Przeciwnik>

Przeciwnie i. przys. od **Przeciwny** i. a) *w sposób przeciwny*: Myśleć, rozumować, twierdzić, postępować P. b) *naodwrot, naopak, opacznie, odwrotnie*: Zrobić, zrozumieć co P. c) *owszem, bynajmniej, ależ co znów, wcale nie*: Nie doradzałem, ale P., odradzałem. Czy prawda, że odnieszono zwycięstwo? — P., poniesiono klęskę. d) *niepomysłnie, niefortunnie, źle*: Iwan, kiedy mu ś. P. powodziło z królem Stefanem, kazał statwę tego cudotwórcy kijmi obić. Niem. S. e) †P. *przykro, tęskno, nieswojo, dziwnie*: Jenó cię ujrzę, tak mi ś. miło robi; a kiej cię nie widzę, to mi tak P., jak... <Od Przeciwny>

Przeciwniewieści *przeciwny niewieście a. niewiastom*: Krzyki pochodziły od luźnych słuchaczy, szukających pozoru do przeciwniewieści manifestacji. <Przeciw + Niewieści>

Przeciwniewolniczy *przeciwny niewolnictwu*: Wspierają europejski humanitarny ruch P. Sienk. <Przeciw + Niewolniczy>

Przeciwnik, a, lm. cy, †**Sprzeciwnik** i. ten, co *występuje przeciw komu, czemu; ten, co walczy, ściera ś. z kim, antagonista, adwersarz; wróg, nieprzyjaciel; nie zwolennik czyj; współzawodnik*: P. w potyczce. Kn. Gdzie przeciwnika nie masz, tam bitwy nie masz. L. P. w pojedynku, w grze, w dyspuście, w polemice. Zwycięzcy, zgnieść, rozbroić przeciwnika. Największy błąd, jaki człowiek popełnić może, jest ten, gdy lekceważy rozum swego przeciwnika. Kaczk. Pana bać ś. będą przeciwnicy jego, a nad nimi będzie grzmiał w niebie. Wuj. Daruj mi, Panie, cierpliwość i łaskawość ku przeciwnikom moim, abym im źle nie czynił, ale dobrym za złe oddawał. Skar. Kiedy staniesz na granicy, zdradzą wszyscy przeciwnicy. Gorcz. Każda rzecz ma swego przeciwnika. Haur. Jestem przeciwnikiem rozwodów. Mylą ś. przeciwnicy tej teorii. P. na wyborach, na wyścigach, w konkursie. 2. [P.] ten, co ś. komu sprzeciwia, co ś. z nim drażni, robi mu na przekór, podrażnia mu: Pająka zabić dobrze, bo on P.: gdy Matka Boska przędła, chciał prząść cienie, przeciwował jej. 3. anat.: Mięśnie przeciwnicze, X przeciwniki (musculi antagonista). <Od Przeciwny>

Przeciwnikowy p. **Przeciwniczy**: Każdy ś. zdumienie na tę potwarz przeciwnikową. Żebr. <Od Przeciwnik>

X **Przeciwnoległy** *przeciwległy, leżący naprzeciwko, na końcu przeciwnym, zajmujący stanowisko przeciune*: Narzeczeni na przeciwnoległej stronie ciągle z sobą szeptali. <Przeciwny + Legły>

†**Przeciwnomówność**, i, blm. p. **Przeciwmówność**. †**Przeciwnomówny** *mówiący przeciw komu a. czemu, sprzecliwy, przekorny*. <Przeciwny + Mówny>

Przeciwnorodność, i, blm. p. **Przeciwiństwo**: Przeciwność, P. rzeczy jakich między sobą. Kn. <Przeciwny + Różność>

Przeciwność, i, lm. i f. blm. rz. od **Przeciwny**: P. poglądów (= różność). 2. p. **Przeciwiństwo**:

P. myśli, pojęć, czynów: to, co przeciw nam jest, wszystko, co nas razi, niby przeciwko nam powstaje. Kopez. P., przeciwnoróżność rzeczy jakich między sobą. Kn. Błogostawieni są, jiz cierpią P., a. prześladowanie prze sprawiedliwość. Ęw. św. Mat. Tak mi już w zwyczaj poszły przeciwności, że i wśród samych moich szczęśliwości trapić ś. muszę. Lubom. Cóż jest w mękach i w tym wszystkim, co my przeciwnościami zwiemy, złego? Pilch. W przeciwności dobywaj możności. Prz. P. łatwo otwiera, co szczęście w sercu zawiera. Prz. P. nie smaczna, ale pożyteczna. Prz. Wyćwiczony w szkole przeciwności. Rzew. 3. Gdy księżyc bywa przeciwko drugiemu planecie, to zwiemy P. Sien. 4. †P. *wstręt, obraza, antypatja*: Wrodzona P., *contraria natura*, antypatja. Kn. <Od Przeciwny>

X **Przeciwnożnik**, a, lm. cy p. **Przeciwkostop**. <Od Przeciwnożny>

X **Przeciwnożny** p. **Przeciwkostopy**: Przeciwnożni mieszkańcy różnią ś. o 180 stopni długością. Śniad. <Przeciw + Nożny>

X **Przeciwność**, oga, lm. dzy a. ogi a. **ogowie** p. **Przeciwkostop**: Zbestwionych przeciwnogów podziemne legary ujrzaly mało przedtym, znając światło wiary. Nar. Antypody, przeciwestopni, przeciwnogi. Bobr. Pas ziemi południowy, kędy wasi przeciwnogowie. Alb. <Przeciw + *Nóg, od Noga>

Przeciwny, †**Przeciwiem** i. *naprzeciw leżący, przeciwległy, znajdujący ś. po drugiej stronie*, †na przeciwny: P. brzeg rzeki. Bieguny przeciwny. Na dwóch przeciwnych krańcach miasta. Anguł P. Sol. W przeciwnym razie... Miała też tam swój pałac Wenerze P. niejaka Paskwalina. Tw. Strona przeciwna. Czy strzał naszych, miotanych na przeciwnie szeregi, nie zatruwamy zawieszę? Święt. 2. *rozbieżny względem drugiego, zupełnie inny, różny, odmienny, sprzeczny, odwrotny, niezgodny, wyjącający ś.*: P. komu, czemu. Wręcz P. Przeciwny kierunki, dążenia. Nie zdać ś. to wielmi przeciwno. B. Sz. Przyrodzenie tego nie dopuszcza, aby dwie nauce o rzeczy jednej sobie przeciwny prawdziwe były. Skar. Przeciwnych przyczyn skutki też między sobą przeciwny. Górn. Przeciwny rzeczy najlepiej wypędzają przeciwny. Birk. Przeciwna rzecz przy przeciwny bardziej ś. wydaje. Kn. Dobre i złe przeciwny są rzeczy. Bardz. To przeciwny rzeczy sobie: dobrodziejstwo a krzywda. Górn. Aż dobrodziejstwo nie przeciwna rzecz jest krzywda, jak ciepło zimno? Górn. Przeciwny sobie wielkości, których jedna drugą wzajemnie niszczy. jak majątek i dług. Łs. Wprzód jeno ujrzym dar posłów, aby go potem na szali z skarbem złożyć i zważyć wartości przeciwny. Sf. P. prawu, naturze, honorowi, przyzwoitości, zdrowemu rozsądkowi. †P. na głowę, †P. w głowę = wręcz P., *zupelnie P., wprost P., zasadniczo różniący ś.*: Wolność jest, która nie z niewolą nie ma wspólnego, owszem onaj jest w głowę przeciwna. Górn. 3. X P. *opaczny, nietrafny, nieolaściwy, fałszywy, przewrotny*: Przeciwny sprawowanie sądów przez nieumiejętnych radców. Vol. 4. a. †**Przecznny**, †**Przeczliwy**, [**Przecznny**] *sprzecznny, przekorny, sprzeczny, niezgodny, wrogi, źle usposobiony dla kogo, dla czego, nie zgadzający ś. na co, sprzeciwiający ś., opierający ś., oporny*: Kiedy Pan Bóg za kim, któż P. będzie? Paszk. Prawu P. i nieposłuszny. Nisz. Książę kanclerz był na głowę P. temu. Mat. I w przeciwnym (człowieku) lubiłem szacowne przymioty, tym

bardziej w przyjacielu. Kras. (= w przeciwniku). To ciało było w życiu dziwne, zawsze wszystkiemu przeciwnie. Mick. Nie stało już zapaśników przeciwnych. Mick. Cesarz niemiecki nie jest P. projektowi wywłaszczenia Polaków. Prus. 5. *niepomysłny, nieprzyjazny, niesprzyjający*: Złe ten znosi przeciwną fortunę natarczywość, który niegdyś samych tylko jej pieszczot doznawał. L. Nie oglądali ś. na żadną przeciwną przygodę. Leop. (nietrafną przygodę. Leop.). Gdyby ś. o-nemu służyć na onej drodze co przeciwnego przytrafiło. Orm. Wiatr P., niepowiewny. L. Gdy wiatry przeciwnie w żagle wieją. Sar. Przeciwnie chmury słońce nam zakryły. Kochan. 6. × P. *przykry, nieznosny, odrażający, odpychający, wstrętny, odstręczający, nieprzyjemny*: Obyczaje ludziom przeciwno i bogom mierzone. Kochan. To, co mi zdrowo było dawniej, teraz jest przeciwno. Prot. Co pocziesz, to przeciwno ludzkiej myśli wszystko, tu źle, tu jeszcze gorzej; tam i myśleć brzydko. Stryjk. Świszcze w lesie smród wydają tęgi i P. L. (Polaacy) używają w post Inianego oleju; przeciwnym to było cudzoziemskiemu żołądkowi memu. Niem. 7. [P.] = a) *nie podobający ś.*, *niedogodny, niegodny*: Musiałem panu pisarzowi w czym być P., kiedy mi zaprzeczył zarobku. Kolb. b) *uprzyerzający ś.*, *kapryśny, grypsny*. c) *obraźliwy*. 8. anat.: × Muskul P. wielkiego palca, mięsień przeciwstawiający paleca wielkiego (musculus opponens pollicis). <Od Przeciwo>

† Przeciwo = Przeciw: P. wschodu słońca. B. Sz. Bychom P. Bogu nie mawiali. P. ludziami złego za złe nie wracali. Ew. ś. Mat.

Przeciwogniowy p. Przeciwożarny: Przybory, urządzenia przeciwogniowe. <Przeciw + Ogniowy>

Przeciwokopy, ów, bhp. woj. urządzenie fortyfikacji podziemnych, składających ś. z samych galerji i ganków, używanych do obrony twierdz. <Przeciw + Okopy>

× **Przeciwokresowy** rozwój choroby, lek. = nie przebiegający prawidłowo, podług okresów, dających ś. z góry przewidzieć, zbaczający z toru zwykłego; × przeciwzrokowy, przeciwkotorowy (antiperiodicus). <Przeciw + Okresowy>

† **Przeciwomolwa, y**, bhm. p. Przeciwmówność. Ps. flor. <Przeciw + Molwa>

† **Przeciwomolwienie, a**, bhm. p. Przeciwmówność. Ps. flor.

† **Przeciwomolwość, i**, bhm. p. Przeciwmówność. Ps. flor. <Przeciw + Molwość, od Molwa>

* **Przeciworty, ów**, bhp. p. Przeciwprowadki. <Przeciw + Nm. Ort>

Przeciwostrokątnia, i, lm. e bok trójkąta przeciwległy kątom ostremu. <Przeciw + *Ostrokąt (Ostry + Kąt)>

Przeciwotwór, oru, lm. ory chir. otwór przecięty naprzeciw już istniejącego, Ikontrapretura (contraincisio). <Przeciw + Otwór>

[Przeciwować, uje, owa] sprzeciwiać ś., przeciwodzić: Nie da nad sobą P. <Od Przeciwo>

Przeciwpacjorkowcowy bakt. przeciwny paciorkowcom: Surowica przeciwpacjorkowcowa (serum contra streptococcus). <Przeciw + Pacjorkowcowy, od Pacjorkowiec>

! **Przeciwpadaczkowy** przeciw padaczkę pomocny (antepilepticus). <Przeciw + Padaczka>

Przeciwpalny zabezpieczający od zapalenia ś.: Dekoracje teatralne nasycane (= impregnowane) płynem przeciwpalnym. <Przeciw + Palny>

Przeciwpaństwowy przeciwny państwu, przeciw państwu, rządowi skierowany: Postępowanie to

byłoby przeciwpaństwowym. Spas. <Przeciw + Państwowy>

Przeciwpapieski przeciwny papieżowi a. papieżstwu, wrogi dla papieża: Studenci ruscy wyprawili demonstrację przeciwpapieską, wymierzoną zarazem przeciw metropolicie. <Przeciw + Papieski>

Przeciwpara, y, bhm., **Kontrpara** para wypuszczona do cylindra parowego z odwrótej strony tłoka w celu zahamowania jego ruchu: Dać a. puścić przeciwparę. <Przeciw + Para>

Przeciwpasorzytny pomocny przeciwko pasorzytom (antiparasiticus). <Przeciw + Pasorzytny>

Przeciwpełzny zapobiegający pelzaniu: Nakładka przeciwpełzna zapobiega pelzaniu szyn kolejowych, t. j. ich powolnemu przesuwaniu ś. wzdłuż toru pod wpływem oddziaływania kół pociągu. <Przeciw + *Pełzny, od Pełznąć>

Przeciwpijacki działający przeciw pijakom a. pijactwu: Stowarzyszenia przeciwpijackie wpływają na osłabienie nałogu we wszystkich sferach. <Przeciw + Pijacki>

× **Przeciwpiorun, a**, lm. y przyrząd chroniący budynki od uderzeń pioruna, gromochron, piorunochron, konduktor. <Przeciw + Piorun>

× **Przeciwplynny** płynący w przeciwną stronę: Dwa nurty przeciwplynne. Krasiń. <Przeciw + Plynny>

Przeciwpodkopy, ów, bhp. woj. chodniki podziemne, zakładane przez obłożonych przeciw podkopom oblegającego nieprzyjaciela, kontrminy. <Przeciw + Podkop>

× **Przeciwpodskok, u**, lm. i anat. p. Przeciwkożłek. <Przeciw + Podskok>

Przeciwpołożenie, a, bhm. i. × P. przeciwstawienie. 2. astr. przeciwłożność, pozycja naprzeciw czego: Księżyc podczas pełni jest w przeciwpołożeniu ze słońcem. Hube. <Przeciw + Położenie>

Przeciwpomorowy przeciw pomorowi skuteczny. <Przeciw + Pomorowy>

Przeciwporażny lek. przeciwko porażeniu skutecznym, × odporażenny: Leki przeciwporażenne (antiparalytica). <Przeciw + Porażny, od Porażić>

× **Przeciwpostawić, i**, il p. Przeciwstawić. <Przeciw + Postawić>

Przeciwpotny, Przeciwpotowy lek. wstrzymujący, powściągający poty (antidiaphoreticus). <Przeciw + Potny>

Przeciwpotowy p. Przeciwpotny. <Przeciw + Potowy>

Przeciwpożarny, × Przeciwpożarowy, Przeciwogniowy przeznaczony do tłumienia pożaru lub do zapobiegania mu: Sikwa przeciwpożarna. Sikawka przeciwpożarna. Waż lub kiszka przeciwpożarna. Wodociągi przeciwpożarne. Powłoka przeciwpożarna jest powłoką niezapalną na drzewie lub innych tworzywach (materjalach) palnych. <Przeciw + Pożarny>

× **Przeciwpożarowy p. Przeciwpożarny**. <Przeciw + Pożarowy>

Przeciwprawny przeciwny prawu, łamiący prawo, bezprawny, niezgodny z prawem: P., ciągły opór rządowi. Uciemnienie przeciwprawne wońsości obywatelskiej przez rząd. <Przeciw + Prawny>

Przeciwprąd, u, lm. y I. prąd odwrótnie skierowany względem głównego: W rzekach tworzą ś. nieraz przeciwprądy i wiry. 2. gorz. wymiarna stopniowa ciepła dwu przeciw sobie poruszających

ś. prądów: Przewidy = dwa prądy na siebie wzajemnie oddziaływające, a odwrotnie skierowane. <Przeciw + Prąd>

Przeciwprądny, Przewidy przym. od **Przewidy**: Przewidne przenikanie ciepła, t. j. przy ruchu przewidy, z jednego prądu płynu poprzez przegrodę w drugi. Skraplacze przewidy. <Przeciw + Prądny>

Przewidy p. **Przewidy**. <Przeciw + Prądowy>

Przewidyżność, i, blm. fiz.: P. pary, powietrza i t. p. W cylindrze silnika P. pary przeciwdziałająca czynna prężności pary, a więc działa ona w kierunku przeciwnym ruchowi tłoka, a to skutkiem sprężania (ściskania) pary, pozostałej po tej stronie tłoka. <Przeciw + Prężność>

Przewidyprostokątna, ej, lm. e, × **Przewidyprostokątnia**, × **Hipotenusa** mat. bok trójkąta prostokątnego leżący naprzeciw kąta prostego: Kwadrat wystawiony na przewidyprostokątnej równa ś. sumie kwadratów wystawionych na przyprostokątnych. <Od Przewidyprostokątny>

× **Przewidyprostokątnia, i**, lm. e mat. p. **Przewidyprostokątna**.

Przewidyprostokątny mat. znajdujący ś. naprzeciw kąta prostego (w trójkącie): W trójkącie prostokątnym bok przeciwny prostemu kątowi zowie ś. linią przewidyprostokątną. Gawroń. Przewidyprostokątna linia, *hypotenusa*. Łs. <Przeciw + Przewidyprostokątny>

Przewidyprzewodzący anat.: × **Muskuł P. wielkiego palca** = mięsień przeciwstawiacz (*museulus opponens pollicis*). <Przeciw + Przewidyprzewodzący, od Przewidyprzewodzący>

Przewidyprzepuszczalność, i blm. rz. od **Przewidyprzepuszczalny**.

Przewidyprzepuszczalny zapobiegający przepuszczalności ciała. <Przeciw + Przewidyprzepuszczalny>

Przewidyprzewrotowy operujący ś. przewrotom politycznym a. społecznym, walczący przeciw nim: Ustawa przewidyprzewrotowa. <Przeciw + Przewidyprzewrotowy>

Przewidyprzodki, ów, blp. gór. przodki dwóch chodniczków w kierunkach przeciwnych dla spotkania ś. z sobą przewodzących, przeciworthy. <Przeciw + Przodek>

Przewidyprzymiotny lek. p. **Przewidykiłowy**. <Przeciw + Przymiotny>

× **Przewidyprzymiotowy** p. **Przewidykiłowy**. <Przeciw + Przymiotowy>

× **Przewidyprzrodzony** przeciwny przyrodzie, nie-naturalny, × przeciwnaturalny: Sposób P. <Przeciw + Przrodzony>

Przewidypruchlinny, Przewidypruchlinowy lek. przeciwny pruchlinie, zapobiegający jej, leczący ją (*antihydropsicus*). <Przeciw + Pruchlinny>

Przewidypruchlinowy p. **Przewidypruchlinny**. <Przeciw + Pruchlinowy>

Przewidyreformacja, i, lm. e **usiłowanie a. ruch w celu obalenia a. zwalczania reformacji**: Te listy podają bogaty przyczynek do politycznych i kościelnych dziejów przewidyreformacji. <Przeciw + Reformacja>

Przewidyreligijny przeciwny religji, zwalczający ją: Zerwał on z pozytywizmem wojującym i po grubijańsku przeciwnyreligijnym. Ken. <Przeciw + Religijny>

Przewidyrepublikański przeciwny republice: Walka będzie coraz trudniejsza dla opozycji przeciwnyrepublikańskiej. <Przeciw + Republikański>

Przewidyrewolucja, i, lm. e **zamach przeciwno re-**

wolucji, zwalczanie rewolucji środkami również rewolucyjnymi, ale do przeciwnych dążąciami celów, kontrrewolucja: Zamysła o wywołaniu przeciwnyrewolucji. <Przeciw + Rewolucja>

Przewidyrobaczkowy ruch kiszki, fizj. = **ruch wsteczny jelit**, × **ruch przeciwnyżowaty** (*motus antiperistalticus*). <Przeciw + Robaczkowy>

Przewidyrokoszowy zwracający ś. przeciwny rokoszowi, zwalczający go: Większość senatorów dopomogła do opracowania teorii przeciwnyrokoszowej. Remb. <Przeciw + Rokoszowy>

Przewidyrozwartokątna, ej, lm. e mat.: Linja P. = bok trójkąta leżący naprzeciw kąta rozwartego, × przeciwnyrozwartokątnia. <Przeciw + *Rozwartokąt (Rozwarty + Kąt)>

× **Przewidyrozwartokątnia, i**, lm. e p. **Przewidyrozwartokątna**. <p. Przewidyrozwartokątna>

Przewidyrownoległa, ej, lm. e **Linja prosta nazwana ś. przeciwnyrownoległą do boku BC trójkąta ABC, jeżeli jest tak nachylona do boków AB, AC tego trójkąta, jak prosta BC odpowiednio do boku AC**. <Przeciw + Równoległa>

× **Przewidyróźnik, a**, lm. i **osoba a. rzecz zupełnie odmienna, sprzeczność, przeciwność**: Albinos i murzyn są przeciwnyróźniki. <Przeciw + Różnik>

† **Przewidyróźność, i**, blm. **przeciwność, przeciwność, sprzeczność, kontrast**. <Przeciw + Różność>

Przewidyruchoy, u, lm. y **ruch przeciwny**: Indywidualna dążność każdego żywiołu, każdej siły przyrody do celu swego sprawia ruch i P., ciśnienie i odpór. Smoli. <Przeciw + Ruch>

Przewidyruchoy przeciwny ruchowi (zwłaszcza politycznemu), zwalczający go: Chcieliśmy z początku założyć jakieś towarzystwo polityczne przeciwnyruchoy. <Przeciw + Ruchowy>

Przewidyrumatyczny p. **Przewidygoścowy**. <Przeciw + Rumatyczny>

Przewidysemityzm, u, blm. **dążności, usposobienie wrogie dla Żydów, antysemityzm**: Związki hakatystyczne oraz nasiłani urzędniccy pruscy szczyli jednocześnie P., wywołując nienawiść wzajemną Polaków i Żydów w Poznańskim. <Przeciw + *Semityzm, od Semita>

Przewidyseenny lek a. środek, lek = **odganiający sen** (*anthypnoticus*). <Przeciw + Senny>

Przewidyskarpa, y, im. y **woj. ściana rowu fortelnego a. skańca od strony pola, ciągnąca ś. równoległe do skańcy**, † **wybieżka, kontraskarpa**: Założyłem w przeciwnyskarpię opuszczonej fleszy ganek główny. Koł. <Przeciw + Skarpa>

Przewidyskrawk, a, lm. i **anat. p. Przewidykozłek**. <Przeciw + Skrawk>

Przewidyskrawkowoobrąbkowy anat.: Mięsień P. ucha (*museulus antitragohelicinus*). <Przewidyskrawk + Obrąbkowy>

Przewidyskrawkowy przym. od **Przewidyskrawk** p. **Przedkątny**.

Przewidysojalistyczny przeciwny sojalizmowi, zwalczający go: Oplakane dzieje narodzin, krótkiego żywota i zgonu stowarzyszenia przeciwnysojalistycznego. <Przeciw + Sojalistyczny>

Przewidyspad, u, lm. y **gór. 1. część dodatkowa nad świedrem górniczym, wstrzymująca jego wpadnięcie w otwór świdrowy. 2. a. Spadochron przyrząd zabezpieczający od spadnięcia w razie pęknięcia lany przy spuszczeniu ś. do szybu**. <Przeciw + *Spad, do Śpaś>

Przeciwpadowy gór. przym. od **Przeciwpad**: Przyszrad P. = *spulochron*.

Przeciwpazmatyczny środek, lek. = *przeciw spazmom (kurczom) używany, przeciwkurezowy* (antispasmodicus). <Przeciw + Spazmatyczny>

Przeciwspekulacyjny *zwracający s. przeciw spekulacjom*: Reskrypcje przeciwspekulacyjne. <Przeciw + Spekulacyjny>

Przeciwspołeczny *wymierzony przeciw społeczeństwu*: Te indywidualne nie wkraczają w sferę czynów przeciwspołecznych. Kasz. Pierwiastkiem animującym jest tutaj zemsta: uczucie przeciwochrześcijańskie, przeciwspołeczne. <Przeciw + Społeczny>

× **Przeciwstać, oi, ał stać naprzeciw sobie, być sprzecznymi**: U kolebki własności i państwa samego przeciwoją sobie konieczność i swoboda. Oczap. <Przeciw + Stać>

× **Przeciwstawa, y**, btm. *to, co stawa przeciwno czemu, znosi co, antyteza*: Monopole miały swą przeciwestawę w szeregach s. pauperyzmie. Trep. <Przeciw + *Stawa, od Stawać>

Przeciwstawiacz, a, lm. e anat.: Mięsień P. palea wielkiego, × P. krzewkowy (musculus opponens pollicis). <Od Przeciwstawiać>

Przeciwstawiać, a, al i P. s. p. Przeciwstawić. <Przeciw + Stawiać>

Przeciwstawianie, a, btm., czynność cz. **Przeciwstawić**.

Przeciwstawianie się, a s., btm., czynność cz. **Przeciwstawić s.**

Przeciwstawić, i, il, × **Przeciwpostawić, nied. Przeciwstawić l. postawić kogo, co przeciw komu, czemu jako osobę a. rzecz sprzeczną; użyć ich do przeciwdziałania a. oporu**: P. kogo a. co komu a. czemu. P. kandydata kandydatowi strony przeciwej; pomysł pomysłowi; kierunek kierunkowi; teorię teorii. Przeciwstawiając sędziom koronnym sędziów przysięgłych — oczywista, w zakresie wyrokowania o istocie samego faktu—p. M. zaznacza, iż... P. s. *stać do przeciwności a. w sprzeczności; wystąpić do przeciwdziałania a. do oporu a. do walki*: P. komu, czemu. Prąd przeciwwstał s. prądowi. Siły nasze przeciwwstały s. siłom obcym. P. biedzie. <Przeciw + Stawić>

Przeciwstawienie, a, × **Przeciwstawienie l.** btm., czynność cz. **Przeciwstawić. 2. rzecz wprost przeciwna, zupełnie sprzeczna z czym, przeciwnieństwo, sprzeczność, antyteza**: Tego człowieka można nazwać przeciwwstawieniem tamtego. Ta myśl jest przeciwwstawieniem tamtej. 3. anat.: P. palców (oppositio digitorum), przeciw palcowi wielkiemu. 4. ref. *antyteza*: P. śmiałość, dosadne, trafne, sztuczne, naciągane, nienaturalne, przesadne.

Przeciwstawienie się, a s., btm., czynność cz. **Przeciwstawić s.**

× **Przeciwstawienie, a**, btm. p. **Przeciwstawienie**: Obszerna ta mowa budzi zainteresowanie, jako P. wszystkich głosów. <Od Przeciwstawiany>

Przeciwstawność, i, btm. rz. od **Przeciwstawiany**: P. dwu następujących po sobie dźwięków.

Przeciwstawny *naprzeciw czego postawiony, przeciwny, sprzeczny*: P., jak ogień do wody, jak dzień do nocy. Anat.: Zęby przeciwwstawne = *naprzeciw siebie stojące w szeregach*. <Przeciw + *Stawny, od Stawić>

Przeciwstopny p. Przeciwkostopy: Mieszkańców ziemi nogami do nas obróconych przeciwwstopny-

mi zowiemy. Hube. <Przeciw + Stopny, od Stopa>

× **Przeciwstopy p. Przeciwkostopy**. <Przeciw + *Stopy, od Stopa>

Przeciwstrząż, y, lm. e woj. *działa na przodzie narażnika a. półkiszycza*, × *śloniczoło*. <Przeciw + Straż>

Przeciwszkorbutowy środek, lek. = *używany, skuteczny, zalecany przeciw skorbutowi (gnilcowi), przeciwgnilcowy* (antiscorbuticus): Cytryna, znany środek P. <Przeciw + Szkorbutowy>

× **Przeciwszpara, y**, lm. y chir. *szpara a. szczelina powstała w czasie pękniętej naprzeciw miejsca urazu, szczelina z odbicia* (contrafissura). <Przeciw + Szpara>

Przeciwsłuzotokowy lek a. środek (remedium antiblennorrhagicum). <Przeciw + Słuzotokowy>

Przeciwsrodek, dka, lm. dki *środek, zabieg przeciwo czemu skuteczny, usuwający co*: Widok normalnego życia ludzkiego jest najlepszym przeciwsrodkiem na tego rodzaju fantasmagorie. Sienk. <Przeciw + Srodek>

Przeciwświerzbowy lek.: Lek a. środek P. = *przeciw świerzbowi skuteczny, odświeżający* (antiscabiosus s. antipsoriasis). <Przeciw + Świerzbowy>

Przeciwtorowy lek.: Przebieg choroby P. = *nieporządnny, beztorny, nieprawidłowy* (atypicus) <Przeciw + Torowy>

× **Przeciwtrucizna, y**, lm. y lek. *lek a. środek zapobiegający otruciu, odtrutka, przeciwtrutka, antydote* (antidotum). <Przeciw + Trucizna>

× **Przeciwtrujać** przys. od **Przeciwtrujać**: Silnie P. ma działać żółé samych węzów.

Przeciwtrujać *przeciwdziałający truciznie, ochraniający od otrucia*: Żółé ma własności przeciwwtrujać na jad węzów jadowitych. <Przeciw + Trujać, od Truć>

Przeciwtrutka, i, lm. i p. **Przeciwtrucizna**: Do najlepszych przeciwwtrutek należy potaż gryzący. Radzi jako przeciwwtrutki wodę bromową. <Przeciw + Trutka>

Przeciwtwórczy fizj. i patol. *przeszkadzający tworzeniu, wytwarzaniu s., rozrzedzający, wycieńczający* (antiplasticus). <Przeciw + Twórczy>

× **Przeciwustawny** *przeciwny ustawie, sprzeczny z prawem*: Postępowanie przeciwwustawne. Krok P. <Przeciw + Ustawny>

Przeciwustny zool. *naprzeciw ust położony*: Otwór wyrzutowy (którym woda wycieka z jamy pokarmowej gąbki) tworzy s. nanowo na biegunie przeciwwustnym. Nus. Iaboralny (aboralis). <Przeciw + Ustny>

Przeciwwaga, i, btm. *ciężar, służący do równowagi w celu zyskania na sile; ciężar do równoważenia ciężaru drugiego; odejście, kontrawaga*. Przen.: *rzecz przeciwdziałająca, równoważąca, osłabiająca znaczenie innej, przeciwważnik*: Czyn ten był przeciwwagą tamtego. Użyć czego dla przeciwwagi złemu. <Przeciw + Waga>

Przeciwważenie, a, btm., czynność cz. **Przeciwważyć**: Dla przeciwważenia tej niechęci. Rzew.

Przeciwważnik, a, lm. i p. **Przeciwwaga**: Pięknosć kobiety stanowi P. jej ubóstwa. <Przeciw + *Ważnik, od Ważny>

Przeciwważyć, y, *yl osłabiać, neutralizować wagę rzeczy przeciwniej*: Wpływy Mohamed-paszy przeciwważonemi były przez inne, potężniejsze. Jeż. <Przeciw + Ważyć>

Przeciwwąglkowy wet. p. Przeciwwąglkowy. <Przeciw + Wąglkowy>

Przeciwwchodowy znajdujący s. naprzeciw wchodu, wejścia: Przeciwwchodowa ściana meczetu powinna być prostopadła do linii najprostszej, przeprowadzonej z Kaaby. St. wil. <Przeciw + Wchodowy>

× **Przeciwwężowaty p. Przeciwozbaczkowy.** <Przeciw + Wężowaty>

Przeciwwiatrowy gór. przeciw wiatrowi zwrócony: Całka przeciwwiatrowa a. gichtowa w piecu fryszerskim, po której gęsi surowiznowe wsuwają do topienia w ognisku. Łab. Kamienie przeciwwiatrowe, wiatraki, w zaprawie kamiennej pieca wielkiego, leżą na bocznicach, naprzeciw kamieni wiatrowych. Łab. Strona (zaprawy wielkiego pieca) przeciwwiatrowa, w piecu o jednej formie, przeciwna formowej. Łab. <Przeciw + Wiatrowy>

Przeciwwilgociowy przeciwny a. zapobiegający wilgoci a. od niej chroniący: Warstwa przeciwwilgociowa. <Przeciw + Wilgociowy>

Przeciwwskazanie, a, lm. a lek. przyczyna w stanie chorego, nie dopuszczająca stosowania leków pewnych lub sposobów leczenia, × **przeciwwskazanka,** × **przeciwwskazówka,** × **przekaza** (contraindicatio). <Przeciw + Wskazanie>

× **Przeciwwskazanka, i, lm. i p. Przeciwwskazanie.** <Przeciw + *Wskazanka, od Wskazać>

Przeciwwskazany lek.: Lek, środek lub zabieg P. = *nie dopuszczony z powodu stanu chorego* (contradictus). <Przeciw + Wskazany, od Wskazać>

× **Przeciwwskazówka, i, lm. i p. Przeciwwskazanie.** <Przeciw + Wskazówka>

Przeciwwychodzący przeciwiący s. wychodztwu, skierowany przeciw wychodztwu: Materiał agitacyjny P. <Przeciw + Wychodzący>

! **Przeciwyyciąg, u, lm. i p. Przeciwyyciąg.** <Przeciw + Wyciąg>

Przeciwyymiotny lek.: Lek a. środek P. = *postrzymujący, usuwający wymioty,* × **odwymiotny** (antemeticus). <Przeciw + Wymiotny>

Przeciwwzbudzenie, a, blm. (twornika n. p. w prądnicach) = *zjawisko wzbudzania magnetyzmu przez sam prąd zmiennej w tworniku.* <Przeciw + Wzbudzenie>

× **Przeciwwzagięcie, a, lm. a anat. grobelka uszna** (anthelex). <Przeciw + Zagięcie>

Przeciwwzakazny lek. stosowany, przeciwny zakazaniu, ochraniający od niego. <Przeciw + Zakazanie>

Przeciwwzapalny lek. pomocny przeciw zapaleniu, przeciwny zapaleniu (antiphlogisticus). <Przeciw + Zapalny>

Przeciwwzarazkowy przeciw zarazkom działający, przeciwny, lantyseptyczny (antisepticus). <Przeciw + Zarazkowy>

× **Przeciwwzwanie, a, lm. a zdanie przeciwnie, przeciwiące s. zdaniu innemu:** Jak wiemy, każde zdanie, osobiście kobiece, ma P. Dierz. <Przeciw + Zwanie>

Przeciwwzdrowoty przeciwny zdrowotności, zdrowiu publicznemu: Czynniki przeciwwzdrowotne roją s. w obecnych warunkach życia ludzkiego. <Przeciw + Zdrowoty>

! **Przeciwwzimnicowy p. Przeciwwzimniczy.** <Przeciw + Zimnicowy>

Przeciwwzimniczy, !Przeciwwzimnicowy lek.: Lek

a. środek P. = *usuwający zimnicę* (antifebrilis, febrifugus). <Przeciw + Zimniczy, od Zimnica>

Przeciwozłotowy lek. leczący żółty, czyli skrofule (antiserofulosus). <Przeciw + Złotowy>

× **Przeciwozrokowy p. Przeciwokresowy.** <Przeciw + Zrok>

Przeciwwzicie, a, lm. a liny = sposób skręcania liny przeciwwziewej. <Przeciw + *Zwicie, od Zwić>

Przeciwwzity zwity w dwóch kierunkach odwrótnych: Lina przeciwwzita skręca s. w prawo z poszczególnych skrętek lewozwoitych, lub na odwrót. <Przeciw + Zwity, od Zwić>

Przeciwwzbraczy działający przeciw żebrakom a. żebraniu: Towarzystwo przeciwwzbracze. <Przeciw + Zbraczy>

Przeciwwzydowski wymierzony przeciw Żydom, nieprzyjazny Żydom, występujący przeciw nim, antysemitcki: Dziennik P. <Przeciw + Żydowski>

[**Przecknąć, nie, ną]** p. niżej: W tym rozruchu, jakoby ze snu przecknąwszy, rzecze... Żebr. Dopiero pod lasem przecknął na dobre i wstrzymał konia. Reym. Jął zajądnie szczekać i targać za kapotę, aż przecknął. Reym. P. s., [**Przecknąć, Przecknąć, Przecknąć s.,** nied. [**Przecknąć s., Przecknąć, Przecknąć s.**] **ocknąć s., przebudzić s., zbudzić s., obudzić s., przecucić s.** Przen.: **Przecknijcie s., groby, a z siebie nam świadki wypuście.** Gd. Cały świat przecknął z martwego śpiku. Reym. Pan na ten czas przecknął. Chęłch. Świat ozwierał ciężko mgławicami zasnucone oczy, poruchiwał s. ździebko, przecknął zwolna, ale jeszcze s. lenił w słodkim, odpozywającym dośpiku. Reym. <Prze + Cknąć, C/CK/CT/CŪT>

× **Przecknienie, a, blm. p. Przecknięcie s.:** Śpi widzę dobrze; uważaj pilnie momentu przecknienia jego. L.

× **Przecknięcie się, a s., blm., Przecknienie** czynność cz. **Przecknąć s.**

Przeclapać, pie, pał przeclając: Ilu wyrobników przeclapie środkiem ulicy. Kon. <Prze + Clapać>

Przeclapanie, a, blm., czynność cz. Przeclapać. [**Przeclapać, nie, ną]** i P. s.] p. **Przecknąć.** <Przecl(k)nąć>

[**Przeclanie, a, blm.]** czynność cz. **Przeclanie.** [**Przeclanie się, a s., blm.]** czynność cz. **Przeclanie s.**

Przecucenie, a, blm., czynność cz. Przecucić i Przecucić s.

Przecucenie się, a s., blm., czynność cz. Przecucić s.

Przecuchnąć, nie, ną] l. **prześmiarlnąć, przejść nawskroś smrodem:** P. chlorkiem, karbolem, tytunem. 2. †P. **przesłać cuchnąć, śmierdzić, stracić niemily zapach:** P. z czego. †3. **przeschnąć, ociec:** Oman ziele gdy odwarzą, wykładają go na chusty, żeby przecuchnął z zbytniej wilgotności wodnistej. Syr. <Prze + Cuchnąć>

Przecuchnięcie, a, blm., czynność cz. Przecuchnąć.

Przecucić, i, il przebudzić, ocucić, obudzić: Słońce za chwilę powróci, ze snu szczęśliwych przecuci. Książ. [Dziewięć przecuciło zwyczaju swojego, widzi myśliwecka]. Kolb. P. s. **przebudzić s., ocucić s., obudzić s., ocknąć s., przecknąć s.:** Gdy mu zbudził nocy jednej mieszek chciał ukraść, przecucił s. Bud. B. <Prze + Cucić>

Przecudaczenie, a, bfm., czynność cz. Przecudaczyć.

Przecudaczyć, y, ył, × Przecudować I. *spędzić czas na cudaczeniu, dziwactwie:* Całą młodość swą przecudaczył. 2. *zmarnować co przez postępowanie cudaczne, niedorzeczne, niemądre:* Dziwak ten w lat kilka przecudaczył odziedziczony po ojcu majątek. <Prze + Cudaczyć>

Przecudnie przys. od Przecudny: Róże kwitną P. Ta panna tańczy P. Przecudnieby było, gdyby ją tu można było sprowadzić.

Przecudny, Przecudowny *przepiękny, cudowny, czarowny, czarujący, przesłizny, zachwycający, przedziwny:* Dwóch młodzieńców przecudnej urody. Niem. <Prze + Cudny>

× **Przecudować, uje, ował p. Przecudaczyć.** <Prze + Cudować>

× **Przecudowanie, a, bfm., czynność cz. Przecudować.**

× **Przecudo, a, Im. a rzecz przecudna, cud nad cudami:** Śmiałi ś. i marzyli o sobie przecuda. Ork. <Prze + Cudo>

Przecudownie przys. od przym. Przecudowny.

Przecudowny I. *szeroko cudami słynący, cudami wstawiony:* Obraz P. Matki Boskiej Częstochowskiej, Ostrobramskiej. 2. p. **Przecudny:** We Pan masz zdrowie przecudowne. L. <Prze + Cudowny>

× **Przecudzoziemczenie, a, bfm., czynność cz. Przecudzoziemczyć.**

× **Przecudzoziemczyć, y, ył kogo a. co = przerobić na cudzoziemski, na cudzoziemca:** Pobyt długoletni na obczyźnie przecudzoziemczył go zupełnie. <Prze + Cudzoziemczyć>

Przecukrować, uje, ował p. Przecukrzyć. <Prze + Cukrować>

Przecukrowanie, a, bfm., czynność cz. Przecukrować.

Przecukrowywać, uje, ywał p. Przecukrzyć. <Od Przecukrować>

Przecukrowywanie, a, bfm., czynność cz. Przecukrowywać.

× **Przecukrzeć, eje, ał zcukrować, zcukrować ś., zamienić ś. na cukier, przejść nim nawskroś:** Mączka przecukrzała wskutek działania śliny. Owoce, zbyt długo smażone, przecukrzały. <Prze + Cukrzeć>

Przecukrzanie, a, bfm. I. czynność cz. Przecukrzanie. 2. czynność cz. Przecukrzyć.

Przecukrzyć, y, ył, Przecukrować, nied. Przecukrowywać I. *przesadzić w cukrowaniu, przesłodzić cukrem:* Kucharz przecukrzył naleśniki. Przen.: Jan przemówienie swoje przecukrzył (= wyraził je zbyt słodko). 2. *przemienić na cukier:* Ślina przecukrzyła mączkę. <Prze + Cukrzyć>

* **Przecwał w wyrażeniu: Na P. = wielkim cwałem a. galopem, na łeb na szyję:** Śpieszno jechał na P. Bardz. <Prze + Cwał>

Przecwałować, uje, ował I. przejechać w cwał: Jak wieher przecwałował od wsi do wsi. 2. *przejechać (pewien czas) na cwałowaniu:* P. godzinę. <Prze + Cwałować>

Przecwałowanie, a, bfm., czynność cz. Przecwałować.

[Przeci] p. Przecie.

[Przeciyc, tnie, cia] p. Przeciąć.

[Przeciyc] p. Przecie.

Przeciyczyć, uje, ował *przepisać znakami umówionymi (cyframi):* P. depeszę tajną. <Prze + Cyfrować>

Przeciycywanie, a, bfm., czynność cz. Przeciycywać.

Przeciycanie, i, il I. po cygańsku przeszechrować, przeżyłmarzyć, przehandlować nieuczciwie, przeuczajendować: Strach i żal w serce Judasza rani, żal, że marnie takiego pana przeciycani. Pot. Toś nie chciał wolności P. złotej, acz to kupca znalazło. Pot. 2. [P. ś.] *przesadzić w cyganieniu, przelgać ś., nakłamać zanadto widocznie i bezczelnie.* <Prze + Cyganie>

Przeciycanie, a, bfm., czynność cz. Przeciycanie.

[Przeciycać, a, ał i P. ś.] p. Przeciycnąć. <Prze + Cykać, C/CK/CT/CYK/ĆUT>

[Przeciycanie, a, bfm.] czynność cz. Przeciycać.

[Przeciycanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Przeciycać ś.

Przeciycynować, uje, ował org. cyklizując, zbyt zedrzyć (blachę). <Prze + Cyklinować>

Przeciycynowanie, a, bfm., czynność cz. Przeciycynować.

[Przeciycynąć się, knie ś., knął ś.] p. Przeciycnąć. <Prze + Cyknąć ś., C/CK/CT/CYK/ĆUT>

[Przeciycynięcie się, a ś., bfm.] czynność cz. Przeciycynąć ś.

[Przeciycynę] *przećie-ś.*

[Przeciycynąć się, a ś., ał ś.] p. Przeciycnąć: Spać nie może, ino się przeciycyna. Kolb. <Prze + Cykać ś., C-N/CYN/C/CK/CT>

[Przeciycynanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Przeciycynąć ś.

Przeciycynować, uje, ował powlec nanowo rzecz jaką cyukiem. <Prze + Cynkować>

Przeciycynowanie, a, bfm., czynność cz. Przeciycynować.

[Przeciycynąć se, a se, ał se] p. Sprzeciwić ś.

[Przeciycynanie se, a se, bfm.] czynność cz. Przeciycynąć se.

Przeciycynizować, uje, ował, nied. Przeciycynizowywać *zanadto ucynwilizować; cynwilizując przesadzić:* Przejawy niespokojnego i nieszczęśliwego ducha przeciycynizowanej ludzkości. Choiń. Prowinieje, w których mniej wychowywano, mniej przeciycynizowywano. Krasz. Przeciycynizowany wiek dzisiejszy. My, przeciycynizowani handlarze sere i uczuće, nie rozumiemy tego rodzaju oddania ś., jego siły i energii. Sew. P. ś. *pójść za daleko w cynwilizacji.* <Prze + Cywilizować>

Przeciycynizowanie, a, bfm. I. czynność cz. Przeciycynizować. 2. czynność cz. Przeciycynizować ś.: Zanik moralnych instynktów, wywołany przeciycynizowaniem jednostek. Bog. W.

Przeciycynizowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przeciycynizować ś.

Przeciycynizowywać, uje, ywał i P. ś. p. Przeciycynizować.

Przeciycynizowywanie, a, bfm., czynność cz. Przeciycynizowywać.

Przeciycynizowywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przeciycynizowywać ś.

† **Przeciyc [Przeciyc] sp. I. + prze co, przez co, dla czego, czemu, z jakiego powodu, za co, po co, w jakim celu:** P. ś. jest Sara śmiada? B. Sz. Przeciyc to uczynił? B. Sz. Przeciyc uciekł? B. Sz. P. tak bezpieczny, pilnie go pytali. Er. P. przestępujacie przykazania boże? B. Sz. Niemasz żadnej przyczyny, przeciycy go słusznie cudzołożnikiem nazywać miano. Kucz. W prawie naszym, nie wiem, co widziś takiego, przeciycy ś. tobie podobać nie miało. Górn. Przeciyczesz nam tak uczynił? Skar. P. myślicie złe rzeczy w sercach waszych? Skar. P. mi, niestety, zasypujesz

oczy? Papr. O nędzni ludzie szaleni, P. was rozum nie odmieni? M. Koch. P. nie powiesz, czemuś tak smętną myśl nastroił? Rej. Przeczcie nie woleć raczej znacznie przed wszystkimi popisać ś. dzielnością? Kochan. Nie mam P. ganić starości, bo zawsze w niej nabywam od czasu mądrości. Prot. Przeczecie dziś tak smętni? B. B. Mam P. pana miłować, który z łaski swojej raczył usłyszeć głos prośby mojej. Kochan. Wiesz, przeczem przyszedł do ciebie? Bud. Nie masz P., gościu, zdez nad nami tracić. Kochan. Ale i siła innych przyczyn jest, przeczby tak lepiej. Górn. P. nam zabrano naszą umiłowaną? Sienk. Nie P. = *nie dla czego innego*. Wilk nie P. inszego ś. między owce ciśnie, jedno aby szarpał. Wuj. Przylnie do ciebie, ni P. aby ś. jedno namówił. L. Ni P., ni zacz = *nie wiedzieć skąd, a. za co, nie wiadomo dlaczo, bez przyczyny słusznej, ni stał ni zował*. Padli w onej bitwie ni P. ni zacz. Birk. Bez żadnego prawa, bez skargi, bez dowodu i odvodu, ni P., ni zacz kazał mu głowę uciąć. Gwag. Boże, otwórz tym oczy, którzy ni P. ni zacz enoty odbieją. Opal. W rękę była wygrana, ni P. ni zacz, ali dobrowolnieście pod miecz sżyje swoje dali. Pot. <Prze + Cz, CZ/C>

1. [Przec, a, lm. e] *zagon poprzeczny, łączący wszystkie inne*. <PRZEK/PRZECZ>

2. [Przec] *przyi. przez.*

*Przec przys. w wyrażeniu: †W P. = *wpoprzek, napoprzek*: W P. na dwoje staj od morza do morza drogę zagradza. Chr. <PRZEK / PRZECZ>

Przecza, y, lm. e l. †P. *sprzeczką, spór, waśń, zatarg, przeciwieństwo, sprzeczność*: Bo ś. to wszystkim zdały niepodobne rzeczy, ażebyśmy kiedy z Turki do takowej przeczy ośmielić ś. wazyli. Pot. Zawsze w przeczy natura i fortuna sobie. Pot. 2. [P.] p. *Przeczak*. <PRZEK / PRZECZ>

†Przeczać się, a ś., ał ś. p. *Sprzeczać ś.*: Nie chcę ja ś. z tobą P. Jak. W. Dałem ś. na rozsądek jego, gdy ś. służący o co ze mną przeczali. Leop.

[Przeczak, a, lm. i] l. a. [Przyczak, Przeczca] *działek poprzeczny pła, zagon poprzeczny*. 2. fl. *wiatr z boku (wpoprzek) bijący, wiatr przeczny*: P. barkę skantował. <PRZEK/PRZECZ>

†Przeczenie się, a ś., blm., czynność cz. *Przeczać ś.*

Przeczarować, uje, ował, nied. *Przeczarowywać czarami przemienić, czarodziejskim sposobem przerobić*: P. co w co. Co wyśpiewa, to mu ręce przeczarowują w żywe barwy. Kon. On swym pędzlem przeczaruje parlatorjum nagie ściany. Kon. <Prze + Czarować>

Przeczarowanie, a, blm., czynność cz. *Przeczarować*.

Przeczarowywać, uje, ywał p. *Przeczarować*.

Przeczarowywanie, a, blm., czynność cz. *Przeczarowywać*.

[Przeczasiały] im. od *Przeczasić*: Są w tej komedji sceny trochę przeczasiała. <Od Przeczasić>

[Przeczasić, eje, ał] l. *spóźnić ś., przejść swój czas, minąć; zestarzyć ś.*: To jeszcze nie przeczasiało. Kolb. *Przeczasiało = za późno, już nie czas*. *Przeczasiało komu = przeszedł dla niego czas młodości*: Jeszcze jej nie przeczasiało, ma lat 20. Kolb. <Prze + *Czasieć, od Czas>

[Przeczasienie, a, blm.] *czynność cz. Przeczasić*.

× *Przeczasaować, uje, ował gram. odmienić czasownik przez wszystkie czasy gramatyczne*: Z trudem przeczasaował słowo zadane. <Prze + Czasować>

× *Przeczaszowanie, a, blm., czynność cz. Przeczasaować*.

Przeczatawać, uje, ował *przepędzić jakiś czas na czatach*: Przeszło pół wieku z bronią w garści przeczatawał na kresach. Rol. <Prze + Czatawać>

Przeczatowanie, a, blm., czynność cz. *Przeczatawać*.

Przecząco przys. *w sposób przeczający, przeczając*: P. kręcił głową. Odpowiedział P.

Przeczający l. im. od *Przeczyć*. 2. a. × *Przeczny* przym. *zaprzeczający, wyrażający przeczenie, negatywny*: Wyraz P. Głos P. Przysłówek, zaimek P. Zdanie przeczające. Liczby przeczające. Jak. J. (=ujemne). Ilości, poprzedzone znakiem +, są twierdzące, *positivae*; ilości zaś, poprzedzone znakiem —, są przeczające, *negativae*. Jak. J.

1. †Przeczoić, zcoi, zcoił, p. *Przeczytać*: Kto chce zrozumieć tę rozprawę, musi P. pierwszą. Rej. Poety z wielką pilnością trzeba żebyś przeczoił i zwartował. Górn. <Prze + Czei = Czytać>

2. †Przeczoić, i, ii *część komu należytą wyrazić, uczcić go*. <Prze + Czei, od Cześć>

†Przeczehrać, a, ał *nieco poczechrać*: Czupryny im przeczehrano. Głl. <Prze + Czehrać>

†Przeczehranie, a, blm., czynność cz. *Przeczehrać*.

Przeczekać, a, ał, nied. *Przeczekiwać l. czekając przebyć, przepędzić, przeżyć pewien czas*: P. dwie godziny, cały tydzień, wiosnę, trzy lata. Tak i ja przeczekałem wiek cały. Jel. 2. kogo = *przemóc go w czekaniu*: P. mniej cierpliwego przeciwnika. P. co = *poczekać, aż przejdzie, przeminie*: Samotny w rezydencji swojej przeczekiwał burzę. Rol. 3. †P. *doczekać ś.*: Już jawne znaki ukazuje srogości swojej, gdyż nie może P. nawrócenia jego. Rej. P. ś. *przerachować ś. czekając, naczekać ś. długo a napróżno*: Ujrzała, że ś. przeczekała, i że upadła nadzieja jej. Bud. <Prze + Czekać>

Przeczekałny do *przeczekania przeznaczony*: Tor P. jest torem, na którym pociąg kolei żelaznej czeka na to, żeby go inny pociąg wyprzedził. <Prze + *Czekałny, od Czekać>

Przeczekanie, a, blm., czynność cz. *Przeczekać*.

Przeczekanie się, a ś., blm., czynność cz. *Przeczekać ś.*

Przeczekiwać, uje, iwał i P. ś. p. *Przeczekać*. *Przeczekiwanie, a, blm., czynność cz. Przeczekiwać*.

Przeczekiwanie się, a ś., blm., czynność cz. *Przeczekiwać ś.*

Przecenie, a l. blm., czynność cz. *Przeczyć*.

2. lm. a *myśl przeczająca, pojęcie przeczające, zdanie przeczające, wyraz przeczający, negacja*: Wszelkie zdanie jest twierdzeniem lub przeczeniem. P. gołosłowne, niesłuszne, nieuzasadnione, umotywowane. Po dodaniu przeczenia „nie“ do czasownika dopełnienie zmienia swój przypadek.

†Przecenie się, a ś., blm., czynność cz. *Przeczyć ś.*

Przeczepiać, pia, piał p. *Przeczepić*.

Przeczepianie, a, blm., czynność cz. *Przeczepiać*.

Przeczepić, i, ii, nied. *Przeczepiać rzecz uczeptoną w jednym miejscu przenieść dla przyczepienia*

jej w innym. Przeczepię pnaęc ś. łodygi powoju. <Prze + Czepić>

Przeczeplenie, a, bhm., czynność cz. **Przeczeplić**: P. koronek na sukni czasu niewiele jej zabrało.

Przeczernić, i, il I. *nanoskroś uczernić*: P. płótno, suknię. 2. *przesadzić w czernieniu, za bardzo uczernić a. poczernić*. <Prze + Czernić>

Przeczernić, eje, ał *przesłonić ś. czarnym kolorem*: Już przeczerzniały... w oczach okręty. Ml. <Prze + Czernić>

Przeczerzenie, a, bhm. I. czynność cz. **Przeczerzić**. 2. czynność cz. **Przeczernić**.

× **Przeczerp**, u, lm. y *rzeecz bardzo wyczerpana, umniejszona*. Sł. wil. <Prze + *Czerp, do Czernić>

Przeczerpać, pie, pał *przebrać czerpiąc, zupełnie wyczerpać*: P. wodę ze studni. <Prze + Czernić>

Przeczerpanie, a, bhm., czynność cz. **Przeczerpać**.

Przeczesać, sze, sał, nied. **Przeczesywać**, † **Przeczesować** I. *przeciągnąć grzebieniem, poczesać jako tako*. 2. *powtórnie a. inaczej uczesać, przemienić uczesanie*. P. ś. I. *poczesać ś. jako tako*. 2. *uczesać ś. nanowo*: Ależ trzeba ci będzie P. ś. inaczej. Bał. Fryzura przeczesywana co kilka dni na inny sposób. Bał. <Prze + Czesać>

Przeczesanie, a, bhm., czynność cz. **Przeczesać**.

Przeczesanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przeczesać** ś.

† **Przeczesować**, uje, ował i P. ś. p. **Przeczesać**: Szczotką głowę P. Syr.

† **Przeczesowanie**, a, bhm., czynność cz. **Przeczesować**.

† **Przeczesowanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Przeczesować** ś.

† **Przeczesować**, uje, ował p. **Przeczesztować**. <Prze + Czestować>

† **Przeczesztowanie**, a, bhm., czynność cz. **Przeczesztować**.

Przeczesywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przeczesać**.

Przeczesywanie, a, bhm., czynność cz. **Przeczesywać**.

Przeczesywanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przeczesywać** ś.

Przeciż czas przeszły od **Przeciżyć**, *przeciżył*. B. Sz. <Prze + Czetił, od † Cześć>

Przeciżstować, uje, ował, † **Przeciżstować** *przepuścić na czestowaniu*: **Przeciżstował** substancją swoją. Troc. <Prze + Czestować>

Przeciżstowanie, a, bhm., czynność cz. **Przeciżstować**.

Przeczek, i, lm. i I. † P. p. **Sprzeczek**: Wy słuchacie (jabła bez przeczki; i owszem, słuchajcie go. Tworz. 2. gór. *dwie krótkie krolawie, składające wieniec obudowy*. 3. [P.] = a) a. [**Przék**, **Przed**, **Przyśnica**] *część gruntu zorana poprzecznie*. b) *orka w poprzek*. c) *pole na spalku góry zorane w poprzek*. d) *kawałek roli, na którym zagony biegną w kierunku szerokości gruntu (przeciwieństwo do stajania, gdzie zagony ciągną ś. w kierunku długości gruntu)*. e) a. [**Przék**] *brzoza poprzeczna w roli do odprowadzenia wody*. f) w użyciu końskiej: *Uzda ma dwie główne części: przeczkę i wodze*. g) *roślina skrzyp (equisetum)*. <PRZÉK/PRZECZ>

Przeciwiwie przys. od **Przeciwiwy**.

Przeciwiłość, i I. bhm. *skłonność do sprzecznania ś., duch przeciwieństwa*. 2. † P., lm. i *spór, sprzecznka, †przecha, †przechnka, †prza*: Po długich przeciwiłościach na ostatek król różnicę rozstrzygnął. Błaż.

Przeciwiwy, † **Przeciwny** *lubiący sprzeczać ś., skłonny do sprzecznania ś., sprzeczn, niezgodny, przeciwny*: Człowiek, umysł P. Usposobienie przeciwiwe. Słowom twym są przeciwiwi. K. G.

Przeciwniak, a, lm. i gór. *stempel przy ścianach chodnika na krzyż umocowany*. <Od Przeczn>

Przecznica, y, lm. e, [**Przesnica**] I. *droga, ścieżka a. ulica poprzeczna, ciągnąca ś. w poprzek ulicy głównej*: P. niecała a. ślepa. Którędy jeno miał przejeżdżać, ulice ohegłożone, majem zielonym napełnione przecznice. Paszk. Prowadzą ją z muzyką wszędzie po przecznicach. Paszk. 2. *miedza poprzeczna w polu a. rów poprzeczny przez zagony*. 3. *ramię poprzeczne krzyża*: Dwa modrzewiowe, o podwójnych przecznicach krzyże. 4. [P.] *niewiasta spreczna, lubiąca ś. sprzeczać, przekorna*. 5. × P. *pojęcie sprzeczące, przeczenie, zaprzeczenie*, × *przecznik, negacja, antyteza*: Noc światła P. Sł. wil. 6. anat.: × P. *brzuchowa = przepona (diaphragma)*. 7. gór. *chodnik, łączący dwa równoległe do siebie chodniki, a idący do nich prostopadle a. skośnie*. <Od Przeczn>

Przecznicowy przym. od **Przecznica**. Gór.: **Przecznicowy** całokształt odbudowy kopalni. Łab.

† **Przecznie** przys. od **Przeciwny**: Jeśli kto w oczy P. bywa raniony, iż ś. rana włosami nie zakrywa, a stądby sprosnej blizny na twarzy dostał, tedy ta sprośność bywa oszacowana 12 grzywien. P. chel.

Przecznik, a, I. × P. lm. i *pojęcie sprzeczące, przeczenie; antyteza*. 2. lm. *cy ten, co ś. lubi sprzeczać, d rzekora, przeciwyiciel*: Przeciw tym niegodziwym przeciwnikom bóstwa Chrystusa Pana. Rzew. 3. lm. i *balka poprzeczna*. <Przeciwn>

[**Przeczn**] przys. od **Przeciwny** *przecionie, przekornie, na przekór, na złość*: On robi P.

† **Przecznomiar**, u, lm. y mat. *średnica a. przekątna*: P., linja w cyrkule (koło) przez centrum najdłuższa i linja djagonalna. Troc. <Przeciwny + *Miar, od Miara>

† **Przecznokąt**, a, lm. y mat. *linja przekątna*. Troc. <Przeciwny + Kąt>

† **Przecznokątnie** przys. od **Przecznokątny**, *przeciwkątnie, naprzeciw kąta*: P., djagonalnie, między przeciwnymi anułami (kątnami) w figurach wielościennych. Troc.

† **Przecznokątny** *naprzeciw kąta leżący*: Linja przecznokątna = *przekątna*, † *djagonalna*, × *przeciwkątna*, × *narożna*, × *węgielna*. <Przeciwny + Kątny>

† **Przecznosieczny** bot.: **Przecznosieczne** liście, *pinnatifidum folium*, dzieli ś. na różne kłapki poprzecznymi wycięciami podzielone. I. <Przeciwny + Sieczny>

† **Przeciwność**, i, lm. i rz. od **Przeciwny**; † **Przeciwność** *sprzecznność, przeciwianie ś., przekora*.

Przeciwny I. † P. p. **Przeciwny**: Anna Jagiellonka, nie chcąc być przeciwną wolej bożej i wolej ich, pozwoliła. Biel. M. Gdzieby widziała ojca sobie przeciwnego, że ś. zaklinała... żyć w panieństwie do śmierci. P. Koel. Wszyscy rzecz bogowie przyjęli i nie był nikt P. jego mowie. Zebr. Znosili mandaty swoje, będąc przeciwni w każdej mierze. K. G. Tak przeciwnego nie widziałem człowieka. Troc. P. ceremonjom. Trz. Trudności wszystkie uprzętały, które mu ś. w tej rzeczy miały przeciwe stawić. Wys. 2.

† P. *poprzeczny, wpoprzek idący*: Przezną isé drogą. Troc. Przezną rana. P. cheł. 3. fl.: Wiatr P. = *wiatr bocny, przeczak*. 4. gór.: P. ort = *chodnik krzyżowy z podszybia wyprowadzony*. 5. mat. × Ilości przeczne, *prze czące* = *ilości ujemne*. 6. praw. *podlegający sporowi, sporny*: Majętność przeczna. Troc. <PRZEK/PRZECZ>

Przezołgać, a, ał *przepędzić, przeżyć* *pe-wien czas na czolganiiu* ś. Przen.: *przeżyć w dzieciństwie*: Ledwie przezołgał od kolebki kilka lat. Magn. P. ś., **Przezołgać** ś. *czolgać* ś. *przesunąć* ś.; *przepelznąć*: Przezołgało ś. dziecko przez pokój. Zmija przezołgała ś. wpoprzek drogi. Raz po raz przezołgał ś. zwolna żelazny wąż pociągu. Przybysz. <Prze + Czolgać>

Przezołganie, a, blm., czynność cz. **Przezołgać**.

Przezołganie się, a, s., blm., czynność cz. **Przezołgać** ś.

Przezołgnać ś., nie ś., nał ś. p. **Przezołgać**. **Przezołgnięcie się, a, s., blm.**, czynność cz. **Przezołgnać** ś.

Przezos, u, lm. y *chir. otarcie, starcie, zbrapanie skóry, !ekskorjacja* (excoriatio): Wódka ta starcie albo przecosy wstydlivych członków obojej płci goi. Syr. Miałem wtenczas P. na nodze, który mnie trochę dolegał. Mat. <Prze + *Czos, od Czosać>

Przezucie, a l. blm., czynność cz. **Przezucić**. 2. lm. **a** *uczucie ostrzegające o tym, co ma nastąpić*: P. jest przejrzenie a. imaginacja, przypadkiem uiszczona. Boh. J. Mam jakieś niedobre P. P. mi mówi, że tak ś. stanie. Czego umysł nie zdoła przewidzieć, to P. przepowie; przezucia są więcej udziałem kobiet, przewidywanie mężczyzn. Brodz. I nie zawiodło P. żaloby! umarło (dziecko) z takiej, jak tamte, choroby. Słow. Są w człowieku takie przezucia, takie nieokreślone myśli, które tylko dźwięk bezsłowny wyrazić potrafi. Witk. P. groźne piersi uciskało. Krasz. Nie zawsze P. wieszczę wstrząsa sercem. Krasz. Bliżkiej śmierci mam P. Mick. Ogarnęło Litwinów z wiosny stołcem jakieś dziwne P., jak przed świata końcem. Mick. Głos przezucić bardzo głośno gada trzykrotnym głosem: biada! biada! biada! Słow. (Mistrz) przejął wszystkich dreszczem i wesołość pomieszał przezuciem złowieszczym. Mick. <Prze(d) + Czucie>

Przezuoiowy *przym. od Przezucie*: Serce drgało mi zawsze tajemną, jakąś przezuciową tęsknotą. Psm. Była to istota nawskroś przezuciowa. Deo. (= *miewająca przezucia*).

Przezuc, uje, uł, nied. **Przezuczać** *uczuciem przewidzieć, odgadnąć sercem; rub. przewać, zwąchać co naprzód*: Ten człowiek przezuczał nieszczęście swoje. Boh. Jakież nieszczęście przezucuwam. Troc. Serce rozrzewnia ś., zapala, przezuczuwa: ale ś. nie domyśla. Śniad. Wehodzimy w dziedzinę nową, zupełnie czytelnikowi nieznaną, której głębokości i rozmiarów on nie przezuczuwa. Ziem. Tkliwość przezuczuwa, bystrość rozumu przewiduje. Brodz. Przezuczył nieszczęście, które nań spaść miało. On przezuczył, że marzoniom da kiedyś wyrazy. Słow. Lilja wodna może P. burzę, kwiat czuje — ona miała czucie kwiatu. Słow. <Prze(d) + Czuc>

† **Przezuc, uje, uł p.** **Przezuczać**: Pasterze na dworze noc całą tę przezucują. Tw. Bezsenną noc na baśniach wojennych przezucują. Bardz. Na podsłuchach całą noc przezucuje. Bardz. <Prze + Czuc>

Przezuczać, a, ał p. **Przezuculić**.

Przezucianie, a, blm., czynność cz. **Przezuculać**. **Przezuczenie, a l. blm.**, czynność cz. **Przezuculić**.

2. lm. **a p.** **Przezuculica**.

Przezuculica, y, lm. e, **Przezuczenie lek.** *czułość nadmierna na wrażenia zewnętrzne, nadczułość, !hiperestezja* (hyperaesthesia, oxyaesthesia). P. powonienia a. węchowa (hyperosmia), słuchowa (hyperacusis, oxyacoia), smakowa (hypergeusia), umysłowa (hyperaesthesia psychica), wzrokowa (h. ocularis). <Od Przezuculić>

Przezuculić, i, il, nied. **Przezuculać** *nad miarę zwykłą czułym kogo uczynić, czułość przesadną w kim wzniecić, zleniercować kogo*. <Prze + *Czulić, CZU>

Przezuculony *posiadający nerwy zbyt czule, obdarzony wrażliwością niezwykłą, odczuwający wszystko przesadnie, nadczulny*: Znieczuleni na jedno, przezuculeni na drugie, inaczej patrzą na cały otaczający ich świat. Dąb. Były to zapoznane dusze, bajronistki przezuculone. <Od Przezuculić>

Przezucować, a, ał l. dok. † **Przezucować** *czuwać przeżyć, na czuwaniu przepędzić*: Całą noc przezucował. 2. nied. **p. Przezucić**. <1. Prze + Czucwać. 2. Prze(d) + Czucwać>

Przezucowanie, a, blm., czynność cz. **Przezucować**.

× **Przezucworzenie, a, blm.**, czynność cz. **Przezucworzyć**.

× **Przezucworzyć, y, ył** *podzielić na cztery części, rozdzielić na czworo*: Bolesław i wnuki na przezucworzonej tarczy mieli naprzemian: smoka i orła. Bobrow. <Prze + *Czworzyć, od Czworzo>

Przezucyciel, a, lm. e *ten, który zaprzecza, przeczący, zaprzeczający*; × *przecznik*. <Od Przezuczyć>

Przezucycielka, i, lm. i *forma ż. od Przezucyciel*, × *przecznica*.

Przezuczyć, y, ył l. † p., [P.] *zabraniać, nie dozwalać, nie dopuszczać, zakazywać czego; sprzeciwiać ś., stawiać opór, opierać ś., robić na przekór czemu*: Wykorzenie trzeba te żądze z serca, którym przeczą nieba. Lubom. [Ocić przecy synowi zeniacki]. Nabuehodonozor przeczy woli bożej. Bach. Liczby, ilośi przeczące **p. Przezuczący**. 2. komu, × *co = zaprzeczać, odmawiać słusności, nie zgadzać ś. z kim, z czym; nie zgadzać ś. na co, negować co, oponować komu*: Ja temu bynajmniej nie przeczę. L. Unja dwóch kościolów, której Greczyn przeczy. Chm. B. Ja nie z tego, co pan hrabia mówi, nie przeczę. L. (= *nie kwestjonuję*). 3. [P.] *orać grunt wpoprzek*: Aby na skosę przeczesano, nigdy zaś wprost. Kolb. 4. praw.: P. przeciw sądowi = *przeciwieć ś., opierać ś. sądowi*. P. dekretowi = *nie uznawać postanowienia sądowego*; P. ordynacji ojcowskiej = *nie uznawać, unieważniać przez ojca ustanowioną*: Gdyby pozwany, nie czekając sądowego dekretu, od sądu upornie przez odszedł... takowemu dekretowi pozwany P. trudno ma. Skr. Pijany do sprawy nie ma być przypuszczon: a jeśliby chciał przeciw sądowi P., tedy ma być do ćwierdzi wsadzony. Skr. <PRZEK/PRZECZ>

† **Przezucyniać, a, ał p.** **Przezucynić**.

† **Przezucynianie, a, blm.**, czynność cz. **Przezucyniać**.

† **Przezucynić, i, il, †** **Przedziałać**, *nied. †* **Przezucyniać** *przerobić, przetworzyć, przekształcić*: Przezucyniam, inszym kształtem czynię, transformo. Mącz. Medea córki Peliasowe w tę nadzieję wdała, że w młodość trafi starość ojcowską. P. Żebr.

Przeczynią miecze swoje w radła, a włócznie swe obróćą na sierpy. Wuj. Słowo boże fałszywym wykładem na swój kształt przeczyniają. Wuj. Ziele to ma moc ocierającą i przeczyniającą grubych wilgości. Spiez. Z Equesa łacińskiego pod maskarą Prawdźcia w polski język przezyniony. <Prze + Czynieć>

†Przezynienie, a, btm., czynność cz. **Przezynić.**

×Przezynąć, pnie, pnać 1. *przełożyć jedno na drugie. 2. usiąść po turecku a. z podłożonymi nogami, przyklucnąć.* <Prze + *Czynąć, por. Czupnąć>

×Przezynięcie, a, btm., czynność cz. **Przezynąć.**

Przezystka, i, lm. i bot. p. Jaldzina. <Prze + *Czystka, od CZYST>

Przezysto przys. od **Przezysty.**

Przezysty *nadzwyczaj czysty, nad wyraz czysty, czystości: Co czystsze nad wodę przezystą? Len. Przen. niepokalany, nieskazitelny, święty: Przezyste tajemnice komunji. Skar. Książę Zaslawa w Kijowie w Przezystej, to jest u Panny Maryi, pochowan. Gwagn. Maryja Kleofe, siostra panny Przezystej. Skar. Najświętszą Pannę Rusini Przezystą nazywają. Gwagn. <Prze + Czysty>*

Przezystczający i. im. p. **Przezystczać.** 2. lek.: Lek a. środek P. = *wywołujący rozwołnienie.* (remedium laxans, purgans). Lek P. ostry, drastyczny (r. drasticum).

Przezystczenie, a, btm., czynność cz. **Przezystczać.**

Przezystczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Przezystczać ś.**

Przezystczenie, a, btm. i. czynność cz. **Przezystcić:** Chrześcijanie powietrze mieli za karanie i P. grzechów swoich. Skar. 2. †P. białogłowskie = *miesiączka.* 3. lek. *przezystczenie żołądka, rozwołnienie, laksana, purgans.*

Przezystczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Przezystcić ś.**

†Przezystciciel, a, lm. e *przezystczający:* Herkules, obrońca i P. ziemi. Otw.

†Przezystcicielka, i, lm. i forma ż. od **Przezystciciel.**

Przezystić, i, ił, nied. **Przezystczać** *przeźrzeć, przemycić a. przepłócić do czysta:* P. strzelbę, naczynie, suknię. Dłubizębem zęby przezystczać. L. Przezystić purgansem lekkiem żołądek i kiszki. Krup. Przen.: *rozgrzeszyć, oczyścić z grzechów:* Z których nas kubków przedtem przezystczali popi, gorzalkę niemi pili nieszlachetni chłopci. Zim. Przen.: *Obym zyskał szacunek i miłość tych ludzi, których smak przezystczony wszelką piękność eeni. Przyb. (= polerowany, wykwiintny, uszlachetniony). P. ś. 1. przezystcić sobie. 2. wziąć ze skutkiem na przezystczenie, przezystcić sobie żołądek, przelaksować ś. 3. przetrzeć ś., przejaśnić do czysta:* Rzeka przezystciła ś. z kry, z lodu. Przen.: *Rozróżniając, przezystcza ś. pojęcie rzezy, wyjaśnia ś. prawdę. Lol. (= rozjaśnia ś., klaruje ś., wyświecila ś.). 4. [Gdy gwiazda latająca, czy ognik przeleci po niebie, mówią, że gwiazda przezystcza ś.]. Kolb. <Prze + Czyścić>*

†Przezystść, czcie a. czoi, czeti a. czedi p. **Przezystać:** Tylko P. kilka kart. Rej. Wziął list z rąk jego i przeczedeł gi (go). Leop. Wierzysz wszystkiemu, eoś przeczedeł. Groch. Potym jako ś. eo działo, przezcwiwszy, uznasz, co ś. stało.

S. Par. Który list cesarz otworzywszy, przeczedeł j. Z. E. <Prze + Czyść>

Przeczytać, a, ał dok. od **Czytać**, †**Przezczić**, †**Przezczić**, †**Przezczić**, †**Przezczyć**, częst. **Przeczytywać** *odczytać od początku do końca; czytając przewertować:* P. wyraz, zdanie, wiersz, rozdział, książkę, poemat, powieść. Czasem ten sam, co napisał, ledwie przeczyta. Haur. Tak bazgra, że nikt tego nie przeczyta. L. (= nie może odczytać, odcyfrować). <Prze + Czytać>

Przeczytanie, a, btm., czynność cz. **Przeczytać.**

Przeczytywać, uje, ywał częst. p. **Przeczytać.** **Przeczytywanie**, a, btm., czynność cz. **Przeczytywać.**

1. **Przeć**, prze, [pre], pra, [praja, przeja], parł, [przał], im. party, [przety], [Parć], częstot. †**Pierać** *parować, pchać, odsadzać siłą, cisnąć, tłoczyć, przypierać, napierać:* Pojrzymy, aż dwa węże, wijąc ś. w zakręty, pra do skał fale. Min. Rzek najwięcej wpada z prawej strony, które pra Wisłę na tamte zagony. Klon. Nieprzyjaciela zewsząd parto i rozprasano. Pileh. *Prosecur*, puszcza ś. po kim, gonię, prę, pędzę kogo. Mącz. Eufrates siła naw piera na swym krętym zatorze. Gęb. Odrastanie drzewa P. będzie plaster, podnosząc potrosze jego brzegi. Fors. Przed tobą (łódka) zaostrome pierchały wprzód grotty, dokądś tylko parla szeszące swe obroty. L. Nie wszystek kłękami upadłem emackiem, nie tak mię pra fata, bym głowy nie miał podnieść. Bardz. Ziemia podobnym sposobem prze, jak i woda. Hube. Potok krwi, jak bór huraganem party, zaszumił. Sow. Raz w raz wichura parla barami śeiany. Reym. Siła narodowa skupi ś. w stronie Pomorza i P. będzie na północnych Niemców. Gom. Prze mię w pierściach, w żołądku = *mam parcie, spiera mię.* Kolki a. wiatry pra. Koło dziesiątej godziny zaczyna mię mdlić, cisnąć, P. Jord. Żal go prze i dusi. Leszcz. (= *piersi mu rozsada*). Przen.: *popychać, koricć, pobudzać, podniecać, podżegać, kusić:* Mnie też muza też prze do tego, bym głosił zdrajcy upadek Szujskiego. Paszk. Przen.: *nalegać, nastawać, dybać, dążyć, usilnie, nacierać, zmierzać forsownie:* Part okrutnik na to, by nie zyla. Żebr. 2. [P.] *cisnąć, uciskać, uwierać, gnieść, pić:* Nogi barzej bolą, jak ś. idzie z góry, bo prze od paley. P. ś. 1. *drzeć ś., przedzierać ś., wyrywać ś., rwać ś. naprzód:* Pra ś proporce, tra ś. tarcze. Stasz. Nasze uprzedzenia pra ś. przeciwko oczywitemu światłu. Stasz. 2. × P. ś. *napierać ś., domagać ś. naturalcywie czego, dobijac ś. o co:* Ja ś. nie pre chłoba. Wor. 3. †P. ś. *prawować ś., spierać ś., ścierać ś., dysputować:* Stójcie, że ś. z wami będę parł u prawa przed panem. Leop. Temi słowy party a swarzyły ś. przed królem. Leop. Jeśliby ś. dwaj o jakie opatrzenie z sobą parli, a każdyby z nich mówił, że to jest jego własne leno... Sz. 4. ryb. *odsunąć ś. łodzią na wodę, stawiając wiosło tak, aby prąd wody stanowił oporę dla rybaka, chcącego ś. odsunąć właściwym końcem łodzi.* <PR/PRZ/POR/PORZ/PIER>

2. **Przeć**, pre a. przeje, przal, †**Prać** i. z *gorąca potnieć, zagrzewać ś., rozparzać ś., wędznąć, słać:* Niedośzłe zboża w sąsiekach gnilyby, przaly i butwiały. Haur. W podpłomykach ciasto będzie przalo, że bardzo szkodliwe są. Sak. K. Przekładne skiby, chwastem przerosłe, na spodku u ziemi przeja i gnoją ś. Haur. Pod pachy i indzie miejsca przejae prochem tym pocierac. Sien. Nieos. †Pre, [Pra] = *parno, gorąco dopieka,*

dušno jest: Gdy słońce przykro piecze, i od tego pre, aż ś. ludzie pocą i nudnieją, deszcz pewny. Haur. Jako gdy pre pod obłokiem palącym, tak pokoleniu ich zwiędnię każesz. Leop. 2. *odparzać ś. z wilgoci*: Nogi przeją (= odparzają ś. od potu). 3. *gotować ś. w naczyniu zamkniętym z małą ilością części płynnych, prażyć ś., pruć ś.*: Niech jeszcze przeje kasza. Śl. wil. Ziola te w alembiku moczyć, żeby nie wrzały, ale tylko praży. Śl. wil. 4. [P.] *parzyć, prażyć, palić*: [Iskierki na nią padały, bez kosulinę ją praży]. Kolb. <PR/PRZ/PAR>

1. †**Przec, prze a. przy, przal, [Prze] przeczyć, zaprzeczać, zapierać, odpiierać, odrzucać, negować, zapierać ś., wypierać ś.**: Znać albo P. powiniem, o co będzie obwinion. Groic. Sędzia może obwinionemu skazać, aby a. ś. znał, a. przal. Sz. Przel, ze cię nie znał. Wuj. Sługa bliższy jest myto swe otrzymać, gdyby mu go dziedzie, bądź na cały rok, bądź na pół roku przal. Sz. Jeśliby przal, przysięga bywa skazana. Groic. Przyznał ś., iż miecz i kaletę wziął, ale trzech groszy przal. Tarn. J. Saduceuszowie, dusza iż z ciałem umiera, twierdził, a żeby była nieśmiertelna, przeli. Ody. Chrystus to stwierdził, a ty, Pietrze, przes. Smotr. I przala Sara, rzekąc: nie śmiałaś ś. B. Sz. Walek tego poszczwaniał a pobudzenia przal. St. wiśl. Któż jest klamecą? jedno ten, który prze, iż Jezus jest Chrystusem. Wuj. Aez by mi tego przal. Rot. I my nie przym, iż pod oboją osobą stary Kościół sakrament ludziom dawał. Skar. Przy Strabo, aby Rzymianie kiedy przez Elbę przeprawiać ś. mieli. Błaż. On i przazemu dobrodziejstwo dobrze czyni. Górn. Antychryst będzie przal Ojca i Syna. Białob. [Pietrzatko, niżli pirwy przal, to wzion sie lnet przynajac, ze to ón zjád]. †P. ś. czego, *zapierać ś., wypierać ś.*: Czego nie widzisz, to wierzysz, a tego ś. przysz, co widzisz. Wuj. Jeśliby ś. obwiniony przal, niech niewinności swojej dowodzi. P. cheł. O Pietrze, już ś. to pana przysz! Wuj. Też ci ja ś. prę często syna twego, od niego śpiesząc do nałogu swego. Mias. Uczynkami swemi przą ś. Boga. Białob. Nie przac ś., iż ty mówisz, iż król ja jestem. Op. Gdy będą Boga usta wyznawały, niechajby ś. Go i sprawy nie przaly. Kochan. Przadem ś., ale gorące wzdychanie i troska moja świadectwo dawała. P. Koch. Ci ludzie przeciw własnemu sumieniu przą ś. jawnych rzeczy. Wuj. A pozwany by ś. nie przal. Nisz. Nie mam ja ś. czego P. Gost. <PR/PRZ/PIER>

2. †**Przec, przejdzie, przeszedł = przejsć.** B. Sz. <Prze + Ić = Iść>

1. [Przec, a, lm. e] rz., p. **Przeczka.**

2. [Przec] sp. i. p. **Przecie**: Chociaż nieraz i pan ich mitygną, P. dziaduś przemogą. A P... nie każdy jeszcze chłop musi umieć czytać. 2. [P. tam, P. to] = *gdzieś tam.*

†**Przeciód, i, il p. Przeczytać**: Gdy ś. to już przeciód, rzekł pan kanclerz kniemu. Piel. <Prze + Cić>

[Przecko] p. **Przeciw**: Postaw stół P. drzwi. **Przeciwartkować, uje, ował przeciąć, przerąbać na ćwiartki, przeciwartkować.** <Prze + Ćwiartkować>

Przeciwartkowanie, a, blm., czynność cz. Przeciwartkować.

Przecwiczać, a, al i P. ś. nied. p. Przecwiczyć. Przecwiczenie, a, blm., czynność cz. Przecwiczać.

Przecwiczenie się, a, ś., blm., czynność cz. Przecwiczać ś.

Przecwiczenie, a, blm., czynność cz. Przecwiczyć: P., zaprawienie w co. Kn.

Przecwiczenie się, a, ś., blm., czynność cz. Przecwiczyć ś.

Przecwiczyć, y, ył, nied. Przecwiczać I. wyćwiczyć gruntownie, dostatecznie uprawić, zaprawić: Nauką swą i mądrością ludzie grube wieku onego przecwiczył i do ludzkości sposobil. Otw. W różnych cudzoziemskich językach przecwiczoney. Niem. Dobrze już przecwiczonego w początkach nauk wyzwolonych rodzice wyprawiali do akademii krakowskiej. Wiszn. 2. kogo = *przetrzepać, przekropić komu skórę, obić go*: P. kogo różgą. P. ś. *wyćwiczyć ś. gruntownie, zaprawić ś. dostatecznie*: Za granicę sławy będzie strzegł narodu polskiego, przecwiczywszy ś. doma prawa ojczystego. Star. Idź do innego nauczyciela, przy którym ś. pierwej przecwiczyysz, a potem do mnie przyjdźsz. Skar. Cheiej ś. tylko w mej szkole cokolwiek P.: tysiącami kochanek, jak ja, będziesz lieczy. Niem. [Posed do szkoły, uczył sie bardzo pięknie; jak sie juz dobrze przecwiczył...]. Gwar. <Prze + Ćwiczyć>

Przeciwartkować, uje, ował przerznąć, przeciąć a. przerąbać na ćwiartki: P. wołu, człowieka. <Prze + Ćwiartkować>

Przeciwartkowanie, a, blm., czynność cz. Przeciwartkować.

Przed, a przed wyrazem zaczynającym ś. od kilku spółgłosek **Przede, [Pered, Przd]** przyi. **A)** samodzielnym l. z pp. 4-ym: *naprzód, na front kogo, czego; wprost, naprzeciw kogo, czego*: Wyszedł P. kościół. Troc. Chrześcijananie daleko św. Pawłowi P. miasto zaszli. Skar. (= *za miasto*). Stąp P. stół i postłgnij. Troc. Stawic komu kogo, co P. oczy (= *na oczy*). P. oczy Twoje, Panie, winy nasze składamy. Pśń. Idzie P. pana. Troc. A ja P. Boga poniosę me sprawy. Karp. (= *P. oblicze Boga*). Przyprawdzono go P. sąd, P. wodza. Śl. wil. (= *do*). Wystąpił P. front wojska. Napominała raka jego matka, aby P. ś. laż, a nie wspak. Ez. Kazawszy P. ś. wszystkim (stawić ś.), jał im rozkazować. Kosz. Król kazał go przywieść P. siebie. Śl. wil. Z konia we wszystkim biegu, tak P. ś., jak i w tył, i po wszystkich stronach strzelają. Kłok. Prosto, prosto, każdy P. ś. L. Udali ś. wstecz, a nie P. ś. Leop. Mów im, niech idą P. ś. Leop. (zart. = *prosto nosa*). Przen.: Brać co P. siebie = *przedsiębrać, zamierzać, zamyslać*: Postanowienie to P. ś. pod tym terażniejszym czasem bierzemy. Vol. 2. = a) [P.] *illa*: Czy to przede mnie? Przede mnie kawalek schowajcie. b) [P. co] = *P. czym*: Wyrosta tam brzezinecka P. moje wroty. Wyrosło to przede wroty. Dumal, idący, a widma przeróżnorodne sny mu ś. P. oczy. Ork. 3. a. **Przede** z pp. 6-ym = a) *na przodzie, na froncie kogo, czego; wprost, naprzeciw kogo, czego, w obliczu czym, w przytomności czyjej, wobec kogo, czego; na miejscu bliższym, aniżeli kto, co*: P. kościołem, domem stoi. Kn. Przede mną. P. oczyma mi to stoi. Troc. (= *na oczach*). Trzymano go długo przede drzwiami, nim go wpuszczono. Warg. (= *za*). Lata P. wszystkimi, jak postrelony. L. Porwano mu ją P. nosem. L. (= *z przed nosa*). P. dziećmi chleb zjadają paskudne szezenięta. Pot. Stańcie mi P. oczami w waszej białej szacie groźne, a razem drogie mych mistrzów postacie. Syrok. Sto mil od brzegu i sto mil P. brzegiem spotkałem lotne w powietrzu bociany.

Słow. P. oczyma mojemu to ś. stało (= w oczach moich). Odpowiedzialność P. prawem. P. kim = komu. Skarżyć, mówić P. kim. Zobaczysz, że powiem przed ojeem! Poskarżył ś. P. matką. Kto okiem P. tobą, pewnie o tobie P. drugim. Prz. † P. sobą mówiąc = *niech to będzie między nami*. Kn. Ostrożny P. sobą i za sobą widzi. Kn. (= *naprzód i w tył*). P. sobą pędzic. Kn. Przen.: Mam co P. sobą = *czeka mię co*: Mam P. sobą podróż. Mam P. sobą wiele interesów do załatwienia. Miał P. sobą wielkie zadanie, piękny cel. Przen.: Miec P. sobą = *zomierzać, przedsiębrać co, mieć co na głowie, myśleć o czym*: Miał wzgląd na to, żeby majątko nie przyszła w cudze ręce, i siła innych rzeczy miał P. sobą, a nie to, żeby synowi dać edukację. Górn. Przen.: P. kim, P. czym = *od kogo, od czego, uł kogo, nad co; więcej, wyżej, niż kto, co*. A ten, gdzieś siedząc, narzeka, P. którym nie mam miłszego człowieka. Kochan. Nie zow ś. doskonałym: jeszcze więcej P. sobą obaczysz, niżli masz za sobą. Skar. Knie futro daleko przed baraniem stoi. Rej. † Być, mieć w czym P. kim = *celować przed kim, przewyższać go, mieć przed nim pierwszeństwo; mieć nad kim, nad czym przewagę, górę; górować nad nim, stać wyżej*: W opowiadaniu rzeczy przyszłych był przed innymi. Birk. Panie, pogódź nas, proszę, gdy ś. dawno swarzym, czy aptekarz, czy doktor ma P. aptekarzem. Koch. W. Każdy z nich rozumie, że coś ma P. drugim. Górn. Spór jest między nimi o to tylko już, kto ma P. kim zasługami. Otw. Gallowie siła mieli P. Niemcy w męstwie i w nim przodowali. Warg Siła ma P. zużonym świeży. Pot. Maciejowski cnotą, rozumem, nauką miał P. niemalą liczbą pieczętarzów, co P. nim byli. Górn. Kto zaenością ma P. Dymitrem? kto więcej ręką swą pojmał więźniów? kto częściej Tataru gromił? Górn. Rycerz ten i P. hetmanem ma umiejętność. P. Koch. Gdy na złym bardzo miejscu naszym przyszło ś. potykać, wiele miał nieprzyjacieli P. niemi. Biel. M. Całego świata zgodą, siła ma wino P. wodą. Pot. Nie chciał w tak pięknej okazji dać P. sobą plaću do sławy drugiemu. Ustrz. b) P. czym = *wczesniej, wprzód, wpięro, niż co*: Bóg już był, aniżli było wszystko; jeśli był, aniżli było wszystko, tedy był P. wszystkim czasem i początkiem, i był P. wieki i od wieku. Żarn. W Saksonji począto P. całą Europą porcelaną robić. Torz. P. śmiercią = *nim umarł, przy śmierci*. Przed trzema dniami = *trzy dni temu*. Masztalerz Darjusza P. tym dzień wziął konia i klacz i spuścił je na miejsce ustawionym; nazajutrz koń ten zarżał najpierw. Biel. M. (= *dzień wprzód, w wigilję*). P. czasem kładę pieniądze, biorę co, *praeipio*. Kn. (= *z góry, naprzód*). Nie trzeba P. przekonaniem obwiniać, ale gdy dowiedziesz, wtenczas karać. L. Rzadko rozum P. laty przychodzi. Górn. Przed dniem = *do dnia, nade dnem*. P. wieczorem = *uł wieczorem*. P. laty rozum nietwały. Kn. Przed czasem ś. fraso wać szkoda. Kn. Przed święty. P. chorobą szukaj lekarstwa i P. sądem pytaj ś. sam; bo w chorobie trudno ś. leczyć, a do sądu przyszedz, wszystko mieć gotowe potrzeba. Skar. Muzykę słyszeć z onego zegara P. tym, niż bije. Łęcz. P. morzem i P. ziemią i P. tym, niż było niebo, co potem wszystko sobą obtoczyło, jedna na świecie była mieszanina. Otw. P. tym, niż na nas przyjdzie starość. Bud. B. Gdy go ujrzeli zdaleka P. tym, niżli do nich przyszedł, myślili go zabić. Leop. Maciejowski celował wszyst-

kich pieczętarzów, co P. nim byli. Górn. Stała ją P. półwiekiem, gdym był młodym człowiekiem, Laszkę sobie przywozłem za żonę. Mick. P. tym p. **Przedtym**: Już to nie są czasy takie, jak P. tym były. L. c) P. kim, P. czym = *wobec kogo, czego; dla kogo, czego, przez kogo, co, z powodu, z przyczyną czego; od kogo, od czego, z obawy kogo, czego, z kogo, z czego*: P. liściem i P. gałęziami dobrze widzieć nie mogłem. P. Koch. Chciał mówić, ale P. płaczem nie mógł. Drużb. Piędzią z domów wychodzić P. drapieżnym zwierzem nie śmieją. P. Koch. P. Miel-szyńskim i innymi trudno było przyjść do zgody. Biel. M. Ale kiedy u diabła był czas P. interesami? L. P. hardością na ludzi patrzeć nie chcą. Kosz. P. nim nie nie wiem, co czynić, gdzie ś. P. nim podziąć. Kn. Tu pod tą topolą często pasterz P. stołcem spoczywa. Karp. Skryję ś. P. nim. Kn. Uciekaj P. nim. I czegoż ona przede mną ucieka? Mick. On (Polak) dziś P. swoim intenciem ś. kryje. Karp. P. strachem i beżażnią odmawiać nie śmiały. Kochan. P. brzytwą twój wszystkie włosy drzeć muszą. Kochan. Zamykać przed kim = *nie przypuszczać go*. Kn. Nie ś. P. nim nie ukryje, nie uleży, nie ostoi ś. [Ostrzeżać P. kontrabandą] = *o kontrabandzie*. [Wy sie tam tak sprawujecie, że nawet spokojnie P. wami przespać się nie mogą. Dziękują wszystkie Maćkowi za takie wybawienie ich P. boćkiem. Bo mu nijak nie było opowiedzieć P. dziurkiem krwi i ciężkiej boleści]. **B)** przy. nierozdzielny **I.** czasowniki złożone z Przed a. Prze(d) oznaczają czynność poprzedzającą co do miejsca a. co do czasu: Przedstawić, Przedsięwziąć, Przedłożyć a. Przełożyć; Przejść list (z: Przedjąć), Przesłonić (z: Przedsonić), Przepowiedzieć, Przewidzieć. **2.** rzeczowniki złożone z P. a) oznaczają położenie rzeczy przed czym a. poprzedzanie czego w czasie: Przedmieście, Przedmurze, Przedimek, Przedsień, Przedpokój, Przedpiekło a. Przepiekle, Przedramię, Przedmiot; Przeddzień, Przedświt, Przedmowa (a. Przemowa z: Prze(d)mowa), Przednówek, Przedsmak, Przedwczoraj, Przedobiedzie, Przedwiośnie. b) pochodzące od czasowników złożonych z P. zatrzymują ich znaczenie: Przedsięwzięcie, Przedstawienie, Przejście (z: Przedjęcie), Przedłożenie. **3.** przymiotniki złożone z Przed oznaczają: a) przodowanie co do miejsca lub czasu: Przedpokojowy, Przedramienny; Przedwieczny, Przedwczesny; b) złożone z Prze(d) wyrażają najwyższy stopień przymiotu: Przepiękny, Przedziwny, Przenajświętszy, Przeświotny, Przewielebny. < PRZE-D / PRZO-D >

Przedabdykacyjny poprzedzający abdykację: Przeprowadzić wyczerpujące studjum dziejów przedabdykacyjnych. Czern. < Przed † Abdykacyjny >

Przedać, a, ał, nied. Przedać I. *oddać, ustąpić za pieniądze, sprzedać, prehandlować, przefrymarczyć*: Wczoraz przedał baranka, a dziś go masz kupić. Pot. Tanio kupić, a droga P. — na tym handel stoi. Mon. Ganiąc kupić, a chwalać P. Rys. Często wieś za jabłko, jak dzieci czynią, przedawamy. Skar. Mąkę, żyto P. do Gdańska — wielki pożytek. Haur. Nie przedawaj niedźwiedzia, aż będzie zabity. Jak. W. Nie można mi zadać, abym kiedy przedawał sprawiedliwość łokciem, funtem, liczmanem. Birk. Kto kupuje urząd, przedaje sprawiedliwość. Klon. Za pieniądze przedały i Boga. Jabł. Czasem mysze łajno za pieprz, kota za lisa przedają. Sien. Ten prze-

daje, ten nabywa: ten chce drogo, ten chce tanio. Kam. Przen.: Psu oczy sprzedał, a czartowi duszę. Jabł. = *hesczelny, bez czci i wiary*. Drogo życie P. = *polec po obronie zaciętej*. Umie kupować i sprzedawać. Mącz. = *umie ś. z ludźmi obchodzić*. Dlaczego ś. cnotliwi skarżą na fortunę? iż nie umieją swego towaru sprzedać. Kras. Umie sprzedawać swoją naukę, umie siebie przedawać. L. = *umie ś. przedstawiać korzystnie, popisować ś.* Jakom kupił, tak sprzedaje a.: *Za com kupił, za to sprzedaje*. Kn. = *jakom słyszał, tak w dobrej wierze powtarzam*. Lokaj ten pana swego sprzedaje. L. = *tylko za pieniądze przystęp do niego daje a. ułatwia*. Przen.: *zdradzić, zaprzedać*: Stworzenie przedało stworzyciela, zwolennik mistrza, sługa pana, czeladnik przyjaciela. Op. Turynus, z którym ś. rad zabawił Aleksander, tak przedawał Aleksandra, że mu państwo jego osławił i zelżył. Kosz. Nie ów Poniński Łódzia, człowiek z brzydką sławą, co, kraj przedawszy, umarł u Żyda pod ławą. Mick. 2. [P.] = a) *wystawić śle, oczernić*: Paweł mnie sprzedał we dworze. Gwar. b) *zanadto dać*. Gwar. P. ś. 1. *być przedawanym*: Takowe puzdra jak ciepła kukielka przedawać ś. będą. Torz. 2. P. ś. do kogo a. komu = *oddać ś. za pieniądze, przekupieniem, zaprzedać ś.*: Gliński sprzedał ś. moskiewskiej zdradliwej protekceji. Tw. Za Łokietka śląskie księżęta od korony polskiej do Czechołów ś. sprzedały. Stryjk. Przen.: *podawać ś. za co a. za kogo, ułatwiać kogo*: Ci lechmość zwykli ś. przedawać filozofami. L. 3. *przejść na czynną stronę, oddać ś., poddać ś.*: Obaczywszy Wołyńsey, iż im wodza nie stało, wnet różno uciekali, a drudzy ś. do zwycięzców przedawali. Stryjk. Przedał ś. Iwan buńczuczny Szeremetow do nas, którego JP. Wojewoda krakowski królowi JMei odesłał. Szer. Przedał ś. ku południowi kozak, który powiedział, iż Szeremet jest w taborze. Szer. 4. † P. ś. *przemienić ś., przekształcić ś., przedzierzgnąć ś. w co*: W tępy nos usta ś. sprzedały. Żebr. <Prze + Dać>

Przedadamowy który istniał, żył przed Adamem, przed pierwszym człowiekiem, przed stworzeniem ludzi, <przed ludzki: Światy przedadamowe zaginęły przez gwałtowne rewolucje ziemi. Sł. wil. <Przed + Adamowy, od Adam>

Przedadwentowy przypadający przed adwentem, poprzedzający adwent: Karnawał P. wesoło upłynął. And. <Przed + Adwentowy>

† **Przedaj, u, im. e, [Przedaj] p. Przedaż**: Publiczny P. rzeczy na wendecie. Kn. Na P. = *do przedania, na hauleł*: Sama tak przedła, jak wieśniaczki ubogie, gdy na P. najcieniej robią płótna drogie. P. Koch. [P. mąki, krup; fabryka i P. tronku. Kozy pódą na jarmark... na P. Orłk.]. <Od Przedać>

Przedajbóg, oga, im. ogi *judasz = chciwy obłudnik, faryzeusz, gotów Boga przedać*: P.! tu zapalić, tu zgasić! Prz. Bo pan taki faryzeusz, taki P.!... co innego pan gada, a co innego ma na myśli. <Przedać + Bóg>

× **Przedajnia, i, im. e, > Przedażnia budowla**, w której są złożone i ryczałtem kupują ś. rozmaite towary, targowy dwór. Sł. wil. (= gościnnie dwór).

Przedajnie przys. od Przedajny sposobem przedajnym: Sprawować urząd P.

× **Przedajnik, a, im. cy I. człowiek przedajny. 2. p. Przedawca**: P., *venditor*. Mącz. <Od Przedajny>

† **Przedajno** przys. od **Przedajny, do przedania, na przedaj**: W Rzymie wszystko P. Pileh. Prusa-

cy chcieli Łokietkowi za Pomorską ziemię zapłacić; ale Łokietek z gniewem odpowiedział, iż mu to nie jest P. Biel. M.

Przedajność, i, blm. rz. od Przedajny I. sprzedajność, sposobność przedajny. 2. przekupność, zaprzędawanie ś.: P. sędziów, urzędników, władz, w sądach, na kolei, na komorze celnej. <Od Przedajny>

Przedajny, Przedażny I. † P. do przedania a. na przedaj będący, wystawiony na przedaj: Jesliby kto zastał na rynku rzecz jaką przedajną, byłoby albo towary inne, i chciałby to kupić, eo ku przedaniu wystawiono, tedy... P. chęł. Noszą przedajne rzeczy i wszego ku pożytku. B. Sz. Co za rzeczy masz ku przedaniu? Kupiec odpowiedział: mam przedajne trzy mądrości. Hist. rzym. Wojewoda przedajnym rzeceom naznacza takse. Bobrow. 2. *sprzedajny, przekupny, dający ś. przekupić, † przedarowany*: To miasto przedajne prędko zginie, jeśli kupeca dostanie. Pileh. Przedażno dziś i niebo. Jag. Ten hultaj tak jest P., jak ministrowski szwajcar. L. Przedażną ma w sobie duszę. L. 3. † P. *popłatny, pokupny, łatwy do przedania, kupowany chętnie*: Towar nowy i strój niezwyczajny, najprędzej P. Pot. <Od Przedać>

Przedalpejski leżący przed Alpami, na stronie ich południowej: Galja przedalpejska. Siem. (= dzisiejsza Lombardja). <Przed + Alpejski>

Przedanie, a, blm., czynność cz. Przedać sprzedanie, przedać, sprzedać: P. jest oddalenie od siebie, a rzeczy swojej, prawa swego na kogo innego wianie. Górn. Moja kamienica ani przedana, ani jest do przedania. L. Czy ta rzecz na P.?

× **Przedaniec, nca, im. ney, † Przedańczyk, † Przedaszozyk** *człowiek, który ś. zaprzedał komu, zaprzędany komu, przedawczyk, sprzedawczyk, zdrajca*: O nie brońcie wy, zdrajcy, przedanica i zbiega! Sf. Czy nie dość ś. napłył błota wasze wargi — przedaniec własnych dusz? Sf. <Od Przedany>

Przedanie się, a ś., blm., czynność cz. Przedać ś.

[Przedanka, i, im. i] *przedownica*. <PRZED / PRZOD>

† **Przedańca, y, im. y p. Przedawca**. Birk.

† **Przedańczyk, a, im. cy p. Przedaniec**. Mosk.

Przedarcie, a, blm., czynność cz. Przerzcić: Wobec tej nieświadomości, tej niemożliwości przedarcia tajemniczej wiedzy zasłony, zdawałoby ś., że próżnym jest wszelkie dociekanie. Smoli. Chir.: P. = *pęknięcie, rozdarcie jakiego narządu ciała* (rhexis, ruptura). Poł.: P. *krocza* (ruptura perinei s. vulvoperinealis). 2. im. a *miejsce przedarcia*. L.

Przedarcie się, a ś., blm., czynność cz. Przerzcić ś.

[Przedarc, drze, darł] p. **Przerzcić**.

[Przedarmować, uje, ował] *spędzić bezczynnie, przeprożnować*: Dzień P. <Prze + Darmować>

[Przedarmowanie, a, blm.] *czynność cz. Przedarmować*.

Przedarować, uje, ował, † Przenająć, † Przemycić, nied. Przedarowywać I. darami przekupić, zjednać; ująć sobie podarkiem, przepłacić: Przedarowano go, nasmarowano mu ręce, zatknano gębę, oniemiał od srebrnika, gardło mu srebrogorz zasiał. Kn. Filipa Daryjusz na Aleksandra miał P. Warg. Sędzia był od przeciwnej

strony przerobiony i przedarowany. P. cheł. 2. *przepuścić na dary, rozdawać, rozdać*: Dobra swe przegrał, przefryjował, przedarował, rozproszył. Sz. <Prze + Darować>

Przedarowanie, a, bfm., czynność cz. **Przedarować**: Gdy apelacja do wyższego sądu przyjdzie, jeśli tam będzie poznana łaska, albo P. onego sędziego, albo starosty, albo jaką nieprawość jego, żeby... karan był. Górn. P. sędziów. Gil.

† **Przedarownik**, a, lm. cy ten, co przedarowuje kogo: P., przekupujący sędziów, † **zakupnik** sędziów. Kn.: Zakupnik czyli P. u Rzymian, który, biorąc pieniądze od kandydatów, rozdał je dla zakupu wotów. Bobr. <Prze + Darownik>

† **Przedarowny**, † **Przedarzny** dający ś. przekupnie, przekupny, przedajny. <Prze + Darowny>

† **Przedarowywać**, uje, ywał p. **Przedarować**.

† **Przedarowywanie**, a, bfm., czynność cz. **Przedarowywać**: Zadnym przedarowywaniem uwiedzion być nie mógł. Fal.

Przedarty im. od **Przedrzeć**: Patrzaj, oto rana, oto bok P. L.

Przedaryjski z czasu, zanim Arjowie zabudowali: Mowa tu o przedaryjskiej ludności w Europie. <Przed + Aryjski>

† **Przedarzny** p. **Przedarowny**. <Prze + Darz-ny>

† **Przedaszczyk**, a, lm. owie p. **Przedaniec**: Niech mu zaraz zdrójcy i przedaszczykowie wydani będą. Radz. K. <Od Przedać>

Przedatować, uje, ował *przemienić datę*; w szczeg. *zmienić datę na wcześniejszą*, *przedatować*. <Prze + Datować>

Przedatowanie, a, bfm., czynność cz. **Przedatować**.

Przedaudjencjonalny *poprzedzający awuljencję*: Godziny przedaudjencjonalne mają właściwą swoją fizjognomję. Korz. <Przed + Audjencjonalny>

× **Przedawacz**, a, lm. e p. **Przedawca**. Karp. <Przedawać>

× **Przedawaczka**, i, lm. i forma ż. od **Przedawacz**.

Przedawać, aje a. [awa], ał i P. ś. nied. p. **Przedać**: Wiele nas takich, co i zbroje i wszystkie ryszturnek bojowy przedawamy. Grab. P.

Przedawanie, a, bfm., czynność cz. **Przedawać**. **Przedawanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Przedawać** ś.

[Przedawatel, a, lm. e] p. **Przedawca**.

× **Przedawca**, y, lm. y, × **Przedawacz**, × **Przedajnik**, † **Przedańca**, [Przedawatel] ten, co sprzedaje, przedawca, kupiec, handlarz: Kupiec boru nie ma przy litkupie przedawcy więcej dawać nad jedną kopę groszy. Skr. P. gęby swej. Zigr. [P.] kupiec. <Od Przedawać>

× **Przedawczyk**, a, lm. cy a. † **owie** *sprzetkawczył*, ten, co zbrał za pieniądze. zdrójca: Bo szpieg był i P. krwawy. Kon. <Przedawać>

Przedawczyni, i, lm. e forma ż. od **Przedawca**: P. domu a. posiadłości ziemskiej. P. cześć własnej.

Przedawniać się, a ś., ał ś. p. **Przedawnić** ś.

× **Przedawniałość**, i, bfm. *przedawnienie*, *prze-starzłość*: Co dłużej trwa, temu hołdują, nie że święte, ale że obaliło przeciwników wielu;— P. prawowitością. Krasin. <Od *Przedawniały, od Przedawnieć>

Przedawnić się, i ś., il ś., nied. **Przedawniać** ś. *stracić moc prawną z upływem czasu*, p. rze-

da w nieć: Umowa, kontrakt, prawo do czego może P. ś. skutkiem nieużywania. <Prze + *Dawnieć, od Dawny>

Przedawnieć, eje, ał p. **Przedawnić** ś. <Prze + *Dawnieć, od Dawny>

Przedawnienie, a, bfm. 1. czynność cz. **Przedawnieć** 2. *praw. stan sprawy, która ś. przedawniła*, † *preskrypcja, dawność trzymania*. Troc.: P. nabyweze. Wypraw tych celem było utrzymanie nieprzedawnienia praw. Jeż.

Przedawniony 1. *który ś. przedawnił*: Sprawa przedawniona. Przekazał im prawa nieprzedawnione do ulokowanej na Wojtkowcach sumy. Rol. 2. *odwieczny, starożytny, przestarzały*: Coby o nim klejnotni przedawnionego powiedzieli klejnotu? Bobrow.

Przedawny *bardzo dawny, odwieczny, prastary*. <Prze + Dawny>

Przedaż, y, lm. e, † **Przedaża**, † **Przedaj** 1. *sprzedaż, przedanie, przedawanie, handel*: Zamiana na pieniądze zowie ś. *przedażą*. Strj. Odmiana wszelakich rzeczy na kruszec, od zwierzechności wagą, próbą i kształtem nadany, nazywa ś. *przedażą*. Oss. Cnota złych jurystów jest na *przedaży*. Troc. <Prze + *Daż, od Dać>

† **Przedaża**, y, lm. e p. **Przedaż**: Morskich statków P., gdy kto okręt lub barkę sprzedaje. Star.

× **Przedażnia**, i, lm. e p. **Przedajnia**. <Od Przedaż>

× **Przedażność**, i, bfm. rz. od **Przedażny**, **Sprzedażność**, **Przedajność**.

Przedajny 1. *tyczący ś. sprzedaż, wystawiony na sprzedaż, sprzedajny, stanowiący przedmiot sprzedaży, przeznaczony do sprzedania*, † *przedażny*: Suma *przedażna*. Towar, urząd P. Wziął prawo *przedażne* na roczkach brzeskich. Mat. 2. × P. *przedajny, przekupny*: Sędzia P. <Od Przedaż>

† **Przedaż** p. **Przejsć**. Ps. flor. <Z Prze + Idą>

Przedać, dmie, dał, nied. **Przedymać** 1. † P. *przewiać, zdmieć przez co; dmieć przeciągnąć*: Wiatr *przedyma*. Troc. Wieloryba (gwiazdozbiór) *auster pochmurny przedyma*. Koehan. Nie zawždy bystre wiatry morza *przedymają*. Koehan. 2. *przedmuchać, dmuchając przeczyszczyć*: *Przedmij tę rurkę*. L. 3. *Przedymać pijac, pić przedymając = pijac dmuchać na napój*. Przen.: *Pij przedymając*. Kn. = *pij ostrożnie*. 4. *zepsuć przez długie, zbyt silne a. nieumiejętne dęcie*: Klarynet *przedęty*, który przez złe dęcie fałszywego tonu nabył, fałszywie odpowiada. L. Głos P. Boż. 5. lut.: P. *zaprawę = puścić wiatr z niechów w piec wielki po spuszczeniu surowizny, aby płomień, polcaawszy ś. przez spust, przekonał, że spuszczone została wszystka surowizna*. Łab. <Prze + Dać>

Przedąsać się, a ś., ał ś. *daśając ś. przepędzić, przebyć czas jakis*. <Prze + Daśać ś.>

Przedąsanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przedąsać** ś.

× **Przedąszenie**, a, bfm., czynność cz. **Przedążyć**.

× **Przedążyć**, y, ył *prześcignąć*: Kiedy to nawet *przedążył*ś sławy pragnieniem, wtedy i życia, i miłości, i sił twoich niema poco żałować. <Prze + Dażyć>

† **Przedbaba**, y, lm. y = **Prababka**. <Przed + Baba>

Przedbajroński z czasów *poprzedzających Byrona*: W tym utworze, jako i w innych z przedbajrońskiego okresu, rozsiłane są w wielkiej ilości gotowe rysy do charakterystyki przyszłego mizantropa. Spas. <Przed + Bajroński>

Przedbalowy *poprzedzający bal*: Ogarnięta przedbalową atmosferą. Orzesz. Przedbalowe zachody. Dzierz. <Przed + Balowy>

Przedbalkański *znajdujący s. przed pasmem gór Balkańskich, to jest względem nas na północ od niego*: W przedbalkańskiej Bułgarii wracający egzulanci znajdujący jeszcze kawał ziemi. Spas. <Przed + Balkański>

Przedbarcze, a, lm. a, **Przedbark** anat. (antibrachium). 1. ręką od łokcia do dłoni, przedramię. 2. u zwierząt = podbarcze. <Przed + *Barcze, od Bark>

Przedbarczny p. **Przedbarkowy**. <Przed + *Barczny, od Bark>

Przedbark, u, lm. i p. **Przedbarcze**. <Przed + Bark>

Przedbarkowy, **Przedbarczny** przym. od **Przedbark**, przedramienny, przedramieniowy. <Przed + Barkowy>

Przedbojowy *poprzedzający bój, bitwę*: Hymny przedbojowe. Rozporządzenie przedbojowe. Chwila stała s. jakoś uroczystą, przedbojową. Jez. <Przed + Bojowy>

Przedborze, a, lm. a *miejsce przed borem a. pod borem*: Chcieli im a. z portu a. od przedborza przychód żywności oderwać. Chr. <Przed + *Borze, od Bór>

Przedboży *poprzedzający stawienie s. przed obliczem Boga, przedśmiertny*: Ostatni rumieniec P. (=na tym świecie). Słow. <Przed + Boży>

Przedbramny l. *znajdujący s. przed bramą*: Pomnożyli garnizony w gródkach przedbramnych. 2. *mieszkający przed bramami miasta*. Troc. <Przed + Bramny>

Przedbrzask, u, lm. i *chwila poprzedzająca brzask, chwile przed ukazaniem s. brzasku, przedświt*: Raz, oh! ostatni błysnął gwiazdny skraj szat jej błękitnych w szarościach przedbrzasku. Mir. <Przed + Brzask>

Przedbrzaskowy przym. od **Przedbrzask**: Mrok P. Mir.

Przedbudówek, wka, lm. wki *wszelki budymek podrzędniejszy przed innym, głównym, wystawiony*. <Przed + *Budówek, od Budować>

Przedburze, a, lm. a *chwile przed burzą, poprzedzające burzę a. zwiastujące ją*: To czas przedburza. Bywa, że w P. wicher s. zrywa i znów s. pokłania. Deo. Przen.: Osiada w epoce przedburza kozackiego w Kijowie na dewoeji. Rol. <Przed + *Burze, od Burza>

Przedburzny, × **Przedburzowy** przym. od **Przedburze**: W znaczeniu moralnym działo s. coś na tej radzie podobnego do przedburznej chwili w naturze. Morz. <Przed + Burzny>

× **Przedburzowy** p. **Przedburzny**: W pałacu panowała cisza przedburzowa. Krasz. <Przed + Burzowy>

Przedbył, u, btm. *istnienie przed narodzeniem s. na ten świat, był przed stworzeniem*: Zdaje mu s., jakoby coś sobie przypominał z przedbytu, coś niby widzianego w czarownym śnie. Spas. <Przed + Był>

Przedbytowy przym. od **Przedbył**: Przedbytowa mgła. Zag. Noc, noc wieczysta, głuszą przedbytową otacza kręgi drgające istnienia. Asn. <Przed + Bytowy>

Przedcał, a, lm. e fl. *nazwa plonicy przed całem*. <Przed + Cał>

[Przedce] p. **Przecie**.

Przedcerkiewny *znajdujący s. przed cerkwią*: Kamienie przedcerkiewne. Plac P. <Przed + Cerkiewny>

[Przedce] p. **Przecie**.

† **Przedchłina**, y, lm. y p. **Przechłina**: Przepaść przepaści wzywa, w huczeniu przedchłina a. upustów twoich. Leop.

[**Przedchodzenie**, a, btm.] czynność cz. **Przedchodzić**.

[**Przedchodzie**, i, it] komu = *wychodzić na spotkanie czyje*. <Przed + Chodzie>

Przedchorągiewny *znajdujący s. przed chorągiewami*: Żołnierz P. Papr. P., ego, lm. i *żołnierz P. w wojsku dawnych Rzecznic*. Sł. wil. <Przed + Chorągiewny>

Przedchrzciny, in, btp. *poczęstunek, uczta z powodu wrodzenia s. dziecka, [małe chrzciny, popiliny, nóżka]*. <Przed + Chrzciny>

Przedchrześcijański *pochozący z czasów poprzedzających chrześcijaństwo a. z czasów poprzedzających wprowadzenie w jakim miejscu chrześcijaństwa*: Ruiny z czasów przedchrześcijańskich. Nauk. <Przed + Chrześcijański>

× **Przedchwila**, i, lm. e *chwila poprzedzająca*: Zaczynała drzeć w przedchwili nocnego snu. Orzesz. <Przed + Chwila>

Przedchwilny p. **Przedchwilowy**. <Przed + *Chwilny, od Chwila>

Przedchwilowy, **Przedchwilny** przym. od **Przedchwila**: ...astami drzącymi jeszcze od przedchwilowego wrażenia... Orzesz. <Przed + Chwilowy>

Przedcień, a, lm. e *półcień po brzegach cienia*. <Przed + Cień>

Przedcywilizacyjny *poprzedzający cywilizację, nie ucywilizowany jeszcze*: Uchyła wszelką nadzieję zupełnego szczęścia ludzkiego nawet w stanie przedcywilizacyjnym. Spas. <Przed + Cywilizacyjny>

× **Przedczasny** p. **Przedczesny**: P., *pracow.* Mącz. <Przed + Czasny>

Przedczasowy *przed wszystkimi czasami, przed wielkimi będący*. Sł. wil. <Przed + Czasowy>

× **Przedczesność**, i, btm. rz. od **Przedczesny**, *przedczesność*. Sł. wil.

× **Przedczesny** p. **Przedczesny**. Sł. wil. <Przed + Czesny>

Przedczłowieczy *poprzedzający zjawienie s. człowieka na ziemi*: Istnieją stale i nieprzerwanie instytucje, korporacje i zwyczaj, zbijające dzikość i barbarzyństwem, zniżające ludzkość do stanu przedczłowieczego. BdC. <Przed + Człowieczy>

Przeddachowanie, a, btm. *wywieńczenie przeddaszku*. Mącz. <Przed + Dachowanie>

Przeddasze, a, lm. a = **Poddasze** pod 2. <Przed + *Dasze, od Daeh>

† **Przeddaszek**, szka, lm. szki, **Przeddasze** p. **Poddasze**: Poddaszek, przed dom wychodzący, a od cieżenia na ścianę broniący, *suggrunda*. Mącz. *Subgrunda*, P., przedganek, przedstienie, przedszopie. Mącz. <Przed + Daszek>

Przeddatować, uje, *ował klasę datę wcześniejszą, niż prawdziwą, antedatować*, btm. *przedatować*. <Przed + Datować>

Przeddatowanie, a, btm., *czynność cz.* **Przeddatować**.

Przeddeszczowy *poprzedzający deszcz*: Pora przeddeszczowa. Był to dzień pochmurny, martwy, P. <Przed + Deszczowy>

Przeddnieprski p. **Przeddnieprański**: Przeddnieprscy książęta. Nar. <Przed + Dnieprski, od Dniepr>

Przeddnieprański, **Przeddnieprski** *z tej strony*

Dniepru leżący. <Przed + Dnieprzański, od Dniepr>

Przeddnieprze, a, blm. *krajinu leżąca przed Dnieprem, z tej strony Dniepru:* Zadnieprze utraciła Polska na zawsze; na Przeddnieprzu pa nowała samowola. Rol. <Przed + *Dnieprze, od Dniepr>

Przeddniestrowy p. Przeddniestrzański. <Przed + Dniestrowy>

Przeddniestrzański, Przeddniestrowy z tej strony *Dniestru położony.* <Przed + Dniestrzański>

Przeddokumentowy *pochodzący z czasów, kiedy jeszcze nie spisywano dokumentów:* W epoce dawniejszej, przeddokumentowej, ustanowiono by normy. Zag. <Przed + Dokumentowy>

† **Przeddomie**, a, lm. *a miejsce przed domem: P., vestibulum, przedsieniu.* Męż. Niewiasta, która ś. w domu swym ostać nie może na nogach swoich, teraz na przeddomiu, teraz na ulicach, teraz przy kącikach zdrady stroi. Leop. (na przed-sieniu. Leop.). <Przed + *Domie, od Dom>

Przeddraże, a, lm. *a mech. rozszerzenie drąży cylindra parowego a. p. mpowego od strony pokryw-y, a więc leżące przed własciwą drążą cylindra.* <Przed + *Draże, od Drażyć>

Przeddunajski z tej strony *Dunaju położony:* Przeddunajskie Węgry. Wyrw. <Przed + Dunajski>

Przeddworze, a, lm. *a p. Podedworze.* <Przed + *Dworze, od Dwór>

Przeddwuletni z przed *dwi lat pochodzący:* Przy-bywał pan młody bez umówionej owa przeddwuletnią ugodą kompanji i polityki polskiej. Szaj. <Przed + Dwuletni>

Przeddwunastoletni z przed *dwunastu lat:* Potwórzyło ś. położenie króla w porze jego przed-dwunastoletniej drogi na wojnę z cesarzem Amuratem. Szaj. <Przed + Dwunastoletni>

Przeddwustuletni z przed *dwustu lat:* Za dni przeddwustuletniej przeszłości. Dub. <Przed + Dwustuletni>

Przeddziad, a, lm. *y, Przeddziadek = Pradziad:* To nieboszczyka P. Kon. Siostra dumnego zo swych przeddziadów pokochała syna rodziny włościańskiej (= *przodków*). <Przed + Dziad>

Przeddziadek, dka, lm. *dkowie, Przeddziad = Pradziad:* Przewisko to odziedziczył po przed-dziadku. Orzesz. <Przed + Dziadek>

Przeddziejowy *poprzedzający dzieje, przedhisto-ryczny:* W majątności swej posiadał autentyczne glazy ofiarne z zamierzełej epoki przeddziejowej. <Przed + Dziejowy>

Przeddzienny, Przeddniowy *l. tyżący ś. chwili poprzedzającej dzień:* Obchodzą dzień Narodzenia Pańskiego nocnemi, przeddziennemi, porannemi, poobiednimi do zboru schadzka. Jabł. **2. tyżący ś. dniu poprzedzającego inny dzień, wigilij-ny.** Sł. wil. <Przed + Dzienny>

Przeddzień, ddnia *a. dednia, lm. ddnie a. dednie* *l. wigilja, przedjutrze:* Przystąpili pod miasto w P. Bożego Narodzenia. Nar. **2. przen. czas poprzedzający co bezpośrednio:** Jesteśmy w przed-dniu wielkich wydarzeń. Było to w przed-dniu rewolucji. W 24-tą rocznicę konstytucji 3-go maja, w przeddniu plochliwego rozproszenia monarchów... 3-go maja 1815 r. stanął traktat wiedeński. Smol. <Przed + Dzień>

Przeddziesięcioletni z przed *dziesięciu lat:* Przypomniała sobie z wewnętrzny uśmiechem tę przeddziesięcioletnią chwilę. Orzesz. <Przed + Dziesięcioletni>

Przeddziobiel, bla, lm. *ble mor. żagiel trójkątny*

leżący jeszcze przed dziobem własciwy, t. j. przed takimże żaglem rozpiętym na dziobie statku: Górny koniec przeddziobla przewięziowego przy-czepia ś. do przewięzi, a nie do masztu. <Przed + *Dziobiel, od Dziób>

Przeddźwięk, u, lm. *i dźwięk zapowiadający, poprzedzający dźwięk inny, własciwy, wyraźniejszy i silniejszy.* Przen.: Odzywa ś. w ostatnich słowach jakżeby P. Psalmu Dobrej woli. Tarn. W wyrazie narzeczona brzmi P. przyszłej dwóch sere harmonji. Orzesz. <Przed + Dźwięk>

Przede *l. p. Przed. 2. [P.] wprzód, przedtym, dawniej:* Drobne (kraśnięta) bywali na Babin Dole P. Gwar.

× **Przedebatować, uje, ował** *przetrzęsnać deba-tując, ogadać wszechstronnie:* P. sprawę. Rodz. <Prze + Debatować>

× **Przedebatowanie**, a, blm., *czynność cz. Prze-debatować.*

Przedech, u, lm. *y, † Przeduch* *l. fizj. wydzie-lanie gazów przez skórę, przeziw, !perspi-racja (perspiratio):* Co było zbytecznego, snadno na wyziewy przez P. parowało. Przyb. **2. bud. a) okno pionowe, okienko bez szyb.** b) P. pie-cowy = otwór w pokrowie pieca opatrzonej za-krełką, przez który w miarę potrzeby gorzącej a czystego powietrza z pieca do izby napuścić moż-na. c) przewiewnik, wiatraczek, wentylator. **3. o-twór zrobiony w kopcu, służący do przechowywa-nia roślin okopowych:** buraków, ziemniaków i t. p. <Prze + Dech>

× **Przedechanie**, a, blm. *fizj. czynność przed-echu, przedychanie, przeziwanie, !perspiracja (per-spiratio).*

Przedechowy *przym. od Przedech.*

[**Przedeczek, czka**] *przodek, przód:* Bodajże cię, ty przedeku (na przodzie), piorn trzas, co chodzisz na poleczko bardzo wczas. Gwar.

[**Przedecznik**, a, lm. *cy*] *przodek, antenat.* Gwar.

[**Przedednie**, a, lm. *a*] *najwcześniejsza część do-by, pona zbliżającego ś. dnia:* Kogut pieje na P. Gwar. <Przede + *Dnie, od Dzień>

Przededniowy p. Przeddzienny: Jutrzenka przededniowa. Jabł. Kolacja przededniowa. Bobr. (= *podkurek*). Przededniowe śpiewy przed wrotami kochanki. Bobr. <Przede + Dniowy>

† **Przededźwierze**, a, lm. *a miejsce przede drzwia-mi, przedsiomek, przysionek:* Gdy usłyszano, że Jezus w domu jest, natychmiast ś. wiele zgromadziło tak, iż też i w przededźwierzu dalej ś. pomieścić nie mogli. Sekl. Gdy Piotr wyszedł na P... Sekl.

Przedefilować, uje, ował *woj. defilując przejeść, przeciągnąć:* Setnia kozacza w drogę ruszyła, przedefilowawszy przed chorążym honorowym. Jeż. Wojsko jakby dla postrachu przedefilowało przed oczyma Jasnogórców. Sienk. <Prze + Defilo-wać>

Przedefilowanie, a, blm., *czynność cz. Prze-defilować.*

× **Przedefraudować, uje, ował** *przemycić, gm. przeszwarować.* <Prze + Defraudować>

Przedefraudowanie, a, blm., *czynność cz. Prze-defraudować.*

[**Przedegradować, uje, ował**] *przestawić, prze-budować, przenieść na inne miejsce:* Te obore gdzieindziej przedegraduj. Gwar. <Prze + De-gradować>

[**Przedegradowanie**, a, blm.] *czynność cz. Prze-degradować.*

× **Przedegzaminacyjny p. Przedegzaminowy**: Prace, przygotowania przedegzaminacyjne. <Przed + Egzaminacyjny>

Przedegzaminowy, × **Przedegzaminacyjny** *przed egzaminem przypadający, poprzedzający egzamin*: Czas P. Praca przedegzaminowa. Przygotowanie przedegzaminowe. <Przed + Egzaminowy>

† **Przedejść, dejdzie, dszedł, Przedjść kogo**, co = *poprzedzać, wieść, prowadzić, iść naprzód, iść przed kim*: I rzekł Pan ku Mojżeszowi: Przedejdź małutko, a weźmi s sobą s starszych Izraelskich. B. Sz. (*antecede*). Nie przedejdziesz-li ty nas sam, nie wywodź nas z tego miasta. B. Sz. (*si non tu ipse praecedas*). <Przed + Iść = Iść>

Przedekatyzować, uje, ował I. co = *powtórzyć nowo dekatyzując czego*. 2. *przesadzić w dekatyzowaniu, zdekatyzować za bardzo*. <Prze + Dekatyzować>

Przedekatyzowanie, a, blm., czynność cz. **Przedekatyzować**.

Przedeklamować, uje, ował I. *przepędlzić pewien czas na deklamowaniu*: Przedeklamował cały kwadrans. 2. *deklamując przeczytał u. wyrecytował co od początku do końca*. <Prze + Deklamować>

Przedeklamowanie, a, blm., czynność cz. **Przedeklamować**.

Przedeklinować, uje, ował *odmienić wyraz jaki przez wszystkie przypadki*. <Prze + Deklinować>

Przedeklinowanie, a, blm., czynność cz. **Przedeklinować**.

Przedelbiański *znajdujący ś. po tej stronie rzeki Elby, przedłabski*. <Przed + *Elbiański, od Elba>

Przedelekcyjny *poprzedzający elekcję, przed nią wydarzony, przedwyborczy*: Na sejmiku przedelekcyjnym w Nowogrodku Niezabitowski, kasztelan nowogrodzki, tumult wzburzył ku Radziwiłłowi. Mat. <Przed + Elekcyjny>

Przedeliberować, uje, ował *rozważyć gruntownie od początku do końca*: P. projekt. <Prze + Deliberować>

Przedeliberowanie, a, blm., czynność cz. **Przedeliberować**.

Przedelikacenie, a, blm., czynność cz. **Przedelikaciaci**.

Przedelikaciaci, i, il *zrobić zbyt delikatnym, przeczulić*: Są szmaty młodzieńczej przedelikaconej uczuciowości. Spas. <Prze + Delikaciaci>

× **Przedembrjonalny**, × **Przedembrjoniczny** *fizj. przedzarodkowy*. <Przed + Embrjonalny>

× **Przedembrjoniczny p. Przedembrjonalny**: Zastosowanie do okresu embrjonicznego, a może i przedembrjonicznego. <Przed + *Embrjoniczny, od Embrjon>

Przedemigracyjny *przypadający na czas przed emigracją (w szereg. przed emigracją polską r. 1851)*: Pojęcie ludzi z przed emigracyjnej epoki Mickiewicza. Spas. <Przed + Emigracyjny>

Przedem = przed niego.
[Przedemdać, a, ał] *przepiłować*. <Prze + Deńdać>

[Przedemdanie, a, blm.] czynność cz. **Przedemdanie**.

[Przedepnąć, nie, nął] *tupnąwszy przedziurawić*: P. łód.

[Przedepnięcie, a, blm.] czynność cz. **Przedepnięcie**.

Przedeptać, poze a. † poe, ptał, nied. Przedepitywać I. *depcząc przegnieść, przerobić; udepiąć*

należycia: Jagody winne średnio przedepitano włożyły do wanny. Trzyce. Słoneg na oborę położyle, że jej bydło przedepce, a tak ś. rychlej gnój uczyni. Ek. P. glineg. Przedepcz skórę, aby ją zmięczyć. Śl. wil. 2. *depcząc ulorować przez co, wydepiąć*: Studnia pod daszkiem, do niej przedepitana ścieżka. Matl. 3. *dlugim chodzeniem wydepić do ostalka*: [Jesceć mi to moja córka progów nie przedepce, podwórka nie schodzi]. 4. nied. [P.] *tupać od czasu do czasu, przestępować z nogi na nogę*: Koniki przed sienią stoją, przedepitają i ś. oglądają. Gwar. Juści ze ostali, jaże przedepitując z niecierpliwości. Reym. 5. [P.] *co = przestąpić przez co*: Konik cugle przedepituje. <Prze + Deptać>

Przedepitanie, a, blm., czynność cz. **Przedepitać**.

Przedepitywać, uje, ywał p. **Przedepitać**.

Przedepitywanie, a, blm., czynność cz. **Przedepitywać**.

Przedesperować, uje, ował I. *przebyć pewien czas w desperacji*. 2. *desperując przeboleć co*. <Prze + Desperować>

Przedesperowanie, a, blm., czynność cz. **Przedesperować**.

Przedestyłować, uje, ował I. *przekroplić; destylując przepędzić przez alembik*. 2. *poddać co powolnej destylacji*. P. ś. *destylując ś. przejść przez alembik*. Przen.: Jowisz dla Danał w złoty ś. deszcz przedestyłował. Śl. wil. (= *przemienić ś.*). <Prze + Destylować>

Przedestyłowanie, a, blm., czynność cz. **Przedestyłować**.

† **Przedeszły** *przeszły, miniony*: W pokoju Rzpłta potrzebuje oratora, któryby mądrze o przyszłych rzeczach radził i przedeszłe rzeczy sądził i mniejsze wcale Rzpłtej zachował. Orzech. <Przed + *Szły, od Szedł>

Przedewsie, a, lm. a *siedziby ludzkie poprzedzające wieś właściwą*: Przedewsia są odrębne (od wsi) o tyle, że przybierają podłużny kierunek inny, niż we właściwej wsi, i ze względu na rozstawienie budynków jeden tylko łuk zataczają. Gwar. <Przed + *Wsie, od Wieś>

Przedewszystkim *przys. I. najpierw, naprzód*: P. myśl o zdrowiu, a potem dopiero o zabawie. 2. *nadewszystko, zwłaszcza, głównie, szczególnie, co najważniejsza, najbardziej, najwięcej*: Zdolności nie ma, P. zaś brak mu wytrwałości i skromności. Dwie P. okoliczności nadały, zdaniem historyków, przeciwny Długoszowi kierunek. Szaj. <Przed + Wszystko>

× **Przedeztererować, uje, ował** *zbiec z jednego obozu, aby przejść do drugiego*. <Prze + Deztererować>

× **Przedeztererowanie, a**, blm., czynność cz. **Przedeztererować**.

[Przedezniwek, wku, wki] *czas poprzedzający żniwa, przedniwek*: W śpizarni na przedezniwku coraz większe pustki. <Przed + *Żniwek, od Żniwo>

Przedęcie, a, blm., czynność cz. **Przedać**.

× **Przedeferyjny** *poprzedzający ferje, przedwukacyjny*: Posiedzenie przedferyjne. Kraus. <Przed + Feryjny>

Przedfestynowy *poprzedzający festyn*: Przedfestynowe obawy napelniły go goryczą. Kaczek. <Przed + Festynowy>

Przedfeudalny *poprzedzający czasy feudalne*: Postrzegamy w przedfeudalnym społeczeństwie Zachodu dwojaki stopień obywatelstwa. Szaj. <Przed + Feudalny>

Przedfidjaszowy pochodzący z czasów przed rzeźbieniem Fidjaszem: Marmurowe posągi kobiece, pochodzące z późniejszej, bezpośrednio przedfidjaszowej epoki. Weys. <Przed + Fidjaszowy>

† **Przedfigurować, uje, owal** l. p. **Przefigurować**. 2. † P. p. **Przedznamionować**. <Przed + Figurować>

† **Przedfigurowanie, a**, blm., czynność cz. **Przedfigurować**.

Przedforteczny znajdujący ś. przed fortecą: Sztaice przedforteczne. Tet. <Przed + Forteczny>

Przedfrontowy znajdujący ś. przed frontem. <Przed + Frontowy>

Przedgabinetowy położony przed gabinetem: Dana audjencja w sali przedgabinetowej. Nar. Sprowadził nas do pokoju przedgabinetowego królewskiego. Orzesz. <Przed + Gabinetowy>

Przedganek, nku, lm. **a** wystawka przed gankiem: P., przeddaszek, przedsiope, przedsienie, propylaeum. Mącz. <Przed + Ganek>

Przedgangiesowy z tej strony rzeki Gangiesu położony, znajdujący ś.; z przed Gangiesu pochodzący: Stosunki lingwistyczne i antropologiczne Indji przedgangiesowych. Krzyw. <Przed + Gangiesowy>

Przedgieldowy l. znajdujący ś. przed gmachem giełdy: Plac, skwer P. 2. poprzedzający zebranie na giełdzie: Szacowania, ceny przedgieldowe. <Przed + Gieldowy>

Przedgłowie, a, lm. **a** obrzęk na głowce noworodka (caput succedaneum). <Przed + *Głowie, od Głowa>

Przedgłówek, wka, lm. **wki**, **Zagłówek** fl. druga plenica w pasie płynącej trawcy. <Przed + *Główek, od Głowa>

[**Przedgodni**] p. **Przedgodny**. <Przed + Godni>

[**Przedgodny, Przedgodni, Przedgodowy**] przyjadający przed godami, t. j. przed świętami Bożego Narodzenia: Matka Boska Przedgodna a. Przedgodnia = święto Niepokalanego Poczęcia N. M. Panny przypadające w d. 8 grudnia. <Przed + Godny>

[**Przedgodowy**] p. **Przedgodny**: Czas P. = adwent, [przedgodny, przedgodzie]. <Przed + Godowy>

[**Przedgodny, ów, b[p]**] p. **Przedgodowy**. <Przed + Gody>

[**Przedgodzie, a**, lm. **a**] p. **Przedgodowy**. <Przed + *Godzie, od Gody>

Przedgon, u, blm. gorz. mieszanina aldehydu octowego z wyskokiem, niewłaściwie zwana etrem. <Przed + Gon, GON/GN/ZON/ZEN>

Przedgórze, a, lm. **a** l. pas ziemi ciągnący ś. wzdłuż południa pasma gór wysokich: Podgórze lub P. jest rzędem górzystości najniższych, który, počawszy od równin, następnie wznosić ś. nie przestaje. 2. × P., góra nad morzem ś. zwieszająca. Mącz. 3. anat. !P. = wzgórek kości krzyżowej, wystający po stronie tylnej miednicy, pagórek miednicy, × pagórek kuprowy, × pagórek kości kuprowej, † górka kości kuprawej a. świątniczej, w górze miednicy (promontorium pelvis). <Przed + *Górze, od Góra>

Przedgranicze, a, lm. **a** kraina przedgraniczna, pogranicze, pas pograniczny. L. <Przed + *Granicze, od Granica>

Przedgraniczny leżący przed granicą a. z tej strony granicy, pograniczny: Pas P. Przedgraniczna kraina. <Przed + Graniczny>

× **Przedgrawka, i**, lm. i p. **Przedgrzywka**: „Ucieczka“ zdaje ś. ... bezpośrednio poprzedzać te jego poezje emigracyjne, ... których głęboki religijny charakter zna każdy, a do których może ta nasza ballada pierwsza, bezwiedną i tajemniczą stanowi przedgrawkę. „Ucieczka“ stanowi pierwszą, bezwiedną przedgrawkę do Ksiąg Pielgrzymstwa. Chm. <Przed + *Grawka, od Grać>

Przedgroble, a, lm. **a** nasypp niższy od grobli, chroniący niejako groblę, znajdujący ś. przed groblą i wystawiony na zalanie. <Przed + *Groble, od Grobla>

Przedgrobnny, Przedgrobowy poprzedzający grób, przedśmiertny: Przedgrobne niechęci. Uj. <Przed + Grobny>

Przedgrobowy p. **Przedgrobny**: Czuję sam siebie w nieznanym jakimś przedgrobowym niebie. Krasin. <Przed + Grobowy>

Przedgrodzie, a, lm. **a** miejsce, dzielnica położona przed grodem; przedmieście. <Przed + *Grodzie, od Gród>

Przedgroszowy pochodzący z czasów, kiedy jeszcze groszy nie znano: Nie miała ta ich grzywna wteły ani nawet tej wartości, co grzywna polska z przedgroszowej epoki. <Przed + Groszowy>

Przedgrób, obu, blm. istnienie przedgrobowe, życie doczesne: W tezie nie było ziemi i nieba, przedgrobu i pogrobu. Krasin. <Przed + Grób>

Przedgrzywka, i, lm. **i**, × **Przedgrawka** muz. wstęp do utworu muzycznego, przegrówka, preludjum. <Przed + *Grywka, od Grać>

Przedgrzbiecie, a, lm. **a**, × **Przedgrzbiat** zool. część przednia grzbietu owadów (pronotum). <Przed + *Grzbiecie, od Grzbiat>

× **Przedgrzbiat, u**, lm. **y** p. **Przedgrzbiecie**. <Przed + Grzbiat>

Przedgrzeszny poprzedzający popelnienie grzechu; niegrzeszny, niewinny jeszcze: Przedgrzeszne kuszenia. Przedgrzeszna Ewa. Korz. <Przed + Grzeszny>

Przedgrzewacz, a, lm. **e** l. mech. kociel dodatkowy przy kole parowym, lub rury, z których woda już ogrzana wchodzi do kotła parowego. 2. gorz. przyrząd ogrzewający zacier mający isd do przyrządu wypełnego. <Przed + *Grzewacz, od Grzać>

Przedgrzybnia, i, lm. **e** bot. (promycelium): Zarodniki, kiełkując, tworzą przedgrzybnię z zarodnikami. <Przed + Grzybnia>

Przedgwiazdkowy poprzedzający gwiazdkę: Tania sprzedaż przedgwiazdkowa. Wydawnictwa przedgwiazdkowe. <Przed + Gwiazdkowy>

Przedherbaciany poprzedzający picie herbaty, przedwieczorny: W godzinach przedśniadaniowych i przedherbacianych. Jeż. <Przed + Herbaciany>

Przedherbarzowy z czasów, gdy nie było jeszcze herbarzów: W genealogjach była niewyczerpaną, reprezentując owe czasy przedherbarzowe, kiedy w pamięci matek rodziny przechowywały ś. tradycje o związkach familijnych. Krasz. <Przed + Herbarzowy>

Przedherbowy z czasów, gdy herbów jeszcze nie znano: Godła przedherbowe. Piek. <Przed + Herbowy>

× **Przedhistorja, i**, blm. dzieje, o których nie posiadamy jeszcze wiadomości pewnych, oparte na domysłach i przypuszczeniach, nie dających ś. dowiedzieć: Nauczał każdego, kto zechciał, owej przedhistorji. Dyg. <Przed + Historja>

Przedhistoryczność, i. bfm. rz. od **Przedhistoryczny**: Miasteczko małe traci swoją przedhistoryczność. Bart. <Przed + Historyczność>

Przedhistoryczny i. przym. od **Przedhistorja**: Powieść „Stara baśń“ jest z czasów przedhistorycznych, t. j. sięgających poza czas świadectw społecznych. Tysz. Ossowski opracuje stronę archeologii przedhistorycznej. <Przed + Historyczny>

Przedhomeroowy należący do czasów przed powstaniem poematów przypisywanych Homerowi: Pracował z poświęceniem, aby rozjaśnić kulturę świata homerowego i przedhomeroowego. <Przed + Homeroowy>

Przedhućie, a, lm. a hut. *duo przedhuty piaskiem nawiezione, w którym dokonywane bywały odlew z surowizny bezpośrednio z wielkiego pieca*, lherda. <Przed + *Hucie, od Huta>

Przedhuta, y, lm. y hut. *budynek hutny przed wielkim piecem, gdzie s. odbycia spust surowizny*. <Przed + Huta>

Przedimek, mka, lm. mki, †**Przedimię** część mowy, którą niektórzy języki umieszczają przed rzeczownikami dla ściślejzego określenia ich znaczenia oraz wskazania rodzaju, liczby i przypadku, × artykuł, × określnik: Przedimki w języku greckim, francuskim, niemieckim. P. oznaczony, nieoznaczony. <Przed + *Imek, od Imię>

Przedimienowy przed imieniami przypadający, poprzedzający imię: Hrabstwo wyjechali na przedimienowe wizyty na długo. And. <Przed + Imienowy>

Przedimienny stojący przed imieniem. Gram.: Przyimek P. <Przed + Imienny>

†**Przedimię**, imienia, lm. imiona i. p. **Przedimek**: P., artykuł w języku greckim, francuskim, niemieckim przed imionami s. znajdujący. Włod. 2. × P. p. **Przyimek**. 3. u Rzymian imię osobiste (praenomen), stawiane przed imieniem rodzowym (nomen gentiliū). <Przed + Imię>

†**Przediśca**, y, lm. y przed kim idący, poprzednik: Jest to własność antychrystowego przediścy pycha s. wynosić. Smotr. <Przed + *Iśca, od Iść>

†**Przedjacie**, a, bfm. *proscenjum, przedscena*: P., place, na którym sprawcy (aktorzy) komedje ku granu przyrządzają. Mącz. <Przed + *Jacie, od Jata>

Przedjagielloński przypadający na czas przed panowaniem rodu jagiellońskiego: W czasach przedjagiellońskich za Białą zapewne o kilka mil na zachód przechodzili granice W. Księstwa. Bart. <Przed + Jagielloński>

Przedjagiellowy przypadający na czas przed wstąpieniem na tron polski Władysława Jagiełły: W czasach przedjagiellowych tam tylko dokładnym jest w podaniach swoich, gdzie mu latopisiec za przewodnika służy. Stadn. <Przed + Jagiellowy>

Przedjarmarczny przed jarmarkiem przypadający, poprzedzający go: Kontraktowanie przedjarmarczne jeszcze bardzo małe. <Przed + Jarmarczny>

Przedjazie, a, lm. a inż. *tama w poprzek rzeki przy samym jazie ubita*. <Przed + *Jazie, od Jaz>

Przedjesienny jesień poprzedzający, przed jesienią s. zdarzający: Burze przedjesienne. <Przed + Jesienny>

Przedjesień, i, lm. e koniec lata, czas jesień poprzedzający. <Przed + Jesień>

†**Przedjść**, idzie, szedł p. **Przedjść**: Lice me przedjść cie, a odpocznienie dam tobie. B. Sz. <Przed + Iść = Iść>

Przedjubileuszowy poprzedzający jubileusz: Prace, życie, zasługi przedjubileuszowe. <Przed + Jubileuszowy>

Przedjutrze, a, bfm. p. **Przeddzień**: Przybył w P. tego święta. Nar. Teraz w przedjutru nader ważnych wypadków pod storem samegoż Wallenroda... Szaj. <Przed + *Jutrze, od Jutro>

Przedkanapowy umieszczony przed kanapą: Stół, dywan P. <Przed + Kanapowy>

× **Przedkarcze**, a, lm. a i. bart. *część tułowia pszczoły*. 2. zool. p. **Przedpiersie**. <Przed + *Karcze, od Kark>

Przedkarpacki przed Karpatami położony, t. j. po stronie ich północnej leżący: Stosunek gminy miejskiej przedkarpackiej do takiejże zakarpackiej. Remb. <Przed + Karpacki>

Przedkaukazja, i, bfm. *krój leżący na północ od pasma gór Kaukaskich*: W Przedkaukazji stan żyta zadowalający lub dobry. <Przed + *Kaukazja, od Kaukaz>

Przedkazimierzowski pochodzący z czasów przed Kazimierzem W.: Wydawnictwa kodeksów dyplomatycznych polskich przynoszą liczne uzupełnienia średniowiecznego materiału ustawowego, sięgającego nawet w czasy przedkazimierzowskie. Balc. <Przed + Kazimierzowski>

Przedkąpielny p. **Przedkąpielowy**: Pora przedkąpielna. <Przed + Kąpielny>

Przedkąpielowy, **Przedkąpielny** poprzedzający kąpiel: Twarz nabrała wyrazu rozmarzenia, przez które przebija pierwotny motyw dreszczu przedkąpielowego. Weys. <Przed + Kąpielowy>

× **Przedkął**, a, lm. y anat. p. **Przeciwozkołek**. <Przed + Kął>

Przedkątny przym. od **Przedkął** anat.: Muskuł P. ucha, mięsień przeciwozkołowy, przeciwozkołkowy (musculus antitragicus). Wet.: Ściana kopyta końskiego przedkątna, przykątna = z tyłu przylegająca do strzałki. <Przed + Kątny>

Przedkilkuletni wydarzony przed kilku laty, z przed kilku lat pochodzący: Przedkilkuletnie niewpuszczenie przeciwnika Jadwigi, Semka. Śl. wil. <Przed + Kilkuletni>

Przedkilkunastoletni przed kilkunastu laty wydarzony, z przed kilkunastu lat pochodzący: Wypadek, dokument P. <Przed + Kilkunastoletni>

Przedkilkunastowiekowy który s. zdarzył przed kilkunastu wiekami, z przed kilkunastu wieków pochodzący: Przedkilkunastowiekowe świadectwa stwierdzają... <Przed + Kilkunastowiekowy>

[**Przedkiepnik**, a, lm. i] *zapaska, przedzapaska, fartuch*. <Przed + *Kiepnik, od Kiepn>

Przedklasyczny poprzedzający dobę klasycyzmu: Historia krytyki przedklasycznej, klasycyzmu, nowożytnej. <Przed + Klasyczny>

Przedklasztorny i. znajdujący s. przed klasztorem: Dziedzinnie P. 2. przed założeniem klasztorów w kraju będący: Jest on już i w tej przedklasztornej porze zasiany pojedynczemi zagrodami. Szaj. <Przed + Klasztorny>

Przedkłęska, i, lm. i *przeddzień kłęski, czas bezpośrednio przed kłęską idący*: Chan krymski odstąpił kozaków w przedkłęsce pod Zborowem. Szaj. <Przed + Kłęska>

× **Przedkliniek**, nka, lm. nki p. **Przedklinie**. <Przed + Kliniek>

Przedklinie, a, Im. a anat. *pewna część mózgu*, × przedklinik (praeclinens). <Przed + *Klinie, od Klin>

Przedkładać, a, ał i † P. ś. p. **Przełożyć**: Przekładać jednego nad drugiego, wyżej ważę. Mącz. <Przed + *Kładać, od Kłaść>

Przedkładanie, a, blm., czynność cz. **Przedkładać**: Pozwolił sobie zaniechać zwykłe środki ostrożności wojskowej, pomimo przedkładań staro. Jeż.

† **Przedkładanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przedkładać** ś.

Przedkolumbowy przed Kolumbem, t. j. przed odkryciem Ameryki istniejący: Instytucja w Waszyngtonie posiada bogate zbiory z Ameryki przedkolumbowej. <Przed + Kolumbowy, od Kolumb>

† **Przedkomorze**, a, Im. a anat. p. **Przedsionek**.

Przedkonfederacki pochodzący z czasów przed zawiązaniem ś. konfederacji: Widział dziadek jak na dłoni czasy swojej młodości, czasy i obyczaje przedkonfederackie i przedstanisławowskie. Szaj. <Przed + Konfederacki>

Przedkonferencyjny istniejący przed konferencją, poprzedzający ją: Rokowania przedkonferencyjne. <Przed + Konferencyjny>

Przedkongresowy poprzedzający kongres, istniejący przed nim: Przywrócenie przedkongresowych stosunków koalicyjnych. Ask. <Przed + Kongresowy>

Przedkonstytucyjny będący jeszcze przed konstytucją; dawniejszy, niż konstytucja: Ustrój państwowy P. <Przed + Konstytucyjny>

Przedkontraktowy istniejący przed kontraktami, poprzedzający je: Zjazd P. O. Kasandro przedkontraktowa! Słow. <Przed + Kontraktowy>

Przedkonwokacyjny odbywający ś. przed konwokacją, poprzedzający ją: Tę ostentację czynią, aby sejmiki przedkonwokacyjne według myśli swojej i ks. Czartoryskich wykierować mogli. Mat. <Przed + Konwokacyjny>

Przedkońcowy przypadający przed końcem; przedostatni: Epizod P. Samogłoska przedkońcowa wyrazu. A na ogonie 12 poprzedzających przeg i jedna szeroka, także czarna przedkońcowa taśma. Szt. <Przed + Końcowy>

Przedkop, u, Im. y woj. nasyp ziemny, wykonany przez oblegających twierdzę w celu zasłonięcia dział oraz żołnierzy. <Przed + *Kop, KOP / KOP'>

Przedkordonowy przed kordonem znajdujący ś. a. mieszkalny: Powiat P. Województwo przedkordonowe. Większość naszych florystów przedkordonowych. <Przed + Kordonowy>

Przedkoronacyjny przed koronacją przypadający, poprzedzający ją: Przygotowania, zajęcia przedkoronacyjne. Dokument P. Zobowiązanie ś. przedkoronacyjne Jagielly. <Przed + Koronacyjny>

× **Przedkost**, u, blm. chir. p. **Kostnina** (callus). <Przed + *Kost, KOST / KOŚC>

Przedkosztować, uje, ował z góry przeczuwać smak, mieć przedsmak. <Przed + Kosztować>

Przedkosztowanie, a, blm., czynność cz. **Przedkosztować**, przedsmak: Dusza może mieć niby P. nieśmiertelności. L.

† **Przedkościela**, a, Im. a *kruchta, łubiniec*. Mącz. <Przed + *Kościela, od Kościół>

Przedkościelny znajdujący ś. przed kościołem: Kamienie przedkościelne. Na ementarzu przed-

kościelnym gruz, kamyki i doly. Wilk. <Przed + Kkościelny>

Przedkotłowy przed kotłem leżący: Palenisko przedkotłowe, krócej naprzędnim zwane. <Przed + Kotłowy>

Przedkręgowy anat. przed kręganiami będący (praevertebralis). <Przed + Kręgowy>

[**Przedkrośnie**, a, Im. a] *osnowa przeniesiona na warsztat i gotowa do roboty tkackiej*. <Przed + *Krośnie, od Krosna>

Przedkrólewie, a, Im. a *czas przed wstąpieniem na tron nowego króla*. <Przed + *Królewie, od Król>

Przedkrólewski i. *tyczący ś. czasu, zanim kto został królem*: Do skróślenia postaci Zygmunta w dobie przedkrólewskiej posłużyłyby mogły księgi wydatków pobytu w Budzynie... Paw. 2. z czasów, gdy jeszcze królowie nie panowali. <Przed + Królewski>

Przedkruczy zoot. leżący przed wyrostkiem kręgowym łopatką: Kość przedkrucza u ptaków (os praecoracoideum). Ślady kości przedkruczej... szeroka kość przedkrucza. Szt. <Przed + Kruczy>

Przedkulisowy będący przed kulisami, t. j. na scenie, sceniczny: Większa może liczba znakomitości dramatycznych oglądała za młodu rodziców szych tryumfy przedkulisowe. Nagan. <Przed + Kulisowy>

Przedkurp, pia, Im. *pie wieśniak podlaski*: Granice między szlachtą drobną i przedkurpiami moeno ś. zaturły. Krzyw. <Przed + Kurp>

Przedkwitnienie, a, blm., bot. *rozmaite ułożenie nierozwiniętego jeszcze kwiatu* (praefloratio). <Przed + Kwitnienie>

† **Przedlas**, u, Im. y *zarośla pod lasem*, × *niedolas*: Którzy małe przedlasy i gaje chróstami napełnione mają, chcieli by je w porządkny i dobry las zamienić. L. <Przed + Las>

[**Przedłatowy**] p. **Przedletni**. <Przed + Lato- wy>

Przedlecie, a, Im. a *koniec wiosny, pora idąca bezpośrednio przed początkiem lata*. <Przed + *Lećcie, od Lato>

× **Przedlesie**, a, Im. a *miejsce pod lasem*. <Przed + *Lesie, od Las>

Przedletni, [Przedłatowy] przed latem idący. <Przed + Letni>

Przedłędźwny p. **Przedłędźwiowy**. **Przedłędźwiowy**, **Przedłędźwny** przed łędźwiarni położony (praelumbaris). <Przed + Łędźwiowy>

Przedlistnienie, a, blm. *stan ogółu liści na roślinie przed ich rozwinięciem* ś. <Przed + *Listnienie, od *Listnieć, od Liść>

Przedlot, u, Im. y *lot wyprzedzający a. przdujący*: Przedlotem ducha świąty tys wyminął. Słow. <Przed + Lot>

× **Przedlotny** przym. od **Przedlot**: Każdy orzeł ma swój lot P. Słow.

× **Przedludzki** istniejący przed stworzeniem ludzi, przedludkowy: Przedludzy mieszkańcy Staro- go Świata. Śl. wil. <Przed + Ludzki>

× **Przedłabić się**, i ś., ił ś. p. **Przedławić**. <Prze + Dłabić>

× **Przedłabienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przedłabić** ś.

Przedłabski p. **Przedelbiański**. <Przed + Łab- ski>

Przedławić, i, ił *przełcać z wysiłkiem*. Przen.: P. tego nie może = strawić, przemieść, znieść. × P. ś., × **Przedłabić** ś. *utławić* ś., *zatlawić* ś. <Prze + Dławić>

Przedławienie, a, bfm., czynność cz. **Przedławić**. Przen.: *przesyła, przesycenie*: Betsy często obejmowała jego głowę namiętnie całującym spojrzeniem, i choć niepochwycona, odwracała oczy splotzone, ciężkie przedławieniem i słodyczą. Keym.

× **Przedławienie się**, a s., bfm., czynność cz. **Przedławić** s.

Przedłożenie, a, bfm., czynność cz. **Przedłożyć**: O przedłożeniu uma, to jest o przedsięwzięciu. Pim. Wszelkie zabiegi i przedłożenia pozostały bez skutku. Szaj.

† **Przedłożenie się**, a s., bfm., czynność cz. **Przedłożyć** s.

Przedłubać, bie, bał *dlubiąc przedziurawić*: W wieczór przedlubałem sobie ścianę ręką i wszedłem. Leop. <Prze + Dłubać>

Przedłubanie, a, bfm., czynność cz. **Przedłubać**.

× **Przedłuż**, y, bfm. *przedłużenie, prolongata*: Podał mi s. do sześciomiesięcznej przedłuży. Kras. <Prze + Dłuż>

Przedłużacz, a, lm. e l. ten, co przedłuża; ten, co zwleka, dojutrek, kunktator. Mącz. 2. chem. przedłużalnik, przedłużnik, przedłużnica, nadstawka, × alonż, × pośrednik. <Od Przedłużać>

Przedłużać, a, ał p. **Przedłużyc**.

Przedłużalnik, a, lm. i p. **Przedłużacz**. <Od *Przedłużalny, od Przedłużać>

Przedłużanie, a, bfm., czynność cz. **Przedłużać**. **Przedłużanie się**, a s., bfm., czynność cz. **Przedłużać** s.

Przedłużenie, a l. bfm., czynność cz. **Przedłużyc**. 2. lm. a = a) *dalszy ciąg linii, drogi, ulicy*: Wystawić prostopadłą do przedłużenia boku trójkąta. Ta ulica jest przedłużeniem tamtej. Ta droga jest przedłużeniem szosy, głównego traktu. b) anat.: Wyrostek części miękkiej ciała. c) mat.: P. linii prostej, krzywej.

Przedłużenie się, a s., bfm., czynność cz. **Przedłużyc** s.

Przedłużnica, y, lm. e l. chem. p. **Przedłużacz**. 2. gór.: Przedłużnice = *drogi pośrednie między początkiem a świdrem górniczym*. 3. woj. *przedwóz działu*, † proczkara: Brać działu na przedłużnicę. Gemb. <Od Przedłużnik>

× **Przedłużnie** przys. *przeciągle, przewlekle, przedłużając*: P. słowa wymawia. Troc. <Od Przedłużny>

Przedłużnik, a, lm. i p. **Przedłużacz**.

Przedłużyc, y, yl, nied. **Przedłużać** l. *przeciągnąć wzdluż, podłużyc, wydłużyc, nadsztukować, dolać w długości, zrobić dłuższym*: P. szeregu. Troc. P. linii, drogi, ulicy. 2. *zrobić dłuższym co do czasu, przewlec, przeciągnąć*: Przedłużyc kanania aż do północy. Leop. Dwa razy mu termin przedłużałem. L. Niech mu Bóg wieku przedłuży. Troc. Zdał s. wiekiem być rok przedłużony. Kulig. Gdy nastaly wieczory przedłużone, nagabała ją tęskność. Warg. Radę na dwie niedziele przedłużono. Troc. P. kontrakt, umowę = *sprolongować*. K'nam przyjsé nie przedłużaj, przybądź eo rychlej. L. (= *nie zwlekaj, nie mieszkaaj, nie ociągaj* s.). **Przedłużać** w wymawianiu = *wymawiać przeciągle, przeciągać zgłoski w wymawianiu*. 3. anat.: Rdzeń przedłużony a. † obdłużony a. † podłużony, † mlecz podługowaty, † mlecz podłużony, × szpik podługowaty, × opuszka przedłużona. 4. mat.: Linja przedłużona = *poprowadzona, nakreślona dalej w kierunku pierwotnym*. <Prze + Dłużyc>

Przedmacicze, a, lm. a anat. *zagłębienie między macicą a pecherzem moczowym (cavum vesico-uterinum)*. <Przed + *Macicze, od Macica>

Przedmaciczny l. anat. *leżący przed macicą (ant-uterinus)*. 2. lek.: Krwiak a. × krwistek P. (haematocele antuterina).

Przedmahometański *poprzedzający istnienie religji mahometańskiej*: Ruiny z czasów przedmahometańskich. Nałk. <Przed + Mahometański>

Przedmiejski, [Przedmieściowy] przym. od **Przedmieście**; [Przedmieści] *mieszkający a. leżący na przedmieściu*: Obywatel P. Ulica przedmiejska. <Przed + Miejski>

Przedmieszczanin, a, lm. anie, [Przedmieścianin] *mieszkaniec przedmieścia*: Mieszczanie i przedmieszczanie, szoftysi i wójtowie, którzykolwiek role mają, z włók płacić będą po gr. 30. Vol. Miasto Proszowice daje staroście ogrodno od przedmieszczan po gr. 5 — 6. Paw. <Przed + Mieszczanin>

Przedmieszczanka, i, lm. i forma ż. od **Przedmieszczanin**; [Przedmieścianka] *mieszkanica przedmieścia*: Wprowadziła do izdebki molodyę w odzieży przedmieszczanek. Jeż. <Przed + Mieszczanka>

[Przedmieszczek, szczka, lm. szczki] *poprzedni mieszkaniec, poprzednik, przodek*. <Przed + *Mieszczek, od l. Miasto>

[Przedmieścianin, a, lm. anie] p. **Przedmieszczanin**.

[Przedmieścianka, i, lm. i] p. **Przedmieszczanka**: Wszystkie panny przedmieścianki w wiśnieku, tylko jedna burmistrzówna w rąbecku. Gwar.

Przedmieściano-zasciankowy *wspólny przedmieściu i zasciankowi*: Parę razy powtórzony tu P. wyraz kopersztych. Gers. <Przedmieście + Zasciankowy>

Przedmieście, a, lm. a l. *ulice i domy stykające s. bezpośrednio z miastem*: P. są domy przed miastem, a miasto nieobmurowane przed miastem obronnym. Bud. Majestat zbudowano ozdobny królowi na przedmieściu lubelskim ku Krakowowi. Ponęt. 2. bart. p. **Pierzga**: Propolis, P. jest niejaki z wosku pszczelne budowanie, które pszczoły przed dziurą ulową czynią. Mącz. <Przed + *Mieście, od Miasto>

[Przedmieściowy] p. **Przedmiejski**: W wązkiej przedmieściowej uliczce. Korz. Staś codzien w towarzystwie przedmieściowym tańcuje. Koź. A.

Przedmiocik, a, lm. i zdr. od **Przedmiot**.

Przedmiot, u, lm. y, × **Przedrzut**, × **Podrzut**, × **Obrzut**, × **Obmiot** l. *każdy ze szczegółów świata zewnętrznego a. duchowego następujący s. naszej uwadze a. wzięty przez nas pod rozwagę, rzecz, obiekt*: Przedmioty zmysłowe, umysłowe. Przedmioty urządzenia, gospodarstwa domowego. Przedmioty zbytkowe. Po ciemku trudno rozpoznawać przedmioty. Poczulem jakiś P. pod nogami. Nieskończona mnogość przedmiotów dokoła różne czynię wrażenia na mych zmysłach zdoła. Przyb. Przez celowniki patrzy s. do przedmiotów. Jak. J. Wyobrażenie przyrodzone w człowieku powinno przedmiotowi zewnętrznemu odpowiadać. Perz. Rysować przedmioty z natury. Dzieło kunsztu zda s. być natury przedmiotem. Kras. Człowiek poczynający s. zastanawiać nad przedmiotami, które go otaczają. Koll. 2. *rzecz, osoba a. pojęcie, jako cel naszego zajęcia s.; temat, materja, osnowa, treść*: P. mowy, rozmyślań, rozprawy, opowiadania. P. do rozmowy, do powieści. Poruszyć jaki P. na posiedzeniu. Autor

nie dotyka tego przedmiotu, nie wspominał ani słówkiem o tym przedmiocie. Wziąć sobie co za P. rozmowy. Wiele rozprawiano w tym przedmiocie. Dziejowość w powieści historycznej pozostaje zawsze przedmiotem głównym. Tysz. Sam tylko gienjusz żyje z siebie, on jest i przedmiotem i sprawcą swej chwały. Dm. Podróż w przedmiocie historii naturalnej. Miek. (= w interesie). P. zabiegów, miłości, pochwał. Przez lat dziesiątek był on przedmiotem powszechnej ciekawości i rozmów. Siem. P. ojcowskiej troskliwości. Śniad. Zostawim oba drogie serc naszych przedmioty. Miek. P. wykładów, P. nauki szkolnej. Język łaciński stał się głównym organem i głównym przedmiotem nauki szkolnej w całej Europie. Kryń. P. szkolny = jedna z nauk objętych programem szkolnym: Przedmioty główne, nieobowiązuujące. Przedmioty ogólnokształcące i specjalne. Mały stopień z dwóch przedmiotów. Zbytnią obfitość przedmiotów rozrzucą uwagę i siły uczniów. Lib. Jak w całych Niemczech, tak i w Prusiech jednym z ważnych przedmiotów ukształcenia elementarnego jest nauka śpiewu. Malin. 3. fil. *przeciwstawienie podmiotu, rzecz istniejąca sama przez się, niezależna od myśli; rzeczywistość dana w myśli; treść wszelka dana, narzucająca się myśli, rozważana przez myśl; poznanie jako treść niezależna od umysłu poznającego*: P. zajęcia, zainteresowania, uwagi, woli, dążeń, nauki, sztuki. 4. gram. *dopełnienie słowa czynnego, obiekt*: W zdaniu: Rolnik uprawia ziemię — wyraz „ziemię” jest przedmiotem. Zoch. Zdr. **Przedmiocik**. <Przed + Miot>

× **Przedmiotmiotowy** gram.: Słowo przedmiotowe = zwrotne a. zaimkowe, np. uderzam się, poćć ś. Zoch. <Przedmiot + Miotowy>

× **Przedmiotowie** p. **Przedmiotowo**.

Przedmiotowiec, wea, lm. wcy ten, co zapatrjuje ś. na rzeczy przedmiotowe: Malarz z malarzów, technik, kolorysta i P. Jell. <Od Przedmiotowy>

Przedmiotowo, × **Przedmiotowie** przys. od **Przedmiotowy**: Sądzić o rzeczach P. Zapatrywać ś. na co P. Uważać rzecz P. Sł. wil. Starają ś. pozornie pisać P. Lis.

Przedmiotowość, i, blm. rz. od **Przedmiotowy**.

Przedmiotowy i. przym. od **Przedmiot**: Pojęcie przedmiotowe. Rzeczywistość przedmiotowa. Idealizm P. 2. *bezbosronny, zgodny tylko z rzeczywistością, wolny od wpływu osobistości, od pobudek, uprzedzeń osobistych, obojętny, spokojny, obiektywny; dany jako przedmiot; niezależny od podmiotu; wolny od ocen podmiotowych, osobistych*: Wiedza, prawda przedmiotowa. Sąd przedmiotowy. Sądy krytyka powinny być zupełnie przedmiotowe. Krytyka sprawiedliwa zawsze być musi przedmiotowa. 3. fiz.: Szkieło przedmiotowe a. obiektywne, obiektywne = *szkieło zwrócone ku przedmiotowi rozpatrywanemu, badanemu*: Lunetę zwracamy soczewką przedmiotową ku przedmiotowi, na który patrzymy przez soczewkę oczną. Szkiełko przedmiotowe, prostokątne, na którym umieszcza się przedmiot, będący pod mikroskopem. 4. gram.: *Dopełniacz* P. Mał. (np. Kara zbrodniarza = zbrodniarz jest przedmiotem kary). 5. praw.: *Opatdkowanie* przedmiotowe.

[**Przedmjesci**] p. **Przedmiejski**.

Przedmojżeszowy *istniejący przed Mojżeszem*: Żydzi przedmojżeszowi mieli przymierza z Panem Bogiem. <Przed + Mojżeszowy>

Przedmongolski *poprzedzający najazd mongolski (na Europę w wieku XIII)*: W tym rozdziale zajmuje się ustrojem i bytem społecznym ziemi ki-

jowskiej w okresie przedmongolskim. <Przed + Mongolski>

Przedmost, u, lm. y, **Przedmoście** woj. *okop broniący dostępu do mostu, szaniec przedmostowy*: Miano na celu oddalić ś. od przedmostu, ośm dziesięciu armatami osadzonego. <Przed + Most>

Przedmostek, tka, lm. tki zool. u owadów, *część przednia tułowia* (prosternum). <Przed + Mostek>

Przedmostkowy przym. od **Przedmostek**; zool. (prosternalis). <Przed + Mostkowy>

Przedmostowy *przed mostem położony*: Nasyp, szaniec P. Modlin, Praga, szaniec P. Koł. <Przed + Mostowy>

Przedmoście, a, lm. a i. *miejsce przed mostem*. 2. woj. p. **Przedmost**: Miał pod Sandomierzem zapewniony most na Wiśle, który przedmościami utwierdził. Koł. <Przed + *Moście, od Most>

Przedmowa, y, lm. y i. *przemówienie wstępne, słowo wstępne, wstęp, przedślowie, prolog*: P. pierwsza rzecz przed jakimi księgami. Małcz. Większa P., niż księga. Kn. (= *większa komora, niż stodoła a. większa sień, niż dom*). P. modlitwy Pańskiej. Kucz. 2. lep. *przedmowa, przemówienie, rzecz do kogo, oracja, odezwa*: Kiedy Agryppa w Cezarei przedmowę uczynił, pochlebey zawołali, że to głos boży. Skar. Zdr. **Przedmówka**. <Przed + Mowa>

† **Przedmowca**, y, lm. y p. **Przedmówca**.

Przedmowny przym. od **Przedmowa**.

Przedmówca, y, lm. y, † **Przedmowca** i. *aktor wygłaszający prolog*. Małcz. 2. *mówca poprzedni*. <Przed + Mówca>

Przedmówka, i, lm. i p. **Przedmowa**: **Przedmówkę** powszedniego życia mieli przed oczyma przechodzący. Krasz.

× **Przedmównik**, a, lm. cy *pierwszy mówca, najlepiej mówiący*: Nauczyciel niech wybiera z pomiędzy dzieci jednego lub dwóch, że tak rzekę, przedmówników, mających głos miły, kładąc dziecięciu wadę w wymawianiu mającemu wymawiać za przewodnikiem. Kopez. <Od *Przedmówny, Przed + Mówny>

Przedmózgowie, a, lm. a anat. p. **Przedomózgowie**. <Przed + Mózgowie>

× **Przedmucha**, u, lm. y i. *czynność cz. Przedmuchać*. 2. *ilość powietrza przedmuchiwanego*. 3. *przewiew, przeciąg powietrza, cug*. <Prze + Dmucha>

Przedmuchać, a, ał, **Przedmuchać**, nied. **Przedmuchiwać** i. *co = dmuchać przez co; przeczyszczać dmuchaniem*: P. łufę pistoletu, cygarnicę, cybuch, cewkę zapalną. 2. *co przez co = przepchnąć dmuchaniem*. <Prze + Dmuchać>

Przedmuchiwanie, a, blm., *czynność cz. Przedmuchać*.

Przedmuchiwać, uje, iwał i. p. **Przedmuchać**. 2. † P. *dmuchać od czasu do czasu, dmuchać raz w raz*: Uważając w nim życie bez zakału żadnego, i naukę wysoką, pychą nie przedmuchiującą, i głębokość w radach, proboszczem go wyniósł sandomierskim. Nies.

Przedmuchiwanie, a, blm., *czynność cz. Przedmuchiwać*.

Przedmuchać, nie, nął p. **Przedmuchać**. <Prze + Dmuchać>

Przedmuchiście, a, blm., *czynność cz. Przedmuchać*.

Przedmuchowy przym. od **Przedmucha**: **Zabiernica przedmuchowa** = przyrząd zabierający strumieniem przedmucha drobne części, zazwyczaj ciała stałych, n. p. pyłu, trocin, ziarna i t. p.

† **Przedmur**, u, lm. y p. **Przedmurze**: Annibal zatrwożył Rzymem, jego już przedmury okurzywszy dymem. Tw. Przen.: *obrona na zewnątrz*: Umyśliłi stanąć z tamtej strony Dniestru i ten P. od korony zalec. Tw. Obalił P. potężny a gruby. Chr. Taki straciwszy P. moeny, nie mamy inszej już obrony. Tw. <Przed + Mur>

Przedmurek, rka, lm. rki p. **Przedmurze**: Zdało ś. wiernym, iż ś. mury i P. u miasta bożego obalił, gdy ten poległ, który ś. przeciw Saracenom mocno stawiał. Skar. <Przed + Murek>

Przedmurny, **Przedmurnowy** przym. od **Przedmur**: Rowy przedmurne, domy przedmurne (= przed murami miasta na przedmieściu stojące). <Przed + Murny>

Przedmurnowy p. **Przedmurny**. <Przed + Murnowy>

Przedmurze, a, lm. a, † **Przedmur** i. a. **Przedmurek** *mały mur przed większym murem*. 2. *mury obronne otaczające miasto a. zamek*. Przen.: Kamieniec Podolski nazywano dawniej przedmurzem chrześcijaństwa. Skrzet. 3. *anat. pewna część mózgu (claustrum)*. 4. *techn.*: P. kotła parowego = część odprowadnia obmrażania kotłowego. <Przed + *Murze, od Mur>

× **Przedmyśliwanie**, a, blm. p. **Przemysłiwianie**: Władza przeczuwania przyszłości sercem lub przedmyśliwania jej rozumem używaną jest wspólnie wszystkim. Kras. <Przed + *Myśliwanie, od Myśliwać>

Przednarożnik, a, lm. i woj. *szaniec trójkątny przednarożny a. półkieszyzycowy, półkieszyzyc, rawelin, leżący przed i pomiędzy dwoma narożnikami a. bastionami* <Przed + Narożnik>

Przednarożny woj. *przed narożnikiem leżący*: Szaniec P. = przednarożnik.

× **Przednazwiskowy** *przed nazwiskiem stojący a. kładziony*: Przywiózł ten ponętny dla wielu P. dodatek. Haj. <Przed + Nazwiskowy>

Przednercze, a, lm. a embr. *zaczątek narządu moczowego w płodzie (pronephros)*. <Przed + *Nerze, od Nerka>

× **Przednerka**, i, lm. i anat. bł. zam. **Nadnercze**.

Przedni, [Przedny] i. *będący na przodzie, przodkowy, frontowy, przodkowy, poprzedzający, pierwszy, naczelny*: Maszt P. statku. Kofa przednie wozu. Nogi przednie zwierząt. Siedzenie przednie powozu a. bryczki. Straż przednia wojska. Tę część piechoty i jazdy, która idzie naprzód przed strzelbą, zowią przednią strażą, awantgardją. Dek. Ruszywszy ś. od Wiednia, siedłem sam przedniej straży. Sh. J. 2. † P. *poprzedni, uprzedni, poprzedzający, dawny, pierwszy*: Co ś. w księgach przednich wypisano, w tej księdze krótko powtórzymy. Trzye. 3. *przen. wyborowy, wyróżniony, doskonały, najlepszy, wybitny, niepospolity*: Wino przednie. Gatunek P. Przednia to księga w tej materji. Troc. Doma ś. rzeczy, choć dobrze są przednie, zdadzą powszednie. Klon. Przednia powieść. Słow. Wstyd a enota dary przednie z nieba. Kochan. Częstokroć w ludziach niższego stanu widzujemy wielkie a przednie dary przyrodzenia. Górń. Paulus Diakonus, przedni owych wieków pisarz. Skar. Wielu ludzi przednich i jemu życzliwych nie mogli mu tego rozradzić. Wys. Ten człowiek do żartów i figlów przedni. L. (=jedyny). Już co przednia to przednia myśl mi przysła. L. 4. *dostojny, znakomity z rodu, naczelny, pierwszorzędny, znaczny, wybitny, pierwszy*: Ma szlachcie ubogi zasło-

nę, kiedy widzi, że przedniejsi grzeszą. Opal. Zbigniew pochodził z rodu, który nie liczył ś. jeszcze wówczas do przedniejszej arystokracji. Sm. Panowie przedni, celni w Rzplitej. Kn. Ludzie domów przednich. Warg. Przedniejsze dwory europejskie żyćzają pokoju. Świt. Trzeźwość potrzebna jest wszystkim, a osobliwie duchownym, którzy przedniejszą dostojność i urząd na sobie mają. Star. 5. † P. *główny, najważniejszy, naczelny, pierwszy*: Powietrze jest przednią przyczyną żywotowi. Sak. K. Głupi bogactwa przednim szczęściem zowią, a ubóstwo za największą nędzę mają. Warg. To jest moje przednie kochanie — chować z pilnością twoje przykazanie. Ryb. 6. † P. *przewszystkim komu właściwy, wyłączny, jedyny*: Imię Jezus, chociaż nim i inni nazwani byli, atoli przednie jest i własne Zbawiciela naszego. Karnk. 7. *anat.*: Komórki oka przednia i tylna. Rogi przednie rdzenia kręgowego (cornua anteriora medullae spinalis). Zęby przednie a. siekacze (dentes incisivi). † Rura przednia. Urs. = *kość barkowa (os brachii)*. Przednia część ręki p. **Nadgarstek**. 8. *gór.*: † P. *ort.* (dawniej w Olkuszu), *chodnik z podszycia wyprowadzony, wchodzący w nowe pole w kierunku wznoszenia pokładu, lub też ku sztolni głównej*. Łab. 9. *rzeź.*: Pęga przednia p. **Pęga**; Szynka przednia = *łopata wieprzowa, kump*. 10. *wet.*: Kolano przednie konia (carpus). *Nadpęcie przednie (metacarpus)*. 11. *woj.*: Przednie pudło = *drzewo przynocowane do lufy, służące do trzymania broni podczas strzału*. 12. *zool.*: Orzeł przedni (aquila fulva): Orzeł przedni stale u nas w górach przebywa. Sumiń. <Przód, PRZOD/PRZED>

Przednica, y, lm. e i. *część przednia a. przodkowa, przodek, przód*: P. wozu = *nasada ruchoma na przedniej osi wozu, przez którą przechodzi sworzeń, ryczon, rye a bel*. 2. † P. *ozłoda sukni niewieściej na przodzie; przednie wyłogi; bramowanie; rodzaj fartuszka niewieściego, założki, przynocowanej do kołnierza, spadającej z przodu niemal do kolan*: Przednie perłowe, kołnierze z przednicami, strój białołowski. Groń. 3. [P.] *przodownica, żniwiarka przodująca innym przy żniwie, poprzednica, postawnica*: Idą dwie przednie kłosami uwieńczone. Gol. Przednica bierze wieniec z kłosów, kwiatów i płodów różnych u wity. Gwar. 4. *bud.* *przednie murów bocznych świątyni starogreckiej a. rzymskiej przed ścianą poprzeczną, w której znajdowały ś. drzwi (antae)*: Między przednicami zazwyczaj stawiano dwa słupy, czyli kolumny, podpierające gzyms, którego końce spoczywały na przednicach. Zdr. **Przedniczka**. <Od Przednik>

× **Przedniczenie**, a, blm., czynność cz. **Przedniczyć**.

Przedniczka, i, lm. i l. p. **Przednica**: Odejmnie Pan órom syjońskim biretki, podwiązeczki, fańcuszki, przedniczki. B. G. 2. [Przedniczki] *część przednia stanika*: Części żywotka (gorsetu) są: oplecek, ramiączka i przedniczki. Gwar.

× **Przedniczyć**, y, ył *przodować, przewodniczyć*: Wszyscy jadałi przy jednym stole, przy którym przedniczyli... <Od Przednik>

† **Przednie** przys. od **Przedni** i. *naprzód, najpierwej, przewszystkim, najbardziej, najwięcej, głównie*: Zle, kiedy urząd o swe pożytki P. ś. stara, a o ludzkie poślednie. Petr. Miał te dary, które do ubłagania człowieka P. mogą: krasomówstwo i enotę. Warg. Złożyłmy sejm, jak dla innych potrzeb, tak P. dlatego, abyśmy wypełnili, cośmy obiecali. Herb. 2. *wybitnie, wiel-*

ce, szczególnie, niezwykle, wyjątkowo, bardzo, nadzwyczaj, arcy-, nader: P. pożądana rzecz ś. przytrafiła. Warg. Twarz P. piękna. Otw. Panowie mają być P. dobrzy, gdy podłanym mają być powodem do dobroci. Petr. Człowiek P. bogaty. Sekl. P. mocny Panie Boże nasz! Gd. Rodzice miał P. zacne, ozdoby duszy na wybór. Warg. Poco ś. bawicie, mogą P. wielkie szczęście ubieć? Warg. P. wdzięczna mowa. Warg. <Od Przedni>

Przedniebie, a, blm. *miejsce przed niebem, przedsiónek nieba*: Bo na przedniebciu stoi na straży anioł, co ludzkie uczynki waży. Len. <Przed + *Niebie, od Niebo>

Przedniebny znajdujący ś. przed niebem, stojący przy drzwiach nieba: Mój stróżu P. Ujej. <Przed + *Niebny, od Niebo>

× **Przednieć**, eje, ał p. **Przedniować**. <Prze + Dnieć>

Przedniejszy st. w. od **Przedni**: Przedniejsi panowie w kraju; przedniejsze domy, rody, rodziny, urzędy.

× **Przednienie**, a, blm., czynność cz. **Przednieć**.

× **Przedniować**, a, ał l. dok. *przebyć dzień na wsi, a przenocować w mieście*. 2. nied. nieos. *przejaśniać ś. na dzień, świtać*: Już przedniewa. <Prze + *Dniwać, od Dnieć>

× **Przedniowanie**, a, blm., czynność cz. **Przedniować**.

[**Przednik**, a. lm. cy], **Przedownik**, **Postawnik**, × **Zaprzędnik** l. *przodujący podczas sprzętu zboża na kosy, pierwszy kośnik a. kosiarz*. 2. *pierwszy owczarz*. 3. *sznur, którym z przodu żerdź na wozie pełnym snopów a. siano do wozu ś. przytwierdza*. 4. *fl. starszy flisak na tratwie a. na galarze, gospodarz*. <Od Przedni>

Przednio przys. od **Przedni**: Kiedy tak, to dobrze, P., doskonale!

Przednioazjatycki do Azji przedniej a. zachodniej należący: Z państw przednioazjatyckich wystąpiły na widownię dziejów najpierw ludy Babilonu i Asyrii. <Przedni + Azjatycki>

Przednioboczny chir.: Skrzywienie kręgosłupa przednioboczne (scoliolordosis). <Przedni + Boczny>

Przedniość, i, blm. rz. od **Przedni**: Mówić o przedniości umiejętności, służących dobru społeczeństwu. L.

× **Przedniować**, uje, ował, × **Przednieć** *przepędzić dzień, odbyć dniówkę, odpocząć w ciągu dnia całego*. <Prze + Dniować>

Przedniowanie, a, blm., czynność cz. **Przedniować**.

× **Przednowie**, a, lm. a p. **Przednowek**.

Przednoworoczny przed Nowym Rokiem przy-padający: Zajęcia, kłopoty przednoworoczne. <Przed + Noworoczny>

Przednowek, wka, lm. wki, × **Przednowie** l. †P. *czas przed nowiem księżycu*. Troc. 2. *czas poprzedzający nowe żniwo*, [przedżniwek, × przedżniwo]: Gospodarz na przednowku przed żniwami najwięcej z przedaży zboża korzystać może. Kluk. Często na przednowku wieśniacy, nie mając starego zboża, ziarna niedojrzałe kruszą. Krup. Na przednowku pustki w gumnie. Rys. Z niecierpliwością czekają w przednowku na żniwo. Oss. <Przed + *Nówek, od Nowy>

Przednowkowy przym. od **Przednowek**: Lud zdążył na jarmark przednowkowy. Dyg. Bieda przednowkowa.

[**Przedny**] p. **Przedni**: Przyjechał w przednie

podwóreczko, zakolał w tylne okieneczko. Gwar.

Przedobiadowy p. **Przedobiedni**: Pora przyjścia wędrowców zahornickich do dworu była przedobiadową. Jeż. <Przed + Obiadowy>

Przedobiedni, **Przedobiadowy** przed obiadem przypatujący, poprzedzający obiad, przedpołudniowy: Przechadzka przedobiednia i skromne śniadanie pomagają do zasmakowania w wiejskich potrawach. Koss. Trunek P. z ostrym winem miaszał. Nar. Reszta czasu przedobiedniego obrócona na prywatne w gabinecie nabożeństwo. Nar. <Przed + Obiedni>

Przedobiedzie, a, lm. a *czas przedobiedni, pora dnia przed obiadem, przedpołudnie*: Na białym koniu święty Marcin jedzie; nie bój ś. gościu, ruszy w P. Prz. <Przed + *Obiedzie, od Obiad>

Przedoblicze, a, lm. a *przednia część helmu twarz zasłaniająca*: Bardzo dawnej rodowitości helmy, uchylone P., kratą pokryte były. Bobrow. <Przed + Oblicze>

× **Przedoblicznie** przys. od **Przedobliczny**. <Przed + Obliczny>

× **Przedobliczny** l. *znajdujący ś. przed obliczem, przed twarzą*: Noszą helmy srebrne, zamknięte licznymi przed obliczem szczelinami, czyli przedobliczną kratą. Bobrow. 2. *położony przed obliczem* czyje a. *przed kim*, † **przedoczny**, † **przedoczysty**: Chleby przedobliczne, które leżały przed obliczem Jehowy. Bud. (= *chleby pokładne, przekładne*). <Przed + Obliczny>

Przedobozie, a, lm. a *miejsce a. fortyfikacje zewnętrzne przed obozem*. <Przed + *Obozie, od Obóz>

Przedobozowy leżący przed obozem, znajdujący ś. na przedoboziu: Na końcu tej przedobozowej ulicy pokazały mu ś. okopy. Kaezk. <Przed + Obozowy>

Przedobry wielce dobry, nad wyraz dobry, jak najlepszy, arcydobry: Uchowac nas racz, P. Chryste Panie, od piekła. Smotr. <Prze + Dobry>

Przedobrze przys.. od **Przedobry**. <Prze + Dobrze>

× **Przedobwód**, odu, lm. ody anat. *grobelku uszna* (anthelex). <Przed + Obwód>

Przedobycie, a l. [P.] blm., czynność cz. **Przedobyc**. 2. †P., lm. a *miejsce pobytu, zamieszkania*: Iżo jest pan poznański z sześcią panieczy a z cztermi podlejszymi Wacęncu z Mieczewa wygnął gwałtem, mocą z jego przedobycia w Krośnie z 30 grzywien a trzech czynszu. Rot.

[**Przedobyc**, **będzie**, ył], nied. [**Przedobyc**wał] *przemóc, przewyciężyć*. P. ś. l. [P. ś.] *przemóc ś., przewyciężyć ś.* 2. *wylobyc ś. przez co nawskroś, przedostać ś.*: Woda przedobycła ś. do piwnie. <Prze + Dobyc>

[**Przedobyc**wał, a, ał] i [P. ś.] p. **Przedobyc**. [**Przedobyc**wanie, a, blm.] *czynność cz. Przedobycwał.*

Przedobycwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedobyc**wał ś.

Przedocznie przys. od **Przedoczny**: Zrobiła to P. <Przed + Ocznie, od Oczny>

† **Przedoczny**, † **Przedoczysty**, × **Przedobliczny**, [**Przedoczny**] *oczywisty, naoczny, jawny, widoczny*: Zbawiciel miał P. być. Gil. [Bogu wszystkie przedoczne]. <Przed + Oczny>

† **Przedoczysty** p. **Przedoczny**. <Przed + *Oczysty, od Oczy>

Przedodbytnicowy p. Przedodbytniczy. <Przed + Odbytnicowy>

Przedodbytniczy, Przedodbytnicowy, Przedprostnicowy chir.: Ciężkie przedodbytnicze (sectio praerectalis) = przecięcie kroczka na linii środkowej i otworzenie pęcherza moczowego tuż przed ścianką przednią odbytnicy. <Przed + Odbytniczy>

Przedodbytwowiec, wca, Im. wce zool.: Haeczel do nich zalicza: wrotki, robaki obłe czyli obleńce, przedodbytwowce (prosepygia). Nus. <Przed + *Odbytwowiec, od Odbytwowy>

Przedodjazdowy poprzędzający odjazd, zdarzający s. przed odjazdem: Zadałwil zwykle przedodjazdowe sprawy. Orzesz. <Przed + Odjazdowy>

Przedodlotowy poprzędzający odlot: Czas P. Przygotowania przedodlotowe. <Przed + Odlotowy>

Przedodrzański z tej strony rzeki Odry pochodzący, przed Odrą położony: Przedodrzańska Pomeranja. Nar. <Przed + Odrzański, od Odra>

[Przedodwieczerz, a, Im. e], Odwieczerz czas przedwieczorny: W P. = w czasie przed wieczorem. <Przed + Odwieczerz>

Przedoficerski niższy stopniem od oficerskiego: Przebiega naprzód trzy stopnie przedoficerskie. <Przed + Oficerski>

[Przedojka, i, Im. i] krowa jałowica, która jednak doł s. <Prze + Dojka>

Przedojrzałość, i, blm. rz. od Przedojrzały.

Przedojrzały zanadto dojrzały, przejrzaly: Młody Poncjusz mógł marzyć o hegemonji dla swego narodu, nie zepsutego jeszcze zbytkami przedojrzałej cywilizacji. Pawl. <Prze + Dojrzały>

Przedojrzeć, eje, ał, nied. Przedojrzewać zanadto dojrzeć, przejrzeć, już dawno dojrzeć: Wszystko szarżuje, co przekwitło, przedojrzało. <Prze + Dojrzeć>

Przedojrzenie, a, blm., czynność cz. Przedojrzec.

Przedojrzewać, a, ał p. Przedojrzeć.

Przedojrzewanie, a, blm., czynność cz. Przedojrzewać.

Przedokazywać, uje, ywał dokazując przepędzić, przebyć czas jakiś: P. noe, wieczór, godzinę. <Prze + Dokazywać>

Przedokazywanie, a, blm., czynność cz. Przedokazywać.

Przedokienny, X Przedoknowy przed oknem będący. <Przed + Okienny>

X Przedoknowy p. Przedokienny: Malowanie na murze (al fresco) na ścianie przedoknowej. Wor. <Przed + Oknowy, od Okno>

Przedokopowy znajdujący s. przed okopami: Ulica, dzielnica miasta przedokopowa. Nasył wału miejskiego wzduż ulicy przedokopowej. <Przed + Okopowy>

[Przedoleć, i, ał] przemóc, przetrzymać. <Prze + *Doleć, od Dola>

Przedonegdaj, X Przedongi w przeddzień dnia onegdajszego, dziś czwarty dzień temu: Stało s. to P. <Przed + Onegdaj>

Przedonegdajszy przym. od Przedonegdaj: Przedonegdajsza rozmowa, lekcja. Zdarzenie przedonegdajsze. <Przed + Onegdajszy>

X Przedongi p. Przedonegdaj: P., ongi, wezorał, dziś. Zabł. <Przed + Ongi>

Przedoperacyjny poprzędzający operację: Badania, przygotowania przedoperacyjne. <Przed + Operacyjny>

X Przedosądny z uprzedzeniem, z. góry, skwa-

plawie sądzący a. osądzony: Przedosądne zdanie. L. <Przed + *Osądny, od Osądzić>

[Przedosietek, tka, Im. tkii] część osieci, w której między len lub konopie. <Przed + *Osietek, od Osieć>

Przedoskonały jak najdoskonalszy, ze wszech miar doskonały, niezrównany, przewyborny, przewyższony: Wszystkie szczegóły są przedoskonałe. Od. <Prze + Doskonały>

Przedospowy lek. poprzędzający ospę, występujący przed ospą: Rumień P. (erythema variolosum). <Przed + Ospowy>

Przedostać się, stanie s., stał s., nied. Przedostawać s. dostać s. przez przeszkodę, przedobyć s., przedrzeć s., precisnąć s., przekraść s., zakraść s.: Woda przedostała s. do piwnie. Przedostał s. przez zastępy nieprzyjacielskie. Z trudem przedostał s. przez gęstwinę. Złodzieje przedostali s. z piwnicy do sklepu. Ta moda przedostała s. do nas z zagranicy. Nowe idee, pojęcia przedostają s. z kraju do kraju. Świeżo zatwierdzona unja, choć skleiła różnorodne pierwiastki, do głębi nie przedostała s. jeszcze. Rol. <Prze + Dostać s.>

Przedostanie się, a s., blm., czynność cz. Przedostać s.

Przedostateczny przed ostatecznym idący, poprzędzający go: Jako epilog: sąd P. i wyrok banieji na ziemię. <Przed + Ostateczny>

Przedostatni przed ostatnim idący, drugi od końca, poprzędzający ostatniego. <Przed + Ostatni>

Przedostawać się, aje s., awał s. p. Przedostać s. <Prze + Dostawać s.>

Przedostawanie się, a s., blm., czynność cz. Przedostawać s.

Przedostojeństwo, a, blm. majestat: I Chrudorz, rażon jej przedostojeństwem, drży. Psm. <Prze + Dostojeństwo>

Przedostojny wielce dostojny, arcydostojny: P. proroku, naszej duszy zdrowie, ach nie byli cię godni nieszczęśni Żydowie. Groch. P. mąż i prok święty. Odym. Żona Henryka, przedostojna Kunigunda. Skar. Bądź dalej naszą przedostojną panią, lecz przy twym boku niechaj siedzie mąż! Mir. <Prze + Dostojny>

Przedowcipnie przys. od Przedowcipny: Twój artykuł prześlicznie i P. napisany. Krasz.

Przedowcipny naulżyczej dowcipny, arcydowcipny: P. człowiek, wyskok, artykuł. <Prze + Dowiepny>

Przedpałacowy leżący przed pałacem, przed nim zaszył: Pomścił ojca, który odtąd spokojnie śpi w przedpałacowej mogile. Krasz. <Przed + Pałacowy>

Przedpanewkowy chir. znajdujący s. przed panewką: Zwichnienie uda przedpanewkowe = zwichnienie w biodrze ku przodowi oraz ku górze (luxatio femoris praecotyloidea). <Przed + Panewkowy>

Przedpapiecki poprzędzający papieża a. papieżów, pochodzący z czasów, gdy papieństwo nie istniało jeszcze: Jesteśmy na drodze do Rzymu, do czasów przedpapieckich. Spas. <Przed + Papiecki>

Przedparcelacyjny poprzędzający parcelację, pochodzący z czasu, gdy jej nie było: Niezmiernie jest rzeczą ważną, czy to podobieństwo przeniesione zostało z czasów przedparcelacyjnych i dotąd zatrzeć s. nie zdążyło? Bl. <Przed + Parcelacyjny>

Przedparyski I. przed Paryżem leżący. **2.** należąco do czasu przed przebywaniem w Paryżu: Zamykając przedparyską epokę biograficzną Chopin'a, zastanawia ś. Nieeeks nad jego dotychczasowemi utworami. Żel. <Przed + Paryski>

Przedpiastowski tyjący ś. czasów przed Piastem, przed dynastją Piasta, pochodzący z tych czasów: Historia Polski przedpiastowskiej. Okres P. historii literatury. <Przed + Piastowski>

[**Przedpiecny**] siedzący przed piecem; stojący a. położony przed nim. <Przed + Piecny>

Przedpieklny znajdujący ś. przed piekłem, na przedpieklu; poprzedzający piekło: Otehłań przedpieklna. <Przed + Pieklny>

Przedpiekle, a, blm., †**Przedpiekle I.** miejsce przed piekłem, przedsionek piekła: Poetowie wierzyli, że jest na przedpieklu miejsce przestronne, zgotowane na odpoczynek ludzi dobrych duszom. Otw. Nie chciał wziąć pocieszenia, ale mówił: Zstąpię placząc do syna mego na P. Ist. o św. Józ. Przywiedziecie z boleścią starość moją na P. Ist. o św. Józ. Po śmierci boską mocą na P. zstąpił, piekielne wrota zburzył, czarta wnet zwyciężył. Wiet. **2.** przen. zakątek odległy, kąć zakazany, zapadły, dziura: Mieszka gdzieś na przedpieklu (= gdzieś daleko za miastem). <Przed + Piekło, od Piekło>

†**Przedpiekło, a, blm. p.** **Przedpiekło:** Na przedpiekło byli ojcowie święci. Wr. Soenysty, ciemne z przedpiekła sowy. Koch. W. Nad przedpiekłem nie czas chcieć o sobie radzić. Troc. <Przed + Piekło>

Przedpieprz, u, Im. e bot. roślina habzelia.

Przedpiersie, a, Im. a I. górna część piersi: Bachelus w pętlę złotą zadzierzga przez szyję na przedpiersiu pazury tygrysa. Książ. **2.** woj. p. **Przedpiersień:** Założenie wału z przedpiersiem i rowem. Kol. Wojsko rozehodziło ś. na prawo i lewo, stając za przedpiersiami okopów. Jeż. Zatoczyli działa, które za przysposobieniem w ciągu dnia przedpiersiami ustawili. Jeż. **3.** zool. u owadów, **piersień pierwszy pierwszy,** przodopiersie, × przedkureze. <Przed + Piersie, od Piersi>

†**Przedpiersiek, ska, Im. ski p.** **Przedpiersień.** <Przed + Piersiek, od Piersi>

†**Przedpiersienie, a, Im. a p.** **Przedpiersień.** <Przed + Piersienie, od Piersi>

Przedpiersień, śnia, Im. śnie, **Przedpiersie,** †**Przedpiersiek,** †**Przedpiersienie,** †**Przywałek,** × **Nadwałek, Parapet** woj. część górna wału w okopie, zastawiająca od pocisków nieprzyjacielskich obrońców i działa: P. z ziemi dla zastrzeżenia ludzi od pocisków. Gemb. Wałik usypyany z ziemi, którym zastawiają ś. armaty i żołnierze przed nieprzyjacielem, tak na wałach fortecznych, jak też na działobitniach. Jak. J. W obronie redut dwie trzecie załogi rozstawia ś. parami za przedpiersniem. Chrzan. <Przed + Piersień, od Piersi>

Przedpiersiowy, Przedpiersny I. znajdujący ś. przed piersią: Bawet w stroju kobiecym, zastłona przedpiersiowa. Gol. **2.** zool. do przedpiersia należący: Krzątek P. muchy, pszczoły. <Przed + Piersiowy>

Przedpiersny, Przedpiersiowy I. na przedzie piersi a. przed piersią znajdujący ś.: Może też w blachy przedpiersny być zbrojny, jak chorągwianni dawni towarzysze. Kon. **2.** zool. do przedpiersia owadów należący. <Przed + Piersny>

Przedpiorunny poprzedzający pioruny: Przedpiorunne błyski. Uj. <Przed + Piorunny>

Przedpiszczelowy anat. przed piszczelą leżący:

Torebka przedpiszczelowa (bursa praetibialis). <Przed + Piszczelowy>

Przedpiwnicze, a, Im. a szyja piwniczna, korytarz piwniczny, przedsionek piwnicy. Mącz. <Przed + Piwnicze, od Piwnica>

× **Przedplecze, a, Im. a** zool. przednia i górna część grzbietu owadów, przed grzbiecie (pronotum). <Przed + Plecze, od Plecy>

Przedplic, a, Im. e rzeź. kawał mięsa wołowego między karkiem a łopatką wycięty. <Przed + Plic, od Plecy (?)>

Przedplon, u, Im. y I. zboże jare, po którego zebraniu zaraz siana bywa ozimina, × przedplód, × przesiewisko. **2.** ogr. warzywo wczesne, hodowane na tej samej ziemi przed późniejszjm, np. rzodkiewki przed kapustą. Jan. <Przed + Plon>

Przedplaciciel, a, Im. e, Przedpłatnik prenumerator, składający prenumeratę a. przedpłatę, abonent: P. dziennika, gazety, wydawnictwa. Lista przedplacicieli dzieła. <Przed + Placiciel, od Placić>

Przedplacicielka, i, Im. i forma ż. od **Przedplaciciel.**

× **Przedplacicielstwo, a, blm.** prenumerata, abonent, prenumerowanie. <Przed + Placicielstwo, od Placiciel>

Przedpłata, y, blm. I. pieniądze zaliczone z góry za wydawnictwo księgarskie, prenumerata. **2.** zaliczka na akcje. <Przed + Płata, do Placić, PŁAT/PŁAĆ/PŁAC>

Przedpłatnik, a, Im. cy I. p. **Przedplaciciel. 2.** placący przedpłatę na akcje. <Przed + Płatnik>

† **Przedpłatny** przym. od **Przedpłata,** prenumeracyjny: Wsnódtubieganie ś. zniża poziom ceny przedpłatnej. Spas.

× **Przedplód, odu, Im. ody p.** **Przedplon.** <Przed + Plód>

Przedpodziałowy z czasów przed podziałem (w szczeg. przed rozbiorem Polski), przedrozbiorowy: Urządzenie skarbu zasobniejszego i liczniejszego wojska w znniejszonym kraju, niż to dawniej było w rozległej przedpodziałowej Rzplitej. T. K. <Przed + Podziałowy>

Przedpogodny poprzedzający pogodę: Mgła nad wodą ś. podnosi w przedpogodne ranie. Len. <Przed + Pogodny>

× **Przedpogrzebny p. Przedpogrzebowy.** **Przedpogrzebowy,** × **Przedpogrzebny** poprzedzający pogrzeb: Przygotowania przedpogrzebowe. Sąd P. u Egipcjan. Dom P. = trupiarnia, × trupnia, !morga. <Przed + Pogrzebowy>

Przedpokoik, u, Im. i p. **Przedpokój.**

† **Przedpokoje, a, Im. a p.** **Przedpokój.** <Przed + Pokoje, od Pokój>

† **Przedpokojnik p. Przedpokojowiec:** Resztę dnia obracają na to, aby ś. wetowali z swojemi przedpokojnikami. L. <Przed + Pokojnik, od Pokój>

Przedpokojowiec, wca, Im. wcy, † **Przedpokojnik, Przedpokojowy I.** pełniący służbę w przedpokoju, przedpokojowy. **2.** przen. wycierający przedpokoje, ułożony służka wielkich panów. <Przed + Pokojowiec>

Przedpokojowy I. przym. od **Przedpokój:** Król zatrzymywał ś. w sali przedpokojowej. Kit. **2.** poprzedzający zawarcie pokoju. **Przedpokojowy, ego, Im. owi** rz. p. **Przedpokojowiec:** P. zameldował go. Rzew.

Przedpokój, oju, Im. oje, † **Przedpokoje I.** izba wchodowa poprzedzająca właściwe mieszkanie; poczekalnia poprzedzająca pokoje: Ktokolwiek do

mnie przyjdzie z prośbą, przez trzy godziny stać ma w przedpokoju. Niem. Przen.: Dni przepędza na pięcie, w przedpokojach wyciera posadzki. L. (= *wysługuje ś. osobom wpływowym*). Ojciec jego w moim zestarzał ś. przedpokoju. L. (= *był moim sługą*). Z przedpokoju do wysokiego stopnia trochę daleko. L. (= *daleko stąd do owąd*). P. przed łaźnią, przed sypialnią. L. Zdr. **Przedpokoik**. <Przed + Pokój>

† **Przedpole**, a, lm. a *droga a. miejsce przed polem*: Są jedni głupcy, co ś. łatwie czego boją, że ognie, rzeki, skały na przedpolu stoją. L. <Przed + Pole>

[**Przedpołudnie**, a, blm.] p. **Przedpołudnie**.

Przedpołudnie, a, blm., [**Przedpołudnie**] *czas przed samym południem, a. między rankiem a południem; ranek*. <Przed + Południe>

Przedpołudniowy przym. od **Przedpołudnie**, *ranny, poranny*.

Przedpopielcowy *poprzedzający Popielec*: Po sobocie zawiła niedziela przedpopielcowa. Wilk. <Przed + Popielcowy>

× **Przeprankowy** *poprzedzający poranek*: Moment P. sprowadził podstarościego. Jeż. <Przed + Porankowy>

Przedporanny *przed ranem, przed porankiem będący*: Chłód przedporannej doby. Odtąd już wielokrotnie w przedporanne cienie Bóg jest łaskaw podobne zsyłać mi widzenie. Mick. <Przed + Poranny>

Przedporcie, a, lm. a *przestrzeń wodna przed portem właściwym, tuż przy wejściu głównym leżąca*. <Przed + *Porcie, od Port>

Przedporodowy *poł. przed porodem będący, poród poprzedzający*: Bóle przedporodowe. <Przed + Porodowy>

× **Przedpostny** *poprzedzający post*: Czwartek, dzień P. L. <Przed + Postny>

Przedpoście, a, lm. a *trzy niedziele poprzedzające post Wielki*. <Przed + *Poście, od Post>

Przedpotop, u, blm. *czas przed potopem*: Naczone świadki przedpotopu. Moraw. <Przed + Potop>

Przedpotopowy I. *dawniejszy od potopu, poprzedzający potop*: Kraj armeński był pierwszym siedliskiem niegdyś patryjarchów przedpotopowych. L. Do tego trzebaby życia przedpotopowego patryjarchy. L. (= *Matuzala*). Cuvier z ułamku kości kopalnych jakiegoś przedpotopowego stworzenia potrafił zarysować budowę jego organizmu. Tysz. Niech cicho butwieje skryty w ciemnej skrzyni, jak zwierz P. w skalistej jaskini. Br. 2. przen. *odwieczny, stary jak świat, przestarzały, staroświecki, wyszły z użycia, zacofany*: Strój P. Pojęcia a. poglądy przedpotopowe. <Przed + Potopowy>

Przedpowstaniowy, **Przedpowstańczy** *poprzedzający powstanie (związcząca w Polsce styczniowe r. 1863)*: Co chwila gmatwają ś. wyobrażenia z czasów przedpowstańowych z pojęciami i pewnikami nowszej daty. Spas. <Przed + Powstaniowy>

Przedpowstańczy p. **Przedpowstaniowy**: Zmiana szefów w chwili przedpowstańczych reform wojska. T. K. <Przed + Powstańczy>

Przedpreferansowy *poprzedzający preferans*: Rozmowa, chwila przedpreferansowa. <Przed + Preferansowy>

† **Przedpropornik**, a, lm. *cy żołnierz przedchorągiewny*, † *przedchorągiewnik*.

Przedprostnicowy chir. p. **Przedodbytniczy**. <Przed + Prostnicowy>

Przedproże, a, lm. a *miejsce przed progami*: Zatrzymał ś. z niesmiałością u przedproża. Siadam na przedprożu swojej chaty i śpiewam w zawody. Psm. <Przed + *Proże, od Próg>

Przedpuszczański *leżący przed puszciami*: Wędrowki kilku rodzin z pasa przedpuszczańskiego w głąb puszczy. Krzyw. <Przed + Puszczański>

Przedpytle, a, lm. a *ml. przyrząd do oddzielania grubszych cząstek wytworu mielenia (srotu) od więcej małych, jak oto: kaszki, niálu i maki*. <Przed + *Pytle, od Pytel>

† **Przedrabić**, i, il p. **Przedrabować**: Przedrabiwszy Turcy Wolochy, podolskich ś. granie dopięli. Błaż. <Prze + *Drabić, od Drab>

† **Przedrabienie**, a, blm., *czynność cz. Przedrabić*.

Przedrabować, *uje, owal*, † **Przedrabić** I. *przejechać, przepędzić jeżdząc*: P. konia. 2. *przejechać, przebiec*: P. kraj, prowincję. 3. *przejrzeć, przetrząsnąć, rozpatrzeć, przewertować*: P. sprawę, archiwum, papiery, akta. Rachunki przejrzał i przedrabował. Kaezk. 4. *skrytykować, posp. zjechać, przejechać ś. na kim*: P. autora, przeciwnika. <Prze + Drabować>

Przedrabowanie, a, blm., *czynność cz. Przedrabować*.

× **Przedramatyzować**, *uje, owal* *przerobić utwór inny na dramat*: P. powieść, romans. Przen.: Świat bezsilności, zdenerwowania, przedramatyzowanych zbrodni sereowych. <Prze + Dramatyzować>

Przedramatyzowanie, a, blm., *czynność cz. Przedramatyzować*: Do spojenia obu części z przedramatyzowaniem ich na tragiedję nie wystarczyło odwagi. Spas.

Przedramieniowy p. **Przedramienny**. <Przed + Ramieniowy>

Przedramienny, **Przedramieniowy** przym. od **Przedramię**, *przedbarkowy*. <Przed + Ramienny>

Przedramię, *enia*, lm. *ona anat. część ręki od łokcia do dłoni, łokieć, przedbarcze, przedbark*, × *podramię (antibrachium)*: Ujął go pod rękę i olbrzymim przedramieniem przycisnął go do swego boku. Żer. <Przed + Ramię>

Przedranny *poprzedzający ranek, poranny*: Brzęczy przedranny szum. Wysp. Głasy ś. cisną przedrannych ptasich świergotan. Wysp. <Przed + Ranny>

Przedrapać, *pie, pał*, **Przedrapnąć**, † **Przedrapić**, *nied. Przedrapywać* I. *drapiąc przedrzeć; przeszkrobać*, × *przedrasnąć*: P. błonę, skórę, skórę, papier. 2. *przepędzić, przebyć czas jakiś na drapaniu*. P. ś. *drapiąc ś. przedostać ś.*: Po wielu wysiłkach przedrapał ś. na drugą stronę góry. <Prze + Drapać>

Przedrapanie, a, blm., *czynność cz. Przedrapać*.

Przedrapanie się, a ś., blm., *czynność cz. Przedrapać ś.*

† **Przedrapienie**, a, blm., *czynność cz. Przedrapić*.

† **Przedrapić**, i, il p. **Przedrapać**. Włod. **Przedrapnąć**, *nie, nął* p. **Przedrapać**. <Prze + Drapnąć>

Przedrapnięcie, a, blm., *czynność cz. Przedrapnąć*.

Przedrapować, *uje, owal* *udrapować inaczej, niż było przedtym, przerobić draperję*. <Prze + Drapować>

Przedrapowanie, a, bhm., czynność cz. **Przedrapować**.

Przedrapywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przedrapać**. **Przedrapywanie**, a, bhm., czynność cz. **Przedrapywać**.

Przedrapywanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przedrapywać się**.

× **Przedrasnąć**, nie, nął *drasnąwszy przedrzeć; przedrapnąć*: P. powiekę, skórę. <Prze + Drasnąć>

× **Przedrasnąć**, a, bhm., czynność cz. **Przedrasnąć**.

† **Przedrasusze**, a, lm. a *miejsce przed ratuszem*. Macz. <Przed + *Ratusze, od Ratusz>

× **Przedrażać**, a, ał p. I. **Przedrożyć**.

× **Przedrażanie**, a, bhm., czynność cz. **Przedrażać**.

× **Przedrażniać**, a, ał p. **Przedrzeźniać**. Troc. <Prze + *Drażniać, od Drażnić>

× **Przedrażnianie**, a, bhm., czynność cz. **Przedrażniać**.

× **Przedrażać**, a, ał *drażyć nawskroś, przewiercać*.

Przedrażanie, a, bhm., czynność cz. **Przedrażać**. Przen.: Postaram się objaśnić kilku wyciągami to osobliwsze P. jednych i tychże samych pomysłów i kwestji. Spas. (= *pogłębianie*).

Przedrażenie, a, bhm., czynność cz. **Przedrażać**.

Przedrażyć, y, ył, † **Przedrożyć** *wydrażając przebić, prześwidrować, przewiercić*: Trza zaludnić te puszcze, P. te skały. Krasin. <Prze + Drażyć>

Przedreformowy *przed reformą będący, poprzedzający reformę*: Urządzenia przedreformowe. Stan rzeczy w państwie P. Wprowadzenie porządków rosyjskich już trochę zestarzałych, przedreformowych. Spas. <Przed + Reformowy>

Przedregatowy *wiosł. poprzedzający regaty*: Próby przedregatowe.

Przedrenesansowy *z czasu przed nastaniem doby odrodzenia (renesansu)*: Owe odrzwia kamiennie i portal należą do epoki przedrenesansowej. Gers. <Przed + Renesansowy>

Przedrenować, uje, ował *przerzucać drenami, porzerzynać drenami*: N. przedrenował swe pola i zyskał na tym ogromnie. <Prze + Drenować>

Przedrenowanie, a, bhm., czynność cz. **Przedrenować**.

Przedreński *przed Renem położony a. mieszkający*: O różnicy języka Gallów od Frankonów przedreńskich łatwo w tamtych wiekach dowody znajdować. Lel. <Przed + Reński>

× **Przedrepcenie**, a, bhm., czynność cz. **Przedrepcić**.

× **Przedrepcić**, i, il p. **Przedreptać**. <Prze + Drepcić>

Przedreptać, a, ał, × **Przedrepcić** I. *drepcąc przejść*: P. wzdłuż sali. Krasz. 2. *drepcąc przepędzić jakiś czas*: W starej kapocie i z laską przedreptał do śmierci po bruku. Krasz. <Prze + Dreptać>

Przedreptanie, a, bhm., czynność cz. **Przedreptać**.

× **Przedresować**, uje, ował *przeciwczyć, wytresować. dokładnie a. już wyłowionego wytresować w inny sposób*. <Prze + Dresować>

× **Przedresowanie**, a, bhm., czynność cz. **Przedresować**.

Przedrewolucyjny *poprzedzający rewolucję, pochodzący z czasów przed rewolucją*: Okres P. Wrzenie przedrewolucyjne. Przygotowania przedrewolucyjne. <Przed + Rewolucyjny>

× **Przedręcze**, a, lm. a *anat. część ręki między dłońią a przedbarczem: napięstek; nadgarstek*, × przydłoi, × przydłonieć, × kości ręki, † pięść. Urs. U zwierząt = kolano przednie (carpus). <Przed + *Ręcze, od Ręka>

× **Przedręczenie**, a, bhm., czynność cz. **Przedręczyć**.

× **Przedręczenie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Przedręczyć się**.

× **Przedręczyć**, y, ył *przepędzić (pewien czas) na dręczeniu*. × P. ś. *dręcząc ś. przemęczyć ś. czas jakiś*: I tak ś. przedręczył do rana. <Prze + Dręczyć ś.>

× **Przedrętwić**, eje, ał *zdrętwić nawskroś*: Ręce mu przedrętwiały od zimna. <Prze + Drętwić>

× **Przedrętwienie**, a, bhm., czynność cz. **Przedrętwić**.

× **Przedręgać**, a, ał I. *przetrawić (pewien czas) w drganiu*. 2. *przestać dręgać podrgawszy przez pewien czas*. <Prze + Drgać>

× **Przedrganie**, a, bhm., czynność cz. **Przedręgać**.

Przedrobić, i, il *drobiąc przedzielić*. <Prze + Drobić>

Przedrobienie, a, bhm., czynność cz. **Przedrobić**.

Przedrogatkowy *mieszkający a. położony przed rogatkami*: Kamienice, ogrody, ulice przedrogatkowe. <Przed + Rogatkowy>

Przedrogi *nader drogi, arcydrogi*. <Prze + Drogi>

× **Przedrogowy**, × **Przedrożny** *przed rogiem ulicy znajdujący ś.*: Dom a. sklep P. <Przed + Rogowy>

× **Przedromanizacyjny** *pochodzący z czasów przed romanizacją*: Zabytki piśmienne Wołoszczyzny z epoki przedromanizacyjnej. Jabł. A. <Przed + *Romanizacyjny, od Romanizacja>

Przedromantyczny *poprzedzający dobę romantyzmu*: Układkiem niemal czytywać musiał autorów polskich przedromantycznych. <Przed + Romantyczny>

Przedrostek, tka, lm. tki I. a. **Przedrośl**, **Pierworośl** *bot. prowizorycznie istniejąca postać roślin zarodnikowych (mchów, paproci, widlaków i t. p.), która daje początek roślinie właściwej, sama zaś obumiera*. 2. *gram. cząstka wyrazu dodana przed jego morfem rdzenną, przybranka*. <Przed + Rostek>

Przedrośl, i, lm. e p. **Przedrostek**. <Przed + *Rośl, od Rosnąć>

Przedrośle, a, lm. a *bot. pierwsze pokolenie w rozwoju rośninowców*. Rost. Przedrośla paproci tworzą wielkie, zielonej barwy kobierce. P. przytwierdza ś. do ziemi chwytnikami i wydaje na wewnętrzną powierzchnię rodnie i plemniki. A. G. <Przed + *Rośle, od *Rośl>

Przedrowie, a, lm. a woj. p. **Przedrów**. <Przed + *Rowie, od Rów>

Przedrozbiorny *przed rozbiorem istniejący, z czasów przed rozbiorem pochodzący*: Czasy przedrozbiorne w Polsce. <Przed + Rozbiorny>

Przedrozdziałowy *tyczący ś. czasu przed rozdziałem*: Cywilizacja Indoeuropejczyków w dobie

przedrozdziałowej weale nie była tak niska. Karl. <Przed + Rozdziałowy>

Przedrozkurczowy fizj. *poprzedzający rozkurcz serca* (praediastolicus). <Przed + Rozkurczowy>

× **Przedroże ukryte** woj. *zwyczajna droga ukryta aż poza przedrowem*. <Przed + *(D)roże>

× **Przedrożenie**, a, blm., czynność cz. **Przedrożyć**.

× **Przedrożny** p. **Przedrogowy**: Dom a. sklep P. <Przed + *Rożny, od Róg>

[**Przedroższy**] *najdroższy, bardzo drogi*. <Prze + Droższy>

1. × **Przedrożyć**, y, ył, nied. × **Przedrażać** *przecenić, zbyt drogo ocenić*. Biel. M. <Prze + Drożyć, od Drogi>

2. × **Przedrożyć**, y, ył *przebyć, przejechać drogą*: On nawami morza, zatoki i wyspy przedrożył. Wor. <Prze + *Drożyć, od Droga>

† **Przedrożyć**, y, ył p. **Przedrażyć**.

Przedrów, owu, lm. **owu**, **Przedrowie** woj. *rów z zewnętrznej strony fortecy przed ścianą*. <Przed + Rów>

Przedruk, u, lm. i. 1. *przedrukowanie, ponowne drukowanie rzeczy już drukowanej*: P. książki bez wiedzy autora lub wydawcy jest wzbroniony. 2. *rzecz przedrukowana a. ponownie bez zmiany wydrukowana, nowe odbicie, odbitka, nowe wydanie*: P. artykułu z czasopisma, z innego dziennika, z gazety. To wydanie jest nieprawym przedrukiem pierwszego. W braku dzieł oryginalnych księgarze wydają przedruki. Były to pierwsze nie przedruki, jakie w Warszawie ś. pojawiły. Chm. 3. P. homograficzny p. **Homograficzny**. <Prze + Druk>

× **Przedrukiwacz**, a, lm. e *ten, co przedrukowuje, trudniący ś. robieniem przedruków*. <Prze + *Drukiwacz, od Drukować>

Przedrukować, uje, ował, częstot. **Przedrukowywać** *ponownie wydrukować, z drukowanego wydrukować*: P. książkę, artykuł z gazety, wyjątek z czasopisma. P. kilka razy. P. czyją książkę bezprawnie. Sztuka budownicza nanowo poprawiona, przedrukowana. Rogal. List Freppela do papieża skrzętnie jest przez dzienniki niemieckie przedrukowywany. <Prze + Drukować>

Przedrukowanie, a, blm., czynność cz. **Przedrukować**, *przedruk*.

Przedrukowywać, uje, ał p. **Przedrukować**.

Przedrukowywanie, a, blm., czynność cz. **Przedrukowywać**: Wydawca książki nie zawiera żadnej umowy o nieprzedrukowywanie z nabywcami jej. Spas.

Przedrutować, uje, ował *namowo a. na sposób inny odrutować*: Kazala P. wszystkie garnki. <Prze + Rutować>

Przedrutowanie, a, blm., czynność cz. **Przedrutować**.

× **Przedrwić**, i, il dok. *przekpić, pokpić*: Przez niedopatrzanie przedrwił sprawę. <Prze + Drwić>

× **Przedrwienie**, a, blm., czynność cz. **Przedrwić**.

Przedrwiwać, a, ał z kogo a. *co = przekpiwać, pokpiwać, podrwiwać, przeszydząć z kogo, z czego*: Przedrwiwali ustawicznie z wojska nieprzyjacielskiego. Niem. Zaczął P. to wszystko, co tylko dotąd Malwina miała za najświętsze. Wirt. Śmiał ś. i pan kapral z panem feldfeblem, przedrwiwając ś. z cywilów. Sew. <Prze + *Drwiwać, od Drwić>

Przedrwiwanie, a, blm., czynność cz. **Przedrwiwać**, *drwinny, żarty, kpiny*.

× **Przedrwińkować**, uje, ował *drwinukując przepędzić czas jakis*. <Prze + Drwinukować>

× **Przedrwińkowanie**, a, blm., czynność cz. **Przedrwińkować**.

Przedrylować, uje, ował 1. *przewiercić na wyłot*. 2. *powymnować pestki z owoców*. <Prze + Drylować>

Przedrylowanie, a, blm., czynność cz. **Przedrylować**.

× **Przedryndać**, a, ał *przejechać, przewiąsać ś. bez celu*: Godzin kilka przedryndał. P. ś. wytrząść ś. na wózku. <Prze + Dryndać>

× **Przedryndanie**, a, blm., czynność cz. **Przedryndać**.

[**Przedrze Bog**] *Boże dopomóż*.

Przedrzeć, drze, darł, nied. **Przedzierać** *drąc przedziurawić, rozewrać wzdłuż, przerwać, rozszarpnąć na pół, rozdrzeć*: Przedarł list i rzucił go do kosza. Przedarł chustkę i zaczął nią rany owiażywać. Patrzaj, oto rana, oto bok przedarty. L. Z worka przedartego sypała ś. mąka. Przen.: † P. oczy = *rozewrzeć, otworzyć oczy szeroko; skierować wzrok, spojrzeć niezyczliwie*: Gdy mu grał grochu przotłucze, a drugiemu nie, tedy mu niemiło, a powiada: Abo tylko na mię djabli oczy przedarli. Rej. P. ś. 1. *rozdrzeć ś. wzdłuż, przedziurawić ś.*: Rękawy mu ś. na łokciach przedarty. 2. *przecisnąć ś., przedostać ś. z trudnością, przebić ś., dostać ś., dotrzeć, dojść*: Słońce przedziera ś. przez chmury. Światło dzienne zaczęło przedzierać ś. przez franki. Rzucił nań Ajaks dzidę, lecz ś. nie przedarła do ciała, bo miedź gruba silny raz odparła. Dm. Przedzierają ś., cisną ś. do ust słowa na wyrażenie, co wdzięczna moja dusza dla was czuje. St. Aug. Bułat marsowy przedrze ś. przez pancerze do ciała. Troc. Przez nieprzyjacielskie ś. przedarł szyki. Troc. Madaliński przez Wisłę i Pilicę przedzierał ś. do Krakowa. Lel. Kozacy, przedarszy ś. przez gestwiny, wysypali ś. razem z tyłu i z boku lewego. Niem. Grecy pod dowództwem Ksenofonta przez najtrudniejsze drogi do domu ś. przedarli. Lel. Szlachta gwałtowała, ale lamenta jej. przedzierające ś. do tronu, zbywano milczeniem. Rol. Wzrok zdał ś. przedzierać aż w serce. Mick. Myśl przez najciemniejsze do gwiazd przedrze ś. bezdroże. Garczyń. <Prze + Drzeć>

Przedrzemać, ie, ał, **Przedrzymać** *przepędzić pewien czas na drzemaniu*: P. godzinę, obiad, dzień. Przen.: P. młodość, długie lata (= *przepędzić w gnuśności, apatji*). P. ś. trochę ś. przespać, zdrzemnąć ś.: P. ś. chwilkę, pół godziny. <Prze + Drzemać>

Przedrzemanie, a, blm., czynność cz. **Przedrzemać**.

Przedrzemanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Przedrzemać** ś.

Przedrzepkowy anat. *leżący przed rzepką kolana*: Torebka maziowa przedrzepkowa (bursa prepatellaris). <Przed + Rzepkowy>

Przedrzeźniacz, a, lm. e, † **Przedrzyźniacz** 1. *ten, co przedrzeźnia; szyderca, drwinco kogo naśladujący*. Troc. 2. *zool. ptak z rodzaju drożdź (turdus polyglottus)*. <Od Przedrzeźniać>

Przedrzeźniaczka, i, lm. i forma ż. od **Przedrzeźniacz**; † **Przedrzyźniaczka**.

Przedrzeźniać, a, ał, † **Przedrzyźniać**, † **Przedrażniać** 1. *kogo, co a. P. ś. komu, z kogo, z czego = żłośliwie naśladować a. powtarzać po kim, podrzeźniać po kim; podrwiwać drażniąc kogo*: P. głos czyj, miąg, ruchy, śpiew, rozmowę, słowa.

Paniez, aczkolwiek cenil zdolność i zapal kolegi, przedrzeźniał tklive jego serce. Brodz. 2. *nieumiejętnie a. głupio naśladować, mairpować*: P. chód czyj, głos. P. uzonego. P. cudze zwyczaję, modę zagraniczną. P. ś. p. wyżej pod l.: Małpy przedrzeźniają ś. publiczności. <Prze+*Drzeźniać, Drażnić>

Przedrzeźnianie, a, bfm., czynność cz. **Przedrzeźniać**.

Przedrzeźnianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przedrzeźniać** ś.

× **Przedrzeźniawczy** *przedrzeźniający, do przedrzeźniania skłonny, szyderczy*: O takie przedrzeźniawcze utwory oskarżali badwana Rugów Światowita (świętego Wita). Lcl. <Przedrzeźniać>

× **Przedrzut**, u, lm. y p. **Przedmiot**. <Przed+Rzut>

Przedrzymać, mie, mał i P. ś. p. **Przedrzemać**: Podpierając ściany, czas najświętszych tajemnic przedrzymali. Wor.

Przedrzzymanie, a, bfm., czynność cz. **Przedrzymać**.

Przedrzzymanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przedrzymać** ś.

Przedrzyżliwy *skłonny do przedrzeźniania, złośliwy, drwiący, szyderczy*: Odzywa ś. fałszywym, przedrzyżliwym cechem. Tarn.

† **Przedrzyżniacz**, a, lm. e p. **Przedrzeźniacz**.

† **Przedrzyżniaczka**, i, lm. i p. **Przedrzeźniaczka**.

† **Przedrzyżniać**, a, ał i P. ś. p. **Przedrzeźniać**: Wsadzono go na muła, prowadzono przez gęste szeregi pospólstwa, którzy go przedrzyżniiali. Kłok.

† **Przedrzyżnianie**, a, bfm., czynność cz. **Przedrzyżniać**.

† **Przedrzyżnianie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Przedrzyżniać** ś.

Przedrzeć, y, ał *drząc przepędzić a. przebyć*: Ośmdziesiąt przedrzawszy zim, w mych włosów śniegu moja muza zemdlona i zgrzybiała skrępiła. L. <Prze+Drzeć>

Przedrzeźnienie, a, bfm., czynność cz. **Przedrzeźnić**. **Przedrzeźniowy** *przed sabatem przypadający, poprzedzający sabat; piątkowy*: Wieczory przedrzeźniowe. <Przed+Sabatowy>

Przedsała, i, lm. e **przedsienek, przysionek, westybul, przedpokój**: Dwie przedsałe (vestibule) muzeum wypełnione rzeźbami. Od. <Przed+Sała>

× **Przedsąd**, u, lm. y **sąd zbyt pośpieszny, mniemanie a. pogląd z góry powzięty, uprzedzenie**: Jako są przesady z przeszłości, tak i bywają przedsady z przyszłości, równie kłamliwe, okrutne, ciemnoty pełne. Kras. <Przed+Sąd>

Przedscena, y, lm. y *przed sceny, proscenjum*. <Przed+Scena>

Przedscholastyczny *poprzedzający scholastykę*: Taktak ten sigga jeszcze czasów przedscholastycznych. <Przed+Scholastyczny>

Przedsejmowy *przed sejmem przypadający, odbywający ś. przed sejmem, poprzedzający sejm*: Chwila przedsejmowa. Przygotowania przedsejmowe. Praca przedsejmowa. Sejmiki przedsejmowe składać. Bobrow. Na sejmiku przedsejmowym podlaskim w Drohiczynie. Mat. Odbył ś. zwyczajny sejmik P. w Srodzie. Szaj. <Przed+Sejmowy>

Przedsen, snu, lm. sny *chwila poprzedzająca zaśnięcie*: Przedsnu słodkie marzenia. <Przed+Sen>

Przedsenny przym. od **Przedsen** I. *poprzedzający sen, przed zaśnięciem zdarzający ś.*: Falą przedsenną uderza puls życia. Kon. Oboje zasłuchani w ciszy przedsennej lasu, wracaliśmy sami. Kon. Wielka, przedsenna, przedziwna cisza. Kon. 2. patol.: Omamy przedsenne. <Przed+Senny>

× **Przedsercowy** anat. *przed sercem położony* I. × **Worek P. p. Przedsienek**. 2. **dołek P.**, **dołyszek**, **dołek podsercowy** a. **sercowy**, **†dołek serca**, **†nadolek**. × **łyżka** (serbicus cordis). <Przed+Sercowy>

× **Przedsezonowy** *przed sezonem przypadający, poprzedzający sezon*: Ten projekt P. jest tak przekonywująco praktyczny. <Przed+Sezonowy>

! **Przedsiebrać**, a, ał częstot. od **Przedsiebrać**.

! **Przedsiebieranie**, a, bfm., czynność cz. **Przedsiebierać**.

! **Przedsiebierca**, y, lm. y p. **Przedsiebierca**.

! **Przedsiebierczo** przys. od **Przedsiebierczy**.

! **Przedsiebierczość**, i, bfm. p. **Przedsiebierczość**.

! **Przedsiebierczy** p. **Przedsiebierczy**.

! **Przedsiebierczyni**, i, lm. e p. **Przedsiebierczyni**.

! **Przedsiebierstwo**, a, lm. a p. **Przedsiebierstwo**.

! **Przedsiebiorca**, y, lm. y p. **Przedsiebiorca**. <Od Przesebrać>

! **Przedsiebiorczo** przys. od **Przedsiebiorczy**.

! **Przedsiebiorczość**, i, bfm. p. **Przedsiebiorczość**.

! **Przedsiebiorczy** p. **Przedsiebierczy**.

! **Przedsiebiorczyni**, i, lm. e p. **Przedsiebiorczyni**. <Od Przedsiebiorca>

! **Przedsiebiorstwo**, a, lm. a p. **Przedsiebiorstwo**. <Przed+Sie+*Biorstwo, od Brać>

† **Przedsienek**, nka, lm. nki p. **Przedsienek**:

Z przedsienku kościelnego odszedł. Leop. (= z *kruchty*). <Przed+*Sienek, od Sień>

× **Przedsienie**, a, lm. a i. × P. p. **Przedsienek**: Kość stoniowa swym glansiem wyglądzą P. I. Obu więc tym marszałkom przeciwnym szło o to, który z nich krok najpierwszy ma mieć do przedsienia. Słow. P., portyk. Podez. P., portyk. Podez. 2. [P.] p. **Przedsień**: Na przedsieniu. <Przed+*Sienie, od Sień>

Przedsieniowy, **Przedsienny** przym. od **Przedsień**. <Przed+Sieniowy>

† **Przedsiennik**, a, lm. i p. **Przedsienek**: P., vestibulum. Mur. <Od Przedsienny>

Przedsienny p. **Przedsieniowy**. <Przed+Sienny>

Przedsień, i, lm. e i. × P. p. **Przedsienek**: Słyszała to służba stojąca w przedsieniu. Kaczk. Wieczór piękny z izby ich potym wyzwał, poszli usiąść w przedsieni i rozmawiać zaczęli. Krasz. Słyszę przecie, jak w ojeżyźnie szumią drzewa, ...jak jaskółka w przedsieni srebrny paciierz swój szepłeni. Len. 2. [P., **Przedsienie**] *miejscę przed sienią*: <Przed+Sień>

† **Przedsię** p. **Przecie**: Daj kokosom bróg żyta, P. będą grzebaly. Biel. M. Już w rękę Rzymian będąc, P. śmiało odpowiedziała. Bud. A wzdly P. jednak łają, chocia mało nauczają. Rej. I zdało ś. ojeu, iż już był nauczony człowiek, a on P., jako dawno, nie nie umiał. Trzye. Teraz, acz mię strapił długimi drogami, P. k niemu wołam. Kochan. Poslowie twoi, jako przyjechali, tak odjeżdżają, a ty P. z nami. Kochan. Ciebie nie dosięże miecz nieuchronny, a ty P. swemi

oczyna ujrzeć pomstę nad grzesznymi. Kochan. Niech stryk w Bogdańcu siedzi, a ja zaś P. do niej powędruję. Sienk. <Przed + Się>

× **Przedsiębiorca, a**, al cząstot. od **Przedsiębiorca**. <Przed + Się + Bierac>

× **Przedsiębioranie, a**, blm., czynność cz. **Przedsiębiorca**.

Przedsiębiorca, y, lm. **y**; **Przedsiębiorca, Przedsiębiorca**, **Przedsiębiorca** ten, co podejmuje ś. wykonania swojemi pieniędzmi jakiej większej roboty i oddania jej w gotowości zamawiającemu; ten, co podejmuje ś. dostaw tymczasowo swojemi pieniędzmi; zajmujący ś. przedsiębiorstwami, *entrepreneur*. <Przed + Się + *Bierca, od Brać, BIOR/BIERZ/BIER/BR/BOR>

Przedsiębiorczo przys. od **Przedsiębiorczy**: Zgigłta nieszczęściem, podnosiła ś. znówu niezłamana i P. krzątała ś. nanowo. Bał.

Przedsiębiorczość, i, blm. rz. od **Przedsiębiorczy**; **Przedsiębiorczość, Przedsiębiorczość, Przedsiębiorczość** <Przed + Się + *Bierczość, od Bierczy>

Przedsiębiorczy, Przedsiębiorczy, Przedsiębiorczy, Przedsiębiorczy *przemysłowy, rzutki, twórczy, ruchliwy, skory do podejmowania spraw różnych, zwłaszcza w dziedzinie przemysłu i handlu*: Duch P. Człowiek, naród P. <Przed + Się + Bierczy, BIOR/BIERZ/BIER/BR/BOR>

Przedsiębiorczy, i, lm. e forma ż. od **Przedsiębiorca**; **Przedsiębiorczy, Przedsiębiorczy, Przedsiębiorczy**.

Przedsiębiorstwo, a, lm. **a**; **Przedsiębiorstwo, Przedsiębiorstwo, Przedsiębiorstwo** l. *zajęcie, rzemiosło przedsiębiorcy, antrepryza*: P. budowy kolei żelaznej, domu, drogi, kanału. Zarobić a. stracić na przedsiębiorstwie. 2. *zakład wykonujący roboty jakic a. trudniący ś. dostarczaniem czego*. <Przed + Się + *Bierstwo, od Brać>

Przedsiębiorca, y, lm. **y** p. **Przedsiębiorca**. <Od Przedsiębiorca>

Przedsiębiorczo przys. od **Przedsiębiorczy**.

Przedsiębiorczość, i, blm. p. **Przedsiębiorczość, Przedsiębiorczy** p. **Przedsiębiorczy**. <Od Przedsiębiorca>

Przedsiębiorczy, i, lm. e p. **Przedsiębiorczy**. <Od Przedsiębiorca>

Przedsiębiorstwo, a, lm. **a** p. **Przedsiębiorstwo**. <Od Przedsiębiorca>

Przedsiębiorca, bierz, brał p. **Przedsięwziąć**. <Przed + Się + Brać>

Przedsiębioranie, a, blm., czynność cz. **Przedsiębiorca**: Ciągłe rozmierzenie sił własnych i nieprzedsiębioranie niczego, coby ie przewyższało. Korz.

Przedsięwziąć, weźmie, wziął, × Wziąć przed ś., nied. **Przedsiębrać, Przedsiębrać, × Przedsiębrać, Przedsiębrać, × Brać przed ś. i** × P. co = *wziąć sobie co za cel, obracć sobie co za przedmiot, zająć ś. czym, uwzględnić co*: Podział wszystkich rzeczy płynnych najdziesz w hydrologji; ja tylko z niej same wody, i to wody tylko do mego dzieła ś. stosujące, przedsiębiorę. Kluk. Postanowienie to przed ś. pod tym terażniejszym czasem bierzemy. Vol. 2. *postanowić, umyślić, zamierzyć*: Wolno nam co P. i nie wziąć. Petr. Serec szlachetne na pierwsze słowo P. powinno, co ma czynić. L. Ja wziąłem przed ś. utwalić ją sobie. Syrok. P. kroki prawne. P. budowę. P. srodki zaradze. P. pracę (=podjąć). P. podróż, wyprawę dokąd. <Przed + Się + Wziąć>

Przedsięwzięcie, a l. blm., czynność cz. **Przedsięwziąć**. 2. lm. **a** = a) *rzecz przedsięwzięta*: P.

trudne, niebezpieczne, niepewne. Rzucacć ś. na rozmaite przedsięwzięcia. b) *postanowienie, zamiar, zamiysł, impreza*: Mieć moene P. Stały w przedsięwzięciu. Ukazacć im naprzód, że to jest umysł, staranie i P. nasze. Niem. P. poprawy życia. c) rub. *brzuch*. d) rub.: **Przedsięwzięcia** = *piersi niewieście, zwłaszcza wydatne*. <Przed + Się + Wzięcie>

Przedسیونek, nka, lm. **nki** l. a. † **Przedسیونek, † Przedسیونnik, × Przedسیون, × Przedسیونie, Prziسیونek, † Prziسیونie** bud. *część przednia sieni, odgrodzona od niej i leżąca między drzwiami wchodowemi z dworu a sienią własciwą; przystawka nakryta przed drzwiami wchodu głównego do gmachu, wstygbul, portyk*: Przechadzał ś. na każdy dzień po przedسیونku onego domu. Leop. Wyszedł do przedسیونka. Bud. 2. anat. a) P. sereca, przziسیونek, † przedskomorze, × worok przed-serecowy. Sniad. J. (atrium cordis). b) P. jamy ustnej = *miejsce między wargami a zębami*. c) P. pochwy macicznej (vestibulum vaginae). <Przed + *Sionok, od Sion>

Przedسیونkowokomorny p. **Przedسیونkowokomorkowy**. <Przedسیونkowy + Komorny>

Przedسیونkowokomorkowy, Przedسیونkowokomorny anat. *położony między przedسیونkiem a komorą (komórką) sereca*: Zastawki przedسیونkowokomorkowe (valvulae atrioventriculariae). <Przedسیونkowy + Komorkowy>

Przedسیونkowy przym. od **Przedسیونek**.

Przedskala, a, lm. **a** *miejsce przed skalą a. górą skalistą*: Tam na przedskalu w wonne zaranie wiecznie pogodne jej słońce stanie. Len. <Przed + *Skala, od Skala>

Przedsklepienie, a, lm. **a** *sklepienie przed czym dane, poprzedzające co*. <Przed + Sklepienie>

† **Przedskórek, rka**, lm. **rki** p. **Napletek**. Perz. <Przed + *Skórek, od Skóra>

Przedskrzel, i, lm. **e** zool. *kość znajdujaca ś. u ryb tuż za okiem, stykajaca ś. brzeziem przednim z kością policzkową*. <Przed + *Skrzel, od Skrzela>

Przedskrzydle, a, lm. **a** lut. p. **Przedtrzon**. <Przed + *Skrzydło, od Skrzydło>

Przedskrzynie, a, lm. **a** lut. *część zaprawy dolnej pod krzyżakiem, występujaca przed pierś wielkiego pieca, a zamknięta babką*. <Przed + *Skrzynie, od Skrzynia>

Przedskurcz, u, lm. **e** fizj. *chwila przed skurczem komór sereca (praesystole)*. <Przed + Skurcz>

Przedskurczowy fizj. przym. od **Przedskurcz**.

× **Przedslannik, a**, lm. **cy** *człowiek naprzód wysłany, poprzednik, wysłaniec poprzedzający kogo, co*: Są to przedslannicy Szekspira, po części mu współczesni. Zaw. I. <Przed + *Slannik, od Slany, Slacć>

Przedsloneczny *przypadający przed wschodem słońca, poprzedzający słońce*: Przedsloneczne świty wkradają ś. przez okna. Krasin. <Przed + Sloneczny>

× **Przedslowie, a**, lm. **a** l. *słowo wstępne, przedmowa, wstęp, prolog*. Cz. P. do książki. 2. × P. p. **Przymek**. Kopez. <Przed + *Slowie, od Slowo>

× **Przedslowiowy** przym. od **Przedslowie**.

Przedslowny gram. *przed słowem ilacy, poprzedzający słowo*: Przymek P. <Przed + Slowny>

Przedslupny *znajdujący ś. przed słupem, poprzedzający słup*. <Przed + Slupny>

Przedsmak, u, lm. **i** *rażenie smaku przed*

skosztowaniem: P. kwasu, cytryny, goryczy. 2. przen. *próbka tego, co ma nastąpić*: Mieć a. czuć P. P. rozkoszy, gniewu, złego przyjęcia. P. przykrości, nieprzyjemności. P. postępowania czyjś. Dać komu P. czego. Niech P. śmierci znajdzie w mym widoku. Asn. <Przed + Smak>

Przedmakowy przym. od **Przedmak**: Jez.

Przedsobek, **bka**, lm. **bki** l. + P. *przednia część polny sukni*: Ognia nabiał do przedsobków obu, trzask nabierał i t. d. Bardz. P., przednia czyli przodkowa część sukni. Włod. 2. [P.] a) *przed ciała, gors koszuli, kamizelki, górniacy; wogóle przednia część ubrania*. b) p. **Przedsobnik**. c) *kawałek tkaniny (zwykle płótna grubego) wprawiony z przodu do spodnicy w miejscu, gdzie jest zapaska, dla zaoszczędzenia materiału, z której jest spodnica*. d) *Nieś co na przedsobku = przed sobą*. <Przed + *Sobek>

Przedsobie, a, lm. a *gór. rozszerzenie przodka chodnika na prawo i lewo, na szerokość chodnika wną w każdą stronę*. <Przed + Sobie>

Przedsobni *przed siebie prosto wiodący*. Gór.: *Całokształt odbudowy kopalni P. a. chodnikowy (= przedsobnia)*. <Od Przedsobie>

Przedsobnia, i, lm. e *gór. p. Przedsobni*. <Od Przedsobni>

× **Przedsobnie** przys. l. od **Przedsobny**, *na przodzie, przed sobą*. 2. *fil. przedmiotowo, obiektywnie*.

[**Przedsobnik**, a, lm. i, **Przedsobek**] *zapaska, fartuch*. <Od Przedsobny>

× **Przedsobność**, i, blm. rz. od **Przedsobny**.

Przedsobny l. + P., [P.] *przed sobą, z przodu, na przodzie będący, przedni*: Czterdzieści ran przedsobnych w piersiach odniósł, zasobnych żadnych nie miał. Warg. Wszysey od ran przedsobnych poległ. Pileh. Przedsobne włosy. Mącz. Wierzchu głowy przedsobna strona. Spicz. Na przedsobne pagórki pomknęli ś. Pileh. [Zamby przedsobne] = *zębny przędziś*. 2. *fil. przedmiotowy, obiektywny*. <Przed + *Sobny, S(OB)/S(IEB)>

+ **Przedsobocie**, a, lm. a *przedzień, wigilia soboty*: Tego dnia było przygotowanie do soboty, to jest P. Bud. <Przed + *Sobocie, od Sobota> [**Przedsoby**, ów, blp.] *rzecz z przodu będąca; biust, gors*: Jakie P., takie zasoby. Gwar. <Przed + *Soby, S(OB)/S(IEB)>

Przedsokratesowy p. **Przedsokratyczny**. <Przed + Sokratesowy>

Przedsokratyczny, **Przedsokratesowy** *pochoǳący z czasu przed Sokratesem*: Filozofowie wszystkich szkół przedsokratesowych są pod wyłącznym wpływem świata zmysłowego. Karł. <Przed + Sokratesowy>

Przedspołeczny *istniejący jeszcze przed uorganizowaniem ś. w społeczeństwo, nieorganizowany w społeczeństwo; dziki*: Człowiek P. <Przed + Społeczny>

Przedstacyjny *znajdujący ś. przed stacją*: Sygnał P. Zwrotnica przedstacyjna. <Przed + Stacyjny>

Przedstanisławowski *z czasów przed królem Stanisławem Augustem*: Cała przedstanisławowska Polska XVIII wieku przesuwa ś. u Matuszewicza w żywych obrazach. Spas. <Przed + Stanisławowski>

Przedstanowczy l. *gór.* = a) *Odbudowa przedstanowcza = wszelkie miejsca wypróżnione w kopalni, tak podziemne, jak i od powierzchni ziemi, działane robotą górniczą, w celu przygotowaniu lub ułatwienia wydobywania jakichkolwiek użytecznych*

ciał kopalnych z łona ziemi. b) *Roboty przedstanowcze = rozpoznanie miejscowości kopalni*. 2. *praw. niestanowczy, tymczasowy, prowizoryczny; poprzedzający, uprzedni*: Wyrok P. 3. [P.] *nie ostateczny, tymczasowy, prowizoryczny*. <Przed + Stanowczy>

× **Przedstawa**, y, lm. y *przedstawienie, widowisko*: P. jakiej fantastycznej seeny. Gosz. *Jednej przedstawi na dochód ochrony między widzami stał niedziedz zdziwiony*. Fred. A. *Nie ma ani „kumedi”, ani żadnej przedstawi, coby on nie umiał urządzić*. Dyg. <Przed + *Stawa, od Stawiać>

Przedstawca, y, lm. y, × **Przedstawiacz** l. *ten, co przedstawia*. 2. p. **Przedstawiciel**: *Przy każdej epoce przypominam jej najcenniejszych mistrzów i przedstawców*. Krem. <Przed + *Stawca, od Stawiać>

Przedstawczy *przedstawiający, wyobrażający*: *Najświętsza ofiara (= msza) przedstawca męki i śmierci Jego*. Wor. <Od Przedstawca>

× **Przedstawiacz**, a, lm. e p. **Przedstawiciel**. <Od Przedstawiać>

Przedstawiać, a, ał i P. ś. p. **Przedstawić**. <Przed + Stawiać>

Przedstawialność, i, blm., mat., rz. od **Przedstawialny**: P. funkcji za pomocą szeregów nieskończonych. P. graficzna związków matematycznych.

Przedstawialny *nadający ś. do przedstawiania*: Mat.: *Funkcje przedstawialne za pomocą szeregów trygonometrycznych*. <Od Przedstawiać>

Przedstawianie, a, blm., *czynność cz. Przedstawiać* *prezentacja, rekomendacja, reprezentacja*. Mat.: *P. krzywych lub powierzchni za pomocą równań*. P. funkcji za pomocą szeregów. P. analityczne, graficzne, symboliczne, jednoznaczne.

Przedstawianie się, a ś., blm., *czynność cz. Przedstawiać ś.* *prezentacja, rekomendacja*: *Było to skutkiem umyślnej woli nieprzedstawiania ś. światu w charakterze hetmańskiego dworzana*. Kaczk.

Przedstawiciel, a, lm. e, **Przedstawca**, × **Przedstawiacz** *ten, co przedstawia kogo a. co w swojej osobie, reprezentant, pełnomocnik, wyobraźiciel*: *Nuncjusz a. legat bywa przedstawicielem papieża*. W Hutach Królewskich znaleźć można przedstawicieli wszystkich okolic Śląska. Malin. *Ze słów przedstawiciela koła polskiego w Berlinie wiała gorąca wiara w przyszłość pomyślniejszą naszej sprawy*. *Sam senator... wkrótce będzie zaliczać głównych przedstawicieli polskiego „jacobinizmu” do orszaku swych popieczników*. Sm. *Do takiego wniosku przechodzi P. służby zdrowia*. *Posel sejmowy jest przedstawicielem narodu*. <Od Przedstawiać>

Przedstawicielka, i, lm. i *forma ż. od Przedstawiciel*: *P. plei pięknej, grona kobiet, szkoły, zakładu*. *O grasującej nowości, która ma tyle przedstawicieli, ba, i monografistów, u nas jakoś jeszcze nie słyhać*. Kasz.

Przedstawicielski przym. od **Przedstawiciel**.

Przedstawicielstwo, a, blm. l. *charakter, urząd, godność przedstawiciela*: *Podjąć ś. przedstawicielstwa interesów kraju na kongresie*. *Jednomysłnie włożono nań P. stolicy*. 2. *zb.: ogół przedstawicieli*: *Obowiązkiem przedstawicielstwa naszego jest bronienie spraw krajowych*. <Od Przedstawiciel>

Przedstawić, i, il, nied. **Przedstawiać** l. *kogo = a) rekomendować, zaprezentować*: *Królowa przed-*

stawiała księżniczkom wielkiego koniuszego, jak blizkiego ich krewnego. Niem. P. towarzystwu przybyłego gościa. P. nowego kolegę kolegom. P. kawalera damie na balu. Przedstawił mu swoje dzieci (= pokazał). 2. okazać na oczy, dać możność zobaczenia, pokazać, wystawić: P. sztukę, rolę na scenie (= odegrać, wykonać). Przedstawiać sztuki magiczne = pokazywać. P. projekt, rachunki, memoriał = okazać, podać, złożyć; wystąpić z nimi. P. co do podpisu. Cesarz tak wielkie przedstawił mu obietnice. Niem. P. bilans do zatwierdzenia. Przen.: Co przedstawia ten obraz, rysunek? Kogo przedstawia ten portret? Kiejstut, władający nad Żmujdzią, przedstawiał wierny typ starej, schodzącej już ze świata, wojowniczej i pogańskiej Litwy. Bob. (= stanowiąc go, był nim). Jaką ten numizmat przedstawia wartość? (= ma, zawiera). P. komu złe skutki czego, zyski z przedsiębiorstwa, niepewną przyszłość = wystawić, odmalować, uprzytomnić. P. komu położenie rzeczy = dać mu obraz jego, zdać sprawę z niego. Przedstawił swoją religijną wewnętrzną przemianę. Chm. P. sobie co = uprzytomnić, wystawić, wyobrazić, wyimaginować: Przedstaw sobie, co ś. wczoraj stało! Przedstawił sobie w umyśle spodziewane korzyści. P. komu = przelożyć, przeł-maczyć, poradzić, zwrócić uwagę, upomnieć, przeperswadować: Napróżno przedstawiałem mu, aby nie jechał. 2. P. kandydata na co = zalecić, zaproponować, wskazać: P. kogo na posadę. Minister przedstawia, a monarcha mianuje urzędnika. P. kogo do awansu, do nagrody. 3. nied. = a) reprezentować, występować w czyjej roli, wyobrażać: P. miasto, okrąg wyborczy, prowincję, kraj, stan, interesy gmin wiejskich. P. kogo, co na sejmie, w parlamencie, w radzie, przy boku monarchy, w komitecie, w komisji. b) obliczować, okazywać, nastęrczać, nasuwac, mieć, pociągać za sobą: Ten system przedstawia wiele niedogodności. Metoda jego przedstawia wiele korzyści. Nie przedstawia to trudności. Malo już przedstawiały nadziei wyjścia za mąż. Jord. P. ś. I. zaprezentować ś., zarekomendować ś.: P. ś. komu w salonie. P. ś. naczelnikowi. 2. [Przedstawiać ś. przed kogo] = zalecać ś. komu, starać mu ś. podobać, nadskoczyć mu. 3. ukazać ś. czym oczom, rozłożyć ś. przed oczyma, pokazać ś., wystąpić w całej okazałości: Sliczny widok przedstawił ś. zdumionemu podróżnemu. Gmach ten przedstawia ś. bardzo pięknie (= wygląda, prezentuje ś.). <Przed + Stawić>

Przedstawienie, a, blm. I. czynność cz. **Przedstawić**. 2. Im. a = a) widowisko, spektakl: P. teatralne, magiczne, akrobatyczne, w cyrku (= produkcja). Być na przedstawieniu. Dawać przedstawienia. Tuż w pobliżu uliczni atleci dawali P., popisując ś. zręcznością i siłą. Niem. A. b) uwaga, napomnienie, rada, perswazja: Robić komu przedstawienia. Nie słuchać przedstawień starzego.

Przedstawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedstawić** ś.

Przedstawieniowy przym. od **Przedstawienie**.

× **Przedstawiennictwo**, a, blm. przedstawianie, przedstawicielstwo: Wyraźne P. trwało aż do zaprowadzenia formalnych wyborów posłów. Remb. <Przed + Stawiennictwo>

Przedstawienniczy przym. od **Przedstawiennictwo**: Myśliciele-statysci ubolewają nad niedołąstwem państwowego ustroju przedstawienniczego. Oczap.

× **Przedsterny** znajdujący ś. przed sterem. Przen.:

przewodni, kierujący, prowadzący: O, gdybym ujrzał tę gwiazdę przedsterną, co wiodła króle do Dzieciątka złobu. Słow. <Przed + Sterny>

× **Przedstępn**, u, blm. początek, podnóże: Okolicę zloczowską od północy otaczają wzgórza, będące przedstępnem karpackiego łańcucha. Darow. <Przed + Stępn>

Przedstępie, a, Im. a I. anat. część środkna stopy, śródstopie, × śródnoże, łstopa, łśródek stopy, łwięzta. 2. wet.: P. u konia = nadpęcie tylne (metatarsus). <Przed + *Stępie, od Stępn>

× **Przedstępowy**, anat. przym. od **Przedstępie**, śródstopny, × śródnożny (metatarsus).

† **Przedstolica**, y, Im. e kredens, bufet. Mym. <Przed + Stolica>

Przedstolny przed stołem siedzący a. stojący; w sądzie „obrońca“, jako przeciwstawienie sędziów za stołem siedzących: Mości panowie zastolni i przedstolni, jeśli z wolą, a. nie z wolą? Kaczk. Starsza druhna tak ś. odzywa: „Panowie zastolni, panowie przedstolni!“ Gwar. <Przed + Stolny>

× **Przedstulecie**, a, Im. a dawno ubiegłe stulecie, bardzo dawny wiek, bardzo dawne czasy: Gdy to przysłowie powiesz, to mi wstaje w myśli mogiła owa przedstuleci. Słow. <Przed + Stulecie>

Przedstuletni z przed stu lat pochodzący, przedwiekowy: Litwini nieświadomi byli własnych swych dziejów przedstuletnich. Stadn. <Przed + Stuletni>

× **Przedstworzenie**, a, blm. świat przedziemski, świat istot jeszcze nie stworzonych na ziemi a. jeszcze nie zesłanych na ziemię: Jam cię widział gdzieś w niebie wśród błędnych mar przedstworzeniem. Krasin. Odeśle duszę w światy przedstworzenia. Słow. My na wolność rozpętały z głuchych więzów przedstworzenia to, co jeszcze w nich drzemało. Krasin. Cienie już różne ludzi niebytych wyszły ze mgły przedstworzenia i otaczają mnie ciżbą gwarzącą. Słow. <Przed + Stworzenie>

Przedstworzenny I. stworzony na samym początku jako pierwszy. 2. istniejący przed stworzeniem, pierwotny: Porywa go z sobą w głębinę Hadesu, gdzie przesuwają ś. rzeczy przedstworzenne. Spas. Jemu w przedstworzennych cieniach dano ognisty wóz i z gwiazd framugę. Słow. <Przed + Stworzenny>

Przedsukcesyjny będący, istniejący przed sukcesją, przed otrzymaniem spadku: Powrócił tryb życia P. Krasz. <Przed + Sukcesyjny>

× **Przedsuwny** gram. dodany na początku, przydechowy: „W“ przedsuwne w wyrazie „wucho — neho.“ <Przed + Suwny, od Suwać>

Przedsześciowiekowy pochodzący z przed sześćciu wieków: Plac główny przedsześciowiekowego handlu i przemysłu porośł oddawna. Żal. S. <Przed + Szześciowiekowy>

Przedszkolny I. istniejący przed szkołą: Plac P. 2. poprzedzający naukę szkolną: Znaczenie wyborowej metody wychowania przedszkolnego. Idea nauki przedszkolnej i szkoły ludowej wyłoniła ś. dopiero z przeszłowiecznych usiłowań pedagogicznych. <Przed + Szkolny>

× **Przedszopie**, a, Im. a miejsce przed szopą; przedsienie, przedsinek: P., przedsienie, przedganek, przeddaszek, propylaeum. Męż. <Przed + *Szopie, od Szopa>

† **Przedszorce**, a, Im. a fartuch, szorc. Męż. <Przed + *Szorce, od Szorc>

† **Przedściel** przys. *przed siebie, na zewnątrz*.
Przedścienny *przed ścianą znajdujący s.* Woj.:
 † P. zaszańc = przedrużnik, półksiężyc, rawelin.
 <Przed + Ścienny>

Przedścignienie, a, blm. *prześcignienie, wyprzedzenie*: To raczej wygląda, na P. czasów. Kras.
 <Przed + *Ścignienie, od Ścignąć>

Przedślubny ślub *poprzedzający*: Kontrakt P. Interesza przedślubna. Ułożona z obu stron przedślubna tranzakcja. Nar. Dzieci przedślubne. Tkliwość, tęskność, nieufność są to przedślubne wiennej przychylności dzieci. L. <Przed + Ślubny>

! **Przedśmierciowy** p. **Przedśmiertny**: Przedśmierciowe urządzenie. Cz. Mroźny wiew... niby jakiś P. smoczy ziew, gna zarazą. Ork. <Przed + Śmierciowy>

Przedśmiertelny p. **Przedśmiertny**: Przedśmiertelne weż pocałowanie Słow. Przedśmiertelna męka. Uj. Myśl s. gubi w przedśmiertelnej ciszy. Kon. Kazimierz pograżony był w tym śnie przedśmiertelnym. Krasz. <Przed + Śmiertelny>

Przedśmiertny, ! **Przedśmierciowy**, **Przedśmiertelny** *poprzedzający śmierć a. zapowiadający śmierć, przedzgonny*: Rozporządzenia przedśmiertne. Wejście przedśmiertne. <Przed + Śmiertny>

Przedśniadaniowy, **Przedśniadanny** *poprzedzający śniadanie*: W godzinach przedśniadaniowych. Jeż. <Przed + Śniadaniowy>

Przedśniadanny p. **Przedśniadaniowy**: Czas P. Pora, praca przedśniadanna. <Przed + Śniadanny>

Przedśpiew, u, lm. y *śpiew poprzedzający śpiew inny, śpiew wstępny, preludjum*: Zewsząd po gajach i losie brzmiały przedśpiewy, zwiastujące nocną uciechę. Krasz. Po krótkim przedśpiewie następował przestanek. Sienk. <Przed + Śpiew>

Przedśrodkowy anat. *przed środkiem położony* (praecentralis). <Przed + Środkowy>

Przedświadomy *istniejący przed świadomością, wyprzedzający ją*: Sny, uchylające jakby wrota przedświadomego życia. Prus. <Przed + Świadomy>

Przedświat, a, blm., × **Przedświecie** *to, co istnieje przed a. poza światem naszym*: Czuli, że to wszystko gdzieś w przedświecie znał, widział i ukochał. Krasz. <Przed + Świat>

Przedświatowy przym. od **Przedświat**: Byt P. [**Przedświatce**, a, blm.] *czas od niedzieli Przewodniej do Zielonych Świątek*. <Przed + *Świątce, od Świątki>

Przedświąteczny *poprzedzający święta, przedświąteczny*: Czas P. Ruch P. w domu, w mieście. Przygotowania przedświąteczne. <Przed + Świąteczny>

× **Przedświecie**, a, blm. p. **Przedświat**: Tak, to było P., krajna widm i larw. Psm. <Przed + *Świecie, od Świat>

Przedświątyni l. p. **Przedświąteczny** *święto poprzedzający*: Szłoma mrucał półgłosem przedświątynią, modlitwą. Orzesz. 2. *naprzód oświecony*: Liturgia przedświątynna (missa, praesantificatoria) w Wielki piątek. <Przed + Świątyni, od Świąto>

Przedświt, u, lm. y l. *chwila przed świtem, brzask, przedzorzec*. 2. *przen. chwila poprzedzająca; przeblysk, zapowiedź, zwiastun*: P. nowej epoki, innego kierunku, zwrotu, zmian. U wschodów drobna garstka go czekała Indu, któremu śpiewał o przedświcie. Rom. <Przed + Świt>

Przedświtny p. **Przedświtowy**: Roraty przedświtne. To pieśń przedświtnej pobudki. Gosz.

× **Przedświtowiec**, wca, lm. wcy *ten, co dąży, tęskni do przedświt*: Wschodzące mary ledwie zejda, zbledną, nigdy s. w ciało oblec nie zdolne, lecz choć szeregi przedświtowców rzędną, jednak natechnienia nie marnieją wolno. Asn. <Od Przedświtowy>

Przedświtowy, **Przedświtny** przym. od **Przedświt**, *wyprzedzający świt*: Spał snem przedświtowym. Jeż. W niepewnym zmroku przedświtowym. Psm. Przestrzeń ta była zalana jakoby mgłą przedświtową. Kacz.

[**Przedświty**, ów, blp.] *pora przedświt*: W przedświty = o świcie. <Przed + Świty>

Przedtakt, u, lm. y muz. *nuty wstępne, umieszczone na początku utworu muzycznego przed pierwszym taktiem jego*. <Przed + Takt>

Przedtaneczniczka, i, lm. i forma ż. od **Przedtanecznik**; *koryfejka*.

Przedtanecznik, a, lm. cy *prowadzący tańce, wodzirej w tańcu*. <Przed + Tanecznik>

Przedtatrzański *przed Tatrami znajdujący s.*: Z pośród wąwozów przedtatrzańskich wzgórzy cicha wioszczyzna czasem s. wynurzy. Syrok. <Przed + Tatrzański>

Przedteleskopowy *pochodzący z czasu przed wynalezieniem teleskopu*: Astronomja przedteleskopowa. Najznakomitszy z obserwatorów przedteleskopowych. Kran. <Przed + Teleskopowy>

Przedtem p. **Przedtym**. <Przed + Tem, od To>

Przedtematowy gram. *przed tematem wyrazu umieszczonej*: Przyrostek P. <Przed + Tematowy>

Przedterminowy *poprzedzający termin*: P. wykup pożyczki. <Przed + Terminowy>

Przedtokowy *poprzedzający tokowanie* (głuszców, cietrzewi): Miesiąc P. Pora przedtokowa. Snem gorączkowym, bo snem przedtokowym. Starz. <Przed + Tokowy>

Przedtrybunalski l. *przed gmachem trybunału leżący*. 2. *poprzedzający zebranie s. trybunału*: Szlachta s. zjechała na sejmik P. Kacz. <Przed + Trybunalski>

Przedtrzon, u, lm. y, **Przedtrzone**, **Przedskrzyenie** hut. *miejsce zewnątrz ogniska pieca hutniczego*. <Przed + Trzon>

Przedtrzone, a, lm. a p. **Przedtrzon**. <Przed + *Trzone, od Trzon>

Przedtrzonowy l. przym. od **Przedtrzon**. 2. anat.: *zęby przedtrzonowe = stojące pomiędzy kłami a zębami trzonowymi* (dentes praemolares, buccales, bicuspidati). <Przed + Trzonowy>

Przedtrzydziestoletni *trzydziestolecie poprzedzający, pochodzący z przed lat trzydziestu*: Dzieło, które usprawiedliwi przedtrzydziestolecie państwa autorstwo. Jeż. <Przed + Trzydziestoletni>

Przedtułowie, a, lm. a zool. *część początkowa tułowia, czyli pierwszy pierścień tułowia owadów*. <Przed + *Tułowie, od Tułów>

Przedtwór, oru, lm. ory embr. p. **Pratwór**. <Przed + Twór>

Przedtym, **Przedtem**, × **Przed tym** przys. *wcześniej, rychlej, pierwiej, wprzód, dawniej*: Trzeba zawsze starym wierzyć, P. zazwyczaj wierzone. Kras. <Przed + Tym>

† **Przedtyszański** *z tej strony rzeki Tyszy (Wisły), przed Ussą położony*: P. cyrkuł węgierski. Wyrw. <Przed + Tyszański>

† **Przeduch**, u, lm. y l. *ponik*: Ziemia dobra w której połoki, wody, źródła i przeduchy wy-

chodzące z dolin i z gór. 2. fizj. p. **Przedsch**: P. i parowanie z ciała potrzebne. Perz. <Prze + Duch>

Przeduchowić, i, *it* **uduchowić**, *przerobić na duchowy*: Redakcja braminów przeduchowiła treść i bohaterów. Mat. I. <Prze + *Duchowić, od Duchowy>

Przeduchowienie, a, bhm., czynność cz. **Przeduchowić**: Najwyższe P. Jell. W Adonaisie dochodzą szczytu wszystkie znane już nam rysy przeduchowienia Shelley'a. Mat. I. Przeduchowiony do ostatnich granic możliwości. Jell. W idealnej i przeduchowionej nawskroś atmosferze braminizmu nie mógł ś. zrodzić i rozwinąć taki Teofilus, Twardowski, Faust. Mat. I.

†**Przeduchowy** przym. od **Przeduch**: Dziurki przeduchowe = *przeciwniki*, *porę* (pori).

!**Przeduchowy** anat. (Przed-uchowy) p. **Przeduszy**. <Przed + Uchowy>

× **Przedudko**, a, lm. a zool. *goleń u ptaka* (erus). <Przed + Udko>

× **Przedudzie**, a, lm. a I. anat. *noga od kolana do stopy*, *goleń*, *!podudzie* (erus); *ta sama część nogi tylnej u zwierząt*. 2. bart. *członek drugi nogi tylnej pszczoły roboczej*, *kręgarz*. <Przed + *Udzie, od Udo>

Przedugoda, y, lm. y *ugoda wstępna*, *tyczasowa*, *preliminarna*: Podpisał przedugodę między państwami. <Przed + Ugoda>

Przedugodny, **Przedugodowy** *poprzedzający ugodę*, *preliminarny*: Zaczęły ś. przedugodne traktaty od zamiany więźniów. Nar. Podpisawszy przedugodne artykuły, przystąpiły obie strony do traktatu. Boh. Możemy jakieś punkta przedugodne ułożyć w dobry sposób. Krasz. W moc przedugodnych punktów. Rol. <Przed + Ugodny>

Przedugodowy p. **Przedugodny**: Przedugodowy punkta. Rol. <Przed + Ugodowy>

Przedukwieć, i, *al* *dukwiąc przesiadzić*, *przebyć pewien czas*: W trzeciej klasie dwa lata przedukwiałem. Wilk. <Prze + Dukwieć>

Przedukwienie, a, bhm., czynność cz. **Przedukwieć**.

Przedulceść, y, *al* *dulcząc przepędzić* (pewien czas). <Prze + Dulceść>

Przedulczenie, a, bhm., czynność cz. **Przedulceść**.

Przedumać, a, *al* *na dumaniu przepędzić pewien czas*: P. godzinę. Mojżesz młodość swoją, trzody pasąc, tajemnie przedumał. Brodz. <Prze + Dumać>

Przedumanie, a, bhm., czynność cz. **Przedumać**. [**Przedumować**, *uje*, *owa!*] *przemysliwać*, *zastanawiać ś. nad czym*: Przedumowali nad tym ludzie i suszyli głowy. Ork. Dobrzeby było i nieźle, jakby ś. doprowadziło do skutku, co ś. przedumuje. Ork. <Prze + *Dumować, od Dumać>

[**Przedumowanie**, a, lm. a] czynność cz. **Przedumować**: Oderwał ś. wnet od tych przedumowań. Ork.

Przedunjowy *poprzedzający unję*, *przed unją istniejący*: Zatargi przedunjowe między Polską a Litwą. Powieść z manuskryptów przedunjowych. Niem. <Przed + Unjowy>

× **Przedurodzony** *nający ś. dopiero urodzić*: Przedurodzona więc stąd bierz pojęcia i kształty czynów bierz ze świata cieni. Słow. <Przed + Urodzony>

Przedusić, i, *it* kuch. 1. *zanadto udusić*: Kucharka przedusiła to mięso. 2. *nieco a. niezupełnie udusić*: Przedusł na wolnym ogniu, a potem zapraw i zagotuj. <Prze + Dusić>

Przedustawny fil.: Harmonja przedustawna p. **Harmonja**. <Przed + Ustawny>

Przedustny I. *przed ustami będący*. 2. zool.: Migawki przedustne. Nus. <Przed + Ustny>

Przeduszenie, a, bhm., czynność cz. **Przedusić**.

Przeduszny, !**Przeduchowy** anat.: Gruzeł P., ślinianka przyuszną, przysusznica (parotis). Okolica przedusznia (regio parotideae). <Przed + Uszny>

Przeduwłaszczeniowy *istniejący przed uwłaszczeniem włości*, *pańszczyźniany*. <Przed + *Uwłaszczeniowy, od Uwłaszczenie>

× **Przeduży** *nadzwyczaj duży*, *olbrzymi*: Ukraiński bies P. Zal. <Prze + Duży>

Przedwajać, a, *al* p. **Przedwajść**.

Przedwajanie, a, bhm., czynność cz. **Przedwajać**.

Przedwakacyjny *poprzedzający wakacje*, *przedferyjny*: Egzamin przedwakacyjne. <Przed + Wakacyjny>

Przedwalcowy I. *znajdujący ś. przed walcem*. 2. hut.: Ławka przedwalcowa = *blacha poziomo ustawiona przed walcami przygotowawczymi i blachowymi*, *dla łatwiejszego poddawania pod walc przedmiotów*, *mających podlec walcowaniu*. <Przed + Walcowy>

Przedwalny, **Przedwałowy** *leżący przed walem*: Przedwalne okopy. Troc. <Przed + Walny, od Wał>

Przedwał, u, lm. y, **Przedwałek** woj. *fortyfikacja zewnętrzna przed walem*, *podwójnik* (p. Półksiężyc). <Przed + Wał>

Przedwałek, a, lm. i p. **Przedwał**. Troc. P. naróżny = *półksiężyc*, *rawelin*, *przedwarożnik*. <Przed + Wałek>

Przedwałowy p. **Przedwalny**. <Przed + Wałowy>

†**Przedwarzać**, a, *al* *przekpiwać*, *przechwiewać*, *wysmiewać*, *żartować*, *sztydzić*, *naigrawać ś.*: P., przedwarzanie — są to słowa do wyrażenia nagan, a. wysmiania, używane przez dawnych pisarzy, a mianowicie przez Łukasza Górnickiego. Czart. A. <Prze + *Dwarzać, od Dworzyć>

†**Przedwarzanie**, a, bhm. I. czynność cz. **Przedwarzać**. 2. lm. a *żarty*, *sztyderstwa*.

Przedwczesność, i, bhm. rz. od **Przedwczesny**.

Przedwczesny, × **Przedczesny**, × **Przedczasny** *zbyt wczesny*, *za wczesny*, *przed właściwym czasem zaszyły*: Śmierć przedwczesna. Starość przedwczesna. Krok, wyrok P. Poł.: Bóle porodowe przedwczesne. Płód P. (foetus praematurus). Poród P. (partus praematurus). <Przed + Wczesny>

Przedwcześnie przys. od **Przedwczesny** I. *za wcześnie*, *zbyt wcześnie*, *przed czasem*: Nie chciaj P. sądzić o mym sercu. L. (= *zbyt skwapliwie*, *po-chopnie*). W czarnych oczach dziecka płomień gorączkowy P. zapalony trawił młode życie. Słow. 2. [P.] *dumniej*, *poprzednio*: Oświadeyla rodzicom, że niesłusznie postępowali z nim, że za kogo jensygo chcieli go wydać, że ona P. temu poprzysięgła i ten jej mężem będzie. Gwar. <Przed Weześnie>

Przedwczoraj, [**Przedwczorem**] *przed dniem wczorajszym*, *onegdaj*, *trzeci dzień temu*, *dwa dni temu*: P. jeszcze miał szacunek powszechny, dziś i cnotę i chwałę stracił. L. <Przed + Wczoraj>

Przedwczorajszy przym. od **Przedwczoraj** *onegdajszy*: Wypadek P. <Przed + Wczorajszy>

[**Przedwczorem**] p. **Przedwczoraj**.

Przedwedyjski *pochodzący z czasu przed spisa-*

nien Wed: Ustanowione w Indiach w czasach przedwedwjskich, misterja te miały być nagrodą enoty i mądrości. Nagan. <Przed + Wedyjski, od Wedy>

Przedweselnny przed weselom zaszedly, poprzedzający wesele: Mąż żonie czyni dar weselny, który przedweselnym darem, czasem też szezodroblnością oblubieńcą, czasem wianem zowią. Sz. <Przed + Weselny>

Przedwidmowy fiz. *prz d widmem słonecznym znajdujący s.*: Przedwidmowa promienie. Czerwień przedwidmowa. <Przed + Widmowy>

† **Przedwieczeństwo, a**, bhm. p. **Przedwieczność**: P. a spółistność z Ojcem Syna Bożego. <Przed + *Wieczeństwo, od Wieczny>

† **Przedwieczerja, y**, lm. e, † **Przedwieczerja podwieczerek**. Diet. <Przed + Wieczerja>

Przedwieczerja l. schylek dnia, pora przedwieczorna, 2. † P. p. **Przedwieczerja**. <Przed + *Wieczerja, od Wieczór a. Wieczerja>

Przedwiecznie przys. od Przedwieczny.

Przedwieczność, i, bhm., † **Przedwieczeństwo** rz. od **Przedwieczny**: Arjanie bóstwu i przedwieczności Syna Bożego uwłaczają. Skar.

Przedwieczny, Przedwiekowy, Przedwiekuisty l. przed wiekami, od wieków istniejący, odwieczny: Bóg P. Przedwieczna Mądrość = Bóg. Przen.: *bardzo dawny, bardzo stary; staroświecki, odwieczny, przedpotopowy*: Przedwieczne lata nie chcą, aby go zguba potkała. Jabł. Przedwieczne baśni prawil. L. 2. [P.] *od początku a. dotąd istniejący*: Mój wianeczkó, mój przedwieczny, spad-zęć ei my na wiek wiecny. <Przed + Wieczny>

Przedwieczorny zaszedly przed wieczorem, przypadający przed wieczorem: Przedwieczorna chwila parna. Kon. Była to przedwieczorna godzina, eusza była w kościele. Kaczk. <Przed + Wieczorny>

× **Przedwieczór, oru**, lm. **ory przedwiecz, wigilja, przedwieczurze**: Delegaci szwedzcy pozwolili im kilka godzin do przedwieczoru. Szaj. <Przed + Wieczór>

† **Przedwieć, a**, lm. **owie brat prahabki, starszy wuj**. Groie.

Przedwiedza, y, bhm. *wiedza wyprzedzająca zdarzenia, przecucie rzeczy przyszłej*: Rzecz to wyzwanie straszne pewnością siebie, straszne szataniską przedwiedzą zdarzeń. Tarn. W oczach plonie P. nieości. Kon. <Przed + Wiedza>

Przedwiekowy p. Przedwieczny, odwieczny; bardzo stary, bardzo dawny: Za cóż w oddziale skar-bów zostawiać pamięć przedwiekowej niejedności? L. <Przed + Wiekowy>

Przedwiekuisty p. Przedwieczny: Zasadzając s. na wyjątkowych uciskach, z nich stan włościan P. chcą zrozumieć i odtworzyć. Krasz. <Przed + Wiekuisty>

Przedwiekanocny przypadający przed Wielkanocą: Polacy od Starozapustnej niedzieli post P. zaczęli. Nies. <Przed + Wielkanocny>

Przedwieloletni z przed wielu lat pochodzący: Przedwieloletnia kronika okolicy głosiła, że... Orzesz. <Przed + Wieloletni>

Przedwiertek, tka, lm. **tki gór. l. gwint znajdujący s. na końcu świtru, na linii jego osi, zaczynający wiercenie. 2. ostrze sterzące na środku świtru dławowego**. <Przed + *Wiertek, od Wiercić>

† **Przedwiestnik, a**, lm. **cy zwiastun, herald**: Skowronek jest to P. wiosny. <Przed + Ros. Wiestnik>

Przedwigilijny, Przedwilijny przed wigilią przy-padający: Dzień P. <Przed + Wigilijny>

Przedwilijny p. Przedwigilijny. <Przed + Wilijny>

Przedwiosenny poprzedzający wiosnę, przed wiosną zilarzający s.: Było to w wielkim poście, w porze przedwiosennej, najprzykrejszej w naszym klimacie. Krasz. <Przed + Wiosenny>

Przedwiosna, y, lm. **y, Przedwiosnie czas wiosny poprzedzający, przedwiosnie**: Potężnieje duch i rośnie, wyżej s. pomyka, jak to słonko na przedwiosnie. Syrok. <Przed + Wiosna>

Przedwiosnie, a, lm. **a p. Przedwiosna**: Na przedwiosniu to było. <Przed + *Wiosnie, od Wiosna>

Przedwiślany, Przedwiślański, † Przedwiślany z tej strony Wisły położony: Przedwiślano Mazowsze. Nar. <Przed + Wiślany>

Przedwiślański p. Przedwiślany: Kraj P. <Przed + *Wiślański, od Wisła>

Przedwiśle, a, bhm. *kraj z tej strony Wisły leżący*. <Przed + *Wiśle, od Wisła>

† **Przedwiślany p. Przedwiślany**. <Przed + Wiślany>

Przedwłoskowy hist.: Tętnice przedwłoskowe = *tętnice bardzo drobne, rozpadające s. wprost na naczynia włoskowate (arteriae praecapillares)*. <Przed + Włoskowy>

× **Przedwłośny fil. poprzedzający wniosek**: W sylogizmie pierwsze dwa podania zowią s. przedwłośne. Cyan. (= *przesłanki*). <Przed + *Włośny, od Wnosić>

† **Przedwodnik, a**, lm. **i poprzednik; przewodnik**. <Przed + *Wodnik, od Wodzić>

Przedwoić, i, il, nied. Przedwajać przedzielić na dwoje, przepolować, rozdzielić. <Prze + Dwoić>

Przedwojenie, a, bhm., czynność cz. **Przedwoić. Przedwojenny przed wojną będący, poprzedzający wojnę**: Czas P. Przygotowania przedwojenne. Widok przedwojennej krzątaniny. <Przed + Wojenny>

Przedwojskowy poprzedzający czyją służbę wojskową: Nie posiadał nic, tylko z przedwojskowych jaszczu czasów zapamiętane trochę rzemiosło. Jeż. <Przed + Wojskowy>

Przedworować, uje, ował przepędzić pewien czas na dworowaniu. <Prze + Dworować>

Przedworowanie, a, bhm., czynność cz. **Przedworować**.

† **Przedworze, a**, lm. **a, Przedworze, Podeworze miejsce przed dworem**. Troc. P., dziedziniec. L. <Prze(d) + *Dworze, od Dwór>

Przedwóz, ozu, lm. **ozy przedwóz część wózka armatniego ze skrzynką na amunicję**: Dwie trzyfuntowe armaty z r. 1738 ze starymi przedwózami. T. K. <Przed + Wóz>

Przedwschodni przypadający przed wschodem słońca, zaranny: Różność przedwschodnia. Słow. Nad tym brzegiem leżała niesplamiona purpura przedwschodnia. Słow. <Przed + Wschodni>

× **Przedwschód, odu**, lm. **ody zaranie, czas przed wschodem słońca, świt, brzask**: Książobraz wychodził eudnemi sinawemi barwami przedwschodu odziany. Krasz. <Przed + Wschód>

Przedwstęp, u, lm. **y przygotowania wstępne, zapowiedź**: Był to niejako P., razej początek wielkiej wojny. Rol. Cyganka po takich samych przedwstępnach, a nieco po dłuższym namyśleniu, odezwła s. Rzew. <Przed + Wstęp>

Przedwstępnie przys. od Przedwstępnny.

Przedwstępny *wstępny, przygotowawczy*: Układ P. Umowa przedwstępna. Kroki przedwstępne. Badanie przedwstępne (= *pierwiastkowe*). Słowo przedwstępne. W odpowiedzi tej nie domagano ś. tak ostro nawrócenia husytów, jako przedwstępnego warunku. Sm. <Przed + Wstępny>

Przedwótkowy poprzedzający wtorek: Na niedzielę przedwótkową zniżki na piknik. Wilk. <Przed + Wótkowy>

Przedwyborca, y, Im. y *ten, co wybiera wyborcę, co bierze udział w prawyborach, prawyborca*: Badał przedwyborców, którzy mieli na posła głosować. Rog. <Przed + Wyborca>

Przedwyborczy przym. od **Przedwyborca**, *tyczący ś. prawyborów*: Rozpoczął odwiedziwy przedwyborcze. Byk. Komitet P. Agitacja przedwyborcza. Ruch P. Zebranie przedwyborcze. Dziennik stracił swój wpływ, a dało ś. to najwyraźniej uczuć na przedwyborczych zgromadzeniach. Bał.

Przedwyjazdowy poprzedzający wyjazd: Przygotowania przedwyjazdowe. <Przed + Wyjazdowy>

Przedwyrokowy poprzedzający zapadnięcie wyroku: Należało korzystać winowajcom z tej pory przedwyrokowej. Szaj. <Przed + Wyrokowy>

Przedychać, bie, *hał dybiąc przejść*: To nie przeszkadzało po kamykach P. na lekeje. And. <Prze + Dychać>

Przedychanie, a, bIm., czynność cz. **Przedychać**.
× **Przedychać**, a, ał *przeziwać, transpirować, wypuszczać przeddech*: Człowiek zawsze przedycha. Rogal. <Prze + Dychać>

× **Przedychanie**, a, bIm., czynność cz. **Przedychać**: P. przechodzi przez skórę; oddychanie z ust na przemiany powietrze wypuszcza. Rogal.

Przedychać, a, ał *przepędzić pewną chwilę na dygnaniu*. <Prze + Dychać>

Przedychanie, a, bIm., czynność cz. **Przedychać**.
Przedykować, uje, *ował podykłować co od początku do końca; dyktując przeczytać komu*. <Prze + Dyktować>

Przedykowanie, a, bIm., czynność cz. **Przedykować**.

Przedymać, a, ał I. dok. *przepędzić pewien czas na dymaniu*. 2. nied. p. **Przedać**. <Prze + Dymać>

Przedzymanie, a, bIm., czynność cz. **Przedymać**.
Przedymić, i, il *co = przejąć dymem; dopuścić, aby co przeszło dymem*. <Prze + Dymić>

Przedymienie, a, bIm., czynność cz. **Przedymić**.
Przedyndać, a, ał *przebyć pewien czas dyndając*. <Prze + Dyndać>

Przedyndanie, a, bIm., czynność cz. **Przedyndać**.

Przedyndolenie, a, bIm., czynność cz. **Przedyndolić**.

Przedyndolić, i, il gm. *przepuścić, stracić*. <Prze + Dyndolić>

Przedyrdać, a, ał *przejść dyrdając, przebiec w dyrdy*. <Prze + Dyrdać>

Przedyrdanie, a, bIm., czynność cz. **Przedyrdać**.

Przedyskutować, uje, *ował*, **Przedysputować** I. *przepędzić pewien czas na dyskutowaniu*: P. godzinę. 2. *co = przestudjować za pomocą dyskusji*: Otóż to jest materia, którą ja właśnie w tych czasach chciałem P. z panem hetmanem. Kaczk. <Prze + Dyskutować>

Przedyskutowanie, a, bIm., czynność cz. **Przedyskutować**.

Przedysputować, uje, *ował* I. p. **Przedyskutować**. 2. *kogo = dyskutując przegadać*: Mądry przedysputował, ale głupi pobił. Kras.

Przedysputowanie, a, bIm., czynność cz. **Przedysputować**.

Przedystylować, uje, *ował* p. **Przedestyłować**: Człowiek swe własne łajno je przedystylowane. Pot. Przen.: Jowisz dla Dana w złoty ś. deszcz przedystylował. Min. <Prze + Dystylować>

Przedystylowanie, a, bIm., czynność cz. **Przedystylować**.

Przedyzurować, uje, *ował* *przebyć na dyżurze pewien czas*: P. całą noc. <Prze + Dyżurować>

Przedyzurowanie, a, bIm., czynność cz. **Przedyzurować**.

Przedzaborczy, **Przedzaborowy** *poprzedzający zabór*: W ostatnim przedzaborczym lat dziesiątku własność szarogrodzka zmieniła właściciela. Rol. <Przed + Zaborczy>

Przedzaborowy p. **Przedzaborczy**: Turcy znali miejscowe przedzaborowe stosunki. Rol. <Przed + Zaborowy>

Przedzachodni poprzedzający zachód słońca: Wierzyby dumają., cień P. rzucając. Kon. Słońce cień P. rzuca długi. Kon. Tymczasem owe przedzachodnie mgły i tumany zgęstniały. Kon. <Przed + Zachodni>

Przedzacieracz, a, Im. e *piw. przyrzął do zarábiania szrutu słodowej z wodą przed dostaniem ś. tych produktów do kalzi zaciernej*. <Przed + Zacieracz>

Przedzaciernia, i, Im. e, *Kadź przedzacierna = kadź, w której ś. odbywa zalewanie i zacieranie słodu*. <Przed + Zaciernia>

Przedzacierny *poprzedzający przygotowanie zacieru*: Kadź przedzacierna p. **Przedzaciernia**. <Przed + Zacierny>

× **Przedzagiętek**, tka, Im. tki *anat. obrąbek ucha (helix)*. <Przed + Zagiętek>

Przedzamkowy znajdujący ś. przed zamkiem, odbywający ś. przed zamkiem: W kurdygardzie przedzamkowej. Wyb. <Przed + Zamkowy>

Przedzapach, u, Im. y *urażenie zapowiadające zapach*: Wedrzeć ś. do świata nadzmysłowego i uziąć jego przedsmak, a raczej P. Orzesz. <Przed + Zapach>

[**Przedzapuszcie**, a, Im. a] *czas przed zapustami; czas od Nowego Roku do Trzestego czwartku*. <Przed + *Zapuszcie, od Zapusty>

+ **Przedziej**, [**Przedziej**] *przys. pierwwej, dawniej, wprzód, naprzód, przedtym*: Mówię, jakom i P. rzekł. Bud. Który z was, cheąc budować wieżę, nie rozrachuje P. nakładu? Sekl. <*St. w. od Prząd, PRZED/PRZOD>

Przedzgonny poprzedzający zgon, przedśmiertny. Wor. Przeczucie przedzgonne. Stan. P. W przedzgonnej tej spowiedzi robi niejako rachunek sumienia. Rol. Przedzgonne lęki. Zag. <Przed + Zgonny>

Przedziabab, bie, *bał* *posp. dziabiąc przesiekając, przarabając*: P. drewno, eukier. <Prze + Dziabab>

Przedziabanie, a, bIm., czynność cz. **Przedziabab**.

Przedziać, eje, ał I. *przebić, przeszyć, przekłóć, przestrzelić*: Na wylot po lędźwiach przedziany, jeszcze swoich do bitwy zachęca. Chr. Kto nie przedział z kuszy a. nie przebódił dziadą cętkowanych boków jelonka lub warehlaka... Sienk. 2. *przewidziac, przewlec*. Sl. wil. P. ś. I. *przekłóć ś., przebić ś., przeszyć ś.* 2. + P. ś. *pełnąc na wylot*:

lżby ś. wrzód przedział, uczyń plaster ten a przyłóż na wrzód na noc dla przedziania. Spiecz. 3. *dziejąc ś. przeminąc, przejść*: Wiele w świecie ś. przedziało, dział ś. będzie jeszcze wiele. Pol. <Prze + Dział>

[Przedziad, a, lm. owie, Przedziadek], Przedziad, Przedziadek, *pradział, nadzział*. <Z Przedziad>

[Przedziadek, dka, lm. dkowiej] p. Przedziad. <Z Przedziadek>

†Przedziadka, i, lm. i *prababka*. Diet.

Przedział, u, lm. y I. *to, co powstaje z przedzielenia*; a) *miejsce przedzielenia, rozdział*: Pigę przedziałów, które jak na niebie, tak na ziemi znajdują ś., pasami zowią, *zonae*. Otw. P. na głowie między włosami (Kn.) in. [Przydział]. P. na głowie, dróżka między włosami, przeborek. Sł. wil. P. na głowie między włosami, przeborek. L. b) *odstęp, odległość, przestrzeń przedzielająca*: P. między trybami. P. między wyrazami, wierszami, między szeregami żołnierzy, budynkami, ławkami. Przen.: *różnica, przepaść dzieląca*: Boże! jak ci P.! dziśyśmy na pytanie dobrze odpowiedział: śmiech, co mi ś. zdawało trudnym i zawitym! Syrok. Między wami jest zbyt wielki P. c) *przestrzeń oddzielona, przegroda, zagroda, kofiec*: Oddzielne przedziały w owczarni dla matek i dla jagniąt. P. dla palących w wagonie. P. dla psów. Zajmowały cały P. i dojechały razem do Kolonji. Jez. Przedziały szybu kopalnianego: dobywalny, pompowy, wodny, przewiewny, zjazdowy. Łab. d) × P. *rozdział w książce, dział*: Księga, do której Łaska registr ułożył, ma cztery przedziały. Wiszn. 2. *ścianka przedzielająca, przepierzenie, przegroda; linja przedzielająca*. Troc. 3. anat. *odstęp między pierwocinami tkanek w miąższu narządu* (interstitium). 4. mat.: P. między dwoma punktami lub dwiema wartościami zmiennej. P. skończony. Punkcja ciągła w przedziale a i b. 5. zdń. p. *Opaska*. Zdr. *Przedziadek*. <Prze + Dział>

†Przedziałać, a, ał, †Przeczynić *przerobić, przetworzyć, przemienić, przekształcić*: Pewnieby ze złych dobrych wiele przedziałać. Rej. Cyree chowa na łańcuchach przykowane, raz w wieprze, raz w niedźwiedzie męże przedziałać. Szymon. Pan nietylko sam ma być dobry, ale i podane ma P. ze złych na dobre. Górn. Sztucznie postawę przedziałać. Żebr. 2. kogo = *przekabacić na swoją stronę, przekupić*. †P. ś. I. *przerobić ś., przetworzyć ś., przekształcić ś., przemienić ś.* 2. *przedziałać siebie, przerobić ś., przejść na czynną stronę*: Hieremi Petryłowi dał ś. P. i, wzięwszy od niego 30000 czerwonych złotych, dopuścił ś. mu z Turki przeprawić. Paszk. (= dał ś. *przekupić*). <Prze + Działać>

†Przedziałać, a, bfm., czynność cz. Przedziałać.

†Przedziałać się, a ś., bfm., czynność cz. Przedziałać ś.

Przedziałek, lka, lm. lki p. Przedział.

Przedziałka, i, lm. i I. *mały przedział; cząstka oddzielona linją; przegródka*: Pokratkować papier i w każdej przedziałce napisać cyfrę. 2. anat.: Przedziałki ślimaka (bębenka) w uchu (scalae cochleae, tympani). 3. a. Szrank zool. (diastema) *przerwa pomiędzy zębami u zwierząt ssących, u dołu pomiędzy kłem a pierwszym trzonowym, u góry pomiędzy ostatnim przedzowym a kłem*. <Prze + Działka>

Przedziałkowy przym. od Przedziałka. Chir. p. Przedzielny. <Od Przedziałka>

†Przedziałobłony, Przeponowy, Przeponny a-nat. *należący do przepony* (diaphragmaticus). <Przedział + *Błony, od Błona>

Przedziałowy I. przym. od Przedział: Wagon P. Śeianki przedziałowe. Mury przedziałowe. 2. anat. *znajdujący ś. w przedziałach, śródmiaższowy* (interstitialis): Tkanka łączna przedziałowa (tela conjunctiva interstitialis). × Błona przedziałowa = *przepona* (diaphragma). 3. lek.: Linja a. kresa przedziałowa p. Kresa.

[Przedzić] p. Przegiąć. <?>

Przedziczały który przedziczał: Te wieże, termy, łuki, wodociągi przedziczały w skały. Kras. <Od Przedziczać>

Przedziczać, eje, ał *przedzienie ś. na dzikie, zdziczyć*. <Prze + Dziezić>

Przedziczenie, a, bfm., czynność cz. Przedziczyć.

× Przedzić, i, il *wyprzedzać, zakasowywać, przewyższać, celować, przodkować*. Sł. wil. <Od Prząd; PRZED/PRZOD>

Przedzielać, a, lm. e, × Przedzielać ten, co przedziela. Troc. <Od Przedzielać>

Przedzielać, a, ał i P. ś. p. Przedzielić.

Przedzielenie, a, bfm., czynność cz. Przedzielać.

Przedzielenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przedzielać ś.

× Przedzielać, y, lm. y p. Przedzielać.

Przedzielenie, a, bfm., czynność cz. Przedzielić.

Przedzielenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przedzielić ś.

Przedzielić, i, il, nied. Przedzielać I. *przepolować, przedwoić, rozdzielić na dwoje*: P. kartkę linją, dziedzinie murem. P. włosy na głowie = *rozbrać*. 2. *odrąbnąć, oddzielić*: Mur przedziela dwa domy. Diaphragma przedziela sobą piersi od brzucha. Perz. Dwie doby przedzielają od reduity. Rzew. 3. *przen. odróżnić, oddzielić*: Nieskończona przepaść przedziela te dwa pojęcia. P. ś. *przedzielić siebie*: Trudno P. ś. na dwoje i dwie z siebie zrobić połowy. Fred. A. <Prze + Dzielić>

× Przedzielnia, ej, lm. e *średnica, djametr*. <Od Przedzielny>

Przedzielnia, y, lm. e I. × P. = a) *to, co przedziela, linja przedzielająca; przegroda*. Włod. P. w krosnach tkackich = *nić przedzielająca*. P. tkacza *forago*. Kn. b) *ślizka do włosów*: Odejmie Pan córkom siońskim noszenia i manele i przedzielnice. Wuj. 2. *chir. rodzaj opaski nakładanej na nos* (diserimen nasi). <Od *Przedzielnik, od Przedzielny>

1. Przedzielny I. *dający ś. przedzielić*. 2. *służący do przedzielenia*: Mur P. Ściany przedzielne. Świt. (= *przepierzenia*). 3. *chir.*: Łopatka przedzielna a. przedziałkowa. <Od Przedzielić>

2. Przedzielny *bardzo dzielny, bardzo męzny, potężny*: O Dziewico przedzielna, z Bogiem nierozdzielna. Pśń. Kędziory, jak hjaçant, gronisto dookoła wisiały mu po męsku z przedzielnego ezola. Przyb. <Prze + Dzielnny>

× Przedziemski *poprzedzający pobyt na ziemi*: Wspomnienie snów przedziemskich. Krasin. Idealny świat, który człowiek z sobą przynosi z lepszej ojezyny przedziemskiej. Krasz. <Przed + Ziemski>

Przedzierać, a, ał i P. ś. p. Przedzierać.

Przedzieranie, a, bfm., czynność cz. Przedzierać.

Przedzierać się, a, s., btm., czynność cz. Przedzierać s.

× **Przedzierać, u, btm. p. Przedzierać się.** Sł. wil. <Prze + DZIERZG>

Przedzierać, a, ał i P. s. p. Przedzierać się. To złote berło, któreś w tym odrzucił, czasie, natychmiast ci w żelazną różgę przedziera s. Przyb. <p. Przedzierać się>

Przedzierać, a, btm., czynność cz. Przedzierać.

Przedzierać się, a, s., btm., czynność cz. Przedzierać s.

Przedzierać, nie, nął i P. s. p. Przedzierać się. Waregowie ogromną część Sławińszczyzny w Ruś, a Sławian w Rusinów nazwisko przedzierał. Lel. A żaden rozjemca nie przedzierał Polaka w Moskale lub Niemca. Zal. <p. Przedzierać się>

Przedzierać, a, btm., czynność cz. Przedzierać.

Przedzierać się, a, s., btm., czynność cz. Przedzierać s.

Przedzierać, a, ał i P. s. p. Przedzierać się.

Przedzierać, a, btm., czynność cz. Przedzierać.

Przedzierać się, a, s., btm., czynność cz. Przedzierać s.

Przedzierać, nie, nął, Przedzierać, nied. Przedzierać, Przedzierać i. przewlec, przeciągnąć: P. nitkę przez co. 2. przemienić, przeobrazić, przekształcić, przerobić szybko, przewierzać:

P. kogo a. co w kogo, w co. P. s. i. przemienić s., przekształcić s., przerzucić s.: Raz s. Achelous w węza przedzierał, raz w srogiego byka, wnet po węzu i byku wziął postać strumyka. Bardz. Korzyli s. przed nim w dworzan przedzierał kniazie i bojary. Lel. W handlarza s. nie przedzierał! Jord. 2. [P. s.] przeciśnąć s., wydrzeć s., ujęć. <Prze + *Dzierznąć, DZIERZG>

Przedzierać, y, lm. e zool. peltak, ameba (ameba). <Od Przedzierać>

Przedzierać, a, btm., czynność cz. Przedzierać.

Przedzierać się, a, s., btm., czynność cz. Przedzierać s.

† **Przedzierać, a, ał i †P. s. p. Przedzierać.**

† **Przedzierać, a, btm., czynność cz. Przedzierać.**

Przedzierać się, a, s., btm., czynność cz. Przedzierać s.

† **Przedzierać, y, ał, nied. †Przedzierać** *prze-trzymać*: Prędko jechać, gdzie trzeba, nie popadnie szkody: ani jeździec, ani koń nie przedzierały wody. Biel. M. Kto moeniejsz, ten wygrał u naszego prawa; musisz uciec z Piotrkowa, przedziera cię Strawa. Biel. M. †P. s. *utrzymać s.* <Prze + Dzierzać>

† **Przedzierać, a, btm., czynność cz. Przedzierać.**

† **Przedzierać się, a, s., btm., czynność cz. Przedzierać s.**

Przedzierać, a, lm. e bot. (thracia) roś. z rodziny złoźonych. <Prze + *Dzierzeń, od Dzierzeń>

Przedzierać, a, lm. e bot. (thracia) roś. z rodziny złoźonych. <Prze + *Dzierzeń, od Dzierzeń>

Przedzierać, uje, owal *przetrzeć co dziesiątego*: W kilka pacierzy ataman z pachotkami cały motloch przedzierał. Byk. Skarb książęcy pusty, przedzierał w bojach szlachta. Zal. S. <Prze + Dzierzać>

Przedziewanie, a, btm., czynność cz. Przedziewać.

† **Przedziewać, a, ał** *opatrywać, poprawiać, przerabiać dzieńce czyli barci na drzewach*: Jesliby on ojezym na boru roboty nie wystatezał i nie przedziewał tak, jako opiekun, tedy dzieci mają go prawem popierać z jego dóbr. Skr. <Prze + *Dziewać, od Dziać>

† **Przedziewanie, a, btm., czynność cz. Przedziewać.**

† **Przedziewanie, a, btm., czynność cz. Przedziewać.**

† **Przedziewanie, y, ył** *przemienić w dziewczynę*: Rzymianie młodych chłopców do nieciech przedziewyli, wyrzawszy im męskie rupieci. Bardz. Ziele to łono białogłowskie tak ścieśnia, że nie rozoznać przedziewzonych od prawdziwych dzie-wie. Syr. <Prze + *Dziewczyń, od Dziewka>

× **Przedziewanie, y, ył** *przemienić w dziewczynę*: Od blamu przedziewkowy groszy pięć. Vol. <Od Przęd, PRZED/PRZOD>

Przedziewanie, mka, lm. mki (Przed-zimek) i. [P., Przedzimek, Przedzimek] = a) czas przed wiosną. b) przedwiosna. c) wiosna. 2. zool. gat. motyla (geometra brumata): Samiczki przedziewki przylepią s. do smoły i poginą. Jank. <Przed + *Zimek, od Zima>

Przedziewanie, przed zimą zdarzający s., poprzedzający zimę: Czas P. <Przed + Zimowy>

Przedziewanie, bie, bał *dziobiąc przebieć, przedziewać; przekłuć.* <Prze + Dziobać>

Przedziewanie, a, btm., czynność cz. Przedziewać.

[Przedziewanie, a, lm. a] p. Przędziewanie. <Z Przędziewanie>

Przedziewanie, a, ał, nied. p. Przedziewanie.

Przedziewanie, a, btm., czynność cz. Przedziewanie: W Polinezji i u Malajczyków panuje zwyczaj przedziewania uszu i zakładania w nie kawałków drzewa, kości lub liści palmowych w rurę zwiniętych. Jod.

Przedziewanie, i, ii, nied. Przedziewanie i. co = przebieć w czym dziurę, zrobić co dziurawym na wylot, przebość na wylot, przekłuć: P. papier, blachę, deskę. Przen. *popuść*: Nieruchło po nim a. nigdy nie poprawi następcę, co w królestwie przodek przedziewaw. Pot. 2. anat.: × Muszkuł przedziewawiający, × *przeszywający = mięsień zginacz palców głęboki (flexor digitorum profundus s. perforans)*. × *Mięsień palców przedziewawiony, × przeszyty, †przebieżony = zginacz palców powierzchowny (flexor digitorum sublimis s. perforatus)*. <Prze + Dziurawieć>

Przedziewanie, a, btm., czynność cz. Przedziewanie. Pol.: P. główki płodu, w y m ó ł d z e n i e (perforatio cranii).

Przedziewanie, uje, owal *co = poprzedzanie w dziurki.* <Prze + Dziurkować>

Przedziewanie, a, btm., czynność cz. Przedziewanie.

Przedziewanie, a, btm., czynność cz. Przedziewanie.

Przedziewanie, y, ył *przepędzić pewien czas na dziurawieniu*: Chory przedziewał noc całą. <Prze + Dziurawieć>

[Przedziewanie, a, ał] *przekręcać dziurawie, przedziewać*: Co kto ma P. moje nazwisko! Dyg. <Prze + *Dziurawieć, DZIURAWIEĆ>

[Przedziewanie, a, btm.] *czynność cz. Przedziewanie.*

Przedziwnie przys. od **Przedziwny**: P. piękny. Kwiatki do nóg ś. kłonią... i tak P. wzdychają wonią, jakby z miłości chciały umierać. Len.

Przedziwność, i l. blm. rz. od **Przedziwny**. 2. lm. i rzecz *przedziwna*: Ten wiersz jest jedną z przedziwności polskiego języka. Kras.

Przedziwny *przeżybny, przecudny, doskonały, przecudowny, niewysłowiony*: Owoce, przymiot, smak P. Muzyka przedziwna. Przedziwne duszy i ciała miał przymioty. Pilch. Przedziwnym i słodkim językiem i mocnym słowa bożego kazaniem ludzie do pokuty przywodził. Skar. W nocy słyszane było śpiewanie przedziwne psalmów. Skar. Serca ludzkie pociągał przedziwną wymową. Koch. W. Tu pokazywał strzelbę przedziwnej roboty. Mick. Obraz z przedziwną łatwością i jak od niechcenia malowany wdzięków i talentu. Śniad. Obwarzanecki piwne, bardzo przedziwne! <Prze + Dziwny>

Przedziwować się, uje ś., ował ś. *przestać ś. dziwować, przesycić ś. dziwowaniem* ś.: Ludzie ś. przedziwiają i przegadają, a potem do chaty powrócą. Krasz. <Prze + Dziwować ś.>

Przedziwowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedziwować** ś.

*Przedzka: Po przedzkę p. **Przedzka**.

Przedznak, u, lm. i *znak poprzedzający, zapowiadający co, zapowiedź*: Wszystko to—to przedznaki, to przesłanki wielkiej likwidacji społecznej. Kras. <Przed + Znak>

†**Przedznamionować**, uje, ował *przepowiedzieć znakami*, †przefigurować, †przedfigurować, †przeznaczyć. <Przed + Znamionować>

†**Przedznamionowanie**, a, blm., czynność cz. **Przedznamionować**.

Przedzorzę, a, lm. a *chwile poprzedzające zorzę, przedświt, brzask*. <Przed + *Zorze, od Zorza>

Przedzwaniać, a, al p. **Przedzwońić**.

Przedzwanie, a, blm., czynność cz. **Przedzwaniać**.

× **Przedzwoniać**, a, al p. **Przedzwońić**: Wpisy (= sprawy na wokandzie) własnym domysłem przeciwko prawu przedzwoniane *per non sunt* być nie powinny. Vol. <Od Przedzwońić>

× **Przedzwońianie**, a, blm., czynność cz. **Przedzwońiać**.

Przedzwońić, i, il, nied. × **Przedzwaniać** l. *przestać dzwonić*: Dopiero, kiej przedzwońili na mszę, zadudniły głu ho drogi. Reym. 2. *przepędzić pewien czas na dzwonieniu*: Przedzwońił kwadrans. 3. × P., [P.] co = *zadzwońić na co*; ostrzec dzwonieniem o *przemianiu czego*; nied. *dzwonić przez co*: Hanka, że to południ, akuratnie przedzwaniała, śpiesznie poleciała do chałupy. Reym. × P. sprawę w sądzie p. **Przedzwoniać**. 4. [**Przedzwaniać**] *dzwonić od czasu do czasu*; *dzwonić odzywać ś. raz po raz*: Chociaż dzwony jeszcze nie przedzwaniały do kościoła, a już we wsi wrzało. Reym. <Prze + Dzwonić>

Przedzwońienie, a, blm., czynność cz. **Przedzwońić**.

Przedzwrotnicowy *leżący przed zwrotnicą*: Prosta przedzwrotnicowa jest prostym kawałkiem toru przed zwrotnicą. <Przed + Zwrotnicowy>

Przedzwrotowy *poprzedzający chwilę lub miejsce zwrotu*: Wlot P. w silniku parowym pojawia ś., gdy para zaczyna już wiaływać do cylindra, zanim tłok doszedł do swego punktu zwrotu. Wylot P. Zapłon P. (silnika spalinowego). <Przed + Zwrotowy>

Przedzigmuntowski *poprzedzający czasy panowania trzech Zygmunów w Polsce*: Język P. Piśmiennictwo przedzigmuntowskie. Kln. <Przed + Zygmunowski>

Przedzwięczać się, a ś., al ś. *przemieniać ś. w dźwięk*: Krew moją słyszę, jakby ś. już cała w dźwięk idealny jakiś przedzwięczała. Krasin. <Prze + *Dzwięczać ś., od Dźwięk>

Przedzwięczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedzwięczać** ś.

Przedzwięczeć, y, al *przebrzmieć dźwiękiem*. <Prze + Dzwięczeć>

Przedzwięczenie, a, blm., czynność cz. **Przedzwięczeć**.

Przedzwićgać, a, al i P. ś. p. **Przedzwićgnąć**. **Przedzwićganie**, a, blm., czynność cz. **Przedzwićgać**.

Przedzwićganie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedzwićgać** ś.

Przedzwićgnąć, nie, nał, **Przedzwićgać** *dźwigając przeniesić*: Z nią przedzwićgniesz i góry i morza. Kor. P. ś. *przerwać ś. dźwigając nadsilny, podzwićgać ś.* <Prze + Dźwićgnąć>

[Przedzwićgnięcie, a, blm.] *choroba z przedzwićgania ś.*

Przedzwićgnięcie, a, blm., czynność cz. **Przedzwićgnąć**.

Przedzwićgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przedzwićgnąć** ś.

Przedzwićgać, a, al *dźgnąwszy przebić*. <Prze + Dźgać>

Przedzwićganie, a, blm., czynność cz. **Przedzwićgać**. [Przedzwićwek, wku, lm. wki] p. **Przedzwićwek**. <Przed + *Zwićwek, od Zwićwek>

Przedzwićwny przym. od **Przedzwićwno**. **Przedzwićwna**, ej, blm. *dzień Nawiedzenia Matki Boskiej, 2 lipca*. <Od Przedzwićwno>

Przedzwićwno, a, lm. a] p. **Przedzwićwek**. <Przed + Zwićwno>

Przedzwićcie, a, blm. *czas poprzedzający życie, czas przed urodzeniem ś. na ziemi*: Rzeczy, przedzwićcia oświecone nowiem, mówię dziś—żywy duch. Słow. <Przed + Życie>

Przedzwićwotny *przed życiem będący, poprzedzający życie*: Przedzwićwotna istność ducha. Słow. <Przed + Żywotny>

Przeegzaminować, uje, ował *przesłuchać egzamina; wyegzaminować wszystkich po kolei*. Przen.: Podkanclerzy litewski obliłgował, abym jego przeegzaminował dekret. Mat. (= zbadal, rozpatrzył). <Prze + Egzaminować>

Przeegzaminowanie, a, blm., czynność cz. **Przeegzaminować**.

Przeegzercytować, uje, ował *kogo = wyegzercytować od początku do końca, przejść z kim egzercycje*. P. ś. *przepowiedzieć sobie egzercycje, wyegzercytować ś. od początku do końca*. <Prze + Egzercytować>

Przeegzercytowanie, a, blm., czynność cz. **Przeegzercytować**.

Przeegzercytowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeegzercytować** ś.

Przeekspedjować, uje, ował *powtórnie i w inne miejsce wyekspedjować*. <Prze + Ekspedjować>

Przeekspedjowanie, a, blm., czynność cz. **Przeekspedjować**.

Przeeksponować, uje, ował *fot. przetrzymać na świetle kliszę*. <Prze + Eksponować>

Przeeksponowanie, a, blm., czynność cz. **Przeeksponować**.

Przefabrykować, uje, ował przerobić po fabrycznemu. <Prze + Fabrykować>

Przefabrykowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefabrykować.**

Przefacjendować, uje, ował przechondlować, przefrymarczyć, przesachrować, przecyganić: P. konia na strzelbę. Wszystkie powozy przefacjendowałem hurtem. L. <Prze + Facjendować>

Przefacjendowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefacjendować.**

Przefajnować, uje, ował gm. 1. *przesadzić (chcąc dobrze zrobić)*: Ja nie mam mu nie do zarzucenia, ale boję ś., że przefajnuje. Gaw. 2. *stracić, przekuć, przepić, przetrwonić; przegrać, pokpić*: Przefajnował całą ojcowiznę. Przefajnowałem sprawę zbytnią delikatnością. Gaw. <Prze + Fajnować>

Przefajnowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefajnować.**

Przefakcjonować, uje, ował przekaptować, przerobić na swoje kopyto: Musieli cię P., niebożę. Pas.

Przefakcjonowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefakcjonować.**

Przefaktorować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na faktorowaniu: P. rok. <Prze + Faktorować>

Przefaktorowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefaktorować.**

× **Przefalisty** obfitujący bardzo w fale, falujący, falowaty; przen. zmienny: Ruchy przefaliste. Krasin. <Prze + Falisty>

Przefalszować, uje, ował fałszując przerobić, przekreślić: Baśnie pogańskie przefalszowane z prawdy Biblii świętej. Jabł. <Prze + Fałszować>

Przefalszowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefalszować.**

Przefarbkować, uje, ował przesadzić w farbkuwaniu, zanadto ufarbkować: Moeno przefarbkowana koszula. Karcz. <Prze + Farbkować>

Przefarbkowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefarbkować.**

Przefarbować, uje, ował 1. *nanowo i na inny kolor ufarbować*: P. suknię na kolor zielony. 2. *zanadto zafarbować*: Tabaka raz za słaba, to za mocna, zbyt przesolona lub przefarbowana. Krasz. <Prze + Farbować>

Przefarbowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefarbować.**

Przefasonować, uje, ował przerobić pod względem fasonu: P. kapelusze, suknię.

Przefasonowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefasonować.**

Przefasować, uje, ował kuchi. przetrzeć: P. przez sito. <Prze + Fasować>

Przefasowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefasować.**

Przefastrygować, uje, ował, **Przefastrygować** przesyć fastrygami. <Prze + Fastrygować>

Przefastrygowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefastrygować.**

Przefastrygować, uje, ował p. **Przefastrygować.**

Przefastrygowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefastrygować.**

Przefermentować, uje, ował 1. *cz. ni. przejść fermentację, przeistoczyć ś. wskutek fermentacji*: Dodawanie przefermentowanego już ciasta żytniego, zwanego „kwasem”. Małyszcz. 2. *gorz.*:

P. cukier = *przetrawić go całkowicie działaniem procesu życiowego (drożdży, przy czym cukier zostaje rozszczepiony na alkohol i kwas węglowy.*

<Prze + Fermentować>

Przefermentowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefermentować.**

[**Przefertnać się, nie ś., nął ś.**] *przewrócić ś. z boku na bok.* <Prze + Fertnać ś.>

[**Przefertnić się, a ś., bfm.**] *czynność cz. Przefertnać ś.*

Przefiglować, uje, ował na figlach przepędzić a. przebyć (pewien czas), przefytkować, przegrać; przeswawolić; przeharaszkuwać: P. cały dzień. <Prze + Figlować>

Przefiglowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefiglować.**

† **Przefiguować, uje, ował** 1. *przemienić, przekształcić, przeobrazić, przeostacić.* 2. a. † **Przefiguować** *przepowiedzieć pod figurą a. wyprorokować, † przedznamiować, † przeznać, czyć*: Chrystus przedfigurował był w zakonie i w prorokach. Leop. (przeznaczon. Leop.) Jonas prorok jaśnie przedfigurował i zstąpienie do piekła i zmartwychwstanie dnia trzeciego. Hrb. P. ś. *przemienić ś., przekształcić ś., przeobrazić ś.*: Chrystus wiódł ich na górę i przedfigurował ś. przed nimi. <Prze + Figuować>

Przefiguowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefiguować**: Przefiguowanie Pana Chrystusowe na górze. Leop. Zakonu ewangelijskiego P. Leop. **Przefiguowanie się, a ś., bfm.,** czynność cz. **Przefiguować ś.**

Przefiknąć, nie, nął filknąwszy przelecieć. <Prze + Fiknąć>

Przefiknięcie, a, bfm., czynność cz. **Przefiknąć.**

Przefilozofować, uje, ował 1. *przepędzić (pewien czas) na filozofowaniu.* 2. *przerozumować, przemędrkować co a. kogo tak, iż straci wartość, nie da ś. osiągnąć; spaczyć co nadmiernym filozofowaniem*: Nie zdaje mi ś. prawdopodobnym, aby Anielkę przefilozofował. Górs. K. M. <Prze + Filozofować>

Przefilozofowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefilozofować.**

Przefiltrować, uje, ował przez filtr przecedzić. *Przen.:* Dochód, przefiltrowany przez palce ulubionego Pawełka, w połowie tylko doszedł rąk właściciela. Orzesz. <Prze + Filtrować>

Przefiltrowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefiltrować.**

Przefiukać, a, ał przepędzić (pewien czas) na fiukanii. <Prze + Fiukać>

Przefiukanie, a, bfm., czynność cz. **Przefiukać.**

Przefladrować, uje, ował gm. *przepędzić (pewien czas) na fladrowaniu.* <Prze + Fladrować>

Przefladrowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefladrować.**

Przeflancować *przesadzić jako flanc*: P. młode rośliny, szczypty. Gm.: *przenieść, przetranslokować, przesiadlić*: Czuję, że jeżeli nie przeflancują go do ciężkich robót, nie będą umiały uwolnić ś. od niego. Prus. P. urzędnika. *Zasady i przekonania przeflancowane na inny grunt.* Es <Prze + Flancować>

Przeflancowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeflancować.**

× **Przeflażenie, a, bfm.,** czynność cz. **Przeflażyć.**

× **Przeflażyć, y, ył** zmarnić. Ciek. <Prze + Flażyć>

[Przeformacenie, a, bfm.] czynność cz. **Przeformacyć**.

[Przeformacyć, y, ył] *przeszyć igłą*.

† **Przeformować, uje, ował** *przerobić, przekształcić, przemienić, przeobrazić, przedzierzgnąć*: Rzucają ś. na Pana Boga ci, którzy to, co On uformował, P. cheą. Comp. Ktoś ją umyślnie czarno pofarbował, a ów ozdobny obraz w szpetny przeformował. Kulig. Chrystus dobre wino przeformował z wody. Pot. Działa miedziane do Bolesława na dzwony P. kazał. Nies. Kościół pierwszy biskupem odjąwszy, na religję swą przeformowali. Biel. J. <Prze + Formować>

† **Przeformowanie, a, bfm.,** czynność cz. **Przeformować**.

Przeformować, uje, ował *przeprowadzić forsownie, z wielkim trudem*: Kto przeformował twój wybór, jeżeli nie tacy ludzie? Bał. Bez ogarnięcia doniosłości przedmiotu i jego następstw, (Aleksander) przeformował na kongresie wieńskim śmiało postanowienia w sprawie polskiego handlu. Sm. Partja hetmańska sprowadziła szlachę i żołnierstwo na sejmiki, aby P. swego kandydata do sejmu a. trybunału. Kal. <Prze + Forsować>

Przeformowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeformować**.

Przeforsztować, uje, ował *przepierzyć, przegrodzić*. <Prze + Forsztować>

Przeforsztowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeforsztować**.

[Przefortasić, i, il] *stracić fortunę*.

[Przefortaszenie, a, bfm.] czynność cz. **Przefortasić**.

Przefrancuzić, i, il *przerobić na francuski a. na Francuzka*. <Prze + Francuzić>

Przefrancuzienie, a, bfm., czynność cz. **Przefrancuzić**.

Przefrunąć, nie, nął, [Przefurknąć, Przefurknąć], nied. **Przefruwać**, [Przefurkiwać] *frunąć* *przelecieć*: Po namyśle najśmielszy wróbel przefrunął z ogrodzenia na krzak. Ost. I pamiętam każdą chatę... i te sroki te srokate, co tam z płotów przefruwają. Len. Dawniej, czy wiosna, czy jesień, panna Leosia przefruwała po prostu z dworka do figury. Zap. P. stodołę, dom (= frunąć przez nie). <Prze + Frunąć>

Przefrunięcie, a, bfm., czynność cz. **Przefrunąć**.

Przefruwać, a, ał p. **Przefrunąć**.

Przefruwanie, a, bfm., czynność cz. **Przefruwać**.

† **Przefryjować, uje, ował** *przepuścić, stracić, zmarnować*: Jeśliby też kto dobra swe przegrał, przefryjował, przedarował a. jakkolwiek rozproszył. Sz. <Prze + Fryjować>

† **Przefryjowanie, a, bfm.,** czynność cz. **Przefryjować**.

Przefrymarczenie, a, bfm., czynność cz. **Przefrymarczyć**: P. więźniów. Troc.

Przefrymarczyć, y, ył *przehandlować, prześcjenować, przeszechrować; przecygnąć, zamienić*: P. konia na wałacha Dor. Uznasz, żeś tę perłę nie wiem jak przefrymarzył. Bals. Roku tego Olgierd żywot z śmiercią przefrymarzył. Stryjk. <Prze + Frymarzyć>

Przefryzować, uje, ował *powtórnie, w inny sposób ufrzyzować*. <Prze + Fryzować>

Przefryzowanie, a, bfm., czynność cz. **Przefryzować**.

Przefuchać, a, ał *zmarnować lekkożyślnie*: Przefuchasz ty panieństwo i zostaniesz na koszu. Słow.

Przefuchanie, a, bfm., czynność cz. **Przefuchać**.

[Przefurgnąć, nie, nął] p. **Przefrunąć**: Do Pesztu? to nie tak blisko, żeby P., jak ptak. Ork. [Przefurgnięcie, a, bfm.] czynność cz. **Przefurgnąć**.

[Przefurkiwać, uje, iwał] p. **Przefrunąć**: Przefurkują (sikorki) z drzewa na drzewo. Matl.

[Przefurkiwanie, a, bfm.] czynność cz. **Przefurkiwać**.

[Przefurknąć, nie, nął] p. **Przefrunąć**. <Prze + Furknąć>

[Przefurknięcie, a, bfm.] czynność cz. **Przefurknąć**.

Przefurmanić, i, il 1. *przepędzić (pewien czas) na furmaństwie*. 2. † P. *zamienić, przefrymarczyć, przehandlować, prześcjenować*: P. kupie, towary, przetknąć kupie, towar za towar wzięć, *mutare mercem*. Mącz. <Prze + Furmanić>

Przefurmanienie, a, bfm., czynność cz. **Przefurmanić**.

[Przefurtać, a, ał, Przefyrtać] *przetrownić, przepuścić, przeputać*: Przefurtał pieniądze. <Prze + Furtać>

[Przefurtanie, a, bfm.] czynność cz. **Przefurtać**.

[Przefyrtać, a, ał] p. **Przefurtać**.

[Przefyrtanie, a, bfm.] czynność cz. **Przefyrtać**.

† **Przegabać, a, ał**, nied. **Przegabywać** *nagabując przekabacić, skusić; skaptować*: Bolesław zlecił posłom, aby podarkami przegabywali do zdrady wrocławskie pany niektóre. Błaż. <Prze + Gabać>

† **Przegabanie, a, bfm.,** czynność cz. **Przegabać**.

† **Przegabywać, uje, ywał** p. **Przegabać**.

† **Przegabywanie, a, bfm.,** czynność cz. **Przegabywać**.

Przegacenie, a, bfm., czynność cz. **Przegacić**.

Przegachować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na gachowaniu*: Przegachował swoją młodość. <Prze + Gachować>

Przegachowanie, a, bfm., czynność cz. **Przegachować**.

Przegacić, i, il 1. co = *przeprowadzić gać przez*. 2. *przerobić gać*. <Prze + Gacić>

Przegadać, a, ał, nied. **Przegadywać**, [Przegadować] 1. [P.] *przemówić, odezwać ś.*: Ani P. nie mógł od strachu. Bydłęta... o samej północy przegadują ludzką mowę. 2. kogo = *przewyciężyć, przeprzeć, prześcignąć w gadaniu*: Nie nowina, że głupi mądrego przegadali. Kras. Seytowie Egipczyków przegadali i dowodami prawdy i wojną, iż oni są dawniejszym narodem na świecie. Stryjk. Dyjoklejan, dysputując ś. z żoną o przyjściu Chrystusowym, od niej był przegadany. Skar. Język ma dobrze wyprawny, dziesięciu przegada. Boh. Nie przegadasz, nie przepiesz go. Kn. 3. *przepędzić (pewien czas) na gadaniu*: Po kilkanaście razy głos na jednej sesji zabierając, przegadali dwa pierwsze lata sejmu. Ust. Hetman całą wieczność ze mną przegadał. Mat. 4. × **Przegadać = gadając przeczerpać, przelicyzyć; wypowiedzieć**: Pradziadowie nasi nie mogli P. dzieł twoich dla naszego rodu. Wor. 5. × P. co = *przedyptować, obgadać, omówić*: Spory przygotowane i przegadane w obecności ludu więcej mają łaskoty, mniej poufalego sprzyjażenia. Pilch

Bystrociekawych i próznobeczynnych umysłów jest rzemiosło i robotą przegadywać o ludziach, o ich życiu, obyczajach i krytycznie posiadać. L. 6. [Przegadywać] = a) *przeczierać*: Sikora zaczęła P. chłopca. b) *rozpowiadać, robić plotki*: †Przegadywać ś. z kim = *przemawiać ś., sprzeczać ś., spierać ś., rozprawić, dysputować*. Kn. <Prze + Gadać>

Przegadanie, a, bfm., czynność cz. **Przegadać**. **Przegadka**, i, lm. i *przeczepanie gadaniem, przegadanie*: Na przegadkę nowin mała była zima. Wor. <Prze + Gadać>

[Przegadować, uje, ował] p. **Przegadać**. [Przegadowanie, a, bfm.] czynność cz. **Przegadować**.

Przegadywacz, a, lm. e *ten, co przegaduje*. <Od Przegadywać>

Przegadywać, uje, ywał i †P. ś. p. **Przegadać**. **Przegadywanie**, a, bfm., czynność cz. **Przegadywać**.

†Przegadywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przegadywać ś.**; *rozprawa, dysputa, spór*.

Przegalać, a, al p. **Przegalić**. **Przegalanie**, a, bfm., czynność cz. **Przegalać**.

[Przegalina, y, lm. y, Przegalina] *przesmyk w lesie niezarośły a. rzadziej zarosły*. <Od Przegalać>

Przegalizna, y, lm. y *przestrzeń wśród lasu ciągnąca ś. dolinę, na której drzewa pomniejsze, miejscami rzadko, miejscami pojedynczo i obrzednio rosną*. St. wil.

Przegalopować, uje, ował i. *galopem przejechać*: P. na koniu przed domem. Przegalopował zwolna przez podwórze i za bramą znikł. Jez. Obleciał ogród, sadzawkę, zajrzał pod kasztan, przegalopował pod płotem. Prus. P. znaczny kawał drogi, całą milę. 2. a. P. ś. w czym, przem. *przeholować, przesadzić w czym, przebrać a. przejść miarę, zanadto sobie pozwolić, przeciągnąć strunę, zagalopować ś., za daleko ś. zapędzić*: P. w opowiadaniu, w wydatkach, w gniewie. Ludzie, którzy ś. przegalopowali w rachubach, stawili zbyt wiele funtów sterlingów przeciw Orme'owi. P. ś. *galopem nieco ś. przejechać, pajeżdżić*: P. ś. trochę. <Prze + Galopować>

Przegalopowanie, a, bfm., czynność cz. **Przegalopować**.

Przegalopowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przegalopować ś.**

†Przegamratować, uje, ował i. *przepędzić (pewien czas) na gamratowaniu*: Przegamratował lata swej młodości. 2. *przepuścić na gamratowanie, przepuścić na rozpustę, na złe życie*, †prze-fryjować: P. majątek, fortunę. <Prze + Gamratować>

†Przegamratowanie, a, bfm., czynność cz. **Przegamratować**.

Przeganiacz, a, lm. e, × **Przegoniciel** *ten, co przegania*. <Od Przeganiać>

Przeganiać, a, al i P. ś. p. **Przegnać**. †Przeganiać, a, al p. **Przeganić**.

Przeganianie, a, bfm., czynność cz. **Przeganiać**. **Przeganianie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Przeganiać ś.**

[Przegania, y, lm. e] *przewodnia przegonowa na polu, wyorana pługiem*. Gwar.

[Przeganicowy] przym. od **Przegania**: Pług P. = *pług do wyorania przegonowej*. Gwar. <Od Przegania>

†Przeganić, i, il, nied. †Przeganiać i. *ganiąc przekonać*: Samym je Pismem św. przeganiał i

przemagał. Skar. Chrześcijananie pogan w ich bałwochwaltwie wierszami Sybilli przeganiali i przemagali. Skar. 2. *zartować, przesyłać, przepłwać, natrzasać ś. z kogo; uragać komu*: Gdy jeden chwalił, a drugi ganił, ucziwemi ś. żartami i mądrymi śmiechami w pisaniu przegani-ali. Skar. Dwornie ze mnie przeganiali, aby ś. za to najadali. Ryb. Kiedy rannego obalił Grady-na, przeganiał z niego i deptał go nogą. P. Koch.

†Przeganiecie, a, bfm., czynność cz. **Przeganieć**.

Przegapić, i, il i. *przepędzić na gapieniu ś., przegawronić*: Ja sam mógłbym już złożyć kilka dni z tych godzin, którym przegapił na bulwarach. Korz. 2. *przeoczyć, przesłepić przez gapiostwo*. <Prze + Gapić>

Przegapienie, a, bfm., czynność cz. **Przegapić**. †Przegarać, a, al i. p. **Przegorzeć**: Przegara przegorywa co. Troc. Widzów to przegarało znacznie, żeby cesarskie imię wojsk nie zwiodło. Chr. <Prze + *Garać, od Gorać, GOR>

†Przegaranie, a, bfm., czynność cz. **Przegarać**. **Przegarbować**, uje, ował skórę, garb. *przesycić ją garbnikiem dla nadania jej należytych własności*. Zart.: P. komu skórę = *przetrzepać, przekropić*. <Prze + Garbować>

Przegarbowanie, a, bfm., czynność cz. **Przegarbować**.

Przegardłować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na gardłowaniu, przekrzyżać*. <Prze + Gardłować>

Przegardłowanie, a, bfm., czynność cz. **Przegardłować**.

[Przegarlać, a, al] *przeczierać*. <Prze + *Gar(d)lać, od Gardło>

[Przegarlanie, a, bfm.] czynność cz. **Przegarlać**.

Przegarnąć, nie, nął, nied. **Przegarniać**, × **Przegarnywać** i. *garnąć przedzielić, przebrać; rozgarnąć*: P. sobie włosy. Gdy len wzgórze wznasta, plewię go, tam, gdzie ma być nogami deptanie, aby był rękami przed sobą przegarnion. Trzye. Wieczór był eichy, tylko niekiedy wiaterek przegarnął drzewinami i zasumiały drzewa. Reym. Wiaterek też wziął przegarniać leciuchno i roztrząsał wilgotne, rzeźwe zapachy pól. Reym. 2. *garnąć przesunąć, odgarnąć z miejsca na miejsce; musnąć, pogłuzdzić z lekka ręką*: Włosy z czoła na wierzch głowy ręką przegarniać. L. Kilka razy wąs sobie przegarnywał. Sak. 3. [P., P. ś.] *przejść, przebyć, minąć*. <Prze + Garnąć>

Przegarniać, a, al i [P. ś.] p. **Przegarnąć**. **Przegarnianie**, a, bfm., czynność cz. **Przegarniać**.

[Przegarnianie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Przegarniać ś.**

Przegarnienie, a, bfm. p. **Przegarnięcie**.

[Przegarnienie się, a ś., bfm.] p. **Przegarnięcie ś.**

Przegarnięcie, a, bfm., **Przegarnienie** czynność cz. **Przegarnąć**.

[Przegarnięcie się, a ś., bfm., **Przegarnienie ś.**] czynność cz. **Przegarniać ś.**

Przegarniować, uje, ował *powtórnie, w inny sposób ugarniować, przerobić garnirunek*. <Prze + Garniować>

Przegarniowanie, a, bfm., czynność cz. **Przegarniować**.

× **Przegarnywać**, a, ywał nied. p. **Przegarnąć**.

× **Przegarnywanie**, a, bfm., czynność cz. **Przegarnywać**.

Przegarować, uje, ował cukier. (o cieście) *prze-rosnąć i opaść, a wskutek tego zepsuć s.* <Prze + Garować >

Przegarowanie, a, blm., czynność cz. **Przegarować**.

† **Przegarsnie**, a, lm. a tyle, ile garść pomiesci, przegarsę, garstka, garść: Weźmiże mąki jęczmiennej przegarsnie, piwem ją ciepłym roztworzysz... Ocz. <Z Prze + *Gars(t)nie, od Garść, GART >

† **Przegart**, u, lm. y przegarnięcie, rozdział. Sł. wil. <Prze + *Gart, GART >

† **Przegarzać**, a, ał, † **Przegarzyć** I. *wykpinać, urągać s., nągrywać s., szydzić, natrząsać s., drażnić*: Z utraconego szydzi, smutnego przegarza. Pot. Jak Joba przegarzali królowi, takóž też urągali krówni jego. Leop. Zaczęła naśmiewać s. z wszystkiego w Polsce, przegarzała krajowe zwyczaje, szydziła narodowy zwyczaj. Stasz. O pieśni ciebie prosim, bo je wysławiano aż nazbyt, w czym podobno nas też przegarzano. Szymon. Przegarzam kogo czym. Troc. Tkliwe serce uważa owa przegarżająca górność, którą dający zwyczaj pokazywać odbierającemu. L. P. s. I. †P. s. komu = *sprzeciwiać s., przedrzeźniać*: Słowo z ust lotne echo tej jaskini stokroć tyle posyła, kto nie wie, rzekłbyś, że s. kto przegarza. L. Widzieliśmy pasterzów, co na dudkach grają, i miłe echa im s. niby przegarżają. Jabł. 2. [P. s.] *przekomarzać s.*: Przegarzał s. ze mnu o to. <Prze + *Garzać, od Gorzyć, GOR >

† **Przegarzanie**, a, blm., czynność cz. **Przegarzać**.

Przegarzanie się, a s., blm., czynność cz. **Przegarzać s.**

† **Przegarzyć**, y, ał p. **Przegarzać**. Ps. flor. † **Przegarzenie**, a, blm., czynność cz. **Przegarzyć**.

Przegasić, i, il wapno = *zepsuć je przy gaszeniu przez zbyt nagłe dodanie nadmiernej ilości wody*. <Prze + Gasić >

Przegaszenie, a, blm., czynność cz. **Przegasić**. **Przegawędzenie**, a, blm., czynność cz. **Przegawędzić**.

Przegawędzić, i, il *przepędzić (pewien czas) na gawędzeniu*: Doznawał pociechy, kiedy mógł jaką chwilę swobodną P. ze swemi sodalisami. Kaczk. <Prze + Gawędzić >

Przegaworzenie, a, blm., czynność cz. **Przegaworzyć**.

Przegaworzyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na gaworzeniu*. <Prze + Gaworzyć >

Przegazdować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na gazdowaniu*: Juhasi, co tam kilka miesięcy przegazdowali po halach. Tet. <Prze + Gazdować >

Przegazdowanie, a, blm., czynność cz. **Przegazdować**.

Przegadać, cze, kał I. *na gładkanii przepędzić (pewien czas)*: P. pół godziny. Przen.: *przepaplać, przegadać*: Rzeczysz jej słówko, to ona cały tydzień przegadze. Pot. 2. *przemóc, przeprzeć gładkaniiem*; przen.: *przegadać, przekrzyżać, przepaplać*: Ona, jak pocznie, przegadze najwzraskliwszą kurę. Pot. <Prze + Gadać >

Przegadanie, a, blm., czynność cz. **Przegadać**.

Przegierać, a, ał I. *gderając przepędzić (pewien czas)*. 2. *przemóc kogo w gderaniu*. <Prze + Gderać >

Przegderanie, a, blm., czynność cz. **Przegderać**. **Przegęgać**, a, ał *przepędzić (pewien czas) na gęganii*. <Prze + Gęgać >

Przegęganie, a, blm., czynność cz. **Przegęgać**. **Przegięć**, gnie, گیاł, **Przegibnąć**, [Przedzić], nied. **Przeginać**, **Przegibać** *gnąć przechylić, przekrzywić na bok a. na drugą stronę*: Krzywe drewno prostując, na drugą stronę je przeginają. Górń. Wdzięcznie na wysokim siedzeniu swym przegięty, spojrział na dół na czyniącego mu uwagę młodego ucznia. Orzesz. P. s. *gnąć s. przechylić s., przekrzywić s., wygiąć s. na bok a. na drugą stronę*: Gasienica, przeginając s., lezie. Troc. <Prze + Giąć >

Przegib, u, lm. y I. p. **Przegięcie**: Postać niewieścia, owiana z góry do dołu urokami piękności niezerównanej, akcentowanej spływaniem w przegibach na ramiona grubego lnianego warkocza. Jeż. P. ciała. Jeż. Przegiby taneczne wzbudzały w nim pożądania. Jeż. 2. [Przegiby] *stały, formą zewnętrzną przypominające siodło*. <Prze + *Gib, GUB >

[**Przegiba**, y, lm. y, **Przełacka**, **Przechylinka**] *miejsce na pochyłości gór*. <Prze + *Giba, GUB >

Przegibać, a, ał i P. s. I. p. **Przegięć**: *In diversum curvari*, P. abo chlostać sobą tam i sam. Mącz. *Resupino*, przegibam s. w znak, krzywię s. Mącz. 2. [P.] *zginąć, bujać*. <Prze + Gibać >

Przegibanie, a, blm., czynność cz. **Przegibać**. **Przegibanie się**, a s., blm., czynność cz. **Przegibać s.**

× **Przegibina**, y, lm. y p. **Przegięcie**: P. gołeniowa. Krup. <Od Przegibać >

Przegibnąć, nie, nął i P. s. p. **Przegięć**. <Prze + Gibnąć >

Przegibnięcie, a, blm., czynność cz. **Przegibnąć**.

Przegibnięcie się, a s., blm., czynność cz. **Przegibnąć s.**

Przegibny I. *dający s. przegibać, przeginający s., gibki, giętki, elastyczny*: Usta ogniem rozszalałe jak zwierzę dzikie wpijam w twe biodra przegibne. Sf. 2. *przyłączony za pomocą przegubu*: Łożysko przegibne. Poduszka przegibna mostu. <Od Przegibnąć >

[**Przegichnąć**, nie, nął] *przeleć płynem naczyniu*. <Prze + Gichnąć >

[**Przegichnąć**, a, blm.] *czynność cz. Przegichnąć*.

Przegiermanizować, uje, ował *przerobić na giermański, przerobić na Niemca*. <Prze + Giermanizować >

Przegiermanizowanie, a, blm., czynność cz. **Przegiermanizować**.

Przegiestykulować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na giestykulowaniu*. <Prze + Giestykulować >

Przegiestykulowanie, a, blm., czynność cz. **Przegiestykulować**.

Przegięcie, a I. blm., czynność cz. **Przegięć**. 2. lm. a a. **Przegub**, **Przegib**, × **Przegięcina**, × **Przegibina** *miejsce przegięcia, zgięcie*: P., *inflexio*, gdy krzywizna mała i prawie przystająca do linii prostej. Śniad. Słonie w nogach przegięcia nie mają. Haur. Wyprostować P. z czego. Troc.

Przegięcie się, a s., blm., czynność cz. **Przegięć s.**

Przegięcina, y, lm. y I. × P. p. **Przegięcie**: Miara ta ma być z giętkiego metalu, żeby ją

można wzdłuż przeginać do przegięciny beczki. Vol. 2. [P.] *wkleśła część stopy ludzkiej w połowie długości, gdzie ś. stopa ta pod spodem przegina.* <Od Przegięty, od Przegiąć>

× **Przegiętka**, i, lm. i *szybkie przeginanie ś., przelamanie ś.*: Weźno wszystkimi czterema (końmi) razem, podosobniego i naręcznego na przegiętkę, a licowego i na czwartni (chodzącego) na końcu. L. Bracia niedźwiedzie wytrzeszczą ślepie na te jego skoki, dziwią ś. tym przegiętkom na obadwa boki. L. <Od Przegięty>

Przeginacz, a, lm. e l. *ten, co przegina.* 2. anat.: × P. nagłośni = *mięsień nalewkowy nagłośni* (musculus aryepiglotticus). <Od Przeginać>

Przeginać, a, ał i P. ś. p. **Przegiąć.**

Przeginianie, a, blm., czynność cz. **Przeginać.**

Przeginianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeginać ś.**

Przegład, u, lm. y l. *przegładanie, przejrzenie, przepatrywanie*: P. domów w mieście (= *lustracja*). P. ubrań w szafie, książek w bibliotece. W maju 1822 obydwaj starsi synowie Pawła spotkali ś. z sobą w Wilnie na świetnym przegładzie gwardji. Śm. (= *rewji*). 2. †P. *przewidywanie przyszłości*: On ś., mniemam, pomyli w przyszłości przegładzie. Przyb. W takowej przyszłości przegładzie czejecie tego, co umrze, by zyskał wasze zdrowie. Przyb. <Prze + *Gład, GŁĘD>

†**Przegładacz**, a, lm. e, †**Przegładacz** *ten, co przegłada; ten, co przewiduje, przenika wzrokiem*: Pan Bóg jest przegładaczem, jako kto rozdaje, a On jest sam, co za to płaci i oddaje. Prot. <Od Przegładać>

Przegładać, a, ał i P. ś. p. **Przejrzeć.** <Prze + Gładać>

Przegładanie, a, blm., czynność cz. **Przegładać.**
Przegładanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegładać ś.**

Przegładnąć, nie, nął i P. ś. p. **Przejrzeć.** <Prze + Gładnąć>

× **Przegładnie** przys. od **Przegładny**. L.

Przegładnięcie, a, blm., czynność cz. **Przegładnąć.**

Przegładnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegładnąć ś.**

× **Przegładność**, i, blm. rz. od **Przegładny**; × **Przegładność**: Objekt tak główny nie mógł ujść przegładności Fryderyka. L.

× **Przegładny** l. p. **Przegładowy**: Pragnie wystawić przegładną całość. Bońk. 2. a. × **Przegładny** *przezorny, przewidujący, otyłdny.* <Od Przegład>

Przegładowy, × **Przegładny** przym. od **Przegład.**

[**Przegłady**, ów, blp., **Przegłady**] p. **Ogłędzi-ny.** <Od Przegład>

× **Przegładywać**, uje, ywał i P. ś. p. **Przejrzeć**: Kazał prosić, aby wasza książęca mość raczyła wezas przemysłiwieć i P. księżną jaką cudną a dobrą. Bart. <Prze + GŁĘD>

× **Przegładywanie**, a, blm., czynność cz. **Przegładywać.**

× **Przegładywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przegładywać ś.**

†**Przegładacz**, a, lm. e p. **Przegładacz**: P. świate. Troc. <Od Przegładać>

†**Przegładać**, a, ał i †P. ś. p. **Przejrzeć.** <Prze + Gładać>

†**Przegładanie**, a, blm., czynność cz. **Przegładać.**

†**Przegładanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przegładać ś.**

× **Przegładnie** przys. od **Przegładny.**

× **Przegładność**, i, blm. p. **Przegładność.**

× **Przegładny** p. **Przegładny**: Trupy ciągnie Ulises i składa na stronie, P. aby do krwi nieprzywykłe konie szkodliwą nie zostały przerażone trwogą. Dm. <Od Przegład>

[**Przegładować**, uje, ował i P. ś.] p. **Przejrzeć.**

[**Przegładowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przegładować.**

[**Przegładowanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przegładować ś.**

[**Przegłady**, ów, blp.] p. **Przegłady.** <Prze + GŁĘD>

†**Przegładywać**, uje, ywał i †P. ś. p. **Przejrzeć.**

†**Przegładywanie**, a, blm., czynność cz. **Przegładywać.**

†**Przegładywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przegładywać ś.**

1. **Przegładzać**, a, ał i P. ś. p. **Przegładzić.**

2. **Przegładzać**, a, ał p. **Przegładzić.**

1. **Przegładzanie**, a, blm., czynność cz. 1. **Przegładzać.**

2. **Przegładzanie**, a, blm., czynność cz. 2. **Przegładzać.**

Przegładzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegładzać ś.**

Przegładzenie, a, blm., czynność cz. **Przegładzić.**

Przegładzić, i, il, nied. **Przegładzać** *przeciągnąć czym gładząc, nieco pogładzić; przeprasować*: Dłonią niecierpliwą przegładza włos. Krasz. <Prze + Gładzić>

Przegłaszać, ska a. szcze, skał l. *głuszczyć przeciągnąć czym, przegładzić, nieco pogłaszać.* 2. *przen. głaskaniem przeciągnąć na swoją stronę, ująć sobie uprzejmością.* Śł. wil. <Prze + Głaszać>

Przegłaskanie, a, blm., czynność cz. **Przegłaszać.**

†**Przegłaszać**, a, ał p. **Przegłosić.**

†**Przegłaszenie**, a, blm., czynność cz. **Przegłaszać.**

Przegłęb, u, lm. y *głębokość, na jaką jeden koniec statku zanurza ś. głębiej, niż drugi*: P. dziobowy. P. tylny statku. <Prze + Głęb>

Przegłębiać się, a ś., ał ś. *zagłębiać ś. jedynym końcem głębiej, niż drugim*: Statek przegłębia ś. dziobem o pół metra. <Prze + *Głębiać ś., GŁĄB>

Przegłębianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przegłębiać ś.**

Przegłębność, i, blm. rz. od **Przegłębny.**

Przegłębny przym. od **Przegłęb.** <Od Przegłęb>

Przegłęboki *nadwyzczyj głęboki*: Ciszka przogłęboka. Haj. <Prze + Głęboki>

Przegłęboko przys. od **Przegłęboki.**

†**Przegłodać**, da a. dze, dał *przegryźć, przekąsać*: Korzeń spróchniały, przegłodany od robaków. Mącz. <Prze + Głodać>

Przegłodanie, a, blm., czynność cz. **Przegłodać.**

Przegłodniały *który przegłodniał, zgłodniały nieco*: W tym czasie lisy zazwyczaj są przegłodniałe. <Od Przegłodnieć>

Przegłodnieć, eje, ał *niewo przycierpieć głodu, trochę przegłodzić ś. L.* <Prze + Głodnieć>

Przegłodnienie, a, blm., czynność cz. **Przegłodnieć**.

Przegłodzenie, a, blm., czynność cz. **Przegłodzić**: Ozyw nędzne, zemdlone przegłodzeniem. K. G.

Przegłodzenie się, a **ś.**, blm., czynność cz. **Przegłodzić ś.**

Przegłodzić, i, il kogo = *przetrymać o głodzie*. P. **ś.** *przemęczyć ś. o głodzie, przepościć ś.*: Chcesz wiedzieć, co najlepiej smak do jadła rodzi? Post lub głód, gdyż najsmaczniej je, kto ś. przegłodzi. Koch. W. <Prze + Głodzić>

Przegłos, u, lm. y gram. *zmiana brzmienia pewnej samogłoski na inne, np. w wyrazach: les, bierz... na: las, biórę i t. p.* <Prze + Głos>

× **Przegłosić**, i, il, nied. † **Przegłaszać** *zagłuszyć swym głosem, przekrzyczeć*: P. wszystkich mówiących, zgromadzenie. Przebija głos, przegłasza, *pervincit vox vocem*. Kn. Ptaszęta naraz zawrzały całym chórem, jakby pragnąc P. chóralnie niespodzianą współzawodniczkę. <Prze + Głosić>

× **Przegłoskiwać**, uje, iwał p. **Przegłosować**. L. × **Przegłoskiwanie**, a, blm., czynność cz. **Przegłoskiwać**.

× **Przegłoskować**, uje, ował p. **Przegłosować**. L. <Prze + *Głoskować, od Głoska>

× **Przegłoskowanie**, a, blm., czynność cz. **Przegłoskować**.

Przegłosować, uje, ował, × **Przegłoskować**, nied. × **Przegłoskiwać** *przewyciężyć większością głosów*: Można być przegłosowanym, ale mieć słusność po swojej stronie. P. projekt, wniosek. P. kogo na wyborach. <Prze + Głosować>

Przegłosowanie, a, blm., czynność cz. **Przegłosować**.

× **Przegłoszenie**, a, blm., czynność cz. **Przegłosić**.

Przegłód, odu, blm. patol. *zarłoczność chorobliwa, wilczy głód; przemór u zwierząt (bulimia)*. <Prze + Głód>

Przegłównić, i, il bud. *dać przewagę głównikowi nad bocznikiem w prądnicach lub prądnicach*. <Prze + *Głównić, od Główny>

Przegłównienie, a, blm., czynność cz. **Przegłównić**.

Przegłównik, a, lm. i bud. *kamień ciosowy, wskroś na obie strony muru przechodzący, kamień prześcienny*. <Prze + Głównik>

× **Przegłuchnąć**, nie, nał *ogłuchnąć ze wszystkim, zagłuchnąć*. <Prze + Głuchnąć>

× **Przegłuchnięcie**, a, blm., czynność cz. **Przegłuchnąć**.

× **Przegłuszać**, a, al i × P. **ś.** p. **Przegłuszyć**. × **Przegłuszanie**, a, blm., czynność cz. **Przegłuszać**.

× **Przegłuszanie się**, a **ś.**, blm., czynność cz. **Przegłuszać ś.**

× **Przegłuszenie**, a, blm., czynność cz. **Przegłuszyć**.

× **Przegłuszenie się**, a **ś.**, blm., czynność cz. **Przegłuszyć ś.**

× **Przegłuszyć**, y, ył, nied. × **Przegłuszać** l. *mocno ogłuszyć*. L. 2. *zagłuszyć, przekrzyczeć*. Troc. I Biwój głosem zawoła gromowym, aby P. dziki ryk potworu. Psm. × P. **ś.** *przebrzmieć, przycichnąć, umilknąć*: Ostatni jęk już ś. przegłuszył. Kl. <Prze + Głuszyć>

Przegnać, a, al, **Przegonić**, † **Przezonąć** l. cz. czyn. = a) *pognać przez co, przepędzić*: Przegna-

niać było przez albo za rzekę. Kn. b) *co = przebiec, przelecieć*: Tabun dzięki koni przegania pustopasze. Pol. c) *goniąc przescignąć*: A ty, nasz Dżęga, jak mogłeś P.? toć my tam ciebie w mieście zostawili. Kniaź. Przen.: Wrona czterekroć od jelenia wiekiem przegoniła. Min. d) *gnając sforsować, zmordować; spędzić*: P. konie, woły = zmordować pędząc, poganiając, biejąc. Kn. e) † P., [P.] *przebieć, przeszyć*: Serce mu Febus przegnał śmiertelnym żelazem. Zebr. [P. gwóźdź w deskę]. f) *zegnać, spędzić, wygnąć, wypędzić; rozegnać, rozpedzić*; nied. *przepędzać o miejsce na miejsce*: Smoka jak przegęgnął, a trzy razy przegnał słowa sen zawodzące, sen czułe oczy zbiegł. Zebr. Kibitka w tłum wjechała; nim bież tłumy przegnał, stanęli przed kościołem. Mick. Wiatr przegania po ementarzach ostów p. chy. Mark. Po halaeh wiatr przegania uronione orle pióra. Pol. 2. cz. ni. *przebiec, przelecieć*: Na drogach, jeszcze nieco błotnych, dzieci przeganiały stadami, pokrzykując z niechęci. Reym. **Przeganiać ś.** *biegać na wyszcigi, uganiać ś., biegać w zawody, harcować*: Psy ujadły wesoło, przeganiając ś. po drogach wraz z dziećmi. Reym. <Prze + Gnać>

Przeganiać, a, al p. **Przegnoić**. **Przegajanie**, a, blm., czynność cz. **Przegajać**.

Przeganie, a, blm. l. czynność cz. **Przegnać**. 2. [P.] *rozwołnienie żołądka, przeczyszczenie*: Dać komu na P.

Przegnany l. im. od **Przegnać**. 2. [P.] = a) *przepędzony, spędzony, przeżyty*: Ta lipa ma przegnane osiemset roków. b) *wytrawny, doświadczony*.

† **Przegnarować**, uje, ował *przeżywić, przetrzymać na swoim wyżywieniu*. † P. **ś.** *przeżyć (pewien czas) gnarując ś.* <Prze + Gnarować>

† **Przegnarowanie**, a, blm., czynność cz. **Przegnarować**.

† **Przegnarowanie się**, a **ś.**, blm., czynność cz. **Przegnarować ś.**

Przegniatać, a, al p. **Przegnieść**. <Prze + *Gniatać, GNIOT>

Przegniatanie, a, blm., czynność cz. **Przegniatać**.

× **Przegniatywać**, uje, ywał p. **Przegnieść**. L. × **Przegniatywanie**, a, blm., czynność cz. **Przegniatywać**.

Przegniecie, a, blm., czynność cz. **Przegnieć**.

Przegnieć, ije, il *zgnieć nawoskrosz, przejąć zgnilizną*: Im dłużej gnoje gniją, a nie przegniją, tym trwalsze z nich nawozy. Kluk. Moknące długo konopie przegnilyby, i włos nie miałby mocy. Groic. Przen.: Przegnili w rozkoszach. L. Popelniałem zbrodnie, od których mi dusza przegniła. Przybysz. <Prze + Gnieć>

Przegniecenie, a, blm., czynność cz. **Przegnieść**.

Przegnieść, ecie, ótl, nied. **Przegniatać**, × **Przegniatywać** l. *nanowo ugnieść, wygnieść jeszcze raz*: Kiedy ciasto za wolne, dodaj mąki i przegnieć jeszcze raz. 2. *wygnieść przez co, precyzować*: Wiśnie gotowane całą przegniatuj przez durszlak. Sien. 3. [P.] *gniotąc przerobić, przemieszać; ugnieść, zgnieść*: P. chleba z masłem i zrobić pigułkę. <Prze + Gnieść>

Przegniewać, a, al l. † P., [Przegniewać] *rozgniewać, obrazić, zagniewać*: Snałdźbym do domu natenczas przez odejść wolała, aniżbym cię, me sere, w czym P. miała. Papr. Luto nam jest naszej złości, którąchmy cię przegniewali. Sekl.

Proszę, abym cię nie przegniewał, gdy jeszcze co rzeknę. B. B. Jeśli ten lud nie przegniewał Boga swego, nie będziemy mogli sprzeciwić ś. im. Leop. 2. [P. kogo z kim]=*pojgniewać, poróżnić*. X P. ś. *przestać ś. gniewać*. <Prze + Gniewać>

Przegniewanie, a, blm., czynność cz. **Przegniewać**.

X **Przegniewanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przegniewać** ś.

Przegniły który przegnił: Poza tą zębioną ścianką trzymało ś. na krokwiach przegniłych odwieczne pokrycie. Krasz. Przen.: P. w grzechach. Troc. Ten błąd u innych przegniłych narodów ani zadziwia, ani smuci. Krasz. (= *przejętych zgnilizną moralną, zepsuty*). <Od Przegnienie>

Przegnoić, i, il, nied. Przegnajać zgnoić a. u-mierzczyć nawskroś. <Prze + Gnoić>

Przegnojenie, a, blm., czynność cz. **Przegnoić**. **Przegnuśnić, eje, ał przedyć, przeżyć w gnuśności**. <Prze + Gnuśnić>

Przegnuśnienie, a, blm., czynność cz. **Przegnuśnić**.

Przegodować, uje, ował l. na godach przepędzić, przebankietować: P. tydzień. 2. *na gody, na ucztę przemarnować; przebankietować*: P. majątek. <Prze + Godować>

Przegodowanie, a, blm., czynność cz. **Przegodować**.

Przegoić się, i ś., il ś. nieco zgoić ś., zagoić ś., zagoić ś. powierzchownie: Kiedy ś. przegoją świeże rany, wtenczas pójdę z tobą. Uj. <Prze + Goić ś.>

Przegojenie się, a ś., blm., czynność cz. Przegoić ś.

Przegolenie, a, blm., czynność cz. **Przegolić**. **Przegolić, i, il, nied. Przegalać w połowie wygolić, ogolić częściowo**: Nie ten ksiądz, co mu plesz przygolono. Rej. Wierzeh głowy sobie przegolił. Rej. Uczyni sobie łysinę, a przegol syny, kochanki swoje. Bud. Nie chcecie przy pogrzebie drapać na sobie ciała, ani sobie cieniemia przegalajcie. B. B. Mniej występni a. szczęśliwsi, z przegolonemi łbami, pracowali w fosach kamienieckiej a. berdyczowskiej warowni. Rol. Przen.: *przetrzebić, przerzedzić*: Rzadki, przegolony las. Mącz. <Prze + Golić>

Przegon, u, lm. y, [Przegón] l. przeganianie, przegonienie: O przegonie świń na cudzą łożądz. Wiszn. P., przejazd przez grunt sąsiedzki. Kn. 2. *prawo przeganiania bydła przez grunt cudzy*. Sł. wil. 3. *gonitwa, wyścigi, uganianie ś.; współzawodnictwo, zapasy*: Zwycięskiem sławny koń przegony. Dm. Konie mogące w szybkim wiatry prześcignąć przegonie. Dm. W pięknym dowiepów i męstwa przegonie wziął często poklask i wieśniak przed panem, kiedy Olimpijskie powytykał błonie Grek samoohlubny świetnym z liściea wianem. Nar. Ty, co niebezpiecznym ogniem zapalony w ślizkie ś. rymotwórców zapuszczasz przegony. Dm. Lecieć z motylem w przegony (= *na wyścigi*). Zabitem koniał on mię tak szybko nosił przez błonia, z wiatrami biegał w przegony. Słow. Młódz zaś wysypała ś. w opłotki, ...na drogę wylegali gwarzycy i gzie ś., aże dudniło od przegonów i wrzawy. Rey. 4. [P., **Przegonisko, Przegón**] *droga, którą przeganiają bydło*. 5. [P., **Przegóna, Przegonica, Wodnica**] *bródka głęboka poprzeczna lub ukośna w kierunku spadu, dla ścieku wody z pola*: Pospuszczając wodę do przegonów i rowów. 6. [P.,

† **Przegonienie pasmo, ciąg, smug prosty w oranżu**. Włod 7. apt. i chem. *ciecz przepędzona, przekroplona, przekroplina, destylat (destillatum)*. <Prze + Gon>

[**Przegonica, y, lm. e**] p. **Przegon**. <Od Przegon>

X **Przegoniciel, a, lm. e p. Przeganiacz**. <Od Przegoniec>

Przegonić, i, il p. Przegnać. <Prze + Gonić>

Przegonienie, a l. blm., czynność cz. Przegonić. 2. † P., lm. a p. **Przegon**: Gdzieby kopeców potrzeba nie było, jedno P. między było... tam... Stl.

Przegonisko, a, lm. a l. [P.] p. Przegon. 2. w lm. gór. p. **Ogon**. <Od Przegoniec>

Przegonny, Przegonowy przym. od **Przegon**. **Przegonowiec, wca, lm. wca** *plug przegonowy, służący do wyorywania przegonów czyli brzoź głębokich*. <Od Przegonowy>

Przegonowy p. Przegonny. [Prze^o, a, lm. e] p. **Przegon**.

Przegorąco przys. od **Przegorący**. **Przegorący nader gorący, ognisty**: U punktu wyjścia mego była miłość, sama tylko przeczyta, przegorąca miłość. Orzesz. <Prze + Gorący>

Przegorzczyn, u, lm. y bot. (colythrum) ros. [Przegorlać się, a ś., ał ś] p. **Gorlić** ś. <Prze + *Gorlać ś., GOR>

[**Przegorlanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Przegorlać** ś.

† **Przegorsniały p. Przegorzkniały**. Troc.

† **Przegorsnić, eje, ał p. Przegorzknąć**. L.

† **Przegorsnienie, a, blm., czynność cz. Przegorsnić**.

Przegorywać, a, ał p. Przegorzeć. **Przegorywanie, a, blm., czynność cz. Przegorywać**.

[**Przegorzać, a, ał**] *drażnić słowami, docinać, odpowiadać zuchwale*. [P. ś.] *przemawiać ś., kłócić ś., swarzyć ś.* <Prze + Gorzać>

† **Przegorzalkować** *przepić, przepuścić na gorzałkę*: Drobnej szlachty, co przegorzalkowali a. przekarczmowali swoje, trzeba ś. bardzo strzec. Ek. <Prze + *Gorzalkować, od Gorzałka>

† **Przegorzalkowanie, a, blm., czynność cz. Przegorzalkować**.

Przegorzały który przegorzał, przepalony: P. na poly. Troc. Oibrzmy w Ętnie przegorzałe. Bardz. Piasek P. Bud. Obchodzi Rak niebieski kraje przegorzałe. Libiją ciężko piecze. Bardz.

Przegorzań, u, lm. y, Oset kulowy, Jeżowiec, Jeżonóg bot. (echinops) ros. z rodziny złożonych. Gatunek: P. kulisty (e. sphaerocephalus). <Od Przegorzeć>

[**Przegorzanie, a, blm.**] czynność cz. **Przegorzać**.

[**Przegorzanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Przegorzać** ś.

Przegorzeć, eje, ał, nied. Przegorywać, † Przegarać zgorzeć nawskroś, przepalić ś.: P. na drugą stronę. Kn. <Prze + Gorzeć>

Przegorzienie, a, blm., czynność cz. Przegorzeć.

Przegorzki nadzwyczaj gorzki. <Prze + Gorzki>

Przegorzknąć, nie, nął, Przegorzknieć, † Przegorsnić przejść goryczą. L. <Prze + Gorzknąć>

Przegorzkniały, † Przegorsniały *który przegorzkniał*. <Od Przegorznieć>

Przegorzknąć, eje, ał p. Przegorzknąć. <Prze + Gorzknąć>

Przegorzknienie, a, bhm., czynność cz. Przegorzknąć.

Przegorzknienie, a, bhm., czynność cz. Przegorzknąć.

Przegorzko przys. od Przegorzki.

Przegospodarować, uje, ował, Przegospodarzyć i. *przepędzić (czas jakiś) na gospodarowaniu*. 2. *przejąć, źle gospodarując*. <Prze + Gospodarować>

Przegospodarowanie, a, bhm., czynność cz. Przegospodarować.

Przegospodarzenie, a, bhm., czynność cz. Przegospodarzyć.

Przegospodarzyć, y, ył p. Przegospodarować. <Prze + Gospodarzyć>

Przegoszczenie, a, bhm., czynność cz. Przegoszczyć.

Przegościć, i, il *przebyć w gościnie*: Przegościć a u nas cały miesiąc. <Prze + Gościć>

Przegotować, uje, ował, nied. Przegotowywać i. *ugotować należycie jaki płyn*: P. mleko. 2. *zauważliwie ugotować, zepsuć zbyt długo gotując, przewarzyć*: P. kartosle. <Prze + Gotować>

Przegotowanie, a, bhm., czynność cz. Przegotować.

Przegotowywać, uje, ywał p. Przegotować.

Przegotowywanie, a, bhm., czynność cz. Przegotowywać.

[Przegóna, y, lm. y] p. Przegon.

[Przegón, a, lm. e] p. Przegon.

Przegorować, uje, ował i. *× P. przewyższyc*: Albadon przegorował enotą wszystkie ptaki. Pol. 2. [P.] *postawić ś. hardo, pokazać fantazję*: Nie góruj, nie nie przegorujesz, bo ty swoją głowiczką muru nie przebijesz. <Prze + Górować>

[Przegórowanie, a, bhm.] czynność cz. Przegórować.

Przegra, y, bhm. bart. *wylatanie trutki z ula za matką w celu jej zapłodnienia*. <Prze + Gra>

Przegrabieć, i, il i. *przegarnąć grabiami, przeprowadzić przez grabienie*: P. ścieżkę. 2. *przeciągnąć, przegładzić grabiami*: P. klomb. 3. *przetrzaskać grabiami*: P. siano. 4. *przepędzić (pewien czas) na grabieniu*. <Prze + Grabieć>

Przegrabienie, a, bhm., czynność cz. Przegrabieć.

Przegracować, uje, ował i. *gracując przegarnąć, przeprowadzić*: P. drózkę, ścieżkę. 2. *przeciągnąć, przegładzić gracą*. 3. *gracując przepędzić, przebyć (czas jakiś)*. <Prze + Gracować>

Przegracowanie, a, bhm., czynność cz. Przegracować.

Przegrać, a a. [aje], †aje, ał, †Przeigrać, nied. Przegrywać, †Przegrawać i. *przepędzić (pewien czas) na graniu*: P. godzinę. 2. *co = odegrać od początku do końca*: Przegrawszy na klawikordzie i odśpiewawszy aryjkę, poszłam do ogrodu. L. 3. *powtórzyć sobie, przepowiedzieć sobie grę*: P. ewienczenia na fortepjan. 4. *stracić, zostać pokonanym w grze; nie wygrać; przepuścić na grę, grywając*: Przegrał Hiszpan do Tenczyńskiego sumę nie małą. Papr. Grałem i ustawicznie przegrywałem. Alber. P. w karty, w szachy, w domino, w bilard. Nie graj, Wojtek, nie przegrasz portek. Pr. P. partję, stawkę. Przegrał talar. Troc. P. na loterii. P. majątek. 5. *zostać pokonanym w czym, doznać niepowodzenia, stracić co*: Przegrał

zakład. Troc. Przegramy bitwę, sprawę, proces. Troc. Twa ręka nie przegrała, ale P. może. Mor. A. (=nie zawiodła). Pewność, że sam nie przegrasz, dość czasu wygranej. Pot. Przegrałem sprawę moją na głowę, straciłem wszystko. L. Nieprzyjacieli przegrał na głowę. L. P. z krete-sem. Jeślibyście polem zaś przegrali, tamci na morzu małoby wskórali. P. Koch. 6. †P. nied. = a) *grać przegrywkę, próbować gry na instrumencie*: Przegrawać, *przedgrawać, *praeludere*. Mącz. b) *Przegrywać, przegrawać a. przegrywać, przegrawać sobie = grać sobie czasami, przegrywać*: Przegrawa sobie. Troc. Spokojny mojej trzody pasterz, przegrywałem sobie na fujarze. Stasz. Młody Dawid, pilnując ojcowskiej trzody, przegrywał na arfie. Hol. Twardowski kozaczyżnę na surmie przegrywał. Wor. (= o kozaczyżnie; *slawił ją w grze*). <Prze + Grać>

Przegradzać, a, ał p. Przegrodzić.

Przegradzanie, a, bhm., czynność cz. Przegradzać.

×Przegraj, a, lm. e *przegrywka; preludjum; akord*: Ostatni P. w strony (struny). Garcz. <Od Przegrać>

Przegramolenie się, a ś., bhm., czynność cz. Przegramolić ś.

Przegramolić się, i ś., il ś. *granolić ś. przejść, przeleźć, przebrnąć*: przez próg, przez drzwi, przez szparę, przez błoto. <Prze + Granolić ś.>

Przegrana, ej, lm. e *to, co kto przegrał, przegrana gra, bitwa, sprawa i t. p.*: Co mieli żałować swej przegranej, za tryumf sobie poczytali, że pokoju nabyli, gdy bitwę przegrali. Jabł. Na Tatarów trwożę puścić, iż serce straciwszy, pierzehać z przegraną musieli. Nies. Po przegranej często wygrana chodzi. Prz. <Od Przegrać>

×Przegraniczenie, a, bhm., czynność cz. Przegraniczyć.

×Przegraniczyć, y, ył *przeziścić granicę, przeprowadzić granicę, odgraniczyć, rozgraniczyć*: Naszą wieś i k temu gruntu niemało odgraniczono i to wszystko przegraniczono z wielką szkodą naszą. St. Aug. <Prze + Graniczyć>

Przegranie, a, bhm., czynność cz. Przegrać.

†Przegraniec, noa, lm. noy *ten, co przegrał, przegrywający, zwyciężony*: Sami za przegraniec ś. znali. Skar. <Od Przegranąć>

Przegranany i. *który przegrano*: Pieniądz, zakład P. Bitwa przegrana. 2. *który przegrał*: Jestem P. dwa ruble. <Od Przegrać>

†Przegrawać, a, ał p. Przegrać: Dawid chciał być sam na każdej wojnie, aż ś. trafiło, iż z Filistynami raz bitwę staczając, przegrawać począł. Skar. Ktorzy mężnie trwają, rzadko bitwę przegrawają. Lubel.

†Przegrawanie, a, bhm., czynność cz. Przegrawać.

†Przegrawek, wka, lm. wki p. Przegrywka: Wnet odgłos symfonji rozkosznie zaczętej dal najśłodszy P. do ich pieśni świętej. Przyb. Sny okropne nie są znakiem zdrowia, owszem przegrawkiem niejakim i zabytkiem choroby. Pileh. <Od Przegrawać>

†Przegrawka, i, lm. i p. Przegrywka: Lekkie przegrawki czynią, różnorodnym wiersz uczynasz. Nar. Obelga posłowi wyrządzona była następującej wojny niejaką P. Nar. Te chwile śmiertelnego żywota są owego lepszego przegrawkami. Pileh. Nauki te przegrawki są i pierwiastki, nie zaś dzieła. Pileh. <Od Przegrawać>

†Przegrzać, a, ał p. Przegrzać ś.

Przegrzać się, a ś., ał ś., †Przegrzać *wygrzać ś., odgrzać ś., grozić*: P. komu a. P. ś. na kogo. Przegrzał ś. wygubieniem wiernych. Skar. Przegrzał ś. cesarz, iż Rzym obalił miał. Skar. Bóg przegrza, iż będzie ś. mścił na przestępstwach. Karnk. On ś. bardzo przegrza na Wę Pana. Boh. Tak po drodze ś. przegrza. Kon. <Prze+*Grazać, od Grozić>

†Przeżażanie, a l. blm., czynność cz. Przeżać. 2. Im. a p. Przeżółka: Jakoż ziściła samą rzeczą P. Otw.

Przeżanie się, a ś., blm., czynność cz. Przeżać ś.

†Przeżaska, i, Im. i p. Przeżółka. <Od Przeżać>

Przegremplować, uje, ował, Przegreplować l. *przeczasz gremplą*: P. wełnę. 2. *podstrzyż, przegładzić gremplą*: P. sukno. 3. *zgrempłować nawo*. <Prze+Gremplować>

Przegremplowanie, a, blm., czynność cz. Przegremplować.

Przegreplować, uje, ował p. Przegremplować. <Prze+Greplować>

Przegreplowanie, a, blm., czynność cz. Przegreplować.

Przegroda, y, Im. y, Przegrodzenie l. *to, co przegradza*: a) *ścianka, przepierzenie, forsztowanie*: P. z desek, murowana. P. w izbie. Troc. Przegrody w śpichlerzu. Troc. b) *belka przegradzająca, barjera, szlaban, zastawa*: P. poprzeczna. Troc. Skakać przez przegrodę. 2. *miejsce odgródzone, część odgródzona, zagroda, przedział, kojec*: Przegrody w śpichlerzach, albo piętra różne, komórki. Kn. Przegrody w stajni, w oborze, w stodole, w skrzyni. 3. anat. a) †P. p. Przepona: Kula trafiła za nisko, nie na kumotę ku sereu, ino na bandzioch popod tę przegrodę, co jest P. w każdym zwierzęciu. Witk. b) P. nosowa p. **Międzyozdrze**. c) P. przeźroczysta w mózgu (septum pellucidum). d) P. serea (septum cordis). e) Przegrody międzystożkowe nerek (eolunnae renum). 4. gór.: a) P. w szybie=*oszalowane przepierzenie w szybie dla przedzielenia go*; b) *wypchnięcie, zwykłe ilet, między dwiema częściami rozstąpionej warstwy*. Zdr. **Przegródka, Przegródeczka**. <Prze+*Groda, GROD>

†Przegrodek, dka, Im. dki p. Przygrodek: Zamek kosztam wielkim prawie budował i przegrodkiem dosyć moenym opatrzył. Biel. J. <Z Prze(d)grodek>

Przegrodny, Przegrodowy przym. od Przegroda.

Przegrodowy p. Przegrodny. Anat.: Nerwy przegrodowe. Krup. †Myszka, błona przegrodowa=*przepona*.

Przegrodzenie, a l. blm., czynność cz. Przegrozić. 2. Im. a p. Przegroda.

Przegrozić, i, il, nied. Przegradzać l. *przezielić przegrodą, odzielić, odgraniczyć; przepierzyć, przeforsztować; odseparować*: P. pokój ścianą, pola płotem a. rowem, podwórza murem, konie w stajni drągami. P. poddasze ścianą, dzielnicę linją. Troc. Pireneje przegradzają Francję od Hiszpanji. Troc. Ziemia duńska morzem przegrodzona. Biel. M. Cnotaby, nie rodzenie miało nas przegradzać. Pot. Wody mineralne skuteczniejsze, gdy w ich używaniu po pięciu dniach kąpiel jedna lub dwie przegradza. Krup. (= *przeplata*). <Prze+Grodzić>

Przegrodzisty *pelen przegród*. <Od Przegroda>

Przegrodzony l. Im. od Przegrozić. 2. *opatrzony przegrodą*. Anat.: Macica przegrodzona (uterus septus). Macica w części przegrodzona (uterus subseptus).

†Przeżroza, y, Im. y p. Przeżółka. Ort. <Prze+Groza>

Przeżółeczka, i, Im. i p. Przeżółka. <Od Przeżółka>

†Przeżółka, dka, Im. dki anat. p. Krocze. Syr.

Przeżółka, i, Im. i p. Przegroda; *przedziałka, komórka*: Przegrodki albo komórki przegrodzone w szafach księżnych. Kn. Przegrodki w pudrach, w szkatułach. Troc. P. w orzechu włoskim, w jabłku granatowym. Troc. Jądr przegrodki, *cellulae*. Krum. P. międzyłopatkowa=*przestrzeń między dwiema sąsiednimi łopatkami turbin, kół wodnych i t. p.*

Przegrodkowy anat. *opatrzony przegrodkami, oczkowaty, siatkowaty* (alveolaris): Mięsak P. (sarcoma alveolare). <Od Przegrodkowy>

Przegrodkowy przym. od Przegrodka.

†Przegród, ozu, Im. ozy p. Przegródka: Zima ś. (w marcu) w kraj północny rusza i nie tak swym straszną przegrodem. Gawiń. <Prze+*Gródz, GROZ>

× Przegródka, i, Im. i, †Przegroza, †Przegród, †Przegradka, †Przegrażanie *pogródka, groźba*: Przegródki i cudzych luków nie słuchała. Kochan. Słyszałeś srogie przegrodki, ktoby odstąpił od pana tego. Rej. Widzę taką nadętość i częste przegrodki. Chmiel. <Od *Przegroza, od Przegrozić>

Przegrupować, uje, ował *powtórnie a inaczej ugrupować*. <Prze+Grupować>

Przegrupowanie, a, blm., czynność cz. Przegrupować. Chem.: P. atomów.

Przegrymasić, i, il *przepędzić (pewien czas) na grymasach*. <Prze+Grymasić>

Przegrymaszenie, a, blm., czynność cz. Przegrymasić.

Przegrywacz, a, Im. e ten, *co przegrywa*. <Od Przegrywać>

Przegrywać, a, ał p. Przegrać. Przegrywanie, a, blm., czynność cz. Przegrywać.

Przegrywka, i, Im. i, †Przegrawka, †Przegrawek l. *próba gry; gra wstępna; preludjum, wstęp do gry, do utworu muzycznego*. Przen. *wstęp, zapowiedź, symptom, przedsmak*: P. wojny, lepszego żywota, burzy, choroby. 2. *wyrażenie stale powtarzające ś. na końcu każdej ze zwrotek utworu poetycznego, refren*. <Od Przegrywać>

Przegryzać, a, ał i P. ś. p. Przegryźć.

Przegryzanie, a, blm., czynność cz. Przegryzać: Skąd masz prawo przegryzania nas? I.

Przegryzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przegryzać ś.

× Przegryzek, zka, Im. zki p. Przegryzka: Jeżeli dłużej będzie tych przegryzków, dalibóg... I.

Przegryzienie, a, blm., czynność cz. Przegryźć; patol.: *przeżarcie, przedziurawienie wskutek sprawy chorobnej* (diabrosis).

Przegryzienie się, a ś., blm., czynność cz. Przegryźć ś.

Przegryzka, i, Im. i l. *przekąska*: Ziarno orzecha, jako P., na strawność wysmienite. Wóje. Poezuwa ś. do obowiązku zaproszenia na jakąś przegryzkę. Krasz. 2. × P. a. × Przegryzek *przegryzka, przycinek, docinek, przekas, słowo uszczypliwie*: Przegryzki żony Jobowej. Zał. Opaczno

tłumaczenia i przegrzynki. Pir. W przegrzynkach samych ma coś wdzięcznego. Przyb. <Od Przegrzyć>

†Przegrzyły *przegryziony*. Troc.

Przegrzymolenie, a, bhm., czynność cz. Przegrzymolić.

Przegrzymolić, i, *it przepędzić (pewien czas) na gryzmoleniu*. <Prze + Gryzmolić>

×Przegryznąć, żnie, zł p. Przegrzyć.

†Przegryzować, uje, owa! i †P. ś. p. Przegrzyć.

†Przegryzowanie, a, bhm., czynność cz. Przegrzyzować.

†Przegryzowanie się, a, ś., bhm., czynność cz. Przegrzyzować ś.

Przegrzyć, zie, zł, ×Przegryznąć, nied. Przegrząć, †Przegryzować l. *gryząc przeciąć zębami, przekąsić*: P. jabłko, nitkę, węzeł. Lew prosił myszy, aby go wybawiła, przegrzynawszy węzły u sieci. L. Przen.: *przejeść, przeżreć, stoczyć na wyłot, przetrawić*: Rdza przegrzyła żelazo. Cebula przegrzyła wrzód. Przen.: Serce przegrzyzone jadami gniewów i żalów. Orzesz. Przegrzyzona przez nędzę twarz. Reym. 2. ×P. *przegryźć, przycisnąć zębami*: Co za potrzeba przegrzyzać wargi, gdy kogo chcesz uderzyć? Pileh. Przegrzyżając mówił. Bud. B. (=żując niejako słowa). Jeśli prawdy nie będzie, a będzie kto słówka dziwnie przegrzyżował... Wer. Przen.: P. kogo = *przegryźć koinu, przyciąć, dociąć, uszczypnąć, ostro przymówić, wyrazić ś. z przekąsem*: Przegrzyżują drugich przymówkami swemi. L. (=biorąc ich na zęby). W zwizłych przymówkach do serca przegrzyzie. Kras. Musiał ś. Job jeszcze broń przeciwko fałszywym przegrzyżającym go mowom. Zał. Tam podług woli przegrzyżano mię i do żywego dopiekano. L. Że wie, iż ją Kocham, już mię przegrzyza i dręczy. L. 3. *przepleść jedzenie lub picie gryzieniem = jedzeniem czego, przejeść, przekąsić; zjeść naprawdę, przejeść, przetrącić, zakąsić*: Pije herbatę i przegrzyza chlebem. Dobrzeby było tak coś P. przed obiadem. 4. nied. *gryźć raz po raz*: Rocho przegrzyzał chleb, wodząc za nią oczyma. Reym. P. ś. l. *przetrawić ś.*: Wławszy wody do spirytusu, poczekaj, aż ś. dobrze przegrzyzie, a potem dopiero pij. 2. *przen. ugrzyźć ś. przez co; przelrzeć ś., przedostać ś., przecisnąć ś.*: Jak pali! do mięsa, do żywej kości (ogień) przegrzyza ś. przez skórę. Kon. Teraz trzeba ś. zacząć przegrzyzać przez życie i forytować do niezłowego stanu. Łoż. Zaczynaj teraz, niebożę, od początku i przegrzyżaj ś. przez świat, jako mógł będziesz. Łoż. <Prze + Gryzić>

[Przegryżliwy] *zarozumiały, mówiący z przekąsem*. <Od Przegrzyć>

×Przegryżnięcie, a, bhm., czynność cz. Przegrzyznąć.

Przegrząć, eje, ał, nied. Przegrzawać l. *zanudło zgrzać*: Przegrzane piwo traci smak. 2. [P.] *przygrzać, odegnać, zagrzać, zgrzać*: P. wiececzkę. 3. fiz.: Para przegrzana p. Nienasycony. Ciecz przegrzana = *ciecz ogrzana wyżej temperatury, w której wra w warunkach normalnych*. <Prze + Grzać>

Przegrzanie, a, bhm., czynność cz. Przegrząć.

Przegrzbać, bie, bał, nied. Przegrzebywać l. *grzebiąc przetrząsnąć*: Przegrzbał śmiecie, szukając ziarna. 2. *grzebiąc przegarnąć*: P. popiół, zarzewie pogrzebaczem. 3. *przepędzić (pewien czas) na grzebaniu*. <Prze + Grzbać>

Przegrzbanie, a, bhm., czynność cz. Przegrzbać.

Przegrzebek, bka, lm. bki, Przegrzebka (pec-ten) *małż bezgłowy jednopuszkowaty morski, grzebień ś. w. Jakóba*. <Od Przegrzbać>

Przegrzebka, i, lm. i p. Przegrzebek.

Przegrzebywać, uje, ywa! p. Przegrzbać.

Przegrzebywanie, a, bhm., czynność cz. Przegrzebywać.

[Przegrzecha, y, lm. y] *ten, co ś. przegrzesza*.

Przegrzechotać, ocze, otal *przepędzić (pewien czas) na grzechotaniu*. <Prze + Grzechotać>

Przegrzechotanie, a, bhm., czynność cz. Przegrzechotać.

†Przegzeszenie, a, bhm., czynność cz. Przegrzeszyć: A to nasze zaślepienie zjednało nam P., co ś. z nami rodzi, z naszych przodków nam przychodzi. Rej. (=grzech pierworodny).

[Przegzeszenie się, a, ś., bhm.] czynność cz. Przegrzeszyć ś.

†Przegzeszyć, y, ył, [P. ś.] *zgrzeszyć, przeciwie grzechem*. [P. ś.] l. *czym p. wyż.* 2. *spowolować co grzechem, popełnić co takiego, czym ś. prawdopodobnie zgrzeszy i na karę Boską zasłuży*: Nie naśmiewaj ś. z mojej ślepoty, bo ś. przegrzeszysz i sam będziesz ślepy. <Prze + Grzeszyć>

Przegrzawać, a, ał, nied. p. Przegrząć.

Przegrzawanie, a, bhm., czynność cz. Przegrzawać.

Przegrzmieć, i, ał, nied. Przegrzmiewać *przejeść wśród grzmienia*: Ujeżdżali tak grubo, że noc ta przegrzmiiała z wozów i szkap rumoru. Tw. Przegrzmiiała noc z tego hałasu. Troc. Nawalnicca żelaznych jego P. musi kroków. Psm. <Prze + Grzmieć>

Przegrzmienie, a, bhm., czynność cz. Przegrzmieć.

Przegrzmiewać, a, ał p. Przegrzmieć.

Przegrzmiewanie, a, bhm., czynność cz. Przegrzmiewać.

Przegub, u, lm. y, Przeguba, ×Przegięcina, ×Przegibina l. *miejsce, gdzie ś. co przegina, przegięcie, zgjęcie, staw; przegięcie w stawie pomiędzy kośćmi ruchomo połączonymi*: P. u ptaków jest to staw pomiędzy gołenią a kością stopową. P. belki przegubowej swym ustrojem przypomina zwykle zawiasy. P. u ręki. Troc. Przeguby w kolanach, w łokciach, w palecach. Troc. P. staw skokowy na nodze tyłnej zwierząt. Jeśli koń nie zgina przegubu, ma uraz w tym stawie. Trzye. Słoń ś. nigdy nie kładzie, w nogach nie ma przegubu. Biel. Puchlinę w przegubach, w kolanach cierpiał. Wys. 2. *zwój, krąg, pierścień, koło, splot, skręt*: Pocisk wpośród przegubów grzbietowych utknięony wpadł do wnętrzości smoka. Otw. Smok brzuch rozwolokły i ogon zbyt gruby tam, gdzie mieli iś, na drodze rozciągnął, to w ś. sam wehodził, to wielkie przeguby wydawał i sam za sobą ś. ciągnął. P. Koch. Niektóre ziemioplazy, gdy jo na wznak przewrócisz, póty ś. w różne przeguby skręcają, aż siebie na miejsce odstawia. Pileh. Płąsali około posagu, w różne ś. przeguby zwijając i wykręcając. Pileh. (=łamańce). Pod trąb głosem szły rotły mierzące, wjąc ś. zwolna w przeguby ogromne. Kon. „Pan senator“... pogrzyżył w nielasee na samym dniej przepaściowych przegubów ks. Adama Czartoryskiego. Sm. (=kregów). Za księcia rozpuszczone szeroko przeguby onej długiej stulej sześć par panien podnosi. Pot. (=zwoje, fałdy). 3. *klin*: P. a. klin w sukni. Troc. Przeguby w zbroi. Troc. 4. puściłi ś. na morze,

rozpuściwszy przeguby sterowe. Wuj. (stawy sterów albo panwie do sterów. Wuj.). 5. anat.: P. kolana = przedkolanek (poples). P. łokciowy (flexura cubiti). P. nogi, przegubie. × Mięsień przegubu zewnętrzny = *mięsień łydki spodni a. płaszczkowaty* (musculus soleus). 6. gram. *a. statnia spółgłoska osnowy wyrazu przed jego końcówką*. <Prze + *Gub, GUB/GLB>

Przeguba, y, lm. y p. **Przegub**: P. w łokciu. Perz.

Przegubiak, a, lm. i bot. roś. z gromady grzybobów, z rzędu drożdżaków. <Od Przegub>

Przegubiak, tka, lm. tki *mięczak brzuchopęty tarczokrzepny, w utworze paryskim, łąkotka* (ehiton). <Od *Przegubiaty, od Przegub>

Przegubie, a, lm. a *część stopy z wierzchu, tuż pod stawem łączącym ją z голенią, podbicie*. <Od Przegub>

Przegubny l. a. **Przegubowy** przym. od **Przegub**: Ziele to oddała bolesć po kościach i w członkach przegubnych dla naziębienia suchych żył. *Spiez. 2. dający ś. przegiąć*.

Przegubowato przys. od **Przegubowaty**.

Przegubowaty członkowaty, stawowaty.

Przegubowy p. **Przegubny**: Ogniwa łańcucha przegubowego łączą ś. z sobą na przeguby. Rura przegubowa. Łuk bez-, jedno-, dwu- lub trójprzegubowy.

Przeguwnerować, uje, ował *przebyć (pewien czas) gubernierem*. <Prze + Guwnerować>

Przeguwnerowanie, a, blm., czynność cz. **Przeguwnerować**.

× **Przegwałcenie**, a, blm., czynność cz. **Przegwałcić**.

× **Przegwałcenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przegwałcić ś.**

× **Przegwałcić**, i, il *gwałtem przezwyciężyć, pokonać, przełamać*: Winszuje Leo Numie, iż zdołał P. miłość złośliwej królewnej. Stasz. <Prze + Gwałcić>

Przegwar, u, lm. y *gwar, zagłuszający inne głosy, przegwarzenie*: Te ich piski a przegwary zapełniły wieś całą. Reym. <Prze + Gwar>

[**Przegwarzać**, a, ał] *gwarzyć naprzemian, jedni przez drugich*: Jęli ś. ludzie zbierać pod kościołem, przegwarzając zeicha, jako ci ptakowie, świergoący w klonach i lipach. Reym. <Prze + *Gwarzać, od Gwarzyć>

Przegwarzanie, a, blm., czynność cz. **Przegwarzać**.

Przegwarzenie, a, blm., czynność cz. **Przegwarzyć**.

Przegwarzyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na gwarzeniu*: Starzec, wiek przegwarzywszy, chciał spoczywać w gwarze. Miek. Do późnego wieczora przegwarzyli u stołu. Krasz. <Prze + Gwarzyć>

Przegwiaździsty *nadzwoyczą gwiazdzisty*: Noc przegwiaździsta z jej żrenie. Pem. <Prze + Gwiaździsty>

× **Przegwizd**, u, blm. *przegwizdywanie, pogwizdywanie = wyszydzenie, wysmiewanie*: Erast mówi z przegwidem. L. <Prze + Gwizd>

Przegwizdać, zda a. *żdze, zdał l. na gwizdaniu (pewien czas) przepędzić*: P. godzinę. 2. i nied. **Przegwizdywać** żart. *przedmuchać, przewiać, przejąć nawiśroś wiatrem, wygwizdać*: Przegwizdało mię w polu porządnie. <Prze + Gwizdać>

Przegwizdanie, a, blm., czynność cz. **Przegwizdać**.

Przegwizdywac, a, lm. e *ten, co przegwizduje*. <Od Przegwizdywać>

Przegwizdywać, uje, ywał l. p. **Przegwizdać**. 2. *pogwizdywać, gwizdać od czasu do czasu*. 3. × P. kogo = *wysmiewać, wyszydzać*: Cóż to znaczy, We Pan mię przegwizdujesz? L.

Przegwizdywanie, a, lm. a *czynność cz. Przegwizdywać, przegwizd*: Znosić ustawiczne przyćinki i przegwizdywania. L.

[**Przegwoździć**, i, il] *przebić gwoździem*. <Prze + Gwoździć>

[**Przegwoźdzenie**, a, blm.] *czynność cz. Przegwoździć*.

† **Przegzić**, i, il p. **Przegzić ś.**: *Przechby nie P.? Zebr.* <Prze + Gzić>

Przegzić się, i ś., il ś., † **Przegzić** *przepędzić (pewien czas) na gzach, pogzić ś., przebaraszować*. <Prze + Gzić ś.>

† **Przegżenie**, a, blm., *czynność cz. Przegzić*.

Przegżenie się, a ś., blm., *czynność cz. Przegzić ś.*

Przehaftować, uje, ował *namowo i inaczej wyhaftować*: P. kołnierz u munduru. <Prze + Haftować>

Przehaftowanie, a, blm., *czynność cz. Przehaftować*.

Przehajdamaczenie, a, blm., *czynność cz. Przehajdamaczyć*.

Przehajdamaczyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na hajdamaczeniu*. <Prze + Hajdamaczyć>

Przehajtować, uje, ował *hut. na popiół przepalić*: To wszystko wspanać w uszow, aby ś. przehajtowało należycie. Torz. <Prze + Hajtować>

Przehajtowanie, a, blm., *czynność cz. Przehajtować*.

Przehałać się, a ś., ał ś. *przechodzić w halę, ustępować miejsca hali*: Ponad tą polaną przehałał ś. las; i po dniach czterech ujrzeliśmy znowu widok rozległy i góry z lasów odkryte. Pol. <Prze + *Halać ś., od Hala>

Przehalanie się, a ś., blm., *czynność cz. Przehałać ś.*

[**Przehalina**, y, lm. y] p. **Przehalina**: Na polanach leśnych i przehalinach stają myśliwi na słomki. Pol. Na przehalinach jezior i halawach stawów gwarzy już ptastwo. Pol. <Od *Przehalie, Prze + *Halić, od [Hala]>

† **Przehalmakować**, uje, ował *przebyć halmak, odpocząć gromadnie*: Przehalmakowawszy całkowiły dzień, nazajutrz puściliśmy ś. w dalszą drogę. Rzew. <Prze + *Halmakować, od Halmak>

† **Przehalmakowanie**, a, blm., *czynność cz. Przehalmakować*.

Przehałasować, uje, ował l. *(pewien czas) na hałasowaniu przepędzić*. 2. *hałasując przekrzywić*: Przehałasował wszystkich. <Prze + Hałasować>

Przehałasowanie, a, blm., *czynność cz. Przehałasować*.

Przehandlować, uje, ował, nied. **Przehandlowywać** l. *handlując przepędzić, przebyć (pewien czas)*: Długie lata przehandlował. 2. *handlując przedać, handlując przepuścić; przefrymarczyć, przepitać, przemarnować*: Co on z pracą mężnie zagardłował, toś ty, niecnoto, wszystko przehandlował. Stryjk. <Prze + Handlować>

Przehandlowanie, a, blm., *czynność cz. Przehandlować*.

Przehandlowywać, uje, ywał p. **Przehandlować**. **Przehandlowywanie**, a, blm., *czynność cz. Przehandlowywać*.

Przeharcować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na harcowaniu*. <Prze + Harcować>

Przeharcowanie, a, bfm., czynność cz. Przeharcować.

Przehardy *nadzwyczaj hardy, nader dumny*: Ufał w swych siłach, P. Wezyrze. Koeli. W. <Prze + Hardy>

Przeharfować, uje, ował p. Przearfować. <Prze + Harfować>

Przeharfowanie, a, bfm., czynność cz. Przeharfować.

Przeharować, uje, ował, × Przehorować *l. harując przeżyć, przepędzić (pewien czas), przemęczyć ś., przehiedować*: P. jakiś czas, P. przez zimę. 2. † P. *przeciążyć pracą, obarczyć, przycisnąć ciężką pracą*: Nieprzywykłych nigdy do spoczynku pracą wojenną P. myślą. Chr. <Prze + Harować>

Przeharowanie, a, bfm., czynność cz. Przeharować.

Przhasać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na hasaniu*. <Prze + Hasać>

Przhasanie, a, bfm., czynność cz. Przhasać.

Przehebesować, uje, ował *jako hebes przepędzić (pewien czas)*: Przehebesował dwa lata w jednej klasie, aż go wreszcie wydalono ze szkoły. <Prze + *Hebesować, od Hebes>

Przehebesowanie, a, bfm., czynność cz. Przehebesować.

Przeheblować, uje, ował *l. heblem nieco przegładzić. L. 2. powtórnie a przytym inaczej zheblować*. <Prze + Heblować>

Przeheblowanie, a, bfm., czynność cz. Przeheblować.

Przehektografować, uje, ował *przepisać, przekopjować za pomocą hektografu*. <Prze + Hektografować>

Przehektografowanie, a, bfm., czynność cz. Przehektografować.

Przehelenizować, uje, ował *przerobić na Greka lub na greckie*. P. ś. *przerobić ś. na Greka a. na greckie*. <Prze + Helenizować>

Przehelenizowanie, a, bfm., czynność cz. Przehelenizować.

Przehelenizowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przehelenizować ś.

Przeheretyzować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na heretyzowaniu*. <Prze + Heretyzować>

Przeheretyzowanie, a, bfm., czynność cz. Przeheretyzować.

× Przeherodować, uje, ował *przejść, przewyższyć Heroda*: Traktat o chamach, którzy przeherodowali samego Heroda. Spas. <Prze + Herodować>

Przeherodowanie, a, bfm., czynność cz. Przeherodować.

Przehetmanić, i, il *przebyć (pewien czas) hetmanem, przepędzić (pewien czas) na hetmanieniu*. <Prze + Hetmanić>

Przehetmanienie, a, bfm., czynność cz. Przehetmanić.

Przehodować, uje, ował *hodując przetrzymać (czas jakiś), przekarmić, przeżywić, przechować*: P. bydło przez zimę. P. ś. *hodując ś. przeżyć, przeżyć (pewien czas)*. <Prze + Hodować>

Przehodowanie, a, bfm., czynność cz. Przehodować.

Przehodowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przehodować ś.

[Przehodzenie, a, bfm.] *czynność cz. Przehodzić.*

[Przehodzić, i, il] *przerzucić*. <Czes. přehoditi>

Przeholendrować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na holendrowaniu*. <Prze + Holendrować>

Przeholendrowanie, a, bfm., czynność cz. Przeholendrować.

Przeholować, uje, ował *l. holując przeciągnąć, przeprowadzić statek pod wodę. 2. przesadzić w czym, przejść, przebrać miarę, przeciągnąć strunę, przegalopować, zagalopować ś., zapędzić ś. za daleko, zanudło sobie pozwolić*: P. w rachunku, w obliczeniu, w wydatkach, w przypuszczeniach; w jedzeniu, w picciu, w zabawie. Czy nie zanadto przeholowałem z temi trzema tygodniami? Dąb. <Prze + Holować>

Przeholowanie, a, bfm., czynność cz. Przeholować.

× Przehorować, uje, ował p. Przeharować. Śl. wil. <Prze + Horować>

× Przehorowanie, a, bfm., czynność cz. Przehorować.

× Przehuczać, a, ał p. Przehuczyć: Kościół w opokę stwardniał, a ducha ludzkiego morze milionem fal skacze ku niej, to odpływa wstecz, to przehucza mimo; opoka tu, a fale tam! Krasin. <Od Przehuczyć>

× Przehuczanie, a, bfm., czynność cz. Przehuczacz.

Przehuczyć, y, ał, Przehukać, nied. × **Przehuczać** *l. przepędzić (pewien czas) na huczeniu = na hasowaniu*: P. całą noc. L. Godniejszy ciebie dziedzie za stem kluczy skryte winko przehuczy. Nar. (= *huczenie popijając przemarnuje*). 2. *przestać huczyć, uspokoić ś. po huczeniu*: Burza już przehuczała. 3. *hucząc zagłuszyć, przekrzyczyć*: P. kogo. L. <Prze + Huczyć>

Przehuczenie, a, bfm., czynność cz. Przehuczyć. **Przehukać, a, ał p. Przehuczyć.** <Prze + Hukać>

Przehukanie, a, bfm., czynność cz. Przehukać.

Przehulać, a, ał *l. hulając przepędzić (pewien czas); przetańczyć*: P. całą noc, młodość. 2. *hulając przepuścić, przemarnować*: Wszystkoście przehulali marnie. Tremb. Jedna wam tylko na śmierć zostanie koszula, pieniądze w ziemi rdza zje albo kto przehula. Pot. Utraćnicy ci wszystkę majątność przehulali. Petr. 3. × P. *konie = dać im ś. wybiegać dowolnie, pozwolić im pohulać*. Śl. wil. <Po + Hulać>

Przehulanie, a, bfm., czynność cz. Przehulać.

[Przehulnąć, nie, nął, Przehycnąć, Przehysnąć], nied. **Przehysywać** *przeskoczyć*. <Prze + Hulnąć>

[Przehulnięcie, a, bfm., czynność cz. Przehulnąć.

Przehultać, i, il *l. na hultajstwie (pewien czas) przepędzić. 2. na hultajstwo przepuścić, przemarnować*: P. pieniądze, majątek. <Prze + Hultać>

Przehultajenie, a, bfm., czynność cz. Przehultać.

Przehuścić, a, ał *l. przepędzić (pewien czas) na hustaniu. 2. kogo: pohuścić trochę*. <Prze + Huścić>

Przehuścianie, a, bfm., czynność cz. Przehuścić. [Przehycnąć, nie, nął] p. Przehulnąć. <Prze + Hycnąć>

[Przehycnięcie, a, bfm.] *czynność cz. Przehycnąć.*

[Przehysnąć, nie, nął] p. Przehulnąć. <Prze + Hysnąć>

[Przehyśnięcie, a, blm.] czynność cz. Przehyśnąć.

[Przehyśywać, uje, ywał] p. Przehyśnąć.

[Przehyśywanie, a, blm.] czynność cz. Przehyśywać.

Przeidealizować, uje, ował l. przerobić na idealny. 2. zanadto idealizować, przesadzić w idealizowaniu; co zanadto idealnym uczynić. <Prze + Idealizować>

Przeidealizowanie, a, blm., czynność cz. Przeidealizować.

Przeigrać, a, ał l. † P. przegrać, igrając przepędzić, przeżyć (pewien czas): Przerzeczony gra-cza rodzicy nie będą powinni temu, który zyskał, za ich syna ku pieniądзом przegrany dosyć uczynienia. Stat. w. P. dziewiętnastą wiosnę = 19-y rok życia. Mick. Przegrany wiek dzieciństwa błogi. Hoł. <Prze + Igrać>

Przeigranie, a, blm., czynność cz. Przeigrać.

[Przeimać się, a s., ał s.] p. Przejąć. <Prze + Imać>

Przeimaginować, uje, ował przemienić przy pomocy imaginacji. <Prze + Imaginować>

Przeimaginowanie, a, blm., czynność cz. Przeimaginować.

[Przeimanie się, a s., blm.] czynność cz. Przeimąć s.

×Przeimienić, i, il przemienić pod względem imienia, przemianować, przechrzcić: Ten Lambert musi być przeimieniony Świętopęk a. Bolesław. Lel. <Prze + *Imienić, od Imię>

×Przeimienność, i, lm. i metonimia. <Prze + *Imienność, od Imienny>

Przeinaczać, a, ał i P. s. p. Przeinaczyć.

Przeinaczanie, a, blm., czynność cz. Przeinaczać.

Przeinaczanie się, a s., blm., czynność cz. Przeinaczać s.

Przeinaczenie, a, lm. a, czynność cz. Przeinaczyć: Inni odwołują s. do przeinaczeń. Kram.

Przeinaczenie się, a s., blm., czynność cz. Przeinaczyć s.

×Przeinaczyciel, a, lm. e ten, co przeinaczył a. przeinacza. <Od Przeinaczyć>

×Przeinaczycielka, i, lm. i forma ż. od Przeinaczyciel.

Przeinaczyć, y, ył, nied. Przeinaczać l. przemienić na inakjszy, odmienić, przekształcić, przerobić, przetworzyć, przekręcić: Kogoby troska, kogoby zły czas nie przeinaczył! Pot. On przeinaczył rzymskie animusze. Kras. I w baśniach musi s. zawsze jakaś cząstka lub odmienionej i przeinaczonej prawdy znajdować. Gol. Powieść ta jest snowana na słowach Galla przeinaczonych. Lel. Co Bóg przeinaczy, człowiek nie przeinaczy. Prz. Jak to Bóg przeinaczy hardość ludzką i wielkie o sobie rozumienie. Pas. Po drodze Wojski ciągle Sędziemu tłumaczył, dlaczego urządzenie pańskie przeinaczył. Mick. Noe nasze przeinacza widzenia. Wysp. P. s. przemienić s. na inakjszy, przekształcić s., przerobić s., przetworzyć s.: Oszust, jak chee, tak s. przeinaczy. Klon. <Prze + Inaczyć>

Przeinatka, i, lm. i bot. (charieis) roś. z gromady paprotników.

Przeindagować, uje, ował indagując przesłuchać, przeczłaminować; zbadać. <Prze + Indagować>

Przeindagowanie, a, blm., czynność cz. Przeindagować: Po przeindagowaniu wyznaczonymi zostali wartownicy. Jez.

[Przeiskać, a, ał] skończyć iskać. <Prze + Iskać>

[Przeiskanie, a, blm.] czynność cz. Przeiskać.

×Przeiskrzec, eje, ał przemienić s. w iskry, w iskry: Oczy zmienne, co z błękitnych nagle w czarne przeiskrzaly. Krasin. <Prze + Iskrzec>

×Przeiskrzenie, a, blm., czynność cz. Przeiskrzec.

×Przeistaczacz, a, lm. e ten, co przeistacza: Nie są to przeciągacze, a tym mniej Nestory, ale przemieniacze, przeistaczacze swych poprzedników i Nestora. Lel. <Od Przeistaczacz>

Przeistaczać, a, ał i P. s. p. Przeistoczyć.

Przeistaczanie, a, blm., czynność cz. Przeistaczać.

Przeistaczanie się, a s., blm., czynność cz. Przeistaczać s. Lek.: przekształcanie s., przetwarzanie s. (metaplasia).

†Przeistnaczać, a, ał i † P. s. p. Przeistoczyć: W Eucharystji chleb ciałem, a wino krwią Pańską s. staje i przeistnacza, transsubstantiat. Sak. W ciało istność chleba s. przeistnacza. Pim.

†Przeistnaczenie, a, blm., czynność cz. Przeistnaczać.

†Przeistnaczenie się, a s., blm., czynność cz. Przeistnaczać s.

Przeistnieć, eje, ał istniejąc przetrwać, przeczystować. <Prze + Istnieć>

Przeistnienie, a, blm., czynność cz. Przeistnieć.

†Przeistnoczać, a, ał i † P. s. p. Przeistoczyć. L.

†Przeistnoczanie, a, blm., czynność cz. Przeistnoczać.

†Przeistnoczanie się, a s., blm., czynność cz. Przeistnoczać s.

†Przeistnoczenie, a, blm., czynność cz. Przeistnoczyć, przeistnoczenie: P. chleba i wina w ciało i krew Chrystusową. Smotr.

†Przeistnoczenie się, a s., blm., czynność cz. Przeistnoczyć s.

†Przeistnoczyć, y, ył i P. s. p. Przeistoczyć. <Prze + *Istnoczyć, od *Istnota = Istota>

Przeistoczenie, a, blm. l. czynność cz. Przeistoczyć i Przeistoczyć s.: P. czego w co, przemienienie istoty jednej rzeczy w istotę drugą, transsubstantiatio Kn. 2. fizj. i lek. przeobrażenie. P. postępowe, × przybyty (metamorphosis progressiva). P. wsteczne, × ubyty (m. regressiva). Przeistoczenie się, a s., blm., czynność cz. Przeistoczyć s.; przeistoczenie.

×Przeistocznność, i, blm. rz. od Przeistoczny.

×Przeistoczny mogący s. przeistoczyć, przeistaczać.

Przeistoczytel, a, lm. e ten, co przeistoczył a. przeistacza. Troc. <Od Przeistoczyć>

Przeistoczytelka, i, lm. i forma ż. od Przeistoczytel.

Przeistoczyć, y, ył, †Przeistnoczyć, nied. Przeistaczać, †Przeistnaczać, †Przeistnoczać l. przemienić co do istoty, pod względem istoty; wog. przemienić, przetworzyć, przerobić, przeinaczyć, przekształcić; przedzierznąć, przewierznąć, przeobrazić: Złość przeistoczyła dawny grunt ustaw pocziwych. Kras. P. chleb i wino w ciało i krew Pańską. Łaskiego układ statutów z dawnych w 1506 roku przeistoczony i utworzony. Lel. Greey barbarzyńskie w Sycylii, Italji i Enotrii miasta w greckie przeistaczali. Lel. Przyduższe

obeowanie z Kiejstutem przeistoczyło szpiega Krzyżaków w powiernika Kiejstutowego, w powiernika umówionej ucieczki. Szaj. Gdyby Ranke dzisiaj pisał w tym samym przedmiocie, pewno w wielu rzeczach poglądnął swój do gruntu przeistoczył. Karł. 2. apt.: Leki przeistaczające, przemieniające, przetwarzające (remedia alterantia). 3. lek.: Leczenie przeistaczające (curatio alterans s. metasyncritica). P. ś. *przemienić ś. co do istoty, poik względem istoty; przemienić ś., przetworzyć ś., przeinaczyć ś., przekształcić ś., przedzierzgnąć ś., przeobrazić ś.*: Cnota nie jest to owoce w przemadzałości ludzkiej wylęty, który ś. stosownie do każdego smaku i widzenia przeistacza. Wor. Gdybym ś. mogła w strumień P. Brodz. <Prze + Istoczyć >

Przeiszczenie, a, btm., czynność cz. Przeisścić. Przeisścić, i, il *ziścić w stopniu, który przeszedł oczekiwanie*: Kłęski przeiszcili najstraszniejsze zgadywania. Czart. A. <Prze + Iścić >

[Przejachać, jedzie, jachał], †Przejachać p. Przejechać. <Prze + Jachać >
[Przejachanie, a, btm.] czynność cz. Przejachać.

Przejadać, a, al i P. ś. p. Przejęść. Przejadanie, a, btm., czynność cz. Przejadać. Przejadanie się, a ś., btm., czynność cz. Przejadać ś.

†Przejał skrócone z *przejachał = przejechał*. B. Sz. <Przeja(ch)ł >

Przejarmaczenie, a, btm., czynność cz. Przejarmaczyć.

Przejarmaczyć, y, yl *przehandlować, przefrymarczyć, przeschachować*. <Prze + Jarmaczyć >

Przejarować, uje, ował *czas wiosennych robót około zboża jarego przepędzić*. Pol. <Prze + Jarować >

Przejarowanie, a, btm., czynność cz. Przejarować. Pol.

Przejaskrawić, i, il *uczynić zanadto jaskrawym*: Malują Francję, jej stosunki społeczne, towarzyskie, rodzinne w fałszywym świetle, przejaszkrawione dla efektu. Gaw. <Prze + *Jaskrawić, od Jaskrawy >

Przejaskrawienie, a, btm., czynność cz. Przejaskrawić.

Przejasno przys. od Przejasny.

Przejasny *nadzwyczaj jasny, najjaśniejszy*: Ucz ś. z nauki, którą wkładam jak łopatą w przejasne głowy mądrych królewiców. Słow. Słońce w todze przejasnej eudnie wypływa na niebo. Dyg. Gdzie mi wieść wielką o przejasnym Bogu starzec czeigodny w dniach głosił dzieciństwa. Psm. <Prze + Jasny >

Przejaśniać, a, al i P. ś. p. Przejaśnić.

Przejaśnianie, a, btm., czynność cz. Przejaśnić.

Przejaśnianie się, a ś., btm., czynność cz. Przejaśnić ś.

Przejaśnić, i, il, nied. Przejaśnić, × Przejaśnić *jasnością przewyższony, przejść*: P. kogo, eo. 2. enkr.: P. sok buraczany = *wapnić, nawapnić, defekować*. Wog.: P. ciecz = *zrobić ją przejrzystą*. P. ś., **Przejaśnić rozjaśnić ś., wyjaśnić ś., przeklarować ś.; przetrzeć ś., wypogodzić ś.**: Niebo przejaśnia ś. Przejaśniła ś. noc tylko w Kościele, popod turnie gruby cień. Tet. <Prze + Jaśnić >

Przejaśnić, eje, al p. Przejaśnić.

Przejaśnienie, a, btm., czynność cz. Przejaśnić i Przejaśnić.

Przejaśnienie się, a ś., btm., czynność cz. Przejaśnić ś.

× **Przejaśniewać, a, al i × P. ś. p. Przejaśnić**: Po deszczu przejaśniewa ś. pięknie.

× **Przejaśnianie, a, btm., czynność cz. Przejaśniewać.**

× **Przejaśnianie się, a ś., btm., czynność cz. Przejaśniewać ś.**

Przejaśniony 1. im. od **Przejaśnić**. 2. *który ś. przejaśnił, rozjaśniony, wypogodzony*; (o cieczach) *bez mgłów, przezroczysty, klarowny, wyklarowany*.

Przejaw, u, lm. y *przejawienie ś., przejawianie ś., objaw zewnętrzny, oznaka, zjawisko, symptom*: Przejawy choroby, życia; mądrości, dobroci, gniewu, szaleństwa. Tonem najłżejszym skreślił kilka bajronskich karykatur w „Podróży do Ziemi Świętej”, należącej do najwcześniejszych przejawów nowego krytycznego zwrotu w twórczości Słowackiego. Chm. Pasterstwo, myśliwstwo, zbójnictwo... były wybitnymi przejawami życia górali. Witk. <Prze + Jaw >

Przejawiać się, a ś., al ś. p. Przejawić ś. Przejawianie się, a ś., btm., czynność cz. Przejawiać ś., przejaw.

Przejawiać się, i ś., il ś., *nied. Przejawiać ś. pojawić ś., wyjść na jaw, objawić ś., pokazać ś., wyłonić ś.*: P. ś. w czym, jakim sposobem; w pewnym kształcie, w pewnych formach; od czasu do czasu. Egoizm ludzki przejawia ś. nie tylko w dążeniu do zachowania swego istnienia, ale nadto i w dążeniu do szczęścia. Smoli. Jakies znużenie życiem, wyczerpanie ś. idealów ... przejawia ś. na każdym niemal kroku życia społecznego. Smoli. Na scenie świata przejawia ś. tylko życie i dążenie doń całymi siłami. Smoli. <Prze + Jawić ś. >

Przejawienie się, a ś., btm., czynność cz. Przejawić ś.

Przejazd, u, lm. y 1. *przejeżdżanie, przejechanie, jazda przez co*: P. przez ulicę, przez wieś, przez bagno, przez cieśninę; lasem, wodą, promem. P. wzbroniony. P. komu dać, pozwolić, czynić. Troc. P. wolny. **Przejazdem, Na przejeździe przys. jadąc mimo, mimozajdem**. Wstąpić do kogo, zatrzymać ś. u kogo przejazdem. Byłem u niego na przejeździe moim przez to miasto. Troc. 2. *droga do przejazdu, miejsce do przejeżdżania*: P. przez plant kolei żelaznej. P. kolejowy natorowy, podtorowy, nadtorowy. Las ten tylko dwa ma przejazdy. Troc. P. mający, przebyty. Troc (= *przez który można przejeżdżać*). <Prze + *Jazd, J(AZD) >

× **Przejazdka, i, lm. i** 1. p. **Przejażdżka, 2. gór. zwiedzanie kopaliń, przegląd robót podziemnych**. Łab. <Prze + *Jazdka, J(AZD) >

Przejazdowy p. Przejazdny: Ulica przejazdowa. P., ego, lm. i rz. *drożnik: czuwający nad przejazdem na kolei żelaznej*.

Przejażdżka, × Przejazdka, †Przejeżdżka *przejechanie ś. dla spaceru, wycieczka nierzchem a. jakikolwiek pojazdem*: P. konna, pojazdem, bryczką, łódką, statkiem. P. po lesie, po jeziorze, na rzecce. Kazimierza W-go przejażdżki do Węgier nie bywały wdzięczne przodkom naszym. Karnk.

Przejażdżkowy przym. od Przejazdka: Przejazdżkowe życie dosyć mię zmęczyło. Słow.

Przejąć, imię, jał, nied. Przejmować, [Przejmać] 1. *czym = wpiąć ś. czym; przeszyć, przebić, dojąć do żywego; przeniknąć nawskroś; objąć wespół, chwycić w połowie, opasać, przepasać*: P. szponami. Sokół przejął kuropatwę szponą. Troc. Pies przejął mię

za nogę zębami. P. mur ankrą. P. w pasie wstążką. Przen.: *wjąć w drodze, pochwyć przed celem, przechwyć, zatrzymać w biegu, w trakcie czego, uprzędzić w odebraniu, capnąć*: Listy przejęte. Troc. Przejąłem straszny list od Williama do ciotki pisany. L. Od zbrojów na drodze przejęci, do Sulli uciekli ś. Pilch. Zabronione także było zwierać przez kogo innego ściganego przejmować, lub psy jego chwytąć. Dutk. [Wsadzono go do wiezy, na wieki przejęto]. Co w tych więzieniach mówiono, rozlegało ś. wyraźnie w jednym gabinecie, gdzie ś. tyran zasadzał, aby P. rozmowę. L. (= *podchwycić, podsłuchać*). Przejęto rady nasze. Troc. Nieprzystojna zaprawę lubo dla gładkości, lub dla posagu cudze przejmować miłości. Szymon. (= *odbiąć*). P. komunikację, drogę=*przerwać, przeciąć*: Nieprzyjacieli przejął drogi na zabronienie żywności. Troc. Nie czekając tego gościa u siebie, przejmujecie mu drogę w Multanach. Koch. W. (= *zastępnijcie*). Gdy te słowa i inszych wiele mówił, przejął mi rzecz ksiądz Wergersjusz. Baz. Sen u nas często przejmują pacierze. Pot. (= *przeplatają*). Przen.: *przejsć, przesyć, dojść, przeniknąć kogo; dotknąć, dać ś. we znaki komu; złąć, dotknąć do żywego, obejść, wzruszyć, opanować, ogarnąć, chwycić, przerazić, tknąć, ubość, przebość kogo*: Akwilon szponistym swym mrozem przejmie chudego kurjera w głębokiej gdzie puszczy. Tw. Zimno wskrosz mię przejmuję. Bog. Woj. Już nieprzyjaciela obozowe nędze przejmowały i zgłodzony kraj naokoło. Tw. Z jadu ś. kąsał i jako byk ryknął, tak mu ból serce przejął i przeniknął. P. Koch. Strach i drżenie przejęło umysły ich. Wuj. Ten widok przejął mię najżywiej. Stasz. Z bojaźni zimne go przejmą poty. Chr. (= *uderzą, wystąpią nań*). Strachem przejęte wojsko. Troc. Patrzy na trupy, a żal mu przez kości przejmuję serce wielki, przeraźliwy. P. Koch. Mnie tam (w kościele) radość przejmuję, w sercu jeszcze mi raźniej. Len. Przejęty zostałem czułością aż do gruntu serca. I. (= *wjęty*). Przejęty jestem tym do żywego. L. Te łyzy przejęły mnie do żywego. Niem. Mów ty za mnie, bo ja jestem tak zdziwiona, tak przejęta, że nie wiem, jak ś. mam wytłumaczyć. L. (= *zaalterowane*). Dreszcz mię przebiegł i przejął skrucha. Słow. [Ognie ją przejęły i taki dygot, co zębów nie porędziła zwrzeć]. Reym. Zgroza mię na ten widok przejęła. Przen.: P. co czym=*przesyć, przepelnić, dać czemu przejsć czym*: Sól mięso przejęła. Troc. P. mięso solą, pieprzem. Troc. (= *przesolić, przepieprzyć je*). Ciasto drożdżami zbytnio przejęte chleb czyni niesmacznym. Syr. (= *przesadzone, przelatowane*). A ziemia czekała: przejmowały ją nawskrosz te ciepłe i płodne deszcze. Reym. Z pól, od borów, całym światem płynęło rzeźwe wiosniane powietrze, przejęte ciepłą wilgocią i miodnym zapachem topolowych pąków. Reym. Przen.: †P. kogo = *przeniknąć, pojąć, zrozumieć do gruntu*: Przejmuję kogo, porozumiewam, zrozumiewam. Kn. 2. *przerzucić, wziąć z ręki do ręki; wziąć na inne miejsce*: Kowalski, gdy mu prawą rękę ucięto, w lewą chorągiew przejął. Książ. Przen.: Jako dłużnik, mógł P. dług, wypłacić go za kogo innego. L. (= *przejść na siebie*). P. cudze zobowiązania. Przen.: *wjąć sobie, przeciągnąć na swoją stronę, przekabacić*: Służących nie godzi ś. ani słowy, ani darami przekupować lub przejmować, aby panów opuścili, do których z swej dobrej woli przystąpili. Kucz. 3. *przen. wziąć od kogo, zapożyczyć, przy-*

swoić sobie, odziedziczyć po kim; nauczyć ś., wyknać od kogo: Od Tymoteusza naukę Pytagorasową Platon przejął. Waarg. Ja, mówj Leszek, słusnością samą władzę moję kierować od ojca i przodków moich przejąłem. Błaż. Witold, u Krzyżaków przemieszkiwając, rządów gospodarskich i języka niemieckiego po części przejął. Błaż. Ten apostoł inflancki (Mejnard), języka kraju nieco przejąwszy, lud bałwochwalski na drogę ewangelicznej prawdy nakierował. Hylz. Horacy pierwszy na łacińskiej trzeinie Alceja przejął bardon złotoruchę. Książ. Jeśli zwiedzi obce kraje, niech przejmuję ich cnoty, nie śmieszne zwyczaje. Niem. Przejmujemy tych obyczaje, z którymi obujemy. Pilch. Siła przejął obyczajów. Opal. Innego rodu miasta przejmowały obyczaje grecki. Lel. Lekarz nieuk samum tylko przejętym zwyczajem leczy, *empiricus medicus*. Błaż. Mnie też czas będzie uchwycić ś. brzegu... wysiadłszy z morza, gdzieś Wiedę przejmował. Kochan. (naśladował poetę włoskiego Vidę). On i Dobrosław odmówili przejętą modlitwę. Krasz. Aktor powinien tak P. ton, giesta, ruszenie, wiekowi, stanowi, okolicznościom, w których ś. w sztuce znajduje, przyzwolite, żeby spektaktor omamiony aktora weale zapominał, a o osobie tylko udanej myślał. L. (= *wziąć na ś., przybrać, udac*). Przejąwszy na ś. postać wspaniałą, czeze płody myśli swoich udają za prawidła rzetelne. L. [Od niego szewstwo przejął]. [Przejął od niej tę nutę] (= *podchwycił*). 4. †P. *wziąć nad miarę, przesadzić, przebrać*: *Hyperbole*, przejęcie, przewięcie, gdy przejmujemy rzecz słowy nad miarę i nad podobieństwo, to jest, a. nazbyt wielką, albo nazbyt małą. Mącz. (= *przesada*) 5. myśl.: P. *zajęca = wytropić, wysledzić, wpaść na ślad jego*: Przejemca pies opowiada zajęca, że był tam, gdzie go przejął. Ostror. Nie tak ś. Jania od wyżków przejęta porywa prędko, jak on skoczył do pasterki. Zabł. Gdzie szukać będę Melampa wiernego, gdzie trop przejmować kochanka wiernego? Lubom. Przen.: Opinja ta heretycka wszędzie w błędzie przejęta i o szwank przyprawiona. Salin. (= *złapana na błędzie, wytropiona*). P. ś. I. czym = *zostać przejętym, zajęć ś., wziąć co do serca, zainteresować ś. serdecznie, oddać ś. czemu cały; przeniknąć ś. czym, wzruszyć ś., zostać dotkniętym, przerazić ś., zaniepokoić ś., zaalterować ś., zaferować ś.*: P. ś. rzemiostem swym, obowiązkiem, postannietwem, myślą o dzieciach. P. ś. naukami, rolą swą. P. ś. cudzemi myślami, zasadami (= *przesiłeknąć, przejsć*). Tak ś. przejęła tym wypadkiem, że tydzień potym chorowała. Znał dobrze tę heroinę samotnych dumań, gorączkowo przejmującą ś. losami bohaterów romansu. Kon. 2. × P. ś. *przebrać ś., zbraknąć*; [P. ś.] *skończyć ś., przeczepać ś., przebrać ś.*: Nigdy ś. nie przejęło zaenych panów. [Robota ś. nigdy nie przejmie]. <Prze + Jąć>

× **Przejakać, a, ał, × Przejaknąć jakąjącą ś. przemówić**: Ah ah! przejąknie, o jak serce we mnie bije. Przyb. Przejakał prośbę język mój zdrętwiały. Przyb. <Prze + Jąkać>

× **Przejakanie, a, blm., czynność cz. Przejakać**.

× **Przejaknąć, nie, nął p. Przejakać. †P. ś. zająknać ś., potknąć ś., zaciąć ś. w mowie**: Aż do Kazimierza W., jeśli by P., kto w przysiędze słowem potknął, albo też i P., od sprawy odpadał. Błaż. <Prze + Jąknać>

× **Przejaknięcie, a, blm., czynność cz. Przejaknąć**.

× Przejąknięcie się, a s., blm., czynność cz. Przejąknąć s.

[Przejdziświat, a, lm. y] *obieżyswiat, powsinoga, latawiec, włóczęga*. <Przejsię + Świat>

Przejechać, jedzie, jechał a. [jadł], †Przejechać, [Przejachać], nied. Przejędźdzać, †Przejędźdżawać l. cz. ni. = a) *jadąc przemknąć s., przesunąć s., przedostać s.*: Gdy nie można P., trzeba objechać. Prz. P. przez most, przez pole, przez las. P. konno, końmi, wozem, koleją żelazną. P. statkiem wodnym = *przepłynąć*. Przejechałem przez Lipsk, przez morze. Troc. P. wozem, nawą. Troc. P. balonem = *przelecieć*. P. mimo kogo, mimo czego. Przejechał podle Lipska. Troc. Przed oczyma moimi przejechał. Troc. Mniejszym kupom można będzie po brzuchach P. Sienk. Przen.: Przejechał po społeczeństwie swoim nakształt konia Attyli. Tet. Rub.: *posunąć s. za daleko, przeciągnąć*: Kreśląc linję, przejechał za punkt wytknięty. b) [P.] *przesunąć*: P. czym komu popod nos. 2. = a) *co = jadąc przebyć; ujechać; jadąc zrobić*: Przejechałem Europę od zachodu do wschodu. P. milę, kawał drogi. b) kogo, *co = jadąc przeoczyć, zostawić za sobą*: Zasnął i przejechał właściwą stację. Włalami uniesiony, rano po lewej ręce Brytanię już przejechał ujrzał. Warg. †P. clo, myto = *przemycić*. L. e) [P. kogo] = *prześcignąć*: Lecem za nimi, ale przecie ik (ich) przejechali. d) kogo = *przejechać przez kogo, przejechać go na wylot; jadąc stratować, rozjechać*: O włos dziada nie przejechał. Węg. Przejechano go na śmierć. Wóz go przejechał. Troc. Wozem dziecię przejechano. Troc. Przen.: kogo, *co = przeciągnąć, ściągnąć, ciąć, przeciąć, przetrząść, przekręcać, przeorać*: P. kogo kijem przez płocę. Gęba srogim od ucha przejechana ciósem. Pot. Helops przez skroń na wylot przejechany spisem. Żebr. Których posłyszeli wykraczających w mowie przeciw winnemu uszanowaniu majestatu, gęby takowym palaszami przejeżdżali. L. Prawda, żeś mnie szpetnie przez łeb przejechał, aleś mnie potym na nogi postawił. Sienk. e) (Koziel) piskorza połknął, a rzyć przycisnął do ściany, i tak gońca pojął trzy kroć przejechany. Kochan. f) Przejędźdzać konia = *ujechać*: Stangret konia przejeżdżać pojechał. L. Przejędźdzać konia, na koniu s. przejeżdżać. L. Kupiec konia przejeżdżał i próbował. Sz. g) konia = *spędzić, przeferosować jazdą*. h) gór.: P. pokład ciała kopalnego = *przebieć chodnikiem podziemnym*. P. s. *jeżdżąc tam i sam przespacerować s., przewieźć s., użyć przejażdżki*: Na koniach angielskich przejeżdżali s. L. Abo s. na koniu przejeżdża, albo na barce po morzu. Star. Czas piękny, może i pan s. przejeździe? L. Na koniach s. piękna młodzież przejeżdżała. P. Koch. Antonjusz przejeżdżał s. ze swą ezerodą po Italji. Lel. Czy polem, czy lasem, miło angielską milą P. s. ezasem. Frod. A. <Prze + Jechać>

† **Przejechały sferosowany jazdą**: Koniowi zbytnią jazdą zbiegałemu i przejechałemu zieleń tym nogi nacierać. Syr.

Przejechanie, a, blm., czynność cz. Przejechać. Przejechanie się, a s., blm., czynność cz. Przejechać s.

Przejednać, a, al, nied. Przejednywać l. przeprószyć, prześlagać, ulagodzić: Obraził łatwo, P. trudno. Prz. P. obrażonego. Troc. Biskup Jaeno jego rodzice bogobojnie przejeżdżał. Skar. Przy drugich obrazwyszy, cicho P. Kn. Przejednał nam on srogi gniew jego. Rej. Przejednałam twe serce, niechże jeszcze i twój rozum przekonam. L.

Wrócił do żony, przeprosił ją, przejeżdżał ją, poprawił s. Od. Zespolenie przejeżdżanych monarchów w jedno powszechnie przedsięwzięcie wojenne. Szaj. 2. †P. *co = przeprószyć, prześlagać za co*: Zbigniew zeznawa swój i przejeżdżany występce. Błaż. 3. †P. komu u kogo = *wyrobić przebaczenie*: Postwoie od ruskich książąt przejeżdżali, którzy Gdańszczanom u króla przejeżdżali, tak iż je król do łaski przyjął. Biel. M. 4. †P. komu co u kogo = *wyprószyć, wyjednać*: Beneficja uproszone bez liczby, także przejeżdżane łaski ludziom narodu rozmaitego świadcza, wiele on u Ojca św. znaczył. Warg. 5. *zjednać sobie, przekabacić, skaptować*: Życie mnie nie przejeżdżna uczą swego stoła. Sf. P. s. *przeprószyć s., przestać s. gniewać, ulagodzić s.*: Biada już tam, gdzie s. potajemnie P. trzeba. Krasz. <Prze + Jednać>

Przejednanie, a, blm. l. czynność cz. Przejednać. 2. †P. pojednanie, pogodzenie s.: On (Aleksander I) niezawodnie pragnął przejeżdżania z narodem. Sm. Król pruski stracił nadzieję o przejeżdżaniu króla Imci szwedzkiego z królem Imci Augustem. Jaroch.

Przejednanie się, a s., blm., czynność cz. Przejednać s.

Przejednawczy służący do przejeżdżania; pojednawczy: Kroki, starania, działania przejeżdżawcze.

Przejednywać, a, al i P. s. p. Przejednać.

Przejednywanie, a, blm., czynność cz. Przejednywać.

Przejednywanie się, a s., blm., czynność cz. Przejednywać s.

Przejedny jedyny ze wszystkich, najmniejszy, najdroższy: Nasza Hanka przejeżdżna. Żal. <Prze + Jedyny>

Przejedzenie, a, blm. l. czynność cz. Przejedść. 2. p. Przejedzenie s.

Przejedzenie się, a s., blm., Przejedzenie czynność cz. Przejedść s.: Liczne choroby z przejeżdżenia s. pochodzą. Perz.

† **Przejem, jmu, lm. jmy l. przejęcie = zatrzymanie, schwytanie**: P. zbiega. 2. †P. praw. *wynagrodzenie za przejęcie*: Jesliby czyja ezelaż uciekła, a ten, u kogo uciecze, zapowiedziawszy, z jakiego przejeżdżu, i goniąc za nią, u kogoby ją nalazł, tedy ma temu P. dać, z czego będzie pierwiej zapowiadał: a ezelaż swą do siebie wziąć, nad P. nie więcej nie dając. Stl. <Prze + *Jem, JM>

Przejemca, y, lm. y ten, co przejeżdżuje; zwłascza pies przejeżdżający zwierzę, łowca: P. a łowca, pies, który opowiada zajęcia, że był tam, gdzie go przejeżdżają, i zwoływa towarzysztwa, aby go z nim szukali. Ostror. P. Pamłag za sarną puści s. śladem. Koch. W. Oniby i z Cerbora przejeżdżonec uczynili. Rej. <Od Przejęć>

Przejemczy służący do przejeżdżania: Tor, rozjeżdż P. = *przez które jedna kolej przejeżdżuje wagonny od drugiej sąsiedniej*. <Od Przejemca>

× **Przejemny dający s. przejeżdżać**. <Od Przejęć>

Przejedść, je, jadł, nied. Przejadać l. przegrzyć; jeżdżąc przedziurawić; przeżreć, przetrawić, strawić, stoczyć nawskroś: Robacy drzewo przejeżdżają aż do drzenia. Trzye. Urodziła pospołu i węża, i dziecię, który wąż przejeżdżał ono dziecię aż do wnętrza, tak że dziecię było umarłe, a wąż żywy. Biel. M. Rdza żelazo przejeżdża. Arsenik wygryza tak mocno, że żelaza przejeżdża. Urzęd. Pó-

ki ś. w wszystkich myśli nie pozbędę, i tej ostatniej, co serce zjeżdża. Słow. 2. *przebrać, przeczerpać w celu zjeżdżenia, nastarczyć zjeść; zjeść wszystko po kolei*: Do jedzenia każdy dzień tak wiele więźniom dają, że tego sami P. nie mogą, i straży ś. dosyć dostanie. Star. Pan Izraelitom tak wiele przepiórek przypędził, iż ich P. nie mogli. Skar. Miał wszystkie narody P., a w swoje ciało obrócić. Hrb. 3. [P.] kogo, co=*prześcignąć w jedzeniu*: Jak to zimno zacnie bić cłeka, to powinien tyła jeść, żeby miał brzuch pęknąć, to niech je, a przeje go. 4. *przepuścić na jedzenie*: Kaligula 10 milionów jednego dnia przejadł. L. Przejadł majątność, pieniądze na konfektach, na łakociach. Troc. 5. *podjeść sobie trochę, przekąsić, przegryźć, przetrącić, zakąsić*: Choć chleba tylko z masłem, koło kominka usiadłszy, przejadł. L. [Dyć przejesz co, boś pewnie nie wiczerał]. Ork. P. ś. I. [P. ś.] *jeżdząc przedostać ś., przegryźć ś., wgrzyźć ś., przez co dokąd*: Bedzie kąsał i kąsał, a łańwo się przeje do mózgu. 2. *jeżdząc przedładować żołądek, objeść ś., obezreć ś., przebrać miarę w jedzeniu*, 3. P. ś. komu = *sprykrzyć ś., obmierznąć, zbrzydnać, znużyć ś.*: I eukier ś. przeje. Prz. Kuropatwy mi ś. przejadły. Już dla ciebie żadna uciecha nie jest nowa, owszem, wszystkie ś. tobie przejadły i zbrzydły. Pileh. Strzeż ś., aby nie tylko nie obmierzło twoje towarzystwo, ale też aby ś. nie przejadło nigdy. Górn. <Prze + Jeść>

Przejezdny, Przejazdowy przym. od **Przejazd**; †**Przejezdny**: Za zniżskim bagnem jest wieś przejezdna, co ś. Janusza inieniem zowie, tamte dy niegdys polscy królowie jeździli w pruską ziemię od Gniezna. Syrok. (= *przydrożna*). Myto od przejezdnych ludzi. Stl. (= *przejeżdżających*). Pp. hetmani dadzą posłannikom list P., podwoły i konwoj. Szer. (= *zapewniający wolny przejazd; pasport*).

Przejeżdź, i, il, nied. Przejżdźać I. *wydać na jazdę, przepuścić na podróże*: P. pieniądze, majątek. 2. *przepędzić (pewien czas) na jeżdzeniu*: Przejeżdź cały miesiąc. <Prze + Jeździć>

× **Przejżdźacz**, a, lm. e I. ten, co ś. *przejżdźać*. Troc. 2. P. koni = *ujęźdźczacz, berejter*. L.

Przejżdźać, a, al I. i P. ś. p. **Przejjechać**. 2. p. **Przejjeżdź**.

Przejżdżanie, a, blm. I. czynność cz. **Przejjeżdżać**. 2. hut.: P. drągami w piecu = *szorowanie zaprawy w wielkim piecu a. w skrzyni, czyszczenie zaprawy, wyrabianie w piecu, mieszanie dragiem i niedopuszczanie zgęszczenia ś.*

Przejżdżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejjeżdżać** ś.

†**Przejjeżdżawać**, a, al i †P. ś. p. **Przejjechać**: Możecie ś. czasem P. do Trok i do innych dworów. Z. A. <Od Przejjeżdżać>

†**Przejjeżdżawanie**, a, blm., czynność cz. **Przejjeżdżawać**.

†**Przejjeżdżawanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przejjeżdżawać** ś.

†**Przejjeżdżka**, i, lm. i p. **Przejjeżdżka**: Stanie za łmonją i za kapary ona wdzięczna P. z miłym towarzystwem. Rej.

†**Przejjeżdży** p. **Przejjezdny**: Nowe drogi mają być położone nie ku krzywdzie ludziom przejeżdżym, ale co może być najprościej. Stl.

Przejście, a, blm. I. czynność cz. **Przejść**: P. listów. Troc. P. czego rozumem. Troc. Zdał kasę, klucze i archiwa; szczęściem wszystkim było w porządku, tak że P. nie stanowiło żadnych trudności. Krasz. 2. czynność cz. **Przejść** ś.; *wzru-*

szenie, zapal, uczucie, czułość, oddanie ś., atencja: Mówić, grać, śpiewać, deklamować z przejęciem. O Boże, co za radość, jak słodkie P. Niem. (= *troskliwość*). Całuje ręce jej z przejęciem. Niem.

Przejęcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejść** ś.; *przejście*: Mówił chłopiec z wielkim przejęciem ś., głosem wyraźnym, dźwięcznym, który porwał do słuchania. Dyg.

Przejczędz, y, al, × **Przejękać** *jęcząc przepędzić, przebyć (pewien czas), przestękać*: Przejczędzał całą noc. Przen.: Przejczędz = *przeciерpieć, przemęczyć ś.*: P. cały wiek w niewoli. <Prze + Jęczeć>

Przejczenie, a, blm., czynność cz. **Przejczędz**. × **Przejękać**, a, al p. **Przejczędz**.

× **Przejękanie**, a, blm., czynność cz. **Przejękać**.

Przejęty I. im. od **Przejść**. 2. [P.] *przeklęty, obmierzły, niegodziwy, nawskroś zły*: Ty P. hębie, objesie! (obwiesiu, wisielczo). 3. bud.: Belka, krokiew przejęta = *wspierająca ś. jedynym kwiecem na przeźmie*.

Przejm, u, lm. y **przejmowanie**: W punkcie przejmowania jedna kolej przejmuję wagony od drugiej, sąsiedniej.

Przejma, y, lm. y I. × P. *przejście, przecięcie, przerwanie, zagrodzenie*: Król przejmę pasu swoim przekazywa. Chr. Grozą nieprzyjacielowi przejmą pasów. Chr. 2. [P., **Przetok**] *wązki pasek wody między dwoma brzegami, cieśnina*. 3. bud. *poprzeczka między dwoma belkami lub krokiewiami, na której ś. wspiera krótsza belka lub krokiew, leżąca między głównymi*: P. belkowa. P. krokiewna. P. krokwiowa. Na **przejmy**, w **przejmy** przys. na **przemian**, na **przemiany**, odpowiadając sobie nawzajem: W **przejmy** nucić. Nagur.

Muzyka w **przejmy** grała, w **przejmy** z dział palili. Mor. W **przejmy** pieśni, muzyka w **przejmy** głośno grała. Szymon. A. mileczą, a. gdy wyjawie nie śmieją, gęste tylko z lifości ży na **przejmy** leją. Ustrz. Miał Argus sto w głowie ok, dwie a dwie sypiały ś. w **przejmy**. Zebr. Krew na **przejmy** szaleńcy leją. Min. Przemoc ze słabością, chodząc koleją między saskim a słowiańskim orężem, niosła w **przejmy** za sobą jak dorywezą, tylko zwierchność, tak ślizkie poddaństwo. Nar. <Prze + *Jma, JM>

× **Przejmach**, a, lm. e ten, co *przejmuje*. Włod. <Od Przejmach>

[**Przejmach**, a, al i P. ś.] p. **Przejść**. <Przejm(ow)ać>

[**Przejmanie**, a, blm.] czynność cz. **Przejmach**. [**Przejmanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przejmach** ś.

[**Przejmo**, a, lm. a] I. rz. *znależne, gościniec za zwroczenie rzeczy zgubionej*. 2. przys. *prosto, wprost*: Na P. = *na przelaj*. <Prze + *Jmo, JM>

Przejmować, uje, ował i P. ś. p. **Przejść**. **Przejmowanie**, a, blm., czynność cz. **Przejmować**.

Przejmowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przejmować** ś.

Przejmująco przys. *w sposób przejmujący*: P., łagodnie a smutno zabrzmiał głos mogo ojca. Orzesz.

Przejmujący I. im. od **Przejmować**. 2. przym. *przenikliwy, przezrażliwy, rozdzierający; dojmujący, dotuczliwy*: Krzyk P. Wiatr P. Zimno przejmujące.

[**Przejrzadko**, a, lm. a] p. **Przejrzadło**. [**Przejrzadko**, a, lm. a] p. **Przejrzadło**.

[Przejrzadło, a, Im. a, Przejrzadło, Przejrzadło, Przejradło, Przerzadło, Przerzadło, Przerzadło, Przerzadło] *lustro, zwierciadło*. Zdr. [Przejrzadło, Przejrzadło, Przerzadło, Przerzadło, Przerzadło, Przerzadło, Przerzadło, Przerzadło, Przerzadło, Przerzadło]. <Od Przejrzadło>

× Przejrzale przys. od Przejrzaly. L.

× Przejrzalny I. a. [Przejrzany] *który można przejrzeć, przezroczyły, przejrzysty, klarowny, ażurowy*: Utwierdzenie cieczy przejrzalnej, żywiłowej, wchodzącej w skład rzeczy. Przyb. (o powietrzu). Ciecz przejrzalna. 2. *dający ś. przewidzieć, do przewidzenia*.

Przejrzalność, i, blm. rz. od Przejrzaly; †Przejrzalność: Gdyby rzadcy państw czujną zawładnęli baczność na wszystko i P. mieli, pomyslniejby ś. rzeczy szykowały. Pileh.

Przejrzaly, †Przejrzaly przym. I. †P. *dający ś. postrzec, dostrzegający*: P., postrzegły, którego może postrzec, przejrzale. Kn. 2. †P. *dający ś. przewidzieć, przewidziany*. 3. × P. *czujny, baczny, oglądny, opatrny, przeczony, przewidujący*: Bóg jest przyszyły rzeczy tak P., iż je przytomnie sobie wystawuje. Leszcz. Gdzie mądry architekt przejrzaly na wszystkie części gmachu utrzymuje dyrekcyję, tam pewnie stanęłyby musiała okazała budowa. Pileh. Już to wszystko jam weznie przedził i przejrzaly rozważą zbadal i wysledził. Pileh. Zbyt bystro P. ekonom. L. Mądry jest i P. i ma na pogotowiu radę. Pileh. P. statysta. L. Nikt nie jest tak na wszystkie strony P., którego by czułość czasem z stanowiska swego nie zesza. Pileh. 4. *zbyt dojrzaly, przestaly*: Owoce nie twarde zbierać, ale coby też nie były przejrzale. P. Koch. 5. okul.: × Zaćma przejrzala (cataracta hypermatura). <Od Przejrzadło>

Przejrzany I. im. od Przejrzadło. 2. [P.] Przejrzalny: Zmierzeł zatapiał sady, domy i pola okólne w modrawym, ledwie przejrzanym mącie. Reym.

Przejrzeć, y, al, †Przejrzeć, †Przejrzeć, [Przejrzeć, Przejrzeć, Przerzić, Przerzyć, Przerzec, Przerziedzić, Przeglądnąć, nied. Przejrzewać, Przerzierać, Przeglądnąć, × Przeglądnąć, †Przeglądnąć, †Przeglądnąć, [Przeglądnąć] I. zacząć widzieć, otworzyć oczy, przewidzieć; odzyskać wzrok: Już szczytę przejrzaly. Troc. Przejrzal ślepy. Troc. Szczytę do 20 dni prawie nie przeglądnają. Trzye. Pytał Jezus ślepego: Co chcesz? a on odpowiedział: Panie, abym przejrzal! a Jezus mu rzekł: Przejrzyj! i natychmiast przejrzal. Skar. Ślepi przeglądnają, a chromi chodzą. Bud. Włodzimierz, natychmiast pozbywszy ślepoty, przejrzal. Pim. Przen.: Przejrzalem narazem na oczy = *spadło mi bielmo z oczu, zrozumialem narazem, teraz jestem w domu*. W tym dopiero wieku z błędnego przejrzeliśmy zdania. L. (= *otworzyły ś. nam oczy, spadła nam łuszcza z oczu*). Przegląda co = *przebiega, przebiega ś., daje ś. widzieć przez co, wygląda z pod czego, prześwieca*: W środku gaju przerzera kościół. Stasz. Srebro takie na wytarciu niedzią przeglądn. L. Podsiewka przez dziury przegląda. Chmury popękały... przez szczeliny przeglądnęło granatowe niebo z gwiazdami. Bał. Przeglądało z niego serce czyste. Sionk. 2. [P.] *wyprzęd*: Przerzaj, pani matko, czy nie jedzie chito do nas. P. z pod pierzyny. 3. *przeniknąć wzrokiem; spojrzeć przez co*: Wzrok ten przejrzy i niebo, i ziemię, a wszystko jaśnie widzi. Rej. Bóg przejrzy aż do wnętrzości

każdego człowieka. Rej. Przejrzalem myśl, serce jego. Troc. Odważył ś. wewnętrzne skrytości przerzierać i ozdobne maskarki z ludzi złych pozdzierać. Nar. P. dach, kamień, szkło etc. sc. można abo daje ś., *perlucet*. Kn. P. go na obie strony. Kn. (jeno go skóra a kości, chudy. L.). Listy te mają być z pilnością oglądowane i ku światłu przeglądane, jeśli co nie skrobano. Sz. Przejrzyj przez tę dziurkę. Troc. Złości królewskie przez palec przeglądnąć. Wiśń. 4. *przebiec oczyma, przepatrzyć, rozrzeć ś. w czym szczegółowo od początku do końca; zobaczyć, zlustrować, zrewidować kolejno jedno po drugim*: Przejrzę to pismo jeszcze raz. Troc. Przejrzę bieliznę, jeśli czego nie dostaje. Troc. Przejrzalem list twój i błędy poprawilem. Troc. To są spiegowie, a przyszedli przeglądnąć naszą ziemię. Leop. Księgi swoje, które był napisal, znowu przeglądnął i poprawował. Skar. Przeglądnął księgi. Bost. Księgę przeglądnął zgromadzenie, a kto mu ś. nie podobał, tego za drzwi forował. Jeł. Ten wódz, pogromca Troi, przebył wielkie wody, przejrzal zyczące ludzi i różne narody. L. Przeglądnął rady, jakimby sposobem wojsko skupić. Warg. (= *rozważał*). Natenczas zhańbion nie będe, gdy pilnie przeglądnę wszystkie przykazania twoje. Leop. (przebiec. Leop.). Podaj mi rejestra, muszę je P. L. 5. †P. *dajrzeć, wzrokiem dosięgnąć, sięgnąć okiem*: Panowie świata tego daleko wzrokiem nie przeglądują, a ledwo to, co przed nimi jest, widzieć mogą. Żarn. Jezus ostrością wzroku boskiego swego wszystek świat przegląda i eo ś. gdzie dzieje, widzi. Żarn. Stamtąd przegląda sobie swoje potrzeby, a z daleka oczy jego widzą. Leop. Było ich tak wiele, że ich okiem P. nie mogli. Biel. M. Tego lasu, tego pola nie przejrzysz, takiej jest długości. Troc. P. żołnierów na szaniec stojących. Troc. Straży (straże pogan) z murów wysokich zyczące mogły z swych P. baszt do chrześcijanów. P. Koch. Zielone, jak przejrzal, niwy, z niemiecką starannością uprawione. Malin. 6. × P. *przewidzieć (przyszłość)*: Ociec ich z najbieglejszych pierwszy był wieszczbiarzy, przeglądnając w przyszłości, eo ś. potem zdarzy. Dm. Przeglądnął trudności, które nad koroną wiślały. Kochan. Koniec żywota swojego przegląda. Otw. S. Łaskawsze nieba przeglądam wyrok. Os. Mądry Polidam pierwszy swe zdanie otwiera, on przesłał rzeczy widzi, on przyszłe przerziera. Dm. Należy na opatrznego pana, przeszyły rzeczy pamięć mając, pilno przeglądnąć przyszłe. Herb. Proszę cię, jeśli rozumem dochodzisz i przyszłe rzeczy przeglądnasz z daleka... P. Koch. Te rzeczy, których ś. ani domniemawać była łatwa, jaśnie przerzierał. Birk. Niebieskie rzeczy od nas przez wiarę bywają przeglądane. Wuj. Przypadki przerziera iżejsze od niespodzianych. Kn. Iżejszy cios weznie przejrzany. L. Przejrzal te przypadki. Troc. Nie była wtenczas niewdzięczność przerzana, ni że holdownik targnie ś. na pana. Niem. Nie wam to dane P. wioki, ani znać czasy k płochy potrzebio. Len. [Góra leca boskie przekazy, a nikt ich nie przejrzy przodzi, aż padną na naród ziarnem dojrzalym]. Reym. 7. Przejrzeć, nied. **Przejrzewać** *dojrzeć zbyt, stać ś. zbyt dojrzalym*. 8. *przeoczyć; nie chcieć zobaczyć, uwzględnić; nie zwrócić uwagi; pominać kogo, co, nied. nie baczyć na kogo, na co*: Ujrzysz osła brata swego, a on padł na drodze, nie przerzysz go, ale mu go pomożesz dzwignąć. Leop. (nie przeniciesz go okiem. Leop.). Darmo ś. modlisz, gdy przeglądnasz brata, co wola: rata!

Groch. Boże, nie przeglądaj mnie miłosierdziem swoim. Czachr. A więc i głupi przeglądali mnie, a gdy od nich odszedł, natrzasali ś. ze mnie. Leop. (pogardzali mną. B. G.). Nie będzie poruszony, aż przejrzy, a wzgardzi nieprzyjaciół swoje. Leop. Przegląda wady, występki jego. Troc. 9. † P. komu = *przebaczyć, przepuścić, darować, puścić w niepamięć, puścić płazem*, nied. *pa trzeć przez szpary, publiczać*: Wiele jest rzeczy, które czasem panowie przeglądają muszą, a wiele mimo ś. puszczać, jakoby nie widzieli, ani słyszeli. Kosz. Ojcowie popędliwi nie prawie dzieciom swym P. a przepuścić nie chcą. Glicz. Dla onej łaski, którą przeciw ojeu miał, wycierpiewał a przeziarał jego niedobre obyczaje. L. Sędzia powinien żadnemu nie nie przeglądać za żadną przyjaźnią a. darem. Groie. Jako nowiejuszowi, dopiero wiarę biorącemu, przejrzał mu, że w bożnicę pogańską wchodził. Skar. Telefowi Achill zagniewany przejrzał. Li. Bóg przegląda naszych wszeteczności. K. G. Pan śmiercią swą zjednał, by nam Bóg przeglądał występki nasze. Żarn. Boże, bądź mi miłościw, a przejrzyj nędznemu człowieczeństwu mojemu. Rej. Na miesiąc tych słów: niech ci przejrzy Bóg! mówimy: niech ci odpuści! Kucz. Baczę na nasze krewkości, przeglądajmy bliźnim naszym. Sekl. Przeglądać nieprzyjacielowi. Schot. Urzędy długo te rozboje przegladały. Skar. Raczęj dobre czyny w niepamięć puszczać, niżli zbrodnie przeglądać. Pileh. Wolał nehybienia ich P. raczęj do czasu, aniżeli do zajęcia ich przywieść. Kłok. Mały grzech na śmierć sądzą, śmiertelny przeglądają. Pot. Możliwszych wady P. lepiej. Prz. Nalazliś co nie k rzeczy, czeiciele łaskawy, przejrzy głupstwu, gdyż to są pierwsze me zabawy. Kob. 10. † P. *upatrzeć, przeznaczyć, postanowić, ustanowić, obmyślić na przyszłość, zrzucić, wybrać*: Bóg przegląda, przeziara, *praedestinat*. L. Ociec niebieski tak raczyl P. narodzone syna swego. Rej. Bóg swoich, które na chwale swoją przejrzał, policzył i takie o nich obmyślanie jeszcze przed stworzeniem czynił, bo z tym idzie każde przejrzenie boże, iż ten, który jest do zbawienia przejrany i wybrany i któremu tam zgotowano chwale wieczną, bez należytych środków być nie ma. Skar. Przegląda Bóg ludzi dobre, złe. Troc. Bóg to przejrzał, postanowił i przed wiekami ułożył. Troc. Co Bóg przejrzał, to ś. już nigdy nie odmieni. Koehan. Powiedz, co nieba Azji przejrzały. P. Koch. I tobie przejrzały nieba śmierć przedką. P. Koch. Bóg na zbawienie nas przejrzał. W. Niechże ś. dopełnią skutkiem przejrane wyroki. L. Na wybawienie Izraelitów przejrzał im Bóg dziwnego mocarza Samsona. Skar. Jedną była siła, jednakie serce ...inaczej o nich przejrano na niebie. P. Koch. (= *zawyrokomano*). Na miejscu przejrzanym uszykował wojsko. Biel. J. Boga chwalać, że ją młodemu przejrzał. Otw. S. II. [Przeglądać] *rozglądać ś.*: Bydło ino przegladało. P. ś. I. w czym = *zobaczyć odbity w czyn swój obraz*: Przejierać ś. w zwierciadle. Jabł. Nie zwierciadło winno, że przeglądający ś. szpetny, ale szpetność, że ś. złe wydaje. L. Już słoneczko powstało i przegląda ś. w rzec. Len. Zdrój oczyszczam, żeby w fal przejrzała ś. gwiazdka. Len. Przen.: Nie wierz sam sobie, doświadczej siebie, różnie ś. przeglądaj. Pileh. Nim kogo do urzędu przyjąć, trzeba ś. w nim P. Lubom. <Prze † *Jrzec = *zrzec*, JRZ/ŻRZ/ZIER/ZOR >

Przejrzanie, a, blm. I. czynność cz. **Przejrzeć**;

przeglądanie, przegląd: P. po ślepoście. Troc. Ba-wił w postronnych krainach dla przejrzenia spraw rycerskich. Papr. Państwowo szkodliwe bywa P. występków. Gost. 2. † P. *widok, perspektywa*: Drzwi otwarte wolne czynią P. Troc. 3. p. **Przejrzystość**. Troc. 4. × P. *opatrzność; przeznaczenie, dopuszczenie, zrzucenie, postanowienie, wyrok*: P. Pańskie, *praedestinatio*, iż ś. człowiek nędzny z onej raz nadanej onym różnym planetom moey rodzi albo zły, albo dobry. Rej. P. Boskie przewidziało przed wieki los każdego człowieka w szeregłości. L. P. Pańskie niktogo nie minie. Paszk. Sw. pamięci król śmierć z przejrzenia Boskiego nadchodzącą przeziął. Zygm. Dosyć na tym, kiedy wie, że go to nie minie, eo z przejrzenia Boskiego od wieku mu płynie. Koehan. Woli Bożej a przejrzeniu jego świętemu trudno ś. ma kto sprzeziwiać. Wer. Kazalem więc ulać złotą rękę z nożem, eo mię nie dosięgła za przejrzeniem Bożym. Pol. Judo z przejrzenia Bożego nękaną przeziwnością losu. Moehn. 5. × P. *dozór, opieka, piecza, dogład, wychowanie*: Urodziła ś. im córka Krystyna; zaraz ją wzięła na P., i Krystieńka stała ś. faworytką ciotki. Rol.

Przejrzanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Przejrzeć** ś.

Przejrzeń, a, Im. e min. *siarczan wapna wodny, gips przezroczysty, gips lodowaty, selenit*. <Od **Przejrzeć**>

Przejrzewać, a, ał i P. ś. p. **Przejrzeć**. <Od **Przejrzeć**>

Przejrzewanie, a, blm., czynność cz. **Przejrzeć** wać.

Przejrzewanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Przejrzeć** wać ś.

[**Przejrzałość**, a, Im. a] p. **Przejrzałość**.

[**Przejrzysko**, a, Im. a] *przejrzanie, przegląd, zwiędzenie*: Zabieramy ś. do światła. — Na zarobek? — Dyć nie na P.! Ork. <Od **Przejrzeć**>

× **Przejrzystnieć**, eje, ał p. **Przejrzystnieć**: We mnie, przede mną jakaś światłość błoga... § ot! lochu mego przejrzystnieją ściany. Krasiń. <Od ***Przejrzystny**, zam. **Przejrzysty**>

× **Przejrzystnienie**, a, blm., czynność cz. **Przejrzystnieć**.

Przejrzysto, **Przejrzystość** przys. od **Przejrzysty**: Koszyk P. pleciony. Troc. W powietrzu tak jakoś P.! Przen.: Pisać P. (= *jasno, zrozumiale, wyraziście*).

Przejrzysto-biały *przejrzysty i biały*: Rumieniec delikatny przebijają z poza przejrzysto-białej cery. Es. <**Przejrzysty** † **Biały**>

Przejrzysto-jasny *przejrzysty wskutek swojej jasności*: Treść jego przejrzysto-jasna. Spas. <**Przejrzysty** † **Jasny**>

Przejrzystość, i, blm. rz. od **Przejrzysty**; † **Przejrzanie**: P., klar, jasność, przez którą przejrzyć można. L. To bynajmniej przejrzystości wykładu nie powiększyło. Pleb. Jego polityka wystąpiła w całej krystalicznej przejrzystości i prostocie. Lis.

Przejrzysty, † **Przejrzyty**, † **Przejrzysty**, † **Przejrzysty**, **Przezroczysty**, † **Przezroczysty**, † **Przezorny**, [**Przejrzyty**] I. *który można przejrzyć na wylot, klarowny, ażurowy*: Przy wodach przejrzystych. Auszp. Kamień kryzolit przejrzysty, złotej barwy, ma w sobie niejakię palającą iskry. Spiez. Róg P. Spiez. Plyn P. Już stracił miesiąc swą jasność nabytą, cieniem ś. pokrył, błądością przejrzystą. Auszp. Przejrzysta robota złotnicza.

Troc. Przejrzysta robota sznierska. Troc. Przejrzyste gmachy, ulice. Troc. P. kamień. Troc. Szkło jest przejrzyste. Troc. P. gmach, przezorny, dziurawy, gdzie przejrzą dach. Kn. Prując przejrzyste wody zwierciadło, niemieli płynąc po zorz błękitie. Zal. Przen.: Styl, wykład P., przez który łatwo dopatrzeć ś. treści, znaczenia, łatwy do odgadnięcia, wyrażny, łatwy, jasny, zrozumiały. Forma, alegoria przejrzysta. Zamiany przejrzyste. 2. × P. przeglądający, przeświecający, przebijający, widniejący, widoczny, wyodrębniający ś., widomy: P. na twarzy smutek. Nar. P. na twarzy smutek wielkie jakoweś z serea zamysły wynurzał. Bobr. 3. × P. który można przejrzeć od końca do końca, jak okiem zasięgnąć, w całej rozciągłości, otwarty, bez przeszkód dla oka: W mieście, we wsi także w przeźrystym polu, gdy kto kogo z rusnicy zabije... Vol. (=otwartym, szczerym, czystym, równym). 4. † P. w którym ś. można przejrzeć, błyszczący, polerowany: Żeby przejrzyste były rynsztunki, tedy te hałunem pocierać i zawsze będą czyste. Troc. Cyna przejrzysta. Troc. 5. min.: Kamień P. mika potażowa. <Od Przejrzec>

Przejrzycie p. Przejrzysto: Cień P. na rozkwitły pada wrzos. Kon. Tak P. i wesolo! Zal. Wykazał jasno i P. rozwój tak ważnej instytucji.

Przejrzycieć, eje, ał, × Przejrzystnieć stawac ś. przejrzystym, klarowac ś. przejrzycieją skał okraje. Kon. <Od Przejrzysty>

Przejście, a i. blm., czynność cz. Przejść: P. pochodu. Po przejściu lata. P. czego na własność czyją. P. w mowie do innej rzeczy. Troc. 2. lm. a=a) miejsce, którego przechodzą, dróżka, przechód, uliczka, przesmyk, pasaż: Krzesło w teatrze od przejścia środkowego. P. podziemne, tajemne (=korytarz, chodnik). P. mający, przechodziły. Troc. (przechodni). P. między domami. Tłum zostawił P. dla pochodu. Zrobić P. dla procesji (=rum). b) czas, chwila, w której jedno przechodzi, zmienia ś. na drugie, przełom, stan przechodni: Od snu do śmieci P. bardzo małe. P. Koch. Wiek mój wiekiem był przejścia i złego, a w tym złym przejściu osadzić go cheieli ci, którzy są dów bożych nie pojęli. Krasin. c) przypada smutna, zdarzenie nieprzyjemne, nieprzyjemność, przykre zajście, zatarg, afera: Miałem dziś w domu nieprzyjemne P. Po wielu przejściach w życiu... (=kolejach, próbach). Bolesne, okropne P. d) P. z klasy do klasy w szkole=promocja. e) astr.: P. gwiazdy przez południk=chwila, gdy wskutek dziennego obrotu nieba gwiazda przechodzi przez południk miejsca. P. planety przez tarczę słoneczną=chwila, gdy planeta przechodzi przed słońcem, tak że dla patrzącego z ziemi przedstawia ś. jako czarny punkt przesuwaną ś. po tarczy słonecznej. f) bud. oścież w murze bez drzwi: P. proste, ukośne. h) gim.: P.=P. z tercjii w kwartę a. odwrotnie. g) gie. droga z jednego ławucha gór na drugi, wszelkie zapłębienie w górach, najczęściej astro zaznaczone, w a w ó z.

Przejście się, a ś., blm., czynność cz. Przejść ś.; przechadzka, spacer: Wyszedł dla przejścia ś. **Przejściowo** przys. od **Przejściowy:** Mogła tu istnieć P. zadruga rodzinna. Krzyw.

Przejściowość, i, blm. rz. od Przejściowy: Oprócz zaś tej cechy przejściowości zauważyć możemy pewną zmienność w faunie ptasiej. Szt.

Przejściowy I. przym. od Przejście; przechodni, przełomowy, pośredni, środkujący między czym a czym; prędko przechodzący, chwilowy, czasowy, tymczasowy,

przewizoryczny, krótkotrwały, zmienny: Egzamin szkolny P. (= dla otrzymania promocji). Stan P. = stan na granicy między jednym a drugim stanem zasadniczym. Okres, czas P. Chwila, doba przejściowa. Wiek P. w życiu człowieka (= wiek przed ostatecznym rozwojem). Tony, barwy przejściowe. Zjawisko przejściowe. Czas więc umrzeć człowiekowi przejściowemu, niech nadezwłókwowi ustąpi miejsce. Bog. W. Wszeclświat jest przejściową manifestacją wiecznego istnienia. Nagan. Mnóstwem przejściowych form tak połączone, że je nawet naturalisci łączą w jeden gatunek. Szt. Typ P. 2. anat.: Nablonek P. 3. astr.: Przyrząd P.=przyrząd tak ustawiony, że służyć może do obserwacji gwiazdy w chwili jej przejścia przez południk (zatyłm koło ścienne, luneta południkowa). 4. bud.: Styl P.=styl poprzeczony gotykiem, w którym pomimo dwuboczna przypominają ś. formy romańskie.

Przejść, przejdzie, przędza, † przeda, przeszedł, † Przeć, [Przenc, Przinc, Przeńś], nied. Przechodzić, × Przechadzać I. cz. ni.=a) idąc przesunąć ś., przemieścić ś., przyciągnąć: Chorągwie przechodzą z komendą przy odgłosie bębna. L. Wojsko tamtędy przechodzić będzie. L. Przejdź przez dom. Troc. Przed domem moim przeszedł. Troc. Przen.: W dobrej uciece przez głowę nie przejdzie nikomu. Fred. A. Papiery urzędowe przechodzą przez dziennik. Chmury przechodzą. Imię moje tak przeszło, jako błyskawica. Słow. Przen.: przejść zwycięsko przez przeszłości przypuszczalne, nie zostać wstrzymanym, odrzuconym, nie znaleźć skutecznej opozycji, zostać przyjętym, uchwalonym: Kandydatura jego przeszła na ogólnym zgromadzeniu. Prawo w tej mierze jednomyślnością przeszło. Ust. Wniosek ten przeszedł większością głosów. b) P. mimo= idąc minąć, przeminąć: Przed domem moim przeszedł. Troc. Przechodząc mimochodem, po drodze: Wstąpię do ciebie, przechodząc. W wagonie przechodzącym podróżni bez przesiadania dojeżdżają do z góry określonej stacji (=bezpośredniej komunikacji). Przen.: przeminąć, minąć, ubiec, zejść, upłynąć, ulecieć, zbiec, ustac: Wszystko przechodzi, wszystko przemija na tym świecie. L. Przyszłe rzeczy niepewne są, lecz co przeszło, już to prawie na bezpiecznym miejscu stoi. Górn. Ażaj nie wiesz, że dzień piętnasty marca przyszedł? Drugi na to: Aza nie wiesz, że jeszcze nie przeszedł? Warg. Przejdzie to, ta choroba, ten żal. Troc. Deszcz przeszedł. Burza przeszła. Czas przeszedł. Troc. Ból przeszedł. Co było, to przeszło. Gor. Na rozmowach nieznacznie czas przeszedł. Kras. Dziesięć dni przeszło i nocey tak długich, że śmierć już mogła na gwiazdy odlecieć; dziesięć dni przeszło, dziesięć nocey drugiej przeszło — nadzieja zaczynała świecić. Słow. [Co to ji (jej) drugim przypominkiem przeszło] (= druga zapowiedź ślubna wysła). Przeszło, co było! i co będzie, minie! Gosz. e) idąc przemieścić ś. z miejsca na miejsce: Przeszedł z domu swojego do mojego. Troc. Ludzie w te czasy rzeczeni bywają przechodzić na świat, kiedy z żywoła matek swoich na świat rodzą. Salin. (= przychodzić). Przen.: Łuk potężny osłabiał, a moc przeszła do ludzi słabych i wzgardzonych. Groch. Zbytnie prędko z jednej strony na drugą przechodzą: a. ś. bardzo miękką przyjął, a. są zbyt nieuchamowani w gniewie. Kłok. (= wpadają z jednej ostateczności w drugą). Znowu kawał ojczyzny przeszedł w ręce komisji kolonizacyjnej (pruskiej). P. w stan spoczynku. Majątek po śmierci ojca przeszedł na syna (=

dosłał mu ś.). Prawo to przeszło na spadkobierców. P. do przeciwnej strony czyli partji, przekinać ś. L. (=przerzucić ś., zbicie). P. do nieprzyjaciela. P. z klasy do klasy = *otrzymać promocję*. Rozmowa nasza przechodziła powoli na inne żywotne tematy doby obecnej (= *schodziła*). Mają barwę atlasową czarną, przechodzącą w granat lub fiolet (= *wpadająca*). P. na inną wiarę, na inne wyznanie. Wrzasnął i zawył: Cóż to, przechodzicie?! Słow. (= *zmięciacie wyznanie?*). Wszystkiesmy byli do końca cierpliwi; Bóg dał, nie przeszła z nas żadna a żadna. Słow. Była to rodzinna tradycja, przechodząca z pokolenia na pokolenie. Sienk. d) *zostać przenikniętym, przysycanym czynem, przesiąknąć, nojsić, naciągnąć, przesłaniać* czym: Rok będąc zrosnkiem śmierdział, piwem przeszła, jak habit laika kanaparza. Wyb. Alboż tego nie poczują? wszak cały pokój przeszedł lekami! L. Mięso przeszło solą, ootem. e) † P. przed kim, przed czym = *pójść przed kim, przed czym, poprzedzić kogo, co, zostać jego poprzednikiem*: Przed wielkim postem przechodzi goniec. Groch. Przejdziesz przed oblicznością Pańską, gotować drogi jego. Białob. 2. cz. czyn. = a) *krocząc przemierzyć, zejść co*: Przeszedłem pole, jest go stają dwa. Troc. Przeszedł kraj wzdłuż i wszerz. Przen.: Przechodzić = *ciągnąć ś., biec*: Między górami niewielka dolina przechodzi. Warg. Kolej, droga, strumyk, linja, telegraf, granica przechodzi w tym miejscu, przez to miejsce. Krew przez żyły przechodzi (= *przepływa, krąży*). Po marmurze przechodzą żyłki. b) *idąc zrobić; wyjść*: P. miłą. P. połowę zamierzonej drogi. Przen.: P. kurs, nauki, szkoły = *przeszudlować, skończyć, ukończyć, odbyć*. P. próbę, praktykę, doświadczenie. Przeszedł twardą szkołę życia (= *przeżył*). Przechodził smutne koleje życia. Wiele nieprzyjemności, zmartwień przechodził (= *znosił, przeżywał, doświadczał*). Wiele chorób przechodził. e) przen.: P. kogo, co a. przez kogo, przez co = *przesunąć ś., przeniknąć, przejąć, przesyć; przedostać ś., przecisnąć ś., przemknąć ś., przekroczyć ś.*: Marji myśl miecz przeszedł. Zigr. Raz, ciężce przechodzi. Troc (= *przechodzi na wylot*). Liśty więźniów wszystkie przechodzą ręce policji. Świt. Piorun przechodzi przez pochwę i miecz w pochwach kruszy; tak ciała po śmierci subtelne będą mogły przez mury, przez ściany przenikać. Galat. Woda do piwnie przechodzi. Jako przez wody i jasne kryształy bez szkody promień słoneczny przechodzi, tak i myśl kiedy co widzi do chwaly, przejdzie na wylot, a szacie nie szkodzi. P. Koch. Mniejsza część piersi jej na wierzch ś. wymyka, większą część kryje szata zazdrościwa, ale chociaż je przed okiem zamyka, przechodzi rąbek i szatę myśl cheiwa. P. Koch. Na samą myśl dreszcz mię przechodzi. Jak też to (tam głęboko! nim ś. wiadro zabrodi, to aż wzdryga ś. oko, aż mnie zimno przechodzi. Len. I tak, głos jej usłyszałem, zimne poty mię przeszły. L. (= *uderzyły, wystąpiły na mnie*). Ciarki, mróz mię przechodzi po plecach. Strach mię jakiś okropny przechodzi (= *ogarnia, zdejmuje, opanowuje*). Ognie mię przeszły ze wstydu. d) P. co = *przejść przez co; przekroczyć, przestąpić co, wyjść, wyłoczyć poza co*: P. granicę. Przen.: Zniknięcie istnienia, podobnie jak jego początek, przechodzi zakres pojęć myśli ludzkiej. Smoli. To przechodzi ludzkie pojęcie, wszelkie wyobrażenie. Bóg rozum ludzki przechodzi. Kn. Praca ta przechodzi moje siły. Wymagania wasze przechodzą moją możność. Wynik prze-

szedł wszelkie oczekiwania. [Niech chłopu nie przechodzi za korczyk prysiewu] = *niech nie będzie więcej, niż korczyk*. Przen.: *przewyższyc, przeniścić, zakasować, prześcignąć*: Przechodzi go o głowę. Nie tylko do takowej skazy, jak ociec jego, przyszedł, ale daleko przeszedł. Żarn. Włoska ziemia przechodzi inne kraje w wielu rzeczach. Łęcz. Przeszedł sam siebie. To krętać, on Żyda przeszedł! Teraz możesz w tańcu skoczyć, po chwili przyjdzie druga, którą przędziesz laty. Kochan. Mam tak piękne sady, że mnie niemi nie przejdzie nikt między sąsiady. Szymon. Miał Jan Tarnowski przedki uczone, nauką ich cłował; miał prawne, prawem je przeszedł. Orzech. W baśniach Owidjusza przechodzić. Skar. Wielekroć uczniowie przechodzą mistrze swoje. Górn. Kto pierwszy w zawodach do krosu przyjdzie, przedkością przeszedł towarzysza, ale nie sercem. Górn. Boską wynową przedki swe przechodził. Skar. Ludzie rozumem przechodzą wszystkie zwierzęta. Petr. Przechodzi go rozumem, laty, w naukach, w dostatkach, w urodzie. Troc. Przejdziesz, widząc, niedługo dawno wojowniki, Aleksandra, Julogo... P. Koch. Sama tylko Aleyna wszystkich zaś pięknością przechodzi, jako słońce gwiazdy swą światłością. P. Koch. Przechodził ten obraz inne malowania pięknym ustawieniem figur. Niem. e) P. komu drogę = *idąc przegrodzić, przecięć*: Boi ś., żeby mu zajęć drogi nie przeszedł. L. 3. Przechodzić, [*Przechodzować*] dok. = a) *przepędzić (pewien czas) na chodzeniu*: Przechodziliśmy noc i cały poranek. Troc. W jednym habicie i lato i zimę przechodził. Birk. b) co = *podniszczyć chodzeniem*: Suknia przechodzona. Mącz. (= *używana*). P. ś. 1. *użyć przechadzki, przespacerować ś., pochodzić dla agitacji, przyjemności, przewietrzenia ś.*; nied. *chodząc tam i sam*: Przechadza ś. z nim trzy godziny. L. Często ś. z nauczycielem przechodzi. L. Idź, przejdź ś. trochę i powracaj nazad. L. P. ś. trzeba, aby jeść lepicj. L. Idzie do ich ogrodów przechadzać ś. Star. Sama go prowadziła tam, gdzie ś. zwykło przechadzała. Lubom. P. ś. po ziemi. Śniad. 2. [*Przechodzić ś.*] *przechodzić*: Raz książdź ś. przechodził kościół i uwidział dwuk djabłów. <Prze + Iść>

Przejuhasić, i, il, Przejuhasować *przeżyć (pewien czas) juhasem, przepędzić (pewien czas) na juhasowaniu*: Przejuhasił całe lato na wirkach. Tet. <Prze + Juhasić>

Przejuhasować, uje, ował p. Przejuhasić. <Prze + Juhasować>

Przejuhasowanie, a, blm., czynność cz. Przejuhasować.

Przejuhaszenie, a, blm., czynność cz. Przejuhasić.

× **Przejroczę, a, lm. a p. Przejroczę.**

× **Przejroczysty p. Przejroczysty.**

[*Przejrzadło, a, lm. a*] p. **Przejrzadło.** <Prze(j)-
żradło, Prze-+żradło, JIŹ/ŻIŹ/ZIER/ZOR>

† **Przejrzalność, i, blm. rz. od Przejrzaly.**

† **Przejrzaly p. Przejrzaly.**

Przejrzeć, y, a i P. ś. p. Przejrzeć.

† **Przejrzanie, a, blm., czynność cz. Przejrzeć;** p. **Przejrzenie:** Wie, że go to nie minie, co z przejrzania Pańskiego od wieku mu płynio. Kochan.

† **Przejrzanie się, a, ś., blm., czynność cz. Przejrzeć ś.**

† **Przejrzaniec, nca, lm. ncy wybraniec:** Czemuż ś. też ty, królu, będąc członkiem Bożym,

przejrznięciem, powołaniem Jego, masz ś. łada o co frasować? Wer.

† **Przejrzoczysty p. Przejrzysty**: Miasto, które Pan miłuje, rzeka odnogami swemi weseli przejrzoczystymi. Kochan.

[Przejrzysty] p. **Przejrzysty**.

* **Przek** w wyrażeniu: † **W P.**, † **w przeki**, † **na P.**, † **na przeki p. Poprzek**; *przeciwie, naprzekór, opak, naopak, naodwrót*: Ramię mu było uderzeniem w przeki rozeigte. P. Cheł. *Decussatim*, na ukos, gdzie wiele linii jest na przeki i na ukos leżących, prawie tak jak kraty bywają. Mącz. W P. i wzdłuż kraj ten wojował. Kochan. Koń, czując wolność, bieży w P. i kiedy wpadnie, sprawione wszędzie miesza rzędy. P. Koch. W P. z kim iść. Troc. Gdzim ja (cnota) jest, granie nie rozszerza lotrostwo: z kimem na P., tam moja broń zmierza. Ryb. J. Wszędzie z fortuną w P. szedłem. Pot. Mędrzec nie zaraz w P. idzie zdaniom przyjętym, ale zrazu ulega i powoli dopiero na nie naciera. Nagur. Wielkiego króla to jest sprawa tak wiele czynić, choć w P. wszystko stawa. Pir. <PRZEK/PRZECZ>

Przekabacać, a, ał i P. ś. p. Przekabacić.

Przekabacanie, a, bhm., czynność cz. Przekabacać.

Przekabacanie się, a ś., bhm., czynność cz. Przekabacać ś.

Przekabacenie, a, bhm., czynność cz. Przekabacić.

Przekabacenie się, a ś., bhm., czynność cz. Przekabacić ś.

Przekabacić, i, il, nied. Przekabacać kogo i. *przerobić, przeciwną na swoją stronę, skaptować, zjednać sobie*: Ten nam tylko Poezeiowski zawadza, trudno go będzie P. L. Milezałem, żeby mnie z prawej strony nie zrazili i na swą sektę nie przekabacili. Chr. [Przekabaciłem ojca na swoje stronie]. Oni cię tu chcą na mieszcucha P. Krasz. 2. † P., przewyższy kogo, wygórować nad niego. Kn. [P. ś.] *odstąpić od swojej wiary i narodowości*: Niemiec jest, choć Piast, już ś. to przekabaciło. Krasz. <Prze + *Kabacić, od Kabat>

× **Przekacenie, a, bhm., czynność cz. Przekacić.**

× **Przekacić, i, il przemienić w kata**: Bohaterów on przekaci na trupach ich braeci. Krasin. <Prze + Kacić, od Kat>

Przekadek, dka, lm. dki p. Przykadek: Malogranaty możesz zachować w przekadku jakim a. fasie. Trzye. <Prze + *Kadek, od Kadź>

Przekadzać, a, ał p. Przekadzić.

Przekadzanie, a, bhm., czynność cz. Przekadzać.

Przekadzenie, a, bhm., czynność cz. Przekadzić.

Przekadzić, i, il, nied. Przekadzać katzeniem *przewietrzyć, przeczyszczyć, nieco okadzić, przekurzyć*: P. pokój, dom. <Prze + Kadzić>

× **Przekałać, a, ał p. Przekłóć.** <Od Prze kłóć>

× **Przekałanie, a, bhm., czynność cz. Przekałać.**

Przekaligrafować, uje, ował przepisać kaligraficznie. <Prze + Kaligrafować>

Przekaligrafowanie, a, bhm., czynność cz. Przekaligrafować.

Przekalikować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na kalikowaniu. <Prze + Kalikować>

Przekalikowanie, a, bhm., czynność cz. Przekalikować.

Przekalkować, uje, ował przekopjować za pomocą kalki: P. plan. Mapa etnograficzna Węgier jest tylko wiernie przekalkowanym wy-

krawkiem z mniejszej mapy etnograficznej Austrii. Kop. <Prze + Kalkować>

Przekalkowanie, a, bhm., czynność cz. Przekalkować.

Przekalkulować, uje, ował przerobić, przemieścić drogą kalkulacji: Przekalkulował obliczenia najgłośniejszych astronomów na południk warszawski. Smol. P. ś. *przerachować ś. w kalkulacjach.* <Prze + Kalkulować>

Przekalkulowanie, a, bhm., czynność cz. Przekalkulować.

Przekalkulowanie się, a ś., bhm., czynność cz. Przekalkulować ś.

Przekałaczką, i, lm. i narzędzie do przekałania *np. dziurkę przy haftowaniu.* <Od Przekałać>

Przekałać, a, ał p. Przekłóć.

Przekałanie, a, bhm., czynność cz. Przekałać.

Przekamerdynerować, uje, ował przepędzić (pewien czas) w kamerdynerowaniu, przebyć (pewien czas) kamerdynerem. <Prze + Kamerdynerować>

Przekamerdynerowanie, a, bhm., czynność cz. Przekamerdynerować.

× **Przekamienić, i, il przemienić w kamień.** Przen.: Cały przekamienil ducha w sławę. Słow. (= zrobił trwałym jak kamień). <Prze + Kamienić>

× **Przekamienienie, a, bhm., czynność cz. Przekamienić.**

Przekanclerzować, uje, ował przebyć (pewien czas) kanclerzem, przepędzić (pewien czas) na kanclerzowaniu. <Prze + Kanclerzować>

Przekanclerzowanie, a, bhm., czynność cz. Przekanclerzować.

Przekantować, uje, ował przewrócić, odwrócić, przewalić przez kant: P. pakę, szafę, belkę. <Prze + Kantować>

Przekantowanie, a, bhm., czynność cz. Przekantować.

Przekapać, pie, pał, nied. Przekapywać przecieć kroplami. <Prze + Kapać>

Przekapanie, a, bhm., czynność cz. Przekapać.

Przekaprysić, i, il przepędzić (pewien czas) na kapryśzeniu. <Prze + Kaprysić>

Przekapryśzenie, a, bhm., czynność cz. Przekaprysić.

Przekapywać, uje, ywał p. Przekapać.

Przekapywanie, a, bhm., czynność cz. Przekapywać.

Przekarbować, uje, ował powtórnie i inaczej ukarbować. <Prze + Karbować>

Przekarbowanie, a, bhm., czynność cz. Przekarbować.

Przekarczmarzenie, a, bhm., czynność cz. Przekarczmarzyć.

Przekarczmarzyć, y, yl (pewien czas) przebyć karczmarzem, przepędzić (pewien czas) na karczmarzeniu. <Prze + Karczmarzyć>

† **Przekarcznować, uje, ował p. Przegorzalkować**: Od obecj szlachty, co przegorzalkowali a przekarcznowali swoje, trzeba ś. bardzo strzec. Ek. <Prze + Karcznować, od Karczma>

Przekarcznowanie, a, bhm., czynność cz. Przekarcznować.

Przekarcznować, uje, ował, × Przekorczować i wykarczować zgrubsza: Jechali krajem, choć lesistym, lecz tu i owdzie osiedlonym i znacznie przekarczowanym. Krasz. 2. *karczując przedzielić*: P. las, zarosła. <Prze + Karczować>

Przekarczowanie, a, bhm., czynność cz. Przekarcznować.

Przekaresować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na karesowaniu kogo. P. ś. *przepędzić* (pewien czas) na karesowaniu ś. <Prze + Karesować>

Przekaresowanie, a, blm., czynność cz. Przekaresować.

Przekaresowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przekaresować ś.

Przekarm, u, blm. przekarmienie, przeżywienie przez jakiś czas, przechowanie, przechówek: Dać było na P. przez zimę. <Prze + Karm>

Przekarmiać, a, ał i P. ś. p. Przekarmić.
Przekarmianie, a, blm., czynność cz. Przekarmiać.

Przekarmianie się, a ś., blm., czynność cz. Przekarmiać ś.

Przekarmić, i, ii, nied. Przekarmiać i. karmiąc przetrzymać (jakis czas), przeżywić; przechodować: Na wsi żyje, wiatr zdrowe nań powietrze zieję, pełny tej, że go praca przekarmi, nadzieje. L. P. było przez zimę. P. komu dziecko. 2. *karmiąc zbyt wio utuczyć, opasć*: Takie ptaki zbyt nie przekarmiać nie należy, ale też nie zbyt nie skąpić. Kluk. Przen.: *przesycić*: Tamto życie przekarmia marzeniem. Krasz. Żal srogi ucisnął jej serce, nie przekarmione dotąd weselem. Krasz. P. ś. *przeżywić ś. przez jakiś czas, utrzymać ś. przez jakiś czas*: Jeśli by kto czeladź swoją niewolną w głód wybił z domu precz, nie chcąc ich karmić, a ta sama ś. w głód przekarmiła, takowa będzie już wolna. <Prze + Karmić>

Przekarmienie, a, blm., czynność cz. Przekarmić.

Przekarmienie się, a ś., blm., czynność cz. Przekarmić ś.

Przekarnawałować, uje, ował przebyć, przepędzić karnawał. <Prze + Karnawałować>

Przekarnawałowanie, a, blm., czynność cz. Przekarnawałować.

Przekarować, uje, ował karując przenieść. <Prze + Karować>

Przekarowanie, a, blm., czynność cz. Przekarować.

Przekartować, uje, ował przemieszać karty do gry, przetasować; skartować ponownie w inny sposób: Przekartuj jeszcze raz karty. Troc. Przen.: Dobrze przekartowali te zamysły, tę sprawę. Troc (=ukartowali, uplanowali, ułożyli). <Prze + Kartować>

Przekartowanie, a, blm., czynność cz. Przekartować.

Przekarykaturować, uje, ował przerysować, przekopjować w karykaturze: Oryginalniejszy w pomysł, ale przekarykaturowany krakowski, podtatusiady kawaler. <Prze + Karykaturować>

Przekarykaturowanie, a, blm., czynność cz. Przekarykaturować.

†**Przekarzać, a, ał sprzeciwić ś., przekomarzać ś., drażnić ś. B. Sz.** <Od Przekora>

†**Przekarzanie, a, blm., czynność cz. Przekarzać.**

Przekasjerować, uje, ował pewien czas przebyć kasjerem, przepędzić na kasjerowaniu. <Prze + Kasjerować>

Przekasjerowanie, a, blm., czynność cz. Przekasjerować.

Przekasłać, szle, słał p. Przekaszać. <Prze + Kasłać>

Przekasłanie, a, blm., czynność cz. Przekasłać.

Przekasować, uje, ował kasując przemaszać, przekreślić: P. cyfrę w rachunku. <Prze + Kasować>

Przekasowanie, a, blm., czynność cz. Przekasować.

Przekaszać, a, ał p. Przekosić.

Przekaszanie, a, blm., czynność cz. Przekaszać.

Przekaszać, e, ał, Przekasłać, Przekaszleć kasząc przepędzić, przebyć (pewien czas): Przekaszał całą noc. L. <Prze + Kaszać>

Przekaszanie, a, blm., czynność cz. Przekaszać.

× **Przekaszleć, e, ał p. Przekaszać.** <Prze + Kaszleć>

× **Przekaszlenie, a, blm., czynność cz. Przekaszleć.**

× **Przekaszlnąć, nie, nął odkaszlnąć.** <Prze + Kaszlnąć>

× **Przekaszlnięcie, a, blm., czynność cz. Przekaszlnąć.**

Przekasztelanować, uje, ował (pewien czas) przepędzić na kasztelanowaniu, przebyć kasztelanem. <Prze + Kasztelanować>

Przekasztelanowanie, a, blm., czynność cz. Przekasztelanować.

Przekatoliczenie, a, blm., czynność cz. Przekatolicyć.

Przekatolicyć, y, ył przerobić na katolickie a. na katolika. <Prze + Katolicyć>

Przekawalerować, uje, ował (pewien czas) przebyć kawalerem, przeżyć w kawalerstwie. <Prze + Kawalerować>

Przekawalerowanie, a, blm., czynność cz. Przekawalerować.

[**Przekawęczać, a, ał**] *przeszkadzać, dokuczać.* <Od Przekawęczyć>

[**Przekawęczenie, a, blm.**] *czynność cz. Przekawęczać.*

Przekawęczeć, y, ał p. Przekawęczyć. <Prze + Kawęczeć>

Przekawęczenie, a, blm., czynność cz. Przekawęczeć i Przekawęczyć.

Przekawęczyć, y, ył, Przekawęczeć pewien czas *kawęczyć* przepędzić, przecierpieć, przemęczyć ś.: P. miesiąc, cały rok. Dwa miesiąceśmy tu w tym pokoju przekawęczyli. L. <Prze + Kawęczyć>

Przekaz, u, Im. y i. †P. pokaz, pokazanie, okazywanie: Myślę, czy ś. ów cudaczek nie da zgłaszać przekazem łakoci lub cacek. Przyb. Baczny okiem patrzy na P. wszystkiego. Przyb. On w nich zamierza sobie obłudę przekazem na wielki zepsuć cały rodzaj ludzki razem. Przyb. Człowiek światny szaty kapłańskiej przekazem. Przyb. (= okazałość). 2. *przekazanie czego na kogo, dokument przekazujący komu należność, wypłatę jej, przelew, cesja, asygnacja:* P. do banku. P. pocztowy = dokument polecający wypłatę złożonych pocztie pieniędzy adresatowi w miejscu jego zamieszkania. Posłać komu pieniądze listownie a. przekazem. 3. [P.] *puścizna, spadek; testament.* 4. *zlecenie, polecenie:* Przekazy ci dawała matka do mnie. Jez. 5. †P. *nakaz, rozkaz.* Troc. 6. †P. *zakaz.* L. 7. P. aktu, dokumentu, rozporządzenia = *odpis, kopia przeznaczona do rozesłania:* Tekst, obrany za podstawę wydania, porównano z innymi przekazami tego samego aktu. Bała. W przypiskach nie zawsze są podane odmianki

wszystkich dochowanych przekazów. Bale. 8. × P., †Przekazka *pogródzka*: Jeszcze ś. z zuchwałemi przekazy odgrażał, jak gdyby niewolników podłych w nas uważał. Dm. Wściekły, z groźnym do niego owzał ś. przekazem. Dm. Słownych przekazów drobna obawia ś. działwa. Dm. Za co nas tak surowym chcesz martwić wyrazem i za co ś. tak srogim rozwodzisz przekazem? Dm. Jeszcze przydawał dumne gwałciiciel przekazy, obrażony o takie czyny i wyrazy. Dm. <Prze + *Kaz, KAZ>

Przekaza, y, lm. y l. †P., †Przekazka *przeszkoda, zawada, zawala, trudność*: Człowiek nie ma mieć żadne przekazy ku przyjęciu łaski. Pow. o pap. Urb. Sberanie wina P. będzie sieniu. B. Sz. Nie będzie li to przez wszej przekazy. Św. z Woć. Owszem (stare karpie) im (karpie) są na wielkiej przekazy, bo ś. tamże położy, kędy i mały. Strum. Ilem był na przekazy, tylec będą na pomocy. Biel. M. Potym na jedną wyspę wyśiadają, gdzie już przekazy wszystkie zwyciężają. P. Koch. P. sądowa = *przeszkoda w stawieniu ś. do sądu*. Rugier... skozył, Tatarzynowi chcąc być na przekazy. P. Koch. Pijaństwo nieszlachetne — dobrych spraw P. Zbył. Wprzód pierścieni z palca zdjęła i schowała, aby przezeń w swych czarach przekazy nie miała. P. Koch. Budował drugi zamek przeciw nieprzyjacielskiemu, aby mu był na przekazy, iżby ś. z niego wychylić nie mogli. Biel. M. Pochlebcy wielką przekazy bywają do tego, aby człowiek samego siebie poznał. Baz. Sejmy w Piotrkowie niech będą, wyjąwszy, żeby temu co było na przekazy. Herb. W niebie szczerze rozkoszy, a do tego wieczne, od wszelakiej przekazy wolne i bezpieczne. Kochan. Dla nędznych ziem albo przekaz jakich od wody ciągnęli na inne miejsce. Paszk. Po śmierci Lasockiego Gruszczyński na biskupstwie wrocławskim już żadnej przekazy nie miał. Biel. M. We czei powszechnej dla dębu nie była tak wielka P., żeby go nie ściał. Otw. Żadne nie mogą przekazy sprawić, abyć go na pierwszym spotkaniu nie zbiła. P. Koch. Z zimna zbytniego przychodzi chrapota i P. mowy. Trzye. W tym stojku więcej złych rzeczy jest, niż w puszcze Pandory, i owszem cięższych przekaz umysłem a. duszom ludzkim. L. 2. lek. × P. p. **Przeciwwskazanie**. <Prze + KAZ, por. Przekazać>

Przekazać, że, zał, nied. Przekazywać, †Przekazować l. co komu = zdać, przelać, przepisać, scedować co na kogo; zostawić komu w puściźnie, zostawić mu od siebie, włożyć na kogo, zlecić: Kiedy kto dług przekazuje, tedy powstaje ugoda między przekazującym (asygnantem) i tym... Gyw. Władysław Jagiello wcielił teologom trzy kancelerstwa królewskie... a sto grzywnien przeznaczonych na teologów przekazał magistrom *artium*. Łuk. P. eo potomności, pamięci. Jesień przekazuje swoje nasiona wiosnie. Niem. A. Uczniowie Kazimierza W-go nie mogli sprzeniewierzyć ś. zadaniu, które im wielki król w spuściźnie przekazał. Bob. 2. †P., [P.] *ukazać, pokazać*: [Gości wsysey prosom, żeby im przekazał] (zwierzę bez języka). 3. †P. kogo w czym = *przekonać o czym*: Ktoby pozwał urząd o jaki występki, a byłby przekazany w tym, iż niesłusznie pociągnął, będzie winien... Vol. Godzi-li ś. wam Rzymianina nie przekazanego bierzować? Leop. 4. †P. w czym = *skazać na co; potępić*: Ktoby ś. ważył o insze rzeczy na sejm wyzywać, taki ma być we stu grzywnien winy stronie prze-

kazan. Vol. Burmistrz ma być w czterestu grzywnien przekazany, ilekroćby nie dosyć uczynił urzędowi swojemu. Vol. Gdy pozwany na roku pierwszym nie stanie, taki ma być w winie niestanej przekazany. Tarn. J. Pan go nie opuści w rękę jego, ani go przekaze, gdy będzie sądzon od niego. Leop. 5. †P. *zakazać, zabronić*: Naznaczymy komisarzów, którzy uczynią granicę, a ich sądów żadnymi listami zabraniającymi nie będziemy przekazywać. Haur. 6. han.: P. komu swój weksel = *indosować*. P. ś. l. †P. ś., [P. ś.] *przejawić ś., okazać ś., ukazać ś., pokazać ś., przedstawić ś.*: Nikczemna mara, co w naddziennym drzymaniu krótko ś. przekaze. Przyb. (przemignie. L.). [Tak mu sie przekazała ta bestyja]. 2. [P. ś.] *okazać ś., pokazać ś., znaleźć ś., wydać ś.*: Gdyby ś. na stróża co przekazało... 3. †P. ś., [P. ś.] z kim, w czym = *popisać ś., pokazać ś., pochwalić ś., wyjechać na popis, zmanifestować ś.*: Z ładną żoną przekazywać ś. niebezpieczna. Haur. <Prze + Kazać>

Przekazanie, a, blm., czynność cz. Przekazać. †Przekazanie się, a ś., blm., czynność cz. Przekazać ś.

†Przekazić, i, ii, nied. †Przekazać, †Przekazować l. a. [P.] *przeszkodzić, zawadzić, wejść w drogę, stanąć na przeszkodzie, nied. bródzić*: Sam jeden panował wszystkim i przeto łatwiej wszystkiego dowiódł, gdy mu nikt nie przekaził; lecz póki mu też przeszkadzał Zbigniew, jakie wewnętrzne walki bywały za niego. Biel. M. Osm rzeczy są na świecie, które przekazują nam w Rzpltej i szkody działają. Biel. M. W chrześcijańskiej powinności nam przekazują najwięcej trzy grzechy. Gil. Kłopoty, rozterki, uciski, niesprawiedliwości przekazują a zatrudniają lud boży. Rej. On nędznik a. nie śmie pokusić ś. do ciebie, albo też co inszego przekaza mu. Rej. Lud ziemi przekazał im w budowaniu. Wuj. Po zwycięstwie u Zawichosta Leszek był wzięty na monarchję, a już też był umarł Mikołaj wojewoda, co mu w tym przekazał. Biel. M. Starostowie nie mają przekazać ani hamować wolnego kupowania koni szlachcie. Vol. Którzy co wielkiego brali przed się, chociaż im szezęście przeciwne było i do skutku przekaziło, odnosili przecie wielką chwałę. Gór. Czemu mi ty przekaza? Biel. M. Złym przykładem swoim przekazują dobremu. Wuj. Ja (tęcza) ś. tylko we dnie na świat ukazuję, a ty zaś (gwiazdo) tylko w noey — w ezymżeć przekazują? Papr. Gniewali ś., iż ś. nie próto po ich woli, ale im od ich z tego przedsięwzięcia przekaziło. Żarn. Pospólstwo żywność sobie obmyślała, sprawom starszych nie przekazując ni w ezym. Paszk. Strach prawdziwie przekaza. Rej. Cnota jest tak można królowa, że jej władzy ani śmierci, ani żadny strach nigdy P. nie może. Rej. Do tych czasów nigdy ś. nie nie okazało, eoby ku ich (Bonarów) załości P. miało. Rej. (= *ująć, przynieść, ujmę, wstąpić*). Coś zakrzywdziła panna Eufraksja, iż ś. na nią ukwapiła, przekazując nabożną postugę jej? Z. E. (*poniżując*). Pan Lubelski, przekaziwszy Bojanowskiemu, tak powiedział. Gór. (= *przerwaćszy mu*). Ale kto ś. rozmyśli, a ma ji (język) na pieczy, temu nie nie przekazają zle i dobre rzeczy. Rej. 2. *naruszyć, znieść, popsuć, zniweczyć*: Zwykły częstokroć być przekazywane i przewlaczane granice. Herb. <Prze + Kazić>

†Przekazka, i, lm. i l. p. Przekaza: O przekazkach, przez które ś. można wyjąć, nie stanowiący do sądu, *legalia impedimentu*. Groie. Słusz-

na P. ku wymówce. *Mącz.* Kiedyś. jaka P. w ich staraniu stanie, wnet kłopot i rozpacz na nich przychodzi. *Rej.* 2. p. **Przekaz:** Nie lękaj się żadnych strachów ani przekazek. *Rej.* <Od Przekaza>

†**Przekazować, uje, ował i †P. s. p. Przekazać.**

†**Przekazowanie, a, blm., czynność cz. Przekazować.**

†**Przekazowanie się, a s., blm., czynność cz. Przekazować s.**

Przekazowy przym. od **Przekaz;** × **Przekazczy:** Rachunek P.

Przekazywać, uje, ywał i P. s. p. Przekazać.
Przekazywanie, a, blm., czynność cz. Przekazywać.

Przekazywanie się, a s., blm., czynność cz. Przekazywać s.

Przekazca, y, lm. y i †P. ten, co przeszkadza; gwałtownik. *Troc.* 2. [P.] *wichrzyciel.* <Od Przekazić>

× **Przekazczy** I. przym. od **Przekazca.** 2. p. **Przekazowy:** Dokument, akt P. 3. *szluzący do przekazywania:* Na stacji przekazczej jedna kolej przekazuje sąsiedniej wagony przekazne.

Przekazność, i, blm. rz. od Przekazny.
Przekazny I. *mogący być przekazany:* Dług P. Należność przekazna. 2. *mający być przekazany:* Wagon P. <Od Przekazać>

†**Przekazać, a, ał p. Przekazić.**

Przekazanie, a, blm., czynność cz. Przekazać.
Przekas, u, lm. y, †Przekęsywanie *sznyderstwo zjadłowe, ironja, przygryzka:* Mówić z przekąsem. O włos dziada nie przejechał i z przekąsem ś. uśmiechał. *Węg.* Co ś. uśmiechać z przekąsem na takie zdanie będą. *Śniad. J.* Niewinność ostrych nie ciska przekąsów. *Kniaz.* <Prze + *Kas, KRS>

Przekasać, a, ał, Przekasić, nied. Przekęsywać, †Przekęsywać, †Przekęsować I. (Przekasać = dok. i nied.) *przeziąć; przegryźć:* P. orzech, kostkę. *Troc.* Przekasił pies nogę, kostkę. *Kn.* Dziesięciu pognębił całą ziemię przekąsząc! *Kaczk.* *Przen.:* †P. słowo = *wymówić cedząc.* *Kn.* Słowa przekęsywając, mamrzą coś niewyrozumianego. *Pileh.* Każde słówko na troje przekasi. *Rej.* *Przen.* × P. kogo, co = *przyszyrzyć, dociąć, przymówić mu, uszczypnąć, ukłuć, ubość go; wyrazić ś. o nim, do niego z przekąsem:* Wtedy Jowisz, by dumną Junonę rozdaśać, chytre zyniące stosunki, zaczął ją P. Dm. Widzisz, jak ś. nie można utrzymać, byś czyjś nie miał kiedy przekasić słówkiem profesyją. *Min.* Oszezerey mnie moi przekęsuja, żem twój stołownik. *L.* Nie godzi ś. tak szkalować i przekęsować i znieważać stany święte. *Wuj.* Lubią teraz zwyczajne kościelne przekęsuwać. *Wuj.* 2. †Przekasać = *przeużyżyć, przejeść w kąsaniu:* Chłop to bardzo zuchwały, przekęsałby i psa. *Rej.* 3. Przekasić *zakąsić nieco, przejeść, przegryźć, rub. przetrzącić:* P. ehleba. *Kn.* P. przed obiadem, po wódce. *Uznoiwszy ś.,* przekąś ehleba przed napojem. *Troc.* *Przen.:* *licząc, skosztować:* Siła ten ma nad inne, który choć trochę przekasił nauki. *Bud. B.* <Prze + Kasać>

Przekąsanie, a, blm., czynność cz. Przekąsać.
Przekąsić, i, il p. Przekąsać.

Przekąska, i, lm. i to, czym ś. przekąsa, zakąska: P. przed obiadem, po wódce. Podać na przekąską ser, ehleba, masło, wędliny. Przekąski zimne i gorące. <Od Przekąsić>

Przekąsny przym. od **Przekąś** *ironiczny, szy-*

derczy, szyderski: Wymawiała ten wyraz z przekąsnym naciskiem. *Jeż.* Pozierając z uśmiechem przekąsnym. *Karcz.* Przebijajła (w tym) inteneja przekąsna. *Jeż.*

[**Przekąsowo**] z *przekąsem, ironicznie, szyderczo.*
<Od *Przekąsowy, od Przekąś>

× **Przekąsywacz, a, lm. e szyderca, wydrwiwacz.** *Sł. wil.* <Od Przekąsywać>

Przekąsywać, uje, ywał i p. Przekąsać. 2. [P.] *drwinkami przeszkadzać mówiącemu.*

Przekąsywanie, a, blm., czynność cz. Przekąsywać: Natura zwierzętom daje zęby dla przekąsywania potraw. *Sak. K.*

Przekątna, ej, lm. e, Przekątnia *linja łącząca wierzchołki dwóch przeciwnych kątów w czworoboku, dzieląca czworobok na dwa trójkąty, linja djaagonalna.* <Prze + Kątna, od Kątny>

Przekątnia, i, lm. e p. Przekątna. <Od *Przekątni, Prze + *Kątni = Kątny>

Przekątnica, y, lm. e *bełeczka w ostoi wagonowej, łącząca w kierunku jej przekątni.* <Od Przekątnik>

Przekątnik, a, lm. i *pręt kratowniczy lub wogóle kratownia, skierowany po przekątni danego pola.* <Prze + Kątnik>

†**Przekęsiyyət, tła, lm. tle:** P., mędrzek niedouczony, z głupia frant, co liczył nauki, z przedawać ś. chce za doskonałego. *Włod.* Z takich przekęsiyyətów bezpiecznych schizmy i herezje mnożą ś. i pochodzą. *Pim.* <*Przekęsić, Przekąsić + Nm. Titel>

†**Przekęsować, uje, ował p. Przekąsać.**

†**Przekęsowanie, a, blm., czynność cz. Przekęsować:** Jeśli co mówi, to już z onym przekęsowaniem słówek, z onym rzekomo zająkowaniem, aby tak rozumiano, iż z rozmysłem mówi. *Rej.*

†**Przekęsywać, a, ał p. Przekąsać.** †P. *ś. zacięrać ś.; przecierając ś. podlegać zapomnieniu:* W szemraniu prawie ludzkiem krzywdy od panów idące zwykły ś. P. Błaż.

†**Przekęsywanie, a, blm. i, czynność cz. Przekęsywać.** 2. p. **Przekąś.**

†**Przekęsywanie się, a s., blm., czynność cz. Przekęsywać s.**

Przeki I. *P. p. **Przek.** 2. [P., **Przeci**] *wpo-przek, napoprzek.* <PRZEK/PRZECZ>

[**Przekidać, a, ał p. Przekinać.** <Prze + Kidać>

[**Przekidanie, a, blm.]** *czynność cz. Przekidać.* [**Przekidły, Przecidły**] *przelamany.* <Od Przekidnąć>

[**Przekidnąć, nie, nał, Przecidnąć**] *przelamać, przeluc, przetrzącić, przebić gwałtownie.* <Prze + Kidnąć>

[**Przekidnięcie, a, blm.]** *czynność cz. Przekidnąć.*

[**Przekiepką, i, lm. i]** *przegryzka, kpiny, drwiny:* Przekiepkę sobie z kogo robić. <Prze + *Kiepką, od Kiep>

Przekiermaszować, uje, ował *(pewien czas) na kiermaszach przepędzić.* <Prze + Kiermaszować>

Przekiermaszowanie, a, blm., czynność cz. Przekiermaszować.

× **Przekierować, uje, ował** *przemienić, przerobić co do kierunku, skierować, zwrócić w inną stronę, odwrócić, przekreślić:* Oni los wygranej na naszą przekierują stronę. Przyb. *Złoto to stanowi prawa i znowu je psuje, i królów na tyranów snadno przekieruje.* Przyb. <Prze + Kierować>

× **Przekierowanie, a, blm., czynność cz. Przekierować.**

× **Przekinać, nie, nał**, [**Przekidać**] *przerzucić, przecisnąć, przewrócić*: P. kogo przez nogę. Rej. (= *przewinąć*). × P. ś. 1. *przerzucić ś., przejść*: [P. ś. na inną wiarę]. P. ś. na drugą stronę = *zbiec, sprzeniecierzyć ś.* Stumant, starosta litewski, do Krzyżaków ś. przekinał i ochrzcił. Stryjk. Gliński z zamkami litewskimi do Moskiewskiego P. ś. obiecał. Biel. M. Montenegrynowie, ile razy Porta z Moskwą wojowała, zawsze ś. na stronę Moskwy przekinał. Świt. Przekinał ś. do nieprzyjaciela. Troc. Wkrótce ś. na stronę Ziemowita przekinał. Nies. Szczęście ś. do Witensa przekinał. Murin. (= *przechyliło ś.*). 2. *przewrócić ś., fajnąć*: Przekinał ś. przez moją nogę. Troc. 3. w co = *przerzucić ś., przedzierznąć ś., przewrócić ś., przemienić ś.*: Przekinał ś. w wilka. Ta chata przekinie ś. w srebrny pałac. Słow. <Prze + Kinać>

× **Przekinienie, a, blm. p. Przekinięcie.**

× **Przekinienie się, a ś., blm. p. Przekinięcie ś.**

× **Przekinięcie, a, blm., × Przekinienie czynność cz. Przekinać.**

× **Przekinięcie się, a ś., blm., × Przekinienie ś. czynność cz. Przekinać ś.**

† **Przekińczyk, a, lm. i, [Przekińczyk] p. Piekińczyk.** Troc. <Od Przekinać>

Przekipiacz, a, lm. e piw. rura przelewowa. <Od *Przekipiać, od Przekipieć>

[**Przekipiający**] *nadmiernie burzliwy, gwałtowny*: Świadom swej siły w przekipiającej zuchwałości, witał krzykiem wszystkich towarzyszów. <Od *Przekipiać, od Przekipieć>

Przekipieć, i, ał i. kipiąc przelać ś. przez wierzch. 2. *przebrać kipić*. Przen.: *wyszumieć, uspokoić ś., ochłodzić, ostygnąć*: Młoda krew przekipi powoli. Najszcześniejsze chwile na twym P. łonie i wypoczęć z nuży. Przyb. <Prze + Kipieć>

Przekipienie, a, blm., czynność cz. Przekipieć.

Przekipień, pnia, lm. pnie bot. p. Śniegowiec. <Od Przekipieć>

Przekisnąć, a, ał p. Przekisnąć.

Przekisanie, a, blm., czynność cz. Przekisnąć.

Przekisić, i, il p. Przekwasieć. <Prze + Kisić>

Przekisieć, eje, ał p. Przekisnąć. <Prze + Kisieć>

Przekiszenie, a, blm., czynność cz. Przekisieć.

Przekisły który przekisł. <Od Przekisnąć>

Przekisnąć, nie, nał, Przekisieć, nied. Przekisnąć i. skisnąć nawskroś, przekwasnieć, przejść kwasem: Ogórki przekisły. 2. *skisnąć zamadło*. <Prze + Kisnąć>

Przekiszenie, a, blm., czynność cz. Przekisić. **Przekisnięcie, a, blm., czynność cz. Przekisnąć.**

Przekiwać, a, ał przepędzić (pawien czas) na kwiwanie. <Prze + Kiwać>

Przekiwanie, a, blm., czynność cz. Przekiwać.

× **Przekiwować, uje, ował kwiwając przechylać**: Hm, hm! mruknął sobie w wasy parę razy, głowę zlekka ze strony jednej na drugą przekiwując. Jeż. <Prze + Kiwać>

× **Przekiwowanie, a, blm., czynność cz. Przekiwować.**

† **Przekoza, y, lm. y = Daniel**: P., zwierzę we wszystkim kozie podobne, tylko rogi w przód zawiesziste, a nie w tył, jak kozy inne. Sien.

Przeklamować, uje, ował przejąc kłamrami. <Prze + Klamować>

Przeklamowanie, a, blm., czynność cz. Przeklamować.

Przeklarować, uje, ował, † Przeklaryfikować *przezyścić klarując*: P. płyn P. ś. klarując ś. *przezyścić ś.* <Prze + Klarować>

Przeklarowanie, a, blm., czynność cz. Przeklarować.

Przeklarowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przeklarować ś.

† **Przeklaryfikować, uje, ował p. Przeklarować**: Syrop na wolnym ogniu P. Syr. <Prze + Klaryfikować>

† **Przeklaryfikowanie, a, blm., czynność cz. Przeklaryfikować.**

[**Przeklasować, uje, ował**] *przebierać = być wybrednym, wybierać*. <Prze + Klasować>

[**Przeklasowanie, a, blm.**] *czynność cz. Przeklasować.*

[**Przekłaśnica, y, lm. e**] *kobieta wybredna, grymasnica; strojnusia, elegantka*. <Od Przekłaśnik>

[**Przekłaśnik, a, lm. cy**] *człowiek wywyższający ś.; wybredniś, strojniś, elegant*. <Od Przekłaśny>

[**Przekłaśny**] *wybredny*. <Prze + *Kłaśny, od Klasa; por. Przeklasować>

Przekląć, lnie, łął, × Przeklnąć, nied. Przeklinać i. kogo, co = rzucić na kogo, na co kłętą, wykląć kogo, co: Iżeś to uczynił, przeklętyś jest między wszystkimi zwierzętami. Wuj. Paganie o swoich bałwochwalskich kapłanach to trzymali, iż im swoim błogostawieństwem pomoc na wojnie dać mogli, ich nieprzyjaciela przeklinając. Skar. Przeklęteś w Carogrodzie, bądź przeklęte i w Rzymie. Skar. Bóg przeklął całe to pokolenie. P. syna. Mólście ś. ja ś. będę modlił z wami... a teraz, bracia, ja przeklinam (zdrajcę Bieleckiego). Słow. 2. *nie móc odżałować osądzwszy za przeklęte, za godne przekleństwa, potępić wśród przekleństw, nie móc wspomnieć bez przekleństw*: Przeklina pamiętkę jego w sercu swoim. Troc. Przeklina w duszy swój postępek. Przeklął całą wyprawę i wszystkich jej uczestników. Dotąd przeklina swój krok nierozważny. P. swój los, chwile urodzenia, radę przyjaciela. 3. *nied. złorzeczyć, pomstować, kłąć, [bodaćkać]*: Oni niech przeklinają, lecz ty błogostaw. Bud. Przeklinała go złamaniem nóg: bodaj nogi złamał! Kn. Ktoby cię przeklinał, niech ten przeklętym będzie. Wuj. Abyś przeklinał nieprzyjaciół moje, przyzwałem cię. Wuj. Błogostawie przesiadującym was, błogostawie, a nie przeklinajcie. Wuj. Przeklina, aż trawa sechnie. Prz. Przeklina, aż uszy więdna. Prz. Przeklinając nieszczęśliwe czasy. Kras. P. ś. *zakląć ś., przysiąc ś.*: Wereszczaka łowczy jak mi ś. zaczął przeklinać i sekurować... Mat. <Prze + Kląć>

Przekląskać, a, ał przepędzić (pawien czas) na kłaskaniu. <Prze + Kląskać>

Przekląskanie, a, blm., czynność cz. Przekląskać.

× **Przeklecenie, a, blm., czynność cz. Przeklecić.**

× **Przeklecić, i, il przerobić przez pomnane sklecenie**: P. budę, chatę. <Prze + Klecić>

Przekleić, i, il, nied. Przeklejać i. nawskroś wykleić. 1. 2. *przerabiając nanowo skleić*. Sł. wil. <Prze + Kleić>

Przeklejenie, a, blm., czynność cz. Przekleić.

Przeklekotać, ocoze a. × oco, otał, Przeklektać 1. *klekocząc przepędzić, przeżyć (czas jakiś)*. 2.

przen. *przegadać, przekrzyżować kogo.* <Prze + Klekotać>

Przeklekotanie, a, blm., czynność cz. **Przeklekotać.**

Przeklekać, a, ał p. **Przeklekotać.** <Prze + Klekać>

Przeklekanie, a, blm., czynność cz. **Przeklekać.**

× **Przeklenieć, ńca**, lm. ńcy p. **Przeklętnik:** Niemym spojrzaniem patrzy na przekleńce. Sf. <Od Przekląć>

Przekleństwo, a, lm. a, **Przeklęcie**, × **Przeklęctwo**, †**Przeklęctwo**, †**Przeklęstwo**, [Przeklon] *klątwa, złorzeczenie:* Rzucić a. miotać na kogo przekleństwa. P. spadło na jego głowę. Jakieś P. ciąży na tej rodzinie (= fatalność) Jest podanie, że (Siciński) gdy wracał do domu okryty przekleństwem ziomek, na samym progu zginął od pioruna. Mick. Jakże od przekleństw do liście blisko! Słow. <Zam. Przeklęctwo, przez upodobnienie do Przeklinać, Przeklęć>

Przeklepać, pie, pał, nied. **Przeklepywać** l. *klepiąc przebić na wyłot:* P. blaheć. 2. *klepiąc przepędzić, przebyć (czas jakiś).* 3. *przen. odnówić przedko, od początku do końca, przetrzepać:* P. pacierz, wiersze, bajkę.

Przeklepanie, a, blm., czynność cz. **Przeklepać.**

Przeklepywać, uje, ywał p. **Przeklepać.**

Przeklepywanie, a, blm., czynność cz. **Przeklepywać.**

1. **Przeklęcie, a**, l. blm., czynność cz. **Przekląć.** 2. lm. a p. **Przekleństwo:** Choćby i anioł nam inną Ewangeliją powiadał, tedy to za P. mieć mamy. Wuj. Tu inne jakieś straszniejsze P. Słow.

2. **Przeklęcie przys.** od **Przeklęty:** Ciekły strugi krwi; coraz cieżniej stawało ś. tam, wrzaskliwej, krwawiej, wścieklej, przekłęcej. Orzesz.

× **Przeklęctwo, a**, lm. a p. **Przekleństwo:** I nazwano imię miasta onego Horma, to jest P. Wuj. P. na nim będzie. Troc. To P. niezastłżone nie przyjdzie na niego. Troc. P. siebie samego. Troc. Takie skarać trzeba przeklęctwa. Troc. Zwykle to jego P. Troc. Nie mów, Jewo, takowych rzezy, aby snadź Pan Bóg zasie nie przywiódł na nasz jakiego przeklęctwa. Puss. Gdy ś. pańskie P. na nich okazało. Koehan. Gdy boli serce, więc jęki swemi zioną P. niebu i ziemi. Syrok. <Od Przeklęty>

Przekłęcząć, y, ał *przebyć (pewien czas) na kłęczkach:* Panna służebna szepczę jaką pod kolana podkładała, na której cały czas gołemi nogami przekłęczala. Nies. <Prze + Kłęcząć>

Przekłęczenie, a, blm., czynność cz. **Przekłęczyć.**

†**Przeklęstwo, a**, lm. a p. **Przekleństwo:** Tobie P., Arystotelesie! Kras. <Od Przeklęstwo>

[**Przekłęta panna**] roś. *cykorja leśna* (cichorium intybus, cichorium silvestre).

Przeklętnica, y, lm. e forma ż. od **Przeklętnik, sekunica:** Patrzenie, oto owa P., co otruda własnego dziewierza. Zm. Jużci że i mamrot i P. też, ...ale zawždy żona i gospodyni! Reym. Pijaczka, P., zostać może ezarownięc.

Przeklętnik, a, lm. cy l. × P., × **Przeklenieć** *człowiek przeklęty, potępieniec, piekielnik:* A tuś mi, hultaju, przeklętniku! L. Przeklętniku! żeby cię ziemia pożarła! L. 2. [P.] *djabel.* 3. *człowiek*

przeklinający nalogowo: Zemstownicy, przeklętniki. <Od Przeklęty>

†**Przeklęctwo, a**, lm. a p. **Przekleństwo:** Zakon pod winą przeklęctwa i śmierci wiecznej rozkazuje. Ml. duch. <Od Przeklęty>

Przeklęty l. im. od **Przekląć.** 2. *djabelny, piekielny, fatalny, szkaradny, niegodziwy, nieznośny, straszny, przenierzyły, obmierzyły, przebrzydły, zakazany:* Przekłęta droga, sprawa. Czas P. P. ból. P. doktor! żyjąc nudził mnie do mdłości, a jak zdechl, patrzaj, jeszcze rozpęda mi gości. Mick. 3. [P.] *djabel:* Zadał Wojtkowej przeklętego.

Przeklinacz, a, lm. e *ten, co przeklina:* P. twój przeklęty będzie, a błogosławiciel—błogosławiony. Bud. <Od Przeklinać>

Przeklinać, a, ał l. p. **Przekląć.** 2. *zaklinać ś., przysięgać ś.*

Przeklinanie, a, blm., czynność cz. **Przeklinać.** × **Przeklinać, nie, nął** p. **Przekląć.** <Prze + Klnąć>

× **Przeklinięcie, a**, blm., czynność cz. **Przeklinać.**

[**Przeklon, a**, lm. y] p. **Przekleństwo.**

Przeklucie, a, blm., czynność cz. **Przekłuć.**

Przeklucie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekłuć ś.**

Przekłuć, uje, uł, † **Przekłwać**, nied. **Przekluczać** *przedziobać, przebić dziobem:* P. skorupę jajca. P. ś. *przekluczasz przeszkodę przedostać ś.; wykłuć ś.:* Po trzydziestu dniach pawy ś. z jaj przekluczały i wylęzły. Trzyce. Już ś. kurezęta z jajek przeklucy. Troc. <Prze + Klnąć>

* [**Przekludzać się, a** ś., ał ś.] p. **Przekludzić ś.**

[**Przekludzanie się, a** ś., blm.] czynność cz.

Przekludzać ś.

[**Przekludzenie się, a** ś., blm.] czynność cz.

Przekludzić ś.

[**Przekludzić się, i** ś., ii ś., nied. **Przekludzać** ś.] *przeprowadzić ś., przenieść ś., zmienić mieszkanie.* <Prze + Kludzić ś.>

[**Przekludziny, in**, blp.] *przenosiny po weselu.* <Od Przekludzić>

†**Przekłwać, a**, ał i †P. ś. p. **Przeklucć.** <Prze + Klnąć>

†**Przeklwanie, a**, blm., czynność cz. **Przeklwać.**

†**Przeklwanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Przeklwać ś.**

Przekład, u l. blm. †P. p. **Przekładanie.** Troc.

2. P. *działa, pisma=przełożenie z jednego języka na drugi, tłumaczenie:* P. z oryginału. P. z hebrajskiego. Salin. P. z niemieckiego. P. Wujka. P. staranny, dokładny, dosłowny, poprawny. P. prozą, wierszem. Umówi ś. o P. *działa z wydawcą.* 3. *działo przełożone na inny język, tłumaczenie:* Orygines zebrał cztery przekłady greckie Biblii różnych osób. Skar. Z przekładu rocznych dziejów Baronjusza wielom rzezy zrozumiał, do poprawy w żywotaeh świętych służących. Skar. Biblija według przekładu, w kościele powszechnym przyjętego, na polski język przełożona przez Wujka. L. 4. × P. *wyjaśnienie, interpretacja, tłumaczenie:* Delogowanym dajemy wszelką moc z postem imperatorowej wchodzie we wszelkie rozmoży i umowy, przekłady i wykłady. Vol. <Prze + Kład>

Przekładacz, a, lm. e, **Przekładca**, × **Przełożyciel** *ten, co przekładu a. przełożył, tłumacz:* P. Pisma św. Którą własność, iż też łacińscy przekładacze zostawili, tędym ja i ja na miejscach dla wielu dziwnych szacunkarzów zostawić musiał. Czecz. <Od Przekładać>

Przekładać, a, ał i. p. Przełożyć. 2. [P.] = a) (o wyżle) *przechodzić z jednego miejsca na drugie, nie omijając żadnego, któregooby myśliwy a. pies nie zwiędził.* b) nieos.: Przekłada na czym = *nadchodzi co, na s. ku czemu:* Już na poźniu przekłada. 3. myśl. *wcierać, uchodzić:* Kilka tylko jest pewniejszych przesyńków, któremi zwierz przed psami przekłada. † P. s. p. **Przełożyć.** <Prze + Kładać>

Przekładanie, a, btm., czynność cz. Przekładać: P. (wykład) rzeczy trudnej. Troc. P. enoty nad wszelkie bogactwa. Troc. P. z miejsca na miejsce = przenoszenie. Ku. P. potraw. Troc. P. z języka na język. Troc. Tak zbawienne P. powinno było błędne naprostować zdanie. Tremb. (= *persnazja*).

Przekładaniec, nca, Im. nce placek, strucla z makiem a. z serem, mazurek przekładany masą migdałową i t. p.: Cukiernie obficie zaopatrzone na święta wielkanocne w torty, placki, przekładaniec i nasze polskie „baba”. Trudno było warstwy nawet wśród kopania odróżnić, bo nie następowały po sobie, jak warstwy w przekładaniec. Cwik. <Od Przekładany>

† **Przekładanie się, a s., btm., czynność cz. Przekładać s.**

Przekładanka, i, Im. i *tyż. sposób ślizgania s., kiedy mknący po lodzie robi zwroty to w prawo, to w lewo jedną i drugą nogą kolejno.* <Od Przekładany, od Przekładać>

Przekładany i. Im. od Przekładać. 2. składowy s. z warst: Placek, mazurek P. Rymy przekładane = *przeplatane:* Gdy rym od rymu jest przedzielony, nazywa s. przekładanym. Kopez. Wiersz P. L. Szykowanie wyrazów jest albo przekładane, albo nieprzekładane. Kopez. (= *szylk przedstawny*).

Przekładca, y, Im. y p. Przekładacz: W jedenaście lat po zgonie przekładcy ukazały s. (pamiętniki) w Wilnie. Paw. <Od Przekładać>

Przekładka, i, Im. i i. przedmiot płaski lub warstwa, ułożone między dwa inne przedmioty lub warstwy: P. parciana w płycie gumowej, w kieszce gumowej. 2. a. **Przekładnica, Przekładniczka** druk. *satbalka metalowa, po której układają s. czcionki w wiersze na wnikielaku.* <Prze + Kładka>

Przekładliwy p. Przekładny.

Przekładnia, i, Im. e i. gram. przedstawienie wyrazów: Język polski często używa przekładni. 2. mech. p. **Przełożenie.** <Od Przekładać>

Przekładnica, y, Im. e p. Przekładka.

Przekładniczka, i, Im. i p. Przekładka.

Przekładny i. a. Przekładliwy dający s. przekładać, przełożyć: Luneta przekładna. Zool.: palec P. u ptaków = *który może być obrócony dowolnie naprzód a. w tył* (digitus versatilis). 2. † P. *ofiarny, pokładny, przedobliczny:* Chleby przekładne, które leżą na stole pokładnym. B. G. <Od Przekład>

Przekładzina, y, Im. y drążek przełożony w kominie na poprzek: W kominie na przekładzinach wisiały wędzące s. w dymie sztuki mięsiva. Jeż. <Od Przekładać>

[**Przekłapać, pie, pał**] i. *przepędzić (pewien czas) na kłapaniu.* 2. *przewyciężyć w kłapaniu:* Kłapie, żeby go ani mądlić nie przekłapał (o gadałliwym). <Prze + Kłapać>

[**Przekłapanie, a, btm.**] *czynność cz. Przekłapać. Przekłębic się, i s., ii s. kłębic s. przewalić s., przewrócić s.* <Prze + Kłębic s.>

Przekłębienie się, a s., btm., czynność cz. Przekłębic s.

Przekłonić, i, ii kłoniąc przechylić, przeciagnąć; skłonić: Wódka, obietnica i kilka groszy przekłoniły go na moją stronę. Ciec. <Prze + Kłonić>

Przeklonienie, a, btm., czynność cz. Przeklonić.

Przekłoń, i, Im. e, Pięknowłos bot. (callistachys) roś. z rodziny strukowych. <Od Przeklonić>

Przekłopotać, ocze, otał i P. s. (pewien czas) kłopotząc s. przebyć, przepędzić, przeżyć: Przekłopotalem życie moje. L. <Prze + Kłopotać>

Przekłopotanie, a, btm., czynność cz. Przekłopotać.

Przekłopotanie się, a s., btm., czynność cz. Przekłopotać s.

Przekłosić się, i s., ii s. przestać kłosić s.: Już s. zboże przekłosiło. <Prze + Kłosić s.>

Przekłosować, uje, ował podmlócić; omłócić zgrubsza, co większy, co suchszy, co dojrzalszy kłos. <Prze + Kłosować>

Przekłosowanie, a, btm., czynność cz. Przekłosować.

Przekłoszenie się, a s., btm., czynność cz. Przekłosić s.

† **Przekłota, y, btm. słoma dla bydła.** Troc.

Przekłócić, a, Im. a i. czynność cz. Przekłócić. 2. chir.: P. bębna ucha (paracentesis tympani). P. brzucha (p. abdominis). 3. okul.: P. twardówki oka (scleroticonyxis).

Przekłóć, ole, lół, Przekłuć, nied. Przekłówać, Przekłuwac, Przekalać, × Przekalać i. kolcem przebić; przelchnąć czym spiczastym, przebość, przeszyć: P. wrzodziankę. Włosy trefią, ucha przekalają. Petr. Przekol to sztydem. Troc. Przekłóć (przebił) go szpadą. Troc. Subtelniuchną igielką anguły mapy przekalają. Sol. Przekłóli ręce moje i nogi moje. Wr. Obacz, Żydzie, ręce, któreś przebość, obacz bok, Rzymianinie, któryś przekłóć. Damb. Owad przekala skóreczkę zawiązku owocowego i składa tam swe jaja. Kluk. Przekalać, przeszywać sztydem, szwając, *perfigere.* Ku. Nieos.: Przekala = *wchodzi ostrym kolcem.* Troc. 2. anat.: × **Muskuł przekluwający** = *mięsień zginacz palców głęboki* (flexor digitorum profundus s. perforans). × **Muskuł przekłuty** = *mięsień zginacz palców powierzchniowy* (flexor digitorum sublimis s. perforatus). <Prze + Kłóć>

Przekłówać, a, Im. e, Przekluwacz, [Przekolac] narzędzie do przekluwania, kolce, przetyczka. <Od Przekłówać>

Przekłówać, a, ał p. Przekłóć.

× **Przekłówadło, a, Im. a** poł. *narzędzie do przekluwania błon płodowych.* <Od Przekłówać>

Przekłówanie, a, btm., czynność cz. Przekłówać.

Przekłucie, a, btm., czynność cz. Przekłuć.

Przekłuć, uje, ul p. Przekłóć.

× **Przekłusać, sa a. sze a. szy, sał i × P. s. p. Przekłusać.** <Prze + Kłusać>

× **Przekłusanie, a, btm., czynność cz. Przekłusać.**

× **Przekłusanie się, a s., btm., czynność cz. Przekłusać s.**

Przekłusować, uje, ował, × Przekłusać i. przejechać kłusem: Przekłusawszy to miejsce, nazad s. wrócić trzeba. Dor. Niżli ów posłaniec prze-

klusza (l), tymczasem s. stało. Chr. Żart.: Żona go statecznie za łeb przekłusała. Biel. M. (= *prze-czochrada, wytargada*). 2. *ujechać klusem, kłusując zrobić*: P. miłą. 3. *przepędzić (pewien czas) na kłusowaniu*. 4. †P. *przemóc, prześcignąć*. Biel. M. P. s. *przejechać s. klusem*: Czekam go jutro; chłopak s. przekłusuje, rozerwie, i pójdzie mu to na zdrowie. Krasz. <Prze + Kłusować>

Przekłusowanie, a, bfm., czynność cz. **Przekłusować**.

Przekłusowanie się, a s., bfm., czynność cz. **Przekłusować s.**

Przekłuwacz, a, lm. e p. **Przekłuwacz**: Roz-maitych wielkości i rozmaitego wyrobu przekłuwacze, czyli szydła. Ossow. <Od Przekłuwac>

Przekłuwac, a, ał p. **Przekłóć**.

Przekłuwanie, a, bfm., czynność cz. **Przekłuwac**.

Przeknajpować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na knajpowaniu*. <Prze + Knajpować>

Przeknajpowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeknajpować**.

Przekneblować, uje, ował *powtórnie i w inny sposób zakneblować*. <Prze + Kneblować>

Przekneblowanie, a, bfm., czynność cz. **Przekneblować**.

Przeknaziować, uje, ował *pewien czas = prze-być kniazim, przepędzić na kniaziovaniu*. <Prze + Knaziować>

Przeknaziowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeknaziować**.

Przeknutować, uje, ował *przetrzepać, przeciw-czyć knutem*. <Prze + Knutować>

Przeknutowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeknutować**.

Przeknychać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na knychaniu*. <Prze + Knychać>

Przeknychanie, a, bfm., czynność **Przeknychać**.

†Przeko p. Przek: Ta powiada: Mój żywy syn, a twój umarły; ta zaś P.: Nie tak, twój umarły, a mój żywy. Leop. Nie nawrócił s. Jeroboam od drogi swojej, ale owszem P. uczynił kapłanów bałwańskich. Leop. Doznaliśmy ich w żądnej rzeczy nie być winnych śmierci, a owszem P., znaleźliśmy, że sprawiedliwi są. Leop. (opak. Leop.). P. teraz czynią. Leop. (opak. Leop.). Oni inaczej a P. tę rzecz wykładają. Leop. *Transversa tueri*, P., zezem abo przez ramiona patrzeć. Mącz. Z owych piór jego wyrastały P. drugie pióra. Leop. (pierz przeciwne. B. G.). <PRZEK/PRZECZ>

†**Przekobiały**, [**Przekobiały**] *opatrzony białą smugą poprzeczną*: Powróci flis z Gdańska w sukmanie nowej, w szerokiej krajce pięknie przekobiały. Klon. Byk w miękkim kwieciu leży na bok P. Nagur. W pstroróżny czarownica ubiera s. ubiór P. Bardz. Bystry pies P. Biel. Upstrzy matka dziecię jak prosię, bo tak z młodu bywa, też piękne przekobiałe potym w błocie pływa. Rej. Kamień P., przekoczarny. <Przeko + Biały>

Przekobiecenie, a, bfm., czynność cz. **Przekobiecić**.

Przekobiecenie się, a s., bfm., czynność cz. **Przekobiecić s.**

Przekobiecić, i, il *przerobić na kobietę; przebrać za kobietę, po kobiecemu*: Przyśle tu Cherubinka, żeby go przebrać, P. L. P. s. l. stać s. niewieścichem, wyjść na niewieścichu. 2. *przebrać s. za kobietę*. <Prze + *Kobiecić, od Kobieta>

Przekochać, a, ał i. kogo, P. s. w kim = *prze-stać kochać kogo; odkochać s. w kim*. 2. *kochając przeczepać*: Można by żywy wyplakać, miłość P. Orzesz. 3. *przepędzić (pewien czas) na kochaniu*: A potym sama zakocham s. w tobie, i przeko-chamy czas, i czas ucieknie! Słow. 4. *przesadzić, przebrać miarę w kochaniu*: Przekochanych synów. Korz. <Prze + Kochać>

Przekochanie, a, bfm., czynność cz. **Przekochać**.

Przekochanie się, a s., bfm., czynność cz. **Przekochać s.**

Przekocółować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na kocołowaniu*: Niech noby tak panu przyszło całe noce P.! Jord. <Prze + Kocółować>

Przekocółowanie, a, bfm., czynność cz. **Przekocółować**.

†**Przekoczarny** *opatrzony czarną smugą poprzeczną*: Kamień P. Kn. <Przeko + Czarny>

Przekoczować, uje, ował 1. *koczując przepędzić, przebyć (pewien czas)*: P. noc pod gołym niebem. P. cały miesiąc na stepie. Przen.: Musiał własną pościel dać dla tych natrętów, sam na materacu noc całą przekoczowawszy. L. (*przepędziszowy ponieważ s.*). 2. *przenieść s. na inne kocowisko*: P. skąd dokąd. P. ze stadami owiec i kóz do cieplejszych miejsc. Resztki armji powstańczej przekoczowały do Modlina, Zakroczy-mia, a stąd za granicę. Spas. <Prze + Koczować>

Przekoczowanie, a, bfm., czynność cz. **Przekoczować**.

†**Przekocnisty** *opatrzony ognistą smugą poprzeczną*: Kamień P. <Przeko + Ognisty>

Przekokietować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na kokietowaniu*. <Prze + Kokietować>

Przekokietowanie, a, bfm., czynność cz. **Przekokietować**.

[**Przekołać**, a, lm. e] p. **Przekłówać**: Są parobcy umiejący robić fajki, miechury... przeko-la-ee do fajek, cybuszki krótkie... <*Przeko-ł, od Przekłóć>

Przekolebać, ba a. **bie**, bał *przepędzić (pewien czas) na kolebaniu*. P. s. *przepędzić (pewien czas) na kolebaniu s.* <Prze + Kolebać>

Przekolebanie, a, bfm., czynność cz. **Przekolebać**.

Przekolebanie się, a s., bfm., czynność cz. **Przekolebać s.**

[**Przekoleć**, i, ał] *zdechnąć, paść*.

× **Przekolejać**, a, ał *przejechać koleją*: Przekolejam przez Freiburg do Müllheim. Krasin. <Prze + *Kolejać, od Kolej>

× **Przekolejanie**, a, bfm., czynność cz. **Przekolejać**.

[**Przekolenie**, a, bfm.] *czynność cz. Przekoleć*. **Przekoleďować**, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na koleďowaniu*. <Prze + Koleďować>

Przekoleďowanie, a, bfm., czynność cz. **Przekoleďować**.

Przekolorować, uje, ował *przeciągnąć, przemulo-wać kolorem, kolorami*. <Prze + Kolorować>

Przekolorowanie, a, bfm., czynność cz. **Przekolorować**.

Przekoloryzować, uje, ował *przesadzić, przebrać miarę w koloryzowaniu*. <Prze + Koloryzować>

Przekoloryzowanie, a, bfm., czynność cz. **Przekoloryzować**.

Przekoładać, ta a. **cze**, tał i. *przez kołatanie przebić*. L. 2. *przepędzić (pewien czas) na kołata-*

niu: Do żniw przyszyłych trza przekołać żywot o starym chlebie, no i podzielić ś. nim z bogami. Dyg. P. ś. I. *przeżyć kołacząc* ś. 2. *przedostać ś. kołacząc* ś.: P. ś. gdzie z biedą, przedrzeć ś., przebić ś. L. Łęklawie przez las ostatni ubiegli, kędy król już ś. też był przekołał. Błaż. <Prze + Kołatać>

Przekołatanie, a, blm., czynność cz. Przekołać.

Przekołatanie się, a ś., blm., czynność cz. Przekołać ś.

Przekołać, uje, ował przepędzić (pewien czas) na kołowaniu. <Prze + Kołować>

Przekoławanie, a, blm., czynność cz. Przekołać.

× **Przekomarłać, a, ał** *zrzędzić, przekomarzać* ś., *wymyślać komu.* <Por. Przekomarzać>

× **Przekomarlanie, a, blm., czynność cz. Przekomarłać.**

[Przekomary, ów, blp.] *przekomarzanie* ś., *klótnie.*

× **Przekomarzać, a, ał** *niedopisywać, zawodzić.* Sk. wil. P. ś. komu, z kim = *przedrzeźniać* ś., *drażnić* ś., *wadzić* ś., *klócić* ś., *sprzeciwiać* ś.: Gdy gadam, echo mi ś. z kątów przekomarza Zabł. <Przeko + *Marzać, od Marzyć, od Mara>

× **Przekomarzanie, a, blm., czynność cz. Przekomarzać.**

Przekomarzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przekomarzać ś.

Przekombinować, uje, ował kombinując przez ołbić. <Prze + Kombinować>

Przekombinowanie, a, blm., czynność cz. Przekombinować.

Przekomicznie przys. od Przekomiczny: P. pokazuje giestami, jak będzie kolysał dziecię. Orzesz. Wyglądał P. Orzesz.

Przekomiczny nadzwyczaj, wielce komiczny: Nie jest to właściwie żaden wyraz, lecz przekomiczna parodia wyrazu. <Prze + Komiczny>

[Przekomorzenie, a, blm.] *czynność cz. Przekomorzyć.*

[Przekomorzyć, y, ył] *przemóc.* <Przeko + Morzyć>

Przekompendjować, uje, ował skrócić dzieło, pismo: P., krótko ogarnąć, zebrać. Troc. <Prze + Kompendjować>

Przekompendjowanie, a, blm., czynność cz. Przekompendjować.

Przekompilować, uje, ował kompilując przerobić. <Prze + Kompilować>

Przekompilowanie, a, blm., czynność cz. Przekompilować.

Przekonać, a, ał, nied. Przekonywać I. †P. *przeprowadzić, doprowadzić do końca, dokonać:* Żywot swój aż do śmierci szczęśliwie P. Mącz. Dwieście lat P., przetrwał a. je zupełnie mieć. Mącz. (= *skończyć*). 2. × P. kogo, co = *pokonać, pobić, zwyciężyć, porazić zupełnie:* Król bardziej ś. być kłęską oną rozdrażnionym, aniżeli przekonany, powiada. Błaż. Wielu wojen przekonani, zwycięzili ś. jako przegrawać. Warg. Władysław prośbami biskupów przekonany, Zbigniewa do łaski przyjął. Błaż. (= *rozbrojony*). Do najwyższego Krzyżaków mistrza przyprowadził przekonanego od siebie adwersarza. Nies. Może i tę przeszkodę przekonany. L. (= *przeprzemny*). 3. kogo o czym = *przeświadczyć, upewnić dowodami, dowieść mu czego, zniechęcić go do uznania czego za prawdę:* Ten najmocniej przekona, kto u

siebie jest przekonany najmocniej. Gol. Nie przekonasz upartego. Przekonałem go w tym. Troc. Nie przekonasz go takim sposobem. Troc. Ta uwaga musi go P. Troc. Przekonany jestem o nieuchronnej potrzebie tego. Troc. Nie ma prawa apelować, kto dowodami i świadkami przekonany, sam ś. przyznał do winy. Kras. A. A u nas nikogo do więzienia brać ś. nie godzi, aż przekonanego prawem. Górn. O czym kto wie z pewnością, o tym go bardziej przekonywać niema potrzeby. Kras. A. Rozum ich łącno P., lecz woli i uporu nie przełamiesz. Skar. Ponieważ ani ty mnie nie przekonasz, ani ja ciebie, to dajmy pokój całej tej zwadzie. Kras. Takem pisał lub mówił, jak był przekonany. Karp. Co krok przekonywa nas o tej prawdzie w swoich pismach wielki Krasiński. Śniad. Sędzia z dokumentów przekonywa o tym. Mick. Stólnikowa nie przekonana podnosiła coraz głos jeszcze. Krasz. P. kogo o co = *dowieść mu czego, udowodnić mu co, przedstawić mu na oczy winę czego:* P. kogo o kradzież, o zabójstwo. P. ś. I. *przeświadczyć* ś., *upewnić* ś., *uznać co za prawdę, przyjść do wniosku, przewyżczyć swoje powątpiewanie:* Ciężko mi ś. P., aby on nie był głupim. L. (= *pogodzić* ś. z myślą). Z boleścią serca przekonuję ś. jawnie, że... Kaczk. 2. [P. ś.] *dowiedzieć* ś., *zobaczyć:* Ja tam pojedę i przekonam ś., co to jest za światło. Niech se tam świeci, a ty się nie przekonuj. 3. do kogo, [co] = *nabrać przekonania = życzliwość, przełamać swoją niechęć:* Nie mógł ś. do niej P. [Nieogój się za żywota nie przekonał, bo jemu wszędzie niedobrze było]. <Prze + Konać>

× **Przekonalny, × Przekonany** *mogący być przekonany.* L. <Od Przekonać>

† **Przekonały p. Przekonany:** Wołochowie despotę swego, żadnym prawem nie przekonanego, ani sądownego, zamordowali. Orzech. <Od Przekonać>

Przekonanie, a I. blm., czynność cz. Przekonać: Nie trzeba przed przekonaniem obwiniać, ale gdy dowiedziesz, wtenczas karać. L. 2. Im. a *wniosek, zdanie, pojęcie, wyobrażenie, oparte na doświadczeniu a. wyrozumowaniu, przeświadczenie, zasada:* Głębokie P. Chwiejne, zmienne przekonania. Powziąć jakie P. Mieć stałe przekonania. Być stałym w swoich przekonaniach. Wypowiadać, wygłaszać błędne przekonania o jakiej rzeczy. Człowiek bez przekonania (= *bez wyrobionego a. ustalonego zdania a. bez charakteru*). Zmienić swoje przekonania. Zmienić ś. pod względem przekonania politycznych, społecznych, moralnych, religijnych. Trafić komu do przekonania (= *przekonać go*). Nie trafia to do mojego przekonania. Zastanawiając ś. nad życiem doczesnym, wielu przyszło do przekonania, że szczęścia niema na tym świecie. Błędne P. = *przesąd*. Znane są Krasińskiego przekonania o potrzebie reform i postępów w Polsce, o potrzebie światła i nauk. Nr. Nie zgadza ś. to z moim przekonaniem. Według mojego przekonania, chybione to usiłowanie. Zbójnictwo w przekonaniu górali nie hańbiło nikogo. Witk. Obrazić czyje przekonania religijne. W przekonaniach ludów nastąpił już znaczny przełom o tyle, że uprawniony bandytyzm liczy coraz mniej zwolenników i budzi coraz więcej protestów. Święt. 3. †P. *prawa = sądownie prawne; udowodnienie na zasadzie przeprowadzonego procesu sądowego:* Bór dłużnikom za przekonaniem prawa musiał być udany. Skr. **Przekonanie się, a ś., blm., czynność cz. Przekonać ś.**

Przekonany I. a. † **Przekonały** im. od **Przekonać**. 2. który przyszedł do przekonania, mający przekonanie, wierzący w co, pewny czego: P. jestem o nieuchronnej potrzebie tego. Troc. Humboldt... jest P., że następne pokolenia będą coraz nieszczęśliwsze. Smoli. 3. × P. p. **Przekonalny**: Niewiadomość przekonana, *vincibilis*. Bals.

Przekoncercować, uje, ował I. **przepędzić** (pewien czas) na koncercowaniu. 2. **przepuścić**, stracić na koncerty: P. czas, pieniądze. <Prze + Koncercować >

Przekoncercowanie, a, blm., czynność cz. **Przekoncercować**.

Przekoncypować, uje, ował *koncypując przerobić*; *przeredagować*. <Prze + Koncypować >

Przekoncypowanie, a, blm., czynność cz. **Przekoncypować**.

× **Przekonfederacenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przekonfederacić ś.**

× **Przekonfederacić się**, i ś., il ś. *przejść na stronę konfederatów, przystać do konfederacji*.

Przekonferować, uje, ował **przepędzić** (pewien czas) na konferowaniu. <Prze + Konferować >

Przekonferowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonferować**.

Przekoniuszować, uje, ował (pewien czas) *przebyć kontuszym, przepędzić na koniuszowaniu*. <Prze + Koniuszować >

Przekoniuszowanie, a, blm., czynność cz. **Przekoniuszować**.

Przekonjugować, uje, ował *odmienić słowo przez całą konjugację*. <Prze + Konjugować >

Przekonjugowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonjugować**.

Przekonkurować, uje, ował **przepędzić** (pewien czas) na konkurowaniu. <Prze + Konkurować >

Przekonkurowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonkurować**.

× **Przekonopczenie**, a, blm., czynność cz. **Przekonopczyć**.

× **Przekonopczyć**, y, ył *pozatykać pakułami*: P. szpary w okręcie. L. <Prze + *Konopczyć, od Konopie >

Przekonserwować, uje, ował *konserwując przetrzymać, przechować* (pewien czas). P. ś. *konserwując ś. przetrwać* (pewien czas). <Prze + Konserwować >

Przekonserwowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonserwować**.

Przekonserwowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekonserwować ś.**

Przekonwersować, uje, ował **przepędzić** (pewien czas) na konwersacji. <Prze + Konwersować >

Przekonwersowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonwersować**.

Przekonwojować, uje, ował *przetrasportować pod konwojem*. <Prze + Konwojować >

Przekonwojowanie, a, blm., czynność cz. **Przekonwojować**.

Przekonywacz, a, lm. e ten, co *przekonywa, przekonywaczyciel*. L. <Od Przekonywać >

Przekonywać, ywa a. uje, ywał i P. ś. p. **Przekonać**.

Przekonywająco przys. od **Przekonywający**: Mówić, rozmawiać P.

Przekonywający I. im. od **Przekonywać**. 2. *dowodny, dokumentny, trafiający do rozumu, do przekonania, wymowny, oczywisty, bijący w oczy, namacalny*: Rozmawianie, argumentacja przekonywające. Aby Strykowskiemu dać wiarę większą, niż latopiscowi, trzeba na to bardzo przeko-

nywających dowodów. Stadn. Gdzie niema przekonywających dowodów, tam stronę obżalowanego brać trzeba. Kras. A. Jest w tym wszystkim prawda przekonywająca. Bog. W. Wykręca ś. stanem, gdy przyszło do rozprawy z Szujskim, pod nieprzekonywającym pozorem, że to nieboszyk. Spas.

Przekonywanie, a, blm., czynność cz. **Przekonywać**: Nie wymowa, ale P. z ust jego płynie. L.

Przekonywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekonywać ś.**

× **Przekończenie**, a, blm., czynność cz. **Przekończyć**: Kończenie i P. to robota klasyków. Krasz.

× **Przekończyć**, y, ył *przesądzić w wykończeniu*. <Prze + Kończyć >

Przekop, u, lm. y, † **Przekopa** I. a. **Przykop**,

× **Przykopa** *wykop, rów przedzielający; rozkop, kanał odkryty ciągnący ś. przez co*: Przekopy około ról, pól, łąk, ogrodów czynić trzeba dla przejazdu. Zaw. Winnice i ogrody, zamiast pól, przekopami okopują. Trzye. Trzy wały usypał i trzy przekopy a. rowy głębokie, przewiódłszy w nie wodę, przekopał, chcąc Litwie najazdów bronić. Stryk. Miasta obwiedzione miałkim przekopem. Gom. 2. *przen. wąwóz, parów, jar, wądół*: I król Władysław sławnej pamięci tam został w tych przekopach, a Jankul wojewoda ciągnął zasię wzdłuż bez wszelkiej szkody. Jancz. Pogani też nie wiedzieli, aby (król Władysław) w przekopie został. Jancz. I tak mi Bóg tam zdarzył, że Moskwy nabiwszy wielką wielkość, w przekopy drugich napędzwszy, ... lud mnie powierzony stawiłem panu Kochan. 3. *rów, wykop a. tunel łączący dwa miejsc*: Gdzie rzeka posiada ostre zakręty, skracamy nieraz jej bieg przekopem. 4. *gór. rów głęboki prowadzony w celu natrafienia na żyłę lub wychodnię pokładu, roznos, stok*. 5. *woj. rów wykopany przed wałem obronnym dla utrudnienia szturmu, fossa*: Kto widział, jaki tam dziw Bóg sprawił z natury, jakie przykre przekopy, jakie twarde mury. Rej. (o Kamieńcu). <Prze + KOP >

† **Przekopa**, y, lm. y p. **Przekop**: Musi być P. wybrana na głęb łokci dwa; szerokość przekopy tak czyni, jako wiele wody potrzebujesz. Strum. Przekopą wodę z jakiego strumienia do stawu sprowadzić. Stroj. Miasto wałem i przekopą głęboką, obtoczone. Przekopę, którą oni w zamku uczynili. Mask. Zdr. **Przekopka**. <Prze + *Kopa, KOP, por. Przekopać >

Przekopać, pie, pał, nied. **Przekopywać** I. *rozkopać wzdłuż a. wpoprzek, przedzielić rowem, wykopem*: P. ogród, ulicę. Skarbiec wam skarby w niebiesiech, gdzie złodzieje nie przekopywają, ani kradną. Bud. 2. *kopiąc przebić*: P. górę. Przen.: Widzę gwałdzie, widzę rany, któremiś wskroś przekopany. Koch. W. (= *przerzyty, przebity*). 3. *kopiąc przedostać ś.*; *przen. przebrnąć przez co kopnego*: Trudno ś. przez śnieg, przez piach P. <Prze + Kopać >

Przekopanie, a, blm., czynność cz. **Przekopać**. **Przekopanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przekopać ś.**

Przekopcenie, a, blm., czynność cz. **Przekopcić**.

Przekopieć, i, il *przejść kopciem a. dymem*. L. <Prze + Kopeić >

Przekopieć, eje, ał *przejść kopciem*. L. <Prze + Kopeieć >

Przekopisty 1. *peleu przekopów, popręczinany przekopami*: Pole przekopiste. 2. × P. *wpoprzek usypany, mający kształt przekopu*: Lubieszowski około przekopistego wyspy wału (tamą zowią) taborem ś. obmacnia. Błaz. <Od Przekop>

Przekopjować, uje, ował, nied. Przekopjowywać kopując przeniesie na drugi egzemplarz, przepisać, przemałowac, przerysować. Nar. P. napis, rysunek, obraz. Takie roboty lieho ś. płacą wogóle a przekopjowują (ś.) zwykle przez ludą studentów. Krasz. P. z sukni formę=*przekrajac*. <Prze + Kopjować>

Przekopjowanie, a, blm., czynność cz. Przekopjować.

Przekopjowywać, uje, ywał p. Przekopjować. Przekopjowywanie, a, blm., czynność cz. Przekopjowywać.

†**Przekopka, i, Im. i p. Przekopa.** Mur. <Od Przekopa>

Przekopnica, y, Im. e zool. (apus) skorupiak liściozagi. <Od *Przekopnik, od Przekopny>

Przekopny przym. od **Przekop**: P. piasek, to jest ten, który bywa wybieran a wywożon na groble, *fossilius*. Mącz. <Od Przekop>

[**Przekopyrtnac, nie, naci**] *przewrócić. [P. ś.] przewrócić ś., wywinac koziołka, fajnac.* Żart.: Przekopyrtnaci ś. na tamten świat. Gaw. <Prze + Kopyrtnac>

[**Przekopyrtnięcie, a, blm.**] *czynność cz. Przekopyrtnac.*

[**Przekopyrtnięcie się, a ś., blm.**] *czynność cz. Przekopyrtnac ś.*

Przekopywać, uje, ywał i P. ś. p. Przekopać. Przekopywanie, a, blm., czynność cz. Przekopywać.

Przekopywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przekopywać ś.

Przekora, y, Im. y, †Przykora, Przekór 1. a. × **Przekory** (Im.) *przeciwieństwo, opór na złość komu*: Milez, niebaczna niewiasto, nie twoja nie wzrusza mię P. L. Na stronę te przekory! dobaż pałasza! L. Wypada nieprzyjacielowi z tej strony fortecy przygotować jak największą przekorę. Jak J. (= *wstręt*). Każdy to uzna, kto tylko na przesąd nie chory, próżen jest ciemnych błędów i ducha przekory. Zabł. Bóg poddaje go gwałtownych tyranek przekorze. Pzyb. Przekory narobić, naprzekarzac ś. komu. L. Z szaleństw moich żart czynił i gorzką przekorę L. (= *swawole, żarty*). Czynił przekorę wielu królom. Leop. (= *jątrzył ich*). Zrządność i P. Fred. A. 2. **Przekora** = *człowiek sprzeciwny, niezgodny, duch przeciwieństwa, sekutnik*: Precz stąd, przekoro! niech cię djabli biorą! L. **Na przekorę, Na przekór** przys. *aby ś. sprzeciwić, na psotę, na złość, wbrew*: Na przekorę We Panu wszystkie to sztuki wyrządza. L. Na nie nie dba, byleby ś. zemścił i na przekorę uczynił. Haur. Na przekorę nudzaczemu mię czasowi wziąłem ś. do roboty. L. Wszystkie mi na przekorę czyni. L. Użyć nie mogłem tego, co mi jak na przekorę los użyzył. Kras. <PRZEK/PRZECZ>

× **Przekorczować, uje, ował p. Przekarczować.**

× **Przekorczowanie, a, blm., czynność cz. Przekorczować**: Po przekorczeniu tych niepotrzebnych zarosli odstąpił ś. nam tysiące nowych widoków na przyszłość naszą. Szaj.

Przekornie przys. od **Przekorny**: Postępować P.

Przekorność, i, blm. rz. od Przekorny: Usko-

ki dopuszczali ś. względem Weneccjan przekorności. Jez. „Okropny, obrzydliwy, wstrętny dzień!” powtarzała z wesołą przekornością śliczna, jasnowłosa dziewczyna. Reym.

Przekorny przym. od **Przekora**; † **Przykorny** *sprzeciwny, robiący na przekór, niesforny, sprzeciwny, krnąbrny, utrapiony, przeszkadzający*: Duch P. Przekorne bydlę. P. ezemu. Nie mógł ś. skaraszać przekornego kruka. Pot. <Od Przekora>

× **Przekorzenie, i, il** *zaprawić do zbytku korzeniami*: P. potrawę. <Prze + Korzenie>

× **Przekorzenie, a, blm., czynność cz. Przekorzenie.**

Przekorzyć się, y ś., yl ś. stawac naprzekór, być przekorą, dzialac naprzekór, sprzeciwiac ś., drażnić ś. Krasz. <Od Przekora>

† **Przekorzyna, y l. napaść.** Tuch. 2. *wąganie, pośmiewisko*: P., obprobrium. Ps. flor. <Od Przekora>

Przekos, u, Im. y pokos, smuga skoszzonej trawy: Leżą przekosy trawy. Leżą na wiatr przekosy traw. Miek. <Prze + KOS>

Przekosić, i, il, nied. Przekaszać 1. *przepędzić (jakis czas) na koszeniu. 2. koszac przeciwn a przedziek*: Teraz pozna, skoro ś. na poly przekosi, że nie martwy Mahomet za nami kord nosi, ale Ty, wielki Boże! Pot. P. łąkę wpoprzek. 3. *koszac przeprowadzić*: P. drogę przez łąkę. 4. *koszac przekroczyć granicę czego, zapędzić ś. za daleko*: P. swoją łąkę. 5. *skosić od początku do końca wszystko po kolei*: Chleba dosyć, ledwie go przeciąć i ledwo P. Pol. 6. [P.] *urzec, oczarować patrząc krzywo*: Jeno mnie nie przekos carnemi oeyma. <Prze + Kosić>

Przekosterować, uje, ował 1. *przepędzić (pewien czas) na kosterowaniu. 2. przepuscic co kosterując.* <Prze + Kosterować>

Przekosterowanie, a, blm., czynność cz. Przekosterować.

Przekostnica, y, Im. e bot. l. = Niesplik. Urs. 2. p. Chróscina.

Przekoszenie, a, blm., czynność cz. Przekosić. [Przekoszerować się, uje ś., ował ś.] *przelecieć ś. po zlej drodze.* <Prze + Koszerować ś.>

[**Przekoszerowanie się, a ś., blm.**] *czynność cz. Przekoszerować ś.*

[**Przekosztować, uje, ował**] *pożreć.* <Prze + Kosztować>

[**Przekosztowanie, a, blm.**] *czynność cz. Przekosztować.*

× **Przekościć, stnia, stnie** *patol. zgrubienie kości, jej przerost (hyperostosis).* <Prze + Kościć>

† **Przekowa, y, Im. y p. Przeków.** Pśń. <Prze + *Kowa, KÓW, por. Przekować>

Przekować, uje, ował p. Przekuć. <Prze + Kować>

[**Przekować, uje, ował**] 1. *czynić co naprzek; bromować napoprzek. 2. robić na przekór, sprzeciwiać ś.* <PRZEK/PRZECZ>

Przekowanie, a, blm., czynność cz. Przekować. [Przekowanie, a, blm.] *czynność cz. [Przekować].*

† **Przekowy, ów, blp. p. Przeków.** <Od Przeków>

† **Przekowywać, a, al p. Przekuwać.** <Od Przekować>

† **Przekowywanie, a, blm., czynność cz. Przekowywać.**

Przekór p. **Przekora**: Lepiej latać dołem, niż z tak odmiennym P. wieść żywiołem. L. Umysł

ludzki z przyrodzenia zbyt jest uporeczywy i ni-
by na kiel wzięwszy, sili ś. na przekór. Pileh.
Choć nieprzystępne kładzie Neptun tamy, że-
glarz go wiosłem by na P. drażni. Książ. Hen-
ryk chciał, aby Herman królem ś. pisał na P.
papieżowi. Nar. <PRZEK/PRZECZ>

Przeków, owu, Im. owy I. przekucie. 2. a.
† **Przekowa a. † Przekowy** Im. *okowy, kajdany,*
pęta; przen. *więzienie*: Święty Jan, usłyszcząc u-
czynki w przekowach miłego Jezusa, posłał dwu
jego zwolenników. Rozmyś. Rozerwał ich prze-
kowy. Wr. Nie podobniej li jej (opętanej) w ten
dzień sobotni rozwiązać z jej przeków? Rozmyś.
Rozerwał ich przekowy. Wr. <Prze + *Ków,
KOW, por. Przekować>

Przekpiwać, a, ał *podkpiwać; pokpiwać, prze-*
drwiwać: Pan Jan przekpiwa? a gdzież która
porządna dziewczyna siedzi na wiare? Zap.
Przekpiwali jego strój mały i Łotysze. Rodz.
<Prze + *Kpiwać, od Kpić>

Przekpiwanie, a, blm., czynność cz. Przekpi-
wać.

× **Przekracenie, a, blm., czynność cz. Przekra-**
cić; przegroda z kraty a. nakształt kraty, kraty
oddzielająca.

× **Przekracić, i, il** *przedzielić, przegrodzić kra-*
ty. Śl. wil. <Prze + Kracić>

Przekraczać, a, ał p. Przekroczyć.

Przekraczalny *możliwy do przekroczenia*: Nader
skromny stopień rozwoju jest już prawdopodobnie
na długie lata granicą nieprzekraczalną.
Szaj. W. Granica idealna, nieprzekraczalna.
Mahr. <Od Przekraczać>

Przekraczanie, a, blm., czynność cz. Przekra-
czać.

[**Przekraczować, uje, ował**] p. **Przekroczyć**:
Wiśta, koniu, wiśta, nie przekraczaj dyśła. P. gran-
nie. <Od Przekraczać>

[**Przekraczowanie, a, blm.**] *czynność cz. Prze-*
kraczować.

× **Przekrad, u, Im. y rzecz przekradzona, kry-**
joma. <Prze + *Krad, KR(AD)>

Przekradacz, a, Im. e, × Przekradźca ten, co
przekrada. <Od Przekradać>

Przekradać, a, ał i P. ś. p. Przekraść.

Przekradanie, a, blm., czynność cz. Przekra-
dać.

Przekradanie się, a ś., blm., czynność cz. Przekra-
dać ś.

Przekradany I. Im. od Przekradać. 2. polegaj-
ący na przekradaniu, przekradaniu ś., ukradko-
wy, kryjomy: Sposobem przekradanym, przez o-
grody i płoty, wojewoda dostał ś. do mieszka-
nia oboźnego gienralnego. Jeż.

***Przekradek** tylko w wyrażeniu: † **Przekrad-**
kiem przekradając ś., przekradający ś., ukradkiem,
po kryjomu, chyłkiem: Krzyżacy przekradkiem
ciełym przez dzikie manowce przepadli. Błaż.
<Od Przekraść>

× **Przekradnienie się, a ś., blm., czynność p.**
Przekradzenie ś.: Zazdrosnym mężom żony od-
płacają niewiarą i przekradnieniem ś. I.

† **Przekradywać, a, ał i † P. ś. p. Przekraść ś.**
† **Przekradywanie, a, blm., czynność cz. Prze-**
kradywać.

† **Przekradywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przekra-**
dywać ś.

Przekradzenie, a, blm., czynność cz. Przekra-
rać.

Przekradzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przekra-
rać ś.

× **Przekradźca, y, Im. y p. Przekradacz.** <Od
Przekraść>

Przekrajać, a, ał, Przekroić, nied. Przekrawać
krojąc przedzielić. <Prze + Krajać>

Przekrajanie, a, blm., czynność cz. Przekrajać.

Przekrajny? Szlązaków nazywa Krakowiak lu-
dem przekrajnym. Pol. <Od Przekrajać>

Przekrakać, cze a. ka, kał I. przepędzić (pe-
wien czas) na krakaniu. 2. kracząc przekrzywać,
wziąć górę nad kim w krakaniu. <Prze + Kra-
kać>

Przekrakanie, a, blm., czynność cz. Przekra-
kać.

Przekramarzenie, a, blm., czynność cz. Prze-
kramarzyć.

Przekramarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przekra-
marzyć ś.

Przekramarzyć, y, ył *przebyć (pewien czas) kra-*
marzem. P. ś. przepędzić (pewien czas) na krama-
rzeńniu ś. <Prze + Kramarzyć>

Przekrapiać, a, ał p. Przekropić.

Przekrapianie, a, blm., czynność cz. Przekra-
piać.

Przekrapianie się, a ś., blm., czynność cz. Przekra-
apiać ś.

× **Przekraplacz, a, Im. e przyrząd służący do**
przekraplania cieczy, alembik. <Od Przekra-
plać>

Przekraplać, a, ał p. Przekropić.

Przekraplanie, a, blm. I. czynność cz. Prze-
kraplać. 2. p. Dystylacja.

Przekrasek, ska, Im. ski zool. (clerus) chrząszcz
pięcioczłonkowy.

Przekrasić, i, il *przesadzić w kraszeniu, zbyt*
ilustro okrasić. <Prze + Krasić>

Przekrasny, × Przekraśny *odbarzony nadzwyczaj-*
nie krasą, przepiękny: Dziewica, przekrasna
pani noey księżycowych, o szyi smukłej, o pier-
si wypukłej, obiega puszcę w strachu nadzwyczaj-
nym. Dyg. <Prze + Krasny>

Przekraszenie, a, blm., czynność cz. Przekra-
sić.

Przekraść, dnie, dt, nied. Przekradać, × Prze-
kradywać I. przemknąć, przynieść a. przewieźć u-
kradkiem: Jeśliby kto wołu a. owcę przekradł.
B. B. Prometheus ogień z nieba do ludzi przekra-
da. Pot. P. towary zakazane do miasta. L. (= *prze-*
przenieść, przeszarżować). 2. † P. *przetrzywać po*
kryjomu: I pani tego domu musi odpowiadać, że
cię śmiała nad zakaz królewski przekradać. Pot.
P. ś. *przejsć, przemknąć ś., przedostać ś. ukrad-*
kiem: Ulises ś. waży przez różnie rozsądzone
przekradywać strażę. Otw. Przekradł ś. ode mnie
i odwiódł z sobą córki me. B. B. On ś. lasami
pod obóz nasz przekrada, aby go jako ubiegł.
Birk. Macie ś. z obłąconego Zbaraża P. przez
nieprzyjaciela. Sienk. Przekradła ś. jałówka,
źrebica = nie przypuszczona do byka, ogiera, zo-
stała cielną, źrebną. L. <Prze + Kraść>

Przekraśnie przys. od **Przekrasny, L.**

× **Przekraśny p. Przekrasny. L.** <Prze + Kraś-
ny>

Przekrawacz, a, Im. e apt. stolnica rowkowania
do robienia pigulek, za pomocą której przekrawa
ś. na części równe wałeczek utoczony z ciasta pi-
gulkowego. <Od Przekrawać>

Przekrawać, a, ał p. Przekrajać.

Przekrawanie, a, blm., czynność cz. Przekra-
wać.

† **Przekresić, i, il p. Przekreślić**: P., kasować,
zmazać co, naznaczyć. Kn. <Prze + Kresić>

× Przekreska, i, lm. i *kreska poprzeczna, wop-przek przycinająca*: „Z” z kropką na wierzchu a. z przekreską we środku. Kopez. <Prze + Kreska>

Przekreskować, uje, ował *przewyciężyć kreskami = wotami, przegłosować*: Emmery, obrany prezydentem, czterema głosami przekreskował Miraba, także żądającego prezydencji. L. A tam po drugiej stronie pan przekreskowały: czapkę weisnął na łeb zadumany. Mick. <Prze + Kreskować>

Przekreskowanie, a, blm., czynność cz. **Przekreskować.**

† **Przekreszać, a**, ał p. **Przekreślić.** <Od Przekreślić>

† **Przekreszanie, a**, blm., czynność cz. **Przekreszać.**

† **Przekreszenie, a**, blm., czynność cz. **Przekreślić.** Troc.

Przekreślać, a, ał p. **Przekreślić.**

Przekreślanie, a, blm., czynność cz. **Przekreślać.**

Przekreślenie, a, blm., czynność cz. **Przekreślić.**

Przekreślić, i, ił, † **Przekresić, † Przekreślić**, nied. **Przekreślać, † Przekreszać, † Przekreślać** I. co = *zrobić kreskę przez co*: P. literę l u góry, literę z w środku. 2. *za pomocą kreski przemazać, skasować*: Co rzucę wyraz, to znów go przekreślę. Szym. Przen.: Te powody zdołały P. wszystkie jego marzenia. Bał. Przekreśliła wszystkie chwile z wspólnej ich przeszłości, wyparła ś. ich. Bał. (= *wykreśliła; puściła w niepamięć*). <Prze + Kreślić>

Przekręcać, a, ał i P. ś. nied. p. **Przekręcić. Przekręcanie, a**, blm., czynność cz. **Przekręcać.**

Przekręcanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekręcać ś.**

Przekręcenie, a, blm., czynność cz. **Przekręcić.**

Przekręcenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekręcić ś.**

Przekręcić, i, ił, nied. **Przekręcać** I. *kręcąc przewrócić na drugą stronę a. do góry nogami*: P. klucz w zamku. Gęste czarne brwi nagle spadały ku nosowi zadartemu i jakby przekręcone. Bał. 2. *kręcąc zbytnio, zepsuć*: P. śrubę. Przen.: *przeinaaczyć opacznie, przeinażować, wykoślawić*: P. sprawę, do góry nogami przewrócić. L. P. słowo w wymawianiu, znaczenie zdania, historję wypadku, rozporządzenie. Ty mi słowa przekręcasz i sylaby połykasz. Pileh. Domyślił ś., że pojechał do hadwokata, chcąc go na swoją stronę P. Orzesz. (= *przeinażyć, skłonić, przekabacić*). P. ś. *odwrócić ś., przemienić ś., przewrócić ś. na drugą stronę*: Gdy ś. nieco zły los przekręcił, pokój do kraju zawitał luby. L. <Prze + Kręcić>

× **Przekrętka, i**, lm. i p. **Rewolwer.**

Przekrętnie przys. **od Przekrętny, przekręcając, wkrętnie, opacznie, fałszywie**: Powiedzieć co, wytłumaczyć sobie co P.

Przekrochmalenie, a, blm., czynność cz. **Przekrochmalic.**

Przekrochmalic, i, ił *zanculo ukrochmalic*. <Prze + Krochmalic>

Przekrocz, y, lm. e bot. (careya) res. z rodziny *mirtowatych*.

Przekroczenie, a i. blm., czynność cz. **Przekroczyć**: Każdy więcej jak konieczny krok uprzejmości ze strony Krasickiego, każde staranie, żeby przypodobać ś. Frydrykowi, było przekroczeniem granicy godności, którą powinien był zachować. Tarn. Obawiała ś. o nieprzekroczenie w odpowiedzi miary przyzwoitości. Jez. 2. lm. a *przesiępstwo, wykroczenie, występek, nadużycie*.

× **Przekroczyiciel, a**, lm. e ten, co *przekracza, przestępca*. L. <Od Przekroczyć>

Przekroczyć, y, ył, nied. **Przekraczać, [Przekraczować]** I. *przestąpić, przejść, idąc przebyć*: P. próg pokoju, granicę kraju, kresy graniczne. 2. *przen. przestąpić zakres czego, nadużyć*: P. prawo, rozkaz, upoważnienie, pełnomocnictwo. P. granice dozwolone. P. granice wszelkiej przyzwoitości. 3. *gór.*: Układ warstw przekraczającej, gdy warstwy pokładu wyższego spoczywają na krawędziach spodniego. Łab. <Prze + Kroczyć>

Przekroić, i, ił p. **Przekrajać.** <Prze + Kroić>

Przekrojenie, a, blm., czynność cz. **Przekroić.**

Przekrojowy przym. od **Przekrój.**

Przekrop, u, lm. y apt.: P. *wyskokowy = lek plynny, otrzymany z przekropleniu wysokości z jednym lub kilkoma ciałami aromatycznymi*. <Prze + Krop, KROP>

Przekropić, i, ił, nied. **Przekrapiać** I. (o deszczu) *krópiąc przelecieć; przepadać, przetrzepać, popadać nieco*: Deszcz zaczął przekrapiać. Krasz. 2. *przen.* P. kogo a. komu skórę = *przetrzepać, przewięzić, przegarlować*: Kilka razy go kijem przekropił w ciemności. L. On często przekrapia swoje dzieci. P. ś. *przemienić ś. w krople, przekropić ś.*: Każda tęcza taka, spadając, przekrapiała ś. na roje gwiazd. Krasin. <Prze + Krozić>

Przekropienie, a, blm., czynność cz. **Przekropić.**

Przekropkować, uje, ował *kropkami, szeregiem kropek, linją kropkowaną przedzielić*: P. figurę geometryczną. P. rysunek na części. <Prze + Kropkować>

Przekropkowanie, a, blm., czynność cz. **Przekropkować.**

Przekroplać, a, ał p. **Przekroplic.**

Przekroplanie, a, blm., czynność cz. **Przekroplać, destylarja.**

Przekroplenie, a, blm., czynność cz. **Przekroplic.**

Przekroplenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przekroplic ś.**

Przekroplic, i, ił, nied. **Przekraplać, Przekropłać**, plyn = *przepędzić (przez alembik), skroplic po uprzednim wyparowaniu, przedestylować*. <Prze + Kroplić>

Przekroplina, y, lm. y *cięż przekroplona, przepędzona*, × *przeogon, destylat*. <Od Przekroplic>

× **Przekropny** *przepadziły, dżdżysty, mokry*: Rok, miesiąc P. <Od Przekropić>

[**Przekrócenie, a**, blm.] czynność cz. **Przekrócić.**

[**Przekrócić, i**, ił] *przerwać, zatrzymać*. <Ros prekratit'>

Przekrój, oju, lm. oje *przecięcie, wynik przekrojenia, płaszczyzna powstała w miejscu przekrojowym, profil budynku, machiny*; rysunek przedstawiający przedmiot przekrajany lub pomysłany jako

przekrajany: P. pionowy, poziomy, podłużny, poprzeczny. P. gzymsu. Przekroje pokładów węgla. Szaj. W. <Prze + Krój>

Przekrólewszczać, a, ał i P. ś. nied. p. Przekrólewszczyć.

Przekrólewszczenie, a, blm., czynność cz. Przekrólewszczać.

Przekrólewszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przekrólewszczać ś.

Przekrólewszczenie, a, blm., czynność cz. Przekrólewszczyć.

Przekrólewszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przekrólewszczyć ś.

Przekrólewszczyć, y, ył, nied. Przekrólewszczać *przemienić na króla, przeobaczyć na królewski*: Przemienić go w króla i kapłana: lecz zanim jeszcze nie przekrólewszczony, nie klękał przed nim. Krasin. P. ś. *przemienić ś. na króla, stać ś. królem*. <Prze + *Królewszczyć, od Królewski>

Przekrólować, uje, ował (*pewien czas*) *przebyć królem, przepędzić na królowaniu*: Umarł Jagiełło, przekrólowawszy lat bez dwu pięćdziesiąt. Błaż. <Prze + Królować>

Przekrólowanie, a, blm., czynność cz. Przekrólować.

Przekrupić, i, ił *przemleć na grubo, przeszsztutować*. P. ś. *przemleć ś. na grubo, przeszsztutować ś.* <Prze + Krupić>

Przekrupienie, a, blm., czynność cz. Przekrupić.

Przekrupienie się, a ś., blm., czynność cz. Przekrupić ś.

Przekrwa, y, lm. y bot. (antirrhoea) roś. z rodziny marzanowatych.

Przekrwól, i, ił *przepędzić krewią*: Przekrwiona mózgowica przesuwają obrazy, których oko dopatrzeć nie zdoła. Sp. <Prze + *Krwic, od Krew>

Przekrwienie, a, blm. I. czynność cz. Przekrwic. 2. patol.: P. jakiego narządu a. części ciała (*hyperaemia*). Stan przekrwienia (*status hyperaemicus*). P. opadowe, opustowe. P. bierne (*h. passiva*), czynne (*h. activa*). Wnętrznosci w częściach swych zwistych okazały ś. przekrwione.

Przekrycie, a, blm., czynność cz. Przekryć.

Przekryć, uje, ył, nied. Przekrywać I. †P. tajemnie przechować: Czerwonym sznurem Rahab domek swój w Jerycho znaczy, przekrywszy śpięgi Jozuego cicho. Pot. Przekryjże mię od skrytej rady złoźników. B. B. Siedząc pospół z inszem, kaletę swoją sam oderznął i przekrył, a udawał, że to jego towarzysze uczynili. P. cheł. Mówi szalony: Wody kradzione są słodsze, a chleb przekryty jest smaczniejszy. B. B. (przemknęty. L.). **2. pokryć nanowo**: P. budynek. <Prze + Kryć>

Przekryształenie, a, blm., czynność cz. Przekryształić.

Przekryształenie się, a ś., blm., czynność cz. Przekryształić ś.

Przekryształić, i, ił *przemienić na kryształ*. P. ś. *przemienić ś. w kryształ*: To gwóźdź z krzyża Gólgoty, co ś. tak przekryształił. Krasin. Każdy czerepek, kamyczek lub trzaska dadzą ś. na brylant P. Spas. <Prze + Kryształić>

Przekrywać, a, ał p. Przekryć.

Przekrywanie, a, blm., czynność cz. Przekrywać.

†Przekrzcić, i, ił i †P. ś. p. Przechrzcić: Sofją z ruskiego zakonu w rzymski Polaacy przo-

krzcieli. Fund. Marją Polaacy przekrzcieli na rzymską wiarę. Fund. Z ruskiego zakonu w rzymski przekrzczona była. Pim. Tego nie napisano, aby łacinników przekrzeczywać. Sak. <Prze + Krzcić>

†Przekrzciwać, a, ał p. Przechrzcić i Przechrzcić. P. ś. I. †P. ś. p. Przechrzcić. 2. a. †Przekwilać ś. gór. przemienić swoje zabarwienie; przejść w inny kolor: Przekwila ś. ziemia albo przekrzciwa, gdy w ciągłej albo też w miękisku pokazuje ś. kolor od powierzchownego odmienny. Os.

†Przekrzciwanie, a, blm., czynność cz. Przekrzciwać.

†Przekrzciwanie się, a ś., blm., czynność cz. Przekrzciwać ś.

†Przekrzczenie, a, blm., czynność cz. Przekrzcić: P., przemienienie imienia, gdy śklenica bywa brana miasto piwa, które w niej jest. Mącz. (= melonimja).

†Przekrzczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przekrzcić ś.

†Przekrzczywać, a, ał i †P. ś. p. Przechrzcić i Przekrzcić.

†Przekrzczywanie, a, blm., czynność cz. Przekrzczywać.

†Przekrzczywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przekrzczywać ś.

Przekrzesać, sa a. sze, sał *okrzesać jako tało, poduczyć*: Przekzesanych w szkole parochjalnej w pierwszych rudymencach Jacyń oddawano do szkół publicznych, jezuciekich lub pijarskich. Kit. <Prze + Krzesać>

Przekzesanie, a, blm., czynność cz. Przekzesać.

†Przekrześlać, a, ał p. Przekreślić: Kapitułę tę myśmy przekrześlali obelto, to jest krześlaniem. Leop. (naznaczyli. L.). <p. Przekreślić>

†Przekrześlanie, a, blm., czynność cz. Przekrześlać.

†Przekrześlenie, a, blm., czynność cz. Przekrześlić.

†Przekrześlić, i, ił p. Przekreślić. <Prze + Krześlić>

†Przekrzta, y, lm. y, [Przekrzta] p. Przekrzta. L.

†Przekrztusić się, i ś., ił ś. zart. przejść na inną wiarę: Owo ś. z chrześcijanina w pogana przekrztusil. Pot. <Prze + Krztusić ś.>

†Przekrzтусzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przekrztusić ś.

Przekrzyczeć, y, ał, nied. Przekrzykiwać I. krzyząc przemoc, przewyżczyć, zagłuszyć krzyżących: P. całe zgromadzenie, wszystkich mówiących. **2. przepędzić** (*pewien czas*) *na krzyżczeniu*. <Prze + Krzyczeń>

Przekrzyczenie, a, blm., czynność cz. Przekrzyczyć.

[Przekrzyk, u, lm. i] *krzyk przebijający ś. nad inne krzyki, górujący nad niemi*: Rwetes ś. podniósł, przekrzyki, rżenia koni. Reym. A wszędy był rejwach, pośpieszna robota, przekrzyki między chałupami. Reym. <Prze + Krzyk>

Przekrzykiwać, uje, iwał *krzyżeć od czasu do czasu, pokrzykiwać*: Szczyciel przekrzykuje. Mor. Psy przekrzykujące. Błaż. (= ujadające od czasu do czasu, naszczekujące). P. ś. *krzyżeć naprzemian, odpowiadać sobie krzykiem nawzajem, nawoływać ś., krzyżeć jeden przez drugiego*: Po kniejach ś. wesółych przekrzykują kozy. Pot. <p. Przekrzyżeć>

Przekrzykiwanie, a, btm., czynność cz. **Przekrzykiwać**.

Przekrzykiwanie się, a ś., btm., czynność cz. **Przekrzykiwać ś.**

× **Przekrzyknąć**, nie, **nał** *przemóc swoim krzykniciem inny krzyk*. L. <Prze + Krzyknąć>

× **Przekrzyknięcie**, a, btm., czynność cz. **Przekrzyknąć**.

Przekrzywiać, a, ał i P. ś. p. **Przekrzywić**. **Przekrzywianie**, a, btm., czynność cz. **Przekrzywiać**.

Przekrzywianie się, a ś., btm., czynność cz. **Przekrzywiać ś.**

Przekrzywić, i, ii, nied. **Przekrzywiać** I. *prze-giąć, zakrzywić, przechylić, wykrzywić na bok, na drugą stronę*: Nabożniś, co przekrzywia głowę. P. usta. Żwawo w świat ś. poniosła z przekrzywioną, półślepa swą głową. Orzesz. 2. kogo, co = *udać przedczuając*: Tu poczęstować kota tabaką, a tam P. staruszkę jaką (o malpie). Mas. J. 3. anat.: Myszka przekrzywiona p. **Natężyć**. P. ś. *prze-giąć ś., przechylić ś., wykrzywić ś.* <Prze + Krzywić>

Przekrzywienie, a, btm., czynność cz. **Przekrzywić**.

Przekrzywienie się, a ś., btm., czynność cz. **Przekrzywić ś.**

Przekrzyżować, uje, ował I. co = *zrobić krzyż przez co, przeciąć na krzyż; przeznaczyć co krzyżem*. L. Znakiem jego jest krzyż przekrzyżowany czterema płomieniami. Bobrow. Znak № 7 w dynastji III, przedstawiający strzałę przekrzyżowaną. Łag. 2. *przejechać, przejeść wzdłuż i wszerz*: Przekrzyżowałem Polskę całą i znano mię już odtąd wszędzie. Kacz. Jak Polska szeroka i długa, przekrzyżowało ś. ją nie raz i nie dwa. Kacz. <Prze + Krzyżować>

Przekrzyżowanie, a, btm. I. czynność cz. **Przekrzyżować**. 2. anat.: *skrzyżowanie* (decussatio) P. ostrosłupów rdzenia przedłużonego (decussatio pyramidum).

[**Przeksta**, y, Im. y] *przechrzta*. **Przekształcać**, a, ał i P. ś. p. **Przekształcić**. **Przekształcanie**, a, btm., czynność cz. **Przekształcać**.

Przekształcanie się, a ś., btm., czynność cz. **Przekształcać ś.**

Przekształcenie, a, Im. a I. czynność cz. **Przekształcić**: Ciągłe umożliwienie przeistoczeń i przekształceń. Trep. Mat.: P. równania, całki. P. spółrzędnych. P. powierzchni. P. punktowe, stycznościowe. 2. p. **Przekształcenie ś.**: Nowe pomysły wywołane zostały przekształceniami warunków walki. Bl. 3. fiz.: P. czyli przeobrażenie energii.

Przekształcenie się, a ś., btm., czynność cz. **Przekształcić ś.**; **Przekształcenie**.

Przekształciciel, a, Im. e ten, co *przekształca* I. a. *przekształca, reformator*. <Od Przekształcić>

Przekształcić, i, ii, **Przekształtować**, nied. **Przekształcać** *przemienić pod względem kształtu, przepostaciować, przeobrazić, przeformować, przemienić, zreformować, przerobić; przedziwgnąć, przewierznąć*: Feniksie, co cie zwykła śmierć skonek odradzać i twą starość w niszezącym zarzewiu odmładzać, co ś chutnie w zalotnym zagrzebasz popiele, mając zasię stąd wynieść w przekształconym ciebie. Książ. Mat.: P. wzór matematyczny = *udać mu inny postać bez zmiany jego treści*. P. ś. *przemienić ś. pod względem kształtu, przepostaciować ś., przeobrazić ś., przeformować ś., przemienić ś., przerobić ś., przedziwgnąć ś., przewierznąć ś., w kogo, w co*: Dobrzeby było, gdybyś We Pan z Lorenza chciał ś. P. na Erasta. Ł. <Prze + Kształcić>

Przekształt, u, Im. y *postać czego po przekształceniu, przemiana, odmiana, przekształcenie*: Zbadanie wszystkich przekształtów zwrotkowych nie stanowi zbyt wielkiej trudności. Bądz. <Prze + Kształt>

Przekształtnie przys. od **Przekształtny**.

× **Przekształtność**, i, btm. rz. od **Przekształtny**. **Przekształtny** I. *nader kształtny*. 2. × P. *zdolny do przekształcenia ś. L.*

Przekształtować, uje, ował i P. ś. p. **Przekształcić**: Nimfa przekształtowana w muchę. Tol. Wybrani są przekształtowani i odmienieni z obrazu Adamowego. Farn. Kamieniemiotane ręką Deukaljona, w męczyzny przekształtowane. Otw. Zamki Warmji nadwergżone restaurował i przekształtował. Nies. <Prze + Kształtować>

Przekształtowanie, a, btm., czynność cz. **Przekształtować**.

Przekształtowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Przekształtować ś.**

[**Przekściąły**] *który przekściął, przekwitły*. [**Przekścieć**, kście a. kścieje, kściał] *przekwitnąć*. <Prze + Kścieć>

Przekucharzenie, a, btm., czynność cz. **Przekucharzyć**.

Przekucharzować, uje, ował, **Przekucharzyć** (*powien czas*) *przebyć kucharzem, przepędzić na kucharzowaniu*. <Prze + Kucharzować>

Przekucharzowanie, a, btm., czynność cz. **Przekucharzować**.

Przekucharzyć, y, ył p. **Przekucharzować**. <Prze + Kucharzyć>

[**Przekuczać**, a, ał kogo] *dokuczać komu*. <Prze + *Kuczać, KUK>

[**Przekuczanie**, a, btm.] *czynność cz. Przekuczać*.

Przekucie, a, btm., czynność cz. **Przekuć**.

Przekuć, uje, uł, **Przekować**, nied. **Przekuwać**, **Przekowywać** I. *kuciem przerobić*: Pierwej honor za enotą chodził poufale, przekuli w stal wiek złoty piekielni kowale. Nar. Talery przekowywa na monetę. Star. Przekujmy teraz miecze na lemiesz. Troc. Przekowano (przekuto) talary, tynły na szostaki. Troc. Przekują miecze swe na lemiesz. Wuj. Opadłe kajdany na oręż przekuli. Wor. Przen.: P. kogo na swoją stronę, na swoje zdanie. Troc. (= *przerobić, przekabacić*). 2. *okucé nowowo, inaczej, przemienić okucie*: P. drzwi, okna. P. konia (= *zmienić mu podkowę*). 3. *kuciem przedziwawić, przebić na wyłot*: Kazał srogie skali przekowywać, by rzekę od miasta do miasta prowadzić. Star. Przekować dziurę (= *kuciem zrobić*), ściaąg, kamień. Troc. W wieczór przekowałem sobie ściaąg ręką i wyszedłem. Leop. <Prze + Kuc>

[**Przekuda**, y, Im. y] *przekora*. <PRZEK / PRZEKZ>

Przekukać, a, ał I. *przepędzić (powien czas) na kukaniu*. 2. *kukając przekrzyczeć*: Nocna gęgęzółka zawsze dzienną przekuka. Prz. <Prze + Kukać>

Przekukanie, a, btm., czynność cz. **Przekukać**. **Przekulbaczenie**, a, btm., czynność cz. **Przekulbaczyć**.

Przekulbaczyć, y, ył *uanowo, inaczej okulbaczyć*: P. konia. <Prze + Kulbaczyć>

[Przekulenie, a, bfm.] czynność cz. Przekulić.
[Przekulenie się, a ś., bfm.] czynność cz. Przekulić ś.

[Przekulić, i, il, Przekulnąć] *przetoczyć, przewalkować, potoczyć, obrócić; przewrócić, aż wywinie koziółka.* [P. ś.] *przetoczyć ś., przewalkować ś., potoczyć ś., obrócić ś., wywinąć koziółka, fiknąć.* <Prze + Kulić>

[Przekulnąć, nie, nął i P. ś.] p. Przekulić. <Prze + Kulnąć>

[Przekulnięcie, a, bfm.] czynność cz. Przekulnąć.

[Przekulnięcie się, a ś., bfm.] czynność cz. Przekulnąć ś.

[Przekumlać, a, ał komu] = *dokuczać komu.*

[Przekumlanie, a, bfm.] czynność cz. Przekumlać.

†Przekup, u, bfm., †Przekupno I. *drobny handel, handel z drugiej ręki, przekupnictwo:* Kupować na P. W tym mieście wszystko szło na P. 2. *przekupstwo:* Niech P. a. faska, nienawisć lub miłość nie wzrusza sędziów. <Prze + Kup>

Przekupa, y, lm. y p. Przekupka: Wygadana P. <Od Przekupka>

Przekupczenie, a, bfm., czynność cz. Przekupczyć.

Przekupczyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na kupczewiu, przebyć kupcem.* <Prze + Kupczyć>

× Przekupiać, a, ał p. Przekupić.

× Przekupianie, a, bfm., czynność cz. Przekupiać.

Przekupić, i, il, nied. × Przekupiać, Przekupować, Przekupywać I. *zakupić przed drugimi:* Przekupniowie, na drogi zabiegają, u tych, co żywność do miasta wożą, przekupiwszy, na rynku zaś, jak najdrożej mogą, sprzedają. Vol. 2.

× Przekupować = *być przekupniem, żyć z przekupu, kupczyć, handlować:* Stan szlachecki teraz winem przekupuje i kupezy pod pretekstem wolności szlacheckiej. Vol. To, co ś. im dostanie, sprzedając przekupują. Otw. S. W Azjey wojują, handlow nie wiedę i nie przekupję. P. Koch. Jesliby który niecechowy brat ważył ś. przekupować a. jakikolwiek handel prowadzić... Wej. Żona hajduka różnemi rzeeczami przekupowała. Przyb. 3. kogo = *podkupić, zjednać sobie pieniądze:* P. sędziogo. L. Złoto przekupia warty i zamki otwiera. Przyb. Przysiężecie i wy i sześciu waszych, aby tylko na zamek wnijsę i ludzi nam przekupować a warcholić. Krasz. 4. *kupić zbyt drogo, przepłacić:* Tak statki leguminą opatrzyły, aby w drodze za gotowe pieniądze nie kupowano i nie szukano prowiantów, których aho P., aho nie dostanie. Haur. <Prze + Kupić>

†Przekupiec, pca, lm. pcy p. Przekupień. Henr. <Prze + Kupiec>

†Przekupieństwo, a, bfm. p. Przekupstwo: P., gdy rzeczy kupujemy na przedaj dla gości, którzy nie zawždy na targ trafią. Gostk. <Od Przekupiec>

Przekupienie, a, bfm., czynność cz. Przekupić. Przekupień, pnia, lm. pnie, Przekupnik, Przekupniarz, †Przekupiec *drobny kupiec, handlarz, kramarz, straganiarz:* P. starych rzeczy (= *tandeciarz, wendetarz a. antykwaryusz*). P. musi kłamać. Prz. Wielkie jest mnóstwo przekupniów, zwłaszcza w przekupowaniu dziesięcin. Baz. P. rybi, chlebowy. Troc. P. zboża. Troc. P. starych książek. Troc (= *antykwaryusz*). Pan Bóg tym zmyślaczom a fałszerzom, i przekupniom ojezycznej, i utratnikom, i rozbójcom szyje nałomi. Skar. (= *sprzedawczykom, zdrajcom*). <Od Przekupny>

Przekupka, i, lm. i I. *drobna handlarzka, straganiarzka, kramarka:* P. uliczna, na rynku. P. owoców, śledzi. P. ze Starogo Miasta. Wygadana jak P. Matka jego przekupką była, jarzyny na rynku przedawała. Warg. Już to i przekupki wiedzą. Mącz. (baby na treście o tym gadają. L.). Jak P. ś. swarzy. Kn. Ledwieby ś. dudarzewi a. niewstydlivej jakiej przekupce na treście to zeszło. Pim. Zgr. Przekupa. <Od Przekupić>

Przekupni przym. od Przekupień, *przekupniowy, przekupniczy, przekupniarski:* Pomiędzy obozami polskim a tatarskim stanęło tysiąc bud przekupnich i rozpoczęł ś. zupełny jarmark. Kub. <Od Przekupień>

Przekupniarski przym. od Przekupniarz, *przekupniczy:* Faktor P. Moracz. <Od Przekupniarz>

Przekupniarz, a, lm. e p. Przekupień: Mając zysk czy swój czy cudzy na oku, zdawali ś. tylko przekupniarzami a. faktorami przekupniarskimi. Moracz. <Od Przekupno>

Przekupnictwo, a, lm. a p. Przekupstwo. <Od Przekupnik>

Przekupniczy przym. od Przekupnik, *przekupniarski, przekupni, przekupniowy.*

Przekupnie przys. od Przekupny.

Przekupnik, a, lm. cy p. Przekupień: Masła da nam jaki kat P. Słow. Ten domek nizki należał do przekupnika. Bał. <Od Przekupny>

Przekupniowy p. Przekupniczy: Handel przewozowy, czyli P. Świt. <Od Przekupień>

†Przekupno, a, bfm. p. Przekup: Szedł do jednego miasta, gdzie był zjazd ludzi wielki do przekupna. Nies. <Prze + Kupno>

Przekupny I. *którego można przekupić, sprzedajny:* Sędzia P. 2. przym. od Przekup, *składający do przekupstwa:* Przekupne złoto. Słow. <Od Przekup>

Przekupować, uje, ował p. Przekupić.

Przekupowanie, a, bfm., czynność cz. Przekupować: Oprócz rzemieślników jest w narodzie drugi gatunek ludzi, którzy się bawią przewożeniem i przekupowaniem towarów. Stroj.

Przekupstwo, a, lm. a, Przekupieństwo, †Przekupieństwo, †Przekup I. †P., bfm. *zajęcie, rola przekupnia:* P., gdy śniadne rzeczy kupujemy na przedaj. Petr. 2. = a) lm. a *fakti przekupienia kogo:* Dzieją ś. tam przekupstwa, szaeherki. b) bfm. *przekupność, sprzedajność:* Przed macedońskimi rotami wpłynęły macedońskie pieniądze; zanim kraj uległ orężowi, uległ przekupstwu. Święt. <Od Przekup>

Przekupywać, uje, ywał p. Przekupić.

Przekupywanie, a, bfm., czynność cz. Przekupywać.

Przekurzać, a, ał p. Przekurzyć.

Przekurzanie, a, bfm., czynność cz. Przekurzać. †Przekurzanie się, a ś., bfm., czynność cz.

Przekurzać ś.

Przekurzenie, a, bfm., czynność cz. Przekurzyć.

†Przekurzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przekurzyć ś.

Przekurzyć, y, ył, nied. Przekurzać I. *kurzyć przewietrzyć; przekadać, odświeżyć:* P. izbę, zapalwszy suche jałowcowe drzewo. Krup. Przen.: W chwilę tę przekurzoną śrzonem niespodzianym. Tw. (= *przyprószoną, przewianą*). †Przen. *przewozić, przewertować:* Urzędnik żeby sam pierwej rzecz, którą ma do rady podać, przekurzył i przejrzał, jak ją podawać. Petr. †P. ś.

niewco obeznać ś., otrząsać ś. w czym, liźnąć, pokoszować czego: Tylko ś. przekurzył w nauce, trochę ś. pouczył. Męż. <Prze + Kurzyć>

Przekutwić, i, ii przepędzić (pewien czas) na kulwieniu: Przekutwił całe życie. <Prze + Ku-twić>

Przekutwienie, a, blm., czynność cz. Przekut-wić.

Przekuwać, a, ał p. Przekuć.

Przekuwanie, a, blm., czynność cz. Przekuwać.

†**Przekwaga, i, Im. i p. Śródwaga.** <PRZEK/PRZECZ + Waga>

Przekwakać, a, ał przepędzić (pewien czas) na kwakaniu. <Prze + Kwakać>

Przekwakanie, a, blm., czynność cz. Przekwa-kać.

Przekwapić się, i ś., ii ś. zbytńio ś. pokwapić: Widzi Marko sam, że ś. przekwapił. Żm.

Przekwapienie się, a ś., blm., czynność cz. Przekwapić ś.

Przekwas, u, Im. y przekwaszenie, przesycenie kwasem: Przekwasy ciała, które są przesycione kwasorodem. Śniad. J. W stanie kwasu jodowego a. nadkwasu, lub też przekwasu. <Prze + Kwas>

Przekwasić, i, ii, Przekisić, nied. Przekwaszać *przejąc, przyprowadzić nadmiernie kwasem, ukwasić zanadto:* P. kapustę, ogórki. Chleb bardzo prze-kwaszony najmniej nie tuczy. Trzye. <Prze + Kwasić>

Przekwaszenie, a, blm., czynność cz. Przekwa-sić: P. *superoxygenatio*, proces, przez który ciała z większą ś. ilością kwasorodu łączą, niż do ich nasycenia potrzeba. Śniad. J.

Przekwaśnić, eje, ał, Przekisić, Przekisnąć *przekwasić ś., stać ś. nad miarę kwaśnym; za bar-dzo skwaśnić:* Chleb przekwaśniał. Ogórki prze-kwaśniały. <Prze + Kwaśnić>

Przekwaśnienie, a, blm., czynność cz. Prze-kwaśnić.

Przekwaśność, i, blm., rz. od Przekwaśny. Patol.: P. soku żołądkowego (hyperchlorhydria stomachi).

Przekwaśny nadzwyczaj kwaśny, nadto kwaśny, za wiele kwasu zawierający. Patol.: Sok żołądkowy P. (succus gastricus superacidus). <Prze + Kwaśny>

Przekwaterować, uje, ował 1. przepędzić (pe-wien czas) na kwaterze. 2. przenieść z jednej kwatery na drugą. [P. ś.] przenieść ś. na mieszkanie, zamieszkać: Chłop tam ś. przekwaterował. <Prze + Kwaterować>

Przekwaterowanie, a, blm., czynność cz. Prze-kwaterować.

[Przekwaterowanie się, a ś., blm.] **czynność cz. Przekwaterować ś.**

Przekwestować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na kwestowaniu. <Prze + Kwestować>

Przekwestowanie, a, blm., czynność cz. Prze-kwestować.

Przekwękać, a, ał przepędzić (pewien czas) na kwękaniu. <Prze + Kwękać>

Przekwękanie, a, blm., czynność cz. Przekwę-kać.

Przekwiał, u, Im. y, Bukietnica, Wieszczyńiec bot. (rafflesia) *ros. z rodziny przekwiałowatych.*

Przekwiałowate a. Bukietnicowate rośliny bot. (rafflesiaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatow-ych dwuliściennych.* <Od Przekwiał>

Przekwiczeć, y, ał, Przekwikać *przepędzić (pe-wien czas) na kwiczeniu.* <Prze + Kwiczeć>

Przekwiczenie, a, blm., czynność cz. Przekwi-czeć.

Przekwiczenie, a, blm., czynność cz. Przekwie-cić.

Przekwiczyć, i, ii przetkać kwieciami: Pary gię-ły ś. ... szły, płynęły, ... niby ten zagon dosta-łego żyta, gęsto przekwiczoney bławatem a ma-kami. Reym. <Prze + Kwiczyć>

Przekwiczyły nadzwyczaj kwiecisty: Pstra pan-tera boki przeży w przekwiczyłych wstęg uprę-ży. Kon. <Prze + Kwiczyły>

Przekwikać, a, ał p. Przekwiczeć.

Przekwikanie, a, blm., czynność cz. Przekwi-kać.

†**Przekwilać się, a ś., ał ś. gór. p. Prze-zrzeć.** Os. J.

†**Przekwilać się, a ś., blm., czynność cz. Przekwilać ś.**

Przekwilenie, a, blm., czynność cz. Przekwilić.

Przekwilić, i, ii przepędzić (pewien czas) na kwi-leniu. <Prze + Kwilić>

†**Przekwint, u, Im. y przesada, zbytńia wykwin-to-ność:** Modna żonka po tych wszystkich prze-kwintach czasem z hajdukami uciecze. Opal. Za-wždy takowe zbytńie wydwarżanie, albo jako sameż białęgłowy zowią, przekwinty, śmiech za sobą ciągną. Górń. I wrona ma przekwinty: to ścierwik, to żółwik, zjadzły choć bez serwetki, kracze, że nie słowik. Biel. (= *gust wykwin-tny, wybredny, grymasy*). <Prze + Kwint>

†**Przekwintarz, a, Im. e I. wybredniś, wytwor-niś, delikatniś. L. 2. przedrwinacz, szydera:** Z nie-go P. wnet słowo wyszpeci. Alb.

†**Przekwintny wykwin-tny, wybredny, wytwor-ny.** Pot. <Od Przekwint>

†**Przekwintować, uje, ował a. † P. ś. I. wybre-dzać, zbytńiecznie przebierać w czym, grymasić, prze-sadzać, ceremonijować ś.:** Doma lada co zje, u lu-dzi przekwintuje. Kn. Pastuch oborny nie tak ś. musi z paszą, jak owczar, P. Haur. 2. *szyczyć, przeszydząć, przekpinać, przedrwinąć:* Gdy chudak pana daruje, djabeł z niego przekwintuje. Prz. *Carnitu aliquem incessere*, nagabać, nazy-wać kogo albo P. sobie przeciw komu. Męż. <Od Przekwint>

†**Przekwintowanie, a, blm., czynność cz. Prze-kwintować; † Przekwinty.**

†**Przekwintowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przekwintować ś.**

Przekwit, u, Im. y przekwitnięcie, przekwitanie: Kraina przekwitów serea. Kon. <Prze + * Kwit, KWIT>

Przekwitać, a, ał p. Przekwitnąć.

Przekwitanie, a, blm. I. czynność cz. Przekwi-tać. 2. fizj.: Pora a. okres przekwitania = *okres przechodni zwrotu płciowego* (climacterium).

Przekwitłość, i, blm., rz. od Przekwitły: Tu P. serea wywiera silniejsze wrażenie na mnie, niż świeżość młodociana, niż szczęście. Kra-siń.

Przekwitły który przekwitł, okwitły: Bez P. Przen. *zawiedły, przeżyły, podstarzały, nieświeży, niemłody, wyzębiony, wystudzony:* Przekwitłe wdzięki. Twarz przekwitła. A jeśli wdzięk i eno-ta uczucie w nim obudzi, nie śmie z przekwitłym sercem iść do stóp anioła. Słow. Przekwitła daw-no młodocia w dziwniej była sprzeczności z tą kawalerską... wytwnością stroju i żywością ruchu. Krasz. <Od Przekwitnąć>

Przekwitnąć, tnie, inął a. fi, nied. Przekwitać I. przestać kwitnąć, okwitnąć: Kwiaty przekwitły Przen.: Żałuję, że mój przekwitł marnie maj zie-

lony. Kulig. Między Kaspiękami pyłami i Nilem już narody przekwitły. Lel. 2. przen. *przebyć porę młodości a. porę szczęśliwą; podstarzeć s., zwiędnąć, przeżyć s.*: Młodość jego przekwitła marne. Przen.: Rozprysła s. radość, szczęście przekwitło, dawno już s. cierpienie przesniło. Przybysz. Przekwita na brzegu ostatni akord fal, gdy dalekie wiosło trąci o szklistą powierzchnię jeziora. Przybysz. 2. *kwitnąć przetrwać (pewien czas)*. L. 3. † *Przekwitać przebywać okres kwitnienia, być w pełni rozkwitu, rozkwitać: Effloresco, wielmi kwitnę, przekwitam, rozkwitam s. Mągez. <Prze + Kwitnąć>*

Przekwitnica, y, lm. e, *Medeola* ros. z rodziny *lilgowatych*. <Od Przekwitnąć>

Przekwitnienie, a, bhm., **Przekwitnięcie** czynność cz. **Przekwitnąć**: Nasz wiek miał być epoką zgrzybiałości, przekwitnięcia literackiego, słowem prozy. Mick.

Przekwitnięcie, a, bhm. p. **Przekwitnienie**.

Przekwokać, ka a. cze, kał *przepędzić (pewien czas) na kwokaniu*. <Prze + Kwokać>

Przekwokanie, a, bhm., czynność cz. **Przekwokać**.

Przelabować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na labowaniu*. <Prze + Labować>

Przelabowanie, a, bhm., czynność cz. **Przelabować**.

Przełać, eje, ał, † **Przeleść**, nied. **Przelewać** I. *zlać, wylać z jednego miejsca na drugie, przelać*: Przelej wino w inszy kieliszek. Troe. Byś morza łyżką nie przelewał w dołek. L. Przelej herbatę do drugiej szklanki, to ci przestygnie. *Zaszczeliotąd, zaświstał, ciągnie i przelewa z tonu w ton. Chęć. Przen. wpoić*: Temi słowy swój zapal wszystkim w piersi przelał. Dm. Zdołał P. całego swego ducha w Irlandją. Jeł. Chcesz jak wąż w raję poohlebneńi słowy P. w jej duszę jad, co plonie w twojej. Od. Przen.: P. eo na kogo = *przenieść, zlać, przekazać, przepisać, zedławać*: Dawali im dobra swoje, przelewając na nich prawo własności. Nar. 2. *rozlać, wylać, wytoczyć*: Ręce nasze nie przelałyśta krwi tejto ani oczy widziały. B. Sz. Tu krew przelewał trzeba. Os. 3. *roztopićszy i przelawszy w formę, przerobić; przetopić*: P. dzwon pęknięty. Pańskie słowa są czyste... pańskie słowa brant szczyry, siedm kroć przelowany. Koehan. P. zły odlew. Przelano eynowe talerze. Troe. Już ściały odzierają z rynsztunków, nawet, co okrywa kościoly i ołtarze, złoto Mars przelewa. Ustrz. Przen.: Naród turecki musi upadać, póki a. monarela obey nie podbije go, a. w nim jaki Piotr nie wstanie, któryby go przelewał. Swit. (= *przekształcić, przerobić, zreformować*). 4. *lejąc przepędzić, nalać za wiele*: Pod miarę lać, aby nie były przelane, ani też niedolane. Trzyce. Widzę, że wina przelałeś nad brzegi. Słow. (= *przebrałeś miarę w picie*). Przen.: U niego s. też nie przelewa = *nie ma on za dużo, nie obfituje on w dostatek*. 5. *przez co = lejąc przepuścić*: P. przez durszlak, przez sito. Przen.: P. przez gardło = *przepuścić; przepić*. 6. *zł. sprzedać*. P. s. I. *wylać s. z jednego miejsca na drugie*: Woda wodospadem przelewa s. z wyższego stawu do niższego. Myśl śmierci z przyrodzenia w duszę s. przelewa. Słow. *Przelewa s. komu w brzuchu (= bulgocze, chelba s., kotłysz s. płyn)*. Przen.: Wlepia oczy w mówiącego, oczy szeroko otwarte, które mówiły, śpiewały, w których, zdawało s., przelewa s. morze płomieni. Jeż. P. s. *przez co = lejąc s. przedostać s.; przecieć, przelecieć*. Przen.: Był tak

osłabiony wpływem krwi, że s. nam na rękach przelewał = *leciał przez ręce, zawisał z powodu bezwładności członków*. 2. *przen.*: P. s. w eo = *przeniesienie s., przejście, obrócić s., przestoczyć s.*: W przeciągu lat kilkudziesiąt przelały s. stan miejski w szlachecki. Ust. Niech, czego dotkniesz, przeleje s. w złoto. 3. *wylać s. przez wierzach czego*: Woda przelewa s. przez brzegi. 4. [P. s.] *dostać s.*: Chwat jesteś, ale teraz to i chwatom się przeleje... młómy go! <Prze + Lać>

Przelakierować, uje, ował I. *przeciągnąć lakierem*. 2. *polakierować nanowo*. <Prze + Lakierować>

Przelakierowanie, a, bhm., czynność cz. **Przelakierować**.

Przelaksować, uje, ował *sprawić przeczyszczenie (kiszki, żołądka), przeczyszczyć*: Przelaksowało go dobrze trzy razy. P. s. *dostać rozwohlenia; wziąć na przeczyszczenie, przeczyszczyć s.*: Zbytecznie s. przelaksował i osłabił s. <Prze + Laksować>

Przelaksowanie, a, bhm. I. czynność cz. **Przelaksować**. 2. czynność cz. **Przelaksować** s.

Przelaksowanie się, a s., bhm., **Przelaksowanie** czynność cz. **Przelaksować** s.

Przelamentować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na lamentowaniu*: Resztę tej noey niech przelamentują. Słow. <Prze + Lamentować>

Przelamentowanie, a, bhm., czynność cz. **Przelamentować**.

[**Przelamparcenie**, a, bhm.] czynność cz. **Przelamparcie**.

[**Przelamparcie**, i, ił] p. **Przelampartować**. <Prze + Lamparcie>

Przelampartować, uje, ował *przepuścić, przelać, przetrwać, przehulać*: Jedynek już przelampartował sumę, w którą był na podróż zapatrzony. Es. <Prze + Lampartować>

Przelampartowanie, a, bhm., czynność cz. **Przelampartować**.

[**Przelampkować**, uje, ował, **Przelampować**] *przepuścić na lampki, przepić*. <Prze + *Lampkować, od Lampka>

[**Przelampkowanie**, a, bhm.] czynność cz. **Przelampkować**.

[**Przelampować**, uje, ował] p. **Przelampkować**. <Prze + *Lampować, od Lampa>

[**Przelampowanie**, a, bhm.] czynność cz. **Przelampować**.

Przelanie, a, bhm., czynność cz. **Przełać**.

Przelanie się, a s., bhm., czynność cz. **Przełać** s.

Przelasować, uje, ował *wapno = lasując przerobić, przemieszać*. <Prze + I. Lasować>

Przelasowanie, a, bhm., czynność cz. **Przelasować**.

Przelaszczka, i, lm. i bot. p. **Przylaszczka**.

Przelaszczkowy przym. od **Przelaszczka**: [Zaję P.] = *zaję młody tegoroczny, na którego w końcu wiosny charty wprawiają, marczak*.

Przelatać, a, ał I. i P. s. p. **Przelecieć**. 2. dok. *przepędzić (pewien czas) na lataniu*.

Przelatanie, a, bhm. I. czynność cz. **Przelatać**. 2. p. **Przelatanie** s.: Krogulca z ręki czasem na P. puszcza. Trzyce.

Przelatanie się, a s., bhm., czynność cz. **Przelatać** s.

Przelatek, tka, lm. tki *myśl. wilk w przeszłym roku urodzony, roczniak*: Wielkości wilka przelatka. Pt. Zadusiły bez żadnej postronnej pomocy wilka przelatka.

Przelatniać, a, ał chem. *przestalać, sublimować* (sublimare).

Przelatnianie, a, bhm., czynność cz. **Przelatniać**.

Przelatować, uje, ował *1. przepędzić lato, przebyć przez lato. 2. przechować przez lato.* <Prze + Latować>

Przelatowanie, a, bhm., czynność cz. **Przelatować**.

Przelatywać, uje, ywał *1. p. Przelecieć.*
Przelatywanie, a, bhm., czynność cz. **Przelatywać**.

Przelatywanie się, a, s., bhm., czynność cz. **Przelatywać s.**

Przelawirować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na lawirowaniu.* <Prze + Lawirować>

Przelawirowanie, a, bhm., czynność cz. **Przelawirować**.

[Przelazac, a, ał] p. **Przeleżeć**.

[Przelazanie, a, bhm.] czynność cz. **Przelazac**.

[Przeląbić, i, il] *rozbić, rozwałić*: P. drzwi.

[Przeląbienie, a, bhm.] czynność cz. **Przeląbić**.

[Przeląc, ękanie, ąkl] *1. p. Przeleknąć*: To ino strachy takie były, żeby człeka P. i odebrać odwagę, zanim s. opatrzy. Ōrk. <Prze + *Ląc, LĚK/LĚK/LAK>

× **Przelecać**, a, ał *1. p. Przelecieć*.

× **Przelecanie**, a, bhm., czynność cz. **Przelecać**.

× **Przelecanie się**, a, s., bhm., czynność cz. **Przelecać s.**

Przelecenie, a, bhm., czynność cz. **Przelecieć**: Promienie słoneczne minuty tylko potrzebują do przelecenia dwóch milionów mil. Ęs.

1. × Przelecenie, a, bhm., czynność cz. **1. × Przelecieć**.

2. × Przelecenie, a, bhm., czynność cz. **2. × Przelecieć**.

Przelecenie się, a, s., bhm., czynność cz. **Przelecieć s.**

× **Przelecenie się**, a, s., bhm., czynność cz. **Przelecieć s.**

1. × Przelecieć, i, il, nied. × **Przelecać** *1. polecieć usilnie, zalecieć*. L. **2. han. przekazać, przelać, indosować**: Remitent może wksel sobie służący na kogo innego indosować, to jest P. go komu innemu ku odebraniu pieniędzy. Vol. × P. s. *zalecieć s., polecieć s. usilnie*: Im więcej on jej s. przelecał, tym więcej go nierada widziała. Petr. <Prze + *Lecić, LŌTY/LEG/LAT>

2. × Przelecieć, i, il *zobowiązać, przygrzać* nieco. L. <Prze + Lecić>

Przelecieć, i, ał, nied. **Przelatać**, **Przelatywać** *1. lecieć przemiennie s., przesunąć s.; przefrunąć, przebiec*: Tak prędko ledwie ptak przeleci. Paszk. Ptaka, który po powietrzu przelatuje, najmniej niemasz znaku na powietrzu jego latania. Ęil. (Chmurki) po niebios sklepie przelatują jak tabun rumaków po stepie. Mick. Przelatujące polyski błędą od bładości lie waszyeh. Sienk. Kule przelatywały nad nim i obok, — on nie spojrział na żadną. Sienk. **2. lecieć przeniesić s.; przefrunąć; przebiec z miejsca na miejsce**: Ptak, chcąc sobie odmienić pierwsze lata, za słońcem z swojej ziemi do cudzej przelata. Tot. Niestateczny motyl z róży na różę przelatuje. Węg. Motyl słodczyca podsycony z kwiatka przelata na kwiatek. L. Pierwszy grót rzucea Fegi, ale raz był mylny, bo nad ramię bez szwanku przeleciał grót silny. Dm. Kolibry z kwiatów na kwiaty bezustannie przelatują. Jund. Na szybkich rumakach przelatywałem łąki i pola, góry i lasy. Jel. P. przez ulicę, ulicę. P. przez płot, koło domu,

mimo ogrodu. P. tuż koło uszu. P. na drugą stronę ulicy. P. pędem, na koniu, balonem, łódką. Błyskawica przelatuje milezące pustynie błękitu. Mick. Posp.: Przelećno po cukier! (= *biegajno, skoczno, lećno*). Od czasu do czasu przelatywały majowe deszczyki. Sienk. (= *przepadywały, przechodziły*). Przen.: Trwożliwe wieści przelatywały z ust do ust. Sienk. (= *przechodziły, krążyły, obiegaly, kursowały*). Jakies dziwne wieści przelatywały od sioła do sioła. Sienk. **3. przez co = lecieć przedostać s., przefrunąć, przebiec**: Ptak przez drzewo, przez liście przeleciał. Troe. Kto pszczoły a. ptaki chowa, tedy póty jego są, póki przez ulicę a. przez płot nie przeleca, a skoro przeleca, już ich gonić nie może. Sz. Przen.: Dziwaczne myśli, które ci czasem przez głowę przelatują. L. Przen.: *przedostać s., przejść, przecieć, przesytać s., wylecieć na drugą stronę*: Woda przelata przez pułap. Ziarna przelatują przez sito. **4. co = lecieć zrobić, ulecieć, przebiec**: Musiałem P. mil czterdzieści w dwunastu godzinach. L. W dziesięciu godzinach 56000 kroków wozem przeleciał. Siem. J. Przen.: Przeleciał kurs nauki. P. s. *polatać nieco, pobiegać dla przyjemności; latając przewietrzyc s.*: P. s. po polu, po ogrodzie. <Prze + Lecić>

× **Przeleczenie**, a, bhm., czynność cz. **Przeleczyć**.

× **Przeleczyć**, y, ył, **Przelekować** *na leczeniu (pewien czas) przepędzić, przebyć lecząc.* <Prze + Leczyć>

Przedewie przys. z wielką trudnością, z wielką biedą, zaledwie: Ledwie, P. wyperswadowałem im. L. <Prze + Ledwie>

× **Przelegać**, a, ał *1. p. Przeleżeć*. <Prze + Legać>

× **Przeleganie**, a, bhm., czynność cz. **Przelegać**.

× **Przeleganie się**, a, s., bhm., czynność cz. **Przelegać s.**

× **Przeległość**, i, bhm. rz. od **Przeległy**; *prze-strzeń przegradzająca co*: Okropna między niemem a ziemią P. L.

× **Przeległy** *leżący przez środek czego, przegradzający, środkujący*: ...W dniach przeległych między przysposobieniem a zabiciem swoim. Nar. <Od *Przelee, Prze + Lee>

[Przelek, lka, lm. lki] *przełyk, łyk*.

Przelekować, uje, ował p. **Przeleczyć**.

Przelekowanie, a, bhm., czynność cz. **Przelekować**.

Przelepić, i, il *przyklepić na innym miejscu, przenieść co przyklepionego dla przyklepienia w innym miejscu.* <Prze + Lepić>

Przelepienie, a, bhm., czynność cz. **Przelepić**.

× **Przeletni** *więcej niż doletni, pebnoletni; podstarzali*: Panny doletnie i przeletnie. Sł. wil. <Prze + Lotni>

Przelew, u, lm. *y 1. przelewanie, przelanie, przelewanie s., przelanie s.*: Gdy bok już czółna nurza s. w przelewie, drugi wad dźwignie i nie dał zaciekać. Chr. Agezylaus z ciężkim krwi przelewem zwyciężył pod Koroną. Lel. Dusza jego napełniona była czynym nieokreślonym, co aż przelewało s. z niej, i Janko te przelewy zbierał starannie. Jeż. P. wksłu na kogo (= *przekaz, cesja*). **2. urządzenie, przez które s. przelewa nabmiar cieczy; grobla poprzeczna zatrzymująca wodę, przez którą ta przelewac s. może góra, przewał: P. zbiornika. <Od Przelac>**

× **Przelewacz**, a, lm. *e 1. a. Przelewca ten, co*

przelewa. L. 2. *ten, co przekazuje następnym pokoleniom, co udzieli drugim*: Podania i powieści narodowe, jeżeli są stare, czyste, wiernie dochowane i przez uczonych przelewaczów, czyli żartownisiów nie przeinacone, mogą wybornie posłużyć do objaśnienia dziejowej materji. Bońk. 3. a. [P.] *przekupień, handlarz, niezwłocznie odprzedający rzecz kupioną, pośrednik w kupnie; [handlarz bydlą]: P.*, udający, że na swą potrzebę kupuje, a zawsze odprzedawający dla zysku. L. <Od Przelewać>

Przelewać, a, ał i P. ś. p. Przeląć.

Przelewałnia, i, lm. e a) *urządzenie do przelewania z jednego miejsca na drugie*: P. nafty. b) *część budowy kanałów miejskich, mieszcząca pompę do przelewania ścieków ulicznych z dolnej części miasta do górnej*. <Od Przelewać>

Przelewanie, a, bfm., czynność cz. **Przelewać.**

Przelewanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przelewać ś.**

Przelewca, y, lm. y *ten, co przelewa, przelewacz*: Tyran, krwi P. Koch. Nieublagany P. krwi. Rzew. <Od Przelewać>

Przelewek, wku, lm. wki l. †P. *przesada*: P., przekwintowanie, zbytek. Kn. 2. Nie przelewki, to nie przelewki = *nie żarli, rzecz groźna*: Widi, że nie przelewki. Troc. Ciągnął Jagiello do Trok, a Witold, widząc, iż nie przelewki, bojąc ś. obłączenia, uciekł do Grodna. Stryjk. Baczając nie przelewki, nuż bez sprawy w nogi. Czahr. Dawid w strachu, iż to nie przelewki, do pokuty ś. udał. Falib. Jużem poznał, że to będą nie przelewki. Rzew. Strach poznał, że nie przelewki. Oss. Nie przelewki iść w zawód z panem swoim. Rzew. <Od Przelew>

Przelewka, i, lm. i lut. *otwór przelewny, przez który ścieka nadmiar żużla z wielkiego pieca*. <Od Przelewać>

Przelewnik, a, lm. i gorz. *rura, którą przepływa ślegma z jednej komory do drugiej przy rektyfikacji*. <Od Przelewny>

Przelewny l. *dający ś. przelewać*. 2. a. **Przelewny** *tyczący ś. przelewania*: System kanalizacji P. Pokrywa ciężka rzek przelewnych. Wysp. Jaz p. p. Jaz. 3. *przen. szczydry, hojny*: Przelewnychi dusz rozrzutność dałeś mi, a szczypli skarb. Sf. W przelewnym, wielkim wesela wzbrawaniu leci na rozpętanej radości zdobycie. Sf. <Od Przelew>

Przelewny p. Przelewny: Rura przelewowa. Jaz P. Gorz. Lej P. (= służący do przelewania). <Od Przelew>

Przelezenie, a, bfm., czynność cz. **Przeleźć.**

Przelezenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeleźć ś.**

Przeleźć, ezie, azł, nied. Przelazić, [Przelazać] l. co a. *przez co = lażąc przebyć, przejść, przedostać ś.*; *przegramolić ś.*: P. płot, mur, górę. Troc. Przelazę przez płot. Kn. Umiął tam P., gdzie nie mógł przeskoczyć. L. (= *podleźć*). P. na drugą stronę, z miejsca na miejsce. Tę dziurę kot przelazł. Troc. Przen.: z *trudnością przesunąć ś.*, *przemknąć ś.*: Nitka nie chce P. przez uszko. 2. *Przelazić dok. = a) lażąc przepędzić (pewien czas)*: Przelaził jeden dzień i drugi, omijając stójkowych. Prus. b) *lażąc przejść*: Dla widzenia raz Zelji musiałem P. mało dziesięć razy. L. P. ś. dok. *lażąc przejść ś.*: P. ś. po pokoju. <Prze + Leźć>

Przeleżały *który ś. przeleżał, nadpsuty przez długie leżenie; odleżany*: Owoce przeleżałe. <Od Przeleżeć>

Przeleżeć, y, ał, nied. XPrzelegać *przepędzić, przetrwać (pewien czas) leżąc*: P. co a. przez co. Przeleżał noc a. przez noc. Całe dni przeleżał. Troc. Był ranny w lewą nogę, jakiś czas przeleżał. Pol. Przen.: †P. *gdzie=przemieszkąć, przesiadzić, przegościć*: P. gdzie, przesiadzić, często bywać, ustawnie przemieszkąć. Kn. P. ś. l. *poleżeć sobie przez pewien czas, wyleżeć ś. nieco; przepaść ś. leżąc*: Przeleżawszy ś. w kąpielach przez godzinę, ruchomość jest skuteczna. Krup. Przelegasz ś. jak nieodstępny złańnik na sianie, na ładowanych pieniądźmi worach. L. Gdy Wiślimir z Heligundą według zwyczaju szli ś. przelegać, rzekł do nich .. Papr. Na noc pod konia nasłać słomy aż do kolan, żely ś. miał na czym P. Trzyc. 2. *Przeleżeć ś. = nadpsuć ś., nadworeżyć ś. przez leżenie, odleżeć ś.* 3. X *Przelegać ś. = rozpóścierać ś. przez środek, rozciągąć ś., leżeć, roztaćzać ś. w środku czego*: Kędy były mieszkalne miejsca, szerokie ś. przelegają pustynie. L. Co za Odrą ziem i krajów przelega ś., trzymali Słowiano. Nar. <Prze + Leżeć>

Przeleżenie, a, bfm., czynność cz. **Przeleżeć.**
Przeleżenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeleżeć ś.**

Przelęk, u, bfm. przelęknienie ś., przestraszyć, przerażenie: Umrzeć z przelęku. <Prze + Lęk>

Przelękły, Przelękniomy, Przelęknięty *który ś. przelękł, strwożony, struchlały, przerażony, przestraszony*: Stróże grobu wielkie przerażenie na sercach mieli tak, że ś. stawszy jakoby martwami, leżeli długo przelękli na ziemi. Odym. P. wędrownik porywa s. rąco. Przyb. <Od Przelewać>

Przelęknąć, knie, knał a. ałt, [Przeląć] l. *przejść lekkiem, przestraszyć, przerazić, zatrwożyć, strwożyć, nabawić trwoży*: Przelękł mię. Troc. Niech ku północy z ciebie ś. mogiły podnieś naród i ludy przelęknie. Słow. I tak ją iza mi skruszę, krwią przelęknę. Słow. P. ś. *przestraszyć ś., struchleć, przerazić ś., zląknąć ś., zatrwożyć ś., strwożyć ś.*: Nigdy bez wiosła nie pływaj, a karz ś. onych przygodą, co ś. przelękli tą wodą. Rej. Postrzegsz to, przelękli ś. srodze tego niebezpieczeństwa. Ustrz. Ujrzał czar na niej jakiś znak, na który ś. P. musiał. Skar. Nie tylko ś. bynajmniej śmierci nie przelękł, ale Pana o nią prosił. Birk. <Prze + Lęknąć>

Przelęknienie, a, bfm., Przelęknienie *czynność cz. Przelęknąć i Przelęknąć ś., lęk, przelęk, przestraszyć, przerażenie*: Choroba z przelęknienia. P., nagle trwoża przez uderzenie zmysłów przedmiotem nadzwyczajnym lub zdającym ś. grozić niebezpieczeństwem. Niem.

Przelęknienie się, a ś., bfm., Przelęknienie ś., Przelęknienie *czynność cz. Przelęknąć ś. lęk, przelęk, przestraszyć, przerażenie*.

Przelęknienie, a, bfm. p. Przelęknienie.
Przelęknienie się, a ś., bfm. p. Przelęknienie ś.

Przelękniony p. Przelękły.
Przelękniony p. Przelękły: Zatrwożeni jesteśmy niebezpieczeństwem, którego ś. boimy, przelęknieni niebezpieczeństwem, któregośmy nie postrzegając uszli cali, przerażeni niebezpieczeństwem przytomnym. Niem. Siedzisz jak zeglarz na rozbitej łodzi, a krew po oczach przelęknionych chodź? Słow. [Staneli przelęknionij]. <Od Przelęknąć>

† **Przelichmanić, i, ił** l. *przefrymarczyć, przehandlować, zbyć, sprzedać, spieniężyć*: Kradzione woły ceni na pół darmo, a wzięwszy iściznę, mknie

precz, przelichmaniwszy swą powołowszczyznę. Klon. 2. *przemarnować, przepuścić, przepuć, strawić*: Kto swojego nadtracił, wiele przeprowała, a mało nie wszystko przelichmanił, gdzieby ś. przeżywić, szuka. Gil. <Prze + Liehmanię>

†Przelichmanienie, a, blm., czynność cz. Przelichmanić.

×Przelichwić, i, il *stracić przez zaciągnięcie długów na lichwę*: Cokolwiek syn przegra a. przelichwi, takowych długów ociec nie winien płacić. Parn. J. <Prze + Liehwić>

×Przelichwienie, a, blm., czynność cz. Przelichwić.

†Przelicie, a, blm., czynność cz. Przelic.

†Przelicie się, a ś., blm., czynność cz. Przelic ś.

Przelicytować, uje, ował kogo = *przezwyciężyć go w licytacji, dawszy wyższą cenę, niż on*. <Prze + Licytować>

Przelicytowanie, a, blm., czynność cz. Przelicytować.

Przeliczać, a, ał i P. ś. p. Przeliczyć.

Przeliczanie, a, blm., czynność cz. Przeliczać. Przeliczanie się, a ś., blm., czynność cz. Przeliczać ś.

Przeliczbować, uje, ował *oznaczyć liczbami jedno p. drugim od początku do końca*. <Prze + Liczbować>

Przeliczbowanie, a, blm., czynność cz. Przeliczbować.

Przeliczenie, a, blm., czynność cz. Przeliczyć.

Przeliczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przeliczyć ś.

Przeliczny nader liczny: Przeliczne przykłady. Smotr. <Prze + Liczny>

Przeliczyć, y, ył, nied. Przeliczać i. policzyć *kolejno od początku do końca, przerachować*: Przelicz te pieniądze, tę trzodę. Troc. Przelicz rany, którem dla ojezyny poniósł. L. Kiedy drugi raz konie przeliczyli, alie zaś wszystkie konie spełna obaczyli. Prot. Na jedwabie, złotogłowy, ogony i ferety i karety utrat nie przeliczysz. Skar. 2. †P. *zbyt wiele naliczyć, przerachować*: Przeliczyłeś kilka groszy. Troc. Niemasz szafarza, eoby nie przeliczył. Troc. P. ś. *licząc omylić ś., przerachować ś.*: Przeliczył ś. o pięć złotych. Suma, w której ś. przeliczono. L. Przen.: *zawieść ś., omylić ś., oszukać ś.*: Jeżeli który z nowozaciecznych liczył na niego, że go będzie szanował, to ś. przeliczył. Kaczk. <Prze + Liczyć>

†Przelic, eje, il i †P. ś. p. Przelic. Ps. flor. <Prze + Lic>

Przelina, y, lm. y I. [P.] *ziemia pokazująca ś. na wiosnę z pod topniejącego śniegu*. 2. †P. *golizna, miejsce przelante, przelarcie*: Mało nie szpetniejsza bywa srebro, kiedy ś. na nim przeliny z otartego pozłocenia ukaza, niż samo przez ś. białe. Rej. <? Od Przelinić ś.; od Przel-/Przel-, od 2. Przel>

Przelinić się, i ś., il ś. p. Przelinieć. <Prze + Linić ś.>

Przelinieć, nca, lm. nce, Piórnik bot. (lomaria) *roślina z gromady paprotników, z rzędu paproci*.

Przelinieć, eje, ał, Przelinić ś. *liniąc przelysiec w jakim miejscu*. <Prze + Linić>

Przelinienie, a, blm., czynność cz. Przelinieć. Przelinienie się, a ś., blm., czynność cz. Przelinąć ś.

†Przelisz, †Przylisz, †Przelisz, †Bezlisz przys. *zbyt, nazbyt, za bardzo, za*: Bym miał

wszystkie przykłady mianować, byłoby tego P. wiele. L. <Prze + *Lisz, od LICH/LISZ>

Przelitografować, uje, ował *przekopjować za pomocą litografji*. <Prze + Litografować>

Przelitografowanie, a, blm., czynność cz. Przelitografować.

Przelitwinić, i, il *przerobić na Litwin*. P. ś. *przejść na Litwin*. <Prze + Litwinić>

Przelitwinienie, a, blm., czynność cz. Przelitwinić.

Przelitwinienie się, a ś., blm., czynność cz. Przelitwinić ś.

Przeliwierantować, uje, ował *przebyć (pewien czas) liwerantem*. <Prze + Liwerantować>

Przeliwierantowanie, a, blm., czynność cz. Przeliwierantować.

Przelizac, że, zał, Przeliznac, nied. Przelizywać *licząc, liczącoszy przeciagnąć językiem a. przedziurawić*: Pochlebca podobny jest do niedźwiadka, który nie ukąsi, aż pierwej przelize. Rej. P. powłokę eukrową. <Prze + Lizać>

Przelizanie, a, blm., czynność cz. Przelizac.

Przeliznac, żnie, znał p. Przelizac. <Prze + Lizać>

Przelizywać, uje, ywał p. Przelizac.

Przelizywanie, a, blm., czynność cz. Przelizywać.

Przeliznięcie, a, blm., czynność cz. Przeliznac.

Przelokajować, uje, ował *przebyć (pewien czas) lokajem*. <Prze + Lokajować>

Przelokajowanie, a, blm., czynność cz. Przelokajować.

[Przelompować, uje, ował] *przemarnować, stracić*: Miałeś tyła gruntu i bydła, toś przelompował. <Prze + Lompować>

[Przelompowanie, a, blm.] czynność cz. Przelompować.

Przelonić, i, il *przetkać lonem lub lonkiem, czyli zatycką*: Pierścień przeloniony. <Prze + *Lonic, od Lon>

Przelonienie, a, blm., czynność cz. Przelonić.

Przelornetować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na lornetowaniu*. <Prze + Lornetować>

Przelornetowanie, a, blm., czynność cz. Przelornetować.

Przelot, u, lm. y I. *przelecenie, przelatanie, przebieg*: Nie mógł ś. Bolesław wdawać w obcą wojnę dla przelotów tatarskich. Nar. List Seneki o bystrym przelocie czasu. Pilech. P. pracy. P. ptaków dzikich, wędrownych (=ciąg). Sławne były przeloty, gdzie już nie stada, ale prawdziwe chmury kaczek. Znów moje orły, przelotami krążąc nad helny, skrzydła zwiną. Wysp. Podczas wielkiego przelotu gwiazd gwiazda z nieba lecąca tuż nad jego głową zgasła. Tet. **Przelotem, W przelocie przys. minolotem, przelatując, przelotnie**: Czasem strzelecka miłość, wędrowną ptaszyna, sroce przelotem zwiędzi. Mick. Żadna rzecz nie jest tak użyteczna, któraby przelotem skutek jaki sprawić mogła. Pilech. **W przeloty przys. na wysięgi, na wyprzedki**: Kto z ziemi patrzył ku słońcu, myślą z orły szedł w przeloty. Mick. **Na P. przys. na wylot, na przestrzał, wskrosz**: Otwór na P. 2. *otwór służący do przelotu*: P. rury. 3. a. **Solnik, Słone ziele bot. (anthyllis) roś. z rodziny motylkowatych. Gatunki: P. pospolity a. Wełnica (a. vulneraria). P. broda Jowisza (a. barba Jovis). 4. chem.=a) p. **Nalot**. b) *ciało przestalone, przelotnione (sublimatum)*. <Prze + Lot>**

Przelotnica, y, lm. e ta, co przelata, istota przelotna: I pogoni precz przez równe pola, jak przez niebo gwiazda P. Zm. <Od Przelotnik>

Przelotnie przys. od **Przelotny** przelatując, mimolotnie; dorywczo: Zabrać P. znajomość z kim.

Przelotnik, a, lm. i chem. przyrząd do przelatniania, przelatania (sublimatorium). <Od Przelotny>

Przelotność, i, bfm. I. rz. od **Przelotny**: P. stosunku. 2. lek.: P. myśli = rodzaj zбочenia umysłu, gonitwa myśli.

Przelotny I. przelatujący, nie przebywający stale w jednym miejscu: Lekkość Teokryta z kwiatka na kwiatek przelotna. Kniaź. Szerzyły ś. po ustach przelotne tylko, lecz zawsze z przydatkiem powieści. Nar. P. wiaterek to trawkę zawiechry, to w trzeinę, w tatarak ś. wkradnie. Len. Ptaki przelotne = wędrówka, odbywające prawidłowe wędrówki na wiosnę i w jesieni. Przen.: nietrwały, niestały, ulotny, szybko przemijający, chwilowy, dorywczy: Stosunek P. Miłość przelotna. 2. × P. idący na wylot, przechodzący nawskroś, na drugą stronę: Dziura przelotna. 3. chem. dający ś. przelotnie, przelatnie. 4. lek.: Obład P. p. Obład. <Od Przelot>

Przelotowy przym. od **Przelot**: Tor P. Prędkość przelotowa. Kran P. = odmykający rurę w środku. <Od Przelot>

Przelosnąć, śnie, nał przelobysnąć, błysnąć w przelocie: To jak błyskawica przelobysnęła. And. <Prze + Lsobnąć>

† **Przeloszczenie**, a, bfm., czynność cz. **Przelosć** † **Przelosć**, i, il oszukać, wyłudzić, pozabawić. B. Sz. <Prze + Lsobć>

Przelosnić, i, il lśnić, przelobysnąć, przejść: Blask ognia przepoił je (= inne blaski) i nawskroś przelobysnił. Tet. Przelosnić i oczyszczyć zbrudzoną duszę. Tet. <Prze + Lsobnić>

Przelosnienie, a, bfm., czynność cz. **Przelosnić**. **Przelosnięcie**, a, bfm., czynność cz. **Przelosnąć**. **Przelosniać się**, a ś., ał ś. p. **Przelosnić się**. **Przelosnianie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Przelosniać się**.

Przelosnić się, i ś., il ś., nied. **Przelosnić się**. zbytnie zaludnić ś., stać ś. zbyt ludnym: Kraj ś. przelobysnił. <Prze + Ludnić ś.>

Przelosnienie, a, bfm., **Przelosnienie** ś., czynność cz. **Przelosnić** ś.: P. kraju, prowincji, państwa, osady. Po niejakiem czasie nastąpiło w kraju P.

Przelosnienie się, a ś., bfm. p. **Przelosnienie**. **Przeloskrować**, uje, ował przelobysnąć lukrem po wierzchu. <Prze + Lukrować>

Przeloskrowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeloskrować**.

Przelosłać, a, ał przelobysnąć (pewien czas) na lalanu, kolysaniu. <Prze + Lsobać>

Przeloslanie, a, bfm., czynność cz. **Przelosłać**.

Przelosustrować, uje, ował zlustrować nawskroś, lustrując przejrzęd: Przechodząc do coraz cłaśniejszej sfery, przelosustrowali całą gubernję i powiat. Korz. Przelosustrował ich bystro wzrokiem (= zmierzyl). Korz. <Prze + Lustrować>

Przelosustrowanie, a, bfm., czynność cz. **Przelosustrować**.

Przelosunia, i, lm. e bot. (dalechampia) ros. z rodziny wilczomleczowatych.

Przelosować, uje, ował zlustrować nanowo. <Prze + Lutować>

Przelosowanie, a, bfm., czynność cz. **Przelosować**.

Przelosować, uje, ował lustrując przelobysnąć, przelobysnąć: Potażu przelobysnanego funt. Torz. <Prze + Lutować>

Przelosowanie, a, bfm., czynność cz. **Przelosować**: Najwięcej wodę czyści P. Trzye.

Przeloszenie, a, bfm., czynność cz. **Przeloszyć**.

Przeloszenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeloszyć się**.

Przeloszyć, y, yl przelobysnąć na Lutra, nawrócić na wiarę luterską. P. ś. przejść na wiarę luterską. <Prze + Lutryć>

Przeloszenie, a, bfm., czynność cz. **Przelosić**. **Przeloshać**, a, ał gm. przelobysnąć na lachaniu (pewien czas). <Prze + Lsobhać>

Przeloshanie, a, bfm., czynność cz. **Przeloshać**. **Przeloshać**, i, il, **Przeloshać** nanowo pobić (dach) latami. <Prze + Lsobhać>

Przelosować, uje, ował, nied. **Przelosowywać** I. ludując przenieść: P. towary z okrętu na okręt, z wozu na wóz, z wagonu do wagonu. 2. nanowo, inaczej nalosować: P. wóz, wagon. 3. ludując przelobysnąć, za bardzo oblosować: P. wóz, konie, okręt. Troc. Siła umieć nie przelobysduje głowy. Troc. Wielbłąd, gdy ś. przelobysdanym zbyt ezuje, wstać nie chce. Opal. Zle, gdy łódkę przelobysdują, bo wiatr popędzi, gdzie chce. Skar. Przelobysdany okręt na dno tonie. Lubom. Ładunek ma być według proporcji statków i wody, nie przelobysdowywać, aby często gęstami nie czestować flisów. Haur. P. luzję, działo = nabić zbyt dużym ładunkiem. Działo pęka, gdy jest przelobysdane. P. żółądek. Perz. (= oblosować, opchać zbytnie, przelobysnić; przejść ś., objeść ś.). Przelobysdował żółądek. Troc. Przen.: Przelobysdowany długami. Pileh. (= obarczony, przelobyszony, oblosowany). Król ś. boi, żeby poddanych w dań nie przelobysdował. Jabł. Przelobysdował poddanych podatkami. Troc. Przen.: przelobysnąć miarkę, zamuldo sobie pozwolić, przelobysdzić, przelobysdować: I dobrym przelobysduje, kto go zbyt zażywa. Min. W czlowieczym ciebie, skoro która wilgotność przelobysduje i z miary swej wyjdzie, choroba następuje. Górn. (= weźmie górę, przelobysnie, wzmocze ś. zbytnie). Zwierzehni pan, gdy przelobysduje a staje ś. tyranem, panowanie jego upaść musi. Górn. Przelobysdowaliście, panowie Polacy! Górn. Musi ani z tej, ani z owej strony nie P., ale ugadzać w jakiś pośrodek. Górn. P. ś. oblosować ś. zbytnie, oblosować ś., obarczyć ś. nad miarę; przelobysdować sobie żółądek, objeść ś., opakować ś., opchać ś., oblosać ś. <Prze + Łosować>

Przelosowanie, a I. lm. a czynność cz. **Przelosować**: Wymioty zbawieniami bywają w przelobysdowaniu żółądku. Perz. Hiperbolę moglibyśmy nazwać przelobysdowaniem, bo ta figura przechodzi miarę. Górn. (= przelobysnuć). Ow nieuchwytny dobry smak strzeże od przelobysdowań i pustej zewnętrzności. Jell. Porządek, symetria i nieprzelobysdowanie bogactwem było największą ich ozdobą. Korz. 2. bfm. p. **Przelosowanie** ś.: Chory z przelobysdowania.

Przelosowanie się, a ś., bfm., **Przelosowanie** czynność cz. **Przelosować** ś.

Przelosownia, i, lm. e przestrzeń przy torach kolejowych wraz z niezbędnymi urządzeniami do przelobysdowywania towarów z jednego wagonu do drugiego; cała taka stacja przelobysdunkowa. <Prze + Łosownia>

Przelosowywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przelosować**.

Przeładowywanie, a, blm., czynność cz. Przeładowywać.

Przeładowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przeładowywać ś.

Przeładunek, nk, lm. nki *przeładowanie, przeładowywanie towarów, bagaży*: Tam dokonywa ś. P. towarów. <Prze+Ładunek>

Przeładunkowy przym. od Przeładunek: Statek, przyrząd P. Stacja przeładunkowa (=przeładownia).

Przełaj, u a. a, lm. e, *Sprzełaj, *Przełaja, *Przylaj, *Przylaja l. †P. bok, ulocze, ukrycie, kryjówka, zasadzka: Rozstawiam sieci, biegnące po gaju, z którego bym sarną nagnała przełaju. Chr. Pod Brunduzjum na końcu ulegę, w miejscu od wszego bezpiecznym przełaju. Chr. Jeden drugiego morduje, oba razem zginą, a trzeciemu, który z przełaja patrzył, w ręce ś. dostaną. Jan. Przen.: × Z przełaju, × Z przełaje przys. *zmiennacka; okolicznie, obwijając w bawełnę, ogrodłono, z ogrodłką, wpmijając, ogłędnie*: Napaś na kogo z przełaju. Pewna, że jej nie zbędzie łada czym, spytała z przełaju zachodząc. Krasz. (=z mańki). 2. [Wpatrywać ś. w kogo z przełaju] (=z ukosa, na bakier, z pod oka). 3. †P. *drożka, ścieżka boczną skręcającą drogę, krótsze przejście, przesmyk*: Łaski w Trębowli z ludźmi zostawiony, pod Janowem stał Bogusz na przełaju. Jabł. Propontyda w malej doś gardzieli Buksyn przepuszcza do morskich przełajów. Chr. 4. Na przełaj (=a) a. × Na przełajem przys. *po przekatni, przecinając drogę dla skróceniu sobie drogi, przez środek pola, placu; omijając drogi regularne, jako dłuższe: Gdzie prościej drogę sobie oczę, na P. skoczę. Bardz. Ze mną niech kto na koń wsiada na P. do obozu. Pot. Już chcą na przełaj wypaś, niema kędy, bo ich blokauzy obstępili wszędy. Biał. Skoczą na P. tłumem Tatarowie i za przeprawą z boku ś. odkryli. Jabł. Wziąwszy konia na przełajem ś. puścił lasami. Krasz. b) × Na P. = *na leń, na szyję, na złańanie karku, co żywo, na gwałt*: Za czasów Mesmera wszystkie ramoty o magnetyzmie zwierzęcy tłumaczono i drukowano u nas na P. Kor. c) Na P. komu = *przecinając, zabiegając drogę idącemu, na poprzek idącemu, jadącemu*: W cwał na P. zabiega nam drogę. Od. Pies idzie na P. (zwierzynie). d) [Na P.] = *na drugą stronę, na przetrzał, na wyłot*: Przechodnie drzwi na P. 5. a. Taminek bot. (tamus) roś. z rodziny *pochrzynowatych*. <Prze+*Łaj, ŁA(J)>*

*Przełaja, †Z przełaje p. Przełaj: Odszczepieńczy i z tejże strony i z tegoż kąta, jako z przełaje, do tej owezarni wstępują. Wuj. Kto ś. chce podziwować a patrzeć z przełaje, jeśli w którym zwierzęciu takie obyczaje. Rej. Napadli na nie gwałtownie z przełaje. Km. Z przełaje upatrzwszy go, znać mu wolą dała słów niewiela. Żehr. On ś. obaczywszy, dopieroż z przełaje imie ś. z nim targować. Prot. Skapy jałmużny nie da, choć z przełaje. Prot. <Prze+Łaja>

Przełajdalenie, a, blm., czynność cz. Przełajdaczyć.

Przełajdalenie się, a ś., blm., czynność cz. Przełajdaczyć ś.

Przełajdaczyć, y, ył l. *przepędzić (pewien czas) na łajdachcie*. 2. *przepuścić (co) na łajdachcie*: P. majątek. P. ś. *przepędzić (pewien czas) na łajdachcie* ś. <Prze+Łajdaczyć>

× Przełakocenie, a, blm., czynność cz. Przełakocić.

†Przełakocić, i, il, †Przełakotać, [Przełasuńić], nied. †Przełakotywać *przepuścić na łakocie, przejeść*. Troc. <Prze+Łakocić>

†Przełakotać, a, ał p. Przełakocić. Troc. <Prze*Łakotać, od Łakota>

†Przełakotanie, a, blm., czynność cz. Przełakotać.

†Przełakotnik, a, lm. cy *ten, co przejada na łakocie*. <Prze+Łakotnik>

Przełam, u, lm. y l. p. Przełom 2. min.=Odłam. <Prze+Łam>

× Przełamacz, a, lm. e *ten, co przełamuje*. L. <Od Przełamać>

Przełamać, mie, mał, [Przełamić], †Przełomić, ×Przełomać, nied. Przełamywać, ×Przełamować, [Przełamiać] l. *złamać przez pół, łamiąc przepołowić, złamać na dwoje, rozłamać*: P. łaskę. Troc. P. chleb. Niańka przełamała dziecko (=naraziła je na chorobę oberwania, utraczyła je). Przen.: P. z kim chleb=*wspólnie z nim spożyć; udzielić mu chleba, podzielić ś. z nim chlebem, ugościć go przy swoim stole*. P. *piersze lody = pokonać wstępne trudności, utorować drogę*. Konarski *łód przełamał*. L. Przen.: P. *szyki nieprzyjacielskie. Jazda nasza przełamała jazdę moskiewską*. Niem. 2. *przen. złamać, zgnadzić, naruszyć co; nie dochować, nie dotrzymać czego*: P. prawo, przymierze. P. post. P. *wiarę małżeńską (=sprzeniewierzyć ś.)*. Wkrótce ś. *przekonacie, czym prawdę przełamał; lecz nie! sami ujrzycie, że w nieczym nie skłamał*. Dm. 3. *złamać, przeprzeć, przemóc, przezwyciężyć, zmóc, zwalczyć*: Wszystko stałością P. starali ś. Ust. Za przewodnika mając rozum rzadki, umieją wszelkie wojen P. przypadki. Nar. Nalóg zadawniony P. Kras. To jest enota gniew P. i w przykrościach pamiętać, żeśmy ludzcie. Sir. P. upór, nieprzyjaciela. Troc. 4. †P. *przerobić, przelómaczyć z wielkim trudem*: P. co na wiersz polski. 5. †P. co na kim=*wymóc, wymusić; dopiąć czego na kim*. 6. *myśl.=a) P. niedźwiedzia=zbilić go oszczepem*. b) Jastrząb przełamany = *który ś. przyzwyczajony być posłusznym na gwizdanie ptaszniaka i przylatywać przynajmniej z odległości stu kroków*. P. ś. l. *ulec przełamaniu, złamać ś.*: Boję ś., żeby chodząc w pół ś. nie przełamała. L. W mroku chałupy światło okienka przełamywało ś. w jego (Sabaly) przyciemnionych oczach czerwonym, fosforycznym blaskiem. Witk. (=zalamywało ś.). 2. *złamać ś., przeprzeć ś., przemóc ś., przezwyciężyć ś., zmóc ś.; zapanować nad sobą, zwalczyć, pokonać siebie*: Wielce ś. w tym przełamał samego i, zwyciężywszy gniew swój, postępował z wielką łagodnością. Ustrz. Nareszcie przełamuje ś., tłum i kłania i tak dalej mówi. Stasz. <Prze+Łamać>

Przełamanie, a, blm. l. czynność cz. Przełamać. 2. *przełom, przełom = miejsce przełomu, odłam*: Tygły, gdy z ognia wyszły, w przełamanii były białe. Torz. Spojrzawszy na P., to każde śko pokazuje ś. być gładkie. Torz. Wprawie dziatki w P. namiętności. Bals. 2. [P.] *oberwanie, utraczenie ś., naderwanie ś., ochwacenie ś., podźmignięcie ś.* (choroba).

Przełamanie się, a ś., blm., czynność cz. Przełamać ś.

[Przełamiać, a, ał i P. ś.] p. Przełamać. [Przełamianie, a, blm.] czynność cz. Przełamiać.

[Przełamianie się, a ś., blm.] czynność cz. Przełamiać ś.

[Przełamić, i, il i P. ś.] p. Przełamać.

[Przelamienie, a, blm.] czynność cz. Przelamić.

[Przelamienie się, a, s., blm.] czynność cz. Przelamić s.

× Przelamować, uje, ował i × P. s. p. Przelamać: Nie umiał przyrodzoną do złego skłonność P. Kalie.

× Przelamowanie, a, blm., czynność cz. Przelamować.

× Przelamowanie się, a, s., blm., czynność cz. Przelamować s.

Przelamywać, uje, ywał i P. s. p. Przelamać. Przelamywanie, a, blm., czynność cz. Przelamywać.

Przelamywanie się, a, s., blm., czynność cz. Przelamywać s.

[Przelandylenie, a, blm.] czynność cz. Przelandylić.

[Przelandylić, y, ył] l. p. Przebałękać. 2. a. [Przelandylić] przepróżniaczyc. < p. Przelandylić >

[Przelandylenie, a, blm.] czynność cz. Przelandylić.

[Przelandylić, y, ył] p. Przelandylić. < Prze + *Landyzić, od Landyga >

× Przelaska, i, lm. i najwyższa łaska, łaska nad łaskami: Tamtym wzniesionym kielichem błaga drugiemu przelaski Twej, Panie! Krasiń. < Prze + Łaska >

Przelaskawy nader łaskawy: O bóstwo przelaskawe, o dni nader święte! Bardz. < Prze + Łaskawy >

[Przelasuniec, i, ał] p. Przelakocić. < Prze + *Łasuniec, od Łasun >

[Przelasunienie, a, blm.] czynność cz. Przelasuniec.

Przelatać, a, ał l. przepędzić (pewien czas) na łataniu. 2. przebrać łataniami, wyłatać wszystko ostatecznie: Wszystko tak podarte, że nie można tego P. < Prze + Łatać >

Przelatanie, a, blm., czynność cz. Przelatać.

Przelatować, uje, ował p. Przelacić. < Prze + Łatować >

Przelatowanie, a, blm., czynność cz. Przelatować.

Przelawiać, a, ał p. Przelawiać.

Przelawianie, a, blm., czynność cz. Przelawiać.

[Przelaz, u, lm. y] l. przelażenie, przeleżenie: Ogrodzenie z ciernia przelazu zatrudni. Kluk. Ostrożny drzewko w płot jest bardzo godne dla przelazów. Trzyc. 2. miejsce, którędy przelaż, przejście, droga: Rozkosz to nie byle jaka... poznawać swe drogi, ścieżki i przelazy. Zer. Na onej rzece nie było przelazu, więc zwróciła s. z prośbą do konia, aby ją przeniósł na drugą stronę (= kładki, brodu i t. p.). 3. a. [Przelazka] przy murze, parkanie, a najczęściej przy płocie, laweczka, schodek do przechodzenia na drugą stronę w miejscach, w których chcieliby, aby bydlę nie przechodziło; deszczulka w płocie na obie jego strony wystająca i podparta palikami, na której stawia s. stopę dla przekroczenia płotu: Przelazy zakładać. Trzyc. Zdr. [Przelazik]. < Prze + Łaz >

[Przelazek, zku, lm. zki] p. Przelaz: Z worem spadł na łeb z przelazku, gdy przez płot z nim idzie. Pot. Za Maćkowym za przelazkiem zmawiła s. Baśka z Jaśkiem. PŚń.

Przelazić, i, il i P. s. p. Przeleżić. < Prze + Łazić >

[Przelazik, u, lm. i] p. Przelaz.

[Przelazka, i, lm. i] p. Przelaz. < Od Przelaz >

Przelazenie, a, blm., czynność cz. Przelazić. Przelazenie się, a, s., blm., czynność cz. Przelazić s.

[Przelazka, i, lm. i] p. Przelazka.

Przelazca, a, ał p. Przelazyc.

Przelazalny p. Przelazny. < Od Przelazca >

Przelazanie, a, blm., czynność cz. Przelazać.

Przelazce, a, lm. a część łącząca dwa przedmioty poprzez trzeci lub poprzez przerwę między nimi: P. międzywagonowe (n. p. kiszkami na parę lub na powietrze sprężone). < Od Przelazyc >

Przelazczenie, a, blm., czynność cz. Przelazyc. [Przelazka, i, lm. i] p. Przelaz. < Prze + Łazka >

Przelazcznik, a, lm. i przyrząd służący do przelazania przewodów elektrycznych, to jest do łączenia danego przewodu kolejno z innymi przewodami. < Od Przelazny >

Przelazny l. a. Przelazalny dający s. przelazyc. 2. służący do przelazania: Szyna przelazna. < Od Przelazny >

Przelazyc, y, ył, nied. Przelazca l. złączyc dwa przedmioty czym pośrednim jakby ogniwem, przejąc ogniwem (dwie rzecz.) dla połączenia. 2. odłaczyc jeden przedmiot od drugiego, przyłączając go natomiast do trzeciego. 3. † P. przedzielić co złączonego, rozdzielić, oddzielić: Szatan tobie i im przeciwiła s. wierze... umyślił, aby przelazyc cię od wiary. Rozmyśl. < Prze + Łazyc >

Przelaz, y, lm. e, Przelazce siodłowate przejście splaszczone na grzbietowej linii góry a. pasma gór, przechylinka, przegibka: Wyżyna zamknięta przelazą brandenburską. Tat. Zdr. [Przelazka, Przelazka]. < Prze + *Łaz, LŁK/ŁŁK/ŁAK >

Przelazce, a, lm. a l. p. Przelaz. 2. bud. jeden z łuków sklepionych w kościołach średniowiecznych, spodem o przegiętych naw bocznych opartych. < Od Przelaz >

[Przelazka, i, lm. i] p. Przelaz.

Przelazysto przys. od Przelazysty.

Przelazysty wygięty w grzbiecie, siodłowaty: Koń P. — z przegiętym, przelazystym grzbieciem. Matl. < Od Przelaz >

Przelaz, łze, gał l. na łganii (pewien czas) przepędzić, przebyć. 2. przeżytyżyc łgarstwem: P. wszystkich. † P. s. l. wyłaz s. wykroczyć s. łgarstwem. Troc. 2. przez ciągle łgarstwo stracić wiarę u innych. L.

Przelazanie, a, blm., czynność cz. Przelaz. † Przelazanie się, a, s., blm., czynność cz. Przelaz s.

Przelazca, a, ał przepędzić (pewien czas) na łganii. < Prze + Łazca >

Przelazanie, a, blm., czynność cz. Przelazca.

Przelazca, nie, nał, nied. Przelazca łąkając przepuścić przez przelaz, przez gardło: Jeść nie nie mogę, ledwie trochę rosół przelazca, i to z niezmiernym bólem. L. Nie mógłbym kawałka chleba P., widząc, że ci ludzie głód cierpią. L. Ludziom ubogim wino tak drogie pić, co przelazca, to grosz; o jaka utrata! Skar. Wziął sztukę chleba i rzekł: Bodajbym tego chleba nie przelazca! — i tak s. stało: chce P., został chleb w gardle jego, i udawiony został. Skar. Przen.: strawić, znieść, ścierpieć, przenieść na sobie: Trzeba P. powoli, choć tak niestrawny kasek. L. Ukaże, że smrotnych potwarzy nie zwykliście

przełykać. Błaż. Zdało ś. książętom tać i przełykać do czasu namowy one, ażeby pierwej wszystkie potrzeby na wojnę sporządzili. Błaż. Despektu tak obelżywego nikomu uczciwemu przełykać ś. nie godzi. Falib. <Prze + Łknąć>

Przeknięcie, a, bfm., czynność cz. Przeknąć.

Przelobuzować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na lobuzowaniu. P. ś. przepędzić (pewien czas) na lobuzowaniu ś. <Prze + Lobuzować>

Przelobuzowanie, a, bfm., czynność cz. Przelobuzować.

Przelobuzowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przelobuzować ś.

Przeloga, i, lm. i oś, śruba u prasy: Oś abo P. u prasy. Mącz. <Od Przelogy>

Przelom, u, Przelam I. bfm. × P. przelamanie, przelamanie ś. 2. lm. y = a) miejsce przelamania, przerwa, dziura od łamania, wyłom: Nieprzyjaciel na mury, gdzie już znaczne świeciły przełomy i dziury, tylko co już nie wpada. Tw. P. od dział lub taranów szturmowych. Birk. Gdzie ś. zakradli, w te dziury i przełomy drow nakładli i zapalili. Tw. Skoczył na czoło nieprzyjacielskie, siekąc jak drzewa, a gdzie ś. podał jaki P., wdzierając ś. między gęste szyki. Nar. Na P. nieprzyjaciela wspiera, aż i łamie. Leszcz. (przebijając ś. przez szyki nieprzyjacielskie). Między skał wysokich przełomy. Tw. (= urwiśka). Grobu głazy ś. rozwarły, śród czarnego ich przełomu ten umarłych wódz umarły w granitowym znika domu. Krasin. 2. przen. przejście, zwrot, zmiana, przesilenie, kryzys: P. w pojęciach, w kierunkach naukowych, w sztuce, w malarstwie. P. w życiu narodu. Na przełomie dwu wieków, XVI i XVII, groźby ze strony Turcji beźmiernie wzmagają ś. i srożyły. Dub. (= na granicy). 3. patol.: P. w chorobie = nagła zmiana ku lepszemu, przesilenie, × przełam, kryzys (crisis). Zdr. × **Przelomek. <Prze + Łom>**

× **Przelomąć, nie, mał i × P. ś. p. Przelamać:** Żadna mu męka straszna nie była, któraby serce jego P. mogła. Skar. Mam zbroję, której stal tak twarda, gruba, że ją żelazo żadne nie przełomie. <Prze + Łomąć>

× **Przelomanie, a, bfm., czynność cz. Przelomnąć.**

× **Przelomanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przelomnąć ś.**

× **Przelomca, y, lm. y, × Przelamacz ten, co przelamał a. przelamuje.** <Od Przelomnąć>

× **Przelomek, mku, lm. mki p. Przelom:** Spojrzał na bliżki onych gór P. Chr.

† **Przełomić, i, il i † P. ś. p. Przelamać:** Przełomił Ciótek Czechom krzyż. Sienk. A gdy nie mógł P. (pęku strzał), uczynił rzecz do nich (do synów): ...Gdy będziecie pospołu, nikt was nie przełomi. Rej. Smał i to prawo P. Skar. Zniżył hardość chłopską, przełomił upór. Okol. Takąć enota moc niewa, i srogość przełomi. Rej. Jeślić ś. przyda to święte przymierze znou P. Wuj. Niemasz takiej trudności, którejby pilność ludzka nie przełomiła. Petr. Wotowaniem i świadectwem jego przełomiony jechał na wygnanie. Warg. Państwa insze chrześcijańskie mocy Turka przedniejszej, jezdnych żołnierzy nie mogliby P. Grab. P. Ale ten upór trudno nam P. w sobie. Papr. Dobrodziejstwa Leszkowe P. tego na szlachę samomierskiej nie mogły, aby nienawiść złożyła. Błaż. Nie tylko tego w ludzi wzmówić nie mogli, ale i między samymi rzadki, którzyby to był na sobie przełomił, żeby był w tej mierze według nauki swej ś. zachował. Koehan. Ewa-

nielej na wiersz polski przełomiwszy, do druku podać chciałem. Falib. Drażnili Bogu sprawami swemi i przełomili ś. na nie karanie. Bud. (= obruszyło ś.). <Prze + Łomić>

† **Przełomienie, a, bfm., czynność cz. Przełomić.**

† **Przełomienie się, a ś., bfm., czynność cz. Przełomić ś.**

Przełomikamień, a, lm. e bot. (filipendula) roś. z rodziny różowatych. <Przełomić + Kamień>

† **Przełomiplot, a, lm. owie, † Przełomiwrota złodziej włamujący ś. do domów.** <Przełomić + Płot>

† **Przełomiwrota, y, lm. owie p. Przełomiplot.** <Przełomić + Wrota>

[**Przełomka, i, lm. i, Przełabka, Przerabka]** przerebla, przerebel: Rąbali przełomkę biednym rybakom zdradliwą. Słow. <Od Przełomić>

Przełomny dający ś. przelamać. <Od Przełomnąć>

Przełomowy przym. od **Przelom, przejściowy, krytyczny:** Chwila przełomowa. Przekonany, że ów rok (1848) będzie dla całego świata stanowić przełomową epokę. Chm. Upadek Napoleona III jest poniekąd epoką przełomową. Dzień P. w chorobie (dies critica).

Przełopotać, cze, tał przepędzić (pewien czas) na łopotaniu. <Prze + Łopotać>

Przełopotanie, a, bfm., czynność cz. Przełopotać.

Przełotować, uje, ował I. po łotrowsku przemarnować: Syn utratnik wszystko przeje i przepije i przełotruje na biesiadach. Skar. Gdy już wszystko przełotruje, kradnie. Groie. 2. na łotrowaniu przepędzić (pewien czas). <Prze + Łotrować>

Przełotrowanie, a, bfm., czynność cz. Przełotrować.

Przełotrzykować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na łotrzykowaniu. <Prze + Łotrzykować>

Przełotrzykowanie, a, bfm., czynność cz. Przełotrzykować.

Przełowić, i, il, nied. Przelawiać I. łowiąc przejąć, przechwycić w biegu. St. wil. 2. † **Przelawiać łowić, jeden przez drugiego, uganiać ś. na łowach:** Jako kiedy napadną na ślad ogarowie, przelawiając za zwierzem w przykrytej dąbrowie. Zbyl. <Prze + Łowić>

Przełowienie, a, bfm., czynność cz. Przełowić. [Przełówek, żka, lm. żki] p. Przełóg.

Przełożenie, a I. bfm. (= a) czynność cz. Przełożyć: P. kartki w książce. Po przełożeniu tych punktów do rady przystąpiono. Troc. Na P. statutu z łacińskiego na polski deputowano Herburt. Vol. b) † P. wyższość, pierwszeństwo, starszeństwo, prym: Apostołowie nie mówili, kłoby był przedniejszy między niemi, nie mówili o przełożeniu, nie mówili o majętności. L. 2. lm. a = a) przedstawienie, perswasja, radca, upomnienie, namówienie: Wstrętu jej P. żadne nie zwycięża, przez żaden sposób nie chce We Pana za męża. Niem. Przełożenia, noty i kwity dyrekcji centralnej. T. K. b) a. **Przekładnia mech. kombinacja kół trybowych tak obliczona, że jeden obrót pedałów daje $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ lub więcej obrotu samego kola:** Machina posiada P. 56 cali wtedy np., gdy za jednym obrotem pedałów posuwa ś. tak, jak koło posiadające 56 cali średnicy.

† **Przełożeński** przym. od **Przełożenstwo** zwierzchnicy, zwierzchni, starszy, naczelny: Nad zgromadzeniem P. urząd chwalebnie sprawuje. Steb. U

pana patrz przełożeniej dobroci, u sługi posłuszeńskiej. Petr. <Od Przełożoństwo>

Przełożoństwo, a, †Przełożoństwo, †Przełożość I. blm. rz. od **Przełożony**: Dał mu uczuć swoje P. 2. Im. a **urządk, godność przełożonego, władza naczelna, zwierzchność, starszeństwo, panowanie**: Rozliczne są władze i przełożoństwa: ma zwierzchność monarcha nad poddanymi, ociec nad dziećmi, mistrze nad uczniami, rotmistrz nad żołnierzami. Pileh. Król go wielkimi majątkościami i przełożoństwem senatorskim opatrzył. Stryjk. Brzeście z posłuszeństwa ś. polskiego wybiło, i wszystek on kraj do pruskiego przełożoństwa znowu przystąpił. Stryjk. Ani siły, ani przełożoństwa, ani mocarstwa nie odłączają nas od miłości bożej. Wuj. P. klasztoru. Z kaznodziejstwa poznańskiego na P. go wzięto. Nies. 3. **zarząd, starszyzna, przełożeni**: Raczej przepuść tę moc między nas pospólstwo, którą bardzo trapiasz nasze P. Wiszn. Nadszedł okólnik do przełożoństwa obszarów dworskich. Chwałebny gniew w przełożoństwach tam, gdzie go potrzeba. <Od Przełożony>

†**Przełożniejszy** st. w. od **Przełożony**: Nie mają w sobie pokory dziecinnej, ale chcą jeden nad drugiego być P. Sekl. Nie rozumiem, żeby między apostoły był jeden nad drugiego w urzędzie P. Sekl. Kto zechce być przełożniejszym a większym, będzie waszym służebnikiem. Leop. Próźni ludzie pierwsze i przełożniejsze miejsca miłują. Wuj.

†**Przełożość, i, Im. i p. Przełożoństwo**: Urząd albo P. nad budowaniem, *aedilitas*. Mącz. <Od *Przełożony, od Przełożyć>

Przełożona, ej, Im. e forma ż. od rz. **Przełożony**: P. klasztoru, zakonu, instytucji. P. pensji, zakładu naukowego (= *ochmistrzyni*).

†**Przełożoność, i, Im. i p. Przełożoństwo**: Dał przykład starszym, aby w nadzieję przełożoności z moey swej nie łajali inszych. Dają nam uczuć P. i dziawstwa swoje, celem go najpodlejszych rozkazów czyniąc. L. <Od Przełożony>

Przełożony I. Im. od Przełożyć. 2. †P. przeladni, naczelny, celny, wyższy, pierwszyszy, wydatny, wybitny, poczesny, pryncypalny: Miejsce przełożone. †P. ziemianin = *baron*. Słown. 3. P., ego, Im. eni rz. = a) **zwierzchnik, naczelnik, starszy**: P. to mój. Troc. P. nad miastem (= *prefekt, burmistrz*), nad armatą. Troc. P. nad żywnością. Gemb. P. nad bractwem albo bractwu. Dudz. (= *senjor*). Do przełożonych należy porządek dobry utrzymać. Boh. P. zakładu naukowego. Chłopi na wsi a zacy w szkole odmianie przełożonych bardzo radzi. Prz. P. namiestnik boży. Kn. P. ma mieć uszy na obie strony. Kn. Przełożonym łagodności trzeba, a przy niej ostrości. Kn. P. wszystkim jak cel wystawiony; przełożonych wady wszystkie najlepiej widzą. Kn. Przykład przełożonych ważny. Kn. P. klasztoru. b) **prow. mandant**.

× **Przełożyciel, a, Im. e p. Przekładacz. L. <Od Przełożyć>**

Przełożyć, y, ył, nied. Przekładać I. przez eo = *przeniósłszy położyć; przewinąć, przesadzić*: P. nogę przez płot. Plotąc warkocz, przekłada pasma. 2. *przenieść dla położenia w innym miejscu; zmienić położenie czego, ułożyć w inny sposób; przestawić*: Przekóż to masło w inszą faskę. Troc. Te wilgotne szaty na suche P. trzeba miejsce. Troc. Przekładać na polu kopy. Haur. (= *przewracać, odwracać*). Szychty przekładać, to jest te, co leżały na czerynie, na wierzchu położyć,

a co były na wierzchu, odstawić do palenia niemi. Torz. Stóg siana przekładać. L. P. karty, tasując je. P. wyrazi w zdaniu. Przen.: †Abyśmy nie dufali w swoje mocy i mądrości, jedno na Boga wszystko przekładali. Biel. M. (= *zdewali, składali; Jemu zostawiali*). †Tę osadę w inszą P. trzeba fortecę. Troc. (= *przenieść, przetranslokować*). 3. co na inny język = *przetłumaczyć*: Listy perskie kazał na łaciński język P. Birk. Większą część Biblii angielskim językiem przełożyli. Baz. Bułgarowie wiele pisma bożego z łacińskiego i greckiego na swój język przełożyli. Górn. Hieronim św. Pismo święte i Biblia na łaciński język przełożył. Skar. P. na polskie = *spolszczyć*. 4. co czym = *włożysz w środek przedzielić, przegrotzić, przepleść, przesłać*: Przekładać jabłka słomą. Kn. Przekładać książkę białym papierem. L. Przekłada ziemia, gdy w dole górniczym ziemia nie jednego gatunku. Os. J. 5. a. **Przedłożyć, nied. Przekładać = a)** nad kogo, nad co = *przenieść; dać pierwszeństwo przed nim; postawić, położyć wyżej od niego, ważyć więcej, woleć*: †P. wyżej. S. Par. Naród ten znośną służbę nad ubogą przekłada swobodę. Troc. *Antepono*, przekładam jednego nad drugiego, wyżej ważyć. Mącz. Jegobym nad wszystkich innych przełożyła. L. Przystawianie z ludźmi musi im być niesmaczne, gdy nad nie przekładają bawienie ś. z psami i małpami. L. Kto nabożeństwo nad potrzebę bliźniego przekłada, miłości mało w sobie ma. Skar. Dobrą radę przekładać trzeba nad wszystkie skarby. Zał. Cnotę nad szczęście przekładaj. Kn. Dusze miękkie rozkosz cnotie przekładają. Jabł. Mędrostwo zawždy mocnie przekładali poczeiwe przed pożytecznym. Rej. Nauka Ewangelii ma być nad inne wszystkie przekładana, wywyższana, chwalona. Wiśn. Nie patrzamy na to, czym przełożył nas Bóg nad insze ludzkie, ale na to, czy kto ma przed nami Górn. Przekładają jeździć korabiem sześcią hetkami, niżeli ładną karetą a parą kołmi. L. Miaso Rzymskie Paweł z Piotrem nad inne wszystkiego świata obecnością swoją przełożyli. Skar. (= *wyróżnili*). Żywot Chrystusa, gdy ś. inne wypisują, słusznie ś. tu P. i jako na czoło wystawić ma. Skar. Nad szczęście ludu chwałę swą przekładał Niem. Spokojność wiejską nad wszystkiego przekładał. Wirt. Która (małzonka) nad męża swego żadnego na świecie człowieka przekładać nie ma. Skar. Patrzymy na one parę świętych młodzieńców, na Neemjasza i Zorobabela, jako dobre ojezyny swej nad wszystkie swoje dobra przekładali. Skar. Ja to przekładam nad wszystkie bogactwa. Groch. b) kogo nad kim, nad czym = *zrobić go zwierzchnikiem*: *Praeficere*, przedłożyć albo urzędnika dać. Mącz. Król go nad wojskiem, nad konsyljarzami przełożył. Troc. Przełożył go nad wojskiem. Nar. Oto świadectwo dobre, które wszystkie siostry o tobie dały i ciebie sobie przełożyły i podały urząd... Ż. E. Wszyscy Jana Tarnowskiego sami sobie i hufowi swemu byli przełożyli. Orzech. c) co komu = *położyć przed kim, dać do rozporządzenia, przedstawić*: Rzeczy te są jako na tablicy przed oczy przełożone. Wiśn. Przełoż sobie, gościom ryby, piecyste. Troc. Stworzenie jest wywiedzenie rzeczy z niczego, to jest bez żadnej przedłożonej materji (= *danej*). Przen.: *przedstawić, okazać, wystawić, wyłożyć, wyjaśnić komu, umieść, wytoczyć przed kogo; przeperswadować, przetłumaczyć komu; zaproponować komu*: Jezus miasto przedłożonej Jemu radości podjął krzyż

Bud. Krótko We Panu rzecz całą przelożę. Boh. Słucha chłopka ze łzami krzywdę swoją przekładającego. Pileh. Sądźcie o rzeczy, którą ośmielam ś. P. Cz. Przekładam zbytni ekspens: jejność zapalczywa z swojemi czterma wsiami odzywa ś. dwornie. Kras. Zaczęto niedowierzać ustawicznie na sejmie przekładanej potrzebie obrony granic. Szaj. P. skargę, † żalobę = *wnieść, podać, przedstawić, zamieść; wystąpić z nią*: Gdy bartnik bartnika zapozwał i żalobę przekładał o osiągnięcie jakowego drzewa, tam pozwany nie bronił ś. dawną posesją. Skr. Kto ma na starca skargę, niech mi ją przeloży. Mick. 6. † P. *przebrać miarę w kładzeniu, przeładować, przeciążyć, przepelnić*: Furman przelożył konie, wóz ciężarem. Troc. P. żołądek. 7. [Przelożyło] p. niż: Przelożyło chłopakowi na Gromnicę na trzeci po dwudziestu. 8. [P. kijem] = *obić*. 9. myśl.: Przekładać za zajęcem—mówi ś. o psie, który z jednej strony kniei na drugą za zajęcem ś. zapędza. L. P. ś. I. † P. ś., † *Przedłożyć* ś., nied. † *Przedkładać* ś. *wynajęszyc* ś., *wynieść* ś., *wysadzić* ś., *wysilić* ś.: Niechaj ś. żaden nie przedkłada nad drugiego, nie więcej o sobie dźierży, niżli o drugim. Macz. Jeden ś. nad drugiego przekłada na stroje, musi mieć koń turecki, pozłociste zbroje. Biel. M. Nie dopuścił Likurg więcej szat mieć tylko jedną, aby ś. jeden nad drugiego pychać nie przekładał. Biel. M. Wielkie sumy pieniędzy w złocie i srebrze nanieśli, ... a jeden ś. nad drugiego przekładając, skarbnice jego napełnili. Rob. 2. † P. ś. w co = *przemienić* ś., *przeobrazić* ś., *przekształcić* ś., *przedzierzgnąć* ś., *przerzucić* ś.: Przelożył ś. w woła, Buha z bydłem nadobny buja wpojszród ziola. Żebr. 3. [Przelożyło ś., *Przelożyło*] komu: Przelożyło mi sie na piętnasty = *zacząłem piętnasty rok życia*. 4. † P. ś. [P. ś.] = *przeładować* ś., *przeciążyć* ś., *przepelnić* ś.; *przejęść* ś., *objeść* ś., *obeżreć* ś., *opchać* ś.: Ludzie zawsze zdadni do roboty, kiedy ś. ani jadłem ani piciem zbytnim nie przelożą. Koehan. <Prze + Łożyć>

[Przelóg, ogu, lm. ogi] *odłóg*. Zdr. [Przełożek]. <Prze + *Łóg, LEG/ŁÓG>

[Przeludzać, a, ał] *wabić*. <Prze + *Łudzać, od Łudzić>

[Przeludzanie, a, blm.] *czynność* cz. *Przeludzać*. *Przełup, u, lm. y oddam, przełam*: Wapień w przelupie nierówny. Sez. <Prze + Łup>

Przelupać, pie, pał, nied. Przelupywać *łupiąc* *przedzielić; rozłupać, rozszczępić na dwoje*: P. szczapę. P. tabliczkę czekolady. Przen.: × Kie-liszek z winem, na dwa przelupawszy hausty, wypił. L. <Prze + Łupać>

Przelupanie, a, blm., czynność cz. *Przelupać*. *Przelupywać, uje, wyał p. Przelupać*.

Przelupywanie, a, blm., czynność cz. *Przelupywać*.

Przelyk, u, lm. i I. anat. część przewodu pokarmowego od gardła do żołądka, †gardziel, ×gardziel pokarmowy, ×połyk (oesophagus). 2. patol.: *Przelyku ból (oesophagodynia), kurez (oesophagismus), przepuklina (oesophagocela), przecięcie od wewnątrz, lezofagotomia (oesophagotomia interna), od zewnątrz, lezofagostomia (oe. externa, oesophagostomia), rozszerzenie (ectasia oesophagi), zwężenie (stenosis oesophagi), zapalenie (oesophagitis)*. <Prze + Łyk>

Przelykacz, a, lm. e ten, co przelyka; przen.: P. ojczyzny swej, który majątność swą przelknął, przepił, utracił. Macz. <Od Przelykać>

Przelykać, a, ał p. Przelknąć. *Przelykanie, a, blm., czynność* cz. *Przelykać*. [Przelykować, uje, ował] *przetrzepać, wysma-gać*. <Prze + *Łykować, od Łyko>

[Przelykowanie, a, blm.] *czynność* cz. *Przelykować*.

Przelykowy *przym. od Przelyk (oesophageus)*. *Przelysiały* *który przelysiał, łysawy*: Mąż, któremu z głowy włosy łażą, łysy jest, a jeśli by z czoła mu włosy oblaży, P. jest. Leop. Kazimierz Wielki, położnicę czeską przelysiałą i strupowatą być postrzęszy, przez od siebie odrzu-cił. Błaz. <Od Przelysieć>

Przelysieć, eje, ał stać ś. *nico łysym, szczeg. na przedzie głowy, ołysieć na czole*. Przen.: Obe-trzyj szyby z kurzu, to trochę przelysieją (= *stana* ś. *jasniejsze, przejrzystsze*). <Prze + Ły-sieć>

Przelysienie, a I. blm., czynność cz. *Przelys-ieć*. 2. *lm. a niewielka łysina; łysina na przedzie głowy*: Jeśli by na łysinie a. na przelysieniu biała barwa ś. ukazała, zda go (męża) kapłan za trędowatego. Leop.

Przelyskiwać, uje, iwał *połykiwać, przeświecać, przebijać* ś. *blyszcząc od czasu do czasu*: A przelyskują skroś po skałach wody. Zal. Widzieliśmy Jeszcze mnóstwo jezior, przelyskujących przez mgłę, jak oczy przez woale. Od. <Prze + *Łyskiwać, od Łyskać>

Przelyskiwanie, a, blm., czynność cz. *Przelyskiwać*.

Przelyźwować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na łyżkowaniu*. <Prze + Łyźwować>

Przelyźwowanie, a, blm., czynność cz. *Przelyźwować*.

Przemacać, a, ał, nied. Przemacywać *macając nawskroś przeniknąć*. Kn. Przen. *przeczuć, przewi-dzieć, przewąchać, domyślić* ś. *z góry*. <Prze + Macać>

Przemacanie, a, blm., czynność cz. *Przemacać*.

Przemacerować, uje, ował *zmacerować nawskroś*. Przen.: Był to człowiek niewielkiego wzrostu, przemacerowany i ułożonej twarzy. Korz. P. ś. *zmacerować* ś. *nawskroś*. <Prze + Macerować>

Przemacerowanie, a, blm., czynność cz. *Przemacerować*.

Przemacerowanie się, a, ś., blm., czynność cz. *Przemacerować* ś.

Przemachać, a, ał I. przepędzić (pewien czas) na machaniu. 2. i *Przemachnąć* *przebyć szybko, zmachać*: W godzinę przemachał dwie mile. 3. *zrobić prędko, pośpiesznie*. <Prze + Machać>

Przemachanie, a, blm., czynność cz. *Przemachać*.

† *Przemachlować, uje, ował, [P.] przefrymar-czyć, przeszechrować, zamienić z okpieniem*: Prze-machlował rzeczy: miasto (= zamiast) przednich braki. Klon. <Prze + Machlować>

Przemachlowanie, a, blm., czynność cz. *Przemachlować*.

Przemachnąć, nie, nął p. Przemachać. L. <Prze + Machnąć>

Przemachnięcie, a, blm., czynność cz. *Przemachnąć*.

[Przemacierzały] *zleżały*. <Prze + *Macierza-ły, od Macierz>

Przemacochować, uje, ował, Przemacoszyć *przebyć (pewien czas) macochą*. <Prze + Maco-chować>

Przemacochowanie, a, blm., czynność cz. *Przemacochować*.

Przemacoszenie, a, blm., czynność cz. **Przemacoszyć**.

Przemacoszyć, y, ył p. **Przemacochować**. <Prze + Macoszyć>

Przemacywać, uje, ywał p. **Przemacać**.

Przemacywanie, a, blm., czynność cz. **Przemacywać**.

× **Przemaczać**, a, ał p. **Przemoczyć**. <Prze + Maczać>

× **Przemaczanie**, a, blm., czynność cz. **Przemaczać**.

Przemadziaryzować, uje, ował *przerobić na Madziara a. na madziarskie*. <Prze + Madziaryzować>

Przemadziaryzowanie, a, blm., czynność cz. **Przemadziaryzować**.

Przemagać, a, ał i †P. ś. p. **Przemóc**.

Przemagający l. im. od **Przemagać**. 2. *przeważający, przeważny, dominujący, znaczniejszy*: Siła przemagająca. *Namiętność przemagająca*.

Przemaganie, a l. blm., czynność cz. **Przemagać**. 2. × P., lm. a *przewaga, przemoc, wyższość*: To samo zaraz da powód i łatwość zagranicznym wprowadzać nanowo i wojsko i influencją i przemaganie swoje do nas. St. Aug.

†**Przemaganie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przemagać** ś.

Przemaglować, uje, ował l. *przeglądać, przemasować maglem*. 2. *zmaglować nanowo*. <Prze + Maglować>

Przemaglowanie, a, blm., czynność cz. **Przemaglować**.

Przemajaczenie, a, blm., czynność cz. **Przemajaczyć**.

Przemajaczyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) u majaczeniu*. <Prze + Majaczyć>

Przemajchrować, uje, ował zł. *przepiłować; przebić*. <Prze + Majchrować>

Przemajchrowanie, a, blm., czynność cz. **Przemajchrować**.

Przemakać, a, ał p. **Przemoknąć**.

Przemakalność, i, blm. rz. od **Przemakalny**.

Przemakalny *posiadający właściwość przewodzenia ś., przepuszczaniu wilgoci, wody przez siebie*: Płótno przemakalne i nieprzemakalne. <Od Przemakać>

Przemakanie, a, blm., czynność cz. **Przemakać**.

Przemalignować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) w malignie*. <Prze + Malignować>

Przemalignowanie, a, blm., czynność cz. **Przemalignować**.

Przemalować, uje, ował l. *przepędzić (pewien czas) na malowaniu*. 2. i nied. **Przemalowywać** = a) *przeciagnąć farbą*. b) *przekopjować malowidło*. c) *nanowo i inaczej pomalować*: P. pokój niebieski na zielony. <Prze + Malować>

Przemalowanie, a, blm., czynność cz. **Przemalować**.

Przemalowywać, uje, ywał p. **Przemalować**.

Przemalowywanie, a, blm., czynność cz. **Przemalowywać**.

Przemamczenie, a, blm., czynność cz. **Przemamczyć**.

Przemamczyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na mamczeniu*. <Prze + Mamczyć>

Przemamić, i, il *mamiąc przeciagnąć, skaptować; przewabić*: Wielu nam ludzi przemamiono na waszą stronę. Dar. <Prze + Mamić>

Przemamienie, a, blm., czynność cz. **Przemamić**.

Przemamlać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na mamłaniu*. <Prze + Mamlać>

Przemamłanie, a, blm., czynność cz. **Przemamlać**.

Przemamrotać, ocze, ował *przepędzić (pewien czas) na mamrotaniu*. <Prze + Mamrotać>

Przemamrotanie, a, blm., czynność cz. **Przemamrotać**.

Przemanewrować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na manewrowaniu*: Nie starał ś. do zachodu słońca P., jak dobry wódz słabszej siły czynić winien, ale starał ś. za dnia odwrót przyspieszyć. Moracz. <Prze + Manewrować>

Przemanewrowanie, a, blm., czynność cz. **Przemanewrować**.

[**Przemanikować**, uje, ował] *przepuścić, przetworzyć*. <Prze + Manikować>

[**Przemanikowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przemanikować**.

[**Przemanygować**, uje, ował] *przepróżniaczyć, przewalkonić*: Przemanygował cały rok szkolny. <Prze + Manygować>

[**Przemanygowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przemanygować**.

[**Przemarcenie**, a, blm.] czynność cz. **Przemarczyć**.

†**Przemarcie**, a, blm., czynność cz. **Przemrzeć**.

[**Przemarcować**, uje, ował] *przemienić, zamienić*: Mój chłop przemarcował koło u sąsiada. <Z Przemarczyć = Przemarczyć>

[**Przemarcowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przemarcować**.

[**Przemarecyć**, y, ył] *zamienić ś. na cokolwiek*. <Prze + *Marecyć, od Nm. markten>

[**Przemarć**, mrze, marł] p. **Przemrzeć**.

Przemarkietanić, i, il *przebyć (pewien czas) markietanem lub markietanką*. <Prze + Markietanić>

Przemarkietanie, a, blm., czynność cz. **Przemarkietanić**.

†**Przemarzy** *zglodniały, umierający z głodu* (p. **Przemrzeć**): Wilk P. żróbka zobaczył. Klon. <Od Przemrzeć>

× **Przemarniciel**, a, lm. e *ten, co przemarnił, marnotrawca, rozrutnik*. L. <Od Przemarnić>

× **Przemarnić**, i, il p. **Przemarnować**: **Przemarni** żywot—kto piekła kapłanem. Krasin. Życiam wiek cały przemarnił w więzieniu. Krasin. Marysi ni mógek brać, poniewieratek ś. bez niom godnie; ten (tę) jak móg (mogłem)—**przemarnitek**. Tet.

× **Przemarnienie**, a, blm., czynność cz. **Przemarnić**.

Przemarnotrawić, i, il p. **Przemarnować**. <Prze + Marnotrawić>

Przemarnotrawienie, a, blm., czynność cz. **Przemarnotrawić**.

Przemarnować, uje, ował, × **Przemarnić**, **Przemarnotrawić** *przepuścić marnie, przepłuć, przetworzyć, roztrwoić*: Majętność wszystkę przemarnował i cokolwiek wziął od ojca, przetrwał. Odym. Wielem przemarnował, ale mnie teraz bieda nauczyła rozumu. Boh. Przemarnowawszy liczne dochody na próżną okazłość, zaciągał długów. Nar. Przemarnował czas i pieniądze. Troc. <Prze + Marnować>

Przemarnowanie, a, blm., czynność cz. **Przemarnować**.

Przemarsz, u, lm. e *przechód, przejście wojska*: Od połowy maja zaczęły się przemarsze wojska.

T. K. Przyjęty okrzykami wojennymi, poczym nastąpił P. Koł. (= *defilada*). <Prze + Marsz>

Przemarszałkować, uje, ował *przebyć (pewien czas) marszałkiem*. <Prze + Marszałkować>

Przemarszałkowanie, a, blm., czynność cz. Przemarszałkować.

Przemarszczenie, a, blm., czynność cz. Przemarszczyć.

Przemarszczyć, y, ył *przerobić marszczenie: P. spódnicę*. <Prze + Marszczyć>

Przemarudzenie, a, blm., czynność cz. Przemarudzić.

Przemarudzić, i, ił *strawić (pewien czas) na marudzeniu*. <Prze + Marudzić>

1. **Przemarzać, a, ał** p. **Przemorzyć.**

2. **Przemarzać, a, ał** (Przemar-zać) p. **Przemarznąć.**

1. **Przemarzanie, a, blm., czynność cz. 1. Przemarzać.**

2. **Przemarzanie, a, blm.** (Przemar-zanie) czynność cz. 2. **Przemarzać.**

Przemarzenie, a, blm., czynność cz. Przemarzyć.

Przemarzlina, y, lm. y (Przemar-zlina) *miejsce przemarzłe, szczeg. w drzewie; szelcina w drzewie, które pękło od mrozu: Rysy czyli rozpadliny, ciągnące ś. wzdłuż żyłek drzewnych w drzewie, leśniczowie nazywają przemarzliną*. Jak. J. Kiedy znajduje się jaka część drzewa uschłego, położona w pośród zdrowego drzewa, nazywają przemarzliną przerastałą. Jak. J. Pospółstwo jakiekolwiek bądź rysy w drzewach nazywa przemarzliną. Jak. J. <Od Przemarznąć>

Przemarzły (Przemar-zły), **Przemarznięty** *który przemarzł: Niewiasty, choć ś. od zimna poostaniały i wilgoci, przemarzłe jechały i zmoczone*. Krasz. <Od Przemarznąć>

Przemarznąć, znie, zł (Przemar-znąć), [**Przemarznąć**], nied. **Przemarzać** 1. *zmarznąć, zamarznąć nawskroś: W miążkach stawach woda ledwie nie do dna przemarzała*. Stroj. 2. *bardzo zmarznąć, przeziębnić: Choć wiatr ustał, alem przemarzł*. Sienk. Bom przemarzł na lód w onej tulażce ziemskiej. Reym. 3. [P.] *zaziębić ś.* <Prze + Marznąć>

Przemarznienie, a, blm. (Przemar-znienie) p. **Przemarznięcie: P. i** odmrożenie. Perz.

Przemarznięcie, a, blm. (Przemar-znięcie), **Przemarznięcie, czynność cz. Przemarznąć.**

Przemarznięty (Przemar znięty) p. **Przemarzły: Bywały** dnie, w których po 30 i 40 leżono przemarzniętych. Kal. <Od Przemarznąć>

Przemarzyć, y, ył *na marzeniu przepędzić (czas jakus)*, przen. *prześnić: P. młode lata*. <Prze + Marzyć>

Przemaskarodować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na maskaradach*. <Prze + Maskarodować>

Przemaskarodowanie, a, blm., czynność cz. Przemaskarodować.

× **Przemaszczenie, a, blm., czynność cz. Przemaszczyć.**

Przemaszerować, uje, ował, nied. Przemaszerowywać *przejsć marszem, przeciągnąć w ordynku: Wojsko przemaszeraowało przez miasto. W rynku tylko kupki ludu i żołnierzy przemaszeraujących widać było*. Krasz. <Prze + Maszerować>

Przemaszerowanie, a, blm., czynność cz. Przemaszerować.

Przemaszerowywać, uje, ywał p. **Przemaszerować.**

Przemaszerowywanie, a, blm., czynność cz. Przemaszerowywać.

[**Przemaszkiecenie, a, blm., czynność cz. Przemaszkiecieć.**

[**Przemaszkiecieć, i, ił**] *przetruwnić pieniądze na łakocie*.

× **Przemaścić, i, ił** *smarując maścią wskroś nią przejąć*. L. <Prze + Maścić>

Przemaślenie, a, blm., czynność cz. Przemaślić.

Przemaślić, i, ił *zanadto zaprawić masłem: Ciasno zbyt przemaślonie*. <Prze + Maślić>

Przemawiać, a, ał i **P. ś. p. Przemówić.**

Przemawianie, a i. blm., czynność cz. **Przemawiać.** 2. [P., lm. a] *zamawianie czarodziejskie: Baba znana z przemawiania nad choremi*.

Przemawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemawiać ś., spór, sprzeczka.**

Przemaz, u, lm. y, Przemaza *gór. warstwa maziących ś. ilów dość cienka przy rudzie żelaznej*. Łab. <Od Przemazać>

Przemaza, y, lm. y *gór. 1. p. Przemaz. 2. ślad pokładu, zaletwie dostrzegalny w przodku*. Łab. <Od Przemazać>

Przemazać, że, zał, nied. Przemazywać, [Przemazgować] *mażąc przekreślić, skasować: P. w piśmie literę, wyraz*. <Prze + Mazać>

Przemazanie, a i. blm., czynność cz. **Przemazać.** 2. *lm. a* *miejsce przemazane*.

Przemazerować, uje, ował *przemalować, przeciągnąć na mazer furba, lakierem*. <Prze + Mazzerować>

Przemazerowanie, a, blm., czynność cz. Przemazerować.

[**Przemazgować, uje, ował**] p. **Przemazać.** [**Przemazgowanie, a, blm., czynność cz. Przemazgować.**

Przemazywać, uje, ywał p. **Przemazać.**

Przemazywanie, a, blm., czynność cz. Przemazywać.

Przemądrować, uje, ował, †Przemędrować *przesadzić w mędrkowaniu: Czasem i mądry mykita przemądruje i wlezie pod lufy. Zbyt ostrożny pan Sapięha, aby nie przemądrował*. Sienk. <Prze + Mądrować>

Przemądrowanie, a, blm., czynność cz. Przemądrować.

Przemądry *nadzwyczaj mądry: Księgi przenałożnej i przemądrej duszy twojej*. Skar. <Prze + Mądry>

[**Przemądrzać, a, ał**] p. **Przemądrzyć.** **Przemądrzale** przys. od **Przemądrzały.**

Przemądrzałość, i, blm. rz. od Przemądrzały. Wor.

Przemądrzały, ×Przemędrzały, †Przemędrzony 1. *zanadto mądry, nadrabiający mądrością: Ja już do We Panny nie mówię, boś już bardzo przemądrzała*. L. [Jak doskonale brał na rozum nauki, to mu zaczęli zazdrościć i przemawiać, że co on ma być taki P.]. 2. *przebiegły, chytry, podstępny, kuty na cztery nogi: Przemądrzale Włochy, dopóki im wolno było oszezerstwem swoim oszukiwać inne narody, obcy chleb jedli*. Stasz. <Od Przemądrzać>

[**Przemądrzanie, a, blm., czynność cz. Przemądrzać.**

Przemądrze przys. od **Przemądry.**

× **Przemądrzeć, eje, ał, ×Przemędrzeć** *stać ś.*

zanadto mądrym, zdumieć z powodu swojej wątpliwej mądrości. L. <Prze + Mądrzeć>

× Przemądrzenie, a, blm., czynność cz. Przemądrzeć.

[Przemądrzenie, a, blm.] czynność cz. Przemądrzyć.

[Przemądrzyć, y, ył, nied. Przemądrzać] *przeużyć mądrością, przejść rozumem*: Ty starszych nie przemądrzaj. Ork. Niech jajo kury nie przemądrza. Ork. <Prze + Mądrzyć>

Przemebłować, uje, ował, nied. Przemebłowywać *umebłować nanowo*: Chociaż wszystko znalazłam tak pięknym, tak dobrym, ale nanowo przemebłowujemy, ustawiamy już raz drugi. Krasz. P. ś. *umebłować sobie mieszkanie nanowo*. <Prze + Mebłować>

Przemebłowanie, a, blm., czynność cz. Przemebłować.

Przemebłowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przemebłować ś.

Przemebłowywać, uje, ywał i P. ś. p. Przemebłować.

Przemebłowywanie, a, blm., czynność cz. Przemebłowywać.

Przemebłowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przemebłowywać ś.

Przemedytować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na medytowaniu*: Nie byłoby mu to uszło na sucho, przemedytowałby w loszku w żelazach miesiąc nie jeden. Jez. <Prze + Medytować>

Przemedytowanie, a, blm., czynność cz. Przemedytować.

Przemelancholizować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na melancholizowaniu*. <Prze + Melancholizować>

Przemelancholizowanie, a, blm., czynność cz. Przemelancholizować.

Przemeldować, uje, ował, nied. Przemeldowywać kogo = *przenieść w księgach meldunkowych z jednego miejsca na drugie*: P. kogo pod inny numer (domu). P. ś. *przeniósłszy ś. na nowe mieszkanie, zameldować ś. nanowo*. <Prze + Meldować>

Przemeldowanie, a, blm., czynność cz. Przemeldować.

Przemeldowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przemeldować ś.

Przemeldowywać, uje, ywał i P. ś. p. Przemeldować.

Przemeldowywanie, a, blm., czynność cz. Przemeldowywać.

Przemeldowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przemeldowywać ś.

Przemelcie, a, blm., czynność cz. Przemelcie, przemielenie.

Przementorować, uje, ował *przebyć (pewien czas) mentorem*. <Prze + Mentorować>

Przementorowanie, a, blm., czynność cz. Przementorować.

Przemetalizować, uje, ował *przemienić na metal*. <Prze + Metalizować>

Przemetalizowanie, a, blm., czynność cz. Przemetalizować.

!Przemetamorfożyć, y, ył *przekształcić, przemienić, przeobrazić*. Pim. <Prze + *Metamorfożyć, od Metamorfoza>

Przemęczenie, a, blm. I. czynność cz. Przemęczyć: Skutkiem przemęczenia uwagi mylił ś. w pośpiechu. Gaw. 2. p. Przemęczenie ś.

Przemęczenie się, a ś., blm., Przemęczenie czynność cz. Przemęczyć ś.

Przemęczyć, y, ył *spędzić (pewien czas) na męczeniu*. P. ś. I. *przetrwac (pewien czas) męcząc ś.*; *przeciierać, przekawoczyć, przemordować ś. 2. zmęczyć ś. nadmierne, wyczerpać ś. ze zmęczenia*. <Prze + Męczyć>

Przemędkować, uje, ował I. co = *mędrkując przegrać sprawę co do czego*: On przemędkuje literę a; moje b zostanie i basta. Dyg. 2. *przepędzić (pewien czas) na mędkowaniu*. <Prze + Mędkować>

Przemędkowanie, a, blm., czynność cz. Przemędkować.

† Przemędrować się, uje ś., ował ś. *mędrkując zbyttno zawieść ś. na swoim rozumie*: Owi, co na zbyt rozumy (= rozumami) harcują, bardzo ś. radzi sami czasem przemędrują. Rej. Bo zawsze ś. przecherka rychlej przemędruje, i zawsze dalej zajdzie, co cicho wędruje. Rej. <Prze + Mędrować>

† Przemędrowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przemędrować ś.

† Przemędrzały p. Przemędrzały: Można twórcą nieszczęść nazwać przemędrzałego nauczyciela. Cz. Przemędrzałe dekreta tych półmędrków potrzebowały a. komentarzów, a. poprawy. Cz. <Od Przemędrzeć>

† Przemędrzec, drea, lu. droy *mędrzec nad mędrcami*: Był zasię kto P., większe miał dochody, jak (= niż) gdzieindziej za pracę. <Prze + Mędrzec>

× Przemędrzeć, eje, ał p. Przemędrzeć. <Prze + Mędrzeć>

Przemędrzenie, a, blm., czynność cz. Przemędrzeć.

† Przemędrzony p. Przemędrzały: On nad innych wszystkich P. Chr. <Zam. Przemędrzały>

× Przemęczyzniać, a, ał p. Przemęczyzniać.

× Przemęczyznianie, a, blm., czynność cz. Przemęczyzniać.

× Przemęczyźnić, i, ił, nied. Przemęczyzniać *przemienić na męczyźnię*. <Prze + *Męczyźnić, od Męczyźnia>

× Przemęczyźnienie, a, blm., czynność cz. Przemęczyźnić: Była kobieta w pełnym tego wyrazu znaczeniu, nie cierpiąc choćby najmniejszego przemęczyźnienia na hić mulier.

Przemężny *nadzwyczaj mężny*: Hetman ten P. Fal. Serce mając przemężne, a wymowne usta. Groch. <Prze + Mężny>

Przemglony *mglą przesłoniony, powleczoney*: Przemglone, szare niebo wisiało nisko. Reym. Aż szary, P. świt, zwłókszy ś. leniwie z pół, zajął do izby. Reym. <Od *Przemgleć, od Prze + Mgleć>

Przemiał, u, lm. y I. *przemienienie*: Oddać zboże do przemiału. 2. *ilość mlewa przemielonego w młynie, u. p. na dobę*: Młyn na 50 korey przemiału. <Prze + Miał>

Przemiałowy przym. od Przemiał: Taryfy przemiałowe.

× Przemian, u, lm. y p. Bezmiar. <Z Przeż (zam. Bez) + Mian>

*Przemian w wyrażeniach: Na P., Na przemiany, † W przemiany, † Na przejmę, † W przejmę przys. *zastępując jedno drugie w powtarzającej ś. kolei, bużując ś. kolejno; odpowiadając sobie nawzajem*: Lutnie i skrzypce powietrze słodką harmonją czasem razem, a czasem na przemiany biją. P. Koch. Na przemiany co czynić.

Troc. Wesele i smutek chodzą, na przemiany, śmiech i płacz, radość i żal. Kulig. Jeżeli dwie linje równoległe są przecięte przez trzecią, powstające stąd kąty nazywają ś. kątami na P., *altern.* Łs. Na to odpowiedziała Helena w przemiany. Kochan. (= ze swej strony, z koleji). Zdłużenie, mara, co ci na przemiany w białe kamelje przetwarza pokrzywy, wiejskie w chór duchów przemienia organy. Krasin. (Prze + *Mian, M(IAN))

Przemiana, y, lm. **y** l. a. †**Przemianek** *przemienienie, przemienianie, zmiana, odmiana, przeobrażenie, przekształcenie, metamorfoza*: Jeszcze nie wiesz, jaką moc mają suknie ku przemianie ludzi. L. Kto ś. spodziewa szczęścia bez przemiany, nie zna życia ludzkiego. L. Miejeje między sobą porządek a przemiany we dnie i w nocy na robotę. Leop. (= koleje). Poczta czyli jeżdżenie przemianą koni. Cz. (= *kołmi rozstawionemi*). Pędził swe dni w słodkiej przemianie rozkoszy i odpoczynku. Niem. Często szczęścia i nieszczęścia przemiany. Troc. P. krwi żyłnej w arterjalną jest warunkiem nieuchronnym do utrzymania jej obrotu, a tym samym i życia. Śniad. J. Bóg wież wyżej po szczeblach przemian prowadzi światy. Asn. P. gasienicy w poczwarkę, poczwarki w motyla. Nie znikanie, ale P. sił stanowi podstawę zjawisk przyrodniczych. Smoli. Legiendaro Janosiku, żyjąca w opowieści ustnej, ulega ciągle rozmaitym przemianom. Witk. Przemiany owadów. Owady przebywają przemiany. Owidjusz napisał dzieło p. t. „Przemiany”. P. krwi. P. pokoleń (= *luzowanie ś.*). Na przemiany, †W przemiany p. **Przemiań**. 2. †P. *zamiana, wymiana*: Handel zależy na przemianie rzeczy. Petr. Z kraju tego wywożą złoto na przemianę za nasze rzeczy. Łęcz. 3. × P. *alternatywa, alternata*: Uważając postępkі tego człowieka, niełatwo osądzić, czy go między najwystępniejszymi, czy między najbezzrozumiejszymi ludźmi kłaść trzeba; haniebna dla niego, lecz nieuchronna P. Ust. 4. chem. *zjawisko*. 5. fiz.: P. napięcia prądu elektrycznego z dodatniego na odjemne. 6. fizj.: P. materji w ustroju (permutatio materji). 7. a. *Permutacja* mat. *rozmięszczenie przedmiotów na miejscach ustalonych*: Przemiany parzyste, nieparzyste. 8. patol. *przeobrażenie*: P. postępową (metamorphosis progressiva), wsteczna (m. regressiva). <Prze + Miana>

1. †**Przemianek**, nku, lm. nki p. **Przemiana**: Abraham dnia obrzezowania swego P. imienia swego przyjął, a już nie Abram, ale Abraham był zwany. Białob. Może ś. część majątku w przemianku obracać w inne rzeczy. Petr. P. czynią w noszeniu dla ciężkości. Bz. <Od Przemian>

2. †**Przemianek**, nka, lm. nki l. *przezwiśko, miano, przydomek*: Niejaki Livius, przemiankiem Drusus. Birk. Krasnym przemiankiem brzydką sprawę farbujesz. Zebr. Bóg prawdziwy i wieczysty: Jemu te tytuły i przemianki przynależą. Białob. Zbudowali kościół ku chwale bożej i ku pamięcie i przemiankowi Jana św. Birk. (= *pod wezwaniem św. Janu*). Takimi przemianki go przezywa. L. <Prze + *Mianek, od Miano>

Przemianka, i, lm. i l. gó. *zmiana rębaczy i robotników z jednych dział do drugich; zmiana w obłożeniu robót górnikami co kwartał, w Wieliczce*. 2. mech. *okres czasu między dwiema przemianami rozprądu*: Napięcie rozprądu w czasie jednej przemianki wzrasta od zera do pewnej wartości

najwyższej i spada powrotnie do zera. <Od Przemiana>

× **Przemianorództwo, a**, bkm. *przemiana gatunków*: P. zwierząt, roślin. <Przemiana + *Rództwo, od Rodzić>

Przemianować, uje, owal *przezwadzać inaczej, nadać inne nazwisko, nowe miano*, posp. *przechrzcić*: Miasteczko Rów przemianowano na Bar. <Prze + Mianować>

Przemianowanie, a, bkm., czynność cz. **Przemianować**: Wspomniy tylko o przemianowaniu ulicy Miodowej na Napoleońską. Gom.

†**Przemianowy** *na przemian będący, wzajemny*. Anat.: †Spojenie przemianowe = *staw zawiasowy* (ginglymus). Spojenie piszczela ramiennego z piszczelami łokciowymi nazywa ś. spojeniem przemianowym, *ginglymus*. Perz. <Od Przemiana>

Przemiar?: Jakto? niema dziś wróblów? — Pewno, że niema, przecie poszli na P. Kacz. <Prze + *Miar, M(IAR)>

Przemiarą, y, bkm. *nadmiar, zbytek*: Tak! consummatum est! P. niesprawiedliwości i bezceństwa owych trzech, trójpiekla onego! Krasin. <Prze + Miara>

Przemiarować, uje, owal *zmiarkować naprzód, przewidzieć; z góry domyślić ś., przewachować*: [Ino że go (djabła) ksiądz przemiarował] (i nie dał mu iść tam, dokąd ten zamyslił). <Prze + Miar-kować>

Przemiarowanie, a, bkm., czynność cz. **Przemiarować**.

[**Przemiarły**] *prześlodzony*. <Zam. Przemarty, od Przemrzeć>

Przemiatać, a, ał l. p. **Przemieść**. 2. p. **Przemiotać**.

Przemiatanie, a, bkm., czynność cz. **Przemiatać**.

†**Przemiatywać, uje, ywał** p. **Przemiotać**.

†**Przemiatywanie, a**, bkm., czynność cz. **Przemiatywać**.

× **Przemiać, mnie, miał** *zmiąć nawskroś, przegnieść*. L. [Ja se młóćę, z jednej strony przemnę, na drugą przewrócę]. <Prze + Miać>

1. **Przemiecienie, a**, bkm. *przerzucenie*.

2. **Przemiecienie, a**, bkm., czynność cz. **Przemieść**.

Przemiełać, a, ał p. **Przemleć**.

Przemielanie, a, bkm., czynność cz. **Przemiełać**. **Przemielenie, a**, bkm., [**Przemleć**] czynność cz. **Przemleć**.

Przemieniacz, a, lm. e l. a. **Przemienićca** *ten, co przemienia*. 2. fiz. = **Girotrop**. <Od Przemienićca>

Przemieniać, a, ał i P. ś. p. **Przemienić**.

× **Przemienialny** p. **Przemienny**: Przemienialnych rzeczy miara i sposób stanowi ludzkie rzeczy. Petr. <Od Przemienićca>

Przemienianie, a, bkm., czynność cz. **Przemienić**.

Przemienianie się, a ś., bkm., czynność cz. **Przemienić** ś.

Przemienić, i, il, nied. **Przemienić** 1. *zmienić, odmienić, zamienić*: P. suknie na sobie. Na znak małżeńskij wiary pierścienie albo wieńce przemienia kapłan. Hrb. 2. *przeobrazić, przekształcić, przeistoczyć, przerobić, przedzierzgnąć, zamienić, zmienić*: W Kanie Chrystus Pan przemienił wodę na wino. Hoł. Przemieniony z mężczyzny w kobietę. L. Niech Pan Bóg przemieni! (dom.: *złe na dobre; niech odwróci złe*). 3. z ręki w rękę. Kn. = *przejąć, przetrzymać w drugą rękę*. 4. †P. = *ułożyć na przemianę w powtarzającej ś. kolei*: Kaplica złotogłowem i aksamitem w przemienio-

ne breta obita była. Warg. 5. †P. *zarzucić, przypisać, wyrzucić na oczy*: Żydowie przemieniali Jemu tę winę, iżby ś. królem czynił. Rozmysł. 6. †P. *sobie = przywłaszczyć, przypisać sobie*: Ale nie uwłoczył bóstwu Pan nasz Jezuskrystus ani cudzego sobie przemieniał. Rozmysł. 7. iek.: Leki przemieniające = *przeistaczające* (remedia alterantia). Leczenie przemijające (curatio alterans). P. ś. I. z kim na co = *zamienić co między sobą, zamienić ś.*: Przemieniliśmy na laski: on dał mi swoją, a wziął moją. 2. *przeobrazić ś., przekształcić ś., przestoczyć ś., przedzierzgnąć ś.; zamienić ś., przejść w co*: Pod szczęśliwą gracza ręką miedź ś. w złoto przemienia. L. Przemienił ś. na twarzy świecący jak słońce, przytym jak śnieg białe szaty. Leszcz. Chrystus przemienił ś. na górze Tabor. [Przemienię ja ś. małą płocizką] (= w małą płocizkę). [Przemienię ś. gwiazdeczką]. <Prze + Mienić>

Przemienienie, a, blm. I. czynność cz. **Przemienić, przemiana, zmiana, odmiana**: Przemienieniem szat dawali znać żalosość swoje. Pileh. 2. p. **Przemienienie ś.**: W sakramencie *transsubstantiatio*, P. istności. Karnk. P. Chrystusa na górze Tabor. P. Pańskie (uroczystość kościelna). Skończy dwa lata na P. Pańskie.

Przemienienie się, a ś., blm., Przemienienie czynność cz. Przemienić ś., przemiana, zmiana, odmiana: Przeznaczeni jesteśmy do wszystkich przemieniań ś. duchowych. Krasin.

Przemiennościowy przym. od **Przemienność**; mat. *własność zasadnicza dodawania i mnożenia liczb rzeczywistych i zespolonych dwujednostkowych*.

Przemienność, i, lm. i rz. od Przemienny: P. powietrza. Mącz. Wielkie przemienności a częste w królestwach Azji bywały. Biel. M. Przemienności a chciwości w państwach bywały bez rozmysłu dobrego. Biel. M. Trzeba mieć bacność na czas, bowiem i P. obyczajów czasem nie wadzi. L. Według czasów przemienności. Sene. 2. mat. *własność dodawania i mnożenia, wyrażająca ś. wzorami: a + b = b + a, a. b = b. a.*

Przemienny I. a. × **Przemienialny dający ś. przemienić**: Szaty przemienne czerpią z życia toni. Krasin. Gdy wiatr kołysz drzewem, włókna jego pnia podlegają naprężeniom przemiennym, czyli to samo włókno pnia jest na przemiany, to ścisłkane, to rozciąłgane. 2. *podległy przemianom, przemianom, przemieniający ś.*: Owady przemienne. 3. *zmienny, niestaly, niestateczny, chwielny, skory do odmiany*: P. umysł ludu, *mutabilis*. Mącz. 4. *zmieniający ś. na przemian*: Z wodą przemienią upływa. Żim. Po przemiennych wędrowkach różnych narodów. Św. Szałchta, ni króle, ni lud, ni mieszczany, przemienne tylko — a równe tytany. Krasin. Ruch P. Gór.: Warstwowanie przemienne. 5. *zamienny, polegający na wymianie*: Handel odległe kraje przemieniami kupiami złącza. Dek. 6. †P. *odmienny, inny, nie ten sam*: Lud w Afryce dziś P. jest, bo ich wiele wyszło do Hiszpanji i Arabji. Biel. M. 7. fiz.: Prąd P. = *prąd elektryczny przerywany, przebiegający naprzemian w strony przecienne*. 8. patol.: Tętno przemienne a. naprzemienne (pulsus alternans). Obląd P. p. **Obląd. 9. rol.**: Układ P. = *plodozmian zastosowany przez lat kilka, po których grunt przeznaczony dla bydła na lat kilka*. Przemienne gospodarstwo leśne. <Od Przemiana>

Przemienca, y, lm. y p. Przemieniacz: Sędzia nasz sprawiedliwy, ciał naszych P., wołający

swe święte do chwały i wieńca. Słow. <Od Przemienić>

Przemierać, a, ał p. Przemrzeć.

Przemieranie, a, blm., czynność cz. **Przemierać.**

× **Przemiernik, a, lm. i średnica, djamet.** <Od Przemierny>

Przemierny dający ś. przemierzyć. <Od Przemierzyć>

Przemierzać, a, ał i P. ś. p. Przemierzyć.

Przemierzanie, a, blm., czynność cz. **Przemierzać.**

Przemierzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przemierzać ś.

† **Przemierze, a, lm. a odwołka, zwłoka.** Tuch. <Od Przemiar>

Przemierzenie, a, blm., czynność cz. **Przemierzyć**: Zażęgnywanie, zachuchiwanie, P. niecią na krzyż. Wiszn.

Przemierzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przemierzyć ś.

Przemierzość, i, blm. (Przemier-złość) rz. od **Przemierzły. Troc.**

Przemierzły (Przemierz-ły) obmierzły, obrzydliwy, obrzydły, przebrzydły, obrażający, wstrętny: Komu nie jest P. człowiek fałszywy? Wer. Dymiona, przemierzle wrzody w trzostkach bywają. Ocz. Ludzie, posługi swoje innym wyrzucający, są przemierzli. Schot. Przemierzła starość. Petr. Nie były to wyrzuty sumienia, tylko nieznośne, przemierzle uczucie obecności złego. Żer. <Od Przemierznąć>

Przemierznąć, źnie, zł (Przemierz-znąć) obrzydłać, obmierznąć, stać ś. wstrętnym, zohydzić. <Prze + Mierznąć>

Przemierznięcie, a, blm., (Przemierz - znięcie) czynność cz. **Przemierznąć.**

Przemierzwić, i, il przesyć mierzwą, przegnoić. <Prze + Mierzwić>

Przemierzwienie, a, blm., czynność cz. **Przemierzwić.**

Przemierzyć, y, ył, nied. Przemierzać, [Przemierzać] wymierzyć od początku do końca a. we wszystkich kierunkach; zmierzysz przekonac ś. o wymiarach, rozciągłości, objętości czego: Przemierz to sukno, wino. Troc. P. pole. L. Przemierz te zboża. Troc. [Na przełamanie niemowłęcia przemierzają je. W tym celu należy wziąć chustkę i wznak dziecko rozłożywszy, ręce mierzyć od łokcia do łokcia chustką]. Przen.: Przemierzysz go okiem, rzecze: Mości Panie. Pot. Przen.: *zmierzyć krokami, przejść, przejechać od początku do końca a. we wszystkich kierunkach*: Przemierzać drogę idąc, morze jadąc. Troc. P. drogę, kraj, morze, jadąc, idąc = *przejeżdżać, przechodzić, przebiegać, emetiri iter*. Kn. Przemierzali krajiny, morza przejeżdżali. Leop. (schodzili prowincje. Leop.). Często przemierzał kraj nasz. P. Koeh. Drudzy Moskwę przemierzli. Groch. Dom i ojczyznę porzucił, ziemię z morzem przemierzyl. Pot. Na drogach wiele trudności pomierzyli i zasię je, nie nie sprawiwszy, nazad jadąc, podejmować a P. muszą. Kosz. Czas mi odlecieć duchem w wir nieskończoności, ażeby wszystkie światy lotami P. Sf. Przemierzać butnym skrzydłem sennych dali głusze. Sf. Żart.: Żyd, na łeb przemierzysz wschody... Pot. (= spadysz ze wschodów). P. ś. I. *omylić ś. w mierzeniu*. 2. *przeważać ś.*: To, ile szczęście kosztowało, przemierzło ś. w mózgu i odplynęło stroną daleką. Żer. <Prze + Mierzwić>

Przemierzła, i, lm. e, Smrododrzew bot. (olax) *rosł. z rodziny przemierzłowatych.* <Od Przemierzły>

Przemierzle przys. od **Przemierzły**: Włóczył ś. z gęśłami po Wilnie Tatarzyn, na tych gęśłach swych P. gędząc. Rol.

Przemierzlejszy (Przemier - źlejszy) st. w. od **Przemierzły**: Niema rzeczy przemierzlejszej od głupiego białogłowskiego gadania. Choiń.

Przemierzłowate rośliny bot. (olacineae), *rodzina przyzodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Przemierzła>

Przemiesić, i, il I. mieszac przerobić, przemieszać. 2. jeszcze raz wymiesić. <Prze + Miesić>

Przemieszać, a, ał, !Przemieszać, nied. Przemieszywać, !Przemieszywać I. mieszając przerobić; pomieszać, zamieszać nieco: P. kaszę w garnku. **2. pomieszać, wymieszać jedno z drugim; poprzerządzać, poprzerplatać, przelasować, poprzekładać:** Spodziewam ś. tego lata żywej, mokościa i suchością przemieszanej pogody. Fur. Niebo nienajgorzej promieni i powolnym powietrzem przemieszywać aż do pełni będzie. Fur. Szpetna czarna barwa, zieloność z czerwonoscią przemieszająca. L. Włosy przemieszane siwemi, srokatę, szpakowatę. L. P. karty przed grą (= przelasować). <Prze + Mieszać>

Przemieszanie, a, blm., czynność cz. Przemieszać.

× **Przemieszcząć, a, ał i × P. ś. p. Przemieszcic.**

× **Przemieszczanie, a, blm., czynność cz. Przemieszczac.**

× **Przemieszczanie się, a ś., blm., czynność cz. Przemieszczac ś.**

Przemieszczenie, a, blm. I. czynność cz. Przemieszcic. 2. chir. i patol. przesunięcie, przepchnięcie, !dyzlokacja (dislocatio).

× **Przemieszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przemieszcic ś.**

Przemieszenie, a, blm., czynność cz. Przemieszcic.

Przemieszkać, a, ał, posp. Przemieszkać, nied. Przemieszkiwać, posp. Przemieszkiwać, †Przemieszkać I. †P. odwolec, zwolac. Głos. **2. †P. przebyć, przetrwać:** We dnie kazał, a na czujności i modlitwie przemieszkał w nocy. Wuj. Jeden starzec lat dziewięćdziesiąt przemieszkał na świecie. L. **3. przebyć na mieszkaniu, mieszkając przepędzić (pewien czas):** P. gdzie rok. **4. nied. mieszkać gdzie, być na komornym, kwaterować; przebywać:** Przeciż ś. z domu wyniosą, kiedy im ś. w nim przemieszkiwać naprzykrzy. L. Z większą chęcią żołnierze na takie miejsca zjeżdżać ś. będą, na których będą wiedzieć, że król ich często przemieszka. Baz. Zygmunt Pierwszy do Litwy na pokój odjeżdżał, a potem Zygmunt August tamże przez niemalą czas przemieszkiwał. Karnk. Św. Paweł przemieszkiwał w Malecie. Niem. W chatce pracowitego wieśniaka, obok smutnego ubóstwa i niedoli, radość i nawet szczęście przemieszkiwa. Wiszn. (= gości). <Prze + Mieszkać>

Przemieszkanie, a, blm., czynność cz. Przemieszkać.

† **Przemieszkiwacz, a, lm. e p. Przemieszkiwacz;** *chwilowo bawiący, przebywający gdzie, gość:* Ja przychodzę na ziemi, P., jako i wszyscy ojcowie moi. Bud. (komornik. B. G.). <Od Przemieszkiwać>

† **Przemieszkać, a, ał p. Przemieszkać.**

† **Przemieszkiwanie, a, blm., czynność cz. Przemieszkiwać.**

† **Przemieszkiwca, y, lm. y p. Przemieszkiwacz:** Onej osobie, która onej ziemi P. będzie. Stat. Kaz. Jag.

× **Przemieszkiwacz, a, lm. e, †Przemieszkiwacz, †Przemieszkiwca ten, co przemieszkuje, mieszkaniec.** <Od Przemieszkiwać>

Przemieszkiwać, uje, iwał p. Przemieszkać. Przemieszkiwanie, a, blm., czynność cz. Przemieszkiwać.

Przemieszywać, a, ał p. Przemieszać. Przemieszywanie, a, blm., czynność cz. Przemieszywać.

× **Przemieszcic, i, il, nied. ×Przemieszczać przemiesić, przetranslokować, umieścić gdzieindziej, w innym miejscu:** P. rzecz jaką. P. urzędnika: z jednej osoby na drugą, z jednego miejsca do innego. × **P. ś. przemieść ś.:** P. ś. z miasta do miasta. <Prze + Mieścić>

Przemiesić, ecie, ołł, nied. Przemieścić I. przeczyszczyć miotłą, umieść nieco: P. izbę. **2. przesunąć, przerzucić miotłą:** P. śmiecie ze środka do kąta. **3. rozmiatając przeprowadzić; przegarnąć:** P. ścieżkę przez śnieg. **4. †P. p. Przemiotnąć.** <Prze + Mieścić>

× **Przemięcie, a, blm., czynność cz. Przemieść. Przemiędlenie, a, blm., czynność cz. Przemiędlić.**

Przemiędlić, i, il przetrzeć (ten a. konopie) w międlicy. <Prze + Międlić>

Przemiękać, a, ał p. Przemięknać. Przemiękanie, a, blm., czynność cz. Przemiękać.

× **Przemiękczenie, a, blm., czynność cz. Przemiękczyć.**

× **Przemiękczyć, y, ył bardzo zmiekczyć, zrobić zupełnie miękkim.** <Prze + Miekczyć>

Przemiękki nadzwyczaj: miękkki.

Przemiękły który przemiękł: Teją jeszcze węgle, przesypane gruzem i deszczem przemiękłe. Krasin. Kapuśńska jeszcze pod wodą, że jeno grzbiety zagonów przemiękłych lysniły ś. kiej piskorze. Reym. <Od Przemięknać>

Przemięknąć, knie, kł, [Przemięknąć], nied. Przemiękać stać ś. nawskroś miękkim od wilgoci; przemoknąć, zamieknąć: Papier przemiękł. <Prze + Mieknąć>

Przemięknienie, a, blm., czynność cz. Przemięknąć.

Przemieszać, a, ał p. Przemieszać. <Prze + Mieścić>

Przemieszanie, a, blm., czynność cz. Przemieszać.

!Przemieszkać, a, ał p. Przemieszkać. <Prze + Mieścić>

!Przemieszkanie, a, blm., czynność cz. Przemieszkać.

Przemieszywać, a, ał p. Przemieszać: Później przemieszywano ich z Polakami. Gom.

Przemieszywanie, a, blm., czynność cz. Przemieszywać.

Przemigać, a, ał przepędzić (pewien czas) na miganiu. <Prze + Migać>

Przemiganie, a, blm., czynność cz. Przemigać.

× **Przemignąć, nie, nał mignąwszy przejść, przeminać, przelecieć:** Wielkość straszną pycha jak cież przemignie. L. <Prze + Mignąć>

Przemignięcie, a, blm., czynność cz. Przemignąć.

Przemigotać, *ocze a. oco, otal migocząc prze-trwać (pewien czas)*. <Prze + Migotać>

Przemigotanie, a, blm., czynność cz. **Przemigotać**.

Przemijać, a, ał p. **Przeminać**.

Przemijająco przys. od **Przemijający**, *chwilowo, niestale, przelotnie*: Niektórzy z jego poprzedników używali tego tytułu, ale P. Rol.

Przemijający l. im. od **Przemijać**. 2. *chwilowy, przelotny, nietrwały, tymczasowy*: Choroba, szczęście, niepowodzenie przemijające. Zjawisko przemijające. Chwilowe powodzenie, przemijające oklaski. Korz. 3. hist.: Chrzastki przemijające a. kostniejące (cartilaginee temporariae s. ossecentes).

Przemijanie, a, blm., czynność cz. **Przemijać**: Nie niema pędzszego nad czasu P.: jednak często pragniemy, aby w niektórych okolicznościach jeszcze prędzej przemijał. L.

[**Przemikicenie**, a, blm.] czynność cz. **Przemikicic**.

[**Przemikicic**, i, il] *zjednać dla siebie, przekabucić, skaptować*.

[**Przemiknąć**, nie, nął] p. **Przemiknąć**: Jeszcze dwie takie tężce (ulewy), a ziemia przemiknie. <Prze + Mknąć>

[**Przemiknięcie**, a, blm.] czynność cz. **Przemiknąć**.

Przemilczać, a, ał p. **Przemilczeć**.

Przemilczanie, a, blm., czynność cz. **Przemilczać**: Trwożliwe lub rozmyślne P. Lel.

Przemilcząć, y, ał, nied. **Przemilcząć** l. w milczeniu *przetruwać, przepędzić, przebyć (czas jakiś)*. 2. *zmiłczuć, pokryć milczeniem, zataić, nie powie-dzieć, nie wydać*: P. wypadek smutny, czynny czyje. 3. *praw. nie dochodzić praw swoich spowodować przedawnienie*. <Prze + Milezeć>

Przemilczenie, a, blm., czynność cz. **Przemilcząć**.

[**Przemileny**] p. **Przemily**: Matko moja przemilena. Gosz.

Przemily, [**Przemileny**] *najmilszy, najdroższy*: Na wsze nadziejo przemila, tyś wszystka niebieska siła. Pśń. (Wiszn.). <Prze + Miły>

† **Przeminało**, a, lm. a *rzecz przemijająca, do-czesna*. Glos. <Od Przeminać>

Przeminać, nie, nął, nied. **Przemijać** l. † P. [P.] kogo, co = *minąć*; *przejść, przejechać mimo*: Okręty port nasz przeminały. Troc. **Przemijając**, *in transitu*. Kn. (= *mimochodem, mimojazdem, w przelocie*). Przen.: *przeminać, opuścić*: Przeminałem to piórem. Troc. Przeminał dwa wiersze. Troc. [**Przeminał** go gniew] (= *ominął, opuścił*). Przen.: *Roztucznieli i przemienili mowy moje nie-cnotliwie*. Leop. (*przestąpili*). Leop.). Przen.: Bóg odejmuje nieprawości i przemija grzech nasz. Leop. (*przenosi*). Leop.); *puszcza mimo siebie, nie zważa nań, puszcza płazem, toleruje*. 2. *minąć, przejść, przepłynąć, upłynąć, nie trwać, zejść, przelecieć, ulecieć, przebiec, zlecieć*: Nie trwałego na świecie, wszystko przemija. Kn. Niebo i ziemia przeminają, ale słowa moje nie przeminają. Białob. Prędko śmiertelnych rodzajów na świecie przemija ten kwiat wesolej młodości. P. Koch. Zima, lato przemija, i ten dzień przemienie. Troc. Ziemskie rzeczy przemijają, niebieskie trwają. Troc. Co godzina na zegarze uderzy, to już czas przeminał. Rej. Jako chmura przechodząca, przemienie niebożnik. Wuj. Jako sen odlatująca, przemienie nie będzie, przemienie jako widzenie nocne. Wuj. (= *rozwieje ś.*). Dni moje przemienęły. Wuj.

Czas, gdy przemienie, nie wróci ś., jak woda, która Wisłą płynie. Koch. W. Od Komoda do Galjana, w przeciagu lat 80, 50 imperatorów przemienęło. Lel. Przemienęła Konwencja, przemienęło Cesarstwo, przemienęła Restauracja. Moch. Dni moje pierwsze to u losu wzięły, że skorym biegiem prędko przemienęły. Krasin. Oni żyli i cierpieli, i przemienęli, jako ja przemienę. Krasin. A kiedy strumień lat przeminał lotny, został na świecie jak bocian samotny. Słow. Lotnym skrzydłem czas przemienie rączy. Słow. Wszystko przemija, ustaje i ginie, a sama wielkość istnienia zostaje wielkością człowieka. Jez. Szczęście jak mara przemija. Min. W. 3. lek.: Obląd przemijający p. **Obląd**. <Prze + Minąć>

† **Przemienłość**, i, blm. rz. od **Przemienęły**. L.

† **Przemienęły** p. **Przemieniony**: Człowiek nie wie przemienęłych rzeczy, a przyszłych nie może ś. od nikogo wywiedzieć. Leop. Przeszłe i przemienęłe lata. Wuj. Kto ma na pieczy przemienęłe, terazniejsze i ty, które przypasę s czasem mają, rzeczy. Rej. Rozmyślać będzie czasy przyszłe i ony przemienęłe. Rej. Jako ś. przyszłych przypadków lękać nie mamy, gdyż widzimy, iż wszystko są rzeczy nieobacznie przemienęłe. Rej. <Od Przeminać>

Przeminięcie, a, blm. p. **Przeminięcie**: Okręt czeka na P. nawalności. Troc.

Przeminięcie, a, blm., **Przeminięcie** czynność cz. **Przeminać**.

Przeminięty l. im. od cz. czyn. **Przeminać**. 2. p. **Przemieniony**.

Przemieniony l. im. od czyn. **Przeminać**. 2. a. † **Przemienęły**, † **Przemienięty** *który przeminał, miniony, ubiegły, przeszły, zeszyły, upłyniony*: Czas P. Przeminiłona piękności cera. Troc.

Przeminstrować, uje, *owal* *przepędzić (pewien czas) na ministrowaniu*. <Prze + Ministrować>

Przeminstrowanie, a, blm., czynność cz. **Przeminstrować**.

Przemijnować, uje, *owal* *przemalować, przeciagnąć minąć*. <Prze + Minjować>

Przemijnowanie, a, blm., czynność cz. **Przemijnować**.

× **Przemiotać**, a, ał, † **Przemiesić**, nied. × **Przemiatać**, częst. × **Przemiotywać**, † **Przemiatywać** l. *przerzucić przez co, przeliczać*. 2. *przerzucić = przetrząsnąć = przeszuścić*: Przemiatął po wszystkim namiecie (= namocię), a nie nie mógł należeć. Leop. Wszystkie pościel jego przemiotales w chorobie jego. Leop. Rogami żelaznymi będzie przemiatął ziemię syryjską, ależ ją skazisz. Leop. Przen.: Książkę tę często trzeba przemiatywać. Dor. (= *wertować*). <Prze + Miotać>

× **Przemiotanie**, a, blm., czynność cz. **Przemiotać**.

[**Przemiotniczek**, czka, lm. czki] *koszulka dziecinną krojem ornatu, z otworem na głowę*. <Od *Przemiotnik, od *Przemiotny>

× **Przemiotywać**, uje, *ywał* p. **Przemiotać**.

× **Przemiotywanie**, a, blm., czynność cz. **Przemiotywać**.

† **Przemirze**, a, lm. a: Zapiska podaje nam polską nazwę P. na oznaczenie pokoju, o jaki ś. strony między sobą umawiały. <Prze + *Mirze, od Mir>

Przemisjonarzować, uje, *owal* *przebyć (pewien czas) misjonarzem, przepędzić na misjonarzowaniu*. <Prze + Misjonarzować>

Przemisjonarzowanie, a, blm., czynność cz. **Przemisjonarzować**.

Przemistrzować, uje, ował przebyć (pewien czas) mistrzem. <Prze + Mistrzować>

Przemistrzowanie, a, bfm., czynność cz. Przemistrzować.

Przemitrężenie, a, bfm., czynność cz. Przemitrężyć.

Przemitrężyć, y, ył strawić (czas jakiś) na mitrężeniu; *mitręząc przetwócić, przepędzić* (czas jakiś), *przebalamucić*. <Prze + Mitrężyć>

Przemizdrzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przemizdrzyć ś.

Przemizdrzyć się, y ś., ył ś. przepędzić (pewien czas) na mizdrzeniu ś. <Prze + Mizdrzyć ś.>

† **Przemizgać się, a ś., ał ś. umizgać ś. na różne sposoby, stroić miny, wdzierać ś., układać ś.:** Głęboką nosową trąbą różnie ś. przemizga słoń. Przyb. <Prze + Mizgać ś.>

† **Przemizganie się, a ś., bfm., czynność cz. Przemizgać ś.**

[Przemjarznąć, żnie, zł] (Przemiar - znać) p. **Przemarznąć.** <Z Przemarznąć>

[Przemjarznięcie, a, bfm.] czynność cz. **Przemjarznąć, przemarznięcie.**

Przemknąć, nie, nał, [Przemyknać], nied. Przemykać I. cz. czyn. = a) *przesunąć szybko a. chylkiem, ukradkiem:* Po rozłożonym szeroko w koło idzie zódjaku, każdego stopnie przemykając znaku. Susz. Nawet samego siebie tambym przemknął, gdybym mógł. Pileh. b) × P. co p. P. ś.: Lis przemyka komosze. Pol. (= *przemyka ś. przez nie*). c) drzwi, okno = *odemknąć nieco, otworzyć nie ze wszystkim, uchylić*. 2. p. P. ś.: Nawet przemknęli mleczkiem, mimochodem śliczni panieże Łazarz i Nikodem. Żal. Jeździec przemknął, a za nim ślad znika. Ziel. [Moja matusiecko, daj mnie za muzykę (= muzykanta), bo ja za muzykom dobrze nie przemykam] (= *ledwie nie latam*). Myśl. nied. (o psie) *idąc mleczkiem po tropie zwierzęcia, odzynać ś. kiedymiekiedy*. P. ś. I. a. **Przemknąć** gdzie, którądy, przez co a. × *co = przesunąć ś. szybko a. chylkiem, przewinąć ś., przelecieć wartko, prześliznąć ś., przekraść ś.:* Cicho, cicho, pokryjomu ktoś mi ś. tu przemknął bokiem. L. Przemknij ś. przedko przez ten wąwóz. L. Odziany w mniszy habit dla niepoznaki przemknął ś. przez Polskę do Gdańska. Nar. Przemykają ś. sarny. Książ. Cień, co chmurka mijając rzuci, tam ś. i owdzie przemyka. Książ. (= *miga ś.*). Przemknie ś. złoto przez pływki oręż i najukrytych tajników dosięże. Książ. Skoczył od starca... i przedziej gęstwą przemykał ś. dziką. Gosz. Ataman spuścił ś. z dębu na skrzydłach sokoła, na szunie wichru przemknął ś. przez knieje. Gosz. Oddalone tylko błyskawice: przemykające ś. po niebie czarnym, wskazywały niekiedy drogę. Krasz. Mali ś. w każdej sprawie łatwiej przemkną, prędzej wraży, czego wieley nie dokażą. Jank. W. 2. *odemknąć ś. nieco, nie ze wszystkim ś. otworzyć, uchylić ś.:* Znowu przemknie ś. krata: szybkimi skoki tygrys wylata. Miek. <Prze + Mknąć>

Przemknięcie, a, bfm., czynność cz. Przemknąć. Przemknięcie się, a ś., bfm., czynność cz. Przemknąć ś.

Przemlaskać, a, ał przepędzić (pewien czas) na mlaskaniu. <Prze + Mlaskać>

Przemlaskanie, a, bfm., czynność cz. Przemlaskać.

× **Przemleczenie, a, bfm. przesylenie mlekiem, nadprodukcja mleczywa.** <Od *Przemleczyć, Prze + *Mleczyć, od Mleko>

Przemleć, miele, mell, nied. Przemlelać I. nml-

to zemleć. L. 2. mieląc przebyć, przepędzić (czas jakiś). 3. *mieląc przerobić*. Przen.: Myśl zatrutą przemielasz w szpik kości. Krasin. Kodeks Napoleona zdołał P. wszystkie stany. Spas. <Prze + Mleć>

Przemłócenie, a, bfm., czynność cz. Przemłócić. Przemłócić, i, il I. zupełnie, całkowicie wymłócić: P. połowę tego żyta. Przen.: Owe słoniny i mięsa solone haniebnie przemłóciłi. Kaczk. (= *zmłócili = zjedli*). 2. *młócić przebyć, przepędzić* (czas jakiś).

Przemłynkować, uje, ował przeczyścić za pomocą młynka, *przewiać w młynku, przepuścić przez młynek:* P. korzec żyta. Korz. <Prze + Młynkować>

Przemłynkowanie, a, bfm., czynność cz. Przemłynkować.

[Przemnirzać, a, ał] p. **Przemierzyć.**

[Przemnirzanie, a, bfm.] czynność cz. **Przemnirzać.**

Przemnogi *nader mnogi, nadzwyczaj liczny:* Przemnogie lata cierpień. <Prze + Mnogi>

Przemnożenie, a, bfm., czynność cz. Przemnożyć.

Przemnożyć, y, ył mat. I. jeszcze raz, ponownie pomnożyć: P. dwie liczby przez siebie. 2. !P. *pomnożyć:* P. 4 przez 7. <Prze + Mnożyć>

Przemoc, y, Im. e, × Przemoga, × Przemocstwo, + Przesił, † Przemówność, † Przemózenie *sila przemagająca; gwałt, siła pięści, siła brutalna; przewaga:* Użyć przemocy. Wydrzeć co przemocą. Oprzeć ś., ulec przemocy. Wedrzyć ś., dostać ś. gdzie przemocą (= *przebojem*). Słowiańskie narody prawie od pierwiastków siedzib swoich w Europie poczęły być celem obcej przemocy. Nar. Przemocą nazywam twój postęppek, iż więzisz dwóch niewinnych pasterzów. L. Głos ten tak wielką miał na sercu twoim P. L. (= *władzę*). Błagamyć, królu, niech nas broń twa wspiera i wróci berło, co P. wydziera. Niem. Serec nie jest sługą, nie wie, co to pany, i nie da ś. przemocą okuwać w kajdany. Miek. Sam ją poświęciłem, ale nie groźbom przemocy, nie obietnicom podłości! Krasin. Długo mię gnioła P. świętokradzka. Od. Jutro P. losów rozdzieli nas na zawsze. Sf. Pragniemy wielkiej śmierci, kiedy nam nie dała P. wielkiego życia. Sf. Trzy pokolenia przeszły, jak nas P. dręczy. Miek. Głowa, z której włos P. odarła bezwstydną, głowa niezawstydzona, dumna, zdala widna. Miek. <Prze + Moc>

Przemocnie przys. od Przemocny: Urok rycerstwa i kapłaństwa przechylał im P. serec niewiast (= *mimowolnie*). Natężyć siły, żeby te dzierzawy P. wydrzeć. Rzew. (= *przemocą, przebojem, gwałtem*).

Przemocny I. nadzwyczaj mocny. 2. przemagający, przeważny, przeważający: Wpływ P. 3. †P. przym. od **Przemoc:** Przemocna męczenniczka. Skar. <Prze + Mocny>

× **Przemocować, uje, ował przemocą pokonać, przemóc.** [P. ś.] *przemóc ś., przeforsować ś., pracować ś.* <Prze + Mocować>

Przemocowanie, a, bfm., czynność cz. Przemocować.

[Przemocowanie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Przemocować ś.**

× **Przemocstwo, a, Im. a p. Przemoc:** Te przemocstwa jednych nad drugimi, jeśli ś. wcześniej nie uprzątną, ostatnim ojczyźnie grożą upadkiem. L. <Od Przemoc>

Przemoczenie, a, bhm., czynność cz. **Przemoczyć**.

Przemoczyć, y, ył, nied. **Przemaczać** *całkiem, nawskroś zmoczyć, zamoczyć*: Zwraca baezną uwagę na to, czy ubranie i obuwie nasze czyste, całe i nieprzemoczone. Zag. Przen.: Pan mój jest wierny i dusza jego przemoczona kwiatem najwykwintniejszej serdeczności. L. (= *przesiąkła, przejęta, przeniknięta*). <Prze + Moczyć> [Przemoczysty] mokry, dżdżysty: Rok P. <Od Przemoczyć>

Przemodelować, uje, ował I. *przekopjować w modelu*. 2. *zmodelować nanowo, przerobić model*. <Prze + Modelować>

Przemodelowanie, a, bhm., czynność cz. **Przemodelować**.

× **Przemodlenie**, a, bhm., czynność cz. **Przemodlić**.

Przemodlenie się, a s., bhm., czynność cz. **Przemodlić s.**

× **Przemodlić**, i, ił, P. s. *przepędzić, przebyć, przetrwać (czas jakiś) na modlitwie*: Dni moje przemodlone na grobie nieboszczki Zosi. Kaezk. Leczą biada tobie, gdybyś jak dewotka w kościołach gromów przemodliła porę. Rom. <Prze + Modlić>

Przemodyfikować, uje, ował *modyfikując* *przerobić*. <Prze + Modyfikować>

Przemodyfikowanie, a, bhm., czynność cz. **Przemodyfikować**.

Przemoga, i, Im. i I. × P. a. † **Przemówność**, † **Przemowienie** = a) *siła, moc, na którą s. zdobyć można, możność, zdolność*: Każdy według przemogi swojej ludzi przystawując, do sześciu tysięcy wojsko radziwiłłowskie podnieśli. Nar. b) *wielka moc, potęga, przewaga*: Poznali Turcy polskiego oręza przemogę. Nar. Duma i chęć przemogi rozchełznięta Sieciecha na uciski współobywatelów. Nar. c) p. **Przemoc**: Niemasz kaźni, chyba gdzieś w statucie na zbrodnie: P. kuje prawa, złość je rwie swobodnie. Nar. 2. fizj. i patol. *zbytek sił, nadszłość, zbyt podniecona pobudliwość (hyperstenia)*. <Prze + *Moga, MOG>

Przemokły, **Przemoknięty** *który przemokł, przemoczony*. <Od Przemoknąć>

Przemoknąć, knie, ókł, nied. **Przemakać** I. *przejsić wilgocią, przemieknąć, zamoknąć, przesiąknąć*: Przemaka chałupa. Pot. (= *przezieka*). Konopie niebezpiecznie trzymać długo pod wodą, bo zbyt przemokną. Jak. J. Do nitkiśmy przemokli. L. Wszystek przemokłem. Troc. Do koszule, do szczeru przemokł od deszczu. Troc. 2. (o płynie) *przebiec, przesiąknąć, przedostać s.*: Żywe srebro nie przemaka, choć ciekące jest. Troc. <Prze + Moknąć>

Przemoknięcie, a, bhm., czynność cz. **Przemoknąć**.

Przemoknięty p. **Przemokły**.

Przemolestować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na molestowaniu*. <Prze + Molestować>

Przemolestowanie, a, bhm., czynność cz. **Przemolestować**.

Przemonologować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na monologowaniu*. <Prze + Monologować>

Przemonologowanie, a, bhm., czynność cz. **Przemonologować**.

× **Przemor**, u, Im. y p. **Przemór**: Znaleźć niczego nie mogła, czymby poniekąd był on uśmierzony P. szalony. L. <Prze + *Mor, MOR/MIR/MR/MAR>

Przemoralizować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na moralizowaniu*. <Prze + Moralizować>

Przemoralizowanie, a, bhm., czynność cz. **Przemoralizować**.

Przemordować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na mordowaniu*. P. s. *przebyć (pewien czas) mordując s., przemęczyć s.* <Prze + Mordować>

Przemordowanie, a, bhm., czynność cz. **Przemordować**.

Przemordowanie się, a s., bhm., czynność cz. **Przemordować s.**

Przemorek, rku, Im. rki I. p. **Przemór**: Chłop obzyrliwy, po długim przemorku doczekawszy s. mięsa, rozumie, że mu s. raj otworzył. Sak. Toć jest największy rycew, moje mile córki, odjąć ciadu rozkoszy, a wytrwać przemorki. Biel. M. 2. † P. lek. p. **Niedosyt**. <Od Przemór>

× **Przemory**, ów, bhp. p. **Przemór**.

Przemorzenie, a, bhm. I. czynność cz. **Przemorzyc** i **Przemorzyc s.**: Najlepszymi przysmaki jest P., i nie nie kosztuje, i każdy pokarm czyni bardzo smacznym. Bud. B. P. jest czysty przysmak jedla. Rej. Z przemorzienia żołądka ta pochodzi choroba. Troc. 2. lek. *głodzenie, wygłodzenie, wymorzenie (inedia)*: Leczenie przemorzaniem, leczenie głodowe (curatio per inedia).

Przemorzenie się, a s., bhm., **Przemorzenie** czynność cz. **Przemorzyc s.**

Przemorzyc, y, ył, nied. **Przemarzać** *przetrzymać o głudzie, przegłodzić, wymorzyć, wygłodzić*: Przemorzeni głodem i pragnieniem. Pileh. Bym nie był pokniony od tej bestji głodem przemorzzonej. Lubom. Na przemorzzone, zniewczasowane i już zwątzione pogaństwo. Pot. P. s. I. *przegłodzić s., przepościć s.*: Smaczniej je, kto s. przemorzy. Skar. 2. [P. s.] *strawiwszy jadło poczuić głód*: Niem ten ugotował, ten sie przemorzał. <Prze + Morzyć>

Przemoszczenie, a, bhm., czynność cz. **Przemoszczić**.

Przemoszczić, i, ił *nanowo wymościć, wysłać*: P. drogę, groblę. <Prze + Mościć>

[Przemot, u, Im. y] *wypadek, gdy nitka na okrągłym motowidle opuści jeden z kołków na okręgu koła umieszczonych*. <Prze + Mot>

Przemotać, a, al I. *przesnąć z jednego motowidła na drugie*: P. nieć. 2. *nanowo, jeszcze raz namotać*. 3. *motając przebyć, przepędzić (czas jakiś)*.

Przemotanie, a, bhm., czynność cz. **Przemotać**.

Przemotyłkować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na motyilkowaniu*. <Prze + Motyłkować>

Przemotyłkowanie, a, bhm., czynność cz. **Przemotyłkować**.

Przemowa, y, Im. y I. *mowa, przemówienie, odezwa, rzecz do kogo, oracja, perora*: P. przy zagajeniu obrad, przy powitaniu, przed bitwą. Mieć przemowę. P. imieniem narodu polskiego do pierwszego w tym narodzie stanu. Stasz. Wszystkie przez naszą przemowę kładą-ć, królu, do nóg głowę. Papr. Czas nie po temu, abym długą jaką przemowę do was czynił. Birk. Bez jego dozwolenia żadna księga nie może być drukowana, ani mówiona P. jaka przed papieżem. Birk. 2. [P.] *mowa pogrzebowa*. <Prze + Mowa>

Przemozolenie się, a s., bhm., czynność cz. **Przemozolić s.**

Przemozolić się, i s., ił s. *przeżyć (pewien czas) na moleniu s.* <Prze + Mozolić>

† **Przemozien** p. **Przemozny**.

Przemoczenie, a, blm. I. czynność cz. **Przemóc**. 2. †P. p. **Przemoc**. 3. †P., [P.] p. **Przemoga**: Według przemoczenia swego dali nakład na budowanie. Wuj. Według przemoczenia Rzplitej potężnych sił przyłożyli do odparcia nieprzyjaciół. Nagur. Bóg chce, żebyśmy mu według możności służyli, a ty nad P. twoje takżeś ś. strapił. Skar. Często wałem według przemoczenia mego. Mat. Według przemoczenia mego pracować będę. Troc. [On ś. też obliuguje według przemoczenia staranie gospodarskie mieć, przez żadnych turbaeyj z obu stron. Ojca chować uczeźwie według przemoczenia. Ratować według przemoczenia].

Przemoczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przemóc** ś.

Przemoczenie przys. od **Przemozny**.

Przemocność, i, blm. I. rz. od **Przemozny**: Abyście ich mogli wybrać nie wedle przemocności, a wedle skutku i rozumu. Krasz. (= *zamożności*). 2. p. **Przemoc**: Już P., jak przedtym, w stanach nie panuje. L. 3. p. **Przemoga**: Wychowanie ma być umiarkowane przemocnością rodziców i stanem dzieci. Bals.

Przemozny, †**Przemoczeń**, †**Przemozysty**, **Przemagający** I. *nader możny, potężny; silniejszy, znaczniejszy od innych; przeważający, przewoźny*: Objął obłudnicę w ramiona przemozne. Dyg. Zrównałby bohaterom, gdyby okoliczności przemozne nie zahamowały jego działań. Chmiel. Jejmość w planty obfiata, a w dziełach przemozna, z stołowej izby belki wyrzuciwszy stare, dała sufit. Kras. Książęta Zbarasey, dom w Polsce dla krwi wysokiej, bogactw i przyjaciół P. Nar. Siostrę i pani moja, jesteś nade mną przemozna. Chochoł nieustawną muzyką P. Wysp. Wpływ P. (= *decydujący, dominujący*). 2. †P. *którego można przemóc*. L. 3. patol.: Gorączka przemozna = hi persteniczna (febris hyperstenicus s. synochalis). <Prze + Moźny >

†**Przemozysto** przys. od **Przemozysty**. L.

†**Przemozysty** p. **Przemozny**: Miasto w bogactwach i wojennej przemozyste sprawie. Koch. J. Przemozystszym i majątniejszym to łącno przyjdzie. Syr. <Od Przemoga >

Przemóc, oże, ogł, nied. **Przemagać** I. a. ×**Przepomóc** *przemocą pobić, przelamać, przeprzeć; przewyciężyć, zwalczyć, zmoc, pokonać*: P. kogo. Troc. Bitwa była równa, że żadna strona nie przemagała. Troc. Woła moję przemagam i pod moc podbijam, a twoja ciebie przemagam, przetoś jej słuzebnik. Bud. B. Mały wielkiego podczas przemoze. Kn. Niemałą szkodę w nieprzyjacielaeh uczynili, ale nakoniec przemozeni od wielkości. Biel. M. Skirgajło, strzelbą i wielkością krzyżacką przemozony, ledwie niekiel z pogromu. Stryjk. Kartagineńczycy, od Rzymian przemozeni, z wszelkiej armaty wyzuci byli. Star. Komu Bóg pomaga, ten wszystko przemaga. Kn. Nie każdy ciężar może być przemysłem ludzkim przemozony. Sol. Aleksander z małą garstką mężnych przemógł Darjusza. Kras. Będą wależyć na cie, a nie przemoga, bom ja z tobą jest. Wuj. Ten, co swą potęgą przemagał każdego, nie chciał słowa odmienić. Niedźwiedzia gdy przemozesz, za nos go wodzie mozesz. Prz. Lud do zwycięstw przywykły czego zdobyć nie mógł. Polakowi przystało, uderzył i przemógł. Gor. Uczucie zawsze przemaga postanowienie rozumu. Rzew. Po kureżeniu kogutek, po kogucie kura: przemogła w nim natura. Kras. Cierpliwością i bramy piekielne przemoze. Reym. Potym (żaby), prze-

mógszy te strachy, brat za brat z królem biorą ś. pod pachy. Miek. Jęk chorej dziewczynki przemagany był płacziwym wotaniem najmłodszego dziecka. Orzesz. Pieśń, wkońcu wyciem Tatarów przemozona, uciehła. Krasz. (= *zagłuszona*). Toporem niedźwiedzia na śmierć przemogę. Syrok. Tumry zamilkł, przemozony odrazu jej boleścią. Krasz. †P. kogo przed sądem o co = *przelknać; dowieść mu czego*: Aczby kto o złodziejstwo albo zbroj przed sądem był przemozon trzykroć albo dokonan. St. wiśl. 2. na sobie = *wymóc na sobie, przewieść, znieść; przewyciężyć siebie samego, przelamać swój upór, swoją niechęć*: Wiele ten na sobie przemoga, co gniew swój hamuje. Troc. Tak mu nieśmiało było, że kroku ku Marynie postąpić nie mógł na sobie P. Tet. 3. *przeważę, wziąć górę, przewyciężyć, okazać ś. silniejszym*: Zdanie jego przemogło. Troc. Nie usiedział: ciekawość przemogła! Sercem i siłą był daleko od niego większy i przemagał. Warg. Większy jeszcze głupiec, jak (= niż) tchórz; głupstwo też w nim przemogło nad tchórzostwem. L. Złe nie przemozę nade mną, aż Bóg mnie zawoła. Słow. Najczęsej oczy czarne, cera bladawa, włos też czarny i typ południowy przemaga. Krasz. 4. †P. *zaważę, odegrać rolę, znaczyć; pomóc, puskutkować*: Pobożność wiele przemaga w sprawowaniu królestwa. Skar. (= *wiele może*). Lekarstwo możne wszystkę niemoc odegnąć, raz przyłożone, wszystko sprawuje, a jeśli by zawsze przykładane było, znać, że mniej przemogło, *praevaluisse*. Zigr. 5. †P. a. ×**Przepomóc** *zdoląć, móc, zdobyć ś. na co, potrafić, być w możności, dokazać, dać radę, sprostać*: Tyle dał pola tobie, ile w pług woty wrzągszy, ode słońca wschodu do samego byś przemógł odorać zachodu. Żebr. Wszystko to, co przemogę, czynię z chęcią wielką. Groch. Wielu takich jest, którzy temu nie wierzą, czego sami nie przemoga. Skar. Wszystko przemógł, to P. nie może. Troc. Wiele ich więcej przemoga. Troc. Przeciw któremu bramy piekielne nie przemoga. Skar. Nie przemógł to uczynić. Troc. Przemozę na co = *stać go na co, zdobyć ś. na co*: Toć daję, co mieć z łaski bogiń mogę, eny Młodziejowski, i to, co przemogę. Żbyl. Uczniowie mu hojuje, ten to, ów owo, jak kto co przemógł, dawali. Górn. Nie dar jaki kosztowny, ale co przemogę, dam ci parę wierszyków, Mielecki, na drogę. Kochan. Ubodzy, którzy na wino nie przemoga, niechaj z tym korzeniem wodę piją. Syr. Przemozę = *można go cenić, stać go*: Tak ś. z bogacilli, że przemogał po sześćkroć stu tysięcy złotych. Gostk. P. ś. I. *przewyciężyć ś., zapanować nad sobą, pokonać siebie samego*: Przemógł ś. w próżności swej, *praevaluit in vanitate sua*. Wr. 2. †P. ś. *nalężyć swoje siły, wysilić ś., zebrać ś. z siłami*: Zgola darmo ś. wszystkich mocy przemagały, i drzaga nie odpadła, pęk strzał został cały. Jak. W. Ogarnął mię strach i niemal ochota do nieczki, alem ś. przemógł. Krasz. 3. *przemóc jeden drugiego*: Przemogliśmy ś. właśnie, jak owo kiedy dwaj za pasy chodzą, ten tego, ten też owego nachylając. Pas. 4. *zdobyc ś., wysadzić ś.*: Na pięćset dukatów ś. nie przemogę. Dyg. (= *nie stać mię*). Inni to ś. po dwóch po trzech na oną „Lirę” składali, różnie, jak ś. ta kto P. mógł. Kon. 5. [P. ś.] *zerać sobie siły, przeforsować ś.*: Potrzebno ci było dźwigać, żeś sie az przemogła? <Prze + Móc >

†**Przemór**, oru, blm. lek. p. **Niedosyć**: Wilki już po wsiach biegać muszą dla przemoru. Jabl.

Gust ś. najprędzej naprawi przemorem. L. **Przemory, ów**, bhp. *przemorzenie, przemorzenie ś.*, *morzenie, morzenie ś.*, *wyglodzenie, post*: Nigdy srogiemi brzucha zmężony przemory nie wlaź wilk krwawożerca do mojej obory. Nar. Wilk, choć w brzuch głodny włożył obrok spory, przedsię na gębie znać dawne przemory, ssię krew i język trzyma wywieszony. P. Koch. Kto pożywienie na polach wyszuka dla łaknącego w swych przemorach kruka? Chr. Jako lew w kupę żubrów na długie przemory, jako jasztrząb w stado wron, i on tak ochoczy. Pot. <Prze + Mór>

Przemówić, i, ił, nied. **Przemawiać** I. *przepędzić (pewien czas) na mówieniu, przegadać*: Z każdej ze mną przemówionej chwili niech zostanie dźwięk jakiś. Mick. 2. *zyskać mowę, zacząć mówić; odzyskać dar mowy*: Przemówił niemy. Troc. By ślepy i niemy przemówił rodzinną mową. Krasin. Niemowię przemówiło. 3. *odezwać ś.*, *przerwać milczenie, dać ś. słyszeć, zagadać*: Tak ś. cieszę, że P. nie może. Jabł. Gallowie po łacinie przemawiali. Lel. Przemówił po milczeniu. Troc. Oni przejęci strachem nie odważyli ś. P. do niego. Bog. Woj. Przemów do mnie, drogi. Hol. 4. P. do kogo a. [komu] słowo = *wymówić, powiedzieć, rzec, wyrzec; odezwać ś. słowem, zacząć z nim rozmowę*: Niechże sobie jejność gada, ja i słówka odtań nie przemówię. L. (= *nie pisnę*). Nie przemówi jeden ku drugiemu dziś trzech słów. Mącz. I słówka P. nie mógł. Troc. Poczytali prawie z cicha i przemawiać do ś. przez stoły. Reym. 5. *zwrócić ś. z mową, powiedzieć przemowę*: P. do zgromadzenia, do ludu, do uczniów. Przedni senator przemówiwszy do króla, drudzy prośby jego popierali. Troc. Prorocy Jehowy przemawiali nie tylko w Izraelu, ale w Damaszku, w Niniwie. Lel. Przen.: P. do czego = *odwołać ś.*, *uderzyć, zaapelować, zwrócić ś.*: P. do serca, do wyobraźni, do rozumu, do sumienia. Ten obraz przemawia żywo do serca. 6. za kim, za czym = *wstawić ś.*, *poprosić, wniesić instancję, przyczynić ś.*: Przemawiał za uciśnionym ludem. Przen.: Jeżeli coś wyższego za mną nie przemawia. Rzew. (= *nie świadczy na moją korzyść*). Względę praktyczne przemawiały za przychyleniem ś. do systemu protekcyjnego. Sm. Wiele względów przemawiało za konkurentem. 7. †P. *wypowiedzieć przed kim, aby powtórzył, odpowiedzieć mu, zmówić, odmówić razem z nim*: P. z kim przysięgę. Troc. Przemawiał mu wszystkę mowę. Troc. Przemów z dziecięciem pacierz. Troc. Przemawiać co, wprzód co mówić, pierwej powiadać, *praefari*. Kn. 8. †P. kogo = *przeciągnąć namową na czyją stronę, namówić*: By mu był niewolnicę najbliższą przemówił, winienby mu był został; eóż, kiedy wziął żonę? Kochan. Gdy kto przemówi dziewczę, a będzie leżał z nią... Bud. (= *zawiedzie, uwiedzie, zwałamuci*). Tam swych biesiad zażywali, przemawiając do siebie inszym poślubione oblubienie. Szymon. Wespazjan brata, który o nim zdradliwie myślił, a jawnie wojska z usidowaniem przemawiał, zabijać nie chciał. Kosz. Zakazano, byśmy sługi czyjzego nie przemawiali. Karnk. P. komu sługę. Troc. P. kogo na swoją stronę. Troc. Przemówili kozaków niżowych w wojsku naszym będących. Niem. 9. [P. kogo] = *namówić*: Nie mógł się odważyć, ale ze ón go przemówił, wzięni i poszli. Przemówił jednego żołnierza. 10. [P.] *zamówić (chorobę)*. 11. †P. komu = *sprzeczyć ś.*, *uprzeć ś.*: Ta była wola boża, której żaden słusznie P. nie może. Karnk. 12.

[Przemawiać komu] = *przymawiać, docinać komu*. P. ś. I. *zetrzeć ś. na słowa, posprzeczać ś.*, *pospierać ś.*, *pokłócić ś.*, *zrobić sobie wzajemne wyrzuty*: Przemówiwszy ś. z sobą, wyszli na pojedynek. L. Jego niestatek najczęściej przyczyną bywa, że ś. przemawiamy. L. Turczyn, przemówiwszy ś. z kapralem naszym, rzucił na niego kamieniem. L. Byłbym ś. tam zawsze trzymał, gdyby nie to, że ś. przemówił z starym sługą jegomością. L. 2. †P. *popelnić błąd w mówieniu, omylić ś. w mowie, źle powiedzieć*. L. <Prze + Mówić>

Przemówienie, a, bhm. I. czynność cz. **Przemówić**: Za każdym przemówieniem kaszel powiększał ś. 2. *przemowa, krótka mowa*: P. do ludu, do wojska, do zgromadzenia. 3. ret. *zwrócenie mowy do kogo, apostrofa*.

Przemówienie się, a ś., bhm. I. czynność cz. **Przemówić ś.** 2. *sprzeczką, spór*. 3. †P. *błąd w mówieniu, omyłka w mowie*.

Przemówka, i, hm. i I. *wymówka, wyrzut*. 2. p. **Przemowa**: Napisz zaraz do Niemcewicza, by wprzód przemówkę swoją dał do przeczytania. Niem. Wręczyłem mu (księciu K.) tłómaczoną po francusku krótką przemówkę moją. Niem.

× **Przemózca, y**, hm. y *ten, co przemógł, zwycięzca*: Niesłychana ona przemożców prowincjalnych duma. Nar. <Od Przemóc>

Przemrażać, a, ał p. **Przemrozić**.

Przemrażanie, a, bhm., czynność cz. **Przemrażać**.

Przemrozić, i, ił, nied. **Przemrażać** *przejąć mrozem, uwaszkować zmrozić*: Tylko gdzie indziej sterczał buk z przemrożonym czerwonym liściem. Tet. P. kogo do szpiku kości. Strach mię aż do kości przemraża, gdy pomyślę... Orzesz. <Prze + Mrozić>

Przemrożenie, a, bhm., czynność cz. **Przemrozić**.

Przemrucić, y, ał *mrucząc przebyć, przepędzić (czas jakiś)*. <Prze + Mruzić>

Przemruczenie, a, bhm., czynność cz. **Przemrucić**.

Przemrugać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na mruganiu*. <Prze + Mrugać>

Przemruganie, a, bhm., czynność cz. **Przemrugać**.

Przemrugiwać się, uje ś., iwał ś. *mrugać na siebie nawzajem, porozumiewać ś. wzajemnym mruganiem*: Dziewczęta poczęły P. ś., chłopy prostować i nadymać. Jeż.

Przemrugiwanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przemrugiwac ś.**

† **Przemrzeć, mrze, marł**, [Przemarć], nied. † **Przemierać** I. *przemorzyć ś.*; *umierać z głodu, przecierpieć głód wielki*: Kto przebiera, ten przemiera. Troc. Kto lecie nie zbiera, zimie przemiera. Prz. Każdy przemiera, kto przebiera w smaku. Bratk. Choć ś. im kiedy nie swego czasu pié zachce, woła P., niż żołdtkowi do trawienia przeszkodzić. Rob. 2. *chcinnie pożądać; upragnąć*: Gardzisz chlebem, przemrzysz go niedługo. Kn. 3. [P.] *mrąc, morząc ś. przetrzymać*: Człowiek głodu nie przemrze, wszystko inne przecierpi. Dożyłem dni, które chciałyby P. Krasin. <Prze + Mrzeć>

[Przemsza, y, hm. e] *ścieżka, drożyna przez mszary*. <Prze + *Msza, MCH / MSZ / MĚCH / MESZ>

× **Przemulać, a, ał** p. **Przemulić**. L.

× **Przemulanie, a**, bhm., czynność cz. **Przemulać**.

× Przemulenie, a, blm., czynność cz. Przemulić.

× Przemulić, i, il, nied. Przemulać *navskrosz zamulić*: Rowy przemulone. <Prze + Mulić>

Przemundurować, uje, ował *nanowo, inaczej umundurować*. <Prze + Mundurować>

Przemundurowanie, a, blm., czynność cz. Przemundurować.

Przemuruwać, uje, ował, nied. Przemuruować I. *murując przebudować, przestawić; nanowo wymuruować; murując przerobić*: P. dom, parkan. 2. †P. *murem przegrodzić, przelizelić*: Peloponez Grekowie murem długim przemurowali od morza do morza, gdy poczęli Turcy mocnić ś. w Europie. Biel. M. <Prze + Murować>

Przemurowanie, a I. blm., czynność cz. Przemuruować. 2. Im. a a. †Przemurze *mur przegradzający, przegroda murwana*.

Przemuruwywać, uje, ywał p. Przemuruwać. Przemuruwywanie, a, blm., czynność cz. Przemuruwywać.

†Przemurze, a, Im. a p. Przemurowanie. <Prze + *Murze, od Mur>

†Przemusić, i, il, nied. †Przemuszać *przesadzić, wymusić*: P. co. Troc. Przemuszonemi pisze ekspresjami. Troc. Styl przemuszony. Troc. <Prze + Musić>

Przemuskać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na muskaniu*. <Prze + Muskać>

Przemuskanie, a, blm., czynność cz. Przemuskać.

Przemusować, uje, ował *przetrwąć (pewien czas) w stanie muszącym; przestać musować*. <Prze + Musować>

Przemusowanie, a, blm., czynność cz. Przemusować.

Przemustrować, uje, ował I. *przećwiczyć w mistrze*. 2. *mustrując (kogo) przerobić (go)*. <Prze + Mustrować>

Przemustrowanie, a, blm., czynność cz. Przemustrować.

†Przemuszać, a, ał p. Przemusić. †Przemuszanie, a, blm., czynność cz. Przemuszać.

†Przemuszenie, a, blm., czynność cz. Przemusić.

× Przemycacz, a, Im. e p. Przemutnik. <Od Przemycać>

Przemycać, a, ał i P. ś. p. Przemycić.

Przemycalny I. *który można przemycić*. 2. *tyczący ś. przemycania*: Powstał rodzaj przemycalnego handlu ludźmi. Rol. <Od Przemycać>

Przemycanie, a, blm., czynność cz. Przemycać. Przemycanie się, a ś., blm., czynność cz. Przemycać ś.

× Przemycarz, a, Im. e p. Przemutnik: Jeden z odważniejszych strażników wpadł pomiędzy używających wczasu przemycarzy. Rol. <Od Przemycać>

Przemycenie, a, blm., czynność cz. Przemycić.

Przemycić, i, il, nied. Przemycać I. *przeprowadzić ukradkiem bez opłaty cła na granicy, przeszwarować, przeprowadzić kontrabandą*: P. wódkę, koronki przez granicę. Jużem rozumiał, że za tym kwitem byłem wolnym przed powszechnym mytem, żem cało uszedł, żem nie przemycił. Żim. P. cło. Troc. Kupiec co przemycił, przemycie popada. Troc. Towary przemycione. Troc. 2. *przen. wog. przekraść; przenieść, przewieźć, przeprowadzić ukradkiem, przeszwarować*:

P. kogo bez biletu na widowisko. 3. kogo = *przekupić, przepłacić*: Łatwiej jednego, aniż wielu P. i pofalszować, *corrumperere*. Błaż. 4. †P. komu = *nie dopisać mu, oderwać ś. od niego; opuścić, odstąpić kogo*: Przyjaciele, słysząc, jak Jobowi szeńście przemyciło, szli go cieszyć. Chr. 5. [P.] *popelnić co złego, zbroić, przeskrobać, zawinąć*. P. ś. I. *przejsć, przejechać, przedostać ś. ukradkiem, przekraść ś., przeszwarować ś.*: P. ś. przez granicę bez pasportu. 2. [P. ś.] *przestać mieć rozwołnienie* (por. Wyelić ś.). <Prze + Mycić>

Przemycie, a, blm., czynność cz. Przemycić. †Przemycie, a, Im. a p. Przemyta. Troc. <Prze + *Mycie, od Myto>

× Przemycownik, a, Im. cy p. Przemutnik: Burmistrz, oberżysta twierdzą, że to rozbójniki, łotry, przemycownicy. Krasin. <Od Przemycie>

Przemyc, yje, ył, nied. Przemycać, †Przemycać I. *przeciągając czyn mokrym wymyć, obmyć; przepłókać*: Tym świętym winem krwi swojej ustawicznie-ć przemycwa te zapługawione rany twoje. Rej. P. rurę; oczy. 2. *plynąć wyzłobić*: Woda przemyla tam rów, kotłinę. 3. *gór. przepuszczając wodę oczyścić a. oddzielić od niepotrzebnych części, przepłókać*: P. rudę, kruszec, złoto. †Przemycło ś. = *pieniądze zostały roztrwożone*. Troc. <Prze + Myć>

Przemyclenie, a, blm., czynność cz. Przemycić.

Przemycić, i, il *przeciągnąć, przetrzeć mydłem; nazbyt a. navskrosz mydłem natrzeć*: P. bieliznę. <Prze + Mydlić>

Przemycikować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na mydlkowaniu*. <Prze + Mydlkować>

Przemycikowanie, a, blm., czynność cz. Przemycikować.

†Przemycjać, a, ał p. Przemycić: Przemycjam. Troc.

†Przemycianie, a, blm., czynność cz. Przemycjać.

Przemyk, u, Im. i I. †P. p. Przesmyk: P. morski. Troc. 2. *gim. ćwiczenie gimnastyczne; zarzut na ręku bez dotknięcia ś. korpusem*. <Prze + *Myk, MK/MYK>

Przemykać, a, ał i P. ś. p. Przemknąć.

Przemycanie, a, blm., czynność cz. Przemykać. Myśl.: Ukradanie albo P. zowią, kiedy pies, po zwierzęciu idąc, zbiega mileczkiem, a tylko kiedy niekiedy ś. ozwie. Ostror.

Przemycanie się, a ś., blm., czynność cz. Przemykać ś.

[Przemycnąć, nie, nął] p. Przemknąć. <Prze + *Myknąć, MK/MYK>

[Przemycnięcie, a, blm.] czynność cz. Przemycnąć.

[Przemycenie się, a ś., blm., czynność cz. Przemycić ś.]

[Przemycić się, i ś., il ś.] *omylić ś.* <Prze + Mylić ś.>

Przemysł, u, Im. y I. †P. *namysł, rozwaga, rozmysł*: Naciera na błędy ludzkie z ostrożnością i przemysłem. L. 2. *przemysłność, zmyślność, zmysł wrodzony, dowcip, spryt*: P. kobiecey stawia czasem najzdradniejsze na mężczyzny sieci. L. Kto źle swych zażywa przemysłów, złego losu k sobie przywoływa. Gawin. 3. *pomysłowość, pomysły, wynalazczość*: Nie będzie tam wprawdzie tańców, ale P. i dobra chęć gospodarzy zapewnią tę lukę. Korz. Własnym przemysłem odszukiwać sposobu wdzierania ś. na górę. Żer. Żyje własnym

przemysłem. P. i dowieć wiele nie tylko do gospodarstwa, ale do każdej rzeczy pomaga. Petr. P. w gospodarstwie dobry jest, ale naganny, gdy zbyt; powinien być niezbyt gospodarny i kosztowny; projekta takowe w gospodarstwie wielkie nadzieje wnoszą, ale zamiast zarobku stratę przynoszą. Kras. [Dał mi Pan Jezus taki P., żech sobie łatkę płótnianą zrzadziła i na onej koszulinie u boku, jakoby też kieszonkę, igłą przyściegła, ino że od spodku, coby chłopaki nie najrzęły, i takech se tę groszówkę chowała]. Kon. 4. *sposób, sekret, sztuczka, podstęp, wybieg, fortel*: Nieprzyjaciela ni przez krwawe boje mógł zgładzić, ni przez wojnę i przemysł swoje. Kraj. Prócz tych sposobów inne są niezliczone przemysły, o których u gospodarzów starych pytać ś. nie wadzi. Petr. Żydzi towary niemal wszystkie przewrotnymi swemi barzo przemysłami po jarmarkach zakupują. Rob. Nieborak już cienko przedzie, już przemysłami idzie, już uceziwe w słabej cenie, już *per fas, nefas*, a przecie nie dostawa. Falib. Wydrzeć komu własność jest wynalezieniem dowiecym i pożytecznym przemysłem, a szkodzić komu przez subtelne podstępny na substancji lub sławie jest wielkim obrotem i głęboką polityką. L. P. żołnierski Troc. Przykazali tam nad nieprzyjacielem wszelki wojenny czynić P. Dar. [Jak do organisty przysed, tak sie takim podać, co wszystkie przemysły wie, co tyn organista robi]. 5. a. × **Przemysłność** *rodzaj zajęcia, gałąź zajęcia, rodzaj pracy, przedsiębiorstwo, proceder*, × in dustrja: P. rolny, rolniczy, rękodzielniczy, fabryczny, przewozowy, handlowy, górniczy. P. kupiecki. Troc. Rolnictwo jest gałęzią przemysłu wytwórczego. Tkactwo jest gałęzią przemysłu rękodzielniczego a. fabrycznego, a więc przetwórczego. P. krajowy i zagraniczny. Opiekować ś., popierać P. krajowy. P. rosyjski miał przewaźnie siedzibę w dobrach arystokracji. Sm. P. Królestwa miał nadal zapewniony teren zbytu w Cesarstwie, rósł, rozwijał ś. szybko, w ciężkiej, przygnębiającej atmosferze sądu sejmowego. Sm. Nowa gałąź przemysłu powstała i rozwinęła ś. szybko. Towarzystwo popierania przemysłu i rolnictwa. Drobny, wielki P. <Prze + *Mysł, MY/ME(DR)/MIE/MN>

× **Przemysłować, uje, ował** *zajmować ś. przemysłem*: Przykład dotyczący jądra ówczesnie niżowego, przemysłującego po pławniach i rzeczkaech dnieprowych kozactwa. Jabł. <Od Przemysł>

× **Przemysłowanie, a, blm., czynność cz. Przemysłować.**

Przemysłowicz, a, lm. e pouf., żart. przemysłowiec. <Od Przemysłowy>

Przemysłowiec, wca, lm. wcy, × **Przemysłnik** *człowiek zajmujący ś. stale jakim przemysłem; fabrykant, procederzysta, przedsiębiorca*: Drobni przemysłowcy. Widać zaraz, że przedsiębiorcy P. przyszedł tu zakłócić spokojną pracę rolnika. Malin. Klasa przemysłowców.

Przemysłowo przys. od **Przemysłowy**. **Przemysłowy, †Przemysłny, [Przemysłny]** przym. od **Przemysł**: Zakład P. Płody, wyroby, bogactwa przemysłowe kraju. Sprawy przemysłowe. Wystawa przemysłowa. Dom P. w Monachjum nie jest to jakie więzienie, lecz dobrowolne mieszkanie dla trudniących ś. pracą. L. Wytwoży przemysłowo-gospodarcze. Rozdzieliły ś. powołania między ludźmi i powstał stan uczony i P., wedle tego, czy ś. na poznaniu ducha, czy na poznaniu natury ukształcił. Lib. Gospodarstwo przemysłowo - rolne. <Od Przemysł>

Przemyszkować, uje, ował *myszkując przewiedzieć ś., przewąchać naprzód.* <Prze + Myszkować>

Przemyszkowanie, a, blm., czynność cz. Przemyszkować.

Przemysłać, a, ał p. Przemysłić.

Przemysłanie, a, blm., czynność cz. Przemysłać.

† **Przemysławać, a, ał p. Przemysłić.**

† **Przemysławanie, a, blm., czynność cz. Przemysławać.**

Przemysleć, i, ał p. Przemysłić. <Prze + Mysleć>

Przemysłenie, a, blm., czynność cz. Przemysleć i Przemysłić.

× **Przemysłiciel, a, lm. e p. Przemysłnik**: Zeus P. Ml. <Od Przemyslic>

Przemyslic, i, il, Przemysleć, nied. Przemysliwać, †Przemysławać, [Przemysłować] l. nied. *rozmyślać, rozważać, zastanawiać ś., łamać sobie głowę, deliberować, medytować, suszyć sobie głowę*: Przemysliwa o tym. Troc. Głowa moja przemysliwała. Troc. Jęli przemysliwać, jakoby miasto pod swoją władzę wziąć. Warg. Szezęśliwa rzplta, w której mądry senat o wszystkich takich rzeczach przemysława i radzi. Petr. Neptun Achillowi niechęcien o wszystkim złym przemysława jemu. Żebr. Szezęsny Potocki przemysliwał, jakby ocalić złotą wolność szlachecką. Lel. Wszysey w Rzpltej nieporządkach rozpatrujący ś. o poprawie przemysliwali. Lel. Przemysliwał Jas, jakby gruszkę dostać. Kras. Znajdziesz wiele w tym rozdziele, nie przelatując go powierzchownie, lecz z uwagą czytając i przemysliwając nad nim. Łs. [Ja o tym przemysliuję często]. Ork. Raz po raz wznosił rozpalone oczy na chałupy, przemysliwał ważnie i wzdychał żalownie. Reym. Przemysłam dzisiaj, jakby ś. ożenić... poradź mi, starcze! Słow. 2. † P. *naprzód obmyślić, przewidzieć*: Powinieneś każdą potrzebę przed czasem przemysłać, bo wtenczas, gdy to, co ci trzeba, sprawujesz, szkodę cierpieć będziesz. Haur. Bóg przemysli i stworzy człowieka, ociec go będzie miał, a nauczyciel da mu rozum. Glicz. Katusze, tortury dzikie okrucieństwo przemysliło. Pileh. (= wymysliło, wynalazło). 3. *przetrawić w myśli, przetrząsnąć w umyśle; przebiec myślą*: Książkę tę trzeba nie raz przeczytać i przemysleć. Pir. Przyjaciele mogą razem P. i przegadać wiele, nie siląc ś. na słowa. Mick. 4. *przepędzić (pewien czas) na myśleniu.* <Prze + Myślić>

Przemysliwać, a, ał p. Przemysłić.

Przemysliwanie, a, lm. a, czynność cz. Przemysliwać: Może to od przemysliwań tych ciągłych.

× **Przemysliwiec, wca, lm. wcy ten, co przemysliwa, myśliciel, badacz**: Przemysliwy tracił nić Arjadny, która miała ieh prowadzić po labiryncie serca i myśli. Orzesz. <Prze + Myśliwiec, od Przemyslic>

× **Przemysłniczek, czka, lm. czkowie p. Przemysłnik**: Różni przemysłniczkowie ś. pojawili. Grod.

Przemysłnie przys. od **Przemysłny**: Rozruchy w księstwie Mazowieckim P. uspokoił. Nies. Pa-górki żyzne teraz P. uprawiono. Św. Jako najprzemysłniej. Troc.

× **Przemysłnik, a, lm. cy,** × **Przemysłiciel** l. *człowiek przemysliwający o czym; człowiek przemysłny, sprytny; wynalazca, który coś obmyślił a. wymyslił*: Niektórzy klną pierwszego w świecie

przemysłnika, z którego głowy wyszła wojenna taktyka. Przyb. 2. p. **Przemysłowiec**: Zostałbym włączoną, nigdy przemysłnikiem. Rzew. Zdr. × **Przemysłniczek**. <Od Przemysłny>

Przemysłność, i, blm. I. rz. od **Przemysłny**: Alboż bronią dzielna ta prawica nie władnie? Mam P., mam mężność, każdy przyzna snadnie. Min. 2. × P. p. **Przemysł**: Zajmowali ś. różną przemysłnością. Orzesz.

Przemysłny I. †P. p. **Przemysłowy**: W klasie przemysłnych osoby jedne stały ś. względem drugich tym, czym byli właściciele dostatków natury względem owych, którym ś. nie nie dostało w podziale. Sur. Ten skutek widzimy w krajach przemysłnych. Sur. 2. **zdolny do przemysłu, biegły w przemyśle**: Ażeby przemysłnym być i bawić ś. (= trudnić ś.) handlem, potrzeba mieć pilność. L. 3. **wynalazczy, pomysłowy, zmyślny, sprytny, przedsiębiorczy, przebiegły**: W wojnie są przemysłniemi Włosi. Paszk. 4. **myślący o przyszłości; przewidujący, baczny, przezorny, opatrzny**: Przemysłna wtenczas jestem na swe udźwężenie, stawiać sobie na myśli jakie złe zdarzenie. L. O Mądrości przedwieczna, jakożes dla nas przemysłna! Zachar. Zrazu biadał nad nim, ale wnet w pochwałach ś. rozlał, jako jest P. i obrotny niezwykle. Krech. 5.?: [Rzuce ś. myśliwy na przemysłne strony]. <Od Przemysł>

[**Przemysłować, uje, ował**] p. **Przemysłić**.

[**Przemysłowanie, a, blm.**] czynność cz. **Przemysłować**.

Przemysłski żart.: Młodzież między sobą zwała takich paniczów starostami Przemysłskiemii, t. j. utrzymującami ś. z jakowego przemysłu. Kraus. <Od Przemysł, za aluzją do Przemyski, od nazwy miasta Przemysła>

[**Przemysłny**] p. **Przemysłowy**.

× **Przemytą, y**, Im. y I. **przemycenie, kontrabanda, szwarcunek**: Z okrętem mi towary obfite wzięto za przemytę. Zim. Dla przemytę i niezapłaconia cła żaden wisieć nie ma. Sz. W przemytach między kucepm i pisarzem celnym rozsądek przy podskarbm zostaje. Vol. Za najmniejszą przemytę wszystko konfiskować. Jabł. Przen.: Przyjdzie czas, że i ci isć muszą, bo każdy tę przemytę musi placić duszą. Rej. (= *ten haracz, ten podatek; nie uniknie tej konieczności*). 2. a) † **Przemycie** = a) kara za przemycenie. Troc. b) *kontrabanda skonfiskowana*. Troc. <Prze + Myto>

Przemytnictwo, a, blm., × **Przemytą zajęcie przemytніка, przemysł przemytniczy, przemycanie, kontrabanda**: Trudnić ś. przemytnictwem. P. kwitnie w tym miejsu. <Od Przemytnik>

Przemytniczka, i, Im. i forma ż. od **Przemytnik**.

Przemytniczy przym. od **Przemytnik**: Przemysł P. Zajęcie, rzemiosło przemytnicze.

Przemytник, a, Im. cy, × **Przemycacz, × Przemycarz, × Przemycownik** *ten, co ś. trudni przemycaniem, kontrabandzista, szwarcownik*: Przemytników wina, co cło przejeżdżają. Herb. Przemytnikom towary przepadną. Vol. <Od *Przemytny, od Przemytą>

Przemycać, a, ał p. **Przemycić**.

Przemycalnia, i, Im. e gó. *urządzenie do przemycania, płóczkarnia*: P. rudy, kruszeu. <Od Przemycać>

Przemycalny dający ś. przemycić: Kruszec P. Ruda przemycalna. <Od Przemycać>

Przemycanie, a I. blm., czynność cz. **Przemyc-**

wać. 2. Im. a *lekarstwo do przemycania*: P. do oczu. Zapisać komu P.

Przemżenie, a, blm., czynność cz. **Przemżyć**.

Przemżyć, y, ał mżąc przetrwać (pewien czas). <Prze + Mżyć>

Przenabożnie przys. od **Przenabożny**.

Przenabożny nadzwyczaj nabożny, arcynabożny: P. kaplan. Skar. Przenabożna Marja Boga o tę łaskę prosiła. L. <Prze + Nabożny>

Przenadobnie przys. od **Przenadobny**.

Przenadobny nadzwyczaj nadobny, przesłiczny. <Prze + Nadobny>

† **Przenagabać, a, ał, † Przenagabywać, † Przenagabawać** I. *nazbyt drażnić, przebierać miarę w napastowaniu, zbytńio niepokoić*: Przenagabana cierpliwość obraca ś. w popędlliwość. Prz. (= *wyczerpana nagabywaniem*). 2. *nagabywać naturczywie, zaczepiać, napastować, niepokoić*: Przenagabana od gacha. Nie byli więcej przenagabywani przez nieprzyjaciół po drodze. 3. *kusić, namawiać, podmawiać, buntować, podburzać, poduszczać*: Korybut, że sobie ziemi Dobrzyńskiej wyjednać nie mógł, wielu do rozruchów nowych przenagabywał, *solicitał*. Błaż. Boję ś., by snadź wąż nie przenagabawał Jewy. Pism. <Prze + Nagabać>

† **Przenagabanie, a** I. blm., czynność cz. **Przenagabać**. 2. Im. a *zaczepka, pokusa, namowa, podnieta; niepokój, napaść, przeszkoda*: Odpędzisz raz Wołochów, przeszli las, nie mając od nich więcej przenagabania żadnego. Biel. M. Od pogranicznych przenagabania żadnego nie ponosili. Star. Uszli trzy mile, tylko od straży tatarskiej P. mając. Miała przenagabania wiele Penelope od zalotników. Petr. Nie dbała na przenagabania, które od różnych królów i sąsiadów miała. Pot. Nocne przenagabania mieć ze mnie będziecie, jeśli mi już umrzeć każecie. Li. (= *przeszkadzanie, strachy, pokutowanie*). Służyć Chrystu-owi niemu przez wszelkiego przenagabania. Ż. E. Gdy ś. już jedna karmia pocnie trawic, tedy druga przyszedzszy czyni P. And. z Kobyl. (= *przeszkoda*).

† **Przenagabawać, a, ał** p. **Przenagabać**.

† **Przenagabawanie, a**, blm., czynność cz. **Przenagabawać**.

† **Przenagabywać, uje, ywał** p. **Przenagabać**.

† **Przenagabywanie, a**, blm., czynność cz. **Przenagabywać**.

[**Przenagłać się, a ś., ał ś.**] *spieszyć ś., gwałtować*: Nie należy ś. P., lecz trzeba czekać. <Prze + *Nagłać ś., od Nagły>

[**Przenagłanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Przenagłać ś.**

Przenagle przys. od **Przenagły**. L.

Przenagły nader nagły, bardzo pośpieszny, raptowny. <Prze + Nagły>

† **Przenagrawać, a, ał** kogo = *nękać, dokuczać, przesładować*: Będąc rycerzem konnym straszliwym, niechaj drzewem srogie Partańczyki przenagrawa. Kwiat. <Prze + Nagrawać>

† **Przenagrawanie, a**, blm., czynność cz. **Przenagrawać**.

× **Przenaiwnić, i, il** *zrobić zbyt naiwnym, przesadzić w przedstawieniu kogo, czego naiwnym*: Przenaiwniony w końcu drugiego tomu spacer Ludki o świcie. <Prze + *Naiwnić, od Naiwny>

× **Przenaiwnienie, a**, blm., czynność cz. **Przenaiwnić**.

† **Przenająć, imie, jał**, nied. **Przenajmować, † Przenajmac** *przekupić, podkupić; ująć, zjednać sobie dalkiem*: Stróże przenajawszy, uciekł z wię-

zienia. Papr. Podał zamek Hardek Rakuszaniu, będąc od Turków przenajęty. Biel. J. P. kogo na kogo=P. przeciwi komu. Kn. Przenajął bandyta na niego. Troc (=najwyższy nasadził). Świadków przenajął na to. Troc. Tak to udawał (tłomaczył), żem ja przenajął tego Aronta na taką robotę. P. Koch. <Prze + Najjąć>

Przenajbarwistszy nadzwyczaj barwisty: Przenajbarwistsza rzesza motylów. <Prze + Najbarwistszy>

Przenajchwalebniejszy arcychwalebny, wyższy nad wszelkie pochwały. <Prze + Najchwalebniejszy>

Przenajczcigodniejszy ze wszystkich najczcigodniejszy, ze wszech miar najgodniejszy czci; przenażaczniejszy; przenaższanowniejszy. <Prze + Najczcigodniejszy>

Przenajczystszy nad wszystko czystszy: Przenajczystsza ofiara. Skar. <Prze + Najczystszy>

Przenajdoskonalszy nad wszystko doskonalszy, ze wszech miar doskonały. <Prze + Najdoskonalszy>

Przenajdostojniejszy nader, wielce dostojny, nad wszelką miarę dostojny. <Prze + Najdostojniejszy>

† **Przenajdować, uje, ował** p. **Przenaleźć**. <Prze + Najdować>

† **Przenajdowanie, a** l. btm., czynność cz. **Przenajdować**. 2. lm. a *nagabywanie, zabiegi, starania*: Nie oddał nikomu skarbu, acz miał wielkie P. od panów litewskich, przytym i hojne obietnice, że miał mieć wielką nagrodę. Papr.

Przenajdroższy droższy nad wszystko, nader cenny; *przenajmilszy*: Przenajdroższe imię Jezus. <Prze + Najdroższy>

† **Przenajęcie, a**, btm., † **Przenajm**, † **Przenajętek** czynność cz. **Przenająć** *przekupienie, przekupstwo; datek, łupówka*: Zabił Swatopelka szlachcica, lub to namowami i przenażeniem Bolesława uwiedziony, lub też żalem wygnania własnego ujęty. Błaż. Sędziam przykazujem, aby czynili sprawiedliwość a sąd sprawiedliwy każdemu bogatemu a ubogiemu... darów a przenażęcia żadnego nie biorąc. Ccpr.

† **Przenajętek, tku**, lm. tki p. **Przenajęcie**: Karol Wacława, kosztownym przenażętkiem podnająwszy kurfirsztów, cesarzem uczynił. Błaż. <Od Przenajęty, od Przenajęć>

Przenajjaśniejszy bardzo a bardzo jasny, nad wszystko jaśniejszy: P. panie! <Prze + Najjaśniejszy>

Przenajkosztowniejszy nader kosztowny, nad wszystko kosztowniejszy, cenniejszy, niezrównany w cenie. <Prze + Najkosztowniejszy>

Przenajlepszy ze wszystkiego najlepszy, nad wszystko lepszy, ze wszech miar najlepszy: P. olejek. Bud. <Prze + Najlepszy>

† **Przenajm, u**, btm. p. **Przenajęcie**: Nie z bojaźni, nie z miłości, nie z przenażm, ale dla Boga i sprawiedliwości. Nisz.

† **Przenajmać, a, ał** p. **Przenająć**: Przenajmali ich pieniądźmi, by tego nie powiadali. K. G. <Prze + Najmać>

† **Przenajmanie, a**, btm., czynność cz. **Przenajmać**.

Przenajmilszy miłszy nad wszystko, przyjmiejszy; *przenajślodszy*. <Prze + Najmilszy>

† **Przenajmować, uje, ował** p. **Przenająć**.

† **Przenajmowanie, a**, btm., czynność cz. **Przenajmować**.

Przenajróżniejszy nadzwyczaj rozmaity; *przeróż-*

ny, przeróżnaity: Rozmawiać o przenażróżniejszych rzeczach. <Prze + Najróżniejszy>

Przenajślodszy nad wszystko ślodszy, niezrównany w słodkości = *przenajmilszy, przenażlepszy*: Przenajślodsze imię Jezus. <Prze + Najślodszy>

Przenaższanowniejszy ze wszystkich najszanowniejszy, ze wszech miar szanowny; *przenażczcigodniejszy; przenaższacniejszy*. <Prze + Najszanowniejszy>

[**Przenaższlachetniejszy**] nade wszystko najszlachetniejszy: Drzewo (Krzyża św.) przenaższlachetniejsze. Pśń. <Prze + Najszlachetniejszy>

Przenażświetniejszy arcyświetny, nad wszystko świetniejszy. <Prze + Najświetniejszy>

Przenażświętszy arcyświęty, nad wszystko świętszy: P. Sakrament. Przenażświętsze imię Jezus. Bądź pochwalona, przenażświętsza Trójco, teraz i czasu wszelkiego. Mick. <Prze + Najświętszy>

Przenażwielebniejszy najprzewielebniejszy. L. <Prze + Najwielebniejszy>

Przenażwyborniejszy ze wszystkich najwyborniejszy, ze wszech miar wyborny. <Prze + Najwyborniejszy>

Przenażwyższy nad wszystko najwyższy: Przenażwyższa Trójca. Skar. <Prze + Najwyższy>

Przenażzaczniejszy nader zacyjny, nad wszystko najzaczniejszy; *przenażczcigodniejszy, przenaższanowniejszy*: Przenażzaczniejsi apostołowie Piotr i Paweł. Skar. <Prze + Najzaczniejszy>

† **Przenażzienie, a**, btm., czynność cz. **Przenażeć**.

† **Przenażeć, najdzie, nalazł, nied.** † **Przenajdować** l. przed innym *wynaleźć a. znaleźć*; wog. *znaleźć*: Orkanes napierw do Europy drogę przenażzł wojowad. Biel. M. 2. *przeprosić, zawczasu zjednać sobie, przejednać*; wog. *zjednać, zapewnić sobie*; *postarać s. o co*: Przenajdować go nie będzie. Piotr. *Pronitior*, jednam, błagam, przenażduję. Mącz. Sprawą nie przenażdziecie tą żadnego boga. Żebr. Łaski naszej ma przenażdować za gładem naszym. St. lit. Czech ten pieniądźmi przenażdował stronę Władysława. Biel. M. Rozumiejąc sobie nie być bezpieczną z królem w sąd wchodzić, szukali obyczajów, jakoby sobie przenażełli łaskę królewską. Biel. M. Będąc w tym od przyjaćioł niewolnicy swojej przenażdowany, pozwolił jej dać na okup. Kochan. Oskoczyli kardynała, iż musiał rozgrzeszyć zapowiedź, potym ojca św. złotem przenażełli. Biel. M. (= *zalażodżili*). *Dies justii*, trzydzieści dni, w których ei, którzy w jakim dżugu byli przekazani, mogli s. jednać ale stronę jakokółwiek przenażdować. Mącz. Gdy im na gardło stał, myślili mu też źle, przenażdowali i naprawiali, aby go zabito. Glicz. (= *przekupywali*). <Prze + Nażeć>

Przenamawiać, a, ał p. **Przenamawić**. **Przenamawianie, a**, btm., czynność cz. **Przenamawiać**.

Przenamiętny nadzwyczaj *namiętny*: Serca przenaamiętne Krasin. <Prze + Namiętny>

Przenamawić, i, ił, nied. **Przenamawiać** l. † P. *przećiągnąć kogo namową na swoją stronę*: Wszechklich przenaamawiają, nie wiem tylko, co im tam dalej obiecywać mogą. Krasz. 2. [P.] = a) *namawić do zmiany powziętego zamiaru*. b) *odradzić*. c) *odmówić (służącego) komu*. <Prze + Namawić>

Przenamawienie, a, btm., czynność cz. **Przenamawiać**.

Przenaradawiać, a, ał i P. s. p. **Przenaradawiać**.

Przenaradawianie, a, bkm., czynność cz. **Przenaradawiać**: Pierwsze początki przenaradawiania. Lel.

Przenaradawianie się, a ś., bkm., czynność cz. **Przenaradawiać** ś.

Przenarodowić, i, ił, nied. **Przenaradawiać** *przemienić pod względem narodowości*. P. ś. *przemienić* ś. *pod względem narodowości*: Turnowski był rodem Czech... dobrze władał językiem polskim i prawie ś. przenarodowił w Polaka. Mał. Tym wzrostem Litwa przenaradawiała ś. sama. Lel. <Prze + *Narodowić, od Narodowy>

Przenarodowienie, a, bkm. I. czynność cz. **Przenarodowić**. 2. p. **Przenarodowienie** ś.: P. ludu lub państwa zwykle bierze swój początek w klasie wyższej. Lel.

Przenarodowienie się, a ś., bkm., **Przenarodowienie** czynność cz. **Przenarodowić** ś.: P. ś. Rusi, postępując, zbliżało ś. do swego ostatniego kresu. Lel.

Przenaszać, a, ał i P. ś. p. **Przeniesić**.

Przenaszanie, a, bkm., czynność cz. **Przenaszać**.

Przenaszanie się, a ś., bkm., czynność cz. **Przenaszać** ś.

† **Przenasładować**, uje, ował *prześladować, ścigać*: Wszystko (=ciagle) mnie gonisz i przenasładowiesz. Lubom. Przenasładował złościki, pilnie ich szukając. Wuj. Cnota często złością fortuny przenasładowana bywa. Lubom. Niech cię nienawisć i strachy złej wroźki przenasładowują. Koch. W. Pers, gdy Turek do nas ruszył ś., z drugiej strony wszelakimi siłami przenasładował go. Star. Dzień-li po niebie świecił, noc-li wstała, krew go męczennika przenasładowała. Groch. Poddani cesarscy wszelkie katoliki według różnych inwencji szatańskich trapił i przenasładowali. Dęboł. <Prze + Naśladować>

† **Przenasładowanie**, a, bkm. I. czynność cz. **Przenasładować**. 2. Im. a, † **Przenasładowstwo** *prześladowanie, ucisk, uciemiężenie*: Niebezpieczeństwo, miecz, przenasładowania. Wuj. Dopuszcł Pan Bóg na wielkiego swego sługę, Atanazego św., po wszystkim świecie utrapienia, przenasładowania. Birk.

† **Przenasładowca**, y, Im. y *ten, co przenasładowuje, przesyładowca, gnębiciel, trapiiciel*: Przeszli przez morze, a przenasładowców ich wrzucił Bóg w głębokość. Wuj. <Od Przenasładować>

† **Przenasładowstwo**, a, Im. a p. **Przesładowanie**: P. wzruszył na chrześcijany. Birk. <Od Przenasładować>

Przenaturzenie, a, bkm., czynność cz. **Przenaturzyć**: Ludzkość tak fałszywe stanowisko wyznaczyła kobiecie, że P. jej jest konieczne.

Przenaturzenie się, a ś., bkm., czynność cz. **Przenaturzyć** ś.

Przenaturzyć, y, ył kogo w co = *przemienić, przerobić jego naturę, przeistoczyć*: Nim cię duchy przenaturzą. Słow. Przenaturzą cię w psa. Słow. Tyle lat nie zdołały P. zupełnie duszy Leona. Bał. P. ś. *przemienić* ś. *pod względem natury, przeistoczyć* ś.: Jam ś. już tak dalece przenaturzył. Sienk. <Prze + *Naturzyć, od Natura>

† **Przenaznaczać**, a, ał p. **Przeznaczyć**. Wuj. <Prze + Naznaczać>

† **Przenaznaczanie**, a, bkm., czynność cz. **Przenaznaczać**.

† **Przenaznaczenie**, a, bkm., czynność cz. **Przenaznaczyć**.

† **Przenaznaczycy**, y, ył p. **Przeznaczyć**.

Przenazwać, zwie, zwał *przeważać*. P. ś. *przeważać* ś.: Za każdym ś. krokiem *przenazwie* prokiem, zbawicielem, bożym bratem. Krasin. <Prze + Nazwać>

Przenazwanie, a, bkm., czynność cz. **Przenazwać**.

Przenazwanie się, a ś., bkm., czynność cz. **Przenazwać** ś.

[**Przenąkać**, a, ał] *zblżyć* ś.

[**Przenąkanie**, a, bkm.] czynność cz. **Przenąkać**.

[**Przeno**, ndzie, szedł] p. **Przejsć**. <Z **Przenieść**, z **Przejsć**>

Przenęta, u, Im. y, **Przenęta** bot. *ros. z rodziny złożonych*. Gatunek: P. z wycajny a. drobny kwiatowy (p. muralis).

Przenęta, y, Im. y bot. p. **Przenęta**.

Przeniańczenie, a, bkm., czynność cz. **Przeniańczyć**.

Przeniańczyć, y, ył *nieuchząc przebyć (pewien czas), na nieuchzeniu przepędzić*: P. kilka lat w jednym domu. <Prze + Niańczyć>

Przenicować, uje, ował I. *uszyć odwróciwszy na stronę lewą, przerobić na drugą stronę*: P. surdut, spódnice. 2. *przen. wog. przerobić na odwrót, przekręcić, przeinaczyć*: Filuterja i bezczelność jest teraz *przenicowana* na enotę. L. 3. *przen. przekręcając wyszydlić, sparodjować; złośliwie skrytykować*: P. utwór, czyje postępowanie, czyją pracę literacką. P. ś. *przerobić* ś. *zupełnie, przeinaczyć* ś.: W Paryżu możesz ś. nie tylko *przerzeć*, ale i P. Witk. <Prze + Nicować>

Przenicowanie, a, bkm., czynność cz. **Przenicować**: Ujrzym prac swoich skutek upodlony zływym *przenicowaniem*. L.

Przenicowanie się, a ś., bkm., czynność cz. **Przenicować** ś.

† **Przenie**, a, bkm., czynność cz. I. † **Przeć**: P. czego. Troc.

† **Przenie się**, a ś., bkm., czynność cz. I. † P. ś. **Przeniebieszczą**, a, ał p. **Przeniebieszczyć**.

Przeniebieszczanie, a, bkm., czynność cz. **Przeniebieszczą**.

Przeniebieszczanie, a, bkm., czynność cz. **Przeniebieszczyć**.

Przeniebieszczyć, y, ył, nied. **Przeniebieszczą** *przesadzić w użyciu koloru niebieskiego*: Pan Tetmajer, aby wywołać wrażenie barwności, *przeniebieszczą* obrazy. **Przeniebieszczyła** (farbką) bielnię w praniu. <Prze + Niebieszczyć>

† **Przeniechać**, a, ał *na jakiś czas zamiechać, przestać*: O dobrym (=o dobru) dusz i ciał ludzkich zawiadawać nie *przeniechał* nigdy. Gd. <Prze + Niechać>

† **Przeniechanie**, a, bkm., czynność cz. **Przeniechać**.

× **Przeniemceć**, eje, ał, **Przeniemczyć** ś. *przejść Niemcem, ziemceć nawskroś, przerobić* ś. *zupełnie na Niemca*. L. <Prze + Niemceć>

× **Przeniemczenie**, a, bkm. I. czynność cz. **Przeniemceć**. 2. czynność cz. **Przeniemczyć**.

× **Przeniemczyć**, y, ył *znieńczyć, zupełnie przerobić na Niemca*. P. ś. p. **Przeniemceć**. <Prze + Niemczyć>

Przeniesienie, a, bkm., † **Przenos** I. czynność cz. **Przeniesić**: Zapłacić od *przeniesienia* rzeczy swoich. Troc. P. sprawy do inszego sądu. Troc. Święcą w Krakowie dzień *przeniesienia* św. Stanisława. Hrb. Co u nas *perenos* (przenos) z żertownika do ołtarza wielkiego Najśw. Sakramentu, to we mszy z ołtarza małego do wielkiego takie P.

Sakramentu bywa. Pim. P. świąt na niedzielę. Vol. 2. × P. gram. *przenośna, metafora*. Włod. 3. han.: Z przeniesienia = *suma z poprzedzającej strony*, × transport, × przenos. Do przeniesienia = *suma pozycji* (w rachunkach) na jednej stronie, którą należy przenieść na stronę następną.

Przeniesienie się, a s., blm., czynność cz. Przeniesić s.

Przenieszczęsny *nieszczęsny nad wyraz, nader nieszczęśliwy*: Dziś przyszła tedy przenieszczęsna chwila, o której z trwożą lata śniłem całe. Psm. <Prze + Nieszczęsny>

Przenieść, esie, ósł, nied. Przenosić, Przenaszać I. z miejsca na miejsce = *nieść przez*; *przesadzić* = a) *umieścić gdzieindziej, zanieść w inne miejsce; przesiedlić, przetranslokować; przelożyć, przeprowadzić*: Łatwo jest lekkie brzemie wziąć na barki i na tę albo owę stronę przenosić. Pileh. Enoch, gdy chodził w bojażni bożej, przeniesion jest, i nie był widzian na ziemi. Damb. Nie będziesz przenaszał granic bliźniego twego. B. B. Przekląty, który przenosi granicę bliźniego swego. B. B. Nuż burzyć kopce, przenosić wiechy. Syrok. Przeniesi moje rzeczy z woza do gospody. Troc. Przeniesił tę naukę, tę modę do Polski. Troc. (= *przeszczepił*). Przenosił swój obóz. Troc. Wziął król asyryjski Samarię i przenosił Izraela do Asyryjczyków. Wuj. P. co do sieni = *wynieść*. Podź, córko miła, a to kamienie przenieś stąd... tedy Eufraksja krom zamieszkania szła kamienia onego przenaszać. Ż. E. P. wyraz a. niedopisaną część wyrazu do następnego wiersza P. rachunek z jednej księgi do drugiej. P. kogo na nowe mieszkanie = *przeprowadzić*. P. urzędnika = *dać mu posadę w innym miejscu, przetranslokować go*. Z namiestnika Bośni przeniesiony został Iwaszko na rządtwo Oczakowa. Szaj. Przen.: P. co na kogo = *przełać, przekazać, zcedować; ustąpić, ustąpić mu co*: P. na kogo swoje prawa. Na was przenaszam swobodnie na wieczność wszystkie krainy od północnego morza. Biel. M. Tedy je (imiona) jakoby narodu dziedziczne na potomki pewną wiarą przenaszają. Kwiat. Przeniosł ku niemu wszelkie swe słabości rodzicielskiego afektu. Rzew. P. podatek z osoby płatnika na inną osobę, zwykle konsumenta. P. siłę pracy maszyny. P. rysunek, obraz, plan na co = *przerysować, przemałować, przekopjować*. P. rysunek z papieru na drzewo, na kłiszę. Scenę, która mnie mocą najwięcej ujęła, wnet ołówkiem na papier dokładnie przenoszę. Fred. A. P. co na inny czas = *przełożyć, odłożyć*. P. święto na niedzielę. Przeniesiono tę sprawę na trybunał, na inny rok. Troc. b) P. przez co. P. kogo przez wodę, przez błoto. P. dziecko przez kładkę. P. stół przez próg, chorego przez pokój, belkę przez bramę. P. dziecko przez płot. P. mimo kogo, koło czego. Przeniesicie to przez most, przez bramę. Troc. 2. = a) P. co = *przeskoczyć, przesadzić przez co*. Błaż. Żołnierz musi umieć w biegu konia dosięść, przekopę P., szafice usypać. Skar. Przen.: P. kogo, co czym = *przewyższyc, zakasować, przodować, stanąć wyżej, prześcignąć, przejść, wyprzedzić*: Rozkoszny baran w porząd liczej trzody owiec przenosi swym łbem dumnym ostatek gromadnego stada. L. Przenosić kogo o głowę. Przeniosł pięknym ogrodem Francuzy i Włochy, nie miał prawda pszenicy, ale miał karczochy. Kras. Europa przenosiła zawsze innsze części świata w wielkości handlu i miast. Łęcz. Tak on dawniejszych przenosił sławą, jak

ty wszystkich przewyższyleś dzielnością. Siem. J. (= *zaciął*). Jeden drugiego strojem P. usiłował, żaden dla głośniejszy kosztu nie żałował. Stryjk. Przenaszała śnieg swą śliczną białością. Kulig. Przenosi go rozumem, dostatkami. Troc. Wszech siły archanioł przenosi. Pśń. Wysokiej dosięga familji, i niemasz tak górnego domu, którego by nie przenosił, cóż nie równał komu! Tw. Cnota miękkie jedwabie i sobole drogic, rysie i aksamity przenosi chędogie. Pot. Przen.: *przejść, przekroczyć, przewyższyc, wynieść więcej*: Suma tam zawarta przeniesie 300 talarów. Koszta przeniosły dochód. Przenosi to dwa talary. Troc. b) przen., cz. ni. a. †P. kogo, co = *ponieść przez kres, za daleko zanieść, ponieść za cel zamierzony, przelecieć metę; ponieść za wysoko, ponad czym; przesięgnąć pociskiem*: Ta wujza przenosi. Troc. Takie działa zawsze a. nie donosiły, a. przenosiły. Dek. Umyślnie chybił, kulą przenosił ptaka tego. Paszk. Przeniosłeś cel. Troc. Palamedes położył Telemaka przed pługiem, ale Ulises, widząc syna, by nie był obrażon, przeniosł go pługiem. Biel. M. (= *uwiodł nad nim pługa*). Przen.: †P. oczyma = *nie chcieć zobaczyć; przeoczyć, przesłępić, nie zauważyć*: Ujrzyysz-li ośia brata swego, a on padł na drodze, nie przeniesiesz go okiem, ale mu pomożesz dźwignąć. Leop. Przen.: †P. co = *przebaczyc*: Bóg odejmuje nieprawość i przenosi grzech twój. Leop. (przemija grzech twój. Leop.). Skoro Dawid wyznał grzech swój, usłyszał od Natana: A Pan Bóg twój, Dawidzie, przeniosł też grzech twój. Żarn. Przen.: †P. kogo okiem, [Przenosić kogo okiem] = *pogardzić nim, nie chcieć go widzieć, spojrzeć nań z góry*: Królowa Ryksa Polaki okiem przenosiła, a Niemce swoje jako mogąc zdobiła. Błaż. Nie przenos sługi swego okiem. Ryb. Wierszów tych moich oczyma P. nie będziesz raczył. Ryb. J. Nie przenosmy posledniejszych powiatów mieszkańców okiem. Star. 3. kogo, co nad co = *przełożyć, dać pierwszeństwo, postawić wyżej, woleć*: Przeniosł interes kraju nad swój osobisty. Przyb. Przenosi zemstę nad powinność, zuchwałosć nad posłuszeństwo, siebie nad całosć powszechną. L. Przenosić kogo nad kogo, wojnę nad pokój. Troc. Bira więś swoją nad wszystkie inne przenosił. Wirt. 4. P. na sobie = *znieść; przemóc na sobie, ściępieć*: Nigdybym ja na sobie tego P. nie mogła, abym najukochańszą matkę obraziła miała. L. Nie przeniosę tej krzywdy, tej zniewagi. 5. †P. wieść, wiadomosć, pogłoskę = *wygadać, roznieść, udzielić jej drugiemu*: Bywają w nienawisći nie tylko ci, co tajemnicę przenoszą, ale i ci, co ich słuchają. L. Papirjuszowi, iż rady nie przeniosł, a zataił, wielka s. cześć za to stała. L. 6. †P. *zwymlotować*: Nie jegojski to kęs był, musilo mu go P. (oportebat eum evomere). Birk. 7. †P. *oszuścić, podejść*: Przeniosł (oszuścił) mię. Troc. 8. Przenosić, dok. = a) *przepędzić (pewien czas) na noszeniu*: Przenosić suknię tydzień, przez rok. b) *zużyć przez noszenie, podniszczyć nosząc, znieść nieco*: *Obsoletae vestes*, staroswieckie, przenoszone odzienie. Mącz. Góral w brunatnej przenoszonej siermiędze, z płócienną torbą na powrózku. Grab. M. P. s. 1. *zostać przeniesionym, przejść*: Widzi, iż s. do Saracenów od Franków państwo przenosi. Skar. 2. *przejść, udać s., wynieść s. gdzieindziej, zmienić miejsce pobytu, przeprowadzić s.*: Wojsko s. na innsze pole przeniosło. Troc. Przeniosł s. ten zwyczaj do nas. Troc. Przeniosę s. (przeprowadzę s.) z tego domu do ciebie. Troc. Starzy

Gotowie do Włoch ś. przenieśli. Troc. W niebie z miejsca na miejsce przenosić ś. duszom nie potrzeba. Smotr. Co miesiąc w insze ś. pasze przenaszają. Paszk. Jak miejsca swe znają, tak ś. też na nie czasów pewnych przenaszają. Paszk. Ludzie ustawicznie z jednych miejsc na drugie ś. miejsca przenaszali, szukając żyźniejszych krajów. Biel. M. Już tu nie mieszka: przenieśli ś. na inną ulicę, na prowincję. Jak tylko pokój który w mym dworku skończony zostanie, zaraz ś. przeniosę. L. Pitagoras twierdził, że duszo ludzkie do innych ś. ciała przenoszą. L. Tego roku św. Grzegorz przenieśli ś. do nieba. Skar. (=umarł). Na lepszy ś. żywot w tym roku przenieśli Skar. Przenoszą ś. też na insze miejsca gołbie. Trzyc. Opuściła fortuna Darjusza, opuściła i sława; przenieśli ś. fortuna do Aleksandra, przenieśli a i sława. Lubom. Przeniosło ś. królestwo na tę familją. Troc. Potrzebie tej nieznił zadość w Dreźnie, dokąd ś. przenieśli w początkach marca 1832 roku. Chm. P. ś. dokąd na stały pobyt. P. ś. do innej szkoły, na inny urząd. P. ś. dokąd myślą. 3. †P. ś. nied. *unosić ś.*, *bując*, *przelatywać*: Motyl ś. nad niemi unosi, z kwiatka na kwiatek przenosi. L. Duch boży przenaszał ś. nad wodami. B. B. (unaszał ś. nad wodami. B. G.). 4. Przenosić ś. nad kogo=*wynosić ś.*: Nie wiem, czemu ś. nad niego przenosi. Troc. 5. †Przenosić ś. z wiadomością, wieścią, pogłoską, tajemnicą = *roznosić je*, *rozgadywać*: Więcej mu szkodził ci, co z takimi ś. tajemnicami przenaszali, niżli ci, co też o nim jawnie mówili. L. 6. †Przenosić ś., dok. *zuzycić ś.*, *zniszczyć ś.*: I żelazo ś. przerobi i stal ś. przenosi. Mącz. <Prze + Nieś>

× **Przeniewalać, a, ał p. Przeniewolić.**
× **Przeniewalanie, a, blm., czynność cz. Przeniewalać.**

[**Przenieważać, a, ał p. Sprzenieważyc.**
[**Przenieważanie, a, blm.] czynność cz. Przenieważać.**

Przeniewierca, y, Im. y, †Przeniewiernik *ten, co ś. sprzeniewierzył, zdrójca, odstępcza, apostata*: P. względem kraju, względem religji, względem małżonki. Tu przeciwko zbrodniom prawa dodają pomocy, tych przywać będą, ty mię do tego przymuszasz, przeniewierco. L. Byłżeby godzien Twego szacunku i serca król gnębiący niewinność i małż. P. Fel. Każdy zdrzy jak listek, prawdy P. Garczyń. Na sądzie Pana przeniewiercom biał! Rom. <Od Przeniewierzyć>

Przeniewierczo przys. od **Przeniewierczy.**
Przeniewierczość, i, blm. rz. od Przeniewierczy: Piorunuje na P. brandenburską. Jaroch.

Przeniewierczy przym. od **Przeniewierca, †Przeniewierny** *wiarołomny, odstępczy, zdradliwy, zdradziecki, zdradny*: A ujawnszy maczugę, posypał grad poisków na grzbiet P. Syrok. <Od Przeniewierca>

× **Przeniewierczyna, y, Im. y p. Przeniewierczyni.** Troc. <Od Przeniewierca>

Przeniewierczyni, i, Im. e, × Przeniewierczyna forma ż. od **Przeniewierca.** <Od Przeniewierca>

Przeniewierka, i, Im. i. I. × P. p. Przeniewierstwo: Przywiedziono łatwowiernego człowieka do przeniewierki położonemu w nim zaufaniu. Kor. Dobrze świadomy przeniewierek jego. Żebr. 2. bot. (adenostyles) *ros. z rodziny złożonych.* <Od Przeniewierzyć ś.>

†**Przeniewiernie** przys. od **Przeniewierny, przeniewierczo.** L.

†**Przeniewiernik, a, Im. cy p. Przeniewierca:** Miał papież Bożentę, jako przeniewiernika, przysięgi swej krzywólomeę, z urzędu złożyć. Błaz. <Od Przeniewierny>

†**Przeniewierny p. Przeniewierczy:** Rzymianie Anubala przeniewiernym, a Kartagineńczyki niesłownymi a wiarę łamiącymi zwali. Baz. <Od Przeniewierzyć ś.>

Przeniewierstwo, a, Im. a, †Przeniewierka *czynn. przeniewierczy, przeniewierczość, wiarołomstwo, sprzeniewierzenie ś., zdrada*: P. żony, męża. P. względem religji (= *odstępstwo, odszczepieństwo, apostazja*). P. urzędnika, sługi, kasjera (= *nadużycie, sprzeniewierzenie ś., malwersacja*). Przeniewierstwa i oszukaństwa ich bez kary uchodziły. L. Podłe P. i bunt podniesiony. Zabł. Wstydu niech pełni przed świątynią stoją i przeklinają własne P. Rom. <Od Przeniewierzyć ś.>

Przeniewierzać się, a ś., ał ś. p. Przeniewierzyć ś.

Przeniewierzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przeniewierzać ś.

Przeniewierzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przeniewierzyć ś.

× **Przeniewierzony** *który ś. przeniewierzył, wiarołomny.* Troc. Mścili ś. na żonach przeniewierzonych, na skarcenie zasługujących. Lel. <Od Przeniewierzyć ś.>

Przeniewierzyć się, y ś., ył ś., nied. Przeniewierzać ś. *sprzeniewierzyć ś., złamać wiarę, nie dochować przysięgi, nadużyć czyjego zaufania, postąpić wiarołomnie, dopuścić ś. przeniewierstwa, zdradzić*: P. ś. mężowi, żonie, przyjacielowi, religji, krajowi, zasadom swoim. Te żony, które udają surową cnotę, najczęściej ś. przeniewierzają. L. P. ś. swemu panu, swemu urzędowi. Kto ś. raz trzy przeniewierzy, żaden mu potym nie wierzy. Kn. <Prze + Nie + Wierzyć>

× **Przeniewolenie, a, blm., czynność cz. Przeniewolić.**

× **Przeniewolić, i, il, nied. × Przeniewalać** *zmiewolić, nakłonić, namówić, zmusić, przywieść do czego*: Wielą obietnicami go przeniewała, aby ś. tam udał. Pilch. <Prze + Niewolić>

Przenigdy przys. *stanowczo nigdy, nigdy a nigdy*: Nigdy, P. tego nie zrobię. Nigdy ten łuk, P. twych rąk nie zawiedzie. Bardz. Z tureckich szabel krew chrześcijańska nigdy i P. nie osycha. Jan. Zakażę, żeby do mnie nigdy P. nie jeździł. L. Nie mają P. wolnego sumnienia. Opal. <Prze + Nigdy>

Przenigdzie przys. *nigdzie zgola, stanowczo nigdzie, nigdzie a nigdzie*: Nigdzie P. nie znajdziesz tego. <Prze + Nigdzie>

Przenikać, a, ał i P. ś. p. Przeniknąć.
Przenikająco przys. *w sposób przenikający, przenikając, przenikliwie.*

Przenikający I. im. od **Przenikać. 2. Przenikliwy:** Wiatr P. Widok P. Rozum P. Troc. 3. chir.: Rana przenikająca = *przebijająca, drążąca* (vulnus penetrans). <Od Przenikać>

†**Przenikająwszy** st. w. od **Przenikający:** Rtgę po trosze palona przenikajątsza i większej mocy bywa. Sien. <Od Przenikający>

†**Przenikajność, i, blm. p. Przenikliwość:** Trawa ma w sobie niejaką szczyprawość i P. Syr. <Od Przenikać>

Przenikalność, i, blm. p. Przenikliwość: Meta-le posiadają większą P. dla ciepła, niż mur.

Przenikalny p. Przenikliwy: Czy ci pozwolił Bóg swojego oka? Czy wiał w cię przenikalne

duchy, jak w proroka? L. Szkło jest przenikalne dla wody. <Od Przenikać>

Przenikanie, a, blm. l. czynność cz. **Przenikać**. 2. fiz. *przenikanie, wnikanie płynów przez błony, dyfuzja* (diffusio). 3. fizj. i patol.: P. krwinek przez ścianki naczyń (diapedesis).

Przenikanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przenikać** ś.

† **Przenikawość, i**, blm. p. **Przenikliwość**: Piwny ocet, by najostrzejszy, skutkami i przenikawością winnemu nie może być porównan. Syr. <Od *Przenikawy, od Przenikać>

Przenikla, i, lm. e bot. (unxia) ros.

† **Przenikle p. Przenikliwie**. <Od Przenikły> **Przenikliwie** przys. od **Przenikliwy**; † **Przenikle**: Krzyżeć, spojrzeć P.

Przenikliwość, i, blm. rz. od **Przenikliwy**; **Przenikalność, × Przenikłość, † Przenikawość, † Przenikajność**: P. merkurjuszu, ciała gąbczastego. P. wzroku, głosu. Poprzez szkło przezroczyste P. światła bywa większa od przenikliwości ciepła. Trudna więźniowi P. szpiega. Od. Anaksagoras wierzył w P. zmysłów swoich. Niem. A.

Przenikliwy l. a. Przenikalny, × Przenikły, † Przenikny, [Przenikujący] *mogący przenikać, zdolny do przenikania, przenikający; przejmujący, dojmujący, dokuczliwy, dotkliwy, przeszywający; przeźwiły, rozdzierający, ostry; bystry, badawczy, domyślny*: Światło jest przenikliwe przez szkło, lecz nieprzenikliwe przez żelazo. Mróz P. Troc. Ogień P. piorunowy. Zabł. Błyskawica przenikliwym blaskiem osłepia oczy. Troc. Jakież głos P. dla serca mego? L. Rozum P. L. Przenikliwe masz oczko. L. Zazdrość mu opowiada wszystko; nie uwierzysz, jak on jest P. L. Strach mnie za serce P. ścisnął. Słow. Pocałuj mój drobny deszcz w postaci mgły zimnej a przenikliwej. Sienk. Oblicze miał od żarów opalone słonecznych, pociągłe, włos czarny, spojrzenie przenikliwe, postać zwiędłą i jakby ciężarem jakimś na barkach przytłoczoną. Jun. 2. a. **Przenikalny** który można przeniknąć. Troc. 3. fiz. *przepuszczający przez siebie płyny a. gazy*. <Od Przeniknąć>

× **Przenikłość, i**, lm. i p. **Przenikliwość**: W wjednoczeniu miedzi z cyną zachodzi niejaka P., *penetration*: jeden z tych kruszców musi wypełniać dziurki drugiego. Jak. J. Rzekł Jowisz: Twa P. w moim sercu czyta. Dm. Wkrótce cesarz pocałuj ś. obawiać się przenikłości. Niem. Przenikłościom jej niedosyć ś. mógł wydziwić. Stasz. Wasza świątobliwość jednym rzutem oka, nieskończoną przenikłością swoją poznać mógł siły. Niem. U ludzi rozumu płytkiego brak przenikłości i głębokości. Wiszn.

× **Przenikły p. Przenikliwy**: Dobierajmy ludzi zdatnych, pracowitych, przenikliwych. Kołł. <Od Przeniknąć>

Przeniknąć, knie, knął a. kł, nied. **Przenikać** l. cz. czyn. = a) czym = *przejść, przebić, przeszyci nawskroś*: Ostrzem Cefal Prokrydę przez piersi przenika. Drużb. b) (sobą) *przejść, przeszyci, przejść nawskroś*: Grot pancerz przeniknął. Troc. Żaden deszcz nie przenika ziemi głębiej nad trzy łokcie. Syk. Naówczas rzecz jedna przenika drugą, gdy zupełnie na jednym i tymże samym zostaje miejscu. Boh. Ostrowidza wzrok przenika ściany. Susz. Mróz wszystkie członki przenika. Troc. Bolesę cały naród przeniknęła. Lel. Aż mię coś przenikło, jakem na niego spojrzęła. Kon. Nieznana mi trwoga jak dreszcz śmiertelny wszystkie żyły wskroś przenika. Garezyń. Patrzył mi

w oczy, jakby chciał mnie całego P. Słow. Strach mrowi przenika mnie. Słow. Już ta wyższa kondygnacja (więzienia Mamertyńskiego) przenika duszę zimnym mrowiem. Krem. Niechże sere waszych trwoga nie przenika. Rom. Żal go ten przeniknął. Troc (= *wzruszył do głębi*). Litością ku niej przenikniony był Alb. (= *złoty*). Jest pewien pesymistyczny prad myśli, który przenika obecną dobę dziejową ludzkości. Smoli. Przyszłedt Zbawiciel zamkniętymi drzwiami, swą subtelnością one przeniknąwszy. Ody. Świętnym będąc otoczony obłokiem, w wielkiej niebiosza ozdobie przeniknął. Ody. c) *odgadnąć, wyrozumieć, poznać, domyślić ś. na wylot; zgłębić nawskroś, zbadać, zgłębić do gruntu*: Gdybyć można P., eo ś. w sercu jej dzieje! L. Plochy i nieważny człowiek tego nie przenikał. Siem. J. [Żebym mógł P., że mnie kochasz szczerze, dałbym czerzy grosze dziadom na pacierze]. Interesu swojego nie przenika i siebie samego nie poznaje. Siem. J. P. przyszłość, czyje myśli, zamiary, plany, tajemnice, charakter przeciwnika, politykę nieprzyjaciela. Bóg przenika serce ludzkie. Bóg przenika tajniki myśli ludzkich. Widzi go tak obojętnym i nieprzenikającym, że nie spostrzega nawet walk jej i cierpień. Orzesz. Gruntownie eo P. Troc. Przeniknij skrytości serca jego. Troc. 2. cz. ni. = a) *przejść, przecisnąć ś., przedostać ś., dostać ś. nawskroś, na drugą stronę*: Zimą ciepło przenika z pokoju przez ścianę na zewnątrz. Promienie rentgenowskie przenikają nawet przez ciała nieprzezroczyste. Postrzelił go między plecy, tak że przenikła strzała przez serce jego. Leop. Kula nie może P., bo jest ciałem, którego własność jest nieprzenikliwość, z miejsca tedy spędzić musi. Boh. Głos jej do serca przenika. Węg. Mądre jego słowa do sere przenikały. Groch. (= *trafiły*). To mi król, eo, jak spojrzę, do serca przeniknie. Kras. Ból mój do samych przenika kości. Karp. Modlitwy moje w niebieskie niechaj przenikną podwoje. Gawiń. Głos jej nożami (= jak noże) przenikał, gdy swe bolesne męki powiadała. Słow. Orle jego (Kmicica) oczy przenikały przez dymy, kurzawę. Sienk. Do Niderlandów duch humanizmu przeniknął w drugiej połowie wieku XIV. Dzięki słownikowi Jungmana, język czeski przeniknął do wszystkich warstw... i stał ś. podstawą i głównym czynnikiem rozwoju życia narodowego Czechów. b) [P.] *podążyć, pobić*. c) [P.] *przyjść na myśl, przyjść do głowy*. P. ś. l. *przejść ś. wzajemnie, pomieszać ś., połączyć ś. 2. nawzajem ś. odgadnąć, zrozumieć ś. do gruntu, przeniknąć jeden drugiego*. 3. *przejść ś., przejść czym, przesłukać czym*: P. ś. czyjmi myślami. P. ś. pewnymi zasadami, poglądami. <Prze + Niknąć>

Przeniknienie, a, blm. p. **Przeniknięcie**: Urząd sekretarza poselskiego dodawał Rykotowi sposób przeniknienia wskros polityki tureckiej. Kłok. Józef mówił te słowa z przeniknieniem i uczuciem. Korz.

Przeniknienie się, a ś., blm. p. **Przeniknięcie** ś. **Przeniknięcie, a**, blm., **Przeniknienie** czynność cz. **Przeniknąć**.

Przeniknięcie się, a ś., blm., **Przeniknienie** ś. czynność cz. **Przeniknąć** ś.

† **Przenikny p. Przenikliwy**: Skuteczne jest słowo boże i przenikniejsze, niżli miecz obojętny. Leop. <Od Przeniknąć>

[**Przenikujący**] p. **Przenikliwy**: Bogać to człowiek P., żeby mógł zgadnąć. <Od *Przenikować=Przenikać>

Przeniuchać, a, ał *przewąchać, przewiedzieć s., naprzód wymyszkować, domyślić s.*: Przeniuchałaś waszoć, że koloryt to grunt. Krasz. <Prze + Niuchać >

Przeniuchanie, a, blm., czynność cz. Przeniuchać.

Przenizać, że, zał *przeolec, przeciągnąć*: P. nitkę przez igłę, sznurek przez paciorek. P. s. *przeciągnąć s., przesunąć s., przesunąć s.*: A oweż morderstwa, których różaniec przenizał s. od czasu, jak strzechę rodziną opuścił. Jez. <Prze + Nizać >

Przenizanie, a, blm., czynność cz. Przenizać. Przenizanie się, a s., blm., czynność cz. Przenizać s.

† **Przenizać, a, ał** p. **Przenizyć.**

† **Przenizanie, a, blm., czynność cz. Przenizać.**

† **Przenizenie, a, blm., czynność cz. Przenizyć.**

† **Przenizyć, y, ył, nied. † Przenizać?**: Grzechy przenizają dobroć Bogu. <Prze + Nizyć >

Przenocować, uje, ował, nied. Przenocowywać I. a. P. s. gdzio = zamocować, przebyć, przepędzić (gdzie) noc, przepaść noc: Nie przenocował, to jest ani jednej nocy w rozkoszonym onym kraju nie wytrwał. Birk. Czy to tak wielka rzecz dać mi s. P.? Kaezk. P. u kogo. P. w hotelu. 2. kogo = *przyjąć na noc, dać mu nocleg u siebie.* <Prze + Nocować >

† **Przenocowan p. Przenocowany**: Zostawszy s. w mieście, chodził do ubogich, aby był u którego lub w szpitalu P. L.

Przenocowanie, a, blm., czynność cz. Przenocować.

Przenocowanie się, a s., blm., czynność cz. Przenocować s.

Przenocowany, † Przenocowan I. im. od Przenocować. 2. † P., praw. opóźniony przez noc: Sprawa nieprzenocowana zarazem (= odrazu) ma być sądzona, a w przenocowanej ma być rok złożon do dwu niedziel. Sz. Póki by jeszcze krzywdą przenocowana nie była, i świeży uczynek by s. znaczył... Sz. Złodziejstwo sędzia ma sądzić tego dnia, którego s. stanie; bo jeśliby sprawa była przenocowana, musiałby ją gograbia sądzić. Sz. <Od Przenocować >

Przenocowywać, uje, ywał i P. s. p. Przenocować.

Przenocowywanie, a, blm., czynność cz. Przenocowywać.

Przenocowywanie się, a s., blm., czynność cz. Przenocowywać s.

† **Przenos, u, lm. y p. Przeniesienie**: Co u nas perenos (P.) z żertownika do ołtarza wielkiego Najśw. Sakramentu, to we mszy z ołtarza małego do wielkiego takie przeniesienie Sakramentu bywa. Pim. Zapisy do przyszłego terminu transportować pozwolono; za którym przenosem swoje ważność mieć mają. <Prze + Nos >

× **Przenosić, a, lm. e I. a. × Przenosić** *przenoszący, który przenosił*: Kazimierz nie był ani fundatorem katedry wroclawskiej, ani jej przenosić. Nar. 2. mat. p. **Przenosić**. 3. mier. linja prosta podzielona tak, że jej części ukazują cięciwy czyli segmenty wszystkich stopni od jednego do dziewięćdziesięciu. <Od Przenosić >

× **Przenosić, i, lm. i forma ż. od Przenosić.**

Przenosić, i, il i P. s. p. Przeniesić. [Przenosić, a, lm. a] *przepródką między nozdrzami nosa.* <Prze + *Nosie, od Nos >

Przenosiny, in, blp. I. a. × Przeprowadziny

przenoszenie, przeniesienie; przenoszenie s., przeniesienie s., przeprowadzka, wędrówka, zmiana miejsca pobytu: Różne P. s. stały z arka. Zał. Rychele wróżył panowania P. Nar. Rzadko s. udają P. zwierząt z zbyt zimnych krajów do gorących. Kluk. Sylwiusz żadnego czasu przenosił tych Lecha i Czecha nie kładzie. Błaż. Lech s. w Polsce osadził podczas przenosin tak wielu narodów. Troc. P. na nowe mieszkanie. Jez. Dopomóż mi przenosin moich. Troc. Palestyna i patronowie za przenoszącymi s. trybunałami kosztowne P. odprawiać musieli. Kit. 2. *przeprowadzenie państwa młodych na miejsce ich zamieszkania; zabawa przy tej okazji*: P. czynić. Troc. Wesela P. Troc. Zaprosić na P. Troc. 3. [P.] *udręczenie, kłopot.* <Od Przenosić >

† **Przenoska, i, lm. i p. Przenosić**: Nie przenoski zuchwałe i krasomówskie figury łapajmy, lecz wspaniałe i dzielne wyrazy. Piłch. <Od Przenosić >

Przenoszący I. im. od Przenosić. 2. gram.: † Stopień P. = *najwyższy.*

Przenoszenie, a, blm. I. czynność cz. Przenosić: P. wyrazów do następnego wiersza. P. czegoś nad eo. Troc. P. = *pokrywanie wydatków, przenoszących przewidzianą budżetową jednego etatu, oszczędnościami zrobionymi w wydatkach innego etatu.* 2. [P., lm. a] *przyskre przejście, zatarg*: Miałek s. niom wielgie P. 3. ilz.: P. energii p. **Energja**: Gdy energje pewnego jej źródła stosujemy do wykonywania pracy w mniejszym lub większym oddaleniu, mówimy o przenoszeniu energii. Kram. 4. mat.: P. wyrazów z jednej strony równania na drugą.

Przenoszenie się, a s., blm., czynność cz. Przenosić s.

Przenosić, i, lm. e, † Przenoska gram. wyrażenie przenośne, figura, metafora: Metonimja jest pospolitą przenosią. Powiedziałem to bez przenosi = *w znaczeniu dosłownym, wprost.* Piękna P. cechą rymotwórczej sztuki. Dm. <Od Przenosić >

Przenosić, przym. od Przenosić a. Przenosić *spełniający ich czynność*: Rura przenosić. <Od Przenosić >

Przenosić przys. od Przenosić, w znaczeniu przenośnym, figurycznie: Mówić P. Użyć wyrazu P.

Przenosić, a, lm. i przyrząd do przenoszenia. Fiz.: P. w telegrafach = *przyrząd dodatkowy zastosowany pomiędzy stacjami oddalonymi od siebie stacjami telegrafującymi, na który działa bezpośrednio prąd przybywający i który najcięższym nawet swym ruchem zanymka prąd stosu miejscowego, a ten dopiero wprawia w ruch właściwy przyrząd piszący.* Gram.: P. = *znaczek, kreska oznaczająca przeniesienie wyrazu do następnego wiersza, łącznik, dy w i z. Mech.*: Wszelkie przenoszenie energii z jednego ciała na drugie odbywa s. za pomocą materialnych przenosić. Bog. W sztuce inżynierskiej przenosić nie zostały nawet osobną nazwą transmisji. Bog. P., **Przenosić** *przyrząd, który po swych pasach, korytach, rurach a. w swych kołach i t. p. przenosi towary z jednego swego końca na drugi w kierunku poziomym lub mało pochylonym.* Mier.: P. = *przyrząd do mierzenia i przenoszenia kątów: półkole podzielone na stopnie, lub inne narzędzie do tego zastosowane, kątomierz, kątomierz. Patol.*: P. a. nośnik zarazy (vehiculum contagii). <Od Przenosić >

Przenosić I. a. † Nośny, † Nośny *mogący*

być przenoszonym, ruchomy: Most, zegar słoneczny P. Troc. Pierś jedne są stałe, drugie przenośne. Krum. Jaz P. Maclina przenośna, przenośna, częstokroć na kołach osadzona, lokomobila. 2. × Oko przenośne = *przenoszące, pogardzające, spojrzenie pogardliwe*: Na ród ludzki przenośnym okiem patrzył, jako na obcy, za dumy powodem. Nar. 3. gram. *figuryczny, metaforyczny*: Znaczenie właściwe nazywa ś. to, które wyrazowi nadane było: przenośne, które od jednej rzeczy do drugiej było przeniesione. Kopez. Brać, rozumieć co w znaczeniu przenośnym. 4. patol.: Choroba przenośna = *zarazliwa*. Róża przenośna = *wędrująca* (erysipelas migrans). <Od Przenosić>

Przenudnie przys. od **Przenudny**: Wszystko jest tak jednostajnie, tak P. foremne. Krasz.

Przenudny *nadzwyczaj nudny*: Sejm zamknął nakoniec te drobiazgowy, przenudne rozprawy. Kal. <Prze + Nudny>

Przenudzenie, a, bfm., czynność cz. **Przenudzić**. **Przenudzenie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Przenudzić** ś.

Przenudzić, i, ii *przepędzić (pewien czas) na nudzeniu*. P. ś. *przepędzić (pewien czas) na nudzeniu* ś.: Ja ten czas cały przenudziłem i gryzłem ś. L. <Prze + Nudzić>

[**Przenukać**, a, a] *przegnać, przepędzić*. <Prze + Nukać>

[**Przenukanie**, a, bfm.] czynność cz. **Przenukać**. **Przenurkować**, uje, ował *przepłynąć nurkując*: Przenurkował cały staw. <Prze + Nurkować> **Przenurkowanie**, a, bfm., czynność cz. **Przenurkować**.

× **Przenurzenie**, a, bfm., czynność cz. **Przenurzyć**.

× **Przenurzyć**, y, ył *nurząc przeciągnąć*. L. <Prze + Nurzyć>

Przenygusować się, uje ś., ował ś. *nygusować ś. przepędzić (pewien czas)*. <Prze + Nygusować ś.>

Przenygusowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przenygusować** ś.

Przenynąć, a, ał *przepędzić (pewien czas) na nynaniu*. <Prze + Nynąć>

Przenynanie, a, bfm., czynność cz. **Przenynać**.

† **Przeń I. przezeń, przez niego**. Troc. 2. *dla niego, z jego powodu, bacząc na niego, przez wzgląd na niego*: Skoro przyszedł syn, kazał P. zabić cielca karmnego. Leop. A lepiej było, niżli nam P. wszystkim zginąć. Kochan. 3. *przezeń, przed niego*: P. kładę potrawy. Kn. <Prze + ni(e)go>

Przeńeto dla czego to? B. Sz. <Prze + (N) + J + Ze + To>

† **Przeobaczenie**, a, bfm., czynność cz. **Przeobaczyć**.

† **Przeobaczyć**, y, ył I. *przeoczyć, przesłepić, nie dojrzeć, nie dopatrzeć*. 2. *przewidzieć = oglądać w przyszłości, przejrzeć*. Mącz. <Prze + Obaczyć>

Przeobcować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na obcowaniu*. <Prze + Obcować>

Przeobcowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeobcować**.

Przeobficie przys. od **Przeobfity**: Sił P. wzbanych cud! Sf.

Przeobfity *nader obfity*: Ukazała ś. niewiasta tuszy przeobfitej. Rodz. <Prze + Obfity>

Przeobiadować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na obiadowaniu*. <Prze + Obiadować>

Przeobiadowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeobiadować**.

Przeoblec, ecze, ókł, nied. **Przeoblekać**, **Przeoblóczyć** *przebrać, przedziać, oblec w inne ubranie a. w inną bieliznę*: P. w cieplejsze ubranie, w czystą bieliznę. Przeobleczonego gacha niktby był teraz nie poznał. Krasz. P. ś. *oblec ś. inaczej, przedziać ś., przebrać ś.* <Prze + Oblec>

Przeobleczenie, a, bfm., czynność cz. **Przeoblec**.

Przeobleczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeoblec** ś.

Przeoblekać, a, ał i P. ś. p. **Przeoblec**.

Przeoblekanie, a, bfm., czynność cz. **Przeoblekać**.

Przeoblekanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeoblekać** ś.

Przeobląpiał się, a ś., ał ś. gm. *przebrać miarę w obłapianiu (w rozkoszach płciowych)*. <Prze + Obłąpiał ś.>

Przeobląpianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeobląpiał** ś.

Przeoblóczenie, a, bfm., czynność cz. **Przeoblóczyć**.

Przeoblóczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeoblóczyć** ś.

Przeoblóczyć, y, ył i P. ś. p. **Przeoblec**. <Prze + Oblóczyć>

Przeobozować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na obozowaniu*. <Prze + Obozować>

Przeobozowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeobozować**.

Przeobradować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na obradowaniu*. <Prze + Obradować>

Przeobradowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeobradować**.

× **Przeobraza**, y, lm. y p. **Przeobrażenie**: Wszystkie twoje razy żadnej we mnie nie mogły sprawić przeobrazy, chyba tylko w tym jednym, że Sozja dawny cały, zuch, — terazniejszy tchórz, zbity, niesławny. Zabł. <Prze + Obraza>

Przeobraziciel, a, lm. e, × **Przeobrażca**, × **Przeobrażacz** *ten, co przeobraził*. <Od Przeobrazić>

Przeobrazicielka, i, lm. i forma ż. od **Przeobraziciel**.

Przeobrazić, i, ii, nied. **Przeobrażać** I. *przemienić, przepostaciować, przekształcić, przerobić, przedzierzgnąć, przeinaczyć, przestoczyć*: P. kogo a. co w eo. Doweip od doliny do wzgóрка las, gaje rozważa, przechodząc, wszystko dotknie, wszystko przeobraża. Karp. Bachus moiskie robójniki przeobraził w morskie byki. Nar. Przeobrażenie towarzyskie, wpływem obcym dopełniane, rzadko przeobrażonej towarzyskości moey dodaje. Lel. Wydawała ś. bielszą, przeobrażoną w ducha zachwytu i zadumy. Orzesz. 2. gie. Skala przeobrażona p. **Metamorficzny**. Piaskowiec przeobrażony = *kwarc z ortozem, arkoz*. P. ś. *przemienić ś., przepostaciować ś., przekształcić ś., przeinaczyć ś., przedzierzgnąć ś., przerobić ś., przestoczyć ś.*: Przeobrażajcie ś. odnowieniem rozumu waszego. Bud. Przeobraził ś. Jezus przed apostołami, i zaświeciło oblicze Jego jak słońce, zaś odzienie jego było białe jak śnieg. Bud. Wybuchowy entuzjizm przeobraził ś. w jakiś żarliwy ogień. Dan. Już tysiąc razy świat ś. przeobraził. Przybysz. <Prze + Obrazić>

× **Przeobrażca**, y, lm. y p. **Przeobraziciel**. <Od Przeobrazić>

Przeobrażny f. × P. p. **Przeobrażalny**. 2. patol.: Obłąd P., zaduma przeobrażna (melancholia metamorphoseos). <Od Przeobrazić>

× **Przeobrażacz**, a, lm. e p. **Przeobraźciciel**. <Od Przeobrażać>

Przeobrażać, a, ał i P. s. p. **Przeobrazić**.

Przeobrażalny, **Przeobrażny** dający s. przeobrażać, mogący s. przeobrazić: Forma przeobrażalna. <Od Przeobrażać>

Przeobrażanie, a, bfm. I. czynność cz. **Przeobrażać**. 2. p. **Przeobrażanie** s. Fiz.: P., przekształcanie, przemiana energii = fakt, gdy przez uderzenie dłu ciała wywołujące s. ciepło, lub gdy ciepł. przez spalanie węgla wzbudzone pędzi wozy lub uprawia w ruch machiny.

Przeobrażanie się, a s., bfm., **Przeobrażanie** czynność cz. **Przeobrażać** s.: P. s. minerałów.

Przeobrażenie, a, lm. a I. czynność cz. **Przeobrazić** i **Przebrazić** s., *przemiana, metamorfoza*: Przeobrażenia Owidjuszowe = *Przemiany, Metamorfozy Owidjusza* (tytuł dzieła). Cerkiew Przeobrażenia czyli Przemienienia Pańskiego. Nar. 2. gie. p. **Metamorfizm**. 3. patol. *przemiana*: P. postępowe i wsteczne (metamorphosis pro- et regressiva). 4. zool. *przemiana owadów, plazów i t. p.*, metamorfoza (metamorphosis).

Przeobrażenie się, a s., bfm., czynność cz. **Przeobrazić** s.

Przeobucie, a, bfm. I. czynność cz. **Przeobuć**. 2. p. **Przeobucie** s.

Przeobucie się: a s., bfm., **Przeobucie** czynność cz. **Przeobuć** s.

Przeobuć, uje, uł, nied. **Przeobuwać** I. *przeuć, przemienić (obuwie)*: P. but z prawej nogi na lewą. Przeobuj trzewiki, bo te przemoczyłaś. 2. kogo = *obuć go nowo, przemienić na obuwie*: P. dziecko. P. s. *przeuć s., przemienić sobie obuwie (na nogach), obuć s. nowo*. <Prze + Obuć>

Przeobuwać, a, ał i P. s. p. **Przeobuć**.

Przeobuwanie, a, bfm., czynność cz. **Przeobuwać**.

Przeobuwanie się, a s., bfm., czynność cz. **Przeobuwać** s.

Przeoczać, a, ał i P. i P. s. p. **Przeoczyć**. 2. [P.] myśl. *wymyślać s. z sieci*: Ptaki przeocząją. <Prze + *Ocząć, od Oczyć>

Przeoczanie, a, bfm., czynność cz. **Przeoczać**. Węgl.: P. milerza = *przełyskiwanie ognia znajdującego s. w nim przez źle zbite ściany jego*.

Przeoczanie się, a s., bfm., czynność cz. **Przeoczać** s.

Przeoczenie, a I. bfm., czynność cz. **Przeoczyć**. 2. lm. a *niedokładność, uchybienie, błąd spowodowany niedopatrzeniem, nieuwagą*: Trudno było ustrzeż s. przeoczeń i ustereków.

Przeoczenie się, a s., bfm., czynność cz. **Przeoczyć** s.

Przeoczkować, uje, ował ogr. *dokonać ponownego oczkowania na roślinie już okulizowanej*. <Prze + Oczkować>

Przeoczkowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeoczkować**.

Przeoczyć, y, ył, nied. **Przeoczać** kogo, co = *nie dostrzec, nie dopatrzeć s., nie zauważyć, przesłepić; opuścić, nie zwrócić uwagi*: P. kogo w tłumie, w zgromadzeniu. P. wyraz w czytaniu. P. ważny ustęp w książce. P. dobrą sposobność do czego. W kosztorysach zwykle przeocza s. mnóstwo szczegółów, a później dopiero wnosi s. odpowiednie poprawki. [Ona przeoczyła widać jego śmiałość, a baczę ino o despecie, jaki s. jej ro-

dowi stał z jego przyczyn]. Ork. P. s. *nie dopatrzeć s., przesłepić, opuścić, zgapić s.* <Prze + Oczyć>

[**Przeodmieniać się**, a s., ał s.] *przemieniać s., odmieniać s. kolejno*: Wszystko s. przeodmienia na tym bożym świecie. Ork. <Prze + Odmieniać s.>

[**Przeodmianie się**, a s., bfm.] czynność cz. **Przeodmieniać** s.

Przeodziać, eje, ał, nied. **Przeodziewać** *przebrać w inną odzież, przeoblec, inaczej ubrać*: Te klasy społeczeństwa, które przedtym nie miały prawa ani do sceny, ani do romansu, ani do obrazu, by przeodziane w jakąś szatę skrojoną przez urzędowego krawca. Krasz. Ojeów kanony nieował a. w insze sukienki przeodziane na świat podawał. Smotr. (= *przetrawersowane, sparodjowane*). P. s. *przebrać s., przeoblec s., przemienić odzież*. <Prze + Odziać>

Przeodzianie, a, bfm., czynność cz. **Przeodziać**: × P. dzieła = *trawestacja, parodja*.

Przeodzianie się, a s., bfm., czynność cz. **Przeodziać** s.: Tam mulinicy i podróżni, do Rzymu przybywający, zwykle dla przeodziania s. stoją. Krasz.

Przeodziewać, a, ał i P. s. nied. p. **Przeodziać**. **Przeodziewanie**, a, bfm., czynność cz. **Przeodziewać**.

Przeodziewanie się, a s., bfm., czynność cz. **Przeodziewać** s.

Przeogromnie przys. od **Przeogromny**.

Przeogromny *nadzwyczaj ogromny, przerażający ogromem*: I zaraz opada ją przeogromna rozpacz. Zap. <Prze + Ogromny>

Przeohyda, y, bfm. *ohyda nad ohydami*: Skalać s. taką przeohydą! Kasp. <Prze + Ohyda>

Przeohydnie przys. od **Przeohydny**.

Przeohydny *nad wyraz ohydny*: Mrowie przeohydne. Sienk. <Prze + Ohydny>

× **Przeojczyźnić**, i, il *przyswoić nowej ojczyźnie, zaaklimatyzować w niej, przerobić na ojczyście*: Drzew, które doświadczać potrzeba, czy mogą być przeojczyźnione. Cz. Drzewa P. s. mające. Cz. Kalifowie powzięli ów wielki zamiar przeojczyźnienia najlepszych pism greckich przez wytlómaczenie ich na język arabski. Szan. <Prze + *Ojczyźnić, od Ojczyzna>

× **Przeojczyźnienie**, a, bfm., czynność cz. **Przeojczyźnić**.

× **Przeokrąglać**, a, ał p. **Przeokrąglić**.

× **Przeokrąglenie**, a, bfm., czynność cz. **Przeokrąglać**.

× **Przeokrąglenie**, a, bfm., czynność cz. **Przeokrąglić**.

× **Przeokrąglić**, i, ił, nied. × **Przeokrąglać** *zbyt okrągło co przedstawić*: Zadawała s. kaligrafowaniem linii przeokrąglonych w rysunku, co osobom portretowanym nadaje wyraz jednaki, a ujmuje podobieństwa. <Prze + Okrąglić>

Przeokropnie przys. od **Przeokropny**: Potrącony silnie zaklął P. Bał.

Przeokropny *nad wyraz okropny*: Krwawy, P., jak straszny szkarłat pożarów i krwi. Psm. Zgiełk P. Ml. Walki przeokropne. Ml. Powietrze było przeokropne. Bał. <Prze + Okropny>

Przeolbrzymi *niezwykle olbrzymi, przeogromny*. <Prze + Olbrzymi>

Przeolbrzymio przys. od **Przeolbrzymi**.

Przeolbrzymiosć, i, bfm. rz. od **Przeolbrzymi**: Był wiek swój wstrząsnął, olśnił i osłupił przeolbrzymioscią wielkich swych przecznażeń. Psm.

× **Przeoltarzenie**, a, blm., czynność cz. **Przeoltarzyć**.

× **Przeoltarzyć**, y, ył *przemienić, przerobić na oltarz*: Jeśli siebie samych nie przeoltarzym Jemu (= Bogu), On nie zaświeci nam. Krasnii. <Prze + *Oltarzyć, od Oltarz>

[**Przeonaczenie**, a, blm.] czynność cz. **Przeonaczyć**.

[**Przeonaczyć**, y, ył] *przeinaczyć, przemienić, przeistoczyć, przekształcić*. [P. ś.] 1. *przeinaczyć* ś., *przemienić* ś., *odmienić* ś. 2. *przebrać* ś. = *przeodziać* ś. 3. *zepsuć* ś., *przemienić* ś. *na gorsze*. <Prze + Onaczyć>

[**Przeonaczenie się**, a, blm.] czynność cz. **Przeonaczyć** ś.

† **Przeopisany** *przedtym opisany, wyżej opisany*: Gdyby dar przechodził sumę przepisaną, potrzebuje pisma. Sz. <Prze + Opisany, od Opisać>

Przeopulać, a, ał p. **Przeopulić**.

Przeopulanie, a, blm., czynność cz. **Przeopulać**.

Przeopulenie, a, blm., czynność cz. **Przeopulić**.

Przeopulić, i, il, nied. **Przeopulać** zd. *sprzedać, zbyć*.

Przeor, a, lm. *owie*, [**Przewuór**] *przełożony w niektórych klasztorach*: P. klasztoru Dominikanów, Franciszkanów, Paulinów. Wazmość tak mówisz, jakbyś był przeorem częstochowskim. Sieuk. Sam P. mszę celebrował, ozwały ś. wszystkie dzwony. Sienk. Przen.: Co za głupiec! wszystkich głupich mógłby być najstarszym przeorem. L. (= *naczelnikiem, mistrzem*). Zdr. **Przeorek**. Zgr. **Przeorzysko**. <Od Łé. prior>

[**Przeora**, y, lm. y] *rola przeorana*. <Od Przeorać>

Przeorać, rze, rał, nied. **Przeorywać** 1. *orząc przeciągnąć, przejechać plugiem*: P. rolę. Przen.: Przeorana sofistyką moralność (w Grecji) nie dawała życiu stalego gruntu. Święt. 2. *przerznąć, przekopać, przeręć plugiem, rozorwać przez środek*: Przeorał kopce bratu swemu. Groch. Przen. *przeciąć, przerąbać, zranic wzduż głęboko*, *posp. przejechać*: P. komu czoło szabłą, twarz karabelą. Dąb, olbrzym osmalony, z korą przeoraną piorunem, stoi poważnie. Dyg. 3. *ponownie zorać*: Człowiek narobi ś., napracuje, zora, przeorze, wsieje. Karnk. **Przeorywać** drugi raz. Troc. **Przeorana** rola. 4. *przepędzić (pewien czas) na oraniu, orząc przepracować*: P. cały dzień. <Prze + Orać>

Przeoranie, a, blm., czynność cz. **Przeorać**.

Przeorał, u, lm. y, **Przeorstwo**, **Przeorostwo** 1. *godność, stanowisko, urząd przora a. przeorszysy*. 2. *terytorjum podległe przeorowi*: Ta komandorja dostała ś. jednemu z późniejszych kawalerów naszego przeoratu. Rzew. <Śr. Łé. prioratus>

Przeorek, rka, lm. *rkwie* p. **Przeor**: Popatrzno na mnie teraz, mój przeorku! Byk.

Przeorstwo, a, lm. a p. **Przeorał**: Za przeorstwa księdza Góreckiego. Mat. <Od Przeor>

Przeorować, uje, ował *być przeorem, pełnić obowiązki przora*: W klasztorze przeorował ksiądz Kandyd Czarnoczyński. Rol. <Od Przeor>

Przeorowanie, a, blm., czynność cz. **Przeorować**.

Przeorski przym. od **Przeor**: Godność przeorska.

Przeorstwo, a, lm. a p. **Przeorał**. <Od Przeor>

Przeorycha, y, lm. y p. **Przeorysza**: Graj, aż moja matka usłyszy. Słyszała i tu idzie P. Słow. <Od Przeor>

Przeoryna, y, lm. y *prov. zagroda, przedział, klatka w stajni dla jednego konia*: Konie lubił jak dzieci i gdy nie miał nie do roboty, to tak sobie stanie przy nich w przeorynie i grzywy im gładzi i mówi do nich jak do ludzi. Orzesz. <Od Przeorać>

× **Przeorysa**, y, lm. y p. **Przeorysza**. Troc. <Śr. Łé. priorissa>

Przeorysza, y, lm. e, **Przeorysa**, **Przeorycha**, † **Przeorzysza** *przełożona klasztoru, ksieni*: Zakonnica u panien Karmelitanek dawnej obserwaney, P. Nies. Książdz w poufnej rozmowie z przeoryszą zwrócił jej uwagę, że naraża klasztor na odpowiedzialność. Bał. <Śr. Łé. priorissa>

Przeorywać, a, ał nied. p. **Przeorać**.

Przeorywanie, a, blm., czynność cz. **Przeorywać**: P. roli. Troc.

Przeorzenie, a, blm., czynność cz. † **Przeorzyć**.

Przeorzyć, y, ył *być przeorem*: Jacek pierwszy przeorzył w Starym Sandomierzu. Pol. <Od Przeor>

† **Przeorzysza**, y, lm. e p. **Przeorysza**. Troc. <Z Przeorysa>

Przeorzysko, a, lm. *owie* p. **Przeor**.

[**Przeosłonić**, i, il] *przesłonić, osłonić*: Mroźny wień... ponad ziemią wzdyma kurz, który oczom przeosłonił świty zórz i mgłą ciemną pokrywał wierchy drzew. Ork. <Prze + Osłonić>

[**Przeosłonienie**, a, blm.] czynność cz. **Przeosłonić**.

Przeostry 1. *nazwycaj ostry; zbył ostry*. L. 2. *patol.*: Przebieg choroby P. (peracutus). <Prze + Ostry>

Przeostrzenie, a, blm., czynność cz. **Przeostrzyć**.

Przeostrzyć, y, ył 1. *zanadto wyostrzyć*. 2. *przepędzić (pewien czas) na ostrzeniu*. L. <Prze + Ostrzyć>

Przeoswieconność, i, blm. 1. *rz.* od **Przeoswiecony**. 2. *tytuł wysokiego dostojnika kościoła, zwłazszcza wschodniego*.

Przeoswiecony *tytuł wysokiego dostojnika kościoła, zwłazszcza wschodniego*: Przeoswieconemu egzarsze św. Tronu apostołskiego konstantynopolitańskiego. Wiszn. Jaśnie w Bogu P. jegomość ojciec, areybiskup czerniechowski. Lel. <Prze + Oswiecony>

Przeowczarzenie, a, blm., czynność cz. **Przeowczarzyć**.

Przeowczarzyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na owczarzeniu*: Przeowczarzył życie całe.

† **Przeozdobnie** przys. od **Przeozdobny**.

† **Przeozdobny** *nader ozdobny, przepiękny*: Wzrok jako przeozdobne wshodzenie słoneczne. Gólj. Wenerze przeozdobnej na wszystkim podobne. Gólj. <Prze + Ozdobny>

Przepacać, a, ał i P. ś. p. **Przepocić**.

Przepacanie, a, blm. 1. *czynność cz.* **Przepacać**. 2. *fizj. i patol. przesączenie, sączenie ś., przesiąkanie ze skóry a. z błon* (transsudatio).

Przepacanie się, a, blm., czynność cz. **Przepacać** ś.

Przepachlin, u, lm. y *bot.* (anthospermum) *roś. z rodziny marzanowatych*.

× **Przepachły** p. **Przepachniały**: Błyszczą ś. mirą ściany przepachle i progii. Książ. <Od Przepachnąć>

Przepachnąć, chnie, chnął a. × *chł* *przejsć zapachem, przejąć ś. wonią*: P. cem. Włosy jego przepachnęły nardem wonnym. Bardz. <Prze + Pachnąć>

× **Przepachniały**, × **Przepachły** *który przepachnął, przyjęty wonią*: Bytność Wenerę, choć ś. czasem oblokami zastoni, czują po wdzięcznej włosów przepachniałych woni. Szym. <Od *Przepachnieć = Przepachnąć>

Przepachnięcie, a, bfm., czynność cz. **Przepachnąć**.

Przepachołkować, uje, ował *przeżyć (pewien czas) pachółkiem*. <Prze + Pachółkować>

Przepachołkowanie, a, bfm., czynność cz. **Przepachołkować**.

Przeпад, u, lm. y l. × P. p. **Przeпаdek**: P. sumy, zastawy, przeysek. L. Zastawy na P. rozciągały ś. do wszelakiego rodzaju dóbr. Cz. Suma umówiona była pod przeпаdem zastawy, jeśli by onej w trzech latach zastawuący nie oddał. Nar. Wypożyczenie obywatelom ziemskim kapitałów na P., to jest sposobem amortyzacji. T. K. (= bez jednorazowego zwrotu całości). 2. × P. *szybki przelot*: Orły bystre obłoki rzną lotnym przeпаdem. Książ. 3. bot. = **Kąkol**. <Prze + Pad>

Przepadać, a, ał i P. ś. p. **Przepaść**.

Przepadanie, a, bfm., czynność cz. **Przepadać**. **Przepadanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Przepadać** ś.

Przeпаdek, dku, lm. dki, × **Przeпад** *przepadnięcie, utratę*: Na sejmie stawić ś. mają pod pewnym sumy wielkiej przeпадkiem. Warg. Małoletnim pożytecznie nie wolno pod przeпадkiem długu. Zam. <Od Przeпад>

† **Przeпадлина**, y, lm. y *szczelina, rozpallina, pęknięcie*: Była jedna część muru rozpallina i ta P. trwa jeszcze dotąd. Skar. <Od Przeпадły>

Przeпадisko, a, lm. a *trzęsawisko, bagno grzązkie, mokradło*: Mosty prawie porządne i warowne na izbiecach przez jeziora, przeпадliśka, nie owak po polsku pobudował. Piotr. Pognąła gęsi na P. wziena bębenek i skrzyppowisko. Wypelzywać z rowów, przeпадliśk, jam. Kasp. <Od Przeпадły>

[**Przeпадlista**, y, lm. ści] *czart*: Tylko przy-szed ten P., ten czart. <Od Przeпадły>

† **Przeпадlisty** l. *pełny przeпадlin, szczelin*. 2. p. **Przeпадzisty**: Czasy mokre i przeпадliste. Haur. Czas siewny P. i opóźniony. Haur. Podczas przeпадlistego deszczu melonów polewać nie trzeba. Haur. <Od Przeпадły>

Przeпадły l. a. × **Przeпадниony**, [**Przeпадниony**], † **Przeпадниęty** *który przeпадł, stracony bezpowrotnie*: Dług P. Troc. Tę majątność w zastawie od ciebie przeпадłą trzymasz. Kn. Uważać co za przeпадł = *zważyć ostatecznie o odzyskaniu czego, pożegnać ś. z czym*. Wiesz jeszcze, że tu możesz wiedzieć przynajmniej, co ś. z twemi pieniędzmi dzieje, gdy tymczasem tam oddaje po prostu na przeпад. Jun. 2. † P. *skonfiskowany*: Dobra przeпадł. Troc. 3. † P. *zapadły, rozpadły, bezdenny*: Z przeпадłych jaskiń mgły ciemno wychodzą. 4. praw.: † Rok, termin P. = *opuszczony, przeoczony*. 5. † P. *przysądzony, przegrany*: Za winy w sądzie przeпадł szlachtę ciądzają. Sw. z Woc. <Od 2. Przeпадś>

× **Przeпадnienie**, a, bfm. p. **Przeпадnięcie**.

† **Przeпадnienie się**, a ś., bfm. p. **Przeпадnięcie** ś.

Przeпадnięcie, a, bfm., **Przeпадnienie** czynność cz. **Przeпадś**.

† **Przeпадnięcie się**, a ś., bfm., **Przeпадnienie** ś. czynność cz. **Przeпадś** ś.

! **Przeпадниęty** p. **Przeпадły**. <Od *Przeпадnąć, zam. Przeпадś>

Przeпадниony p. **Przeпадły**: Trąbienie bardzo potrzebne jest na przeпадниonego zajęcia a. na wykradzionego. Ostror. [Ten pon wstół, bo i on też był P. i zmartwychwstał].

[**Przeпадować**, uje, ował] p. 2. **Przeпадś**.

[**Przeпадowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Przeпадować**.

Przeпадywać, uje, ywał p. 2. **Przeпадś**.

Przeпадywanie, a, bfm., czynność cz. **Przeпадywać**.

× **Przeпадzistość**, l, bfm. rz. od **Przeпадzisty**: Jeden odsunięty krok od twego boku gwałtem nas wtrąca w ciemną P. zuroku. L.

Przeпадzisty l. a. † **Przeпадlisty**, [**Przeпадzisty**] = a) *przeпадujący, padający z przestankami*: Tymczasem darów swoich obłoki nie skąpią, lecz świat przeпадzistemi dżdżami często kąpią. Zim. b) *obfity w deszcze, przekropany*: P. rok, miesiąc. Troc. Kiedy ś. trafi rok P., tedy i ten (staw górny) miewa wody dosyć. Strum. Zimy ciężkie, ostre i przeпадziste nie sprzyjają rozwojowi sanny. c) [P.] *dużo jedzący a zawsze głodny i chudy*. 2. × P. *nierówny, niegładki*: Zbytnie podziały czynią mowę chropowatą i przeпадzistą. Pir. 3. † Koń P., ścierwa przeпадzistego, łatwo nabierający ścierwa i opadający z niego. L. Koń ciała twardego każdy duży i nieprzeпадzisty. Dor. 4. garb.: Skóra przeпадzista = *bardzo cienka w bokach*, a b f a l i s t a. <Od Przeпад, Przeпадać>

[**Przeпадziwy**] p. **Przeпадzisty**.

Przeпадjać, a, ał i P. ś. p. **Przeпаić**.

Przeпадjanie, a, bfm., czynność cz. **Przeпадjać**, *napawianie, nasągkanie*.

Przeпадjanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeпадjać** ś.

Przeпадkować, uje, ował, nied. **Przeпадkowywać** l. *nanowo, inaczej upakować, zapakować; przeпадować*: P. butelki, jabłka w skrzyne. 2. *przeпадś co upakowanego dla upakowania gdzieś indziej, przeпадować*. <Prze + Pakować>

Przeпадkowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeпадkować**.

Przeпадkowywać, uje, ywał p. **Przeпадkować**.

Przeпадkowywanie, a, bfm., czynność cz. **Przeпадkowywać**.

Przeпадktować, uje, ował *przeпадzić (pewien czas) na pakowaniu*. <Prze + Paktować>

Przeпадktowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeпадktować**.

× **Przeпадacz**, a, lm. e *ten, co przeпадła*: P. wódki = *destylator*. L. <Od Przeпадać>

Przeпадać, a, ał i P. ś. p. **Przeпадzić**.

Przeпадanie, a l. bfm., czynność cz. **Przeпадać**: Łyknął jednym haustem kielich dzięgielówki domowego przeпадania. Bliż. 2. [P., lm. a] *środek przeciw przeпадnięciu: palenie łnu nad głową chorego*.

Przeпадanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeпадać** ś.

Przeпадanka, i, lm. i l. *wódka przeпадana, wódka alambikowa, alambikówka*: Cheąc ś. tym lepiej zagrzeć, łyknął przeпадanki. Węg. 2. [P.] *wódka gotowana z miodem, krupnik*. <Od Przeпадany>

Przeпадany l. im. od **Przeпадać**. 2. *otrzymany przez przeпадanie*: Wódka przeпадana = *przeпадanka*. Zawsze sobie sąsiad mój żywot wspomni krótki, obaczywszy puzderko przeпадanej wódki. Pot. Deputat pamiętał także wszędzie, kiedy baczył dwór porządny, aby jego puzderko po-

drożne wódką dobrą przepalaną... dopełniono. Kit.

[Przepalczyisko, a, Im. a] *kawałek gruntu, na którym zboże zwykle wysycha przedwcześnie.* <Od Przepalić>

Przepalenie, a I. blm., czynność cz. **Przepalić**: Uczyni w karku P. Sien. P. wódki = *destylowanie, destylacja*. Drugie P. wódki = *rektyfikacja*. P. kruszców, kiedy ś. kruszce przez ogień chędożą od lotnych części, jakimi są osobiłwie siarki i arsenik. Kluk. Żelaza do przepalenia skóry i uczynienia różnych otworów. Czer. 2. Im. a patol.: P. głowy na słońcu, *porażenie, rażenie słoneczne*, †ugorzenie od słońca (insolatio).

Przepalenie się, a ś., blm. I. czynność cz. **Przepalić** ś. 2. P. ś., choroba, zimny piekielny ogień. Perz.

Przepalić, i, il, nied. Przepalać I. *spalić nawskroś, przepiec, przepiec*: P. skórę. Przepalił deskę żelazem. Troc. Kula te mury przepali, przełomie, i wielka na cię (Paryż) spadnie kiedyś trwoga. Słow. Przepalił sobie głowę na słońcu. Przepalać wódkę. Troc (= *pełzić, destylować*). [Djabel przesusza tu skarby, czyli przepala pieniądze]. 2. *zepsuć pałac naumiernie*: P. wapno, cement, żelazo. Gips przepalony = *nie łączący ś. z wodą na gips dwuwodny*. Nie trzeba migdałków przepalać lub też nie dopalać. L. P. piec, izbę = *za dużo napalić*: Gdy piec przepala, bywa swąd. Haur. 3. P. w piecu, P. piec = *zrobić ogień w piecu, aby go przesuszyć*: Klucznik ma dojrzeć, gdy piec przepalają, by suchemi drzewami, aby ś. piece nie psowały. Ek. 4. *trochę napalić*: Przepał w piecu, bo tu za zimno. 5. †P. napiętnować: P. złodzieja na czele. Troc. 6. [P.] = a) *przebiec prędko, przemknąć*. b) *przejsz kogo w czym*. 7. myśl.: P. strzelbę = *do świeżo wyzyszczonej strzelby wysypać i zapalić trochę prochu, po czym luza straci wszelką wilgoć*. P. ś. *zostać przepalonym*: Żelazo, przez różne stopnie doszedszy swojej doskonałości, już więcej przelane być nie może, tylko przepala ś. Jak. J. [Pieniądze zakopane w ziemi przepalają ś.]. <Prze + Palić>

Przepalniczek, czka, Im. czki woj. *zapalniczek, brantka, świeczka*: P. przy zamku u fuzji, przy bombie. P., zapalniczek, brantka, rurka blaszana a. trzcinowa. Jak. J. <Od *Przepalnik, Prze + Palnik>

Przepalniczka, i, Im. i p. Zapalnik. <Od *Przepalnik, Prze + Palnik>

Przepał, u I. blm. zb. *cegła zbyt przepalona*: P. zdalny jest do budowli wodnych, jako wytrzymały na wilgoć. 2. Im. y = a) bot. (commer-sonia) roś. b) kol. *węgla spalone przez maszynistów ponad normę*: Zdegradowano 25 maszynistów za zbyt duży P. węgla. <Prze + *Pał, PAŁ / POL / PEO>

[Przepalkonić się, i ś., il ś.] *przetrzeć ś., wyjaśnić ś.* (o chmurach i pogodzie).

[Przepalkonienie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przepalkonić** ś.

†**Przepamiętać, a, ał** *zapomnieć, przepomnieć*: Wszystko uczyniłem, a nie przepamiętałem nie. Przepamiętałeś bliźniego pomocą ratować, co toż waży, jakobyś jego własne wziął. Zarn. Ty, mój Panie, z wiecznej łaski swojej nie przepamiętasz w grobie dusze mojej. Kochan. Zdrów bądź, o królu, ciebie ja wdzięcznemi nie przepamiętam nigdy rymy swemi. Kochan. Te (gwiazdy), acz drobne i ciemne, a wszakże tak rane jako pozne, nie mogą być przepamiętane. Kochan. <Prze + Pamiętać>

†**Przepamiętanie, a**, blm., czynność cz. **Przepamiętać**.

Przepamiętny nader pamiętny: Czwartek dziś wielki, ów dzień P., gdy Chrystus cierpiał. Psm. <Prze + Pamiętny>

Przepanować, uje, ował *przekrótłować, przepędzić (pewien czas) na panowaniu*. <Prze + Panować>

Przepanowanie, a, blm., czynność cz. **Przepanować**.

Przepaklać, e, ał I. *pokonać innych w paplaniu, przegadać*. 2. *na paplaniu przepędzić, przebyć (pewien czas)*: P. całą godzinę, cały dzień. <Prze + Paplać>

Przepaklanie, a, blm., czynność cz. **Przepaklać**.

Przeparac, a, ał p. **Przeparóc**.

Przeparadować, uje, ował I. *stracić paradując, na paradę; wystawnie żyjąc przemarnować*: Przy paradzie to ś. pomału wszystko przeparaduje. L. Wziąwszy posag, przeparadowałbyś go za rok. L. 2. *przejsz w paradzie*: Przeparadował z dumą koło nas. Wojsko przeparadowało przed naszymi oknami. (= *przedefilowało*). 3. *przepędzić (pewien czas) na paradowaniu*. <Prze + Paradować>

Przeparadowanie, a, blm., czynność cz. **Przeparadować**.

Przeparanie, a, blm., czynność cz. **Przeparac**.

Przeparcie, a, blm., czynność cz. **Przeparzyć**.

[Przeparaj, prze, par] p. **Przeparzyć**.

Przeparkotać, cze, tał *przetrawić (pewien czas) w parkotaniu*. <Prze + Parkotać>

Przeparkotanie, a, blm., czynność cz. **Przeparkotać**.

Przeparlamentować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na parlamentowaniu*. <Prze + Parlamentować>

Przeparlamentowanie, a, blm., czynność cz. **Przeparlamentować**.

Przeparlować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na parlowaniu*. <Prze + Parlować>

Przeparlowanie, a, blm., czynność cz. **Przeparlować**.

Przeparobkować, uje, ował *przebyć (pewien czas) parobkiem*. <Prze + Parobkować>

Przeparobkowanie, a, blm., czynność cz. **Przeparobkować**.

Przeparować, uje, ował, nied. Przeparowywać *przekropić, przepędzić, przedestylować*. <Prze + I. Parować>

Przeparowanie, a, blm., czynność cz. **Przeparować**.

Przeparowywać, ał, uje p. **Przeparować**.

Przeparowywanie, a, blm., czynność cz. **Przeparowywać**.

Przeparować, a, ał *przepędzić (pewien czas) na parskaniu*. <Prze + Parskać>

Przeparwanie, a, blm., czynność cz. **Przeparować**.

Przeparzać, a, ał p. **Przeparzyć**.

Przeparzanie, a, blm., czynność cz. **Przeparzać**.

Przeparzenie, a, blm., czynność cz. **Przeparzyć**.

[Przeparzeniec, niea, Im. niey] *człowiek nie mający ukończonego wykształcenia, coś wiedzący i le-*

pię ubierający ś. <Od Przeparzony, od Przeparzyć>

Przeparzyć, y, ył, nied. Przeparzać I. *nieco sparzyć = złać gorącą wodą, przelać ukropem*: Kapusta a. brzoskiew wodą przeparzona była. Syr. 2. × P. *zwarzyć = przejąć zimnem, mrozem*: Boreas trząsał skrzydły, wiatr ziemię w lot przeparzył sporze, *afflata est tellus*. Żebr. 3. × P. *przebić, przeszyć*: Drzewem (= włócznią) w niego uderzył i oraz karacang przeparzył z piersiami. Żebr. 4. † P., [P.] *przeparzyć, przetrzepać, uderzyć, przeciwzyć, przesmagać*: P. kogo różgą, kijem, wiecią, patykem. Przeparzył go kańczug, mróz, wiatr zimny. Troc. Działa nieprzyjaciela przeparzyły. Troc. 5. † P. *zbyt silnie opalić, ogrzać*: P. piec. Troc. P. izbę. <Prze + Parzyć>

† **Przepas, u, lm. y I. pas, przepaska, przepasanie**: Złotem P. smelcowany. Żebr. P. rycerski = *wstęga orderowa*. Troc. Rycerz przepasu rycerskiego. Troc. Rycerze złoci a. rycerze przepasu rycerskiego przedtym byli, co teraz kawalerowie Białego Orła. Troc. 2. *pas, strefa, pasmo*: P. on złoty, który mieszkane rozgranicza strony. Tw. <Prze + I. Pas>

1. **Przepasać, sie, sał przepędzić (pewien czas) na pasaniu**. <Prze + Pasać>

2. **Przepaszać, sze, sał, nied. Przepasywać, [Przepasować] przejąć, przewinąć pasem; okrzęcić, owinąć przez pół, opasać**: Chłopiec w koszulinie, zawsze bosy, przepasany wążką krajką. Len. Głowa chustką przepasana. Troc (= *zawiazana, owiazana*). Miał na sobie żupan seledynowy, w biodrach przepasany. Jeż. Przen.: Pola przepasane miedzą. Kraj przepasany łańcuchem gór (= *przedzielony, przecięty*). Kraina rozległa była, Wisły przepasana wstążką, *czoleł ś. w wodach Bałtyku myła, stopę oparszy o Szląsko*. Gór. Pięciu mostów przepasawszy Dunaj, Stefan do Wołoch wojsko prowadził. Rłaż. 2. † P. kogo mieczem = *przepasować, pasować go na rycerza*: Księcia nowego pruskiego król mieczem po grzbiecie według zwyczaju przepasał. Paszk. Kawaler przepasany. Troc. Po których zwycięstwie od króla rycerskim znakiem w poczet jego rycerstwa policzonym został. Nies. P. ś. *przewinąć ś. pasem, okrzęcić ś., owinąć ś. przez pół, przewinąć ś., włożyć na siebie pas, nałożyć sobie opaskę*: P. ś. pasem, sznurem, powrósem, ręcznikiem. <Prze + × Pasać>

1. **Przepasanie, a, blm., czynność cz. I. Przepasać**.

2. **Przepasanie, a I. blm., czynność cz. 2. Przepasać**. 2. *lm. a pas, przepaska*: Już ja w ramię przepasaniu swoim nie mam ni złota ni srebra. Kasp.

Przepasanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepasać ś.

[Przepasanka, i, lm. i] *tasiemka lub sznurek do przewiązywania kądzieli*. <Od Przepasany>

Przepasienie, a, blm., czynność cz. 3. Przepasć.

Przepasienie się, a ś., blm., czynność cz. Przepasć ś. (pod 3. Przepasć).

Przepaska, i, lm. i I. przepasanie, przewiązka, opaska, szarfa, binda: Zawiązać komu oczy przepaską. Przen.: Miłość z przepaską na oku. Hoł. (= *z bielmem na oku, z poblazliwym okiem*). Od szaty bije blask dżamentowy, we włosach toną przepaski z koralu. Słow. P. piersi, napierśnik białołowski. Kn. P., fartuch. Troc. 2. *bud. pas płaski, jakim bywają zdobione słupce kolumn bi-*

zantijskich, romańskich i normandzkich. 3. *elir. opatrunek przepasujący, opaska, bandaż wążki (cingulum)*. <Od 2. Przepasać>

Przepaskudzenie, a, blm., czynność cz. Przepaskudzić.

Przepaskudzić, i, il przepędzić (pewien czas) na paskudzeniu. <Prze + Paskudzić>

Przepasować, uje, owal szew. Żle dopasować: Obuwie przepasowane, nie przyjęte przez klijenta. <Prze + 2. Pasować>

[Przepasować, uje, owal i P. ś.] p. 2. **Przepasać**. <Prze + 1. Pasować>

Przepasowanie, a, blm., czynność cz. Przepasować.

[Przepasowanie, a, blm.] czynność cz. [Przepasować].

[Przepasowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Przepasować ś.

Przepasterzować, uje, owal przebyć (pewien czas) pasterzem. <Prze + Pasterzować>

Przepasterzowanie, a, blm., czynność cz. Przepasterzować.

[Przepastliwy] p. **Przepastny**. <Od 2. Przepasć>

Przepastny, Przepaścisty, [Przepastliwy] I. przym. od I. **Przepasć**, w którym można *przepasć, otchłanną, niezgłęzioną, niezgruntowaną, bezdenną*: W przepastnym piekle z szatanami niech zginie. Smotr. Któż zbadał puszczy litewskich przepastne krainy? Mick. Przepastne urwisko. Tet. Jak gdyby z przepastnych bezdeni wystąpiwszy, ocean... Tet. Głębie przepastne i bezdenne. Tet. Błąkałem ś. w jakichś górach przepastnych. Tet. A pokój wciąż był głuchy, niemy i P., jak otchłań. Reym. Ciszta noc stawała ś. przepastnym lejem, w którego czeluściach nikły wszystkie oddźwięki. Przybysz. 2. [P.] p. **Przepaścisty**. <Od 1. Przepasć>

Przepastorować, uje, owal przebyć (pewien czas) pastorem. <Prze + Pastorować>

Przepastorowanie, a, blm., czynność cz. Przepastorować.

Przepastwa, y, lm. y bot. (pragnos) roś. <Prze + Pastwa>

Przepastwić się, i ś., il ś. przepędzić (pewien czas) na pastwieniu ś. <Prze + Pastwić ś.>

Przepastwienie się, a ś., blm., czynność cz. Przepastwić ś.

Przepasować, uje, ywał i P. ś. p. Przepasać. **Przepasywanie, a, blm., czynność cz. Przepasywać**.

Przepasywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepasywać ś.

× **Przepaszczać, a, ał i × P. ś. p. Przepościć**.

× **Przepaszczenie, a, blm., czynność cz. Przepaszczać**.

× **Przepaszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przepaszczać ś.**

Przepaścisto przys. od **Przepaścisty**.

Przepaścistość, i, blm. rz. od Przepaścisty.

Przepaścistszy st. w. od **Przepaścisty**: (Oczy) wydawały ś. jeszcze większe, przepaścistsze i trochę ponure. Dan.

Przepaścisty I. pelen przepaści: Knieja przepaścista. 2. *urwisty, spadzisty, stromy, przykry*: Brzeg P. Skala przepaścista. 3. p. **Przepastny**: Zbytek... z nim duma urosła; ta naród w przepaścistej głębi zanurza głębi. Kras. (= *zguźnej*). Przesmyk P. Jeż. Na przepaścistych bagnach,

w tajemniczym borze stoi gdzieniegdzie chata okopcona czarno. Syrok. Sunęli w głąb przepaścisisto-szyjowatego dziedzińca. Orzesz. Przen.: Oczy czarne przepaścisiste, ostnionone gęstemi brwiami. Bał. Oczy jego, zwykle tak jasne, trzeźwo, do błyszczącej stali podobne, pełne były teraz przepaścisistej zadumy. Orzesz. Roztaczać skarby przepaścisistej mądrości. Kor. Nieodmienną determinacją dalszego pożywania swego z przepaścisistego boskiego rozrządzenia widoczną mając... Krasz. 4. [P., Przepastliwy, Przepastny, Przepaśny] *zawzięty*. <Od 1. Przepaść>

Przepaścisćie przys. od Przepaścisisty: Shelley, tak P. odmienny w swoim nastroju od niemieckiego szydercy. Chm.

1. **Przepaść, i, Im. i, Paść 1. otechłań, głębia niezmierna, głęбина, bezdół, czeluść niezgłębiona:** P. jest otechłań a. głębia w ziemi bezdenna. Troc. Przed nami rozwarła ś. P. Strącić w P. W P. wtrącić Troc. W P. skończył. Troc. Plato rozumiał, jakby we środku ziemi miała być jakaś odechłań albo P. wód pełna, z której wychodzą rzeki i do której ś. wracają. Łęcz. Szatani prosili i do której ś. wracają. Łęcz. Szatani prosili Jezusa, by im pójść w P. nie rozkazał. Sekl. Wpaść w P. Runąć w P. Stać nad przepaścią. Wisieć nad przepaścią. Rzucić ś. w P. Wybrnąć z przepaści. Dno przepaści. Pićkielna P. B. Sz. Morskie przepaści głębokie. Kochan. Wysokość niebios i szerokość ziemi i głębokość przepaści kto zmierzył? Wuj. Ażas wszedł do głębokości morskich i przechodziłeś po dnie przepaści? Wuj. Wsiadł na koń i ostrogą zbrodzy, w P. skończył. Warg. Nieprzebyta P. Boh. Nad przerwą i przepaścią głowa ś. kręci. Pilch. Użyteczną jest rzeczą dotrzeć do tych przepaści, stanąć nad niemi i spojrzeć w ich bezdennosci, aby ś. przekonać, iż tędy niema wyjścia. Głch. Dniepr u przepaści wstępcę swą roztoczył. Pol. P. ś. otworzyła między mną a światem. Słow. Pójdziesz ty z harłą swą brzmiającą, młodzieńcze, w giuche przepaści, pod rygle ze stali. Krasin. Koło mnie przepaście odmetu. Wosp. Przen.: *grób, ruina ostateczna:* Sam szukasz swej zguby, P. kopiesz dla siebie. L. Ów to poseł Porsenny chytremi sztukami kopał P. pod Rzymu obywatelami. Skrzet. Krewni, dzieci płaczą, wołają, jednak na łeb w P. leci. L. Zbytek w P. nieszczęścia lud wtrąca. Troc. P. za przepaścią idzie (= *kłeska za kłeską, nieszczęście za nieszczęściem, ruina za ruiną*). Przen.: Sądy boskie są P., której zgruntować nie podobna. 2. † P. skała, brzeg albo góra wysoka przykro urwana. Kn. Prosto spadziste góry, skały i skopyły przepaściami zowią. Łs. Z przepaści skończył. Troc. Z przepaści strącić, zepchnąć. Troc. 3. [P.] *mnóstwo, chwara:* P. jest grzybów. Milord posiadał P. znajomych. Orzesz. 4. patol.: Obawa przepaści (cremophobia). <Prze + 4. Paść, PAD/PADZ/PAS/PAS>

2. **Przepaść, dń, nied. Przepadać, Przepadywać 1.** × P. paść przez co, przelecieć, przejść: Plecionki mają być gęste, żeby nie przepuszczały jagód, albo żeby nie przepadały przez nie jagody. Kn. Ziarka przez sito, przez dziurki przepadają. Troc. Jupiter przemienił ś. w kropkę złota i przepadł do kuchanki przez dachówkę. Biel. M. Na dwie piędzy przepadł tyłem miecz śmiertelny. Kochan. Strzała gdzieś z góry przepadła mu przez piersi, ledwie i nie z pióry. Otw. Księżycu, próżno twoja światłość blada przez te gąłdzie przepada. Książ. (= *przeznika, przedziera ś., przedostaje ś.*). Mężne u ciebie serce, jako topór, który przez drzewo snadnie idzie, przepadają

z góry. Kochan. Broń w nizkie piersi podprawiwszy, one naległa, tak aż przepadł przez szyję na drugą stronę. Otw. Zimny strach przez kości im przepadał. Koch. J. 2. × P. eo, przez co = *przelecieć, przebiec, przepędzić, przemknąć ś.*: Litwa, zapuściwszy ku Małej Polsce zagony swoje, przepadła przez Lublin do Sandomierza. Nar. Wpław przepadł Wisłę. Tw. Bogini zatym na zwykły wóz wsiadła i przez powietrze ku niebu przepadła. P. Koch. Jelonek góry oliwne przepadał. Birk. Moskwa nad wagę przymierza i sakrament srogi przepadli twoje progi. Tw. Jego przymioty wysokie aż i te tu Tryjony przepadły głębokie. Tw. Strzały, z moenego łuku wypadły, moene karaceny przepadają. Birk. (= *przebijają, przesywają*). Piskorz niecierpliwy, strawienia nie czekając, przepadł przezeń (przez kozła) żywy. Kochan. Od strachu przepadł (przebiegł) przez las. Troc. 3. × P. ziemię = *zapaść ś. w ziemię rozstąpioną, zostać pochłoniętym, pożartym, strawionym przez ziemię*: Przepadło (zapadło) miasto. Troc. Wieża ziemię przepadła. Troc. Piszą, że Bieniasz, zabiwszy biskupa płockiego, ziemię przepadł. Biel. M. Przepadli ziemię poganie, kiedyś puścił swój strach na nie. Ryb. Datan, Abiram przepadli dlatego, co ś. chełpili tym, czym nie byli. Stryjk. Bodajem przepadł, jeżeli nie dotrzymam słowa! L. Dobrzem natenczas ziemię nie przepadła. P. Koch. Przepadli ziemię przekłęci na two słowa fukliwe. Kochan. Bodaj w piekło przepadło obrzydłe pijaństwo! Kras. 4. *zginąć, zniknąć, zostać straconym, zaniknąć, gdzieś ś. zapodziać*: Ach, zgnił, przepadnij. L. Bodaj ta tańców moda przepadła! Zabł. Przepadł jak kamień w wodę wrzucony. L. Przepadło wszystko, przepadło i królestwo spolem. Bardz. Upadła, bał przepadła prawie nadzieja. Min. Żegnam cię; niech przepadną twe przysięgi, któremi ś. brzydzę! L. Kurzawa ich przysłała co trochę, że przepadali całkiem. Reym. [Józka znowu gdzieś przepadła, a roboty było tyle, że niewiada, za którą przodzi ś. imać]. Reym. Tarkwinjusze przepadli to na wygnaniu, to legli w bojach, to zginęli nawzajem ś. wytopiając. Krem. Przepadła w nich wszystka pamięć żywota. Reym. (= *zatraciła ś.*). Sceny spłowiale powzedniego życia gdzieś przepadły, jego proza codzienna pierzeła, jak brudne mgły jesienne. Krem. Co ś. stało, to przepadło, i ani słowa już więcej o tym. Kaezk. Co z woza spadło, to już przepadło. Prz. Zastaw przepadł. Troc. Ta majątność w zastawie do ciebie przepadła. Troc. (= *przepadły dla właściciela, przeszła do ciebie*). Przepadły dobra jego do skarbu. Troc. (= *zostały skonfiskowane*). Przepadły pieniądze moje! Troc. Przepadłem, kiedy to prawda. Troc. (= *jestem zgubiony, zrujnowany*). Przepadło, jakby psa ogolił. Troc. Ren przepada w piaskach (= *niknie*). Zastaw nie wykupiony przepada. Przepadło mi u niego sto talarów. Owoce tego roku przepadł z powodu późnych przymrozków (= *nie będnie go*). Pšenica przepadła. P. przy wyborach, na obradach = *nieprzejęte, nie zostało przyjętym, wybranym, zostało przełożonym*: Otóż na tych wyborach znaczną większośćią przepadł Zabokrzycki; po dokonany wyborze przywdział szaty mnisze. Rol. P. przy egzaminie = *nie zdał go*. 5. nied. a. **Przepadać ś. schnąć, mizernieć, marnieć, kapieć, pasować:** Bydłęta latem przepadają w zarazach. Wolsz. Przepadać za kim, za czem = *ginać, schnąć, umierać, rozpaczać*: Przepadać za kim z miłości, z tęsknoty. L. Rozumie, że wszystkie kobiety za nim

przepadają. L. Kochając ciebie, ledwie nie przepadała za tobą. L. Wszystkie dziewczęta za nim przepadały powinny. L. Ty może rozumiałeś dotąd, specjał, że za tobą przepadam?—nie kochem cię wcale! Zabł. 6. Przepadać, dok. (o deszczu, śniegu, gradzie) *popadać przez pewien czas, przetrzepać, przetrzepić*: Deszcz przepadał, i zrobiło ś. ciepło. × Przepadać, Przepadywać = *padać od czasu do czasu*: Deszcze przepadają (= *jest czas przepadziły*). Przepada deszcz. Troc. 7. †P. *przewróciszszy ś. paś; przewalić ś.*: Drugi, zaskoczywszy onego, pełnił, aż wznak przepadł. Glicz. 8. †P. *co=przebrać, stracić*: Przepadł zakład. Troc. Za uczyniony gwałt kościolowi wszystkie swoje dobra kościolowi przepada. P. chel. Pożyzył Jagiello cesarzowi znacznej sumy pod zakładem kontraktu takiego: jeśli ich pierwszego roku nie zwróci, tyłą sumę przepadnie, wtórego roku takie dwie, trzeciego takie trzy. Paskz. Przepadać winę *podpaść winie, narazić ś. na zapłacenie kary; przebrać sprawę; zawinąć, zasłużyć*: Pozwany, gdyby do sądu nie stanął, winę sędziemu przepada, podług uchwały. Groie. Kto sprawy swej zaczętej nie kończy, winę sędziemu przepada. Sz. Apelaacji kto nie wygra, sędziemu winę i onemu, który wyrok uznał, nagrodę przepada i nakłady odłożyć powinien. Sz. Gdy podwojski sędziemu winę przepadnie w tym, iż mu do sądu zamieszkał, tedy ma być karan małdem królewskim, który jest 32 pladze różgą zieloną. Sz. Adam, przez nieposłuszeństwo upadłszy, winę za występki naznaczoną przepadł. Żarn. Com był przepadł win podkomorzemu, tom zapłacił Jakuszowi, Rot. Mikołaj już to stracił i przepadł naprzeciwko mnie. Ort. Gdy wójt siedzi na gajnym sądzie a. indzie, kto jemu przepadnie, ten ma jemu pokupić win ośm szelągów. Ort. Co wójt przepadł, gdy niesprawnie winę weźmie? Ort. 9. †P. termin, rok, zdany być o niestanie. Kn. 10. myśl: †Zająć przepadł = *uwinąć, wykryć ś. P. ś. I. †P. ś. pęknąć wzdłuż, złamać ś. przez pół, rozpaść ś. na dwie*: Bronią ś. nieprzyjacielom, miecz ma ś. przepadł na dwoje. Stryjk. Dała mu w łeb, aż skóra na nim ś. przepadła. Rej. 2. [P. ś.] *zginąć*: Konie przepadłszy ś. 3. × P. p. wyz. pod 5: Panie, konie ś. przepadły i wozora owsa nie jadły. Rej. Sara dobrze ś. nie przepadła od kłopotu i frasunku. Glicz. Matka przepada ś. za kwiatami. Orzesz. <Prze + 2. Paś>

3. Przepaś, sie, si, nied. Przepasać 1. *nieczo popaś, dać przekąsić*: P. konie w drodze. 2. *zbytecznie napaś, wypaś*: P. konie, krowy. 3. *przepędzić (pewien czas) na pasieniu*. P. ś. *popaś ś. nieco; przepędzić (pewien czas) na pasieniu ś.* <Prze + 1. Paś>

[Przepaśnica, y, lm. e] l. p. Nieszczęsnica. 2. *paszek św. Jerzego*. <Od Przepaśny>

[Przepaśny] p. Przepasny. <Z Przepasny> Przepatetyzować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na patetyzowaniu*. <Prze + Patetyzować> Przepatetyzowanie, a, blm., czynność cz. Przepatetyzować.

Przepatrolować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na patrolowaniu*. <Prze + Patrolować>

Przepatrolowanie, a, blm., czynność cz. Przepatrolować.

†Przepatrować, uje, ował i †P. ś. p. Przepatrzyć.

†Przepatrowanie, a, blm., czynność cz. Przepatrować.

†Przepatrowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepatrować ś.

†Przepatrownik, a, lm. cy p. Przepatrywacz. Mącz. <Od Przepatrować>

†Przepatry, ów, blm. *przewidywanie*: Mądrość mieni ś. w głupstwo przez zbytne P. Przyb. Przybierają flotę, gdzie ich pędzą wiatry na łup gotowy lub na przyszłego (łupu) P. Przyb. <Prze + *Patry, od *Patrzyć>

Przepatrywacz, a, lm. e, †Przepatrownik, †Przepatrzacz, †Przepatrzawacz *ten, co przepatruje, wywiadowca, szpieg*. Mącz. <Od Przepatrywać>

Przepatrywać, uje, ywał i P. ś. p. Przepatrzyć.

Przepatrywanie, a, blm., czynność cz. Przepatrywać.

Przepatrywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepatrywać ś.

†Przepatrzacz, a, lm. e p. Przepatrywacz. <Od Przepatrzac>

†Przepatrzac, a, al i P. ś. p. Przepatrzyć.

†Przepatrzanie, a, blm., czynność cz. Przepatrzac.

†Przepatrzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepatrzac ś.

†Przepatrzawacz, a, lm. e p. Przepatrywacz. <Od Przepatrzawac>

†Przepatrzawac, a, al i †P. ś. p. Przepatrzyć.

†Przepatrzawanie, a, blm., czynność cz. Przepatrzawac.

†Przepatrzawanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepatrzawac ś.

Przepatrzec, y, yl i P. ś. p. Przepatrzyć.

Przepatrzanie, a, blm., czynność cz. Przepatrzec a. Przepatrzyć: *Hebetatio oculorum*, P. oczu. Mącz.

Przepatrzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepatrzec ś. a. Przepatrzyć ś.

[Przepatrzowiny, in, blp.] *pierwsze odwiedzinny u paniny, po których dopiero mogą nastąpić „namówiny”*. <Od Przepatrzyć>

Przepatrzyć, y, yl, Przepatrzec, nied. Przepatrywać, †Przepatrować, †Przepatrzac, †Przepatrzawac l. †P. *przeniknąć wzrokiem, przejrzeć namskroś*: Oczy Jehowy przepatrują wszystkie ziemię. Bud. Przepatrzył turecką wiarę dostatecznie. Paskz. Wewnątrz wszystkie sprawy twoje przepatruje oko święte Jego. Rej. Ustawicznie przepatruje do spraw a do tajemnic serca wiernego. Rej. 2. *przejrzeć jedno po drugim; rozpatrując przetrząsnąć kolejno, zrewidować, spenetrować*: Wyście śpiegowie, a dlatego przyszliście, abyście przepatrzali miejsca niemoene w tej krainie. B. B. Skanderbeg z pilnością przepatrział wszystkie miejsca, góry, pagórki, lasy, chrośty i wszelakie pochronki, na którychby ś. utaić mógł. Baz. Po wszystkich kąciach i skrzyniach przepatrział a prześpiegował, by żelaza jakiego ukrytego nie miał. Kosz. Cudze przepatrował kraje, a co lepsze wybierał z onych obyczaje. Prot. Świat wartował i przepatrował, aby wróciwszy ś., tym z większą pochwałą odczyźnie służył. Warg. Stem oczu wszystkie sprawy ludzkie przepatruje. Przyb. Wyszedł, by miejsce nowe mógł P., kędy był wiatry zagnany, bo pusto widzi wszędy. Koch. J. (= *rozejrzeć ś. w nim, zorientować ś., polapać ś. patrzeć*). Przepatrz wszystkich śmiertelnych, wszędzie obity

placzu powód. L. [Coraz to ktosik wlaził na drabinę i z dachów przepatrywał pilnie wszystkie drogi biegnące od miasta]. Reym. 3. † P. *prze-widzieć* (*przyszłość*): Przepatruj przyszłe rzeczy a wiaruj ś. złego. Rej. Arystoteles przepatrował wiele rzeczy przyszłych na świecie. Rej. Przepatruj czas głodu za czasu obfitości. B. B. Historia nas uczy przyszłe rzeczy z przeszłych przepatrować i z daleka przeglądać. Stryjk. Nie tak wždy przepatrzone siła zdradzą. Stryjk. (= *spodziewane*). Przepatrzone nieszczęścia, konsekwencje. Troc. 4. † P. *nie spostrzec, przeoczyć, prześlepić*; przen.: *nie uwzględnić czego; nie baczyć, nie pominąć kogo, czego, nie wziąć go w rachubę, pominąć go*: Orjona kto przepatry, próżno znaku na niebie świetniejszego patrzy. Kochan. Nasi uciekać poczną, nie przepatryli zatym ani Tatarowie okazji. Błaż: Biorę was na świadectwo; jeślibym od kogo brał upominki albo przepatrywał czyjej sprawiedliwości. B. B. Z onych ceremonji ś. nąsniwał, przepatrzywszy Dawida i innych proroków; przepatrzywszy tego, iż Pan powiedział, że ja nie przyśzedł łamać zakonu. Rej. Drogi do onego królestwa był na pół przepatrył a zapomniał w tej ślepcie swojej. Rej. To obaczyć masz, jakobyś tej łaski pana swego zasłużeniemi oczyma nie przepatrył, gdy cię dziś szukać raczy. Żarn. 5. † P. *sobie oczy = przytepić sobie wzrok patrzeniem*. L. 6. † P. *podpatrzeć, podejrzeć*: Rugier, doświadczyć chcąc twojej stałości, w gęstwinie siedząc przepatry, co umiesz w miłości. Jag. P. ś. I. *przejrzeć ś.*: ... wąskich wód kanałem, on ś. w nim przepatrował i dumając siła. Gawii. 2. × P. ś. w czym = *rozejrzeć ś., rozpatrzeć ś.*; *przejrzeć co*: Przepatruje ś. w prawie. L. 3. † P. ś. *przytepić ś. przez ciągle patrzenie*: Przepatrzawają mi ś. oczy, *hebetatur oculus*. Mącz. Wszakże ś. i tu wam oczy bardzo przepatrzyły. Tworz. Aby ś. wam oczy nie przepatrzyły. Tworz. 4. [P. ś.] *przywidić ś., zlać ś.*: [Może ci ś. też przepatry, że to klecha, może to chtë inny]. <Prze + Patrzyć>

Przepatryzn, u, lm. y bot. (kuknia) roś. <Od Przepatryć>

Przepatrować, uje, ował *przepatrzeć* (pewien czas) na *patrowaniu*: Powiadał tylko, że parę lat przepatrował. Kaczk. <Prze + Patrować>

Przepatrowanie, a, blm., czynność cz. **Przepatrować**.

Przepatrować, uje, ował *przepędzić* (pewien czas) *paziem*. <Prze + Paziować>

Przepatrowanie, a, blm., czynność cz. **Przepatrować**.

Przepchać, a, ał i P. ś. p. **Przepchnąć**. <Prze + Pchać>

Przepchanie, a, blm., czynność cz. **Przepchać**. **Przepchanie się**, a, ś., blm., czynność cz. **Przepchać ś.**

Przepchnąć, nie, nął, **Przepchać**, nied. **Przepychać** l. *pchać* *przesadzić, przesunąć przez co, na drugą stronę*: P. nitkę przez igłę, pakny przez łufę. Przepchnęli nieuka do klasy wyższej (= *dałi mu niezasłużoną pomocję*). Przen.: Kontent Polak, gdy swoje produkta *in crudo* P. może. Świt. (= *wypchnąć, zbyć*). 2. † P. *przerobić, przemienić, przedzierzgnąć*: Krople krwawe z Meduzy lba ziemia przewziawszy, przepchała w gadziny. Żebr. P. ś. *pchać* ś. *przedostać ś.*; *przećcisnąć ś., przetłoczyć ś.*: Przepchnęła ś. przed sam wielki oltarz. Szli wsią całą, ciżbiąc ś. i przepychając. Reym. <Prze + Pchnąć>

Przepchnięcie, a, blm., czynność cz. **Przepchnąć**.

Przepchnięcie się, a, ś., blm., czynność cz. **Przepchnąć ś.**

[**Przepedać**, a, ał] p. **Przepowiedzieć**. <Prze-p(owi)edać>

[**Przepadanie**, a, blm.] czynność cz. **Przepadac**. [**Przepedzić**, powie, pedział] p. **Przepowiedzieć**. <Prze-p(owi)edzic>

Przepęcić, a, blm., czynność cz. **Przepęć**, *przepielenie*: Ko-ciół Boga potrzebuje przepęcia ką-kolu i motłochu. Żarn.

Przepętnia, i, lm. e *przepętnienie, nawał, nadmiar*: Czł w sereu swym przepętnię uczucia. Ork. <Prze + Pętnia>

Przepętniać, a, ał i P. ś. p. **Przepętnić**. **Przepętnianie**, a, blm., czynność cz. **Przepętniać**.

Przepętnianie się, a, ś., blm., czynność cz. **Przepętniać ś.**

Przepętnić, i, il, nied. **Przepętniać** *za bardzo napełnić; napełniając przebrać miarę; przebrać; prze-ladować*: Rzeka powodzią brzegi przepętniła. Otw. P. śklenię. L. Czekał już zbrodni przepętnieś miarę. Fel. Nazajutrz po wencie, urządzonej na korzyść biednych staraniem hrabiny, sień była przepętniona. Bał. (= *jak nabiła*). Przen.: I eno-ta, jeżeli przepętnia, nie jest enotą. Oss. Ską-pisz, gdzie dać trzeba, gdzie nie trzeba, przepętniasz. Kn. (= *jestes zbyt hojny*). Styl azjatycki jest sposób mówienia przepętniony ozdobami, napszony, górny. Pir. (= *przeladowany*). Jestem przepętniony radością. Serec przepętnione wdzięcz-nością (= *wzbrana*). Niezmierne zewsząd cięż-kości duszę moję przepętniły. Ryb. Poezja pol-ska stanie ś. wszechludzką, ponieważ żadna in-na nie zawiera w sobie tej treści, która coraz bardziej zaczyna P. wszystkie lepsze dusze wszędzie, od bieguna do bieguna. Witk. P. ś., **Przepętnieć** *stać ś. zbyt pełnym, napełnić ś. zhy-tecznie*: Przyszedł wiatr na jezioro, aż ś. przepętniali i byli w niebezpieczeństwie. B. B. (= *łódź ich przepętniała ś.*). <Prze + Pętnić>

Przepętnieć, eje, ał p. **Przepętnić**: Coraz wię-cej przybywało kwiatów, sala przepętniała. Kra-siń. <Prze + Pętnieć>

Przepętnienie, a, blm. I. czynność cz. **Przepętnić**. 2. p. **Przepętnienie** ś.: P. zółci bardzo nie-bezpieczna choroba. Kluk. (= *przelanie, ulanie* ś.). 3. czynność cz. **Przepętnieć**. 4. mat.: P. kuliste p. **Nadmiar**.

Przepętnienie się, a, ś., blm., **Przepętnienie** czynność cz. **Przepętnić ś.**

[**Przepęszczyzna**, y, lm. y] *grunt, na którym rośnie bujnie słoma i nacina, ale nie ziarno*.

Przepęły im. od **Przepęć**.

Przepęzać, a, ał p. **Przepęlnąć**.

Przepęzanie, a, blm., czynność cz. **Przepęzać**.

Przepęzły *który przepęził; który przeszedł mur-nie; który przepał z powodu opuszczenia*: Co o-wemu po osiemdziesiąt leciech gnuśnie przepę-złych? Pilech. P. dzień, rok, termin. Troc. <Od Przepęlnąć>

Przepęlnąć, żnie, znał a. zł, nied. **Przepęlnać** l. *pełzając przesunąć ś., przemknąć ś.; przeczłapać ś.* ½ zielska błyszcząca gadzina przepęlna pomię-dzy kamyki. Syrok. 2. przen. *przejść marnie, bez pożytku; przepaść z powodu opuszczenia*: Zapłacić trzeba, stoi nad głową wierzelel, a nie chce, żeby mu który dzień darmo przepęlnął. Gór-n. Niech ś. świat burzy, niech niesza, wszystko

przepełźnie snadnie. Wiszn. Pojęcia rzeczy przepełniają tylko duszę jego, ale żadnego na niej nie czynią wrażenia. Zabł. (= *przesłizgują s. po niej*). **Przepełznąć s.** przen. *przemknąć s., przesuwać s., przewinąć, przejść*: Te uwagi przepełzły mi s. przez myśl z powodu owych wędrowców. Oss. Ma s. mu to P. na sucho? Pileh. (= *ujść*): <Prze + Pelnąć>

Przepełźnięcie, a, blm., czynność cz. **Przepełźnąć**.

Przepełźnięcie się, a s., blm., czynność cz. **Przepełźnąć s.**

[**Przepenetrować, uje, ował, Spenetrować**] *przejrzeć, przepatrzeć, przechrząsnąć, zrównoważyć*: Trzeba P. torbę, czy niema zaszytych talarków. <Prze + Penetrować>

[**Przepenetrowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przepenetrować**.

Przeperegrynować, uje, ował 1. *przepędzić (pewien czas) na peregrynowaniu*. 2. *peregrynując przebyć*: P. kawał świata. <Prze + Peregrynować>

Przeperegrynowanie, a, blm., czynność cz. **Przeperegrynować**.

Przepersadować, uje, ował *perswadując przełożyć, przetłumaczyć*: Chciałem prosić, by pan sam ze Stachem pogadał, Olee przepersadował. Morz. Ale, żem sobie przepersadować nie dała. Kon. <Prze + Persadować>

Przepersadowanie, a, blm., czynność cz. **Przepersadować**.

[**Przepęd, u, lm. y**] *droga do przepędzania bydlia i t. p., przegon*. <Prze + Pęd>

Przepędzać, a, ał p. **Przepędzić**.

Przepędzanie, a, blm., czynność cz. **Przepędzać**.

Przepędzenie, a, blm., czynność cz. **Przepędzić**: Dla przepędzenia czasu (= *dla zabicia czasu*).

Przepędzić, i, il, nied. Przepędzać 1. *przegnać*: P. bydo przez pole, przez rzekę. Troc. Kazał go P. przez różgi, a to 12 razy dobrej monety. L. 2. *odpędzić, wypędzić, spędzić, odegnąć, wygnąć, zegnać*: Każdy wilka przepędza od swojej dzielnicy, a sąsiad niechaj ginie, byłoby im błogo. L. P. nieprzyjaciela za miasto, za górę, za rzekę. [Zapusty przepędzają (miotlą), ażeby post św. już nadechodzący miał miejsce]. 3. *konia = zmaćto spędzić, zmardować pędzić*. Troc. 4. *Wódkę przez alembik P. = przekroplić, przepalić, przeparować, przedestylować*. 5. † P. *przebić, przeniknąć, przeszyć, przejść, przeciąć*: Ciął Argilana tak bardzo, że z głową żelazo szyszak i tarczę przepędziło. P. Koeh. Oszczep szyję przepędził. Zebr. Szychem nieuchronnym brzuch przepędził, że na dwie piędzi przepadł tyłem miecz. P. Koeh. O budwu uszu koniee miał od niej przekłuty i złołtemi, cienkimi przepędzony druty. P. Koeh. (= *przewleczony*). Tysiąc grotami bolów przepędzone piersi. Susz. 6. *spędzić, przebyć, strawić, przetrwać, przeżyć, przemieszkać, przebawić*: Dni przepędza na pięcie w przedpokojach, lata po mieście. L. Ułyskował na bezsensie przepędzoną noc. L. Ah nieszczęście, toście zapewne noc przepędziły źle. L. Przepędził lata, dni na wojnie, na urzędach. Troc. P. jakiś czas u znajomych, na próżnowaniu. 7. *pędem przejechać, przebiec, przemknąć s., przesuwać s.*: P. przez co, koło kogo, koło czego. <Prze + Pędzić>

Przepękać się, a s., ał s. p. **Przepęknąć s.**

Przepękanie się, a s., blm., czynność cz. **Przepękać s.**

Przepękla, i, lm. e bot. p. **Balsamka**.

Przepękły, Przepęknięty *który przepękł, pęknięty zupełnie, rozpekły*: Ropień P. <Od Przepęknąć>

Przepęknąć się, knie s., knał s. a. kł s., nied. Przepękać s. *pęknać; pękniawszy przedrzeć s., utworzyć s.; rozpeknać s.*: Wrzody zebrane lub same s. przepękają, lub narzędziem przyzwoitym otwarte bywają. Krup. <Prze + Pęknać>

Przepęknięcie, a, blm. p. **Przepęknięcie s.**

Przepęknięcie się, a s., blm. p. **Przepęknięcie s.**

Przepęknięcie, a, blm. p. **Przepęknięcie s.**

Przepęknięcie się, a s., blm., **Przepęknięcie**, **Przepęknięcie s.**, **Przepęknięcie** czynność cz. **Przepęknąć s.**

Przepęknięty p. **Przepękły**.

Przepętać, a, ał *spętać jedno po drugim kolejno*: Zdjąwszy uzdeczki, przepętała niemi konie. Pol. <Prze + Pętać>

Przepętanie, a, blm., czynność cz. **Przepętać**.

Przepętlin, u, lm. y bot. (liparia) *rośl. z rodziny motylkowatych*.

Przepięć, eje, ał 1. *odezwać s. pianiem, zapiać*: Kury na północ przepięły. 2. *przepędzić (pewien czas) na pianiu*. <Prze + Piać>

Przepianie, a, blm., czynność cz. **Przepięć**.

† **Przepiardować, uje, ował** p. **Przepiardować**. L.

† **Przepiardowanie**, a, blm., czynność cz. **Przepiardować**.

Przepiastować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na piastowaniu*. <Prze + Piastować>

Przepiastowanie, a, blm., czynność cz. **Przepiastować**.

Przepięć, pnie, piął, nied. Przepinać 1. *spinając przejąc*: Łodzie przepięte łańcuchem. Kon. Rękawy przepięte wstążką. Wązki wodospad, jak perłowa sprzączka, przepinał razem skądy, las i kwiaty. Deo. 2. *nanowo, inaczej przypięć, spiąć, upięć; przypięć w innym miejscu*. <Prze + 2. Piąć>

Przepicie, a, blm. 1. czynność cz. **Przepić**. 2.

Przepicie s.: Chorować z przepicia. Każdy pijanica po przepiciu zwykł s. chłodzić innymi napojami. Syk. Po przepiciu bierze apetyt do jedzenia. Comp. Żle czyni, kto salateę po przepiciu jada. L. Po wezorajszym przepiciu głowa go boli. Pot. Po przepiciu kwaśne rzeczy dobre. Troc.

Przepicie się, a s., blm., **Przepicie** czynność cz. **Przepić s.**

Przepić, ije, il, nied. Przepijać 1. *przepuścić na picie, pijąc przemarnować*: P. wioskę na gorzałce. Troc. Zawczasu mu dać kuratora, nie wtenczas, kiedy już wszystko utraci, przepije, przetańcjuje. (troc. Wszystko przepiją u mnie i goli da siebie powrócą. Rzew. 2. *przepędzić (pewien czas) na picie*: Chee szlachta noc tę P., przejeść i przepiewać. Miek. 3. *do kogo = wypić, w czyje ręce*: Przepije tylko do niego, jużci i zgoda. L. Przepija do mnie za zdrowie gospodarskie. L. Przen: Przepijać do kogo, do czego = *pić, robić aluzję do kogo, do czego, mieć kogo na myśli w danym razie, stosować słowa swoje*: Do czego to przepijas? Jak przepijesz, tak ci dziękują. Prz. (= jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie). Truciznę w złotym kubku mu przepijała. Kulig. (= *podawała do wypicia*). Czyż my jak świętokradzcy kościoly paliły? Czyż my komu kryjomo truciznę przepiły? Toł. P. czyje zdrowie = *wypić do czyje zdrowie*: Dolewano ciągle i zdrowiu innych osób przepijać było potrzeba. Krasz. *Kto swego przyjaciela powie, niech przepije za jego zdrowie*. Petr. 4. *czym po czym = popić; zapić co*: P. wodą po je-

dzeniu. 5. *przewyciążyć w picciu*: Mocną ma za katy głowę, wszystkich przepija. L. 6. [P.] *picciem usunąć, wyleczyć*: Inne znowu zimna można P. (półkwaterek wódki wypić, kieliszek do góry dnem postawić i wyjść szybko, nie zapłaciwszy, to febra przejdzie). P. s. 1. *zachorować po przebraniu miary w picciu*: Nieborak przepił s. L. Gniew masz, gdy ciebie pełną, bracie, minę; gdy s. przepijesz, kładziesz na mnie winę. Bratk. Przen.: Co ja mam na starość, ja, com przepił s. pochwałami do nudy? Krasz. (= *przesycił s.*) 2. *zostać przepitym*: Za nim wleczę s. darmostrawskich siła, a już s. wszystka majątność przepiła. Groch. (= *poszła na przepicie, na gorzałkę*). 3. † P. s. *okupić s. częstując napitkiem; wyprawić imieniny a. wrodziny*: Obchodzić dzień narodzenia swego, przepijać s. Mącz. <Prze + Pić>

Przepiec, cze, kł, nied. Przepiekać I. *upiec, wypiec nawskroś, dopiec należyce*: Owoc potrzebuje słońca, by w nim przepiekało a trawiło zbytnią jego wodność. Trzye. Aż gdy go zewsząd żar na wyłot przepieka, skorpion cierpi, dąsa s. i wścieka. Miek. 2. *spiec za bardzo; piekąc przesuszyć*: Kółacz P. Troc. Pieczeń przepieczona. Troc. 3. *piek. niedopieczony wyrób przesadzić do drugiego pieca*. P. s. 1. *upiec s. nawskroś, dopiec s. należyce*: Chleb wielki nie może s. dostatecznie P. Syr. 2. *spiec s. za bardzo; piekąc s. przesuszyć s., wysuszyć s.*: Jeśli chleb zbyt długo będzie w piecu, tedy s. przepieczę. Trzye. Nazbyt s. kuropatwy przepieky. Troc. 3. *przen. upiec s., przejść bezkarnie, ująć na sucho, ująć ptazem*: Nie przepieczę s. to. Kn. (nie odrze-ć s. sucho, nie spełźnie, nie skropisz tego święconą wodą, przepiacisz tego, przesądzie-ć tego. L.). Mniemasz, abyś nie miał być karan, abyś to s. miało przepiec. Mącz. Sprawka ta sucho mu s. nie przepieczę. Mor. A. Widząc Prusak, że mu s. pierwsza przepieka wina, wnet potym bardziej ośmielił s. Błaż. Nie mniemajmy, aby s. nam złość miały P., bo tak długo wilk nosi, aż też samego niekiedy poniosą. L. Jeśli s. synom Aaronowym nie przepiekało, cóż mniemasz tym sprawiedliwość boża przebaczyć ma? Wiśń. Żadnemu s. nie przepieczę. Ek. Każ je liczyć (ryby), a patrzeć, aby nie nadliczał, bo to naród chytry młynarski, chocia wiedzą, że s. im to nie przepieka. Strum. <Prze + 2. Piec>

[Przepiecek, cka, lm. cki] *przypiecek*. <Prze + Piecek>

Przepieczenie, a, blm. 1. czynność cz. **Przepiec.** 2. p. **Przepieczenie s.**: Chleb nie ma być zbyt duży dla snadniejszego przepieczenia. Syr.

Przepieczenie się, a, blm., Przepieczenie czynność cz. **Przepiec s.**

Przepieczutować, uje, ował 1. *inaczej a. jeszcze raz, namono zapieczutować*. L. 2. *na pieczutowaniu przepędzić (czas jakiś)*. L. <Prze + Pieczutować>

Przepieczutowanie, a, blm., czynność cz. Przepieczutować.

[Przepieczny] *bezpieczny, zabezpieczony, pewny*. <Z Przepieczny = Bezpieczny>

Przepiekać, a, ał i P. s. p. Przepiec.

Przepiekanie, a, blm., czynność cz. Przepiekać. **Przepiekanie się, a s., blm., czynność cz. Przepiekać s.**

Przepiekarzenie, a, blm., czynność cz. Przepiekarzyć.

Przepiekarzyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na piekarzeniu*. <Prze + Piekarczyć>

Przepiekielnic, i, il *przerobić, przemienić w piekielne, bardzo złe, nadać cechy piekielne*: Z przepiekielnionych lat życia wych wielu tę jedną prośbę wznosząc ci przy zgonie. Krasiń. P. drogi Boże w jamę zguby. Krasiń. <Prze + *Piekielnic, od Piekielny>

Przepiekielnienie, a, blm., czynność cz. Przepiekielnic.

× **Przepiekle, a, lm. a = Przedpiekle.** <Prze(d) + *Piekle, od Piekło>

† **Przepiekyły przepieczony**: Świeży chleb a dobrze P. najzdrowszy jest. Trzye. <Od Przepiec> [Przepieky] p. **Przepieky.** <Prze + Pieky> **Przepiełać, a, ał p. Przepieć.**

Przepielanie, a, blm., czynność cz. Przepiełać. **Przepielenie, a, blm., czynność cz. Przepieć,** *przepęćcie, × przepiećcie.*

Przepielegnować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na pielęgowaniu*. <Prze + Pielęgnować>

Przepielegnowanie, a, blm., czynność cz. Przepielegnować.

Przepielgrzymować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na pielgrzymowaniu*. <Prze + Pielgrzymować>

Przepielgrzymowanie, a, blm., Przepiegrzymować.

[Przepiełać, a, ał] *wyrwać zielsko co większe, przepiełać zgrubsza*. <Prze + *Piełać, PLE(W)/PIOŁ/PIEL/PEŁ>

[Przepielanie, a, blm.] czynność cz. **Przepiełać.**

[Przepiełucha, y, lm. y] żart. *przepiórka*. <Prze + *Piełucha, PLE(W)/PIOŁ/PIEL/PEŁ, od głosu przepiórki, przyzywającego jakoby: „Pójdźcie pleć, pójdźcie pleć!“>

Przepieniać, a, ał *przepuścić na pieniactwo, na procesy, przeprocesować, przeprować*: Choćbym miała P. wniosek i oprawę, zaczęć z regentem w Polsce i we Włoszech sprawę. Tremb. <Prze + Pieniać>

Przepienianie, a, blm., czynność cz. Przepieniać.

Przepieprzać, a, ał p. Przepieprzyć.

Przepieprzanie, a, blm., czynność cz. Przepieprzać.

Przepieprzenie, a, blm., czynność cz. Przepieprzyć.

Przepieprzyć, y, ył, nied. Przepieprzać 1. *zanadto opieprzyć, popieprzyć*: Nie przepieprzaj, Piotrze, wieprza pieprzem. L. <Prze + Pieprzyć>

1. **Przepierać, a, ał i P. s. p. I. Przeprzeć.**

2. **Przepierać, a, ał p. Przeprać.**

† **Przepierać, a, ał p. Przepierować**: Nigdy światło księżycy jaśniejsze nie było, ni tak słodkich ptaszęta przepierady trefli. Przyb.

1. **Przepieranie, a, blm., czynność cz. I. Przepierać.**

2. **Przepieranie, a, blm., czynność cz. 2. Przepierać.**

† **Przepieranie, a, blm., czynność cz. † Przepierać.**

Przepieranie się, a s., blm., czynność cz. Przepierać s.

† **Przepierczy p. Przepierczy**: Nasłano jej łabędzich poduszek, przepierczego wozgłowa. L.

Przepierdolenie, a, blm., czynność cz. Przepierdolić.

Przepierdolić, i, il *przepędzić (pewien czas) na pierdoleniu*. <Prze + Pierdolić>

[Przepierdoski, ów, blp.] *przysmaczki*. <Od Przepierdzieć>

Przepierdować, uje, ował, †Przepiardować I. †P. *popierdyciac od czasu do czasu: Oppedo, przepierduję. Urs. 2. [P.] grymasić, przebierać.* <Od Przepierdzieć>

Przepierdowanie, a, blm., czynność cz. Przepierdować.

Przepierdzenie, a, blm., czynność cz. Przepierdzieć.

Przepierdzieć, i, ał *przepędzić (pewien czas) na pierdzeniu.* <Prze + Pierdzieć>

[Przepierka, i, lm. i] *małe pranie.* <Od Przeprać>

[Przepierki, rek, blp.] *spory, sprzeczki.* <Od Przeprzeć>

Przepierkować, uje, ował myśl. p. **Dzwonić.**

Przepierkowanie, a, blm., czynność cz. Przepierkować.

†**Przepierować, uje, ował, †Przepiórować, [Przepiórować], †Przepierać** I. i [P.] *wywozić trele, wyśpiewywać: Podczas wiosny ptaszek głoskiem przepieruje. Troc. Skowronek przepieruje. Troc. Skowroneczku, ku niebu w górę polatujesz i garteczkiem krzykliwym wdzięcznie przepierujesz. Szymon. Wy, co w tym gaju, miłe słowiki, przepierujecie niezamordowanie, łączcie z mą fletnią wdzięczne treliki. Zabł. A tu różne piszczałki pięknie przepierują, albowiem tenorowi na wszystkim folgują. Rej. Przen: To gdy przepierowała Temis prorokini... Żebr. 2. *stroić sobie żarty, śmieszyć, natrząsać ś., drwić, szydzić, wydziewać.* 3. *przesadzać w przebieraniu, wybredzać: Nieszczęście, które umie wiele P., umie czasem zasmucić, umie pofolgować. Papr. <Od *Przepiera, Przepiora, Przepiórka>**

†**Przepierowanie, a, blm., czynność cz. Przepierować.**

Przepierzchnąć, nie, nął *zupełnie opierchnąć: Czekać trzeba, póki rola od deszczów słusznie nie oschnie i nie przepierzchnie. Haur. <Prze + Pierzchnąć>*

Przepierzchnienie, a, blm. p. Przepierzchnięcie.

Przepierzchnięcie, a, blm., Przepierzchnienie czynność cz. **Przepierzchnąć.**

Przepierzenie, a I. blm., czynność cz. **Przepierzyć** 2. lm. a *cienka ścianka przegradzająca we wnętrzu budynku, forsztowanie: P. robi ś z deszczek, muru pruskiego a. z cegły rębem na gipsie sadzonej. Podesz. W przepierzeniach często znajduje ś. świdyryk. Papr. 3. × P. *izdebka, pokoić oddzielony przepierzeniem. Sł. wil. 4. gór.: a) P. w szybie = przegroda oszalowana lub przeczące łatanie podłużnemu obicie, dla przedzielenia szyby. b) wypełnienie zwykłym item mędzij dwoiema częściami rozstąpionej warstwy. Łab. Zdr. Przepierzonko.**

[Przepierzę, ęcia, lm. ęta] p. **Przepiórczę.** <Od Przepiór>

Przepierzonko, a, lm. a p. Przepierzenie.

†**Przepierzycia, y, lm. e, [Przepierzycia] p. Przepiórka.**

†**Przepierzyczy** przym. od **Przepierzycia, przepiórczy, †przepierczy:** Słodkiego mięsa przepierzyczego używam. I.

Przepierzyc, y, ył *przegrodzić, przedzielić forsztowaniem; przeforsztować, dać przepierzenie, × zapierzyc: P. sałę, pokój, sionkę. Komórki błonczkami przepierzone. Ogromna sala podwojnym*

szeregiem kolumn była przepierzona na dwoje. Kaezk. <Prze + *Pierzyc, Przeć, PIOR/PIERZ/PAR>

Przepieszczenie, a, blm., czynność cz. Przepiesścić.

Przepiescić, i, il *przepędzić (pewien czas) na pieszczeniu.* <Prze + Pieścić>

× **Przepieścić, i, il** *przepieścić pieśniami: W pierśi przepieśnionej blysą natęgnię kwiaty. Kraśn. <Prze + *Pieścić, od Pieść>*

× **Przepieśnienie, a, blm., czynność cz. Przepieśnić.**

Przepięcie, a I. blm., czynność cz. **Przepiąć** 2. lm. a *rzecz, ozdoba przepinająca, miejsce przepięte: Zmienić P. na rękawie.*

Przepięknąć, i, il *zrobić nawskroś pięknym: Kiedy to nawet przepięknisz chwilą natęgnięcia, wtędy i życia, i miłości, i sił twoich niema po co żałować. Żm. <Prze + Pięknąć>*

Przepięknie przys. od **Przepiękny.**

Przepięknienie, a, blm., czynność cz. Przepięknąć.

× **Przepiękność, i, blm. rz. od Przepiękny:** Cudne Boże pachole, P. sama!

Przepiękny, [Przepiękny, Przepikny] *nadzwyczaj piękny; prześliczny; przecudny, przecudowny: P. zwyciężaj starodawny. <Prze + Pięknąć>*

Przepiększenie, a, blm., czynność cz. Przepiększyć.

Przepiększyć, y, ył *przesadzić, przebrać miarę w piększczeniu.* <Prze + Piększyć>

Przepiętrze, a, lm. a bud. *pomieszczenie na dwa lub więcej piatr wysokości, jak n. p. dla kaplicy domowej.* <Prze + *Piętrze, od Piętro>

Przepijać, a, ał I. p. **Przepić.**

Przepijanie, a, blm., czynność cz. Przepijać.
Przepijanie się, a, blm., czynność cz. Przepijać ś.

× **Przepikać, a, ał** p. **Przepiknąć.**

Przepikanie, a, blm., czynność cz. Przepikać.

Przepikierować, uje, ował tap. *przerobić pikierowanie, przerobić pod względem pikierowania.* <Prze + Pikierować>

Przepikierowanie, a, blm., czynność cz. Przepikierować.

× **Przepiknąć, nie, nął, nied. Przepikać** *przebrać, przebrać, przeszyć; przesuwać: Wszelako żeby mię to nie przepikać miało? Zabł. Ah, to mię przepika! L. <Prze + Piknąć>*

× **Przepiknięcie, a, blm., czynność cz. Przepiknąć.**

Przepiknikować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na piknikowaniu.* <Prze + Piknikować>

Przepiknikowanie, a, blm., czynność cz. Przepiknikować.

[Przepikny] p. **Przepiękny.** <Prze + Pikny>

Przepikować, uje, ował I. *pikując przeszyć. 2. ponownie i inaczej wypikować: P. kohlęc, szlafrok.* <Prze + Pikować>

Przepikowanie, a, blm., czynność cz. Przepikować.

[Przepilnować, uje, ował] *przepędzić (pewien czas) na pilnowaniu: Bez te dwie noce przepilnował.* <Prze + Pilnować>

[Przepilnowanie, a, blm.] czynność cz. **Przepilnować.**

Przepilnować, uje, ował, nied. Przepilnowywać *pilując przeciąć; pilując przetrzeć: P. deskę, kość piłą; drut pilnikiem. Prorok Izajasz, na rozkaz króla Manasses, na poły był przepilnowany. Kajs. <Prze + Piłować>*

Przepiłowanie, a, blm., czynność cz. **Przepiłować**.

Przepiłowywać, uje, ywał p. **Przepiłować**.

Przepiłowywanie, a, blm., czynność cz. **Przepiłowywać**.

Przepity, **Przepity** który przebrał miarę w pićiu, pićjaki: Wszysey go czeili, a nawet przepi-le chłopstwo. Nies. <Od Przepić>

Przepinać, a, ał p. **Przepiąć**.

Przepinanie, a, blm., czynność cz. **Przepinać**.

† **Przepiora**, y, lm. y p. **Przepiórka**. Zdr. **Przepiarczka**.

Przepiarczka, i, lm. i p. **Przepiora**.

[**Przepiółka**, i, lm. i] p. **Przepiórka**.

Przepiór, ora, lm. ory l. [P.] *przepiórka-samic*: Młoda przepióreczka nie ma ogoneczka, bo jej stary P. ogoneczek przebił. 2. myśl. = a) *mieszek*, *piszczałka do wabienia przepiórek*: Takiemi też siatkami drudzy myśliwiec łowią przepiórki, wabiąc je piszczałkami, co je zowią przepiory, które dawają głos podobny piskaniu samicy-przepiorce, ku temu głosowi zbierają ś. samecy barzo radzi, na które myśliwiec siatki obala. Trzye. Miewają też drudzy jako mieszki przepiory, piszczałki toczone, albo też i kościane. Cyg. b) *bębenek do wabienia przepiórek*. <Pierwiastek zdwojony: PIOR/PIERZ/PRZE>

Przepiórcze, ęcia, lm. ęta, [Przepierzę] *piszkle przepiórki*. <Od Przepiórka>

Przepiórczy, † **Przepierczy** przym. od **Przepiórka**: Pióra dwoje, jedno z jednego boku zatknięte, drugie z drugiego, a bodaj nie przepiórcze. Nies. Szczęście na farynym stole tak trwałe, jak przepiórcze pole. Koch. W. Mieszkając od dawna w kraju przepiórczym (= obfitującym w przepiórki). Myśl.: Pies P. = *pies legawy*. L. Król P. = *derkacz*. P. król, ptaszek mały większy, niż pospolite przepiórki. Mącz.

Przepióreczka, i, lm. i l. p. **Przepiórka**: Przepióreczki wabią. Mor. P. ta ś. w polu bawi, i tam na nią rad myśliwiec stawi (sieci). Cyg. Skrzek koników, świerszców wrzawy przepióreczkom wtrzą z trawy. Rom. Uciekła mi P. w prosa, a ja za nią nieboraczek bosu. 2. [P.] *taniec po oczepinach*. 3. [P.] = a) *taniec dziewczęcy polegający na niewypuszczaniu z koła jednej z uczestniczek lub na chwytaniu jej, jeżeli ś. wy-mknie*. b) *dziewczyna będąca w kole w tym tańcu*: Przepióreczko piękna, hoża, nie ucieczesz nam do zboża. Zal. c) *rodzaj gry*.

[**Przepiórenka**, i, lm. i] p. **Przepiórka**.

[**Przepiórenka**, -i, lm. i] p. **Przepiórka**.

Przepiórka, i, lm. i, † **Przepiora**, † **Przepierzca**, [**Przepiółka**, **Przepierzca**, **Przepiórzca**, **Trzepiórka**] l. zool. (*coturnix communis*) *ptak kurowaty z rodziny cietrzewi*: Przepiórki głupie. Mor. Niby nocej sygnaturki, dzwoni w zbożach głos przepiórki. Rom. Malenka P. już woła z pod prosa: pójdzcie żąć! pójdzcie żąć! Len. P. wielka eudzoziemska. Troc. 2. *rodzaj tańca zbiorowego, w którym jedna z osób łąpie tancerkę lub tancerza, uciekającego między dwoma rzędami reszty tancerzy — przy śpiewie*: Uciekła mi przepióreczka w prosa, a ja za nią nieboraczek bosu. 3. [P.] = a) *garstka niezżetego zboża zostawiona na polu po żniwach i spleciona w trzy warstwy*. b) *kepka żyta zostawiona przy dożniwach na polu „dla przepiórki”, gwoździ starożytnego zwoycaju*. c) *wieniec dożynkowy*. Zdr. **Przepióreczka**, [**Trzepiarczka**, **Przepiórenka**, **Przepiórenka**, **Trzepiarenka**, **Przepiórzyczka**]. <Od *Przepior, Przepiór>

† **Przepiórować**, uje, ował p. **Przepierować**: Już

skowronek na górze pięknje przepióruje. Rej. Słowieńskie wszystkie i greckie narody, gdyby ś. z chęcią włożyły do zgody, snadnieby P. zły Turczyn zabaczył. Stryjk.

† **Przepiórowanie**, a, blm., czynność cz. **Przepiórować**.

[**Przepiórzycza**, y, lm. e] p. **Przepiórka**: Przeleciady trzy pstre przepiórzyce przez trzy pstre kamienice. W chmurach dzięki kaczki leca, wabią przepiórzyce, a luczycem w chatach świecą strojne krasawice. Pol. Bywajże, bywaj! — na żniwo śpieszysz, przepiórzyce. Jeż. <Od Przepiora>

[**Przepiórzyczka**, i, lm. i] p. **Przepiórka**.

Przepiratować, uje, ował *przebyć (pewien czas) piratem*. <Prze + Piratować>

Przepiratowanie, a, blm., czynność cz. **Przepiratować**.

Przepis, u, lm. y l. † p. *kopja pisma, odpis*: Gdy ś. dowiedział, że księgi napisał, prosił go o przepisy onych. Skar. Tenci jest P. listu, który posłano do króla. B. B. Krzyżacy otrzymali od króla czeskiego list na ziemię pomorską, którego listu P. jest u Długosza. Biel. M. P. listu, testamentu. Troc. Przepisy listów Jana Tarnowskiego. Orzech. Wypisałem tu Amuratowego listu do Skanderbega P. Baz. Z tej tablicy P. posłał kardynał królowi. Jan. 2. † p. *wzór pisma dla uczących ś. pisać*: Prawie podług przepisu pisze. Troc. P. inkaustem popluskany. Troc. 3. *wskaźówka pisana, jak coś wykonywać, recepta*: P. na konfitury, na suszenie owoców, na przechowywanie jabłek, na atrament, na masę, na wywabianie plam. P. lekarski = *recepta* (formuła, praecceptum). 4. *rozporządzenie, wskazówka*: Przepisy obowiązujące. Wykroczył przeciw przepisom policyjnym Przepisy szkolne, administracyjne, kościelne. Stosować ś. do przepisów. Wbrow wyraźnym przepisem. Z przepisu lekarza. Żyć podług przepisu pana medyka. Troc. Przepisy = *instrukcja, regulamin*. Przen. z *zasada, wymaganie, wskazówka, prawidło, reguła*: Przepisy stylu, gramatyki, moralności, gry. Filozofja wyzwolona nie uznaje żadnych przepisów etycznych. Smoli. Czy przykazy i przepisy retoryczne są do wymowy użyte: zne? Pir. <Prze + *Pis, PIS>

Przepisać, sze, sał, nied. **Przepisywać**, † **Przepisować** l. *przenieść pismem na drugi egzemplarz, odpisać, napisać na drugą rękę; napisać na czysto, przekopjować pismo*: Przepisz te listy chędogo. Troc. Historją przepisyując, włoży swoją erudycją. Nar. P. równo wiersz z wierszem. L. P. dosłownie, bez błęd. P. z oryginału, z kopji. Uczeń przepisał zadanie z książki, od kolegi, zamiast zrobić je samodzielnie. 2. † p. *wypisać na wzór, do konjowania*: Przepisować dziecięciu. Troc. Przepisuje dziecięciu abecadło. Kn. 3. przen. *podktykować, nakazać; zawiadywać, zalecić, ustanowić*: P. co słudze, podwładnym. L. Jest to nie przepisane, ale przyrodzone prawo, któregośmy ś. nie uczyli, nie przyjęli, nie wyczytali, ale go z natury samej wyrwali, wyczerpnęli, wycisnęli. Siem. J. Rzym przepisywał Kartagom, aby zdobywszy choremu lekarstwo, djęte, spokój, kąpiele, przejażdżkę. P. choremu ustawę, komu reguły o czym. Troc. Ci tylko mogą brać udział w obradach i głosować, którzy mają płacić statutem przepisana wkładkę. Bał. (= *przewidziana, określona, oznaczona*). 4. × p. *przewyższyc, przejsić, ubiec, prześcignąć, zakasować, wyprzedzić*: Otton wszystkich męstwem i okazałością przepisał. Nar. Podobno

Angielezykowie przepisali swoich nauczycieli; mowy ich są mniej wymuskane, jak (=niż) francuskie. L. Rodziców jeszcze przepisują dzieci. Nar. Może w mocy równego znaleźć lub usłyszeć, ale w sercu wierności żaden nie przepisze. Kras. Trzebaż było, ażeby jeden kaptur popi przepisał wszystkich strzeleów powiatu. Mick. 5. [P.] *napisać*: Papier, na którym było przepisane, że ten, kto złapie tę skrzyneczkę, żeby wiedział... P. s. I. × P. s. *przepisać siebie, prze-wyższyc s., prześcignac s., ubec s., zakasować s., wyprzeździć s.*: Co względem goździków, nie dam s. nikomu P.: nie chwając s., mam goździki naj-przedniejsze. L. Rady nowo przyłączonych depar-tamentów nie dadzą s. pewnie P. w gorliwości o dobro pospolite radom krajów dawniejszych. Sur. 2. ! [Przepisywać s.] *porozumiewać s., listow-nie, korespondować z sobą, pisać do siebie na-wzajem*: Cóż pan gospodar porabia? — A cóż, przepisuje s. z Tarłami. <Prze + Pisać>

Przepisanie, a l. blm., czynność cz. **Przepisać**. 2. × P. lm. a *przepis*: Pełnomoce bez przepisania Troe (=bez ograniczenia; bezwzględna).

× **Przepisanie się**, a s., blm., czynność cz. **Przepisać s.**

Przepisarzować, uje, ował *przebyć (pewien czas) pisarzem*. <Prze + Pisarzować>

Przepisarzowanie, a, blm., czynność cz. **Prze-pisarzować**.

× **Przepisek**, ska, lm. skowie p. **Przepisywacz**. <Od **Przepisać**>

× **Przepisny** *pochodzący z przepisania, kopjowa-ny, skopjowany*. <Od **Przepis**>

† **Przepisować**, uje, ował i † P. s. p. **Prze-pisać**.

† **Przepisowanie**, a, blm., czynność cz. **Prze-pisować**.

† **Przepisowanie się**, a s., blm., czynność cz. **Prze-pisować s.**

× **Przepisownictwo**, a, blm. lek. *nauka o prze-pisywaniu leków (catagraphologia)*. <Od *Prze-pisownik, od *Przepisowny, od **Przepisować**>

Przepisowy przym. od **Przepis**, *przepisem na-każany, obowiązkowy*: Chodzili nie tylko w prze-pisowych mundurach, ale i w fantazyjnych pół-mundurach. Ubranie i uzbrojenie przepisowe. Jeż. Przepisowym krokiem udał s. do miejsca, w którym rotmistrz i oficerowie uspieni leżeli. Jeż. <Od **Przepis**>

Przepisujący l. im. od **Przepisywać**. 2. rz. p. **Przepisywacz**.

Przepisywacz, a, lm. e, **Przepisujący**, × **Prze-pisek**, × **Przepisnik** *zajmujący s. przepisywaniem, kopista*. <Od **Przepisywać**>

Przepisywaczka, i, lm. i, forma ż. od **Prze-pisywacz**: Nieokrzesany Iliryjczyk, św. Hieronim, miał całą szkołę przepisywaczek. Spas.

Przepisywać, uje, ywał i P. s. p. **Przepisać**.

Przepisywanie, a, lm. a czynność cz. **Przepisy-wać**: Kodeks pałowski doznał bądź opuszczeń, bądź dodatków w przepisywaniach i przywodze-niach. Lel. 2. *pisanie z książki dla uprawy*: Ze-szyt z przepisywaniem, na P.

Przepisywanie się, a s., blm., czynność cz. **Prze-pisywać s.**

Przepiszczec, y, ał *piszącąc przepędzić, przebyć (czas jakis)*. L. <Prze + Piszczec>

Przepiszczenie, a, blm., czynność cz. **Przepisz-zczec**.

× **Przepisnie** przys. od **Przepisny**, *w kopji*. L.
× **Przepisnik**, a, lm. cy p. **Przepisywacz**: Sło-

wa te wsadzone są w tę historję od późniejsze-go przepisnika. Nar. <Od **Przepisny**>

Przepite, ego, blm. *pieniądze na napitek*. Ks. Ł. <Od **Przepity**, od **Przepić**>

[**Przepitek**, tku, lm. tki] l. *przepicie s., pijatka, libacja*: Po przepitku ma być dobra kwaśni-ca. 2. a. **Przepitka** *poczęstunek trunkiem*: Zapra-sza družba do przekąski i przepitku. 3. *nieśmak po wytrzeźwieniu s. ze stanu pijanego*. <Od **Prze-pity**>

Przepitka, i, lm. i p. **Przepitek**: W ten mo-ment całą tę przekąskę, czyli raczej przepitkę, zastawił. Kaezk.

Przepity l. im. od **Przepić**: Majątek P. Czło-wiek P. (= *zmarowany na zdrowiu wskutek pi-jalstwa*). Głos P. 2. p. **Przepiły**.

[**Przeplamitować**, uje, ował] *przeopowiedzieć*: Plamitarka przeplamitowała, co będzie miała dziecko. <Prze + *Plamitować, od *Plamita = Planeta>

[**Przeplamitowanie**, a, blm.] czynność cz. **Prze-plamitować**.

Przeplantować, uje, ował *plantując przesadzić*. P. s. *przeplantować siebie, przeszczyć s.*: Instytu-cje, zwyczaje, pojęcia nie dadzą s. żywcem P. na obcy grunt. Spas. <Prze + Plantować>

Przeplantowanie, a, blm., czynność cz. **Prze-plantować**.

Przeplantowanie się, a s., blm., czynność cz. **Prze-plantować s.**

† **Przepląt**, u, lm. y *przeplecenie, przeplatanie*. † **W przeplaty**, [Na **przepleć**] przys. = *na prze-mian, na przemiany, przeplatając s., przeplatany-m sposobem, nawzajem*, × *przeplatan o*. Jebr. <Prze + Plat, PLOT/PLIĆ/PLOT/PLAT>

Przeplatać, a, ał i P. s. p. **Przepleść**.

Przeplatanie, a l. blm. a. **Przeplatanka** czyn-ność cz. **Przeplatać**. 2. lm. a *miejsce przeplec-ione; szeregół, powstały wskutek przeplatania*: Mię-dzy wiezami od Wisły wielka altana z przepla-taniami. Szaj.

Przeplatanie się, a s., blm., czynność cz. **Prze-platać s.**

Przeplatanka, i, blm. p. **Przeplatanie**: Przepla-tanie, P. Bobr.

× **Przeplatano** przys. od **Przeplatany** *przepla-tając, na przemiany, w sposób przeplatany a. nie-szany*, † w przeplaty: Chcę, aby rzecz szła P., po krasomówsku: komieźnie i żartobliwie. Pileh.

Przeplatany l. im. od **Przeplatać**. 2. a. **Prze-pleciony** *taki, jak wygląda a. w jakim jest stanie po przeplataniu*: Widać było loki przeplatane perlami, drogiemi kamieniami, koleami złotemi. Szaj. Pasjans P. Mam chłodnik P. kłosem gale-zystym. Zbyl. [Rozmaryn w ogródecku róża P.]. Opowiadał nam przeplatana francuszczyzna Kras. Wiersz, rym P. (= *przekładany*). Taniec P. spiew-kami. Proza przeplatana wierszami. Przeplata-ne rzeczy upodobańsze. Fred. M. Życzęć dni szcze-ściem przeplatanych. Troc. 3. anat. † **Muskul** P. (in. † *myszka przepleciona, mięsień spleciony kar-ku*) p. **Karko-sutkowy**.

× **Przeplatywać**, uje, ywał i × P. s. p. **Prze-pleść**.

Przeplatywanie, a, blm., czynność cz. **Przepla-tywać**.

× **Przeplatywanie się**, a s., blm., czynność cz. **Prze-platywać s.**

Przeplasać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na plasaniu, przelańczyć*. <Prze + Płasać>

Przepląsanie, a, bfm., czynność cz. **Przepląsać**.
Przeplecenie, a, bfm., czynność cz. **Przepleść**.
Przeplecenie się, a s., bfm., czynność cz. **Przepleść się**.

× **Przeplecie**, a, bfm. p. **Przepielenie**.

[**Przeplecie**, a, lm. a]?: Z tylin i przeplecia stworzył sobie łoże, potem nazmiał liści pod bukami, naznosił na postanie. Ork. <Prze + *Plecie, PLOT/PLEĆ/PLOT >

Przepleciony l. im. od **Przepleść**. 2. p. **Przeplątany**.

Przepleć, **piele**, **pell**, † **Przeplewić**, nied. **Przeplelać**, † **Przeplewiać** l. **pieląc** *przeoczyścić, nieco wypleść, z grubszą a. z większego opleć*: **Przepleł** te zagony. P. grządkę. P. pietruszkę. 2. **pieląc** *przepędzić, przebyć (czas jakiś)*. <Prze + Pleć >

***Przepleć** w wyrażeniu: [Na P.] p. **Przepląt**. <Prze + × Pleć >

Przeplenić, i, il, nied. **Przepleniąć** l. *niewo wyplenić, splundrować, przetrzebić, przerzedzić; zdziśiatkować*: **Przepleniwszy** Witold majątku moskiewskie, pełen okwiej korzysei do Litwy ustępuje. Błaż. Łokietek wszystkim Chełmiński powiat ogniem, mieczem i drapieżą **przeplenił**. Błaż. Decym cztery miał pułki doświadczone, ale od głodu znacznie **przeplenił**. Chr. Dobrze ich **przeplenił** i osłabił, plon im zabierając. Troc. **Przeplenił** zbójców na morzu. Troc. P. s. *zostać przeplenionym, przerzedzić s., ustać*: U nas za łaską Bożą już s. to **przepleniło** i zniosło. Pim. (= *przebrało s.; uchyło tego*). <Prze + Plenić >

Przeplenięcie, a, bfm., czynność cz. **Przeplenić**.
Przeplenięcie się, a s., bfm., czynność cz. **Przeplenić się**.

Przepleść, **ecie**, **ótl**, nied. **Przeplatać**, [**Przeplatać**], × **Przeplatywać** *platać poprzetykać, przetknąć, przewinać, przelożyć, poprzejwiąć, poprzejkładać*: **Panienska**, kiedy wianek wije, część go jasnymi, część ciemnymi albo niewesołymi kwiatkami **przeplatując** zwykła. Falib. Wieńcem skronie jego **przeplótł**. L. Mam chłodnik **przeplatany** kłosem gałęzistym. Zbyl. P. warkocz wstążkami, kwiatami. Przen.: *poprzejkładać, przelożyć, przegrodzić, poprzejgradać, przemieszać, ułożyć na przemianę, wozmaicic*: Srodek Azji **przepleciony** potężnymi pasmami. Lel. Niechaj Najwyższy dni twoje szczęśliwym **przeplata** powodzeniem. Troc. Trzeba rzeczy **przeplatać**, inaczej tęsknota, tuż koło Cycerona znajdziesz **Donkiszota**. Kras. Nie trzeba samym tylko czytaniem albo pisaniem s. bawić, ale raz tym, drugi raz owym **przeplatując**. Pilch. **Przeplatać** milej. Kn. (= odmiana słodzi rzeczy). Rozmowa **przeplatowała** pracę. Rzew. Jakiegoby tam strachu śmiesznościami **przeplecionego** narobili, rzecz trudna wypowiedzieć. Dęboł. Kuglarstwa pogańskie **przeplatowane** bywały nazbyt często rzeczywistości zwycięstw i tryumfy. Szaj. **Przeplatano** taniec śpiewkami. Krasz. **Przeplatać** naukę zabawą. **Przeplatać** dłuższe wiersze krótszemi, wiersze rymujące s. nierymującemi s. **Przeplatać** wyrazy poiskie łacińskimi. P. s. nied. *być przeplatany, występować na przemianę, przegradać s., mieszać s., luzować s., wozmaicic s.*: Ten był od wieku los mieszkańców świata, że s. wesołość frasunkiem **przeplata**. Nar. Radość smutkiem, czezość użyciem — niezle to, iż s. **przeplata**. Kras. Szezęście Augusta **przeplotło** s. wielkim niezszczęściem. Skar. Im s. bardziej idzie w lata, tym powszechniej to s. iści, iż s. dobro złym **przeplata**. Kras. <Prze + Pleść >

[**Przeplatać**, a, al i P. s.] p. **Przepleść**.

[**Przepletanie**, a, bfm.] czynność cz. **Przepletać**, *przepletanie*.

[**Przepletanie się**, a s., bfm.] czynność cz. **Przepletać się**, *przepletanie s.*

† **Przeplewiać**, a, al p. **Przeplewić**.

† **Przeplewianie**, a, bfm., czynność cz. **Przeplewiał**.

† **Przeplewić**, i, il, nied. **Przeplewiać** l. *przeoczyścić z plew, przewiać*: P. zboże. 2. p. **Przepleć**. Przen.: *przetrzebić, przerzedzić, przeplenić*: Z wesela we łbie sobie skubie, barzo mu **przeplewiono** jakoś włos na czubie. Rej. Biskup ten barzo **przeplewił** kacerstwo. Skar. <Prze + Plewić >

† **Przeplewienie**, a, bfm., czynność cz. **Przeplewić**.

[**Przeplegnąć się**, **ęgnie s., agł s.**] *wyrodzić s.* <Prze + Plegnąć s. >

[**Przeplegnięcie się**, a s., bfm.] czynność cz. **Przeplegnąć się**.

Przeplondrować, **uje**, **ował** *plondrować* *przetraszać*: Można wyruszyć za Boh, bo tu już s. wszystko **przeplondrowało**. Byk. <Prze + Plondrować >

Przeplondrowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeplondrować**.

× **Przeplot**, u, lm. y *przeplecenie, przepletanie; rzecz przeplatana, miejsce przeplecione, splot*: Głowa w perlowym sznurków **przeplotcie**. <Prze + Plot >

[**Przeplota**, y, lm. y] *wicie lub prutki, któremi wiąże s. kółki w płocie*. <Prze + *Plota, PLOT/PLEĆ/PLOT >

Przeplucie, a, bfm., czynność cz. **Przepluć**.

Przepluć, **uje**, **uł** l. *pluć przez co*: P. przez szparę. 2. *plując przebyć, przepędzić (czas jakiś)*: Suchotnik **przepluł** krwią lat parę. <Prze + Pluć >

Przepluskać, a, al *przepędlić (pewien czas) na pluskaniu*. P. s. *przepędzić (pewien czas) na pluskaniu s.* <Prze + Pluskać >

Przepluskanie, a, bfm., czynność cz. **Przepluskać**.

Przepluskanie się, a s., bfm., czynność cz. **Przepluskać się**.

Przeplacać, a, al p. **Przeplacić**.

Przeplacanie, a, bfm., czynność cz. **Przeplacać**.

Przeplacenie, a, bfm., czynność cz. **Przeplacić**.

Przeplacić, i, il, nied. **Przeplacać** l. *za wiele zapłacić, za drogo kupić*: Na urząd nie wstępował, jedno kto kupi i P. mógł. Skar. 2. kogo = *przekupić, podkupić*: P. sędzię, urzędnika, służbę czyją. 3. [P.] *przyplacić, przypięczelować*: Niejedna **przeplaciła** to zdrowiem. <Prze + Placić >

Przeplakać, **cze**, **kał**, nied. **Przeplakiwać** l. *przepędlzić (pewien czas) na plakaniu*: Dni i noce **przeplakuje**. Troc. Nieutulne łzy tułaczę, — może jeśli dzień **przeplacę**, noc przyniesie mi sen złoty. Len. 2. *placząc przeczepać, przebrać*: Na całej ludności tej widocznym było piętno... nie **przeplakanych** jeszcze żalów i twardej walki z ubóstwem. Orzesz. <Prze + Plakać >

Przeplakanie, a, bfm., czynność cz. **Przeplakać**.

Przeplakiwać, **uje** a. † **iwą**, **iwiał** p. **Przeplakać**. Troc.

Przeplakiwanie, a, bfm., czynność cz. **Przeplakiwać**.

Przeplaszac, a, ał p. **Przeplaszyc**.
Przeplaszanie, a, bfm., czynność cz. **Przeplaszac**.

Przeplatac, a, ał w *plac przeciac*; *platanwszy przedzielic*; *rozplatac*, *przeciac*, *przerzabac*: P. kawał mięsa toporem. P. twarz, ramię szabłą. <Prze + Płatac>

Przeplatanie, a, bfm., czynność cz. **Przeplatac**.
Przeplaw, u, lm. y *przeplawienie*, *przeplawianie*, *przeplawienie ś.*, *przeplawianie ś.*, *przeplaw*, *splaw*, *żegluga*: Przez gwałty warunkowych ludzi w Gniewie wolnego przepławu po Wiśle nie mieli. Błaż. <Prze + Pław>

Przeplawiac, a, ał i P. ś. p. **Przeplawic**.
Przeplawianie, a, bfm., czynność cz. **Przeplawiac**.

Przeplawianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeplawiac ś.**

Przeplawic, i, il, nied. **Przeplawiac** 1. *przeplawiac*, *przeplawic* *wplaw*: P. konie. 2. † P. wodę = *przeplawiac*, *przeplawic* *wplaw*; *przeplawiac*: Godzi ś. innym toż P. morze. Susz. 3. † P. chusty = *przeplawiac*. Troc. 4. kruszec = *przeplawiac*; *stopniwszy przeplawiac*: Sprobuje mię, by złoto, które przez ogień przeplawiają. Leop. P. ś. 1. *przeplawiac*, *przeplawic*, *przeplawiac* ś. *przez wodę*, *przeplawiac*: Kto z nas może P. ś. za morze a to aż k nam przynieść? B. Sz. Wszystkie lud ś. przeplawil przez Jordan. Leop. **Przeplawiajacie** ś. *przez morze*, którzy mieszkacie na wyspie. Leop. **Przen.**: 1 w powietrzu ś. *przeplawiac*. Słow. 2. *zostac przeplawionym*, *przeplawiac* ś.: Jako ś. *przeplawiac* srebro w piecu, tak będziecie wy wpośród Jeruzalem. Leop. <Prze + Pławic>

Przeplawienie, a, bfm., czynność cz. **Przeplawiac**.

Przeplawienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeplawiac ś.**

† **Przeplawiony** 1. im. od **Przeplawic**. 2. *który ś. przeplawil*, *który przeplawil*: 1 przyszli wten czas, kiedy P. prziz Sekwanę na brzegu stanął z drugiej strony. P. Koeh.

[**Przeplawka**, 1, lm. ij] *urządzenie ułatwiające rybot przebywanie przeszkód w ich wędrówkach, jazów podczas ciągu w górę rzeki, przeprawka, łotok, przesmyk*: P. ruchoma czyli polska, szczeblikowa, przekątna. <Prze + Pławka>

Przeplazowac, uje, ował *przeplazowac* (kogo) *plazem*. <Prze + Płazowac>

Przeplazowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeplazowac**.

Przeploch, u, lm. y 1. † P. *wielki poploch*, *przeplawienie*, *zamieszanie*; *rozruch*, *zamęt*: Po przeplochu zaledwo przyszedł do siebie. Leszcz. Kiedy z przeplochu wraca ś. wam życie. Karp. 2. w lm. *strachy*, *straszenie*. Pot. 3. [P.] = a) *choroba z przeplaknieniami*: Wybieranie przeplochu = *leczenie chorego z przeplaknieniami za pomocą gusek*. b) ? : Żyto nie obiecuje świetnego omlotu skutkiem tak zwanych przeplochów w kłosach. 4. † **Przeplochy** = *plachosc*, *lekkomyślność*: Na starość odziej przeplochy głupiej młodości kapturem. Pot. <Prze + *Płoch, PŁOCH>

Przeplodnic, i, il *zrobic* za *bardzo plodnym*. <Prze + Płodnic>

Przeplodnienie, a, bfm., czynność cz. **Przeplodnic**.

× **Przeplodny** *nadzwyczaj plodny*, *bardzo obfity*: Zły duch musi być chytry i P. w zdrady. Przyb. <Prze + Płodny>

Przeplomieniac, a, ał p. **Przeplomienic**.
Przeplomienianie, a, bfm., czynność cz. **Przeplomieniac**.

Przeplomienic, i, il, nied. **Przeplomieniac** *przeplomieniac*, *zrobic* *nawskrosz plomienym*, *rozplomienic* do *gruntu*: Purpura *przeplomieniac* chmurki. Kon. Im dalej goni za mną twa żrenica, tym szerszo, wyższe *przeplomieniam* kręgi. Kon. <Prze + Plomienic>

Przeplomienienie, a, bfm., czynność cz. **Przeplomieniac**.

× **Przeplonac**, nie, nał 1. *zaplonac*, *zapalac*, *rozgorzec* *nawskrosz*: Z radości *przeplonalem* cały. 2. *plonac* *przetrwac* (*czas jakis*). <Prze + Płonac>

Przeploniecie, a, bfm., czynność cz. **Przeplonac**.

Przeploszenie, a, bfm., czynność cz. **Przeploszyc**.

Przeploszyc, y, yl, nied. **Przeplaszac** 1. *mocno przestraszyc*, *przeraszic*: Kraina ta nieraz byla *przeploszona* od Prus. Świt. 2. *ploszac* *przeplodzic*, *sploszyc*: P. stado kurpatw, psa z podwórza, złodzieja z domostwa. Zaraz ja wam tu tego szubrawca *przeploszyc*. Tremb. Porywały go strachy, i miłosć *przeploszona* wracała. Krasz. <Prze + Ploszyc>

[**Przeplot**, u, lm. y] 1. *rodzaj bardzo szerokiej drabiny nieruchomej ze słupów i żerdzi poprzecznych, do suszenia zboża, grochu, jęczmienia i t. d.* 2. w lm. *rusztowania o kilku piętach, na których len ostatecznie dojrzewa*. <Prze + Płot>

× **Przeplowic**, i, il 1. *plowicym nawskrosz zrobic*. 2. *przeplowic*, *przeplowic*, *wyplowic*, *wyniszczyc*: Tebańska młodź ostrym ś. żelazem wzajem *przeplowila*. Bardz. <Prze + Płowic>

× **Przeplowienie**, a, bfm., czynność cz. **Przeplowic**.

Przeplókać, cze, kał, nied. **Przeplókiwać** *plócać* *przeplókać*, *przenyc*: P. gardło czystą wodą, lekarstwem. P. żołądek. P. bieliznę. Żona ci piótnem *przeplókuje* gardło. L. Przen.: P. gardło = *napic* ś. (*trunku*). Przen.: Usta sobie *plókać*, *plókać*, to jest mało ś. *nauczyci* łaciny. Bońk. Przen.: *przeplóbowac*, *zrabowac*, *złupic*: **Przeplókiwali** bez miłosierdzia wszystkie wsie Radziwiłłowskie. Sienk. P. ś. *zostac przeplókanym*: Rana *wskrosz* ciała *przechodzaca* małą ś. *sikawką* *przeplókuje*, by na drugą stronę *plókanie* *przeszło*. Perz. <Prze + Płókać>

Przeplókanie, a, bfm., czynność cz. **Przeplókać**.

Przeplókanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeplókać ś.**

Przeplókiwać, uje, iwał i P. ś. p. **Przeplókać**.
Przeplókiwanie, a, bfm., czynność cz. **Przeplókiwać**.

Przeplókiwanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przeplókiwać ś.**

Przeplynac, nie, nał, nied. **Przeplynać** 1. *plynac* *przeplynac*, *przeplynac* *wplaw*; *przeplynac* *woda*, *przeplynac*: P. rzekę przez całą szerokość. P. na drugi brzeg kanału. **Przeplynawszy**, utonął. Prz. P. *nawą* morze, *rzekę*. L. Nie *przeplynales*, *pyszny* *Faraonie*, *morza* *okrety*, ni *pogonna* *jazda*. Wad. Przen.: *wyjsc* *szczęśliwie* z *trudnego położenia*, *wyjsc* *calo*, *przeplynac* *trudności*, *przeplynac* *szczęśliwie*: P., *uchronic* ś. *trudności*, *niebezpieczeństwa* *zbyc*, *ujsc*. Kn. Te *przeplynal* *trudności*, *niebezpieczeństwa*. Troc. 2. *plynac* *przeplynac*,

przebiec, przesunąć s., przemknąć s. po wodzie, minąć wodę; przeciec; przejechać wodę: P. mimo, podle. L. Wszystka woda już przepłynęła przez rurę. P. mimo przyładka. P. koło raly. Wisła przepływa przez Królestwo Polskie. Przen.: Lekki rumieniec przepłynął przez alabastry jej twarzy. Bał. Sznurowy dzikię gęsi przepływały przez blade niebo. Reym. Zastępy jego sprzymierzeńców, przepływając wedle niezdojanych murów Zamościa, rozlewały s. po całym województwie lubelskim. Sienk. U roztargnionych myśli przepływają tylko przez ich umysł, lecz s. nie wiążą i w przekonanie nie zamieniają. Wiszn. (= *przeskiszują s.*). Przen.: *przejeść, upłynąć, przelecieć, przebiec, zejść*: W ojezystej ustroni two lata jak woda przepłyną. Len. <Prze + Płynąć>

Przepływanie, a, btm. p. **Przepływanie**.

Przepływanie, a, btm., **Przepływanie** czynność cz. **Przepływać**, **przepływać**.

Przepływać, **Przepływać** *zdolny do przepływania, przepływający*: Ja ci zwiastuję lot Duchy P. Krasin. <Prze + Płynąć>

Przepływ, u, lm. y l. **przepływanie, przepływanie**: Pobożny Eneas w cieśniny przepływie minął otchłań Charybdy i Seylli szczęśliwie. Przyb. Ciągły P. wody przez rurę. 2. a. **Przepływ**, inż., mech. *ilość wody, jaka przez oznaczony przekrój poprzeczny koryta rzeki, kanału w pewnej jednostce czasu przepływa*: P. wody w tym kanale waha s. między jednym a dwoma metrami sześciennymi na sekundę. <Prze + Pływ, PŁY/PŁE/PŁAW>

Przepływać, a, ał l. p. **Przepływać**. 2. dok. *przepędzić (pewien czas) na płynaniu*: Wiek młodociany przepływał na tych wodach. Krasin. <Prze + Pływać>

Przepływanie, a, btm., czynność cz. **Przepływać**, **przepływać**.

Przepływać, wku, lm. wki p. **Przepływać**. <Od Przepływać>

Przepływać p. **Przepływać**: Idzie na wszystkie ukrzyżowane P. dreszcz. Krasin. <Prze + Pływać>

Przepocenie, a, btm. l. czynność cz. **Przepocenie**. 2. *wynik przepocenia, przepocenia, wypocenia, przesięka (transsudatum)*.

Przepocenie się, a s., btm., czynność cz. **Przepocenie się**.

Przepocenie, i, il, nied. **Przepocenie** *przejąc potem, nawskroś zapocić*: P. koszulę. Nie obchodził jej więcej, jak zdarta przepocena rękawiczka po balu. Bał. P. s. l. *przepocenie (pewien czas) na poceniu s., przeżyć w potach*. 2. a. **Przepocenie** *przejąc nawskroś potem*. <Prze + Pocić>

Przepocenie, przys. od **Przepocenie**.

Przepocenie *nader pocieszny*: Cha, cha, cha! przepocieszne, a jednak prawdopodobne. Orzesz. Śmiał s. szeroko, jakby cieszył s. z jakiegoś potężnego, przepociesznego figla. Orzesz. <Prze + Pocić>

Przepocenie, y, lm. y patol. p. **Przepocenie**. <Od Przepocenie>

Przepoczenie się, a s., ał s. i nied. **Przepoczenie się** *przemieniać s. w poczwarkę*: Dosnuć s. do ziemi, głównego gaszenie sechroniska, gdzie s. zwykle przepoczwarniają. Jank. <Prze + *Poczwarniać, od Poczwarniać>

Przepoczwarnianie się, a s., btm., czynność cz. **Przepoczwarnianie się**.

Przepoczwarnianie się, a s., ał s. p. **Przepoczwarnianie się**: W ciągu życia cztery razy ten owad przechodzi przez stadium gasienicy wolnej, prze-

poczwarzając s. w przerwach dwa razy. <Prze + Poczwarniać s.>

Przepoczwarnianie się, a s., btm., czynność cz. **Przepoczwarnianie się**.

Przepodróżować, uje, ował l. *podróżując przebyć, przejechać*: Mógłbyś pan P. Włochy. Krasz. 2. *w podróży przebyć, przepędzić (czas jakiś)*: P. rok cały. 3. *na podróży wydać a. stracić*: Podróżując wiele, przepodróżował też niemało, bo znaczną część ojeowizny. Byk. <Prze + Podróżować>

Przepodróżowanie, a, btm., czynność cz. **Przepodróżowanie**.

Przepoetyzować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na poetyzowaniu*. <Prze + Poetyzować>

Przepoetyzowanie, a, btm., czynność cz. **Przepoetyzowanie**.

Przepoganić, i, il, **Przepoganić** *przerobić na poganią*. <Prze + Poganić>

Przepoganienie, a, btm., czynność cz. **Przepoganienie**.

Przepoganić, uje, ował p. **Przepoganić**. <Prze + Poganić>

Przepoganiowanie, a, btm., czynność cz. **Przepoganiowanie**.

Przepogodny przys. od **Przepogodny**.

Przepogodny *nadzwyczaj pogodny*: P. s. błękitem dzień zaśmieje ponad żytem. Kon. <Prze + Pogodny>

Przepoić, i, il, nied. **Przepoić** l. *przebrać miarę w pojeniu*. 2. *przen. upoić, przesycić, przemknąć, przejąć, nasycić, przepelnić*: Potkniesz s., Babilonjo, o własne bogactwa i rozkosze swoje, bo przepojone niemi być zaczynają dusze twóich dzieci. Orzesz. Budziły s. w nim pieśni przepojone uczuciem. Ork. Nim wysłesz, włóż list w trawę wonną... niech go przepoi spokój, woń słońca. Sf. Blask ognia przepoił je (= inne blaski) i nawskroś przelśnił. Tet. Długie milezenie, przepojone ciszą. Ork. 3. *hist. zatopić, namoczyć, napoić*. P. s. czym = *upoić s., przesycić s., przejąć, przemknąć s., nasycić s., przepelnić s.*: Wyobraźnia przepoila s. wspomnieniami marso-wemi. Od kilku miesięcy atmosfera przepaja s. niepokojem. Nie przepoili s. dotąd miłością chrześcijan. Krasin. Im więcej ciała przepaja s. duszą, im bardziej zlewają s. oboje... Krasin. <Prze + Pocić>

Przepojenie, a, btm., czynność cz. **Przepojenie**.

Przepojenie się, a s., btm., czynność cz. **Przepojenie się**: Duch św. jest zlewem Jehowy i słowa widomego, ich przepojeniem s., ich zlewem. Krasin.

[**Przepojne** pieniądze] = *pieniądze składane przez gości weselnych na korzyść państwa młodych przy piwcu*. <Od Przepój>

Przepokonać, a, ał *pokonać, przewyciężyć*: Którego tak ciężką i srogą kazią skarał, jakoby tego, któryby mógł być we wszystkich złościach i skargach przepart i przepokonał. Ml. duch. <Prze + Pokonać>

Przepokonać, a, btm., czynność cz. **Przepokonać**.

Przepokutować, uje, ował *(czas jakiś) na pokucie przepędzić*: Przepokutował tydzień w zamknięciu.

Przepokutowanie, a, btm., czynność cz. **Przepokutowanie**.

Przepolaczenie, a, btm., czynność cz. **Przepolaczenie**.

Przepolaczenie się, a s., btm., czynność cz. **Przepolaczenie się**.

× **Przepolaczyć, y, ył** na Polaka przerobić, spolszczyć: P. kogo. Rojzjusz Maureusz, który za Zygmunta I z Włoch przyjechał, był przepolaczony Hiszpan. Cz. × **P. ś. na Polaka ś. przerobić, spolaczyć ś., spolszczyć ś.** <Prze + Polaczyć>

Przepolemizować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na polemizowaniu. <Prze + Polemizować>

Przepolemizowanie, a, blm., czynność cz. Przepolemizować.

Przepolerować, uje, ował 1. wypolerować przecierając. 2. nanowić, jeszcze raz a. inaczej wypolerować. 3. † P. na polerowaniu a. na polerowaniu ś. przebyć, przepędzić (czas jakiś): Przy pańskich dworach młodsze lata przepolerowawszy, służył potem Bogu w zakonie. Nies. W greckim i łacińskim języku dobrze przepolerowany. Nies. P. ś. przetrzeć ś., ogładzić ś. zgrubszą, nabrać nieco poleru. <Prze + Polerować>

Przepolerowanie, a, blm., czynność cz. Przepolerować.

Przepolerowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepolerować ś.

Przepolituować, uje, ował 1. przetrzeć polityką. 2. ponownie, inaczej odpolitować. <Prze + Polituować>

Przepolituowanie, a, blm., czynność cz. Przepolituować.

Przepolitykować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na politykowaniu. <Prze + Politykować>

Przepolitykowanie, a, blm., czynność cz. Przepolitykować.

Przepolonizować, uje, ował i P. ś. p. Przepol-szczyć: Ludność ukraińska wzięła od przepoloni-zowanej Litwy i swoje urządzenia i swój statut litewski. Spas. <Prze + Polonizować>

Przepolonizowanie, a, blm., czynność cz. Przepolonizować.

Przepolonizowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepolonizować ś.

Przepolować, uje, ował, nied. Przepolowywać spędzić (pewien czas) na polowaniach: Tak pan Joachim przepolował dobrych lat kilka. Krasz P. młodość. Krasz. 2. spolować: Daje ś. zwierzyna ściągając karmą do tych części lasu, które ś. zwykle przepolowuje. <Prze + Polować>

Przepolowanie, a, blm., czynność cz. Przepolować.

Przepolowywać, uje, ywał p. Przepolować. **Przepolowywanie, a, blm., czynność cz. Przepolowywać.**

Przepolszczenie, a, blm., czynność cz. Przepolszczyć.

Przepolszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przepolszczyć ś.

Przepolszczyć, y, ył, Przepolonizować 1. na polskie przerobić, przestoczyczyć, ubrać cechą polskości, spolszczyć: P. modę, styl wyrobu, wyrób. W szereg. = przelożyć, przelómaczyć na polski, spolszczyć: P. dzieło. Gdzie nie było nazwiska polskiego jakich roślin, przepolszczyłem z innego języka. Kluk. P. ś. przemienić ś. na polskie, ubrać cech polskości, spolszczyć ś. <Prze + Pol-szczyć>

Przepolawiać, a, ał i P. ś. p. Przepolować. **Przepolawianie, a, blm., czynność cz. Przepolawiać.**

Przepolawianie się, a ś., blm., czynność cz. Przepolawiać ś.

Przepolawić, i, ił, nied. Przepolawiać przedzielić

na połowy, przez pół: Jedną z brwi przepolawili szram głęboki. Jeż. Dobra Zbrzyskie zostały przepolawione. Rol. P. bułkę, deskę. Przepolawili podaną cenę (= zmniejszył o połowę). P. ś. przedzielić ś. na połowy, przez pół. <Prze + Połowić>

Przepolawienie, a, blm., czynność cz. Przepolawić.

Przepolawienie się, a ś., blm., czynność cz. Przepolawić ś.

[Przepomagać się, a ś., ał ś.] z kim = rywalizować, współubić. <Prze + Pomagać>

[Przepomaganie się, a ś., blm.] czynność cz. Przepomagać ś.

Przepominać, a, ał p. Przepomnieć. **Przepominanie, a, blm., czynność cz. Przepominać.**

Przepomnieć, i, ał, nied. Przepominać zapomnieć; pominać, opuścić przez zapomnienie, przeczyczyć: Niech język uschnie, jeśli cię nie wspomni, jeśli w początku wesela przepomni. Ryb. Nie godziło ś. twej matki P. B. B. Pokądże, Panie, będziesz mnie tak przepominał zawždy? B. B. Do śmierci nie przepominała. Otw. Mówiące o krzyżu, nie można P. gwałdzi. L. Stara sługa, stała żona od ciebiem nie przepomniona. Groch. Rzezy te tu wyliecane jeszcze nie są przepomniane. Groch. Nigdy w moich modlitwach ojeów nie przepomnę. Syrok. Przepomniął, że tam u Dniepru wybrzeży spoczywa dzielny nasz pradziad. Rom. Przepomnieliśmy o waszym bratanku z przyczyny śmierci królowej. Sienk. Kawałka żelaza nie przepomnij, ni postronka, bo nie przepuszczają i ukradną. Reym. <Prze + Pomnieć>

Przepomnienie, a, lm, a czynność cz. Przepomnieć: Litwa z niejakiemi wszakże przepomnieniami przepisała. Bobrow. Niektóre domy dla nieprzepomnienia wpisywać dawały ś. zakonnikom. Wiszn. Podziękowawszy królowi za nieprzepomnienie, województwa nie przyjął. Papr. (= za łaskawą pamięć). Tę koledę oddawa spowiednik jej ehęci na znak nieprzepomnienia. Groch.

× **Przepomożenie, a, blm., czynność cz. Przepomóc:** Znać swoje ku ojeżyźnic obowiązki a podług sił i przepomożenia je pełnią. L. Po dworach szlacheckich, po odbytej koledzie raczą ś. gospodarz z księdzem, obchodząc dzień koledy bankietem według przepomożenia. Kit. Postanowił, by strzelba według dawnych zwyczajów, prochy i kule według przepomożenia gotowe były. Rol.

× **Przepomóc, oże, ógł** i. i × **P. ś. p. Przepomóc:** Starzy więcej plują i kaszlą, iż ciepło nie może zbytku wilgotności przemóc. And. z Kobyl. Chłop księciu w czapek przyniósł wody, mówiąc, abyś moim darem ubogim nie gardził, bo wieszszego P. nie mogę. Biel. M. Zadna nauka przyrodzenia P. nie może. Biel. M. 2. [P.] kogo = przekonać. [P. ś.] 1. dostać zapomogę. 2. poradzić sobie. <Prze + Pomóc>

Przepompować, uje, ował, nied. Przepompowywać pompując przelać: P. piwo z beczki w butelki (...ściągnać). <Prze + Pompować>

Przepompowanie, a, blm., czynność cz. Przepompować.

Przepompowywać, uje, ywał p. Przepompować. **Przepompowywanie, a, blm., czynność cz. Przepompowywać:** Stacja przepompowywania ścieków kanałowych.

Przepona, y, lm, y i. † P. przeszkoda, szkopol, zapora: By nie ta unja przeponę Rusi uczyniła, tedyby już większa część Rusi w nabożeństwie

kościół rzymskiego była. Sak. Widzę jeszcze jedną przeponę i tę nie mniejszą, gdyż książęta nie są takiej władzy, by duchowne sprawy kierować mogły. Smotr. 2. anat. błona mięsno-ścięgnowista przedzielająca jamę pierwszą od brzusznej, × mięsień przedziatowy, † przegroda, † myszka przegrodowa, × błona poprzeczna a. przegrodowa, × przegroda poprzeczna, † błona przedziatowa, × przecznicza brzuchowa, × błona podpiersiowa, † osierdzie, † otoczna (diaphragma). 3. fiz. = a) przegroda zaciemniająca, b) cienka ścianka lub błona rozdziałająca dwie części naczyń (lub tym podobne szczegóły), a. też rozdziałająca samo naczynie od przestrzeni zewnętrznej: P. skraplacza. <Prze + *Pona, PN/PIE/PON/PIN>

Przeponny p. Przeponowy. <Od Przepona>

Przeponobrzusny, Przeponowobrzusny anat. (phrenoabdominalis) *tyczący ś. przepony i brzucha.* <Przepona + Brzusny>

Przeponookrężniczy, Przeponowookrężniczy, Przeponowookrężnicowy (phrenocolicus).

Przeponośledzienny, Przeponośledzionowy, Przeponowośledzionowy anat.: Wiązadło przeponośledzienne (ligamentum phrenosplenicum). <Przepona + Śledzienny>

Przeponośledzionowy p. Przeponośledzienny. <Przepona + Śledzionowy>

Przeponośródpiersiowy p. Przeponośródpiersny. <Przepona + Śródpiersiowy>

Przeponośródpiersny, Przeponośródpiersiowy, Przeponowośródpiersiowy: Tętnica przeponośródpiersna (arteria phrenomediastina). <Przepona + Śródpiersny>

Przeponowątrobny, Przeponowowątrobny, Przeponowowątrobny anat. 1. Wiązadło przeponowątrobne a. sierpowate wątroby (ligamentum phrenohepaticum s. falciforme hepatis). 2. Splot P. (plexus phr.). 3. Zwój P. (ganglion phr.). <Przepona + Wątrobny>

Przeponowobrzusny p. Przeponobrzusny. <Przeponowy + Brzusny>

Przeponowookrężnicowy p. Przeponookrężniczy. <Przeponowy + Okrężnicowy>

Przeponowookrężniczy p. Przeponookrężniczy. <Przeponowy + Okrężniczy>

Przeponowośledzionowy p. Przeponośledzienny. <Przeponowy + Śledzionowy>

Przeponowośródpiersiowy p. Przeponośródpiersny. <Przeponowy + Śródpiersiowy>

Przeponowątrobny p. Przeponowątrobny. <Przeponowy + Wątrobny>

Przeponowowątrobny p. Przeponowątrobny. <Przeponowy + Wątrobowy>

Przeponożebny, Przeponowożebrowy anat.: Odnogi przeponożebne (erura phrenocostalia). <Przepona + Żebny>

Przeponowożebrowy p. Przeponożebny. <Przeponowy + Żebrowy>

Przeponowożółdkowy p. Przeponożółdkowy. <Przeponowy + Żółdkowy>

Przeponowy, Przeponny przym. od **Przepona:** W skraplaczu przeponowym przepona rozdziela wodę chłodzącą od pary; w skraplaczu bezprzeponnym natomiast woda ta miesza się bezpośrednio z parą. Anat.: P. (diaphragmaticus). Tętnice i żyły przeponowe. Patol.: Przepuklina przeponowa (hernia diaphragmatica). <Od Przepona>

Przeponożółdkowy, Przeponowożółdkowy a-

nat.: Wiązadło przeponożółdkowe (ligamentum phrenogastricum). <Przepona + Żółdkowy>
Przepopielenie, a, blm., czynność cz. Przepopielić.

Przepopielić, i, it *przemienić na popiół, spopielić:* Cały proch ziemi męczeństwem przepopielony znajdzie się w dniu sądnym. Słow. <Prze + Popielić>

× **Przepor, u, lm. y I. rozpór u ubrania:** Suknia ta u wierzchu we środku ma mieć P. i tkaninę około przeporu tkaną. Leop. P. u pancerza. Bud. Bolesę mię ogarnęła zewsząd, jak szata, którą przeporem przez głowę wdziewam. B. B. 2. *nieugiętość, niezłomność, stałość, stanowczość, upór, uporczywość:* P. jej enoty pognębi mię. L. Wnetei będą w kim przepory. Rej. Zdr. × **Przeporek.** <Prze + *Por, PIOŃ/POR/PR/PIER>

† **Przeporek, rka, lm. rki p. Przepor:** Nawówczas miewali ludzie szaty zewsząd zaszyte, jedno u wierzchu był P., którym przez głowę je wdziewali. B. B.

[**Przeporuczenie, a, blm.]** czynność cz. **Przeporuczyć.**

[**Przeporuczyć, y, ył**] *poruczyć, odlać.* <Prze + Poruczyć>

Przepospolicie przys. od **Przepospolity.**

Przepospolity *nader pospolity:* Orator napłatał ogólników przepospolitych. Krasz. <Prze + Pospolity>

× **Przepostaciać, a, ał i × P. ś. p. Przepostaciować.**

× **Przepostacianie, a, blm., czynność cz. Przepostaciać.**

× **Przepostacianie się, a ś., blm., czynność cz. Przepostaciać ś.**

× **Przepostacić, i, it i × P. ś. p. Przepostaciować:** Przepostacieni idą w mgłę promieni. Krasin. On ś. pali, przepostacia, jak na morzu z fal. Krasin. <Prze + Postacić>

× **Przepostacianie, a, blm., czynność cz. Przepostacić.**

× **Przepostacianie się, a ś., blm., czynność cz. Przepostacić ś.**

Przepostaciować, uje, ował, × Przepostacić, nied. Przepostaciowywać, × Przepostaciać kogo, co = *przemienić czyją postać, przemienić, przeobrazić, przekształcić, przedzierzgnąć (w kogo, w co):* Energję chemiczną przepostaciowują zwierzęta w energję ciepła i ruchów mechanicznych. Mahr. P. ś. *przemienić swoją postać, przemienić ś., przeobrazić ś., przekształcić ś., przedzierzgnąć ś. (w kogo, w co).* <Prze + Postaciować>

Przepostaciowanie, a, blm., czynność cz. Przepostaciować.

Przepostaciowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepostaciować ś.

Przepostaciowywać, uje, ywał i P. ś. p. Przepostaciować.

Przepostaciowywanie, a, blm., czynność cz. Przepostaciowywać.

Przepostaciowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepostaciowywać ś.

Przeposzczenie, a, blm., czynność cz. Przeposzcić.

Przeposzczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przeposzcić ś.

Przepościć, i, it, nied. × Przepaszczać *przebyć, przedzić (pewien czas) poszcząc:* Zona jego, frasując się, często przepaszczała i przepaszczała. Glicz. P. ś. *przetrapić ś. (czas jakiś) postem;* prze-

morzyć ś. głodem, przegłodzić ś.: Kiedy ś. kto przepości, nie szuka w chlebie ości. Prz. <Prze + Pościć>

Przepotek, tka, lm. tki, Lennik bot. (antidesma) ros. z rodziny wleczonoleczowatych. <Prze + *Potek, od Pot>

Przepotęźnie przys. od **Przepotężny**: Gotowało ś. wszystko P. na wojnę. Krasz.

Przepotężny *nadzwyczaj potężny*: Hegemonja handlowa jest przepotężnym warunkiem bytu dla zjednoczonego królestwa. Podobywano kółczany, łuki po Tatarach, samopały odwieczne, siekiery, miecze przepotężne, co kto miał najuczciwiejszego. Krasz. (= ogromne, straszne). Rad, że tą przepotężną gorliwością na kieliszek starci może zasłużyć. Krasz. Pieśni czarne przepotężnym pierś mą przejęły. Psm. Naraz zdawało mu ś., że ziemia stała ś. przepotężnym organem. Przybysz. <Prze + Potężny>

Przepotniały *który przepotniał*. <Od Przepotnieć>

Przepotnieć, eje, ał *przepocić ś., nawskroś przejść potem, spocić ś. należycie, spotnieć*: Rozebrawszy ś. w łóżku leżeć, wywezasować ś. i cokolwiek P. Mat. <Prze + Potnieć>

Przepotnienie, a, blm., czynność cz. **Przepotnieć**.

Przepotownie przys. od **Przepotwny**: Zdaly ś. krwią oblane, P. straszne. Ork.

Przepotwny *nadzwyczaj potworny, nął wyraz potworny*. Ork. <Prze + Potworny>

Przepoważnie przys. od **Przepoważny**.

Przepoważność, i, blm. rz. od **Przepoważny**, *bardzo wielka powaga*: P. i stałość praw waszych. Smotr.

Przepoważny *nadzwyczaj poważny*. <Prze + Poważny>

Przepowiadacz, a, lm. e, †**Przepowiedacz**, †**Przepowiadnik**, †**Przepowiednik** *1. prorok, wróżbita, wróżbiarz, wieszczbiarz*. 2. †P. *opowiadacz, głosiciel, apostoł, predyktor*: Piotr św. był 25 lat przepowiadaczem słowa bożego. Białob. Białych mnichów od powołania kaznodziejskiego predyktorami albo przepowiadaczami zowieśmy. Blaż. Wyznał Jan św. prawdę, jak ś. godziło wyznać przepowiadaczowi prawdy. Białob. Chrystus postanowił apostoły, aby byli oznajmiele i przepowiadacze przykazania Jego. Smotr. 3. †P. *rzecznik, obrońca, adwokat*: Każdy w sądach może mieć swego prokuratora albo przepowiadacza. Herb. <Od Przepowiadać>

Przepowiadaczka, i, lm. i forma ż. od **Przepowiadacz**. L.

Przepowiadać, a, al p. **Przepowiedzieć**.

Przepowiadanie, a, blm., †**Przepowiedanie**, ×**Przepowiedź** *czynność cz. Przepowiadać*.

[**Przepowiadka, i**, lm. i] *powiastka, bajka, galka, opowiadanie*: Chłopaki przepowiadki gadają. Kon. O niebie są u nas także różne przepowiadki, i to wszystko jest prawda. <Od Przepowiadać>

†**Przepowiadnik, a**, lm. ey p. **Przepowiadacz**. Ps. flor. <Od *Przepowiadny, od Przepowiadać>

†**Przepowiaść, u**, lm. y p. **Przepowiednia**: Dokał szlaki swemi łąta pobieżą, jeżeli przedziwy P. pisorymów, sławą będą żywy. Żebr. <Prze + Po + *Wiast, WIAD/WIED>

[**Przepowiaстка, i**, lm. i] *powiastka, legiendy, anegdota, galka*: O panie, co lubiał słuchać przepowiastków. <Prze + Powiastka>

†**Przepowiedacz, a**, lm. e p. **Przepowiadacz**. <Od Przepowiadać>

†**Przepowiadać, a**, al p. **Przepowiedzieć**: W powieściach moich przepowiadałem wszystkie sądy ust twoich. Leop. Tedy ten, który mu (Żydowi) przysięgę na P., ma rzec: Elja, Żydzie... Dzik. <Prze + Powiadać>

†**Przepowiedanie, a**, blm. p. **Przepowiadanie**.

Przepowiedczy p. Przepowiedni: Znak P. Czart. A. <Od *Przepowiedca, od Przepowiedzieć>

Przepowiedni, Przepowiedczy *przepowiadający, zapowiadający, wróżący, prorocy*: Czas panowania Augusta II był przepowiednim obrazem klęsk zdarzonych pod naszymi oczyma. Cz. Lek.: P., przepowiadający (prognosticns). Pol.: Bóle przepowiednie p. Ból. <Od Przepowiedzieć>

Przepowiednia, i, lm. e, †**Przepowiaść**, ×**Przepowiedź** *przepowiedzenie, proroctwo, wróżba, zapowiedź, prognostyk, horoskop*: P. prawdziwa, fałszywa, kuglarska. Pisma europejskie przepelnione są różnorodnymi przepowiedniami wypadków. Wszystkie wrogi przyszłości, wszystkie przepowiednie są szczerze bałamuctwa, są wierutne brednie. Zabł. Wszystkie części tej przepowiedni sprawdziły ś. Rzew. Za moich czasów przepowiednie kalendarzowe były trafniejsze. Cioj. Poczytano i to za przepowiednię zwycięstwa. Sienk. Na te przepowiednie spoglądałem jak na brednie. Słow. Jutro spełnia się przepowiednie o królestwie krzyża. Krasin. Wierzyć w przepowiednie. Lek.: P., *przepowiedzenie, rokowanie, prognoza* (prognosis). <Od Przepowiedzieć>

†**Przepowiednik, a**, lm. ey p. **Przepowiadacz**: Rozesłali po ziemi ruskiej przepowiedniki, za rzeczy pewne udając fałsze. Smotr. <Od Przepowiedni>

Przepowiedzenie, a, l. blm., *czynność cz. Przepowiedzieć*. 2. lm. a p. **Przepowiednia**: Wzruszę stałość twych mądrych przepowiedzeń. Słow. 3. †P. p. **Luprowanie**.

Przepowiedzieć, wie, wiedział, [Przepedzić], nied. **Przepowiadać**, †**Przepowiadać**, [Przepedać] *1. wyprorokować, wywróżyc, zapowiedzieć*: P. zaćmienie księżycy. Prorocy przepowiedzieli przyjście Mesjasza. Przepowiadało mi to serce moje. Troc. Przepowiedział mi te wypadki. Troc. Przepowiadałem te nieszezęścia, których dziś doznajemy. L. Dał mu Bóg dar prorocstwa, iż wiele rzeczy, niż ś. stały, przepowiedział. Wys. Mill wierzy w postęp ludzkości, przepowiada jej wielkie na tym polu zdobycze. Smoli. 2. †P., [P.] *podać komu słowa do powtórzenia; podpowiedzieć mu*: Tako ma, być Żydowi przepowiadana przysięga. Dzik. [Spiewają nabożne pieśni za przewodnikiem, który im je zwrotkami przepowiada]. 3. [P.] *przestrzec, udzielić wskazówki, podpowiedzieć*: Dwa mie wiedą pod ramiona, bych nie upad na kolana, a ten trzeci przepowiadać, kiera nogę naprzód stawiać. 4. [P.] *przemówić, odezwać ś., zwrócić ś. do kogo; rzec, powiedzieć do kogo*: Dopiero św. Józef przepowiada do niego. Niema do kogo słowa P. Ork. (=ust otworzyć). Matka czekała chwilę, czy nie przepowie co do niej. Ork. Słowa do nikogo nie przepowie. Ork. Przesraszona, długo nie mogła słowa P. Ork. (=wymówić; przujść do słowa). 5. *sobie co = przeciwczyć ś., powtórzyć sobie, przeczytać a. powiedzić przed sobą dla nauki*: P. sobie gamy na fortepianie (=przebrać). P. sobie daną lekcję. Przepowiada z nim lekcję. Troc. 6. †P. *wypowiedzieć, opowiedzieć, obwieścić, wyłożyć, ogłosić, wygłosić*: Rodzonej swojej przygodę opowiem, *fata refe-*

ram. Zebr. Słowo boże przepowiadam. Kn. Przepowiadał słowo boże ludowi. Troc. 7. [P.] *powtórzyć, co s. słyszało, rozpowiedzieć*. 8. [P.] *opowiedzieć, nied. twierdzić, utrzymywać, gadać, mówić, powiadać*: Jak se tam chłopci o nim przepowiadają, to on z wokomona poszedł na prepinatora. W drukowanym piśmieniu (= w książce) o gospodarstwie przepowiadają (= *traktują*). Jegomość o nim przepowiadają, co uściwy. 9. poł.: Bóle przepowiadające p. Ból. <Prze + Powiedzieć>

× **Przepowiedziny**, in, bhp. *przepowiednie, wróżby, domysły o przyszłości*.

Przepowiedz, i, lm. e l. × P. p. **Przepowiednia**: Wiek wiekowi podawał tę P. starą. Wor. 2. † P. p. **Przepowiadanie**: Chrystus apostołów na P. Ewangelii posyłał. Smotr. <Od Przepowiedzie>

† **Przepowieś, i**, lm. i p. **Przypowieść**: Wypraw nam a wyłóż onę P. o kłakolu na roli. Lep. (ono podobieństwo. B. G.). <Prze + Powieść>

Przepowijać, a, ał p. **Przepowinać**.

Przepowijanie, a, bhm., czynność cz. **Przepowijać**.

Przepowinać, nie, nął, nied. **Przepowijać** niemowlę = *nanowo, inaczej powinąć*. <Prze + Powinać>

Przepowinięcie, a, bhm., czynność cz. **Przepowinać**.

† **Przepój, oju**, lm. oje l. *przepicie ś., pijatyka nalmierna*: Pełnią rzekomo, aby ś. zdały nie zyczyć zdrowia onym, za których zdrowie takowe przepoje czynią. Baz. 2. [P.] *obrzęd przepijania wianka podczas wesela*. <Prze + Pój>

[**Przepór, oru**, lm. ory] *przesmyk między skatami*. <Prze + *Pór, PIOR/POR/PR/PIER>

Przpracować, uje, ował l. *przepędzić (pewien czas) w pracy*: Masz, gospodarzu, zapłatę za to, żeś przpracował wiosnę i lato. Nar. Dni i noey P. Troc. Gdzie ś. podziały dni moje przpracowane! Troc. 2. *opracować nawskrosz, z gruntu; pracując przerobić; przestudjować*: Jeżeli wyzerpnął naleźycie, co mu Szafarzyk dostarczył, nie nalażł równie przpracowanej gałęzi słowiańskiej. Lel. P. ś. *spracować ś. nad siły, wyzerpać ś. pracą, przerobić ś.; utrudzić ś. pracą*: Dla zdrowia nie wadzi przerobić abo P. ś. Bud. <Prze + Pracować>

Przpracowanie, a, bhm. l. czynność cz. **Przpracować**: Zabawa z przpracowaniem ciała. Baz. (= z *agitacją*). Tenże sam stosunek wypełnia ś. wskutek przpracowania go rozumem. Spas. 2. p. **Przpracowanie ś.**: P. umysłowe sprowadza melancholje, manje i halucynacje. Chory z przpracowania.

Przpracowanie się, a ś., bhm., **Przpracowanie** czynność cz. **Przpracować ś.**: Wskutek przpracowania ś. zachorował.

Przpracowany l. im. od **Przpracować**. 2. *który ś. przpracował*: Chory jest i P. Prus.

Przprać, pierze, prał, nied. **Przepierać** l. *uprać nieco, naprędcę wyprać*: P. bieliznę, koszulę. 2. *piorąc przebyć, przepędzić (czas jakiś)*. <Prze + Prać>

† **Przpragnąć, nie, nął** l. *przetrwąć w pragnieniu, wytrzymać pragnienie (przez pewien czas)*. Wielbłąd kilka dni przpragnie. Haur. P. ś. l. † P. ś. *uschnąć z wielkiego pragnienia*. 2. [P. ś.] *przekisnąć*: Mleko ś. przpragnie. <Prze + Pragnąć>

† **Przpragnienie, a**, bhm., czynność cz. **Przpragnąć**.

† **Przpragniony** l. im. od **Przpragnąć**. 2. *który ś. przpragnął*: Koń P. Troc. Przen.: *nienasycony, palący*: Przpragnione żądze. Troc. P. ogień tak mnie spalił, że muszę ś. mimo chęci poświęcić przekłętemu pijaństwu. Ciec.

Przpranie, a, bhm., czynność cz. **Przprać**.

Przprasować, uje, ował l. *przeciagnąć żelazkiem prasując; uprasować nieco, naprędcę, wyprasować od ręki*. 2. *prasując przebyć, przepędzić (czas jakiś)*: P. parę godzin. <Prze + Prasować>

Przprasowanie, a, bhm., czynność cz. **Przprasować**.

× **Przprasacz, a**, lm. e, × **Przprosićiel** *ten, co przprasza*: P. za kim = *ordownik*. l. <Od Przpraszać>

Przpraszać, a, ał i P. ś. p. **Przprosić**.

Przpraszenie, a, bhm., czynność cz. **Przpraszać**.

Przpraszenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przpraszać ś.**

Przprawa, y, lm. y l. a. † **Przprawiny** *przeprawianie, przeprawienie; przeprowadzanie ś., przeprowadzenie ś., przewóz, transport; przejazd, przechód*: P. wojska. Troc (= *przemarsz, ciągnięcie*). P. wozami, koleją. P. z miasta do fortecy. Krótki jest zamiar (= zakres) życia w naszym świecie, krótki, bo życie jest tylko *przeprawą*. Kras. P. przez rzekę, przez góry, przez stępy, przez pustynię. P. na mufach, okrętem, wozami, pieszą, konną, z przeszkodami. P. trwała pięć godzin. Przen.: *przejście, zajście, nieprzyjemność, afera*: Miałem z nim *przeprawę*! 2. *miejsce przeprowadzania ś., przewóz; droga, którą ś. przeprowadzają*: U *przeprawy* prumu nie było. Troc. Do rzeki na *przeprawę* ś. przybliżał. Skar. Zasadzek na *przeprawie* mostowej ś. obawiali. Birk. Zawstydzila pierwsze damy i im u *przeprawie* miejscu stała na *przeprawie*. l. P. zła i Igniaca. Jabł. *Przeprawy* żołnierzem osadzone były. Troc. 3. † P. *przejednanie, pojednanie, przeproszenie, jednoczenie, przebaczanie; przebaczenie, odpuszczenie, odpuszczenie*: Łaski grzechowi świeżemu proszę u ciebie, i prędkiej *przepraw*. P. Koch. *Piaculum*, ofiara pokutna i wszelaka P. ku odpokutowaniu którego *występu* (= *występki*). Mącz. Zdr. **Przprawka**. <Prze + *Prawa, PRAW>

† **Przprawca, y**, lm. y, † **Przprawiacz**, † **Przprawiciel** *ten, co przeprowadza a. przeprowadi*: Będziesz *naprawcą* upadłych miejsc i *przprawcą* dróg ku mieszkaniu. B. B. <Od Przprawić>

† **Przprawiacz, a**, lm. e p. **Przprawca**. <Od Przprawić>

Przprawić, a, ał i P. ś. p. **Przprawić**.

Przprawianie, a, bhm. l. czynność cz. **Przprawić, a**, bhm. l. czynność cz. **Przprawić**, *przeprawa*. 2. p. **Przprawianie ś.**: Nie mogli nigdzie *przprawiania* mieć, gdzieby Moskwa nie widziała; ale drudzy rozumieli, iż im Moskwa *przprawiania* bronić nie chciała. Biel. M. Gdy ś. ruszyli za Dniepr, nasi chcieli im *zabieżeć* na drugą stronę, aby im bronili *przprawiania*. Biel. M.

Przprawianie się, a ś., bhm., **Przprawianie**, czynność cz. **Przprawiać ś.**, *przeprawa*.

† **Przprawiciel, a**, lm. e p. **Przprawca**: P. wojska, *traductor*. Mącz. P., *jednacz, przprasacz, propitiator*. Mącz. <Od Przprawić>

Przprawić, i, ił, nied. **Przprawić**, † **Przprawować**, † **Przprawować** l. *przewieźć przez rzekę; przeprowadzić, przetransportować przez jakie miejsce, przez górę etc. l.* **Przprawiam** wojsko przez rzekę. Kn. **Przprawił** wojsko przez

morze, przez rzekę, przez Alfy. Troc. P. na drugą stronę rzeki. 2. X P. co p. P. s.: Wie już, żem Dunaj przeprawił. Pol. 3. †P. *przerobić*: Pan ma nakazać pod karą, aby nikt dna ani boków w przewodzie nie śmiał przeprawować. Haur. Ktoby monetę naszą fałszował przeprawował i obrzezował, na gardle ogniem karany być ma. St. lit. 4. †P. *poprawić, naprawić, sprostować*: Jan św. przeprawiał drogę Panu. Białob. Jam jest głos wołającego na puszczy: przeprawujcież drogę Pańską. B. B. Oto posyłam anioła przed oblicznością twoją, który przeprawi drogę twoję przed tobą. Białob. Ten przeprawi drogę przed obliczem moim. Leop. (zgotuje. Leop.). Przeprawując a przepowiadając drogi zbawienia Jego a święte nauki Jego. Ref. 5. †P. *przejednać, udobruć, ułagodzić, załagodzić, uspokoić, przerobić, przebłagać, usmierzyc, ukoić, zmłotywać, utemperować*: P. gniew czyj lub rozgniewanego. L. Toś wszystko uczynił, żebyś gniew przeprawił. K. G. Zabiwszy kilka cieleców, a boski gniew w tym przeprawiwszy... Koel. J. Tyś nam wszystkim ojcowski gniew przeprawił. K. G. W baranku niewinnym gdy uczujesz przeprawiony gniew ojca ubłaganego, mówić możesz: Już puść, Panie, w pokoju służebnika twego. Żarn. Przeprawiwszy sobie winę przez dary, puszczon był wolny. Kochan. (= *okupiwoszy*). *Piabilis*, co może być łatwo odpokutowano, przejednano, przeprawiono. Mącz. 6. †P. komu u kogo = *przyczynić s., orędownać, poprosić, wstawić s. za kim: Deprecator, przyczynca, przeprawiający*, który przeprawuje komu co a. s. sam wymawia. Mącz. Gniewał s. na kolegiatów krakowskich posol papieski i chciał je kłać, ale im Zbigniew biskup przeprawił. Biel. M. Kazimierz miał króla czeskiego od nieprzyjaciół wszystkich bronić i u papieża mu P. Biel. M. Przeprawił (przejednał) mu u ojca. Troc. P. s. I. przez co, X co = *przebyć, przejść, przejechać, przewieźć s., przedostać s. przez co: Z naszych przeprawiło s. kilka tysięcy we dwoje daleko od siebie, jedni na dole, drudzy na górze. Biel. M. Gdy usłyszeli, iż s. Moskwa przeprawiła, przyszli na brzeg Dniepru. Biel. M. Poczęło s. wojsko przeprawować od południa za Niepr. Sap. J. Przeprawili s. z wielką szkodą swoją przez Dniepr, osadziwszy straż na brzegach, broniąc przeprawiania. Biel. M. 2. myśl. (o głuszu) *przenieść s. na inne miejsce w czasie gry. <Prze + Prawić>**

Przeprawienie, a, blm., czynność cz. Przeprawić: Skutki męki Chrystusowej: świata naprawienie, winy P., Boga przejednanie. Wuj. *Propitiatio*, zjednanie, P. gniewu. Mącz. Nie trzeba nam szukać ludzi ku przeprawieniu gniewu bożego. Żarn.

Przeprawienie się, a s., blm., czynność cz. Przeprawić s., przeprawa.

†**Przeprawiny, in, blp. p. Przeprawa:** Trzeba nam wody z sobą wziąć na te trzydniowe łasem P. Chr. <Od Przeprawić>

Przeprawka, i, lm. i l. p. Przeprawa: Gdy piechota i armata przyszły, stanęły w tyle wojska za przeprawką. Szer. Coñać wojsko w zad trochę za przeprawkę. Szer. 2. ryb. p. **Przeplawka.**

X **Przeprawy** przez który można s. przeprawić, mogący być przebyłym: Przeprawne teraz drogi. Troc. <Od Przeprawa>

Przeprawować, uje, ował l. a. Przeprocesować przemarnować na prawowaniu s., na procesy: Swojego nadtracić, wiele przeprawował, a mało nie wszystko przelichmanić. Gil. Cóż ma mieć, kiej

już wszystko przeprawował? Dyg. 2. †P. i †P. s. p. **Przeprawić. P. s. przepędzić (pewien czas) na prawowaniu s. <Prze + Prawować>**

Przeprawowanie, a, blm., czynność cz. Przeprawować.

Przeprawowanie się, a s., blm., czynność cz. Przeprawować s.

Przeprawowierny nader prawowierny, najprawowierniejszy: Ludność przeprawowierna. Orzesz. <Prze + Prawowierny>

†**Przeprawywać, a, ał i †P. s. p. Przeprawić:** Tam wojsko polskie ma s. P.

†**Przeprawywanie, a, blm., czynność cz. Przeprawywać.**

†**Przeprawywanie się, a s., blm., czynność cz. Przeprawywać s.**

Przeprażać, a, ał p. Przeprażyć.

Przeprażanie, a, blm., czynność cz. Przeprażać.

Przeprażenie, a, blm., czynność cz. Przeprażyć.

Przeprażenie się, a s., blm., czynność cz. Przeprażyć s.

Przeprażyć, y, ył, nied. Przeprażać l. prażąc wskroś przeniknąć; *prze palić; przegrzać*: Wódkę tę na stońcu gorącym przez długi czas wyzonować a. P. trzeba. Syr. Wewnątrzny ogień ją przepraża. Chr. P. s. I. *prze palić s., przegrzać s. 2. prażąc s. przetrwać (pewien czas). <Prze + Prażyć>*

Przeprocesować, uje, ował i P. s. p. Przeprawować. <Prze + Procesować>

Przeprocesowanie, a, blm., czynność cz. Przeprocesować.

Przeprocesowanie się, a s., blm., czynność cz. Przeprocesować s.

Przeprocesorować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na profesorowaniu. <Prze + Profesoro-

Przeprocesorowanie, a, blm., czynność cz. Przeprocesorować.

X **Przepromienić się, i s., il s. przemienić s. w co promieniącego:** Świat s. przepromieni w djamentowy dom. <Prze + Promienić s.>

Przepromienienie się, a s., blm., czynność cz. Przepromienić s.

Przepromować, uje, ował przeprowadzić: P. interes, sprawę, projekt. <Prze + Promować>

Przepromowanie, a, blm., czynność cz. Przepromować: Indukcja potrzebna do sprawdzenia hipotez, do przepromowania ich i obrócenia w pewniki. Spas.

†**Przepros, u, lm. y, †Przeprosba, [Przeprosba]** *przeproszenie, przepraszanie:* W nadziei pardonu i zwykłych przeprosów. Pot. Ciężko o P., choćby był słuszny. Mor. A. <Prze + *Pros, PROŚ>

X **Przepsociciel, a, lm. e p. Przepraszacz. <Od Przepsocić>**

X **Przepsocielka, i, lm. i forma ż. od Przepsociciel.**

Przepsocić, i, il, nied. Przepraszać, †Przepszywać l. prosząc uzyskać przebaczenie, przejednać: Naza jutrz przyszedł, przepraszając go, a poprawę obiecując. Skar. Idź, przeproś ojca twego. Skar. Padając na ziemię, pana swego przepraszał. Skar. Przepsociał męża świętego i wszystko, co kazał, uczynił. Skar. Czładkę swoją plei obojej przepraszał. Skar. Padł wznak przekłety i świętego męża przepraszał. Skar. Łatwo kocha-

jącego P. Kras. P. za swoją nieuwagę, za mimowolne uchybienie, za wykroczenie względem kogo, za porywcość, za krzywdę, za przykre słowo. Zawinił, ale przeprosił. Przepraszam! = *daruj! wybacz! pardon!*: Przepraszam, ale tu wchodzić nie wolno. 2. †P. *zalażdzić, zaspokoić*: Przeprasza dwiema grzywnoma. Rot. Czym Gosławskiego o tę zastawę przeproszono. Rot. 3. [Przepraszając] *mówić egzortę na pogrzebie*. P. ś. 1. *przeprosić jeden drugiego nawzajem, pogodzić ś.*: Wszysey ś. jeden drugiego przeprosić. Skar. No, pokłóciłiśmy ś. i przeprosili znowu. L. 2. *przestać ś. gniewać, dać przeprosić siebie, udobruchać ś.*: Jak ś. rozgniewał, tak ś. przeprosił w minucie. Zabł. [Niech se tam gadają i krzygą; przeproszą się oni, przeproszą, jak użrą, ze ja jest królem]. 3. [P. ś. na śmierć] = *zginać, umrzeć*. <Prze + Prosić>

Przeprosiny, in, bhp. 1. *akt przeproszenia, przeproszenie, przepraszanie*: Przykrzejsze czasem bywają P., niż sama zwada. Fred. M. W przededniu bitwy (pod Beresteczkiem) nastąpiły uroczyste P.: Radziejowski całował rękę króla, aby bezpieczniej ukąsić. Kub. 2. [P.] = a) a. [Przepróśba] *część wesela, gdy przy wyjeździe do ślubu pana młoda przeprasza rodziców swoich*. b) P. poświęcane = *mowa pogrzebowa przed wyprowadzeniem zwłok na cmentarz*. <Od Przeprosić>

Przeprósteć, tka, lm. fki geol. (lithuities) *mięczak jednoskorupowy głowopławowy*. Łab.

Przeproszenie, a 1. bhm., czynność cz. **Przeprosić**. 2. wyrazy *przepraszające, formuła przepraszająca, prośba o przebaczenie*: Posypały ś. przeproszenia. Nie słuchać przeproszeń. Nie zważać na przeproszenia. Z przeproszeniem! przys. = *przepraszam, że to mówię = daruj! darujcie! wybacz! za pozwoleniem!*: Jest to, z przeproszeniem mówią, wielki błazen!

Przeproszenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przeprosić ś.**

[Przeproszka, i, lm. i] *zaprosiny na wesele przez tak zwanego placmistrza lub proszaka*. <Od Przeprosić>

†Przeproszywać, a, ał i †P. ś. p. **Przeprosić**. L.

†Przeproszywanie, a, bhm., czynność cz. **Przeproszywać**.

†Przeproszywanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przeproszywać ś.**

Przepróśba, y, lm. y 1. p. **Przeprós**: Grzech taki ciężki do przepróśby. Chr. 2. [P.] p. **Przeprósiny**: [Prosi Marysia swoich rodziców do przepróśby do stołu (na weselu)]. <Prze + Prośba>

Przeprowadzać, a, ał i P. ś. p. **Przeprowadzić**.

Przeprowadzanie, a, bhm., czynność cz. **Przeprowadzać**. Meeh.: P. wiatru = *przepuszczanie wiatru rurami od miecha do pieca*. Łab.

Przeprowadzanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przeprowadzać ś.**

Przeprowadzenie, a 1. bhm., czynność cz. **Przeprowadzić**: Bogu podziękowałem za szczęśliwe przez puszcę P. Warg. Wspierała panów małopolskich prawo, wspierała niepospolita wytrwałość, jaką w przeprowadzeniu swego planu mieli rozwinać. Bob. 2. lm. a muz. *część sonaty, symfonji, kwartetu i t. d., która ś. zaczyna zaraz po pierwszej części (po ekspozycji)*.

Przeprowadzenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przeprowadzić ś.**, *przeprowadzka*.

× **Przeprowadziciel**, a, lm. a ten, *co przeprowadza a. przeprowadził*. Troc. <Od Przeprowadzić>

Przeprowadzić, i, il, nied. **Przeprowadzać** 1. *poprowadzić przez co, przemieścić, przeprowadzić osobę*: P. kogo przez las, za rzekę, dziecko przez próg. P. koło kogo, mimo czego. Przeprowadził wojsko przez góry. Troc. Przen.: P. paleem po stole, po mapie = *przesunąć zwolna*. Przen.: P. linję, rurę, rów, szosę = *poprowadzić przez jakie miejsce, skąd doką* 1. Przen.: *przywiesić do skutku, uskutecznić, doprowadzić do celu; wystąpiwszy z czym postawić na swoim, przeforsować*: P. swój plan. P. prawo w parlamencie. P. reformę. Stronietwo szlacheckie zwołało w r. 1383 powszechny zjazd do Sieradza, aby kandydaturę Ziemonwita P. Bob. P. swój projekt. Ostateczny wynik przeprowadzonej w czyn doktryny. Rol. 2. *zuprowadzić z jednego miejsca na drugie; prowadząc przenieść, przetranslokować*: Przeprowadził go na inne mieszkanie. Troc (= *przeniósł jego rzeczy, jego mienie*). Konie P., wodzić z miejsca na miejsce. L. Każę konie P. a. je czasem i sam ujeżdżam. Kras. Przeprowadzono piękne, okazałe i dzielne konie. Kras. (= *przedefiniowano z niemi*). Przen.: Lud od wojny do pokoju przeprowadziwszy, sposób nabożeństwa ustanowił. Otw. (= *przywiódłszy*). Przen.: Jaż to może mam na kogo wiek twój P. ? Żebr. (= *przebrać, przenieść na niego*). 3. 1P. *przepuścić*: P. wiatr od miecha do pieca. Wypychawszy ś., wykrztusiwszy i wykaszlawszy, duch przeprowadzał, to znaczy odszukiwał w oddechaniu równowagę. Jez. 4. [P.] *przepętlzić, spędzić, przeżyć*: Przeprowadziłam tyle lat w bidzie. P. ś. *zmienić miejsce pobytu, zmienić mieszkanie, przenieść ś.*, *wyprowadzić ś. gdzieindziej*: Nędzny to żywot P. ś. z jednego domu do drugiego. Bud. P. ś. na wieś, ze wsi do miasta. P. ś. do znajomych, do krewnych. Przeprowadził ś. skąd. Troc (= *wyprowadził ś.*). <Prze + Prowadzić>

Przeprowadziny, in, bhp. 1. × P. p. **Przeprowadzka** *przeprowadzenie ś.*, *przenosiny*: Nasi historykowie rozumieją, że niewiele po potopie te P. Lecha i Czecha przypadły. Błaz. 2. *ucsta z powodu zmiany mieszkania*. Troc. 3. [P.] *zabieranie żony przez pana młodego do swego domu*. <Od Przeprowadzić>

Przeprowadzka, i, lm. i, × **Przeprowadziny** *przeprowadzanie ś. na nowe mieszkanie, na nowe miejsce pobytu, przenosiny, rumacja*: Błask pochodni oświecał jakoby przeprowadzkę świętojańską dzierżawcy do nowego majątku. Sien. P. kwartałna. <Od Przeprowadzić>

Przeprowadzkowy przym. od **Przeprowadzka**: Ruch P.

Przeprócha, y, lm. y, **Przeprucha**, **Przepruch** 1. *rysunek skopjowany za pomocą proszku węglowego i wzoru wyklutego na papierze*. 2. *rysunek a. wzorek wyklutły na papierze [do mechanicznego kopjowania]*. Mag. <Prze + *Prócha, PRU(PRÓ)/POR/PAR>

Przepróchniały *który przepróchniał, spróchniał nawskroś*: W rowie leżał zbutwiał i P. świstek, nieużyteczny zupełnie. Krasz. <Od Przepróchnieć>

Przepróchnieć, eje, ał *nawskroś spróchnieć*: Gdy kość wcale już przepróchniała, lepiej ją upiłować. Perz. <Prze + Próchnieć>

Przepróchnienie, a, bhm., czynność cz. **Przepróchnieć**.

Przeprócie, a, bhm., czynność cz. **Przeprócić**.

Przepróc, orze, próf p. Przepruć.
Przeprószać, a, ał nied. p. **Przeprószyć.**
Przeprószanie, a, bfm., czynność cz. Przepró-
szać.

Przeprószenie, a, bfm., czynność cz. Przepró-
szyc.

Przeprószyć, y, ył, nied. Przeprószać I. prósząc
przesypać: P. co przez co. P. mąkę przez otwór.
2. prósząc przepadać, przetrzepać, przekropić: Po-
 nieważ deszcz przeproszał, posłał po dorożkę.
 Krasz. **3. skopjować a. zrobić rysunek za pomocą**
przepróchy: Przeprószać, u malarza, podług prze-
 próchły wzorek przesypywać. Mag. <Prze + Pró-
 szyc>

Przepróżniaczenie, a, bfm., czynność cz. Prze-
próżniaczyć.

Przepróżniaczyć, y, ył p. Przepróżnować.
 <Prze + Próżniaczyć>

Przepróżnować, uje, owal, Przepróżniaczyć
prze-
pedzić (pewien czas) na próżnowaniu: Przepróżno-
 wałem już z dniem jutrzejszym całtuki tygodni.
 Kos. <Prze + Próżnować>

Przepróżnowanie, a, bfm., czynność cz. Prze-
próżnować.

Przepruch, u, lm. y p. Przeprócha: P., raz
 przygotowany, ułatwiał rysunek. Krasz. < p.
 Przeprócha>

Przeprucha, y, lm. y p. Przeprócha.
Przeprucie, a, bfm., czynność cz. Przepruć.

Przepruć, uje, pruł, Przepróc, nied. Przepa-
rać I. przyjąć przedzielić, rozpruć: P. rękaw, suk-
 nię z boku, worek. *Interseco*, przeparam, prze-
 siekuję, przecinam. Mącz. **2. przyjąć przepędzić,**
przebyć (czas jakiś). <Prze + Próc>

Przeprusaczenie, a, bfm., czynność cz. Prze-
prusaczyć.

Przeprusaczenie się, a s., bfm., czynność cz.
Przeprusaczyć s.

Przeprusaczyć, y, ył *przerobić na Prusaka*. P.
 s. *przemienić s. na Prusaka*. <Prze + Prusa-
 czyć>

Przepryskać, a, ał, Przeprysnąć, nied. Prze-
pryskiwać I. przysnąć przez co, nawskroś popry-
skać: P. płótno ustami wodą. **2. przekropić, spry-**
skać nieco popryskując. **3. ↑Przepryskać** nied.,
Przepryskiwać *pryskać od czasu do czasu, poprychi-*
wać: Dogadzały szumom ich niespokojnym, konie
 przepryskały wesoło. Tw. Pod nim koń przepry-
 skiwa turecki. Tw. Nozdrza odęte, perfumami
 przepryskujące. L. Mowę miał prędką i przepry-
 skującą. Nies. <Prze + Pryskać>

Przepryskanie, a, bfm., czynność cz. Przepry-
skać.

Przepryskiwać, uje, iwał p. Przepryskać.
Przepryskiwanie, a, bfm., czynność cz. Prze-
pryskiwać.

Przeprząc, cze, agł, Przeprzęgnąć, ↑Przeprzęg-
nać, nied. Przeprzęgać, ↑Przeprzęgać *inaczej*
zaprząć; zaprzęgając przemienić: Konie przeprzę-
 gał. Biał. Woly młode, aby nie tylko po jednej
 stronie chodzic uczył, na tę i na owę stronę
 przeprzęgał. Trzyc. Przeprzęgam konia z prawej
 strony na lewą, z pierwszego ogu na ostatni.
 Kn. Na tej poecie przeprzęgają. Przeprzęgnęli-
 śmy konie na pierwszy popasie. Troc. <Prze
 + Przęc>

Przeprząg, egu, lm. egi, Przeprzęg, Przeprząż
I. zmiana koni w zaprzęgu, przeprzężenie, prze-
przążka: Konie do przeprzęgu. Mieć konie na
 P. Jechać bez przeprzęgu. **2. miejsce przeprzę-**
gnięcia, zmiany koni w zaprzęgu; stacja: Zatrzy-

mać s. na przeprzęgu. <Prze + *Prząg, PRZĘG/
 PRĘG/PREŻ/PRAĞ>

↑**Przeprzęgać, a, ał p. Przeprząc.**
 ↑**Przeprzęganie, a, bfm., czynność cz. Prze-**
przęgać.

↑**Przeprzęgnąć, nie, nał p. Przeprząc.**
 ↑**Przeprzęgnięcie, a, bfm., czynność cz. Prze-**
przęgnąć.

Przeprząść, ędzie, adł I. × P. przerobić przedzi-
wo, inaczej sprząść. Sl. wil. **2. na przedzeniu prze-**
pedzić, przebyć (czas jakiś). <Prze + Prząść>

↑**Przeprzątać, a, ał p. Przeprzątnąć.**
 ↑**Przeprzątanie, a, bfm., czynność cz. Prze-**
przątać.

↑**Przeprzątnąć, nie, nał, nied. Przeprzątać u-**
przątając przetwarzać: A iż tę drogę sobie (Tu-
 rek) już niestety przeprzątnął, węgierską zie-
 mię opanowawszy. Grab. P. <Prze + Przątnąć>
 ↑**Przeprzątnięcie, a, bfm., czynność cz. Prze-**
przątnąć.

Przeprząż, ęzy, lm. ęzy p. Przeprząg: Miał w po-
 gotowiu kilkanaście koni na P. And. <p. Prze-
 prząg>

Przeprzążka, i, bfm. p. Przeprząg: Pan Ma-
 ciej bawił s. furmanką i trzymał dwie pary ko-
 ni na przeprzążkę. Pol. Przen.: Obok panny krę-
 ciło s. dużo stałych gości, a na przeprzążkę
 jeszcze kilkunastu innych (= *na zmianę*). <Prze
 + *Przążka, PRZĘG/PREŻ/PRAĞ>

↑**Przeprzebaba, y, lm. y, ↑Przeprzedbaba** *pra-*
prababka. Tuch. <Prze(d) + Prze(d) + Baba>

↑**Przeprzeczenie, a, bfm., czynność cz. Prze-**
przeczyć *zaprzeczenie, zarzut, spór; kontrowersja*:
 Krom trudności i wszelkiego przeprzeczenia.
 Błaż.

Przeprzeczyć, y, ył I. ↑P. gładzaniem przeprzeć
(kogo), przedysputować. L. **2. [P.] przejść przed**
kim drogę na poprzek: Zając przeprzeczył mi
 drogę. <Prze + Przecczyć>

I. Przeprzeć, prze, parł a. ↑przał, [Przeprzyć,
Przeparć], nied. Przepierać I. wziąć górę w par-
ciu, przemóc, przewyciężyć; przelamać parcie: Nie
 przepieraj go dalej, bo ci da odpór. Troc. Za
 pierwszym potkaniem s. przeparei i zegnani
 w rozsypkę poszli. Pileh. Bronią ojezyny do o-
 statka, gdy losu jej P. nie mógł, padł ofiarą he-
 roiczną. Kras. Przeparty w złości. Troc. Oj! pier-
 siami nie P., kędy woda płynie. Syrok. **2. prze-**
lamać upór, przekonać, przewyciężyć uprzedzenie,
przeperswadować: Przeparł ją tym uczynkiem,
 tym listem. Troc. Sam djabeł nie przeprze, gdy
 on s. na co usadzi. L. Uporu męża nie przeprę,
 a boję s. go narazić. L. Prawda P. wszystko
 potrafi. L. Przeparty swym wewnętrznym świa-
 doctwem, mowę utracił. Nagur. Ona mię prze-
 prze swemi wybiegami, i znówu każą mi ją
 przepraszac. L. P. czyj powieść, *refellere dicta*
alienjus. Mącz. Nie przegadasz, nie przepiesz
 go. Kn. Chrzanu nie przetrzesz, baby nie prze-
 przesz. Rodz. Łatwiej głupiego P., wodę z ogniem
 zgodzić, niż zrachować fluty. Kras. ↑P. kogo
 prawem (Kosz.), P. kogo o co = *przekonać, poka-*
zać prawem, udowodnić komu winę sądowicie: Mar-
 cin przeprzał o tę chąbę winowatego człowieka.
 Rot. P. prawem, *convincere*. Ort. Zakon nam
 grzech ukazuje i nas w nim przepiera. Ml. duch.
 Któryby mógł być we wszystkich złościach i
 skargach przepart i przepokonan. Ml. duch. **3.**
przeprzawiać z trudnością, przepchnąć, przeforso-
wać: Stronictwa siliły s. jedno nad drugie, by
 P. swych kandydatów. Kis. P. s. **I. przeprzeć sie-**

bie: Krnąbrną czeladź odprawilem, oświeceni dali ś. P., a starzy umilkli. Kras. 2. nied., *mo-cować ś., borykać ś., zmagać ś., pasować ś., walczyć z sobą;* przen.: *spierać ś.:* Przez pewien czas przepierali ś. zupełnie jak zapasniey, którzy, chwyciwszy ś. za bary, dobywają ostatnich sił, i coraz to ten tego, to tamten owego przechylili. Sienk. [Dzień ś. już ano stawał i przepierał z błędną nocą]. Reym. [Dzieci jak sie zaceni nad jadem przepierać i bić]. Każda magistratura, mająca część władzy najwyższej, zawszeby ś. chciała przepierać z królem. Kal. Jan XXIII, jeden ze trzech o stolice rzymską z sobą ś. przepierających. Błaż. Jawna ś. dysputacją przepieriali. Skar. <Prze + l. Prze >

2. Przeprzeć, przeje a. pre, prał uprzec, zaprzec nawskroś; przepsuć ś. skutkiem gorąca i wilgoci: Kapusta albo brzoskiew przeprzała, jakoby przewarzona. Syr. <Prze + 2. Prze >

†Przeprzebaba, y, lm. y p. Przeprzebaba. <p. Przeprzebaba >

†Przeprzedziad, a, lm. owie *prapradziad*. Tuch. <Prze(d) + Prze(d) + Dziad >

Przeprzędzenie, a, blm., czynność cz. Przeprzędź.

Przeprzęg, u, lm. i p. Przeprzęg. <Prze + *Przęg, PRZĄG/PRĘG/PRĘŻ/PRAĞ >

Przeprzęgać, a, ał p. Przeprzęc.

Przeprzęganie, a, blm., czynność cz. Przeprzęgać, *przeprzęg*.

Przeprzęgnąć, nie, nał p. Przeprzęc.

Przeprzęgnięcie, a, blm., czynność cz. Przeprzęgnąć, *przeprzęgnięcie*.

Przeprzężny dający ś. *przeprzęgać*. <Od Przeprzęg >

Przeprzęgowy przym. od **Przeprzęg**: Konie przeprzęgowe. Na stacji przeprzęgowej odbywa ś. przeprzęg. Stacja przeprzęgowa kolejki lino-wej jest miejscem, w którym wózki odprzęgają ś. od jednej liny napędnej, a przyprzęgają ś. do następnej. <Od Przeprzęg >

Przeprzężenie, a, blm., czynność cz. Przeprzęc, *przeprzęgnięcie*.

[Przeprzyć, y, ył] p. l. Przeprzeć.

Przepsucie, a, blm., czynność cz. Przepsuć.

Przepsucie się, a ś., blm., czynność cz. Przepsuć ś.

Przepsuć, uje, uł *nawskroś, z gruntu zepsuć*: Kusiciel przepsuł wiarę, zatrul miłość. On cię przepsuje techniemem zatrutym. Krasin. Myśl w nim ciało przepsuła — należy ś. obawiać katelepsji. Krasin. P. ś. *nawskroś, do gruntu zepsuć ś.; przegnąć; przeprzeć*: Owoce przepsuł ś. <Prze + Psuć >

Przepudrować, uje, ował l. *pu-drem przesy-pać*. 2. *zanadto upudrować*. <Prze + Pudrować >

Przepudrowanie, a, blm., czynność cz. Przepudrować.

Przepuklina, y, lm. y chir. *wystąpienie jelit z jamy brzusznej pod jej powłoki a. przypadłości mniej lub więcej do tego podobne narządów innych; w y p u k l i n a, p r z e p u k n i ę c i e, † p r z e p u k ł o ś ć, † k l i n, r u p t u r a, [r y p t u r a, k i ł a] (hernia):* P. brzuszna (h. abdominalis), czelna, czółowa (h. sincipitalis), dwunastniczojelitna (h. iejunoduodenalis), kroczna (h. perinealis), kulszowa (h. ischiadica), lędźwna, lędźwiowa (h. lumbalis), maciezna (metrocele), moszenna, mosznowa (h. serotalis), mózgowa (encephaloccele), na smudze białej (h. lineae albae), mózgu i opon jego (meningo-encephaloccele), opon mózgowych (meningo-

cele), odbytnicza, × zadkowa (h. in recto), w pachwinie, pachwinna, pachwinowa (h. inguinalis), pępkowa (omphaloccele), pępowiny (h. funiculi umbilicalis), płucna (pneumoccele), pochwy (h. vaginalis), poikątnicza (h. subcoecalis), przelyku (oesophagoccele), przepony (h. diaphragmatica), przypępkowa (paromphaloccele), przyrosta (h. accreta), rdzeniowa (myeloccele), rdzenia i opon jego (meningomyeloccele), rogówki oka (ceratoccele), ścienna jelita (h. Littreana), sieci, siatna, sieciowa (epiploccele), tęczęwki oka (iridoccele), tłuszczowa (liparoccele, h. adiposa), udowa (h. cruralis s. femoralis), uwiezła, uwieziona (h. incarcerationata), wodna moszny i powrózka nasienne-go, wodniak (hydrocele), wodna pajęczynówki rdzenia (hydromeningoccele), wolna, ruchoma, dająca ś. odprowadzić (h. mobilis, reponibilis), wrodzona (h. congenita), zaotrzewna (h. retroperitonealis), żyłakowa, żyłaki moszenna a. powrózka nasienne-go (cirsocele). Odprowadzenie przepukliny (taxis), operacja przepukliny (herniotomia). <Prze + *Puklina, PUK/PUCZ >

Przepuklinny p. Przepuklinowy.

Przepuklinowy, Przepuklinny przym. od **Przepuklina, rupturowy:** Nożyk P. (celotomus). Pasek P. (bracherium).

Przepukłość, i l. blm. rz. od Przepukły. 2. lm. i = a) pęknięcie, otwór, rysa, szpara skutkiem pęknięcia; rozpęknięcie, przepuknienie, przepuknięcie, przepuknięcie ś., przepuknienie ś. b) †P. p. Przepuklina.

Przepukły l. im. od Przepuknąć ś., przepęknięty. 2. †P., ego, lm. i rz. człowiek mający przepuklinę, rupturę: Nie mają wchodzić do zboru P. ani trzebieńiec. Bud. <Od Przepuknąć >

†Przepuknąć się, knie ś., knał ś. a. kł ś., [Przepuknąć ś.] *przepęknać ś., rozpęknać ś.; pęk-nąć otworzyć ś.:* Judasz po wieczerzy obwiesił ś. i przepukł. Tworz. Na wrzód plastry przykładają, aż ś. sam zgoi i przepuknie. Petr. Przen.: [Bądź cicho, bo ci ś. przepuknie!]=zbie-rze ci ś. na karę, przebierze ś. miarka, zabraknie mi cierpliwości. <Prze + Puknąć ś. >

Przepuknienie, a l. blm. p. Przepuknięcie ś. 2 lm. a p. Przepukłość.

Przepuknienie się, a ś. l. blm. p. Przepuknięcie ś. 2. lm. a ś. p. Przepukłość.

Przepuknięcie, a l. blm. p. Przepuknięcie ś. 2. lm. a p. Przepuklina.

Przepuknięcie się, a ś., Przepuknięcie, Przepuknienie ś., Przepuknienie l. blm., czynność cz. Przepuknąć ś. 2. lm. a ś. p. Przepukłość.

Przepulniczka, i, lm. i woj. *brantka złożona z trzciny napelnionej zaprawą zapalną i opatrzonej czaszką drewnianą — narzędzie wkładane w zapal działą dla udzielenia ognia prochowi.*

Przepunktować, uje, ował *punktami, linią kropkowaną przedzielić: Interpunctus, przepunktowany, rozdzielony. Mącz. <Prze + Punktować >*

Przepunktowanie, a, blm., czynność cz. Przepunktować.

†Przepurgować, uje, ował l. *prze-czyścić pur-ganssem, prze-czyścić, roz-wolnić, dać na prze-czyszczenie:* Kiedy ś. nierychło leczyć dał, tedy go dobrze przepurgowawszy i salsy przy dobrej djecie napoiwszy, maźny. Ocz. †P. ś. *prze-czyścić ś., wziąć na prze-czyszczenie:* P. ś. wolnym lekarstwem. Haur. P. komu żołądek. Lekarstwo dobrze go przepurgowało. <Prze + Purgować >

†Przepurgowanie, a, blm., czynność cz. Przepurgować.

†Przepurgowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepurgować ś.

Przepust, u, lm. y l. × P. przepuszczenie, dopstęp, przystęp, wolny wstęp, wolne wejście: Jesteś przecież dziękować, gdy ma do przyjacielskich uszu P. mowa, *transitum*. Zebr. 2. a. Przepustka budowla w rodzaju mostku w grobli, tamie, pod drogą lub koleją, a służąca do swobodnego przepływu wody z jednej strony na drugą. 3. P. pogrodowy = budowla rozgraniczająca dwie pogrody kanału spławowego, a służąca do przepuszczania statków z jednej pogrody do drugiej, *niżej*, *względnie wyżej*, *leżącej*. 4. anat. = a) przewód a. kanał kostny (*meatus in osse*). × Przepusty zakrętnie = przedziałki ślimaka w uchu (sealae chochleae). b) p. Dziurka. 5. × P. płemniczy, embr. p. Jajotworek. 6. mech. p. Kłapa. <Prze + *Pust, PUS(T)>

[Przepusta, y, lm. y] l. szczerba, przedział między zębami. 2. a. †P. dopust, dopuszczenie, zrzęczenie Boże, †przepuszczanie, †przepuszczenie, [przepuszczenie]: By zewsząd cierpiał każdą przeciwność a. od Boga jako niemocey niezboże przepusty na zdrowiu. Ew. ś. Mat. <Prze + *Pusta, PUS(T)>

Przepustka, i, lm. i l. karta wolnego przejazdu, przejścia, wstępu: P. na plac wystawy. Sztuka obchodziła wolnych o tyle, ile biletów odebrać musieli na początku, a przepustek wydać w międzyaktach. Gaw. (= *kontramarek*). Statki winny ś. zatrzymywać celem poświadczenia stanu zdrowia załogi i otrzymania dalszej przepustki. Kol.: P. dla zwłok = zezwolenie na przewóz zmarłego, przepustna. 2. dowód piśmienny pozwalający przebyć granicę, *półpasek*: Odbywając podróże tak dalekie, do których trzeba przepustek lub innych wierzytelności... Kaez. Miał prawo wydawania przepustki do Krakowa. Jez. P. do Warszawy. Jez. 3. p. Przepust: Staranne obejrzanie szczególnie przepustek, zwrotnie, tuneli, mostów kolejowych. <Od Przepusta>

Przepustna, ej, lm. e p. Przepustka. <Od Przepustny>

Przepustne, ego, blm. rz. l. oplata za wejście. 2. darowane, przebaczone. BoBr. Pierwsze P., drugie kapustne, trzecie darowane, a czwarte za łeb złapane (= za pierwszym razem można wybaczyc). <Od Przepustny>

Przepustnica, y, lm. e l. *zavieratlo na rurze w postaci kłapy pokrętej*. 2. hut. narzędzie do sprawdzania grubości lub zewnętrznych wymiarów odlewu lub wyrobu kutego, miarka z wykrojem sprawdzającą grubość. Łab. 3. woj.: P., Lera, deska albo krążek miedziany z dziurami odpowiadającymi wagomiarom armat, przez nie przepuszczają ś. kule, dobierając je do armat. Jak. J. 4. a. Kadzielnik, brodawka przedna zool. brodawka pajuków posiadająca na wierzchołku drobne otwórki, któremi wychodzi na zewnątrz wydzielina gruczołów przednych i tężeje na powietrzu jako pułczyna. <Od Przepustnik>

Przepustnik, a, lm. i mech. kłapa miarkująca przepływ pary u machin parowych, wentyl: P. przy zbiorniku w kopule u parowozów. Łab. <Od Przepustny>

Przepustny i. p. Przepustowy: Klucz P. u maszyny parowej przy cylindrze = służący do zatrzymywania przepływu pary, a zatym do wstrzymania maszyny. Łab. 2. którego można przepuścić; który można przepuścić, przebaczyć. <Od Przepust>

Przepustowy, Przepustny przym. od Przepust:

Kurek, kran P. Zapór P. = *wentyl przepuszczający*. <Od Przepust>

Przepuszczać, a, ał i [P. ś.] p. Przepuścić. Przepuszczający i. im. od Przepuszczać. 2. fiz. ciepła przepuszczający (*diathermanus*).

Przepuszczalność, i, blm. rz. od Przepuszczalny: P. gruntu, warstw ziemnych. Fiz.: P., przepuszczalność, przenikalność (*permeabilitas*).

Przepuszczalny i. przepuszczający przez siebie; przenikliwy: Warstwa ziemi przepuszczalna. Grunt piaszczysty jest P.: glina jest nieprzepuszczalna. Wody, wsiąkające w ziemię, ściekają po warstwie nieprzepuszczalnej. Przen.: Koryto, którym płyną fundusze, niewa dno przepuszczalne. 2. !P., lek. p. Przepuszczający. <Od Przepuszczać>

Przepuszczanie, a, blm. l. czynność cz. Przepuszczać: Otrzymał rozkaz nieprzepuszczania wojsk rosyjskich przez granicę. T. K. 2. †P. p. Przepusta. P. boże, dopust boski. L.

[Przepuszczanie się, a ś., blm.] czynność cz. Przepuszczać ś.

Przepuszczenie, a, blm. l. czynność cz. Przepuścić: P. przez granicę, przez miasto. Troc. Z przepuszczeniem naszego pana króla i z wiedzeniem ubogich i bogatych. Ort. Nasienie to ususzone zatwierdza żywot, ale święcie czyni P. Sien. (= *przezcyszczenie, rozwołnienie, laskę, purgans*). Nie trzeba gorzałeczki temu dla strawienia, nie trzeba zamorskich ziół dla przepuszczenia. Zbyl. Iżby zupełny odpust i wszystkich występków P. otrzymali. Ml. duch. Dawam tobie pozdrowienie i też grzechu P. Mik. z Wilk. Proszę o P. (odpuszczenie) występku tego. Troc. 2. †P., [P.] p. Przepusta: Tatarzy z przepuszczenia Bożego garścią nam to oddali. Wer. P. boskie. Troc.

[Przepuszczenie się, a ś., blm.] czynność cz. Przepuścić ś.

[Przepuszczka, i, lm. i] *kawałek płótna do czadzenia mleka*. <Od Przepuszczać>

Przepuścić, i, il, nied. Przepuszczać i. puścić przez co, pozwolić przebyć pewien punkt: Ja czasem do Hortensji przez mury przepuszczam regenta. L. P. kogo przez próg, przez granicę, rogatki, przez linję bojową. Warta dziewczkę przez wrota w dom przepuściła. Troc. Takie towary przez granicę przepuszczone nie będą. Troc. Zandarm i rewirowy oglądają pasporty i przepuszczają ku drzwiom wyjściowym. Glisz. Tędy ś. nikogo nie przepuszcza (= *nikomu tędy przejść nie wolno*). P. przez cędzidło = *przeceadzić, przefiltrować*: Przepuść gorzałkę przez dwoistą ehustę. Troc. P. przez sito (= *przesiać*). P. przez alembik = *przedestylować, przepędzić, przepalić*. Przepuszczać = *przepuszczać przez siebie, być przepuszczalnym, przeciekać, ciec, nie zatrzymywać, być nieszczelnym*: Przepust przepuszcza wodę. Dławnica cylindra parowego, pozwalając na swobodny ruch tłoka, nie ma przepuszczać pary. Mój kapelusze przepuszcza wodę. Troc. Szkło światło przepuszcza. Troc. †Przepuszcza kto = *laksuje, ma rozwołnienie, czyści go*: Cieląt do pasternika nie dawać, boby z tego zaraz przepuszczały i zdychać musiałyby. Haur. Przen.: Marnotrawca ten wszystko przez gardziel przepuścił. Fur. (= *przepił, przejadł*). Przen.: *przetworzyć, przepuć, stracić, przemarnować, puścić*: Przepuścił cały zarobek. 2. !P. opuścić, przeoczyć, prześlepić, omiąć przez nieuwagę: Najmniejszego świstka nie przepuściłem, żebym do końca nie doślabiował. Byk. 3. komu = *odpuścić, przebaczyć, darować, wybaczyc, puścić płazem*: Kto przepuszcza złoczyń-

com, zoczyńcą s. staje. L. Grzechy w Chrystusie wszyscy nam darmo bywają przepuszczone. Ml. duch. Jeśli będziesz siostram co złego działała, tydzień ja tobie nie przepuszczę. Z. K. Bo sędzia, który złym przepuszcza, szkodzi barzo dobrym. Birk. Przepuszczona (odpuszczona) wina. Troc. Rodzonemu nie przepuszczę bratu. Mick. 4. komu, czemu = *zostawić go w spokoju, oszczędzić, uszanować go, dać mu pokój, darować, nie pardonować komu, czemu; mieć wzgląd na kogo, na co; ceremonjować s. z nim*: Przepuszczali miastu, budynkom, mieszczanom. Troc. Franeją wojując, z nienawiści ku Filipowi kościołom Bożym nie przepuścił. Skar. Dla chuci panowania żadnej enocie i prawom nie przepuszczają. Skar. Śmierć nikomu nie przepuszczają. W rozwięszeniu nie przepuszczono ani pleci, ani wiekowi. Już tedy nasz czas przyszedł, Baranie, wołajwał krółom, panom, biskupom, wszem nie przepuszczajwał Biel. M. Franciszek Morawski nie przepuszczwał żadnej podłości, głupstwu, nizezmemnemu plaszczeniu s., serwilizmowi. Siem. Piszą, że tak okropne wojny prowadzono, że nieprzyjaciel drzewom nie przepuszczwał w lasach. Mick. Kawałka żelaza nie przepomnij, ni postronka, bo nie przepuszczają i ukradną. Reym. 5. †P. *przetopić, przelać, przepławić, rozpuścić, roztopić*: Przepuszczają wosk, łój = roztopiać. Kn. Jako gdybyś chciał srebrem przepuszczanym ozdobić naczynie glinane, tak ... Leop. (niepławionym. Leop.). Dzwon ten P. (przetopić) trzeba. Troc. 6. †P. *żółdek = rozwołać, przeczyszczyć, przelaksować, przepurgować*: Na kurcz dobrze jest żywot P. Siem. Ziele pieprzeczka mozc zastanowiony przepuszczają. Siem. (= *pedzi, spęda*). 7. †P. *pozwoić, dozwoić, dopuścić*. 8. †P. *co na kogo = dopuścić, aby nani przyszło, dopuścić, spuścić, zesłać, zrzucić co, nawięzić czym*: Przepuścił Pan mór na Izraela. Rot. Dla grzechów głód srogi przepuszcza Bóg na świat. Białob. Bóg przepuszcza, że w bitwie nieraz sprawiedliwy przegrywa. Skar. Bóg przepuścił nań ezarta, na ojczyznę wojnę. Troc. Na was Pan Bóg ten głód niezbełliwy (szkaradny) przepuścił. JKn. Pan Bóg przepuścił nawałność i wiatry, które wielką część wojska do rozmaitych brzegów rozniosły. Skar. Jeśli Pan Bóg na niego ubóstwo przepuścił, tedy bluźni i gniewa s. na swego stworzyciela. Kaz. 1555. Przepuścił nań miły Bóg niemoc ciężką. Pow. o pap. Urb. Jeśli będziesz posłuszen przykazania jego, żadnej ehoroby, którąm kładł na Egipt, nie przepuszczę na cię. Leop. A którzy z was zostaną, przepuszczę strach na serca ich w krainach nieprzyjacielskich. Leop. Musimy przyznać, że Pan Bóg przepuścił domowego nieprzyjaciela, który tak haniebne szkody i okrucieństwa poczynił. Rob. 9. †P. i prow., *posp. przeprowadzić, odprowadzić*: Dziecięć nie ma s. z s'arszemi rozstać, aż odpuszczenie wzięwszy, albo przepuszczone od nich będąc. L. Byliśmy wczoraj z pożegnaniem naszym wyjeżdżym u Józefa, a następnieśmy całą gromadą aż za rogatki go przepuszczali. Wal. [P. s. na kogo] = *uprzedzić s. do kogo*. <Prze + Puścić>

Przepuszcistość, i *zdłność dawania swobodnego przejścia; stopień tej zdolności*: Kolej dwutorowa posiada większą przepuszcistość, niż jednotorowa, t. j. może po sobie przepuścić większą liczbę pociągów w jednokowym okresie czasu. <Od Przepuścić>

Przepuszcisty *zdolny do przepuszczania, przepuszczający*. <Od Przepuścić>

[Przepusznica, y, lm. e] *cies. opaska podtrzymująca krokwie*. <Zam. Przepusznica>

Przeputać, a, ał *posp. przepuścić, puścić, przetrwonić, przemarnotrawić, stracić putując bez miary*: P. pieniądze, majątek. Grali, pili, a przepuścawszy ostatki, zebrali. Wszystko poszło z dymentem, przeputała ta zatracona sikora ... Byk <Prze + Putać>

Przeputanie, a, blm., *czynność cz. Przeputać*.

Przepyach, u, lm. y I. *bijący w oczy blask bagactwa, pompa, wystawność, zbytek, okazałość, wytworność*: Żelazny Mars depce złote przepychał. Pas Przyjmując w Gnieźnie Ottona cesarza, dziwi przepychem. Niem. Ja spokojne życie nad P. przekładał i w modach i w Warszawie szczęściem nie zakładał. Niem. Już inaczej w tym zamku jaśnieje P. pański, naddzi idów wspaniałość. Malez. Nad P. świata i blasków pozory widniejsze pióra białe niżonej pokory. Malez. Największy P. (w architekturze) rozwijał Rzymianie w dekoracji belkowania korynckiego. Jod. Nie widziałem nie temu przepychemu równego. Kras. P. szczęścia nie oznacza. Karp. P. w wystąpieniu publicznym. Korz. P. był zdumiewający: brylanty i koronki przedstawiały sumy bajeczne. Krasz. P. w stroju, w urządzeniu domu. 2. × P. *pycha, duma, próżność, chęć pokazania s.*: P. i dostojęństw zabieganie najbardziej serca posiadało. Pileh. Rujnować s. dla pokazania s. są to przepychy. L. Jako s. zawstydzić nie mamy, gdy tu sobie z przepychem wielkie i kosztowne pałace budujemy. Skar. Nie mam na P. stropu złoconego. Petr. 3. × P. *współzawodnictwo, współubieganie s., przesadzanie s., sadzenie s.; emulacja*: Nauki zaczynały s. już rozkrzewiać aż do emulacji czyli przepychu. L. W zgramadzeniach uczonych szlachetny panuje P. L. × Na P. = *na wyścigi, jeden przez drugiego*: Ptaszka w tym zakrzewiu zdają s. na P. wyśpiewywa swoje w tych lubych miejscach rozkosze. Stasz. Każdy usiłował na P. zachować drugiemu życie. L. 4. †P. *ubliżenie, ujma, afront, despekt, zniewaga, obelga*: Uczynić komu P. <Prze + *Pych, PYCH / PÜCH>

Przepychać, a, ał i P. s. p. **Przepchnąć**.

Przepychać, a, lm. a *chir. narzędzie do przepychania ciał obcych, wwięzłych w przewodach ciała*: P. przetykowe. <Od Przepychać>

Przepychanie, a, blm., *czynność cz. Przepychać*.

Przepychanie się, a s., blm., *czynność cz. Przepychać s.*

Przepyskować, uje, ował I. dok. *przepędzić (pewien czas) na pyskowaniu*. 2. × P. *nied. = a) przebierać, wybredzać (np. w jedzeniu), przebarszczać*. Kn. b) *śle s. z kim obchodzić*. Troc. <Prze + Pyskować>

× **Przepyskowanie**, a, blm., *czynność cz. Przepyskować*: Za karę Bożą widział piszący tę zwłokę elekcji. to P. w wolnościach naszych i rozszerzenie prawa do rządów. Bart.

Przepysznia, u, lm. y, **Gardenja** bot. (gardenia) *roś. z rodziny marzanowatych*. <Od Przepyszny>

× **Przepyszniac się**, a s., ał s. *przechwalać s., pysnić s., sadzić s., chełpić s., chlubić s., szczyić s.*: Cokolwiek strojna ziemia ma piękności, czym s. przepysznia hojnie przyrodzenie, doskonałości twoich to są cienie. Lubom. <Prze + *Pyszniac s., od Pysnić s.>

× **Przepysznianie się**, a s., blm., *czynność cz. Przepyszniac s.*

Przepysznie przys. od Przepyszny.

× Przepyszność, i, blm. rz. od Przepyszny. L.

Przepyszny *wspaniały, okazały; cudny, precudny, precudowny; wyborny, przewyborny, doskonały, niezrównany*: Pałac, gmach P. Ubiór, strój, rynsztunek P. Rmaki P. Mieszkanie, jedzenie przepyszne. Napój P. Widok P. Pogoda przepyszna. P. styl książki, przedmiot przepyszny. Wyrób, towar P. Ulica szeroka, potrójna, ostawiona pałacami, ogrodami, drzewami przepyszniemi. Krasz. < Od Przepych >

Przepytać, a, ał, nied. Przepytywać, † Przepytywać I. *zapytać wieku po koleji, przeegzaminować*: Przepytywać, *disquirere*. Mącz. P. uczniów w klasie. 2. † P. przeszukać, przestudjować, przewiedzieć ś., *przebadać, dochodzić*: P. tajniki przyrodzenia. Śl. wil. Przepytywać a rozbiierać niektórą rzecz. Mącz. Przepytyuje, co w naukach najciekawszego. Śl. wil. P. ś. rozpytać ś., przewiedzieć ś., *wywieść ś., dowiedzieć ś., dopytać ś., zasięgnąć opinii*: Trzeba ś. o jakiego plenipotentę P., któryby o prawnych moich interesach miał pilność. L. P. ś. o postępkach każdego. L. < Prze + Pytać >

Przepytywanie, a, blm., czynność cz. Przepytać.

Przepytywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepytywać ś.

† Przepytywać, a, ał i † P. ś. p. Przepytać.

† Przepytywanie, a, blm., czynność cz. Przepytywać: Ani czasu przepytawania, ani do opisowania początków i spraw postronnych narodów nie mieli. Błaż.

† Przepytywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepytywać ś.

Przepytywać, uje, ywał i P. ś. p. Przepytać.

Przepytywanie, a, blm., czynność cz. Przepytywać.

Przepytywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przepytywać ś.

Przerabiać, a, lm. e ten, co *przerabia, przetwórcą*: Rolnika twórcę, rzemieślnika przerabiaczem, kupca rozwoźnikiem nazwać można. L. < Od Przerabiać >

Przerabiać, a, ał i P. ś. p. Przerobić.

× Przerabialny *dający ś. przerobić*. Kn. < Od Przerabiać >

Przerabianie, a, lm. a I. a. Przeróbka czynność cz. Przerabiać: P. surowizny na żelazo. P. wagonów. Te przerabiania były tego rodzaju, że treść pierwotna jak najzupełniej zniknęła. Kaczk. Cała pieśń była tylko przerabianiem tej myśli. Krasz. (= *warjacja*). 2. fizj. *przemienianie w ustroju związków chemicznych z zewnątrz dojrwalczanych, przetwarzanie chemiczne*. 3. mat.: P. w algiebrze, *reductio*. Łs.

Przerabianie się, a ś., blm., czynność cz. Przerabiać ś.

Przerabiarka, i, lm. i *silnica (machina) służąca do przerabiania, n. p. gliny*. < Od *Przerabiarz, od Przerabiać >

Przerachować, uje, ował i P. ś. p. Przeliczyć: Przerachowałem ś. jednak, przedewszystkim żądałem niemożliwości. Dąb. < Prze + Rachować >

Przerachowanie, a, blm., Przerachuba czynność cz. Przerachować.

Przerachowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przerachować ś.

Przerachuba, y, lm. y p. Przerachowanie: P. ludzi w Polsce pozostałych w r. 1776 wcale dokonaną nie była. T. K. Z przerachuby ludzi, co

pozostali w Polsce, było jeszcze około 7,600,000. T. K. < Prze + Rachuba >

Przeradosny *wielce radosny, rozkoszny, błogi*: Szóstego dnia drogi od Niepru stanęliśmy na ładnym, przeradosnym miejscu. Wiszn. < Prze + Radosny >

[Przeraduch, a, lm. y] *człowiek niezgodny*. < ? Od Przeradzić, z podprowadzeniem pod Przekora i Duch >

Przeradzać, a, ał i P. ś. p. Przerodzić.

† Przeradzać, a, ał i † P. ś. p. Przeradzić.

Przeradzanie, a, blm. I. czynność cz. Przeradzać. 2. p. Przerództwo.

† Przeradzanie, a, blm., czynność cz. † Przeradzać.

Przeradzanie się, a ś., blm. I. czynność cz. Przeradzać ś. 2. zool. p. Przerództwo.

† Przeradzanie się, a ś., blm., czynność cz. † Przeradzać ś.

Przeradzenie, a, blm., czynność cz. Przeradzić.

Przeradzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przeradzić ś.

Przeradzić, i, il I. *przepędzić (pewien czas) na radzenie*: Oddany cały życie publicznemu, pół wieku przebojował i przeradził. Rol. 2. † P., nied. Przeradzać = a) *przekonać, przeperswadować*: Przeradzać, przewodzić radą a wymownością swą nieco, wiarę komu czynić, *persuadere*. Mącz. b) a. [Przeradzić] *zradzić, zawiść, oszukać, przechytrzyć*: *Proditus*, wydany, przeradzony, oszukany. Mącz. † P. ś. *oszukać ś., zradzić ś., przeliczyć ś.*: Sam ś. przeradził, *captus sua fraude Hannibal*. Mącz. < Prze + Radzić >

Przerafinować, uje, ował I. *rafinując przeczyszczać*: Wiadomo, ile fabryka przerobiła buraków, przerafinowała cukru. Spas. 2. przen. *nazbyt wyrafinować*: Wyczerpani przerafinowanemi sensacjami. Bog. W. < Prze + Rafinować >

Przerafinowanie, a, blm., czynność cz. Przerafinować: W przerafinowaniu zmysłów cywilizacją, którą za konającą uważa, nie wystarcza mu nawet sensacja wzroku. Gers.

Przerajbować, uje, ował *piek. przemieszać ciasto z ciastem i wetrzeć jedno w drugie*. < Prze + Rajbować >

Przerajbowanie, a, blm., czynność cz. Przerajbować.

† Przeranić, i, il *zranic na wylot; przeszyć, przekłóć ranicą*: Serce (macierzyńskie) hartowną strzałą przeranione. Mias. < Prze + Ranić >

† Przeranianie, a, blm., czynność cz. Przeranić.

Przerastać, a, ał i P. ś. p. Przerosnąć.

Przerastały *przerosły, przerosnięty, z wrosłemi kawałkami czego innego (w szczeg. tłuszczu)*: Słonina przerastała. Troc. (dom.: *platkami mięsa*). Sztuka mięsa przerastała. Kras. (= *przeplatana tłuszczą*). Zbyt tłustych mięs chronić ś., najlepsze są przerastałe. Haur. Dobra sztuka mięsa przerastała a krucha. Kras. Przemarzłina w drzewie przerastała. Jak. J. < Od Przerastać >

Przerastanie, a, blm. I. czynność cz. Przerastać. 2. bakt. *wybuchanie, rozrządzenie ś. nadmierne*. 3. patol. *rozrastanie nadmierne (hypertrophia)*.

Przerastanie się, a ś., blm., czynność cz. Przerastać ś: P. roślin. Dyb.

*Przeraty w wyrażeniu: [Raty P.] = *na gwalt, żeby tam nie wiedzieć co*: Częstują go, czym zdoła, i strasznie radziły go widzieć, co raty P. Ork. < Prze + *Raty, od Rata! >

† Przeraz, u, lm. y p. Przerazenie: Władzy wszechmogącej P. Przyb. Gwałtownym prze-

razem rani jego uszy. Przyb. (= *razem, ciósem na wyłot*). Przestrzegł przerwazy mniej mogą. L. <Prze + Raz>

Przeraza, y, lm. y l. [P.] = a *ziarnko nierozwinięte, które zamknięte, i kłos będzie pusty*: Będzie P. na zboże. b) P. na ziemiaki = *zaraza, kiedy liście czernieją i schną*. 2. zool. (chimaera) ryba z rzędu strasznic. <Prze + *Raza, RAZ/RZEZ>

Przerazić, i, il, nied. Przerazić I. *razem, ciósem przeniknąć, przebość na wyłot, przesyć, przekłóć nawskroś*: Okrutnym żelazem przerwazy. Kochan. Naprzód pana zabił, potem sam siebie na obie strony przerwazył. Gór. Kule nieprzyjaciela przerwazyły. Troc. Cóż za niespodziany piorun nas przerwazył! L. Porwał ś., jakby go piorun przerwazył. Węg. Przen.: Pojrzeniem wdzięcznym przerwazyła. Ów. S. Przen.: *przeniknąć, przejąć, zdjąć, przesyć, wrzucić do głębi, poruszyć do żywego*: Czystym i niewinnym sumnieniem, żadną bojaźnią nie przerwazył, żadnym pocuwaniem ś. nie zgryzionym, do Rzymu powrócił. Siem. J. Jego stęki i słowa przerwazyły uszy. Przyb. Blask oczy przerwazył. Troc (= *ośniewał, przytępił*). Skażone to są oczy, które biała szata przerwazyła. Pileh. Łaską jego przerwazył, płakał i ręce całował skruszony. Jabł. Aż poczęto w ogromny bęben bić na wschodzie słońca; ten w nim chętną myśl przerwazył do końca. P. Koch. Wtym krzyk i wrzask okrutny przerwazył mu uszy. Pot. Strach go przerwazył. Troc. P. kogo strachem. Troc. Sam go nie witał Argant i gniewliwy stał nienawistnie dawną przerwazył. P. Koch. To mi serce przerwazył. Troc. Przytomność jego trwogą i milezieniem przerwazył gody. Niem. Jakże mię boleśnie noc ta urokiem eiszy przerwazyła. Słow. Ale chciał tylko lice swoje w serce nieczule, oczy nam P. Słow. Nieprzyjaciel chciał tylko P., zasypać kulami kościół i klasztor, wzniesić pożary, ... rozszerzyć trwogę. Sienk. 2. *wiele przestraszyć, strwożyć, przejąć grozą*: Zatrwożeni jesteśmy niebezpieczeństwem, którego ś. boimy, przerwazyli niebezpieczeństwem przytomnym. Niem. Podwaja w przeciwniku dzielność, kto ś. boi, przerwazył nieprzyjaciół, kto odporem stoi. Węg. Widok ten smutny tak go przerwazył, że prawie od siebie odszedł. L. Nowina ta go przerwazył. Troc. Przerwazył mię temi słowy do żywego. Troc. Przerwazył go brzęk straszny kajdan. Oss. Wszystkie mię okropnością przerwazył i trwogą. Fel. I co noc nas przerwazył poczty dźwięk złowrogi. Mick. Twarz jego straszną błądzą przerwazył. Troc = *wrzucić, potrząsnąć, przemieszać*. 4. [P.] *porazić, uszkodzić, poniszczyć, chybić*: Latoś pszenica była przerwazyłona. P. ś. *wystraszyć ś. silnie, strwożyć ś.*: Przerwazył ś. na ten widok, na te słowa. Przerwazył ś., stanął jak wryty, osłupiał. Przerwazyłem ś. skutkami swojej nieogledności. <Prze + Razić>

Przerwazyliwie przys. od **Przerwazyliwy**: Świsnął P. Zdawało mi ś. za burzy loskotem, zem słyssał martwe dzieci za namiotem, wszystkie je czące P. glucho! Słow.

Przerwazyliwość, i, blm. rz. od Przerwazyliwy: Tak wielka jest nauki Chrystusowej moc, tak wielka tajemnie Jego P., że chociaż najbardziej ośledliwościami oszpecona, przecięt zaniejsza jest, niż nabożeństwo żydowskie. Smal.

Przerwazyliwy, †Przerwazyli I. †P. przenikliwy, przenikający, badawczy: Gdzie mam niecie przed twoim duchem przerwazyliwym? Kochan. 2. †P. *tkliwy, przejmujący, poruszający do głębi, wrzuciący do*

żywego, przenikający do serca, serdeczny, wymowny, gorący: Patrzcie, co umie miłość przerwazyliwa. P. Koch. Przewową przerwazyliwą rycerstwo w ochotę i powinność oddania enocie i sławie obroku wzbudziwszy. Wójc. 3. a. **Przerwazyliwy** = a) *przenikliwy, ostry, przejmujący, rozdzierający, dojmujący, przesywający*: Krzyk, huk P. Głos pawia jest P. Jęki przerwazyliwe dały ś. słyszeć. Kras. Głos przerwazyliwej trąby. Tremb. Miauczących kotów przerwazyliwa wrzawa. Kras. Już głos matek P. do uszu jego dochodził. Niem. Powstał krzyk P. Malez. Coñeli ś., wydawszy przerwazyliwe głosy. Mick. Z obłąkanego budziły mię śnięcia po nocy hijen przerwazyliwe wydia tam nad trumnami. Słow. b) a. [**Przerwazyliwy**] *mogący przerwazylić, przerwazyliwy, okropny, straszliwy, straszny, groźny*: Przed nami leżało dziecko na stole niezwywe, nieruchomością śmierci przerwazyliwe. Słow. 4. †P. *którego można przerwazylić*. Troc. <Od Przerwazylić>

†**Przerwazyliwie, [Przerwazyliwie]** przys. od **Przerwazyliwy, I.**

†**Przerwazyliwy, [Przerwazyliwy]** p. **Przerwazyliwy**: Jowisz przerwazyliwiejszy od piorunów swoich rzucił wzrokami. Troc. Acz krótkimi słowy, ale przerwazyliwnymi prawie to opowiedział. Żarn. (= *wyraził, dobitnie*). Wierzył, że głos Jego (Boga) musi być P., wielki. Ork. P. widok był palącego ś. boru. Ork. Tatry rosły w P. ogrom, w nieskończoność. Ork. <Od Przerwazylić>

× **Przerwazyliacz, a, lm. e** *gó. robotnik przebiegający w kopalni rudę, która ma być wydobyta, i napędzający nią trajloki*, × *narażacz*, × *foliarz*. Łab. <Od Przerwazylić>

Przerwazylić, a, al i P. ś. p. Przerwazylić.

Przerwazylić przys. od **Przerwazyliwy**: Krzyknęła bogini P. Ml. W twarzyćce tej pionącej i blednącej, w oczach tych mimowolnie czytał jakiś fałsz, coś P. podstępno. Krasz.

Przerwazyliwy I. im. od Przerwazylić. 2. p. Przerwazyliwy: Znów śmierć stanęła przede mną, ale już nie ta przerwazyliwa, straszna. Dąb. Zło szerzy ś. w sposób P. (= *zatrważający*). Coraz nowe stada kul, a wśród zamieszania głosy przerwazyliwce w różnych stronach twierdzy, kościół i klasztoru. Sienk.

Przerwazyliwanie, a, blm., czynność cz. Przerwazyliwać.

Przerwazyliwanie się, a ś., blm., czynność cz. Przerwazyliwać się.

Przerwazyliwanie, a, †Przerwazyli I. blm., czynność cz. Przerwazylić. 2. lm. a trwoga, poploch, przestach, lek gwałtowny: P. umysłu, gdy skutki nieszczęścia i klęski przejmują nas i gnębią. Niem. Stróż grobu wielkie P. na sereach mieli, tak że ś. stawszy jakoby martwami, leżeli długo przelękli na ziemi. Odym. I z przerwazyliwaniem rozmyślałem sobie, jak moim dzieciom takiej noey w grobie. Słow. Latwo zrozumieć, jakie P. powstało w okolicy wskutek tego straszliwego wypadku (zabójstwa). Duch pełny przerwazyliwień. Or-Ót. P. ogarnęło wszystkich. Krasz. Otrząsnąć ś. z przerwazyliwienia. Z przerwazyliwienia stanęły mu włosy na głowie. 3. ? : Zabieli, krew wylali i pod boskim przerwazyliwaniem (opieką) wiele cudów czynią. Bart. <Od Przerwazylić>

Przerwazyliwanie się, a ś., blm., czynność cz. Przerwazyliwać się.

Przerwazyliwy I. im. od Przerwazylić. 2. który ś. przerwazylił, strwożony, przestraszony gwałtownie: Wzrok jego dziki, przerwazyliwień. Ita. Rom. Wnet rozległy ś. charkotania pobitych, rżenie przerwazyliwych ko-

ni. Sienk. Bandyci grasują coraz straszniej, a ludność przerażona boi ś. stawiać im przeszkody.

Przerąb, ębu, Im ęby otwór przerąbany, dziura wyrąbana: P. w drzewie, w desce. P. w lodzie = *przerębel, przerębla*. Robiono na rzeci i toniach przeręby i zapuszczano niewód. Niem. Jasne przeręby. Krasz. (= *drogi, ulice wycięte w lesie?*). <Prze + *Rąb, RĘB/RĄB>
Przerąbać >

Przerąbać, bie, bał, nied. Przerąbywać, Przerębywać, †Przerębować 1. *rąbiąc przeciąć, przepłatać; rozrąbać, przesieć, przeciosać:* Przerąb to drewno. Troc. P. siekierą, toporem. P. kość tasakiem. P. twarz szabłą. 2. *rąbiąc przeprowadzić; wyciąć, wyrąbać przez środek, przetorować siekierą:* P. w lesie lukę do przejazdu. 3. *rąbaniem przedziurawić, wyrąbać otwór, rozrąbać:* Stawy w zimie trzeba przerębować, aby ryby nie pozdychały. Zaw. 4. *rąbaniem przeredzić, przetrzebić:* Przerębować las gęsty, przecinać, przeredzać. Kn. P. las, gaj. Troc. P. ś. *rąbaniem utworować sobie drogę, przedostać ś.:* Jak wieher przerąbał ś. książe przez środek i wpał od tyłu na skrzydło gubernatora. T. K. <Prze + Rąbać>

Przerąbanie, a, blm., czynność cz. Przerąbać
Przerąbanie się, a ś., blm., czynność cz. Przerąbać ś.

[Przerąbka, i, Im. i] p. Przerębel. <Od Przerąbać >

†Przerąbli, ębli, Im. ęble p. Przerębel.
Przerąbywacz, a, Im. e, Przerębywacz ten, co przerąbaje. <Od Przerąbywać >

Przerąbywać, uje, ywał i P. ś. p. Przerąbać.
Przerąbywanie, a, blm., czynność cz. Przerąbywać.

Przerąbywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przerąbywać ś.

†Przerdziały który przerdzał, przerdzewiał. Przen.: Starzec P. P. Koch. (= *zgrzybiały, spleśniały*). <Od Przerdzęć >

Przerdzawić, i, il rdzą przegrzyć, przetrwać: Łza przerdzawiła żelazne kajdany. Krasin. Przen.: Przerdzawiony nuda i smutkiem. Słow. <Prze + Rdzawić >

Przerdzawienie, a, blm., czynność cz. Przerdzawić.

†Przerdzieć, eje, ał p. Przerdzewieć. <Prze + *Rdzieć, od Rdza >

†Przerdzenie, a, blm., czynność cz. Przerdzieć.
Przerdzewieć, eje, ał, †Przerdzieć nawskroś zaradzić, przejść rdzą: Gwóźdź przerdzewiał. <Prze + Rdzewieć >

Przerdzewienie, a, blm., czynność cz. Przerdzewieć.

[Przerębek, bka, Im. bki a. Przeremki] *wyszyć na rękawach koszuli kobiecej przy ramionach.* <Zam. *Przerębek, Prze + *Rębek, od Rąb >

Przerecytować, uje, ował recytując przejść od początku do końca: Raz, występując do emulacji, cały Alwar przerecytował. Paw. <Prze + Recytować >

Przerecytowanie, a, blm., czynność cz. Przerecytować.

Przeredagować, uje, ował co = przerobić redakcję czego, zredagować nanowo. <Prze + Redagować >

Przeredagowanie, a, blm., czynność cz. Przeredagować.

[Przeredzenie, a, blm.] czynność cz. Przeredzić.

[Przeredzić, i, il] p. Przeradzić: Dzisiaj wieczór mnie przeredził, jutro z inszą gada. <Z Przeradzić >

× **Przereformować, uje, ował, nied. × Przereformowywać reformując przerobić.** <Prze + Reformować >

× **Przereformowanie, a, blm., czynność cz. Przereformować.**

× **Przereformowywać, uje, ywał p. Przereformować.**

× **Przereformowywanie, a, blm., czynność cz. Przereformowywać.**

Przeregulować, uje, ował co = przerobić regulację czego, ponownie zredukować: Ziemię należy zasilić i P. lub głęboko przeorać. Jank. <Prze + Regulować >

Przeregulowanie, a, blm., czynność cz. Przeregulować.

Przereklamować, uje, ował reklamując przesadzić: Przereklamowali go, jak jaką prymadonnę. Gaw. <Prze + Reklamować >

Przereklamowanie, a, blm., czynność cz. Przereklamować.

[Przeremki, ów, blp.] p. Przerębek. <Z *Przerembki = Przerębki; p. Przerębek >

†Przerepetować, uje, ował *repetując przejść od początku do końca, przepowiedzieć sobie.* Troc. <Prze + Repetować >

†Przerepetowanie, a, blm., czynność cz. Przerepetować.

Przerewidować, uje, ował zrewidować jedno po drugim po kolei; rewidując przetrząsnąć, przepatrzyć: Kupiwszy starostwo mińskie, przerewidował wszystkie przywileje miejskie. Mat. Przerewidował wszystkie sprawy siostry mojej z wielką pracą, pojechałem do Zabiełty. Mat. <Prze + Rewidować >

Przerewidowanie, a, blm., czynność cz. Przerewidować.

Przerębel, bla, Im. bie, [Scerębel, Przyrębel], × Przyrąbi, × Przerąbi, × Wyrębi, Przerębla, × Wyrębla, [Przyrębla, Przerąbka, Przelomka, Przeląbka], Płona, † Płonia, † Płon, [Płon], † Płonina otwór wyrąbany w lodzie, przerąb w lodzie wycięty do czerpania wody i ochrony ryb przed uduszeniem: Przeręble są to miejsca w lodzie wycięte, żeby ś. ryby w stawach a. jeziorach nie dusiły. Kluk. Łowić ryby w przeręblu. Prać w przeręblu. Robić przeręble w lodzie (= *płonić, przeręblować lód*). <Prze + *Rębel, RĘB >

†Przerębia, i, Im. e *otchłań.* Pot. <Prze + *Rębia, RĘB >

Przerębla, i, Im. e p. Przerębel: Gdy zawód zapuścili w przerębli, trzy małe rybki wywlekli. Stryjk. Kręci ś. by ono iste w przerębli. Prz.

Przeręblować, uje, ował dziurawić przeręblami, płonić: P. staw, jezioro, rzekę. <Od Przerębel >

Przeręblowanie, a, blm., czynność cz. Przeręblować.

× **Przerębne, ego, blm. rz. oplata od prania w przerębku.** L. <Od *Przerębny, od Przerąb >

× **Przerębnik, a, Im. cy ten, co wyrąbuje przeręble.** <Od *Przerębny, od Przerąb >

†Przerębować, uje, ował i †P. ś. p. Przerąbać.

†Przerębowanie, a, blm., czynność cz. Przerębować.

†Przerębowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przerębować ś.

Przerębywać, uje, ywał i P. ś. p. Przerębać. Przerębywanie, a, bfm., czynność cz. Przerębywać.

Przerębywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przerębywać ś.

[Przeręczenie, a, bfm.] czynność cz. Przeręczyć.

[Przeręczyć, y, ył] wyręczyć (kogo). <Prze + Ręczyć>

† Przeroba, y, lm. y p. Przerobienie: Umysł jest swoim miejscem własnym, a w przerobie nieba w piekło i piekła w niebo panem w sobie. Przyb. <Prze + *Roba, ROB/RAB>

× Przerobaczenie, a, bfm., czynność cz. Przerobaczyc.

× Przerobaczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przerobaczyc ś.

× Przerobaczyc, y, ył przemienić w robaka. × P. ś. przemienić ś. w robaka: W rój moskiewskich ś. żołnierzy przerobaczy, sprzeniewierzy. Krasin. <Prze + *Robaczyc, od Robak>

† Przerobek, bku, lm. bki p. Przerobienie. L. <Od Przerobić>

Przerobić, i, il, nied. Przerabiać l.=a) robiąc przemienić; przeinaczyc, przeobrazić, przekształcić, przeistoczyć, przeformować, przedzierzgnąć: Gdyby kto las na pasznię chełd P. St. lit. P. kapelus. Troc. Trudno P., co ś. zlym uchowa, wszak ś. w sokoła nie odrodzi sowa. Min. Panowie tu nanowo Polskę przerobili. ledwim ją poznał, kiedym wrócił z zag: anicy. Niem. Trzeba być warjatem, aby ehcieć świat P. Fred M. (=zreformować). Język nie jest strojem kobiecym, któryby wolno było giąć, wykręcać i przerabiać. Śniad. Przerabia towarzystwo na zgrają oprawców, gdzie siła i przemoc wszystko rozstrzyga i kończy. Śniad. Chełd Kopernika, prawdziwego Polaka, P. na Niemea. Śniad. Na swe kopyto co P. Kn. P. kogo = przekabacić. P. na swoją formę i sposób swojego myślenia. L. Przerobilem na stronę swą żołnierzy wielu. Min. (=zjednałem, przeciągnąłem, skaptowałem). Meżas mi tak przerobił, że nie do poznania. Wyb. b) †P. przekupić, podkupić, przepłacić, przentyc, przedarować kogo: P. sędziogo Troc. Patron był od przeciwnej strony przerobiony i przedarowany. P. cheł. Wiem, że blask złota przerobi ją na moją stronę. L. Niech cię bogaty nie przerabia datok, dla którego byś prawdy zmienił statek. Chr. Muszę go P. by też najdroższymi śródzkami. L. c) przetworzyć: P. jedno tworzywo (materiał) na drugie. P. buraki na cukier. Mlecz żołądkowy przechodzi do kiszki i na samym zaraz wstępuje trafa na obfite soki, które dalej go jeszcze rozpuszczają i przerabiają. Śniad. J. d) poprawić robotę wadliwą lub nie odpowiadającą celowi, częściowo lub w całości zastąpić ją powtórnie wykonaną; nanowo, inaczej zrobić: P. zamek do innego klucza. 2. odrobić od początku do końca. P. wyznaczone zadania. Już przerobiono wojskiem wszystkie ruchy, o których tylko czytał lub słyszał. Mick. 3. przeciwiczyć robotą, przeforsować: Dla zdrowia nie wadzi P. abo przepracować. Bud. Ktoby ciała często P. a ewiczyć zaniedbywał, brzuchem jako kal-dunem drogę sobie do wszystkich spraw zawali. Ocz. 4. przemieszać dokładnie, przerzucić, przesy-pać, przemiesić, przegnieść: P. rękoma, szuflą (=przeszuffować), łopata, gracą. P. ciasto. W śpich-rzach zboże przerabiać trzeba, aby ś. nie za-grzało. L. Ziemię ile możności P. i upulchnić na-leży. Dm. 5. robić: przetykać, przepłacać, przekla-

dać: Haftowała sukienkę Andromacha złotą, przerabiając perłami misterną robotą. Min. Tka-nina złotą nitką przerabiana. 6. Przerabiać pal-cami, nogami i t. p. = poruszać na przemian, prze-bierać: Ustami tylko często przerabiał, jeząc krótko podstrzyżone wasy, strzępiąc ś. pod potężnym, nieco czerwonawym nosem. Krasz. K. Przerabiać wiosłem (=robić raz za razem, wiosłować). 7. ro-biąc przeprowadzić; przetorować: Przeszło stu lu-dzi przerabiało ścieżkę w śniegach... a ile razy zamieć podęła... była... przerobiona ścieżka na-nowo zasuta. Pol. 8. przepędzić (pewien czas) na robieniu: Przerobił w fabryce tylko dzień. 9. †P. mat., w algiebrze = zredukować. Łs. 10. piw.: Przerabiać lasy, robić, obracać lasy = prze-rzucać stółd na suszczarni łopatkami. Przerabiać sztukę, robić, kozłować sztukę = przerzucać prawidłowo rosnący jęczmień z miejsca na miejsce w celu normowania wegetacji na słodowni. P. ś. 1. przemienić ś., przeinaczyc ś., przekształcić ś., przeobrazić ś., przeistoczyć ś., przeformować ś., przedzierzgnąć ś.: Polacy łatwo na kształt obey przerabiają ś. L. 2. †P. ś. zużyć ś. w robocie, wy-robić ś.: I żelazo ś. przerobi i stal ś. przenosi. Mącz. 3. pracując nad siły zmęczyć ś., sforsować ś., przepracować ś. 4. narobić ś. w ciągu pewnego czasu, napracować ś., przeciwiczyć ś. robotą: Prze-rabiam ś., robię dla zdrowia. Troc. <Prze + Robić>

Przerobienie, a, bfm., Przerób, Przeróbka, †Prze-roba, †Przerobek czynność cz. Przerobić.

Przerobienie się, a ś., lm. a ś. czynność cz. Przerobić ś.: Tyle gorzkich zawodów, tyle szy-derskich przerobień ś. uczuć. Krasin.

Przerobny mający ś. przerobić, którego należy przerobić: Chłopów uciemieżał, z przerobnej pań-szczyzny znaczne długi uformował. Byk. <Od Przeroba>

[Przeroczać, a, ał] zapraszać: P. do jedze-nia.

[Przeroczenie, a, bfm.] czynność cz. Przeroczać.

× Przeroczenie, a, bfm., czynność cz. Przeroczyć.

× Przeroczyć, y, ył przedłużyć termin, odro-czyć, sprolongować. <Prze + Roczyc>

× Przeroda, y, bfm. p. Przyroda. Śł. wil. <Prze + *Roda, ROD>

Przerodność, i, bfm. 1. przetworzenie ś. jednego ciała w inne przez ubycie jednych a przybycie na-tomiast innych pierwiastków. 2. = Metamerja. Lab.

× Przerodny 1. odrodny, wyrodny: Brat P. Nar. 2. = Metameryczny. <Od Przeroda>

× Przerodzca, y, lm. y. × Przerodzić ten, co przeradza, przetworzyć. Wor. <Od Przerod-zić>

Przerodzenie, a, bfm., czynność cz. Przerodzić. Przerodzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Prze-rodzić ś.

× Przerodzić, a, lm. e p. Przerodzca. <Od Przerodzić>

Przerodzić, i, il, nied. Przeradzać l. prze-kształcić przez wyrodzenie. 2. × P. przestać ro-dzić, przeczepać ś. w swojej płodności, stracić płodność. Przen.: Dniepr i Orsza nie mogą P. kości, porozsiewanych ową kłeską. Wor. (=na-wyrzucić z siebie dosyć). (Por. Nieprzerodzony). P. ś. l. wyrodzić ś., urodzić ś. odmiennym, stracić zasadnicze cechy rodu a gatunku, zmienić ś. w kolei pokoleń: P. ś. w co innego. Jak ś.

dzis przerodziło jednoszczepne plemię! Bródz. Gatunki zwierząt i roślin przeradzają s. Zwierzę roślinożerne przerodziło s. w mięsożerne. Przen.: *zmienić s., przejść w co; przeobrazić s., przekształcić s., przeliterzować s.*: Przechodni Turcy w Jerozolimie przerodziłi s. całkiem na Arabów. Hol. Dusza przeradza s. też i w parę piszącą podoba gotowania wody. Karl. P. s. z leniwego w pracowitego, z niedolegi w energicznego, z samoluba w filantropa. 2. *odrodzić s. w poloniku, przełać życie swoje w niego, przekazać mu swoje istnienie.* <Prze + Rodzić>

Przerodziny, in, blm. *chwila przerodzenia s.*: Przy nowych przerodzinach jestestwa naszego. Wor. <Od Przerodzić>

Przerodzony I. im. od **Przerodzić**. 2. *który s. przerodził, odrodzony*: Zaiste, każdy człek, byle nie miał jałowizny w głowie a martwych pustek w sercu, będzie jakby P., gdy Rzym obaczy. Krem. Patrz pod s. I! a oni już tam przerodzeni, żywi, na błoniach przyszłości. Krasin. 3. *× Przerodzona matka = przeczerpiana w swojej płodności, która już straciła możność rodzenia.* (Por. Nieprzerodzony).

Przerodztwo, a, blm. biol. *przeobrażanie s., przetwarzanie s. rośliny lub zwierzęcia, wogóle ustrojów żywych.* <Od Przerodzić>

Przeroić, i, il *rając przetrwać w swej wyobraźni, prześnić*: Dni i noce przepędzała okolo tego dzieciniego łóżeczka, nad którym tyle wprzódy przeroiła marzeń. Orzesz. P. s. *rając s. przesunąć s.*: Któż policzy, ile w tej izdebce podstrychowej przeleciało myśli i przeroiło s. marzeń? Krasz. <Prze + Roić>

Przerojenie, a, blm., czynność cz. **Przeroić**.

Przerojenie się, a s., blm., czynność cz. **Przeroić s.**

× Przerok I. przys. p. **Bezrok**. 2. [P., u, lm. i] *urok, wrzeczenie.* <Prze + Rok>

Przeromantyzować, uje, ował *przerobić na romantyczne*: Wymyśliła ofiarę w postaci Zośki i typ dworu śmiesznie przeromantyzowany. Karcz. <Prze + Romantyzować>

Przeromantyzowanie, a, blm., czynność cz. **Przeromantyzować**.

Przeropiał *który przeropiał*: Od wschodu wywlekały s. chmury płaskie, zrudziałe, przekrwione, przeropiałe, zgoła paskudne, kieby te ścierwa przegniłe. Reym. Niby wata zdjeta z opatrunku, przeropiała. Reym. <Od Przeropieć>

Przeropieć, eje, ał *przejść ropą.* <Prze + Ropieć>

Przeropienie, a, blm., czynność cz. **Przeropieć**. **Przerosty**, posp. **Przerościły** *który przerósł, zbytuo rozrostły a. wyrosły; wyblujaly*: Przeroste olbrzymisko. Zabł. Min.: Bliźniaki przeroste. <Od Przerostać>

Przerosna, y, lm. y bot. (agathis) *roś. z rodziny szyszkowych.*

Przerosnąć, śnie, ósł, Przerosć, nied. Przerastać I. *przeplatając co wrosnąć, wyrosnąć wskroś przez co.* (por. Przerastały). 2. *zbytecznie wyrosnąć, wyblujad*: Nad wiek młodziana przerosteś niewiele. Mick. 3. *wzrostem przewyższyc, przejść*: P. kogo. Młodszy brat przerósł starszego. 4. *↑ P. rosnać przepędzić; przeżyć*: Węgrowie Matyjasza, rok siedemnasty przerastającego, królem obrali. Błaż. (annos 17 natum. Krom.). P. s. (o roślinach) = *stracić swą pierwotną dorodność przez brak kultury, wyrodzić s.*: Znany fakt, że rośliny, wprowadzone z nasienia, pochodzącego z wysokiej

kultury, po jakimś czasie, zmieniają s., czyli, jak na Litwie mówią, przerastają s. Dyb. <Prze + Rosnąć>

Przerost, u, blm., patol. = *przerościęcie, wyblujanie, rozrośnięcie s. tkanki a. narządu jakiego, hipertrofia* (hypertrophia). P. członków (megalaeria). P. mózgu (macrencephalia). P. palców (macroactylia). P. paznokci (hyperonychosis). P. pozorny, rzekomy (pseudohypertrophia). P. roboczy (h. e labore). P. tęczy oka (iridauxosis). P. wątroby (h. hepatitis). P. kości, zgrubienie ich (hyperostosis). <Prze + Rost>

Przerostowy, patol. przym. od **Przerost** (hyperosticus).

Przerosć, ośnie, ósł p. **Przerosnąć**. <Prze + Rosć>

Przerosiwienie, a, blm. p. **Przerosiwienie**.

Przerosiwienie, a, blm., **Przerosiwienie** czynność cz. **Przerosnąć**.

Przerosiwienie się, a s., blm., czynność cz. **Przerosnąć s.**

Przerosiwny p. Przerosły: Sałata przerosiwna jest ordynarna. Zboże przerosiwnie.

Przerozkosznie przys. od **Przerozkoszny**.

Przerozkoszny nader rozkoszny, najrozkoszniejszy: P. głos. Przyb. <Prze + Rozkoszny>

Przerozkoszować, uje, ował *przetrawić, przepuścić na rozkosze*: Druga połowa ludzkości pragnęła przetrwonić, P. eo prędzej resztę życia i mienia. Szaj. <Prze + Rozkoszować>

Przerozkoszowanie, a, blm., czynność cz. **Przerozkoszować**.

Przerozmaiły najrozmaiwszy, wielce rozmaity, przeróżny: Wszysey byli nawykli do tego łatwego życia naszego, składającego s. z przerozmaiłego zabijania czasu. Krasz. <Prze + Rozmaiły>

Przerozumieć, mie, miał *przeniknąć rozumem, wyrozumieć naukosz*: Zaniechaj tej potuchy, jakobyś mógł wielkich móżów rozumu wkrótce przebiec i P. Pilech. Kto filozofją pojął i przerozumiał, tym samym sobie, jak s. ma zachować, ustawę przepisał. Pilech. <Prze + Rozumieć>

Przerozumienie, a, blm., czynność cz. **Przerozumieć**.

Przerozumnie przys. od **Przerozumny**.

Przerozumny nader rozumny: Protest przeciwko ludzom zimnego serea i przerozumnej głowy. Krasz. <Prze + Rozumny>

Przerozumować, uje, ował *przetrasnąć w rozumie, przestudjować*: On sobie świat już objaśnił, przerozumował, przetrwał i rozwiązał wszystkie wątpliwości. Dyg. <Prze + Rozumować>

Przerozumowanie, a, blm., czynność cz. **Przerozumować**.

Przerób, obu, lm. oby I. p. **Przerobienie**. 2. *ilość przerobionu*: Gorzelnia na dzienny P. stu korey ziemniaków. Sto pudów potrzeba na jeden P. <Prze + * Rób, ROB>

Przeróbca przym. od **Przeróbka**, *przetwórczy*: Poświęcający s. pracy przeróbcezej w miastach i okręgach przemysłowych.

Przeróbka, i, lm. i I. p. **Przerobienie**; *przerabianie*: P. budynku. P. kosy na szablę. P. obrazu. P. sukni. P. działa. P. zboża szułkami. P. ziemi. P. zboża znaczy ryzować go na ład na rozpostarte zagle i nazad go (= je) na statek zsyłać. Mag. P. zelaza zlipnego (szwejsowanego) wymaga jego nawęglania. 2. *rzecz przerobiona*: Nie jest to tłumaczenie oryginału, lecz P. <Od Przeroba>

Przeródka, i, lm. i zool. *postać przechodnią w rozwoju tasiemców*; × *czewioch*, × *chwycioch* (secolex). <Od Przeroda>

Przeródkorodny zool. *rozmnażający s. przez przerództwo* (altricipariens). <Przeródka + Rodny>

Przerództwo, a, blm. zool. *przeradzanie s., sposób osobliwy rozmnażania s. niektórych stworzeń*, × *metagenez* (metagenesis): P. rodzajów. <Od Przerodzić>

† **Przerównać**, a, ał, nied. † **Przerównywać** i. u. *równać, zrównać jedno po drugim kolejno, od początku do końca*. L. 2. *przeżyłszy, przejść, przynieść, prześcignąć, zakasować*: Ażeś jeszcze laty do takiego wieku nie przyszedł, ale dary Bożemi snadź ze wszystkimi nie tylko porównał, ale i daleko przerównał. Rej. Tak ś. sprawował, że nie tylko z swojemi drugimi porównał w sprośnościach, ale je przerównał. P. Koch. Starajże ś., chceś-li ze mną zrównać albo też i P., abyś człowiekiem dobrym był. Orzech. Drudzy go głową przerównają, ale tej powagi nie mają. Kochan. Boże, Twa sprawiedliwość góry przerównała. Kochan. (= *wyższa nad góry*). Karp. <Prze + Równać>

† **Przerównanie**, a, blm., *czynność cz.* **Przerównać**.

† **Przerównywać**, a, ał p. **Przerównać**.

† **Przerównywanie**, a, blm., *czynność cz.* **Przerównywać**.

Przeróżnie przys. od **Przeróżny**.

Przeróżnorodny *najróżnorodniejszy, przeróżny*: Dumal idący, a widma przeróżnorodne śmiały mu ś. poprzód oczy. Ork. <Prze + Różnorodny>

Przeróżny *przezroczny, najrozmaitszy*: Przeróżne rzeczy, myśli, projekta. <Prze + Różny>

Przeróżowy *nader różowy*: Osnuł cały jakiś plan życiowy i całą jakąś przeróżową sielankę. Orzesz. <Prze + Różowy>

× **Przeruch**, u, lm. y *ruch w celu przenoszenia s. z miejsca na miejsce*: Wszelkie twory ziemskie oprócz ziemnych, czyli ziemią będących, i oprócz roślin do ziemi przytwierdzonych, mają P. jako siłę żywotną. <Prze + Ruch>

Przeruszać się, a ś., ał ś. 1. dok. *ruszając s. przetrwać (pewien czas)*. 2. × P. ś. *ruszając s. przemieścić s.*: Wiatr przelał i list (= liść) s. przerusza. Gosz. <Prze + Ruszać s.>

Przeruszenie się, a ś., blm., *czynność cz.* **Przeruszać s.**

Przeruszczenie, a, blm., *czynność cz.* **Przeruszczyć**.

Przeruszczyć, y, ył *przemienić na ruskie, zruszczyć; przemienić na Rusina*. P. ś. *przemienić s. na ruskie, zruszczyć s.*; *przemienić s. na Rusina*. <Prze + Ruszczyć>

[**Przeruszenie**, a, blm.] *czynność cz.* **Przeruszyć**.

[**Przeruszk**, i, lm. i] *przerwa*. <Od Przeruszyć>

[**Przeruszyć**, y, ył] *przerwać*: P. czyj sen. <Prze + Ruszyć>

[**Przerwać się**, a ś., ał ś.] p. **Przerwać**. <Z Przerwać s.>

[**Przerwanie się**, a ś., blm.] *czynność cz.* **Przerwać s.**

* **Przerw** w wyrażeniu: [Do przerwi]= *do przerwania s., do oberwania s., do wyczerpania sił, do upadłego*: Do przerwibym robiła, żeby mieć na wstęko. <Od Przerwa>

Przerwa, y, lm. y i. (w przestrzeni) = a) a.

Przerwisko *wyrwa poprzeczna, miejsce przerwane; rozpadlina, szczelina, wyżłobienie, wąwóz poprzeczny*: P. w grobli, na drodze. Woda wielką przerwę w grobli uczyniła. Troc. P. w górze od trzęsienia ziemi. Troc. Powódź, skrytym s. poniknem przez groblę wykradysz, przerwę wielką uczyni. Tw. P. w tamie. A kiedy mu ś. już staw przerwie, tedy będzie mierzył przerwę, głęboko-li, a niż onę przerwę zasypie, tedyby był tym kosztem stawu podniósł. Strum. Kiedyby nie było przerw i łomanin, nie byłoby drogi, jak na 1000 kroków. Warg. Czynieć w murze przerwę. Troc (= *szczerbę, wyłom*). b) *przen. przedział, odstęp, odległość, luka, interwał*: P. między szeregami wojska, między krzesłami. 2. (w czasie) *przesłanek, pauza*: P. w pracy, w czynnościach. P. między lekcjami w szkole. P. w mowie. Troc. Parlament po przerwie, która z przyczyny świąt nastąpiła, dziś zebrał ś. pierwszy raz. L. Krzota ś. bez przerwy (= *bez ustanku*), z przerwami. Miał przerwę w urzędowaniu. P. w ruchu pociągów na kolei żelaznej (w razie np. zepsucia ś. drogi). P. w jeździe pociągu (wskutek postoju). P. w przedstawieniu, widowisku, koncercie = *antrakt*. 3. [P.] *roś. lvsinachia nummularia*. 4. anat.: × P. *odstęp, przedział, przestwór* (interstitium). 5. fiz.: P. *prądu = ustanie działania prądu, wstrzymanie s., zatrzymanie s. jego*. 6. fl. *nurt, który sobie wydarła rzeka poprzekającą lub naspę piaszczystą*: Pojeździemy tą przerwą. 7. gór.: Uskok, P. w warstwie połączona z usunięciem, to jest, iż skutkiem przełamania warstwy jedna jej część wydzwignęta jest w stropie i zwykła ś. stykać z nadkładem drugiej części. Łab. 8. patol.: P. w polu widzenia = *mroczki stałe* (scotoma fixum). P. migocząca = *mroczki migoczące* (s. scintillans). P. słuchu w pewnych odległościach (s. auris). 9. woj. *zwyyczajne oszańcowanie lub przetrup w dziele fortyfikacyjnym, zrobiony podczas ataku dla bronięcia noga za nogą pozostałego w nim gruntu*. <Prze + *Rwa, RW/RYW>

Przerwać, rwie, rwał, nied. **Przerwać** i. *rwąc przedzielić; rozierać*: Przerwij postronek. Rzeka przerwała tamę. P. (zrzucić) most. Troc (= *zerwać*). Ocean przerywa i rozcina ziemię króla Sjam. Łęcz. Góra bardzo przykra, przerwana, a najmniej niepodobna. Baz. Woda groblę przerwała. Pileh. P. szyki nieprzyjacielskie. Troc. P. łańcuch, kordon. Kule mur przerwały. Troc (= *przedziurawiły, przebiły, wyszczerbiły*). 2. *przen. wstrzymać, uciąć, przełamać, zawiesić co, przeszkodzić tokowi czynności, sprawy jakiej*: Brząk niekiedy przerywany jest mi przykrzejszy, niż ciągły. Pileh. Sybaryci kury na wygnanie skazali, aby snadź sen ich nie był przerywany. L. Przerwał nakoniec milezenie. Niem. Tyberjusz ogłosił wyrokiem, aby mu nikt spokojności nie przerywał. Nar. Po dziesięć razy powtarzane okrzyki przymusiły ją P. mowę. L. Przerwijając mówi, przedstawiając, *interrupte*. Kn. Przerwać komu mowę, wpadać ze swoją mową, nie dawać mu domówić, przeszkadzać mu. L. W środku mowy nikogo (= nikomu) nie przerywaj. Karp. Cicho, nie przerywaj mi mowy. Boh. Ale nie przerywaj: obaczmy, jak mi tego dowodzi. L. Mówże, upewniam, że nie przerwę. L. (= *nie będę przeszkadzał*). Przepraszam, że przerywam, ale rzecz wchodzi na niewłaściwe tory (= *że ś. wtłączę*). Przepraszam, że wam przerywam, ale już trzecia godzina. L. Przerwywam sprawę jaką. Troc. P. posiedzenie, czynności. P. układy (= *zeruć*)

Nie przerywaj koniowi, kiedy ś. mokrzy, bo może zachorować. Przerywać koniowi pijącemu, nie dać mu prędko i wciąż pić. Kn. Przerwał smętek to weselo. Troc (= *zakłócił, zamącił*). Przerwało to nadzieję, uciechę moją. Troc. Odgłos przerywa glosy. Troc. Ciszę przerywało skrzywienie żórawia od studni na folwarku i szozekanie psów. Sienk. Przerwał mi pracę moją wizytą swoją. Troc. P. bieg silnika. P. nauki. P. podróz. P. komunikację. P. prąd elektryczny. P. kielkowanie = *wyprowadzić stół z roboty*. Przen.: P. co czym = *przepleść, przegrodzić, przedzielić, urozmaicić*: Pieśniami noc przerywamy. Groch. Tak na świecie bywa, że słodką rozkosz gorzki ból przerywa. L. Różnemi ich ciężkie prace przerywa rozrywkami. Troc. Lato całe, nie przzerwano żadnym niepomyślnym wydarzeniem, upłynęło weselo. And. Milezenie, przerywane tylko szelestem drobnego, jakby sianego przez sito dżdzu. Sienk. 3. *rywac przerzedzić*: Przerywać płonki, przerzedzić, tam i sam powirywać. L. Len jeżeli gęsto powsechodził, plewiaz go przerywać powinien. Przędz. 4. konia, osła = *zerwać, spędzić, sforsować*. Troc. P. dziecień, szkodę mu czynię wewnątrznie gwałtownym ruchem. L. (= *utrząchnąć*). 5. † P. kogo = *oderwać od kogo, zbalamucić*: Nie dosyć na tym masz, iż mi przerywasz męża, ale i jagody syna mego chceś brać. Biel. M. 6. lek.: Obłąd przerywany p. **Obłąd. P. ś. i nied.** [Przerwać ś.] 1. *rozrwać ś., zerwać ś.*: Sznur ś. przerwał. Już ś. szyki przerywały. Troc. Golgota po Pańskim skonaniu na dwie ś. części, rozdarszy, przerwała. Odym. (= *rozpadła ś., rozstąpiła ś., spadła ś., pękła, rozrwała ś.*) 2. *przen. doznać przerwy, przeszkody, urwać ś., ustać, stanąć, wstrzymać ś.*: Obrady, rokowania przerywały ś. Korespondencja między nami przerywała ś. Dalsza rozmowa przerywała ś. Niem. P. ś. czym = *zostać przerywanym, urozmaiconym*: Przerwało ś. smutkiem to weselo. Troc. 3. przez eo a. do czego = *rywac, przedostać ś.*: Woda przerwała ś. przez tamę. 4. *zaszkodzić sobie wewnątrz skutkiem dźwignia, wyteżnienia, oberwać ś., poderwać ś., zerwać ś., naderwać ś., podźwignąć ś.*: [Baldonek sam dźwigał dalej, o mało się z tego nie przerwał w sobie]. Dyg. <Prze+Rwać>

Przerwanie, a, blm., Przerwy I. czynność cz. Przerwać: P. rzemyka, powroza, *abruptio*. Kn. Golgota po pańskim skonaniu na dwie ś. części rozdarszy przerwała, z których Go jedna część w swym zatrzymaniu pospołu z lotrem sprawiedliwym miała, druga zaś złego Gesmana w przerwaniu oddalonego od Pana trzymała. Odym. P. wodne, gdy przeciwprzyrodzonym sposobem woda w moszna osięknie. Perz. (= *przepuklina moszen*). P. roboty. Troc. Bez przerwania pracuje. Troc (= *bez przerwy, bez ustanku, bez odpoczynku*).

2. p. **Przerwanie ś.**
[Przerwaniec, niea, Im. nie] *roś. prze+cznink zwyciężny (veronica)*. <Od Przerwany>

Przerwanie się, a ś., blm., Przerwanie czynność cz. Przerwać ś.

† **Przerwanosć, i, blm. rz. od Przerwany, przerwanie** = *stan oderwania, odłączenia, oderwania*: Prorok powiada: Niech będzie przerywanie wyrównane: przez P. znaczą ś. ludzkie występki, którzy targają sobie przystęp do królestwa niebieskiego. Gil. <Od Przerwany>

[Przerwibok, u, Im. i] *roś., przetacznik*. <Przerwać + Bok>

[Przerwiec, wca, Im. wce] *czerwiec (miesiąc)*. <Z Czerwiec, przez śld. do Przerwa>

Przerwipęp, u, Im. y bot. p. Srebrnik. <Przerwać + Pęp>

Przerwisko, a, Im. a I. p. Przerwa: Obloki z krętych przerwisk ś. toczą przez skały i lasy. Brodź-Góra, wpośród przerwisk skalistych lasami okryta. Św. 2. [P.] *rozpogodzenie ś. po długich deszczach*: Hnet się zrobi P. <Od Prze+*Rwisko, RW/RYW>

× **Przerwistość, i, blm. i I. rz. od Przerwisty. 2. p. Przerwanosć.**

× **Przerwisty pełen przerwy, urwisły, przepaściasty, × przerwany:** Skały przerwiste. Min. Nieprzyjaciel ten przerwistemi łęgami i górzystymi zasadzkami nas wikłający. Fal. Pomost P. nie przechodzi przez całą długość statku, lecz pokrywa tylko pewne jego części. <Od Przerwa>

Przerycie, a, blm., czynność cz. Przeryć.

Przeryczeć, y, ał I. w ryczeniu pokonać, przewyższyc rykiem: P. całą gromadę, całe stado. 2. *ryjąc przepędzić (czas jakis)*. 3. *przen. przepłakać głośno, przebezczyć:* P. całą noc, parę godzin. <Prze+Ryzeć>

Przeryczenie, a, blm., czynność cz. Przeryczeć.

Przeryć, yje, ył I. ryjąc nawskroś przejąć. 2. ryjąc przekopać: Dziki przeryły drogę. <Prze+Ryć>

Przerygować, uje, ował rygując przejąć na wyłot, przeffastrygować: Worek napełnany ziemi P. i przeszyć. Syr. <Prze+Rygować>

Przerygowanie, a, blm., czynność cz. Przerygować.

Przerykiwać, uje, iwał, † Przerykować ryżąc od czasu do czasu, porykować, porykac: Tylko z serea wzdychania głębokie wywodzisz co można, na me słowa przerykując sobie, *remugis*. Zebr. <Prze+*Rykiwać, od Ryzeć>

Przerykiwanie, a, blm., czynność cz. Przerykiwać.

† **Przerykować, uje, ował p. Przerykiwać.**

† **Przerykowanie, a, blm., czynność cz. Przerykować.**

Przerymować, uje, ował przerobić na wiersz rymowany: W Kilińskim tak poeta upodobał, że przerymował jego pamiętniczek. Spas. <Prze+Rymować>

Przerymowanie, a, blm., czynność cz. Przerymować.

Przerys, u, Im. y kopja przerysowana: P. zrobiony ołówkiem, piórkiem. <Prze+Rys>

Przerysować, uje, ował, nied. Przerysowywać I. ponownie a. inaczej narysować: P. plan, widoczek. 2. *przekopjować rysunek:* P. ołówkiem, piórkiem plan, mapę. Mapę jak P. w jednej wielkości. Sol. <Prze+Rysować>

Przerysowanie, a, blm., czynność cz. Przerysować: O kopjowaniu i przerysowaniu kart. Łs.

Przerysowywać, uje, ywał p. Przerysować.

Przerysowywanie, a, blm., czynność cz. Przerysowywać.

Przeryśnik, a, Im. i narzędzie do przerysowywania. <Od *Przeryśny, od Przerys>

Przerzyw, u, blm. p. Przerwanie: P. prądu elektrycznego. <Prze+*Ryw, RW/RYW>

Przerzywacz, a, Im. e I. × P. ten, co przerywa: P. powroza. Troc. P. wesela. Troc. P. mowy, zabawy, *interpellator*. Kn. 2. *przypząd w maszynie do przerywania jej działania:* Otworzenie przerywacza wstrzymuje motor w jednej chwili. 3. a. **Przerzywak, Przerzywadlo fiz. przypząd do szybkie-**

go przerywania i zamykania prądu elektrycznego, przerywadnik, inferruptor, komutator, reotom, girotop: P. samodzielny. <Od Przerywać>

Przerywać, a, ał i P. ś. p. Przerywać.

Przerywadło, a, lm. a fiz. p. Przerywacz. <Od Przerywać>

Przerywalność, i, blm. rz. od **Przerywalny.**

Przerywalny dający ś. przerywać. <Od Przerywać>

1. Przerywanie, a, lm. a I. czynność cz. Przerywać: P. swej mowy albo rzeczy wtrąceniem czego różnego, *interfatio*. Kn. Częste a. długie przerywania mowy sens bardzo zatrudniają. Troc. Niby dla nieprzerwywania nauk zostałem zwolniony od ceremonjów „dzień dobry!” i „dobranoc!” **2. patol.:** P. ciągłości tkanek (wskutek owrzodzenia a. rany) (*solutio continuitatis*). <Od Przerywać>

2. Przerywanie przys. od Przerywany, z przerywaniami, z przestankami, ucińkowo, nie ciągle, od czasu do czasu: Jeszcze P. zdala wojennych rogów dolatuje granie. Malez. Mówić P. (=głosem przerywanym, zatrzymując ś., zacinając ś.). <Od Przerywany>

Przerywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przerywać ś.

Przerywany I. im. od Przerywać. 2. a. † Przerywy cy ulegający przerwom, nie ciągly, z przestankami, z przerywaniami, ucińkowy: Linja przerywana składa ś. z poszczególnych krótkich kresek. Kordjan bierze w obie ręce jego (Grzegorza) siwą głowę i, całując, mówi przerywanym głosem: Bądź zdrow — mój wierny — ojeze! Słow. Głos P. placzem. Zale, narzekania przerywane jękami. Słowa przerywane. Huk działa stał ś. P., ale tak gęsty, jak oddech zdyszanego smoka. Sienk. 3. dziedziczność przerywana (*hereditas intermittens*). 4. [P. król] *pewna gra*. 5. fiz.: Prąd elektryczny P. 6. patol.: Gorączka przerywana, przepuszczająca (febris intermittens). Oddech P. (*respiratio interrupta*).

† **Przerywy p. Przerywany:** Dobywano zamku, ale przerywczym szturmem i bardzo tępo. Błaż. Senat przerywczym głosem występki Żbigniewa szerzy, *certatim exaggarat*. Błaż. <Od Przerywać>

× **Przerzadły przeredniały, przeredzony:** Z pod czapeczki wymykały ś. trochę przeredne włosy. Krasz. <Od Przerzadnąć>

× **Przerzadnąć, nie, nął p. Przerzednieć:** Przerzadło gości z odjazdem biskupa. Pol.

× **Przerzadnięcie, a, blm., czynność cz. Przerzadnąć.**

× **Przerzadzać, a, ał p. Przerzedzić.**

× **Przerzadzanie, a, blm., czynność cz. Przerzadzać.**

× **Przerzadzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przerzadzać ś.**

× **Przerzadzenie, a, blm., czynność cz. Przerzadzić.**

× **Przerzadzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przerzadzić ś.**

Przerzadzić, i, il i P. ś. p. Przerzedzić: Usłyszy kłęski z ojeów złych zrodzona młódź przeredzona, *rara juvenus*. L. Las ś. przeredził. Syrok. Przerzedzony, pławiony, czyszczony, subtelny. Bobr.

† **Przerzasły który ś. przerasł, przerażony, przestraszony; przelekły, wylekły:** P., przestraszony. Włod. <Od Przerzasnąć ś.>

† **Przerzasnąć, śnie, si przestraszyć, przeleknąć, przerasić, przejąc strachem, zatrwożyć. P. ś. przestraszyć ś., przeleknąć ś., przerasić ś., zatrwożyć ś.:** Przerzasł ś., *percussus timore*. Kn.

† **Przerzaśnienie, a, blm., czynność cz. Przerzasnąć;** *przestrach, przerażenie, trwooga:* Przez sny straszyc mię będziesz i przez widoki przeraśnieniem mię strzēsiesz. Skar.

† **Przerzaśnienie się, a ś., blm., czynność cz. Przerzasnąć ś.**

Przerząd, u, blm. p. Przerządzanie, Przerządzenie.

Przerządca, y, lm. y urzędnik kolejowy zajmujący ś. przerządzaniem pociągów. <Prze + Rządca>

Przerządczy przym. od Przerządca a. Przerząd: Tor, parowóz P. Stacja przerządcza. <Od Przerządca>

Przerządnia, i, lm. e część stacji kolejowej przeznaczona na przerządzanie pociągów. <Od *Przerządny, od Przerząd>

Przerządnik, a I. lm. cy robotnik zajęty przerzadaniem pociągów. 2. lm. i=a) p. Przerywacz. b) elektrot. przyrząd siedzący na osi sprządnicy i przerzadzający prądu w niej wzniesiane w ten sposób, aby otrzymać sprąd możliwie jednostajny, a. też podobny przyrząd doprowadzający sprąd do sprządnika, komutator, kolektor. <Od Przerząd>

Przerządzać, a, ał, p. Przerzedzić.

Przerządzanie, a, blm., Przerząd czynność cz. Przerządzać.

Przerządzanie, a, blm., Przerząd czynność cz. Przerzedzić.

Przerzedzić, i, il, nied. Przerzadzać I. × P. inaczej urządzić; lepiej urządzić, zreformować: P. państwo, społeczeństwo. **2. kol. zmienić kolejny porządek wagonów w pociągu, rozczepić pociąg na części i z takich części składać nowe pociągi.** <Prze + Rzedzić>

† **Przerzec, eze, kl, Przerzeknąć, nied. Przerzekać I. i [P.] przemówić, odezwać ś.; wymówić:** Nie był, ktoby eo przerzekł. Gro: h. (= usta otworzył). Panowie chociaż wiele brzydkich złości płodzą, jednakby każdy zginął, ktoby śmiał to P. a najmniej gębę rozdziewić. Kosz. Stanąwszy tedy blisko, Irys nieleniwa tak przerzekał. Kochan. Proszę cię, przerzekę jeszcze ten raz. Bud. Pan Bóg otworzył usta oślicy i przerzekał: Cóżem ci uczyniła? za co mię bijesz? Wuj. Stał smutny i eicho tak przerzeka. Przyb. Wśród, przerzekł „pochwalony.” Kon. Ojeowa jest Jaguś, ojeowa! przerzekał raz po raz, a coraz ciszej. Reym. **2. przepowiedzieć, wyprorokować, zapowiedzieć:** Hee! przerzekli po Chrystusie rzeczy, wszystkie ś. wypełniły. Paszk. 3. p. **Przerzeczo-**

ny. <Prze + Rzec>
† **Przerzeczenie, a, blm. I. czynność cz. Przerzec;** *przepowiednia, prorocтво. 2. rozkaz. Wen.* [Przerzeczka, i, lm. i] **przemówienie.** <Od Przerzec>

† **Przerzeczo- przedytny pomieniony, wyżej wspomniany, wzniawkowany, wyżej wymierzony:** A bardzo wiele znamion i dziwów bywało u przerzeczonego grobu. Z E. Owęg przerzeczoną z ineni do wsi przynęcał. ŚL. Świadectwo przerzeczonego Jakuba stryja za Konradem uczynione. Św. z Woc. Człek będzie zatwierdzon ku prawu o przerzeczone rzeczy. Ort. <O! Przerzec>

Przerzedły p. Przerzedniały: Zdają ś. placem potyczek duchów, które zbiegły z przerzedłych puszczy w gęste, wysokie trawy i osoki. Krasz.

Śmiały ś., mówiący to, i przecierał przereździe włosy. Krasz. <Od Przerzednąć>

Przerzedniały, Przerzedły który przereźdniał, przereźdzony, <Od Przerzednieć>

Przerzednieć, eje, ał, X Przerzednąć stać ś. rzadszym, przereździć ś.: Włosy mi na głowie przereźdniały. Przen.: Przerzedniały obyczaje ojeów. Śl. wil. (= rozwolnily ś., zwolniały, rozluźnily ś.). <Prze + Rzednieć>

Przerzednienie, a, blm., czynność cz. Przerzednieć.

Przerzedzać, a, ał i P. ś. p. Przerzedzić.

Przerzedzanie, a, blm., czynność cz. Przerzedzać: P., przereźdzenie drzewa. Troc.

Przerzedzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przerzedzać ś.

Przerzedzenie, a, blm., czynność cz. Przerzedzić: P. lasu, sadu. Troc.

Przerzedzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przerzedzić ś.

Przerzedzić, i, il, nied. Przerzedzać i. zrobić rzadszym, przereździć: Strony są gęste, a zaś szrodek przereźdzony. Susz. P. las, sad. Troc. Część żołnierzy raniona przereźdzony obrońcami wał pokazywała. Warg. Pułki w boju przereźdzone świeżym ludem napełniono. Lel. P. las, przestwór czynić, odcinając gałęzie, które ciemność w lesie czyniły, *collucare*. Mącz. (= przereźbować, obcinać, przecinać. L.). Leśniczego udano, jakoby zbyt przereździł pańskie lasy. Kras. W lamerniach samego drzewa zażywanie do szczytuby nasze lasy, już tak strasznie przereźdzone, zniszczyło. L. P. liście dla ułatwienia dojrzalności winogron. Węg. P. owoc, liście. Troc. P. (obcinać) drzewo. Troc. 2. *rozcieńczyć, rozebrać, dobrać, rozprucadzić, rozucorzyć:* Jasny promień wschodu gruby mrok przereźdza. Przyb. Przedtym pieniacz, teraz alchymista... zagęszcza i rozwiła, przereźdza i cedzi. Kras. Wino pił tak przereźdzone, iż tylko barwa winna na wodzie zostawała. Skar. P. sok wodą. P. ś., **Przerzednieć stać ś. rzadszym, rzereździć; zmaleć liczebnie, zmniejszyć ś., uszczuplić ś., przebrać ś.:** Włosy na głowie przereździły mi ś. Mgła ś. przereździła. Przerzedziły ś. szeregi naszych towarzyszy. Gałęzie starego pnia rodzimych książąt (śląskich) na początku wieku XVI znacznie ś. przereździły. Paw. <Prze + *Rzedzić, od Rzedki>

Przerzedzony I. im. od Przerzedzić. 2. p. Przerzedniały: Las P. Troc. Włosy jego, niegdyś tak gęste, mocno już były przereźdzone. Orzesz.

Przerzekać, a, ał p. Przerzec.

Przerzekanie, a, blm., czynność cz. Przerzekać.

[Przerzeszać, a, ał] p. Przerzeszyć.

[Przerzeszanie, a, blm.] czynność cz. Przerzeszać.

[Przerzeszenie, a, blm.] czynność cz. Przerzeszyć.

[Przerzeszyć, y, yl, nied. Przerzeszać] *prze-
mniać.*

[Przerzetnica, y, lm. e] p. Przerzynać.

[Przerzadło, a, lm. a] p. Przejrzadło.

[Przerziatko, a, lm. a] p. Przejrzadło.

[Przerzić, i, il] p. Przejrzeć.

Przerznąć, nie, nał, nied. Przerzynać I. rznąć przedzielić; przekrajać, przekroić, przeciąć, rozzerznąć: P. sznur nożem, papier seczyrykiem. P. płótno, sukno. P. żyłę. P. pilą — *przeplitować*. P. des-

kę. Przyskoczywszy nagle, gardłem mu przereźdła. Koehan. Przen.: P. komu komunikacją, przeciąć. L. (= *przejść, zagrozić, zatamować, przewać*). Wojsko to pasy (= *przejścia*) mu na górach przereźnęło. Stasz. Przerznij ten chleb. Troc. Herkules jeszcze ś. szrodkiem brodu pławił, szerokim bystre wody przereznając krokiem. Bardz. (= *prując*). Balon przereźna powietrze, mgłę gęstą, obłoki. Przen.: (częś. nied.) P. eo = *przećniać, ciągnąć ś., przechodzić przez co; dzielić, rozdzielać, przedzielać, przepasywać*: Rzeki, góry przereznają kraj w różnych kierunkach. Rów przereźna Jąkę. Przerwa jest przedpiersień przereznający poprzecznie ramiona ukrytej drogi. Jak. J. Sto wysp przereźnęły Dniepru strumienie. Słow. 2. posp. *przebrać*: P. w karty, w bilard. P. sporo pieniędzy. P. ś. I. *przerznąć jedno drugie na czajem, przeciąć ś., przejść jedno przez drugie*: To linje, te kręgi ś. przereznają. Troc. Tam ś. ścieżki przereznają. Troc. (= *krzyżują ś.*). 2. *przerznawszy przeszkodę przedostać ś. na wierzch, wyrznąć ś.*: Emilek miał nieco większą gorączkę z przyezny zębów, które ś. przereznąć zaczęły. L. Materja z wrzoda sama ś. przereźna. 3. *przebić ś., przedostać ś., przecisnąć ś. przebojem*: Przez liczne zastępy nieprzyjacielskie przereznąć ś. trzeba było. Pileh. W nocy bezdrożnemi szlakami przereznawszy ś., niespodzianie Rzymian napada. Pileh. Przerznął ś. z wielkim sercem i wzdłuż i wpoprzek przez sławne i nieprzebyte praskie błota. L. W bystrym pędzie przelęte potoki w inszą ś. stronę przereźnęły przez lasy. Kras. Nagły zgon Franków przereźnał ś. przez całą Galję aż do Pirenejów. Lel. Z Ukrainy przereźniłmy ś. znów do Kamieńca Podolskiego. Niem. Ciemnymi szlaki wywijające ś. kręto, nad jar głębokimi przereźnał ś. Nebaba. Gosz. <Prze + Rznąć>

Przerznięcie, a, blm., czynność cz. Przerznięć. Przerznięcie się, a ś., blm., czynność cz. Przerznięć ś.

† **Przerzniony przereźnięty:** Przerznione jest, jako od tkacza, życie moje. Tok.

Przerzucac, a, ał i P. ś. p. Przerzucić.

Przerzucanie, a, lm. a czynność cz. Przerzucac: Wszystkich przereźcał jednej choroby na drugą nie podobna wyłuszczać. Perz. (= *przemian, przejść nagłych*).

Przerzucanie się, a ś., blm. I. czynność cz. Przerzucac ś. 2. patol.: P. ś. nowotworu = *tworzenie ś. przereźutów (metastasis)*: P. ś. objawów historycznych z jednej na drugą połowę ciała.

Przerzucenie, a, blm., czynność cz. Przerzucić: Słód, gdy ś. pocznie żagrzewać, zaraz na drugą kupę przereźuci, a to dlatego to P. ś. czyni, żeby słód nie czerniał. Haur.

Przerzucenie się, a ś., blm., czynność cz. Przerzucić ś.

X **Przerzuciniówka, i, lm. owie ten, co umie ludzi przez nogę przereźucić = zdradzać, oszukiwać, wyprowałzać w pole.** Mącz. <Przerzucić + Nóżka>

Przerzucić, i, il, nied. Przerzucac I. rzucić przez kogo, przez co, przecisnąć; rzuciwszy przereźnąć przez co, co: Przerzucac kamieniem dom, przeciskać. Kn. Przerzucę stąd drzewo kamieniem. Troc. Najcięższą włócznią przereźcał (ojciec Irydjona) najwyższe maszty. Krasiu. † P. kogo okiem, nosem = *okazać mu w gardle lekceważeniem, zadzierać nosa, spojrzeć nań z góry*: Każdego pysznym przereźca nosem i wzgóre waży ramiona. L. 2. *rzuciwszy przewiesić*: P. płaszcz, szatę przez siebie. Troc. Przerzucac szatę przez ś.

Kn. 3. rzucić z miejsca na miejsce; przen.: przenieść, przetranslokować, przesiedlić pomiatując kim: Słód, gdy ś. poeznie zagrzewać, zaraz na drugą kupę P. Haur. Zboże na śpiklerczach często przrzucać trzeba. Zaw. Książęta kurlandzcy byli, podług fantazji moskiewskiej, jak piłka przrzucaeni, na Syberją odsyłani i znów przywracani. L. Przerzuć to z izby do komory a. na stółek. Troc. Cóż dziwnego a. niezwykłego w tym kraju z miejsc na miejsce przrzucać całe pokolenia? Mochu. Niestateczne umysły Macedonów przrzucają panami. Lel. (= *przebierają w nich lekceważąco*). Henryk VIII przrzucał żonami, rozwodził ś., odganiał je, mordował. Lel. Przerzucia w kochankach, jak w ulegalkach. Przerzuciać stronie w książce = *przewracać*. P. książkę = *przeczytać piątę przez dziesiątę, przewertować, czytając przebiec, przepatrzyć*. L. P. papiery. P. album. Przen.: P., przewinać, przesadzić kogo przez nogę = *oszucać, podejść, wyprowadzić w pole, zdradzić*: Wabił go głębiej w ziemię ruską, izby go tam snad niej mógł przez nogę P. Stryjk. 4. Przerzuciać czym = *rzucić na wszystkie strony, wywojać, machać, kłuć*: Wąż piersi wzgórze wynosi, zagrzany od słońca, przrzuca prędko żądłem trojakiemu końca. Koch. J. 5. *przeszukać, przetrząsnąć*: Przerzucił wszystkie papiery w szufladzie i nie znalazł, czego szukał. 6. P. komu co, posp. = *odrzucić, nie przyjąć*: Majster przrzucał czeladnikowi przyniesioną robotę. Klient przrzucał krawcowi surdut źle dopasowany. 7. † P. kostką, kartą = *rzucając kostką, kartą przemarnować; przegrać w kostkę, w karty*: *Proterciam fecit*, utracił wszystko, przelał wszystko przez gardziel a. kostką a. kartą przrzucał. Mącz. 8. † P. most = *zerwać, rzucić, przerwać, przeciąć, zburzyć*: Przerzucili Krzyżacy most, przez który Litwa miała przebywać. Stryjk. 9. ekon.: P. podatek = *pobrać podatek spożywczy od wytwórcy, który otrzymuje zwrot jego przez podniesienie ceny produktu*. 10. garb.: P. skórę z kadzi na pomost a. do drugiej kadzi, szlagować. P. ś. I. *przejść, wziąć ś. do czego innego*: Ze stanowiska sędziego przrzucał ś. na linię obrończą. Z matematyki przrzucał ś. na medycynę. 2. *przejść na drugą stronę, przystać, zbiec do niej, sprzeniewierzyć ś.*: Przerzucił ś. do szwedzkiej partji. Troc. Magnus przrzucał ś. do Moskiewskiego. Papr. Przerzucił ś. z łacińskiego obrządku na dzuńicki. Nar. 3. w kogo, w co = *przemienić ś., przepostaciować ś., przeobrazić ś., przekształcić ś., przedziwiznąć ś., przekłinać ś.*: Tak Bonaparte w kota ś. przrzuca, a Suworow w kuca. Mick. [Przerzucę ja ś. złotym pierścieniem] (= *stnąć ś.*). <Prze + Rzucić>

Przerzut, u, lm. y i. p. Przerzucenie. 2. gór. p. Przerwa. 3. patol. *przejście sprawy chorobnej z jednej części ciała na drugą, nie stykającą ś. bezpośrednio z chorą*, × *metastaza* (metastasis). <Prze + Rzut>

Przerzutek, tka, lm. tki ten, co ś. przrzuca z jednego miejsca w drugie, z jednego przekonania do drugiego, niestały w wierze, zbieg, odstępca, apostata, pierokłuczyk: Te przrzutki i pomiotła niniejszego wieku. Wor. <Od Przerzut>

Przerzutka, i, lm. i mostek, kładka: Poszliśmy na przrzutkę, by oczyma objąć większy widnokrąg. Sienk. <Od Przerzutek>

Przerzutnica, y, lm. e przrzucający przrzucający wodę lub ciała sypkie z jednego miejsca na drugie, wodę zaś na poziom wyższy. <Od *Przerzutnik, od Przerzutny>

Przerzutny I. przrzucający ś., zmieniający miej-

scę pobytu, nieosiadły, niestały: Rolnik stawał ś. więcej do swej ziemi przywiązany, mniej przrzutnym. Lel. 2. *łatwo ś. przrzucający, łatwo przechodzący na stronę przeciwną*: Przerzutni zdrajce. L. 3. a. Przerzutowy patol. przym. od Przerzut (metastaticus). 4. poł.: Bóle przrzutne. <Od Przerzut>

Przerzutowy p. Przerzutny. <Od Przerzut> Przerzynać, a, ał i P. ś. p. Przerznąć.

Przerzynający I. im. od Przerzynać. 2. anat.: × *Zęby przerzynające = sieczne, siekacze*, × *nacinające*, × *śmieszki* (dentes inci-ivi).

Przerzynanie, a, blm., czynność cz. Przerzynać.

Przerzynanie się, a ś., blm. I. czynność cz. Przerzynać ś. 2. fizj.: P. ś. zębów = *wyrzwanie ich z dziąseł, wyrzynanie ś.* 3. poł.: P. ś. główki płodu rodzącego ś.

[Przerzypić, i, il] *przekaszlać*: Suchotnik całą noc przerzypiał. <Prze + Rzypić>

[Przerzypienie, a, blm.] czynność cz. Przerzypić.

[Przerzytnica, y, lm. e, przerzetnica] *pierzyna wierzchnia*. <Prze + *Rzytnica, od *Rzytnik, od Rzytny>

× Przesad, u, lm. y chem. *ciało przelotniwe, przelot* (corpus sublimatum): p. *Nalot*.

Przesada, y, lm. y I. *przesadzanie, przesadzanie, zbytek, hiperbola*: P., przesadzanie, przeładowanie w czym, przetężanie, przebieranie miarki. L. Byłaby to wielka P. wszystkie dawne rzeczy odrzucać. Cyan. P. w wychwalaniu, w troskliwości, w nieśmiałości. Do przesady—przys. *przesadnie, do zbytku, aż nazbyt, bez miary, nad miarę, do zdumienia*: Do przesady uniżony, troskliwy, porządny. Do przesady gorliwy poplecznik. Rzew. 2. *przesadność, nienaturalność, wymuszonność, egzaltacja, afekcja, pretensjonalność*: P. w mowie, w stylu, w ruchach, w ubiorze, w głosie. Mówić, opowiadać z przesadą. 3. × P. *wyższość, przewaga, przemożność*: Mierność nie ufa sobie, zniżyć drugich rada: inna jest szlachetnego umysłu P.: nikomu nie ujmuję, swa siła go niesie. Dm. × *Na przesadę = uganiancie ś., na wysięgi, jeden przez drugiego*: Na przesadę to raz wraz ogłaszali. Ust. 4. † P. *miejscę do przesadzania szczepów*: Jeśli przesady a. zagrody bywają w zimnych stronach, w którychby rzeczy subtelnej natury sadzono, tedy trzeba je na zimę przykrywać mierzwą. Trzye. <Prze + *Sada, SIÓD/SIEDZ/SIAD/SAD>

Przesadnia, i, lm. e *postać retoryczna polegająca na zbytym powiększaniu lub pomniejszaniu przedmiotów a. ich własności*, hiperbola. <Od Przesadny>

Przesadnie przys. od Przesadny: × Przesadzenie.

[Przesadno] *zanadto*: Niedrogo płacicie. — A już to Bogiem nie P. <Od Przesadny>

Przesadność, i, lm. i rz. od Przesadny; p. Przesada: Nie chcąc go na dalsze w tym rodzaju przesadności wyciągać, zaniechał zadawania mu pytań. Jeż.

Przesadny, Przesadzony, Przesadzisty I. *odznaczający ś. przesadą, przesadzający, wymuszony, nienaturalny, nadęty, napuszony, napiszysły, wyszukany, afektowany, egzaltowany*: Styl, sposób mówienia, strój, ubiór P. Ruchy, giesty przesadne. Głos, wyraz twarzy P. Zart tym samym jest naganny, gdy jest zbyt, dziecinny i P. L. 2. × P. *przesadzony, przesiedlony*: Znaleźli tam swoich przesadnych krajowców. Wor. <Od Przesada>

Przesadowić, i, ii *sadowiąc przeniesić, usadowić gdzieindziej, przesadzić*: P. gością, dzieci. P. *ś. sadowiąc ś. przeniesić ś., usadowić ś. gdzieindziej, przesiąść ś.* <Prze + Sadowić>

Przesadowienie, a, blm., czynność cz. **Przesadowić.**

Przesadowienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesadowić ś.**

[Przesady, ów, blp.] *zmowy, zasadzki*: Nie wiedział, jakie P. na niego som.

Przesadzać, a, ał i P. ś. p. **Przesadzić.**

Przesadzanie, a, blm. I. czynność cz. **Przesadzać**: Drzewko, które do przesadzania biorą, powinno mieć jasną i lśniącą gładką kory. Kluk. P. płonek, drzew. Troc. Czas przesadzania drzewek najlepszy w jesieni. Kluk. 2. chir. *przenieszenie części uskokórku na inne miejsce, transplantacja (transplantatio)*. 3. p. **Przesada**: W każdej sprawie trzeba *ś. wystrzegać przesadzania*. Kras. P. w czym. Troc.

Przesadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesadzać ś.**: P. *ś. na co. Kon.*

1. Przesadzenie, a, blm., czynność cz. **Przesadzić**: P. urzędników. Troc.

2. Przesadzenie przys. p. Przesadnie: Hrabina okazała *ś. dla mnie tak niesłuchanie uprzejmą, tak miłą, tak P. prawie zainteresowaną mną*. Krasz. <Od Przesadzony>

Przesadzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesadzić ś.**

× **Przesadziciel, a, lm. e ten, co przesadza.** <Od Przesadzić>

Przesadzicielka, i, lm. i forma ż. od **Przesadziciel.**

Przesadzić, i, ii, nied. Przesadzać I. *przenieść siedzącego w inne miejsce, posadzić na innym miejscu*; *przen.*: *przenieść, przetranslokować*: P. uczniów w klasie. *Przen.*: P. kogo przez kij, przez nogę (Pot.) = *zbić go*. Jeżeliby tu złodziej jaki kraść przyszedł, to go tak przez kij przesadzę, że tu więcej nie zajrzy. L. Jeden drugiego jak mógł powalił przez nogę, ba, i przez kij przesadził. Opal. P. urzędnika do innego powiatu, na inny urząd. Troc. Pastuchowie zdrowe owoce od parszywych przesadzają, aby *ś. nie mieszały i same od siebie nie kazily*. Glicz. (= *oddzielają, odosobniają, izolują*). Biskupstwo kruszwickie Honold Włoch, tameczny biskup, do Włodławia przesadził. Błaż. Przesadzony urzędnik. Troc. 2. *zasadzić w inne miejsce, posadzić gdzieindziej, przeflancować*: Płonne gruszki, z lasu przesadzone, lepszy owoc rodzą. Skar. Przesadzona płonka niesporo rośnie. Ku. Przesadzać ziola, płonki. Troc. Drzewo przesadzone Troc. Są drzewa, których inaczej P. nie można, jako dobywszy z nienaruszoną ziemią. Kluk. Kwiat stepowy przesadzonym został do ogrodu. Jeż. 3. *wysadzić na wyłot, wyszcibić, wytknąć przez co, przelknąć*: Przesadził palec przez otwór. 4 + P. co czym = *przepleść, urozmaicić*: To jest staranie najlepsze, które wdy czasem jaką krotofilą bywa przesadzono. Rej. 5. co a. przez co = *przskoczyć*: P. rów, płot a. przez rów, przez płot. Otehlanie pod nogą; musim wawóz P. w całym konia pędzie. Miek. 6. × P. *zakasować, przewyższyc, przejść, prześcignąć*: Przesadza jeden drugiego pysznemi szatami. Troc. Ja *ś. w muzyce bardzo kochem i przyznam ś., że mnie w tym nikt nie przesadzi*. Boh. Radaby we wszystkich P. rywalkę. L. 7. *przebrać miarkę, przeholować; przedstawić zbyt wielkim a. zbyt miłym, przedstawić przesadnie, spo-*

legować zbytnio: Ależ przesadasz! to być nie może! Bądź więcej niżli sławnym, więcej niż bogatym, bądź więcej niż szczęśliwym, a coż przyjdzie zatym? Oto! iżbyś przesadził i nie był szczęśliwym; miej, co masz, a miej kontent, to szczęściem prawdziwym. Kras. I ów rozumem bardzo nie przesadził, co mi, do panny przyszedłszy, z rejestru słówka stawia. Górń. (= *nie odznacza ś. zbyt wielkim rozumem*). Pisarz ten w głębokim poruszeniu swoim przesadza źle i zaciera dobre. L. Opowiadanie to było przesadzone. Błot. 8. + P. *przeladować; przeciążyć, obciążyc, obarczyć zbytecznie*: Przesadzać kogo lekarstwami Kn. P. lekarstwem chorego. Troc. Przesadzać działo, rusznicę, przesywać, przeladować. Kn. Przesadzona strzelba. Troc. Nie odstraszą zbytecznym ogniem zarażone kraje kupa chciwego ani przesadzone mrozem gwałtownym pola. Groch. P. winą pieniezną występno. Troc. P. *ś. I. × P. ś. wysadzić ś., wysilić ś. zbytnio, pokazać ś.*: Ci, co *ś. na stroje więcej, niż ich stan niesie, przesadzają, i sławie, i workowi szkodzą*. Bud. Jedna nad drugą *ś. przesadza*. Opal. (= *sadzi ś.*). Jedni nad drugich przesadzają *ś. w zbytku*. Wit. Przesadzają *ś. bardzo, aby mieć dobre konie i dził dobrze zażywać*. Troc. Przesadzają *ś. w (na) konie, w namioty*. Troc. Na broń radzi *ś. przesadzają*. Troc. Rozumem *ś. niebardzo przesadził*. Troc. (= *nie może ś. pochwalić zbytnim rozumem*). Przesadził *ś. w rozum, by Tatarzyn w zbroje*. Prz. (= *ma pusłki w głowie, brak mu piątej klepki*). Oj! staremu przesadzać *ś. na starość ciężka to rzecz, bolesna*. Krasz. 2. + P. *ś. w czym = przebrać miarkę*. Rej. <Prze + Sadzić>

Przesadzistość, i, blm. rz. od Przesadzisty, przesadność, przesada: Z jednej strony dworu dobudowana była jakby wieża; razia! ona przesadzistością, oknami niezgrabnemi. Krasz.

Przesadzisty p. Przesadny. <Od Przesadzić> **Przesadzony I. im. od Przesadzić. 2. p. Przesadny.**

Przesalać, a, ał p. Przesolić.

Przesalanie, a, blm., czynność cz. **Przesalać.**

+ **Przesarbać, a, ał sorbając przelknąć, wciągnąć w siebie**: Komara przedczacie, wielbłąda pożeracie. Sekl. (przesarbacie. Sekl.). <Prze + *Sarbać, SORB/SARB>

+ **Przesarbanie, a, blm.,** czynność cz. **Przesarbać.**

Przesącoz, u, lm. e chem. płyn przesączony, × filtrat, × przesączyna.

Przesączać, a, ał i P. ś. p. Przesączyć.

Przesączanie, a, blm., czynność cz. **Przesączać.**

Przesączanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesączać ś.**

Przesączenie, a, blm., czynność cz. **Przesączyć.**

Przesączenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesączyć ś.**

Przesącznik, a, lm. i p. Sączek. <Od Przesączyć>

Przesączyć, y, yi, nied. Przesączać I. *przepuścić ciecz poprzez ciało dziurawate lub szczeliniste, przedcząć, przefiltrować*: Wlewał do wyczyszczonego naczynia przesączoną wodę morską. *Przen.*: Wszystkie boleści i smutki przesącza w sercu od młodu. Zal. (= *nawskroś odczuwa*). 2. co = *sącząc ś. przeciec przez co*: Czy strumyk przesącza ziele. Garcz. P. *ś. sącząc ś. przeciec*: Na dłoniach

moich czują nieme pocałunki — to krew ś. przesącza za stygmatów. Mie. <Prze + Sączyć>

Przesączyna, y, lm. y I. chem. p. **Przesącz.** 2. patol. *przesięk* (transsudatum). <Od Przesączyć>

Przesąd, u, lm. y I. a. †**Przesądek**, × **Przesądzenie** = a) *wiara niedorzeczna w rzeczy niegodne wierzenia, zabobon*, w lm. *gusła*: Mniemania: że można zamawiać krew, robaki, febrę; że są ludzie, których wzrok sprowadza chorobę lub nieszczęście — są przesądami. Wiele zgryźbiałych niewiast pod tytułem czarownicy padło ofiarą przesądu. Z tych ogniów pospólstwo wpada w P., jakoby ś. zakopane pieniądze przesuszały. Zabł. Wiek nasz doniesie to potomnym, z jak wielą przesądami walczyć potrzeba było. Karp. Moc światła osłabić powinna przesady. Cz. Wyrzec ś. najmilszych dziadom i ojcom przesądów dla prawdy. Cz. Powszechny na Wschodzie P., że sępy czują śmierć zdaleka i krążą za człowiekiem mającym umrzeć. Mick. b) *zakorzenione niedorzeczne pojęcie, uprzedzenie*: Przesady szlacheckie. Baz. Za P. a. uprzedzony umysł i poczynał. Troc. Słupy P. gubi kraje. Zabł. Wyraz chłop, najużyteczniejszy dla kraju obywatelów oznaczający, nie wiem, przez jaki P. wzięty jest za nazwisko żelazce. Skrzet. Zdanie, że zniewaga krwi wymaga — jest przesądem. Śmieszny, dziecinny P. Opryskliwość zwadziła, P. broń doradził, męstwo pierś nadstawiło, honor kulę wsadził. Stanisław Konarski wstrząsnął pierwszy panujący w Polsce przesady co do stylu, co do smaku, co do sposobu nawet myślenia. Es. Przesady skazują białogłowy na życie ciemne i nieuetwo. L. Otrząsnijcie ś. nakoniec z przesądów, zamiłujcie swój kraj i swój język nadewszystko. Śniad. J. Taka była przesądów owoczesnych władza. Mick. Ze ślepego przesądu nie otrząśles ś. jeszcze. Krasin. Pekają niezulte lody i przesady światło ćmiące. Mick. Drogę zawartych przesądem nie przestąpię krokiem. Słow. Bogaćwo jest przesądem, z którego nie łatwo będzie wyleczyć ś. ludzkości. Kra-z. W wiekach średnich moc wniówionych w ludzkość przesądów sprawiła wszystkim niewolę najokropniejszą. Dzied. Krytyka wszelkie wali przesady. Dzied. Nawet ludzie rozumni od pewnych przesądów, tłumaczących jakoby przyszłość, nie bywają wolni. Wiszn. D'a umysłu ścisłego niema prawd wiecznych naigrawających ś. przesądom, bo każdy P. był kiedyś prawdą i znowu nią zostać może. Święt. Przesady, jakie odziedziczyliśmy po przodkach, rozwiąć ś. muszą jako mgła wobec wiedzy. 2. †P. *prejudycat, ustalona w praktyce zasada*. 3. × P. *prawo, jurysdykcja*: Chorągiew szlachty sieleckiej, to jest ziemian pod przesądem dworu sieleckiego będących Mat. Kto z szlachty w mieście sądowym ma domy, będące nie pod przesądem miejskim, ale pod prawem szlacheckim. Cz. 4. × P., *prow. Przesud opłata sądowa, wynagrodzenie za sędzenie sprawy; koszt sądowe, prawne; grzywny*, †w i n a: P., wina pieniężna prawna po przegranej sprawie. L. W kłótni między Żydami grzywny, *alias* P., nie do sędziego miasta, ale do wielkiego księcia należą. Cz. Gdy sąd ziemski co komu na kim przysądzi, tedy od przesyksu tego kto zyszcze, mają sobie brać za prace swoje przesądu, i z tego przesądu ma przyjąć groszy dwa sędziemu, a podśódkowi jeden. St. lit. Deputaci litewscy, jeżeli co aktorowi przysądzą, od tego P., *alias* peresudy, brać mają. Vol. Od przesądów wszel-

kich na rokach i roczkach, od dekretów po złotemu. Vol. Sędziowie od wszelakich spraw aby żadnych przesądów nie brali. Vol. Od prawa my, gospodar, nie nie mamy przesądów brać, także i panowie, rada nasza, przesądów brać nie mają. St. lit. Pomocne, które ś. inaczej i czepnym i przesądem nazywało. Wiszn. <Prze + Sąd>

†**Przesądek**, dku, lm. dki p. **Przesąd**: Powszechny pospólstwa P. błędny konwulsyjne choroby za djabelstwo utrzymuje. Krup. Bez przesądki = *bez uprzedzenia, bezstronnie, bezpartjalnie*: Abyś tego strzegł bez przesądki nie nie czyniąc, na inną stronę ś. nachylając. Leop. (w osobach nie brakując. B. G.). <Od Przesąd>

Przesądnie przys. od **Przesądny**.

Przesądność, i, blm. rz. od **Przesądny**: Osłaniała ehatę potęga przesądności, oddziaływającej i na stery wolne od fakowej. Jeż.

Przesądny z *przesadami, pełny przesądów; zabobonny*: Człowiek, strach P. Obawa przesądna. <Od Przesąd>

Przesądowy przym. od **Przesąd**. <Od Przesąd>

Przesądzać, a, ał p. **Przesądzić**.

Przesądzanie, a, blm., czynność cz. **Przesądzać**.

Przesądzenie, a, blm., czynność cz. **Przesądzić**. 2. × P. p. **Przesąd**: Powszechnie to jest P. u nas, iż rozumiemy, że rolnictwo jest kunsztem najpodlejszym. L.

Przesądzić, i, il, nied. **Przesądzać**. 1. †P. *osądzić, wydać wyrok na kogo, wyroktem skazać*: W słusznym gniewie bierz zemstę z przesądnego winowajcy. Koch. W. 2. *osądzić ostatecznie, zamknąć po rozstrzygnięciu*: Wyroki przesądnionych spraw kazano spisywać. Wiszn. Jest to już rzecz przesądniona. 3. nied. *sądzić z góry; wyrokować o czym naprzód; zbyt pochopnie krytykować; przypuszczać, domyślać ś.*: Warunki w akcie podane nie przesądzały przyszłości. Paw. Co z tego wyniknie: źle, czy dobrze? nie chce przesądzać. Trudno przesądzać sprawę naprzód. Nie przesądzajmy, czy ś. to okaże prawdą. 4. *osądzić powtórnie; procesując przemienić*: Przy waszej majątności daję kufrozyne plac w siolku, aby żaden z następców nie przesądzał dania tego. Steb. <Prze + Sądzić>

Przesądzony I. im. p. **Przesądzić**. 2. †P. p. **Przesądny**: Przesądzone rozumienie. Błaż.

Przeschizmatyczenie, a, blm., czynność cz. **Przeschizmatyczyć**.

Przeschizmatyczyć, y, yl, × **Przesyzmatyczyć** *przerobić na schizmatyka a. na schizmatyczne*: Jenerał prawosławny Chomętowski, oczywiście syn krwi polskiej przeschizmatyczony. Bart. <Prze + *Schizmatyczyć, od Schizmatyk>

Przeschły, posp. **Przeschnięty** *który przeschnął*: P., zeschnły, nazbyt suchy. Kn.

Przeschnąć, nie, nął a. sechł, nied. **Przesychać** I. *niewo wyschnąć a. obeschnąć*: Droga już przeschnęła; będzie dobra jazda. Bielżna już przeschnęła, ale jeszcze jest niezupelnie sucha. 2. *zupelnie uschnąć, nawoskros wyschnąć, zeschnąć ś.*: Nie ma ś. obawiać, aby tak drzewo zbytecznie przeschnęło. Jak. J. <Prze + Schnąć>

Przeschnięcie, a, blm., czynność cz. **Przeschnąć**. [**Przeschlec**, cze, kl] *przewlec*: P. koszulę. <Prze + *Se = Ze + Wlec, z podprowadzeniem pod Oblec>

†**Przesedni**, [**Przesedni**, **Przededni**] *co trzeci dzień przypadający*: P., trzeciogodniowy, co trzeci dzień. Troc. [Zimnica przesednia a. przeze-

dnia], trzeciaczka (febris tertiana). <Prze + S, Ś + Dzień >

Przesejmikować, uje, ował I. *sejmikując przepędzić, przebyć (czas jakiś)*. 2. *na sejmikach a. na sejmiki wydać, przemarnować*: Pan Cześnikiewicz przesejmikował dwa folwarki. Kras. <Prze + Sejmikować >

Przesejmikowanie, a, blm., czynność cz. **Przesejmikować**.

Przesejmować, uje, ował *na sejmach przepędzić, przebyć (czas jakiś)*: Przesejmował pół roku. <Prze + Sejmować >

Przesejmowanie, a, blm., czynność cz. **Przesejmować**.

[Przeseliny, in, bli.] p. **Przesyliny**: Wicie? u Galięży muzyka, P. Grzesia z Maryną. Sew.

× **Przesercować, uje, ował** *przeżyć w sercu*: Wszystko, cośmy przeszli i przesercowali razem, stanęło żywo przed pamięcią. Krasin. <Prze + *Sercować, od Serce >

× **Przesercowanie, a**, blm., czynność cz. **Przesercować**.

[Przesorniać, a, ał] p. **Przebałąkać**.
[Przesornianie, a, blm.] czynność cz. **Przesorniać**.

Przesiać, eje, ał, nied. Przesiewać I. *przebrząsnąć przez sito, przez przetak*: Mąkę P. dobrze z otrąb. Syr. Mączka przesiana przez gęste sito. Jak J. Przesiany, pytlowany. L. Śmieci ś. zostawają, gdy przesiewają rzeszotem. B. B. P. rudę. Łab. 2. przen. *przebrakować, wybrać co lepsze*: Przen.: Szatan pożałował, aby was przesiał jak pszenicę. Wuj. <Prze + Siąć >

× **Przesiadać, a**, lm. e ten. co ś. *przesiadła*: P. z konia na koń w biegu. Troc. <Od Przesiadać >

Przesiadać, a, ał I. i P. ś. p. **Przesiąść**. 2. × P. p. **Przesiedzieć**. <Prze + Siadać >

Przesiadanie, a, blm. I. czynność cz. **Przesiadać**. 2. p. **Przesiadanie ś.**: Dojedziesz na miejsce bez przesiadania.

Przesiadanie się, a ś., blm., **Przesiadanie** czynność cz. **Przesiadać ś.**: P. ś. z konia na inszego. Troc. P. ś. z krzesła na łóżko. Troc. P. ś. z pościągu do pościągu.

[Przesiadować, uje, ował] p. **Przesiedzieć**.
[Przesiadowanie, a, blm.] czynność cz. **Przesiadować**.

Przesiadywać, uje, ywał p. **Przesiedzieć**. <Prze + Siadywać >

Przesiadywanie, a, blm., czynność cz. **Przesiadywać**.

† **Przesiadzenie, a**, blm., czynność cz. **Przesiadzieć**.

† **Przesiadzić, i, il** p. **Przesiąść**: Przesiadło (przesiadziło) mu tych gruszek cierpkich. Troc.

Przesianie, a, blm. I. czynność cz. **Przesiać**. 2. † P. p. **Przesiewiny**. Troc.

Przesiarczenie, a, blm., czynność cz. **Przesiarczyć**.

× **Przesiarczyć, y, ył** *dotrzeć za wiele siarki*: P. mieszanię. <Prze + Siarczyć >

× **Przesiać, knie, kł** p. **Przesiąknąć**. Śl. wil.
† **Przesiać, ęże, ał** p. **Przesięgnąć**. <Prze + Siąć >

† **Przesiągać, a, ał** p. **Przesięgać**. <Prze + Siągać >

† **Przesiąganie, a**, blm., czynność cz. **Przesiągać**.

† **Przesiągnąć, nie, nał** p. **Przesięgnąć**.
† **Przesiągnięcie, a**, blm., czynność cz. **Przesiągnąć**.

Przesiak, u, lm. i p. **Sączek**. <Prze + *Siak, SIĘK/SĄK >

Przesiąkać, a, ał p. **Przesiąknąć**.
Przesiąkalność, i, blm. rz. od **Przesiąkalny**.
Przesiąkalny, Przesiąkliwy *zdolny do przepuszczania przez siebie cieczy, przenikliwy dla cieczy*.

Przesiąkanie, a, blm. I. czynność cz. **Przesiąkać**. 2. patol. *przesączanie ś. przez błony* (transsudatio): P. krwi (haematopedesis).

Przesiąkliwość, i, blm. rz. od **Przesiąkliwy**: P. roślin = *zdolność wysysania soków*.

Przesiąkliwy I. *posiadający właściwość przesiąkania*. 2. p. **Przesiąkalny**. <Od Przesiąknąć >

Przesiąkły, Przesiąknięty *który przesiąkł*: Na wyżynach jakieś pola szare, przesiąkłe rosą, wyleniały ś. z nocy. Reym.

Przesiąknąć, nie, nał, × Przesiąć, nied. Przesiąkać, Przesiąkać I. *wsiąkając przejąc, przemoczyć, przeniknąć, przejść*: Woda przesiąka przez najtwardsze drzewo, przez warstwę piasku. 2. *czym = wysysając przejść, przeniknąć ś.; nasiąknąć czym, przemoknąć od czego*: Czym skorupka przesiąkała za młodu, tym na starość trąci. Prz. Przen.: *przejść, przejąc ś., przesyć ś., przepoić ś. czym*: Takesmy ś. tej francuszczyzny nabrali, takeśmy nią przesiąkli. Wit. Trzeba dobrze nam tą myślą przesiać, że dla niezgody słońce — królem jest miesiąc. Słow. P. czyjmi zasadami. Przen.: *przejąc, przeniknąć, przesyć*: Miesiąc padał na nią, jak gdyby echał P. swym blaskiem. Gliń. <Prze + Siąknąć >

Przesiąknięcie, a, blm. p. **Przesiąknięcie**.
Przesiąknięcie, a, blm., **Przesiąknięcie** czynność cz. **Przesiąknąć**.

Przesiąknięty p. **Przesiąkły**: Rzucano także rozpalone pochodnie i kłęby konopi przesiąkniętych żywicy. Sienk.

Przesiąkra, y, lm. y bot. (hydrilla) *rośl. z rodziny żabiściekowatych*.

Przesiąść, adł, gdzie a. × ędzie. × Przesieść, nied. Przesiadać I. a. P. ś. *przemienić miejsce siedzenia, przemieść ś. w inne miejsce na siedzenie, siąść gdzieindziej*: Przesiadł ś. na inszy koń. Kochan. Przesiadać z miejsca na miejsce, *mutare locum*. Kn. Wnet na luby brzeg przesiadą ś. z falli, co go tak dawno z westchnieniem żądali. Przyb. Przesiadać ś. z konia na koń. Kn. Przesiadź ś. z krzesła na ławę. Troc. Przesiedliśmy ś. z wody, z woza na konie. Troc. Z za karety, gdzie stawał, przesiadł ś. w karetę. Kras. Przesiadła ś. natychmiast do Tęczyńskiego sanek. Niem. Książowie udzielnii przesiadali ś. podług starszeństwa w rodzie ze stołców mniej dostojnych na stołce dostojniejsze. Spas. Przesiadź ś. do nas. Przen.: Przesiadł ś. z konia na krzesło, na lecie mu bardzo zeszło. Pół. (= *obrał sobie życie spokojniejsze*). † P. ś. z konia na wóz, z rogoży na materac (= *poprawić sobie*). 2. × P. kogo = *siedzieć między kim a kim przegrodzić ich*. Śl. wil. 3. × P. kogo = *usiąść na wyższe miejsce, niż on, siąść wyżej*. Śl. wil. 4. † P. komu = *dobroczyć, dać ś. we znaki, zalać sadła za skórę, dojeść mu do żywego, dopiec*: Bolesław poruszył ś. na Kazimierza, wzięwszy na pomoc książęta pomorskie, którym też był przesiadł Kazimierz. Biel. M. Przesieść komu, fałdów przesiadać komu, przykrości mu wyrządzać. L. Iż miasto to bardzo było przesiad-

łto królowi, znowu świeże żołnierze tam posłał. Biel. M. 5. †Przesiada komu czego = *utkwilo, uwiezilo, stanęło w gardle*: Przesiadło (przesiadziło) mu tych gruszek cierpkich. Troc. 6. †Przesiadzie-ć tego, nie pójdzie-ć to płazem. Dudz. (= *nie upieczę ci ś., nie ujdzie na sucho, nie przedzie płazem*). Przepalcisz tego, przesiadzie-ć tego, stanie-ć to kością w gardle. Kn. (= *przyplacisz, przypieczętujesz to, odpowiesz, odpokutujesz za to*). Potępialiście sprawiedliwego, a on ś. wam nie sprzeciwiał, teraz ci wam już tego wszystkiego przesiadzie. Wuj. Potym i tym, którzy przedawali żywności, na pieniądze ś. łakomiąc, tego przesiadło, gdy i samym potym nie dostało. Biel. M. P. ś. I. p. wyż. 2. †P. ś. w co = *przemienić ś., przejść, obrócić ś., przeobrazić ś., przedziergnąć ś., przeistoczyć ś., przekształcić ś.*: W głazy przesiadły ś. ciała, *versu sunt*. Żebr. <Prze + Siąść>

†Przesiązły przerosły: Trzeba obrać stadnika wzrostu krępego, zsiadłego, dużego, nieprzsiadłego. Dor. <Prze + *Siązły, SIĘG / SIĄG/SĄG>

Przesiec, cze, kł, dok. i nied. Przesiekać I. *siekąc przedzielić; przeciąć, przerąbać*: Przesiekaj koniowi zolzy puszczałem. Trzyce. P. drogę w lesie. Lasy przesiekli. Sienk. Przen.: Przesiekać powietrze = *próć, przecinać*: Ptaacy, którzy w ustawicznym lataniu są, mają piersi jakoby kończaste, aby tym snadnie powietrze przesiekali. Sak. K. 2. !lep. *przeciąć = zagrodzić, zatamować*: P. drogę rowem, płotem. P. ś. *siekąc przedostać ś., przebić ś.*: Przesiekli ś. przez tłumy rycerzy. Słow. <Prze + Siec>

†Przesiecz, y, lm. e I. *topór, siekiera*. Ps. flor. 2. p. Przesieka: P. dla wojska przez las robiono. Biel. M. Przesiecz y siekierkami przez nacisk on srogi i przez ciała czynili martwe sobie drogi. Zim. <Prze + *Siecz, SIEK>

Przesieczenie, a, blm., czynność cz. Przesiec. Przesieczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przesiec ś.

Przesieczna, ej, lm. e p. Sieczna. <Prze + Sieczna>

Przesiedlać, a, ał i P. ś. p. Przesiedlić.

Przesiedlanie, a, blm., czynność cz. Przesiedlać.

Przesiedlanie się, a ś., blm., czynność cz. Przesiedlać ś.

× Przesiedlica, y, lm. y p. Przesiedlenie. <Od Przesiedlić>

Przesiedlenie, a, blm., czynność cz. Przesiedlić.

Przesiedlenie, ńca, lm. ńcy, × Przesiedlica ten, co ś. przesiadlił, *wychodźca, emigrant*: Sprawa oddania ziem gabinetowych w okręgu Altajskim ...w celu utworzenia działek dla przesiadleńców. Wydzielone przesiadleńcom ziemie oddane zostają na stały ich użytek i podlegają obciążeniu podatkami. Jeżeli towarzystwa przewozowe nie przestaną przewozić przesiadleńców, to wypadnie całkiem zabronić im wstępu na terytorjum Unji. <Od Przesiedlony, od Przesiedlić>

Przesiedlenie się, a ś., blm., czynność cz. Przesiedlić ś.

Przesiedleńczy przym. od Przesiedlenie: Ruch P. Komitet P. Możliwe do zaludnienia grunta okręgu Altajskiego oddane zostają w miarę utworzenia ś. w nich działek przesiadleńczych na własność skarbu w celu osiedlenia przesiadleńców. <Od Przesiedlenie>

Przesiedlić, i, ił, †Przesielić, nied. Przesiedlać, †Przesielać kogo = *wyznaczyć mu z urzędu nowe miejsce stałego pobytu, przenieść go dokąd na stały pobyt*: Ptolemeusz Lagi, dostawszy Palestyny, przesiadlił do Pentapolis Cyreny sto tysięcy Żydów. Kajs. P. ś. *przenieść ś. dokąd na stały pobyt, przemienić miejsce stałego zamieszkania; postarać ś. o urzędowe zaliczenie do stałej ludności danego miejsca, wyrobić sobie przesiadlenie*: Przesiadlił ś. ze wsi do Warszawy. <Prze + Siedlić>

Przesiedzenie, a, blm., czynność cz. Przesiedzieć.

†Przesiedzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przesiedzieć ś.

Przesiedziały który za długo siedział: Chleb orkiszowy bywa dobry, żeby nie był w piecu P. i spalony. Trzyce. (= *przebrzynany zbyt długo w piecu*). <Od Przesiedzieć>

Przesiedzieć, i, ał, nied. × Przesiadać, Przesiadywać, [Przesiadować] I. *przepędzić (pewien czas) na siedzeniu*: Całą noc aż do poranku przesiadział, cały dzień aż do nocy przechrapał. L. W kaplicach swych dzień i noc ustawnie przesiadzą. Paszk. Przesiadział noc i drugą nad kartami. Troc. Nad księganami całe noce przesiadywa. Troc. Wolą niektórzy w szynkowni dzień i noc P. Wor. Przen.: Gdy krogulec pokarmu trawić nie może, nie daje mu nie, aż gardło przesiadzi. Trzyce. (= *przecekać, przepościć, przetrawić*). 2. *przebyć; przepędzić, pozostać, zabawić pewien czas, przepościć, przemieszczać*; nied. *wysiadnywać gdzie*: Baw ją, pieść, rozśmiesz, w noc długo przesiaduj. Drużb. Najwięcej w domu moim przesiadział. L. Ustawicznie u stryja jego przesiadam. L. Zawsze u Hortensji przesiadają. L. Gdzieś był natenczas i kiedyś przesiadł, kiedym ja ziemi granice zakładał? Chr. Wiecznie u niego przesiadzi (= *przesiaduje*). Swewi i Wandale i Aiani dostali pozwolenie w Hiszpanji przesiadywać. Lel. Sarmatowie był to naród nieliczny, podobny do Czerkiesów, którzy dotąd blisko Kaukazu przesiadują. Lel. Nie wiem, dlaczego trzpiot ten u nas przesiaduje. Niem. Hylzen był lat siedem członkiem sądu kancelerskiego: często z tego powodu musiał przesiadywać w Warszawie. Bart. 3. *siedząc przebyć zbyt długo, zasiedzieć ś. I. 4. kogo = przemoc w siedzeniu*: Nie przekonasz go, nie przegadasz, nie przesiadysz, nie przeswarzysz. Kn. Nie przesiadysz go. Troc. Ty mnie tu nie przesiadysz, będę sto lat siedział. Fred. M. P. ś. *wysiedzieć ś., nasiedzieć ś., użyć siedzenia*: Przesiadysz ś. tam, przeczekasz ś. posiedysz chwilę. Kn. Przesiadysz ś. tam, nim ś. go doczekasz. Troc. <Prze + Siedzieć>

Przesieka, i, lm. i, †Przesiecz leśn. *przecięcie różnej szerokości w prostym kierunku w lesie zrobione, jako granica straży, obręb, okręgu, a zarazem i jako droga do wywozu drzewa, linja, tryba, przecinka, dukt*: O czynieniu zarębów w lasach celem przeszkodzenia pochodowi nieprzyjacielskiemu, w czym przypomina żywcem starodawne urządzenie przesieki w Polsce pierwotnej. Balc. Zrobić przesiękę dla wojska. <Prze + *Sieka, SIEK/SIECZ>

Przesiekać, a, ał I. *posiekać, zsiekać, poprzecinać, pociąć*: P. co na kawałki, na części. 2. *przepędzić (pewien czas) na siekaniu*. 3. nied. p. Przesiec. <Prze + Siekać>

Przesiekanie, a, blm., czynność cz. Przesiekać. †Przesielać, a, ał i †P. ś. p. Przesiedlać.

†Przesielanie, a, blm., czynność cz. Przesielać.

†Przesielanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesilać** ś.

†Przesielenie, a, blm., czynność cz. **Przesielić**.
†Przesielenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesielić** ś.

†Przesielić, i, il i †P. ś. p. **Przesiedlić**: Prosimy Boga, aby dusze zmarłych przesielili, to jest przenieśli. Sak. <Prze + Sielić, SIOŁ/SIEL>

× **Przesieść**, edzie, adł i × P. ś. p. **Przesiąść**: Muszę ś. P. z konia na wóz, a z rogoży na materac. Biel. M. (= *poprawić sobie*). <Prze + Sieść>

Przesiewacz, a, lm. e l. ten, co *przesiewa*. 2. *przyrząd w młynie do przesiewania, pytel*: W młynie P., naczynie, przez które mąka przepada. Troc. <Od **Przesiewać**>

Przesiewać, a, ał p. **Przesiać**.
Przesiewanie, a, blm., czynność cz. **Przesiewać**.

Przesiewany l. im. od **Przesiewać**. 2. *przyrzadzony przez przesiewanie, sitny, sitowy, pytlowany, pytlowy*: Mąka przesiewana. Chleb P. Bobr.

Przesiewiny, in, blp., **Przesiewki**, odpadki po przesianiu, plewy, otręby: P., przesiane rzeczy. Troc. <Od **Przesiewać**>

[**Przesiewisko**, a, lm. a] *przedplon, przedplód*. <Od **Przesiewać**>

Przesiewki, ek, blp. p. **Przesiewiny**. <Od **Przesiewać**>

Przesiewnik, a, lm. i l. *arfa do przesiewania*. 2. w lm. *pory, sierotki*. 3. *gorz. jeden z koszów a. rusztów drewnianych, zatrzymujących przy ce-dzeniu zacierów grubsze części, jak oto: łuski słodowe, łupiny kartoflane, piasek*. <Od **Przesiewny**>

Przesiewny przeznaczony do przesiewania, *przesiania*: Zboże przesiewne. <Od **Przesiewać**>

× **Przesięgać**, a, ał p. **Przesięgnąć**.

Przesięgalny dający ś. *przesięgnąć*: Wszystkie te nieszczerstwa i błędy i nieprawości rość nie mogą, bo doszły szczytu nieprześięgalnego, więc muszą zacząć upadać. Krasin. <Od **Przesięgać**>

†**Przesięganie**, a, blm., czynność cz. **Przesięgać**.

†**Przesięgnąć**, nie, nał, [**Przesięgnąć**], †**Przesięgnąć**, †**Przesięgać**, nied. × **Przesięgać**, †**Przesięgać** l. *sięgnąć przez co*: Przesięgnij po księgę przez stół na okno. Troc. 2. *zdolać objąć*: Była tam winna macica tak wielka, iż ją (= jej) chłop rękoma nie przesięże wszertz. Biel. M. 3. *dosięgnąć, dostać*: Tak daleko nie mogą przesięgnąć. Żarn. Syn nie mógł do ojca na wysokość niebieską P., gdyby go był ociec na nizkość ziemską nie postął. Żarn. (= *dojść*). Z jednej fortecy do drugiej działa przesięgają, tak dalece, że jedna drugiej bronić może. Troc (= *przenuszać*). Bóg wieki przesięgnie. Groch. (*przetruwa*). 4. *za daleko sięgnąć; przekroczyć, przemieścić, przesunąć, zbliżyć daleko zasięgnąć*: Abo przesięże, albo nie dosięże. Dor. 5. *przen. przewyższyc, przesięgnąć, przemieścić, zakasować, przejść*: Miał przodków męża wielkie, męstwem je przesięgał; miał uczone, nauką je celował; miał prawne, prawem je przeszedł. Orzech. Klemens VIII stara ś., aby nie tak dalece Piusa V naśladowcą był, jako więcej, aby go szczęsnym powodem swoim przesięgał. Jan. Pszenicy obfitość wszelką miarę przesięgała. Leop. Pewno, że oni będą nam uragać, nie żeby cnota mieli nas przesięgać, lecz... Chr. Boże, obietnice

swoje skutkiem zawždy przesiędziesz. Kochan. Jak sześć przesięgało dwiema czterech, tak też nie dosięga dziesiątego czterema. Petr. U narodu grubego, który swą niepolerownością ledwo nie wszystko przesięga barbarzyństwem. Nar. U Turka potrzeby do boju należące na wybór, i liczbą rycerstwa nas przesięga może. Grab. P. Głaz olbrzymi przesięgał szczyty Tatrów najwyższe. Dyg. <Prze + Sięgnąć>

Przesięgnięcie, a, blm., czynność cz. **Przesięgnąć**.

Przesięk, u, lm. i fizj. i patol. *to, co przesięka. przesącza ś.*, × *przesącza cyna, transsudat (transsudatum)*. <Prze + *Sięk, SIĘK/SĄK>

Przesiękać, a, ał p. **Przesięknąć**. L.

Przesiękanie, a, blm., czynność cz. **Przesiękać**.

†**Przesiężenie**, a, blm., czynność cz. **Przesiężać**, *przesięgnięcie*: Za znak kościół wystawiają dawność lat i dawne P. czasów, iż te są kościoły prawdziwe, które są pierwsze i dawniejsze... Żarn.

Przesilać, a, ał i P. ś. l. p. **Przesilić**. 2. [**Przesilać** ś.] *wazyć ś.* (o niepewnej pogodzie): Jakoś dzisiaj od samego rana tak ś. przesila.

Przesilanie, a, blm., czynność cz. **Przesilać**.

Przesilanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przesilać** ś.

Przesilenie, a, lm. a, **Przesilek** l. czynność cz.

Przesilić: P. sił. Troc. P. natury mocnemi napojami, tęgiemi lekarstwami. Troc. Przen.: *chwila przejściowa, zwrot, przelom, kryzys*: W Austrii trwa wciąż tak zwane P. polityczne, to jest stan rządów bez większości w parlamencie. P. ministerjalne, gabinetowe. P. w handlu. Instynkt ostrzegł, że w Petersburgu nastaną niepewne czasy, niewiadomo jak długi stan przesilenia. Sm. P. w polityce, w położeniu kraju, w pojęciach. P. ekonomiczne. 2. p. **Przesilenie** ś. = a) P. żalu, bólu. Troc. b) [P.] *wysiłek nadmierny*: Umarł z przesilenia. c) astr. *chwila, gdy słońce najbardziej jest od rownika niebieskiego oddalone, czyli gdy zboczenie jego jest największe*: P. letnie (gdy największe to zboczenie jest północne). P. zimowe (gdy zboczenie to jest południowe). P. dnia z nocą. d) patol.: P. choroby, P. w chorobie = *chwila krytyczna, zwrot stanowczy, przelom, przemoga, kryzys (crisis)*.

Przesilenie się, a ś., blm., **Przesilenie** czynność cz. **Przesilić** ś.

× **Przesiliciel**, a, lm. e ten, co *przesilił a. co przesila*. L. <Od **Przesilić**>

Przesilić, i, il, nied. **Przesilać** l. *przelamać wysiłkiem, przeforsować, przetężyć*: Strzeż ś., abyś twojej natury nie przesilił i nie przeladował. Troc. Ciało przesilone swywołą trapi i neiska ducha. [Palce tej ręki zdają ś. jakby przesilone, skościłałe po jakimś czasie gwałtownym]. Głos przesilony skonał w ustach. Garez. 2. kogo, eo a. †P. ś. na kim = *dać komu, czeniu radę, porządzić komu = siliując ś. przewyższyć kogo, co; przemóc, zmóc, przeprzeć, wziąć górę nad kim, nad czym, zwyciężyć, pokonać*: Dopóki senat nie będzie wybierany od narodu, dopóty nie można ś. spodziewać, iż władza królewska nie przesiliłi prawodawczej. Kal. Często na mię walezyli, ale ś. na mnie P. nie mogli, *non potuerunt mihi*. Wr. P. ś. l. *wysilniejszy ś. do najwyższego stopnia, przelamać ś.*; *przeszedzły przez najwyższy wysiłek, osłabnąć*; *przejść kryzys natężenia, przetężyć ś., prze-forsować ś., przeczerpać ś. ostatecznym wysiłkiem*: Samo złe z czasem ś. przesili. Zabł. Długim spa-

niem ciężki ból P. ś. może. Bardz. Choroba ś. przesiliła. Krup. Od roboty, od biegania ś. przesilił. Troc. Wiatry, upały słoneczne ś. przesiliły. Troc. Zbytńia wolność ś. zawsze ku swjejwoli przesila. Troc (= *przeszedłszy przez zenit, kłoni ś., schodzi*). Sposób, aby ś. ocet nie przesilił. Slesz. (= *nie stracił na mocy, na tęgości*). 2. *dojść do najwyższego wysiłku, nateżenia, wysilił ś.*: Mówić będzie potomność, że ś. przesiliła dobroć we mnie, jak w Sylli okrucieństwa siła. L. Przesiliły ś. pochwały jego. Troc. Przesilił ś. w wysokich conceptach, w przysługach. Troc. <Prze + Silić>

Przesilny I. nadzwyczaj silny, potężny. 2. patol. tyżący ś. przesilenia, przelomowy, zwrotny, krytyczny (criticus): Dzień P. choroby (dies criticus). <Od Przesił>

Przesilony I. im. od Przesilić. 2. [P.] przechodzący czynie siły, forsowny: A wszak to owe przesilone drogi chłopca nadgryzą! Kon. <Od Przesilić>

† **Przesił, u, lm. y I. przemoc, gwałt, przewaga siły:** Już nas ani P. ościennych mocarstw, ani domowy nie gnębi. L. Moskwa zasadzona na mocy gwałtu i przesiłu. L. 2. *wysilek, przymus:* Zdrowo jest tyle rzeczy widzieć w słusznej mierze, ile ich rozum w siebie bez przesiłu bierze. Przyb. † Na P. a. † Na przesyły = *na wysięgi, walcząc wzajemnie ze wszystkich sił, jeden przez drugiego:* Gdy ś. w zbytkach na przesyły Egipt z Asyrią o pierwszość kłóciły... Przyb. <Prze + *Sił, Sił/SIL>

Przesiłek, lku, lm. lki p. Przesilenie: P. naszych nieszczęść i sławy. Wor. <Od Przesił>

[**Przesiłkować się, uje ś., ował ś.**] *sklonić ś., zgodzić ś., przystać na co:* Ja tu panočka haje (zabawiam), może się przesiłkujom (przystaną na moje). <Od Przesiłek>

[**Przesiłkowanie się, a ś., blm.**] czynność cz. Przesiłkować ś.

Przesiodłać, a, al ponownie, inaczej osiodłać: P. konia. <Prze + Siodłać>

Przesiodlanie, a, blm., czynność cz. Przesiodlać.

[**Przesiąpić, a, al i P. ś.] p. Przespać.** <Z Przesypać>

[**Przesiąpianie, a, blm.**] czynność cz. Przesiąpić; *spanie, sen:* Wieczne P.

[**Przesiąpianie się, a ś., blm.**] czynność cz. Przesiąpić ś.

[**Przesiuroczeń, y, czał**] *przeciec, przebiec:* Jak kto wspomniął o nim, to az krew przesiurcała po jej twarzyce. <Prze + *Siurczeń, od Siurczek>

[**Przesiurczenie, a, blm.**] czynność cz. Przesiurcząć.

[**Przesiustać, a, al**] *zamienić lekkomyślnie, przefrymarzyć:* Nie sprzedał ani cielęcica, ani płótna, tylko przesiustał za dubeltówkę pług. Tet. <Prze + Siustać>

[**Przesiustanie, a, blm.**] czynność cz. Przesiustać.

Przeskakać, cze, kał, nied. × Przeskakiwać, † Przeskakować I. przepędzić, przebyć (czas jakiś) na skakaniu; przetańczyć, przepłasać: Całe dni i nocy przeskakuje. Troc. 2. *skakaniem przepuścić, przemarnować:* Przeskakuje na tańcach swój zarobek. Troc. <Prze + Skakać>

Przeskakanie, a, blm., czynność cz. Przeskakać.

Przeskakiwać, uje, iwał I. p. Przeskoczyć. 2. × P. p. Przeskakać. × P. ś. z kim = doświadczać ś. z kim skacząc. Włod.

Przeskakowanie, a, blm., czynność cz. Przeskakiwać.

× **Przeskakowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przeskakiwać ś.**

† **Przeskakować, uje, ował i † P. ś. I. p. Przeskakać:** P. ś. z kim. Troc. 2. p. Przeskoczyć.

† **Przeskakowanie, a, blm., czynność cz. Przeskakować.**

† **Przeskakowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przeskakować ś.**

Przeskandować, uje, ował *przeczytał, przerecytował skandując.* <Prze + Skandować>

Przeskandowanie, a, blm., czynność cz. Przeskandować.

[**Przeskarzać, a, al**] p. Przeskarzyć.

[**Przeskarżanie, a, blm.**] czynność cz. Przeskarżać.

[**Przeskarżenie, a, blm.**] czynność cz. Przeskarżyć.

[**Przeskarżyć, y, yl, nied. Przeskarżać**] *oskarżyć:* Groziła, iż go mężowi przeskarczy. Krasz. <Prze + Skarżyć>

[**Przesklepiać, a, al**] p. Przesklepić.

Przesklepianie, a, blm., czynność cz. Przesklepiać.

Przesklepić, i, ił, nied. Przesklepiać *przerzucić sklepienie nad czym = wymuruwać sklepienie łączące.* <Prze + Sklepić>

Przesklepienie, a I. blm., czynność cz. Przesklepić. 2. bud. rodzaj sklepienia nad oknami i drzwiami: P. poziome, łukowe (p. Przesklepka).

Przesklepka, i, lm. i bud. łuk: sklepiony w odciniek koła, utopiony w murze, wytrzymujący ciśnienie nad ościeżą drzwi lub okna. <Od Przesklepić>

Przeskoczenie, a, blm., czynność cz. Przeskoczyć: Wstydu ludzkiego granie P. Smotr.

Przeskoczka, i, lm. i I. ta. co przeskakuje, skakaniem dokazuje: Parysa wyrok bardzo ładajaki jabłko miał dać godniejszej, nie przeskoczce takiej. Tw. 2. *matka niezamężna, panna po połogu.* L. 3. [P.] *przepiórka.* <Od *Przeskoczek, Prze + Skoczek>

[**Przeskoczna, ej, lm. e, Przezimka**] *kobieta, która miała dziecko nieślubne.* <Od Przeskoczny>

Przeskoczny dający ś. przeskoczyć, do przeskoczenia, przestępny. L. <Od Przeskoczyć>

Przeskoczyć, y, yl, [Przeskoknąć], nied. Przeskakiwać, † Przeskakować, [Przeskokować] I. skoczyć przez co, skoczyszny przebyć; przesadzić: P. co a. przez co. Przeskocz ten murek. Troc. Koń ze mną rów przeskoczył. Troc. Gdzie nie można P., tam podleż trzeba. Zabł. Niestety! wszędzie nie przeskoczym dołu. Wad. Nie już ten przeskoczy, co sobie hup! powie. Pot. Nie mów hup, aż przeskoczysz. Bud. B. (= *nie trzymuj przed czasem*). Przeskoczyłyby pies albo kot ten mur. Kn. Przy każdym młyńie na mię (losia) zastawiano siła, drugdziem ja przeskakował, drugdziem psował skrzydła. Papr. Przen.: Przy zdroju miejsce kładkową przeskoczone deska. Słow. (= *przerzucone dla przechodzących*). Przen.: P. kres, granice i t. p. = *przekroczyć, przestąpić; wykroczyć z nich:* W tym zamierzone granice przeskakujemy. Smotr. (= *występujemy z nich*). P. prawa. Troc (= *nadziżyć*). Abyś czasu

naznaczonego nie przeskakował. Haar. Chociaż przeskoczyła za trzydziestkę, słygnęła z piękności. Byk. (=przeszła). 2. *skoczyć z miejsca na miejsce; skoczysz przemieszanie* s.: Przeskoczył w nawę. Troc. P. na drugą stronę. Przen.: Wiem, że ze śmiechu przeskakiwał w smutek jest wielkim błędem. Słow. (=przerzucić s., upadać, przechodzić nagle). 3. P. co pośredniego = nie przebyć, pominać, przeoczyć, prześlepić, ominąć: P. miejsce w księdze, wiersz w czytaniu (posp. zjeść). P. klasę, kurs w uniwersytecie. P. starszych w kole, w karjerze urzędniczej. P. kogo stopniem, godnością, awansem (=wyprowadzić). Dziedziczność przeskakująca = *przemienność* (hereditas alterans). P. s. *zostać przeskoczonym*: Kanon o przenoszeniu biskupów dla pożytku drugdy kościelnego P. s. i rozgrzeszenie mieć mógł. Skar. <Prze + Skoczyć >

Przeskok, u, lm. i l. *skok przez co, przeskoczenie*: Żartkami przeskoki już w pierwszym stawia szyku, już osłabionych positkuje. Pileh. Przen.: *przejście ryzykowne, zwrot nagły, zmiana gwałtowna*: Z rozpacy wyjść do kosztowania najmiłszej szezeliwości jak P. prędko i niespodziewany! L. P. między dwiema po sobie następującymi liczbami. P. między teorią a praktyką (=przedział). 2. *prominięcie*: Apelacja powinna iść kolejną do następnej instancji, a przeskoków w instancjach robić nie wolno. Kras. A. 3. *część* w lm. *przemysłki, przejęcia, ścieżki, dróżki, szlaki, manowce*: Przedał mu dwóch przewodników przeskoku podróznego dobrze wiadomych. Błaż. Miejsce onych w tym lesie przeskoki dobrze wiedzieli. Błaż. Wilki mają swoje przeskoki koło owiec zamkniętych w tej odległej koszarze. Tw. Myśliwy, nachodzący s. dosyć po przykrych gajach, dolinach, po górach, po przeskokach, nie nie sprawiwszy, muszą do domów powracać. Kosz. Wiedziad przeskoki i zacząjne znaki kuczmańskie i wołoskie, ba, i czarne szlaki. Paszk. Wiedząc przeskoki, szła tyłem do kamienicy. Troc. Przen. *wybiegi, przebiegi, sztuczki, fortele, figle mądrości*: Wiem jego przeskoki. Troc. On nam mistrza chytrego zdrady i przeskoki odkrył. Żarn. Najlepsi hetmani są ci, którzy s. przeskoków i inszych rzeczy wszystkich nieprzyjacielskich umieli dostatecznie wywiedzieć. Kosz. <Prze + Skok >

[Przeskoknąć, nie, nał] p. Przeskoczyć.
[Przeskoknięcie, a, b] czynność cz. Przeskoknąć.

[Przeskokować, uje, ował] p. Przeskoczyć.
[Przeskokowanie, a, b] czynność cz. Przeskokować.

Przeskokowo przys. od **Przeskokowy**; *piąte przez dziesiąte, pobieżnie*: Jaki sens moralny wyciągniesz z tego wszystkiego, co ci na pierwszy raz w urwanych zdaniach, P. o podróży mojej wspominałam? Żm.

Przeskokowy przym. od **Przeskok**: Koła pociągu idącego w bocznicę przez rozjazd P. przeskakują przez wewnętrzny tok toru głównego.

†Przeskost, a, lm. **owie** = **Bez** **cost**. Leop. <Przez (zam. Bez) + KOST/KOŚC >

Przeskostnica, y, lm. e, **Szafraniec** (bot. me-mecylon) *rośl. z rodziny zacceriniowatych*. <Od *Przeskostnik, od Przes (zam. Bez) + *Kostnik, od Kostny >

†Przeskórka, i, lm. i *dokuczliwość, przykrość*. Kaz. 1555.

[Przeskórzenie, a, b] czynność cz. Przeskó-

rzyć: Żadna wina nie uszła mu płazem, skóra odpowiadała za każde P. Dyg.

[Przeskórzyć, y, y] *przewinąć, zawinąć, przeszkrobić*: Który studentiak znowu co przeskórzył? Dyg. <Prze + *Skórzyć, od Skóra >

Przeskrobać, bie, bał, nied. **Przeskrobywać** l. co = *przedziurawić skrobaniem*: P. papier seyzorykiem. 2. a. [Przeskubać] *przebrać miarkę, za wiele sobie pozwolić; zwinąć, zbroić, zrobić co złego, wykroczyć*: Wyższe i niższe stany, i wojska i dwory, wszystko czasem przeskrobie, trzeba je poprawiać. Zabł. Uważałem, żeby w czym nie P. Jabł. Prędzej można wybaczyć, choć czasem przeskrobie, córcie, ale ty jużes stara, a jeszcze ladaco. Zabł. Już też te żarty przeskrobane. L. Przeskrobado s. swego czasu, za to teraz s. pokutuje. Kaczk. <Prze + Skrobać >

Przeskrobanie, a, b]m., czynność cz. **Przeskrobać**.

Przeskrobywać, uje, ywał nied. p. **Przeskrobać**.

Przeskrobywanie, a, b]m., czynność cz. **Przeskrobywać**.

Przeskrzydlać, a, ał i × P. s. p. **Przeskrzydlić**.

Przeskrzydlenie, a, b]m., czynność cz. **Przeskrzydlać**.

× **Przeskrzydlenie się**, a s., b]m., czynność cz. **Przeskrzydlać s.**

Przeskrzydlenie, a, b]m., czynność cz. **Przeskrzydlić**.

× **Przeskrzydlenie się**, a s., b]m., czynność cz. **Przeskrzydlić s.**

Przeskrzydlić, i, it, nied. **Przeskrzydlać** *przejść, przeciąć skrzydłem*: Bojąc s. być przeskrydlonym na Różanę aż do grobel Szereszowskich cofać s. myślisz. T. K. × P. s. *przenieść jakby na skrzydłach, przelecieć*: Z serca do serca przeskrydla s. myśl. Krasin. <Prze + Skrzydlić >

Przeskubać, bie, bał, nied. **Przeskubywać** l. *nanowo uskubać, wyskubać; przerobić skubaniem*: P. włosie do materaca. 2. *przepędzić (pewien czas) na skubaniu*. L. 3. [P.] p. **Przeskobać**. <Prze + Skubać >

Przeskubanie, a, b]m., czynność cz. **Przeskubać**.

Przeskubywać, uje, ywał p. **Przeskubać**.

Przeskubywanie, a, b]m., czynność cz. **Przeskubywać**.

† **Przeskwierać**, a, ał *skowyczeć, skomleć od czasu do czasu*: Jako kundel szczeka bojaźliwy najwięcej, kiedy kto ucieka, i goni i przeskwiara. Tw.

† **Przeskwieranie**, a, b]m., czynność cz. **Przeskwierać**.

× **Przesłabić**, i, it *nieco osłabić = nieco wytępić, przeplenić, przetrzebić*. L. <Prze + Słabić >

× **Przesłabienie**, a, b]m., czynność cz. **Przesłabić**.

l. **Przesłać**, śle, słał, nied. **Przesyłać** l. *posłać, wysłać przez kogo, przez co; posławszy dostarczyć; zakomunikować*: P. komu co przez posłańca, przez okazję, przez pocztę a. pocztą. Otrzymałem listy przesłane. Troc. P. telegraficznie życzenia, odpowiedź, depeşe, wiadomość. P. pieniądze. Przesyłamy ci (w swym liście) ukłony. Prześlij chłopca. Troc. (= przyslij, wyslij). Przesłał książkę przez chłopca. Troc. Przen.: Statuę mu wystawił, chcąc przez to w najpóźniejsze lata P.

imię tak wielkiego męża. L. (=przekazać, podać).
 2. † P. wysłać naprzód, posłać przodem: Gdy za-
 eny jaki monarcha do jakiego miasta wciągnąć
 ma wola, przesyła przed sobą posły, jednych
 wpród, którzy zdaleka, drugich pośledź, którzy
 zbliżka przyjazd jego opowiadają. Żarn. Niemasz
 choroby znaczniejszej, któraby kilką dniami zna-
 ków jakich nie przesłała. Pileh. 3. [P.] oświad-
 czył ś. o rękę dziewczyny przez ludzi. 4. mech.:
 Wał przesyłający = komunikacyjny, przez który
 koło główne machiny uleżała ruchu dalszym jej
 częściom, transmisyjny, transmisyja. <Prze + 1.
 Słać>

2. Przesłać, ścielać, słać, [Prześcielić], nied.
 Prześcielać, [Prześcielać] I. ścielać przelożyć;
 nanowo, inaczej posłać: Choremu jak najczęściej
 trzeba pościelać prześcielać. Haur. Pościel prze-
 słana. Troc. Łóżko codzień choremu dwa razy
 P. potrzeba. Krup. W czasie prześcielania niech
 chory tak długo na krześle siedzi, póki łóżko
 nie będzie przesłane. Krup. 2. ścielać przelożyć:
 P. jabłka stomą. Owoco świeżym przesłane (prze-
 ścielane) liściem. Troc. Przen.: † P. przepleść, prze-
 grodzić, urozmaicić: Zawsze radość nam frasunek
 jaki prześciela. Mor. A. Bojaźń przeplatać i prze-
 ścielać nadzieją. Pileh. 3. sobie drogę = usłać,
 przetorować, przygotować: Prześcielać sobie dro-
 gę, gotować, przetorować sobie drogę. Kn. † P.
 s. nied. przeplatać ś., luzować ś., zmieniać ś.: Pod-
 czas panom jest odmiana miła, gdy ś. droga
 rzecz z tanią prześciela. Petr. <Prze + 2.
 Słać>

Przesładzać, a, ał p. Przesłodzić.
 Przesładzanie, a, blm., czynność cz. Przesła-
 dzać.

1. Przesłaniać się, a ś., ał p. Przesłonić.
 2. Przesłaniać się, a ś., ał ś. przebyć (pevien
 czas) ślaniając ś.

Przesłaniać, a, ał i P. ś. p. Przesłonić.
 Przesłanianie, a, blm., czynność cz. Przesła-
 niać.

1. Przesłanianie się, a ś., blm., czynność cz.
 1. Przesłaniać ś.

2. Przesłanianie się, a ś., blm., czynność cz.
 2. Przesłaniać ś.

Przesłaniać, y, lm. e p. Przesłanka: Delfy za-
 pobiegły zdradliwemu porozumieniu ś. wiatrów
 z gienjuszami i przesłanię ich — pomroką ciem-
 noty. Śmol. <Od Przesłaniec>

1. Przesłanie, a, blm., czynność cz. 1. Przesłać.
 2. Przesłanie, a, blm., czynność cz. 2. Przesłać.

† Przesłanie się, a ś., blm., czynność cz. Prze-
 słać ś.

Przesłaniec, ńca, lm. ńcy, Przesłannik I. goniec
 wysłany naprzód; poprzednik, zwiastun, herold: Św.
 Jan, ten miły P. Chrystusowy. Wuj. (praecursor.
 Star.). Mahomet, P. antychrysta. Skar. Przen.
 Sława prawdy P., praenuntia. Żebr. (przesłan-
 ka. L.). P. wiosny. Między temi księgami jest praw-
 da wiele pomiernych, ale są one przesłanica-
 mi lepszych, które potrzebują czasu. Świt. 2. poseł,
 posłanec, wysłanec, wysłannik; delegat, de-
 putat: Wzięli na siebie postać wybranych do
 narodu swojego przesłanców, żeby do wszyst-
 kich mówili prawdę. L. Domiejanowie, Nerono-
 wie, heretykowie i insi szatańscy przesłanecowie.
 Żarn. <Od Przesłany>

Przesłanka, i, lm. i I. rzecz przesłana, posyłka,
 korespondencja: W swojej listownej przesłance
 dużo powiada o niedawnych a smutnych dzie-
 jach. Rol. 2. forma ż. od Przesłaniec, poprzednicz-

ka, zwiastunka: Synagoga była przesłanką Ko-
 ściola chrześcijańskiego. Jutrzenka, P. dnia.
 Wieść, ta P. nieupracowana, leci i cuda walecz-
 ności głosi stem wykrzyków. Przyb. 3. P. w sy-
 logizmie = zdanie, z którego drogą rozumowania
 wyprowadzamy wnioski, jedna z szeregu prawd ogól-
 nych (lub szczegółowych), wiodących drogą wnioskowa-
 nia do pewnej prawdy szczególnej (lub ogól-
 nej), jako wyniku, premissa. <Od Przesłaniec>

Przesłannik, a, lm. cy p. Przesłaniec: Wytłó-
 maczę ci wtedy wiele szczegółów indywidual-
 nych, którym papier za lekkomyślnym jest prze-
 słannikiem. Krasin. <Od Przesłanny>

× Przesłanny dający ś. przesłać. <Od Prze-
 słać>

Przesłańczy, † Przesłański przym. od Przesła-
 niec; poprzedzający, zwiastujący, zapowiedni, za-
 powiadający: Znaki przesłańcze. <Od Przesła-
 niec>

† Przesłański p. Przesłańczy.
 † Przesłaństwo, a, lm. a poselstwo wprzód wy-
 słane; rola, powołanie przesłańca: Herezja ta
 w niemałe błędy i P. antychrystowe wpadła.
 Hrb. <Od Przesłaniec>

× Przesławiać, a, ał i × P. ś. p. Przesławić.
 × Przesławianie, a, blm., czynność cz. Prze-
 sławiać.

× Przesławianie się, a ś., blm., czynność cz.
 Przesławiać ś.

× Przesławić, i, il. × Przesławić, nied. × Prze-
 sławiać, × Przesłowywać uwielbić, wychwalić,
 wystawić bez miary, wywieść pod niebiosa. P. ś.
 wystawić ś., wychwalić ś., poszczycić ś.: P. ś. bo-
 gaetwami, szlachectwem. <Prze + Sławić>

× Przesławienie, a, blm., czynność cz. Prze-
 sławić.

× Przesławienie się, a ś., blm., czynność cz.
 Przesławić ś.

Przesławnie przys. od Przesławy: P. w rze-
 czach wielkich Rzeczypospolitej służył. Górn.

Przesławny, † Przesławutny nadzwyczaj sławny,
 znamienity: Mąż przesławnej pamięci (= który za-
 stanowił po sobie pamięć przesławnego). Przesławna
 śmierć. <Prze + Sławny>

Przesłodki I. nadzwyczaj słodki, słodziniki, słod-
 ziniuchy: Przesłodka zgoda. Skar. P. ton mowy.
 2. zanadto słodki, nudny, kłiwny. Sł. wil. <Prze
 + Słodki>

Przesłodko przys. od Przesłodki: Róża P. dy-
 szy. Kon.

Przesłodzenie, a, blm., czynność cz. Przesło-
 dzić.

Przesłodzić, i, il, nied. Przesładzać I. zanadto
 osłodzić; przesadzić, przebrać miarę w słodzeniu,
 zrobić zbyt słodkim: P. kawę, kompot. 2. przen.,
 uczynić zbyt kłiwym: Zdania kwiecie i przesło-
 dzone. Pileh. <Prze + Słodzić>

Przesłodka, i, lm. e bot. (mammea) roś. z ro-
 dziny okretnicowatych.

Przesłona, y, lm. y zasłona przesłaniająca: Po-
 grzebowa z chmur P. u gór szczytu rozwieszona,
 i w nią księżyc spada i kona. Sł. wil. Oglą-
 dałem Ciebie, nie tajonego przesłonami cudu.
 Krasin. <Od Przesłonić>

Przesłonecznić, i, il przesycić światłem słonecz-
 nym: Słońce ś. nie pokazywało, ale mimo to
 dzień posiewał dziwnie przesłonecznioną widność.
 Reym. <Prze + *Słonecznić, od Słoneczny>

Przesłonecznie przys. od Przesłoneczny: Cud
 w oczu bije P. Kon.

Przesłoneczny *przepelniony blaskiem słonecznym, naukskość przepojony blaskiem słonecznym, przesłoneczniony*: Postanęły dzieci kołem z przesłonecznym ciądkiem gołym. Kon. Ni to biała, ni to śniada, blaskiem niebios przesłoneczna. Kon. Przen.: Nawiedzam przesłoneczne kraje duszy. Zal. W. (= *przepelnione błogościu*). <Prze + Słoneczny>

Przesłonić, i, il, nied. Przesłaniać *przegrodzić zasłoną a. jakby zasłoną, zasłonić*: I te smutne oczy ona rąbkami złocistych warkoczy przesłaniała. Słow. P. ekranem, ręką od oczu chorego. Chmury przesłoniły księżyc. Drzewa przesłaniały słońce. Piersi tych, które zdobi niespokojność miła, część większą nienawistna szata przesłoniła. L. Wzrok ciemnota przesłoniła. L. Kurzawa wapienna ze ścian obitych kulami wzbijała ś. i, mieszając ś. z dynami, przesłaniała świat. Sienk. Słychać potoków przesłonięte szumy. Krasin. Rozkazawszy jadącemu wpobok pachółkowi, by nie przesłaniał widoku, wesoło patrzyła na zaspy. Sienk. Człowiek wykrotny prawdę wedle swoich widoków przesłania, przetwarza lub ukrywa. Wiszn. W głupiej głowie wyobrażenie przyeczny, to oko rozumu, jest mgłą przesłonięte i jakby uspięne. Wiszn. Radość mroczyła jego głowę i przesłaniała wysnionym widokiem wszystko, co nie z tego świata. Ork. P. ś. *przegrodzić ś. zasłoną, zasłonić ś.*: Pierwsze wrażenie przesłania ś. mgłą zarzutów i obmowy. Weys. <Prze + Słonić>

Przeslonienie, a, blm., czynność cz. Przesłonić. Przeslonienie się, a ś., blm., czynność cz. Przesłonić ś.

Przesłony *nadzwyczaj słony; mocną przesolony*. <Prze + Słony>

× **Przesłowca, y, Im. y ten, co przesłowił, a. co przesłowuje, przesłowia**: Odtąd i przesłowcy Długosza i tych przesłowców dalsi przesłowcy o tym w całości powtarzali. Lel. <Od Przesłowie>

× **Przesłowieć, i, il p. Przesławić**. <Prze + Słowieć>

× **Przesłowienie, a, blm., czynność cz. Przesłowić**.

† **Przesłowutny p. Przesławny**: Jednym sercem wielbłą chwalebne i przesłowutne imię Ojca i Syna i Duchu św. Smotr. <Ros. preslovutyj>

× **Przesłowować, uje, ywał p. Przesławić**: Kromer, przesłowując Długosza, usiłuje niejedną okoliczność prostować i poprawiać. Lel.

× **Przesłowywanie, a, blm., czynność cz. Przesłowować**.

Przesłuch, u, Im. y przesłuchiwanie, badanie śledcze, indagacja: W dniu 12-ym kwietnia 1633 r. odbyły ś. pierwsze przesłuchy Galileusza przed trybunałem inkwizycyjnym. <Prze + Słuch>

Przesłuchać, a, ał, nied. Przesłuchiwać, †Przesłuchawać, †Przesłuchować *l. wysłuchać szczególowo od początku do końca, przeegzaminować*: P. ucznia lekeji, wierszy. Przesłuchaj chłopca, jeśli pens umie. Troc. Sędziom krzywdy P. należy. Troc. P. świadków. Troc. Prosił panów radnych, aby ś. z wyrokiem zatrzymali, ażby sam pierwej tak Macedonów jako i syna przesłuchał. Warg. Nie czyn wyroku, aż obudwu stron przesłuchasz. Kosz. (*audivit et altera pars*). Wespazjan rad sam przy sprawach bywał a onych przesłuchawał. Kosz. Sewerus bardzo wiele spraw przesłuchawał i występnych karał. Kosz. Tej sprawy wszyscy chcą dostatecznie P. i dowiedzieć ś. Baz.

Dla lepszej wiadomości przesłuchamy twoich mądrych argumentów, któremi tej twojej obrony dowodzisz. Tworz. Nie jesteś przekonani, po tępieni, ale ani przesłuchani, jako obycaj jest dobrych sędziów. Żarn. Uczyniłeś mi prawo i przesłuchałeś przy mojej. Bud. Kiedy ich przesłuchała, taką im radę dała. Falib. Zbawiciel, skoro przesłuchał tej mowy, rzekł do Marty: ufaj! Odim. I ty ś. nie wstydyż, masz-li czas spokojny P. tej to kratochwilnej wojny. Koehan. Sam przesłuchiwał schwytych języków. Sienk. 2. *wysłuchać do wyczerpania*: Nieszczęście z tym gapiem, P. go nie można. L. (= *nigdy nie kończy gadać, gęba mu ś. nie zamyka; słuchu nie staje, żeby go P. do końca*). P. ś. 1. *przesłuchać jeden drugiego nawzajem, wysłuchać ś.*: Przesłuchali ś. lekeji, zanim poszli do szkoły. 2. × P. ś. p. **Przesłyszec ś.**: Przez omyłkę zdało mu ś. coś być śmiesznego, że a. nie dosłyszał, a. że ś. przesłuchało. L. <Prze + Słuchać>

Przesłuchanie, a, blm., czynność cz. Przesłuchać.

Przesłuchanie się, a ś., blm., czynność cz. Przesłuchać ś.

† **Przesłuchawać, a, ał i †P. ś. p. Przesłuchać.**

† **Przesłuchawanie, a, blm., czynność cz. Przesłuchawać.**

† **Przesłuchawanie się, a ś., blm., czynność cz. Przesłuchawać ś.**

Przesłuchiwać, uje, iwał i P. ś. p. Przesłuchiwać.

Przesłuchiwanie, a, blm., czynność cz. Przesłuchiwać.

Przesłuchiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Przesłuchiwać ś.

† **Przesłuchować, uje, ował i †P. ś. p. Przesłuchać.**

† **Przesłuchowanie, a, blm., czynność cz. Przesłuchować.**

† **Przesłuchowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przesłuchować ś.**

Przesłuzenie, a, blm., czynność cz. Przesłuzić.

Przesłużyć, y, ył w służbie przebyć, przepędzić (czas jakiś): Przesłużył w wojsku trzy lata. Przesłużyła u jednych państwa lat dziesięć. <Prze + Służyć>

Przesłynać, nie, nął słynąc przetrwać: Słyną dotąd, przesłyna wszystkie wieki, chwały zdroje nauk, co z góry Oliwnej ś. lały. Moraw. <Prze + Słynać>

Przesłynięcie, a, blm., czynność cz. Przesłynąć.

× **Przesłyszec, y, ał kogo, co = nie usłyszec, nie zwrócić uwagi na czyj głos, puścić mimo uszu, nie wysłuchać**: Nie będziesz w niczym przesłyszana: tak przyobiecacie raczył swym wiernym nasz miły pan. K. G. Anioł w błyskawicę rzuci krew z urny i w skrzydła uderzył: krew ta czerwona nad światem zapala, ale ty czuwaj, byś nie przesłyszana. Rom. P. ś. *omylić ś. w słuchaniu, źle, niedokładnie usłyszec, co innego zrozumiec, niż ś. mówiło*, × *osłyszec ś.*: Montez, czym ś. przesłyszana? pod prawem Guzmána byłby i jego miałby uważać za pana! L. Chybaś ś. przesłyszana, bo ja tego nie powiedziałem. <Prze + Słyszec>

Przesłyszenie, a, blm. 1. czynność cz. Przesłyszec. 2. p. Przesłyszenie ś.: Z przesłyszenia w tym tumulcie omylił ś. Kras.

Przesłyszenie się, a ś., bhm., Przesłyszenie czynność cz. Przesłyszeć ś.

*Przesmak w wyrażeniu: [Jeśe na przesmaki] = *raczej dla smaku, niż z potrzeby.* <Prze + Smak>

Przesmarować, uje, ował *smarem, tłuszczem przetrzeć, przeciągnąć.* <Prze + Smarować>

Przesmarowanie, a, bhm., czynność cz. Przesmarować.

Przesmętny *nader smętny, wielce smutny, nad wyraz smutny:* Ta myśl przesmętna błysła mimowoli. Psm. <Prze + Smętny>

Przesmradzać, a, ał i [P. ś.] p. Przesmrodzić. Przesmradzanie, a, bhm., czynność cz. Przesmradzać.

[Przesmradzanie się, a ś., bhm.] czynność cz. Przesmradzać ś.

Przesmrodzenie, a, bhm., czynność cz. Przesmrodzić.

Przesmrodzić, i, ii, nied. Przesmradzać I. *zrobić, że co przemiardnie, uczynić nawskroś śmierdzącym, przejąć smrodem; zasmrodzić:* Wyście przesmrodzili wonność naszą w oczu Faraona. Bud. (wyście nas ohydzili. B. G.). 2. [Przesmradzać] *kręcić nosem, grymasić w jędrzeniu, ubrania, przebrzasać.* [Przesmradzać ś.] często wychodzić z domu *niepotrzebnie, przetwierać* ś. <Prze + Smrodzić>

Przesmutny, Przesmętny *smutny nad wyraz, wielce smętny:* Chmury wspomnień przesmutnych. Psm. <Prze + Smutny>

[Przesmycze, a, lm. a] p. Przesmyk: Wysed myśliwy na P. stronę.

[Przesmyczy] p. Przesmykowy: Rzuci ś. myśliwy na przesmyczą stronę.

Przesmyk, u, lm. i, [Przesmycze] I. *ciasne przejście, dróżka, szlak, przeskok:* Na wszystkie szlaki i przesmyki zapuszczają ś. Pileh. P. górski = *wąwóz, parów, jar, debra.* Czeakać kogo na przesmyku. Przen.: Stać w oknie przez dzień wszystkim na przesmyku ma zwyczaj ta niecnotka. L. (= *wszystkim w oczy ś. podsuwając, na widoku*). †Przesmykiem przys. = *pelzając, pomykając, przemykając ś., posuwając ś.:* Smok wali ś. po ziemi przesmykiem. Chr. 2. anat.: × P. *cieśń, cieśnina, zwężenie przewodu w cieie (isthmus).* 3. gie. = a) P. *morski = cieśnina morska, wazki pas wody oddzielający dwa ludy:* P. między Francją i Anglją. Hube. Grönlandją oddziela od Ameryki znacznej szerokości P. Davis, *detroit.* Stasz. b) *wazki pas ziemi oddzielający dwa morza, między morze.* 4. myśl. *droga, manowiec, szlak w lesie, którego zwierz zwykle chodzi:* Na przesmykach zastawiano niegdyś sieci łowieckie. 5. ryb. p. Przepławka. 6. rzem. *wazki kawałek blachy między dwiema dziurami nitowemi:* Blacha zerwała ś. na przesmyku. <Prze + Smyk>

[Przesmykacz, a, lm. e] I. *włóczega, pwsinoga, włoczykij, luzega.* 2. *zwierz przechodni.* <Od Przesmykać ś.>

× Przesmykać się, a ś., ał ś. *pelznąć, pelzać.* L.

× Przesmykanie się, a ś., bhm., czynność cz. Przesmykać ś.

Przesmykowy przys. od Przesmykowy: Doszła Polska po tej drodze do stanowiska, gdzie jej najjaśniejszej, P. między temi dwoma przepaściami. Krasin.

Przesmykowy, [Przesmyczy] przym. od Przesmyk: P. jeograficznego położenia charakter nie nadawał ś. zgola do zakładania państw podbojowych. Jez.

Przesmyrznąć, nie, nął *posp. smyrznąć przez co, przerzucić, przeciśnąć.* <Prze + Smyrznąć>

Przesmyrgnięcie, a, bhm., czynność cz. Przesmyrznąć.

Przesnuć, a, bhm., czynność cz. Przesnuć. Przesnuć się, a ś., bhm., czynność cz. Przesnuć ś.

Przesnuć, uje, uł I. *przepędzić (pewien czas) na snuciu.* 2. *snując przepleść, urozmaicić:* Jak perły przesnute szmaragdami. Słow. 3. *snując przeprowadzić, przesunąć, przeciągnąć:* P. przed kim cały szereg obrazów, cały łańcuch następstw. Przen.: *przerobić, przesić, przemarzyć:* Na wzniesionym czole jego tysiączne zmarszczki wypisywały mnóstwo przesnutych marzeń. Orzesz. P. ś. *snując ś. przejść; przewinąć ś., przesunąć ś., przeciągnąć:* Takie myśli jasno i prędko przesnuły mi ś. po głowie. Weys. <Prze + Snuć>

[Przesny] I. *świeży:* Kartofole stare a. przesne (= *młode*). 2. = **Przaśny.** <PRZAS / PRZES / PRZAŚ>

†Przesolan, u, lm. y chem. *chlornik.*

Przesolenie, a, bhm., czynność cz. Przesolić.

Przesolić, i, ii, nied. Przesalać I. *przesypać solą:* Przesalane mięswo, ryby. Troc. Przesol (solą potrząsnij) chleb. Troc. Na wojnie przesalany suchy chleb jadają. Biel. M. Chleb przesalany smaku przyjemnego. Syr. 2. *za bardzo osolić, nasolić:* Kucharka przesoliła ryby. Troc. Zła potrawa bez soli, zła i przesolona. Pot. Przen.: *przesadzić, przebrać miarę, przeholować:* Prawdy a żartów zażywać jak soli: kto miary nie zna w tym, prędko przesoli. Min. Przen.: *zbyt drogo ocenić, przecenić, za słono oszacować:* Przesala swoje towary. Troc. <Prze + Solić>

Przesortować, uje, ował *sortując przebrać:* Poruszenie węgierskie przesortowało ich na żywoły: Żywoł postronny odpadł, a prawdziwy luzarski stanął pod jego sztandarami. Jez. <Prze + Sortować>

Przesortowanie, a, bhm., czynność cz. Przesortować.

Przespacerować, uje, ował *przejść spacerem:* Dlaczegożbyśmy nie mieli w zgodzie i pokoju P. razem kawałek drogi do grobu? Krasz. P. s. *przejść ś. spacerem.* <Prze + Spacerować>

Przespacerowanie, a, bhm., czynność cz. Przespacerować.

Przespacerowanie się, a ś., bhm., czynność cz. Przespacerować ś.

Przespąć, śpi, spał, nied. Przesypiać, [Przesypiać] I. *przepędzić (pewien czas) na spaniu:* Gdy chory całą noc prawie spokojnie przespął, rano rzeświejszym jest. Perz. P. noc dobrze. Troc. Przespął całą noc i poranek. Troc. Za piecem u Żyda całą noc i cały dzień przespali. Oss. Drogie życia swego chwile przespowało szczęście. Mochn. Jest lud, co przespął nowsze czasy: tym ludem są Niemcy. Mochn. 2. przen.: P. *co = opuścić, zaspać, zaniedbać, omieszkać; nie dopilnować czego:* Rzecz swoją P., to jest omieszkać dla niedbałości, *causae indormire.* Mącz. P. okazję. Dla Boga! czemuż ś. wdy nie czujemy? czemu wdy łaski Pańskiej przespiamy? Jan. Przyjąć i poznać Mesjasza jest wieczny żywot, nie przyjąć go i P. jest utracić wieczny żywot, co czynią ślepi Żydowie, przespawszy go. Żarn. Żydzi Chrystusa, prawdziwego Mesjasza, przespali. Zigr. Przespął sprawę, posztę. Troc. Nie przespął im złości, *non impune scelus sinit.* Żebr. (= *nie przepuścił im, nie puścił im płazem, na sucho*). 3. po-

zbyć *ś. przez spanie, śpiąc zapomnieć*: P. ból, zmartwienie. 4. [P., o spać dziewczynę] = *zapłodnić ją*: Dziewczę było przespiane. Kto ją przespał? Coby cię nie to królowie, ale jaki sprosty góról nie przespał! Tet. P. *ś. l. pospać sobie trochę, śpiąc przeleżeć ś.*: Pójdę P. *ś.*; już to trzecia noc, jak nie śpię. L. Dwie godziny przespawszy *ś.*, znowu zaczęto sesję. L. Przespij *ś.*, zapomnisz frasunku. Kon. Po obiedzie przespałbym *ś. trochę*. L. Po obiedzie zawsze *ś. przespiał*, po przespaniu zawołał na chłopięta. Falib. Drugi raz jedzą, potem *ś. przespiają*. Star. On i w południe przespiać *ś. nauczył*. Kochan. Niech *ś. w twojej izbie przespigę*. Troc. Lepiej *ś. po obiedzie P.*, niżli *ś. swoją gryź i biedzi naturą*. Troc. Przespiam *ś. upity, edormisco*. Kn. Przespał *ś. upojony*. Troc. 2. P. *ś. z kobietą = odbyć z nią sprawę cielesną*. L. 3. [P. *ś.*] *zajść w ciążę, mieć dziecko nieślubne*: Przespała *ś. Kaśka od Kuby*. <Prze + Spać>

[Przespałka, i, Im. i] p. Przespanica. <Od Przespały>

Przespały który przespał *ś.*, wyspany: Odyniec P. gnuśnym snem. Wor.

[Przespanica, y, Im. e, Przespaniczka, Przespanka, Przespałka] *czulożołnica, nalożnica, niezadulica*. <Od Przespany>

[Przespaniczka, i, Im. i] p. Przespanica. <Od Przespanica>

Przespanie, a, blm. l. czynność cz. Przespać. 2. p. Przespanie *ś.*: Po przespaniu zawołał na chłopięta. Falib.

Przespanie się, a *ś.*, blm., Przespanie czynność cz. Przespać *ś.*

[Przespanka, i, Im. i] p. Przespanica: Nieślubny, ino od przespanki. <Od Przespany>

Przespekulować się, uje *ś.*, ował *ś.* *zbytnio spekulując zawieść ś., przerachować ś., przeliczyć ś.*: Oba razy przespekulował *ś. w swej akeji i rachubie*. Jaroch. <Prze + Spekulować>

Przespekulowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Przespekulować *ś.*: Powodem przesilenia finansowego było P. *ś. angielskiego rynku pieniężnego południowoamerykańskimi i meksykańskimi pożyczkami*.

[Przesperacja, ji, blm.] p. Desperacja. <Z Desperacja>

† Przespicie, a, blm. *pragnienie*. Ps. flor. <Przes (zam. Przez = Bez) + Picie>

† Przespieczeństwo, a, blm., [Przespieczeństwo] = Bezpieczeństwo. <Od Przespieczny>

† Przespiecznie, [Przespieczny] przys. od Przespieczny, *bezpiecznie*: Idźcie śmiecie a P. Sen.

† Przespieczność, [Przespieczność], i, blm. rz. od Przespieczny, *bezpieczeństwo*: Przeto, by niezgodni uciehnęli, a zgodni P. mieli, układy i prawa są przez ręce boże ustawiony. Św. z Woe.

† Przespieczny, [Przespieczny] = Bezpieczny: Dlatego prawa są ustawione, aby ludzka była uśmierzona śmiałość a przespieczna była dobrych niewinność. Dzik. To snadź najlepszy plastr mieć myśl wolną a serce przespieczne. Rej. <Zam. Bezpieczny>

Przespiskować, uje, ował *na spiskach (pewien czas) przepędzić*. <Prze + Spiskować>

Przespiskowanie, a, blm., czynność cz. Przespiskować.

† Przespólny *zagraniczny, obcy, cudzoziemski*: Kocanki arabskie — ziele to jest przespólne i przywoźne. Syr. <Przez + Polny, od Pole>

× Przespoleczniać, a, Im. e *ten, co przespo-*

lecznia, reformator społeczeństwa. <Od Przespoleczniać>

× Przespoleczniać, a, ał p. Przespolecznic. × Przespolecznianie, a, blm., czynność cz. Przespoleczniać.

× Przespolecznic, i, il, nied. × Przespoleczniać *przekształcić, zreformować pod względem społecznym*. <Prze + Spolecznic>

Przespolecznienie, a, blm., czynność cz. Przespolecznic.

Przespowiadać, a, ał *wszystkich po kolei wyspowiadać; przesłuchać spowiedzi*: Jak jeden ksiądz tak wielu mógł za trzy godziny P. ? Sienk. <Prze + Spowiadać>

Przesprowadanie, a, blm., czynność cz. Przesprowadać.

[Przesprada, y, Im. y] p. Przespraga. Przesprawiedliwie przys. od Przesprawiedliwy.

Przesprawiedliwy *nader sprawiedliwy*: P. i przemądry porządek tego świata. Orzesz. <Prze + Sprawiedliwy>

Przesrebrzać, a, ał p. Przesrebrzyć. Przesrebrzanie, a, blm., czynność cz. Przesrebrzać.

Przesrebrzenie, a, blm., czynność cz. Przesrebrzyć.

Przesrebrzyć, y, ył, nied. Przesrebrzać l. *przerobić na srebro a. na srebrne*: Morze grzało tęczę przesrebrzanego w lazur fioletu. Tet. 2. *ponownie i inaczej posrebrzyć, poprawić z gruntu srebrzenie*. <Prze + Srebrzyć>

× Przesrędownać, uje, ował ? *przesrótować, grubo zemleć, skrupić*: Potażu funtów kilka miałko P., dobrze wymieszać, potem w tyglu rozsypać i topić. Torz.

× Przesrędownanie, a, blm., czynność cz. Przesrędownać.

Przessać, ssie, ssał, nied. Przesysać l. *zanadto wysysać*. 2. *ssać przepędzić, przeżyć (czas jakiś)*. 3. *przeprowadzić (ciecz) z jednego miejsca na drugie za pomocą ssania*. <Prze + Ssać>

Przessanie, a, blm., czynność cz. Przessać.

l. Przestać, anie, ał, nied. Przeszawać, † Przeszająć l. jakiej czynności = *przerwać, wciąć, zawieść ją, nie prowadzić jej dalej, zamiechać, zaprzestać jej, dać jej pokój, wstrzymać ś. z nią, wstrzymać a. skończyć ją; ustać, skończyć ś.*: Cudnie gra, a kiedy przestanie, jeszcze cudniej. Rys. Przeszał zamysłów swoich. Troc (= *porzucił je*). Przeszał pisać, tańcować. Troc. Przesztano go tak zwać. Troc. Zaczynjmy od tego, na czymśmy przestali (= *zatrzymali ś., urwali*). Teda tę całą drogę kazania nie przestajaj, a cuda wielkie czyni! Ż. B. Przegrodzona rzecz — jednych słów przestawamy mówić, a drugich ś. chwytamy. Biel. M. Nieradzi tego przestajem, czemuśmy ś. doma zwyczaili. Grab. P. Wy pytania przestajcie nienależytego. Gawiń. Czas mu też już P. Kn. (= *skończyć*). Jak *ś. wół dorwie trawy*, kiedy P., nie wie sprawy. Rys. Przeszaj też kiedy. Kn. (= *odpocznij, nie tak pilno!*). Dobrze czyni poczawszy, nie przestaj. Kn. Przeszawszy czytać, na stronę odechodzi. L. Przeszał mówić, jakby mu gębę zamknął. L. (= *zamilkł, umilkł*). Gościu ostatni, poczynaj jeś, a pierwszy zaś przestawaj. Kn. Nawet tych wróbelków krocie... po żer przestaly ś. wszystkie zlatywać. Słow. Teraz przestaj zrzędzić, ale natomiast milezał jak skamieniały. Sienk. Kiedy ogień pożerał już przestaj książkę jako występna, nie przestawała znęcać

ś. nad nią cenzura. Krzem. Rychlej świat przestanie być światem, niż Niemiec będzie szczerym Polakowi bratem. Pot. Chłop dlatego, że jest chłopem, nie przestaje być człowiekiem. L. Człowiekowi wolno P. być wszystkim, tylko nie człowiekiem. Święt. Przestaje co na chwilę = *wstrzymuje ś.*, *ustaje*, *przerzywa ś.*: Ból na chwilę przestał. Troc (= *przeszedł*, *minął*, *uspokoil ś.*). Przestawając pracuje. Troc. Wiatr, mróz nie przestanie. Troc. Śnieg przestaje (padać). Febry przestające czyli febry z paroksyzmami są te, w których oczywiście znajduje ś. przestanie, iż człowiek wstać i działać może. Krup. 2. † P. kogo = a) *zaniechać*, *dać mu pokój*, *zostawić go w spokoju*: P. kogo (dom.: *nagabać i t. p.*). L. Amurał nie chciał Skanderbega P., ażeby go zniszczył. Biel. M. b) a. od czego = *porzucić*, *odstąpić*, *opuścić go*, *zerwać*, *rozłączyć ś.* z nim; *odpaść*, *odstrychnąć ś.* od niego: Postać Władysław do Świdrygiełła do Prus, aby Prusów przestał, do niego ś. nawrócić. Biel. M. (= *żeby przestał z niemi trzymać*). Z tobą (trzeźwości!) jakom ś. zbrać, już cię nie przestane, aż przed Bogiem na sądzie z tobą spólem stanę. Zbył. Był męczon, aby przestał od sentencji swej. Baz. Ten, który cierpiał na ciele, przestał od grzechów. Leop. Odstęp od złego, enoty ś. im, przestań od nieprawości. Zigr. Wydał ś. na śmierć za lud swój, aby plaga przestała od Izraela. Mam może na wszelki czas przeciwko swemu panu, gdy krzywdę chce czynić, przestawać. Sz. (= *porzucając go powstawać*). 3. na czym = a) × P. na kim, na czym, o czym = *stanąć przy nim*, *przystać na kogo*, *na co*, *opowiedzieć ś. przy nim*, *polegać na nim*, *trzymać ś. go nieodmiennie*, *ograniczyć ś. nim*, *nie chcieć już o nikim*, *o niczym więcej wiedzieć*, *obstawać przy nim*: Onemu samemu ufam, na nim samym przestawam. K. G. Na tym chce P. księżniczka koniecznie, a. ś. zemścić, a. płakać wiecznie. Kras. Usłyszał o Rzymianach, że są moini, a że przestawają na każdej rzeczy słusznej, o którą je kto żąda. Leop. (zezwalają na wszystko. Leop.). Na twoim zdaniu przestaje. Troc. Przestawać przy prawdzie. Troc. Jeżelibyście rozumieli, że już o tym przestaną Krzyżacy? nie rozumiecie tego: myślą oni jeszcze o tym, jakby imię polskie zagubili. Biel. M. b) P. na czym = *poprzestać*, *dalej już więcej nie pragnąć*, *zadowolnić ś. czym*, *kontentować ś. czym*, *mieć dasyć*: Potrzeba na male przestaje, ale chciwość wiele chce. Skar. Najlepiej na swym jakim takim przestawać. Skar. Wiele ma, kto na male przestaje. Prz. Na tej sumie przestaje. Troc. Ten pan, zdaniem moim, kto przestał na swoim. Kochan. Władysław Wtóry, za radą żenią nie przestając na swoim, bracią swą chciał z części ich wyzucić i wszczać z nimi wojnę. Paszk. Można P. na małym, mój księżu plebanie, dogodzić mierzonym chęciom — na to zawsze stanie. Kras. Kto na swym przestaje, nie złego mu nie dostaje. Prz. Żaden, co Bóg da, na tym nie przestawa. Wen. Bogaetwa wielkie — na male przestawać. Prz. Trzeba przestawać na tym, co los zdarza, nie szukając fantastycznych plant przyszłego życia. Kras. Zdarzy co Opatrzność Boża, przyjmę z wdzięcznością, nie zdarzy, przestane na tym, co mam. Kras. Na swym stanie żaden nie przestanie. Prz. To rzeecz najdziwniejsza, iż by najwięcej miał, jeszcze nie znam żadnego, aby na tym przestał. Rej. Nie przestają na swym stanie, cudzych i sobie nieprzystojnych sięgają. Skar. Przestaniez na nadziei, na śnie, na obietnicy.

Prz. (myślą będziesz zażywał, omylisz ś., ten ci ś. sen nie wyjawi, przez sen bogaty. L.). 4. † Przestawać gdzie = *przebywać*, *obracać ś.*, *znajdować ś.*, *bawić*, *bywać*: Pszczółka zwykła między różanemi P. kwiatkami wonnemi. Lubom. 5. Przestawać z kim = *obcować*, *wdawać ś.*, *zadawać ś.*, *bratać*: Który i z grzesznikami przestawał. Skar. Z samym jednym Ulissem przestawa. Zebr. Jakim kto sam jest, z takim rad przestawa. Prz. (= *swój do swego lgnie*). Kto z łotry przestawa, łotrem także bywa. Klon. Z jakim kto przestaje, takim ś. sam staje. Haur. Pani nadchodzi śpiegować, gdzie jestem i z kim przestaje. L. Prusowie starzy za jedno z Litwą przestawali. Stryjk. Przen.: Do spraw publicznych mało ś. mieszał, a więcej przestawał z księgami. Bart. (= *zajmował ś. niemi*, *przepędzał czas nad niemi*). 6. † Przestawać z kim = *trzymać*, *zgadzać ś. z nim*, *pisać ś. na jego zdanie*: Nie przestaje z temi, którzy powiadają, aby wojnę ruską Bolesław dla tak blahiej przyczyny miał podnieść. Błaż. 7. † P. = *sięgnąć*, *dostać*, *osiągnąć*, *rozciągnąć ś.*, *przejsć aż dokąd*, *przesięgnąć*: Żył przez całe ciało przestawając. Troc. Pletnica za krótka była, że od brzegu do brzegu nie mogła przestajać. Biel. M. Pośrotek forstów od węgla do węgla przestał. Leop. Dobroć Twoja do nieba przestała, a prawda głowę z obłoki zrównała. Kochan. Ten powróż przestanie z Grójca, z Zbąszynia aż do nieba. Grodz. <Prze + Stać>

2. **Przestać, oi, a!** [Przestoję] nied. **Przestawać** i. *przenędzić* (pewien czas) *na staniu*; *stojąc przeczekać*: Chłopie, wymknij ławkę moję, już ja tak obiad przestoję. Kochan. (= *przez obiad przestoję*). Ledwie ś. wsparłszy, przestawał przykre noey i tęskliwe. Lubom. Chwilę na koniech w ciężki mróz przestały wojska obie pod niebem. Tw. 2. kogo = *przemóc w staniu*: Ona go zawsze przestała mileząc, aż, pogniwawszy ś. i naburzywszy, odchodził, gniew na pole wynosząc. Krasz. P. ś. i. *stojąc zbyt długo zepsuć ś.*: Potrawy ś. przestawają, *cilus corrunpitur*. Mącz. Przestawa ś. obiad, potrawa. Troc. Jedzmy teraz te ryby, bo ś. do wiecerzy przestoją. Troc. 2. *dojrzeć zanadto*, *przejrzeć*, *stać ś. zanadto dostałym*, *dojrzałym*: Urwę ja świeżą różę, którąby mogła zwiędnąć, gdyby ś. przestała Kochan. Rwij różę rano, potem niesładnie, jak ś. przestoi i z liście opadnie. Tw. Każde zboże zbiera ś., nie czekając, aż ś. przestoi. Kluk. Kiedy ś. zboża zbytynie przestoją, znaczna część ziarna zostaje ś. na roli. Kluk. Len ś. na zagonie przestał. Troc. <Prze + Stać>

[Przestaj!] tryb rozk. od **Przestać**, *przestai!* <Od Przestając>

† **Przestając, a, a!** p. **Przestać**.
† **Przestajanie, a**, blm., czynność cz. **Przestając**.

× **Przestajnie** przys. od **Przestajny**. L.
× **Przestajny** p. **Przestanny**. <Od Przestając>

Przestalać, a, a! p. **Przestalić**.
Przestalanie, a, blm., czynność cz. **Przestalać**.
Przestalenie, a, blm., czynność cz. **Przestalić**.
Przestalić, i, it, nied. **Przestalać** chem. *przełotnić*, × *ułotnić*, *sublimować*. <Prze + Stalić>

Przestały, [Przestany, Przestojaly] *który ś. przestał*, *zbyt dojrzały*; *który stracił na wartości wskutek długiego stania*: Złe niedoszałe, ale też złe przestałe grona, nalepsze, gdy dojrzeją: także też i żona. Kochan. Piwo przestaje. Troc. Ten jęczmień już P. Troc. Obiad P. Rzew. (= *nieświeży wskutek dłu-*

jego stania). Jagody bardzo przestałe dają wino słodsze, ale nie tak mocne, ani też trwałe. Trzyc. Złe jabłko niedostałe, chociaż wabi oazy, gorsze przestałe, bo je robak wewnątrz toczy. Koch. W. Owoc niedojrzały niedobry, zły znowu, gdy P. Kluk. Wszystko latom podlega, a jako przestałe niewielką korzyść niosą, tak i niedojrzałe. Szymon. Z przestałego lnu siła bywa paczesi. Troc. <Od 2. Przestać>

Przestaniek, nku, lm. nki 1. *przestawianie, przestanie, przerwa, pauza, przystanek, odpocznik*: P., wyraz dawny polski, znaczy jedno, co pauza. Kopez. Znaki pisarskie wskazują, gdzie jaki w czytaniu zrobić trzeba P. W mowie trzeba, żeby spoczynki i przestanki dobrze były podzielone, jak rzecz i ucho wyciąga. Pir. Postępku przeszkoda P. Kn. P. złego albo od złego najmilszy. Kn. (= *zerwanie ze zlym*). Po krótkim przedśpiwaniu nastąpił P. Sienk. Mówca zrobił w tym miejscu P. Bez przestanku = bez ustanku, bezustannie, ciągle, wciąż, bez odpoczynku, nieprzerwanie, ustawicznie, ustawnie. Bez przestanku go uszczypkami lżył. Warg. Bez wszego przestanku. Papr. 2. fiz. p. **Interwał**. 3. gór. *pomościć w szybach zjazdowych, spocznik, lawka, bono*. 4. gram. × P. = *znale pisarski ostrzegający, gdzie należy ś. w mowie zatrzymać*: Kłase przestanki. 5. kol. *zatrzymanie ś., postój pociągu kolei żelaznej, postój, przystanek*. <Od Przestać>

Przestanie, a, blm. 1. czynność cz. **Przestać**. 2. p. **Przestaniek**: Bóg cię niechaj strzeże, a bez przestania niechaj da sierpieć wszystko. Ż. E. Bez przestania Dedalowe córki wód odmiennych nadaremno dodawają do kadzi bezdennych. Otw. Febrzy przestające, czyli febrzy z paroksyzmami, są te, w których oczywiste znajduje ś. P., iż człowiek wstać i działać może. Krup. Czas, który przegradza między skończonym paroksyzmem i początkiem następującego, zwiemy czas przestania, *tempus intermissionis*. Krup.

Przestanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestać** ś.

[Przestany] p. **Przestały**. <Od Przestać>

Przestankować, uje, owal 1. *kłaść znaki przestankowe*; × *przećinkować*: P. w piśmie. 2. *zachowywać przestanki w mowie*. <Od Przestaniek>

Przestankowanie, a, blm., czynność cz. **Przestankować**: Nie kłopotuj ś. Bandtkie o interpunkcję tego miejsca, P., a tym mniej o danie objaśnienia. Lel.

Przestankowy przym. od **Przestaniek**. Gram.: Znaki przestankowe.

× **Przestanny**, × **Przestajny** *przestawiający, nie ciągly, przerywany*. Troc. <Od Przestany>

Przestary *nadzwyczaj stary*. <Prze + Stary>

Przestarzałość, i, blm. rz. od **Przestarzały**.

Przestarzały *który przestarzał, wyszły z użycia, archaiczny, starodawny, starożytny; staroświecki, odwieczny, przedpotopowy*: Wyraz P. Wyrażenie przestarzałe. Strój, ubiór, sprzęt, zwyczaj P. Moda przestarzała. <Od Przestarzać>

Przestarzać, eje, al, P. ś. *przekroczyć granicę młodości, świeżości, doby bieżącej, zestarzeć ś., wyjść z użycia, przedawnić ś., ulec przedawnieniu, przeżyć siebie samego: Ad summam senectutem venire*, wielmi ś. P. Mącz. Jeszcze nie przestarzała, rok mi osmnasty płynie, będę ich jeszcze miała. Karp. Miał za sobą Zamojski banieję, która nigdy P. nie może. Krasz. <Prze + Starzać>

Przestarzenie, a, blm., czynność cz. **Przestarzeć**.

Przestarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestarzeć** ś.

Przestawać, aje a. × awa, awał 1. p. 1. **Przestać**. 2. i P. ś. p. 2. **Przestać**.

Przestawianie, a, blm., czynność cz. **Przestawać**.

Przestawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przestawać** ś.

Przestawiać, a, al i †P. ś. p. **Przestawić**.

Przestawiać, a, lm. i *dźwignia lub rączka służąca do przestawiania*: P. zwrotnicy. <Od Przestawiać>

Przestawianie, a, blm., czynność cz. **Przestawiać**: P. słów, P. imion. Troc.

† **Przestawianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przestawiać** ś.

Przestawić, i, il, nied. **Przestawiać** 1. *przenieść co stojącego w inne miejsce, postawić gdzieś indziej; poprzestawiać (wiele rzeczy)*: P. sprzęty w pokoju, doniczki na oknie. P. doniczki z okna na ganek. P. garnki na kominie. P. stół z pokoju do pokoju. Przestaw te miski i kieliszki na drugi stół. Troc. Przestaw drabinę do tego drzewa. Troc. P. tabor kolejowy z jednego toru na drugi. P. słowa. Troc (= *przełożyć*). P. wyrazy w zdaniu (= *zmienić ich porządek, szyk*). P. litery w wyrazie. 2. *inaczej postawić, ponownie wystawić; stawiając przerobić; przebudować*: P. piec, budynek. 3. [P.]?: Matka go przestawiła do wojska do polskiego, za Polaków i oddała. †P. ś. 1. *przenieść ś., przejść*: Kiedy ś. przestawimy wyżej (= *do nieba*), któż nas wspomni, będą-li o nas wiedzieć mieszkańcy potomni? Żim. 2. *obstawić ś., otoczyć ś.* Górs. J. <Prze + Stawić>

Przestawienie, a, blm. 1. czynność cz. **Przestawiać**. 2. chem.: P. *niedziałek (atomów) = przemiana ich układu*.

† **Przestawienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przestawiać** ś.

Przestawka, i, lm. i 1. [P.] *sieć różnej długości, obsadzona na kijach, używana podczas połowu ryb na spustach*. 2. gram. *przestawienie, przełożenie dźwięków w wyrazie*: Dalej mówi o wyrzutni, wstawce, przestawce i ściganianiu dźwięków. <Od Przestawiać>

Przestawnik, a, lm. i *drążek do przestawiania ruchu*. <Od Przestawny>

Przestawny 1. *dający ś. przestawiać*: Pokręcając mimośród P. około wała i utrwalając go w nowym położeniu, możemy odwrócić kierunek biegu silnika parowego. 2. *polegający na przestawianiu, na przestawieniu*. Gram.: P. szyk wyrazów w zdaniu. Mał. <Od Przestawiać>

Przestąpić, i, il, † **Przestępić**, nied. **Przestępować**, **Przestępywać** 1. *stąpić przez; przekroczyć*: Przestąpić co a. przez co. On ś. boi przestąpić krzyżyka ze słomy, a on sam igrz i pieczeniarsz i zdziereka łakomy. Nar. Przestąpił rynsztok. Troc. Koń przestąpił leje, przegrodę w stajni (= *przeszłapał*). Przen.: P. próg = a) *wyjść na dwór, za próg*; przen.: *wydalić ś. z kraju*. b) *wejść do mieszkania, wstąpić do kogo*; przen.: *przestąpić granicę kraju, wejść w jego granice*: Ledwie próg przestąpi litewski, już tego rumoru po wszystkiej moskiewskiej pełno ziemi. Tw. Car, przyjąwszy z pokorą pokój wymuszony, dotąd nie śmie P. progę tej korony. Tw. Z okazanego P. terminu i pomknął ś. na nieprzyjaciela — respekt bronił. Tw. P. za granice czego = *wystą-*

pić, wykroczyć. Przywiązanie moje nigdy nie przestąpiło za granice enoty. L. Przen.: P. ustawę, prawo, przykazanie i t. p. = *wykroczyć, uchybić przeciw niemu, naruszyć, zgwałcić, pogwałcić, przelać, złać je*: P. prawo, ustawę. Troc. P. przykazanie boskie. 2. †P. co = *opuszczyć, ominąć*: P. wyraz, wiersz w czytaniu. Wen. 3. a. P. *przejsz z miejsca na miejsce, przenieść s. gdzieindziej; ustąpić, ustąpić s., usunąć s.*: Ktoby miał taką wiarę, iżby górą przestępować kazał z miejsca na inne... Rej. Umierający przestąpią z tego żywota doczesnego do żywota wiecznego. Rej. Apostata ten, co z zakonu do zakonu przestępuje. L. Przesztać s. z tego na to miejsce. Troc. P. z nogi na nogę. Koń, niecierpliwiąc s., przestępuje z nogi na nogę (= *przebiera nogami*). Stary, który stał obok syna, przestępował z nogi na nogę. Jez. Skakali przed nim (djabli, jako dworzanie, wołając: Przesztać panu Pachonjuszowi. Skar. (= *rozstąpić s., zrobić drogę*). 4. [P. komn] = *zastąpić, przejść, zejść mu drogę; idąc przeciąć mu drogę*: Ugnijże s., paniieczko, do pasa, przestąpisz-ci pawiovi od lasa. 5. †P. p. P. s.: Pan twój nigdy nie śpi, a ustawicznie przestępuje a przepatruje wszystkie ziemie świata tego. Rej. P. s. l. p. wyż. Przen.: †P. s. do kogo = *przejsz, przerzucić s., przystać, zbiec*: Przesztać s. (przerzucił s., przekinał s.) do Szwedów. Troc. 2. †P. s. *przejsz s., przespacerować s., przestąpić*: Przesztać s. trochę po obiedzie. Troc. <Prze + Stąpić>

Przestąpienie, a, bhm., **Przesztać** l. a. †**Przesztać** czynność cz. **Przesztać**: P. rynsztoku. Troc. P. (opuszczenie) wiersza, słowa w pisaniu. Troc. P. prawa, ustaw. Troc. Z tego nieprzesztaćnia aż do lat 30 ojezystego progno musiał on wynieść tę ciasność pojęć i głowy. Mye. [Cy mie Bóg skarał za P. słowa matki, cy co!]. 2. lm. a, †**Przesztać**, †**Przesztać**, **Przesztać** występki, *nadużycie, przewinienie*.

†**Przesztać** się, a s., bhm., czynność cz. **Przesztać s.**: P. s. z miejsca na miejsce. Troc.

Przesztać, uje, ował, **Przesztać** *przesztać stębnówką*. <Prze + Stębnować>

Przesztać, a, bhm., czynność cz. **Przesztać**.

Przesztać, uje, ował *ponownie i inaczej ostemplować*: Należy ludzi w całym narodzie wedle pomysłu filozofa wychować i przez wychowanie, jak monetę, P. Spas. <Prze + Stemplować>

Przesztać, a, bhm., czynność cz. **Przesztać**.

[**Przesztać**, a, bhm.] czynność cz. **Przesztać**.

[**Przesztać**, y, ył, nied. **Przesztać**] *wytknąć, wysadzić, wyszcibić*: P. głowę. <Prze + Stębnować>

[**Przesztać**, uje, ował] p. **Przesztać**. [**Przesztać**, a, bhm.] czynność cz. **Przesztać**.

Przesztać, uje, ował p. **Przesztać**. <Prze + Stębnować>

Przesztać, a, bhm., czynność cz. **Przesztać**.

Przesztać, a, al *stękać przepędzić, przebyć (czas jakiś)*. <Prze + Stękać>

Przesztać, a, bhm., czynność cz. **Przesztać**.

Przesztać, u, lm. y l. p. **Przesztać**: a) W nieszczęściu Pompeja Kornelja, żona jego,

miała P. do wiecznej chwały. Petr. P. ementarzowych progów. Krasin. b) Zabito djabla... gdy ojca pierwszego przywiódł ku przestępowi. Hist. rzym. (= *do przestępstwa*). 2. †P. *święto przejścia, Wielkanoc, Pascha*: Sprawił Jozjasz w Jeruzalem święto przestępu, to jest obchód baranka Panu. Leop. (święto przejścia. B. G.). Uczynił lud izraelski P. a wielką noc Panu Bogu. Leop. Wielkanoc zowie s. przestępem Pańskim nie dlatego, aby miała być onym przestępem, którym anioł przestępował domy izraelskie, ale iż była onego przestępu sakramentem. Gil. 3. bot. (bryonia) *ros. z rodziny dyniowatych*. Gatunek: pospolity, [uśpiwrzód, śpiwrzód], × biała macica (b. alba). P., śmierzące to ziele, z jagódkami swemi pnie s. po płotach do góry. Kluk. Pewnie s. piekielnie sparzył, jak tylko duszkiem zażył przestępu, paproci, ciemierzycę. Wien. <Prze + *Stępn, STĘPN/STAP>

Przesztać, y, lm. y, †**Przesztać** *gwałcił prawa, ten, co przestępuje a. przestąpił ustawy, × występca, †występnik, †występniczek, × wykroczyiciel, × przekroczyiciel, winowajca*: P. praw boskich, ustaw społecznych, przepisów wojennych, regul moralnych. P. polityczny. P. kryminalny = *złoczyńca, zbrodniarz, zbrodzień*. Więzienie dla przestępców. Karać, ułaskawić, oddać pod sąd przestępcę. Pierwszego przestępcę w wojsku bez miłosierdzia karzą. Rys. <Od Przesztać>

Przesztać, i, bhm. rz. od **Przesztać**: Wpływ kar na P. wogóle. Spas.

Przesztać przym. od **Przesztać**, *zbrodniczy*: Czyn P. Ród P. (= *ród przestępców*). <Od Przesztać>

Przesztać, i, lm. e forma ż. od **Przesztać**: †**Przesztać**, †**Przesztać**.

†**Przesztać**, pku, lm. pki p. **Przesztać**: Mesjasz przejednał wszystkie przestępki nędznikowi temu. Rej. Jeśli wy ludziom odpuście przestępki ich, tedy i Bóg wam odpuści grzechy wasze. Wuj. Sprośni szczydą z przestępku. Bud. <Od Przesztać>

†**Przesztać**, i, il p. **Przesztać**. Kaz. 1555.

†**Przesztać**, a, bhm., czynność cz. **Przesztać**.

†**Przesztać**, y, lm. e p. **Przesztać**: P. niewinność swą oczyszczała. Skar. Ujrzała przestępniczka Juda, iż przeto, że cudzołożyła przeciwniczka izraelska, opuściłem ją, a nie obawiała s. P. Leop. A nie bała s. P. siostra jej Juda, ale poszła i cudzołożyła też i ona. Wuj. Przesztać i przestępnice zakonu Bożego. Skar. <Od Przesztać>

†**Przesztać**, i, il p. **Przesztać**. Kaz. 1555.

†**Przesztać**, a, bhm., czynność cz. **Przesztać**.

†**Przesztać**, y, lm. e p. **Przesztać**: P. niewinność swą oczyszczała. Skar. Ujrzała przestępniczka Juda, iż przeto, że cudzołożyła przeciwniczka izraelska, opuściłem ją, a nie obawiała s. P. Leop. A nie bała s. P. siostra jej Juda, ale poszła i cudzołożyła też i ona. Wuj. Przesztać i przestępnice zakonu Bożego. Skar. <Od Przesztać>

†**Przesztać**, i, il p. **Przesztać**. Kaz. 1555.

†**Przesztać**, a, bhm., czynność cz. **Przesztać**.

†**Przesztać**, y, lm. e p. **Przesztać**: P. niewinność swą oczyszczała. Skar. Ujrzała przestępniczka Juda, iż przeto, że cudzołożyła przeciwniczka izraelska, opuściłem ją, a nie obawiała s. P. Leop. A nie bała s. P. siostra jej Juda, ale poszła i cudzołożyła też i ona. Wuj. Przesztać i przestępnice zakonu Bożego. Skar. <Od Przesztać>

†**Przesztać**, i, il p. **Przesztać**. Kaz. 1555.

†**Przesztać**, a, bhm., czynność cz. **Przesztać**.

†**Przesztać**, y, lm. e p. **Przesztać**: P. niewinność swą oczyszczała. Skar. Ujrzała przestępniczka Juda, iż przeto, że cudzołożyła przeciwniczka izraelska, opuściłem ją, a nie obawiała s. P. Leop. A nie bała s. P. siostra jej Juda, ale poszła i cudzołożyła też i ona. Wuj. Przesztać i przestępnice zakonu Bożego. Skar. <Od Przesztać>

†**Przesztać**, i, il p. **Przesztać**. Kaz. 1555.

†**Przesztać**, a, bhm., czynność cz. **Przesztać**.

stępnemu. L. (= przestępcy, winowajcy). Winę przestępną odprosił. Błaż. 2. *dający ś. przestąpić, możliwy do przestąpienia*: Górę tę uważa jak wyspę, bo ziemi przestępnej między wodami nie-masz więcej nad dwie mile. Łęcz. Zdanie jego, by najgłupsze, nieprzestępnym jest wyrokiem. Troc. Nieprzestępną stąd mam, pojmuję, zawadę do dalszego szczęścia. Troc. 3. Rok P., przyby-szowy = *mający 366 dni, nie zaś, jak zwykle, 365 dni*. P. rok, w którym luty ma dni 29. to jest, dzień 25-y, u starych przybysz, właściwie dniem przestępnym nazywać ś. powinien. Przyb. Rok P. liczy dni 366. Sol. Nakazano, aby każdy rok czwartosebny był *bisectus*, to jest P., w któ-rymby miesiąc luty miał dni 29. Sak. P., przy-tytny, przydatny, wstawiony dzień. Troc. 4. *mat. nieprawidłowy, nieforemny*: Zrównania i funk-cje przestępne, *transcendentnes*, które potrzebują weale innych osobliwych działań. Śniad. <Od Przepię>

Przestępować, uje, ował i P. ś. p. Przestąpić.

Przestępowanie, a, blm., czynność cz. Przestępować.

Przestępowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przestępować ś.

Przestępstwo, a, lm. a p. Przestąpienie: †P. rozkazania. Otw. Ś. (= *naruszenie, niewypełnienie*). Przestępstwa wszelkie dzielą ś. na trzy klasy: na zbrodnie; na występki; na przewinienia polieyjne. P. polityczne, prasowe. Odrzućcie od siebie wszystkie przestępstwa wasze. Wuj. Winę jemu i P. odpuścił. Skar. Zaślepiony człowiek jednym przestępstwem do drugiego ś. gotuje. Skar. Przestępstwa ojcowskiego dwojaka jest wina: że grzeszy i przykładem swym pogorsza syna. Koch. W. Człowiek, który ś. nie dopuścił przestępstwa, nie może być na moment niewolnikiem. Kołł. Każdej kary celem jest odstręcze-nie od przestępstwa. Ostr. Wszystkie moje biedy i przestępstwa. Mick. <Od Przepię>

Przestępywać, uje, ywał p. Przestąpić.

Przestępywanie, a, blm., czynność cz. Przestępywać.

× **Przestojąły i. który ś. przestojął, przestają = który stał czas jakiś:** Nie trzeba w takim przy-padku konie poić zimną wodą, lecz przestojął. Kluk. 2. [P.] p. **Przestają.** <Od Przestojęć ś.>

[Przestojęć się, oi ś., ojał ś.] p. 2. **Przestać.**

[Przestojenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przestojęć ś.**

Przestolować, uje, ował kogo = przetrzymać ko-go (pewien czas) na swoim stole. P. ś. przebyć sto-łownikiem (pewien czas): Przestolowałem ś. u krewnych miesiące. <Prze + Stolować>

Przestolowanie, a, blm., czynność cz. Przestolować.

Przestolowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przestolować ś.

Przestornować uje, ował han. przenieść z dlu-gu na wierzytelność a. naodwót, a. z jednego ra-chunku na drugi, prostując w ten sposób błęd w rachunkach. <Prze + Stornować>

Przestornowanie, a, blm., czynność cz. Prze-stornować.

†**Przestowłosy p. Prostowłosy:** Chodziła za-wzdy przestowłosa, w wieńcu i koronie. Biel. M. Gryfina przestowłosa chodziła na sześć lat szed-szy za Leszka. Biel. M. Przestowłosa, komu ra-daś w swoim domu? Petr. <Zam. Prostowłosy, z podprowadzeniem pod Prze + To>

Przestrach, u, lm. y i. przestraszenie, przestra-

szenie ś., przelęknienie, przerażenie, lęk, trwoga, popłoch, panika: Oniemiał z przestraczu. W ca-łym grodzie był P. Gdy przyjdzie na którego P. jaki od złego sądu, upada-ć serce, biegasz, na-bywasz rady. Rej. Od zbrojców na drodze przeję-ci, z przestraczem uciekli. Pileh. Pobladła po przestraczu. P. Koch. Patrząc na on srogi P., u-pominał syna. Skar. Nagły P. Mick. 2. †P. gro-za, surowość, srogość: Mając na pamięci ogrom-ność i P., i znając serce W. Ks. M., na jedno imię Janusza wzdrygają ś. i uciekają. Lot. 3. †P. *strach* = *mara, strasznydło, widmo*: Zioba te dzieciom do kolebki kładą, aby na nie przestra-chy nie przychodziły i straszliwe widzenia. Sien. 4. [P.] *roś. lecznicza od przestraczu dzieci*, skrzy p, p r z e s t k a. Zdr. †**Przestraszek.** <Prze + Strach>

[**Przestrada, y, lm. y**] p. **Przestroga.** <Z Przestroga>

Przestrajać, a, ał i P. ś. p. Przestroić.

Przestrajanie, a, blm., czynność cz. Przestra-jać.

Przestrzajanie się, a ś., blm., czynność cz. Prze-strajać ś.

Przestraszać, a, ał i P. ś. p. Przestraszyć.

Przestraszanie, a, blm., czynność cz. Przestra-szać.

Przestraszanie się, a ś., blm., czynność cz. Prze-straszać ś.

†**Przestraszek, szku, lm. szki p. Przestrach:** Ujrzawszy leda wilezka a leda najmniejszy P. Rej. Więcej waży u ludzi mały P. świata, niż pogróżki Pańskie. Rej.

Przestraszenie, a, blm., czynność cz. Przestra-szyć.

Przestraszenie się, a ś., blm., czynność cz. Przestraszyć ś.

[**Przestraszliwy**] *latwo przestraszający ś., trwoż-liwy, lękliwy, bojaźliwy.* <Od Przestraszyć>

[**Przestrasznie**] przys. od **Przestraszny.**

[**Przestraszny**] i. *okropny*: Zdarzają ś. niekie-dy w życiu przestraszne niespodzianki. Dyg. 2. *ogromny.* <Prze + Straszny>

Przestraszyć, y, yl, nied. Przestraszać, †Prze-straszować przejąć strachem, nabawić strachu, za-trwożyć, przerazić, przelęknąć: Posel prawdy każ-dego w sumieniu przestraszywa, ale zasię cie-szy. Gil. Przestraszał mię. Troc. Czym nie-przyjaciel wszystkę przestraszył okolicę. Troc. Zawahali ś. oni, jak przestraszeni wielkością twojego czynu, i cofnęli ś. nieśmiało w swoim pochodzie. Szaj. P. kogo ze zbytków = *nastraszyc; napędzić mu Pietrka. P. ś. nabawić ś. strachu, za-trwożyć ś., przerazić ś., przelęknąć ś.* <Prze + Stra-szyć>

†**Przestraszywać, a, ał i †P. ś. p. Przestra-szyć.**

†**Przestraszywanie, a, blm., czynność cz. Prze-straszować.**

†**Przestraszywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przestraszywać ś.**

†**Przestrefować, uje, ował przeciagnąć prega-mi, paskami przeciąć, przekreślić:** Ziele to od ko-rzenia jest przestrefowane, jakoby igłą żłobko-wał podłuż ku górze. Sien. <Prze + Strefować>

†**Przestrefowanie, a, blm., czynność cz. Prze-strefować.**

Przestroga, i, lm. i, †Przestrzeża, [Przestra-da, Przesprada] i. przestrzeżenie, ostrzeżenie, wwa-ga ostrzegająca, upomnienie: P. ojcowska. P. przed-łym człowiekiem. P. przyjacielska. Dają-ć tę

przestrógę. Troc. Przestrógę dajemy w rzeczach ogólnych, tyeżących ś. postępowania w życiu i działaniu. Brodz. P. pierwsza, druga. Troc. Słuchać przestróg czyich. Niech ten wypadek będzie ci przestrógą na później. P. młodemu. Kras. Zawsze Pan Bóg, częścią dobrze przedtym, częścią i wtenczas, kiedy ś. co dziać miało, zwykł przestrógi jakieś okazować. Jan. P. od Boga. Rys. 2. †P. w księdze=*waga, nota; ostrzeżenie w odsyłaczu*. L. 3. †P. czego=*przestrzeżenie, prze-strzeżanie*: Zgoda, mądra podległość, praw P. pilna sprawiła, iż im żadna moc nie była silna. Nar. 4. P. straż. Pot. 5. †P. *wązkie przejście, dróżka, szyja, przechód, szlak, cieśnina, przesmyk*: P. osadzona, dobytą. Troc. Zdr. **Przestróżka**. <Prze + *Stroga, STRZEG/STROG>

Przestróić, i, ił, nied. Przestrajać I. *przebrać w inny strój, inaczej wystroić*: Francuza po polsku P. Boh. Przestróiła córkę w męskie szaty. Troc. Przestróił syna po francusku. Troc. Przen.: Poehlebecy same występki w enoty przestrajali. Nar. (=nadawali im pozor cioty). Przen.: Alzyra w polską przestrójona suknią. L. (=przetłómaczona, przełożona, przerobiona na polskie). Przestróił to słowo z tureckiego. Troc. 2. *przepuścić, przemarnować, przetrzymać na stroje*: Walał wszystko na grzbiec, na stroje, tak że kilka wiosek prze-stróją. Pilch. Przepych taki, że wszystkie intratę przestróją. Pilch. Przestróił swoją fortunę. Troc. 3. *nunowo, inaczej nastroić*: P. instrument muzyczny=stryny inaczej ponatecząć. L. P. organy. Przen.: Pierwszy Jan Kochanowski świętą arfę króla i proroka syjońskiego na cytarę polską przestróił. Wor. Karpiński sielską swą lutnię do poważniejszych pieśni przestróił. Brodz. 4. apt.: Lek przestrajający. P. ś. *przebrać ś. w inny strój*: Przestraja ś. z ostrożnością; prze-brany przybywa do stolicy. L. <Prze + Stro-ić>

Przestroina, y, Im. y bot. (wachendorfia) *roś. z rodziny zalbrawcowatych*. <Od Przestróić>

Przestrojenie, a, blm., × Przestrój czynność cz. Przestróić.

Przestrojenie się, a ś., blm., czynność cz. Prze-stróić ś.

Przestron, u, Im. y hut. *miejsce najszersze w wielkim piecu u spodu szybu nad rusztami*.

Przestronnie, Przestronno, przys. od Przestronny; [Przestrono], †Przestrono: Obie góry niezmierną zgrają opasawszy, P. rozłożyli ś. Pilch. Geometriji naukę starożytni czasem przestronniej brali, niżeli teraz zwykliśmy. Pilch. Prze-stronniej go chwali, niżli brata jego. Troc (=bardziej, więcej).

Przestronniec, eje, ał stawac ś. przestronnym, ro-przestrzeniać ś. <Od Przestronny>

Przestronnienie, a, blm., czynność cz. Prze-stronniec.

Przestronnik, a, Im. i bot. (eurya) *roś.* <Od Przestronny>

Przestronno p. Przestronnie: Tu jest P. = *jest dużo przestrzeni, miejsca, jest ś. gdzie pomieścić, rozłożyć*: Tutaj będzie nam P.

Przestronność, i, blm. I. rz. od Przestronny; †Przestronność, [Przestronność]: P. miejsca, u-brania. 2. × P. p. **Przestrzeń**: Gwiazdy w górnej przestronności spokojnie toczą bieg wyższego świata Książ.

Przestronny, †Przestrony, [Przestrony], ×Prze-strwny, †Przestrzenny, [Przestrzenny] I. obszer-ny, rozległy, zajmujący dużo przestrzeni, szeroki,

niezacieśniony: Przestronne mieszkanie. Troc. Plac P. Dęcie jaśniejsze brzmienie wydaje, gdy przez krtań trąby wąską a długą przechodząc, wpada nakoniec przestronniejszym otworem. Pilch. Wspinałość w szczęściu ma przestronniejsze dla siebie pole. Pilch. Lekarstwa tego użyć mogą ludzie pełnego ciała i którzy mają piersi prze-stronne. Syr. O potrzebach rozprawują, ale ich serce z tak przestronnym językiem ś. rzadko zgadza. Troc (=nieokiełzanym). Mieć gębę prze-stronną (= szeroką, wyparzoną, wielomówną). P. język, przestronna gęba. Troc. Przen.: Dostaw-szy przestronnej wolności, służyć Panu Bogu... Wys. Na rozkosz ś. i P. żywot udała, dopusz-czając ciału upodobania jego. Skar. (= *wolny, rozpustny, rozpasany*). Ma przestronne sumienie=*które wiele zniesie, na wiele pozwala, nieskrupulat-ne*. Mieć oko do ludzi przestronne. Szymon. (= *jasne, szerokie, śmiałe*). Bardzo to przestronne pochwały. Troc. Przestronniejszego ś. dopina pa-nowania. Troc. Przestronną ma fortunę. Troc (= *wielką, znaczną*). 2. *obszerny, szeroki, suty, wolny, luźny*: Surdut P. Przestronne suknie. Troc. Prze-stronne obuwie. 3. *Litem contestari, wdać ś.* w przestronną w prawie, odpowiedzieć na żalobę tak a. owak. Męcz. <Od Przestron>

[Przestrono], †Przestrono p. **Przestronnie**: Ma P. w gębie = *wszystko mu jedno, czy powie praw-dę, czy fałsz*. Wszędy było tak wiosniano, pięknie, przestrono, rozlegle, jasno. Reym.

Przestronność, i, blm. p. Przestronność.

†Przestrony, [Przestrony] I. p. **Przestronny**: Kilkaset czarnych dójek z ugorów ś. garnie do przestronej owczarni. Pot. [Trzewiczek P.]. Przen.: Mowa przestrona. Rej. (= *mowa wolna*). 2. anat.: †P. wstaw (Urs.) = *staw wolny* (diarthrosis). †P. wstaw zapuszczony (Urs.) = *staw zawią-sowy* (ginglymus). †P. wstaw głęboki (Urs.) = *staw panewkowaty* (enarthrosis). <Prze + *Stro-ny, STRZEŃ/STRON>

× **Przestrzeń, i, Im. e p. Przestrzeń**: W rozleg-łą P. zatopiony wzrokiem. Książ. <Prze + *Stro-ń, STRZEŃ/STRON>

†Przestrzeń przys. od Przestronny.

†Przestronny *bardzo ostrożny*: Czujny hetman towarzystwo (=żołnierzy) swoje przestronne czyni. Żarn. Furmankowie przestronni, bez sił jado-wite. Mor. <Prze + *Strożny, STRZEG/STROG>

× **Przestrój, oju, blm. I. przestrajanie, prze-strajenie**: Musicie wyzuc waszę, a wdziać cudzą po-stać: nie gorszego nad ten P. Przyb. P., prze-strójenie instrumentu muzycznego. Gdy na zło-czyńców słów rzuci pioruny, rzekłbyś, że gromy Jowisz straszne ciska; lecz gdy na P. swe naciąga struny, powiesz: Orfeusz wyrabia igrzyska. L. (przestróiwszy lirę. L.). 2. patol. *przemia-na, zmiana*. <Prze + Strój>

× **Przestróżka, i, Im. i p. Przestróża**: A teraz z waszych korzystam przestróżek. Słow. Wać-panna, widzę, coś szalona, nie wierzę w babskie dziwy, sądy i przestróżki. Słow.

Przestrugać, ga a. że, gal, × Przestrugnąć, nied. Przestrugiwać I. *przebrać miarę w struganiu, stru-gając przedziurawić*: Strugał, strugał, aż przestru-gał. Prz. 2. †P. przzen. *przebrać miarę, przesadzić, przeholować*: Wolność naszą myśmy coraz subtel-niej strugali i przestrugali nakoniec. Tw. Żeby jeno w weselu swym nie przestrugiwali. Pot. Chronić ś. trzeba, aby ś. miara nie wykroczyła, aby na-zbyt nie przestrugał urząd, gdyby chciał mieć rzplątą nader wymięnitą. Petr. Obawiam ś. ja bardzo, byśmy kiedykolwiek nie przestrugali

z naszym uporem i z tym to ostrym następowa-
niem na nam panujących. Opal. Niektórzy nie
wiedzą, co to jest szrodek, tak zbyt nie kierują
rząd, że też czasem przestrużają. Petr. Przestru-
gało ś. Troc. <Prze + Strugać>

Przestruganie, a, bhm., czynność cz. **Przestru-
gać**.

Przestrugiwać, uje, iwał p. Przestrugać.

Przestrugiwanie, a, bhm., czynność cz. **Prze-
strugiwać**.

× **Przestrugnąć, nie, nał p. Przestrugać L.**

× **Przestrugnięcie**, a, bhm., czynność cz. **Prze-
strugnać**.

**Przestrychować, uje, ował I. nanowo, jeszcze
raz zestrychować:** P. zboże w ewierci. 2. *prze-
mieszać pedzłem:* P. farbę. Troc. <Prze + Stry-
chować>

Przestrychowanie, a, bhm., czynność cz. **Prze-
strychować**.

† **Przestryjec, jca, Im. jcowie brat prulziada,
starszy stryj.** Groic. <Prze + Stryjec>

**Przestrzał I. u, Im. y = a) przestrzelenie. b) dziu-
ra, znak, rana od przestrzelenia, postrzał na wy-
lot. c) Na P. = a) na wylot, nawskróś:** Kula prze-
szła na P. Pootwierać drzwi, okna na P. Poko-
je na P. = w amfialdzie. Niechaj z mej nauki ten
tylko korzysta, komu jeszcze na P. wiatr w głowie
nie śwista. Nar. O trzy mile na P. od staro-
ruskiego miasta Drohobyca. Kaczk. (= jak wy-
strzelił, w prostej linii). Obszernej sieni, idącej
na P. przez całą szerokość domu. Jeż. β) † Na
P. = strzelając z kim na wyjściu, kto dalej strzeli:
Królowna tam z pannami strzelała na P., a gdy
ś. jej trafiło inше przestrzelić nawiasem, cieszy-
ła ś. bardzo. Pot. γ) † Na P. = na chybił-trafił, nie
mierząc, na los szczęścia, na ślepo: Jeden z gminu
pospolitego strzelił tak na P. i trafił króla. Leop.
d) † P. miara doniosłości strzahu, odległość na strzał,
strzał, wystrzał: Siadł naprzeciwko opodal na je-
den P. łuku. Leop. e) chir. *przewód przebity w cie-
le przez pocisk.* 2. [P., a, Im. owie] *bywałec.*
<Prze + Strzał>

Przestrzałowy przym. od **Przestrzał**. Chir.:
Włot i wylot P.

**Przestrzec, że, gł, nied. Przestrzegać I. ostrzec
zawczasu, dać przestroję; uprzedzić, aby ś. miał na
baczności:** P. kogo, co do czego, przed czym, o
czym, † w czym: Przestrzeż siostry w tym. Troc.
Dobrze mówią Polacy: Kto grozi, ten przestrze-
ga. Bud. B. Mniej te przygody nas obrażają,
w których bywamy przestrzeżeni. Białob. Zdało
mi ś., czytelniku łaskawy, ciebie P. tą kilka
słów. Star. Nakoniec przestrzeżony, gdy nie mi-
jał dołu, i ślepy i kulawy zginęli pospołu. Kras.
P. kogo o grożącym niebezpieczeństwie. P. kogo
po ojcowsku. P. w porę. 2. † P. kogo z czego =
wytknąć, wyjawić mu, uprzedzić mu co na oczy,
skarczyć go o co, nied. *upominać, strofować:* On
nigdy nie zamieszkać nie chciał, aby nas z tego
przestrzegać nie miał. Rej. Solon, gdy Ateńczy-
ków w poezji obyczaje wprowadzał, tedy ich
z niezgo więcej nie przestrzegał, jeno z niepraw-
dy. Wer. Harpagus, gdy króla swego z niektórych
rzeczy przestrzegał, ten ś. rozniewiał. Kosz. 3. † P.
co = ustrzec, upilnować, uchronić, obronić; *czuwać
nad czym, mieć pilne oko na co, pilnować czego:*
Jeśliże tej noey nie przestrzeżesz zdrowia swe-
go, tedy jutro będziesz zabity. B. B. Przestrzegać
czyich postępów, pilne oko na nie mieć. Troc. 4.
Przestrzegać czego = strzec ś., *baczyc, aby czego nie
opuścić, aby czemu nie uchybić; zachowywać, obser-*

*wować, szanować co, trzymać ś., pilnować, docho-
wać, nie lekceważyć czego, dbać o co, stosować ś.
do czego:* Nie będziecie przestrzegali snów. Leop.
Dni przestrzegać i miesiąc, jak przestrzegają
ci, którzy pewnych dni i miesięcy chcą i nie
chcą nie poczynać. Żebr. Przestrzegał prawa,
rozkazów. Troc. Wielec był rzetelny, sprawidli-
wy, sumnienia przestrzegający. L. Aby jego świą-
tobliwych ustaw przestrzegali. Kochan. Okryj,
Panie, łaską swą tych, którzy Cię znają, którzy
cnoty w każdej sprawie przestrzegają. Kochan.
Niechaj nad sobą Twą obronę mają, którzy Twych
ustaw świętych przestrzegają. Kochan. Będą-li
twe dzieci praw moich słuchają i wiary staro-
żytniej mocnie przestrzegają. Kochan. Nigdzieby
na świecie nie było jedynowładztwa, gdyby na
rody przestrzegali praw swoich. Kolł. Ochęd-
stwa przestrzegać radzę. Chdź. P. karności, spr-
awidliwości. Postów święcie przestrzegał. P. po-
wagi czyjej. Troc. W czasach owych nie znano prze-
strzeganej w czasach naszych etykiety. Jeż. P.
ś. I. *przestrzegać jeden drugiego nawzajem, ostrze-
gać ś. wzajemnie.* 2. † P. ś. czym = wziąć sobie
co za przestroję, skorzystać z przykładu ostrzegające-
go: Szczęśliwy każdy, kto ś. cudzemi przestrzega
przygodami. Rej. 3. † Przestrzegać ś. czego = wy-
strzegać ś., chronić ś., strzec ś., unikać czego: Chroni ś.
nieprzyjaciół swoich, a przestrzega ś. przyjaciół
swoich. B. B. Zbiszek przestrzegał ś. Mielsztyń-
skiego, gdyż nań największą miał waśń. Biel. M.
Pan wszechmogący przeto dał rozum człowieku,
aby ś. przestrzegał od tego, co mu szkodzie
miało. Post. pr. 4. [Przestrzegać ś.] *dybać, czy-
hać, zasadzić ś.:* Liptowianie się przestrzegli
na niego. <Prze + Strzec>

**Przestrzegać, a, Im. e ten, co przestrzega, u-
pominacz, napominacz, ostrzegacz, monitor; zacho-
wywacz, obserwator:** Dobry człek rad upomnieniu,
zły przestrzegacza cierpieć nie może. Pileh. *(eu-
soreo, obyczajów przestrzegacze.* Chm. B. Urząd
monitora, to jest napominacza, czyli przestrze-
gacza. L. Rzeczy oczywiste nie potrzebują prze-
strzegaczów. Pileh. Ostry P. karności wojsko-
wej. Rzew. <Od Przestrzegać>

Przestrzegać, a, ał i P. ś. p. Przestrzec.

Przestrzeganie, a, bhm., czynność cz. **Prze-
strzegać**.

Przestrzeganie się, a ś., bhm., czynność cz.
Przestrzegać ś.

Przestrzelać, a, ał p. Przestrzelić.

Przestrzelanie, a, bhm., czynność cz. **Prze-
strzelać**.

Przestrzelenie, a, bhm., czynność cz. **Przestrze-
lić**.

**Przestrzelić, i, ił, nied. Przestrzelać I. strze-
liwszy przebić, przeszyć; postrzelić na wylot:** Prze-
strzelił szyszak, żołnierz kulą, strzelał. Troc. Je-
den drugiemu zrywał czapkę, ciskał do góry,
dając znać, żeby ją P. Jeł. Nogę mając prze-
strzeloną, potrzebuję odpoczynku. Wirt. Prze-
strzelone wskrosz podniebienie w pierwszej zaraz
chwili nie przeraziło go bynajmniej. . . Moracz.
Przen.: Gdy serce pleura przestrzeli, całe tru-
pieje ciała. Bals. (= *przejdzie, przeniknie*). Szary
i czerwony granit, mika i kwarcem przestze-
lony. Pol. 2. *przeuść strzałem jakie miejsce:* Gdy
właśnie już dobiegać mieli i byli tak, jak z ł-
ku strzelec raz przestrzeli, obejrzeli ś. Otw. 3.
przen.: † P. co do kogo = *donieść mu co lotem
strzały:* P. komu wiadomość, tajemnicę. Troc.
**Przestrzeliwać ś. z kim = strzelać z nim na wy-
jściu, kto dalej strzeli.** 4. kogo = *przeużyć kogo*

w strzelaniu, strzelić dalej, niż on: Królewna z pannami strzelała na przetrzał, a gdy ś. jej trafiło insze P. nawiasem, cieszyła ś. bardzo. Pot. 5. Przestrzelać dok. = a) *przepędzić (pewien czas) na strzelaniu.* b) *Przestrzelać co = stracić na strzelaniu:* Przestrzelał wszystkie proch. Przestrzelał w strzelnicy 2 złote. <Prze + Strzelić>

Przestrzeliwać się, a ś., ał ś. p. Przestrzelić.
Przestrzeliwanie się, a ś., blm., czynność cz. Przestrzeliwać ś.

Przestrzelon, u, lm. y bot. (amberboa) roś. z rodziny złożonych. <Od Przestrzelić>

† **Przestrzeniać, a, lm. e l. ten, co rozprzestrzenia.** 2. narzędzie do rozprzestrzenia, do rozszerzania czego: P. kanału urnowego, dilatatorium uretrae. Czer. <Od *Przestrzeniać, od Przestrzenić>

× **Przestrzenić, i, il robić przestronnym, rozprzestrzeniać, rozszerzać:** Przestrzenia placów zawodowych szranki. Zabł. <Od Przestrzeń>

Przestrzeniej st. w. od Przestrono, przestronniej: Rozum, im częściej co rozmyśla, tym P. sobie w onej rzeczy czyni i tym więcej obacza, czego pierwiej nie obaczył. Grz.

× **Przestrzelenie, a, blm., czynność cz. Przestrzenić.**

Przestrzeniowy, Przestrzenny przys. od Przestrzeń: Roztrząsając wrażenia przestrzeniowe, autor konkluduje skromnie. Kozłow.

× **Przestrzenność, i, lm. i p. Przestrzeń:** Linje, powierzchnie i ich rozciągłości stanowią P. Śl. wil.

Przestrzenny i. p. Przestrzeniowy: Wrażenia, rozmiary przestrzenne. Zajęknij, echo przestrzenne! Wysp. Krzywa przestrzenna nie leży w jednej płaszczyźnie. Chem.: Wzór chemiczny P. (formula stereochemica). Fizj.: Czucie przestrzenne (sensus stereognosticus). Widzenie przestrzenne (visus stereoscopicus). Zdolność lokalizowania wrażeń dotykowych nazywamy zmysłem przestrzennym. 2. p. **Przestronny:** Tam Bóg, czy tylko mrok P. Nowiń. Jak morze sięga w najskrytszą zatokę, gdy ś. przypływem wzniesie jego pierś przestrzenna. Ork. Z przed oczu znikły te odległe skłony przestrzenne. Wysp. <Od Przestrzeń>

Przestrzeń, i, lm. e ż. a. [Przestrzeń, a, lm. e m.], × Przestroń, × Przestrzeństwo, Przestronność, × Przestrzenność i. nieograniczona rozciągłość we wszystkich wymiarach, kierunkach, przestwór, przestworze, pojęcie miejsca nie mającego granic, w którym mieści ś. wszystko, co jest materialne: Duch Boży unosił ś. nad przestrzenią. Ciała niebieskie krążą w przestrzeni. Nieskończona P. świata. Oko błądzi w przestrzeni. Posyłać wzrok w P. bez granic, bez końca. Niebo, P. niezmierna, gdzie ś. mieszeją wszystkie dzieła stworzenia. Śniad. Ci, co nad czas i P. ducha swego wzbili, mogą czucia wieczności doznać w każdej chwili. Mick. 2. część takiej przestrzeni, objętu pewnemi granicami, obszar, rozległość, rozciągłość: Bryka zajmuje pewną P., pewną część przestrzeni. Przestrzenie w górach złudne są dla oka. Deo. Izba szkolna zawierała za mało przestrzeni (=powietrza). Mieścić ś. w oznaczonej przestrzeni. 3. † Na przestrzeni = na otwartym powietrzu, pod gołym niebem, na dworze: Na przestrzeni dobrze ś. szablą zawiąnął. Troc. 4. *plaszczyna, powierzchnia, obszar:* Na rozlanej szeroko morz pływanych przestrzeni. Książ. Opoki wapienne często po całych rozlegają ś. krajach i naj-

obszerniejsze zawałają przestrzenie. Stasz. Wielkie przestrzenie monarchji otomańskiej. Kłok. Na niewielkiej przestrzeni mieszka znaczna liczba ludzi. Ile mil kwadratowych przestrzeni zajmuje to państwo? Lasy ciągną ś. w tej prowincji na znacznej przestrzeni. [Chcę panom pokazać, jak na małym przestrzeniu sprytnie urządzić ś. można]. Przen.: *przeciąg, ciąg, odstęp, okres, obszar:* P. czasu, wieków, stuleci, lat. 5. *przedział, odległość, odstęp, dystans, luka:* P. między jednym przedmiotem a drugim. P. wążka, szeroka. Miasta te leżą na znacznej przestrzeni od siebie. Między czarą a ustami P. jest wielka. Krasz. 6. hut.: P. robocza = *środkowa część pieca płomiennego między paleniskiem a wylotem i kominem.* 7. mat.: P. zwykła czyli intuicyjna, fizyczna, abstrakcyjna, trójwymiarowa, wielowymiarowa, płaska, o krzywiznie stałej. P. punktowa, płaszczyznowa i t. d. 8. mech.: P. nieskuteczna = *przestrzeń stracona, znajdująca ś. między łokiem niedochodzącym a dnem a wentylami spodu.* P. parowa = *P. w kotle parowym nie dopelniona woda, gdzie nad zwierciadłem wody tworzy ś. para.* 9. patol.: *Obawa przestrzeni (agoraphobia).* <Prze + *Strzeń, STRZEN/STRON>

× **Przestrzeństwo, a i. lm. a p. Przestrzeń:** Wielkie P. monarchji otomańskiej. Kłok. Wielkie dotychczas P. państwa tego. Troc. 2. blm. rz. od **Przestrzenny, przestronność:** Miasto to powiatom ś. równało, takie, tak wielkie P. w nim było. P. Koch. Konni po lodzie rzeką postępowali, bo indziej przestrzeństwa nie było. Mask. (= *miejscu wolnego*). Plac kozacki dla przestrzeństwa kościoła i klasztoru był potrzebny. Nies. P. murów wielu ludzi do obrony potrzebuje. Vol. Życzę, aby królestwo nasze nie tylko przestrzeństwem granic, ale potęgą kwitnęło. Opal. W domu jego wiele mieszkań jest, że wszyscy wielkie P. w nim mieć mogą. Żarn. (= *wiele miejsca, rumu*). Wywiózł mię z ciasnoty na P. Leop. Wołą po przestrzeństwie latać, niżli ciasną drogą cisnąć ś. Hrb. Drugi hufiec szedł w słusznej odległości za pierwszym, aby mieli dosyć przestrzeństwa do zażywania łuku. Ustrz. Przen.: Witold, czyniąc sobie P. i wolne panowanie w Litwie i Rusi, a prawie umiatając zawady sobie przeciwne z Litwą i Rusią, nalażł przyczynę, acz niesłuszną, na księcia kijowskiego. Stryjk. (= *władzę nieograniczoną, szeroką*). To dało wielkie P. władzy królewskiej. Troc. <Od Przestrzeń>

× **Przestrzeńszy st. w. od Przestronny, przestronniejszysy:** Tam dzielnicę swą, nie ściskając ś. tu w tej rozrodności, i nie kłopotąc z drugą bracią o miedzę, przestrzeńszy mieć mogą. Nar. † **Przestrzeża, y, lm. e p. Przestroga:** Kontent z tej danej przestrzeży, z raportem do hetmana jak szalony bieży. Jabł. <Prze + *Strzeża, STRZEG/STROG>

Przestrzeżenie, a, lm. a czynność cz. Przestrzec, przestroga: Bóg raczył P. uczynić na potym wiernym swoim, aby ś. takiej nadętej myśli strzegli. Rej. Dawni malarze za obrazami wystawionemi ukryci siedzieli, a według usłyszanych przestrzeżeń swoje dzieła doskonalili. Kopez. (= *sposrzedzeń, uwag wypowiedzanych*).

× **Przestrzeżny przestrzegający, ostrzegawczy:** Przestrzeżne słowa twojego pacierza. Uj. <Od Przestroga>

Przestrzyc, że, gł, × Przestrzynać, nied. Przestrzynać, † Przestrzynać i. strzynać przeciąć: P. wstążkę nożyczkami, sznurek, nitkę. 2. × P. *przeciąć, rozciąć:* P. skórę, korę. Przen.:

Trzeba mądrym przestrzygiwać słowa, gdzie też pokryta, gdzie prawdziwa mowa. Rej. (=rozbiwać, roztrząsać). <Prze + Strzy>

Przestrzygać, a, ał p. Przestrzyc.

Przestrzeganie, a, blm., czynność cz. Przestrzyc.

† **Przestrzygiwać, a, ał p. Przestrzyc.**

† **Przestrzygiwanie, a, blm., czynność cz. Przestrzygiwać.**

× **Przestrzycnąć, nie, nął p. Przestrzyc:** Pnia jak ręka nacięła, krew z przestrzycnionej skóry lunęła. Żebr.

× **Przestrzycnięcie, a, blm., czynność cz. Przestrzycnąć, przestrzyczenie.**

Przestrzykacz, a, lm. e przyrząd do przestrzykiwania, szprycca. <Od Przestrzykać>

Przestrzykać, a, ał, Przestrzycnąć, nied. Przestrzykiwać strzykając przemyć, przepłókać, przeczyszczyć; przesprycować: P. ucho. <Prze + Strzykać>

Przestrzykanie, a, blm., czynność cz. Przestrzykać.

Przestrzykiwać, uje, iwał p. Przestrzykać.

Przestrzykiwanie, a l. blm., czynność cz. Przestrzykiwać. 2. lm. a plyn do tego służący.

Przestrzyczenie, a, blm., czynność cz. Przestrzyc, przestrzyczenie.

Przestudjować, uje, ował l. przepędzić (pewien czas) na studjowaniu. 2. co = wystudjować szczegółowo od początku do końca, zbadać gruntownie. <Prze + Studjować>

Przestudjowanie, a, blm., czynność cz. Przestudjować: Mam jeszcze pozostać w Atenach dni kilkanaście dla przestudjowania muzeum centralnego. Weys.

Przestudzać, a, ał p. Przestudzić.

Przestudzanie, a, blm., czynność cz. Przestudzać.

Przestudzenie, a, blm., czynność cz. Przestudzić.

Przestudzić, i, il, nied. Przestudzać nieco ostudzić; zrobić, że ostygnie: P. dziecku napój, jedzenie. <Prze + Studzić>

× **Przestwornie, × Przestworno l. przys. od Przestworny przestrzennie. 2. † P. rozciągle, powoli, z przestankami:** Recito, głosem a P. czytam. Mącz.

× **Przestworno p. Przestwornie:** P. tam było. Troc. P. mieszka. Troc.

× **Przestworność, i, blm. rz. od Przestworny, przestrzorność:** P. równiny choeińskiej. Nar.

Przestworny a. Przestworowy przym. od Przestwór, przestrzenny: Rosa przestworna. L. 2. × P. p. **Przestronny:** Nie tak atoli przestworna, aby ś. na niej z nawałą swoją nieprzyjaciel mógł wysforować. Nar. W przestwornych chodzi trzewikach. Troc. Przestworna droga. Troc. Głos P. Troc. Przestworne sumnienie. Troc. 3. [Kura przestworna] = mająca znieść jaję. <Od Przestwór>

Przestworowy l. p. Przestworny. 2. anat. i list. międzynykzszowy (interstitialis).

Przestworze, a, lm. a p. Przestwór: Na co po bezdennych szperac przestworzach? L. Całe P. wsluchuje ś. z zapartym oddechem oczekiwania w przepotężne zapasy świtu ze zmrokiem. Przybysz. <Od Przestwór>

Przestwór, oru, lm. ory, Przestworze l. p. Przestwór: Ja Bóg tylko wszechmocny jestem i sam, który pełnię nieskończonością te czochości przestwory. Przyb. Świat, wszystek P. jego, waz-

ki jest na cię jednego. K. G. Pól P. szeroki. L. Próžno zaenność Jego kładzie między nią a podlegającymi jemu niezmierny P. odległości. Albet. Jakie jasne obłoki na niebieskim przestworze! Len. Bijać w przestworze. 2. anat. *odstęp, przedział, przerwa (interstitium)*. 3. bud. *mały odstęp między obwołem drzwi lub okna a ramą, do której w zamknięciu nie przystają*. 4. mech. *różnica dziury, w której ś. czop obraca, a średnicą samego czopa*. 5. woj. *różnica pomiedzy wagomiarom działła a średnicą pocisku*. Gemb. **Na P.** przys. *na oścież:* Na P. bramę otworzyli. Koch. J. <Prze + Twór, TWOR; por. Przestrzeć>

† **Przestydnąć, nie, nął p. Przestygnąć:** Ciasto, kiedy ś. upieczę, niechaj przestydnie. Śien. <Prze + *Stydnąć, STYD/STUD>

† **Przestydnięcie, a, blm., czynność cz. Przestydnąć.**

Przestygać, a, ał p. Przestygnąć.

Przestyganie, a, blm., czynność cz. Przestygać.

Przestygnąć, gnie, gnał a. gł. † Przestydnąć, nied. Przestygać nieco ostygnąć: Woda przestygła. Pileh. Niech rosoł przestygnie po ugotowaniu. Ciasto po upieczeniu przestygło. <Prze + Stygnąć>

Przestygnięcie, a, blm., czynność cz. Przestygnąć.

! **Przesublimować, uje, ował chem. przestalić, przelotnić.** <Prze + Sublimować>

! **Przesublimowanie, a, blm., czynność cz. Przesublimować.**

Przesubtelizować, uje, ował p. Przesubtelnić: Dowodzi tego cała powieściowa galerja przesubtelizowanych postaci. Bog. W. <Prze + Subtelizować>

Przesubtelizowanie, a, blm., czynność cz. Przesubtelizować.

Przesubtelnić, i, il, Przesubtelizować zrobić zbyt subtelnym, przesadzić w subtelizowaniu: Świetnie charakteryzuje krytyk styl Jacobsena przesubtelniony, jaskrawy, kapiący bogactwem. Kot. <Prze + *Subtelnić, od Subtelny>

Przesubtelnienie, a, blm., czynność cz. Przesubtelnić.

Przesuch, u, lm. y l. † P. p. Przysucha: Zdrowie lekkiej wagi; po gorzałce jeś przesuchy, na węglu piec pepki, a słodek też z kapustą to gotowicie prędki, więc wędzonka, więc pana też wędzą przesuchy. Rej. 2. [P., Przesusza], † **Przesucha przeschnięcie dróg na wiosnę.** <Prze + *Such, SUCH>

† **Przesucha, y, lm. y l. p. Przysucha. 2. p. Przesuch:** Tam przesuchy doczekawszy ś., szli drogą przedsięwziętą. Mask. <Prze + *Sucha, SUCH>

× **Przesucie, a, blm., czynność cz. Przesuć.**

× **Przesuć, uje, uł p. Przesytać.** <Prze + Suć>

† **Przesud, u, lm. y p. Przesąd:** Mniemamy, iż mu stąd przyszło, że mu tęskno, iż nie bierze przesudów. St. Aug. <Prze + Ros. sud>

Przesuflerować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na suflerowaniu, przebyć (pewien czas) suflerem. <Prze + Suflerować>

Przesuflerowanie, a, blm., czynność cz. Przesuflerować.

[Przesukiwać, uje, iwał, Sukać] *za pomocą kałworotka przenosić nici wstaku z przedzion, umieszczonych na wijkach, na cwołki.*

[Przesukiwanie, a, b] czynność cz. **Przesukiwać**.

† **Przesukowany**, † **Przesukowy** *kręcony*. B. Sz.
† **Przesukowy** p. **Przesukowany**. B. Sz.

Przesunąć, **nie**, **nał**, nied. **Przesuwać** 1. *sunąć przemięknąć; przeciągnąć*: P. deskę przez otwór. Przez dwie proste przecinające ś. z sobą P. płaszczyznę. P. fotel z pokoju do pokoju. 2. p. niż. P. ś. l. *posunąć ś. z miejsca na miejsce; sunąć ś. przemieścić ś.*: Przesuń ś. z krzesłem pod okno. 2. *przemknąć ś., przewinąć ś., przeciągnąć, przesunąć ś.*: Jadącemu koleją przesuwają ś. widoki jak w kalejdoskopie. Helen Menelausowych przesunęło ś. przez historyczny żywot ludzkości dużo. Jez. 3. a. **Przesunąć** *sunąć przejść; przemknąć ś., przemieszczać ś.; przepelznąć*: Przesuwa ś. z cicha między krzewiny, przybliża ś. do niej. Stasz. Myśl. : Dzik, jeleni przesuwają = *przebiega*. 4. × P. ś. *przesłiznąć ś., popaść, upaść*: Wiele tysięcy z płci żeńskiej zlekka i powoli przesunęło ś. z niewinnych rozrywek w sromotę i niesławę! L. 5. † P. ś. *przemienić ś., przejść, przeobrazić ś., przedzierzgnąć ś., przeksztalczyć ś., przeprzucić ś.*: Bodajżem w długi smoczy kładun ś. przesunął! Zebr. <Prze + Sunąć >

Przesunięcie, a, b]m., czynność cz. **Przesunąć**.

Przesunięcie się, a ś., b]m. l. czynność cz. **Przesunąć** ś. 2. anat. *przeniesienie ś., położenie odwrótnie trzewi i jelit (situs inversus viscerum)*.

Przesuszać, y, lm. e l. × P. *susza, posucha, czas suszy*. Sł. wil. 2. [P.] p. **Przesuch**. <Prze + Suszać >

Przesuszać, a, a] i P. ś. p. **Przesuszyć**.

Przesuszanie, a, b]m., czynność cz. **Przesuszać**.

Przesuszanie się, a ś., b]m., czynność cz. **Przesuszać** ś.

Przesuszenie, a, b]m., czynność cz. **Przesuszyć**.

Przesuszenie się, a ś., b]m., czynność cz. **Przesuszyć** ś.

Przesuszyć, y, y] l. *wysuszyć nawskroś, dać przeschnąć*: P. bieliznę. 2. *nazbyt wysuszyć, zasuszyć*: Len przesuszony w ocieraniu pokruszy ś. niedosuszony źle daje przedziwo. Kluk. 3. *przepędzić (pewien czas) na suszeniu; przepościć o chlebie i wodzie*: Frasuując ś. często przesuszała i przepaszczała. Glicz. 4. † P. *przeżyć w suchości, przecierpieć (pewien czas) brak wilgoci*: Po złotych 10 od każdego koła wodnego, które nie przesuszają, to jest nie cierpią na brak wody. P. ś. l. *wysuszyć ś. nawskroś, przeschnąć*. 2. † P. ś. *gdzie = być, przeżywać, obracać ś. gdzie, pokazywać ś., znajdować ś.*: Z ogniów niestałych pokazujących ś. wieczorami po miejscach tustych pospółstwo wpada w przesąd, jakoby ś. zakopane pieniądze przesuszały. Zabł. Nie życzę ci tu dłużej przesuszać ś. pójdź, pókiś cały. L. Pierwsza upatrzyła Merkurego, i kto był, pytać ś. ważyła, więc przeczyś ś. przesuszać? Zebr. Jeszcze mu ś. tu jak na złość przesusza. L. Gdzie czuje co oberwać, często ś. przesusza. Klon. I ty żebyś mi ś. tamtędy więcej nie przesuszał. L. Niebezpieczno mi tu przesuszać ś. Boh. Drogi co ś. tknie, wprawdzie, że ja wiemy, ale ś. tam przesuszać i sami nie śmiemy. Tw. <Prze + Suszyć >

Przesuw, u l. b]m. *miara przesunięcia*: Pięć centymetrów przesuwu. 2. lm. y mech.: *Drażek P. (chodzący w rurze) = sztanga przesuwowa, łącząca przesuwowy suwacz przy cylindrze parowym*. Łab. <Prze + Suw, SU/SUW/SOW >

Przesuwać, y, lm. y l. *fortep. urządzenie pedalne do przyciszania głosu (za pociśnięciem pedalu klawiatura przesuwowa ś., i młotek uderza nie w 3, ale w 2 struny)*. 2. mech.: *Przesuwowy suwacz, dolna i górna, w kształcie walca, półwalca lub równoległoboku*. Łab. <Prze + *Suwa, SU/SUW/SOW >

Przesuwacz, a, lm. e l. *osoba przesuwająca*. Kol.: P. wozów = *ten, co zestawia je w pociągi, ustawiciel, przetokowy*. 2. *przyrząd spełniający czynność przesuwania*: P. pasa (na kołach pasowych). <Od Przesuwać >

Przesuwać, a, a] i P. ś. p. **Przesunąć**.

Przesuwadło, a, lm. a mech. p. **Luzak**. <Od Przesuwać >

Przesuwalność, i, b]m., czynność cz. **Przesuwalny**: Ziemia o cząsteczkach z łatwą przesuwalnością. Nałk.

Przesuwalny p. **Przesuwny**. <Od Przesuwać >

Przesuwanie, a, b]m., czynność cz. **Przesuwać**. Kol.: P. wozów = *przetok*.

Przesuwanie się, a ś., b]m., czynność cz. **Przesuwać** ś.

Przesuwany l. im. od **Przesuwać**. 2. p. **Przesuwany**. Gór.: *Pomost P. Łab. (=przesuwnica)*.

Przesuwaczy spełniający czynność przesuwania: Śruba przesuwacza w tokarce. <Od Przesuwka >

Przesuwek, wka, lm. wki część przesuwająca ś. w jarzmie Stefensona, t. j. w przyrządzie do rozrządu pary w parowozie. <Od Przesuw >

Przesuwka, i, lm. i *przesuwana, ruchoma złaczka na rurę, dająca ś. na nią nasuwać i z niej zsuwać*. <Od Przesuw >

Przesuwnica, y, lm. e l. kol. *pomost przesuwany, przyrząd z kawałkiem toru kolejowego, na który wjeżdżają wagony lub parowozy, i za pomocą którego przesuwają ś. one w bok na inny tor równoległy*. 2. tok. p. **Pojężdżacz**. <Od Przesuwnik >

Przesuwniczy przym. od **Przesuwnica**: *Tor P. P., ego, lm. owie rz. dozorca przesuwniczy a. pracownik obsługujący ją*. <Od Przesuwnica >

Przesuwnik, a, lm. i część przesuwana na tokarce, *dzierżąca nóż, którym obrabiamy sztukę toczoną*. <Od Przesuwny >

Przesuwność, i, b]m. rz. od **Przesuwny**; *przesuwalność, właściwość, którą posiadając przedmioty dają ś. przesuwac*.

Przesuwny, **Przesuwalny**, **Przesuwany** *dający ś. przesuwac*: Most P. można przesuwac z ponad rzeki na brzeg. Mech.: *Blaty przesuwne = blachy machin parowych, na których przesuwają, czyli cały suwacz przy cylindrze parowym posuwca ś.* <Od Przesuwac >

Przesuwowy przym. od **Przesuwać**: *Sztanga przesuwowa*. Łab. *Rachubnica przesuwowa = linja rachubnikowa logarytmowa z podziałami w stosunku postępu logarytmowego, służąca do obliczania skróconego*. Łab. <Od Przesuwać >

× **Przeswarek**, rku, lm. rki *kłótnia, swarczenie ś., poswarka, poswarek, spór, sprzecznica, zatarg, rozterka, waśń, niezgoda*. <Po + *Swarek, od Swar >

× **Przeswarzać się**, a ś., a] ś. *swarzyć ś., kłócić ś., sprzeczać ś., waśnić ś.* Sł. wil.

× **Przeswarzanie się**, a ś., b]m., czynność cz. **Przeswarzać** ś.

Przeswarzenie, a, b]m., czynność cz. **Przeswarzyć**.

Przeswarzenie się, a ś., b]m., czynność cz. **Przeswarzyć** ś.

Przeswarzyć, y, ył swarząc *ś. przekrzyżować, przegadać, przelisputować*: Dysputując z nim, P. go nie mógł skar. Już go nikt nie przeswarzy, bo on upór jego czyni go bezpiecznego, ma *ś.* za mądrego. Rej. P. *ś.* **przepędzić** (pewien czas) na sclarzeniu *ś.* <Prze + Swarzyć>

Przeswawolenie, a, blm., czynność cz. **Przeswawolić.**

Przeswawolić, i, ił **przepędzić** (pewien czas) na swawolentiu, *przeżytkować, prześlgiwać, przeigrać, przebaraszkować.* <Prze + Swawolić>

Przesycać, a, ał i P. *ś.* p. **Przesycić.**

Przesycanie, a, blm., czynność cz. **Przesycać.** **Przesycanie się, a, ś., blm.,** czynność cz. **Przesycać** *ś.*

Przesycenie, a, blm., i, czynność cz. **Przesycić**: Wszak i najśodsza rzecz od przesycenia prędko *ś.* w ekliwą i obrzydłą zmienia. Hol. 2. apt. i chem.: P. rozczyń = rozpuszczenie w nim tyle ciała innego, ile tylko można (supersaturatio). 3. p. **Przesycenie** *ś.*

Przesycenie się, a, ś., blm., **Przesycenie** czynność cz. **Przesycić** *ś., przesyt.*

Przesychać, a, ał nied. p. **Przeschnąć.**

Przesychanie, a, blm., czynność cz. **Przesychać.**

Przesycić, i, ił, nied. Przesycać i. *zrobić zadanie silym, przebrać miarę w nasycaniu, przekarmić a. przepoić.* Przen.: Przekwitłe nieco wdzięki miały niemały powab dla młodzieniaszka nie przesyczonego życiem. Bał. Przen.: Wszystko, co jest zbytkiem, ekliwość sercu sprawi, bo przesycony dowiep odrzuci i dawi. L. (=przesadzony, przesadny). 2. chem.: P. czym. = dodać czego w nadmiarze: Roztwór zasady przesycane kwasem = dodać do niego kwasu do zobojętnienia i jeszcze więcej. Roztwór przesycony = zawierający w sobie więcej ciała rozpuszczalnego, aniżeli rozpuszczalnik utrzymać może w rozpuszczeniu w danych warunkach. 3. fiz.: Para przesyciona = więcej niż nasyciona, tak, że za najbliższą podmiotą nadmiar jej ulega skraplaniu. P. *ś.* **zbyt**cznie *ś.* nasycić, przeludować *ś.,* **przepoić** *ś.* Przen.: Powietrze przesycane *ś.* złotym światłem. Sienk. Przesyciła *ś.* jego towarzystwem (= *przejadło* *ś.* jej ono). <Prze + Sycić>

Przesyczać, y, ał i. **przepędzić** (pewien czas) na syczeniu. 2. *zagłuszyć swoim syczeniem syłk innych*: Przesyczał kolegów w klasie. <Prze + Syczać>

Przesyczenie, a, blm., czynność cz. **Przesyczać**.

Przesylabizować, uje, ował i. *przeczytać sylabizując*: Trochę zmierzwionej, przegubłej słomy, kawałek koszuli, co okrywał ptecy śpiącej... na tych pojedynczych częściach można było P. wyraz: nędza. Bał. 2. (czas jakiś) na sylabizowaniu **przepędzić.** <Prze + Sylabizować>

Przesylabizowanie, a, blm., czynność cz. **Przesylabizować.**

[Przesyliny, in, bhp., Przeseliny] *zasiągnięcie wiadomości przez kobiety przed skojarzeniem* *ś.* małżeństwa. <Prze + *Syliny, SE/SYL>

Przesyłać, u, im, y: P., *przesyłanie pracy mechanicznej lub innego rodzaju energii, wytworzonej na jednym miejscu, na znaczne nierz oddalenie do innego miejsca, gdzie jej potrzebujemy — za pośrednictwem lin krążących, przewodów elektrycznych i t. d.* <Prze + *Sył, SE/SYL>

Przesyłacz, a, im, e, Przesyłak w telegrafach i telefonach część przyrządu, służąca do wysyłania depeszy lub głosu. <Od Przesyłać>

Przesyłać, a, ał p. i. **Przesłać.**

Przesyłak, a, im, i p. Przesyłacz. <Od Przesyłać>

Przesyłanie, a, blm., czynność cz. **Przesyłać**: P. listów, pieniędzy. P. ruchu maszyny działaczowi, warsztatom.

Przesyłka, i, im, i i. *przesłanie, przesyłanie*: P. listów pocztą, towarów koleją, ładunku żywności okrętem. P. drogo będzie kosztowała. Zapłacić za przesyłkę. 2. *rzecz przesłana, posyłka, transport*: Wyprawić przesyłkę pocztą, koleją, okrętem. Odebrać przesyłkę z poczty. 3. [P.] *opłata za wysłanie przesyłki, porto.* 4. *kol. towar oddany do przewozu; bagaż.* <Od Przesyłać>

Przesyłkowy przym. od **Przesyłka, transportowy**: Więzienie przesyłkowe.

Przesyp, u, im, y gie. *wązki pas ziemi przedzielający co*: Przymorskie jeziora oddzielone są od samego morza tak wązkim niekiedy przesypem, że można go przestąpić jednym krokiem. Pol. <Prze + *Syp, SYP/SP>

Przesypać, pie, pał, × Przesuć, nied. Przesypywać i. *przenieść gdzieś indziej sypianiem*: P., w in-szy statek wyspać. Kn. Przesyp rozenków w in-szy statek. Troc. P. piasek z jednej kupki na drugą. P. mąkę z woreczka do garnka. 2. *przez co = sypiac przeusić; przesiać*: P. piasek przez dziurkę. P. kaszę przez przetak. 3. *sypianiem przerobić, przemieszać, przewzucić, przesyfłować*: P. zboże szuflami. Przesypywał pieniądze, oblane łzami i potem biednych ludzi. Krasz. 4. *zbyt pełno nasypać, aż za brzezi nasypać*: Tak suto sypał do ewierci, że aż przesypał. P. *co = sypiac* *przepluć, przeludować*: Przesypał miarę. Troc. P. strzelbę prochem. × P. *przen. = zbyt drogo ocenić; przecenić; za suto zapłacić, przepłacić, przepłócić*: Przesypuje swoje towary. Troc. Przesypuje, za drogo płacę. Dudz. 5. × P. *konia = ochławić konia.* Troc, Dudz. 6. *sypiac przedzielić, przegrodzić*: Przesypywał skóry w kadzi garbionym mielonym. P. jabłka w skrzyni trocinami. Przen.: Aż z tej omdlałej szarości świtów, przesypanych zorzami, z tych sennych jeszcze, omroczałych pół wystrzelił z nagłą głos skowronkowy. Reym. (= *woznacionych*). 7. [P.] = a) *posypać, przysypać*: Leżą z twarzami mąką przesypanymi. b) *drewniany budynek przebudować ze starego drzewa nowo*: Młyn był przesypany. P. c) P. statek = *przerobić nowo naczyntie z klepek.* P. *ś.* *sypiac* *ś.* *przelecieć, przejść*: Piasek przesypał *ś.* w klepsydze do dolnej przegródki. <Prze + Sypać>

Przesypanie, a, blm., czynność cz. **Przesypać.** **Przesypanie się, a, ś., blm.,** czynność cz. **Przesypać** *ś.*

Przesypiać, a, ał i P. *ś.* p. **Przespać.**

Przesypianie, a, blm. i. czynność cz. **Przesypiać.** 2. [P.] p. **Przesypianie** *ś.; sen, spanie*: Przesypij się — Trudne moje P.

Przesypianie się, a, ś., blm., [Przesypianie] czynność cz. **Przesypiać** *ś.*

Przesypka, i, blm. i. *przesypywanie, przesypanie*: P. zboża z wagonu do wagonu. 2. garb. *przesypywanie, z a c*: Ciągnąć z przesyпки = *wyciągać skóry z kadzi.* <Od Przesypać>

Przesypkowy przym. od **Przesypka.** Garb.: Kadź przesypkowa. Garbowanie przesypkowe = *polegające na przesypaniu skóry garbnikiem mielonym.*

Przesypniarnia, i, im, e garb. *budynek, w którym są kadzie do przesypania, grubenhaus.*

Przesypnik, a, im, cy robotnik przesypany

skóry garbnikiem mielonym. <Od *Przesypny, od Przesypać>

Przesypywanie, a, bfm., czynność cz. **Przesypywać**.

Przesypywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przesypywać** ś.

Przesysać, a, ał p. **Przessać**. <Prze + Syśać>

Przesysak, a, lm. i *lewar do przesysania cieczy z jednego naczyńa do drugiego, niżej położonego*. <Od Przesysać>

Przesysanie, a, bfm., czynność cz. **Przesysać**.

Przesyt, u, bfm. *przesycenie, przesycenie ś. i nieprzyjemne stąd uczucie; sprzykrzenie sobie czego wskutek zbytniego a. długiego używania*: Ciągła w Gressecie słydyz aż do przesyty. Kniaż. Ja mą sekta z przesyty ś. brzydżę. Hoł. <Prze + Syt>

× **Przesyzmatyczenie**, a, bfm., czynność cz. **Przesyzmatyczyć**.

× **Przesyzmatyczyć**, y, ył p. **Przeschizmatyczyć**: Pragnie Polskę nawskroś przerobić, P. Bart. <Prze + *Syzmatyczyć, od Syzmatyk, Schizmatyk>

Przeszabasować, uje, ował *szabas przepędzić*. <Prze + Szabasować>

Przeszabowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszabasować**.

Przeszachować, uje, ował *przedzielić, poprzedzielić na podobieństwo szachownicy*. <Prze + Szachować>

Przeszachowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszachować**: P. tarczy w dziewięć służy do objaśnienia, jak oznaczyć szyk kilku jednostajnych na tarczy figur. Bobrow.

Przeszachować, uje, ował *po szachrajstku, z oszustwem przechądliwać, przemienić; przecygać, przefrymarczyć*. <Prze + Szachować>

Przeszachrowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszachrować**.

Przeszacować, uje, ował 1. *oszacować zbyt wysoko, przecenić*: Rzeczoznawca przeszacował majątek, nieruchomości, towar. 2. *ponownie, inaczej oszacować, ustanowić nowy szacunek*: Po dokonaniu przeróbek przeszacowano dom powtórnie dla uzyskania większej nań pożyczki. <Prze + Szacować>

Przeszacowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszacować**,

[**Przeszadz**, a, ał] *wymawiać ź, cz, sz zamiast z, c, s*: Organista nadętym językiem, porządnie łacińą upstrzonym przeszadz a w mowie, czyli oracji powitalnej. <Z Przesadzać>

[**Przeszadzanie**, a, bfm.] czynność cz. **Przeszadz**.

Przeszafarzenie, a, bfm., czynność cz. **Przeszafarzyć**.

Przeszafarzyć, y, ył *przepędzić (pewien czas) na szafarzeniu*. <Prze + Szafarzyć>

Przeszafirowy *nader szafirowy, mocno szafirowy*: I takie samo szafirowe, przeszafirowe niebo. Matl. <Prze + Szafirowy>

Przeszafować, uje, ował *szafując przestając, przepuścić; wyszafować lekomyślnie*. <Prze + Szafować>

Przeszafowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszafować**.

Przeszalbierzenie, a, bfm., czynność cz. **Przeszalbierzyć**.

Przeszalbierzyć, y, ył 1. *przepędzić (pewien*

czas) na szalbierzeniu. 2. *szalbierząc przetrwonić; przeszaczkować, przecygać*. <Prze + Szalbierzyć>

Przeszaleć, eje, ał *przestąć szaleć*: Szalał, szalał, aż nareszcie przeszalał. 2. *szalejąc przepędzić, przeżyć (czas jakiś)*: Przeszalał najpiękniejsze lata życia. Młodość przeszalał, przepolował i przeuczłował. Krasz. 3. *szalejąc przepuścić, przetracić*: We dwa lata cały męzowi przeszalała substancja, że nieborak bankrutem został. L. <Prze + Szaleć>

Przeszalenie, a, bfm., czynność cz. **Przeszaleć**. **Przeszanżować**, uje, ował *przemienić*: P. numery w ciągnieniu loterii. <Prze + Szanżować>

Przeszanżowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszanżować**.

× **Przeszargać**, a, ał *nieco zasargać, nadszargać*: P. suknię w błocie. Sł. wil. <Prze + Szargać>

Przeszarganie, a, bfm., czynność cz. **Przeszargać**.

Przeszarować, uje, ował p. **Przeszorować**. Sł. wil. <Prze + Szarować>

Przeszarowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszarować**.

Przeszarpać, pie, pał, nied. **Przeszarpywać** 1. i **Przeszarpnąć szarpiąc przerwać; rozszarpać na dwie**. 2. *na szarpaniu przepędzić, przeżyć (czas jakiś)*. L. <Prze + Szarpać>

Przeszarpanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszarpać**.

Przeszarpnąć, nie, nął p. **Przeszarpać**. <Prze + Szarpnąć>

Przeszarpięcie, a, bfm., czynność cz. **Przeszarpnąć**.

× **Przeszarzać**, a, ał *przenosiwszy pewien czas podszarzać*: P. ubranie. Buty zielone, przeszarżane już dobrze. Przybor. <Prze + Szarzać>

Przeszarżały przeszarżany: Za plugiem szeł szlachcie w żupanie przeszarżałym, z pozakładanemi za pas połamami. Jeż. <Od *Przeszarżać, od Przeszarzać>

× **Przeszarżanie**, a, bfm., czynność cz. **Przeszarżać**.

† **Przeszarzedny** *bardzo zły, pessimus*. B. Sz. <Prze + *Szarzedny, prawdopodobnie z Czes. škaredný; por. Szkaradny>

Przeszarżować, uje, ował *przesadzić w czym, przeholować, przebrać w czym miarę, zagalopować ś. za bardzo*. <Prze + Szarżować>

Przeszarżowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszarżować**.

Przeszastać, a, ał *szastając przetrwonić; rozszastać, przepuścić, przepuć*: Przeszastał majątek i zdrowie. L. <Prze + Szastać>

Przeszastanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszastać**.

Przeszatkować, uje, ował 1. *ponownie, jeszcze raz szatkować*. 3. *szatkując przepędzić, przeżyć (czas jakiś)*. <Prze + Szatkować>

Przeszatkowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszatkować**.

[**Przeszatować**, uje, ował] *przetrzeć* (p. Szatrować). <Prze + Szatrować>

[**Przeszatrowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Przeszatrować**.

Przeszczekać, a, ał, nied. **Przeszczekiwać** 1. *szczekając przepędzić, przeżyć (czas jakiś)*. 2. *przemóc w szczekaniu, zagłuszyć swoim szczekaniem in-*

ne psy szczekające. Przen.: przegadać, przekrzy-
cząć: Wymowny adwokat przeschekał wszyst-
kich. <Prze + Szczekać>

Przeszczekanie, a, bfm., czynność cz. Prze-
szczekać.

Przeszczekiwać, uje, iwał l. p. **Przeszczekać**.
2. od czasu do czasu a. z przerwami szczekać, po-
szczekiwać, ujadać. Przen.: Obmówca, jako pies,
przeszczekiwał, odwoływał powinien. Błaż.

Przeszczekiwanie, a, bfm., czynność cz. Prze-
szczekiwać.

† **Przeszczep, u** bfm. p. **Przeszczepianie**. <Prze
+ Szczep>

× **Przeszczepacz, a**, lm. e ten, co przeschepał.
<Od Przeszczepać>

Przeszczepać, ie, ał rozszczepić na dwoje, prze-
łupać: P. kawał drewna, kij, deseczkę. <Prze
Szczepać>

Przeszczepianie, a, bfm., † **Przeszczep** czynność
cz. **Przeszczepać**.

Przeszczepiać, a, ał i **P. s. p. Przeszczepić**.
Przeszczepianie, a, bfm., czynność cz. **Prze-
szczepiać**: Jednocześnie z przeschepianiem nauki
zachodniej na grunt krajowy poczęli Pijarzy
manifestować swoją prawowierność religijną.
Smol.

Przeszczepianie się, a s., bfm., czynność cz.
Przeszczepiać s.

Przeszczepić, i, ił, nied. **Przeszczepiać** l. in-
aczej zaszczyć. 2. gdzieindziej zaszczyć; prze-
nieść szczepiąc: Z odszepy omartwiającej prze-
szczepiło mię zmiłowanie. Boże do żywej matcey,
do prawdziwej cerkwi. Smotr. Przen.: wszczepić,
wpoić w kogo innego; przenieść na inny grunt:
Przeszczepił swoje enoty, zasady w syna. Pięciu
potomków starożytnego domu z Bnina, przeschepio-
nionego na nowszą Opalenicę. Szaj. P. naukę,
modę, zwyczaj na nasz grunt. 3. lek. zaszczyć
komu innemu, przenieść umyślnie zarazek z osoby
na osobę: P. ospę ochlonną. P. s. zaszczyć s. sa-
mородnie. <Prze + Szczepić>

Przeszczepienie, a, bfm., czynność cz. **Prze-
szczepić**: P. czyni różność i odmianę w owocach.
Trzye. P. pojęć, zwyczajów, wynalazków.

Przeszczepienie się, a s., bfm., czynność cz.
Przeszczepić s.

Przeszczerzać się, a s., ał s. l. a. [**Wyszczera-
zać s.**] przekpiwać, przedrwiwać, wyśmiewać. 2.
przedrzeźniać, naśladując przedrwiwać. <Prze +
*Szczerać s., od Szczerzyć>

Przeszczerzanie się, a s., bfm., czynność cz.
Przeszczerzać s.

Przeszczesny szczesny nad wyraz. Pot. <Prze
+ Szczesny>

† **Przeszczodry wielce szczodry**: O P. Zbawicie-
lu, daj mi zawsze w s. wierzyć. Naw. <Prze +
Szczodry>

Przeszczucie, a, bfm., czynność cz. **Przeszczuć**.
Przeszczuć, uje, uł, nied. **Przeszczuwać** szczu-
jąc przepędzić (czas jakiś). l. <Prze + Szczuć>

Przeszczuwać, a, ał p. **Przeszczuć**.

Przeszczuwanie, a, bfm., czynność cz. **Prze-
szczuwać**.

[**Przeszczyknąć, nie, nął**] przerwać paznogcia-
mi. <Prze + Szzczyknąć>

[**Przeszczyknienie, a**, bfm.] czynność cz. **Prze-
szczyknąć**.

Przeszczypać, pie, pał l. **przeszczypać** (pewien
czas) na szczypaniu. 2. wyszczypać (kogo) porząd-
nie. 3. i **Przeszczypnąć** nauskrzość przejąć szczy-

paniem, szczypiąc przedziurawić. <Prze + Szczy-
pąć>

Przeszczypanie, a, bfm., czynność cz. **Prze-
szczypanie**.

Przeszczypaną, nie, nął p. **Przeszczypać**: P.,
szczypaniem przejąć. l. <Prze + Szczypanąć>

Przeszczygnięcie, a l. bfm., czynność cz. **Prze-
szczypanąć**. 2. lm. a znak po przeschypnięciu, miej-
sce przeschypnięte.

Przeszembrać, a, ał, **Przeszembrzeć** szembrząc
przepędzić, przebyć (czas jakiś). <Prze + Szem-
rać>

Przeszembranie, a, bfm., czynność cz. **Prze-
szembrać**.

† **Przeszembrywać, a, ał** od czasu do czasu szem-
rać = odzywać s. z niezadowolaniem: Stan szla-
checki przeciwko tej ekspedycji przeschembrywa.
Błaż.

† **Przeszembrywanie, a**, bfm., czynność cz. **Prze-
szembrywać**.

Przeszembrzeć, e, ał p. **Przeszembrać**. l. <Prze
+ Szembrzeć>

Przeszembrzenie, a, bfm., czynność cz. **Prze-
szembrzeć**.

Przeszeptać, poze i **†pce, ptał**, nied. **Przeszepty-
wać** l. szepcząc przepędzić, przebyć (czas jakiś). 2.
odmówić szepem: P. pacierz. Sł. wil. 3. [P. kogo]
przemóc w szepcaniu, namrotaniu: Świekry-matuli
nigdy nie przeschepce, świekry-matuli nigdy nie
przeszeka. <Prze + Szepać>

Przeszeptanie, a, bfm., czynność cz. **Przeszept-
ać**.

Przeszeptywać, uje, ywał p. **Przeszeptać**. P. s.
odzywać s. razuraz szepem do siebie nawzajem: O-
strożni panowie bardzo s. eicho przeschepiywali
z sobą.

Przeszeptywanie, a, bfm., czynność cz. **Prze-
szepiywać**: Leszek, częstym przeschepiywaniem
ludzi szembrzących strapiony, w chorobę zapadł.
Błaż.

Przeszeptywanie się, a s., bfm., czynność cz.
Przeszeptywać s.

× **Przeszkadzacz, a**, lm. e, × **Przeszkadzca**,
× **Przeszkadzca**, × **Przeszkadziciel**, × **Przeszkod-
nik** ten, co przeschadza. 2. × P. ten, co prze-
szkadza robić dobrze, wróg dobrego, zły duch, szta-
tan. Sł. wil. 3. × P. lichy rzemieślnik, partacz,
fuszer. Sł. wil. <Od Przeszkadzać>

Przeszkadzać, a, ał p. **Przeszkodzić**.

Przeszkadzanie, a, bfm., czynność cz. **Prze-
szkadzać**.

× **Przeszkadzca, y**, lm. y p. **Przeszkadzacz**:
Przeciwnik, P. Mącz. <Od Przeszkadzać>

Przeszkoda, y, lm. y l. to, co przeschadza, za-
wada, zawala, trudność, szkopuł: P. do czego,
w czym, † ezemu. Spotykać, stawiać, przełamać,
przewyciężyć przeszkody. Być, stać komu na
przeszkodzie. Zachodzą przeszkody. Nieprzewi-
dziane, kanoniczne przeszkody. Przeszkody roz-
rywające małżeństwo. P. prawna do tego urzę-
du. Troc. Być komu przeszkodą. Grzech jest
przeszkodą do łaski Bożej. Karnk. Człowiek i ma-
łą siłę ma, i wszędzie s. znajduje co ku prze-
szkodzie do tego, co umyślił. Skar. Inne zaszyły
przeszkody. Skar. Żadne przeszkody i zawady nie
zdawały mu s. do pokonania trudne. Śniad. Za-
chodziły liczne i trudne do pokonania przesko-
dy. Jakiego sposobu użyłeś, aby zwalczyć tak
mnogie przeszkody? Mick. Usunąć przeszkody.
P. na torze wyśeigowym. Wyśeig z przeszkoda-

mi. Koń przesadził, przeszkodził, wziął przeszkodę. 2. × P. *strach, straszyno nocne, duch pokutującej, upiór, mara*: Na djabła mi stracić sławę, służąc w zamku, gdzie przeszkody kołoczą! L. Przez poświęcenie domu można ś. pozbyć przeszkody. [Tu ma pisać jakas przeszkoda w ogrodzie, że jabłonka złote jabłka rodziła, i uschła]. 3. [Za przeszkodą być] *nie podobać ś.* <Prze + Szkoła>

× **Przeszkodliwy**, † **Przeszkodny** *przeszkadzający*: Sumienie razem z talentem powinno iść w tym zawodzie do kieszeni, jako rzecz przeszkodliwa i zbyteczna. Krasz. <Prze + Szkodliwy>

[Przeszkodnica, y, lm. e] forma ż. od **Przeszkodnik**.

Przeszkodnicki, ego, lm. *cey* *człowiek stojący do licytacji poto tylko, a żeby stawiać przeszkody licytującym dopóki, dopóki nie dostanie odstępnego.* <Od Przeszkodnik>

Przeskodnictwo, a, *roboty partacka, partactwo, fuszerka.* <Od Przeszkodnik>

Przeskodnie przys. od **Przeskodny**. L.

× **Przeszkodnik**, a, lm. *cy* l. p. **Przeszkadzacz**: Miał zazdrościwe przeszkodniki, wszakoż wszystkie przekonał (= pokonał). Papr. Pszezoły mają też swoje przeszkodniki, znajduje ś. *fucus*, to jest pszezoły próżnujące. Haur. (= *trutnie*). 2. [P.] *szkodnik, przeciwnik*. 3. × P. *fiz. zły przewodnik ciepła a. elektryczności.* <Od Przeskodny>

† **Przeskodny** l. p. **Przeszkodliwy**: Chodkiewicz dość czynił z siebie; był ktoś P., wie Bóg o tym w niebie. Stryk. (= *był na przeszkodzie*). 2. *szkodliwy*: Niemasz gorszej bestji nad wilka i na wiele rzeczy przeszkodniejszej i zdradliwszej. Haur. <Od Przeszkoda>

Przeszkodzenie, a l. btm., czynność cz. **Przeszkodzić**. 2. lm. a *przeszkoda*: Z jakiemż to przeszkodzeniami tej świętej unji walczyć przyszło! Bart.

× **Przeszkodziciel**, a, lm. e p. **Przeszkadzacz**. <Od Przeszkodzić>

× **Przeszkodzicielka**, i, lm. i forma ż. od **Przeszkodziel**.

Przeszkodzić, i, ił, nied. **Przeszkadzać** l. *stanąć na przeszkodzie, zawadzić; nie dać, nie pozwolić na co; zapobiec czemu, nie dopuścić do czego, nied. bródzić*: Interes interesowi przeszkadzać nie powinien. L. (= swoją drogą każda rzecz. L.). Jedno drugiemu bynajmniej nie przeszkadza. A cóż to ma przeszkadzać? (= a cóż to ma do tego?). Lenistwo przeszkadza w postępach. Brak pieniędzy przeszkodził mi w tej sprawie. Przeszkodził im w państwo wkroczyć. Troc. Nie łatwiejże P. złemu, niżeli skutki jego wstrzymać? L. Kto na terazniejszym sejmie przeszkadzał do wojska, nie pozwalał na komisją wojskową, panowie? Stasz. (= *nie dopuścił, abyśmy przyszli do porządku wojska*). 2. komu = *przerwać, zrobić mu dystrakcję*: Przeszkadzał pracującemu, śpiącemu, zabawnemu. Troc. P. mówiącemu. Niechaj u sądu jeden drugiemu nie przeszkadza, wolając, biegając tam i sam. P. cheł. Każdy ś. ma po cichu modlić, aby drugiemu nie przeszkadzał. Star. 3. † P. *co = zakłócić, zamącić, zmącić, pomieszać, przerwać, pokrzyżować*: Któryż Bóg nasze zamysły przeszkadzał? Chr. Leżeć w gnusności nieprzeszkodzonej nie jest spokojność, ale malacja. Pileh. !Przeszkodzony: Nieprzeszkodzone niezamoddane ś. zamłodowanom ziemiańskim. Szaj. Jeżeliby był przeszkodzony jakimi gośćmi, to i dla gościa znajdzie ś. miejsce u jego

stołu. Kaczk. Chyba wtenczas tylko nie, gdy chorobą będą przeszkodzeni. Kis. 4. **Przeszkadzać** = *straszyć, pokutować*: Tam bardzo kusi i przeszkadza. Przez poświęcenie domu, w którym to licho przeszkadza, można ś. pozbyć przeszkody. W starym zamku przeszkadzało. Po śmierci chodzi i przeszkadza. Oddawna w owym domu przeszkadzało. Oss. Djabli dom opanowali, strasznie w nim przeszkadza, jakieś poszwary po nim chodzą. L. Duch tutaj przeszkadzający tak podobny jest do ś. p. pułkownika, iż już więcej nie wątpię, że mąż mój po śmierci chodzi. L. Czy mnie kto zdradza? czy tutaj djabeł przeszkadza? L. 5. [Przeszkodzić] *przeszkadzać*: Już ci tu nie będę, matulu moja, więcej P. 6. [P.] *szkodzić*: Bijom z harmát, coby sie to (syrena) kryło, bo to jest przeszkodzące. <Prze + Szkodzić>

× **Przeszkodźca**, y, lm. y p. **Przeszkadzacz**. <Od Przeszkodzić>

Przeszkółkować, uje, owa! leśn. *przeprowadzić przez szkółkę = hodując w szkółce przerobić na szlachetniejsze*: Przeszkółkowałem modrzew, świerk, posiew sosny zwyczajnej. <Prze + *Szkółkować, od Szkółka>

Przeszkółkowanie, a, btm., czynność cz. **Przeszkółkować**.

Przeszlachcenie, a, btm., czynność cz. **Przeszlachcić**: Wstydlivość jest niejaki P. żywota ludzkiego. Kosz.

Przeszlachcić, i, ił l. *uszlachcić, zrobić szlachcicem, nobilitować*: P. chłopą, mieszczanina. 2. *uszlachetnić, uczynić szlachetniejszym*. <Prze + Szlachcić>

Przeszlakować, uje, owa!, **Przeszlakować** l. † P. a. † **Prześledzić śledząc przewidzieć ś., wysledzić, wytropić, zbadać**: Opowiadają królowi pewnie przeszlakowaną wiadomość, że Litwa najechała. Błaż. Zwyczaj P. Żebr. (*cognosse*. L.). 2. *myśl. przetropić, nie dojrzeć a. nie znaleźć tropu*. <Prze + Szlakować>

Przeszlakowanie, a, btm., czynność cz. **Przeszlakować**.

Przeszlamować, uje, owa! *przezczyścić ze szlamu, nieco wyszlamować*: P. staw, sadzawkę. <Prze + Szlamować>

Przeszlamowanie, a, btm., czynność cz. **Przeszlamować**.

Przeszłapać, pie, pa! *szlapiąc przestąpić*: Koń przeszłapał. L. <Prze + Szłapać>

Przeszłapanie, a, btm., czynność cz. **Przeszłapać**.

† **Przeszłogodniowy** p. **Przeszłodniowy**. Troc. <Przeszły + Dniowy>

Przeszło przys. *więcej niż, z górą, z okładem, z czubem*: Było P. tysiąc wojska. Kosztowało P. dwa ruble. Czeakać P. godzinę. Przejechać P. dwie mile. Dla publicznych interesów P. pół roku nie byłam w domu. L. Po tej P. trzygodzinnej bitwie... Troc. <Od Przejsić>

× **Przeszłodniowy**, × **Przeszłodzienny**, † **Przeszłogodniowy** *przypadający dnia poprzedniego, pochodzący z dnia poprzedzającego*: Zdarzenia, wypadki przeszłodniowe. Program P. Rozmowa przeszłodniowa. <Przeszły + Dniowy>

× **Przeszłodzienny** p. **Przeszłodniowy**. Troc. <Przeszły + Dzienny>

Przeszłogodzinny l. *na godzinę przedtym przypadający, przed godziną zdarzony, z przeszłej godziny pochodzący*. Troc. 2. *przeszło godzinę trwający*. L. <Przeszły + Godzinny>

† **Przeszłojezuicki** *niegdyś jezuicki, pojezuicki*: Dobra niegdyś jezuickie, przeszłojezuickie, pojezuickie, po zniesieniu zakonu Jezuitów pozostałe, na fundusz edukacji obrócono. Skrzet. <Przeszły + Jezuicki >

Przeszłokwartalowy *z przeszłego kwartału pochodzący, na przeszły kwartał przypadający, w przeszłym kwartale wydarzony*: Przychodów nie było, reszta przeszłokwartalowego poszła na obuwie, na pranie bielizny. And. <Przeszły + Kwartalowy >

Przeszłomiesięczny *l. przypadający w przeszłym miesiącu, przed miesiącem zdarzony, z przeszłego miesiąca pochodzący*. Troc. 2. *trwający miesiąc przeszło*. L. <Przeszły + Miesięczny >

Przeszłonocny *tyczący s. przeszłej nocy*: Pan zmęczony niespaniem przeszłonocnym. Nar. <Przeszły + Nocny >

× **Przeszłoprzeszły** *gram. tyczący s. czasu przeszłego i przyszłego, przeszły zamiarowy*: Czas P. = przeszły w konjugacji zamiarowej. P., dawniej peryfrastyczny lub opisowy. Śl. wil. Czas P. oznacza, że czas minął, ale czynność należy jeszcze do przyszłości, np. *miał mówić*, więc jeszcze nie mówił. Zoch. <Przeszły + Przyszły >

× **Przeszloroche**, a, lm. *a okres czasu przeszlorocznego, rok przeszły*. <Przeszły + *Roche, od Rok >

Przeszloroczny *tyczący s. roku przeszłego, zeszloroczny*: Ubranie przeszloroczne. Robota przeszloroczna. Zapasy przeszloroczne. <Przeszły + Roczny >

Przeszłościowy *przym. od Przeszłość*: Tradycja o Skanderbegu, w pomroce przeszłościowej utopiona. Jez. <Od Przeszłość >

Przeszłość, i, blm. rz. *od Przeszły* *czasu przeszłego, dawne czasy, czas przeszły*: O przeszłości mówi s., by przyszłość poprawić. Djar. gr. P. jest niepowrotna. Sprawy te należą już do przeszłości. P. narodu, ludzkości, miasta (= *dzieje dawne*). Ganic, podziwiać P. Ród ten ma swoją świętą P. (= *historję*). <Od Przeszły >

Przeszłotygodniowy *tyczący s. przeszłego tygodnia, zeszlotygodniowy*. <Przeszły + Tygodniowy >

Przeszłowieczny, **Przeszłowiekowy** *tyczący s. przeszłego wieku*: Porozrzucał o księżnie Jabłonowskiej po pisarzach przeszłowiecznych rysy zebrał Julian Bartoszewicz. Górs. K. M. <Przeszły + Wieczny >

Przeszłowiekowy p. **Przeszłowieczny**: W dziełach uczonych przeszłowiekowych trudno nawet znaleźć wzmiankę o zbożeniach umysłowych. Kol. <Przeszły + Wiekowy >

Przeszłowiosenny *tyczący s. przeszłej wiosny*: Na posiedzeniu przeszłowiosennym. Wor. <Przeszły + Wiosenny >

Przeszły, † **Przedeszły** *l. (o czasie) który przeszedł, miniony, dawny*: Przeszłe czasy. Przeszłe rzeczy. Troc. Przeszłe lata chwaliśmy, niniejsze ganimy. Prz. Przeszłe przypadki stoją za świadki. Prz. Przeszłe przygody bronią od szkody. Prz. Czyś jeszcze nie uwierzył mojej przeszłą razą rezolucji? L. 2. *który co tylko upłynął, skończył s.; uprzedni, poprzedzający, poprzedni, ubiegły, ostatni, zesły*: Przeszłej, to jest tej nocy. L. Pięć mil wielkich ukraińskich od przeszłego nocelegu. Nar. Przeszłego roku, miesiąca. Przeszłej zimy. Przeszła godzina. Przeszła wojna. Grab. 3. *były, poprzedni, dawniejszy*: Wielmożnego Mikołaja z Żurowa Danielowicza, przeszłego naszego

podskarbiego. Tyszk. Kieki, starosta terazniejszego, i Stamirowski, P. starosta. Nar. P. król, han, sejm. Grab. 4. gram.: Czas P. dokonany, niedokonany. <Od Przejść >

Przeszmelcować, **uje**, **ował** *l. przetopić*: P. metal, łój. 2. † P. *przewarzyć, przygotować*: Na dobierkę trzeba jeden przynajmniej kocioł pierwszego piwa P. Haur. 3. *nanowo poszmelcować*: P. zbroję. <Prze + Szelcować >

Przeszmelcowanie, a, blm., *czynność cz. Przeszmelcować*.

[**Przeszmuklować**, **uje**, **ował**] *przemycić, przeswarować*.

[**Przeszmuklowanie**, a, blm.] *czynność cz. Przeszmuklować*.

Przesznurować, **uje**, **ował** *l. sznurując przewiązać, przepleść sznurami*. 2. *inaczej usznurować, ponownie zasznurować*. 3. *intr. przeciągnąć sznurem*: P. księgę (sznurową). 4. *tap. zmocować sznurkiem sprężyny w meblu na pewnej wysokości*. <Prze + Sznurować >

Przesznurowanie, a, blm., *czynność cz. Przesznurować*.

Przeszorować, **uje**, **ował**, † **Przeszarować** *l. wyszorować jedno po drugim od pierwszego do ostatniego*: P. naczynia w kuchni. 2. *szorując przejąć*; *przetrzeć*: Śliwy smażone trzeba przez przetaki z łupin i kostek P. Haur. 3. *przetorować*: Wyście przeszorowali drogę, *fecistis iter*. Żebr. 4. *szorując przedziurawić*. 5. *przepędzić (pewien czas) na szorowaniu*. <Prze + Szorować >

Przeszorowanie, a, blm., *czynność cz. Przeszorować*.

Przeszpanować, **uje**, **ował** *blach. przeklepać zlekką blachę dla nadania jej pewnej sprężystości*. <Prze + Szpanować >

Przeszpanowanie, a, blm., *czynność cz. Przeszpanować*.

Przeszperać, a, ał, nied. † **Przeszperować** *szeptając przejrzeć; przeszukać, przetrząść, przepłundrować, przeperetrować, przewertować, zbadać, przestudjować*: P. księgi, księgozbiór; okolice, położenie krainy. *Przeszperają dom twój, a wszystko, co im s. podobać będzie, pobiorą*. Leop. <Prze + Szperać >

Przeszperanie, a, blm., *czynność cz. Przeszperać*.

† **Przeszperować**, **uje**, **ował** p. **Przeszperać**: P. położenie której krainy, *explorare*. Mącz. Urząd ma w to wejrzeć, aby aptekarskie stoiki były pilnie każdego roku przeszperowane, co i jakie materje w nich chowają. Syr. <Prze + Szperować >

† **Przeszperowanie**, a, blm., *czynność cz. Przeszperować*.

Przeszpieg, a, lm. i, **Prześpieg** *l. [P.] wszystkowiedz, ciekawiec, wścibski*. 2. *w lm. zwiady, wywiady, zasięgnięcie języka, podpatrywanie, szpiegowanie*: Chcąc s. wywieść o usposobieniu ojców dziewczyny, wysyłają na prześpiegi swachę. Wystać na prześpiegi. Sienk. 3. [Prześpiegi] *pomyśły, wybiegi, fortele*. <Prze + Szpieg >

Przeszpiegować, **uje**, **ował** *l. szpiegując przejrzeć, przewąchać, przewiedzieć s., przesledzić*: P. okolice; ziemię. P. po wszystkich kątach. 2. × P. *przechwycić, przejść*: P. wysłane listy w drodze. Śl. wil. <Prze + Szpiegować >

Przeszpiegowanie, a, blm., *czynność cz. Przeszpiegować*.

Przeszpilać, a, ał *l. p. Przeszpilić*. 2. † P. p. **Przeszpilować**.

Przeszpilanie, a, bfm., czynność cz. Przeszpilać.

Przeszpilenie, a, bfm., czynność cz. Przeszpilić. Przeszpilić, i, ii, Przespilić, nied. Przeszpilać, Przespilać *szpilką przebić, przebić a. przepiąć, przejąc*: P. sukno, suknię, wstążkę, papier. <Prze + Szpilić>

† Przeszpilować p. Przespilować. <Prze + Szpilować>

† Przeszpilowanie, a, bfm., czynność cz. Przeszpilować.

Przeszprycować, uje, owal *przeplókać, przemyć za pomocą szprycy, przestrzyknąć*: P. ucho, ranę. <Prze + Szprycować>

Przeszprycowanie, a, bfm., czynność cz. Przeszprycować.

Przeszroniały który przeszroniał: Leciał oczyma wskroś przeszroniałych bielizn śnieżnych. Reym. <Od Przeszronieć>

Przeszronieć, eje, ał *przejść szronem*. <Prze + Szronieć>

Przeszronienie, a, bfm., czynność cz. Przeszronieć.

Przeszrótować, uje, owal p. Przesrótować. <Prze + Szrótować>

Przeszrótowanie, a, bfm., czynność cz. Przeszrótować.

Przeszrubować, uje, owal p. Przesrubować. <Prze + Szrubować>

Przeszrubowanie, a, bfm., czynność cz. Przeszrubować.

Przeszrumować, uje, owal kam. *przeciąć kamień*.

Przeszrumowanie, a, bfm., czynność cz. Przeszrumować.

× Przeszturchnąć, nie, nął, × Przeszturknąć, [Przeszturnąć], × Przeszturkać *szturchnąć* p. *uderzyć*. L. <Prze + Szturchnąć>

× Przeszturchnięcie, a, bfm., czynność cz. Przeszturchnąć.

× Przeszturkać, a, ał p. Przeszturchnąć. <Prze + Szturkać>

× Przeszturkanie, a, bfm., czynność cz. Przeszturkać.

× Przeszturknąć, nie, nął p. Przeszturchnąć. <Prze + Szturknąć>

× Przeszturknięcie, a, bfm., czynność cz. Przeszturknąć.

[Przeszturnąć, nie, nął] p. Przeszturchnąć. [Przeszturnięcie, a, bfm.] czynność cz. Przeszturknąć.

Przesztusować, uje, owal piek.: P. ciasto = *wystusować nanowo*.

Przesztusowanie, a, bfm., czynność cz. Przesztusować.

Przesztychować, uje, owal, nied. Przesztychowywać I. *sztychując przekopjować*: P. rycinę z pierwowzoru. 2. *sztychując przerobić, inaczej wystychować*: P. rycinę. 3. † P. *przehanlować, przeftycjendować, przeftymarczyć, przeftycjanic, przeszechrować*: Więźniowie zamianą przestychowani. Błaż. <Prze + Sztychować>

Przesztychowanie, a, bfm., czynność cz. Przesztychować.

Przesztychowywać, uje, ywał p. Przesztychować.

Przesztychowywanie, a, bfm., czynność cz. Przesztychowywać.

Przeszuflować, uje, owal, nied. Przeszuflowywać *szuflami przesypać, przemieszać, przerzucić,*

przerobić: P. zboże, ziarno, nasiona. <Prze + Szuflować>

Przeszuflowanie, a, bfm., czynność cz. Przeszuflować: Trzeba było nająć ludzi do przeszuflowania całego magazynu. T. K.

Przeszuflowywać, uje, ywał p. Przeszuflować. Przeszuflowywanie, a, bfm., czynność cz. Przeszuflowywać.

Przeszukać, a, ał, nied. Przeszukiwać, † Przeszukawać I. *szukając przepatrzeć, przejrzeć, przetrząść, przeszperać*: P. papiery w szafie, w archiwum; książki, dokumenty. Przeszukano mu wszystkie kieszenie (= *zrewidowano*). *Perquisitus*, wszędzie przepatrzone, przepytany, przeszukany. Mącz. *Dequiro*, przepytuję, przeszukuję. Mącz. 2. *przesadzić w gorliwym szukaniu, szukać więcej niż należy*: Żebyś tu szukał i przeszukał, nie nie znajdziesz (posp. *nadszukał*). <Prze + Szukać>

Przeszukanie, a, bfm., czynność cz. Przeszukać.

† Przeszukawać, a, ał p. Przeszukać.

† Przeszukawanie, a, bfm., czynność cz. Przeszukawać.

Przeszukiwać, uje, iwał p. Przeszukać.

Przeszukiwanie, a, bfm., czynność cz. Przeszukiwać.

Przeszulerować, uje, owal I. *przegrać, stracić przez grę szulerką*. 2. *przepędzić (pewien czas) na szulerstwie*. 3. *w szulerstwie tego prześcignąć*. <Prze + Szulerować>

Przeszulerowanie, a, bfm., czynność cz. Przeszulerować.

Przeszumieć, i, ał I. *prześć szumieć*; (o szumie) *przejść*; *wyszumieć*: Burza przeszumiała. Przen.: Niech młodość przesumni (= *wyszumi* s.). 2. (*jakis czas*) *przetwać szumieć*. 3. *przen. szumnie żyjąc przemarnować, przeszastać, przehulać*: Kiedy żyć nie umiał pomiernie, cały wkrótce majątek przeszumał. Nar. Wzłychałbym i ja do wiejskiego domu, gdybym przegrał, przeszumał a. winien co był komu. L. Co mu dało, to przeszumał. Jach. <Prze + Szumieć>

Przeszumienie, a, bfm., czynność cz. Przeszumieć.

Przeszustnąć, nie, nął I. *szustnąć przez co*; *szustnąć* p. *przerzucić*. 2. *szybko przeskoczyć, przesadzić*; *szustnąć przez co*: P. przez płot, przez rów, a. P. płot, rów. <Prze + Szustnąć>

Przeszustnięcie, a, bfm., czynność cz. Przeszustnąć.

Przeszustniony im. od Przeszustnąć: *Transjektus, przerzucony*, P. Mącz.

Przeszwarcować, uje, owal *skrycie przez granicę przemieść, przewieźć, przeprowadzić*; *przemycić, przekraść bez cła*: P. eygara przez granicę. P. s. *skrycie przejść granicę, przemycić s.*; *skrycie przejść, przejechać, przemknąć s.*, *przesłiznąć s.*; *przekraść s.*: P. s. *przez granicę, za granicę*. P. s. *na widowisko, nie mając biletu*. P. s. *dokąd koleją bez biletu*. Przeszwarcował s. do Piotrkowa (rub. *przejechał na gapę*). <Prze + Szwarcować>

Przeszwarcowanie, a, bfm., czynność cz. Przeszwarcować.

Przeszwarcowanie się, a s., bfm., czynność cz. Przeszwarcować s.

Przeszwindłować, uje, owal I. *przepędzić (pewien czas) na szwindlowaniu*. 2. *przemienić, przeftymarczyć za pomocą szwindlu, przeschrować*. <Prze + Szwindłować>

Przeszwindlowanie, a, blm., czynność cz. Przeszwindlować.

[Przeszybnać, nie, nał] *przebić, przebić, przeżyć*. Przen.: Ostry, zimny wiatr nawskroś przeszybnie (= *przewieje, przeniknie, przejdzie, przejmie*). <Prze + *Szybnać, od Nm. schieben>

[Przeszybnięcie, a, blm.] *czynność cz. Przeszybnać.*

Przeszybować, uje, ował szybując przemknąć, przelecieć, przefrunąć a. przepłynąć posuwicie. <Prze + Szybować>

Przeszyć, a l. blm., czynność cz. Przeszyć. 2. lm. a szew *przeszywany*. 3. okul.: P. mięśnia ocznego ku przodowi.

Przeszyć, yje, ył, nied. Przeszywać l. szwem przejąc; przepikować, wypikować: Zioła te różne pokrajane przeszywają ś. naksztad materacyków. Perz. P. wierzeł sukni z podbiciem. Przeszywać koldrę, kaftan, spódnice. P. koldrę w deśń. P. co przez środek. P. na maszynie obrąbek. P. rzemień. Przen.: Deseczki gładko spuszczone, a w końcach kółkami przeszyte. Torz. (= *przejęte kółkami spajającymi je do kupy*). 2. *wyszyc, przehaftować, wyhaftować:* P. płaszcz jedwabiem. 3. *przen. przekłóć, przebość, przebić, przestrzelić, przeniknąć, razić na wylot:* Z mojej winy poległ przeszyty. L. Strzała z rąk męnych wypuszczona w powietrze przeszywa je. L. Strzała przeszyty. Troc. Sto razy bym sobie przeszył serce, gdybym to widział. L. Strogiego miecza dobywszy, przeszył chowańca swojego. Żebr. Miecz dobry, który ostrzem płata i kończatością tarcze i puklerze przeszywa. Pileh. Ścinaj, przeszywaj, obcinaj, brodz w jusze, dław jako muchy a posyłaj duże emą do Plutona. Paszk. Jakby piorunem przeszyty, nie wie, co rzeć. L. Na tę nowinę jak piorunem przeszyty, mało trupem nie padł. Boh. Z boku go strzałą jadowitą przeszył. Kras. Król ostrym mieczem piersi mu przeszywa. Niem. Przeszył go mieczem, spadał, strzałą. Troc. Afekt jest jako strzała, która niespodzianie pierś przeszywa. Sienk. Przen.: *przerazić, przeniknąć, przejąc, dojść do żywego, poruszyć do głębi, wzruszyć, rozdzielić, wstrząsnąć:* Przeszył go swym wrokiem. Lud Arystydesa sprawiedliwym okrzyknął; przeszyło to serce zazdrosnych. L. Co fa ś. przelękniony, a bojaźń mu błada zimnem kocię przeszywa w lice osiada. Dm. Co poeznę z tym syne! serce mi przeszywają jego postęпки. Boh. (= *ranią, krają*). Twa dobreć przeszywa duszę moją. L. Mię z dwóch przyczyn smutek wskroś przeszywa. L. Głos Melpomeny, przez uszy przeszywszy serce, samej grunt przenika duszy. Jak. W. Jakże was nie przeszywa jęk i płacz rzewliwy, ratunku wołający? L. 4. *przebrać przez ponowne uszycie; uszyć drugi raz dla poprawienia:* P. rękaw. 5. *przenieść co przyszytego w inne miejsce:* P. falbanę. 6. *× P. szyjąc przenicować:* P. suknię. Bobr. 7. *anat.:* × Mięsień zginać palców przeszywający, zginać palec głęboki (flexor digitorum profundus s. perforans). × Zginać palców przeszyty. Zginać palec powierzchowny (flexor digitorum sublimis s. perforatus). 8. *chir.:* Rana przeszywająca, przenikająca, drążąca (vulnus penetrans). 9. *patol.:* Ból przeszywający, kołący, nagły (dolor lancinans). 10. *tap.:* P. włosie w karo, w muszlę. P. dubelszpicem warstwy włosów a. waldharu. <Prze + Szyć>

Przeszyzać, a, ał szyci raz w raz, wyszydzać, przedrwiwać, przekpiwać, żartować sobie, natrzasać ś., naigrawać ś., naśmiewać ś.; uragać: Przeszy-

zał z niego, że macosze musiał w najgorszych rzeczach usługiwać. Otw. Długom płakał, a zdrący z mych też przeszydzał. Otw. Cyccero z wieszczek przeszydza. Birk. Przeszydzała z obłężenia naszego obrona zamkowa, położeniu zamku dufając. Błaż. Nieprzyjacieli hardy przeszydza słowem uszczypliwym. Ryb. Z pani możesz P., gdy pani nie widzi. Dzw. <Prze + *Szydzać, od Szydźić>

Przeszydzenie, a, blm., czynność cz. Przeszydzać.

† **Przeszynąć, nie, nał p. Przechylić:** Rycerz mdleje i razem jako list ś. zwinnie, zgromiony Akwilonem, z konia ś. przesyń. Tw. Z bystrych Enomausz przesyńiony koni, łamie szyję. Tw. Obiesił ś. na drzewie, chróśnie przesyńioną gałąź pod nim. Tw. Nań wygnanego Cygna Achilles przeszywał siłą na wznak potężną i na ziemię zwinął. Żebr. Wznak przesyńionego zabił. Żebr. <Prze + Szynąć>

† **Przeszynięcie, a, blm., czynność cz. Przeszynąć.**

Przeszynkarzenie, a, blm., czynność cz. Przeszynkarzyć.

Przeszynkarzyć; y, yl przepędzić (czas pewien) na szynkarzeniu <Prze + Szynkarzyć>

Przeszypować, uje, ował przepędzić (czas pewien) na szypowaniu: Przeszypował całe życie prawie. <Prze + Szypować>

Przeszypowanie, a, blm., czynność cz. Przeszypować.

Przeszyczać, a, lm. e ten, co przeszywa: P., haftarz. B. Sz. <Od Przeszywać>

Przeszyczaćka, i, lm. i forma ż. od Przeszyczać. L.

Przeszywać, a, ał p. Przeszyć.

Przeszywająco przys. w sposób przeszywający, przenikliwie, ostro: Spojrzał na nią strasznie jak-
 oś P. Krasz.

Przeszywanie, a, blm., czynność cz. Przeszywać.

Przeszywany l. im. od Przeszywać. 2. opatrzonej, ozdoby przyszywaniem; zrobiony przez przyszywanie, pikowany, wyszywany, haftowany: Płaszcz miał na sobie drogiu jedwabiem wszystek P. Kochan. P. rzemień. Troc. Przeszywana koldra. Troc. Przeszywane działo, opus plumarium, robota haftarska. B. Sz.

† **Przeście, a, lm. a = Przejsćie. Troc. <Z Prze + *Ście, zam. *Szeście, *Szcie, później Prze + Jście>**

[Prześcielać, a, ał] p. 2. **Przesłać.**

[Prześcielenie, a, blm.] *czynność cz. Prześcielać, prześcielenie.*

Prześcielenie, a, blm., czynność cz. 2. Przesłać i Prześcielić.

[Prześcielić, i, ił] l. p. 2. **Przesłać. 2. podesłać:** Wyjon smatke z kieszonki, prześcielił panu, a ten suchom nogom przesł. <Prze + Ścielić>

Prześcielać, a, ał p. 2. Przesłać.

Prześcielenie, a, blm., czynność cz. Prześcielać: P. ziołami, korzeniami, słomą. Troc. P. solą oliwek do chowania. Troc. (= *przesypywanie*).

Prześcienny wystający z obu stron ściany, nawskroś przechodzący przez ścianę, † przegłównik: Kamień P. = przegłównik. Śl. wil. <Prze + Ścienny>

[Prześciień, a, lm. e] p. **Pierścień.** <Z Pierścień>

Prześcieradeleczo, a, lm. a p. Prześcieradło. <Od Prześcieradełko>

Prześcieradełko, a, lm. a p. **Prześcieradło**. <Od Prześcieradło>
 [Prześcieradko, a, lm. a] p. **Prześcieradło**. <Z Prześcieradko>
Prześcieradłany, **Prześcieradłowy**, × **Prześcieradny** przym. od **Prześcieradło**. <Od Prześcieradło>

× **Prześcieradny** p. **Prześcieradłany**. L.
 × **Prześcieradko**, a, lm. a p. **Prześcieradło**: P., *linteolum*. Mącz. <Od Prześcieradło>
Prześcieradło, a, lm. a, [**Pieścieradło**] l. *płachta do pościeli*: P. do przykrycia siennika, pod koldrę = do podszycia koldry. Zmienić P. Wszystko morze stańło równie jak zwierciadło, żagle próżne od wiatrów, jako P. zawieszono, okrętu popychać nie mogą. Jabł. Do gierady należą przykrycia łożne a. koldry, prześcieradła, bodłochy. Sz. P. śmiertelne = P. do uwinienia umarłego. Troc. 2. †P. duża chusta; ręcznik, płótno: Złożył Jezus szaty swe, a wzięwszy P., przepasał s.; uymwszy nogi uczniom, ocierał je tym prześcieradłem. Skar. Zdr. **Prześcieradełko**, × **Prześcieradko**, [**Prześcieradko**]. <Zam. *Prześcieradło, od Prześcieać>

Prześcieradłowy p. **Prześcieradłany**: Płótno prześcieradłowe = *na prześcieradła*.

Prześcieruszka, i, lm. i (lucina) geol. *małża bezgłowa dwumuskulowa, której ślady są w utworach paleozoicznych*. Łab. <? Prze + *Ścieruszka, od Ścierać>

Prześcigi, u, lm. i kol. *prześcignięcie, wyprzedzenie jednego pociągu przez drugi. Na prześcigi przys. = na wyscigi, na wyprzedzici, jeden przez drugiego*: Robić co na prześcigi z kim. Gwizdał z kosem na prześcigi. Kon. Lecą z wichrą na prześcigi. Sienk. (= w przegony). <Prze + *Ścigi, SCIG>

Prześcigać, a, ał i P. ś. p. **Prześcignąć**.

Prześciganie, a, blm., czynność cz. **Prześcigać**.

Prześciganie się, a s., blm., czynność cz. **Prześcigać** s.

Prześcigła, i, lm. e bot. (mauritia) *roś. z rodziny palm*. <Od Prześcignąć>

Prześcigłość, i, lm. i l. rz. od **Prześcigły**. 2. *zbyt dalekie zaciekanie s., zbyt uczuwa subtelność rozmowa*: Proszą prawdę nauki chrześcijańskiej zamącił, otoczywszy chmurami podał w wątpliwość, prześcigłościami zagmatwał. Wiszn.

[**Prześcigły**] *przejrzały = zbyt dojrzały, przestaly*: Owoc P. <Od Prześcignąć>

Prześcignąć, nie, nął a. × **gł**, nied. **Prześcigać** l. *wyprzedzić w biegu, wyścignąć; ścigając s. uprzedzić, ubiec*: Rumaki sokoła prześcigły. Ml. 2. przeni. *przejść = przewyższyć; zakasować, zaćmić, zostawić w tyle, zwyciężyć, przeniść*: P. kogo czym. On zacone poprzedników swych dzieła prześcignie i kraj z oplakanego letargu wydzwignie. Nar. P. współzawodników męstwem, dzielnością, talentem. Wieszcze tuszy mi serce, że twe i moje pieniem prześcignę oszczerce. Nar. Prześcignął Szwedów w szybkości obrotów wojennych Stefan Czarniecki. Lel. 3. †P. *przejrzeć = zbyt dojrzeć, stać s. zbyt dojrzałym*: Do sadu przybiegła, żeby prześcigających wiśni pilnie strzegła. Żim. **Prześcigać** s. *prześcigać jeden drugiego, wyścigać s. Przen. ubiegać s. jeden przez drugiego, współzawodniczyć, przesadzać s. w czym wzajemnie*: Wszyscy prześcigali s., za przykładem króla, w pochwałach dla rycerza. Sienk. <Prze + Ścignąć>

Prześcignienie, a, blm. p. **Prześcignięcie**.

Prześcignięcie, a, blm., **Prześcignienie** czynność cz. **Prześcignąć**.

[**Prześcignij**] *dowcipny*. <Prze + *Ścignij, z Z + *Cignij; por. Dowścignij zam. Dowiecignij>

× **Prześląd**, u, lm. y, † **Przeszład**, † **Przeszłada** l. *prześladowanie, nagabanie*: Znów stanęli z odporem na nowe przesłady. Przyb. 2. [Przesłady, lm.] *dolegliwości*: Dziękować trza Bogu za Jego przesłady (= *krzyże, próby, dopuszczenia*). 3. a. † **Prześladek**, † **Prześlada ślad**, *trop, szlak*: Poleciał oglądać charty, tropić w zaroślach P. zająceży. Syrok. <Prze + Śład>

† **Prześlada**, y, lm. y p. **Prześląd**: Przen. *śląd, resztką, pozostałość*: Ślasko nie zatarto jeszcze po dziś dzień przesłady początku swego polskiego. Błaż. Witold za uchodzącym nieprzyjacielem tajemną przesładą, zdaleka następował. Błaż. <Prze + *Ślada, ŚLAD/SLEDZ>

† **Prześladek**, dku, lm. dki p. **Prześląd**: Za uciekającym nieprzyjacielem świeżym jego przesładkiem puścił s. Błaż. Przen. *śląd = oznaka istnienia*; † p r z e ś l a d a: Po śmierci Leszka Rzpłtej społecznej zaledwie P. został, *vestigium*. Błaż. Skoro nasi na leśny P. weszli, wnet Wołochowie z zasadzek wypadają, *indaginem ingressi*. Błaż. Przesładki wystętku żony. Błaż. <Od Prześląd>

Prześladować, uje, ował, † **Przenaśladować** l. *ścigać swym gniewem, trapić, gnębić, uciskać, ciemiężyć, uciemięzać, dręczyć, męczyć, gniesić; nagaływać złośliwie, napastować*: Cesarze, którzy przesładowali chrześcijan. Nie przesładują, tylko ten, który do złego przymusza; a kto złe postępkę karze albo ich zakazuje, nie przesładuje, ale miłuje. Skar. Cnota bywa czasem przesładowana, ale kiedyś tedyś znajdzie swoją nagrodę. L. P. kogo za wiarę, za przekonania. Los go nieustannie przesładuje. Szlachta wołałaby do nogi wyginać, aniżeliby miała odstępować pana marszałka, przesładowanego niewinnie od ministrów. Moracz. Przen.: P. kogo kim, czym = *ustawicznie drażnić, niepokoić go z powodu kogo, czego, wymawiać mu a. wmawiać komu co*: Przesładujemy go tą panną. 2. [P., **Naśladować**] = a) *nacierać, napiierać, deptać po piętach*. b) *nastawać na kogo, napastować*. <Prze + Śladować>

1. **Prześladowanie**, a, lm. a, czynność cz. **Prześladować**: Znosić a. cierpieć. P. dla sprawidliwości. 2. *okres przesładowania*, [**Prześladownictwo**], × **Prześladowstwo**: Niejednako rachują przesładowania chrześcijan aż do Konstantyna Wielkiego: lecz jedni ich liczą dziewięć, drudzy dziesięć. Skar.

Prześladowca, y l. lm. y, † **Prześladownik** *ten, co przesładuje, gnębiel, ciemięzca, ciemięzyciel, dręczyciel, tyran*: Neron był pierwszym przesładowcą chrześcijan. 2. × P., lm. e p. **Prześladowczyni**: Niemasz tu wileczy, srogich przesładowiec młodego drobiu i niewinnych owiec. L. <Od Prześladować>

Prześladowczy przym. od **Prześladowca** l. × P. *prześladowniczy*: Lew młody w tym ustroju dzikim ploszył lęgliwą łanią przesładowczym rykiem. Przyb. Duch P. Zaciekłość przesładowcza. O rozpacz nas przyprawiają przesładowcze hordy, szerzące zewsząd gwałty, łupiestwa i mordy. Przyb. 2. patol.: Obłąd P. (mania persecutoria) (p. Obłąd). <Od Prześladowca>

Prześladowczyni, i, lm. e forma ż. od **Prześladowca**, × **Prześladowniczka**, × **Prześladowca**.

[**Prześladownictwo**, a, lm. a] p. **Prześladowanie**. <Od Prześladownik>

× **Prześladownicza**, i, Im. i forma ż. od **Prześladownik**, *prześladowniczy*, × *prześladowca*: Bojaźń, ta P. ludzkiego plemienia. L.

× **Prześladowniczy** przym. od **Prześladownik**, *prześladowczy*: Wszędzie na cię czatuje nie ludzkiej ojezyny *prześladownicza* nienawiść. L. < Od **Prześladownik** >

† **Prześladownik**, a, Im. cy p. **Prześladowca**: Wybaw mię od wszystkich *prześladowników* moich. Bud. Neron, pierwszy z cesarzów rzymskich P. chrześcijan; Domicjan wtóry P. Skar. Zgotował broń śmiertelną, a strzały swoje na *prześladowniki* przyprawił. Wuj. < Od ***Prześladowny**, od **Prześladować** >

× **Prześladowstwo**, a, Im. a p. **Prześladownie**: Między *prześladowstwem* Walerjana a Djoklecjana. Pol. < Od **Prześladować** >

Prześlakować, uje, ował p. **Prześlakować**: Opowiadają królowi pewnie *prześlakowaną* wiadomość, że Litwa najeżdża. Błaż. < Prze + **Słakować** >

Prześlakowanie, a, bIm., czynność cz. **Prześlakować**.

Prześlągly I. † P. [P.], *mający szyję przylekowaną*: Szkapac ś. będzie cudna zdała pod cudnym pokrowcem, a gdy odkryjesz, alić kłopotuhy a. jaki P. Rej. 2. [P.] = a) *przemokły*. b) *rozlazły, nieporadny, niedołężny, powolny, zmęczony*.

Prześlągwa, y, Im. y bot. posp. p. **Wawrzynek**.

Prześledzać, a, ał p. **Prześledzić**.

Prześledzanie, a, bIm., czynność cz. **Prześledzać**.

Prześledzenie, a, bIm., czynność cz. **Prześledzić**.

Prześledzić, i, ił, nied. **Prześledzać** I. *śledząc przepatrzeć, upatrzeć, przeszukać, wyszukać*: Spodobnego miejsca, skądby na nieprzyjaciela wypaść, *prześledzał, quarebat*. Błaż. 2. *przen., przemknąć, dociec, przebadać, wyrozumieć, wymiarkować, przewąchać*: P. myśl czyją, tajemnice, przyzyny, wydarzenia. < Prze + **Sledzić** >

Prześlepiać, a, ał p. **Prześlepić**.

Prześlepianie, a, bIm., czynność cz. **Prześlepiać**.

Prześlepić, i, ił, nied. **Prześlepiać** I. *przeoczyć, nie dojrzeć, nie spostrzec, nie dostrzec, nie dopatrzeć, †przenieść oczyma, †przebaczyć, †przeobaczyć, †przepatrzeć*: P. kogo w tłumie, znajomego w zgromadzeniu, sklep na ulicy, wyraz w czytaniu, nazwisko autora. Kiedy żona kokietka, zawsze mąż *prześlepi*. Zabł. Może owieczkę tę wilk *prześlepi*, bo jest tak biała jak śniegi. Karp. Kto *prześlepi* okiem, ten zapłaci workiem. Rzew. (= *nie dolożysz okiem, to dolożysz workiem*). [Głęboko w głowę patrzył, co by czego nie P. i nie zapomnieć]. Reym. Oglądaj ś., żebyś nie *prześlepił*; uważaj, żebyś do psa nie strzelił. Jeł. *Przen.: opuścić, przespać, ominąć*: I mądry *prześlepiąją*, gdy swemu rozumowi zbyt ufają. Pileh. (= *blądzą, mylą ś.*). Oko łzami zabiegło i cel *prześlepiło*. Syrok. Nigdy w stepie zdrad tatarskich nie *prześlepię*. Żal. 2. [P.] *omylić ś.* < Prze + **Slepić** >

Prześlepienie, a, bIm., czynność cz. **Prześlepić**. **Prześlepczeć**, y, ał *ślepcząc przepędzić, przebyć (pewien czas)*: P. nad czym tydzień. P. nad papierami całą noc. P. przy chorym pół dnia. < Prze + **Slepczeć** >

Prześlepczenie, a, bIm., czynność cz. **Prześlepczeć**.

Prześlica, y, Im. e p. **Prześlica**.

Prześlicznie przys. od **Prześliczny**.

Prześliczny *bardzo śliczny, przepiękny, przecudny, przecudowny, czarujący, zachwycający*: P. obraz, widok. Twarz, myśl, postać *prześliczna*. P. strój, pomysł, projekt, wykład, język, styl. P. kwiat. Birk. Oczy *prześliczne*. L. < Prze + **Śliczny** >

× **Prześlizgać**, a, ał *bez pożytku, lekomyślnie przebyć, przepędzić, przeżyć*: Życie *prześlizgane* marnie. Uj. P. ś. p. **Prześliznąć** ś. < Prze + **Ślizgać** >

Prześlizganie, a, bIm., czynność cz. **Prześlizgać**.

Prześlizganie się, a ś., bIm., czynność cz. **Prześlizgać** ś.

Prześlizgiwać się, uje ś., iwał ś. p. **Prześlizgnąć** ś.

Prześlizgiwanie się, a ś., bIm., czynność cz. **Prześlizgiwać** ś.

Prześlizgnąć się, nie ś., nął ś. a. × **gł** ś. p. **Prześliznąć** ś.

Prześlizgnięcie się, a ś., bIm., czynność cz. **Prześlizgnąć** ś.

Prześliznąć się, nie ś., nął ś., **Prześlizgnąć** ś., nied. **Prześlizgać** ś., **Prześlizgiwać** ś. I. *ślizgając ś. przesunąć ś., przemknąć ś.*: P. ś. po czym, między czym, kolo czego, przez co. Robak *prześliznął* ś. między pakami. Pijawka *prześliznęła* ś. przez otwór, po rękę. Kula *prześliznęła* mu ś. po włosach. *Przen.*: Mógł to uczynić, lecz ś. pomyliłam; *prześliznęło* ś. to tylko po jego sercu. L. *Przen.*: *lekko i szybko przesunąć ś.; przemknąć ś.; przejść chyłkiem, przekraść ś.*: P. ś. kolo domu, kolo parkanu, kolo gromadki stojących. Kiedy piersią *prześliznie* ś. błędną, usechną trawy i róże uwiedną. Mick. Niby drgnienie wieczności *prześlizgła* ś. przez niebo krwawa błyskawica i spadła w milczenie. Przybysz. Dosięgysz ulie głównych, *prześlizgiwał* ś. pod ścianami domów tak, aby jak najmniej *zawadzać* przechodniom. Orzesz. < Prze + **Śliznąć** ś. >

Prześliznięcie się, a ś., bIm., czynność cz. **Prześliznąć** ś.

[**Prześluzony**] *nierówny*: *Przędza* *prześluzona*.

Prześluzować, uje, ował *przeprowadzić za pomocą służ z jednego poziomu wody na drugi*: P. szereg statków. < Prze + **Śluzować** >

Prześluzowanie, a, bIm., czynność cz. **Prześluzować**.

[**Prześmianki**, ek, bIp.] *niedorzeczności, głupstwa*. < Prze + ***Smianki**, od **Śmiać** >

Prześmiardły, × **Prześmiardły** *który prześmiardł, śmiardzący, cuchnący*. Gosł. < Od **Prześmiardnąć** >

Prześmiardnąć, dnie, dnął a. dł, × **Prześmiardnąć**, [Prześmiardnąć] I. *przejść swobodem, zaśmiardnąć ś. nawskroś*: Miejsce to myszami *prześmiardło*. Kluk. Kasza *prześmiardła* myszami. Trup już *prześmiardł*. Troc. 2. *przen. obrzydzieć, obmiardnąć*: *Prześmiardł* Izrael u Pelisztymskich. Bud. (obrzydłym był. B. G.). < Prze + ***Śmiardnąć**, **SMIERD/SMIARD/SMROD** >

Prześmiardnienie, a, bIm. p. **Prześmiardnięcie**. **Prześmiardnięcie**, a, bIm., **Prześmiardnienie**, czynność cz. **Prześmiardnąć**.

[**Prześmiardnąć**, gnie, gł] p. **Prześmiardnąć**.

[**Prześmiardnięcie**, a, bIm.] czynność cz. **Prześmiardnąć**, *prześmiardnięcie*.

Prześmiechy, ów, bIp. *prześmiewanie ś., śmiechy, żarty, łepiny, drwiny*: *Posypady* ś. *żarty* i P.

z barczystego i jego baby. Sęw. Zdr. **Prześmieszki**. <Prze + Śmiechy, od Śmiech>

× **Prześmierdły p. Prześmiardły**. <Od Prześmierdnąć>

× **Prześmierdnąć, dnie, dł p. Prześmiardnąć**.

× **Prześmierdnęcie, a, bfm., czynność cz. Prześmierdnąć**.

× **Prześmiertnić, i, il? przemienić**: Mgłą, wichrem, pianą zalewa nam oczy, by nas P. w kłamce i morderce. Krasin. <Prze + *Śmiertnić, od Śmiertny>

× **Prześmiertnienie, a, bfm., czynność cz. Prześmiertnić**.

Prześmieszki, ek, bfp. p. Prześmiechy: Zarga ta obsiedli, zarga P., zarga dogadywki. Kon. <Prze + Śmieszki>

Prześmiesznie przys. od Prześmieszny: P. wyglądał w negliżowym stroju. Bał.

Prześmieszny nadzwyczaj śmieszny: P. człówek, frak, surdut. <Prze + Śmieszny>

Prześmiewać, a, al kogo, co = wyśmiewać, naszmiewać ś., przedwinoć, przeszydzać. Wor. P. ś. śmiać ś. na przemiany, kolejno: Na izbie dziewczyny ostały i prześmiewały ś. między sobą. Reym. <Prze + Śmiewać>

Prześmiewanie, a, bfm., czynność cz. Prześmiewać.

Prześmiewanie się, a ś., bfm., czynność cz. Prześmiewać ś.

[**Prześmiewisko, a, lm. a**] przedmiot prześmiewania, pośmiewisko: Gap to był, niedojda i P. całej wsi. Reym. <Od Prześmiewać>

[**Prześmiewny**] lubiący szydzić, żartować. ³ <Od Prześmiewać>

Prześmignąć, gnie, gnął l. śmignąć przez co, zrzeczenie przerzucić; przecznić, przeszustnąć: P. kamień przez wrota, ponad domem. 2. śmigając przebiec, przemknąć, przesunąć ś. szybko, przelecieć: P. szybko, jak strzała, jak błyskawica. P. przez co, którędy, koło czego. Kot prześmignął po łące i wskoczył w sad. Mick. <Prze + Śmignąć>

Prześmignięcie, a, bfm., czynność cz. Prześmignąć.

[**Prześniak, a, lm. i**] p. **Przaśniak**. <Od Prześny>

[**Prześnica, y, lm. e**] p. **Przecznica**. <Z Przecznica>

† **Prześnica, y, lm. e p. Przaśnica**. <Od *Prześnik, od Prześny>

Prześnicie, a, bfm., Prześnienie czynność cz. Prześnić: Gotowi uznać, że są tysiące sposobów równoprawnych prześnięcia snu życia. Kozłow.

Prześnić, i, il l. śnić przepędzić, przeżyć (czas jakiś): P. noc. Przemieñas na świecie jakby snem prześniona. Syrok. 2. przeni. *przeroid, przemazzyć, śnić przeżyć*: P. młodość, życie. P. ś. l. *zostać prześnionym*: Lat sto, a wszystko ś. prześni. Przybysz. Rozprysła ś. radość, szczęście przekwitło, dawno już ś. cierpienie prześniło. Przybysz. Wiele ś. bólu prześniło, odkąd cię raz ostatni widziałem. Przybysz. Dlaczego sen, który ją do takiego szczęścia kołysał, prześnił ś. nagle? Kow. 2. [P. ś.] *przebudzić ś., przecknąć ś.*: Kto ś. prześni z głębokiego snu, niech... poda wtór do pieśni. Kon. <Prze + Śnić>

† **Prześniec, ńca, lm. ńce p. Przaśnik**: Prześnice, prześnice, potrawy niekiszzone. B. Sz. <Od Prześny>

Prześnienie, a, bfm. p. Prześnicie.

† **Prześny p. Przaśny. L.**

[**Prześpekulować, uje, ował**] *zauważyć, podpa-trzyć*: Wzion prepinator kluce i posęd zamknął swoją krowe na noc; ten osust prześpekulował, wstał w nocy i wywiód krowe. <Prze + Śpekulować = Szpekulować>

[**Prześpekulowanie, a, bfm.**] czynność cz. **Prześpekulować**.

† **Prześpiały który prześpiał, przejrzały, zbyt dojrzaly, przestały**: Owoc P. <Od Prześpieć>

† **Prześpiech, u, bfm. pomyślność, powodzenie**: Uczynisz P. prawemu, diriges iustum. Ps. flor. <Prze + Śpiech, ŚPIE(CH)>

[**Prześpieczeństwo, a, bfm.**] = **Bezpieczeństwo**. <Od Prześpieczny>

[**Prześpiecznie**] przys. od **Prześpieczny, bezpiecznie**.

[**Prześpieczny**] = **Bezpieczny**. <Prześ = Przes = Przez, zam. Bez, + *Pieczny, od Piecza>

† **Prześpieć, eje, al l. cz. czyn. poszczęścić, dać dobry skutek. 2. cz. ni. poszczęścić ś., poskutkować, udać ś., powieść ś.** Ps. flor., Nr. <Prze + *Śpieć, ŚPIE / ŚPIA>

[**Prześpieg, a a. u, lm. i**] p. **Przeszpieg**: Wszystkie czaty, prześpiegi stary dworak zdradził. L. <Prze + Śpieg>

[**Prześpiegliwy**] *ważny, badawczy, ciekawy*: I zaradne to, prześpiegliwe, nie przymierzając kto stary. Karcz. <Od Prześpieg>

[**Prześpiegły**] *sprytny, rozumny, przebiegły, nie dający ś. podejść*.

Prześpiegować, uje, ował p. Przeszpiegować: Posłał ludzi, którzyby prześpiegowali całą ziemię. B. B. Po wszystkich kąciech i skrzyniach przepatrzał i prześpiegował. Kosz. P. listy, przechwycić, *intercipere*. Mącz. (= przejąć. L.). <Prze + Śpiegować>

Prześpiegowanie, a, bfm., czynność cz. Prześpiegować: Litwa Pszonkę dla prześpiegowania brodu na Wisłę postali. Stryjk.

Prześpiewać, a, al, nied. Prześpiewywać l. przepędzić (pewien czas) na śpiewaniu: Całą noc prześpiewa gardłkiem swym ucieszonym. Kochan. Chce szlachta noc tę przepięć, przejeść i P. Mick. Jako ptaszek na roli prześpiewałam dni płoche. Len. Któż policzy, ile w tej izdebce prześpiewało ś. pieśni? Krasz. 2. *przejeść śpiewem od początku do końca, odśpiewać*: Cały kanejonał prześpiewał. L. P. arję. 3. *zaśpiewać komu nu wzór*. 4. *kogo = przejeść, przewyższyć, zakasować kogo w śpiewie*. 5. [P.] *przeniknąć, przepętnić śpiewem*: Choćby ten słowicek prześpiewał gaicek, juz sie nie powróci pirsy żalotnicek. 6. **Prześpiewywać = śpiewać naprzemian; odpowiadać sobie śpiewem kolejno**: Parobey taniec zaczęli wesoło, prześpiewując coraz piosenki na przemianę. Tom. P. ś. I. *stracić głos zbyt długo śpiewając*. 2. **Prześpiewywać ś. z kim = śpiewać z nim na wysciigi**. Kn. <Prze + Śpiewać>

Prześpiewanie, a, bfm., czynność cz. Prześpiewać.

Prześpiewanie się, a ś., bfm., czynność cz. Prześpiewać ś.

Prześpiewka, i, lm. i zwrotka prześpiewana: Za każdą prześpiewką bucha śmiech okrutny. Krasz. <Prze + Śpiewka>

Prześpiewny nadzwyczaj śpiewny: Uniosłaś ty mi na łyzy, gorycze, prześpiewne ptaszę moje słowicze. Kon. <Prze + Śpiewny>

Prześpiewywać, ywa a. uje, ywał i P. ś. p. Prześpiewać.

Prześpiwywanie, a, bfm., czynność cz. **Prześpiwywać**.

Prześpiwywanie się, a s., bfm., czynność cz. **Prześpiwywać s.**

Prześpilać, a, ał i P. p. **Prześpilować**. 2. p. **Prześpilić**.

Prześpilanie, a, bfm., czynność cz. **Prześpilać**.

Prześpilenie, a, bfm., czynność cz. **Prześpilić**.

Prześpilić, i, il p. **Prześpilić**. <Prze + Spilić>

† **Prześpilować**, uje, ował, † **Prześpilować**, nied. † **Prześpilać**, † **Prześpilać**, *przekłóć, przebość, przesyżyć, przebić, przeniknąć*: Wprzód mi serce z waszych rąk sztylet prześpiłuje, niż... Bardz. Brat brata wzajem na wyłot prześpila. Chr. Miecz ostry niechaj ciała nawskroś prześpiłuje. Bardz. <Prze + Spilować>

Prześpilowanie, a, bfm., czynność cz. **Prześpilować**.

Prześrebrny *zupelnie srebrny, zupelnie jak srebrny*: Bożku prześrebrnego lica. Słow. <Prze + Srebrny>

Prześrótować, uje, ował, **Przeszrótować** *grubo przemieć, skrupić*: P. ziarna, jęczmień. <Prze + Srótować>

Prześrótowanie, a, bfm., czynność cz. **Prześrótować**.

Prześrubować, uje, ował, **Przeszrubować** I. *śrubą przejąć*: P. dwie blachy razem. 2. *inaczej zasrubować*. 3. *śrubując przekrećć śrubę*: Śrubował, śrubował, aż prześrubował. <Prze + Śrubować>

Prześrubowanie, a, bfm., czynność cz. **Prześrubować**.

× **Przeświadczać**, a, ał i P. s. p. **Przeświadczyć**.

× **Przeświadczenie**, a, bfm., czynność cz. **Przeświadczać**.

Przeświadczenie się, a s., bfm., czynność cz. **Przeświadczać s.**

Przeświadczenie, a, bfm. I. × P. czynność cz. **Przeświadczyć**. 2. p. **Przeświadczenie s.** 3. lm. a *przekonanie, pojęcie nabyte a. wyrobione*: Dumny przeświadczeniem o spełnionej swej misji. Gaw.

Przeświadczenie się, a s., bfm., **Przeświadczenie**, czynność cz. **Przeświadczyć s.**

× **Przeświadczytel**, a, lm. e *ten, co przeświadcza*. <Od Przeświadczyć>

× **Przeświadczytelka**, i, lm. i forma ż od **Przeświadczytel**.

× **Przeświadczyć**, y, ył, † **Przeświadczyć**, [Przeświadczyć], nied. × **Przeświadczać** *przekonać świadkami, dowodami*: W majduburskim prawie nie może nikogo P. podług prawa w tych trzech rzeczach. Ort. Każdy udaje s. za niewinnego, o ile wie, że go nikt w niczym P. nie może; ale nie ma s. za takiego wedle wnętrznego świadka, sumnienia. Pileh. P. co na kogo. Kn. Kto przeświadczony w najmniejszej rzeczy będzie, gardłem to zapłaci. Paszk. Przeświadczył go w tym występku. Troc. Przeświadczył to na niego. Kojalowiec przeświadcza Gwagnina racjami o to podejsie Strzykowskiego. Nies. P. s. *przekonać s.* <Prze + Swiadczyć>

[**Przeświadczać**, uje, ował] I. *zwiadzić, przepatrzeć; poznać*: Muszę w świat wędrować, eudzę strony P. 2. p. **Perswadować**. <Prze + *Swiadcować, od S + WIAD/WIEDZ/WIES>

[**Przeświadczenie**, a, bfm.] czynność cz. **Przeświadczać**.

[**Przeświadczać**, a, ał] *sprzezać s.* <Prze + *Swiadczać, ze *Swiadczać, od Swiadczyć>

[**Przeświarcanie**, a, bfm.] czynność cz. **Przeświarcąć**.

† **Przeświarczenie**, a, bfm., [Przeświarczenie] czynność cz. **Przeświarczyć**.

† **Przeświarczenie się**, a s., bfm., [Przeświarczenie s.] czynność cz. **Przeświarczyć s.**

Przeświarczyć, y, ył i P. s. p. **Przeświadczyć**: Gdyby był przeświarczon, przepada winy urzędowi pańskiemu grzywien trzy. Gac. <Prze + Swiarczyć>

Przeświatły *nader światły*. Dar. <Prze + Światły>

Przeświątkować, uje, ował p. **Przeświętować**. <Prze + Świątkować>

Przeświątkowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeświątkować**, *przeświętownianie*.

Prześwidrować, uje, ował, × **Prześwidrzyć**, nied. **Prześwidrowywać** *swidrując przedziurawić*;

przewiercić: P. swidrem deskę, warstwę ziemi. P. palcem kawałek chleba. Przen.: A jak ci przyjdzie dni całe, noce całe samotnej siedzieć na ławie, aż ci duma głowę prześwidruje na wyłot. Krasz. Z ciekawością czy jej zaczęły prześwidrowywać twarz przybyłej. Orzesz. W izbie brzmiał krzyk długi, przeraźliwy i niski jej czarny sufit zdawał s. prześwidrowywać. Orzesz. <Prze + Świdrować>

Prześwidrowanie, a, bfm., czynność cz. **Prześwidrować**.

Prześwidrowywać, uje, ywał p. **Prześwidrować**.

Prześwidrowywanie, a, bfm., czynność cz. **Prześwidrowywać**.

× **Prześwidrzenie**, a, bfm., czynność cz. **Prześwidrzyć**.

× **Prześwidrzyć**, y, ył p. **Prześwidrować**. <Prze + Świdrzyć>

Przeświecać, a, ał, **Prześwietlać** I. p. **Przeświecić**. 2. *przepuszczać przez siebie światło niezupełnie, być półprzezroczystym*: Szkło omglone (matowe), aczkolwiek prześwieca, nie pozwala nam jednak rozpoznawać dokładniej kształtów przedmiotu, za nim s. znajdującego. Pęcherz, papier są ciałami przeświecającymi. Chalecedon przeświecający. 3. *świecić przez co; przebijać, przedzierać s., przechodzić swym światłem, przeswietlać, prześwitywać, przebłyskiwać*: Słońce prześwieca przez chmury. Przen.: Głos twój przeświecał w mych snach barwą roztopionego opalu, barwą twych martwych mórz. Przybysz. 4. a. P. s. *przen. pokazywać s., widnieć z pod czego miesiąca, przechodzić, przeswietlać, prześwitywać*: Na platerowanych lichtarzach już miedź przeświecała. Łysina już mi prześwieca na głowie. Blade jej (wody) lustra przeświecały z pod jasnej runi młodych pól ryżowych. Sier. Łysina mu s. prześwieca. Mick. Z oczu twoich i lica tajna s. jakaś wielka myśl prześwieca. Hoł. (= *promieniować*). <Od Przeświecić>

Przeświecający I. im. od **Przeświecać**. 2. *półprzezroczysty*.

Przeświecanie, a, bfm. I. czynność cz. **Przeświecać**. 2. *niezupełna przezroczystość, przeswitanie, przeswierlanie*.

Przeświecanie się, a s., bfm., czynność cz. **Przeświecać s.**

Przeświecenie, a, bfm., czynność cz. **Przeświecić**.

Przeświecenie się, a s., bfm., czynność cz. **Przeświecić s.**

Przeświecić, i, il, **Prześwietlić**, nied. **Przeświecać**, **Prześwietlać** cz. czyn. I. *świecić przebyć, przepędzić a. przetrwać (czas jakiś)*. L. 2. a. **Prześwietlić**,

nied. **Przeświećlać** = a) *przeniknąć, przejąć, przejąć światłem, przejaśnić*: Pochyliła ś. nad nim postać kobiety z rękami, które słońce przeświecało. Przybysz. Twe włosy zmrok morza jaśnieniem błądych gwiazd przeświecały. Przybysz. Przeświecona piekłem mara dla nas święta tym, że stara. Słow. Przen.: Ileż to wieków uleci, nim całą noc tajemnie ludzka myśl prześwieci? Moraw. [Małe dziecko, jak ś. w noce odkryje i padnie na nie promień miesięczny, zostaje przeświecone, to jest nagle dostaje gwałtownej choroby]. b) *przemienić na światło*: (Dzień) blaski nieba przeświecają w łożach. Orzesz. 4. †P. komu p. **Przeświecić**. <Prze + Świecić>

Prześwierłanie, a, btm. p. **Przeświecanie**.

Przeświewka, i, lm. i bot. p. **Muchrawiec**.

Przeświewkowe rośliny bot. = **Muchrawcowate** rośliny. (p. **Muchrawcowaty**). <Od **Przeświewka**>

[**Przeświewła**, i, btm.] *światło, blask, jasność, świetność*: Tęcza od ich przeświewli padała na jego duszę, on sam ją widział i słyszał muzykę tych pieśni. Ork. <Prze + *Świewła, od **Świewła**>

Przeświewlać, a, ał i. i P. ś. p. **Przeświecać**: Szła, trzymając kawałek świecy i chroniąc go ręką od wiatru, przez co jej paluszki osłaniające światło przeświewlały różowo, jak matowa latarka. Bał. Cera, przez którą duch przeświewla. Bał. W oczach młodego człowieka przeświewlał nieokreślony jakiś wyraz twarzy. Jeż. Piękno, jako idea, przeświewla porówno w naturze, jak w sztuce. W mężczyźnie przeświewla ś. idealne piękno ducha. 2. p. **Przeświewlić**.

Przeświewłanie, a, btm., czynność cz. **Przeświewłać**.

Przeświewłanie się, a ś., btm., czynność cz. **Przeświewłać ś.**

Przeświewlenie, a, btm., czynność cz. **Przeświewlić**.

Przeświewlić, i, ił, nied. **Przeświewlać** p. **Przeświecić**; *rozświecić nawskroś, uczynić przejrzystym za pomocą światła*: P. żołądek za pomocą wpuszczonej doń lampki. Niezbędnym jest P., to jest uczynić preparat przezroczystym. Pachną mi dziwnie twoje złote włosy, jak przeświewlone senne kosy. Mie. W tym pluśnie rybka, grzbiet swój przeświewlony odbłyśkiem słońca nosząc w wod błękity. Kon. Przen.: Poeci umieli stare fabuły P. nowym duchem. Karł. <Prze + *Świewlić>

Przeświewłnie przys. od **Przeświewłny**.

Przeświewność, i, btm. rz. od **Przeświewłny**. Troc.

Przeświewłny i. *nader świetny, arcyświetny, pełny blasku*: Widziana była białogłowa jasna, w boskie promienie przeświewna. Birk. Mąż ten od młodych lat swoich w tej enocie był przeświewnym. Birk. Przeświewne wykonanie dzieła. 2. (przy tytule) *jaśnie oświecony; wielce szanowny*: P. senacie, sędzie, urzędzie! Powiniennem życzyć, przeświewni senatorowie, ażebyście szli za zdaniem Cezara. Nagur. P. dom, senat. Troc. Przeświewne imię twoje znają królestwa postronne. Troc. Przeświewna publiczności! <Prze + Świewłny>

Przeświecać, a, ał i P. ś. nied. **Przeświecić**.

Przeświecanie, a, btm., czynność cz. **Przeświecać**.

Przeświecanie się, a ś., btm., czynność cz. **Przeświecać ś.**

Przeświecenie, a, btm., czynność cz. **Przeświecić**.

Przeświecenie się, a ś., btm., czynność cz. **Przeświecić ś.**

Przeświecić, i, ił, nied. **Przeświecać** *ponownie i inaczej wyświęcić, poświęcić*: W kościele naszym waszych kapłanów, jako niepoświęconych, przeświecają i bierzmują. Pim. P. ś. *przyjąć ponownie święcenie, wyświęcić ś. na inny sposób*: Znowu ś. przeświecił. Pim. <Prze + Świecić>

Przeświewować, uje, ował, **Przeświewkować** i. *przebyć przez święta, przepędzić święta*: P. w Warszawie, na wsi. 2. *przepędzić, przebyć (czas jakiś) na świętowaniu; przeproźnować*: P. cały tydzień. <Prze + Świewować>

Przeświewowanie, a, btm., czynność cz. **Przeświewować**.

Przeświewy *wielce święty, najświętszy, przenaświętszy*: Trójca przeświewta. <Prze + Świewy>

Prześwisnąć, śnie, szał, nied. **Prześwisnywać** i. *świszcząc przelecieć, ze świstem przelknąć*: Kilka wiehrów spodem przewisnęło. Mick. 2. *posp. szybko, jednym susem przeskoczyć, przesadzić; przeszusznąć*: P. rów, płot. <Prze + Świsnąć>

Prześwistać, sta a, szoze, stał, nied. **Prześwisnywać** i. *świszcząc przepędzić, przebyć (czas jakiś)*: Zasną jakiś czas, a prześwisnęę resztę. Kol. 2. *kogo = w świsztaniu przejść, położyć, przemóc; przewizdać*: P. współzawodnika. L. 3. *kogo = świsztaniem wyszydlić, wysmiać; świstem przesztydzić; wygwizdać, wyświstać kogo*. L. 4. *posp.*: P. co = *przełulać lekomyślnie, przesuszać, przepuścić na szumne życie*: P. majątek, dużo pieniędzy. St. wil. <Prze + Świstać>

Prześwistanie, a, btm., czynność cz. **Prześwistać**.

Prześwisnywać, uje, ywał i. p. **Prześwistać**. 2. *odizywać ś. świstem, od czasu do czasu pogwizdywać*: Kuligi prześwisnyują. Mor.

Prześwisnywanie, a, btm., czynność cz. **Prześwisnywać**.

Prześwisnięcie, a, btm., czynność cz. **Prześwisnąć**.

Prześwit, u, lm. y i. a. **Prześwitanie** = a) *prześwitywanie, przeblysł, światelko przejawiające ś.*: Ciemne plamy lśnią w rozłożonych prześwitach (na morzu). Tet. Dusza lecieć będzie z błyskawie trzaskiem i prześwitem. Tet. b) *początek świtania, przedświt, brzask*: P. ranny, poranny. 2. *rzem. miara odstępu między dwoma przedmiotami lub miara między bokami otworu, dziury*: P. rury jest wielkością jej przekroju wewnętrznego a średnicą tegoż przekroju. Szerokość drzwi w przeświecie równa ś. odstępowi między odzwierkami odzwicy. <Prze + Świt>

Prześwitać, a, ał, **Prześwitywać**, [**Prześwitywać**] i. *świecić przez co; przebijać ś., przedzierać ś., przechodzić swym światłem; przeświecać, przeblyskiwać*: Zorza już prześwita z poza szarego nieba, z poza chmur, przez tuman, przez mgłę. [Gdy ś. niebo z chmur przeciera, mówią, że: prześwituje]. Przen. *pokazywać ś., widnieć z pod czego miejscami, przeświecać, przechodzić*: Miedź z pod pobiałą prześwita. Łysina mi już na głowie prześwita. <Prze + Świtać>

Prześwitanie, a i. btm., czynność cz. **Prześwitać**. 2. lm. a p. **Prześwit**.

Prześwitny przym. od **Prześwit**: Prześwitna średnica rury. <Od **Prześwit**>

[**Prześwitywać**, uje, ował] p. **Prześwitać**. <Prze + Świtywać, od **Świt**>

[Prześwitowanie, a, b] czynność cz. **Prześwitować**.

Prześwitywać, uje, ywał p. Prześwitać.
Prześwitywanie, a, b, czynność cz. **Prześwitywać**.

Przetachlować, uje, ował gm. przemienić, przeschowować co na co. <Prze + Tachlować>
Przetachlowanie, a, b, czynność cz. **Przetachlować**.

Przetachnić, i, il zł. przebić, skaleczyć: P. kogo

Przetachnienie, a, b, czynność cz. **Przetachnić**.

[**Przetacus, a, lm. e**] p. **Przetak.**
Przetaczać, a, al l. p. Przetoczyć. 2. *przepędzić (powiem czas) na taczaniu.* <Prze + Taczać>

Przetaczanie, a, b, czynność cz. **Przetaczać.** (Chir.: P. krwi = *transfuzja* (transfusio sanguinis).
Przetaczanie się, a, s., b, czynność cz. **Przetaczać s.**

[**Przetaczarz, a, lm. e**] p. **Przetacznik.** <Od Przetak>

Przetaczek, czka, lm. czki p. Przetak. Bobr.
Przetacznica, y, lm. e bot. p. Przetacznik. <Od Przetacznik>

Przetacznik, a l. lm. cy, [Przetaczarz] *ten, co myrabia a. sprzedaje przetaki, sizarz.* 2. **lm. i, Przetarnik, Przetarznik, Przetarnica, Przetacznicca bot. = a) a. [Dziewięć mocy]** (veronica) *ros. z rodziny trędownikowatych.* Gatunki: P. bluszczykowiasty a. [manna] (v. hederifolia). P. bobrowniczek (v. anagallis). P. bobrownik, kozi parsk, koziparsk, potoczny (v. beccabunga). P. kłosowy, rzemieńnik (v. spicata). P. łukowy, żabie oczka (v. chamaedris). P. macierzankowy, b. macierzanka (v. serpyllifolia). P. palczasty (v. triphyllos). b) p. **Grzyb.** <Od Przetak>

[**Przetaczysko, a, lm. a**] m. a. ni. p. **Przetak.**
Przetaić, i, il, nied. Przetajać l. × P. *przetajmą (przez powiem czas) w tajemnicy a. w ukryciu:* P. wiadomość. P. zbiega, rzecz jaką. 2. [P.] *zanadto wyitać:* Żebyś kaszy (gotując) nie przetaił (= nie przegotował w małej ilości wody z okrasą, ażeby s. ziarenka rozsypywały). <Prze + Taić>

Przetaina, y, lm. y, !Przetalina *miejsce, gdzie lód a. śnieg przetajał aż do ziemi.* <Od Przetajać>

Przetajać, a, al l. nied. p. Przetaić. 2. a. **Przetajęć** *stając nawskroś, stopnięć aż do ziemi:* Warstwa śniegu już przetajała na polu. Lód przetajał na kałuży. Gdzie tylko przetajało, tam zaraz pokazuje s. trawka. Przetaja nieos. = śnieg zaczyna tajać, topnieć. <Prze + Tajać>

Przetajanie, a, b, czynność cz. **Przetajać.**
Przetajęć, e, al p. Przetajać. <Prze + Tajać>

Przetajenie, a, b, lm. l. czynność cz. **Przetaić.** 2. czynność cz. **Przetajęć.**

Przetak, a a. u, lm. i l. rodzaj sita z większemi dziurkami czworokątnymi, z łyka, z drutów, z blachy dziurkowanej: Przetaków do przesiewania grubszych rzeczy boki sosnowe, jodłowe, spód zaś lub dno dębowe lub lipowe. Kluk. Arfy żelazne, młynki i przetaki czynią coraz piękniejszych ziarn potrzebne braki. Tom. Na przetakach ułożone owoce przechowują s. w komorach. Użytku rodzaj wszelaki zajmie śpiechlerze, obory, pełne owoców przetaki, pełne warzywa komory.

Kniaź. Przen.: Wodę ten czerpa przetakiem, co bez książki chce być żakiem. Kn. Z nóg do głowy przetakiem zwać s. może snadnie, wszystko przezeń, byś całe morze wlał, przepadnie. Nār. (= *dziurawym workiem*). Przen.: Przez P. puścić = *wziąć pod rozbiór, poddać krytyce, rozważyć krytycznie, ocenzurować, przebrakować.* By na P. swe wykłady przesiał chcieliście, uważcie, jakby ich wam wiele w przetaku zostało. Smotr. Sprawy Boże miałyby być tak próbowane i przez takie przetaki przepuszczane. Wys. [Wziąć kogo na P.] = *na język, na zęby = obmawiać, mówić.* † Na przetaki wnijsz = *podlec próbnie, doświadczeniu:* Nie we wszystkich jednaki, kto wnijdzie na przetaki, ludzi śmiertelnych Bóg trzebi rzeszotem, tych mieć chce plewą, chwastem i odmiotem, innych, przesiawszy sitem, pszenią lub żytem. Chr. 2. *przyprzył młynarski do oddzielenia psóładu od ziarna dobrego.* Zdr. **Przetaczek, [Przetacus].** Zgr. [Przetaczysko]. <Prze + *Tak, (MEK / TOK / TAK)>

Przetakowy przym. **od Przetak:** Odkraplacz P. **Przetaksować, uje, ował ponownie i inaczej oaksować.** <Prze + Taksować>

Przetaksowanie, a, b, czynność cz. **Przetaksować.**

[**Przetalać się, a, s.**, al s.] *przewracać s.*
[**Przetalanie się, a, s.**, b, czynność cz. **Przetalać s.**

Przetalina, y, lm. y l. !P. p. Przetaina. 2. [P.] *przerab, dukt w lesie, rozkryte miejsce, lysina wśród śniegu i t. d., przerna a. szpara na ziemi, łace, lodzie.* <Ros. protalina>

Przetamować, uje, ował przegrodzić tamą. <Prze + Tamować>

Przetamowanie, a, b, czynność cz. **Przetamować.**

Przetańcować, uje, ował p. Przetańczyć: Przetańcowałem z pijanym towarzystwem wciąż trzy tańce. L. W Eaux Bonnes najwięcej młodych osób, co przetańcowały swe zdrowie. Jeł. Wszystko utraci, przepije, przetańcuje. Groie. <Prze + Tańcować>

Przetańcowanie, a, b, lm. czynność cz. **Przetańcować, przetańczenie.**

Przetańczenie, a, b, lm., czynność cz. **Przetańczyć.**

Przetańczyć, y, yl, Przetańcować l. co = *odtańczyć, zatańczyć:* P. dwie figury mazura. P. z swoją damą oberka, waleca. P. jeden tur polki. 2. *przepędzić (powiem czas) na tańczeniu.* 3. *przepuścić, przetrwonąć, przemarnować na tańce, przehulać.* 4. kogo = *przemoc wytrwałością w tańcu.* <Prze + Tańczyć>

Przetapiać, a, al p. Przetopić.
Przetapiak, a, lm. i *piec do przetapienia metali.* <Od Przetapiać>

Przetapianie, a, b, lm. l. czynność cz. **Przetapiać.** 2. [P.] *środek przeciw przełknięciu (topienie wosku).*

Przetapiany taki, jakim jest po przetopieniu, topiony: Masło przetapiane. Miód warzony abo P. Trzyc.

Przetarcie, a l. b, lm., czynność cz. **Przetrześć:** W czym ciebie P. drogi moje nie zawiedzie. Troc. 2. **lm. a** *miejsce przetarte, starcie, obtarcie, skaleczenie skutkiem obtarcia; sedno:* P. na nodze od ciasnego obuwia. P. od butów jak leczy. Syr. 3. *patol. uszkodzenie wskutek tarcia, starcie (usura).* P. macicy (u. uteri). <Prze + Tarcie>

Przetarcie się, a, s., b, czynność cz. **Przetrześć s.**

[Przetarc, trze, tar] p. **Przetrzeć**.
Przetarg, u, lm. i licytacja: P. sądowy, urzędowy. P. na majątek, na nieruchomość. <Prze + Targ>

× **Przetargać, a, ał p. Przetargnąć**. <Prze + Targać>

Przetarganie, a, blm., czynność cz. Przetargać.
Przetargnąć, nie, nął, nied. Przetargać 1. targnowszy przedrzeć; przeszarpnąć. Sł. wil. 2. *targnowszy przeciągnąć*. L. <Prze + Targnąć>

Przetargnienie, a, blm. p. Przetargnięcie.
Przetargnięcie, a, blm., Przetargnienie czynność cz. **Przetargnąć**.

Przetargować, uje, ował 1. † P. sprzedać, przedlaudować, przejrzymarzyć: O sprośny człowiecze, któryś ojezynnę swą za tak małą rzecz P. ehciał. Baz. 2. *stargować wiele rzeczy po kolei*: P. różne rzeczy w sklepie, rozmaite towary w magazynie. 3. [P.] *targować ś., lecz nie sprzedawać mleka* (środek na odczynienie „przyroku“ zadanego nabiadowi). <Prze + Targować>

Przetargowanie, a, blm. i. czynność cz. Przetargować. 2. [P.] *pozorne sprzedawanie nowo kupionej świni, gły ta u nowego nabywcy jeść nie chce*.

Przetarnica, y, lm. e bot. p. Przetacznik.
Przetarnik, a, lm. i bot. p. Przetacznik.
Przetarszyn, u, lm. y bot. (lichtensteinia) roś.
Przetarty im. od Przetrzeć.

Przetarznik, a, lm. i bot. p. Przetacznik.
Przetasować, uje, ował, nied. Przetasowywać *tasując przemieszać, poprzedkładać, przekartować*: P. karty w talji. Przen.: *pomieszać, porozmieszczać gdzieindziej a. inaczej; poprzemienić*: Wszystkich stanów ludzi tu przetasowano. Spas. <Prze + Tasować>

Przetasowanie, a, blm., czynność cz. Przetasować.

Przetasowywać, uje, ywał p. Przetasować.
Przetasowywanie, a, blm., czynność cz. Przetasowywać: Ciągłe P. tych samych niemal wyrazów jednostajnością swą czasem prawie nuży. Brk.

Przetchlina, y, lm. y 1. otwór, okienko, luft, przedech: P. w kopeu. 2. †Przetchliny, †Przedchliny = a) niebieskie = *upusty niebieskie*. Bóg stworzył przetchliny niebieskie. Leop. (upusty. Leop.). Jeśli wam nie utworzył przetchlin niebieskich, a nie wyleję błogosławieństwa... Leop. (okien niebieskich. B. G.). b) *otchłania, głębie, głębiny, przepaści*: Przepaść drugiej przepaści wzywa na głos przetchlin Twoich. B. B. Przepaść przepaści wzywa na huczeniu przetchlin a. upustów Twoich. Leop. Ze wszystkich przetchlin morskich napelnil potok jeden. Smotr. Zdr. **Przetchlinka**. <Prze + *Tehlina, DUCH/DECH/TCH>

Przetchlinka, i, lm. i 1. p. Przetchlina. 2. zool. (stigma) *ujście nazewnatrż dychawki u stawonogich*: P., otwór narządu do oddychania u pszczoły.

Przetelegrafować, uje, ował 1. przepędzić na telegrafowaniu (czas jakiś). 2. *telegrafując przemusić, przestać*: P. przez linję, przez stację depesz. Na linjach galicyjskich przetelegrafowano w tym miesiącu wiele depesz. <Prze + Telegrafować>

Przetelegrafowanie, a, blm., czynność cz. Przetelegrafować.

Przeteoretyzować, uje, ował *przerobić na teorię, na teoretyczne*. <Prze + Teoretyzować>

Przeteoretyzowanie, a, blm., czynność cz. Przeteoretyzować: Opinja jego opiera ś. na przeteoretyzowaniu kwestji.

Przeterażniejszać, a, ał i P. ś. p. Przeterażniejszyć.

Przeterażniejszanie, a, blm., czynność cz. Przeterażniejszać.

Przeterażniejszanie się, a ś., blm., czynność cz. Przeterażniejszać ś.

Przeterażniejszenie, a, blm., czynność cz. Przeterażniejszyć.

Przeterażniejszenie się, a ś., blm., czynność cz. Przeterażniejszyć ś.

Przeterażniejszyć, y, ył, nied. Przeterażniejszać *przerobić na terażniejsze*. P. ś. *przemienić ś. na terażniejsze*: Czas coraz bardziej ś. przeterażniejsza. Krasin. <Prze + *Terażniejszyć, od Terażniejszy>

Przeterlikać, a, ał *przepędzić (pewien czas) na terlikaniu*. <Prze + Terlikać>

Przeterlikanie, a, blm., czynność cz. Przeterlikać.

Przeterminować, uje, ował *przebyć w terminie, przepędzić (czas jakiś) na terminowaniu*: P. u majstra. <Prze + Terminować>

Przeterminowanie, a, blm., czynność cz. Przeterminować.

Przetęchła, i, lm. e, Smrodnica bot. (foetida) roś. <Od Przetęchnąć>

Przetęchnąć, chnie, chl *na wskroś stęchnąć, przejść stęchliwą*: Kasza przetęchła. <Prze + Tęchnąć>

Przetęchnięcie, a, blm., czynność cz. Przetęchnąć.

Przetęsknić, i, if, nied. †Przetęskniwać *tęskniąc przepędzić, przebyć (czas jakiś)*: P. noc bezsennie. Troc. Dla młodziuchnej małżonki przetęskniwając. Błaz. <Prze + Tęsknić>

Przetęsknienie, a, blm., czynność cz. Przetęsknić.

† **Przetęskniwać, a, ał p. Przetęsknić**.

† **Przetęskniwanie, a, blm., czynność cz. Przetęskniwać**.

Przetętnić, i, if 1. tętniąc przetrwać. 2. *co = tętniąc przebyć, przejść*: Jakież jary, otchłanie przetętnił (ten prąd wody) w podziemnych ciemniach natury. Moraw. <Prze + Tętnić>

Przetętnienie, a, blm., czynność cz. Przetętnić.

Przetężenie, a, blm., czynność cz. Przetężyć: P. nerwowe.

Przetężenie się, a ś., blm., czynność cz. Przetężyć ś.

Przetężyć, y, ył *zhytecznie wyteżyć, natężyć; przesilić, przeforsować*. P. ś. *zhytecznie ś. wyteżyć, natężyć; przesilić ś., przeforsować ś., wyczerpać ś. nadmiernym wysiłkiem*: Mój siwy arabek przetężył ś. w skoku pode mną. Kaezk. <Prze + Tężyć>

[Przétka, i, lm. i] p. **Przeczka**.

Przetkać, a, ał, Przetknać, nied. Przetykać 1. wtykając a. wetknawszy przesunąć; przesadzić, przewlec, przepchnąć: Nić przetknięta. Troc. P. patyczek przez rurkę, drucik przez cybuch, sznurek przez dziurkę, głowę przez kratę. P. nić, przewlec. Kn. Sznurek przetykają przez figi, przez jabłka do suszenia. Troc. Przetknij nić, igłę, perłę. Troc. Nie przetknął dobrze knafla. Troc. Sznurek przetykają przez figi albo na sznurek je wtykają. Kn. 2. *co = przetknięciem przeczyszczyć na wylot, przepchnąć*: P. fajkę, zapad działa. 3. *wtykając tu i owdzie urozmaicić, przeplesć; poprzetykać, utkać*: Wonnemi kwiatki przetykała przyprawne włosy. Lubom. Przen.: Otchłań gwiazdami przetykana leciała w państwo slo-

neczne. *Mic.* (= *usiana*). 4. *tkąc przejąć; przehaftować, nied. przesywać, wyszywać, haftować, dziać*: Przetkany, *intertextus*, przetykam, *intexo*. *Mącz.* Kaftan miał na sobie przetykany złotem. *Tw.* Sukienka przetykana. *Leop.* (szachowana. *Leop.*). Płótno przetykane = *plótno w paski poprzeczne*. *Bellona* kolebkę z spół łąbedzim pierzem przetykała kryjomo ością i pancerzem. *Tw.* 5. Przetkać, Przetykać = a) *przepędzić (pewien czas) na tkaniu*. b) *tkąc przerobić; ponownie i inaczej utkać*. 6. *sprzedac byle jako, zbyć, oddać za byle co*: *P. eo*, lada jako sprzedać, *odbyć*. *Kn.* *Mutare merces*, kupie przetknać, *przefurmanić* abo towar za towar wziąć. *Mącz.* (przeszytchować. *L.*). 7. † *P. w co = przemienić, przekształcić, przeobrazić, przedzierzgnąć, przetrząść*: *Meże w sprosny zwier przetkał, mutawil*. *Żebr.* <Prze + Tkać>

Przetkanie, a, b/m., czynność cz. **Przetkać**.

Przetkliwie przys. od **Przetkliwy**.

Przetkliwy nader tkliwy: A! to ty mój *P. poeta*! cóż? słyszę, że już drukujesz sam jeden? *Krasz.* <Prze + Tkliwy>

Przetknać, nie, nał p. Przetkać. <Prze + Tknąć>

Przetknienie, a, b/m. p. **Przetknięcie**. *Troc.*

Przetknięcie, a, b/m., **Przetknięcie** czynność cz. **Przetknać**.

Przetknięty przetknięty. *Troc.*

Przetleć, eje, ał stleć nawskroś, przetlić ś.; tlejąc przepalić ś., obrócić ś. w popiół. <Prze + Tleć>

Przetlenie, a, b/m. I. czynność cz. **Przetleć**. 2. czynność cz. **Przetlić**.

Przetlenie się, a ś., b/m., czynność cz. **Przetlić ś.**

Przetlić, i, il sprowadzić przetlenie, przepalić. *P. ś. p. Przetleć*: Z powodu bliskości pieca papier przetlił ś. w kilku miejscach. <Prze + Tlić>

Przetlaczac, a, ał i P. ś. p. Przetłoczyć.

Przetlaczanie, a, b/m., czynność cz. **Przetlaczac**.

Przetlaczanie się, a ś., b/m., czynność cz. **Przetlaczac ś.**

Przetlaczarka, i, I. m. i parowa = *przyrząd do przetlaczania cieczy w zbiornik wyższy bezpośrednio parą*. <Od *Przetlaczac*>

Przetłoczenie, a, b/m., czynność cz. **Przetłoczyć**.

Przetłoczenie się, a ś., b/m., czynność cz. **Przetłoczyć ś.**

Przetłocznicza, y, I. m. e *ogólna nazwa przyrządów służących do przetlaczania*. <Od **Przetłocznic*, od **Przetłoczny*, od *Przetłoczyć*>

Przetłoczyć, y, yl, nied. Przetlaczac tłocząc precisnąć w inne miejsce a. na wylot przepchnąć: *P. kogo a. co przez gromadę ludzi*. *P. ś. tłocząc ś. precisnąć ś., przepchnąć ś. z trudnością*: *P. ś. przez gromadę, przez tłum, przez ciżbę*. <Prze + Tłoczyć>

Przetłok, a, I. m. i: *P. przebijarki = tłok, stempeł*. <Prze + Tłok>

[**Przetłoka**, i, I. m. i] *przedeptanie śniegu dla umożliwienia komunikacji*. <Prze + Tłoka>

Przetłomaczenie, a, b/m., czynność cz. **Przetłomaczyć, przetłomaczenie**.

Przetłomaczyć, y, yl p. Przetłomaczyć. <Prze + Tłomaczyć>

Przetłomaczenie, a, b/m., czynność cz. **Przetłomaczyć**.

Przetłomaczyć, y, yl, Przetłumaczyć, Przetłomaczyć, nied. †Przetłumaczac I. przelożyć na inny język: Święty Chryzostom te słowa tak przetłumacza. *Białob.* *P. artykuł, wiersz*. *P. z niemieckiego na polski*. *P. dosłownie*. 2. *komu = wytlomaczyć, przeperswadować, przelożyć*: *Przetłomacz mu, żeby sobie tego do głowy nie przypuszczał*. 3. [*P. komu*] *wytlomaczyć*: *To mu przetłumaczy, że nie nie zrobiła*. <Prze + Tłomaczyć>

Przetłuc, cze, kl, nied. Przetłukać, Przetłukiwać I. tłukąc przebić, przedziurawić; przetrząść: *P. kamieniem skorupę lodową, młotkiem kamień*. *Przetłukł mu gołęń*. *Troc.* [*Wielu ginęło przetłuczonych przez padające dęby, buki, modrzewie*]. 2. *nieco natłuc, utłuc, potłuc*: *Korzeń tej rośliny, przetłuszony go trochę i zażyć w winie, pomaga*. *Spiez.* *Konopie, po moczeniu kijankami przetłukiwane, mocne przedziwo wydadzą*. *Przędz.* <Prze + Tłuc>

Przetłuczenie, a, b/m., czynność cz. **Przetłuc**.

Przetłukać, a, ał p. Przetłuc.

Przetłukanie, a, b/m., czynność cz. **Przetłukać**.

Przetłukiwać, uje, iwał p. Przetłuc.

Przetłukiwanie, a, b/m., czynność cz. **Przetłukiwać**.

† **Przetłumaczac, a, ał p. Przetłomaczyć**.

† **Przetłumaczanie**, a, b/m., czynność cz. **Przetłumaczac**.

Przetłumaczenie, a, b/m., czynność cz. **Przetłumaczyć**.

× **Przetłumaczyciel**, a, I. m. e *ten, co przetłomaczył, tłumacz*. <Od *Przetłumaczyć*>

Przetłumaczyć, y, yl p. Przetłomaczyć. <Prze + Tłumaczyć>

Przetłuszczony zawierający nadmiar tłuszczu: *Mydło przetłuszczone*. <Od **Przetłuścić*, *Prze + Tłuścić*>

[**Przetmienić, i, il**] *przemienić*.

[**Przetmienie**, a, b/m.] *czynność cz. Przetmienie*.

[**Przetnica**, y, I. m. e] *brzoźda poprzeczna przez zagony, którą ścieka woda z pól, przecznica*. <Prze + **Tnica*, *CN/TN/CIN*>

Przeto sp. I. przez to, dlatego, stąd, z tego powodu, z tej przyczyny: *Nazwan jest apostoł Paweł naczyniem wybranym P., że był prawie zakonem jako naczyniem*. *Leop.* (dlatego. *Leop.*). *Ponieważ nie mogli ś. pogodzić, P. wybrali sobie pośredników*. 2. *więc, tedy, zatym, a zatym*: *Że bardzo jest głupi, przetom go mógł łatwo nabawić strachu*. *L.* *Przetoż, a dlatego*. *Kn.* 3. *Nie P. = jednakże nie, pomimo to nie, pomimo to jednakże nie, z tym wszystkim nie; nie dlatego jednak*: *Nie P. wszystko stracone*. *Śl. wil.* <Prze + To>

Przetoczenie, a, b/m., czynność cz. **Przetoczyć**: *P., dokonanie, spełnienie ś. czegoś*. *H. Jana*.

Przetoczenie się, a ś., b/m., czynność cz. **Przetoczyć ś.**

Przetoczny, Przetokowy *przym. od Przetoka*: *Wrzód P.* (*ulcus fistulosus*).

Przetoczyć, y, yl, nied. Przetaczac I. tocząc przesunąć; przekulać, przewalutować, przekoziołkować, przewalić: *P. kamień, kloce, beczkę*. *P. z miejsca na miejsce*. *P. przez próg, przez podwórze*. *Seyt swe pałace z pola na pole na skrzypnych polach przetacza*. *Nar.* *Heljos rydwan przetacza złoty*. *Wysp.* 2. *tocząc przerobić, inaczej utoczyć*: *P. eo na tokarni*. 3. *stoczyć nawskroś*: *Robaki drzewo przeto-*

czyły. L. 4. *natoczyć nieco, poostrzyć*: P. siekierę na toczydło. 5. *tocząc przelać*: Wino z beczki do beczki przelać. Zaw. Wino przetoczone podstoi ś, iż będzie jaśniejsze. Trzye. Mglejsze wino ma być na wiosnę przetaczane, a mocne lecie. Trzye. P. ś. 1. *tocząc ś. przesunąć ś.*; *prze-kułać ś.*, *przewalkować ś.*, *przewalić ś.*: Indziej ś. sroga wieża przetoczyła. Kochan. P. ś.—obrócić ś. Rej. 2. *tocząc ś.*, *potaczając ś. przejść*: Pijak, opas ledwo ś. przetoczył przez ulicę, przez bramę. 3. †P. ś. *skończyć ś. przeczyć, dokonać ś.*, *zdecydować ś.*, *rozstrzygnąć ś.*: Nim ś. sprawa przetoczy a. dokona. L. (nim ś. przechylł, nim kłamka zapadnie. L.). Da nam znać, skoro ś. na radzie te rzeczy przetoczą. Kochan. <Prze + Toczyć>

> **Przetoczysty** *pelen przetok* (fistulosus). <Od Przetoka>

Przetó sp. *dlatego-to*. <Przeto + Ó = Ci (od Ty)>

Przetok, u, lm. i l. [P.] p. **Przejma**. 2. kol. p. **Przesuwanie**. <Prze + Tok>

Przetoka, i, lm. i l. chir.: Rozdęcie przetoki (syringotomia). P., utworzenie przetoki jelitnej, jelitowej (enterostomia), pęcherzykowo-jelitnej (cholecystenterostomia). 2. patol. *owrządzenie cewkowate, fistuła* (fistula s. syrxinx). P. ropna. P. ślepa, nie przenikająca na wyłot (f. incompleta). P. szyjna wrodzona a. skrzelna szyi (f. colli congenita). P. łzana, łzowa (f. lacrymalis). P. kałowa (f. stercoralis). P. moczowa (f. urinaria). P. stolcowa (f. ani). P. ślinna, ślinowa (f. salivalis). 3. wet.: P. powrózka nasiennego (u konia po wytrzebieniu niestosownym) (f. funiculi spermatici). <Prze + *ToKa, CIEK/TOK>

Przetokować, uje, ował *przebyć gody tokowe*: Głuszcze przetokowały pomyślnie. <Prze + Tokować>

Przetokowanie, a, blm., czynność cz. **Przetokować**.

Przetokowy p. Przetoczny. Kol.: P., ego, lm. i rz. p. **Przesuwacz**. <Od Przetok>

[Przetonckać, a, ał] p. **Przebałękać**.

[Przetonckanie, a, blm.] czynność cz. **Przetonckać**.

Przetopić, i, il, nied. **Przetapiać** 1. *przerobić topiwiem, przeprowadzić przez stan roztopienia, rozpuścić, stopić, roztopić, przesmelcować*: P. masło, lój, miód. 2. *roztopiony przerobić; przelać (na co innego), przesmelcować*: Armaty nie zawsze z nowego kruszcu lane bywają, ale częstokroć trzeba przetapiać stare. Jak. J. Przen.: Wszystkieśmy na pieniądze przetopili, kamienia z meblów odarta i t. d. L. (= spieniężyli, sprzedali). 3. [P. mleko]= *ogrząć je w celu oddzielenia twarogu od serwatki, przerobić na twaróg*. 4. hut. *stopić powtórnie (kruszc) celem przeczyszczenia kruszcu wytopionego*: P. surowiznę w kupałach, w piecach płomiennych. <Prze + Topić>

Przetopienie, a, blm., czynność cz. **Przetopić**.

[Przetornić, i, il] (o dreszczach) *przetrzeć*: Tak mnie przetornilo.

[Przetornienie, a, blm.] czynność cz. **Przetornić**.

Przetorować, uje, ował, nied. **Przetorowywać** 1. *torując przeprowadzić*: P. komu ścieżkę, drogę. P. zaspę = P. przez nie drogi. Wysła car naprzód Magnusa, aby mu przetorował drogę. L. Przen.: P. komu drogę do czego = *ulawić komu dojście do czego, osiągnięcie czego*. Mają już z jed-

nej strony wielkim nakładem przetorowaną drogę, a z drugiej należyście wskazane prawidła. Sur. Idź ścieżką, którą lud ci przetoruje. Bardz. Do tego nam żywota drogę przetorował. Groch. <Prze + Torować>

Przetorowanie, a, blm., czynność cz. **Przetorować**.

Przetorowywać, uje, ywał p. **Przetorować**.

Przetorowywanie, a, blm., czynność cz. **Przetorowywać**.

†**Przetowłoso** = **Prostowłoso**: Jak panienka, chodziła przetowłosa, z rozplecionym warkoczem. Zał. S. W oknach i w wystających przystawkach widać było czepec, złote i aksamitne czołka a. przetowłose głowy dziewcząt. Sienk. <Zam. Przetowłoso, zam. Prostowłoso>

Przetoż sp. a *więc, a więc dlatego, a dlatego też, zatem, stąd też*. <Prze + Toż>

Przetór, oru, lm. *ory miejsce przetorowane, droga przetorowana*: Nie było nigdzie niepotrzebnych ścieżek, nowych przetorów, dziur w płocie i strzesze. Pol. <Prze + Tór>

Przetracenie, a, blm., czynność cz. **Przetracić**. **Przetracić**, i, il *tracąc przepuścić; przemarnować, przetrwonić, przepuścić*. <Prze + Tracić>

Przetrąkotać, ocze, ował *przepędzić (pewien czas) na trajkotaniu*. <Prze + Trajkotać>

Przetrąkotanie, a, blm., czynność cz. **Przetrąkotać**.

Przetraktować, uje, ował *traktując przetracić; przetrwonić na traktowanie*: Mienie znaczne przepadł, przepolował i przetraktował ze współobywatelstwem. Krasz. <Prze + Traktować>

Przetraktowanie, a, blm., czynność cz. **Przetraktować**.

[Przetranwić, i, il] *przemarnować, przemarnotrawić*.

[Przetranwienie, a, blm.] czynność cz. **Przetranwić**.

Przetransportować, uje, ował 1. *przetranzlokować, przeprowadzić, przesłać transportem*: P. kogo z więzienia do więzienia. P. aresztanta do miejsca urodzenia. 2. *przenieść*: Łoboda wziął kochankę w ramiona, przez mur ją przetransportował i do Bernardynów ją zaniósł. Jeż. Ten panie przetransportował do nas teorie wodniste z hrabskich przedpokojów, które wycierał przez czas długi. Bał. <Prze + Transportować>

Przetransportowanie, a, blm., czynność cz. **Przetransportować**: To wszystko przy późniejszym przetransportowaniu w inne miejsce mogło zaledwie na 70 zmieścić ś. brykach. Szaj.

Przetranzlokować, uje, ował *przenieść, przesiedlić; przenieść na inną posesję, dać tranzlokację*: P. kozaków za Dniepr. P. pułk. P. urzędnika z jednej posesji na drugą, z jednego miasta do drugiego. <Prze + Tranzlokować>

Przetranzlokowanie, a, blm., czynność cz. **Przetranzlokować**.

[Przetransferować, uje, ował] *przenieść, przetranslokować*. <Prze + Łć. transfero>

[Przetransferowanie, a, blm.] czynność cz. **Przetransferować**.

Przetratować, uje, ował *przejsz trając, stratać od końca do końca*: Z takimi właśnie można przejść całą rzpltą i całe Prusy P. Sienk. <Prze + Tratować>

Przetratowanie, a, blm., czynność cz. **Przetratować**.

Przetrawestować, uje ował *trawestując przerobić*: P. utwór pisarski. <Prze + Trawestować>

Przetrawestowanie, a, bhm., czynność cz. **Przetrawestować**.

Przetrawiać, a, ał i P. ś. p. **Przetrawić**.

Przetrawianie, a, bhm., czynność cz. **Przetrawiać**.

Przetrawianie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przetrawiać** ś.

× **Przetrawiciel**, a, lm. e ten, co przetrawił a. co przetrawia, marnotrawca, rozrzutnik.

Przetrawić, i, ił, nied. **Przetrawiać** i. *nawskroś, zupełnie strawić; trawiąc przerobić*: P. pokarm w żołądku. Rzeczy surowe i niedotrąwione lepiej od zgotowanych przetrawiała. L. 2. przen.: P. co = przerobić w swoim umyśle a. w swoim sercu, przyswoić sobie gruntownie, przejść do swojej treści duchowej; oswoić ś., otrząsać ś. z czym: P. rzecz przeczytaną, wiadomości naukowe, wiedzę zdobyta, teorie naukowe. Nieprzetrawionych i strasznie pomieszanych teorii socjalistycznych. Nagan. Kazał sobie przynosić dzban jeden za drugim z piwnicy i niemi jakiegoś nieprzetrawione gorycze zalewał. Kaczk. Nieprzetrawiona gorycz zawiedzionego serca. Kaczk. Zanim wszelaka całość tych cennych dokumentów należyce ogarniętą i przetrawioną zostanie, sporo czasu upłynąć musi. Przetrawiałem tę nową ideę cały wieczór, noc, dziś dzień cały i jeszcze ś. z nią oswoić nie mogę. Dąb. 3. *przemarnować, przetrwać, przepuścić, przepuścić*: Co ocieci długo zbierał, wnet pan synek przetrawi wszystko. Białob. P. ojezyzną, *decoquere patrimonium*. Mącz. On wszystko potyra i marnie przetrawi, tak że nawet szeląga w kiesze nie zostanie. Pileh. 4. *strawić, przepędzić, przeżyć, przeżyć, spędzić*: Tubyśmy z sobą wieku miłego zażyli, tubyśmy aż do śmierci lata przetrawili. Szymon. 5. *przegryźć, prześreć, strawić nawskroś*: Kwas przetrawił cienką powłokę. 6. garb.: P. skórę = *przeciągnąć wytrawą, bejcać*; *przebejce o wać, wytrawić*: P. skórę pod kolor. P. ś. *zostać przetrawionym*: Uczucie jego miało czas P. ś. Bał. <Prze + Trawić>

Przetrawienie, a, bhm., czynność cz. **Przetrawiać**.

Przetrawienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przetrawiać** ś.

Przetrawić, i, ił, nied. † **Przetrawiać**, † **Przetrawiać** i. co = *przebrać, odegrać na trąbie*: P. melodję, pobudkę. 2. *przebrać trąbić, skończyć trąbić*. Śl. wil. 3. *trąbiąc przepędzić, przeżyć, przetrawić (czas jakiś)*. 4. rub. *przebiec, przechlać*: P. sporo pieniędzy w knajpie. <Prze + Trąbić>

Przetrawienie, a, bhm., czynność cz. **Przetrawiać**.

Przetrawiać, a, ał i [Przetrawiać ś.] nied. p. **Przetrawiać**.

Przetrawianie, a i. bhm., czynność cz. **Przetrawiać**. 2. [P., lm. a] *przekuska*: Na pierwsze P. mają być trzy dania.

Przetrawianie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przetrawiać** ś.

Przetrawić, i, ił, nied. **Przetrawiać** i. *trącićwszy przepolować; roztrącić, rozbić*: Przetrawić mu kość. Troc. P. komu rękę, nogę dragiem. W krzyżu przetrawiony. 2. rub. *przejechać, przegryźć, przekąsić, zakąsić; napić ś. nieco, lyknać*: P. kielbasy, chleba, sera. P. wódki. Aby co, aby co, byle P., z parę kielbas i sztukę pieczeni. Fred. M. Przen.:

Kiedy Radziwiłłem przetrącam, to ś. i do Szwedów wezmieni. Sienk. (=kiedy go zjemy). [P. ś.] *przelamać ś., pełnać, rozlecieć ś.*: Jedna sośnia to ś. na dwoje przetrąciła. <Prze + Trącić>

Przetrenować, uje, ował i. *przepędzić (pewien czas) na trenowaniu. 2. sforsować nadmiernym trenowaniem*. Ochor. <Prze + Trenować>

Przetrenowanie, a, bhm., czynność cz. **Przetrenować**.

Przetresować, uje, ował *przepędzić (pewien czas) na tresowaniu*. <Prze + Tresować>

Przetresowanie, a, bhm., czynność cz. **Przetresować**.

† **Przetrebować**, uje, ował i † P. ś. p. **Przetrebować**.

† **Przetrebowanie**, a, bhm., czynność cz. **Przetrebować**: Jesliby dłuższe trąbienie z niejakim ukróceniem albo przetrębowaniem usłyszeli, ruszą ś. z miejsca. Leop.

† **Przetrebowanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Przetrebować** ś.

† **Przetrebować**, uje, ywał, † **Przetrebować** i. p. **Przetrebować**. 2. *trąbić powtarzając (rzecz już grana) jeszcze raz, z powtórzeniem trąbić*. 2. *trąbić z przestankami*: Macie zwołać lud, tedy będziecie prosto trąbić, nie nie drobiać, ani przetrębiając. Leop. † P. ś. i. *prześcigać ś. z kim w trąbieniu, trąbić jeden przez drugiego*. 2. *trąbiąc odzywać ś. wzajemnie*: Strzeley, rozszedłszy ś. po lesie, przetrębiwali ś. Przetrebują ś. trębacze. Troc.

† **Przetrebwanie**, a, bhm., czynność cz. **Przetrebować**.

† **Przetrebwanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Przetrebować** ś.

Przetrolić, i, ił *przezielić na trąje, na trzy części*: Tarcza przetrojona. Nies. Tarcza może być przetrojoną w różnych kierunkach: wdtuż, wpoprzek i skośnie. Nies. <Prze + Troić>

Przetrojenie, a, bhm., czynność cz. **Przetrolić**.

× **Przetropiać**, a, ał p. **Przetropić**.

× **Przetropianie**, a, bhm., czynność cz. **Przetropiać**.

Przetropić, i, ił, nied. × **Przetropiać** i. *tropiąc przeszukać, przeszperać, przetrząść; przeszedzić; przespierować*: P. okolicę, kraj, las. Planet wszystkie znaków przetropia stanowiska. L. 2. myś., *przeszlakować, przesłepić trop, nie znaleźć tropu*. <Prze + Tropić>

Przetropienie, a, bhm., czynność cz. **Przetropić**.

Przetrudny *nadzwyczaj trudny*: Nie czuł ś. na siłach, aby w przetrudnych warunkach czasu obowiązkom swego stanu podolać. Czerm. <Prze + Trudny>

Przetruflować, uje, ował *za suto przyprowadzić truflami*: Obiadałem u pani Kisieleń przetrufowanym obiadem. Koź. A. <Prze + *Truflować, od Trufla>

Przetruflowanie, a, bhm., czynność cz. **Przetruflować**.

× **Przetrupiały** *złożony z trupów*: Stosy przetrupiały. Wor. <Od *Przetrupieć, Prze + Trupieć>

Przetrwąć, a, ał, [Przetrzwać] i. *przeistnieć, przegzystować; trwać, przeżyć, wytrwać, wytrzymać przez jakiś czas*: Przetrwiał w tych pracach. Troc. Całe dni i noce przetrwał pisząc. Troc. Przetrwiał wielki pamięć cnotliwego. Karp. Piramidy przetrwały już wiele wieków i przetrwają jeszcze

długie lata. Nasza przyjaźń przetrwa do grobowej deski. 2. *pozostać w całej mocy, w całej sile, nie stracić jeszcze znaczenia, siły, wartości, przechować ś., zachować ś., dochować ś.*: Ten zwycięzaj przetrwał do dziś dnia. Prawo przetrwało po dziś dzień. Traktat przetrwał do dnia dzisiejszego. 3. *przebyć* = *przenieść, znieść, przecierpieć, przetrzymać, wytrzymać*: Frasował ś., jakoby drogą tę przetrwał. Fur. P. pokusę (= *przewyciężyć*). Nie jedną burzę przetrwał już w życiu. Przetwaliście mężnie najokropniejsze wypadki. Kołł. 4. *wytrwać dłużej, niż kto a. co, przetrzymać, przeżyć*: Cnota przetrwa gwałt, nędzę i los przewycięży. Kras. Znakomita pamięć tych prac niezmiernych przetrwa był jego na tej ziemi. Os. 5. † P. co czym = *podtrzymać, zakonserwować, zachować co*: Obroną zdrowie przetrwamy — obroną życie zachowamy. Błaż. × P. ś. *przemóc ś., przewyciężyć ś.*: W pierwszych chwilach o mało nie oszalał, potem, przetrwawszy ś., upadł na słomę i począł gorąco ś. modlić; nareszcie zachorzał. Krasz. <Prze + Trwać>

Przetrwalać, a, ał p. Przetrwalić.
Przetrwalać, a, blm., czynność cz. Przetrwalać.

Przetrwalenie, a, blm., czynność cz. Przetrwalić.

Przetrwalić, i, il, nied. Przetrwalać *przerobić na trwałe, utrwalić*: Ja sam dzisiaj te chwile pismem na pamiętki przetrwalam. <Prze + Trwalić>

Przetrwalić, a, lm. i bot. część pleśni i słuzowców (sclerotium). <Od Przetrwąć>

Przetrwiał, u, lm. y bot. p. Chiwian. <Od Przetrwąć>

Przetrwiał, u, lm. y bot. p. Chiwian. <Od Przetrwąć>

Przetrwalić, a, blm., czynność cz. Przetrwalić.
Przetrwalić, a, blm., czynność cz. Przetrwalić. Teraz dopiero czuję korzyść statecznego przetrwania w wykonaniu mego przedsięwzięcia. Kras. Dzieło to wydało ś. ciężkim do niezniesienia, długim do nieprzetrwania. Orzesz.

× **Przetrwonić, a, ał p. Przetrwonić.**
× **Przetrwonienie, a, blm., czynność cz. Przetrwonić.**

Przetrwonić, i, il, nied. × Przetrwonić *trwonić przepuścić; przemarnować, przetracić*: Dobram jego przetrwonil. L. Całą noc na deboszach przetrwoniał. Pileh. Wszystkie chwile gnuśnie przetrwoniam. Pileh. <Prze + Trwonić>

Przetrwonienie, a, blm., czynność cz. Przetrwonić.

† **Przetrywować, uje, ował** *przelutrować, przeczyszczyć, oczyścić*: Złoto próbę pokazuje, gdy je jubiler w ogniu siedmkroć przetrybuje. Koch. W. <Prze + Trybować>

† **Przetrywowanie, a, blm., czynność cz. Przetrywować**: W drzewach nie jest tak rozmaite przelutrowanie ani P. pokarmu ku obróceniu w sposób ciała, jak jest w zwierzętach. Trzyc. **Przetrysk, u, lm. i l. zjawisko przetryskiwania.** 2. *ilość cieczy przetryskiwanej.* <Prze + *Trysk, TRYSK>

Przetryskać, a, ał p. Przetrysnąć. <Prze + Tryskać>

Przetryskanie, a, blm., czynność cz. Przetryskać.

Przetryskiwać, uje, iwał p. Przetrysnąć.
Przetryskiwanie, a, blm., czynność cz. Przetryskiwać.

Przetrysnąć, śnie, snął, nied. Przetryskać, Przetryskiwać *trysnąć przez co; trysnąwszy przelcieć.* <Prze + Trysnąć>

Przetryśnięcie, a, blm., czynność cz. Przetrysnąć.

[Przetryźnić, i, il] *zmarnować.*

[Przetryźnienie, a, blm.] *czynność cz. Przetryźnić.*

× **Przetrzaskać, a, ał p. Przetrzasać.** <Prze + Trzaskać>

× **Przetrzaskanie, a, blm., czynność cz. Przetrzaskać.**

Przetrzasać, śnie, snął a. sł, × Przetrzaskać l. *z trzaskiem rozsądzić, roztrzaskać. l. 2. trzaskąwszy przeciąć*: Miał szyję — że biczemby przetrzasł, pierś zakłęśłą, dychawiczną. Kon. <Prze + Trzasać>

Przetrzaśnięcie, a, blm., czynność cz. Przetrzasać.

Przetrzachnąć, chnie, chnął a. chl p. Przetrzasać. Gdy śniegi spłynęły i drogi nieco przetrzachły, zbił talary w worek, zawiązał i na kupno domu w Czechryniu przeznaczył. Jeż. <Prze + Trzachnąć>

Przetrzachnięcie, a, blm., czynność cz. Przetrzachnąć.

Przetrzasać, a, lm. e ten, co przetrząsa. l. 2. machina, narzędzie rolnicze do przetrzysania słomy, siana, koniczyny i t. d. po skoszeniu, dla przedszego wysuszenia: Szopa na maszyny: kosiarki, grabiarki, przetrzasać, podawacze. <Od Przetrzasać>

Przetrzasać, a, ał p. Przetrzasać.

Przetrzasanie, a, lm. a czynność cz. Przetrzasać. Niewiele dopatrzeć można rozmaitości pomimo najpilniejszych przetrzasań starych aktów. Rol.

Przetrzasać, śnie, snął a. sł, Przetrzachnąć, Przetrzasać, nied. Przetrzasać l. nawszkroś potrząsnąć; przejąwszy wzruszyć: Przetrzasnij siano, pościel. Troc. Pościel przetrzasniona. Troc. P. słomę w sienniku. 2. *przen. przejrzeć, przegladnąć, przeszkukać, przepatrzeć, zrewidować szczegółowo:* P. dom cały, kufry, manatki. Przetrzasają wszystkie kąty. Rzew. 3. *przeplondrować:* Jeden kozak częstokroć dwór najludniejszy obywatela polskiego przetrzął i splondrował. L. Ale skarba mnihom przetrzasnienie? Nie będzie bez tego? co? Sienk. 4. *roztrzasać gruntownie, rozebrać, rozcazyć, zbadać wszechstronnie, przeegzaminować:* Kto by chciał ciekawiej to P. Troc. Przetrzasać czyje życie, sprawy, materją jaką. Troc. Przetrzasałem go, ale nauk w nim nie baczę. Troc. Od najpierwszych do najostatniejszych brakując osoby, całą naszą okolicę przetrzasał. L. Materja dobrze przetrzasniona. Okoliczność ta już była na deputacji od księdza biskupa przetrzasniona. L. 5. *potrząsnąć zrzadka, posypać, upstrzyć, poproszyć:* Boki długie tego wołu czerwone kropki przetrzasają. Bardz. Przetrzasniony zrzadka śniegiem. Sp. 6. *Przetrzasać = przetrwać trzęsąc; przestać trząść:* Febra już go przetrzęsła. Sł. wil. **Przetrzasać ś. przejechać ś.:** P. ś. bryczką, wozem, konno. <Prze + Trzasać>

Przetrzasać, esie, ał i P. ś. p. Przetrzasać.

Przetrzasnienie, a, blm. p. Przetrzasnienie.

Przetrzasnienie, a, blm., Przetrzasnienie *czynność cz. Przetrzasać.*

Przetrzebiać, a, ał p. Przetrzebić.

Przetrzebianie, a, blm., czynność cz. Przetrzebiać.

Przetrzebić, i, ił, nied. Przetrzebiac i. trzebiąc przetrzedzić, częściowo wytrzebić: Lasy przetrzebione. Lel. P. zwierzęta w całym kraju. Jary uszyknie odkryte puszciami nieprzetrzebionymi. Rol. Żart.: Porządnie ci głowę przetrzebiła z włosów. Bał. 2. *wytrzebić, zniszczyć po środku a. pasem poprzeczny*: P. drogę przez las. 3. *całkowicie wytrzebić, zniszczyć, wytepić*: P. wszystkie lasy w prowincji. P. ś. zostać przetrzebionym: Wkrótce przetrzebią ś. ostępy, spadną bez użytku najpiękniejsze drzewa. Krasz. <Prze + Trzebić>

Przetrzebienie, a, blm., czynność cz. Przetrzebić.

Przetrzebienie się, a ś., blm., czynność cz. Przetrzebić ś.

Przetrzeć, trze, tarł, [Przetarć], nied. Przecierać i. wytrzeć, zetrzeć; obetrzeć na wylot; tarciami przedziurawić: Przeczka bot przetarła. Troc. Rzemień od przeczki przetarły. Troc. Przetarte żelazo, drzewo. Troc. Wilk u psa szyję przetarł żelazem zobaczy. Książ. Śurdućnik mocno przetarł i wyszarżany. Kaftan na łokciach przetarł. Przetarte miejsca nóg. Przen.: Już brzask przecierał nocne ciemności od wschodu. Bał. Przen.: †P. czoło = stawić czoło, *wystąpić śmiało*: Złe to senat upatrując, przetrze kiedyś czoło i nastąpi na króla, że z niego przyczyna. Tw. Wszystkie dom Izraelów jest przetarłego czoła i twardego sera. Wuj. (= *wytlarzęgo, miedzianego; jest bezczelny*). 2. *przeciągnawszy czym wytrzeć; musnąwszy czym przeczyścić*: P. okulary, szyby. P. oczy. Zabł. (= *wytrzeć dla lepszego widzenia*). L.). Ledwie oczy P. zdołam, wnet do mego Pana wolałam. Karp. Wyspałeś ś., przetrzyj sobie oczy. Troc. Sen cię mroczy, przetrzyj oczy. L. Ze snu powstawszy, skoro przetrze oczy, najpierwsza mi ś. myśl o tobie toczy. L. Dziwi ś., patrzy i oczy przeciera, nie wie, czy jawa, czy też mu ś. marzy. L. Nie płacze, tylko oczki przeciera, co znieś światła nie mogą. Len. Drugi raz dobrze oczy przecieraj, gdy świadectwo jakie cytujesz. Pim. (dobrze czytaj. L.: *dobrze oczy wytrzeszczaj, dobrze uważaj, dobrze patrz*). Przen.: P. komu oczy (Troc) = *otworzyć mu oczy, dać mu poznać rzeczywisty stan rzeczy, całą prawdę*. Przen.: P. zęby (o koniu) = *przejeść, przegryźć*: Mam tu moją szkapę, czekam na nią trochę, póki przetrze zęby. L. Z pod słomy garść siana zarzucił, aby konie miały czym zęby P. Krasz. Przen.: P. rozum, obyczaje (L.) = *przepolerować, przegladzić, okrzesać, wykształcić zgrubsza*: Przetrzyj jej obyczaje i serce jej chcejsz kształcić. L. Naukami greckimi i łacińskimi miała rozum dobrze przetarł. Pilch. Rozumny, lecz naukami przystojności nie przetarł. L. Przetarty cokolwiek. L. (= *obity*). Kto chce być grzecznym, musi z przetarłemi przestawać ludźmi. L. 3. *trąc przepuścić*: Przecierać co przez durszlak, przebijając, przepuszczać. Troc. Przetrzyj ryż przez durszlak. Troc. 4. *piłą = trąc przepolować, przedzielić; przetrznąć, przepiłować*: Osieł z wilkiem pospołu drzewo przecierali, ale wilk na odpodku tak ś. tylko wozil. Papr. Izajasz na polu od złych ludzi przetarł. Białob. Byli kamionowani, piłą przecierani. Przecierać żelazo pilką. Troc. Przen.: Dokądże trapienie duszę moją i przecieracie mię mowami? Wuj. (= *piłujecie, szarpiecie, dręczycie*). 5. P. drogę = *przetorować*: Orszakposuwał ś. bardzo wolno z powodu mało przetarłej drogi i zasp śnieżnych. Sienk. Przen.: P. komu drogę. Troc. (= *przygotować, wskazać; przelamać dla niego pierw-*

szce lody). 6. myśl. *przetrzebić, przetrzedzić zbyt bujną roślinność*: Otworzyć półka dla zwierzyny, by zbyt bujna nieraz roślinność przetarła. P. ś. i. *uleć przetarciu*: Uszko u zegarka przetarło ś. Przen.: Niebo przeciera ś. a. nieos.: Przeciera ś. = *przejasnia ś., wypogadza ś., rozjaśnia ś.*; *ma ś. na pogodę po deszczu*. 2. [P. ś.] *tarzając ś. wytrzeć ś. nieco*: Niech gospodarz wyprzędzie kunie i puści za chadupę, niech się przetro. 3. *przen. przepolerować ś., ogładzić ś., okrzesać ś., obyć ś., wykształcić ś., zgrubsza ś.* Masz ś. ku temu przykładać, jakobyś ś. między ludźmi przecierał. Glicz. Krążąc po świecie, choć ś. trochę przetrze, niewiele stąd ojeżyna korzyści odbierze. L. Pojętne to dziecię, warto, żeby na wielkim przetarło ś. świecie. Mick. 4. × P. ś. koło kogo = *otrzeć ś. o niego przechodząc*. 5. *przecinać ś., przepelznąć, przesunąć ś.*: Choćby zabłądziła, gdzie ś. wąż nie przetrze, zawsze trafi do domu po słońcu, po wietrze. Syrok. <Prze + Trzeć>

× **Przetrzepać, a, Im. e ten, co przetrzepuje.** Troc. <Od Przetrzepać>

Przetrzepać, pie, pał, nied. Przetrzepywać i. potrzepać jakiś czas; nieco wytrzepać, wykurzyć: P. suknię, dywan prętem, trzepaczką. Przen.: Od czasu do czasu deszcz przetrzepuje przechadzających ś. na pokładzie. Sienk. 2. *przen.:* P. kogo, P. komu skórę = *przećwiczyć, przekropić, przechłostać, przegarbować; wybić, obić, osmagać*: Oj, gdyby go przetrzepał, a nalezyście, jakbym był kontent! L. Zawisza Turkom przetrzepie kołnierza, a Żabokliki szablą ich pogoli. Jabł. Czarniecki nieprzyjaciela pod Łowiczem przetrzepał. Papr. Nie chce nas niebo zgruntu zagubić, tylko P. Pot. Przen.: Trybunał przetrzepał jej worka. L. (= *przetrzebił, skubnął*). 3. (o deszczu) *trzepiąc przepadać; przekropić*: Deszcz przetrzepując kurżawę przekropił. Błaż. 4. *trzepiąc odmówić a. przeczytać = prętko a mechanicznie zmówić a. przeczytać; strzepać od początku do końca*: Z niecierpliwością przetrzepał książkę, nie przeczytał. L. × P. ś. *przetrząść ś. = przejechać ś., przewietrzyć ś.*: Nie mi ś. nie stanie, jak ś. na koniu przetrzepię. Krasz. <Prze + Trzepać>

Przetrzepanie, a, blm., czynność cz. Przetrzepanie.

× **Przetrzepanie się, a ś., blm., czynność cz. Przetrzepanie ś.**

Przetrzepywać, uje, ywał i × P. ś. p. Przetrzepać.

Przetrzepywanie, a, blm., czynność cz. Przetrzepywanie.

× **Przetrzepywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przetrzepywanie ś.**

Przetrzeźwiać, a, ał i P. ś. p. Przetrzeźwić.

Przetrzeźwianie, a, blm., czynność cz. Przetrzeźwianie.

Przetrzeźwianie się, a ś., blm., czynność cz. Przetrzeźwianie ś.

Przetrzeźwić, i, ił, nied. Przetrzeźwiać wytrzeźwić, otrzeźwić: P. pijanego, omdlałego. P. ś. i. a. *Przetrzeźwić otrzeźwić ś., wytrzeźwić ś.*: P. ś. z omdlenia, ze snu. Plecie, jakoby ś. jeszcze nie przetrzeźwiwszy. Żebr. (= *nie przyszedłszy do siebie ze snu*). 2. [P. ś.] *polepszyć ś.*: Przetrzeźwiło mi ś. w chorobie. <Prze + Trzeźwić>

Przetrzeźwić, eje, ał p. Przetrzeźwić. <Prze + Trzeźwić>

Przetrzeźwienie, a, blm. i. czynność cz. Przetrzeźwić. 2. czynność cz. Przetrzeźwić.

Przetrzeźwienie się, a ś., blm., czynność cz. Przetrzeźwienie ś.

Przetrzęsienie, a, bfm., czynność cz. Przetrząść.
Przetrzęsienie się, a ś., bfm., czynność cz.

Przetrząść ś.

† Przetrzucać, a, ał *wy badać*. Troc.
† Przetrzucanie, a, bfm., czynność cz. Przetrzucać.

[Przetrzwać, a, ał] p. Przetrwać.

[Przetrzwanie, a, bfm.] czynność cz. Przetrzwać.

Przetrzymać, a, ał, nied. Przetrzymywać 1. *przepędzić (pewien czas) na trzymaniu; potrzymać przez pewien czas, wytrzymać pewien czas, zatrzymać na pewien czas*: Nie przetrzyma tego ciężaru godzinę, do południa. Troc. Przetrzymał go rok u siebie. Oskarżono go, że przetrzymuje u siebie złodziei (= daje im przytułek u siebie). P. uczniów w klasie cztery godziny a. przez cztery godziny. P. kogo w więzieniu parę miesięcy. P. interesanta godzinę w przedpokoju. P. służącą pół roku. Mówili powoli a. bardzo dobitnie, jak ten, co chłostę wymierzając, umie P., nim różgą wytnie. Deo. Wiem, że cię i na krótką chwilę nie przetrzyma nie, byś jej nie oddał wizyty tego dnia, którego przybędziesz. L. (= nie przytrzymaj, powstrzymaj, zatrzymaj). 2. *trzymając przechować*: Jesienne w lagrze przetrzymane tarnki. Żebr. P. jabłka w piwnicy do samej wiosny. 3. *zbyt długo zatrzymać*: P. w ogniu żelazo, diutiusz. Kn. Przetrzymywać urynek jest niezdrowo. Przetrzymał koń. Troc (= przetrzymał moc). P. pasport, urlop. 4. kogo = *przemóc w trzymaniu, wytrzymać dłużej, niż drugi*: Kto kogo przetrzyma? Nieraz siedział uparcie na przetrzymanego po kilka godzin. Bał. 5. *wytrzymać, przemieścić, przecierpieć, znieść*: B. ból. [Syéko przetrzymiesz, ino trza wiedzieć sposób]. Żer. 6. † Przetrzymywać co = *uniknąć czego przez pewien czas, wygiwać ś. od czego*: Karę zły przetrzymuje, lecz jej nie uchodzi. Min. <Prze + Trzymać >

Przetrzymanie, a, bfm., czynność cz. Przetrzymać.
Przetrzymywać, uje, ywał p. Przetrzymać.
Przetrzymywanie, a, bfm., czynność cz. Przetrzymywać.

Przetuczenie, a, bfm., czynność cz. Przetuczyć.
Przetuczyć, y, ył zanadto uiuczyć, przepaść, przekarmić: Panie, przetuczone zbytkiem... <Prze + Tuczyć >

Przetulać się, a ś., ał ś., nied. × Przetuływać ś. i. tułając ś. przepędzić, przeżyć (czas jakiś): P. ś. wiele lat po różnych krajach. 2. nied. = *od czasu do czasu tułać ś.*: Miotła (=kometa) błakającym biegiem raz w północy, drugi raz w południu przetuływała ś. Błaż. <Prze + Tułać ś. >

Przetulanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przetulać ś.

× Przetuływać się, a ś., ał ś. p. Przetulać ś.
× Przetulywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przetuływać ś.

Przeturczenie, a, bfm., czynność cz. Przeturczyć.

Przeturczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przeturczyć ś.

Przeturczyć, y, ył przerobić na Turka, poturczyć. P. ś. przerobić ś. na Turka, poturczyć ś. <Prze + Turczyć >

Przeturkotać, eze, tał i. przejechać z turkotem: Szybko przeturkotał wózek, w tumanach piasku ukryty. Zap. 2. *przeturwać (pewien czas) turkotając*. <Prze + Turkotać >

Przeturkotanie, a, bfm., czynność cz. Przeturkotać.

[Przeturmanić, i, ił] *przełulać*.

[Przeturmanienie, a, bfm.] czynność cz. Przeturmanić.

Przetwardnienie, a, bfm. patol. stwardnienie nadmierne: P. a. zgęszczenie kości (eburneatio s. osteosclerosis). <Od *Przetwardnąć, Prze + Twardnąć >

× **Przetwarty** *nieco otwarty, nawpół rozwarty; nieco odchylony, odemknięty, uchylony, przemknięty*: Drzwi, usta, wargi, powieki przetwarte. Z ust przetwartych wybiegły te słowa. <Od Przetwierać >

Przetwarzacz, a, lm. e p. Przetwórca: Musiałyby te powieści być owocem jakiego troskliwego kronik przetwarzacza. Lel. <Od Przetwarzać >

Przetwarzać, a, ał i P. ś. p. Przetworzyć.
Przetwarzanie, a, bfm., czynność cz. Przetwarzać.

Przetwarzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przetwarzać ś.

Przetwierać, a, ał i. nieco, nawpół otwierać; uchylać, odmykać: P. drzwi, okno. 2. *od czasu do czasu otwierać, odmykać*: Okna w szkole trzeba często P. P. ś. i. p. **Przetworzyć ś. 2. często otwierać drzwi wchodząc i wychodząc z izby**: Jak ś. często przetwierała, ujrzała na ołtarzu boginią siedzącą. Żebr. [Drzwiami od chłewa ktosik sie przetwierá]. <Prze + *Twierać, T + WOR / WR / WIER, przez zmieszanie z TWOR i pod wpływem Otwierać >

Przetwieranie, a, bfm., czynność cz. Przetwierać.

Przetwieranie się, a ś., bfm., czynność cz. Przetwierać ś.

[Przetwierzać się, a ś., ał ś.] w czym = *grymasić, przebierać*: Ludzie mieli dużo chleba i przetwierdzali się w nim. <Prze + *Twierdzać, od Twierdzić >

[Przetwierdzanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Przetwierdzać ś.

Przetwora, y, lm. y p. Przetworzenie. Podez. <Prze + *Twora, TWOR >

Przetwornica, y, lm. e przyrząd wirujący służący do przetworzenia dowolnego prądu elektrycznego na sprąd (prąd stały) pożądanego napięcia: P. jednotwornikowa lub dwutwornikowa. <Od Przetwornik >

Przetwornicowy przym. od Przetwornica.

Przetworniczy, Przetwornikowy przym. od Przetwornik. <Od Przetwornik >

Przetwornik, a, lm. i elektrot. przyrząd nieruchomy służący do przetwarzania danego rozprądu (prądu przemienne) na rozprąd innego napięcia, transformator. <Od Przetworny >

Przetwornikowy p. Przetworniczy. <Od Przetwornik >

Przetworny 1. × P. *dający ś. przetworzyć; podległy przetwarzaniu*. 2. × P. *przetworzony, przeobrazony*: Gdy ś. pewnym młynem obieg skłenci wieku, znów w przetwornym duchu znikły osiada człowieku. Książ. 3. † P. *wytworny = wybredny, grymasny*: Jeden pan na potrawy był przepyszny, a na dobre kucharze P. Trz. <Od Przetwór >

Przetworowy przym. od Przetwór; z którego ś. wyrób otrzymuje: Materiały przetworowe. Łab. <Od Przetwór >

Przetworzenie, a, i, bfm., czynność cz. Przetworzyć. 2. × P., lm. a p. Przetworzenie ś.: W świę-

tości nie jest chleb i wino, ale już P. jakie, *transsubstantiatio*. Rej.

Przetworzenie się, a s., blm., **Przetworzenie** czynność cz. **Przetworzyć** s., *przemiana, przetwór.*

Przetworzyciel, a, lm. e p. **Przetwórca**: Człowieka odrodzeniem i przetworzycielem a odnowieniem jest Pan Krystus. Gil. <Od Przetworzyć>

Przetworzyć, y, ył, nied. **Przetwarzać** I. *nano-wo stworzyć, ponownie i inaczej utworzyć*: Jedną istotność rzeczy w inszą odmienić i P. nikomu nie należy, jeno właśnie samemu Bogu. Żarn. Nie będzie inszy, chyba go P. Troc. 2. *przemienić, przekształcić, przeobrazić, przeistoczyć, przerobić, przeformować, przepostaciować, przedzierzgnąć, przeinaczyć, + przeczynić, + przedzielać*: Obraz boski przetworzył się w obraz djabelski. Wuj. Przetwarzać i na swój model przerabiać. Pilech. Przetworzwszy afekty w Bogu miłe enoty. Pot. W surową postać twarz przetworzy. Pot. Dopóki zwykłych „zjadaczy chleba“ w aniołów nie przetworzy. Chmiel. P. ser (Kn, Troc) = w tworzyde przeformować. L. 3. × **Przetwarzać** kogo = *udawać kogo, naśladować, przebrzeźniać, malpować*: Szczygieł słabym głosem przetwarza słowika melodyjne tony. L. 4. z jakiego przedmiotu zrobić zupełnie inny lub tylko częściowo odmienny, *przerobić, wyrobić, wytworzyć z czego*: P. materiał surowy na wyrób. P. s. *przemienić* s., *przekształcić* s., *przeobrazić* s., *przeistoczyć* s., *przerobić* s., *przeformować* s., *przepostaciować* s., *przedzierzgnąć* s., *przeinaczyć* s.: Sam szatan przetwarza s. w anioła światła. Bud. Jeśli który i poceiwy w przyjaźni z nim wkroczył, łatwo s. na ich kształt i model przetworzył. Pilch. Złeć było dotąd, będzie dwakroć gorzej, kiedy s. to lekarstwo trucizną przetworzy. Pot. (= w truciznę przemieni). W przetwarzającej s. stolicy jedna tylko rzecz pozostała niewzruszona: porządki, a raczej nieporządki miejskie. Gom. Wszystko s. z gruntu przetwarza i zmienia. Gom. <Prze + Tworzyć>

× **Przetworzyć się, y** s., **yl** s., nied. **Przetwie-rać** s. *otworzyć s. niezupełnie, odemknąć s., uchylić s.*: Drzwi nieco przetworzyły s., ukazała s. w nich głowa. Krasz. <Prze + (t) + WOR/WR/WIER, pod wpływem Otworzyć i z podprowadzeniem pod Przetworzyć>

Przetwór, oru I. blm. *przetworzenie, przekształcenie, przemiana*. Sł. wil. 2. lm. *ory* wyrób, wytwór, rzecz przetworzona, *fabrykat, produkt przerobiony*: Przetwory rolnicze (np. mąka, kasza), zbożowe, mleczne, owocowe, chemiczne, węglowe, tłuszczowe, mineralne, roślinne, zwierzęce. Fabryka przetworów chemicznych. Wystawa przetworów owocowych. Handel przetworami krajowemi. Skład przetworów wiejskich. 3. × P. *objętość*: Ciało pewnej miary, to jest pewnego przetworu, *certi voluminis*. Krup. 4. apt. i chem. *połączenie lub mieszanina pierwiastków chemicznych z innymi*, preparat: P. rtęci, jodu i t. p. (preparatum). <PRZE + TWÓR>

Przetwórca, y, lm. **y, Przetwarzacz, Przetworzyciel** I. ten, co *przetwarza, przekształca, przerabia, przeistocza, reformuje*: P. rządu, reformator. Chr. Bolesław Chrobry był pierwszym przetwórcą stanu politycznego Polski. Sur. 2. *wytwórca, fabrykant, producent*. <Prze + Twórca>

Przetwórczy przym. od **Przetwórca**; *tyczący s. przetwarzania, produkcyjny, wytwórczy, przerabiający, przetwarzający; wyrabiający*: Przemysł P. Tkactwo i garbarstwo są gałęziami przemysłu przetwórczego. Trades-unions, związki robotni-

ków pewnej gałęzi i zawodu przemysłu przetwórczego. <Od Przetwórca>

Przetwórczyni forma ż. od **Przetwórca** <Od Przetwórca>

[Przety] p. I. **Przeć**.

Przetycie, a, blm. I. czynność cz. **Przetyć**. 2. a. **Przetyłość** *zbytnia otyłość*. Sł. wil.

Przetyczka, i, lm. I, **Przetykacz** I. *narzędzie do przetykania a. wykluwania*: P. do fajki (= *drut do przetykania cybucha*). P. do uszu. P. a. szpilka do zębów (Troc) = *wykałaczką, wykluwaczką*, × *dłubizab*, × *zębodziub*. 2. *pręt żelazny przekroju prostokątnego wetknięty w ucho kotwicy, przewłoka*. 3. *chir. drucik umieszczony w cewniku*. 4. rzem.: P. imadła = *klucz śrubstalcowy, pręt żelazny przesunięty przez otwór w szpindlu, służący do obracania gwintowanej śruby w imadle*. 5. stol. p. **Krępulec**. 6. woj. *iglica do przetykania zapalów broni palnej, ryndel*. <Prze + Tyczka>

Przetyć, yje, ył *zbyt utężyć, nad miarę roztyć* s.: Kokosze tak karmi trzeba, aby nie przetyły. Zaw. Na kuchnię brakować co tłuściejsze kury, aby nie przetyły. Hur. <Prze + Tyć>

Przetykacz, a, lm. e p. **Przetyczka**, *przyrząd do przetykania*: Przetykacze kauczukowe. <Od Przetykać>

Przetykać, a, ał p. **Przetykać**.

Przetykanie, a, blm., czynność cz. **Przetykać**. **Przetykany** I. im. od **Przetykać**. 2. *taki, jakim jest po przetykaniu, zrobiony przez przetykanie*: Kaftan miał na sobie P. złotem. Tw. Sukienka przetykana. Leop. (szachowana. Leop.). Materja przetykana złotem, srebrzem, jedwabiem. Purpura złotem przetykana.

Przetyłość, i, blm. *zbytnia otyłość, przetycie*. <Od Przetyły>

Przetyły *zbyt otyły*.

Przeucieszenie przys. od **Przeucieszyć**: Bawię kogo P. Opowiadać P.

Przeucieszyć *wielce ucieszyć, nadzwyczaj zabawić*. Skar. <Prze + Ucieszyć>

1. **Przeuczenie, a**, blm., czynność cz. **Przeuczyć**.

2. **Przeuczenie** przys. od **Przeuczone**.

Przeuczenie się, a s., blm., czynność cz. **Przeuczyć** s.

Przeuczony *wielce uczony*. L. <Prze + Uczony>

Przeuczować, uje, ował I. *przepędzić (pewien czas) na ucztowaniu*: Młodość przeszedł, przepolował i przeuczował. Krasz. 2. *przemarnować, przepuścić na uczy*. <Prze + Uczować>

Przeuczowanie, a, blm., czynność cz. **Przeuczować**.

Przeuczyć, y, ył I. *przepędzić (pewien czas) na uczeniu*: Przeuczywszy z wielką pochwaleń kilkanaście lat retoryki, ślub uczynił na honor św. Franciszka. Nies. 2. *inaczej nauczyć, ponownie nauczyć*: Dzieło Kromerowe przeze mnie polskim językiem mówić przeuczone. Błaż. 3. *zrobić zanadto uczonym, nauczyć zbyt wielu rzeczy, ale niegruntownie*. P. s. I. *nachwytać s. wielu wiadomości w sposób niegruntowny, stać s. zanadto uczonym, przemądrzałym*: Którzy s. nie douczą lub przeuczą, tacy szkodliwi więc bywają, niżeli prostacy. Min. 2. *uczyc s. przeduczyć s.; przestudjować, wyuczyć s. szczegółowo od początku do końca*: Fałszywe przykłady przymieszał, które też wydadają, że s. w tej greceźnie niebardzo przeuczył. Czech. Trzeba to wszystko P. s. od deski do deski. Kacz. <Prze + Uczyć>

Przeugorować, uje, ował *przeleżeć ugięciem (czas*

jakis): Przeugorowały pola trzy lata. <Prze + Ugorować>

Przeugorowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeugorować**.

[Przeukázka, i, lm. i] *przepowiednia*. <Prze + Ukázka>

* [Przeukazować, uje, ował] *przepowiadać (przeszłość)*. <Prze(d) + Ukazować>

[Przeukazowanie, a, bfm.] czynność cz. **Przeukazować**.

[Przeumarocie, a, bfm.] *letarg*. <Prze + Umarcie>

[Przeunacenie, a, bfm.] czynność cz. **Przeunacyć**.

[Przeunacyć, y, ył] = **Przeunacyć**.

Przeuroczo przys. od **Przeuroczy**.

Przeuroczy *nader uroczy*. <Prze + Uroczy>

Przeuroczysty *nader uroczy*: Wszystkie uczucia obchodziły w jej sercu powitany wreszcie dzień koronacji, jako nadmiar święteczny, P. Szaj. <Prze + Uroczy>

Przeuroczyście przys. od **Przeuroczysty**.

Przeuzdać, a, ał *nanowo i inaczej obuzdać*: P. konia. <Prze + Uzdać>

Przeuzdanie, a, bfm., czynność cz. **Przeuzdać**.

Przewabiać, a, lm. e. I. † P. *ten, co przewabia*: P. cudzego. Bobr. P. cudzego, który pisząc z innych zbiera, *compiler*. Wład. 2. myśl. *ten, co nosi berło, pobując z ptakiem drapieżnym*. Śl. wil. <Od Przewabiąć>

Przewabiąć, a, ał p. **Przewabić**.

Przewabianie, a, bfm., czynność cz. **Przewabiąć**.

Przewabić, i, ii, nied. **Przewabiąć** I. *wabiąc przeciagnąć do siebie, na drugą a. na swoją stronę; skaptować, przemamić; zwabić*: Do karczemu i szalaszów swoich ich przewabili. Smotr. Na to siły swoje napina, aby ich od służby Bożej odstraszył i na swój zoid przewabił. Bz. 2. † P. *przywłaszczyć sobie, ściągnąć; † przemeknąć, † przekraść*: Oszust cudzy pot i pracę do siebie przewabia. Klon. 3. † P. *skompilować, dopełnić kradzież literacką, wziąć żywcem od kogo*. Kn. 4. myśl. *zwabić, przywołać na drugą stronę ptaka unoszonego, sokola*. <Prze + Wabić>

Przewabienie, a, bfm., czynność cz. **Przewabić**.

[Przewaby, ów, bpl.] *wczta u młodych małżonków, która kończy cały obrzęd weselny*. <? zam. Przebaby>

Przewaga, i, lm. i. I. *przeważanie czego, ważenie więcej, większa waga, nadwaga*: P. jest po tej stronie ważek, na tej szalce. Przen.: *przeważność, zaważenie więcej na szali, przemożność, większość powagi, znaczenia; wyższość, mówienie nad kim, nad czym; władza, wpływ*: P. materialna, moralna. P. oręza. P. nad umysłami. P. pierwiastku duchowego. Miec nad kim przewagę (= *górze*). Zapewni komu przewagę. Otrzymał przewagę. P. w ciele pierwiastków płynnych. To stronictwo ma przewagę w sejmie, w parlamencie. Zyskać nad kim przewagę. Znajomość prawa daje nam przewagę nad wami. Przesła drogę umiejętności Europa do pierwszeństwa i przewagi nad resztą ziemi. Śniad. Powolnym wpływem odzyskali moralną przewagę nad silnym, ale barbarzyńskim ciemiężycielem. Mick. Serce jego plonęło niegdyś, ale rozum wziął nad nim przewagę i zgasił. Krasin. P. władzy duchowej. Szaj. Poznaliśmy charakter wojewodziny i jej nad mężem przewagę. Krasz. Możemy ś. zasłonić od przewagi magnata. Rzew. P. liczebna. P.

analfabetów nad umiejacemi czytać. 2. † P. *wielkie, trudne, śmiące przedsięwzięcie, usiłowanie*, timpreza odważna, *czyn bohaterki*: Kiedy zwycięstwo otrzymują Turcy, przewagi wielkie strają. Paszk. W nagrodę jego dla ojczyzny na poselstwach przewag. Troc. Podjął ś. nie chciał tak niebezpiecznej przewagi. Nar. Najgłówniejszym przewagom czas zamieszania skutki daje, *magnis conatibus*. Nar. Mała to sława, która bez żadnej przewagi przychodzi. P. Koch. Obawiał ś. Salomon, ażeby dalszą czasu przewłoką ubezpieczony buntownik na tronie na trudniejsze go przewagi nie naraził. Nar. Pau Pagowski ganil nieco dumę kawalera, ale chwalił jego przewagi rycerskie. Sienk. <Prze + Waga>

[Przewagonować, uje, ował] *przenieść kolejną żelazną*. <Prze + *Wagonować, od Wagon>

[Przewagonowanie, a, bfm.] czynność cz. **Przewagonować**.

Przewagowy, **Przewrotowy** piw.: *Wózek P. = wózek o dwóch kołach, z pudłem na zboże, które można wysypywać przechylając pudło za jednym poruszeniem*. <Od Przewaga>

Przewagusować, uje, ował a. P. ś. *przepędzić (pewien czas) na wagusach*. <Prze + Wagusować>

Przewagusowanie, a, bfm., czynność cz. **Przewagusować**.

Przewagusowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przewagusować ś.**

× **Przewakacjować**, uje, ował *przebyć przez wakacje*: P. na wsi. <Prze + Wakacjować>

× **Przewakacjowanie**, a, bfm., czynność cz. **Przewakacjować**.

Przewalać, a, ał i P. ś. p. **Przewalić**.

Przewalanie, a, bfm., czynność cz. **Przewalać**.

Przewalanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przewalać ś.**

Przewalanka, i, lm. i. zł. *oszustwo, podejście, zwiedzenie*. <Od Przewalać>

Przewalcować, uje, ował I. *walcem przeciagnąć*: P. ziemię, blachę. 2. *przetłoczyć walca*. <Prze + Walcować>

Przewalcowanie, a, bfm., czynność cz. **Przewalcować**.

Przewalczenie, a, bfm., czynność cz. **Przewalczyć**.

Przewalczyć, y, ył I. *walcząc przepędzić, przebyć, przeżyć*: P. wiele lat, całe prawie życie. Na twarzy pięknej dziewczicy znać było przewalczone chwile, ślady wzruszenia. Krasz. Mniemali, że niemało im P., przecierpieć i nałamać ś. przyjdzie, nim z czynu podobnym odezwą ś. będzie bezpiecznie. Sienk. 2. *walcząc odhły a. odprawić*: P. boje, walki, wojny. Wspomniał przewalczone boje z Kartagą. 3. *walcząc przewyciężyć, zwalczyć, pokonać, pobić, przemóc*: Chrystus śmierć przewalczył. K. G. Kiedyz to kogo panna przewalczyła? Otw. Żadne ustawy P. nie zdołają natury rzeczy. Rzew. P. ś. *przewalczyc się, przełamać ś., przemóc ś., przewyciężyć ś.*: [To ś. da P., ino chejejeje]. Ork. Myślałem, jako ś. przewalczę, napróżno... Krech. <Prze + Walczyć>

Przewalczenie przys. od **Przewalczyć**.

Przewalczny *nader walczny*. <Prze + Walczny>

Przewalenie, a, bfm., czynność cz. **Przewalić**.

Przewalenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przewalić ś.**

Przewalić, i, ii, nied. **Przewalać** I. kogo, co = *przetoczyć, przewrócić na drugą stronę*,

przewalkować: P. kloc. Przewala ślepiami a ślepie. 2. rub. **przegrać:** Przewalił w karty trzy ruble. 3. **przewrócić, wyrzucić, obalić; zwałić z nóg, z podstawy:** P. człowieka, słup, posąg, krzesło. 4. nied. **przewracać, grzebać, gmerać:** Czego mi przewalaśz w szufladzie, w kufrze? [Nie przewalałaj w jadle. Ten głupi przewala w pieniądzech] 5. [P. kogo] **ułerzyć, zwałić:** P. kogo kijem. 6. cz. ni. p. P. ś.: Stamtąd, przewaliwszy na czarny szlak, wżad mimo ludności, Czartoryją... z wielką, nieoszacowaną szkodą i krzywdą wrócił ś. bezkarnie. Rol. P. ś. 1. **przetoczyć ś., przewrócić ś. na drugą stronę, przekoziołkować ś., przewalkować ś.:** Kloc podważony przewalił ś. narezsze. Przen.: P. ś. a. **Przewalić zwałić ś. na drugą stronę; walać ś. przejść, tłumnie przekroczyć; przetoczyć ś. z ciężkością, przeleźć z trudem:** Za Stanisława Augusta zalew francuski raz jeszcze wtargnął, ale naksztatł balwanu przewalającego ś. przez wierzech okrętu. Gom. Myśląc, że Boga oszukamy w niebie, że ś. ten balwan zarazy przewali. Słow. Wzgórę ś. czarne srogie chmury przewalają. P. Koch. (= tasują, piętrzą. L.; *kołują ś., kłębią ś.*). Ich wojśka ś. tłumem przez mur przewaliły. Dm. Turcy przewalili ś. po ich bokach i tył im wzięli. Kaczek. Wtoczyła ś. ciężko, przez próg przewalając. Krasz. Egipt naksztatł rzeki wstępuje i jako rzeki będą ś. przewalał prądy jego. Leop. Nawała tatarska przewaliła ś. Jeż. Burza jeszcze ś. była całkiem nie przewaliła. Krasz. Światło na załom kamienicy padło, gdzie ś. przewala kaskada huczająca. Tet. [Jak sie ta robota troche przewali, to przydemy do ciebie. Jak sie to przewali, wtenczas złeżę]. 2. nied. **przewracać ś., roz-walać ś., rozkładać ś., tarzać ś., taczac ś.:** Wiem, żeś mniej myślał o tej miłosiernej enocie, wten-czas, gdy ś. przewalał po srebrze, po złocie. Tremb. W głębi niebios przewalały ś. czarne chmurzyska. Prus. 3. **przewrócić ś., obalić ś., u-paść, wyrzucić ś., powalić ś., runąć:** P. wznak. Żeby tacy ludzie przewalili ś. wskroś ziemi. Orzesz. (=zapadli ś.). <Prze + Walić>

[Przewalisty] dużo jedzący. <Od Przewalić>

†**Przewalny ulewny, nawalny, gwałtowny:** Pan uczyni śniegi a deszcz P. Leop. (deszcz obfity. B. G.). <Od Przewał>

Przewal, u, lm. y i. przewalenie ś., przewalanie ś., przetoczenie ś., przelew gwałtowny: Od Dźwiny i Dniepru równiny i rzeki biorą już P. ku innym okolicom świata. Pol. Park wydał ś. płynnym spadającym przewałem jaskrawych fal. Weys. 2. **deszcz gwałtowny, ulewa, nawalnica, nawalność, fala:** P., imber. Ps. flor. Nieba czyż mogą dać przewały, gdybyś Ty, Boże, nie chciał? Leop. Na P. przys. = *nawalnie, nawała, lawa, fala, tłumnie:* A wojsko sunie na P., jak woda. Pol. 3. **miejsce, którym ś. co przewala:** P. w murze = *wyłom, przerwa, wyrwa, dziura:* Przewały murów zatkały ś. trupami. Wor. 4. **tama, grobla, zapora poprzeczna, przez której wierzech jednak czynnik tamowany jeszcze ś. przelać może, przelew:** Takich w Sokołowskim rudniku przewalów pono do 40 lieżą. Ciec. 5. p. Jaz: Jaz, którego grzbiet leży już pod wodą, zowiemy jazem zatopionym a. przewalem. 6. **wzmocnione wycięcie w grobli dla odpływu zbytnej wody w czasie powodzi.** 7. mech. **wycięcie w cienkiej ścianie.** <Prze + Wał>

Przewalęsać się, a ś., al ś. na waleśaniu ś. przepędzić, przebyć, przeżyć (czas jakiś): I to do naszej powieści nie należy, kędy ś. przewalęsali

Hamaniec ze swoim pupilem. Byk. <Prze + Wałęsać ś.>

Przewalęsanie się, a ś., blm., czynność cz. Przewalęsać ś.

Przewalkonic się, i ś., il ś. przepędzić (pewien czas) na walkonieniu ś. <Prze + Walkonic ś.>

Przewalkonienie się, a ś., blm., czynność cz. Przewalkonic ś.

Przewalkować, uje, ował i. walkiem przeciagnąć: P. ciasto na stolnicy. 2. **walkując przepędzić, przebyć (czas jakiś).** 3. **walkując przerobić.** L. Przen.: W ciągu dni czterech przewalkowano w Petersburgu projekty dawniejsze z projektami Wielopolskiego. Spas. 4. **przetoczyć, przekoziołkować, przewalić.** P. ś. **przetoczyć ś., przekoziołkować ś., przewalić ś.** <Prze + Walkować>

Przewalkowanie, a, blm., czynność cz. Przewalkować.

Przewalkowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przewalkować ś.

[Przewalkownic, i, il] **przebiedować:** Przewalkownicam całą zimę z tym gulajem.

[Przewalkownienie, a, blm.] **czynność cz. Przewalkownic.**

Przewalowy przym. od **Przewał:** Tama przewalowa. Jazy przewalowe. Kanał P. a. upustowy = *odprowadzający wodę zbyteczną w czasie wezbrania wód.*

Przewapnić, i, il garb. przesyć wapnem.

Przewapnienie, a, blm., czynność cz. Przewapnić.

†**Przewara, y, lm. y przywara, wada, przygan-na.** Rej. <Prze + *Wara, WR / WRZ / WIER / WOR / WAR>

Przewarzęd, y, al przepędzić (pewien czas) na warczeniu; warząc przebyć, przetrwać. <Prze + Warezęd>

Przewarzenie, a, blm., czynność cz. Przewarzęd.

Przewarka, i, lm. i cukr. p. Klarówka. <Od Przewrzeć>

Przewarować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na warowaniu. <Prze + Warować>

Przewarowanie, a, blm., czynność cz. Przewarować.

× **Przewarślować, uje, ował gór. zmienić:** P. cembrę = *zmienić oprawę szymbu.* P. lenszofników = *odmienić robotników.* Łab.

× **Przewarślowanie, a, blm., czynność cz. Przewarślować.**

Przewartościować, uje, ował przecenić. <Prze + *Wartościować, od Wartościowy>

Przewartościowanie, a, blm., czynność cz. Przewartościować.

Przewartować, uje, ował p. Przewertować: Przewartuj książki i przeczytaj cokolwiek. Warg. Po trzykroć rozważnie przewartowałem to dzieło. L. Przewartując rachunki, zauważyłem, że... Rzew. <Prze + Wartować>

Przewartowanie, a, blm., czynność cz. Przewartować.

Przewartowywać, uje, ywał p. Przewertować. **Przewartowywanie, a, blm., czynność cz. Przewartowywać.**

Przewarzać, a, al i P. ś. p. Przewarzyć. **Przewarzenie, a, blm., czynność cz. Przewarzać.**

Przewarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przewarzać ś.

Przewarzenie, a, blm., czynność cz. Przewarzyć.

Przewarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przewarzyć ś.

Przewarzyć, y, ył, nied. Przewarzać I. przegotować (warzeniem przemienić): Woda przewarzona. Troc. P. mleko. Przen.: Smutne i rozpaczają przewarzone postacie. Wor. (=zwarzone, zniezdzone, strute, zholale). 2. *niewco przegotować, podgotować*. Kn. 3. × P. *wprzód zwarzyć*. L. 4. *jeszcze raz zwarzyć, ponownie ugotować*: P. jeszcze trzeba tę potrawę. Troc. Byłoby to zlisiała kapustę przewarzać tyle razy pisaną jedną rzecz powtarzać. Pot. 5. × P. *przen. przerobić*: Samiż autorowie tę swoje wiarę wielokrotnie przewarziali. Wuj. 6. † P. *przen. powtórzyć*: P. mowę. Troc. 7. *za bardzo zwarzyć, rozgotować, przegotować*: Przewarżono tę cielęcinę. Troc. P. ś. *przegotować ś.*: Pierwsze trawienie w żołądku jest, gdzie potrawy przechrusztane zgruba ś. tylko przewarżają. Sak. K. <Prze + Warzyć>

Przeważać, a, ał i P. ś. P. Przeważyc.

Przeważanie, a, blm., czynność cz. Przeważać. Przeważanie się, a ś., blm., czynność cz. Przeważać ś.: Wiek niemowlęcy, wiek dziecienny, młodość, P. ś. ku starości, nareszcie sama starość. Pileh.

Przeważenie, a, blm., czynność cz. Przeważyc.

Przeważenie się, a ś., blm., czynność cz. Przeważać ś.

Przeważnie przys. od Przeważny=a) Wpłynąć na co, przyczynić ś. do czego P. (= *stanowczo, decydująco, potężnie*). b) *po większej części, głównie, najczęściej, zazwyczaj, zwykle, najwięcej*: Czytywać P. lżejsze utwory. Pisać P. wierszem. Uczyć ś. P. wieczorami. Wykładać P. z pamięci. Jeździć P. konno. Malować P. z natury. Spotykamy tam kilka rodzin tatarskich P. już tylko rolnictwu oddanych. Rol. c) † P. *bardzo śmiało, odważnie*.

Przeważność, i I. blm. rz. od Przeważny: P. żywiołu i tradycje oddziaływały w sposób nieprzyjazny. Jez. 2. † P., Im. I, † **Przewaga = a)** *wielka odwaga, ryzyko, śmiałość, bohaterstwo, czyn bohaterski*: Rycerzowi siły, przeważności i ochoty potrzeba. Troc. Ze obóz nieprzyjacielski przepatrzył, wielką mu za tę przewagę Djomedes nagroził zapłatą. Koch. J. b) P., *ważenie kosztu a. pracy na co (Troc): wielki nakład, zbytek, wystawność, wspaniałość, pompa*: Buduj, ale bez przeważności. Troc. W przeważności innych panów przechodził. Troc.

Przeważny I. przeważający, zapewniający przewagę, największy, mający większą powagę, większy wpływ, większą moc; pełen znaczenia, przemagający, rozstrzygający, stanowczy, decydujący; przemożny: Był to P. powód, argument, zarzut, dowód. Mieć P. wpływ na kogo, na co. Mieć P. głos w radzie, między zgrupowaniem. Mieć P. udział w czym. Była to przeważna bitwa. Przeważne i zaene służby jego w ojeziźnie. Troc. Odnieść przeważne zwycięstwo. Przeważna ilość, liczba, część czego (= *większa*). Ona mogła zwyciężyć przeważnymi słowy młodzieńca cielesnością swą rozgorzałego. Groch. Turczyn ze ludzkim myśliciem jest przeważnym, pokazuje ś. stąd, że z jego szabel krew chrześcijańska nigdy i przynigdy nie osycha. Jan. 2. † P. *mający znaczenie, wpływ, powagę; wpływoy, możny, przemożny, potężny*: Jan Grot, biskup krakowski, tak był P., iż Kazimierzowi Wielkiemu bronił miasteczka Sokolników zakładać; k temu podawanie tego beneficjum i innych wielu królów odjął. Biel. M. Przeważna legacja J. O. ks. Krzysztofa Żbaraskie-

go. Tw. 3. † P. *bardzo śmiały, wielce odważny, bohaterski, dzielny, ryzykowny*: Chrobry, wypełniając sam hetmana sprawnego i rycerza przeważnego urząd, rozgromił walny u ruski. Stryjk. Portugalczykowie niewiadome przedtym wyspy odkryli przeważnym żeglowaniem. Stryjk. Tak przeważnego czynu rycerskiego dokonał. Sienk. 4. † P. *wiele na co łożący, wspaniałomyślny, hojny, szczodry; wspaniały, kosztowny, bogaty, zbytkowny, pompatyczny, wystawny*: Pan to był w okazałości P. Troc. <Od Przewaga>

Przeważyc, y, ył, nied. Przeważać I. przeprowadzić przez wagę, odważyć, zważyć dokładnie; jeszcze raz zważyć, sprawdzić wagę czego: P. muszę, bo mi ś. zdaje, że złotko nieważne. L. P. towar. 2. *zważyć jedno po drugim od początku do końca*. 3. *przewyższyć swoją wagą, okazać ś. cięższym od kogo, od czego, więcej zaważyć*: By na wagę nastąpili, pióraby nie przeważyli. Kochan. Kto więcej nakłada, ten pewnie przeważa. Jag. Złoto ołów przeważa, a ołów insze kruszce. Troc. Rada mądrego wielu prostaków przeważyły rady. Troc. Jakkolwiek wielkie miał wady, one były przeważone jego przymiotami. Rzew. 4. cz. ni. *okazać ś. cięższym, wykazać większą wagę, nawiagę, być w ilości więcej ważący*: Położ bogactwa na jedną wagę, na drugą moralność, to ta przeważy, i daleko lekszeimi będą, niż jest marności sama. Birk. Wiem, że każdy z tych dukatów jest obrączkowy i będzie przeważał. Boh. Wążą krede, trzeba, żeby z ćwierć funta lub więcej przeważała. Torz. Na szali sprawiedliwej, to jest na żadną stronę nie przeważającej, zważyz moje słowa. Boh. (= *przeważającej ś., przechylającej ś.*) Upaść pod przeważającym ciężarem nieszczęść (= *przechodzącym siły czyje*). Przen.: *okazać ś. ważniejszym, zaważyć więcej na szali, wykazać większą wagę, większe znaczenie, okazać przewagę, wpływ przeważny, decydujący; przemóc, wziąć górę, zakasować, przewyższyć, odegrać ważniejszą rolę*: Wolelby widzieć przeważających poganów, niż wiewnego ludu triumfy. Koch. W. Decyzja królewska po wysłuchanych wszystkich zdaniach przeważać powinna. L. Ten wzgląd przy rozprawach przeważyl (= *zdecydował*). P. wartością, znaczeniem (= *przejęć*). Często łaska przeważa zasługi. P. ś. I. *przeważyc siebie, zważyć ś.; jeszcze raz zważyć ś., sprawdzić swoją wagę*: P. na wadze. 2. *przechylić ś., przechylmac ś., przekrzywić ś., pochylić ś.*: Słup przeważyl ś. w prawo. Wstawy cicho, na palec przeważa ś. z palców, i wyszedł... Pot. (= *kołysze ś.*). Transylwańczyk, przeważywszy ś. przez Krępak, kraje nam pustoszył. Koch. W. (= *przewalisywy ś., przeszedzsy tłumnie, spuścisywy ś.*). Przen.: *sklonić ś., naklonić ś.*: Dobra groza, gdy ma miarę, co jeśli wychodzi z swej miary, lepiej jest, gdy ś. ku łaskawości przeważa. Pileh. (= *zbliza*). Zwycięstwo przeważyło ś. na naszą stronę. Izby ś. gniew przeważyl i wytrawil, czasu potrzeba. Pileh. (= *przesilil, przelamal, przemogł*). 3. × **Przeważać ś. z kim = balansować ś., walczyć o prym, o przewagę**: Począł ś. przeważać senat z majestatem i rycerstwem. Nar. 4. † **Przeważać ś. na co = odważać ś., odławać ś., poświęcać ś., ryzykować siebie**. Falib., Troc. 5. *omylić ś. w ważeniu*. <Prze + Ważyć>

Przewąchać, a, ał, nied. Przewąchiwać *posp. zwąchać, zwietrzyć, przewietrzyć, przeczuć, przewidzieć, domyslić ś., rub. przenuchać*: Hultaje przewąchali kuferok z pieniędzmi i zabrali go. Przewąchał chytry lis, za radą czyją to ś. dzieje.

Sl. wil. Wpierw już wszystko przewąchał i z wujem nawet porozumiał ś. Rog. St. Przewąchał, eo ś. święci. P. pismo = domyślić ś. niebezpieczeństwa a. o grozi. Sl. wil. <Prze + Wąchać>

Przewąchanie, a, bfm., czynność cz. **Przewąchać**.

Przewąchiwać, uje, iwał nied. p. **Przewąchać**. **Przewąchiwanie**, a, bfm., czynność cz. **Przewąchiwać**.

Przewąstka, i, lm. i zool. (eumenes) *owad błonkoskrzydły, osowaty, samotny*.

Przewątpić, i, il *przeżyć w wątpliwości (pewien czas)*: Dzieczęć ś. odczaruje, przeboli, przewątpi, na ostatku zwątpi i staje ś. zwykłą dziewczką. Jez. <Prze + Wątpić>

Przewątpienie, a, bfm., czynność cz. **Przewątpić**.

Przewcielać, a, ał i P. ś. p. **Przewcielić**.

Przewcielanie, a, bfm., czynność cz. **Przewcielać**.

Przewcielanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przewcielać** ś.

Przewcienie, a, bfm., czynność cz. **Przewcienie**.

Przewcienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przewcienie** ś.

Przewcielić, i, il, nied. **Przewcielać wcielić ponownie**; *wcielając przenieść, wcielić w co innego*: Nowy świat (w klasyczną formę) przewciela twarda ręką. Kon. P. ś. *wcielić ś. ponownie, wcielając ś. przenieść ś., wcielić ś. w co innego*: By żyć dalej, wprzód ś. przelać, wprzód ś. P., wprzód umrzeć wam trzeba. Krasniń. Zawsze jedna połowa posługuje ś. drugą, przewciela ś. w drugą na to, by całość istnieć mogła. Krasniń. <Prze + Wcielić>

Przewdziać, eje, ał, nied. **Przewdziewać** i. *przemienić wdziękając, przeodziać, przeoblec, przewlec co, przebrać ś. w co*: Wśród potów przewdziać koszulę. Perz. 2. × P. *przebić, przeszyć, przebość, przekłóć*: Pancernik na wylot strzałą przewdziaje. Sienk. P. ś. i. *przebrać ś.*: Przewdział ś. po francusku. Troc. [Musiś co ześniadać, a potem P. ś.]. Ork. 2. [P. ś.] *zmienić brudną bieliznę na czystą, przewlec ś.* 3. × P. ś. *przebić ś., przekłóć ś., przeszyć ś., przebość ś.*: Amtjon przewdział ś. był żelazem i śmiercią zelżył smutków. Żebr. <Prze + Wdziać>

Przewdzianie, a i. bfm., czynność cz. **Przewdziać**. 2. [P., lm. a] *bielizna, [prze wleczenie]*.

Przewdzianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przewdziać** ś.

[**Przewdziały**] *przewdziany, przeodziały, przebrany nanowo*. <Od Przewdziać>

Przewdziewać, a, ał i P. ś. p. **Przewdziać**.

Przewdziewanie, a, bfm., czynność cz. **Przewdziewać**.

Przewdziewanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przewdziewać** ś.

Przewdzięcznie przys. od **Przewdzięczny**.

Przewdzięczny *wielce wdzięczny, nader miły, przyjemny nad wyraz*: Przewdzięczne fawony Alpy wypuszczały. Kołak. P. list. Skar. <Prze + Wdzięczny>

Przewdziękła, i, lm. e. **Komelina**, **Strójka** bot. (commelina) *roś. z rodziny przewdzięklowatych a. strójkowatych*. <Prze + *Wdziękła, od Wdzięk>

Przewdzięklowate rośliny bot. p. **Strójkowate**. <Od Przewdziękła>

Przewecować, uje, ował *wecując przeciągnąć na oselce, na pasku*. <Prze + Wecować>

Przewecowanie, a, bfm., czynność cz. **Przewecować**.

Przeweksłować, uje, ował i. *zweksłowawszy przeprowadzić na inną linię*: P. wagony na kolei żelaznej, lokomotywę. 2. *przejechać na inną linię, zweksłować*: Parowóz już przeweksłował. 3. han. *zamienić, wymienić*: P. pieniądze, bilety kredytowe na gotówkę. Na tamten świat żaden kupiec jeszcze pieniędzy nie przeweksłował. L. <Prze + Weksłować>

Przeweksłowanie, a, bfm., czynność cz. **Przeweksłować**.

Przewentylować, uje, ował *przewietrzyć za pomocą wentyla, wentylów*. <Prze + Wentylować>

Przewentylowanie, a, bfm., czynność cz. **Przewentylować**.

[**Przewernąć**, nie, ną] *przewrócić*. <Prze + Ukr. vernuty>

[**Przewernięcie**, a, bfm.] *czynność cz. Przewernąć*.

[**Przewertnąć** się, nie ś., ną] *ś. przewrócić* ś. <Prze + *Ukr. ver(t)nuti sia>

[**Przewertnięcie** się, a ś., bfm.] *czynność cz. Przewertnąć* ś.

Przewertować, uje, ował, **Przewartować**, nied. **Przewartowywać** *wertując przebić, przejrzeć*: P. księgę, akta. Przewertowaśszy wszystkie dostępne nam źródła, nazwiska tej osobistości dojsz nie byliśmy w stanie. Jez. <Prze + Wertować>

Przewertowanie, a, bfm., czynność cz. **Przewertować**.

Przeweselenie, a, bfm., czynność cz. **Przeweselić**.

Przeweselić, i, il *przepuścić na życie wesole, przehulać*: On, co zarobi, to przepije i przeweseli, a potem co? zebrać przyjdzie. Orzesz. <Prze + Weselić>

Przewędrować, uje, ował i. *wędrując przebyć*: P. cały kraj od końca do końca, wiele ziem, niemały obszar. 2. *wędrując przebyć, przepędzić (pewien czas)*. *przepodróżować*: P. kawał czasu, całe lata. <Prze + Wędrować>

Przewędrowanie, a, bfm., czynność cz. **Przewędrować**.

Przewędzenie, a, bfm., czynność cz. **Przewędzić**.

Przewędzenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przewędzić** ś.

Przewędzić, i, il i. *nieco uwędzić*. 2. *przebrać miarę w wędzeniu, wędząc przesuszyć*: P. mięso, owoce, winne jagody na wietrze, na słońcu, w dymie. 3. *przetrzywać (pewien czas) w wędzeniu*. P. ś. i. *przewędzić, ulec przewędzeniu, zu nadto uwędzić* ś.: P. ś. na stepie, przez długie życie na polu, pod otwartym niebem. Mięso w wędzarni przewędziło ś. 2. *przebyć (pewien czas) w wędzeniu*. <Prze + Wędzić>

× **Przewęglenie**, a, bfm. fizj.: P. krwi = *obecność w niej ilości większej dwutlenku węgla*. <Od *Przewęglić, Prze + Węglić>

Przewęzać się, a ś., ał ś. embr. *zwęzać* ś. *po środku, zwięzając* ś. *dzielić* ś.: Jądro ś. dzieli i jednocześnie przewęza ś. i protoplazma. <Prze + *Węzać ś., WĘŻ/WĄŻ>

Przewężanie się, a ś., bfm. embr. *czynność cz. Przewęzać* ś., *dzielenie* ś. *jądka zapłodnionego, bródkowanie, segmentacja (segmentatio)*.

Przewężenie, a, lm. a patol. *zcieńczenia podłużne wskutek ucisku*. <Od *Przewęzić, od Przewęzać>

× **Przewężny** *z przewężania* ś. *powstały*. Embr.:

Kulka przewężna, × pobrózdną, przebródzowana. <Od Przewęzać>

Przewężony patol. wskutek ucisku długiego noszący na sobie brzołę: Wątroba przewężona. <Od *Przewęzić, od Przewęzać>

Przewiać, eje, ał, Przewionąć, nied. **Przewiewać** I. co = powiać, wionąć przez co, przedać; wiejąc przejąc, przeniknąć: Niechaj powietrze izbę przewiewa, aby tylko na chorego nie wiało. Perz. Raczże tym wiatrem południowym przewionąć ogród duszy mojej. Bz. Przewiało mię w polu do szpiku kości (=wywiało). Wiatr izbę przewiewa. Troc. 2. wiejąc przeciągnąć = przejść; powiać: Przewiewa tu. Troc (=wieje, jest przeciąg, cug, ciągnie tu). Pałace technienie trwogi przewiało w ciemnościach. Reym. Ranny wietrzyk przewiewa. Len. Jakiś uśmiech przewiał po bladej jak kreda twarzy. Reym. Chwile rozkoszy, co jak poszum dalekich skrzydeł przewiały. Przybysz. 3. kogo, co = powiaćszy przepędzić, przetrzucić: Wiatr cię przewiał przez morze, jak przewiewa „Anioł Pański“ dalekich dzwonów w śniegiem jaśniejących wieczorach zimowych. Przybysz. Głos jej tak cichy, jak pieśń, którą wiatr w wieczornym zmroku przez morze przewieje. Przybysz. Nie daj ś. przewiewać każdemu wiatrowi. Leop. (nie chwiej ś. od każdego wiatru. B. G.). Przen.: †Przewionie lud izraelski przez rzekę. Leop. (= przetrzuci). 4. zboże = wiejąc przeczyszczyć; przetrzucić: P. zboże (z plew). Poślę na Babilon przewiewacze, którzy go przewiewać będą i wypróżnią plewy jego. B. G. Musi żniwo być, musi młóćba być, a potem P. zboże musi, aby pszenica i ziarno dobre zostało. Jan. Szatan chce was przewiewać jako pszenicę. Gil. <Prze + Wiać>

†Przewiadować, uje, ował i [P. ś.] p. Przewiedzieć. <Prze + *Wiadować, WID/WIAD/WIEDŹ>

†Przewiadowanie, a, blm., czynność cz. Przewiadować.

[Przewiadowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Przewiadować ś.

†Przewiadownik, a, lm. cy ten, co przewiaduje, przewiadujący ś., wywiadowca: P. przepytownik, perquisitor. Mącz. <Od Przewiadować>

Przewiadywacz, a, lm. e ten, co ś. przewiaduje, wywiadowca: Błagał miłościwie, żeby wedle możności imali przewiadywacze. Bart. <Od Przewiadywać>

Przewiadywać się, uje ś., ywał ś. p. Przewiedzieć.

Przewiadywanie, a, lm. a p. Przewiadywanie ś.: Niema potrzeby oświadczać ś. ze swemi przewiadywaniami. Lel.

Przewiadywanie się, a ś., lm. a ś., Przewiadywanie, czynność cz. **Przewiadywać ś.**: Z ich przewiadywań ś. jest pewno, że dziś ani kamień grobowy, ani tablica z kopją napisu nie istnieją. Lel.

Przewian, u, lm. y bot. (hoepa) roś. z rodziny dwuskrzydłowatych. <Od Przewiać>

Przewianie, a, blm., czynność cz. **Przewiać.**

Przewiałość, a, lm. a I. [P.] p. Powrósto: P. ze słomy do wiązania snopów. Kręcić przewiałość. 2. cieś. bierwono z wielu wyrębami, służące do przytwierdzenia i przywiązania pewnej liczby innych liwion, na których wpoprzek leży. Podez. <Zam. Przewiałość, Prze + WIEZ/WIAZ>

†Przewiąz, a, lm. y, †Przewięz ował przewięzisty, jak pszczoła, mrowka, osa. <Od Przewięzać>

Przewięzać, że, zał, nied. Przewięzywać, †Przewięzować, †Przewięzować I. wiążąc przejąc, przez pół związać, obwiązać; przewięzawszy związać: Pyszna szata jej była przewięzana pasem. Jabł. Była tylko P. nerw, natychmiast funkeja organu, z którym ma komunikację, ustaje. Dyk. M. (= podwiązać, zawiązać). Przepaską przewięzana głowa. Troc. P. czoło przepaską, włosy wstążką, paczkę sznurkiem, snop powrósem. × Przen.: Rzekę mostem przewięzał. Fal. Mostem mocnym długim przewięzał Dunaj. Birk. 2. × P. przetrznąć fugami: Zręb w tartakach trzymający ramę z kolkiem przewięzany będzie na naznaczonym miejscu, przez które przewięzania chodzi wolno do góry i na dół rama. Sol. P. ś. obwiązać ś., przepasać ś. <Prze + Wiazać>

Przewięzanie, a I. blm., czynność cz. **Przewięzać.** 2. lm. a = a) przewięzka, przepaska, opaska; bandaż. b) miejsce przewięzane.

Przewięzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przewięzać ś.

Przewięzka, i, lm. i **przepaska, opaska, przewięzanie, binda**; lek. bandaż: Sandały słomiane przywiązują do nogi i P. ta między palcami i poza piętą przechodzi. L. P., przepaska, co służy do przepasania lub ozdobienia osoby, ołtarza, ściany. Włod. Kokarda na ramieniu, czy P. na głowie. Jeż. P. resorowa = opaska resoru obchwytyjąca wiązkę wszystkich pór danego resoru. 2. bud. p. Główka. 3. chir. (= a) nie do przewięzowania a. podwiązywania naczyń krwionośnych, podwiązka, ligatura (ligatura). b) !P. opaska, opatrunek. 4. geol. mięczak bruchopelny trąbikowy (fasciolaria). Łab. 5. inż. tama poprzeczna, główa faszynowa, trawers. <Prze + Wiazać>

Przewięzłość, a, lm. a **dyby z hali służące do związania szeregu pali.** <Od Przewięzać>

†Przewięzować, uje, ował p. Przewięzać.

†Przewięzowanie, a, blm., czynność cz. Przewięzować.

Przewięzywać, uje, ywał p. Przewięzać.

Przewięzywanie, a, blm., czynność cz. Przewięzywać.

Przewięcie, a, blm., czynność cz. **Przewięć.**

Przewięć, ije, il p. Przewięnąć. <Prze + Wić>

Przewidnik, a, lm. i geol. (solarium) mięczak skretowy, napotykaný już w ikrowcu jurajskim, kompas. W. <Od *Przewidny, Prze + Widny>

Przewidująco przys. od Przewidujący, przezornie: Zwracając uwagę na te niedostatki, robimy dobrze i P.

Przewidujący I. im. od Przewidować. 2. przezorny, oględny, baczny na przyszłość; zapobiegliwy, opatrny.

Przewidywać, uje, ywał p. Przewidzieć.

Przewidywanie, a I. blm., czynność cz. **Przewidywać.** 2. lm. a rzecz przewidywana = domysł, przypuszczenie; przepowiednia; domniemanie, przecucie: Przewidywania nasze co do przyszłości sprawdziły ś.

†Przewidzać, a, ał p. Przewidzieć.

†Przewidzanie, a, blm., czynność cz. Przewidzać.

Przewidzenie, a, blm. I. czynność cz. **Przewidzieć.** 2. × P. dar przewidywania, przecucie. L. Przewidzialny dający ś. przewidzieć: Wynik P. Wypadek P. <Od Przewidzieć>

Przewidzieć, i, ał, nied. Przewidywać, × Przewidzać I. = a) a. †Przewidzieć zobaczyć przy-

szłość, ujrzyć co przyszedło; przeczuć, domyślić s., odgadnąć, spodzierać s., przypuścić, domniemać s.: Gdy wieczność państwa swego w głowie przędzie Nabuchodonozor, przyszły przewidza we śnie upad tronu. L. Ma tę pociechę, że przewidza ten wzgląd, który potomność mieć zawsze będzie dla jego potomków. L. Lud, im bliższa przewidywał śmierć jego, tym bardziej czuł stratę takową. Kras. Mądry zle i dobre na pożytek obraca, a łatwiej przewidując zle, które nań przypaść ma, jeżeli s. uchylić nie mógł, czeka go bez bojaźni. Karp. Jak s. to wszystko skończy, ja tak przewiduję. Niem. Szedł więc i księżnę wynurzył otwarcie wszystko, co widział i co przewidywał. Mick. Przewidział, że mię znudzić może. Mick. Lecz któż mógł P. wtedy, że ja podobną sukienkę włożę? Mick. Nie można P., kiedy to nastąpi. Od. (= oznaczyć z góry, naprzód powiedzieć). Zdaje mi s., że dziec tatarska musiała to przewidywać. Krasz. (= przewąchać, wietrzyć). b) wziąć w rachubę rzecz, która s. może zdarzyć, wzmiankować o czym, jako o rzeczy mającej nastąpić: Prawo nie przewiduje podobnego wypadku. Przewidział to prawodawca. Rzecz ta jest przewidziana w testamencie (= nie pominięta, jako możliwa). c) nie zapomnieć przez swoją przezorność, zrobić co ze względu na przyszłość, obmyślić naprzód przez troskliwość: Wszystko, co najdroższe, ocalało przed rabusiami, wszystko przewidział mój wychowanek, aby nas ratować. Z wyprawy nadrożnej widać było, że matka przewidziała wszystkie jego potrzeby. 2. †P. określić, zdecydować na przyszłość, przesądzić, ustanowić: Przejrzenie boskie przewidziało przed wieki los każdego człowieka w szczególności. L. 3. †P. obejrzeć jedno po drugim, przejrzeć, przepatrzyć, zwiędzić: Wszystkie przewidują kraje, przebywają morza. L. 4. zacząć widzieć, otrzymać a. odzyskać wzrok, przejrzeć: Co było ślepy, to przewidza nagle. Uj. <Prze + Widzieć>

× **Przewieczerzać, a, ał** I. skończyć wieczerzać: Jużemy przewieczerzali. 2. przetracić na wieczerze: Katylna, przewieczerzawszy wszystkę majątność swoją, chciał s. na Rzpłtą rzucić. Kochan. <Prze + Wieczerzać>

Przewieczerzanie, a, bfm., czynność cz. Przewieczerzać.

Przewiedzenie, a, bfm. I. a. †Przewiedzenie czynność cz. **Przewieś.** 2. [Żeby uchronić oborę od przewidzenia, to jest przejścia tego, co jest dobre, gdzieindziej.

† **Przewiedzenie, a, bfm., czynność cz. Przewiedzić:** Bóg sam tylko wszystko przez P. wie. Koch. W.

Przewiedzenie się, a s., bfm., czynność cz. Przewiedzić s.

Przewiedzić, wie, wiedział, nied. Przewiadywać, †Przewiadować I. i [Przewiedzić] *przejść do swojej wiadomości, poznać nawskroś, dowiedzieć s. do gruntu, szczegółowo, przebadać:* Od przedawczyków naszych niektórych przewidział wszystkie namioty i stanowiska rotmistrzów naszych. Birk. Trzeba pierwiej P. zabawy i sprawy tego, któremu urząd jaki dać mają. Baz. Przewiedziawszy u dworu sposób rządzenia Rzpłtej, wychodziły panięta przed inszemi jak hersztowie na plac. Baz. Afrykę dzisiejszą zegiarze lepiej przewidzieli. Biel. M. Świat różno tam i sam przewidział. Kochan. P. drogi dokąd. Troc (= odkryć). Tatarowie faeny szlak przewidzieli do Podola, którym częstokroć ziemie ruskie leda kiedy najeżdżali. Biel. M. Umysł mój, przewidziaw-

szy ziemną nizkość, w górę wynika. L. Naturę rzeczy przewiadyuje, *requirit.* Zebr. [Do ciebie dróżkę nogi przewidziały. Antoś chciał P. światu]. 2. †P. p. **Przewiedzić; dowiedzieć s. naprzód, odgadnąć, z góry poznać, przeniknąć:** Bóg wszystko przewie prędzej, niż s. stanie. Wuj. Radę tę jego Duchem św. przewidział ociec. Birk. Nigdy w jedną godzinę jednych nie nawiedzał, aby z nich, kiedy przyjdzie, żaden nie przewidział. Jabł. Przewiedzieli byli wpadnienie Turków Węgrowie, przetoż we trzech pułkach następowali. Błaż. Hekato, która przewiadyjesz zamysły wszystkie moje. Zebr. Mądry ludzie przewidzieli. Otw. P. s. *wywieźć s., dowiedzieć s., przepytac s., zasięgnąć języka:* Idź na targ i przewidz s., jakie też dziś ceny. Szpiegowie przewidzieli s. o położeniu obłożonych. Przewiedz s., co s. tam stało, kto tam u nich jest. <Prze + Wiedzieć>

† **Przewiedzenie, a, bfm. p. Przewiedzenie:** P. świadków samotrzeć = przedstawienie (dwu) świadków, udowodnienie świadkami, zaświadczenie, potwierdzenie. Skr. Za przewidzeniem prawa = wskutek postępowania prawnego, wskutek dowodów w sądzie przedstawionych, wskutek procesu sądowego. Skr.

Przewieja, i, lm. e przestrzeń wielka, po której wiatr swobodnie przewiewa: Olbrzymie przewieje morskie i olbrzymie przewieje pustyne. Tet. <Prze + Wieja>

Przewiekować, uje, ował, ×Wywiekować *przeżyć, przeżyć wieki; przetrwać wieki:* Przewiekowały stare ojeów zwyczaj. <Prze + Wiekować>

Przewiekowanie, a, bfm., czynność cz. Przewiekować.

[**Przewiedzenie, a, bfm.]** czynność cz. **Przewiedzić.**

[**Przewiedzić, y, ył**] ir. *zrobić za wiele.* <Prze + *Wiedzić, od Wielgi>

Przewielebność, i, bfm. rodzaj tytułu, dawanego przewielebnym duchownym: Wasza P. niech raczy... Wasza P., ojeze św., podajesz zbawieną nam przestroję. Troc.

Przewielebny *rodzaj tytułu dodawanego do tytułów wyższego duchowieństwa, najdosłowniejszy; jasnie wielmożny, jasnie oświecony:* Tytuł senatorów duchownych jest P., a prymasa—najprzewielebniejszy. Skrzet. P. ojeze defnitor. L. Kolegium przewielebnych, wielebnych księży areybiskupa i biskupów pod rezydencją najprzewielebniejszego księcia prymasa. Vol. <Prze + Wielebny>

Przewielmożny *bardzo możny, przemożny, potężny:* Królowno, w niebie chwalebna, z boskiej sprawy przewielmożna i wielebna. Pśń. <Prze + Wielmożny>

Przewiercać, a, ał p. Przewiercić.

Przewiercający I. im. od Przewiercać. 2. anat.: × Muskuł P. = *mięsień zginacz palców głębszy* (flexor digitorum profundus s. perforans).

Przewiercanie, a, bfm., czynność cz. Przewiercać.

Przewiercenie, a, bfm., czynność cz. Przewiercić. Pol.: P. czaszki (transformatio cranii).

† **Przewierciany I. im. od Przewiercić, przewiercony, przewiercany:** Rękę drugą gdy przybić chcieli, nie mogła dotrzeć ku drugie przewierciane dziurze. Op. 2. anat. † **Myszka przewierciana** = *mięsień zginacz palców powierzchnowy* (flexor digitorum sublimis s. perforatus): Jako inne palce mają zginacza, muszkułem przewierciany

nazwanego, tak i wielki palec ma własnego zgi-
bacza. Krup. <Od Przewiercieć>

Przewiercić, i, ii, †Przewiercieć, nied. Przewiercać, †Przewierzywać I. *wierząc przedziurawić; przeswidrować, przeborować*: Gdy furman przewiertuje beczkę moję z winem i ulewa go, za złodzieja bierze s. Ostr. Koś przewierzywać. Perz. Drzewo przewiertuja. Trzyc. Ręczynki kochane, wyżto macie być gwoźdźmi przewiercane! Groch. Przen.: *przeszyć, przeniknąć, przebość, przejać, przeswidrować*: Człowieka oczyma tak przewierci na wylot, do kości, że potym oszaleć trzeba. Krasz. Czarniecki przewiercił go wzrokiem. Sienk. Każdemu chrześcijaninowi, którego serca nie przewiercił indyferentyzm religijny... Krup. F. (= nie stoczył). Świeci s. wielką raną przewiercona szyja. Słow. Stłumiła w sobie żal, który nagle ją przewiercił, i wstała z pościeli. Reym. Ruch jakiegoś zegarka przewiercał serca bezustannym dygotem i bił w skroniach ciężkimi młotami. Reym. 2. gór.: Szyb przewiercony = *szyb powietrzociągowy, świetlnik do utrzymania przewiewu zdrowego powietrza*. Łab. 3. zool.: Tasiemiec przewiercony a. żytański (taenia medicanellata). P. s. *przedostać s., wkręcić s., wswidrować s., przecisnąć s., przekraść s., przemiknąć*: Proch przewierci s. do serca. Garcz. <Prze † Wiercieć>

†Przewiercieć, i, ał p. Przewiercić. <Prze † Wiercieć>

Przewierceniowate, Przewiertniowate, Wiciokrzewowe rośliny bot. (caprifoliaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych. <Od Przewiercień>

Przewiercić, tnia, lm. tnie, Przewiertnik, Aminiek, Zajęcze uszko bot. I. (bupleurum) roś. z rodziny baldaszkowców. Gatunek: P. okrągłoliściowy a. obieżyświat (b. rotundifolium). 2. p. **Wiciokrzew**. <Od Przewiercieć>

†Przewierny I. *przeniewierczy, wiarołomny, przewrotny, krzywo przysięski*. 2. rz. Żyd: Krawiec P. Rol. <Prze † Wierny>

Przewiertek, tka, lm. tki geol. (terebratula) małża ramionopława, odznaczająca s. dziurką nad zamkiem i sterującym zębem zakrzywionym zamka jednej skorupy nad drugą. W. <Od Przewiercieć>

Przewiertka, i, lm. i I. Przewiertki nazywają s. drogi poboczne od szachty, dla śledzenia żyły poczynione. Ciec. 2. zool. (terebratula) ramionopław. <Od Przewiertek>

Przewiertnik, a, lm. i I. bot. p. **Przewiercień**. 2. chir. *świder do czaszki* (terebellum). <Od Przewiertny>

Przewiertniowate rośliny bot. p. **Przewierceniowate**. <Od Przewiercień>

Przewiertny możliwy do przewiercenia. L. <Prze † *Wiertny, WROT/WART/WIERC>

†Przewierzywać, uje, ywał i †P. s. p. **Przewiercieć**.

†Przewierzywanie, a, blm., czynność cz. **Przewierzywać**.

†Przewierzywanie się, a s., blm., czynność cz. **Przewierzywać s.**

Przewierutnie przys. od **Przewierutny**. L. **Przewierutny** *bardzo przebiegły, bezczelny*: Przewierutni bluźniercy. Skar. <Prze † Wierutny>

Przewierzbia, i, lm. e bot. p. **Oliwnik**.

Przewierzbnik, a, lm. i bot. p. **Oliwnik**.

Przewierzbowate rośliny bot. = **Oliwnikowate**. <Od *Przewierzba, zam. Przewierzbia>

†Przewierzenie, a, blm., czynność cz. **Przewierzyć** *przeniewierzenie s., przeniewierstwo; wiarołomstwo*: Godną zapłatę swego przewierzenia odnieśli. Hrb.

Przewierzgać, a, ał i P. s. p. Przewierzgnąć. Przewierzganie, a, blm., czynność cz. Przewierzgać.

Przewierzganie się, a s., blm., czynność cz. Przewierzgać s.

Przewierzgnąć, gnie, gnał a. gł, †Przewirzgnąć, nied. Przewierzgać I. przez co = *przerzucić, przewinąć*: Przewierzgać kogo, przewijać kogo przez nogę. Kn. Przen.: P. kogo przez nogę = *oszukać, okpić, podejść, wyprowadzić w pole, oszwabić*: Kto kogo może przez nogę P., bardzo rad. Falib. Zdawna przewierzga przez nogę chytrek prostaczka łacnowierzego. Gil. 2. × P. *odwrócić, fałszywie wytłómaczyć, przeinaczyć, przekreślić, wypaczyć*: P. słowa czyje. Przewierzgnął prawo tak jasne. Troc. Prostość ojezysta i niewinność ona jest przewierzgniona. Troc. 3. P. kogo na czyją stronę = *przekabacić, przeciągnąć, przewabić, zjednać, skaptować, skłonić*: Przewierzgać kogo do siebie = *przeciągnąć, przewabiać*. Kn. Przewierzgnął go na szwedzką stronę. Troc. 4. P. kogo, co w kogo, w co = *przerzucić, przedzierzgnąć, przemienić, przekształcić, przeobrazić, przepostaciować, przerobić, przeistoczyć, przetworzyć*: Ciało Jezusowe z chleba przewirzgnione, krew z wina przemieniona. Gil. Przestrzegać potrzeba, aby co dozorny porządek wynalazł, tego bezprawne używanie w zagubę kraju nie przewierzgnęło. Błaż. Los z czasem Zachodowi w przewierzgnionym stanie rzeczy dał ziemi panowanie. Dm. Cyrcę przez swe czarodziejskie zioła w zwierzące kształty ludzie przewierzgał. Bobr. W co znówu przewierzgnęły biesy? Słow. P. s. I. na czyją stronę = *przerzucić s., przejść, skłonić s.* 2. *zostać przewierzgnionym; oszukać, podejść, okpić, oszwabić, wyprowadzić siebie w pole*: Nie da s. P. Troc. 3. w kogo, w co = *przerzucić s., przejść, przedzierzgnąć s., przemienić s., przekształcić s., przeobrazić s., przepostaciować s., przerobić s., przeistoczyć s., przetworzyć s.*: Ten kubek jest Nowy Testament, to jest przewierzga s. w Nowy Testament. Gil. Powiadają, aby s. przemieniał a. przewirzgał chleb w ciało, a wino w krew. Rej. Z owiec przewierzgnęli s. w wilki. Wuj. Zły duch często s. przewierzga w anioła światłości. Wuj. Młodzi ludzie łatwo s. w tych obyczaje przewierzają, z którymi żyją, i takimi s. stają. Petr. Skromne nawet o sobie rozumienie niechaj nie wychodzi z granic, aby s. w zachwalstwo nie przewierzgnęło. Górn. Narody ruskie, jak jedno które do państwa Moskiewskiego przypadły, tak s. zaraz w imię moskiewskie przewierzgnęły. Błaż. Jowisz tu na byka, ówdzie na łabędzia przewierzgnął s. Oss. Władza despotyczna dana jednemu przewierzgnęła s. w hamulec insurekcji. Mochn. <Prze † Wierzgnąć>

Przewierzgnięcie, a, blm. I. p. Przewierzgnięcie. 2. p. Przewierzgnięcie s.: *Transsubstantiatio*, P. chleba w ciało. Gil.

Przewierzgnięcie się, a s., blm. p. Przewierzgnięcie s.

Przewierzgnięcie, a, blm., Przewierzgnięcie I. czynność cz. **Przewierzgnąć. 2. p. Przewierzgnięcie s.**

Przewierzgnięcie się, a s., blm., Przewierzgnięcie, Przewierzgnięcie s., Przewierzgnięcie czynność cz. **Przewierzgnąć s.**

Przewiesić, i, ił, nied. Przewieszać I. *przerzucający przez co zawiesić*: P. szal przez plecy. Dziad przewiesza sakwy przez ramię. Orderowa wstęga na wierzach przez plecy przewieszona. Bukar. Przewiesił stule, wziął biret. Oss. (=założył). 2. *przenieść co wiszącego w inne miejsce*: Za drugą protestacją przewieszono obraz tak, że światło miało z prawej strony. Krasz. P. ś. *przechylić ś., wychylić ś. do połowy ciała, zawisnąć w poprzek czego*: P. ś. przez barjerę, przez poręcz, przez parkan. P. ś. na trapezie. Włosy długie mają, które aż przez ramiona im ś. przewieszają. Paszk. Przewiesiwszy ś. w otwartym oknie, zmusiła, by jej drzwi odemknęto. Krasz. <Prze + *Wiesić, WIS/WIAS/WIES>

[Przewieszna, y, lm. y] *wystająca część budowli*. Mrong. <Od Przewiesić>

[Przewiestka, i, lm. i, Perewistka, Perewiaska, Perewiza] zool. (foetorius sarmaticus) *zwierzę kręgowie ssące drapieżne, z rodzinny kum*.

Przewieszać, a, ał i P. ś. p. Przewiesić.

Przewieszanie, a, blm., czynność cz. Przewieszac.

Przewieszanie się, a ś., blm., czynność cz. Przewieszac ś.

†Przewieszaczać, a, ał p. Przewieszczyć.

†Przewieszczanie, a, blm., czynność cz. Przewieszaczać.

†Przewieszczenie, a, blm., czynność cz. Przewieszczyć.

×Przewieszczyciel, a, lm. e ten, *co przewieszacza, przepowiadacz, wieszczek, wróżbita, prorok*. L. <Od Przewieszczyć>

†Przewieszczyć, y, ył, nied. †Przewieszaczać, †Przewieszczywać *wieszcząc przepowiedzieć, wywróżyć, wyprorokować, zapowiedzieć, zwiastować*: Przewozny wypytuje ś., co też obłoki przewieszczają? Pilch. Jemu coś skrycie przewieszczają fata. Koch. W. To mi pewną wróżkę zwycięstwa przewieszczą. Błaż. Dobre wychowanie młodych przewieszczą nam niemałe pożytki Rzpltej. Pilch. Ze opój przyjdzie na los nieszcześliwy, nie tylko wróży i przewieszczą, ale też pewnie obiecywać można. Pilch. W chorobach przewieszczające przyszlą niemoc znaki poprzedzają, jak oto częste poziewanie, zdryganie. Pilch. <Prze + Wieszczyć>

Przewieszenie, a, blm., czynność cz. Przewiesić.

Przewieszenie się, a ś., blm., czynność cz. Przewiesić ś.

†Przewiesić, i, lm. e *przyrzad do łowienia ptactwa*: Ktoby P. drugiemu porąbał, albo sieć przewiesną skradł, ma zapłacić sześć rubli, a za sieć kopę groszy. St. lit. <S. Ros. perevesti, Prze + *Wiesić, WIS/WIAS/WIES>

Przewiesić, edzie, ódl, nied. Przewodzić I. *wiodąc przewarwić; przeprowadzić*: Rozdarł morze i przewodził je (=ich) i postawił wody jako w męchyrzu. Ps. flor. Do tego czasu otom was bezpiecznie przewodził przez drogi mylne i wątpliwe, teraz bez wodza iść możecie sami. P. Koch. Przewodził (przeprowadził) mię przez góry, przez drogi. Troc. Strzelce przez most przewodził. Warg. Przewodził konia = *przeprowadzać, prowadzić, wodzić*. 2. !P. przen. *przetłómaczyć, przelożyć*: Zawarli uroczyste przymierze w języku niemieckim, które na język łaciński przewodził, postali papieżowi. Nar. 3. P. swoje = *przeprowadzić, referować; dopiąć swego, postawić na swoim, dokazać swego*: Co chciał, to wszystko przewodził swoją

głową. P. Koch. Mocno każdy z nich przy swoim stoi uporze, aby swoje przewodził. Skar. Widząc cesarz, że bez papieża P. swego nie mógł, posłał do niego. Skar. Wszystko przewodzą, gdy ś. wszysey zgodzą. Prz. Żle, kiedy buntownicy swoje przewiodą, na co ś. zmówili. Petr. Dopuszczili słowa Pańskie wywrać, aby tak swoje przewiedli umyślenie. Żarn. Regulus, w senacie przewiodłszy, aby więźniów nie frymareczono, do nieprzyjaciół powrócił. Fal. Śmierć tego P. nie może, abyśmy go zapomnieli, aby ś. pamięć jego z ziemi wymazać mogła. Troc. Nigdy tego nie przewiedziesz. Troc. Krzyczano na wiślickie prawa... przecież król je przewiodł, na swym stawiając. Krasz. 4. †P. prawo = *wygrać sprawę w sądzie*: P. prawo lub P. proces *prawa na kim = przeprowadzić proces sądowy, wygrać sprawę z kim, prawnie kogo przekonać, dowieść komu, zmusić sądownie do wynagrodzenia szkody*. Skr. Ktoby przeciw komu prawo jakie u sądu fortelem przewiodł, tedy drugi może o taki zły przewód prawa do tegoż urzędu, przed którym będzie prawo przewidziane, stronę przeciwną pozwać. St. lit. Starosta, pod którego władzą strona, na której przesyki przewidziane są, mieszka, z tą stroną, która wygra przesyki, pośle woźnego do tej majątności, na której przesyki są prawem otrzymane, a. jak w prawie zwykło być mówiono, przewidziane, i na której postępek prawny, to jest zakładu i wwiązania, był przewodzon. Herb. Trzeba, aby on, co prawo przewiodł, był pokojem ubezpieczony. Górn. Wygraliśmy, przewidliśmy na duchowieństwie, cośmy cheieli. Birk. Proces prawnie przewidziony. L. *Jure victus ten ś. zowie, który po przewidzianym na sobie prawnym procesie, po ucyńskiej inkwizycji, po danym do justyfikowania czasie, dekretem jest potępiony*. Troc. Proces nań ma przewodzony. Troc (=toczony). 5. P. na sobie = *wymóc, przenieść, przelamać ś., nałamać ś., przemóc ś., przewyciężyć ś.*: Trudno to człowiekowi P. na sobie, aby drugiemu w rozumie miał puścić przodek. Górn. Jako-ć ś. serce z żalu nie rozskoczy, jako przewidziesz i pojrzeć jej w oczy. Lubom. Starzec eicho przystąpił i przewiodł na siebie, że łagodnym rzekł tonem. Krasin. 6. †P. dowodami = *przekonać; udowodnić, okazać co, dowieść czego*: Dlatego to twierdzą, aby P., iż Chrystus nie jest naszym zbawicielem. Salin. Któż mię z was w grzechu być przewodzi? Sekl. Temi-ć i tym podobnemi przykłady Budny chce P. i pokazać, że w każdym Nowym Testamencie wiele jest nie tylko omyłek, ale też i fałszów. Wuj. P. świadków = *stawić świadków, udowodnić świadkami*. Skar. 7. !P. *przepędzić, spędzić, przebyć, przeżyć*: Epikurejczykowie ustawicznie w rozkoszach, w zbytkach dni swoje przewodzą. Sak. 8. Przewodzić komu, nad kim = *przewodniczyć, dowodzić, być dowódcą, komenderować, wodzić rej*: Przewiesić wojsku a. nad wojskiem. P. w tańcu (=prowadzić go). Przen.: Przewodzić nad kim = *dowodzić, dokazywać, burmistrzować, donderować; jeździć po kim, zanadto sobie pozwalac, rozpościerać ś. nad kim, pomiatać kim, pozbadnąć go, dmuchać mu w kaszę, imponować mu*: Armida, widząc, że nad nią przewodzi i że ś. nie dał nachylić jej mowie, krzywo pogląda. P. Koch. Kiedy bardziej niesprawiedliwość nad prawem przewodzi! Koch. W. Leda kto teraz nad nami przewodzi. Wad. Dawno-ć źli ludzie w świecie nad dobrmi przewodzą. Białob. Siudzy nad panami zuchwale przewodzą, że nie

rzekę, panują. L. Cambrai zrzuciło z siebie władzę Ludwika XI, bo ludzie jego zbytnie nad nim przewodzili. Łęcz. Przewodzi, jak chce, nade mną. Troc. Postać niegdyś w szkole przewodzącą dumnie zakapano w mogile, w jedlinowej trumnie. Syrok. 9. [P.] = a) co = *przeciągnąć, przesunąć*: Trawkę przewiedła popod nos pieskowi. b) *spocić, przeszkrobać*. c) !P. oszukać, *wywieść w pole*: Toś ty mnie tak przewiodła. 10. [Przewodzić]=a) *dowodzić, kierować, rządzić, powodować*: Przewodził piorunem. b) *wynosić ś. nad innych*. c) *robić wymówki, wyrzucać komu, że źle zrobił*. d) nad kim=*dokuczać komu*. e) nad kim =*za wiele dowodzić, rozkazywać*. f) *donosić, oskarżać*: Zaczął przewodzić na mnie przed pana, że ja owce po kryjomu doję. g) *romansować, wdać ś. w miłość, broić z kim*: Dawno było i po wodę chodzić, nie z krawczykiem w pokoju przewodzić. 11. †Przewodzić kogo = *dawać mu podwoły*: A kogoście to przewodzili? zapytał jeździec. He? czy to teraz na podwoły nasze przewodów brak? Krasz. [P. ś.] I. *dać ś. namówić, nakłonić do czego*: To też powiadam, czuwajcie, nie dajcie ś. P., bo was będą odciągali wszystkimi siłami. Ork. 2. *wynieść ś., zniknąć, zmarnieć, przebrać ś.*: Żadnego nasienia na siew nie odstępować, bo ś. przewiedzie. Aby się gospodarstwo nie przewiedło, to jest nie poszło za nieboszczykiem. 3. *znaleźć punkt oparcia, wybrnąć z trudności, poradzić sobie*. <Prze + Wieść>

†Przewieśny przym. od Przewieś: Ktoby przewieś drugiemu porąbał, albo sieć przewieśną skradł... St. lit. <Od Przewieś>

Przewietrzać, a, ał i P. ś. p. Przewietrzyć.

Przewietrzanie, a, blm., czynność cz. Przewietrzać: Ciąg powietrza, przewiew, P., przeciąg=*sprawianie ruchu powietrza w wyrobach podziemnych w kopalni, aby utrzymać krążenie zdrowego powietrza*. Łab. P., wentylacja.

Przewietrzanie się, a ś, blm., czynność cz. Przewietrzać ś.

Przewietrze, a, blm. *powietrze wypychające spalinę z cylindra silnika spalinowego, a więc przewietrzające także cylinder*. <Prze + *Wietrze, od Wiatr>

Przewietrzenie, a, blm., czynność cz. Przewietrzyć.

Przewietrzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przewietrzyć ś.

Przewietrznik, a, lm. i p. Przewiewnik. <Od Przewietrzny>

Przewietrzny *tyczący ś. przewietrzania*: Szyb P. służy do przewietrzania kopalni. Komin P. (= do przewietrzania). <Prze + Wietrzny>

Przewietrzyć, y, ył, nied. Przewietrzać I. *wystawić na przewiew, na działanie powietrza*: P. dom (= *odswożyć w nim powietrze*). P. suknie po długim leżeniu w skrzyni, pościel chorego, rzezy po umarłym, zatęchłe zapasy żywności. Trzeba otworzyć okna i P. pokój. 2. *zwietrzyć, przewachać, przenuchać, zwachać, przeczuć*: P. niebezpieczeństwo, tajemnicę, myśl ukrytą. P., co ś. święci. P. ś. przejść s., przejechać ś., *przespacerować ś., wyjść na świeże powietrze*: Musimy ś. dziś P. Troc. <Prze + Wietrzyć>

Przewiew, u, lm. y I. *przewiewanie prądu powietrza; przeciąg, cug*: P. łagodny, lekki, moeny, ciepły. Czuć w tym miejscu P. Stać na przewiewie. Otworzyć okna pokoju dla przewiewu. 2. *przewietrzanie, wentylacja*: P. sący. P. tłoczący. Przewietrzanie, P., ciąg—*utrzymanie krążenia zdrowego powietrza w kopalni*. Łab. 3. *wolne*

krążenie powietrza: Miejsca rozrywek powinny być obszerne, mające wiele przewiewów, ile możności otwarte. L. <Prze + Wiew>

†Przewiewacz, a, lm. e *ten, co przewiewa*: Poślę na Babilon przewiewacze, którzy go przewiewać będą i wypróżnią plewy jego. B. G. Poślę do Babilonu przewiewacze, i rozwieją go. Wuj. <Od Przewiewać>

Przewiewać, a, ał p. Przewiać.

Przewiewanie, a, blm., czynność cz. Przewiewać: P. powietrza (= *przewiew*). P. zboża.

Przewiewie, a, lm. a *obszar szczeliny rusztowych (n. p. pieca), przez które powietrze przechodzi z popielnika do paliwa*. <Prze + *Wiewie, od Wiew>

Przewiewka, i, lm. i I. *rura pionowa na parowcach, z czepcem zakrzywionym w wierzchu, służąca do przewietrzania wnętrza statku za pośrednictwem przewiewu wytwarzanego przez samo posuwanie ś. parowca naprzód*. 2. *bud. otwór w oknie lub w ścianie do przewietrzania izby*: W kościołach za przewiewki służą otwory w zwornikach sklepień. <Od Przewiewać>

Przewiewnia, i, lm. e *piw. wietrznia, szwelka, poddasze przewiewne do suszenia słoju na powietrzu*. <Od Przewiewny>

Przewiewnie przys. od Przewiewny: Tutaj tak P.!

Przewiewnik, a, lm. i, Przewietrznik, *przryzad wirujący, który nadaje ruch powietrzu, a służy np. do przewietrzania budynków, bąk, odciąg, wentylator*. <Od Przewiewny>

Przewiewność, i, blm. rz. od Przewiewny.

Przewiewny I. *dający ś. nawskroś przewiać; wystawiony na przewiew, przystępny dla przewiewu powietrza, otwarty, nieduszny*: Alfana przewiewna. Lekka tkanina przewiewna. Balkon P. Cienik P. Książ. Na wolnych i przewiewnych miejscach ożywiają nas i czerstwią te wdzięczne pary, nie mogąc nam szkodzić. L. Chodnik przeciągowy, czyli P., służy do przepływu powietrza i utrzymania w kopalni przeciągu, czyli przewiewu. Łab. Przedział P. w szybie kopalnianym. Łab. <Od Przewiew>

Przewiewowy przym. od Przewiew, *przeciągowy*: Drzwi przewiewowe a. przeciągowe dla zwiększenia lub przecięcia przewiewu, czyli ciągu powietrza w kopalni. Łab. <Od Przewiew>

Przewiezienie, a, blm., czynność cz. Przewieźć.

Przewiezienie się, a ś., blm., czynność cz. Przewieźć ś.

Przewieźć, ezie, ózi, nied. Przewozić I. kogo, co=*wioząc przeprowadzić; przeprowadzić wozem, konno a. wodą; przetransportować; powieźć przez co, przejechać z kim, z czym*: Nasi, poczyniwszy trafty, przewozili piesze ludzie, strzelbę i inne potrzeby. Biel. M. P. towar ładem, wodą, wozem, koleją, tramwajem, łożdżą. P. balonem. P. z miasta do miasta. P. koło domu. P. przez granicę. Przewieźć go prumem, ezółnem. Troc. 2. *nied. być przewoźnikiem, zajmować ś. przewozem*: Przewożę z powinności, przewozem ś. bawię, żyję. Kn. 3. *powozić trochę, pojeździć trochę dla przyjemności, przewietrzyć wożąc*: P. dzieci po parku. P. ś. I. *przeprowadzić ś. jadąc, przejechać*: Gdy ś. przewieźli, przyjechali do ziemi Gienezareth. Sekl. 2. *pojeździć nieco dla spaceru; jadąc przewietrzyć ś.; przejechać ś.*: Przewiozę ś. po obiedzie. Korzystając z przybycia koni, dzieci chciały ś. P. <Prze + Wieźć>

Przewiędły który przewiał; *nawpół zwiędły a. zupełnie zwiędły*: P., nawiędły, *semivietus*. Kn.

Ślód P. = trzymającej środek między słodem zielonym a suchym. <Od Przewiednać>

Przewiednać, ędnie, ađł 1. nieco zwiędnąć, przywiednąć. 2. zupełnie a. nawskroś zwiędnąć. 3. przewędzić ś. przejść dymem: Gorzki dym, którym drugi napoły przewiednia. Pot. 4. garb., cz. czyn.: P. skóry mokre, wyprawne = *przesuszyć, by zwiędły*, a b w e l k o w a é. <Prze + Więdnać>

Przewiednięcie, a, blm., czynność cz. Przewiednąć.

†**Przewięz, a, lm. y p. Przewiąz:** O durny ludzki rozum, o głupstwo zuchwałe, jakże się ukorząją te przewięzy małe (pszczoły). Zabł. <Prze + *Więz, WIĘZ/WIĄZ>

Przewięzia, y, lm. e bot. (lomentaria) roś. z gromady wodorostów, z klasy krasnorostów, z rodziny rhodomeleaceae. <Od Przewięz>

Przewięziel, źła, lm. źle żagiel przytwierdzony do przewięzi. <Od Przewięz>

Przewięzienie, a, lm. a weter. (u wołu): P. jelita za powróżek nasienny = *przepuklina, kila*. <Od Prze + Więz>

Przewięziowy przym. od **Przewięz:** Dzióbek P. = żagiel trójkątny na dzióbku statku, dwoma końcami przytwierdzony do dzióbniicy, trzecim zaś, górnym, nie do masztu, lecz do przewięzi przyrzepiony. <Od Przewięz>

Przewięzistość, i 1. blm. rz. od Przewięzisty. 2. lm. i *karb, nacięcie przewięziste:* Motyl na przedniej przewięzistości w każdym boku ma po dwa, a na tylnej po siedm otworów do oddychania. L.

Przewięzisty 1. a. Przewięzły z głębokim wcięciem przez pół: Kadłub u większej części owadu jest P. L. 2. [P.] *więzły, cienki w stanie, w pusie:* Bobr. P. jak osa. <Od Przewięz>

Przewięzły p. Przewięzisty: P. robak, *insectum*. Zabł. (= owad). <Od *Przewięznąć, Prze + Więznąć>

†**Przewięzować, uje, ował i †P. ś. p. Przewięzacz.**

†**Przewięzowanie, a, blm., czynność cz. Przewięzować.**

†**Przewięzowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przewięzować ś.**

Przewięzywanie, a, blm., czynność cz. Przewięzywać.

Przewięzywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przewięzywać ś.

Przewięzywać, uje, ywał p. Przewięzacz.

Przewięzywanie, a, blm., czynność cz. Przewięzywać.

Przewięz, i, lm. e 1. lina przechodząca od tyłu poprzez maszt do dzioba żaglowca, a przytrzymująca maszt w kierunku długości statku. 2. [P.] *wązki pas ziemi po obu stronach wodą oblane, geograficzny przesmyk, międzymorze. W przewięz kładź = kładź kamień, cegła i t. d. spojeniami naprzemiennie głą w warstwach.* <Prze + Więz>

Przewijać, a, ał i P. ś. p. Przewinać.

Przewijanie, a, blm., czynność cz. Przewijać.

Przewijanie się, a ś., blm., czynność cz. Przewijać ś.

Przewilgotnieć, eje, ał przejść wilgocią. <Prze + Wilgotnieć>

Przewilgotnienie, a, blm., czynność cz. Przewilgotnieć.

Przewilżać, a, ał p. Przewilżyć.

Przewilżanie, a, blm., czynność cz. Przewilżać.

Przewilżenie, a, blm., czynność cz. Przewilżyć. Przewilżyć, y, ył, nied. Przewilżać nawskroś zwiżyć, przejść wilgocią. 1. <Prze + Wilżyć>

Przewina, y, lm. y przewinienie, wina: Jeśli wy będziesz odpuszczać ludziom grzechy a przewiny ich, odpuści i wam Pan występki wasze. Leop. Gdzie większy ciężar w przewinie? Ross. Tam rozpoznana każda P., tam grzechem miarę mierzą. Wysp. <Prze + Wina>

Przewinać, nie, nął, Przewić, nied. Przewijać 1. nawowo, inaczej owinać; spowić ponownie: P. starganą w kłębku bawełnę. P. dziecię (w powijkach). 2. *przerzucić, przesadzić:* Przewinać kogo przez nogę. Kn. Przewinał go przez kij, przez nogę. Troc. Przen.: P. kogo przez nogę = *oszukiwać, wyprowadzić w pole*. Kn. Niecnota ten mię przecie przez nogę przewinał. Ern. 3. *związując przepleść, wznosić czym, poprzetykać czym:* Gęstym przewijane grona bluszczem. Ustrz. Weźmiesz sobie do rady pobożność, już wszystkie twoje rzeczy, jako ono kmiotkowy śpiewają, będą jako złotem przewijane. Rej. Wianeczku ruciany, liljami przewijany. Wóje. 4. *przenieść coś niewinnego dla uwinienia gdzieindziej:* P. przedzę na inny kłębek. P. ś. 1. *przez czyją nogę = potknąć ś. = zostać oszukanym, dać ś. wyprowadzić w pole*. Kn. 2. *przemknąć ś., przesunąć ś., przesnuć ś.; wijąc ś. przejść;* nied. *wijąć ś., krzątać ś. = Rzeki ś. tam przewijają. Troc. Przewijają ś. tam (ustawicznie tam i sam idą) ludzie.* Troc. Chcą z barką swoją w cieniach ś. P. i brzeg niepewny zdaleka ominąć. Miek. Iuż to za mojej pamięci przewinęło ś. przez scenę wielkich artystów! Przen.: Często ci ś. te słowa w ustach przewijają: Dosyć ś. długo żyło. Nagur. (= *nawijają ś. na usta*). To wszystko w myśli mu ś. tam przewijało, cokolwiek rozpacz podaje imaginacji. L. Przen.: *przeminać, przejść, przelecieć:* Już ś. dni kilka, tyleż nocy przewinęło, gdy ś. już przykrzyż pocznie przedsięwzięte dzieło. Min. Wiele ś. tego przewinęło. Troc. Przewinie ś. to. Troc. 3. †P. ś. w eo, [P. ś. czym] = *przejść, przemienić ś.:* Po wiosnie w lato ś. rok przewija męźniejszy. Zebr. [Przewinę ja ś. tą siwą gąsecką]. <Prze + Winać>

× **Przewiniać, a, ał i × P. ś. p. Przewinić.**

× **Przewinianie, a, blm., czynność cz. Przewiniąć.**

× **Przewinianie się, a ś., blm., czynność cz. Przewiniąć ś.**

Przewinić, i, ił, nied. × Przewiniać 1. przeszkobawszy co stać ś. winnym; zawinąć, ściągnąć na siebie winę: Kto przewinił, niech płaci. Kn. Nie żebym wystąpił, abo co przewinił. Kochan. Jeśli najmniej przewinił, być mu w okowach. Kochan. Przewinił w tym. Troc. Gdy kto w tym przewinił... na chlebie i wodzie przestawać mu każą. Skar. Smutnym nieposłuszeństwem ciężko jest P. Tremb. Jeśliś przewinił, trzeba, żebyś... zadosyć uczynił. Nar. P. komu a. P. ś. komu = *zawinąć wobec kogo:* W czymże niewinność tobie przewiniła, za to cierpiąc, co złość cudza zbroiła? L. Kochać go? toby było zaeności P. (= *uchylić*). Pódezaszy i piekarz przewinił ś. królowi, panu swemu. B. B. 2. †P. kogo = *przekonać go, że winien; dowieść mu winy:* Nikt nie ucieka, jedno przewiniony pospolicie. Żarn. Przewiniony o cudzołóstwo. Troc. Przewinonego karać. Troc. Winny, przewiniony, zasługujący na karę lub naganą. Bobr. <Prze + Winić>

1. **Przewinienie, a 1. blm., czynność cz. Przewinić. 2. lm. a wina, przewina, wykroczenie; grzech;**

nieprawość, występki, przestępstwo: Karać za przewinienia. Com uczynił? które me P.? B. Sz. Miłować Pan i nieprzyjaciele i odpuszczając im przewinienia rozkazał. Skar. Wedle przewinienia karanie. Skar. Opuścił mu (Dawidowi) Pan Bóg P., ale mu doczesnego karania opuścić nie chciał. Skar. Większe jest karanie, niżli P. Skar. Jakie P., takie dość czynienie. Kn. † P. urażonego majestatu (Troć) = *zbrodnia obraży majestatu*. Proces o rebelję i insze urażonego majestatu przewinienia formować. Troć. Ile przewinień, ile nieszczęć byłbym sobie oszczędził! Rzew.

2. Przewinięcie, a, blm. p. Przewinięcie: P. kęgo przez nogę. Troć.

1. Przewinięcie się, a ś., blm., czynność cz. Przewinić ś.

2. Przewinięcie się, a ś., blm. p. Przewinięcie ś.: P. ś. przez nogę czyją. Troć.

Przewinięcie, a, blm., Przewinięcie czynność cz. Przewinać.

Przewinięcie się, a ś., blm., Przewinięcie ś. czynność cz. Przewinać ś.

Przewionąć, nie, nął p. Przewiać: Szum przewionął po łumie. Jeź. Z zachodu przewionął wiatr i tchnął żarem. Gliń. <Prze + Wionąć>

Przewionięcie, a, blm., czynność cz. Przewionąć.

[Przewiosło, a, lm. a] p. Powrósto.

Przewiosować, uję, ował 1. *przepędzić (pewien czas) na wiosłowaniu*. 2. *wiosłując przepłynąć*: P. do przeciwnego brzegu. <Prze + Wiosłować>

Przewiosowanie, a, blm., czynność cz. Przewiosować.

Przewiosować, uję, ował 1. *przepędzić wiosnę, przebyć (gdzie) przez wiosnę*. 2. kogo, co = *przechować, przetrzymać przez wiosnę*. <Prze + Wiosnować>

Przewiosowanie, a, blm., czynność cz. Przewiosować.

Przewisieć, i, ał *wisząc pozostać, przebyć (czas jakiś)*. <Prze + Wisieć>

Przewisnąć, śnie, szał a. *sł zawisnąć wpoprzek czego, przewisieć ś.*: P. na poręczy schodów, na barjerze. <Prze + *Wisnąć. WIS/WIAS/WIEŚ>

Przewisować, uję, ował, P. ś. *(czas jakiś) na wisusowaniu przepędzić, przełobuzować ś.* <Prze + Wisusować>

Przewisusowanie, a, blm., czynność cz. Przewisusować.

Przewisusowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przewisusować ś.

Przewiszenie, a, blm., czynność cz. Przewisieć. Przewisnięcie, a, blm., czynność cz. Przewisnąć.

[Przewitać, a, ał] *przywitać*. <Prze + Witąć>

Przewlec, eze, ekt i ókt, nied. Przewlekać, Przewłóczyć, † Przewłaczać 1. *włokąc przesunąć, przeprowadzić; przeciągnąć, przeniżać*: P. nitkę przez igłę, sznurek przez kółko. P. kłodę z podwórza do szopy. Przez górę Perewłokę kozacy zwykli baty i łudzie swoje przewłóczyli od Wołhy aż do Donu. Paszk. Przewłoką drążki przez tę powłokę. Leop. Dziwaczne swoje społeczeństwo na przewoźnych szalasaach z miejsca na miejsce przewłóczyli. Wor. P. igłę, nie przez igłę. Troć (= *nawlec*). Przewlec sznurek przez owoce do suszenia. Troć. Przen.: *przenieść, przelać*: Na następów Henrykowych ta łaska przewleczona.

Bobrow. 2. *ponownie i inaczej nawlec; przeniżać z jednego sznurka, z jednej nici na drugą*: P. perły. 3. *przebrać w inną bieliznę, przeoblec; przebrać, przewłazić, zmienić ubranie; przemienić powleczenie*: P. dziecko w czystą koszulę. P. pościel. 4. *zmienić (oblecznie), przeoblec, przewłazić*: P. koszulę. 5. *przedłużyć, przeciągnąć, rozwlec, rozciągnąć, nieprędko skończyć, rozmazać*: Przewłaczać słowa. Troć (= *wymawiać przeciągle*). Już od dawnego czasu swój żywot znędziony przewłaczam niepotrzebnie od bogów wzgardzony. Koch. J. P. wojnę. Przewlekać proces do nieskończoności. Proszę cię jednak, nie przewłaczaj długo pielgrzymowania mego. Bz. Nikczemnym płodem ziemi przewlec na moment strapione życie. Sur. 6. *odwlec, odroczyć, odłożyć, opóźnić co; zwlec, zmarudzić z czym*: P. co do jakiegoś czasu, terminu. P. swój wyjazd, przyjazd. Nie uciekło to jeszcze, co jest przewlecone. Niem. Kiedy przystąpiono do innych korzyści, przez imperatorową nam dozwolonych, czynność sejmnu więcej była przewłoczona. Rzew. Prawda, że mój powrót był przewleczony. L. P. ś. 1. *włokąc ś. przesunąć ś.; przeciągnąć ś., przepelznąć*: Przewlekła ś. po świetle szarzyzna leniwa i mętna. Orzesz. Z przewłócząciami ś. z miejsca na miejsce różnemi narodami. Św. 2. *przebrać ś. w inną bieliznę, przeoblec ś.; przebrać ś.*: P. ś. w czystą koszulę. P. ś. z podróży. Św. Małgorzata przez cały wielki post nigdy ś. nie przewłóczyła, robactwu ś. nie bardzo sprzeciwiając. Skar. 3. *przedłużyć ś., rozwlec ś., przeciągnąć ś., przetrwać zbyt długo, rozmazać ś.*: Sprawa ś. przewłoka. Ażeby najdłużej przewlekła ś. droga. Syrok. 4. *zostać odwleczonym, odroczone, odłożonym, późnić w odwołkę*: Co ś. komu przewleczę, przecięż nie ucieczę. Pileh. <Prze + Wlec>

Przewleczenie, a 1. blm., czynność cz. Przewlec: P. zemsty. L. 2. [P., lm. a] = a) *ubranie, w które ś. kto przebiera*. b) *bielizna*.

Przewleczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przewlec ś.

Przewlekacz, a, lm. e, Przewlekadło *przyrząd do przewlekania; przyrząd do przewlekania nici przez uszko igły*. <Od Przewlekać>

Przewlekać, a, ał i P. ś. p. Przewlec.

Przewlekadło, a, lm. a p. Przewlekacz. <Od Przewlekać>

Przewlekanie, a, blm., czynność cz. Przewlekać.

Przewlekanie się, a ś., blm., czynność cz. Przewlekać ś.

Przewlekle przys. od Przewlekły: Mówię P.

Przewlekłość, i, blm. rz. od Przewlekły: Dla przewlekłości zastępu, coby w którym miejscu trzeba działać, opatrzyć nie mogli. Warg. Późność i P. w sprawach często potrzebna. Troć (= *zwlekanie, kunktatorstwo*).

Przewlekły, Przewłoczny 1. *przewlekający ś., przeciągły, rozwtokły, długo ciągnący ś., długotrwały*: Przewlekła sprawa, rada. Troć. Pomyślnych w najprzewlekłejsze czasy, lata ci zyczeń sukcesów. Troć. Był to biskup wielkiej wstrzeźliwości, świętej prostoty, przewlekłego nabożeństwa. Nies. [Przewlekle wycie wilka]. Mówić głosem przewlekłym (= *przeciągającym*). 2. *patol.*: Choroba przewlekła, × długo czasu, uporczywa, chroniczna (morbus chronicus). <Od Przewlec>

[Przewłacka, i, lm. i] *mitręga spowodowana przechodzeniem z miejsca na miejsce, np. przy gaz-*

dowaniu na kilku dzierzawach. <Od Przewłaczać >

†Przewłaczać, a, ał i †P. ś. p. Przewlekać.

†Przewłaczanie, a, btm., czynność cz. Przewłaczać: Quintus Maximus przewłaczaniem rzecz straconą naprawił. Baz.

†Przewłaczanie się, a ś., btm., czynność cz. Przewłaczać ś.

[Przewładać, a, ał] co = poradzić sobie z czym, owładnąć co: Roboty w chałupie bélo duzo, ale my jom przewładali. <Prze + Władać >

[Przewładanie, a, btm.] czynność cz. Przewładać.

×Przewładnie przys. od Przewładny: Jowisz P. wszystko w jednej trzyma ręce. Kniaź.

×Przewładny przemocny, przemożny, potężny, wszechwładny: Konsul P. Moęą przewładną jak uszczęśliwić królom, tak i zgubić snadno. L. <Prze + Władny >

×Przewłaszczenie, a, btm., czynność cz. Przewłaszczyć.

×Przewłaszczyć, y, ył przekazać komu innemu na własność. <Prze + Właszczyć >

[Przewłoczka, i, lm. i] 1. włóczęga, przeprowadzanie ś. 2. Powłóczki a. przewłóczki = włóczęgostwo. <Od Przewłoka >

Przewłoczenie przys. od Przewłoczny. L.

Przewłoczność, i, btm. rz. od Przewłoczny: Dobroć, cierpliwość i P. Boska. Wor.

Przewłoczny I. p. Przewłoki: Mowa przewłoczna i wyrażliwa. L. (=powolna). Wyzwolił mnie od zdzierzych, przewłocznych form. Rzew. Goździ ś. coś przytoczyć dla usprawiedliwienia tej przewłocznej narady. Kal. 2. †P., †Przewłoczny nieskory, nieprędkki, odwołujący, zwlekający, nieporowoczy, cierpliwy, powolny: Bóg długo człowieka czeka, ani mu łaski swojej bierze: P. i długo cierpliwy Bóg nasz. Skar. Iż nieskwapliwy Bóg jest a P. nad zgrabą ludzką, dał grzesznikom odwłoki 120 lat. Skar. 3. [P. rok] = mierny, ani za mokry, ani zbyt suchy, [przewoency]. <Od Przewłoka >

Przewłoda, y, lm. y bot. (canavalia) roś. z rodziny strączkowych.

†Przewłok, u, lm. i p. Przewłoka: Za przewłokiem tej wojny głód jeszcze większy będzie. Chr. <Prze + *Włok, WLEK/WŁOK >

Przewłoka, i, lm. i, †Przewłok I. przewlekanie, przewleczenie, przeciąganie: P. przewleczenie przez co, przeciągnięcie. L. Kardynał ś. zżymał od gniewu na taką przewłokę procesu. Lib. Z przewłoką mówić. Troc. Z przewłoką, to jest jednym tonem trąbić. Troc. 2. ×P. przeciąg czasu: Cudze przecierał kraje, tam długą przewłoką czasu chowając ś., Stylyfrydem nazwany. Nies. P. czasu. Sur. Już długa P. czasu, a jeszcze ich nie widać. L. Z przewłoką przys. wciąż, ciągle. Kn., Włód. 3. zwłoka, opóźnienie, odwłoka, mitręga: Bez żadnej przewłoki (odwłoki). Troc. P. najlepszym na gniew jest lekarstwem. Pileh. U nóg jego żebrze o przewłokę czasu, abym ś. na to przygotowaia. L. (=o odroczenie). Trzy dni zwłoki zdołały odmienić... a jednak ta P.... Rzew. Najmniejsza P. napęlnia mię niepokojem. Rzew. Na boku zostawiając moją krzywdę i mimo siebie puszczając, ile uciążliwych przewłok dla mnie wyniknąć może! Rzew. Naraża ich prawa na niebezpieczeństwa, zawikłanie, lub szkodliwe przewłoki. Sur. Wszakże dwór, szukający tylko przewłoki, nie myśli weale dotrzymywać umowy. Szaj. 4. [P.] = a) przenoszenie ś. z miejsca na miejsce, włóczęga. Przen.: włóczęga, włóczykij, po-

wsinoga, tulacz. Przen.: Lizmanin, spowiednik królowej Bony i z Franciszkana P. Cz. (=odstepca). Przen.: kobieta chodząca powoli, łazęga. b) zmiana bielizny na sobie. c) bielizna, [przewleczeniu]. 5. p. Przetyczka. 6. ×P. przesmyk: Czólna łatwo przez podobne przesmyki, zwane u dawnych Słowian przewłokami, przeciągane być mogły. Sur. 7. †P. przystań, port: P. jeziorowa, rzeczna. 8. bot. = a) p. Galucha. b) (smyrium perfoliatum) roś. z rodzaju gierszownika. 9. chir.: ×P. p. Zawłoka. 10. kol. mały sworzeń chroniący koło od spadnięcia, lon, lonek, zaścizka. 11. patol.: P. chloroby nagminnej, epidemji. <Prze + Włoka >

Przewłoczenie, a, btm., czynność cz. Przewłoczyć: Znalezione nieżywe zajączki przy przewłoczeniu pszenicy.

Przewłoczenie się, a ś., btm., czynność cz. Przewłoczyć ś.

†Przewłoczny p. Przewłoczny: W zemście bogowie przewłoczni. Bobr. <Od Przewłoczyć >

×Przewłoczyć, y, ył I. i P. ś. p. Przewlec. 2. dok.: P. rolę = przebronować, przeciągnąć bronią. P. ś. przepędzić (pewien czas) na włóczeniu ś., przewłoczyć ś. <Prze + Włoczyć >

×Przewłóknienie, a, btm. patol. nadmiar włókniaka (hyperinosis). <Od *Przewłóknieć, Prze + *Włóknieć, od Włókno >

[Przewoency] p. Przewłoczny. <Z Przewłoczny >

Przewodliwość, i, btm. fiz. zdolność przewodzenia (ciepła, elektryczności). <Od *Przewodliwy, Prze + *Wodliwy, WIOD/WIEDŹ/WOD >

Przewodni, Przewodny, Przewodniczy I. przewodniczący, przewodzący, prowadzący, wskazujący drogę; kierowniczy, sterowniczy: Głos P. Na lutni jego dźwięk P. chybka stopa skacze. Nar. Gwiazda przewodnia żeglarzy. Ten cel a. ta myśl była gwiazdą przewodnią w mym życiu. Przewodnia myśl utworu literackiego (= główna, naczelna). Przewodnia idea, zasada, maksyma. 2. Niedziela Przewodnia a. Przewodna = pierwsza po Wielkanocy, Przewody, [Przewodnica]. 3. anat.: ×Nerw P., skórny przysrodkowy łydki (nervus saphenus externus). 4. chem.: Rurka przewodnia = rurka, przez którą gaz przechodzi z jednej części przyrządu do drugiej. 5. gie.: Skamieniałości przewodnie = skamieniałości charakterystyczne daną formację w odróżnieniu od innych formacji. <Od Przewód >

†Przewodnia, i, lm. e i p. Przewodnictwo: Snadniej jest postanowienie zwierząt za przewodnią natury rozumieć, niżeli opowiedzieć. Pileh. (=wskazówka). Uczone pióra za twoją przewodnią księgą na widok światu wydawały. Jak W. Przewodnią złodziejską ś. bawił i nieraz krzywoprzysięgał. Mat. Zaraza ta ukarała Rusinów za zmwowę z pogaństwem i przewodnią do niszczenia krajów sąsiednich. Nar. 2. przewodnik: Rozumiano, jakoby on kozakom przewodnią był z Korony do Morawji. Birk. 3. konszacht, stomki występne, porozumienia tajemne: Przewodni żadnej z zbójcami pogranicznymi nie trzymał. Birk. Przewodnią z lotry trzymają. Birk. Zadali chłopu, że złodziejską z pogranicznymi przewodnią trzymał. Star. Przewodnie aby u Oczakowa Tatarom były zabronione. Sb. Niedługo potom ujrzała Polska liczne Rusinów hufce; poprzedzała ich dziec litewska, dając rady i trzymając przewodnią rozbojów. Nar. Nigdyście łask tych

dla swojej z szatanem przewodni, kiedyby nie Abraham, ociec wasz, niegodni Pot. Ci, co mieli karać winowajców, to ich za uroszezoną wpuścili przewodnią i do prowineji i do pułków swoich. Chr. <Od Przewodni>

Przewodnica, y, lm. e l. p. Przewodniczka. 2. [P.] *niedziela Przewodnia, Przewody. 3.* [P., ster-nica, szczyrnica] *przodownica. 4.* †P. *jezio-ru z wodą płynącą.* Przyjechali Tatarowie do jeziora ciekącego, które z tatarskiego słowa po naszemu zowią przewodnicą. Biel. M. <Od Przewodnik>

Przewodnictwo, a, blm. l. a. †Przewodnia, Przewód, Przewództwo *rolu przewodnika; zajęcie przewodnika, przewodniczenie, kierownictwo, kierunek, ster, dowództwo, przydzium, naczelnictwo:* Póki pod cudzym przewodnictwem zostawać będziesz? Pileh. Za przewodnictwem gwiazdy trzej królowie do Jeruzalem trafili. Zachar. (=za wskazówką). Rada państwa obradowała pod przewodnictwem samego cesarza. Objąć P. w czym. Powierzyć komu P. P. na wojnie, w spisku. **2. a. Przewodność** *fiz. zdolność ciał przewodzących ciepła i elektryczności.* <Od Przewodnik>

Przewodniczący l. im. od Przewodniczy. 2. *rz. ten, co przewodniczy, kierownik, zarządca, naczelnik, prezes:* P. na zebraniu, w zgromadzeniu, w wydziale towarzystwa, w sekcji departamentu, na walnym posiedzeniu. Wybrać kogo, powołać kogo większością głosów na przewodniczącego. <Od Przewodniczy>

Przewodnicze, ego, blm. rz. zapłata przewodnikowi, wynagrodzenie dla przewodnika. Kn. <Od Przewodniczy>

Przewodniczenie, a, blm., czynność cz. Przewodniczyć, przewodnictwo: P. na wycieczce, na posiedzeniu, w komisji.

Przewodniczka, i, lm. i. Przewodnica, × Przewodniczyni *forma ż. od Przewodnik:* P. w podróży, na wycieczce. Cnota jest przewodniczką do nieba. P. obrad, zgromadzenia, zebrania (=przewodniczka). P. młodzieży. Namiętność to niebezpieczna P.

Przewodniczy l. przym. od Przewodnik. 2. p. Przewodni: Gwiazda przewodnicza. Troc. Przewodniczą do tego miał gwiazdę. Troc. <Od Przewodnik>

Przewodniczyć, y, ył, nied. być przewodnikiem, prowadzić, przewodzić, wskazywać drogę: P. komu w podróży. Przen.: P. komu do chwały, w wielkości i sławie. Szczęśliwy, czyjej przewodniczą łądzi cnota i piękność. Mick. P. obradom a. na obradach, w zgromadzeniu, na zebraniu, na posiedzeniu, w komisji, w zarządzie (=przewodzący, sterować, kierować).

× **Przewodniczyni, i, lm. e p. Przewodniczka:** Powoli zaczną być przewodniczyniami, to jest posłicami na sejm. Rol. <Od Przewodnik>

Przewodnik, a l. lm. cy = a) a. Przewódz-ca, Przewódca, × Przewodziciel, †Przewójca, [Przewójca] *ten, co przewodzi, idzie przodem wskazując drogę:* Przewodnik w podróży, na wycieczce. Najać sobie przewodnika. Lecz pójdźwa przecię, wszakże przewodnika nie trzeba temu, co świadom języka. Lubom. Od konia podwodnego bez wozu na milę każdy półtora groszy płacić ma, a przewodnikowi płacić nie trzeba, chyba iżbyś sam posłaniec z przewodnikiem nazad wracał. Vol. Powinność dawania przewodnika. Nar. (=przewód). P. w puszczy. Rom. b) †P. *posłaniec:* P. ma czekać odpisu aż do słusznego czasu. Ek. Kiedy kędy posła albo przewodnika

urzędnik odprawuje. Ek. c) *wódz, dowódzca, kierownik, naczelnik, głowa:* Aby był przewodnikiem wielkiego ludu. Przewodnika (wodza) znaleźć trzeba. Troc. d) *kierownik, nauczyciel, mistrz, wychowawca, pedagog, mentor:* P. młodzieży, młuczki, ludu. Być przewodnikiem czyich lat młodych. Dobro pospolite miejmy za przewodnika rad naszych. Troc. Szczęśliwy, kto ciebie ma za przewodnika. Troc. **2. lm. i = a)** *przen. książka ze wskazówkami dla podróżujących:* P. po Europie, po ziemiach dawnej Rzpltej. Przen.: *książka ze wskazówkami z zakresu jakiej nauki, podręcznik, poradnik, kompendjum:* P. dla wychowawców, dla stolarzy, pedagogiczny, lecarski. b) *chir. narzędzie żłobkowane, po którym suna ś. nóż, p. odsuwa, p. wodka (itinerarium).* c) *fiz. ciało przepuszczające przez siebie dany czynnik:* P. ciepła, elektryczności. Zły P. (=nieprzewodnik), dobry P. (=przewodnik) ciepła, elektryczności. d) *fiz. drut telegraficzny.* Przen.: Nerwy są przewodnikami wszystkich wrażeń. Śniad. e) *fiz. ostry pręt żelazny do rozbrajania chmur piorunowych, utkwiony na najwyższym miejscu budowli i złączony za pomocą żelaznych także ogniu z ziemią wilgotną, konduktor, piorunochron.* f) *ogr. główna gałąź drzewa.* g) *pusz. zęb. śpiczasty działający przy wypychaniu naboju ze strzelby.* <Od Przewodny>

Przewodność, i, blm. rz. od Przewodny: P. elektryczna. P. ciepła.

Przewodny l. p. Przewodni. 2. przewodzący, przepuszczający przez siebie: P. wobec ciepła, elektryczności. **3.** [P.] *przedsiębiorczy, rzutny.* <Od Przewód>

Przewodowo przys. od Przewodowy: P., zwolna, święcie idą wszystkie mary. Krasin.

Przewodowy przym. od Przewód: Sieć elektryczna jednoprzewodowa, dwuprzewodowa. Koło przewodowe=transmisyjne. <Od Przewód>

Przewody, ów, blp. p. Przewodni: Przyjadą do nas na P. Byłem u nich w P. <Lm. od Przewód>

Przewodzenie, a, lm. a czynność cz. Przewodzić; przewodnictwo: Księstwo Kurlandzkie nie doznawałoż od Moskwy ustawicznych dziawaetw i przewodzeń? L. P. i pastwienie ś. nad mizernym ludem. Troc. W czasie przewodzeń rosyjskich. Kal.

× **Przewodziciel, a, lm. e p. Przewodnik:** Podają szczegółowy spis tch głównych przewodzicieli konfederacji, z którymi nietylko zgodnie postępować należy, ale i wezwania ich wypełniać potrzeba. <Od Przewodzić>

Przewodzić, i, ił p. Przewieść. **Przewodzień, dnia, lm. dnie l.** [P.] *gwóźdź grubo przebijający z boku dyszel i śnice u wozu, sperna l. 2.* Nowo utworzone wojsko galicyjskie, to jest guidów czyli przewodniów. Sez. <Prze + * Wodzień, WIEDZ/WIOD/WOD>

Przewodzik, a, lm. i p. Przewód. Anat. i hist.: **Przewodziki**=przewody drobne (canaliculi). Przewodziki kostne (c. ossium), naczynne w kościach (c. vasculosi s. Haversiani), zębowe (c. dentium). <Od Przewód>

[Przewodzin, in, blp.] *chwila podczas wesela, w której pan młody zabiera swoją żonę do domu.* <Od Przewodzić>

Przewoina, y, lm. y leśn. długie i gibkie gałązki świerkowe zdadne na wici. Śl. wil. <Prze + * Woina, WI/WOJ>

† **Przewójca, y, lm. y p. Przewodnik:** Żadnego

mu przewojej nie trzeba. Susz. <*Przewodźca, od Prze + Wodźca, WIEDŹ/WIOD/WOD>

[Przewoje, ów, blp.] *żelazna a. kręcona z wilki obrączka w jarzmie, która za pomocą kółka zacze-
pia ś. na grzędziel pluga.* <Lm. od Przewój>

Przewojować, uje, ował 1. *przepędzić (pewien
czas) na wojowaniu*: Całe życie przewojował.
Krasz. 2. [P.] *wojując zwyciężyć*: Jak zacon wo-
jować, przewojował tygo drugiego. <Prze +
Wojować>

Przewojowanie, a, blm., czynność cz. **Przewo-
jować.**

Przewojowy przym. od **Przewój**: Przy dźwi-
garce przewojowej i przy bębnie przewojowym
ta sama lina odwija ś. z jednej strony bębna, a
nawija ś. jednocześnie z drugiej strony na tenże
sam bęben, trzymając ś. na nim tylko tarcie-
m zwojów nawiniętych. <Od Przewój>

× **Przewołać, a, al, nied. Przewoływać** *wywo-
łać jednego po drugim kolejno*: Wziął marszałek
ten register, w którym ta sprawa była, P. ka-
zał kilka aktoratów. Mat. Po jednemu ich przed
sąd swój przewoływają. Paszk. <Prze + Wo-
łać>

× **Przewołać, a**, blm., czynność cz. **Przewo-
łać.**

× **Przewoływać, a, al p. Przewołać.**

× **Przewoływanie, a**, blm., czynność cz. **Prze-
woływać.**

Przewora, y, lm. **y**, **Przeworzyna, Przywora,**
[Przeoryna] 1. *drag poziomy oddzielający od sie-
bie konie w stajni, aby ś. nie gryzły, przegroda
w stajni między kołmi, bydłem*: Trze grzywę o
przeworę wół. Rej. Przewory między konie wpra-
wić. Troc. Zerdź, dyl, P. Bobr. Przen.: Między
grzesznym a piekłem niemasz inszej przewory,
jedno ta słaba ściana śmierci. Wuj. 2. *zagroda,
przędział, klatka w stajni dla jednego konia.*
Przen.: + Wielka to jest łaska od miłego Boga,
gdy małżonkowie w stadle a w przyworze mał-
żeństwa swego działki mają mieć. Glicz. (= w za-
kresie, w granicach, w obrębie). 3. + P. *klatka*:
Szalony do przewory zawierany bywa. Troc.
<Prze + * Wora, WÓR/WIER/WR/WRZ>

Przewoskować, uje, ował przeciagnąć, przetrzeć
woskiem: P. podłogę, nitkę. <Prze + Wosko-
wać>

Przewoskowanie, a, blm., czynność cz. **Prze-
woskować.**

Przewozić, i, il i P. ś. p. Przewieźć.

Przewoziny, in, blp. *przewożenie, przewożenie ś.,
przeprawa*: Strudzony przewozinami z jednego
brzegu na drugi, usypiał. Jeż. <Od Przewo-
zić>

× **Przewozisko, a**, lm. **a promisko**: P. stare,
jak ś. trąciło o kamień, tak ś. i rozleciało. L.
<Od Przewóz>

[Przewozne, ego, blm.] p. **Przewozowe.**

**Przewozowe, ego, blm. Przewożne, [Przewo-
zne], Przewożnicze, Przewóz, Wożbowe** *opłata za
przewóz.* <Od Przewozowy>

Przewozowy, Przewożny przym. od **Przewóz,**
transportowy: Kantor, okręt, statek P. Łódź
przewozowa. Woj.: Łoża przewozowe służą do
przewozu armat z miejsca na miejsce i do
wszelkiej podróży. Jak. J. Handel P. = *trans-
zytowy; przelupniowy*. L. Kantor przewozowo-eks-
pedycyjny. Gór.: Chodnik P., sztolnia przewozowa
= *któremi przewożą ukopane ciała.* <Od Prze-
wóz>

Przewoźna, ej, lm. e rz. kol. *cechuła fłachtowa.*
<Od Przewożny>

Przewoźne, ego, blm. p. Przewozowe. Kn.
× **Przewoźni p. Przewożniczy.** Troc. <Od Prze-
wóz>

Przewoźnicki p. Przewożniczy. Wej. <Od Prze-
woźnik>

Przewoźnictwo, a, blm. *zajęcie przewoźnika, rze-
mność przewoźnicze*: Trudnić ś. przewoźnictwem.
<Od Przewoźnik>

Przewożnicze, ego, blm. p. Przewozowe. Troc.
Przewożniczek, czka, lm. **czkowie p. Przewoż-
nik.** Kaczk.

Przewożniczka, i, lm. **i żona przewoźnika.** <Od
Przewoźnik>

Przewożniczy, Przewożnicki, przym. od **Prze-
woźnik**; × **Przewoźni**: Spryt P. Bobr. <Od Prze-
woźnik>

Przewoźnik, a, lm. **cy ten, co ś. trudni, przewozem**:
P. czólnem, prumem, łódką. Troc. Długo P. na pra-
dzie ś. z prumem biedzi, nakoniec musi iść zasz-
mem. Pot. Na przewozie P. od niego nie wziąć
nie chciał. Gór. P. a. marynarz i ludziom dobrze
czyni, i sobie; sobie, iż mu placą, onym. iż je
przewiół po potrzebach swych na drugą stronę.
Rej. Zdr. **Przewożniczek.** <Od Przewożny>

Przewożność, i, blm. rz. od **Przewożny**: P. kole-
i żelaznej = *zdolność przewożenia.*

Przewożny 1. p. **Przewozowy**: Nawy przewoż-
ne. Wor. 2. *dający ś. przewieźć, przewozić*: Loko-
mobila jest silnikiem przewożnym. 3. *przywieziony*
= *przywożny* = *obcy, zagraniczny, zamorski, nie swoj-
ski; przybyły z obczyzny, przychodni*: Towar, wy-
rób P. Przewożna rzecz jest miłsza, niż ta, co
jest doma. Alb. Miód jest trunek nieprzewożny.
Kras. Przewożnej mądrości po zagranicznych a-
kademjach nie szukał. Nies. Przewożne maksymy
nie zgadzają ś. z sposobem myślenia wolnego
obywatela. Kras. Ojcowie nasi strzegli ś. zbyt-
ków przewożnych. Kras. Przewożne prawem znie-
ście obyczajne, eni Tebanowie, przodków swych
zwyczajne podajete działkom. Tw. Żem jest z daw-
nych Polaków krwi, nie z cudzej ziemi P.
szlachcie. Pas. Przewożnego mu z cudzych kra-
jów dyrektora przydał. Nies. Egzotyczne i prze-
wożne z cudzych krajów tytuły. Nies. 4. *po-
kryjomy przewieziony, przemywany, szwarcowany*: Do
miasta nie dopuszczają chleba przewożnego. Ek.
<Od Przewozić>

Przewożenie, a, blm., czynność cz. **Przewozić,
przewoż.**

**Przewożenie się, a ś., blm., czynność cz. Prze-
wozić ś.**

Przewód, odu, lm. **ody** 1. = a) + P. *przewiedze-
nie, przeprowadzenie*: Zmusili chłopca do przewo-
du w drodze. Troc. Dał mi list do książy, któ-
rzy są za rzeką, żeby mi dali P., abym przy-
szedł do tego kraju. Leop. (= *wolne przejeście*) (a-
by mię przewiedli Leop.). b) P., uroczystość na
pamiątkę wyjścia Żydów z Egiptu (za przewo-
dem Mojżesza), *Pascha, Wielkanoc*. Phaze, P. abo
Wielkanoc u Żydów. Leop. c) *rodzaj powinności
państwowej: obowiązek przewożenia rzeczy panują-
cego*: Musiała ludność przewozić zapasy ze
śpichrzów książeńcych na miejsce ich przezna-
czenia, tak zw. P. Bob. Kiedy same konie daw-
no, to nazywało ś. P.; kiedy dawano wóz, na-
zywano przewóz. Wiszn. P., rodzaj danielczy
w przywilejach książy polskich, znaczy powin-
ność dawania przewoźnika. Nar. Podwoły pocz-
towe były dawane, to jest wóz i konie a. same

konie, i to ś. nazywało P., inaczej przewóz, a nawet narzaz. Cz. Stanąć do przewodu. d) *transport tym sposobem prowadzony*: Oddać P. następnej wsi. Gl. 2. a. †**Przewodnia** przewodniczo, woda, dowództwo, komenda, kierownictwo: Za przewodem moim wstąpi na tę drogę. Troc. Za twoim przewodem pójdziemy do celu. A jako robota gromadą spora, tak też pospolu i na przewodzie lepiej, kiedy to może być. Ek. (= zarządzie). Za twoim przewodem złączym ś. z narodem. Wyb. 3. †P. *połudka, pokusa, pochop, podnieta, zwodzenie*: Dziś do niecnoty bardzo P. rączy, na jednę towarzysza masz nodze stojący. Papr. 4. †P. *przeprowadzenie swego, przełorsowanie, postawienie na swoim; dokazanie, dopięcie swego*: O prawdę, nie o swój P. idzie. Skar. Uporny P. swego i dokazanie, na co ś. kto zaniesie, jest skazą Rzpłtej. Petr. By jedno dobrym moim przyjacielem był, przewodu mi na sejmach i sejmikach pomagał. Birk. P. prawa = *wygranie sprawy w sądzie; tok sprawy sądowej, proces, postępowanie sądowe*: Powiedział oskarżony, iż ani o pozwie, ani o przewodzie prawa nie wiedział. Górn. Ktoby przeciw komu prawo jakie u sądu fortem przewiódł, tedy drugi może o taki zły P. prawa do tegoż urzędu, przed którym prawo było przewidzione, stronę przeciwną pozwać. St. lit. Pozywać dla przewodu prawnego. Nisz. 5. *ciąg, pochód, orszak, procesja*: Długo w uroczyście stąpali przewodzie, a każdy składał u stóp tronu urnę szeszerozłotą. Krasiń. 6. *przedmiot przeprowadzający przez siebie dany czynnik; kanał*: P. rurowy. P. elektryczny. P. parowy. P. dopływowy, odpływowy a. wylotowy (= *kanal dopływowy, odpływowy*). P. pary a. P. odpływu pary a. od wód pary. P. ssący a. rura ssąca. P. wody = *rura wodociągowa*. Polecono stosować przewody dymowe do kominów z desek, oblepionych gliną. 7. *kierunek*: Od tej wysoczyzny biorą wody P. ku różnym okolicom świata na morza. Pol. 8. w lm. *niedziela Przewodnia, oktawa Wielkanocy*: Przyjechałem po Przewodach. Urodził ś. w same Przewody. Tak dojechał do marca; Wielkanoc przypadła w końcu tego miesiąca, a na Przewody termin ostateczny. Krasz. ? Przen.: Dla nich wieczór urządził tańczący na przewody karnawału. Paw. (= ? *tydzień po karnawale? w oktawę po ostatnim wotku*). 9. [Przewody] *zwyczaj oddarzenia ś. w dwa tygodnie po śmigusie wielkanocnym*. 10. [P.] *rodzaj sieci*. 11. anat. *przepust, kanał, przeważnie w częściach miękkich ustroju; fistuła*, × *naczynie donoszące, †donośne, †dostarczające, †prowadzenie, †tor, †ciąg (ductus, meatus, canalis)*: P. językowy (d. lingualis, thyroglossus), łzany, łzowy (d. lacrymalis), międzyzrakowy (d. interlobularis). P. moczowy p. **Moczowód**. P. nasienny p. **Nasienny**. P. nosowolany (d. nasolacrimalis), pęcherzykowy (d. cysticus), pepkowojelitny, żółtkowy (d. omphalomesentericus), piersny (d. thoracicus), podżuchwowy (d. salivalis submaxillaris), pokarmowy (d. cibarius, tractus intestinalis), przysieczny (d. incisivus), przysusznicy (d. parotidens s. Stenonianus), tętnicy (d. arteriosus Botalli), uszny (d. s. meatus auditorius), wydzielniczy gruczołów (d. excretorius), wytryskowy (d. ejaculatorius), żółciowy (d. biferus), żółciowy wspólny (d. choledochus), żylny (d. venosus Arantii). 12. bart. *rurka znajdujaca ś. w narzędzi płciowym trutnia*. 13. embr.: P. moczówkowy a. omeznioowy p. **Moczownik**. 14. a. *Powód gór. jedna z listew przybi-*

tych w przedziałach szybu, po których ś. wyciągane skrzynki suwają, aby o cembrzynę szybu nie zawadzać. 15. mech. *transmisja, przenośnia*. 16. wet.: P. międzyzraciczny (sinus interdigitalis). Zdr. **Przewódzik**, × **Przewódek**. <Prze + * Wód, WIEDŹ/WIOD/WOD>

Przewódca, y, lm. y p. **Przewodnik**: Nie miałem przewódcę jak ś. należy. L. P. bandy zbojeckiej = *herszt*. <Od Przewodzić>

Przewódczyni, i, lm. e forma ż. od **Przewódca**, *przewodniczka*: Bądź przewódczynią wszechmiłości. Krasiń. Gwiazda P. królów. Garez.

× **Przewódek**, dka, lm. dki p. **Przewód**. Anat. = *przewód drobny, przewodzik*: × Przewódki łzane (ductus s. canaliculi lacrymales).

Przewódzca, y, lm. y p. **Przewodnik**.

Przewódtwo, a, bfm. *rola przewodcy, przewodzenie, przewaga, hegemonja*: Zwałeś ś. wiecznym, Rzymie, ale nie wieczny twoją siłą, twojami bogactwy, twoim przewódtwem orężnym: tyś wieczny z ducha niebieskiego. Budz. <Od Przewódzca>

Przewój, oju, lm. oje i. p. **Przewijanie**. 2. bot. (evolulus) *ros*. <Prze + Wój>

[**Przewójca**, y, lm. y] p. **Przewodnik**. <Z *Przewódzca>

[**Przewór**, ora, lm. orowie] = **Przeor**. <Z Przewór>

Przewóz, ozu, lm. ozy i. *przewiezienie, przewiezienie ś., przewożenie, przewożenie ś., przewózka, transport, szceg. przez wodę*: Przewozem ś. bawić. Kn. (= *być przewoźnikiem*). Przewozem ś. żywić. Troc. Zapłacił od przewozu koni i karety. Troc. P. towarów teraz na Wiśle niebezpieczny. Troc. Łoża przewozowe mają być zgodne do przewozu armat z miejsca na miejsce i do wszelkiej podróży. Jak. J. 2. *miejsce przewozu, przeprawa, przystań*: Jechać do przewozu. Troc. P. szeroki, niebezpieczny. Troc. Na przewozie od niego nic nie wzięli. Górn. Zjechałszy ś. przypadkiem w przewozu. Z mnóstwem okrętów przez port abo P. trypoliński ciągnął na miejsce potrzebne. Leop. Przen.: Roku 1252 niezmiernie wód zebranie wszystkę Polskę zalało, tak iż pola, role i lasy przewozem stanęły, *navigabiles erant*. Błaz. (= *trzeba było czółnem ś. po nich przewozić*). Przen.: Mieć wóz i P. = *mieć dwie rzeczy do wyboru, dwie alternatywy, konieczność zdecydowania ś. na jedno z dwojga*. 3. *zapłata od przewozu, przewożne*: P. płacić. Troc. Wóz za morzem po groszu, a przewozu sto złotych. Prz. 4. *rodzaj powinności państwowej: przewożenie podwodami rzeczy panującego*: Kiedy dawano wóz, nazywano P. Wiszn. Podwoy pocztowe były dawane, to jest wóz i konie a. same konie, i to ś. nazywało przewód, inaczej P., a nawet narzaz. Cz. 5. kol.: P. a. woźba: P. całowozowy a. przesyłka całowozowa. P. zboża luzem a. P. wyspu. P. zwłok. <Prze + Wóz>

Przewózka, i, lm. i p. **Przewóz**. Górn.: P. urobku, czyli ciał ukopanych, chodnikami aż do szybu, którym następnie są wyciągane. Łab. <Prze + * Wózka, WIEDŹ/WIÓZ/WOŹ>

Przewracać, a, ał i P. ś. p. **Przewrócić**.

Przewracanie, a, bfm., czynność cz. **Przewracać**.

Przewracanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przewracać ś.**

[**Przewracany**, ego, bfm.] *pewien taniec ludowy*. <Od Przewracać>

[**Przewredzać**, a, ał] p. **Przedzrać**.

[Przewredzanie, a, blm.] czynność cz. Przewredzać.

Przewrót, u, Im. y muz. w kontrapunkcie podwójnym = odwrócenie melodji; w nauce odległości = *wzięcie dźwięku o oktawę niższego*; w nauce akordów = *wzięcie innego dźwięku za podstawę*. <Prze+*Wrot. WROT/WART/WIERĆ>

Przewrotek, tka, Im. tki zool. p. **Gołąb**. <Od Przewrot>

Przewrotnica, y, Im. e f. × P. *kobieta przewrotna, obłudnica*. 2. [P.] *wódka*: Flisy mówim na wódke: Chodźmy na przewrotnice. <Od Przewrotnik>

Przewrotnie przys. od **Przewrotny**: P. o wszystkim sądzi. Troc.

× **Przewrotnieć, eje, ał** *stawać s. przewrotnym*. L. <Od Przewrotny>

× **Przewrotnienie, a, blm.**, czynność cz. **Przewrotnieć**.

Przewrotnik, a, I. †P., Im. **ey** *człowiek przewrotny, krętacz, obłudnik*: P. przewraca prawa, obyczaje, ludzi z dobrych na złe. Włod. P. najniewinniejsze złe tłómaczy kroki. L. Obrzydłym jest przed Panem P. B. B. Nie bój ś., acz niewierny i przewrotny są z tobą. Wuj. 2. [P., Im. i] *fartuch*. <Od Przewrotny>

Przewrotność, i, blm. I. rz. od **Przewrotny**; × **Przewrót**: Niemasz nie tak świętego, czego by P. złym użyciem i opacnym tłómaczeniem nie skaziła. Nar. Przyszła już za naszego złego wieka niesłychana P. ludzka, która prawdę w fałsz, a prawo w potwarz obróciła. Orzech. 2. anat.: × P. *trzew = odwrotne a. przewrotne położenie trzew (situs perversus)*. 3. patol.: P. *ściowa = popęd płciowy opaczny (do osób tej samej płci)*.

Przewrotny I. łatwy do przewrócenia, wywrotny: P. wóz. Kn. Przewrotna śklanka. Troc. Przen.: Nieprzewrotny sędzia. Skar. (= nieprzekupny, nie do skażenia, lub też którego wyrok nie może być odrzuconym, od którego apelacja nie idzie. L.). 2. *fałszywy, obłudny, wykrętny, chytry, podstępny, judaszowski*: Zowiemy człowieka wykrętnym albo przewrotnym, który wszystko wywraca i we wszystkim tylko rzeczy swych przestrzega. Rej. Jeden P. towarzyszy dosyć jest na zgubę. L. P. teraz świat! Przewrotne to zwyczaj. Troc. Przewrotna mądrość. Troc. Przewrotne teraz umysły i czasy. Troc. Spółnego nie przewrotni z tobą nie mają. Kochan. Chytrność przewrotna. Górn. Przewrotni pochlebezy. Kosz. Ponieważ to nie z chęci, ale z przewrotnej namowy Wojdyłłowej uczynił. Stryjk. Ta ich przewrotna nauka tym jest szkodliwsza, że za sobą ciągnie wiele innych błędów. Wuj. Przewrotne myśli odłączają od Boga. Wuj. Których drogi przewrotne są, a postęпки ich bezecne. Wuj. Wystaw sobie, co to jest za przewrotna głowa! Słow. 3. prow.: Kawa przewrotna = *mająca więcej mleka, niż kawy*. <Od Przewrót>

× **Przewrotny** *znajdujący s. przed wrotami*, przed wrotny: Do domu pierwszy wstęp czyni plac P., skromny wprawdzie w rozmiarze, ale ochędzny. L. <Prze(d) + Wrotny>

Przewrotowiec, wca, Im. wcy *rewolucjonista dążący do przewrotu*. Proch. <Od Przewrotowy>

Przewrotowy I. przym. od **Przewrót**: Ruch P. Dążenia przewrotowe. Odciał ś. poeta następującą na przewrotowe teorje dupliką. Big. 2. piw.: Wózek P. p. **Przewagowy**. <Od Przewrót>

Przewrócenie, a, blm. I. czynność cz. **Przewrócić**: P. z wozem, P. wozą. Troc. 2. okul.: P. *zamy = zepchnięcie jej (reclinatio cataractae)*.

Przewrócenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przewrócić ś.**

× **Przewróciciel, a, Im. e ten**, *co przewrócił a. co przewraca*: P., wywróciiciel. Mącz. <Od Przewrócić>

Przewrócić, i, il, nied. **Przewracać I.** *obrócić na drugą stronę, wyrzucić, odwrócić, przekreślić*: Oracz ziemię pługiem swym ostrym tak przewraca, że mu stokrotną lielwą roboty przypłaca. Groch. Ziemia, niżeli uczyni pożytek, siłaż to razy potrzebuje być przewrócona? L. Przewracać siano na łące. Troc. Przewrócić karetę, czołn. Troc. (= *wyrzucić do góry dnem*). P. kapelus. Troc. Jeśli przy stole kto zaczął obmawiać kogo, chleb przed nim przewrócili, a. w obrusie dziurę uczynili. L. Przewróciwszy kartę nawspak, gdy ta pociecha złąże, pewnie smutek urodzi. Rej. Klóci ś. i ledwie całego domu do góry nogami nie przewraca. L. Właśnie by ręką przewrócił, tak ś. odmieniło. Perz. Przewrócona czyli odwrócona ręką np. bić. L. (= *na odlew*). Chcąc dzielić ułamek przez ułamek, trzeba oba wyrazy ułamku dzielnika P., to jest na miejscu licznika napisać mianownika, i odwrotnie. Jak. J. Przewracać po książce, przewracać karty w książce = *wertować, szperać po książce*. Nie mogąc rękami obwisłemi karty w brewjarzu P., wargami je przewracał. Birk. Przewrócimy wszystkie prawa. Troc. Przewracać oczy a. oczami (= *toczyć oczami*). Oj, i czegoż znowu tak przewracasz oczy, jak opętany, gdy go ksiądz kropidłem zmoczy? Tremb. Jakże brzydko oczyma przewraca! L. Pijany młynkuje, oczyma przewraca. L. Koziołki przewracać. Górn. (= *fiłak koziołki*). Już niedźwiedź uczony przewraca koziołka. Kam. P. suknię = *przenicować*. Przen.: P. komu w głowie = *pomieszać; zrobić go zarozumiałym, wbić go w ambicję, sprawić zamęt w pojęciu*: Obecowanie z panami a. czytanie książek bez wyboru przewróciło mu do reszty w głowie. Niespodziewane bogactwo przewróciło jej w głowie. 2. × P. kogo = *nawrócić, przerobić, przekabacić*: Sekte luterską, od Ozjandra przewrócony, przyjął. Steb. 3. *przewalić, obalić, wyrzucić*: P. stołek, dzban z wodą. Wiatr przewrócił drzewo w ogrodzie i stodółę. Woźnica, zawadziwszy o kamień, przewrócił nas na drodze, tak iż wypadliśmy z bryczki. Widziałem na drugi dzień tu i owdzie wazonik przewrócony. Bał. [To się wszystko przewróciło] (= *las został ścięty*). Przewracać w czym, P. gdzie = *przerzucać, przewalać, grzebać, gmerać, przetrząsać, szperać*: Nie przewracaj mi w szafie. Przewrócili mi wszystko w szufladzie do góry nogami (= *skopali*). 4. *przen. †P. podejść, oszukać podstępnie*: Niezbożni nie pierwszej dorwą ś. snu, ażby kogo przewrócili. Leop. (aźby kogo podwrócili. Leop.). 5. [P.] *zmienić, sfalszować*: Ten list został przewrócony. 6. × P. w co = *przemienić, przerobić, przedzierzgnąć, przekształcić, przeobrazić, przeistoczyć*: Skiby przerosłe dzicza P. w kraj żyzny. Wor 7. bot.: Jagoda przewrócona p. **Jagoda**. P. ś. I. *został przewróconym, odwrócić ś., wywrócić ś., przekreślić ś., obrócić ś.*: Wszystko teraz do góry nogami przewraca, świat ś. wniwecz obrócił. L. Przen.: Sądżę dobrze, czy mi ś. przewróciło w głowie, wszak tego na kontraktach widziałem we Lwowie? Tremb. W głowie ś. wam przewraca. L. Przewracać ś. = *leżąc obracać ś. z jednej strony na drugą, przewalać ś. z boku na bok, poprawiać ś. na leżaniu; tarzać ś., koziołkować ś., tarzać ś. leżąc, balykować ś.*: Niczego ś. podjąć nie chcą, jedno leżą

a na pościeli ś. przewracają jako drzwi na zawiasach. Kosz. Świnie wołą ś. w błoście, niż w wodzie przewracają. Kosz. Patrz, jak ś. ci chłopcy przewracają. Troc. Wstań, nie przewracaj ś. w pościeli. Troc. 2. nied. *kotłować ś., bałwanic ś., przewalać ś., kłębic ś., burzyć ś., cwałować ś.*: Już ś. woda gotuje, aż ś. w garnku przewraca. Wino. piwo przewróciło ś. = *obudziła ś. w nim uśpiona fermentacja, przyczem zmętniało od poruszonych drożdży*. 3. *upaść, obalić ś., przewalić ś., wyrzucić ś., rymnąć*: Zawadziwszy o sterujący korzeń, przewrócił ś. Zakołowało mu ś. w głowie, i przewrócił ś. Dom, parkan przewrócił ś. Wóz przewrócił ś. Przewrócił ś. z wozem. Troc. Padł, że ś. przewrócił. Troc. Czółn ś. przewrócił. Troc. <Prze + Wrócić>

[Przewrósło, a, lm. a] = **Powrósło**: Pogarda, jaką szlachta okazywać miała prostakom przewrósłami opasanym. T. K. <Prze + *Wróśło, WROZ, WRZOZ/WARZ/WIERZ>

Przewrót, otu, lm. oty l. × P. *przewrócenie, przewrócenie ś., obalenie, obalenie ś., wyrót*: P. wozu, bryczki. 2. *przen. zmiana, przeobrażenie, przekształcenie, rewolucja*: P. społeczny, w myśli, w poglądach, w systemie rządów, w hierarchji, w świecie fizycznym, w atmosferze, w świecie duchowym. P. polityczny. P. niespodziany, dawno oczekiwany, nieunikniony. Dokonał przewrotu. Dążyć do przewrotu. Przygotowywać P. 3. *przen. zamęt, nieład, zawrót, pomieszanie*: Czuję P. w głowie. 4. †P. p. **Przewrotność**: Chciał dokazać przewrotem, czego cnotą zjednać nie umiał. Nar. <Prze + *Wrót, WRÓT / WART / WIERC>

† **Przewrócenie, a, btm., czynność cz. Przewróżyc.**

† **Przewróżyc, y, ył wróżąc przepowiedzieć**: Astrolog Kazimierzowi, że długoletnie, ale nieszczęśliwie żyć będzie, przewróżył. Błaż. <Prze + Wróżyć>

Przewrząskiwać, uje, iwał l. od czasu do czasu wrzeszczeć, odzywać ś. wrzeszcząc: Musi być złodziej, bo pies przewrząskiwa. Troc (= *ujada, naszczekuje*). 2. *myś. (o psie gończym) odzywać ś. odmiennym głosem przez głosy innych psów*: Gońca inaczej głosu dobywa gońcąc, a inaczej przewrząskiwa do psów idąc. Ostror. <Prze + *Wrząskiwać, od Wrząsk>

Przewrząskiwanie, a, btm., czynność cz. Przewrząskiwać.

Przewrząsnąć, śnie, snął wrząsnąć nagle, zawrząsnąć. <Prze + Wrząsnąć>

Przewrząśnienie, a, btm., czynność cz. Przewrząsnąć.

Przewrząć, wrze, wrzał l. przegotować ś.; przewarzyć ś.: Woda z kapusty, kiedyby już przewrząła, żywot zatwierdza. Syr. 2. *przestać gotować ś.* <Prze + Wrząć>

Przewrząszczenie, y, ał l. przemoc swym wrzaskiem innych wrzeszczących, przekrzyknąć; przetrzymać kogo w wrzasku. 2. wrzeszcząc przepędzić, przebyć (czas jakiś). <Prze + Wrząszczenie>

Przewrząszczenie, a, btm., czynność cz. Przewrząszczenie.

[Przewrząszczenie, a, lm. a] = **Powrząszczenie**: Z wierzech kaftan tatarski ze sukna burego, przewrząszczem podpasany. Jez. <Prze + *Wrząszczenie, WROZ / WROZ/WARZ/WIERZ>

Przewspañiale przys. od Przewspañiału: Niebo P. wystąpiło tej noey ku uczczeniu święta Wandy. Dyg.

Przewspañiału nader wspaniału: P. obraz. Krasz. <Prze + Wspaniału>

[Przewszystek] *wszystek, ale to wszystkim*. <Prze + Wszystek>

Przewtórować, uje, ował przepędzić (pewien czas) na wtórowaniu. <Prze + Wtórować>

Przewtórowanie, a, btm., czynność cz. Przewtórować.

[Przewóru, a, lm. owie] p. **Przeor.** <Z Przeor = Przeor>

Przewybornie przys. od Przewyborny.

Przewyborność, i, btm. rz. od Przewyborny: Za Kazimierza Wielkiego w rześisty owoc obyczajów, grzeczności i pięknej przewyborności wzmożła ś. Polska. Błaż. (= *elegancji*).

Przewyborny arcywyborny, arcydoskonały, wysmienity: Lokietek, pan przewybornej cierpliwości, dobroci znamienitej. Błaż. Serce ma przewyborne. L. <Prze + Wyborny>

Przewyćcie, a, btm., czynność cz. Przewyć.

† **Przewyćczać, a, ał i †P. ś. p. Przewyćczyć.** Troc, Głos., Kaz. 1555, Wirz., Kwiat.

† **Przewyćczanie, a, btm., czynność cz. Przewyćczać, przewyćczanie.**

† **Przewyćczanie się, a ś., btm., czynność cz. Przewyćczanie ś., przewyćczanie się.**

† **Przewyćczenie, a, btm., czynność cz. Przewyćczyć, przewyćczenie.** Głos.

† **Przewyćczenie się, a ś., btm., czynność cz. Przewyćczyć ś.**

† **Przewyćczyć, y, ył i P. ś. p. Przewyćczyć.**

Przewyć, yje, ył l. powywszy przestać wyć: Wilki już przewyły. 2. *wyjąc przepędzić, przebyć (czas jakiś)*. <Prze + Wyć>

Przewydrzeć, eje, ał zupełnie wydrzeć, rozwydrzeć; zdziżyć, rozpuścić ś., znarowić ś. a. rozpasać ś., rozbestwić ś. do gruntu. <Prze + Wydrzeć>

Przewydrzenie, a, btm., czynność cz. Przewydrzeć.

Przewydrzony zwydrzały, rozwydrzony, rozwydrzały, zdziżony; rozpasany = znarowiony, rozpuszczony, rozbestwiony: *Ejffrenata libido, hanielna, przewydrzona, nieodjęta swawola*. Mącz. <Od *Przewydrzyć, od Przewydrzeć>

† **Przewykać, a, ał p. Przewyknąć.** Troc. <Prze + *Wykać, W + YK/UK>

† **Przewykanie, a, btm., czynność cz. Przewykać.**

† **Przewyknąć, knie, kł, nied. †Przewykać od kogo, czego, czemu = przejąć, nauczyć ś. od kogo czego przez nawyknienie**: Set najpierwej od Adama przewyknął naukom i pismu. Biel. M. Zajac szedł do Paryża uczyć ś. rozumu; tam wiele przewyknawszy, przyszedł zaś do domu. Papr. Od pająka przewyknął tkacz ewelichów, ślicznych wzorów rozlicznych. Klon. <Prze + Wyknąć>

† **Przewyknienie, a, btm., czynność cz. Przewyknąć.**

† **Przewykroczenie, a, lm. a przekroczenie, wykroczenie, przestępek, nieprawość, grzech**: Odrzucił od siebie przewykroczenia wasze. Leop. <Prze + Wykroczenie>

Przewymownie przys. od Przewymowny.

Przewymowny nader wymowny: Mąż P. Skar. <Prze + Wymowny>

Przewyniosły nader wyniosły: Gmach P. Ton P. <Prze + Wyniosły>

Przewyniośle przys. od Przewyniosły.

† **Przewyparty przemocą wyparty**: Piorun z zadzięgi gromu P. L. <Prze + Wyparty>

[Przewyrtnać, tnie, tnał a. tñ] *przewrócić*. [P. ś.] l. *przewrócić ś. poślizgnąć ś.* 2. *zachorować*. <Prze + *Wyrtnać, od Ste. vrtnut'>

[Przewyrtnięcie, a, btm.] czynność cz. Przewyrtnąć.

Przewysoki *nader wysoki*: P. Jehowa i straszny. Bud. Przewysoka jest wielkość moey Jego przeciwko nam. Leop. (= *przewyższająca* L.). <Prze + Wysoki>

Przewysoko przys. od **Przewysoki**.

†**Przewyszać, a, ał p. Przewyższyć.** <Prze + *Wyszać, od *Wysze = Wyżej>

†**Przewyszanie, a, btm.,** czynność cz. **Przewyszanie, przewyszanie.**

†**Przewyszenie, a, btm. 1. czynność cz. Przewyszyć. 2. wyższość. Pot.**

†**Przewyszyć, y, ył p. Przewyższyć.** Glos. <Prze + *Wyszyć, od *Wysze = Wyżej>

Przewyżka, i, lm. i liczba a. ilość, o którą jedna rzecz jest większa od drugiej, nadwyżka, różnica na korzyść: P. dochodów nad wydatkami, zysków nad stratami, rzeczy dodatnich nad ujemnymi. Urzędnik, otrzymawszy większą pensję, płaci przez pół roku przewyżkę do kasy emerytalnej. P., nadwyżka, dyferencja, którą jedna liczba większa od drugiej. Sol. Z dwóch ilości nierównych mniejsza wyrówna większej, jeśli przewyżkę a. pierwszej dodasz, a. drugiej odejmiesz. Ustrz. 2. cieś. *przypząd do ciągnięcia ciężarów w górę.* <Prze + *Wyżka, od Wyżej>

Przewyżkowy przym. od **Przewyżka.**

Przewyższać, a, ał p. Przewyższyć.

Przewyższanie, a, btm., czynność cz. **Przewyższanie.**

Przewyższenie, a, btm., czynność cz. **Przewyższyć:** P. sił. Troc.

†**Przewyższość, i, btm. przewaga, wyższość, pierwszeństwo:** Ów metropolita niejaką P. i władzę nad biskupami miał. Steb. <Prze + Wyższość>

Przewyższyć, y, ył, †Przewyszyć, nied. Przewyższać, †Przewyszać *przejść kogo wysokością; przewazyć, przejść, przeniść, prześcignąć, zakasować:* Przewyższa Francja naród hiszpański. Troc. Wszystkie to przewyższa skarby. Troc. Przewyższa go w tym. Troc. Pokazały ś. długi przewyższające wartość substancji. Kras. I bydłeta upadają pod ciężarem, kiedy ten przewyższa ich siły. Rogal. Ukazał ś. krzyż na powietrzu tak jasny, iż go promienie słoneczne zagasić nie mogły, i owszem, słońce jasnością przewyższając, widzieć ś. wszystkim dal. Skar. (= *zaciemniając*). Tyś wszystkich przewyższył w złości. B. B. P. kogo w nienawiści ku czemu. P. kogo enotą, zaletami. Wszystkie te wyobrażenia przewyższone teraz zostały bezprzykładnie okazałym przyjęciem. Sza]. <Prze + Wyższyć>

[**Przewzbrać, bierze, brał**] *wzbrać:* Gnał jak potok z przewzbranego deszczem jeziora. Tet. <Prze + *Wzbrać = Wz + Brać>

[**Przewzbranie, a, btm.**] czynność cz. **Przewzbrać.**

†**Przewziąć, weźmie, wziął, [Przewziąć] i. przewziąć:** Kapitan, przewzięty w pół liną, okiem obiegał morze. Kon. Krople krwawe z Meduzy łąba na dół padaly, które ziemia przewziąwszy, przepchała w gadziny. Żebr. Nie ligaj w boru, bo cię tam mróz na nie przewieżmie. Kon. 2. *przemóc, wziąć górę, przewyciężyć:* Gdy wielość przewieżmie... Perz. Chwilami mgła opada, światło zwycięża, lecz coraz częściej mgła pokonywa, — wreszcie przewięzła Feba. Matl. [P. ś.] *zachorować z podźwigania ś. a. z ciężkiej pracy, przerwać ś., sforsować ś.* <Prze + Wziąć>

Przewzięcie, a, btm., czynność cz. **Przewziąć.**

[**Przewzięcie się, a ś., btm.**] czynność cz. **Przewziąć ś.**

[**Przewzimka, i, lm. i]** *dziewczyna niepokalana, dziewica.* <? Prze + *Wzimka = Wz + *Imka, IM/JR/JA >

Przez przyi. l. z pp. 4-ym. = a) P. co (o miejscu) = *wskroś, na wylot, na drugą stronę czego, środkiem czego, czym, wpoprzek czego, wzdłuż całej długości czego, ponad czym:* P. dom przeszedł. Troc. P. deskę przestrzelił. Troc. P. miasto przewjechał. Troc. P. Lipsk jechał do Drezna. Troc (=na). Jeździła, szukając go P. puszcze, P. lasy. P. Koch. Przewiązać P. pół. P. onę cizbę, P. nitecze, P. strzelbę biegł żołnierz. Gór. Będzie musiał 10 razy pójść P. różgi. L. P. las, P. bór, P. bród gdzie jechał a. na las, na bór, lasem, borem. Kn. P. szpary patrzyć. Wszedł P. bramę (=bramą). P. las, P. pole (lasem, polem) jechał. Troc. P. bród (brodem) iść. Troc (=wbród). Płynąć P. wodę (= wodą). Łuk P. ś. wieszają. P. Koch. (= *przewieszają sobie*). Niech łuk P. ś. a szable wieszają u łęków. Wyb. Ptak P. dom (nad domem) przeleciał. Troc. P. nogę kogo rzucić. Pileh. P. kij pies skacząc, dziwne robi susy. Jabł. Widzieć jak P. mgłę. P. nos mówić. L. (= *nosowo*). P. zęby mówić. L. (= *cedząc*). P. sen gadać. L. (= *we śnie, śpiąc*). Kłasić cegłę (murując) P. głowę = *wpoprzek innej cegły położonej wzdłuż muru*. Podez. Kresa P. całą twarz. Obewwał P. łeb. Jabł. Ciął go P. łeb. Wiem-ci z doświadczenia, co to rana P. łeb. Krasz. Uderzył go P. rękę (= *w rękę, po rękę*). P. świat słynie. Troc (= *po świecie, jak świat długi i szeroki*). b) P. co (o czasie) = co (pp. 4-y), w ciągu czego, podczas czego: P. cały dzień, P. noc, P. godzinę. Kn. P. dwie niedziele był w Warszawie. Troc. P. sejm, P. jarmark tam mieszkać będą. Troc. P. cały rok (= *jak rok długi*). [P. tyle easy] (= *tak długo*). c) P. co = *poza co, za co, wyżej czego:* Przełał P. brzegi. Przen.: †P. co = *przeszło, więcej niż, wyżej czego:* Jerzy Mniszek i Hieronim Mielecki z innemi przyjaciółmi swemi mieli też P. tysiąc koni. Biel. J. Tak P. dwa dni na tabor ich strzelano, gdzie P. dwieście cziłka ubito. Biel. J. P. dziesięcioro. Rozm. Szko P. pigęset ministrów z świecami. Zbył. Jaskru rodzajów jest P. piętnaście. Syr. W wojnach tych P. kilka milionów dusz na on świat poszło. Stryk. Łokietek w Śląsku P. 50 twierdzy dobył. Biel. M. †P. liz p. **Przezlisz:** P. wielki. Sekl. (= *zbyt wielki*). d) P. co (o miejscu) = *o co, po drugiej stronie czego, za czym:* Mam do domu tylko P. drogę. Nie zabawem powroci, gdyż dom tylko P. drogę. L. Mieszkam tuż P. ulicę. Sąsiadujemy P. międzę. Dom jego stoi P. międzę. †P. miłą od Krakowa. Troc. My od śmierci tylko P. dyl mały. Kochan. (= *deską oddzieleni*). e) †P. co, [P. co] (o czasie) = *po czym, po upływie czego; mijając jeden następny, co trzeci...:* [Przez te śternacie lat]. P. dzień = *co trzeci dzień*. Kn. P. tydzień, P. rok (co trzeci tydzień, co trzeci rok) tu bywa. Troc. Na P. rok. Szymon. (= *na przyszyły rok o tym czasie*). f) P. co = *czym; według czego, podług czego, porządku czego:* Sposób decydowania projektów P. kategorje, P. punkta, P. perjody, P. słowa. L. g) a. †**Prze:** P. kogo, P. co = *dla kogo, dla czego, ze względu na kogo, na co, z czujego powodu, na kogo, na co, na imię czuje:* P. samą grzeszność nie powinienby tego powiedzieć. L. P. bojaźń, P. nienawiść. Błądzić P. nieświadomość. Korzenia tego żaden człowiek P. jego kąsanie nie może jeść. Sien. Kwapili ś.

panowie litewscy do domu P. wojnę moskiewską. Biel. M. Za Ludwika w Polsce żadnego rządu nie było P. niebytność króla. Paszk. Przemów jeno słóweczko P. litość, kochanecko. L. P. błotniste zatopy, P. jałowe role nie porzucaj tych gruntów tak żywych. L. Prowenty, które Izabela miała od Ferdynanda, małe były P. jej stan. Biel. M. (= w stosunku do jej stanu). Jak tylko P. wiek mówić mógł, sposobu służenia do mszy nauczył ś. Skar. Wszystkie modlitwy nasze kończymy: P. Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Białob. Prosić P. kogo, na imię jego. L. Prosi książąt P. bogi, aby mu przysądzili rynsztunek Achillesów. Otw. P. złożone ręce. P. prawo cię miłości, P. te piersi, które chceś rozdzielić żelazem, pozwól, Symeonie prośbom frysz zwłoki, proszę P. pradziada święte i P. dziada popióły, P. to, co ci miło, zmiluj ś., daruj życie niewinnemu bratu. Min. Arcybiskup lwowski, odjeżdżając P. złe zdrowie swe, przysłał P. brata swego votum. Biel. J. Następne kwarty nie smakowały mu, ale pił P. rozum. Sien. To wszystko P. ciebie! (= toś ty wszystkiemu winien, tyś przyczyną tego). [Wypytywał ich, P. co uni tak płacę. Já cie oddam do wojska P. twoje zuchwałość. Żeby nie P. ludzi, nie P. matkę swoje, posłabym za niego]. h) P. ś., sam P. ś. = *bezpośrednio, w sobie, niezależnie od czego a. od kogo innego, osobicie*: Dwojaka bywa kąpiel: jedna sama P. ś., druga złożona z różnych ziół. Comp. Nie wszystko, co ś. zda złe, jest P. ś. złe, ale czasem użyteczne. Karnk. Turcy nie chcą, aby Bóg był wieczny P. swoją wieczność, mądry P. swoją mądrość, ale wszystko sam przez ś.; a to żeby nie przypuścić w Bogu rozdzielenia. Kłok. W rzeczach mniejszej wagi rządcą dworu P. ś. rozsądzić może. Kras. (= *swoją władzą*). Prawdy te P. ś. jasne. Ustrz. Wiadomości same P. ś. do głowy przyjsię uie mogą. L. Starość P. ś. uprzykrzona. Pilch. i) P. kogo, P. co = *za pośrednictwem czym, za pomocą czego, wskutek czego*: Kto co czyni P. drugiego, tak to waży, jak P. niego. Kn. Nie czyni P. drugich, co sam P. siebie uczynić możesz. Kras. P. posły wilk nie tyje. Prz. P. które rzeczy człowiek grzeszy, P. te i karany bywa. Leop. P. list ś. z kim rozmawiać. Troc. P. ciebie to dostadę. Troc. Prosiłem go P. ciebie. Troc. Przysłał co P. posłańca, P. pocztę (= *pocztą*). P. trąbę otrąbić. Pot. Trzymać wieś P. administrację, P. arendę. Troc (= *w administracji, w arendzie*). Co P. to rozumiesz? P. pocieranie wzbudza elektryczność. P. ciągle myślenie o tym stał ś. manjakiem. P. ironję, P. zapomnienie. Narobił sobie P. to nieprzyjaciół (= *tym sposobem*). [P. moc]=*mocą, usilnie*. Powstrzymał ś. P. siłę woli (= *siłą woli*). j) P. kogo=*od kogo, za sprawą czego, działaniem czym*: Teleskop był wynaleziony P. Galileusza. Rzym był wzięty i spalony P. Gallów. k) X Przeze mnie = nie przeszkadzam! nie bronię! nie zważać na mnie! l) [Kaszka P. łyżkę]=*gestawa, obrzednia*: Ugotuj mi kaszki P. łyżkę. Wal. 2. †P., [P.] z pp. 2-im = *bez*. P. flor., Ks. Ł., B. Sz., And. z Kobyl., Pat., Pow. o pap. Urb., Glos., Rej, Orzech., Wen., Km., Rozm., Sekl., Kaz. 1555, Ocz., Błaż., Skr., Post. pr., Glicz., Jeżow., Napom. Wiele mniemające, albo dufające, wchodzi w lasy albo w gaje cudze P. wolej pana ich. Św. z Woc. My sami sobie dostateczny nie możemy, a to P. daru Ducha św. Kaz. Gnieź. Modlili ś., podnosząc czyste ręce, P. gniewu, P. swaru. Leop. Król węgierski P. przyczyny podniósł wojnę na

hospodara. Stryjk. Aby urzędnik P. woli pana nie nikomu nie kupował. Trzye. Pomorzanie P. mają swego nie dokazali. Biel. M. P. dzięki. [P. uroku a. psie ocyska!]=*na psa urok!* <Prze + Z; PRZE/PRZ(Y)/PR(O)>

Przebabawnie przys. od **Przebabawny**.

Przebabawny *nadzwyczaj zabawny, arcyzabawny*: Ależ to było przebabawne! Łos. <Prze + Zabawny>

Przezacnie przys. od **Przezacny**. L.

Przezacny *nader zacny a. znakomity*: Przezacna familja. Troc. Burgrabina z Donina, przezacna rodem, urodą sławna, cnotą zalecona. Warg. Od bezkrólewia po abdykacji Jana Kazimierza tytuł Najjaśniejszej Rzpłtej w zwyczaj wszedł; bo dawniej tytuł Przezacnej, *inclytae*, był dawany: gdy na elekcji Augusta II w listach cesarskiego posła napisano było: Przezacnej Rzpłtej, posłowie ziemscy listów tych czytać nie dozwolili. Skrzet. <Prze + Zacny>

Przezakładać, a, ał *przeirwonąć na zakłady, zakładając ś.*: Jeden z nich znaczną część majątku przebiegał i przezakładał, drugi tyleż puścił w karty. Krasz. <Prze + Zakładać>

Przezakładanie, a, blm., czynność cz. **Przezakładać**.

[**Przezalecać**, a, ał] *przepuścić zalecając ś. do dziewczyny*. <Prze + Zalecać>

[**Przezalecanie**, a, blm.] czynność cz. **Przezalecać**.

Przezastawiać, a, ał p. **Przezastawić**.

Przezastawianie, a, blm., czynność cz. **Przezastawiać**.

Przezastawić, i, ił, nied. **Przezastawiać** *mojąc w zastawie, zastawiać komu innemu*: Zastawnik dóbr zastawnych komu innemu P. nie może. Zam. Kiedy kto zastawę mianą w większej sumie przezastawi. Cz. <Prze + Zastawić>

Przezastawienie, a, blm., czynność cz. **Przezastawiać**.

† **Przeżbożnie** przys. od **Przeżbożny**, *bezbożnie*.

† **Przeżbożny** *bezbożny*. Rozm. <Przez + Bożny>

[**Przeżbycie**, a, blm.] czynność cz. **Przeżbyć**.

[**Przeżbyć**, będzie, był] *przekonać*. <Prze + *Zbyć + Z + Być>

Przeżbytkować, uje, ował l. *na zbytki przemarnować, zbytkując strwończy, przehułać*: P. ojewiznę, majątek. Dosyćby, co na jednym przeżytkujem sejmie. Pot. Niżli ś. nad stan ciągnąc, wszystko P. Zbył. 2. *zbytkując przepędzić, przeżyć (czas jakiś)*. <Prze + Zbytkować>

Przeżbytkowanie, a, blm., czynność cz. **Przeżbytkować**.

† **Przeżbywać**, a, ał, [P. ś.] *sprzeczać ś., spierać ś., zbijać = przecząc przekonywać; przepierać*: Słusznie-li, czy nie? nie przeżbywam! Błaż. Legat, króla przeżbywając, wołał: lepiej, aby troje królestwa upadły, niby zwierzchność kościelna naruszona być miała. Błaż. <Prze + Zbywać>

† **Przeżbywanie**, a, blm., czynność cz. **Przeżbywać**.

[**Przeżbywanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przeżbywać ś.**

[**Przezdać się**, a ś., ał ś., nied. **Przezdawać ś.**] *zdać ś., wydać ś., przywidzieć ś.*: Zadumał ś., i znów mu ś. przedało, że widzi dwa światy, ale inne. Ork. Ale nie mógłby przysięć, czy ją widzi naprawdę, na jawie, czy mu ś. ino tak przeda je w oczach. Ork. Za dużo mu jeden dzień pomyślał; może ś. różnie przezdawać. Ork. <Prze + Zdać>

[Przedanie się, a s., blm.] czynność cz. **Prze-
zdać** s.

[Przedawać się, aje s., awał s.] p. **Prze-
zdać** s.

[Przedawanie się, a s., blm.] czynność cz. **Prze-
zdawać** s.

[Przedennosc, i, lm. i, **Przedno**] *bezdenność, bezden, przepaść*: Posed na P., na potępienie. <Prze + *Denność, zam. Bezdenność>

† **Przedenny**, † **Przededni** *bezdenny, bezdeny*: Garniec P. Trzye. <Przez(=Bez) + Denny>
† **Przededni**, dni, lm. **dnie = Bezden**. Tuch. <Przez(=Bez) + *Deń, od Dno>

[**Przedno**, a, lm. a] p. **Przedennosc**.
† **Przedny** *bezdenny*. B. Sz. <Przez + *Dny, od Dno>

Przedobić, i, il *piek. przerobić ciasto nanowo z dodatkami, jak cukier, masło, fajka, migdały i t. d.* <Prze + Zdobić>

Przedobienie, a, blm., czynność cz. **Przedo-
bić**.

[**Przedradzenie**, a, blm.] czynność cz. **Prze-
zradzić**.

[**Przedradzić**, i, il] *zdradzić, wydać*: Nie przedradzam cię; powiedz mi! Tet. <Prze + Zdra-
dzić>

Przedrowie, a, lm. a *wypicie, kielich za czyje zdrowie, toasi*: Wtedy dopiero poczęły s. owe serdeczności, całowania i przedrowia. Kacz. <Prze + Zdrowie>

[**Przedrowieć**, eje, ał, nied. **Przedrowiewać**] *przyjść nieco do zdrowia, poprawić s. na zdrowiu*. <Prze + Zdrowieć>

[**Przedrowienie**, a, blm.] czynność cz. **Prze-
zrowieć**.

[**Przedrowiewać**, a, ał] p. **Przedrowieć**.
[**Przedrowiewanie**, a, blm.] czynność cz. **Prze-
zrowiewać**.

† **Przedroż**, y, lm. e p. **Przedroże**: W przedroży, in invio. Ps. flor. <Przez(=Bez) + *Droż, od Droga>

† **Przedroże**, a, lm. a l. a. † **Przedroż** *bezdroże*: Dałem im na puszczy wodę, a rzeki na przedrożu. Leop. 2. *ciąg miejsca, przez które droga prowadzi; ciąg podróży*. L. <Przez(=Bez) + *Droże, od Droga>

† **Przedrożnie** przys. od **Przedrożny**.
† **Przedrożny** *leżący a. stojący wpoprzek drogi*: Kamienie przedrożne dla przestąpienia błota. Kn. <Przez + Drożny>

[**Przedrzeć**, y, ał] p. **Przejrzeć**. <Z Prze-
żrzeć>

[**Przeźrzenie**, a, blm.] czynność cz. **Prze-
zrzedć**.

† **Przedusznie** przys. od **Przeduszny**, *bezdusznie*: Z nauki Pana Jezusa P. pośmiewają s. Żarn.

† **Przeduszny** = **Bezduszny**: Przeduszni ludzie. Wuj. <Przez(=Bez) + Duszny>

† **Przedziatkini**, i, lm. e *kobieta bezdzietna a. nieplodna*. Ps. flor., B. Sz. <Od Przez(=Bez) + *Dziatkini, od Dziatki>

[**Przedzięk**] p. **Przedzięcznie**: Bo mi s. już w tym to wianku chodzić nie chce i P. <Od Przez(=Bez) + *Dzięku, od Dzięk>

† **Przedzienny**, [Przededni, Przesedni], † **Przesedni** *przy padający co trzeci dzień*, † *trzeciego dnia* w y: Zimnica przedzienna abo trzeciaczka, która trzeciego dnia bywa. Mącz. (febris tertiana). <Przez + Dzienny>

[**Przedzietny**] = **Bezdzietny**. <Przez(=Bez) +
Dzietny>

† **Przedzięcznie**, † **Bezdzięcznie**, † **Przedzięki**, † **Przez dzięki**, [Przedzięku] przys. *gwałtem, z nu-
su, koniecznie, wbrew woli, niechętnie, przymusowo*. Głos., B. Sz., Otw. S. <Od Przedzięczny>

† **Przedzięczny** l. = **Bezdzięczny**. 2. P., *fastidio-
sus*, dziwak, któremu nikt nie dogodzi. Mącz. <Przez(=Bez) + *Dzięczny, od Dzięk>

† **Przedzięk** przys. *bez dzięki, bez podzięk*. <Przez(=Bez) + Dzięk>

† **Przedzięki** p. **Przedzięcznie**. Rej, Gosł.

† **Przezechny**, † **Przezezczi** = **Bezechny**. <Przez(e)
+ Cny>
† **Przezezczi** p. **Przezechny**. Herb. <Przez(e) =
Bez(e) + *Czci, od Czesć>

1. † **Przededni** l. a. [Przededni] p. **Przedzien-
ny**. 2. przys. *co trzeci dzień*: Wina, miodu nie
pijał, tak trzeźwo żył zawždy, P. s. w łaźni mył,
a. na dzień każdy. Stryjk. Gdy przyjdzie czas,
ma być świerzopek spuszczenie z żrzebecami,
wszakóż nie codzienne, ale P. Trzye. <Przez(e)
= Bez(e) + *Dni, od Dzień>

2. † **Przededni** p. **Przedenny**. Głos. <Przez(e)
= Bez(e) + *Dni, od Dno>

Przezeń = *przez niego*.
Przeżgłoskować, uje, ował *przeskładać, prze-
czytać zgłoskami, przesyłabizować*: P. wyraz.
<Prze + Zgłoskować>

Przeżgłoskowanie, a, blm., czynność cz. **Prze-
zgłoskować**.

† **Przeżglównik**, a, lm. i, **Przeżglownik** *kamień
wystający z obu stron muru, kamień prześcienny*.
Kn. <Przez + Glównik>

† **Przeżgrzesze**, a, lm. a *przestępstwo, występek,
zbrodnia*: P., criminale nephas. Ort. <Przez +
*Grzesze, od Grzech>

[**Przeziadło**, a, lm. a] p. **Przejrzało**.
Przezielenie, i, il *zanadto uzienienie*: Te same
przezielenione drzewa. Jell. <Prze + Zielenie>

Przezielenienie, a, blm., czynność cz. **Przezie-
lenie**.

× **Przezieracz**, a, lm. e *ten, co przeziiera*. L.
<Od Przeziereać>

Przeziereać, a, ał i P. s. p. **Przejrzeć**: Te swo-
je drobiazgi przeziereał. Chl. Wśród zwyczajnej
jego wesołości nieraz cień smutku przeziereał.
Wirt. P. pracę z rotargnieniem. Rzew. Patrz!
księżyc zaczął przez szyby P. Słow. [P. s.] *przy-
glądać s.*: P. s. na kogo, na co (=komu, czemu).
<Prze + *Zierać, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ZRZ/
JRZ>

[**Przezieradełko**, łka, lm. łka] p. **Przezieradło**:
Jędrus, śliczny parobek, długo przeziereał s.
w przezieradełku. Tet.

[**Przezieradko**, a, lm. a] p. **Przezieradło**.
[**Przezieradło**, a, lm. a] p. **Przejrzało**. Zdr.
[**Przezieradełko**, **Przezieradko**].

Przeziernanie, a, blm., czynność cz. **Przeziereać**:
Okazał s. mistrzem w dyplomacji, w sztuce prze-
ziernania ludzi i niweczenia ich podstępów i in-
tryg. Czern.

Przeziernanie się, a s., blm., czynność cz. **Prze-
ziereać** s.

[**Przeziarki**, rków, blp.] l. *zwiady, wywiady, prze-
śpiegi*: Jedzie tędy i owędy na P., na oględy.
Kon. 2. *okulary a. szkła do nich*, [ocznicel].
<Prze + *Zierki, ZOR/ZRO/ZIER/ZR/ZRZ/JRZ>

Przeziernica, y, lm. e p. **Przeziernik**. <Od
Przeziernik>

Przeziernicz, **Przeziernikowy** przym. od **Prze-
ziernik**; **Przeziernicowy**. <Od Przeziernik>

Przeziernik, a, lm. i, **Przeziernica** części przyrządów optycznych i mierniczych służące do oznaczenia kierunków, a posiadające wąską szczelinę z włoskiem w pośredku lub bez niego, celownica, celownik. 2. puszc. *sztyfcik na wierzchu lufy, przez który ś. celuje*. 3. zool. (sesia) owad łuskoskrzydły zmierzchniowaty. <Od *Przezierny, Prze + *Zierny, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŻRZ/JRZ>

Przeziernikowy p. **Przezierniczy**. <Od Przeziernik>

Przeziw, u, blm. fizj. *przechodzenie istot lotnych przez powłokę zewnętrzną ciała, przeziwanie*, × *wyziewanie*, × *wyziew*, perspiracja (perspiratio). <Prze + Ziew>

Przeziwać, a, ał i. nied. *od czasu do czasu ziewać*. 2. dok. *ziewając przepędzić (pewien czas)*: P. wieczór. <Prze + Ziewać>

Przeziwanie, a, blm., czynność cz. **Przeziwać**, *przeziw*.

Przeziwnąć, nie, nął *ziewnąć*. L. <Prze + Ziewnąć>

Przeziwnięcie, a, blm., czynność cz. **Przeziwnąć**.

Przeziwniki, ów, blp. anat. *dziurki, otworki w skórze, przez które przeziw ś. wydostaje*, † *potnice*, † *dziurki potne*, *dziureczki potne* a. † *zaskórne*, *otworki skórne*, *pory*, † *sierotki* (pori cutanei). <Od Przeziwny>

Przeziwny przym. od **Przeziw**, *przepuszczający przeziw, wyziwny* (perspirabilis).

Przeziębiać, a, ał i P. ś. p. **Przeziębić**. **Przeziębianie**, a, blm., czynność cz. **Przeziębiać**.

Przeziębianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeziębiać** ś.

Przeziębić, i, ii, nied. **Przeziębiać** *nadmiernie oziębć*; *nabawić przeziębienia*: P. głowę (=zaziębić). *Niańka przeziębila dziecko*. Fiz: *Ciecz przeziębiona = oziębiona niżej temperatury, w której już krzepnie w warunkach normalnych*. P. ś. *nabawić ś. choroby przez nadmierne a. nagłe ochłodzenie* ś., *zaziębić* ś. <Prze + Ziębić>

Przeziębenie, a, blm. f. czynność cz. **Przeziębić**. 2. p. **Przeziębenie** ś.; *choroba z przeziębienia* ś., *zaziębenie*: *Zachorować z przeziębienia*. Lekarstwo na P.

Przeziębenie się, a ś., blm., **Przeziębenie** czynność cz. **Przeziębić** ś.

[**Przeziębły**] *wrażliwy na zimno*. <Od Przeziębnąć>

Przeziębnąć, ębnie, ał *nawskroś ziębnąć*: *Idąc tam przeziębnął i w wielką niemoc wpadł*. Skar. *Przeziębnem, przeziębłem*. Troe. *Zbladłeś, przeziębłeś strasznie*. Mick. <Prze + Ziębnąć>

Przeziębnięcie, a, blm., czynność cz. **Przeziębnąć**.

† **Przezim**, u, lm. y, † **Przezima** *przezimowanie, przetrwanie zimy; pora zimowa, leże zimowe, kwaterunek zimowy*: *Pókiby nieprzyjaciela z przezimu nie wyszli*. Chr. *Tam niesprzykrzoną deszczami żadnymi ani upałem przezimę wysiada*. Chr. *Zycyli wojny odwiele aż do przezimy*. Chr. *A nuż tam Polak będzie do przezimu*. Jabł. *Tym przezimem nie pójda w okop, jako pod Chociem*. Jabł. <Prze + *Zim, ZIM>

† **Przezima**, y, lm. y p. **Przezim**. <Prze + Zima>

[**Przezimka**, i, lm. i, **Brzezimka**] *kobieta, która miała dziecko nieślubne*. <Od Przezima>

Przezimować, uje, ował i. *przez zimę przetrzymać, przeżywić*: *Przezimować kogo u siebie*. P. by-

dló *czyje na swoim folwarku*. 2. *przepędzić, przebyć, przemieszkać zimę*: *Wojsko przezimowało w zabranym kraju*. P. ś. *przeżyć zimę; przechować ś., przeżywić ś. przez zimę; znaleźć przytułek na zimę*: *Wy pewnikiem już ś. nie przezimujecie*. Sienk. *Z kołmi jest czym ś. zatroskać, żeby tego parobcy nie pomarowali; z bydłem, aby ś. przezimowało*. Krasz. <Prze + Zimować>

Przezimowanie, a, blm., czynność cz. **Przezimować**.

Przezimowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przezimować** ś.

[**Przeziór**, u, lm. y, **Wyzior**] *male okienko w ścianie*. <Prze + *Zior, ZOR>

[**Przezióra**, y, lm. y m.] *człowiek niezręczny, urzekający swojami oczyma*. <Prze + *Ziora, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŻRZ/JRZ>

× **Przekątny**: **Linja przekątna** p. **Przekątna**: **Przekątna linja**, *diagonalis*. Rogal. <Przez + Kątny>

× **Przekonny** *przechodzący przez grzbiet konia*: **Pas P.** <Przez + Konny>

† **Przekost**, a, lm. owie = **Bezkost**. <Przez + *Kost, KOST/KOŚC>

† **Przezlisz**, † **Bezlisz** *przys. za bardzo, nazbyt, zbyt, zbyttno, wielce*: *Zląkłem ś. niepomału*, a P. *Leop. Rozgniewał ś. Saul P. Leop. Strwożył ś. P. Leop. Ten dom, który chcę budować, będzie P. wielki*. Leop. *Nad ranę zawiązać sznurkiem miękkim, nie P. tego, aby nie puchnęło*. Sien. <Przez + *Lisz, LICH/LISZ>

† **Przezlisność**, i, blm. rz. od **Przezliszny**. Głos.

† **Przezliszny** *zbyttni, zbytcechny, nadmierny; zbyt duży*: *Przezliszne jedło zimnieę płodzi*. Sien. <Od Przezlisz>

Przeźlać, a, ał i P. ś. p. **Przeźłocić**.

Przeźlacanie, a, blm., czynność cz. **Przeźlać**. **Przeźlacanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przeźlać** ś.

Przeźlocenie, a, blm., czynność cz. **Przeźłocić**.

Przeźlocenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeźłocić** ś.

Przeźłocić, i, ii, nied. **Przeźlać** *przemienić w złoto a. na złote*. P. ś. *przemienić ś. w złoto a. na złote*: *Niech ś. kaźden kruszec przeźlaca im w ręku*. Krasin. *A nad Stawami wyszedł dzień i przeźłociły ś. ciemne turnie*. Tet. <Prze + Złocić>

Przeźłota, y, lm. y bot. (chrysostemma) *roś*. <Prze + *Złota, ZŁOT/ZŁOĆ>

[**Przezmał**, u, lm. y] p. **Przemian**.

Przemian, u, lm. y, **Bezmián**, × **Przemian**, [**Przezmał**], *waga rzymska: drążek z przedziałku, do którego od spodu przyczepia ś. przedmiot ważony i gwicht stały, a waży ś. przez przesuwanie punktu podpory*. <Zam. **Bezmián**, drogą sld.> **Przemianowy** przym. od **Przemian**, *bezmianowy*.

† **Przezmiarny** p. **Przezmierny**. Ocz. <Przez + Miarny>

† **Przezmierny**, † **Przezmiarny** *bezmierny, niezmierny, niezmierny, nieumiarkowany*. Kwiat. <Przez + Mierny>

† **Przezmiłostny** *niemiłostny, nielitościwy*: *Uboezna nazwa tej kary „przezmiłostna“ ma ś. trafiła w Zwadzie Prażmowskiego*. Mał. <Przez + Miłostny>

Przeznaczać, a, ał p. **Przeznaczyć**.

Przeznaczenie, a, btm., czynność cz. Przeznaczać.

Przeznaczenie, a i. btm., czynność cz. Przeznaczyć: P. Boskie ludzi do nieba, do piekła. L. P., przejrzenie Boskie do nieba. Troc. 2. †P., Im. a = a) *znak zapowiadający co, wróżba, zapowiedź, symptom, prognostyk:* P., znak przyszłości, znak pogody, niepogody. L. Przeznaczeniem śmierci jego i to było. Troc. b) *los, dola; przyszłość nieuchronna, zrządzenie Boskie, konieczność, fatalność, X predestynacja:* P. (przejrzenie) Boskie do czego. Troc. Takie widać było P. Nie było przeznaczenia, ażebym ś. ożenił. Wierzyły w P. Mahometanie wierzą w P. Ulec przeznaczeniu. Boskie przejrzenie a. P. nie nie ujmuje wolności ludzkiej. Wuj. Księga przeznaceń. I ty w samotnym więzieniu, jako prorok na pustyni, dumaj o swym przeznaczeniu. Mick. Wskazał młodzieńcowi inną przyszłość ogromną, wyrwał w księgach przeznaczenia. Krasin. 3. P. człowieka = *cel istnienia, posłannictwo, powołanie:* Idź, gdzie cię twoje P. woła. Moraw. Przeznaczeniem człowieka na ziemi jest dążyć do doskonałości. P. czego = *cel, do którego rzecz jest przeznaczona, użytek z jakiej rzeczy:* P. budynku, ogrodu. Zmienić P. jakiej rzeczy (= *obrócić ją na co innego*). 4. †P. *wykaz, spis, rejestr, zaznaczenie jednego po drugim od początku do końca:* P. rzeczy przedniejszych w tej książce. Troc. <Od Przeznaczyć>

× **Przeznaczenie, nca, Im. ncy człowiek przeznaczony:** Był jednym z owych przeznaczonych do księgi żywota. Wor. P. do wyższej chwały. Wor. <Od Przeznaczony>

Przeznaczyć, y, yl, †Przenaznaczyć, nied. Przeznaczać, †Przenaznaczać i. †P. p. Przedznamionować: Równie figurami, jak i pismem był przeznaczony i opowiedziany Chrystus. Białob. Józef, że był zbawicielem ludzi czasu głodu, przeznaczał Zbawiciela wszęgo świata. Białob. Mesjasz przeznaczony był w zakonie i w prorokach. Leop. (przefigurowan. Leop.). Co dobrą pogodę przeznacza. Troc. 2. *z góry osądzić; naprzód obrać, upatrzeć, wyznaczyć do pewnego celu a. na pewien użytek; obrócić na co:* Przeznaczony do nieba, do piekła. Troc. Co raz komu przeznaczono, to go nigdy nie mija. L. (= *co mu przypało w udziale*). Żona a śmierć przeznaczone rzeczy od Boga. Rys. Śmierć i żona od Boga przeznaczona. Prz. Nikt z ludzi nie wie, co mu los przeznacza. Od. (= *gotuje*). Przeznaczył (przejrzał) go Bóg do tego. Troc. Nie przeznaczonym było nam... chodzić razem. Kon. (= *nie sądzonym było*). P. drzewo na ściegicie. Ubranie podniszczone przeznaczył do codziennego użytku. Przeznaczono go do ulanów. Wazę przeznaczyła do masła. P. nieudolne piśmidła pod placki. P. starą bieliznę na łąty. 3. *wyznaczyć, wydzielić, odłożyć, poświęcić:* P. majątek na cele dobroczynne. P. pewną sumę na kupno domu (= *odsunąć*). Przeznaczono mu pensji trzy tysiące złotych. 4. †P., [P.] *wyznaczyć, wydzielić. wydać do obowiązkowego wykonania, wskazać, poddyktować:* Przeznaczyłem mu codzienne sprawy. Troc. [Zebysz mi do ządnego ni jak nie gadął inacy, ino tak jak ja ci przeznące. Jo mom przeznaczone po świecie chodzić]. 5. *ponownie i inaczej wyznaczyć:* P. ehustki, bieliznę. 6. †P. *zaznaczyć, wykazać jedno po drugim kolejno od początku do końca; zregistrować, wykazać, wykliczyć:* P. najprzedniejsze książki materje. Troc. <Prze + Znaczyć>

Przeznac, a, ał i. poznać nawskeroś, zbadać do gruntu, przeniknąć, zgruntować: Umiej szyki sprawić, umiej P. pole. Mick. 2. *zgóry poznać, odgadnąć, przewidzieć:* Sztuka nie poznaje ś. omackiem; nim co stworzysz, to P. musisz z każdej strony. Syrok. Zeus nie przeznął, jakie w tym fortele. Ryd. <Prze + Znać>

† **Przeznamię, enia, Im. ona znak zapowiadający, zapowiedź, symptom, prognostyk, przepowiednia:** To P. nie znamionuje inszej rzeczy, jeno... Farn. <Prze(d) + Znamię>

† **Przeznamionować, uje, owal odmienić znamiona; cechy, przepostaciować, przelsztalcic, przeformować.** Śł. wil. <Prze + Znamionować>

† **Przeznamionowanie, a, btm., czynność cz. Przeznamionować.**

Przeznanie, a, btm., czynność cz. Przeznac: P., przejęcie rozumem, praenotio. Kn.

[**Przeznobić, i, il**] *przeziębic.* [P. ś.] *przeziębic* ś. <Prze + *Znobić, por. Ros. znobiti; ZNOB/ZIEB/ZIEB/ZAB>

[**Przeznobienie, a, btm.**] *czynność cz. Przeznobić.*

[**Przeznobienie się, a ś., btm.**] *czynność cz. Przeznobić ś.*

× **Przeznocny całą noc trwający a. przebywający, całonocny, nocny:** P., pernox. Mącz. <Przez + Noeny>

× **Przezobłązny, p. Bezobłązny.** <Przez + Ob + *Łazny; LAZ/LEŻ/ŁAZ>

Przezołowywać, uje, ywał przebywać zołzy, chorować na zołzy. Krasz. <Prze + *Zołzowywać, od Zołzy>

Przezołowywanie, a, btm., czynność cz. Przezołowywać.

† **Przezor, u, Im. y i. przewidzianie, zdolność przewidziania, przezorność, przenikliwość:** Ah niestety! nasz wzrok i P. tak tępy. Pot. Mąż wspaniałego serca i przezoru wielkiego. Nies. Pierwszy go w najtrudniejsze okazje zwykły był narażać, dufając jego przezorowi. Nies. 2. *patrzenie przez szpary, puszczenie mimo, pobłażliwość:* Lub to za przezorem starosty, lub za gnuśnością straży z więzienia umknął. Błaż. To najżałośniejsze bezprawie, którym nad nami Litwa za przezorem, a raczej za pobłażaniem i dopuszczaniem ciebie samego, wydziwiał. Sł. wil. 3. *przeгляд, przewieranie:* P. dzienników. Śł. wil. <Prze + *Zor, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŻRZ/JRZ>

† **Przezorca, y, Im. y ten, co przeziera, przenika:** Bóg P. serc. Śł. wil. <Prze + *Zorca, ZOR>

Przezornie przys. od Przezorny.

Przezorność, i, btm. rz. od Przezorny, oględność, myśl o przyszłości, baczność na przyszłość; zapobiegliwość; dar przewidziania: Mrówki uczą nas przezorności na potom, jak zawczasu potrzebie należyście zapobiegać. Kras. W tych czasach tyle poważniejszych zniewag w kieszeń przezorności ś. chowa, że i to ś. schowa. Ol.

Przezorny i. †P. przenikliwy, bystry, przenikający: Bogowie wzrok mają tak P., że mu nie wadzi noc i sklepy ciemne: wszędzie widzą ofiary. Pot. Najprzezorniejsze oko ledwie czasem prawdy dojrzy. Fred. M. Przen.: Nigdy ś. kunszt tak dobrze nie ułoży, iżby go przezorne oko nie postrzegło. Kras. Odmiennea powłoka nie potrafi omamić przezornego oka. Węg. 2. *ogłędny, baczny na przyszłość, przewidujący, myślący o przyszłości, oglądający ś. na przyszłość, ostrożny, rozważny; opatrny;* †przejrzały, †przejrzały: P. człowiek, wódz, gospodarz, ojciec rodziny, rzadca, szafarz, umysł. P. wypytuje ś., co też

oblaki przewieszają. Pilch. Miej przezorną myśl o złej godzinie. Lubom. Przezorni ministrowie, przy sterze siedząc, pracują. Kras. 3. † P. *przezroczyły, przejrzyły, klarowny*: Przezorna stoku woda. Koch. W. <Prze + *Zorny, ZOR>

× **Przezostać, anie, ał, nied.** **Przezostawać** *zostać na chwilę, ustać, zatrzymać* ś.: Nie przezostał mimo to, i idąc prawie trop w trop za Sasami, przyszedł pod miasto. Kaczk. <Prze + Zostać>

× **Przezostanie, a, blm.,** czynność cz. **Przezostać.**

× **Przezostawać, aje, awał p.** **Przezostać.**

× **Przezostawanie, a, blm.,** czynność cz. **Przezostawać.**

† **Przepicie, a, blm.** *pragnienie*. Ps. flor. <Przez + Picie>

† **Przepieczęństwo, a, blm.,** [**Przepieczęństwo**] *bezpieczeństwo*: Król przebaczał i przyuczył najgorszych dufać w bezkarność i P. Sienk. <Od Przepieczęny>

† **Przepiecznie, [Przepiecznie]** przys. od **Przepieczęny, bezpieczne**: Dobrze wam u mnie będzie i P. Sienk. Już ja ją P. odeślę, a i sama odwiózę. Sienk. Mogą P. na wojnę iść. Sienk.

† **Przepieczęobuczny p.** **Bezpieczęobuczny.** <Przepieczęny + Buczny>

† **Przepieczęność, i, blm. rz.** od **Przepieczęny, bezpieczeństwo, bezpieczeństwo**: Pójdziem dalej aż do hetmanów a. na księcia czekać będziem, a wszystko w przepieczęności, w dziadom od chłopów i kozaków żaden strach. Sienk.

† **Przepieczęny, [Przepieczęny] p.** **Bezpieczęny.** Głos. Glicz. Byle ś. potym do puszez mazowieckich dostać! tam już będziemy przepieczęni, i raz ś. wszystko skończy. Sienk. Miejsce jest zaeisne i przepieczęne. Sienk. <Przez(=Bez) + *Pieczny, PIEK/PIECZ/POK>

Przeziętrze, a, lm. e sala. *pomieszczenie sięgające przez dwa piętra budynku.* <Przez + *Piętrze, od Piętro>

[**Przezpomożenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Przezpomóc ś.**

[**Przezpomóc się, oże ś., ógl ś.]** *przełamać ś. w swoim uporze*: Chcieli, żeby za takiego potwora nie sła, ale ona nie dała się P. <Przez + Pomóc>

† **Przezprawie, a, lm. a p.** **Bezprawie.** Ks. Ł. <Przez + *Prawie, od Prawo>

Przezrocz, y, lm. e, Przezroczę, × Przezroczę, Przezrocz, Przezroczę *przezroczysta przestrzeń; przestrzeń powietrzna a. wodna*: Latały w błękitnej przezroczy. Słow. Coś ś. zlekką potrafi wśród kryształowej przezroczy, woda ś. zlekką zamąci, rybka nad wodę podskoczy. Mick. Świeci ś. szyba Elby, a po jej błękitnej przezroczy żegluje statek. Zachar. P. powietrzna. Ml. P. powietrzna, świerkanie wróbbi, i słońce jeło zachodzić. Sienk. Śeiga nasz statek po wody przezroczy. Kasp. <Prze + *Zrocz, p. Przezroczę>

Przezroczę, a, lm. a l. p. **Przezrocz:** Czy pamiętasz ten promień księżycy, co ś. na szaty twojej kładł przezroczu? Kon. 2. *malowidło a. pismo na tle przezroczystym, transparent.* 3. *miejsce przezroczyste, ażur, dziura na wylot*: Odlew z przezroczami. Łab. Oprawa w przezroczu. Łab. <Prze + *Zroczę, ZOR/ZRO(K)/ZRO(CZ)/ZIOR/ZIER/ZR/ŻRZ/JRZ>

Przezroczna, y, lm. y bot. (spironema) *roś.* <Od Przezroczny>

Przezrocznie przys. od **Przezroczny.**

Przezroczny p. **Przezroczysty:** Woda bieżąca przezroczna zdrowiem mu służy. Kor. <Prze + *Zroczny, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŻRZ/JRZ>

† **Przezroczny^o p.** **Bezroczny.** <Przez + Roczny>

Przezroczę przys. od **Przezroczy, przezroczysto.**

Przezroczę p. **Przezroczysty:** Przezroczę jasność jutrzeńki. Chm. Suną ją przez powietrznych fal bezdnie przezroczę. Tet. Słup światła P. Tet. Jak miesiąc, co za mgłami przezroczęmi płonie. Tet. <Prze + *Zroczy, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŻRZ/JRZ>

Przezroczystawo przys. od **Przezroczystawy.**

Przezroczystawy *niezupełnie przezroczysty, półprzezroczysty, przeświecający*: I robią ś. kałuże przezroczystawe, podobne do galarety. Matl. <Od Przezroczysty>

Przezroczysto przys. od **Przezroczysty.**

Przezroczystość, i, blm. rz. od **Przezroczysty.**

Przezroczysty, Przezroczysty, † Przezroczysty, Przezroczny l. a. **Przezroczny, Przezroczy, Przezroczny** *przejrzysty, przeświecający, klarowny, ażurowy (p. Przejrzysty)*: Dyjament jest przezroczysty. Troc. Woda przezroczysta. Troc. Jej lzy serdeczne skały przenikają i przezroczystym z góry strumieniem spadają. Kochan. Syn Izaaków nad Nilem siadł przezroczystym. Kochan. Zdrój P. Kochan. Szlachciec ma być jako szkło zawdy przezroczysty. Trzye. Przy pięknej, przezroczystej, kryształowej wodzie P. Koch. Przez które ziemi okrag i nieba ogniste i powietrze i wody stworzył przezroczyste. Pśń. Bryła lodu zrodzona z kałuży bagnistej gniewała ś. na kryształ, że był P. Kras. Przepysnie odbijały te oczy ciemne, duże od płci przezroczysto-białej i włosów lnianych. Gliń. 2. † P. *przenikliwy*: Wzrok przezroczysty. 3. *w którym ś. można przejrzeć, błyszczący, polerowany*: Nie potrzeba zwierciadła w przezroczystym stoku. Koch. W. Rynsztunek polerowany i P. Troc. 4. anat.: Przegroda przezroczysta w mózgu (septum pellucidum). 5. embr.: Skórówka przezroczysta p. **Kosmówka.** <Od Przezroczę>

† **Przezroczysty co trzeci rok zdarzający ś.,** *przypadający*: P. cotrzecioletny. Kn. <Przez + *Roczysty, od Rok>

† **Przezroczyszczę, a, lm. a szkło, szyba ze szkła czystego:** Skrzynia przezroczyszczów szklanych, w niej sztuk 4690 za złotych polskich 60. Gołęb. <Od Przezroczysty>

Przezroczyszczzenie, a, blm., czynność cz. **Przezroczyszcieć.**

Przezroczyszcieć, eje, ał stawać ś. *przezroczystym, klarować ś., przejaśnić ś.:* Oczy twe w przecuciu śmierci coraz boleśniej ś. rozszerzały, twarz twa przezroczyszciała i stała ś. jasna. Przybysz. <Od Przezroczysty>

× **Przezrok p.** **Bezrok.** <Przez + Rok>

Przezseny widziany, odczuwany we śnie: Z przezsenym jękiem, którego z piersi nie można wyrzucić, uciekał. Zer. <Przez + Senny>

Przezo l. † p. *przezo, więc, zatył, tedy*: P., przeto, itaque. Pśń. 2. *mimo to, jednak, jednakże, jednakowoż, wszakże, atoli*: Wolał kontrowersa, niż pięciowy krótki spór; ale P. nie dał sobie w kaszę dmuchnąć komubądź. Fred. A. Toć człowiek, acz bliźniego kocha swego, toć go czasem sztuknie w bok; ale P. końce końców, światem świat w stół. Fred. A. <Przez + To>

Przezubrować, uje, ował *zubrując przeczyścić*: P. mąkę (= *przepylować*). P. zboże (= *przewiać*). <Prze + Zubrować>

Przezubrowanie, a, blm., czynność cz. **Przezubrować.**

Przezucie, a, blm., czynność cz. **Przezuć.**

Przezucie się, a ś., blm., czynność cz. **Przezuć ś.**

Przezuć, uje, uł, nied. Przezuwać I. *przemienić obuwie, przełożyć, przeobuć*: Przezuł ten trzewik, obów. Troc. P. but z prawej nogi na lewą. 2. kogo = *obuć w inne trzewiki, w inne buty, przebrać w inne obuwie*: Wziąwszy kapitana na wóz, przezuł go w łapcie. Mat. 3. †P. *zmienić szatę, wdziać, włożyć na siebie inne suknie, przebrać ś., przeoblec ś. w inne ubranie*: Przezuł szatę. Troc. P. ś. I. *zmienić na sobie obuwie, obuć inne buty, trzewiki*: Przezuł ś. w insze buty. Troc. 2. †P. ś. *przebrać ś., przewodzić ś., przeoblec ś., zmienić ubranie na sobie*: Przezuł ś. w insze szaty. Troc. <Prze + *Zuć, ZU = Z + U >

[Przezustanku] bez ustanku, bezustannie, nieustannie, ustawicznie, nieprzerwanie, ciągle, wciąż. <Przez (=Bez) + Ustanku, od UstaneK >

Przezuwać, a, ał i P. ś. p. Przezuć.

Przezuwanie, a, blm., czynność cz. Przezuwać. Przezuwanie się, a ś., blm., czynność cz. Przezuwać ś.

Przezuwany I. im. od **Przezuwać**. 2. [Buty przezuwane, buty na przezuwkę] z których każdy pasuje na obie nogi.

[Przezuwka, i, blm.]: Buty na przezuwkę p. **Przezuwany**. <Od Przezuwać >

[Przezuwa, y, lm. y] p. **Przewisko**. <Prze + *Zwa, ZW/ZYW/ZOW >

Przezuwać, zwie, zwał, nied. Przezywać I. *inaczej nazwać, przemianować, przechrzcić; nazwać tego, który już ma swoje własne nazwisko, swoją właściwą nazwę, dać przezwisko, przydomek*: Kraj ten zwano Azją, a potem Anatolją przezwano. Troc. Seypjoną przezwano Afrykańskim. Janusz, książę mazowiecki, ojca księdza Skargi (Pawęskiego) dlatego Skargą przezwali, iż ś. często przed nim uskarżał na krzywdy sobie czynione. Birk. Teologowie niedowiarstwo przezwali filozofją. Śniad. 2. *szczeg. dać komu przezwisko uszczypliwe a. obrażające, nazwać złośliwie*: P., przezwisko sromotne dawać, przezywać kogo tym, owym. Kn. Przewę go skąpigroszem, liczykrupą. Troc. 3. †P. *nazwać, mianować*: Przezywam (nazywam) tę rzecz dobrą. Troc. P. ś. I. *przezuwać siebie, przemienić sobie nazwisko*: Ponieważ wyjechałem bez urlopu, dla większej ostrożności przezwiałem ś. inaczej. L. 2. *dać sobie nawzajem przezwiska obelżywe; wyzywać ś., nawymyślać sobie od takich a takich*: Polacy w powstaniu nie powinni ś. przezywać. Mochn. <Prze + Zwać >

Przezuwanie, a I. blm., czynność cz. **Przezuwać**. 2. lm. a *przezwisko, przydomek*.

Przezuwanie się, a ś., blm., czynność cz. Przezuwać ś.

†**Przezwinny** = **Niewinny**. Ps. flor. <Przez + Winny >

†**Przezwinstwo, a**, blm. p. **Niewinność**. Ps. flor. <Przez (=Bez) + *Winstwo, od Wina >

Przewisko, a, lm. a, †Przewiszczce, [Przezuwa, Przezywka] I. *nazwisko dane temu, który już ma swoje właściwe miano, przydomek osobisty, charakterystyczny dodatek do nazwiska, epitet*: Prócz nazwisk i przydomków miewali niektórzy Polacy dodawać sobie od ludu przewiska, np. Bolesław Śmiały, Krzywousty, Radziwiłł Sierotka. Kras. Przewisko gorszym ani lepszym nikogo nie uczyni. Kn. Przewisko podłe cnotcie nie wadzi. Kn. P. człeka każdego do własnego przydane. Troc. Zwyczaj zastępowania nazwisk, przewiskami, pospolity między szkolną młodzieżą, trwał też i w przyjacielskim gronie

uniwersyteckich kolegów. Od. 2. *szczeg. nazwa obelżywa, uszczypliwa*: Klóćąc ś., dawali sobie rozmaite nieparlamentarne przewiska (=wymyślali sobie). P. uszczypliwe. Troc. 3. †P. [P.] *nazwisko rodowe*: Jak ś. nazywasz? Jędrzej! a po przewisku nazywam ś. Staromilski. L. Przywitawszy, pytał ś. o P. jego. Rej. Autorów imionami i przewiskami wyliczyć trzeba. Troc. P. toż mam z nim. Troc. Tegoż jest przewiska. Troc. Piotr, przewiskiem Olgierdowicz. Troc. 4. †P. *nazwa, nazwanie, miano czego*: P. (nazwisko) jakiejkolwiek rzeczy. Troc. Przewiska miast, drzew, ziół. Troc. <Od Przezuwać >

†**Przewiszczce, a, lm. a p. Przewisko**: Zostawiliśmy miasto dlatego, iż każecie imię albo P. napisać tego, u kogo tego sta kop pożyczycie Olszań. <Z Przewisko >

†**Przewodny**. Ps. flor. *bezwodny*. <Przez + Wodny >

†**Przewodzie, a, lm. a, [Przewodzie]** p. **Bezwodzie**. Ps. flor. <Przez + *Wodzie, od Woda >

Przewycięzać, a, ał i P. ś. p. Przewyciężyć. Przewycięzalny *możliwy do przewyciężenia*: Pobudki skutkują fatalistycznie i są nieprzewycięzalne. Spas. <Od Przewycięzać >

Przewyciężanie, a, blm., czynność cz. Przewyciężać.

Przewyciężanie się, a ś., blm., czynność cz. Przewyciężać ś.

Przewyciężenie, a, blm., czynność cz. Przewyciężyć.

Przewyciężenie się, a ś., blm., czynność cz. Przewyciężyć ś.

Przewyciężyć, y, ył, †Przewyciężyć, nied. Przewycięzać, †Przewycięzać I. *przemogły zwyciężyć, przemóc, przeprzeć, zwalczyć, przelamać*: P. przeciwnika w boju, opór, przeszkody, przeciwności. Nieprzyjaciel, upór przewyciężony. Troc. Gdy podnosił Mojżesz ręce, przemagał Izrael, a jeśli trochę opuścił, przewyciężał Amalek. Wuj. Starali ś. jeden drugiego darami P. Wuj. Widzę męża w odmiennym zdaniu, P. go trudna. L. Prawem był przewyciężony. Herb. Wszystkie P. trudności. Troc. Starość nagle czuć ś. dawała ze wszystkimi dolegliwościami, zwykle czynnym życiem przewyciężanemi. Krasz. 2. [P.] *przenieść, przetrzymać, wytrzymać*: Już ni mogę tej boleści przewyciężyć. 3. †P. kogo w czym = *przejsć, przewyższyć, zakasować, prześcignąć*: Przewycięża go w tej nauce. Troc. P. ś. *zwyciężyć samego siebie, zapanować nad sobą, przemóc ś., przelamać ś. Troc.* <Prze + Zwyciężyć >

Przezysk, u, lm. i l. × P. wyzysk: Jedną klasa obywateli swoim przezyskiem uciska i rujnuje drugą. Sur. 2. †P. *praw. wygrana w sądzie; rzecz prawnie przysądzona z powodu nieuczynienia zadość wyrokowi sądowemu; prawnie zyskana należność otrzymywana przez wygrywającego sprawę* (lucrum ex lite, perlucrum). Przewyski aktorowe = *przewyski należne powodowi*. Skr. P., ogólne oznaczenie kary sądowej, w którą popada strona popełniająca jakieś uchybienie w przewodzie sądowym. Przepadek prawny, P. sądowy, który otrzymywa ten, co prawo wygrał. L. Starosta w takim przypadku przekonanego w wieży trzymać ma, aż dosyć uczyni stronie za przewyski i za rzecz osądzoną. Vol. Mając imienie z prawa od urzędu w przezysku podane. St. lit. Przewyski przewidzione (p. Przewieść). Ten, co prawo wygrał, P. sądowy otrzymawa. Troc. Przeskrypcja nie idzie o rany, ani w przezyskach. Troc. Przewyski na grunt królewski ś. ściągają nie mają.

Troc. W przezyskach obrać = *doprowadzić przeciwnika do strata pieniężnych przez zmuszenie go do płacenia przezysków*. A gdy fantów nie dostanie, późże sam w przezyskach, panie! Wiszn. Sumę przezysku jego oszacowawszy, z winami sądowemi wróciwszy. Nisz. <Prze + Zysk>

†Przezyskać, szcze, skał, nied. †Przezyskiwać praw. *wygrać prawnie na kim*: Ktoby na kim co prawem przezyskał, to jest jaki grunt leżący, wtedy ma jemu w to wwiązanie z prawa dane być. St. lit. Dług, o który kto jest przezyskan, ma zaraz być zapłacony. Groic. Cokolwiek aktor w dobrach zadłużonych przezyszcze.. P. cheł. Przezyskuję co na kim. Troc. <Prze + Zyskać>

†Przezyskanie, a, blm., czynność cz. Przezyskać.

†Przezyskiwać, uje, iwał p. Przezyskać.

†Przezyskiwanie, a, blm., czynność cz. Przezyskiwać,

Przezywać, a, ał i P. s. p. Przewać.

Przezywanie, a i. blm., czynność cz. Przezywać. 2. [P., lm. a.] *uczynisko*: Wolał go po jego przezywaniu.

Przezywanie się, a s., blm. czynność cz. Przezywać s.

[Przezywka, i, lm. i] p. Przewisko. <Od Przezywać>

†Przeżżak, a, lm. i, [Przeżżak] *niedouczek, półmędek*. Troc. Mrong. Gwar. P., tak wezas uczoney. Mącz. P., niedouczony. Włod. Na cóż s. taki, pytam, Polszcze zejdzie, który to P. szkoły tylko przejdzie? L. <Przez + Żak>

[Przeżrdotko, a, lm. a] p. Przeżradło.

[Przeżdzieć, i, ał] p. Przeżrzed.

[Przeżdzenie, a, blm.] czynność cz. Przeżdzieć.

× Przeżmianek, a, lm. i, zool. *krótki grębek kulki zakończony, za skrzydłami, owadom dwuskrzydłym wyłącznie właściwy*. Jar. Przeżmianki, skrzydła dolne czyli tylne u dwuskrzydłych. <Od Przeżmian>

[Przeżradelko, a, lm. a] p. Przeżradło.

[Przeżradko, a, lm. a] p. Przeżradło.

[Przeżradło, a, lm. a] p. Przeżradło. Zdr.

[Przeżradko, Przeżradelko].

[Przeżrenie, a, blm.] czynność cz. Przeżryć.

Przeżroczyć, y, lm. e p. Przeżroczyć: W przeżroczy niebios. Garcz. Na P. *na wyłot (à jour)*. Dzierganie na P. Krem. <Prze + Żroczyć, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ZRZ/JRZ>

Przeżrocze, a, lm. a i. p. Przeżroczyć i Przeżrocze: Dziergać w drobne koronki, w P. Pol. (=na wyłot, ażurowo). 2. *widnokrąg, horyzont, zakres widzenia oka*. 3. *przezwór, przestrzeń powietrzna, niebo*: Łonnica błękitnieje w południa przeżroczy. W myśli, w tym dusznym (=duchowym) przeżroczy, zwierciadlisz s., mój kraju, na wieki. Żal. Przen.: Zagasło we mnie P. duszy. Krasin.

× Przeżroczy p. Przeżroczy.

Przeżroczo przys. od Przeżroczy, *przeżroczyście*. Przeżroczość, i, blm. rz. od Przeżroczy, *przeżroczyść*.

Przeżroczy p. Przeżroczy.

Przeżroczyście przys. od Przeżroczy, *przeżroczyście*.

Przeżroczyść, i, blm. rz. od Przeżroczy, *przeżroczyść*.

Przeżroczy p. Przeżroczy: Trudno s. różę zakryć w przezornym kryształ, tak strugi przeżroczyście wydają ją całe. Koch. W. Wi-

zerunek widomego świata niewidomy jest nad przeżroczyście niebieskimi domy. Kochan. (=na niebie). Rzecz przeżroczyście, od której s. żadne promienie nie odbijają, ale wszystkie przez nią przechodzą, np. powietrze, gdy wolne jest od waporów, przeto go nie widzimy. Boh. Skło, gdy nie przeżroczyście, jest ślepe. Torz. Noc była przeżroczyście i jasna. Tw. Tu potrzeba ostrożności: od niejakięgo czasu mury same zdają s. być przeżroczyście. L. Wyprowadził go w przeżroczyście pole. Klon. (=wolne, otwarte, szczere). Przen.: Boga wzywają sercem przeżroczyścym. Paszk. (=otwartym, szczerym, prostym, czystym). Wzrok tak ostry, tak P., jak płomień ognisty, bo przejrzeć może aż do najgłębszych tajemnic serca. Rej.

Przeżródka, i, lm. i i. *rzecz przejrzysta, przeżroczyście*: Podłużne tarczeczki (miechowskie) bułki, zwane kukielkami i przeżródkami dla swej dziurkowatości; stąd przysłowie miechowskie: Nie świeci przez ciebie jak przez miechowską kukielkę — znaczące: Nie zaslaniaj światła, boś nie przeżroczyście. Darow. 2. zool. (vitrina) *brzuchopełz płucodyszny*. <Zdr. od *Przeżródka=Prze + *Żródka; ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ZRZ/JRZ>

[Przeżryć, y, ył] p. Przeżrzeć.

[Przeżradko, a, lm. a] = Przeżradło.

†Przeżrzalny = Przeżrzalny. L.

†Przeżrzałość, i, blm. rz. od Przeżrzaly.

†Przeżrzaly = Przeżrzaly. <Od Przeżrzed>

†Przeżrzed, y, ał, [Przeżrzed] p. Przeżrzed. Pot. Przeżrzany = *przeżrzany, wybrany*. Głos. <Prze + *Żrzed, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ZRZ/JRZ>

†Przeżrenie, a, blm., czynność cz. Przeżrzed: P. = *przeżrzystość, przeżroczyść*. Głos. P. = *przeznaczenie*. Rej. P. = *opatrzność*. Biel. M. P. = *opieka*. Pat.

†Przeżrenisty *złe witać ku dolowi, a dobrze w górę*: Człowiek P. Sien. <Prze + *Żrenisty, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ZRZ/JRZ>

Przeżrzed, a, ał p. Przeżrzed.

Przeżrzewanie, a, blm., czynność cz. Przeżrzed.

†Przeżrzysty p. Przeżrzysty: Kamień kryzolit P., złotej barwy, ma w sobie niejake palające iskry. Spicz. Róg P. Spicz.

†Przeżżak, a, lm. i p. Przeżżak. Bobr. <Prze + Żak>

[Przeżał, u, lm. e] *wielki żal*: A żal - cię mi, P. pawigo pióreczka. <Prze + Żał>

[Przeżałosny] *nadzwyczaj żalony*. <Prze + Żałony>

[Przeżałośnie] przys. od Przeżałosny: P. zaplakała.

Przeżałować, uje, ował *odżałować, przeboleć*: Obaj bracia, skarbnik i podstoli, nie mogli P. staruszka. Byk. <Prze + Żałować>

Przeżałowanie, a, blm., czynność cz. Przeżałować.

Przeżarcie, a, blm., czynność cz. Przeżreć. Patol.: P., *zgrzyżenie* (diabrosis).

[Przeżarć, żre, żarł] p. Przeżreć.

Przeżartować, uje, ował i. *na żartach (pewien czas) przepędzić, przeżyć; przefiglować, przeswawolić, przeżytkować*. 2. × P. *przesadzić w żartach, żartując przebrać miarę*: Nie żartuj, bo przeżartujesz. Kacz. 3. *żartując sobie przeminąć, pominać, opuścić*: Dla jakiegoś tam przyjaznego afektu jeszcześ gotów i P. taką wielką karję. Kacz. <Prze + Żartować>

Przeżartowanie, a, bhm., czynność cz. **Przeżartować**.

Przeżarty im. od **Przeżreć**, *przegryziony*: Słoićcem przeżarte stępy. Przybysz. (= *przepalone*). Niema równej piękności, jak śnieć o rdzą przeżartych koronach królewskich. Przybysz. We wszystkich twarzach, przeżartych grobową pleśnią rozkładu, czytała straszne powitanie. Przybysz. <Prze + Żarty>

× **Przeżarzenie**, a, bhm., czynność cz. **Przeżarzyć**.

× **Przeżarzenie się**, a s., bhm., czynność cz. **Przeżarzyć się**.

× **Przeżarzyć**, y, ył *żarząc przejąć, przepiec*. L. P. s. *żarząc s. przetrwać (pewien czas)*. <Prze + Żarzyć>

[**Przeżasnąć się**, **śnie się**, **snął się**.] *przerazić się, przelęknąć się, zatwożyć się*.

[**Przeżasnąć się**, a s., bhm.] *czynność cz. Przeżasnąć się*.

1. **Przeżać**, **źmie**, **żął**, nied. **Przeżymać** *nawskroś myjąc; przecisnąć, przemiać, przegnieść*: P. chusty, wyżąć, wycisnąć, wykręcić z nich wodę. L. Przen.: Wszystkiego mięć ból przejął z frasunkiem surowy. Kulig. Żołnierz szarpie ojczyzny wnętrzości, ostatki biedne, które w ręku trzyma, do krwi ostatniej samże wskroś przeżyma. Tw. Żołnierz niekarany chlebowi swych dopinał i mizernie przeżymał domowe wnętrzości. Tw. Przeżymał nas Szwed długą Prus posesją. Tw. Co moja za niewdzięczność! a stąd mię przeżyma serce strach zimny. Kulig. <Prze + 1. Żać>

2. **Przeżać**, **źnie**, **żął**, nied. **Przeżynać** 1. *żnać posrodku przeprowadzić*: P. w zbożu przejście. 2. *żnać przepędzić, przebyć (czas jakiś)*. 3. [P.] *żnać od początku do końca*: Ja staję przeżena. 4. *przezczerpać, przebrać żęciem*: Zboża dosyć, ledwo go P. Pol. <Prze + 2. Żać>

[**Przeżecholenie**, a, bhm.] *czynność cz. Przeżecholić*.

[**Przeżecholić**, i, il] *przekrajać*. <Prze + * Żecholić, zap. zam. Żecholić, od * Żechoła; ŻĘ(CH) / ŻN>

† **Przeżec**, **żze**, **żęgl**, nied. † **Przeżegać** *przepalić, przepiec*. <Prze + Żec>

† **Przeżegać**, a, al p. **Przeżec**.

† **Przeżeganie**, a, bhm., czynność cz. **Przeżegać**.

Przeżeglować, **uje**, **ował** 1. *żęglując przebyć, przepłynąć*: Często go Menelaus w domu podejmował, kiedy umyślnie z Krety do nas przeżeglował. Kochan. Prędko przeżeglował. Birk. (= *przepłynął mimo*). 2. *przepędzić (pewien czas) na żeglowaniu*. <Prze + Żeglować>

Przeżeglowanie, a, bhm., czynność cz. **Przeżeglować**.

Przeżegnać, a, al, nied. **Przeżegnywać**, † **Przeżegnawać** kogo, co 1. *robiąc przez kogo, przez co znak krzyża pobłogosławić; poświęcić*: Papiież, gdy dzwon u kościoła laterańskiego podnieś miano, pierwszy go przeżegnał. Skar. By wszelkie od nich przypadki odegnać, Pilenor drogę racył im P. Kniąż. 2. *przekropić na krzyż*: Smoka jak przeżegnał ziół niepomyhych sokami... Żebr. Przen.: P. kogo = *przekropić = uderzyć*: P. kogo, P. kogo po krzyżu. P. s. *zrobić przez s. znak krzyża*: P. s. nawet nie umie. Jeszcze s. nie przeżegnał, a już je. Jam s. przeżegnał: ledwie oczom moim dowierzałem. L. Aż s. przeżegnał z podziwienia wielkiego. L. Człowieku, co ty gadasz? przeżegnaj s. krzyżem świętym! <Prze + Żegnać>

Przeżegnanie, a, bhm. 1. *czynność cz. Przeżegnać*: P. papieskie, biskupie, kapłańskie. Troe (= *benedykcja*). Do biskupów obraży na P. niósą. Skar. Pod Wenecją hywało P. morza. Warg. P. = *błogosławieństwo*. Pusin., Sekl., Pat.

Przeżegnanie się, a s., bhm., **Przeżegnanie** *czynność cz. Przeżegnać s.*

× **Przeżegnawacz**, a, lm. e ten, co *przeżegnywa*. L. <Od Przeżegnawac>

† **Przeżegnawać**, a, al i † P. s. p. **Przeżegnać**.

† **Przeżegnawanie**, a, bhm., czynność cz. **Przeżegnawać**.

† **Przeżegnawanie się**, a s., bhm., czynność cz. **Przeżegnawać się**.

Przeżegnywać, a, al i P. s. p. **Przeżegnać**.

Przeżegnywanie, a, bhm., czynność cz. **Przeżegnywać**.

Przeżegnywanie się, a s., bhm., czynność cz. **Przeżegnywać się**.

× **Przeżerać**, a, lm. e ten, co *przeżera*. L. <Od Przeżerać>

Przeżerać, a, al i p. **Przeżreć**. 2. [P. kogo] *dokuczać komu słowami, docinać, dogryzać mu, odpowiadać mu zuchwale*.

Przeżeranie, a, bhm. *czynność cz. Przeżerać*.

Przeżęcie, a, bhm., *czynność cz. Przeżać*.

Przeżłobić, i, il *żłobiąc przedziurawić*. <Prze + Żłobić>

Przeżłobienie, a, bhm., *czynność cz. Przeżłobić*.

Przeżółcenie, a, bhm., *czynność cz. Przeżółcić*.

Przeżółcić, i, il *zaradto żółcić, przesadzić w żółcieniu*: Przeżółcone słońce. Jell. <Prze + Żółcić>

Przeżółcić, eje, al *przejsć żółtością*. <Prze + Żółcić>

Przeżółciony, † **Przeżółciowy** *patol. zawierający nalmiar żółci*: Stolec P. (alvus pericholus).

<Prze + * Żółciony, od Żółć>

! **Przeżółciowy** *patol. p. Przeżółciony*. <Prze + Żółciowy>

Przeżreć, **żre**, **żarł**, † **Przeżrzed**, [**Przeżarć**], nied. **Przeżerać** 1. *przegryźć, przedziurawić żarciem, przejeść = wygrzyść na wyłot, przetrawić*: Rdza przeżarła żelazo, blaszkę. Kwas przeżarł płytę metalową. Przen.: Wichry rzucały s. na ciemnice i rozwalaly je do dna, przeżerały nawskroś i rozmiatały. Reym. (= *przenikały*). 2. *przetracić na żarcie, przejeść*: Dwieście tysięcy ezerwonyh złotych przeżarł. Zigr. 3. [P.] *przegryźć, przejeść, przelcaścić*: Bede orał, kunie już galancie przezerły. <Prze + Żreć>

Przeżubrować, **uje**, **ował** mł.: P. zboże = *przepruć przez żubronik dla starcia końców ziarn przed zmieleniem*. <Prze + Żubrować>

Przeżubrowanie, a, bhm., *czynność cz. Przeżubrować*.

Przeżucie, a, bhm., *czynność cz. Przeżuć*.

Przeżuć, **uje**, **uł**, [**Przeżwać**], nied. **Przeżuwać**, **Przeżuwywać** 1. *żując nawskroś rozmiąć, rozgrzyść, przegryźć*: P. pokarm w ustach. Przed połknięciem przeżuwamy pokarmy stałe. Przeżuwać dziecięciu. Kn. P. pokarm twardy i dać niemowlęciu. 2. *uunowo żuć, żuchać*: Byczek z krówką ziola zgryzione przeżuwa. Hul. Woly leżały na trawie, przeżuwając lub drzemając. Przyb. Wszelkie zwierzę, które kopyto dzieli a przeżuwa, będziecie jeść. Leop. Woly, owce przeżuwają. Zool.: Zwierzęta przeżuwające. Przen.: Siedli i ruszyli stępa, gniew i wstyd przeżuwając. Sienk. (= *trawiąc, trując w sobie*). Franek

długo przeżuwał myśl, zanim spytał. Ork. 3. przén.: *Przeżuwać = powtarzać to samo, powtarzać stare rzeczy, mieć jedno w kółko*: Starzec wiele rzeczy powiada, powtarza, przeżuwa i samże na swą powieść, wdzyrgając ś., spluwa. Koryt. Już też aż do obrzydzenia zawsze toż samo, wykładają, przeżuwasz. Pim. <Prze + Żuć>

Przeżuwacz, a, lm. e i. ten, co przeżuwa. Troc 2. zool. zwierzę przeżuwające. <Od Przeżuwać>

Przeżwać, a, al p. **Przeżuć**.
Przeżwanie, a, blm., czynność cz. **Przeżwać**.
[Przeżwać, żwa a. żwie, żwał] p. **Przeżuć**.
<Prze + Żwać>

[Przeżwanie, a, blm.] czynność cz. **Przeżwać**.
Przeżycie, a i. blm. rz. od **Przeżyć**: Dostał się rzadkiej łaski Opatrzności nieprzeżycia upadku politycznego. Jarocho. 2. *życie dłuższe od pewnego terminu, życie poza pewien termin*: Zapis a. testament na P. = t. j. na rzecz tego, kto przeżyje zapisodawcę. Ubezpieczenie na P. = t. j. jeżeli ubezpieczający ś. dożyje do pewnego terminu. 3. *dożywotnie używanie rzeczy na Litwie*. 4. [P.] *komorne przy dziecku, siedzenie przy dziecku, utrzymanie a. trzymanie do śmierci, dożywocie*.

Przeżycie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeżyć** ś.: Wczesne P. ś. Ślady duchowego przeżycia ś.

Przeżyć, yje a. † ywie, ył, nied. **Przeżywać**. I. dokąd = *pożyć, pociągnąć, utrzymać ś. przy życiu, doczekać*: P. do wieczora, do jutra, do stu lat = doczekać ś. Kn. 2. *żyjąc przepędzić, przebyć, przetrwać*: Przeżywszy lat ośmdziesiąt, umarł. Troc. Nie ten u mnie żył długo, kto wiek przeżył długi, lecz kto życie wielkimi ozdobił zasługi. Nar. Przeżył między wami lat przeszło czterdzieści. Wor. 3. *wydać na życie, na utrzymanie*: Przeżywa pięć tysięcy rocznie. W krótkim czasie przeżył cały majątek. Nie przeżyjesz tego, nie strawisz, pókiś żyw. Kn. Przeżył swoją majątność, a dzieciom długi zostawił. Troc. 4. kogo, co = *życiem swoim przetrzymać kogo, co; pożyć dłużej, niż kto, pożyć dłużej, niż co potrawa; doczekać ś. czyjej śmierci*: Niewiasta jedna przeżyła dwudziestu mężów. Skar. Ojciec syna przeżył. Troc. Jam wszystkich przeżył, sam ś. z swoich baez. Kras. Przeżywie go. Sz. Nie boję ś. śmierci, lękam ś. tylko tego, abym ciebie nie przeżyła. L. Przeżyję go, będę na jego pogrzebie. L. Masz tak wiele szat, tak wiele pieniędzy, że ich nie przeżyjesz. Troc. Przen.: Ta cnota wieki przeżyje. Troc. (= *przetrwa*). 5. co = *przenieść, przetrzymać*: Ona tego nie przeżyje. Nie przeżyję tej straty, tej klęski. P. ś. *przeżyć siebie, przestarzeć ś., utracić siły żywotne a. znaczenie w życiu; wyjść z użycia, z mody*: Ten człowiek już ś. przeżył, już jest do niczego. Te pojęcia już ś. przeżyły. Moda już ś. przeżyła. <Prze + Życ>

Przeżyłość, i, blm. rz. od **Przeżyć**, *wiek sędziwy, starość, zgrzybiałość*: Zgon jego w chlubnym zakresie chwały rycerskiej przeżyłością Nestora uwiecznony. Wor.

Przeżyły który ś. *przeżył, przestarzały, sędziwy, zgrzybiały*: Dają już zupełnie za wygraną tym wzorom przeżyłym. Starzec P. Wor. <Od Przeżyć>

Przeżywać, a, al p. I. **Przeżać**.
Przeżywanie, a, blm., czynność cz. **Przeżywać**.
Przeżynać, a, al p. 2. **Przeżać**.
Przeżynanie, a, blm., czynność cz. **Przeżynać**.
Przeżytek, tku, lm. tki *rzecz, która ś. przeżyła, anachronizm, zabitek z przeszłości dziś już nie mający racji bytu*: Dziś jeszcze P. tego dawnego

zwyczaju giermańskiego spotykamy w organizacji sądowej angielskiej. W ormiańskim gospodarstwie klasztornym nawet w XX wieku zachowały ś. przeżytki prawa pańszczyźnianego. Zabobonny P. Krzyw. Stronnictwo Liberalne w Anglii jest w chwili obecnej przeżytkiem, istnieje, bo jeszcze nie zdążyło rozpaść ś. lub przekształcić. <Od Przeżyty>

Przeżyty I. im. od **Przeżyć**. 2. *który ś. przeżył, który utracił siły życiowe a. znaczenie w życiu, zużyty*: Człowiek P. Ludzie należący do ras nieprzeżytych. Sienk. <Od Przeżyć>

Przeżywać, a, al i P. ś. p. **Przeżywać**.
Przeżywanie, a, blm., czynność cz. **Przeżywać**.
Przeżywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeżywać**.

Przeżywać, a, al i P. ś. p. **Przeżywać**.
Przeżywanie, a, blm., czynność cz. **Przeżywać**.

Przeżywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeżywać**.

Przeżywać, i, il, nied. **Przeżywać żywiąc** *przetrzymać, wyżywić w ciągu pewnego czasu, przekarmić*: Trudno wieśniakowi na przednówku P. rodzinę do lata. P. ś. *żywić ś. przeżyć; wyżywić ś., utrzymać ś. przy życiu, przekarmić ś.*: W tej puszczy bodjaków przeżywa ś. mnóstwo zwierza i dzikiego ptastwa. Pol. Kilku ś. jako tako od wiosny do wiosny przeżywali, nie potrzebując uciekać ś. do nikogo. Krasz. Jechał drożynami małemi, na których przeżywiająć ś. darmo, nie robiło ś. wrzawy tak wielkiej. Krasz. <Prze + Żywić>

Przeżywienie, a, blm., czynność cz. **Przeżywić**: P. zwierząt, bydła przez zimę.

Przeżywienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przeżywić** ś.

Przeżyzny *nadzwyczaj żyzny*: P. grunt. Rogoź. <Prze + Żyzny>

† **Przęcka**, i, lm. i, [**Przęcka**] I. p. **Sprzączka**: Śpień (= trzpień) w przęcce. Troc. Po przęckę. Kn. (z miarą, póty kres, w karb, miernie. L.). Mają w tym niejaką dyskrecję, coby było tak w czas abo w miarę. prawie po przęckę, a nie nazbyt. Glicz. Nie pomiarem i po przęckę rządzić ś. umieją. Falib. Prawdaś to, ale po przęckę. Petr. (= *do pewnego stopnia tylko*). Tej wolności po przęcce zażywać nie umieją. Troc. Po przęcce pij. Troc. 2. [P.] *skrzyp (ros.)*. <Zam. Przązka>

† **Przęczka**, i, lm. i p. **Sprzączka**: Srebrne gałki muszą być, srebrne u ślej przęczki. Ciek. Para przęczek. Troc. Aby P. sznurkowa jedna ku drugiej mogła ś. przyczościć. Leop. (= *petelka*). Suknią złożył, od której mu P. odpadła. Skar. Dał mu pas z przęczką srebrną. Birk. † **Po przęckę, † Po przęckę, † Po przęckę, † Po przęccę przys. Do pewnego stopnia, w miarę, umiarkowanie, z zachowaniem miary, nie nazbyt**: Wedle polskiej mowy, po przęckę, to jest we wszystkich rzeczach miarę chować, a z brzegów nie wylewać. Kosz. P. dla Boga kędy? po którą każdy mieć ś. uważnie, roztropnie i sprawiedliwie powinien, nie spuszczając ś. z wysokości do podłości, z podłości nie górując na zbytek. L. Ktokolwiek tej niedbałości nie po przęckę używa, wnet na przeciwną stronę przeladuje. Górn (= *nieumiarkowanie*). Szachy lepiej po przęckę umieć, niż być w nich wielkim mistrzem. Górn. Wolności po przęckę nie umieją zażywać. Kłok. <Zam. Przązka>

† **Przęda**, y, lm. owie p. **Przędca**.

[Przędac, a, al]=Prząść. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

[Przedanie, a, blm.] czynność cz. Przędac.

× Przędca, y, lm. y, [Przędca], †Przędca, Przędek, × Przędziarz, †Przędza, *ten, co przędzie.* <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

[Przędę] p. Przędę.

× Przędka, i, lm. i, × Przędziarka, Przędka *kobieta, która przędzie.* Troc. (p. Przędka). <Zam. Przędka>

†Przędlec, lca, lm. lce p. Praglec. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przędny *tyczący ś. przędzenia.* Anat.: Gruczoł P. p. Gruczoł. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przędza, y, lm. e l. a. †Przędło, [Przędzidło, Przędziona], Przędziwo, × Przędziwo *nici wyprzędziane z wółna, przędziwo:* P. lniana, konopniana. Troc. P. jedwabna. P. wełniana. Troc. Przymioty dobrej przędzy są: gdy jest długa, nieostra, czysta, mocna, miękka i niby srebrnego koloru. Kluk. Jaka P., takie płótno. Prz. Z przędzy szewe wije dratwę. [P. Matki Boskiej] = *pajęczyna babie lato.* Przen.: Wążka P. rzeczki ciekącej polyskiliwie. Reym. (= *nić, nitka*). Przen.: *pasmo, węteł, nić.* P. dni ludzkich. L. Parka nieużyta jego już przędzę dowija. Troc. Był szczęśliwym, a jasnej życia jego przędzy nie zasępiały pasma i zgryzot i nędzy. God. W tobie lud składa broń swego rycerza, swych myśli przędzę i swych uczuń kwiaty. Mick. 2. †P., [P.] *przędzenie:* Jako są te roboty: oranina wszelka, siew, młóćba, kosa, P. Ek. Mówiły zaś w czasie przędzy bezustanku. Ork. 3. [P.] *ogniwa u sochy podtrzymujące całą jej przysrzęd:* P. jest żelazna a. z postronka. 4. bot.: P. kania p. Kaniańka. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przędzalnia, i, lm. e, Przędzarnia, × Przędziarnia, Przędkarnia, Przędzania l. a. Przędzarka *maszyna do przędzenia.* 2. *pracownia, gdzie przędą, fabryka przędzy:* P. lnu, wełny, jedwabiu, bawelny. Dyrektor przędzalni. P. wełny ezesankowej, wełny zgrzebnej, bawelny. <Od *Przędzac, Prząść>

Przędzalniany przym. od Przędzalnia; *przędzalniczy, przędzalny:* Przemysł P. Fabryka przędzalniana. Szkoła przędzalniano-fkacka. <Od Przędzalnia>

Przędzalnictwo, a, blm. *przemysł przędzalniany:* Szkoła ta będzie miała charakter specjalnego zakładu naukowego dla techników w dziale przędzalnictwa i tkactwa. Piet. <Od Przędzalnik>

Przędzalniczy p. Przędzalniany: Warsztat, przemysł P. Fabryka przędzalnicza. <Od Przędzalnik>

Przędzalnik, a, lm. cy *właściciel przędzalni; ten, co ś. zajmuje wyrobem przędzy.* <Od Przędzalny>

Przędzalnina, y, blm. *wyroby przędzalnicze, wyroby z przędzy:* Wyroby powoźnicze, P., płótno i t. p. Pol. <Od Przędzalny>

Przędzalny p. Przędzalniany; *tyczący ś. przędzenia:* Brodawki przędzalne. Nus. Materja przędzalna u pajątków. Nus. Przemysł P. <Od Przędza>

Przędzarka, i, lm. i p. Przędzalnia. <Od *Przędzac, Prząść>

Przędzarnia, i, lm. e p. Przędzalnia. <Od *Przędzac, Prząść>

Przędzenie, a, blm. l. a. × Prządzenie, × Przędzienie, × Przędzie czynność cz. Prząść. 2. [P.] *kwitnienie kukurydzy.*

× Przędzeń, a, lm. e min. *azbest.* <Od Prząść>

× Przędziarka, i, lm. i p. Przędka: Płyną ci dni pomyślnie, a P. Kloto pasmo życia nawija na jedwab i złoto. Kras. <Od Przędziarz>

× Przędziarnia, i, lm. e p. Przędzalnia. L.

× Przędziarz, a, lm. e p. Przędca. L.

[Przędzidło, a, lm. a] p. Przędza: Ciemność rozsznuwała ś. przędziłem szarym po zagonach. Ork.

[Przędziec, dźca, lm. dźce] *budowa nazwa lnu:* Jak nazywa lud len: praglec, P., patrucz. Rost. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przędziel, i, lm. e bot. p. Kądzienno. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

× Przędzienie, a, blm. p. Przędzenie. Troc.

[Przędzienko, a, lm. a] *talka, motek nici, składający ś. z 20 pasem lub więcej.* <Od Przędziona>

Przędziernik, a, lm. i bot. (*dłasia*) *ros. z rodziny kosaćcowatych.* <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przędzik, a, lm. i zool. (*tegenaria*) *pająk dwupłucny.*

[Przędziona, y, lm. y] p. Przędza. <Od Przędziona, od Prząść>

Przędzionko, a, lm. a l. p. Przędziona: Dwa motki a. przędzionka przędzy. Syr. 2. [P.] *18 pasem przędzy na motowidle, łokieć.* <Od Przędziona>

Przędziona, a, lm. a, Przędziona, [Przędzono] 1. *kilkadziesiąt pasm przędzy (zwykle 40), motek, talka:* W przędzienie bywa 40 pasm. Troc. P. zwiącać. 2. *sznur, pasmo, biczyl:* P. perel. Pot. 3. *przen.: zwój, kraj, pierścień, kolo:* Wąż w rozmaite ś. kręci ogniwa i przędziona. Wer. 4. *przen. kolo=gromada, kupa:* Lud w mieście, słysząc o tym, schodzi ś. w przędziona. Chr. Zdr. Przędzionko. <Od Prząść>

Przędziona im. od Prząść, *przędziona.* Troc.

†Przędziwkowaty do przędziwa podobny. Anat.: †Błona przędziwkowata (Perz.)=*nacyniówka oka* (tunica chorioidea). <Od *Przędziwko, od Przędziwo>

Przędziwo, a, lm. a l. p. Przędza: Pallas, wynaleźca przędziwa tak z wełny, jak z jedwabiu i lnu. Otw. Gąsienica przędziwem obwinęła kwiatki. Mick. Przen.: Mgły ś. zakolebały zagnęła, wzdęły i, kieby dymy kadzielne, wionęły sinym przędziwem ku niebu. Reym. 2. *tworzywo (materiał), z którego ś. wyrabia przędza:* Konopie oczesane i wychodzone z październicy przędziwem przednim nazywają ś. Przędz. Co ś. kolwiek daje prząść, to jednym słowem przędziwem zowiem. Syr. Gdy P. z łatwością od łodygi oddziela ś., znakiem jest, że wynośki len należyćie. Przędz. 3. [P.] *len, konopie:* Po Bożym Ciele siej P. śmieie. Prz. 4. *przędzenie:* Naczynia do przędziwa: miądlie, kądziel, krzęł, wrzeciono, potok, kijanka. Haur. P., plewidło niewielkich sił potrzebuje. Chdź. Sukno, płótno dobrego przędziwa. Troc. <Od Prząść>

Przędzodajny *wydający przędzę, dostarczający przędzy:* Przędzodajne rośliny, z których wyprowadza ś. rzecz sposobna do przędzenia na nici, jak len, konopie etc. Kluk. <Przędza+*Dajny, od Dać>

Przędzony l. im. od Prząść. 2. szk.: Szko przędzone=*karbowane w drobne włókienka i przez to nieco matowe.* <Niby od *Przędzić, Prząść>

[Przędzy] *przędziej.*

× Przędzia, y, lm. y p. Przędło. L. <PRZĘD/PRZĄD/PRĘD>

Przeszka, i, lm. i bot. p. **Skrzyp**. <PRZĘD / PRZĄD/PREŃD>

Przędzkowy przym. od **Przeszka**. Troc.

Przędza, a, lm. a l. †P. p. **Przędza**: Jeszcze s. P. dni jego nie wyprzedło. Oss. 2. część długiej części zawarta między dwiema podporami a składająca s. z szczegółów połączonych z sobą i tym sposobem utrzymująca s. na powietrzu, jedno z wiązań, więźb, ferm między dwiema podporami: P., warstwa dylów w parkanie, w zagrodzie. Włód. Całe P. parkanu kazał zwalić. Jak. W. Słup wkopany w ziemię dla przesła płotu. Troc. P. mostu. Kra zerwała dwa przęśla mostu. P. schodów (od przystanku do przystanku), ramię schodów. 3. [P.] przestrzeń w ścianie między jedną a drugą regłówką i słupami, strychalcem a gładką wypełnioną. 4. grupa gałęzi obrastająca dokoła główny pień co pewna wysokość: Przędza gałęzi w drzewach, jako w świerku, jedlinie. Kn. 5. piętro, pokład. Kn. <PRZĘD/PRZĄD/PREŃD>

Przędzowy przym. od **Przędza**: Most jednoprzędzowy, dwuprzędzowy, wieloprzędzowy.

Przędzka, i, lm. i, **Sosnoweczka** bot. l. (*hippuris*) roś. z rodziny *węgloszowatych*. 2. p. **Przędz**. 3. p. **Skrzyp**.

Przędzkowate rośliny bot. (*hippurideae*) rodzaju *przypodzona* roślin kwiatowych dwuliściennych. <Od **Przędzka**>

Przędzkowy przym. od **Przędzka**, *przędzkowy*.

× **Przędzcie**, a, lm. a p. **Przędzenie**: Co za srogie obrazy, jak okropne przędzcie myśli smutnej na wzmiankę mojego nieszczęścia. Zabł. <PRZĘD/PRZĄD/PREŃD>

†**Przędz**, **ędz**, **ąd** p. **Przędz**. <PRZĘD / PRZĄD/PREŃD>

Przędz, i, lm. e l. × P. p. **Przędzica**. 2. a. **Przędzka** bot. (*ephedra*) roś. z rodziny *gnietowatych*.

Przędzica, y, lm. e l. a. **Przędzica**, **Przędzica**, [**Przędzica**, **Przędznica**], × **Przędznica**, [**Przędznica**, **Przędznica**] × **Przędz** *kędziel*, *kijek* do przymocowania na nim przędzina: Przędzice do przedziedzenia i z krętem bywają brzożowe. Kluk. Ręce jej smartwiały, aż P. z wrzecionem z nich powpadały. Otw. Jak tylko *Febus* umył w morzu złote lice, jużei latały kółka, wrzeczona, przędzlice. Jak. W. Wojewodzie krakowskiemu, który z bitwy uciekł, posłał *Bolesław* przędzlicę, iż niegodzien był mężem, tylko niewiastą. Biel. M. 2. bot. p. **Podgorzał** i **Skrzyp**. 3. mech. *belka poprzeczna w górze walu pionowego, w której osadzona jest wierzchnia panelka służąca do utrzymania obrotu górnego czopu walu*. Zdr. **Przędziczka**. <PRZĘD/PRZĄD/PREŃD>

Przędzicowy przym. od **Przędzica**.

Przędziczka, i, lm. i p. **Przędzica**.

Przędzlik, a, lm. i *len naokoło przędzicy obwiniony, kędziel*. 2. = **Matew**. <PRZĘD/PRZĄD/PREŃD>

[**Przędznica**, y, lm. e] p. **Przędzica**: P. z nią skakała, wrzeczono warczało, len s. uśmiechał i trzął brodą. Krasz. <PRZĘD/PRZĄD/PREŃD>

[**Przędznica**, y, lm. e] p. **Przędzica**: Służebne trzymać przy przędzicy lub kołowrocie. Bobr. <PRZĘD/PRZĄD/PREŃD>

[**Przędz**, tra, lm. try, **Przędz**, **Przędz**, **Przędz**, **Przędz**], †**Przędz**, †**Przędz** l. *góra, strych na śpichrzu, nad oborą lub podszopiem*. 2. = **Piętro**.

†**Przędzki** *prędk*. Sekl. <Z **Prędk**>

Przędz, a, lm. y p. **Przędz**.

[**Przędz**, a, lm. a] p. **Przędz**.

[**Przędz**, a, lm. e] p. **Przędz**.

†**Przędz**, a, lm. a, [**Przędz**] p. **Przędz** i **Piętro**.

!**Przemiel**, a, lm. e p. **Trzemiel**. Troc.

!**Przemielowy** przym. od **Przemiel**, *trzemielowy*. Rej.

Przodek l. dku a. dka, lm. dki = a) p. **Przód**: P. domu, głowy. Troc (= *front*). P. nosa a. konie. Troc. P. brony (bramy). Leop. Żupan krótki ma, a zagina przodki. Dzw. (= *poły*). U szaty przodków zagiał ukasaniem. P. Koch. Przodki sobolowe u płaszczyka, a pod wszystkim nie było nic; więc lepiej barana pod cały kupić, niżli wylogami tylko świat grazać, a grzbiet zębić. Lekar. Na przodku leżący. Kn. (= *przodkowy, przedni*). Śmierć towarzysza strasznie *Ulissa* rozjada, więc zemstą zapalony na P. wypadł. Dm. (= *przed front*). b) [Na P. komu] na spotkanie: Przeleciał mu na przodek pies. e) [Do przodka] (w tańcu) = *w pierwszą parę*. d) a. †**Przód** *miejsce przednie, przodowanie, przyn, pierwszeństwo, przewaga, preferans, hegemonja*: Ateny z Sparta walczyły z sobą o P. w Grecji. Nagur. Przez długi czas naród rzymski sam P. na świecie trzymał. Fal. Skromny a godny człowiek ma wszędy P. Górn. Kościół katolicki, choć nań wszyscy heretycy szczekali, P. zwierzechności otrzymał. Wuj. Bogaćwa enocie P. brały. Pileh. Lekarstwo to ma wielki P. i pierwsze miejsce między innymi w tej mierze. Syr. Ten autor P. ma między wszystkimi. Troc. Rzeźnic los o P. Troc. Przypadł P. jemu. Troc. Ja nie dam w posłudze twej przodku nikomu. Gęb. (= *nie dam s. uprzędzić nikomu*). Nie dałem przodku żadnemu w sławie. Stryjk. Dajemy-é my P. pisnu Bożemu nad wszystko. Hrb. Klócić s. o P. L. W ciągu jednego wieku trzech Morsztynów trzyma P. w poezji. Siem. [P. trzymał] = *prowadzić robotę, sam na przodzie pracując*. [P. trzyma] = *źnić na przodzie*. [P. trzyma] = *przewodniczy w tańcu, rej wodzi*. [Mądry ludzie P. mają]. e) †P. *początek, pochodzenie, źródło*: Sprawiedliwość i prawa powstały za niego (za *Kazimierza Wielkiego*), wszystko, co jeno dobre, ma P. od niego. Papr. Duch św. niewybadany jest, nie wiesz przodka ani końca. Skar. Ateńczykowie rodakami własnej ziemi czynili s., jakoby to sami sobie przodkiem, sami i początkiem być mieli. Błaż. Bóg jest P. i koniec, początek i dokończenie wszystkiego. Wuj. Bóg był sam przodkiem rzeczy wszystkich. Farn. (= *uprzędził wszystko*). Od przodku do ostatka. Kn. (= *od końca do końca, od deski do deski*). f) †P. *wódki, gorzałki* = *pierszy, początkowy wyskok*. Troc. g) P. wozu = *przednie półwozie*: Unieść, nasunąć przodka. P. armaty = *przednie półwozie armaty z skrzynką na amunicję*: Kiedy wybuch porwie co najmniej 3 działa z ich amunicją zawartą w przodkach... Bl. h) [P.] *konie przodowe w czwórce*. i) [Przodki] *plachciki wiatraczne male*. j) [P., do przodka, od przodka] *nazwy tańców*. k) anat.: P. a. **Przód** *głowy, przód głowy* (*sinciput*). l) garb. *jedna z dwuszewnych cholew z przyszwami*. l) gór.: P. *chodnika* = *ostateczne miejsce, do którego sztolnia lub chodnik w kierunku swej długości dochodzi; tam, gdzie górnicy pracują na przód postępując, czoło, ort*. m) hut.: P. *ogniska fryserskiego* = *strona, z której frysierz stawia do roboty; blat żelazny, czyli ostawa z przodu ogniska*. Łab. n) kraw. *napiersna część sukni wraz z klapą*: Wykończył przodki. Przys. [Na przodku, W przodku, Z przodka, Przodkiem] na przodzie, przodem, na czela, na froncie. †Z przodku, †Sprzodku, †Przodkiem, †Przodem, †Na przodku, [Przodka] z początku, początkowo, na po-

czątku, od początku, wprzód, przódny, wpiervo, na-przód, najpierw, przedtym; z góry; po pierwsze: Ludzie z przodku pochwycają rzecz dobrą, ale za czasem dalszym przechodzą do oziębłości. Gil. Szczęście ś. naszym z przodku, jednak potem, ogarnieni od wielkości, porażeni. Biel. M. Sprzodku powiodło ś. jego stronie, ale potem uciekać musieli. Biel. M. Z przodku ś. gniewał, ale potem bardzo ś. śmiać musiał Górn. To, cośmy z przodku pytali. Petr. (= przeltym). Na końcu dopiero przyszedł do tego, do czego z przodka zmierzał. Wuj. (= z góry). Miasto Rzym zbudowali i w swej dźierzawie mieli na przodku Trojańczycy. Pileh. Król wyprawił do Prus ludzi jezdnych przodkiem. Biel. M. Ciężki im ś. na przodku zdał ten podatek. Skar. Acz ś. z przodku poczęli bronić niezłe, jednak, że mieszczanom szło o to, aby im przedmieścia nie spalono, podali ś. Biel. J. Gdy przyjedziesz do cesarza tureckiego na dwór, przodkiem wedle zwyczaju baszom ś. opowiesz. Znajdziemy naprzód hart duszy, bo ten tu przodkiem idzie. Krasz. Trzech rzeczy żałował: przodkiem, jeśli ś. komu tajemnicy zwierzył; drugie, gdzie pieszą mógł iść, iż tam wodą jechał; trzecie, gdy który dzień próżno stracił. L. (= pierwsze, po pierwsze, na-przód). Takie sprawy, któreby Polakom przodkiem pokój, a potem sławę przynieść mogły. Herb. 2. dka, lm. dkowie = a) starszy w rodzie w linii wstępnej, ojciec, dziad, pradziad, naddziad, anienat: Starożytnych domów P. mógł być pasterezem, a tych zasię nowych ludzi P. mógł iść z królewskiego domu. Górn. Musiał być P. herbu tego ktoś dzielny, w którym ludzie w ostatnich przygodach po słowiańsku ś. tak cieszyli. Orzech. Nie chlubi ś. zacności przodków swoich... tym znaczniejsza niecnota twoja jest, im przodkowie twoi enotliwsi byli. Orzech. Dalekość ś. od swych przodków odstrzelili. Koehan. Bym cię miał z przodków swoich i zacności zalecać, nie ustąpisz w tej mierze nikomu. Koehan. Przodkowie nasi, co przed nami pierwsi byli. Zbył. Jeden ociec wszystkich nas, a idąc wspak do przeszłych czasów, to przez zacne, to przez podłe przodki nasze, tam ś. wszyscy ostać musimy, gdzie jest nasz P. pierwszy. Górn. Potomek wszystkiego prawa przodka swego nabywa. Sz. Nie na herb przodków patrz, ale na sprawy. Sep. Przodków swoich nie naśladujemy. Skar. Wstępować w ślady przodków. Z tym sercem szli przodkowie nasi... na ostre pogańskie żelaza i włócznie tak ochotnie, jako święci Boży na męczeństwo. Skar. Przodków sławnych zły potomek szpeci. Troc. Przodków rodu swojego zapomniał. Troc. Dziedzicowie są obowiązani swych przodków długi uspokajać. Boh. Nie pytają ś. dzisiaj, jak długi szereg przodków liczyć kto może, ale jakim był i co zczył. Dm. (Lis do osła): Jakaś nierozsądny! zawsze swoich chwalisz przodków; i ty nie jesteś z wyrodków, i z ciebie ośoił porządny. Moraw. Przodkowie nasi graniczyli miedzą i mieli proces o sąsiednie niwy, przodkowie nasi Bogu odpowiedzą, Pan Bóg rozezna, kto prawy, kto krzywy. Syrok. W sali wisiły portrety przodków. P. rodu = założyciel, naczelnik rodu, protoplasta. b) † P. poprzednik: P. jego w urzędzie. Troc. c) † P. ten, co zaczyna, założyciel, fundator: Patrzenie na przodka i skończyciela wiary Jezusa. Żarn. d) [P. u żniwa] = przodownik u. przodownica. <PRZEDŹ / PRZOD>

[Przodka] przys. p. Przodek: Zakryj, panie,

ciało moje, gdyż ja niegodna P. (wprzód) na twe ciało patrzeć. <Od Przodek>

× Przodkar, a a. u, lm. y p. Przódkara. <Przód + Przódkara>

Przodkara, y, lm. y p. Przódkara. <Przód + 2. Kara>

Przodkować, uje, ował, Przodować I. iść przodem, poprzedzać, wyprzedzać, być poprzednikiem: Przodkował im (posłom) mąż olbrzymiego wzrostu, odziany w suknię duchowną. Ostr. S. Przodkuj Was pan. Troc. Wirgiliuszowi Homer przodkował. Gol. Ci, co w tańcu przodkują, skrzypkowi placą. Haur. (= rej wodzą, prowadzą tańce). Matka jest dobroć, wdzięczność córce rodzi, dobroć przodkuje, wdzięczność za nią chodzi. Bratk. Nie wiem, skąd dziś na sercu ucisk taki czuje, który zwykle blizkiemu nieszczęściu przodkuje. L. 2. przewodniczyć, przewodzić, dowodzić, stać na czele: Rycerstwu polskiemu, jako pierwszy w Małopolsce podkomorzy, przodkował. Nies. 3. celować, przewyższać, przechodzić, przenosić, mieć prym, górować, prześcigać, być pierwszym: Insza P. w rozumie, insza w upornej i wyniosłej dumie. Lubom. Jeden w tym, drugi w innym przodkuje. Kn. (= odznacza ś.). Na on czas w piękności przodkowała, w urodę postać jej równi nie miała. Lubom. Gallowie siła mieli przed sąsiami w męstwie i w nim przodkowali. Warg. Bogactwa teraz przodkują, enoty im ustępują. Kn. Między wszystkimi rycerzami przodkujesz. Troc. Ten przed wszystkimi dzielnością przodkuje. Koehan. <Od Przodek>

Przodkowanie, a, blm. I. czynność cz. Przodkować, przodowanie: Primatus, to jest P. w kościele. Skar. P. i przelożństwo od Chrystusa dane kościołowi rzymskiemu. Skar. Żadnego w tym niemasz przodkowania. Troc. Chcenie przodkowania. Troc. 2. poł. p. Przodowanie.

† Przodkownie przys. od Przodkowy; głównie, przede wszystkim: Oni do tej sprawy P. należą. Smotr.

× Przodkowy główny, celniejszy, celny, pryncypalny. L. <Od Przodek>

× Przodkowo przys. od Przodkowy; pierwotnie, z początku, wprzód, naprzód, przedtym: Wiesz, jak Izrael miotał ś. P. Uj.

Przodkowy I. przym. od Przodek: P., na przodku leżący, przedni. Kn. 2. anat.: × Część przodkowa głowy = przodogłowie (sinciput). × Żęby przodkowe = przednie, sieczne (dentes incisivi). Komory oczne przodkowa i tylna p. Komora. 3. lut.: Całka przodkowa w ognisku fryszerskim = całka spustowa, ze strony, w której jest lochar do spuszczenia żużli. Łab.

[Przodnica, y, lm. e] I. sznur, którym przymocowywa ś. powóz do przodu wozu. 2. p. Przodownica. <Od *Przodnik, od *Przodny, od Przód>

Przodogłowie, a, lm. a anat. i antr. przód głowy (sinciput). <Przód + Głowa>

† Przodojezdny, † Przodojezdzy poprzedzający, poprzedniczy. Comp. <Przód + Jezdny>

† Przodojezdzy p. Przodojezdny: Kaszel częstokroć bywa przodojeżdżym znakiem dychawicy. Dor. <Przód + *Jeżdży, od Jeździe, od Jeździć>

Przodomózgowie, a, lm. a, Przedmózgowie anat. część przednia mózgowia (prosencephalon). <Przód + Mózgowie>

Przodopierście, a, lm. a zool. p. Przedpierście. <Przód + Pierście>

Przodopochylenie, a, lm. a poł. przechylene ś.

macycy ku przodowi, × *przodopochyłość macycy* (anterversio uteri). <Przód + Pochylenie>

× **Przodopochyłość**, i, lm. i poł. 1 p. **Przodozgięcie**. 2. p. **Przodopochylenie**. <Przód + Pochyłość>

Przodoskrzelny zool. p. **Mięczak**. <Przód + Skrzeln>

Przodować, uje, owal p. **Przodkować**: On przodował żołnierzom moim do wygranej. Pot. Przed innemi pannami przodowała gładkością i kształtem. Otw. Chrystus, jako syn, domowi swemu przoduje, albo siebie przelożonym. Salin. A młody przoduje, luka, pokrzykuje, przyptuje, śpiewa, aż młoda omdlewa. Las. Przodownica przoduje żniwiarzom. W silnikach parowych jedna korba przoduje drugiej. <Od Przód>

Przodowanie, a, blm. l. czynność cz. **Przodować**: Żeby każdy został przy swej zacności i przodowaniu. Smal. 2. mech.: P. zapłonu w silnikach spalinowych. Kąt przodowania korby wysoko-prężnej przed niskoprężną w silnikach parowych. 3. a. **Przodkowanie** poł.: P. części płodu rodzącego ś. (praesentatio ad partum). P. łożyska, łożysko przodujące (placenta praevia). P. pępownicy (omphaloprobasis).

Przodownica, y, lm. e, [**Przodnica, Postawnica, Postawnica**, × **Przednica**, × **Przedniczka**, × **Poprzednica** *żniwarka wyprzedzająca innych w robocie*: P. idzie na czele żniwiarzy do dworu podczas obchodu dożynek. Żelczy zdobyła często przodownicę żniwa, gdzie ś. każdy z młodzianów na wianek zdobywa. Przyb. <Od Przodownik>

Przodownictwo, a, blm. *rola przodownika, przewodnictwo, pierwszeństwo, rej, przywództwo*: P. w pracy, w organizacji, w zabawie. Do niego należy P. <Od Przodownik>

Przodowniczka, i, lm. i forma ż. od **Przodownik**: Japonja, P. narodów azjatyckich.

Przodownik przym. od **Przodownik, pierwszy, przewodniczący**: Niech szlachta będzie przodowniczą w enotach, w pracy publicznej, w ofiarach dla ojczyzny. Kal. <Od Przodownik>

Przodownik, a, lm. cy l. ten, *co jest stale na przodzie, co drugim przoduje w pracy, co drugich wyprzedza w czynności, rozpoczynający szereg pracowników*: [P. w tańcu] = *przewodzący tańce, wódczirej*. Wszystkie oddziały straży ogniowej z rogatki cofnięte zostały przez przodowników. P., starszy brukarz dozorujący nad robotami. Owi przewodnicy narodu wobec niebezpieczeństwa zręcznie go unikali, zostawując na rzeź bezdomnych. Rol. 2. † P. *żołnierz z awangardy*: Skoro wszystkich wyminął, jechał sobie powoli z przodownikami. Pas. 3. [P., **Przednik, Postawnik**] *kosiarz a. żniwiarz wyprzedzający innych w robocie*. 4. hut. *pracownik w pullingu lub walconni wpuszczający łupę lub żelazo między walce, a więc stojący przed walcami, za którymi wyrobę odbiera pomocnik jego, przodowy, podawacz*. <Od *Przodowny, od Przód>

Przodowy l. przym. od **Przód, przedni, przodkowy, frontowy**: Ściana przodowa podstawy statuy. On pierwszy oracz na dworskim łanie, P. kosarz na sianożęci. Syrok. (= *przodujący, przodkujący*). 2. patol.: Kręczy, tężec P. p. **Kręcz. P., ego**, lm. i rz. lut. p. **Przodownik**. <Od Przód>

× **Przodowięcie, a**, lm. a *skrzywienie kręgosłupa ku przodowi, garb z przodu* (lordosis). <Przód + Wygięcie>

Przodozgięcie, a, lm. a pol. *zgięcie macycy ku przodowi*, × *przodopochyłość* (anteflexio uteri). <Przód + Zgięcie>

× **Przodozgrzyz, u**, lm. y dent. *wystawianie zębów ku przodowi*. <Przód + Zgrzyz>

Przodujący l. im. od **Przodować**. 2. poł. *podczas porodu idący przodem*: Błony przodujące. *Przodujące wody płodowe*.

[**Przodziu**] przys. p. **Wprzód**. <Od Przód>

Przonak, a, lm. i bot. p. **Pszonak**.

† **Przosić, i, il** *prosić*: Poproszmyż Boga za króla polskiego i za dziatki jego. <Z Prosić>

† **Przosenie, a**, blm., czynność cz. **Przosić**.

† **Przozny prózny**. Głos. <Z Prózny>

Przód, odu, lm. ody l. p. **Przodek**: Naw przodzy obracali ku wyspom. Przyb. P. wozu. Izba na tyłach domu, którego P. wspinały. L. (= *front, franton, faejata*). Na przędzie co leży. L. W przędzie będą szli duchowni. Troc Z przodu i z tyłu na niego uderzyli. Troc. Konie mają być na P. kowane, a na zad bosc. Sz. Abyś jako nie ćwiczony ryecz tej zbroi opak na ś. nie wkładał, przedni płach na zad, a zadni na P. Rej. Wojsko odwodowe na P. postępować zaczęło. L. (= *awansować*). Jak jest na wszystko baczny, mógłbyś rzeć, że nie tylko z przodu, lecz i z tyłu ma oczy. L. Stać przodem do kogo, do czego. Obrócić ś. przodem. Patrzyć na kogo z przodu. Wysłać kogo na P. a przodem. P. filaru mostowego, dziób *filaru mostowego*. Nikomu przodu (w P.) nie daje. Troc. 2. P. głowy = *przodogłowie* (sinciput). × *Przodu głowy kości p. Ciemiętiowy*. 3. P. kopyta końskiego (apex ungulae). P. podeszwy końskiej. Przys. **Przodem** = a) a. † **W P. na przodzie, z przodu**: Przodem rzeźca i mostek. W P., przodem iść, jechać. Troc (= *na czele*). b) † **Przodem płacić** = *z góry; awansować*. L. † **W P., [P., Do przodu]**, × **Na przodzie** p. **Wprzód**: W P. dokończyć, a potem pójść. Troc. [Ja ś. P. ożenię]. Aby ś. wszystko załatwiło na przodzie. Miek. [P. kogo, P. co] = *przed kogo, przed co*: Spojrzeli P. siebie. Przeleciała dzika świnia P. nią. <PRZEDŹ/PRZOD>

[**Przódka**] p. **Przódki**. <Od Przód>

Przódkara, y, lm. y, **Przodkara, Przodkar** *wóz dwukolowy, z przyrzędem do zaprzęgania koni, na którym spoczywa ogon łoża działowego*. <Przód + 2. Kara>

[**Przódki, Przódka**] *przed, przodem, naprzód*. <Od Przód>

[**Przody**] przys. l. p. **Wprzód**: Którą nogę P. stawiać? Któż nas-ci tam obudzi?—Jaskółka, ranny ptak, ona P., jeśli tko. 2. a. [**Przodziu**] *pierwej niż...* 3. na przodzie, na czele: Tańcuje P. <Od Przód>

[**Przodzi**] p. **Wprzód**: A słuchaj dobrze, co ojciec powie, i co Antek P. mówić będzie. Reym. Niechaj P. zadumany ginie, niechaj P. słupem skamienieje... Wysp. <Od Przód>

[**Przódziej**] p. **Wprzód**: Mówili jedni, że ku bandzie cygańskiej przystał, co go P. zwerbować ku sobie chciała. Tef. <Od Przód>

Prztyczek, czka, lm. czki p. l. **Prztyk**.

× **Prztyczka, i**, lm. i p. l. **Prztyk**.

l. **Prztyk, a**, lm. i l. **pstryk, uderzenie końcem palca, który będąc zwiniętym nagle wypada na wprost, szcutek**, × *szcutek*: Dać komu prztyka w nos. Dostać prztyka w nos. Przen.: Dać prztyka w nos = *zakpić sobie z kogo*. Dostać prztyka w nos = *narazić ś. na drwinę; zostać wystrychniętym na dudka; doznać zniewagi, obelgi*. Zdr. **Prztyczek**, × **Prztyczka**. <Prawdopodobnie z *Prstyk, PRST/PARST/PIERŚĆ; por. Naparstek, Pierścień>

2. **Prztyk** w. *naśladowający prztyknięcie, pstryk!*:

Zrobić P. = *prztyknąć*. Zrobić palcami P. Strzelba nie wypaliła, tylko zrobiła P. (= *prztyknęła*).

Prztykać, a, ał p. Prztyknąć.

× **Prztykający** patol.: palec P., sprężyno-waty.

Prztykanie, a, blm., czynność cz. Prztykać.

Prztyknąć, knie, knął a. kl, Pstryknąć, × Pstryk-nąć, nied. Prztykać, Pstrykać, × Trztykać l. dać prztyka. 2. (o broni palnej) *spaliwszy na panewce szcęknać zamiast wypalić*: Prztykło mu z panewki. Pot. Kiedy kichnę, on mówi, że prztykał na niego. Pileh. Przen.: P. na kogo = *fuknąć, krzyknąć, zła-jać go, odesłać ś. z pogrózką, dmuchnąć komu pod nos, puścić mu trąfu pod nos, gm. gwizdnąć nań*: Kto ś. boży przed tobą, na tego ś. srożysz; prztyknie na cię, ali wnet z okrucieństwa zło-żysz. Pot. Chciej znowu w dawną wprawie, królu, co wypadło, kole, jeśli na cię zdaleka nie prztyknie. Pot. Kto ś. go za żywota bał, po śmierci nań prztyknie. Chr. <Od Prztyk>

Prztyknięcie, a, blm., czynność cz. Prztyknąć.

Przy przyi. **A)** samodzielny l. z pp. 7-ym, [z pp. 7-ym i 3-im] *tuż obok, tuż pod, podłe, blisko, niedaleko, u*: P. królu stoi, siedzi. Troc. P. moim domu mieszka. Troc. P. rzecze obóz położył. Troc. P. korzeniu, P. samym korzeniu drzewko urznij. Troc. P. samym końcu. Troc (= na). P. ziemi. Troc. Tuż przy sobie, jedno P. drugim. Troc. Przybij deski jedną P. drugiej. Być P. czym. Troc. Byliśmy P. żniwie. Nie ma grosza P. duszy. Jest P. stole. Troc. P. świecy ś. ucy. Troc. P. robocie go zastałem. Troc (= *na d robotę, u roboty*). Gęsty rząd, P. szyszaku szyszak, mąż P. mężu, puklerz P. puklerzu, oręż P. orężu. Dm. Szpada P. lewym boku. Adjutant P. kim (= *u boku czyjś*). Był ochmistrem P. młodemu księciu. P. konającym czuwalimy wszyscy: ja z wielbładami, na kolanach wszyscy. Słow. Seiany domowe gości nie ogarną... tam P. matce matrony, tu P. ojcu mężu. Syrok. [Posiedźże na kwile P. Wojtkowi]. 2. P. czym = *za co, w czym*: Aest P. swojej prawdzie umrzeć był gotów. Jabł. J. P. uporze stał i jechać nie chciał. Warg. (= *w*). Kto dla ojczyzny niesie na plac zdrowie, kto ś. do gardła P. prawdzie opowie... Groch. 3. P. kim = *z kim, za kim, po czyjej stronie*: Prosil go, aby P. nich albo ich stronie w niektórej rzeczy był; nieco ś. im tego wzbrań. Kosz. Konfederacja P. wierze, królu, prawach, wolności. Vol. P. kim Bóg, nikt na tego. Zabł. Uczynił go biskup apostołem Helespantu, dufając faszce bożej P. nim, iż one ludzie nawróci. Skar. 4. P. czym = *mając co, będąc w czym*: Być P. pałaszu. Być P. pieniąd-żach. Być P. zegarku (= *mieć zegarek P. sobie*). Być P. zdrowych myślach. Rozpacz ogarnęła me serce, już więcej przy zmysłach nie jestem. L. Nie być P. sobie, niezupełnego baezenia być. L. (= *nie być przytomnym*). P. sobie być, P. zmys-łach być = być sobie przytomnym. L. (por. nie posiadać ś. np. z radości). Być P. zdrowiu (= *być zdrowym, cieszyć ś. zdrowiem*). Abyśmy P. zdrowiu doczekali szczęśliwie świąt od dziś za rok. Nie jestem dziś P. głosie. Został P. życiu. P. pomocy Boskiej (= *za pomocą Boską*). P. ta-kich dochodach ma jednak długi. Gdy ś. kto u-czy pływać, czyni to P. pęcherzu a. plawie, aby snadź nie utonąć, a dotąd P. pęcherzu albo na plawie, aż ś. też sam bez żadnej pomocy imie pływać. Glicz. Ona jest P. nadziei (= *jest brze-mienną*). 5. *wobec kogo, przed kim, w czyich oczach, w obecności, w przytomności czyjś*: P. królu to

mówił. Troc. P. matce ś. to działa. Troc. O nie-przytomnych nigdy nie zwykł gadać, cobym każdemu P. nim nie utrzymał śmiele. L. P. dru-gich obraziwszy, eicho przejednać. Kn. Powie-dział to P. świadkach. [Kat ścion mu głowę P. królewskich oczach]. Przen.: *wobec czego; z, w; obok, mimo, pomimo; w porównaniu z kim, z czym*: P. zgodzie, P. pracy i P. rządzie małym, będzie-my szczęśliwemi, przestając na małym. Niem. P. takich warunkach, kłopotach, staraniach (= *wśród takich warunków, kłopotów, starań*). P. całej swo-jej oględności popełnił jednak głupstwo. P. swo-ich zdolnościach mógłby być bardzo użytecznym. Niedbalstwo P. braku roztropności przyczyniło ś do jego ruiny. Dyjonizjusz P. swoich zaletach miał też i wady. Czymże ty jesteś P. mnie? Twoje kłopoty P. moich nie znaczą nic. 6. *pod-czas czego, w czasie czego, w trakcie czego, wśród czego; kiedy ś. co nastąpi*: Będąc u Tuberoną P. obiedzie, widzieli na stole statki wszystkie z gliny. Warg. P. wieczery. Kn. P. robocie go znalazłem. Troc (= *robiącego*). P. robocie śpiewa, pije. Troc (= *robiąc*). Byłem P. tym (= *kiedy ś. to stało*). P. śmierci wyznał (= *umierając*). P. roz-staniu ucałowaliśmy ś. (= *na rozstaniu*). P. świę-cie, P. niedzieli (= *w święto, w niedzielę, za świę-ta, za niedzielę*). Byłem P. poświęceniu gmachu, P. otwarciu wystawy (= *na*). [Szwagier, jako wierny katolik, P. czasie ucył go pacierza]. Ork. (= *kiedy miał czas, w wolnym czasie*). P. o-kazji wszystko ci opowiem (= *kiedy ś. zdarzy o-kazja*). P. zdarzonej okazji. P. kufu, P. winie ryecz. Troc. P. połogu. Bolesławowi umarła żo-na P. dziecięciu Leszku. Biel. M. Brzegami sonej Świtezi wody idą P. świetle księżycu. Mick. Wkońcu P. piwku i P. sztukamięsie podali so-bie ręce adwersarze. Syrok. P. paciorku kęcał. Moraw. 7. P. czym = *z towarzyszeniem czego, z a-kompanjamentem czego, podług czego, po czym*: P. surmie, P. skrzypcach, P. muzyce tańcować. L. P. dźwiękach orkiestry rozbawieni tańczyli o-choczo. Śpiewa P. harfie. 8. *na*: Mieszka P. uli-cy Pięknęj. Dom, plac P. ulicy Długiej. 9. *u, z*: Mieszkam P. rodzicach. Niech to zostanie P. to-bie. Nosić co P. sobie. Ma pieniądze P. sobie. Troc. Księgi są P. (u) mnie. Troc. Umieściła ś. P. ciotee. [Służyć P. gimajnie]. 10. *w*: Jest P. dworze, P. wojsku. Troc (= *na dworze*). Posel P. dworze hiszpańskim. [Służyć a. być P. wojsku, P. ufanach, P. piechocie (= *w ulanach, w piecho-cie*). Służyć P. wojnie]. **B)** przyi. nierozdzielny, oznacza l. przy czasownikach i imiesłowach = a) *przybliżenie, do-; skłonienie do poziomu*: Przybiec, przybliżyć, przypasać, przyplynać, przyskoczyć, przypuścić, przyjąć, przysadzić, przymierzyć; przygnieść, przydusić, przytlumić, przyzesać, przyplaszczyc, przygnebić, przytluc, przymrużyć; przen.: przynaglić, przymawiać, przymusić, przywyknąć, przystosować; przyciehnąć, przy-czaić ś. b) *wykonywanie czynności tuż przy czym*: przystuchiwać ś., przyglądać ś., przymilać ś. c) *dodanie, przyczynienie, przysporzenie, do-*: Przy-budować, przyrobić, przybarwić, przyczernić, przylać, przysolić, przysypać. d) *przykrycie z wierz-chu*: Przysypać czym, przykryć, przyoblec, przy-walić. e) *niezupełność a. czasowe tylko trwanie*: Przytępieć, przymrzeć, przyblaknąć, przycier-pieć, przygasić, przybrudzić. f) *przyłączenie*: Przy-bić, przylgnąć, przylepić, przypasać, przywrzeć, przyschnąć, przyrość, przyczepić ś.; przen.: przy-snąć ś., przywidzieć ś., przystać. g) *powtarzanie czynności raz w raz*: Przytupywać, przyspiewać

sobie, przygrywać sobie. h) *wótorowanie, towarzyszenie*: Przyśpiewywać muzyce, przygrywać śpiewającemu, przytupywać do taktu. i) *wytkonanie czynności przy pewnym punkcie, u pewnego miejsca*: Przytrzymać, przeapic, przyaresztować, przyciąć (drzewo u korzenia). 2. przy rzeczownikach = a) *przybliżenie, do-*: Przystęp, przyjazd, przynęta, przypływ; przycisk, przymus. b) *do-datek*: Przyniónek, przybudówka, przyczółek, przystawka, przyprawa, przypiód, przykład, przymieszka, przyrodzenie, przychówek, przysiewek, przymiot, przyrost, przybór. c) *przykrycie z wierzchu*: Przykrywa. d) *niezupełność*: Przymrozek, przycień, przydech, przykwasek, przykomórek. e) *przyłączenie*: Przywara, przysucha, przysada. f) *powtarzanie; wótor, akompanjament*: Przygrywka, przyspiew. g) *punkt, miejsce dla czynności*: Przystan. 3. przy przymiotnikach i przysłówkach = a) *przybliżenie, skłonienie*: Przechyliły, przytulny, przyjemny. b) *niezupełność a. za wielką nieco ilość, za-*: Przyciemny, przyciasny, przyostry, przygłupi, przykwaśny. c) *bliskość, nad-, pod-*: Przyrzeczny, przyalpejski, przymorski, przymiejski. 4. †P. = *prze-*: Przyrębla. <PRZ(Y)/PRZ(E), PRZE, PR(O)>

Przyalpejski przy Alpach położony, z pod Alp pochodzący, podalpejski: Przyalpejskie doliny i kraje. Pol. <Przy + Alpejski>

Przyaresztować, uje, ował przytrzymać aresztując: P. okręt, sumę pieniężną. Żart.: Przyaresztowałam ją silnym ramieniem i gwałtem zabrałam na ucztę weselną. Bał. <Przy + Aresztować>

Przyaresztowanie, a, bfm., czynność cz. Przyaresztować.

†**Przybaczenie, a, bfm., [Przybaczenie]** 1. czynność cz. **Przybaczyć**. 2. [P.] *rozłagodzenie, nieuwaga*: Hanka skubała mech palcami, czekając, rychło skończy; coraz niecierpliwiej targała mech, wreszcie przerwała mu: „A ubocz ścięta?” — „Nie“, odrzekł szorstko, dotknięty przybaczeniem, które go gryzło. Ork.

[Przybaczenie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Przybaczyć ś.**

†**Przybaczyć, y, ył, [Przybaczyć, Przyboczyć]**, nied. †**Przybaczać, [Przybaczać]** *przypomnieć*: Przybaczać sobie telnącego płomieniami byka, przybaczać strachy narodu. Bardz. A ojciec przybaczył im jeszcze dziś rano napomnienie matki. Ork. Przybaczył sobie nie tak dawne lata, gdy ten mały człowiek... Ork. Franek przybaczył, że to zdanie już... słyszał. Ork. Przybaczył sobie Cyganów, których widywał. Ork. P. nie ma kto, bo i święci nie próżnują. Ork. Dziwił ś. mocno, przybaczywszy sobie, jak on to wczora włókł ś., chwierutany smutkiem, przez hańtę działał. Ork. [P. ś.] *przypomnieć ś.*: Jak mi ś. przybaczy... (=jak sobie przypomnę). <Przy + Baczyć>

†**Przybadać, a, ał p. Przybosć.**

†**Przybadanie, a, bfm., czynność cz.** Przybadać.

[Przybałować, uje, ował] *przydzwigać, z trudem przyniść, przywiec*. <Przy + Bałować>

[Przybałowanie, a, bfm.] czynność cz. **Przybałować.**

Przybandażować, uje, ował *przywiązać bandażem*. <Przy + Bandażować>

Przybandażowanie, a, bfm., czynność cz. **Przybandażować.**

× **Przybarczenie, a, bfm., czynność cz.** **Przybarczyć.**

× **Przybarczyć, y, ył** *trochę obarczyć; przecią-*

żywszy przygnieść: Ukrainę przybarezoną już był dobrze ujął za czuprynę. Leszcz. <Przy + Barczyc>

Przybarwek, wku, Im. wki obwódka *przypadkowa, to jest taka barwa, która nie objawia ś. po wrażeniu jakiegokolwiek przedmiotu, lecz pojawia ś. wokół przedmiotu w czasie jego uważnego rozpatrywania*. <Przy + *Barwek, od Barwa>

Przybarwić, i, il *trochę jeszcze ubarwić, przydać barw czemu, przyciemnić barwą, barwami; przymieszać kolorów*: Ja chcę wieniec P. pachnącymi ziółkami, po najbliższym nadziomku zbierając fijołki. Tremb. <Przy + Barwić>

Przybarwienie, a, bfm., czynność cz. **Przybarwić.**

†**Przybawiać, a, ał i †P. ś. p. Przybawić.**

†**Przybawiać się, a ś., ał ś. trochę obawiać ś.**: Znowu Przemysł do kasy wraca i do łyżki, choć ś. przybawia, żeby nie padł na opryszki. Pot. <Przy + *Bawiać ś., BOJ/BA>

†**Przybawianie, a, bfm., czynność cz.** **Przybawiać.**

†**Przybawianie się, a ś., bfm., czynność cz.** **Przybawiać ś.**

†**Przybawić, i, il, nied. Przybawiać 1. przydać, dodać, przyczynić, przysporzyć, napędzić**: Próźniak nie tylko nie przybawił nic, ale stracił i to, co było nabyte. Górn. Co mężczyzna dzielnością swoją majątności przybawił, to białogłowa gospodarstwem w dobrej mierze zachowa. Górn. Czas wszystkiego przysparza a przybawia. Górn. Kto u kogo chce mieć łaskę, musi jedwabnych słów używać, a coraz mu pożytków przybawiać. Bud. B. Jalmużna wszelakich dóbr obficie przybawia. Prof. Dzielnością przyjdiesz ku godnościom wiecznym, przybawisz sławy szlachectwu pierwszemu, z przodków wziętemu. Stryjk. Świeżo wojsko zebrało ś., wielą ufów przybawionych pomnożone. Stryjk. Przybawił do rady 15 najcenniejszych mężów. Kosz. 2. zam. *przyobaczyć, przyciągnąć, zwabić*: Przybaw do siebie brata swego Aarona. Bud. Był u wszystkich w zazdrości, jakoby ezarami pożytki do siebie przybawiać miał. Kosz. †P. ś. 1. *nabawić ś. jeszcze czego nowego, przydać sobie, przysporzyć sobie, przyczynić sobie, zdobyć sobie jeszcze*: Cezar przybawiał ś. równego nieszczęścia, równym zostawszy Pompejuszowi. Pal. 2. *zjawić ś., przybyć*: Czy nie drugi to Alkon tu ś. przybawił? Papr. <Przy + Bawić>

†**Przybawienie, a, bfm., czynność cz.** **Przybawić**: Włodzimierz, przybawieniem Pskowskiego księstwa posilony, do Kijowa ciągnął. Stryjk.

†**Przybawienie się, a ś., bfm., czynność cz.** **Przybawić ś.**

Przybazarzać, rze, rał *bazgrzać przypisać*. <Przy + Bazgrzać>

Przybazarzanie, a, bfm., czynność cz. **Przybazarzać.**

†**Przybeczeć, y, ał** *przyplacić, przypięczetować, beknąć, odpokutować, pożalować*: P. czego, czemu. Troc. Przybeczysz temu. Troc. Niedługo tego, a dobrze przybeczy. Trzye. Często człek zdrowiem i strachem cielesnej przybeczy uciechy. Pot. Wiedzą, że błaznowanie, które prędko minie, wiecznym przybeczą płaczem w siarczystym kominie. Pot. Obiecują im, że Cezar z Lepidem gwałtownych morderstw i rządów przybeczą. Trzye. Ty, od Pompeja wkrótce pokonany, wnet mu przybeczysz tego i nam społem. Chr. Psi ptaku, przybeczysz ty twego gładku. Tremb. <Przy + Beeceć>

† **Przybeczenie**, a, bhm., czynność cz. **Przybać**.

Przybęda, y, lm. y bot. (tamonea) roś. z rodziny wiatłkowatych.

× **Przybialnik**, a, bhm. chem. *paralbunina*. <Przy + Bialnik>

Przybicie, a, bhm., czynność cz. **Przybić**: W zgasłych oczach, zbladłych ustach malowało ś. P. nędzą, spodlenie cierpieniem. Krasz.

Przybicie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przybić** ś.

Przybić, ije, il, nied. **Przybijać** I. *biciem przytwierdzić, przymocować; przyczołdzić*: Łby wielkich niedźwiedzi przybite do bramy. Kochan. Kopją też wyrok, który był przybit w Susan, dał mu. Wuj. Zasłona nadto nisko przybita. L. Czapeczka do głowy nie przybita. Klon. (= *mógłbyś ją zdjąć*). **Przybić** znak nad sklepem. **Przybić** herb na przodku nawy. Troc. **Przybić** deskę, kartę do ściany. Troc. Tak nas ów obraz do niebios przybliża, czekłty ś. chętnie dał P. do krzyża. Syrok. Przen.: Nie wytrwa ci, choćbyś go chciał P. Jabi. On tymczasem kolo panny, jak przybił. Kaczek. 2. *bijąc przypłaszcząc, przycięść; przyprzeć biciem, przytluc*: Na słowa komenderującego: Przybij! stempel w rurę broni ś. kładzie, a ręką do góry po stemplu ś. wyciąga i ładunek mocno przybija. Jak. J. P. nabój, ładunek. Ryby, rozszerzonymi oplawami przybijają wodę, posuwają ś. w wodzie. Kluk. Przen.: Hajduk, kiedy na ś. sukienkę z srebrnymi knaflami wdzije, już go więcej do roli albo do cepów nie przybijesz. Falib. (= *nie przymusiś do pozostania przy roli, przy cepach*). 3. *kartę = zabić*: P. młodszą kartę starszą, atutem. 4. *biciem w stół, w rękę przyznać komu kupno, dobić targu*: P. komu co na licytacji. 5. nied. *przygrywać bijąc (w bęben), utwórzać na bębnie*: Przybijają w ogromne bębny. Li. Ta trąba sławna i w innych krajach (o herbie trzy Trąby), by k temu bębennie polscy przybijali, potrzebną muzykę nam na wszym dawali. Rej. 6. †P. nawy do brzegu a. P. do brzegu a. †P. ś. *przyplynać; dobić, zawinać do brzegu, wyłudować*: Okręty moskiewskie przebywają najodleglejsze morza i do niezwykłych sobie miejsce przybijają. L. Przybili do brzegu nawy. Zbyl. Przybijać do okrętu. Troc. W pół godziny czasu łódź przybiła do brzegu. Niem. Przybił ś. okręt do portu. Troc. Do góry tej Denkaljon przybił ś. w łódce. Otw. Nad brzegami rzeki, gdzie niezliczone mnóstwo łodzi bez przestanku przybija. L. P. ś. *dostać ś. blisko czego, przybić blisko, przybliżyć ś.; przybić przebojem*: Tak wkońcem ś. przybił ku stronie rodzinnej. Pol. <Przy + Bić>

Przybiec, gnie, gł, **Przybiegnąć**, × **Przybieżeć**, nied. **Przybiegać**, [**Przybiezać**], × **Przybiegiwać** *biegnąc przybić; przypędzić, przylecieć, przypaść, dobiec; biegnąc stawić ś.*: Skoro go wolano, natychmiast przybieżał. Wuj. Na ratunek drogą daleko dziwnym śpiechem towarzyszowi bieżał i przybieżał. Warg. Serce jego, które straż pilną nad ciałem miało, przybiegiwało. Birk. Wczoraj przybiegła do nas z radosną wieścią. W wysegu pierwszy przybiegł do mety. Przybieżeli do Betleem pastarze. Pśni. Przybiegli krewni na ratunek. Troc. Szybko przybieżał za posłem. Bost. <Przy + Biec>

Przybiednieć, eje, ał *zbiednieć nieco, podupaść*. Przen.: *przymizernieć, przybladnąć, spasować*: Przybiedniałeś, moje dziecko! ujęła go za szyję i ucałowała. Sew. <Przy + Biednieć>

Przybiednienie, a, bhm., czynność cz. **Przybiednieć**.

Przybiegać, a, ał p. **Przybiec**.

Przybieganie, a, bhm., czynność cz. **Przybiegać**.

× **Przybiegiwać**, a, ał p. **Przybiec**.

× **Przybiegiwanie**, a, bhm., czynność cz. **Przybiegiwać**.

Przybiegnąć, gnie, gł p. **Przybiec**.

Przybiegnięcie, a, bhm., czynność cz. **Przybiegnąć**.

Przybiegunowy *leżący w bliskości biegunu, podbiegunowy*: Dzielnica przybiegunowych krajin. Pol. <Przy + Biegunowy>

Przybielać, a, ał p. **Przybielić**.

Przybielanie, a, bhm., czynność cz. **Przybielać**.

Przybielenie, a, bhm., czynność cz. **Przybielić**.

Przybielić, i, il, nied. **Przybielać** *bieląc przykryć, ubielić po wierzchu*: Ciemna, morelowa, puszkciem leciuchnym przybielona cera. Bał. <Przy + Bielić>

× **Przybielszy** I. *trochę bielszy*. 2. *zauważalnie biały*. L. <Przy + Bielszy>

Przybieracz, a, lm. e druk. *walec z masy elastycznej, który za każdym a. za drugim lub trzecim obrotem cylindra drukarskiego podnosi ś. i przybiera farby z walca stalowego*. <Od Przybierać>

Przybierać, a, ał i P. ś. p. **Przybrać**.

× **Przybierająca** spółgłoska, gram. = *ukrawiedna*.

Przybieranie, a I. bhm., czynność cz. **Przybierać**. 2. †P., lm. a, †**Przybiór** *strój, ozdoba*: Stroje i twarzy przybierania wydorne i wymyślne miała. Skar.

Przybieranie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przybierać** ś.

[**Przybierek**, rku, lm. rki] p. **Przybór**.

[**Przybierka**, i, lm. ij] p. **Przybór**.

[**Przybiezać**, a, ał] p. **Przybiec**.

[**Przybieżanie**, a, bhm.] czynność cz. **Przybieżać**.

× **Przybieżeć**, y, ał a. [y] p. **Przybiec**.

× **Przybieżenie**, a, bhm., czynność cz. **Przybieżeć**.

Przybieżny *przyłączający ś., przebieżny, ubieżny*. Patol.: Choroba przybieżna = *przyłączająca ś. do drugiej podczas jej przebiegu* (morbus intercurrentis). <Przy + Bieżny>

Przybijacz, a, lm. e I. *ten, co przybija*. 2. = **Kijach**. 3. [P.] rodzaj młotka kowalskiego. <Od Przybijać>

Przybijaczka, i, lm. i I. forma ż. od **Przybijacz**. 2. *plocha, grzebień tkacki, narzędzie tkackie do tężenia = do przybijania pasm postawy, plocha, przez której szczebelki przechodzą nici osnowy, [berda, berdo, bard o]*. Płochą zowią przybijaczkę, którą zbijają płótno. Pileh. <Od Przybijacz>

Przybijać, a, ał i †P. ś. p. **Przybić**.

Przybijak, a, lm. i gór. p. **Kijach**. <Od Przybijać>

Przybijanie, a, bhm., czynność cz. **Przybijać**: P. do brzegu. Troc.

† **Przybijanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Przybijać** ś.

Przybiorek, rka, lm. rki p. **Przybór**.

Przybiór, oru, lm. ory I. [P.] *przybieranie*: Rozczeszała, rozpuszcila (włosy), jako bór, i prosila matuleńki o P. Gwar. 2. †P. *strój, ubranie, ozdoba*.

ba: Kornelja o synach swoich rzekła: toć jest moje ochędźstwo a przybiory. Glicz. Panna miłująca przybiory. Leop. P. zapon swoich na pychę położyli. Leop. Pyszniać s., widząc na sobie złoto, perły, pierścienie i insze przybiory. Glicz. Złóż przybiory twoje!—złożyli tedy Izraelci ubiory swoje. Leop. (złóż ochędźstwo twoje. B. G.). <Przy + *Biór, BR/BIER/BIOR/BOR>

Przybitka, i, lm. i l. *przybicie*: P. w licytacji = *przybicie więcej dajęemu*. L. P., *zabicie starszą kartą*: Po przybicie za późno cofać kartę. 2. *pakuley, któremi s. przybita kulę w broni*. 3. *gór*: P. naboju w otworze swidrowym, do strzału = *korok drewniany obetkany papierem, pakulami, piaskiem lub ziemią*. Łab. <Przy + Bitka>

Przybity i. im. od **Przybić**. 2. *przen. przynęciony, zbolaty, udręczoney, przytłoczony bólem, zmartwiemem*: Przybitą została, dowiedziawszy s. o drugim związku. Krasz. Od jej wyjazdu chodzi tęskny i jak P. Czujęm s. zmęczoney i P.

Przybladnąć, dnie, dl *zbladnąć nieco, stać s. trochę bladym*: Przybladła, ale nie straciła świeżości. Twarz biała, jak lilja, trochę przybladła. Kaczk. Młodzieniec zrobił krzyż święty na pierśiach i przybladł trochę. Kaczk. Usłyszawszy to, Złyszko przybladł nieco. Sienk. <Przy + Bładnąć>

Przybladnięcie, a, blm., czynność cz. **Przybladnąć**.

Przyblady *nieco blady; trochę za blady*: Śliczna osoba! wysmukła blondyna, trochę tylko przyblada. Orzesz. <Przy + Blady>

Przyblakły *który przyblakł, wyblakły nieco*. <Od Przyblaknąć>

Przyblaknąć, knie, kl *nieco zblaknąć, poblaknąć*: Wieczorna czerwonoca, przyblakła mierzchami, słabszy blask na obłoki rozprószone miota. Przyb. Kolor sukni przyblakł. <Przy + Blaknąć>

Przyblaknięcie, a, blm., czynność cz. **Przyblaknąć**.

Przyblanka, i, lm. i *blanka poboczna*: Zamek nowemi przyblankami obmoenił. Błaż. <Przy + Blanka>

× **Przybliż**, u, lm. e f. *miejsce poblizkie, poblizze*. St. wil. 2. *przybliżanie s.*: Czeka przybliżu sprzymierzenia swego. Stasz. <Przy + Bliz>

Przybliżać, a, al i P. s. p. **Przybliżyć**.

Przybliżanie, a, blm., czynność cz. **Przybliżać**. **Przybliżanie się**, a s., blm., czynność cz. **Przybliżać s.**, † *przybliż*.

Przybliżenie, a, blm. 1. *czynność cz. Przybliżyć*. 2. *zmniejszona odległość*: Przez lunetę widzimy przedmioty w przybliżeniu. 3. *niezupelna ścisłość, dokładność*. Mat.: Wyciągnąć pierwiastek kwadratu przez P. Jak. J. Przep. P., **W przybliżeniu** przys. = *mniej więcej, około*: Obliczyć, ocenić, określić, oznaczyć, osądzić co w przybliżeniu. Kosztować to będzie w przybliżeniu 100 rubli.

Przybliżenie się, a s., blm., czynność cz. **Przybliżyć s.**

Przybliżyć, y, yl, nied. **Przybliżyć** i. *bliżej przysunąć; zbliżyć*: P. jaki przedmiot do kogo a. do czego. P. twarz do kwiatka, nos do kieliszka. 2. *nied., fiz. pozornie bliższym czynić*: Ta luneta doskonale przybliża. P. s. *przysunąć s. bliżej, zbliżyć s., przystąpić, podejść bliżej; nadejść, naciągnąć*: Przybliż s. tutaj do nas. Przybliżał s. tedy już dzień święty przasnica. Leop. Przybliża

s. czas zniwa, dzień święta, uroczystość. Przybliżały s. już dni śmierci Dawidowej. Leop. (nadschodziły. Leop.). Orszak przybliża s. <Przy + Blizyć>

[**Przyblanykać się**, a s., al s.] *przywolec s. Bóg wie skąd, przyplatać s., przybląkać s.* <Przy + Blanykać s.>

[**Przyblanykanie się**, a s., blm.] *czynność cz. Przyblanykać s.*

† **Przybląniejszy** *trochę blaznowaty, przyglupi, glupkowaty*: P., *subabsurdus*. Mącz. <Przy + *Blaźniejszy, od *Blaźny, od Blażen>

Przybląkać się, a s., al s., nied. **Przybląkiwać s.** *bląkając s. przybyć; bląkając s. przystać, przyczepić s., przyplatać s.*: Jakis pies obcy przybląkał s. do nas na wycieczce. Przybląkał s. do jego dwór jakis frant. Falib. O herbach tych nie wiem, skąd s. do Polski przybląkały. Papr. Nie wiem, gdzie s. w tej ślepecie przybląkasz. Rej. Przen.: Panie bracie! coś ci s. przybląkuje na starość. Kaczk. <Przy + Bląkać s.>

† **Przybląkały** *który s. przybląkał, przybląkany, przyblędny*: Nowy jakis i P. naród. Błaż. <Od Przybląkać s.>

Przybląkanie się, a s., blm., czynność cz. **Przybląkać s.**

Przybląkiwać się, uje s., iwał s. p. **Przybląkać s.**

Przybląkiwanie się, a s., blm., czynność cz. **Przybląkiwać s.**

Przyblęda, y, lm. y i. *ten a. ta, co s. przybląkała, nieznamony przybysz, przybysz; niewiadomo skąd; wólczyga*: To jakis P.: nikt go tu nie zna. Ostrożnie z tym podejrzanym przyblędą z końca świata. 2. [P.] *dziecko przyblęcane, niewiadomych rodziców*, [znajda]. <Przy + *Błęda, BŁĘD / BŁAD>

Przyblędnikowy *przy błędniku ucha zdurzający s. Anat.*: Ciecz przyblędnikowa, ciecz błędnikowa zewnątrzna, × *przechłonka* (perilympha). <Od *Przyblędnik, Przy + Błędnik>

Przyblędny *przym. od Przyblęda, wólczygowski; przyblęcany*: To jakaś przyblędna istota. <Od Przyblęda>

Przyblękitnieć, eje, al *stać s. nieco błękitnym*.

Przyblękitnienie, a, blm., czynność cz. **Przyblękitnieć**.

× **Przyblękitniejszy** p. **Przyblękitny**. <Przy + Błękitniejszy>

× **Przyblękitny**, × **Przyblękitniejszy** *nieco błękitny, blade błękitny*. <Przy + Błękitny>

Przyblonek, nka, lm. nki *hist. nabłonek* (epithelium): P. blaszkowaty a. płaski (e. lamellosum), brukowaty, dachówkowaty (e. imbricatum), migawkowy a. migotny (e. vibratorium), przechodni (e. transitorium), słupkowaty, wałeczkowaty, wałeczkowy, cylindryczny (e. cylindricum), uwarstwiony, warstwowy (e. stratiforme), wrzecionowaty (e. fusiforme). <Przy + *Błonek, od Błona>

Przybloniak, a, lm. i *patol. nowotwór złośliwy, nabłoniak* (epithelioma): P. a. nabłoniak żarżliwy (e. molluseum). <Przy + *Błoniak, od Błona>

Przyblonkowy *hist. przym. od Przyblonek, nabłonkowy* (epithelialis): Komórki przyblonkowe. <Od Przyblonek>

Przyblotny *będący blisko błota, nadblotny*: Pola przyblotne. <Przy + Błotny>

× **Przyblyszcząć**, a, al *przyświecać, blyszcząć*: Królestwo Jego duchowne jeszcze między wami

przybyszcza. Wor. <Przy + *Blyszczać, od Blyszczeń>

× **Przybyszczanie**, a, bfm., czynność cz. **Przybyszczać**.

× **Przybocze**, a, lm. a, † **Przybok** *miejsce pod bokiem, поближе*: Bronił (go) i był mu z szabłą na przyboczu. Słow. (= na podorędziu). <Przy + *Boeze, od Bok>

[**Przyboczenie**, a, bfm.] czynność cz. **Przyboczyć**.

Przybocznica, y, lm. e forma ż. od **Przybocznik**: Maryna w łoży w charakterze przybocznicy Julji figurowała. Jeż.

Przyboczenie przys. od **Przybocznicy**. L.

Przybocznik, a, lm. ey, × **Przybokowiec** *ten, co zostaje przy czynim boku; towarzyszy, pomocnik przybocznicy*: Za czasów Karola W. chlubny wyraz przybocznika jego Eginharda oparł z pospiechem zwycięski Franków oręż o Wisłę. Lel. <Od Przybocznicy>

Przybocznicy l. *bedący przy boku, towarzyszący komu, pełniący służbę przy kim*: Lekarz P. magnata. Straż przyboczna przy monarsze. Rada, kancelarja przyboczna. Biuro przyboczne przy komisji skarbowej. T. K. <Przy + Boczny>

[**Przyboczyć**, y, ył] p. **Przybachyć**. <Z Przybaczyc, Przy + Baczyc>

× **Przybogaenie**, a, bfm., czynność cz. **Przybogać**.

× **Przybogać**, i, il *przysporzyć bogactwa, × przymajątnić*. L. <Przy + Bogać>

Przybojaźliwszy l. *trochę bojaźliwy*. Macz. 2. *zanadto bojaźliwy*. <Przy + Bojaźliwszy>

† **Przybok**, u, lm. i p. **Przybocze**; *część boczna domu, skrzydło, pobocznica*: Palmy ryte były po bokach przysionku, także też przyboki domu i tramy. B. B. (na komoraeh. B. G.). <Przy + Bok>

× **Przybokowiec**, wca, lm. wcy p. **Przybocznik**: Wpływ tego jej przybokowca (adlatus) zmienia całkiem dawny nasz z nią stosunek. Od. <Od *Przybokowy, Przy + Bokowy>

† **Przyboleć**, eje, ał, nied. † **Przyboliwać** *bólem przypłacić, przypieczętować bólem, przycierpieć, odpokutować*: Niebardzo skąpiec gospodarz niewoli, gość pije smaczno, gospodarz przyboli. Bratk. Jednak mu i tu nie dał Pan Bóg po woli, miasto poiecely, podobno przyboli. Biał. Rzpłta i wazę ruskie kraje za swoje, nie za cudze być rozumiała i z onych zniszczenia sobie, a nie komu inszemu przyboliwała szkodę. Swad. Przyjacielem bądź w miarę, bo gdy ś. wylejesz, możesz ś. raz ucieszyć, dziesięć przybolejesz. Kn. Przybolejesz życia rozwiozłego. Troc. Kaszyca, który obok stał z książęciem, w ramię bardzo postrzelił, że Kaszyca długo tego postrzału przybolał. Mat. <Przy + Boleć>

† **Przybolenie**, a, bfm., czynność cz. **Przyboleć**.

† **Przyboliwać**, a, ał p. **Przyboleć**.

† **Przyboliwanie**, a, bfm., czynność cz. **Przyboliwać**.

Przyborek, rku, lm. rki p. **Przybór**: J, na której tyle budujemy, jest jakimś mniej koniecznym przyborkiem spótgłosu czyli przydechu. Lel.

[**Przyborgować**, uje, ował] p. **Przykredytować**. <Przy + Borgować>

[**Przyborgowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Przyborgować**.

Przybornica, y, lm. e rzem. *skrzydka na narzędzia, przybory*. <Od *Przybornik, od *Przyborny, od Przybór>

Przyborowy przym. od **Przybór**: Mur P. a. ciosowy = z ciosowych kamieni złożony; <Od Przybór>

[**Przyboś**, **Przybuś**, **Na oklep**] (o obuwiu) *obuty bez pończoch; na gołą nogę*; (o dziewczynie, kobiecie) *bez pończoch a w trzewikach*: Ona i w zimie P. chodzi. <Przy + *Boś, BOS>

Przyboś, **odzie**, **odł**, nied. † **Przybadać** *bodąc przypędzić; bodąc przynaglić, przycisnąć*: Ostre bodźce przyrodzenia to czlowieczeństwo nasze pilnie przybadają. Rej. <Przy + Boś>

† **Przybożkować** się, uje ś., ował ś. *bożkując ś. przyczepić ś.; obłudnie okrążyć ś. w serce czyje, w laskę, w zaufanie*: Niechaj uważa Witold zapowietrzony ten upominek być, z którym ś. mu przybożkowany nieprzyjaciel ofiaruje, *derotus*. Błaż. <Przy + Bożkować ś.>

† **Przybożkowanie** się, a ś., bfm., czynność cz. **Przybożkować** ś.

Przybór, oru, lm. ory l. *przybranie, wzrost, przystość, przybytek*: P. wody na rzece = *podniesienie ś.*, *podnoszenie ś.* jej poziomu, *wzbranie, przypływ*, ryb. **Przybiorek**, **Przybierek**, **Przybierka**, **Wzwodek**. 2. = a) *komplet przedmiotów służących do pewnej czynności, garnitur*: Trumienka i P. pogrzebowy. Flaszki, lekarstwa, smutny P. choroby i niemocy. P. do kawy, do herbaty (= *serwis*). P. do palenia (= *popielniczka, zapalniczka, gilotynka na podstawie*). P. do pisania na biurko. P. do rysunków, do malowania. P. na konia = *rząd*. P. wojenny = *rynsztunek*. b) *jeden z przedmiotów należących do takiego przyboru, w lm. porządku, utensylja, efekty, aparat*: Przybory wojenne, obłężnicze. Strzelby, trąbki, torby i różne przybory myśliwskie. Przybory kobiece do robotek, do gotowania. Przybory podróżne. Przybory do szyn kolejowych (= *drobne żelastwo do przytwierdzania szyn*). Przybory krawieckie = *dadłki krawieckie* (= *guziki, podszewki, sprzążki, płótno i t. p.*). Przybory opatrunkowe (= *wszystko, co należy do opatrunku*). c) *komplet przedmiotów służących do przybrania, ozdoby, ornamenty*: P., to jest okowy mosiężne do broni palnej. Gemb. P., szeregół czyli przydatek w dziele sztuki, podrzędny, ale do niej należący. 3. ryb. = a) *otwór w łodzie, którądy ś. sieć wyciąga*. b) *miejsce, gdzie w czasie połowu wyciąga ś. sieć z rybami*. Zdr. **Przyborek**. <Przy + *Bór, BR / BIER / BIOR / BOR>

Przybrać, bierze, brał, nied. **Przybierać** l. = a) *wziąć dla przyłączenia, wziąć jeszcze więcej, dobrać sobie jeszcze więcej; przyłożyć, przyczynić, dołożyć sobie*: P. zupy, materiału do roboty, zajęcia, obowiązków. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. Mag. Jeszcze sobie trzech ludzi P. muszę. Troc. Przyjaciel przybrany. Troc. Wyraz przybiera końcówkę. *Lemma* nazywany podaniem przybrany, że nie należy właściwie do tej rzeczy, o której mowa, i że ś. przybiera czasem z inszej części matematyki dla ułatwienia dalszego ciągu. Gawroń. P. sobie kogo za towarzyszka, za następcę. Król senatorów do siebie przybiera, którym rzecz posła hardego otwiera. Auszp. P. sobie przyjaciela, przyjaciółkę, żonę, wybrać sobie na pomoc. L. (= *pojąć żonę*). Umysłiem sobie owę panienkę P. za żonę. Kras. Członek przybrany Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Kras. Każdy z członków, tak czynnych, jak i przybranych podaj imiona pięciu kandydatów. Opiekun przybrany = *dodany, główny*: Z pomiędzy członków rady familijnej wybiera ś. opiekun przybrany.

b) *przyswoić sobie, przyjąć za swoje*: Zaczęć inaczej myśleć, jego przybiorą zupełnie zdanie. L. P. wyraz z języka obcego. Dzieci sobie za własne P. Cyw. (= *przysposobić, adoptować*). P. kogo za syna = *usynowić go*. Nerwa przybrał za syna i następcę Trajana. Lel. Tyberjusz i Drusus, pasierbowie, od Augusta za synów przybrani Lel. Przybrany ojciec, przybrana matka. Rodzice przybrani. o) *wziąć na ś.*, *przywłaszczyć, przyswoić sobie*: Galljena nieczynność sprawiła, że wszędzie imperatorów tytuł przybierano. Lel. Zły duch przybrał na siebie postać węża. Hof. P. minę, postawę = *zrobić, nied. stroić*: Mina, jaką kiedykolwiek P. mogłem. Gaw. Obojętność jej i surowość względem córki były tylko przybrane. Bał. (= *udane*). 2. [P. sobie do głowy] = *przypuścić, dopuścić*: Co se ty przybierasz do głowy? Ork. Nie frasuje ś. i o siebie, bo teżes sobie bardzo to przybrał do głowy. Kacz. 3. × Klucz przybrany, główny, do otwierania kilku zamków. Troc. 4. †P. czego = *ubrać, ująć, przykrocić, ukrócić, przyciągnąć, powściągnąć*: Faeton nie wie, co robić z lecem, nie rozumie, jak go podać lub P. Żebr. Jednym wędziła przybierać, a tamtych zaczynać. Pot. Trudno przybierać naturze wędziła. Chr. Za jego prośbą swojemu gniewowi przybiorą popręgi. Pot. (= *ściągnąć*). 5. [P.] *wziąć, zebrać*: Przybierajom różnygo ziółteeka we swoje gniazdecka. 6. w co = *opatrzyć, zaopatrzyć, uprowadować, wyekwiować*: P. okręt w liny, fortecę w żywność. Troc. Przen.: Nie więcej w piękność, jak w chytrność przybrana. Lubom. Przybrał oblicze w powagę. Sienk. 7. *ubrać, przystroić, wystroić, przyozdobić, ozdobić, przyiększyć, upiększyć*: Upiększyła a przybrała głowę swoją Jezabel. Leop. Rozkazał król komornikowi, aby Esterze dano ubiór i żeby tak samę, jako francymier jej, przybrał i ozdobił. Leop. Korneciarki zamiast coby miały żony w kornety, to one mgzów w ręgi przybierają. L. Ani Salomon we wszystkiej ozdobie swojej nie bywał tak przybrany, jak jedna z tych lilji. Skar. Przybrane ściany kopersztychami. L. Pokoje w bogate przybrane obicia. Troc. P. suknię koronką. P. konia = *w rzędy go ubrać*. L. Koń przybrany, strojny. Troc. Każ, aby w stajni była wszelka gotowość, konie przybrane, o czubach nie zapomnieć. L. Osieł, gdy go przybierzesz, zausza ś., po sobie pogładając, jako ubrany koń. Żarn. Przen.: W dziele tym światło i duch obywatelski przybrane są w powabną zabawę powierzchowność. L. Choć miłości słowa nie wspomniała, w barwę jednak przyjaźni miłość przybierała. Alber. P. kłamstwo, fałsz w piękne słowa. 8. × Tu lub słowik mutety wywiera, lub trelnym czyżyk organkiem przybiera. L. (przyśpiewuje przebierając głosem. L.). 9. cz. ni. = a) *przyrosnąć, wzrosnąć, powiększyć ś., wzmóc ś.*: Potęga turecka wraz przybiera. Kłok. Dzień, noc codzień teraz przybiera. Troc. [Na noc tęgi mróz przybierał]. b) *nabrać, naciągnąć, nabrzmieć, zebrać*: Piersi mamce przybrały. Tak mi przybrało! (= *tak mi dokuczca potrzeba naturalna*). c) *wesbrać, przybrać*: Woda w rzece, rzeka przybrała na stopę (= *podniosła ś.*). Wisła przybrała. Troc. P. ś. I. [P. ś.] *przyłaczycy ś., przyplatać ś.*: Zabiera mordacza z wielką gębą, następnie przybrał ś. długoreką. 2. × P. ś. do czego = *zabrać ś., wziąć ś., zebrać ś., wybrać ś., przygotować ś.*; *chwycić za co*: Przybieram ś. do tego, żebyim drogę naprawić kazał. L. Nie kazał ludziom moim przybierać ś. do drogi, gdyż postanowił mnie tego dnia zatrzy-

mać u siebie. L. Przybrał ś. do oręża. Troc. 3. *opatrzyć ś., zaopatrzyć ś., uprowadować ś., wyekwiować ś., uzbroić ś.*: Przybrał ś. w oręże. Troc. Przybierz ś. tylko w moję postać. L. (= *węz ją na siebie*). Przen.: Ubogich odziewał, sam siebie obnażał, ale ś. tym sposobem w zapłatę Boga przybierał. Skar. Kto ś. przybierze w cnotę i uzbroi, wszystkich afektów szturm ś. nie boi. Lubom. 4. *przystroić ś., ustroić ś., ubrać ś., wystroić ś., przyozdobić ś.*: Niech ś. w obce przybiera ozdoby, kto nie ma z własnej zaszczytu osoby. Nar. Przybrała ś. w kwiaty. <Przy + Brać >

Przybraknąć, knie, kł trochę zabrać: Bolkowego liścia przybrakło. Kon. Byś mógł za-czerpnąć w tym zdroju, gdy ci przybraknie spokoju. Asn. <Przy + Braknąć >

Przybraknięcie, a, błm., czynność cz. Przybraknąć.

Przybramić, u, lm. y min. minerał z gromady tlenków, gatunek gietylu, blendy aksamitna. <Od nazwy miasta czeskiego Przybram >

Przybramny przy branie będący: Straż przybramna. Ml. <Przy + Bramny >

[**Przybranek, nka, lm. nk]** *zagon mniejszy z buku, niby przybrany.* <Od Przybrany >

Przybraniak, a, lm. i gm. mientarz przybrany, część cmentarza przybrana.

Przybranie, a l. błm., czynność cz. Przybrać: Przymusza ś. do przybrania na ś. miny wesołej. L. 2. lm. a *przybór; ubiór, stroj*: P. kapelusza, czepek. Kindżałów, koncerzów, pancierzów i innych zbrojowych przybrań. Nies. Jeszeze ś. urodniejszą wydała w tym przybraniu. Reym.

† **Przybranie** przys. od **Przybrany strojnje, ozdobnie, † e hędogo.** Mącz. <Od Przybrany, od Przybrać >

Przybraniec, nca, lm. ncy syn przybrany: Adopcja przelewa na przybraniców prawo dziedziczenia majątku, lecz przysporzonego. <Od Przybrany >

Przybranie się, a ś., błm., czynność cz. Przybrać ś.

Przybranka, i, lm i gram. cząstka wyrazu przed jego pierwiastkiem, prefiks, ! przedrostek. Mał. <Od Przybranek >

Przybrnąć, nie, nął brnąć przybyć, przebrnąć przybliżyć ś. <Przy + Brnąć >

Przybrnięcie, a, błm., czynność cz. Przybrnąć. **Przybronować, uje, owal bronując przykruczyć ziemią.** <Przy + Bronować >

Przybronowanie, a, błm., czynność cz. Przybronować.

Przybródek, dka, lm. dki anat. *środek szczęki dolnej, podbródek, broda, bródka* (mentum). <Przy + Bródek, od Broda >

Przybródkowy przym. od **Przybródek** (anat. prementalis).

[**Przybródek, dka, lm. dki**] *zagon mniejszy.* <Przy + Bródek, od Bróda >

Przybrucze, a, lm. a, Burtą, bud, kamień okładzinowy; brzeg bruku, ułożony z większych kamieni. <Przy + Bruce, od Bruk >

Przybrudno przys. od **Przybrudny.** **Przybrudny l. nieco brudny. 2. zanadto brudny.** <Przy + Brudny >

Przybrudzenie, a, błm., czynność cz. Przybrudzić.

Przybrudzenie się, a ś., błm., czynność cz. Przybrudzić ś.

Przybrudzić, i, ii *trochę zbrudzić, przybrukać*: P. ubranie, rękawiczki. Miał przybrudzone palce. L. P. *ś. zbrudzić ś. nieco, przybrukać ś.* <Przy + Brudzić>

Przybrukać, a, ai i P. *ś. p. Przybrudzić*: Tu zastałem gramatyka w przybrukanej tunicy. Krasz. <Przy + Brukać>

Przybrukanie, a, blm., czynność cz. **Przybrukać**.

Przybrukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przybrukać ś.**

× **Przybrzakać, a, ai** p. **Przybrzakiwać**. Mącz. <Przy + Brzakać>

× **Przybrzkanie, a**, blm., czynność cz. **Przybrzakać**.

Przybrzakiwać, uje, iwał, × **Przybrzakać brzając** *wtórować, przyszywać brząkaniem*: P. komu na arfie, na gitarze. <Od Przybrzakać>

Przybrzakiwanie, a, blm., czynność cz. **Przybrzakiwać**.

Przybrzeże, a, lm. *a miejsce blisko brzegu, wybrzeże, nadbrzeże, pobrzeże*: Przybrzeża jezierskich zielsk pełne. Otw. <Przy + *Brzeże, od Brzeg>

× **Przybrzeżnie** przys. od **Przybrzeżny**, *nał brzegiem, blisko brzegu, przy brzegu*.

Przybrzeżny przym. od **Przybrzeże**, *nadbrzeżny*: Pola, łąki przybrzeżne. Tama przybrzeżna. Nif P. <Przy + Brzeżny>

Przybrzydły *który przybrzydł*: Miejsca błotniste a. smrodem ścierwów przybrzydłe. Bals. <Od Przybrzydnąć>

Przybrzydnąć, dnia, dli i. *trochę zbrzydnąć, stać ś. trochę brzydkim*. 2. *olmierzać nieco*. <Przy + Brzydnąć>

Przybrzdyńcie, a, blm., czynność cz. **Przybrzdyńać**.

Przybudowa, y, lm. y p. **Przybudówka**. <Przy + Budowa>

Przybudować, uje, ował, nied. **Przybud. wywać** *budując przystawić; dobudować*: P. co do czego, *adstruere*; P. wzgórze, *superstruere*. Kn. (= *budując przystawiać*; *nadbudować*). Przybudowano do samej groty mały przedsionek. Pol. Gospodarz, gdy już pole zasiał, ma ś. wnet starać, aby czego trzeba, w domu przybudował. Haur. Skanderbeg zabawił w mieście kilka dni, by rozkazał nieco ku obronie P. Baz. <Przy + Budować>

Przybudowanie, a, blm. i. czynność cz. **Przybudować**. 2. lm. a p. **Przybudówka**.

Przybudowywać, uje, ywał p. **Przybudować**. **Przybudowywanie, a**, blm., czynność cz. **Przybudowywać**.

Przybudówek, wka, lm. wki p. **Przybudówka**. <Przy + *Budówek, od Budowa>

Przybudówka, i, lm. i, **Przybudówek, Przybudowa, Przybudowanie** *budynki przybudowany, przystawka*: Dworek składał ś. z dużej izby, pokoju sypialnego, czeladnej, spiżarni i przybudówki w tyle. Wygapił oczy na przybudówkę nową. Krasz. <Od Przybudowa>

Przyburcie, a, lm. *a część statku do burty przylegająca*. <Przy + *Burcie, od Burta>

Przybus, a, lm. y bot. (*equisetum fluvatile*) *ros. z rodzaju skrzypu*.

1. [**Przybuś**, a, lm. e] *przybysz, przybłuda*: Żebyśmy, baby, raz jeno to prawo miały, co wam, niedomogom, przysługuje, tobyśmy we wsi nie ścierpiałły takiego przybusia (przybysza)... Dyg. <Z Przybysz>

2. [**Przybuś**] przys. p. **Przybuś**. <Z Przybuś, p. Przybuś>

† **Przybużeństwo, a**, blm. *pokrewieństwo, powinowactwo*: Dał Mojżesz dzierżawę pokoleniu synów Ruben według przybużeństwa a rodziny jego. Leop. (według powinowactwa ich. Leop.). <Czes. přibuzenství>

Przybycie, a, blm., † **Przybyt** *czynność cz. Przybyć*.

† **Przybycień, tnia**, lm. tnie p. **Przybysz**: Książę Daniło, będąc przybytniem halickiej ziemi potężniejszym, inszych kniaziów sobie zhołdował. Stryjk. P., przybysz, przybyły miesiąc. Troc. <Od *Przybytny, Przy + Bytny>

Przybyć, będącie, był, nied. Przybywał i. *przyjść, przyjechać, zjawić ś., zawitać, dążąc stanąć u kresu, przybyszy drogę stawić ś. gdzie*: P. skąd, dokąd, do kogo, gdzie = stanąć, przyjść tam, przyjechać, przypłynąć. L. Tobie piszę, spodziewając ś., że rychło do ciebie przybędę. Wuj. Już nie pieszo, jak przedtym, ale jezdno do Jeruzalem przybywa. Damb. Z nieba nam goście przybywa ta panienska wstydliva. Groch. Jak w stu koni przybył. Rys. (= *znaczna pomoc*). P. na czas, na miejsce. Przybyszwy do Warszawy, pisałem do niego. Troc. Może nam jutro kto z gości przybędzie. Niem. Przybył drugi i dziesiąty, i nie ciągnie do niego nikomu. Pol. Przen.: *przyjść, nadejść, zostać dostarczoną, przyniesioną a. przypięzioną*: Towar przybył na komorę w dobrym stanie. 2. *przen. zjawić ś. świeżo; pomnożyć sobą liczbę a. ilość czego; powiększyć ś., przyrosnąć, przynmnożyć ś., przyczynić ś.*: Codzień władzy ubywa, a ludzkiej śmiałości i nadętości przybywa. Skar. Jednym niewiele przybędzie. Kn. Ile ci lat przybywa do młodości, tyle ci ubywa z życia. L. Bogactw przybywa, enoty ubywa. Kn. Przybył miasto nowy budynek. Wody w rzecce przybywa (= *woda przybiera*). Dnia przybywa, noy ubywa. Kiedy Halina słyszy taką mowę, rumianych wdzięków przybyło połowę. Brodz. <Przy + Być>

Przybylczy przym. od **Przybylec**, *przybyszowy, przychodni, napływowy*: Nastręcza ś. zapytanie: jak w samej puszczy żywiły przybylece mieszały ś. i przenikały? Kryw. <Od Przybylec>

Przybylec, lca, lm. lcy i lce p. **Przybysz**: Cyccero z Arpinu P. do Rzymu. Lel. A ryć dopomagają dziki-przybylec. Ork. <Od Przybyły>

Przybylistwo, a, blm. *przybywanie, napływ ludności, przychodztwo, imigracja*: Projekt do prawa o ograniczeniu obcego przybylistwa. <Od Przybyły>

Przybyłość, i, lm. i, † **Przybył to, co przybyło, przybytek, dodatek, wzrost, przyrost, powiększenie, pomnożenie**: Przybyłości przy formujących ś. dopiero fabrykach wynikł. T. K. Kwarta sowita (z przybyłością na nowych lustracjach). T. K. <Od Przybyły>

Przybyły, † Przybyły *który przybył, przychodni*: Światłość ta na Jezusie, jako jemu wrodzona, a nie składną przybyła, przenikała. Skar. Jezus na ciało swe mocą swoją wrodzoną puścił światłość nie przybyłą, ani przychodzącą, ale tę, którą miał od wieku. Skar. Wojska przybyłe. Troc. Dzień P., dzień przestępny. Troc. Dla dnia przybyłego rok ś. nazywa przestępny. Troc. <Przy + Były, od Być>

Przybysz i. a lm. e, a) a. × **Przybylec, † Przybycień** *ten, co przybył, przychodząca, przychodzień, imigrant, †zawitalce*: Żaden dom w Litwie,

chyba z Polski P., Samsonem ś. nie pieczętuje. Nies. b) † P., × **Przybyść** dzień, miesiąc przybyły, dodatkowy; rok przybyszowy, przestępny, przybytniowy: P. (według roku księżycowego, używanego potąd u ludu) przybyły miesiąc. L. P., miesiąc mający dwa nowie księżycy, jeden pierwszych dni, drugi na końcu. Przyb. P. wkładać, wstawiać. Troc. P., właściwiej dzień przestępny, 25-y lutego w roku przybyszowym. Przyb. P. z woli ludzkiej nastąpił: złożyli ludzie z czterech lat godziny w kupę w 24 i uczynili dzień zupełny, który dzień w czwartym roku wkładają w miesiąc lutego i zowią ten rok przybyszem, bo w nim dzień przybywa, z godzin złożony in-szych roków. Petr. 2. † P., [P.], u, Im. e p. **Przybytek**: Z przyjęciem wiary zaraz i P. honorów, gdy Bolesław koroną królewską uczczony. Koch. W. Światłości wieczne przybysze i wieczne ujmę. Susz. Wszystkiego przybyszu do ordynaryjnego wojska haecenus tylko 6000 Angielczyków, a drugie 6000 Francuzów Holendrowie mają. Kras. [Przechowywać zboże w trumnie, aby P. czyniło w śpichrzu. Na P. = dla przysporzenia. Nosić co na P.]. <Od Przybyć>

× **Przybyszny** p. **Przybyszowy**. L. <Od Przybysz>

Przybyszowy, × **Przybyszny** przym. od **Przybysz** (= a) *przybyły, przychodzący, napływowy, przychodni*: Ludność przybyszowa. P. człowiek-przybycień. L. Przez zbytne przywiązanie do przybyszowych osób ziomków swoich krzywdzą. L. b) × P. *dodatkowy, dodany*: Historje o tej miłości są przybyszowe kawałki tej sztuki, czyli epizody. Czart. e) a. † **Przybytny**: Dzień, miesiąc, rok P. p. **Przybysz**: Miesiąc P. Troc. Rok P., rok przestępny. Troc. d) × P. anat. *dodatkowy*: Nerw P. (nervus accessorius). e) bot. *dodatkowy*: Bluszcz jest krzewem czeplnym wnoszącym ś. po drzewach i murach za pomocą korzonków przybyszowych. Rost. Gałązka przybyszowa (= *nowa, wyrastająca na starej*). Gałązki przybyszowe powstają także u niektórych mchów na liściach. Paproć rozmnaża ś. przez pączki przybyszowe, wyrastające na korzeniach. f) wet.: Żęby przybyszowe a. dodatkowe u koni (dentes complementarii).

× **Przybyś**, a, Im. e p. **Przybysz**.

† **Przybyt**, u, blm. l. *przybycie*: Larmo z trwo-gą w obozie za jego przybytem. Pot. 2. p. **Przybytek**: Pomnożenie majątków naszych jakimkolwiek godziwym sposobem nazywa ś. P. a. przybycie. Ostr. P., czyli powiększenie ciężkości bezwzględnej. Łagodny P. namiętności i wzrost niezna-cznej. Pilch. 3. × P. fizj. i patol. *przeobrażenie postępowe*. Zdr. **Przybyteczek**. <Przy + Byt>

Przybyteczek, czku, blm. p. **Przybytek**: Podległ ogólnej zniewieściałości tego przybyteczku rozkoszy. Byk. <Od Przybytek>

Przybytek, tku, Im. tki l. a. † **Przybyt**, † **Przybysz**, † **Przybyłość** to, co przybyło, co przybywa, *przyrost, pomnożenie, wzrost, przychód, przyczynek*: P. i ubytek. Od przybytku głowa nie boli. Prz. Z przybytku głowa nie boli. Rys. Kto mnoży majątkość swoją lichwą i przybytkiem... Bud. Pełność przybytku nie przyjmuje. Pilch. (= do pełnej beczki nie dolejesz). Usta powinny być z przybytkiem prawdy. Troc. Z przybytkiem coraz dnia większego. Troc. P. z lustracji królew-szczyn. T. K. P. prędkości. 2. a. **Przebytek** *budowla, pomieszczenie wzniesione dla wnieśliwych celów, świątynia; ustronie poświęcone wewnątrz świątyni, osobliwie pogąbskich; arka przymierza; prz.*

miejsce przebywania, mieszkanie: Kościół jest to miejsce przybytku Boga. Lach. P. Pański. Mieszkać w przybytku Bożym. Troc. Bóg rugowany ze swoich przybytków. Troc. W świętym (Pańskim) przybytku mieszkać pragnę. Troc. P. chwaly Bożej. Pospolicie piszą P. ale lepiej przebytek, od przebywania. Bud. P. był wpośród kościola Salomonowego, w którym stawali kapłani dla ofiar. Rej. (= *świąte świątych*). P. wiedzy, sprawiedliwości, sztuki, chwaly. Wieczór spędza w przybytku rzeźbą i farbą odzianym, to jest w teatrze. Rzew. Był to P. nie podły, nie mały, gdy w nim tak wielkie przymioty mieszkały. Mick. W rezultacie pokazało ś. że niema dostatecznych racji do zatrzymywania go w tym przybytku i pozwolono mu odjechać do domu. Jun. Zdr. **Przybyteczek**. <Od Przybyt>

† **Przybytni** p. **Przybytny**: Duch św. przy tej świętej sprawie jest P. Rej. <p. Przybytny>

Przybytniowy p. **Przybyszowy**: P. miesięczny rok trzynastcie ma lunacji, pospolity 12. Zehr. <Od Przybycień>

† **Przybytny** l. a. † **Przybytni** *będący przy czym, przytomny, obecny*: W tym sakramencie Chrystus sam P. a obecny jest. Wuj. 2. p. **Przybyszowy**: P., przestępny rok. Troc. <Od Przybyt>

Przybytowy przym. od **Przybyt**. Apt.: Działanie przybytowe leku, wskutek stopniowego nagromadzenia ś. go w ustroju (effectus accumulativus). <Od Przybyt>

Przybywać, a, ał p. **Przybyć**.

Przybywaj! myś. *apel, trąbienie z wyzywaniem na pomoc*. <Rozk. od Przybywać>

Przybywanie, a, blm., czynność cz. **Przybywać**: P. wody w rzece = *przychód*.

Przycapiać, a, ał p. **Przycapić**.

Przycapianie, a, blm., czynność cz. **Przycapiać**.

Przycapić, i, il, † **Przycapić**, † **Przyczłapić**, **Przycapnąć**, nied. **Przycapiać** *capnąć z góry; capnąwszy przytrzymać; przylapać, przydybać*: Orzeł borsuka przycapi i porwie jak chart zająca. Haur. Musiałby ś. z harmatą zasadzić taki, coby Gałaczka chciał P. Dyg. Kto ś. ino wychylił z chałupy, wnet go wichura przycapiła za łeb i waliła, gdzie popadło. On ś. im tak łasi, żeby was przycapnąć. Ork. <Przy + Capić>

Przycapienie, a, blm., czynność cz. **Przycapić**. **Przycapnąć**, nie, nął p. **Przycapić**. <Przy + Capnąć>

Przycapnięcie, a, blm., czynność cz. **Przycapnąć**.

[**Przycęchtac**, a, ał] (o zającu) *przydeptać zostawiając drobne i gęste ślady*. <Przy + Cęchtac>

[**Przycęchtanie**, a, blm.] czynność cz. **Przycęchtac**.

Przycerować, uje, ował *zacerować z wierzchu, zcerować wierzchem*. <Przy + Cerować>

Przycerowanie, a, blm., czynność cz. **Przycerować**.

Przycewkowy, anat. *znajdujący ś. przy cewce moczowej, p r z y c e w n y* (periurethralis). <Przy + Cewkowy>

Przycewny p. **Przycewkowy**. <Przy + *Cewny, od Cewa>

Przychacie, a, Im. a *miejsce przy chacie*: Wszka rośnie na miejscach nieuprawnych i na przychaciach. Rost. <Przy + *Chacie, od Chata>

Przychadzać, a, ał p. **Przyjść**. <Przy + Chadzać>

Przychadzanie, a, bfm., czynność cz. **Przychadzać**.

[Przychajzać się, a ś., ał ś.] *przychajć ś., stulić ś.*

[Przychajczanie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Przychajcząć ś.**

[Przychał] p. **Przyjechać**. <Przy(je)chał>

Przychapienie, a, bfm. *łapczywość, upodobanie, pociąg, słabość, predylekcja*: Ma P. do mydła (= wszędzie je zabiera). Ma P. do lekarzy (= lubi ś. ciągle radzić lekarzy).

× **Przychciwić**, i, il *obudzony chciwość przynęcić, przywabić; rozlakomiony przyciągnąć*: Żeby żołnierzy P., każdemu pewną nagrodę naznaczył. Chr. Po tym zwycięstwie, żeby go P., zgoła nikogo nie radzi no żywić. Pot. Kto zrazu dobrze kroguleca przychciwi, na głos ś. wabi, tak twierdzą myśliwi. L. <Przy + *Chciwić, od Chciwy>

Przychciwie przys. od **Przychciwy**: Gdy kto przyskappo żyje i P. skrzętny, mówmy, że jest oszczędny i jutra pamiętny. L.

× **Przychciwienie**, a, bfm., czynność cz. **Przychciwić**.

× **Przychciwszy** p. **Przychciwy**. <Przy + Chciwszy>

Przychciwy, **Przychciwszy** *trochę chciwy; za bardzo chciwy*. L. <Przy + Chciwy>

× **Przychelznać**, a, ał *przyciągnąć kielzna, przyuzdać*. <Przy + Chelznać>

× **Przychelznanie**, a, bfm., czynność cz. **Przychelznać**.

× **Przychera**, y, lm. *owie = Przechera*. Troc.

† **Przycherny** p. **Przecherny**.

× **Przychęcać**, a, ał p. **Przychęcić**.

× **Przychęcianie**, a, bfm., czynność cz. **Przychęcać**.

× **Przychęcenie**, a, bfm., czynność cz. **Przychęcić**: Na P. ludzi prostych. Troc.

× **Przychęcić**, i, il, nied. × **Przychęcać** *zachęcićwszy przywabić, przyciągnąć*: Wojsko mową tą przychęci. Jabł. Cóż niewieściuchów do wojny przychęci? Koch. W. Ja ś. siłę, przychęciam wyłkłe mieszczaży znowu ku nieprzyjaciółom. Żebr. Źródło to przychęca ludzie upragnione. P. Koch. Lud obey, wolnościami od zwykłych danin przychęcony, bogactwa krajowe pomnażał. Nar. Szczęśliwa, gdybym mu mogła królowę P. Pot. (= uczynić mu przychylną). Każdy będzie umiał skromnie ś. zachować i P. poddanych do siebie. Grab. (= przywiązać). <Przy + Chęcić>

† **Przychędażać**, a, ał p. **Przychędożyć**.

† **Przychędażanie**, a, bfm., czynność cz. **Przychędażać**.

† **Przychędożenie**, a i. bfm., czynność cz. **Przychędożyć**. 2. lm. a *ozdoba, strój, dekoracja*: Nauka jest najkosztowniejsze P. człowiekowi mądremu. Kosz.

† **Przychędożyć**, y, yl, nied. † **Przychędażać** *przystroić, przybrać, przyozdobić, przypiększyć, udekorować*: Urumieniła sobie twarz i przychędożyła głowę swoje. Bud. Salomon we wszej chwale swojej nie był nigdy tak przychędożon, jak jeden z tych kwiatków. Wuj. Przychędożyli kościół koronami złotemi. Leop. Stół przychędożony był przed nim. Leop. (stół przygotowany. B. G.). Pachole stół ma P., obrus biały pościele, prawdę w pośrodku położy. L. Koń, choć dekiem, pochwami, alebanty przychędożony, przecie koniem będzie. Kosz. Przychędożone sprawy. Rej.

(przybarwione. L.). A tenże przychędaża plugawość naszą dobrocią i enotami swemi niezmierni. Sekl. <Przy + Chędożyć>

† **Przychęta**, y, lm. y, [**Przychętnie**] *przychęcenie, przynęta, ponęta; wabić*: Nieznana dotąd P. do prędkiej zguby ją wzywa. Mor. A. Masz-li eo do miodu przychęty. Pot. <Przy + *Chęta, CHĘTY/CHOT/CHT/CHC>

[**Przychętnie**, ego, lm. e] p. **Przychęta**: Jak tu kto przydzie, pocęstuj kieliskiem wódki, deń, peda, takie P., zeby, peda, mieli ludzie do ciebie śeiąg. <Od Przychętny>

[**Przychętny**] *skłonny, potulny*. <Przy + Chętny>

Przychlebiać, a, ał i P. ś. p. **Przypochebić**. **Przychlebianie**, a, bfm., czynność cz. **Przychlebiać**; [**Przychlebstwo**].

Przychlebianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przychlebiać ś.**

Przychlebić, i, il i P. ś. p. **Przypochebić**: Uprzejmie zwracali ś. ku wygnaneowii, przychlebiając ś. mu. Krasz. W szyderstwach swoich nie ma on nigdy innego celu, jak tylko P. ś. rodzinie królewskiej. Kal. Umiała ś. P. i pani, i panu. Kon. Chodź, spoecznij w izbie: zleciałeś ś., pięćdziesiątkę przydzwigales: ciężka ci ona, jak i praca twoja? — Przychlebiasz mi? — Mam przecie za co, odpowiedziała. Sew. Zmarniła go śpiewaniem zrazu, przychlebiła mu ś. potym. Tet. <Przy + Chlebić>

Przychlebiecie, a, bfm., czynność cz. **Przychlebić**.

Przychlebiecie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przychlebić ś.**

Przychleby p. **Przypochebny**: Za pośrednictwem uczenia wychowa ś. może dzieci łagodne, przychlebyne raczej, aniżeli przywiązane. Zawil. Taka ci jakaś przychlebyna, cicha. Sew. <Przy + Chleby>

[**Przychlebstwo**, a, lm. a] p. **Przychlebianie**, *pochlebstwo*: Mimo przychlebstwa dziewczyna zaczęła tęsknić za domem. Sew. <Przy + *Chlebstwo, CHLEB>

[**Przychluszczenie**, a, bfm.] czynność cz. **Przychluszczyć**.

[**Przychluscić**, i, il] *przykryć (strop dachu) chlustami (= gałęzmi) powiązanemi zamiast koźlin*. <Przy + Chluscić>

[**Przychlászcać**, a, ał] p. **Przychlászcić**.

[**Przychlászcanie**, a, bfm.] czynność cz. **Przychlászcać**.

Przychłodnąć, odnie, ódł *stać ś. nieco chłodniejszym, ostygnąć trochę*: Ow tumult trochę przychłódl w ferworze. Kaezk. Przychłódl trochę od dnia zrzękowin z nią starościca. Gliń. <Przy + Chłodnąć>

× **Przychłodniejszy** p. **Przychłodny**. Kn. <Przy + Chłodniejszy>

Przychłodnięcie, a, bfm., czynność cz. **Przychłodnąć**.

Przychłodny, × **Przychłodniejszy** *trochę chłodny; nieco za chłodny*. <Przy + Chłodny>

× **Przychłonka**, i, bfm. anat. *ciecz błędnikowa zewnętrzna w uchu, ciecz przybłędnikowa (perilympha)*. <Przy + *Chłonka, CHŁO(N)>

[**Przychlóságć**, i, il, nied. **Przychlászcać**] *przywabić*. <Przy + Chlóságć>

Przychmurniejszy *trochę chmurny; za bardzo chmurny*. Troc. <Przy + Chmurniejszy>

† **Przychodca**, y, lm. y p. **Przychodzień**. Ps. flor. <Przy + *Chodca, od Chodzić>

[Przychodne, ego, lm. e] rz. *przysięga, dostępa*.
<Od Przychodny>

Przychodni *l. przychodzący stale, nie miejscowy, nie mieszkający na miejscu*: Uczeń P. (= *ekstern*). Uczennica przychodnia. W tej pracowni są same przychodnie szwaczki. Służąca przychodnia. 2. *przychyliły skąd, nie miejscowy, nie krajowy, nie swojski, obcy, zagraniczny, przywożony*: Część Gotów przychodnia z wysp północnych. Nar. Mużę przychodnią jestem z Parnasu w te kraje. Nar. Nowi bartnicy, którzy nastają, co ich nazywają P. Nisz. 3. × P. *samorodny, dziki, nie posiany*: Roślina przychodnia. Sł. wil. 4. hist.: Komórki przychodnie (cellulae immigratae). <Od Przychód>

†Przychodnia, i, lm. e m. p. Przychodzień.
<Od Przychodni>

Przychodniowy *l. przym. od Przychodzień*: (gdyżby ś. rozmnożyła między wami ręka przychodniowa a gościowa. B. Sz. 2. †P. *nie należący do ciała, dziki*. Troc. <Od Przychodzień>

†Przychodny *dochodny, zyskowy, intratny*: Jako wiele pożytecznych, przychodnych, tudzież znacznie zawołanych pożytków ma w sobie nauka! (Glicz. <Od Przychód>

Przychodowy przym. od Przychód: Księga przychodowa (= *z rachunkami przychodu*). Podatek P. = *nałożony na prawdopodobny przeciętny czysty przychód od pewnego kapitału*. <Od Przychód>

†Przychodzący *przyszły*. Głos. <Od Przychodzić>

Przychodzenie, a, btm. *l. czynność cz. Przychodzić* 2. †P.: Morskie burzenie, P., podnoszenie. Kn. (= *przyplwy*). P. morskie przez sześć godzin zwykle bywa. Troc.

× **Przychodzić**, a, lm. e *ten, co przychodzi do kogo*: P., nawiedza. Kn. <Od Przychodzić>

Przychodzić, i, il p. *Przyjść*. <Przy + Chodzić>

Przychodzić, dnia, lm. *dnie*, **Przychodzić**, †Przychodnia, †Przychodca *l. ten, co przyszedł skądinąd, przybysz, cudzoziemiec, †przybylec, †zawitałec, imigrant*: Gdy do niej przyszedł czasu głodu i nędzy, przyjęła przychodnia. Baz. Głupiego pociechy dziś przyjdą, dziś odejda, bo nie są mieszkającami, ale przychodniami. Opal. Przychodniem ja na ziemi. Bud. (= *gościem*). Kleofas ma Chrystusa za przychodnia, bo z onego świata na ten przyszedł i z świata znowu odszedł do chwaly Ojca. Damb. Między Żydami w Jeruzolimio ze wszystkich stron świata znajdziesz przychodniów. Hoł. 2. btm., zb. *przychodzący, ludność napływowa*: Miasto zaludnione przychodniem obcym. Ust. Najwięcej gromadziło ś. przychodnia do Polski z krajów niemieckich. Ust. <Od Przychodni>

Przychodztwo, a, btm. *napływ przychodźców, imigracja*: Dane statystyczne przychodztwa amerykańskiego. Ograniczenie przychodztwa do Ameryki. <Od Przychodzić>

Przychodzić, y, lm. y p. **Przychodzić**: Dane statystyczne wykazują, ile każdy P. wnosi ze sobą pieniędzy do kraju. <Od Przychodzić>

[Przychopać się, a ś., ał ś. do dzieła] *wziąć ś. pilnie do dzieła*. <Przy + Chopać>

[Przychopanie się, a ś., btm.] *czynność cz. Przychopać ś.*

Przychorować, uje, ował, nied. **Przychorować** *przyplacić chorobą, przypięczgotować zdrowiem,*

odchorować co: Przychorujesz obżarstwa twojego. L. Choć ciężko przychorował, przecież nie umarł. Kajs. Opadałem często z sił, przychorowałem, opuszczałem lekcje. Orzesz. <Przy + Chorować>

Przychorowanie, a, btm., *czynność cz. Przychorować*.

Przychorowywać, uje, ywał p. **Przychorować**.

Przychorowywanie, a, btm., *czynność cz. Przychorowywać*.

× **Przychorszy** p. **Przychory**. Troc. <Przy + Chorszy>

× **Przychory**, × **Przychorszy** *cokolwiek chory*. <Przy + Chory>

Przychować, a, ał, nied. **Przychowywać** *l. uchowac przy innym bydle, wyhodować przy innych zwierzętach*: Ciele, prosie P., przy drugim bydle wychować. L. Mąkę przedawać do Gdańska: otręby zostawiają, któremi dobytek na oborze bardzo wiele będzie ś. mógł przychowywać. Haur. 2. [P.] *urożone na scym gospodarstwie zwierzę wychować*. 3. *ukryć na chwile, przyczaić ś. z czym*: Weź te papiery, przychowaj, oddaj je, komu służy. Krasz. Tym właśnie dzielna probuje ś. głowa, kto zrzęczniejszy szpony mordereze przychowa. P. ś. *ukryć ś. na chwile, schować ś. naprędce, przyczaić ś.*: Przychowała ś. za drzewo Lublana i fartuchem oczy osłoniła. Krasz. Jej męską powagą swoją nie bronił w czasie rozruchu, a nawet za drzwi ś. przychował. Krasz. <Przy + Chować>

Przychowanie, a, btm., *czynność cz. Przychować*.

Przychowanie się, a ś., btm., *czynność cz. Przychować ś.*

Przychówek, wku, lm. *wki*, **Przychówek** *l. przybytek, przyrost w żywym inwentarzu przez hodowanie*. 2. *zwierzęta przychowane, przyplodek*: Kruwy ś. co rok latują i mnożą w przychowku ich nigdy nie ubożą. Chr. Żart.: Przed rokiem z dzieci naszych mieć będzie P. Tremb. (= *potomstwo*). <Od *Przychów, Przy + Chów>

Przychowywać, a, ał i P. ś. p. **Przychować**. **Przychowywanie**, a, btm., *czynność cz. Przychowywać*.

Przychowywanie się, a ś., btm., *czynność cz. Przychowywać ś.*

Przychód, odu, lm. *ody* *l. przyjście, nadejście, przybycie*: Najdujemy w piśmiech naszych dwoj P. Krytusów. Wiedza gwiazd przychody. Garez. Z twym na tron przychodem. Wor. 2. *dochód, zysk; przybytek do ogólnej masy, z której ś. i wydatkuje, wpływ*: Większe ekspensa, niżeli przychody, do ubóstwa cię wiodą, panie młody. Żegl. Więcej nie można ekspensować. jak tyle, ile jest przychodu, bo wydatek nad P. z cudzych jest pieniędzy. L. P. z tego wydatkom nie wyrówna. Troc. Głupi, kto z wydatkami przychodu nie mierzy. Nar. Pamiętaj, rozchodzie, być z przychodem w zgodzie. Prz. Dochód jest czystym zyskiem w przychodzie. P. z fabryki, z majątku. Wypisać co na P. <Przy + Chód>

Przychówek, wku, lm. *wki* p. **Przychówek**. **Przychrapy**, ów, btp. *grunt lekki, piaszczysty, żwirowaty, trudny do orania*. <Przy + Chrapy>

Przychrzastna, ej, btm. *anat. p. Przychrzastna*. <Od *Przychrzastny, Przy + *Chrzastny, CHRZĘST/CHRZĄSTY/CHRĘST/CHRĄST>

× **Przychrzastnia**, i, btm. *anat. p. Przychrzastna*. <Od *Przychrzastni, Przy + *Chrzastni, CHRZĘST, CHRZĄST/CHRĘST/CHRĄST>

× **Przychrząstnica**, y, blm. anat. p. **Przychrzęstna**. <Przy + Chrzęstnica>

Przychrzęstna, ej, blm., **Przychrząstna**, × **Przychrząstnia**, × **Przychrząstnica** anat. *blona pokrywająca chrząstki*, ochrzęstna, ochrząstna, × blona ochrząstnia, †koło chrząstna, †chrząstkoskór (Perz.) (perichondrium). <Od Przychrzęstny>

Przychrzęstny przy chrzęści znajdujący ś., ochrzęstny. <Przy + Chrzęstny>

× **Przychuch**, u, lm. y p. **Przydech**: Przydech, P.—wyraz gramatyczny. Bobr. <Przy + Chuch>

× **Przychuchać**, a, ał p. **Przychuchnąć**.

× **Przychuchanie**, a, blm., czynność cz. **Przychuchać**.

× **Przychuchiwać**, uje, iwał p. **Przychuchnąć**.

× **Przychuchiwanie**, a, blm., czynność cz. **Przychuchiwać**.

× **Przychuchnąć**, nie, nął, nied. × **Przychuchać**. × **Przychuchiwać** *jeszcze chuchnąć; chuchnąć także za imeni*. L. P., chuchem ś. przyłożyć do wyrażenia głoski h. Bobr. <Przy + Chuchnąć>

× **Przychuchnięcie**, a, blm., czynność cz. **Przychuchnąć**.

Przychudnąć, dnie, dł *nieco schunąć, przyszczipić*. <Przy + Chudnąć>

Przychudnięcie, a, blm., czynność cz. **Przychudnąć**: To, przy owalnym zarysie twarzy i oczach od przychudnięcia powiększonych, nadało jej cechę wielkiej delikatności. Orzesz.

× **Przychudszy** p. **Przychudy**. Kn. <Przy + Chudszy>

Przychudy, × **Przychudszy** *trochę chudy; nieco za chudy*. <Przy + Chudy>

† **Przychutniwać**, a, ał *słowapliniowie przyswiałczać, przytakuwać*: Co tylko usta otworzył, wszyscy w głos słowom jego przychutniwali. Troc. <Przy + *Chutniwać, od Chutny>

† **Przychutniwanie**, a, blm., czynność cz. **Przychutniwać**.

[**Przychwacenie**, a, blm.] czynność cz. **Przychwacić**.

[**Przychwacić**, i, il] p. **Przychwycić**. <Przy + Chwacić>

Przychwalać, a, ał i †P. ś. p. **Przychwalić**.

Przychwalanie, a, blm., czynność cz. **Przychwalać**.

† **Przychwalanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przychwalać** ś.

Przychwalenie, a, blm., czynność cz. **Przychwalić**.

† **Przychwalenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przychwalić** ś.

Przychwalić, i, il, nied. **Przychwalać** I. *pochwalić, przyswiałczyć z uznaniem, chwalać przytakuwać*: W oczy ci przychwala, za oczyma kęsa. Dm. [Józef Łuseyk bardzo przychwalał zamiar]. Tet. Przeciw temu nie powstawa], a przychwalaj. Reym. 2. [P., **Dotuzać**] *dotać ochoty, zachęcić, podzielić*. †P. ś. *pochwalić* ś., *poszczycić* ś., nied. *przechwalać* ś., *chępić* ś., *pyszczyć* ś.: Macedonja w dzisiejszej nędzy darmo ś. przychwala z męstwa Filipowego. Łęcz. <Przy + Chwalić>

× **Przychwost**, a, lm. y **przydatek**, **dodatek**, **przyczynek**, **naleciałość**: Z nienawiści naszej religij przychwosty poprzyszywał głupie. Wiszn. Dociekłem natychmiast, że to z Lipska ten P. Wiszn. <Przy + Chwost>

Przychwycenie, a, blm., czynność cz. **Przychwycić**.

× **Przychwycić**, i, il, [**Przychwacić**], nied. **Przychwyciwać** I. *chwyciwszy przytrzymać a. przyciągnąć*: Rannych przychwytyją, rany obwijają. Błaż. Okręt P. kotwą w haczastej odnodze. Przyb. 2. [P.] *przyłapać, przycapić*: P. złodzieja. [P. ś.] *wziąć* ś. *gorąco do roboty, łakomie do jaula*. <Przy + Chwycić>

× **Przychwyciwać**, uje, ywał i [P. ś.] p. **Przychwycić**.

Przychwytywanie, a, blm., czynność cz. **Przychwytywać**.

[**Przychwytywanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przychwytywać** ś.

Przychylać, a, ał i P. ś. p. **Przychylić**.

Przychylenie, a, blm., czynność cz. **Przychyłać**.

Przychylenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przychylać** ś.

Przychylenie, a, blm., czynność cz. **Przychylić**: Łokietek, dla większego sobie przychylenia papieża, odnowił zwyczaj płacenia świętopietrza. Nar.

Przychylenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przychylić** ś., *zgoda na co*.

Przychylić, i, il, nied. **Przychylać** I. *nachylić ku komu, ku czemu; chyliąc przyciągnąć; przyciągnąć, pochylić, schylić*, †*przyklonić*: Przychyl tej gałęzi ku mnie. Troc. Radbym ci przychylił (woli), ale nie iza. Sienk. Ucho przychylił w stronę głosu. Kon. Cheesz P. nam do ust czary. Wysp. Na brzegach obrosłych przychylnemi olchami trzepały ś. z krzykiem gęsi. Reym. Radbym mu nieba przychylił. 2. †P. przen. *zrobić przychylnym, skłonić, nakłonić; zjednać, pozyskać komu, czemu*: Przychylmyż i umysły i uszy swe z pilnością do tego, jakobyśmy Krystusa poznać mogli. Żarn. Dobrodziejstw swemi ku nam go przychylił i zniewolił. Pilech. Król przychylił ku sobie serca synów Izraelskich. Leop. P. ś. *nachylić* ś. *ku komu, ku czemu, schylić* ś., *pochylić* ś., *przyciągnąć* ś.: Jaguś, przychyl-no ś., to ci coś rzeknę! Reym. Przen. nied.: *przybliżyć* ś., *skłonić* ś., *być podobnym*: Rozumienie, które Turcy mają o potędze sułtana, przychyła ś. do bałwochwaltwa, gdy go jak za Boga jakiego mają. Kłok. Przen.: *zastosować* ś. *laskawie, skłonić* ś., *nakłonić* ś., *przystać, zgodzić* ś.: Przychylając ś. do prośby waszej, komisją wyznaczamy. Vol. Nakoniec do tej rady ś. przychylił. Kochan. Przychylając ś. do tej konstytucji, do woli twojej. Troc. Cycero, nie cheąc ś. do życeń Cezara P., na wygnanie skazany. Lel. Sąd przychylił ś. do wniosków prokuratora (= *podzielił je*). Pan Bóg do twojej prośby P. ś. *raczył*. Mick. <Przy + Chylić>

Przychylnie przys. od **Przychylny** *przychylając* ś. *do czego; życzliwie*: Odpowiedzieć na prośbę P. P. patrzyj na czyje starania, na czyją pracę (= *laskawie*).

Przychylność, i, blm. rz. od **Przychylny**, *życzliwość, dobre chęci, laska, laskawość, przyjaźń, względy*: Okazywał komu P. Zyskać n. zjednać sobie czyją P. Jestem dla niego z całą przychylnością. Dla pokazania większej ku mieszczanom krakowskim przychylności, Leszek głowę obyczajem niemieckim zapuścił i odzienia narodu tego używać zaczął. Nar. Nie może być tam dobra ochota, gdzie przychylności wzajemnej niemasz. Kras. Widziałem, z jaką przychylnością byłś o dobro bliźnich. Karp. Dzięki wam wszystkim niosę za wasze rady, usługi, P. Niem. Nie-

którzy szczerzej przychylności dali mi dowody. Mick.

Przychylny I. †P. *łatwo przychylający ś., skłonny, pochopny*: Zawsze było ku złemu przychylnie przyrodzenie. Rej. 2. *życzliwy, przyjazny, sprzyjający, laskawy, względny, chętny*: Nikanor miłował Jude z prawej myśli, a był mu bardzo P. Leop. Gdy go nigdzie nie widziano, wszczęła ś. wielka trwoga zwłaszcza między temi, którzy mu przychylniejsi i sprzyjańsi byli. Baz. I ty sprawie mej bądźz przychylnym. Kochan. Kazimierz Wielki ludziom prostym był dziwnie P. Biel. M. Dłoń mu przychylna powiek nie zamyka. Mick. Prawo jest zawsze przychylniejsze obwinionemu, niż żalującemu. Sz. 3. *zgodny z życzeniem, pożądanym, korzystny dla kogo*: Dostać, dać odpowiedź przychylną. Wyrzucić P. sąd o czym. Na prośbę do władzy wyższej nadeszła przychylna odpowiedź. 4. [P.] *czuły, kochający, nadskakujący*: Zięć dosię P. <Od Przychylić>

[Przychylną, nie, nał] *przygurnąć*: Przychylnie ku sobie dziewczyny i ręce kładzie na nie. Wysp. <Przy + Chylną>

[Przychylnie, a, blm.] *czynność cz. Przychylną.*

× **Przychytrzy** p. **Przychytry**. <Przy + *Chytrzy, od Chytry>

Przychytry, † **Przychytrz**, × **Przychytrzy** *trochę chytry; za chytry*: P., usy i sercem zawodny, jest do dworskich interesów zgodny. Pileh. <Przy + Chytry>

† **Przychytrz** p. **Przychytry**: P., tajemnie zdradliwy, *subdolos*. Macz.

[Przyciapać, nie, nał] *przyklucnąć*. <Przy + Ciapać>

[Przyciapięcie, a, blm.] *czynność cz. Przyciapać.*

[Przyciarek, rka, lm. rki] *naczynie podobne do szaflika, szersze ku górze*. <Z Przycierek>

Przyciasny, × **Przyciaśniejszy** *trochę ciasny; za ciasny*: P. na nim tużurek. Fred. A. <Przy + Ciasny>

× **Przyciaśniejszy** p. **Przyciasny**. <Przy + Ciasniejszy>

Przyciąć, **tnie**, **ciął**, **nied. Przycinać** I. *uciąć przy czym, przykrcając, przyrznąć*: Przytnij (utnij) gałąź przy pniaku. Troc. 2. *przypasować uciawszy*: P. obraz według rany. P. szybę do okienka. P. formę z papieru (= *wyciąć podług wzoru*). Przen.: Będzie mię wielbić potomność, zem pierwszy na krój eolski rzymskich przyciał wierszy. Nar. 3. *uciawszy przykrócić*: P. komu piórek, skrzydełek. Troc. Gdy ś. ojezyźnie znacznieść chcę stawić, ali mi w tym ostrą kosą przyciała wiek śmierci nie na dobie. Mias. Zahamuj język od powieści zbytnej, a nie mozesz -li, to go raczej przytnij. Pot. Przen.: × P. język = *ugryźć ś. w język* = *zamilczeć w porę*. Czemuś mi raczej mego wieku nie przyciała, a mój żywot za mego męża nie odjęła? Jur. Radzi, by równie jak ona, przyciały sobie ogona. Kniaż. Kto mnie wytykać będzie, temu przytnę nosa. Fred. A. (= *utręć nosa, odetnęć ś.*). † Przen.: *ukrócić, powstrzymać, pohamować, powściągnąć*: P. chorobę. Troc. (= *przeciąć*). Nieprzyjacielskie przyciał siły. Troc. (= *podciął*). 4. co czym = *przycinać*: Przycina zęby, marszczy czoło, gdy spozstrzega żołnierze stare, a rotmistrze młokosy. Stasz. (= *ścinać, zacinać, ścisnąć*). P. palec drzwiami a. we drzwicach (= *przykskrzybnić*). Przyciął jej drzwiami ogon u sukni, rękaw szufladą, fartuch wiekiem od skrzyni. 5. × P. *ciąciem przy-*

przec, natrzeć: Mieczmi na siebie przyciają. P. Koch. Nie czekając Piotr odprawy, przyciał na Malcha. Mias. Dobrywam palasza, zaczynam mocno przycinać: on nie ustępuje ni kroku, nacieram więc żwawiej, rozumiejąc, iż go tym przycięciem pokonam. L. Mnie na zniesienie całego rejmientu dosyć jest sześć razy P. Boh. Zawziętość większa, drzę, jak na mnie przytnie. L. Srodze nań z oburącz oba przyciałi. P. Koch. Nie zawsze ś. składać, trzeba i P. Fred. M. Przen.: P. komu = *dociąć, przygryźć, ostro przy mówić, dogryźć, dojąc, ukłóć, uszczyptać, ubość*: Komu przycinasz tą mową? L. Przycina na siostrę (siostrze). Troc. Uszczypliwie mówi, przycina, szczyplie. Kn. Sędzia niesprawiedliwie sądzi; chcąc mu kto delikatnie P., powiada jaką dykteryjkę o drugim takimże sędziu. L. To zgubiwszy, nakoniec już i bogom przycina. Pot. Już też to iga, jak czapka; tu ci prawda przytnie, jam to lepiej widział. L. Zawsze sobie przyciają. Choć wierszem komu przyciał, każdy to przebażył. Pol. Złośliwy: każdemu musi P. 6. [P.] *zaciąć, podciąć, uderzyć batem*: P. konie. <Przy + Ciąć>

Przyciąg, u, lm. i *sztaba lub sierdzień śrubami zakończony, przechodzący przez mur, ścianę lub drzewo, sterczący obu końcami lub jednym z nich i ściągający blachy za pomocą mater nań zakreconych*. (Łab.): *ściąg* lub *śruba przytwierdzająca dany przedmiot do posady murowanej*: Przyciągi silnika parowego przytwierdzają go niewzruszenie do posady. <Przy + Ciąg>

Przyciągacz, a, lm. e I. *ten, co przyciąga*. 2. *narzędzie do przyciągania*: P. zaklepný do nitów. <Od Przyciągąć>

Przyciągać, a, ał p. **Przyciągnąć**.

Przyciągająco przys. *w sposób przyciągający, przyciągając*: Ten ekstrakt działa P. na ustroje jednokomórkowe. Nus.

Przyciąganie, a I. lm. a *czynność cz. Przyciągać*: Dosyć tych wabień i przyciągań. Krasz. 2. blm. *przyciągliwość, siła przyciągająca, własność przyciągania, przyciąganie, atrakcja*: a) chem. *łatwość tworzenia związków, powinowactwo* (chemotaxis positiva), p. **Energja**. b) *fiz. dążność ciał do wzajemnego zbliżenia ś., ciągnięcie ich do siebie*: P., *attractio*, właściwość ciał, przez którą spajają ś. z sobą wzajemnie i zostają w związku. Krum. Ciężkość a. przyciąganie, dążenie wszystkich cząstek materji nieustannie do złączenia ś. z sobą. Śniad. P. najdrobniejszych cząsteczek ciał = *przyciąganie międzycząsteczkowe, występujące jako spójność, przyleganie, powinowactwo chemiczne*. P. cieplne = *termotropizm* (thermotropismus). P. świetlne (phototaxis). c) hist.: *Obszar przyciągania = obszar atrakcyjny*.

Przyciąganie się, a ś., blm., *czynność cz. Przyciągać ś.*

Przyciągarka, i, lm. i *przyrząd lub silnica do przyciągania przedmiotów zdala ku sobie za pośrednictwem liny lub tańcucha*: P. słupowa służy do przyciągania statków do przystani <Od *Przyciągarz, od Przyciągąć>

Przyciąglejszy patol. *niewo przerywany, ciąglawy* (subcontinuus). <Przy + *Ciąglejszy, od Ciągły>

Przyciągliwość, i, blm p **Przyciąganie**. <Od *Przyciągliwy, od Przy + Ciągły>

Przyciągnąć, **nie**, **nał**, **nied. Przyciągać** I. *ciągnąć przysunąć, przybliżyć; przywlec*: Palec możemy zgiąć, wyciągnąć, P. i odciągnąć. Wej. Magnes żelazo przyciają. Troc. Przyciągnij czołn

do brzegu. Troc. P. kłode, ławę, sanie. Nie mogą P. drzwi, okna, bo ś. spaczyły (= *dociągnąć dla przynknięcia*). Przen.: *skłonić, pociągnąć ku sobie; ująć, znievolić, zjednać sobie, przywalić, przynieść*: Radaby rywalkę przesadzić, aby amanta nazad P. do siebie. L. Nie ta pociąga do siebie, która jest łagodniejsza, ale która ma w sobie więcej płochości. L. P. kogo do swojej fanki. Troc. P. kupujących. Przyciągający = *ujmujący, ponętny, powalny, pociągający, sympatyczny*. 2. † P. pociągnąć, przymusić, przycisnąć: Może-li jeden drugiego prawem P., aby swą część sprzedał. Ort. Prośli cesarza, aby księcia czeskiego do powrócenia rzeczy tych, które był przedtem z Polaków wyłupił, przyciągnął. Biał. 3. *ciągnąc przyciesnić, ściagnąć nieco*: P. popregu. 4. cz. ni. *ciągnąc przybyć; naciągnąć, ściagnąć dokąd*: Przyciągnął Nabuhodonozor do Jeruzalem i obległ je. Leop. Weszli w łódki i przyciągnęli do Kapernaum. Sekl. Przyciągnął Nikanor do Jeruzalem z wojskiem wielkim. Wuj. Zygmunt przyciąga do Smoleńska. Niem. P. z wojskiem. Troc. 5. anat.: Mięśnie przyciągające, przywodzące, × przywodziciele, † ksobne, † dosiebne (Perz.), † zbliżacze (Dyk. M.), † przyprowadzające (musculi adductores s. adductores). × Muskuł przyciągający goleń, mięsień półbłoniasty uda, półbłoniasty, × wpółbłoniasty, † myszka półbłonkowa, † półskórna. Krup. Muskuł P. oko, przywodzący oka, † łykający (Ryszk.), † myszka naprowadzająca a. napojowa (musculus adducens oculi s. bibitorius). Muskuł przyciągający ucha (musculus attrahens auris). × Muskuł P. udo, mięsień trójgłowy uda, † myszka trójgłowa (Perz.), † muskuł trójgłowy (Kamb.), † myszka trzygłowa (Krup.), † muskuł troistociągły (musculus triceps femoris). P. ś. = P. jeden drugiego. < Przy + Ciągnąć >

Przyciąganie, a, blm. p. **Przyciągnięcie**. L. **Przyciąganie się**, a ś., blm., p. **Przyciągnięcie** ś.

Przyciągnięcie, a, blm., **Przyciąganie** czynność cz. **Przyciągnać**.

Przyciągnięcie się, a ś., blm., **Przyciąganie** ś. czynność cz. **Przyciągnąć** ś.

Przycichać, a, ał p. **Przycichnąć**.

Przycichanie, a, blm., czynność cz. **Przycichać**.

Przycichły który przycichł: Niepodobna mu jest własną ręką przycichnąć wojnę zapomagając naniwo. Kaczk. < Od Przycichnąć >

Przycichnąć, chnie, chnął a. chl, nied. **Przycichać** l. *uciszyć ś. cokolwiek*. 2. *ucichnawszy przycisnąć ś.; ścichnąć z miejsca, zamilknąć, umilknąć, uspokoić ś.; (o głosach) zanurzyć*: Na tę uwagę przycichł zawstydzony i już ś. więcej nie odzywał. Szmer przycichał stopniowo, aż rozprysnął ś. w ciszę. Orzesz. Burza przycichła (= *uspokoili* ś.). Niesnaski przycichły, ale tylko chwilowo. < Przy + Cichnąć >

Przycichnienie, a, blm. p. **Przycichnięcie**: We dwa tygodnie po tym nibyto przycichnieniu jego przechodził on ś. dnia jednego po dziedzińcu i czekał. Kaczk.

Przycichnięcie, a, blm., **Przycichnienie** czynność cz. **Przycichnąć**.

Przycieć, cze, kł, [Przycieknąć], nied. **Przyciekać** l. † P. *przytępiać, zacieć dokąd; przecieć dokąd*: Daehów pilny mieć zawsze dozór, aby nie przyciekało. Haur. 2. † P., [P.] *przybiec, przypaść, przytłbiać*: Będą Rusacy, przestrzega rycerzów

Chrobry, fortelów swych patrzeć i przyciekać z kątów, jako ich jest obyczaj. Biel. M. Przed ołtarz mizernica pogrzebny przyciekała. Żebr. Przen.: × To mu ś. jeszcze nie przycieкло; skoro tylko mego zamysłu dotrę, dam mu poznać, co umiem. L. (= *nie ze wszystkim uciekło, przeszło; nie przepieкло ś., nie uszło na sucho, nie przeszło płazem, nie upieкло ś.*). < Przy + Ciec >

Przycieczenie, a, blm., czynność cz. **Przycieć**. † **Przycieczka**, i, lm. i l. *ucieczka, obrona*; przen. *tarcza, puklerz*: P. nasza Jehowa. 2. *zwała*. Biel. M. 3. woj. lm. *przykopy; koszokop, stoła*: Piechotnicy z nieckami niech idą w przycieczki pod parkan. Biel. M. < Przy + Cieczka >

Przyciekać, a, ał nied. p. **Przyciekać**. **Przyciekanie**, a, blm., czynność cz. **Przyciekać**. [Przycieknąć, nie, nął] p. **Przyciekać**. < Przy + Cieknąć >

[Przycieknienie, a, blm.] czynność cz. **Przycieknąć**.

× **Przyciemka**, i, lm. i *daszek na lampę, umbrelka*: Usiłował przykręcić knot, który filował; lez ręce mu drżały i tręcały co chwila przyciemkę, napróżno siłą ś. za kurek pochwycić. Zap. < Przy + Ciemka >

Przyciemniać, a, ał i P. ś. p. **Przyciemnić**.

Przyciemnianie, a, blm., czynność cz. **Przyciemniać**.

Przyciemnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyciemniać** ś.

Przyciemnić, i, il, nied. **Przyciemniać** *zrobić trochę ciemniejszym, trochę zaciemnić, przyćmić*: P. lampę (= *przykręcić a. przysłonić*). P. kredką rysunek. P. barwy obrazu. Błądził bezmyślnie po wielkiej, przyciemnionej sali. Krasz. P. ś. *stać ś. trochę ciemniejszym; pociemnić, przyćmić* ś.: Przyciemniło ś. na dworze. < Przy + Ciemnić >

× **Przyciemniejszy** p. **Przyciemny**. < Przy + Ciemniejszy >

Przyciemnienie, a, blm., czynność cz. **Przyciemnić**.

Przyciemnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyciemnić** ś.

Przyciemno przys. od **Przyciemny**: W izbie było P. T. K.

Przyciemny, × **Przyciemniejszy** *trochę za ciemny*. < Przy + Ciemny >

Przycieniać, a, ał p. **Przycienić**.

Przycienianie, a, blm., czynność cz. **Przycieniać**.

Przycienić, i, il, nied. **Przycieniać** l. *trochę zaciemnić, przyćmić, cieniem przyćmić*: Gdy twojej światłości pełność sam przycienisz, a chmurą jak obręczą głowę upromienisz... Przyb. 2. a. **Przycieniować** *przyćmić, przydać cieniów, dać mocniejsze cienie*: P. miejsce na rysunku, rysunek. < Przy + Cienić >

Przycienienie, a, blm., czynność cz. **Przycienić**.

Przycieniować, uje, ował p. **Przycienić**. < Przy + Cieniować >

Przycieniowanie, a, blm., czynność cz. **Przycieniować**.

Przycienki, × **Przycieńszy** *nieco za cienki*. < Przy + Cienki >

Przycienko przys. od **Przycienki**.

Przycień, a, lm. e p. **Półcień**. < Przy + Cień >

Przycieńczenie, a, blm., czynność cz. **Przycieńczyć**.

Przycięczyć, y, ył *zrobić nieco cieńszym*. L. <Przy + Cieńczyć>
 × **Przycięszy** p. **Przycienki**. Kn. <Przy + Cienki>

[**Przyciepło**] przys. od **Przyciepły**.
 [**Przyciepły**] *dobrze ciepły, cieplejszy, zanadto ciepły*. <Przy + Ciepły>

Przycier, u, lm. y I. *każ na zacier*: Przycierami, donicami stanęją tę zawalają. Haur. Beczka przecięta na pęku na dwie równe połowy tworzy dwa przyciery, z których każdy służy oddzielnie jako otwarte naczynie do płynów. 2. *pierwsze zarobienie z wodą mąki na zacier wódki, piwa*. 3. *gór. naczynie z wodą, nad którym zawieszona jest sito osadowe, skrzynia płókalna osada wa—przyrząd do płókania rudy*. 4. *piern. Każd do topienia wosku*. Zdr. **Przycierek**. <Przy + *Cier, TR/CIER/CIOR/TOR/TAR>

Przycierać, a, ał p. **Przytrzeć**.
Przycieranie, a, blm., czynność cz. **Przycierać**.
Przycierek, rka, lm. rki p. **Przyeier**. Moczycie ziółka w jakim przycierku albo fasie. Sien.

Przycierpieć, i, ał *trochę przycierpieć, pocierpieć nieco, przyplacić cierpieniem*: Ucząc s. trzeba przycierpieć. Bud. B. Nie chcą nędzę P., brzucha swego schudzić. Biel. M. Nie przycierpiawszy, nie będziesz zdrowym. Fred. M. <Przy + Cierpieć>

Przycierpienie, a, blm., czynność cz. **Przycierpieć**: Szczęśliwi jesteście, jeśli tym krótkim przycierpieniem ów żywot wieczny wysłużycie. Wor. Płacić pomyłki przycierpieniem. Wor.

Przycierpki trochę cierpki. <Przy + Cierpki>
Przycierpko przys. od **Przycierpki**.
Przyciesać, sze, sał p. **Przyciosać**. <Przy + Ciesać>

Przyciesanie, a, blm., czynność cz. **Przyciesać**.
 [**Przyciesie**, a, lm. a] p. **Przyciesić**.
Przyciesywać, uje, ywał p. **Przyciosać**.
Przyciesywanie, a, blm., czynność cz. **Przyciesywać**.

†**Przycieszka**, i, lm. i p. **Przyciesić**: P., raczej przycioska=próg podłożony: Isć w przycieszki pod parkan. Biel. M. <Przy + *Cieszka, CIES/CIOS/TAS>

Przyciesić, i, lm. e, †**Przyciesić**, †**Przycios**, †**Przycios**, [**Przyciesie**, **Gwela**] I. *podwalina ściągany drewnianej lub rozworowej wprost na podmurowaniu leżąca*: Ciesła P. przewraca, jeśli nie czerwiała, kiedy już pod jaki gmach podkładana bywa. Rej. Dłużej będzie przyciesi, niż pana naszego. Rej. (= *dłużej klasztoru, niż przeora*). W budynku tym już przyciesi zgnity, słupy nadpróchniały. Świt. W ścianach wielopiętrowych P. wyższego piętra leży na końcach belek, spoczywających na nadciesi piętra wyższego. P. pudła wagonowego. Przen.: Mówić będziemy naprzód o anatomii, jako o przyciesi czyli gruncie nauki cyrulickiej. Perz. (= *podstawie, zasadzie*). 2. [P.] *belka wiążąca jarzmo mostu od spodu*. 3. [P., a] *drzewo budulcowe, budulec*: I cichość taka była wielka w tym jasnym kościele, jak w innym z kamieni a. i z przyciesia. Ork. 4. [P. *dębowa*] = *kapusta* (jako podstawa pożywienia). Zdr. **Przycioska**, †**Przyczuska**, †**Przycieszka**. <Przy + Cies>

Przyciesniać, a, ał p. **Przyciesnić**.
Przyciesnianie, a, blm., czynność cz. **Przyciesniać**.

Przyciesnić, i, il, nied. **Przyciesniać trochę ścieśnić, zacieśnić nieco**: P. rękaw, kołnierz, u-

branie. P. popregu (= *przyciągnąć dla zacieśnienia*). <Przy + Ciesnić>

Przyciesnienie, a, blm., czynność cz. **Przyciesnić**.

Przycięcie, a I. blm., czynność cz. **Przycięć**: Dobywam pałasza, zaczynam moeno przycięać, on nie ustępuje mi kroku, nacieram więc zwa-wiej, rozumiejąc, iż go tym przycięciem pokonam. L. 2. *gór. P., przyrz znięcie soli = obniżenie podciosu lub podwyższenie nadciosu przy wy-cinaniu kłopcica, gdy sól w pokładzie ś. rozszerza, aby ocios szedł przy samej płonnej skale od soli*.

× **Przycięzać**, a, ał p. **Przyciężyć**.
 × **Przyciężanie**, a, blm., czynność cz. **Przyciężać**.

× **Przyciężenie**, a, blm., czynność cz. **Przyciężyc**.

Przyciężki, × **Przycięższy trochę ciężki; zanadto ciężki**: Dosadnie w listach Koszki odmalowana przyciężka służba w kraju ubogim i spustoszo-nym przez strony wojujące. Rol. <Przy + Ciężki>

Przyciężko przys. od **Przyciężki**.
 × **Przycięższy** p. **Przyciężki**. <Przy + Cięższy>

× **Przyciężyć**, y, ył, nied. × **Przyciężać jesz-cze cięższym uczynić**: P. komu kłopotów, biedy. <Przy + Ciężyc>

Przycinać, a, ał p. **Przycięć**.

Przycinanie, a, blm., czynność cz. **Przycinać**.
Przycinek, nku, lm. nki *docinek, przygryzek, przymówka złośliwa, przytyk, słowko uszczypliwie, traf*: Poppea wtrącała niekiedy dotkliwe przycinki. Nar. <Przy + *Cinek, CIE/CIA/TN/CIN>

[**Przyciorbać się**, a ś., ał ś.] *przywlec ś. po-woli*. <Przy + *Ciorbać ś.>

[**Przyciorhanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przyciorbać ś.**

[**Przyciorek**, rka, lm. rki, **Przyciorek**] I. *beczka na wino a. do parzenia szezki krowom*. 2. a. [**Cebratka**] *rodzaj szaflika szerszego u góry, naczynie, w którym dają jeść świniom*. <Od *Przycior, Przy + *Cior, TR/CIER/CIOR/TOR/TAR>

Przyciosać, sa a, sze, sał, **Przyciesać**, nied. **Przyciosywać**, **Przyciesywać** I. *trochę przycięć przy czym, u jakiegoś miejsca*: P. kołek u spodu. 2. *ciosaniem przyciężyc*. 3. *ciosaniem przyprowa-dzić do pewnej formy*: Leżała kupa trzasek i wiorów od trumny, przyciosywanej w Izdebec. Krasz. <Przy + Ciosać>

Przyciosanie, a, blm., czynność cz. **Przyciosać**.

Przycioska, i, lm. i, I. p. **Przyciesić**: Słupki te spodem osadzają ś. na przycioskach podmurowa-nych. Świt. 2. *sztuka drzewa średniej grubości, położona poziomo pod dolnymi końcami krokwi lub przysuwic*. <Przy + Cioska>

[**Przyciorek**, rka, lm. rki] p. **Przyciorek**. <p. **Przyciorek**>

Przycisk, u, lm. i, I. × P. *przyciskanie, przycis-nięcie, ucisk*: Przyciskiem ciężkiego losu sechły-ny. Karp. 2. *nacisk, natężenie głosu, przygłos, ak-cent*: Wymówię co z przyciskiem. Kropkę nad ż zowiemy P., a to od wymawiania tej spółgłos-ki. Kopez. [Z przyciska grać] = *grać silniej*. 3. *przedmiot mniej lub więcej ozdobny do przyciska-nia papierów na biurku, kantorku, stole*: W ser-wantkach były... rostruchelany, misy, nawet przy-ciski marmurowe do papieru. Przybor. Gorącym pragnieniem moim było porwać P. leżący na biurku i rzucić w tę łysą głowę. Zap. 4. *hut. jeden*

z wyskoków, palców osadzonych na wale, które, przyciskając ogon styliska młotowego, podnoszą młot. P. do kozubów = sztuka surowiznowa z wykrojami na formy, aby stałe były osadzone w kozubie przy ognisku fryszerskim. Łab. <Przy + Cisk>

Przyciskacz, a, lm. e. l. ten, co przyciska: W Kijowie nazywa ś. św. Mikołaj P., że przycisnął ścianą złodzieja, który, podkopawszy ś., laził w nocy kraść do cerkwi. Fund. 2. chir. p. **Przyciskadło**: P. błonki mózgowej do łatwiejszego wytaczania materji szkodliwej. Czer. <Od Przyciskać>

Przyciskać, a, ał i P. ś. p. **Przycisnąć**.

Przyciskadło, a, lm. a, **Przyciskacz** chir. kopytka, łopatka językowa (depressorium linguae). <Od Przyciskać>

Przyciskanie, a, blm., czynność cz. **Przyciskać**.

Przyciskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyciskać** ś.

Przyciskowy i. przym. od **Przycisk**: Zgłoska przyciskowa (= akcentowana). 2. lut.: Młot P. a. skokowy = młot z helzą w środku toporzyska osadzoną, w jego końcu przygniatany palcami osadzonemu na walcu a. na kole palczastym, przez co młot podnoszony ciężarem swym spada. <Od Przycisk>

Przycisnąć, śnie, snać, [sł], nied. **Przyciskać** i. cisnąć przyprzeć; przycisnąć cisnąć; przycisnąć, przytłoczyć: Matki do piersi dzieci przyciskały. Kochan. Przycisnij plaster do rany. Troc. Wiatr nietylko żeby oponeczę z podróżnego zwiad miał; owszem podróżny ja do siebie tym więcej przyciska i przypasuje. Żaln. Przycisnąwszy kapelusza, słuchaj, mówi... L. P. kogo do muru. Przen.: P. kogo do muru = zmusić, doprowadzić do ostateczności. Zaczął do ust przyciskać te literki (list). Sienk. Przen.: Choroba go do łóżka przycisnęła. Troc (= przykuła; powaliła go na łóżko). Dla ciężkiej choroby przez niemaly czas do łoża przycisniony będąc. Troc. P. guzik dzwonka elektrycznego i t. p. = nacisnąć, pocisnąć. P. ciężarem, przyciężyć, przytłoczyć. L. (= obarczyć, przycisnąć). Przen.: ucisnąć, przycisnąć, przydusić, uciemnić: Ojciec twój przyciskał nas i gnębił twardym jarzmem. Leop. Już go aż nadto z wszystkich stron przyciska nieszczęście. Ja w młodym wieku, on łaty przycisniony. Węg. [Starota przycisła]. Wielkim przycisniony, potrzebowałem odpoczynku. Wirt. Niepodobna, aby lud przycisniony miał być mężnym. Kłok. Sammitowie w ciasnych miejscach przy Kaudjum Rzymian przyciskają. Lel. (= nacierają). Trzecią przycisniony banieją, ocala kraj i dopełnia całkiem nieznanego dotąd aktu bogobojności. Szał. Przen.: †P. do czego = przycisnąć, przycisnąć: Potrzeba przyciska i przymusza ludzi do kupy. Petr. Bolesław Pragę, dwa lata pod nią leżąc, głodem do poddaństwa przycisnął. Błaż. Ciężkimi kłeskami do poddaństwa przycisnął. Nies. Mogą-li je P. przed temi laty, aby odpowiedziało o dlugi a. o inne rzeczy podług prawa. Ort. P. odpowiedzieć ockoli bądź przed prawem. Ort. Przen.: †Przyciskać komu = być mu ciężarem, dolegać mu, dawać mu poczucie swoją ciężką rękę, dawać mu ś. we znaki: Przyciskał Faraó z ludem swoim Izraelitom, którym morze drogę zawarło. Wuj. Król Aleksander, gdy mu niemoc przycisnęła, posłał po Balińskiego. Stryjk. Przen.: Przyciskać kogo o co. Troc (= naciskać, nalegać). 2. anat.: × Muskuł przycis-

kający nozdry, × ścia gae z nozdry = ścisnąć, stukać, zwieracz nozdry (musculus compressor narium). P. ś. przycisnąć siebie, przyprzeć ś., przytulić ś.: Przyciskać ś. do ziemi. Troc. P. ś. do muru. Bodaj to, kiedy ś. dziewczyna do młodych chłopców przycisnęła. L. <Przy + Cisnąć>

Przyciszać, a, ał p. **Przyciszyć**.

Przyciszanie, a, blm., czynność cz. **Przyciszać**. × **Przycisze**, a, lm. a *zaczisze, miejsce ciche, spokojne, ustronie*. <Przy + *Cisze, CICH/CIECH>

Przyciszenie, a, blm., czynność cz. **Przyciszyć**. **Przyciszyć**, y, ył, nied. **Przyciszać** dźwięk, głos = przytłumić, zmizżyć: Przyciszony głos jej urwał ś. na chwilę; słycać w nim było ży, Orzesz. Szum dziwny słycać, jakby mowę wielu głosów przyciszanych bólem. Krasin. <Przy Ciszyć>

Przycisnienie, a, lm. a p. **Przycisnięcie**: Maksymijan insze na chrześcijan sromotne przycisnienia wymyślił. Skar. Siność przycisnieniem uczyniona. Troc. Na P. niewinności mojej. Troc.

Przycisnienie się, a ś., blm. p. **Przycisnięcie** ś. **Przycisnięcie**, a, blm., **Przycisnienie** czynność cz. **Przycisnąć**.

Przycisnięcie się, a ś., blm., **Przycisnienie** ś., czynność cz. **Przycisnąć** ś.

× **Przycisniony przycisnięty** (p. **Przycisnąć**).

[**Przyciuk**, a, lm. i] żelazko do prasowania bez drewnianej rączki, używane np. w pralniach. <Przy + *Ciuk, CIUK; por. Ros. Utjug, z Tiurk>

[**Przyciuknąć**, nie, nął] dokuczyć, dociąć komu w mowie słowem. <Przy + Ciuknąć>

[**Przyciuknięcie**, a, blm.] czynność cz. **Przyciuknąć**.

Przyciulać, a, ał ciulając przysporzyć, przyczynić: Jeszcze jedną setkę przyciulał. <Przy + Ciulać>

Przyciulanie, a, blm., czynność cz. **Przyciulać**. [**Przyciupły**] przycupnięty, przysiadły: Dworek P. do ziemi. <Od *Przyciupnąć, Przy + Ciupnąć>

Przycłapać, pie, pał, P. ś., **Przycłapać** i P. ś. *clapiąc przybyć; przywolec* ś., *przyleźć*: Po chwili przycłapał ku niemu pan Zagłoba. Sienk. <Przy + Clapać>

Przycłapanie, a, blm., czynność cz. **Przycłapać**.

Przycłapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przycłapać** ś.

[**Przycłapić**, i, ił] p. **Przycłapić**.

[**Przycłapienie**, a, blm.] czynność cz. **Przycłapić**.

[**Przycobić**, i, ił] *przydusić kogo*.

[**Przycobienie**, a, blm.] czynność cz. **Przycobić**.

× **Przycuchać**, a, ał i × P. ś. p. **Przycuchnąć**. <Przy + *Cuchać, CUCH>

× **Przycuchanie**, a, blm., × **Przycuchanie** ś., czynność cz. **Przycuchać**.

× **Przycuchanie się**, a ś., blm. p. **Przycuchanie**.

× **Przycuchnąć**, nie, nął a. P. ś., nied. × **Przycuchać** a. P. ś. *stać* ś. *nico cuchnącym, przysmierdnąć*: Gdy wilgoć długo trzymana bywa w nosie, przycuchać ś. zwykła i źle oddawać zaczyna. L. <Przy + Cuchnąć>

× **Przycuchnięcie**, a, blm., **Przycuchnięcie** ś., czynność cz. **Przycuchnąć**.

× **Przycuchnięcie się**, a ś., blm. p. **Przycuchnięcie**.

Przycukrować, uje, ował, Przycukrzyć I. *przyprawić cukrem, ocukrować, przysypać cukrem*. Przen.: *osłodzić, uprzyjemnić, przyprowadzić*: Śmiercią zaprawioną wieczernę życiem tu przycukrowano. Susz. Nauki, w te piosnki złane, snadnością, krótkością, śpiewaniem i wdzięcznością przycukrowawszy, Dawid podaje. Leop. 2. *jeszcze więcej ocukrować, przyłożyć cukru, przysłodzić*: P. herbatę. <Przy + Cukrować>

Przycukrowanie, a, bfm., czynność cz. Przycukrować.

Przycukrzanie, a, bfm., czynność cz. Przycukrzyć.

Przycukrzyć, y, ył p. Przycukrować. <Przy + Cukrzyć>

Przycumować, uje, ował fl. *przywiązać cumą*: Statek przycumowawszy do palów, armatę po legarach nań spuszcza. Jak. J. <Przy + Cumować>

Przycumowanie, a, bfm., czynność cz. Przycumować.

[Przycupać, a, ał] p. Przycupnąć. <Przy + Cupać>

[Przycupanie, a, bfm.] czynność cz. Przycupać. [Przycupić, i, ił] p. Przycupnąć. <Przy + Cupić>

[Przycupienie, a, bfm.] czynność cz. Przycupić. [Przycupkać, a, ał] p. Cupnąć. <Przy + Cupkać>

[Przycupkanie, a, bfm.] czynność cz. Przycupkać.

[Przycupkować, uje, ował] uderzać nogami o ziemię, tupać. <Przy + *Cupkować, CUP>

[Przycupkowanie, a, bfm.] czynność cz. Przycupkować.

Przycupły, Przycupnięty który przycupnął. Wor. <Od Przycupnąć>

[Przycupnąć, nie, nał, Przycupać] I. nied. Przycupać p. Cupnąć: Zając przycupnął do ziemi, w krzakach. 2. a **[Przycupić]** kogo = *cupając przydybać; przycupić; zaczaiwszy ś. przytrzymać*: Postrzeższy zdaleka idącego, cupał za nim, aż go przycupał. Oss. 3. *zdrzemnąć ś. siedząc*. <Przy + Cupnąć>

Przycupnięcie, a, bfm., czynność cz. Przycupnąć. Przycupnięty p. Przycupły. Przen.: Przycupnięte do ziemi domki. Matl. <Od Przycupnąć>

Przycwałować, uje, ował cwałem przybyć, w cwał przybyć, przypędzić: I przycwałuje biały księżny koń. Psm. <Przy + Cwałować>

Przycwałowanie, a, bfm., czynność cz. Przycwałować.

× **Przyczaić, i, ił, nied.** × **Przyczajać zataić, utaić pod czym, zasłonić, przykryć, upozorować, zamaskować**: Leszek, przyczaiwszy zamysły pod pokrywką wojny litewskiej, wojną Konrada gabał. Błaż. Przyczajone ich ukazały ś. zdrady. Nagur. Krzyżak zrywa ś. z Joza i oddech przyczaja. Syrok. (= *zapięra, wstrzymuje*). Pochylił ś. i przyczajonym trwożnym wzrokiem obiegał twarz jej i postać całą. Reym. P. ś. I. *czając ś. przypaść do ziemi; przykucać, przycupnąć*: W cieście przyczaił ś. krzaki. Przyb. Wehodzi Pan, i już zamilkła święgotliwa zgraja, każdy ś. inszym kształtem lasi i przyczaja. Kras. Gołębie z strachu przyczaja ś. do ziemi. Zim. Trzeba, widzę, choć na tę wleźć drabinę i P. ś. na oknie, może mnie nie zobaczają. L. Jak tygrys, młode upatrzawszy łanie, przyczaja ś. na ziemi. Dm. Przen.: *skryć ś., ukryć ś.; przycichnąć, przyciszyć ś., uspokoić ś. pozorować*: Poszukiwany opryszek przyczaił ś. w lasach. Chętko do grzechu przyczaiła ś. tyl-

ko w sercach waszych. Wor. 2. × [P. ś. *ukryć ś. pod czym, upozorować ś., osłonić ś. czym, zamaskować ś.*: Niewstyd przedzierał ś. za klauzury, tym winniejszy, im ś. bardziej ostrą pobożności przyczajał powłoką. Nar. <Przy + Czaić>

× **Przyczajać, a, ał i P. ś. p. Przyczaić.**

× **Przyczajanie, a, bfm., czynność cz. Przyczajać. Przyczajanie się, a ś., bfm. czynność cz. Przyczajać ś.**

× **Przyczajenie, a, bfm., czynność cz. Przyczaić.**

Przyczajenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przyczaić ś.

[Przyczak, a, lm. i] p. Przeczak. <Z Przeczak, od Przeczak>

† **Przyczapiać, a, ał p. Przyczapić.**

† **Przyczapianie, a, bfm., czynność cz. Przyczapiać.**

† **Przyczapić, i, ił i nied. † Przyczapiać = Przycapić**: Chart, jakoby już miał P. właściwie, już ś. łupu trzymać spodziewa prawdziwie. Otw. Łabęciemi skrzydły Leda przyczapiona. Żebr. Żołnierze strzeże tego, aby przed nieprzyjacielem nie siadł, a nie legł, ale stoi mocno, bowiem łano leżącego P. Gil. Lubo hetmana zdrada lub gnusność przyczapi... Chr. Ostatka Włochów niech los nie przyczapia. Chr. <Przy + Czapić>

† **Przyczapienie, a, bfm., czynność cz. Przyczapiać.**

† **Przyczarnawy p. Przyczerniejszy.**

× **Przyczarować, uje, ował czarami przywabić.**

× **Przyczarowanie, a, bfm., czynność cz. Przyczarować.**

[Przyczasie] przys. zawczasu. <Przy + *Czasie, od Czas>

× **Przyczasteń** (rus.) *śpiew przed komunją*. Pim. <Ros. pričasten>

× **Przyczastnica, y, lm. e** forma ż. od **Przyczastnik.**

× **Przyczastnik, a, lm. cy ten, co przystępuje do komunji, przyjmujący komunję**. Sak. <Ros. pričastnik>

× **Przyczasna, ej, lm. e** anat. *okostna czaszka, naczasna, oczasna*, × *przyczasznia*, † *biała kołoczasna* (Ryszk.), † *czaszkoskór* (Perz.) (perieranium). <Od Przyczasny>

× **Przyczasznia, i, lm. e** anat. p. **Przyczasna.** <Przy + Czasznia>

× **Przyczaszny I. przy czasie będący.** 2. przym. od **Przyczasna, naczasny, oczaszny** (perieranium). <Przy + Czaszny>

[Przyczatek, tka, lm. tkł] komora celna przy drodze a. przy rogatkach miejskich. <Przy + *Czatek, od Czata>

† **Przyczaszcząć, a, ał, † Przyczęszcząć** co = *przyspieszać częstotliwość czego, wykonywać co coraz częściej*: Moskwa wzięła serce, gdy strzelby częstej przez one czasy nie słyszeli, ale potem, gdy poczęto P. w dniu i w nocy, zamek poddać musieli. Papr. <Przy + *Czaszcząć, CZĘS(T)/CZAS(T)>

† **Przyczaszczanie, a, bfm., czynność cz. Przyczaszcząć.**

[Przyczekać, a, ał, nied. Przyczekiwać] *zaczekać nieco*: Przyczekał chwilę za parobkiem. Ojciec znajdował ś. także, przyczekując, rychło-li deszcz ustanie. Krasz. <Przy + Czekać>

[Przyczekanie, a, bfm.] czynność cz. Przyczekać.

[Przyczekiwać, uje, iwał] p. Przyczekać.

[Przyczekiwanie, a, bfm.] czynność cz. Przyczekiwać.

Przyczep, u, lm. y l. *przyczepienie, przyczepienie* ś.; *miejsce przyczepienia*: Miejsce przyczepu przednich skrzydeł. 2. anat.: P. mięśniowy = *miejsce, do którego mięsień przyczepa*, × *przyczepienie, przyczepienie* ś. mięśniów (insertio musculorum). <Przy + *Czep, CZEP>

[**Przyczepa, y, lm. y**] l. p. **Przyczepka**. 2. m. *natręt, człowiek, od którego trudno ś. odczepić*. <Przy + Czepa>

Przyczepek, pka, lm. pki l. w wyrażeniach: × *Przyczepkiem*, × *Na przyczepku* = *przyczepiwszy ś.*; *przysiadłszy ś.*: Pieszko, konno, na bryczkach, na przyczepku, jak kto mógł. Krasz. Pospali ś.: jedni na kanapie, drudzy przyczepkiem na łóżku. Krasz. 2. anat. p. **Przydatek**. 3. patol. *złepienie ś., zrost* (adhaesio). <Przy + *Czepak, CZEP>

Przyczepiać, a, ał i **P. ś. p.** **Przyczepić**. **Przyczepianie, a**, blm., czynność cz. **Przyczepiać**.

Przyczepianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczepiać** ś.

Przyczepić, i, il, nied. **Przyczepiać** *zaczepiwszy przylączając byle jak; przypiąć, przywiesić, przyspilić, przyniżać, uczeplić*: P. wstążkę do warkocza. P. kartkę do okazu. P. sobie kwiatek do klapy od surduta. Miał on na rzemieniu do pasa przyczepiony nóż, przy pomocy którego pełnił funkcję krajczego. Jeż. Przen.: *luźnie przylączając, dołączając, przydając, dodając, dolożyć*: P. parę szeregółów do obszernej całości. Nie szcędząc jej pochwał, umiały do każdej P. coś takiego, co je unieważniało. Krasz. P. ś. l. do czego = *przysłać, uczeplić ś., czepić ś., przylgnąć; osiadłszy na czym zostać, zawisnąć*: Pierze, słomka przyczepiły ś. do sukni. Jeżyna przyczepia ś. do ubrania. 2. Przen.: P. ś. do kogo = *czepić ś. natrętnie, uczeplić ś. kogo; przypiąć ś., przypięć ś. do kogo*: P. ś. do czyjego towarzystwa. Prosząc o coś, przyczepił ś. do mnie tak, że niepodobna ś. od niego odczepić. Przen.: P. ś. do kogo o co = *poszukiwać zaczepki, wystąpić z dziwną pretensją*. <Przy + Czepić>

Przyczepienie, a, blm. l. czynność cz. **Przyczepienia** siły. 4. pol.: P. pępowiny do błon płodowych (insertio velamentosa funiculi umbilicalis).

Przyczepienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczepić** ś.

× **Przyczepina, y, lm. y** okul. *zrost tęczówki oka*: P. przednia i tylna (synechia iridis anterior et posterior). <Przy + *Czepina, CZEP>

Przyczepka, i, lm. i l. × *P. przyczepienie; to, co przyczepiono, wisiorek, brelok i t. p.* Przen.: *wzгляд, szczegół uboczny, bagatela, małość, drobność, blaństka przygodna*: Cnota takie jest dobro, że drobnych przyczepek, jakie są: krótkość życia, boleść i różne przygody ciała, ani ucjuje nawet. Pileh. 2. *pięszczoła lgnąca do łutzi, przylpka*: Dziewczyna jest przyczepiona do niego, jak za czasów dzieciństwa; bardzo to przyjemne są takie przyczepki, i on oddaje im ś. z całą uprzejmością. Kasz. 3. a. × **Przyczepnina** *niezasadzone przyczepienie ś. do kogo = wystąpienie z pretensją, zaczepka upozorowana pretensją, niesłuszne żądanie*: Szukać przyczepki do kogo 4. × **P. p.** **Przyczepka**: P. u trzewika, łała na boku trzewika. Troc. P. do podeszwy. Troc. 5. × **P. sidło, sieć, łapka**: Tysiącem przysięg, bez czoła, bez lica w zdradnej nędzy drugiego przyczepce. Książ. <Przy + *Czepka, CZEP>

Przyczepkowy l. przym. od **Przyczepki** i **Przy-**

czepka. 2. anat.: P., oppendicularis. 3. gram.: *Język P. = aglutynacyjny*.

† **Przyczepnąć, nie, nął** p. **Przyczepnąć**. Kn. <Przy + Czepnąć>

× **Przyczepnina, y, lm. y** p. **Przyczepka**: I tyle skrytych (wyrzucił) ku Moskwie przyczepnin, że ś. dowiedział o tym książkę Repnin. Słow. <Od Przyczepny>

Przyczepność, i, blm. l. przym. od **Przyczepny**. 2. fiz. p. **Adhezja**: Wytrzymałość ustrojów żelazno-betonowych polega po części na wielkiej przyczepności betonu do żelaza.

Przyczepny l. *dający ś. przyczepić*. 2. *posiadający własność przyczepiania ś.* 3. *przen. lubiący ś. przyczepiać do kogo, zawadziacki*: Człowiek P. 4. den.: *Złoto przyczepne = używane do wypełniania zębów dziurawych, plombowania*. <Przy + Czepny>

Przyczepski, ego, lm. sey posp. *natręt*: A to P. z tego Widzia! Orzesz. <Przy + *Czepski, CZEP>

Przyczernić, i, il l. *trochę poczernić, uczernić*: P. włosy, wąsy. 2. *bardziej poczernić, uczernić; zrobić jeszcze czarniejszym*. Przen.: Mimo złośliwą ironję i przyczernioną srogość bohaterów Byrona, uderza nas ludzkość, ich udułnienie do czynów bardzo wielkich. Spas. <Przy + Czernić>

× **Przyczerniejszy, †Przyczernszy, †Przyczerni, †Przyczernawy** *trochę czarny, czarniawy*. Troc. <Przy + Czerniejszy>

Przyczernienie, a, blm., czynność cz. **Przyczernić**.

† **Przyczerni** p. **Przyczerniejszy**. Łop. <Przy + Czerni>

† **Przyczernszy** p. **Przyczerniejszy**.

Przyczerstwieć, eje, ał *stać ś. nieco czerstwiejszym*. <Przy + Czerstwieć>

Przyczerstwienie, a, blm., czynność cz. **Przyczerstwieć**.

† **Przyczerstwieńszy** *trochę czerwony, czerwoniawy*: Iż miał z przyrodzenia twarz przyczerstwieńszą, mniemano, aby to z pijaństwa pochodziło. Skar. <Przy + Czerwieńszy>

Przyczesać, sze, sał, nied. **Przyczesywać** l. *czesząc przylgalić; na gładko uczesać*: P. włosy. Popychałto wieczne, może i brudne i nieprzyczesane i weale niepiękne. Rol. 2. *czesząc przylgąć*: P. łysinę, guz na głowie. P. ś. *przyczesać sobie włosy*. <Przy + Czesać>

Przycziesanie, a, blm., czynność cz. **Przyczesać**.

Przycziesanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczesać** ś.

Przyczesywać, uje, ywał p. **Przyczesać**.

Przyczesywanie, a, blm., czynność cz. **Przyczesywać**.

Przyczesywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczesywać** ś.

× **Przyczęstszyszy** *dość częsty*. † **Przyczęstym** *przysłość często*: Widząc, że mu ś. przyczęstszym fortunę, co poeznie... Leop. <Przy + Częstszyszy>

† **Przyczęszczać, a, ał** p. **Przyczęszczać**.

† **Przyczęszczanie, a**, blm., czynność cz. **Przyczęszczać**.

Przyczłapać, pie, pał, P. ś. p. **Przyczłapać**. <Przy + Człapać>

Przyczłapanie, a, blm., czynność cz. **Przyczłapać**.

Przyczłapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyczłapać** ś.

† **Przyczłapić, i, il** p. **Przyczłapić**: Ja, ptasze-

czek gil skrzypeczek, gdy w swe skrzyпки skrzypię, kot mię zdradą przyczłapił swą łapą na lipie. Gawiń. <Przy + *Człapić, sld., zam. Przy + Capić >

†Przyczłapienie, a, blm., czynność cz. Przyczłapić.

Przyczółek, lka, lm. lki p. Przyczółek. <Przy + *Czołek, od Czolo>

Przyczółgać się, a ś., at ś., †Przysłogać ś., Przyczolgnąć ś., nied. Przyczolgiwać ś. *czolgując ś. przysunąć ś., przybliżyć ś.; przypelznąć*: Gadzi-na ś. do tego ziela przyczolgnęła. Troc. Przykrą podróżą znużony, przyczolgał ś. do źródłu i tam usiadł dla odetchnienia. L. Jenerał Eksztet przyczolgnął ś. milczkiem pod obóz szlachty i obległ go prawie dokoła. Kaczk. Przyczolgnęli ś. Sienk. Przen.: Przyczolgiwam ś. do tronu twojego, do nóg twoich. Troc. <Przy + Czolgać ś.>

Przyczolganianie się, a ś., blm., czynność cz. Przyczolgać ś.

Przyczolgiwać się, uje ś., iwał ś. p. Przyczółgać ś.

Przyczolgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyczolgiwać ś.

Przyczolgnąć się, nie ś., nat ś. p. Przyczolgać ś. <Przy + Czolgnąć ś.>

Przyczolgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Przyczolgnąć ś.

Przyczolo, a, lm. a *przednia część, czoło, front*: Gór przyczola. Kon. <Przy + Czolo>

†Przyczoska, i, lm. i p. Przycieś.

Przyczółek, lka a. lku, lm. lki, Przyczółek I. *filar nadbrzeżny mostu*: P. lewy, prawy. 2. [P.] = a) *ubranie weselne głowy panny młodej*. b) *część przednia drzewa czółna*. c) *przegrodlu w stodole*: Stodoła ma dwa przyczółki i jedno boisko. Ma on swojego siana po zręby w przyczółku. Pot. Pycha ludzi wyniosłych przetwarza na woły, żebyś z domu na słomę nie szedł do przyczółku. Pot. d) bok chałupy. 3. ? : Wydobyto namiotek i na przyczółku łysym go rozbito. Pol. Dropie gnieżdzą ś. w zbożach, a nocują na otwartych przyczółkach. Pol. 4. bud. = a) *szczyt ściany czelnej*: P., przodkowy szczyt domu. Troc. P. domostwa malowany. Troc. Miejsce trójkątne w przyczółku budowli, otoczone wydatnym krajnikiem. Podcz. b) Przyczółki a. krokwie przyczółkowe = *krokwie szczytowe na węglach oparte*. 5. *woj. front bastionu*. Troc. 6. zdń.: P. *pieca = boczna ściana pieca*. 7. zool.: × P. = *wierzchnia część nosa u przeżuwających, między czołem i nozdrzami*. <Przy + *Czółek, od Czolo>

Przyczółkowy przym. od Przyczółek: Krokwie przyczółkowe.

[Przyczubaty] *trochę czubaty, opatrzony małym czubem*: Kokoska troszeczkę przyczubata. <Przy + Czubaty >

Przyczyna, y, lm. y I. †P., [P.] *przyczynek, przylatek, dodatek, dokładka*: Więć ze mały kawalek włożyła w jarzynę, mając dobry apetyt, prosi o przyczynę. Pot. Kocioł nadsztukowany u góry drewnianą „przyczyną“, niby kadzią bez dna, aby ś. więcej sliwek zmieściło. P, przybór, dodatek. B. Sz. 2. *przyczynienie ś. do czego, przylżenie ś., pomoc, sprawa, udział, pośrednictwo*: Za przyczyną Witoldową wojny nie brakło. Sienk. Jak mu ś. upodoba ono młode stadło, to złączy bez dużej przyczyny człowieka. Ork. 3. *to, co ś. do czego przyczynia, co wywołuje skutek; powód, racja*: Nie ś. na ziemi bez przyczyny nie dzieje. Wuj. Każda dowodna nauka na pewnej przyczynie sadowi ś., która to P. ma mieć te rzeczy

w sobie: naprzód, abyśmy przez nią rzecz trudną umieli; potem, ażeby ona rzecz, przez którą rzeczy trudnych dochodzimy, była własną przyczyną rzeczy onej; nakoniec, aby to, czego przez przyczynę pewną dojdziemy, nie mogło być inaczej, jedno jak jest. Orzech. To wszystko nie bez przyczyny. Rej (= *nie bez ale*). Zle a swawolne obyczaje są przyczyną zginienia Rzpłtej. Kochan. Co mniemasz tej przygody nagłej za P. ? Kochan. Co było przyczyną większej nienawiści. Wuj. (= *bodźcem*). Muszę płakać i narzekać i pytać ś. o przyczynę, dla której to cierpim. Skar. Skutki widzieli, ale dosięg do własnej przyczyny nie mogli. Skar. Mało nie wszyscy tacy bywamy, iż na drugie (=na drugich) przyczyny złego składamy, a sobie pobłazamy. Baz. Jakie przyczyny, takie i skutki. Baz. Często małe rzeczy wielkich są przyczyną. Opal. Czemu niewinne ludzie bijecie, co za przyczynę na te, którzy wam wiele dobrego czynią? Skar. Bez przyczyny gniewa ś. Troc (= *bez dania racji, nie wiedzieć o co*). Dla słusznej przyczyny. Troc. P. słuszna, legale impedimentum. Magd. Z czyjej przyczyny (= *przez kogo*). Z twojej przyczyny doszło do waśni między nami. Dla mojej przyczyny. L. Zle robić kto chce, zawsze ten przyczynę znajdzie. Min. Łaeno o przyczynę, kto chce bić chudziń. Prz. I wilk znalazł przyczynę, gdy chciał pożreć owcę. Nar. Mała czasem rzecz szczęścia lnb nieszczęścia będzie przyczyną. Lach. Nie z jednego grzechu, ale z fortuny P. Otw. Nie miał żadnego przyjacielea z tej przyczyny, iż z każdego rad często żartował. Dudz. Zrobił to dla tej prostej przyczyny, że musiał. Mieć do czego słuszną przyczynę. Nie bez przyczyny = *nie bez ale, musi w tym coś być*. Nie bez przyczyny wyjechał tak nagle. W oczy ci nie śmiem spojrzeć, choć nie czuję winy; Dafnisie, powiedz, proszę, z jakiej to przyczyny ? Zabł. (= *dla czego to ?*). Rozstaliśmy ś. — A to z przyczyny ? L. (= *z przyczyny czego, dla czego*). Nie masz przyczyny, nie masz racji, powodu słusznego. L. × Zawołanemu człowiekowi trudno mieć za złe, kiedy za przyczyną jaki eny uczynek swój wspomni. Górń. (= *nie bez przyczyny, nie bez powodu, zmuszony okolicznością*). Kto nie umie, nie może, przyczyna za pasem. Fred. M. (= *wymówka*). Kto robić nie chce, sto przyczyn znajdzie. Gawiń. Nie brałem sobie za cel ludzie głosić winy, a jeśliś kogo chwalił, nigdy bez przyczyny. Karp. Z podobnej Troja zginęła przyczyna. Tremb. Nie dostrzegając przyczyn, lubimy wszystko do przypadków odnosić. Kołł. Widać, że miał i tań ważniejsze przyczyny. Mick. Szukać, dochodzić przyczyny. Przyczyny wzrostu, upadku państwa. Przyczyny rozkwitu literatury polskiej. P. najbliższa, bezpośrednia. Przen. (o człowieku) = *sprawa, źródło, początek*: Bóg jest przyczyną wszystkiego. Jesteś przyczyną, że mię ocieć łaje. L. Tyś tego nieszczęścia, zguby naszej przyczyną. Troc. [Anizeli (jeżeli) chłopiec, będę ja mu ocieć, aniżli dziewczyna, nie moja P.] (= *sprawa*). [Chtóz ci przyczynum był, chto cię na wojnę doł? Nie róbtta przyczynę, nie róbtta pośmiechów] (= *nie dawajcie powodów*). 4. a. [Przyczynek] *przyczynianie ś., przyczynienie ś., prośba za kim, wstawienie ś., wstawienictwo, oświadczenie, instancja*: Do dobroci Boga i do przyczyny tycheś św. męceników, których sami pomordowali, uciekali ś., *patrocinium*. Blaż. Na przyczynę czyjś uczynić, dać. Kn. Przyczyny za Rynaldem wnosi. P. Koeh. Świętych o przyczynę do Chrystusa prosimy.

Skar. Prośby, modlitwy, przyczyny, dzięki za wszystkie ludzkie. Leop. Za przyczyną świętych Najświętszej Marji Panny. Za przyczyną świętych Pańskich. † Przyczyny puszczą = *modlić s. za kogo*. Grabow. Iżes swoją świętą przyczyną sprawił, jakom powróciła. Reym. 5. [P.] = a) *czary*: Odczyniać zadaną przyczynę. b) *przygoda*: Stała się P. jedny dziewcyne. 6. fl.: *ogół warunków koniecznych i dostatecznych w sprawie powstania w przyrodzie określonej zmiany, zdarzenia, faktu lub rzeczy, jako skutku*: Bez przyczyn nie bywa skutków. Wobec danej przyczyny stale i bezpośrednio występuje jej skutek. Powstawanie rzeczy w świecie, według Arystotelesa, zależy od przyczyny 1) materialnej, t. j. materji bezkształtnej, z której rzecz dana ma powstać; 2) formalnej, t. j. formy, idei, będącej wzorem rzeczy, która ma z materji powstać; 3) sprawczej, t. j. ruchu, który formę rzeczy nadaje; i 4) celowej, t. j. celu, który rozstrzyga o wartości tej rzeczy w świecie. P. immanentna p. *Immanentny*: P. materialna, formalna. 7. patol. *powód*: P. istotna (causa essentialis), najbliższa a. zasadnicza (e. proxima), przypadkowa (e. accidentalis), usposabiająca (e. disponens), wzniciająca (e. occasionalis). Zdr. **Przycz, nka, Przyczyneczka**. <Przy + *Czyna, OZYN>

Przyczyneczka, i, lm. i p. **Przyczyna**: Krzyżacy starali s. jakiejkolwiek przyczyneczki ukrzywdzenia swego na naszych dostać. Błaż. <Od Przyczynka>

Przyczynek, nku, lm. nki i. to, co przyczyniono, przydatek, dodatek, dołatkka, przykładka: Gdy rzeka, na czyj brzeg piasek sypiące, P. czyniła, ten P. ma być tego pana, czyj brzeg jest. St. lit. Siła chcesz przyczynku. Troc. Przyczynki. Leop. (przydatki. Leop.). Te wszystkie rzeczy wam za P. dadzą. Leop. (będą wam przydane. Leop.). Mimo te rzeczy, siłabym ja jeszcze chciał przyczynku do tego. Górn. P. do tego rejestru. Groic. P., *corollarium*. Dudz. P. do historii miasta (= *materiał dodatkowy, szczegół uzupełniający*). P. do statystyki kraju, do dzieła naukowego. 2. † P. *powiększenie, wzrost, pomnożenie, przybytek*: Dla przyczynku substancji twojej. Troc. Z przyczynkiem a. ucinikiem Pisma św. podrzucali swoje nauki. Zigr. (z przydatkiem lub z ujmą. L.). 3. [P.] p. **Przyczyna**. <Od *Przyczyn, Przy + Czyn>

Przyczyniacz, a, lm. e, **Przyczyniciel** ten, co przyczynia, dokładacz, × przydawacz, przydawca, pomnożyciel. Troc, Bobr. <Od Przyczyniać>

Przyczyniać, a, ał i P. s. p. **Przyczynić**.

Przyczynianie, a, lm. a i. czynność cz. **Przyczyniać**: Kościół św. Piotra zawždy wzrost, P., ozdobienie budowania swego miał. Skar. Aby były czynione prośby, modlitwy, przyczyniania. Wuj. (przyczyny. Leop.). 2. † P. *zaręczenie prawne, rekojnia*. Wirz.

Przyczynianie się, a s., blm., czynność cz. **Przyczyniać s.**; *przyczynia, wstawienictwo, instancja, przemówienie za kim*.

Przyczyniciel, a, lm. e i p. **Przyczyniacz**. 2. a. **Przyczynca** ten, co s. za kim przyczynia, orędownik: Żeby też raczył być moim przyczynicielem i obrońcą. Wys. <Od Przyczynić>

Przyczynicielka, i, lm. i forma ż. od **Przyczyniciel**, *orędowniczka, rzeczniczka*. Żarn.

Przyczynić, i, ii, nied. **Przyczyniać** i. *przydać, dodać, przynnożyć, przysporzyć, przyłożyć, przyrzucić, dorzucić*: Kto przyczynia umiejętność,

przyczynia i pracy. Wuj. Pochlebstwy przyczyniać sobie łaski jego umiał. Skar. Każdy We Pannę, ten tak, ten inaczej wini, każdy o tym rad mówi, każdy co przyczyni. Tremb. Nowin zawsze ludzie przyczyniają, gdy je powiadają. Kn. Wstydz s. przyczyniać jeszcze kłamstwo do kłamstwa L. Niech każdy pomni, jeśli sobie i na piądz może P. wieku swego. Wer. Grzechy do grzechów przyczyniał. Warg. Ażeby żaden w wypiciu pełnej nie przewinił, inaczej drugi kubek sam sobie przyczynił. L. Żebyś nie był pijanym, przyczyniaj wody do wina. Karp. Co przyczyniało jego powagi. Troc (= *dodawało mu*). Rolą do roli przyczynił. Troc. Odległość wielkości sław przyczynia. Troc. Prócz pięknego wykładu filozofji greckich nie Rzymianie nie przyczynili. Lel. Kogo na wyższym szczeblu szczęście posadziło, temu więcej frasuunku i trosk przyczyniło. Nar. [Jesce mu 20 dukatów przyczynię. Gotują barszcz, przyczyniając do tego otrąb]. Przyczyniwszy obietnicę Bogu, możnaby i Danusi za dwóch Niemców przyrzucić. Sienk. 2. † P. [P.] co = *powiększyć, pomnożyć, rozszerzyć*: Granice Polski raz ukrócone, a drugi raz przyczynione bywały. Błaż. [Zostawili mu ojeowicie majątek, on go zaś przyczynił, ale głupio zrobił, bo dzieciom, gdy dorosły, wszystko rozdał]. Tet. 3. [P. komu co] *sprawić, zrobić*: Chtóz ci to przyczynił, ze cie na wojnę wydał? 4. [P.] *przygotować, przyszykować*: Pscyyniają na weszele troiste pieczywo. Niech w zimie przyczyni gwoździe. 5. [P., **Doprzyczynić**] *uognić, wyrobić, wygnieść*: P. chleb, ciasto. P. = *chleb po wyrośnięciu przerobić*. P. s. i. † P. s. *czego* = *przybył, przynoszą*: Gdy mu s. urody i sličności twarzy przyczyniało... Skar. 2. do *czego* = *pomóc, przyłożyć s.*; *sprawić co, być w części przyczyną czego, wpłynąć na co*: Co nie mało przyczyniało s. do wziętości Jakuba u młodzieży. Rzew. P. s. do wydatku (= *wziąć w nim udział*), do zwycięstwa, do czyjzego szczęścia. [Jasięku, zetniij lipkę dla dziecięcia na kolibkę. — Ja tam mu s. nie przyczyniał, przyczyniali s. tam drudzy]. Kształtna postać nie mało s. do jego wziętości przyczynia. Kras. Przyczynił s. słowem i ucinikiem do zerwania (k zerwaniu) sejmu. Troc. Przyczyniło s. to do upadku państwa. Swoim złym życiem przyczynił s. do choroby ojea. 3. za kim = *wstawić s., poprosić, wnieść instancję, przemówić, nied. orędownić*: Świętych prosimy, aby s. przyczyniali za nami do Pana Boga. Hrb. Za jednym s. Augusta, żona jego, przyczyniała. Bud. B. Przed Ojcem swym miłym przyczyniaj s. i oręduj za nami. Gd. Proszę, abyś s. za mną przyczyniła najwdzięczniejszemu Twemu synaczkowi. Auszp. Przyczynił s. za nim u króla. Troc. Ester przyczyniająca s. za ludem swoim i ocjalająca go od zaguby. Kozł. Matka miłosierdzia przyczynia s. za biednemi do Swojego Syna. Hoł. 4. † P. s., [P. s.] *przygotować s., zaopatrzyć s., zrobić sobie zasób, przysporzyć sobie*. Stup. [P. s.] = *uapiec, nagotować*. 5. [P. s.] *przytulić s.*: Styczeń, do pieca s. przyczyn. Prz. <Przy + Czynie>

Przyczynienie, a, blm., czynność cz. **Przyczynić**: P. dochodów. Troc.

Przyczynienie się, a s., blm., czynność cz. **Przyczynić s.**: P. s. za kim = *przyczynia, wstawienictwo, instancja*.

Przyczynka, i, lm. i p. **Przyczyna**: Łada za przyczynką umiera nędzny człowiek. Wuj. Z najmniejszej przyczynki sięgną do ubożego poddanego skrzynki. Pot. Za łada przyczynką idą do

rozvodu. Karnk. Przyczynę na zdarcie mieszczanków szukają. Star. Jedni poimali sługi królewskie niewinne, drudzy zaś, żeby przyczynę mieli, zelżyli je i spotwarzyli. Damb. P., przyczyna urojona, mniemana, pozorna. Wen. Potym każdy leda z przyczynki ich przykładem będzie ś. tego ważył. Biel. J. < Od Przyczyna >

× **Przyczynkowy** przym. od **Przyczynka**. Patol.: Wybuch P. = *dotatkowy*, × dorzut. < Od Przyczynka >

† **Przyczynny** *przyczyniający ś. za kim, wstawiający ś., mający związek ze wstawienictwem, z instancją*: Zniewolony prośbami przyczynnymi. Błaż. Modlitwy wylewał przyczynne. Groch. W liście od cesarza tureckiego i tego dolożono sposobem przyczynnym za carem perekopskim, aby mu zwykły żołd był płacony. Paszk. List P. z instancją za kim, rekomendacyjny. L. (= *polecający*). Prosił pana swego, aby mu do tamtego sądu list P. dał, aby mu dobra wydarte były zwrócone. Tyt. pr. magd. Prosiła go o P. listek do starosty, aby jej pobór opuścił. Skar. Są to listy przyczynne Imei pana wojewody poznańskiego. Piotr. Otrzymał od swych panów list P. do papieża. Nies. < Od Przyczyna >

[**Przyczynowatość**, i, blm.] rz. od **Przyczynowaty**.

[**Przyczynowaty**] *oczarowany, zaczarowany*. < Od Przyczyna >

Przyczynowo przys. od **Przyczynowy**, *pod względem przyczyny*: Te rzeczy wiążą ś. ze sobą P.

Przyczynowość, i, blm. rz. od **Przyczynowy**, *zasada mająca objaśnić przegięty zmian w przyrodzie ze stanowiska stosunku pomiędzy przyczynami i skutkami*: Prawo przyczynowości. Pojęcie przyczynowości. Stosunek przyczynowości między mózgiem a myślą.

Przyczynowy przym. od **Przyczyna**: Związek P. między wydarzeniami, między rzeczami. Względ P. Zdanie przyczynowe. Spójnik, okres P. Oświata i moralność to dwie rzeczy nie będące z sobą w ścisłym związku przyczynowym. Chm.

Przyczynca, y, lm. y l. † P. p. **Przyczyniciel**: P., obrońca, ordonnik. Pot. Wysłuchał przyczynę za przewinionym. Troc. Kilka sobie przyczynców, jednaczo w i ublagalników umniejszili. Krow. 2. a. [P.] *sprawca, przyczyna*: On jest przyczynca zguby naszej. Troc. [Ja byłem tego przyczynca]. < Od Przyczynić >

† **Przeczyść**, **czcie** a. **czci**, **czetł** p. **Przeczytać**. < Przy + Czyść >

† **Przeczytać**, a, ał, † **Przeczyść**, nied. **Przeczytywać** l. *policzyć komu, porachować komu, zaliczyć; przyznać*: Rzekł Saul: Dawidowi przczytują dziesięć tysięcy, a mnie tylko tysiąc. Leop. To każdemu przczyść, co czyje jest. Rej. Szczęśliwy, komu nie przczytelł Pan wady. Kochan. 2. *policzyć na karb; znać, ogłosić za sprawcę; przypisać*: Erasowali ś. na nie o to, że im niewinnie taką nieszczerzość przczytali. Biel. J. Na areybiskupa narzekali, przczytując mu niestałość. Biel. J. Ułomność takową przyrodzeniu przczyść trzeba. Górn. Głupstwu twojemu to przczytał. Troc. Niełasec twojej P. muszę. Troc. Dobrą sprawę sobie, opaczna radzi przczytamy ludziami, Fred. M. Szczęściu to W. Kr. Mości przczyść ś. musi, iż za żadnego króla tak wielu uczonych ludzi w Polszcze nie było, jak teraz. Górn. 3. *poznać, wziąć za co, znać za co*: On sobie tuszy, iż mu tego nikt za złe przczyść nie ma ani może. Rej. Miękkie szaty tak męż-

czyźnie, jak białym głowom za jedną hańbę przczytają. L. < Przy + Czytać >

† **Przeczytanie**, a, blm., *czynność cz. Przeczytać*.

† **Przeczytywać**, a, ał p. **Przeczytać**.

† **Przeczytywanie**, a, blm., *czynność cz. Przeczytywać*.

† **Przyć**, **ydzie**, **yszedł** p. **Przyjść**. Głos., B. Sz., Kaz. 1555, Orzech. Ty jeś, który masz P., czyli drugiego oczekawamy. Op. Przdzie moeność a wielkość ludu rozmaitego. Spr. < Z Przy + Ić >

Przyćmić, i, il, nied. **Przyćmiewać** *przyciemnić, przygasić, zrobić ciemniejszą, przytkumić blask czego*: P. światło lampy w pokoju. Przen.: *Przyćmiony dom umbrą (cienią) śmiertelną. Troc (= pograżony w żalobie)*. Przen.: *pozabawi trochę blasku, świetności*: Cierpienie i lata przyćmiły mu wzrok (= *przytepiły*). Ten czyn bardzo przyćmił jego sławę. Obronisz zwycięsko w słuszności ojczyznę, czyniąc z przyćmionej Polski Polskę sławną. L. Przen.: *zrobić mniej jasnym, zaciemnić*: To przez okolicznościowe dygresje ogólny obraz przyćmiło. Pleb. Przen.: *Moje dziewczęta przyćmione były od dwóch dam, które rozmawiały tylko o wielkim świecie*. Błot. (= *zaciemione, zakasowane*). P. ś. *pociemnić, stać ś. ciemniejszym*; przen. *stracić trochę na blasku, na świetności*: Światło nauk przyćmiło ś. nieco w kraju (= *przyciasło*). Sława i talent po krótkim okresie rozkwitu zaczęły niebawem przyćmiewać ś. < Przy + Ćmić >

Przyćmienie, a, blm., *czynność cz. Przyćmić*. Okul.: P., zaćmienie soczewki oka (opuscatio lentis crystallinae).

Przyćmienie się, a ś., blm., *czynność cz. Przyćmić ś.*

Przyćmiewać, a, ał i P. ś. p. **Przyćmić**.

Przyćmiewanie, a, blm., *czynność cz. Przyćmiewać*.

Przyćmiewanie się, a ś., blm., *czynność cz. Przyćmiewać ś.*

[**Przyćpić**, i, il, nied. **Przyćpować**] l. *przyprzeć*: To gani towar, to go przypuje po groszu. 2. *przyprzeć rzucając na wierzch*. [P. ś.] *rzucić ś., wdać ś., przypłatać ś.*: Bobby ci ś. ogień przyćpił w kulawą nogę. < Przy + Ćpić >

[**Przyćpienie**, a, blm.] *czynność cz. Przyćpić*.

[**Przyćpienie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Przyćpić ś.*

[**Przyćpować**, **uje**, **ował**] p. **Przyćpić**.

[**Przyćpowanie**, a, blm.] *czynność cz. Przyćpować*.

† **Przyćwiczać**, a, ał p. **Przyćwiczyć**.

† **Przyćwiczenie**, a, blm., *czynność cz. Przyćwiczyć*.

† **Przyćwiczyć**, y, ył, nied. **Przyćwiczać** *ćwicząc przyłożyć, przyciężyć; zaprowadzić, uprawić, wdrożyć*: Do pobożności go i pańskich obyczajów słowy przyćwicza. Skar. < Przy + Ćwiczyć >

Przyćwiekować, **uje**, **ował** *przybić ćwiekami*: Przyćwiekował kto waści czapkę, że ś. nie kłaniaasz? < Przy + Ćwiekować >

Przyćwiekowanie, a, blm., *czynność cz. Przyćwiekować*: A przebaez mi już tę okropną ranę i to straszliwe nóg P. Słow.

Przydaćnia, i, lm. e zool. (tridaena) *olbrzymi małż morski, największy z mięczaków*.

Przydać, a, ał, nied. **Przydawać** l. *dodać*: P. komu kogo = *dać mu za towarzysza, za opiekuna; ustanowić ze swego ramienia przy kim, wyznaczyć do pozostawiania przy czym boku*: Przydał syno-

wi gubernatora, sługę Troc. Przydany został mu od ojca jako towarzysz. Rzew. P. czego = przyłożyć, przyczynić, dołożyć, przyłączyć, dołączyć: Do frymarku tych gruntów trzeba mu było jeszcze P. pieniędzy, ale zapłata na frymark przydana była dwa razy mniejsza, niżli wartość gruntu, do którego była przydana. P. cheł. P. do tego, co ś. mówi = mówiąc dodać; powiedzieć w dalszym ciągu. Ja ci przydam pod sekretem. Rzew. Przydał jeszcze do tego frymarku zegarek. Troc. Przydaj pieprzu do tej potrawy. Troc. P. drugie tyle = podwoić. Przydawać sobie lat. Gdy dziecie przyszło do ojca skarżyć na nauczyciela, że go dla występku jakiego skarał, zaś mu jeszcze o cieie przydał i poprawił. Glicz. Dusza jest to duch od Boga nadany, jako ogień do lampy, gdy będzie przydany. Rej. Zawsze przydawali zasmucające wyrazy. Rzew. Przydawać co w opowianiu = zmyślać, komponować jako dodatek od siebie: P. co w mowie nad prawdę, przyłącać. Kn. Nie nie przydawał nad to, co było. Kochan. P. co w mowie nad potrzebę, nad prawdę. Troc. 2. † P. przyłożyć, dołożyć, udzielić, użyzyć, poświęcić: Ktoby chciał co umieć, niech przyda i czasu, i pilności. Glicz. Heretykom swoją obronę był przydał. Birk. Przydajeje słowom moim uszy swoje. B. B. 3. † P. przynieść, dać, zapewnić: Pytaliście nas o winy, co sprawa przyda wójtowi. Ort. 4. anat.: × Odziedza przydana = błona zewnętrzna dodatkowa (tunica adventitia). P. ś. I. złać ś., nadać ś.; pasować, być prawie, okazać ś. przydatnym, posłużyć do czego: Czasem też słaby mocomu ś. przyda. Kras. Niemasz nie tak złego, żeby ś. na dobre nie przydało. Fred. M. Co ś. ninacz nie przyda, tego ś. nie chwytam. Pot. Na cóż ś. przydadzą całego świata pochwały, kiedy niespokojne serce? Stasz. (= co pomogą). Pan młody tu przyjedzie, abyś mógł poznać, czy ś. przyda dla twojej córki lub nie. L. Zły zamek, do którego ś. każdy klucz przyda. L. Nie mogą buty na jedno kopyto robione wszystkim P. ś., na każdego nogę wygodnie. Perz. Gnuśny do niczego ś. nie przyda. Troc. Groźba i prośba na nie ś. przyda. Mick. Chleb byłby lepszy, już to rzeź pewna, ależ go upiec trudno bez drewna, i to ś. przyda, pod chleb podpali, więc do tornistra — i poszedł dalej. Chęc. 2. † P. ś., [P. ś.] na kogo, na co = wlać ś. w kogo, wodzić ś. podobnym do kogo, do czego: Często ś. człek przyda do czleka. Pot. [Syn przydał ś. na ojca]. 3. † P. ś., [P. ś.] zdarzyć ś., przydarzyć ś., przytrafić ś., wypaść, trafić ś. And. z Kobyl., Mik. z Wilk, Skr. To ś. częstokroć wielu ludziom mądrym przydawa, iż więcej wierzą cudzemu zdaniu, niżli swemu. Górn. Gdyby mu ś. na takiej drodze co onemu słudze przydało. Orm. Często ś. przydawa, iż na działach czynią ś. krosteczki. Sien. Przydało ś., że... Troc (= tak ś. złożyło, że...). Przydał ś. przypadek taki. Troc (= stał ś., zaszedł). 4. † P. ś., [P. ś.] wlać ś., przyplatać ś., czepić ś., przyczepić ś.: Na końcu tego roku przydały ś. kilku dzieciom w jednym domu nadzwyczajne choroby. Świt. [Boby ci ś. ogień przydał w kulawą nogę. Barwy czerwonej panna młoda nie ma, aby ś. jej gorączka nie przydała].

<Przy + Dać>

Przydajać, a, ał p. Przydoidć.

Przydajanie, a, bfm., czynność cz. Przydajać.

× [Przydajnie przys. od Przydajny: P., *positiva*. Gawron.]

Przydajny I. † P. dodatkowy, przydany, przydatkowy: P., przydatny, przysadny, dodajny. Bobr.

2. [P.] przydatny, zdalny. 3. × P., × **Przydatkowy** mat. dodatni: Przydatkowe liczby, ilości przydajne i ujemne. Gawron. (przechytniające. L.). Wielkość przydajna, *quantitas positiva*. Łs. <Od Przydać>

Przydalej I. *necio dalej*. 2. *za daleko*. <Przy + Dalej>

† **Przydalszem** przys. *opodal, daleko jakos*. Kn. <Od Przydalszy>

Przydalszy I. *trochę dalszy*. 2. *trochę za daleki*. Troc. <Przy + Dalszy>

Przydan, a, Im. owie I. † P. kolega przydany, towarzysz, asesor, *adlatus*, † przystaw: Przyłączono do sędziów kasztelanów kilku, miasto asesorów a. przydanów. Błaż. 2. [Przydani, Im.] *orszak weselny odwożący mężowi pannę młodą z posagiem i wyprawą*. 3. † P., [P.] *drużba weselny*: Przydanowie pana młodego. Papr. [Panów przydanów i panny przydanki]. 4. [P.] p. **Przydaniek**. <Od Przydany>

[Przydanieczek, czka, Im. czkowie] p. **Przydaniek**. <Od Przydaniek>

[Przydanieczka, i, Im. i] p. **Przydanka**.

[Przydaniek, nka, Im. owie, Przydan] *młodszy drużba*. Zdr. [Przydanieczek]. <Od Przydan>

Przydanie, a, bfm., czynność cz. Przydać: P. dobrego nauczyciela. Troc. P. korzeni do potrawy, przykładów do mowy. Troc (= *przycotnienie, zacytowanie przykładów*). P. patrona. Troc.

[Przydaniec]: Przydańcy = *rodzice panny młodej i bliźcy przyjaciele*. <Od Przydany>

Przydanka, i, Im. i I. † P., [Przydanka] *drużba weselna*: Któżci mu takie drużki lub przydanki radził. Zbył. 2. × P. anat. *błona zewnętrzna, dodatkowa*, × odziedza przydana (tunica adventitia).

Przydany I. Im. od **Przydać**. 2. [P.] *który ś. przyczynił*: Któż ci do tego był P.? <Od Przydać>

[Przydański, ego, bfm.] *taniec, który tańczą swatowie i starościny po ustaniu muzyki, przybijając sobie w komin*. <Od Przydan>

Przydarcie, a, bfm., czynność cz. Przydrzeć.

[Przydarć, drze, darć] p. **Przydrzeć**. <Przy + Darć>

Przydarniować, uje, ował, Przydarnować *darując przykryć*. <Przy + Darniować>

Przydarniowanie, a, bfm., czynność cz. Przydarniować.

Przydarnować, uje, ował p. Przydarniować.

Przydarnowanie, a, bfm., czynność cz. Przydarnować.

Przydarzać się, a ś., ał ś. p. Przydarzyć ś.

Przydarzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przydarzać ś.

Przydarzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przydarzyć ś.

Przydarzyć się, y ś., ył ś., nied. Przydarzać ś. *wydarzyć ś., zdarzyć ś., nadarzyć ś., przytrafić ś., stać ś., wypaść, przypaść*: Kilka razy przydarzała ś. sposobność okupu, którą Zamojski opuścił. Bart. (= *następcza ś.*). Dotąd rzadko przydarzane niedomagania leczył pan Szymon wonią drzew swej puszczy. Byk. Stało ś. to zdjęcie zapewne podczas przerabiania kościoła po pożarze w r. 1610 przydarzonym. Szaj. <Przy + Darzyć ś.>

Przydaszek, szku, Im. szki, Przystrzeszka *ważki daszek od szczytu domu, biegnący na wysokości okapu dachu głównego, w tak zwanej strzesze polskiej*: Krowa stoi w sieni, a kozy pod przydasz-

klem za oborą. Krasz. Siedzi na każdym rybackim podwórku pod przydaszkiem, skleconym z kilku tarcie. Kon. <Przy + Daszek>

Przydatek, tku, lm. tki, † **Przydawk** 1. *szczegół przydany, dodatek, przykładka, dokładka, naddatek, przyczynek*: Jejmość do miary coraz ś. nadstawia; jegomość boi ś., aby znowu po P. do szlaku na kliny a. falbany do kramu posyłać nie musiał. L. (= *nadsztukowanie*). P. do wagi, P. w ważeniu Troc. Przydatku nie dają. Troc. Potrawy, które mają być dane na P. Wiel. W. Do stu dukatów, któreś mi winien, przyjm i to w przydatku. L. (bije go). Po długim z niemi targu, dostawszy przydatku dwa razy kańczugiem po plecach, pożegnała miłych tych gości. L. P. nie stoi za datek; P. czasem stoi za datek. Prz. Nikt nie powie nie dzisiaj bez przydatku. Pot. Naukę Chrystusa uznawamy bez przysąd omylnych rozumów ludzkich i przydatków, uszczerbków i odmian. Wiśń. Przydatki użone. Troc (= *przyczynki naukowe*). P. w mowie, w kontraktcie, kondyccie, доклад, zawieszona zмова, *adjunctio*. Kn. (= *warunek, zastrzeżenie, omówienie, wyśmiewanie, wyjątek*). 2. anat. *przyczepki* (appendix); Przydatki siatne = sieciowe (appendices epiploici). P. najdrza (parepididymis). × P. mózgowy = *przysadka mózgowa* (hypophysis cerebri). 3. gram. *przybrauka, przyrostek, prefiks*, × *przydawk*: *Roz-, wy-, s-* są przydatki słowne. Troc. 4. pol.: Przydatki macicy (adnexa uteri). <Przy + Datek>

Przydatkowy przym. od **Przydatek** 1. a. × **Przydatni**, *dodatkowy, uzupełniający*. 2. anat.: × **Nerw p. p. Dodatkowy**. Jajnik P. p. Jajnik. 3. praw.: **Proces P. = Adhezyjny**. <Od Przydatek>

× **Przydatni p. Przydatkowy**: Rozprawa, obfita w wiadomości ciekawe, zdawała ś. jeszcze nieco przydatni wiadomości potrzebować. Alber. <Od Przydać>

Przydatność, i, bfm. 1. *zdatność, użyteczność, pożytek; użytek*: P. tej dźwigni. Hube. P. do czego, do jakiego celu. 2. × P. *podobieństwo, analogja, pokrewieństwo, odpowiedniość*: Analogja nieprzerwana, czyli owa P., jaka między pokarmem matki i konstytucją ciała dziecinnego zachodzi. L. <Od Przydatny>

Przydatny 1. *mojący ś. przydać, zdatny, nadający ś., stosowny, odpowiedni, użyteczny*: Nie są przydatne do rzeczy szczyptych i drobnych zwawie i zapalczywe głowy. Pileh. Łakomy, gdy umiera, wtenczas najprzydatniejszy ludziom. Troc. 2. gram.: × **Imię przydatne** = *przymiotne; przymiotnik*. Troc. <Przy + Datny>

× **Przydawacz**, a, lm. e p. **Przydawca**. <Od Przydawać>

Przydawać, aje, awał 1. i P. ś. p. **Przydać**. 2. [Przydawać sobie] *być nienaturalnym*: On sobie tylko przydaje.

Przydawanie, a 1. bfm., czynność cz. **Przydawać**. 2. † P., lm. a *dotawianie (działanie arytmetyczne)*. Sol.

Przydawanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przydawać** ś.

Przydawca, y, lm. y, × **Przydawacz** *ten, co przydaje, dokładacz*: Przyczyniaez, przyczyniciel, P., przymnożyciel. Bobr. <Przy + Dawca>

Przydawk, wku, lm. wki 1. † P. p. **Przydatek**: Przydawki, ujmowanie, odmienianie. Wiśń. Gdy eo z przedka przypadnie, wielki to jest P. załośc. Wuj. (przyrost. L.). 2. w szereg. *grunt przydany gdzieindziej do włości włościańskiej*. Śl. wil. <Przy + Dawek, DA>

Przydawka, i, lm. i gram. *określenie rzeczownika; określenie przymiotne a. rzeczowne*. <Przy + Dawka>

Przydąć, dmie, dął, nied. **Przydymać** 1. *dmuć przynieść, przypędzić*: Wiatr przydął do nas różne liście. 2. *dmuć przykryć, zawiąć*: Zarośla karłowatej sośniny i świerczyny przydęto zupełnie; wyglądały one niby śnieżne kopce. Dyg. 3. × P. *wyłożyć ś. dzieciem*. L. <Przy + Dąć>

Przydążenie, a, bfm., czynność cz. **Przydążyć**. **Przydążyć**, y, ył *dażąc przybyć*: Pułk wasz już musiał P. Budz. <Przy + Dążyć>

× **Przydabć**, a, ał *dbałością przysporzyć, zaoszczędzić, zebrać*: By choć na starość człek skusił swobody, przydbawszy garść żywności. Iż. Przy rozumie coś sobie przydba. Byk. Nie tylko jego dobra nie strwońiła, a owszem przydbała mu wiele rządności i rozumem. Byk. <Przy + Dbać>

× **Przydbanie**, a, bfm., czynność cz. **Przydabć**. † **Przydoza**, y, lm. e p. **Przyzoza**. Glos., Tuch.

Przydech, u, lm. y, × **Przychuch** gram. 1. *chwienie gardłowe, odcię gardłowy dźwięku*: P. w wymawianiu słaby, moczny. Do gardłowych spółgłosek należy dwoisty P., jeden słabszy h, drugi mocniejszy ch, np. hałas, ehęg. Kopez. 2. *znak przydechu*: P. w języku greckim: słaby, moczny. P. kładzie ś. nad samogłoskami na początku wyrazów i nad ρ. <Przy + Dech>

Przydechowy przym. od **Przydech**: Spółgłoski przydechowe, *aspirantes*. Kopez.

† **Przydeklarować**, uje, ował [Przydeklarować] *przygłosić*: Książę hetman, nie mogąc mu tak małej rzeczy denegować, musiał P. Mat. <Przy Deklarować>

† **Przydeklarowanie**, a, bfm., czynność cz. **Przydeklarować**.

Przydenek, nka, lm. nki 1. bud. p. **Wisior**. 2. woj. *guz na denku armaty*: P., ozdoba armaty dno jej zamykająca. Jak. J. <Przy + *Denek, od Denko>

Przydeptać, peze, ptał, nied. **Przydeptywać** 1. *nadejmawszy przycisnąć, deptać przygnięć, przytłoczyć*: Obraz ten przydepez, a umrzesz. Skar. Przydeptałeś mi podódek. Troc. Wilk Przydeptał biedną zajęczynę. Oss. Przen.: Pompej narodom kark przydeptał obeym Chr. (= *starł*). 2. *deptaniem przyplaszczyc*: P. trzewik. Troc. P. pantofel w pięcie. <Przy + Deptać>

Przydeptanie, a, bfm., czynność cz. **Przydeptać**.

Przydeptywać, uje, ywał p. **Przydeptać**. **Przydeptywanie**, a, bfm., czynność cz. **Przydeptywać**.

× **Przyderzać**, a, ał p. **Przyderżyć**.

× **Przyderzanie**, a, bfm., czynność cz. **Przyderzać**.

× **Przyderzenie**, a, bfm., czynność cz. **Przyderżyć**.

× **Przyderzyć**, y, ył, nied. **Przyderzać** *przybić, przytórzyć uderzeniem*: Nie na jedno słowo przyderzyła o ziemię szlachta szabłami i huknęła gniewnemi słowy. Moracz. [Przyderzają tą ladą do tej przędzy, z czego robi ś. płótno]. <Przy + *Derzyć, DERZ/DAR>

Przydęcie, a, bfm., czynność cz. **Przydąć**. [Przydk] p. **Przytki**.

Przydławiąć, a, ał p. **Przydławić**.

Przydławianie, a, bfm., czynność cz. **Przydławiąć**.

Przydławić, i, ił, nied. **Przydławić** *dławiąc przydusić; dusząc przygnięść, przycisnąć*: Przydławił powalonego przeciwnika kolanem do ziemi. Zawór (wentyl) przydławiający częściowo tamuje przepływ przez przewód. <Przy + Dławić>

Przydławianie, a, bfm., czynność cz. **Przydławić**.
× **Przydłonieć**, nka, lm. nki anat. p. **Nadgarstek**. Ocz. <Przy + *Dłonieć, od Dłoń>

× **Przydłoń**, i, lm. e anat. p. **Nadgarstek**: P., pięść. Urs. <Przy + Dłoń>

[**Przydłubać**, bie, hał] *skubnąć, liźnąć, urwać*: Nasz lokaj, keď sie obróci, to przydłubie. <Przy + Dłubać>

[**Przydłubanie**, a, bfm.] czynność cz. **Przydłubać**.

× **Przydługi**, × **Przydłuższy** *trochę za długi*: Jego surdut jest na mnie P. <Przy + Długi>

Przydługo, † **Przydłuż** przys. od **Przydługi**: Morfeusz zatrzymał nas P. w swoich objęciach. Krasz.

Przydługogłowy, **Przydłuższogłowy** antr. *mającą czaszkę nieco wydłużoną* (subdolichocephalus). <Przydługo + *Głowy, od Głowa>

Przydługość, i, bfm. l. rz. od **Przydługi**. 2. antr.: P. głowy = *wydłużenie mierne czaszki, głowa przydługa, przydłuższa* (subdolichocephalia).

† **Przydłuż** p. **Przydługo**: P. kazać. Mącz. <Przy + Dłuż>

Przydłużać, a, ał i P. ś. p. **Przydłużyć**.
Przydłużanie, a, bfm., czynność cz. **Przydłużać**.

Przydłużanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przydłużać** ś.

Przydłużenie, a, bfm., czynność cz. **Przydłużyć**.
Przydłużenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przydłużyć** ś.

Przydłuższogłowy antr. p. **Przydługogłowy**. <Przydłuższy + *Głowy, od Głowa>

× **Przydłuższy** p. **Przydługi**. <Przy + Dłuższy>

Przydłużyć, y, ył, nied. **Przydłużać** *przełtżżyć, przeciągnąć*: Zdanie, że król nie ma prawa P. wakansu buław, lecz powinien je rozdać niezwłocznie kandydatom zwyciężającym. Szaj. Przydłużono sejm najpierw o dzień jeden, następnie o drugi, trzeci i czwarty. Szaj. [U takiej żony wiek mam przydłużony]. <Przy + Dłużyc>

† **Przydnieć**, eje, ał *rozetnieć, rozwidnić ś. nad ranem*: Wojsko nasze nie miało uderzyć, aż gdyby było przydnieło. <Przy + Dnieć>

† **Przydniecie**, a, bfm., czynność cz. **Przydnieć**.

Przydnieprowy przy **Dnieprze** położony, *nadnieprzański*, *naddnieprowski*: Wychowana na bezbrzeżnych przydnieprowskich równinach. Rol. <Przy + Dnieprowy>

Przydniestrowy nad **Dniestrem** leżący, *naddniestrowski*: Inni komendanci blokhausów przydniestrowych nie próbowali nawet tej drogi. Rol. Przydniestrowe placówki. Rol. <Przy + Dniestrowy>

Przydoby *trochę za dobry*: Twe przydobre, me zaś przydobre serce mało nie obaliły zamysłów naszych. L. <Przy + Dobry>

Przydoić, i, ił, nied. **Przydajać**, × **Przydoiwać** *jeszcze więcej udoić, dojąc dodać*: P. mleka. <Przy + Doić>

× **Przydoiwać**, a, ał p. **Przydoić**.

× **Przydoiwanie**, a, bfm., czynność cz. **Przydoiwać**.

Przydोजenie, a, bfm., czynność cz. **Przydoić**.
[**Przydole**, a, lm. a] *dolina, niżyna, podole*. <Przy + *Dole, od Dół>

Przydolina, i, lm. i *dolina pomniejsza, dolina poboczna*: Nieunoszone potoki, które przydolinami z szumem ulewają wody. Pol. Doliny walne i przydoliniki. Pol. <Przy + Dolinka>

Przydomek, mku, lm. mki l. *jedna z linji, na które ś. dom (= ród) dzieli, gałąź rodu*: Dom ten szlachecki na różne ś.dzieli przydomki. Troc. 2. a. × **Przydomek** *przezwiśko rodowe pochodzące od epitetu wybranego przodka, przechodzące z ojca na syna i występujące obok właściwego nazwiska rodowego*: Gdy za czasem jednego rodu familje znacznie ś. rozradzać počęły, przybierały sobie dla różnicy nowe nazwiska z różnych przyczyn, a mianowicie od osiadłości, a dawne z herbów nazwiska zostały przydomkami, np.: jeden z Jelitezyków od wsi, za mostem leżącej, Zamojskim nazwany został, herb zaś Jelita został jego przydomkiem. Krasz. Z imieniem i nazwiskiem, obok herbu, wiele rodzin wyrzało swe przydomki: Jan Jelita Sarjusz Zamojski. Lel. 3. [P.] *złóśliwe lub żartobliwe przezwiśko charakterystyczne, epitet*. Przen.: Rozgniewała ś. i piękniemi mię uczeła przydomkami: Głupia, szalona, oślicia! wszystko to na plaću bylo. L. (= *wymysłami*). <Przy + Domek>

Przydomekomanja, i, bfm. *manja dawania lub używaniu przydomków*. Orzesz. <Przydomek + Manja>

Przydomekowy przym. od **Przydomek**: Nazwisko przydomkowe. Gl. Spółcześni nigdy nie potrafia ani przydomkowej nawet spisać historii. Bart.

Przydrafować, uje, ował *drałując przybiec*. <Przy + Drałować>

Przydrafowanie, a, bfm., czynność cz. **Przydrafować**.

Przydrapać, pie, pał l. i nied. × † **Przydrapować** *trochę podrapać*. Urs. 2. rub. *uciełkając przybiec*: P. skąd, dokąd. <Przy + Drapać>

Przydrapanie, a, bfm., czynność cz. **Przydrapać**.

† **Przydrapować**, uje, ował p. **Przydrapać**.
† **Przydrapowanie**, a, bfm., czynność cz. **Przydrapować**.

Przydrepcecie, a, bfm., czynność cz. **Przydrepcecie**.

Przydrepceć, i, ił p. **Przydrepceć**. <Przy + Drepeć>

Przydrepceć, pceze, ptał, **Przydrepceć** *drepcząc przybyć, przybliżyć ś.* <Przy + Dreptać>

Przydrepcecie, a, bfm., czynność cz. **Przydrepceć**.

Przydrobieć *jeszcze więcej nadrobieć, drobiać dodać; przykruszyć*. Mącz. P. chleba do zupy. <Przy + Drobieć>

Przydrobienie, a, bfm., czynność cz. **Przydrobieć**.

Przydrobno przys. od **Przydrobny**.
Przydrobny *niewiele za drobny*. <Przy + Drobny>

Przydrog, **Przydroszy** *trochę za drogi*. <Przy + Drogi>

Przydrego przys. od **Przydrog**.

Przydroje, a, lm. a, [**Przydrojeć**, **Przydrojeć**] *miejsce wolne od jardy, po obu stronach drogi; miejsce wązkie między drogą a rolą trawą porośnięte*: Isć przydrożem. Ptasię gniazdo jest zielem na przydrożach pospolitym. Rost. <Przy + *Droje, od Droga>

Przydrojeć, eje, ał *trochę zdrożyć, podrojeć nieco*: Panie, trzeba-ć dać niemało, boć w aptekach przydrożało. Rej. <Przy + Drojeć>

[Przydrożek, żka, lm. żki] p. **Przydroże**: Po przydrożku kosiarze idą. Kon. <Przy + *Drożek, od Droga>

Przydrożenie, a, blm., czynność cz. **Przydrożać**.

× **Przydrożnie** przys. od **Przydrożny**. L.

Przydrożnik, a, lm. i bot. p. **Kulbaba**. <Od Przydrożny>

Przydrożny, **Przydrożny** przy drodze leżący: Będziesz siedział u kamienia przydrożnego. Bud. Słup, krzyż P. Kolej przydrożna idzie wzdłuż drogi, obok niej, nadrożna zaś zajmuje część szerokości samej drogi. <Przy + Drożny>

Przydroższy p. **Przydrogi**. <Przy + Droższy>

[**Przydrożek**, żka, lm. żki] p. **Przydroże**: A drudzy przydrożkiem śpieszą. Len. Idzie Krysta po przydrożku. Kon. Goni wszystkimi przydrożkami, a do celu nie zmierza. Górs. K. M. <Przy + *Drożek, od Droga>

[**Przydrożnić**, i, ił] *siedzieć i zebrać przy drodze*: Wypadnie na starość P. <Od Przydrożny>

[**Przydrożnienie**, a, blm.] czynność cz. **Przydrożnić**.

Przydrożny p. **Przydrożny**: Z dzieciątkiem w rękę stara niewiasta z przydrożnej wybiegła chaty. Gór. <Przy + Drożny>

Przydrukować, uje, ował *oddrukować, jeszcze więcej wydrukować, drukując przyczynić*: P. jeszcze paręset egzemplarzy. <Przy + Drukować>

Przydrukowanie, a, blm., czynność cz. **Przydrukować**.

Przydruć, uje, ował *drutując przymocować; przytwierdzić drutem*: Przydrućwał uszko cienkim drutem. <Przy + Drutować>

Przydruć, a, blm., czynność cz. **Przydruć**.

× **Przydrużenie**, a, blm., czynność cz. **Przydrużyć**.

× **Przydrużyć**, y, ył *pozyskać przyjaciół czyją, przyjaciół za przyjaciół; przyjść do swego towarzysstwa*, × p r z y t o w a r z y s z y ć: P. sobie kogo. <Przy + Drużyć>

Przydrzeć, drze, darł, [**Przydarć**], nied. **Przydzierać trochę zedrzać, nieco podrzeć; naderzeć**: P. ubranie. Przen.: W wymyślaniu prac nowych misterny konceptu sobie Eurysteusz przydrze. L. (= *zużyje nieco*). <Przy + Drzeć>

† **Przydrzeźniać**, a, ał *lekką podrzeźniać, podrzeźniając przygotować, wtórować*: Przydrzeźniał ich tańcowi skokiem swym grubym. Otw. Płakały dryjady, lecz i tych nie chciała Echo zaniechać, by im P. nie miała. Otw. <Przy + *Drzeźniać, DRZ(EŻŃ)/DR(AŻŃ)>

† **Przydrzeźnianie**, a, blm., czynność cz. **Przydrzeźniać**.

Przydrzwia, i, blp. = **Odrzwia**: Twojego męża głowę będę włókił — i uderzę nią o P. bronzowe. Mie. <Przy + *Drzwia, DRZŹW (z DWRZ) / DŹWIER / DŹWIERZ>

[**Przydu**] *przydatek darmo do ilości czegoś za pieniądze nabytyj*. Gwar.

[**Przyducha**, y, blm.] *zepsute powietrze pod lodem, kiedy ś. ryby duszą*. <Przy + *Ducha, DCH/DECH/DUCH/DYCH>

Przydumać, a, ał *wydumawszy przyczynić*: Nie było dnia, żeby ktoś jeszcze czegoś nie przydumał i nie poddał. Krasz. <Przy + Dumać>

Przydumanie, a, blm., czynność cz. **Przydumać**.

† **Przydumek**, mku, lm. mki *przygrzybka*: Dawniej nie trzeba było tylko jawnie obwołać, w bęben a. trąbę wojennego tańca P. ogłosić. Fal. <Przy + *Dumek, od Duma>

Przydupnik, a, lm. cy gm. *pochlebca, faworyt, zausznik, powiernik nieodstępny*. <Przy + Dupnik>

[**Przydurkowały**] p. **Przydurnowały**: To stary i P. sobie nieborak, a był Zaporozcem za młodu, drogę znać musi. Jeż. <Przy + *Durkowały, DUR; por. Głupkowały>

[**Przydurnowało**] przys. od **Przydurnowały**.

[**Przydurnowały, Przydurkowały**] *przygłupi, głupkowały*: Turcio nie robi nie, bo P. jest trochę. Gliń. <Przy + Durnowały>

Przydusić, i, ił, nied. **Przyduszać** i. *przytłoczyć, przynieść, przycisnąć dusząc*: Śpiąc przydusiła dziecko. Morderca przydusił poduszką swą krzyżującą ofiarę. P. kogo do łóżka, do ziemi, do ściany. Nim ś. opamiętał, jużem go porwał, gębę mu przydusiwszy, żeby nie krzyczał. Sienk. (= *przytłakawszy*). Stękał w dole, przyduszony osypaną ziemią. Przyduszać pokrywką, warzechą, a żeby nie wykpiąło. Troc. 2. *przytłumić, przygasić, stłumić*: P. żar, węgle. Ogień przyduszony. Troc. Przen.: A żeby świeże wyrostki z korzenia dobywające ś. gałęziami blisko stojących drzew nie były przyduszone. L. (= *przygłuszone, zagłuszone*). Przen.: Przyduszono siła buntów pierwszej niż w płonieniu wybuchnęły. Kłok. (= *uśmierzone*). Cóż mię znouu na gniew przyduszony podwoźdźsz? Bardz. Radość niezmierna słowa w nich przydusza. Leszcz. Już ona idzie; staraj ś., żebyś żal przyduszał. Mor. A. (= *hamował*). Gniew przyduszony. Troc. Ona (natura) je (przymioty nasze) uprawia, ożywia, krzepi, a przydusza, umarza i niszczy. Kras. 3. [P.] *ugotować pod pokrywą, udusić*. <Przy + Dusić>

Przyduszanie, a, blm., czynność cz. **Przyduszać**.

Przyduszenie, a, blm., czynność cz. **Przydusić**.

Przydużo przys. od **Przyduży**.

Przyduży *zbyt duży*: Głowę miał ciężką, przydużą, zwykle zwieszoną. Kon. Buty przyduże. <Przy + Duży>

Przydawać, a, ał p. **Przydwoić**.

Przydawanie, a, blm., czynność cz. **Przydawać**.

Przydwoić, i, ił, nied. **Przydawać w dwójnasób przysporzyć, podwoić**: Wezwawszy na pomoc krzyżaków, Łokietek jednej wojny nie pozbył, lecz przydwojonej nabył. Błaż. <Przy + Dwoić>

Przydwojenie, a, blm., czynność cz. **Przydwoić**.

† **Przydwojny** = **Nadwojny**. <Przy + Dworny>

× **Przydworze**, a, lm. a *dwór*: Ukryć przed ludźmi miłość na pańskim pijaćkim przydworzu. Słow. <Przy + *Dworze, od Dwór>

Przydybać, bie, bał, nied. × **Przydybywać** i. kogo = *zejść zmiennacka; upilnowawszy przycapić; zastać, zaskoczyć, przylapać*: Prędko stąd pobieży dalej, aby nas tu baraszkujących nie przydybał. L. Wśród dalekich zapędów śmierć nas przydybuje. Oss. Gdy cię chuda z kosą śmierć przydybie, idź, mów, skądś przyszedł, stary grzybie. L. Tak zajętych sobą przydybał nas mój ojciec. Oss. Myślałem, że cię, panno, już niema na świecie; szukając cały raneć, przydybałem przecie. Fred. M. 2. cz. ni. *dybiąc przybyć; przyjść czując ś., podkreśać ś.*: Potym anioł, eichucho przydybawszy do onego człowieka świętego, pełną go nogą. Rej. Przydybał ciszkciem do wrót mojej chaty Kupidyń skrzydlaty. Nar. <Przy + Dybać>

Przydybanie, a, blm., czynność cz. **Przydybać**.

† **Przydybnie** przys. od **Przydybny**. L.

† **Przydybny** *którego można przydybać*: Tu przy mnie snują ś. nieprzydybne wrony. Ejs. Ja, ona nieprzydybna, ona chytra wrona. Szymon. <Przy + *Dybny, od Dyba>

× **Przydybywać, uje, ywał** p. **Przydybać.**

× **Przydybywanie, a**, blm., czynność cz. **Przydybywać.**

× **Przydychać, a, ał** *wymawiać z przydechem, wydawać przydech.* <Przy + Dychać>

× **Przydychanie, a**, blm., czynność cz. **Przydychać.**

Przydygować, uje, ował rub. p. **Przydzwigać**: Gdzieby to ta kobieta poradziła tyła wody P. od rzeki! Kon. <Przy + Dygować>

Przydygowanie, a, blm., czynność cz. **Przydygować.**

Przydymać, a, ał l. nied. p. **Przydać.** 2. dok. gm. *przybiec szybko.*

Przydymanie, a, blm., czynność cz. **Przydymać.**

Przydymiać, a, ał i p. **Przydymić.** Troc. **Przydymianie, a**, blm., czynność cz. **Przydymiać.**

Przydymianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przydymiać** ś.

Przydymić, i, ił, nied. Przydymiać *przysmrodzić dymem, pozwolić nieco przejść dymem, przyswędzić: P. zupę, mleko. Kucharka przydymiała rosół. Cebulę P., tak do przechowania trwalsza będzie. Haur. P. ś. nieco przejść dymem, przyswędzić* ś. <Przy + Dymić>

Przydymienie, a, blm., czynność cz. **Przydymić.**

Przydymienie się, a ś., blm. l. czynność cz. **Przydymić** ś. 2. kip. *choroba wina, wskutek której nabiera ono smaku, jakby przeszło dymem.*

Przydyrdać, a, ał *dyrdając przybiec; przylecieć w dyrdy.* <Przy + Dyrdać>

Przydyrdanie, a, blm., czynność cz. **Przydyrdać.**

Przydyszony *przytlumiony dychawicą*: Głos miał cienki, P., ale jasny i wyrazisty. <Od Przy + *Dyszony, od *Dyszyć, DCH / DECH / DUCH / DYCH>

!† **Przydzęca, y**, lm. e p. **Przyżęca.** Tuch.

Przydziać, eje, ał, nied. Przydziewać l. *jeszcze więcej nadzwać, przynawlec, przyniżać*: Nadziać nitkę perłę, P. drugiej połowę. L. 2. × P. p. **Przydziać**: Przydziewała kordy i hełmy przodków. Wor. 3. *zaostrzyć w dalszym ciągu w dzieńnię czyli barcie*: Oprócz płatu, przynajmniej po dzieńsięciorgu drzewa żęby przydziewał. Nisz. Wyliezenie drzew, które Jan Mucha winien był P. do boru Borkowskiego. Krzyw. Spólnie, według zwyczaju, będą bór przydziewali. Krzyw. <Przy Dziać>

[**Przydział, u**, lm. y] p. **Przedział.** <Przy + Dziać>

† **Przydziałać, a, ał** *przyrobić, przyczynić, dorobić.* L. <Przy + Działać>

† **Przydziałanie, a**, blm., czynność cz. **Przydziałać.**

Przydzianie, a, blm., czynność cz. **Przydziać.**
† **Przydziatek, tku, lm. iki, Przydziewek** *przyróbek, powiększenie liczby dzięni czyli barci na drzewach.* Skr. O który P. ma ś. opiekun opowiadać na każdy rok sądowi bartnemu. <Przy + *Dzia-tek, DZIE/DZIA>

× **Przydzielacz, a**, lm. e, **Przydzieliciel** *ten, co przydziela.* <Od Przydzielać>

Przydzielać, a, ał p. **Przydzielić.**

Przydzielanie, a, blm., czynność cz. **Przydzie-
lać**: Co ś. tyczy klasyfikacji herbów, to jest przy-
dzielania ich do tej lub owej dynastji, sam szano-
wny autor dopuszcza, że... Łąg.

Przydzielenie, a, blm., czynność cz. **Przydzie-
lić**: Nie poróżnicie ś. z powodu przydzielenia
Dukadżina jednemu, a nieprzydzielenia drugie-
mu. Jez.

× **Przydzieliciel, a**, lm. e p. **Przydzielacz.** <Od
Przydzielić>

Przydzielić, i, ił, nied. Przydziałać *dzieląc przy-
znać komu, wydzielić, przylączyć*: Przydzielając
husarję husarji, hufce lekkie chorągwiom lekkim.
Szaj. Dostał mu ś. urząd jednego z trzydziestu
komisarzy wojennych, przydzielonych trzem głów-
nym wodzom. Szaj. Kiedy ongi rozutki przydzie-
lono. Ork. <Przy + Dzielić>

† **Przydzierzawać, a, ał** i † P. ś. p. **Przydzier-
zeć.**

† **Przydzierzawanie, a**, blm., czynność cz. **Przy-
dzierzawać.**

† **Przydzierzawanie się, a** ś., blm., czynność cz.
Przydzierzawać ś.

† **Przydzierzec, y, ał, [Przydzierzec], nied.
† Przydzierzować, † Przydzierzawać** *przytrzymać
przy czym, potrzymać przy czym*: Jeśli wódka
wrzec nie może, tedy ją niejako do ognia przy-
dzierzawaj ręką. Sien. † P. ś. *trzymać ś., nie od-
stępować, pilnować* ś.: Porzucił żonę, a miłośnic
ś. przydzierzawał. Biel. M. Byśmy nie podług
zdania naszego rządził ś., ale słowa szczerego
Bożego przydzierzawali ś. Gil. <Przy + Dzier-
zec>

† **Przydzierzenie, a**, blm., czynność cz. **Przy-
dzierzec.**

† **Przydzierzować, a, ał** i † P. ś. p. **Przydzier-
zeć.**

† **Przydzierzowanie, a**, blm., czynność cz. **Przy-
dzierzować.**

† **Przydzierzowanie się, a** ś., blm., czynność cz.
Przydzierzować ś.

Przydziewać, a, ał p. **Przydziać.**

Przydziewanie, a, blm., czynność cz. **Przydzie-
wać.**

Przydziewek, wku, lm. wki p. **Przydziatek**:
Bór utrzymać ś. mógł w dobrym stanie tylko
przy nieustającym przydziewku, gdyż jedno drze-
wa, stare, stawały ś. nieprzydatnemi, i inne trze-
ba było wyrabiać dla pieszot. Krzyw. <Przy +
*Dziewek, DZIE/DZIA>

× **Przydziwniejszy** *trochę dziwny*: Przydziwniej-
sza mi, że... Troc. <Przy + Dziwniejszy>

† **Przydziwować się, uje** ś., **ował** ś. *z podziwem
przyglądać* ś.: W pierwszej części tego kaza-
nia przydziwujemy ś. sprawom Jana Krzyciela,
w drugiej naukę jego obaezmy. Żarn. <Przy +
Dziwować ś.>

† **Przydziwowanie się, a** ś., blm., czynność cz.
Przydziwować ś.

Przydzwanianie, a, ał l. p. **Przydzwonić.** 2. *dzwo-
nić od czasu do czasu; dzwonić do taktu*: Murza
(do dzwonu przywiązany), szamocąc ś. w dzwo-
nie, ciągle przydzwaniał. Fin.

Przydzwanianie, a, blm., czynność cz. **Przy-
dzwanianie.**

× **Przydzwonić, i, ił, nied. × Przydzwanianie**
dzwonieniem przywołać: Woźny sprawy do są-
dzenia przydzwonione przywoływać będzie. S.
Grodz. <Przy + Dzwonić>

× **Przydzwonienie, a**, blm., czynność cz. **Przy-
dzwonić.**

†Przydźca, y, Im. y *rezultat, wynik*. Sł. wil. <Od †Przyść=Przyjść>

×Przydźwieriek, rka, Im. rki *miejsce z przykryciem drzwiom głównym przyległe* (Podcz.), *gank.* <Przy + *Dźwieriek, od Dźwierki>

×Przydźwierny = Odźwierny. <Przy + *Dźwierny, od Dźwierze>

×Przydźwierze, a, Im. a *miejsce przy drzwiach*. L. <Przy + Dźwierze>

×Przydźwierać, a, ał *dźwiękami wtórować; przygrywać, dźwięczeć do taktu*: *Zaśpiewał elegję, przydźwierając lirę*. <Przy + *Dźwierać, od Dźwierać>

×Przydźwierzanie, a, bIm., czynność cz. Przydźwierzanie.

Przydźwigać, a, ał, [Przydźwignąć] *dźwigając przynieść*, gm. przydygować: *Szerepek od ludzi uzbierałem, tu je przydźwigałem i zasadziłem*. Orzesz. *Wodę przydźwignęła*. Kon. <Przy + Dźwigać>

Przydźwiganie, a, bIm., czynność cz. Przydźwiganie.

[Przydźwignąć, nie, nał] p. Przydźwigać. <Przy + Dźwignąć>

[Przydźwignięcie, a, bIm.] czynność cz. Przydźwignięcie.

Przyfarbkować, uje, ował *przyniebieszczyć farbą; jeszcze więcej ufarbkować*: P. bieliznę. <Przy + Farbkować>

Przyfarbkowanie, a, bIm., czynność cz. Przyfarbkowanie.

Przyfarbować, uje, ował 1. *trochę ufarbować, ubarwić*: P. sobie włosy. *Niż różą niebo przyfarbują zorze*. Mor. A. *Gdy dobry brant z sobą ze srebra przynieśiesz, już go tam będzie łacniej przyłocić i P. Rej. Przen.: Przyfarbowana zdrada*. Tw. (= *farbowana, zamaskowana, upiększona pozorami*). 2. *jeszcze bardziej ufarbować*: P. tkaninę, srebro. 3. *przykryć farbą*: P. plamę. <Przy + Farbować>

Przyfarbowanie, a, bIm., czynność cz. Przyfarbowanie.

Przyfasować, uje, ował 1. †P. = a) *przykrocić cugli i zmusić do wygięcia szyi*: P. źrebea. b) *przyciągnąć i przywiązać*: *Siedząc na spokojnym koniu, źrebea na powód wzięwszy, prawą stronę kawecanu P. do łąku*. Dor. c) *przytłoczyć*. L. 2. [P.] = a) *przyrobić, nagromadzić, napęlić faskę*. b) *zbić*. <Przy + Fasować>

Przyfasowanie, a, bIm., czynność cz. Przyfasowanie.

Przyfastrygować, uje, ował, Przyfastrygować *fastrygując przyszyć, rzadkim ścięciem przyczepić*: P. podszewkę do wierzchu. *Zart.: Pan majster cheiał mu P. kilka rzemieni pod sprzączkę, ale bronila go majstrowa*. Prus (= *przylepić = wymierzyć*). <Przy + Fastrygować>

Przyfastrygowanie, a, bIm., czynność cz. Przyfastrygowanie.

Przyfastrygować, uje, ował p. Przyfastrygować. <Przy + Fastrygować>

Przyfastrygowanie, a, bIm., czynność cz. Przyfastrygowanie.

Przyfiltrować, uje, ował *filtrując przyczynić; jeszcze więcej sfiltrować*. <Przy + Filtrować>

Przyfiltrowanie, a, bIm., czynność cz. Przyfiltrowanie.

×Przyformować, uje, ował *formując przystosować do czego, uformować w zastosowaniu do czego*; ×przykształtować, ×przykształ-

cić: P., *configurare*. *Męz.* <Przy + Formować>

Przyformowanie, a, bIm., czynność cz. Przyformowanie.

Przyforować, uje, ował org. *przywiązać sznurkiem jedną fagę miecha do drugiej w kancie tak, ażeby obie chodziły jak na zawiasach*. <Przy + Forować>

Przyforowanie, a, bIm., czynność cz. Przyforowanie.

×Przyfrant, a, Im. ci *niewo frant, zakrawający na franta*, ×przyłotr: *Słyszac to, jeden P. rzecze... Min.* <Przy + Frant>

Przyfrunąć, nie, nał, nied. *Przyfrunąć fruwać przybyć; przylecieć*. <Przy + Frunąć>

Przyfrunięcie, a, bIm., czynność cz. Przyfrunięcie.

Przyfruć, a, ał p. Przyfrunąć. <Przy + Fruć>

Przyfrucie, a, bIm., czynność cz. Przyfrucie.

Przyfugować, uje, ował *fugując przypasować*: P. dwa kawałki drzewa w robocie ciesielskiej a. stolarskiej. <Przy + Fugować>

Przyfugowanie, a, bIm., czynność cz. Przyfugowanie.

[Przygadać się, a s., ał s.] *dogadać s.*: *Jaz sie przygadał o zeniacce (= ał s. dogadał do zeniaczki)*. <Przy + Gadać>

[Przygadanie się, a s., bIm.] czynność cz. Przygadanie s.

[Przygadka, i, Im. i] p. Przygadanka: *Pan daje mydła pomorusanym dziewczkom z przygadką: Weźże se i umy se*. <Przy + Gadka>

Przygadanka, i, Im. i, [Przygadka] *uwaga wtrącona, przygadywanie, dogadywanie, przymówka*: *Wpadał w wojenny zapal, do którego miał rozmaite przygadanki*. Byk. *Stukanie w stol przy zabijaniu starszą kartą, a nadto jeszcze rozmaite do tego przygadanki, cechują złe wychowanie*. <Od *Przygadaniek, Przy + *Gadaniek, od Gadany>

[Przygadować, uje, ował] 1. *przytakiwać, przyświadczać, przywtarzać, przychwałać*. 2. *za kim = przemawiać, przyczyniać s.; popierać go*. <Przy + *Gadować, od Gadać>

[Przygadowanie, a, bIm.] czynność cz. Przygadowanie.

Przygadywać, uje, ywał *wtrącać uwagi swoje, zagadywać, odzywać s., przemawiać*: *Jechał pomału, zawsze coś przygadując*. Kaczk. *Bardzo był z niej rad i często przygadywał do niej*. Ork. <Przy + Gadywać>

Przygadywanie, a, bIm., czynność cz. Przygadywanie.

†Przygadzać, a, ał i †P. s. p. Przygodzić.

†Przygadanie, a, bIm., czynność cz. Przygadanie.

†Przygadanie się, a s., bIm., czynność cz. Przygadanie s.

Przygajać, a, ał i P. s. p. Przygoić.

Przygajanie, a, bIm., czynność cz. Przygajanie. *Przygajanie się, a s., bIm., czynność cz. Przygajanie s.*

Przygalopować, uje, ował *przygędzić, przyjechać, przybiec galopem*: P. konno, pieszo. <Przy + Galopować>

Przygalopowanie, a, bIm., czynność cz. Przygalopowanie.

Przygana, y, lm. **y** l. *przyganiecie, nagana, zarzut, przymówka*: Jest to partja bez przygany; cały świat potwierdzać będzie mój wybór. L. Wielka to P. na niego Troc. Nie znajdziesz mu (na niego) przygany. Troc. Ta P. ściağa ś. na mnie. Troc. Bez przygany, pochlebstwa rzeke. Troc. 2. *rzecz, okoliczność naganna, skaza, wada, plama*: Człowiek bez przygany. Kn. Najdą ludzie przyganę. Kn. Wszystek naród ludzki ma przyganę swą, niemasz w nich nie całego. B. B. Mściśława bracia wygnali, dawszy mu przyganę, iż był bękart. Stryjk. <Przy + Gana>

Przyganek, nku, lm. **nki** *ganek poboczny*: Pełne ludzi dziedziniec, teatra i blanki, pełne mury i dachy, kominy, przyganki. Pot. <Przy + Ganek>

Przyganiacz, a, lm. **e ten**, co *przygania*: Jest w tym mieście P. surowy, nieużyty, który samym monarchom nie przepuszcza. Boh. Z monitora poikym został paskwilarzem, uszczypliwym przyganiaczem. L. Mowa ta służy za odpowiedź przyganiaczom wymowy francuskiej. Dm. <Od Przyganiacz>

Przyganiaczka, i, lm. **i** forma ż. od **Przyganiacz**.

Przyganiacz, a, ał **i** p. **Przyganić**. 2. p. **Przygnać**.

Przyganiecie, a, blm., czynność cz. **Przyganiać**.

Przyganić, i, il, nied. **Przyganiąc zganąć, wziąć za złe, przymówić, ganiąc wymówić**: Potym było mu przyganić, iżby on był wyleganiec. Ort. (= *zarzucono*). Ty mędrku, co drugim przyganiasz, czyliż sam żadnej w sobie nie najdujesz wady? L. Wszystkim twoim postępkom przygania: żadna twoja sprawa mu nie do smaku. Boh. Cóż ja tak złego czynię, w czymbyś mógł słuszenie postępkę moje przyganiać? L. Przyganiają temu królowi o biedny stan jego żołnierzy. L. Znajdzie czemu przyganiać, kto tylko na pieczy ma, żeby mógł przyganiać zgoła każdej rzeczy. Min. Przyganiał mu to, że skrycie odjechał. Troc. Przyganić ortyłow, a gdy miano żałobę i odpowiedzenie pisać... Ort. Drugiemu przygania, a sam nie czyni. Kocioł garnkowi przygania, a sam smoli. Prz. Jedno drugiemu przygania, a oboje źle robią. L. Łacniej P., niż wyrazić. Kn. Gdy kto, sam będąc nieszlacheccem, przyganić człowiekowi dobremu szlacheccowi... St. lit. (= *naruszy część jego, szlachectwo jego słowem*). <Przy + Ganić>

Przyganiecie, a, blm., czynność cz. **Przyganić**.
× **Przygannie** przys. od **Przygany**: P., z przyganą. Włod.

× **Przygany** l. *naganny, zasługujący na nagane*: Żywot nieprzygany. Łęcz. 2. *lubiący przyganiać, rzędnny*. L. <Od Przygana>

[**Przyganobić, i**, il] p. **Ganobić**. <Przy + Ganobić>

[**Przyganobienie, a**, blm.] czynność cz. **Przyganobić**.

Przygarbaczać, a, ał p. **Przygarbaczić**.

Przygarbaczenie, a, blm., czynność cz. **Przygarbaczać**.

Przygarbaczenie, a, blm., czynność cz. **Przygarbaczać**.

Przygarbaczyć, i, il, nied. **Przygarbaczać garbaczyć przychylić, przygiąć; przygarbić**: Te dwa demony... karłują nasze postacie, przygarbacając je. Kras. <Przy + Garbaczyć>

Przygarbiać, a, ał i P. ś. p. **Przygarbić**.

Przygarbianie, a, blm., czynność cz. **Przygarbiać**.

Przygarbianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygarbiać** ś.

Przygarbić, i, il, nied. **Przygarbiać garbiąc przychylić; zgarbić**: Pochylenie stare i sprośne krzyża do ziemi ją przygarbiło. Birk. P. ś. *pochylić* ś., *zgarbić* ś. <Przy + Garbić>

Przygarbienie, a, blm., czynność cz. **Przygarbić**.

Przygarbienie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygarbić** ś.

× **Przygardlać, a**, ał *przymuszać, napierać; przypierać do muru, kłaść nóż na gardle*: P. kogo. <Przy + *Gardlać, od Gardło>

× **Przygardlanie, a**, blm., czynność cz. **Przygardlać**.

Przygarnąć, nie, nął, nied. **Przygarniać, † Przygarnywać, Przygartywać** l. *garnąć przyciągnąć, przysunąć*: P. smiecie do kąta. Przygarnij do garnka węgle. Troc. Przygarnij te pieniądze do siebie. Troc. Włos mokry za uszy ręką przygarnęła. Zebr. Przen.: Nikogo interesa nie ściają, my je sami przygarnywamy. Pileh. Przen.: P. do siebie = a) *przyciągnąć, pociągnąć ku sobie, przyciągnąć z lubością, przyholubić*: P. do siebie, do swych piersi dziecię. Ni do siebie mnie przygarnie, ni ja go przyciulę. Zal. b) *przyciulić, dać u siebie przyciulić, wziąć pod swoją opiekę*: P. sierotę do swego domu. P. ubogiego. Będę sobie jedyna przyciuloły, iż gdy już nic nie będę miała, iż mię wždy przyjmą a przygarną do domów swoich. Rej. Przygarniał do siebie ludzie uczone, których pełno było na jego dworze. Skar. 2. *uogarniając przykryć*: P. węgle popiołem. P. ś. l. [P. ś.] *przyogarnąć* ś., *poprawić na sobie ubranie*: Przysiadła pod krzakami, aby ś. ździebełko przygarnąć, nim wejdzie między chatupy. Reym. 2. × P. ś. *garnąć* ś., *przyłożyć* ś.: Do filozofji ś. przygarni, jeśli chcesz być szczęśliwym. Pileh. <Przy + Garnąć>

Przygarniacz, a, lm. **e** *przyczynił przy siewnikach, służący do przykrycia nasienia ziemią*. <Od Przygarniać>

Przygarniać, a, ał i P. ś. p. **Przygarnąć**.

Przygarnianie, a, blm., czynność cz. **Przygarniać**.

Przygarnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygarniać** ś.

Przygarnienie, a, blm. p. **Przygarnięcie**.

Przygarnienie się, a ś., blm. p. **Przygarnięcie** ś.

Przygarnięcie, a, blm., **Przygarnienie** czynność cz. **Przygarnąć**.

Przygarnięcie się, a ś., blm., **Przygarnienie** ś. czynność cz. **Przygarnąć** ś.

Przygarniować, uje, ował przybrać garnirownikiem. <Przy + Garniować>

Przygarniowanie, a, blm., czynność cz. **Przygarniować**.

† **Przygarnywać, uje, ywał** i † P. ś. p. **Przygarnąć**.

† **Przygarnywanie, a**, blm., czynność cz. **Przygarnywać**.

† **Przygarnywanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Przygarnywać** ś.

[**Przygarsteczka, i**, lm. **i**] p. **Przygarść**. <Od Przygarstka>

[Przygarstek, tka, lm. tki] p. Przygarść. <Przy + *Garstek, od Garść>

Przygarstka, i, lm. i p. **Przygarść**: Co jest macierzystego, to niech będzie dla Fwki na wiano. jeszcze przygarstkę jedną i drugą turkusów dołoż. Sienk. <Przy + Garstka>

[Przygarstnia, i, lm. e] p. **Przygarść**. <Przy + *Garstnia, GART/GARŚ>

[Przygarstnie] *przygarścią, pełną garścią; obficie, hojnie, suto.* <Od *Przygarstny, od Przygarstnia>

Przygarście, a, lm. a p. **Przygarść**. <Przy + *Garście, od Garść>

Przygarść, i, lm. e, **Przygarście**, × **Przygarśnię**, † **Przygaśnie**, † **Przegarśnie**, [Przygarśnia, Przygarstek, Przygarstnia, Przygarśnia] a. lm.: bhp.: **Przygarśnie**, **Przygasnie**, **Przygarźnie**] 1. *obie stulone do siebie garście do brania rzeczy sypkich*: Nabierz przygarścią soli. Comp. 2. *tylę, ile ś. zmięści w taką przygarść*: P. soli, piasku, mąki. 3. *apt. garść, ile ś. w garści zmięści = 4 szczypty*, × imina, × zmina (manipulus). Zdr. **Przygarstka**, [Przygarsteczka, Przygasteczka]. <Przy + Garść>

[Przygarśnia, i, lm. e] p. **Przygarść**. <Z Przygarstnia>

× **Przygarśnie**, a, lm. a p. **Przygarść**: Nie mam chleba pieczonego oprócz przygarśnia mąki w kadzi. Bud. P. żyta. L.

Przygartywać, uje, ywał i P. s. p. **Przygarnąć**. <Przy + *Gartywać, GART>

Przygartywanie, a, bhm., czynność cz. **Przygartywać**.

[Przygarźnie, i, bhp.] p. **Przygarść**.

Przygasać, a, ał p. **Przygasnąć**.

Przygasanie, a, bhm., czynność cz. **Przygasać**.

Przygasić, i, il, nied. **Przygaszać** l. *gasząc przytknąć, przyłuscić*: P. ogień. Nie czekać ognia, przygaszać iskry tlejące Nar. Przen.: *pozbawić blasku, siły, żywotności, przytępić*: P. ogień młodzieńczy, zapal serca, namiętność. Cierpienie przygasiło blask jego oczu (= *przyćmiło*). Przen.: *Odstonił gazę, co jej wdzięki przygasza*. Mick. <Przy + Gasić>

Przygasłość, i, bhm. rz. od **Przygasły**: Stan śmierci jest odpromieniem, jest przygasłością Krasin.

Przygasły *który przygasł, przyćmiony*; przen.: *przyjętwały w swym blasku, przyblakły*: Wzrok P. Oczy przygasłe. <Od Przygasnąć>

Przygasnąć, śnie, szał a. st, × **Przygasć**, nied. **Przygasać** *gasząc przyczaić ś., przyćmić swe światło, zagasnąć; zgasnąć chwilowo*: Ogień na kominię przygasł. Już światłość gwiazd przygasła. Kras. Promyk tylko świece niejaśnie, to wybuchnie, to przygaśnie. Od. Przen.: *Zapały miłości przygasają i znowu ś. zajmują*. Węg. Przen.: *Olsnęła i przygasła od blasków widziadła*. Przyb. <Przy + Gasnąć>

[Przygasteczka, i, lm. ij] p. **Przygarść**. <Przyga(r)steczka>

Przygaszać, a, ał p. **Przygasić**.

Przygaszanie, a, bhm., czynność cz. **Przygaszać**.

Przygaszenie, a, bhm., czynność cz. **Przygasić**.

[Przygasźnia, i, lm. e] p. **Przygarść**.

[Przygasznie, i, bhp.] p. **Przygarść** <Z Przygarstnie>

× **Przygasć**, śnie, st p. **Przygasnąć**. Sł. wil. <Przy + *Gaść, GAS>

† **Przygaśnie**, a, lm. a p. **Przygarść**. Skr. <Z Przygarstnie, lm. od Przygarstnia>

× **Przygaśnienie**, a, bhm. p. **Przygaśnięcie**. **Przygaśnięcie**, a, bhm., **Przygaśnienie** czynność cz. **Przygasnąć**.

[Przygatawiać, a, ał i P. s.] p. **Przygotować**. [Przygatawianie, a, bhm.] czynność cz. **Przygatawiać**.

[Przygatawianie się, a s., bhm.] czynność cz. **Przygatawiać** s.

Przygęstniały *który przygęstniał*: Przygęstniałe cząstki. Perz. <Od Przygęstnieć>

Przygęstnieć, eje, ał *trochę zgęstnieć, stać ś. trochę gęściejszym*: Sok przygęstniał. <Przy + Gęstnieć>

Przygęstnienie, a, bhm., czynność cz. **Przygęstnieć**.

Przygęsty, × **Przygęściejszy** *cokolwiek gęsty; nieco zu gęsty*. <Przy + Gęsty>

× **Przygęściejszy** p. **Przygęsty**. <Przy + Gęściejszy>

[Przygęzały] *niewco skulony, zeszywniały od zima*: Ja stary, P., nie mogę ś. zgiąć. <Przy + *Gęzały, od Gęzić ś.>

Przygiąć, gnie, giął, nied. **Przyginać**, [Przygiąć] *przycisnąćwszy zgiąć; nagiąć; gnąc przybliżyć; zgiąćwszy przychylić, przylłoczyć*: W rząd pióra prowadzi, wpót potym lnianym włóknem, odpód woskiem spina i tak uszychtowanych lekkieho przygina na ptaśwa prawego wzór. Żebr. P. hak zbyt rozwarty. Przygięty, twarzą niemal dotyka ś. grzywy. Fel. P. gałąź do siebie. L. I drzewo prędzej do góry ś. dźwignie, gdy go nikt z młou do ziemi nie przygnie. Mor. A. Człowiek, który ś. trochę od ziemi podźwignie, nie tak go prędko ciężar do upadku przygnie. Min. Przen.: *przymusić, przynieucolić*: Prowineja ta już do trybutu przygięta i dani. Chr. 2. przen. *przygnębić, przycisnąć, ujarzmić, złamać, przyłławić, przyłłoczyć, przygnieść, uciemieżyć*: Im czleka sroższy frasunek przygnie, tym potym szczęśliwszym. Pot. Sylla i Cezar, przygiąwszy ojezrzne, potrzebowali zawsze waszej siły. Chr. Ostatnie już przygięty ieh uciski. Chr. Ludu mój, otos w neży jest przygięty. Wysp. P. ś. *zgiąć ś., nagiąć ś., pochylić ś., przygarbić ś.* <Przy + Giąć>

[Przygiąć, a, ał i P. s.] p. **Przygiąć**.

[Przygibanie, a, bhm.] czynność cz. **Przygibać**. [Przygibanie się, a s., bhm.] czynność cz. **Przygibać** s.

Przygiętka, i, lm. i, Sifek, bl. **Dziobak** bot. (rhynchospora) *ros. z rodziny ciborowatych*. Gatunek: P. biała (r. alba).

Przygięcie, a, bhm., czynność cz. **Przygiąć**.

Przygięcie się, a s., bhm., czynność cz. **Przygiąć** s.

Przyginać, a, ał i P. s. p. **Przygiąć**.

Przyginanie, a, bhm., czynność cz. **Przyginać**.

Przyginanie się, a s., bhm., czynność cz. **Przyginać** s.

† **Przyginać**, nie, nął *norazic ś. na większą zgubę*: Tym ożenieniem nietylko ś. nie wsparł, ale jeszcze bardziej przyginał. Mat. <Przy + Ginać>

† **Przyginieć**, a, bhm., czynność cz. **Przyginać**.

× **Przyglądacz**, a, lm. e, † **Przyglądacz** l. *dozorca, dozorujący, nadzorca, inspektor, † dozierracz*. 2. *widz.* <Od Przyglądać>

Przyglądać, a, ał i P. s. p. **Przyjrzeć**.

Przyglądanie, a, bhm., czynność cz. **Przyglądać**: Ku przyglądaniu przysięgi chorego ma sąd woźnego w dom jego pośać. St. lit. (= *dla odebrania jej*).

Przyglądanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyglądać ś

[Przyglądować, uje, ował] p. Przyjrzed. <Przy + *Gładować, GLĘD/GLĄD>

[Przyglądowanie, a, blm.] czynność cz. Przyglądować.

[Przyglądziwać się, a ś., ał ś.] p. Przyjrzed.

[Przyglądziwanie się, a ś., blm.] czynność cz.

Przyglądziwać ś.

† Przyglądacz, a, lm. e p. Przyglądacz: *Inspektor*, P. Mącz.

† Przyglijować, uje, ował *przypalić*: Proch ten przylgijuj, iż większy będzie. Sien. <Przy + Glijować>

† Przyglijowanie, a, blm., czynność cz. Przyglijować.

Przyglinek, nku, blm. *ziemia gliniasta, glinkowata*. <Przy + *Glinek, od Głina>

Przyglinkowato przys. od Przyglinkowaty. I.

Przyglinkowaty z *gliną pomieszany, występujący z przymieszką gliny*: Grunt P. za najlepszy do urodzaju lnu poczytany. Przędz. <Przy + Glinkowaty>

[Przyglądnać, dnie, dń] *przycichnąć, uspokoić ś.*: Morze przyglądło. <Przy + Gładnać>

[Przyglądnięcie, a, blm.] czynność cz. Przyglądnać.

Przyglądzać, a, ał p. Przyglądzić.

Przyglądanie, a, blm., czynność cz. Przyglądzać.

Przyglądzenie, a, blm., czynność cz. Przyglądzić.

Przyglądzić, i, il, nied. *Przyglądzać zrobić nieco gładszym; gładząc przypłaszczyć; przymuskać, przygłaskać*: P. żelazo pilnikiem (= gładząc przytrzeć). P. sobie włosy (= przyczesać na gładko). Przen.: *ogładzić nieco; przypolerować*: Przyrodzona polska mowa, nazwiska przyglądające, Krukberka Krupskim przechrzeżała. Błaż. <Przy + Gładzić>

Przyglaskać, szeze, skał, nied. *Przyglaskiwać, × Przyglaszcząć, [Przyglaskować] I. głaszcząc przypłaszczyć; przylgładzić; głaszcząc przycisnąć*: Niechno na plac wyjedzie, przylgaszczą mu kundły. Papr. Jakby śmierć sama mrozem swych piszeził przylgaskiwała do wiecznej pościeli. Gosz. 2. nied. *schlebiać, przynochlebiać, dogadzać, kadzić, świecić bakę, godność świadczyć*: Djabeł ś. jej zaleca, ocieć nie od tego, matka jej przylgaskuje, podle niego siada. Papr. 3. do siebie = *przypaść, przynęcić, pociągnąć*: Trzeba zwojować wodne rozkoszy, które osrożone nawet umysły do siebie przylgaskały. Pileh. <Przy + Głaskać>

Przyglaskanie, a, blm., czynność cz. Przyglaskać.

Przyglaskiwać, uje, iwał p. Przyglaskać.

Przyglaskiwanie, a, blm., czynność cz. Przyglaskiwać.

[Przyglaskować, uje, ował] p. Przyglaskać.

[Przyglaskowanie, a, blm.] czynność cz. Przyglaskować.

× Przyglaszcząć, a, ał p. Przyglaskać. Krasin.

× Przyglaszczanie, a, blm., czynność cz. Przyglaszcząć.

† Przyglobić, i, il *przyciesnić, trochę scisnąć*: Choćby jeszcze jaki czas mogła piła robić, dawszy zębów poostrzyć i ramów P. Pot. <Przy + Głobić>

† Przyglębienie, a, blm., czynność cz. Przyglębić.

† Przyglodek, dku, lm. dki *niewielki głód*: Nieurodzaj przyglodka nabawił Polaków. Błaż.

<Przy + Głodek>

Przyglodnieć, eje, ał *uczuc ś. nieco głodnym*.

<Przy + Głodnieć>

Przyglodnienie, a, blm., czynność cz. Przyglodnieć.

Przyglodny *trochę głodny, nieco zgłodniały*.

<Przy + Głodny>

Przygłos, u, lm. y gram. 1. *przycisk głosu, natężenie głosu, akcent*. 2. *znak akcentu, znamię przylgłosu*. Kopez. <Przy + Głos>

Przygłoska, i, lm. i I. † P. *głos przychylny na kogo, głos za kim, za czym*: Bożenta arcybiskup za zjednoczonymi przygłoskami szlachty ogłasza królem Ziemowita. Błaż. 2. × P. gram. *przydatek do litery, znamię uzupełniające literę*: Przobiegając przygłoski czyli akcenty języka naszego, a nie znajdując w abecadle łacińskim takich głosek albo znamion, któreby dźwięk przygłosowy malowały, przygłosy te przygłoskami czyli znamionami do głosek dodanemi malować zaczęto. Kopez. <Przy + Głoska>

Przygłosowy przym. od Przygłos: Dźwięk P. Kopez.

Przygłosny *trochę głośny, trochę za głośny*: Rozmowa przygłosna. <Przy + Głośny>

[Przygłównik, a, lm. i] I. *węzłowie łózka*. 2. *zagon poprzeczny na początku i końcu staju*. <Od *Przygłówny = Przygłówny>

× Przyglód, odu, blm. lek. p. *Niedosyt*.

Przyglówek, wka, lm. wki I. [P.] *część twarzy człowieka*: Strzelać z przyglówka (= przyłożony przykład strzelby do twarzy). 2. mech.: P. śruby a. Pazur śruby = *występ z części surowca przy głowie, zapobiegający obracaniu ś. śrub*. <Przy + Główek, od Głowa>

Przyglównik, a, lm. i *nazwa pewnego narzędzia kuchennego*. Śl. wil. <Od Przyglówny>

Przyglówny I. *znajdujący ś przy głównym*: Szkoły przyglównne, przy głównej szkole ś znajdujące, gimnazja. I. 2. *praw. uboczny, dodatkowy do głównego, przytoczny, incydentalny*: Skarga, decyzja przyglówna. <Przy + Główny>

× Przygluch, a, lm. owie, † *Niedosłuch* *człowiek nieco głuchy, niedosłyszający, z nieco tymym słuchem*. Mącz., Kn. <Przy + Głuch>

Przygluchły I. *który przygluchł*. 2. *przygluchy, przylguszony, przylgumiony*: Dając pod stołem przygluchłe oklaski. Deo. <Od Przygluchnąć>

Przygluchnąć, chnie, chl I. *stać ś. nieco głuchym, niezupełnie ogłuchnąć*: Fredro już wówczas mocno przygluchł. 2. *przycichnąć, stać ś. mniej głośnym*: Dźwięki, odgłosy przygluchły. Wrzawa przygluchła. <Przy + Głuchnąć>

Przygluchnięcie, a, blm., czynność cz. Przygluchnąć.

Przygluchy I. *trochę głuchy, niedosłyszający*. 2. *mniej głośny a. wyraźny, przylgumiony, przylguszony*: Dźwięki, odgłosy przygluche. Człowiek P. (= przygluch). <Przy + Głuchy>

[Przyglupek, pka, lm. pkowie] *człowiek przyglupi, głupkowaty, półgłówek*. <Przy + Głupek>

Przyglupi, × *Przyglupszy, [Przyglupy] trochę głupi, głupkowaty, głupowaty*: Ludzie mieli go za przyglupiego, bo on mało co kiedy o roli a. o bydłe radził. Tet. <Przy + Głupi>

Przyglupić, a, ał p. Przyglupić.

Przyglupianie, a, blm., czynność cz. Przyglupić.

Przyglupić, i, ił, nied. Przyglupiać uczynić głupszym, ogłupić: P. kogo. <Przy + Głupić >

[Przyglupie] p. **Przyglupio.**

Przyglupienie, a, bfm., czynność cz. Przyglupić.

Przyglupio, [Przyglupie] przys. od Przyglupio.
× **Przyglupszy p. Przyglupio.** <Przy + Głupszy >

[Przyglupio] p. **Przyglupio.** <Przy + Głupio >

Przygluszać, a, ał p. Przygluszyć.

Przygluszanie, a, bfm., czynność cz. Przygluszać.

Przygluszenie, a, bfm., czynność cz. Przygluszyć.

Przygluszony I. im. od Przygluszyć. 2. stłumiony, przytlumiony, × przygluchy. Patol.: Podmucha P. (odmiana oddech).

Przygluszyć, y, ył, nied. Przygluszać trochę zgłuszyć, przytlumić, przydusić: Dźwięk, odgłos P. Przen.: Krzaki przygluszały małe roślinki. Przen.: Zmartwiały przygluszone dosytem uciech waleczne duchy. Nar. Wspaniałość i zamożność Julinu trwała jeszcze, choć przygluszoną nieco została przez wzniesienie innych pobliskich. Lel. (= przydmioną). <Przy + Głuszyć >

Przygnać, a, ał, Przygonić, nied. Przygnaniać I. zagnąć dokąd, przypędzić: P. bydło do obory z pola, owce do owczarni. Wojował ziemie ruskie, skąd wielką korzyść dla Polski przygnać. Biel. M. Przen.: Strach nas przygnać ze wsi do miasta. Otóż mię tu Bóg przygnać prawie ku mej myśli. Rej. Pytał ją z tym Orland, jaki ją los przeciwny przygnać w tamte strony. P. Koch. Cóż We Pana w te strony przygnać? Warg. 2. [P. do kapsy] = zawobić. 3. + P. *przygnąć, przygnąć, przygnębić, przypędzić:* Nie wadzi - e też podczas dziecięcia wabrać a do nauki a. łacińny onego P. Głiez. Upornie s. poddać nie chcieli, aż już prawie wielka niewola do tego ich przygnać. Papr. (= przywiadła, przyprowadziła, doprowadziła). Co cię za rada do tego przygnać, że chcesz być w tak zły dobrowolnie toni? <Przy + Gnać >

Przygnanie, a, bfm., czynność cz. Przygnać: P. bydła. Troc.

Przygnębiać, a, ał p. Przygnębić.

Przygnębiająco przys. w sposób przygnębiający, **przygnębiając:** Wszystko to P. oddziaływało na pędzone w jakąś dziwną niewolę tłumy. Rol.

Przygnębianie, a, bfm., czynność cz. Przygnębiać.

× **Przygnębić, a, Im. e ten, co przygnębił a. przygnębia, gnębić, ciemiężca.** <Od Przygnębić >

Przygnębić, i, ił, nied. Przygnębiać I. + P. przytlumić, przydusić, przygluszyć: Głos dobrej rady rozmaitością umysłów przygnębiiony zostawa. Mik. 2. przen.: *zgnębić, ucisnąć, złamać na duchu, uciemiężyć, zniekać, przygnębić, ułżyć, przygnębić:* P. poddanych. P. wyśkiem, podatkami, jarzmem. Zmartwienia go przygnębiły. Pod wpływem czynników przygnębiających budziła s. gotowość do ustępstw. Rol. Wypadek ten wywarł przygnębiające wrażenie. <Przy + Gnębić >

Przygnębienie, a, bfm. I. czynność cz. Przygnębić. 2. stum, usposobienie osoby przygnębionej: Na twarzy jego malowało s. P.

Przygniatać, a, ał p. Przygnieść.

Przygniatanie, a, bfm., czynność cz. Przygniatać.

Przygnicie, a, bfm., czynność cz. Przygnieć.

Przygnieć, ije, ił trochę zgnieć, nadgnieć. <Przy + Gnieć >

Przygniecenie, a, bfm., czynność cz. Przygnieść.

Przygnieść, ecie, ótł, nied. Przygniatać I. gniotać przycisnąć; przytłoczyć, przywalić, przyprzeć, przydusić: Wóz przygniecił woźnicę swoim ciężarem. Trzeba było wprzód uwolnić ją od ciężaru dzieci, któremi była przygnieciona. Bał. Nie tyle wiek, co życie tak go do ziemi przygnieciło. Rog. 2. p. **Przygnębić:** Wiadomo że te przygnieciły biedną wdowę. Bał. 3. *gniotać przyplaszczyc; nadgnieść, zgnieść nieco:* P. sterczącą sprężynę. P. sobie palec we drzwiach (= odgnieść). <Przy + Gnieść >

× **Przygniewliwszy p. Przygniewny:** Rzekła jej w przygniewliwszej cerze. Pot. <Przy + Gniewliwszy >

† **Przygniewno** przys. od **Przygniewny:** Wielu zacych P. było, że Cyeerona niesenatorskiego stanu na konsulat obrano. Kosz.

Przygniewny, × Przygniewliwszy trochę gniewny, markotny: Tak opowiedziała trochę przygniewna. Zabł. <Przy + Gniewny >

Przygnily który przygnął, trochę zgnily, nadgnily. <Od Przygnieć >

Przygoda, y, Im. y, † Przygodzenie I. zdarzenie, zrzucenie losu, wypadek, wydarzenie, zbieg okoliczności, traf, trafunek: P. jest uczynek rzeczy niespodzianej, uczynienie bez chęci. Bud. B. P. jaka, trafunek albo czas kładzie na nas różną osobę. Bud. B. Cnota skarb wieczny, cnota kłenot drogi, tegoć nie wydrze nieprzyjaciel srogi, nie spali ogień, nie zabierze woda, nad wszystkim inszym panuje przygoda. Kochan. Uczmy s., iż wszystko zrzuceniem Boskim, a nie przygodą s. dzieje. Skar. Głupia wierzyć, że po tej śmierci niemasz zły ani dobrej przygody. Troc. P. w podróż. P. z łódką. Spotkała nas w drodze zabawna P. Opowiadać swoje przygody. Przygody Imci pana Benedykta Winnickiego. Pol. † **Z przygody = przygodnie, przypadkiem, trafunkiem, przypadkowo:** Większa część wysp znaleziona z przygody, gdzie ludzie jadąc zbłądzili. Łęcz. To wszystko nie z przygody, ale za pewnym Boga postanowieniem stać s. miało. Wiśń. Jeden ubogi ujrzał to z przygody. Kraj. Pożary bądź złością ludzką, bądź z przygody wszczęte. Nar. Z przygody na imię trafił Troc. 2. *nieszczęśliwy wypadek, nieszczęście, bieda, cios, kłeska, nawiedzenie Pańskie:* Przygoda, kiedy s. co złego przytrafi, o czym s. żaden domniemać nie mógł, aby s. stać miało. Groic. Z wierzchu szła P., niegdymróż, niegdymoda. Ż. Al. Rzymianie zawżdy złym przygodom wezas zabiegali. Wen. Przypadłe przygody są rozmaite postrachy, jako gromy straszne, błyskawice srogi, pioruny, traskawice, potopy, ognie, grady. Rej. Przyrodzone przygody są rozliczne wrzody, dziwne niemocy. Rej. Sześciły jest, kto s. cudzą przygodą karze. Ez. Głupi, kto po szkodzi radzi o przygodzie. Trzt. Jednego P. wielu przestroga. Kn. O przygodzie myśl na swobodzie. Rys. Czasu szczęścia pomnij na złe przygody. B. B. P. pewna przyjaciół próba. Kn. Kogo gmin w pomyślności wielbi, w przygodzie gardzi. Nar. Zły w przygodzie przyjaciela nie znajdzie. Rys. Przygody jedną niezgodę, przygody nauczą zgody. Rys. Powszechnie przygody gaszą prywatne niezgody. Kn. Przygody po ludziach, nie po drzewach chodzą. Kn. P. za każdym chodzi. Haur. Ustawienie P. stoi u proga twego. Rej. P. nigdy sama

nie przyjdzie. Rej. Byłby świat prawie gody, gdyby nie przygody. Rej. By nie przygody, byłby świat jako gody. Kn. Kiedy są pieniądze, będzie przyjaciel w przygodzie, nie szukając go przed czasem. Troc. Nie dostąpi cię żadna zła P. Kochan. W takich przygodach i wielką wiarę mieć i nie tracić ufania o miłosierdziu i pomocy Boskiej winni jesteśmy. Skar. W najtrudniejszej przygodzie Pan Bóg staje w odwodzie. Rys. Odwracaj noce przygody. Karp. Od przygody, X na przygodę, X dla przygody = *na wszelki przypadek, od wszelkiego przypadku, na czarną godzinę, na zapas, na drugi raz*: Schowaj od przygody. Kn. Na przygodę co schować trzeba. Troc. Mieć co na przygodę. Troc. Od przygody, dla przygody. Troc. Mam zboża na przygodę. Troc. Zdr. **Przygódką**. <Przy + Goda>

X **Przygodni p. Przygodni**: Mogą bawić się, przedają dzieła literatury lekkiej, pisemek ulotnych i przygodnich. Łóż. <Przy + Godni>

Przygodnie przys. od **Przygodni**; X z przygody, *nierozmyślnie, niechcący, nieumyślnie, przypadkiem, trafem, trafunkiem, przypadkowo, wypadkowo, od niechcenia*: Nierozmyślnie, ale jakby P. tę sumę mu dał. Górn. Wszystko w człowieku mądrze jest uczyniono a pewnie, nie P. tak sam stanął. Górn. Dobry hetmani nie P., nie jako ś. trafi, ale fortelem ś. potykają. Kosz. (= *nie na chyblił-trafił*). Kto zabije umyślnie, gardło straci, kto zabije P., gardła stracić nie ma. Magd. (= *przez nieszczęśliwy wypadek*). Aby ten, który P. wystąpił (= *popelniał występki*), po karaniu był ostrożniejszy, pamiętne bierze. Kosz. P. ś. to trafiło. Troc.

† **Przygodniejszy** st. w. p. **Przygodny**: Chociaż Werona jest wielka forteca, lecz Bononja jest przygodniejsza i bogatsza. Łęcz.

Przygodność, i, błm. I. rz. od **Przygodny**. 2. X P. *przygoda, przypadek, traf*.

Przygodny, X **Przygodni** I. przym. od **Przygoda**, *przypadkowy, wypadkowy, trafunkowy, okolicznościowy, okazjony, niestaly*: Przygodnemi a. przypadkowemi pismami zowią te, do których przygoda a. przypadek daje poehop. Czart. A. Kazania, mowy przygodne. Przygodne to przypadki. Troc. Przygodna szkoda, *fortuitus casus*. Groic. Ratym popisował przygodne rzeczy. Leop. Przedstawienia polskie najpierw w miesiącach przygodnych, następnie w umyślnie wzniesionym gmachu na placu Krasiańskich weszły na stały program zabaw stołecznych Gom. (= *gdzie ś. zdarzyło*). Gość P. 2. [P.] *dogodny, odpowiedni po temu, stosowny, następujący ś.*: Bo tak ano chłopski naród ś. weseli w P. czas. Reym. 3. †P. *przydatny, zdalny, użyteczny, dobry, odpowiedni, nadający ś.*: Przygodne (przygodzi ś.) do tej siekiery to toporzysko. Troc. Zimnym ludziom gorące czasy więcej są przygodne. Sien. Maj miesiąc niektórym niemoenym ku zdrowiu jest P., ale niektórym nie. Spicz. Mężnym zowiesz, którego tkanka czoła okryła Marsowi przygodne. Bardz. (= *właściwe*). Miłosierny i P. każdemu, może nawet aż nadto. Kacz. (= *pożyteczny, uczynny*). <Od Przygoda>

† **Przygodzenie**, a I. błm., czynność cz. **Przygodzić**. 2. Im. a p. **Przygoda**. Sekl.

† **Przygodzenie się**, a ś., błm., czynność cz. **Przygodzić** ś.

† **Przygodzić**, i, il, nied. † **Przygadzać przystosować, zgodzić, przypasować**: *Congruo*, przytrafiam, przyrzymuję, przygadzam. Mącz. † P. ś. I. *przytrafić ś., przydarzyć ś., wydarzyć ś., zdarzyć ś., wypaść*,

zajść: Przygodził ś. taki przypadek. Troc. Zataił przed królem to, co ś. przygodziło. Sienk. Otóż ś. przygodziło. Sienk. Oto ś. nam potrzebnie teraz przygadają, proszą nas. Prot. (= *następczą ś., nawijają ś., zjawiają ś.*). 2. na co, do czego = *przydać ś., zdać ś., posłużyć, nadać ś.*: Nie tylko to jest cichy, co w kącie milcząc leży, a ni nacz dobrego ani ludziom, ani Bogu P. ś. nie może: ale to jest cichy, który w skromności wszystkie rzeczy swe sprawuje i ludziom i Rzędzie służy. Rej. Stary daleko ś. zawdy więcej może P. z radą, niżli wiele młodych, co nie nie umieją. Rej. Wspaniała myśl na wszystko ś. przygodzi. Rej. Pieszczone panieństwo do żadnej ś. rzeczy nie przygadają. Birk. Widzimy, że ś. przygadają do wielu spraw i wielkie pożytki dają. P. Koeh. Dół, który kopał na bliźniego, ten ś. przygodził nań samego. Ryb. Przystań też kiedy za macierzą chodzić: już ś. ty możesz mężowi P. Kochan. Aby przeczka jedna ku drugiej mogła ś. P. Leop. (= *przypaść*). Kto raz zaszkodzi, dziejęć kroć ś. przygodzi. Kn. Każda rzecz na co ś. swego czasu przygodzi. Kn. A przygodził ś. też ta rzecz na to? Troc. Jeśli dziejopis mówiącego stawia, niech mu daje to mówić, co ś. przygadza i okoliczności i osobie mówiącego. Kras. (= *co jest stosowne, co wypadła, przystoi*). Żadna relikwia lepiej ś. rycerzowi nie przygodzi. Sienk. <Przy + Godzić>

Przygoić, i, il, nied. **Przygajać** I. *zagoić od wierzchu*: Nacóż rozdrażniać ból w przygojonej ranie? Mick. P. ś. I. *zagoić ś. od wierzchu*: Jemu ś. powoli przygajały rany. Krasz. 2. [P.] *przyrosnąć*: Zeby był ten listek przyrósł, żeby się był przygoił, przyrosł, toby się dziwee nie nie stało. <Przy + Goić>

Przygojenie, a, błm., czynność cz. **Przygoić**. **Przygojenie się**, a ś., błm., czynność cz. **Przygoić** ś.

† **Przygon**, u, błm. *powinność uiszczana pracą, robocizna, pańszczyzna*. <Przy + Gon>

Przygonić, i, il p. **Przygnąć**. <Przy + Gonić>

Przygonienie, a, błm., czynność cz. **Przygonić**.

† **Przygorawać**, a, ał p. **Przygorzeć**. <Przy + *Gorawać, GOR/GAR/ZAR>

† **Przygorawanie**, a, błm., czynność cz. **Przygorawać**.

[**Przygorek**, rka, Im. rki] *komórka na poddaszu przy jednej stronie dachu, czyli przy górze*. <Przy + *Gorek, od Góra>

† **Przygorewać**, a, ał p. **Przygorzeć**. <Przy + *Gorewać, GOR>

† **Przygorewanie**, a, błm., czynność cz. **Przygorewać**.

X **Przygorętszy** *trochę gorący, trochę za gorący*: Szczęśliwiej ś. rady udają przygorętsze. Leszcz. <Przy + Gorętszy>

Przygorzątszy *nienajlepszy, kiepski*. I. <Przy + Gorszy>

X **Przygorywać**, a, ał p. **Przygorzeć**. <Przy + Gorywać>

X **Przygorywanie**, a, błm., czynność cz. **Przygorywać**.

† **Przygorzałość**, i, błm. I. *przywara, to, co przywarło z potrawy do naczynia na ogniu*. Troc. 2. *zapalenie, np. krwi*. Troc. 3. p. **Przygorzelina**. <Od Przygorzały>

Przygorzały który przygorzał = a) *spalony po wierzchu, opalony, przysmalony, osmalony*: Wbił pal P. w ziemię. Troc. b) *rozpalony, palący*, u-

palny, gorący, rozogniony, zgorączkowany: Powietrze przygorzałe jak z pieca pojmuje uszy i wóz pod sobą rozpalać ś. czuje. Zebr. Krew jego przygorzała. Troc. e) *przypalony, przyswędzony, przydymiony*: Przygorzała potrawa. Troc. Przygorzała gorzalka. Troc. <Od Przygorzec>

Przygorzec, **eje**, **al**, **nied.** × **Przygorywać**, † **Przygorawać**, † **Przygorować** l. *przy palić ś. troche, opalić ś., ogorzec, przysmalić ś., osmalić ś., przypiec ś.*: Ogrodne nasienia przygorwiają, wiedną od słońca. Mącz. Twarz przygorzała. Do Boga ś. uciekamy, gdy niebo zaschnie, iż już nam przygorowią żywności nasze. Rej. Ikarowi przygorzały skrzydła. Troc. 2. *przy palić ś., przejść spalenizną, przyswędzić ś., przydymić ś.*: Przygorzała potrawa. Kn. Przygorzała gorzalka. Troc. Warząc lekarstwo, mieszać ustawicznie, aby nie przygorzało a nie przysmargło. Sien. 3. *przywrzec, przypysnąć do naczynia na ogniu*: Mieszka warzechą, aby do garnka nie przygorzało. Troc. <Przy + Gorzec>

Przygorzelina, **y**, **blm.** *przy palenie = smak i zapach spalenizny; przygorzałość*: Trać przygorzelina. Mącz. <Przy + *Gorzelnina, GOR / GAR / ŻAR>

Przygorzki *trochę gorzki, gorzkawy*. <Przy + Gorzki>

× **Przygorzknąć**, **nie**, **nął** p. **Przygorzknieć**.

Przygorzkniały *który przygorzkniał, zgorzkniały* *nico*: Przygorzkniała słonina. Troc. <Od Przygorzknieć>

Przygorzknieć, **eje**, **al**, × **Przygorzknąć** *trochę przejść goryczą, zgorzknieć nico*.

Przygorzknienie, **a**, **blm.**, **czynność** cz. **Przygorzknieć**.

[**Przygospodarować**, **uje**, **ował**] *sobie = przysporzyć sobie dobrym gospodarowaniem*. <Przy + Gospodarować>

[**Przygospodarowanie**, **a**, **blm.**] **czynność** cz. **Przygospodarować**.

† **Przygoszczenie**, **a**, **blm.**, **czynność** cz. **Przygościć**.

† **Przygościć**, **i**, **il** *przybyć w gościnę, zawiązać jako gość*: Król w Malborku mistrza z kilkoma komendantów, do siebie przygoszczonych, dobrotliwie przyjął i uraczył. Błaz. Nie tylko we wszystkich dziedzinach Krzyżaków obrzędy kościelne wykłeto, ale też w tych, kędyby czasem przygościli. Błaz. Nie pierwej powinni byli stacji oddawać, dokądby aż sam król w one ich kraje obecnie nie przygościł. Błaz. <Przy + Gościć>

Przygotować, **uje**, **ował**, [**Przygotować**], **nied.** **Przygotowywać**, [**Przygotawiać**] l. *zrobić, aby był gotów na czas, przyrzucić, przysposobić, przyszykować zwręczu, zgotować, nagotować*: Przygotuj na jutro na 60 osób do stołu. L. Widzi przed sobą mękę dla niej przygotowaną. L. Miłoserdzie a prawda — te przygotowały dobre rzeczy. Leop. Przyjechawszy, weszli do przygotowanych sobie pokojów. L. Już wszystkie do odjazdu przygotowały rzeczy. Troc. Przygotował artykuł do następnego numeru. P. komu niespodziankę. P. odpowiedź na zarzuty. P. sobie co w myśli (= *ulożyć, obmyślić*). P. kogo do egzaminu, do gimnazjum. P. kogo do przyjęcia strasznej wiadomości. P. kogo na śmierć (= *dysponować*). Nazajutrz jegomość musiał ruszać do miasta i pro zapas kupić drugą beczkę, aby go kto nie schwytał na nieprzygotowanego. Ochoć. Nieprzygotowany do odpowiedzi, nie wiedział do-

brze, jak ma postąpić. Krasz. Przygotowane słowa uciekły staremu przestraszone, w głąb duszy. Bał. 2. † **P.** *zaopatrzyć, opatrzyć, uprowidować, wyekwipować*: Szły rotę, w konia, w męzą, w ochotę i serce, w rynsztunek, w wszelki dostatek jak najlepiej przygotowane. Warg. 3. *jeszcze więcej ugotować; dogotować, przywarzyć*: P. kaszy, zupy dla spóźnionych przybyszów. P. ś., [**Przygotować** ś.] *przygotować siebie, przysposobić ś., przyszykować ś.*: P. ś. do skoku, do drogi, do egzaminu, na lekcję. P. ś. na śmierć (= *pajędnąć ś. z Bogiem*). Przygotował ś. do potyczki, na potyczkę, na nieprzyjaciela, w drogę. Troc. P. ś. do obrony, do mowy. P. ś. na męki, na ciężkie przejścia, na zawód (= *zrezygnować ś.*). <Przy + Gotować>

Przygotowanie, **a**, **blm.** l. **czynność** cz. **Przygotować**: P. potrawy, napoju, lekarstwa. Troc. Mówić bez przygotowania = *improwilując, ex abrupto*. Był to dzień przygotowania, który jest przed sabatem. Wuj. 2. (zwykle w lm.) *starania, zachody, zabiegi*: Robić przygotowania do podróży, do wesela, do uroczystego obchodu. 3. lm., *rzeszy przygotowane do czego*: Widać w domu przygotowania do uczty, do wesela, do zabawy. 4. p. **Przygotowanie** ś.: P. na śmierć. Troc.

Przygotowanie się, **a** ś., **blm.**, **Przygotowanie** **czynność** cz. **Przygotować** ś.: P. ś. do spowiedzi.

Przygotowawczy l. *tyczący ś. przygotowania, zajmujący ś. przygotowaniem, przygotowujący; wstępny, przedwstępny, poprzedzający, poprzedniczy*: Zakład P. Szkoła przygotowawcza. Prace przygotowawcze do jakiej roboty, do jakiego przedsięwzięcia. Studja przygotowawcze do budowy kolei żelaznej, do przekopania kanału. 2. lek.: Leczenie przygotowawcze = *przygotowujące, przyspasabiające* (curatio praeparatoria). 3. pol.: Bóle przygotowawcze p. Ból. 4. praw.: Wyrok P. = *niestanowczy, tymczasowy, prowizoryczny, poprzedzający, uprzedni*. <Od Przygotować>

[**Przygotować**, **i**, **il** i **P. ś.**] p. **Przygotować**. <Przy + Gotować>

[**Przygotować** się, **e** ś., **al** ś.] p. **Przygotować**: Niechaj ś. dobrodziej przygotowie jechać.

[**Przygotowanie**, **a**, **blm.**] **czynność** cz. **Przygotować**: Niech ś. dobrodziej przygotowie jechać.

[**Przygotowanie** się, **a** ś., **blm.**] l. **czynność** cz. **Przygotować** ś. 2. **czynność** cz. **Przygotować** ś.

Przygotowywacz, **a**, **lm.** **e ten**, **co przygotowuje**, × **przyrzędziciel**, × **przysposobiciel**. <Od Przygotowywać>

Przygotowywać, **uje**, **ywał** i **P. ś.** p. **Przygotować**.

Przygotowywanie, **a**, **blm.**, **czynność** cz. **Przygotowywać**.

Przygotowywanie się, **a** ś., **blm.**, **czynność** cz. **Przygotowywać** ś.

Przygódka, **i**, **lm.** i **p.** **Przygoda**: Bóg umie smętne pocieszyć: przecze ś. ty leda z jakiej przygódki zasmucić marnie a frasować masz? Rej.

† **Przygórek**, **rka**, **lm.** **rki** l. *pagórek, wzgórek, wyniosłość, górka*: Na przygórkach nawozy niedługo trwać zwykły. Haur. Kamień z przygórków paryjskich upada. Hul. Sigeum jest P. skalisty pomorski. Otw. 2. anat. i pol.: × P. kości krzyżowej (promuntarium, nie promontorium!) p. **Krzyżowy**. <Przy + *Górek, od Góra>

× **Przygórnny** *znajdujący ś. przy górze, pod górą, koło góry, podgórski*: Ciągnęli aż ku łożyskom przygórnym. Warg. <Przy + Górny>

Przygrabiąć, **a**, **al** p. **Przygrabić**.

Przygrabianie, a, blm., czynność cz. **Przygrabić**.

Przygrabić, i, ił, nied. **Przygrabiać**, **Przygrabywać**, †**Przygrabować** I. *grabiąc przygrzebać, przykryć ziemią*: P. dołek ziemią. Mnodzy ludzie kopru nie przygrabują po sianiu, mieniać, iż go żaden ptak nie zobie. Trzye. P. ścieżkę, dróżkę w ogrodzie. 2. *grabiami przyciągnąć, grabiąc przysunąć, przybliżyć*: P. do siebie gałązki, liście, leżące na ziemi. <Przy + Grabić>

Przygrabienie, a, blm., czynność cz. **Przygrabić**.

†**Przygrabować**, uje, ował p. **Przygrabić**.

†**Przygrabowanie**, a, blm., czynność cz. **Przygrabować**.

Przygrabywać, uje, ywał p. **Przygrabić**.

Przygrabywanie, a, blm., czynność cz. **Przygrabywać**.

Przygradzać a, ał p. **Przygrodzić**

Przygradzanie, a, blm., czynność cz. **Przygradzać**.

[**Przygrajdać się**, a ś., ał ś.] *grajdając ś. przyłęść; przygramolić ś.* <Przy + Grajdać ś.>

[**Przygrajdanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przygrajdać ś.**

Przygramolenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przygramolić ś.**

Przygramolić się, i ś., ił ś. *gramoląc ś. przyłęść*. Kn. P. ś. do zego. Troc. <Przy + Gramolić ś.>

†**Przygraniczenie**, a, blm., czynność cz. **Przygraniczyć**.

Przygraniczny przy granicy położony, graniczny, nadgraniczny, pograniczny: Wszyscy będą odprowadzeni z Ukrainy do Putiwa lub innego swego przygranicznego miasta. Moracz. <Przy + Graniczny>

†**Przygraniczyć**, y, ył *wieśszkać przy granicy, sąsiadować*: Kiedy urzędnik (ekonom) daje kmięciowi pańską rolę do eudzej wsi, a jeszcze gorzej, który przygraniczy, to już zdrada. Ek. <Przy Graniczny>

†**Przygrawać**, a, ał p. **Przygrzywać**. <Przy + Grawać>

†**Przygrawanie**, a, blm., czynność cz. **Przygrawać**.

†**Przygrawka**, i, Im. i I. a. [**Przygrawka**] p. **Przygrzywka**: Przygrawki pszczołek. Kon. 2. *aluzja, przytyk, przynówka*. L. <Od Przygrawać>

†**Przygrążenie**, a, blm., czynność cz. **Przygrążyć**.

†**Przygrążyć**, y, ył *wodą przykryć, zalać, zatopić*: Szlak dopiero suchy morzem przygrążony. Gęb. <Przy + Grążyć>

Przygrobny przy grobie, koło grobu znajdujący ś., nadgrobny. L. <Przy + Grobny>

× **Przygrodek**, dka, Im. dki I. p. **Przygród**: Opanował Kijów ze wszystkimi przygrodkami, które mu ś. dobrowolnie poddawały. Stryjk. 2. *mały gród, forteczka, mała twierdza*: W mieście Moskiewie są jakoby dwa przygrodkki, około których są mury eglane jeden za drugim opodal otezone. Łęcz. Burgos ma 7 bram, 7 kościołów, 7 przygrodków. Łęcz. <Przy + Grodek>

× **Przygrodnny znajdujący ś. przy grodzie**. Sł. wil. <Przy + Grodnny, od Gród>

Przygrozienie, a, blm., czynność cz. **Przygrozдить**.

Przygrozдить, i, ił, nied. **Przygradzać** I. *grodząc*

przybrać, przyczynić: P. pola, ementarza. 2. *dość ogrodzenia, grodząc dodać*: P. jeszcze kawałek płotu. Sł. wil. <Przy + Grozдить>

× **Przygrodzie**, a, Im. a. *przedmieście*. Sł. wil. <Przy + *Grodzie, od Gród>

†**Przygromadzenie**, a, blm., czynność cz. **Przygromadzić**.

†**Przygromadzić**, i, ił *przyłączyć do gromady, dołączyć do kupy*: To wszystko, co jest od królestwa oddalono a. rozerwano, wedle moey mej do tegoż królestwa przygromadzę. Herb. <Przy + Gromadzić>

†**Przygrozić**, i, ił I. a. [**Przygrozić**, **Przygrożyć**] *zagrozić, pogrozić, groząc zakazać*: Ociec nie powściągnie, ani przygrozi, ale jeszcze na to zaprawi, z czego przyjdzie psota dziecięcia. Glicz. [Zeby tyz pán wzion gałaske i tego pieska wycion, abo mu choć przygroził, by mię nie ukąsił]. 2. † P. *groźbami przymusić*. Psń. <Przy + Grozić>

†**Przygrożenie**, a I. blm., czynność cz. **Przygrozić**. 2. Im. a p. **Przygroźka**: Król, przyzwawszy, z przygrożeniem mu rzekł: Ty niezbedniku, wieleż ci króć trzeba o to rozkazować? Leop.

× **Przygród**, odu, Im. ody, **Przygródek**, × **Przygrodek**, †**Przegrodek**, *gród zależny, podległy metropolji*: Z początku i Psków był tylko przygrodem Nowogrodu. Bart. Co starsi na wieczu wydumają, myślą, to przyjmą przygrody. Bart. <Przy + Gród>

Przygródek, dka, Im. dki p. **Przygród**. <Przy + Gródek>

†**Przygróźka**, i, Im. i, †**Przygrożenie groźba, pogroźka**: Słuchaj srogich przygrózek tego świętego zakonu. Rej. Masz tu przygróźki, któremi on grozi. Baz. <Przy + *Gróźka, GROZ/GROZ>

Przygrubieć, eje, ał *pogrubić nieco; przytyć*. <Przy + Grubieć>

Przygrubienie, a, blm., czynność cz. **Przygrubieć**.

[**Przygrubnik**, a, Im. i] *izba w środku domu, do której wychodzą wszystkie drzwiczki od pieców*. <Przy + *Grubnik, od Gruba>

Przygrubo przys. od **Przygruby**; †**Przygrubszym**: To było P. Włod. (= trochę po grubianisku).

× **Przygrubszy** p. **Przygruby**. Mącz. <Przy + Grubszy>

†**Przygrubszym** przys. p. **Przygrubo**. Kn. <Od Przygrubszy>

Przygruby, × **Przygrubszy**, × **Ogrubny grubny nieco, trochę za gruby**: Była zawziętości wielkiej i przygrubych manjer. Mat. <Przy + Gruby>

Przygrzywać, a, ał, †**Przygrawać** I. *tworzyć grając na narzędziu muzycznym, wtórując grąc, akompanjować*: P. grającemu, śpiewającemu, deklamującemu. Ona to, o jak ślicznie śpiewa; jej tonom moja fletnia wesoło przygrzywa. Cho. Przygrzywa na piszczałce z brązowego drzewa. Kłok. Pasterze za nim idą po lekku śpiewając, a w wierzbową piszczałkę pięknie przygrzywając. Zhył. Na prostej flecie przygrzywa miłemu pasterki głosowi. Stasz. Pan na flecie przygrzywał wesoło. Szym. Przen. żart.: Jużemy im tak mocno przygrzywali, że i strzelby nabijać nie mogli. Pas. 2. *grac do taktu*: Pastuszkowie, przybawajcie, Jemu wdzięcznie przygrzywajcie. Psń. Potym idzie w piszczałkę pasterską sobie przygrzywając. P. Koch. 3. *robić aluzję, dawać do zrozumienia, dawać przytyk, napomynać*: Że synagoga wykleła Jezusa, do tego wyraźnie przygrzywa św. Paweł. Kajs. <Przy + Grywać>

Przygrywanie, a, blm., czynność cz. **Przygrywa-
wać**.

Przygrzywka, i, lm. i, †**Przegrawka** muz. *zwrotka powracająca ciągle w jednostajnej lub mało zmienionej formie*, refren. Przen.: Słuchał zachęcany za dębem z tuzyjką w rękę na miłą przygrzywkę dwóch piesków. Dzierz. (= szczekanie). Przen.: *przyspiew, frazes powtarzający ś. po każdej zwrotce pieśni śpiewanej lub deklamowanej*, refren: Biegi za trzodami zdala, chwytając wyrazy prostej piosenki, dźwięki znajomej przygrzywki. Krasz. <Od Przygrywać>

Przygrzyzać, a, ał i P. ś. p. **Przygrzyźć**.

Przygrzyżanie, a, blm., czynność cz. **Przygrzy-
żać**.

Przygrzyżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przy-
grzyżać ś.**

Przygrzyzek, zka, lm. zki, **Przygryzka**, ×**Prze-
grzyzek**, ×**Przegryzka**, **Przykaś**, ×**Przykaśek**, [**Przysrywka**] *przycinek, docinek, dogryzek; wyra-
żenie uszczypliwce, przymówka*. <Przy + *Gryzek, GRYZ>

Przygryzka, i, lm. i p. **Przygrzyzek**: Nie do-
znawał żadnych przygrzyzek od drobnych oficer-
ów. Korz. <Przy + *Gryzka, GRYZ>

†**Przygryzować, uje, ował** i †P. ś. p. **Przy-
grzyźć**.

†**Przygryzowanie, a**, blm., czynność cz. **Przy-
gryzować**: U koni P. zębów wiek pokazuje. Dor.
†**Przygryzowanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Przy-
gryzować ś.**

Przygrzyźć, zie, zł, Przykaśić, †Przykaśić, nied. **Przygrzy-
żać, †Przygryzować, Przykaśywać, †Przyka-
śywać, †Przykaśać** l. *ugryźć zlekką, przyciąć zę-
bami; nadgryźć*: P. sobie język. Przygrzyza palce,
dając znaki gniewu. L. Wargi zębami przygrzyżać.
L. Przygrzył wargi (aby ś. wstrzymać od śmiechu,
od wybuchu gniewu). 2. przen.: P. komu = *dogryźć*,
dojeść, przyciąć; ukłóć, ubość, dojechać, dokuczyć
uszczypliwym słowem. P. ś. *przytrzeć ś. skutkiem cią-
głego gryzienia*: Zęby, gdyby nie odrastały, te-
dyby ś. przygrzyzły gęstym jedzeniem. Sak. K.
<Przy + Gryźć>

×**Przygrzyźliwie** przys. od **Przygrzyźliwy**.

×**Przygrzyźliwy** *przygrzyżający, dogryżający, zjad-
liwy, uszczypliw, ironiczny, dokuczliwy, szyder-
czy, drwiący*: Rzekłem mu to z przygrzyźliwym
uśmiechem. Niem. <Przy + Gryźliwy>

Przygrzać, eje, ał, nied. **Przygrzewać** l. *za-
grzać przy ogniu, odegrać trochę*: Przygrzewane-
go, przypiekanego co — wezorajsza potrawa. Kn.
Przygrzej mu tej potrawy. Troc. 2. **Przygrze-
wać** = *dogrzewać, przypiekać, palić*: Słońce przy-
grzewa, będzie deszcz. Serca zmiękły w nich, jak
wosk przygrzany. Sienk. Pszezoły, przygrzane
słońcem wiosennym. Sienk. Przen.: *prażyć, pa-
rzyć, dokuczać, zapiekać, dopiekać, doskwierać*:
Grzmiały kotły, zewsząd armata przygrzewa. Jabł.
Po kacieć go przygrzano, aż ś. wszystek zwoił.
Pot. Jasności mu przygrzewa argumentami. Troc
(= *przypiera go, aż ś. on poci*). Pili za zdrowie,
aż też drugim dokuczyło, iż tak bardzo przygrze-
wano, przylewano. Trzł. P. ś. *zagrząć ś., odgrzać*
ś.: Mleko już ś. przygrzało. Przen.: [Zmitręże-
nie ś. nagrodzi, jak ś. ciek przygrzeje w robo-
cie]. <Przy + Grzać>

Przygrzanie, a, blm., czynność cz. **Przygrzać**.

Przygrzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przy-
grzać ś.**

†**Przygrzanać, nie, nał** *przysypać, przygarnąć*,
przygrzebać: Szparagi, gdy flaneują, prochem

z rogu bydłcego podsypują, a ziemią przygrza-
nawszy, często polewają. Syr. <Zam. Przygrzo-
nać, Przy + *Grzonać, GRZO/GRZEB/GROB; por.
Przygrzebać>

†**Przygrzanięcie, a**, blm., czynność cz. **Przy-
grzanać**.

Przygrzbietny przy grzbiecie leżący: Płatwa
przygrzbietna leży przy grzbiecie dachu. <Przy
+ Grzbietny>

Przygrzebać, bie, bał, †Przygrześć, nied.
Przygrzebywać, †Przygrzebać l. *grzebiąc przy-
sunać; przygarnąć*: Ożogiem, gdy warzymy, ognia
poprawiamy, przygrzebamy węgle. Mącz. 2. *przy-
kryć przez grzebanie, zagrzebać, zasypać, zakopać*:
P. co z'emią, ogień popiołem. [Wrzili go nazad
do grobu i przygrzebał]. <Przy + Grzebać>

†**Przygrzebać, a**, ał, nied. p. **Przygrzebać**.

Przygrzebanie, a, blm., czynność cz. **Przygrze-
bać**.

Przygrzebywać, uje, ywał p. **Przygrzebać**.

Przygrzebywanie, a, blm., czynność cz. **Przy-
grzebywać**.

†**Przygrześć, ebie, ebił** p. **Przygrzebać**. <Przy
+ Grześć>

Przygrzewacz, a, lm. e bud. *szafka do przy-
grzewania*. <Od Przygrzewać>

Przygrzewać, a, ał i P. ś. p. **Przygrzać**.

Przygrzewanie, a, blm., czynność cz. **Przygrze-
wać**.

Przygrzewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przy-
grzewać ś.**

[**Przygrzmieć, i, il**] *przyjechać z hałasem*. <Przy
+ Grzmieć>

Przygrzmieć, i, ał żart. *przybiec, przypędzić*.
<Przy + Grzmieć>

Przygrzmienie, a, blm., czynność cz. **Przy-
grzmieć**.

[**Przygrzmienie, a**, blm.] czynność cz. **Przy-
grzmieć**.

Przygrzmiewać, a, ał *grzmieć wórować, towa-
rzyszyć czemu grzmotami*: Bitwa wre, a burza
przygrzmiewa. Strzały z ręcznej broni raz po
raz słychać, a artylerja przygrzmiewa. <Przy
+ *Grzmiewać, od Grzmieć>

Przygrzmiewanie, a, blm., czynność cz. **Przy-
grzmiewać**.

×**Przygubić, i, il** *przyprowadzić do zguby, przy-
śpieszyć zgubę czyją*: Biedni! zapewne nowe jakie
nieszczeście do reszty ich przygubiło. L. <Przy
+ Gubić>

[**Przygubie, a**, lm. a] = **Przegubie**. <Przy +
*Gubie, od Gub>

×**Przygubienie, a**, blm., czynność cz. **Przygu-
bić**.

Przygumienie, a, lm. a prow. *miejsce otuczają-
ce gumno*. <Przy + *Gumienie, od Gumno>

†**Przygurtować, uje, ował** *przyciągnąć gurtem*;
przymasać, przyszurować: Wpadnie kto w sier,
to go przygurtuje jeszcze kto lepiej, pewnie nie
ratuje. Jabł. <Przy + Gurtować>

Przygurtowanie, a, blm., czynność cz. **Przygur-
tować**.

×**Przygwałcenie, a**, blm., czynność cz. **Przy-
gwałcić**.

×**Przygwałcić, i, il** *przyciągnąć, przyprowadzić*
gwałtem: Królestwo swe... Bóg oddać chce...
tym, co śmia P. je ku ziemi. Kon. <Przy +
Gwałcić>

Przygwałdzać, a, ał p. **Przygwałdzić**.

Przygważdżanie, a, btm., czynność cz. **Przygważdżać**.

† **Przygwizdać**, a, ał p. **Przygwizdywać**. <Przy + Gwizdać>

† **Przygwizdanie**, a, btm., czynność cz. **Przygwizdać**.

Przygwizdywać, uje, ywał, † **Przygwizdać** *gwizdząc wórować; gwizdać do taktu, pogwizdywać*: P. komu grającemu, śpiewającemu. P. sobie. <Przy + *Gwizdywać, G WIZD>

Przygwizdywanie, a, btm., czynność cz. **Przygwizdywać**.

Przygwoździć, i, ił, nied. **Przygważdzać** *przybić gwoździem, gwoździć*: P. wieko skrzyni, przykrywą, deskę do belki. Przen.: Nadeptał nogą na plecy i przygwoździł sztychem do ziemi. Sienk. <Przy + Gwoździć>

Przygwoźdzenie, a, btm., czynność cz. **Przygwoździć**.

Przyhaczać, a, ał p. **Przyhaczyć**. **Przyhaczanie**, a, btm., czynność cz. **Przyhaczać**.

Przyhaczenie, a, btm., czynność cz. **Przyhaczyć**.

Przyhaczyć, y, ył, nied. **Przyhaczać** *hakiem przyczepić, kolwica przytwierdzić*: P. łódź do brzegu. <Przy + Haczyć>

[**Przyhadać**, a, ał] sobie = *przyponmieć sobie*. <Ukr. prihadaty>

[**Przyhadanie**, a, btm.] czynność cz. **Przyhadać**.

Przyhaftować, uje, ował i. *haftem przyłączyć, przyszyć*: Dwie obrączki złote przyhaftujesz przy obu krajach pectoralu. Leop. Namioty z cudnemi przyhaftowanemi sztuczka mi albo obrazkami rozbił. Warg. Po gałkach ziela tego listeczki są jakoby przyhaftowane. Syr. Przen.: Tak przysądzonemu rozumieniu łatwie było inne rzeczy. P. Błaż. (podszyć, przysrubiować, przydać. L.) 2. *haftując przyczynić, do wyhaftowanego jeszcze więcej wyhaftować*. <Przy + Haftować>

Przyhaftowanie, a, btm., czynność cz. **Przyhaftować**.

Przyhaltrać, a, ał zł. *przytrzymać*. **Przyhaltranie**, a, btm., czynność cz. **Przyhaltrać**.

Przyhamować, uje, ował i. *hamując przytrzymać, niezupełnie zahamować*: Na spadkach pociąg trzeba P., aby nie nabrał zbytnej prędkości. 2. *zahamować, hamując wstrzymać zupełnie*: P. ruch pociągu, wozu i t. d. <Przy + Hamować>

Przyhamowanie, a, btm., czynność cz. **Przyhamować**.

Przyharcować, uje, ował *harcując przybliżyć* ś. <Przy + Harcować>

Przyharcowanie, a, btm., czynność cz. **Przyharcować**.

× **Przyhardszy** p. **Przyhardy**. <Przy + Hardszy>

Przyhardy, × **Przyhardszy** *nieco hardy*. L. <Przy + Hardy>

Przyhardzenie, a, btm., czynność cz. **Przyhardzić**.

Przyhardzić, eje, ał *stać* ś. *nieco hardym, zhardzić cokolwiek*. <Przy + Hardzić>

Przyhartować, uje, ował *jeszcze trochę, jeszcze bardziej zahartować, przydać hartu*: P. żelazo. Przen.: P. pierś. Sł. wil. <Przy + Hartować>

Przyhartowanie, a, btm., czynność cz. **Przyhartować**.

Przyhasać, a, ał *hasając przybyć, szybko przybiec a. przyjechać*: P. skąd dokąd. P. pieszo, konno. Sł. wil. <Przy + Hasać>

Przyhasanie, a, btm., czynność cz. **Przyhasać**. **Przyheblować**, uje, ował *sheblować jeszcze bardziej; przypasować heblując*. <Przy + Heblować>

Przyheblowanie, a, btm., czynność cz. **Przyheblować**.

Przyheftować, uje, ował *tap. przybić tymczasowo przed ostatecznem wykończeniem, nie dobijając zupełnie gwoździ*: P. pokrycie, płótno na meblu. <Przy + Heftować>

Przyheftowanie, a, btm., czynność cz. **Przyheftować**.

[**Przyhławk**, wka, lm. wki] w młynie wodnym, jeden z dwu kawałków belki *czworograniastej, na których obracają* ś. *kota*. <Przy + *Hławk, od Czes. hlava>

Przyholendrować, uje, ował *holendrując przybliżyć* ś., *przybiec*. <Przy + Holendrować>

Przyholendrowanie, a, btm., czynność cz. **Przyholendrować**.

Przyholować, uje, ował *przyprowadzić (statek wodny) holując*: Przystań w tych dniach będzie przyholowaną i ustawioną na miejscu. <Przy + Holować>

Przyholowanie, a, btm., czynność cz. **Przyholować**.

[**Przyholomszenie**, a, btm.] czynność cz. **Przyholomszyć**.

[**Przyholomszyć**, y, ył] *przyłusić tak, że straci przyłomność na chwiłę*. <Przy + Holomszyć>

Przyhołubiać, a, ał i P. ś. p. **Przyhołubić**. **Przyhołubianie**, a, btm., czynność cz. **Przyhołubiać**.

Przyhołubianie się, a, ś., btm., czynność cz. **Przyhołubiać** ś.

Przyhołubić, i, ił *przytulić, przygarnąć, serdecznie* ś. *zaopiekować*: P. sierotę, nieszczęśliwego. Lepiej było ugłaskać, P., przyciągnąć. Krasz. Widywał ją we snach otoczoną przez twarze życzliwe, przyhołubioną przez samego księcia i księżną Gryzeldę. Sienk. P. ś. 1. *przytulić* ś., *przygarnąć* ś. *do kogo nieszczołtliwie*. 2. *przymlić* ś., *przyochlebić* ś., *przypodobać* ś.: **Przyhołubiać** ś. jej różnemi ślicznemi pomysłami gospodarskimi. Krasz. <Przy + Hołubić>

Przyhołubienie, a, btm., czynność cz. **Przyhołubić**.

Przyhołubienie się, a, ś., btm., czynność cz. **Przyhołubić** ś.

[**Przyhrozenie**, a, btm.] czynność cz. **Przyhrożyć**.

[**Przyhrożyć**, y, ył] p. **Przygrozić**. Rej. <Ukr. prihrožyty>

Przyhuczno przys. od **Przyhuczny**. **Przyhuczny** *za bardzo huczny, za głośny, zbyt hałaśliwy*. <Przy + Huczny>

Przyhukiwać, uje, iwał p. **Przyhuknąć**. **Przyhukiwanie**, a, btm., czynność cz. **Przyhukiwać**.

Przyhuknąć, nie, nął, nied. **Przyhukiwać**, × **Przyhuknywać** *huknąwszy przyswiałczyć*, nied. *głośnym okrzykiem przytakiwać*: P. słowom czyim. Tak mówił Romulus: wojsko przyhuknywa, a lud szemrze. Stasz. Tak Pryjamida rzekł; przyhuknęli Trojanie mu głośno. Mł. <Przy + Huknąć>

Przyhuknięcie, a, btm., czynność cz. **Przyhuknąć**.

× Przyhuknywać, a, ał p. Przyhuknąć. <Przy + *Huknywać, od Huknąć >

× Przyhuknywanie, a, bfm., czynność cz. Przyhuknywać.

† Przyić, idzie, szedł p. Przyjść. <Przy + Ię >

[Przyilek, Iku, Im. Iki] *ziemia zimna, tępa.* <Przy + Ilek >

† Przyimacz, a, Im. e p. Przyjemca: P. zło-dziejów. L. (= *przechowywacz*). <Od Przyimać >

Przyimek, mka, Im. mki, × Przedimek I. × P. przydomek, *przezwisko, epitet*: Piotr Konaszewicz, nazywany pospolicie od Kozaków, którzy swoim pobratymom przyimki radzi nadawać, Sahajdaczym. Nar. 2. gram. a. × Przedstawie *część mowy nieodmienna występująca z przypadkiem zależnym*: P., wyraz nowy, ta część mowy, która ś. kładzie przy imieniu, żeby mu pomogła okoliczności jakiej, *praepositio*. Kopecz. <Przy + *Imek, od Imię >

† Przyim'ciel, a, Im. e p. Przyjemca: Tyś jest Bóg, P. mój, *susceptor*. Wr. Wspomoenik i P. jesteś mój. Leop. O ty Panie, ucieczko i przyimicielu mój, na Twe słowo do Ciebie idę. Skar. <Od Przyjść >

Przyimkowy przym. od Przyimek: Dopelnienie przyimkowe.

† Przyimowacz, a, Im. e p. Przyjemca. <Od *Przymować >

† Przyimowaczka, i, Im. i forma ż. od Przyimowacz. L.

× Przyiskrzac, a, ał *iskrzac ś. przyswiecać*: Przywalone nadzieje pogrobowym mechem zarastały, którym w ustroniu sam duch Czartoryskiego przyiskrzał. Wor. <Przy + *Iskrzac, od Iskra >

Przyiskrzanie, a, bfm., czynność cz. Przyiskrzac.

† Przyistoczenie, a, bfm. fizj. *przyswojenie, przyswajanie przez istotę czyją*, × przypodobienie, asymilacja (*assimilatio*): P. jest to przemiana pokarmów w istotę naszą. Dyk. M. <Przy + Istoczenie >

† Przyiść, idzie, szedł p. Przyjść. <Przy + Iść >

† Przyiść się, i ś., jadł ś. *ohjeść ś.*: Okrom czasu jakiegos uroczystego, nie zda mi ś., aby dworzaniu miał ś. P. zbytnie. Górn. <Czes. přijisti se >

† Przyjachać, jademie, jachał, [Przyjachać] p. Przyjechać. <Przy + Jachać >

† Przyjachanie, a, bfm., czynność cz. Przyjachać.

Przyjaciel, a, Im. e, [Przacieł] I. *człowiek sprzyjający komu, żyjący z kim w przyjaźni, druh*: Arystoteles spytany, co jest P.? odpowiedział: Jedna dusza w dwóch ciałach przemieszkująca. Pileh. Przyjaciela ty stąd poznasz prawego, jeśli miłuje ciebie, nie co twego. Kn. Sam tylko dobry człowiek dobremu jest przyjacielem, a zły ani dobremu, ani złemu kiedy z serca przyjacielem będzie. Birk. Żyj, mój Szymon'e, o ty jeden z wielu szery, poezwiwy, dawny przyjacielu! Kniaż. P. wierny rzadki, drogi. Kn. Umiej być przyjacielem, znajdziesz przyjaciela. Kras. Dwaj, trzej wierni przyjaciele jedna dusza w różnym ciele. Kn. P. przytomny lepszy, niż brat odległy. Kn. P. stoi za dzieci, a potomstwo, za powinowate. Kn. Przyjaciela zawsze trzeba każdemu, jak wody, chleba. Kn. Przyjaciela sobie szanuj,

a z niego lekce nie żartuj. Kn. P. dobry, który dogodzi nie dalej, jedno póki ś. godzi. Kn. Prawdę nad przyjaciela przekładaj. Kn. (*amicus Plato, amica veritas*). P. jest, co prawdę mówi, nie co pochlebia. Kn. Przyjaciela napomnij, gdy przystojności zapomni. Kn. P. do przyjaciela zalet nie potrzebuje. Kn. P. do przyjaciela idzie, choć nie zaproszony. Kn. Przyjaciela bacznie obieraj, a obrawszy, mocno trzymaj. Kn. Stał ś. moim przyjacielem. Troc. Przyjaciele za szczęściem idą. Troc. Miła rzecz P. Troc. P. odległy niepożyteczny. Troc. Póki komu szczęście płuży, przyjaciel mu wiele służy. Troc. P. to nasz spólny. Troc. W potrzebie przyjaciela poznasz. Troc. Troc. Dla przyjaciela nowego nie opuszczaj starego. Rys. Przyjaciela w nieszczęściu nie odstępuj, ale ratuj. Kn. Przyjacielowi zawsze dogadzaj, by i w północy k niemu wychadzaj. Kn. Przyjaciel wiele mieć nie szkodzi: jeśliże nie ten, ów ci dogodzi. Kn. Przyjacielem bądź w miarę, bo gdy ś. wylejesz, możesz ś. raz ucieścić, dziesięć przybolejesz. Kn. Przyjaciel wnet dość nabędziesz, jeśli nie nie brać, wiele dawać będziesz. Kn. Szczęście ustało, przyjaciel mało. Kn. Szczęśliwy człowiek nie wie, kto P. jego. Bardz. Gdzie złe przypadki, tam P. rzadki. Rys. P. nieszczerzy, obłudny, słowny. Kn. P. fałszywy w nieszczęściu odbieży. Kn. Przygoda pewna przyjaciel i nieprzyjaciel próba. Kn. P. chlebowy, stołowy — niepewny. Kn. Przyjaciela chleba dostanie, lecz taki prędko ustanie. Kn. Stołowy P. jak mucha: najadszy ś., przez odleci. Burl. O to ś. pan ma z pilnością starać, aby rozeznał, którzyby prawdziwi jego przyjaciele byli, a którzy nie z chuci, jedno aby ś. najedli i napili, obyczajem pasigębów miłują. Kosz. Przyjaciele kuchenni a. garneowi wszystkiego ś. dla brzuchów swych radzi podejmują. Kosz. Pan Bóg a mieszek to P. prawy, a ludzka przyjaźń tylko dla zabawy. Rys. Byle mieszek był blisko, P. przybędzie. Jag. Żaden człek bez przyjaciela i nieprzyjaciela nie znajduje ś. Star. † P. główny = *wierny do śmierci*. Przy boku królewskim ci siedzieć mają, którzy są przyjacielniami enocie, uczeiwości, wstydy, a nieprzyjaciele mordercom, gwałtownikom. Górn. Wśród serdecznych przyjaciół psy zajęca zjadły. Kras. Przen.: Przyjacielu! = *człowieku! bracie!*: (do włościanina): Przyjacielu, a co to macie na sprzedaż? Przyjacielu, rzekł hrabia, piękne przyrodzenie jest formą, tłem, materją, a duszą — natchnienie. Mick. Grono przyjaciół. Ir.: P. ludzkości = *lichwiarz*. 2. *zwolennik, stromik, wyznawca, adherent*: Ma on swoich przyjaciół politycznych. 3. *miłośnik, zwolennik, lubownik, amator; mecenas, protektor*; *opiekun*: P. sztuk pięknych, literatury, postępu. Towarzystwo przyjaciół nauk. P. zwierząt. 4. † P. gościnny = *przyjmujący w gościnę a. przyjął w gościnę, gospodarz a. gość*: P. gościnny, u którego gościną stawam abo on mię przyjmuje. Troc. 5. † P. możny = *patron, opiekun, protektor*: P. możny = który podległego w przyjaźń, obronę przyjmuje, *patronus*. 6. † P. klient: P. przypowiadziany, dla obrony przyjeżdżt abo dobrodziejstw obowiązany, podpadły pod kogo, *cliens*. Kn. 7. † P., [P.] *powinowaty, krewny*. Magd., Kn., Tet. Sierocini przyjaciele, to jest matka, stara matka i każda białogłowa krewna i powinowata. Groie. 8. [P.] *małżonek, mąż a. żona*. 9. [P.] *przyjaciółka*: Kasia mój P. Zdr. [Przyjacielićzek]. <Od 2. Przyjać, PRZY >

† Przyjacielenie, a, bfm., czynność cz. Przyjacielić.

† Przyjacielenie się, a ś., bhm., czynność cz. Przyjacielić ś.

[Przyjacielić, czka, lm. czkowie] p. Przyjacielić. <Od *Przyjacielić, od Przyjacielić>

† Przyjacielić, i, II i † P. ś. p. Przyjaźnić. Sekl. <Od Przyjacielić>

Przyjacielski i. należący do przyjaciela, tyczący ś. przyjaciela: Przyjacielskie rzeczy wszystkie wspólne. Kn. Przyjacielska posługa nadgrody nie potrzebuje. Kn. P. gniew krótki. Kn. Przyjacielskie wady znaj, a małe przebaczej. Kn. Przyjacielska niechęć cięższa, niż obca. Błaż. 2. przyjazny, sprzyjający, życzliwy, dobrze żyjący: Stosunki przyjacielskie. Rada przyjacielska. Dom P. Uścisk P. Postępowanie prawdziwie przyjacielskie. Mówić tonem przyjacielskim. Zaprosił wszystkich na chleb P., częstował wspaniale i suto. Kit. Falik P. = *balik w gronie przyjaciół; balik składkowy; balik bez etykiety, szpicbal*. 3. † P. *połudnowy*: Słpacię podług przyjacielskiej umowy. Nisz. **Po przyjacielsku, Przyjacielsko, † Przyjacielskie** przys. w sposób przyjacielski, przyjaźnie, życzliwie, sprzyjając: Przyjął go po przyjacielsku. Radzę ci po przyjacielsku. Po przyjacielsku tę sprawę zakończyli. Troc. <Od Przyjacielić>

Przyjacielskie przys. p. **Przyjacielski**: P. go i towarzysko u siebie zatrzymywał. Warg. Wszedłszy wrzokomo P. do Syrji. B. B. Uceziwie go przyjął i bardzo P. częstował. Baz. P. pana napominali. Kosz. <Od Przyjacielski>

Przyjacielski przys. p. **Przyjacielski**: Postępować względem kogo P. P. ś. ścisłali. Troc. Łaskawie do niego i P. mówił. Birk. (Konie) P. obwąchiwały mu twarz. Reym. <Od Przyjacielski>

Przyjacielskość, i, bhm. rz. od **Przyjacielski**.

Przyjacielstwo, a, bhm. i. stosunek przyjacielski, przyjaźń, zaprzyjaźnienie ś.: Do przyjacielstwa swojego (przyjaźni swojej) kogo przyjąć. Troc. P. wielkiej liczby nie lubi. Kn. Z przyjaciółmi swemi chowali nieodmiennie P. Leop. Jeśli chcesz z każdym żyć w szczerym przyjacielstwie, wnet cię zdrada spotka, wzgardzą cię w ubóstwie. Stryk. Posłał im upominek na znak przyjacielstwa i wspólne przymierzenia. Stryk. Uczyń ze mną P. Wuj. P. z kim przyjąć, sprzyjaźnić ś., stać ś. komu przyjacielem. Kn. Przyjechali posłowie od cesarza tatarskiego a wzięli wieczne P. z królem Olbrachtem. Biel. M. (= *przymierze*). 2. [P.] *pokrewieństwo, powinowactwo*: Bliżkie, dalekie P. 3. † P. *przypowiedziane* = *klientela*. Kn. (= *patronat*). 4. † P. *gościnne* = *zachowanie w gościnie*. Kn. 5. zb. *przyjaciele, grono przyjaciół*: P. nie z szczęścia, ale z nieszczęścia poznawamy. Petr. Małe P. *eriguae amicorum copiae*. Mącz. Wszystkie P. go obstało, na ratunek przyleciało. Troc. Każda z nas potrzebuje przyjacielstwa. Sienk. Do przyjacielstwa nie był nigdy skory. Reym. Ani przemówił do niego, ni przystąpił z tym szczerym sercem, jak to zwykle bywa w małżeńskim stanie, abo i w przyjacielstwie. Reym. <Od Przyjacielić>

Przyjaciółka, i, lm. i. forma ż. od **Przyjacielić**; [Przyjacielić]: Serdeczna to moja P. Troc. Sprawiedliwość — P. skromności. Troc. [P.] = *krewna; małżonka, żona*. 2. *kochanka, lubownica, kochanica, miłośnica, amantka, faworyta, metresa, nalożnica, wygodnica*: Na biesiadach rozwaleni u stołu z podlebocznemi przyjaciółkami. Nagur. 3. [P.] *rodzaj zakletu kobiecego z przodu gładkiego, z tyłu mocno sfalowanego, długiego po kolana,*

z wylogami i obszyciem barankowym, z guzikami metalowemi: Siostra młodsza miała atłasową przyjaciółkę, coś naksztalt dzisiejszych burnusów. And. Grono kobiet i dziewcząt w granatowych przyjaciółkach i kaftanikach. Kaczk. Z sukna kupnego w kaftanik i przyjaciółkę ubierały ś. tylko zamożniejsze. Gac. 4. [P.] *wódkca*. <Od Przyjacielić>

1. † **Przyjać, jadzie, jał** p. **Przyjechać**. B. Sz. Adam na smowny dzień s listem na sołtystwo przyjął do Landa i pokładał list. HR. <Przy + *Jać, J(A)/J(E)/J(AD)/J(EDZ)/J(ACH)/J(ECH)>

2. † **Przyjać, a, ał, † Przyjajać być życzliwym, sprzyjać**. Fort., Sekl. Poczciwość wyrządza krewnym, a zaś zachowałem szczerze przyjaź. Glicz. Pasterze przyjają psom, jako swym pomocnikom. Petr.

Przyjadać, a, ał i P. ś. p. Przyjeść. <Przy + Jadać>

Przyjadanie, a, bhm., czynność cz. Przyjadać. Przyjadanie się, a ś., bhm., czynność cz. Przyjadać ś.

† **Przyjajać, e, ał p. 2. Przyjać**: Nie P. komu, zajrzeć mu. Mącz. Król ten więcej miał obyczajów niemieckich, niż węgierskich, a k temu narodowi węgierskiemu nie przyjajał. Biel. M. Nie masz nie nad to lepszego, jedno gdy nam przyjaje Pan Bóg i nas miłuje. Hrb.

Przyjajnik, a, lm. i anat. narząd szczękowy w więzule szerokim: między jajowodem a macicą (parooophoron, parovarium). <Przy + Jajnik>

† **Przyjajny** p. **Przyjazny**, Pat.

Przyjałowy *cokolwiek jałowy*. <Przy + Jałowy>

1. **Przyjanie, a, bhm., czynność cz. I. Przyjać.**

2. **Przyjanie, a, bhm., czynność cz. 2. Przyjać.**

× **Przyjarzmieć, i, il i. przycisnąć jarzmem, ucisnąć**. 2. *przyzwyczaić do jarzma*. <Przy + Jarzmieć>

× **Przyjarzmienie, a, bhm., czynność cz. Przyjarzmieć.**

Przyjaskrawo przys. od **Przyjaskrawy**.

Przyjaskrawy *cokolwiek jaskrawy; zły jaskrawy*. <Przy + Jaskrawy>

× **Przyjaśniejszy** *trochę jasny*: P., sublucidus. Mącz. <Przy + Jaśniejszy>

Przyjazd, u, lm. y i. przyjechanie: P. spóźniony. 2. *strona, skąd ś. przyjeżdża do danego miejsca*: Cztery bramy od pola, z przyjazdu od Polski. Star. <Przy + *Jazd, J(AZD)>

Przyjazdowy przym. od **Przyjazd**: Tor P. stacji kolejowej = tor przeznaczony dla pociągów przyjeżdżających.

Przyjazność, i, bhm. I. † P. rz. od Przyjazny: Dobrodziejstwo i P., nie fałsz, ani kłamstwo im odpłacił Hrb. 2. [P.] *przyjaźń, miłość*: Zakochał ś. Jasio i musi ś. rozstać, a było to nigdy przyjazności nie znać. Sywka jest teraz z Nawiką w przyjazności. <Od Przyjazny>

Przyjazny, † Przyjaźliwy, † Przyjaźniwy, † Przyjaźny, † Sprzyjazny, † Sprzyjaźliwy i. przyjacielski, życzliwy, przyjaźniwą nacechowany, przychylny, łaskawy: Stosunki, uczucia, zamiary przyjazne. Los nie był mi P. 2. *sprzyjający, pomyślny, dogodny*: Wiatry przyjazne lub przeciwnie. L. Okoliczności przyjazne. <Od Przyjaźń>

† **Przyjaźliwie** przys. od **Przyjaźliwy**: Cudzoziemców P. przyjmowali. B. B.

† **Przyjaźliwy** p. **Przyjazny**: Lepiej o przyjaźliwych, niżeli o nienawistnych rzeczach mówić. Warg. Pasterzom P. brytan. Petr.

† **Przyjaźnić, i, il, † Przyjacielić**, *robić przyjaciółmi, zaprzyjaźniać*: P. kogo z kim. Sl. wil. 2. *sobie kogo = jednać sobie; zyskiwać sobie czyją przyjaźń, ujmować sobie, usposabiać przyjaźnie dla siebie*: Masz tu przepisy, jak P. sobie ludzi. Bals. Król ten panów przyjaźni sobie, urzędy rozdając. Papr. P. s. l. a. † **Przyjacielić** s. z kim = a) *zawierać przyjaźń z kim, zaprzyjaźniać* s. b) *zostać z kim w przyjaźni, żyć z nim w stosunkach przyjacielskich, być zaprzyjaźnionym*: Przyjaźniłem s. z nim. Troc. 2. [P. s.] *być z kim w pokrewieństwie, być czymś krewnym*. < Od Przyjaźń >

Przyjaźnie przys. od **Przyjazny**: Usposobiony P.

† **Przyjaźnienie**, a, blm., czynność cz. **Przyjaźnić**.

Przyjaźnienie się, a s., blm., czynność cz. **Przyjaźnić** s.

† **Przyjaźniwy** p. **Przyjazny**. B. Sz.

Przyjaźń, i, lm. e l. stosunek serdeczny z kim, przyjaciółstwo, życzliwość: P. między kim a kim. P. obustronna, wzajemna, wierna, stała, niezachwiana, do grobowej deski, szczerza, serdeczna, bezinteresowna. P. obludna, fałszywa, dla interesu. Węzły, związki przyjaźni. Być, żyć z kim w przyjaźni. Zawrzeć z kim P. Wejść z kim w P. Związać P. Zyskać, zjednać sobie czyją P. B. Zająć Boska. P. ludzka. Życzliwej s. twojej oddając przyjaźni. Troc. Doznana P. Troc. Dowód przyjaźni. Wolen od trosk i bojaźni, życie poświęć przyjaźni. Kochan. Między złości ludźmi P. być nie może. Górn. P. sama żywot ten nędzny nam siodzi. Górn. O, jak trudno o prawego przyjaciela, któryby pożytkiem przyjaźni nie mierzył, a po śmierci przyjaźni dochował. Skar. Najtrwałsza jest P., która s. na spółnych cnotach funduje. Skar. P. nie może być, jedno między dobremi. Macz. Ani P. bez prawdy, ani prawda bez przyjaźni być nie może. Macz. Lepszy jest jawny grzech, niż zmyślona P. Macz. P. jest to taka cnota, która nie mieszka, jedno między dobrmi. Birk. Między złości zła P., niestrwała, fałszywa. Jabł. Nie ze wszystkimi trzeba w P. zachodzić. Falib. Nim kto zabierze z kim P., powinien s. długo namyślać: ale zabrawszy, powinien otworzyć się z przyjaciółm postępować. Pileh. Każda P. nie nie wadzi. Rys. Najmniejsza P. nie zawadzi. Rys. Uściskajmy s. i zacznijmy dawną P. prowadzić. L. Towarzyski jej, z którym P. chowała. Star. P. przyjaźnią, a interes interesem. Prz. P. s. tam mocną staje, gdzie podobne obyczaje. Kn. P., co mię słodkimi węzły z tobą wiąże. Kras. Zdawna zażyła i ugruntowana P. Pileh. P. z dobra drugiego swoje własne czyni. Brodz. Jak rzadko na tej ziemi czystą P. bywa. Gor. Gdy s. tak rozrzewniał, gdy mię ścisłał i o swej przyjaźni zapewniał. Mick. Świętym jest na ziemi, kto umiał P. zabrać ze świętymi. Mick. A kiedy odjeżdżasz, bywajże mi zdrów, o mojej przyjaźni dobrze mów. Pśń. Jam dla ciebie, niebogo, na miłość za stary, na P. za młody. Kor. Słyszałem ja dużo od rzeszy uczonej, że P. jest lepsza, niż miłość młodzieńcza. Kor. Coś jeszcze niemiło dla serca młodziana zawierać rozumne przyjaźni z dziewicą. Kor. 2. [P.] *przychylność, troskliwość, życzliwość, usposobienie przyjazne*: Pościelze mu, pani matko, pięć podusek, dwoje pierzyń: dziękuję ci, pani matko, za te przyjaźni (= dowody przyjaźni). 3. † P. dożywnia = *pozytywie małżeńskie, małżeństwo, zwią-*

ki małżeńskie: Przybrał sobie w dożywnią P. kancelerzankę koronną. Nies. Marjanę Mikołajowi Księżkiemu, cześnikowi, w dożywnią zaślubił P. Nies. Dożywnia nierozdzielnego życia P. Troc. < Od 2. Przyjaźń, PRZY >

Przyjąć, jmie, jał, nied. Przyjmować, † Przyjmować, † Przymować, [Przyjmać] l. *nie odrzucić, wziąć od wręczającego, zgodzić s. na wzięcie, zdecydować s. wziąć*: Jeślimy przyjęli dobra z ręki Bożej, złego czemu byśmy przyjmować nie mieli? Wuj. Daru nie przyjmę z rąk waszych. Wuj. P. kielich z ręk czyich. Przyjął ode mnie podarunek. Troc. Jeśliby s. namyśliła posłać mi jakiś prezent, P. go, nie przyjmę i posłańca z nim odeślę. L. Piękniejsza rzecz słyszeć: nie chciał tego P., aniż: nie chciało dla niego uczynić. Lubom. Nieczym nie gardź, wszystko przyjmuj. Kn. Za grzechy sobie miała jałmużnę przyjmować. L. Jakie szczęście kochać i być przyjętym, wdychać i wdychanie brać równie. L. † **Niewdzięczność** przyjmował mego napomnienia. Otw. S. Fałszywych pieniędzy nie przyjmują. P. złożoną ofiarę. P. proponowany urząd, gołność, tytuł. P. zaproponowaną zapłatę. P. rzecz oddaną, zwróconą. P. napowrót. P. kupno wrócone. Troc. Tyberjusz imienia ojca ojczyzny, które mu lud często ofiarował, nie przyjął. Nar. W miejsce pierwszych swatów z nieprzyjętym pozdrowieniem pokoju wtargnęło teraz 15000 kozaków. Szaj. Basza Imei wysłał podjazdy ponad swe brzegi, by przyjmować hultajstwo. Rol. (= na spotkanie hultajstwa). Przcn.: *pozytywać, wziąć*: P. komu co za dobre = za dobre mieć komu co. Kn. Proszę, za wdzięczne przyjmij dar ten mój małuczki. Biel. M. P. eo = *mieć sobie co udzielone, przystąpić do czego*: P. chrzest, komunię św., sakramenta. Z świętobliwośćią ma być małżeństwo przyjmowane. Kark. P. inną wiarę = *przejść na nią*. P. katolicyzm. † P. miejskie = *przyjąć, uznać prawo miejskie, zostać mieszczaninem*. P. poddaństwo. 2. *zgodzić s. na co, przystać na co, zaakceptować, uwzględnić co*: P. wyzwanie do boju, na pojedynek. P. projekt. Wymówek twoich nie przyjmuję. Skar. P. czyje wymówki, przytoczone racje, świadectwo. P. podane warunki. Z wielką czcią był od ludu przyjęt na króla. Wuj. Przyjęli te kondycje. Troc. P. wymówkę, rację. Troc. P. = P. za rzecz *dowiedziomą, za prawdę; przypuścić, zgodzić s.*: Wiadomościom tym nie zaprzeczono: można zatym P., że są prawdziwe. W tym razie przyjmuję, że... 3. P. odwiedzającego = *wpuścić go do swego domu, otworzyć mu swój dom, wystąpić w roli gospodarza, pozwolić mu zobaczyć s. u siebie, powitać go, nied. robić honory domu, mile go widzieć u siebie; zapewnić komu pobyt gdzie*: Podróżnego w dom P. Paulino, idź do pokoju kompanji, będziesz przyjmowała niektóre osoby, które mają przyjechać. L. Biegaj prędko do pani Sentymon-falskiej, spytaj s., czy przyjmuje. L. (= czy przyjmuję wizyty; czy można s. z nią widzieć). Skrw-tuski, podzupek wielicki, z wielką nas ludzkością przyjmował. Mat. Nie wątpię, że tam We Pana dobrze przyjęto. Boh. (= że mu radzi byli). Gościem byłem, a przyjęliście mię. Leop. Pan tej wyspy, przyjąwszy nas, przez trzy dni łaskawie podejmował. Leop. Gdyby kto na czas jakiego zacnego pana z jego sługami w dom przyjął, ten nie może być za gospodarza domu gościnnego rozumian, ale jedno ten, który przychodnie ustawicznie stawia i chowa. Sz. P. kogo w domu swym grzecznie, serdecznie, z otwartymi rękoma, zimno, dypl-

matycznie. Gdyby nie przyjmował mych odwiedzin. Mick. P. kogo do szpitala. Przyjmować = *dawać posłuchanie, audjencje*: Minister przyjmuje interesantów dwa razy na tydzień. Adwokat, lekarze przyjmują w godzinach popołudniowych = *udzielają porad u siebie*. Przyjmować kogo czym = *podejmnować, ugaszczać, częstować u siebie*. P. u bram miasta powracającego bohatera, nowego biskupa, nowowybranego członka akademii. Przen.: P. nadesłaną wiadomość, nową konstytucję, ustawę, rozporządzenie, zapowiedź czego, reformę — *zyczliwie, przyjaźnie, z niechęcią, z rozczarowaniem (= zachować ś. wobec nich, przybrać taką lub inną postawę)*. P. nowowydaną książkę dobrze, źle, obojętnie. Krytyka dobrze przyjęła to dzieło. 4. *przybrać, przypuścić, dopuścić*: P. kogo do miasta, mieszczaninem uczynić. Kn. Przyjmuję do herbu kogo, przypuszczam. Kn. Przyjmuję do cechu, do rady. Kn. Przyjmować kogo do domu swego, do łaski swojej, w opiekę swoją. Kn. P. dziecko za swoje (= *przysposobić, adoptować, wziąć za swoje*), za syna (= *usynowić*). 5. *wziąć do siebie*: P. co do schowania, do depozytu. P. futro do przechowania przez lato. P. chłopea do warsztatu, na naukę, na praktykę. Przyjmować bieliznę do haftu, do szycia, do prania. Tu przyjmują wszelkie reperacje. P. co w komis. Tak to złodziej, co przyjmuje, jak ten, co kradnie. Kn. P. sobie co za zasadę, za podstawę: P. pewien system, pewną metodę = *wziąć sobie, obrać sobie*. P. od kogo co = *zapoznać, przejąć; mieć od kogo, wziąć od kogo*: P. a. P. od kogo czyje zasady, metodę, sposób postępowania, taktykę czyją. 6. (do obowiązku) *wziąć, zgodzić, nająć, umówić, dać miejsce u siebie*: P. guwernera, kucharza. P. kogo za pomocnika sekretarzowi, za lokaja. P. kogo na swój dwór, na służbę. P. sługę, sekretarza. Troc. P. żołnierza. Troc (= *wziąć ochotnika do wojska*). Przyjmuję żołnierza, popisuję żołnierza. Kn. P. służbę, obowiązki u kogo = *podjąć ś. ich; przyjąć do pana*. 7. †Przyjmować do chrztu = *podawać do chrztu, trzymać do chrztu*: Kmotr z tym, którego na chrzcie przyjmuje, powinowactwo zaciąga. Karnk. P. ś. 1. *zacząć rosnąć w dalszym ciągu, udać ś. w pewnym miejscu, wejść, nie ucinąć*: Kij ucięty, w ziemi postawiony, wodą podlewał, i przyjął ś. kij on, a urosło piękne drzewo, jabłka dobre rodzące. Skar. Nie wszystko, co jest wsadzone, przyjmuje ś. Bud. Kiedy woda drzewo z gruntu twego wyrwie i na moją stronę przeniesie, tedy dotąd twoje będzie, poki ś. u mnie nie przyjmie, ale skoro ś. przyjmie, już moje. Sz. Natura niewieścia jak złotowierz, według przypowieści, przyjmuje ś. wszędy. Tw. To drzewo P. ś. nie może. Troc. Przyjmuje ś. szepcz, nasienie, ziarno. Troc. Drzewko, ablegier przyjęły ś. Ospa zaszczepiona przyjęła ś. Zarazek zaszczepiony przyjął ś. P. ś. na cudzym gruncie, w obcym klimacie = *zaaklimatyzować ś.* Herbata chińska przyjęła ś. na Cejlonie. [Mówiłem ja tobie: dajmy pokój sobie, a ty: ino, ino — jaz ci ś. przyjeno] (= *ażś zaszła w ciążę*). Przen.: *zaaklimatyzować ś., zakorzenie ś., ustalić ś., rozpowszechnić ś., zyskać prawo obywatelstwa*: Zwyczaj cudzoziemski przyjął ś. w kraju. Moda ta przyjęła ś. i u nas. 2. [P. ś.] *przydać ś., zdać ś.*: Tam się przyjon za menża. Przyjął ś., jak Żyd do tańca. <Przy + Jać>

× **Przyjądek, rka**, lm. **rki** anat. p. **Przyjądrze**. <Przy + *Jądrko, od Jądro>

Przyjądrko, a, lm. a anat. p. **Przyjądrze**. <Przy + Jądrko>

Przyjądrze, a, lm. a anat. 1. *narząd szczałkowy w powrozkzu nasiennym, × ciałko bezimiennie Giraldésa (parepididymis s. corpusculum innominatum. G.)*. 2. *najądrze, × przyjądrko, × przyjądrzek, × najjądro, × gruczoł najjądrzny, × jąderko górne, × zastępp, × gierniek (Perz.); × przyjądek, × przyjądzie (epididymis)*. <Przy + *Jądrze, od Jądro>

Przyjechać, jedzie,jechał,†Przyjechać,†Przyjać, [Przyjechać, Przyjeść], nied. **Przyjeżdżać, †Przyjeżdżować jadąc przybyć, przybliżyć ś.**: P. wozem, konno. P. łodzią (= *przypląć*). Do brata przyjeżdżają na odwiedzin. Star. Spiesznie pojeżdżali, aż pod mury same przyjechali. P. Koch. Przyjechał dzisiaj z Krakowa do nas. Troc. Gdy przyjeżdżował.. Sak. Do ojea mego w Oszmiańskim powiecie przyjechał pan podczaszyc na franeuskim wózku. Mick. Przen.: Wlokąc ś. powoli po śniegach, ślotach, mrozach i odelgach, przyjechała nareszcie długa zima. Krasz. <Przy + Jechać>

Przyjechanie, a, blm., czynność cz. **Przyjechać, przyjazd**.

[**Przyjeść, je, jeł**] p. **Przyjechać**. <Przy + *Jeć, z Je(cha)ć>

[**Przyjednać, a**, lm. e] *chłop najęty do pługa*. <Przy + Jednać>

× **Przyjednać, a, ał**, nied. **Przyjednywać zjednawszy przyciągnąć, przywiązać do siebie**: Poeta tymczasem przyjednał sobie niewiastę. Zaw. I. <Przy + Jednać>

× **Przyjednanie, a**, blm., czynność cz. **Przyjednać**.

× **Przyjednoczenie, a**, blm., czynność cz. **Przyjednoczyć**.

× **Przyjednoczenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przyjednoczyć ś.**

× **Przyjednoczyć, y, yl** *przyłączyć jednocząc, złączyć ściśle*: Ta święta światłość nas przyjednoczyła ku Bogu przez wiarę, przezjednawszy nam on srogi gniew Jego. Rej. Przez chrzest jesteśmy Panu przyjednoczeni. Rej. × P. ś. *przyłączysz, zjednoczyć ś., zespolić ś.*: Przyłączyła ś. cała archidiecezja metropolitańska do panującej religji. Bart. <Przy + Jednoczyć>

†**Przyjemca, y**, lm. **y**, †**Przyjemca, †Przymowca, †Przymiociel, †Przymiociel, †Przymacz, †Przymacz, †Przymowacz, × Przymowacz, ten, co przyjmuje**. Ps. flor. <Przy + *Jemca, JM/JEM/IM/JE/JA>

× **Przyjemiec, mca**, lm. **mce** apt. *istota lekarstwa (medicamentum exicipiendum)*. <Przy + *Jemiec, JM/JEM/IM/JE/JA>

Przyjemka, i, lm. i bot. 1. a. **Rutewkowiec, Izopirek, bł. Zdrojówka (isopyrum) ros. z rodziny jaskronowatych**. Gatunek: P. rutewkowata (i. thalietroides). 2. (lopezia) *ros. z rodziny wieśniokowatych*.

Przyjemnie przys. od **Przyjemny**.

[**Przyjemnieszki**] p. **Przyjemniuchny**.

Przyjemniuchno przys. od **Przyjemniuchny**.

Przyjemniuchny, [Przyjemnieszki] wdzięczniuchny, miłuchny: Kto przyjemniuchne śmieszeczki raz słyszał tej dziecineczki, nie nie słyszał tak wdzięcznego. Groch. <Od Przyjemny>

[**Przyjemno**] *przyjemnie*: Tak mi jest P.

Przyjemnostka, i, lm. i *mała, błaka przyjemność*: Przyjemnostki życia. Tracić majątek na

przyjemności. Spijała przyjemności dzisiejsze, nie troszcząc się o gorycze, jakie po sobie zostawiły miały. Krasz. <Od Przyjemność>

Przyjemność, i, blm. l. rz. od **Przyjemny**, *wdzięk*: P. twarzy, wymowy. Pan ludzkości i przyjemności wielkiej. Nies. Wdzięk przymiot ciała, P. rozumu i duszy; wdzięki wzrastają bez dołożenia się naszego, P. rodzi się z ciągłego usiłowania w kształceniu umysłu; wdzięki są znikomą ozdobą, P. do grobu zostaje. L. Odbieram (językowi) bogate skarby jego przyjemności. Śniad. Dokładniej i z wielką przyjemnością wyłuszczył S. Potocki. Śniad. Robię co z przyjemnością. Zrobię to dla pani z całą przyjemnością. P. w obejściu. P., mniemam, rzeczone od wdzięcznego przyjęcia. Petr. P. jest niejaka mierność w spólnym obcowaniu z ludźmi, ciągnąc do upodobania się ludziom przystojnego, z którymi mamy sprawę, bądź rozmowę. Petr. 2. lm. i *miłe wrażenie, rozkosz, słodycz, uciecha; zadowolenie, ukontentowanie, upodobanie*: Przyjemności życia wiejskiego. I miasto ma też swoje przyjemności. Czuję P. Szukac przyjemności. Sprawie komu P. Znajdować, mieć w czym P. Zdaże mi się, że mam P. znać pana? Ta rozrywka nie będzie dla mnie bez przyjemności i nagrody. Śniad. W polach, na górach stokroć więcej znajduję przyjemności, niżeli po miastach. Brodz. Uganiać się za przyjemnościami życia. Używać wszelkiej przyjemności. 3. [P.] *pociąg, skłonność, sympatja*: Wziąć, powziąć P. do kogo. Mam do niego P.

Przyjemny l. a. [Trzyjemny] *wdzięczny, miły, słodki, błogi, rozkoszny, sympatyczny, pociągający*: Zapach, smak P. Przyjemna rozmowa. Przyjemne towarzystwo. Przyjemna osoba. Ta (lutnia) serec miękcezy swym głosem przyjemnym. Kochan. Przyjemna w rozmowie. Górn. Człowiek był nie tylko uczony, ale i w rozmowie P. Skar. Piosnka najprzyjemniejsza każdemu, gdy go chwala. Kn. Dla miłych obyczajów wszystkim był P. Nies. Uradowałem się przyjemnym tym widokiem. Kras. Przyjemna muzyka. Głos P. Chłodek, wietrzyk P. P. wieczer. Przyjemne wrażenie. 2. [P.] *doznający przyjemności, zadowolony*: Cemu zaba we wodzie jes przyjemna? 3. [P.] *dostępny, popularny*. 4. [P.] *który można przyjąć, dodatkowy*: Są nadto ryzy gruntu tak zwane przyjemne, które dodatkowo nadaje się. Dęb. L. <Przy + Jemny>

× **Przyjeść**, je, jadł, nied. **Przyjadać** *jeść* przytrzed; *przygryźć*: Szkapia ta kiy sobie przyjadła. Klon. Zrebowi w zęby zagłada, jeśli już zronił a, jeśli je przyjadł, lata mu liczy. Rej. × P. się. I. jakiej potrawie = *przyzwyczaić się do niej*. Włod. Przen.: Przyjadać się czemu = nakładać się czego, przywykać czemu, wkładać się w co, zwyczaić się czego, wyknać czego. Kn. 2. *sprzysłrzyć się*, *przez częste jedzenie, przejeść się*: I najprzedniejszy przysmak często się przyjada. L. Mało jedz, nie przyje się. Kn. Przen.: *sprzysłrzyć się, naprzykrzyć się*: Wszystko się przyje na świecie. Kn. Przyjada się co. Troc. Każda rzecz się przyje. Troc. Najlepsza rzecz częstym używaniem przyje się. Fred. M. Piętnaście lat żyć z sobą! nie wczorajsze stadło, wszystko jedno a jedno, wreszcie się przyjadło. Zabł. Przen.: P. się komu = *dać mu się*, *we znaki, dokuczyć, dopiec mu, stać się ciężarem*: Powściągnij nogi twe od domu bliźniego twego, byś mu się kiedy nie przyjadł tak, żeby cię miał w nienawiści. Leop. Prosił króla, żeby tej wojnie, która się już im przyjada, koniec uczynił. Biel. M. <Przy + Jeść>

Przyjezdny, † **Przyjeżdzy** *przyjeżdżający, który przyjechał, przybyły z podróży*: Goście przyjezdni. <Od Przyjazd>

Przyjeziorny *znajdujący się przy jeziorze*: Rze-ka przyjeziorna. Pol. (= *wpadająca do jeziora*). <Przy + Jeziorny>

Przyjeżdzać, a, ał p. **Przyjechać**.

Przyjeżdżanie, a, blm., czynność cz. **Przyjeżdżać**.

† **Przyjeżdzy** p. **Przyjezdny**: Cudzoziemcy, przyjeżdże i jakimkolwiek obyczajem przybyłe ludzie, tymże prawem mają być sądzone. St. lit. <Ros. *pryjeżzyj*>

Przyjęcie, a, lm. a l. czynność cz. **Przyjąć**: P. między urząd, na urząd, przywzięcie, przyobranie do rady, między współrządników. Troc. Na mnie się referendarz manifestował w grodzie brzeskim o nieprzyjęcie sumy. Mat. P. zwycięży przez kraj, monarchę przez stolicę, nowego członka w akademji (= *powitanie*). Wychodzę nasi doznawali wśród Niemców nader przyjaznego przyjęcia. Chm. Podano nam warunki nie do przyjęcia. Godzina przyjęć u doktora, adwokata, zwierzchnika (= *wizyt interesantów*). Zmienił godziny przyjęć. P. za dziecko = *adoptacja*. 2. *zebranie z ugoszczeniem przybyłych gości, recepcja*: U hrabiostwa N. bywają wspaniałe przyjęcia. Byłem na przyjęciu. Proszone P. 3. *zastawa, rzecz do ugoszczenia*: Bogate, zbytkowne, obite P. A dopiero to P. jakie bywa w polskim domu, jak tam każdy poczezon święcie, jak nie branknie nie nikomu! Pol. 4. † P. *dochoł, przychoł, wpływ*: W opiekuństwie potrzebna jest liczba przyjęcia i wydatku albo szacunku. Groie.

Przyjęcie się, a się, blm., czynność cz. **Przyjąć się**: Drzewo sposobne do przyjęcia się. Troc.

† **Przyjemca**, y, lm. y p. **Przyjemca**. Grabow. [Przyjma, y, lm. y] u wozu, *kawałek drzewa poprzecznie łączącego włóki, który w środku na sworzech do tylnego nasadu gnatek przymocowany łączy gnatek z włókami* <Przy + *Jma, JM / JM/JEM/JE/JA>

† **Przymacz**, a, lm. e p. **Przyjemca**: P. złodziejów = *przechowywacz*. L.

[Przyjmać, a, ał i P. się] p. **Przyjąć**. <Przym(ow)ać>

[Przymak, a, lm. i] l. *chłop zbiegły i w imiej wsi osadzony*. 2. *zięć zamieszkały u teścia*. <Od Przyjmać>

[Przymianie, a, blm.] czynność cz. **Przymać**. [Przymianie się, a się, blm.] czynność cz. **Przymać się**.

† **Przymiciel**, a, lm. e p. **Przyjemca**. <Przy + *Imiciel, JM>

† **Przymicielka**, i, lm. i forma ż. od **Przymiciel**; † **Przymowaczka**, † **Przymowaczka**. Sł wil.

† **Przymowacz**, a, lm. e p. **Przyjemca**: P. do domu. Troc. <Od **Przymować**>

† **Przymowaczka**, i, lm. i p. **Przymicielka**: Sokrat swoje rozmowy nazywa być **przymowaczki** myśli drugich i do poradzenia im dopomagać. L.

Przymować, uje, ował i P. się p. **Przyjąć**.

Przymywanie, a, blm., czynność cz. **Przymować**: Pierwsi chrześcijanie napród się bawili modlitwą, potem **przymowaniem** tego najświętszego chleba. Wuj. Nastroczał się z usługą, której baron widocznie przyjąć nie mógł, wyjawiać powodu nie**przymowania** nie mógł. Jeż.

Przymywanie się, a się, blm., czynność cz. **Przymować się**.

†Przymowca, y, lm. y p. Przyjemca. Troc.
 †Przyrzec, y, al, †Przyrzec, nied. †Przyzierać, †Przyglądać *dojrzeć, przypilnować, dopilnować, dać baczenie*, nied. *mieć oko na kogo, na co, mieć staranie, chodzić koło kogo, koło czego, dozorować; patrzeć czego; zajmować ś., bawić ś., trudnić ś. czym, oddawać ś. czemu*: Jeśli masz owce, przyglądajże ich. B. B. Przyglądajże posługi, którąś przyjął, abyś ją wypełnił. Leop. Dawid, iż Absalona z miodu nie przyglądał, miał z nim wiele turlai. Glicz. Pogaństwo lepiej tego przyglądało. Glicz. Zostawił je, aby przyglądały domu jego. Leop. (dla straży domu. Leop.). Straż, aby nie nie jadł, przyglądała. Kosz. Człowiek, który nierządu przygląda. Leop. Franca rozmogła ś. w tych, którzy niewiast przyglądają. Biel. M. Ten już, nie frasujeje ś., zaenie przykarany, owa co zjadł, słuchajcie, i jako przyrzany, *quae sit vindicta*. Żebr. P. ś. [Przyzdrzyć ś., Przyzryć ś., Przyrzic ś., Przyrzyc ś.], nied. ×Przyzierać ś. Przyglądać ś., [Przyglądować, Przyglądziwać ś.] *przypatrzeć ś.; rozejrzeć ś., obejrzeć przybliżony oczy ku przedmiotowi a. przedmiot ku oczom; rozejrzeć ś. w czym ukwiwszy wzrok*: Cudom ś. nieba przyzierają z bliska, uciech i chwaty strumieniem obłani. Książ. Czy przyglądał ś. gwiazdom, czy nikczemnej trawce, wielbił wszechmogącego wszystkich rzeczy sprawcę. Cho. Przyzierałem ś. pawłowi. Zabł. Nie ma nie wiek z miłością, i my czasem starzy lubimy ś. przyzierać piękną wdziękom twarzy. Zabł. <Przy + *Jrzeć=Zrzeć, JRZ/ŻRZ/ZIER/ZOR>
 †Przyrzeczenie, a, bfm., czynność cz. Przyrzec. Przyrzeczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przyrzec ś.

Przyjście, a, bfm. I. czynność cz. Przyjść: Za przyjściem moim uspokoił ś. Troc. P. Chrystusa, Mejasza. P. choroby, nieszczęścia, wojny. Troc. P. Jadwigi. Szaj. (=przybycie). *Defectio a recta ratione*, P. o rozum. Mącz. (=odejście od rozumu). 2. [P.] przykład: Na to P.=na ten przykład.

Przyjść, przyjdzie a. [przi], przyszedł, [przi, przyszel, przyszał, przyszoł], przyszła, przyszło, †Przyi, †Przye, †Przyi, †Przyi, †Przyi, †Przyi, †Prześ, nied. *Przychodzić, Przychadzać* I. *idąc przybyć; przystąpić, podejść, przybliżyć ś., dojść*: Idźże sobie, skądś przyszedł. L. Świat dziwo-wisko, życie podróz: przyszedłeś, widziałeś, poszedłeś. L. Narodzić ś. nie jest nie innego, jak tylko P. na świat. Salin. Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi. Prz. Przyszedszy tedy do domu, rozkazała ś. gotować. Zuzannie za dwa dni do ojca. Hist. uc. Przyszła śmierć na domy nasze, wdarta ś. na ulice nasze. Skar. Przyszedszy, odszedł, ni padszy, ni siadszy. Kn. (=wpadł jak po ogień). Przyjdzie sam, błogosławieni ojca mego Skar. (=przystąpić). Pod ten czas, gdy bracia do Bononji przychadzali... Birk. (=przybliżali ś., nadchodzili). Przyszedł do ciebie po pieniądze Troc. (=złosił ś.). Przyszedłz miasta do mnie z tą wiadomością. Troc. Przyjł do pana. Troc. Skąd przychodzisz? (=idziesz). W więzieniu był, a wysięc eżesto przychadzali. Prot. (=nawiedzili go). Przyszli nade mną płakać nieborakami strażnicy. Słow. Przyszła, jak ptaszek, cieho po kobieren, rzuciła mi ś. rączkami na szyję. Słow. 2. przen.: Przyszła ta sprawa do króla. Troc. Przychodzi morze, burzy ś. Kn. (=przyplwca: jest przyplw morza). Morze przychodzi i odchodzi. Troc. Państwo popa Jana nie przychodzi do oceanu, ale graniczy z następnymi

państw pomorskiem. Łęcz. (=nie dochodzi, nie przytyka, nie przypiera, nie rozciąga ś., nie dostaje). List, towar przyszedł (=nadszedł). Jak przyszło co do czego, to on chorągiewkę zwinął (=jak przyszło do rzeczy). Przen.: Skądby to zło rozpoczęć, które z szwedzkiej strony naprzód przyszło. Tw. (=wzięło początek, poszło, zaczęło ś., wszczęło ś., wytkło, wyszło). Z ust twoich do uszu moich myśl twoja do mnie przyszła. Skar. (=doszła, przeszła). Przechodząc ku historii dzisiejszej. Rej. (=przystępując). Przyszliśmy już do piątego rozdziału książki. Wezoraj mu taki wiatr zawiął do głowy, dzisiaj nań znowu co innego przyjdzie. Mick. Przyszła mi chęt, ochota, fantazja. Przechodzą na niego chwile szaleństwa. P. na czyje ręce=a) *przyjdzie koniec końcowo jemu samemu zrobić, na jego ręce czekało*, b) *paść na czyje ręce, wpaść, dostać ś. w czyje ręce*: Przyszło na me ręce, do rąk mych przyszło. Kn. Na biskupi sąd przychodzili. Skar. (=wypadało im sądzić ś. u biskupa). [Miała P. w półóg] (=zlegnął). [P. na zabicie]=*pójść, być przeznaczonym*. [P. w ziemię]=*pójść do ziemi, umrzeć*. Skąd ci to do głowy przyszło? L. (=strzełilo, zajęchało). Usiądźmy u tego stołu, może ci eo prędzej do głowy przyjdzie. L. (=może co wymyślisz, może ci przyjdzie jaki koncept do głowy). Tak mi to przyszło do głowy napisać coś dla mojej rozrywki. L. Najlepiej mówić, eo ci wtenczas na myśl przyjdzie. L. (=nawinie ś.). [P. na eo]=*wpaść na jaki pomysł*: Cudował ś. sam sobie, że wcześniej na to nie przyszedł Ork. (=że mu to wcześniej nie przyszło do głowy). Przychodzi mi na pamięć =wspominam sobie. Kn. (=przypomnia mi ś., ochapia mi ś.). Prośa do snu, który żadną miarą P. nie chce. L. (=przybyć, zjawić ś.). Naprzód cię cudzoziemskim językiem mówić uszyła, mniemając, iż ojezysty język sam z czasem przyjdzie. Kias. Przychodzi post wielki. Birk. 3. przen.: *należć, nastąpić, nastać, przybliżyć ś.*: Przydą, przydą niedawno (=niedługo, wkrótce) czasy, że rozbójca rozbójcę znidzie. Koehan. Ażaz nie wiesz, że dzień piętnasty przyszedł? On na to: Ażaz nie wiesz, że jeszcze nie przyszedł? Warg. Już słońce wybiegało między nozy obie, jak tę, co minęła, tak tę, co przychadzała, i w równi między niemi już stało bez mała. Otw. (=blisko południa było). [Przyszło o półnoey]=*nadeszła północ*. [Przyszło w niedzielę]=*nadeszła niedziela*. [Przyjdzie ku wieczoru]=*nastanie wieczór*. Noc przyszła dotąd w pamięci ohydna. Słow. Nim wieczór przyszedł było u nas jeszcze. Kon. Przyszły starsze lata. Syrok. Zie przychodzi prędko, a odchodzi pomału. L. Bóg myśli nasze z daleka rozumie, nim ś. staną; poziera na potrzeby nasze, nim przyjdą. Poc. (=nim ś. okażą). Im większe na człowieka przypadki przychodzą, tym bardziej Boga prosić. Karnk. (=przypadają; dotykają go). Mało eo pośpisz, mało eo podrzemiesz, alié przyjdzie na cię jakoby podrózny niedostatek, a ubóstwo jakoby zbrojny. Leop. (=ucpadnie, opadnie, nawiedzi cię). Przyjdzie na cię nagła nędz. Wuj. Przyszła na nią bieda. Przyszedł na psa mroz. Prz. Kolej na ciebie przychodzi. Troc. [Nastać mają kraśneludki... wpród jeszcze mają P. karty]. Amurat, przyszedszy na miejsce ojcowskie za cesarza, braci udawic kazał. Fur. 4. Przychodzi mi tyle z majątności =tyle mam dochodu, tyle biore. Kn. =*otrzymuję, osiągam, dostaje mi ś., wpływa mi, wypada mi w udziale*. Przychodzą mi tysiąc złotych z tej majątności, z tego urzędu. Troc. Przen.: Skończyła ś. wojna, a z niej tyle tylko

przyszło Niemeom, że ś. pod Eugienjuszem w służbie wojennej wyćwiczyli. Dm. (= *to tylko zyskali, mieli; ten pożytek odwieśli*). Co ci z tego przyjdzie? (= *poco ci to, naco ci to, co będziesz miał, co ci ś. zawiąże, na co ci ś. przyła, co ci to pomoże*). Co ci przyjdzie z tego płaczu, z tej pracy, z handlu? Troc. Coby mi z tego przyszło? Troc. Za pracą wszystko nam na ziemi przychodzi. Karp. (= *wszystko osiągamy, zyskujemy, wszystko nam ś. dostaje*). Drzewo, co upadnie do dworu sąsiadowego, sąsiadowi przyjdzie. Magd. (= *przy-padnie, dostanie ś.*). Wam, jeśli zwyciężymy, ma wszystek łup P. Stryjk. 5. przen.: Przychodzi co do dziedzica, *transit*. Kn. (= *przechodzi, przy-pada, spada*). 6. przen.: P. do czego, † P. o co = *dajść, dobić ś.; dorobić ś., dochrapać ś.*: Przyszedł do bogactw, do honorów. Troc. Kiedy ś. człowiek nieszczęśliwym urodził, do nieczego nigdy P. nie można. L. Przyszedł do grosza. Opisanie, jakim sposobem bogaty człowiek przyszedł do majątku. L. Charłak ubogi może z lichej nędzy P. do pieniędzy. Kniaz. Przyszedł do własnej fabryki, do pięknych mebelków. Dla wielkiego zgłędu trudno było P. do słowa. Rzymianie, o znamienitą dostojność i potęgę przyszedłszy... Błaż. Pochwy uskoczyły na drugą stronę, i gdy chciał przyśleć do szabli prawą ręką, nie mógł. Warg. (= *dostać ś., dobrać ś., trafić*). Trudno, aby to do końca dobrego przyszło, co ze złego początku wyszło. Grod. (= *dobry koniec wzięło, dobrze ś. skończyło*). P. ku swemu = *odzyskać swoje*. Troc. P. do siebie = *wrócić do stanu normalnego*: Zgięta głownia do siebie przychodzi. Troc. (= *wy-prostowują ś.*). P. do siebie po śnie, po omdleniu, po chorobie = *odzyskać przytomność, opamiętać ś., oprzytomnieć, otrzeźwieć, ocucić ś., odzyskać zdrowie, wy-dobrzeć, poprawić ś.*: Przychodzić k sobie po chorobie = P. ku siłom, wzmacniać ś. po chorobie. Troc. P. k sobie po bojaźni, po spaniu. Troc. Zasmucony od rozumu odszedł i ledwo kiedy do siebie przychodził. Skar. Kto ś. zaraz w początkach choroby kładzie, ten piędko przychodzi do siebie. Perz. Drzewko to k sobie przychodzi. Troc. Wino k sobie przyszło. Troc. (= *ustalo ś.*). P. do rozumu = a) *zmańdrzeć, nabrać rozumu, opamiętać ś.*: Nie jest już tak sprzeczny, przychodzi do rozumu. L. b) *dorósnąć, dojść do wieku rozumnego*: P. do lat, wyjść z małoletności. L. Ociec dał mi wychowanie przystojne, a gdy m do lat przyszedł, wsparcie twoje otworzyło mi wielkie pole. Kras. P. do czego, † o co, † w co złego = *popaść w co, narazić ś. na co, nabawić ś. czego; wystawić co na sztych, na szwank, na niebezpieczeństwo*: Przyszedł do niesławy, do nieszczęścia, do ubóstwa, do nędzy. Troc. P. o usterk. Troc. Przychodzi do ubóstwa, do nędzy = *podupadać*. L. Przychodzić o co, o niesławę, o zdrowie etc. = *przychodzić w niebezpieczeństwo co do sławy, zdrowia*. L. Bolesław Łysy o ścisłość, o niedostatek, o mierzwiączkę ludzi swych, nawet o zaszczepienie głowę przyszedłszy, tułacz bezrozumny leda jako błąkał ś. Błaż. Godni takiej nagrody, którzy, służąc ojczyźnie, przyszli o zdrowie, o szkody. Star. Nie żyzyłbym tego żadnemu z was, aby który o ślepotę przyśleć miał. Górn. Obawiali ś., żeby za tak surowym strofowaniem nie przyszedł o zafrasowanie. Wys. Lepiej wyznać nieumiejętność swoją, jak przyśleć o hańbę i lekkość. Górn. Za niebiegłością opiekunów Leszka wojna przeciwko Słowakom o zaniebdanie przyszła. Błaż. Przychodzi o niesławę, o zdrowie, przychodzi w niebezpieczeństwo sławy, zdrowia. Troc. Przyszedł o prędką utratę

zdrowia, majątności, sławy. Troc. P. w wzgardę, w pośmiejch. Troc. 7. P. do czego [na co] *dojść, skończyć ś. na czym; wypaść tak, wyjść na co, zająć aż tak daleko, zejść do czego, zredukować ś. do czego*: Do guzów przyjdzie. Troc. Przyszło do rozruchu, do wojny. Troc. Od żartów przyszło do bitwy. Niem. Z tego wszystkiego P. do czubów może. Niem. Przyszło do nieporozumienia między niemi. Mnie do płaczu przychodzi, a ty cieszysz ś. z mojej biedy. L. (= *zbiera ś. na płacz*). Przyszła muzyka do mała, do niewielu, przy niewielu ś. została. Troc. [Na co wronie przyjdzie, jak ji 7 lat minie? — To ji przyjdzie na ósmy]. [Miałach ja milego 4 lata, jak przyszło na piąty, to mię niechał]. P. na zły a. dobry koniec = *skończyć ś. źle, dobrze, wziąć zły, dobry obrót, wypaść źle, dobrze*. Żal ś. tego, Boże, że panu naszemu na takowe sprawy w Litwie przyszło, na jakowe żadnemu królowi nigdy nie przychodziło, ani, da-li Bóg, przyjdzie. Orzech. (= *skazany jest na prowadzenie ich*). Przyjdzie podobno na to, iż co nieboszczyk zyskał, sukcesor utraci. Kras. (= *tak koniec końców wypadnie*). Do tego przyjdzie za czas już niedługi, że dla pałaców mieć nie będą pługi pól do wyprawy. L. Czyż do tego już ma przychodzić, aby wszyscy kłie ludzkości prawa przestępować? Siem. J. Mości panie, nie wiemy, na co komu przyjdzie. L. (= *w jak smutnym położeniu może ś. kto znaleźć, co kogo spotka, czeka; na jaki komu koniec przyjdzie*). Nie zarzekaj ś., bo nie wiesz, na co ci jeszcze P. może. † P. na kogo, na co = *wyjsć, zejść na kogo, na co, obrócić ś. w kogo, w co*: Na to przyszedł, iż musiał rzemiosłem pożywienia zarabiać. Biel. M. (= *tego ś. doczekał*). Na złośliwe pasierby przyszły dzieci moje. Biel. M. Czarei, na jakieście sprośne osoby bestjałskie swoją pychę przyszli, iżeście ś. Bogiem czynić chcieli? Skar. 8. a. [P. ś.] *wypaść; przypaść, ziarzyć ś., przytrafić ś.*: Skądże tak nagle We Pani przyszedł ten wyjazd? L. Przychodzi mi żebrać (= *jestem zmuszony; nie mi nie zostaje, tylko żebrać*). Wkrótce przyjdzie do obcej wędrować dziedziny. Nar. (= *trzeba będzie*). Cóż poczniesz? przyjdzie samemu z cepami do gunna chodzić. Falib. Przyjdzie, Panie, zginać, ratunku potrzeba. Pśn. Przyjdzie-li naostatek gardło dać, cóż na tym? by tylko dla prawdy a sprawiedliwości! Hrb. Przyszło na miejscu kilka dni zabawić, ażeby drudzy nadjechali. Tw. Przyjdzie mu żebrać, uciekać. Troc. Przychodzi mi pisać do Was Pana. Troc. Przyszło mi prosić nieprzyjaciela swojego. Troc. Przychodzi mi dać mu talar. Troc. Przychodzi mi tyle, przyjdzie mi tyle od ciebie wziąć, abo przyjdzie mi tyle dać tobie. Kn. (= *należy*). Prosił Boga, jeśli kiedy przyszło nodze powinąć ś. naszej, żeby zginąć mógł najpierwej. Tw. 9. = a) † P., [P.] *wypaść drogę, a tani kosztować; b) dostać ś.; zostać osiągniętym, nabytym*: Przychodzą mi te szaty sto talarów. Troc. [Po cemu każda koza przyszła?] Nauki w szkole przychodzą mi łatwo. Z łatwością przyszło mi to wytłomaczyć bratu. Przyszło mi to drogo, łatwo. Troc. Siła rzeczy drogie jest, o tanie przychodzą. Górn. Te skarby im łatwieżno a jako za dar przyszły. Górn. Kto mało sobie poważa pieniądze, ten nie wie, jak one nam ciężko przychodzą. L. Przen.: Doszedłem czasem wątpliwych imion książęcych, aczkolwiek mi to z wielką pracą przyszło. Stryjk. (= *udało ś.*). Męczennikom miłość Chrystusowa z dręczeniem a męczeniem przychodziła. Skar. Przen.: Z żalem przychodzi widzieć, jak wszystko u nas opacznie

idzie. Djar. gr. Mój przyjacielu, niemiło mi przychodzi żegnać ś. z tobą na zawsze. Zabł. Z najprzyjemniejszym uczuciem zawsze czytać mi przychodzi gazetę We Panów. L. 10. [Przechodzić komu] = być (czym) roboc kogo, wypadac dla niego: On mi przychodzi stryk (= stryj). 11. † P. komu, [Przechodzić na kogo] = przygadać, wypadać, należeć ś.: Na te dziewczke przychodził grunt. Kiryło nie wtrąca ś., co do niego nie przychodzi. † Kako wójtowi winy przyda? Ort. 12. † Raehunek przychodzi = schodzi ś., zgadza ś., dobrze wypada. Mącz. [P. ś.] p. wyż. (pod 8). <Przy+Isé>

† **Przyjuczenie**, a, blm., czynność cz. **Przyjuczyć**.

† **Przyjuczyć**, y, ył *jukami przywalić, obarczyć, obladować*. Przen.: Takim kształtem na wieki nieprzyjaciel nas haraczem przyjuczy. Pot (= obarczy, obciąży, przynięcie). <Przy + Juczyć>

Przykadek, dka, lm. dki, **Przekadek** *mała kadź, półkadek, stągiew*: *Lucus, kadź*, P. a. stągiew, w którą wino ścieka z prasy. Mącz. Miód w P. czysty włożyć, wody studziennej wlać. Haur. Piwa wypiszy P. Koch. W. Nie ustala mąka w przykadku, ani ubyto oleju w bani. Wuj. Przyszła do domu, a no pełen P. mąki i pełna ona bania oleju. Rej. <Przy + Kadek, od Kadź>

Przykahał, u, lm. y p. **Przykahałek**. L. <Przy + Kahał>

Przykahałek, łku, lm. łki, **Przykahał** *pomniejszcy kahał żydowski*: Do podziału sum między kahały i przykahałki wzywano kilku zapewne najbogatszych i najbardziej wpływowych Żydów z każdej prowincji. T. K. <Przy + *Kahałek, od Kahał>

× **Przykalać**, a, ał p. **Przyklić**. L.

× **Przykalanie**, a, blm., czynność cz. **Przykalać**.

Przykanalik, u, lm. i *boczny kanalik, odnoga kanału*: P. od kanału ulicznego do wnętrza domu. Z domów takich wypływają ścieki na ulicę do najbliższego przykanaliku. <Przy + Kanaalik>

Przykanalikowy przym. od **Przykanalik**: Roboty przy urządzeniu ulicznych wpustów przykanalikowych.

[**Przykandybać**, a, ał] *przyjść kulejąc, przyszytkować ś.* <Przy + Kandybać>

[**Przykandybanie**, a, blm.] czynność cz. **Przykandybać**.

Przykapać, pie, pał *przybyć wskutek kapania, nakapać jeszcze więcej*. <Przy + Kapać>

Przykapanie, a, blm., czynność cz. **Przykapać**. **Przykapnąć**, nie, nał *kapnąwszy przybyć*. <Przy + Kapnąć>

Przykapnięcie, a, blm., czynność cz. **Przykapnąć**.

[**Przykarabkać się**, a ś., ał ś.] *dowlec ś., przygramolić ś.*: Zebrak o jednej nodze ledwo ś. do domu przykarabkał. Wał. <Przy + Karabkać ś.>

[**Przykarabkanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przykarabkać ś.**

× **Przykarać**, rze, rał *trochę ukarać, skarcić*: Turek radby nas trochę przykarał za wtargnięcie Lisowczyków. Birk. Są przykarane na przykład potomnym. Biał. P. szkodliwego obmówcę. L. Przykaranego wolno wypuścić. Odym. <Przy + Karać>

× **Przykaranie**, a, blm., czynność cz. **Przykarać**.

[**Przykaraskać**, a, ał] *przyciągnąć do siebie, przygarnąć, przytulić, przywiązać*: Na swoją biedę przykaraskałem go do siebie, a teraz pozbyć ś. nie mogę. Wał. [P. ś.] *przyciągnąć, przywiązać ś., wnieść ś. do kogo*: Tak ś. do mnie przykaraskał, że wciąż u mnie przesiaduje. Wał. <Przy + Karaskać>

[**Przykaraskanie**, a, blm.] czynność cz. **Przykaraskać**.

[**Przykaraskanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przykaraskać ś.**

† **Przykarek**, rku, lm. rki *mała kara*: P., że ś, z hersztem powiązali. Przyb. <Przy + *Karek, od Kara>

[**Przykaręcenie**, a, blm.] czynność cz. **Przykaręcić**.

[**Przykaręcić**, i, ił] *skarcić, ukarać*: Jak wy ją waz, drugi przykaręćcie, to sie poprawi.

Przykarmiać, a, ał *karmić jeszcze i czym innym oprócz mleka matki*: Jeżeli nie mogą karmić zupełnie, stosują karmienie mieszanę, to jest przykarmiają. <Przy + *Karmiać, od Karmić>

Przykarmianie, a, blm., czynność cz. **Przykarmiać**.

[**Przykarować**, uje, ował] *karując przywieźć lub przyciągnąć*. <Przy + Karować>

[**Przykarowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przykarować**.

Przykarpacki przy *Karpatach znajdujący ś., z polk Karpata pochodzący, podkarpacki*: Kwaśne zdroje przykarpackie. Tet. <Przy + Karpae-ki>

× **Przykaszczyć**, e, ał, częst. **Przykaszczyć** *trochę pokaszleć przy czym, podczas czego*. L. <Przy + Kaszczyć>

× **Przykaszczenie**, a, blm., czynność cz. **Przykaszczyć**.

Przykaz, u, lm. y l. *przykazanie, rozkaz, nakaz; polecenie, rozporządzenie obowiązujące*: Zdawać przykazy (r. 1809). Gemb. P. dać, otrzymać. P. ma wojsko do ciągnięcia. Troc. Niech miłość ojezyczny będzie wam nieprzystępnym we wszystkim przykazem. L. Czy przykazy i przepisy retoryczne są do wymowy użyteczne? Pir. (= *przepisy, prawidła, prawa, reguły*). Góra. kiej to błyskanie, lecał Boskie przykazy. Reym. 2. × P. *kancelarja*: Domagano ś. oddania przywitania na piśmie dla przejrzenia w poselskim przykazie. Dar. <Przy + Kaz>

Przykazać, że, zał, nied. **Przykazywać**, † **Przykazować** l. (*kazawszy przygrozić*), *surowo zalecić, kazać pod karą, rozkazać, nakazać*: Nie tylko rozkazał, ale mu i surowie przykazał pod karaniem. Troc. Obowiązki religji pełn, bo są od Boga przykazane. Kras. Co Bóg nakazał sereu naszymu wewnątrznie, to przykazał w szerególnoci w dziesięciu przykazaniach Mojżeszowych. Brodz. Pod moją łaską przykazuję wam. Rzew. 2. † P. *rozrządzić, rozporządzić, urządzić*: Przykaz dom twój, bo umrzesz. Bud. (rozkaz domowi twemu, jak ś. mają po tobie sprawować, rozrządź. L.). 3. † P. *przekazać, polecić, oddać, powierzyć*: Zle czynią rodzice, gdy nie mając syna pierwej na nauce, onego służyc do dworu a jakiemu panu za chłopa przykazują. Gliez. Ociec niechaj ś. stara, aby za miodu syn jego do niezonych ludzi był przykazan. Gliez. W każdym nauczycielu trzy rzeczy ma każdy ociec baczyc, niż syna swego do niego przykaże. Gliez. 4. † P. komu służyć = *zalecić, nastręczyć, zarekomendować*

na swoją odpowiedzialność: Ktoby komu przykazał sługę, a ten, szkodę uczyniwszy, uciekł od tego pana, tedy ten, który go przykazał i za niego przyrzekł, że wiernie służyć będzie, ma go stawić. St. lit. †P. *wdrożyć, włożyć, przyzwycząć*: Ociee każdy powinien jest syna swego do enoty zaraz, jako skoro na świat wynidzie, P. Glicz. 5. †P. *przysądzić*. S. Par. †P. *ś. oddać ś., powierzyć ś., polecieć ś.*: Jeśliżeśmy ś. już odrzekli djabła, a Chrystusowi ś. przykazali, czemuż jeszcze język mamy węzowy? L. <Przy + Kazać>

Przykazanie, a l. b.m., czynność cz. **Przykazać**.

2. Im. a *rzecz przykazana; rozporządzenie obowiązujące, przykaz, nakaz, rozkaz, polecenie surowe*: Dziesięcioro Bożego przykazania. Dekalog abo dziesięcioro Boże P. Karnk. Pięć przykazań kościelnych. P. rodzicielskie. Troc. Bez przykazania wójtowskiego. Ort. Wziąłem od Pana P., a bym szedł do ludu izraelskiego, a gdym do nich przyszedł, wzgardzili poruczeństwo Pańskie. Leop. (=zlecenie). Zachowywać przykazania. P. a rada tym są od siebie różne, iż P. potrzebne jest, aby pod sumnieniem było chowane od każdego, komu jest dane; ale rada jest wolna, przyjąć ją a. nie przyjąć. Gil. Wielość przykazań jest przyczyną wielości grzechów. L.

†Przykazanie się, a ś., b.m., czynność cz. **Przykazać** ś.

†Przykazić, a, Im. e, †Przykazićiel ten, co przykazuje, rozkazodawca; pan, władca, mistrz: Obudzili Jezusa zwolennicy, mówiąc: Przykazićielu, ginimy. Leop. (przykazićielu. Leop., mistrzu. B. G.). Jezusie, przykazićielu, zmień ś. nad nami! Leop. (przykazićielu. Rej.). <Od *Przykazić, od Przykazać>

†Przykazićielka, i, Im. i forma ż. od Przykazićiel, rozkazodawczyni, pani. Sł. wil.

†Przykazować, uje, ował i †P. ś. p. Przykazać. Pat.

†Przykazowanie, a, b.m., czynność cz. **Przykazować**.

†Przykazowanie się, a ś., b.m., czynność cz. **Przykazować** ś.

Przykazywać, uje, ywał i †P. ś. p. Przykazać.

Przykazywanie, a, b.m., czynność cz. **Przykazywać**.

†Przykazywanie się, a ś., b.m., czynność cz. **Przykazywać** ś.

†Przykaźca, y, Im. y (ten, co kogo przykazuje), rekomendujący kogo, polecający na swoją odpowiedzialność: Ktoby komu przykazał sługę i za niego przyrzekł, że wiernie służyć będzie, a tenby uciekł od pana, tedy P. ma go stawić: jeśliby zaś pan sługi, minawszy przykaźcę, począł go sam pościgać, tedy P. już wolen będzie. St. lit. Na poręcznika i przykaźcę poręcznikowi i przykaźcy z istem, po kim ręczył, ma być rok zawity. St. lit. <Od Przykazać>

†Przykaźny i. przym. od **Przykaz.** 2. *zalecony, rekomendowany, z poręczeniem*: O ludziach prostych i czeladzi, która od panów swych odchodzi, także i o sługach przykaźnych. St. lit. Co ś. dotyczy sług przykaźnych abo ludzi wolnych pochodzących, którzyby od pana uciekli, za takie ludzie wolne przykaźne, za głowy ich nie skazowano być nie ma, tylko za szkody przez nie uczynione. St. lit. 3. Przykaźni ludzie = *szubści biurowi, urzędnicy w daw. Rosji*: Duchowieństwo, wojewodowie, przykaźni ludzie i urzędnicy pusz-

zeni będą do moskiewskiego państwa z całym swym majątkiem. Dar. <Od Przykaz>

†Przykaźyciel, a, Im. e p. **Przykazićiel**: Wyznaję go być przykaźycielem świata wszystkiego. Rej. P., nauczyciel, *praeceptor*. Kwiat. <Od *Przykaźycie, od Przykazać>

Przykaś, u, Im. y p. **Przygrzyzek**: Zmarszczył ś. na ostre przykaśki. Pol. <Przy + *Kaś, KĘŚ/KĄŚ>

Przykaśek, ska, Im. ski I. [P.] *przekąska, przegrzka, zakąska*: Ale już dla gości to ś. znaleźć P. 2. × P. p. **Przygrzyzek**. <Przy + Kąsek>

Przykaśić, i, II p. **Przygrzyż**: Alećby nieźle czasem P. ozora. Pot. Cóż znaczą słowa te obojętne a. przykaśzone? Pot. <Przy + *Kaśić, KĘŚ/KĄŚ>

Przykaśywać, a, ał p. **Przygrzyż**.

Przykaśywanie, a, b.m., czynność cz. **Przykaśywać**.

†Przykaćek, tka, Im. tki *kać poboczny, zaulek, zakamarek, zakątek*: Rozsypani pierzeńnięciem nieprzyjaćiele po przykaćkach i lasach ś. błakają. Błaż. <Przy + Kaćek>

Przykaćnicowy p. **Przykaćniczy**. <Przy + Kaćnicowy>

Przykaćniczy, **Przykaćnicowy** anat. i patol. *leżący przy kaćnicy a. kieszce ślepej*: Tkanka łączna przykaćnicza. Zapalenie przykaćnicze (paratyphlitis). <Przy + *Kaćniczy, od Kaćnik>

Przykaćny wet. I. *położony przy kaćcie kopyta końskiego*: Podeszwa przykaćna kopyta. 2. p. **Przedkaćny**. <Przy + Kaćny>

× **Przykędzierzawszy** *trochę kędzierzawy*. Mącz. <Przy + *Kędzierzawszy, od Kędzierzawy>

†Przykęsać, a, ał p. **Przygrzyż**. <Przy + Kęsać>

†Przykęsanie, a, b.m., czynność cz. **Przykęsać**.

†Przykęsić, i, II p. **Przygrzyż**.

†Przykęsywać, a, ał p. **Przygrzyż**.

†Przykęsywanie, a, b.m., czynność cz. **Przykęsywać**.

†Przykęszenie, a, b.m., czynność cz. **Przykęsić**.

Przykidać, a, ał I. × P. nied. p. **Przykinać**. 2. [P.] *napadać więcej*: Śniegu przykidało. 3. [P.] *pogrzebać, pochować, (przyrzucić ziemią)*: P. nieboszczyka. <Przy + Kidać>

Przykidanie, a, b.m., czynność cz. **Przykidać**.

[Przykidka, i, Im. i] *przysypka przy mierzeniu zboża*. <Przy + *Kidka, KID>

†Przykietować, uje, ował] *przyciągnąć*. <Przy + Kietować>

[Przykietowanie, a, b.m.] czynność cz. **Przykietować**.

× **Przykinać, nie, nął, nied.** **Przykidać** *przyrzucić, dorzucić do czego; rzucając przyłożyć*. †P. ś. *przeklinawszy ś. przystać; przejść na czujną stronę*: Magnus, króla duńskiego brat, w młodości swojej przykinał ś. do Moskiewskiego Puszki. <Przy + Kinać>

× **Przykinięcie, a, b.m., czynność cz. Przykiniąć**.

†Przykinięcie się, a ś., b.m., czynność cz. **Przykinać** ś.

Przykipieć, i, ał I. *trochę wykłbieć*. L. 2. *skutkiem kipienia przywrzeć, przylgnąć do naczyńia*. Sł. wil. <Przy + Kipieć>

Przykipienie, a, b.m., czynność cz. Przykipieć.

Przykisać, a, ał p. **Przykisań**. <Przy + Kisać>

Przykisanie, a, btm., czynność cz. **Przykisać**. **Przykisańc**, **śnie**, **śnął** a. **śł**, nied. **Przykisać** trochę *skisnąć*, *skwaśnieć*: Ciasto już przykisiło. <Przy + Kisnąć>

Przykisińcie, a, btm., czynność cz. **Przykisańc**. **Przykitować**, **uje**, **ował** *przylepić*, *przysmarować* *kitem*. <Przy + Kitować>

Przykitowanie, a, btm., czynność cz. **Przykitować**.

× **Przykiwnać**, **nie**, **nał** *kiwnięciem* *przywolać*. L. <Przy + Kiwnąć>

× **Przykiwnięcie**, a, btm., czynność cz. **Przykiwnać**.

Przyklajstrować, **uje**, **ował** *przylepić* *klajstrem*. <Przy + Klajstrować>

Przyklajstrowanie, a, btm., czynność cz. **Przyklajstrować**.

Przyklamrować, **uje**, **ował** *klamrami* *przymocować* a. *przybić*: P. belkę do belki. <Przy + Klamrować>

Przyklamrowanie, a, btm., czynność cz. **Przyklamrować**.

[**Przyklapa**, y, lm. y] *szopa*. <Przy + Kłapa>

Przyklapły *który* *przeklapnął*, *przyplaszczony*: *Przyklapła* mordą Jord. <Przy + Kłapnąć>

Przyklapnąć, **nie**, **nał** *oklapnąwszy* *przyplaszczysz* ś. <Przy + Kłapnąć>

Przyklapnięcie, a, btm., czynność cz. **Przyklapnąć**.

× **Przyklask**, u, lm. i *przyklaśnięcie*, *poklask*, *oklask* *pochwalny*: Seyppjon, czciciel prawa, szanował muz pienie i dawał na teatrze P. Melpomenie. Przyb. <Przy + Klask>

† **Przyklaskać**, ska a. szcze, skał p. **Przyklaskańc**. <Przy + Klaskać>

† **Przyklaskanie**, a, btm., czynność cz. **Przyklaskać**.

Przyklaskiwacz, a, lm. e *ten*, *co* *przyklaskuje*. Przen.: Często ś. zdarza znaleźć w przyjaciółach podłych przyklaskiwaczy. Dm. (= *przytakujących*, *pochlebców*). <Od Przyklaskiwać>

Przyklaskiwać, **uje**, **iwał** p. **Przyklaskańc**.

Przyklaskiwanie, a, btm., czynność cz. **Przyklaskiwać**.

† **Przyklaskować**, **uje**, **ował** p. **Przyklaskańc**.

† **Przyklaskowanie**, a, btm., czynność cz. **Przyklaskować**.

Przyklaskańc, **śnie**, **śnął** a. **śł**, nied. **Przyklaskiwać**, † **Przyklaskować**, † **Przyklaskać**, † **Przyklaskać** l. nied. *klaszczać* *wiórować*: *Śpiewała*, a on, zamiast akompanjamentu, tylko przyklaskiwał. *Applaudo*, przyklaskam, przykrzykam, przyspiewam. Mącz. 2. *klaszczać* *przychwalić*, *przyswiadczyć*, *przylakiwać*: Jego słowem przyklaskły wojsk tłumy. Przyb. Przyklasnęli, iż mądrze radził pokój. Przyb. Proroocy prorokowali kłamstwo, a kapłani przyklaskowali. Wuj. (kapłani przyklaskowali rękoma swemi. Leop., przyplęsowali rękoma. Leop.). P. czyjemu postąpieniu, czyjej metodzie, radzie, propozycji, zamiarowi, planowi, pomysłowi. 3. *mlasnąć*, nied. *klaskać*: *Gębą* *przyklaskańwszy*, *znowu* *klaskał*. L. <Przy + Klasnąć>

Przyklasztorny *przy* *klasztorze* *istniejący*, *klasztorny*: W łacińskich przyklasztornych szkołach, bardzo zresztą nielicznych, uczono po polsku wyjącznie. Rol. <Przy + Kłasztorny>

Przyklaśnięcie, a, btm., czynność cz. **Przyklaskańc**.

Przykleić, i, it, nied. **Przyklejać** *klejem* *przyle-*

pić a. *przyszukować*; *nakleić*: P. kartkę do kaletu, urwany kawałek do całości, okładkę do książki, listwę do szafy, mapę na płótno. Siedzi, jakby go kto przykleił na ławie. Pulp. Jest to typ młodzieńca w sztywnej wyprostowanej postawie, z rękoma przyklejonymi wzdłuż bioder. Weys. (= *przyciśniętemi*, *przystającymi*, *przyrosłymi*). Przen. *przylepić*, *przyszukować*, *przykładać*, *przysłać*, *dodać*: Przesztukowali i przykleili jakieś przybudówki do starego gmachu. P. ś. *przylgnąć*, *przylepić* ś., *przystać*, *przywrzeć*, *przyczepić* ś.: Do łupu przykleił ś. nierozpuszczalny jad własnej i cudzej winy. T. K. Przen.: Ze Bóg i ludzie ją opuścili, to ona do mnie przykleiła ś. Orzesz. (= *przytulila* ś., *przytęgła*, *przywiązała* ś.). <Przy + Kleić>

Przyklejać, a, ał p. **Przykleić**.

Przyklejanie, a, btm., czynność cz. **Przyklejać**: P. planów na płótno wielkiej zręczności wyciąga. Łs. Przen.: Sztukowaniem i przyklejaniem odmiennych części starą tę budowę nieforemną czynili. L.

Przyklejanie się, a ś., btm., czynność cz. **Przyklejać** ś.

Przyklejenie, a, btm., czynność cz. **Przykleić**.

Przyklejenie się, a ś., btm., czynność cz. **Przykleić** ś.

× **Przyklektać**, a, ał *powalać*, *poplamieć*, *przybrudzić*: Sukno to tak było przyklektane, że poprzerzynania onego postrzee nie mogłem. Grod. <Przy + × Klektać>

× **Przyklektanie**, a, btm., czynność cz. **Przyklektać**.

Przyklepać, **pie**, **pał**, nied. **Przyklepywać** l. *klepaniem* *przybić*, *przyplaszczyc*: P. ziemię, piasek, wzgórek, ciasto — ręką, łopatą. 2. nied. *przyklaskiwać*: Nie tylko nie uciekają, ale jeszcze przyklepują od uciechy. Sienk. <Przy + Klepać>

Przyklepanie, a, btm., czynność cz. **Przyklepać**.

Przyklepywać, **uje**, **ywał** p. **Przyklepać**.

Przyklepywanie, a, btm., czynność cz. **Przyklepywać**.

Przyklepek, u, lm. i, Twardosz, Ptasia mleko bot. (*hypoxis*) *roś.* z *rodziny* *przyklekowatych*. <Przy + Klepek>

Przyklekać, a, ał p. **Przykleknać**. <Przy + Klekać>

Przyklekanie, a, btm., czynność cz. **Przyklekać**.

Przyklekiwać, **uje**, **iwał** p. **Przykleknać**.

Przyklekiwanie, a, btm., czynność cz. **Przyklekiwać**.

Przyklekły *który* *przyklekł*, *kleczący*: Obraz przyklekłego męża. Kochan. <Od Przykleknać>

Przykleknać, **eknie**, **eknął** a. **ąkł**, nied. **Przyklekać**, **Przyklekiwać** *ukleknąć* *na* *jedno* *kolano*, *ułożyć* *kolana*; *ukleknąć* *na* *chwile*: Pokutę im dano, aby 50 razy na dzień przyklekali. Skar. P. koło krzyża, przed sanetissimum. Celując z fuzji, przykleknął na jedno kolano. Przykleknij do nóg pańskich, prosząc o wybaczenie. Troc (= *klekając* *przypadnij*). Z młodu wyczają wielbłądów, aby przyklekały dla łatwiejszego juczania. L. Jezusowi każde kolano przykleka w niebie, na ziemi i pod ziemią. Skar. Gdy szmer ś. wszczął, ludzie zwolna rozstępować ś. zaczęli i przyklekiwać. Krasz. [Przykleknęła do óntarza]. Przen.: *zniżyć* ś., *ukorzyć* ś.,

zgiąć bark, ulec, uderzyć czołem, nied. płaszczyć s.: Wszystko prawie przyklekało pod władzą Cezara. Nagur. Radby pyszny, aby każdy do przyklekał. L. Mam umysł wyniesiony, więc mu nie przykleknę, ręką niech mi nie grozi, bo ś. jej nie zięknę. Dm. <Przy + Kłęknać>

Przykleknienie, a, blm. p. Przyklekniecie.

Przyklekniecie, a, blm., Przykleknienie czynność cz. **Przykleknąć.**

Przyklekowate rośliny bot. (hypoxideae) rodzaju na przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych. <Od Przyklek>

† **Przyklekskać, a, ał p. Przyklasnąć.** <Przy + Kłekskać>

† **Przyklekskanie, a, blm., czynność cz. Przyklekskać.**

† **Przyklekskować, uje, ował p. Przyklasnąć.**

† **Przyklekskowanie, a, blm., czynność cz. Przyklekskować.**

[Przykliniać, a, ał] *nakłaniać, upominać.*

[Przyklinianie, a, blm.] czynność cz. **Przykliniać.**

[Przyklinić, i, il] *zapowiedzieć, przykazać.*

[Przyklinienie, a, blm.] czynność cz. **Przyklinić.**

Przykluczować, uje, ował kluczkując przybyć, przybliżyć s.: Zając przykluczował do lasu <Przy + Kluczować>

Przykluczowanie, a, blm., czynność cz. Przykluczować.

[Przykludzenie, a, blm.] czynność cz. **Przykludzić.**

[Przykludzić, i, il] *przyprowadzić:* Co go tu tak daleko przykludziło! [P. ś.] *przywędrować, przysięść.* <Przy + Kludzić>

[Przyklupić, i, il] *przygniść co mokrego, wilgotnego:* Deszcz przyklupił zboże do zagona. <Przy + *Klupić>

[Przyklupienie, a, blm.] czynność cz. **Przyklupić.**

Przykład, u, lm. y 1. † P. p. Przykładka: P. do drugiego, trzeciego rozdziału. Troc. 2. *ta część kolby, którą, celując, do twarzy przykładają.* 3. a. † **Przykładność, [Przykładność, Przykładka]** fakt poszczególny, pojedynczy, jako wzór praktycznego zastosowania zasady, prawidła, myśli ogólnej; wzór do naśladowania: Teorii przystosowaniem są zapytania, w książkach arytmetyki przykładami nazwane. Łs. (= *zadania do rozwiązania*). Przykłady arytmetyczne, grammatyczne. P. na regułę trzech, na podnoszenie do potęgi. P. na deklinację pierwszą. Dać, przytoczyć, łączyć dobry, zły P. Brać z kogo P. Objasnić co przykładem, na przykładzie. Przytoczyć P. na poparcie swej teorii. Okazać co na przykładzie. Nie było jeszcze przykładu, aby człowiek mógł ś. obejść bez pokarmu. P. mój daję wam: tak jakom ja czynił, także i wy czynicie. K. G. Aby też zasię potom ludzie z ciebie P. brali, jako ty teraz też z drugich bierzesz. Rej. Przykłady domowe. Orzech. Niech ludziom prostym dają dobry przykład z siebie. Koehan. Kto enotliwie a mądrze żyje, ten przykładem i pomocą użyteczny ludziom być może. Górń. Samego siebie we wszystkim podawaj przykładem dobrych uczynków. Wuj. Nie tylko słowem, ale i przykładem ich uczył. Skar. Był żywy w nim wszystkich enót P. Skar. Gdy działki widzą dobre przykłady rodziców swych i domową enót świętych szkołę, obraca ś. w nie serce rodziców ich. Skar. Nie żałujmy umarłej naszej, kiedy nam

takie przykłady enót świętych zostawiła. Skar. Gdy przełożeni i królowie dobre przykłady dają, łeno za sobą inne ciągną, i lud w tym do tego ś. garnie, co u swoich panów widzi. Skar. Nie prędeż do dziełek nie przylgnie, jak P. rodziców. Skar. Z tych nam trzeba przykłady brać, którzy najbliżej do mądrości przychodzą. Macz. Miłości i enót wszelkich P. niezrównany. Grot. Przykładami żyjemy; P. zły, za enotę od mądrego podany, pociąga prostotę. Gawiń. Długa do mądrości droga przez nauki, krótsza przez przykłady. L. P. lepszy, niż nauka; czyń, co mówisz, to mi sztuka. Petr. Lepszy P., niżli rada. P. wielki orator. Kn. P. przełożonej osoby potężny jest na obie strony. Kn. Sam P. drogę do dobrego ściele, dzwon na mszę woła, nie będąc w kościele. L. Czego uczą, sami stwierdzają przykładem. Nar. Do dobrego wychowania dzieci istotnie potrzebny jest P. rodziców. Kras. Dobrze jest ten słuchany, co przykładem uczy. Dm. Zbawiciel P. z siebie dał, że miłości wypelnienie zakonu. Karnk. Dał z siebie P., jak ojczyźnie służyć. Jabł. Z ojca P. bierz, jak trzymać wiać. Bardz. Z enót jego wierni czerpali przykłady. Szym. Niech ten uczynek nie idzie w przykłady. Szym. Żywe w nim były enót wszystkich przykłady. Świecił przykładami enót. Budujący P. Żywy P. ci właśnie na Zabłockim wyjaśnię. Syrok. Ukarę kogo dla przykładu innym (= *ku nauce, ku przestrodze innym*). Na P., [Na ten P.] przys. *jak oło:* Zwierzęta przeznawające, np. (= *na P.*) wół, koza i t. d. Drzewa iglaste, jak na P. sosna, świerk. 4. [Przykłady] *przekazania:* Umie pacierz i przykłady (= *właśc. dodatki do pacierza*). 5. *myśl, sposób przykładania do twarzy strzelby przed strzelaniem.* 6. *rzem. młot kowalski, ślusarski z baną płaską lub z wykrójami, który ś. kładzie na przedmiocie do kucia i w który drugim młotem ś. uderza, przykładacz, przykładak, przystawnik.* Zdr. **Przykładzik.** <Przy + Kład>

Przykładacz, a, lm. e 1. a. † Przykładziciel ten, co *przykłada.* Mym. 2. *rzem. p. Przykład.* <Od Przykładać>

Przykładak, a, lm. i rzem. p. Przykład.

Przykładanie, a, blm., czynność cz. Przykładać: Introligatorzy sprzedawali bezkarnie nadliczbowe odbitki na własny rachunek, co ś. technicznie przykładaniem nazywało, a co księgarze przykradaniem nazywali. Górś. A. Lek. : P. maści, okładów. × P. pijawek = *przystawianie, stawianie pijawek.* Przykładania na ciało. Krup. (= *okłady*).

Przykładanie się, a ś., blm., czynność cz. Przykładać ś.

× **Przykładek, dku, lm. dki p. Przykład:** P. im większy, tym gorsze mięso. Troc. (= *dokładka*). [Futaj] *majom ten P., ze mówiom: chodźma, tamek, sawek.* <Od Przykład>

Przykładka, i, lm. i, † Przykład, × Przykładek 1. dokładka, przydatek, dodatek, przyczynek: Do praw w zachodzących okolicznościach nową coraz przykładkę czynią. L. Ta powieść z samych tylko łań jest złożona a. ją kto inny za przykładkę wsadził. Nar. Rzeźnik kupującemu mięso daje przykładkę. 2. × P. *przykładanie ś., przyłożenie ś. do czego, przyczynienie ś., poparcie, udział:* Twórca sprawuje to królestwo bez przykładki naszej. Wor. 3. [P.] p. **Przykład.** 4. *inż. blacha na zeknięciu dwóch blach lub kątowników dla dopełnienia przekroju.* 5. *lek. p. Kompres:* P. rozcięta (linterium fissum), schodko-

wata, ze skubanki, skubankowa. P. podłużna p. Longiet. <Przy + Kładka>

Przykładnie przys. od **Przykładny**: Ostrzegający nas od złych przygód, a ku dobrym P. wiodące. Biel. M. (= *przykładowo, drogą przykładów*). Życ, sprawować ś. P. Ukarać kogo P.

Przykładnik, a, lm. i gór. *puszka czworoboczna mosiężna, w którą ś. wstawia godzinnik górniczy z igłą magnesową*. <Od **Przykładny**>

Przykładność, i l. blm. rz. od **Przykładny**: P. życia. Starsi wielką P. powinni młodszym, młodsi zaś wielką uczeiwość starszym. Star. 2. † P., [P.] p. **Przykład**: Pan Bóg Joba doświadczał w uprzejmej stałości, aby z niego i inni brali przykładności. Rej. P. brał z niego. Troc. [Powagą, słowem, przykładnością swoją].

Przykładny i. mający dobry przykład = dający ś. wygodnie przyłożyć przy strzelaniu; dogodny przy strzelaniu: Strzelba przykładna. Sł. wil. 2. *mogący służyć za przykład, wzorowy, chwalebny*: Życie, postępowanie, sprawowanie ś., zachowywanie ś. podczas lekcji przykładne. Przykładnym świeci życiem. Troc. W życiu i nauce P. Troc. Jesteś przykładnym wizerunkiem w nieprzeliczone wieki. Troc. 3. *wystosowany dla przykładu innych, należny, porządny*: Przykładna i sprawiedliwa kara nie minęła zbrodniarza. <Od **Przykład**>

Przykładowo przys. od **Przykładowy**: Chcę P. wskazać, że upuszczenia w powyższym spisie mogą być niemałe. Chm. (= *przez przykład, drogą przykładów*).

Przykładowy i. przym. od **Przykład**: P. okaz. Sp. Objaw P. Zjawisko przykładowe. 2. *dotatkowy, dołożony, dodany*: Niech Bóg przykładową w dwójnasób liczbą dni zdrowych uzbroi i narodzi. Wor.

† **Przykładziciel**, a, lm. e p. **Przykładacz**. Mym.

Przykładzik, u, lm. i p. **Przykład**. Troc. <Od **Przykład**>

[**Przykładzina**, y, lm. y] *kłoc sosnowy lub dębowy z gałęzią w formie krzyżyka, zastępujący u ludu na Wołyniu nagrobek*: Mały, duży przykładziny funduje. Kon. W powiecie Święciańskim i części powiatu Wilejskiego włościanie stawiają przykładziny, to jest pomniki na grobach mężczyzn. Łąg. <Przy + Kładzina>

Przyklamać, mie, mał *przyłożyć klamiąc, przyłgać*. <Przy + Klamać>

Przyklamanie, a, blm., czynność cz. **Przyklamać**.

† **Przyklaniać**, a, ał i † P. ś. p. **Przyklonić**.

† **Przyklanianie**, a, blm., czynność cz. **Przyklaniać**.

† **Przyklanianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przyklaniać** ś.

[**Przyklapa**, y, lm. y] *przystawka przy chałupie do przechowania paszy*.

[**Przyklapać się**, pie ś., pał ś.] *przybudować sobie przyklapę*.

[**Przyklapanie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Przyklapać ś.*

[**Przyklapenie**, a, blm.] *czynność cz. Przyklapać*.

[**Przyklapcieć**, i, il] *zestabnąć*. <Przy + *Kłapcieć, ?KŁEP/KŁOP>

† **Przyklonić**, i, il, nied. † **Przyklaniać** i. *przychylić, nachylić, nakłonić, skłonić*: Słuchaj a przykłoń ucha twego. Leop. (= *nadstaw*). Oczy Boskie otworzone będą, a uszy Jego przyklonione ku modlitwie waszej. B. B. Tak go pięknie przy-

klonili ku wierze świętej, że im zaszczyt niemały przynosił. Kaczki! † P. ś. *przychylić ś., nakłonić ś., skłonić ś.*: Radby ś. czasem przyklonił k temu, a cóż? gdy ono serce opożone nie przypuści prawdy k sobie. Rej. Serca Prusaków, powodzeniem zachęczone, znowu na stronę królewską przyklaniać ś. poczęły. Błaż. Którzyby nas słusznie od tego mieli bronić, nie chcą ś. chrześcijanie ku temu P. Biel. M. Dziękując mu za to, że ś. do nich przyklonił. Biel. J. <Przy + Klōnie>

† **Przyklonienie**, a, blm., czynność cz. **Przyklonić**: Użycz mi, Boże, do modlitwy całego przyklonienia umysłu. Gd.

† **Przyklonienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przyklonić** ś.

† **Przyklonny** i. *skłonny, przechylający ś. ku czemu, skory, pochopny*: Kazimierz umysły Litwy do opanowania Podola przyklonne uśmierzył. Błaż. Człowiek rodzi ś. w onym krewkim ciecie, które zawždy jest przyklonne ku grzechowi. Rej. Zawždy myśl jego przyklonniejsza jest ku złemu, niż ku dobremu. Rej. 2. *przychylny, życzliwy, sprzyjający*: Miałem ku niej przyklonne serce. B. B. Henetowie Aleksandrowi Wielkiemu przyklonni byli. Biel. M. Bóg żadnego nie opuści, by też najędźniejszego, którego On obaczy być ku sobie przychylnego a przyklonnego z prawego serca swego. Rej. <Od **Przyklonić**>

[**Przykłótek**, tka, lm. tki] *wiązka słomy prostej omłócona, mniejsza od okłota, służąca do pokrywania dachów, snopek*. <Przy + *Kłótek, KŁO(T)>

× **Przykłócie**, a, blm., czynność cz. **Przykłóć**.

× **Przykłóć**, kole, kłól p. **Przykłóć**. <Przy + Kłóć>

× **Przykłóta**, y, lm. y *sноп wymłócony; słoma dla bydła*. Sł. wil. <Przy + Kłóta>

× **Przyklucie**, a, blm., czynność cz. **Przykluć**.

× **Przykluć**, uje, ul, × **Przyklóć** *przyjąć, przyspilić*. <Przy + Kłuć>

† **Przyklusac**, sa a. sze, sał p. **Przyklusować**. <Przy + Kłusac>

† **Przyklusanie**, a, blm., czynność cz. **Przyklusac**.

Przyklusować, uje, ował, † **Przyklusac**, nied. † **Przyklusac** *klusem przybyć, klusem przyjechać a. przybiec*: Gdy ona starość zgrzybiała przyklusza, stem boleści nędznego człowieka porusza. Stryjk. Proszą, radzą, muszą, żeby ś. łączył z wojskiem, nim Turcy przykluszą. Pot. <Przy + Kłusować>

Przyklusowanie, a, blm., czynność cz. **Przyklusować**.

× **Przykmiota**, y, lm. y *przytułek, schronienie*: Miał odtąd w Bączali przykmiotę. Pol. Bywa tu (w futorze) zwykle i woda i P. i zacisz i chłód. Pol. <Ukr. prikměta>

Przyknajac, a, ał zł. *przyjść*. <Przy + Knajac>

Przyknajanie, a, blm., czynność cz. **Przyknajac**.

Przykoczować, uje, ował *koczując przybyć, przybliżyć ś.*: Z całą hordą swoją przykoczował na zimowiska do Wołgi. Bart. Odkoczowali wszyscy, jak przykoczowali. Bart. <Przy + Koczować>

Przykoczowanie, a, blm., czynność cz. **Przykoczować**.

× **Przykoić**, i, il *trochę ukoić, ulżyć*: Wspólna

pomoc jej ulży i bólów przykoi. Przyb. <Przy + Koić >

× Przykojenie, a, bfm., czynność cz. **Przykoić**. [Przykolankować, uje, ował] *przycisnąć kolana mi do ziemi*. <Przy + Kolankować >

[Przykolankowanie, a, bfm.] czynność cz. **Przykolankować**.

Przykolatać się, a ś. a. cze ś., ał ś. *kołacząc ś. po drogach, tłukąc ś. po drodze przybyć z biedą*: Arystyp. opuściwszy Sokrata, przykolatał ś. aż do Sycylii. Bud. B. <Przy + Kolatać ś. >

Przykolatanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przykolatać ś.**

× **Przymorderować, uje, ował, nied.** **Przymorderowywać** *komenderując przyłączyc, przydać*: Bohun, na czele kilkunastu tysięcy przykomenderowanych do boku królewskiego, uwiadamał obłożonych o ruchach wojsk polskich. Rol. Rzymianie do legjonów przykomenderowali oratorów. Jeż. <Przy + Komenderować >

× **Przymorderowanie, a, bfm., czynność cz.** **Przymorderować**.

× **Przymorderowywać, uje, ywał p.** **Przymorderować**.

× **Przymorderowywanie, a, bfm., czynność cz.** **Przymorderowywać**.

Przymórek, rka, lm. rki p. **Przymórek**: Każdy kupiec na jarmarki idący ma z komor a. przykomórków od pisarza kwit brać. Vol. <Przy + *Komórek, od Komora >

Przymórek, rka, lm. rki, Przymórek 1. *mała komora celna. 2.* [P.] *rodzaj małego śpichrza z pułapem w kącie stodoły, do którego prowadzą drzwi z klepiska. 3. gór. zanętek przyległy ko morze, boczna odnoga komory*: Komory z przyległemi przykomórkami zasypywano hańdą a. rumem. Paw. <Przy + *Komórek, od Komora >

Przymojować, uje, ował *komowując przy prowadzić*. <Przy + Konwojować >

Przymojowanie, a, bfm., czynność cz. **Przymojować**.

[**Przykońce, ów, blp.**]: Grube końce dolne (gałązek iwy i tataraku) ucinają i rzucają na strych ponad sień, które to miejsce przykońcami zowią. Gwar. <Przy + Końce, od Koniec >

Przykop, u, lm. y, Przekop, × Przykopa 1. a. [Krzykopa, Krzypopa, Krzypop, Krzypak] *rów wzdłuż czego a. koło czego, fosa*: Uczynił Eljasz około ołtarza P. wodzie, jakoby na dwie bródzie. Leop. Płynęła woda około ołtarza, aź były pełne one przykopy. Leop. (one strugi wody. Leop.). Przy murze przykopu ani wału żadnego niemasz. Niem. S. 2. w lm., woj. rowy kopane dla podejścia pod szanowania aż pod twierdzę przy oblężeniach, a prosze: Przykopy, a prosze, kopane rowy, zasłonięte przedpiersieniem, któremi nieprzyjaciel postępuje pod fortecę. Jak. J. Obozowi ś. pierwej przypatruje, jeśli go P. i wał jaki broni. P. Koch. Trupów koło miasta pełne przykopy równo z murem były. Wuj. Zdr. **Przykopek**. <Przy + *Kop, KOP >

Przykopa, y, lm. y l. × P. p. **Przykop. 2.** [P., Krzykopa, Krzypopa, Krzypop, Krzypak] = a) *szluczne koryto, którym wodę z potoku skierowują do młyna a. tartaka, młynarka. b) wąwóz. c) wał ziemny na łądzie, kierujący wodę z górnej części potoku lub rzeki do młyna a. tartaka niżej położonego*. <Przy + Kopa >

Przykopać, pie, pał, nied. **Przykopywać 1.** *kopiąc przybrać, zająć*: P. gruntu sąsiedzkiego, affodere. Kn. 2. *kopiąc przyczynić, ukopać jeszcze więcej*: Przykop parę grządek. L. Małós ukopał

marchwi, przykop więcej. L. P. ś. pod twierdzę = *przybliżyć ś. przykopem*. <Przy + Kopać >

Przykopanie, a, bfm., czynność cz. **Przykopać**. **Przykopanie się, a ś., bfm., czynność cz.** **Przykopać ś.**

Przykopcenie, a, bfm., czynność cz. **Przykopcić**.

Przykopcenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przykopcić ś.**

Przykopciały który przykopciał: Tyś czarny i masz lice słońcem przykopciałe, ja białością przechodzę i lilje białe. Gawin. <Od Przykopcić >

Przykopcić, i, il, nied. × **Przykopywać** *kopciem przysmolić, przyczernić; trochę okopcić, zakopcić*: P. szkło nad świecą. Wody te mają w sobie wiele gorąca, które aź przypała i przykopywa tak wilgotności ciała, jako też i same wnętrzości. Syk. P. ś., **Przykopcić kopciem przysmolić ś.** <Przy + Kopcić >

Przykopcić, eje, ał p. **Przykopcić**. <Przy + Kopcić >

× **Przykopywać, a, ał i × P. ś. p.** **Przykopcić**.

× **Przykopywanie, a, bfm., czynność cz.** **Przykopywać**.

× **Przykopywanie się, a ś., bfm., czynność cz.** **Przykopywać ś.**

Przykopek, pka, lm. pki p. **Przykop**. × **Przykopie, a, lm. a** *woj. chodnik kryty do zasłonięcia podkopnika*. Troc. <Od Przykop >

Przykopka, i, lm. i l. † P. **Przykopywanie**: P. roli i łąk na wiosnę i w jesieni, kędy trzeba kopać. Ęk. 2. [P.] *dołek*. <Od Przykopa >

Przykopowy *przym. od Przykop*: Kosze przykopowe.

Przykopycie, a, lm. a *część pończochy a. obuwia przypadająca na piętę; podeszwa pończochy; kapeć złożony z podeszwy i pięty*. Kn. *Łysianki, tibiała, pończochy bez przykopycia*. Kn.P., *część pończochy, która pod podeszwę idzie*. Włod. <Przy + *Kopycie, od Kopyto >

Przykopywać, uje, ywał p. **Przykopać**.

Przykopywanie, a, bfm., czynność cz. **Przykopywać**.

Przykopywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przykopywać ś.**

† **Przykora, y, lm. y l. p.** **Przekora**: Bóg podaje go gwałtownych tyranek przykorze. Przyb. Przykorę komu uczynić. Troc. 2. p. **Przykosz**.

Przykorbowy *przy korbie leżący*: Łożysko przykorbowe (silnika, pompy i t. d.). <Przy + Korbowy >

Przykorkować, uje, ował *przytkać korkiem*. <Przy + Korkować >

Przykorkowanie, a, bfm., czynność cz. **Przykorkować**.

† **Przykornie** *przys. od Przykorny, przekornie*. L.

† **Przykorność, i, bfm. rz. od Przykorny, przekorność**.

† **Przykorny p. Przekorny**: Kąkol jest to ziarno zbożom, osobliwie pszenicy, przykorne. Haur. Przykorne a bodliwe bydło. Haur.

Przykoronek, nka, lm. nki bot. *zbiór wyrostków nitkowatych korony kwiatu*. Rost. <Przy + *Koronek, od Korona >

Przykorzeniać, a, ał p. **Przykorzeniać**.

Przykorzenianie, a, bfm., czynność cz. **Przykorzeniać**.

Przykorzenie, i, il, nied. Przykorzeniać *przy-
prawić korzeniami*. Troc. <Przy + Korzenie>

Przykorzenie, a, blm., czynność cz. Przyko-
rzenień.

× Przykorzeniowy I. *znajdujący ś. przy korze-
niu*. 2. anat. *przy korzeniu (członku męskim) bę-
dący, przypłatny*: Gruczoł P., krokowy, krocz-
ny (prostata). <Przy + Korzeniowy>

Przykosa, y, lm. y *wydatna smuga na rzece,
zazwyczaj formy łukowatej, odznaczająca miejsce,
gdzie ś. melizna zaczyna*: Płynąć pod przykosą.
Zdr. Przykoska. <Przy + Kosa, KOS>

Przykości, i, il I. *jeszcze więcej ukosić*: P. tra-
wy. 2. *kosząc przyciąć*: P. krzaczek przy samej
ziemi. <Przy + Kosić>

Przykoska, i, lm. i p. Przykosa.

× Przykosmatszy p. Przykosmaty P., *comatu-
lus*. Mącz. <Przy + Kosmatszy>

× Przykosmaty, × Przykosmatszy, *niewco kosma-
ty, przykadłaty*: Ma to być człeczek gruby i pę-
kły, zarosły znaczenie i w brwiach P. Lubom.
<Przy + Kosmaty>

× Przykostek, tka, lm. tki anat. I. *okostna,
× przykostna, × przykostnia, × przy-
kośnia, × przykościę (periosteum)*. 2. †P.
goleniowy (Urs.) p. Łydkowy. 3. †P. łokciowy
(Urs.) promień, × sprycha, × sprych, kość
promieniowa, × kość sprychowa, × przy-
łokcie, †mały piszczel łokciowy czyli
pręt (Perz.) (radius). <Przy + *Kostek, od
Kosć>

× Przykostna, ej, lm. e anat. p. Przykostek.
<Od Przykostny>

× Przykostnia, i, lm. e anat. p. Przykostek.
<Od Przykostny>

Przykostny, × Przykośny anat. *przy kości bę-
dący, okostny*: Błona przykostna (p. Przykostek).
<Przy + Kostny>

† Przykosz, a, lm. e *żart, psikus, figiel, psota,
† przykora, przekora*. Troc.

Przykoszenie, a, blm., czynność cz. Przykości.

× Przykościę, a, lm. a anat. p. Przykostek.
<Przy + *Kościę, od Kosć>

Przykościelny *znajdujący ś. przy kościele*: Plac
P. Sami parafjanie osztachetowali P. ementarz.
Gac. W części ementarza przykościelnego było
miejsce, gdzie chowano śmiercią karaueh. Rol.
<Przy + Kościelny>

× Przykośnia, i, lm. e anat. p. Przykostek.
<Z Przykostnia>

× Przykośny anat. p. Przykostny: Błona przy-
kostna, p. Okostna. <Z Przykostny>

Przykotwiać, a, ał p. Przykotwić.

Przykotwiatnie, a, blm., czynność cz. Przyko-
twiąć.

Przykotwić, i, il, nied. Przykotwiać *przyltwier-
dzić kotwicą, kotwią*: Statek do brzegu P. Belka
do muru przykotwiona (= kotwią, t. j. krótkim
ścwiągiem przyltwierdzonym do końca belki przymo-
cowana). <Przy + *Kotwić, od Kotew>

Przykotwienie, a, blm., czynność cz. Przyko-
twić.

† Przykować, a, ał p. Przykuć. <Przy + Ko-
wać>

† Przykowanie, a, blm., czynność cz. Przyko-
wać.

† Przykowywać, a, ał p. Przykuć.

† Przykowywanie, a, blm., czynność cz. Przyko-
wywać.

[Przykra, y, blm.] *przekora*: Robić komu na
przykrę = na przekór, na złość.

Przykracać, a, ał p. Przykrócić.
Przykracanie, a, blm., czynność cz. Przykra-
cać.

Przykraczać, a, ał p. Przykroczyć.
Przykracanie, a, blm., czynność cz. Przykra-
czać.

× Przykradać, a, ał i × P. ś. p. Przykraść.

× Przykradanie, a, blm., czynność cz. Przy-
kradać.

× Przykradanie się, a ś., blm., czynność cz.
Przykradać ś.

× Przykradzenie, a, blm., czynność cz. Przy-
kraść.

× Przykradzenie się, a ś., blm., czynność cz.
Przykraść ś.

Przykrajac, aje, ał, Przykroić, nied. Przykra-
wać, × Przykrawywać I. *krajac dodać do nakra-
janego*. 2. *skrajac według miary, formy; przypnać*.
W tym miesiącu odzienia sobie nie daj przy-
krawać, ani ś. w nowe przybieraj. Spicz. W dru-
gim tym miesiącu możesz żonę pojąć, odzienie
daj przykrawywać, włosy strzyż, szaty kraj.
Spicz. P. szaty, buty, koszulę. Troc. P. tekturę.
Przen.: P. co do czego = *przystosować, nagiąć*:
Przykrawywała swe opowiadania do pojęć wy-
rostka. Rol. <Przy + Krajac>

Przykrajanie, a, blm., czynność cz. Przykrajac.

× Przykrajowieć, i, il *przystosować, zaaklimatyzować*.
<Przy + *Krajowieć, od Krajowy>

× Przykrajowienie, a, blm., czynność cz. Przy-
krajowieć.

× Przykrasa, y, lm. y I. *przykraszenie; to, czym
ś. przykrasza, przybranie celem upiększenia; przy-
ozdobienie, przypiększenie*: Mówiąc po polsku,
mieszano łącinę dla przykrasy. Wiszn. 2. *okra-
sa dodatkowa; okrasa, omasta, pozłota*. Zdr. × Przy-
kraska. <Przy + Krasa>

Przykrasić, i, il, nied. Przykraszać I. *przypię-
czyć, upięknąć nieco, przystroić, przyozdobić, przy-
dać krasy*: Obaj młodzi, jak ten niezganiony
w urodzie, tak i drugi w twarzy przykraszony.
Gawin. Wszystkie zgoda występki czystą u nich
enotą, że ich nieco przykrasił los zwierzeźnią
pożłotą. Nar. Uzcziwym pokoju imieniem gnuśną
nieczynność przykrasił. Nar. 2. *jeszcze więcej o-
krasić, omaścić; dodać okrasy, omasty*: P. potra-
wę. <Przy + Krasieć>

× Przykraska, i, lm. i p. Przykrasa: Błyskot-
ne przykraski skromności. Wor. Indyki, ptaki
pospolite i bez ozdób, ani przykrasek nijakich.
Orzesz.

Przykraszać, a, ał p. Przykrasić.

Przykraszanie, a, blm., czynność cz. Przykra-
szać.

Przykraszenie, a, blm., czynność cz. Przykra-
siać.

Przykraść, dnie, dl, nied. Przykradać *przyczyn-
ić kradzieżą, ukrasć więcej*: Kłamecy radzi przy-
kradają. Wer. Służący niech nie odmarkotują
ani przykradają, ale wierność niech pokazują
dobrą. Gil. P. ś. i nied. [Przystrzygać ś.] *skra-
dając ś., przybyć; nadejść znieacka, podkrasć ś.,
przyjść ukradkiem*: Przykradła ś. cicho do nie-
go. Troc. Lis do kur ś. przykradszy ... Troc.
<Przy + Kraść>

Przykrawacz, a, lm. e *ten, co przykrawa, kraj-
czy*: Wstępuje do warsztatu szewskiego, rozma-
wia z majstrem lub przykrawaczem. <Od Przy-
krawać>

Przykrawać, a, ał p. Przykrajac.

Przykrawanie, a, blm., czynność cz. Przykrawać.

× Przykrawywać, a, ał p. Przykrawać.

× Przykrawywanie, a, blm., czynność cz. Przykrawywać.

[Przykrącka, i, lm. i] *śruba drewniana*: P. u wózka do przedzenia, u prasy do robienia serów. <Przy + *Krącka, od Krącić>

× Przykrągły *niewco okrągły, okrągławy, podługowaty, obły, owalny, jajkowaty*: Ucho jest częścią powierzchowną słuchu przykrągła. Sak. K. <Przy + Krągły>

Przykredytować, uje, ował *dać na kredyt, skredytować*, [przyborgować]. <Przy + Kredytować>

Przykredytowanie, a, blm., czynność cz. Przykredytować.

Przykręcać, a, ał i × P. s. p. Przykręcić.

Przykręcanie, a, blm., czynność cz. Przykręcać.

× Przykręcanie się, a s., blm., czynność cz. Przykręcać s.

Przykręcenie, a, blm., czynność cz. Przykręcić: Kilku panów rzuciło s. do przykręcenia lamp gazowych. Prus.

× Przykręcenie się, a s., blm., czynność cz. Przykręcić s.

Przykręcić, i, ii, nied. Przykręcać i. *kręcać przymocować; przykrępować; kręceniem przyciągnąć, przycisnąć*: Przybiwszy kaci cztermią gwóźdź Pana i powrozami w pół Go przykręciwszy, podniosą z krzyżem. Odim. P. śrubą = *przyśrubować*. 2. P. lampę, knot u lampy = *skręcić truchle knot, zmniejszając płomień; przyciemnić ampę*: Gospodyni przykręciła lampę, ale uczestnieżki zaczęły s. rozchodzić. Prus. 3. [P.] *oszuścić*. × Przykręcić s. *przyplatać s., przyczepić s.; wziąć s., wkręcić nie wiadomo skąd*: Nie wiadomo, skąd s. tu przykręcił. Śl. wil. <Przy + Kręcić>

Przykręgosłupowy *blisko kręgosłupa położony*. Anat.: Kąt łopatki P. (angulus medialis scapulae). <Przy + Krąg + Szupowy>

Przykręgowy anat.: Pasma przykręgowo p. Nerwozwojowy. <Przy + Kręgowy>

Przykrępować, uje, ował i. do czego = *krępując przymocować, przyciągnąć; przywiązać silnie, przytroczyć*: Przykrępowany sznurami do grzbietu bachmata. Sienk. 2. × P. *przytwierdzać, przymocować*: Ganek na powietrzu prawie wystawiono u najwyższego budowania w mieście, mocno go przykrępowawszy. Kosz. <Przy + Krępować>

Przykrępowanie, a, blm., czynność cz. Przykrępować.

Przykro, †Przykrze przys. od Przykry; [Przykrzo]: Brzegi przekopów mają być pochodziste, a nie P. sypane. Trzyc. Gdy Kambizes siadł na koń, wynknął s. mu miecz z pochew, na który spadł P. i zabił s. sam. Biel. M. (= *prosto z góry, całą siłą, fatalnie, nieszczęśliwie*). Piółun P. gorzki. Kulig. Czas P. zimny. Fur. P. s. na niego patrzy. L. (= *kwaśno*). P. mu s. stawiła. Czart. A. (= *despotycznie, nieprzychylnie, sorsilko, ostro*). P. mi słuchać, zabijasz mię temi słowy. Kn. P. mu było słuchać, widzieć. Troc. Zrobiło mu s. P. (= *żał, markotno, odeszło go to*).

Przykrobrzegi, Przykrobrzeżny *mający brzeg a. brzegi przykre = strone, spadziste, urwiste*. <Przykry + *Brzegi, od Brzeg>

Przykrobrzeżny p. Przykrobrzegi. <Przykry + Brzeżny>

Przykrobrzeżnie przys. od Przykrobrzeżny. L. Przykrochmalenie, a, blm., czynność cz. Przykrochmalić.

Przykrochmalić, i, ii *jeszcze więcej ukrochmalić*. <Przy + Krochmalić>

Przykroczenie, a, blm., czynność cz. Przykroczyć.

Przykroczyć, y, ył, nied. Przykraczać *krócać, przyjsć, przybliżyć s.* Przen.: Już do nas te czasy przykroczyły, które za Noego nieszczęśliwie były. K. G. Uczy nas, które jest szczęście prawdziwe, a jakowym sposobem mogliśmy do niego P. Gil. (= *dostąpić go*). <Przy + Kroczyć>

Przykroić, i, ii p. Przykrawać. <Przy + Kroić>

Przykrojenie, a, blm., czynność cz. Przykroić.

× Przykromówność, i, blm. rz. od Przykromówny. Kn. <Przykro + Mówność>

× Przykromówny *którego mowa sprawia przykrość, przykro mówiący, mówiący przykre rzeczy*. <Przykro + Mówny>

× Przykroschodzistość, i, blm., rz. od Przykroschodzisty. Troc.

× Przykroschodzisty *przykry do schodzenia, strony, bardzo spadzisty*. Troc. <Przykro + Schodzisty>

Przykrostka, i, lm. i *niewielka przykrość, przykrość z powodu drobnostki*: Ma mądry czasem niejaka przykrostkę, mimo to jednak dobro jego najwyższe stoi niewzruszenie. Pileh. <Od Przykrość>

Przykrość, i l. blm. = a) rz. od Przykry: P. góry. Troc. P. w ukąszeniu, cierpkość. Kn. P. zjazdu, dźwięku. b) *niemiłe wrażenie, uczucie przykre, ciężkość, gorącz, smutek, żal*: Czucie jest rozkosz a. ukontentowanie, boleść a. P. od wzruszenia zmysłów pochodząca. Boh. Zapłaci wtenczas, kiedy mu to będzie bez przykrości. L. (= *łatwością, dogodnie, nie ciężko*). Z przykrością wyznać muszę, że... Z przykrością mi to przychodzi. Oszczędzić komu przykrości. Dzięki wejżnienie, wydymanie ust długo nań bez przykrości patrzeć nie dozwalały. Krasz. (= *bez odrazy*). 2. lm. i to, co wzbudza przykre uczucie, szereg. taki czyj postępek, utrapienie, zmartwienie, udrczenie, nieprzyjemność: P. mi ta wdowa zadawa, trzeba ukończyć jej sprawę. Sekl. (= *naprzykrza mi s., jest natrętna, nudzi mię*). Przykrości folga—cierpliwość, dobra myśl, zapomnienie. Kn. Wszelkie przykrości cierpliwie znoś. Troc. Czynie komu różne przykrości. Troc. Przykrości mojej to początek. Troc. Sprawie komu P. Czynią wiele przykrości ludziom spokojnym szaleni. Koehan. Wielkie niektórzy mężowie zwykli żonom swym czynić przykrości. Baz. Iżby żaden z nich żadnym sposobem przykrości nie cierpiał. Wuj. Czynili P. tym, którzy je ratowali. Wuj. Nikt mu żadnej przykrości uczynić nie śmiał. Skar. Krzyż swój i świata tego przykrości cierpliwie za Chrystusem niesie. Skar. Miał wiele od niego przykrości. Skar. Którzy nie tylko przykrości wam żadnej nie czynią, ale wam tak potrzebni są. Skar.

[Przykrośkać się, a s., ał s.] *króskając s. przypelznąć, przyleść, przyjsć z wysiłkiem, przytarabanić s., przytroczyć s.*: Dziecko przykrośkało s. <Przy + Krośkać>

[Przykrośkanie się, a s., blm.] czynność cz. Przykrośkać s.

× Przykrowstępnny *na który przykro wstępować, strony, bardzo spadzisty*: Idą mileząc obie przy-

krowstępną drogą. Żebr. <Przykro + Wstępny >

× **Przykrócej** p. **Przykrótko**.

Przykrócenie, a, blm., czynność cz. **Przykrócić**.

Przykrócić, i, il, nied. **Przykracać** i. *zrobić przykrótkim, krótszym, przyciąć w długości, skrócić*: P. sukni, wędziła. O, muszę, muszę ugli mu P. Fred. A. Przen.: × P. czemu = *ukrócić, powościagnąć, wziąć krótko, pohamować, wziąć w karby, obuzdać co*: P. chuciem. Sł. wil. 2. przen. *okroić, uszczuplić, umniejszyć, uskąpić, zmniejszyć, ująć*: P. komu dochodów. Przez gwałty krzyżackie przykróciło ś. biskupstwa włocławskiego dochodów. Błaż. 3. [P. kogo] = *skarcić, ukarać, poprawić*. <Przy + Krócić >

Przykrótki, × **Przykrótszy** *niewiele krótki, trochę za krótki*. <Przy + Krótki >

Przykrótko, × **Przykrócej** przys. *niewiele krótko, trochę za krótko*.

Przykrótkogłowy antr. *mający czaszkę nieco skróconą* (subbrachycephalus). <Przykrótko + *Głowy, od Głowa >

Przykrótkość, i, blm. I. rz. od **Przykrótki**. 2. antr.: P. głowy = *głowa przykrótsza* (subbrachycephalia).

× **Przykrótszość**, i, blm. rz. od **Przykrótszy**. L.

× **Przykrótszy** p. **Przykrótki**. Troc. <Przy + Krótszy >

† **Przykrszy** *przykrzejszy*: Na ziemi, która niełatwie spływa, mogą być przekopy przykrsze. Trzye. <Od Przykry >

† **Przykrszenie**, a, blm., czynność cz. **Przykrszyć**.

† **Przykrszyć**, y, ył p. **Przykruszyć**. <Przy + Krszyć >

Przykruszać, a, ał p. **Przykruszyć**.

Przykruszenie, a, blm., czynność cz. **Przykruszać**.

Przykruszenie, a, blm., czynność cz. **Przykruszyć**.

Przykruszyć, y, ył, † **Przykrszyć**, nied. **Przykruszać** *krusząc przydać; przydrobić*. Kn, Troc. <Przy + Kruszyć >

× **Przykrawwszy** *niewiele krwawy*. <Przy + Krawwszy >

Przykry i. † P. *groźny, straszny*: Gryf ma nos P., ma ptasze skrzydła, ogon zwierzęcy, nogi cztery. Papr. (= *prosty a ostry*). L. 2. *strony, mocno spadzisty, zdradny, niebezpieczny, urwisty, przepaścisty*: Przykra góra. Troc. Przykre miejsce ku górze. Toc. P. ku górze, przykrowstępnny, abo ku dołowi, przykroschodzisty, prostospadzisty, przepaścisty. L. Wyspa tam jest nieprzystępna dla brzegu przykrego. L. Tam wszędzie wkolo jest bardzo przykra, przzerwana a najmniej nie pochodzista góra. Baz. Pobili ich uciekających z przykrych gór. Leop. (uciekających dolistemi miejscami. Leop.). Zstąpienie z gór na dolinę jerychońską jest bardzo przykre. Hoł. 3. *trudny do przeprawy, zły, niewygodny, fatalny; uciążliwy, utrudzający, męczący, nużący, męczący, ciężki*: Przykra droga. Przykre schody. Przykra praca. 4. *trudny, kłopotliwy, ciężki, smutny, krytyczny, fatalny, niewesoły*: Położenie stawało ś. przykrym. Krasz. Przykre następstwa. Przykre warunki. 5. *dokuczliwy, nieznośny, dający ś. we znaki, uciążliwy, ciężki, ostry, straszny, srogie, dotkliwy*: Zima w tym roku nastąpi przykra. Tw. Starość przykra. Troc. Przykre miastu jesienne potopy. Mick.

Ból P. 6. *niemiły, nieprzyjemny, wstętny, cierpki, ostry, odrażający, odpychający, niesympatyczny*: P. rozkaz. Zimno jest przykre. Troc. P. smak. P. humor (= *kwaśny, zgrzyźliwy, markotny*). Człowiek ten niemiły i przykry. L. Przykra mowa abo język. Nie powiedział mu przykrego słowa (= *marnego*). P. do wonienia, do kosztowania, do słuchania. Troc. Jeszcze przykre (cierpkie gruszki). Troc. Szum żwiru pod kołami powozu przeniknął ją jakimśmiś nieprzykrym drżeniem. Korz. Przen.: *smutny, gorzki, bolesny, przynębiający*: Przykra to rzecz. Troc. Przykra = *przykra to jest rzecz, przykro jest*: Przykra jest karać. Przykra nie kochać, przykra do kochania mieć skłonne serce bez pomiarkowania, przykrzejsza jednak dola bardziej świadczy miłość temu, kto nią gardzi. Min. Przykre uczucie, zajście. Przykra scena. P. zawół. P. sen (= *straszny*). P. widok. Była to chwila przykra, bolesna, ale niedługa. Korz. Przykre na mnie zrobił wrażenie. † **Przykra** przys. = a) *przykry, nieprzyjemnie*: Gdy poseł Jagiełłowy Świdrygałę jakoś w sadno z przykra ruszył, targnął ś. nań. Biel. M. b) *z przykrych gór, na złamanie karku, z gór na leń*: Wszystka trzoda świni runęła z przykra w morze. Sekl. <PRZYK/PRZEK >

Przykrycie, a i. blm., czynność cz. **Przykryć**. 2' lm. a = a) *to, czym przykrywają, przykrywać, pokrowiec, nakrycie* (jak: *deka, kilim, dera, kołdra i t. p.*): Śpi bez przykrycia. Do gierady należą przykrycia łóżne abo kołdry. Sz. Trzeinę na błotach godną do przykrywania żać, bo jak sukni na grzbiecie, tak przykrycia na dom trzeba. Haur. P. pudła, skrzyni = *wierzech, wielko, pokrywa*. Kalimach leży u św. Trójcy pod mosiężnym przykryciem. Biel. M. (= *pod mosiężnym grobowcem, pod płytą mosiężną*). b) × P. domu = *dach, pozycie*. Przen.: *dom, strzecha*: Nie jestem dostojen, byś miał wnijsć pod P. moje. Leop. (= *abyś wszedł pod dach mój*. B. G.).

Przykrycie się, a s., blm., czynność cz. **Przykryć** ś.

† **Przykryctwo**, a, blm., † **Przykrytość** *obłuda, skrytość, ulanie, fałszywość, hipokryzja, faryzeuszostwo*: P. miasto nabożeństwa było płatne u ludzi: wszyscy tak ś. byli przywiązali zewnętrznym ceremonjom, że oni dniom, pokarmom, ubiorom przypisowali duże osi zbwawienia. Baz. Naonczas wszystka obłudność i P. przeciwników naszych pokaże ś. przed wszystkim światem. Baz. Ewangelija odkrywa P. Baz. Żywot przykryctwem i skortacją pomazany. Baz. <Od Przykryty >

Przykryć, yje, ył, [Przekryć], nied. **Przykrywać** i. *nakryć, przysłonić, pokryć, zakryć po wierzechu, przyodzian*: P. kogo pierzynką, kołdrą. P. dom dachem. P. kurapaty siecią. P. naczynie, garnek. P. kartofie ziemią (= *obłożyć*). Jarmułka przykrywała jego głowę. Korz. (= *była na jego głowie*). Hufiec przykrywa go sobą. Fred. A. (= *przywała*). Gonił nas i wojskiem starał ś. otoczyć, ale nie przykrył. Sienk. (= *nie zasypał*). Porubstwo za mały grzech sobie uważają, lecz tą siecią djabeł najwięcej ludzi przykrywa. Białob. Przykrył jej (= *ziemi*) nagość zioły rozlicznymi. Kochan. (= *przyodzian*). P. rów, dół, kanał (= *zasklepić, zalożyć, zarzucić po wierzechu*). Przen.: Świetne myśli P. zbrodni cieniem. Słow. (= *przyćmić*). Płonęła ni to lampa przykryta obłokiem. Uj. (= *przesłonięta*). Przen.: [Jak go przykrył, to ś. zaraz przewrócił] = *uderzył, palnął, rąbnął, zdzielił*. 2. (o zwierzętach): P. samiec = *pokryć, zaspokoić popęd płciowy*. Stadnik, korzeń wypuś-

ciwszy, klacz P. ehciał. Dor. P. *ś. nakryć ś., okryć ś., zakryć ś. po wierzech, okryć ś., przyodzic ś.*: Na noc P. *ś.* pierzynką albo kołdrami. Urzęd. Tylko *ś.* trochę przykryję, bo tak zerwałem *ś.* na nogi i wyszedłem. (Korz. Pozorami majestatu *ś.* przykrywał (= maskował *ś.*). <Przy + Kryć>

† **Przykryt** p. **Przykryty**.

† **Przykrytość**, i, lm. i l. p. **Przykrytwo**: Panu żadna P. serca złośliwego nie jest tajemna. Rej. Żadna rzecz więcej nigdy ozdobić nie może stanu każdego, jeno prawda, a żadna go też zasię więcej zelżyć nie może, jako P. a omyłka jego. Rej. Dał *ś.* im uwieść w onę P. Leop. (u-wiedziony był ich obłudą. B. G.). 2. *skrytość, tajemniczość*: Jego P. tak pięknie odcieniona. Wiszn. <Od Przykryty>

Przykryty i. a. † **Przykryt** im. od **Przykryć**: Z góry przykryt Bożym gniewem. Krasin. 2. † P. *ukryty, zamaskowany, utajony*. 3. † P. (o osobach) *skryty, obłudny, fałszywy*: Ludzie przykryci na ulicach jawnie *ś.* modlą, by widziani byli. Leop. (obłudni. B. G.). <Od Przykryć>

Przykrywa, y, lm. y i. a. **Przykrywało** *pokrywa, nakrywa, wieko, wierzech, deka, dekiel*: P. cylindra, włazu. 2. [P.] *deska, na której spoczywają drabinki wozu*. 3. wiośl.: P. nosa i rufy = *deski pokrywające część nosową i rufową statku*. Zdr. **Przykrywka**. <Przy + *Krywa, KRY>

Przykrywacz, a, lm. e ten, co *przykrywa*. L. <Od Przykrywać>

Przykrywaczka, i, lm. i forma ż. od **Przykrywacz**. L.

Przykrywać, a, ał i P. *ś.* p. **Przykryć**.

Przykrywaćko, a, lm. a p. **Przykrywało**: Mówią: jaki garnuszek, takie P. Pot. <Od Przykrywało>

† **Przykrywaćko**, a, lm. a p. **Przykrywało**.

Przykrywało, a, lm. a p. **Przykrywa**: P. na pościel. Troc (= *kapa*). Zdr. **Przykrywaćko**, † **Przykrywaćko**. <Od Przykrywać>

Przykrywanie, a, blm., czynność cz. **Przykrywać**: Trzeinę na błotaach godną do przykrywania żąd, bo jako sukni na grzbiet, tak przykrycia na dom trzeba. Haur.

Przykrywanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Przykrywać** *ś.*

Przykrywka, i, lm. i l. p. **Przykrywa**: P. u kufa. Przykrywki ziemne dymity, jak rale wulkany. Sienk. 2. × P. przen. *pokrywka, płaszczek, maska, pozor*. 3. gór. *okładzina pełna, ciągła*. 4. anat.: P. w mózgu = *nakrywka, wieczko* (operculum). 5. ryb. *sieć rybacza podobna do pokrywki, ale bez rękojeści*.

Przykrywkowy przym. od **Przykrywka**, *nakrywki*: Szkiełko przykrywkowe w mikroskopie.

† **Przykrze** p. **Przykro**: P. i obraźliwie mówić. Białob. <Od Przykry>

Przykrzenie, a, blm., czynność cz. **Przykryć**. **Przykrzenie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Przykryć** *ś.*

Przykrzepły, który *przykrzepł*: Błoto było przykrzepłe. Krasz. <Od Przykrzepnąć>

Przykrzepnąć, pnie, pl. [przykrzepło, przyskrzepło nieos.] *skrzepnąć, przyschnąć; obeschnąć po wierzech, zakrzepnąć*: Rany przykrzepły. Kacz. <Przy + Krzepnąć>

Przykrzepnięcie, a, blm., czynność cz. **Przykrzepnąć**.

Przykrzesać, sze, sał, nied. **Przykrzesywać** *krzesaniem zlekka przyciąć*: P. cegłę młotkiem mularskim. <Przy + Krzesać>

Przykrzesanie, a, blm., czynność cz. **Przykrzesać**.

Przykrzesywać, uje, ywał p. **Przykrzesać**.

Przykrzesywanie, a, blm., czynność cz. **Przykrzesywać**.

† **Przykrzewić**, i, il komu, czemu czego = *przysporzyć, dodać, przymnożyć, przyczynić*: Władysław Witoldowi wiele powagi u Polaków popolnością swoją przykrzewił, że bardziej nadeń Witolda poważano. Błaż. <Przy + Krzewić>

† **Przykrzewienie**, a, blm., czynność cz. **Przykrzewić**.

[**Przykrzepło**] p. **Przykrzepnąć**: Dziś na polu przykrzepło, sanica będzie dobrą (= *ścięło ś., przymarzło wskutek przymrozka po odwilży*). <Z Przykrzepło, od Przykrzepnąć>

[**Przykrzno**] p. **Przykro**. <Od *Przykrzny, od Przykry>

Przykrzyć, y, ył i. × P. komu co = *robić przykrym, nieznośnym*. 2. sobie = *przykrym, niemilym znajdować, nudzić* *ś.*: Słuchał wszystkich cierpliwie, ani sobie nie przykrył. Stasz. Zatrzymał mię u siebie, prosząc, żebym sobie w jego posiedzeniu nie przykrył. Kras. Kiedym jej śpiewał, to sobie przykryła. Karp. Świat jaeno sobie z temi przykrzy, którzy poczęli z nim sobie P. L. P. *ś.* 1. *stawać ś. przykrym, nudzić kogo, przejadać ś. komu, być przykrym*: On *ś.* przykry We Pannie, a wszakże on ma być jej małżonkiem? L. Przykryło *ś.* też już cesarzowi z Władysławem, który nie innego nie czynił, jeno co go ustawicznie o powrót do Polski nalegał. Biel. M. Nie racz płaczu odnawiać, nie przykrz *ś.* siła. Bardz. (nie czyń sobie przykrześci. L.). Krzysztof, któremu *ś.* przykryło w podie czoła na chleb pracować. Hof. 2. × P. *ś.*, [P. *ś.*] komu o co = *naprzykrzać ś., uprzykrzać ś.; nudzić kogo, nalegać nań*: My też strasznie o odjazd swój *ś.* przykrzemy. Jabł. Musiałem dawać tym, co *ś.* o nie przykryli. Niem. (= *napierali* *ś.*). [Ona ta popehnie kielo telo i nie przykrzy *ś.* o nie]. Ork. <Od Przykry>

Przykrzyk, u, lm. i *przykrzyknienie*: Przykrzyki, pochwalne odgłosy. Troc. (*aklamacja*). <Przy + Krzyk>

× **Przykrzykać**, a, ał p. **Przykrzyknąć**.

× **Przykrzykanie**, a, blm., czynność cz. **Przykrzykać**.

× **Przykrzykiwać**, uje, iwał p. **Przykrzyknąć**.

× **Przykrzykiwanie**, a, blm., czynność cz. **Przykrzykiwać**.

× **Przykrzyknąć**, nie, nął, nied. × **Przykrzykiwać**, × **Przykrzykać** komu = *przyswiadczyć krzykiem, przytakiwać krzykiem; wtórować krzykiem, przytulić*: Przykrzykać, poświadczając krzykaniem. Kn. <Przy + Krzyknąć>

× **Przykrzyknięcie**, a, blm., czynność cz. **Przykrzyknąć**.

× **Przykrzynąć**, nie, nął p. **Przyskrzynąć**. Troc.

× **Przykrzynięcie**, a, blm., czynność cz. **Przykrzynąć**.

Przykrzywać, a, ał p. **Przykrzywić**.

Przykrzywanie, a, blm., czynność cz. **Przykrzywać**.

Przykrzywić, i, il, nied. **Przykrzywać** *przekrzywić, nakrzywić nieco ku czemu; przygiąć, przychylić*: Stary Gąsiorek przykrzywił głowę. Tet. <Przy + Krzywić>

Przykrzywienie, a, blm., czynność cz. **Przykrzywić**.

× **Przykszałcenie**, a, bhm., czynność cz. **Przykszałcić**.

Przykszałcić, i, il, **Przykszałtować** I. † P. *ukszałcić stosownie do czego, przystosować*: Wszelkie stworzenie od początku swego ku swemu rodowi przykszałtowane było. Leop. 2. × P. *przyjęlszy, przykrasić, przybarwić, przyozdobić*: Przesztaje na darach przyrodzenia, nie myśli o kunszcie, którymby dary takowe P. powinna. L. Ukryjmy radość, aby tym snadniej P. podstęp. L. (= *upozorować*). <Przy + Kształcić>

Przykszałtować, uje, ował p. **Przykszałcić**. <Przy + Kształtować>

Przykszałtowanie, a, bhm., czynność cz. **Przykszałtować**.

Przykucac, a, ał p. **Przykucnąć**.

Przykucanie, a, bhm., czynność cz. **Przykucac**.

Przykucie, a, bhm., czynność cz. **Przykuc**.

Przykucnąć, nie, nał, × **Przykucznąć**, nied. **Przykucac** *kucnąwszy przysiąść; przycupnąć, kucnąć, cupnąć*: Tak go zwałil w łeb, że ten aż przykucnął. Następował stary, przykucając co chwila aż do ziemi. Sienk. We łzach tonęła, przykucnąwszy na zydełku. Rada nierada musiała P. u domowego komina. Kaczk. <Przy + Kucnąć>

Przykucnięcie, a, bhm., czynność cz. **Przykucnąć**.

Przykucnięty *który przykucnął*: Przykucnięta kobieta doła. <Od Przykucnąć>

† **Przykuczac**, a, ał kogo = *przynaglać, przynie-walać, zniewalać, naglić, przymuszać, nalegać*: Rozkazanie królewskie przykuczało. Leop. (przynaglało. B. G.). <Przy + *Kuczac, KUK>

† **Przykuczanie**, a, bhm., czynność cz. **Przykuczac**.

× **Przykucznąć**, nie, nał p. **Przykucnąć**.

× **Przykucznienie**, a, bhm., czynność cz. **Przykucznąć**.

Przykuc, uje, ul, **Przykucac**, nied. **Przykucac**, **Przykucywać** I. *kuciem przyrobić*: Przykuto jednej podkowy do drugiej. Troc. Przykowane żelazo. Troc. 2. do czego = *kuciem przytwierdzić, przymocować; przybić gwoźdźmi, kłamrami, łańcuchami i t. p.*: Przykował do krzyża. K. G. Niektórych z nich za gardła w kunach do ławek w o kręcie przykowano, drugich w moene pęta za nogi okowano. Leop. Od ścian u końców w budowl żelaznemi kłamrami i klinami przykucywać, by mocniej budowla stała. Haur. Kłoda, jak gdyby przykuta do ziemi, nie dała ś. poruszyć siłami żadnemi. Przyb. W kościolku mnóstwo łańcuchów przy ścianach, któremi szalonych przykucywają. Hoł. Zabili jednych, drugich do tacek przykuli. Wit. Pies, łańcuchem przykuty, leży. Syrok. Czemuż jak przykuci, czyli jak żelazem spętani, na jednej zawsze siedzimy grzędzie? Oss. Ci ichność nakształt przykutyh dzień w dzień przy stołach siedzą. L. Przen.: Królu, przykowałś nas do poddaństwa twojego. Troc. Zyczliwośćią do usług twoich przykowany. Troc. (= *szczerze oddany usługom*). Może nas cisza P. do morza. Słow. Biedny, kto szczęście swe przykuje do młudnej mary. Sow. (= *przywiąże do mary; założy, ugruntuje na niej*). Przykuty chorobą do łoża boleści. Do trąby cześnikowskiej cześ mię przykucywa. Syr. (= *przywiązuje*). Stanał jak przykuty. Krasz. (= *jak wryty*). Nieruchomy w tej półkłępczącej postawie królew. wic został jak przykuty do siedzenia i łoża. Krasz. <Przy + Kuc>

× **Przykudłatszy** p. **Przykudlaty**. Mącz. <Przy + Kudłatszy, od Kudlaty>

× **Przykudlaty**, × **Przykudłatszy** *trochę kullatyy, przykosmaty*. <Przy + Kudlaty>

Przykulenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przykulić** ś.

Przykulić się, i ś., il ś. *skulioszy ś. przysiąść*: Likaon przykulił ś. Ml. Tester przykulony stał. Ml. <Przy + Kulić ś.>

[**Przykulnąć**, nie, nał] *przytoczyć co kulistego, kulkowatego*. <Przy + Kulnąć>

[**Przykulnięcie**, a, bhm.] czynność cz. **Przykulnąć**.

[**Przykupiac**, a, ał] p. **Przykupić**.

[**Przykupianie**, a, bhm.] czynność cz. **Przykupiac**, *przykupywanie*.

Przykupić, i, il, nied. **Przykupować**, **Przykupywać**, [**Przykupiac**] I. *kupiwszy dokompletować; więcej kupić do czego, dokupić*: P. czwartego konia, łokieć sukna. Przykupił gruntów do swego, ksiąg do biblijoteki. Troc. Chce od morza do morza panować, wzwyżcaiszy ś. wiosek przykupować. Groch. Przykupił piękną majątność. Brodz. Drugie (= inni) zabiegają, jak te woły orzą i jeszcze coś do domu przykupują. Reym. 2. kartę (w grach karcianych) = *wymienić jedną ze swych kart na inną, wziętą z kupki kart, pozostałych po rozdaniu kart; dokupić*. <Przy + Kupić>

Przykupienie, a, bhm., czynność cz. **Przykupić**.

Przykupka, i, lm. i I. p. **Przykupno**. 2. a. **Przykupna** (w grze preferansowej) = *karta, którą mający grać otrzymuje w dodatku do swoich; przykupywanie, przykupienie takiej karty*. <Od Przykupić>

× **Przykupla**, i, lm. e p. **Przykupno**: Mówił mi o niektórych przykuplach i o zamianie starego dworu. L. Z przykuplami i wszelkimi przynależnościami. Ostr. <Przy + Kupla>

Przykupna, ej, lm. e p. **Przykupka**. <Od Przykupny>

Przykupno, a, lm. a, **Przykupka**, × **Przykupla** *rzecz przykupiona; kupno dodatkowe*: Dzierżawy tej familji częścią przez małżeństwa, częścią przez przykupna znacznie ś. przymnożyły. Boh. <Przy + Kupno>

Przykupny z *przykupna pochodzący, przykupiony, dokupiony*. <Przy + Kupny>

Przykupować, uje, ował p. **Przykupić**. <Przy + Kupować>

Przykupowanie, a, bhm., czynność cz. **Przykupować**.

Przykupywać, uje, ywał p. **Przykupić**.

Przykupywanie, a, bhm., czynność cz. **Przykupywać**.

Przykurzac, a, ał p. **Przykurzyć**.

Przykurzanie, a, bhm., czynność cz. **Przykurzac**.

Przykurzenie, a I. bhm., czynność cz. **Przykurzyć**. 2. chir. *skurczenie* (contractura): P. bliznowe. P. palców (tylogryposis). P. ręki (talipomanus).

Przykurzyć, y, yl, nied. **Przykurzac** *kurzac przygiąć, przycisnąć, przytulić; skurczyć*: Seiagnął rękę swą i choił ją do uchwycić, i usohła jego ręką, którą nań rozciągnął, a nie mógł jej P. do siebie. B. B. Przen.: † P. = *prycisnąć, przygnieść, przybić, przygnębić*: Posilek dał obozowi, który bojem i nędzą znacznie już dotąd był przykurzony. Tw. Podszycą ś., dotąd przykurzeni głodem, Cererą i miodem. Tw. Twoja cnota nie

mniej chwalebna, gdy cię szczęście obdarzy, jako gdy przygodą przykurczy lub uszczerbi. <Przy + Kurzyć>

Przykurzać, a, ał i P. ś. p. Przykurzyć.

Przykurzanie, a, blm., czynność cz. Przykurzać.

Przykurzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przykurzać ś.

Przykurzenie, a, blm., czynność cz. Przykurzyć.

Przykurzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przykurzyć ś.

Przykurzyć, y, ył, nied. Przykurzać przykryć kurzem, przyproszyć, zakurzyć, zapylić; przysypać: Proch sprosny przykurzał mu szatę. Bardz. Przykurzony kurzawą. Troc. [Przysła lejba (słota), przysły chmurne, posępne dni kujesienne, przykurzył po wierchach śnieg, zapadła mgła]. Tet. Przykurzony prochem węgielnym. Troc. Drogi teraz śniegiem przykurzone. Troc. Przen.: X P. = przyćmić, przygłuszyć, przytłumić, pozbawić świetności: Opłókać sławę, przykurzoną przez świeżą porażkę. Birk. Wiele niedoskonałości w dobrych uczynkach często ś. znajduje, często niedobrym umysłem próżną bywają chwala przykurzone. Ođym. P. ś. okryć ś. kurzem, zakurzyć ś., zapylić ś.: Chłopiec ma izbę zamiatać; ustapcie z izby, byście ś. nie przykurzyli. Star. <Przy + Kurzyć>

Przykuso przys. od Przykusy.

Przykusy nieco kusy, przykrótki; za kusy, za krótki cokolwiek. <Przy + Kusy>

Przykuwać, a, ał p. Przykuć.

Przykuwanie, a, blm., czynność cz. Przykuwać.

[Przykuwian] przykuty.

[Przykwa, y, lm. y] p. 2. † Krzykwa.

X Przykwas, u, lm. y smak kwasowaty, kwasek: Jabłka mające P. Zdr. X Przykwasek. <Przy + Kwas>

X Przykwasek, sku, lm. ski p. Przykwas: Niektóre malogranaty mają P. Trzye. Jabłka cierpkie a., jak mówią, P. mające. Trzye.

Przykwasić, i, il, nied. Przykwaszać 1. zrobić przykwasnym, ukwasić nieco, podkwasić. 2. ukwasić jeszcze więcej do tego, co już było ukwaszone: P. jeszcze jedną beczkę kapusty. <Przy + Kwasić>

Przykwaszać, a, ał p. Przykwasić.

Przykwaszanie, a, blm., czynność cz. Przykwaszać.

Przykwaszenie, a, blm., czynność cz. Przykwaszić.

Przykwasnieć, eje, ał stać ś. przykwasnym, skwasnieć nieco. Kn. <Przy + Kwasnieć>

X Przykwasniejszy p. Przykwasny. <Przy + Kwasniejszy>

Przykwasnienie, a, blm., czynność cz. Przykwasnieć.

Przykwasno przys. od Przykwasny.

Przykwasny, X Przykwasniejszy nieco kwasny, kwasowaty: Gruszki cierpkie a przykwasne żółdek zapiekają. Trzye. <Przy + Kwasny>

Przykwestować, uje, ował kwestując w dalszym ciągu, ukwestować jeszcze więcej do tego, co już ukwestowano. <Przy + Kwestować>

Przykwestowanie, a, blm., czynność cz. Przykwestować.

Przykwiatek,tku, lm. tki jeden z liści otaczających kwiatek. Rost. P. zielony otula zawiązek owocowy. <Przy + Kwiatek>

Przylać, leje, lał, nied. Przylewać lejąc przylać, przyczynić; dolać: Gdy panu dajesz, gdy darujesz, bracie, wody do rzeki darmo przylewacie. Bratk. Szczerzej, niż trzeba, mniej wody przylewając. Kn. (=nie rozcieńczając). <Przy + Lać>

Przylakierować, uje, ował lakierując przykryć: P. skazę na naczyniu. <Przy + Lakierować>

Przylakierowanie, a, blm., czynność cz. Przylakierować.

Przylakować, uje, ował przysmarować, przylepić, przypieczelować lakiem. <Przy + Lakować>

Przylakowanie, a, blm., czynność cz. Przylakować.

Przylanie, a, blm., czynność cz. Przylać.

Przylapisować, uje, ował przysmarować lapisem, zalapisować po wierchu. <Przy + Lapisować>

Przylasek, sku, lm. ski mały lasek przy wielkim: Czarne przylaski. Torz. Po obu zboczach ciągły ś. ugory, zakończony przylaskami u stromych wrębów. Ork. <Przy + Lasek>

Przylaszczka, i, lm. i, Przelaszczka bot. 1. a. Podlaszczka, Wątrobnica, Wątrobne ziele, bł. Wietrznica (hepatica) roś. z rodziny jaskrowatych. Gatunek: P. trojanek a. Anemon, Anemona (h. triloba), bł. Wietrznica przelaszczka (anemone hepatica), pospolicie Wilezą stopą zwana. 2. zam. Fijołek błotny (viola palustris) roś. <Przy + Laszczka>

† Przylat, u, lm. y p. Przylot: Jaskółka i bocian przestrzegają czasu przylotu swego. Leop. <Przy + *Lat, LOT/LEC/LAT>

Przylatać, a, ał p. Przylecieć. <Przy + Latać>

Przylatanie, a, blm., czynność cz. Przylatać.

† **Przylatować, uje, ował, [Przylatować] p. Przylecieć.**

† **Przylatowanie, a, blm., [Przylatowanie] czynność cz. Przylatować.**

Przylatywać, uje a. [ywa], ywał p. Przylecieć. **Przylatywanie, a, blm., czynność cz. Przylatywać.**

Przylazurkować, uje, ował przyniebieszyć lazurkiem, przyfarbkować: P. bieliznę. <Przy + Lazurkować>

Przylazurkowanie, a, blm., czynność cz. Przylazurkować.

Przylądek, dka a. dku, lm. dki część ładu wsunięta ostrym końcem w morze, cypel, kap: Cypel czyli P. Dobrej Nadziei. Hube. Kap, P. w morze wybiegający, góra nadmorska. Wyrw. P. a. wbrzeże. Klón. Pomiędzy dwoma przylądki. Ml. <Przy + *Lądek, od Ład>

Przylądować, uje, ował przybić do ładu, przypłynąć do portu, zawinąć do brzegu: Honor jest nakształt wyspy nieprzystępnej dla brzegu przykrego, z której kto raz wyjdzie, już więcej do niej P. nie może. L. <Przy + Lądować>

Przylądowanie, a, blm., czynność cz. Przylądować.

Przylec, gnie, gł, Przylegnać, [Przylegnać], nied. Przylegać, [Przyligać] 1. † P. legnąwszy przylgnieść swoim ciężarem; przywalić, przycisnąć, przyduśić sobą; lec na kogo, na co; legnąwszy przykryć: Umarło dzieciątko tej niewiasty, bo go, śpiąc, przyległa. Wuł. Nie jednemu ś. śni, jakoby go ktoś przyległ. Sak. K. Konia kocami nakryć, na ziemi go dobrze P. dotąd, póki ten nie ominie defekt. Haur. (=przytłoczyć do ziemi i przytrzy-

mac, żeby leżał). W spaniu, pamiętaj, żebyś, na lewym boku układasz się, zarazem serca nie przyległ. Sak. K. [Śpiąc, nie należy leżeć na lewym boku, bo wtedy człowiek ma serce przyleżone]. Niech przylega kilku chłopów drugi koniec drzewa, aby go przeważyli. Troc. Książęcia wrocławskiego by był sługa z wierzchu nie przyległ, byłiby zabili razem z Leszkiem. Paszk. 2. *legnąwszy przypaść do ziemi, przycupnąć*: (Tygrys) burząc, na stronie przylega. Mick. Przylegnij sobie trochę. Sienk. [Zmordowany pies przylega po polowaniu. Płakała Jantosia, do stoła przylegała]. 3. [P.] *położyć się przy kim, przy czym*: [Komu łóżko ścieles? — Tobie, Jasiu, tobie, podżę ku mnie przyleg]. Przen.: *być położonym przy czym, leżeć obok czego, zetknąć się, przytykać do czego, graniczyć z czym, być blizkim czemu*: Człek pragnie rzeczy cudzych, które mu przyległy bliskością. Karnk. Karmel prawie przylega do Nazaretu. Hoł. Przen.: P. do czego = przystać, zetknąć się z czym *szczelnie, pasować do czego*: Podkowanie koni ma być podkowami równymi ku kopytom, aby wszędy z stron przyległy. Trzye. Gdy podkowy dobrze wszędy przylegną, tedy koń pewniejszy bywa na nogach. Trzye. Kobie-rzeć dobrze do stołu przylega. Troc. Ten trzewik niedobrze przylega. Troc. (= *niegladko leży na nodze*). Przen.: *przygnać, przystać, przyczepić się, przywrzeć*: Przyległ do niego sercem. Po innych drobnych przygodach, silnie przylegających do wrażliwej wyobraźni, znalazł się... Chm. <Przy + Lec>

Przylecenie, a, bhm., czynność cz. **Przylecieć**.

[**Przylechmonowaty**] *przyłuszną*: Kiecka trochę na mnie przylechmonowata. <Przy + Lechmonowaty>

Przylecieć, i, al, nied. **Przylatać, Przylatywać, †Przylatować, [Przylatować]** I. *lotem przybyć; przyfrunąć*: Bociany na wiosnę przylatują. Przylacieły już jaskółki. Troc. Ptaki przelotne wiosenną porą nagle i prędko do nas przylatują. Jund. Sokół jest dziki, póki go nie utapia i nie wywiewa odlatować i przylatować a wabić. Sz. Są oni jak wróble na pszeniczkę: raz im tylko dać przynętę, to zawsze przylatywać będą. L. 2. *przen. przybiec, przyjechać w lot, przypędzić*: Jak prędko mu dam znać, pionorem tu przyleci. Birk. Lecieli po niego wszyscy djabli z piekła, aż przylecieli. Oss. Jak ptak lotny tu przyleciałem, bo ledwie kwadrans z Wilanowa do Warszawy jechałem. L. Zaraz do niego na positek przylecieli. Troc. Pan Bóg łaskawna sierotę: przyleciała z nad strumyka, pozbiierała jabłka złote. Len. <Przy + Lecieć>

Przylegać, a, al p. **Przylec**.

Przyleganie, a, bhm. I. czynność cz. **Przylegać**. 2. anat.: P. kości, × zetknięcie, × fugo wanie, spojenie, × szście, szew kostny, gładki, prosty, rzekomy (harmonia ossium, sutura mendosa). 3. chem.: P. cząsteczek jednego ciała do powierzchni drugiego = *adhezja*. 4. min. *Ignienie do języka — własność niektórych mineralów chcieć wilgoć przyciągających (np. kredy, cynolitu)*. Łab.

Przyległe przys. od Przyległy.

Przyległość, i I. bhm. rz. od **Przyległy**: P. dwóch krain. (= *bezpośrednie sąsiedztwo, stykanie się, przytykanie do siebie*): Roksolani z Swoonami w przyległości byli. Biel. M. Nie zwykłaś spać w osobności na łóżku owdowiałym i bez przyległości obok męża śpiącego. Bardz. Przyczyno do podbicia kłótliwego a przyległością i bog-

etwami wielce przydatnego narodu. Nar. 2. Im. i = a) *okolica*: Przyległości tego miasta są bardzo żyzne. Troc. Przen.: *okolicoznosc, warunek towarzyszący czemu, wzgląd uboczny, położenie; stosunek*: ... jest zebrane z przypadków, przemian i charakterów spotykanych w społeczności, z przyległościami a. prawdziwymi, a. zbliżonymi do prawdy. Śniad. .. ale ją (rozmaitość) trzeba znać i wydać w samej wystawionej sprawie w jej przemianach, wykrętach i przyległościach. Śniad. P., stosunek. Biel. M. b) *ziemia, las, majątek, przylegający do majątku głównego, przynależność, atynencja*: Otrzymał dobra N. z przyległościami. 3. † P. Im. i *warunek, zastrzeżenie, ograniczenie, kondycja*: Pod tą wypłacę przyległością. Troc. <Od Przyległy>

Przyległy I. = a) (o przedmiotach) *pograniczny, oboczny, poboczny, ościenny, poblizki, sąsiedni, sąsiedzki, okoliczny*: P. majątek, dom, pokój. Okolice przyległy. Mick. Wsi, państwa przyległy. Troc. Te dwie majątności są sobie przyległy. Troc. Przyległe grunta. Przyległe jezioro, zdalo się, że krwią pobitych opływało. Wuj. Dom nam P. za niemałą sumę pieniędzy kupił. Skar. Gdy nieprzyjaciela potężnego mieli, któremu sami mocą swą sprostać nie mogli, towarzyszyli się z innymi przyległymi państwami. Grab. P. Gdy Tatarowie inne ziemie przyległe wojowali. Skar. Przyległych pół obszary. Wuj. Jakież to grały trąby za przyległym lasem? Malec. b) † P. (o osobach) *sąsiedni, sąsiadujący, w podległości*: Młynarz P. u sadzawek na ryn doglądać. Ek. c) † P. co do czasu = *najbliższy, następny, przyszedły, nadchodzący*: Oprócz przyległego jarmarku pod on czas Ek. 2. † P. do czego = *oddany czemu, przywiązany do czego; dhały, gorliwy o co, pilny w czym*: Nie chciej być do takich rzeczy tak bardzo przyległym. Bach. 3. † P. czemu = *przywyyczajony, przywykły do czego, oswojony, otrząskany z czym, zwyczajny czego*: Jagiełło, człowiek serca wielkiego, niewczesnościom P., jako zimnu, głodu, pragnieniu, gorącu. Paszk. 4. mat.: Kąty przyległe = *mające wspólny wierzchołek i jedno ramię wspólne a pozostałe ramiona stanowiące przedłużenie jedno drugiego*: Suma kątów przyległych równa się dwu kątom prostym. <Od Przylec>

Przylegnąć, nie, nął p. **Przylec**. <Przy + Legnąć>

Przylegnięcie, a, bhm. p. **Przylegnięcie**.

Przylegnięcie, a, bhm., **Przylegnięcie** czynność cz. **Przylegnąć**.

Przylemieszowy anat. *przy lemięszu (kości w nosie) leżący (vomeronasalis)*. <Przy + Lemieszowy>

× **Przyleniwszy** p. **Przyleniwy**: P. dłużej dobry, skory koń prędko się wysili. Fred. M. Chociaż trochę przyleniwszemi przyjechali, wszakoż nie nie omieszkali. Grab. <Przy + Leniwszy>

Przyleniwy, × **Przyleniwszy** *niewo leniwy*: [Urodliwa, ino do roboty trochę przyleniwa]. <Przy + Leniwy>

† **Przyleń, a**, Im. e *człowiek przyleniwy, niewo leniwy*: P., gnuśnik. Kn. <Przy + Leń>

× **Przylep, u**, Im. y *to, co się przylepia, przywiesza*. L. Przen.: Godne zadość chrościane przylepy. L. (= *lepianki, chaty*). <Przy + Lep>

Przylepeczka, i, Im. i p. **Przylepka**: Taka P., że już widokiem swoim najwięcej zasępioną twarz pobudzała do uśmiechu. Jesteś dla nas jak lilja, biały chlebuś, P. Sew. <Od Przylepka>

Przylepek, pku, lm. pki I. a. **Przylepka** czynność cz. **Przylepić**, *przyklepienie*. Przen.: Gdy ś. do serca jej włowi, nie przeszkodził twój rzeczy z takiego przylepku? Pot. 2. patol. *zlepianie się*, × *przyczepianie*, × *przyczepiek*, *zrost* (adhaesio). <Od **Przylep**>

Przylepiacz, a, lm. e, **Przylepicieł** ten, co *przy-lepia a. co przyklepił*. L. <Od **Przylepiać**>

Przylepiać, a, ał i P. s. p. **Przylepić**.

Przylepianie, a, blm. czynność cz. **Przylepiać**. **Przylepianie się**, a, s., blm., czynność cz. **Przylepiać** ś.

Przylepicieł, a, lm. e p. **Przylepiacz**.

Przylepić, i, il, nied. **Przylepiać** *przytwierdzić czym lepkiem, przykleić*: P. ogłoszenie na murze, Świec nigdy nie przylepiać do ściany. Haur. Prze-mieniała i przylepiała więcej niż dwadzieścia razy na dzień muszki, które z rana z taką pilnością przylepiła była. L. Przesadzała muszkę z miejsca na miejsce, nakoniec determinowała ś. P. ją nad lewym okiem. L. Lub mu nogę odetnął lub rękę, on zdrową przylepia do ciała. Kochan. Płaskie tatarskie nosy, jak gdyby przylepione do czworograniastych twarzy. Niem. Stał jak przylepiony do muru (= *jak przyrośnięty*). Cały dzień prawie jestem jak do stołka przylepiona. L. (= *przykuta*). Przen.: A gdzież ty mnie w tej aferze przylepisz? (= *jaką mi w niej rolę przeznaczysz; w jakiejże mierze, według ciebie, ja mam być uczestnikiem tej afery?*). Siedział z uchem do drzwi przylepionym. Krasz. (= *przysadzonym, przytkniętym, przyciśniętym*). Wygoda i rozkosz prędko do miejsca przylepi (= *przywiąże*). Taką nazwę przylepiono do małej forteczki. Rol. (= *nadano, narzucono*). Tak zeżywe imię niejednemu dobrze myślącemu przylepiać waży ś. L. (= *łączyć z nim*). Żart.: P. komu parę klapsów, uderzeń, dysejplin (= *przyłożyć, wlepić*). P. ś. *przyłgnąć, przykleić ś., przylipnąć; przystać, przyczepić ś.*: [Przylepiło mu ś.] (= *ukradł, ma smole w ręku*). Pierze ci się przylepiło do palta. Przen.: Odczep ś.! czego ś. przylepiłeś, jak smoła? Orzesz. (= *przyplątał ś., przyczepił ś.*). <Przy+Lepić>

Przylepiec, pca, lm. pce apt. 1. †P *plaster, plaster* (emplastrum). 2. *plaster lepki, olowny złożony, gładki*, † *zakałwa* (e. adhaesivum). 3. × P. *jątrznikowy = płótno lepkie*. 4. P. *smolowy = jamulka smolowa* (do *wyrywania włosów*) (dropax). <Od **Przylep**>

Przylepienie, a, blm., czynność cz. **Przylepić**.

Przylepienie się, a, s., blm., czynność cz. **Przylepić** ś.

Przylepka, i, lm. i, [Przylipka] I. a. **Przylepek** *przyklepienie, przyklepienie ś.*: Skoro do twego przymknie wargi lica i tą przylepką, twe zaczaruje usta... L. 2. *kromka chleba skrajna od wierzchu bochenka*, [okrajec]: Zwyczajnie P. z boku chleba odkrajana wypukłość, opieczona z trzech stron. Mag. P., kinienie chleba, *pusula*. Mącz. 3. × P. *piętka na bochenku, którą ś. on stykał w piecu z drugim bochenkiem, rub. cycek*. Śl. wil. 4. a. [Lepenka] *dziecko a. kobieta lgnąca do każdego, pieszczoszka, miłuchna, sympatyczna, pociągająca*. Zdr. **Przylepeczka**. <Przy+I. Lepka>

† **Przylepły** *który przylepił, który ś. przyklepił, który przyłgnął, przyklepił*: Szaty przylepłe do poranionych członków. Kajs. Zle, kiedy ś. w piecu dużo pokazuje rudy stęzałej i do boku przylepłej. Os. J. <Od **Przylepnąć**>

× **Przylepnąć**, pnie, pl p. **Przylipnąć**. <Przy+Lepnąć>

Przylepnia, i, lm. e bot. (hydrolea) *ros. z rodziny przylepniowatych*. <Przy+Lepnia>

Przylepnięcie, a, blm., czynność cz. **Przylepnąć**.

Przylepniowate rośliny, bot. (hydroleaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*. <Od **Przylepnia**>

× **Przylepny**, [Przylipny] *przyklepiający ś. łatwo, lepki ś., lipki*. Przen. *przywiązujący ś. łatwo, kochliwy, narzucający ś., przyprochlebny, przymilający ś.*: Strój niech twój będzie poważny, nie letki, jakiego zwykły zażywać kokietki, a te, które na teatrach korki przycierać zwykły, przylepne aktorki L. <Przy+Lepny>

[Przylesie, a, lm. a] *miejsce przy lesie, pod lasem*. <Przy+*Lesie, od Las>

Przylew, u, lm. y, **Przylewek** *przylanie; przydatek, przymieszka czego przylanego*: Czysta woda, odchodząc coraz dalej od swego źródła, przylewem obcych ścieków traci swoją barwę i smak. Nar. <Przy+*Lew>

† **Przylewacz**, a, lm. e *nosiwoda*. Mym. <Od **Przylewać**>

Przylewać, a, ał p. **Przylać**.

Przylewanie, a, blm., czynność cz. **Przylewać**. **Przylewek**, wku, lm. wki p. **Przylew**. <Od **Przylew**>

Przylewka, i, lm. i to, co *przylano, dolewka*: Miara nietylko dobra, ale jeszcze z przylewką. <Od **Przylać**>

Przylezienie, a, blm., czynność cz. **Przyleźć**.

Przyleźć, ezie, azł, nied. **Przylazić** *leżąc przybyć dokąd; przywlec ś.; przyczołgać ś., przypelznąć*: Zmordowanym, ledwie tu przylazł! Pog. = Przylazi gach do niej (= *przychodzi; bywa u niej*). <Przy+Leźć>

× **Przyleżeć**, y, ał a. P. *czego = leżąc przycierpieć; leżąc przyplacić, przypieczelować* co zdrowiem, odpokutować za co chorobą: Przyleżysz tego pijaństwa. Troc. Gdyby kto w zwadzie uderzył drugiego, a tenby zarazem nie umarł, aleby przyleżał... B. B. <Przy+Leżeć>

× **Przylezenie**, a, blm., czynność cz. **Przyleżeć**.

Przyleżny *elektrot. ściśle przylegający*: Żwójka przyleżna w prądnicach. <Od **Przyleżeć**>

Przyleżytość, i, lm. i I. × P. *rzecz a. miejsce blizkie drugiemu, przyległość, pertynencja, atynencja*: Od cesarza wzięty zamek ten z przynależnościami prawem dziedzicznym. Warg. 2. [P.] *okoliczność, sposobność*. <Od *Przyleżyty, od **Przyleżeć**>

[Przylegnąć, ęgnie, ęgi] p. **Przylec**. <Przy+Lęgnąć>

[Przylegnięcie, a, blm.] *czynność cz.*: Przylegnąć.

[Przylekowały, Prześlągły] *mający szyję wygiętą; mający szyję przyłękowaną*. <Przy+*Lękowały, LĘK/LĄK/LĘK/LĄK>

Przylga, i, lm. i, bart. *część ostatniego stawu przedniej nogi u pszczoły*. 2. bud. *wycięcie na obwodzie drzwi a. okna i ich futryny, stanowiące miejsce ścisłego przylegania ich między sobą, felc*. <Przy+Lga>

Przylgłiwy z *łatwością i dobrze przylegający*: Smar P. <Od **Przylga**>

Przylgły, † **Przylgiony**, † **Przylniony** *który przyłgnął*: Usta roztwarte, język do podniebienia P. Stasz. Wyszedł z zasłonięty usty i z językiem do podniebienia przylgłym. Krasz. <Od **Przylgnąć**>

Przylgnąć, nie, nał, × **Przylnąć**, nied. **Przyligać**, † **Przylgiwać**, † **Przylgniwać**, † **Przylgnywać**

do czego = przylepić ś., przylipnąć, przykleić ś., przysłać, przywrzeć, przylec, przynosnąć; zrosnąć ś. z czym: Nie może wymówić i słowa, język przylgnął do podniebienia. Olej przylgnywa do wnętrza. Sak. K. (= oblepia ś. na nim). Przen.: Nie prędzej do dziatki nie przylgnie, jak przykład rodziców. Skar. Tysiące ludów i krajów do berła jego przylgnęły. Wor. Trąd Naamów przylgnie do ciebie. Wuj. Lep niedobrze do rószechki przylgnął. Troc. Pieniądze mu do rąk przylgnęły. Troc. (= ukradł je). Przylgnie mu wnet cokolwiek do rąk. Kn. (= ma smogę w ręku = złodziej). Przen.: P. do czego = zrosnąć ś., złączyć ś., być związanym z czym: Do tych murów tyle westchnień i jęków przylgnęło. Krasz. Przen.: P. do kogo, do czego = przywiązać ś.; polubić kogo, co, oddać ś. komu, czemu: P. sercem, rozumem i wolą do kogo. Zachar. Krotchwilny, gdzie cię potka, prowadzi, dzierży ś. ciebie, iże też przylgnie, więcej snadź, niż smola. L. Przylgnąć do czego = chcieć ś. chwycić, trzymać ś. czego. Kn. Serce ludzkie jest jak lep, iż natychmiast przylgnie i wnet ś. przypoi do rzeczy, którą miłuje. Wuj. Przylgnęli do pieniędzy. Lach. Poopuszczałem wszystkie, wszystkie zaniechałem, do ciebie jednej P. chcę duszą i ciałem. Zabł. Przylgnęła dusza młodzieńca do córki Jakubowej. Bud. Ta mocno na duszy twojej przylgnęła. Bz. Przylgnął do niej, do tej księgi. Troc. Serce moje przylgnęło do Fruzi. Jel. <Przy + Lgnąć>

Przylgnia, i, lm. e mech.: P. suwaka, P. suwakowa = zwierciadło suwaka, powierzchnia gładka, po której ś. suwa suwaka. P. wentyla = także powierzchnia, po której ś. przesuwają wentyl, zamykając przewód pary, zwierciadło wentyla. <Od Przylgnąć>

Przylgnienie, a, blm. p. Przylgnięcie: P. jednego ciała do drugiego wielką w ruchu czyni przeszkodę. Krup. Zażywać bogactw bez przylgnięcia do nich. Lach. P. do cudzoziemczyzny, własnego kraju wzgardę czyniące za sobą. L. Wiem o jego do niej przylgnięciu. Troc.

Przylgnięcie, a, blm., Przylgnięcie czynność cz. Przylgnąć.

Przylgniony I. † P. p. Przylgły, Troc. 2. przen. [P.] przywiązany do czego, zamilowany z czym: Ona je do gór przylgniona. <Od Przylgnąć>

† Przylgniwać, a, ał p. Przylgnąć. L.

† Przylgniwanie, a, blm., czynność cz. Przylgniwać.

† Przylgnywać, a, ał p. Przylgnąć.

† Przylgnywanie, a, blm., czynność cz. Przylgnywać.

[Przylca, y, lm. e] dowód, <Przy + *Lica, od Lice>

Przylchwić, i, il przysporzyć lichwą. <Przy + Lichwić>

Przylchwienie, a, blm., czynność cz. Przylchwić.

× Przylcząć, a, ał p. Przylczyć.

× Przylczanie, a, blm., czynność cz. Przylcząć.

× Przylczenie, a, blm., czynność cz. Przylczyć.

† Przylczny złodziej = z licem = dowodem kradzieży złapany: Kto złodzieja przylcznego w domu chował... St. lit. <Przy + † Liczny>

× Przylczyciel, a, lm. e ten, co przylcza a. przylczył. L. <Od Przylczyć>

× Przylczyć, y, ył, nied. Przylczać I. przy-

dać do liaszby czego, doliczyć, dorachować: Przylczył sobie piętnaście grzywien — wszystko na swą personę. Ort. P. co nad wzwyz. Troc. Do tego jeszcze cztery przylczył. Troc. 2. zaliczyć do..., policzyć między...: Przylczył go do najuważniejszych w mieście ludzi. Troc. Odszczepienie Duchy św., jakoby stworzeniem był uważając, jakkolwiek do Ojca i Syna dla Trójcy przylczają. Skar. <Przy + Liczyć>

[Przylgać, a, ał] p. Przylec: Marysiénka płakała, do stołu przylgała. <Z Przylegać>

[Przylganie, a, blm.] czynność cz. Przylgać.

[Przylinać, a, ał] p. Przylinać.

[Przylinanie, a, blm.] czynność cz. Przylinać.

[Przylinać, nie, nął, nied. Przylinać] przylgnać.

<Przy + [Linąć]>

[Przylinięcie, a, blm.] czynność cz. Przylinać.

Przylipać, a, ał p. Przylipnąć.

Przylipanie, a, blm., czynność cz. Przylipać.

× Przylipiony który przylipnął. Troc.

[Przylipka, i, lm. ij] p. Przylepka. <Przy + 3. Lipka>

Przylipnąć, nie, nął, × Przylepnąć, nied. Przylipać do czego = przylgnąć, przylepić ś., przykleić ś., przywrzeć, przysłać, przylec, przynosnąć; zrosnąć ś., zczepić ś. z czym. Przen.: Do zbyt wielu ubiorów niewieścia myśl rada przylipa wszędzie. Petr. Ile możesz, podlatuj, otrząsnawszy ś. z rzeczy, by też potrzebnych, które do ciebie zbyt przylipały. Pileh. <Przy + Lipnąć>

Przylipnięcie, a, blm., czynność cz. Przylipnąć.

[Przylipny] p. Przylepny: Uwaga przylipnej kumy, zręcznie wyzyskującej znane jego przywiązanie do żony... Karcz. <Przy + *Lipny, LEP/LIP/L(N)>

† Przylis, a, lm. owie ten, co ma włosy rzadkie na głowie, człowiek nieco łysy. <Zam. *Przylis, Przy + Łys, przez śld. do Przy + Lis>

[Przylisić się, i ś., il ś., Przyliszyć ś.] przylasić ś.

[Przyliszenie się, a ś., blm.] czynność cz. Przylisić ś.

† Przylisowatszy nieco lisowaty, rudawy, ryżawy, czerwony: Włoska kaniańka przylisowatsza najlepsza. Sien. <Przy + *Lisowatszy, od Lisowaty>

Przyliszek, tka, lm. tki bot. (stipula) jeden z wyrostków listkowatych, blonkowatych, nitkowatych i t. d., leżących po obu stronach nasady liścia. <Przy + Listek>

† Przylisz p. Przelisz: Myśl Temistoklesa byłaby po jednej stronie bardzo pożyteczna, ale po drugiej P. niesprawiedliwa. L. <Przy + *Lisz, LICH/LISZ>

[Przyliszenie się, a ś., blm.] czynność cz. Przyliszyć ś. i Przylisić ś.

[Przyliszyć się, y ś., ył ś.] p. Przylisić ś.

× Przylizać, że, zał, × Przyliznąć, nied. × Przylizywać, † Przylizować liząc przeciagnąć językiem. L. × Przylizać ś., nied. × Przylizywać ś., † Przylizować ś. przypochlebić ś., podlizać ś., przymilić ś. <Przy + Lizać>

× Przylizanie, a, blm., czynność cz. Przylizać. × Przylizanie się, a ś., blm., czynność cz. Przylizać ś.

× Przyliznąć, źnie, znał p. Przylizać.

† Przylizować, uje, ował I. † P. i † P. ś. p. Przylizać. 2. [P.] przylizadać: Przylizowała córkę na głowie (= przyczesywała).

† Przylizowanie, a, blm., czynność cz. Przylizować.

†Przylizowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przylizować ś.

×Przylizywać, uje, ywał i ×P. ś. p. Przylizować.

×Przylizywanie, a, blm., czynność cz. Przylizywać.

×Przylizywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przylizywać ś.

×Przyliznięcie, a, blm., czynność cz. Przyliznąć.

[Przyliznik, a, lm. ij] *pochlebca, lizus.*

Przylma, y, lm. y bot. (gronovia) *ros. z rodziny ozwoiwatych.*

×Przylnąć, nie, nął p. Przylgnąć. <Przy + Lnąć>

×Przylnięcie, a, blm., czynność cz. Przylnąć.
†Przyliny p. Przylgły. Troc. <Od Przylnąć>

[Przylomzać, a, ał] *przybiec.* <Przy + Lemzać>

[Przylomzanie, a, blm.] czynność cz. Przylomzać.

Przylot, u, lm. y, †Przylat *przylatanie, przylecenie: P. jaskółek boćianów.* <Przy + Lot>

Przylotny przym. od Przylot, *przylatujący na czas: Ptastwo przylotne.* <Od Przylot>

Przylubić, i, il l. [P.] *przywiązać miłością; upodobać sobie w kim: Coś nie widać Moška mego: cy go woda przymuliła, cy go jaká przylubiła. Jako se do niej przylubiła okrutnie... przylubiła do niego. Karcz. 2. †P. pozwolić. Ps. flor. †P. ś., [P. ś.], †Przylubować ś. przymilić ś., przypodobać ś.: O tym, co ś. ku dworu przylubuje, słowie pochlebuje. Ort. Czyny i mówi to, czymby ś. panu przylubił. Górn. Wszystko na tym zawisło, aby ś. białej głowie wszelką rzeczą zachował a przylubił. Górn. Nie zawsze najdzielniejszy zdola ś. P. białogłowce. Dyg. <Przy + Lubić>*

Przylubienie, a, blm., czynność cz. Przylubić: P., *consensus.* Ps. flor. *Pochwyci dziewczuchę... a co z przylubienia wielkiego. Karcz.*

†Przylubienie się, a ś., blm., czynność cz. Przylubić ś.

†Przylubować się, uje ś., ował ś. p. Przylubić. <Przy + Lubować ś.>

†Przylubowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przylubować ś.

Przylukrować, uje, ował *lukrem przykryć, przysłonić: P. miejsce spalone na cieście.* <Przy + Lukrować>

Przylukrowanie, a, blm., czynność cz. Przylukrować.

Przylutować, uje, ował *przyprawić lutowaniem: P. rączkę. Ten gatunek stałi trudno z żelazem zwarzyć czyli P. Os. J. <Przy + Lutować>*

Przylutowanie, a, blm., czynność cz. Przylutować.

Przyluzno przys. od Przyluzny.

Przyluzny *luźny nieco, zbyt luźny, za obszerny.* <Przy + Luźny>

[Przylądować, uje, ował, Przylądodzić, nied. Przylądadzać] *przygotować, naszykować, przyrzędzić: Rozstawiła już palce lewej ręki i przylądowała wskazujący prawej. Sienk. P. komu jedzenie. <Przy + Łądować>*

[Przylądowanie, a, blm.] czynność cz. Przylądować.

[Przylądadzać, a, ał] p. Przylądować.

[Przylądadzenie, a, blm.] czynność cz. Przylądadzać.

[Przylądodzenie, a, blm.] czynność cz. Przylądodzić.

[Przylądodzić, i, il] l. p. **Przylądować:** *Przylądować sanie. Jeż. 2. poprawić. <Przy + Łądodzić>*

*Przylaj p. Przelaj: *Niedbale i jakoby z przylajaj czynić, kiedy owo komu nałajaj i przylajaj. Petr. <Przy + *Łaj, ŁAJ(J)>*

*Przylaja p. Przelaja: *Nie zgoła, nie jawnie ś. kuszą, ale fortelem z przylaje bitwę staczają. Kosz. Napadli na nie gwałtownie z przylaje. Km. Sylla, bacząc serca niechętnie owej wielkiej zgraje rycerzów swych, kopją porwawszy, z przylaje mówił. Papr. <Przy + Łaja>*

Przylajać, aje, ał *przymówić łając; dotać łajankę do łajanki: Robi, kiedy mu nałajaj i przylajaj. Petr. <Przy + Łajać>*

Przylajanie, a, blm., czynność cz. Przylajając.

Przylajanka, i, lm. i *przylajanie.*

×Przylakocenie, a, blm., czynność cz. Przylakocić.

×Przylakocić, i, il *przymęcić, przywabić łakociami: Przylakocił go do siebie. Troc. <Przy + Łakocić>*

†Przylakomszy *niewo łukomy, trochę chciwy.* <Przy + Łakomszy>

Przylamać, nie, mał, ×Przylomić, nied. **Przylamywać, ×Przylomywać, †Przylemywać** *przygiąwszy ulamać; nadlamać: Jeden róg miał przylomiony. Otw. P. ś. przygiąwszy ś. ulamać ś.; nadlamać ś.: Likon w szyszak uderza, ten smutnie szeleści, lecz mu ś. przylamuje miecz przy rękoności. Dm. <Przy + Łamać>*

Przylamanie, a, blm., czynność cz. Przylamać.

Przylamanie się, a ś., blm., czynność cz. Przylamać ś.

Przylamywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przylamać.** **Przylamywanie, a, blm., czynność cz. Przylamywać.**

Przylamywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przylamywać ś.

Przylanek, nku, lm. nki *mały lan: Szlachta po 12 groszy od każdego przylanku roli pobór płaciła, de singulis jugeribus. Błaż. <Przy + Łanek>*

[Przylap, u, lm. y] *okap (chaty) wysunięty naprzód, wsparty na słupie, rodzaj ganka: Znaleźli Zycha i opata na przylapie. Sienk. Chaty kujawskie, co to u węgla tworzyły P.. czyli okap. <Przy + *Łap, ŁAP>*

Przylapać, pie, pał, ×Przyląpić, nied. **Przylapywać** kogo = *zeszedłszy go, złapać na miejscu, przyłapać, przyćwiczyć, przytrzymać: P. złodzieja. Przylapimy go, aby gardła dał. Krasz. Zbójców przylapili. Sienk. P. kogo na czym. P. ś. dać ś. złapać; zdradzić ś., wydać ś., złapać ś. = przerurować ś. w złym, zaplątać ś. we własnym kłamstwie: Długo oszukiwał bezkarnie, aż ś. w końcu przylapał. <Przy + Łapać>*

Przylapanie, a, blm., czynność cz. Przylapać.

Przylapanie się, a ś., blm., czynność cz. Przylapać ś.

×Przyląpić, i, il i ×P. ś. p. Przylapać.

×Przyląpienie, a, blm., czynność cz. Przyląpić.

×Przyląpienie się, a ś., blm., czynność cz. Przyląpić ś.

Przylapowy przym. od Przylap: *Dach P.*

Przyłapywać, uje, ywał i P. s. p. **Przyłapać**.
Przyłapywanie, a, blm., czynność cz. **Przyłapywać**.

Przyłapywanie się, a s., blm., czynność cz. **Przyłapywać** s.

Przyłaskawiać, a, ał p. **Przyłaskawić**.

Przyłaskawianie, a, blm., czynność cz. Przyłaskawiać.

× **Przyłaskawić, i, il**, nied. × **Przyłaskawiać** obłaskawiozsy przywiązać do siebie; przyswoić. Przen.: P. kogo sobie = ująć, zjednać, zniewolić, uczynić przychylnym, skaptować: Chcąc go sobie P. Stasz. <Przy + Łaskawić>

× **Przyłaskawienie, a, blm., czynność cz. Przyłaskawiać**.

[**Przyłaskać się, a s., ał s.**] *łasić s., przyjmiać s.*: Ja do was, wy do mnie!... i jęła s. P. Karcz. <Przy + *Łaskać s., od Łasić s.>

[**Przyłazanie się, a s., blm.**] czynność cz. **Przyłazać** s.

Przyłatać, a, ał l. *latając przyszyć*. Przen.: Naruszewicz byłby tu przylatał przypisek dłuższy, niż sztuka. Oss. Ni przypiął, ni przylatał. Prz. (= *pasuje, jak pięść do nosa; ni w pięć, ni w dziewięć*). 2. przen. *umieścić stosownie wśród innych szczegółów całości*: Choć pięknie mówisz, gdzież tu P. ludzkość? (= *gdzież tu dla niej miejsce*). <Przy + Łatać>

Przyłatanie, a, blm., czynność cz. Przyłatać.

Przyłatek, tka, lm. *tki gruba łata przybita pionowo do tarcic w parkanie, aby s. nie wyginuły*. <Przy + Łatek, od Łata>

× **Przyławek, wku**, lm. *wki deska a. stół do rozkładania towarów przed kramem*: Stoły orzechowe, przyławki lipowe. Wóje. <Przy + *Ławek, od Ława>

Przyłaz, u, lm. *y* l. †P. *przyzelenie, przyłączenie dokąd, przybycie powołane*: W tych krajach swego przyłazu mogliście s. aż wstydać. Gęb. 2. †P. *rodzaj poboru na Rusi*: Pobory owe otrzymały nazwę od przedmiotu obciążonego, jak rogowe, oczkowe, P., wołowszczyzna. 3. [P.] *ostatni u góry okrągłak w ścianie białka, po którym przechodzi s. na poddasze*. <Przy + Łaz>

Przyłazić, i, il p. **Przyłezść**. <Przy + Łazić>

Przyłazenie, a, blm., czynność cz. Przyłazić.

Przyłączają, a, ał i P. s. p. **Przyłaczyć**.

Przyłączający l. im. od **Przyłaczać**. 2. gram.: × P. sposób = *tryb łączący, przypuszczalny, idealny*. Troc.

Przyłączalny p. **Przyłączny**. <Od Przyłaczać>

Przyłączanie, a, blm., czynność cz. Przyłaczać.

Przyłączanie się, a s., blm., czynność cz. Przyłaczać s.

Przyłącze, a, lm. *a* *złączka dla przedmiotu przyłączanego*. Elektrot.: P. woltnika. <Przy + *Łącze, LŁK/LŁK/ŁŁK/ŁŁK>

Przyłączenie, a l. blm., czynność cz. **Przyłaczyć**. 2. lm. *a* *to, co przyłączono, przydatek, dodatek*. 3. anat.: †P. kościane (Kireh.) *nasada kości* (epiphysis).

Przyłączenie się, a s., blm., czynność cz. Przyłaczyć s.

Przyłączka, i, lm. *i* *przyłącze rurowe, krócioc rurę lub odnoga, przeznaczone do przyłączenia przedmiotów postronnych*. <Przy + *Łączka, od Łaczyć>

Przyłączny l. a. **Przyłączalny** *dający s. przyłączać*. 2. a. **Przyłączowy** przym. od **Przyłącze**: *Kołnierz* P. <Od Przyłącze>

Przyłączowy p. **Przyłączny**: *Gniazdo przyłączowe (elektrotechnika) jest to puszka, w której mieści s. przyłącze przewodów*. <Od Przyłącze>

Przyłączyciel, a, lm. *e* *ten, co przyłącza a. przyłączył*: P., *adjunctor*. Mącz. <Od Przyłaczyć>

Przyłaczyć, y, yl, † **Przyłęczyć**, nied. **Przyłaczać** *łącząc przydać, przyczynić*: Cokolwiek w powódź woda do roli twojej przyłączy, to twoje jest. Sz. P. *prowinęję do kraju (= wcielić)*. Przerębski ku wielkim swoim enotom przyłączył był niektóre dawnego pana swego Maciejowskiego enoty. Górn. (= *pomnożył je enotami pana swego*). Pirytaus całą przyjaźnią przyłączony był Tezeuszowi. Otw. (= *oddany*). Do opisu przyłączony był rozkaz. Krasz. (= *załączony, dołączony, dodany*). P. s. *złączyć s., połączyć s.*: P. do kompanji, do spółki, do konfederacji (= *przystać, przystąpić do niej*). P. do protestu. Kościołowi s. ten nie przyłącza, który s. od Ewangelji odłącza. Zigr. (= *jemoczyć s. z nim*). <Przy + Łaczyć>

Przyłbica, y, lm. *e* l. *szyszak, hełm z zastoną żelazną zapuszczoną na twarz*: P., z blachy rzecz okrągła na głowę. Dudz. *Wsiadajcie jezdni, stojcie piesi w przyłbicach, polerujcie włócznie, obłóćcie s. w pancerze*. Leop. (*stójcie w hełmiech*. Leop.). **Przyłbice** *kładę na głowę, galeo*. Kn. *W przyłbicy, galeatus*. Kn. *W polerowanej przyłbicy rycerz*. Troc. **Przyłbice** *biore, kładę na głowę*. Troc. *Szczęściem przyłbice wody wykopawszy, królowi pragnieniem już zmordowanemu pić przyniósł*. Orzech. *Czubata* P. *Kochan*. *Zbroja najmieksza jego pierzyna, a z przyłbice najsmaczniejszy trunek*. Górn. P. *miedziana na głowie jego*. Wuj. *Znakiem krzyża świętego, nie tarczą ani przyłbicą opatrzony, przez wojsko s. nieprzyjacielskie przebiję*. Skar. *Ojciec mu wkłada pancerz i przyłbicę i mieczem trzykroć uderza*. Niem. *Jeżeli raczył przyłbicę odsłonić, nikt s. nie ważył na ostre z nim gonić*. Miek. *Nie widać lica, bo je spuszczone zawarta*. P. Miek. *Czarną miał ściśle zamkniętą przyłbicę*. Stow. Przen.: *Uchylił przyłbicę = zdjął maskę, przestać kryć s. ze swajemi zamiarami, celami rzeczywistymi, z swoim właściwym usposobieniem*. 2. zool. *brzuchopetłz przodoskrzelny; skamieniałość tego zwierzęcia*: P. (cassis) *mieczak brzuchopławy, trąbikowcy*. Łab. Zdr. **Przyłbiczka**. <Przy + Łbica>

Przyłbiczka, i, lm. *i* p. **Przyłbica**.

Przyłbicznik, a, lm. *cy* *ten, co robi przyłbice*. Kn., Troc, Włod. <Od Przyłbiczny>

Przyłbiczny przym. od **Przyłbica**: *Szyszakowy*, P. *Bobr*.

× **Przyłęczenie, a, blm., czynność cz. Przyłęczyć**.

× **Przyłęczyć, i, il** *przywabiać, przynęcić, przynamić*: *Tu nadgroda przyłęczoney, do Jugurty przybył*. Pileh. <Przy + *Łęczyć, ŁA(CH)/ŁE(CH)>

† **Przyłemywać, uje, ywał** i †P. s. p. **Przyłamać**.

† **Przyłemywanie, a, blm., czynność cz. Przyłemywać, przyłamywanie**.

† **Przyłemywanie się, a s., blm., czynność cz. Przyłemywać** s.

† **Przyłęczyć, y, yl** i †P. s. p. **Przyłęczyć**. <Przy + Łęczyć>

† **Przyłęczenie, a, blm., czynność cz. Przyłęczyć, przyłęczenie**.

† **Przyłączenie się**, a s., bfm., czynność cz. **Przyłączyć** s., *przyłączenie* s.

Przyłąć, u, lm. i *wzgórek przy mokrej nizinie* L. Fabjusz przez gaurańskie i falerneńskie przyłąćgi tak unosił Annibala, że go tą zwłoką ukrócił. Fal. <Przy + Łęć>

Przyłąć, ize, igał, nied. **Przyłąć**, † **Przyłąć** *mówiąc dodać kłamstwo do prawdy, przykładać*: P., przydać co nad prawdę. Kn. Czasem prawdę mówią, ale stokroć więcej przyłąćgają. Wuj. P. s. komu = *przypodobać* s. kłamstwem, *przypochlebić* s., *przylżać* s. *obludą, wkraść* s. w łaski kłamstwem. Włod., Kn. <Przy + Łęć>

Przyłąć, a, bfm., czynność cz. **Przyłąć**. **Przyłąć się**, a s., bfm., czynność cz. **Przyłąć** s.

Przyłąć, uje, iwał i P. s. p. **Przyłąć**. **Przyłąć**, a, bfm., czynność cz. **Przyłąć**.

Przyłąć, a s., bfm., czynność cz. **Przyłąć** s.

× **Przyłąć**, i, lm. i l. *to, co przykładają na co, wierzach, wielko, dekciel*: Gdy s. mleko owcze wyściśnie, zjawszy prasę albo przyłąćgę, solą potrząsnąć; potem cięższą przyłąćgą przycisnąć. Trzye. 2. [P.] p. **Przyłąć**. 3. rzem. *listwa*. <Przy + *Łęć, LEG/LOG>

† **Przyłąć**, kcia, lm. *kości anat. kość promieniowa, sprychowa, promień, sprycha*. <Przy + Łęć>

Przyłąć, mku, lm. mki *część pochodząca z przyłamań*: Od gruntu samego ze wszech sił osnę starą wydrzeć usiłuje, a nie mógszy, przyłomkiem jejże go czestuje. Żebr. <Przy + Łęć>

† **Przyłąć**, i, il i † P. s. p. **Przyłamać**: Po co-że ją (kopję) przyłomił? Sienk. <Przy + Łęć>

† **Przyłomienie**, a, bfm., czynność cz. **Przyłomić**.

† **Przyłomienie się**, a s., bfm., czynność cz. **Przyłomić** s.

× **Przyłomny** *mogący być przyłamany*. L. <Przy + Łęć>

† **Przyłomywać**, uje, ywał i † P. s. p. **Przyłamać**.

† **Przyłomywanie**, a, bfm., czynność cz. **Przyłomywać**.

† **Przyłomywanie się**, a s., bfm., czynność cz. **Przyłomywać** s.

[**Przyłonić**, i, il] *przypląnąć*: P. wodą.

[**Przyłonienie**, a, bfm.] *czynność cz. Przyłonić*.

[**Przyłop**, u, lm. y] *wszelka przybudówka*.

× **Przyłotr**, a, lm. y, × **Przyłotr** *człowiek zakrawający na łotra*: On P. usmiecha s., niby nie miarkuje, a mnie mory przechodzą. L. Sługa mój P. Górń. <Przy + Łęć>

[**Przyłóżek**, żka, lm. żki] p. **Przyłóż**.

Przyłóżenie, a, bfm., czynność cz. **Przyłóż**: P. plastru do rany, pieczęci do listu. Troc. P. punktu do ugody. Troc. Sumnienie nie inszego nie jest, tylko P. Boskiego prawa do siebie. Lach. (= *przystosowanie*). P. chęci, myśli, serea, baczenia, słuchania, rozumu, uwagi do nauk, do sprawy jakiej. Troc.

Przyłóżenie się, a s., bfm., czynność cz. **Przyłóż** s.: Nie można pożytecznie przykładać s. do nauk bez przyłóżenia s. do mierności. Pileh.

[**Przyłóżnica**, y, lm. e] forma ż. od **Przyłóżnik**: Znane są duszące śpiących latawce czyli przyłóżnice, nocnice. Lel. <Od Przyłóżnik>

[**Przyłóżnik**, a, lm. i] *duch złośliwy, zmoru, inkuba*: Imiona Boruty i Latawca, który został inkubem; inni autorowie zwali go przyłóżnikiem. <Od Przyłóżny>

× **Przyłóżny** *czego, do czego = włożony = przywylży, przyzwyczajony do czego, otrząskany, oswojony z czym*: Do rady krwawej nieprzyłóżny. K. G. I jam, jak starzec ten, więzów przyłóżna. L. <Przy + Łęć>

Przyłóżyciel, a, lm. e *ten, co przyłóżył a. co przykłada*. L. <Od Przyłóżyć>

Przyłóżycielka, i, lm. i forma ż. od **Przyłóżyciel**. L.

Przyłóżyć, y, ył, nied. **Przykładać** i. *dolożyć, przydać, dodać, przyczynić, przyrzucić, dorzucić*: Do kapitaliku w szkatule będącego coraz przykłada. L. Po trosze robiąc, niby nitkę do nitki przykładając, mogło się wiele zrobić. Pileh. Nie przyłóżę i grosza. Troc. Przyłóż jeszcze talar. Troc. Musisz więcej P. Troc. Płomień zawždy s. ku górze ciągnie, kiedy do niego dobrych drzew przykładają. Rej. Ogień gorę, póki stawa dREW, jako skoro spali one, a nie przyłóżysz, natychmiast gaśnie, a gdzie będziesz przykładał, ustawicznie gorzeć będzie. Syk. Królewscy pałace coraz więcej dREW w on piec przykładali. Wad. Gościowi rada. dREWek na komin przykłada. Rzew. W. Miał na ołtarzu gorzeć ogień bez przestania, któremu, aby nie gasł, przykładano dREWek. Kulig. Nie przykładaj grzechu do grzechu. Wuj. Oni dość mieli, jemu ani pada na ząb, a tym więcej chce, im więcej przykłada. Żebr. (= *pcha w siebie*). Gdy co mówię, nigdy nie przyłóżę. L. (= *nie przyłóż, nie przykładam*). Plotkaś, masz język długi, usłyszysz słowo, przyłóżysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz. L. Przyłóżysz szeląg, bęlgie zemł. Prz. 2. † P. *przyłoczyć, zacylować, załaczyć*: Przyłoczyłem do każdego słowa przykład. Troc. Przyłoczonych przestrzegać będę kondyeyi. Troc. 3. co czym = *położywszy przykryć; przywalić, przygniść, przycisnąć*: Waż kamieniem przyłoczony. Przen. żart.: Przy obiedzie lepiej jest pierwszej jeden albo dwa trunki piwa wypić, po tym zaś winem P. i wsadzić pana na pacholka. Sak. K. 4. do czego = *położyć na czym; przytknąć, przystawić, przytknąć, przysudzić*: Te rzeczy, w których s. kochemy, do piersi przykładamy. Sak. K. (= *przytulamy*). Pappowate okładanie na miejsce zaognione przykładać ciepło, a co nadstygnie, odmieniac. Perz. Przyłóż plastr na ranę Troc. Lekarstwo możne wszystkę niemoc odegnać, raz przyłóżone, wszystko sprawuje, że więcej nie bywa przykładane; a jeśliby zawsze przykładane było, jawno jest, że mniej przemogło. Zigr. Z gli-nie sobie obraz ulepiła i na ścianę przyłoczyła. Gil. (= *przylepiła*). P. znak do listu. Troc. (= *przylepić markę*). P. rękę do ust. Troc. P. pieczęć do czego. Troc. (= *odcisnąć, wycisnąć na czym*). Zaciśnął pięści, przyłoczył je niemal do twarzy. Krasz. Przen.: Ludzie choć do rany P. Krasz. (= *pocziwi, dobrzy, serdeczni*). Żart.: *przylepić, wlepić, dać, wymierzyć*: P. komu klapsa. Bacz, aże- byśmy czego nie przyłoczyli na drogę. Sienk. P. miecz, topór = *spuścić, przymierzyć, ciąć, rąbać, platać*. Tak dobrze wyniesionym przyłoczył to- porem, że z niego dusza z mową wyszła jednym torem. P. Koch. Przykładać komu miecz, pięść do głowy. Troc. Przyłoczył mu pistolet do piersi. Już siekiera do korzenia drzew jest przyłóżona. Wuj. Przen.: [P. kogo do kogo] = *przyrównać, porównać, przymierzyć, zestawić*: Co ty mnie do świ-

ni przykładasz. Przen.: [Nie przykładając] przys. =nie przywierając, przeprasając za porównanie: Takie masz czapczysko, jak nie przykładając wronie gniazdo. 5. czego, † co =użyć, dolożyć, nie żalować, nie szczędzić: P. ostróg =zewrzeć konia ostrogami. Kn. (=dać koniowi ostroge). P. ręki, pracy do czego. Przykładał rąk do czego. Troc. Troc. Przykłada starania, doskonałą uwagę (starania, doskonałej uwagi) do tej sprawy (o tę sprawę). Troc. Przyłożone starania do czego. Troc. (= podjęte). Trzeba tu koniecznie ręki i pracy P. Pilch. Boga wzywaj, a ręki przykładaj. Prz. Przen.: Nie przyłożę do tego ręki =nie przyczynię ś. do tego, nie chcę ś. w to wdawać, nie wezmę w tym udziału. P. serce =zając ś. serdecznie, oddać ś. całym sercem, zamilować co gorąco: W dostatkun nie przykładaj serea do bogactw. Karnk. Iskra pobudza Kazimierza, aby do królestwa węgierskiego serce przyłożył. Błaż. Ty trochę wytrwaj, przyłoż cierpliwości. Lubom. 6. [P. kogo do czego]=przywyczać, włożyć, nałożyć, wdroyć, uprawić. 7. [P. kogo do kogo]=posądzić kogo o stosunki nieprawe z kim, prześladować kogo kim: Mój mnie przykład do kuma. 8. [P.] =przystawić bat do brzegu, żalować ś.; przybić, zawinąć, przystać do brzegu. P. ś. I. wziąć udział w składce, dolożyć ś., dorzucić co i od siebie: P. ś. do wspólnej uczty, do kosztów wyieczki. Do której sumy ś. trzecią mieszczanie przykładają mają częścią. Troc. Przen.: przyłożyć do czego ręki, przyczynić ś., pomóc; wziąć udział w czym: Przyłoż ś. do szczęścia wszystkich. L. Pienięzmi ś. do tego przyłożyli znacznie. Star. Przyłożył ś. z nim do tego uczynku. Troc. Pisma te przyłożyły ś. do oświecenia umysłów. Ust. Z pomocą ktoś ś. do tego przyłożył. Kn. P. ś. do wygranej, do zguby czyjej. Przykładał mu ś. (pomagał mu) do tego. Troc. Każły, czym może, do dobra ogólnego przykładają ś. powinien. Hof. 2. zabrać ś. szczerze, oddać ś., poświęcić ś. czemu, przysiedzieć faldów nad czym, zając ś. czym pilnie, przyłgnąć do czego: Nie można pożytecznie przykładają ś. do nauk bez przyłożenia ś. do mierności. Pilch. Przykłada ś. do nauk. Troc. Przyłoż ś. myślą, staraniem do tej pracy. Troc. Obaczysz, papo, że będziesz ze mnie kontent, będę ś. przykładają wszystkimi siłami. L. 3. do czego, † czego, † czemu =przywyczać ś., przywyknąć, nawyknać, przyuczyć ś., nałożyć ś.; wdroyć ś., włożyć ś. w co, otrząść ś., oswoić ś.: Doma z parobki kart, kostek grać ś. przyłoży. Glicz. Żrzebcowi kłoc włoży przyprawują, aby ś. ciągnąć i na sobie ludzi nosić przyłożył i nauczył. Glicz. Działki zaraz prawie rzeczem ś. P. mogą. Glicz. Każda rzecz, gdy ś. której nie przyłoży, widzi ś. bardzo trudną. L. Aez z przyrodzenia miałby wymowę, przecię, iż ś. onej między ludźmi nie przyłożył używać, nieraz potknie ś. Glicz. Ktorzy ś. chlebu rżanemu nie przyłożyli, mają go za niezdrowy, a to że mu nie przywykli. Syr. Kto ś. milezeniu przyłoży, stawa ś. z niego tron Boży. Groch. Z żrzebcem bardzo uważnie trzeba postępować, aby ś. wadzie szkodliwej albo uporowi jakiemu nie przyłożył. Dor. Przykłada ś. (nakłada ś.) do brzydkieli nałogów. Troc. Przykładał ś. do picia. Jeż Jak ś. człowiek przyłoży, to mu i w piekle niegorzej. Reym. 4. myśl. przyłożył strzelbę do twarży, celując; złożyć ś., wycelować, zmierzć ś. <Przy+Łożyć>

† Przyłóg, ogu, lm. ogi, [Przyłóg, Przyłoga] I. =Odłóg: Szkapta ta koło Bożej męki na pustym przyłogu ś. pasie. Klon. Z wygnaniem była na

pole zatrzymać ś., póki ś. nie zażewmie pasza na ugorach, na przyłogach, na błoniach. Haur. Rola przyłogiem leżąca. Mącz. 2. [P.] = a) pole skoszarowane przez owce, zdalne do zasiewu. b) pastwisko przypierające do łąki. c) nazwa części lasu. Zdr. Przyłówek. <Przy + *Łóg, LÉG / ŁOG>

Przyłucze, a, lm. a w średniowiecznych dwuluczach, mianowicie w oknach, drzwiach i t. p., zdobina wewnątrz tychże dodana, z gzymsowanych łuczów złożona. <Przy + *Łucze, od Łuk>

Przyłuda, y, lm. y to, co przyłudza, ułuda, przyjęta, wab, wabik; powab, wdzięk: Smutek udziela jej wdziękom więcej jeszcze mamiącej przyłudy. Stasz. Pod płaszczem farbowanej przyłudy. Zabł. Nad wszystkie zmysłów przyłudy pochopniejsza do serc uwikłania uroda pięknych Rusinek. Nar. <Przy + *Łuda, ŁUD>

Przyłudek, dka, lm. dki, bot. (calimeris) ros. z rodziny złożonych. <Przy + *Łudek, ŁUD>

Przyłudny przyłudzający, powabny, ułudny, pojętny, nęcący, pociągający, łakomy: Wierzy, że go koeha, a ona do przyłudnego wzdycha złotka. L. <Od Przyłudzi>

Przyłudzać, a, ał i × P. ś. p. Przyłudzić.

Przyłudzanie, a, blm., czynność cz. Przyłudzać.

× Przyłudzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyłudzać ś.

Przyłudzenie, a, blm., czynność cz. Przyłudzić: Pobudki Eryka w przyłudzeniu do siebie Rewlanów. Nar.

× Przyłudzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przyłudzić ś.

Przyłudzić, i, il, nied. Przyłudzać ludząc przyciągnąć kogo = przynęcić, przywabić, przymamić, pociągnąć, zwabić, zniecić: Stara ś. P. sobie cztowika młodego. L. Każdy ruszon bywa, oderwany będąc żądzą swą od dobrego, przyłudzony do złego. Leop. Nie tylko nikogo P., ale też i przyniewolić nie mogli, aby ś. tak jawnego niebezpieczeństwa podjął. Baz. × P. ś. komu = przymilić ś., przypochlebić ś.: Mniszkówna, przyłudzając ś. Moskwie, kazala synaczka swego w ruską wiarę ochrzcić. L. <Przy + Łudzić>

Przyłupać, pie, pał nałupać jeszcze więcej: Przyłup drzewa jeszcze. <Przy + Łupać>

Przyłupanie, a, blm., czynność cz. Przyłupać.

† Przyłygać, a, ał i † P. ś. p. Przyłygać. <Przy + *Łygać, ŁG>

† Przyłyganie, a, blm., czynność cz. Przyłygać.

† Przyłyganie się, a ś., blm., czynność cz. Przyłygać ś.

[Przyłyka, i, lm. i] kobieta przybyła za mężem z innej okolicy.

Przylysieć, eje, ał olysieć cokolwiek. <Przy + Łysieć>

Przylysienie, a, blm., czynność cz. Przylysieć.

Przyłyżwować, uje, ował żyżwując przybliżyć ś. <Przy + Żyżwować>

Przyłyżwowanie, a, blm., czynność cz. Przyżyżwować.

Przymachać, a, ał rub. przyjąć prędko, przybiec. <Przy + Machać>

Przymachanie, a, blm., czynność cz. Przymachać.

Przymacicowy p. Przymaciczny. <Przy + Macicowy>

Przymacicze, a, lm. a anat. sąsiedztwo najbliższe macicy; tkanki przymaciczne (parametrium). Patol.: Zapalenie przymacicza a. przymaciczne (parametritis). <Przy + *Macicze, od Macieca>

Przymaciczny, Przymacicowy anat. *tuż przy macicy leżący*. Patol.: Zapalenie przymaciczne (parametritis). <Przy + Maciczny>

× **Przymacinać, a, ał** l. p. **Przymocnić. 2. p. Przymocować.**

× **Przymacnianie, a, blm., czynność cz. Przymacniać.**

[**Przymagać, a, ał**] *pomagać*. <Przy + *Magać, MOG/MOŻ/MAG>

[**Przymaganie, a, blm.**] *czynność cz. Przymagać.*

Przymaglować, uje, ował l. × P. *niewiele pomagać*. L. **2. maglując przyglądać**: P. *fałdę*. **3. więcej jeszcze smaglować**. <Przy + Maglować>

Przymaglowanie, a, blm., czynność cz. Przymaglować.

× **Przymajętnić, i, il** *przysporzyć majątku, zrobić majątniejszym*, × *przybogacie*: Dersław, będąc przymajętniony w bogactwa, ludzi gromadę zebrał. Błaż. <Przy + Majętnić>

× **Przymajętnienie, a, blm., czynność cz. Przymajętnić.**

Przymalować, uje, ował *wymalować jeszcze coś na malowidle, domalować; przyczynić rzeczy malowanych*. <Przy + Malować>

Przymalowanie, a, blm., czynność cz. Przymalować.

Przymamić, i, il, gm. Przymanić *mamiąc przywabić; przywabić, przynęcić, przyłudzić, zwabić, znieść*. L. <Przy + Mamić>

Przymamienie, a, blm., czynność cz. Przymamić.

[**Przymanać, a, ał**] *zdołać co uczynić*.

[**Przymananie, a, blm.**] *czynność cz. Przymanać.*

Przymanić, i, il, gm. p. Przymamić. <Przy + Manić>

Przymanienie, a, blm., czynność cz. Przymanić.

Przymarcie, a, blm., czynność cz. Przymrzeć.

[**Przymarć, mrze, marł**] p. **Przymrzeć.**

Przymarły *który przymarł*: Uśmiech piekielny został na wieki do zimnych liców P. Mick. <Od Przymrzeć>

× **Przymarmotać, cze, tał** *niewiele przy czym pomarmotać*. L. <Przy + Marmotać>

× **Przymarmotanie, a, blm., czynność cz. Przymarmotać.**

Przymarszczać, a, ał p. **Przymarszczyć.**

Przymarszczanie, a, blm., czynność cz. Przymarszczać.

Przymarszczenie, a, blm., czynność cz. Przymarszczyć.

Przymarszczyć, y, yl, nied. Przymarszczać l. *zmaraszczyc niewco*: Bliźna poczerwiała i przymarszczona jak od postrzału. Kaezk. **2. kraw. zmaraszczyc** *zbyt długi brzeg, przystosować go co do długości do drugiego brzegu*. <Przy + Marszczyć>

Przymartwiały *który przymartwiał, zmartwiał niewco*: Cóż przymartwiałym językiem powiedzieć zdołam? Wor. <Od *Przymartwieć, Przy + Martwieć>

Przymartwić, i, il l. × P. *zmartwić niewco*. **2. † P. przygasić, przytlumić, usmierzyć, przydusić, poszkromić niewco**: Rozruchy król przebaczeniem do czasu tylko bardziej przymartwił, aniżeli umartwił, *suppressit magis, quam sedavit*. Błaż. <Przy + Martwić>

Przymartwienie, a, blm., czynność cz. Przymartwić.

1. Przymarzać, a, ał (Przymar - zać) p. **Przymarznąć.**

2. Przymarzać, a, ał p. **Przymorzyć.**

1. Przymarzanie, a, blm., (Przymar-zanie) czynność cz. 1. Przymarzać.

2. Przymarzanie, a, blm., czynność cz. 2. Przymarzać.

× **Przymarzek, zka, lm. zki** (Przymar-zek) *galaretką (potrawa)*. <Przy + *Marzek, MROŻ / MARZ / MIERZ>

× **Przymarzenie, a, lm. a urojenie, przypowidzenie, widzimisie**: Teraźniejszych przymarzenia filozofów nie powinny ś. były nigdy pojawić. L.

× **Przymarzenie się, a ś. l. blm., czynność cz. Przymarzyć ś.**

Przymarznąć, znle, znał a. **zł** (Przymar-znąć), *nied. Przymarzać l. do czego=przylepić ś. wskutek działania mrozu*: Kamień przymarzał do ziemi. L. **2. × zmarznąć niewco**. L. <Przy + Marznąć>

Przymarznienie, a, blm. (Przymar - znienie) p. Przymarznienie.

Przymarznienie, a, blm. (Przymar - znienie), Przymarznienie czynność cz. Przymarznąć.

× **Przymarzyć się, y ś., yl ś.** *przysnąć ś., przywidzieć ś., uroić ś., ubrać ś., przyjść do głowy*. L. <Przy + Marzyć ś.>

[**Przymasirować, uje, ował**] p. **Przymaszerować.**

[**Przymasirowanie, a, blm.**] *czynność cz. Przymasirować.*

Przymaszczać, a, ał p. **Przymaszczyć.**

Przymaszczenie, a, blm., czynność cz. Przymaszczać.

Przymaszczenie, a, blm., czynność cz. Przymaszczyć.

Przymaszerować, uje, ował, [Przymasirować] (o wojsku) *przybyć marszem*. Przen. (o pojedynczym człowieku): *przybyć dziarskim krokiem*: Posłaniec przymaszerował w niespełna godzinę. Przen. (o owadach, płazach, niedołączonych zwierzętach): *przyjść jakby poważnym krokiem, przywdrować*: Robak przymaszerował po ścianie do samego łóżka. <Przy + Maszerować>

Przymaszerowanie, a, blm., czynność cz. Przymaszerować.

Przymaszczyć, i, il, nied. Przymaszczać l. *dodać omasty, przykrasić*. **2. omaszczyć trochę, posmarować niewco**. L. <Przy + Maszczyć>

[**Przymatulenie, a, blm.**] *czynność cz. Przymatulić.*

[**Przymatulić, i, il**] *przytulić po macierzyńsku*: Ona i do serca przymatuli. Pol. <Przy + *Matulić, od Matula>

Przymawiacz, a, lm. e, Przymówca *ten, co lubi przymawiać, przyganiacz, ganiiciel*. Kn. <Od Przymawiać>

Przymawiać, a, ał i P. **ś. p. Przymówić.** <Przy + Mawiać>

Przymawianie, a, blm., czynność cz. Przymawiać: Do ziół przydała jakiegoś przymawiania czarowniczego niemało. Otw. Ognie do kupy piornowe wodzi, z cichym je przymawianiem w ziemi zakopuje. Bardz.

Przymawianie się, a ś., blm., czynność cz. Przymawiać ś.

Przymazać, aże, zał l. *pomazać cokolwiek*. **2. więcej jeszcze pomazać**. L. <Przy + Mazać>

Przymazanie, a, blm., czynność cz. Przymazać.

Przymaćać, a, ał p. Przymaćić. Ps. flor.

Przymaćanie, a, blm., czynność cz. Przymaćać.

Przymaćenie, a, blm., czynność cz. Przymaćić. Przymaćić, i, H, nied. Przymaćać *pomóc nie-co*. L. <Przy + Maćić>

× Przymądek, dka, Im. dki anat. p. Przyjądrze. <Przy + *Mądek, od Mądo>

× Przymądzie, a, Im. a anat. p. Przyjądrze. <Przy + *Mądzie, od Mądo>

Przymdławo przys. od Przymdławy.

Przymdławy *mdły nieco, zbyt słodki*. <Przy + Mdlawy>

[Przymelcie, a, blm.] p. Przymielenie. <Przy + Melcie>

× Przymęcherzowy anat. p. Przymęcherzowy. <Przy + Męcherzowy>

× Przymęczenie, a, blm., czynność cz. Przymęczyć.

× Przymęczyć, y, ył *męcząc przymusić*: Nie śmiał sędzia dekretu, nie widząc pewnego dowodu, ani także świadectwa żadnego, czynić, ale żalobna strona go prosiła, iżeby obwiniona przymęczona była; zarazem kazał obie do ciemnicy wrzucić, powrozy do drabiny mężnie kazał skrócić... Papr. <Przy + Męczyć>

× Przymędrszy *wpół mądry, mędrkowały; filuterny*. L. <Przy + Mędrszy>

Przymglenie, a, Im. a czynność cz. Przymglić: Pójdziemy wśród złotych przymgleni i promieni. Tet.

Przymglić, i, ił *przysłonić mgłą*. <Przy + Mglić>

Przymiarek, rku, Im. rki l. *nadlutek nad miarę; przylewka, dolewka; przysypka, nasypka*: P., przydatek, przyczynek rzeczy mierzonych. Włód. Przymiarki, które s. znajdują w śpiechlerzu, wiernie rachować i do rejestru kłaść powinien. Haur. P. ma być wiadomy i napisany u korea, łasztu. Ek. 2. [P.] p. Nadmiarek. <Przy + *Miarek, od Miara>

Przymiarka, i, Im. i l. [Przymiarki, Im.] *dołatkowe kawałki pola*. 2. kraw. (= a) *przymierzanie, wzymierzanie (sukni na kogo)*: Surdut gotowy do przymiarki. Przyjść do przymiarki. b) *suknia, tymczasowo poszyciana dla przymierzenia na zamawiającym przed ostatecznym wykończeniem*: Zrobić przymiarkę. <Przy + Miarka>

Przymiatać, a, ał p. Przymieść.

Przymiatanie, a, blm., czynność cz. Przymiatać.

Przymiąć, mnie, miął, nied. × Przyminać *po-miąć nieco, przynieść*. L. <Przy + Miąć>

† Przymiąwszy, † Przymięwszy *miąwszy (= gruby) nieco, przgruby*. <Przy + Miąwszy>

† Przymiedzenie, a, blm., czynność cz. Przymiedzić.

† Przymiedzić, i, ił, † Przymiodzić *przyprowadzić miodem*: Dawać pić te listki w winie przymiedzionym. Urzęd. <Przy + *Miedzić, MIOD>

Przymielenie, a, blm., [Przymelcie] czynność cz. Przymieść.

Przymierać, a, ał p. Przymrzeć.

Przymieranie, a, blm., czynność cz. Przymierać.

† Przymierca, y, Im. y p. Przymierzeniec: Słuchał Kazimierz posła od cara tatarskiego, przy-

miercy swego. Błaż. Nalegano na Kazimierza, aby on za przymiercę i towarzysza nie miał Jerzego. Błaż. <Od Przymierzyć>

× Przymierny przym. od Przymierze: Krajo te dzierżał za przymiernymi artykułami, Chr. Jedność przymierna. Chr. Wojna przymierna w Pomeranji umknęła sposobność królowi do ratowania Jarosławia. Nar. <Od Przymierze>

Przymierzać, a, ał i [P. s.] p. Przymierzyć. Przymierzanie, a, blm., czynność cz. Przymierzać.

[Przymierzanie się, a s., blm.] czynność cz. Przymierzać s.

† Przymierzca, y, Im. y p. Przymierzeniec. Błaż. <Od Przymierzyć>

† Przymierzchnąć się, chnie s., chnął s. a. chl s., [Przymierzchnąć s.], nied. [Przymierzchnąć s.] *zmierchnąć s. nieco, ściemnić s. cokolwiek, przyciemnić s.*: Gwiazda, kiedy s. przymierzchnie, z subtelnego pod wieczór obłoku wypierzechnie. Tw. <Przy + Mierzchnąć s.>

Przymierzchnięcie się, a s., blm., czynność cz. Przymierzchnąć s.

† Przymierzchniony *przymionny, ciemnawy*: Noc przymierzchniona z pochmurnymi niebami nie pozwoliła wygrać tę bitwę do końca. Tw. <Od *Przymierzchnić, od Przymierzchnąć>

Przymierze, a, Im. a, † Przymirze l. † P. *pokój tymczasowy, zawieszenie broni, rozejm*: Przymierze na dwadzieścia dni uczynili. Troc. Nasi, spuściwszy s. na przymierze, które jeszcze nie było wyszło, nieostrożni byli. Biel. M. Gdy Władysławowi z Swydrygieltem zebrać s. na pokój nie mogło, P. wojnę między niemi rozjęło. Błaż. Gdy król przypuścił do szturm, przysłał starosta o P. do niego, i tak dał mu król do trzech dni wytechnienie. Biel. M. 2. a. × Przymierzeństwo *ugoda, zmowa państw, sojusz, pokój, związek, koalicja, liga, aljans*: Wespazjan szła do mnie, żebyśmy s. do pokoju brali i P. z nim wzięli. Leon. P. odporne i zaczepne. Do przymierza trzy s. rzeczy schodzą: obowiązki, na które s. jedna strona drugiej s. wspólnie podaje, przysięgi i pisma z pieczęciami. Skar. P. chować: P. łamać, gwałcić, nie dotrzymać przymierza. Kn. P. z kim uczynić. Troc. W P. co włożyć. Troc. P. na czas. Troc. Stań się między temi państwami P. Zawrzyć z kim P. Nie zgwałcę ja przymierza swego. Kochan. Żuk mój położę na obłokach i będzie znakiem przymierza między mną a ziemią. Wuj. Społu przeciw tobie P. postanowili. Wuj. Ale rzeczesz: Mamy z Turkiem P. wieczne, nie może nam go gwałcić, gdy mu przyczynę nie damy. Grab. P. Przymierzem s. nie zasłonim, trybutem s. nie okupim, modły s. też nie wprostym. Kras. A. Zawarli uroczyście P. Nar. Święte P. P. potrójne (= *trójprzymierze*). Przen.: P. małżeńskie = *związek małżeński, ślubny małżeńskie*. Jeszcześ w tej nie był fortunie i pierzu, gdy m. cie w małżeńskim za męża przymierzu obrała sobie. Chr. Małżeńskie P. sam powinien rozcinać rydel. Kras. A. P. dożywotne, nierozetwane, nierozwiązane. Troc (= *małżeństwo*). 3. *testament, zakon*: Biblia święta, to jest księgi starego i nowego przymierza. L. Arka przymierza. 4. † P. *list bezpieczeństwa, list żelazny, giejł*: Acz jemu szampierzi sędzia dadzą P., aby mógł tam przyjść. Ort. O przymierzu a. giejcie być danemu z królestwa zbiegom. Stat. w. Wojewoda onej ziemi szampierzi s. P. dwu miesiącu dać będzie mógł. Stat. w. 5. [Piorun nie będzie miał przymierza do tego do-

mu] (= nie uderzy weń. Gwar.). (= *przystępu, prawa?*). <Przy†*Mierze, MIER/MIÉRZ>

1. Przymierzenie, a, blm., czynność cz. 1. Przymierzyć.

2. Przymierzenie, a, blm., czynność cz. 2. Przymierzyć.

× Przymierzeniec, *ńca*, lm. *ńcy*, × Przymierznik, † Przymierca, † Przymierzca *ten, co ma z kim przymierze, sprzymierzeniec, sojusznik, aliant*: Ci-sza staje nad śpiącym w marzeniach, jak P. wierny. Sf. <Od Przymierze>

Przymierzenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Przymierzyć *ś.*

[Przymierzenie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. [Przymierzyć *ś.*]

× Przymierzeńczy przym. od Przymierzeniec, *sprzymierzeńczy*: Muhamed z przymierzeńczym oddziałem chrześcijańskim opanował Kordowę. Szajn. <Od Przymierzeniec>

× Przymierzeństwo, a, lm. a p. Przymierze. Wor.

Przymierzić, i, *il* (Przymier - zię) komu co = *obmierzyć nieco*. L. <Przy†Mierzić>

× Przymierzeńszy (Przymier-zieńszy) p. Przymierzy. L. <Przy†Mierzeńszy>

Przymierzyły (Przymier-zły), × Przymierzeńszy *obmierzyły nieco*. L. <Od Przymierznąć>

× Przymierznik, a, lm. *cy* p. Przymierzeniec: Car Piotr ukazał *ś.* być przymierznikiem Kantymira, bo go żadną miarą nie chciał Turkom wydać. Steb. <Od *Przymierzny, od Przymierze>

× Przymierzolomca, y, lm. y *gwałciiciel przymierza*: U wszystkich w hańbie są przymierzolomcy i nigdzie więcej nie znajdują kredytu. Chr. Hostyljus przymierzolomcę Sufecjusza kołmi roztargnąc kazał. Fal. <Przymierze†*Łomca, od Łomić>

1. Przymierzyć, y, *yl*, nied. Przymierzać 1. co, † czego = *przyłożyć dla doświadczenia miary; włożyć na siebie dla przekonania *ś.*, czy pasuje*: P. suknie, rękawiczki. Przymierz mi szaty, obuwia. Troc. Trzy razy wprzód przymierz, nim raz zatniesz nożycami. Prz. Przymierz te firanki do okna, czy są dość długie. P. obuwia. Kn. Przen.: Komużeście mię przypodobnili i przyrównali i przymierzili i podobnym mię uczynili? Leop. (= *przystosowali*). Nie przymierzajcie, [Nie przymierzający], = *przepraszam za porównanie*: Znałem ją, nie przymierzając, jak kieszeń własną. Krasz. Wygląda, nie przymierzając, jak piankowa fajeczka. Asn. Cięto go tak w głowę, nie przymierzając. Kn. Przen.: *przyłożyć, przytknąć, przystawić groźąc; przysadzic na próbie, wymierzyć, zamierzyć *ś.**: Przymierzam komu do gęby, mieczem do boku, przykładam. Kn. Po obudwóch stronach jego mężowie z gołemi mieczami stojąc, do szyi jemu przymierzali. Skar. Nie przymierzaj, bo złe wnet przytrafi. Kn. (i ołstro spuści, nie trzeba złego malować, samo *ś.* wyrazi. L.). Dobył miecza i przymierza. Miek. Przen.: Ręce do krzyża przymierzył. Slow. (= *przyłożył*). 2. przen.: P. dokąd = *zamierzyć dostać *ś.*, przygotować *ś.* do skoku, zamierzyć *ś.* skoczyć; gotzić, zmierzać, mieć *ś.* ku czemu, podążyć*: Na najwyższym wierzchu skały widać było mury zamku, że kto nie ptakiem, niechaj tam darmo nie przymierza. P. Koeh. Już to z Francji tam i sam przymierzył. Pot. Nie przymierzaj, kocie, nie weźmę cię na kolana. Ten jest cel, do którego ludzie przymierzają, którego gdy dostąpią, potem narzekają. Prot.

Ta nauka cię do nurków zaprowadzi, bo tam, jak widzę, bardzo przymierzasz. Tworz. Przen.: † Przymierzać do czego = *zmierzać, robić aluzję, dawać przytyk, dawać do zrozumienia*: Cyceero tji przymierzył *ad formulam actionum*. Bud. B. 3. *zrobić co na próbie, spróbować, doświadczyć, przekonać *ś.**: Nie uwierzy, aż przymierzy. Prz. Nie przymierzaj śpiochu, jeszcze nie czas spać (= *nie przykładać *ś.* do poduszki*). [P. *ś.*] 1. *wziąć na cel, wy-celować, zmierzyć *ś.** Sł. wil. 2. *zrównać *ś.*, porównać *ś.*, przesilić *ś.**: Na św. Kazimierza dzień *ś.* z nocą przymierza. <Przy†Mierzyć>

2. Przymierzyć, y, *yl* nied. *sprzymierzać, łączyć przymierzem, koalizować*: P. Anglję z Francją. P. *ś.* *sprzymierzać *ś.*, zawierać przymierze, koalizować *ś.**: Romulus przymierzył *ś.* z słabszymi narodami dla pokonania mocniejszych. Stasz. Przen.: Kraj... z coraz głębszym smutkiem *ś.* przymierzył. Wysp. <Od Przymierze>

Przymierzenie, a, blm. (Przymier-zienie) czynność cz. Przymierzić.

Przymiesić, i, *il* *jeszcze więcej umieścić; dodać miesieniem do tego, co już namieszono*. <Przy†Miesić>

Przymieszać, a, *al*, nied. Przymieszować, † Przymieszawać *przydając mieszając; domieszać*: P. wody do wina (= *dolać*), miedzi do złota. Kościół Boży zawsze przymieszował wody do wina. Kucz. Przymieszał wody do wina, srebra do złota. Troc. P. *ś.* 1. *zmieszać *ś.* z czym, wejść w skład czego*: Woda ta dlatego była zimna, że *ś.* do niej przymieszuje woda zimna surowa. Słk. Przymieszało *ś.* wiele złego do ich nabożeństwa. Troc. Był twarzą pięknej białej, do której *ś.* rumianość panińska przymieszowała. Skar. Przen.: Bezeene nieszczęście, które *ś.* do każdego szczęścia musi P. Górn. (= *zamącić, zakłócić je, przyplątać *ś.* do niego*). 2. przen.: †P. *ś.* do czego, czemu = *wmieszać *ś.*, wplątać *ś.*, zamieszać *ś.*, wdać *ś.* w co, wziąć w czym udział, przyłożyć *ś.*, przyczynić *ś.*, dopomóc do czego*: Przymieszał *ś.* tej sprawie (do tej sprawy). Troc. Do nich *ś.* przymieszał. Troc. Miano o nim mniemanie, iż *ś.* do śmierci papieża przymieszał. Górn. <Przy†Mieszać>

Przymieszanie, a, blm. 1. czynność cz. Przymieszać. 2. *przymieszka*: Żadnego dobra niemasz wolnego od przymieszania złego. Albert.

Przymieszanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Przymieszać *ś.*

† Przymieszawać, a, *al* i †P. *ś.* p. Przymieszać.

† Przymieszawanie, a, blm., czynność cz. Przymieszawać.

† Przymieszawanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Przymieszawać *ś.*

× Przymieszek, szku, lm. *szki* p. Przymieszka: Bez żadnych do piasku przymieszek z metalów trwalsze będzie szkło. Torz. Oczywiście prawdę od dawnych przymieszeków. Nar. (= *naleciałości*). <Przy†*Mieszek, MIAS/MIES/MIESZ>

Przymieszenie, a, blm., czynność cz. Przymiesić.

Przymieszka, i, lm. i 1. a. × Przymieszek *to, co przymieszano, przydatek domieszany, domieszka*: Mleko z przymieszką wody. Żart z przymieszką ironji (= *z odcieniem*). 2. chem. *ciało obce przymieszane do innego, ale chemicznie z nim nie połączone*. <Przy†*Mieszka, MIAS/MIES/MIESZ>

Przymieszkowy przym. od Przymieszka *przy-*

datkowy, dodatkowy, przymieszany: Pomiar składany dwojaki być może: a. czysty, sam przez się, *para*, a. P., *affecta*. Ustrz.

Przymieszywać, a a. × uje, ywał i P. s. p. Przymieszać.

Przymieszywanie, a, blm., czynność cz. Przymieszywać.

Przymieszywanie się, a s., blm., czynność cz. Przymieszywać s.

Przymiesić, ecie, ótl, nied. **Przymiatać** I. a. × **Przymiotać**, × **Przymietać**, × **Przymiotywać**, × **Przymietywać** *przyczucić*. 2. *przyciągnąć miotłą*. † **Przymietać** s. *przerzuciwszy s. przystać, przyczęcić s., udzielić s.* <Przy + Miesić>

× **Przymietać**, a, ał i † P. s. p. **Przymiotać**: Przymietająca s. niemoe, przyrzucająca s. od drugiego, *contagiosus morbus*. Mącz., *epidemicus*. L. <Przy + Mieć>

× **Przymietanie**, a, blm., czynność cz. Przymietać.

† **Przymietanie się**, a s., blm., czynność cz. Przymietać s.

† **Przymietność**, i, blm. *zaraźliwość, epidemiczność*. <Od *Przymietny, Przy + *Mietny, MIOT/MOT>

Przymięcie, a, blm., czynność cz. **Przymięć**.

Przymiętki I. *za miętki*. 2. *przen. za łagodny, zbyt pobłażliwy*. <Przy + Miętki>

Przymiętko przys. od **Przymiętki**.

† **Przymięwszy** p. **Przymięwszy**: Przymięwszy to do tego deska. Troc. P. głos, *graviusculus*. Kn. Przymięszym głosem mówi, śpiewa. Troc. <Przy + Mięszy>

× **Przymigać**, a, ał p. **Przymignąć**. <Przy + Migać>

× **Przymiganie**, a, blm., czynność cz. Przymigać.

× **Przymignąć**, nie, nał, nied. **Przymigać** *mignawszy przyzwolić*. L. <Przy + Mignąć>

× **Przymignięcie**, a, blm., czynność cz. Przymignąć.

Przymilać, a, ał i P. s. p. **Przymilić**.

Przymilajaco przys. *w sposób przymilający, przymilając s., z przymileniem, słodko*: Rzeka P. Kacz. <Od Przymilający, od Przymilać>

Przymilanie, a, blm., czynność cz. **Przymilać**. **Przymilanie się**, a s., blm., czynność cz. Przymilać s.

Przymilatka, i, lm. i bot. (*collinsia*) *rośl. z rodziny trędownikowatych*.

× **Przymilceć**, y, ał p. **Przymilknąć**. L. <Przy + Mileceć>

× **Przymilczenie**, a, blm., czynność cz. Przymilceć.

Przymilenie, a I. blm., czynność cz. **Przymilić**. 2. × lm. a *przymilenie s., przymilanie s., umiżg, pieszczota, wdzięk, kares*: Mówiła doń z przymileniem (= *przymilając s.*). Przymilenie zbytnie podejrzane. L.

Przymilenie się, a s., blm., czynność cz. Przymilić s.

Przymilić, i, il, nied. **Przymilać** *uczynić miłym, miłszym, umilić, przywodzić, uc, uwodzić, przytększyć*: Wielkim dowcipem i rozsądkiem nienagannym pańskim sercem przymilony. Nies. Wzdryga s. uczciwa niewiasta od tego, co nieprzystojnie pizmila i wdzięczy. Kras. Miljonową dobr swych oprawą pragnie P. ceść chropawą. Zabł. Przymilać zapachem. L. Przymilony uśmiech. Orzesz. Odzyskał swój głos miękki i ciepły, przy-

miłał śniące, prawie kobiece spojrzenie. Weys. P. s., **Milić** s. *przypodobać s., przypochlebiać s.; umiżgnąć s.; nied. zalecać s., wzdrygać s., wdzięczyć s., absztyfikować s.*: Miłość nie próżnuje nigdy, ale zawsze s. chce czym P. temu, kogo miłuje. Skar. Gdy s. ryceurkami dziełami tej ojezyźnie przymilił, od Jana Kazimierza w rekompensatę do ojezystego klejnotu przydany mu orzeł z snopkiem królewskim. Nies. (= *stał s. miłym*). Wolę ja s. nie podobać, mówiąc prawdę, niż przymilać, podając bajki. Kras. W domu ubogim przymilajcie s. nędzy. Kras. Wszędzie car przymilał s. do kobiet. Jer. Przymilać s. do kobiet. Krasz. <Przy + Milić>

Przymilknąć, nie, nał × **Przymilceć** *przycichnąć, zmilknąć, umilknąć, zamilknąć naraz*: Przymilkli znaglia, ale już nikt nie potrafił pokonać nerwowego drżenia. Reym. <Przy + Milknąć>

Przymilknięcie, a, blm., czynność cz. **Przymilknąć**.

Przymilnia, i, lm. e bot. (*brunfelsia*) *rośl. z rodziny psiankowatych*. <Od Przymilny>

Przymilnie przys. od **Przymilny**: Nie! rzekła Halszka, odymając P. usta. Weys.

Przymilny *przymilający s., przypochlebny, wdzięczny*: Chwalebniejsza zaiste walka na polu wojennym z srogim i krwawym Marsem, ale przyjemniejsza w ustroniu z przymilnym, choć zdradliwym bożkiem miłości. Twr. Już to taka natura uprzejma, przymilna, wdzięczna s. do całego świata. Weys. <Od Przymilić>

Przymilować, uje, ował fl. *zbijając plenicę, sztukę do sztuki przystawić*. <Przy + Milować>

Przymilowanie, a, blm., czynność cz. **Przymilować**.

× **Przyminać**, a, ał p. **Przymięć**. L. <Przy + *Minać, MIE/MN/MN/MIN>

× **Przyminanie**, a, blm., czynność cz. **Przyminać**.

Przymiot, u, lm. y, I. † P. *przrzut. przyrzucenie; to, co s. przyrzuca*: Umyślił Głiński zamek Słucki przymiotem spalić. Stryjk. (= *podrzuceniem ognia, pociskiem zapalnym*). Na podaniach apostołskich polegać, przysady i przymioty wiewrowatych mózgow odrzuciwszy. Teof. (= *przydatki, dodatki*). 2. a. † **Przymiota** *cecha przypadkowa, przypadłość, jakość, własność, właściwość, dobra lub zła strona* *czuja*: Iliriusz powiadał, że grzech pierworodny jest substaneja, istność, *non accidens*, nie P. Galat. Zły P. = *wada, przywara, skaza*. Dobry P. = *zaleta, cnota, dar*. Teraz o przymiotach kraju tego powiem kilka słów. Łęcz. Wielkie przymioty rzadko s. znajdują bez wielkich przysad. L. Częstoć dobry P. niewygodny bywa. Tremb. Przywarę narodu naszego szczęśliwym zwrotem w P. zamieniał. L. (= *w zaletę*). Światłość ani ciężka, ani letka, bo jest przymiotem. Troc. Białość, okrągłość są przymioty (przydatkości, przypadki) rzeczy. Troc. Zapamiętałe starce, zhańbione przymioty, śmieje s. zbrodnia syta z pogębionej cnoty. Kras. Ta majętność ma ten P., że jest wolna od przechodów żołnierskich. Troc. (= *ten przywilej*). Przymioty umysłu i serea. Piękne przymioty. Koehaa. Ku innym dobrym przymiotom przylączył był niektóre pana swego obyczaje. Górn. Nauka i inne przymioty. Górn. Żeby umiał dobrze użyć tych przymiotów. Górn. Nałóg ten obmierzył zatłumił w niej wszystkie inne, któreby mieć mogła, przymioty. Kras. Ja s. nie będę chwalił, ale przymiotami niezłemi s. zaszczycaam.

Kras. Rzadko ś. w jednym te łączą przymioty. Zabł. Są mi znajome lepiej, niż wielu innym, zane serca i umysłu twojego przymioty. Boh. W Krasiekim przymioty serca równe były wysokim przymiotom umysłu. Dm. 3. *cecha istotna, właściwość, natura przedmiotu*: Rozciągliwość ciał jest ich przymiotem. 4. *natóg, skłonność, uprzedzenie, słabość, natura, namięgłość, pasja, manja*: Stary P. w narodzie naszym, iż jaki sam kto jest, radby, aby wszyscy tacy byli. Rej. P. przyrodzony, dobry. Troc. 5. [P.] *krosty wszelkiego rodzaju*. 6. [P.] *wrzoł*. 7. lek. = a) (syphilis) (Ocz.), † Francozi, † Franca, † Francaza, † Franczos, † Francozy, † Francuzy, † Niemoc neapolitańska, † Francowata choroba, † Niemoc francuska, † Francaza, † Gallik, † Francuska choroba, † Pani Franca, † Francuski gościec, † Francuska ospa, † Cudzoziemska choroba, × Choroba neapolitańska, × Choroba warszawska, × Francaja, × Zupełna franca, † Hiszpańska ospa, † Ogólna franca, × Francuska świerzba, × Choroba gallicka, × Choroba hiszpańska, × Francuska słabość, × Wenusowa choroba, × Choroba weneryczna, × Lubieżna choroba, × Lubieżna zaraza, × Weneryczna zaraza, × Zaraza wszechczna, × Choroba z lubieżności, × Wenerja, × Słabość weneryczna, × Niemoc weneryczna, × Wenera, × Lubież, × Lubieżca, † Niemoc złych krost, † Ospice a. niemoc kurewników i eudzołowników, † Złe krosty, × Kiła, † Kwarciana ospa, † Ospa dworska, × Weroliczna choroba, † Choroba przymiotowa, † Dworska niemoc, † Przymiot dworski, † Dworska choroba, † Katar kanoniczny a. kanonicy, × Jadowita choroba. Zaraza syfilityczna. Choroba syfilityczna, Lues, [Percle], Zaraza dworska, Choroba tajna, Niemoc syfilityczna, Choroba świnińska, Syphilis, × Choroba kiłowa, Zaraza przymiotna, Zakaza, × Przymiotnica, × Choroba przymiotnicza: Widzieli, iż ona zaraza i P. więcej a więcej ś., jako kancer, szerzył. Wer. Dwie nieznanne choroby nieulutowane okrucieństwo nad narodem ludzkim tych wieków wykonywają: jedna jest P., albo po prostu mówiąc, pani franca, a druga on nieszczesny gościec a. koltun. Syk. P. z wierchu do wnętrza, a stamtąd zaś po wszystkim ciele pożarem idzie. Ocz. P., aza go nie z jednego nierządno z plugawą zejścia zaraz oberwać może? Ocz. 8. patol. = a) † P. choroba przymiotna, zaraźliwa, zaraza, × przyrzut. b) † P. ognisty (Syr.) zapalenie silne tkanki podskórnej, ropowica (phlegmone) a. róża ropowicza, zgorzelinowa (erysipelas phlegmonosum v. gangraenosum). Zdr. Przymiotek. <Przy+Miot, MIOT/MIEĆ/MOT>

† Przymiotka, y, lm. y l. p. Przymiot: Nie zarznieś Jehowie byka, w którymby była wada albo jakakolwiek P. zła. Bud. 2. *znak, znamię*. Glic. <Przy+*Miota, MIOT/MIEĆ/MOT>

× Przymiotać, a, ał p. Przymieść. <Przy+Miotać>

× Przymiotanie, a, blm., czynność cz. Przymiotać.

Przymiotek, tku, lm. tki p. Przymiot: Strzeż ś. towarzystwa, któreby cię obraziło, zwłaszcza kiedy też czujesz P. jaki w sobie jako

człowiek, gdyż żaden człowiek bez tego być nie może. Rej. <Od Przymiot>

Przymiotniak, a, lm. i patol. *guz przymiotowy* (syphiloma, gumma syphiliticum). <Od Przymiotny>

Przymiotniakowy patol. przym. od Przymiotniak (gummosus).

× Przymiotnica, y, blm. patol. p. Przymiot. <Od Przymiotnik>

Przymiotniczy patol. przym. od Przymiotnica, Przymiotowy: × Choroba przymiotnicza p. Przymiot.

Przymiotnie przys. od Przymiotny, w znaczeniu przymiotnika, przymiotnikowo: Imiona rzeczy, wziętych P., kończą ś. jako przymiotniki: orli, żelazny. Kopez.

Przymiotnik, a, lm. i l. [P.] *holączka, wrzodziwka*. 2. bot. p. Przymiotno. 3. gram. *jedna z części mowy odmiennych, wyrażająca przymiot, wyraz przymiotny*: Przymiotniki są tego rodzaju, którego ich rzeczowniki. Kopez. <Od Przymiotny>

Przymiotnikowo przys. od Przymiotnikowy, przymiotnie.

Przymiotnikowy przym. od Przymiotnik: Zakończenie przymiotnikowe. Odmiana przymiotnikowa.

Przymiotno, a, lm. a, Przymiotnik, Przymiotowe ziele, Stare ziele, Stary krzew bot. (erigeron) *ros. z rodziny złożonych*. <Od Przymiotny>

Przymiotny l. † P. *wrodzony, naturalny, właściwy*: Przymiotna to ludzimi cnota, wada. Troc. 2. † P. *pełen przymiotów, zalet*: Widzimy ludzi zdatnych, umięjętnych i przymiotnych. L. 3. † P. *utwierdzający ś., zaraźliwy, zakaźny, z zarażenia pochodzący, epidemiczny, który ś. przyplątał, przyczepił do człowieka*: Przymiotna choroba, przyrzutna, epidemiczna, przymiotająca ś., przymiot. L. Wrzód, który francją zowią, jest tak P., iż wnet jeden od drugiego ś. nim skazi. L. Ziele to choroby wszelkie przymiotne i zaraźliwe odpedza. Syr. Głińce choroba to bywa i przymiotna. jak inne zarażające choroby. Syr. Choroby te wszystkie bardzo zaraźliwe są i przymiotne niemal jak powietrze. Dor. † Choroba przymiotna, × zaraza przymiotna p. Przymiot. Gdyby mąż dostał francy, przymiotnej choroby, skądby niebezpieczeństwo mogło być zdrowia żenie, co jej czynić potrzeba? Petr. Przykładanie to ogień P. z oczu wyciąga. Syr. 4. gram. *tyczący ś. przymiotu, wyrażający przymiot, przymiotnikowy*: Imię przymiotne (=przymiotnik). Imięstów P. Określenie przymiotne. <Od Przymiot>

Przymiotowość, i, lm. i l. *to, co stanowi przymiot, własność czego*. 2. † P. *zaraźliwość*. 3. × P. *moc, własność*. Sl. wil. <Od Przymiotowy>

Przymiotowy przym. od Przymiot l. a) *obejmujący w sobie przymiot, należący doń, jakościowy, własnościowy*: Dopelniać P. Mał. b) × P. *wrodzony, właściwy czemu*. c) Ziele przymiotowe p. Przymiotno. 2. † P. anat.: Nerw P. = *nervus trochlearis s. patheticus*. 3. a. przymiotniczy patol. *tyczący ś. choroby przymiotu*: Osutki a. wysypki przymiotowe (syphilides). Szpital P. <Od Przymiot>

× Przymiotywać, uje, ywał p. Przymieść.

× Przymiotywanie, a, blm., czynność cz. Przymiotywać.

[Przymitwać się, a ś., ał ś.] *przyplątał ś., przyczepił ś.*: Nie dość jedne biedy — ciągnął chłop

— to druga ś. przymitwała. Ork. <Przy + Mi-
twać ś.>

[Przymitwanie się, a ś., blm.] czynność cz. Przy-
mitwać ś.

Przymizernieć, eje, ał *stać ś. mizerniejszym*,
mizernieć cokolwiek, pomizernieć, spasonać: Po-
strzegli, że chłopak przymizerniał. Krasz. <Przy
+ Mizernieć>

Przymizernienie, a, blm., czynność cz. Przy-
mizernieć.

× Przymizg, u, lm. i *umizgniecie ś. do kogo*,
przymilenie, umizg, przypochlebienie ś.: Zmyślone-
mi przymizgami gości witają, zwodząc znakiem
obłudnej radości. Przyb. <Przy + Mizg>

Przymknąć, nie, nął, nied. **Przymykać** I. *przy-
tknąć, przyłożyć, przysadzić, przystawić*: Przym-
knął do jego czupryny nożyce. Oss. Do łba
przymknął trzy rureczki. Mick. 2. *przysunąć*:
Słomy do ognia nie przymykaj. Prz. Przymknij
stołu do ściany. Troc. Im bliżej ku światłu przy-
myna, to przed nim coraz to dalej umyka. Drużb.
Przymykać do kogo. Jeż. 3. *zamknąć niezupełnie*,
przporzeć: P. drzwi, okna, wieko. Zostaw drzwi
przymknięte (= *uchylone*). Usta przymknięte. Słow.
(= *na wół rozchylone*). Kordecki oczy trzymał
przymknięte. Sienk. Wschód ś. wyjaśniał, a on
oka nie przymknął. Krasz. (= *nie zmrużył*). P. ś.
I. [P. ś.] *przysłubić ś., przyłożyć ś., przypiąć ś.*: P.
ś. do kogo, do flaszy. 2. *przysunąć ś., przybliżyć*
ś., podkraść ś., przypelznąć: Przymykać ś. do ko-
go. Troc. Saraceny, cały kraj zwojowawszy, pod
Rzym ś. przymykali. Skar. Poblizu ś. do niego
nigdy nie przymyka, a jeśli ś. on przymknie, o-
na ś. odmyka. P. Koch. Dzień na świat ś. przy-
myna. Groch. Osman coraz ś. bliżej pod obóz
przymyka. Kras. I pomału ś. przymyka do to-
ruńskiego piernika. Jach. Przymknawszy ś., bo-
gini na rękę mu kładła dłoń swą. Ryd. 3. *za-
mknąć ś. niezupełnie*. <Przy + Mknąć>

Przymknięcie, a, blm. p. Przymknięcie.

Przymknięcie się, a ś., blm., czynność cz.
Przymknięcie ś.

Przymknięcie, a, blm., Przymknięcie czynność
cz. Przymknąć.

Przymknięcie się, a ś., blm., Przymknięcie ś.
czynność cz. Przymknąć ś.

Przymknięty, Przymknięty który przymknięto a.
który ś. przymknął.

Przymknięty p. Przymknięty: Przymknięta po-
wieka. Mick.

Przymleć, miele, męł *więcej jeszcze namleć ulla*
dotąd do już zmielonego, domleć. L. <Przy +
Mleć>

Przymłodnieć, eje, ał *odmłodnić nieco*. <Przy
+ Młodnieć>

Przymłodnienie, a, blm., czynność cz. Przymłod-
nieć.

Przymłócenie, a, blm., czynność cz. Przymłó-
cić.

Przymłócić, i, il I. *więcej jeszcze namłócić ulla*
dotąd do już zmlóconego, domłócić. 2. *zmlócić*
nieco, z grubsza. L. <Przy + Młócić>

[Przymłózek, zka, blm.] *przypłodek*.

Przymnażać, a, ał p. Przymnożyć.

Przymnażanie, a, blm., czynność cz. Przymna-
żać.

[Przymnirzkać się, a ś., ał ś.] p. Przymierz-
chać ś. <Przy + *Mnirzkać z *Mirzkać ś.,
z *Mirzchać ś., od Mirzch = Zmierzch>

[Przymnirzkanie się, a ś., blm.] czynność cz.
Przymnirzkać ś.

† Przymnożek, żku, lm. żki *przyczynek, przylg-
tek, przyrost*: Krzyżacy srożyć ś. bardziej poezę-
li, nadęci przymnożkiem pięciuset kirysników,
accessione. Błaż. Władysław bardziej Litwie swo-
jej, aniżeli Polsce, przymnożku i ozdoby ży-
czył. Błaż. <Przy + *Mnożek, MNOG>

Przymnożenie, a, blm., czynność cz. Przymno-
żyć: Księżyc z słońcem położenie ujmę świat-
łości a. P. właśnie sprawuje. Susz.

Przymnożyciel, a, lm. e *ten, co przymnaża a*.
przymnożył. <Od Przymnożyć>

Przymnożycielka, i, lm. i forma ż. od Przy-
mnożyciel.

Przymnożyć, y, ył, nied. **Przymnażać** *mnożyć*
przyczynić; przysporzyć, sprawić, żeby przylgło:
Bóg mu wszystkiego przymnażał, patrząc na do-
bre serce jego. Skar. Widzę, że umie przymna-
żać domowych przyjaciół. L. Bóg onym dwojgu
ludziom w raju kazał przymnażać ludzkiego ro-
daju. K. G. Trapiącami wieści nie radbym ser-
cu twemu przymnażać boleści. Fel. <Przy +
Mnożyć>

× Przymocnić, i, il, nied. × **Przymacniać** I.
zrobić co mocniejszym, wzmocnić, pokrzepić: Nie-
pomału potęgi swej przymocnił posiłkami Wo-
lochów i Tatarów. Błaż. 2. p. **Przymocować**.
<Przy + Mocnić>

× Przymocnienie, a, blm., czynność cz. Przy-
mocnić.

Przymocować, uje, ował, × **Przymocnić**, nied.
Przymocowywać, × **Przymacniać** *przybić, przy-
krępować mocno, przytwierdzić co do czego*: Na
skórecie ziarna zawsze jest jakiś znaczek na tym
miejscu, gdzie ziarno było przymocowane do
swego okrycia. L. Do balu dębowego przymacnia
ś. nabity szturmak. Jak. J. Przymocował deski
do dwóch wielkich łodzi. Orzesz.

Przymocowanie, a I. blm., czynność cz. Przy-
mocować. 2. † P., lm. a anat. *wiązadło*. Perz. (li-
gamentum).

Przymocowywać, uje, ywał p. **Przymocować**:
P. słomę do łąt. Jeż.

Przymocowywanie, a, blm., czynność cz. Przy-
mocowywać.

Przymoczenie, a, blm., czynność cz. Przymo-
czyć. L.

Przymoczka, i, lm. i chir. (epithema) p. **Nama-
czanie**: P. oczna a. naozna (fomentum ophtal-
micum). <Przy + Moczka>

Przymoczyć, y, ył *zmoczyć cokolwiek, zwilżyć*.
<Przy + Moczyć>

[Przymodłować, uje, ował] ściany budynku na
węgłach = *ustawić przy pomocy „modły“ pod kątem*
prostym. <Przy + Modłować>

[Przymodłowanie, a, blm.] czynność cz. Przy-
modłować.

[Przymoknąć, knie, kł] *przylgć*: Dużo ci ta
podatku przymokło? <Przy + Moknąć>

[Przymoknięcie, a, blm.] czynność cz. Przy-
moknąć.

[Przymordać się, a ś., ał ś.] *zmordować ś.*
<Przy + Mordać + Się>

[Przymordanie się, a ś., blm.] czynność cz.
Przymordać ś.

Przymorek, rku, lm. rki I. † P. *pomorek, nie-
wielki pomór; początek, koniec a. odnowienie ś. mo-
ru*. Kn. 2. [P.] *śmiertelność*: Będzie P. na dzieci.
<Przy + *Morek, od Mór>

Przymorski *znajdujący ś. przy morzu, nadmor-
ski, pomorski*: Przymorskie stolice. Przyb. <Przy
+ Morski>

× **Przymorzanin**, a, lm. *anie*, *mieszkaniec przymorski*, *pomorzanin*. L. <Przy + *Morzanin, od Morze>

Przymorze, a, lm. *a kraina leżąca przy morzu, pomorze, nadmorze, wybrzeże morskie*. <Przy + Morze>

Przymorzenie, a, blm., czynność cz. **Przymorzyć**.

Przymorzyć, y, ył, nied. **Przymarzać** kogo = *morząc głodem, przyprawić go o częściową utratę sił, o schudnięcie*. <Przy + Morzyć>

[**Przymost**, u, lm. y] *przełozia część mostu*. <Przy + Most>

Przymostek, stku, lm stki *mostek poboczny*: Oszukani byli piesi niektórymi przymostkami, które do muru Moskwa była przystawiła, ale ich potem umknęła. Bił. M. <Przy + Mostek>

Przymostkowy anat. *przy mostku leżący* (parasternalis). <Przy + Mostkowy>

Przymotać, a, ał *do rzeczy namotanej więcej dodać motając*. L. <Przy + Motać>

Przymotanie, a, blm., czynność cz. **Przymotać**.

Przymowa, y, lm. y l. **przymówienie** ś.: Następujący z kolei gość brał kieliszek i rozpoczął swoją przymowę. Jeż. 2. † P. *formuła wymawiana przy czarowaniu*: Piękna białogłowa, ostrym wejrzeniem strzelając, rychłej uwarzować może, niż która baba zioly a. przymową. Górn. Ziele to postrzałom bywa pewniejszym ratunkiem, niżli przymowy, żegnania i zaklania gusłarzów. Syr. 3. × P. p. **Przymówka**: Kato wielkie przymowy wyrzucił na oczy Markowi Celjuszowi. L. 4. [P.] *przysłowie*. <Przy + Mowa>

† **Przymować**, uje, ował i † P. ś. p. **Przyjąć**. Głos., Kaz. 1555. <Przy(j)mować>

† **Przymowanie**, a, blm., czynność cz. **Przymować**.

† **Przymowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przymować** ś.

[**Przymożenie**, a, blm.] *czynność cz. Przymóc*. [Przymóc, oze, ogół] *zdołać*. <Przy + Móc>

† **Przymowca**, y, lm. y p. **Przymawiacz**: Ktoby nie zarazem ś. zaprzął albo nie odwołał swojej przymówki, aby jako P. był sądzon. Baz. <Przy + Mówca>

× **Przymowczy** l. przym. od **Przymowca**, *przymawiający*: Człowiek P. 2. *przymawiający ś. do czego, o co*. Skł. wil. <Od Przymowca>

Przymówić, i, ił, nied. **Przymawiać** l. × P. kogo = *przyciągnąć na swą stronę piękniemi słówkami*. Mącz. 2. × P. *przrzucić słówko do rozmowy innych, wtrącić ś. do ich rozmowy*: Miedzy ludzi przyszedzsy, nie siedzieć jako darmobit, ale umieć i ku temu i ku owemu P. Rej. 3. [P.] za kim = *przyczynić ś. słowem, wstawić ś., poprosić, przemówić za kim*. 4. † P. *wymówić słowa zaklęcia przy czarowaniu, zanówić, urzec*. 5. † P. na co = *dać do zrozumienia, zrobić aluzję, przymówkę, napomknąć*: Chciał z nim krotoflić, przymawiając jakoby na to żartem, że jego matka musiała cesarza znać. L. Zdaje ś. na to nie przymawiać. Troc. 6. [P.] *mówiąc przyswiadczyć, potwierdzić, przytakiwać*. 7. komu, czemu, P. komu co, o co (Troc) = *przyganić, przyciąć, dociąć, przygryźć, dogryźć, ukłóć, uszczyptać kogo słówkiem, nied. dogryzać*: Ty nie gniewaj ś. na mnie o to, panie, żem ci przymówił: czasem tego trzeba. P. Koch. Przymówił tej pani przykro, tedy ulekała ś. ta pani i zasmęcała ś. Ort. Karakali Ale ksandryjezykowie o zabicie brata przymawiali. Skar. Przymawiał świętym, narzekał na niebo.

Jabł. Dobrym postępkiem dotkliwie przymawiać umięją. L. Nie myślał wcale Wojski przymawiać nikomu. Mick. Szlachta na grubo poczęła mu przymawiać. Pol. Przymówiliśmy sobie i stąd przyszło do kłótni. Fred. A. P. ś. l. *przypaść krótko swoje uwagi o jakiej sprawie, przelożyć ustnie od siebie*: Po wojewodzie mazowieckim przymówił ś. do propozycji od tronu pan Ożarowski. Djar. gr. 2. × P. ś. do kogo = *przylączyć ś. doś w rozmowie, zaczepić go rozmową, wdać ś. z nim w rozmowę, zagabnąć go, zagadać, przemówić doń*: Nieśmiały, nie wie, jak ś. do nas P. L. 3. komu o co = *domówić ś., natrącić zgrzechno o swym żądaniu, dopomnieć ś. okolicznie*: Oddałem list i sam ustnie przymówiłem ś. o pieniądze. L. Nie źle swój interes promowuje, nieznaecznie ś. przymówił. L. Przymawiać ś. jej o ten portret, a potem i prosić poczęł. Lubom. <Przy + Mówić>

Przymówienie, a, l. blm., czynność cz. **Przymówić**. 2. × P. p. **Przymówka**.

Przymówienie się, a ś., blm. l. *czynność cz. Przymówić* ś. 2. *to, co powiedziano jako przydaniek do czyjej mowy, ustna uwaga, komentarz do niej*: P. ś. = *ustna krótko wyrażona uwaga, obserwacja*. L. Kładłem w jedną szalę mowę dwuarkusową, a w drugą zwięzłe P. ś., a P. ś. przeważyło dwuarkusową mowę. L. Podał królowi konstytucję z krótkim przymówieniem ś. Djar. gr.

[**Przymówisko**, a, lm. a] l. p. **Przymówka**: W ten cel, póki żyw, pewnie nie ugodzi, aby miał ujęć przymówisk, co Nestora zdradził. Żebr. Dajże, panie, abym już więcej tych przymówisk nie słuchała. B. B. 2. *muiowanie, przesąd, uprzedzenie*. <Przy + *Mówisko, MOŁJW>

Przymówka, i, lm. i l. **przymówienie** ś., *danie do zrozumienia o swym żądaniu, dopomnienie ś. okolicznie*: P., skryte a dowcipne oznajmienie komu potrzeby swojej a. cudzego błędu. Lubom. Dla głodnych ludzi słusniejsza uczynić przed przymówką. Lubom. 2. a. [**Przymówisko**], × **Przymówienie**, × **Przymowa** *przygana, przygryzka, docinek, przycinek, słówko uszczypliwie, złośliwie, przytyk, przekąs*: Na drugiego P., a na ś. ni słówka. Prz. O przymówkę, jakoby miał być nieuczciwej matki synem. St. lit. Kto wspomniał Faraona albo Nabuehodonozora albo Holoferna, na ś. przymówkę obracał Gienzeryk. Skar. (= *aluzję; do siebie brał*). Do której ta P. zdawała ś. stosować. Korz. By człowiek największy był, przymówek być próżny nie może. Bud. B. Żeby w czynieniu dobrodziejstwa P. a. jakie uszczypliwie nie było słowo. Górn. O wywodzie szlachectwa za przymówką. St. lit. P. żartowna. Troc. Przymówki godzien. Troc. Na przymówkę zastużył. Troc. Zdawało mu ś., że w ostatnich słowach matki była jakaś P. Korz. O sławnym lutniście Bekfarku jest ona P.: nie bierz po Bekfarku lutni. Falib. <Przy + Mówka>

× **Przymównie** przys. od **Przymówny**. l.

Przymówny l. × P. *zawierający przymówkę, przymawiający, uszczyplawy, złośliwy, kostyczny*. Mącz. 2. *umięjący ś. przymówić, lubiący ś. przymawiać, interesowuy*. <Przy + Mówny>

Przymracać, a, ał p. **Przymroczyć**.

Przymraczanie, a, blm., czynność cz. **Przymracać**.

Przymrocze, a, lm. a, **Przymrok**, **Przymroka** *przedświt, brzask, szara godzina; zmrok, zmierzch poczynający ś.*: Ze snu oczy odemknął w przymroczu. Słow. Nie widziałby wzrok w przymro-

czu wieczora tak cudownego w złotych malowania. Słow. <Przy+*Mroczę, od Mrok>

Przymroczenie, a, blm., czynność cz. **Przymroczyć**.

Przymroczyć, y, ył, nied. **Przymracać** *przyciemnić, przyciemnić mrokiem*. Przen.: *nachmurzyć, zasępić, nasrożyć*: Marsem błysk oczu przymraca. Gosz. Przen.: *zamroczyć, zrobić niewyraźnym, osłabić, przytępić*: Trunkiem przymroczyłeś pamięć swoją. Kaczk. <Przy+Mroczę>

Przymrok, u, lm. i p. **Przymroczę**: [Z wieciora na przymroku]. <Przy+Mrok>

Przymroka, i, lm. i p. **Przymroczę**: W przymroce wieczornej duże okna jaśniały mocnym światłem. Wóje. <Przy+Mroka>

† **Przymrota**, y, lm. y?: Dano im w niebo patrzeć, a oni z zwierzęty wołą w ziemię z przymroty, skąd jest wiek przeklęty. Jurk. <?>

Przymrozek, zku, lm. zki, † **Przymróż**, † **Przymrozie** i. **mróz niewielki**: Jeśli susze lub przymrozki panują, matami grzędę okrywać należy. Przedz. Paniusia jak spojrz na niego, to niby północowy wiatr na przymrozkę. Jun. 2. *szron, sadz, mróz biały*. <Przy+*Mrozek, od Mróż>

Przymrozić, i, il *zmrozić nieco, zwarzyć mrozem*. L. <Przy+Mrozić>

† **Przymrozie**, a, lm. a p. **Przymrozek**. Ps. flor. <Przy+*Mrozie, od Mróż>

Przymrozkowaty *odznaczający ś. przymrozkami, przymrozkami*: Nastają zimne, przymrozkowate poranki, oraz wieczory. Dyg. <Od Przymrozek>

Przymrozenie, a, blm., czynność cz. **Przymrozić**.

† **Przymróż**, ozu, lm. ozy p. **Przymrozek**. Ps. flor. <Przy+Mróż>

× **Przymruczać**, a, ał p. **Przymruknąć**. Mącz.

× **Przymruczanie**, a, blm., czynność cz. **Przymruczać**.

× **Przymruczeć**, y, ał p. **Przymruknąć**. <Przy+Mruczeć>

× **Przymruczenie**, a, blm., czynność cz. **Przymruczeć**.

Przymrugiwać, uje, iwał komu, na kogo, do kogo = *pomrugiwac, mrugać z przerwami*: Ta gwiazdeczka zdaje ś. P. przyjaźnie. Krasz. <Przy+*Mrugiwać, od Mrugać>

Przymrugiwanie, a, blm., czynność cz. **Przymrugiwać**.

Przymrukiwać, uje, iwał p. **Przymruknąć**.

Przymrukiwanie, a, blm., czynność cz. **Przymrukiwać**.

Przymruknąć, nie, nął, × **Przymruczeć**, nied. **Przymrukiwać**, × **Przymruczać** i. *przywórzyc mrużącemu, mrukując przyswiałczyć; zawtórować mrużeniem*. 2. × P. *zamruczeć zlekka*. <Przy+Mruknąć>

Przymruknięcie, a, blm., czynność cz. **Przymruknąć**.

Przymrużać, a, ał p. **Przymrużyć**.

Przymrużanie, a, blm., czynność cz. **Przymrużać**.

Przymrużanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymrużać ś.**

Przymrużenie, a, blm., czynność cz. **Przymrużyć**: Serec wabił letkim przymrużeniem. L.

Przymrużenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przymrużyć ś.**

Przymrużony *który przymrużono a. który ś. przymrużył*: Oczy płakały pod powiekami przymrużonemi.

Przymrużyć, y, ył, nied. **Przymrużać** *oczy, powieki* = *zmrużyć niezupełnie, przymknąć*: Spari ś. na zydlu, brwi sobie pomusnął, przymrużył oczu i szczęśliwie usnął. Książ. **Przymrużył** *oczy, nadął ś. i kichnął*. Kras. **Przymrużył** *oczy, chcąc dojrzeć*. Korz. Przen.: **Przymruża** *złociste światelka*. Mick. P. ś. (o oczach, powiekach) *przymknąć ś., zmrużyć ś. niezupełnie*: Oczy Karoli przymrużały ś. rozkosznie. Orzesz. <Przy+Mrużyć>

Przymrzeć, mrze, marł, [Przymarł], nied. **Przymierać** i. **głodu, głodem** = *przycierpieć wielkiego głodu; obumrzeć, [zniszczyć, podupać na zdrowiu i siłach, spasować, szczeg. wskutek głodu]*: Lepiej jest przymierać głodu, niż raz poiknąwszy, zgubić ś. Pot. Bronili ś. jeszcze oblężeni, choć już przymierając z wielkiej części dla świeżo zawziętego głodu. Tw. Nie to nie było siedm lat walczyć, nie przestając, mróz i gorąco cierpieć, głodu przymierając. Kochan. Gospodarstwa nawykać za młodu, żeby potem na starość nie przymierać głodu. Star. Patrzymy, jak po obcych ś. kątach poniewierając żalosna jest, lub chleba z rąk patrząc, przymierając. Błaż. Boć nam barzo grozą gradem; a niechaj rychlej dowiera, wieręg po stronach przymiera; trzeba teraz będzie księdza, zać jedna nastanie nędza. Rej. [Idzie żołnierz borem, lasem, przymierając głodu czasem]. O żołnierzu tułacz, który borem, lasem idzie, z biedy i głodu przymierając czasem. Mick. **Przymierają** *głodem*. Sienk. Kto przebiera, ten przymiera. Prz. 2. × P. *zostać w tym miejscu, gdzie śmierć zaskoczyła*. Przen.: Słowa wołą raczej P. do mej wargi. Berw. 3. † P. *na kogo* = *przypaść na kogo po czyjej śmierci*: Przymiera to wszystko na brata, na ojca względem naturalnej sukcesji. Troc. <Przy+Mrzęd>

Przymuszały *mchem obrosły, omszały nieco*. <Od *Przymuszeć, Przy+Mszed>

Przymulać, a, ał p. **Przymulić**.

Przymulanie, a, blm., czynność cz. **Przymulać**.

Przymulenie, a, lm. a, czynność cz. **Przymulić**: P. gruntu do brzegu. Ostr. Przymulenia idą na korzyść właściciela nadbrzeżnego.

Przymulić, i, il, nied. **Przymulać** i. *przysunąć, przyczynić w postaci mułu*: Woda przymuliła gruntu do brzegu. 2. *przykryć, zarzucić mulem, wanieć mulem, zamulić*: Stał tracz przymulony. Pot. Woda mglna nową ziemią przymuliła rolę. Trzye. [Cy go woda przymuliła? Powodzie coraz częstsze, a to niepeć dla żywny, jak żyje w wodzie; powytłukuje o kamienie, przymuli, zabierze i nie ś. nie ostoi] Ork. <Przy+Mulić>

× **Przymunderunek**, nku, lm. nki p. **Przymundur**: Nie było tu mowy o tak zwanym małym mundurze, czyli przymunderunku. Górs. <Przy+Munderunek>

× **Przymundur**, u, lm. y, × **Przymunderunek** *mundur zwyyczajny, nie galonowy, mały mundur, wicemundur*: Potrzeby, jak P., reperacja broni. Górs. <Przy+Mundur>

Przymundurek, rku, blm. *przydzwierzek niezbędny przy mundurze*: Na P., to jest bieliznę, trzewiki, kamaszę... Górs. <Przy+Mundurek>

Przymur, u, lm. y p. **Przymurek**: Stał pod przymurem pieca. Gliń. <Przy+Mur>

Przymurek, rku, lm. rki, **Przymur** i. *przymurowanie, małe przedmurze, przydatek z muru, mały murek przy dużym murze*: P. u komina = *głysz szeroki do stawiania czego*: Świeca paliła ś. na przymurku. Krasz. Podróżny usiadł na przymurku i zapadł w swoje marzenia. Żer. 2. w forty-

fikacjach, *mur poprzeczny, wzmacniający mur główny*: Przymurki w fortyfikacji są kawałki murów podpierające miejscami futrowanie, którym wał jest obmurowany. Jak. J. Mur otaczały mocne i grube wieże, mając z nich każda jedna między drugą osobliwy P. Ustrz. Złączyć przymurkiem. Torz. Trudnią nas winnie przymurki, że zasłaniają strzelające Turki. Koch. W. <Przy + Murek>

Przymurować, uje, ował murując przybudować; domurować: P. oficynę.

Przymurowanie, a, blm., czynność cz. Przymurować.

Przymurze, a, lm. a miejsce położone przy murze, podmurze, zamurze, plac otaczający mury miasta. Kn. <Przy + *Murze, od Mur>

Przymus, u, blm. przymuszenie, przymuszanie, mus, konieczność: Z przymusu, pod przymusem, a nie z dobrej woli to uczynił. Troc. Użył przymusu (= *przemocy, gwałtu*). Przymusem w niemile złączony jarzmo. Troc. Uważam, że ten w szczególności nieprzeżytym pluzi, kto prawu, sądom, panu bez przymusu służy. Błaż. Uczył z ochotą, co masz uczynić z przymusu. Min. Znękani byli i upokorzeni przymusem tym. Krasz. P. moralny. P. osobisty = *pozbawienie kogo swobody w celu wymuszenia czego*. Praw.: P. adwokacki = *obowiązkowe, z urzędu stawianie adwokata w sprawie*. <Przy + Mus>

Przymusić, a, lm. e ten, co przymusza a. przymusił, przyniewalacz. L. <Od Przymusić>

Przymusić, i, lm. i forma ż. od Przymusić.

Przymusić, i, it, nied. Przymuszać, † Przymuszawać kogo = zwałcić czyją wolę, przyniewolić, zmusić: Matka jego przymusiła go, żeby bezbożnie czynił. Leop. (przynukała go. Leop.). Przeszli starszy domu jego, przymuszając go, aby wstał z ziemi. Wuj. Gdzie eo radzą, tam na wolą dają; a gdzie rozkazują, tam zmuszona jest służba. Skar. Przymusza niższego wyższy, gdy go prosi. Baz. Przymusił mię do podpisania. Troc. P. dziewczkę do małżeństwa. Troc. Przymuszona miłość ś. nie darzy. Prz. Z nieprzymuszonej zyczliwości mu pomaga. Troc. Nie dbali o ćwiczenie, że ich żadną winą do tego nie przymuszawano. Petr. W nieprzymuszone dlonie delifeki wianek węz. Dan. P. kogo do posłuszeństwa. Głodne dzieci matka przymuszona pannażącego języka naucza. Karp. Niegrzecznych do grzeczności przymuszają. Fred. M. Przymuszać kogo sobie za służbę i niewolnika. Star. Pełn obowiązki religji z ochotą, bo przymuszone ofiary niemile są Bogu. Kras. Częstokroć do popelnienia występku potrzeba przymusza. L. (= *popycha*). Czy masz wolną i nieprzymuszoną wolę? Korz. P. ś. I. *zadać sobie gwałt, wymóc na sobie, zmusić ś.*: Na słowa ś. przymusza. Troc. (= *silk ś.*). Gwałtownie ś. do tego przymuszał. Troc. Będę ś. przymuszał, abym ją mógł kochać. L. 2. nied. *Kregować ś., ambarasować ś., ceremonjować ś.*: Pozwól, pani, abym sobie z nią po przyjacielsku postąpiła; proszę ś. także dla mnie nie przymuszać. L. <Przy + Musić>

Przymuskać, ska a. szcze, skał, Przymusnąć, nied. Przymuskiwać muskaniem przyglądać, umuskać, muskając przyplaszczyc; przyglaskać: Twarz więc zawsze przymuskaj, a mydła barskiego używaj, jeśli chcesz być licą pięknego. Białog. Przymusnij złoto płatkowe wena. Troc. Jakoby przymusnął. Kn., Pot. (= *jak ulany; ulizany, umuskany,*

wymuskany). Przen.: Krzyżacy wojnę, z którą ś. jeszcze zatrzymywali, do czasu P. chcieli. Błaż. (= *uglaskać, przytłumić, przyciszyć, zażegnać na czas jakiś*). <Przy + Muskać>

Przymuskanie, a, blm., czynność cz. Przymuskać.

Przymuskiwać, uje, iwał p. Przymuskać.

Przymuskiwanie, a, blm., czynność cz. Przymuskiwać.

Przymusnąć, śnie, szał p. Przymuskać. <Przy + Musnąć>

Przymusowo przys. od Przymusowy; Przymuszenie, × Przymusnie, z przymusu, niedobrowolnie, z konieczności, musowo, gwałtem.

Przymusowość, i, blm. rz. od Przymusowy.

Przymusowy, × Przymusny przym. od Przymus, ulegający przymusowi, przymuszany, niedobrowolny, poniewolny, mimowolny, wywołany koniecznością, musowy: Kolonista P. P. pobyt. Milezenie przymusowe. Krasz. Lek.: Kaftan P. p. Kaftan. Lezenie przymusowe. Ps.: × Wyobrażenia przymusowe = *poniewolne, niedostępne, myśl opętujące*. <Od Przymus>

Przymuszacz, a, lm. e ten, co przymusza. <Od Przymuszać>

Przymuszać, a, ał i P. ś. p. Przymusić.

Przymuszanie, a, blm., czynność cz. Przymuszać.

Przymuszanie się, a ś., blm., czynność cz. Przymuszać ś.

Przymuszany I. im. od Przymuszać; będący czym z musu: Sługa przymuszana nie nie warta. 2. [Kapusta przymuszana] = *ocem zalewana*.

† Przymuszawać, a, ał i † P. ś. p. Przymusić.

† Przymuszawanie, a, blm., czynność cz. Przymuszawać.

† Przymuszawanie się, a ś., blm., czynność cz. Przymuszawać ś.

† Przymuszczek, czka, lm. owie przypochlebca, pochlebca, lizus: Ci wszędożyłowie albo przymuszczkowie do rzepiu są podobni, który więc do każdej sukni przylnie. Ópal. <Od *Przymusk, Przy + Musk>

Przymuszczka, i, lm. i I. [P.] jeden z kosmyków włosów obciętych przy uchu: Czesać ś. z przymuszczkami. 2. † P. *porób przyjaźni, udanie obłudne, układność fałszywa, płaszczyk zyczliwości, pochlebstwo, nadskaćkiwanie:* Byli od niego obleśnemi przymuszczkami, pochlebstwy i podarkami złudzeni. Błaż. Niedługa ona P. trwała, *dissimulatio*. Błaż. Ludzi enotliwych pod przymuszczką przyjaźni zdradziecko oszukują, *sub specie amicitiae*. Błaż. (= *pod płaszczykiem przyjaźni*). Jagielto przymierza z Krzyżakami jeszcze dłużej pomknąłby był, by było przymuszczi fortelnej w listach cesarskich jawnie nie przydybano. Błaż. <Od Przymuszczek>

1. Przymuszenie, a, blm., czynność cz. Przymusić: Gwałtowne to było P. Troc.

2. Przymuszenie przys. p. Przymusowo.

Przymuszenie się, a ś., blm., czynność cz. Przymusić ś.

Przymuszony I. im. od Przymusić. 2. pochodzący z przymusu, przymuszony, nie dobrowolny, wymuszony na kim: Czy masz dobrą i nieprzymuszoną wolę? Przymuszona ofiara. 3. *wymuszony, nienaturalny, udany, do którego ś. kto przymusza, przesadny, sztuczny:* Ona ma całą minę przymuszoną, kiedy wchodzi do pokoju, tak jakoś zasznurowuje gębę. L. Przymuszonym uśmiechem po-

krył zły humor. Krasz. Chód P. Troc. Styl P. Troc. Wolny styl i nieprzymuszony. Troc.

× **Przymusnie p. Przymusowo:** P., z muszenia, potrzebnie, *necessarie*. Mącz.

**Przymusięcie, a, bfm., czynność cz. Przymus-
nąć.**

× **Przymusny i. p. Przymusowy:** Zabój P. nigdy śmiercią ścigany być nie powinien. Ostr. 2. *przymuszający, zmuszający:* Idę przymusna, gdzie każe przymusna fortuna. Koch. W. <Od Przymus>

**Przymyk, a, lm. i l. a. Szlaglistwa bud. listwa
na krawędzi jednego ze skrzydeł okna, podwoi, zakry-
wająca szparę przy ich zatkanieiu s. 2. mech.
przymknięcie, przymknięcie:** P. przedzwrotowy, poz-
wrotowy silnika parowego. <Przy + *Myk,
MK/MYK>

Przymykać, a, ał i P. s. p. Przymknąć.

**Przymykadło, a, lm. a mech. przyrząd do przy-
mykania, czyli częściowego lub powolnego zamyka-
nia przewodu parowego lub t. p. <Od Przymy-
kać>**

Przymykalny mogący s. przymykać: Szpara od-
dechowa bardzo mała, skórkowatym brzeżkiem
przymykalna. Wał. <Od Przymykać>

**Przymykanie, a, bfm., czynność cz. Przymy-
kać.**

**Przymykanie się, a s., bfm., czynność cz. Przymy-
kać s.**

× **Przymyślenie, a, bfm., czynność cz. Przymy-
ślić.**

Przymyślić, i, il, nied. Przymyśliwać i. × P. sobie co = *wymyślić, przywodzić, woić, wyma-
rzyć, ubrać, wzmówić w siebie*. Stary coś sobie
przymyślił. Krasz. 2. † Przymyśliwać o czym =
przymyśliwać nieco, zamyślać, brać pod rozwagę. L.
<Przy + Myślić>

Przymyśliwać, a, ał p. Przymyślić.

**Przymyśliwanie, a, bfm., czynność cz. Przymy-
śliwać:** Obraził Ludwik na s. Polaki nieprzymy-
śliwaniem o zwetowaniu Włodzimierza. Błaż.

**Przymytek, tku, lm. tki gór. robota dowolna
nad czas szczyty za oddzielnym wynagrodzeniem.
<Przy + *Mytek, od Myto>**

Przynabłonkowy hist.: Komórki przynabłonko-
we w cewce gruczołowej (cellulae centroacino-
sae). <Przy + Nabłonkowy>

× **Przynabycie, a, bfm. rz. od Przynabyć.**

**Przynabyć, edzie, ył, nied. Przynabywać wię-
cej jeszcze nabyć; przykupić, dokupić:** Przynabył
sobie mnogszego i jeszcze sposobniejszego na-
czynia. Smotr. <Przy + Nabyć>

Przynabywać, a, ał p. Przynabyć.

**Przynabywanie, a, bfm., czynność cz. Przyn-
abywać.**

**Przynaczniówkowy anat. przy naczyniówce be-
dący (perichorioidealis). <Przy + Naczyniówko-
wy>**

**Przynaglać, a, lm. e ten, co przynagla. <Od
Przynaglać>**

Przynaglać, a, ał p. Przynaglić.

**Przynaglanie, a, bfm., czynność cz. Przyn-
aglać.**

Przynaglenie, a, bfm., czynność cz. Przynaglić:
Próby przynaglenia Marji do zaciągania dłu-
gów. Krasz.

**Przynaglić, i, il, nied. Przynaglać, † Przynagli-
wać i. kogo, † komu = pobudzić, zmusić do pośpie-
chu, przypędzić, popędzić, zmaglić, przyprzeć kogo**

do muru, przypilić go, natrzeć nań: Woda wodą
bywa popędzana, przynagla jej owa, co z góry
ubiega, a ta zaś na bieżącą przed sobą nalega.
Otw. Przynaglono tłumemu koniowi z karety,
zdechł w pół godziny. Kluk. Nie przestał on jej
przynagliwać. Otw. Przynaglał podezas gorzej.
Kn. Przynaglali Egipcjanie ludowi, aby co ryche-
lej z ziemi wyszedł. Wuj. Pogrożki uczyni-
wszy, cheieli go od jego przedsięwzięcia odstra-
szyć, przynaglając go, aby s. podpisał. Baz. Przyn-
aglał mu, aby co rychelej robił Troc. Pan nie
dość go przynagla. Krasz. Kiedy czas przynagli.
Fred. M. Próżno woźnica przynagla do biegu.
Miek. 2. co, † czemu = *przyspieszyć:* P. resztę
przygotował wojennych. Przynaglali tym robo-
tom. Troc. <Przy + Naglić>

† **Przynagliwać, a, ał p. Przynaglić.**

† **Przynagliwanie, a, bfm., czynność cz. Przyn-
agliwać.**

[**Przynagły**] *gwałtowny:* Oddychnął ciężko, aby
nie rzucić Suhajowi słowa przynagłego. Ork.
<Przy + Nagły>

**Przynając, imie, jał, nied. Przynajmować przy-
brać drogą najmu:** Nie mogąc mieścić s. wygod-
nie w tamtym mieszkaniu, przynajęliśmy ten
pokój o ścianę. L. P. ludzi do roboty. <Przy +
Nająć>

Przynajęcie, a, bfm., czynność cz. Przynająć.

[**Przynajm**] p. **Przynajmniej.** <Z Przynaj-
m(niej)>

[**Przynajmij**] p. **Przynajmniej.** <Z Przynaj-
mniej>

**Przynajmniej, † Przynajmniej, [Przynajm, Przyn-
najmij, Przynami, Przynamsię] przys. i. choć, cho-
ciaż, w ostatnim razie:** Jeżeli nie jesteś skrom-
nym, to P. okazuj s. takim. Jeżeli nie płacisz
długu, płać P. procent. 2. *co najmniej:* Pocią-
gnie s. to P. z rok. Odpedziwszy a. wzdly P. u-
skromniwszy chorobę. Ocz. <Przy + Najmniej>

Przynajmować, uje, ował p. Przynająć.

**Przynajmowanie, a, bfm., czynność cz. Przyn-
najmować.**

× **Przynalegać, a, ał na kogo = nalegać:** *nai
przykrzyć mu s.:* Przynalegam komu do spełnie-
nia, do jedzenia. Troc. <Przy + Nalegać>

× **Przynaleganie, a, bfm., czynność cz. Przyn-
legać.**

† **Przynaległość, i, bfm. nagłość, przynaglenie,
potrzeba gwałtowna:** Soli tej zażywać można wed-
ług każdej choroby przynaległości i potrzeby.
Syr. <Przy + Naległość>

**Przynależec, y, ał i. a. P. s. należeć do kogo,
do czego, być czyją własnością, przypadać komu
w udziale, należeć s.:** Mnie honor zakończenia
dzieła tego przynależy. L. P. ku czemu. Orzech.
Przynależę panu temu. Troc. Przynależy mu ten
dom. Troc. Brzegi, miasta i ludzie tobie s. przy-
należą. Krasin. Prawa te przynależą trzem pierw-
szym (= przysługują im, są ich przywilejem). 2. do
czego = *obowiązywać co, być koniecznym, być po-
winnością czego, być przywiązany do czego, skła-
dać s. na co:* Do poczeiwego pożycia wiele przy-
należy. Troc. 3. Przynależy = *przystoi, wypadu,
należy, godzi s., przysługuje prawo, jest stosowne:*
† Przynależy mi co, † przynależy co na mnie. L.
Przynależały takie szaty na niego. Troc. Przyn-
ależy mi takie nosie szaty. Troc. [Wszystko,
jak przynależało, zrobi i jeszcze najemnika przy-
pilnuje]. Reym. 4. † P. *zależec, zawisnąć:* Wiele
na tej przynależy (zależy) sprawie. Troc. <Przy-
+ Należec>

Przynależenie, a, bhm., czynność cz. **Przynależęć**.

† **Przynależętszy** st. w. od **Przynależący**: Piwa dobre dzieciom, ludziom młodym przynależętsze i zdrowsze są, niżli wody. Syr. <Od Przynależęć>

Przynależnie przys. od **Przynależny**; × **Przynależycie**: Nie wiem, jak to P. i doskonale wywieść. Dor. (= *należycie, jak ś. należy*).

Przynależność, i l. bhm. rz. od **Przynależny**; **Przynależytość**: P. sądu. Troc (= *kompetencja, właściwość*). 2. lm. i to, co do czego przynależny, **należność**: Województwo to z wszystkimi zamkami, przynależnościami. Vol.

Przynależny, **Przynależyty** i. *należny, przynależący, należący ś.*: Odzyskanie przynależnych kasie niedoborów. 2. *należący, tyżący ś. kogo, czego, odnośny, odpowiedni*: Akta z przynależnemi dowodami. 3. *należny, odpowiedni, przysługujący, należyty, słuszny, przyzwoity komu. stosowny*: Z przynależnym szacunkiem. 4. × P. *właściwy, odpowiedni, kompetentny*: Sąd P. <Przy + Należny>

× **Przynależycie** p. **Przynależnie**.

Przynależytość, i, lm. i p. **Przynależność**: P. języka japońskiego do rodziny uralско-altajskiej. P. sądu, *competentia fori*. Kn. **Przynależytości** urzędu tego są dochody z przyległych wsiów. Troc. Wszystkie tej majątności przynależytości. Troc.

Przynależyty p. **Przynależny**. <Przy + Należyty>

[Przynależenie się, a ś., bhm.] czynność cz. **Przynależęć ś.**

[Przynależęć się, y ś., ył ś.] *nałożyć ś., włożyć ś., wdrożyć ś., wprawić ś., wciągnąć ś., przywyknąć, nawyknać, przywyzczać ś.*: Jak ś. przynależęć, to i w piekle niezgorzej. P. ś. do pracy. <Przy + Nałożyć ś.>

[Przynamawiać, a, ał] *namawiać*. <Przy + Namawiać>

[Przynamawianie, a, bhm.] czynność cz. **Przynamawiać**.

[Przynami] p. **Przynajmniej**.

† **Przynamniej** p. **Przynajmniej**. <Przy + Namniej>

[Przynamsię] p. **Przynajmniej**.

[Przynaoziać, eje, ał] *uderzyć kogo*: Przynaoział złodzieja kłonicą przez plecy. <Przy + Naodzian>

[Przynaozianie, a, bhm.] czynność cz. **Przynaoziać**.

[Przynapijać się, a ś., ał ś.] *upijać ś., pić*: Rad ś. przynapija. <Przy + Napijać ś.>

[Przynapijanie się, a ś., bhm.] czynność cz. **Przynapijać ś.**

× **Przynapominać**, a, ał *przypominać, zachęcać*: P., *cohortari*. Mącz. <Przy + Napominać>

× **Przynapominanie**, a, bhm., czynność cz. **Przynapominać**.

× **Przynarządzać**, a, ał p. **Przynarządzić**. <Przy + Narządzać>

× **Przynarządzanie**, a, bhm., czynność cz. **Przynarządzać**: *Paraseve*, przygotowanie, P., przedtym nagotowanie. Mącz.

× **Przynarządzenie**, a, bhm., czynność cz. **Przynarządzić**.

× **Przynarządzić**, i, il, nied. **Przynarządzać** *przygotować, przyszykować, przyrzędzić*. <Przy + Narządzić>

Przynasadowy przy nasadzie znajdujący ś.: Nozdrza umieszczone w szparze podługowatej przynasadowej. <Przy + Nasadowy>

× **Przynasienny** gruczoł, anat. = *gruczoł krokowy* (prostata). <Przy + Nasienny>

× **Przynaszać**, a, ał p. **Przynieść**.

× **Przynaszanie**, a, bhm., czynność cz. **Przynaszać**.

Przynawlec, ecze, ókl, nied. **Przynawlekać** *jeszcze więcej nawlec, przydziać, przynuzać*. <Przy + Nawlec>

Przynawleczenie, a, bhm., czynność cz. **Przynawlec**.

Przynawlekać, a, ał p. **Przynawlec**. <Przy + Nawlekać>

Przynawlekanie, a, bhm., czynność cz. **Przynawlekać**.

[Przynawrócenie się, a ś., bhm.] czynność cz. **Przynawrócić ś.**

[Przynawrócić się, i ś., il ś.] *wrócić*: On ś. przynawróci. <Przy + Nawrócić>

× **Przynercze**, a, lm. a anat. i. p. **Nadnercze**. 2. *otoczenie nerki, tkanica otaczająca nerkę* (paranephrium). <Przy + *Nercze, od Nerka>

Przynerczny, **Przynerkowy** anat. *przy nerkach znajdujący ś.* Patol.: Zapalenie przynerczne (paranephritis). <Przy + *Nerczny, od Nerka>

× **Przynerka**, i, lm. i anat. p. **Nadnercze**. <Przy + Nerka>

Przynerkowy p. **Przynerczny**. <Przy + Nerkowy>

Przynęcać, a, ał p. **Przynęcić**.

Przynęcanie, a, bhm., czynność cz. **Przynęcać**.

Przynęcenie, a, bhm., czynność cz. **Przynęcić**. **Przynęciociel**, a, lm. e ten, co przynęca a. *przynęcił, przywabiacz*. L. <Od Przynęcić>

Przynęcić, i, il, nied. **Przynęcać** i. *nęcać przyciągnąć; przywabić, przymamić, przykudzić, zniecić*: Umięg, uśmiech, chętno z niemi obcowanie, to mężczyzny przynęca i to jest dla nich jak dla much słodycz, na którą ś. zlatują. L. Dziś pierwszy wzgląd bywa na mienie; sama uroda z cnotą nie przynęci. Pot. Przynęca mię swym uśmiechem. Rzew. Łańcuch zórawi przynęcony wiosną. Uj. 2. ryb. *zastawić przynęty na ryby, zanęcić*. <Przy + Nęcić>

× **Przynęka**, i, lm. i p. **Przynuka**.

Przynękać, a, ał i. dok. *znętać nieco*. 2. × P. p. **Przynęcać**. 3. [P.] *przybliżyć ś.* <Przy + Nękać>

Przynękanie, a, bhm., czynność cz. **Przynękać**. × **Przynęty**, u, lm. y p. **Przynęta**. <Przy + Nęty>

Przynęta, y, lm. y, × **Przynęty** to, co przynęca, *ponęta, wab, wabik, uluda*: Raz tylko dać przynęty, to zawsze przylatywać będą. L. Tak słodką go opiewszy przynęty. Troc. O przynętach ptaszyc. L. Ktoby uczynił przynęty na ptaki na swym gruncie, a drugiby te przynęty popsował, albo ptaki przynęcone odegnął, albo na gotowych cudzych ponętach pomknął, zapłaci. St. lit. Ktoby czyje przynęty dziegiem albo czosnkiem podmazał... St. lit. (ptasniczy gaik, polko. L.). P., ryb. p. **Zanęta**. [P., wabik na ryby. P. denna = na dnie wody dawana. P. wędkowa = P. do wędk]. <Przy + Nęta>

Przynętno, ego, bhm. to, co ś. *kladzie na przynęcenie, do czego zniecony idzie, przynęta, wab, wabik, wabidło*: Isé, biedz na P. <Od Przynętny>

PrzyŃetnie przys. od PrzyŃetny. L.

PrzyŃetny przym. od PrzyŃeta, *ponętny, powabny, nęcący do siebie, pociągający ku sobie, ułudny*: PrzyŃetnym pochlebstwem utargowana łaska. Błaż. Nie pstrzyli stoicy pism swoich przyŃetnemi kwiatkami; cały onych tok ma w sobie coś stalego. Pileh. <Od PrzyŃeta >

[PrzyŃeczenie się, a ś., blm.] czynność cz. PrzyŃecić ś.

[PrzyŃecić się, i ś., ił ś.] (o chlebie) *przyŃruczenie ś.* <Przy + Ńecić ś.>

† PrzyŃielubszy *trochę nielubiany, nieprzyjemny*: P., *subiniosus*. Mącz. <Przy + *Nielubszy, od Nieluby >

PrzyŃiesienie, a, blm., czynność cz. PrzyŃiesić.

PrzyŃiesić, esie, ośl, [TrzyŃiesić], nied. PrzyŃosić, × PrzyŃaszać, † PrzyŃoszywać I. co = *przynieść z czym, niosąc przybyć*: Bys Homerem był, bądź wdzięcznym Maronem; nie przyŃiesiesz-li, nie weźmiesz, Maronie, Cyeronie. Groch. Imiona tych, którzy chleb i wino do ołtarza przyŃoszywali, czytane przy mszy bywały. Pim. P. komu co w podarunku. P. wiadomość (= *zwiastować*). PrzyŃosił z sobą książkę. Troc. PrzyŃosił mi list. Troc. Dzieci, jak ś. urodzą, do rzek przyŃasząmy, a lodem i wodami ich ciała stwardzamy. Koch. J. (= *zanosimy*). Inżenier przyŃosił mu propozycję nabycia placów i z energią popierał interesa swoich mocodawców. Orzesz. [Dam ja tobie z Wiednia P. bielony czepek] (= *przynieść*). [P. czego] = P. co: P. mnie było szmatki. Przen.: P. co w ofierze (= *złożyć; poświęcić co, zrobić z czego ofiarę*). Każdy, rodząc ś., przynosi z sobą własnego sędziego, to jest sumnienie. Stasz. P. sobie imię (= *urodzić ś. w dniu jakiego świętego*). Okręty nasze przynosiły nam skarby (= *dostarczały nam skarbow, przywoziły je*). Wiatr głośnie przynosi (= *donosi*). Wolno mówić, co komu ślina do ust przyniesie. Krasz. Każdy dzień coś nam nowego przynosi (= *daje, zwiastuje*). 2. kogo, przen. = *sprawać, przyprawać, zagnać, wnieść, przypędzić*: Cóż to We Pannę tak rano przyniosło? L. Dabłóg ci kaduk go tu przyniósł. L. Czy cię tu djabi przyniósł? Co cię tu przyniosło? (= *skądś ś. tu wziął*). P. co komu w posagu = *wnieść*. Przen.: P. co komu = *uczynić, zrobić; sprawić, narazić go na co, sprawać co nań, okryć go czym; spowodować, pociągnąć z sobą*: P. hańbę, ujmę, zaszczyt. P. komu szkodę, stratę. P. komu korzyść (= *zapewnić*). P. komu w zysku. Wiele ten dom przynosi (dochodu)? (= *daje, czyni*). P. ulgę, pociechę. Przynosi to żal, smutek, chorobę. Troc. Takie lekarstwa śmierć przynoszą. Troc. Zły uczynek gryzotę przynosi Troc. Wielkie światło to prawdzie przynosi. Troc. Aby to wątpliwości i rozterków nie przynosiło. Troc. 3. † P. co komu = *zapropnować, ofiarować*: Węgrowie Władysławowi królestwo swoje a z nim zaraz i Elżbietę przynoszą. Błaż. Władysław przyŃiesionego sobie królestwa od Czechów nie przyjął. Błaż. 4. † P. *powiedzieć, wyprzeć, wyrazić, wnieść*: Tym podobne mowy i drudzy przyniosili z żartem i śmiechy. Bud. B. Królowie innych rzeczy wszęch obliłość mają, samej prawdy tam do nich najmniej przynaszają. Kochan. Mówmy naprzód co do Piotra św. zwierzeźności, a potem o cnotach jego, co da Pan Bóg, przyŃiesiemy. Skar. Nie spodziewam ś., żebym pewniejszego co nad one, co o Rzpłtej pisali, P. mógł. Baz. Co rewizorowie uznał i na przyszły sejm P. mają. Troc. PrzyŃosił tę sprawę do króla. Troc. <Przy + Ńiesić >

PrzyŃiewalać, a, ał p. PrzyŃiewolić.

PrzyŃiewalanie, a, blm., czynność cz. PrzyŃiewalać.

[PrzyŃiewolać, a, ał] p. PrzyŃiewolić.

[PrzyŃiewolanie, a, blm.] czynność cz. PrzyŃiewolać.

PrzyŃiewolenie, a, blm. I. czynność cz. PrzyŃiewolić. 2. a. [PrzyŃiewolisko, PrzyŃiewolstwo] *przymus, gwałt, niewola*: Często widać łzy w jej oczach; na twarzy znać P. L.

PrzyŃiewolić, i, ił, nied. PrzyŃiewalać I. *przymusić, zmusić, zniewolić, skłonić*: Nikt woli człowieka P. nie może. Pir. Sadził ś., jakoby jednych chęcią zmyśloną zniewolił, a drugich pogroźkami, krzywdami P. sobie mógł. Błaż. Nie tylko nikogo przyłudzić, ale też snadź i P. nie mogli, aby ś. tego podjął. Baz. [Ja na tobie tak, jak na królowym patrzył... a on mię po parobsku przyŃiewolił. Tet. Ledwo mnie za ciebie ojciec przyŃiewolił, matka przyŃękała. Któż mię na to przyŃiewolił? Któż mi ją przyŃiewolił?]. Przen.: Szję moją któż ramieniem ku pierś swej przyŃiewalał? Wyp. 2. [P.] *zwyzićzyć, podbić*: Basista, siepiec na maszynie, niebo sobie przyŃiewoli. Kot kotkę przyŃiewolił. <Przy + Niewolić >

[PrzyŃiewolisko, a, blm] p. PrzyŃiewolenie: Szła za mąż z przyŃiewoliska. <Od PrzyŃiewolić >

× PrzyŃiewolnie przys. od PrzyŃiewolny. L.

× PrzyŃiewolny *niewolny, zniewolony, przymuszany, przymuszony, niedobrowolny*: Z przyŃiewolnego sługi nie chce Bóg ofiary. Pot. <Od PrzyŃiewolić >

[PrzyŃiewolstwo, a, blm] p. PrzyŃiewolenie.

PrzyŃiszczec, eje, ał *zniszczyć cokolwiek, przyŃiszczyć ś.* <Przy + Ńiszczec >

PrzyŃiszczenie, a, blm. I. czynność cz. PrzyŃiszczec. 2. czynność cz. PrzyŃiszczycy.

PrzyŃiszczeczenie się, a ś., blm., czynność cz. PrzyŃiszczycyć ś.

PrzyŃiszczycyć, y, ył *zniszczyć nieco, podniszczyć*. P. ś. p. PrzyŃiszczec. <Przy + Ńiszczycyć >

PrzyŃitować, uje, ował *przymocować nitem, nitami, przytwierdzić na nit*: Krążek ten ma być czterema nitami do macicy przynitowany. Jak. J. Rękę mu przynitował do drąga. Zebr. (*dextera sua est cuspidata*). Hamon by Andromedę osądził zuchwały, którą przynitowaną za ręce doskonały Abantowie upatrzył. Zebr. <Przy + Nitować >

Przynitowanie, a, blm., czynność cz. Przynitować.

[Przyniżać, a, ał] p. Przyniżyć.

[Przyniżanie, a, blm.] czynność cz. Przyniżać.

[Przyniżenie, a, blm.] czynność cz. Przyniżyć.

[Przyniżyć, y, ył, nied. Przyniżać] *przychylić, przygiąć ku dołowi*: P. gałąź. [P. ś.] *przychylić ś.*: Góra, przyniżaj ś.! <Przy + Niżyć >

[Przynoga, i, Im. i, Psinoga] *rekojęść prawa u pluga*: Przynogi plúzne. Troc. <Przy + Noga >

Przynos, u, Im. y I. [P.] *przymieszenie*. 2. † P. *rzecz przynoszona, przyniesiona; ofiara*: Oblaćja a. P. chlebów, które proforami nazywają, na ofiarę. Pim. <Przy + Nos >

Przynosić, a, Im. e, × Przynośća *ten, co przynosi*. <Od Przynosić >

Przynosićielka, i, Im. i forma ż. od Przynosićiel.

Przynosić, i, ił p. Przyniesić.

Przynoszenie, a, blm., czynność cz. Przynosić.

× **Przynośca**, y, lm. y p. **Przynosić**: P. głowy Nerona. Nar. <Przy + *Nośca, NIOS/NIEŚ/NOS/NASZ>

[**Przynośny**] *dochođny, zyskowy, korzystny, oplacający* ś.: Kiedy Bóg dobry da dziadu kalestwo, to najprzynośniejsze dziadowskie dziedzictwo. <Przy + Nośny>

Przynozdrzny, Przynozdrzowy *znajdujący ś. przy nozdrzach*. Wet.: Zátoka przynozdrzna u konia. <Przy + *Nozdrzny, od Nozdrze>

Przynozdrzowy wet. p. **Przynozdrzny**. <Przy + *Nozdrzowy, od Nozdrze>

× **Przynoże**, a, lm. a anat. *step, nart (tarsus)*. <Przy + *Noże, od Noga>

× **Przynócać**, a, ał p. **Przynucić**.

× **Przynócanie**, a, blm., czynność cz. **Przynócać**.

× **Przynócenie**, a, blm., czynność cz. **Przynócić**.

× **Przynócić**, i, il p. **Przynucić**.

× **Przynót**, u, lm. y p. **Przynut**.

× **Przynózka**, i, lm. i *nożyk do obrzycania winorośli, rzeżak*. Mącz. <Przy + Nózka>

Przynucać, a, ał p. **Przynucić**.

Przynucanie, a, blm., czynność cz. **Przynucać**.

Przynucenie, a, blm., czynność cz. **Przynucić**.

† **Przynucenie**, a, blm., czynność cz. † **Przynucić**.

Przynucić, i, il, × **Przynócić**, nied. **Przynucać**, × **Przynócać** *przyspiewać; zawtórować śpiewem*. Mącz. <Przy + Nucić>

† **Przynucić**, i, il, † **Przynukać**, † **Przynużyć**, nied. † **Przynucać**, nied. † **Przynuczać**, † **Przynuzać**, † **Przynękać**, † **Przynukać**, † **Przynukować**, † **Przynukawać** kogo do czego = *przymusić, zmusić, przynaglić, znaglić, przyniewolić, zniewolić, napętlzić, nacisnąć, przycisnąć*: To nateczas uczynił głodem przynuczony. L. Prośbami posłów zwyciężeni, też i potrzebą Rzpłtej przynuceni i przywiedzeni, nakazujemy, aby... Vol. (= *skłonieni, powodowani*). On je przynucił k temu, iż wstąpili do niego. B. B. Nakoniec Egipcjanie przynuczali lud, aby tym rychlej wyszł z niemi. B. B. Wszystko złożyli nań i powiedzieli, że przynuceni a z muszenia musieli to czynić, co on chciał. L. Na złych nie chciał ostrości zażywać, chyba mussem przynukany. Chr. Darmośmy nalegali, żeby miejsca szukał bezpiecznego ucieczce, nikt go nie przynukał. Min. Przynukawali Lota, mówiąc: wstaniecz, wywiedźcie ś. precz z miasta. B. B. (przynękali go. Leop.). Bez ceremonji i pompy godowej samych niebianów za świadki przynużają. Chr. Przyszli starsi, przynukując go, aby wstał. Leop. (przymuszając go. Leop.). Matka jego przynukała go, żeby bezbożnie czynił. Leop. (przymusiła go. Leop.). Krzyk upominających ku bitwie, wrzask przynukających ku uciekaniu. Leop. Przynękają mię, żebym ślub z Józefem przestąpiła. L. Czynię, co ś. sumnieniu przynękanemu czynić należy. Smotr. Cheenie zawisło na woli nieprzynukanej. Troc. [Ojciec przyniewolił, matka przynękała]. <Przy + *Nucić, zam. Nęcić, Czes. pñniti>

† **Przynucać**, a, ał p. **Przynucić**.

† **Przynuczanie**, a, blm., czynność cz. **Przynucać**.

× **Przynuka**, i, lm. i l. *przynukiwanie, przynaglenie, przynaglanie, zachęta, przymus, mus, konieczność*: Musisz dać wszystko z przynuki. Rzucajmy szkolne przynuki, bądźmy sobie, krótkie chwile, ezujmy życie, trwajmy mile. Koch. W. (= *ogra-*

nuczenia, rygor, skrepowanie). Piją bez najmniejszej przynuki. L. (= *nie dają ś. wcale prosić*). Daj za prośbą, bo musisz dać wszystko z przynuki, czego prośba nie może, mogą huk i puki. Żegl. Tęgość uczenia zbytniego nie do rzeczy czasem roi, przynuki ś. umysł boi. Kras. Książd dawał zbawienne nauki do skruchy, do żalu przynuki. L. (= *pobudki*). 2. [P.] *przymuszanie kogo łagodnemi sposobami, znaganie gości do jedzenia i picia*. <Ros. prinuka>

Przynukać, a, ał l. † P. p. **Przynucić**. 2. [P.] = a) *zapraszać gwałtownie*. b) *przynuwać, przypędzić*. c) *przynuwać*. [P. ś.] l. *powrócić*: Do dom ś. przynukała. 2. *przynieć przysjęć*. <Przy + Nukać>

Przynukanie, a, blm., czynność cz. **Przynukać**.

† **Przynukawać**, a, ał p. † **Przynucić**.

† **Przynukawanie**, a, blm., czynność cz. **Przynukawać**.

† **Przynukować**, uje, ował p. † **Przynucić**.

† **Przynukowanie**, a, blm., czynność cz. **Przynukować**.

× **Przynut**, u, lm. y, **Przynót** *przynucenie, przyspiewanie; przyspiew, wtór, akompanjament nęcący*: Z niemi ś. zgadza każdy głos bez wyłączenia, każdy ś. z melodyjnym przynutem odzywa. Przyb. <Przy + *Nut, od Nuta>

Przynużać, a, ał l. † P. p. † **Przynucić**. 2. × P. p. **Przynużyć**.

Przynużanie, a, blm., czynność cz. **Przynużać**.

Przynużenie, a, blm., czynność cz. **Przynużać**.

Przynużyć, y, yl l. † P. p. † **Przynucić**. 2. × P. p. *znużyć nieco, sfatygować*. <Przy + Nużyć>

† **Przynyrki**, ek, blp. anat. (Perz.) p. **Nadnercze**. <Przy + Nyrki, od Nyrka>

× **Przyobawiać się**, a ś., ał ś. *obawiać ś. nieco*. Mącz. <Przy + Obawiać ś.>

× **Przyobawianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przyobawiać się**.

× **Przyobecnie** przys. od **Przyobecny**: P. będący. Vol.

× **Przyobecny** *obecny przy czym, przytomny czemu*. L. <Przy + Obecny>

Przyobiecać, a, ał, nied. **Przyobiecować** eo komu = *obiecując przyszeć*: Przyobiecałem wieczorem tego dokończyć. L. <Przy + Obiecać>

Przyobiecanie, a, blm., czynność cz. **Przyobiecać**.

Przyobiecować, uje, ywał p. **Przyobiecać**. <Przy + Obiecywać>

Przyobiecywanie, a, blm., czynność cz. **Przyobiecować**.

× **Przyobierać**, a, ał p. **Przyobrać**.

× **Przyobieranie**, a, blm., czynność cz. **Przyobierać**.

Przyoblec, ecze, ekl, × **ókl**, nied. **Przyoblekać**, **Przyobłoczyć** l. kogo w eo, czym - *przyodziać, przybrać, oblec, okryć, ubrać, przygarnąć, włożyć co na kogo*: Nagim był, a nie przyobłoczyliście mnie. Bud. P. nagiego. Suknią błyszczącą przyobleka syna. Kras. Przyobleczony w suknię zakonną. Szajn. Przen.: Marzenia nieraz w szatę rzeczywistości przyobłoczy. Jun. Przyoblekl w słowo marę przeszłości. Orzesz. (= *wcielił*). 2. *przyodziać, wziąć na siebie, włożyć, wdziać*: Gdy ku onemu dawnemu bechtyrowi przyobleciesz na ś. nieomylną zbroję Pańską, możesz być pewien każdego szczęścia swego. Rej. Przen.: Służebnicy dworscy zwykli obyczają panów swych przyobłoczyć i onych naśladować. Kosz. (= *przejmować*). P. ś. l. *przyodziać ś., oblec ś., przybrać ś., ubrać ś., okryć ś.,*

przyogarnąć ś. Przen.: P. ś. w odwagę, cierpliwość = *uzbroić* ś. Młodzieńcy przyoblęczyli ś. w sławę i w szaty wojenne. Leop. P. ś. w sławę = *okryć* ś. *sławą*. Powiedzieliście wy, że ś. w Chrystusową sprawiedliwość przyoblekacie. Hrb. (= *uzbrajacie* ś., *zaopatrujecie* ś.). 2. [P. ś.] za kogo = *przebrać* ś.: Djablica ś. za babę przyoblekła, cy jako? Tet. <Przy+Oblec>

[Przyoblecze, a, lm. a] *ubranie, odzież*. <Przy+Oblecze>

Przyobleczenie, a, blm., czynność cz. Przyoblec.

Przyobleczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przyoblec ś.

Przyobleczoney którego przyobleczono a, który ś. *przyoblękl, mający na sobie odzież*. Przen.: Dwa ciała leżały we śnie głębokim, równocześnie dwie dusze, przyobleczone w kształt widomy i jaśniejący światłem, przesuwaly ś. tuż przed nimi. Reym. (= *wcielone*). <Od Przyoblec>

Przyoblekać, a, ał p. Przyoblec. <Przy+Oblekać>

Przyoblekanie, a, blm., czynność cz. Przyoblekać: P. twarzy w ponurość. Chm.

Przyoblekanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyoblekać ś.

Przyoblócenie, a, blm., czynność cz. Przyoblócić.

Przyoblócenie się, a ś., blm., czynność cz. Przyoblócić ś.

Przyoblóczyć, y, ył i P. ś. p. Przyoblec. <Przy+Obłóczyć>

× Przyobrać, bierze, brał, nied. Przyobierać *obrawszy przybrać*: P., *cooptare*. Kn. P. jeszcze jednego członka. <Przy+Obrać>

× Przyobranie, a, blm., czynność cz. Przyobrać.

Przyobrotnicowy przy obrotnicy leżący: Tor P. <Przy+Obrotnicowy>

Przyobszerniej przys. *nieco obszernie, zbyt obszernie*. <Przy+Obszerniej>

Przyobucie, a, blm., czynność cz. Przyobuć.

Przyobucie się, a ś., blm., czynność cz. Przyobuć ś.

Przyobuć, uje, uł, nied. Przyobuwać kogo w co = *przybrać w obuwiu, obuć go*: P. w pantofle. Przen.: *uzbroić, zaopatrzyć, wyposażyc*: P. w dobre nauki. P. ś. *wzuc sobie obuwiu, obuć* ś. Przen.: Z młodych lat ś. w dobre nauki przyobuli a ewięczyli. Kosz. <Przy+Obuć>

Przyobuty którego przyobuli a, który ś. *przyobul*: W pantofle P., *crepidatus*. Mącz. Stójcie podpasani w prawdzie, przyobleczeni w pancerz sprawiedliwości, przyobuci w gotowości do Ewanielji. Gil. <Od Przyobuć>

Przyobuwać, a, ał i P. ś. p. Przyobuć. <Przy+Obuwać>

Przyobuwanie, a, blm., czynność cz. Przyobuwać.

Przyobuwanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyobuwać ś.

× Przyobyczajniejszy dość obyczajny, *niezupełnie grubych obyczajów: Suburbanus*, nie owszeki grubych obyczajów. Mącz. <Przy+Obyczajniejszy>

† Przyociać, a, ał p. Przyocieć.

† Przyocianie, a, blm., czynność cz. Przyociać.

† Przyocieć, i, il, nied. × Przyociać *przyoprawić octem*: Gardło gargaryzmami wypłókać wo-

dą przewarzoną i trochę przyocianą. Syr. <Przy+Ocieć>

† Przyochędażać, a, ał i † P. ś. p. Przyochędożyć.

† Przyochędażanie, a, blm., czynność cz. Przyochędażać.

† Przyochędażanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyochędażać ś.

† Przyochędożenie, a, blm., czynność cz. Przyochędożyć.

† Przyochędożenie się, a ś., blm., czynność cz. Przyochędożyć ś.

† Przyochędożka, i, lm. i *ozdóbka, upięksenie, ornament*. Troc.

† Przyochędożony którego przyochędożono a, który ś. *przyochędożył, strojny*: Pańsko P., *basilice ornatus*. Mącz. <Od Przyochędożyć>

† Przyochędożyć, y, ył, nied. *Przyochędażać przyozdobić, przystroić, przybrać*: P. konie rzedami. † P. ś. *przyozdobić* ś., *przybrać* ś., *przystroić* ś.: Wstała i przyochędażała ś. w swe szaty. Leop. (= *przyogarniała* ś.). Wnętrzny kościół Boga budować i przyochędażać chęć: przyjdź, Panie, a do końca sam hojną ręką łaski Twej przyochędoż mieszkanie swoje. Śkar. Konie kosztownemi rzedami królewskimi przyochędożone. Białob. <Przy+Ochędożyć>

[Przyochronić, i, il] *zaoszczędzić*: P. pieniądze, ubranie. <Zam. *Przyochronić, Przy+Ochronić>

[Przyochronienie, a, blm.] czynność cz. Przyochronić.

† Przyociętniejszy trochę powolny, *ociągający* ś., *zniekający*: P., *lentus*. Błaż. <Przy+*Ociećniejsz, od Ociećny>

Przyoczki, ek, blp. zool. *oczka* (ocelli, stemmata): Pędraki mają głowę wyraźną, niekiedy przyoczkami czyli oczami pojedynczemi opatrzoną. <Przy+*Oczki, od Oczko>

Przyodbytnicy l. anat. *znajdujący* ś. przy odbyticy: Tkanka łączna przyodbytnicza (tela conjunctiva paraproctaea). 2. patol.: Zapalenie przyodbytnicze (paraproctitis). <Przy+Odbytnicy>

Przyodbytny anat.: × Śródjelicie przyodbytnie p. Krezka. <Przy+Odbytny>

× Przyodchodny anat.: × Śródjelicie przyodchodne p. Krezka. <Przy+Odechodny>

[Przyodwieczerz, y, lm. e] *czas przed wieczorem*. <Przy+Odwieczerz>

Przyodzian, eje, ał, nied. *Przyodziewać l. naodzian, przykryć, okryć, nakryć*: P. kogo kołdrą, płaszczem. Przen. rub.: P. kogo = *palnąć, uderzyć*. P. kogo kijem. Przen.: *przykryć, okryć*: W kość słońową, w złote ściany mój dom nie jest przyodziany. L. Śnieg na dwa łokcie wżwyż ziemię przyodzian. Papr. Twarz rumianym wstydem przyodziewa. Lubom. (= *obleka, oblewa, okrywa*). Twarz smutkiem przyodziana, w smutku piękną była. Hul. Zwierzchnością przyodziany. Szaj. (= *wyposażony, obdarzony*). 2. *przyoblec, ubrać, oblec, przyogarnąć*: P. ubogiego. Troc. Szaty z nich zdejmują i przyodziewają żony swoje i syny swoje. Leop. Patrząc nań, że był nie bardzo przyodziany, rzekł mu: nabierz, co możesz, pieniędzy, a poratuj ehudoby swej. Papr. (= *licho był odziany*). Przen.: Przyodziewać kogo = *sprawić mu ubranie, ubierać go, mieć go na swoim sprawunku*. Mnie powinna być posłuszną, bo ją karmię i przyodziewam. L. P. s. I. *naodzian* ś., *przykryć* ś., *nakryć* ś.,

okryć ś.: Ptak ś. pierzem, drzewo liściem przyodziewa. Troc. Przen.: Pokłoniła ś., chłodem ś. przyodziewawszy. Krasz. 2. *przyoblec* ś., *oblec* ś., *ubrać* ś., *przyogarnąć* ś.: Nie było ubożego w mieście, któryby ś. nie jej szatami przyodził. Skar. <Przy+Odziąć>

× **Przyodzianek**, nku, lm. nki p. **Przyodziewek**: Szatny daje nam P. Pol. <Od Przyodziany, od Przyodziąć>

Przyodzianie, a, blm., czynność cz. **Przyodziąć**: Zajechawszy do swojego dworku, tyle tylko w nim zabawił, ile mu potrzeba było czasu do zrzucenia kapoty podróżnej, a przyodziania porządnego kontusza. Rzew.

Przyodzianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyodziąć** ś.

× **Przyodzienie**, a, lm. a p. **Przyodziewek**. <Przy+Odzienie>

[**Przyodziew**, y, lm. y] p. **Przyodziewek**: Sprawiliach mu P., jakiej nikt nie miał we wsi. Ork. <Przy+Odziw>

[**Przyodziewa**, y, lm. y], †**Przyodziewa** p. **Przyodziewek**: Ług wrzący nakrywa ś. nie tylko wiekiem, ale też jaką przyodziewą welnianą. Jak. J. <Przy+Odziw>

Przyodziewać, a, ał i P. ś. p. **Przyodziąć**. <Przy+Odziw>

Przyodziewanie, a, blm., czynność cz. **Przyodziwać**.

Przyodziewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyodziwać** ś.

× **Przyodziewek**, wku, lm. wki, × **Przyodzianek**, × **Przyodzienie**, †**Przyodziewa**, †**Przyodzięć**, [**Przyodziew**, **Przyodziewa**, **Przyodziewie**, **Przyodziewka** i. *przykrycie*, *nakrycie*, *pokrycie*. 2. *odzienie*, *odzież*, *ubranie*, *suknie*, *szaty*, *garderoba*, *rzeczy*: Nimfy w białym przyodziewku do stołu im usługowały. Troc. (= *stroju*). Buty stały pod jednym krzesłem, na drugim miał P. Krasz. [Różniący ś. tylko barwą przyodziewku]. Ork. <Przy+Odziw>

[**Przyodziewie**, a, lm. a] p. **Przyodziewek**. [**Przyodziewka**, i, lm. i] p. **Przyodziewek**. <Przy+Odziwka>

†**Przyodzięć**, y, lm. e p. **Przyodziewek**: Oset powłoczny z przyodzięży powłocznej tego imienia sobie u nas dostał. Syr. Wszystkie rzeczy przyodził swą barwą posępną, cichość towarzyszyła takiej przyodzięży. Przyb. (= *przyodzianiu takiemu*). <Przy+Odzież>

Przyogarnąć, nie, nął kogo = *oporzędzić pod względem ubrania, ogarnąć, przyodziąć, pomyśleć o ubraniu dla kogo, sprawić mu je*: Przyjęła sirotę, przyogarnęła i posłała do szkoły. P. ś. 1. *ogarnąć* ś., *ubrać* ś., *przyodziąć* ś. *jako tako*: Zaraz idę, tylko ś. przyogarnę. 2. *oporzędzić* ś. *pod względem ubrania, posprawić sobie ubranie*. <Przy+Ogarnąć>

Przyogarnięcie, a, blm., czynność cz. **Przyogarnąć**.

Przyogarnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyogarnąć** ś.

Przyokapowy przy okapie (dachu) leżący: Deska przyokapowa. Płatwa przyokapowa. <Przy+Okapowy>

Przyokopowy znajdujący ś. przy okopach: Kanał P. Ulica przyokopowa. <Przy+Okopowy>

Przyokrążny, **Przyokrężnicowy**, **Przyokrężniczy** anat.: Śródjelicie przyokrężne p. **Krezka**. <Przy+Okrażny>

Przyokrężnicowy anat. p. **Przyokrężny**. <Przy+Okrażnicowy, od Okrażnica>

Przyokrężniczy anat. p. **Przyokrężny**. <Przy+Okrażniczy, od Okrażnica>

[**Przyokrycie**, a, blm.] czynność cz. **Przyokryć**. [**Przyokrycie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przyokryć** ś.

[**Przyokryć**, yje, ył, nied. **Przyokrywać**] *przykryć, przyodziąć*: Na świtaniu było już śniegu na dobre trzy piędzie, do ena przyokrył kożuchem ziemię. Reym. [P. ś.] *przykryć* ś., *przyodziąć* ś.: W płachtę na głowę ś. przyokrył. Reym. <Przy+Okryć>

[**Przyokrywać**, a, ał i P. ś.] p. **Przyokryć**. <Przy+Okrywać>

[**Przyokrywanie**, a, blm.] czynność cz. **Przyokrywać**.

[**Przyokrywanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przyokrywać** ś.

[**Przyolować**, uje, ował] *przyodźwigać*. <Przy+Olować>

[**Przyolowanie**, a, blm.] czynność cz. **Przyolować**.

Przypołuczny anat. *położony przy opłucnej*. Patol.: Zapalenie przypołuczne (peripleuritis v. parapleuritis). <Przy+O+Płuczny>

Przyorać, rze, rał, nied. **Przyorywać** i. *trochę zorać*. L. 2. *orząc przyleryć ziemię, zorać*: P. miedzę. Na ogrody gnój rozwozić i przyorywać. Zaw. 3. *oraniem przylęczyć*: P. część cudzego pola. <Przy+Orać>

Przyoranie, a, blm., czynność cz. **Przyorać**. **Przyorywać**, a, ał p. **Przyorać**.

Przyorywanie, a, blm., czynność cz. **Przyorywać**: P. granie, zajmowanie stad, strzelanie bydła, wyrąbywanie lasów. Orzech.

[**Przyostać się**, anie ś., ał ś.] *zostać ś. na chwilę, ustać na chwilę w drodze*. <Przy+Ostać ś.>

[**Przyostanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przyostać** ś.

Przyostro, × **Przyostrze**, × **Przyostrzej** przys. *trochę za ostro, zbyt ostro*: To ku podziwieniu jest, gdy człowiek miłkiego życia z postawy przyostrzej cołkolwiek powie. Pilch.

Przyostry, × **Przyostrzejszy** i. *cołkolwiek za ostry; zbyt surowy*: Twe przyostre, me zaś przydobre serce dzieci nasze psuje. L. Jak zaś na siebie przyostrzejszą była, tak na bliźnich łaskawszą. Nies. 2. patol.: Choroba przyostra, × o s t r a w a (morbus subacutus). <Przy+Ostry>

× **Przyostrze** p. **Przyostro**. × **Przyostrzej** p. **Przyostro**. × **Przyostrzejszy** p. **Przyostry**. <Przy+Ostrzejszy>

Przyoszczędny cołkolwiek za oszczędny, skąpy *nico*. <Przy+Oszczędny>

Przyoszczędzenie, a, blm., czynność cz. **Przyoszczędzić**.

Przyoszczędzić, i, il *zaoszczędzić nico, przysporzyć oszczędności*. <Przy+Oszczędzić>

[**Przyośmielać**, a, ał] *ośmielać z lekka*: A Franek jął go P., wypytując frasobliwie o wszystko, co go trapiło. Ork. <Przy+Ośmielać>

[**Przyośmielanie**, a, blm., czynność cz. **Przyośmielać**.

Przyodzabiać, a, ał i P. ś. p. **Przyodzobić**. <Przy+Ozdabiać>

Przyodzabianie, a, blm., czynność cz. **Przyodzabiać**.

Przyodzabianie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyodzabiać** ś.

Przyozdobić, i, ił, [Przywozdobić], nied. Przyozdabiać *przybrać ozdobami, przypiększyć, przystroić, ozdobić, ukrasić, ulekorować*: Pierydy mój przyozdobiły umysł dary swemi. Bud. B. P. może, ale nieocnieciem gładkości nie pomoże. Rys. W bogato przyozdobionej kolebeci. Szaj. Bóg świat utworzył, a człowiek przyozdabia go. Karp. Miłość przyozdobiła to wszystko. Stasz. Ślubny wam dzień przyozdobię. Słow. Ulicę przyozdabiały kamienie. Krasz. P. *ś. ozdobić ś., przypiększyć ś., przystroić ś., upiększyć ś.*: Cacka, które mi przyozdabiali ś. Krasz. <Przy + Ozdobić>

Przyozdobienie, a, blm., czynność cz. Przyozdobić.

Przyozdobienie się, a ś., blm., czynność cz. Przyozdobić ś.

Przypad, u, lm. y p. Przypadek: Znamiona i cuda wie przedytym, niż bywają, i przypady czasów i wieków. Leop. Patol.: P., przypadek (= *przypadłość, objaw, symptom* (symptoma, signum). P. bierny a. wrażenny (symptoma passivum). P. czynny (s. activum). P. a. objaw rozeznanawy (signum pathognomicum). <Przy + Pad>

Przypadać, a, ał l. p. Przypaść. 2. dok. przybyć wskutek padania: Śniegu przypadało. <Przy + Padać>

Przypadanie, a, blm., czynność cz. Przypadać. Przypadek, czku, lm. czki p. Przypadek: Stał jej ś. P. (= *pośliznęła jej ś. noga = miała wypadek*, a. rub.: *puściła wiatr*). <Od Przypadek>

Przypadek, dku, lm. dki l. a. † Przypad *przypadnięcie, przypadanie, napad, napaść*: Nagłym przypadkiem nieprzyjaciela strwożeni, do obozu bieżeli. Warg. 2. † P. a. † **Przypad, Przypadłość** (*to, co przypada a. co przypada do kogo, do czego*), *stan przypadkowy, przypadkowa jakość; własność, przymiot, właściwość nieistotna, oznaka, cecha zewnętrzna, warunek*, w lm. *lane*: Na wewnętrznej własności przypadki zwierzelne wspierają ś. Karnk. Na jednym gruncie może wiele przypadków usieść: na kamieniu może być białość i twardość i wielkość. Petr. Chrystus wziął na ś. ciało ludzkie z wszystkimi jego przypadkami. Skar. Rozpowiedziałem tu wszystkie przymioty i oddzielne przypadki, które temu służą, kogo prawym dworzaniem zwać mamy. Górn. Dobrze są kształty, ubiory i inne przypadki, wedle świata tego, ale gdzie to wszystko rozumem a cnotą będzie zdobione. Rej. Każda rzecz ma przypadki swoje. Troc. 3. *zbieg okoliczności, traf, zrządzenie losu, ewentualność; pewien stan rzeczy, dane położenie rzeczy, raz, fatalność*: Musi wiele w życiu naszym dokazywać P., ponieważ przypadkiem żyjemy. Pileh. Czysty P., trafunek. L. P. sprawy jakiej prawdziwy albo zmyślony, na przykład przyłożony. Kn. P. prawny osądzić. Troc. W każdym przypadku (= *w każdym razie*). W przypadku, gdyby... (= *w razie*). W przypadku wojny zupełną zachowamy karność. Troc. Od wszelkiego przypadku przysięg tu Arysta. L. Stało ś. to przypadkiem. Rzdki P. w praktyce sądowej. Nie dostrzegając przyczyn, lubimy wszystko do przypadków odnosić. Kolł. Co byś zrobił w tym przypadku? Spuścić ś. na P. (= *na los szczęścia*). P. cheiał, zrzędził, że... Miljon talarów leżało na P. wojny. Krasz. Na P. śmierci. Na wszelki P. **Przypadkiem przys.** = a) a. † **Z przypadku przypadkowo, trafunkowo:** Przypadkiem ś. to stało. Kras. Przypadkiem tylko byłem w Berlinie. Twoje gdy u kogo z przypadku ginie, nikomu innemu nie ginie, tylko tobie. Troc. b) *czasem, czasami*: Uważaj, żebyś przypadkiem nie zbłądził. 4. *przypadu,*

zdarzenie, wypadek, wydarzenie; w lm. *dzieje, awantury*: Smutny, szczęśliwy, nieszczęśliwy to P. Troc. Wydarzył ś., zaszedł, miał miejsce P. Spotkał go P. Nieszczęśliwy P. (= *nieszczęście*). Ktoby ś. takich przypadków naliczył? Rej. Udzie złe przypadki, tam przyjaciel rzadki. Prz. Stał ś. P. na świat przy śmierci Zbawiciela. Skar. Na świecie przypadki takie bywały zawsze i bywać będą. Birk. Przypadki nie po ziemi, ale po Indziach chodzą. Pas. Gdyby kto z przygody zbiwszy o kamień nogę skaleczoną zranił, to już przypadkiem będzie pierwsza rana, a zaś druga przypadkiem przypadku nazwana. Min. Przypadki przejrzane lżejsze, niż niespodziane. Kn. Niespodziane przypadki przykrzejsze. Kn. Szczęśliwy, kto cudzym przypadkiem mądry. L. Od Pana Boga żądając, żeby ją nieodwrotnie ciężkim jakim przypadkiem skarał. Nies. Przypadki Guliwera. Przypadki Robinzona Kruzoe. [P. = *niemiła przystoda*: *Złapał go P. = złapały go konwulsje*]. 5. *dku a. dka a.* **Spadek** *jedna z siedmiu form odmianowych w liczbie pojedynczej a. mnogiej, właściwych imionom, zaimkom i imiesłowom; postać, jaką wyraz deklinujący ś. przybiera w jednym z możliwych wypadków użycia*: Końcowa imion odmiana, czyli przypadki, na to są, żeby właściwy stan wyobrażenia naszego według narodowego zwyczaju malowały. Kopez. Polacy mają po siedem przypadków w każdej liczbie. Kopez. Położę wyraz w jakim przypadku. *Dać* używa ś. z przypadkiem trzecim, rządzi przypadkiem trzecim, wymaga po sobie przypadku trzeciego. Zgoda eo do przypadków a. w przypadkach a. pod względem przypadków. Odmieniać przez przypadki (= *przypadkować, deklinować*). Przypadki niezależne i zależne a. uboczne. *Siebie* nie ma przypadku pierwszego (= *mianownika*). 6. patol. = a) P. chorobny (casus) *wypadek choroby*. b) a. **Przypad, Przypadłość** *objaw, symptom choroby* (symptoma). Zdr. **Przypadek**. <Od Przypad>

Przypadkować, uje, ował, × Spadkować *odmieniać przez przypadki, deklinować*. <Od Przypadek>

Przypadkowanie, a, blm., czynność cz. Przypadkować: Bardzoby niezrozumiałą była mowa ludzka, gdyby wyrazy nie miały przypadkowania. Kopez.

× **Przypadkowie p. Przypadkowo.** Słow. P. do ludu mówiącym. Śniad. Nie będę z tego kontent, eo P. znajduję, ale umyślnie sznkać będę. Torz.

× **Przypadkowy** gram. p. **Przypadkowy:** Odmiany przypadkowe. Kopez.

Przypadkowo, × Przypadkowie przys. od **Przypadkowy, przypadkiem**.

Przypadkowościowy przym. od **Przypadkowość, kazuistyczny:** Wysnuwał z zasady tysiączne kazuistyczne (przypadkowościowe) powikłania, okwiecone zasobem świeżo ukutych wyrażeń swoich. Kraus. <Od Przypadkowość>

Przypadkowość, i, blm. rz. od Przypadkowy: P. — niepewność w zdarzeniu ś. L.

Przypadkowy l. a. † Przypadły *wypadkowy, przystodny, trafunkowy*: Rzecz całe przypadkowa może ś. nigdy nie trafić. Kłok. Przypadkowa szroba osadzona na stemplu służy do wydobycia z kanaanu uwięzionej głowy stempla, szczołki etc. Jak J. (= *śruba od przypadku*). Dochody przypadkowe (= *niestale; akcydensy*). Zupełnie przypadkowe spotkanie. Krasz. Jestem sąsiad państwa na Podolu i sąsiad P. tu. Korz. Podział nieprzypadkowych przestępców na trzy gatunki: zbójców, gwałtowników i złodzieiów. Spas. 2. gór.: *Złoże*

nie przypadkowe w minerałach = *nieregularny sposób skupienia cząsteł* (np. złożenie blaszkowate, dziurkowate, komórkowe, krzewiaste, łupkowe i t. d.). 3. a. × **Przypadkowy** gram. przym. od **Przypadek**: Końcówka przypadkowa. Odmiany przypadkowe. 4. poł.: × *Błona przypadkowa = błona doczesna* (membrana decidua). <Od Przypadek>

Przypadłość, i, lm. i l. przym. od **Przypadły**, *zależność od trafu, przypadkowość*: P. rzeczy. Troc. Przypadłości pomiarkowanie. Troc. P. przyszłych rzeczy. Rej. 2. p. **Przypadek**: Świat stworzyć, to jest niebo, ziemię, morza i inne przypadłości na niebie i na ziemi. Rej. Przypadłości tylko widzimy, a istność człowieka rozumem tylko ogarnujemy. Hrb. Zwierzchnie osoby a przypadłości a. własności chleba i wina w sakramencie. Wuj. Niemasz rzeczy bez przypadłości. Troc. 3. *część przypadająca na kogo, dział, udział*. Sł. wil. 4. patol. = a) p. **Przypad**. b) *choroba, niedomaganie, zaciabnięcie*. <Od Przypadły>

Przypadły i, który **przypadł**: P. kurzawą, mehem, śniegiem, rdzą. Troc. Nie odpychaj mię do nóg twych przypadłego. Troc. Słońce promieniami wesolego czuła wszystkie rośną przypadłe osuszyło zioła. Otw. Do zbroi pleśnią przypadłych gwałtem ś. rzucił. Tw. Bywamy kontenci z osób do humoru nam przypadłych. Zabł. Sprawy o to przypałe. Troc. Przypadła wtenczas wojna. Troc (= *wydarzona, zaszała, wymikła*). Przypadłych rzeczy lekke nie waż. Rys. (= *spadkiem wziętych, odziedziczonych, które na ciebie spadły*). Jeżeli kto do rzeczy szczególnie ma prawo, wtedy rzeczą przypałą a. uroszoną zowie ś. Cyw. Przypałe pożytki. Rej. 2. p. **Przypadkowy**: Ratymus nad przypadłemi rzeczami pisarz. Leop. Człowieka dwie przygodzie minąć nie mogą: jedna przypała, druga przyrodzona. Rej. Przypałe przygody są rozmaite postrachy, jako gromy straszne, błyskawice srogie, pioruny, trzaskawice, potopy, ognie, grady. Rej. Pomierne życie było, pomiernemi też ziołki, bez trudnych przypraw przypałą chorobkę sobie snadnie uleczyli. Rej. P., przypadkowy, przymiotny, nieistotny, L. Przypałe przykazania Boże są w ceremonjach. Hrb. Te przypałe rzeczy nie tak obowiązują sumnie ludzkie, jako przykazanie Boskie. Hrb. Rzezy przypałe są białość, gorskość. Troc. <Od l. Przypaść>

Przypadnąć, dnie, dl p. l. **Przypaść**. <Przy + Padnąć>

Przypadnienie, a, btm. p. **Przypadnięcie**: Sposób upatrzenia wysokości przypadnienia wody w stawie. Stroj.

Przypadnięcie, a, btm., **Przypadnienie** czynność cz. l. **Przypaść**: W tych dniach spodziewam ś. przypadnięcia sprawy mojej. L.

Przypadowy patol. przym. od **Przypad**, *objawowy* (symptomaticus): Róża przypadowa, przyrana (erysipelas symptomaticum).

Przypadywać, uje, ywał p. l. **Przypaść**.

Przypadywanie, a, btm., czynność cz. **Przypadywać**.

Przypadzisty i, *spadzisty*: Mury po jednej stronie, po drugiej P. dziedzinie, a na końcu mieszkanie pańskie. Kaczk. 2. *przypadzisty; obfity w deszcze, przekropany*: Gospodarz wie już, czy rok będzie suchy, czy mokry: P., czy urodzajny; mierny, czy pochybny. Pol. <Przy + *Padzisty, PAD>

× **Przypajać**, a, ał i × P. ś. p. **Przypoić**.

× **Przypajanie**, a, btm., czynność cz. **Przypajać**.

× **Przypajanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Przypajać** ś.

Przypalać, a, ał i P. ś. p. **Przypalić**.

Przypalanie, a, btm., czynność cz. **Przypalać**: Papiłot, papierek do zawijania włosów dla przypalania. Mag.

Przypalanie się, a ś., btm., czynność cz. **Przypalać** ś.

[**Przypalanka**, i, btm.] *wódka gotowana z miodem i tłuszczem, krumplik, grzanka*. <Od Przypalany>

Przypalenie, a, btm., czynność cz. **Przypalić**: Chleb w ogniu gwałtownym pieczony skórę obojętą niewa bardzo twardą dla przypieklności a przypalania. Trzyc.

Przypalenie się, a ś., btm., czynność cz. **Przypalić** ś.

Przypaliczka, i, lm. i bot. (sphenogyne) *roś*. <Od Przypalić>

Przypalić, i, il, nied. **Przypalać** i. *spalić nieco, nadpalić, przypieć za nadto*: Przy palać, przyżegać, przypiekać, adurere. Męz. Nie przypal pieczeni. Troc. Jeśli wątroba zbyt gorąca jest, natenczas krwi przysmaży i przypali. Sak. K. 2. P. plyn = *przyswędzić, przydymić*: P. mleko. Chem.: Olejki przypalone = *empireumatyczne, tworzące ś. w wysokiej temperaturze przy suchej dystalacji*. Oleje przypalone. Krum. 3. *spalić po wierzchu, opalić, przysmażyć*; P. pale do wkopania. Troc. Śnieg przypalony. Gosł. (= *owiany ciepłem*). Słońce go przypaliło. Troc (= *ogorzał od słońca*). 4. nied. *przypiekać, palić, dopiekać, parzyć*: Słońce przypala. Troc. P. ś. i. *spalić ś. nieco, nadpalić ś., przypieć ś. za nadto*: Ciasto przypaliło ś. 2. *przyswędzić ś., przydymić ś.*: Mleko przypaliło ś. 3. *opalić ś., ogorzeć, spalić ś.*: P. ś. na słońcu. <Przy + Palić>

× **Przypaloność**, i, btm. *stan tego, co zostało przypalone, co ś. przypalilo*. Troc. <Od Przypalony, od Przypalić>

× **Przypalaszanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Przypalaszyc** ś.

× **Przypalaszyc się**, y ś., ył ś. *palasz sobie przypasać, przyczepić*. Sł. wil. <Przy + *Palaszyc, od Palasz>

† **Przypamiętać**, a, ał, [**Przypamiętać**], nied. [**Przypamiętować**] *co sobie = na pamięć sobie przywieść, przypomnieć*: Jeśli to, na coś już pozwolił sobie, przypomnisz, to wrędcie i to sobie przypamiętasz, o czymś, żeś nie wiedział, dawno powiedział. Bardz <Przy + Pamiętać>

Przypamiętanie, a, btm., czynność cz. **Przypamiętać**.

[**Przypamiętować**, uje, ował] p. **Przypamiętać**.

[**Przypamiętowanie**, a, btm.] czynność cz. **Przypamiętować**.

Przypanewkowy anat. p. **Przypanewny**. <Przy + Panewkowy>

Przypanewny, **Przypanewkowy** anat. *przy panwi a. panewce znajdujący ś.* (paraglenoidalis). <Przy + Panewny>

[**Przypaniaty**] *pankowaty*, (chłop) *niewo z pańsku ubrany*. <Przy + *Paniaty, od Pan>

† **Przypanoszenie**, a, btm., czynność cz. **Przypanoszyc**.

† **Przypanoszenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Przypanoszyc** ś.

† **Przypanoszyc**, y, ył *trochę spanoszyc, zbagacić; zrobić możniejszym*: Przemysław, państwa Po-

morskiego spadkiem przypanoszony, na krakowskie państwo powołany był, *Pomeraniae accessione auctus*. Błaż. Hunjada Władysław wojewodą siedmiogrodzkim uczynił, a potem nadto Temeszynskim przypanoszył starostwem, *auvit*. Błaż. † P. *ś. spanoszyć ś. nieco, z bogacić ś., stać ś. możniejszym, obrosnąć w pierze*. <Przy + Panoszyć>

Przyparadować, uje, ował paradując przyłhć; *przyjść a. przyjechać z parady*: Dygotaliśmy z Eustachym w kibitce, zamiast koczka, w którym przyparadowaliśmy z Warszawy. Od. <Przy + Paradować>

Przyparadowanie, a, bhm., czynność cz. Przyparadować.

Przyparcie, a, bhm., czynność cz. I. Przyprzeć: P. żyły jest przyłgnięciem zupełnym żyły kruszcowej do ścian skalistych. L. Jedyne P. do morza, które po pierwszym podziale pozostało Polsce, była Połoga na Żmudzi. Niem. (= *przystęp, dostęp*). <Przy + Parcie>

Przyparcie się, a ś., bhm., czynność cz. Przyprzeć ś.

[Przyparć, prze, parł] p. I. **Przyprzeć.** <Przy + Parć>

[Przyparek, rku, lm. rki] *upał, skwar, gorąco; czas, gdy słońce przepięka, gdy jest parno*: Czym dzień gorętszy, tym lepiej dosiada krzyk (ptak) i dubelt na błocie, zwłaszcza po deszczu, a. na P. Pol. P. taki naszedł, co strach! Kon. <Przy + *Parek, PAR: Ukr. priparok>

× **Przyparka, i, lm. i I. a [Pryparka, Przywory]** *tytuł z dna fajki, sokiem przesiąkły (przysmak Słowaków). 2. lek. okład ciepły, kataplasz, [c h l o d n e j (cataplasma)]*. <Przy + *Parka, PAR: Ukr. priparka>

Przyparować, uje, ował przybiec, przypędzić, przylecieć: Pies przyparował za myśliwym. <Przy + Parować>

Przyparowanie, a, bhm., czynność cz. Przyparować.

× **Przyparzać, a, ał i P. ś. p. Przyparzyć.**

× **Przyparzanie, a, bhm., czynność cz. Przyparzać.**

× **Przyparzanie się, a ś., bhm., czynność cz. Przyparzać ś.**

× **Przyparzenie, a, bhm., czynność cz. Przyparzyć.**

× **Przyparzenie się, a ś., bhm., czynność cz. Przyparzyć ś.**

× **Przyparzyć, y, ył, nied. × Przyparzać sparzyć nieco, poparzyć cokolwiek.** × P. *ś. sparzyć ś. nieco, poparzyć ś. cokolwiek*. <Przy + Parzyć>

Przypas, u, lm. y fl. i. kłody suche z powalů i lezaków, które dają bezpłatnie kupcowi do przewożenia wodą beczek smoły. 2. masł i ster na statkach wodnych. <Przy + *Pas, PAS: Ukr. pri-pas>

I. Przypasać, sze, sał, nied. Przypasywać przy-czepić, przywiązać pasem a. w pasie: Czasem kobiety przypasywały sobie podeszkę na żywot, aby były miane za brzemienne Tyt. pr. magd. Wiatr nie tylko żeby oponić z podróznego zwiac miał, owszem ją ten do siebie tym więcej przy-ciska i przypasuje. Żarn. Przypasawszy Dawid miecz obrzyma na odzienie swoje, jał kosztować, jeśliby zbrojnia mógł chodzić. Leop. Przypasali wszyscy miecze, przypasał też i Dawid miecz swój. Wuj. Przypasuj miecz ten na lędźwie twoje. Troc. Przypasał szablę do boku. Troc. Na to wam Rzplta szablę przypasała. Troc. Miecz obo-

jętny przypasał do boku. Tw. Szablę przypasał i postawę ogromną, „by trzech miał bić“, kasał. Papr. W Polsce każdy szlachcie przypasuje szablę. L. Skoro miecz swój przypaszę do boku, lękaj ś. każdy. Gęb. Nie przypasuj korda do boku, gdy do kościoła idziesz. Birk. Przypasz każdy miecz do boku swego. B. B. Kmifo, któryś ojezyny bronił szablą nieiaz, masz powiedzieć, na kogoś przypasał ją teraz? L. Do ostrego palasza kształtnie przypasany. Tw. Naród ludzki wojny nie znał wtenczas, narody przypasywać szabli nie umiały. Bardz. Bobym przynajmniej nie był mu palasza P. kazał. Fred. A. Przen.: P. *ś. do żelaza. Troc = oddać ś. rzemiosłu rycerskiemu. Przypasane szaty rozpuszczajcie. Otw. (= podkasane). P. fartuch.* <Przy + *Pasać>

2. Przypasać, a, ał p. 2. Przypasać. <Przy + Pasać>

Przypasanie, a I. bhm., czynność cz. Przypasać. 2. lm. a przypaska, sprzączka u paska.

[Przypasek, ska, lm. ski] *chłopiec lub dziewczyna do pomocy pasterzowi, potrzódka*. <Przy + *Pasek, PAS>

Przypaska, i, lm. i przypasanie, sprzączka u pasa, klamerka. Mącz. & Od I. Przypasać >

Przypasować, uje, ował przymierzwszy dopasować; zrobić, żeby jedno do drugiego przylegało, przystosować: P. stanik, suknię. P. drzwi, okna. [P. *ś.*] w co = *zapatrzeć ś.*: P. *ś. w świadectwa*. <Przy + 2. Pasować>

Przypasowanie, a I. bhm., czynność cz. Przypasować. 2. lm. a cieś, urąb, nacięcie w dłużnicy: P. do legaru. Śł. wil.

[Przypasowanie się, a ś., bhm.] **czynność cz. Przypasować ś.**

Przypasywać, uje, ywał p. I. Przypasać.

Przypasywanie, a, bhm., czynność cz. I. Przypasywać.

I. Przypasać, sie, sł, nied. Przypasać spaść w części bydłem: Pod jesień zbujałe oziminy przypasają bydłem lub owcami. L. <Przy + I. Paść>

2. Przypasać, dnie, dł, nied. Przypadać, Przypadnąć I. paść przy kim, przy czym; paść do czego, rzucić ś. do czego, krynąć; upadły przyłhć ś.: Upadłem, a on też przypadł przy mnie. Troc. Drząc przyszła i przypadła do nóg jego. Wuj. Do tych świętych miejsc ciałem przypadałem i niegodnymi moimi ustami je całowałem. Smotr. Nie uważywszy, jak wysoko woda przy grobli w stawie P. ma, nie możesz wiedzieć, jakiej grobli potrzeba. Stroj. Harda Eretrja do ziemi przypadła. Uj. Przypadł uchem do ziemi i nasłuchuje. Przen.: † O krajach takich powiadają: gdzie z synem mać, z rodzicem córka współ przypada, a z podwójnej miłości po-bożność ś. składa. Zebr. (= *pokładają ś., sypiają, spółkują*). Przen.: *przyłączyć ś., przyjść nadto*: Gdyby tu pilność przypadała. Rej. Lampa jest sama przez ś. ciemna i brudna, a gdy ogień przypadnie, już jasna i cudna. Rej. Do gorącości dniowej miłość gorętszego ognia przypadywała. Otw. Przen.: † P. na kogo, na co = *paść, spaść; osiąść na czym, rzucić ś. na kogo, na co; napaść, uderzyć na kogo*: Muchy na ranę i ropę przypadają. Skar. Bez wieści na mnie przypadł. Troc. Jawnej bitwy zwiast nie chciał, tylko co z kątów na nich przypadał. Biel. M. Na tym był wielki hetman, aby także na śpiące i nieostrożne przypadł. Birk. (= *spadł im na kark*). Przypadł nań (na Dawida) olbrzym z Filistynów wielki i

mężny. Skar. Przen.: *przybiec, dopaść, przylecieć, przypędzić*: Nagle wiatr gwałtowny przypadł od puszczy i zburzył dom. Leop. I ten zaledwie domówił, przypadł trzeci i rzece... Leop. Już chrześcijanie wszędzie uciekali, gdy Gwelf przypadł z posiłki świeżemi. P. Koch. Najpierwszy Żółkiewski przypadł do króla i powinszował mu zwycięstwa. Niem. Kierwil przypadł do Dorwalda z jak największym pośpiechem. L. Gdzie słońce za rok, inne planety za trzy, inne za dwanaście dopędzają, tam miesiąc przypada za dni dwadzieścia i siedem. Birk. Krzyknęły dziatki, do ojca przypadły, tuła się pod płaszcz na łonie. Miek. Cały dwór był jeszcze na mszy rannej, gdy on przypadł. Krasz. Niektóre (wilki) przypadały dość blisko. Sienk. (= *podbiegały, podtatały*). Przen.: †Przypadł na te myśli. Troc (= *wpadł*). Taka mu myśl przypadła. Troc (= *przyszła, nawinęła się, powstała w jego głowie, zaświtała mu*). Przypadała mu dobra myśl. Troc. †P. co = *spadszy przykryć, przysypać*: Przypadł śnieg zagony pół szatę. Troc. †P. czym = *zostać przykrytym czymś, co spadło, zostać przysypanym, przyprószone*: Natenczas wszystko było śniegiem przypadło. Baz. Widzi, jak twarz jego zbladła, jak szata prochem i pelem przypadła. Chr. Berło ich i korona prochem śmiertelnym przypadły. Birk. Prochem, śniegiem przypadłem Troc. Mięso pleśnią, żelazo rdzą przypadło. Troc (= *padła na nie pleśń, rdza; zaszło nią*). 2. *padszy przytulić się; przyzcuić się, przycupnąć, przylec*: Zajac, spędzony przez psy, przypadł gdzieś. Koń na tył przypada, rwac się temu, który go zatrzymywał Krasz. (= *przykuca, przysiadła*). Nasi przez kilka dni nieprzyjaciół, którzykolwiek w lesiech przypadli byli, wynajdując zabijali. Błaż. (= *zatrzymali się, stanęli, zasiedli na chwile*). I znów przypada, znów bieży. Niem. Przen.: Bóg zapłać, przepiórko! twój głosik kochany wesoło przypada mi w ucho. Len. Szpak, jakoby chciał przypadać, podniesione ma skrzydółka. Nies. (= *przysiadac*). Przen.: Wszystkim podobało się z elekcją króla do czasu P., *ad tempus supersedere*. Błaż. (= *wstrzymać się, zatrzymać się, poczekac*). 3. *wypaść, zdarzyć się, wydarzyć się, przytrafic się; nastac, miec miejsce; spelnic się, ziscic się*: Była kometa, za którą przypadło ziemi trzęsienie, a drugiego roku mor wielki przypadł w Rzymie. Lat. Po dni kilku podróży nocleg przypadł im w lesie. Karp. Szturm i wieher im gwałtowniejszy przypada, tym prędzej omija. Kłok. Czego życzyysz, P. a chybić może. Opal. Gdy się złe poczyna, przez palce patrzymy, aż niewola przypadnie, toż więc narzekamy. Rej. Z szczęścia to przypadło. Troc. Kto z ludźmi nie bywa, i skądże ćwiczenie a. ma P. jakie roztropne baczenie? Rej. (= *przyjść, wziac się*). W tym kłótnie między niemi przypadały. Troc. (= *wszczynaly się*). Tymczasem wojna niespodzianie przypadła. Troc. Na niego przypada kolej. Troc. Przypada dzień, miesiąc na niego do straży, do służby. Troc. P. na pewien termin = *wypaść; zejść się z tym terminem*. Akt weselny przypadał pojutrze. Kras. Celebracja ich przypadywała każdego roku odmiennie: owego w ten dzień, a drugiego w drugi. Smotr. Justynjana panowanie przypadło w latach pełnych kłesk różnego rodzaju. Lel. Przypada jarmark, sejm na św. Michał. Troc. 4. na kogo, na co = *spaść, paść, trafić, przejść, dostać się w udziale, spotkać kogo; spelnic się; ziscic się*: Jeśli na przeziwną fortunę przypadną, to śmierć moja pewna. Tw. Wszystek zmieszany, jakby wszystkie

na niego nieszczęścia przypadły. L. Co przypadło na jednego, P. może na każdego. L. Strach na wojsko przypadł. Troc. Przypadnie na cie uciisk. Wuj. Kto tak mądry, że zgadnie, co nań jutro przypadnie. Koehan. Wiele złego na owę wieś przypadło. Koehan. Nieraz ja o tym myślę, czemu też to nie przypadło na cie spokojnie się ożenić, a mnie... Sienk. P. na kogo w spadku. Po śmierci Konrada na Olbrachta miało wszystko przypadać. Biel. M. Memu panu najznaczniejsza dostanie się cząstka, zatem i z tych mnie łupów co przypadnie. L. Przypadła na niego kamienica, majątność. Troc. Księstwo albańskie na króla przypadło. P. Koch. Daj mi część majątności, która na mnie przypada. Wuj. Te dostatki P. ci miały z bogactw mojej matki. Berw. 5. *być w sam raz, nadać się, przydać się, okazać się stosownym, pasować; dogodzić komu, okazać się dogodnym, odpowiedzieć czym wymaganiom*. Może ten klucz przypadnie (próbując klucza). L. Nie chciał mi ustąpić konia przypadającego mi do maści. L. Ta szata dobrze na niego przypadła. Troc. Przypadną te buty na twoje nogi. Rzew. Odpowiedz tak dobrze przypadająca do zdarzeń. Śniad. (= *zastosowana*). Ten kwintuwirat przypada do miary z obecnym położeniem rzeczy? Moch. Przypadać komu do myśli, do gustu, smaku, do serca, podobać mu się, być w jego guście. L. Ludzie oświeceni mało znajdują takich, którzy im do serca P. mogą. L. Nie przypadł mi do serca urząd, ni osoba; ten będzie moim mężem, kto mi się podoba. Niem. Możeby się innym nie podobała, mnie przypadła do serca. Kras. Przypadł on ku sercu Neronowi, że z nim w swawoli grał o pierwszą. Nar. Gdy się bardzo wstawił i ludziom do serca przypadł, zajrzeć mu zaczęli. Skar. Przypadła mi nadzwyczaj do gustu. Niem. Głód stanie za kuchmistrza: potrawy mniej smaczne głodnemu żołdtkowi przypadają do gustu. Pileh. Człowiekowi nadtemu buława hetmańska przypadła do smaku. Pileh. Czestym i miłym gościem u niej był, umiał jej do myśli przypaść. L. Ucieszne rzeczy, gdy są niespodziane, bardziej do myśli przypadają. L. Cnota, nie rozpustnością, przypadł sławnemu Sęppjonowi Pileh (= *podobał się, trafił mu do serca, do przekonania*). Postać uźnra tego bardzo była królowi przypadła. Ustria. Gdy w jednym obrębie osiedli, acz różnego języka, trudno wyrazić, jak sobie przypadli i stowarzyszyli się. Pileh. Te słowa do serca przypadły. Troc (= *trafiły*). Do gustu palatowi ta przypadła mowa. Węg. Przypadłeś mi do serca, mówi Saul. Družb. Skromność przypadła mu do smaku. Krasz. 6. × P. na co = *przystac, zgodzić się, zezwolic, przyzwolic*: On na ich rady przypada. Pot. Wszysey na to przypadli, wszysey chwaliли owę radę. Pot. Teraz mej rady posłuchajcie mało, na którą, mniemam wszysey przypadniecie. Odim. Nie chciał nakoniec P. na tę sprawę, lecz jej dał przecię łaskawą odprawę. P. Koch. Wszysey na tę sentencję przypadli. Birk. Na jedno Pompejus i Cezar był przypadł. Warg. Pan przypadł na układ. Od. 7. †P. na wzgardę, na pośmiewisko. Troc = *stać się przedmiotem wzgardy, pośmiewiska; wyjść, zejść na pośmiewisko*. 8. †P. winy = *podlec karze pieniężnej*. Skr. < Przy + 2. Paść >

[Przypasne, ego, bhm.] kara na złe pasącego bydlę, na puszczającego bydlę w szkole. < Przy + Paśne >

[Przypatoczenie się, a się, bhm.] czynność cz. Przypatoczyć się.

[Przypatoczyć się, y ś., ył ś.] p. Napatoczyć ś. <Przy + Patoczyć ś.>

†Przypatrować się, uje ś., ował ś., [Przypatrować ś.] p. Przypatrować.

†Przypatrowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypatrować ś.: Królowie z głosem trąby do miast wjeżdżają, przez który oczy ludzkie ku przypatrowaniu ś. chwady a pompy swej obracają. Żarn.

†Przypatrownik, a, lm. cy p. Przypatrzyciel. Troc. <Od *Przypatrowny, od Przypatrować>

[Przypatrunek, nku, lm. nki, Przypatrzonek, Przypatry] *przypatrywanie* ś. <Przy + *Patrunek, PA(TR)>

[Przypatry, ów, blp.] p. Przypatrunek. <Przy + Patry>

Przypatrywać się, uje ś., ywał ś. p. Przypatryć.

Przypatrywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypatrywać ś.

[Przypatrywisko, a, lm. a] *ogłędziny, przedstawienie*. Pe. <Od Przypatrywać ś.>

†Przypatrzacz, a, lm. e p. Przypatrzyciel: Starajmyż ś., byśmy byli ku dobremu przykładowi przypatrzaczom swoim. Gil. <Od *Przypatrzacz>

†Przypatrząć się, a ś., ał ś. p. Przypatrzeć.

†Przypatrzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypatrząć ś.

[Przypatrzeć się, y ś., ył ś.] p. Przypatrzeć. <Przy + Patrzeć>

[Przypatrzenie, a, blm.] czynność cz. Przypatrzeć.

Przypatrzenie się, a ś., blm., czynność cz. Przypatrzeć ś. i Przypatrzeć ś.: Mam polecone do wiedzienia ś. cokolwiek i przypatrzenie zblizka temu, co ś. w zamku dzieje. Krasz.

[Przypatrzonek, nku, lm. nki] p. Przypatrunek. <Przy + *Patrzonek, od Patrzeć>

[Przypatrzować się, uje ś., ował ś.] p. Przypatrzeć.

[Przypatrzowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Przypatrzować ś.

[Przypatrzowiny, in, blp.] *pierwsze odwiedziny mające na celu ożenek, dowiaty, zwiaty*. <Od Przypatrzować>

Przypatrzyciel, a, lm. e, †Przypatrownik, †Przypatrzacz *przypatrujący* ś., *widz, spektator, obserwator*. Troc. <Od Przypatrzeć>

[Przypatrzeć, y, ył] *zobaczyć*: Przypatrzeicie, wszystkie panny, jako Marysia Jasia lubiła. P. ś., [Przypatrzeć ś.], nied. Przypatrywać ś., †Przypatrować ś., [Przypatrować ś.], †Przypatrzować ś., †Przypatrząć ś., [Przypatrzować ś.] l. komu, czemu = *przytrzymać wzrok na nim dla należytego rozpoznania, przyjrzeć* ś.: Temu, co ś. oplótł wkoło laski mojej, przypatrz ś. dobrze wężu i uważ go prawie, abys go pewnie pominął. Zebr. Stany wielkie ciągną ku sobie oczy, a cokolwiek uczynią, pilnie ś. każdy przypatrza, tak że ś. słowo ich zataić nie może. Kosz. Przypatrywać ś. dziwom Ryb. Zdaleka stojąc, chciał ś. przypatrować P. Koch. Przyszłieicie przypatrować ś. nieobronnym miejscem tej ziemi. Wuj. Kto ś. przypatruje obłokom, nigdy żać nie będzie. Wuj. Przypatrzeć ś. krukom, iż nie sieją ani żną, a Bóg je karmi. Wuj. Nimfy wiślnie ś. przypatrzały. Zbyl. Przypatrz ś. ciarlatanowi, komedji, igrzysku, bitwie. Troc. Nie jestem zbyt stary, jużem ś. jednak wielu scenom przypatrzył.

Kras. Nie przypatrza ś. głęboko rzeczom, ale tylko zwierzechnie wgląda. Petr. Pierwej przypatrzwa ś., co ś. z nim dzieje. Groch. Kto ś. pilniej a częściej zbawiennym rzeczom przypatrywa, zawždy co osobliwego ukaże mu Pan Bóg. Hrb. Przypatrz ś. tylko, co za kształty jadą na tych trzech koniach, całe okłamięone purpurą i szychem. Kras. Przypatrz ś. mężom, którzy w to-gach chadzali. Kras. Zaczęła pilnie bardzo przypatrywać ś. sylwetkom. Krasz. Z okien później mógł ś. przypatrzeć, jak radea jechał otoczony konnią. Krasz. Co ś. tak przypatrujesz do mnie, hę? Tet. Przen.: Sędzia się sprawie P. ma. Troc. 2. [P. ś.] *popatrzeć*: Carownica brzydko sie na nik psipatrzała. Przypatrzół sie na to ździebło. 3. [P. ś.] *przejrzeć*: Chlusa mu na ocy, i zaraz sie przypatrzół. <Przy + Patrzyć>

†Przypatrzywać się, a ś., ał ś. p. Przypatrzyć.

†Przypatrzywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypatrzywać ś.

[Przypawęzić, i, il] *przycisnąć pawężem nalu-dowaną furę*. <Przy + Pawęzić>

[Przypawężenie, a, blm.] czynność cz. Przypawęzić.

Przypaznogciowy, Przypaznokciowy anat. *przy paznogciu znajdujący* ś. (parunguealis). <Przy + Paznogciowy>

Przypaznokciowy p. Przypaznogciowy. <Przy + Paznokciowy>

Przypaźniać się, a ś., ał ś. p. Przypaźnić ś.

Przypaźnianie się, a ś., blm., czynność cz. Przypaźniać ś.

†Przypaźdzać, a, ał p. Przypaździć.

†Przypaźdzanie, a, blm., czynność cz. Przypaźdzać.

†Przypaźdzenie, a, blm., czynność cz. Przypaździć.

†Przypaździć, i, il p. Przypaździć. <Przy + Paździć>

Przypchać, a, ał p. Przypchnąć. <Przy + Pchać>

Przypchanie, a, blm., czynność cz. Przypchać. Przypchnąć, nie, nął, Przypchać, nied. Przypychać *pechnąwszy a. pchając przysunąć; przytłoczyć*. <Przy + Pchnąć>

Przypchnięcie, a, blm., czynność cz. Przypchnąć.

×Przypelnić, i, il *przyczynić, dodać, dopełnić*. L. <Przy + Pelnić>

×Przypelnienie, a, blm., czynność cz. Przypelnić.

Przypelzać, a, ał p. Przypelznąć. <Przy + Pelzać>

Przypelzanie, a, blm., czynność cz. Przypelzać.

Przypelzły *nico spelzły; przypłowiały, przyblak-ły*. <Od Przypelznąć>

Przypelznąć, żnie, znał a. zł, nied. Przypelzać l. a. ×Przypłazać, ×Przypłazić *pelznąć przybyć, zbliżyć* ś., *przysunąć* ś. 2. (o kolorze) *spelznąć, wypelznąć nico, przyblaknąć, przypłowić*. <Przy + Pelznąć>

Przypelznięcie, a, blm., czynność cz. Przypelz-nąć.

[Przypewnić, i, il] *przytwierdzić, przymocować*. <Przy + Pewnić>

[Przypewnienie, a, blm.] czynność cz. Przypew-nić.

Przypęcherzowy, × **Przymęcherzowy** I. anat. przy pęcherzu znajdujący s. 2. patol.: Zapalenie przypęcherzowe (paracystitis). <Przy + Pęcherzowy>

Przypędząć, a, ał p. **Przypędzić**. <Przy + Pędzać>

Przypędzanie, a, bhm., czynność cz. **Przypędzać**.

Przypędzenie, a, bhm., czynność cz. **Przypędzić**: Gdy Wanda nie chciała być małżonką księcia, chciał on to przez P. uczynić i zebrał wojsko przeciw niej. Paszko. Niektórzy s. dobrowolnie, drudzy przez P. w moc dawali. Biel. M. Miasta s. wszędzie dobrowolnie dawały, a drugie przez P. musiały. Biel. M.

× **Przypędziciel**, a, lm. e ten, co przypędził a. przypędza, przypędzacz. <Od Przypędzić>

× **Przypędzicielka**, i, lm. i forma ż. od **Przypędziciel**.

Przypędzić, i, it, † **Przypędzić**, nied. **Przypędzać**, † **Przypędzać** I. kogo, co = pędząc kogo, co, przybyć z nim; przynagłać, przynaglić: Przypędź gęsi. Troc. P. było z pola. Przen.: P. do czego, † k czemu = przynusić, przynaglić, przyniewolić: W pozyskaniu szkody swej iściec a. powód nie ma być przypędzon ku przysiedze na szkodę zyskaną. Mac. z Roz. Prośli Polacy Henryka, aby Brzetysława przypędził k temu, iżby wrócił, co pobrat w Polsce z kościołów. Biel. M. Cyrce Ulisesowi towarzysze przemieniła w świnię, aż ją gwałtem mieczem przypędził, toż zasię oddziałała te pokusy. Biel. M. Oni go przypędzali prośbami. Rej. Bojaźni mu przydał, aby go tym więcej ku enocie przypędził. Kosz. 2. cz ni pędząc przybyć: P. pieszo, konno. Goniec przypędził do króla. Troc. 3. † P. doprowadzić do czego, przyprowadzić o co. S. Par. <Przy + Pędzić>

Przypępkowy I. anat.: Okolica przypępkowa p. Kolopępkowy. 2. patol.: Przepuklina przypępkowa (hernia paromphalica). <Przy + Pępkowy>

Przypętać, a, ał **przyplętać**, **przysypętać**. <Przy + Pętać>

Przypętanie, a, bhm., czynność cz. **Przypętać**. [Przypięsek, sku, lm. ski] grunt składający s. z gliny pomieszanej z piaskiem. <Przy + Piasek>

Przypięskowy nieco z piaskiem zmieszany: P. a miejscami szczerze piaszczysty grunt. Zych. <Przy + Piaskowy>

[Przypiaszczysty] saporaty. <Przy + Piaszczysty>

Przypięć, pnie, piąt, nied. **Przypinać** przyczepić szpilką, przyszpilić; przyszyć zlekką; przytwierdzić, aby s. pewien czas trzymało; przypasać: P. co szpilką. Troc. Przypnij dziecięciu czapczkę. Troc. Bliźnięta te tak do siebie podobne były, że im rodzice znaczki przypinali, chcąc ich rozemnać. L. P. kokardę. Włósy w górę P. grzebieniem. L. (= upięć). Tysiące za pierwszym powołaniem papieża Urbana II przypinali sobie krzyże. Lel. Na nieszczęście na szubie gronostajowej była przypięta kartka z napisem: Ekenberg. Sraj. P. ostrogi. Troc. P. popręgu (= przyciągnąwszy zapiąć; ściągnąć). P. koniowi popręgu. Troc. Przen.: P. komu popręgu = ująć w karby, w rzyż, w kleszcze, powściągnąć, ukrócić, poskromić go; ucisnąć go: Zawzięli s., by Turkom popręgów przypięli. L. Azaż nam raz źli przypinali popręgów? Ryb. Przen.: P. komu rogi = zbalamucić mu żonę. Przen.: P. komu łatkę = powiedzieć złośliwie

co niekorzystnego o nim. Do pańskiego postawu i sługa łatkę przypiął. Oss. Niekiedy przypiął łatkę pani tej lub panu temu. Korz. Przen.: Ni przypiął, ni przyłatał = pasuje jak pięść do nosa, ni w pięć, ni w dziewięć. Przen.: I ten szumny tytuł przypinali do książek. Śniad. 2. przen. **przyprzeć**, **przycisnąć**, **przynusić**, **przyniewolić**, **przynaglić**: Przypiął dobrze nieprzyjaćciela, przeciwnika. Troc. Do takowych kondycji bardziej Matjasza potrzeba, aniż dobrowolna chęć przypinała. Błaż. P. s. przen.: **przyczepić s.**, **dopiąć s.**, **dorwać s.**, **przypięć s.**: Chart, gdy zwierzca dopada, to s. do ucha przypnie, to do boku zwierzca. Przyb. Właśnie jak pijawka wygłodzona do skóry, tak on przypiął s. do mnie. L. Przypiął s. do dzbana. Splunął w garście i przypinał s. ze złością do topora. Reym. Jak s. to dziecko przypięto do piersi. Mał. Mościwy! przypnijcie s. jeno do żarcia. Jeż. Przen.: **przyprzeć do czego**, **oprzed s. o co**: Wszystkie dzierżawy polskie, które od Elby aż do Odry rzeki przypięły s. Błaż. <Przy + Piąć>

Przypicie, a, bhm., czynność cz. **Przypić**. **Przypicie się**, a s., bhm., czynność cz. **Przypić s.**

Przypić, pije, pił, nied. **Przypijać** wypić w czyje ręce, wypić do kogo, **przepić**: Miko szaleć, kiedy czas po temu, a tak, bracia, przypij każdy swemu. Kochan. **Propino**, przypijam, piję do kogo. Mącz. Nie było do kogo P., ani słówko zagadać. Bał. P. s. I. × P. s. czemu = przyszycać s. do picia czego: Przypijać s. wina, piwu. Troc. 2. **wpięszy s.** **przyczepić s.**, **przypięć s.**: Przypijać s. do czego, **przypajać s.**, **przysssać s.** L. Pijawka, gdzie s. przypija, tam trwa, póki nie zginie. L. Kleszcz robak lecie koniom tak s. przypija, aż s. krwią ich nasyci, że s. rozpuknie. Syr. Pijawka s. do nogi przypija. Troc. <Przy + Pić>

Przypieć, cze, kł, nied. **Przypiekać** spieć po wierzchu, zatwardzić gorącym, zapieć, opieć, **przypalić**, **przypromienić**: Przypiekane cebule. L. Do nasolenia ryb lepsza jest od kopalnej warzona sól, osobliwie przypiekana. Kluk. Małdrzyki przypiekane. Haur. Ostrygi przypiekane. L. Przypiekane, przywarzane rzeczy niesmaczne. Kn. Musi dobrze przypiekać racuszki, łazanki do gustu pani wojskiej, panny podstolanki. Kras. Przen.: Nie zagładnij do blaszanki, bobym waści przypiekił grzanki. Fred. A. (= dał s. we znaki). Stońce dobrze przypiekało. Rog. (= dopiekało, prażyło). Włósy przypiekać = **przypalić zlekką dla przytrzymania w pewnym kształcie, zafrzywać gorącymi żelazkiem**. Przypiekać włósy u fryzjera a. żelazną łopatką rozgrzaną, a żelazkiem okrągłym, a żelazkiem do papilotów. Mag. Włósy ciepłym żelazem przypiekane utrzymują kędzier. Perz. Przypiekać ranę = × **kauteryzować**. Przen.: Przypiekiło to na niego. Troc = **przyschło na nim, przy nim ta wina została, na nim s. to skrupiło**. Myśl.: Skoki przypiekać = **być nowicjuszem, frycem, stawiać pierwsze kroki**. Przen.: P. komu o co = **dokuczyć, naprzykrzać s.**: Przypiekać komu ocz, **przypierać**, **przynaglić**, **urgere**. Mącz. Przen.: Z głodu umierać? — a cóż, gdy pod płotem niewinny żebrał na mrozie przypieka. Słow. (= cierpi, dręczy s.). Przen.: Król rzucił rachunek na stół, oka na niego nie zwracając; tym sposobem przypiekiem moich własnych kilka ty sięczy. Rzew. (= straciłem). P. s. I **spieć s. po wierzchu, zapieć s.**, **opieć s.**, **przypalić s.**, **przypromienić s.**: Niezdrowy jest chleb między węgiem pieczony, albowiem z stron wnet s. przypiecze,

a w szrodku surowe ciasto zostanie. Trzye. 2. P. ś. do garnka (Troce) = przyrzed, przypsnac, przystad. <Przy + 2. Piec>

Przypiecek, cka, lm. cki szeroki cokół do siedzenia i grzania ś. przy piecu, w rodzaju przyzby; lawki koło pieca: Ocet w zimie na piecu piekarnym albo na przypiecku kaflowego pieca postawie. Syr. Na piecu czyli na przypiecku kociołek i garezki stały. Jabl. Ze mu głodno i chłodno, że go nędza trapi, nie dba o to, gdy sobie na przypiecku chrapie. L. Dziecko tam jedno na przypiecku spało, a drugie przy nim płakało. Książ. Długo tak w zaniedbaniu ten garnek stał pod przypiekiem. Hoł. Przypiecki te i zapiecki wielkie zimową porą oddają zasługi. Jeż. <Przy + Piecek>

Przypieczenie, a, blm., czynność cz. **Przypiec**. **Przypieczenie się, a** ś., blm., czynność cz. **Przypiec** ś.

Przypieczętować, uje, ował co = przycisnąć pieczęcią, przyłożyć na czym pieczęć: Boję ś., żeby nam tej interecyzy nie przypieczętowano na pierśiach. L. (by nas za nią nie więtnowano). Przen.: Słowo: Kocham, przypieczętowane pocałunkiem gorącym. Jeż. Przen.: P. co czym = przyplacić; odpokutować czym za co. <Przy + Pieczętować>

Przypieczętowanie, a, blm., czynność cz. **Przypieczętować**.

Przypieczka, i, lm. i chir. moksa (moxa). <Przy + Pieczka>

[Przypieczonki, ów, blp.] ziemniaki dobrze przyśażone. <Przy + *Pieczonki, od Pieczonka>

Przypiek, u, lm. i piek. przybytek na wadze gotowego ciasta ponad wagę użytej na nie mąki (przez przybycie płynu, drożdży i t. d.). Przy + *Piek, PIEK/PÓK>

Przypiekać, a, ał i P. ś. p. **Przypiec**. **Przypiekanie, a**, blm., czynność cz. **Przypiekać**. **Przypiekanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Przypiekać** ś.

Przypiekanka, i, lm. i grzanka w potrawach. <Od Przypiekany, od Przypiekać>

Przypiekany I im. od **Przypiekać**. 2. przyrzadzony, otrzymany przez przypiekanie: Racuszki przypiekane.

Przypiekle, a, lm. a, × **Przypiekło, Przedpiekle, Przepiekle** wrota piekielne, miejsce u piekła: P., otchłań piekielna, okna piekielne. Kn. <Od Przypiekło>

Przypiekło, a, lm. a p. **Przypiekle**. Troe. <Przy + Piekło>

† **Przypiekłość, i**, blm. rz. od **Przypiekły**: Chleb w ogniu gwałtownym pieczony skórę oboją miewa bardzo twardą dla przypiekłości a przypalenia. Trzye. <Od Przypiekły>

† **Przypiekły** który ś. **przypiekły**: Twarz od słoneca przypiekła. Prz. (= opalona, ogorzała, spalona). <Od Przypiec>

Przypiełać, a, ał p. **Przypleć**.

Przypielanie, a, blm., czynność cz. **Przypielać**.

Przypielenie, a, blm., czynność cz. **Przypieć**.

Przypieprzenie, a, blm., czynność cz. **Przypieprzyć**.

Przypieprzyć, y, ył I. **przyprawić** pieprzem. Przen.: Wyrzątał ś. o nim z lekceważeniem, przypieprzonym czasami lekka pogarda. Kaezk. 2. jeszcze więcej opieprzyć. <Przy + Pieprzyć>

Przypierać, a, ał i P. ś. p. I. **Przypredzić**.

Przypieranie, a, blm., czynność cz. **Przypierać**. **Przypieranie się, a** ś., blm., czynność cz. **Przypierać** ś.

Przypiersek, ska, lm. ski woj. *parapet, osłona przy pierśiach fortyfikacji*. Sł. wil. <Przy + Piersek, od Pierś>

Przypierzać, a, ał p. **Przypierzyć**. **Przypierzanie, a**, blm., czynność cz. **Przypierzać**.

× **Przypierzczył** który **przyperzczył**, **przyprószo-ny**: Szata pleśnią a plugastwem **przyperzczył**. Mącz. <Od **Przypierzcznąć**>

× **Przypierzcznąć, chnie, chł** zostać **przyprószo-ny**. L. <Przy + Pierzcznąć>

× **Przypierzcchnięcie, a**, blm., czynność cz. **Przypierzcznąć**.

Przypierzenie, a, blm., czynność cz. **Przypierzyć**.

Przypierzyć, y, ył, nied. **Przypierzać** *piezem, miarami przyozdobić, upierzyć dla ozdoby*: Dziś pan ociee, gdy widzi, iż ma bótek świeży, sobie także pacholku magierkę **przyperzyć**. Papr. Przen.: Zawsze pokusa **przyperza**. Pot. <Przy + Pierzyć>

† **Przypiewać, a**, ał, [**Przypiewać**] *przyśpiewywa-ć, śpiewać do wtóru*: Śpiewajcie, huczeie a **przy-piewajcie**, **przyśpiewajcie** Jehowie cytarą i głosem **przyśpiewania**. Bud. To, co mnie dziś **przy-piewasz**, sobie **zaśpiewać** mogłeś. Smotr. [Kur **przyśpiewał**] (= *piął*). <Przy + *Piewać, P/PIE/PIA/POJ>

Przypiewanie, a, blm., czynność cz. **Przypiewać**.

Przypiewek, wku, lm. wki I. † P. *przyśpiewywa-nie, przyłatek do tego, co ś. śpiewa, frazes powtarzający ś. po strofach pieśni, refren, przegrywka, epodon*: Uprzedźmy oblicze Jehowy **wyznawaniem**, w **przyśpiewkach** krzeczmy Jemu. Bud. (psalmy śpiewajmy. B. G.). Moe moja i P. jest Bóg. Bud. (pienie, pieśń. L.). Jan Libicki cztery księgi pieśni Horacjusza i **przyśpiewek** przełożył. Książ. 2. [P.] *niemiły dodatek*: To znowu jeszcze jakiś P. <Przy + *Piewek, od Piew>

Przypięć, a, blm., czynność cz. **Przypięć**.

Przypięć się, a ś., blm., czynność cz. **Przypięć** ś.

× **Przypiękniac**, a, ał i × P. ś. p. **Przypiększyć**.

× **Przypięknianie, a**, blm., czynność cz. **Przypiękniac**.

× **Przypięknianie się, a** ś., blm., czynność cz. **Przypiękniac** ś.

× **Przypięknić, i, ił** p. **Przypiększyć**. <Przy + Pięknąć>

× **Przypięknienie, a**, blm., czynność cz. **Przypięknić**.

× **Przypięknienie się, a** ś., blm., czynność cz. **Przypięknić** ś.

Przypiększac, a, ał i P. ś. p. **Przypiększyć**.

Przypiększanie, a, blm., czynność cz. **Przypiększac**.

Przypiększanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypiększac** ś.

Przypiększenie, a, blm., czynność cz. **Przypiększyć**.

Przypiększenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypiększyć** ś.

Przypiększyć, y, ył, × **Przypięknić**, nied. **Przypiększac**, × **Przypiękniac** *przydać upiększeń, zro-bić piękniejszym, jeszcze więcej upiększyć, przyozdo-bić, przystroić*: Język mądrych **przypiększy** umie-jtność. Bud. Sliczną twarz niech **przypięknia** wstydlivości wzory. L. P. ś. *upiększyć* ś. *jeszcze więcej, przyozdobić* ś., *przystroić* ś.: Często w chłod-

nym cieniu przypiększa ś. w róże. Przyb. <Przy + Piększyć>

Przypiętrze, a, lm. a *przystanek na zakręcie schodów między piętami*: Kolacją podano na trzysta osób w całym rzędzie pokojów, przejsię, a nawet na przypiętrzach. Weys. <Przy + *Piętrze, od Piętro>

Przypijać, a, ał i †P. ś. p. **Przypić**. <Przy + Pijać>

Przypijanie, a, blm., czynność cz. **Przypijać**. **Przypijanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przypijać** ś.

Przypikować, uje, ował 1. *pikując przyszyć do czego*: P. watę do wierzchu koldry. 2. *dodać, przyczynić pikowaniem*: P. więcej waty. <Przy + Pikować>

Przypikowanie, a, blm., czynność cz. **Przypikować**.

Przypilać, a, ał p. **Przypilić**.

Przypilanie, a, blm., czynność cz. **Przypilać**.

Przypilenie, a, blm., czynność cz. **Przypilić**.

Przypilić, i, il, nied. **Przypilać**, †**Przypilować** l. †P., [P.] *dojrzeć, przypilnować, dać baczenie, zwrócić uwagę*: Mamka, jako nie o swym, tudzież będąc najemniczką, nie przypiluje, ani ś starać będzie, aby ś. dziecię dobrze miało. Glicz. Ociee każdy przypiluje w tym, aby syna za młodu na naukę oddał. Glicz. Sama przypila pracy, *opus exigui*. Żebr. Stanał tam z bracią, aby przypilowali tych, którzy robili w kościele. Wuj. Ty, który sprawujesz lud izraelski, racz P. Leop. Wysłuchał mię Bóg i przypilił głosu prośby mojej. Leop. I przypilił Pan a usłyszał. Leop. Wysłuchaj, Boże, modlitwę moję a nie wzgardzaj żądania mego; przypiluj mi a wysłuchaj mię. Leop. Trudnej ostatecznej chwili przypiluj nas w Boskiej sile. K. G. (= *opiekuj ś. nami*. L.). 2. †Głos jej żalobliwy słyszeć ś. dał, a już jej Bóg przypilał mściwie, *quam jam Deus ultor agebat*. Żebr. (= *dokuczał, dogrzewał*. L.). 3. *pobudzić do pośpiechu; przynaglić, popędzić*: Przypilać kogo w robocie, z robotą. Przypila mię = *napiera mię potrzeba naturalna*. Troszkę mię przypiliło: strasznie mi było przykro czekać. L. Przypiliło waści. Sienk. 4. [P.] *polecieć, przykazać*: Przypilił mu, żeby pilnował. Pan przypila furmanoju, żeby go wywióz. <Przy + Pilić>

Przypilnować, uje, ował, nied. **Przypilnowywać** kogo, czego = l. *dojrzeć pilnie, dopilnować*: Doma na kamieniu u rzeki siadywał, zdala przypilnowując gospodarstwa. Krasz. 2. kogo = *pilnując przyłapać; upilnować*. P. ś. *mieć ś. na bacności, nie zasnąć gruszek w popiele, nie opuścić sposobności, dopilnować ś.* <Przy + Pilnować>

Przypilnowanie, a, blm., czynność cz. **Przypilnować**.

Przypilnowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypilnować** ś.

Przypilnowywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przypilnować**.

Przypilnowywanie, a, blm., czynność cz. **Przypilnowywać**.

Przypilnowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypilnowywać** ś.

†**Przypilować**, uje, ował p. **Przypilić**. <Przy + *Pilować, PIŁ/PIL>

†**Przypilowanie**, a, blm., czynność cz. **Przypilować**.

Przypilować, uje, ował *pilując przytrzeć, spiloować nieco; pilowaniem przykrócić, upilować przy pewnym miejscu*. <Przy + Pilować>

Przypilowanie, a, blm., czynność cz. **Przypilować**.

Przypinać, a, ał i P. ś. p. **Przypiąć**.

Przypinanie, a, blm., czynność cz. **Przypinać**.

Przypinanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przypinać** ś.

Przypinka, i, lm. i l. *sprzączka, spinka, haftka*. Troc. 2. *to, co przypięto, ozdóbka*: Najpiękniejszy strój szpecą przypinki dziwaczne. Dm. 3. X P. *przen. przypięcie latki, przycinek, docinek, żart uszczypliwy, przekąs, przymówka, uszczypek, uszczyпка*: Robię przypinki. Dotkliwa P. To była P. do niego. 4. rzem.: *Przypinki i podpinki w odlewnictwie, krótkie koleczki żelazne podpierające rdzeń (kareń) formy w czasie odlewania, a pozostające na stałe w gotowym odlewie*. <Przy + *Pinka, PN/PIĘ/PON/PIN>

[**Przypirlo**] *przyprószyło*: Śniegiem P. (= *przyprzerzyło*).

[**Przypirzek**, zka, blm., **Przypyrzek**] (**Przypirzek**) *nowy śnieg niewielki*: Wiesnom na przypirkach zwiezieme reszte gnojza na pole.

Przypis, u, lm. y l. *przypisanie, przypisywanie*: P. = *przypisanie komu dzieła, dedykacja*. Troc. P., *przypisek, przypisanie, przypisowanie komu czego, przeczytanie mu*. Kn. 2. a. **Przypisek** = a) *objaśnienie, dodatek do rozdziału lub książki zostające w luźnym związku z całością treści, objaśnienie dodatkowe, komentarz*: Przypisy do gramatyki zamykają obszerniejszą naukę wraz z natrąceniem sposobów uczenia dzieci. Kopez. b) *przypisek, dopisek, adnotacja*: P. pod listem (*postscriptum*). 3. †P., [P.] *suma a. zapis żonie od męża u czyniony przywiankiem, przypisem nazywa ś. Ostr.* <Przy + *Pis, PIS>

Przypisać, sze, sał, nied. **Przypisywać**, †**Przypisować** l. *pisząc przydać; dopisać, dodać do pisma, zrobić przypisek*: Przypisuję do rejestru fałszywie, *imputo*. Kn. Przypisane słowa do czego. Troc. Przypisał uczone przestrogi. Troc. Do wkładka kasa oszczędności przypisała jej procent. P. kogo na listę = *wpisać dodatkowo do osób zapisanych poprzednio*. Nie byłem do roty żadnej przypisany. Zwr. M. (*enrolowany*. L.). Przypisany, ucyziony, nie urodzony szlachciec albo mieszczanin, *adscriptitius*. Kn. Przypisany szlachciec, mieszczanin. Troc. P. szlachciec = † *skartabel*. L. P. komu co na jego dochód = *zapisać na jego dobro, na jego konto, na jego rachunek*. Przen.: P. komu co = *uznać co za jego winę lub zasługę, mieć go za sprawcę, policzyć co na jego karb, zawdzięczyć mu co*: Przypisywać sobie albo komu co złego, dobrego = *przyczytywać*. L. Przypisować komu co jest to *przywłaszczyc* mu. L. Przypisować komu sprawę cudzą jest to *głosić, iż on jest jej skutkującą przyczyną, chociażby nie był jej sam sprawcą*. L. Umiejętnościom winniśmy przypisować rozkoszy życia najprzyjemniejsze. L. Bitwę przez Warrona przegrana zgniewanym bogom, a skromność obyczajom jego przypisowano. Warg. Bogatemu wszystko przypisujemy. Kn. Przypisował mu szczęście swoje. Troc. Przypisuje mu tę zdradę, tę szkodę. Troc. Bogu to P. trzeba. Żegl. Przywar ludzkich nie przypisujecie nauce. Śniad. Jakże mnie możesz przypisywać winę! Fred. A. Przypisują to ich roztargnieniu, nieuwadze. 2. komu dzieło swoje = *dedykować, ofiarować*. Przypisywać księgi jest *zwyczajem autorów na znak wdzięczności dobrodziejom swoim*. Leszcz. P. komu książkę. Troc. 3. [P.] = a) *napisawszy przysłać*: Przypis do mnie listek, aby dwa słoweczka. b) *za-*

pisac kredką więcej, niż ś. należy, pisac podwójną kredką: Kazałeś mi przypisować. Szynekarka przypisuje. P. ś. *zrobić od siebie przypisek, dopisać ś., przyłączyć swoje słowa do pisma:* P. ś. do listu. <Przy + Pisać>

Przypisanie, a, btm., czynność cz. **Przypisać**: P. komu czego. Troc. P. księgi komu. Troc. P. Górnickiego Najjaśniejszemu Panu. Górn.

Przypisanie się, a ś., btm., czynność cz. **Przypisać ś.**

Przypisek, sku, lm. ski l. p. **Przypis**: Przypis, P., dopisana adnotacja, obserwacja. L. Przypiski, co łacinnicy annotacjami zowią. Bud. Patrz w przypiskach. Kosz. Może ś. pan pomylił i w przypisku. Korz. 2. [P.] *nieśluszenie przypisana należność*: Oj karemarze, Pan Bóg was pokarze za ludzkie przypiski. <Od Przypis>

† **Przypiskać**, a, ał p. **Przypiszczuć**. <Przy + Piskać>

† **Przypiskanie**, a, btm., czynność cz. **Przypiskać**.

† **Przypiskować**, uje, ował p. **Przypiszczuć**.

† **Przypiskowanie**, a, btm., czynność cz. **Przypiskować**.

× **Przypisne**, ego, btm. *zapłata od wpisu*: Do bra duchowne od wszelkich ciężarów żołnierskich, stacji, wydawania chlebów, hibern, przypisnego, stanowisk, noclegów uwalniamy. Vol. <Od Przypisny>

Przypisny l. przym. od **Przypis**: List P. L. (= *dedykacyjny*). 2. *przypisany, dodatkowy w piśmie*: Przypisne linje w notach muzycznych nazywają ś. linijki pod rygami na notach przypisane. Mag. 3. × P. człowiek = *nie poddany, ale tylko przypisany do majątku, do ziemi*. Sł. wil. 4. [Kwatera przypisna] = *dom, do którego uczęszcza ś. na obiady i noclegi, nie będąc proszonym*. Sł. wil. <Od Przypis>

× **Przypisować**, uje, ował i × P. ś. p. **Przypisać**.

× **Przypisowanie**, a, btm., czynność cz. **Przypisować**.

Przypisywać, uje, ywał i P. ś. p. **Przypisać**.

Przypisywanie, a, btm., czynność cz. **Przypisywać**.

Przypisywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Przypisywać ś.**

† **Przypiszczuć**, y, ał, nied. † **Przypiskać**, † **Przypiskować** *piszczyć przy czym, na piszczałce wtórować, przysgrywać*: Kozy po odłogach jak pastucha goni, w fletnią przypiskając. Zebr. <Przy + Piszczyć>

Przypiszczelowy anat. *znajdujący ś. przy piszczele*: Kaletka przypiszczelowa (bursa anserina). <Przy + Piszczelowy>

× **Przypisnik**, a, lm. cy l. ten, *co robi przypisy, komentator*: P. Kadłubka żył pod Kazimierzem Wielkim. Nar. 2. *człowiek przypisny*: Wsie Liszki z przypisnikami. Piek. <Od Przypisny>

Przypitka, i, lm. i. **Przypiewek** *przepijanie do kogo; przemówienie do kogo przy kieliszku*: Nie był to obiad, ale w dobrym towarzystwie przekąska z przypitką, trwającą do późnego wieczora. Krasz. <Przy + Pitka>

Przypitrasić, i, il *pitraszac przysządzić, przygotować*. <Przy + Pitrasić>

Przypitraszenie, a, btm., czynność cz. **Przypitrasić**.

Przypiewek, wku, lm. wki p. **Przypitka**: Śpiewy na cześć jej nucią gromkie i wrzaskliwe,

przerywane przypiewkiem z wymaganiem odwzajemnienia. Rol. <Przy + *Piewek, PI/POJ>

Przypizmować, uje, ował *upizmować cokolwiek*. <Przy + Pizmować>

Przypizmowanie, a, btm., czynność cz. **Przypizmować**.

Przypka, i, lm. i? *szczypta*: Gruchnęła wieść, niby P. prochu strzelniczego, zapalona na końcu jednym i biegąca płomieniem szybkim ku drugiemu, kryjącemu ś. w minie. Jeż.

[**Przypłaskiwać się**, uje ś., iwał ś.] p. **Przypłasnąć**.

[**Przypłaskiwanie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Przypłaskiwać ś.**: Wszystko, co żyło naokoło i patrzyło w tej chwili na wystawę inżynierską, zrobiło „temene“ z przypłaskiwaniem ś. do ziemi. Eww.

[**Przypłasnąć**, śnie, snął] *uderzyć na płask, klapnąć, przypłaszczyć przez pacnięcie*: Na lewej cię dłoni posadzę, prawą cię przypłasnę, a nikt nawet kości twoich nie znajdzie. [**Przypłaskiwać ś.**] *przypaść do ziemi, upaść na płask, paść płackiem, klapnąć*. <Przy + Płasnąć>

Przypłasnięcie, a, btm., czynność cz. **Przypłasnąć**.

Przypłatać, a, ał p. **Przyplesć**.

Przypłatanie, a, btm., czynność cz. **Przypłatać**.

Przypłat, u, lm. y patol. *powiększenie, zawikłanie, komplikacja* (complicatio). <Przy + *Płat, PŁAŁT/PLAŁT> por. PŁÓT/PŁEĆ/PŁÓT/PŁAŁT>

Przypłatać, ta a. eze, tał *plącąc przylączyć*; przen.: *przyczepić, przymieszać*: Podobnych bajek do dziejów polskich przypłatało wiele. Lel. P. ś. *zapłatawwszy ś. przylączyć ś.*: Do niej czarnych przypłatała ś. nie biała. Przen. *przymieszać ś., przyczepić ś., przylączyć ś., niewiadomo skąd ś. wziąć, przybłąkać ś., przystać*: Nawet przy dobrych obyczajach i przymiotach przypłata ś. drugdy co cierpkiego. Pilch. Niech ś. do enoty przypłaczę lenistwo, natychmiast, co ma w sobie najwyborniejszego, utraci. Pilch. Zgon nie zna udregczenia, a gdyby też i przypłatała ś. boleść, tedy w samej krótkości ma kęs potiechy. Pilch. Do jednej choroby przypłatała ś. druga. Jakiś pies przypłatał ś. do mnie i ani go ś. pozbyć. <Przy + Płatać>

Przypłatanie, a, btm., czynność cz. **Przypłatać**. **Przypłatanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Przypłatać ś.**

Przyplecenie, a, btm., czynność cz. **Przyplesć**.

× **Przyplecać**, a, ał p. **Przypleczyć**.

× **Przypleczenie**, a, btm., czynność cz. **Przyplecać**.

× **Przypleczenie**, a, btm., czynność cz. **Przypleczyć**.

× **Przypleczyć**, y, yl, nied. × **Przyplecać** do czego = *oprzec plecami, przystawić co tyłem do czego*. <Przy + Pleczyć>

Przypleć, piele, peń, nied. **Przyplecać** *opleć zgrubsza*: Przypiel te zagony. Troc. <Przy + Pleć>

Przypleniać, a, ał p. **Przypłenić**.

Przypłenianie, a, btm., czynność cz. **Przypłeniać**.

Przypłenić, i, il, nied. **Przypłeniać** *przymnożyć*: Bystrym do Psychy opuszcza ś. lotem (Kupido) z miłą nowiną, że bogiń przypłenił. Mor. A. Przen.: Jeśli on kiedy wskóra, jeśli bogowie łask swych przypłenią. Chr. (= *przydadać, dodać, przyczynić*). <Przy + Plenić>

Przyplenie, a, blm., czynność cz. **Przyplenió.**
Przypleść, ecie, ótł, nied. **Przyplatać** l. *plotąc przyplacząc*: Wino do tyczy P., *maritare*. Mącz. 2. *plotąc przydać; dopleść*: P. kwiatków do wianka. <Przy + Pleść>

Przpleśnić, eje, ał *zapleśnić cokolwiek, spleśnić nieco*. <Przy + Pleśnić>

Przpleśnienie, a, blm., czynność cz. **Przpleśnieć.**

[Przplezienie się, a, s., blm.] czynność cz. **Przplezść s.**

[Przplezść się, ezie s., ózł s.], † **Przplazać** *przypiecznąć*: P. na czworakach. <Przy + Plezść s.>

† **Przplęsać, a, ał,** nied. † **Przplęsuwać** l. *klasnąć do wóru, wórować klasaniem*. 2. *klasnąć przyświadczyć, przychwalić, przytakiwać klasaniem*: Przplęsuwali rękoma swemi. Leop. (przyklęskowali. Leop.). <Przy + Plęsać>

† **Przplęsanie, a, blm.,** czynność cz. **Przplęsać.**

† **Przplęsuwać, uje, ował** p. **Przplęsać.**

† **Przplęsuwanie, a, blm.,** czynność cz. **Przplęsuwać.**

× **Przplucie, a, blm.,** czynność cz. **Przpluć.**

× **Przpluć, uje, uł** *przymówić w sposób obraźliwy, oplugawić*. Sł. wil. <Przy + Pluć>

Przplacać, a, ał p. **Przplacić.**

Przplacanie, a, blm., czynność cz. **Przplacać.**

Przplacenie, a, blm., czynność cz. **Przplacić.**

Przplacić, i, il, nied. **Przplacać, † Przplacywać** l. *placąc przyłożyć; dopłacić*: W trzeciej puli grubo dosyć przplacił. Krasz. 2. *przen.: przycierpieć, przypokutować, zapłacić, przypieczetować, odpokutować*: Drwa rąbane gdyby kto kradł, tedy tego u prągi chłosta przplacił. Sz. **Przplacisz** tego, przesiadzieś tego, stanieś to kością w gardle. Kn. Bys jeno tego nie przplacił. Kn. (bys jeno tego nie załował; na rzeź cię, byśku, chowają, przeto dobry obrok dają. L.). Kto ś. przedko bogaci, enotą tego przplacił. Kn. Smielu u dworów, w sądach faworów przplacywali. Arc. Ów duszą, a ten skórą przplacać muszą. Falib. Boję ś., bym tej rozpusty grzbieciem nie przplacił. Kn. Uchowaj cię Boże, żebyś kiedy drogo tych twoich drwinek nie przplacił. Oss. **Przplacił** dobrze tej rozpusty. Troc. Skórą, grzbieciem, gardłem, szubienicą tego przplacisz. Troc. Krwią trzeba było P. lub życiem wybrk zapieczetować. Ochoe. Darmoby szukał przebaczenia winy: krwią musiał ją P. Berw. <Przy + Płacić>

[**Przplacina, y, lm, y**] *wszelka lata, którą cieśla przy budowie domu daje, którą nadsztukowuje*. <Przy + Płacina>

† **Przplacywać, a, ał** p. **Przplacić**. <Przy + Placywać>

† **Przplacywanie, a, blm.,** czynność cz. **Przplacywać.**

Przpladzać, a, ał i P. s. p. **Przplodzić.**

Przpladzanie, a, blm., czynność cz. **Przpladzać.**

Przpladzanie się, a, s., blm., czynność cz. **Przpladzać s.**

† **Przplakać, cze, kał,** nied. **Przplakiwać** *zaplakać razem z kim; wórować komu swym płaczem; poplakiwać*: P., *afflere*. Kn. <Przy + Plakać>

† **Przplakanie, a, blm.,** czynność cz. **Przplakać.**

† **Przplakiwać, uje, iwał** p. **Przplakać.**

† **Przplakiwanie, a, blm.,** czynność cz. **Przplakiwać.**

Przplaski, † Przplaszczęjszy *nieco płaski, za płaski*. <Przy + Płaski>

Przplaskonosy *trochę przplaszczony nos mający*. <Przplaski + *Nosy, od Nos>

† **Przplaszczęjszy** p. **Przplaski**: **Przplaskonosy, trochę** P. nos mający, *subsinius*. Mącz. <Przy + *Płaszczęjszy, od Płaski>

Przplaszczzenie, a l. blm., czynność cz. **Przplaszczyc.** 2. *lm. a miejsce przplaszczzone*. Sł. wil.

Przplaszczyc, y, yl *przygniózsy spłaszczyc*: Tupetu P., pudru niewiele. L. Azjatyk pospolicie nosa przplaszczzonego. L. Funt miedzi, w przplaszczoną kulkę ulany, stanowił pieniądź zwany as. Lel. Czoło w tył przplaszczone. Kor. <Przy + Płaszczyc>

× **Przplątny** *za który drogę przplacić czym trzeba; za który drogo przplacono, drogo oplacony*: **Przplątne** przewinienie. Wor. Drogo przplątana siedziba ojeów. Wor. <Przy + Płatny>

Przplawiać, a, ał i P. s. p. **Przplawić.**

Przplawianie, a, blm., czynność cz. **Przplawiać.**

Przplawianie się, a, s., blm., czynność cz. **Przplawiać s.**

Przplawić, i, il, nied. **Przplawiać** *przyprowadzić wodą, spławić dokąd*: Tam drzewa dosyć, a gdzieby skąpo było, tam P. wodą. Star. Tam swoje przplawił flotę. Pot. Przplawiwszy to dzi do brzegu, wszystko opuściwszy, szli z nim. Leop. Przplawił łodzie do ziemi. Wuj. Przplawiły go żagle, wiatry do ładu. Troc. *Przen.:* Mało takich, których przedłużona starość bez uprzykrzenia do śmierci przplawiła. Pilch. P. s. *przplynąć, przyżęglować, przybyć wodą*: Pomyślnemi wiatrami i wodą zdarzoną przplawił ś. do miasta Apollinowego. Otw. Tu ś. przplawił do ciebie z krain pogańskich, jako do miasta swego. Rej. Przplawili ś. na łodzi, bo niedaleko byli od brzegu. Leop. Rzplite mają początek swój, mają śrzedni wiek, mają starość, a za starością do śmierci i końca przechodzą: zawdy jednak rzecz jaka musi być, przez którą ś. do tego końca przplawia. Górn. (= do tego portu zaciną). *Przen.:* Orzeł z obłoków przplawił ś. niżej, zaszybował kołem jednym, drugim, ludziom ś. przpatruje. <Przy + Pławić>

Przplawienie, a, blm., czynność cz. **Przplawiać.**

Przplawienie się, a, s., blm., czynność cz. **Przplawiać s.**

† **Przplazać, a, ał** p. **Przplezść s.** <Przy + Plazać>

† **Przplazanie, a, blm.,** czynność cz. **Przplazać.**

Przplódek, dku, lm. dki, Przplód l. *młode zwierzęta przybyłe wskutek rozmnażania ś. zwierząt hodowanych przez kogo, przychówek, dochówek*: Różne przplódki bydła rozlicznego bogacą rolnika. Otw. **Placą** dziesięcinę z przplódku stada eo rok zrodzonego. Paszk. **Spisać** krescencję, jako przplódki i wszelkie pożytki przybyłe. Ek. *Przen.:* Czy to rozumiesz, niegodny wyrodku, że już nie mogę więcej mieć przplódku i urodzić ci poczciwszego brata? Mor. A. (= dzieci, potomstwa). Dawid wysłał z zamku Betsebe kochankę z przplódkiem. Druzb. *Przen.:* procent, lichwa, przysypka: Patrzy, gdzieby dobrodziejstwo łożyć z takim pożytkiem, żeby to z przplódkiem i bez trudności wrócić ś. mogło. Górn. 2. *dzieci nie-*

prawego łoża, bękart, pokrzywnik: Bohdan, przyplódkiem będąc Aleksandra, prawdziwym synem czynił ś. Błaż. Jana Hunjada niektórzy Zygmunta cesarza przyplódkiem być mniemali. Błaż. <Od Przyplód>

Przyplódkowy przym. od **Przyplódek**. Żart.: Grosz P. Jag. (= pieniądze przynoszące znaczną korzyść. Śl. wil.).

Przyplódenie, a, bhm., czynność cz. **Przyplódzić**.

Przyplódenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przyplódzić** ś.

Przyplódzić, i, il, nied. **Przyplądzać** *przyczynić plodu, przynosić*. P. ś. *przyprowadzić* ś., *przynosić* ś. *przez płodzenie*: Owiec u mnie na polach ruskich tysiąc chodzi, tyle drugie z nich co rok jagniąt ś. przypłodzi. Szymon. <Przy + Płodzić>

Przyplóviały *który przypłowiał, przyblakły*: *Flava Ceres*, podpałale, przypłowiała a. spłowiała żyto. Mącz. <Od **Przyplowieć**>

Przyplowieć, eje, ał *trochę spłowieć, przyblaknąć nieco, spelznąć*: Twoja suknia przypłowiała. <Przy + Płowieć>

Przyplowienie, a, bhm., czynność cz. **Przyplowieć**.

Przyplód, odu, lm. ody p. **Przyplódek**. Ks. Ł. <Przy + Płód>

Przyplynać, nie, nał, nied. **Przyplynać** *plynąć przybyć; przybyć wpław; przyjechać wodą, przyżegłować*: Skoczywszy z okrętu, przypłynął do brzegu. Troc. Sam ledwie pływając do brzegu przypłynął. Skar. (= *przybił*). Okręt do portu przypłynął. Troc (= *zawinął*). Muszla z odległych oceanów przypływa do skał Helweckich i z nimi ś. spaja. Krasin. Co jej ten blask nadawało, to przypłynęło zdaleka. Krasz. Przen.: Biała bogini, różowo wieńczona, z niebios błękitnych przypłynie. Słow. (= *spuści* ś., *spłynię*). Rozmawiali cicho, ale nie tak cicho, aby słowa ich nie przypływały do moich uszu. Orzesz. Przen.: Co to We Panu do głowy przypłynęło ni z tego, ni z owego porzucie chorągiew? Czart. A. (= *zajechało, porysowało, strzebiło, zawiątało*). Na ostatku coś im do głowy przypłynęło, wzięli mi trzewiczek i nim moje zdrowie spełniali. L. <Przy + Płynąć>

Przyplyniecie, a, bhm., czynność cz. **Przyplynać**.

Przyplływ, u, lm. y l. **Przyplyniecie**, **Przyplływanie**, **napływ**: P. krwi do głowy. P. pary, wody do kotła (= *dopływ*). P. powietrza do pieca. Przen.: P. gotówki do kasy. P. wody w oceanie, w morzu = *dwukrotnie codzienne podnoszenie* ś. *jej poziomu, dostrzegalne u wybrzeży*. P. i odpływ morza. P. przypadający dwa razy w 24 godzinach, gdy księżyc jest bliższy południka, miejsca, tak nad poziomem, jak pod poziomem. Śniad. 2. *dopływ, rzeka poboczna*. Jan. Cz. Orszak powoli rósł, jak rzeka, licznymi przypływami zasilana. Rog. <Przy + Pływ>

Przyplynać, a, ał p. **Przypływać**. <Przy + Pływać>

Przypływanie, a, bhm., czynność cz. **Przypływać**.

Przypływowy przym. od **Przypływ**: Otwór P. Kanał P. fabryczny = *kanał górny, doprowadzający wodę poruszającą*. Łab. Pogródka przypływowa a. góra = *ryma, kanał drewniany, żłób, którym woda doprowadza ś. do koła wodnego i spada na nie z góry*.

Przypochewny, **Przypochwowy** anat. *znajdujący ś. przy pochwie macicznej*. Patol.: Zapalenie przypochewne (paracolpitis). <Przy + Pochewny>

Przypochlebiać, a, ał i P. ś. p. **Przypochlebić**. <Przy + Pochlebiać>

Przypochlebianie, a, bhm., czynność cz. **Przypochlebiać**: Pozwól mi, iżbym ś. tu nieco dłużej pobawił, nie dla przypochlebiania uszom twoim, ale... Pileh.

Przypochlebianie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przypochlebiać** ś.

Przypochlebić, i, il, **Przypochlebić**, **Przychlebić**, nied. **Przypochlebiać**, **Przypochlebiać**, **Przypochlebować**, **Przychlebiać** *pochlebić, dogodzić*: P. uszom. P. czyjej próżności (= *połaskać ją*). Przypochlebuje, *suppurasitor*. Mącz. Ktośkolwiek jest, co w pierwszej lat kwitnących dobie utopiony w szkle marnym przypochlebiasz sobie, nie wierz zdradliwym mętom obłudnej postaci. Nar. (= *potęgujesz sztucznie swoje wdzięki*). P. ś. *pochlebując przypodobać* ś., *przymilić* ś.: Obawiać ś. trzeba było, aby który z Żydów, chcąc ś. P., nie przywiódł pana przed Archelause. Białob. Przypowiązywać ś. do szczęścia szukania nie chce, ani ś. o nie przypochlebić. Karp. Brat długo ś. przypochlebiał. Krasin. <Przy + Pochlebić>

Przypochlebienie, a, bhm., czynność cz. **Przypochlebić**.

Przypochlebienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przypochlebić** ś.

Przypochlebnia, y, lm. e forma ż. od **Przypochlebnik**.

Przypochlebnik, a, lm. cy *człowiek przypochlebiający* ś., *pochlebca, lizus*. <Od **Przypochlebny**>

Przypochlebność, i, bhm. rz. od **Przypochlebny**, *umiejętność przymilania* ś.: *Liezyła na swój spryt i P. Karcz*.

Przypochlebny, **Przychlebny** *przymilny, przymilający* ś., *starający* ś. *przypochlebić, umiejący* ś. *przypochlebić*. <Przy + Pochlebny>

Przypochwowy anat. p. **Przypochewny**. <Przy + Pochwowy>

Przypodchlebiać, a, ał i P. ś. p. **Przypodchlebić**. <Przy + Podchlebiać>

Przypodchlebianie, a, bhm., czynność cz. **Przypodchlebiać**.

Przypodchlebianie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przypodchlebiać** ś.

Przypodchlebić, i, il i P. ś. p. **Przypodchlebić**. <Przy + Podchlebić>

Przypodchlebienie, a, bhm., czynność cz. **Przypodchlebić**.

Przypodchlebienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przypodchlebić** ś.

× **Przypodmówić** się, i ś., il ś. *przysłamać, przylgać*. Mącz. <Przy + Podmówić>

× **Przypodmówienie** się, a ś., bhm., czynność cz. **Przypodmówić** ś.

Przypodniesienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przypodnieść** ś.

Przypodnieść się, esie ś., óst ś., nied. **Przypodnieść** ś. *podnieść* ś. *cokolwiek, unieść* ś., *dźwignąć* ś. *nieco*: Mateusz przypodnieść ś. na rękach. Sienk. Maćko przypodnieść ś. na wozie. Sienk. Przypodnieść ś. nieco. Sienk. Nie mógłby ś. ani na chwilę P. Sienk. Zbyszek przypodnieść ś. z ziemi i siadł, poczym chciał wstać. Sienk. Rzekł, przypodnosząc ś. nieco na szelongu. Orzesz. <Przy + Podnieść ś.>

Przypodnieść się, i ś., il ś. p. **Przypodnieść** ś.

Przypodnoszenie się, a ś., blm., czynność cz. Przypodnosić ś.

† Przypodobać, a, ał, † Przypodobować p. Przypodobnić. P. ś., nied. Przypodobować ś. *postarać ś. podobać ś.; przyniść ś., przypochlebiać ś.*: Był tej nadziei, że Jan uczyć miał rozkoszy, zbytku w szatach i w jadł, światu ś. przypodobując. Zarn. Jej charakter nigdy ś. nie dozwolił przypodobować ludziom i szukać jej względów. Krasz. < Przy + Podobać >

Przypodobanie, a, blm., czynność cz. Przypodobać: Nie przystoi tych tylko wynosić, których pochlebstwo a. P. jakie zaleca. Kłok. P. czego do czego. Troc.

Przypodobanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypodobać ś.

† Przypodobić, i, il i † P. ś. p. Przypodobnić. † Przypodobienie, a, blm., czynność cz. Przypodobić: Ku Niniwie krótkie Polski P. Chrz.

† Przypodobienie się, a ś., blm., czynność cz. Przypodobić ś.

† Przypodobnawać, a, ał i † P. ś. p. Przypodobnić.

† Przypodobywanie, a, blm., czynność cz. Przypodobnawać.

† Przypodobywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypodobnawać ś.

Przypodobniać, a, ał i P. ś. p. Przypodobnić. Przypodobnianie, a, blm., czynność cz. Przypodobniać.

Przypodobnianie się, a ś., blm., czynność cz. Przypodobniać ś.

Przypodobnić, i, il, † Przypodobić, nied. Przypodobniać, † Przypodobać, † Przypodobować, † Przypodobnawać i. *zrobić podobnym, upodobnić*: Jeśli kto według nauki rzemiosła swego wyformował drzewo i przypodobałby je obrazowi człowieka, albo któremu zwierzęciu ono drzewo przyrównał, postrychnąwszy rubryką... Leop. Cnota nauk ludzi uczy, skąd nie jest utrata, i ku Bogu za krótkie przypodobnia lata. Ryb. J. Człowiek jest i osobą i nieśmiertelnością po części przypodobnion ku Panu swemu. Rej. 2. *przyrównać, porównać, przystosować*: Ku czemu przypodobam królestwo Boże i komu je przypodobię? podobne jest ziarnu gorezycznemu, podobne jest kwasowi. Bud. Słuchajże, jako on tu tę rolę i nasienie przypodobnił ku królestwu swemu. Rej. Ku czemu przypodobam rodzaj ten to? podobny jest dzieciom. Sekl. Przypodobam go mężowi, który zbudował dom swój na skałce. Sekl. Homer śmiały bohaterą serea przypodobal odwadze niecierplivej muchy, której nie nie spłoszy. Min. Moralną naukę przypodobal do bardzo pięknej, ale ubogiej panienci. L. Komużeście mię przypodobnili i przyrównali i przymierzali i podobny mię uczynili? Leop. (przypodobali. Leop.). Niech ś. goździ rzeczy sobie podobne do podobnych przypodobać. Baz. Takich ś. dziś pasterzów wiele namnożyło, które pismo prorockie psom przypodobilo. Chrz. P. ś. I. *stać ś. podobnym, zrobić sobie podobnym, przyrównać ś., przystosować ś.*: Ustaw ich naśladowali i we wszym ś. im porównać a przypodobić chełeli. Leop. Nie przypodobujecie ś. wiekowi temu. Bud. Obyczajmi ś. mamy P. aniołom. Rej. Bóg cię na swoje podobieństwo stworzył, abyś ś. przypodobnił, kędybyś mógł, ku świętym sprawom Jego. Rej. (abyś ś. przypodobniał ku świętym sprawom Jego. Rej. Gdy tak uczynisz, to ś. już po części upodobnisz ku tym świętym sprawom Jego. Rej. 2. † Przy-

podobać ś. = *być odpowiednim, zgadzać ś.* Głos. < Przy + * Podobnić, od Podobny >

× Przypodobnienie, a, blm. I. czynność cz. Przypodobnić. 2. fizj. *przyswojenie, asymilacja (assimilatio)*.

Przypodobnienie się, a ś., blm., czynność cz. Przypodobnić ś.

× Przypodobny *nicco podobny, mający niejakie podobieństwo*: Bezpieczny wielkością, P. lipie, której wiek i wzrost dość bywa stateczny. Wad. < Przy + Podobny >

† Przypodobować, a, ał i † P. ś. I. p. Przypodobnić. 2. † P. ś. p. Przypodobać. Orzesz.

† Przypodobywanie, a, blm., czynność cz. Przypodobować.

† Przypodobywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypodobować ś.

† Przypodrzeźniać, a, ał *przedrzeźniać nieznamnie, przesydzając trochę.* Mącz. < Przy + Podrzeźniać >

† Przypodrzeźnianie, a, blm., czynność cz. Przypodrzeźniać.

Przypodszycie, a, blm., czynność cz. Przypodszyć.

Przypodszyć, yje, ył, nied. Przypodszywać kraw. *połszewkę lub inne szwy z wierzchu ścięciem zszyć.* Mag. < Przy + Podszyć >

Przypodszywać, a, ał p. Przypodszyć. Przypodszywanie, a, blm., czynność cz. Przypodszywać.

Przypoić, i, il, nied. Przypajając *spoić, przywiązać, przyłączyć, zespolić, przyjąć*: Ewangelja do nieba nas przypajaja. Gil. Do jednych sakramentów, jak do stołu jednego, przypojeni jesteśmy, jakoż zjednoczyć ś. nie mamy? Skar. Jako dziatki wspólnego rodu, przypoił nas do serea swego. Wor. Jak pas przystawa ku biodrom, takem ja był przypoił dom izraelski. Wuj. Przez wiarę jesteśmy wiełeni a przypojeni ciału Chrystusowemu. L. Przypoil nas do duszy swojej. Wor. Do moralności przypójcie sztuki i umiejętności. Wor. P. ś. *przyjąć ś., przyczepić ś., przypiąć ś., zespolić ś., spoić ś., przystać ściśle do kogo, do czego*: Szezepiąc, masz tak latorośl ustanowić, aby sok od skóry do skóry, takież od drewna ku drewnu mógł ś. dobrze P. Trzye. (przysnać ś. L.). Opuści człowiek ojca i matkę a przypoi ś. do żony swojej. Skar. Nie goręcej nie pragnął, jedno mocną miłością do Boga ś. P. Skar. Przypoity ś. do nas złe rzeczy. Leop. *(czepiły ś., chwyciły ś. nas)*. < Przy + Poić >

Przypoienie, a, blm., czynność cz. Przypoić. Przypoienie się, a ś., blm., czynność cz. Przypoić ś.

† Przypojmac, mie, mał, † Przywziąć *wziąć ze sobą, przybrać sobie*: Idzie tedy i przypojmie z sobą siedm ubogich. Bud. < Przy + Pojmac >

† Przypojmanie, a, blm., czynność cz. Przypojmac ś.

× Przypokojny *przycarniający do siebie w celu zapewnienia spokoju*: I ty, Adamie, dziś u Boga w przypokojnym raj. Słow. < Przy + Pokojny >

[Przypole, a, Im. a] *fartuch.* Zdr. [Przypoleczek]. < Przy + * Pole, od Poła >

Przypolerować, uje, ował I. *cokolwiek wypolerować.* 2. *polerując przysglądzić*: P. skaze. 3. *jeszcze dokładniej wypolerować.* < Przy + Polerować >

Przypolerowanie, a, blm., czynność cz. Przypolerować.

Przypoliturować, uje, ował *przykryć politurowaniem*: P. plame. <Przy + Politurować>

Przypoliturowanie, a, blm., czynność cz. **Przypoliturować**.

[Przypołeczek, czka, lm. czki] p. **Przypołeczek** (Niesie) krupki w przypołeczku. Zan. <Od *Przypołek, Przy + *Połek, od Pola>

[Przypołnica, y, lm. e] p. **Przypołdnica**. Troc. <Od Przypołnie>

[Przypołnie, a, lm. a] p. **Przypołudnie**. <Przy + Połnie>

Przypołudni, Przypołudniowy, Przypołudniejszy 1. *przypadający około południa, południowy. 2. przedwieczorny, nadwieczorny.* <Od Przypołudnie>

[Przypołudniak, a, lm. i] 1. *człowiek urodzony a. spłodzony w południe. 2. bardzo jasny blondyn (bo musiał ś. urodzić w południe).* 3. [Na przypołudniaku robić w polu]=*robić szkodę w cudzym gruncie w porze obiadowej.* <Od Przypołudni>

[Przypołdnica, y, lm. e, Przypołnica] 1. *widmo żeńskie pojawiające ś. w południe.* Troc. P., *authori o Dziadaeh est spectrum meridie apparens, feminae habitu.* Kn. 2. *czarownica, wiedźma.* Troc. <Od Przypołudniak>

[Przypołudnie, a, lm. a, Przypołnie] 1. *czas południowy, pora obiadowa, południe:* Gdy w P. lud ś. był rozszedł, przechadzała ś. po sadzie. B. B. W P. trawy siec w ogrodziech, sadych, a bydłu podawać. Ek. Raz na przypołudniu zeszła go Łukaszowa, jak przykleknął pod płotem i przez dziurę ciekawie zaglądał do ogrodu. Dyg. Lis ś. tak rozzuchwalił, że w jeden dzień przypołudnia, kiedy Rakoczy obiadował, zajrzał przez próg do wnętrza koleby. Ork. (=w przypołudnie). 2. *czas popołudniowy, pora popołudnia.* Troc. 3. *czas przed południem.* <Przy + Południe>

Przypołudniejszy p. Przypołudni: Meridianus, P. Mącz. Przypołudniejszy słońce. Mącz. <Przy + Południejszy>

Przypołudnik, a, lm. i 1. [P.] *istota mitologiczna, strzyga.* 2. bot. = a) a. **Południk, Włóknik, Figówka** (mesembryanthemum) *roś. z rodziny przypołudnikowatych.* Gatunki: P. jadalny (m. edule) a. Figojadka, P. kryształkowy a. Mróz (m. crystallinum). b) P. a. P. czerwony p. Stokroć. c) P. żółty p. Jaskier. <Od Przypołudni>

Przypołudnikowate rośliny bot. (mesembryanthemeae) *rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.* <Od Przypołudnik>

Przypołudniowy p. Przypołudni: Przesypianie ś. przypołudniowe. Bobr. <Przy + Południowy>

Przypominacz, a, lm. e 1. a. × **Przypomniiciel** ten, *co przypomina drugiemu.* Włod., Bobr., Troc. 2. *rodzaj zegara do przypominania w czasie podawania lekarstw chorym, monitor.* <Od Przypominać>

Przypominać, a, ał i P. ś. p. Przypomnieć.

Przypominalny *służący do przypominania:* Te nagrobki zamierzały być przypominalnemi zapadającej przeszłości. Lel. <Od Przypominać>

Przypominanie, a, blm., czynność cz. **Przypominać.**

Przypominanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypominać ś.

Przypominek, nku, lm. nki 1. a. × **Przypomnianka** *pamiętka, upominek dla zachowania kogo w pamięci:* P., tabakierka. L. 2. × P. *przypomnienie, wspomnienie:* Chodzi jeszcze po ustach i przypominkach waszych zdarzenie owo. Wor.

Zalewały ją przypominki ojcowego domu. Reym. 3. **Przypominki, lm. p. Wypominka.** 4. [P.] *ogłoszenie z ambony na czujną prośbę, np. o przedmiocie zrybionym:* Dać na P.=*dać dziadłowi kilka groszy, aby co ogłosił ludowi przed kościołem.* 5. [P.] *zapowiedź:* Dać na P. <Przy + Pominek>

Przypominka, i, lm. i *przypomnienie, lekkie przywiedzenie czego na pamięć, wzmianka.* <Od Przypominać>

† **Przypominać, a, ał p. Przypomnieć.** <Przy + *Pominać, Po + *Minać, MN/MIE/MIN/ME/MA/MION>

† **Przypomnianie, a**, blm., czynność cz. **Przypominać.**

† **Przypominać, nie, nął i † P. ś. p. Przypomnieć.** Rej., Ocz. <Przy + *Pominać, Po + *Minać, zam. *Miąnąć, MN/MIE/MIN/ME/MA>

† **Przypomnięcie, a**, blm., czynność cz. **Przypominać.**

† **Przypomnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Przypominać ś.**

[Przypomnąć, nie, nął] p. **Przypomnieć.** <Przy + Pomnąć>

× **Przypomnianka, i, lm. i p. Przypominek:** Posłałem ci temi dniami dwie pamięteczki, raczej przypomniarki. Krasin. <Od Przypomniany>

× **Przypomniiciel, a, lm. e p. Przypominacz:** Wichrowy płomień zgasi i zdmuchnie, jak świecę, wszelkiego szlachty onej przypomniaciela Krasin. <Od Przypomnieć>

Przypomnieć, i, ał, [Przypomnąć], † Przypominać, nied. Przypominać, † Przypominać 1. *odświeżyć w pamięci, przywieść na pamięć, napomknąć o kim, o czym:* Przypomniałem mu to. Troc. Przypominać sobie co. Troc. Znam go, ale P. nie mogę go sobie. Jabł. Kto przypomina, ten ś. upomina. Górn. Poważne myśli odkładaj na stronę, a słuchaj, co z historji dawnych przypomnie. P. Koch. Między wszystkimi upominki, któreś tu słyszał, i toć jeszcze Pan przypominać raczył. Rej. Przypomniała sobie babka, że kiedyś młodą była. Prz. Zachowały ś. tylko wieści potwarce, przypominane księicznice później przez nieprzyjaciół. Szaj. Ty może chcesz P., że mój ma prawo? Słow. (=zwrócić uwagę). Nie mogę sobie P. Krasin. Twój upór sługę mego przypomina. Słow. Stroje Wschód przypominające. Krasz. 2. [P.] *przypomnieć sobie:* Wówczas także przypomniałem, że wspominałeś... 3. *nied. być podobnym:* Równycheś sentymentów nauczył i syna, czysto w zdaniach tatunia swego przypomina. Niem. Wybrzeże przystani przypomina mrowisko wrzące życiem od rana do nocy. P. ś. 1. *przyjść na pamięć, odezwać ś. w pamięci:* Przy tej krasie takie życie, taka siła, ... aż mi ś. amazonki przypomniały. Krasz. 2. *przypomnieć o sobie; upomnieć ś. dla siebie o co zapomnianego:* Na przyrzeczoną z tobą przyjaźń przypominać ś. teraz ważę. Troc. Choć serec, jak zwykle, mi ś. przypomina — nie dziw. Krasin. (=daje znać o sobie). Stał jeszcze, nie wiedząc, czy ma ś. P. Krasz. (=dać poznać). Pani Herminja przypomniała mu ś. z pokrewieństwem, co hrabiemu było bardzo na rękę. Bał. Trzeba, żebyś do niej poszedł i, przypomniawszy ś. dawnej znajomości z Paryża, podziękował jej za to. Krasz. [Przypomnią ś. mi]. 3. *odbić ś. w gardle, wrócić ś.:* Przypomina mi ś. nieświeża ryba, którą jadłem na obiad. Przypomina mi ś. zgnięmi jajkami. <Przy + Pomnieć>

Przypomnienie, a 1. blm., czynność cz. **Przypomnieć:** Dziecięcą pamięć przypomnieniem słowa a.

dyu ratują, iż wszystko, czego ś. nauczyło dziecię, dobrze wypowie. Górn. 2. Im. a wspomnienie: Ów kościół przejął go jakimś przypomnieniem kraju. Krasz. Zapadał w coraz głębszy mrok niepamięci; reszta bladych, nikłych majaceń porwała ś., gdy ją chciał pochwytać, ostatnie brzaski przypomnień zgasły. Reym. Przypomnienia wiły mu ś. błyskawicami szaleństwa, strachu, lęku strasznego. Reym.

Przypomnienie się, a ś., blm., czynność cz. Przypomnieć ś.

Przypomniony przypomniany. Troc.

† **Przypomocnik, a, lm. cy administrator, koaljutor.** Tuch. <Przy + Pomocnik>

Przypor, u, lm. y, Przypór I. *przypieranie, przyparcie.* L. 2. *skaliste wzniesienie spadziste, przywierające do góry, skarpa skalista, przysłup:* Przylądek kończy ś. skarpistym przyporem. Pol. Dział ten przechodzi z południa wprost ku północy, zajmuje w całej swojej długości trzy mile, a z przyporami do mil pięciu. Pol. Czarna Góra ma o jedno ogniwo plastycznie więcej od wszystkich połonin sąsiednich: są to tak zwane przypory, czyli przysłupy, które w sposobie skarp skalistych podpierają po zboczach ten wyniosły dział. Pol. Mają przypory spadek bardzo ostry. Pol. 3. †P. *rozpór:* Dzieci sobie przysposabiają, przypoiem wzięwszy, przepuszczają je ku ziemi przez koszule swoje, dopiero przyjmują za dzieci. Otw. <Przy + *Por, PR/PRZ/POR/PORZ/PIER>

Przypora, y, lm. y wyskok muru, zwykle pochylły, dla wzmocnienia muru, pręca podpora. <Przy + *Pora, PR/PRZ/POR/PORZ/PIER>

[**Przypora, y, lm. y**] *kawałek sukna u spodni przy zapięciu.*

Przyporęczenie, a, blm., czynność cz. Przyporęczyć.

† **Przyporęczny przyporęczony:** Ma każdego takiego, chociażby i nie przyporęczni byli, stawić. St. lit. (zapowiedziany. L.). <Przy + Poręczny>

† **Przyporęczyć, y, ył** praw. *przyparesztowawszy, nie osadzić w więzieniu, ale oddać temu, kto składa porękę:* Wolno jest w domu cudzym przez woźnego takich ludzi P., czyli zapowiedzieć. Cz. Gdyby sługa był przyporęczony przez żalobnika, a uciekł, tedy pan skody zapłaci i przysięga, że ten sługa bez pozwolenia pana uciekł i nie jest z poręki wypuszczony. Cz. <Przy + Poręczyć>

Przyporny p. Przyporowy: Dźwignia przyporna. <Od Przypor, od Przypora>

Przyporowy, Przyporny *dotyczący przypory lub przyporu:* Łuk P. zastępuje poniekąd przyporę muru. Punkt P., czyli punkt przyporu. <Od Przypora>

[**Przyporuczenie, a, blm.**] *czynność cz. Przyporuczyć.*

[**Przyporuczyć, y, ył**] *poruczyć, polecić, oddać pod opiekę:* Siostrze, którą mnie umierające rodzice przyporuczyli, zmarować ś. nie dam. Orzesz. <Przy + Poruczyć>

[**Przypory, ów, blp.**] *dwa otwory na przodzie w spodniach góralskich.* <Przy + *Pory, PRU (PRÓ)/POR/PAR>

[**Przyporysko, a, lm. a**] p. **Przyporzysko.** [**Przyporządek, dku, lm. dki**] *przybór, narzędzie specjalne, porządek, statek:* Przyporządki do robienia sieci. <Przy + Porządek>

Przyporządzać, a, ał p. Przyporządzić. **Przyporządzenie, a, blm., czynność cz. Przyporządzać.**

Przyporządzenie, a, blm., czynność cz. Przyporządzić.

Przyporządzić, i, ił, nied. Przyporządzać *przygotować, przyrzucić, przysposobić:* Nie należy wielkich czynić ekspensów: lepiej często a nieznacznie przyporządzać, co ś. będzie widziało. L. Staremu szlachcicowi taką wannę przyporządza. Słow. <Przy + Porządzić>

[**Przyporzysko, a, lm. a, Przyporysko**] *ostoja, tymczasowe schronienie, oparcie, przytulisko, punkt oparcia, przytułek:* U niego było P. ludzi, co innego obrońcy nie mieli. Krasz. Dworek mu służył za P. chwilowe. Krasz. <Od Przypor>

Przyposażenie przys, od Przyposażny. L.

Przyposażny przy posagu dany: Rzeczy przyposażne, *parapharnales*, które żona przy posagu do męża wnosi. Sz. <Przy + Posażny>

× **Przypościelać, a, ał i × P. ś. p. Przypościelać.** <Przy + Pościelać>

× **Przypościelanie, a, blm., czynność cz. Przypościelać.**

× **Przypościelanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypościelać ś.**

Przypościelenie, a, blm., czynność cz. Przypościelić.

Przypościelenie się, a ś., blm., czynność cz. Przypościelić ś.

× **Przypościelić, i, ił, nied. × Przypościelać,** × **Przypościelać** *posłać przy czym. L. × P. ś. czym = przykrzyć ś. czym ścielącym ś.:* Zeczerniał jak piec, który dymem ś. przypościera. Gęb. <Przy + Pościelić>

× **Przypościelać, a, ał i P. ś. p. Przypościelić.** <Przy + Pościelać>

× **Przypościelanie, a, blm., czynność cz. Przypościelać.**

× **Przypościelanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypościelać ś.**

† **Przypotężnić, i, ił** *zrobić potężniejszym, wzbić w potęgę, przypanoszyć.* L. Mógł mieć Kazimierz z Krzyżaków potęgi, zwłaszcza będąc już Rusią przypotężniony. Błaż. <Przy + Potężnić>

† **Przypotężnienie, a, blm., czynność cz. Przypotężnić.**

× **Przypotok, u, lm. i** *poł. oводня, błona oводна, × przypotokowa, łoweza, × wód, łkozia, × wodna, × wodnista (amnios).* <Przy + Potok>

× **Przypotokowy** *poł. przym. od Przypotok:* Błona przypotokowa.

[**Przypowięzić, i, ił**] *przyciągnąć powrozami z obu końców wozu powąz, czyli drag, aby ś. lepiej wóz naladowany zbożem lub sianem utrzymywał.* <Przy + *Powięzić, od Powąz>

[**Przypowięzenie, a, blm.**] *czynność cz. Przypowięzić.*

† **Przypowiadacz, a, lm. e, Przypowiednik** *ten, co przypowiada, oznajmia, przykazuje, zwiastun.* <Od Przypowiadać>

† **Przypowiadać, a, ał i † P. ś. p. Przypowiedzieć.** <Przy + Powiadać>

† **Przypowiadanie, a l. blm., czynność cz. Przypowiadac.** 2. Im. a p. **Konneksja.**

† **Przypowiadanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypowiadac ś.**

[**Przypowiadka, i, lm. i**] p. **Przypowieść:** Usłyszeć można od chłopia historyczne przypowiadki. Mat. <Przy + *Powiadka, Po + *Wiadka, WIED/WIEDZ/WIAD>

† **Przypowiaść, u, lm. y p. Przypowieszczenie:** W przypowiaściu nie sądownie będziesz odpo-

wiadał, ale sądownie dosyć uczynisz, ma być pisano. Herb. Przepowiadaniu obycaj, po zdaniu w zysku. Herb. (*conciatio*. Vol.).

Przepowiadka, i, lm. i p. **Przepowiedź**: Bajki i przepowiadki dla grzecznych dzieci. <Przy + Powiadka >

† **Przepowiedni**, † **Przepowiedny** list = l. *zawiadomienie, oznajmienie na piśmie, nominacja na piśmie*: Rotmistrzem nikt zostać nie może bez przepowiedniego listu króla a. hetmana. Troc. 2. *rozkaz królewski a. sejmowy, zalecający stawać pod chorągiew zbrojnym rotom a. werbujące zdolnych do szabli pod nowy zaciąg, list werbowńczy*: Rozesłał listy przepowiednie = *powoływać do broni*. Po wszystkiej ziemi swojej listy rozpisuje przepowiednie. P. Koch. Damy listy przepowiednie ludzimi dobrze osiadłym na rotę kozackie. Vol. Bez przepowiedniego listu. J. K. Mei nikt werbować nie ma. Troc. 3. *patent, świadectwo rzemieślnicze*: U rzemieślników żadnego czeladnika bez przepowiedniego listu nie przymują. Haur. Kupcy i rzemieślnicy czeladników bez przepowiednich listów przymować nie mają. Troc. <Od Przepowiedź >

† **Przepowiednie** przys. od **Przepowiedny**. L.
† **Przepowiednik**, a, lm. cy p. **Przepowiadacz**. L.
† **Przepowiedny** p. **Przepowiedni**.
† **Przepowiedzenie**, a, blm., czynność cz. **Przepowiedzieć**.

† **Przepowiedzenie się**, a, s., blm., czynność cz. **Przepowiedzieć** s.

† **Przepowiedzieć**, wie, wiedział, nied. † **Przepowiać** l. a. † **Przepowieszczę**, nied. † **Przepowieszczą** *zapowiedzieć, rozkazać, zaordynować, oznajmić, nakazać*: P. służbę żołnierzowi, poddanym. Troc. Bolesław Sasom wojnę przepowiedział. Błaż. (= *wypowiedział*). Do pokoju was z Turczyńcem wiodą, jakoby to, że s. Turka na was buntuje, wojnę od niego przepowiedzianą nie było, ale jakobyśmy ją my jemu P. mieli. Jan. Nowym rotmistrzem przepowiedziano służbę. Mask. Najmniej o tranzakcji nie śniąc owej zaczętej wczoraj, szturm przepowie nowy. Tw. Wziął chorągiew i służbę przepowiedział zbroi. Pot. Od dnia sprawdzenia liczono termin służby przepowiedzianej. Paw. 2. ? *przepowiedzieć, wywróżyć, wyprorokować, zapowiedzieć*: Pierwszego Rotułowicza wila wykołysała na podołku i, kołysząc, przepowiadała. Jeż. P. s. 1. † P. s. ku czemu = *zgłosić s. z swoją pretensją do czego, zameldować swoją pretensję, zrobić zastrzeżenie od siebie*: Gdyby kto rzeczy swe dał komu w zachowanie, a inszy przepowiedział s. ku tym rzeczom, mieniąc, iż ten, kto te rzeczy położył, jest mu dłużny... St. lit. To dziecię umarło, a matka przepowiedziała s. ku części (mienia) tego dziecięcia. Ort. Jesliby pozwany nie stanął, powód przepowiadając s. nań przed sądem... Groie. Na przpозew s. przepowiedział. Troc. 3. † P. s. *przymówić s., zaadresować s., zwrócić s., zadeklarować s., zgłosić s.*: Do miłościwej łaski pańskiej przepowiadam s. z posługami. Jag. 4. [P. s.] *zapytać s.* <Przy + Powiedzieć >

[**Przepowiedź**, i, lm. e] *zapowiedź ślubna*: Kawaler ze swatem jada do panny i wiozą na przepowiedzie. <Przy + * Powiedź, Po + * Wiedź, WID / WIAD / WIEDŹ >

† **Przepowiesnie** p. **Przepowiestnie**. L.
† **Przepowiesny** p. **Przepowieściowy**. <Z Przepowies(t)ny >

† **Przepowiestnie** przys. od **Przepowiestny**;
† **Przepowiesnie**. L.

† **Przepowieśtny** p. **Przepowieściowy**: Wyraz P. Bobr. <Od Przepowieś >

† **Przepowieszczą**, a, al p. **Przepowieszczę**.
† **Przepowieszczanie**, a, blm., czynność cz. **Przepowieszczą**.

† **Przepowieszczenie**, a, blm., † **Przepowiaśtny** czynność cz. **Przepowieszczę**: Względem zaś powódki ciotki babistej, bezpotomnie zeszedł, prawne zrobili P. Nies.

† **Przepowieszczę**, y, ył, nied. **Przepowieszczą** *praw. pozwać już osądzonego, aby zadość uczynił wyrokowi sądu: Conciat, alias przepowieszczą*. Vol. Przepowieszczą cię ku dosyć uczynieniu o te rzeczy, o które s. zdał na roku zawitym, wedle swego pozwu o zysk. Herb. 2. p. **Przepowiedzieć**: Przepowieszczono roki. Troc. <Przy + * Powieszczę, Po + * Wieszczę, WID / WIAD / WIEDŹ / WIEŚĆ / WIESZCZ >

Przepowieściowy, † **Przepowieśtny**, † **Przepowieśtny** przym. od **Przepowieś**; *przystawowy; alegoryczny, paraboliczny*: Nieskończona ilość poważnych i żartobliwych przestroż i wyrzekań przepowieściowych. Szaj. <Od Przepowieś >

Przepowieś, i, lm. i, † **Przepowieś** l. a. [**Przepowiadka**] *przysłowie, gadka, sentencja, maksyma, zdanie moralne*: Przepowieści Salomonowe. Troc. Księga przepowieści Salomonowych. B. G. P. jest = *pospolicie mówią, dawno mówią; stara* P. Kn. Jedną P. nie czyni leguły. Pot. Naprzemian grozą, śmiechem, strachem i przepowieściami cię Ochoc. Każda wieś ma swą P. Prz. W przepowieści złe i dobre s. mieści. Prz. 2. *podobieństwo, porównanie, parabola, alegorja*: Mówił od nich w przepowieściach. Wuj. Każda P. ma to w sobie, iż przez niejakie podobieństwo bierze od różnych rzeczy porównanie. Białob. Używanie przepowieści i parabol i tajemnej mowy, w której s. co wielkiego pokrywa, jest starodawne i ludziom mądrym zwyczajne. Skar. Przepowieściami uczyć. 3. [P.] *zapowiedź*. Zdr. **Przepowiadka**, [**Przepowiódka**]. <Przy + Powieś >

[**Przepowijać**, a, al] p. **Przepowinać**. <Przy + Powijać >

[**Przepowijanie**, a, blm.] czynność cz. **Przepowijać**.

[**Przepowinać**, nie, nał, nied. **Przepowijać**] *powinać*: Pozwólcieź mi na jedną godzinę, tylko sobie córkę przepowinę. <Przy + Powinać >

[**Przepowinięcie**, a, blm.] czynność cz. **Przepowinać**.

[**Przepowiódka**, i, lm. i] p. **Przepowieś**. <Zam. Przepowiadka, Przy + * Powiódka, Po + * Wiódk, WID / WIAD / WIEDŹ >

Przpozew, zwu, lm. **zwyy** *przpozwanie, pozew powtórnny czyli wezwanie do sądu np. współnika, sukcesora, osoby, która proces rozpoczęła; pozew wyrażający przywołanie do wyższej instancji*: Nie ma nikt dekreta sądów nowych ani na sejmie ani za dworem przpozowaniami podnosi. Troc. Przpozwy tak odzywiane, jak ku apelacji, pod ziemską pieczęcią mają być wydane. Vol. P., pozowanie, powoływanie do głównego pozwu lub do oznaczonego roku, *revocatio alicujus ad citationem elapsam*. Skr. Obycaj przpozowu: przpozowa s. ku gotowemu pozwu i ku gotowemu rokowi po śmierci ojca. Herb. <Przy + Pozew >

Przpozwać, zwie, zwał, nied. **Przpozowywać** l. *pozwać kogo jako współnika obwinionego*. 2. *pozwać do wyższej instancji*. 3. *pozwać, zapozwać, pociągnąć kogo do sądu, wytoczyć mu proces*. <Przy + Pozwać >

Przypozwanie, a, bhm., czynność cz. Przypozwać.

Przypozywać, a, ał p. Przypożwać. <Przy + Pozywać >

Przypozywanie, a, bhm., czynność cz. Przypozywać.

Przypożyczać, a, ał p. Przypożyczyć. <Przy + Pożyczać >

Przypożyczenie, a, bhm., czynność cz. Przypożyczyć.

Przypożyczenie, a, bhm., czynność cz. Przypożyczyć.

Przypożyczyć, y, ył, nied. Przypożyczać *pożyczyć jeszcze do tego, co ś. już posiada; przybrać drogą pożyczki, dopożyczyć.* <Przy + Pożyczyć >

Przypór, oru, lm. ory p. Przypor: P., siła przypierająca jeden przedmiot do drugiego. P. zębów w kołach zębatych. <Przy + *Pór, PR/POR/PORZ/PIER >

Przypóźnić się, i ś., il ś., nied. ×Przypaźniać ś. *spóźnić ś. nieco:* Sprawował ś. przed niemi, lecz oni, mowy jego mało słuchając, już ś. było przypóźniło, odeszli. Steb. Gdy jegomość ś. przypóźni, nieboraczysko niepokoi ś. i szukać idzie. Krasz. Jedyny tylko pijaczyna przypaźnia ś. nieco czasami na placu. Krasz. <Przy + Późnić ś. >

Przypóźniej p. Przypóźno: W tym czasie Skanderbeg, chocia mu P. było, przyjechał do obozu. Baz. <Przy + Później >

Przypóźnienie się, a ś., bhm., czynność cz. Przypóźnić ś.

Przypóźno, Przypóźniej *trochę za późno.* <Przy + Późno >

Przypóźny *nieco za późny.* <Przy + Późny >

Przypracować, uje, ował *przysiedzieć faldów nad pracą.* L. <Przy + Pracować >

Przypracowanie, a, bhm., czynność cz. Przypracować.

Przyprasować, uje, ował *prasując przypłaszczyc, przygładzić żelazkiem a. w prasie:* P. faldy w bieliznie. P. szew. <Przy + Prasować >

Przyprasowanie, a, bhm., czynność cz. Przyprasować.

Przyprawa, y, lm. y l. *przyprawianie, przyprawienie, przyrządzenie, przygotowanie:* P. napoju, lekarstwa. Troc (= *preparacja, fabrykacja*). P. potrawy. Troc. P. owoców, ogórków na chowanie. Troc. P. owoców cukrem—warzenie owoców w cukrze. Troc. P. octem, solą. Troc. P. żelaza, stali. Troc (= *hartowanie*). P. do śmierci. Troc. (= *przygotowanie na śmierć*). O mury swoje boją ś. poganie, widząc przyprawy, które czynią na nie. P. Koch. Najistotniejsza P. do stołu Pańskiego zaenność sakramentu rozeznac. Karnk. Z wielką przyprawą mają do małżeństwa, jako do sakramentu, przystępować. Karnk. Miasto było miejscem i przyprawą bardzo obronne. Skar. (= *położeniem i sztuką*). Uczył ś. gramatyki, muzyki i żołnierskich przypraw. Skar. (= *ćwiczeń, mustry*). Hetman gród ten różnemi przyprawami na murze opatrzył. Baz. (twierdzami. L.). 2. to, czym ś. *przyprawia, co ś. dodaje, dodatek, przymieszka, przydatek:* Nikt przyprawy nad to, do czego jest przyprawą, nie przekłada. Skar. Królewskie do koronowania przyprawy i ozdoby chował. Skar. (= *stroje, akcesorja, porządki, regalja*). P. miedzi. Troc. P. żelaza, miedzi=przysada. Kn. 3. *zaprawa, środek, preparat:* P. do wina, do glancowania kapeluszków. Troc. P. dla ozdoby, kraszy, przychodzenie, piększydło. L. P. (bieliłdo) do

twarży. Troc (= *kosmetyk*). P. oczna do czernienia brwi, trefienia powiek. Troc. P. do podłóg. P. do potraw=*zaprawa, okrasa*. Najpospolitsze przyprawy do potraw są sól i pieprz. W pokarmach ich wymyślnych różne są przyprawy. Paszk. Zaprawić potrawę tłustą, kwaśną, pieprzną przyprawą. Troc. Bez przypraw, bez wytworu gład opędzają. Nar. Przen.: Przyjaźń najwyborniejsza jest P. życia. L. Począł mówić do wciępnie, nie żałując ani barwy, ani przyprawy. Krasz. Częstowała go takimi przyprawami, od których psy i koty zdychały. Krasz. Droższa P., niż potrawa. Prz. Obelżywe słowa na przyprawę dodawać. Rzew. 4. †P. *narzędzie, porządek, sprzęt:* Taki trwogi ś. boi, który o niej nigdy nie myśli ani żadnej przyprawy nie ma, co by na ś. czasu onej potrzeby włożył miał. Rej. Weźmij przyprawy swe, sajdak swój a idź w pole i utów mi zwierzynę. B. B. Ktoby kogo kijem, kiścieniem, biczami i inszemi jakimi przyprawami bił... St. lit. Marynarz, jeśli z ochotną twarzą do masztu i inszych przypraw ś. miecie, wszystkim dobrze tuszy. Rej. Jonatas prosił przyjaciół swoich, żeby im pożyczili przypraw swoich, których mieli obfity dostatek. Leop. 5. [P.] *przykrzycie*. 6. apt. *dodatek do lekarstwa poprawiający smak lub woń* (medicamentum corrigens). Zdr. Przyprawka. <Przy + *Prawa, PRAW >

Przyprawiacz, a, lm. e ten, co *przyprawia:* P., przyrządzić, przygotowywacz. Bobr. <Od Przyprawiac >

Przyprawiać, a, ał i P. ś. p. Przyprawić.

Przyprawianie, a, bhm., czynność cz. Przyprawić.

Przyprawianie się, a ś., bhm., czynność cz. Przyprawić ś.

Przyprawić, i, il, †Sprawić, nied. Przyprawić, †Przyprawować, †Sprzyprawować I. *doprawić, dorobić, przysztukować, przytwierdzić, przysadzić, przyłączyć na moc:* Przyprawić co do czego, przytykać, przyszywać, przykleić, przysadzić, przykować, przyłączać. L. Tak śpiesznie jada, że ś. im tak zdało, jakoby sobie skrzydła przyprawili. P. Koch. Od przyprawionych włosów trupich niech płacą po cztery złote. Lekar. Żrzebca wzięwszy z pastwiska, gospodarze osiadając kloc jemu włożyć przyprawują, aby ś. ciągnąć nauczył. Glicz. (= *przyczepiają*). P. chustkę szpilką do suknie, deskę do ściany, podkowę do kopyta. Troc. Przyprawione wozat ozdoby. Troc. Kobyła wrona, com to jej wczoraj przyprawił ogona. Książ. A w ręku mym ś. został warkocz przyprawiony Niem. P. sobie wąsy, brodę. P. figurze utraconą rękę. †Przyprawiony = *nienaturalny, sztuczny, udany, pozorny*. Biel. 2. co = *zaprawić, doprawić:* Przypraw potrawę korzeniem. Troc. Potrawy przyprawione. Troc. Przyprawiono wino piołunem. Troc. Przyprawiają owoc cukrem, solą, octem. Troc. Ocet różami przyprawiony. Troc. Apetyt ubóstwa przyprawia to wszystko, co mu służy do pożywienia. L. P. miedź, żelazo = *przymieszać przysadą*. Kn. P. miedź. Troc. 3. P. kogo o co = a) *narazić na co, nabawić czego:* O szwank P. Salin. Kto na rok naznaczony stanął, drugiego, który nie stanął, o winę przyprawi. Sz. Przyprawił go o wielki kłopot Troc. Przyprawił go o zła sprawę. Troc. Przyprawił go o ubóstwo, o upad. Troc. (= *przywiódł go, doprowadził go do...*). Przyprawił go o śmierć. Troc. Zakurzone w Niemcezech powietrze wielu z dworu jego o śmierć przyprawiło. Nies.

W pogoni jazda starać s. powinna P. cofającego s. nieprzyjaciela o jak największe straty. Chrzan. Jeroboam do grzechu przyprawił Izraela. Wuj. †Gdyby król obaczył oblicze wasze chudsze nad inszych, przyprawilibyście mię do króla, żebym mógł głowę stracić. B. B. (przyprawicie mię o gardło u króla. B. G.) (= *takbyście mię narazili królowi, takbyście mię wyszykowali, urządzili, wykierowali przed królem*). b) †P. o co = *narazić, nabawić na stratę, na utratę czego*: Co mię jawnie sromocą, drudzy s. zmawiają, którym kształtem o zdrowie P. mię mają. Kochan. Pijaństwo o zdrowie przyprawia. Białob. O sławę P. P. Koch. Harpalus prosił Filipa, aby go o takową lekkość jawnie nie przyprawował. Wer. 4. †P. *przyrzadzić, przygotować, przyszykować, przysposobić, przyrządzić*: Przyprawiano kmemu stołu na każdy dzień cały wół, a skopów wybornych sześć, kromie ptastwa. B. Sz. Ma piug, którymby wyczyścił rolę a przyprawił ją, a nagotował, aby s. godziła przyjąć nasienie. L. W domu ojca mego rozlicznych przybytków dosyć jest, a ja ich wam jeszcze naprzód pójdę gotować, przychędażać a przyprawować. Rej. 5. †P. *zahartować*: P. żelazo. Troc. P. igły. Troc. 6. †P. *ubrać*: Świadczy o rodzicach, którzy dzieci tak przyprawiają. Brk. P. s. l. o co = *nabawić s. czego, narazić s. na co*: P. s. o śmierć. Troc. 2. †P. s. = *przygotować s., przysposobić s., przyszykować s., przyrządzić s.*: Patrzajże, jako s. ku tak wielkiemu gościowi gotować a przyprawować masz. Rej. Postami przyprawowała s. do swego nabożeństwa. Lach. Przypraw s. ku Panu przez prawdziwą pokutę. Wuj. Jeśli i możesz, odpowiedź mi, przyprawże s. a zastaw s. przeciwko mnie. B. B. P. s. ku czemu = *zabrać s. do czego, zająć s. czym*. S. Par. 3. †P. s. = *przebrać s.* H. Jana. <Przy + Prawić>

Przyprawienie, a, blm., czynność cz. Przyprawić.

Przyprawienie się, a s., blm., czynność cz. Przyprawić s.

Przyprawka, i, lm. i p. Przyprawa: Chęć, aby s. i też niewiasty modliły w ubierze ochędnoźnym, nie w przyprawki a. w złoto, ale jak przystoi niewiastom. Leop. Pomazała oblicze olejkiem wonnym, a spłotszy przyprawki swe, przykryła czapką. Leop. (włosy przyprawne, loki. L.). <Od Przyprawa>

Przyprawnie przys. od Przyprawny. L.

Przyprawny I. †P. *przygotowany, przysposobiony, zaopatrzony*: Piesze mają być dobrze przyprawne zbroją. Tarn. J. 2. *przyprawiony, dorobiony, sztuczny, nienaturalny*: Na wierzech z głową przyprawną wypływa bez szkody. P. Koch. Broda przyprawna. Włosy przyprawne. Troc. P. ogień. Troc. (= *ogień sztuczny, fajerwerk*). Okrety im przyprawnym ogniem przypalili. Biel. M. (= *greckim ogniem*). 3. *przyprawiony, zaprawiony, zaprawny*: Wino piokunkiem przyprawne. Troc. Owoc P. do chowania w eukrze, w oecie. Troc. Lubię co przyprawnego. Troc. Twarz każda, której dała ślicznej wdzięku urody natura, bez przyprawnej obejdzie s. wody, ani farb nie potrzebuje. Min. Bogiem tobie brzuch jest, przyprawne a. korzenne potrawy duchownemi dary. Zigr. Przen.: *ozdobny, strojny, przesadny, wykwiłtny, kunsztowny, pretensjonalny*: Przyprawna mowa. Troc. (= *krasomówcza, oratorska; wymowa*). Ty, co to czytać będziesz, chciej z nami żałować, a na

przyprawne słówka gdzieindziej s. chować. Jur. Nieprzyprawny, bez przesady, *simplex*. Kn. (= *prosty, skromny*). Przen.: To jest prawo poetów sztuki nieodmienne w przyprawnym kasku dawać nauki zbawienne. Dm. Przen.: I P. gmach i kosztowna szata nie naszego miłego nie ozdobi brata. Rej. (= *wspamięły, okazały*). <Od Przyprawić i Przyprawa>

† **Przyprawować, uje, ował p. Przyprawić.**

† **Przyprawowanie, a, blm., czynność cz. Przyprawować.**

† **Przyprawowanie się, a s., blm., czynność cz. Przyprawować s.**

Przyprażać, a, ał p. Przyprażyć.

Przyprażanie, a, blm., czynność cz. Przyprażać.

Przyprażenie, a, blm., czynność cz. Przyprażyć.

Przyprażyć, y, ył, [Przypróżyć], nied. Przyprażać, [Przypróżyć] *przypiec, przysmażyć*: Psenięc P. na panewce. Syr. <Przy + Prażyć>

Przyprątny znajdujący s. przy prąciu (członku męskim): Włos P. Anat.: Gruczoł P. = *gruczoł krokowy, gruczoł krokowy wystający, X gruczoł korzenny, †gruczołek konisty (prostata)*. <Przy + Prątny>

Przymieniowy anat. znajdujący s. przy promieniu (kości), przysprychowy: Żyłta przymieniowa (vena cephalica). <Przy + Promieniowy>

X **Przyprosić, i, il poprosić do siebie, zaprosić**: Pan Wojnicki kazał mię P., i przez noc całą miałem z nim naradę. Pol. <Przy + Prosić>

Przyprostokątna, ej, lm. e, Przyprostokątnia mat. jeden z boków trójkąta prostokątnego leżących naprzeciw kątów ostrych. <Przy + Prostokątna>

Przyprostokątnia, i, im. e mat. p. Przyprostokątna. <Przy + Prostokątnia>

Przyprosty cokolwiek prosty, nieco rubaszny, prostactki: Małej nauki i manjer przyprostych, przeciw i w starym wieku panom s. zasługujący. Mat. <Przy + Prosty>

X **Przyproszenie, a, blm., czynność cz. Przyprosić.**

X **Przyprawadzac, a, lm. e ten, co przyprawadza; anat. = mięsień przywodzący, dosiębny, ksobny, przyciągający, X przywodziciel, zbliżacz** (musculus adducens, adductor). <Od Przyprawadzać>

Przyprawadzać, a, ał i †P. s. p. Przyprawadzić. <Przy + Prowadzać>

Przyprawadzanie, a, blm., czynność cz. Przyprawadzać.

† **Przyprawadzanie się, a s., blm., czynność cz. Przyprawadzać s.**

Przyprawadzenie, a, blm., czynność cz. Przyprawadzić.

† **Przyprawadzenie się, a s., blm., czynność cz. Przyprawadzić s.**

Przyprawadziciel, a, lm. e ten, co przyprawadza. <Od Przyprawadzić>

Przyprawadzicielka, i, lm. i forma ż. od Przyprawadziciel.

Przyprawadzić, i, il, nied. Przyprawadzać I. *prowadząc przybyć; sprowadzić kogo, co, przywieść*: P. kogo dokąd, albo co innego, przywodzić ehożdącego. Kn. Ja i zawiozę go i zaś przyprawadzę do ciebie. Leop. (odprowadzę. L.). Przyprawadź konia do mnie. Troc. P. winowajcę przed

sąd, do sądu. Mnie jak łotra ze wsi przyprowadzono. Orzesz. Złapałem tego pana bardzo miłego, aby go tu P. Krasz. Przen.: We Pan wiesz, co mię tu przyprowadziło. L. (=powód mego przybycia). Przen.: doprowadzić, zmusić, skłonić, podbudzić do czego, uprawić w co: P. kogo do porządku, do niecierpliwości, do gniewu, do łez, do rozpacz. Rosejusz słuchaczów do śmiechu, kiedy cheiał i do płaczu przyprowadził. Dudz. Przyprowadź go do dawnego humoru. Krasz. P. kogo do nędzy, do okropnego stanu. Do czegoż to przyprowadzasz, Boże, człowieka, co stracił ojezyczne? Słow. P. do skutku. Trzeba znaleźć człowieka, któryby ten dobry wymysł, na nie nie zważając, przyprowadził w wykonanie. Krasz. (=wprowadzić). P. kogo do życia (=przywrócić; wskrzesić). P. kogo do zmysłów (=ocucić go). Przyprowadziłem go do tego zdania, na nieważnie ku niemu. Troc. Przen.: P. i nieme rzeczy, ale z pracą. Kn. (=przyciągnąć, sprowadzić). Tymczasem czóno tu przyprowadzę i zaraz do domu was odwiozę. Orzesz. Przyprowadzono wodę rurami do miasta. Troc (=przeprowadzono, sprowadzono). Przen.: Nie dlatego tu te przykłady przyprowadziłem, abyśmy je we wszystkim mieli naśladować. L. (=przywiódłem, przytoczyłem, zacytowałem). 2. × P. przeprowadzić, wyprowadzić, przyciągnąć: P. linję do linji danej. 3. (o samicy) urodzić, wyjść na świat: Żubrzyca przyprowadziła piękne ciele. P. ś sprowadzić ś., przenieść ś., przybyć: Książd Jerzy, do Polski wezwany, przyprowadził ś. r. 1550. Teof. <Przy + Prowadzić>

Przyprószać, a, ał p. Przyprószyć.

Przyprószenie, a, blm., czynność cz. Przyprósząć.

Przyprósenie, a, blm., czynność cz. Przyprósząć.

Przyprószka, i, lm. i myśl. śnieg, który przyproszył, śnieg lekki, nieznaczny: Mamy lekką przyproszkę i małe przymrozki. <Przy + *Prószka, PROCH/PROSZ/PIERZCH/PIERSZ/PARCH>

Przyprószyć, y, ył, nied. Przyprószać i. przysypać prochem, przykurzyć, potrzebując czym; prósząc przykurzyć: Teraz już zimny Jowisz mrozów porusza a ziemię śniegiem przyproszy. P. Koch. Fletnio moja rozkoszna, mimo zimy trwanie, nie będziesz przyproszoną wisiąca na ścianie. Cho. Przen.: P. siwizną = okryć. W pośrodku młodzi, choć w wieku dojrzłym, stanął też Józef, już mu był włos siwy przyproszył skronie, już był nadstarzałym. Odim. Już mu włosy przyproszyła siwizna. Min. Tytyr żółto zarastał, Damać włos siwy przyproszył, acz wiekiem był nie bardzo leciwy. Szymon. Działki urosły, ciebie przyprosza siwizna. Mick. Włos zrzedzony czas pudrem przyprosza. Fred. A. Państwo kochało ś., jak gołąbków para, choć siwizną przyproszeni. Bał. 2. prósząc przypadac; prósząc przybyć: Śniegu przez noc przyproszyło. <Przy + Prószyc>

[Przyprószać, a, ał] p. **Przyprażyć:** Kiełbasa, widać mi ś., czujna, wieje od niej. Dyć umyślnie przyproszałem, byście posmakowali. Reym. <Zam. Przyprażać, Przy + *Prózać, PRAG/PRAŻ>

[Przyprószanie, a, blm.] czynność cz. **Przyprószać.**

[Przyprósenie, a, blm.] czynność cz. **Przyprósząć.**

[Przyprószyć, y, ył] p. **Przyprażyć.** <Przy + Próżyć>

Przyprząc, ęże a. ęgnie, ał, nied. Przyprzęgać przyłączyć zaprzęgszy: Przyprząż konie do mojej kolaski. Węg. Wielkich bawołów do wozu przyprzęgnie. Koch. W. Moje konie do twoich przyprzęgnę. Troc. Naprzemian do pary przyprzęgnięni być mogą. Przen.: Za króla Aleksandra miasto Kazimierz mostem ku Krakowowi przyprzężone. Błaż. (=przyłączone). L. † P. ś. przen. przyłączyć ś.: Pomorzanie, przyprzęgszy ś. do Prusaków, wielkim gwałtem na obóz Władysława uderzyli. Błaż. <Przy + *Prząc, PRZĘG/PRZĄG/PREĞ/PRAĞ>

Przyprząg, ęgu, lm. ęgi p. Przyprzężenie i Przyprzężanie. <Przy + *Prząg, PRZĘG/PRZĄG/PREĞ/PRAĞ>

Przyprząść, ędzie, ał I. przedać przyczynić, jeszcze więcej uprząć. 2. przedzeniem przyłączyć. Sł. wil. <Przy + Prząść>

Przyprzązka, i, blm., [Przysiężka] przyprząg, przyprzężanie, przyprzężenie: Dodać konia na przyprzązkę. Przen., żart.: Na przyprzązkę = dodatkowo, pobocznie: Literaturą zajmowali ś. na przyprzązkę. <Przy + *Przązka, PRZĘG/PRZĄG/PREĞ/PRAĞ>

Przyprzązkowy przym. od Przyprzązka: A że Serwacy konia swojego nie miał, musiano mu dać przyprzązkowego i pożyczanym siodłem kulbaczyć. Krasz. <Od Przyprzązka>

I. Przyprzeć, prze, parł, nied. Przypierać i. prąc przycisnąć; naprzec, przynięść: Przyprzyj stół do ściany. Troc. Górzystość przypierająca = rząd gór mniej wyniosłych lub pagórków stykających ś. z większemi. L. Tak mię przyparło = naparło; dokucza mi potrzeba naturalna. Przen.:

P. kogo = natrzeć nań, przycisnąć go, postawić go w położeniu bez wyjścia, przynaglić go: Przypierać kogo, w ciasny kąt go wpierać, nacierać nań. L. Przyprąlić mię nieprzyjaciele, dasz mi ratunek, a jeśliby też ciebie przemogli, będą na pomoc. Leop. Nieprzyjaciele moi w moej swojej duzo mi przypierają. Ryb. Przypiekam komu ocz, przypieram, przynagliam, urgo. Mącz. Jeśli by gospodarzem nie był, naucezy-ć go żona i niewola, gdy mu przyprze, a świecze za piecem zaskwierczą. Glicz. Urodzi ś. drugi omaemie i o ojeu nie wzwie, a gdy mu przypzą, w niebie go będzie chciał macać. Glicz. Gdy wieszczków tym przypieramy, czemu w Delfach odpowiedzi Boskich już nie masz, powiadają, że starościami moc onego miejsca wywietrzała. Skar. Przyparty do woj-ka. Troc. Dobrze przyparł heretyków. Troc. Szczekacz zuchwały przyparł go do kąta. Kniaż. Przyparty do muru, wyspiewał wszystko. Przen.: Nie jest wolno do drugiego brzegu rzeki bez pozwolenia właściciela groblę przypierać (=doprowadzać, przyprowadzać). 2. cz. ni. Przypierać do czego = opierać ś. o co; przytykać, dotykać do czego; stykać ś., graniczyć z czym: Przypiera mi do boku. Mącz. Zagroda przypierała z tyłu do ogromnej puszczy sosnowej. Korz. Stałem już długo pod krzaczystą jodełką u brzegu lasu tam, gdzie przypierało okopane rowem grzebowisko bydłce. Sp. Droga ta przypiera do piaszczystego Dniestru. Korz. Przen.: Przypierają domy książąt do jego dziada. L. (=stykają ś., wiążą ś., łączą ś., koligają ś.). 3. [Przypierać] przypiekać, dopiekać, przygrzewać: Słońce silnie przypiera. P. ś. oparszy ś. przycisnąć ś.: Dla odetchnięcia i zorientowania przyparł ś. u jednego z ganków. Krasz. <Przy + I. Przeć>

2. Przyprzeć, przeje a. pre, przal zaprzec nie-

co: W mokro zwożonych snopach ziarna przyprają. Kluk. <Przy + 2. Przeć>

Przyprzeponny, Przyprzeponowy anat. *znajdujący ś. przy przeponie*. Patol.: Zapalenie przyprzeponne (paraphrenitis). <Przy + Przeponny>

Przyprzeponowy anat. p. Przyprzeponny. <Przy + Przeponowy>

Przyprządzenie, a, blm., czynność cz. Przyprząść.

Przyprzęgać, a, ał i † P. ś. p. Przyprząc.

Przyprzęganie, a, blm., Przyprząg czynność cz. Przyprząc.

† Przyprzęganie się, a ś., blm., czynność cz. Przyprzęgać ś.

Przyprzężenie, a, blm., czynność cz. Przyprząc.

† Przyprzężenie się, a ś., blm., czynność cz. Przyprząc ś.

Przyprzężny kof = *przyprzężony, idący na przyprząskę*. L. <Od Przyprząg>

† Przyprzykrzejszy *cokolwiek przykry* <Przy + Przykrzejszy>

Przypnąć, psnie, psnął, psnęła a. psła, *przyprzered, przystać, przylgnąć*: Klusek przypsnał do garnka. [Ażeci kosiula przypsnie. Pokosy z wovsem przypsna do ziemi. Skórnice przypsły dycht do stołu]. Przypsnęła skóra, skóra odęta utęchła, spadła. L. Przen.: Chciała mu odpowiedzieć, lecz gdy ociec nadszedł, przyszło jej P. z dyskursem. Pot. (= *urwać, przycichnąć*). <Przy + *Psnać, PS/PŚ/PCH/PYCH>

Przypsniecie, a, blm., czynność cz. Przypsnąć.

Przypstrzenie, a, blm., czynność cz. Przypstrzyć.

Przypstrzyć, y, ył i. upstrzyć *nieco*. 2. przen. *nieumiejętnie, bez smaku przybrać, przyozdobić; przypiększyć pstrokacizną*. <Przy + Pstrzyć>

Przypsuć, a, blm., czynność cz. Przypsuć.

Przypsuć, uje, uł *zepsuć cokolwiek, zniszczyć trochę, nadpsuć*: Przedziwnego użył tu porównania, którego mu zapewne przypsute lamperje nagłowieckiego dworu dostarczyły. Krasz. <Przy + Psuć>

Przypudrować, uje, owal i. upudrować *nieco*: P. twarz, włosy. 2. *przykryć przez pudrowanie*: P. pęgi na twarzy. <Przy + Pudrować>

Przypudrowanie, a, blm., czynność cz. Przypudrować.

[Przypulanie, a, blm.] czynność cz. Przypulać.

[Przypulać, a, ał] *przywieść co ciężkiego, przydzwigąć, przydługować*. <Przy + Pulać>

× Przypust, u, lm. y *przyopuszczenie, przypuszczenie*: Przydłuższa zwłoka odsieczy, a silniejsze coraz od obłążeńców przypusty zważyły upór obłążonych. Nar. (= *przyopuszczenie ataku*). <Przy *Pust, PUST/PUSĆ>

[Przypustek, stka, lm. i] *miejsce puste*: Na przypustku = *pod płotem*. <Przy + *Pustek, PUST>

† Przypustne, ego, blm. i. *opłata za przypuszczenie, wpuszczenie dokąd*. Kn. P., *odzwierne*, myto a. podarek, który dają za przypuszczenie a. za wpuszczenie dokąd. Bobr. 2. *opłata za pozwolenie sprzedania części trzeciej majątku swego*. Cz. <Od Przypustny>

Przypustnica, y, lm. e *klinowaty kawał drzewa leżący na dolnym końcu krokwi, w celu wysunięcia okapu dachowego przed ścianę, przypusznica*. przysuw nica, k n ag: Przypustnice—kroksztyny drewniane a. kamienne, ze ścian wypuszczone a. przysadzone do belek. Bobr. Przypustnice na

dole krokiew leżą dla obdachów szerszych. Troc. <Od *Przypustnik, od Przypustny>

× Przypustny przym. od Przypust, *przypuszczalny, domniemany, problematyczny, zagadkowy*. <Od Przypust>

Przypuszczać, a, ał i † P. ś. p. Przypuścić. <Przy + Puszczać>

Przypuszczalnie przys. od Przypuszczalny, *mniej więcej*: Tekst rozpraw pisały P. cztery osoby. Nagan. (= *jak można przypuszczać*). Za kawałek ziemi ofiarował nieprzypuszczalnie lichą cenę. Byk (= *nie do uwierzenia*).

Przypuszczalność, i, blm. rz. od Przypuszczalny.

Przypuszczalny *który można przypuścić; na przypuszczeniu oparty, domniemany, problematyczny, hipotetyczny*: Dochód P. w przyszłorocznym budżecie. Przypuszczalne zyski, koszta. <Od Przypuszczać>

Przypuszczenie, a, blm., czynność cz. Przypuszczać.

† Przypuszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przypuszczać ś.

Przypuszczenie, a, lm. a f. czynność cz. Przypuścić. 2. p. Hipoteza: Robić przypuszczenia. Dowodzić przez przypuszczenia. Przychodziły mu myśli i przypuszczenia straszne. Krasz. Można dochodzić, które P. jest do prawdy podobniejsze. Śniad. To P. uważać musimy za mylne. Mr.

† Przypuszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Przypuścić ś.

Przypuścić, i, il, nied. *Przypuszczać i. pozwolić przystąpić, przybliżyć ś., puścić dokąd, dopuścić, podpuścić*: Nie przypuszczaj trzody ku brzegowi. Szymon. Przypuść, Panie, w uszy swoje słowa i wołanie moje. Kochan. Niekiedy niebardzo ś. cieszył przypuszczony do oblicza pańskiego. Krasz. Przypuszczony do pocałowania ręki królewskiej. Krasz. Przypuścić przeciwnika na 10 kroków, zanim wystrzelił. Wesołą młodzież przypuszczała do siebie. Krasz. Nadto blisko przypuszczają taką hołotę. Słow. (= *pozwalają ś. jej poufalić; bratają ś. z nią*). P. co do głowy, do serca i t. p. = *dać czemu przystęp, poddać ś. czemu, dać ś. czemu opanować*: Oznajmiono im, iż Turcy są porażeni, co oni pierwaj do uszu, niżli do serca przypuścili, jako rzecz większą i radośniejszą, niżliby ją do serca P. abo jej dostatecznie uwierzyć mogli. Baz. P. do serca smętek, frasunek. L. Nie przypuszczaj We Pan do głowy tak smutnych myśli. L. P. do serca, do myśli frasunek, smętek, miłość. Troc. P. stadnika etc. do bydła = *pozwolić mu zaspokoić popęd płciowy*. Jednego ogiera przynajmniej do dziesięciu klacz P. można. Kluk. P. stadnika do klacze. Troc. Radzę-ć, żebyś żadnego konia z jakążkolwiek wadą do pięknej klaczy nie przypuszczał. Dor. Przed dwoma lat nie godzi ś. ku jałowkom byka przypuszczać. I. O czasie, kiedy krowy ku bykom przypuszczane być mają. Trzyc. Samice w pewnych tylko statecznych perjodach przypuszczają samców. Śniad. J. P. do siebie (o kobiecie) = *dać ś. użyć cielesnie, oddać ś. mężczyźnie*: Juno rozgniewała ś., że Latona do siebie Jowisza przypuściła, skąd ś. narodził Apollo. Otw. Zenobja własnego męża nigdy nie przypuściła do siebie, gdy ś. byę brzemienią poczuła. Skar. Przypuszczać jagnięta, cielęta, podsadzać do ssania. Kn. P. kogo do czego = *przyjąć; pozwolić wziąć udział w czym, przy-*

stąpić do czego: Przypuszczam kogo do prawa, do alicuius iudicium. Kn. Przypuścili go do rady. Troc. Na sejmie horodelskim r. 1413 Litwę Polska do herbów swych przypuszczała. Lel. I wódzów nie chciał przypuszczać do rady. Mick. P. kogo do spółki, do gry. Oswobodzony i zwolna do łask ojca przypuszczony królewic. Krasz. 2. P. atak, szturm = *natrzeć atakując, szturmując, pójść do ataku*: Po tylu atakach przypuszczonych i wytrzymanych nie powinienbyś mieć jednego całego członka. L. Śmierć natarczywa ze wszech stron przypuszcza szturm i dobywa. Kulig. Każdy przegrwał, kto z nim przypuścił, jak szkapa, w zawody. Wad. (= *puścić ś.*). P. konia, koniem, na koniu = *dodać kontowi ostróg, puścić ś. w cwał na koniu, wypuścić konia, wypaść konno*. L. 3. *przypuścić, dodać nad miarę; puścić jeszcze trochę*: Mierząc łokciem, cał przypuścił. [Zeby jém jesece choć trzy dni przypuścił niezapust]. Krowa więcej mleka przypuszcza. 4. *przen. zgodzić ś. na chwile, że jakies mniemanie, choćby nieprawdopodobne, jest prawdą, suponować; domyslać ś., robić hipotezę*: Możnaż P., aby prawda nie była dla wszystkich potrzebną i zbawienną? Czart. A. Przecież nie możecie przypuszczać, ażebym, widząc tyle rzeczy sławnych, słuchając tylu mądrych i nakoniec będąc ciągle z Adamem, nie poczuł też i nie pomyślał czasem czegoś na serio o tym, co widzę i słyszę. Od. Wszystkie tu wymienione sprzeczności dają ś. pogodzić, jeśli przypuścimy, że był Litwinem. Mick. Przypuszczamy, że Wallenrod był owym Walterem Stadionem. Mick. Musielibyśmy w nim bowiem P. zbyt niskie pobudki bywania w jej domu. Chm. Chryzyp mnie nauczył nie sądzić o tym, czego nie znam, a łatwiej dobre, niż złe, przypuszczać. Krasz. Ani przypuszczać, żeby miał być przyczyną zatrzymania lektyki. Krasz. Można było przypuszczać, że zaczęła... Orzesz. Przypuścimy, że tak było, więc cóż z tego? (= *dajmy na to*). 5. † P. komu, na kogo = *zostawić komu, zdać na kogo, spuścić ś. w czym na kogo*: Wolał to Pańskiemu miłosierdziu P., niżliby go był upornym wołaniem dociskał. Rej. Przypuszczam to na ludzki rozsądek, jestli też to on dobrze czynił. Biel. M. Pokorną prośbę uczynił ku Bogu, Ojcu swemu, a wdy wszystko przypuszczał na wolę świętą Jego. Rej. By ś. na kogo statecznego przypuścili, co komu lepiej przystoi, pewnieby ów bystrzejszy młodzieniec przegrał. Rej. Ostatek przypuszczam twemu rozeznaniu. Rej. Przypuszczam waszej woli. Hist. w Lan. (= *zdaję ś. na waszą wolę*). Zdaniu waszemu przypuszczamy. Niem. 6. [P.] *przypędzić, przynagłać*: Przypuścił owce pod tę górę. P. ś. 1. [P. ś.] *rozpędzić ś., wypuścić ś., wypaść, puścić ś.* 2. × P. *przyczynić ś., przyłożyć ś.*: I on ś. po trosze do twojego uratowania przypuścił. Kaczk. 3. † P. ś. na kogo = *spuścić ś., zdać ś.*: Król Jerzy z strony pomiarkowania spraw ceskich we wszystkim na Kazimierza P. ś. zezwolił. Błaż. Uczyniłem kompromis z sąsiadem swym i przypuściłaśwa ś. o wszystko na pana Herburta. Orzech, <Przy+Puścić>

Przypuścica, y, lm. e p. Przypustnica. <Z Przypust(n)ica>

Przypychać, a, ał p. Przypchnąć.

Przypychanie, a, blm., czynność cz. Przypychać.

Przypylenie, a, blm., czynność cz. Przypylić.

Przypylić, i, il *pyłem przykryć, przykurzyć*. <Przy+Pylić>

[Przypyrkasy, ów, blp.] *przyprawy do potraw*.

[Przypyrzek, zka, lm. zki] (Przypyr-zek) p. Przypirzek.

† Przypyszniejszy p. Przypyszny. Troc. <Przy+Pyszniejszy>

Przypyszny, † Przypyszniejszy *nieco pyszny, za dumny*. <Przy+Pyszny>

† Przypytać, a, ał, † Przypytywać, † Przypytywać *przypomnieć co, upomnieć ś. o co*: Pan zawdy dziwnie przypytawał raczy niewdzięcznościom dobrodziejstwa swego. Rej. P. ś. 1. † P. ś. *przepytac ś., rozpytac ś., dopytac ś., przewiedzieć ś.*: Poczęli faryzeuszowie ciężko nacierać i przypytawać ś. u Jezusa o wielu. Bud. Pan chce serca takiego, któreby samo dobrowolnie szukało a przypytawało ś. o świętym bóstwie Jego. Rej. Przypytał ś. o tej tajemnicy. Troc. Drogi nie wiedząc, do tego miasta ś. przypytawał musiał. Troc. 2. [P. ś.] *wtrącić ś. do rozmowy*. 3. × P. ś. do kogo, do czego = *spróbować szczęścia, czy ś. nie uda dostać kogo, czego; przykraść ś. do kogo, do czego*: Przypytał ś. do żony cudzej i szkatuły. Pot. Mieście jednak baczenie, aby kędy z łozy wileczasek ś. do jakiej nie przypytął kozy. Nar. Przypytał ś. do głębszej poufałości, która między niemi małżeński związek utwierdziła. Troc. 4. † P. ś. *przynać ś., zgłosić ś., wystąpić z pretensją*: Jeśli by ś. kto do znalezionych rzeczy przypytawał, prosząc, żeby mu wydane były... L. <Przy+Pytać>

† Przypytywanie, a, blm., czynność cz. Przypytywać: Chrzesz jest sumnienia dobrego P. Smotr.

Przypytywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypytywać ś.

† Przypytywac, a, ał i † P. ś. p. Przypytyać.

† Przypytywanie, a, blm., czynność cz. Przypytywac.

† Przypytywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypytywac ś.

† Przypytywać, uje, ywał i P. ś. p. Przypytyać ś.

† Przypytywanie, a, blm., czynność cz. Przypytywać.

Przypytywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przypytywać ś.

Przyrabiać, a, ał p. Przyrobić.

Przyrabianie, a, blm., czynność cz. Przyrabiać.

Przyrachować, uje, ował *rachując przydatę; przyliczyć*: Wpród pani przyrachujesz milczenie. Fred. A. <Przy+Rachować>

Przyrachowanie, a, blm., czynność cz. Przyrachować.

Przyraccenie, a, blm., czynność cz. Przyracczyć.

Przyracczyć, y, ył 1. [P.] *racząc przymusić*: Suma pié musiała, bo ją gwałtem przyracczyli. Ork. 2. † P. *jeszcze więcej uraczyć, obdarzyć kogo*: Zbigniew nowym kardynałstwem dostojęństwem od papieża przyracczony, auctus. Błaż. <Przy+Racczyć>

† Przyradzać się, a ś., ał ś. p. Przyrodzić ś.

† Przyradzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyradzać ś.

Przyramek, mku, lm. mki 1. † P. *część ubioru przypadająca na ramiona, naramiennik*: Napierśniki, humerał, P. najwyższego kapłana. Leop. P. misternie zrobiony z szarłatu, złota, jedwabiu modrego i karmazynu, z obu stron sadzony dwoma kamieniami oniechu drogiego, z rytemi synów dwunastu imiony Jakuba, niegdy patryjarchy enego. Odym. 2. a. [Przyremnica] *część koszuli*

na ramieniu szelbnowana zwykle, haftowana, dziurawana, dziurkowana. 3. [Przyramki, lm.] haft na rękawach koszuli kobiecej. <Przy + *Ramek, od Ramię>

[Przyramiąska, sk, bhp.] haft na rękawach koszuli kobiecej, czerwony, niebieski lub czarny. <Od *Przyramiąsko + Przy + Ramiąsko, od Ramię>

[Przyramiennica, y, lm. e] p. Przyremnica. <Przy + Ramiennica>

1. Przyranny, × Przyrańszy zbyt ranny, za wczesny. <Przy + 1. Ranny>

2. Przyranny patol. przy ranie ś. znajdujący, ура́zny: Teżec P. Gorączka przyranna (febris traumatica). Róża przyranna (erysipelas symptomatium). Ukazywała ś. róża przyranna, zajęcie narządów chłonnych. <Przy + 2. Ranny>

× Przyrańszy p. 1. Przyranny.

Przrastac, a, ał i [P. ś.] p. Przorosnac.

Przrastanie, a, l. bhm., czynność cz. Przrastac. 2. lm. a anat.: †P. kończyste p. Osć. †P. dla myszków p. Krętarz. †P. główne łopatki = wyrostek barkowy (acromion). P. kończyste = wyrostek rylcowaty (processus styloideus). P. kościane = wyrostek kostny (apophysis). P. kotwicze a. kotwiaste = wyrostek kruczy łopatki (processus coracoideus). P. krótkie łopatki = szyjka łopatki (collum scapulae). P. skaliste a. opoczyste = kość skalista (processus petrosus ossis temporum). P. skrzydlate = wyrostki skrzydlate a. skrzydła kości klinowej (processus alares ossis sphenoidalis). Kirch.

[Przrastanie się, a ś., bhm.] czynność cz. Przrastac ś.

†Przrastywać, uje, ywał p. Przorosnac.

†Przrastywanie, a, bhm., czynność cz. Przrastywać.

†Przrazić, i, il l. rażąc przycisnąć, dać ś. we znaki, dotknąć: Ale wierz mi, kiedy się taki mróz przyrazi, zda mi ś., iż ci onę bujaną myśl przekazi. Rej. Co ma przysć, nie dbamy, aż kiedy mróz przyrazi, jak małybie biegamy, ano wszystkiego niemasz, czym ś. ogrzać mamy. Rej. Niech tylko burza przyrazi, wnet będzie całym inaczej. Rej. 2. przyłożyć, przytknąć, przycisnąć: Utrzymują, że Chrystus św. Franciszko-wi z swych ram bliźni przyrazil. Zigr. (= na nim je odcisnął. L.). <Przy + Razić>

†Przraziisty przejmujący, dotkliwy, dokuczliwy, przenikliwy: Wiatr północny tam jest tak zimny i P., że umierają od niego ludzie. Łęcz. <Od Przrazić>

Przrażenie, a, bhm., czynność cz. Przrazić. Przrażać, bie, hał więcej jeszcze narząbat: P. drewek. <Przy + Rąbać>

Przrażanie, a, bhm., czynność cz. Przrażać.

[Przrażka, i, lm. i, Przrażek] część koszuli męskiej przypadająca na ramiona. <Przy + *Rąbka, RĘB/RĄB>

× Przrażbi, a, lm. e p. Przerębel. <Przy + *Rąbi, RĘB/RĄB>

Przrdzewieć, eje, ał nieco zarzewieć. <Przy + Rdzewieć>

Przrdzewienie, a, bhm., czynność cz. Przrdzewieć.

[Przyremnica, y, lm. e] 1. listewka u koszuli, kaftanika i t. d. 2. p. Przyramek. <Z *Przyrębica, Przy + *Rębica, RĘB/RĄB>

[Przyrębek, bka, lm. bki] p. Przyrąbka. <Przy + *Rębek, od Rąb>

[Przyrębel, bla, lm. ble] p. Przerębel. <Przy + *Rębel, RĘB/RĄB>

× Przyrębka, i, lm. i = Przerębel: Jednego piarskiego audytora srodze dokazującego w przyrębkę wtrącił. Kaezk. <Przy + *Rębka, RĘB/RĄB>

× Przyrębli, i, lm. e = Przerębel: Kręci ś., by ono iste w przyrębli. Prz. <Przy + *Rębi, RĘB/RĄB>

[Przyrębła, i, lm. e] p. Przerębel. <Przy + *Rębła, RĘB/RĄB>

× Przyręcznie przys. od Przyręczny.

× Przyręczny naręczny, podręczny. <Przy + Ręczny>

Przyrędek, dku, bhm. namul żywny; grunt gli-nasty złożony z piasku grubego i małej ilości glinki i próchnicy. <Por. [Przyrędzinek]>

[Przyrędzinek, nku, bhm.] gatunek gruntu słab-szy od rędziny. <Przy + *Rędzinek, od Rędzi-na>

†Przyrodek, bku, lm. bki to, co przyrobiono, przyniesienie majątku, zarobek, procent: Mamy tak handlować, aby jakieś lichwy i przyrobki stąd miał ten, czyje są funty. Wuj. Miałeś polecieć pieniądze moje bankierom, gdziebym był wziął co mego z przyrobkiem. Leop. <Przy + *Robek, ROB/ROB>

Przyrobić, i, il, nied. Przyrabiać 1. robiąc przysporzyć, przynosić; dorobić. Przen.: Grzywna twoja przyrobiła dziesięć grzywien. Bud. (= przyniosła). 2. przysiedzieć nad robotą: Urzędnik gdy sam będzie przyrabiał, nie zachce mu ś. przechadzki. Trzye. 3. urobić przychylnie dla siebie, przyciągnąć, zjednać, skłonić: Przyrabiać ku sobie serca. Rzew. <Przy + Robić>

Przyrobienie, a, bhm., czynność cz. Przyrobić.

[Przyrobisko, a, lm. a] grunt przyrobiony z lasów, z karczowisk. <Od Przyrobić>

Przyroczenie, a, bhm., czynność cz. Przyro-czyć: Fascinatio, P., uczarowanie. Mącz.

[Przyroczy] człowiek = który rzuca przyrok, który urzeka.

†Przyroczyć, y, ył, [Przyroczyć] urzec, oczarować, zuczarować. <Od Przyrok>

[Przyroczyty] na którego urok rzucono, urzeczony, oczarowany. <Pd Przyrok>

Przyroda, y, bhm, × Przeroda l. p. Natura. 2. przen. ogół nauk przyrodniczych, fakultet przyrodniczy: Uczęszcza do uniwersytetu na przyrodę. Zapisal ś. na przyrodę. 3. czyja = ogół własności i przymiotów, natura czyja: P., ogół własności i przymiotów ciała. Łab. Tam już przyrody niebo lepszej, niż ziemskie zachodzą go smrody, melior natura aetheris. Żebr. <Przy + *Roda, ROD/RÓDZ>

Przyrodni, × Przyrodny, †Półrodzony brat, przyrodnia siostra = zrodzony z tegoż samego ojca, ale z innej matki, a. z tej samej matki, ale z innego ojca: Bracia przyrodni. <Przy + *Rodni, od Ród>

Przyrodniczy tyżący ś. przyrodnoznawstwa, historii naturalnej: Nauki przyrodnicze, przyrodzone = ogół wiedzy o przyrodzie (historja naturalna, fizyka, chemja, astronomja, a nawet wiążące ś. z niemi nauki stosowane, praktyczne). Wiedza przyrodniczo-lekarska. Nauki przyrodniczo-matematyczne. <Od Przyrodnik>

†Przyrodnie przys. od Przyrodni a. Przyrodny: Żadna tam przykrość naturze ludzkiej nie będzie, wszystko nietylko sławnie, wspaniale, ale i ucieszenie, P. przystojnie. Grab. P.

Przyrodnik, a, lm. cy badacz przyrody, naturalista. <Od Przyrodny>

Przyrodność, i, blm. rz. od **Przyrodny**, *przyrodzenie*. Biel., Włod., Troc.

1. **Przyrodny** i. × P. *należący do tegoż rodu, pochodzący z tegoż rodu*: Pojmiesz żonę synowi memu z przyrodnych moich i z domu ojca mego. Leop. P. królewski. Leop. Głównemu rodowi właściwe przyrodne znamiona. Stasz. (= *rodowe*). † P., [P.] = *przyrodni*: Brat P. Troc. 2. × P. *spokrewniony, krewny, powinowaty*: Jest mu P. w trzecim stopniu. Troc (= *agnat*). 3. × P. *pasorczytny, pasorczytnicy*: Są rośliny przyrodne (*parasiticae*), które, korzeń utkwivszy na innej roślinie, na niejże rosną. L. 4. † P. *jednorodny, należący do tegoż samego rodzaju, podobny rodzajowo*: Przyrodne to są zioła. Troc. <Przy + Rodny, od Ród>

2. **Przyrodny** *przyrodzony, wrodzony, dany od natury, naturalny*: Przyrodne i wlane dary. Troc. Przyrodna (przyrodzona) ludzimi umierać. Troc. Orle, gdzie ociec chlubnemi skrzydły wiatr umiała, przyrodnym sobie duchem w też tropy polata. Książ. Młodym latom jakby przyrodne jest głupstwo, a latom starym przyzwoity jest rozum. Smotr. Zwyczaj nasz jest nam jakoby prawem przyrodnym. Smotr. Nad małżeństwo nie główniejszego i przyrodniejszego niemasz. Sz. <Od Przyroda>

Przyrodolecznictwo, a, blm. *leczenie chorób bez stosowania środków aptecznych, !fizjatrja, !fizjoterapia* (physiatria, physiotherapia). <Przyroda + Lecznictwo; por. Przyrodolecznicy>

Przyrodolecznicy *leczący środkami przyrodniczymi, naturalnymi*: Zakład P. <Przyroda + Lecznicy>

Przyrodoznawstwo, a, blm. *znajomość przyrody, natury; zbiór wiadomości objaśniających zjawiska przyrody, historia naturalna, ogół nauk przyrodniczych*. <Przyroda + Znanstwo>

Przyrodzenie, a, lm. a i. *czynność cz. Przyrodzić*. 2. † P. *pokrewnieństwo, powinowactwo*. Ks. Ł. 3. p. **Przyroda**: Filozofowie przez P. rozumieją cały świat, jako gdy: „najduje ś. to w przyrodzeniu”; czasem istotę rzeczy, czasem kompleksją, jako gdy mówimy: „takie on ma P.” Troc. Żaden ś. nie gniewa o to, co komu P. dało, iż pies szczeka, gęś kryra, wielbłąd rze; to ludzie od nich przejmują, iż wiedzą to być ich przyrodzeniem. L. P. z rozumem ś. zgodzi. Kn. P., zbiór własności, które rzecz przyrodzeniu ś. bierze. Kopcz. Dwoje szczeniąt od jednej psyicy zrodzone, a wdy każde inszego przyrodzenia, każde insza ma w sobie cnotę. Falib. Każda rzecz ma swoje P. Kn. P. a własność kraju tego. Troc. P., byś od siebie widłami wypychał, przecię ś. do ciebie wraca. Petr. P. trudno odmienić. Kn. (nie pomoże krukowi mydło. L.). Ciągnie wilka P. do lasa. Rys. Insza jest mówić z przyrodzenia, insza od przyrodzenia; od przyrodzenia jest, co natura sama daje; z przyrodzenia dana rzecz, wedle przyrodzenia rozumiem, to jest natura sama daje popoch od tego, co z czym czynić. Petr. Przyrodzenia jesteś łagodnego. Rzew. Przydługo przykładami przywodzi, jako są różne przyrodzenia ludzkie i chęci. Krasz. P. komet, światła. Z przyrodzenia, *naturalier*. Salin. 4. † P. *potrzeby przyrodzone*: P. małym ś. obejdzie, na male przestaje; przyrodzeniu i potrzebie leda co położy przy chlebie. Kn. 5. † P. *położenie naturalne*: P. miasta tego bardzo obronne. Stryjk. 6. [P., Krok] *części płciowe zarówno męskie, jak żeńskie*. 7. [P.] *członek męski*.

† **Przyrodzenie się**, a ś., blm., *czynność cz. Przyrodzić* ś.

† **Przyrodzenno** przys. od **Przyrodzenny**; † **Przyrodzono** *w sposób przyrodzony, naturalnie*: Tak od Chrystusa Duch św. pochodzi, jak technienie od ducha ludzkiego P. i właśnie Skar. W sakramencie jest żywe i przyrodzone ciało Pana; pożywając go, P. i rzeczywiście go pożywamy. Skar. <Od Przyrodzenny>

† **Przyrodzenny** p. **Przyrodzony**. L. <Od Przyrodzenie>

Przyrodzeństwo, a, blm. *krewni zstępni poboczni z tej samej gałęzi męskiej, agnaci*. <Przy + Rodzeństwo>

† **Przyrodzeńszy** st. w. od **Przyrodzony** (p. **Przyrodzony**).

† **Przyrodziło się**, i ś., il ś., nied. **Przyradzać** ś. 1. *przyjść na świat po czyjej śmierci, urodzić ś. po czym*: P. ś., *agnasci*. Kn. Przyrodził ś. po śmierci ojeowskiej. Troc. (= *pogrobowiec*). 2. *komu = blizkim być powinowactwem, congenerari*. Kn. Przyradza mi ś. (blizkim mi jest powinowactwem) w drugim stopniu. Troc. 3. *do kogo = urodzić ś. podobnym do kogo, urodzić ś., wdać ś. w kogo*. Mącz. Młodzieniec ten tak ś. był bardzo ku cesarzowi przyrodził, a tak mu bardzo w obliczu podobien był, że mu ś. wszyscy przypatrowali. Kosz. Wszakże ś. w nich niewiele różnicy zawadza, jak to u sióstr, co jedna drugiej ś. przyradza. Otw. Komuś p. białogłowski piszącemu powiedział: We Pan ręką przyrodziłeś ś. do pani matki. Tet. Przyrodziła ś. do matki, do babki swojej. Troc. <Przy + Rodzić ś.>

† **Przyrodzono** p. **Przyrodzono naturalnie**: Baranowi P. skopy pogardzać. Sien.

× **Przyrodzoność**, i, blm. rz. od **Przyrodzony**: P., wrodzone przymioty. L. Choć usta na kłódki sama uczejwość mieć im zawarte kazała, odpor na P. tych braci prawo to zmazała. L.

Przyrodzony, i. im. od **Przyrodzić** i **Przyrodzić** ś.: P. komu, przyrodził ś. do kogo, podobny do niego. L. Z Szyfowej krwi będąc spłodzony, i kradzieżą i żądzą jemu P. Otw. 2. a. × **Przyrodny**, † **Przyrodzenny** *z przyrody pochodzący, dany przez przyrodę, urodzony, naturalny, nie sztuczny*: Gdy ś. koń z jednym okiem, uchem, kopytem mniejszym a drugim większym urodzi, tym niedostatkom przyrodzonym żadne nie mogą być pomocy. Trzye. Przyrodzone wady mało wadzą; przyrodzone cudze wady, kto mądry, znosi bez zwady. Kn. Przyrodzonej ulec potrzebie. Przyb. Poganinem był, ale dobrych cnot przyrodzonych. Skar. P. grzech jest, który ś. na nas rodzeniem samym wylewa. Skar. (= *pierworodny*). Rozum P. i nabyty. Gón. Pozwolono Słowakom językiem przyrodzonym msze odprawować, *lingua sua*. Błaż. (= *ojczystym*). Przyrodzone przygody są rozliczne wrzody, dziwne niemocy. Ref. Prawo przyrodzone, do którego samo przyrodzenie bez żadnego czyjego postanowienia wiedzie Groic. Prawo przyrodzone sam rozum nakazuje. Gostk. Miłować rodzice to jest najpierwsze przyrodzone prawo. Warg. Jest to nie przepisane, ale przyrodzone prawo, któregośmy ś. nie uczyli, nie przyjęli, nie wyczytali, aleśmy go z natury samej wyrwali, wyczerpnęli, wycisnęli. Siem. J. Nic nie jest przyrodzeńszego, jak drugim ś. stać pożytecznym. Wuł. W sakramencie jest żywe i przyrodzone ciało Pana. Skar. Chrystus jest synem Bożym przyrodzonym, my synami przez przysposobienie. Karnk. Spanie, jedzenie są przyrodzone rzeczy. Troc.

Przyrodzona to przyczyna. Troc. Przyrodzona i nabyta sposobność. Troc. Przyrodzona przeciwność, skłonność. Troc. Pomyślił o państwie przez zagładę przyrodzonych dziedziców. Tw. Pan ich P. Kłok. (= *dziedziczny*). Chleb dobry jest rzecz najprzyrodzniejsza i najzdrowsza. Urzęd. Dobrowolną i przyrodzoną śmiercią zszedł z tego świata. Białob. Przyrodzoną śmiercią dni swe skończył. Troc. Przyrodzonym sposobem. Troc. (= *naturalnie*). Dzień P. ma 24 godzin. Zebr. Opiekun P., a nie zapisany. Troc. Przyrodzonych rzeczy nauka. Troc. Przyrodzonych rzeczy nauczyciel. Troc. Dzieci przyrodzone są, które s. oprócz stanu małżeńskiego rodzą, jako są bękarci. Sz. Chociaż i księży synowie bękarci są, wszakże ludzi świeckich przyrodzone dzieci nie tak bardzo są bękartą, jako i tamci. Sz. P. wstyd pći nadobnej. Rzew. Przen.: Styl jego P. i ławy. Troc. (= *naturalny, prosty, niewymuszony*). 3. † P. krewny, *powinowaty*: Pójdiesz do ziemi i przyrodzonych moich, a wezmiesz stamtąd żonę synowi memu. Leop. Przyrodzeni, krewni. Kwiat. Mamy dokazać, czyli jego przyrodzeni, którzy jego imienie chcą wziąć... Ort. Ojca lub matczyne przyrodzeni są bliżsi i mają mięsć to imienie. Ort. Brat P. (przyrodny) bliższy do sukcesy, niż dzieci od brata rodzzonego zmarłego. P. cheł. Nie mniemaj, byś mi darmo służył, iżeś mi przyrodzon; co cheesz za swą pracę, dam tobie. Biel. M. 4. Nauki przyrodzone = *przyrodnicze, historia naturalna*: *Fizyka* — nauka przyrodzona, *metafizyka* — nadprzyrodzona. Białob. Przyrodzonej nauki mistrz. Mur. 5. anat.: Przyrodzone części wstydlive. Krup. † Członek P. męski i białogłowski. Alm. † Części przyrodzone płciowe (genitalia). Czem. Układ P. istot = *oparty na rzeczywistym ich pokrewieństwie*. 6. fil.: Klasa przyrodzona p. Klasa. 7. fizj.: † Wyrzuty przyrodzone = *odchody, wydaliny ciała, stolec* (excrementa). Dyk. M. † Mierność przyrodzona (Ocz.) = *usposobienie, temperament* (temperamentum). < Od Przyrodzić >

Przyrogatkowy *znajdujący się przy rogatkach*: Ulice przyrogatkowe, Okolica, ludność przyrogatkowa. < Przy + Rogatkowy >

† **Przyrok**, u, lm. i, [Przyrok] *wrok, formula czarowania*: *Fascinum*, P., u czarowanie. Mącz. Przyroki przymrukiwa baba. Błaż. [Przyrzucenie przyroku] = *oczarowanie wzrokiem*. [Dziewucha przyroku dostała]. < Przy + Rok >

Przyrosłojęzyki I. *mający język przyrosły do dna jamy ustnej*. 2. × P. rz., lek. *człowiek dotknięty przyrośnięciem języka* (aneuglossus) 3. zool.: *Jaszczurki przyrosłojęzykie*. < Przyrosły + * Języki, od Język >

Przyrosłopalcowy *ptak, zool. = ptak mający trzy palce skierowane naprzód, a jeden w tył, skrajny zaś i środkowy palec przedni zrosnięte po pierwszy staw*. < Przyrosły + Palcowy >

Przyrosłoskrzelne *ryby, zool. = mające skrzelu przyrosłe do ciała*. < Przyrosły + Skrzelny >

Przyrosły, Przyrośnięty, × Przyrośniony I. *który przyrosł*: Narzędzie do poderżnięcia języka przyrośłego. Czer. Józef, syn Jakubów, był to P. i cudnego wejrzania. Biel. M. (= *dorodny; wyrostek*). Ile pożyczyl, tyle mu ma być wrócone z lichwą przyrosłą. Herb. Czasy przyrosłej noey późnemi wieczernami przewłóczęysz. Błaż. (*in profundam noctem*). 2. anat.: † Błona przyrosła, *złączeniowa, łącznicza, spojówkowa oka* (coniunctiva oculi). Ryszk. Błona przyrosła p. Błona. < Od Przyrosnąć >

Przyrosnąć, śnie, sł, Przyrosć, nied. Przyrastać,

† **Przyrastać** I. *przybyć przez rośnięcie, narosnąć; przybyć, powiększyć się, pomnożyć się, przysporzyć się*: Ciasta w cieple o połowę przyrosła. Przyrasta eo rok pożytku, dochodów, przybytku, substancji. Troc. Gdy przybywało bitwy, przyrastało też walczącym chwały. Wuj. Serca mu przyrastało, widząc, że nad siły starsz s. o porządek Chrystusowi miły. Groch. Tak bywa, że nie z godności enotom, ale godnościom z enoty przyrasta cześć. Bardz. 2. a. [P. s.] *rosnąć przystać, przywrzeć*: Płuca przyrosły do żeber, język przyrosł do podniebienia. Ty, rękojęści, przyrośnij do dłoni. Krasin. Serce dziecinne z wiarą i otuchą do grona towarzyszków i do murów klasy przylgło, przyrosło na giucho! Syrok. Nasze serca przyrosły do bogów naszych i obyczajów. Krasz. Nie trzeba dać sercu przyrastać, aby s. nie krwawiło, gdy oderwać je przyjdzie. Krasz. [Jak prędko ji te ręce ucieni, tak jescie przedy nazad sie przyrosła]. 3. † P. *wrosnąć cokolwiek, podrosnąć*: Syn podrastający Józef, śliczny na wejrzaniu. Wuj. 4. [P.] *przykryć przez porośnięcie*: Dziecię leży pod ławą przyrośnięte mura-wa. < Przy + Rosnąć >

Przyrost, u, lm. y I. *przrastanie, przyrośnięcie, wzrost; przybytek*: Księżyce mieni s. w przyroście i ubyciu. L. P. w minerałach = *przybywanie minerału zewnątrz przez krystalizację, a szczeg. przez przyleganie, naskorupienie, osad*. Łab. P. ludności, kapitału. 2. *rzecz przyrosła do czego*: Ptaki rzędu gęsiego mają dziób podłużnopłaski z przyrostem dziób zakończającym. L. 3. anat.: † P. (Urs.) *nasada, × przyrostek kości* (epiphysis). 4. lek.: × P. *języka = przyrośnięcie języka* (aneuglossum). < Przy + Rost, ROST/ROS/ROŚ/RAST >

Przyrostek, tka, lm. tki I. *to, co przybyło wskutek rośnięcia, wyrostek*: P. roczny drzewa, gałązka młoda, latorośl. Kn. Przyrostki (latorośle) do wszczępienia. Troc. P. zbytni u drzewa = *wilk*. P., członek przyrosły zbytni, np. palec szósty. Włod. P. jest członek przyrosły zbytni. Troc. Przen.: Rozum to, co ani jest dobrym, ani złym, za drobne i nikczemne przyrostki poczyna. Pilech. (= *naleciałości*). 2. anat. = a) × P. *nasada kości* (epiphysis). b) *wyrostek, × nadrostek* (processus). 3. gram. = a) *składowa część wyrazu pochodnego, znajdująca się po pierwiastku jego, sufiks*. b) *partykuła zrastająca się z wyrazem*: Wszystkie przyrostki piszą się ciągiem ze swoim wyrazem, np. jużem, już-em; bądź-li; bądź-że; ten-li-to. Kopecz. < Od Przyrosć >

Przyrostkowy I. *przym. od Przyrostek*: Przyrostkowe głoski często s. stają jądrowemi. Lel. 2. *gie.*: Połowypse P. = *powstały wskutek przyrośnięcia wyspy do lądu, obcy naturą temu lądowi*.

Przyrosć, śnie, sł p. Przyrosnąć. < Przy + Rość >

Przyrosła, i, lm. e bot. (chaillitia) *rośl. z rodziny przyrosłowatych*. < Przy + Rosła, ROST/ROS/ROŚ/RAST >

Przyrosłowate *rośliny, bot (chaillitiaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennej*. < Od Przyrosła >

Przyrośnienie, a, blm. p. **Przyrośnięcie**. Troc. **Przyrośnięcie**, a, blm., **Przyrośnienie** *czynność cz. Przyrosnąć*. Lek.: P. *języka, × przyrost języka* (aneuglossum).

[Przyrośnięcie się, a s., blm] *czynność cz. Przyrosnąć*.

Przyrośnięty p. **Przyrosły**: Sprzęty wydawały się przyrośniętymi do posadzki. Orzesz. Anat.:

† Błonka przyrośnięta (Perz.), łącznica, spojówka oka (coniunctiva oculi). <Od Przyrośnąć>

× Przyrośniony p. Przyrosły. Anat.: † Błona przyrośniona. Krup.

Przyrozwartokątna, ej, lm. e mat. bok przy kącie rozwartym. <Przy + Rozwartokątny>

Przyród, odu, lm. ody I. × P. naturalny gatunek, do którego co należy: Ciała z jednego przyrodu (species) do drugiego przechodzą bez żadnej innej odmiany, tylko przez nowe najdrobniejszych cząstek materji. Rogal. 2. [P.] *usposobienie wrodzone, natura.* <Przy + Ród>

† Przyrówek, wka, lm. wki rowek przy czym prowadzony, rynsztok: Przyrówki wkoło dachów z ziemi porobił dla ścieku wody. Haur. <Przy + *Rówek, od Rów>

Przyrówka, i, lm. i zool. (oxyera) owad dwuskrzydły krótkorogi. <Przy + *Rówka, od Rów>

Przyrównać, a, ai, nied. Przyrównywać, †Przyrównawać I. postawić na równi, przystosować; porównać, zrównać z kim a. z czym, szczeg. gorszym, zrobić porównanie, szczeg. niekorzystne, niestosowne, porównać dla okazania pogardy, lekceważenia: Prowadzono na większy despekt dwu łotrów skazanych na takąową śmierć, Jemu przyrównanych. Odym. Złodzieje nie mają być przyrównani ludziom enotliwym. Tarn. J. Przyrównywały kupców pszczołkom pracowitym, które miód do ula przynoszą. Kłok. Solon tych, którzy u tyranów w wadze byli, liczmanom przyrównywał. Kosz. Bogacze bobkowemu drzewu przyrównani bywają, iż żadnego owocu nie przynoszą. Fur. Nikt nie jest nędzny, chyba przyrównany. Bardz. Wszak cię przyrównał do jakiejś poczwary. Fred. A. 2. *nieco wyrównać, przyglądzić.* L. P. *ś. przyrównać siebie, równać ś. z kim, z czym.* <Przy + Równać>

Przyrównanie, a, lm. a I. czynność cz. Przyrównać: Wszystkie rzeczy w komparacji, to jest w porównaniu jednych do drugich, są szacowne lub podłe, drogie albo tanie. L. (= w stosunku). Co za P.! Przyrównań kilka na język mu ś. cisnęło. Jeż. 2. † P. *stosowność, zgodność, odpowiedniość.* Glos.

Przyrównanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyrównać ś.

† Przyrównawać, a, ai i † P. ś. p. Przyrównać. Kaz. 1555.

† Przyrównywanie, a, blm., czynność cz. Przyrównawać.

† Przyrównywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyrównawać ś.

Przyrównywaoc, a, lm. e ten, co przyrównywa. L. <Od Przyrównywać>

Przyrównywać, a, ai i P. ś. p. Przyrównać.

Przyrównywanie, a, blm., czynność cz. Przyrównywać.

Przyrównywanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyrównywać ś.

× Przyróżny przy rogu znajdujący ś., narożny. <Przy + *Różny, od Róg>

[Przyrucenie się, a ś., blm.] czynność cz. Przyrucić ś.

[Przyrucić się, i ś., ii ś.] p. Przyrucić. <Przy + *Rucić ś. = Rzucić ś.; por. [Zrucić]>

Przyrumienić, i, ii, nied. Przyrumieniać zrumienić cokolwiek, zrobić cokolwiek rumianym: Do nasolenia ryb najlepsza jest warzona sól, osobliwie przywarzona a., jak mówią, przyrumieniona. Kluk. Husarska pieczenia suto z cebulą

niech ś. przyrumienia. Wyb. Grzanekę przyrumienioną w winie namoczyć. Syr. Przen.: Przyrumienione grona góry zdołoby. Troc. (= *rumiane nieco, czerwone*). P. ś., † Przyrumienieć stać ś. *nieco rumianym, zarumienić ś. cokolwiek, urumienić ś. trochę:* Owies w piecu dobrze ususzyć, aby ś. przyrumienić. Haur. <Przy + Rumienić>

† Przyrumienieć, eje, ai p. Przyrumienić: Pszenię dobrze przypiec na panewce, aż przyrumienieje. Syr. Ususzyć owsa w piecu, aż przyrumienieje. Ostror. <Przy + Rumienieć>

Przyrumienienie, a, blm. I. czynność cz. Przyrumienić. 2. czynność cz. Przyrumienić ś.: Oblicze jego oblało ś. przyrumieniem lekkim. Jeż. (= *rumieńcem, ponssem*). 3. czynność cz. Przyrumienieć.

Przyrumienienie się, a ś., blm., Przyrumienienie czynność cz. Przyrumienić ś.

† Przyrumieńszy *nieco rumiany.* Mącz. <Przy + Rumieńszy>

† Przyrutny p. Przyrutny: Herezja po wszystkiej Francji burdy czyniła, w której więcej niż tysiąc miast zaraziła przyrutnemi swemi złościami. Birk. <Od Przyrut>

Przyrużować, uje, ował przybarwić rużem; cokolwiek urużować. P. ś. *przybarwić ś. rużem, urużować ś. nieco.* <Przy + Rużować>

Przyrużowanie, a, blm., czynność cz. Przyrużować.

Przyrużowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyrużować ś.

† Przyrwa, y, lm. y zagłębienie w brzegu morskim, zatoka: Ziemia pomońska i meklemburska około przyrwy morza Bałtyckiego. Błaż. <Przy + *Rwa, RW/RYW>

Przyrwać, rwie, rwał, nied. Przyrywać I. † P. *przykrócić rwaniem, urwać nieco od końca:* Królowi pszczoł skrzydła P., aby wysoko nie mógł latać. Trzyc. 2. † P. *urwać przy samej ziemi:* Przyrywać płonkę, krzaczek, ziele, *vellere ab radice.* Kn. P. ziółko przy korzeniu, przy ziemi. Troc. 3. † P. kogo, przen. = *zarwać, zderzeć, szarpnąć, skrzywdzić, skubnąć, złupić:* Łupi rzemieślnik siodłaka, siodłak zaś przyrywa rzemieślnika; jeden z drugiego prawie łupem żyje. Gil. 4. [P.] *pociągnąć nagle, szarpnąć.* † P. ś. *naderwać ś., urwać ś. w części; przyłamać ś.:* Kij mocą wyrwał ze grzbietu z ciężką biedą, grot ś. w kościach przyrwał, *haeret.* Zębr. <Przy + Rwać>

Przyrwanie, a, blm., czynność cz. Przyrwać.

Przyrwanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyrwać ś.

† Przyrychlejszy *trochę wczesny:* P., przyrańszy. Mącz. (przywcześniejszy. L.). † Przyrychlejszym przys. *wczas, wcześniej.* Kn., Troc. <Przy + Rychlejszy>

[Przyrychtować, uje, ował, Przyryktować, nied. Przyrychtowywać] *przygotować, przysposobić, przyrządkować, przyrządzić:* Już cię, jucho, przyrychtuję, już cię frybra angielska potrząsie. Reym. Akuratnie przyrychtowały drzewo na tartaku i puszczał piły. Reym. <Przy + Rychtować>

[Przyrychtowanie, a, blm.] czynność cz. Przyrychtować.

[Przyrychtowywać, uje, ywał] p. Przyrychtować.

[Przyrychtowywanie, a, blm.] czynność cz. Przyrychtowywać.

Przyrygować, uje, ował I. rygując przyszyć: P. watę do koldry, podszewkę do wierzchu. 2. [P.] *przybyć.* <Przy + Rygować>

Przyrygowanie, a, blm., czynność cz. Przyrygować.

† Przyrykać, a, ał p. Przyryknąć.

† Przyrykanie, a, blm., czynność cz. Przyrykać.

† Przyryknąć, nie, nał, nied. † Przyrykać ryknąć do wótru, zawtórować ryczeniem, rykiem odpowiedzieć: Przyrykam, rykam po kim, admugio. Mącz. <Przy + Ryknąć>

† Przyryknięcie, a, blm., czynność cz. Przyryknąć.

[Przyryktować, uje, ował] p. Przyrychtować. <Przy + Ryktować>

[Przyryktowanie, a, blm.] czynność cz. Przyryktować.

Przyrynek, nku, lm. nki *miejsce przy rynku, ulica przyległa rynkowi*: Niedaleko na Nowym Mieście za przyrynkami. L. <Przy + Rynek>

[Przyrypać, pie, pał] rypiąc przybyć; ostro przybiec. <Przy + Rypać>

[Przyrypanie, a, blm.] czynność cz. Przyrypać.

Przyrysować, uje, ował przydać rysowaniem, dorysować: P. część brakującą. <Przy + Rysować>

Przyrysowanie, a, blm., czynność cz. Przyrysować.

Przyrytować, uje, ował przydać rytowaniem; rytując dorobić: P. opuszczony szczegół. <Przy + Rytować>

Przyrytowanie, a, blm., czynność cz. Przyrytować.

Przyrywać, a, ał i † P. s. p. Przyrywać.

Przyrywanie, a, blm., czynność cz. Przyrywać.

† Przyrywanie się, a, s., blm., czynność cz. Przyrywać s.

† Przyryzać, a, ał p. Przyrzec.

† Przyrzyżanie, a, blm., czynność cz. Przyrzyżać.

† Przyrzazować, uje, ował p. Przyrznać.

† Przyrzazowanie, a, blm., czynność cz. Przyrzazować.

Przyrząd, u, lm. y l. *przyrzadzanie, przyrzadzenie*: P. ten zajął pracowitej niewieście kilka godzin. Wóje. 2. *narząd, narzędzie złożone, instrument, aparat, maszyna*: P. do szlifowania. P. do piłowania zębów. P. samozapisujący. P. do ogrzewania wiatru. Przyrzady fizyczne, chemiczne, optyczne, elektryczne, miernicze, precyzyjne. P. zwrotniczy. 3. *przybór, serwis, garnitur*: Zielony stolik z całym przyrzadem do gry. P. herbaciany. 4. anat. × P. więzadłowy, × przyrzadzenie więzadłowe, × nastrój ścięgna, układ więzadłowy (apparatus ligamentosus). 5. fiz.: P. miarkujący ciepłotę (thermoregulator). P. oświetlający. Przyrzady indukcyjne p. Indukcyjny. Przyrzady katoptryczne p. Katoptryczny. P. odosobniający (isolator). P. saneczkowy w przyrzadzie indukcyjnym. 6. fizj.: P. nastawiający oko, narząd akomodacyjny (apparatus accommodativus). 7. mech.: P. natryskowy. P. podpierający, podtrzymujący. Zdr. Przyrzadzik. <Przy + Rzad>

Przyrzadzać, a, ał i × P. s. p. Przyrzadzić.

Przyrzadzanie, a, blm., czynność cz. Przyrzadzać.

× Przyrzadzanie się, a, s., blm., czynność cz. Przyrzadzać s.

† Przyrzadzany dzień (u Żydów) dzień, w którym na święto rzeczy potrzebne gotowali. Sekl. <Od Przyrzadzać>

Przyrzadzenie, a l. blm., czynność cz. Przy-

rzadzić. 2. lm. a to, co przyrzadzono, przygotowana, przyprawa. L.

× Przyrzadzenie się, a, s., blm., czynność cz. Przyrzadzić s.

Przyrzadzićel, a, lm. e ten, co przyrzadził a. przyrzadza. L. <Od Przyrzadzić>

Przyrzadzićelka, i, lm. i forma ż. od Przyrzadzićel.

Przyrzadzić, i, il, nied. Przyrzadzać l. † Przyrzadzać = rzadzić, administrować. Głos. 2. *przygotować, przysposobić, urządzić, narządzić, przyszykować, przyrychtować*: Przyrzadzono wszystko do wesela. Troc. Kazał lokajowi przyrzadzającemu do herbaty przynieść jeszcze dwie filiżanki. Korz. Kądziel na kołowrotku przyrzadziła. Orzesz. Mieli nadzieję dobyć miasta przez zdradę niektórych mieszczan, którą był Plawenjusz pod czasem traktatów przyrzadził, *instrużerat*. Bfaż. 3. † P. *opatrzyć, zaopatrzyć, uprowidlować*: P. (opatrzyć) żywnościami fortecę. Troc. 4. *przyprawić, spreparować, sfabrykować*: P. potrawę. P. lekarstwo. Przy nim Piotr święty przyrzadza sieci. Len. (= robi, wyrabia). 5. † P. kogo na co = *nastrój, nakierować, nasadzić, namówić, podbechtać*. × P. s. *przygotować s., przysposobić s., przyszykować s., przyrzadzić u siebie zawczasu co potrzeba*: Ustawienie s. w domu swym dla podróżnych przyrzadzał. Kosz. Przyrzadzam s. do czego. Troc. <Przy + Rzadzić>

Przyrzadzik, u, lm. i p. Przyrząd: P. do smarowania. <Od Przyrząd>

Przyrzec, oze, kl, [Przyrzeknąć], nied. Przyrzekać l. co = *rzekszys słowo przyohceat uroczyście; dać na co słowo, ślubować*: O złośliwi dobrodzieje, co próżno karmiące nadzieje, biednym wiele przyrzekacie, a w ciężkim razie zdradzacie. L. Przyrzekł mi, że to uczyni. Troc. P. mi miłość, przyjaźń. Troc. Gościu, siądź pod mým liściem i odpoczni sobie; nie dojdzie cię tu słońce, przyrzekam ja tobie. Koehan. Mężowi, którego nie zna a. bardzo mało, wiarę przyrzeka, miłość obiecuje stałą. Węg. Przyrzekam ci to na duszę. Karp. (= *przysięgam*). Co przyrzekł, spełnił. Niem. P. poprawę. P. komu wdzięczność. Przyrzekł wstawić s. za mną. Wszak nieraz przyrzekałeś grać na mým weselu. Mick. Nie uchylił s. od przyrzeczonej wiary. Krasin. Dał mu wiadomość o przyrzeczonej koronie. Szaj. Czekał na przyrzeczoną mu rozmowę. Krasz. Daj natęhnienie łatwe, jakęs przyrzekł przed aniołem. Uj. Na kasztelanję konsens przyrzekłeś, daj. Krasz. Więc przyrzekasz, że we wszystkim będziesz powolną memu kierunkowi? Korz. Pamiętaj, rzekł mój ojciec, że nie dosyć jest P., ale trzeba i dotrzymać. Korz. 2. † P. co = *zaręczyć za co; zapewnić, zagwarantować co, wziąć na siebie odpowiedzialność za co*: Jeśli przedawca powie, że nie wiedział o fałszu kupi, a nie przyrzekał kupującemu za fałsz, tedy ten, co kupił, ma nań dowiesć, że mu za dobrą kupią przyrzekł. Magd. Nie chciała Mała Polska przyjechać na sejm, ażeby im król przyrzekł za pokój; a gdy im król przyrzekł za pokój, przyjechali. Biel. M. Namawiali ich, aby s. poddali, przyrzekając im za wieczną wolność. Biel. M. P., ręczyć za kogo. Troc. <Przy + Rzec>

Przyrzecze, a, lm. a l. *miejsce przy rzece, porbrzeże rzeczne, porzeczce, nadrzeczce*: Poszedłszy za Hazaelem, na przyrzeczu przed nami idącym wsiedliśmy na okręt. Troc. 2. † P. *przystań rzeczna do wyladowania i naładowania towarów*. Troc. <Przy + *Rzeczce, od Rzeka>

Przyrzeczenie, a i. bhm., † **Przyrzeka** czynność cz. **Przyrzec.** 2. Im. a *obietnica, to, co obiecują, przyrzekającą; ślub.*

† **Przyrzecznik**, a, Im. ey I. ten, *co przyrzeka, poręczyciel: Satisdo, rękojmię* albo przyrzecznika stawiam. Mącz. P. za kogo, rękojmia, praes. Mącz. *Sponsor*, obiecnik, P., który co komu dobrym słowem obiecuje. Mącz. Ojcowie chrześni od dawnych nauczycieli w pospolitym imieniem rękojmiami a. przyrzecznikami zwani byli. Kucz. 2. p. **Przysiężnik**: Kąko mają sąd gaić, a káko wiele k nim mają przyrzeczników być? Ort. <Od Przyrzec>

Przyrzeczny przy rzece leżący, nadrzeczny. Bobr. Przyrzeczne miasta. Troc. <Przy + Rzeeczny>

Przyrzeczny, yn, blp. *śluby*: P. nowiejuszki przy wstąpieniu do zakonu. <Od Przyrzec>

† **Przyrzeka**, i, Im. i p. **Przyrzeczenie**: Słała do nas, prosząc, abychmy ją wzięli za panią swoją i przyrzekę chciała od nas. Bart. <Przy + *Rzeka, RZEK/RZECZ/ROK>

Przyrzekać, a, ał p. **Przyrzec.**
Przyrzekanie, a, bhm., czynność cz. **Przyrzekać.**

[Przyrzeknąć, nie, nął] p. **Przyrzec.** <Przy + Rzeknąć>

[Przyrzeknięcie, a, bhm.] czynność cz. **Przyrzeknąć.**

† **Przyrzesać**, a, ał, [Przyrzesać] p. **Przyrzeszyc.**

Przyrzieszanie, a, bhm., czynność cz. **Przyrzesać.**

Przyrzieszenie, a, bhm., czynność cz. **Przyrzieszyc.**

† **Przyrzieszyc**, y, ył, [Przyrzieszyc], nied. † **Przyrzesać**, [Przyrzesać] *przyłączyć, przywiązać.* Ps. flor. <Przy + *Rzeszyc>

Przyrzęskowy anat. *znajdujący ś. przy ciułku rzęskowym oka.* Patol.: Garbiak twardówki P. (staphylooma ciliare scleroticcae). <Przy + Rzęskowy>

† **Przyrzesać**, że, zał p. **Przyrznać.** <Przy + Rzezać>

† **Przyrzezanie**, a, bhm., czynność cz. **Przyrzesać.**

[Przyrzic się, i ś., il ś.] (Przyrz-zić ś.) p. **Przyrzec.** <Przy + *Rzić ś. zam. *Żryć ś., z *Żrzec, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ŻR/ŻRZ>

Przyrznać, nie, nął, † **Przyrzesać**, nied. **Przyrzynać**, † **Przyrzazować** I. *przyrzasować rżnięciem, przyciąć*: P. szybę do okna, deskę do ramki. 2. *urząć przy pewnym miejscu, przyciąć przy czym*: Gdy będziesz żał zboże twe, nie przyrzniesz do samej ziemi. Leop. Gdyby latorośli winne były przy samych gronach przyrznęte czasu kwitnienia, tedy puszcza ś. inne latorośli z obfitością gron. Trzye. Wino przy ziemi przyrzazować. Trzye. Końce pali wbitych w ziemię P. do jednego poziomu. 3. [P.] *uderzyć*. 4. † P., [P.] *przyciąć, zrobić przytyk, akuszę do czego, napomknąć o czym.* Oss. Ziemia to ino po naszemu: „siej, siej, siej garteczkę siemienia!“—a na końcu, to przyrznie, przytuży, żeby ś. nie opuszczał na nic. Ork. 5. gm. *przybyć, przyjechać, przygrzmieć.* <Przy + Rznąć>

Przyrznienie, a, bhm., czynność cz. **Przyrznać.** Gór.: P., *przycięcie soli = obniżenie podciosu lub podwyższenie nadciosu przy wycinaniu kłopcia, gdy sól w pokładzie ś. rozszerza, aby ocios szedł przy samej płonnej skale od soli.* Łab.

Przyrzucac, a, ał i P. ś. p. **Przyrzucić.**

Przyrzucanie, a, bhm., czynność cz. **Przyrzucac.**

Przyrzucanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przyrzucac** ś.

Przyrzucenie, a, bhm., † **Przyrzut** I. czynność cz. **Przyrzucić.** 2. p. **Przyrzucenie** ś.: P. choroby, zaraza. Troc. Ta choroba przychodzi z przyrzucenia. Troc.

Przyrzucenie się, a ś., bhm., **Przyrzucenie**, † **Przyrzut** czynność cz. **Przyrzucić** ś.

Przyrzucić, i, il, nied. **Przyrzucac** I. *rzuciwszy przyłożyć; dorzucić, przydać*: Do rynku kilka kartofel przyrzuciła. Wirt. P. drew na ogień. Przen.: Użone do tej księgi przyrzuceń przydatki. Troc. Żydzci przyrzucali mało wiele, najwyżej po pół rubla. Reym. P. słówko = *powiedzieć coś więcej.* Bijciez ś. sobie, ja nie pójde z wami, moglibyście mi suknie poszarpać i na grzbiet co P. Boh. 2. *przylkrzyć rzuceniem, rzucaniem, przywalić*: Żałuje ziemia synów sobą przyrzuconych. Li. P. trup ziemią, słomą. Troc. Siatkami jarząbka chytrze przyrzuciwszy, dzierzby łowczy w obie-rze. Min. Przyrzucili jaszczurkę kamieniami. Z pod płachty, którą głowę miał przyrzuconą, wymykały ś. kosmyki czarnych włosów. Krasz. (= *narzuconą*). [Po skrzyniach, po ławach, przyrzuconych wełniakami, godnie ś. rozsiadły]. Reym. 3. *odrzuć, zgrymsiwszy nie przyjąć*: Przyrzucac co przedawcy. Kn. (= *odrzuć towar niedobry*). P. kupecowi towar borgowany. Troc. Klient przyrzucił krawcowi palto. Krawiec przyrzucił czeladnikowi garnitur. 4. [P.] *przyszyć*: P. rękawy. 5. † P. *przeznaczyć, wyznaczyć*: Pan, iż on nędznik jest zwiedzion a omylon, acz mu już przyrzucił i skazał mu doczesną śmierć... Rej. P. ś., [Przyrzucić ś.] I. *przylkrzyć ś. czym na przedce, przyodzicac ś.; zarzucić, narzucić co na siebie*: P. ś. chustką. Mimo wiadomości sług uszedł do mnichów i kapturem ś. przyrzucił. Nar. 2. (o chorobie) *udzielić ś., przyczepić ś., przyplatać ś.*: Przyrzucac ś. ta choroba. Troc. (= *jest zaraźliwa*). Katar ś. do człowieka przyrzucac. Troc. Słaby był, przyrzuciło ś. lieho, zmarł. Krasz. <Przy + Rzuć>

Przyrzut, u, Im. y I. † P. p. **Przyrzucenie**. 2. × P. *to, co przyrzucano, przydatek, dodatek.* Sł. wil. 3. myśl. *strzelenie bez przykładania strzelby do twarzy*: Ślicznie położył tego odyńca z przyrzutu w gąszczu takim, jak strzecha! i zrulował go w biegu, jak kota. Weys. Niech pan nie przykładą strzelby do twarzy, tylko strzela z przyrzutu. Weys. 4. † P. patol. *przymiot, zaraza*, × k o n t a g i u m (contagium). <Przy + Rzut>

† **Przyrzutliwy** p. **Przyrzutny**: Była to jakaś gorączka przyrzutliwa. Kalic. <Od Przyrzut>

Przyrzutny I. *dodatkowy, poboczny, boczny, postronny, przypadkowy, niestały*: Przyrzutnych niema na tym urzędzie dochodów. Troc. (= *acyden-sów*). 2. a. **Przyrzutowy**, † **Przyrzutliwy**, † **Przyrzutny** patol. *zaraźliwy, zarażający, udzielający ś.* (contagiosus): Przyrzutne teraz panują choroby. Troc. 3. † **Przyrzutne** imię, † *dodane* imię gram. = *przymiotnik*. Troc. <Od Przyrzut>

Przyrzutowy p. **Przyrzutny**. <Od Przyrzut> [Przyrzyc się, y ś., ył ś.] p. **Przyrzec.** <*Przy(j)-rzyć ś. = Przyrzec ś.>

Przyrzynać, a, ał p. **Przyrznać.**

Przyrzynanie, a, bhm., czynność cz. **Przyrzynać.**

†Przyrzed, y, ał, nied. †Przyrzedać *zarząd do wótru, odezwąć ś. rżeniem*. Troc. <Przy + Rzęd>
 †Przyrzenie, a, bhm., czynność cz. Przyrzed.
 †Przysad, u, lm. y p. Przysada: Malarze białą farbę przez P. czarnej wydają. Kłok. <Przy + Sad>

Przysada, y, lm. y, †Przysad l. †P. dodanie, przydanie: Bez przysady punktu tego umowa nasza ś. rozerwie. Troc. Przydany do kanonów jeden o zwierzchności biskupa carogrodzkiego, ale ta P. nie jest od wiskupich ojców uczyniona. Skar. 2. [P.] rozsada. 3. †P. to, co przydano, przydatek, dodatek, przymieszka, przyczynek, przyprawa, zaprawa: Żadnej wody i ziemi niemasz tak czystej, aby nie miały mieć jakiej przysady. Syk. Na podaniach apostołskich polegać, przysady i przymioty wiewrowatych mózgów odrzuciwszy. Teof. Naukę Chrystusową uznawamy bez przysad omylnych, przydatków, uszczerbków i odmian. Wiśn. (bez wszej odmiany i przysady a. naruszenia. Gil.). Na półomsa luta fajnzylbru dają miedzi półtora przysady. L. (= domieszki). Złoto ma w sobie trzecią a. czwartą część przysady. L. Do srebra i złota taka tylko ma być P. dawana, któraby tylko sumpt na minię łożony nagradzała, a nie bogaciła mincarza. Star. Żyd złoto, srebro przysada z innymi fortelnemi sztukami sfałszuje. Grod. P. w talerach ma być według konstytucji. Troc. P. miedzi, żelaza. Troc. Przysadami malarz farby odmienia. Troc. Także między pieprz i inne korzenie aby przysady nie było. Tak. (Nowy Testament) na wielu miejscach za pewnymi dowodami od przysad przez Simona Budnego oczyszczony. Bud. W hucie szklanej sulerze przysadę swoją, którą nazywają fryta, syją w oszow. Torz. 4. × P. przydatek dla upiększenia, pięknszydło, ozdoba: Twarz jej bez wszelkiej przysady i wódek. Troc. Piękność prawdziwa nie potrzebuje przysad. Kras. Umizgi robią i przysady. L. (= przymilają ś., wdzięczą). Przen.: ozdobność, upiększenie, kwiecistość, błyskotliwość: Nie chcesz nadętych myśli ani słów przysady. Jak. W. 5. [P.] polewa na garnkach. Pe. 6. wada, przywara, skaza, strona wjemna, plama, niedoskonłość, ułomność, brak: Ludzka doskonałość nie może być bez przysady. Nar. (= bez ale). Najczystsze sprawy nie są bez przysady. Nar. Natura w kogo cnoty, w tego też i przysady wlewa; lecz w Radziwile, widzę, tego nie chowała, bo dawszy mu cnót wiele, przysady nie dała. Warg. W samym sobie człowiek nie ma tylko przysady złości. Bz. Nie szukaj uszczęśliwienia na osobliwości, P. rozumu jest głupstwem. L. 7. †P. przymiot, własność, cecha: Nadobna to w każdym jest zawdy P., gdzie ś. złącza z rozumem na wszym mądra rada. Rej. Szpetna P., kto cudnie mówi, a źle myśli. Rej. P. (qualitas) musi być pośledniejsza, niżeli to, co samo przez ś. jest. Petr. Odwłoka leniwego P. Kn. 8. potrzask, pułapka na lisy lub tchórze. Goł. Przen.: †P. podejście, podstęp: Tam ich nie chciało puścić, bojąc ś. przysady, a., żebym wyrażniej rzekł, jakoby zdrady. Paszk. 9. anat. = a) †P. wyrostek kosny (processus osseus). Kirch. b) nasada kości (epiphysis). Perz. 10. p. Odwód. <Przy + *Sada, SIÓD/SIAD/SIED/SIĘDZ/SAD/SADZ>

Przysadczyk, a, lm. i robotnik w hucie szklanej, który materję na szkło przyrządza, materjalista. Łab. <Przy + *Sadezyk, SIÓD/SIAD/SIED/SIĘDZ/SAD/SADZ>

× Przysadek, dka, lm. dki anat. uchylek (diverticulum). <Od Przysad>

Przysadka, i, lm. i l. przysadzenie, przysadzanie, dosadzenie: Pozwalał ludziom na przysadki, na paśnik dla bydła. Jord. 2. Przysadki liścieowe, stipulae, listeczki a. raczej łuszczeni przy liściu pod ogonkiem osadzone. 3. miejsce pod ogonem u samicy skorupiaków, gdzie ona przykleja swe jaja. 4. anat. = a) †P. jak robak skrzywiona (Kirch.) = wyrostek robaczkowy kątnicy (processus vermicularis). b) P. mózgowa (hypophys cerebri). c) × Przysadki nerkowe p. Nadnercze. d) Przysadki łuszczeni, przydatki siatne. †przyczepki smalcowe. Ryszk. (appendices adiposae s. epiploicae). 5. węgl. nasypka dawana na razówce czyli darnowaniu milerza. Łab. <Od Przysada>

Przysadkowość przys. od Przysadkowość. Przysadkowość, i, bhm. rz. od Przysadkowość: Kopała razi obfitością złota, jak również zbytnią przysadkowością.

Przysadkowość l. pełen przysadek, opatrzony przysadkami: Łodyga przysadkowa, c. stipulus, przy nasadzie liści przysadkami jest opatrzona. Jund. 2. p. Przysadzisty. <Od Przysadka>

Przysadkowy anat. przym. od Przysadka, dodatkowy (succenturiatus). <Od Przysadka>

Przysadnie przys. od Przysadny. Przysadnik, a l. †P., lm. cy, †Przysadnik asesor sądowy: P., który jest ku radnym panom przysadzany, assessor, tak wybornie może być zwan, si usus voluerit. Mącz. 2. lm. ki rodzaj młotka do pobijania obręczy. <Od Przysadny>

Przysadny l. przydany, przyprowny, dodatkowy: P., przydatny, przybyły, przyczyniony, przyprowny, niewłaściwy. Kn. Przydatny, przydajny, P., dodajny. Bobr. 2. × P. przesadny, wymuszony, nienaturalny, sztuczny: Nietrudno rozemnać lekką i przysadną kobietę od poważnej i rozsądnej niewiasty. L. Jak znajdujesz baronową?—Zdaje mi ś., że jest bardzo przysadna. L. †P., ego, lm. i gór. rz. pomocnik kopacza w bankowaniu czyli wygrabianiu balwanów. <Od Przysada, od Przysad>

Przysadzać, a, ał i P. ś. p. Przysadzić. <Przy + Sadzać>

Przysadzanie, a, bhm., czynność cz. Przysadzacz.

Przysadzanie się, a ś., bhm., czynność cz. Przysadzacz ś.

Przysadzenie, a, bhm., czynność cz. Przysadzić: P., przyzawieszenie, appendix. Mącz. Zdr. †Przysadzenieczko.

Przysadzenie się, a ś., bhm., czynność cz. Przysadzić ś.

†Przysadzenieczko, a, lm. a p. Przysadzenie: P., appendicula. Mącz.

Przysadzić, i, it, nied. Przysadzać l. posadzić przy kim, przy czym: Gdy do laterośli winnej różgi wierzbowe przysadzi, wnet ś. od macicy swej odsadzi. Tw. Ligurów, leśnym padołom przysadzonych, większa była trudność należeć, aniżeli zwyciężyć. Fal. (w tych padołach osiadłych, osadzonych, mieszkających. L.). Przen. przydać, dodać: Przysadził do lekarstwa tego słodyczy. Troc. Do kardynała Karaffy Sykstus inne uczone doktory dla pracowania nad Biblią przysadził. Skar. Konstytucja dała zupełną moc panom prowizorom do panów podskarbiów przysadzonym. Remb. 2. przystawić, przylknąć, przyłożyć: P. (przystawić) drabinę do muru. Troc. Przysadzając

jagnięta, cieleta, podsadzać do ssania, przypuszczać. Kn. P. dziecię do piersi. [Matka przysadziła psa i kota do piersi synowy]. Nie przysadzajcie synów waszych do mleka smrodliwej kozy. Birk. Pijawki do żył między łokciem a ramieniem P. Cziach. P. (przypuścić) stadnika do kobyły. Troc. [Królowna złote pieczęć na głowie (królowica) przysadziła]. 3. [P.] *przyprawić*: Lecy (= leci) jako gapa (= wrona), mając skrzydła przysadzona. 4. *posadzić jeszcze więcej*: P. drzew. 5. †P. co czym = *przyprawić, zaprawić*: Gorzką weselne słodyczy przysadziła żócią. Bardz. Dwie strzały ty nagotuj, różnemi je karty i jadem przysadziwszy. Tw. Przen.: Tyrańską przysadził naturę ludzkością, jakoby był niewinnym. Tw. P. ś. 1. [P. ś.] *przysiąść, przykucnąć, przycupnąć, cupnąć*: Przysadził ś. za krzakiem. 2. *przysiąść, przykucnąć dla rozmachu*: Jednym razem przysadziwszy ś., z całej siły rzuca w Leona. Stasz. [Ona jak się przysadziła, tak przeciena go na dwoje]. 3. [P. ś.] *przysiąść ś.; przybliżyć ś. siedząc*: Przysadź się do mnie. 4. *przycisnąć ś., przytulić ś., przyłożyć ś.*: Janczarów przysadziło ś. do murków czyli tysiąc, czyli więcej i bardzo rażą konie i ludzi wszystkich. Dyak. 5. do kogo = *zestawić ś. z kim, przyrównać ś. do kogo*: Nie śmiemy ś. P. a. przyrównać do niektórych z nich, ale my sami w sobie rozmierzając, przyrównujemy ś. sobie. <Przy + Sadzić>

Przysadzisto przys. od **Przysadzisty**: Dygnęła posuwisto i P.

Przysadzistość, i, blm., rz. od **Przysadzisty**.

Przysadzisty, **Przysadkowy** człowiek = *łusty i a niżki; krepki*. <Przy + *Sadzisty, SIOD/SIAD/SIED/SIEDZ/SAD/SADŹ>

× **Przysadzka**, i, lm. i *przymieszka w metalu*. Troc. <Przy + *Sadzka, SIÓD / SIAD / SIED / SIEDZ/SAD/SADŹ>

Przysalać, a, al p. **Przysolić**.

Przysalanie, a, blm., czynność cz. **Przysalać**.

[Przysapki, ek, blp.] *sapanie*: Ino te P. a dychania prędkie słychać było. Reym. <Przy + *Sapki, lm. od Sapka>

Przysawka, i, lm. i anat. *tarcza mięśniowa, za pomocą której zwierzę może ś. czepiać obcych przedmiotów*. <Zam. *Przysawka = Przy + *Ssawka, SS/SES/SYS>

Przysąd, ądu a. †ędu, lm. ądy a. ędzy, †Przysud, Przesąd, (prow.) †Przesud 1. *przysądzenie: Decretum, osądzenie*, P. Mącz. 2. a. **Przysądne**, **Adjudykata zapłata sędziemu od stron za pracę sądownia, koszt sądowe, prawne, grzywny, †wina**: Przysud czyli peresud jest nagroda za pracę sądownia. Cz. P. sędziego, dochody przysądne, *adjudicata* raz tylko za Zygmunta Augusta przypadały na dygnitarzów i sędziów oraz, a pisarz ś. swoim salarjum kontentować miał. Vol. Przysędy w Mazowieckim nie sły, lecz przed zaczęciem sprawy obiedwie strony po dwa grosza położyć miały, które cztery grosze *judicio praesentibus cedebant*. Vol. Przysędy, od dawnych już czasów do piętnadziestu podniesione, wybierano od wszelkich i małych spraw zarówno. Wiszn. 3. *prawo czyje, forum czyje, jurysdykcja, okrąg sądowy właściwy dla kogo*: Panowie w miastach nie pod przysądem miejskim, ale pod prawem i wolnością szlachecką domy dzierżą. St. lit. Będzie-li obwiniony inszego przysądu, a nie tego, gdzie ukradł, tedy mają go wieść do tego urzędnika, w czym przysądzie jest. St. lit. On nas od przysądu metropolity wyłącza i za zwierzeniego nam go nie czyni. Smotr. <Przy + Sąd>

Przysądne, ego, blm. p. **Przysąd**: Przysądnego sędzia ma brać trzy części, a pisarz jedną. Troc. Pisarze za listy z zawieszonymi pieczęciami przysądnego brać mają dziesięć groszy. Tarn. J. <Od Przysądny>

†**Przysądniczka**, i, lm. i forma ż. od **Przysądnik**: P., *assestris*. Mącz.

†**Przysądnik**, a, lm. cy p. **Przysadnik**. <Od Przysądny>

Przysądny przym. od **Przysąd**; **Przysądowny**: Dochody przysądne, przysąd sędziego. Mącz. <Od Przysąd>

Przysądowny p. **Przysądny**: Sędzia z przysądownych pieniędzy żyjący. Mącz. <Przy + Sądowny>

Przysądzać, a, al p. **Przysądzić**.

Przysądzanie, a, blm., czynność cz. **Przysądzać**.

Przysądzenie, a, blm., czynność cz. **Przysądzić**.

Przysądzić, i, il, nied. **Przysądzać**, †**Przysądziwać** *przynąć wyrokiem sądowym, zasądzić*: Czemu wedle prawa polskiego majątność brata zmarłego siostrze żywej odejmują; a taż majątność prawem mazowieckim bywa jej przysądzona? Baz. Przysądzono mu tę majątność. Troc. Przysądzono mu wszystkie dobra zazdrośnika. Szym. Pokąd kapłani trędowatego nie przysądziło do czystych, dotąd musiał ś. rozumieć za nieczystego. Białob. Robert został babie przysądzony. Niem. Pompejusz Hirkanowi rządu przysądził. Hof. Przen.: Co komu Bóg przysądził, nikogo nie minie. L. (= *przeznaczyl*). <Przy + Sądzić>

[**Przysądzony**, onego, lm. eni] *narzeczony*. <Od Przysądzić>

Przyschły, × **Przysechły**, **Przyschnięty**, †**Przyschniony** *który przysechł*: Płatek P. do rany. <Od Przyschnąć>

Przyschnąć, **schnie**, **schnął** a. **sechł**, **schła** a. × **schnęła**, nied. **Przysychać** *schnąc przywrzeć, przyklepić ś., przystać*: Niech przyschnie język mój do podniebienia mego, jeśli... Bud. Gdy już opadło ciało moje, skóra moja przyschnęła do kości moich, zostały wargi przy zębach moich. Leop. (przyschły kości me. Leop.). Od głośnego płaczu przyschła kość moja do ciała mego. Smotr. Pęcherz do flaszki przysycha. Troc. Cóż to za sposób cieszenia odnawiać, co już przyschło? L. Niech mój język, jak gadzina, przyschnie do gardzieli. Uj. Strup, rany przyschły. Przen.: Na mnie to przyschnie, mnie tego płacić. Kn. (= *na mnie ś. skrępi, ja za to odpowiem*). Nieszczerość cesarza greckiego nakoniec nie chybiła P. na nimże samym. Ustrz. Na tobie wszystka wina przysycha. Błaż. Wieczna hańba na wszystkim potomnej familji dla niego jednego przysychać miała. Błaż. Przyschło (przyschnęło) to na mnie. Troc. Na niego ta niesława przyschła. Troc. Na mnieżby ta sromota P. miała? Pot. Na mundurze naszego regimentu wszystko przyschnie, jak na psiej skórze. Banicja na nim przyschła. Krasz. <Przy + Schnąć>

Przyschnienie, a, blm. p. **Przyschnięcie**.

Przyschnięcie, a, blm., **Przyschnienie** czynność cz. **Przyschnąć**.

Przyschnięty p. **Przyschły**: Krowa z pośladkami zawałanymi przyschniętym gnojem i błotem. Grusz. <Od Przyschnąć>

†**Przyschniony** p. **Przyschły**: Widzisz na tej szablji jeszcze krew przyschnioną? Koch. J. <Od Przyschnąć>

× **Przyszechły** p. **Przyschły**. Słow.
[Przyselać się, a ś., ał ś.] p. **Poselać** ś. <Zam.
Przysyłać ś.>

[Przyselanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przyselać** ś.

Przypsep, u, lm. y p. **Odsep**. <Przy + *Sep, SP/SEP/SYP>

× **Przysercowy**, × **Przyserdeczny**, † **Przysierdny** *znajdujący ś. przy sercu*. Patol.: × **Udrczenie przysercowe**, niepokój w dotyzsku (*oppressio pectoris*). <Przy + Sercowy>

× **Przyserdeczny** p. **Przysercowy**. <Przy + Serdeczny>

Przysiać, eje, ał, nied. **Przysiewać** I. *zasiać jeszcze więcej, dosiać*. 2. *posiać podle czego, przy czym*. Kn. <Przy + Siąć>

Przysiać, u, lm. y I. a. × **Zasiać** tylko w wyraż.: *Za jednym przysiadem = za jednym posiedzeniem, za jednym zamachem; odrazu: Za jednym przysiadem kolacja z obiadem*. 2. *fecht. przykucnięcie na lewej nodze przy zastawie a. zasłonie*. 3. gim. *ćwiczenie gimnastyczne: stojący na palcach zgina zwolna kolana, opuszczając ś. jak można najniżej*. <Przy + *Siąć, SIOD / SIAD / SIED, SIEDŹ / SAD / SADŹ>

Przysiać, a, ał i P. ś. p. **Przysiąść**. <Przy + Siadać>

Przysiadanie, a, blm., czynność cz. **Przysiać**. **Przysiadanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przysiać** ś.

***Przysiadany** tylko w wyrażeniu: *Na przysiadanego = przysiadając ś.*: *Wędrując na przysiadanego do przejezdnych*. <Od Przysiać>

Przysiać, dka, lm. dki p. **Przysiadka**: *Z tajemnych przysiadków wypadając, szarpał nieprzyjaciela, ex insidiis*. Błaż. <Przy + *Siadek, SIOD/SIAD/SIED/SIEDŹ/SAD/SADŹ>

Przysiadka, i, lm. i I. a. **Przysiać** *miejsce, gdzie ś. kto zasadza, zasadzka*: *Nie mnie ewika brać na zasadzki, na przysiadki myśliwskie!* Dyg. 2. [P., Siadka] *część przęśliwy*. <Przy + *Siadka, SIOD/SIAD/SIED/SIEDŹ/SAD/SADŹ>

× **Przysiadły** *blisko, obok znajdujący ś., rosłacy*: *Drzewa gromadnie przysiadłe są gajem, lasem, borem, puszczaą*. Sł. wil. *Znikali razem ze ścieżką w jałowcach, stadem przysiadłych na stromej uboczny*. Ork. <Od Przysiać>

[**Przysiadnąć**, nie, nał] p. **Przysiąść**. <Przy + *Siadnąć, SIOD/SIAD/SIED/SIEDŹ/SAD/SADŹ>

[**Przysiadnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Przysiadnąć**.

Przysiadny gmin., przym. od **Przysiad**: *Postawa przysiadna*.

Przysiadyciel, a, lm. e ten, co *przysiaduje*. Przen.: *P. fałdów = człowiek przysiadujący kamieniem nad pracą*. <Od Przysiadyciel>

Przysiadyciel, uje a. ywa. ał i P. ś. p. **Przysiąść**. <Przy + Siadyciel>

Przysiadyciel, a, blm., czynność cz. **Przysiadyciel**.

Przysiadyciel, a ś., blm., czynność cz. **Przysiadyciel** ś.

Przysianie, a, blm., czynność cz. **Przysiać**.

Przysiąć, eże a. ęgnie, ał, **Przysięgnąć**, nied. **Przysięgać**, [Przysięgać] I. a. P. ś. *złożyć przysięgę, przyrzec a. stwierdzić pod przysięgą, ślubować*: *Przysięgłem nie wdawać ś. w jej interesu*. L. (= *dalek sobie słowo*). *Kto przysięga, a nikt mu nie wierzy, zawiedzie ś.* Rys. *Przysięgłem Bogu i żałować tego nie będę*. Ust. P. *swą ręką*. Ort. *Przysięż, żeś tego nie uczynił*.

Troc. P. musi, że nie odjedzie. **Troc. Przysięgać** komu = *składać przysięgę na czyje ręce*. **Troc. Przysięga** przez **Boga**, przez (na) **Ewangielją**. **Troc. Przysięgli** królowi na *wierność, na prawa nasze*. **Troc. Wierz mi, Klaryso, przysięgam** na tę *rękę, którą całuję*. L. *Na głowę, na gardło, na brzuch jego przysięgam, że go na wylot tą szpadą przesyję*. Boh. *Przysięgam na wszystkie świętości, na zbawienie duszy. Na mnie samego przysięgłem — mówi Bóg, że cię ubłogosławię*. Skar. *W średnich wiekach przysięgano przez broń; dotychczas jeszcze w lasach poleskich mówią o przysięgach na ruśnicy*. Cz. *Ja też stroskany wiele przysięgłem na butelce więcej ś. już nie żenić*. L. *Przysięgam Bogu = dalibóg, jak Boga kocham, Bóg świadkiem, świadczę ś. Bogiem*. *Przysięgam na honor*. *Krzywo a. fałszywie P. (= dopuścić ś. krzywoprzysięstwa)*. *Kto często przysięga, mało dotrzymuje*. Pr. *Przysięgają znawcy, że to dzieło Michała Anioła samego*. *Krasni. Nie lepiejże wam było P. u ołtarza takiemu, coby wam przysięgi dotrzymał? Krasz. Przysięgnijcie mi na krzyż, że nie powiecie nikomu*. *Krasz. Przysięgam na ten święty obraz Matki Boskiej Korz. Czy my to tylko na zdrowe czasy przysięgali? Kon. 2. co komu, komu na co = poprzysiąc, zaprzysiąc komu co; przyrzec komu co pod przysięgą, zobowiązać ś. komu do czego pod przysięgą, ślubować komu co: Przy koronacji przysięga król na pacta conventa, na prawa Rzpłtej, na wolności Rzpłtej nadane; naród wzajemnie królowi na wierność i posłuszeństwo przysięga*. *Skrzet. Jam nie była przysięgła na wierność do grobu Krasni. Im niech nienawiść i zemstę przysięże*. Uj. P. ś. I. p. wyż. 2. *użyć przysięgi, zakląć ś.*: *Często ś. i bez potrzeby przysięga*. L. <Przy + *Siąć, SIEG/SIEŹ/SIĄG/SĄG/SĄŹ>

[**Przysięgać**, a, ał i P. ś.] p. **Przysiąć**. <Przy + Siagać>

[**Przysięganie**, a, blm.] czynność cz. **Przysięgać**.

[**Przysięganie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Przysięgać** ś.

Przysięść, ądzie, adł, [Przysiadnąć], × **Przysięść**, nied. **Przysiać**, [Przysiadyciel] I. *usiąść na chwilę, spocząć na chwilę, siadysz przycupnąć*: *Klio, choćby w górę z innemi rada bystrym ś. unieść polotem, coraz ś. styrkiem, coraz przysiadła, za ledwie dąży z kłopotem*. *Kniaż. Djabeł, skoczywszy, przysiadł*. Oss. *U wieczerzy ledwie kto przysiadł do stołu*. *Mick. Wojewoda, na ławę przysiadysz, zadumał ś.* *Krasz. Przysiadyciel za węglami ścian lub załamami płotków*. *Orzesz. Przen.: Garnecarz, jak poderznął naczynie sznurkiem, zaraz zdjął z kręgu i postawił; które ani przysiadło, ani ś. zgięło nigdzie*. *Torz. (= nie osiadło, nie opadło, nie zsiadło ś., nie oklapło, nie opuściło ś.)*. *Przen. osiąść na chwilę, zagodzić, zamieszkać na krótko*: *Jak gość tylko w ich mieście przysiadę*. Pol. 2. [Przysiać, Przysiadyciel] komu = *przysiadć ś. do kogo, towarzyszyć komu siedząc, dotrzymywać towarzystwa*: *Innej za morzem przysiadła mój Jasiak*. *Jasinek innej przysiaduje*. 3. *kogo, co = usiąść na nim; siadysz przycisnąć, przycisnąć swoim ciężarem, nasiąść kogo, co*: [Przysiedli Janosika] = *siedli na nim*. [Pani młoda musi stać na wozie... to na to nie siada, boby wszystkie dziewczki przysiadła, i ządaby ś. nie wydała]. *Bacny, co dobrze, to na wierzech wykładła, a co nie gmyśli (= k myśli), to pilnie przysiadła*. *Kochan. (= chowa pod siebie)*. *Przysiać komu suknią, czapkę, księgi*. Kn. *Przysięść*

komu szatę, czapkę. Troc. Rzuciwszy go o ziemię, przysiadł go, że nie drgnął. Troc. Przen.: *przynieść, przyłoczyć, przycisnąć, przywalić*: Ciężar wielki przysiadł jej serce i nie ustępował. Ork. Przen.: P. a. **Przysiedzieć** faldów nad czym = *siedzieć nad czym kamieniem pracując*. Przen.: P. kogo a. P. komu faldów = *przyprzeć go, nasiąść go, natrzeć nań, nacisnąć go, w ciasny kąt go zapędzić, dać mu ś. we znaki, dokuczyć mu, zalać mu sadła za skórę*: Tym mężniej przysiąda nieprzyjaciela, im barziej ś. odpiera. Troc. Przysiadł nieprzyjacielskie hufce. Troc. Tacy nieprzyjacielowi faldów nie przysiędą. Cz. Królowie perscy Babilończykom przysiedli faldów. Petr. Moskwiem nam faldów przysiadł. Star. Turek chrześcijanom za tego cesarza przysiadł bardzo faldów. Biel. M. Opierają ś. dobrze, inaczej, jak nas staruszek przysiadzie, już mu ś. ciężko będzie wywinać. L. Przen.: Głowę Sycylijską Etna przysiadła śpiczasta. Otw. Przen.: [P. co] = *osiąść, zabrać, wziąć w posiadanie, objąć*: Skoro ojciec pomarł, to i zagon przysiedli. Ork. Przen.: [P. kogo] = *przypaść, przyłapać, przycapić, przytrzymać*: Pan jak, gdzie chłopca przysiedzie, to go gadką oprzędzie. Niedźwiedź, zaskoczony znieznacka, nie zdążył uciec do lasu, ku drzewom, i wilki go przysiadły. Tet. W nocy i po émie nas przysiedli. Żer. P. ś. *siąść przy kim, przy czym; siądszy przysunąć ś.; usiadszy przyłączyć ś.*: Przysiadł ś. do mnie. Troc. Herkules przysiadł ś. do kadzieli. Troc. Przysiadł ś., jak mógł najbliżej, do Zosi. Mick. Przysiadł ś. przy nim na barjerze. Krasz. Przysiadłem ś. i ja do kompanji. Ja też przysiadłem ś. do winnej polewki, bom był do niej zwyczajny. Kacz. P. ś. do gry. Każdy taki sromotne karanie odniesie, który ś. jedno do cudzej żony przysiąda. Kosz. (= *umizga ś., zaleca ś.*). Przen.: Niech ś. przysiedzie do kogo gniew brzydki. Wad. (= *niech ś. przypłacze, niech go opamięje, niech przystąpi dłoń*). <Przy + Siąść>

†**Przysiężniczy** p. **Przysiężniczy**: Siedzieć na przysiężniczej ławicy. Ort. <Od Przysiężnik>

†**Przysiężnikowy** p. **Przysiężniczy**: O przysiężnikowym a. o pospólnego posta przyznanieniu, co za wina jest? Ort. <Od Przysiężnik>

†**Przysiężny** p. **Przysięgły**: Przysiężnicy, co są przedtem wybrani ku przysiężnej ławicy. Ort.

Przysieć, cze, kł, nied. Przysiekać I. *jeszcze więcej nasieć*. 2. *nadsieć, nadciąć, przyrąbać*. Sł. wil. <Przy + Sieć>

Przysiecenie, a, blm., czynność cz. **Przysieć**.
Przysiedzenie, a, blm., czynność cz. **Przysiedzieć**.

× **Przysiedziały** *wytrwały, mozolny, pracowity, pilny, kamienny*: Dzieło takie wyciągałoby nie podjazdowej, ale przysiedziałej pracy. L. (= *benedyktyńskiej*). <Od Przysiedzieć>

Przysiedzieć, i, ał p. **Przysiąść**. <Przy + Siedzieć>

Przysiek, u, lm. i, **Przysieka** I. p. **Cieślica**: Powróci flis od żeglugi gdańskiej w sukmanie nowej, w szerokiej krajce z nowym przysiekiem. Klón. 2. *sąsiek w stodole, gdzie zboże składają*: Myszy żeby w stodole nie były, cebulę w wodzie moczyć, a tą wodą ziemię w przysiekach polać pierwej, niż zboże będzie w nie kładzione. Syr. 3. *zasięk, zapole, przegródka w śpichrzu do zsyppiania zboża*. <Przy + *Siek, SIEK/SIECZ>

Przysieka, i, lm. i p. **Przysiek**. Sł. wil. <Przy + *Sieka, SIEK/SIECZ>

Przysiekać, a, ał p. **Przysieć**. <Przy + Siekać>

Przysiekanie, a, blm., czynność cz. **Przysiekać**.

Przysienie, a, lm. a *przedsień, ganek na słupach wzdłuż ściany domu przed sienią, werenda niezamykana zewnątrz domu, podcienie*. <Przy + *Sienie, od Sień>

†**Przysierdny** p. **Przysiercowy**.

× **Przysieść, ędzie, adł** i × **P. ś. p. Przysiąść**. <Przy + Sieść>

Przysiew, u, lm. y p. **Przysiewek**. <Przy + Siew>

Przysiewacz, a, lm. e *ten, co przysiewa*: Szatan nazwan jest nie rozsiewaczem, jako Pan Krystus, ale przysiewaczem. Żarn. <Od Przysiewać>

Przysiewać, a, ał p. **Przysiać**.

Przysiewanie, a, blm., czynność cz. **Przysiewać**.

Przysieweczek, czka, lm. czki p. **Przysiewek**.

Przysiewek, wku, lm. wki, **Przysiew** I. *to, co przysiano*. 2. [P.] p. **Dosiewek**: Niewolnikom waznym wolno mieć przysiewki, a nam nie już mieć nie pozwalacie, przez eobyśmy ś. od żebraków różnili. Sir. 3. *ziarno, którym ś. dosiewa, nowe ziarno*. Sł. wil. 4. *małe polko przy większym polu, później zasiane*. Sł. wil. 5. × **P., wka** żart. *syn z nalożnicy, syn nieprawy, bękart*. Żebr. Zdr. **Przysieweczek**. <Od Przysiew>

Przysięga, i, lm. i, [**Przysiężenie**] *przysiężenie, uroczyste zeznanie a. przyrzeczenie z wezwaniem Boga na świadectwo, zaklęcie ś.*: Każde oświadczenie bądź słowy, bądź postawą, które zwierzechnością Bożą zasłaniają, ma być za przysięgę rozumiane. Baz. P. nie innego nie jest, tylko świadczenie ś. Panem Bogiem. Kucz. P. mahometańska lub pogańska. P. potwierdzająca, gdy twierdzimy: tak jest, albo było; P. obiecująca, gdy obiecujemy nadal: tak będzie. Karnk. Przysięgą kogo obowiązać, przysięgę brać, wyciągać. Kn. Przysięgą kogo obowiązać, do czego przyciskać. Troc. P. fałszywa (= *krzywooprzysięstwo*). Pod przysięgą to zeznał. Troc. Wypełnić, łamać, dotrzymać przysięgę. Troc. P. na imię czyje. Troc. Wziąć przysięgę na imię pana swojego. Troc. Przysięgę komu spuszczać (Troc) = *wyznaczam, deferyuję komu przysięgę*. Wykonać, uczynić, odprawić przysięgę. Troc. Przysięgę wykonać. Ust. Złożyć przysięgę. Odebrać od kogo przysięgę. Troc. P. wiary i posłuszeństwa. Troc. (= *P. na wierność i posłuszeństwo*). Przysięgą zbyć pożyczalnika. Troc. Arcybiskup ryski z Kietlerem poddali ś. pod obronę Korony i przysięgli; którą przysięgę im dawał ks. Padniewski. Górń. (czytał im tę przysięgę, brał ją od nich, za nim ją mówili). Przysięgę komu odpuszczać, wypuszczać kogo z przysięgi. Kn. Przysięgę łamać, nie dotrzymać, gwałcić. Kn. P., pokrywka fałszu, zdrady. Kn. Przysięgą Boga nie oszukasz. Rys. Pod przysięgą, przysięgając. L. Zaprawdę a. pod przysięgą. Głec. †**P. cielesna** (juramentum corporale) = *P. złożona osobiście, nie przez zastępcę*. †**P. dotknięta** = *P. przy dotknięciu czego wykonana*. P. jest to wyzwanie Boga na świadectwo rzeczy, którą twierdzimy a. przyrzekamy. Jeł. Rota, formuła przysięgi. Kłamliwa P. nie tuczy. Prz. Straszna P. mię wiąże. Słow. Przysięgą pogardził święta, na zgubę oślepn bieży w głębinie, nową zwabiony ponętą. Mick. A gdzie P.? gdzie moja rada? wszak kto przysię-

gę naruszy, ah biada jemu, za życia biada, i biada jego złej duszy. Mick. Nie wymagałem od was przysięgi. Krasz. <Przy + *Sięga, SIĘG/SIĘŻ/SIĄG/SAG/SAŻ>

× **Przysięgacz**, a, lm. e, † **Przysięzca**, † **Przysiężnik ten**, *co przysięga*. Kn., Troc, Bobr.

Przysięgać, a, ał i P. s. p. **Przysięgać**. <Przy + Sięgać>

Przysięganie, a, blm., czynność cz. **Przysięgać**.

Przysięganie się, a s., blm., czynność cz. **Przysięgać s.**

Przysięgli, × **Przysiężny**, † **Przysiężny**, † **Przysiężysty** *który przysięgł, zobowiązany przysięgą, zaprzysiężony*: Rzpłta trzymała s. zawsze i święcie zasady, aby nie łączyć z przysięglami narodami przez pakta lub przez konfederację. Kaczk. P., rzeki, bracie, moim synem rządź. Hoł. (= *któryś przysięgał być mi bratem*). P. jeometra, taksator lombardu, łómacz. Adwokat P. Pieniądze robić umieją lepiej od każdego z tych panów przysięgłych. Orzesz. (= *adwokatów*). P., ego, lm. i, × **Przysiężnik** rz. *sędzia przysięgły, ławnik przysięgły*: Sąd przysięgłych. Gór.: † P. a. ławnik = *sędzia górniczy czyli żupniczy wyznaczony przez żupnika do wymierzania kopalni dla tych, którzy żądali pozwolenia gwareckiego*. <Od Przysięgać>

× **Przysięgodzierznie** przys. od **Przysięgodzierzny**.

× **Przysięgodzierzny** *dotrzymujący przysięgi*. L. <Przysięga + Dzierzny>

× **Przysięgółomca**, y, lm. y *ten, co łamie, gwałci przysięgę, wiarołomca*. <Przysięga + *Łomca, od Łomieć>

× **Przysięgółomny** *łamający przysięgę*. L. <Przysięga + Łomny>

× **Przysięgółomstwo**, a, lm. a *łamanie przysięgi*. L. <Przysięga + *Łomstwo, ŁOM>

† **Przysięstwo** *obowiązki, godność, urząd, stanowisko przysięgłego*: Kako długo stoi P.? Ort. <Od Przysięgać>

† **Przysięzca**, y, lm. y p. **Przysięgacz**. Mym. <Od Przysięgać>

Przysiężenie, a, i, blm., czynność cz. **Przysięgać**. 2. [P., lm. a] p. **Przysięga**.

[**Przysiężna**, ej, lm. e] *żona zaprzysiężonego urzędnika wiejskiego*. <Od Przysiężny>

† **Przysiężne**, ego, blm., † **Pamiętne** *opłata sądowi za słuchanie przysięgi*. <Od Przysiężny>

[**Przysiężniak**, a, lm. cy] *przezwiśko chłopca, którego ojciec był przysiężnym, to jest pomocnikiem wójta*. <Od Przysiężny>

† **Przysiężniczy**, † **Przysiężniczy** przym. od **Przysiężnik**: O świadectwie przysiężniczym. Magd. Dochody przysiężnicze. Groie. P. młodszy jest podkomorzym spraw przysiężniczych. Sz. Szofłys bierze 8 szelągów winy za nalazku przysiężniczego. Sz. Dochodzenie krzywd osób na urządzie radzieckim i przysiężniczym będących. Remb. <Od Przysiężnik>

× **Przysiężnie** przys. od **Przysiężny**. Troc. P., pod przysięgą. Dudz.

Przysiężnik, a, lm. cy i. † P. p. **Przysięgacz**; *przysięgły*, † *przysiężny*. L. † **Bracia** *przysiężnicy, consodales*. Ort. P., który przysięgł, *juratus*. Mącz. 2. a. † **Przysiężnik**, † **Przyrzecznik** *przysięgły, ławnik sądowy*: Przysiężnicy a. ławnicy są osoby na sądzie siedzące, którzy sentencją wójtowi przez swoje porządne wota najdują. Groie. Deputacja ta ma zawierać radę miejską i przysiężniki. Vol. Gminą rządzą raj-

cy, a sądzili w niej ławnicy (przysiężnicy) pod burmistrzami obieralnemi i stałym wójtem. AB. Przysiężnicy, co są przedtym wybrani ku przysiężnej ławicy. Ort. Winy (kary pieniężne), co przysiężnicy dosięgli na tych. Ort. A ci dziesiątnicy rozumieją s. kmiotkowie, naznaczeni od pana... ci też mogą być do prawa przysiężnikami. Bk. Na to my przysiężnicy z prawa magdeburskiego mówimy. Ort. Przysięgły górniczy, P. (było ich siedmiu wybranych z pomiędzy górników w mieście Olkusz osiadłych i prawa miejskiego używających, *septemviri jurati lub scabini juris montani*, to jest ławnikami górniczego prawa zwanych; zasiadali w sądzie górniczym, czyli żupniczym). Łab. <Od Przysiężny>

Przysiężny i. przym. od **Przysięga**, *zaprzysiężony, poprzysiężony*: Wiary przysiężnej mąż mi nie dochwowywa. Otw. Stoł od słowa do słowa w przysiężnym rejestrze. Ort. P. rok. Ks. Ł. Przysiężni urzędnicy. Troc. Na kolana, rycerze-Polacy, przysiężni obrońcy wiary, wiecześnie postawą jednacy. Wyp. [Przysiężni] = *zapisani do bractwa wstrzemięźliwości, którzy s. ucpzysięgli wólki*. P., ego, lm. i rz. = a) p. rz. **Przysięgły**: O ofcjalistach i służbie gospodarskiej... przysiężnego, gumienego, polowego, gajowego. Korz. b) [P.] *pomocnik wójta*. <Od Przysięgać>

[**Przysilać**, a, ał] p. **Przysłać**. <Zam. Przysylać, przez sld. do Przy + *Silać, od Silić>

[**Przysilanie**, a, blm.] czynność cz. **Przysilać**.

× **Przysilenie**, a, blm., czynność cz. **Przysilić**.

× **Przysilić**, i, ił i. *sił przymnożyć, pokrzepić, wzmoocnić*: Przysilony od broni ciężki raz słońowi w głowę odwrócił. Fal. 2. a. × **Przysilować** *przymusić, przyniewolić*. <Przy + Silić>

× **Przysilować**, uje, owal p. **Przysilić**: Stawilem słońcu czoło hardo, chcąc P. je pogardą, aby... Zag.—Czy myślisz, że człowiek żeni s. po swej woli? Co? — Któż mnie przysiluje? Grusz. <Przy + Siłować>

× **Przysilowanie**, a, blm., czynność cz. **Przysilować**.

Przysiodłać, a, ał, nied. **Przysiodływać** *osiodłać, okulbaczyć*. Przen. *ujarzmzić*: Dniestr misternemi przysiodłany mostami. Koch. W. Filip przysiodłał całą Grecją. Nagur. Przecieć choć innych miecz mój przysiodływa, ani w tryumfie, ani sził w ekowie. Chr. Przysiodłał to królestwo, te narody. Troc. <Przy + Siodłać>

Przysiodłanie, a, blm., czynność cz. **Przysiodłać**.

Przysiodływać, a, ał p. **Przysiodłać**. **Przysiodływanie**, a, blm., czynność cz. **Przysiodływać**.

Przysiołek, lka, lm. lki *mała wioska blisko większej leżąca, folwark do gminy należący*. <Przy + *Siołek, od Siolo>

× **Przysion**, u, lm. y *miejsce, przed przybytkiem świętym, przedsienie, przedsien*: Święte przysiony. Sł. wil. <Przy + *Sion, SION/SIEN>

Przysionek, nka, a, nku, lm. nki i. *przedpokój; westybul; portyk przed sienią*: Co s. dziś nazywa przedpokoj, przedtym s. nazywał P. Jeżow. Pierwszy P. obity był cudnym złotogłowem i aksamitem. Warg. U Rzymian największym domów szlachetnych zaszczytem były stare ojeów obrazy, a wystawiali umyślnie dlatego wspamięta przysionki. Kras. Uczynił też Salomon P. stołeczny, w którym stolica sądowa. Wuj. Stał w przysionku a. przytworze cerkiewnym. Pim. (= *kruchcie*). Już jest na przysionku połowy pię-

tra. Dąb. 2. anat. *przedsionek* a) Przysionki serca, X worki przedsercowe. Śniad. J. (atria cordis). b) P. błędniaka w uchu, † przedkomorzce Perz. (vestibulum auris s. labyrinthi). c) P. nosa = część nozdrzy objęta chrząstkami nosowymi (vestib. nasi). d) P. pochwy macicznej (vest. vaginae). e) P. ust = *pojęsca między zębami a wargami* (vest. oris). - <Przy + *Sionek, od Sień>

[Przysiad, u, część. w lm. y, Prysid, Prysiud] *cupnięcie, jako figura w tańcu, zwanym kozakiem: Tańczyć z przysiadami. Isé w przysiadu. Kot dalejże w nogi, ale jakby załował, biegnął od niechceenia, z przysiadami. Przen.: Pójść w przysiadu = pójść w taniec = rozpocząć walkę. <Ukr. pri-siudy>*

Przysiwieć, eje, al l. *nieczo już osiwieć. 2. wię-czej jeszcze osiwieć. <Przy + Siwieć>*

Przysiwienie, a, blm., czynność cz. Przysiwieć. Przynakac, a, al *skacząc przybyć. <Przy + Skacać>*

Przynakanie, a, blm., czynność cz. Przynakać.

Przynakiwać, uje, iwał p. Przynakoczyć. Przynakiwanie, a, blm., czynność cz. Przynakiwać.

†Przynakować, uje, ował p. Przynakoczyć. †Przynakowanie, a, blm., czynność cz. Przynakować.

Przynak, u, lm. y gór. p. Oskak. <Przy + *Skak, od Skaka>

Przynakka, i, lm. i część odstająca od głównej skały, odnoga, rozgałęzienie skały: Wszędy (w Kamieniu Podolskim) armaty, kosze w mieście i w obudwach zamkach restaurowane, przynakki złe murem polatane. Grab. W ubogim domu na przynakkach osiadł z chorowitą żoną i małym jedynakiem. Rol. <Przy + Skałka>

Przynakbiać, a, al p. Przynakbić. Przynakbianie, a, blm., czynność cz. Przynakbiać.

Przynakbić, i, il, nied. Przynakbić *zaskarbić sobie: P. sobie czytają taszkę. <Przy + Skarbić>*

Przynakbienie, a, blm., czynność cz. Przynakbić.

X Przynakarzać, a, al p. Przynakarzyć. L. X Przynakarżanie, a, blm., czynność cz. Przynakarzać.

X Przynakarżenie, a, blm., czynność cz. Przynakarżyć.

X Przynakarzyć, y, yl, nied. X Przynakarzać *oskarżyć, zaskarżyć, obwinić: Starosta wrocławski miał złą wolę na Sieciecha o to, iż go przynakarzał rad do pana. Biel. M. <Przy + Skarżyć>*

Przynakapo przys. od Przynakapy: Gdy kto P. żyje i przycheiwie skrzątny, mówmy, że jest oszczędny i jutra pamiętny. L.

X Przynakapszy p. Przynakapy. <Przy + Skapszy>

Przynakapy, X Przynakapszy, †Przynakapszy *co-kolwiek skapy; trochę za skapy. <Przy + Skapy>*

†Przynakapiej st. w od Przynakapo. L. <Przy + Skapiej>

†Przynakapszy p. Przynakapszy. Troc. <Przy + Skapszy>

[Przynaklebiać, a, al] *pochlebiać. <Przy + *Sklebiać, zam. Schlebiać>*

[Przynaklebianie, a, blm.] czynność cz. Przynaklebiać.

[Przynaklepek, pka, lm. pki] *przedsionek piwnicy; poddasze nad piwnicą. <Przy + *Sklepek, od Sklep>*

Przynaklepieć, a, al i P. s. p. Przynaklepieć. Przynaklepiecie, a, blm., czynność cz. Przynaklepieć.

Przynaklepiecie się, a s., blm., czynność cz. Przynaklepieć s.

Przynaklepieć, i, il, nied. Przynaklepieć *przykryć sklepieniem. Przen. przykryć zasklepieniem: Już cokolwiek przynaklepiecia bliźna. Triemb. (= przy-schła). P. s. zasklepić s. po wierzchu. <Przy + Sklepieć>*

Przynaklepiecie, a, blm., czynność cz. Przynaklepieć.

Przynaklepiecie się, a s., blm., czynność cz. Przynaklepieć s.

[Przynakoczek, czka, lm. czkowie] *kawaler przy-padkowy, chwilowy, bałamu: Ja jest kawalir, nie zaden P. <Przy + Skoczek>*

Przynakoczenie, a, blm., czynność cz. Przynakoczyć.

†Przynakoczenie się, a s., blm., czynność cz. Przynakoczyć s.

†Przynakoczny który przynakoczył. Troc. <Od Przynakoczyć>

Przynakoczyć, y, yl, nied. Przynakakiwać, †Przynakakować *skokiem przypaść; doskoczyć; poskoczyć ku komu, ku czemu: Przynakoczywszy do niego, za łeb go uchwycił. Troc. Przynakakując, skacząc, poskakując, assultim. Kn. Przynakoczywszy nagle, gardłom mu przerznęła. P. Koch. Z dobytym orężem przynakakują do wodzów. Niem. Wtym posiłki przynakoczyły. Troc. Jeżeli piśniesz jedno słowo, ażeby ślub zerwać, to jak Bóg na niebie, że z temi pazurami przynakoczę do ciebie. Miek. Przynakoczy prędko i siostrze pomoże. Orzesz. †P. s. skoczywszy przybliżyć s.: Harcować będziemy tylko zdala, a bliżej s. nie przynakoczmy? Bardz. <Przy + Skoczyć>*

Przynakok, u, lm. i przynakoczenie, skok ku komu, ku czemu: Jazda po uczynionych kilku przynakokach, śpieszywszy s., wnteszała s. między jan czarów. Nar. W rączym przynakoku. Nar. Szermierze z przynakoki dziwnymi bardzo na s. naierali. Koch. J. Kiryńnicy jak mur jaki, w porządnym stojąc szeregach, po kilkakrotnych przynakokach przelać s. nie dawali. Nar. <Przy + Skok>

X Przynakorupieć, eje, al *przywrzeć, przyschnąć w postaci skorupy: Resztki potrawy przynakorupiały do rondla. <Przy + Skorupieć>*

X Przynakorupienie, a, blm., czynność cz. Przynakorupieć.

Przynakórek, rka, lm. rki anat. i hist. *warstwa komórek rogowych na skórze, naskórek, Xprzynakórnia, Xprzynakórna, Xnaskórze, Xnaskórek, †skórka (Kirch.), †skóreczka (Krup.), [miazdra], Xnaskórnia (opidermis). <Przy + *Skórek, od Skóra>*

†Przynakórka, i, lm. i przykrość, utręcenie, dokuczanie, zmartwienie, nieprzyjemność: Ojcu i matce przynakórki czynili. Leop. (znieważają. B. G.). Strawili wszystkę noc nie tak na spaniu, jako na wymysłach rozmaitych przynakórek, któreby mieli nędznym Żydom wyrządzać. Leop. Wielkie przynakórki i najazdy czynili na lud izraelski. Leop. Pospółstwo ulubionym swoim wymowcom pozwala przynakórki i krzywdy znacznym ludziom czynić. Petr. Jedna strona na drugą nie będzie

podzegać i owszem, ile będzie można, tych przyskórek będzie bronila. Herb. Ci ludzie, na Boga nie dbając, drugim wielkie przyskórki a mierzczaki i krzywdy czynili. Glicz. Przen.: Sroczki, borowe przyskórki, *memorum conuicia, pincae*. Zebr. <Przy + *Skórka, SKOR/SKWAR/SKWIER/SKWR/SKWRZ/SKR/SKIER>

× **Przyskórni p. Przyskórny.** <Przy + *Skórni = Skórny >

Przyskórnia, i, lm. e. l. × P. anat. i hist. p. **Przyskórek. 2.** bot. *blona właściwa otaczająca wszystkie części rośliny.* <Przy + Skórnia >

Przyskórny, × Przyskórni hist. przy *skórze znajdujący ś.*, *naskórny.* <Przy + Skórny >

† **Przyskramiać, a, ał i P. ś. p. Przyskromić.**

† **Przyskramianie, a, blm., czynność cz. Przyskramiać.**

† **Przyskramianie się, a ś., blm., czynność cz. Przyskramiać ś.**

Przyskrobać, bie, bał i. nieco, zlekka poskrobać; nadskrobać. L. 2. jeszcze więcej naskrobać; przysporzyć skrobaniem. P. mięsa dla drugiego ptaka. <Przy + Skrobać >

Przyskrobanie, a, blm., czynność cz. Przyskrobać.

Przyskrobek, bka, lm. bki p. Przywara.

† **Przyskromić, i, il, nied. † Przyskramiać** *przewodząc do właściwych granic, do porządku przez poskramianie, przykrócić cugli. P. ś. usiatkować ś., powściągnąć ś., pohamować ś.; poskromiwszy ś. przycichnąć:* Żołnierz duchownych majątności najeżdżał, od wszelkich niecnot nie ś. nie przyskramiając. Błaż. <Przy + Skromić >

† **Przyskromienie, a, blm., czynność cz. Przyskromić.**

† **Przyskromienie się, a ś., blm., czynność cz. Przyskromić ś.**

Przyskrzelny zool. p. Przyskrzelowy. <Przy + Skrzelny >

Przyskrzelowy, Przyskrzelny zool. znajdujący ś. przy skrzelach: Błona przyskrzelna (Jar.), błona skrzelowa (Jund.) (membrana bronchiostega). <Przy + Skrzelowy >

† **Przyskrzenie, a, blm., czynność cz. Przyskrzyć.**

[Przyskrzęplo] p. Przykrzępnąć.

Przyskrzybać, bie, bał p. Przyskrzybnać. <Przy + Skrzybać >

Przyskrzybanie, a, blm., czynność cz. Przyskrzybać.

Przyskrzybanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyskrzybać ś.

Przyskrzybnać, nie, nął, Przyskrzybnać, Przyskrzybać, [Przyskrzynić], × Przykrzybnać, × Przykrzybnać przyciąć, ścisnąć, przygniść dwiema zwiernymi ś. połowami czego, między dwoma zaciskającymi ś. przedmiotami: Niechże ś. strzeże, aby mu święty Piotr palców we wrotach niebieskich nie przyskrzybnał. Sienk. P. ś. *przyskrzybnać sobie jaki członek ciała, przyciąć go sobie.* Przen.: *sparzyć ś., zawieść ś. boleśnie.* <Przy + *Skrzybnać, od Skrzybać >

Przyskrzybnięcie, a, blm., czynność cz. Przyskrzybnać.

† **Przyskrzyć, y, yl dokuczyć, dopiec, doskwierać, dogryźć komu:** Czy to tylko niewola, gdy kijem, nahażką kogo przyskrzą, aby co czynił, kiedy nie chce? Opal. Przyskrzą nasi, że im podobno Moskwa wszystkie Inflanty puszcza. Piotr. <Przy + *Skrzyć, SKOR/SKWAR/SKWIER/SKWR/SKWRZ/SKR/SKIER >

× **Przyskrzybnać, nie, nął i × P. ś. p. Przyskrzybnać:** Przyskrzybnał odźwierny palec jednemu księżęciu, o co go śięto. Biel. M. . Przen.: Mysłmy jarzmu przywykać musieli, aby przy tymże jarzmie szyje przyskrzybnęli. Błaż. (prysiodłali, przyjarzmili. L.). Przyskrzybnał ś. w palec. Troc. Czasem ś. kupeowi nada, czasem mu ś. przyskrzynię. Troc. Tak ś. przyskrzybnał, że ś. wszystkich odrzekł amatorom. Troc. <Przy + *Skrzybnać, SKRZYP/SKRZYB/SKRZY >

[Przyskrzynek nka, lm. nkij] = **Półskrzynek.** <Przy + *Skrzynek, od Skrzynia >

[Przyskrzynić, i, il i P. ś.] p. **Przyskrzybnać:**

Palce mu odźwierny królewski drzwiami przyskrzynił. Nies. Nie kładź palca między drzwi, palca nie przyskrzynię. Fred. A. Liś przyskrzynił ś. w żelaza. Nie bardo radzę do domu naszego zaglądać, bo upewniam, drzwiami nos przyskrzynię. L. <Przy + *Skrzynić, zam. *Skrzybnać, SKRZYP/SKRZYB/SKRZY; śld. z podprowadzeniem pod Skrzynia >

Przyskrzynienie, a, blm. l. × P. p. Przyskrzynięcie. 2. [P.] czynność cz. **Przyskrzynić.**

Przyskrzynienie się, a ś., blm. l. × P. p. Przyskrzynięcie ś. 2. [P.] czynność cz. **Przyskrzynić ś.**

× **Przyskrzynięcie, a, blm., × Przyskrzynienie czynność cz. Przyskrzybnać.**

× **Przyskrzynięcie się, a ś., blm., Przyskrzynienie ś. czynność cz. Przyskrzybnać ś.**

Przyskrzybnać, nie, nął i P. ś. p. Przyskrzybnać. <Przy + Skrzybnać >

Przyskrzybnięcie, a, blm., czynność cz. Przyskrzybnać.

Przyskrzybnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Przyskrzybnać ś.

Przyskubać, bie, bał jeszcze więcej uskubać; doskubać: Przyskubał drugie tyle szarpł. <Przy + Skubać >

Przyskubanie, a, blm., czynność cz. Przyskubać.

Przyskwara, u, lm. y bot. (evodia) roś. <Przy + Skwara >

† **Przyskwara, y, lm. y i. a. † Przywara skwara** *niewo dokuczający. 2. p. Przywara:* Do pychy i chluby przyrodzenie jest nachylone; tu ś. wada i P. przyrodzona pokazuje. L. Zdr. † **Przyskwarka.** <Przy + Skwara >

† **Przyskwarcie, a, blm., czynność cz. Przyskwarcie.**

† **Przyskwarka, i, lm. i p. Przyskwara.** <Przy + Skwarka >

† **Przyskwarnie przys. od Przyskwarny. L.**

† **Przyskwarny i. dość skwarny, trochę upalny:** Choć goły i przyskwarnym upałom dostoi. Przyb. 2. *przen. dokuczliwy, doskwierający, przykry, nieznosny. Śl. wil.* <Przy + Skwarny >

Przyskwarzać, a, ał p. Przyskwarzyć.

Przyskwarzanie, a, blm., czynność cz. Przyskwarzać.

Przyskwarczenie, a, blm., czynność cz. Przyskwarzyć.

Przyskwarzyć, y, yl, nied. Przyskwarzać i. przysmażyć: Przyskwarzywszy zryzki mięsa, księcia tylko karmił. Krasz. Czasem sam sobie przyskwarzał wieczere. Krasz. 2. *przy palić, przyswędzić, przydymić:* Pilo ś. tę kawę zastygłą z suchą bułką, z przyskwarzoną śmietanką. Krasz. <Przy + Skwarzyć >

† **Przyskwierać, a, ał p. Przyskwarcie.**

†Pryskwieranie, a, bhm., czynność cz. Pryskwierać.

[Pryskwierzenie się, a ś., bhm.] czynność cz. Pryskwierzyć ś.

[Pryskwierzyć się, y ś., ył ś.] przyschnąć.

†Pryskwierać, wrze, warł, nied. †Pryskwierać komu=*przy piec, łopiec, zapiec, dołuczyc, dać ś. we znaki, utrzedz nań, przycisnąć go*: Zlekką mu ubóstwo pryskwierać poczęło. Birk. Zwierzę upatrzone osoczywszy, myśliwiec coraz podjazdami pryskwiera mu, aż go ku wnikom nie poprze. Tw. Przymuszony, gdy bieda pryskwiera. Bardz. Wnetże pryskwirzę, że wyzna, *cogam*. Zebr. Nieprzyjaciel nam przyskwarił był. Troc. <Przy + *Skwrzeć, SKOR/SKWAR/SKWIER/SKWR/SKWRZ/SKR/SKIER.>

×Przysłabszy *nico słaby*. <Przy + Słabszy>

1. Przysłać, śle a. szał, siał, nied. Przysyłać, [Przysłać] 1. *tak wysłać, że przybędzie na miejsce; nadesłać*: Powróciwszy do siebie, zastają przyslanego od zwierzechności. L. P. kogo po co, z czym. P. po kogo. P. konie, klucze, podarunek, wiadomość. Jeśli cię z jakim przysyła darem, chętnie przyjmujemy soltana dary. Słow. Wierzaj, że wam harfę przysyłę. Słow. Na moje wybawienie niebo cię przysyła. Słow. Proszę pójść i czekać, aż przysłemy po nią. Fred. A. Hrabina przysyła tu, abyś pan dziś był u niej. Krasz. [P. ś.] *przyjść, przybyć*: Przysłał ś. jeden kawaler. <Przy + 1. Słać>

2. Przysłać, ściele, siał, nied. Przysłać, ×Przysłać 1. *jeszcze więcej zasłać, dodać posłania*: P. kobierców, łózek, słomy. 2. *przykryć ścieleniem*: P. buraki słomą. [P. ś.] *przybyć wskutek ślania*: Gdy dzieweczynie lub wdowie śni ś., że łóżko ściele, to ś. jej mąż przysciele. <Przy + 2. Słać>

Przysłażać, a, ał p. Przysłodzić.

Przysłażanie, a, bhm., czynność cz. Przysłażać.

Przysłaniać, a, ał i P. ś. p. Przysłonić.

Przyslanianie, a, bhm., czynność cz. Przyslaniać.

Przyslanianie się, a ś., bhm., czynność cz. Przyslaniać ś.

1. Przyslanie, a, bhm. 1. czynność cz. 1. Przysłać. 2. [P. młodych] *zamieszkanie nowożeńców u rodziców pana młodego lub panny młodej*.

2. Przyslanie, a, bhm., czynność cz. 2. Przysłać.

1. [Przyslanie się, a ś., bhm.] czynność cz. 1. Przysłać ś.

2. [Przyslanie się, a ś., bhm.] czynność cz. 2. Przysłać ś.

†Przysłód, u, lm. y *niewielka słodycz*: Świeże wody, któremi roztwarzano wino z ambrozji, mnożyły przysłody. Przyb. <Przy + Słód>

Przysłódki, ×Przysłódzki *cokolwiek słodki; słodkawy*. <Przy + Słodki>

×Przysłódzki p. Przysłódki. Troc. <Przy + Słodszy>

Przysłodzenie, a, bhm., czynność cz. Przysłodzić.

Przysłodzić, i, il, nied. Przysłażać 1. *przyprawić słodyczą, przycukrować*: *Condulco*, przysłażdam, czynię słodko. Mąż. Matka, nim poda dziecieniu lekarstwo, wprzód go przysłodzi a. caczko pokaże. Pot. Dla przysłodzonego piotłunu świata tego mam niebieski nektar porzucić. Pot. Pod panowaniem obcych, jak w przysłodzonym

wędzidle, w nieznacznej zostawała niewoli. Koch. W. 2. *jeszcze więcej osłodzić, dodać słodyczy, przycukrzyć*: Przysłódź sobie herbatę, skoro jest nieco słodka. <Przy + Słodzić>

Przysłon, u, lm. y *miara przysłonięcia*: Suwak tego silnika parowego posiada, mały P. <Przy + *Słon, SŁON/SŁON/SŁAN>

[Przysłona, y, lm. y] *osłona przykrywająca, przykrycie*: Siedzącego na balkonie pod przysłoną sztandaru węgierskiego. Jeż. Nad modrzącym ś., kiej lustro z pod białawej a leciuchnej przysłony, chałupy kręgiem obsiadły wodę. Reym. Zdr. [Przysłonka]. <Przy + *Słona, SŁON/SŁON/SŁAN>

Przysłoneczność, i, bhm. rz. od Przysłoneczny.

Przysłoneczny przy słońcu znajdujący ś. Astr.: Punkt P. drogi planety (perihelium) = *punkt jej najbliższy słońca*: W punkcie przysłonecznym swej drogi jest ziemia w najmniejszej od słońca odległości. Kram. <Przy + Słoneczny>

×Przysłonica, y, lm. e *roztaj okiennic klepkowych, żaluzja*. <Od Przysłonić>

Przysłonić, i, il, nied. Przysłaniać *częściowo lub zlekką zasłonić, przykryć*: Bóg tam wdziałne swe blaski mgłą przysłaniał mią. Przyb. Pościelną skórą przysłonił swej twarzy. Przyb. Rozzochrały spłoty swych warkoczy i wszystkie sobie niemi przysłoniły oczy. Przyb. Kto małym a przysłonionym wzrokiem chce słońce widzieć, niejako w nie wejrzeć może; ale kto wszystkim wzrokiem śmieie na nie patrzeć usiłuje, zaślepionym być musi. Żarn. Te smutne oczy ona rąbkami złocistych warkoczy tak przysłaniała, że patrzyłem na nią jako na różę przez me łzy i słońce. Słow. Ja ludziom oręż rozdaj, siebie też przysłonię. Malcz. Oczy niebieskie napół przysłonięte. Krasz. Usta sobie ręką i fartuchem przysłoniła, aby ś. z mego osłupienia nie rozześmiać. Krasz. W krzesle wygodnym u przysłonionego okna siedziała staruszka. Krasz. Z niebieskich oczu, przysłoniętych czarną rzęsą, płynęła wiecznie jasność i pogoda. Jord. Obraz ten był przysłonięty różową krepową firanką. Orzesz. Przysłonięte błękitem oddalenie. Sienk. (= *przesłonięte*). [Pola szare, kieby w zielonawę mgły przysłonione]. Reym. (= *spowite*). P. ś. *zostać przysłoniętym*: Drzwi przysłaniały ś. firankami. Korz. <Przy + *Słonić, SŁON/SŁON/SŁAN>

Przysłonić się, i, ś., il ś. do czego = *posłoniwszy ś., ślaniając ś. przytulić ś. do czego, oprzeć ś. o co*: Przysłonił ś. do ściany. Ost.

Przysłonienie, a, bhm., czynność cz. Przysłonić.

Przysłonienie się, a ś., bhm., czynność cz. Przysłonić ś.

Przysłoniony przysłonięty (p. Przysłonić).

[Przysłonka, i, lm. i] p. Przysłona.

Przysłono przys. od Przysłony.

Przysłony, ×Przysłonczy *cokolwiek słony*. <Przy + Słony>

×Przysłonczy p. Przysłony. †Przysłonczym przys. przysłono: Przysłonczym, nastoniał nieco. Kn. <Przy + Słonczy>

Przysłowie, a, lm. a, †Przysłowo, †Postłowica 1. = a) *zdanie utarte, krążące w narodzie a wypowiedziane trafne spostrzeżenie*, przy powieś: Przysłowia, będąc nauką doświadczenia, zamykają w sobie dobrą myśl i dobre jej wyłożenie. Gol. Przysłowia mów potocznych. Fred. M. Przysłowia czyli zdania fizyczne lub moralne każdemu narodowi właściwe. Kopez. Sama w przysłowiach mądrość ś. odzywa. Susz. Dobrze mówi P.: kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada. Według dawne-

go przysłowia. Troc. Słowa Kochanowskiego: Ten pan, zdaniem moim, kto przestał na swoim — poszły w P., stały ś. przysłowiem. Prawdę mówi P.: Jaki pan, taki kram. Kocha ś., kto klóci — dawne to P. Fred. A. Te dwa słowa jego stały ś. przysłowiem. Mick. Charakterystyczne P. Przysłowia narodowe. b) a. [Porzekadło, Porzekadło]: P. osobiste = *wyraz lub wyrażenie ustawicznie przez kogo z przyzwyczajenia powtarzane*: „Panie kochanku“ — było przysłowiem księcia Karola Radziwiłła. 2. †P. *przypowieść, podobieństwo, porównanie, parabola, alegorja*: Też rzezy pod przysłowiem powiedziano. Leop. 3. †P. *przymówka, przygryzka, przycinek, przyciana*: Po wyjeździe Henryka obawiał ś. Karnkowski przysłowia jakiego od ludzi (bez czego nie było), że ś. to król w nim kochał, a on też w królu bardzo. Biel. M. 4. [P.] *zdanie*: Mam takie P., to go wypłung (= wypowiedim). 5. [P.] *zwyczaj*: Mam takie P. mówię Anioł Pański. Mam P. kłać. 6. †P. p. **Przysłówek**. <Przy + *Słowie, od Słowo>

× **Przysłowienie**, a, lm. a *wyrażenie myśli z różnemi drobnemi odcieniami, gdy użyte do tego wyrazy mają prawie jednakowe brzmienie* (paronomasia). Śl. wil. <Od *Przysłowie, Przy + Słowie>

Przysłowiowo przys. od **Przysłowiowy**. **Przysłowiowy**, × **Przysłowny** przym. od **Przysłowie**; *który wszedł już w przysłowie, znany, wiadomy powszechnie*: Przysłowiowa gościnność Polaków. <Od Przysłowie>

Przysłowioznawca, y, lm. y *znawca przysłów, uczony badacz przysłów*, paremjolog, paremjograf. <Przysłowie + Znacwa>

Przysłowioznawczy przym. od **Przysłowioznawca**, paremjologiczny, paremjograficzny: Badania przysłowioznawcze.

Przysłowioznawstwo, a, blm. *nauka o przysłowia*, paremjologja, paremjografja. <Przysłowie + Znacwstwo>

× **Przysłownie** przys. od **Przysłowny**: P., *adverbialiter*. Troc. (= *przysłówkowo*).

× **Przysłowny** p. **Przysłowiowy**. <Od Przysłowie>

† **Przysłowo**, a, lm. a p. **Przysłowie**. Kaz. 1555. <Przy + Słowo>

Przysłówek, wka, lm. wki, † **Przysłowie**, × **Dosłowie** gram. *część mowy nieodmienna służąca za określenie dla słowa, przymiotnika lub imnego przysłówka, a wyrażająca różne okoliczności* (miejsca, czasu, sposobu, ilości i t. d.): P., *adverbium*, część mowy położona przy słowie, żeby mu dopomóc do wyrażenia okoliczności jakiej. Kopez. <Przy + *Słówka, od Słowo>

Przysłówkowo przys. od **Przysłówkowy**. **Przysłówkowy** przym. od **Przysłówek**: Wyrażenie przysłówkowe (= *wyrażające to samo, co by wyraził przysłówek*). Określenie przysłówkowe. Mał. <Od Przysłówek>

Przysłuch, u, blm. lek. *osłuchiwanie, przysłuchiwanie, auskultacja* (auscultatio). <Przy + Słuch>

† **Przysłuchacz**, a, lm. e *prawa = asesor*: P. spolem z sędziem siedzący i sądzący. Tuch. <Od Przysłuchać>

Przysłuchać, a, ał, nied. **Przysłuchiwać** l. × P. *wysłuchać, być przytomnym dla usłyszenia*: P. co. P.ś. 2. †P. nied. p. **Przysłuszać**: Chwaląc Pana po wszystkie dni, ale nauczani i kapłani w gęźbie, jaż k ich urzędu przysłuchała. B. Sz. Do zamku tego wszystkie wości okoliczne przy-

słuchały i powinny posłuszeństwo czyniły i oddawały. Stryjk. W Wielkim Księstwie Litewskim i wszystkich ziemiach ku temu państwu przysłuchających. St. lit. Wszystkie te obrządki, że do starego zakonu przysłuchały, z nim swój koniec wzięły. Wuj. Te rzezy do obycajów przysłuchały. Kucz. 3. †P. ku czemu = *przyłożyć ś., zabrać ś. pilnie do czego*. Kwiat. 4. lek. nied. *badać słuchem, osłuchiwać, auskultować* (auscultare). P. ś. i [Przysłuchować ś.] l. *przytrzymać ucho dla wysłuchania, nasłuchiwać*: Przysłuchasz ś. i nauczysz; nie zrażaj ś. w początkach trudnością. L. Wchodzi i przysłuchuje ś. Trafia ś. czasem, że ten, który ś. sprawy przysłuchiwa, lepiej ją będzie rozumiał, niżli ów, co ją sądzi. Sz. Przysłuchałem ś. temu chepliwiemu człowiekowi. Troc. Przysłuchiwał ś. ciarlatanowi. Troc. P. ś. słowom, krokom czyim. P. ś. śpiewowi, muzyce, rozprawie. Gdy jęk ukrzyżowanych ś. odezwie, ona głowę wycęza, przysłuchuje ś. Krasin. Przysłuchiwał ś. do woli głosom pól i lasów. Uj. Przysłuchiwał ś., czy każde słowo za nim wymawia. Orzesz. 2. [P. ś.] *usłyszeć*. <Przy + Słuchać>

† **Przysłuchajność**, i, lm. i p. **Przysłuszeństwo**: O kościele i jego przysłuchajnościach. Mym. O łaźni i jej przysłuchajnościach (*et ejus pertinentiis*). Mym. <Od Przysłuchać>

Przysłuchanie, a, blm., *czynność cz. Przysłuchać*: Przypozywali też i samego księcia wojewodę wileńskiego do przysłuchania linji bliskości powinowactwa syna jego z księżniczką słucką. Nar.

Przysłuchanie się, a ś., blm., *czynność cz. Przysłuchać ś.*

× **Przysłuchiwacz**, a, lm. e *arbiter*. <Od Przysłuchiwać>

Przysłuchiwać, iwa a. uje, iwał i P. ś. p. **Przysłuchać**. Kwiat.

Przysłuchiwanie, a, blm. l. †P. *czynność cz. Przysłuchiwać*. 2. lek. *badanie słuchem, osłuchiwanie, przysłuch, auskultowanie, auskultacja*.

Przysłuchiwanie się, a ś., blm., *czynność cz. Przysłuchiwać ś.*

[**Przysłuchnąć, nie, nał**] *przysłuchując ś. usłyszeć*. <Przy + *Słuchnąć, SŁUCH / SŁUSZ / SLYCH / SŁYSZ>

[**Przysłuchnięcie**, a, blm.] *czynność cz. Przysłuchnąć*.

[**Przysłuchować się**, uje ś., ował ś.] p. **Przysłuchać**.

[**Przysłuchowanie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Przysłuchować ś.*

Przysłuchowy lek. przym. od **Przysłuch** (auscultatorius). <Od Przysłuch>

Przysługa, i, lm. i l. *przysłużenie ś., uczynność, grzeczność, uprzejma usługa komu*: Jeśli w tym mojej potrzebujesz przysługi. Troc. Z przysługi i powinności to uczyni. Troc. P. przyjaćielska, sąsiedzka, koleżeńka. Jeżeli przysługa zyskałem przyjaćela, mam taką nagrodę, jakiej tylko serce moje pragnąć może. Kras. Rad jestem, mój bracie, zem ci uczynił tę przysługę małą. Niem. P. przyjaćioły rodzi. Prz. Stara P. zapomina ś. Sen dla chorego w bólach wielką jest przysługą. Słow. (= *wielkim dobrodziejstwem*). Niedźwiedzia P. = P. *starego wistocie okazała ś. szkodę*. 2. × P. *zasługa, względy zasłużone, nagroda*: Na wojnie sławy dobrej nabywał i przysługi u króla swojego. Star. Dzieło to moje będzie darmo wydrukowane, i przysługę jaką od

drukarni dostanę. L. (= *honorarium, wynagrodzenie*). Zdr. **Przysłuzka**. <Przy + Sługa>

Przysługiwać, uje, iwał I. †P. †Przysługować komu = *usługiwać, posługiwać, służyć; obsługiwać kogo*: To jest najwdzięczniejsza służba, chociaż kto nie jest ustawicznie przy panu swoim, któremu przysługuje, jedno iż ustawicznie czyni wolę jego. Rej. Ten enocie przysługuje. Troc. Przysługować ku stołu. Rej. 2. a. †Przysłuzać, †Przysłuzać, †Przysłuszeć komu = *służyć komu, być czym przymilewem, należeć do kogo*: Przysługuje mi prawo. Nie pragnę własnej chluby, możesz to wszystko powiedzieć, co ku twojej czei przysłuza. Gór. 3. p. **Przysłużyć** ś. <Przy + Sługiwać>

Przysługiwanie, a, btm., czynność cz. **Przysługiwać**.

Przysługiwanie się, a ś., btm., czynność cz. **Przysługiwać** ś.

†Przysługować, uje, ował p. **Przysługiwać**. †P. ś., [P. ś.] p. **Przysłużyć**.

†Przysługowanie, a, btm., czynność cz. **Przysługować**.

Przysługowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Przysługować** ś.

Przystęp, a, lm. y *przypora*: Przypory, czyli przystępy, w sposobie szkarp skalistych podpierają po zboczach... wyniosły dział (Czarnej-Góry). Pol. <Przy + Słup>

†Przysłuszać, a, ał, †Przysłuszeć, †Przysłuchać I. *przynależać, należeć, przypadać komu w udziale*: Od tego czasu Podole ku Królestwu Polskiemu przysłuszeje. Biel. M. Zgromadzę te, co przysłuszają do zgrupowania tego. B. B. Imienie to prawem dziedzicznym na cię przysłuszy. B. B. Skarb królewski według prawa na króla przysłusza. L. Opiekun ma ś. dowiadywać, jeśli dochody z tych wsi sierotom będą przysłuszały i pożyteczne. Groic. Na którego cześć przysłuszała. Magd. Te rzeczy do niej (do gierady) przysłuszają. Magd. 2. p. **Przysługiwać**: Nie żonie do prawa, bo ta tylko posłusza małżonkowi sprawa. Papr. 3. do czego, ku czemu = *służyć, być użytecznym, pomagać, dobrze robić*: Drobnym szczerem niskie zrzazowanie bardzo przysłusza. Trzye. 4. nieos.: Przysłusza, Przysłusze, †Przysłuza = *przystoi, godzi ś., wypada, należy ś., trzeba, jest właściwym, przyzwoitym, stosownym, odpowiednim, słuszną jest*: Przysłusza na męża. Sekl. Żyć tak przysłusza, jak chce przyrodzenie. Iz. To czynić przysłusza, co Pan rozkazał. Gil. Palili ofiary powszednie, jako przysłuszało. Bud. Dotrzymujemy cesarzowi tej uczciwości, którą jako wielkowiadnemu monarsze dotrzymać przysłusza, *par est*. Błaż. Kto by lekarstwo brał inak, niżli przysłusze, pewne skażenie zdrowia przynosi. L. Zachowamy jemu tak, jako na nas przysłusze, chrześcijańską powinność swoją. Rej. <Przy + Słuszać>

†Przysłuszanie, a, btm., czynność cz. **Przysłuszać**.

†Przysłuszeć, y a. eje, ał p. **Przysłuszać**.
†Przysłuszenie, a, btm., czynność cz. **Przysłuszeć**.

†Przysłuszeństwo, a, lm. a, †Przysłuchajność *przynależność, należyłość, przyległość, pertynencja, atynencja*: O izbie i o kuchni i o ich przysłuszeństwie (*et eorum continentis*). Słown. <Od Przysłuszny>

†Przysłuszenie przys. od **Przysłuszny**.
†Przysłuszny *należyty, słuszny, przyzwoity, właściwy, odpowiedni, stosowny*: Kto chce pezoły

z jednego miejsca przenieść na drugie, ma wiedzieć miejsca k temu przysłuszne. Trzye. Przysłuszna to na króla, aby... (= *przysłuszną jest rzecz, słusznie, wypada*). <Przy + Słuszny>

†Przysłuza p. **Przysłuszać**.
Przysłuzenie się, a ś., btm., czynność cz. **Przysłużyć** ś.

Przysłuzka, i, lm. i p. **Przysługa**: Małemi nawet przysłuzkami starała ś. do siebie przywiązać wygnańca. Krasz.

†Przysłuznie przys. od **Przysłuzny**. L.
†Przysłuzność, i, btm., [Przysłuzność] rz. od **Przysłuzny**.

†Przysłuzny, [Przysłuzny] *chętny do przysług, usłużny, przysługujący ś.*: Dla ojezyny przysłuzna robota wiecznej chwały godna. Jabł. <Od Przysługa>

*Przysłużyć, tylko nieos. †Przysłuży = **Przysłuza** (p. Przysłuszać): Jeśliżes szlachcie, żywze poczeiwie, jako na szlachcica przysłuży. Rej. <Przy + *Służy, od Służyć>

Przysłużyć się, y ś., ył ś., nied. **Przysługiwać** ś., †Przysługować ś. *wyświadczyć komu przysługę*: Przysłuż mu ś. w tej sprawie. Troc. Żle, dobrze mu ś. przysłużył. Troc. Bynajmniej nie pyszny, przysługuje ś. każdemu. L. Żebym ci ś., panie, mógł w czym P., choć owocem z sadu mego. L. Nie mógł na razie lepiej mu ś. P. Krasz. Ir.: *zrobić komu co złego, podstawić komu stolka*: Przysłużył ś., jak djabeł piuronowi. Prz. Poczekaj, przysłużę ja ś. tobie jeszcze! A to mi ś. przysłużył! (= *a to mi dogodził!*). <Przy + Służyć>

[Przysłusza się, Podpada] nieos. *zachciewa ś., nagubuje, napada, kusi, korci, ciągnie*: P. ś. iść na polowanie. <Przy + *Słysza ś. SŁYCH / SŁYSZ/SŁUCH/SŁUSZ>

Przysmaczek p. **Przysmak**: Nie te słowa mają być uważane, które rozlicznymi przysmaczkami a. onemi krasomównościami bywają zafarbowane, ale one, w których znać wierną szczerłość. Rej. Przen.: Pójdź sam, przysmaczku kochany. L. (= *specjaliku, rybko, kochanku*). Poszła z kluczkami, aby jeszcze jaki P. przydać do zadysponowanej już kolacji. Korz. Przysmaczki babuni wyjadał ukradkiem. Moraw. <Od Przysmak>

Przysmaczenie, a, btm., czynność cz. **Przysmaczyć**.

Przysmaczyć, y, ył, [Przysmakować] *dodać smaku, zrobić smaczniejszym*: Czemużby do żywota jabłoni nie raczy nie piąć, którą nam sam Bóg na świecie przysmaczył! Pot. Gdyby mię wreszeie fata na podłą lurę skazały, przysmaczę ją sobie szczerozłotym naczyniem. Gom. Przen.: Stąd nasz Ociec niebieski w niebo wzywać raczy, ale wpród terażniejszym tułactwem przysmaczy. Pot. <Przy + *Smaczyć, od Smak>

Przysmak, u, lm. i I. †P. *smak niewyraźny; smak, którym co traci, smaczek*: To wino ma P. zły, kwaskowity. Troc. 2. †P. *smak przyciągający, nęcący; przedsmak; slinka, oskoma na co, przywęta, pokusa, wahik, uluda; pociąg, chętko, żytko*: Mają uszy swe przysmaki, ma wzrok, ma i zmysł wszelaki. Groch. Dać dobry P. z czyn. Troc. P. a. powab do nauk, do żołnierskiego rzemiosła. Troc. 3. †P. *smak przyrządzony dla dodania do potrawy; przyprawa dla dodania smaku potrawie; sos do potrawy*: P., do chleba co przydanego dla smaku. Kn. P. moky do omaczania potraw, sok. Kn. Maczać chleb, mięso w przysmaku. Troc. P. to dobry do chleba Troc.

P. wyborny — głód i robota. Troc. Przemorzenie jest czysty P. do jadła. Rej. Przen.: Sama przysmaków do swych dodawała potraw to śmiechem, to mową łaskawą. P. Koch. Jegomość naszym rozmowom może dać dobry P. trefnością swoją. Górn. Żart zaprawą jest i przysmakiem posiadzenia. Kras. 4. *smaczny kąsek, smakołyk, łakoc, łakotka, specjał, frykas*: P., łakoci, specjały. L. Bydło, które zdechnie, to u Tatarów P. prawie na wybór. Paszk. U filozofa i przysmaki i prosty pokarm w jednej wadze. Bud. Apetytu w wymyślnych przysmakach, a snu w drogiej pościelach szukają. L. Najwdzięczniejszy P. żołądkowi — przegłodzenie. Rej. Rodzice aby dzieci swych dobrego nauczali, a przysmaków takich aby im nie stroili. Glicz. Testum primae classis taki P. słony i pieprzny. Krasz. Zdr. **Przysmaczek**. <Przy + Smak >

† **Przysmaka, i**, Im. i *przekąs*. Biel. M. <Od Przysmak >

[**Przysmakować, uje, ował**] p. **Przysmaczyć**: A trzynasta (żona) jeść gotuje, a ćternasta przysmakuje. <Przy + Smakować >

[**Przysmakowanie, a**, blm.] czynność cz. **Przysmakować**.

Przysmałać, a, ał i, p. **Przysmalić**. 2. p. **Przysmolić**.

Przysmalanie, a, blm., czynność cz. **Przysmałać**.

Przysmalenie, a, blm., czynność cz. **Przysmalić**.

Przysmalić, i, il, nied. **Przysmałać** *nieco osmalić; przypalić, przypiec*.

Przysmargnąć, gnie, gnał a. gł i, † P. *przypalić* ś., *przydymić* ś., *przyswędzić* ś., *przywrzeć*: Warząc lekarstwo, mieszaj ustawicznie, aby nie przygorzało a nie przysmargnęło. Sien. Przyprawienie jabłek cytrynowych, jeśli nieporządnie warzą, łatwo przysmargnie. Sien. Makowe główki warz w wodzie u czystego węgla, aby nie przysmargnęły. Sien. 2. [P.] *przysmażyć*. <Przy + Smargnąć. SMARG/SMARD/SMERD >

Przysmargnięcie, a, blm., czynność cz. **Przysmargnąć**.

Przysmarować, uje, ował piechotą, prow. = *przybyć, przyjsć piechotą*. <Przy + Smarować >

Przysmarowanie, a, blm., czynność cz. **Przysmarować**.

Przysmażać, a, ał i P. ś. p. **Przysmażyć**.

Przysmażanie, a, blm., czynność cz. **Przysmażać**.

Przysmażanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysmażać** ś.

Przysmażany i, im. od **Przysmażać**. 2. *taki, jakim jest po przysmażeniu*: Kartofle przysmażane.

Przysmażenie, a i, blm., czynność cz. **Przysmażyć**. 2. [P., Im. a] *piecyste, pieczeń*: Sztukę mięsa z wolu, z gęsi P.

Przysmażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysmażyć** ś.

Przysmażyć, y, ył, nied. **Przysmażać** *trochę smażyć przypiec*: P. na patelni. P. w maśle, w cukrze. Makaron przysmażony. Jeśli wątroba zbyt gorąca jest, natenczas krwi przysmaży i przypali. Sak. K. P. ś. *smażąc* ś. *przypiec* ś. <Przy + Smażyć >

Przysmerdzenie, a, blm., czynność cz. **Przysmerdzić**.

Przysmerdzić, i, il *przyswędzić, przypalić sma-*

żąc, przykopcić, przydymić. <Przy + *Smerdzić, SMERD/SMARD/SMARG >

[**Przysmędzenie, a**, blm.] czynność cz. **Przysmędzić**.

[**Przysmędzić, i, il**] *przykopcić, przydymić, uwędzić*. [P. ś.] *ucisć dymem*. <Przy + Smędzić >

Przysmolenie, a, blm., czynność cz. **Przysmolić**.

Przysmolić, i, il, nied. **Przysmalać** *usmarować nieco smołą; posmolić nieco, przybrudzić*. <Przy + Smolić >

Przysmrodek, dku, Im. dki *suród niewyraźny, którym co traci*: Nawierać — wpijać w ś. czego, osobliwie mówi ś. o naczyniach, które od warzenia niejaki smak lub P. niewygubiony przyjmują. L. <Przy + Smrodek >

Przysmrodzenie, a, blm., czynność cz. **Przysmrodzić**: Cuchnienie mięsa, P., *caries carnis*. Mącz.

Przysmrodzić, i, il i. *zrobić nieco śmierdzącym, zasmrodzić cokolwiek*. Przen.: Nie byli od tego nasi, by jedno pokój ten niewolą albo daniną jaką nie był przysmrodzony. Birk. (= *przypluga-wiony, przyhańbiony*). 2. gm. *przyswędzić, przypalić, przydymić*: P. mleko. <Przy + Smrodzić >

× **Przysmutniejszy** *trochę smutny*. <Przy + Smutniejszy >

[**Przysmyczenie, a**, blm.] czynność cz. **Przysmyczyć**.

[**Przysmyczyć, y, ył**] *przyciągnąć*. <Przy + Smyczyć >

Przysnąć, śnie, snął *przytuliwszy* ś. *zasnąć, przespuć* ś. *trochę, zdrzemać, zdrzemnąć* ś.: Położyłem ś. na chmurce puchowej i trochę przysnąłem. Kaczk. <Przy + Snąć >

[**Przysobić, i, il**] *sobie przywłaszczyc, przywłaszczyc*: Leszek był przyrodzonym następcą praw ojcowskich do monarchji, lecz wybór do niej już sobie możniejsi w kraju przysobili. Nar. <Przy + Sobić >

[**Przysobienie, a**, blm.] czynność cz. **Przysobić**.

Przysocha, y, Im. y? *drzewo rosochate, rosocha, socha*: Musiał wyszukać drzewa na przysochy do kuźni i przysposobić kłuzyny. Krasz. Por. **Przysoszek**. <Przy + Socha >

† **Przysoczenie, a**, blm., czynność cz. **Przysoczyć**.

† **Przysoczyć, y, ył** *przydybać, wytropić, wysłodzić*: Jeśli kogo na złodziejstwie nie pojmano, ale lice w domu znalaziono albo śladem przysoczone, będzie sądzony jak złodziej. St. lit. <Przy + Soczyć >

Przysolenie, a, blm., czynność cz. **Przysolić**.

Przysolić, i, il, nied. **Przysalać** i. × P. *przyprawić solą, osolić, posolić*: Gdyby kto chciał mięso słone wymoczyć, przysolże tylko owej wody, w której chceś moczyć. Sak. K. Woda trochę słona, chociaż przysolona, wielką czyni pomoc drzewu palmowemu. Trzye. Przen.: *zaprawić dowcipem, satyrą, zaostrzyć*: Attykiem żartem satyry przysolił. L. Żart przysolony dowcipem. Leszcz. Zgrabny wierszyk francuski, ostro przysolony, nieco cyniczny, wyborań bywał rekomendacją. Krasz. 2. *jeszcze więcej osolić; przydać soli, dosolić*: Niektórzy pieką sobie śledzie niewymoczone i jeszcze ich przysalają. Sak. K. Przysol sobie zupeł, jeśli niedość słona. 3. † P. komu = *wynagrodzić go, opłacić* ś. mu: Podobno kto mu tego dobrze nie przysoli... Szymon. 4.

† P. kogo do kogo = *donosić na kogo, oskarżać, denuncjować go*: Nas oskarżasz, do króla przysolisz. Wad. 5. przen. *przyłożyć, przylepić, wsolić, wrzeć*: Przysolił mu jeszcze dziesięć batów. Przen.: A to tu przysolił! = *dogodził, odciął ś., dogryzł, dojadł*. <Przy + Solić>

[Przysoszek, szka, lm. szki] l. u. pług = *rekojęś prawa, boczna*. 2. a. *Radło narzędzie o jednym tylko narogu*. <Przy + *Soszek, od Socha>

† Przysól, oli, blm., chem. *sól zasadowa*. <Przy + Sól>

Przyspa, y, lm. y l. *naspa, wyspa a. półwysp utworzony przez ciągłe przymulanie piasku*: Większa część rzeki zutarasowana tamami, przyspami i szuwarem. Sur. Wody wylizą przyspy i wymiotą do należytej głębokości dna na mieliznach. Sur. 2. *siedzenie z darni a. z utłuczonej ziemi deskami podtrzymywanej; także ławka przy ścianie chaty, przyźba*: Siadzi ze mną na przyspie z darnia pod morwami, zaczął następną powieść. Tom. Przyspy obalone okazywały gnijące podwaliny. Korz. 3. inż. *nasyw wspierający podnoże głównego nasypu*. <Przy + *Spa, SP, ŚYP>

Przysparzać, a, ał i P. s. p. *Przysporzyć*.

Przysparzanie, a, blm., czynność cz. *Przysparzać*.

Przysparzanie się, a s., blm., czynność cz. *Przysparzać ś.*

× Przyspolenie, a, blm., czynność cz. *Przyspolić*.

× Przyspolenie się, a s., blm., czynność cz. *Przyspolić ś.*: Runęła nadzieja przyspolenia tych moźnych grodów. Stادن.

× Przyspolić, i, il *przypuścić do spółki, przybrać do społeczeństwa, przybrać, przyłączyć*: Ta ciżba ludzi gruba przyspolona do praw ludzkich. L. × P. s. *przyłączyć ś. do spółki, przystać do społeczności, zespolić ś., przyłączyć ś.* L. <Przy + Spolić>

[Przyspolny] *pokrewny, blizki*. <Od Przyspolić>

Przyspora, y, lm. y bot. p. *Śliwodaktyl*.

Przysporny wet. *znajdujący ś. przy wsporach kopyta końskiego*: Bródza przysporna. <Od Przyspora>

× Przysporszy *dość spory, niemały*. Kn. <Przy + Sporszy>

Przysporzenie, a, blm., czynność cz. *Przysporzyć*.

Przysporzenie się, a s., blm., czynność cz. *Przysporzyć ś.*

Przysporzyć, y, ył, nied. *Przysparzać l. powiększyć ilość czego, przynoczyć, napędzić czego, przyczynając nabawić czego, przydać, spotęgować co*: Zawzdy ja ciebie nasycę, opatrę i wszystkiego dobrego tobie przysparzać będę. Rej. Czas wszystkiego przysparza a przybawia, jedno trzeba przetrwania. Glicz. Nie tylko że mu państwa nie wziął, ale mu jeszcze przysporzył. Kosz. Cheąc P., umniejszyć. Kn. (Jakomy dwa razy płaci. L.). Bóg mu tym więcej przysparzał wszystkiego. Prot. Bóg mnie nie wysłuchawał, ale jeszcze we dwójnasób mojej nędzy przysparzał. Baz. (= *podwajał ją*). Tedy Polidorowi pogrzebu wznawiam i więcej na mogiłę ziemi przysparzamy. Koch. J. (= *przypuszczamy*). Wiatr powstając przysparza do żeglugi biegu. Koch. J. Mnoż w nas nadzieję, przysporz prawej wiary. Kochan. Niewiasty, wesolo krzyząc, śmiałości swoim do-

dawały, a nieprzyjaciołom strachu przysparzały. Stryjk. Wiele sobie przysporzył powagi. Troc. Co śmiechu i żartów przysporzyło. Troc. Nie przysporzysz tym. Troc (= *nie wzbogacisz ś., nie pomożesz sobie*). Pogardzanemu szafów P. Krasin. P. komu niepotrzebnie pracy, kłopotu. Niech Bóg wam przysparza szczęścia i życia. Mał. Mówią, o Panie! żeś mię upokorzył, a Tyś mi zasług i chwały przysporzył. Uj. Oddać, co nam wojna przysporzyła. Sienk. 2. † P. *przeciągnąć, przedłużyć, przewlec co (w czasie)*. Kn. 3. † P. *spowolować, wywołać, sprawadzić, pociągnąć za sobą*: Przysporzył sobie śmierć, nieszczęście. Troc (= *nabawił ś. jej samochcąc*). Przysporzyło to zgnęb jego. Troc. P. s. *przynoczyć ś., przybyć, powiększyć ś.*: Przysporzyło ś. pracy. <Przy + Sporzyc>

Przysposabiacz, a, lm. e p. *Przysposobiciel*. Bobr. <Od Przysposabiać>

Przysposabiać, a, ał i P. s. p. *Przysposobić*. *Przysposabianie*, a, blm., czynność cz. *Przysposabiać*.

Przysposabianie się, a s., blm., czynność cz. *Przysposabiać ś.*

Przysposobiciel, a, lm. e, *Przysposabiacz tm, co przysposobił a. co przysposabia*. Troc. <Od Przysposobić>

Przysposobicielka, i, lm. i forma ż. od *Przysposobiciel*.

Przysposobić, i, il, † *Zasposobić*, nied. *Przysposabiać l. przygotować, przyszykować, przyrzędzić, przyręchtować, uczynić sposobnym*: Przysposobił go do żołnierskiego rzemiosła. Troc. P. naukę do łącznego pojęcia. Troc. (= *przystosować*). P. chłopca do szkół. Bardziej lubię wrodzoną mowę, niż przysposobioną. Rogal. (= *nabytą*). Ale śmierzmy zapędy, niech w nas zółć nie puka, najłacniej jest strofować, P. sztuka. Zabł. Sztuka wdzięków przysposobi i przydaje piękności. L. Suma przysposobionych płodów musi przewyżżyć sumę potrzeb miejscowych. Sur. Przysposobiła sobie rodzinę. Rzew. P. kurtkę do wypraw wojennych. Rzew. Przysposobił sobie na zimę wielką ilość zapasów. I wiele, wiele P. tyków, tyle w Atenach wezmą niewolników. Uj. Poszukał pałki, którą miał przysposobioną. Krasz. Trzeba ją przysposabiać powoli do ostrych kolców. Korz. (= *przyzwyczajać*). Żydzi przysposobili sobie na dzień ten uroczyści łokszynę, gugle i rybę faszerowaną. Jeż. Począł przysposabiać prom do puszczenia go na rzekę. Orzesz. P. kogo na śmierć, do spowiedzi. 2. *sobie dziecko za swoje = przyjąć, przybrać; adoptować*. Kto sobie dzieci za własne przybiera, zowie ś. przysposabiającym ojcem a. przysposabiającą matką; przybrane zaś przysposobionym dziećciem. Cyw. Przysposobił go za syna. Troc (= *usynowił*). 3. † P. *przysporzyć, przynoczyć, przyczynić; zjednać, przynieść*: Więcej mu to przysposobiło sławy. Troc. 4. pol. *Bóle przysposabiające (dolores praeparantes)*. P. s. l. *przygotować ś., przyszykować ś., uzdolnić ś.*: W szkole tej na sprawiedliwych sędziów i wybornych rządów przysposabiają. L. P. s. do czego. Troc. 2. w co = *zopatrzyć ś.*: P. s. na zimę w opał. <Przy + Sposobić>

Przysposobienie, a, blm., czynność cz. *Przysposobić*: P. pióra do grubego pisma, ręki do żelaza Marsowego. Troc. Nie wzięliście ducha niewolstwa, ale wzięliście ducha przysposobienia, przez którego wołamy: abba, to jest oćcie.

B. B. P. kogo do spraw publicznych. Troc. Tyberjusz był synem Augusta przez P. (= *przez adaptację*). Akt przysposobienia.

× **Przysposobieniec**, *nica*, lm. *ney syn przysposobiony*, *adoptowany*: Bolesław Wstydlivy dla nieplodności swej wyznaczył następcę Leszka Czarnego; wybór ten podobał ś. radzie dla enót, które w młodym przysposobieniu upatrywano. Nar. <Od Przysposobiony>

Przysposobienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Przysposobić** ś.

× **Przysposobny** *przysposobiony*, *adoptowany*: Syn P.

× **Przysprawiec**, *wca*, lm. *wce imiesłów nieodmienny*. Mrze. <Przy + *Sprawiec, od Sprawa>

Przysprychowy *zaujdujący ś. przy sprysze*. Anat.: Żyła przysprychowa, przypromieniowa, odpromieniowa, odsprychowa, + żyła główna (Sien.), głowowa; × barkowa podskórna, × zaskórna (vena cephalica). <Przy + Sprychowy>

Przysrogi, × **Przysroższy** *cokolwiek srogi*. <Przy + Srogi>

× **Przysroższy p. Przysrogi**: Zostawszy królem, był przysroższym. Bud. B. <Przy + Sroższy>

[**Przysrywka**, i, lm. i] p. **Przygryzek**. <Przy + *Srywka, SR/SIER/SOR>

× **Przysssać się**, *ssie ś.*, *ssał ś. przypić ś.*, *przypiąć ś.*, *przyczepić ś.*, *przypoić ś. do kogo*, *do czego*: Gąsienica przysysa ś. do korzeni drzewa i karmi ś. jego sokami. Przyszał ś., jak kleszcz do psiego ucha. Prz. Przen.: Ci, co ś. raz przysnali do jego ucha, tym tylko samym wierzy i tych samych słucha. Pot. <Przy + Ssać ś.>

× **Przysssanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Przysssać** ś.

Przyskawka, i, lm. i *przyrząd pneumatyczny u zwierząt, za pomocą którego przyczepiają ś. one do ciała obcego; rodzaj miseczki mięsistej o dnie ruchomym, służącej do chwytania zdobyczy, do obrony, do pełzania*. Ślós. W kisze cienkiej przyczepia ś. za pomocą haczyków i przyskawek. <Przy + Ssawka>

Przystajacyjny *znajdujący ś. przy stacji, w bliskości stacji położony*: Zabudowania, mieszkania, sygnały przystajacyjne. <Przy + Stajacyjny>

[**Przystacz**, a, lm. e] *obywatel żywiecki, zasiedziały wprawdzie, ale w Żywcu ani urodzony ani wychowany*. <Od Przystać>

Przystać, *anie*, ał, nied. **Przystawać**, † **Przystajać**, [Przystajać] i. p. **Przystanąć**: Skoro łódka do brzegu przystała, wysiadł. Skar. Gdyś u obrończej przystawał deski, sąd szeptał z cicha: broni Majewski! Przen.: † Iz osłów tak nagle należeć nie mogli, a czas i godzina przystawała, sami ś. zaprzagli i matkę odwieźli. Falib. (= *następowała, przybliżyła ś.*, *nastawała*). 2. *przypaść, przylec, pasować, szczeblie dojść, przyprzeć; leżeć gładko*: Przystaje co do ściany. Kn. Gdzie drzwi do podwojów trochę nie przystawały, przez to nieprzystawanie wrzucił tam on papier. Górn. Jak pas przystawa do bioder ezlowieczych, takim ja był ku sobie przyjął dom izraelski. B. B. Szała nie przystaje do ściany. Troc. Suknia dobrze do ciała przystała. Troc. Ódziany był suknią, która doń niedobrze przystawała. Krasz. Przystaje, jak do psa łyko. Prz. Przystało, jak siedło do krowy, do świni. Prz. Mat.: Figury nieprzystające, liczby nieprzystające = *niekongruentne*. Dwie figury (geo-

metryczne) aby przystać do siebie mogły, trzeba, żeby ś. w niezym nie różniły. L. Równe oraz podobne figury przystać do siebie muszą, to jest położone jedna na drugiej zupełnie we wszystkich punktach zakrywając ś. Łs. [Ten serdak wam przystaje] = *dobrze leży; jest wam do twarzy, dobrze wam w nim*. 3. **Przystać**, cz. teraz. nied. **oi nied. Przystawać**, × *aje pas wać, licować, uchodzić, być przyzwyczajonym, odpowiednim, stosownym, być na miejscu, godzić ś.*: To cz, nic trzeba, co przystoi komu. L. Nie wszystkim wszystko przystoi. L. Ty zaś cokolwiek zaczniesz, dziecię moje, płakać, śmiać-li ś., przystoi-ć oboje. Groch. (= *jest ci do twarzy*). Łowczy przyodziewek bardzo mu przystoi. Troc. Każdemu to najwięcej przystoi, co jest za własnym jego przyrodzeniem. Kosz. Co komu przystoi, niech ś. tym stroi. Kn. Nie przystoi mu to, nie patrzy mu to z oczu. Kn. (= *nie wygląda na to*). Nie przystoi to na niego, *ded: cet*. Kn. Przystało żądaniu wielu w tak słusznej rzeczy dogodzić. Troc. Nie przystoi to bratu (na brata). Troc. Nie przystoi nikomu głupim być. Prz. Wszystko mu przystoi. Troc. Żarty tu weale nie przystoją. Węg. (= *sq niewczesne*). Nie dość na tym, żeby nasze mowy przystały na tych, z którymi obujemy; ale potrzeba, żeby i na nas samych przystały. L. Nikomu bardziej łaskawość nie przystoi, jak królom. Pilch. Służyłem mu w chorobie, jak na dobrego przystało przyjaciela. Boh. Czyliż przystało na ciebie, czyliż przynależało tobie podjąć ś. tego? Stasz. Po co to wam tę gazetę pisać, czy to przystoi na ludzi dobrze urodzonych? L. Tak jak na enotliwych przystoi Polaków. Vol. Tu jasno widzieć ś. dało, jaki rząd przystał dla Polski. Ust. Doświadcza broni na sobie, czy ciak przystoi. Dm. (czy przyzwolita, pomierna. L.). Złorzeczyć, nie wiem, jeżeli przystoi. Kras. Poległ, jak Polakowi, rycerzowi przystoi. Niem. Nie czas już płakać, nie przystoją żale. Os. Czy to tak skromnie, ładnie, czy tak przystoi? Fred. A. Nam w miłości rozstrzygać, wam błagać przystaje. Fred. A. Znasz i wiesz lepiej, co czynić przystało. Krasz. Przystoi, jak garbatemu przy murze, jak świni w magierce. Prz. Przystoi, jak psu przy szpadzie. Prz. Bogu tylko jednemu przystało... cieszyć ś. ze swego dzieła i wyrzec, że dobrze. Kl. 4. *przylgnąć, przylepić ś.*, *przyczepić ś.*, *czepić ś.*: Uważ, jak glina ta palec farbuje i do nich przystaje. Torz. Ogień grubszy w gęściejsze powietrze ś. stroi, to w wodę, ziemia z wody obrzmiałej przystawa, *tellus glomerata cogitur unda*. Żebr. [Jemu do rąk przystaje] (= *ma smole w rękę, kradnie*). Przen.: Gdy srodcze piekło słońce, pragnienie po niemałej drodze bogini przystało, *situm collegit*. Żebr. (= *opanowało ją*). Przen.: [Przystało serdenko do jego]. Bez ciebie żadne rzeki, żadne gaje, bez ciebie żadne miejsce k sercu nie przystaje. Szymon. (= *nie przypada; nie podoba ś.*, *nie smakuje*). Przen.: Wtym mąż sędziwy, któremu wielka pobożność przystała, szedł przeciwko nim. P. Koch. (= *widoczna była po nim, malowała ś. w nim*). [Czego do mnie przystajesz?] = *czepiasz ś. mnie, przyczepiasz ś. do mnie, leziesz mi w oczy*. Gwar. 5. do kogo, † komu = *przystąpić do niego, przystąpić na jego stronę, przylączyć ś. do niego*: Boga odstąpiwszy, zdrając Boga zostawszy, do czarta przystałem. Skar. Mieczysława syn własny zdradził: wziąwszy wszystkę Wielką Polskę, która jeszcze przy ojeu stała, przystał do Kazimierza. Biel. M. P. do wojska = *pójść, wstąpić, zaciągnąć ś.* Przy-

stał do tej strony. Troc. Do nas przystał na tę perswazję. Troc. Przystają do jakiego pana służyć, robię = przyjmuję u niego służbę. Kn. (= *godzę s. do niego*). Przystął do pana za sekretarza, za pokojowego. Troc. Przystął do mnie służyć, robić. Troc. P. komu, *adstare, adhaerere*. Ps. flor. Przystajali są królowie ziemscy. Ps. flor. Idź między ludzi i na służbę przystań. Mick. Przystalem do nich, aby coś zarobić. Krasz. Myśli P. do Moskali, to jest wstąpić do wojska. Chm. Jaki taki... przystawał do nich, by s. aby na patrzył i nasłuchać. Reym. [P. na inną wiarę] = *przejsć*. 6. [P. do kogo] = *zamieszkać z kim razem, wprowadzić s. do niego*: Przystala do niego (= *poszła z nim żyć na wiarę*). [Jeżeli parobek przystaje po weselu do dziewczki]. 7. na co, † k czemu = *przyzwolić, zezwolić, zgodzić s.*; *zaakceptować co*: Synu mój, nie przystawajże, jeśli cię grzesznicy zawieszę chcieli. B. B. (= *nie chciej*). Nie przystaj na zwodzenie niewiasty. Leop. (= *oprzej s. mu*). Wiele z Izraela przystało na nabożeństwo jego i ofiarowali balwanom. Wuj. Insze też, którzy k temu przystawali, fukał, odwodząc je od tego. H. Tr. Cała zatym rada przystala na te słowa. Węg. Pielgrzym, przystawszy na wszystko, z Birą ku wsi s. puścić. Wirt. Przystął na rozumienie jego. Troc. P. na propozycję, na warunki (= *przyjąć je*). Jak go zmęczymy, na wszystko przystanie. Fred. A. Ja musiałam na to P. Krasz. [Co brat powie, to przystanę]. <Przy + Stać>

Przystając, e, ał p. Przystać. <Przy + Stać>

Przystajanie, a, blm., czynność cz. Przystając. † **Przystajnia, i, lm. e p. Przystań:** Przyciąga nieprzyjaciół, od przystajnie biją Trojanie, bronią brzegu. Żebr. <Przy + Stajnia>

† **Przystalność, i, blm. rz. od Przystały.** Troc.

† **Przystaly przystajny, przyzwolity:** Rzeczy zdrażne i nieprzystale dworzaniinowi. Górn. <Od Przystać>

Przystanąć, nie, nał, Przystać, nied. Przystawać stanąć, zatrzymać s. na chwilę: Grzesio przystanął dla napojenia koni. Wilk. Szedł powoli przystając i przyspieszając kroku. Krasz. Uciekał, lecz co chwila przystawał na ganku. Berw. <Przy + Stanąć>

Przystanek, nku, lm. nki I. przystanięcie, zatrzymanie s., pauza, odstęp czasu: Na tych zadawanych pytanach i odpowiedziach, które długie przystanki dzieiły od siebie, upłynęło dużo czasu. Krasz. 2. *miejsce przystawiania, postój chwilowy:* P. kolejowy = *stacja podrzędna*: Uzyskał P. kolejowy dla swej osady. Es. P. tramwajowy. 3. *podest między przestami schodów:* Odetchnę na przystanku. <Od *Przystan, Przy + Stan, ST(O)/ST(A)>

Przystanie, a, lm. a I. czynność cz. Przystać: Groza wspomnieć na one odstępy od prawdziwego pasterza, a przystania do szubrawców. Birk. [P. młodych] = *zamieszkanie nowożeńców u rodziców pana młodego lub panny młodej*. 2. † P. p. **Przystań:** Wyspy obaczył, ludzi wrozumiął, przystępy, porty, przystania oglądał. Warg.

Przystanięcie, a, blm., czynność cz. Przystanąć.

Przystaniowy, Przystanny przym. od **Przystań.** Fl.: P., ego, lm. i rz. *dozorca przystani statków parowych*. <Od Przystań>

Przystankowy przym. od **Przystanek:** Budynek P. Kol.: P., ego, lm. i *zawiadowca przystanku*. <Od Przystanek>

Przystanny p. Przystaniowy; *przeznaczony do przystanięcia:* Niema portów przystannych ciosanych z kamieni. Tet. <Od Przystań>

Przystań, i, lm. e *miejsce w brzegu morza, jeziora lub rzeki, do którego statki zawiązają dłu wyładowania, ładowania, schronienia s. przed burzą lub falą, port:* Zawinąć, przybić do przystani. P. parowców, okrętów. P. sztuczna. <Przy + *Stań, ST(O)/ST(A)>

[**Przystarać się, a s., ał s.]** *postarać s., przysposobić.* <Przy + Starać s.>

[**Przystaranie się, a s., blm.]** *czynność cz. Przystarać s.*

× **Przystarczać, a, ał p. Przystarczyć.** <Przy + Starczać>

× **Przystarczanie, a, blm., czynność cz. Przystarczać.**

× **Przystarczenie, a, blm., czynność cz. Przystarczyć.**

× **Przystarczyć, y, yl, nied.** × **Przystarczać** *przynieść, przysłać dla zaopatrzenia, dostarczyć:* Podług wieku dziecięcia przystarczacie mu karmi. L. <Przy + Starczyć>

Przystary, × Przystarzały *trochę stary, podstarzały:* Okręt był P., jako to jeszcze przed lat trzynastu budowany. Warg. <Przy + Stary>

[**Przystarz, a, lm. e**] *mąż, który osiadł na żoninym gospodarstwie.* <Od Przystać>

× **Przystarzały p. Przystary:** Baba już przystarzała. Błaż. Władysław, sam kwitnącej młodości będąc, małżeństwem s. przystarzałej Elżbiety brzydził. Błaż. Perukę na trochę przystarzałą głowę włożył. Alber. <Od *Przystarzać, Przy + Starzeć>

Przystaw, a, lm. owie, † Przystawa I. a. Przystawca *człowiek przystawiony przy kim dla dozoru, straży lub usługi, asyent, ochmistrz, włódcarz, nadzorca, strażnik, ekonom:* P., przełożony nad czymś, nad robotnikami, nad dozorcami więzienia. Otw. S. Rzekł tedy Booz do sługi swego, który był przystawem nad żeńcami. Wuj. Nad szyjami Żydów w Egipcie przy robocie z biczmi przystawowie ustawicznie stali. Stryjk. Zakon jest jakoby P. upominający nas ku powinności naszej, żebyśmy nadaremno łaski Bożej nie brali. Żarn. Jeśli kiedy ogień święty za niedbałością przystawów zgasał, tacy gwardem karani bywali. Stryjk. Pokojowi w saraju nie dbają na surowość swoich przystawów. Kłok. Król jest stróżem i przystawem praw, iż broni praw i do skutku je przywoździ. Gostk. (= *egzekutorem*). Bóg nam dał za przystawy a. stróże anioły. Wuj. Boga prosimy, aby królowi raczył przydać za przystawa anioła swego. Wer. Moskwie król kazał wychodzić z zamku, dawszy im przystawy, aby ich nie szarpano. Paszk. (eskortę, gwardję. L.). Bardzo poeciową matronę od matki wzięła za przystawą. Pot. (= *za ochmist. zynie*). Syn za rozkazem ojcowskim był przystawem u jego gościa, przestrzegając na wszystkim czasu jego. Papr. Bardzo był rad pan mój tym gościom, u których wszystkich jam był przystawem. Górn. Bononus u Aureljana ten urząd miał, iż posłów późniejszych częstował i przystawem ich bywał, aby, one popoiwszy, mógł wszystkie sekreta z nich wyczerpnąć. Star. Wydano też surowy rozkaz, aby żaden człowiek z nami nie mówił, oprócz przystawów a. strzelców, którzy nas strzegli. Niem. S. Po państwie także nie wolno im (faktorom kupców zagranicznych) jeździć bez przystawów hodularskich. Niem. S. Nie dba na surowość przystawa swojego. Troc. Anioł, P. i stróż izraelskie-

go państwa. Troc. [P., dozoruający w polu ludzi przy robocie]. 2. †P. *osoba oddana do usług państwa, urzędnik dworski asystujący osobie przybyłej w poselstwie*. Słup., Troc. 3. [P. stanowy w Rosji] *pomocnik naczelnika powiatu w wydziale policyjnym, naczelnik straży ziemskiej*. 4. × Linje odpowiadające zwojem przystawami, *applicatas a. ordinatas*. Hube, Śniad. Zdr. × **Przystawek**, [Przystawenko]. <Przy + Staw>

Przystawa, y l. × P., lm. y = a) *dostawa, dostarczenie, transport przystany, liverunek*: P. konopi powinna być poczytana za dobrą, kiedy w niej przez połowę znajdował ś. będzie samców i samie. Jak. J. Myślisz, że po tym kroku zapomną w Warszawie tę mąkę... hm! ten owies w ostatniej przystawie, co to zgnity... rozumiesz? Fred. A. b) *podpórka, tyka, żerdź*: Gałązki przywieszane ku żerdziom a. przystawom niejaki. Trzye. c) × P. *eskorta, świta, drużyna, gwardja*: Ja będę jeździł otoczony liczną przystawą kozaków i karabinierów. Niem. d) bud. *podpora, słup, filar, pilastr i t. p. przystawiony do kolumny dla pomocy dźwignia ciężaru, węgar*. Podcz. e) hut. *zwiększenie ś. pieca wielkiego pod spadkiem, słup*. 2. lm. **owie p. Przystaw**: †P. moskiewski. Niem. †P. dworski jeszcze nie był nadjechał. Niem. [P., ekonom, dozorca robotników]. †P., dozorca szybu kopalnianego, przystawa. Łab. <Przy + *Stawa, ST(O)/ST(A)>

Przystawać, aje, awał p. Przystać. <Przy + Stawać>

Przystawalny *mogący przystawać, przystający*: Figury geometryczne przystawalne = równe, zlewające ś. z sobą po nałożeniu jednej na drugą. <Od Przystawać>

Przystawianie, a, bfm., czynność cz. **Przystawać**. Mat.: P. a. przystosowanie figur równych. P. trójkątów. Twierdzenie o przystawianiu trójkątów. P., czyli kongruencja liczb według danego modułu.

Przystawca, y, lm. y l. p. **Przystaw**: Jeszcze wtedy bywali kmiacie w urzędach, bywali przynajmniej przystawcami. Lel. 2. [P.] *sluga dworski, urzędnik, ofcjalista*. <Od Przystawieć>

Przystaweczka, i, lm. i p. **Przystawka**.

× **Przystawek, wka**, lm. **wkowie** l. p. **Przystaw**: Każdemu urzędnikowi młodszy P., to jest jego służa własny, abo od pana mu powinien być dany. Haur. 2. hut. *kamień położony pod babką przed zaprawą wielkopieczową*. Os. J. <Od Przystaw>

[Przystawenko, a, lm. owie] p. **Przystaw**: Panie P., daj nam podwieczorek.

× **Przystawiacz, a**, lm. e, **Przystawiciel** *dostarczyciel, dostawca*: Grecy nie byli szczególnie przystawiaczami zabaw dla ludu, byli raczej surowymi cenzorami rządu. L. <Od Przystawiać>

Przystawiać, a, ał i P. ś. p. **Przystawieć**. <Przy + Stawiać>

Przystawianie, a, bfm., czynność cz. **Przystawiać**: P. zmarłego. Troc. Chłopów nie ma nigdzie urzędnik bez przystawiania śłać, a przystawa doświadczyć każdego, aby w nim nie wątpić. Haur. Chir.: P. baniek, pijawek (applicatio).

Przystawianie się, a ś., bfm., gm. czynność cz. **Przystawiać** ś.

× **Przystawiciel, a**, lm. e p. **Przystawiacz**. <Od Przystawieć>

Przystawieć, i, il, nied. **Przystawiać** l. *postawić przy czym, stawiając przytknąć, stawiając przysunąć*: Stół, który stał na stronie, do nich przysta-

wiała. Otw. P. drabinę do muru. Troc. Przystaw wody do ognia, zgotuj co dla gości. Stasz. Przystaw do ognia w garku, niech zawre, potem odstaw i ostudź. L. P. garniec do ognia. Troc. Kucharko, kiedy przystawicie? Troc. Gospodyn! przystawiała spory garnek kaszy. Wirt. Więcej niż tysiąc drabin razem przystawili. P. Koch. Już przystawiono do szafców drabiny. Kras. P. drabinę do muru. Kn. Burbon przystawił do murów rzymskich drabinę i zginał. Lel. P. komu bańki (= postawić) Przen.: P. komu stolka = przysłużyć mu ś. przez złość, zawiść; uszyć mu buty, narazić go złościwie na stratę, niepowodzenie. Przen.: *dostawić, przyprowadzić a. przywieźć; przytransportować*: Obiecał Władysławowi królowi P. oddanego sobie z niewoli Kazimierza. Nies. Temu, kto cię przystawi, nagrody naznaczył. Kniaź. Przen.: × Wczoraj przystawiono ciało nieboszczyka. Troc (= *przyprowadzono, przywieziono*). Ukryty tam Muhamed został przez Słowianina Anbaro przystawiony do stopni tronu. Szaj. 2. **dostawić; przydać, przyłożyć przez postawienie**: Przystaw do tego słupa drugi. Troc. P. swoją stawkę do ogólnej stawki w grze (= *przyłożyć ś. do stawki*). Ów, który przegrał, przystawia. Dar. J. Przystawiał ktoś zawsze. Krasz. (= *dostawił ś. na cudzą kartę*). Przen.: *przybulować*: Dawny dwór co roku przybudowywano, szopy przystawiano, bo ich nie starczyło dla przybywających gości i dworu. Krasz. 3. Linja przystawiona, przystawka, *tangens*. Sol. (przystawka, styczna linja. L.). P. ś. l. *stawić ś., przybyć*: Urzędników i senatorów przystawilo ś. do boku króla niemało. Krasz. Przystawił ś. za nią w ehurne kraje północy. Krasz. 2. **dostawić ś., przyłożyć od siebie do stawki w grze**: Będę ś. przystawiać do pańskich kart. Bliź. 3. *przen. gm. przyczepić ś., podsunąć ś., zalecać ś., przysiąść ś.*: P. ś. do facetki. 4. [P. ś.]? *przycząć ś.*: Właziła do chlebowego pieca, przystawiła sie, siedzi. <Przy + Stawieć>

Przystawienie, a, bfm., czynność cz. **Przystawieć**.

Przystawienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przystawieć** ś.

Przystawka, i, lm. i l. × P. *przystawienie, dostawienie*. L. 2. *misa średniej wielkości, półmisek, salaterka*: Dają ś. na przystawkę potrawy rozmaite i takowe przystawki stawiają ś. pomiędzy półmiski na pierwsze lub drugie danie. Wiel. W. Podlewę do indyka dają na przystawkę osobną. Wiel. W. Ze skła przystawki do stołów bywają osobliwie w kolorach. Torz. Galanterja stołowa z przystawkami trzema złocistemi. Niem. Gdy przyszło do podziału mleka, każdy z chłopiąt w przystawkę brał, co mu na poręją naznaczono. Kras. Przen.: *potrawa środkująca między sztukamięsą a pieczystym* (np. *potrawka, pierogi i t. p.*). 3. *budynki przystawiony, przybudówka*: Domek z przystawką dzikim winem oplecioną. Gaw. Znajdował ś. na tyle domu w przystawce. Bliź. W oknach i w wystających przystawkach widać było czepece, złote i aksaminne czółka a. przetwółose głowy dziewcząt. Sienk. Pełno było dworzyszcz, ozdobionych przystawkami i czarnym krzyżowaniem po ścianach. Sienk. 4. [Wrazie przepiętnia barci lub ula plastrami miodu wyjmują z otworu t. zw. wzdłuż i przymocowują skrzynkę, która zowie ś. przystawką: zalepiają szpary po bokach, aby pszczoły prowadziły dalszą robotę plastrów w tej przystawce]. 5. [Wierzono, że bywa skutecznym „dać na

przystawkę“, to jest kupić i postawić na ołtarzu świecę, aby ś. codziennie przez jakiś czas paliła, a złodziej skończy życie wraz z dogorywającą świecą, jeżeli kradzieży nie zwróci lub nie podrzuci skrzywdzonemu. Gac. Dziś w całej parafii wiedzą, że „P.“ znaczy miściwość pogańską. Gac.]. 6. mat.: †P., przystawiona linja = *styczna, tangens*. Troc. 7. mech. *przedmiot przystawiony*: P. pasowa = dwa lub więcej kół pasowych na wspólnym wale, będących pośrednikiem przenoszenia siły z głównego wału napędowego na koła napędowe silnicy, np. tokarki. P. zębowa. 8. agr. *szczepienie przez nasadzenie zrazka z boku*. 9. ręk. *mankiet nadsztukowany u rękawiczki, mieszczący na sobie jeszcze jedną lub więcej dziurek do zapinania*. 10. teatr. = a) *oddzielna część dekoracji teatralnej, wyobrażająca np. dom, skałę, drzewo i t. p.* b) *rola, która nie prawie w sztuce nie znaczy, bez której sztuka mogłaby ś. obejść*: O aktorze grającym przystawkę mówią za kulisami, iż udaje krzaczek, chałupkę lub inną przystawkę. Zdr. *Przystaweczka*. <Od Przystawa>

Przystawnik, a, lm. i rzem. p. **Przykład**. <Od Przystawny>

Przystawny 1. *mogący być przystawionym*. 2. *przystawiony*: Pełni zbożem przystawne stogi. K. G. Był do posłów P. jeden dworzani. Trzt. (= *był przystawem przy nich*). <Od Przystawić>

× **Przystawo**, a, lm. a p. **Przystawstwo**: Na stanowiska i P. naznaczone jeden towarzysz drugiego nie ma najeżdzać. Vol.

Przystawstwo, a, lm. a 1. *urząd, obowiązki przystawa*. K. G. 2. *wsie oddane pod wojsko dla rozkwaterowania onego*. 3. × P., × **Przystawo** *miejsce przystania, przybycia, stacja, stanowisko, szczeg. żołnierskie, posterunek*: Żołnierze na potym w żadnych dobrach żadnych leż, przystawstw i stacji mieć nie będą. Vol. Bolesław posiłki ruskie i węgierskie po tym zwycięstwie na przystawstwa rozesłał, *in hiberna distribuit*. Błaż. Służebne rycerstwo było rozłożone po wsiach na przystawstwa, jako jest obyczaj. Biel. M. Żadne stanowiska, stacje, przystawstwa, leże żołnierzowi nie mają być rozdawane. Vol. Na leżach towarzysz nie ma sobie obierać przystawstwa, ale wedle rozdziału rotmistrzowskiego, i to swobodnie nie brać z tego przystawstwa żywności. Vol. Żołnierzom w Rusi ustawiono szacunek na jałowice, gęsi, kury, siano, jako mają płacić i przystawstwa rozdawać po wsiach kazano. Biel. M. 4. blm. zb. *przystawowie, dozorczy, stróże*. <Od Przystaw>

× **Przystawiciel**, a, lm. e ten, *co przystąpił a. przystępuje*. L. <Od Przystąpić>

Przystąpić, i, ii, † **Przystępić**, [Przystąpić], *nied. Przystępować, Przystępywać* 1. a. † P. ś. *stępując przybliżyć ś.; idąc przysunąć ś., dostąpić, podejść*: Przystąpi do niego i ludzko go wita. P. Koch. Przystąpić ś. bliżej ku mnie. B. B. Przystąpiwszy ś. do niego, rzekł mu... Leop. Na to pytanie jedna z muz wystąpi i zalawszy ś. łzami, do mnie ś. przystąpi. Jur. Przystąpiwszy ś. k niemu... Otw. S. Przystąpił do ślupa. Troc. Nieprzyjaciół przystąpił pod miasto. Troc. Przystąpiwszy do niego, powiedział mu. Troc. A teraz idź ku tronowi i przystąp i słuchaj. Krasin. P. do niego nie wolno było nikomu. Kacz. Ani było P. do chaty. Krasz. Ani przystępując do niego bez kija. P. do egzaminu (= *poddać ś. mu, zgłosić ś. do niego*). P. do komunji, do spowiedzi. Przystępując do stołu Bożego = komunikując. Kn.,

Troc. My świeccy ludzie, co jedno ledwie trzykroć do roku, drudzy ledwie raz, nie przystępujemy, ani za grzech swój żałujemy. Jan. Przen.: [P. do żony] = *pójść na jej gospodarke, pójść ś. w przystępy*. W zgryzocie okrutne bóle pod serce przystępują. Orzesz. [Przystąpiło jemu coś do głowy] = *dostał chwilowego obłąkania, nagałnęło, opanowało go lichy*. [Czy przystąpiło do ciebie?]. Przen.: P. do czego = *zabrać ś., wziąć ś. do czego; rozpocząć co*: Przystąpmy do rzeczy. Troc. Przystąpił do tego punktu, do tej materji. Troc. Czas już P. do kwestji. Miek. Pierwszy do tak ważnego przystąpię wyboru. Fred. A. Są ludzie nie umiejący nigdy P. odrazu do tego, co chcą powiedzieć. Wit. Ale przystąpmy nareszcie do interesu. Racz miłość wasza do aktu P. Mał. W obecności tych osób przystąpiono do otwarcia grobu. P. do czego = *przystać, przyłączyć ś.; wziąć udział w czym*: P. do spółki. Stanisław August do każdej przystępował konfederacji, tylko do obrony niepodległości ani razu nie przystąpił. Lel. August w imieniu swoim i wojska do Targowicy przystąpił. Lel. Przen.: Przystąpiło do tego i to nieszczęście. Troc (= *przyłączyło ś., przyczepiło ś., przyplątało ś.*). Przen.: P. do czego = *przystać, zgodzić ś., przystwoić, pisać ś. na co, solidaryzować ś. z czym*: Przystępuję (przystaję) do rozumienia, do zdania twojego. Troc. Przystępuję do żądania waszmości. Fred. A. 2. † P. *nastąpić, zapasć, zjawić ś.*: Nie uczynię tego, aż przystąpi rozkaz i wola twoja. Troc. 3. *przydeptać, przycisnąć nogą, nastąpić*: Przystąpiłeś mu szatę. Troc. Nie przystępuj jej nóg pod ławą. Sienk. [Głowiczkę przystąpił, karkiem jej zakręcił]. 4. † P. *przybyć, przynosić ś., przysporzyć ś.*: Być sobie Łazarza kto mądrego wystawił, takimubym o łokieć rozumu przybyło, a na mądrości jego niemałoby przystąpiło. Gil. 5. anat.: × *Nerw przystępujący p.* **Dodatkowy**. <Przy + Stąpić>

Przystąpienie, a, blm., *czynność cz. Przystąpić*: Wolność ma do przystąpienia. Troc. Przy przystąpieniu do traktatów. Troc. Na wypadek nieprzystąpienia do odsiadywania kary—kara banieji. Kraus.

† **Przystąpienie się**, a ś., blm., *czynność cz. Przystąpić ś.*

[Przystąpić, i, ii] p. **Przystąpić**: Przystąpienie do Kasuni. <Przy + *Stąpić z Stąpić>

[Przystąpienie, a, blm.] p. **Przystąpienie**. [Przystąpienie, a, blm., Przystąpienie] 1. *czynność cz. Przystąpić*. 2. *przystęp*: Żydzio do panów największe P. mają. <Przy + Stąpić>

[Przysterbać się, a ś., ał ś.] *przywolec ś.*

[Przysterbanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Przysterbać ś.*

Przysterować, uje, *owal sterując przybyć dokąd*: P. czółnem, balonem. <Przy + Sterować>

Przysterowanie, a, blm., *czynność cz. Przysterować*. † **Przystękać**, a, ał *stępując przycierpieć; przy pieczętować chorobę, odchorować*: Jak ja ś. nie mam lękać, a jeśliś nie umrzeć, pewnie mi P. Rej. <Przy + Stękać>

† **Przystękanie**, a, blm., *czynność cz. Przystękać*. **Przystęp**, u, lm. y, † **Przystępa** 1. *przystąpienie*. Przen.: a) *napad, atak, dostęp, paroksyzm*: W przystępie gniewu, obłądu, wściekliwości. P

gorączki. b) \times P. *wstęp*: P. do matematyki, do prawnej nauki. Troc. c) [P.] *wstęp, przemowa wstępna, zagażenie*. 2. *miejsce, którym przystępują gdzie, którym s. dokąd dostają, dostęp*: Przystępy do miasta osadził Troc. P. zagroził. Troc. O drogach i przystępie do Szwabów s. wywiadał. Warg. Miejsce owo ze wszystkich stron rzeka obeszła; jeden ma i to dosyć ciasny P. Warg. Z ganku drabiny pleciana spuszczała i po niej P. do siebie dawała. P. Koch. Wszystkim przystępem do nieczystości zabiega. Skar. (= *drogom*). P. tam trudny. Krasz. 3. \dagger P., [Przystępa] *przystań, port, ostoja*: Place a przystępy okrętom. Kosz. Przen. Małżeństwo nierządnej żądzy i miłości jest najpewniejszy port a P., do którego s. każdy garnie, który dobrze żyć chce. Glicz. 4. *wolność przystąpienia, wolny dostęp, wstęp*: Dom jego stoi mi otworem i tam mam wolny P. Dambr. Do Pana Boga zawsze mi gotowy jest P. i z nim sprawuję, kiedy chcę. Skar. Jeśli słowem moim P. być może do wiary twojej. Otw. Najprędszy ma P. do bogów ubogi. Pot. Mam P. do domu tego, do niego. Troc. P. daję, czynię komu gdzie. Troc. Bronię komu przystępu. Troc. (= *nie dać komu dostąpić*). O próżności! wynosić s. z tego, że mamy wolny do panów P. L. Niejakiś filozof przystępu do króla szuka. Boh. Precz stąd, ani przystępu! precz, gminie światowy! L. Czort P. do ciebie miał. Orzesz. Zwierzęta bez przystępu gazu kwasorodnego żyć nie mogą. Śniad. J. (= *przypływu*). 5. \dagger P. i odstęp morski, wylew i odlew. L. (= *przypływu*). 6. [Przystąpić do żony, pójść w przystępy, czyli na jej gospodarkę]. Spodziewam s., że nie pójdziesz w przystępy, ale ja nam do Tęczyna sprowadzisz. Niem. <Przy + *Stęp, STĘP/STAP>

\dagger Przystępa, y, lm. y, [Przystępa] p. Przystęp. B. Sz. <Przy + *Stępa, STĘP/STAP>

\dagger Przystępa, y, lm. y *ten, co przystępuje*: Łaskę Bożą tak ściśle do używania upominków świętych przykładają, że mniemają, aby każdy P. a użytkownik sakramentu miał brać zbawienie. Zigr. (= *uczestnik; komunikant*). <Od Przystępie>

\times Przystępczy *wstępny, przygotowawczy*: Wiadomości przystępcze. Śl. wil. <Od Przystępa>

Przystępie, i, ii p. Przystąpić. Kaz. 1555. <Przy + *Stępie, STĘP/STAP>

\dagger Przystępienie, a, btm., czynność cz. Przystępić.

[Przystępień, pnia, lm. pnie] *męczyzna, który po ożenieniu s. zamieszkał u żony, na jej gospodarstwie*. <Od Przystępnny>

Przystępnie 1. przys. od Przystępnny. 2. [P.] *dogodnie*: Mieszkałi daleko... nie było im P. do kościoła.

Przystępnność, i, btm. rz. od Przystępnny.

Przystępnny 1. *do którego łatwo przystąpić, dostępny*. Troc. Miejsce przystępne. Przen.: Niela-twoby był wszelkiej pokusie P. Krasz. 2. *przen. łatwy w obejściu, popularny, nie dumny*: Nasz pan jest bardzo P. Dziewczę tak było ładne, a tak zdawało s. przystępne i mile. Krasz. 3. *rozumiały, popularny, jasny*: Wykład P. Mowa przystępna nawet i dla prostaczków. 4. *Cena przystępna = dostępna, niewygórowana, umiarkowana, możliwa*. Cena była przystępna. Krasz. <Od Przystępnny>

Przystępować, uje, ował i \dagger P. s. p. Przystąpić.

\dagger Przystępowały *który przystępował*: Powiadała, które członki jad zabierał, a gdy już do

wnętrza P. szedł ku sreń, zawołała córek. Warg.

Przystępowanie, a, btm., czynność cz. Przystępować: P. do stołu Boskiego, komunja święta. Kn. Wieczera Pańską Polacy przystępowaniem zwiemy. Sekl. Co do nóg przystępowania, choćbym i chciał, nie mogę, boć one w powietrzu jej wiszą. Sienk. (= *przydeptywania*).

\dagger Przystępowanie się, a s., btm., czynność cz. Przystępować s.

Przystępywać, uje, ywał i \dagger P. s. p. Przystąpić.

Przystępywanie, a, btm., czynność cz. Przystępywać.

\dagger Przystępywanie się, a s., btm., czynność cz. Przystępywać s.

\dagger Przystoić się, i s., ii s. *szczyć s., pysznic s., wynosić s.*: Przystoił s. słowem herbem, klejnotem szlachectwa swego. Bobrow.

\dagger Przystojenie się, a s., btm., czynność cz. Przystoić s.

\dagger Przystojenstwo, a, btm. p. Przystojność: Sprawiedliwość uczy nas czynić, co przystoi, a od tego nas odwodzi, co przeciwko przystojenstwu. Górn. Teraz, jak w pieniądzech ludzie smak poczuli, enota i P. do kąta s. tuli. Kochan. Rzplta trwała być nie może, jeno gdzie enoty i przystojenstwa ludzie s. dzierżą. Kochan. (Dworzaninowi polskiemu potrzeba) pięknych zwycięzów, skromności, przystojenstwa, od którego s. w żadnym postępku odstrzelać nie ma. Górn. <Od Przystojny>

Przystojnie przys. od Przystojny: Bóg P. z rozmnażaniem lat rozmnażanie mądrości przyłączył. Białob. Do tego potem doszło, iż tu o przedłużeniu żywota przystojniej... rozmawiać s. ma. Sz. Przystojniczby mu było do mnie przyjsć. Troc. Aby w jedzeniu, w piecu, w mowie, w staniu, w chodzeniu P. sobie po-zynali. Górn. Pojadali też P., wolno, w mileczeniu prawie. Reym.

Przystojnieć, eje, ał *stawać s. przystojnym, uradowym, pięknieć*: Halka przystojnieje i ładniejszą jeszcze będzie od panny Józefy. Orzesz. <Od Przystojny>

Przystojnienie, a, btm., czynność cz. Przystojnieć.

Przystojno 1. \dagger P. przys. (= rod. ni. od przym.) od Przystojny: Lepiejci wdy pocznąć, co komu P. Biel. M. 2. [P.] - a) *ładnie, do turaczy*: Bo ei tak P. w tym wianeczku chodzić. b) *przywoicić, zasobnie*: P. do ludzi tatulo mię wyrządzi.

Przystojność, i, btm., \dagger Przystojenstwo rz. od Przystojny: P., którą ładniecy zowią *decorum*, wielkie ma zalecenie i w sprawach Boskich. Hrb. Przyjacielowi więcej, niż prawdzie, chcieć służyć zda s. przeciw przystojności. Kochan. We wszystkich, choćby najpotoczniejszych, działaniach zachowaj P. Kras. P. powinna być zachowana w uczynkach, mowach, postępkach, żeby s. wszystko zgadzało z wiekiem, stanem, płcią. L. P. jest, gdy to czynimy, co s. zgadza z cztowięczą zacnością. Kosz. Piękność jest twarz przyjemna a która pragnie przystojności; a szkaradność zaś twarz mierzona, która cheiwa jest na nieprzystojenstwo. Górn. W tym stanie ma na uczciwość i P. szlachecką. Troc. P. tego nie pozwala. Troc. P., własność rzeczy, iż to ma; co jej mieć należy, przystoi, co jej przemaszenie mieć przywala. Podcz. Na ubocz zesła nawet P., o której zachowywanie mieszkańcy... okolic szlacheckich wiele dbają. Orzesz.

Przystojny *1. ładny, urodziwy, nadobny, dość piękny, gładki; elegancki, dystyngowany, wytworny, estetyczny*: Był Bolesław Chrobry wzrostu miernego, twarzy przystojnej. Nar. Jeden czyżycek P. i młody. Gor. Francuz nie stary, P. Mick. Weszła nowa osoba przystojna i młoda. Mick. Młody i P. męzczyzna. Krasz. Przystojnie ma manjery. Troc. 2. † P. *przystwoity, odpowiedni, stosowny, właściwy, godziwy, należyty*: Uczciwość domu wielkiego synowi przystojna. Orzech. Są inne zabawy przystojne człowiekowi staremu. Górn. Więcebym chciał, żeby ta wspaniałość nie była przykra, jedno pomieszana z wdzięczną ludzkością, przystojną królewskiemu stanowi. Górn. Musi człowiek miarę jakąś przystojną chować, chce-li obronną ręką ująć zazdrości ludzkiej. Górn. Do roboty przystojnej nikt jej nie uprzedził. Skar. Żyj, jak przystojna; zbytku, skąpstwa strzeż ś. wszego. Bach. Słowa wielmożności ludu rzymskiego i przeszłym zwycięstwom nieprzystojnego między niemi słychać nie było. Warg. W białej głowie ma być coś pieszczonego, w miarę przystojnego żeńskiej niedźności. Górn. Czas temu P. przyszedł. Rej. Abo przywróćmy stare obyczaje, a tak tenże postępek prawny niech zostaje; abo jeśli nam bardziej k myśli wiek dzisiejszy, uczyniż już i statut czasem przystojniejszy. Star. 3. *przystwoity, skromny, układny, delikatny, polityczny*: Podczas stołu mniej przystojną bajeczkę wnieśli w dyskurs. Nies. Miło widzieć, że przystojne masz obyczaje. Sienk. W przystojnym sposobie wszyscy mileżaćo przytym siedzieli. Ryd. Chociaż to i nieprzystojnym jest bez zaproszenia do czyjegoś domu wziąć, ... naszło sporo ludzi. Orzesz. Nic nieprzystojnego nie tylko czynić, ale i mówić nie dopuścił. Skar. 4. *przystwoity, porządkny, uczciwy, należyty, poczesny, dostatni, doskonalny*: Przystojna ma subsystemę. Troc. W podróznym, ale przystojnym ubraniu. Korz. Przen.: Gdy Turek na nas z wojski następuje, słuszna, abyśmy mu odpór P. uczynili. Star. (= *przykładny*). Albo dary przystojne złożysz mi — aboli zadzierżysz je u siebie. Ryd. 5. † P. *zaszczytny, chlubny, chwalebny*: Bijąc ś. z przemocą, biorą przystojne rany. Pot. 6. [P.] a) = *porządkny, schludnie ubrany*. b) a † P. *przystojny, zdalny, odpowiedni, stosowny*: Dajże, Boże, żonki, aby była do wszystkiego przystojna. Mám Jasia ładnego, do ś. przystojnego. Zwierzęta, które są przystojne do pokarmu ludzkiego. Petr. < Od Przystoi, od Przystać >

Przystołek, *lka*, lm. *lki* *podnózek stolka, tronu, wogóle miejsce niższe do zajmowania w stosunku do innych*: Sługi mająca zwykle na przystołku idące z lewej strony... Słow. < Przy + Stołek >

Przystosować, *uje, owal*, nied. **Przystosowywać** *1. przyłożyć stosownie, przypasować, dostosować, dopasować, zestosować*: P. (chir.) = złożyć z sobą powierzchwie kości przełamanej, brzegi rany przed jej zeszcieniem (adaptare). P. deskę do drugiej. Troc. Testamentem potomka obowiązai, aby dopuścił sąsiadowi pigtro do muru swego P. Sz. Niech ś. każdy pancierz z djamentu zbroi, niech dobrze przystosuje hełm do skroni swojej. Przyb. Przen.: Prawa do skłonności i pożytku narodu P. trzeba. Troc. (= *nagiąć*). Co ś. mówiło o uszach, przystosuj oraz do oczu. Górn. (= *zastosuj*). 2. *Matematyka przystosowana = stosowana*. *Matematyka dzieli ś. na czystą i przystosowaną*. Łs. *Przystosowana matematyka stosuje odkrycia teoretyczne do pożytku społeczeństwa*. Łs. 3. *przyrównać, zestawić z sobą*: P. dwie bryły do siebie, szukać, wiele razy liczba pewnych miar zawartych w jednej

mieści w sobie liczbę miar zawartych w drugiej. Jak. J. P. ś. do czego = *nagiąć ś., nałamać ś., zastosować ś., dopasować ś.*: Przystosował ś. do jego woli, fantazji. Troc. Wobec Mirskich sprawił ś. Radziejowski jako przeczorny, dyplomata, potakując każdemu ich słowu, przystosowując ś. Kasz. < Przy + Stosować >

× **Przystosowalny** *mogący być przystosowanym, dający ś. zastosować*: Zdanie przystosowalne. Logika Hegla jest prawdą absolutną, wszędzie zatem przystosowalną w historii, jak w naturze. Krasin. < Od Przystosować >

Przystosowanie, *a*, l. *blm.*, *czynność cz. Przystosować. 2. *lm. a to, co przystosowujemy, zdanie, porównanie, pojęcie przystosowane*.*

Przystosowanie się, *a* ś., *blm.*, *czynność cz. Przystosować ś.*: Kościół zaakcentował swoją podatność do przystosowania ś. P. ś., *nagięcie ś.* przyzwyczajenie ś. do warunków bytu odmiennych.

Przystosowywać, *uje, ywał* i *P. ś. p. Przystosować*.

Przystosowywanie, *a*, *blm.*, *czynność cz. Przystosowywać*.

Przystosowywanie się, *a* ś., *blm.*, *czynność cz. Przystosowywać ś.*

Przystół, *olu*, lm. *oty* *bufet, kontuar*: Każdy opilec może gardzić śmieie i u przystołu, nie tylko w kościele. Zabł. < Przy + Stół >

Przystrajać, *a*, *al* i *P. ś. p. Przystroić*.

Przystrajanie, *a*, lm. *a*, *czynność cz. Przystrajać*: Ubiera ś. dość porządnie i bez krzyżących przystrajañ, jakimi odznaczają ś. zwykle elegancki tej kategorii.

Przystrajanie się, *a* ś., *blm.*, *czynność cz. Przystrajać ś.*

Przystraszenie, *a*, *blm.*, *czynność cz. Przystraszyć*.

† **Przystraszny** *zbyt straszny*. < Przy + Straszny >

Przystraszyć, *y, ył* *straszac przypędzić*. < Przy + Straszyc >

† **Przystratny** *nieco utratny, lubiący tracić*: Starosta bobrujski, jak był pan P., a wiedział, że ojciec mój ma za sprzedane rzeczy swoje pieniądze, mówił, aby mu dał pieniędzy. Mat. < Przy + Stratny >

Przystroić, *i, il*, nied. **Przystrajać** *1. strojąc przydać piękności; przypoźdobić, przypięknszyć, przybrać*: Murawa w niezliczone przystrojona kwiaty. Stasz. Dziewice oltarz przystroiły w kwiaty. Słow. W nieznanie tobie barwy przystrojona. Krasin. A gdzie Aści żona? — Dotychczas nie gotowa i nie przystrojona. Słow. Siostra przystroiła obraz białemi buketami. Orzesz. Przen.: Pośtom wargi, nosy i uszy poobrzynać kazał i odesłał ich tak przystrojonych do carza. Stryjk. 2. † P., [P.] *przygotować, przyrządzić, przyszykować*: Przystrajają uczy, pokarmy i napoje dawają wydworne. Baz. Przystroiłi kagańce. Leop. *Pulvinar*, łózko, które w kościolach pogaństwo bogom swym zwykło przystrajać. Mącz. [Co ustrzele i przyszle, żeby mi to było przystrojone (= przygotowane do jedzenia). Kazał P. ogromny obiad. Poczęła przystrajać drwa na ogień. Ork. Kto wie, czy ta suka przystroiła wody. Ork. Robiła ona, co mogła, przystroiła mu na drogę wszystko. Ork.]. 3. † P., [P.] *do czego = przysposobić, przygotować, przyrządzić, przystosować, przypasować, dorobić*: Namiot wezyra do zbytku bardziej przystrojon, niżli do pożytku. Susz. Umyślnie czoło i twarze

posępne do gniewu przystrajali. Nar. Choć on umie pokrywać, trudno przecież serce do czola P. Pot. [U maszyny strubkę przystroili]. Przen.: Za rzeczniczkę ją i przyezynicielkę do Pana przystroili. Żarn. Przen. *przygotować, nastroić, skłonić, nakłonić, usposobić, namówić, zachęcić, pobudzić, podbechtać*: Skarbimierz począł powoli przystrajać do rebelji ziemie krakowską. Nar. Podstrygł ją w czernięc i do monastera, przystroiwszy ją. węgnal. Stryjk. 4. † P. *zaopatrzyć, wyposażyć, uposażyć; wykłupować*: Spytek, poddanych swoich orężnie przystroiwszy, do Korezyna wpada. Błaż. Kościoly w bogaty aparat przystroiła. Nies. P. s. l. [P. s.] *przygotować s., przyszykować s., naszykować s.; zrobić zasadzkę, zacząć s.*: Pozgániali namoeniejszych chłopów i przystrajali s. na niego. 2. † P. s. *nastroić s., usposobić s., skłonić s., nagić s., przystosować s., przysposobić s.*: Gdyż Krystus ucierpiał za nas, i wy też do tejże myśli przystroście s. Gil. <Przy+Stroić>

Przystrojenie, a, blm., czynność cz. **Przystroić**. **Przystrojenie się**, a s., blm., czynność cz. **Przystroić s.**

[**Przystronek**, nku, lm. nki] 1. *kącik, schronienie, schowanko, skrytka, kryjówka*: Każda kładkę, studnię po ciemku poznawał, każdy P. i pewien był, że s. nie omyli. Krasz. 2. *sąsiek, zapole w stodole*. <Przy+*Stronek, od Strona>

[**Przystronka**, i, lm. i] *ilość zboża utłuczonego na jeden raz w stepie*: P. pęcaku. <Przy+*Stronka, od Strona>

Przystrój, oju, lm. oje 1. *przybór do stroju, ozdoba, przypięczenie*: Pozbawiona wszystkich o-wych drobnutkich powabów i przystrojów. Orzesz. 2. [P.] *sprzet, porządki gospodarские*: A budynki, a statek, a P. domowy? Ork. <Przy+Strój>

Przystrunny *znajdujący s., przy strunie grzbiętowej*. Embr.: Chrząstki przystrunne (cartilagineae parachordales). Pierwoiciny przystrunne (elementa parachordalia). <Przy+Strunny>

† **Przystrychnąć, nie, nał** *przyciąć pod strych; przeciagnąć czym, np. pędzlem, paznokciem*: Przystrychnij papier paznokciem, aby s. wyglądał. Troc. <Przy+Strychnąć>

† **Przystrychnienie**, a, blm. p. **Przystrychnięcie**: Dobry złotnik rubin, który już dosyć był piękny, folgą, przystrychnieniem, szmelcem uczyni dobrze cudniejszym. Górn.

† **Przystrychnięcie**, a, blm., † **Przystrychnienie** czynność cz. **Przystrychnąć**.

† **Przystryjec**, jca, lm. jcy *brat pradziada, starszy brat*. <Przy+Stryjec>

† **Przystrzec**, że, gł, nied. † **Przystrzegać** *strzegąc przypilnować, nied. przestrzegać czego*: Przystrzegać miary, powinności, rozkazania. Kn. Muszę ją przystrzegać stanu swego, jestem szlachcic. Wuj. O każdym źle rozumie, a we wszystkim tylko rzeczy swych przystrzega. Rej. Przystrzega postępków jego. Troc. Rotmistrz z żołnierzami, co Pana wiszącego na krzyżu przystzegał, przelękli s. bardzo, aby takie cuda widzieli. Żar. Dobra i pożytków Rzpłtej pilnie przystzegać. Baz. [P. s. i nied. **Przystrzegać s.**] *zacząć s., przybliżyć s. chylkiem, ukradkiem*: Przystrzegł s. pod stodołą. Miał już odchodzić, kiedy wypadł chłop znieaeka: musiał s. już na niego oddawna przystzegać. Ork. Myśli ehodziły samopas; a gdy przystzegli s. na nie, by je pasterskim przykazem zegnać w jeden kerdel, rozpierchły s. Ork. <Przy+Strzec>

† **Przystrzegacz**, a, lm. e *ten, co przystrzega*: Błogosławieństwo przystzegaczom i przekłętwo

przestępcom przykazania Bożego. Leop. <Od Przystrzegać>

† **Przystrzegać, a, ał i** [P. s.] p. **Przystrzec**. † **Przystrzeganie**, a, blm., czynność cz. **Przystrzegać**.

[**Przystrzeganie się**, a s., blm.] czynność cz. **Przystrzegać s.**

† **Przystrzelać się**, a s., ał s. p. **Przystrzelić s.** <Przy+Strzelać+Się>

† **Przystrzelanie się**, a s., blm., czynność cz. **Przystrzelać s.**

† **Przystrzelenie się**, a s., blm., czynność cz. **Przystrzelić s.**

† **Przystrzelić się**, i s., il s., nied. **Przystrzelać s.** *przystosować s., przystać, przypasować s., ściągac s.*: Nielza, jedno do tego celu każdy s. P. musi. Rej. Te słowa do jednego tekstu s. zupełnie przystzelają. Farn. <Przy+Strzelić+Się>

Przystresze, a, lm. a l. p. **Przydaszek**. 2. † P. *przedsień, krużganek*. B. Sz. <Przy+*Strzesze, od Strzecha>

Przystrzyć, że, gł, † **Przystrzygnąć**, nied. **Przystrzygać** *ustrzyć nieco; przyciąć, przykrócić strzyżeniem; przyciąć nożycami*: Przystrzygł sobie włosów. Troc. Przystrzygnij (ustrzygnij) karteczkę od tego arkusza. Troc. Krótko przystrzyżone włosy. Orzesz. Przen.: W tym koni mi s. szarpnął i przystrzygł uszyma. Pol. (= *poruszył uszyma, jakby nożycami*). Przen.: Przystrzygać, czyli zmniejszyć pożytków czyich. Bud. (= *okroić je*). <Przy+Strzyć>

Przystrzygać, a, ał p. **Przystrzyć**.

[**Przystrzygać się**, a s., ał s.] p. **Przystrzec**. **Przystrzyganie**, a, blm., czynność cz. **Przystrzygać**.

[**Przystrzyganie się**, a s., blm.] czynność cz. **Przystrzygać s.**

[**Przystrzygnąć, nie, nał**] l. † P. p. **Przystrzyć**. 2. [Przystrzygnął mu galanty]=*wybił go, skroił mu kurtę*. <Przy+*Strzygnąć, STRZYGN>

Przystrzygnięcie, a, blm., czynność cz. **Przystrzygnąć**.

Przystrzyżenie, a, blm., czynność cz. **Przystrzyć**.

Przystudzać, a, ał p. **Przystudzić**.

Przystudzanie, a blm., czynność cz. **Przystudzać**.

Przystudzenie, a, blm., czynność cz. **Przystudzić**.

Przystudzić, i, il, nied. **Przystudzać** *ostudzić, ochłodzić cokolwiek; przestudzić; studzeniem przytłumić*: Tych wściekłych ogniów pożar s. przystudzi. Przyb. (= *zostanie przystudzonym*). <Przy+Studzić>

† **Przystudzenie**, nic, blp., patol. *rodzaj wysypki*, X osutka a. różyczka durowa, *petocie* (petechiae s. peticulae): Mrówki abo petocie my przystudzieniami zowiemy. Syr. <Przy+*Studzienica, STUD/STYD>

Przystudzienicy *przym. od Przystudzenie petociowy* (petechialis).

Przystukiwać, uje, iwał *stukać do taktu, postukiwać, wybijać*: Biedaczysko wachmistrz pocił s. i przystukiwał swoim szcudłem. Byk. <Przy+*Stukiwać, STUK>

Przystukiwanie, a, blm., czynność cz. **Przystukiwać**.

[**Przysturzenie**, a, blm.] czynność cz. **Przysturzyć**.

[**Przysturzyć**, y, ył] *przyprzeć, przycisnąć*: Wól go przysturzył ku słurowi.

Przystygać, a, ał p. Przystygnąć.
Przystygnięcie, a, blm., czynność cz. Przystygnąć.

Przystygnąć, gnie, gł, nied. Przystygnąć I. nie-co ostygnąć, ochłodzić ś. 2. *stygnać przylepić ś., przywrzeć do czego:* Ci w biegu nagle przystygli do drogi. Mick. Niby jakaś iza dawna przystygnęła do oka. Mick. <Przy + Stygnąć>

Przystygnięcie, a, blm., czynność cz. Przystygnąć.

† **Przysuch, u, lm. y p. Przysucha.** <Przy + *Such, SUCH/SCH/SYCH>

Przysucha, y, lm. y, †Przesucha, †Przysuch, †Przesuch I. reszki jaula, które przyprzały do garnka, przywara, przywarka. Rej. 2. *ciemne warstewki mięsa w polciu słoniny; w lm. skwarki ze słoniny, które ś. przy wdzieniu ususzają:* Będziesz miał przysuchę w barszczu. 3. †P. *rzecz niepomszczona; to, co komu uszło na sucho, co mu ś. upiekło:* Przysuchą eo zostało = przypiekło ś. L. Grozi Krystyna Władysławowi przez jechać od niego, gdzieby niekarnie zelżywość enoty jej przysuchą zostać miała. Błaż. (przyschnąć na kim. I). 4. †P. *miejsce, gdzie suszą, suszarnia:* Dawniejszych czasów pod przysuchą znajdowała ś. drótarnia, w której żelazne dróty ciągniono. Os. J. 5. patol. †P. *strup, pokrywa zgorzelana (eschara).* Zdr. **Przysuszką.** <Przy + *Sucha, SUCH>

Przysuchy, †Przysuższy trochę suchy. <Przy + Suchy>

Przysucie, a, blm., czynność cz. Przysuć.
 † **Przysuć, uje, uł, [Przysuć] p. Przysypać.**
 Troc. <Przy + Suć>

† **Przysud, u, lm. y = Przesąd pod 4).** <Przy + Ros. Sud>

Przysunąć, nie, nął, nied. Przysuwać I. posunąć przybliżyć; przysunąć: Wszysey ciekawie przysuwali tam ucha, żeby ś. dowiedzieć, o czym to panowie gwarzyli przy stole książęcym. Bart. (= nadstawiali). Marszałek przysunął fotel, usiadł i czekał. Korz. 2. *sunąć przybyć; przybiec, przypędzić. P. ś. posunąć przybliżyć ś.; przypędzić:* Uplynie godzina, a już krokiem bliżej śmierć ś. do nas przysunie. Wor. Niech ś. jegośmoś niebardzo przysuwa. Fred. A. Kto ś. przysunie i odważy... śmierć! zabije jak psa! Krasz. Przen.: *podsunąć ś., przysięść ś., zbliżyć ś.; zalecać ś., umizgać ś.:* Djabelnie mi ś. panosko do Dorymeny przysuwa. L. Przen. *zbliżyć ś., zabrać znajomość, zawiązać stosunek:* Do niego również przysunął ś. Carlyle, gdy sam był młody jeszcze i nieznan. <Przy + Sunąć>

Przysunięcie, a, blm., czynność cz. Przysunąć.
Przysunięcie się, a, ś., blm., czynność cz. Przysunąć ś.

× **Przysurowie p. Przysurowo.**
 × **Przysurowiej st. w. od Przysurowo:** Kato z senatu wyruszył owego, który w obecności córki pocałował żonę; co P. zrobił. L. <Przy + surowiej>

Przysurowo, × Przysurowie przys. od Przysurowy.

× **Przysurowszy p. Przysurowy.** Mącz. <Przy + Surowszy>

Przysurowy, × Przysurowszy nieco surowy, cokolwiek za surowy, za ostry, za srog. <Przy + Surowy>

Przysuszać, a, ał p. Przysuszyć.
Przysuszanie, a, blm., czynność cz. Przysuszać.

Przysuszenie, a, blm., czynność cz. Przysuszyć.
Przysuszką, i, lm. i l. p. Przysucha: Pasterze, przysuszek jelenich i ochotnej soli dawszy na stół, czestują. Tw. 2. [P.] *krowa nie dająca mleka.* <Od Przysucha>

Przysuszyć, y, ył, nied. Przysuszać I. zrobić, żeby przyschło, zrobić przyschłym, przylepić suszeniem: Przysuszę język twój do podniebienia twego. B. B. Skóra mu pokurezona, do kości przysuszona. Ryb. (= przyschła). 2. †P. *krowę = przez niedojenie lub nienależyte dojenie doprowadzić do częściowej utraty mleka:* Żeby dziewczki przez niedbalstwo i niecierpliwość pozytkowej nie przysuszyły krowy. Haur. 3. [P.] (o krowie) *dać mniej mleka:* Krowy przysuszają. <Przy + Suszyć>

Przysutkowy I. znajdujący ś. przy sutku. Anat.: *leżący przy wyrostku sutkowatym (paramastoideus).* 2. patol.: *Zapalenie przysutkowe (paramastitis).* <Przy + Sutkowy>

Przysuwać, a, ał i P. ś. p. Przysunąć. <Przy + Suwać>

Przysuwanie, a, blm., czynność cz. Przysuwać.
Przysuwanie się, a, ś., blm., czynność cz. Przysuwać ś.

Przysuwnica, y, lm. e p. Przypustnica. Zdr. **Przysuwniczka.** <Przy + *Suwnica,

Przysuwniczka, i, lm. i bud. p. Przysuwnica. Podcz.

† **Przysuższy p. Przysuchy.** L. <Z Przy + Suższy = Suehszy>

Przyswajacz, a, lm. e ten, co przyswaja; tłumacz: Germanie należą do najsubtelniejszych przyswajaczy w dziedzinie literatury piękna. Mat. I. <Od Przyswajać>

Przyswajać, a, ał i P. ś. p. Przyswoić.
Przyswajanie, a, blm., czynność cz. Przyswajać.

Przyswajanie się, a, ś., blm., czynność cz. Przyswajać ś.

Przyswędek, dka, lm. dki, × Przyswędka, × Przyswędzina, × Przyswędzina apt. i chem. ciało przypalone (empyreuma, medicamentum pyrooleosum). P., przydymek. L. <Przy + *Swędek, od Swąd>

× **Przyswędka, i, lm. i p. Przyswędek.** <Od Przyswędzić>

Przyswędkowy apt. i chem. przym. od Przyswędek i Przyswędka, przyswędziny, przypalony (empyreumaticus, pyrooleosus).

× **Przyswędzina, y, lm. y p. Przyswędek.** <Od Przyswędzić>

Przyswędzać, a, ał i P. ś. p. Przyswędzić.
Przyswędzanie, a, blm., czynność cz. Przyswędzać.

Przyswędzanie się, a, ś., blm., czynność cz. Przyswędzać ś.

Przyswędzenie, a, blm., czynność cz. Przyswędzić.

Przyswędzenie się, a, ś., blm., czynność cz. Przyswędzić ś.

Przyswędzić, i, il, nied. Przyswędzać potrawę = przypalić, przydymić. Kn. P. ś. (o potrawie) *przypalić ś., przydymić ś.* <Przy + Swędzić>

× **Przyswędzina, y, lm. y apt. i chem. p. Przyswędek.** <Od Przyswędzić>

Przyswoić, i, il, nied. Przyswajać I. przejąć od kogo, przyłączyć, wcielić do swoich zasobów, zrobić swoim, przerobić na swoje: Niech sobie napomnienia twoje przyswaja, niechaj ś. na twój model utwarza. Ostr. Prawa rzymskie jeżeli w całości

P. chcemy, należy i do formy rządów rzymskich przystosować ś. Ostr. Jeżeli wyraz nie jest swójski, ale przyswojony, źródła jego szukać potrzeba w tym języku, z którego wypłynął. Kopecz. Te dwa narody, polski i litewski, gdy kazały mi sobie panować, przyswoiły mi nierozdzielne zaszczyty króla polskiego i wielkiego księcia litewskiego. Djar. gr. Słowo obce musi iść pod prawidła tego języka, który je przyswoił. Śniad. Rzymianie, doskonaląc swój język na wzór Greków, nie wszystko stamtąd mogli przenieść i P. Śniad. P. sposób mówienia. W Sycylii, Italji krajowej greckie zwyczaje, grecką religję, nawet język przyswajali. Lel. Naród przywłaszczony, dopóki jeszcze nie jest przyswojony, nie jest podbitym. Brodz. Słowianie przyswajali język niemiecki. Krasz. Utwory przyswajał językowi naszemu. Chm. (= *Ułomaczył na nasz język*). Chłopak już był otargany dobrze i przyswojony dobrze. Krasz. (= *oswojony, otrząskany*). P. roślinę danemu miejscu = *zaklimatyzować ją*. 2. dziecko = *przyjąć za swoje, przysposobić, adoptować*. 3. × P. *przywłaszczyciel*: Selina chciała P. młodzieńca. Węg. Złe ten czyni, kto cudzą rzecz sobie przyswoił, w pióra ś. pawie dudek ustroił. Kras. Jeśli Morton znajduje dzwonki, pewnie je sobie przyswoił. Słow. 4. *oswoić, ułaskać, poskromić, obłaskawić*: Poradził mi Drak, ażeby próbował jeszcze P. go (konia dzikiego) głodem. Sienk. 5. fizj. *przeistoczyć (pokarmy) na części składowe ustroju żywego, zasymilować, + przystoczyć*. Śniad. J. P. ś. *przerobić ś na swoje, na swoje, przylączyć ś do swoich, zaklimatyzować ś*: Pozdobywali te wielkie ruskie miasta, w których przez ochrzczenie przyswoili ś. Rusi. Lel. < Przy + Swoić >

Przyswojenie, a, blm., czynność cz. Przyswoić: Lata wychowania jego, sieroctwo, P. za dziecko ... na pamięć jej przysłał. Mał.

Przyswojenie się, a ś., blm., czynność cz. Przyswoić ś.

Przysychać, a, ał p. Przysychać.

Przysychanie, a, blm., czynność cz. Przysychać.

Przysyłać, a, ał p. I. Przysłać.

Przysyłanie, a, blm., czynność cz. Przysyłać: Domagał ś. przez poselstwa i listy nieprzysyłania korony. Proch.

Przysyp, u, blm. to, czym przysypują: Wydobyć ś. nie może z pod przysypu ciemnoty, okrywającego i przyniatającego świat chłopski. Jez. < Przy + * Syp, SP/SYP >

Przysypać, pie, pał, Przysuć, nied. Przysypywać, [Przysypować, Przysypiać] i. przykryć sypiąc; przysypać, przysypać, przysypać: Śniegów przybrane skarbnice, choć co rok ziemskie przysypiają okolice. Chr. Pył śmiertelności przysypał wiecznie mocarze i państwa. Kras. Wkrótce te zwłoki przysypiesz, córko, garstką obcej ziemi. Niem. Zwłoki jego przysypaliśmy ziemią. Wit. Tam powój ś. rozwałki, przysypał kurzawą. Kras. Włosa siwe, skręcone w loczki, trzęsły ś. za każdym poruszeniem około twarzy długiej, mocno pudrem przysypanej. Bał. Garsteczką złotego żeru śnieżne ptaszęta przysypię. Słow. 2. *jeszcze więcej nasypać; dosypać*: Przysyp do ryżu cukru. Troc. Koeham tę mogiłę jeszcze i dlatego, że i ja do niej garść ziemi przysypałem. Jez. Nie przysypuj soli, nie pokosztawaj. Prz. < Przy + Sypać >

Przysypianie, a, blm., czynność cz. Przysypać.
[Przysypiać, a, ał] p. Przysypać. < Przy + Sypiać, zam. Sypać >

[Przysypianie, a, blm.] czynność cz. Przysypiać.

Przysypisko, a, lm. a ziemia przysypiana, namulisko: Wiele o przysypiskach, o wzrastających wśród rzek wyspach stanowiły prawa. Cz. Jazłowiecki stawianiu domów na tym przysypisku ś. opierał. Św. < Przy + * Sypisko, SP/SYP >

Przysypka, i, lm. i to, co ś. przysypuje, dodaje do miary, dosypka. < Przy + * Sypka, SP/SYP >

Przysypkowy przym. od Przysypka: Państwa są utworu ludzkiego, zbiorem przysypkowym cząstek. Krasin. < Od Przysypka >

[Przysypować, uje, ował] p. Przysypać.

[Przysypowanie, a, blm.] czynność cz. Przysypować.

Przysysać się, a ś., ał ś. p. Przysysać ś.
< Przy + Sysać >

Przysysanie się, a ś., blm., czynność cz. Przysysać ś.

× **Przysyski, ów, blp. zool. rodzaj węglzaków, smocznice (trematoda).** < Przy + * Syski, SS/SES/SYS >

Przyszachrować, uje, ował szachrajstwem przysporzyć. < Przy + Szachrować >

Przyszachrowanie, a, blm., czynność cz. Przyszachrować.

[Przyszałenie, a, blm.] czynność cz. Przyszałić.
+ **Przyszałenizy trochę szalony:** P., przywilszy, subinsulsus. Macz. < Przy + Szalaenizy >

[Przyszałić, i, il] przywabić. < Przy + Szalić >

Przyszańce, ów, blp. woj. przykopcy, aprosze.
< Przy + Szajce, od Szaniec >

Przyszańcować się, uje ś., ował ś., nied. Przyszańcowywać ś. przykopać ś., przybliżyć ś. w przykopach: Nieprzyjacieli przyszańcował ś. pod zamek. Papr. Przyszańcowali ś. do zamku, chcąc go dostać. Leop. Gigantowie chcieli Jowisza na Olimpie, przyszańcowawszy ś., dobywać. Biel. M. Przyszańcował ś. co rychlej Bolesław pod Białogrod. Murin. Do wody ś. P. Okol. Począł szanie gotować, przyszańcowawszy ś. blisko ku miastu. Okol. Węgry i Polacy zaczęli przyszańcowywać ś. do Zapoloćcia. Gór. Prazen.: Blizko ś. był niebu przyszańcował Tyejusz. Bardz. < Przy + Szajcować ś. >

Przyszańcowanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyszańcować ś.

Przyszarzać, a, ał nieco szarzać, zużyć; przyniszczyć: Ubiorom jej była kusa i przyszarzana spódnica. L. P. ś. *nieco szarzać ś., zużyć ś.; przyniszczyć ś.*: Rachował i to, że nowy mundur w dzień występować będzie i znacznie ś. przyszarza. Krasz. < Przy + Szarzać >

Przyszarzanie, a, blm., czynność cz. Przyszarzać.

Przyszarzanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyszarzać ś.

Przyszarzeć, eje, ał stać ś. trochę szarym; szarzać ś., znosić ś., przyniszczyć ś. < Przy + Szarzeć >

Przyszarzenie, a, blm., czynność cz. Przyszarzeć.

[Przyszczek, u, blm.] len. Rost.

Przyszczelniać, a, ał p. Przyszczelnić.

Przyszczelnianie, a, blm., czynność cz. Przyszczelniać.

Przyszczelnić, i, il, nied. Przyszczelniać zlekką lub powoli uszczelnić; doszczelnić: Obrzeże przyszczelniające. < Przy + * Szczelnić, od Szeźelný >

Przyszczelnienie, a, blm., czynność cz. Przyszczelnić.

[Przyszczemić, i, ii] *ścisnąć, przyciąć*: Rozszepa-pana kłoda przyszczemiła niedźwiedziowi łapę. <Przy + *Szczemić, SZCZEM/SKOM>
[Przyszczemienie, a, b] czynność cz. Przyszczemić.

Przyszczep, u, lm. y to, co przyszczepiono, *dzewo przyszczepione, szcep, płonka*: Widzi płód niepodobny sobie z zadziwieniem P., obca gałązki żywiąc przyswojeniem. L. Zdr. Przyszczeppek. <Przy + Szczep>

Przyszczepa, y, lm. y przyszczepienie *ś.*, przyszczepienie. Przen.: *przyłączenie ś. do czego*: W takiej cerkwi heretyctwu łatwa P. <Przy + Szczepa>

Przyszczepać, pie, pał *jeszcze więcej naszczepać, przyłupać*: P. drew. <Przy + Szczepać>

Przyszczepanie, a, b]m., czynność cz. Przyszczepać.

Przyszczeppek, pku, lm. pki p. Przyszczep.

Przyszczepiać, a, a] p. Przyszczepić.

Przyszczepianie, a, b]m., czynność cz. Przyszczepiać.

† Przyszczepianie się, a *ś.*, b]m., czynność cz. Przyszczepiać *ś.*

Przyszczepić, i, ii, nied. Przyszczepiać *szczepieniem przyłączyć*: Święte ręce, zawitajcie i różami zakwitajcie, które twardej do gałęzi gwóźdz przyszczepia. Koch. W. Przen.: *przyłączyć, wcielić*: Jagiełło ziemię litewską do korony polskiej wiecznym prawem przyszczepił, *adjuncti*. Błaz. † P. *ś.* przen.: *przyłączyć ś.*, *przystać*: Ruś po śmierci Mieczysława powtóre za Hermana przyszczepili *ś.* Błaz. <Przy + Szczepić>

Przyszczepienie, a, b]m., czynność cz. Przyszczepić.

† Przyszczepienie się, a *ś.*, b]m., czynność cz. Przyszczepić *ś.*

Przyszczepka, i, lm. i, [Przyszczypka, Zaszczypka], × Przyczepka *łutka na hoku buta lub trzewika*. <Od Przyszczepa>

Przyszczeknąć, nie, nał, nied. Przyszczykać *uszczerknąć przy pewnym miejscu, przyrwać*: Kłosa przyszczeknął suchego, *decersit*. Zebr. Pizen.: Grzechem był prowadzony, grzechem i wiek przyszczekniony. Gęb. (= *przykrócony*). <Przy + Szczeknąć>

Przyszczeknięcie, a, b]m., czynność cz. Przyszczeknąć.

Przyszczucie, a, b]m., czynność cz. Przyszczuć.

Przyszczuć, uje, uf, † Przyszczuwać, nied. Przyszczuwać psy = *szczując przypuścić*: Myśliwey niewiadomi zwykle przyszczuwają charty i Akteona po stronach patrząją. Zebr. <Przy + Szczuć>

Przyszczupić, eje, a]ł *zeschczupić nieco, przychudnąć*: Pozapadały ci oczki i jakoś jakbyś przyszczupiała trochę. Gaw. <Przy + Szczupić>

Przyszczupienie, a, b]m., czynność cz. Przyszczupić.

Przyszczuwać, a, a] p. Przyszczuć.

Przyszczuwanie, a, b]m., czynność cz. Przyszczuwać.

† Przyszczuwać, a, a] p. Przyszczuć. <Przy + Szczuwać>

† Przyszczuwanie, a, b]m., czynność cz. Przyszczuwać: Jeszcze przyszczuwaniem swym psy bestwi łakome. Otw.

Przyszczykać, a, a] p. Przyszczeknąć. <Przy + Szczykać>

Przyszczykanie, a, b]m., czynność cz. Przyszczykać.

[Przyszczyпка, i, lm. i] I. p. Przyszczepka: Bardzo wielka P. u twego buta. Prus. 2. w lm. *słowa uszczypliwe, docinki*.

Przyszczypnąć, nie, nał *uszczypnąć zleka*: Starry przyszczypnął wąż ręką saperski. Kon. Małeńki, zadarty, jakby przyszczygnięty nossek, wypełzł, bezkolorowe, zawsze zaspane oczy, bez brwi i bez rzęsów. Kon. <Przy + Szczypnąć>

Przyszczygnięcie, a, b]m., czynność cz. Przyszczypnąć.

[Przyszczyppy] *Ignący do człowieka, przymilający ś.*, *sympatyczny*: I przyszczypane to i gospodarne. Sienk. Okrutecznie P. Karcz. <Od Przyszczypnąć>

Przyszew, szwu, lm. szwy p. Przyszwa. <Przy + Szew>

× Przyszewny, Przyszewowy przym. od Przyszwa. Anat.: P. (tarsus). <Od Przyszew>

[Przyszklebiać się, a *ś.*, a]ł *ś.*] *schlebiać*.

[Przyszklebianie się, a *ś.*, b]m.] czynność cz. Przyszklebiać *ś.*

Przyszkótek, lka, lm. lki p. Przyszkółka.

× Przyszkółka, i, lm. i I. *szkółka przy innej będąca*. 2. n. *Przyszkótek niższa szkoła żydowska; mieszkanie przy synagodze dla jej zawiadowców*: W niektórych naszych miasteczkach Żydzi mają bożnice, szkoły, przyszkółki z wolnym obrządkiem. L. <Przy + Szkółka>

† Przyszlachcenie, a, b]m., czynność cz. Przyszlachcić.

† Przyszlachcić, i, ii, † Przyszlachcić, nied. † Przyszlachciać *przydać szlachetności, zrobić szlachetniejszym, uszlachetnić, uczucić, uświetnić, zaszczyścić*: Żywot luźki naukami przyszlachceony. Kosz. Panowie nauką, jak najkosztowniejszym ubiorem, majetność swą przyszlachcą. Kosz. Miłosierdzie Antoniego nazwiskiem *Pius* prześlachciło. Kosz. Sromotaby była, aby chrześcijanie mężnemi a szlacheckimi seremi przyszlachceni być nie mieli. Kosz. Żywot ludzki wynalazki przyszlachciły. Bud. B. Był w najpiękniejsze enoty przyszlachceony. Birk. Żebyśmy królestwo Jego ucieżowości przyszlachciali, trzeba zwłóczyć starego Adama odzienie. Białob. Marsa kościół przyszlachceł łupy skrwawionemi. Kochan. Przyszlachcił ich swym imieniem. Zebr. Ma miejsce wszędzie ozdobne i przyszlachceone kłamstwo. Żarn. (= *przybarwione*). <Przy + Szlachcić>

[Przyszlic, a, lm. e] *przyrząd z dziurką, w którą ś. kręszel wtyka, przęślica*.

Przyszlifować, uje, ował *przyppasować przez szlifowanie*: P. koreczek do flakonika. Łączył go za pomocą złączenia szklanego przyszlifowanego. <Przy + Szlifować>

Przyszlifowanie, a, b]m., czynność cz. Przyszlifować.

Przyszlusować, uje, ował *wiośl. szlusując przybić do lądu, przylipnąć (na wodzi) zatrzymać ś.*: Przyszlusuj i łódź Uskoka przytrzymaj silnie. Jeż. <Przy + Szlusować>

Przyszlusowanie, a, b]m., czynność cz. Przyszlusować.

Przyszłapać, pie, pał *szłapiąc przybyć*. <Przy + Szłapać>

Przyszłapanie, a, b]m., czynność cz. Przyszłapać.

Przyszli p. Przyjść. <Przy + Szli, od Iść>

Przyszła p. Przyjść. <Przy + Szła>

!Przyszłem = przyszedłem. <Zam. Przyszedłem, przez analogię do Przyszłam, Przyszłom >

×Przyszło *potym, na przyszłość, nadal*. L. <Od Przyszły >

×Przyszłonocony *tyczący ś. przyszłej nocy*: Ci szpalery wynoszą, a ci obijają przyszłonoconą łóżnicę. Ustrz. W przyszłonoconą łóżnicę podziemne przybyły matrony i królową wkoło otoczyły. Ustrz. <Przyszły + Noeny >

!Przyszłoprzyszły *gram. odnoszący ś. podwójnie do przeszłości: raz pod względem czasu, drugi raz pod względem czynności*. Sł. wil. Czas P. wystawia, że czas jest przyszłością, a tym samym czynność, która ś. ma w nim wykonać, musi być przyszłą, np.: Będzie miał mówić. Zoch. <Przyszły + Przyszły >

Przyszłoroczny *tyczący ś. roku przyszłego*: Przyszłoroczne urodzaje. <Przyszły + Roczny >

[Przyszło sę] *przyszło, trzeba było, wypadło*: P. ś. zaciągnąć pożyczkę. <Ros., od Przyjść >

Przyszłościowy *przym. od Przyszłość, przyszły*: Cele natychmiastowe stopniami ustępują przyszłościowemu. Karł.

Przyszłość, i, bhm. l. *czas przyszły, czasy przyszłe*: Kiedyś w przyszłości nastąpić to musi. Bądź ostrożniejszym na P. (= nadal, na drugi raz). Blizka, daleka, str. szna P. Odgadnąć P. Czytać w przeszłości. 2. *czyja = losy przyszłe, dzieje przyszłe, byt w przeszłości, jutro*: P. narodu. P. to pokaże (= da ś. to widać). Przewidywać P. Przeszłość i terażniejszość były nam rękopisem przyszłości. Zgotował nam opłakaną P. Zwichnął sobie P. (= karjerę na P.). Z jego nędzy ktoś wyczyta, jaka mu szczytna P. świta? Uj. Zapewnić komu P. Zostawił rodzinę z zabezpieczoną przyszłością. Krasz. 3. *potomność, potomkowie, przyszłe pokolenia*: Pracować dla przyszłości. Do przyszłości duch każdej przykuty. Fred. A. <Od Przyszły >

Przyszłotygodniowy *tyczący ś. przyszłego tygodnia*: Repertuar P. teatru Małego wypełniają ostatnie dwie nowości. <Przyszły + Tygodniowy >

×Przyszłowidny, ×Przyszłowidzowy *przewidujący przyszłość, wieszczy, proroczy*. Sł. wil. <Przyszły + Widny >

×Przyszłowidz, a, lm. *owie wieszczek, prorok*: Mysł moja, przyszłowidzów napuszona duchem, nad własnych ś. przeznaczeń zastanawia ruchem. L. <Przyszły + Widz >

×Przyszłowidzowy *przym. od Przyszłowidz*: P. duch wysoki oświecił proroki. L.

Przyszły I. ×P. *który przyszedł*: Ujrzał w widzeniu anioła Bożego, do siebie przyszłego. Gil. Poszedł, chcąc wiedzieć, jakby ś. miał: przyszłemu powiedział, że umarł. L. Wielka różnica między zapracowanym groszem a leiko przyszłym. L. 2. a. †Przychodzący, †Będący *który przyjdzie, mający nastąpić, spodziewany w przyszłości*: Czas P. Przyszłe wieki, pokolenia, dzieje, losy. Co jest przytomnego, to przytomny, a co przyszłego — będącym. Leop. Przyszłe rzeczy niepewne są: będą a. nie będą; lecz co przeszło, to już prawie na bezpiecznym miejscu stoi. Górn. (lepsze chwala Bogu, niż dali Bóg. L.). Mędrcy, którzy ś. na rozumiech znali, przyszłym żebrakiem hojnego nazywali. Rej. Wypuszcę mu wiesz na P. święty Jan. L. Przyszłe rzeczy upatruj i opatruj. Kn. Dobra rzecz mieć lekarstwo na przyszłe choroby. Pot. Na P. rok, na P. tydzień. Nasza czynność przyszłym wiekom wzorem będzie. Fred. A. Otoć co rzekł Pan do

wszystkich przyszłych wieków świata. Krasin. Daj nam widzenie przyszłych Twych łask. Uj. Kierował go na przyszłego kandydata do korony. Krasz. Mój P. = mój P. mąż. Moja przyszła = moja przyszła żona. <Od Przyjść >

Przysznitować, uje, owal *rzem. przykrajając, przyciąć*. <Przy + *Sznitować, od Sznit >

Przysznitowanie, a, bhm., *czynność cz. Przysznitować*.

Przysznuruować, uje, owal *przywiązać, przykreć-pować, przymocować sznurem, sznurkiem*: Młody chłopak od Beskidu, w skórzanych do lekkiej nogi przysznuruowanych sandałach. Kaczk. <Przy + Sznuruować >

Przysznuruowanie, a, bhm., *czynność cz. Przysznuruować*.

Przyszorstki *cokolwiek szorstki*. <Przy + Szorstki >

Przyszorstko *przys. od Przyszorstki*.

Przyszpawować, uje, owal *żagiel, fl. napiąć go, przyciągnąć pod wiatr szerami, garami*. <Przy + Szpawować >

Przyszpawowanie, a, bhm., *czynność cz. Przyszpawować*.

†Przyszpachniejszy *p. Przyszpachny*.

†Przyszpacać, a, ał *p. Przyszpacić*.

†Przyszpecanie, a, bhm., *czynność cz. Przyszpecać*.

†Przyszpecenie, a, bhm., *czynność cz. Przyszpecić*.

†Przyszpecić, i, il, nied. †Przyszpecać *przyczynić ś. do szpetności; zesześcić, oszpeścić cokolwiek*: Pismo Kromerowe nie przyszpeci podobno, jeśli nie przyzodobi biblioteki twojej. Błaż. <Przy + Szpeścić >

Przyszpachny, ×Przyszpachniejszy, †Przyszpachniejszy *trochę szpetny*: P., przyszpachniejszy a. też szpachniuchny, żadniuchny. Mącz. <Przy + Szpachny >

†Przyszpiegować, uje, owal *szpiegując przypilnować*: Przyszpiegowawszy ich, jechaliśmy i pojмали samego herszta tych zbójców Sałatę. Mask. <Przy + Szpiegować >

†Przyszpiegowanie, a, bhm., *czynność cz. Przyszpiegować*.

Przyszpilać, a, ał *p. Przyszpilić*.

Przyszpilanie, a, bhm., *czynność cz. Przyszpilać*.

Przyszpilenie, a, bhm., *czynność cz. Przyszpilić*. Przyszpilić, i, il, †Przyspilić, [Przyspilić], †Przyszpilkować, †Przyszpilować, †Przyspilkować, nied. Przyszpilać I. *przyjąć szpilka, szpilkami lub czym śpiczastym; przybić, przygwoździć*: [Dziewucha przyszpili rozmaryn do gorsu. I uwiła pani wieniec, hej łołom! przyszpiliła do swej główki]. Djamenty przyszpila napotkanym dziewczojom do łona. Krasin. Tu wstążkę oderwawszy od sukni, zrobiła kokardę i na piersiach hrabi przyszpiliła. Mick. Wtym oszczep go doleci i przyszpiluje. Chr. Postanowił P. go grotom od chorągwi do ziemi. 2. [P. komu] = *ukłóć, ułobić go, dokuczyć mu*: Choć Kaśka nie jest jak furjatka, ale mogłaby mu dobrze przyszpilić, a on weale tego nie pragnie. <Przy + Szpilić >

†Przyszpilkować, uje, owal *p. Przyszpilić*. Kn., Troc. <Przy + Szpilkować >

†Przyszpilkowanie, a, bhm., *czynność cz. Przyszpilkować*.

†Przyszpilować, uje, owal *p. Przyszpilić*. <Przy + Szpilkować >

†Przyszpilowanie, a, blm., czynność cz. **Przyszpilować.**

Przyszpitalowy *znajdujący ś. przy szpitalu*: Oddziały przyszpitalowe. Rol. <Przy + Szpitalowy>

[Przyszpuntować, uje, ował] *przyłkać, przycisnąć*: Każdy listek kapusty zwinąć osobno, założyć do garzeczka ciasno, P. z wierzchu patyczkami, żeby ś. listki nie rozdymały. <Przy + Szpuntować>

[Przyszpuntowanie, a, blm.] czynność cz. **Przyszpuntować.**

Przyszrubować, uje, ował p. **Przyszrubować.** <Przy + Szrubować>

Przyszrubowanie, a, blm., czynność cz. **Przyszrubować.**

Przyszrubowywać, uje, ywał p. **Przyszrubować.** **Przyszrubowywanie, a, blm.,** czynność cz. **Przyszrubowywać.**

†Przyszto nieos. *przyszli, idąc przybyto*: I P. i opowiedziano królowi. B. B. <ni. od *Przyszty, na wzór: Bity, Myty, Odbyty>

Przyszukować, uje, ował, nied. **Przyszukowywać** czego = *przydłużyć przez sztukowanie; przygotować sztukowaniem, nadszukać, doszukać, nadłożyć*: P. sznura, pasa, rękawa. P. kawał sznura do sznura, rzemienia do pasa, sukna do rękawa. <Przy + Szukać>

Przyszukowanie, a, blm., czynność cz. **Przyszukować.**

Przyszukowywać, uje, ywał p. **Przyszukować.** **Przyszukowywanie, a, blm.,** czynność cz. **Przyszukowywać.**

Przysztychować, uje, ował *dorobić przez sztychowanie*: P. szczegóły brakujący. <Przy + Sztychować>

Przysztychowanie, a, blm., czynność cz. **Przysztychować.**

× **Przysztykulać, a, ał** p. **Przysztykutać ś.**: Ja przystykulałem do jegomości powiedzieć o tym. Krasz.

× **Przysztykulanie, a, blm.,** czynność cz. **Przysztykulać.**

Przysztykutać się, a ś., ał ś., × **Przysztykulać** *przyjść sztykutając ś., utykając.* <Przy + Sztykutać ś.>

Przysztykutanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przysztykutać ś.**

Przyszwa, y, lm. y, × **Przyszew I. a.** [Nart] *skóra na wierzchu stopy u buta lub trzewika.* Mag. Podeszwy ma na cał grube, w przyszwach sama łatanina. L. 2. × **Przyszwy, lm. dolna część butów przyszyta do starych cholew, podszycie.** 3. †P. anat. p. anat. Nart. <Przy + *Szwa, SZY/SZW/SZEW>

[Przyszwędać się, a ś., ał ś.] *przywlec ś., przyleść.* <Przy + Szwędać ś.>

[Przyszwędanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Przyszwędać ś.**

Przyszwiarski przym. od **Przyszwarz**: Robota przyszwiarska.

Przyszwarz, a, lm. e ten, co robi przyszwy do obuwia.

Przyszwow p. **Przyszewny.** <Od Przyszwa> **Przyszybie, a, lm. a gór. p. Podszybie.** <Przy + *Szybie, od Szyb>

[Przyszybiony, Zaszybiony] *głupkawy, niedowarzony, półgłówek.*

†**Przyszychtować, uje, ował** *przyłączyć do porządku, przybrać.* L. Panowie litewscy Łucko i

Podole do dzierzaw swoich P. pragnęli, *redigere.* Błaż. Z nieprzyjacielskiego obozu strzała, do żelazca kartę mając przyszychtowaną, między warty wpadła. Tw. (przypięta. L.). <Przy + Szychtować>

†**Przyszychtowanie, a, blm.,** czynność cz. **Przyszychtować.**

× **Przyszychost, a, lm. y** *przyganiacz, człowiek lubiący komu, czemu przypinać latki, zbieracz wzorków*: Każdej to enocie P. niezbyty. L. <Przyszyć + Chwost>

Przyszycie, a, blem. I. czynność cz. Przyszyć. 2. chir. *przytwierdzenie, przymocowanie*: P. macicy do ściany brzusznej (gastrohysterorhaphia). P. śledziony ruchomej (splenopexia).

†**Przyszycie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Przyszyć ś.**

Przyszyć, yje, ył, nied. **Przyszywać** *szując przyłączyć*: Przyszył guzik do kapelusza. Troc. Ten gors i mankiety tyś przyszywała. L. Żaden nie przyszywa płatka sukna nowego do starego oddzienia. Leop. P. galon, tasiemkę. Lekko P. = *przyfastrzygować.* Zbierz te perelki po trawie i znów przyszyj na rękawie. Słow. Przen.: P. komu ogon = *przypiąć mu latkę, wysydzic go.* Kn. Przen.: *niezgrabnie, gwałtem przyczepić, przykleić, przylepić, przydać*: Słowo Boże wykręcają, przyszywając do niego wymysły swoje. Wuj. Zawsze nowego co nowiniar przyszywa. Żebr. Sztuka wielka umieć swój interes do cudzego abo cudzy do swojego P. Lubom. Przyszył cudzy interes pozornie do swojego. Troc. Do cnoty dobre obyczaje P. trzeba. Troc. Przen.: Powieść o gigantach heretykom łącno P., zwłaszcza gigantomachją. Birk. (= *przystosować*). †P. ś. *przyczepić ś., przylączyć ś., przystać, przynąć ś.*: Chcąc ś. do mniechów na sądnym dniu P., kazał ś. jeden po śmierci omniszyć. Pot. Aenobarb do Antoniego fakeji ś. przyszył. Chr. Podług Solona, gdzieby kto w rozerwanej Rzpltej P. ś. nie chciał do której strony, taki miał dać gardło. Jan. Osobników, co ś. do żadnej strony nie przyszyli, słuchać zgoła nie chcą. Jan. Który król jest tak bogom przyjemny i miły, żeby ś. trzech poczciwych do niego przyszyli. Jabł. Smem to wszystko, eokolwiek mylnym blaskiem w oczy bije, do stanu wysokiego przykrość ś. przyszyje. Min. Przyszył ś. do kupców. Troc. Pod tą konfederacją ś. przyszywali. Troc. (= *podszycali ś.*). Do czego ś. inszy ludzi rodzaj przyszył. Troc. <Przy + Szyć>

Przyszykować, uje, ował *przygotować, przyrzędzić, przysposobić, naszykować*: Przyszykowała sobie pod płaszczem sztylet. Musisz być przyszykowany jutro. P. ś. *przygotować ś., przysposobić ś.; naszykować ś.*: P. ś. do podróży, do egzaminu. P. ś. na kogo. <Przy + Szykować>

Przyszykowanie, a, blm., czynność cz. **Przyszykować.**

Przyszykowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przyszykować ś.**

Przyszywać, a, ał i P. ś. p. **Przyszyć.** **Przyszywanie, a, blm.,** czynność cz. **Przyszywać.**

†**Przyszywanie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Przyszywać ś.**

Przyszywany I. im. od Przyszywać. 2. przen. *niewłaściwie, niepożądanie występujący w jakiej roli*: P. mąż (= *niby mąż, człowiek żyjący z kobietą na wiarę*). Przyszywana żona. Nieraz zar-

tem mawiał margrabia do swego przyszywanego teścia. Es.

Przyszywek, wka, lm. wki *to, co przyszyto, rzecz, część przyszyta*: Kołnier, P. do sukni. L. <Przy + *Szywek, SZY/SZW/SZEW >

Przyszciana, y, lm. y, × **Przyszcienie** *niejsce przy ścianie*: Kobiety powyskakiwały z pościeli i ze świecami w ręku kupią ś. po przyszcianach, krzyżąc, lamentując. Kacz. <Przy + Ściana >

Przyszcianek, nku, lm. nki *odsada od ściany*. Sł. wil. <Przy + *Ścianek, od Ściana >

1. [**Przyszcianek**, nka, lm. nki] *mała zamknięta przegroda na sieczkę i żarno na boisku, przy ścianie*.

2. [**Przyszcianek**, nka, lm. nki] p. **Pierścien**. <Z Pierścianek >

× **Przyszcigać**, a, ał p. **Przyszcigać**.

× **Przyszciganie**, a, bfm., czynność cz. **Przyszcigać**.

× **Przyszcigać**, nie, nął, nied. × **Przyszcigać** *ścigając przyciągnąć, przybliżyć*. <Przy + Ścigać >

× **Przyszcignięcie**, a, bfm., czynność cz. **Przyszcigać**.

[**Przyszcizka**, i, lm. i] p. **Przyprzka**.

[**Przyszcibiać**, a, ał] p. **Przyszcibić**.

[**Przyszcibianie**, a, bfm.] czynność cz. **Przyszcibiać**.

[**Przyszcibić**, i, il, nied. **Przyszcibiać**] *dodać*: P. w gadce (=dodać w rozmowie). Przyszcibiaj do tego, co tam w nadrukowanym stoi, co ś. w życiu ludzkim praktykuje. <Przy + Scibić >

[**Przyszcibienie**, a, bfm.] czynność cz. **Przyszcibić**.

† **Przyszcicie**, a, bfm. *przyjscie*: Taki dostatek jego wiek zrodzi, jaka na przyjsciu wiesny przyjemnej trawy bywa obfitość. Kochan. <Przy + Scicie, SZD/SZ/Ś >

† **Przyszcigać**, a, ał, [**Przyszcigać**, **Przyszcignąć**] *ścigiem rzadkim przyszyć*. <Przy + *Scigać, od Scieg >

Przyszciganie, a, bfm., czynność cz. **Przyszcigać**.

[**Przyszcignąć**, gnie, gnał a. gł] p. **Przyszcigać**: **Przyszcigła** igłą na koszulinie. Kon. <Przy + *Scignąć, od Scieg >

[**Przyszcignięcie**, a, bfm.] czynność cz. **Przyszcignąć**.

× **Przyszcieka**, i, lm. i?: ... idąca z cierniem po przysciece dla kaleczenia umyślnie bosych nóg. Karp.

× **Przyszciełać**, a, ał p. 2. **Przysłać**.

× **Przyszcietanie**, a, bfm., czynność cz. **Przyszciełać**.

Przyszcietanie, a, bfm., czynność cz. **Przyszcietelić**.

Przyszcietać, a, ał p. 2. **Przysłać**.

Przyszcietanie, a, bfm., czynność cz. **Przyszcietać**.

× **Przyszcienie**, a, lm. a p. **Przyszciana**. L. <Przy + Scienie, od Sciana >

Przyszcienny i. *znajdujący ś. przy ścianie*: Żóraw P. 2. patol. *znajdujący ś. przy ścianie naczyń krwionośnego*: Skrzep P., skrzeplina, przyszcienna (thrombus parietalis). <Przy + Scienny >

[**Przyszciepnny**] p. **Przysciepnny**.

× **Przyszcigać**, gnie, gnał a. gł *ścigając przyszywać, przydybać*: **Przyszcignęli** złoczyńcę. Troc. Kogo w gnałości czas późny przyszciganie, nikt go nie dzwignie. Gawin. Czemu fuka Junona

zgryźliwa tak śmieje, przyszcigawszy Jowisza u pięknej Semele? Koch. W. Nie przyszcigłem go. Troc. Gdziekolwiek takich swowolników posłakują i przyszcigają, mają ich imać. Vol. <Przy + Scignąć >

× **Przyszcignienie**, a, bfm. p. **Przyszcignięcie**. Troc.

× **Przyszcignięcie**, a, bfm., **Przyszcignienie** czynność cz. **Przyszcignąć**.

[**Przysciepnny**, **Przysciepnny**] *umiejący ś. pochlebiać, nadskakiwać; przychylny, przymlający ś., miły, posłuszny*: Był czerwony na gębie i P. Bliż. <Przy + *Sciepnny, Ś + *Ciepnny, CIP/TP >

[**Przyszcibić**, i, il] *niedbale przyszyć a. przyszywać*.

[**Przyszcibienie**, a, bfm.] czynność cz. **Przyszcibić**.

† **Przyszcicie**, ydzie, szedł p. **Przyszcicie**. Błaż., Rej, Ocz. A przydzie przeciw jim (Filistynom) strona. B. Sz. I do wielkiego krwie rozlania przyszcicieby musiało, gdyby ś. bronili. Skar. Kiedyż zasię przydzie ku starości, wszystkie k niemu zbieżą ś. żałości. Biel. M. <Przy + Scicie >

† **Przyszcietanie**, a, bfm., czynność cz. **Przyszcietać**.

† **Przyszcietać**, i, il p. **Przyszcietać**.

† **Przyszcietanie**, pie, pał p. **Przyszcietanie**.

† **Przyszcietanie**, a, bfm., czynność cz. **Przyszcietanie**.

† **Przyszcietanie**, i, il, nied. † **Przyszcietanie**, † **Przyszcietanie** *przydeptać*: Głównki porowe rozsiane i przytrząsnione ziemią przyszcietają nogami niebardzo gwałtownie. Trzyc. <Przy + *Scietanie >

† **Przyszcietanie**, a, bfm., czynność cz. **Przyszcietanie**.

† **Przyszcietanie**, uje, ywał p. **Przyszcietanie**.

† **Przyszcietanie**, a, bfm., czynność cz. **Przyszcietanie**.

† **Przyszcietanie**, a, lm. owie *człowiek przyszcietany, napół ślepy, niedowidzący*. Mącz. <Przy + *Scietanie, SLEP >

× **Przyszcietanie**, i, il *nieco zaszcietać*. L. <Przy + Scietanie >

× **Przyszcietanie**, a, bfm., czynność cz. **Przyszcietanie**.

Przyszcietanie *ślepy nieco, niedowidzący, krótkowzroczny*, × kurtum w izum. <Przy + Scietanie >

Przyszcietanie, nie, nął *przymknąć, przysunąć*: Ku stolikowi potym przyszcietanie kroku. Mick. P. ś. *przymknąć ś., przysunąć ś., przypelznąć*: Wąż ś. przyszcietanie. <Przy + Scietanie >

Przyszcietanie, a, bfm., czynność cz. **Przyszcietanie**.

Przyszcietanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przyszcietanie** ś.

† **Przyszcietanie**, bku, lm. bki *obietnicowanie pod ślubem*: Dla przyrzeczenia i przyszcietanie, sponsio. Błaż. <Przy + *Scietanie, od Scietanie >

† **Przyszcietanie**, i, il, [**Przyszcietanie**] *przyrzeczenie, przyobiecać*: Z choremi, którym pewna nadzieja żywota może być przyszcietanie, ostrożnie ś. miej, aby w większe niebezpieczeństwo nie byli wpechnieni. Cziach. [My sobie przyszcietanie. Co mi Bóg przyszcietanie, to mie to nie minie]. [P. ś.] *zobowiązać ś.* <Przy + Scietanie >

Przyszcietanie, a, bfm., czynność cz. **Przyszcietanie**: W obietnicach Twych jest P. grzechów nam odpuszczenia. K. G.

[**Przyszcietanie** się, a ś., bfm.] czynność cz. **Przyszcietanie** ś.

× **Przyśluznia**, i, bhm., hist. *nablonck, przyblonek* (epithelium). <Przy + *Sluznia, od Sluz>

× **Przyśluzniak**, a, lm. i patol. *nowotwór złośliwy, nabłoniak, × rakowiec, przybloniak* (epithelioma). <Przy + *Sluzniak, od *Sluzny, od Sluz>

× **Przyśluzniowy** przym. od **Przyśluznia nabłonkowy, przyblonkowy** (epithelialis). <Od Przyśluznia>

Przyśmiardły który *przyśmiardł, trochę śmierdzący, przytechtły*. Troc. P., *subrancidus*. Mącz. <Od Przyśmiardnąć>

Przyśmiardnąć, **dnie**, **dnął** a. **dł**, nied. † **Przyśmierdać** *stać s. już trochę śmierdzącym: Putesco*, poczynam euchańć, *przyśmierdać*. Mącz. *Rancula caro*, *przyśmierdające mięso*. Mącz. **Przyśmiardła** (*przyśmiardnęła*) słońcina. Troc. <Przy + *Śmiardnąć, ŚMIERD/ŚMIARD/SMROD>

Przyśmiardnięcie, a, bhm., czynność cz. **Przyśmiardnąć**.

× **Przyśmiechnąć się**, **nie s.**, **nął s.** komu = *nieco s. uśmiechnąć do kogo*. L. <Przy + *Śmiechnąć s., od Śmiech>

× **Przyśmiechnięcie się**, a s., bhm., czynność cz. **Przyśmiechnąć s.**

† **Przyśmierdać**, a, ał p. **Przyśmiardnąć**.

† **Przyśmierdanie**, a, bhm., czynność cz. **Przyśmierdać**.

† **Przyśmiertny** *przy śmierci, przy umieraniu dziejący s.*: Jeszcze o przyśmiertne prosił go pożegnanie. Przyb. <Przy + Śmiertny>

† **Przyśmiertnie** przys. od **Przyśmiertny**. L.

Przyśmieszny *trochę śmieszny, pocieszny*. <Przy + Śmieszny>

† **Przyśmierzać**, a, ał p. **Przyśmierzyć**.

† **Przyśmierzanie**, a, bhm., czynność cz. **Przyśmierzać**.

† **Przyśmierzenie**, a, bhm., czynność cz. **Przyśmierzyć**.

† **Przyśmierzyć**, y, ył, nied. † **Przyśmierzać** *uśmierzając przytłumić; przykrócić*: Wiara mój domysł i troskę przyśmierzy. Przyb.

Przyśmiesznie przys. od **Przyśmieszny**. Mącz.

Przyśniado przys. od **Przyśniady**.

Przyśniady *nieco śniady, śniadawy*. <Przy + Śniady>

[**Przyśnica**, y, lm. e] p. **Przeczka**.

Przyśnić, i a. [ije], il, nied. **Przyśniwać** *ujrzeć we śnie*: Przyśniłem dzisiejszej nocy mego ojca nieboszczyka. Sl. wil. P. s. *pokazać s. we śnie*: Nie zaraz pieniądze liczyć, lubo s. przyśni, żeś skarb znalazł. Fred. M. Śłodziutki skutek wina! często mi jaka piękna przyśni s. dziewczyna. Zabł. Przyśniło mi s. nad świtem, jakobym go widział. Troc. Paniom naszym, tak tym, co go podziwiały, jak tym, co tylko o nim słyszały, *przyśniwał s.* on i *przywidywał*. Jez. A gdy im domek rodzinny s. przyśni, chyłą usteczka, jak wiśnię do wiśni. Uj. Przen.: *przewidzieć s., przyjść do głowy, utrudzić s., uroić s.*: Nie stare tu Miceiny, nie przyśnione Troje, ale słońce dzisiejsze tchną wnętrzości moje. Tw. [Jakbyście se mieli przy bierać do głowy to, co s. ludziom od wiatru przyśniję] Ork. <Przy + Śnić>

Przyśniedzenie się, a s., bhm., czynność cz. **Przyśniedzić s.**

Przyśniedzić się, i s., il s. *zaśniedzieć nieco, okryć s. śniedzią*. Sl. wil. <Przy + *Śniedzić s., od Śniedź>

Przyśniwać, a, ał i P. s. p. **Przyśnić s.**

Przyśniwanie, a, bhm., czynność cz. **Przyśniwać**.

Przyśniwanie się, a s., bhm., czynność cz. **Przyśniwać s.**

Przyśpiać, **eje**, ał, † **Przyśpieć**, [**Przyśpieć**], nied. **Przyśpiewać** *przybyć śpiesznie, pośpieszyć, zdążyć, pokwapić s.*: Przed sobą czeladź posłała, sama potem *przyśpiała*. Birk. Na pomoc papieżowi z niemalym wojskiem *przyspiał*. Skar. Zapobiegał, by im pomocy nie tak zaraz P. mogły. Warg. Niech dowiej jakie chce projekta roi, jeśli im z nieba pomoc nie *przyśpieje*, wiatr te gruntowne imprezy rozwieje. Min. Rychelej mi *przyśpij* na pomoc, Boże. Skar. Mam ja w dobroci Boga niepłonną nadzieję, że mi z swoją pomocą i łaską *przyśpieje*. Min. Każ wino nosić, póki bezcka leje, póki wiek służy, a śmierć nie *przyśpieje*. Kochan. Już był dwoje księgi i trzecich połowię odprawił, alić śmierć *przyśpiała* i nie dokończone zostały. Wys. [Wśród pokrzyków uciechy, potrząsów wyskocznych *przyśpiali* z Babą do swej wieśniicy na Bugaju. Dyg.] I dziewczę to nad nim zakrzykło mdłące; —już ku niej *drużbowie przyśpieli*. Wysp.] Przen.: Lepiejby było, kiedy *przyśpieje włos siwy*, zapomnieć przeszłej rozkoszy. Górn. *Przyśpiewała* nakoniec dawno zastużona dla zdrajcy zguba. Nar. Póki rozum nie *przyśpieje*, statkować nie będzie Troc. Kiedy *przyśpieje włos siwy*, człowiek na dół idzie Troc. Na początku lata, gdy już żniwa *przyśpiewały*, a już łatwe pożywienie było, do Litwy w wojskiem *ciągnął*. Stryjk. Przen.: [*Przyśpia'lo mi*] = *piłno mi, trzeba śpieszyć*. 2. [P.] *dojrzeć (o zbożu)*. 3. † *Przyśpiała* to na mnie = *na mnie s. skrupiło, na mnie padło*. Troc. <Przy + *Śpiać, SPIE/ŚPIA>

Przyśpianie, a, bhm., czynność cz. **Przyśpiać**.

Przyśpieć, **eje**, ał p. **Przyśpiać**. <Przy + *Śpieć, SPIE/ŚPIA>

† **Przyśpieszać**, a, ał p. **Przyśpieszyć**.

Przyśpieszająco przys. *w sposób przyśpieszająco, przyśpieszając*: Małe dawki działały tu P. <Od **Przyśpieszający**, od **Przyśpieszać**>

Przyśpieszanie, a, bhm., czynność cz. **Przyśpieszać**.

Przyśpieszenie, a, bhm. I. czynność cz. **Przyśpieszyć**: P. ustawy rządu jednym było środkiem uskutecznienia jej. Ust. Nagłym przedsięwzięcia przyśpieszeniem przedsięwzięciu samemu szkodliwy można. L. P. terminu. 2. fiz. *pryrość, o jaki powiększa s. w ciągu sekundy prędkość ciała poruszającego w ruchu zmiennym*: P. siły ciężkości = P. *biegu ciał spadających, powodowane przez działanie siły ciężkości*. 3. mech.: P. równa s. sile działającej w kierunku ruchu, podzielonej przez masę w ruch wprawioną. 4. patol.: P. czynności serca (tachycardia). P. oddechu (tachypnoe). P., doprowadzenie do dojrzalości (maturatio).

† **Przyśpiesznik**, a, lm. i l. anat. *mięsień przyśpieszający, popędzający mocz, mięsień opuszkowo-jamisty* (musculus bulbo-cavernosus s. accelerator urinae). 2. mech. *przynrzad do hamulców automatycznych przyśpieszający hamowanie*. <Od **Przyśpieszny**>

Przyśpieszny z większym *pośpiechem odbywający s., przyśpieszony, przyśpieszający*. Lek.: Leczenie, × lekovanie *przyśpieszne*, × *dościzne* (curatio maturans). <Przy + Śpieszny>

Przyśpieszyciel, a, lm. e ten, co *przyśpieszył a. przyśpiesza*: Ten błogosławiony już dzisiaj, kto

uwierzył w przyszłość takową i stał ś. jej przyśpieszycielem. Krasin. <Od Przyśpieszyć>

Przyśpieszycielka, i, lm. i forma ż. od **Przyśpieszyciel**.

Przyśpieszyć, y, ył, nied. Przyśpieszać I. †P. cz. ni. *pośpieszyć, przybyć śpiesznie, podążyć*: Przyśpiesza do kresu. Troc. Przyśpieszyłem zaraz do niego. Troc. 2. co = a) *zwiększyć prędkość czego; zrobić śpieszniejszym, żwawszym*: P. biegu, kroku. Przyśpieszonym idę krokiem. Troc. Ruch, oddech przyśpieszony (=prędszy, żwawszy, skorszy). Tętno przyśpieszone. Przyśpieszony bieg, gdy ciało w równych czasach coraz większe drogi przebywa. Sniad. Bieg jednostajnie przyśpieszony. Hube. Żył życiem przyśpieszonym (= gorączkowym). b) *przybliżyć w czasie, uczynić wcześniejszym*: P. termin. Przyśpieszył mu zgrabę, sobie nieszczęście. Troc. P. komu śmierci. Troc. Uczyni, co będzie mógł, aby pokój i zgodę P. Krasz. Przyśpieszmy sobie nicosć. Krasin. Niech przyśpieszą królestwu lat tysiąc. Krasin. c) *przyplić, przynaglić*: No, Śmigalski! czas przyśpiesza, dalej, dalej na deresa! Fred. A. d) [P. komu] *dokuczyć*: A to mi przyśpieszył! 3. anat.: †Myski moez przyśpieszające (Perz.), przyśpieszniki (Dyk. M.), mięsień cewkwojamisty (musculus cavernosus s. accelerator urinae). 4. patol. p. **Przyśpieszny**. <Przy + Śpieszyć>

Przyśpiew, u, lm. y I. wyraz *a. frazes poutarczający ś. uciąż w śpiewce, w pieśni*. 2. *przycisk, akcent, zgłoska wymówiona przeciągle, śpiewnie*. Sł. wil. <Przy + Śpiew>

× **Przyśpiewacz, a, lm. e** *ten, co przyśpiewuje, akompanjuje śpiewem*. <Od Przyśpiewać>

× **Przyśpiewaczka, i, lm.** i forma ż. od **Przyśpiewacz**. Mącz.

Przyśpiewać, a, ał p. **Przyśpiać**.

Przyśpiewanie, a, blm., czynność cz. **Przyśpiewać**.

† **Przyśpiewawać, a, ał** p. **Przyśpiewywać**.

† **Przyśpiewawanie, a, blm., czynność** cz. **Przyśpiewawać**.

[**Przyśpiewka, i, lm. i**] *śpiewka; melodia*: Starodawnych śpiewek i przyśpiewek. Poczynam nastąpiły tańce, a niekiedy hulanka z przyśpiewką. Wilk. Jagustynka, że sobie już podpła, ujęła ś. pod boki i nuż do niej przyśpiewkami rzucacć. Reym. <Przy + Śpiewka>

† **Przyśpiewować, uje, ował** p. **Przyśpiewywać**.

† **Przyśpiewowanie, a, blm., czynność** cz. **Przyśpiewawać**.

Przyśpiewywać, uje, ywał, †Przyśpiewawać, †Przyśpiewować I. *towarzyszyć, akompanjować komu śpiewem; śpiewać do wtóra, wtórować śpiewem*: Wy, którzy przyśpiewawacie przy arfie. Leop. Apollo gądl na lutni, a boginie wodne mu przyśpiewowały. Biel. M. Pod obronę Weneru przyśpiewował. Li. Miłym do muzyki przyśpiewowała (przy muzyce śpiewała) głosem. Troc. Siostra mu przyśpiewowała. Troc. Ty mi przyśpiewuj, ptaku żalobny Minerwy. Tremb. Najświętsza Matko, przyśpiewują dziatki, zmiiduj ś., zmiiduj nad tatem. Mick. Bądźcie muzyką, co przyśpiewuje marzeniom myśli mojej. Krasin. Przyśpiewuj, tańczy sobie, ja siedzę i płacę. Uj. (= *wyśpiewuje*). Przen.: *przyświadczać, przytakiwać*: Czemu i drugi poeta przyśpiewuje, mówiacć. Troc. 2. †P. *brać udział w śpiewaniu*: Przyśpiewawam, wpośród śpiewam, jak w komedjach bywa, *intercino*. Mącz. <Przy + Śpiewywać>

Przyśpiewywanie, a, blm., czynność cz. **Przyśpiewywać**.

[**Przyśpilenie, a, blm.**] czynność cz. **Przyśpiłić**.

[**Przyśpiłić, i, ił**] p. **Przyspiłić**.

† **Przyśpiłować, uje, ował** p. **Przyspiłić**.

† **Przyśpiłowanie, a, blm., czynność** cz. **Przyśpiłować**.

× **Przyśrodek, dka, lm. dki** *miejsce bliżkie środka*. Goł. <Przy + Środek>

Przyśrodkowy I. *przy środku, w bliskości środka położony*: Przyśrodkowa część jądra ziemi. Sterówki przyśrodkowe. Szt. 2. anat.: Zrazik mózgu P. (lobulus paracentralis). <Przy + Środkowy>

Przyśrubować, uje, ował, Przysrubować, nied. Przyśrubowywać, Przysrubowywać *przylkreć śrubą*: Szyft przechodzący przez nogę perspektyw muterką P. ś. daje. Zab. Przen.: Rządy przysrubowywały do swojego własnego mechanizmu te sztuczne sprężyny, zapożyczane od składkowej działalności prywatnej. Spas. <Przy + Śrubować>

Przyśrubowanie, a, blm., czynność cz. **Przyśrubować**.

Przyśrubowy przy śrubie leżący: Przez pochwę przyśrubową parowca wał główny wychodzi z niego na zewnątrz do śruby. <Przy + Śrubowy>

Przyśrubowywać, uje, ywał p. **Przyśrubować**.

Przyśrubowywanie, a, blm., czynność cz. **Przyśrubowywać**.

[**Przyświadcą, a, ał**] p. **Przyświadczyć**. <Przyświa(d)cać>

[**Przyświacanie, a, blm.**] czynność cz. **Przyświacać**.

Przyświadczać, a, ał p. **Przyświadczyć**.

Przyświadczenie, a, blm., czynność cz. **Przyświadczać**.

Przyświadczenie, a, blm., czynność cz. **Przyświadczyć**.

Przyświadczyć, y, ył, nied. Przyświadczać, [Przyświacać, Przyswiarczać] *poświadczyć, stwierdzić również swoim świadectwem*: Swetoniusz to przyświadcza. Nar. Znajdziemy doktora, który przyświadczy, że masz febrę. L. Mogę P. na rzecz mego czasu. Słow. Przyświadczać komu = a) *przytakiwać*. b) [P.] *pochlebiać*. <Przy + Świadczyć>

Przyświecać, a, ał p. **Przyświecić**.

Przyświecanie, a, blm., czynność cz. **Przyświecać**.

Przyświecenie, a, blm., czynność cz. **Przyświecić**: Jeśli potrzebujesz jakiego przyświecenia albo wiadomości, czytaj przypiski. Pileh.

Przyświecić, i, ił, †Przeświecić, nied. Przyświecać *poświecić komu, zaświecić idącemu a. robiącemu co*: Przyświeć mi świecą, pochodnią. Wulkan na wyspie Stromboli długo nam przyświecał. Niem. Jak słońce zarówno dla wszystkich przyświeca. Niem. Będziemy marzyli, kiedy księżyc przyświeca. Słow. Przen.: Pamiętacie przyświecać bez przerwy trzodzie, której do zbawienia przewodniczyte. Wor. (= *jaświeć przykładem*). Gwiazdo! twój blask nadto słabo mej duszy przyświeca. Słow. Przed nią marzenie, za nią prawda jej przyświeca. Fred. A. 2. przen.: Przyświecać komu = *świecić komu bakę, dogadzać, pochlebiać mu, świadczyć mu godność, nadstawić*: Sturęki olbrzym dziewce uporeczywej, dawszy ś w pęta, służy i przyświeca. Tw. 3. przen.: † **Przyświecać komu** = *poduszczać, pobudzać, pod-*

judzać, podbechtywać, podmawiać go. Kn., Dudz. 4. zt. *zasłonił swą osobą lub ruchami kradnącego współulika.* < Przy + Świecić >

Przyświatlanie, a, blm. = Fosforescencja. < Od *Przyświatlać, Przy + *Światlać, od Światło >
 X **Przyświetniejszy** trochę, świetny, cokolwiek jasny. Kn., Troc. < Przy + Świetniejszy >

[**Przyświegły**] który przyświegł, przywrząły. < Od Przyświegnać >

[**Przyświegnąć, gnie, gń**] przywrzeć, przylepić ś.: Koszula przyświegnęła do rany.

[**Przyświegnięcie, a, blm.**] czynność cz. Przyświegnąć.

X **Przyświstać, sta, a. szcze, stał p.** Przyświs-tywać. L. < Przy + Świstać >

X **Przyświstanie, a, blm.**, czynność cz. Przyświstać.

Przyświstywać, uje, ywał, X **Przyświstać** *świ- stać do wótru, wótrówu świstaniem, przygwizdy- wać; świstać sobie do taktu, poświstywać:* P. śpie- wającemu, grającemu. P. w tańcu. < Przy + *Świstywać, od Świstać >

Przyświstywanie, a, blm., czynność cz. **Przy- świstywać:** Symfonia ta skończyła ś. na czymś w rodzaju pijanego tańca z przyświstywaniem. Spas.

[**Przyświtować, uje, ował**] (o ciałach niebies- kich) *przyświecać.* < Przy + *Świtować, od Świt >

[**Przyświtowanie, a, blm.**] czynność cz. **Przy- świtować.**

[**Przytalenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Przy- tacić ś.**

† **Przytachnąć, nie, nął** *przybyć, przyciągnąć, przybiec:* Lotne smoki z wozem przytachnęły. Zebr. Jowisz, że przytachnęła małżonka, zrozu- miawszy, Inacha dziewczę przekinał w jałowię, *conjugal adventum praesentiens.* Zebr. Klimenowie, krzywym szlakiem przytachnąwszy, ręczo ku ro- dzicielowej wziął ś. obliczności, *venit.* Zebr. Drzewo chaoskie przytachnęło skoskiem, *non abfuit arbor.* Zebr. < Czes. pítáhnouti >

† **Przytachnięcie, a, blm.**, czynność cz. **Przy- tachnąć.**

[**Przytacić się, i ś., ii ś.**] *przyczać ś.:* Wlaził za krzak i przytacił ś.

Przytaczać, a, ał i P. ś. p. **Przytoczyć.** < Przy + Taczać >

Przytaczanie, a, blm., czynność cz. **Przytaczać.**
Przytaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przy- taczać ś.**

† **Przytaczować, uje, ował, [Przytaczować] i P. ś. p.** **Przytoczyć.**

Przytaczowanie, a, blm., czynność cz. **Przy- taczować.**

Przytaczowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytaczować ś.**

Przytacić, i, ii, nied. **Przytając I.** oddech = *przy- trzymać dla utajenia:* Cichość padła barzej w u- szach dzwoniąca, jakby ziemia dech przytaciła. Reym. Wszytko jakby zdrętwiało i stanęło w zdumieniu z przytającym tchem, lęk wionął po ziemi. Reym. Skowronkowe pieśni głosiły wiosnę światu i to słońce święte, i to przyta- jone jeszcze dychanie ziemi, tęsknie czekających na plugi i ziarno. Reym. 2. kaszę = *gesto z ilusz- czem ją zagotować.* L. P. ś. *przyczać ś. dla ukry- cia ś.:* Żebym wszystkiego najlepiej dosłyszeć mogła, przytając ś. w tej altance. L. Zasadzkami w sposobnych miejscach leśnych przytająnemi szkodliwie ich podeszli. Błaż. < Przy + Tacić >

Przytając, a, ał i P. ś. p. **Przytacić.**

Przytajanie, a, blm., czynność cz. **Przytając.**
Przytajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przy- tając ś.**

Przytajenie, a, blm., czynność cz. **Przytacić.**
Przytajenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przy- tacić ś.**

Przytakiwać, uje, iwał p. **Przytaknąć.** < Przy + *Takiwać, od Tak >

Przytakiwanie, a, blm., czynność cz. **Przytaki- wać.**

Przytaknąć, nie nął, nied. **Przytakiwać** *przy- świadczyć, potakiwać:* Przecież serca przytakują. Len. Reszta przytaknęła mu ironicznym uśmie- chem. Chełm. [Prepinator przytaknie].

Przytaknięcie, a, blm., czynność cz. **Przytak- nąć.**

Przytapiać, a, ał p. **Przytopić.**

Przytapianie, a, blm., czynność cz. **Przytapiać:** Dokonywano wszelkich połączeń przez przyta- pianie rur szklanych.

[**Przytarabanić, i, ii**] *przyprowadzić z trudem kogoś ciężkiego; przydlugować co.* [P. ś.] *przybyć z trudem, a to z powodu swej ociężałości, przyto- czyć ś.* < Przy + Tarabanić >

[**Przytarabianie, a, blm.**] czynność cz. **Przy- tarabanić.**

[**Przytarabianie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Przytarabanić ś.**

[**Przytarasić, i, ii**] *przystąpić, przysięść.* < Przy + *Tarasić, od Taras >

[**Przytaraszenie, a, blm.**] czynność cz. **Przyta- rasić.**

Przytarcie, a, blm., czynność cz. **Przytrzeć.**
 Przen.: Z zdrowia i fortuny przytarcielem z Tur- kami ś. ścina. Nies. (= z narażeniem, z uszczerb- kiem).

Przytarcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przy- trzeć ś.**

Przytarczenny, Przytarczowy *znajdujący ś. przy chrząstce tarczowatej a. przy gruczole tarczennym (parathyreoides).* < Przy + Tarczenny >

Przytarczowy p. **Przytarczenny.** < Przy + Tar- czowy >

[**Przytarć, trze, tarł i P. ś.**] p. **Przytrzeć.**
 < Przy + Tarć >

† **Przytargać, a, ał p.** **Przytargnąć.** < Przy + Targać >

† **Przytarganie, a, blm.**, czynność cz. **Przytar- gać.**

† **Przytargnąć, nie, nął, nied.** **Przytargać** *targ- nawszy, przyciągnąć, przybliżyć, przysunąć:* Jeśliż tedy nie przychodzimy do niego, aż przytargnie- ni, jakoż tedy możemy być w nim nie przytarg- nieni? Rej. < Przy + Targnąć >

† **Przytargnięcie, a, blm.**, czynność cz. **Przy- targnąć.**

Przytarty im. od **Przytrzeć.** < Przy + Tarty >

[**Przytaszczenie, a, blm.**, czynność cz. **Przy- taszczyć.**

[**Przytaszczyć, y, yi**] 1. kogo = *przyprowadzić gwałtem, przyciągnąć.* 2. co = *przydlugować, przydlu- gować:* Patrząc, toć-em wiadro sama przytasz- czyła. Krasz. < Ros. pritaszczyt >

Przytaśmować, uje, ował *taśmą przywiązać:* Chodaki równie przytaśmowane zrzecznie. Goł. < Przy + *Taśmować, od Taśma >

Przytaśmowanie, a, blm., czynność cz. **Przy- taśmować.**

[**Przytażenie, a, blm.**] czynność cz. **Przytażo- żyć.**

[Przytażożyć, y, y] *przybrać* ś. Gwar.
[Przytchłina, y, blm., **Przytchłość**] *stęchlizna, zgnilizna*. <Przy + Tchłina>

[Przytchłość, i, blm.] p. **Przytchłina**.
[Przytchły] *przycięchły, stęchły, zgniły*. <Przy + *Tchły, od Tehnąć>

† **Przytacza, y, lm. e, 1† Przydeza, 1† Przydeza** *przygoda, przypadek, zdarzenie*: My takie bacząc gnusstwo albo lenistwo... wyrzekamy w tej przytacej... Św. z Woe.

[Przytelepać się, pie ś., pał ś.] *przywlec ś., przybyć powoli, przyciągnąć z wielką biedą*: Przytelepał ś. nareszcie do domu. <Przy + Telepać ś.>

[Przytelepanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Przytelepać ś.*

Przytęchły *który przycięchł, stęchły nieco*: Zboże na nasienie nie powinno być przycięchłe. Kluk. <Od Przytęchnąć>

Przytęchnąć, chnie, chl 1. podtęchnąć, stęchnąć *cokolwiek*. Przen.: Nudne zakłęcia przycięchły. Krasz. (=przestarzały ś.). 2. [P.] *przygasnąć*: Ogień już przycięchł. <Przy + Tęchnąć>

Przytęchnienie, a, blm., czynność cz. Przytęchnąć: P. wina albo piwa, *caries vini*. Mącz.

Przytępiać, a, ał i P. ś. p. Przytępić.
Przytępiały *który przyciępiął*: Przytępiała ochota. Troc. <Od Przytępić>

Przytępianie, a, blm., czynność cz. Przytępiać.
Przytępienie się, a ś., blm., czynność cz. Przytępiać ś.

Przytępić, i, il, nied. Przytępić *zrobić nieco tępy, tępszym; stępić cokolwiek*: Potykają ś. w seraju wychowańcy dziurami przyciępieniami. Kłok. Waleczny miecz nasz przyciępiiony. Groch. Przytępił nóż. Troc. Przytępił poostrzyć żelazca. L. Bóg, by w szczęściu łódź ś. nie uniosła, urwał jej żagiel i przyciępił wiosła. Mias. Przen.: *pozbawić bystrości, osłabić*: Starość mi już trochę słuch przyciępiła. L. Co żywość dowcipu, przyjaźń i miłość przyciępiła. Troc. Przen. *osłabić, nadwątlić*: Nieraz nieprzyjacielskie przyciępił siły. Troc. Szwedów pod Warszawą zwycięską szablą dobrze przyciępił. Nies. P. ś., **Przytępić stępić ś. nieco; osłabić ś. cokolwiek, zwątlęć**: Przytępiła ś. od ustawicznych łez bystrość oczu moich. Smotr. <Przy + Tępić>

Przytępić, eje, ał p. Przytępić: Przytępił i bystrość widzenia stracił. Kulig. <Przy + Tępić>

Przytępienie, a, blm. 1. czynność cz. Przytępić i Przytępić. 2. lek. stępienie, tępość: P. umysłu = *niedomoga umysłowa*. P. słuchu = *słuch tępy* (dyssecia, hypacusis). P. wzroku (hebetudo visus). P. odgłosu przy opukiwaniu = *tępość, przytępienie* (sonus obtusus).

Przytępienie się, a ś., blm., czynność cz. Przytępić ś.

[Przytępo] przys. od **Przytępy**.

† **Przytępszy** p. **Przytępy**: Był król Aleksander sił wiele mężnych, ale dowcipu i rozumu przytępszego, dlatego był milezący. Stryjk. Przytępszego słuchu. Kn. <Przy + Tępszy>

Przytępy, † Przytępszy 1. trochę tępy. 2. lek.: Odgłos P. w opukiwaniu = *niewyraźny, niewyraźnie jasny, przytępiiony*. <Przy + Tępy>

[Przytępywać, uje, ywał] p. **Przytępywać**.
[Przytępywanie, a, blm.] *czynność cz. Przytępywać*.

[Przytęsić, i, il] *przygasić, stłumić ogień, zalać ogień wodą*. <Przy + *Tęsić, TĘS/TĘCH>

† **przytęskniejszy** p. **Przytęskny**: A iż nie wszystkich towarów wypisuję, byłoby do czytania przytęskniejszym. Gost. <Przy + Tęskniejszy>

Przytęskny, † Przytęskniejszy *niewyraźny, mubny*. <Przy + Tęskny>

[**Przytęszenie, a, blm.**] *czynność cz. Przytęsić*.
Przytękać, a, ał 1. a. Przytęknąć, nied. Przytękać *zatknąć naprędce, zlekka, zatknąć przez przyłożenie*: Na słowa komendującego: P. zapal! puszkarz przytęka prawą ręką zapal. Jak. J. Wichura szyby gnietła, aż trza było wśród nocey wstawiać i przytękać poduszkami, bo darła ś. do wnętrza. Reym. P. butelkę korkiem, komin gałganiem. 2. **toże, tknąć dotkać, do wytłkanego jeszcze więcej utkać**: Przytękałam jeszcze ze dwa łokecie. <Przy + Tkać>

Przytkanie, a, blm., czynność cz. Przytknąć.
[Przytki, Przytki] *stromy, spadzisty, przytkry*.

Przytknąć, nie, nął, nied. Przytknąć 1. a. P. ś.

przyłożony dla dotknięcia, przytknąć: Przytknął anioł wąż do ust moich a rzekł: oto przytknął ś. do warg twoich wąż ten, aby odeszła nieprawość twoja. Bud. Skorom kielich przytknął do gęby, szust! już ei po nim. L. Jakób ujrzał przez sen drabinę, a Bóg, przytknąwszy ś. do owej drabiny, rzekł... Biel. M. (= *przybliżywszy ś. tuż do niej, natknąwszy ś. na nią*). Wzięto go na okrutne kary, a naprzód ogień przytkniiony do ręki, że z kości opłynęła. Tw. Przytęka stalowe do twarzy kleszczyki, aby z miękkich jagód wzrastający mech wyskubała. L. Do pływającej trzaski przytknęła drugą. Orzesz. Przytknie mi stal zimną do szyi. Krasin. Do czego ś. tylko przytknie, wszystko zepsuje. Przen.: [P.] *przyłożyć, zestawić, przyrównać, porównać*: Pono rynek jest taki, jak we Mszany. — Ho! ho! ho! ani przytknąć. Ork. Przen. *zatknąć ś., przyłec, zejść ś., dotknąć, sąsiadować, przypierać, graniczyć*: Od tej frambuży sklepienie idzie do ścian kościelnych naokoło przytknione. Star. (= *przystające*). Państwo to na północ słyka ś. z górami, które do kraju Asam przytknąją. L. Franków wschodnich królestwo aż do Pannonji przytknęło ś. Błaż. Soliman II na lądzie i na morzu wszędzie przytknął do posad Habsburgów. Lel. Przytknął do niej gabinecik. Krasz. Jego pole przytkną do mego. Chata szwagra dziedzicem do ogrodu jego przytknęła. Orzesz. 2. † P. *komu, na kogo = przyciąć, przynoczyć, zrobić przytyk*: Kiedy kielinę, on mówi, że przytkam na niego. Star. 3. † P. *przytykać, przysypiać*: P. śpiłką eo, przyśpiłkować. Kn. Kto przytknie letkie skrzydła do wiersza mego, żeby doleciał mego zmysłu wysokiego? P. Koch. Przytknijcie mi kornety. Troc. Przen.: † P. *przyczepić, przystosować*: Przytknął ten ku tej nauce przytkniem a przyłożym. Glicz. Ku czemu możemy P. onę rzecz? Glicz. Wiele endownych rzeczy o nim powiadają, które, iż do pewnych czasów P. nie możemy, tu ich nam przyjdzie wspomnieć. Birk. 4. † P. *dośćgnąć, dogonić, przytrzymać*: Arsenjus do Tyru uciekł; tam od Atanazego przytkniiony i dobrze osadzony pod strażą został. Śkar. Kogoby przytkniiono u prawa, jeśli by upornie odszedł, takowy ma być przekazany o ono, co jest pozwan. Tarn. J. 5. myśl.: P. o eo = *biegnąc oprzed ś. o co*: (o zwierzę gonionym): Rogacz przytknął o pole (= *dobiegł do pola*). <Przy + Tknąć>

Przytknięcie, a, blm., czynność cz. Przytknąć.
Przytknięcie się, a ś., blm., czynność cz. Przytknąć ś.

† Przytkniony *przytknięty*.

[Przytko] przys. od Przytki.

[Przytkość, i, b]m., rz. od Przytki.

× Przytleć, eje, ał *stleć w części, nadtleć*: Tym sposobem w piecu luczianym palić s. nie będzie, a szyty tylko przytleją. Torz.

Przytlenie, a, b]m., czynność cz. Przytleć.

[Przytłamsić, i, il] *przydusić, przytławić, przygnieść*: Może go kiedy zła choroba przytłamsiła i zmogła. Dyg. <Przy + Tłamsić>

[Przytłamszenie, a, b]m., czynność cz. Przytłamsić.

Przytłaczać, a, ał p. Przytłoczyć.

Przytłaczanie, a, b]m., czynność cz. Przytłaczać.

Przytłoczenie, a, b]m., czynność cz. Przytłoczyć.

Przytłoczka, i, lm. i p. Przykładka. <Od Przytłoczyć>

Przytłoczyć, y, ył, nied. *Przytłaczać tłocząc przycisnąć; przywalić, przygnieść, przydusić, przytławić; przen. przygnębić, obarczyć, obciążyć, ucisnąć, ucemiężyć*: Najpiękniejsze zboże na tej żywej równinie nie tylko przytłoczone, ale w wielu miejscach tak mułem przywalone zostało, że zupełnie o jakimkolwiek zbiorze zwątpiono. L. Cały naród wojskiem obcym przytłoczonym został. Ust. Tak go fortuna przytłoczy. Dar. J. Przytłoczeni ciężarem nieznosnym, w nędzy szukali schronienia. Węg. Postać zawiędła i jakby ciężarem jakimś na barkach przytłoczoną. Jun. Pod ciężkie, przytłaczające sklepienia. Reym. Wzięła-by na siebie ogromny ciężar i przytłaczającą odpowiedzialność. Wszystkiej dokładałam usiłowań, aby miłością moją rozgrzać przytłoczone jej serce. Orzesz. <Przy + Tłoczyć>

[Przytłonisko, a, lm. a] *przytulek, chatupa, posiadzenie*. Gwar.

Przytłuc, cze, kl, nied. *Przytłukać, Przytłukiwać tłukąc przygnieść, przywalić, przydusić*: Mur go przytłukł. Troc. Dom, obalwszy s., przytłukł działki twoje i pomarłi. Leop. Dom nad nim obalono, aby własnemi ścianami był przytłuczony. Waru. Grad zboże przytłukł. Troc. † P. s. dokład = *tłukać s. po drodze przybyć, przygramolić s. przez zawady, przeszkody*: Wymawiał poseł Jadwidze, iż ona aż do Kaszowa s. przytłukła, skąd dla deszczów dalej postąpić nie może, *pervenit*. Błaż. <Przy + Tłuc>

Przytłuczenie, a, b]m., czynność cz. Przytłuc. Przytłuczenie się, a s., b]m., czynność cz. Przytłuc s.

Przytłukać, a, ał p. Przytłuc. Rej.

Przytłukiwanie, a, b]m., czynność cz. Przytłukać.

Przytłukiwać, u'e, iwał i P. s. p. Przytłuc.

Przytłukiwanie, a, b]m., czynność cz. Przytłukiwać.

Przytłumiąć, a, ał i P. s. p. Przytłumić.

Przytłumiak, a, lm. i *przyrzęd przytłumiający*: P. prędkości. <Od Przytłumiąć>

Przytłumianie, a, b]m., czynność cz. Przytłumiać.

Przytłumianie się, a s., b]m., czynność cz. Przytłumiać s.

Przytłumić, i, il, nied. *Przytłumiąć tłumiać przydusić; silumić niezupełnie, przygasić; usmieżyć pozornie, poskromić, przygnębić*: P. skargi, dźwięki, głos natury, namiętności. Ogień przytłumiony był tylko, ale nie całe ugaszony. Boh. Miasta dopominały s. o przytłumione prawa swo-

je. Ust. Słowa marszałka przytłumiały w pierwszej chwili dzwony. Przytłumiona chęć. Fred. A. Przytłumione jęki cierpiącego człowieka rozległy s. w chacie. Orzesz. <Przy + Tłumić>

Przytłumienie, a, b]m., czynność cz. Przytłumić.

Przytłumiony I. im. od Przytłumić. 2. lek. *stłumiony, mniej głośny, niezupełnie jasny, czysty*: Odgłos wypukowy P. w opukiwaniu (sonus obtusus).

Przytłusto przys. od Przytłusty.

× Przytłustszy p. Przytłusty: P., *subpinguis*. Macz. <Przy + Tłustszy>

Przytłusty, × Przytłustszy *niewo tłusty*. <Przy + Tłusty>

[Przytnica, y, lm. e] *poprzeczny kawał pola*. <Przy + Tnica, CIE/TN>

Przytłoczenie, a I. b]m., czynność cz. Przytłoczyć. 2. lm. a *cytata, alegat*.

Przytłoczenie się, a s., b]m., czynność cz. Przytłoczyć s.

× Przytłocznik, a, lm. i gram. *ciudzysłów*. <Od Przytłoczny>

× *Przytłoczny uboczny, dodatkowy*: Wyrok sądziego bywa czasem jeszcze nie o główną rzecz sprawy, ale o jakie osobne zadanie po żalobie, *sententia accessoria*, po polsku możemy nazwać przytłoczne skazanie. Tyt. pr. magd. <Od Przytłoczyć>

Przytłoczyć, y, ył, nied. *Przytłaczać, † Przytłaczować, [Przytłaczować] I. tocząc przybliżyć, przysunąć*: Przytłaczać kamień, kłodę, wóz. Kn. P. kamień, kłodę. Troc. 2. *przywieść, zacytować, alegować*: Przytłaczać powieść, pisarze = przywozić, alegować, wtrącać. Kn. Tu tylko jeden przykład przytłoczyć. Gil. Ten pisarz nie ku temu kłóćcowi to miejsce przytłoczył, aby z niego dowiedł, iż Chrystus stworzył ziemię. Salin. Szatan, nie mogąc poważności słowa Bożego zatracić, tedy go inaczej przytłaczował do czego innego, aniżeli było napisane. Gil. Piękny przytłoczył przykład. Troc. P. powieść, autora. Troc. 3. † P. do kogo, do czego = *odnieść, przypiąć; połączyć z kim, z czym*: Rzymianie swego narodu zawziętek do Bogów przytłaczali. Błaż. 4. † P. *zdarzyć*. Hist. uc. P. s. I. *tocząc s. przybliżyć s., przysunąć s.*: Kula przytłoczyła s. Przen. (o człowieku otyłym, jak bezka): Człowiek przytłoczył s. ramię, niż przyszedł ku niej. Krasz. [Poczęł s. ku niemu przytłaczować, bo już pijani byli setnie]. Ork. Przen.: *Sprawa przytłoczyła s. przed sąd*. Bud. B. (= *wytoczyła s., przyszła*). Przytłoczy s. do nas wdzięczne, ciepłe lato. Jez. (= *przybliżyć s., nastanie, nalejdzie*). Wszystko s. nam zawład P. musi ku wielkiej pociesze. Rej. (= *zdarzyć s.*). <Przy + Tłoczyć>

Przytok, u, lm. i l. P. *dopływ, rzeka poboczna*: Krótkie jej przytoki mają charakter strug górskich. Pol. Murzyni, siedzący między mniejszemi przytokami Kingani, żyją dawnym pierwotnym życiem. Sienk. 2. kol. *przytłoczenie, dophanie wozów do pociągu lub grupy innych wozów*. <Przy + Tok, CIEK/TOK>

Przytomnie przys. od Przytomny: Być z panem P., tamże być, gdzie jest Pan, z nim być, nie przez zasonę jaką, ale twarzą w twarz, jako są z nim aniłowicie. Smotr. Umierał P.

Przytomność, i, b]m. I. rz. od Przytomny: P., *znajdowanie s. w osobie przy czym, obecność*: L. Najprędzej dochodzi przytomności i zeczy z skutków jej. Bals. W przytomności świadków. L. (=

wobec; przy świadkach). Kruświca, ożywiona przytomnością księżcia, była straszną tarczą przeciw swawoli nieprzyjaciół. Sur. Gdzie twoja P., pani, tam wzbronić szczęścia jest niepodobniestwem. Fred. A. P. Boga niej w każdej twej sprawie. Družb. (przytomną pamięć na Boga. L.). P. zmysłów. L. Wyciągam ją na brzeg, ale już żadnej niema przytomności. Stasz. Zachować, stracić, odzyskać P. Przyprowadzić do przytomności. Wrócić do przytomności. Miej P., co mówisz. L. (= zastanowienie). Cała sieć intryg tylko jego własną przytomnością umysłu odkryta została. Krasz. Chory w gorące pociesza nas odzyskaniem przytomności. Brodz. Bez przytomności ledwie że trupem nie padła. Miek. Potykał ś. z wielką przytomnością umysłu. Troc. Niespodziewanie dobrze odpowiadający zadziwia nas swoją przytomnością. Brodz. Nie może być rzeczą obojętną dla światłej publiczności, posiedzenia nasze tak liczną przytomnością zaszczycającej, słyszeć rzeecz o mężu... Dm.

Przytomny 1. *znajdujący ś. o sobiście przy czym w danym miejscu i w danym czasie, obecny*: P. tym ś. różni od obecnego, że obecnym może być i ten, kto nie wie, co ś. koło niego dzieje; P. zaś nie tylko ciałem, ale i duchem jest obecny. Kras. A. Widzę to wszystko, jak gdybym tam był P. L. Łaeno mówi o nieprzytomnym. Kn. Nieprzytomnego przekonać łaeno. Kn. Gdzie pan sam P., wszystko lepiej ś. odbywa. Górn. Powierzchność mnie i przytomnych świadków złudziła. Kras. List jest rozmowa nieprzytomnych przez pismo. Kras. Ja słowa pisma powtórzę, kto P., niech kłęką. Uj. Przen.: Wasze twarze, postacie mam w sercu przytomne. Syrok. (= jakby przytomne, jak żywe). 2. †P. *teraz obecny, terażniejszy, aktualny*: Co jest przytomnego, to przytomnym, a co przysłego — będącym. Leop. 3. *będący przy zdrowych zmysłach, który nie stracił samopoczucia, trzeźwy*: Jestem, bom sobie P. Troc. 4. a. × P. *sobie = obdarzony żywym, bystrym umysłem, szybko orientujący ś., umiejący sobie radzić w daną chwilę; nie tracący zimnej krwi, rozwagi*: P. sobie, przy sobie będący. L. Zawsze sobie P. wpośród nieszczęść zgraaje, co powinien i może, czynić nie przestaje. L. Kto nie ma żywej pamięci, nie może być sobie P. Lubom., Troc. Przytomna odpowiedź. P. żeglarz. 5. [P.] *pomocny*: Bylicia jest przytomna (pomocna) na bóle. <Przy + *Tomny, od *Tom = Tem, Tym; z Czes.>

Przyton, u, lm. y. *Alikwota muz. ton, który przy pilnym wsluchaniu ś. oddziela ś. od tonu zasadniczego; dźwięk powstały z drgania ciała wydającego dźwięk nie w całej masie, ale cząstkowo*: Przytony otaczają dźwięk główny pewną atmosferą brzmieniową. <Przy + Ton>

Przytopić, i, il, nied. **Przytapiać** stopić jeszcze więcej dla dodania do tego, co już poprzednio stopiono. <Przy + Topić>

Przytopienie, a, blm., czynność cz. **Przytopić**. **Przytorowy** przy torze leżący: Żóraw P. <Przy + Torowy>

[**Przytorupać się**, a ś., al ś.] *przywlec ś., przygramolić ś., przytelepać ś.*

[**Przytorupanie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Przytorupać ś.*

Przytorze, a, lm. a *część torowiska kolejowego tuż przy torze ś. mieszcząca; peron*: P. kryte. P. odjazdowe, przyjazdowe. P. odosobnione = chodnik międzitorowy. <Przy + *Torze, od Tor>

† **Przytowarzyszenie**, a, blm., *czynność cz. Przytowarzyszyć*.

† **Przytowarzyszenie się**, a ś., blm., *czynność cz. Przytowarzyszyć ś.*

† **Przytowarzyszyć**, y, ył *przyłączyć, przypuścić do towarzystwa*. †P. ś. *przyłączyć ś., przystać do towarzystwa*: Cóż chcemy czynić, aby ś. ten pan przytowarzyszył do nas? Rej. Przen.: Przyjął naukę jego i przytowarzyszył ś. do niej. Rej. <Przy + Towarzyszyć>

Przytracenie, a, blm., *czynność cz. Przytracić*.

Przytracić, i, il 1. × P. *stracić nieco, uszczuplić przez tracenie*: Fortunę miał przytraconą. Mat. 2. †P. *przyplacić*. Pudł. W tym ś. nie czuje, że na tym przytracił. 3. mul.: P. kant, to jest zgładzić, czyli spuszczać ostrość kantu. Mag. <Przy + Tracić>

Przytrafiac, a, al i P. ś. p. **Przytrafić**.

Przytrafianie, a, blm., *czynność cz. Przytrafiac*.

Przytrafianie się, a ś., blm., *czynność cz. Przytrafiac ś.*

Przytrafić, i, il, † **Przytrafić**, [Przytrafić], nied.

Przytrafiac, † **Przytrafiac**, † **Przytrafować**, † **Przytrafować** *przystosować*: P. przyrymować, przysądzać, congruere. Mącz. P. ś. l. *trafić ś., zdarzyć ś., przypaść, wypaść, zająć, przysgodzić ś.*: Bałam ś., żeby mu ś. w drodze co nie przytrafiło. L. Przytrafiło ś. raz, że... Troc. Taki ś. przypadek przytrafił. Troc. To nam ś. często przytrafia. L. Niemasz pocziwszych ludzi nad żołnierzy; że czasem ś. co przytrafi żołnierzowi, a któż jest bez ale? L. (że ś. potknie, poszkapi, zapomni i t. d. L.). Nie myślmy o nieszczęściu, które ś. nam P. może. L. Nadeszła wiadomość o nieszczęśliwym wypadku, przytrafionym królowi szwedzkiemu. L. Potym, gdy ś. przytrafił do nich, opowiadali mu onę radość nową swoje. Rej (= gdy ś. zdarzyło, że przyszedł do nich). I ładniejsza ode mnie P. ś. może. Fred. A. (= znaleźć ś.). 2. †P. ś. *dać ś. przystosować, okazać ś. zgodnym, stosownym*: P. ś. na kogo (= dać ś. zastosować do kogo), ku czemu. <Przy + Trafić>

Przytrafienie, a, blm., *czynność cz. Przytrafić*.

Przytrafienie się, a ś., blm., *czynność cz. Przytrafić ś.*

† **Przytrafny**, in, blp. p. **Przytrafunek**: Olimpijady dopiero stanowią w porządku czasów pewniejsze zasady przytrafin. Jez. <Od Przytrafić>

† **Przytrafnie** przys. od **Przytrafny**. L.

† **Przytrafny** *trafny, przydatny, stosowny, odpowiedni, dogodny*: P., congruens. Mącz. Potemny, P., godny, słuszny, habilis. Volek. Incongruens, nierymowny, nieprzytrafny. Mącz. <Przy + Trafny>

× **Przytrafunek**, nku, lm. nki, [Przytrafunek], † **Przytrafny** (lm.) *przypadek, traf, trafunek, przysługa, przypadek, zdarzenie, wypadek*: Kraj znajomy przytrafunkiem dawnego Cerambieja, eventu. Zebr. Za jubileusz dla siebie uważam ten P. Syn. <Przy + Trafunek>

[**Przytragać**, a, al, **Przytragować**] *przynieść*.

<Przy + *Tragać, od Nm. tragen>

[**Przytraganie**, a, blm.] *czynność cz. Przytragać*.

[**Przytragować**, uje, ował] p. **Przytragać**. <p. Przytragać>

[**Przytragowanie**, a, blm.] *czynność cz. Przytragować*.

Przytransportować, uje, ował *transportując przyprowadzić; sprządzić transportem*. <Przy + Transportować>

Przytransportowanie, a, bfm., czynność cz. **Przytransportować**.

Przytrawiać, a, ał p. **Przytrawić**.

Przytrawianie, a, bfm., czynność cz. **Przytrawiać**.

Przytrawić, i, il, nied. **Przytrawiać** niszczyć *powoli, powstrzymać, poskramić bujny wzrost czego*. <Przy + Trawić>

Przytrawienie, a, bfm., czynność cz. **Przytrawiać**.

× **Przytrącać**, a, ał i × P. ś. p. **Przytrącić**.

× **Przytrącanie**, a, bfm., czynność cz. **Przytrącać**.

× **Przytrącanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Przytrącać ś.**

× **Przytrącenie**, a, bfm., czynność cz. **Przytrącić**.

× **Przytrącenie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Przytrącić ś.**

× **Przytrącić**, i, il, nied. × **Przytrącać** l. *utrącić nieco, otluc, nadtrącić, nadtluc, wyszczerbić*: Uderz rękę twoją i przytrąć nogę twoją, a rzecz: ach niestety! Leop. 2. *przetrać, przekąsić, wypić naprędce*. Sł. wil. × P. ś. *utrącić ś., wdać ś., wmieścić ś.*: Nie przytrącaj ś. do tej sprawy. Troc. Zie ś. wnet przytrąci. Troc. <Przy + Trącić>

Przytrefić, i, il i P. ś. p. **Przytrafić**: Tego przestrzegaj, abyć ś. na cię nie przytrefiła ona przypowieść, która była uczyniona od Pana na marnotratnego syna. Rej. Ku czemu ś. nam też P. mogą słowa Pawła św. do Efezów. Rej. Często ś. przytrefuje, iż... Wuj. Przytrefiło ś., gdy tam mieszkał... B. B. Gdy ś. przytrefowało, iż Foejon miał na rzecz Demostenesa odpowiedzieć, tedy ten mówił: jużej jest siekiera na słowo moje. L. Przywodzi im wszystkie przypadki ich, jakieżkolwiek ś. im przytrefują za czasów tu doczesnych żywotów ich. Rej. <Przy + Trefić>

Przytrefienie, a, bfm., czynność cz. **Przytrefić**.

Przytrefienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Przytrefić ś.**

[**Przytrefny**] *przypadkowy, trafunkowy*. <Od Przytrefić>

† **Przytrefować**, uje, owal i † P. ś. p. **Przytrafić**.

† **Przytrefowanie**, a, bfm., czynność cz. **Przytrefować**.

† **Przytrefowanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Przytrefować ś.**

[**Przytrefunek**, nku, lm. nki] p. **Przytrafunek**.

† **Przytrębować**, uje, owal *przygrzywać na trąbie*: Trębacz mu przytrębował. Biel. J. <Przy + *Trębować, od Trąbić>

† **Przytrębowanie**, a, bfm., czynność cz. **Przytrębować**.

Przytroczenie, a, bfm., czynność cz. **Przytroczyć**.

Przytroczyć, y, ył, **Przytrokować** *trokami przywiązać; wog. przywiązać, przykrepować*. <Przy + Troczyć>

Przytrokować, uje, owal p. **Przytroczyć**: Odpiął mantelzak do osiodła przytrokowany. Wójc. <Przy + Trokować>

Przytrokowanie, a, bfm., czynność cz. **Przytrokować**.

× **Przytroskliwszy** p. **Przytroskliwy**. L. <Przy + Troskliwszy>

Przytroskliwy, × **Przytroskliwszy** *nieco troskliwy*. <Przy + Troskliwy>

× **Przytrudniejszy** p. **Przytrudny**: Wymawianie języka naszego jest przytrudniejsze dla wielości spółgłosek w jednejsze zgłosce. Kopecz. <Przy + Trudniejszy>

Przytrudno l. przys. od **Przytrudny**. 2. [P.] *ciężko, trudno*. <Przy + Trudno>

× **Przytrudność**, l, bfm. rz. od **Przytrudny**: Będzie o honory nie dbał, kiedy w ich osiągnięciu P. znajdzie. L.

Przytrudny, × **Przytrudniejszy** *nieco trudny*: Przytrudna to szkoła. Deo. <Przy + Trudny>

× **Przytrudzać**, a, ał p. **Przytrudzić**. L.

× **Przytrudzanie**, a, bfm., czynność cz. **Przytrudzać**.

× **Przytrudzenie**, a, bfm., czynność cz. **Przytrudzić**.

× **Przytrudzić**, i, il, nied. × **Przytrudzać** *przycisnąć trudem, przygnębić pracą*. <Przy + Trudzić>

× **Przytrupiały** *który przytrupiał*: Witold, przytrupiałym już starcem będąc, tak chciał korony łaknie. Błaż. <Od Przytrupieć>

× **Przytrupieć**, eje, ał *zejść prawie na trupa, zgrzybić, stać ś. strupieszalym*. L. <Przy + Trupieć>

× **Przytrupienie**, a, bfm., czynność cz. **Przytrupieć**.

[**Przytryndać się**, a ś., ał ś.] *przyleżeć, przywlec ś.* <Przy + Tryndać ś.>

[**Przytryndanie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Przytryndać ś.**

[**Przytrynić**, i, il] *przynieść, przyciągnąć*. [P. ś.] *przywlec ś., przyleżeć*. <Przy + Trynić>

[**Przytrynienie**, a, bfm.] czynność cz. **Przytrynić**.

[**Przytrynienie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Przytrynić ś.**

[**Przytrzask**, u, lm. i] *potrzask (na ptaki)*. <Przy + Trzask>

Przytrzasnąć, śnie, szał l. *zatrzasnąć, zamknąć z trzaskiem, gwałtownie*: P. drzwi, okno, wieko skrzyni. 2. *przyciąć, przygnięść, przycisnąć, przyskrzybnąć*: P. komu drzwiami, wiekiem poję, palce. <Przy + Trzasnąć>

Przytrzaśnięcie, a, bfm., czynność cz. **Przytrzasnąć**.

Przytrząsać, a, ał p. **Przytrząsać**. <Przy + Trząsać>

Przytrząsanie, a, bfm., czynność cz. **Przytrząsać**.

Przytrząsać, śnie, szał a. si, **Przytrząść**, nied.

Przytrząsać, **Przytrząsywać** l. *przysypać, przysuć czym, posypać, przyprószyć, potrząsnąć*: Jutrzenka zorza rosą przytrząsa zioła. Otw. Zioła te na zimę trzeba przytrząsać i przykrywać mierzwą i paździerzem. Trzyce. Zwykli pięknie mówić; słowa jedwabnymi kwiatkami przytrząsają, ale uczynki ich trąca pokrywami. Pileh. Przytrząśnij to pieprzem. Troc. Sełezkę różami przytrząsuono. Troc. Szron pobielił dachy i już przytrząsnął se bielizną ziemię. Reym. 2. × P. *wstrząsnąć nieco, potrząsnąć cokolwiek*: Koi go przytrząsnął. Troc. Nawalność okręt przytrząsnęła. Troc. Przytrząsnę mu czubu. Troc. Przen.: *Przytrząsnę sił nieprzyjacielskich*. Troc. (= *zachwieję, wzruszę, natwergę, osłabię je*). × P. ś. l. *przen. obłowić ś., obrosnąć w pierze, wzbogacić ś.*: Dobrze ś. na tym urzędzie przytrząsnął. Troc. 2. *wstrząsnąć ś., utrząsnąć ś., doznać wstrząśnię-*

nia: Przytrząsnąć ś. na wozie. Troc. <Przy + Trząsnąć>

Przytrząśnienie, a, blm. p. **Przytrząśnięcie**. Troc.

Przytrząśnięcie, a, blm., **Przytrząśnienie** czynność cz. **Przytrząsnąć**.

Przytrząśnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytrząsnąć** ś.

Przytrzeć, trze, tarł, [Przytarł], nied. **Przycierać** I. *zetrzeć cokolwiek, wytrzeć nieco, wychłtać trochę, tarciami przysłać*: O przytartym uchu wisi dzban niemący Sylena, *atrita*. Nagur. Aby koń nie wyprzedzał i drugiego nie przytarł. Troc (= *nie otarł mu skóry, nie odsednił go*). Przen.: P. komu rogów = *poskromić, upokorzyć go, nauczyć go rozumu*. Teraz ś. podobało najwyższemu Bogu zbytkom Roksolańczyków dumnych P. rogu. Żim. Źkorzy Agarów i ich dumę przytrze. Przyb. Wodza tego, którego niedostępne Alpów góry P. i nadwątlić nie mogły, rozkoszy Kampanji osłabiły. Pileh. Trzeba mu rogów P., by nie bódł, nie brykał. Drużb. Przytrę ja ci tych rogów prędzej, niż ty mi przykroisz ogona. Oss. Rozkosz twa, przytarszy dumny rogu, przyklekłym przebaczać. Wor. Cheąc szlachcie P. rogów, król otoczył ś. Włochami. Krasz. Przen. *osłabić, nadwątlić, nadwerżyć*: Przytarł sił jego. Troc. Dużo tej ogromnej przytarł potęgi. Troc. Wojsko Rakoczego to różnemi wybojami, to podjazdami tak znużył i przytarł, że go do traktatu o pokój przymusił. Nies. Miłość moja ku niej już przytarta. L. (= *trochę wytarta, wywietrzała*). 2. + P. na kogo = *przypadły natrzeć; natarszy przyprzeć; przypuścić atak*: Polacy wielkim pędem na nieprzyjaciela przytarli a z blizka kopjami, mieczami go bili; ustępują Rusacy, Polacy na nich następują. Stryjk. Skoro Bolesław w granice Jadrzyńców wciągnął, wszystka wielkość ich do obozów polskich śpiesznym pędem przycierała. Stryjk. Przyciera nań ze szpadą. L. Nieprzyjaciela przystępuje, przyciera, kamienie ciska. Warg. Koniem, na którym siedział, przytarł na księdza i policzek mu wyciął. Birk. Przen.: Długoz będziecie trapić duszę moją i przycierać mi mowami? Leop. (= *przycinać, dokuczać*). 3. dokąd = *dotrzeć; przedarszy ś. przybyć*: Wód popiera woda druga, tej insza, co z nią przyciera. Zebr. Niektóre regimienta przytarły na dobre strzelanie z muszkietu. Sienk. 4. [P.] *omłócić snopki nie rozwiązując ich*. <Przy + Trzeć>

Przytrzeć, pie, pał przybyć, przybiec: Sądziysz, żebyś zhańbił twą koronę złotą, by pod dach wierszoklety przytrzeć piechotą? Syrok. <Przy + Trzeć>

Przytrzeć, a, blm., czynność cz. **Przytrzeć**.

Przytrzeć, eje, ał nieco otrzeć. <Przy + Trzeć>

Przytrzeć, a, blm., czynność cz. **Przytrzeć**.

[Przytrzępować, uje, ował] p. **Przytupywać**: Oj depee, depee, przytrzępuje.

[Przytrzępowanie, a, blm.] czynność cz. **Przytrzępować**.

Przytrzęsienie, a, blm., czynność cz. **Przytrząść**.

× **Przytrzęsienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przytrząść** ś.

Przytrzymać, a, ał, nied. **Przytrzymywać**, [Przytrzymawać, Przytrzymować] *zatrzymać przy pewnym miejscu, wstrzymać*. a) P. w biegu = *powstrzy-*

mać; przyłapać, przycapić, przyaresztować: P. wodę w stawie. P. złodzieja. Szlachta nie może być ni przytrzymaną, ni sądzoną, tylko za dowiedzionym przestępstwem. Niem. Nikt nie ma prawa mnie P. Fred. A. Gotów samego djabła za ogon P., gdy mu każą. Sienk. b) *nie dać upaść, podtrzymać*: P. upadającego. Firanki wychodziły z pod głównego gżemu, który je przytrzymywał. Korz. <Przy + Trzymać>

Przytrzymanie, a, blm., czynność cz. **Przytrzymać**: Wiózł pachotków dla przytrzymania reżonujących. Krasz.

[Przytrzymawać, a, ał] p. **Przytrzymać**.

[Przytrzymywanie, a, blm.] czynność cz. **Przytrzymawać**.

Przytrzymka, i, lm. i ślus. *część przyrządu zamkowego nie pozwalająca cofać ś. ryglowi w tył, kulasa, euhalt*. <Od Przytrzymać>

[Przytrzymować, uje, ował] p. **Przytrzymać**.

[Przytrzymywanie, a, blm.] czynność cz. **Przytrzymawać**.

Przytrzymywać, uje, ywał p. **Przytrzymać**.

Przytrzymywanie, a, blm., czynność cz. **Przytrzymawać**.

Przytuczny *znajdujący ś. przy tuku, szpiku*. An. nat.: Błona przytuczna, środkostna, wysięciółka jamy szpikowej (endosteum). <Przy + Tuczny>

Przytuczenie, a, blm., czynność cz. **Przytuczyć**. **Przytuczyć**, y, ył *niezupełnie utuczyć, podpaść*. <Przy + Tuczny>

Przytulać, a, ał i P. ś. p. **Przytulić**.

Przytulanie, a, blm., czynność cz. **Przytulać**.

Przytulanie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytulać** ś.

Przytulenie, a, blm. I. a. + **Przytuł** czynność cz. **Przytulić**. 2. × P., lm. a p. **Przytułek**: Znalazł u niego P. Troc. Użyty komu przytulenia. Troc. Kain jak zbieg będzie blakający, ni przytulenia nigdzie nie mający. Leszcz. We wsi stanąwszy a przytulenia nigdzie nie mogąc, musiał do gościnnego domu udać ś. Skar. Darmo przytulenia prosi ubóstwo. L. Folwark ma być domem pokoju a przytuleniem i odpoczynkiem czeładzi po pracach. Haur.

Przytulenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przytulić** ś.

Przytulić, i, il, nied. **Przytulać** I. *przycisnąć czule do piersi, do serca, przygarnąć z miłością do siebie, przyhołubić; przyłożyć, przytknąć z rozkoszą; skłonić do kogo, do czego*: Matula, na łono mię swe wzięwszy, do piersi przytula. Nar. Bierze rękę jego, przytuli ją do swoich piersi. Stasz. Zbladłe matki do piersi dziatki przytulały. Wor. Matka dziecię do piersi przytuliła. Troc. Smutne wznosząc w niebo oczy, przytula syna i łyzy rzewne toczy. Kras. Ja cię przytule do łona. Niem. Tyś mię w każdym nieszczęściu przytulił do łona. Gor. Więc ksiądz ś. rozczulił i ojca jak brata do serca przytulił. Pol. Nie ma gdzie głowy P. Rys. Wzięła list jego i przytulając go do ust, tysiącnie go ucałowała. Niem. Wziąwszy gąbkę napojoną oetem, przytulił do ust jego. Leop. [Przytuliła szklanekę do ust]. Jak słabe pisklą przytula swą główkę. Uj. 2. *dać u siebie przytułek; przyjąć do siebie przez litość, przez troskliwość; przygarnąć do siebie, zaopiekować ś.*: Ubogich a cnotliwych do siebie przytula. Troc. P. uciekającego do siebie. L. To ten, to ów nakarmił i na czas jakiś przytulił. Orzesz. P. kałkę, sierotę w swym domu. P. ś. I. *przycisnąć*

ś. czule do piersi, do serca czyjego, przygarnąć ś.; przycisnąć ś., przypaść, przyłożyć ś.: Do mnie tak ś. przytulił rozpacznie. Słow. Zatrzymał ś., przytuliwszy do węgła ganku. Krasz. Kuropatwa ś. przed sokolem do ziemi przytuliła. Troc. Przen.: Do błędów żydowskich i ten ś. jeden był przytulą, którego Pytagoras uczył, że. Białob. (= przyłączać, przystawać, przyznawać ś.; solidaryzować ś. z niemi). 2. *zależać sobie przytulek, schronić ś.*: Nie pierwszy to raz u mnie ś. kto przytuli i przemieszka dni kilka. Krasz. <Przy + Tulić>

× **Przytulijka**, i, lm. i *przylepka, kobieta lgnąca do ludzi*: Baronówna nazwała ją przytulijką dla jej serdecznego i lgnącego do ludzi charakteru. Bał. <Od Przytulja>

Przytulisko, a, lm. a i. *jaki taki przytulek, miejsce przytulenia, kąć spokojny*: Ja w własnym przytulisku i z moimi jadam domownicy. lż. 2. a. **Przytulek** *zakład a. dom przytulkowy, schronisko* (asylum, hospitium): P. dla nieuleczalnych, ubogich i t. p. Fundacja cerkwi, a przy niej, jako też przy innej świątyni szpitala a. przytuliska dla biednych, każde na osób dwadzieścia. Rol. <Od Przytulić>

Przytulja, i, lm. e bot. (galium) *rośl. z rodziny marzanowatych*. Gatunki: P. bagnowa, Lipka (g. uliginosum). P. lepczyca, Ostrzyca, Spona, [Kamioła] (g. aparine); pewna jej odmiana zowie ś. Podlepczyca (g. spurium). P. nerwista a. północna, [Kamioła biała (g. boreale). P. wiosenna (g. vernum). P. żółta a. prawdziwa, niek. Marzana, Marzana, Zaprzatek (g. verum).

Przytulnie przys. od **Przytulny**: Dziwno, ciekawie i bardzo P. było mi w tej siedzibie. Chrz. Pokoik ładnie i P. urządzony. Orzesz. Zimno było wstocie w biednej izbie starego domku i nieporządnie, nieprzytulnie. Orzesz.

Przytulny i. *sympatyczny, który ś. przytula; lgnący sercem do kogo*: Już odrzucił te ciężarne, ciężkie przytulne, a tak marne zarobki własne. Uj. Dzieli ś. on ze mną groszyną każdą, a i ja z nim dziele ś. ..., i P. do mnie. Orzesz. 2. *do którego ś. można przytulić, gościnnie, zapewnijający przytulek*: Żeglarsz znajdzie przytulne ładów krawędzie. Faleń. Od przytulnych ognisk swego ludu. Psm. Szukać przytulnego domu. Wor. 3. *wygodny a miły, zaciszny, spokojny*: Pokoik P. Nie sklei mu oczu sen P. Gliń. 4. [P.] *łagodny, ujmujący*. <Od Przytuł>

Przytulony *którego przytulono a. który ś. przytulił*: Przytulona do drzwi, wszystko widziała. Krasz. <Od Przytulić>

† **Przytuł**, u, lm. y p. **Przytulenie**: Słowa wyjąkiwał w rozrzewnieniu czułym, racząc syna serdecznym do piersi przytulęm. Przyb. <Przy + Tuł, TUL/TUL>

Przytulek, lku, lm. lki i. a. × **Przytulenie** *miejsce, gdzie ś. przytulić można, schronienie, kąć spokojny, dach nad głową, ostoją*: P. zdał ś. terazniejszym pisarzom lepiej brzmieć, niż przytulenie. Kraj. M. Każdy ma dom swój jako za P. bezpieczny. Nagur. Jest w Ameryce kraj mały, który ś. stał jedyną ucieczką i przytulkiem pokoju. L. Znalazł P. u przyjaciela. Krasz. (= gościć). Siostra mogła zostać bez przytulku. Korz. 2. p. **Przytulisko**. <Od Przytuł>

Przytulkowy przym. od **Przytulek**: Dom P. [Przytupkiwać, uje, iwał] p. **Przytupywać**: Ino przytupkiwuje, przyklaskuje i sierdzi ś., a łązie nie zdole. Ork.

[**Przytupkiwanie**, a, blm.] *czynność cz. Przytupkiwać*.

[**Przytupywać**, uje, ował] p. **Przytupywać**. [**Przytupowanie**, a, blm.] *czynność cz. Przytupować*.

Przytupywać, uje, ywał, [**Przytępywać**, **Przytupować**, **Przytupkiwać**, **Przytrzępować**] *tupać wciąć; tupać do taktu*: Kręcił ś. po izbie wkółko, przytupywał głośno bosemi nóżkami. Orzesz. Spiewając przytupywał sobie. P. w tańcu. <Przy + *Tupywać, od Tupać>

Przytupywanie, a, lm. a *czynność cz. Przytupywać*: W tym tłumie rozlegały ś. dzwoneczki, śpiewy, przytupywania nóg. Orzesz.

[**Przytuszać**, a, ał] *dotawać otuchy, odwagi; zachęcać, podburzać*.

[**Przytuszenie**, a, blm., *czynność cz. Przytuszać*.

[**Przytużenie**, a, blm.] *czynność cz. Przytużyć*.

[**Przytużyć**, y, ył]?: Ziemia to ino po naszemu: „Siej, siej, siej, garzdeckę siewienia!“ A na końcu to przyrznie, przytuży człowiekowi, żeby ś. nie opuszczał na nic. Ork.

Przytwardo, × **Przytwardziej** przys. od **Przytwardy**.

× **Przytwardszy** p. **Przytwardy**. Troc., Mącz. **Przytwardy**, × **Przytwardszy** *nieco za twardy; trochę twardy*. <Przy + Twardy>

× **Przytwardziej** p. **Przytwardo**: Z ciałem masz ś. P. obchodzić, aby duszy dało ś. powodować. Pileh. <Przy + Twardziej>

[**Przytwierać**, a, ał] p. **Przytworzyć**.

[**Przytwieranie**, a, blm.] *czynność cz. Przytwierać*.

Przytwierdzać, a, ał p. **Przytwierdzić**.

Przytwierdzająco przys. *w sposób przytwierdzający; przytwierdzając*: Wszystkie głowy P. kiwały. Orzesz. <Od Przytwierdzający, od Przytwierdzać>

Przytwierdzenie, a, blm., *czynność cz. Przytwierdzać*.

Przytwierdzenie, a, lm. a i. *czynność cz. Przytwierdzić*. 2. anat. *podpora, podpórka* (adminiculum). 3. chir. p. **Przyszycie**.

Przytwierdzić, i, ił, nied. **Przytwierdzać** i. *przytymocować*: Przyprawił bałwana do ściany, przytwierdziwszy żelazem. B. B. U nogi przytwierdzono toporek i oszczep. Krasz. Przen.: † P. = *przytrzymać, uwięzić, przyaresztować*: Może li tego człowieka w tym mieście P., zwawszy go ku prawu trzykroć. Ort. 2. † P. *wzmocnić, zrobić twardszym*: Mele'a zaniecha grać, a spania przytwierdzać poskoży, nużące czarowną laską zamuskując oczy. Żebr. 3. *przyswiadczyć, przytulić, potwierdzić*: Wszak tam pewno około miliona złotych posagu będzie ... prawda? — Pewno! pewno! przytwierdziła Liszka. Orzesz. <Przy + Twierdzić>

† **Przytwor**, u, lm. y *przedsiomek kościelny, babiniec, kuchtka*: Cerkiew pospołu z przytworem. Zim. Weszli do przytworu, to jest do przysionku chrzcielnicy. Pim. Stał w przysionku a. przytworze cerkiewnym. Pim. Widział go w przytworze, to jest w babinie przede drzwiami cerkiewnymi. Pim. <Przy + *Twor, TWOR>

[**Przytworek**, rka, lm. rkij] i. *przymykane zachowanko na drobiazgi przy boku wewnętrznym skrzydni, półskrzynek*: Lepiej z worka, niż z przytworka. Prz. 2. *izdehka w głębi sieni*. 3. *zasuwka*. <Od Przytwor>

Przytworzenie, a, blm., *czynność cz. Przytworzyć*.

[Przytworzyć, y, ył, nied. Przytwierać] *przy-
mknąć*: Przytwarte okno. Sienk. <Przy + *(T)wo-
rzyć, TWOR, zam. WOR/WR/WIER, pod wpływem
słowa Otworzyć>

Przytycie, a, blm., czynność cz. Przytyć.

Przytyczek, czka, lm. czki p. Przytyk: Afron-
tuje ich to przez przytyczki, to przez drwinki.
L. Przed swemi występkami zasłaniają oczy a.
z przytyczeków pożytkować nie chcą. L.

× Przytyczka, i, lm. i p. Przytyk: Czytają
pisma twoje dla postrzegania jakiej w nich dla
siebie przytyczki. L.

Przytyczna, ej, lm. e = Normalna. <Przy +
Tyczna, TK/TYK>

Przytyć, yje, ył *nieco więcej utyc, nabrać ciała*.
L. <Przy + Tyć>

Przytyk, u, lm. i l. *przysłknięcie sztorcem dwóch
sztek drzewa*. 2. P., × Przytyczka *przymówka,
przycinek, docinek, przygryzka, słowko uszczypliwie,
tromf, finfa*: Nie podobają mi się te wysilone o-
świadczenia, a zawsze z przytykiem do nas. L.
(=z aluzją). Takie żywe nacierania i przytyki.
L. Przekładają, że rosół ostygnie, aż on znów
P. daje jądaniu ciepło. L. Dawać komu przytyki.
Nie dawaj mi takich przytyków. Troc. 3.
[Przytyki dawać] = *wytłukać wady i ułomności, na-
trząsać s. złośliwie*. Źródł. Przytyczek. <Przy +
*Tyk, TK/TYK>

[Przytyka, i, lm. i] *kobieta przybyła z mężem
z innej okolicy*. <Przy + Tyka>

Przytykać, a, ał i P. s. l. p. Przytknąć. 2.
Przytkać. <Przy + Tykać>

Przytykanie, a, blm., czynność cz. Przytykać.
Przytykanie się, a s., blm., czynność cz. Przy-
tykać s.

[Przytykliwy] *pełen przytyków, odznaczający s.
przytykami, kołący, uszczyplawy, kostyczny, docin-
kowy*: I inne (przyśpiwki), jeszcze bardziej
przytykliwe i kołące. Reym. <Od Przytyk>

Przytyć przys. *prócz tego, nadto, zresztą, wresz-
cie, co więcej*: Skręć mi P. biczek z piasku. Miek.
Nie było tam tak dalece co robić, a P. i czasu
nie miałem. <Przy + Tym, od Ten, T/Ó>

† Przytykskiwać, uje, iwał p. Przytykskować:
Lecz gdy pana blisko czuje, tedy wielmi przytyks-
kuje. Kow. <Przy + *Tyskiwać, TYSK /
TESK/CK>

† Przytykskiwanie, a, blm., czynność cz. Przy-
tykskiwać.

† Przytykskować, uje, ował, † Przytykskiwać *przy-
cisnąć, przynaglać, dręczyć, uciskać kogo; naciskać,
nacierać, nastawać, nalegać na kogo; naprzykrzać
s. komu, nie dawać mu pokoju, deptać komu po
piętach, doskwierać, dokuczać komu*: Hetman nasz,
nacierając na nieprzyjaciela, srodze mu przytyks-
kuje. Fal. Gdy mu żona na każdy dzień słowy
przytykskowała a przykrzyła s., iż od frasunku
mało nie umarł, tedy jej oznajmił tajemnicę. B. B.
(gdy s. mu już przytykskowaniem sprzykrzyła
żona. Leop.: gdy mu s. uprzykrzała i trapiła go.
B. G.). Namową przytykskował mu, aby królował
na miejscu ojca swego. Leop. Oto już mię dzie-
sięćkroć powtarzaacie, a nie wstyd was tego, gdy
mi tak przytykskujecie. Leop. Przystawowie nad
robotami przytykskowali Izraelitom. Leop. (przy-
nagłali. B. G.). Postanowili lewitów, aby z pil-
nością przytykskowali robocie około kościoła.
Leop. (aby pośpieszali. Leop.). Przytykskowała
młodzieńcowi, ale on wzbraniał s. zawždy cudzo-
łóstwa. Leop. (namawiała go. B. G.). Słowa
królewskie mi przytykskowały. Leop. (pryciska-
ły. Leop.). Widząc Judasz, że bitwa już przy-

tyskowała, struchlał, że nie miał czasu zebrać
zasię Indu. Leop. <Przy + *Tyskować, TYSK /
TESK/CK>

† Przytykskowanie, a, blm., czynność cz. Przy-
kskować.

× Przyubogi, × Przyuboższy *dość ubogi, nieho-
gaty*: Zacznej familji, ale trochę przyubogiej. I.
<Przy + Ubogi>

† Przyubożalność, i, blm. rz. od Przyubożal: P.
skarbu. Błaż.

† Przyubożal który przyubożał, podupadły ma-
jątkowo: Gdy król bardzo być potrzebnym i przy-
ubożalym mistrza porozumiał, 15000 złotych da-
rować mu obiecał. Błaż. <Od Przyubożec>

† Przyubożec, eje, ał *zubożec nieco, podupaść
na majątku*. <Przy + Ubożec>

† Przyubożenie, a, blm., czynność cz. Przyubo-
żec.

× Przyuboższy p. Przyubogi: P., ale dobry i
niegłupi. Bud. B.

Przyuczać, a, ał i P. s. p. Przyuczyć.

Przyuczanie, a, blm., czynność cz. Przyuczać.
Przyuczanie się, a s., blm., czynność cz. Przy-
uczać s.

Przyuczenie, a, blm. l. czynność cz. Przyuczyć.
2. p. Przyuczenie s.: Nim s. człowiek z nowością
oswoi, trzeba mu dać czasu do przyuczenia. L.

Przyuczenie się, a s., blm., Przyuczenie czyn-
ność cz. Przyuczyć s.

Przyuczyć, y, ył, nied. Przyuczać *uczeniem
przyzwyczajać, wdroyć naukę*: Przyuczyłem go do
pracowania. Troc. P. psa do porządku. Konia na
stanii chował, nim go do siodła przyuczył. P.
Koch. Już przyuczyl język swój mówić też, sta-
rali s. o to, aby nieprawnie czynić. Leop. Rod-
zice wychowali a przyuczyl córkę swą podług
zakonu Mojżeszowego. Leop. Nie bardziej do ena-
ty nas P. nie może, jak przestawanie częste
z enotliwemi. L. Nie do złotych harf przyuczal-
łem mu tak długo palce. Krasin. P. s. *przywyk-
nąć przez uczenie s., wdroyć s. przez naukę*: Do
czego s. kto przyuczył z modu, to w nim i na
starość trwa. Skar. Przyuczaj s. gorącu i zimne-
mu niebu. Kochan. Człowiek s. powoli każdej
rzeczy przyucza. Jabł. Wkrótce s. tego przyuc-
czyło. Jabł. Córkę na próbę do klasztoru daw-
szy Westy, sławnej bogini, gdzie s. zakonowi
kilka lat przyuczała. Tw. Przyuczał s. panów
angielskich przezwiskom. P. Koch. Nie mogę ja
tak chodzić, bom s. temu nie przyuczył. Leop.
P. s. do porządku. <Przy + Uczyć>

† Przyukrwawiejszy *nieco krwawy, zakrwawio-
ny*: P., subcruentus. Mącz. <Przy + *Ukrwa-
wiejszy, od Ukrwawiony, od Ukrwawieć>

† Przyumaracie, a, blm., czynność cz. Przyu-
mrzeć.

† Przyumarły *pozostały po czyjej śmierci, zоста-
wiony w spadku*: Dobra po dziecięciu matce w lo-
no przyumarłe bliżsi krewni jej po śmierci jej
biorą. Sz. Gdy potomek bierze spadek po krew-
nym, tam posesji dostawa z przyumarłego dzie-
dziejstwa. Sz. Mieszczanin własność nie przyumar-
łą a. nie dziedziczną, ale z pracy swej nabytą,
oddalić może. Sz. Jeżeli własność nabyta od
moich potomków na ich dzieci przyjdzie, tedy
ją spadkiem a. własnością przyumarłą zowią.
Sz. <Przy + Umarły>

† Przyumierać, a, ał p. Przyumrzeć. <Przy +
Umierać>

† Przyumieranie, a, blm., czynność cz. Przyu-
mierać.

†Przymurzeć, mrze, marł, nied. †Przymierać 1. cz. ni. *przejść na kogo po czyjej śmierci, przypisać w puścićwie*: Imienie od oca i od matczy przymarło żenie mojej. Ort. 2. komu co = *zostawić po swojej śmierci*: Jezeli dziecko, któremu dobra ojcowskie należały, umrze, tedy dziecietwo matce w łono przymiera. Groic. (= *matce swojej przywraca*). Dziecię, gdy po śmierci ojcowskiej umrze, czasikę swoją ojczystą matce w łono przymiera. Sz. Umrze kto bez braci i sióstr, tedy bliżsi w równej linii równym prawem biorą imienie, którego im przymrą. Magd. Ruchome rzeczy mąż po żenie bierze i jemu ich przymiera. Magd. Matka, kiedy dzieci przeżyje, tedy nikomu nie przymiera, i nikt nie będzie po nich spadku brał, jedno matka. Magd. Żaden więcej prawa na drugiego władz ani P. nie może, jedno to, co sam miał. Rot. A iż toż prawo przymarła krewnej swej, która sama miała... Rot. <Przy + Umrzeć>

Przystny, †Przystowy anat. *znajdujący s. przy ustach* (adoralis). <Przy + Ustny>

†Przystowy p. Przystny. <Przy + Ustowy>

Przysznica, y, lm. e anat. *gruczoł ślinny przysenny, ślinianka przysenna, †gruczołek poduszny* (Kirch.), *†zawałka poduszna* (Perz.), *†gruczołek poduszowy, poduchowy, okółuchowy* (glandula parotis). <Od *Przysznik, od Przyszny>

†Przysznicowy anat. p. Przyszniczy. <Od Przysznicza>

Przyszniczożwaczowy anat.: Powięź przyszniczożwaczowa = *wspólna przyszniczy i mięśniowi żwaczowi* (fascia parotideomasseterica). Okolica przyszniczożwaczowa (regio parotideomasseterica). <Przyszniczy + Żwaczowy>

Przyszniczy, †Przysznicowy anat. przym. od Przysznicza (parotidus). <Od Przysznicza>

Przyzdać, a, ał *przyciągnąć uzdy, przychłznać*; przén.: *przykrócić, powściągnąć, powstrzymać, pohamować, ukrócić, poskromić*: Ejl cofnij wściekłość, umysł przyzdaj zuchwały. <Przy + Uzdąć>

Przyzwanie, a, blm., czynność cz. Przyzdać.

× Przywab, ia, blm., × Przywabie apt. *środek odciągający*, × odciaąg, × z w a b' (medicamentum derivans, derivatorium). <Przy + Wab>

Przywabiac, a, ał p. Przywabić.

Przywabianie, a, blm. 1. czynność cz. Przywabiac. 2. chem., fiz.: P. chemiczne, świetlne = *przywabianie*.

Przywabiciel, a, im. e ten, co przywabił a. co przywabia. <Od Przywabić>

Przywabicielka, i, lm. i forma ż. od Przywabiciel.

Przywabić, i, ii, nied. Przywabiac *wabiąc przyciągnąć, sprowadzić; przynęcić, przymamić, przyłudzić*: Prostyeh ludzi najprędzej przywabisz hojnością. Kochan. Ptasznik przywabia ptaki, kura — kurczęta. Nieprędko do potyczki bohater przywabi. Mick. Przen.: Fundował klasztor Franciszkanom w Krakowie, z Pragi ich przywabiwszy. Papr. (= *przyzwacwszy, sprowadziwszy*). Niezupełnie jeszcze przywabione tronowi serce Krzysztofa zawrzało dawną niechęcią ku progom dworskim. Szaj. (= *zniewolone*). <Przy + Wabić>

× Przywabie, a, blm. p. Przywab. <Od Przywab>

Przywabienie, a, blm., czynność cz. Przywabić.

× Przywabisko, a, lm. a lek. *miejsce, do którego lek a. zabieg odciągający ma rzekomo ściga-*

nąć (przywabić) *istotę chorobną*. <Od Przywabić>

[Przywazdzenie, a, blm.] czynność cz. Przywazdzić.

[Przywazdzić, i, ii] *zawadzić o co*. <Przy + Wazdzić>

Przywalać, a, ał 1. dok. *zwałać, powalać nieco; przybrudzić, przybrukać*: P. suknię. 2. nied. p. Przywalić. P. s. 1. dok. *zwałać s. nieco; przybrudzić s., przybrukać s.* 2. [P. s.] nied. p. Przywalić s.

Przywalenie, a, blm., czynność cz. Przywalać. Przywalenie się, a s., blm., czynność cz. Przywalać s.

Przywalenie, a, blm., czynność cz. Przywalić. [Przywalenie się, a s., blm.] czynność cz. Przywalić s.

Przywalić, i, ii, nied. Przywalać 1. *walać a. walać s. przygnieść, przycisnąć; przyłoczyć, przyłudzić, przyłożyć czym*: Drugi leżał na ziemi koniem przywalony. Kochan. P. dziurę, grób, drzwi do piwnice kamieniem. Troc (= *zawalić*). Niech mnie przywalą góry i pagórki. Druzb. Gdy go ten ku ziemi przywalił, tamże umarł. Leop. Mur go przywalił. Troc. Góry, przywalcie nas, pagórki, przykrycie nas. Skar. Ziemia żywi nas do czasu pewnego, a potem przywala. Alber. Kamieniu niełitośny, głazie nieużyty, ty mej wdzięcznej przywalasz kości Teoklity. Nar. Najpiękniejsze zboże na tej żyznej równinie nie tylko przyłoczone, ale w wielu miejscach tak młem przywalone zostało, że zupełnie o zbiorze wątpiono. L. Ciebie gruz przywali. Słow. Przen.: *Óhee udaniem, faktorskim obłąkaniem sumienie ciężej P. Słow. Przen.: przygnębić, ucisnąć, ucieniżyć*: Kraj cały przywalony był obcą przemocą. Ust. (= *stękał pod jej brzemieniem*). Jakież ciężar rozpaczy me serce przywala? Wyb. Za co siedzisz na stronie, od wojsk twoich zdala? co cię wyzuwa z siły? jaki ból przywala? Dm. Przywalony zarzutami Ossoliński rzekł s. swej rzymskiej księżęości. Szaj. Duma i powaga, które tę piękną twarz niedawno jeszcze tak charakterystyczną czyniły, zmieniły s. teraz w rozpacz niemą i głęboką, milczącą bolesć; przywalony zdawał s. o kilka lat starszym. Krasz. Przywaleni podatkami rolnicy i rękodzielnicy. Prus. Przywalony pracą, interesami (= *obarczony*). 2. *przyłoczyć*: P. kamień dokąd. Kn. Przywał ten kamień do muru. Troc. [P. s.] *zwalić s. komu na kark = przybyć w gościnę nie będąc pożądanym*. <Przy + Walić>

†Przywaliny, in, blp. *gruzy, rozwaliny przywalające; rumowisko ciężące, przygniatające*: Myśmy narzędzia naszych przypadków, rozrywszy ziemne przywaliny, wykopali. Pileh. <Od Przywalić>

Przywalny *znajdujący s. przy wale, odrywający s. w bliskości walu, podwalny*: Przywalna ścieżka. Troc. Przywalne iście a. chodzenie. Troc. <Przy + *Walny, od Wał>

Przywalek, lka, lm. lki woj. *parapet, przedpiersień*: Jeden za zasłoną, za wozami i przywałkiem męstwa dokazuje. Okol. <Przy + *Walek, od Wał>

Przywałęsać się, a s., ał s. *walęsać s. przybyć; przyblękać s.*: Jak s. przywałęsał, tak potym jednego dnia znikł bez wieści. Krasz. <Przy + Wałęsać s.>

Przywałęsanie się, a s., blm., czynność cz. Przywałęsać s.

Przywałkować, uje, ował *walkując przypłaszczyc, trochę powalkować*. Sł. wil. <Przy + Wałkować>

Przywałkowanie, a, blm., czynność cz. Przywałkować.

Przywar, u, lm. y l. p. Przywara: Przywara jest przenośnią od przywaru na garnkach. Brodz. Hut.: *żelazo nieczyste przywarie do grania przy fryszowaniu*: Przywary nieczyste kruszcowe w piecach płomiennych. Przywary panwiowe = kamień panwiowy, wykowiny z panwi, sól, która wśród warzenia solanki przywarła do blachy panwiów, zwłaszcza po rogach. Łab. <Przy + War>

Przywara, y, lm. y l. a. Przywar, †Przyskwara *resztki jedła, które przywarły do garnka, przysucha, przyskrobek*: P., co przywarzało do garka, przgorzałość. L. Przywary w gareu, które ś. odmyć nie chcą. Syr. Nie jadam przywary. Troc. Nad temi przywarami objawiał łukomstwo. Rzew. P., osad z wody przywarzający ś. do ścian kotła, inaczej kamieniem kotłowym zwany. 2. przen. wada, strona ujemna, przygama, skaza: Żaden ś. nie rodzi bez przywar; najlepszy, kto ich ma najmniej. Gór. (= nikt bez ale). Miał język jadowity, każdego oczernił, w każdym znalazł przywarę. L. Nikt chętniej innych nie wybaczy przywary nad tego, który najsurowszym własnych przywar jest sędzią. Star. Nikt nie jest bez przywary. Troc. Bez przywary pochlebstwa rzec możemy. Troc. P. jest przenośnią od przywaru na garnkach. Brodz. 3. [Przywary, lm.] *tytoś z dna fajki solkiem przesiąkły, przyparaka*. 4. †P. p. **Przyskwara**: P. pod wieczór. Rys. 5. [P.] *piwo zagotowane z cukrem i żółtkiem*. Zdr. **Przywarka**. <Przy + *Wara, War>

× **Przywarcholenie się, a ś., blm., czynność cz. Przywarcholić ś.**

× **Przywarcholić się, i ś., it ś., †Przywarcholić ś., †Przywonchromić ś., †Przywachronić ś., [Przywokrolić ś., Przywękrolić ś., †Przywakronić ś., †Przywbronić ś. przybłąkać ś., przyczepić ś. Troc. <Przy + Warcholić ś.>**

Przywarcie, a, blm., czynność cz. 2. Przywrzeć.

Przywarć, wrze, war! p. 2. **Przywrzeć.** [Przywarek, rku, blm.] *ogólna nazwa wszystkich potraw prażonych, będących jakby dodatkiem do kwasnych, szczeg. zaś nazwa maki, grochu, słowem tego, co ś. używa na potrawy prażne*: Trzeba zemleć jęczmienia na P. Sł. wil. <Od Przywar>

Przywarły p. Przywrzały. <Od 1. Przywrzeć>

Przywarować, uje, ował l. [P.] *przyciąć ś.:* Antek ledwie zdążył skoczyć do żłobów i tam przywarować. Reym. 2. myśl. a) (o zajacu) *położyć ś. w bródzie bez wygrzebania kottliny*. b) (o psie) *warując (pelznąc na brzuchu) przyleść*. Sł. wil. <Przy + Warować>

Przywarowanie, a, blm., czynność cz. Przywarować.

Przywarstwianie, a, blm., fizj. wzrastanie przez osadzenie ś. kolejne warstw (appositio). <Od *Przywarstwiać, Przy + *Warstwiać, od Warstwa>

Przywarły im. od 2. Przywrzeć.

Przywarzać, a, ał p. Przywarzyć.

Przywarzanie, a, blm., czynność cz. Przywarzać.

Przywarzenie, a, blm., czynność cz. Przywarzyć.

Przywarzyć, y, ył, nied. Przywarzać l. napół ugotować, podgotować, pogotować: Przypiekane,

przywarzane rzeczy. Kn. (=przygrzewane, powalrzane rzeczy niesmaczne). 2. *spoić dwa kawałki żelaza rozpalonemi w tym celu końcami, nied. spawać, szwajnować*. <Przy + Warzyć>

[Przywazać, a, ał] p. Przywieźć.

[Przyważanie, a, blm.] *czynność cz. Przywazać.*

[Przywąkroić, i, it] 1. *przynęcić, przyswoić, zwłaszcza zwierzę dzikie, aby przychodziło do ręki, oswoić, obłaskawić*. 2. *sobie co = a) zabrać, przywłaszczyć sobie. b) zmyślić*. [P. ś.] p. **Przywarcholić ś.** <Przy + *Wąkroić, Wą + Kroić>

[Przywąkrojenie, a, blm.] *czynność cz. Przywąkroić.*

[Przywąkrojenie się, a ś., blm.] *czynność cz. Przywąkroić ś.*

† **Przywąkrolenie się, a ś., blm., czynność cz. Przywąkrolić ś.**

† **Przywąkrolić się, i ś., it ś. p. Przywarcholić ś. L.**

† **Przywąkronić się, i ś., it ś. p. Przywarcholić ś.:** Podrózne zdrajcy, w drodze przywarkroniwszy ś., pytają ś., skąd i dokąd kto idzie, a wszystko na zdradzie. Damb. Przywarkronił ś. do Polski despot wyspy Samos. Biel. M.

† **Przywarkronienie się, a ś., blm., czynność cz. Przywarkronić ś.**

† **Przywątpiewać, a, ał powątpiewać nieco:** Przywątpiewając o bracie swym i że w niebezpieczeństwie jakim był, mniemając... P. Koch. Nie mogąc Władysław obaczyć niskąd Wincentego w bitwie, już począł P., bojąc ś., aby zdrady jakiej nie knował. Błaż. <Przy + *Wątpiewać, od Wątpieć>

† **Przywątpiewanie, a, blm., czynność cz. Przywątpiewać.**

[Przywczas] przys. *dość wcześnie, wczesny czas:* Czy będzie jeszcze ciepło? — Będzie, bo to jeszcze P. <Przy + Wczas>

× **Przywczesniejszy trochę wczesny. L.** <Przy + Wczesniejszy>

Przywdziać, eje, ał, nied. Przywdziewać, [Przywdziewywać] l. *co = wdziewając przybrać ś. w co; wdziać, włożyć na siebie co, ubrać ś. w co:* P. nową suknię. P. żałobę. P. zbroję. Przywdziewają na siebie wory. Wor. W drogim szlacheckiemu strojowi pasie, przywdziewanym tak starannie przy każdej solenności, przechowała ś. ciekawa pamiętka starodawnego obrzędu uszlachetnienia. Szaj. Downunt na ś. broń krzyżacką przywdziewe. Słow. Musiał P. łachmany rybace. Krasz. Starą zaś aksamitną jarmułkę przywdziewał jedynie podczas świąt uroczystych i sobot. Jun. Olbrzymi procent spokojnych obywateli, przywdzianych naprędce w mundury i kaski. Przen. Przywdzialiśmy, że tak rzekę, wytworność złemu. L. (= przydaliśmy). Przen.: *przybrać*: P. na ś. jaką postać. Jeżeli mało na tym utrzymał ton poważny, przywdziewe melankolją. L. Niebo ogniste przywdziewa kolory. Słow. Noc ciemno przywdziewe zasłony. Słow. Język do podbródka strzała, a podbródek do gardła samego przywdziała. Otw. (przyszyła, przypięła, przytknęła, przyspilkowała. L.). 2. *nałożyć*: Umysł pokornych złowili na myto, prostaków na swe przywdziali kopyto. Chr. (= przerobili na swe kopyto). Obojętną maskę przywdziewa. Fred. A. [Kazał chodzić po domach i przywdziewać trzewicek]. 3. *myśl (o jeleniu): Przywdziewać wieniec = dostawać rogów. Rogacz przywdziewa wieniec (= wyrastają mu rogi)*. <Przy + Wdziać>

Przywdzian, u, lm. y bot. (riedlecia) roś.

Przywdzianie, a, btm., czynność cz. Przywdziać. Przywdziewać, a, ał p. Przywdziać. Przywdziewanie, a, btm., czynność cz. Przywdziewać.

[Przywdziewywać, a, ał] p. Przywdziać. [Przywdziewywanie, a, btm.] czynność cz. Przywdziewywać.

Przywdzięczać, a, ał i P. s. p. Przywdzięczyć. Przywdzięczanie, a, btm., czynność cz. Przywdzięczać.

Przywdzięczanie się, a s., btm., czynność cz. Przywdzięczać s.

Przywdzięczenie, a, btm., czynność cz. Przywdzięczyć.

Przywdzięczenie się, a s., btm., czynność cz. Przywdzięczyć s.

Przywdzięczyć, y, ył, nied. Przywdzięczać co = przyjąć czemu wdzięk, uczynić wdzięczniejszym, przymilić. P. s. nabrać wdzięku, stać s. wdzięczniejszym, przymilić s.: Jeżeli ma s. rzecz przywdzięczać i zdobyć, niechże takie będą wdzięki, które prawda znieść może. Kras. <Przy + Wdzięczyć>

× Przywdzięk, u, lm. i przywdzięczenie s., umizg, przymilenie s., łaszenie s.: Ci, co karmią ptaki, pieski, z widzenia, głośkania, przywdzięku owych zwierząt mają jakąś rozkosz. L. <Przy + Wdzięk>

† Przywębronie się, i s., il s. p. Przywarcholić s.: Jakób Heraklides, despota z wyspy Samos, który przed kilku laty przywębronił s. do Polski. Biel. J.

† Przywębronienie się, a s., btm., czynność cz. Przywębronieć s.

Przywęchowy anat. znajdujący s. przy nerwie powonieniu a. węchowym (parolfactorius). <Przy + Węchowy>

Przywędrować, uje, ował wędrując przyjąć: I będę, jakbym przywędrował z Lechem, służyć u Lecha i zwać s. szlachcicem. Słow. Żart.: Stryjajcie, witaszku, dawnosieie przykrakowali z Wędrowa? <Przy + Wędrować>

[Przywędrowały] przemiesiony, zapożyczony: Tańce z Polski od takichże panów braci przywędrowały. <Od Przywędrować>

Przywędrowanie, a, btm., czynność cz. Przywędrować.

× Przywędrowany który przywędrował, przybyły: P. do nas rodzaj dziwów. Wor. <Od Przywędrować>

Przywędzenie, a, btm., czynność cz. Przywędzić.

Przywędzić, i, il uwędzić jeszcze więcej. <Przy + Wędzić>

[Przywędzona dusza] przewisko żartobliwe. [Przywękroić się, i s., il s.] p. Przywarcholić s.: Cudza owca przywękroiła s.

[Przywękrojenie się, a s., btm.] czynność cz. Przywękroić s.

Przywiąć, eje, ał, nied. Przywiewać I. a. Przywionąć więcej przybyć: Auster także z mokremi przywionął skrzydłami, oblok wilgotny przyniósł, złał ziemię plutami. Mor. Gdy przywiewa wiatr zimny, choć ta kraina jest z natury ciepła, mroz bywa. Łęcz. Przywionie sen, powiewający cichemi skrzydłami. Wyp. 2. więcej przynieść: Co za gmachy w oddali, one, jakby silnym wiatrem niesione, przywiane, zbliżają s. do nas. Krasin. Wreszcie przywian Duch zdaleka wdziewa na s. pierś człowieka. Krasin. Lekki wietrzyk przywiewał do nas zdrowie. Błot. Przywiała go coś, jakaś

moce tajemnicza w ten wieczór zimowy. Zap. 3. [P.] zawiawszy przykryć, przysypać: Te matkę śnieg przywiał i tak samo umarza. <Przy + Wiał>

† Przywianek, nku, lm. nki suma a. zapis przez męża żonie przy ślubie uczyniony; dar dawany żonie przez męża nazajutrz po ślubie: P., dar od męża nazajutrz po ślubie dawany. Cz. Zapisał 600 kóp litewskich groszy pieniędzy, w każdą kopę po 60 groszy litewskich, a w grosz po 6 bielic pieniędzy rachując, względem wiana, a drugą taką sumę, 600 kóp litewskich groszy i lieżby wżwyz mianowanej, względem przywianku. Nies. Władysław pozostałej Mieczysława żonie 500 grzywien posagu jej własnego a drugą 500 grzywien przywianku, co w domach obyczajniejszych upominkiem abo darowizną względem wesela zowią, wypłacić miał. Błaż. Sto tysięcy złotych polskich wiana, drugie sto tysięcy przywianku intraty rocznej. Vol. Żona, gdy mąż umrze, aby tylko posag i P. miała. Groic. Żona stawia pewne rękojmie około wrócenia przywianku przyjacielom męża pierwszego. Tarn. J. 2. † P. wyprawa córki. Kn. <Przy + Wianek>

Przywianie, a, btm., czynność cz. Przywiał.

[Przywiarek, rka, lm. rki] zabobon, przesąd. <Przy + *Wiarek, od Wiara>

Przywiatr, u, btm. p. Odwiatr. <Przy + Wiatr>

Przywiązać, że, zał, nied. Przywiązywać, Przywiązywać, † Przywiązować I. przymocować przez wiązanie, przykrępować, uwiązać do czego: Przywiąż sznurkiem. Troc. P. psa do drzwi. Troc. P. za nogę bydło. Troc. P. czołn. Troc. P. konia do słupa. P. sobie szablę (= przypassać). P. sznur do dzwonu. Tylko koniec skręconych prześcieradeł bieliał przywiązany do listwy. Krasz. Przen.: przydać, przypisać: O tym wszystkim robił tylko lekką wzmiankę, jakby nie przywiązywał wielkiej wartości do tego, że był za granicą. Korz. Przywiązywała do tego wielkie znaczenie, wielką wagę (= wiele sobie z tego robiła). Przen.: P. co do czego = uwarunkować co czym, widzieć co w czym; założyć, oprzeć, zasadzić, ugruntować: P. do czego swoją elwągę, nadzieję, swoje szczęście. Te rzeczy przywiązane są do miejsca, do czasu (= są nieodłączne od miejsca, od czasu). Przen.: Do tej posady przywiązana jest przyzwoita pensja, wysoka ranga. 2. sobie kogo = zobowiązać, zjednać, zwiolnić, zyskać: Przywiązujesz sobie ubogiego, któremu, przechodząc, dajesz jałmużnę. Węg. Imię ojca przywiązało mię do życia. Stasz. P. s. I. przywiązać siebie, uwiązać s., przymocować s. przez wiązanie: Pobijając dach, dekarz przywiązał s. do komina. Przen.: przyłączyć s., przystać, przyczepić s.: Gdy s. wrota wszystkim sekretarzom do Polski otworzyły, i on też, weisnąwszy s., do sakramentarskiej s. trzody przywiązał. Nies. 2. przen.: P. s. do kogo, do czego = przyzwyczaiwszy s. polubić, przyłgnąć sercem, poczuć zamiłowanie do czego, sympatję do kogo: P. s. do godnej niewiasty. L. Jak twój pies, jam do Ciebie przywiązał s., Panie. Słow. P. s. do miejsca. Przywiązał s., by ciele do krowy. Prz. 3. przen.: P. s. do słów = robić sobie z nich wiele, uwieryć im ślepo, trzymać s. ich niewolniczo, wziąć je w literalnym znaczeniu: Naczyt s. nie przywiązuj do słów w tłumaczeniu, počąc s. w trudnych spotem myśli pomieszczeniu. Koryt. 4.?: Słabe to domysły, któremi historycy P. usiłują, aby Słowacy jedność narodu z Wandalami zaciągali. Błaż. <Przy + Wiazać>

[Przywiązałość, i, blm.] p. **Przywiązanie**: Nabrać do kogo przywiązałości. <Od Przywiązały>

Przywiązały, Przywiązany któryś *ś. przywiązał do kogo, do czego, sympatyzujący przez przywiązanie, oddany, wierny*: Pies P. Lud P. do swego chlebodawcy. Pisał *ś.* takim przywiązałym. Bliź. A wszystko tylko z tego idzie, żem do niej P. Prus. Kot jest do niejsea P. <Od Przywiązać>

Przywiązanie, a, lm. a i, blm., czynność cz. Przywiązać: Poddaństwo chłopów prawnie zowią P. człowieka do roli. Kras. P. konia do żłobu. Troc. 2. a. [Przywiązałość] p. **Przywiązanie *ś.***; *skłonność ku komu wskutek przyzywania *ś.*, miłość, oddanie *ś.*, wierność komu; zamieszanie ku czemu wskutek przyzywania, życia *ś.**: Wiem o jego do niej przywiązaniu. Troc. Z prawdziwego ku tobie to czynię przywiązania. Troc. P. do własnej krwi dobrze wyrażamy, mówiąc: krew nie woda. Gol. Wprzód w górach ujrzą trzęsine do bagna przywykłą, niżby moje ku Seylli P. znikło. Kie. Może mnie bierzesz, Zosiu, nie tak z przywiązania, tylko że stryj i ciotka do tego cię skłania. Mick. Czy wiesz, ile tam czyśców, a w nich ile przywiązań żalobnych? Kras. P. do miejsce rodzinnych. P. do rodzeństwa. P. uznania do nauczyciela, czeladki do gospodarza. Oznaki przywiązania. P. psa do pana swego. Daj mi ostatni dowód twego przywiązania. Wit. Swoich kochała bez miary i dla nich mogła przeszyć zbytkiem przywiązania. Krasz. Było to jedno z tych przywiązań, które, jakkolwiek gwałtowne, od niczego nie bronią. Krasz. 3. †P. *uciąż*: U ciężarnej w pierwszych miesiącach płód na słabym wisi przywiązaniu. Troc. 4. chir. *przewiązanie, podwiązanie* (subligatio).

Przywiązanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Przywiązać *ś.*

Przywiązany l. im. od **Przywiązać**. 2. p. **Przywiązały**: Agatko kochana, ja cię kocham, tyś do mnie trochę przywiązana. Niem. P. do swojej wiary. Gospodyni była już z tego powodu przywiązaną do młodego wartogłowa. Krasz. P. jak korał do indyka. Prz.

Przywiązańszy st. w. od **Przywiązany**: Acz tyłuś miał przyjaciół, wierz mi, żeć nie był P. żaden. L. Jejmość pp. Próżnosiedzkie, stolikowych zabaw najprzywiązańsze doglądaczki. L. (=najpilniejsze, najwytrwalsze).

†**Przywiązka, y, lm. y** *człowiek przywiązany*. Głos. <Przy + *Wiązka, WIEZ/WIĄZ/WIĘZ/WĄZ>

[**Przywiązka, i, lm. i**] *rzecz przywiązana, szczególnie przywiązany*: Mam bućki wywracane, podkówekki nitowane, z uszczekami, z przywiązkami. <Przy + Wiązka>

Przywiązywać, uje, ywał i P. *ś.* p. Przywiązać.

Przywiązywanie, a, blm., czynność cz. Przywiązywać.

Przywiązywanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Przywiązywać *ś.*

[**Przywid, u, lm. y**] p. **Przywidzenie**: Ze zdziwieniem zauważać począł, że to nie są przywidły człeka, ani bajki. Ork.

Przywidywać, uje, ywał i P. *ś.* p. Przywidzieć. <Przy + Widywać>

Przywidywanie, a, blm., czynność cz. Przywidywać.

Przywidywanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Przywidywać *ś.*

× **Przywidzać się, a *ś.*, ał *ś.* p. Przywidzieć.**
× **Przywidzanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Przywidzać *ś.***

Przywidzenie, a i, blm., czynność cz. Przywidzieć. 2. lm. a, p. **Przywidzenie *ś.***; *widzenie (tego, czego niema), omam wzrokowy, wizja, halucynacja; przen.: urojenie, widzimisie, utopja, fantazja, imaginacja*: Chory z przywidzenia. L. I rozum i wymowa na nie *ś.* nie przyda z tym człowiekiem, co tylko swych przywidzeń słucha. Zabł. P. swoje bierze za prawdę. Kras. P. widzi to, co komu jak ewiek do głowy wlażło. Kras. A. Co wszyscy mieli za dziwaczne P., w tym pierwszy Kopernik upatrzył dzieło mądrości Śniad. Czytanie żywotów uczonych ludzi i wielu ich dziwaetw i przywidzeń doprowadziłyby mogło do nowych uwag nad władzami duszy. Śniad. Brać P. za prawdę. Te przywidzenia jeszcze go więcej zmieszały. Korz.

Przywidzenie się, a *ś.*, blm., Przywidzenie, [Przywid] czynność cz. Przywidzieć *ś.*

Przywidzieć, i, ał, nied. Przywidywać *przysnąć, uroić, ułożyć sobie w głowie, ubrać, wymarzyć, wymaglować*: P. sobie co do kogo. Sł. wil. (= upatrzyć sobie). Można też widzieć, a nie widzieć, to jest P. sobie. Oss. Aż mnie raz we śnie przywidziana mara zdarła przyszłości chmury tajemnicze. Mick. P. *ś.* i nied. × **Przywidzać *ś.*** *przysnąć *ś.*, uroić *ś.*, ubrać *ś.*, wymarzyć *ś.*, przyjść do głowy, nied. zdawać *ś.**: Może ci *ś.* tylko przywidziało, że ona tu jest. L. Przywidza mu *ś.*, że ktoś sztuka. L. Daleko coraz zimniej ze mną postępujesz. — Przywidza *ś.* chyba We Panu. L. Znowu *ś.* wam co przywidziało. Krasz. Król dozwoił paplać, co *ś.* komu przywidziało. Rozpacz (ei) *ś.* przywiduje. Wysp. <Przy + Widzieć>

[**Przywiecha, y, lm. y**] *brew*. <Przy + Wiecha>

Przywieczornica, y, lm. e *postać mityczna*: Leśniki, leśne dziewice, przypoludnice, przywieczornice. Zm. <Przy + Wieczornica>

× **Przywiedlny p. Przywiedny**: Przepadek równań trzeciego stopnia wziął imię nieprzywiedlnego, *casus irreductibilis*, że prowadził do wyrazu urojonego pierwiastków i t. d. L. <Przy + *Wiedlny, WIOD / WIEDŹ / WIED / WOD>

× **Przywiedny, × Przywiedlny** *mogący być przywiedzionym*: Przepadek nieprzywiedny ma zawsze miejsce w równaniach trzeciego stopnia, ile razy te zamykają trzy pierwiastki rzetelne, nierówne i niewymierne. Śniad. <Przy + *Wiedny, WIOD / WIEDŹ / WIED / WOD>

Przywiedzenie, a, blm., czynność cz. Przywiesić: P. przykładu (= *przycoczenie, zacytowanie*). Pijarowie napróżno jeszcze kilka razy zanosili skargi do nuncjatury o nieprzywiedzenie do skutku inhihibcji rzymskiej. Łuk.

× **Przywieńczać, a, ał i × P. *ś.* p. Przywieńczyć.**

× **Przywieńczenie, a, blm., czynność cz. Przywieńczać.**

× **Przywieńczenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Przywieńczać *ś.***

× **Przywieńczenie, a, blm., czynność cz. Przywieńczyć.**

× **Przywieńczenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Przywieńczyć *ś.***

× **Przywieńczyć, y, ył, nied. × Przywieńczać** *przybrać w wieńiec, wieńczyć*: Niosły w koszyczkach przywieńczonych czyste oliary. Otw. Na głowy wstawwszy w koszach oliary czyste,

niosły, przywieńczywszy. Żebr. Sadzą podle niego niepewną dziewoję upstrzoną, przywieńczoną. Klon. Korbulon tyłą przywieńczony zwycięskimi laurami. Nar. Przen.: Góry przywieńczone laskiem. Nar. P. *ś. przybrać ś. w wieńiec, w wieńce, wieńczyć ś.*: Przywieńczywszy *ś.* z rozlicznego kwiecia wonnego w wieńce uwite. Leop. Przywieńczmy *ś.* różą pierwej, niżli zwiędnie. Leop. <Przy + Wieńczyć>

[Przywieraboząć się, a *ś.*, ał *ś.*] *przysięgać ś.*, *zaklinać ś.* (mówiąc: Wiera, Boże!). <*Wiera (Czes. věru)=Wiera + Bóg>

[Przywierabozanie się, a *ś.*, bfm.] czynność cz. Przywierabozać *ś.*

Przywierać, a, ał p. Przywrzeć.

Przywieradło, a, lm. a *przyrząd przymykający w przewodzie parowym, wodnym i t. d.* <Od Przywierać>

Przywieranie, a, bfm., czynność cz. Przywierać.

Przywiercać, a, ał p. Przywiercić.

Przywiercanie, a, bfm., czynność cz. Przywiercać.

Przywiercenie, a, bfm., czynność cz. Przywiercić.

Przywiercić, i, ił, †Przywiercieć, nied. *Przywiercać wierceniem (=kręceniem) przymocować; przykręcić, wkręcić.* <Przy + Wiercić>

†Przywiercieć, i, ał p. *Przywiercić*: Na samym wierzechu tej budki mają być przywierciane gałązki. Haur. <Przy + Wiercieć>

×Przywiesek, ska, lm. ski *rzecz przywieszona l. amulet.* 2. apt. × *przyczepka, sygnatura, kartka przy naczyniu zawierającym lekarstwa, nosząca na sobie przepis i sposób użycia wskazany, etykieta.* <Przy + *Wiesek, WIS/WIES/WIEŚ/WIAS>

Przywiesić, i, ił, nied. *Przywieszają wieszając przyczepić; zawiesić przy czym, przywiesić u czego*: P. pieczęć do dyplomu. <Przy + *Wiesić, WIS/WIEŚ/WIES/WIAS>

Przywiesisty *przywieszony, wiszący przy czym*: Pieczęć przywiesista, t. j. wisząca na sznurze przy dokumencie, przywileju. Pergamin, otoczony jaskrawym malowaniem i stwierdzony przywiesistą Pogonią. Kor. <Od Przywiesić>

Przywieszac, a, ał p. Przywiesić.

Przywieszanie, a, bfm., czynność cz. Przywieszac.

Przywieszenie, a, bfm., czynność cz. Przywiesić.

Przywiesić, edzie, ódł, nied. *Przywodzić l. kogo, co =przystać wiodąc go; przyprowadzić*: Światłość i prawda Twoja, te - é mię przywiodły i do wiodły na górę tę świętą i do przybytków Twoich. Leop. Przywiedziony (przyprowadzony) koń. Troc. Przywiodł do niego barana na powrozie. Troc. Przywiedziono Daniela i wrzuceno go do lwiego dołu. Wuj. Nieprzyjacieli, chcąc Rościsława P. na lud, ustępował; lecz gdy *ś.* postrzegł wezas Rościsława, jął pierzchać nazad; i tak uciekając, przywiodł nieprzyjaciela na swe ludzkie niewiadome. Biel. M. (=naprowadził). Przen.: Naprawił biskup kujawski księdza Przerębskiego, aby areybiskupa przywiodł na króla i przezeń obietnica Podłodowskiemu dana, iżby wniewicz poszła. Górn. (aby areybiskupa na króla nasadził. L.). Razem go ze mną przywiedli chłopci w te strony. Fred. A. P. tu jeńców. Słow. Przen.: Przywiodł tę sprawę do sądu. Troc (=wniósł; wytoczył przed sąd). P. komu na pamięć, na myśl.

Troc (=podać, podsunąć komu). †Przywiodł go na hak. Rys. = *naraził go na niebezpieczeństwo, wystawił na szalc*: Proszą panowie Bolesława, aby na potym i siebie i Rzpłtej na taki hak nie przywodził. Błaż. Przen.: Dobrze mi *ś.* podoba, kiedy kto nad mniemanie tych, którzy słuchają, na hak kogo przywiedzie. Górn. (słowami przyprze. L.). Przen.: *doprowadzić*: P. co do końca, do skutku. Bóg rzeeczy te, które od wieku przejrzał, nad mniemanie ludzkie dziwnym obyczajem ku skutkowi P. umie. Żarn. P. co do egzekucji, w egzekucją. Troc. Podobania *ś.* sztukę przywiodł tak wysoko. Fred. A. (=posunął). Przen.: *przynieść, sprowadzić, sprawić, wywołać, pociągnąć za sobą*: Przywiedzie to lekarstwo pot dobry. Troc. Mrok ciemny siodki sen przywodził. Troc. Przen.: Nie przywodził na *ś.* karania za występki, gdyby jedli poświęcone rzeeczy ieh, bom ja Pan, który je poświęcam. Wuj. (=nie ściągnęli). Przen.: P. co w wątpliwość = *podać*. Aby tego już w wątpliwość nie przywodziło. Troc. 2. *przycytać, zaczytować, alegować*: Wieleby można na plac P., co *ś.* tego dnia tam działa. Białob. Pisma głupie i nieumiejętne przywodził. Skar. Świadectwa te sami adwersarze przywiedli. Salin. Przywiodę tu na przykład jedno tylko zdarzenie. Ochoc. Przywiedzione z autora słowa. Troc. Przywodzi (przytacza) Pismo św. i autorów sławnych. Troc. Krom przywiedzionych tu świadectw o tym..., nieznanym on jest w historii z żadnych czynów publicznych. Szaj. Przywiedzione na wstępie sztuczne środki... Jord. 3. × P. do wiadomości = *podać*: Naprzód śmierć JKMości do wiadomości wszech stanów przywiodzę. Vol. Guilelm, admirał gienuęńskich fodzi, do wiadomości wezas ei to przywodzi. P. Koch. 4. na czyją stronę = *przyciągnąć, przeciągnąć, przywabić*: Lud młody na swą stronę przywiodł. Warg. Nauki wolne wznowił, ludzie uczone przywiodząc. Skar. (=zachęcając). 5. kogo do czego, [na eo] = *przyprowadzić, doprowadzić, skłonić, popchnąć, zmusić, zniewolić*: Do takiego kazania nie tylo na katedrach, ale i na piśmie, przywodzi nas przykład Jerenjasza i nam duchownym poselstwo Boże to zleca i rozkazuje. Szaj. Do ugody przywiodzą zdrową radą strony. Paszk. Uczynię to, do czego mnie przywiedzie złość i rozpacz. L. Mąż We Pani do niecierpliwości mnie przywodzi. Weg. Do rozpaczycie mnie przywiedli. L. Brunhildis własne dzieci swoje do zwad przywodzi. Alber. P. kogo do gniewu, rozgniewać go. Kn. Przywiedziony do gniewu, do zamysłu tego. Troc. [Tamłość na żalność mię przywodzi]. 6. kogo do czego, †o eo = *doprowadzić; narazić, wystawić na co, nabawić czego, przyprowadzić o co, sprowadzić co na niego*: Prosilili Rytygiera, aby siebie i wojska tak szkaradnie nie przywodził o niebezpieczeństwo. Błaż. Przywiodł go do potomnych ludzi w złą sławę. Górn. P. kogo do nędzy, do rozpacz. Przywiedziony do ubóstwa. Troc. Do szkody, do wzgardy kogo P. Troc. Przywiodł go o utratę zdrowia, fortuny, życia, sławy, łaski królewskiej. Troc. P. kogo o usterek o nieszczęście. Troc. Rewolucyjna zgnilizna przywiodła do upadku narody szczepu romańskiego. 7. Tatarowie są szczyrzy hulajce, co sobie pożytek i korzyść przywiodzą, jak moga. Kłok. (=garną do siebie, przygarniają, gromadzą). 8. nied. komu, czemu = *przewodzą, dowodzić, przewodniczyć, komenderować, dyrygować*: Stary hetman przywodził wojsku. 9. anat.: Mięśnie przywiodzące p. *Dosiebny*. 10. mat.: P. do najprostszego wyrażenia (=zre-

dukować). P. równanie do zera, dwóch ułamków do wspólnego mianownika = *sprowadzić*. †P. *ś. skłonić ś., doprowadzić ś., usposobić ś., przyjść, dojść*: Do tej szerokiej i przestronnej miłości przywodzić *ś. macie, wy, którzyście tu na to ś. zjechali, abyście o tym myśleli i radzili, jakoby lud wszystek nie ginął*. Skar. <Przy + 2. Wieść>

Przywietrzać, a, ał p. Przywietrzyć.
Przywietrzanie, a, blm., czynność cz. Przywietrzac.

Przywietrzenie, a, blm., czynność cz. Przywietrzyć.

Przywietrzyć, y, ył, nied. Przywietrzać *przysmarować witerunkiem, witerunkować*. <Przy + Wietrzyć>

Przywiewać, a, ał p. Przywiewać. <Przy + Wiewać>

Przywiewanie, a, blm., czynność cz. Przywiewać.

Przywieszenie, a, blm., Przywóz czynność cz. Przywieźć.

Przywieźć, ezie, ózl, nied. Przywozić, [Przywazać] *przystawić wioząc, dowieźć*: Galban z Syrii przywożony bywa Syr. (= *sprowadzany*). Cóż mi We Pan przywiózł? a coś mi We Pan dał zawieźć? Trzt. (nie przyniesiesz, nie weźmiesz. L.). Przywiózł koniem, nawą, wozem towary. Troc. Chciałem ci P. mego synowca. Fred. A. Klódkę mąż żonie przywiózł na wiazanie. Fred. A. Sama nam przywozi ważne wiadomości z Drezna. Krasz. Wiele z przywiezionych do Halicza dzieci rozehwyliły natychmiast matki tameczne. Szaj. <Przy + Wieźć>

Przywiedły *który przywiadł, nieco zwiędły, nadwiedły, podwiedły*: Piękna jego twarz młoda musiała sympatyczne uczynić wrażenie na przywiedłej jejmosciance. Przywiedła twarz. Krasz. Królowała za stołem najstarsza z trzech sióstr, już nieco przywiedła. Krasz. <Od Przywiednąć>

Przywiednąć, ędzie, ał zwiędnąć *nieco, nadwiednąć, podwiednąć*. <Przy + Wiednąć>

Przywiednięcie, a, blm., czynność cz. Przywiednąć.

***Przywieszacz, a, lm. e p. Przywieszca.** Sł. wil. <Przy + *Wieszacz, WIEŻ/WIAŻ/WĘŻ/WĄŻ>
× Przywiesziciel, a, lm. e p. Przywieszca. Sł. wil. <Przy + *Wiesziciel, WIEŻ/WIAŻ/WĘŻ/WĄŻ>
Przywiesznać, ędzie, aż przyślgnąć, przywrzeć, przystać. Sł. wil. <Przy + Wiesznać>

†**Przywieszować, uje, owal i †P. ś. p. Przywieszac.** <Przy + *Wieszować, WIEŻ/WIAŻ/WĘŻ/WĄŻ>

†**Przywieszowanie, a, blm., czynność cz. Przywieszować:** P., przyłączenie. Bobr.

†**Przywieszowanie się, a, ś., blm., czynność cz. Przywieszować ś.**

Przywieszywać, uje, ywał p. Przywieszac.
Przywieszywanie, a, blm., czynność cz. Przywieszywać.

†**Przywieszywanie się, a, ś., blm., czynność cz. Przywieszywać ś.**

Przywieź, i, lm. e lina do przywiązywania statków do brzegu, przystani i t. d.; wog. uwieź. <Przy + Wieź>

× Przywieźca, y, lm. y, Przywieszacz, Przywiesziciel *ten, co przywiązuje*. <Przy + *Wieźca, od Wieźć>

Przywieźnięcie, a, blm., czynność cz. Przywieźnąć.

Przywijać, a, ał p. Przywijać.

Przywianie, a, blm., czynność cz. Przywijać.
Przywilej, u, lm. e l. nadane komu prawo uwalniające od pewnych ciężarów ogólnych, przynajmniej szczególne ulgi lub uprawnienia, od których inni obywatele są wyłączeni: P. jest własne i osobliwe prawo przeciwko pospolitemu nadane. Sz. P. dlatego jest nazwan *privilegium*, iż czyni osobliwe prawo, *legem privatam*. Sz. Wolności i swobody, które prawodawca dla pojedynczych osób lub zgromadzeń nadaje, zowią ś. przywileje. Cyw. Gdy prawo jakieś ku użytkowi jednej osoby dąży, przywileju ma imię. Ostr. P., osobliwe prawo na którą rzecz. Mącz. Przywileje a. są wyłączeniem od ustaw, a ograniczeniem praw obywatelów innych. Cyw. Mam P. od króla na to. Troc. Dać komu P. Nie chcę tego przywileju używać. Troc. [Kto z drzewa a. ze skały spadł, drzewo go leśne przywaliło, siekierą ś. śmiertelnie skaleczył przy rąbaniu, tego nie leczyli—to był P. śmierci. Tet. 2. *dokument przyznający komu taki P., dyplom, patent:* Przywileje gryzą gdzieś mole. Troc. Ziemowit Kazimierzowi przywilejem poddaństwo swoje zeznawa, którego przywileju wizerunek jest u Długosza. Błaż. Janowi Ossolińskiemu dał Jagiełło miasto Wojślaw, jak P. świadczy. L. 3. *pięrowieństwo, prerogatywa; monopol:* P., pozwolenie na zajmowanie ś. czym, na prowadzenie jakiego handlu lub przemysłu, dane wyjątkowo jednej osobie, towarzystwu, stanowi lub miastu. P. na wynalazek = *prawo zabezpieczające komu monopol na eksploatację wynalazku*. Zyskać P. na swój wynalazek. Odstąpić, sprzedać komu P. Nabyć od kogo P. 4. P. formaeji = list zapowiedni: Herbowni, otrzymujący P. formaeji, zbyt drapieżne okazywali instynkta. Rol. 5. *osobliwość, własność, przymiot szczególny, prerogatywa:* Czyż to chodzi przywilejem być rozumną siwej głowie! Zabł. Jest to P. gienjuszu, piękności. Sł. wil. Nie opuszczę żadnego artykułu przywileju naszego. Fred. A. Pragnę moich odeskich przywilejów. Fred. A. 6. [P., Przywileja, Przywilija, Przywilejka] *wada, nalóg, narów, przyzwyczajenie, usposobienie, właściwość:* Dobre wasze bydle, ale może ma jakie przywileje? Tutaj majom ten przykłądek, ze mówiom: chodźma, tamek, sawek, ale innych przywilejów ni majom. O Boże, mój Boże, co za przywilija, kogo rada widze, to mie ten omija. Miała matka stery córki, wszystkie miały przywilejki. 7. *praw. dozwolona prawnie możliwość odebrania należności przed innemi wierzycielami.* Sł. wil. <Łé. *privilegium*>

[Przywileja, i, lm. e] p. Przywilej. <Od Przywilej>

[Przywilejka, i, lm. i] p. Przywilej. <Od Przywileja>

Przywilejnie przys. od **Przywilejny**, *na mocy przywileju, drogą przywileju*: Tylko P. pojedyncze dobra od tych ciężarów uwalniano. Hel.

Przywilejny p. Przywilejowy: Przywilejne nadania. Hel. Juryzdykceja przywilejna. Hel. <Od Przywilej>

Przywilejować, uje, owal obdarzyć, wyróżnić przywilejem: Stanowił szlachtę i przywilejował Zygmunt August w Litwie i na Rusi. Nies. <Od Przywilej>

Przywilejowanie, a, blm., czynność cz. Przywilejować.

Przywilejowy, Przywilejny przym. od **Przywilej:** Z przywilejowym pergaminem w ręku. Krasz.

[Przywilija, i, Im. e] p. **Przywilej**. <Zam. Przywileja; sld. do Przy + Wilija>

† **Przywilszy** *trochę szalony*: P., przyszałeński, subinsulsus. Mącz. <Przy + * Wilszy, od Wiła>

Przywinąć, nie, nął, nied. Przywijać I. *przyłóżwszy zawiąć, obwinać, przewinać*: Gdy zawiązano ranę, oderwał to wszystko, co lekarze przywinęli. L. To wszystko P. trzeba na pępek, co by płód zmocniło. Cziach. Obwiń to papierem, a na papier przywiń liście kapustnego obmiesz. Sien. Srebrny pontal na czele misternie przywity wstęgą. Zebr. Bojaźń Boża, pierwsze grono na ten łubek przywiniono, aż mu na srebrnym łubku lelija obiedwie wkoło skronie obwią. Mias. [Przywinę ci suche na wierzch]. Ok. 2. *zawinawszy przypłynąć do lądu, do portu, przybić*: Stojąc w pawilonie moim, patrzyłam na okręty przywijające do portu naszego. L. <Przy + Winąć>

Przywindować, uje, ował *przyciągnąć co za pomocą windy*. <Przy + Windować>

Przywindowanie, a, bfm., czynność cz. Przywindować: Windy stojące do przywindowania. Bobr.

Przywinięcie, a, bfm., czynność cz. Przywinąć. † **Przywinniejszy** *winnny cokolwiek, nie bez winy*. Troc. <Przy + Winniejszy>

Przywionąć, nie, nął p. **Przywiać**. <Przy + Wionąć>

Przywionięcie, a, bfm., czynność cz. Przywionąć.

Przywiosłować, uje, ował *wiosłując przybyć*. <Przy + Wiosłować>

Przywiosłowanie, a, bfm., czynność cz. Przywiosłować.

Przywiśle, a, bfm. okolica nadwiślańska, brzegi Wisły, powiśle, nadwiśle, porzecze Wisły: On z jądą poszedł po przywiślu ku Warszawie. Sienk. <Przy + * Wiśle, od Wisła>

[Przywiśnie] *paraliż*.

Przywitać, a, al, nied. † Przywitować I. *okazać przybywającemu, spotkanemu a. przyjmującemu nas swoje dlań usposobienie (przez słowa, uклон, pocałunek), powitać, pozdrowić przy zejściu ś.*: Niektórzy przeciw niemu wyjeżdżali przywitować. Biel. M. Kochane wejda P. mię duchy. Krasin. Przywitała go tak, jakby ś. dnia tego wcale nie widzieli. Krasz. P. kogo biskupem, starostą = wieszować biskupstwa nowemu biskupowi. Kn. 2. *przyjąć, podjąć, poczęstować*: P. kogo dobrze, źle. Gdy Leszko granice od nieprzyjaciół postronnych obwarował, wnet go w domu przywitała wewnętrzna trwoga. Strzyk. Żal mi, że tamci ichmość tak go grubo przywitali. Boh. Radbym go P. tym pałasem. Boh. Wnet stem wystrzałów P. spaliów. Słow. (=przyjąć, spotkać). Słow. Przywitał go z niewymownym wzruszeniem. Krasz. 3. myśl. *dać psu co do zjedzenia, gdy przyjdzie do odprawy*: Przywitał psa patrochami. Sł. wil. P. ś. z kim = *powitać kogo, będąc wzajem witałym*: Z jednym tylko szpakiem (papuga) P. ś. raczy. Gasz. Przybiegłam, żely z wami P. ś. Orzesz. Trzy mile przejechali, dopiero ś. przywitali. Prz. Żart.: P. ś. z kielbasą (=zabrać ś. do niej). <Przy + Witać>

[Przywitaćzka, i, Im. ij] p. **Przywitanie**. <Od Przywitać>

× **Przywitanie, ego, bfm. ofiara w pieniędzach lub przedmiotach składana urzędnikowi przy objęciu urzędu**: Obowiązki jego głównie skierowane były do obywateli miasta, za które wynagradzany

był naprzód tytułem przywitane go stu tyńfami, następnie płatny był ze skarbu po złotych polskich 20. Wej. <Od Przywitany, od Przywitać>

Przywitanie, a, Im. a, [Przywitaćzka] czynność cz. **Przywitać**: Uczynili poradowanie albo P. Leop. Zostaniesz na P. gości. Kn. Pewnie go kijowe P. potka, że ś. opóźnił. Kłok. Nierychło po przywitaniu usta otworzył. Krasz. Nikt ich pierwszego przywitania nie obaczy. Korz.

Przywitanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przywitać ś.

Przywitany I. Im. od **Przywitać**. 2. † P. *powitalny*: Przywitana uczta, kiedy ś. kto nawróci do domu, *adventorium prandium*. Mącz. Przywitana mowa. L. <Od Przywitać>

† **Przywitować, uje, ował** i † P. ś. p. **Przywitać**.

† **Przywitowanie, a, bfm., czynność cz. Przywitować**.

† **Przywitowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przywitować ś.**

[Przywłakać, a, al] p. **Przywlec**. <Z Przywlekać>

[Przywłakanie, a, bfm.] czynność cz. **Przywłakać**.

Przywlec, ecze, ekl a. ókl, nied. Przywlekać, [Przywłakać], Przywłóczyć I. *wlokąc przyciągnąć*: Przywłókl go do mnie za włosy. Troc. Przywleczone mu przed siebie Hajranowi Ali własną ręką ściął głowę. Szaj. Jedzie do lasu, kółków nastruga, ogrodził smętarz, przywlecze drzewa. Syrok. Przen.: Wiosna w tym roku częstokroć mokrzości i wiele przykraj nie pogody na świat przywlecze. Fur. (= *przymiesie z sobą, sprowadzi*). Przen.: Zły duch nas do bałwochwalstwa przywłóczy. Zigr. (= *przywodzi, ciągnie, popycha*). 2. † P. *oblókszy przykryć; powlec, pokryć, przyodziać*: Twa ręka uformowała stan, jaki jest, ciała mego, skórą wezsząd przywleczonego. Ryb. P. ś. *wlokąc ś. przybyć, przytelepać ś.; przyciągnąć powoli*: Kolasa bułanemi ciągnięną kobyłą przywłókl ś. z swą jejmością podsedek otyły. Węg. Przywłókl ś. też o kiju zacny ksiądz wikary. Węg. Przywłókl ś. nie wiedząc skąd babsko. Öss. <Przy + Wlec>

Przywleczenie, a, bfm. I. czynność cz. Przywlec. 2. lek. *sprowadzenie zarazy, przeniesienie jej skąd inąd*.

Przywleczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Przywlec ś.

Przywlekać, a, al i P. ś. p. Przywlec.

Przywlekanie, a, bfm., czynność cz. Przywlekać.

Przywlekanie się, a ś., bfm., czynność cz. Przywlekać ś.

Przywłaszczać, a, al p. **Przywłaszczyć**.

Przywłaszczalny *który można sobie przywłaszczyć*: Nowy rodzaj własności wprowadza ś. w dziedzinie nieprzywłaszczalnej. Spas. <Od Przywłaszczać>

Przywłaszczenie, a, bfm., czynność cz. Przywłaszczać.

Przywłaszczenie, a, bfm., czynność cz. Przywłaszczyć.

Przywłaszczytel, a, Im. e, × Przywłaszciciel ten, *co przywłaszczył a. co przywłaszcza; usurpator*. Kn. <Od Przywłaszczyć>

Przywłaszczytelka, i, Im. i forma ż. od **Przywłaszczytel**.

Przywłaszczycielski przym. od **Przywłaszczyciel**: Carogród na przywłaszczycielskim porożu utkwiliby nanowo znamię Zbawiciela. Rzew. <Od Przywłaszczyciel>

Przywłaszczycielstwo, a, blm. *rola, charakter przywłaszczyciela*: Uważa to za swoje P. Rzew. <Od Przywłaszczyciel>

Przywłaszczycić, y, ył, †Przywłościć, nied. **Przywłaszczać** I. sobie = *zabrać sobie na własność*: Konia ukradzionego prawnie sobie przywłaszczający niechaj ręką lewą ujmie konia za ucho prawe, a nogą prawą nogi lewej końskiej ś. dotknie. P. chel. Synowie izraelscy przywłaszczyli sobie nieco z onych rzeczy przeklętych. Leop. (sposobili sobie. Leop.). Kto sobie moc przywłaszcza niesłusznie, będzie w nienawiści. Wuj. (= *uzurpuje*). Urząd nauczania innych sobie przywłaszczali. Wuj. Cudzym ś. pierzem czegoś zdobim, niesłusznie sobie przywłaszczając, co nasze nie jest. Skar. To, co już nie jego, ale Boskie, kościelne i wszystkiej braci było, śmiał sobie P. Skar. Z cudzego dowcipu albo pracy sławy sobie szukamy, innym ją, którzy ją sobie zasłużyli, kradnąc, a niesłusznie sobie przywłaszczając, co nasze nie jest. Skar. Dobra Bogu oddane sobie przywłaszczają. Skar. Przed dekretem ten zamek za wcześniej przywłaszczaś. Mick. 2. †P. co komu = *przyłączyć, zwrócić jako własność; uznać za jego własność, własciwość; przyznać, przypisać mu*: Jako co któremu stworzeniu Bóg P. raczył, także ś. już to koło wiecznie a nieodmiennie toczyć musi. Rej. (= *jak komu wyznaczył*). Nie wszystkim jednakże powinności przywłaszczamy. Bud. (= *przypisujemy, zadajemy*). Sprawiedliwość nie inszego nie jest, jeno to każdemu P., co czyje jest. Rej. Przywłaszczony—przyłączony, zwrócony jako własność. Skr. To tylko temu kościółowi przywrócili, co przed stem i sześćdziesiąt lat Mieczysław już mu przywłaszczył. Bobrow. Każdemu z nich własny znak jego na chorągwi przywłaszczyli. Bobrow. Sprawiedliwości własny jest urząd każdemu P. to, co jego jest. Baz. Przywłaszczył bratu swojemu ten dom. Troe (= *oddał na własność*). A to, coby od boru było zaprzędano, ma być do tegoż boru przywłaszczone. Krzyw. Dwuch synów mu przywłaszcza: Jerzego i Jana. Nies. Chrystusa potwarzali, djabelstwo mu przywłaszczali. Wiśń. Na kogo czyja wina jakim sposobem spływa, temuś ś. przywłaszcza, bo jeśliś ś. nie przywłaszcza, toć nie spływa. Salin. Bogu przywłaszczać a na niego wkładać, czego On nie rozkazał, jest bluźnierstwem. Gil. (= *wmawiać, wpierać*). Będę wzywał Boga naszego, przywłaszczajcież wielmożność Bogu naszemu (= *przyznawajcie*). 3. †P. sobie kogo = *przyznać, wziąć za swoje dziecko, przybrać, przysposobić, adoptować*: Przywłaszczyła sobie dzieciec to za syna i nazwała go Mojżesz. Wuj. (= *usynowiła*). Po śmierci rodziców przywłaszczył ją sobie stryj za córkę. Wuj. Ludzie za syny przez Pana, jednacza swego, przywłaszczeni, przyjęci i policzeni są. Wiśń. Potrzeba, aby ten, który sposobia a. przywłaszcza, był sobie wolnym i takim, któryby mógł płodzić. Sz. P. (przysposobić) kogo za syna. Troe. Namiot będzie przesłany córce mojej przywłaszczonej, Elźbiecie Ekoman. Rol. 4. †P. *przypodobnać, przypodobnić*: Księżna Holha wielu Rusaków do religii chrześcijańskiej nawróciła, dlatego ją też Ruś przywłaszcza ku słoneu. Strijk. Dyjogienes utratne ludzie przywłaszczał drzewu, które na skałach wysokich roście, że owoc je-

go człowiek nigdy nie kosztuje. Kosz. Nierządnicę słodkiemu picciu, które truciźnę w sobie ma, przywłaszcza. Kosz. 5. [P.] *przywabić, przyciągnąć, przynęcić, przymamić*: Ja ciebie przywlasę do siebie swoim wiankiem rucianym (swoim likiem rumianym). <Przy + *Właszczyć, WŁOD / WŁODŹ / WŁAD / WŁOS(T) / WŁAS(T)>

× **Przywłasciciel**, a, lm. e p. **Przywłaszczyciel**: Zatwierdzenie takowe na przywłascicieli samowolnych miana szlachty rozciągać ś. nie mogło. T. K. <Przy + Własciciel>

Przywłoka, i, lm. i l. [P.] m. i ż. *przybłąda*: Trafiło ś. i Tatara i Żyda neofitę, z obcych stron przywłokę, widzieć. Krasz. Może jesteś Bóg wie jaka P. Zap. 2. [P.] *sieć 30—40 sążni długa, ze strzyżkami*. 3. *przybiła nabaju no fuzji*: Rożen do niego z rusznicy strzelił, jednakże zbroja na Raecznie puściła, tylko ś. P. na nim zapaliła. Nies. <Przy + *Włoka, WLEK/WŁOK/WŁOK>

Przywłosny *znajdujący ś. przy włosie*. Anat. i hist.: Gruczolki łojowe przywłosne (glandulae sebaceae). Mięśnie przywłosne (musculi arrectores pilorum). <Przy + Włosny>

† **Przywłoszczenie**, a, blm., czynność cz. **Przywłościć**.

† **Przywłościć**, i, il p. **Przywłaszczycić**: Przywłoszczony syn. Mur. P., adoptowany. Pat.

Przywłócenie, a, blm., czynność cz. **Przywłóczyć**.

Przywłócenie się, a ś., blm., czynność cz. **Przywłóczyć** ś.

Przywłóczyć, y, ył i P. ś. p. **Przywlec**. <Przy + Włóczyć>

† **Przywniesienie**, a, blm., czynność cz. **Przywnieść**.

† **Przywnieść**, esie, óśl, nied. † **Przywnosić** *jeszcze więcej wniesić, wprowadzić*: Żadne synody inszego wiary ograniczenia nie przywniosły. Smotr. Zakazał, aby inszej wiary nie ważył ś. nikt przywnosić. Smotr. <Przy + Wnieść>

† **Przywnosić**, i, il p. **Przywnieść**. <Przy + Wnosić>

† **Przywnoszenie**, a, blm., czynność cz. **Przywnosić**.

× **Przywodosiadły** *osiadły, mieszkający przy wodzie, nad wodą*. Wor. <Przy + Woda + Siadły>

Przywodzenie, a, lm. a czynność cz. **Przywodzić**: P. na pamięć. Troe. Kodeks puławski doznał bądź opuszczenia, bądź dodatków w przepisaniach i przywodzeniach. Lel. (= *przytoczeniach, cytatach*). 2. fizj. *przybliżenie, stulenie, przyciągnięcie* (adductio).

† **Przywodzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Przywodzić** ś.

Przywodziciel, a, lm. e l. p. **Przywódzca**. L. 2. anat. *mięsień przywodzący*, × *ksobny*, × *dosiebny*, × *przyciągający*, † *naprowadzający* (Perz.), † *zbliżacz* (Dyk. Med.), † *przewodzący* (Krup.) (musculus adducens s. adductor). <Od Przywozić>

Przywozić, i, il i †P. ś. p. **Przywieść**. <Przy + Wodzić>

† **Przywoitość**, i, blm. rz. od **Przywoity**. Kwiat.

† **Przywoity** *przywoity, przynależny, odpowiedni, stosowny*. Mrow., Rozm.

† **Przywojca**, y, lm. y l. p. **Przywódca**: Teucer wasz wódz będzie i P. Li. Dwa wielkie rzędy szły do szturmowi z przywojcami swemi. P. Koch. Za odważnemi do boju przywojcy czyfić już jako rycersey mołojey. Jabł. P. buntowników.

Pot. (= *herszt*). Przywoją i regimentarzem był na każdą wojnę. Troc. Przen.: Przywoję ducha prawdy miał. L. (= *przewodnika*). 2. *powód, pobudka, kusiciel, pokusa*: Niechaj ten P. występku ginie. Lubom. <Z *Przywodźca, od Przywodź<

† **Przywojstwo**, a, bfm. *przywództwo, dowództwo; przewodnictwo*.

[Przywokrolenie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Przywokrolić** ś.

[Przywokrolić się, i ś., ii ś.] p. **Przywarchollić** ś.

Przywołać, a, ai, nied. **Przywoływać** I. *wolając przywołać; przyzwać, wezwać, zawołać*: Erasta przywołano. Węg. Przywołał siostrę do matki. Troc. Raz mię przywołał do łoża. Mick. Kapelana przywołano na wieczorne modlitwy. Krasz. Przywołany do agi, znowu mu dwa zegary naprawił, a jeden z wezorajszych umyślnie zastanowił. Szaj. Przywołanej hrabinie oświadczył surowo, żeby ś. natychmiast w podróż wybierała. Krasz. A potem magów rozkazał P. do siebie. Uj. Przywoływać duchy zmarłych = *wywoływać*. Przen.: Piękność przywoła gacha. L. (= *przywabi*). P. eo na pamięć. Przen.: Przywołując na pomoc całą energję swej duszy, rzekł. Korz. (= *zbierając ś. z nią*). 2. P. sądy, sprawę = *oznajmić głośno rozpoczęcie sądenia*: W tym kraju tu pierwszej obieszają, a potem sprawę przywołają. Boh. W niektórych województwach trzy dni przywoływają, a na czwartym dopiero wzdawają. Vol. <Przy + Wołać>

Przywołanie, a, bfm., czynność cz. **Przywołać**: Pozw zbiegłego złoczyńcy dzieje ś. przez P. Groie.

Przywoływacz, a, lm. e I. *ten, co przywołuje*. Bobr. 2. fiz. *przrzęd do poruszania dzwoniczek elektrycznych*. <Od Przywoływać>

Przywoływać, uje, ywał p. **Przywołać**.

Przywoływanie, a, lm. a czynność cz. **Przywoływać**: Za takimi tradycjami mogłyby być u nas tylko frakcje, rokose i przywoływania na pomoc zagranicznych mocarstw. Spas.

† **Przywonchromić** się, i ś., ii ś. p. **Przywarchollić** ś.

† **Przywonchromienie** się, a ś., bfm., czynność cz. **Przywonchromić** ś.

Przywora, y, lm. y I. p. **Przewora**. Glicz. 2. *nrzprząd, za pomocą którego drzwi same ś. zamykają*. 3. [Przywory, lm.] p. **Przyparka**. <Przy * Wora, WOR/WIER/WR/WRZ>

Przywoskować, uje, ował *wyposkować nieco*: Wąsy długie na pół stopy, przywoskowane zakładał poza ucho. <Przy + Woskować>

Przywoskowanie, a, bfm., czynność cz. **Przywoskować**.

[Przywzodobić, i, ii] p. **Przywzodobić**. <Przy + Wz + Ozdobić>

[Przywzodobienie, a, bfm.] czynność cz. **Przywzodobić**.

Przywoziciel, a, lm. e *ten, co przywozi*. Kn. <Od Przywozić>

Przywozicielka, i, lm. i forma ż. od **Przywoziciel**. L.

Przywozić, i, ii p. **Przywieźć**. <Przy + Wozić>

Przywozowiec, wca, lm. wcy *importer, kupiec przywożący, sprowadzający towary zagraniczne*. <Od Przywozowy>

Przywozowy, **Przywożny** przym. od **Przywóz**,

stanowiący przedmiot przywozu, przywożony, zagraniczny, zamorski, importowany: Towary przywozowe. <Od Przywóz>

Przywożny p. **Przywozowy**: Żadnych tam owoców dla zimna wielkiego nie ujrzyysz, krom przywożnych z kraju inszego. Paszk. Z przyległych inszych stron przysmaki przywożne. Paszk. Dziekie i przywożne makaronizny. Dudz. Przywożna rozpusta. Nar. <Od Przywóz>

Przywożenie, a, bfm., czynność cz. **Przywozić**.

× **Przywód**, odu, lm. ody I. *przywiedzenie, doprowadzenie*. Przen.: Przewieźcie a. P. ku księgam praw. Św. z Woc. (= *wstęp*). Przen.: *pobudka, powód, przyczyna, sprawa, podniecia, poduszczenie, namowa*: Zebrały ś. wojska za przywożem cesarza. Nar. Książę Konrad dał Czaplę obiesić przez P. swej żony. Paszk. Przez P. nie których dał mu cesarz oczy wyjąć. Paszk. Z przywożu niektórych ludzi zazdrościwych kazał wojewodę pojmać. Biel. M. Nasi z Elblążanami za powodem i za przywożem Czecha jednego spiknęli ś., *Bohemo duce*. Błaż. (= *za inicjatywę*). 2. P. wojska = *dowodzenie, dowództwo, komenda, naczelnictwo*: Zgromadź wszystkie pułki wierne, którym rozkazujemy przez wzierchne przywoży. Przyb. Na przywożie najdroższego hufu czeka nieprzyjaciela. Stasz. (= *na czelę*). 3. *szlak, przesmyk, przejście, dróżka*: Miewał swe przywoży na Tatary i wszelkie im tam czynił szkody. Paszk. <Prze + * Wód, WIEDZ/WIOD/WOD>

Przywódcza, y, lm. y, **Przywódcza**, **Przywoziciel**, † **Przywojca** I. *ten, co przywozi; wódz, dowódcza, naczelnik, komendant; herszt*: P. spisku, buntowników. 2. × P. *przewodnik*. 3. *przen. inicjator, sprawca, pobudka, pokusa, podniecia, przyczyna, powód*: Do złego dosię jeden P., na dobre nie dosięć dziesięć. Fred. M. <Przy + * Wódcza, WIEDZ/WIOD/WOD>

Przywódcza, y, lm. y p. **Przywódcza**.

Przywódtwo, a, bfm., † **Przywojstwo** *przywiedzenie, dowództwo, komenda; przewodnictwo*. <Od Przywozić>

× **Przywój**, oju, lm. oje = *Podwój* pod 1). Podcz. P., *postis*. Mącz. <Przy + * Wój, WI/WOJ>

Przywóz, ozu, lm. ozy I. *przywiezienie, przywożenie, dowóz, transport*: P. zboża na rynki ustał. 2. *rzecz przywieziona*: Pod nadzorem lekarskim odbywała ś. dezynfekcja przywozów czarnomorskich. 3. *ogół towarów przywożonych do kraju, import*: W tym roku P. znacznie przewyższył wywóz. <Przy + Wóz>

Przywracać, a, ai i † P. ś. p. **Przywrócić**. <Przy + Wracać>

Przywracanie, a, bfm., czynność cz. **Przywracać**: Gdy ś. ciałom kruszcowym z własnego kształtu wzytym tenże sam znowu daje, ta praca nazywa ś. przywracaniem, *reductio*. Krum.

† **Przywracanie** się, a ś., bfm., czynność cz. **Przywracać** ś.

Przywrot, u, lm. y bot. I. p. **Gwiazdosz**. 2. p. **Dziewięciornik**: P. przywraca małżonki ku miłości. Urzęd. Zdr. **Przywrotek**. <Przy + * Wrot, WROT/WRAT/WIERC/WART>

Przywrotek, tka, lm. tki p. **Przywrot**. <Od Przywrot>

× **Przywrotnie** przys. od **Przywrotny**. L.

Przywrotnik, a, lm. i bot. I. p. **Gwiazdosz**. 2. p. **Dziewięciornik**. <Przy + * Wrotnik, od *Wrotny, od Wrota>

× **Przywrotny** I. *mogący być przywróconym*. L. 2. *wracający periodycznie, ponawiający ś., powtarzający ś., wracający*: Przywrotna febra, wraca-

jąca ś. czasu swego. Włod. <Przy + *Wrotny, WROT/WRAT/WIERC/WART>

Przywrócenie, a, blm., czynność cz. **Przywrócić**: P. do łaski. Troc. P. kogo do ojczyzny, do czei, do urzędów. Troc. Dać mu musiał czei P. Troc. P. rzeczy pożyzonej. Troc. P. Saksonji do dawnej potęgi i blasku. Krasz.

†**Przywrócenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Przywrócić ś.**

Przywrócićiel, a, lm. e ten, co przywrócił, przywraca a. **przywrócić**: Wstanie wreszeie plemion wybawiciel, odojczyznionych ojczyzn P. Krasin. <Od Przywrócić>

Przywrócićielka, i, forma ż. od **Przywrócićiel**. Troc.

Przywrócić, i, il, nied. **Przywracać** co = I. z powrotem powołać do życia, nanowo zaprowadzić, nazad ustanowić; wznowić, odnowić, doprowadzić do poprzedniego stanu, restytuować: **Przywracać**, co było ustało, *instaurare*. Kn. Utracone prawa, wolność, swobode, dobry porządek przywrócił. Troc. Chwałebny ten zyczejaj był ustał, ale go przywrócono. Troc. P. karność, porządek. Marja, małżonka Filipa II, przywróciła rzymski katolicyzm. Lel. Oby ci pierwszą Bóg przywrócił postać. Słow. Nie będzie mi trudno dawny P. porządek. Fred. A. 2. komu co, kogo do czego = wrócić, oddać komu co, *przyjąć*, *przypuścić kogo z powrotem do czego*: **Przywrócić** mu władzę nad miastem. Troc. **Przywrócono** wygnanie tego do ojczyzny. Troc. P. kogo do czei, do godności, do szlachectwa. Troc. **Przywracać** kogo do łaski. L. P. kogo ksobie. Troc. = *namrócić, skłonić go z powrotem, zyskać do siebie nanowo*. Ziele dziewięciornik, **przywraca**jąc do miłości, wzbudza w małżonkach miłość wielką. Urzęd. + P. ś. *wrócić ś. na chwile, powrócić; przybyć z powrotem*: Na miejscu przywrówa ś. ono, *locum redeamus in illum*. Zebr. <Przy + Wrócić>

Przywry, ów zool. (trematod-s) *pasorytne robaki płazińce uzbrojone przysawką lub przysawkami*. <Przy + *Wry, WR/WRZ/WOR/WAR>

Przywraży który **przywrażał**: **Przywraża**ją złość tam ogniem oczyszczają. Koch. J. <Od 1. Przywrzeć>

1. Przywrzeć, wre, wrzał a. warł, nied. **Przywierać** I. *gotując ś. przystać, przyłączyć, przysrożyć, przgorzyć*: **Przywierała** kasza. Troc. **Przen:** *czepić ś., przyczepić ś., przypięć ś.*: Ikra przywierająca (= *lepka*). Odzienie jego było wszystko do ran onych srogich przywrażało. Groch. Wszystkie odnowione stały ś. rany, gdy go z szat zdzierali, głyż były ze krwią do ciała przywarły. Odym. (= *przyschły*). Zima, gdy mrozem pola zawiera, przywierac nie dopuszcza do ziemi żadnemu z nasienia korzeniu. Ótw. Co przywrażało do serca, skrob jak cheesz, trzyma ś. Pot. Ta przywara na nędznym narodzie ludzkim mocno przywraża. Rej. Choćby jaka insza pocziwemu człowiekowi na umyśle jego przywraża przywara, tedy szlachetnym piaszczem może być przykryta. Rej. **Przywrażała** złość, lub ogniem ją wyzegać muszą, swa zaplata za każdą postępuje duszą. Zigr. Prózna przywara przywiera do serca ich. Birk. Jeśli matka pijaczka, córka lepszą nie będzie, bo ta przywara ku córkom przywiera. Brk. **Przywrał** ci do niej, jak kleszcz. Sienk. I do tej tak serce przywarło, jako huba do drzewa. Sienk. Tam dziewczka nieboga tak mi do serca przywarła, żem o świecie Bożym zapomniał. Sienk. Dzień ś. już ano stawał i przepierał z blednącą nocą, która przywierała do

wód grubym, przemoczonym kożuchem. Reym. ...Marzyła, słodko przywierając oczyma do chłup coraz bliższych. Reym. (= *wpijając ś.*). Nad całym tym światem, zakłętym ździebko w miejscu, kędy wieś przywarła, wisiało słońce. Reym. <Przy + 1. Wrzeć>

2. Przywrzeć, wrze, warł, [**Przywarc, Przywrzyć**], nied. **Przywierać** I. *zawrzeć nie ze wszystkim, przymknąć*: Drzwi przywarte. Troc. Okna nie są zawarte, ale tylko przywarte. Troc. **Przywarił** okiennicę. Troc. **Przywiera** bramy. Chr. Obrócił ś. tyłem i przywarli drzwi, które były w przysionku kościoła. Jan. Ręce nasze zapadające przywierały mu powieki. L. P. oczy (= *przymrużyć*). Przez przywierane drzwi i okna, że to wleczeń był ciepły, buchaly smugi ognisk. Reym. Wylanie duszy koi boleści i przywiera blizny. Budz. (= *zabliźnia, zasklepia, zamyka*). **2. przycisnąć** *zawrzeć; przywalić*: Studnia była przywarta kamieniem. Leszcz. Śmierć wszechświat cały grobowcem przywarła. Mie. **P. ś. przymknąć ś.**: [Oy sie same ze siebie przywarły]. <Przy + 2. Wrzeć>

Przywzenie, a, blm., czynność cz. **Przywrzeć**. [**Przywstydenie, a**, blm.] czynność cz. **Przywstydzić**.

[**Przywstydzić, i, il**] *zawstydzić*: Szymek przywstydzony mamrotał coś pod nosem. Reym. <Przy + Wstydzić, na wzór Ros. *pristydit'*>

Przywtarzać, a, ał I. p. **Przywtorzyć**. **2.** [P.] *opowiadać*: Tak mu przywtarza, temu panu, wszesko, co było. **3.** [P.] *powtarzać*: Darmo Boryna zapraszał do jądla, nikt nawet nie słyszał, a potem Jaguś raz po raz przywtarzała, by szli. Reym.

Przywtarzanie, a, blm., czynność cz. **Przywtarzać**.

[**Przywtorzać, a. ał**] p. **Przywtorzyć**.

[**Przywtorzanie, a**, blm] czynność cz. **Przywtorzać**.

Przywtorzenie, a, blm., czynność cz. **Przywtorzyć**.

Przywtorzyć, y, yl, nied. **Przywtarzać**, [**Przywtorzać**] *przyswiałczyć, przytakać; powtorzyć za kim zgadzając ś. z nim*: Wdzięczność możeby mi kazała przywtarzać wbrew przekonaniu. Karp. Możemy P. zdaniu pana Szujskiego. Tarn. Chyba nam eho odrzuci pytanie, przywtorzy myśli, tkwiącej w piersiach skrycie. Asn. Lekki szum drzew przywtorzał cichym modłów szmerem. Psm. (= *wtórował*). <Przy + Wtorzyć>

[**Przywyczka, i**, lm. i] p. **Przywyk**: P. moja marna. Syrok. <Ros. *privyčka*>

[**Przywyk, u**, lm. i, **Przywyczka**] *navyč, navyknienie, nałóg, przywyczajenie*: Od przywyku zależy i od natury. Ork. <Przy + *Wyk, UK/WYK>

Przywykać, a, ał p. **Przywyknąć**.

Przywykanie, a, blm., czynność cz. **Przywykać**.

Przywykłość, i, blm. rz. od **Przywykły**: Nie mogę ś. odjąć, jużem przywyknął a nałożył ś. tak łotrwać; nie bacz, że jako człowiekowi P. majster Maciek, tak grzesznikowi odejmie sądzia sprawiedliwy złość jego. Gil. Dostawsz pszczoł lepiej z blizkiego sąsiedztwa, niżli z dalekiego, by snadź z daleka przywiezionych nieprzywykłość powietrza nie obraziła. Trzye. Następuje ostatni okres nieszczęścia: zgodzenie ś. na rozpacz do śmierci, P. do niej, obumarłość duszy. Tarn. <Od Przywykły>

Przywykły I. a. [**Przywyknięty**] *który przywykł, navykły, zyczejajny czego*: Nie wierzył temu i o-

ziębły, P., obyty ze wszystkim, nie tak brał wstyd swego syna i hańbę synowej, jak tamten. Krasz. Zdawało go ś. to ani dziwić, ani rozczulać, jak gdyby podobnych scen był przywykłym. Krasz. 2. patol. *ułaściwy komu, nawykowy (habitualis)*: Zaparcie stolca przywykłe. Kaszel P. <Od Przywyknać>

Przywyknać, knie, knął a. kł, nied. Przywykać *przywyknać ś., wciągnąć ś., włożyć ś. w co; otrząść ś., zżyć ś. z czym; przyuczyć ś., nałożyć ś. do czego*: Przywykam czemu a. do czego. Troc. Przywykł do tego pożycia. Troc. Przywyknij pracom. Troc. Do Jana, że Sobieski, naród nie przywyka, król Stanisław dług płaci za pana stolnika. Kras. Już teraz ty przywykaj pracy i niewczasom, abys ś. mógł sposobie ku trudniejszym czasom. Koehan. Najpierwej począł uczyć, aby przywykali świętej woli Jego. Rej. Książęta, przebóg! wojnom! złym nie przywykajcie. Koeh. J. Przywykł do sera i masła. Kras. Przywyka do męża. Rzew. Jak przywyknie, to pokocha. Słow. Przywykam spokojności szukać na dnie wiary. Słow. Przywykniesz i poznasz, że lepsza koszula cała, niż dziurawa. Orzesz. Nasłuchał ś. w tym towarzystwie tyle złego, że przywyknął do niego. Bał. <Przy + Wyknać>

Przywyknienie, a, blm. p. Przywyknięcie: Najładniejszym nawet ludziom samo do okrucieństwa P. odjęło miłosierdzie. Siem. J.

Przywyknięcie, a, blm., Przywyknienie czynności cz. Przywyknać.

[Przywyknięty] p. **Przywykły.**

† **Przywyż, † Przywyższym** przys. *niewo wyżej, powyżej*. Kn. <Przy + Wyż>

† **Przywyższy dość wysoki, niewo wysoki**: Człowiek młody, statury przywyższej. Wys. <Przy Wyższy>

† **Przywyższym p. Przywyż.** Troc. <Od Przywyższy>

† **Przywziąć, weźmie, wziął, † Przypojmać** *przybrać; wziąwszy przyłączyć; dubrać*. Mławski szawiny, przyweźmij *casiam ligneam* półtory dragmy. Spicz. Do tego poselstwa przywziął Dominika św. Birk. Przywzięty do drugich, przyobranny, *cooptatus*. Kn. Do tego go przywiodę, że ś. przywziętego ojca zaprzede musi. Otw. P. co na siebie = wziąć, *przyjąć na siebie, przybrać*: Słowo ono stało ś. ciałem, to jest wcieliło ś., przywzięło ciało, to jest z ciałem ś. zjednoczyło. Gil. Obraz na ś. człowieczy przywzięli. Otw. Rozrządzeniem żywiłów twarz jasną ten świat przywziął. Otw. <Przy + Wziąć>

† **Przywzięcie, a, blm., czynność cz. Przywziąć**: P. na urząd, do towarzystwa. Troc.

[Przyzdrwić, i, il] *zdrwić niewo, zlekka*: E, dys mi już chęba syćko dała? — przyzdrwił Jasiek. Tet. <Przy + Zdrwić>

[Przyzdrwienie, a, blm.] *czynność cz. Przyzdrwić.*

† **Przyzająkleszy p. Przyzająkliwszy**: Był Kazimierz Wielki wymowy ogromnej, jednakże troszeczkę P., *ballulus*. Błaż. <Przy + *Zająkleszy, Przy + Za + *Jąkleszy, od *Jąkly, JĄK/JĘK>

† **Przyzająkliwszy, † Przyzająkleszy** *trochę, zlekka jąkający ś.* <Przy + *Zająkliwszy, Za + *Jąkliwszy, od Jąkliwy>

[Przyzamknąć, nie, nął] *zamknąć na chwile.* <Przy + Zamknąć>

[Przyzamknięcie, a, blm.] *czynność cz. Przyzamknąć.*

† **Przyzypadni południowo-zachodni**: Wiatr P., *africus*. Ps. flor. <Przy + Zapadni>

Przyzapalny patol. *blizki zapalenia, nie całkiem zapalny (subinflammatorius)*. <Przy + Zapalny>

[Przyzapuscie, a, lm. a] *karnawał*: Na przyzapusciu. <Przy + *Zapuscie, od Zapust>

× **Przyzastanowić się, i ś., il ś.** *zatrzymać ś. na chwile, przystanąć*: Niekiedy obejrzał ś., przyzastanowił i znowu dalej. Krasz. <Przy + Zastanowić ś.>

× **Przyzastanowienie się, a ś., blm., czynność cz. Przyzastanowić ś.**

× **Przyzastawkowy znajdujący ś. przy zastawce**. Patol.: Skrzeplina przyzastawkowa. <Przy + Zastawkowy>

Przyzawiesić, i, il, nied. Przyzawieszać *przywiesić dodatkowo, zawieszoszy przyłąc.* L. <Przy + Zawiesić>

Przyzawieszać, a, al p. Przyzawiesić. <Przy + Zawieszać>

Przyzawieszanie, a, blm., czynność cz. Przyzawieszac.

Przyzawieszenie, a, blm., czynność cz. Przyzawiesić: *Appendix*, przysadzenie, P. Mącz.

† **Przyzadrościwszy niewo zadrośny.** <Przy + Zadrościwszy>

Przyzba, y, lm. y, Przyźba, Przyspa *ława usypana z ziemi zewnątrz domu pod ścianą*: Na przyźbie domu usiedli dwaj starce. Mick. Zmorzony głodem, drogą, chłodem, upadłem na przyzbie domostwa. Krasz. Obejrzał ś. i padł na przyzbę. Krasz. <Przy + Izba>

Przyzbierać, a, al przyczynić *przez zbieranie, nazbierać jeszcze więcej*. L. P. kwiatów. P. ś. *zbierać ś. jeszcze więcej*: Nie widziałeś jeszcze łez motch; przyzbierało mi ś. ich w sercu. Krasz. <Przy + Zbierać>

Przyzbieranie, a, blm., czynność cz. Przyzbierać. **Przyzbieranie się, a ś., blm., czynność cz. Przyzbierać ś.**

† **Przyzbirając, a, al i † P. ś. p. Przyzbroić.**

† **Przyzbiranie, a, blm., czynność cz. Przyzbirając.**

Przyzbiranie się, a ś., blm., czynność cz. Przyzbirając ś.

† **Przyzbroić, i, il, nied. † Przyzbrając** *przybrać w zbroję, uzbroić*: Przyzbroi Bóg stworzenie na pomstę nieprzyjaciół swoich. Wuj. Posty i modlitwami przyzbrojeni, zwyciężymy nieprzyjaciela. Wuj. Każdego z nich przyzbroił nie tarczą a. włócznią, ale namowami i napomnieniem dobrym. Wuj. Chleb ten w sakramencie posila słabych, przyzbraja mężnych, uwesela smutnych. Wuj. † P. ś. *przybrać ś. w zbroję, przyzbroić zbroję, uzbroić ś.* <Przy + Zbroić>

† **Przyzbrojenie, a, blm., czynność cz. Przyzbroić.**

† **Przyzbrojenie się, a ś., blm., czynność cz. Przyzbroić ś.**

Przyzdabiać, a, al p. Przyzdobić. **Przyzdabianie, a, blm., czynność cz. Przyzdabiać.**

Przyzdobić, i, il, nied. Przyzdabiać *zdobiąc przystroić, przyozdobić*: Najstrojniej to Rzymianie domy przyzdabiali. Jag. <Przy + Zdobić>

Przyzdobienie, a, blm., czynność cz. Przyzdobić.

[Przyzdoręczenie, a, blm.] *czynność cz. Przyzdorędzić.*

[Przyzdorędzić, i, il] *przystosować, przygotować*. <Przy + *Zdorędzić, (= Z + Do + *Rędzić), RĘD/RĄD/RZĘD/RZĄD>

[Przyzdrzeć się, y ś., ał ś.] p. Przyjrzeć. <Przy + *Z(d)rzeć ś. = Zrzeć ś., ZRZ / JRZ / ZIER / ZOR>

[Przyzdrzenie się, a ś., blm.] czynność cz. Przyzdrzeć ś. i Przyzdrzyć ś.

[Przyzdrzyć się, y ś., ył ś.] p. Przyjrzeć. <Przy + Z(d)rzyć ś. = *Zrzyć ś., ZR / ZDR / ŻRZ / ZIER / ZOR>

[Przyzelenie, a, blm.] czynność cz. Przyzelić. [Przyzelić, i, il] przysmaczyć, przypalić np. prasując: P. gaeie.

†Przyzemlenie, a, blm., czynność cz. Przyzemlić.

†Przyzemlić, i, il, †Przyzemlić osłabić nieco, przysłabić. L. <Przy + Zemlić>

†Przyzemlenie, a, blm., czynność cz. Przyzemlić.

†Przyzemlić, i, il p. Przyzemlić: *Subdehilitatus*, przyzemglony, podemglony. Mącz. <Przy + Zemlić>

Przyzębny, Przyzębowy znajdujący ś. przy zębnie. Embr.: Wał P. a. nazębowy. <Przy + Zębny>

Przyzębowy p. Przyzębny. <Przy + Zębny>

Przyzielenić, i, il zazielenić trochę, zielonością nieco przyprowadzić. <Przy + Zielenić>

Przyzielenienie, a, blm., czynność cz. Przyzielenić.

†Przyzielen p. Przyzielenie. Ocz. <Przy + Zielen>

†Przyzielenie, †Przyzielenie nieco zielony, zielonawy. Mącz.

Przyziemek, mka, lm. mki zool. p. Świstunka. <Przy + *Ziemek, od Ziemia>

Przyziemie, a, lm. a, Przyziom, Poziemie *dołha część budynku, dół, parter*: Pokoik to był mały, w przyziemiach i nawet bez przedpokoju. Była to budowa cokolwiek ciężka, lecz kształtna, na głębokich przyziemiach, których zakratowane okna ocieniały gęste krzewiny, a w których mieściły ś. piwnice i mieszkania służby. Kaczk. Na głębokich przyziemiach opierały ś. obszerne apartamenty z bardzo wysokim pułapem. Kaczk. <Przy + Ziemie, od Ziemia>

Przyziemny I. znajdujący ś. przy ziemi: Wsie, potopione w mrokach przyziemnych, wzywały gdziegdzie pod zorze, kieby te czarne kamienie z pod wody spienionej. Reym. Głuchy, przyciszony trwóźnie szepc pacierzy drgał w przyziemnej ciszy. Reym. 2. astr.: Punkt P. drogi księżycy = (perigaeum) = punkt jego drogi, w którym jest w najmniejszej odległości od ziemi. 3. bot.: Kąsina przyziemna p. Kąsina. <Przy + Ziemy>

†Przyzieraacz, a, lm. e ten, co przyziera, dozorca, nadzorca, inspektor: P., przyglądacz, widz, spektator, dozieraacz. L. <Od Przyzieraacz>

Przyzierać, a, ał i P. ś. p. Przyjrzeć: Przyzierał dziedzicowi gruntu. Księcyu! czego ś. nizkiej przyzierasz dolinie? Kniaź. [Przyzierał ś. im długo i uważnie. Ork. Począł P. ś. twarzy Cyrka. Ork. Chodziło tam dużo państwa i przyzierało ś. tym obrazem. Ork.]. <Przy + *Zierać, ZR / ZDR / ŻRZ / JRZ / ZIER / ZOR>

Przyzieranie, a, blm., czynność cz. Przyzierać. Przyzieranie się, a ś., blm., czynność cz. Przyzierać ś.

Przyziewać, a, ał komu, czemu = słuchać ziewając. Śl. wil. <Przy + Ziewać>

Przyziewanie, a, blm., czynność cz. Przyziewać.

†Przymniejsz p. Przymimny. Kn. <Przy + Zimniejszy>

†Przymniejsz przys. od Przymniejsz, zimno nieco, zimnawo, chłodno. Troc. <Od Przymniejsz>

Przymimny, †Przymniejsz nieco zimny, zimnawy, chłodny. <Przy + Zimny>

Przyziom, u, lm. y I. p. Przyziemie. 2. idealne przecięcie budynku przy poziomic. <Przy + *Ziom, z *Ziem, od Ziemia>

Przyziomek, mku, lm. mki bud. = Podwalina pod 3 a). Pocz. <Od Przyziom>

Przyziomowy przym. od Przyziom, parterowy: Dom P. <Od Przyziom>

Przyzłącznica, y, lm. e beleczka żelazna podpierająca wiszące złącze szyn kolejowych. <Przy + *Złącznica, od Złącznik>

Przyzłączowy przy złączu leżący: Podkład P. toru kolejowego leży tuż przy złączu wiszącym szyn.

Przyzłocenie, a, blm., czynność cz. Przyzłocić.

Przyzłocić, i, il przyzłocić złotem, ozłocić po wierzchu, pozłocić: Gdy dobry brant z sobą ze srebra przyniesiesz, już go będzie ładniej P. i przyfarbować. Rej. <Przy + Złocić>

Przyznać, a, ał, nied. Przyznawać, [Przyznając] I. uznać przez swoje przyświadczenie; przyjąć za prawdziwe, za słuszne, zaakceptować: Już i tobie daruję i przyznaję cię znowu za brata mego. L. Nie nie przyznam na samo słowo mędrca jakiego, póki prawdy przez doświadczenie nie obaczę. Rogal. Przyznał zapis w grodzie (= przytwierdził przez swoje zeznanie). Cnotę zaś P. w nieprzyjacielu i chwalić ś. godzi. Pot. P. co za słuszne. Może choć wtenczas przy waszej niestawie z wstydem przyznacie, że jesteście karły. Uj. Przyznaj urazę i przebacz wspaniale. Orzesz. P. dług (= przyznać ś. do niego, uznać go za swój). P. kogo za syna, za córkę. 2. komu co = przypisać, odlać mu sprawiedliwość, przysądzić jako słuszne; wyznaczyć uznając za słuszne; przyświadczyć, przytwierdzić: Musimy przyznawać enocie, co ś. jej należy. Lach. Czemuż niektórych grzech wszystkim przyznawać? Mor. A. Przyznał matce opiekę nad synem swoim. Troc. To mi sam brat przyznał. Troc. †Przyznaję temu. Troc (= przytakuję). [Aby mi przyznali, że jest chłopiec stały]. Przyznawam mu rozum. Troc (= uznaję w nim). Przyznaje sobie t. lenta, których nie posiada (= widzi w sobie). Każdy ci przyzna, żeś grzeczny. Troc. Względem tej nauki wiele mu przyznaję. Troc. Przyznano (przysądżono) miasto do prawo. Troc. Senat Umbrom i innym po Italji ludom obywatelstwo przyznał. Lel. Przyznano mu wsparcie, pożyczkę (= uchwalono dać, uważając za słuszne). Przyznano mu słuszność. Przyznaję to sobie, to do siebie. Troc. P. komu lata. Troc = uznać go przed czasem za pełnoletniego. Wszystko to przyznaję mu chętnie. Korz. Muszę sobie P., że mam wzrok nie łada. Fred. A. Sędzia i podsedek ziemi krakowskiej zawezwali obie strony, aby przyznawane sobie prawo udowodniły okazaniem stosownych przywilejów. Szaj. P. ś. I. do kogo, do czego = nie zapierać ś. już więcej, uznać za swoje pod przymusem a. rozszczać sobie prawo do tego, wyznaczyć jako swoje, zwierzyć ś.: Przyznał ś. do winy, do kradzieży. Przyznał ś. sumieniem ruszony. Troc. Przyznał ś. do tej wiary. Troc (= przystał; opowiedział ś. przy niej). Trzeba ś. nam będzie wszystkiego zaprzecć, ani słowa ś. We Panna nie przyznawaj. L. Nie przyznasz mi ś., nie powiesz mi prawdy? Lubom. W żadnym sądzie nie może być dowodem pismo, do którego ś. oskarżony nie przy-

znaje. Śniad. Przyznał mi ś, że... Troc. Pan nie jesteś skryty, gdy ś. do roli szpiega przyznajesz tak snadnie. Słow. Gdybym miał odwagę P. ś. do mojego zdania. Krasz. Przyznam ś. panu, że mnie to bardziej obeszło, iż właśnie z nim byłem zabrał znajomość. Krasz. P. ś. do dziecka. Jakże stan nędzny człowieka! w szczęściu nie poznaje on ludzi, w nieszczęściu nikt ś. do niego nie przyznawa. L. Tak mnie uściskał i tak ś. do mnie przyznawał. L. (= *nazywał swoim przyjacielem*). 2. [P. ś. do siebie]= *poznać ś.* <Przy + Znać >

[Przyznajając, aje, ał i P. ś.] p. Przyznać. <Przy + *Znajać, ZN >

[Przyznajanie, a, blm.] czynność cz. Przyznajac.

[Przyznajanie się, a ś., blm.] czynność cz. Przyznajając ś.

× **Przyznaka**, i, lm. i *oznaka, cecha, znak*: Małość serca jest przyznaką zuchwałości. Wiszn. Z jednej przyznaki o skłonnościach człowieka nie sądzić. Wiszn. <Przy + *Znaka, od Znak >

Przyznanie, a, blm., czynność cz. **Przyznać**: Ucieszony przyznaniem talentu. Korz. Akt przyznania.

Przyznanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyznać ś.: Dla nieprzyznania ś. do niedostatku pieniędzy... cóż mogło być lepszego nad rozejście ś. pospolitego ruszenia? Szaj. P. ś. jest wyjawienie rzeczy nie tylko tajonej, ale i zapieranej. Brodz.

† **Przyznawacz**, a, lm. e *ten, co przyznaje, wyznawający*. Km. <Od Przyznawać >

Przyznawać, aje a. × awa, awał i P. ś. p. Przyznać.

Przyznawanie, a, blm. i. czynność cz. Przyznawać. 2. † P. *uznanie, wzięcie, powaga, poważanie*: Tak wiele czynią dla próżnej tylko chwały i domniemanej pompy i przyznawania. Haur.

Przyznawanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyznawać ś.: Nieprzyznawanie ś. do pokonania. Krasz.

Przyzostać, anie, ał, nied. Przyzostawać a. P. ś. zostać w danym miejscu, zatrzymać ś. na chwilę, dążąc zostać na chwilę w tyle: Jeremi, że wózkim jechał, w tyle przyzostał. Krasz. Psy same ś. w ulicach przyzostały. Krasz. Coś tam gdzieś ś. w kącie przyzostało. Krasz. Gdy wojśka naprzód ś. w zwycięskim posuwały pochodzie, czarniawa przyzostawała na pobojowisku dla żniwa. Jez. Starosta przytrzymał kilku za poję i prosi do koła, ma prośbę, a wielką... więc każdy przyzostał i patrzy i czeka. Pol. Trzeba było P. i czekać. Sienk. Żaden nie śmiał P. ś. w tyle. Kon. Przyzostawał trochę za nim. Orzesz. <Przy + Zostać >

Przostanie, a, blm., czynność cz. Przyzostać.

Przostanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyzostać ś.

Przostawać, aje, ał i P. ś. p. Przyzostać. <Przy + Zostawać >

Przostawanie, a, blm., czynność cz. Przyzostawać.

Przostawanie się, a ś., blm., czynność cz. Przyzostawać ś.

Przyzucie, a, blm., czynność cz. Przyzuć.

× **Przyzuć, uje, uł, nied. × Przyzuwać** *wzuc, wdziać, włożyć na nogi, trochę ś. obuć*: P. buty, trzewiki. Przen.: On ieh na swe kopyto przyzuwa. Chr. (= *przerabia, przekabaca ieh na swoją stronę*). 2. P. koła u wozu = *dać na nich nowe*

dzwona, obwód. 3. [P. koła]= *przyzasować do wozu.* <Przy + *Zuć, ZU=Z+U >

Przyzuwać, a, ał p. Przyzuć.

Przyzuwanie, a, blm., czynność cz. Przyzuwać.
Przyzuwać, zwie a. † zowie, zwał, nied. Przyzuwać *przywołać, wezwać, zawołać; powołać*: W kilka dni przyzwali mię do siebie, chcą ś. dowiedzieć, cobym myślał czynić. Baz. Przyzowmy panny a dowiedzmy ś. o jej woli; — tedy przyzwali ją. Skar. Musi czekać, aż go kto przyzowie. Min. Naukami zabronionemi duchów przyzwali. P. cheł. Lapia bawi ś. bardzo czarami, przyzwają wiatrów i obloków burzystych i niepogód. Łęcz. Nowo przyzwanych do stanu rycerskiego od łockcia i warsztatu. Nar. (= *powołanych*). Jagiełło przyzwał nas w swoje odległe dzierzawy. Słow. Tęgieh, jak sam, Litwinów na dziedzińcu przyzwa i rzece. Mick. W środek klasztoru zebrała przyzwał. Syrok. Jej czarowna rączka przyzwała go i wabiła do siebie. Korz. Przen.: Obiadem a. bałem szacunku przyzwa. Fred. A. (= *szuka, wyrabia go sobie*). Serce me wyższych przyzwa rozkoszy. Zm. (= *łęskni za nimi, wie ś. do nich, upragnie ich*). Skrzeczenie kart i szelest papierów przyzwał coraz więcej ochotników. Korz. (= *przyciągał, zwabił*). <Przy + Zwać >

Przyzwałacz, a, lm. e ten, co przyzwała. Kn. <Od Przyzwałać >

Przyzwałać, a, ał p. Przyzwoić.

Przyzwałająco przys. w sposób przyzwałający, przyzwałając: Skinęła głową P. Bał. <Od Przyzwałający, od Przyzwałać >

Przyzwałający i. im. od Przyzwałać. 2. gram.: Zdanie przyzwałające = *jeden z gatunków zdań ilościściowych (lub współrzędnych głównych); przypuszczalne, ustępcze*: Chociaż chory, pracuje jednak — jest zdanie przyzwałające. Spójnik P. = *liczący takie zdanie ze zdaniem głównym*.

Przyzwalanie, a, blm., czynność cz. Przyzwalac.

Przyzwanie, a i. blm., czynność cz. Przyzwać: Zdziwił ś. tym niespodziewanym przyzwaniem. Korz. 2. lm. a *pozew, odezwa przywołująca, dokument z wezwaniem*. Sł. wil.

× **Przyzwisko, a, lm. a przezwisko, imię przydane, przydomek, epitet**: P. na ohydę. L. <Przy + *Zwisko, od Zwać >

Przyzwoicie przys. od **Przyzwoity**: Zachowuje ś. P. Wynagrodzony P. Wygląda P. Krasz.

Przyzwoita p. Przyzwoity.

Przyzwoitka, i, lm. i l. starsza osoba lub dziecko towarzyszące młodej kobiecie dla przyzwoitości: Dziś chodzą po mieście same panny, bez konwoju przyzwoitek. 2. *kobieta poważna, używana do towarzystwa przez dziewczęta lekkiego prowadzenia, dla przyzwoitości*.

× **Przyzwoito p. Przyzwoity.**

Przyzwoitość, i l. = a) blm. rz. od Przyzwoity; *konwenans, kodeks światowy*: Co bardzo kochemy, o to ś. też nad P. obawiamy. Troc. Dla zbytnej swobody wszelką poświęcają P. Ochoc. Tak każe P. Mick. Niżej dukata sama już P. grać nie dozwoli. Krasz. P. nakazuje, ażeby... Prawidła przyzwoitości. Wykroczyć przeciw przyzwoitości. b) lm. i *forma towarzyska, przepis światowy, wymaganie konwenansu*: W Karolu XII było coś rycerskiego, było poszanowanie pewnych praw i przyzwoitości. Krasz. 2. a. *przystojność bud. proporcjonalność i stosowność zabud. części budowli, odpowiednia do jej przeznaczenia*: P., własność rzeczy, iż to ma, co jej mieć należy,

przystoi, co jej przeznaczenie mieć przyzwala. Podcz.

Przywoity, †Przywoity a) *czyniący zadość wszelkim wymaganiom ze względu na wiek, stan, położenie, przyjęte zwyczaje, zasługę; któremu nic zarzucić nie można, właściwy, odpowiedni, stosowny, słuszny, sprawiedliwy, należyty, należyty, godziwy*: Szukając godności wielkiemu człowiekowi przywoitej. Orzech. Toć ja te rzeczy rozumiem być przywoite prawemu królowi. Górn. Miłość staremu jako przywoita, zna to każdy. Górn. Wnet dziecię uspokoił ś., usnie i zapomni sobie przywoitego płaczu. Górn. Według potrzeb stanowi ich przywoitych. Mat. Bez oznajmienia swego zamysłu w terminie przywoitym panu i całej gromadzie. Każdy urzędnik powagę przywoitą urzędowi zachować ma. W tym stanie najczęściej zasługi przywoitej nagrody nie biorą. Kras. Kiedy czas P. do dojrzania nastal. Kras. Umie sędzić tak o doskonałości dostarczanych potrzeb, jako też o cenie ich przywoitej. Sur. Utrzymanie, wynagrodzenie przywoite (= dobre, dostatnie, porządne, należyte, uczciwe). **× Przywoito, Przywoita** = *przywoita, właściwa, stosowna jest rzecz; godzi ś., przystoi, słuszna, słusznie, należy*: Miał ś. za jednego filozofa, jako to głupim przywoita. Bud. Córko pamięci, Klio, tobie królewskie głosić przywoita odważne dzieła. Koch. W. To owcom i baranom przywoita iść za drugimi choć w przepaść i w wodę. Jabł. Zawsze to ludzkiej przywoito było naturze. Troc. [Gospodyni cypecek na głowę se stroi, bo ji przywoito (a. przywoita)]. b) *obyczajny, poprawny, skromny, przystojny, nienaganny, moralny, porządny, na swoim miejscu będący, dobrego prowadzenia, uczciwy*: Było to może jedyne miejsce, gdzie przywoite ludzie żyć mogli. Krasz. (= żyjący, prowadzący ś. przywoicie). Pokój do wynajęcia dla przywoitej kobiety. Przywoita panielka. <Od *Przywój, Przy + *Zwój, ZW / ZEW / ZYW / ZOW >

Przywołanie, a, btm., czynność cz. Przywoić, zgoda: Kazimierz Ludwika na królestwo naznaaczył za przywołaniem panów. Stryk. Aby temu, co powiem, echał dodać powagi królewskim przywołaniem. Słow. Nie chodź mu tak o koronę, jak o wstyd z nieprzywołania wynikły. Proch. Rosła w Berlinie odwaga z moecym postanowieniem nieprzywołania na zamiary północnego sąsiada. Kal.

Przywoić, i, ii, nied. Przywalać I. pozwoliwszy przystać; zezwolić, zgodzić ś.; przysuiulczyć pozwalając; przytaknąć: Kto ś. złym ludziom nie sprzeciwi, ten na ich grzechy przyzwala. Skar. Kto mileży, przyzwala. L. Przyzwalający czyniącemu równy. Kn. Pijany na wszystko przyzwala. Kn. Przywoił na to zdanie. Troc. Przywoił głową. Troc (= *kłonał potulując*). Lud zgodnym okrzykiem przywoił na tę mowę. Słow. Przywoił cesarskiemu rozkazaniu a wywoił ś. sama z tak wielkiej nędzy. Skar. (= *baź pozwolną*). Wszyscy, ilekolwiek mu ich przywoiło, rozpierchnęli ś. Leop. (= *zwoleńczy jego*). 2. †P. komu, czemu = *przychylić ś. do czyjej prośby, dać komu, czemu posłuch*: Racz P. głosowi modlitwy mojej, *intende voci orationis meae*. Wr. Ani surowym przywalał radom, ni do wykonania złości był powodem. Odym. Przywoił nam a baź ku myśli. Leop. 3. †P. *zobowiązać, przywiązać, przyciągnać, zniewolić, skłonić ku sobie*: Swoją uczynnością tak go sobie do swojej faksji przywoił i prawie zniewolił. Troc. <Przy + Zwolić >

Przyzwornikowy przy zworniku leżący: Spoina przyzwornikowa leży między zwornikiem a dalszą częścią sklepienia. <Przy + Zwornikowy >

Przyzwrotnicowy przy zwrotnicy leżący: Złącze przyzwrotnicowe. <Przy + Zwrotnicowy >

Przyzwrotnikowy znajdujący ś. przy zwrotniku, podzwrotnikowy: Przyzwrotnikowa strefa. Pol. Miejsce traw zajmują tu trzciny przyzwrotnikowych krain. Pol. <Przy + Zwrotnikowy >

× Przyzwyciężenie, a, btm., czynność cz. Przyzwyciężyć.

× Przyzwyciężyć, y, ył zwyciężyć niezupełnie. L. <Przy + Zwyciężyć >

Przyzwyczać, i, ii, nied. Przyzwyczajają przyuczyć, nalożyć, wdroyć, zaprawić, włożyć do kogo, do czego; oswoić ś. z kim, otraskać ś. z czym; uprawić, wzwoyczać w co: Przyzwyczajaj, matko, swoje dzieci do zachowania oehędóstwa L. Gdy już mężu kochać przestaje, serce do miłości przyzwyczajone musi sobie nowego szukać kochanka. L. P. ś. *przywyknąć, przyuczyć ś., nalożyć ś., wdroyć ś., zaprawić ś., włożyć ś. do kogo, do czego; oswoić ś., otraskać ś. z kim, z czym*: Tyłko ś. P. Prz. Na koniu z zbroją rozmaitą siedzieć przyzwyczajala ś. Warg. Nie za tydzień ani za rok złym ś. rzeczom odwoyczać, a P. dobrym. Hrb. P. ś. do rannego wstawania. Do wojska P. ś. nie może. Krasz. Przyzwyczajony do zaprosin najpotężniejszych monarchów Polski i Moskwy, zaufał kniaz Dymitr wezwaniu wołoskiemu. Szaj. <Przy + Zwyczać >

[Przyzwyczaj, u, lm. e] obyczaj: Pojedziemy w cudze kraje, tam są inne przyzwyczajają. <Przy + Zwyczaj >

Przyzwyczajają, a, ał i P. ś. p. Przyzwyczać. Przyzwyczajanie, a, btm., czynność cz. Przyzwyczajają.

Przyzwyczajanie się, a ś., btm., czynność cz. Przyzwyczajają ś.

Przyzwyczajenie, a I. btm., czynność cz. Przyzwyczać: P. kogo do jakoci. 2. lm. a p. **Przyzwyczajenie ś.; nawyk, nałóg**: P. jest drugą naturą. Prz. Pochodzi to z przyzwyczajenia, ponieważ natura jest nałogu skłonna. Troc.

Przyzwyczajenie się, a ś., btm., niek. Przyzwyczajenie czynność cz. Przyzwyczać ś.

[Przyzwyczka, i, lm. i] przyzwyczajenie, zwyczaj, nawyk, nawyknienie. <Przy + Z + *Wyczka, UK/WYK >

× Przyzyskać, a, ał, nied. × Przyzyskiwać zyskawszy przybrać: Przyzyskiwanym hrabskim tytułom trudno było zapobiec. Bobrow. <Przy + Zyskać >

× Przyzyskanie, a, btm., czynność cz. Przyzyskać.

× Przyzyskiwać, uje, iwał p. Przyzyskać.

× Przyzyskiwanie, a, btm., czynność cz. Przyzyskiwać.

Przyzywać, a, lm. e ten, co kogo przyzywa: Zaproszonych P., *accersitor*. Kn. <Od Przyzywać >

Przyzywać, a, ał p. Przyzywać.

Przyzywanie, a, btm., czynność cz. Przyzywać. Przyzywny sejm = konwokacyjny; zwołanie wszystkich stanów Rzpłtej podczas bezkrólewia. celem uchwalenia terminu i formy sejmny elekcyjnego, generalna konfederacja stanów. <Od Przyzywać >

Przyzba, y, lm. y p. Przyzba: O wilku mówiono w izbie, a wilk tuż siedział na przyzbie. Mick. Piec chlebowy z kominem i przyzbą, z gliny lepiony. Krasz.

[Przyźdźiorbić, i, il] *uciutać, chwycić zebrad.*
[Przyźdźiorbienie, a, blm.] czynność cz. Przy-
źdźiorbić.

[Przyźreć się, y ś., ał ś.] p. Przyjrzeć. <Przy
+ *Zreć ś., ZR/ZDR/ZRZ/JRZ/ZIER/ZOR>

[Przyżryć się, y ś., ył ś.] p. Przyjrzeć. <Przy
+ *Zryć ś., ŻRZ/ZIER/ZOR>

†Przyżreć, y, ał i P. ś. p. Przyjrzeć. Ps. flor.
<Przy + *Zreć, ŻRZ/ZIER/ZOR>

†Przyżrzenie, a, blm., czynność cz. Przyżreć.
†Przyżrzenie się, a ś., blm., czynność cz.

Przyżreć ś.
†Przyżądniejszy *trochę szpetny*. Mącz. <Przy+
Żądniejszy>

†Przyżałować, uje, ował *podzielić, odczuć żal*
czyj: Narymunt posłał żonę swoją do brata Dow-
munta, aby przyżałowała smutku jego i opłaka-
ła śmierci siostry. Stryjk. <Przy + Żalować>

†Przyżałowanie, a, blm., czynność cz. Przyża-
łować.

†Przyżarliwszy p. Przyżarliwy. Troc. <Przy+
Żarliwszy>

Przyżarliwy, †Przyżarliwszy *nieco żarliwy*. Sł.
wil. <Przy + Żarliwy>

Przyżać, żnie, żał, nied. Przyżynać I. *żnać*
przyżynać: Gdy będziesz żać zboże, nie będziesz
go przyżynać aż do ziemi. Wuj. (nie będziesz
dożywał. B. G.). 2. *do żętego dodać żęciem, dożać*:
Trzeba jeszcze trochę P. chwastu. 3. *żnać przy-*
brać, przywłaszczyć sobie: P. brzeg sąsiedniego
zboża. P. ś. *żnać przybliżyć ś.*: Gdy przyżniemy
ś. do tego kamienia. Sł. wil. <Przy + Żać>

Przyżec, zże, żęgl, nied. Przyżęgać, Przyżęgi-
wać *przyjąć, przypalić*. <Przy + Żec>

Przyżęgać, a, ał p. Przyżec.

Przyżeganie, a I. blm., czynność cz. Przyże-
gać. 2. Im. a *chir. przypalanie jakikolwiek cia-*
łem rozpalonym a. przegrzanym, a. też cieczą żrą-
cą: P. parą gorącą (zeto-auris), powietrzem go-
rącym (atmo-causis), kropkowie, żęgadłem rozpa-
lonym (cauterizatio).

Przyżęgiwać, a, ał p. Przyżec.
Przyżęgiwanie, a, blm., czynność cz. Przyżęgi-
wać.

Przyżęglować, uje, ował *żęglując przybyć*: Gdy
pod zamek przyżęglował, wiatr okrutny powstał.
Murin. <Przy + Żęglować>

Przyżęglowanie, a, blm., czynność cz. Przyże-
glować.

Przyżenę p. Przyżonąć. <Przy + Żenę, ŻON/ŻEN/
GON>

[Przyżenić się, a ś., ał ś.] p. Przyżenić ś.
[Przyżenianie się, a ś., blm.] czynność cz. Przy-
żenić ś.

[Przyżenić się, i ś., il ś., nied. Przyżenić ś.]
przyłączyć ś. przez ożenienie ś.; żeniąc ś. zamiesz-
kać przy żonie, na jej gospodarstwie: Pan młody
przyżenił ś. do rodziny panny młodej. P. ś. do
gruntu, do majątku, ku dziewczynie. Od czasu,
jak ś. tu przyżenił... Ork. Cóżem zyskała, że
chłopak przyżenił ś. do bogaczki? Sew. Za cha-
tę przyżenił ś. do gruntu jakiejś wdowy, więc
grunt po ojciech chciał pozbyć. Bał. Dużo macie
gruntu? zapytał. — Po dwie morgi, ja i Bartek,
razem cztery. Bartek ś. gdzieniąbądź przyżeni-
— A ty chcesz zostać w chacie na całych czterech?
Sew. Jak zarobi parę stówek, to ś. przyżeni-
byle gdzie do gruntu. Ork. Mężczyzna, któ-
ry ś. przyżeni do majątku żony, ma mniejsze
znaczenie i poważanie, aniżeli ten, co bierze żo-
nę do siebie. Nak. Nie było ś. to P.?... zawzdy

pięć morgów. Reym. Mężczyzna wtenczas przy-
żenił ś. do majątku żony i osiada u jej rodzi-
ców, jeżeli oni nie mają syna. Nak. <Przy +
Żenić ś.>

[Przyżeniecie się, a ś., blm.] czynność cz. Przy-
żenieć ś.

Przyżęcie, a, blm., czynność cz. Przyżać.
Przyżęcie się, a ś., blm., czynność cz. Przy-
żać ś.

†*Przyżonąć, żonę a. żenę, [żenę], onął, *przy-*
gnąć: Tu-li jutro przyżeniesz, czy na inną stronę?
Gdzie ty będziesz pasł, tam i ja swoje przyżo-
nę. Szymon. Zanuć tu sobie chwilkę, aza na
twe pienie prędej ku mnie mój Dafnis trzode
swą przyżenie. Nar. Ponieważ pieniędzy nie ma-
cie, przyżeniecie dobytek wasz, dam wam zaś
zboże. Leop. Wiatr przyżonął z morza kuropa-
twy do izraelskiego obozu. Farn. Zorza przyże-
nie luby spoczynek na wozie złoconym, *agere*.
Kniaź. <Przy + Żonę, ŻON/GON>

†Przyżółć *żółtawy*. Ócz. <Przy + Żółć>

Przyżółkły *który przyżółkł*: Brzozy białe z liś-
mi przyżółkłymi zdały ś. używać przechadzki po
lesie. Dyg. <Od Przyżółknać>

Przyżółknać, knie, knął a. kł, Przyżółknieć
żółknać nieco. <Przy + Żółknać>

Przyżółknęcie, a, blm., czynność cz. Przyżółk-
nąć.

!Przyżyciowy *patol. za życia powstały, istnieją-*
cy (intravitalis). <Przy + Życiowy>

Przyżyłek, lka, Im. lki *odnoga, rozgałęzienie*
żyły, żyłka poboczna: Ile razy nowa pokaże ś.
żyła, P., nowy jaki kamień, w którym idzie ru-
da, pokaże ś., tyle razy odłamek przysyła ś. do
próby, ile znajduje ś. w nim metalu. Ciec. <Przy
+ Żyłek, od Żyła>

Przyżynać, a, ał i P. ś. p. Przyżać.

Przyżynanie, a, blm., czynność cz. Przyżynać.
Przyżynanie się, a ś., blm., czynność cz. Przy-
żynać ś.

[Ps] w. *wołanie na zwierzęta*. <Dźwn.>
[Psa, psa] *wołanie, gdy ś. szczuje psa*. <Od
Pies>

Psalm, u, Im. y *pieśń religijna natchniona, wy-*
rażająca skargę bolesną lub modlitwę dziękczynną:
Psalmy Dawidowe są wyborym dziełem poezji
lirycznej. Gol. Śpiewają wiersze z psalmów, któ-
re prokimenami zowią. Pim. Siedem psalmów po-
kutnych. „Psalmy przyszłości“—Zygmunta Kra-
sińskiego. Ileż to razy psalmem na tej puszczy
modlili ś. Panu, Pana przezwuwając! Krasin.
<Gr. psalmós>

Psalmiczny p. Psalmowy: Hymn do Matki Bo-
skiej i wiersz cokolwiekbądź tym samym psal-
micznym tchną duchem. Ant. <Od Psalm>

Psalmista, y, Im. ści I. a. × Psalmodziej,
× Psalmograf *autor psalmów*: Król Dawid, P.
Arfo złocista, uciecho świętego króla psalmisty
w trudne czasy jego, kiedy przed Saulem z to-
bą samowtóry uciekał w góry. Groch. Odzista
nadął wargi, P. złożył ręce. Bał. 2. p. *Psalte-*
rzysta: Brateczyey psalmiści przy zwłokach wo-
jewody zmieniali ś. często. Jeż. <Od Psalm>

Psalmodja, i, Im. e, × Psalmodjum *melodja*
psalmu i sposób jego odśpiewania; intonowanie
księdza przed ołtarzem: P. polska Wespazjana
Kochowskiego. <Gr. psalmós + ódē>

Psalmodjować, uje, ował *śpiewać psalmodje*:
Słyszałem głos, który psalmodjował litanje.
Krasz. Przeciągły głos starego księdza psalmo-
duje ten rytm monotonny i smętny... Tarn. <Od
Psalmodja>

Psalmódjowanie, a, blm., czynność cz. **Psalmódjować**: Śpiew chóralny Kartuzów różni ś. nieco od psalmódjowania w naszych kościołach. Jan. Cz. <Od Psalmódja>

Psalmódjum, w lp., nieod., lm. a, ów p. **Psalmódja**: P. zakonników klunjaekich w liczniejszych wierszach wymyśla. Lel. <Łć. psalmódium, z Gr. psalmós *ódion, ódē>

× **Psalmódziej**, a, lm. e p. **Psalmista**: Można on P. Dawid. Ryb. J. <Psalm + *Dziej, od Dział>

× **Psalmograf**, a, lm. owie p. **Psalmista**. <Psalm + Gr.-grafos, od grafō>

× **Psalmować**, uje, ował *śpiewać psalmy*. Troc. <Od Psalm>

× **Psalmowanie**, a, blm., czynność cz. **Psalmować**.

Psalmowy, **Psalmiczny** przym. od **Psalm**: Pojęcie gospodnu w gęsloch, w gęsloch i we głosie psalmowym, w trąbach giących (= giętych) i głosem trąby rogowej. Ps. flor. <Od Psalm>

Psalterja, i, lm. e *fundacja na utrzymanie śpiewającego lub czytającego psalmy w kościele*: Psalterje, katedry i inne fundacje zakładają, a szpitala niemasz. Sekl. <Śr. Łć. psalterium>

† **Psalterjon**, u, lm. y p. **Psalterz**. <Gr. psaltérion>

† **Psalterjum** nieod. p. **Psalterz**: Do kantora z profesji należało śpiewanie P. i wigilji nad umarłymi. Krasz. <Śr. Łć. psalterium>

Psalterysta, y, lm. ści p. **Psalterzysta**: Edwiga Władysława przywiodła, iż psalterysty, którzy żoltarz w kościele śpiewają, na zamku krakowskim założył i nadał. Biel. M. Do siedmiu psalterystów fundowanych od Górki, biskupa krakowskiego, ósmego przyczynił i ufundował. Nies. <Śr. Łć. psalterista>

Psalterz, a, lm. e i. a. † **Psalterium**. † **Psalterjon**, † **Zoltarz** = a) *księga psalmów*. Krasz. b) † *P. różaniec*: Różaniec mianuje ś. i P. abo zoltarz Panny Marji. Bz. c) *sturożytnie narzędzie muzyczne, rodzaj harfy, gęśle*: P. abo zoltarz właśnie jest-ei instrument sposobny ku granju. Leop. 2. zool. p. **Księga**. Zdr. **Psalterzyk**. <Śr. Łć. psalterium>

Psalterzyk, a, lm. i p. **Psalterz**.

Psalterzysta, y, lm. ści, **Psalterysta**, **Psalmista ksiądz**, którego obowiązkiem śpiewać psalmy w czasie nabożeństwa: Ksiądz Stanisław Rzezczycki, P. włocławski.

Psamit, u, lm. y min. *piaskowiec łyszczkowy, lub też piaskowiec łupkowy z łyszczkiem, nieco ilasty, w utworze węglowym*. Łab. <Gr. psámmos = piasek>

[**Psar**, a, lm. owie] I. *ten, co opiekuje ś. psami*: Wezwano na łowy mnogą czeladź: psarów, wilkowyjów, naroczników niewolnych. Dyg. 2. w lm. y *stara odzież, luchy*. <Od Pies>

Psak, a, lm. i *nasada poprzeczna na sianach prostych, na której wspiera ś. grubszy koniec drzewa (cięższy wlecz ś. po śniegu) przy wożeniu wielkich sztuk drzewa z lasu*.

† **Psek**, ska, lm. ski *piesek*. B. Sz. <Od Pies>
† **Pselafetyka**, i, blm. *nauka, sztuka poznawania czego przez dotknięcie*. <Od Gr. pselafō = dotykać>

! **Pseudartroza**, y, lm. y chir. *staw rzekomy (pseudarthrosis)*. <Gr. pseudarthrosis>

Pseudo- I. *niby-*, *rzekomy*, *mniemany*, *falszawy*: P.-filozof (= człowiek ulojący filozofa). P.-klasyezym. Zaczął ś. starać o hrabiankę, czy P.-hrabiankę. Krasz. 2. † P. chem.: Pierwsze zna-

ne przykłady izomerji, objaśnione za pomocą teorii budowy, odróżniano, nazywając związki normalnemi i pseudo-: Alkohol pseudopropilowy a. pseudoalkohol propilowy. <Gr. pseudo>

Pseudoapatyt, u, lm. y min. *apatyt w stanie zwietrzałym, zawierający wodę i dwutlenek węgla, ziemisty i mętny*. <Gr. pseudo + Apatyt>

Pseudobrukkit, u, lm. y min. *minerał z gromady tlenków, z rzędu rut, Fe, Ti, O₂*. <Pseudo + Brukit, od nazwiska angielskiego mineraloga H. I. Brooke>

Pseudochryzolit, u, lm. y p. **Moldawit**. <Pseudo + Chryzolit>

Pseudońit, u, lm. y min. *odmiana chlorytu, przypominająca serpentyn, żbita, jableczano-zielona*.

Pseudogalena, y, lm. y min. *blendy, minerał z gromady lamprytów, z rzędu cynobrowców, ZnS*. <Pseudo + Galena>

Pseudoklasyezym, u, blm. *zmodyfikowany klasycyzm, falszwy klasycyzm w literaturze*. <Pseudo + Klasycyzm>

Pseudoklasyezny *tyczący ś. pseudoklasyezizmu*: Okres P. w literaturze. <Pseudo + Klasyezny>

Pseudoklasyk, a, lm. cy *pisarz pseudoklasyezny*. <Pseudo + Klasyk>

Pseudolecznictwo, a, blm. *niby lecznictwo, zachorstwo*: Szkodliwość pseudolecznictwa felczersów. <Pseudo + Lecznictwo>

Pseudoliberalizm, u, blm. *falszwy, obłudny liberalizm*. <Pseudo + Liberalizm>

Pseudomalachit, u, lm. y min. *minerał z gromady saletrowców, z rzędu fosforanów wodnych żelaza i manganu, (Cu OH)₂ HPO₄*. <Pseudo + Malachit>

! **Pseudomembrana**, y, lm. y patol. *blona rzekoma (pseudomembrana)*. <Pseudo + Membrana>

Pseudominister, tra, lm. *trowie niby minister, kapitan falszwy*: Zbór sobie założyli, kazania pseudoministrów słuchiwali. Nies. <Pseudo + Minister>

Pseudomorfozny przym. od **Pseudomorfoza**: Kryształ P.

Pseudomorfizm, u, blm. min *przyjęcie przez minerał formy krystalicznej właściwej tylko innemu mineralowi*. <Pseudo + Morfizm>

Pseudomorfoza, y, lm. y, × **Nibykształt** min. *nazwa ogólna ciał mineralnych krystalicznych lub bezpostaciowych, nie będących kryształami, a jednak mających postać krystaliczną*: Pseudomorfozy gipsu w kształcie kryształów. Tat. <Pseudo + Gr. mórfosis>

Pseudomucyna, y, blm. chem. *metalbumin, metalbumina (metalbuminum)*.

Pseudonaukowy *niby naukowy*: Pseudonaukowa pogadanka. <Pseudo + Naukowy>

Pseudonim, u, lm. y *imię lub nazwisko zmyślone, przybrane przez autora*. <Gr. pseudo + ónyma>

! **Pseudoplazma**, y, lm. y patol. *nowotwór (pseudoplasma)*. <Pseudo + Gr. plásma>

† **Pseudopolityk**, a, lm. cy *niby polityk, mniemany działacz polityczny*: Na pseudopolityków główny nieprzyjaciel. Nies. <Pseudo + Polityk>

Pseudoskop, u, lm. y fiz. *przyrząd optyczny wywołujący złudzenie zmienianiu ś. wklęsłości i wyniosłości przedmiotów przez zmienianie obrazów w stereoskopie*. <Pseudo + *Skop, od Gr. skopéō>

Pseudosymetria, i, blm. min. *kombinacja kryształów o niższym stopniu symetrii, odpowiadająca nu pozór kombinacji wyższej, symetria fałszywa*. <Pseudo + Symetria>

Pseudosymetryczny przym. od **Pseudometrja**: Kryształ P.

Pseudotryplit, u, lm. y min. *produkt wietrzenia tryplitu (minerału z gromady saletrowców, z rzędu fosforanów) w postaci zielonej rudy żelaza.* <Pseudo + Tryplit>

Pseudoznawca, y, lm. y *niby znawca, rzekomy znawca.* <Pseudo + Znawca>

Psi i. a. [**Psowy**, **Psów**] przym. od **Pies**: Wielka liczba gatunków w psim rodzaju. L. Skóra, buďa, morda, sierść psia. Psie pole pod Wrocławiem, od psów, które ś. tam zbiegły po porażce Henryka przez Bolesława. Błaż. Psia Scylla sykulskie oszczekuje tonie. Zebr. (= *psami osadzona*). Wrzański, huk, puki każdego ubijają, że sobie czasem drugi psim sadłem boki maże, a prawie psim sadłem, bo mu też tak przystoi, a szkoda mu traktowy. Rej. Psia natura wężem pożywienia śledzi i na ścierwie opada. Koch. W. Przen.: Kto nie chce słuhać ojca i matki, musi słuhać psiej skóry. Prz. (bębna. L.). Ktoby psiego zakrawając pod nos kurzył... Dzw. (= *nakształt psa, jak pies*). Psim swędem zbyć, osiągnąć eo, i t. p. = *łatwo, lekko, niewiedzieć jak, gm. fukssem*: Psim swędem poszło = *niewiedzieć kiedy i jak poszło*. Zbył obowiązek psim swędem. Przen.: †Psiego skoczyć, psiego zlecieć, psiego pływać, jak pies poniewolnie brnąć, przymusiń krok jaki czynić. L. Wierz mi, że cię wywiodą na głębią z miąłkiego, ani ś. sam obaczysz, kiedy skoczysz psiego. Rej. Dziś tu leży nie jeden, co wezorał był żywy; ni króle, ni książęta nie wydrą ś. z tego, by był mocarz największy, każdy skoczy psiego. Rej. Ten cię żróbek wnet zmiecie z stada piekielnego, byś najbardziej podpiął, wierę zleczisz psiego. Rej. Zapomniał ten skapieć, iż ze wszym przyjdzie skoczyć psiego. Rej. Widzę, bracie, stąpasz pyszno, nie wiem, być na dobre wyszło, boć niedługo czekać tego, że też za mną skoczysz psiego. Rej. Lepsze dziś, niż jutro, bo nie wie nikt tego, kiedy, jako kot z dachu, musi skoczyć psiego. Rej. Nie ptakiem tam bród przebywać, bo przyjdzie bardzo psiego pływać. Biał. Przen.: Ukazał mi P. ząb = *kłapnął mi zębami, wyszczerzył na mnie zęby; ukąsił mię ukradkiem*: Ustupując Moskwa Derputu, prochy podsadzili także i indziej wszędzie P. ząb naszym ukazali; przedsię nasi nie miścili ś. nań niemi. Biel. M. Ważył ś. też królowi psie ukazać zęby. Zebr. Mnie sierotą krzecząc, ojcowski P. ząb ukazała, *exhibuit linguam paternam*. Zebr. Przen.: To twoje psie prawo = *to twój obowiązek, któregoś ś. powinien trzymać wiernie, jak pies*. Przen. żart.: Psie wesele = *zaspakajanie popędu płciowego przez psy; wog. spółkowanie*. × Psie dni, × psie czasy, †psia grań, psianka, kanikuła, gdy słońce w znamięniu rakowym bywa. Trzyc. = *upaly lpcowe, kanikuła*. 2. a. **Pieski**, s o b a e z y, zły pod jakimkolwiek względem, nieznośny, piekielny, niegodziwy, złośliwy, zły jak pies, nędzny, bezwstydy, obrzydliwy, przekłety, lichy i t. p.: Z psim okiem, z łani sercem, bezeccny o poju! Dm. (= *psu oczy sprzedal, z wytartym czołem*). Psie głosy nie idą pod niebiosy. Prz. P. głos nie idzie do niebios. Kn. I jeszcze tym psim tonem! Tremb. (= *warczy, mruczy jak pies*). P. głód (= *wilczy*). Psia sztuka, P. figiel, psikus. L. Psie sztuki na pytkach ś. wydadzą. Brud. Djabli ustawicznie myślą o psich figlach. Oss. Nie trzeba ci psią sztuką, nie z kąta, upomnieć ś. swego, są tu bronie, są konie. Pot. Psiego ś. ważyła uczynku przechować banita. Pot. Gdy ś.

psiego waży, najmniejszej ś. rzeczy lękają. Birk. (= *niegodziwości jakiej*). Jeśli chcesz być panem, przestań psich obyczajów. Papr. (psotliwych, nieokrzesanych. L.). P. obiad, psia strawa — potrawa podła, zła. Kn. P. obiad, psia strawa, ścierw, krucza strawa. L. Kto dobrego konia kradnie, możeby niechał lichoty i psiego obia-du (marchy); kto złego bierze, pewnieby wziął dobrego. Klon. Psia pogoda. Psia sprawa. Psi interes. Kupić co za psie pieniądze = *za marnie pieniądze, za byle co, w pól darmo*. Psia zapłata. Troc. [We psia] = *na psy, na zgubę, na marnie, na stracenie*: Cudzego nie pragnij, swego we p-ia nie daj. Któż tam w tym p-im kraju za co ręczyć może? Krasz. Skorzystałem z niewoli ty-l, żem ś. całe niezłe tego ich psiego języka poduczył. Krasz. Ja mam takie szczęście psie do ludzi, że mnie nikt poczdziwego nie dał słowa. Krasz. Takie to już moje psie szczęście! 3. *przekleństwa*: Psia dusza, psia wiara, psia no-ga, [psia myrcha], psia para, [psie nryr, P. pysk], psia morda, P. drek, psie łajno, psia mać a. psia cię mać, psie mięso, psie ścierw, psie ucho, psiakość a. żart.: psia kość stonio-wa, psiakrew a. (eufemicznie): [Psia krześ, psia treś, psia tre a. psia try, psia trew], psia juha, psia strawa. Woda nań wielkim głosem: Zastanów ś., psia strawo! P. Koch. (= *wisielcu!* L.). Tatarowie, ta psia strawa, nieraz Polskę plundrowali. Paszk. [Psiakość zatracona, psie u-cho, psia kudła. Psia wełna, psia sierść, psie pokolenie, psi naród]. P. syn. [Psia bestyja. Psia nimą twarz, psie sadło. P. narodzie, ślepo-rodzie mazowiecki! Psie krwie polskie ptaki! Psia hycul! A psie jucho! Psie pyski (= cza-rownice). A psie nogi Siewierzanki, co mnie nie chciały. Będziemy mieć muzykę, nazywa ś. psia mać, ma nam dobrze grać. Bo sie psiawelnie robić nie chciało. Zleciały sie psiowiary. Już psia-krew ma sucho w gardle. Widłami go, te-go psia-krew. Z tema psiekrowiema. Tej psiakre-wi, z tą psiakrewią. A nie pójdziecie wy mi stąd, psie-nogi!]. Kon. Bylem gdzie tego psia wiarę nie spotkał. Krasz. 4. [Psie baby] p. **Prze-baby**. [P. rynek] = *przynętek*. 5. [Gołabki psie] p. **Gołabek**. 6. anat.: Psie zęby = *kły*, × kielec, × zęby kątn e a. kątowe, †średnie zę-by (dentes angulares s. canini). 7. bot.: Psia bedka p. **Bedka**. P. bluj p. **Bluj**. Czosnek P. p. **Czosnek**. Psie goździki p. **Mydlnica**. P. ję-zyczek: a) a. P. język p. **Lepnik**. b) P. ję-zyk i psie języczki a. Psie wtóre języczki p. **Ostrzeń**. P. kołtun p. **Widłak**. Psia łobo-da (chenopodium vulvaria) *ros. z rodzaju macz-nika*. P. mlecz i psie mleko p. **Wilczomlecz**. Psia różga p. **Otrętwa**. Psia róża p. **Róża**. P. rumian a. P. rumianek p. **Rumian**. Psia rzeźu-cha p. **Pieprzycza**. Psia trawa p. **Niestrawa**. Psie wiśnie p. **Miechunek**. P. ząb p. **Płaczycza** i **Trzew-nik**. 8. patol.: P. głód = *niedosyt* (cynorexia). 9. wet.: Psia nosacizna. 10. zool.: [Jeż P.] p. **Jeż**. Psia pchła p. **Pchła**. <Od Pies>

Psiabestja, i, lm. e *przekleństwo*. <Psia + Best-ja>

Psiacz, a, lm. e p. **Psiarz**: Psiaczowi skóre z czaszki zdrapał, ale zdrowy chłop wygoił ś. Krasz. <Od Psiak>

Psiaczek, czka, lm. czki p. **Psiak**.

[Psiaczenie, a, b] czynność cz. **Psiaczyć**.

[Psiaczyć, y, ył, Psioczyć, Psiakrować] *mó-wić: psia krew, wymyślać, szczekać na kogo*. <Od Psiak>

Psiadusza, y, lm. e *przekleństwo*. <Psia + Dusza >

[**Psiaga, i**, lm. i] *suka*: P. tylko oczami łypnęła. Zap.

Psiajucha, y, lm. y, **Psiakrew** *przekleństwo*: Lepiej oto znówu tej noce wycieczkę uczynić i tych psiajuchów naciąć. Sienk. Widzieliśmy, jako owych czterech rycerzy uderzyło na tych psiajuchów. Sienk. <Psia + Jucha >

Psiak, a, lm. i, [**Psiuk**] l. *pies młody*. 2. myśl. *wilczek*: Naprzód starają ś. wymknąć z kniei stare wilki, za niemi płaczą ś. w gęstwinie spore już psiaki. Karw. <Od Pies >

Psiakrew, krwi, lm. *krwie* *przekleństwo*. <Psia + Krew >

[**Psiakrótką, i**, lm. i] *przekleństwo*: P., tak me gnaty bołą, że ruchać ś. nie mogł Reym.

[**Psiakrwoać, uje, ował**] p. **Psiaczyć**: Chodził, ruszał biczyskiem ziemię i psiakrwoać po ciachu. Ork. <Od Psiakrew >

[**Psiakrwanie, a**, blm.] czynność cz. **Psiakrwoać**.

Psianek, nka, lm. nki bot. (nycterium) *roś. z rodziny psiankowatych*.

Psianka, i, lm. i l. [P.] *owoc sliwki zwyrodniały lub za wczesnie opadły; owoc suchy (np. jabłko, gruszka, sliwka), spadły z drzewa, psiarka*. 2. a. bł. **Przanka, Pszonka, Psinki** bot. (solanum) *roś. z rodziny psiankowatych*. Gatunki: P. czarno-jagodowa a. pospolita, Psianki ogrodowe, Psinki (s. nigrum). P. czterolistna = **Czworolist** pospolity. P. gruszka miłosna, jajko krzewiste (s. melongena). P. kartofel a. Gałuch, [Hruszka], z odmianą zwaną Grabówki (s. tuberosum). P. koralina a. Koralowe drzewko (s. pseudocapsicum). P. siodkogórz, Psianki siodkogorzkie a. gorzkosłodkie, Rzemieniec, Myszyniec, Myszeniec, [Glistownik, Kartofelki, Pomocnik], Psinki wodne, czerwone], (s. dulemara). P. żółta (s. flavum). 3. zool. (hipopobosca) *owad dwuskrzydły poczwarcorodny*.

Psiankowate, Psiankowe rośliny bot. (solana-ceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*. <Od Psianka >

Psiankowe p. Psiankowate. <Od Psianka >

Psiapara, y, lm. y *przekleństwo*: Przyjdzie ci P. z wymówkami przed oczy. Ork. Gadał, psiaparo, co ś. tu działa. Dyg. <Psia + Para >

[**Psiarczyk, a**, lm. i, **Psiarek**] l. *chłopiec przy psiarńi do pomocy łowcy i dojeżdźaczowi*: Na osłach od wody ruszyli psiarczyki. Pol. Twój ojciec wykształcił na pożytek ogólny kilkunastu żokiejów i psiarczyków. Prus. 2. *oprawca*.

Psiarek, rka, lm. rkwie p. **Psiarczyk**: Kuchty, forysie i psiarkowie. Skarb. Po wejściu panien psiarze i psiarki, prowadzący dotychczas gwarną rozmowę, umilkł. Prus. <Od Psiarz >

Psiarka, i, lm. i l. *amatorka psów*. 2. a. [P.] = a) p. **Psianka**. b) w lm. *czerwone krosty, na które chorują dzieci*. c) *nizka, licha trawa*. d) *rodzaj gruszek, sliwek; sliwka lubaszka*. <Od Psiarz >

Psiarnia, i, lm. e l. a. **Psiniec chlew psi**; *budowla, w której ś. mieszczą psy myśliwskie; zakład hodowli psów myśliwskich*: W psiarńi aby co dzień chędożono, żeby od gnoju psi nie marnęli. Haur. P. powinna być przedzielona podług różności psów. Kluk. Zimno, jak w psiarńi. Prz. Założenie rasowej i zawodowej psiarńi. 2. *przen. psy z psiarńi*: Obejrzy ś., aż tu doń obces ogar

leci; nie bardzo dalej P. ciecze rozpuszczona. Tremb. Duża P. zje dużego szlachcica. Prz. Kto trzyma psiarńię, trwoni grosz marnie. Prz. Teraz mu z całej psiarńi dwa charty zostało. Mick. Ożywił knieje i dąbrowy, jakby psiarńię w nie wpuścił i rozpoczął łowy. Mick. Tambyśmy znaleźli psiarńię. Krasz. *Przen. zgraja, tadrajstwo, hołota, tałatajstwo, czereda, halastra, psi arstwo*: To jakiś urwisz od psiarńi Krzyżaków. Mick. <Od Psiarz >

Psiarski *przym. od Psiarz*: Myśl.: Woźnica P. = *dozorca psów, wychowujący i uprawiający je, kotłowy*. <Od Psiarz >

Psiarskie, ego, blm. *powinność żywienia psów książąt w Mazowszu; opłata wsi wolnych na żywienie psów królewskich*: Była w Mazowszu powinność żywienia psów książęcych pod imieniem P. Cz. Opłacać P. Śl. wil. <Od Psiarski >

Psiarstwo, a, blm. l. *zgraja psów*: Zbiegły ś. zgraje psów i rzuciły ś. na nas; dobyłem pistoletu, dałem ognia, i przecież to P. ś. rozprószyło. Rol. 2. [P.] = a) *młode pieski*. b) *rub. dzieci*. 3. *pog. p. Psiarnia*: Wysypało ś. to P. na ulicę. Jak to P. po domach ś. pochowa, doprawdy nie wiem, jak ich wykurzymy stamtąd. Rog. <Od Psiarz >

Psiarz, a, lm. e l. a. **Psiacz oficjalista mający staranie o psach, dozorca psów**: Azam ja P.? Bud. (starszy nad psy? Bud.). 2. *powodujący psami na łowach*: Książęcy łowczowie nazywali ś. psiarzami. Cz. 3. *oprawca, czyszciciel, hycel*: Troc. 4. × P. *cynik*: Dyjogenes P., vulgo cynik. L. 5. *miłośnik psów*. <Od Pies >

Psiawiara, y, lm. y p. **Psi**: Zdrajcy, oczajdu-sze, psiawiary, judasze! Sienk. <Psia + Wiara >

Psiątko, a, lm. a p. **Psię**: Ta pani więcej kocha swoje P., niż to piskłę biedne. Rog. <Od Psię >

[**Psibiskunt, u**, lm. y] *nieprzyjemność*: P. zrobiłem nieprzyjacielowi.

Psihluj, u, lm. e bot. p. **Niestrawa**. <Psi + Bluj >

Psica, y, lm. e l. *suka*: Szczenna P. Li. Dwoje szczeniąt od jednej psicy zrodzone, każde innego przyrodzenia. Fałib. P. zajączka nie urodzi. Birk. *Przen.: suka, jędza, wiedźma, złoźnica*: A co, zdradliwa psico, i mnieś oszukała! Mor. Zdr. **Pszczka**. <PIES/PS >

Psićzka, i, lm. i l. p. **Psica**: P., *catella*. Mącz. 2. *Kanikuła, psia gwiazda, suczka, P. Trzye*. (psianka. L.). <Od Psica >

Psić się, i ś., ił ś. p. **Psieć**. L. <Od Pies, PIES/PS >

Psiślawiec, wca, lm. wce, **Ciemięzyk** bot. (cynanchum) *roś. z rodziny trojeściowatych*. <Psi + Dławiec >

Psieć, eje, ał, †Pieszć, Psić ś., [Psnąć] l. *psud ś., marnieć, kapconieć, niedołężnieć, gnuśnieć, schodzić na psy*: Najpierwej na nogi psieje każdy stary. Pot. Od próżnowania psieje i wczasów w obozach szuka żołnierz. Birk. 2. [P.] *podczas pracy być wystawionym na wnoszenie niewygod, np. słoty*. <Od Pies, PIES/PS >

[**Psieki**] *nieod. wolanie przy wypędzaniu owiec z obory*: Hoj, P., hoj!

Psenie, a, blm., *czynność cz. Psieć*.

Psenie się, a s., blm., *czynność cz. Psić ś.*

[**Psenię, ćcia, lm. ćta**] p. **Psię**. <Od Psię >

Psiennik, a, lm. i bot. p. **Pseniec**.

Psię, ćcia, lm. ćta, [**Psienię**] *szczenię*: Wpra-

wiają ś. psięta, by skowyczały wszystkie tropem jednym. Fred. A. Zdr. **Psiątko**. <Od Pies> [Psiętrz, a, lm. e] **poddasze, piętro**. <Z Piętrz> × **Psigłowy p. Psigłowy**. Bobr. <Pies+*Głowy, od Głowa>

Psigłówa, owa, lm. **owy**, **Psigłowiec l. człowiek (bajeczny) mający psią głowę, człowiek psigłowy**. 2. **gatunek małpy, magot**. Śl. wil. <Psi+*Główa, od Głowa>

Psik! l. a. [Pst! Psyk! Psyga!] **odpędzanie kota**: A P.! Przen.: Cyt, mężu, kiedy jejność: P. kocie, rzecze. Troc (=precz, zdaleka, a zasię). 2. **naśladowanie kichnięcia**: A P.! — Na zdrowie! <Dżwn.>

[Psik, a, lm. i] p. **Pies**. <Od Pies>

[Psikura, y, lm. y] p. **Psikus**.

Psikus, a, lm. y l. a. [Psikura] **psota, psi figiel, psia sztuczka, szpas**: P. komu wyrządził. Troc. Zdarzyło ś. połać kogo ze sług lub wyrządził mu jakiego psikusa. Ochoc. 2. [P.] **djabeł**. <Od [Psik] (końcówka niby Łó.)>

[Psikusować, uje, ował] **urządzać psikusy, psocić**. <Od Psikus>

[Psikusowanie, a, blm.] **czynność cz. Psikusować**.

Psimlecz, a a. u lm. e bot. p. **Wilczomlecz**. <Psi+Mlecz>

Psina, y, lm. y l. m. i ż. **szczenie niedoleżne; pies godzin polowania**: Szakał? wilk? — straszna nowina! to jest tylko większa P. Kon. Koń u nich to P., a drób domowy, to gad. Kaczk. Koń u Mazurów to P. Kacz. 2. **mięso z psa**. Śl. wil. 3. **woń od psa**. Śl. wil. 4. †P. **bezczełość, bezwstyd**: Oni z swoją postawą prawie jako wilcy, psina oczy zatkawszy, siedzą, mileząc wszyscy. Hist. w Lan. Straciwszy wstyd i wiarę, kryjesz psina oczy. Rej. Zatkajcież teraz psina poradnicy ucho, coście wtenczas nosili za Szwedami rucho. Pot. 5. [P.] **febra, zimnica, drżączka**. 6. bot.: Psiny niewieście p. **Czartawa**. Zdr. **Psinka, Psineczka**. <Od Pies>

Psineczka, i, lm. i p. **Psina**. <Od Psinka>

Psinieć, nca l. lm. nce = a) p. **Psiarnia**. Podcz. b) [P., Psinco] **psie łajno**; przen. nic. c) **paszcza, paszczka, pysk, mord**: Skoro smok rozdziewił swój P. łakomy, wtenczas ode mnie rogiem będzie przebodzony. Papr. Apologją tę moje półkną paszczkę rozwarłeś; lecz od rozwartego na nią psinca twego apologją obronie. Smotr. 3. lm. **ńcy zuch, junak, gracz nielada**: Stroższy to P., co rozciął, niż co ma rozciąć gębę. Bies. Straszny kot jakiś, oczy ogniste, P. szkaradny. Birk. <Od Pies, PIES/PS>

Psinka, i, lm. i l. p. **Psina**. 2. bot. = a) × **Psianki p. Psianka**. b) Psinki większe a. ogrodowe a. wysokie p. **Pokrzyk**. <Od Psina>

[Psinoga, i, lm. i] p. **Przynoga**. <Psi, zam. Przy+Noga>

[Psinco, a, lm. a] p. **Psinieć**.

Psio przys. od Psi, po psiemu.

Psiocha, y, lm. y l. p. **Pica**. 2. [P.] = a) **kobieta, dziewczucha**. b) **prazucha, lemieszka, parka**. Zdr. **Psioszka**. <Zam. *Psiocha, od Psia>

[Psioczenie, a, blm.] **czynność cz. Psioczyć**.

[Psioczka, i, lm. i] l. = **Psiocha, pica**. 2. **galareta**.

[Psioczyć, y, y!] p. **Psiaczyć**: Chyba (imię własne) klnie i psioczy i o byle co Wojtki bi-je. Ork. <Z Psiać, od Psiak>

Psiołowiec, wca, lm. wcy p. Psigłówa: Psiołowcy. Km. Wróciłbyście! (mi wianek straco-

ny), psiołowce zatracone! — rzekła półgłosem. Tet. <Psi+*Głowiec, od Głowa>

Psiołowy, × Psigłowy mający psią głowę. Troc., Bobr. P. Anubis. Koch. J. <Psi+*Głowy, od Głowa>

[**Psiołuczka, i**, lm. i] **przekleństwo**: Tak się psiołuczka opierała.

Psioszka, i, lm. i p. **Psiocha**.

Psi psi l. przywoływanie psa. 2. **wołanie dziecka, któremu ś. chce z wodą, siusiu**: Zrobić P. Chcę P. <Od Pies, Pies>

Psipsia, i, lm. e p. **Pica**. <Od Psi Psi>

Psisko, a, lm. a m. i ni. l. p. **Pies**: P. stare, niezdatne oddano do bydła. Kras. 2. **pies godzin litości**: Poczciwe P. <Od Pies>

[**Psiauba, y**, lm. y, **Psuba**] **psi grzyb, grzyb niejadalny**. <Z Psia+Huba>

Psiocha, y, lm. y p. **Pica**.

[**Psioch, a**, lm. i] p. **Psioch**. <Od Pies>

× **Psiochy odznaczający ś. psią naturą, zły, niegodziwy**. L. <Od Pies, PIES/PS>

[**Psnać, nie, ną!**] p. **Psieć**. <PIES/PS>

× **Psnać się, nie ś., ną!** ś. **szybko posnać ś., pomknąć**: Zbliża ś., wyciąga ręce, chwytą i chwycił, — coś psnęło ś. Oss. <PS/PIS/PCH/PICH/PYCH>

[**Psnerka, i**, lm. i] zool. p. **Świergotek**.

[**Psnieć, a**, blm.] **czynność cz. Psnać**.

× **Psnieć się, a ś., blm.**, **czynność cz. Psnać ś.**

Psocenie, a, blm., **czynność cz. Psocić**.

† **Psocenie się, a ś., blm.**, **czynność cz. Psocić ś.**

Psocić, i, il l. a. × **Psotować robić psoty, platać figle, swawolić szkodliwie, dokazywać**. 2. [P.] (o drobnym deszczu) **padać, kropić**. P. ś. l. [P. ś.] = a) **robić ś. na złość, nie wieść ś.**: Nic im ś. nie rozdziło ani wiodło, a wiele owszem psociło. b) **sprzeciwiać ś., robić na złość**: Ciagle ś. ojeu psoci. 2. †P. ś. **oddawać ś. nierządowi, cudzożyć, spółkować, mieć z kim sprawę cielesną, oblapiać ś., kurwić ś., chędożyć ś.**: Będą ś. P. córki wasze, i żony cudzołożne będą. Leop. (rozpustne będą. Leop.). Mało jeszcze ma ta wszetecznicza, co ś. z niemi psoci. Pot. Cezar tymczasem w Kanopie ś. psoci i dni i nocy święci swej Wenerze. Chr. <Od Psota>

[**Psocisko, a**, lm. a] p. **Psota**.

Psota, y, lm. y l. **psi figiel, psikus, pustota, szpas, gm. kawał**: Ty to, nieenoto, wyrządziłeś mi psotę! L. Na złość, na psotę, na nieenotę komu co uczynić. Kn. (= na przekór, na przekorę, na żart). Psotę mi wyrządził. Troc. Kto sieje psotę, ten żnie nieenotę. Prz. 2. †P. **żądza cielesna, cielesność, jurność, lubieżność, rozpusta, pożądliwość, chuć, wyuzdanie, rozpazanie, porubstwo**: Niektórzy tureckiej psocie równi, żon wiele mieć ś. nie wstydzą. Skar. Łakomstwa a psoty ludzkie przewyższają miarę. Biel. M. (= żądze, pożądliwości). Wydałaś ś. z psotą twoją każdemu mijającemu, abys jego była. Leop. (z rozpustą twoją. Leop.). Okazała ś. zelżywość twoja, eudziłość twoje, sprośna złość psoty twojej. Leop. 3. †P. **cudzołość, spółkowanie, sprawa cielesna, łajdactwo**: Ziele to wzwód mężom czyni a ku psocie zapala. Trzye. Kto ś. na złe udawa, zwłaszcza ku frejowi albo ku psocie, już taki traci srom. L. Oni ś. zeudzożyli a w domu nierządnicę psotę płodzili. Leop. (pustowali. Leop.). Z nią psotę płodzili królowie ziemscy. Leop. 4. × P. p. **Onanizm**: P., cielesność sprośna jednej osoby z sobą; pomazanie ciała dobrowolne nasieniem przyrodzonym. Kn. 5. †P. **sodomja, pederastja, samcołość**: W pożądliwości padają,

iż ani cudzołóstwa, ani porubstwa, ani mężczyńskiej psoty chronić ś. nie umięją. Zigr. 6. †P. *zepsucie, psucie, szkoda*: Kto mając zleconą sobie amunięją, magazyny, dopuszcza ś. ich ruiny lub psoty, taki... Ostr. Szkoda a P. nie okazuje przez ś. chęci zysku, ale jest skutkiem jakowejś pichości a. zemsty. Ostr. 7. × P. *to, co nic nie warty, brak, odpadki, śmieci*: Koszta na psy, psoty, tyle owsa na osypki dla nich, żeby konie tym samym owsem karmione mogły pójść na handel. L. I te brudy u nas w hucie w psotę iś nie powinny. Torz. 8. [P.] *niepogoda, ślota, pluta; straszna burza z wichurą, śniegiem, gradem, z której rzadko wyjdzie cało pasterz przez nią zaskoczony na połonnie*: P., pluta, niepogoda, czas szkodliwy. L. 9. [P.] *upławy kobiece*. Zgr. [Pso-cisko]. <PIES/PS>

Psotliwie przys. od **Psotliwy**: Weź sobie za żonę niewiastę nierządną, zródźże z niej syny psotliwe, bo P. będzie psotą płodząc ziemia ta. Leop. P. gadać. L.

Psotliwość, i f. blm. rz. od **Psotliwy**. 2. †P., lm. i *występek*. Orzech.

Psotliwy i. × P. p. **Psotny**: P., pełen cielesnej żądy, cielesności, jurny, nierządny, wsze-teczny, sprosny. L. Obmierzła stary szalony, P. a. zalotny. Haur. Starł serce ich psotliwe i odstępujące od Boga, a oczy ich psotliwe za bałwany swemi. Leop. Psotliwe gadanie. L. Straszna psotliwych czeka kara. Troc. P. (swawolny) to gość. Troc. Psotliwa fortuna, jakie sobie z rzeczy ludzkich igraszki czynisz! L. 2. [P.] *dokuczliwy*. <Od Psota>

Psotnica, y, lm. e forma ż. od **Psotnik**: Jejmość panna Fioleta jest psotnicą serca męża mego dla mnie. L. <Od Psotnik>

Psotnie przys. od **Psotny**.

Psotnik, a i. fm. *cy człowiek psotny* = a) *szkodnik*. Ostr. b) a. **Psotniś** *wyrządzający psoty, figlarz*. c) †P. *rozpusznik, wszetecznik, tajdak, nierządnik, cudzołóżnik*: Jakże tej czolobitne oddawać pokłony, która ś. ośmiela ostatniemu zaprzędać psotnikowi! Nagur. d) × P. p. **Onanista**. e) [P.] *djabel w postaci niziutkiego człowieka w czerwonym fraku*. 2. lm. i zool. *owad* (troctes). <Od Psotny>

Psotniś, a, lm. e p. **Psotnik**: Oj psotnisiu! psotnisiu! tobie jeszcze w głowie chychotki, łaskotki. Fred. A. <Zdr. od Psotnik>

[Psotno] *ślota, niepogodnie*. <Od Psotny>

Psotny, × **Psotliwy** i. *lubiący wyrządzać psoty, figlarny, swawolny*. 2. *wszeteczny, sprosny, lubieżny, rozpustny, pożądliwy, nierządny, jurny*: Wale-ry, mimo czyny psotne, pozyskał był We Panny westchnienia pierwotne. Tremb. 3. [P.] *ślotny*: Dni psotne. <Od Psota>

× **Psotować**, uje, ował p. **Psocić**: W klechdach olbrzymi psotują jak Sowidzrań. Śl. wil. <Od Psota>

× **Psotowanie**, a, blm., czynność cz. **Psotować**.

× **Psować**, uje, ował i × P. ś. p. **Psuć**: Tak płakał, tak sam siebie niewiedomie psował, że ledwie biegu słońca załem nie hamował. P. Koch. Aby ś. woda morska nie psowała tak, jako po kałużach, i żeby powietrza nie zarażała, chciał Bóg, aby była słona, bo niemasz nic, coby ś. przeciwiało skazie, jako sól. Łęcz. Człowieczy szkodnik szatan miłość, jako gdzie może, wszędy psował, psuje i P. nie przestawa. Gil. Nie chcę nad tą babską bajką głowy P. Pot. [P. komu głowę = męczyć kogo o co, naprzykrzać ś.]. Wojewodę nieprzyjaciele jego, gdzie mogli, do

Heleny oskarżali i psowali. Biel. M. Starosta sam, zmyślając, jakoby strwożony był, wszystkim serce psował. Warg. Na cośmy mieczem Azją mieszał, jeśli królestwa tylko będziem P., a na to miejsce innych nie budować? P. Koch. Marmorowie Macedony, gdy tamtędy mijali, bardzo psowali, aż też Aleksander, szkodami nieznośności zjatrżony, jął ich dobywać. Warg. Zawsze o kościelnym dobrym myślę, a pogańskie i here-tyckie błędy psował. Skar. (= *zbijał*). Król cze-ski radził Bolesławowi, aby ś. nie dali P., gdyż na to ś. udał cesarz, żeby je zniszczył; ale jedź-cie do niego, uczynicie postanowienie z nim, przyjmie was wdzięcznie. Biel. M. Oddawna ma-gnaci P. ś. zaczęli. Rzew. <Od Pies, PIES/PS>

× **Psowanie**, a, blm., czynność cz. **Psować**.

× **Psowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Psować** ś.

[**Psowaty**] *nieposłuszny*.

[**Psowy**] p. **Psi**.

[**Psów**] p. **Psi**.

Pst! i. **Psyt!** a) *wołanie, aby ś. idący zatrzymał, przystanął*. b) *wołanie zalecające milczenie, cyt!*

2. [P.] p. **Psik**. <Dźwn.>

Psterka, i, lm. i zool. p. **Strzebelka**.

[**Psternad**, dla, lm. die], **Psternał** *trznadel*.

[**Psternał**, a, lm. e] p. **Psternad**.

Pstrawo przys. od **Pstrawy**. L.

Pstrawy *nieco pstry*: Pszczoły pstrawie. Haur.

<Od Pstry>

Pstrąg, a, lm. i, [Bzdrag], **Bzdręga** zool. (salmo fario) *ryba członkopromienna, otwartopęcherzowa, brzuchopłetwa, lososiwata*. Zdr. **Pstrązek**, × **Pstrązka**. <Od Pstrąg>

Pstrągarnia, i, lm. e *zakład, w którym wychowuje ś. pstrągi, gospodarstwo stawowe z hodowlą pstrągów*. <Od Pstrąg>

Pstrągowaty kolor = *podobny do koloru pstrąga*: P., morągowaty, wodowzorzysty. Bobr. Maśe koń-ska pstrągowata. <Od Pstrągowy>

Pstrągowy przym. od **Pstrąg**: Gospodarstwo pstrągowe.

Pstrągówka, i, lm. i *gatunek gruszy*. <Od Pstrągowy>

Pstrązek, żka, lm. żki p. **Pstrąg**.

Pstrążeń, żnia, lm. żnie zool. (scopelus) *ryba miękkopromienna, brzuchopłetwa*. <Od Pstrąg>

× **Pstrązka**, i, lm. i p. **Pstrąg**: Pstrązkę miłuję, i tak mi smakuje, iż gdy pożywam, zdrowie rozkoszuje. Biel. <Od *Pstrąga, od Pstrąg>

Pstręk! **Pstryk!** w. *oznaczający skok nagły, myk! szust! chlusi!*: Gracz szarak! skoro poczuł wszystkie charty w kupie, P. na prawo koziołka, z nim w prawo psy głupie, a on znowu fajt w lewo. Mick. <Dźwn.>

Pstro, [**Pstro**] i. przys. od **Pstry**: P., sroka-to. 2. *lekko, zielono, głupio*: P. w głowie. L. (= widłami w głowie układano. L.). Cała rzecz: P. ma w głowie i od rzeczy gada, dawna ei to już jego, że jest głupi, wada. Zabł. U was żon tylko P. w głowie. L. (= *fu fu*). 2. *mniej więcej, około*: Do Pragi będzie ze sto mil, P. rachować. 3. *lekko rachując, co najmniej*.

Pstrobarwny, **Pstrofarwny** *odznaczający ś. barwą pstrą, pstrokaty, srokaty, pstry, różnokolorowy, różnobarwny*: Ptak P. <Pstry + Barwny>

Pstrocentkowany p. **Pstrocentkowany**. <Pstro + Centkowany>

Pstrocętkowany, **Pstrocentkowany** *upstrzony pstręmi centkami*: Filuś, kotek wypieszczony, z pstrocętkowanej udatny odzieży. Kras. <Pstro + Cętkowany>

[Pstroch, a, lm. y, Pestroch] *wół pstry*. <Od Pstry>

[Pstrocha, y, lm. y, Pestrocha, Pstrochula, Pstrula, Bestrula, Pstrucha] *krowa srokata*. <Od Pstry>

[Pstrochula, i, lm. e] p. *Pstrocha*. <Od Pstrocha>

Pstrocina, y, lm. y, Pstroczina *l. rzecz pstrokata; plamy, plastry, centki różnokolorowe na czym; stroje, ozdoby pstrokate*: Czyż może ryś odmienić pstrocinę swoje? Leop. Lamparta pstrocinę. Jabł. Uważaj i to, że która pstrocinę lubi, coraz miłszy jest kto inny. Pot. Zbyt nich strojów i pstrocin byś na ś. nie brała. Papr. Ryś, iż ma pstrocinę na grzbiecie, zwierzęty inszemi wzgardzał. L. (= *cełki*). Miewają konie pstrocinę czarną między białą sierścią. Trzyce. Darmo legiem jest nikiemnym, chociaż nań czasem i złota, jako pstrocin na dzięcioła, nawieszają. Rej. Wielkim Józefa czyniąc między braty, snem go ogłasza i pstrociną szaty. Chr. Czepezyk z pstrocinami na głowie. Szymon. Prawda malowana była z prosta, pstrocin farbowanych w sobie nie miewała. Birk. Przen.: Mileyysz-li? rozum znaczy sędziwy siwizna; bredzisz-li? ma pstrocinę w głowie. Min. (= *psstro, zielono, pusto; trocinny*). [P. na górze] = *śnieg na niej miejscami stopniał*. 2. patol. *choroba skórna (spilosis)*. <Od Pstry>

Pstroczina, y, lm. y p. Pstroczina: Spód ciała jest biały z podłużną wazitką pstrocziną. Szt. Sanie pomknęły wśród pstroczin ulicznej. Orzesz. Zapuszczając ś. w nieskończoną pstroczinę ludzkich obyczajów, ustaw i kolei. Orzesz. (= *mozajkę*). <Od Pstry>

Pstroczek, czka, lm. czki bot. p. *Majownik*. <Od *Pstroch, od Pstry>

Pstroczka, i, lm. i zool. (ocyptera) *owad dwuskrzydły, krótkorogi, muchowaty*. <Od Pstroczek>

Pstrofarbny p. Pstrobarwny. <Pstry + Farbny>

× **Pstroglowiec, wca, lm. wey** *człowiek pstroglowy, któremu pstro w głowie, świszczypalka, trzpiot, wietrznik, sowizdrzał, lekkoduch, narwaniec, postrzeleńiec*: Piękna-ó to ehcieć mię komparować z pstroglowcem. L. <Od Pstroglowy>

× **Pstroglowy** *któremu pstro w głowie, narwany, trzpiotowaty*: P. trzpiot. L. <Pstry + *Głowy, od Głowa>

[Pstrok, a, lm. i] *koń pstrokaty, srokacz*.
Pstrokacenie, a, blm., czynność cz. Pstrokatć.

Pstrokatć, i, il *robić pstrokatym, pstrzyć, nakrapiać cełkami*. <Od Pstrokaty>

Pstrokaczna, y, blm., Pstrokatć, Srokaczna *różnobarwna różnaitć, różnorodność barw*: Szczególna P. fizjognomji, języka, obyczajów, pojęć. <Od Pstrokaty>

Pstrokacz, a, lm. e *myśl. młody sokół*.

Pstrokaty przys. od **Pstrokaty, srokato, pstro**. Przen.: Nie pod jedną rodzi ś. każdy człowiek datą, jeden ma w głowie równo, drugi ma P. Zabł. (= *trochę pstro. L.*)

Pstrokatć, i, blm. rz. od **Pstrokaty; p. Pstrokaczna**.

Pstrokaty srokaty, pstry, pstrej *maści, różnokolorowy*: P. koń. Czahr. <Od Pstry>

Pstrokędziory *mający pstre kędziory, włosy*: P. blask Flory. L. <Pstry + *Kędziory, od Kędziory>

Pstrokrusz, a, lm. e *min. antymonit, minerał z gromady lamprytów, z rzędu błyszczów*. <Pstry + Krusz>

Pstrolistny *mający pstre liście*: Dąb P. <Pstry + Listny>

Pstroliotek, tka, lm. tki bot. (*lourea*) *roś. z rodziny motylkowatych*. <Pstry + Lotek>

Pstroogony *mający pstry ogony*: Dzięcioł P. Dudz. <Pstry + *Ogony, od Ogon>

× **Pstrorozny** *pełen odmiennych, rozmaitych kolorów, pstry*: W P. czarownica ubrawszy ś. ubiór przekobiady... Bardz. <Pstry + Różny>

Pstrokrzydły *mający skrzydła pstre*: Ptak P. <Pstry + *Skrzydły, od Skrzydło>

Pstrośt, u, lm. y bot. p. **Ostropest**.

Pstrośz, a, lm. e *koń pstrokaty, srokacz*: Pode mna, hola ludzie, ledwie P. włogawy z Nowego Świata zajdzie do starej Warszawy. Zabł. <Od Pstry>

Pstrołka, i, lm. i bot. p. **Weselina**. <Od *Pstrota, od Pstry>

Pstrozłocisty *upstrzony złotem, nakrapiany złotem*: P. puhar. Kras. Niezmierny, staroświecki, P. roztruchan. Kras. <Pstry + Złocisty>

[Pstrucha, y, lm. y] **1. p. Pstrocha**. 2. *pstry materiał wełniany wyrobu domowego i wyrabiane z niego: suknia, płachta, prześcieradło do okrywania ś. zamiast chustki, okrycie na łóżko, poszewka pstra, dywanik, fartuch*: Właściwym tutejszej okolicy (Radomskie) wyrobem są burki czyli fartuchy i pstruchy. Gac. Na zimę kładą wełnianą pstruchę. Gac. Zdr. [Pstruska]. <Od Pstry>

[Pstrula, i, lm. e] p. **Pstrocha**. <Od Pstry>

[Pstrum]: Per dominum P. = *niedbale, pośpisznie, aby zbyć, niedokładnie*. <Z: Per Dominum, Deum nostrum>

[Pstruska, i, lm. i] p. **Pstrucha**: Aksamitu a złotu każdy pokłon daje około tych pstruszek. Papr. <Od Pstrucha>

[Pstruszyna, y, lm. y] *nędną, lichą pstruchą*. <Od Pstrucha>

Pstry, [Bstry, Pestry, Bestry, Bystry] *1. różnobarwny, pstrokaty, srokaty*: Odłączył barany pstre i nakrapiane, a wszystko stado jednostajnej barwy poruczył synom. Leop. (odmienne i srokate. Leop.). Płótno pstre w pasy. L. P. jak tęcza. L. Sroka pstra wszędzie, choćby za morze śmiedzi. Opal. P.-ć też dzięcioł i dudek, a wdzy śmiedzi zawzdy. Rej. Nie bądź P., kiedyś nie wyżeł. Pot. Kto ś. swym zdaniem przed innymi zdoł, jest jako P. kur a zakryty w krobi. Rej. Drugi pan Cham tak ś. chepą zdoł z bogactw, jak P. kot a zakryty w krobi. Stryjk. Więcej to lży, niż zdoł, P. kocie w krobi. Stryjk. Łaska pańska na pstrym koniu jeździ. Prz. (= *zmienna, niestała*). Prędzej szczęście uleci, niżli ś. wygnieździ: pańska łaska, jak mówią, na pstrym koniu jeździ. Min. Przen.: Bawi ś. w sposób najlepszy, jaki mógł w swojej pstry głowie wymyślić, i o jutrze nie myśli. Rol. (= *w której pstro, roztrzępanej, lekkomyślnej*). We Pana rozum coś na pstrym koniu jeździ, raz mówi biało, drugi raz czarno. L. 2. [Pstra kokoszka] = *grazdziecica*. 3. geol.: Piaszkowiec P. = *jeden z trzech utworów stanowiących gromadę tryjasu*. Łab. Margle pstre = *najwyższy pokład w gromadzie tryjasu, kepper*. Łab. 4. min.: Krusz miedzi P. = *bornit, minerał z gromady lamprytów, z rzędu pirytoidów, siarek miedzi żelazisty, 2 Cu²⁺ + FeS*. (Łab.), *piryt miedziany P., miedziak P., miedź pstra*. 5. myśl.: Pstre pole = *pole pokryte śniegiem miejscami stopniałym*. 6. zool.: Dzięcioł P. p. **Dzięcioł**. <PIS/PS/PS(TR)>

× **Pstryczek, czka, lm. czki** p. **Przytk**.

× **Pstryczka, i, lm. i** p. **Przytk**.

Pstrygnąć, nie, nął prztyknąć, palcami strzepnąć: Odwinąwszy talję kart, którą nosił w kieszeni, pstrygnął dla zachęcenia do gry. Rzew. <Zam. Pstryknąć>

Pstrygnięcie, a, blm., czynność cz. Pstrygnąć.

Pstryk, u, lm. i p. Prztyk. <Dźwn.>

Pstryk! p. Pstręk: Zdawało mi ś., że zrobię P.! P.! piórem po dwóch, trzech stronicach i skończę o budowaniu cerkwi w Zakornikach. Jeż. <Dźwn.>

Pstrykać, a, al p. Pstryknąć.

Pstrykanie, a, blm., czynność cz. Pstrykać.

Pstryknąć, nie, nął, nied. Pstrykać, Prztykać strzyknąć, siknąć: Teraz mnie namawiał, żebym nad rzeką, w górze, na skale młyn stawiał, a wodę tam na koła będą mieć sikawki i wodą pstrykać na koła! chyba dla zabawki. Fred. A. <Od Pstryk>

Pstryknięcie, a, blm., czynność cz. Pstryknąć.

Pstrzeć, y, al p. Pstrzyć: Pstrzeją kwiateczki. Syrok. <Od Pstry>

Pstrzejszy st. w. od Pstry: Dzieciół jest pstry, ale ludzkie życie pstrzejsze. Orzesz.

Pstrzenie, a, blm., czynność cz. Pstrzyć.

Pstrzenie się, a ś., blm., czynność cz. Pstrzyć ś.

Pstrzyca, y, lm. e zool. (atherix) owad dwuskrzydły, krótkorogi. <Od Pstrzyć>

Pstrzyć, y, ył, [Bestrzyć, Pastrzyć, Pszczyć] robić pstry, cętkować pstro; nakrapiać innym kolorem; stroić pstro; urozmaicać: P. ściana, kropiące ją różnemi kolorami. Wół naostrzył rogi różno pstrzone. Bardz. Tam, gdzie armaty stały, skąd dziś rano tak srodze zamek pstrzono, było cicho i czarno. Przybor. (= pstrzono kulami). Muchy, pajaki pstrzą firanki, ramy obrazów (= zostawiają po sobie ślady w postaci punkcików). I ta tylko była w ich wzajemnych zwierzeniach różnica, że Gansfeder guldenami pstrzył swoją mowę, Symcha zaś swoją rublami bogato haftował. Jun. (= słycać było w ich mowie często powtarzany wyraz „gulden“ a „rubel“). To też, gdy mężczyźni okraszali mowę łaciną, kobiety ją pstrzyły słowami włoskiemi. Gom. (= szpikowały). **P. ś., [Pszczyć] 1. pstrzyć siebie, stroić ś. pstro:** Kobiety pstrzą ś. w różne stroje, świecidełka. **2. a. Pstrzeć pstro odbijać, oddawać; mienić ś.:** Pstrzeć ś. białe, interalbico. Kn. Mało dalej za drzewy piękna łąka była, dziwnie rozlicznym kwieciem zdaleka ś. pstrzyła. Rej. Białe ś. pstrzyło. Troc. Wszystko ś. tam pstrzyło. Troc. Wszystko ś. tam pstrzyło od złota i srebra (= mieniło ś., iskrzyło ś., lśniło ś., błyszczało). **3. palić ś. maleńkim ognikiem, świecić słabo, mżyć ś., migotać, błyszczać:** Lampka ledwie ś. już pstrzy. <Od Pstry>

[Pstryk, u, lm. i] prztyk, szcutek.

[Pstrykać, a, al] prztykać. <Od Pstryk>

[Pstrykanie, a, blm.] czynność cz. Pstrykać.

[Pstuła, y, lm. y] stuła.

[Psuba, y, lm. y] p. Psuiba. <Psia + Huba>

Subrat, a, lm. y przekleństwo: łotr, nicpoń, wiśielec i t. p.: Oóżeś zrobił? także to, psubracie! Zabł. Landraty, hofraty i wszystkie podobne psubraty. Mick. Tępić Krzyżaki psubraty. Mick. <Psu, od Pies + Brat>

Psucie, a, blm., czynność cz. Psuć.

Psucie się, a ś., blm., czynność cz. Psuć ś.

Psuć, uje, uł, +Psuwać 1. robić złym a. gorszym, pogarszać, robić niezdatnym do użytku a. wymagającym naprawy, niszczyć, nadwierać, uszkadzać, marnować co, szkodzić czemu: Skarbcie sobie skarby w niebie, gdzie ani rdza, ani mól nie

psuje. Wuj. Skarby, które rdza i mole psują, podeptali. Skar. Najgorsze śniadanie najlepszy obiad psuje. Prz. Dzieciół drzewo kłuje, a nos sobie psuje. Kn. Zbytek zdrowie psuje. Kn. (= szkodzi mu). Czas wszystko psuje. Troc (= trawi). Nie psuj noża. Troc. Czemu tę urodę psujesz frasunkiem bez potrzeby? P. Koch. Tępy piórem swoim papier psują. L. P. powietrze = zamieczyścić. Człowieczy szkodnik, szatan, miłość, jako gdzie może, wszędy psował, psuje i psował nie przestawa. Gil. P. sobie żołądek (= rozstrajać). Złość apetyt psuje. Fred. M. Rozkoszy ciało i dobre obyczaje psują. Troc. Psuje mi nadzieję. Troc (= niweczy). P. krew (= zakazać). Przen.: P. krew komu = jętrzyć, gniewać go. Słusznie gniewasz ś., ale nie psuj krwi sobie. Boh. P. komu plany, szyki = krzyżować, mącić, mylić. P. komu szczęście, spokój = zakłócać, mącić. Przen.: Psuje mu łaskę pańską. Troc. Psuł go u pana. Troc (= szkodził mu u pana, psuł mu opinię u niego). Niech nikt oczu nie psuje, a głowy nie łamie. Fred. A. P. sobie głowę = suszyć, łamać sobie głowę. Daremnie głowę i myśli sobie psujesz, jeśli co więcej sobie obiecujesz. Lubom. Te denuncjacje nie od dzisiejszego dnia psują mi uszy. Krasz. (= drużnią). Nie psuj czasu, póki-ś siłda gołą. Prz. (= nie trać, nie trwoń, nie marnuj). Psujesz mi targ, towar. Troc (= przeszkadzasz mi w osiągnięciu dobrych warunków kupna, sprzedasz, podkupujesz mię). Jeden drugiego w kupnie psuje i podkupuje. Troc. P. komu serce = odejmować; trwożyć go: Niech nam żadna nieprzyjaźń ludzka dobrych uczynków serca nie psuje. Skar. Przen.: burzyć, niszczyć, pustoszyć, rujnować: Pokój to naprawia, co wojna psuje. L. Przen.: Ludwik za zezwoleniem szlachty listy psuje zabraniające, aby białogłowy nie były wybierane. Herb. (= znosi, odwołuje, unieważnia). W tych księgach Arystoteles omylną naukę starych filozofów względem rzpłej psuje i znosi. Petr. (= zbija). Przen.: tępić, gubić, zabijać, tracić: Psują bydło, sprowadzają szkodne grady i bez kary czarownicom. Wójc. Potężne wyeciecki moeno ludzi i hetmańskich psują. Nar. Przen.: bałamucić, narowić: Ojewska łagodność syna psuje. Kn. Przen.: gorszyć, kazić, demoralizować, deprawować: Przykładem swoim jako wielką liczbę drugich przy sobie psują. Koehan. Złe rozmowy psują dobre obyczaje. Wuj., Baz. Złe położenie dobrego psuje. Rys. 2. [P.] urzekać, czarować. **P. ś. 1. ulegać zepsuciu, niszczyć, niszczyć ś., pogarszać ś., nadwierać ś., uszkadzać ś., marnować ś., marnieć:** Uroda na każdy dzień ś. psuje. Bardz. Gdzie ś. co psuje, tam ś. natura na gorsze mieni i wadę jaką przyjmuje. Skar. Co mi stąd za pożytek, że ja będę u stołu polował? zwierzyni nie ubije, a gęba ś. psuje darmo. L. (= morduje ś.). Przen.: Serce nędzne suszy ś. i psuje. Lubom. (= szkodzi sobie, truje ś., trawi ś., zabija ś.). **P. ś. potrawą złą** albo zbytnim jedzeniem. Kn. (= P. sobie żołądek, truc ś., szkodzić sobie). **2. gnąć, rozkładać ś.:** Ciało nieboszczyka już ś. P. zaczyna. Mięso psuje ś. Woda w kałuży psuje ś. Napój psuje ś. (= fermentuje). **3. przen. gorszyć ś., kazić ś., demoralizować ś., deprawować ś.:** Psuje ś. w obyczajach, w nauce, w enocie. Troc. Psuje ś. czeladź zbyt- nym dowierzaniem, niedozorem. Krasz. Na dworach psują ś. obyczaje. Moch. Dziecko psuje ś. pobłażliwością (= bałamuci ś., narowi ś.). **4. (o kobiecie, samicy) rodzić przedwczesnie, ronić płód.** **5. [P. ś.] womitować, rzygać.** <PIES/PS; Psuć,

Psuje, zam. Psować, podług Knuć: Knuje, Kuć: Kuje, Snuć: Snuje >

[Psuj, a, lm. e, Psuja, Psujka, Psujko] psotnik, szkodnik. <Od Psuć >

[Psuja, i, lm. e] p. Psuj. <Od Psuj >

× Psujdziecko, a, lm. owie ojciec, opiekun pobłażający i skulkiem tego psujący dziecko: Był istnym ojcem psujdziekiem dla tych rozkielzanych paniczów. <Psuć + Dziecko >

[Psujka, i, lm. i] m. i ż. p. Psuj: Prasa w Rosji uchodzi za psujkę. <Od Psuja >

[Psujko, a, lm. a] p. Psuj. <Od Psuj >

[Psujny] psotny, szkodny. Dyg. <Od Psuć >

Psujski, ego, lm. sey p. Majster. <Od Psuć >

[Psyncak, a, lm. i] = Przechak. <Z Przechak >

[Psy, ów, bhp.] listwy na ramionach u koszul szyte. <Od Pies >

Psycha, y, lm. y l. a. nieod. Psyche dusza, duch, pierwiastek życia: Ciało nie jest antagonizmem psychy, ale jej uosobieniem. Krasz. 2. zwierciadło duże stojące między dwoma filarkami i pochyłające ś. dowolnie, balansoar, tremo. <Gr. psyché >

Psyche, nieod. p. Psycha. <Gr. psyché >

Psychicznie przys. od Psychiczny.

Psychiczny przym. od Psyche, od duszy, duchowy, tyczący ś. ducha, duszy, umysłowy, Duszny, × Duszewny, × Duszebny (psychicus): Choroby psychiczne, umysłowe. Cały świat materialny jest niby wytworem organizacji człowieka psychiczno-zmysłowej. Dęb. <Od Psyche >

Psychiatra, y, lm. rzy, Psychatryk lekarz oślakanych, lekarz chorób umysłowych (psychiatra). <Gr. psyché + iatrós >

Psychiatrja, i, bhm. leczenie chorób umysłowych (psychiatria). <Gr. psyché + iatreía >

Psychiatryczny przym. od Psychiatrja: Rozpatrzę tu statystykę i geografję psychiatryczną. Rol.

Psychiatryk, a, lm. cy p. Psychiatra: Sprawozdania z posiedzeń towarzystwa psychiatryków francuskich. Rol.

Psychika, i, bhm. życie psychiczne żywotów: Zwrócono uwagę na psychikę jednokomórkowców. <Gr. psychikós >

Psychista, y, lm. ści zwolennik psychizmu. <Od Psyche >

Psychizm, u, bhm. nauka o duszy, o psyche. <Od Psyche, Gr. psyché >

Psychofilozoficzny tyczący ś. duszy i filozofji: Studium psychofilozoficzne. <Psyche + Filozoficzny >

Psychofizjolog, a, lm. owie znawca, badacz psychofizjologii: Psychofizjologowie tłómaczą wolę jako rozwiniętą i skomplikowaną formę odruchu. Gór. K. M. P. ten i idealista zarazem maluje najwyższe zepsucie, płacze nad dekadencją społeczną. Weys. <Psyche + Fizjolog >

Psychofizjologiczny przym. od Psychofizjologja: Ustrój P. Takie psychofizjologiczne odcienie wprowadza autor do swych „Ślepych“. Weys. <Od Psychofizjologja >

Psychofizjologia, i, bhm. nauka badająca związek zachodzący między zjawiskami psychicznymi a temi ze zjawisk fizjologicznych, które stale towarzyszą różnym objawom życia duchowego, fizjologia duszy. <Psyche + Fizjologia >

Psychofizyczny przym. od Psychofizyka: Zasada psychofizyczna. <Od Psychofizyka >

Psychofizyk, a, lm. cy znawca, badacz psychofizyki. <Psyche + Fizyk >

Psychofizyka, i, bhm. nauka zajmująca ś. stopniem i rodzajem zależności życia duchowego od o-

taczających zjawisk zmysłowych i stosunkiem naszych wrażeń do wywołujących je podmiot. <Psyche + Fizyka >

Psychofonetyczny przym. od Psychofonetyka.

Psychofonetyka, i, bhm. jez. część psychologiczna fonetyki: Części fonetyki ogólnej stanowią dziś: P. i fonetyka historyczna, należące już całkowicie do właściwego językoznawstwa psychologicznego. BdC. <Psyche + Fonetyka >

Psychogieneza, y, bhm. rozwój stopniowy władz duszy u człowieka. <Psyche + Gieneza >

Psychognozja, i, bhm. poznanie duszy, badanie duszy (psychognosia). <Gr. psyché + gnósis >

Psychograf, u, lm. y narzędzie pisarskie, którym, według spirytystów, posługują ś. duchy do wyrażania swych żądań. <Psyche + * Graf, Gr. gráphō, piszę >

Psychografja, i, bhm. opisanie duszy. <Psyche + Gr. — grafia = — pis >

Psycholog, a, lm. owie znawca, badacz duszy, uczony biegły w psychologii. <Psyche + * Log, Gr. — logos = znawca >

Psychologicznie przys. od Psychologiczny: Te występy młodego cesarza interesują zwłaszcza P.

Psychologiczność, i, lm. i rz. od Psychologiczny, objaw, fakt psychologiczny: Mamy jeszcze jedną P.: występki pod pozorami enoty.

Psychologiczny przym. od Psychologia. <Od Psychologia >

Psychologia, i, bhm. część filozofji traktująca o duszy i jej objawach. <Psyche + Gr. -logia = znawstwo >

Psychomancja, i, bhm. zaklinanie, wywoływanie duchów. <Psyche + Gr. manteía >

Psychometr, u, lm. y narzędzie do mierzenia sił duszy.

Psychometrja, i, bhm. mierzenie trwałości i natężenia działalności duchowej; zdolność spirytystyczna odgadywania pochodzenia i dziejów jakiego przedmiotu a. szcztka z samego dotknięcia. <Psyche + Gr. metria = mierzenie >

Psychometrolgia, i, bhm. nauka o mierzeniu sił duszy. <Gr. psyché + Metrologja >

Psychomotorny p. Psychomotoryczny. <Psyche + * Motorny, od Motor >

Psychomotoryczny, Psychomotorny, !Psychoruchowy poruszający duszą. Anat.: Ośrodki psychomotoryczne w mózgu (centra psychomotoria). <Gr. psyché + Lós. motorius >

Psychonomja, i, bhm. nauka o prawach rozwoju życia duchowego.

Psychopanicista, y, lm. oi sekciarz wierzący w psychopanicję.

Psychopanicista, i, bhm. nauka sekciarska, według której po śmierci człowieka dusza zapada w sen, trwający aż do zmartwychwstania. <Gr. psyché + pannýchios = całonoeny, całą noc trwający >

Psychopata, y, lm. y patol. chory na duszy, na umyśle. <Gr. psyché + páthos >

Psychopatja, i, bhm. choroba duszna, umysłowa, zбочzenie uczuć (psychopathia).

Psychopatka, i, lm. i forma ż. od Psychopata.

Psychopatologia, i, bhm. część psychopatologii zajmująca ś. badaniem przyczyn powstawania chorób umysłowych. <Gr. psyché + páthos + génos >

Psychopatolog, a, lm. owie badacz psychopatologii, znawca jej.

Psychopatologia, i, bhm. nauka o chorobach umysłowych (psychopathologia). <Gr. psyché + páthos + lógos >

Psychopatyczny przym. od **Psychopatja**: P. to okaz w rodzie Pilawitów. Rol. Stan duszy Gustawa podany jest jako chorobliwy, P. Spas. <Od Psychopatja>

Psychoruchowy p. **Psychomotoryczny**. <Gr. psychē + Ruchowy>

Psychostata, y, lm. ci? : Byłaś złą żoną, złą matką i złą kobietą, rzekł uprzedzony widąc przez mego męża P. Krasz.

Psychostazja, i, blm.? : Ów rachmistrz zajmujeś. psychostazją i... waży dusze. Krasz. <Gr. psychē + stásis>

Psychoterapia, i, blm. *leczenie duszne, psychiczne* (psychoterapia). <Gr. psychē + therapēa>

Psychoza, y, lm. y *choroba umysłowa, obłąkanie* (psychoza): Psyche o tyle ś. tylko objawia, o ile jest potrzebną do scharakteryzowania różnych rodzajów psychozy literackiej i artystycznej. Remb. <Łć. psychosis, z Gr.>

Psychrofor, u, lm. y *chir. cewnik ochładzający*. <Gr. psychros + fērō>

Psychrometr, u, lm. y *fiz. = Higrometr*. <Gr. psychros + métron = -mierz>

[**Psyga!**] p. **Psik!** <Z Psy (od Pies) + *Ga, z Go>

[**Psygo**] *wołanie przy szczuciu zwierząt*. <Psy (od Pies) + Go>

[**Psyk!**] p. **Psik!** <Od Pies>

Psykać, a, ał p. **Psyknąć**.

Psykanie, a, lm. a, *czynność cz. Psykać*: Psykania, uciążące rozmowę, dały ś. słyszeć w różnych stronach sali. Bał.

Psyknąć, nie, nał, nied. **Psykać wydać głos psi, syknąć, ksyknąć; zasyzczeć**: Jedni aktorom przyklaskiwali, drudzy psykali. Pachniesz, aż dudy psykną. Opal. Gęś psyka. Czyżkowie psykali. Mor. Zdumiony, podniósł głowę do góry, psyknął i nagle zbliżywszy ś. doń, podał mu o biedwie ręce. Krasz. (= *zawolał: psi!*). Kaganek gdy psyka, będzie niepogoda. Haur. (= *gdy w nim ogień trzeszczy*). Kaganek, świeca psyka i trzeszczy. Troc. Zamokły proch psyka (= *zapalają ś. z trzaskiem jego ziarenka jedno po drugim*). <Dźwn.>

Psykniecie, a, blm., *czynność cz. Psyknąć*.

Psylomelan, u, lm. y *min. mineral z gromady tlenków, z rzędu rud (MnO₂ MnO, BaO, K₂O, H₂O...)* <Gr. psilōs + melas>

Psyt! p. **Pst!**: Dlaboga nie hałasuj, P.! Zabł. Hej, P.! zatrzymaj ś. trochę. L. <Dźwn.>

Psytacyzm, u, blm. fil. p. **Papużenie**. <Od Gr. psittákē = papuga>

[**Pszać, aje, ał**] = **Przać**.

[**Pszanie**, a, blm.] *czynność cz. Pszać*.

[**Pszceć**, y, ał] p. **Pstrzyć**. <Zam. *Pstrzeć, od Pstry>

Pszczelarka, i, lm. i *forma ż. od Pszczelarz; Pszczolarka*.

Pszczelarski przym. od **Pszczelarz; Pszczolarski**.

Pszczelarz, a, lm. e, **Pszczelnik, Pszczolnik, Pszczolacz, Pszczolowód** *hodowca pszczół, pasiecznik*. <Od Pszczoła>

Pszczeli i. p. **Pszczelny**: Sama praca szczęściem jest pszczelego rodzaju. L. Celka pszczela. L. Gospodarz abo opatrznik P. Trzye. Ul rozgrzany szumem brzęczeń pszczelich. Sf. 2. bart.: Kleszcz P. p. Kleszcz. 3. zool.: Muszka garbatka pszczela p. **Muszka**. <Od Pszczoła>

Pszczelni p. **Pszczelny**: P. rój. Słow. <Od Pszczoła>

Pszczelnia, i, lm. e i. *pasieka*: Miał w ogrodzie swoim pszczelnie. Rzew. 2. a. **Gniazdeczka** bot. (molecella) *ros.* <Od Pszczelni>

Pszczelnictwo, a, blm. *hodowla pszczół; gospodarstwo pszczelne, nauka pielęgnowania pszczół*. <Od Pszczelnik>

Pszczelnik, a, † **Pczelnik** i. lm. cy p. **Pszczolacz**: Pszczelarz, który pszczoły opatruje, P. Kn. 2. lm. i = a) a. **Ułownica** *miejsce, gdzie ule stoją, ogrodzone lub nie, ale bez pola przeznaczonego dla pszczół; część boru zawierająca drzewa z barciami*. Jeżow., Skr. Niechaj przed pszczelnikiem chłód dawa swym cieniem palma. Otw. W pszczelniku a. w ulownicy stoją ule, a na pasiece pszczoły ś. pasą. Troc. b) P. a. sok, który pszczoły zbierają z kwiatów, jest między woskiem a miodem. Bobr. c) a. rojownik ziele a. **Pszczolnik** bot. = α) (draco cephalum) *ros. z rodziny wargowatych*. Gatunki: P. melisow y, Melisat ureck a, X Smocza głowa (d. moldawica). P. s z e z u p ł o l i ś c i o w y a. ca ł o l i ś c i o w y (d. ruyshiana). P. t r z y d z i e l n y (d. austriacum). β) p. **Osmiał**. <Od Pszczelny>

Pszczelny, Pszczolny, [**Pszczólny**], **Pszczelni, Pszczeli, Pszczoli** i. przym. od **Pszczola**: Pszczelne złodziejstwo świętokrajctwem mienia. Klon. Chleb P. = *miod z woszczykami*, † *pierzga*. 2. bart.: Kolebka pszczelna p. **Kolebka**. 3. bot.: Róża pszczelna p. **Czystek**. P., ego, lm. i *dozorca pszczelnika lub pasieki*. L. <Od Pszczoła>

[**Pszczenie**, a, blm.] *czynność cz. Pszceć i Pszczyć*.

Pszczolarka, i, lm. i p. **Pszczelarka**.

Pszczolarski p. **Pszczelarski**.

Pszczolacz, a, lm. e p. **Pszczelarz**. <Od Pszczoła>

Pszczoli p. **Pszczelny**. Bart.: Klej P. ulów p. **Zasklep**.

Pszczolinka, i, lm. i *zool. (andrena) owad błonkoskrzydły, pszczolowaty, samotny*. <Od Pszczoła>

Pszczolniczy p. **Pszczelniczy**: Dziewięć lat upłynęło niedawno, odkąd powstało w mieście naszym muzeum pszczolnicze na Koszykach. <Od Pszczolnik>

Pszczolnik, a, lm. cy p. **Pszczelarz**.

Pszczolny p. **Pszczelny**: Życie rozbudziło ś. jak w pszczolnym ulu. Bał. <Od Pszczoła>

Pszczola, y, lm. y, [**Pczola**], † **Pczola**, † **Pczela**, [**Pcowa**] *zool. (apis mellifica) owad błonkoskrzydły, żądłowy, towarzyski*. Odmiany: P. a f r y k a Ń s k a (a. Adansonii). P. c z a r n a (a. unicolor). P. e g i p s k a (a. fasciata). P. p ó ł n o c n a (a. mellifica). P. w ł o s k a (a. ligustica): Pszczoły ś. roją. Troc. Matka pszczoł. Troc. P. niepożyteczna. Troc. Dawniej mniemano, że matka tylko jest samicą, trąd samcem, a roboce pszczoły bez płci; lecz ostatnie też są samicami. Kluk. P. bączy, bąka, brzęczy. Dudz. Miodorodne pszczoły. Koch. W. Robotna P. Groch. Nie dbaj, choć P. kąsa, byleś miodu dostał. Kołak. Pszczoły podbierać, łaźbić. Trzye. Pająk szuka jadu, P. miodu. Fred. A. Kto ma pszczoły, ma świat wesoly. Prz. Kto ma pszczoły i owce, ten ma co chce. Prz. P. miód zbiera i z pokrzywy. Prz. Nie dokuczaj pszczole, bo żądłem ukole. Prz. Kto pszczolom sprawi czapkę (przykrycie na ul), to one jemu suknię. Prz. Kto ma pszczoły, ten ma miód, kto ma dzieci, ten ma smród. Prz. Wszczął ś. naprzód szmer, potym gwar i krzyk wesoly,

jak w ulu pustym, kiedy weń wlatują pszczoły. Mick. Zdr. **Pszczołka**, **Pszczołeczka**. <P(SZ)CZOŁ/P(SZ)CZEL>

Pszczołojad, a, lm. y, **Trzmiełojad**, **Kobuz pszczołokrad**, [Jakamar] zool. (pernis apivorus) ptak drapieżny dzienny z rodziny sokołów. <Pszczoła + *Jad, od Jeść>

Pszczołokrad, a, lm. y zool. p. **Pszczołojad**. <Pszczoła + *Krad, od Kraść>

Pszczołolupca, y, lm. y, × **łupipszczoł złodziej pszczelny**: **Pszczołolupcy**. Klon. <Pszczoła + Łupca>

Pszczołowaty 1. bot.: Dwójlist P. p. **Dwójlist**. 2. zool.: Owad P. p. **Owad**. <Od Pszczoła>

Pszczołowiec, wca, lm. wce zool. (trichodes aparius) chrząszcz pięciocłonkowy z rodziny przekraskowatych. <Od *Pszczołowcy, od Pszczoła>

Pszczołowód, oda, lm. ody p. **Pszczelarz**: I drwale, i rybitwowie, i pszczołowody zbierali ś. po znaczniejszych osadach. Sienk. <Pszczoła + *Wód, WIÓD/WÓD>

[**Pszczonóg**, oga, lm. ogi] p. **Ognisko**.

[**Pszczólny**] p. **Pszczelnia**. <Od Pszczoła>

Pszczołeczka, i, lm. i p. **Pszczoła**: Miodonośne pszczołeczki. Groch. <Od Pszczołka>

Pszczołka, i, lm. i l. p. **Pszczoła**: Pszczołki pełnią miodem ule swoje. Przyb. P. pospolicie nie sobie miód zbiera. L. Złota mi P. zabrzęczy na kwietnej na błoni; a P. przysiedzie na świeży sasanek. L. 2. dawna gra w karty połączona z bzykaniem, gdy kto do renonsu lub kogo z grających kartę swą dla dobrania innej wodsuwa. Goł. <Od Pszczoła>

[**Pszczyć**, y, ył i P. ś.] p. **Pstrzyć**. <Zam. Pstrzyć>

[**Pszemionczysko**, a, lm. a] p. **Pszeniczysko**.

[**Pszenca**, y, blm.] p. **Pszenica**. <Z Pszenica>

[**Pszeniażysko**, a, lm. a] p. **Pszeniczysko**.

Pszenica, y, blm., † **Pszeńca**, [Pszenca, Pszenka, Przeńca, Pernica, Pyrnica] bot. l. (triticum) roś. z rodziny traw. Gatunki: P. angielska, Kręgielkówka, egipska, wielokłosowa, marokańska, cudowna (t. turgidum). Objętka (t. sativum). P. orkisz, † P. łuskna, † Osypka, Szpelc, Szpełta, posp. Opatrzność (t. spelta). P. ozima, Ozimka (t. vulgare hybernum), z pododmianami: Gółka, Kosmatka i t. d. P. perz, × Perzowatka (t. repens). P. polska, bł. Jarka egipska a. amerykańska, Sandomierka, P. sandomierska (t. polonicum). P. z wyuczajna (t. vulgare) z odmianami: P. jara a. letnia (t. v. aestivum), Lodówka. P., najprzedniejsze ze wszystkich zboże; sandomierska jest biała, pospolita—zółta. Syr. W handlu zbożowym pierwsze gatunki pszenicy są: skłana, wysoko pstra i wcale biała. Mag. Przen.: Inaczej teraz stąpa, drogo pszenicę sprzedał. Kn. [O kobiecie napitej, której ś. chustka na głowie skręciła, mówią, że dobrze pszenicę sprzedała]. Gdzie P. nie rodzi, dobre i żołądziej. Pot. Dostanie sobie łaski, już ś. wszystko sporzy, już ś. zrodzi P., chociaż źle zaorze. Rej. Odmieniła ś. P. w kół. Birk. (omyliła go nadzieja. L.). Arwan кату jej piękność, posiałbym pszenicę wróblom, gdybym tak młoda wziął oblubienię. Zabł (przyważyłbym gamratów. L.). Cudzą pszenicę ogania, a jego wróble piją. Rys. Pan Bóg pszenicę mnoży, a djabeł kół sporzy. Prz. Starsza P., aniżeli groch. Prz. Na jednezi ziemi P. i kół rośnie. Prz. 2. P. turecka p. Kukurydza. 3. [Pszenice a.

pieczarki] = *rodzaj grzybów*. Zdr. **Pszeniczka**, [Pszeniczeńka]. <PSZ(ON)/PSZ(EN)>

Pszenicorodny *rodzący pszenicę*: Z wierzehu ob-sypała całe pasmo gliną pszenicorodną, gliną sandomierską. Sez. Pszenicorodne pagórki. Św. <Pszenica + Rodny>

[**Pszeniczanka**, i, blm.] *słoma pszenna po wymłóceniu ziarna*. <Od Pszenica>

[**Pszeniczany**] p. **Pszeniczny**.

[**Pszeniczeńka**, i, blm.] p. **Pszenica**. <Od Pszeniczka>

Pszeniczka, i, blm. p. **Pszenica**: Żołnierze są to wróbelki na cudzą pszeniczkę. L.

[**Pszenicznik**, a, lm. i] p. **Lin**. <Od Pszeniczn>

[**Pszenicznisko**, a, blm.] p. **Pszeniczysko**. <Od Pszeniczny>

Pszeniczno przys. od **Pszeniczny**, *obfitując w pszenicę*. L.

Pszeniczny, [Pszeniczany], **Pszenny** 1. przym. od **Pszenica**: Krupy pszeniczne. Sien. Pospolitym sposobem mówienia, gdy bez wszelkiego przydania chleb mianujemy, tedy jasna rzecz jest, że chleb P. rozumiemy. Kucz. Pszeniczna słoma. L. P. trunek bez chmielu. L. Niech nam rośnie to dziecię, jak P. kłos w lecie. Len Ukażywała ś. czasami twarz jego czerwona i pszeniczne wąsy, umoczone winem. Bał. (= *koloru pszenicy*). Twarzy pszenicznego koloru, włosy czarnego i kędzierzawego. Nies. 2. bot.: Jęczmień P. p. **Jęczmień**. 3. zool.: Żdzieblarz P. p. **Karzel**. <Od Pszenica>

Pszeniczysko, a, lm. a, [Pszenisko, Pszemionczysko, Pszeniażysko, Pszenicznisko] *ściernisko, rżysko po pszenicy*: Na pszeniczysku, rzepisku jęczmień zwykły ś. dobrze zdarzać. Haur. <Od Pszenica>

Pszeniec, nca, lm. nce, **Psiennik**, **Dzwoniec**, **Krowia reż** a. **Krowie żyto** bot. (melampyrum). **Zbożokrów** roś. z rodziny trędownikowatych. Gatunki: P. fioletowy a. gajowy (m. nemorosum) Dzień i noc zwany. P. łąkowy (m. pratense). <PSZ(ON)/P(SZ)EN>

[**Pszenisko**, a, lm. a] p. **Pszeniczysko**.

[**Pszenka**, i, blm.] p. **Pszenica**.

Pszennik, a, lm. i *kołacz, pierog pszeniczny a. jaglany*: Nie zająwają potraw smakowitych, je-no tołokna, szalamachy, szłoduszce, pszennika, co wszystko z mąki a z jagiel zrobi, soli trochę a słoniny przydawszy. Star. <Od Pszenny>

Pszennotatarczany *pszenny z tatarczanym*: Grunt P. = na którym udaje ś. pszenica i tataraka. Przen.: Więcej polski świecie P., nie sądz z okładek, nie dawaj przygany. Mick. (= *trudniący ś. uprawą pszenicy i tataraki*). <Pszenny + Tatarczany>

Pszenny 1. p. **Pszeniczny**: Mąka pszenna. Leop. Chleb P. Troc. 2. fl.: Chłuba pszenna = *brzozowa i rokitowa*.

† **Pszeńca**, y, blp. p. **Pszenica**: P. krochmalna, krowia. Troc. <Z Pszenica>

† **Pszeńcowy** przym. od **Pszeńca**, *pszeniczny*: Gromada pszeńcowa (acervus tritici). <Od Przeńca>

× **Pszmiel**, a, lm. e zool. p. **Trzmieł**.

Pszonak, a, lm. i, **Przonak**, **Gorycznik**, **Gorycznik** bot. l. a. bł. **Pszonka** (erysimum) roś. z rodziny krzyżowych. Gatunki: P. drobnokwiatowy a. łąkowy a. lewkonjowy (e. cheiranthoides). P. czosnkowy, Czosnaczek, Czosnkowe ziele (e. alliaria). 2. [P.] *rod-*

liewłopucha (raphanistrum lamprana). <P(SZ)ON/PSZ(EN)>

Pszonka, i, lm. i p. Pszonak. 2. p. Psianka.

Pszono, a, blm. proso wymłócone, kaszywo prosiane: Proso, póki w swych kiściach jest, prosem go nazywają, a gdzie będzie otłuczone, jagłami mianujemy, drudzy kaszywem prosianym, inni pszonem. Syr. W mazach łubianych wozili koczacy P. z Kaniowa do Lwowa. Zim. <P(SZ)ON/PSZ(EN)>

[**Pśkać, a, ał**] **I. wybuchać śmiechem. 2. łichać.** <Dźwn.>

[**Pśkanie, a, blm.**] czynność cz. **Pśkać.**

P. t. skrótowiec = *pod tytułem.*

[**Ptach, a, lm. y**] p. **Ptak:** Na egipskie klnę ś. ptachy. Słow. <PT>

Ptactwo, a, ×lm. a zb. p. Ptastwo: Nie słychać gwaru życia, tylko P. bujało. Krasz. <Od Ptak>

[**Ptaczy**] p. **Ptasi.** <Od Ptak>

[**Ptaczysko, a, lm. a**] m. i ni. p. **Ptak.** <Od Ptak>

Ptak, a, lm. i, [Ptach, Ftach], †Piórak, †Pióroruch **I. zool. (avis) zwierzę ciepłokrwiste, jajorodne, oddychające płucami, pokryte pierzem, opatrzone skrzydłami.** Podział: Ptaki biegające, draby (ratitae, cursores); drapieżne (raptatores), które ś. dzielą na dzienne i nocne, sowy: dwuparzystopalcowe, łączące (zygodactyli); dzięciołowate p. **Dzięcioł;** kulonowate p. **Kulon;** kurowate a. kury, kuraki, grzebiące (gallinae s. rasores); osiadłe = *cały rok przebywające w tym samym miejscu;* pletwonogie (natatores), które ś. dzielą na: rudlonogie (steganopodes), blaszkodziobe (lamelli-rostres), długoskrzydłe (longipennes), krótkoskrzydłe (brevipennes) i bezlotne a. pingwiny (urinatores); podkasałe, brodzące a. szczydłowate (grallatores), które ś. dzielą na: kurodzioby (alectorides), czaplowate (herodiones), krótkopalce (struthionigrallae) i kuligowate (aegialites); przelotne p. **Przelotny;** P. rajski, latawiec (paradisea) = *ozdobny ptak wróblowaty z rodziny tej samej nazwy;* P. tułaczy = *przelatujący w jesieni i w zimie z miejsca na miejsce bez wszelkiej prawidłowości;* wróblowate (passeres), które ś. dzielą na: śpiewające (oselines), krzykliwe (elamatores), rozciętodzioby (fisirostres), stożkodzioby (conirostres), zębodzioby, wieciodzioby (dentirostres), cienkodzioby (tenuirostres) i lekkodzioby (laevirostres); wysiadkowe, gniazdownicy (insessores) = *ptaki po wykluciu ś. z jajka nagie, ślepe, długi czas nie ruszające ś. z gniazda, gdzie je rodzice pielęgnują;* wywodkowe, zagniazdniki (autophagae) = *po wykluciu ś. z jajka pokryte puchem, z otwartymi oczami, wkrótce opuszczające gniazdo i zbierające wskazany przez matkę pokarm.* P. polny, leśny, drapieżny, czasowy. Troc. P. deszczowy, P. popielaty. Troc. P. domowy. Troc. P. łowczy. Troc. P. śpiewający. Troc. Każdy P. według nosa swego śpiewa. Troc. P. drewniany, do którego strzelają. Troc. Iśe na ptaki. Kn. W kuchni sprawić ryby, oporządzić ptaka, oprawić wołu. Wiel. W. Znać ptaka po pierzu. Troc. Znać ptaka po głosie. Rys. P. w klatce niewesoło śpiewa. Prz. Zły to P., co upuszcza: zły to P., co swe gniazdo plugawi. Rys. Ptacy w polu, a on rozenki na nie struże. Rys. (niedźwiedź w lesie, a skórę jego sprzedajesz). Gdzie ś. dom pieknie świeci, tam każdy P. rad leci. Czahr. Pta-

kiem przelecieć = *lotem ptaka, w lot, piorunem.* Do niego onby rad ptakiem przeleciał. Pot. Ledwieby ptakiem ugonił Hana. Białob. Ptakiem do niej przyleciał. L. Kogo mają zjeść ptaki, tego ryby nie zjedzą. Prz. Ze złego ptaka złe potomstwo. Prz. W gaiku ptacy śpiewają. Len. Przen.: × W ptaki komu wpaść = *wmieszać ś. w jego sprawy, wejść w drogę, w paradę, pomylić, pokrzyżować mu szyki:* Trzeba nam częściej zazierać, żeby nam kto nie wpał w ptaki. L. Jużem jedną kochankę dla niego porzucił, a jeszcze mi wpała w ptaki. L. Złą miał koło niej wartość, że mu dziś z boku wpał kto inszy w ptaki. Pot. Pharnaks, wpałszy w ptaki Cezarowi, ruszył go z Egiptu. Chr. Przen.: † W ptaki wskoczyć = *postąpić nieroztropnie, bez rozmysłu; palnąć głupstwo; dać ś. usidlić.* Rej. Przen.: Około Tarnogrodu kilkunastu umyślnie pozostało, aby pusić czerwone ptaki. Sienk. (= *podpalić dom, wieś*). Przen. (o człowieku): P. niebieski = *próżniak, a jednak zawsze syty* (ptacy niebiescy nie orzą, nie sieją, a zbierają). Rządki P. = *doskonali urzędnik.* Skar. (= *feniks, biały kruk*). Ir.: Piękneż to ptaki terazniejsi mężczyźni. L. (= *ziółka, ananasy, ptaszki*). 2. [P., Ptach] gatunek orla. 3. [Ptaki] pewna gra towarzyska: Gra w ptaki. 4. [P.] członek wstydlawy męski. 5. astr.: P. rajski = *jedna z konstelacji południowych.* Sł. wil. 6. myśl.: Ptaki przeocząją (= *uciekają przez sieć*), (o wodnych wiosłują (= *plywają przy pomocy pletw*)), kąpią ś. (= *tarzają ś. w piasku*), fruwają, latają, furkają (= *zrywają ś. do lotu*), brykają (= *nie trafione odlatują*), paprzą (= *grzebią*), wiszą (= *ważą ś. na powietrzu w jednym miejscu*), bładają (= *przenoszą ś. z miejsca na miejsce*), koczują (= *przybywają gromadą i dalej ciągną*), wędrują (= *odlatują*), jadą (= *lecają*), okrywają (= *siałają*). 7. a. **Piesek fl. przy wyrabianiu browarek wrznięty przy kombu kawałek browarki z ofi sem.** Sł. wil. Zdr. **Ptaszek, †Ptaszek, [Ptaszek, Ptaszuszek, Ptaszka, Ptasik, Ptasiek]. Zgr. Ptaszysko, [Ptasisko, Ptaszyszcze, Ptaczysko].** <PT>

Ptak-ryba, ptaka-ryby, lm. ptaki-ryby, Ptakoryba × Ptakoryb, × Ptaszoryba *istota będąca na wół ptakiem, na wół rybą:* I za cóż znowu muszę nakstaft ptaka-ryby trzymać ś. w powietrzu? Mick.

†**Ptakoprawnik, a, lm. i?**: Mówi ś. tam o ptakoprawnikach, sennikach, wróżnikach. Brk. <Ptak + Prawnik>

× **Ptakoryb, a, lm. y p. Ptak-ryba.** <Ptak + Ryba>

Ptakoryba, y, lm. y p. Ptak-ryba: Ze szczytków ryb i ptaków, jakie znajdzie w wykopalisku, ułoży nam ptakoryby, jakie nie istniały weale. Bob. <Ptak + Ryba>

× **Ptakowaty** *podobny do ptaka; podobny do ptasiego.* Patol.: × Klatka pierśna ptakowata, łódkowata, kurza, ptasia (pectus carinatum). <Od Ptak>

Ptakowróbita, y, lm. ci ten, co wróży z ptaków, augur: Kalehas..., najlepszy z ptakowróbitów. Ml. <Ptak + Wróbita>

× **Ptakoznanie, a, blm. część zoologii traktująca o ptakach, ornitologja.** Sł. wil. <Ptak + Znanie>

Ptakoznawca, y, lm. y znawca ptaków, ornitolog. <Ptak + Znawca>

Ptakoznawczy przym. od **Ptakoznawca, ornitologiczny.** <Od Ptakoznawca>

Ptakoznawstwo, a, blm. naukowa znajomość ptactwa, ornitologia. <Ptak + Znanstwo>

Ptakozwierz, a, lm. e istota podobna części do czworonoga, a części do ptaka: Dziobak jest to istny potwór ptakozwierz. Sł. wil. <Ptak + Zwierz>

Ptapta, y, lm. y dziec. ptak. Zdr. dziec. **Ptaptuś**. <Ptak + Ptak>

Ptaptuś, a, lm. e p. **Ptapta**. <Od Ptapta>

Ptasi, × **Ptaszy**, [**Ptaczy**] l. przym. od **Ptak**: Ptasia gniazdo. Szrót P. Ptasia półko (p. Półko). O, by miał tyle sił, co dziecię, na ptasich skrzydłach jużby tu był. Żal. [Ptasie mleko] = mleko makowe. Przen.: Opływa we wszystko, tylko mu brak ptasiego mleka (= tylko chyba rzeczy niemożliwej). Żart.: P. raj = gaj, lasek, park rozkoszny, rozbrzmiewający głosami licznych ptactwa. 2. anat.: Ostroga ptasia w mózgu (calcar avis). 3. bot.: Ptasia głowa = a) p. **Ostrusznia**. b) p. **Wrzosówka**. Ptasia gniazdo a) p. **Gnieźnik**. b) p. **Marchew**. Język P. p. **Rdest**. Mięta ptasia p. **Muchotrzew**. Ptasia mleko = a) p. **Ptaszka**. b) p. **Przyklek**. Ptasia oczko p. **Niezapominajka**. Ptasia ruta p. **Dymnica**. Ptasia stopa p. **Ptaszyniec**. Ptasia a. kwaśna wiśnia p. **Śliwa**. Ptasia wyka p. **Wyka**. Ptasia ziele p. **Mokrzyca**. Ptasia żob p. **Ligustr**. 4. patol.: Klatka piersiowa ptasia (pectus carinatum). 5. zool.: [P. król a. Ptasikrół, Mysikrół] (trogodytes parvulus) gatunek ptaka: Napotkał też ptasikróla, mizerną ptaszynę, która ś. kryje po dziuplach przed wzrokiem jastrzębi. Ork. <Od Ptach>

[Ptasiątko, a, lm. a] p. **Ptasię**. Deo.

[Ptaszczek, czka, lm. czki] p. **Ptasik**.

Ptasieć, eje, ał p. **Ptasieć**: Zrazu uczuwasz najlżejszą lekkość, ptasiejesz, szukasz, kędy skrzydła twoje. Krasiń. <Od Ptasi>

Ptasienie, a, blm., czynność cz. **Ptasieć**.

[Ptasię, ćcia, lm. ćcia] p. **Ptaszę**. Zdr. [Ptasiątko].

[Ptasięcina, y, lm. y] p. **Ptaszyna**.

[Ptasik, a, lm. i] p. **Ptak**. Zdr. [Ptaszczek].

[Ptasina, y, lm. y] p. **Ptaszyna**.

Ptasinóg, ogu, lm. ogi bot. p. **Ptaszyniec**.

<Ptasi + *Nóg, od Noga>

[Ptasisko, a, lm. a] p. **Ptak**.

[Ptasiuk, a, lm. i] p. **Ptak**.

Ptastwo, a, × lm. a, × **Ptactwo** zb. *ptaki*: Wejrzyjcie na ptastwa niebieskie. Sekl. P. małe świergoce, śpiewa, gwarzy. Dudz. P. powietrzne, polowe. Troc. P. wodne, błotne. Dzikie P. = *dziczyna, zwierzyzna*. P. domowe = *drób*. Wiatr z południa zatym ęmę wielką ptactwa przygnał. Kochan. P. powietrzne. Wu]. Do swej gospodyni na wsi wszystko ś. P. zbiega. Skar. Kazał im ufać Temu, który P. niebieskie karmi. Birk. Po drzewie P. igra sobie wartkie. Klon. Domowemu to ptastwu taki ochmistryni wymyśliła ogródek. Mick. Dla ptactwa nie siać—głupstwo. Prz. Czy to tak woda szemrze w strumieniu? czy P. śpiewa, ukryte w cieniu? Len. Przen.: Żelazne P. kul przeleciało z straszliwym świstem między oficerami. Sienk. <Od Ptach>

Ptaszarnia, i, lm. e, **Ptaszarnia**, **Ptaszecznik**, **Ptaszyniec**, **Ptasznik** *budynek, w którym ptaki utrzymują; kojec, klatka na ptaki, dzięciołek, kur-nik, pog. gnojarnia*: Szczygieł między kanarki w ptaszarni zamknięty słabym głosem przetwarza melodyjne tony. Tremb. <Od Ptach>

Ptaszątko, a, lm. a p. **Ptaszę**. Bobr.

Ptaszczek, czka, lm. czki p. **Ptaszek**. Bobr.

[Ptaszczka, i, lm. i] p. **Ptaszka**.

Ptaszeć, eje, ał, p. **Ptasieć** *zamieniać ś. w ptaka*. L. <Od Ptaszy>

Ptaszek, szka, lm. szki l. p. **Ptak**: Wyleci słówko ptaszkiem, trudno ś. mu wrócić. Bach. (= *wypśnie ś.*). Ptaszkiem słówko wyleci, nie go nie cofnie, ani go dogoni. Pot. Co małym ptaszkiem do ksiąg wleci, tego największym wołem nie wyciągniesz. Rys. Frunaj P. na swój daszek. Ptaszkwie spólny budują domek. Kor. Jako P. na roli, prześpiewałam dni płochę. Len. Przen.: Ranny P. = *człowiek wstający ze snu bardzo rano*. Przen.: *sztuczka, żółko, ananas*: Sprawny z waści P. L. Mój pan synal czegożby nie dokazał? jest to P. obrotny! L. Niby mazgają udaje, ale poznałem ptaszka, jest z głupia frant. L. Znam cię dawno, ptaszku, ale mi kiedyś wpadniesz w sidła moje! L. A tuś, ptaszku, który rozkazu nie słuchasz! Pot. Żeń ś. z nią jak najprędzej, bo ten P. uleci. L. Upuściłście ptaszka. Jabł. Aha, mam cię, ptaszku! Udy o mnie wzmianka była, tedy nieraz podkanclerzy powtórzył te słowa: Oj, to P.! Mat. Niebezpiecznego ptaszka wnet okuto w kajdany. Wiem, gdzie ten P. teraz ś. ukrywa. Błot. 2. *szerogowiec w grze w piłkę „w metra“*. 3. *zabawa towarzyska, odbywająca ś. przy śpiewie*: Lata P. po ulicy, zbiera sobie ziarn pszenicy, a ja sobie stoję w kole i wybieram, kogo wołę. 4. *zł. dryżek z haczykiem na końcu, do wyciągania rzeczy z okien*: P. mi przyniósł to i owo. Grab. Zdr.

Ptaszczek. <Od Ptach>

Ptaszenie, a, blm., czynność cz. **Ptaszeć**.

[Ptaszeńka, i, lm. i] p. **Ptaszka**.

Ptaszę, ćcia, lm. ćcia, [Ptasię, Ptosie], † **Pteniec** *pisłkę ptasze*: Moda natury jest taka, że ś. nie odradzają ptaszęta od ptaka. Pot. Nędzne polne ptaszęta. K. G. Śpiewam sobie, jak P. przebudzone zrana. Rom. <Od Ptach>

× **Ptaszęci** p. **Ptaszęcy**: W lasach ucichła ptaszęcia pogłoska. Syrok. <Od Ptaszę>

Ptaszęcy, × **Ptaszęci** przym. od **Ptaszę**: Gniazda ptaszęce. Wad. Na powrót wiosny ożył w ptaszęcej rzeszy i słowik miłosny. Wyb. Szemery musze i ptaszęca wrzawa. Mick. Umilknie P. śpiew. Żal. Przechodziła ją stokroć świeżością, urokiem i ptaszęcym weselem. Krasz. <Od Ptaszę>

† **Ptaszk**, a, lm. i, [Ptaszki] p. **Ptak**: P. na kuchnię. Troc.

[Ptaszka, i, lm. i] p. **Ptak**: Chcę być u ptaszki, tęskni kochanka, czeka mięt miła. Goszcz. Gdy słomki ciągnęły, i pole nastanie na ptaszkę najpierwszą, starosta z kolei polował na wszystko. Pol. Ptaszko luba, mówisz za wiele. Kor. P... skrzydła... umoczy. Kon. P. gniazdeczko uściele. Kon. Zdr. [Ptaszeńka].

Ptaszkiarnia, i, lm. e p. **Ptaszarnia**. Słow. <Od Ptaszek>

[Ptaszkować, uje, ował] *chwycić ptaszki*. <Od Ptaszek>

[Ptaszkowanie, a, blm.] czynność cz. **Ptaszkować**.

Ptaszka, i, lm. e, **Ptasie mleko** bot. (albuca) roś.

Ptasznica, y, lm. e, † **Ptasznica** l. forma ż. od **Ptasznik**. 2. a. [Ptaszniczka, Ptaszyna] *strzelba na ptaki*. 3. zool. (ornithomyia) *owad dwojskrzydły poczwarkorodny*. <Od Ptasznik>

Ptasznictwo, a, blm. l. *rzemiosło ptasznika, myślnictwo ptasze, łowienie ptaków*. Kluk. Ptaszniectwem ś. bawić. Troc. 2. *hodowla, dogłdanie*

ptaków, gospodarstwo ptasze. Troc. <Od Ptasznik>

[Ptaszniczka, i, lm. i] p. **Ptasznica.** <Od Ptasznica>

Ptasznicy przym. od **Ptasznik** a. od **Ptasznictwo**: Rozmaite gatunki sieci ptasznicznych. Trzyc. P. gaik, gumienko, półko. L. × P., ego, lm. owie p. **Ptasznik**: P., co ptaki domowe, kury, gęsi opatruje, P. domowy. Kn. <Od Ptasznik>

Ptasznik, a i. lm. cy a) *myśliwy ptaszy*: Lepszy to P. od ciebie. Troc. P. powinien mieć znajomość o rzeczach do ptasznictwa potrzebnych. Kluk. P. lepową różdżką ptaki zwodzić nauczony, zmyślał na oszukanie gaik gałęzisty, toż na różgi polepił sok. Toł. P. cudnie piska, gdy ptaka zdradzić a udowić chce. Kosz. P. w ciemnej gęstwinie stawiał sidła na ptaszki. Kras. P. często wołu zje. a wróbla złapi. Kluk. P. przepiórki wabi. Bals. Cesarz Henryk P. Nar. b) *handlarz ptaków*: Ptasznicy ptaków nie sprzedali. Troc. c) a. × **Ptasznicy ten**, co ma staranie o ptakach domowych, hodowca drobiu: P. ptaki domowe, gęsi, kury opatruje. Troc. 2. lm. i a) p. **Ptaszarnia**: W ptaszniku kury, gęsi i inше ptastwo domowe chowają. Troc. b) [P.] *nazwa gry pewnej*. c) zool. (mygale) *pająk czteropłucny*. <Od *Ptasznicy, od Ptach>

Ptasznikowy należący do *ptasznika*: Wymknął ś. jak ptak z rąk ptasznikowych. B. B. <Od Ptasznik>

†**Ptaszomówca**, y, lm. y *tlómacz od Pigmejów do żoraw*. Km. <Ptaszy + Mówca>

†**Ptaszoryba**, y, lm. y p. **Ptak-ryba**: P. jest skrzydlasta i z morza na powietrze wylatuje. Troc. Na morzu Oceaniskim znajdują ś. ptaszoryby, które czasem z morza wylatują. Haur. <Ptaszy + Ryba>

Ptaszowieszczba, y, lm. y *wieszczanie z ptaków*: P., *augurium*. Otw. <Ptaszy + Wieszczba>

× **Ptaszowieszczek**, czka, lm. czkowie, × **Ptaszowieszczolek**, × **Ptaszowrózek** u dawnych Rzymian, wróżący z lotu ptaków, *augur*. Otw., Troc. <Ptaszy + Wieszczek>

× **Ptaszowieszczolek**, lka, lm. owie p. **Ptaszowieszczek**. Śł. wil. <Ptaszy + *Wieszczolek, od Wieszczyé>

× **Ptaszowrózek**, żka, lm. żkowie p. **Ptaszowieszczek**: Kalehas, P. najlepszy. Ml. <Ptaszy + Wrózek>

[Ptaszuszek, szka, lm. szki] p. **Ptak**: Eh! miłyż to P. Matl. <Od Ptaszek>

Ptaszy p. **Ptasi**: Orła ptaszym królem zowią. Trzyc. Wszystkiego tam obficie, mleka tylko ptaszego nie było na wety. Pot. Szrot P. Kluk. Myśliwstwem ś. bawił, ale tylko ptaszym, z sokołami i jastrzębami. Skar. †Każub P. p. **Każub**. Korytko ptasze p. **Korytko**. <Od Ptach>

†**Ptaszyca**, y, lm. e *samiczka ptasia*. Mur. <Od Ptach>

Ptaszyna, y, lm. y, [Ptasina, Ptasięcina] i. *ptak godny polowania*: Oj, daleko z za sioła zaśpiewała P. Len. O lichej tej ptaszynie, eo w wieczornym chłodzie śpiewa sobie na kalinie. Len. Ze sercem trzeba jak z ptaszyną. Wysp. Przen.: Pierwej ś. postarać o klatkę, dopiero łowić ptaszynę (= żonę). Nie przyleciała z ptaszyn ani jedna. Słow. 2. [P.] p. **Ptasznica**. Przen.: A co fuzyjka moja? niewielka P., a jak ś. popisała! Mick. Zdr. **Ptaszyna**. <Od Ptach>

Ptaszyniec, ńca, lm. ńce i. p. **Ptaszarnia**: P., ptaszarnia, gdzie ptaki chowają domowe. Kn. 2. bot. a. **Ptasinóg**, **Ptasia stopa** (ornithopus) ros. z rodziny motylkowatych. 3. zool. (dermanyssus) *roztoc pasorzytny, napadający ptastwo domowe*. <Od Ptach>

Ptaszynka, i, lm. i p. **Ptaszyna**: Ptaszynki są to strzelby małego kalibru, w które kładzie ś. drobna kula. Mick. Ptaszynki dwie z zamkami szmelcowanymi w szarej osadzie. Kotb. <Od Ptaszyna>

Ptaszyncowy przym. od **Ptaszyniec**: Gołąb P. Bobr.

Ptaszysko, a, lm. a p. **Ptak**.

[Ptaszyszczce, a, lm. a] p. **Ptak**.

†**Pteniec**, ńca, lm. ńce p. **Ptaszę**: Pan Bóg daje pokarm i pteńcom wranowym. Sak. K. (wranowym czyli krukowym pisklętom. L.). <Ros. ptenec>

Pterolit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy miki, z rodziny miki potasowej*. <Gr. pteron + lithos>

!**Ptiwerk**, u, lm. i?: Za wiele ptiwerków wychylił i po schodach wywindować ś. nie mógł. Jeż.

Pfomaina, y, blm. chem. *trująca materja zasadowa, powstająca podczas rozkładu ciał zwierzęcych za życia lub po śmierci*.

[Ptosie, ęcia, lm. ęta] i. p. **Ptaszę**. 2. !P. w opiekę podda Panu swemu. Psń. (=kto ś.). <Ptásie = Ptasię>

Ptru-u-u i. p. Prr. 2. *dziec. koń*. <Dźwn.>

Ptyalina, y, blm. chem. *ferment nieorganizowany znajdujący ś. w ślinie, ślinnik*. <Łć. ptyalinum, od Gr. ptyō>

× **Ptyfeń**, u, lm. e p. **Tyfoń**: Chyba pędzelby skreślił te tiule, tyfienie, blondyny, kaszmiry, perły, kamienie. Mick.

Ptyolit, u, lm. y *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu wodorokrzemianów, należący do zeolitów obfitujących w krzemionkę, (Ca, K₂ Na₂) Al₂ Si₁₀ O₃₄ + 5H₂O*.

Ptyisy przym. od **Ptyś**: P. obwarzanek. Zap. **Ptyś**, a, lm. e *ciastko parzone nadymane*: Papatacje, babki śmietankowe, ptyisie, łódeczki. Zap. <Fr. petitfour>

× **Ptyzana**, y, lm. y i. a. × **Tyzana odwar z kaszy jęczmiennej, kleik, a. wogóle napój dawany chorym, zwłaszcza klejki**: P., tyzana, woda z jęczmienia, z owsa warzona. Troc. 2. a. †**Ptyzana mąka jęczmienna**. <Łć. ptisana, od Gr. ptisánē, ptíssō>

†**Ptyzana**, y, blm. p. **Ptyzana**: P., mąka jęczmienna, *alica*. Mur. <p. Ptyzana>

[Pu] ku: Wyjrzała panna pu ogródkowi. Kolb. <Ż Ku>

Publicysta, y, lm. ści *literat, dziennikarz, piszący w sprawach bieżących, w kwestjach na dobre, zwłaszcza natury politycznej, społecznej lub ekonomicznej; autor prac z zakresu prawa państwowego*. <Nm. Publizist, Fr. publiciste>

× **Publicystować**, uje, ował być *publicystą, zabawiać ś. w publicystę*: Cała galerja gospodarzy, przemysłowców i publicystujących magnatów. Bog. W. <Od Publicysta>

Publicystyczny przym. od **Publicystyka**: Powstanie stąd cała literatura z podkładem publicystycznym, a raczej dziennikarskim. Bog. W.

Publicystyka, i, blm. *piśmiennictwo publicystyczne; zakres działalności publicysty, publicystów*: Znakomity dziennik, trzymający przez lat kilka-

naście sztandar publicystyki niemieckiej. <Od Publicysta >

[Publiczenie, a, b] czynność cz. **Publiczyć**.

† **Publiczka**, i, lm. i p. **Publika**: Publiczki żadnej bez mnie nie odprawiali. Pas. <Od Publika >

Publicznica, y, lm. e *kobieta publiczna, prostytutka, wszetecznicca*. Grusz. <Od *Publicznik, od Publiczny >

Publicznie przys. od **Publiczny**: Znieważył go P., przy wszystkich.

Publiczność, i, b. m. i. rz. od **Publiczny**: Zasada obrad jest ich P., to jest że król powoływał wszystkie uprawnione osobistości. Proch. Szkoła ta uzyskała prawo publiczności (= *przywileje przysługujące szkołom rządowym*). 2. a. **Publika ludność** zgromadzona, ludzie zgromadzeni w jakim mieście, ogół, powszechność, zgromadzenie: P. w kościele, w teatrze, w sądzie, na przechadze. P. czytająca (= *ogół czytelników*). P. oklaskiwała artystę. Akrobata popisywał się przed publicznością. Na pogrzeb zebrało się wiele publiczności. Prześwietna publiczności! <Od Publiczny >

Publiczny dotyczący s. publiki, dziejący się w miejscu otwartym, poza domem, jawny, ogólny, powszechny, ściągający się do wszystkich a. do wielu, dla każdego przeznaczony, nie prywatny, nie domowy: Dla publicznych interesów przeszło pół roku nie byłem w domu. L. Prawo publiczne, *ius publicum*. Wyrw. Dom nasz od niejakiego czasu stał się publicznym: wszyscy do niego jakby na reduty uczęszczają. L. Nie uchodzi gdzieś wleźć w kątę; musiał być publicznym domie i na publicznej stanać ulicy. L. Sprawy publiczne. Rozprawa publiczna. Miał publiczne obowiązki do spełnienia. Ochoc. Dobro publiczne. Kras. Porządek P. Droga publiczna. Zabawa publiczna. Na publicznej drodze trawa nie rośnie. Górn. Zastudze jego złożono hołd P. Mr. Wystawić co na widok P. Doszedł do drugiej klasy i na tym skończyła jego publiczna edukacja. Korz. Zakład, ogród P. Testament P. = *poddyktowany dwom rejentom przy dwóch świadkach*. Kobieta publiczna = *trudniąca się nierządem, nierządnicca, prostytutka, wszetecznicca, kurwa*. Dom P. = *mieszkanie nierządnicy, lupanar*. gm. *szopka*. Miejsce publiczne. Niektóre wiadomości o publiczno-prawnym stanowisku cudzoziemców. Bale. <Od Publica >

[Publiczyć, y, y] jawnie wobec *pospólstwa lajać, kłać, wyzywać publicznie*. <Od Publika >

[Publik] publicznie, jawnie: P. siedzą z sobą na wiare. Leżał P. dukat (= *na drodze*).

Publika, i i. b. m. p. **Publiczność**: P. w teatrze, na przechadze, na odcyście. Już niedźwiedz uczo-ny przewraca koziołka, w publice śmiech wielki od kółka do kółka. Kam. Zastłona zapadła — konie widowisku; P. bajazza wzywa po nazwisku. Kam. Noc razem ze świerszczem pieśń głuchą śpiewała, publiki nie było, a małpa ś. śmiała. Kam. 2. † P. b. m. *dobro powszechne, sprawa ogólna, interes publiczny, państwowy*: Jedna święta prywatna, ta dziś najpłatniejsza u nas; nie bacz na to, iż jeśli P. zginie, prywatna skakać musi, jako jej zagadą. Rej. Kiedy P. stroną sobie chodzi, prywatna na nią, by kot na mysz, godzi. Rej. Często dla krwi publikę przemaga prywatna. Pot. Uczynił się rzecznikiem wrzкомо na obronę dobra pospolitego, a pod pokrywką publiki tai zawziętość rozerwania sejmu. Koch. W. 3. × P., lm. i, × **Publikum** *zgromadzenie publiczne, zjazd publiczny, festyn; wielki świat, szeroki świat, by-*

wanie na świecie: Walne publiki, kompanje, asamble. L. Odpustowa, kiermaszowa a. jarmarczna P. L. Po kościołach, po rynkach, ulicach, pod zjazdu i publiki córkę prezentuje. Opal. Gdy ś. wszystko na wielki festyn sporządzało, nieprzyjaciele, korzystając z tych publik, upatrzili czas do oblężenia zamku Nar. Prostack jeden słabego rozumu i głowy przyjechał na publikę raz był do Warszawy. Min. Jeśli u nas na partykularzu tak wiele nastuchać s. można, cóż dopiero na tak wielkiej publice? L. Beliza przedsięwzięła porzucić publikę, a udać się na wieś. Węg. Na publikach mnie wszędzie znają i kochają. L. Dla uroczystości świątecznej w przeszły poniedziałek P. być nie mogła, która przed uroczystością Bożego Ciała zwykła bywać, na której bywaliście Waszmość i każdy człowiek pospolity. Wej. Wyjechał na publikę. Troc. Z wielką publiką to się odprawuje. Troc. Tę kamienicę od gości podczas wielkich publik uwolniono. Troc. 4. [P.] *zgorzenie publiczne, skandal, wstyd*: Publike i hańba robi. 5. [P.] *przezywanie szpetne, łajanie*. 6. [P.] *kobieta publiczna, nierządnicca, kurwa, prostytutka, wszetecznicca*. Zdr. † **Publiczka**. <Łć. publica >

Publikacja, i i. b. m. p. **Publikowanie**. 2. lm. e *utwór piśmienny świeżo wydany, wydawnictwo*: Z publikacji warszawskich ilustrowanych Album Wilanowskie miłym jest zjawiskiem. Krasz. Publikacje francuskie. <Łć. publicatio >

Publikan, a i. † P., lm. y *publikowany, potępiony*. Mrow. 2. × P. p. **Publikanin**.

Publikanin, a, lm. anie, × **Publikan** u daw. Rzymian *dzierzawca dochodów publicznych*; przen. *poборca, dzierzca*. Śl. wil.

Publikański przym. od **Publikanin**.

Publikować, uje, ować, [Kublikować] i. *ogłaszać, obwieszczać, wydawać na światło dzienne*: Sturali się o to, aby te artykuły dostatecznie były publikowane albo rozslawione na kazalnicaach. Baz. Zastałem chaos w tej kancelarji, żadnego protokołu, ukazy niektóre niepublikowane zalegały. Bukar. P. swoje utwory literackie (= *ogłaszać drukiem*). 2. [P.] = a) *znieważać publicznie słowem*. b) *wywoływać z ambony w celu zgromienienia*. P. ś. pokazywał się publicznie, afiszował się: Może on wcale nie zechce P. ś. z nią na ulicy. Zap. <Od Publika >

Publikowanie, a, b. m., **Publikacja** czynność cz. **Publikować**.

× **Publikum**, nieod. i. p. **Publiczność**. 2. **Publika**. <Łć. publicum, od publicus >

1. **Puc**, a, lm. e i. a. † **Puska** *wargi, usta, gęba, policzek*: P., ostatnia część warg. Dudz. (= *usta do całowania wypięte, posp. dzióbek*). *Defigere alicui osculum*, całować, wyciąć komu P. — niektórzy mówią. Mącz. 2. a. [**Puczka**] *brzuszek*: P. palea. 3. a. **Puca** *człowiek pucowałowy, odętej gęby, butryn, pyza*. 4. **kawał gruby**: P. chleba = *pałda, grom, partyka*. Z dachu zleciał P. muru = *pecyna, gruda*. P. gliny = *buta, bryka, pecyna*. Zdr. **Pucek**.

2. **Puc** w. i. *pec! pac! bac! bęc! brzdęk! chlast! chlap! kup! rym!*: Bierze sygnety i P. go na ziemie! 2. [P. go P.] = *szczucie, psza, huzia!* <Dżwn. >

Puca, y, lm. y i. *twarz tłusta, pucowałowa, narbrzmiała*. 2. m. i. ż. p. i. **Puc**: Siedzi sowa, odęła się, jak P. Zdr. [**Puka**].

[Pucac, a, al] p. **Puczyć**.

× **Pucowałowo** przys. od **Pucowałowy**. L.

× **Pucowałowy** p. **Pucowałowy**.

[Pucanie, a, b. m.] czynność cz. **Pucac**.

Pucaty p. **Pucowałowy**: Mała, pucata Mańka.

Orzesz. Chłopak nasz spory już, P., rumiany. Orzesz. <Od Pucha>

Pucek, oka, lm. oki f. p. Puc: Żonać ręką, gębę puckowi zawali i przy boku przez ś. oddali. Petr. (nie dać ś. całować, P. bowiem zowiemy ostatnia część warg. Petr.). Pucki, *bucculae*. Kn. Pucki u kur=*dzwonki, brody, bródkci*. Kokosze żęby były głów sporych, grzebieni wyniosłych, z puckami wiszącymi. Haur. W wodzie tak długo siedzieć, póki u palców i nóg pucki marszczyć ś. nie będą, *summitates*. Syk. *Buccas ambas inflare*, odąć ś., puckiem być. Mącz. *Pupulus*, chłopeczek, P. też niektórzy mówią, Mącz. Już jak P. ś. kwili, gdy z rączek lalusia padła, co dla zabawki dała mu matusia. Toł. Szkoda go, taki P.! Zabł. 2. u owocu = *miejsce na nim, gdzie był kwiat*. Dudz. <Od l. Puc>

† **Pucelowały p. Pucelowały.** Troc. <Od l. Puc>

Pucer, a, lm. rzy f. fortep. p. Polerownik. 2. kol. p. **Czyściciel.** <Nm. Putzer>

Puch, u, lw. y l. p. na gęsi, łabędziu i t. p. = *piórka krótsze, drobniejsze, miękkie, więcej kosmyków, niżeli precyka mające*. L. Sen ś. nie zdarzył, chociaż miękkie puchy, w szytych pościelach leżąc, zagrzewały duchy. Mor. Przen.: Rozbić w P. (= w *perzynę, w drobiazgi, na miążgę*). Przen.: *posłanie puchowe, bety*: Przekłada nad miękką P. spoczynek w barłogu. L. Sen luby od puchów łabędziech i zlocistego łoża ucieka. L. Na łożku dnia białego na puchu czekał. Brud. Pan ś. kręci na puchu, chłop zasnął na macie. Nar. Ziewają długo na puchach panowie. Szymon. Przen. *przykrycie puszyste, pierzyna*: Drzewo malowniczo wznosiło ś. na miękkim puchu zielonej murawy. Korz. Na ogrodzie wzdymały ś. puchy śniegowe. 2. † P. *mech, meszek, włosie młode*: P. na twarzy. L. Złotem malowany puchy Kupido. Tw. 3. † P. *puchanie, wyluch, wyziew, oddech*: Rumaki z nozdrzy przyskają pełne iskier puchy. Pot. Dawał z siebie puchy tak smrodliwe, że być nie może nie zaraźliwszego. Lubom. Powiadają, że ś. rodzą komety z wilgoei i puchów ziemskich, które wyciągane bywają z ziemi mocą słoneczną. Lat. Przen.: *napuszonosc, pycha, nadętość, duma*: Królewskim jakimś puchem nadęci. Fal. 4. [P., Puk] *stęchliżna, zaduch, smród*. 5. † P. *fala, wał, balwan morski*: Szalone morze to nas na wysoko popiętrzone wypędzalo puchy, to w swoje pochłonać nas chciało przepaści. Troc. 6. gór.: P., puchy = *powietrze zepsute, smrodliwe w kopalni, z różnych wyziewów i rozkładu istot organicznych powstałe, zaduch*: Szyb dla puchów (wypuszczania). Łab. Zdr. **Puszek.** <PUCH / PYCH / PYSZ>

[Puch!] *odgłos uderzenia siekiery w drzewo.* <Dźwn.>

Pucha, y, lm. y l. p. Puszka. 2. gm. *policzek odęty, tuarż nabrzmiała; gęba, pysek, lampa, japa, cyferblat*: Odejdź, bo strzelę w puchę! (= *rąbnę w pysek*). Przen.: Musieliśmy przez wzgląd na obrzękłość nosa nazwać tego pana Romualda puchą. Budz. 3. [P.] *otwór w drabinach kopnych (w wielkich wozach drabiniastych, w których niema szczebli, a miejsce ich zastępują powrozy)*.

1. **Puchacz, a, lm. e p. Puhacz.** Troc., L. <Z Puhacz>

2. **Puchacz, a, lm. e człowiek nadęty, napuszony.** <Od Pucha>

1. **Puchać, a, ał p. Puchnąć.** <PUCH / PUSZ / PYCH / FPSZ>

[Puchać, a, ał] *węchać* (por. Pęchać). <Dźwn.>

2. **Puchać, a, ał] wydawać głos właściwy głuszcowi.** Sp. <Dźwn.>

Puchanie, a, b, m., czynność cz. Puchać.

[Puchaty] p. **Pyzaty.** <Od Pucha>

Puchar, a, lm. y p. Puhar. Troc., L. <p. Puhar>

Pucheryt, u, lm. y mineral z gromady saletrowców, z rzędu arsenjanów, Bi VO₂.

Puchlina, y, b, m., Spuchlina, [Puchlizna] l. patol. = a) *nasiąknięcie tkanek surowicą i obrzęknięcie wskutek tego.* b) *nagromadzenie ś. płynu surowiczego w jamie ciała*: P. brzuszna (hydrops ascites), jajowodu (hydrosalpinx), kaletki maziowej (hygroma bursae), macicy (hydrometra), opłucna (hydrothorax), opłucna z odma (pneumohydrothorax), osierdzia, osierdziowa, lwodoosierdzie (hydropericardium), otorbiona (hydrops saccatus), pępek (hydromphalus), pochwłki ściegna (hydrops tendovaginalis), podskórna a. X *zaskórna* (anasarca), stawowa, X *wodostawie* (hydrarthros), wodna (hydrops), zastoinowa. 2. wet.: P. owina (cachexia hypopica ovium), stawowa. <Od *Puchły, od Puchnąć>

Puchlinny p. Puchlinowy. <Od Puchlina>

Puchlinowy, Puchlinny patol. przym. od **Puchlina** (hydropicus): Stulejka puchlinowa (hydrophimosis). <Od Puchlina>

[Puchlizna, y, b, m.] p. **Puchlina.**

X **Puchlnić, i, il p. Pulchnić.** <Od Puchlny>

X **Puchlnieć, eje, ał p. Pulchnieć.** Troc. <Od Puchlny>

X **Puchlnienie, a, b, m. l. czynność cz. Puchlnić.** 2. *czynność cz. Puchlnieć.*

X **Puchlno** przys. od **Puchlny**: Nasienie przykryte ziemią, nie natłaczające, aby P. było. Trzye.

X **Puchlność, i, b, m., rz. od Puchlny**: Wilgoć bujność i P. ziemi czyni. Trzye. P. chleba, ziemie. Troc.

X **Puchlny p. Pulchny**: Drożdży używają do ciasta, żeby puchniejsze było. Syr. Chleb P. Troc. Chleb P. wysoki. Sien. Z takowej pszenicy, na której subtelna, bywa ciasto lipkie, puchne, i narasta go wiele. Trzye. Drobinie ziemi potrzebne, aby ś. stała puchlina i subtelną. Trzye. Najprzedniejsze bywają role w puchlniej ziemi. Otw. Czynieć ziemię puchłą. Troc. <Od *Puchły, od *Puchleć>

[Puchnać, a, ał] *dziec. spać, lulać.* <Z Spiuchnać>

[Puchnanie, a, b, m.] *czynność cz. Puchnać.*

Puchnąć, chnie, chnął a. chł nied. l. napuchać, opuchać, odymać ś., wzdymać ś., nabrzmiewać, obrzmiewać; dostawać puchliny: Puchnie palec, ucho. Kn. Puchnę, puchlinę chorobę mam albo mieć pozynam. Kn. 2. fl. (o wodzie) *wzbierać, podnosić ś., przybierać ś.* <PUCH/PUSZ/PYCH/PYSZ>

X **Puchnąć, nie, nał, nied. X Puchać f. buchnąć, wybuchnąć, strzelić, zionąć**: Patrz, jak płomień Etna w górę pucha. Pot. Puchające ognie woty, albo ognie z wólów puchający. Kn. 2. *mocno i głośno odetchnąć, chuchnąć, zionąć*: Niejedzenie podpiwszy pucha dziś u stołu. Pot. Kto czosnek jadt, czosnkiem pucha, a kto cynamon, też mu wonia z ust wychodzi. Skar. Przen.: Tak on sławy szukał, że na pogaństwo sercem puchał, ręką pukał. Pot. (= *fukał*). Nadętością pucha puchnie. Brud. Przen.: Tak już panowie mieszczanie puchają, że niezadają zechcą pańskie osiadać krzesła. L. (= *puszą ś., nadymają ś., zadzierają nosa, unoszą ś. puchą*). 3. [P.] *dmuchnąć,*

powiać, zadąć: Wódek pucha. Wiatr pucha. <Od [Puch], Dźwn.>

Puchnienie, a, blm. p. **Puchnięcie**.

Puchnięcie, a, blm., **Puchnienie** czynność cz. **Puchnąć**.

× **Puchnięcie**, a, blm., czynność cz. × **Puchnąć**.

Puchole, a, lm. e (Puc-hole) szew. narzędzie do *gładzenia obcasów*, ogładzik. <Nm. Putz + Holz>

Puchowato przys. od **Puchowaty**.

Puchowaty podobny do *puchu*: Kudełki pomięte, puchowate i miękkie. Dyg. <Od Puch>

Puchowicznik, a, lm. i bot. p. **Guzikowiec**. <Od *Puchowiczny, od Puchowy, od Puch>

Puchowiec, wca, lm. wee bot. (ochroma) roś. z rodziny *ślazowatych*. <Od Puchowy>

× **Puchownicza**, i, lm. i p. **Puchówka**. Słow. <Od *Puchownica, od *Puchownik, od *Puchowny, od Puch>

Puchowy przym. od **Puch**: Gęś puchowa. L. Pościel puchowa. Susz. Ja sobie w puchowym łożu dobrze zasypiać będę. L. Matka synaczkowi o kilka poduszek puchowych musi ś. starać. Glicz. Przen.: Teraźniejszy młodzian, P. kawaler. L. (= *pieszczoch*, *bezkost*, *niewieściuch*).

Puchówka, i, lm. i, × **Puchownicza** poduszka puchowa; *pierrzyna*: Z puchówek pierze śnieżące. Słow. <Od Puchowy>

Puchubel, bla, lm. ble stol. *hybel* do ostatecznego *wygładzenia* po *wierzchu* drzewa, aż do *połyku*. <Nm. Putzhubel>

Puchurcowy bot. przym. od **Puchurzec**: Orzechy puchurcowe (fabae pecurim s. pecurides).

Puchurzec, rca, lm. rce bot. (nectandra) roś. z rodziny *wawrzynowatych*. <?Od *Puchura, od Puch>

[**Pucia**, i, lm. e] *dzieci* a. *dziewczak* *pucolowaty*. <Piesz. od Puca>

[**Pucie**, a, blm.] czynność cz. **Puć**.

[**Puciepk**, ek, blp.] *gatunek śliwek* dzikich.

[**Pucier**, a, lm. y] p. **Puciera**.

[**Puciera**, y, lm. y, **Puciora**, **Pucier**, **Pucierz**] *cebrzyk z nogami*, w którym ś. *mleko* *klaga* na ser, i *żętycę* *przechowuje*. <p. Bucior>

[**Pucierz**, y, lm. e] p. **Puciera**.

[**Puciora**, y, lm. y] p. **Puciera**.

[**Puciu**] p. **Heciu** **peciu**. <Okrzyk>

Pucka, i, lm. i l. p. **Puca**. 2. *dziewczyna pucolowata*, *pyzata*. 3. *krótki odrzynek* drzewa obłego osadzonego na *styliku*—do *ubijania* ziemi. 4. [P.] *pałka*, *tluczek*. 5. p. **Posut**. 6. kam. *młotek sześcienny* żelazny na *trzonku* *drewnianym*. <Od l. Puc>

[**Puckać**, a, ał] l. *uderzać*, *bić*, *jakby* *któ* *drzewo* *rawał*. 2. *miażdżyć*: P. jabłka. <Od 2. Puc>

[**Puckanie**, a, blm.] czynność cz. **Puckać**.

† **Puckarz**, a, lm. e, **Hawer**, **Rębacz** gór. *robotnik* w *chodniku* *kopalni*, *płatny* od *wymiaru*, na *ugodę*, tak *zwany* od *pucki* czyli *młota*, którego w *robocie* *klinomłotowej* ś. *używa*. <Od Pucka>

Pucki, cek, blp. l. u kóz i *świń*, *wyrostki* *brodawkowate* na *szyi*, *dzwonki*. 2. *płatki* pod *dziobem* *kogutów* i *kur* (paleae). 3. [P.] *paczki* na *drzewach*. Droh. 4. *podróbki* *wieprzowe*. <Od Puc-cek>

Puclap, u, lm. y szkl. *gałganek* do *czyszczenia* *szyb*. <Nm. Putzlappen>

[**Puclek**, a, lm. i] *śluga* *oficerski* *czyszczący* *ubranie*. <Nm. Putzpfleg>

× **Pucmacherka**, i, lm. i *korneciarka*, *modniarka*, *magazynierka*: *Łazarewiczowa*, *Rogulska* i

Ledona—*najpierwsze* *pucmacherki*, czyli *korneciarki*. T. K. <Nm. Putzinacherin>

Pucmajseł, śla, lm. śle, *blach*, *kawałek* *stali* do *wybijania* *otworów* w *blasze*. <2. Puc + Majseł>

Pucmaszyna, y, lm. y mł. *przrzęd* w *młynie* do *ostatecznego* *oczyszczania* *ziarna*. <Nm. Putzmaschine>

[**Pucnąć**, nie, nął] l. *uderzyć*: *Baran* *go* *pucnon* *rogami*. 2. w *rękę* = *pocalować*. <Od 2. Puc>

[**Pucnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Pucnąć**.

Pucobut, a, lm. y p. **Pucybut**: Tym sposobem P. został księdzem. Rog. <Nm. putzen + But>

Pucolana, y, blm. l. bud. *popiół* *wulkaniczny*, *przymieszony* do *zaprawy* *wapiennej* w *miejsce* *piasku*. 2. *min. piasek* *wulkaniczny* *rozmaitej* *grubości*, *pocho*dzący z *Wezwujusza*, a *używany* do *wyrobienia* *cementu* *hydraulicznego*. <Włos. puzzolana>

Pucolowato przys. od **Pucolowaty**.

Pucolowaty, [**Pucalowaty**, **Pucaty**, **Puculowaty**], † **Pucelowaty** *mający* *odjęte* *usta*, *tluste* *policzki*, *pyzaty*: *Pucolowaci*, *wypukłych* *czelusei*. **Mącz**. <Od Puca>

Pucować, uje, ował l. *wycierać* do *czysta*, *czyścić*, *chędożyć*: P. karabin, konia, buty. 2. P. *cegłę* = *gładzić* *powierzchnię* *cegły*. 3. [P.] *stroić*: P. *sobie* *włosy*. 4. [P.] *tynkować*. 5. [P.] *obsługiwać*: On *pucuje* *kapitana*. 6. *zajadać*, *zawijać*, *pałaszować*, *młócić*, *ćwiczyć*, *repetować*: *Majster* *dopał* *psa*, *co* *mu* *klajster* *pucował*. 7. *garb*. p. **Czyścić**. <Nm. putzen>

Pucowanie, a, blm. l. czynność cz. **Pucować**. 2. węgl. p. **Pucówka**.

Pucownik, a, lm. cy węgl. *pociasek* do *obgarniania* *sztuki* przy *pucowaniu* *milerza*. <Od *Pucowny, od Pucować>

Pucówka, i, blm. l. [P.] *złajanie*, *zbesztanie*, *bu-zowanie*: Dać komu, dostać *pucówkę*. 2. *baty*, *basarunek*, *futrówka*, *łaźnia*: Dać komu *pucówkę*. 3. węgl. a. **Pucowanie** *sztuki* = *czyszczenie* *milerza* po *wytleniu* i *ostudzeniu*, a *mianowicie* *poruszenie* *olrywki* *spryskaniem* i *zgarnianiem* *jej* *grabiami* i *po-ciościami*. <Od Pucować>

[**Puculec**, lca, lm. lce] *deska* do *czyszczenia* *no-ży*. <Nm. Putzholz>

[**Puculowato**] przys. od **Puculowaty**.

[**Puculowaty**] p. **Pucolowaty**.

Pucybut, a, lm. y, **Pucobut** l. *czyściciel* *butów*, *fagas*. 2. [P.] *brudas*. <Nm. putzen + But>

† **Pucz?**: *Rzeki*, z *wierzchołków* *skał* *spada-jące*, *kamienie* *wielkie* *toczą*, P. *sobie* *działając*. *Strzyk*.

[**Puczać**, a, ał, P. ś.] p. **Puczyć**.

Puczeó, y, ał p. **Pęcznieć**. <PUK/PUCZ>

[**Puczanie**, a, blm., **Puczanie** ś.] czynność cz. **Puczać**.

Puczenie, a, blm. l. czynność cz. **Puczeó**. 2. [P.] czynność cz. **Puczyć**.

[**Puczery**, ów, blp.] *szczypce*. <Nm. Putzschere>

[**Puczka**, i, lm. i] l. p. l. **Puc**. 2. *łłot*, *garść*. 3. *tył*, *ile* ś. w *garść* *znieść*: P. *mąki*.

× **Puczno** przys. od **Puczny**.

× **Puczny**, × **Puczysty** *pekąty*, *nabrzmiąły*, *roz-dęty*. *Sł. wil.* <PUK/PUCZ>

Puczuk, u, lm. i bot. p. **Kost**.

[**Puczwartek**, tka, lm. tkij] p. **Półewiartek**. <Z *Pótezwartek, z Półewiartek>

[**Puczyć**, y, ył] l. *męczyć*, *gnieść*. 2. *wydawać* *głos* *właścwy* *puszczykowi* i *sowie*. [P. ś., **Puczają**] *nudymać* ś. <PUK/PUCZ>

× Puczysty p. Puczny.
 [Puć, puje, puł] p. Płóć. <p. Płóć>
 [Pućka, i, lm. i] zool. = Pójdźka. Przen.: *człowiek o sówiej, to jest krótkiej, pucolowatej twarzy.*
 <Od Pucia>
 [Pućkać, a, ał] *wydawać głos właściwy sowie puce.* <Od Pućka>
 [Pućkanie, a, bfm.] czynność cz. Pućkać.
 [Puć, Puć!] *głos sowy pućki.* <Dźwn.>
 [Pućwiartek, tka, lm. tkij] p. Póćwiartek.
 <Pó(ł)ćwiartek>

1. Pud, a, lm. y *jednostka wag rosyjskich, obejmująca 40 funtów rosyjskich, co czyni 40,32 funta nowopolskiego:* P. jest wagą 40 funtów, dotychczas jeszcze w Rosji używaną; była i w Litwie. Cz. Z kartanów pod wagą i pudy umieć strychować. Tw. Zdr. × Pudek. <Ros. pud>

2. Pud, u, lm. y, Puda w młynie, strych podwyższony do składania worów przy koszu, na którym zboże nasypują. L. Zdr. Pudek.

Puda, y, lm. y p. 2. Pud.

Pudding, u, lm. i l. = Plumpuding, budg. 2. min. *zlepianiec, w którym odtanki skalne są kuliste, jajkowane i soczewkowate, rumolep.* <Ang. pudding>

Pudek, dka, lm. dki l. p. Pud. L. 2. × P. *jednostka wagi = 14 funtom.* Troc. <Od Pud>

Pudel, dla, lm. dla zool. *rasa psa o kędzierzawej wełnie:* Pudle psy pospolicie mierne, bardzo kudłate, do nauczania wszystkiego najspobniejsze. Kluk. Zdr. Pudelek, Pudlik. Zgr. Pudliśko. <Nm. Pudel>

Pudelek, lka, lm. lki p. Pudel.

Pudelecarka, i, lm. i robotnica wyrabiająca pudełka. <Od *Pudełczarz = Pudełkarz>

Pudeleczo, a, lm. a p. Pudło: P. z papieru. Przedz. W pudeleczo drewnianym jakim przystojnym, zamczystym chowają. Pim. <Od Pudełko>

Pudełkarski przym. od Pudełkarz.

Pudełkarstwo, a, bfm. *rzemiosło pudełkarza.* <Od Pudełkarz>

Pudełkarz, a, lm. e ten, co robi pudełka. <Od Pudełko>

Pudełko, a, lm. a l. p. Pudło: Pudełka wyginane do chowania drobnych rzeczy bywają sosnowe, jodłowe. Kluk. Nastawiali różnych rzeczy, flaszek, flaszeczek, pudełek, skrzyneczek. L. Przyjmij to P., w którym jest pierścień drogi. L. Puszek a. kielichów nie mają, ale w lada jakim naczyniu słonianym a. pudełku najśw. sakrament chowają. Sak. Głośny bęben za górą, a kiedy do nas przyjdzie, alié jak P. Rys. Żart.: Pierwszy raz zapakowany do pudełka, kawaler odetchnął w nim. Krasz. 2. *tylę, ile ś. mieści w pudełku:* P. stak (= 12 tuzinów). 3. daw. *potatek 16 garncy miodu pobierany z borów królewskich, kunne, kunowe:* Z borku, to jest 60 barei, trzeba było dać P. (16 garncy), za pół borku — pół pudełka, a za ćwierć — rączkę (6 garncy) miodu. Chl. <Od Pudło>

Pudełkowaty mający postać pudełka. Rost. <Od Pudełko>

Pudełkowe, ego, bfm. *opłata od mięsa koszernego:* Od koszernego mięsa P. płacim. Orzesz. <Od Pudełkowy>

Pudełkowy przym. od Pudełko.

Puder, dru, lm. dry l. *proszek zbożowy delikatny, zaprawiony pachnidłem, używany jako bielidło.* 2. *cukier mialki.* 3. *hut. mialki węgiel brzożowy do posypywania odformowanej formy na odlew.* Łab. <Fr. poudre>

Pudercukier, pudercukru, bfm. *cukier. cukier tuczony i przez sito jedwabne bardzo mialkie przesiewany.* <Puder + Cukier>

Puderkasta, y, lm. y *cukier. skrzynka napelniona pudrem krochmalu, w którym odformowywa ś. cukierki.* <Nm. Puderkaste>

Puderklozet, u, lm. y *klozet z stolcem, proszkiem torfowym odwanianym.* <Puder + Klozet>

Puderman, u, lm. y = Podwłośnik; *peniarz:* Bo nie mógł wyjść spotykać w tkaekim pudermanie, wdział więc jak mógł najprędzej widzialne ubranie. Mick. Zdr. Pudermanik. <Z Puderman- tel>

Pudermanik, a, lm. i p. Puderman: *Potym rzuciła na gors pannie P.*

Pudermantel, tła, lm. tle p. Puderman. <Nm. Pudermantel>

Pudersak, a, lm. i hut. *worek z pudrem do posypywania formy.* <Nm. Pudersack>

[Pudła, i, lm. e] *skrzynia w młynie.*

Pudlanka, i, lm. i *córka pudła:* Kundel, kusy mój kolega, co w szluferskim wózku chodził, czy z pudlanki ś. nie rodził? Fred. A. <Od Pud- el>

Pudlarski przym. od Pudlarz: *Narzędzia pudlarskie. Walce pudlarskie (= ciąg walców w pudlingarni, do walcowania lup a. kolb na rygle).*

1. Pudlarz, a, lm. e *hodowca pudli:* Karo, hop!... zawołał P. Prus. <Od Pudel>

2. Pudlarz, a, lm. e, Pudler hut. *robotnik przy piecu pudlowym w pudlingarni.* <Nm. Puddler>

3. Pudlarz, a, lm. e *myśl. lichy strzelec, ciągle pudlujący.* <Od Pudło>

[Pudlasty] *krzewiasty, rozgałęziony.* <Od Pud- ło>

Pudler, a, lm. rzy p. 2. Pudlarz. <Nm. Pudd- ler>

Pudlica, y, lm. e *samica pudła.* <Od Pudel>

Pudlik, a, lm. i p. Pudel: *Pomagala jej w uczeniu sztuczek dorastających pudlików.* Bał. <Od Pudel>

Pudling, u, lm. i hut. *piec pudlingowy a. piec pudlowy piec płomienny do fryszowania żelaza przez topienie surowizny i przerabianie jej dragami dla przygotowania tym sposobem żelaza pod młot.* <Ang. pudling-furnace>

Pudlingarnia, i, lm. e hut. *zakład, gdzie w piecu pudlingowym żelazo fryszują, a następnie pod- dają pod młot i walce pudlowe.* <Od Pudling>

Pudlingować, uje, ował, Pudlować *żelazo = oczyszczać w pudlingu surowiec z węgla, siarki, fosforu i znacznej części żuźla i tym sposobem zamieniać go w żelazo kute, sztabowe, świeżyć.* <Od Pud- ling>

Pudlingowanie, a, bfm., czynność cz. Pudlingo- wać.

Pudlingowy przym. od Pudling; Pudlowy: *Piec P. (p. Pudling).* <Od Pudling>

1. Pudliśko, a, lm. a m. i ni. p. Pudel.

2. Pudliśko, a, lm. a p. Pudło.

Pudlować, uje, ował hut. p. Pudlingować.

Pudlowanie, a, bfm., czynność cz. Pudlować.

Pudlowy hut. p. Pudlingowy: *Piec P. Półwyrób P. = surowizna w piecu płomiennym pudlowym sfry- szowana i wyrobiona na kolby, rygle, platyny, bi- lety.* <Skróć. z Pudlingowy>

Pudłak, a, lm. i l. w lm. *danina miodu* 2. bart. *miara czterogarncowa miodu.* <Od l. Pudło>

1. Pudło, a, lm. a l. *skrzynka z lekkiego mater- jału (z papieru, tektury, deszczulek, blachy i t. p.):* Hurmem ś. snują bezecne potwory, z pudła cie-

kawej uciekle Pandory. Tremb. (=z puszeki). Gładki na strych, a szpetny do pudła. Rys. (= pod ławę, w kącie). U nas słomiane pudła zażywają ś. na ule dla pszczoł. Kluk. Niedźwiedź rzadko ś. odwieść dopuści od miodu, skoro jedno gdzie węchem w pudle poczuje. P. Koch. Podrózne pudła, porwane sznurki leżały na ziemi. Krasz. Łeb jak P. Spał na gałęzi drzewa, jak mysz na pudle (=pełen twógi). Przen.: Idzie już wystrojone stare P.! (=czupradło, koczokodon). Jak w P. uderzył. Troc (=odzywa ś. jak pusta beczka). 2. *wierzch pojazdu krytego, buda, budka*: P. do karety. L. Jednego roku P. do karety sprawił, drugiego wasąg. L. Wiszą z sprężyn złotych pudła niby szklane: w tym ujrzyś Ganimedę, a w drugim Dyjanę. Ejs. 3. P. fortepjanu = skrzynia stanowiąca korpus fortepjanu, jako pomieszczenie na całe urządzenie wewnętrzne. 4. [P.] skrzynia podługowata do wiktuałów. 5. anat.: †P. mózgowie (Perz.) = czaszka. 6. kol.: P. wozowe = klatka, kadłub ściany wagonu wraz z dachem. 7. ryb. najczęściej drewniane w postaci krótkiej i płaskiej łódki z podziurawionymi umyślnie ścianami, do przewożenia ryb wodą lub tymczasowego pomieszczenia ich w czasie połowu, spława. 8. a. Kadłub wiośl. korpus statku między nosem a rufą. Zdr. **Pudełko, Pudełeczko, [Pudółeczko]**. Zgr. **Pudłisko**. <Nm. Pudel>

2. **Pudło**, a, lm. a l. *strzał chybiący, spudłowanie*: Zrobić P. (= strzelając chybić). Dał pudło do zajęcia. 2. *chybiący rzut w grze w kregle*: P. w kreglach. Troc. P. rzucić. Troc. <Nm. Pudel>

Pudłować, uje, owal l. strzelając chybić, robić pudło: Nie umiejący strzelać często zwyki P. Boh. 2. *rzucić niemiłosiernie kregle*. <Od 2. Pudło>

Pudłowanie, a, bfm., czynność cz. **Pudłować**. **Pudłowaty** podobny do pudła: Jeżeli ma pudłowatą głupią twarz, to jeszcze głupszą duszę. Fred. A. <Od 1. Pudło>

Pudłowy przym. od l. **Pudło**. Lek.: Odgłos P. przy opukiwaniu. <Od 1. Pudło>

Pudowiorsta, y, lm. y *przebieżenie puda ciężaru przez wiorstę, jako jednostka przy obliczaniu*. <Pod + Wiorsta>

Pudowy przym. od **Pud pud wazący**: Gwiecht P. Kapusta biała z głowami nadzwyczajnej wielkości, pudowa zwana. Kluk.

Pudreta, y, bfm. *nowóz sproszkowany wyrabiany z odchodów ludzkich*. <Fr. poudrette>

Pudrować, uje, owal osypywać pudrem. <Od Puder>

Pudrowanie, a, bfm., czynność cz. **Pudrować**. **Pudrowy** przym od **Puder**: Pyłek P.

Pudyk, a, lm. *cy człowiek wstydlivy, skromniś*: Postępek ten miał odstraszyć i zniechęcić od Pudyka. Krasz. (= Bolesława Wstydliwego). <Łć. pudicus>

Pudying, u, lm. y p. **Puddyng**.

Pudyingowy kamień min. w Anglii, zlepienie składający ś. z glazików krzemienia, które mają być pozostałością gąbek. <Od Puddyng>

Puer, a, lm. y apt. *aptekarczyk, uczeń aptekarski*. <Łć. puer>

1. **Puf, a**, lm. y 1. *kłamstwo umyślnie puszczone w obieg, błąk, kaczkę*. 2. *gra w kości, w której kostki sześciennie z punktami wyrzuca ś. z kubka*. 3. *sute upięcie, pukiel na ubraniu głowy kobiecej*: Nad watowym kapturem sterczał i pompatycznie powiewał wielki P., z kokard czarnych i zielonych utworzony. Orzesz. 4. *tap. taburet niski, okrągły*: Mały salonik odznaczał ś. szerególniej

rozmaitością siedzeń, krzesel na kołyskach, pułów, taboretów. Krasz. Rond złożone ze 20 może osób, siedzących na fotelach, pufach, taburetach. Orzesz. <Ang. puff>

2. **Puff!** w. *naśladujący wystrzał*: Pif, paf, puff! <Dźwn.>

[**Pufiasty**] *bufiasty, buchasty, worowaty*: Z rękawami niezgrabnymi, pufastymi. <Od 1. Puf>

Pufista, y, lm. *ści ten, co puszcza w obieg puffy, co rozsiewa kłamliwe wieści*. <Od 1. Puf>

Pufistka, i, lm. i forma ż. od **Pufista**: Turgiejew nie cierpi bezczelnej i grymaśnej pufistki. Spas.

[**Puga, i**, lm. i] 1. *owca chuda*. 2. Iks P., a iks P. = *odganiecie owiec*.

× **Pugilar, u**, lm. y p. **Pugilares**: Napisać to sobie w pugilarach. Sol. Pugilaru zapomniat. Bał.

Pugilares, u, lm. y, **Pulares**, × **Pugilar**, × **Puilares**, × **Puliales**, [Pularys, Pularus, Fularys, Pulerans, Pularaus] a. w lm. × **Pugilaresy**, × **Pugilary**, × **Puilaresy** 1. *rodzaj teozki z kieszonkami na banknoty i papiery*. 2. *notatnik, notes*. Zdr. **Pugilaresik**. <Łć. pugillares>

Pugilaresik, u, lm. i p. **Pugilares**.

Pugilat, u, lm. y *walka na pięści, bój kulakowy*. <Łć. pugillatus>

Pugiliasta, y, lm. *ści w staroż. Rzymie, szermierz na pięści*. <Od Łć. pugil>

Puginalik, a, lm. i p. **Puginał**.

Puginalisko, a, lm. a m. i ni. p. **Puginał**.

Puginał, u, lm. y, × **Puinał** *długi nóż obosieczny, jako broń, noszona u pasa, tasak*: Dobyć puginału. Pehnać kogo puginałem. Robią tam szpady albo puginały. Łęcz. Z siermięgą wziął P. Krasz. <Włos. pugnale, doprowadzone pod Łć.>

Puginałowy przym. od **Puginał**: Pehnięcie puginałowe.

[**Pugroszek, szka**, lm. szki] = **Półgroszek**.

Puha, y, lm. y 1. *bicz z sznurków lub rzemyków skręcony, bizun, kmut*: P. tatarska, bicz, mastix. Mącz. *Taura*, P. z bykowej skóry. Mącz. Bili ich biczmi i puhami. B. B. Moskiewski rozkazał swym wojewodom, aby nieprzyjaciół jak było do Moskwy puhami zagnali. Biel. M. Moskwa, wkoło wszystkich ogarnawszy, chciała zająć puhami do domu jak dobytek. Biel. M. Puhami ich do cara zajmujemy. Papr. Ociec mój siekł was biczmi, a ja was będę węzłowatemi puhami. Leop. 2. [P.] = a) *grubsza część biczyska*. b) *dziewucha przysadkowata*. <por. Buhaj>

Puhacz, a, lm. e, **Puhacz** (bubo maximus) zool. *ptak drapieżny nocny*. P. uszaty a. sowa uszata (otus deminuta). P. błotny a. sowa błotna. P. huczy. Dudz. P. od puhania strasznego w nocy rzezony. Chm. B. Niedzienny P., który, gdy świat biały zajdzie pod ziemię, lot swój i huk wiedzie śmiały. Kulig. Pogrzebowym hukiem P. sprośny nieszczęściem znacznym grożąc, wydał głos żalony. Otw. P. sprośny nierad w słońce patrzy, woli za krzem siedzieć. Troc. Puszczyki z puhaczem wołały. Mor. Zlewają deszcze, grzmi niebo gniewliwie, P. żalony bez przestanku woła. Mor. Puhacze nienawidne. Mor. Hej, sowy, puhacze, kruki, i my nie znajmy litości! szarpajmy jadło na sztuki. Mick. <Tur. puhaç>

Puhaczatko, a, lm. a p. **Puhaczę**.

[**Puhaczęć, y, ał**] *wydawać głos: puh!, puhać*: Puszczyki puhaczę. <Od Puhacz>

[**Puhaczenie, a**, bfm.] *czynność cz. Puhaczęć*.

Puhaczę, ęcia, lm. ęta *piszkę puhacza*: Prze-

ciągają młodym puhaaczem włos koński w poprzek gęby. Szt. Zdr. **Puhaaczatko**. <Od Puhaacz>

Puhaczyk, a, lm. i zool., p. **Syczek**. <Od Puhaacz>

Puhać, a, ał l. *wydawać głos właściwy puhaaczowi*: I puhaacz puha czarne przepowiadnie. Syrok. Wrona gdzieniędzie kracze i puhaają puhaacze. Mick. 2. *krzyżeć głośno, hukacć*. <Od Puhaacz>

Puhar, u, lm. y, **Puchar** l. *duży ozdobny kubek do wina, kielich wielki, czara, czasza, rostruchan*: Bawimy ś. tańcem, puharami. Toł. P. szklany, srebrny. Obficie spełniane puhary. Krasz. Bechery, kubki, puhary. Krasz. P. wiwatowy. Gliń. P. cechowy (= *wilkom*). 2. *astr. nazwa gwiazdozbioru położonego na półkuli południowej nieba, w sąsiedztwie Kraka*. 3. *meh.*: P. miarkownika odśrodkowego = *jego część suwająca ś. po wrzecionie*. 4. a. **Kubek** ogr. *jedna z form drzew karłowatych*. Przen.: Marzycielowi niebo całe ś. ukazuje z gwiaździstym swym ogromem w miłości puharze. Kon. Zdr. **Puharek**. <Nm. Becher>

Puharek, rka, lm. rki, **Puharek** l. p. **Puhar**: Jemu samemu podał zaraz inny P. pan Zend. Sienk. 2. [P.] = a) *szklanka*. b) *kieliszek*. <Od Puhar>

[**Puhu!**] *nasładowanie głosu puhaacza*: Puhaacz mówi: P.! ach, mój miły druhu. Wóje. <Dźwn.>

[**Puhułka**], a, lm. a] *sowa pójdzka*.

× **Puinalik**, a, lm. i p. **Puinał**. Troc.

× **Puinalisko**, a, lm. a m. i ni. **Puinał**: Ono P. bodaj djabła zjadło. Zwr. M.

× **Puinał**, u, lm. y p. **Puginał**. <Włos. pug-nale>

[**Puja**, i, lm. e] 1. *kotka, koteczka*. 2. *kotka, baśka brzozy, wierzby i t. p.* Zdr. **Pujka**. <Od Puj>

[**Pujek**, jka, lm. jki] *dziec. kot*.

[**Pujka**, i, lm. i] p. **Puja**.

Pujna, y, lm. y *rafa, miejscę, w którym kamienie w poprzek całej rzeki lub do połowy leżą*. Sł. wil.

[**Puj puj!**, **Pypy!**] *przywoływanie kota; kici, kici, kici!* <Z Pójdz, od Pójś>

1. **Puk**, u, lm. i l. †P., [**Puk**] *pukanie, puknięcie, huk, łomot, stuk, hałas*: To uderzenie P. uczyniło. Troc. Tam groźby, łajania i puki nakoniec były. Troc (= *awantury*). Większy P., niż huk. Prz. Huku puku za talar, roboty za szóstaka. Prz. Co po tym huku i puku. Troc. Więcej tam huku, niż puku: *liczniejsze wojsko na papierze, niż w obozie*. Kłok. *Zaczyna chodzić dziecię, częste będą puki, potrze sobie kolana, a potłucze czoło*. Rej. Tylko we drzwi P. usłyszysz, pożegnaj ś. z tym światem. Brud. *Strzeley, co proch na wiatr darmo z puki puszczają, od każdego ładunku a. puku niech płacą złotych trzy*. L. 2. †P. *mocne pudełko kartonowe sześciennie, prochem napełnione, zapalone wydaje wielki odgłos; służy do krotofilnych ogniów*. Jak. J. 3. [Kie ś. zmirkało, sła ze ziemię taka mgła gęsta, brzyęka, z takim pukem — to cie tak przejeno, coś zębami piknie kłapał, jako wilk.] Żer. <PUK>

2. **Puk!** *w. nasładowy pukanie, puknięcie, stuk*: Huk, stuk, P., dalej nie. Żegl. Stuk! P.! — *nadaremnie, choć taranami wał, nie odzywa ś. nikt*. Krasz. <Dźwn.>

3. **Puk**, u, bfm., †**Poch** *rodzaj dawnej gry w karty, podobnej do marjasza*. Mrong. <?>

Pukacz, a, lm. e l. ten, *co puka*. L. 2. [P.] *wyrobnik obchodzący wieś z rodzajem arfy pukającej, na której czysci siemię lniane do siewu*. <Od Pukać>

Pukać, a, ał i †P. ś. p. **Puknąć**.

Pukadło, a, lm. a lek. *tabliczka podłużna, najzwyczajęj z kości słoniowej, w którą, opukując chorego, uderza ś. palcem a. młotkiem, × stukadło, × stukawka, †plesymetr (plessimetr)*. <Od Pukać>

Pukanie, a, lm. a *czynność cz. Pukać*: Tyraljery powinni pamiętać, że nazbyt zła byęby musiała nieprzyjacielska piechota, aby ją samem gęstem pukaniem odstraszyć mogli. Chrzan. *Słychać straszne P. u drzwi po trzy razy*. L.

Pukanie się, a ś., bfm., *czynność cz. Pukać ś.*
Pukanina, y, lm y *ustawiczne pukanie; strzelanina, kanonada*: Mówiono, że był posłany dla dostania języka, i w samej rzeczy po kilkogodzinnym pukaniu przywiódł kilku jeńców. Fred. A. *Wzmagała ś. pojedyncza ubijatyka i P. Mochn. Prawdopodobnie przyjdzie do pukanimy ze strony brandeburskiej*. Jaroch. <Od Pukać>

[**Pukany**, ego, bfm.] *rodzaj gry*. <Od Pukać>

[**Pukas**, a, lm. y] p. **Różanka**.

†**Pukawica**, y, lm. e p. **Pękawica**. <Od Dźwn. PUK>

Pukawka, i, lm. i l. *zabawka dziecięca do pukania, papier złożony trójkątnie do strzelania z pol pachy; cewka bzoza do strzelania głabiem kapuścianym lub ziemniaczanym*. 2. [P.] *trzaskanie z bicia*. 3. [P.], żart., myśl., zł., *fuzja, strzelba*: *Żywią hajduków z pukawkami, bo cheą, żeby ś. ich bano*. L. *Gdy usłyszają pukawki, działa z zamku runie, alić nasz z płochą twarzą precz od zamku dunie*. Biel. M. 4. zool. p. **Różanka**. <Od Pukać>

Pukiel, kła, lm. kle l. *kędzior, lok wypukły; pierścień włosów*: *Ciebie włos krótki, choć pukli nie robi, lepiej ozdobi*. Mor. A. *Tak cię ufryzowała, że masz po obudwach stronach pukle fałszywe*. L. 2. †P. *ozdoba wypukła, naksztalt bąbla, rozetka*: P. na rzędzie końskim, na drzwiach, na pasach, cętka, *hulla*. Kn. *Bulla aurea*, P. złoty a. *puszka złota*. Chm. B. *Pobrał ozdoby i pukle, które zwykły miewać wielbłądy królewskie na szyjach ku ozdobie*. Leop. P. na tarczy. Troc. *Pukłami osadzić, ozdobić*. Troc. 3. †P. *wypukłość, powierzchnia wypukła*: P. na księgach, *umbilicus librorum*. Kn. P., *convexum*, rzecz okrągława, okrągłość powierzchna. Sol. *Okrągłość powierzchna pukłem ś. zowie*. Troc. 4. [P.] *garb*. Zdr. **Pukielek**, × **Puklik**. <Nm. Buckel, Czes. pukla>

Pukielek, 1ka, lm. lki p. **Pukiel**: *Peruczka codzień w pukielki małe ułożona*. Krasz.

× **Pukielnik**, a, lm. cy *bronzownik, mosiężnik robiący pukle*. <Od *Pukielny, od Pukiel>

[**Pukiet**, u, lm. y] *bukiet*. <Z Bukiet>

Pukła, i, lm. e *wypukłość zaokrąglona w wyrobie z hlachy, nadana jej młotkowaniem*. <Nm. Buckel>

Puklaczka, i, lm. i *maszynka do pukłowania guzików na przykrywece do kłódek okrągłych*.

Pukład, u, lm. y, × **Puklat**, †**Pukłada**, × **Pukłata daszek na wozie, buda**: *Patrzaj ś. na żółty P. na wysokich resorach*. Wilk.

[**Pukłaski**, ek, bfp.] *gatunek jabłek*.

Puklasto przys. od **Puklasty**.

× **Puklasty** l. *wypukły, wystający, baniasty*: P. paiz. *Otw. Stary kufel ze wszech stron puklastemi wybijany wzory*. *Otw. Rzeżanie puklaste*. Leop. *Kubek złoty staroświecki, kamieniami i perłami osadzany, a wierzech P. także oprawny*.

Niem. 2. *puklami osadzany*: Gdański pas P. Klon. 3. (o włosach) *pełen pukli, w loki zawijający, kędzierzawy*. <Od Pukiel>

× **Puklat, u, lm. y p. Puklad**: P. wozowy, łub wozowy, korytkowaty, *tegumentum semisphaericum vehiculi*.

Puklernik, a, lm. cy, × **Puklerznik i. ten**, co robi puklerze. Kn. 2. a. × **Puklerzny żołnierz opatrzoney puklerzem**: Na wojnę wyprowadził Bolesław z Giecza 2300 mężów kirysowych i puklerników. Bart. <Od *Puklerny, od Puklerz>

Puklerz, a, lm. e, † **Buklerz i. tarcza okrągła, środkiem wypukła, używana przez jazdę, paiz, tkałkan**: P. do ochrony od ciosów. Nar. Nie miała jazda naszych kirysów, ale tylko z szabłą w ręku samemi ś. puklerzami od szwanków zastaniała. Nar. Posłał Bolesław obłożonym dwa puklerze do wyboru, z których czerwony wojnę, biały pokój oznaczał. Nar. Stateczność jego tarcz i P. moeny. Kochan. P. miedziany zakrywał ramiona jego. Wuj. Puklerze złote, których był Salomon nasprawował. Wuj. Pierś mężnego za P. stoi. Prz. Jak od złotych pały tarcze i puklerze. Tw. Pukiel w puklerzu. Troc. Puklerze różnego są gatunku. Troc. Wnet ś. z puklerzem P., dzida miesza z dzidą. Dm. Siedzą bardowie, lutnie na puklerzach wsparte. Brodz. Rdzę na puklerzu można zmyć tylko własnej krwi strumieniem. Uj. Pokładły ś. ojce na krwawych puklerzach. 2. zool. *górna skorupa zółwia*. Zdr. **Puklerzyk** <Fr. bouclier>

Puklerzany × **Puklerzny** przym. od **Puklerz**: Puklerzane nakrycie = sklep z puklerzów nad głowami żołnierzy, którym ś. niegdy w szturmie od razów zastaniali. Troc.

× **Puklerznik, a, lm. cy p. Puklernik. Troc.**

× **Puklerzny p. Puklerzany.**

× **Puklerzny, ego, lm. i rz. p. Puklernik.**

Puklerzyk, a, lm. i p. Puklerz.

Puklić, i, il, Puklować robić wypukłym, drykować. P. ś. *sterceć wypukło, uwydatniać ś., być wypukłym*: Ponad oczami pukli ś. powierzchnia czola podwójną łagodną wyniosłością. <Od Pukiel>

× **Puklik, a, lm. i p. Pukiel**: Łańcuszek mały z puklikami do połowy, z szmelcem czarnym i białym. Niem.

Puklować, uje, ował p. Puklić: Kubki z wieki, dwoiste, norymberskiej roboty, puklowane, wybijane. Goł. <Od Pukiel>

Puklowanie, a, btm., czynność cz. Puklować.

[**Puklowatō**] przys. od **Puklowaty.**

[**Puklowatōś, i, btm.**] rz. od **Puklowaty.**

[**Puklowaty**] *garbaty*. <Od Pukiel>

† **Pukłada, y, lm. y p. Puklad**: Machiny, wieże, strzały, kusze, baszty pod wymyśloną prowadził pukładą. Chr.

† **Pukładka, i, lm. i naczyńie buchaste z wiekiem wydętym**: Drożdże w baryłki, w pukładki, w bębenki pozlewać. Haur. <Od Pukłada>

× **Pukłat, u, lm. y p. Puklad**: Same urobione były naksztat rydwanów wielkich z pukłaty. Niem. S. Nazad na pukłacie srebrna wielka gwiazda, wpojszród niej carski herb. Niem. S. Wewnątrz wszytek P. obity sobolami niezadnemi, około okien cudniejszemi. Niem. S.

× **Pukłata, y, lm. y p. Puklad.**

Puknąć, knie, knął a. × **ki, [Paknąć], † Paknąć, nied. Pukać i. a. [P. ś.] zapukać, stuknąć, zakałatać**: Ktoś puka do drzwi, obacz, kto tam? L. Jedzie do chałupy naprzeciw stojącej i pu-

ka. L. Będę ja, widzę, długo pukał, niż mi otworzy. L. Wstyd pukać do drzwi tej nędzniej. Mał. Wołać nie można, pukać nie wypada. Fred. A. Pan do drzwi moich puka. Słow. Kto tam do drzwi (we drzwi) tak puka? Troc. Przen.: Darmo piękne niebo, darmo pyszny widok puka przez okno. Krasin. (= *włziiera ś., zagląda*). Serce puka = *bije, kołatce, tłucze ś.* Nadstaw swoje uszko, jak moje serduszko tobie, Basiu, puka. Kniaź. Jak mi serce od radości puknęło! Tremb. 2. *strzelić, palnąć, uderzyć głośno, huknąć, łomotnąć, grzmotnąć, trzasnąć*: Puknęło eo, spadłszy. Kn. Wiadro w wodzie pukło głośno. Żebr. Byle drzwiami pukniono, to rozumie, że strzelono. L. Spadłszy balka strasznie puknęła. Troc. Przen.: *fuknąć, awanturować ś., hakasować, szastać ś.*: Dawniej to człowiek i pukał i trzaskał, lecz pierwszą żywość włos siwy ugłaskał. Nar. I fuknąć, i P. bezpieczniej jest w tej sukience. L. To, muzyku, piątek, to go paknąć; to sobota, to go skubnąć. Sak. Przen.: P. sobie wypić, *palnąć, golić, rąbać, machnąć sobie*: P. sobie kieliszek, dwa przed obiadem. Przen. (do kobiety): Puknijmy sobie! = *odbałdźmy sprawę cielską, trzepnijmy ś.* 3. a. P. ś. *pełnąć, rozpełnąć ś., rozpaść ś., trzasnąć*: Smierzmy zapędy, niech w nas zółć nie puka. Zabł. Żywot mój jest jak wino bez luftu, a jako nowe naczynia, które ś. od niego pukają. B. B. (= *są rozsadzane*). Nie leją młodego wina w stare naczynie, bo ś. pukają stare naczynia, a wino ś. roztacza. Leop. Z śmiechu mało ś. nie pukł. Jabł. Tak mi wszystko opowiadała, że m. ś. prawdziwie od śmiechu pukała. Lubom. Zgniewana Wenus, że ś. jadem puka. Mor. A. Pukam ś. prawie z gniewu, z zardrości. Chr. Z jadu ś. na mnie pukali. Ryb. To oni słysząc, prawie ś. pukali w sercach swych i zgrzytali nań zębami. B. B. Puka ś. z żalu serce, że ich nie widzimy. Koch. W. Puka ś. z zardrości z jadu i na enotę noże ostrzy. Pot. Strzelba ś. najbarziej w tym miejscu puka, gdzie kula leży. Troc. Pukać ś. od żalu na to serce musi. Troc. Kasztany nie narznięte ś. pukają. Troc. Od litości serce mi ś. puka. Troc. (= *kraje*). [Wzionbyk, wzionbyk serce moje a cisonbyk, choćby pukło. Tet. Wtedy już weale puknął od śmiechu i zawołał. Kacz. Puka ś. orzech, owoc, *hascit*. Kn. (= *pełta, rozchyła ś., rozwiiera ś., rozwija ś.*). Puka ś. drzewo, róża, pakowie = puszcza, rozwija ś. L. Gdy liście ś. puka, znać, iż blisko lato. Bud. Blizkie lato, kiedy ś. już papie puka na drzewie. Gil. Weź papia topolowego, skoro ś. pocnie pukać. Spicz. Koło św. Jakuba puka ś. chmiel albo kwitnie. Gawin. Po posianych zagonach przyspieszyć trzeba brózdzenie, aby ziarno nie pukło. Haur. Gdy ziarna zboża posianego pukną, trawę z siebie puszcza. Odm. Przen.: *prysnąć, ulotnić ś., rozwiać ś.*: Prawda ś. pukać nie będzie. Troc. Puknęła i ta nadzieja. Troc. Nastąpi za to kara Boska, boby ś. musiała prawda Ewanielji pukać. Swad. Wiatrem nadzieje puknęły nadzieje. Kochan. P. ś. i. p. wyż. pod 1) i 3). 2. [P. ś.] *uderzyć ś.*: Puknął ś. głową o łóżko. <Od Dźwn. PUK>

Puknięcie, a, btm., czynność cz. Puknąć.

Puknięcie się, a, btm., czynność cz. Puknąć ś.

[**Puko**] = Póki. <Zam. Póko, Po + *Ko, K>

[**Pukopek, pka, lm. pki**] *pólkopek*. <Pu (= Pól)

+ *Kopek, od Kopa>

[**Pukować, uje, ował**] p. i. **Bukować**. <p. i. Bukować>

[Pukowanie, a, b]m.] czynność cz. Pukować.
[Pul] i. Pul pul! = *nawoływanie indyków*. 2. a. pula ha! = *odpedzanie indyków*. 3. Pul, pul, pul = *głos, jaki ma wydawać śmierć, gdy kosą ścina człowieka*. <Okrzyk>

Pula, i, lm. e i. suma ogólna składająca się ze stawek od graczy: Postawić, złożyć co do puli. Rozmowę przerwało rozbitanie puli. Krasz. Pierwsza P. wypadła szezeliwie. Krasz. Grać do puli = *grać, składając przegraną nie tylko wygrywającemu, ale i do puli*: Byli i lubowniej marjasza do puli. Wilk. Być przy puli = *mieć wszelkie szanse wygrania puli*: Właśnie ja jestem przy puli. Skarb. P. w preferansie = *kura, kurka, kociołek*. 2. przen. *partja, tur; ustanowiona liczba punktów do zgramia*: Pan Erazm już trzecią pulę przegrał. Krasz. Zgrać pulę = *przez grę wykreślić ogólną liczbę punktów*. 3. przen. *gracze grający do puli*: Zaraz tu nadejdzie cała wieczorna P. bilardowa. Krasz. 4. bil.: Alagier P. p. Alagier. Zdr. Pulka. <Fr. poule>

[Pula] p. Pul. <Okrzyk>

Pulać, a, ał zł. *sprzedać*.

[Pulać, a, ał, Przypulać] *robić z trudem; nieść co ciężkiego*: Ledwim pulał sochę. Zyto takie nawalne, a tu pulaj cały dzień (= *haruj*).

Pulanie, a, b]m., czynność cz. Pulać.

[Pulanie, a, b]m.] czynność cz. [Pulać]

Pularda, y, lm. y: P., kura kapłuniona, której ś. jajecznik wybiera, aby ś. stała nieplodną i tymże tłuszcieszą. Kluk. Zdr. Pulardka. <Fr. poularde>

Pulardka, i, lm. i p. Pularda: To nie kokoszka, ale P. L. Pulardki, frykasiki, kureczątka, oj to delice dla mnie. L.

Pulardować, uje, ował *kastrować kure*. <Od Pularda>

Pulardowanie, a, b]m., czynność cz. Pulardować.

Pulares, u, lm. y p. Pugilares: Wyjmuje z kieszoni P. atlasowy i z niego papier. Niem. Zdr. Pularesik. <Z Pugilares>

Pularesik, u, lm. i p. Pulares. Niem.

[Pularus, a, lm. y] p. Pugilares.

[Pularys, a, lm. y] p. Pugilares.

[Pulas, a, lm. y] *indyk*. <Od Pul>

Pulchnić, i, il, × Puchnić *robić pulchnym, spulchnić*: P. ziemię (= *wstrząsnąć, przewrócić, aby była pulchna*). <Od Pulchny>

Pulchnieć, eje, ał, × Puchlnieć *stawać ś. pulchnym*. <Od Pulchny>

Pulchnienie, a, b]m. i. czynność cz. Pulchnić. 2. czynność cz. Pulchnieć.

Pulchniuteńki p. Pulchniutki: Kochana rączka, miłuchna, pulchniuteńka. L. <Od Pulchniutki>

Pulchniuteńko przys. Od Pulchniuteńki.

Pulchniutki, Pulchniuteńki *miłutki przez swoją wielką pulchność*. <Od Pulchny>

Pulchniutko przys. Od Pulchniutki.

Pulchność, i, b]m. rz. od Pulchny; × Puchlność: P. liców i rumieńców żywość. Mick.

Pulchny, × Puchny *uginający ś. a. zapadający za dotknięciem wskutek słabej spójności swoich cząstek, gąbczasty, nastroszony; delikatny, miękki w dotknięciu*: Każda rzeź pulchna przez ściśnienie nierównie mniejszą ś. staje. Boh. Pulchna sztuka mięsa. Kras. Legszy na pulchnej skotopasi łące, w fujarki sobie dmy na przemiany. Książ. Pulchne smugi deptać. L. Woda żadna nie jest tak pulchna, aby ś. ściśnięć dała. Kluk. Nasze mędrki rubaszne i pulchne i hoże. Kras.

Wesoła śpiewa i taktem w pulchne klaszcze ręce. L. Oparła rumianą twarzączkę na pulchnej dłoni. Korz. <Z Puchlny, PUCH/PYCH>

× Pulcick, u, lm. i p. Pulit.

Pulecnel, a, lm. e = Poliszynel: Tłum, w którym i na pulecnelu i na arlekinie nie zbywało. Krasz. <Włos. pulcinello>

[Pulda, y, lm. y] *nazwa kury*.

[Pulerans, u, lm. y] p. Pugilares.

[Puleraus, a, lm. y] p. Pugilares.

[Pulica, y, lm. e] *półka*. <Z Pólica, Poliea, PÓŁ/POL>

[Puliki, ów, b]p.] *policzki*. <Z *Póliki, zgr. od Policzki>

1. Pulka, i, lm. i p. Pula: Urządzić, przegrać pulkę. Zasiąść do pulki.

2. Pulka, i, lm. i mul. *linka do wciągania wapna, cegły, piasku, wwoły i t. p. przy odnawianiu domów na wiszące rusztowania*.

[Pulka, i, lm. i] *indyjczka*. <Od Pul>

× Pulka, i, lm. i *zmowa*: Prawo zabroniło towarzystwom dróg żelaznych tak zwanych pulek (pools), zmów.

Pulmanowski wagon = *wagon sypialny a. salonowy zbyt kownie urządzony*. <Od nazwy Amerykanina Georga Pullmana>

Pulment, u, lm. y *zaprawa pod złocenie lub srebro malarskie*. <Łć. pulmentum>

! Pulpa, y, b]m. *mięsz, miążga, miękkiśz* (owoców, jarzyn): Gdy owoce dojrzeją, ścina ś. pulpy rosnące zwykle najobficiej w najniższych częściach pnia. Rogoż. <Fr. pulpe>

Pulpecik, a, lm. i p. Pulpet.

× Pulperja, i, lm. e *oberża, austerja*. <Hp. pulperia>

Pulpet, u, lm. y *kuch. gałka z posiekanego mięsa (a. bez niego), z tłuszczu, z dodaniem chleba białego tartego, soli, korzeni, uwarzona i do potraw innych dodawana, †figatel*: Flaki, rosół z pulpetami. Zdr. Pulpecik. <Włos. polpetta>

Pulpicik, a, lm. i p. Pulpit: List przed nią na pulpiciku położył. Krasz. Jezeli tłómaczył, stał przed nim mały P. z książką. Pol.

Pulpit, u, lm. y, × Pult *stolik do pisania z pochylłym blatem; podstawka przenośna z pochylłym blatem, na której kładzie ś. mszał przy mszy św.; puchyla podpórka, rodzaj małych stalug pod książkę lub nuty*: P. pisarski na stole albo w książnicy. Kn. P. kościelny. Kn. W pulpicie list będzie. Troc. †I z pulpitem. Prz. (Kn.) *(gdy ś. coś chętnie wskutek zniecierpliwienia odstępuje (i z dzieżą ciasto, węz i bicz. L.))*. Zdr. Pulpicik, Pulpitek. <Łć. pulpitem>

Pulpitek, tka, lm. tki p. Pulpit: Już przed obrazem stał P. mały, a na nim leżał już brewjarz otwarty. Pol. Przybory do pisania, jak skrzynki z kałamarzami, pulpitki i t. p. Łźń.

Pulpitowy przym. od Pulpit. Przen.: Dach P. p. Dach.

Puls, u, lm. y i. fizj. *dający ś. wyczuć ruch fali krwi w tętnicach, tętnienie, tętno, †tępanie, †tępanie (pulsus, pulsatio)*: P., który ś. u ludzi na rękę maca, dzieje ś. w żyłce arterycznej i jego każde uderzenie staje ś. z napełnienia i wypróżnienia krwi do żył właściwych. Kluk. Odszedł od siebie jak umarły, a gdyby byli jego przyjaciele trochę słabego pulsu nie uczyli, pewnieby go byli pogrzebli. Skar. Uważaj P., czy będzie prędko, czy powolny, twardy, czy miękki, dosadny, czy drobny, mocny, czy słaby? Perz. Póki P. sercem bije i krew sączy. Mat. Przen.:

P. życia narodowego. Zał. S. Trzyma rękę na pulsie życia publicznego (=nie tajne mu są wszelkie jego objawy, zwroty, jest w położeniu dającym mu możność ich kontrolowania). Przen.: Pulsu komu macać=a) badać go, chcąc go zrozumieć. Kn. b) Macać duszy w kim, prać go kijem, wybijać go. Kn. × Przen.: humor, afekt, smak, fantazja, skłonność, myśl. Kn. Nie do pulsów mu. Włod. 2. miejsce na ciele, w którym łatwo tętnienie wyczuć można: Pulsy to są skokne a. tępne żyły. Sien. Bierze go za P. 3. gór. słupek postawiony czasowo wśród odbudowy a podpierający goły strop wprost, bez wciasu, fant, stempel. Łab. <Łć. pulsus>

Pulsacja, i, lm. e fizj. uderzenie pulsów, pulsowanie, tętnienie (w tętnicach), bicie (serca), tępanie, tępanie (pulsatio). Przen.: Kurjerek jest kronikarzem miasta, liczy pulsacje stolicy, że tak powiem, i zapisuje najmniej znaczące symptomy. Krasz. <Łć. pulsatio>

Pulsator, a, lm y i.?: Kamienie z ziemi wydobywają ś. za pomocą tak zwanego pulsatora. 2. gorz. przyrząd do wtryskiwania do cylindra pompowego rozpylonego strumienia zimnej wody. <Łć. pulsator>

Pulsekta, i, lm. i, [Pulsówka] rękawek włóczkowy, watorwany a. futrzany, wdziewany na rękę w miejscu, gdzie zwykle puls macają, mitynka.

[Pulso, a, lm. a] skronie. <Od Puls>

Pulsometr, u, lm. y i. fizj. przyrząd do mierzenia tętna, × stygmo graf. 2. mech. p. Tętnik. <Łć. pulsus + Gr. metron>

Pulsować, uje, ował i. obiegać w arterjach i żyłach, wywołując puls; tętnić, bić, kołatać: Krew mi silnie pulsuje. Serce pulsuje. Skronie zaczęły mi P. mocno, jak u osoby oczadziałej zbytciem węglanego kwasu. Orzesz. Przen. (o życiu społecznym) dawać silniejsze lub słabsze oznaki istnienia: Życie w całym powietrzu zdawało ś. drgać i P. 2. gór. stawiać puls w kopalni. <Od Puls>

Pulsowanie, a, blm., czynność cz. **Pulsować**: Jej interwencja podniecałaby P. życia.

!Pulsowy przym. od Puls: Miejsce pulsowe. Troc. † Żył pulsowe (Perz.) = tętnice, arterje, † żyły tępne a. skoczne, skokne (Sien. i Sleszk.), † żyły bijące a. skaczące (Dyk. M).

Pulsówka, i, lm. i p. Pulsekta. <Od Pulsowy>

× **Pult**, u, lm. y p. Pulpit; fortep. podstawka pod nuty u fortepianu a. pianina. Zdr. Pultik. <Nm. Pult>

Pultyn, a, lm. y tłuszcioch, dzieciak pulchny, pączek w masle, pulpet, lepa. Zdr. Pultynek.

Pultynek, nka, lm. nki i. p. Pultyn. 2. obciążona a. przyśrubowana do czego poduszeczka do igiel a. do wsparcia łokcia przy przymierzaniu rękawiczek u rękawicznika: Bonończyk w izbie, a kundel do psiarńi, śpilka w pultyunku, a widły w masztarni. L. (=każda rzecz na swoje miejsce). Wyjęła wielką szpilkę z pultynka. Orzesz. 3. mały pulpit, osobliwie do robót kobiecych: List położyłem na pańskim pultyunku. L. 4. szkatulka, skrzyneczka, szczeg. z poduszeczką na wierzchu: Lite miednice, zwierciadła, pultyunki, sute perłami, były w upominku. Pot. Płacić mają od koronek, szkatuł, pultyunków, perspektyw. Vol. Książkami pakował pultyunki. Ejs. Trzewiki drewniane, lipowe, pultyunkiem specjalnym kryte, sztukwartową robotą (=inkrustacją, mozaiką) hebanem i perłową macieją nasadzone. Przyb. <Od Pultyn>

[Pulwer, u, blm.] szmatka spalona na węgiel, używana daw. zamiast hubki do krzesania ognia i do zatamowania krwi. <Nm. Pulver>

× **Pulweres**, u, lm. y prosek pisarski do atramentu. Włod. P., atramentum scriptorum aridum, non subactum. Kn. <Łć. lm od pulvis>

× **Pulwerkan**, u, lm. y p. **Pulwerkar**: Przyprowadził trzysta ludzi piechoty, czterdziestu kozaków, dziesięć fas prochu, dwa pulwerkany z gotowemi ładunkami. Ochoc.

× **Pulwerkar**, u, lm. y, × **Pulwerkan** wóz z prochem: Za nim śmigownica, ciągniona przez ośm koni, w asystencji dwóch pulwerkarów. Rzew. Pozakrywać pulwerkary, bo tylko dla nich deszcz niepotrzebny. Rzew. <Nm. Pulverkarren>

× **Pulwersak**, u, lm. i l. prochownica, prochownicza; worek skórzany na srot. 2. myśl. miejsce w łufie strzelby, gdzie ś. nabój osadza, gniazdo. <Nm. Pulwersack>

Pulweryzacja, i, blm. apt. proskowanie, sproszkowanie, rozpylanie. <Nm. pulverisatio>

Pulweryzator, a, lm. y narzędzie do rozpylania cieczy, rozpylacz. <Nm. pulverisator>

Pulweryzować, uje, ował apt. ścierać na prosek, proskować, rozpylać. <Łć. pulverisare>

Pulweryzowanie, a, blm., czynność cz. **Pulweryzować**.

Pulwinarium w lp. nieod., lm. a, ów poduszka pod mszał na oltarzu. <Łć. pulvinarium>

[Pulwy, lw, blp.] łąki wilgotne.

† **Pułak**, a, lm. i p. **Póhák**: Za panowania Ludwika Węgierskiego Niemiec jeden strzelbę spiżaną, co od grzmotu huczliwego pułakami nazwano, wymyślił. Błaz. (bombardas. Krom.). <Pól(h)ak>

Pułap, u, lm. y, † **Połap**, [Połap, Półap] strop, powala, ściel z desek na belkach izby: W czasie pożaru cały ś. P. zapadł. Perz. Runął obciążony ołowiem P. galery. Nar. Kładłem w jedną szalę enotę, w drugą bogactwa; bogactwa podniosły ś. do góry i uderzyły prawie o P. L. P. w pomieszkaniach bywa sosnowy. Kluk. Ślepy P. = sufit z krótkich desek w polach między belkami mniej więcej w połowie ich wysokości dany. P. na kozłach podstawiony pod studnią. Jak. J. (=pomost?). <? Pu(Pó) + ŁAP>

× **Pułapa**, y, lm. y p. **Pułapka**: Sobole łapią w pułapy. L.

Pułapka, i, lm. i l. a. × **Pułapa**, × **Połapęd** łapka, samolówka, żelaza: Na myszy nadstawiają różne pułapki. Kluk. Liszka w pułapkę wpadła. Książ. Wszędy kredytorowie na niego z procesem, jak na mysz z pułapką, czekają. L. Teraz wpadłem, jak mysz w pułapkę. L. Przen.: silla, zasadzka, zdrada, podstęp, podejście: Skrycie mu pułapkę stawiają. L. Trzeba, aby nasze plany dojrzały, abyśmy mieli czas ustawić pułapkę na tego szczura. Krasz. 2. a. **Kamieniarka** cukr. przyrząd do oddzielenia kamieni i buraków w kralajnicy, łapacz. 3. ryb. skrzyńka z dnem z listew ułożonych w kratę, zastawiana dla polowu ryb przy korytach prowadzących wodę z młynówki na koła. <Pu(Pó) + Łapka>

Pułapowy przym. od **Pułap**: W wierzchu balka pułapowa. Jak. J.

Puławka, i, l. lm. i laska z wiśniowego drzewa, którym slyną Puławy. 2. blm. gatunek pszenicy. <Od nazwy miasta Puławy>

Pułczek, czka, lm. czki p. Pułk. Bobr.

Pułhak, a, lm. i p. **Póhák**: Stożki za P. a. za działa najmocniejsze modlitwa do Boga. Gil. <Zam. Póhák>

Pułk, *u*, *lm. i*, **Półk**, † **Pótek** *oddział wojska, w piechocie od dwóch do czterech tysięcy ludzi; w kawalerji od osiemset do tysiąca kilkuset; regiment, legjon*: P. piechoty a. pieszy. P. kawalerji a. jazdy a. konny. P. kozaków. Wyjść z pułku. Z służby policyjnej wrócić do pułku. Dowodzić pułkiem. W pułku króla JMści jest chorągwi lekkich dziesięć; w pułku hetmana wielkiego koronnego chorągwi pięć. Troc. W Korsuniu trzymał ś. Andrzej Doroszenko, pułkownik, przy którym byli kozacy z pułków (okręgów) humańskiego, powołockiego... Dar. P. czwartaków. Zdr. **Pułczek**. <Z Ros. Półk, z Grm., por. Nm. Volk>
Pułka, *i*, *lm. i* gór. *plonna skała między rozszczepionym pokładem soli*. Łab. <? zam. Półka>

[Pułki]=Póki. <Z Póki>

Pułkier, *a*, *lm. owie* *stary dobosz*: Za wyprowadzonymi podwodnemi końmi jechał P. <Od Pułk>

† **Pułkować**, *uje*, *ował*, † **Półkować** *formować pułki, ustawiać w pułki, werbować do pułków, rekrutować*: Z chorągwiemi, z bębny białą płeć półkuje. Falib. <Od Pułk>

† **Pułkowanie**, *a*, *blm.*, *czynność* *cz.* **Pułkować**.

Pułkownictwo, *a*, *blm. p.* **Półkownikostwo**: Otrzymywali takie pułkownictwa ei, co niby kosztem własnym sztyftowali pułki. Rzew. <Od Pułkownik>

Pułkowniczek, *czka*, *lm. czkowie* *p. Pułkownik*: Zaczęli rządzić gorąco, jakimy tu sposobem wy dobyć swojego ukochanego pułkowniczka. Kaczka.

Pułkowniczy *p. Pułkownikowski*: P. urząd. Troc. P., ego, *lm. owie* *rz. porucznik chorągwi pułkownika komenderującego pułkiem jazdy w wojsku polskim, w którym urząd pułkownika był zwykle tytularny*. <Od Pułkownik>

Pułkownik, *a*, *lm. cy*, **Półkownik**, × **Pułkowodzca**, × **Pułkowódz**, × **Półkowodzca**, × **Półkowódz** *stopień wojskowy dowodzącego pułkiem, szef regimentu*: Wszyscy generałowie i pułkownicy. Troc. On takie króle, takie pułkowniki pobił. Mick. Jak pułkownicy przed piechotą, uwijali ś. szlachta i różni spekulanci. Korz. Zdr. **Pułkowniczek**. <Od *Pułkowny, od Pułk>

Pułkownikostwo, *a*, *blm.*, **Półkownikostwo**, **Pułkownikowstwo**, **Półkownikowstwo** *l. a. Pułkownictwo, Półkownictwo stopień, godność, urząd pułkownika*. 2. *zb. pułkownik z żoną*: Państwo P. przyjechali. L. <Od Pułkownik>

Pułkownikowa, *ej*, *lm. e*, **Półkownikowa** *żona pułkownika*.

Pułkownikować, *uje*, *ował*, **Półkownikować** *być pułkownikiem, pełnić obowiązki pułkownika*: Dał jawne dowody pod Żórawnem, pułkownikując pod stryjem swoim, hetmanem. Nies. Województwu wołyńskiemu podczas pospolitego ruszenia pułkownikował. Nies. Nad estgotlandzką brygadą pułkownikował Fersen. Sienk. <Od Pułkownik>

Pułkownikowanie, *a*, *blm.*, **Półkownikowanie** *czynność* *cz.* **Pułkownikować**.

Pułkownikowicz, *a*, *lm. e*, **Półkownikowicz** *syn pułkownika*.

Pułkownikowski, **Pułkowniczy** *przym. od Pułkownik; Półkownikowski, Półkowniczy*: Dano im epolety pułkownikowskie. Fred. A. <Od Pułkownik>

Pułkownikowstwo, *a*, *blm. p.* **Pułkownikostwo**: P. generalne = *komenda główna*. Pierwszemu z nich zlecono P. generalne. Rol. <Od Pułkownik>

Pułkownikowy, **Półkownikowy** *należący do pułkownika*. <Od Pułkownik>
Pułkownikówna, *y*, *lm. y*, **Półkownikówna** *córka pułkownika*.

Pułkowniś, *a*, *lm. e*, **Półkowniś** *piesz. pułkownik*: Panowie zowią mię przyjacielem, a kobiety pułkownissem. L. Hajze, pułkownisiu, wszystko tobie sprzyja! L. <Od Pułkownik>

× **Pułkowodzca**, *y*, *lm. y* *p. Pułkownik*: P. anielski. Zał. <Pułk + *Wodzca, WIOD/WIEDŹ/WOD>

× **Pułkowódz**, *odza*, *lm. odzowie* *p. Pułkownik*: Sam kneź wziął dowództwo, kilku pułkowodzów mianował. Krasz. <Pułk + Wódz>

Pułkowy *przym. od Pułk; Półkowy*: Mówią, że skradł pieniądze pułkowe. Krasz. Kasa, muzyka pułkowa.

[Pułówka, i, lm. i] *połówka*. <Z Połówka>

[Pułzonka, i, lm. i] *kochanka, metresa, miłośnica*. Mrong. <Puł (=Pół) + Żonka>

Puma, *y*, *lm. y*, **Kuguar** *zool. (felis concolor) duży kot jednobarwny Ameryki*. <Hp. Puma, z języków amerykańskich>

Pumeks, *u*, *lm. y*, **Pomeks**, **Gębczak**, **Gębczak**, **Purchawiec**, **Purchatka** *min. skała bezpostaciowa, wulkaniczna, pienista, złożona z krzemionki, glinu, potasu i sodu, biaława i szara, używana za kamień budowlany, do szlifowania i polerowania różnych wyrobów*. <Łé. pumex>

Pumeksować, *uje*, *ował* *wycierać, gładzić pumeksem*. <Od Pumeks>

Pumeksowanie, *a*, *blm.*, *czynność* *cz.* **Pumeksować**.

Pumeksowy *przym. od Pumeks, gębczakowy, purchawcowy*: Grunt piaszczysty lub P. Siemir. Całą kotlinę jeziora wypełnia biały żwir P. Siemir.

[Pumiana, y, lm. y] *coś niesłychanego, niebywalego*. <? Pu(Pó) + *Miana, por. Mianować>

[Pumiń, a, lm. e] *plomień*. <Z Płomień>

Pumit, *u*, *lm. y* *pumeks wulkaniczny kruchy, sypki, z paszcz ogniowych wyrzucany*. Łab. <Fr. pumite>

[Pumoroncowy] *pomarańczowy*: Krople pumoroncowe.

Pumpernikiel, *klu*, *lm. kle* *razowiec westfalski; piernik*. <Nm. Pumpernickel>

[Pumpować, uje, ował] *p. Pompować*.

[Pumpowanie, a, blm.] *czynność* *cz.* **Pumpować**. † **Punca**, *y*, *lm. e* gór. *p. Poncza*. <Nm. Punze>

Puncyn, *u*, *lm. y*, **Poncyn** *rzem. 1. kolek stalowy, podstawiany pod młotek do miejsc, w które młotek nie sięgnie, a które sklepać, zbić potrzeba; takiż kolek cyzlerski z powierchnią na końcu rozmaitie wyrobioną, do wybijania odpowiednich kształtów przy cyzlerowaniu. 2. w lm. introligatorskie formy żelazne, któremi w marginesie pozłożonym książek rysunki wybijano*. <Nm. Punze>

Puncz, *u*, *lm. e* *p. Poncz*: Pił P., ulubiony trunek. Bał. <Ang. punch>

† **Punczocha**, *y*, *lm. y* *pończocha*. Mym.

Pundel, *dla*, *lm. dle* *waga 25-funtowa*: P. wczesanego lnu.

[Punia, i, lm. e] *mała drewniana stodoła na siano; szopa, odryna na siano*. Zdr. [Puńka].

Punički *bot.*: Jabłko puniekie *p. Granat*. <Łé. punieus>

× **Punkciczek**, *czka*, *lm. ozki* *p. Punkt*. Galat. <Od Punkteik>

[**Punkcie**, a, Im. a] *brzuch u owiec*. Sł. wil.
Punkcik, u, Im. i p. **Punkt**: Najmniejsza litera ani jeden P. z zakonu nie przeminie. Wuj. P. jest, kropka jest to, po czym zeglujecie, to, na czym wojnę wiedziecie. Poc. Jeśli P. mamy pobożności, słuchajmy matki. Bardz. (= *odrobine*). < Od Punkt >

† **Punkciszek**, szka, Im. szki p. **Punkt**: Pąkciszek (P.). Leop. < Od Punkcik >

Punkcja, i, Im. e, **Punktura** chir. *nakłócie, przekłócie*. < Łć. punctio >

Punkiel, kła, Im. kle *matryca do robienia czcionek*.

[**Punkowie**, a, Im. a] zb. *pąkowie, pąki drzew*. < Z Pąkowie >

1. **Punkt**, u, Im. y, [**Ponkt**, **Pąkt**, **Pącht**] I. w przestrzeni = a) mat. *element geometryczny nie mający żadnych wymiarów*: Punkty graniczne. Punkty zbiegu. Punkty urojone. Punkty przecięcia, zetknięcia ś. Przen.: P. zjednoczenia (L.) a.: Punktem zjednoczonej władzy narodowej są sejmy. L. Wyprowadzić linię z pewnego punktu. P. matematyczny jest nierozdzielny. Troc. P. szerzy i długości nie ma, jest początkiem i końcem każdej linii. Troc. P. nie ma żadnej długości ani szerokości, ani miąższości. Grz. P. geometryczny żadnemu podziałowi nie podlega. Sol. Początek i koniec linii nazywają ś. punktami. Łs. Przen.: *P. jako granica, kres, stopień, ostateczność*: Odpowiedział Władysław, że mu jeszcze nie przyszło do takowego punktu, aby miał sobie kupić pokój. Biel. M. Człowiek może zbyt wiele tutaj kurzyć, aż do tego punktu, że mu ś. od tego wstrzymać niepodobna. L. Rzecz ta przyszła do tego punktu, że jej ukrywać dłużej nie masz potrzeby. L. I samo na punkcie ostatnim stanęło chrześcijańskie cesarstwo, a prawie zbladnęło. Paszk. (= *na szczelu ostatnim*). b) *kropka*: P. przy każdym perzodzie ś. kładzie. Troc. Umiejętność rysowania map zawisła na tym, aby na papierze ustawić punkta, któreby tak były między sobą położone, jak są na polu przedmioty. Jak. J. P. w piśmie, słowa dzielący, kropka. Kn. Perzod, P., kropka w pisaniu oznacza, że ś. sens całkowity zamyka. Kras. Już punkty, już nicowanym wykładem psowali Pismo św. Białob. (= *interpunkcja*). P. przy nucie muzycznej przedłuża lub skraca ją o połowę jej wartości. P. w muzyce, przy nucie jest na miejscu noty, pół jej waloru znaczącej, położony; nota z punktem. Mag. Przen.: *proszek, atom, ździebło, kruszyna, odrobina*: Ziemia nie jest jak punktem w przestworze całego świata. Min. Dyjament, P. wielki, około niego punktów mniejszych dyjamentowych dwanaście. Niem. (= *ziarnko, oczko*). Punkty na czym = *plamki, cętki*: Ciemne punkty na słońcu. c) P. rzeczy, mowy, rozprawy, dzieła i t. p. = *szczegół, kwestja, warunek; ustęp, okres, zwrot, rozdział, dział, część, artykuł, paragraf, kategoria; okoliczność, względ*: Na tym punkcie cała sprawa zawisła. Troc. P. to bardzo trudny w tej nauce. Troc. Artykuł, P. rzeczy, mowy. Troc. Położył P. pierwszy, drugi. Troc. Punkta pokoju umówione. Troc. Punkty w kontrakcie. Za P. największy gospodarstwa wzięłam sobie szczęśliwość moich poddanych. Kras. Zbijać, objaśniać P. po punkcie. Twardowski poema swoje „Wojnę domową“, zamiast na rozdziały, na punkta dzieli. L. Jest P. w kontrakcie, który ci tego zabrania. Korz. Na pierwszym punkcie rozważmy sobie, jako cię wiele miłował Bóg. Bz. (= *na wstępie*). Na tym punkcie wiele ś. różni-

my między sobą (= *co do tego*). Na złożonym umyślnie w tym punkcie synodzie w Łęczycy... Nies. (= *w tej materji, w tym przedmiocie, w tej mierze*). P. honoru a. × **Punkthonor**: Zakładając sobie P. honoru w tym, aby coś nad ludzi pokazać ś. Lubom. (= *konieczny warunek*). Zawszy ludzi omamia plochy P. honoru. Kras. Dla punktu honoru, który djabeł wie gdzie i do czego przywiązują, na noże idą. L. d) *okolica, miejsce, stanowisko, pozycja*: P. względem miejsca. Troc. Słońce co dzień na innym punkcie wchodzi. Troc. Położenie czterech głównych punktów świata. Jak. J. Punkty przeciwnie. P. centralny. P. nadglówny = *zenit*. P. martwy = *przejszcie* przez *środkową linię prostopadłą do osi obrotu w kołach, w korbach*. P. obronny. Zdobyli wszystkie ważne punkty. Po drodze zatrzymywaliśmy ś. w główniejszych punktach. Sklep w dobrym punkcie położony. Każdy z strzelców stanął już w wyznaczonym sobie punkcie. Nie mam nigdzie punktu oparcia = *spokojnego kąta, przytulku, dachu nad głową, ostwi*. Położenie bez punktu wyjścia (= *sposobu*). 2. × P. w czasie = *chwila, okazywanie, moment*: P. czasu. Troc. Oddaj mi w tym punkcie, coś winien, albo... L. W punkcie jednym rozprószyć wszystkich. L. Tegoż tedy punktu i godziny zamierzonej przybieżał. Warg. Zraz w owym punkcie, abo, jak mówią, w gnieniu oka, kiedy... Karnk. Rozkazał mu, aby tego punktu odjechał od dworu. Boh. (= *natychmiast, z miejsca*). Co powie prawy mędrzec, wiek wiekowi poda, a te nasze światelka, co blyszczą dość jasne, jak ś. w punkcie rozświeca, tak w punkcie i zgasną. Kras. Przen.: W punkcie = *w sam czas, w sam raz, w porę, żart. w kropce*: Znalazł ś. w punkcie (= *jak należy, doskonale, wybornie, jak potrzeba*). Trunek gorący dobry jest na żołądek; jakoż w punkcie zdrowy. Kras. 3. [P.] = a) *zadanie*: Mias mi jeseć jeden P. zrobić. b) *rozkaz*: Na mój P. i na moje zawołanie niech tu furmarszałek stanie. 4. anat.: Punkty łzowe, łzane (puncta lacrymalia). Punkty jednotne siatkówek oka. P. ślepy w oku. 5. astr.: Punkty główne, kardynalne p. **Kardynały**. P. odśoneczny = *P. drogi planet najbardziej od słońca oddalony, odśonecznik, afeljum*. 6. bil. = a) *miejsce na bilardzie*: P. domowy, przeciwny domowemu, *średkowy, kreglowy*. t b) *jednostka z puli*: P. dobry, zły. 7. druk. *jednostka do obliczania wymiarów czcionek* = $\frac{1}{2}$ milimetra. 8. fiz.: P. krzepnięcia p. **Krzeptenie**. P. krytyczny gazu p. **Krytyczny**. P. topliwości lodu. P. wrzenia = *temperatura, przy której płyn zaczyna wrzeć*: + 80° R. jest punktem wrzenia wody. + 9. fiz.: P. widzenia (punctum visus). Przen.: Właściwy komu P. widzenia, zapatrywania ś. = *stanowisko, z którego kto zapatryje ś. na rzeczy, ką, pod którym je widzi*. 10. haf.: Znał dokładnie wszystkie sposoby haftu, czyli, jak nazywano, punkta. Byk. 11. karc. *mniejsza lub większa liczba wziętych lew*. 12. tok. *kołec na kołcu walca, stanowiący biegum osi obrotu rzeczy toczonej*. Łab. Zdr. **Punkcik**, × **Punkciszek**, † **Pąkciszek**, [**Punkteczek**]. < Łć. punctum >

2. **Punkt** przys. *punktualnie, akurat, akuratlwie, równo z czym*: Przybył P. o pierwszej. Jutro na piątą godzinę P. w P. 30000 talerów. L. < p. I. Punkt >

Punktacja, i, Im. e, **Puntuacja**. I. *umieszczanie znaków pisarskich*. 2. w Im. muz. *zmiany i ułatwienia w głosach, szczególnie solowo-wokalnych, zastosowane do osobistości wykonawców*. 2. *szkie u-*

mowy z zestawieniem głównych punktów; przedwstępne spisanie warunków. <Łć. punctatio>

Punktak, a, lm. i p. **Punktarek**. <Od Punkt>

Punktarek, rka, lm. rki, **Znacznik**, **Punktak**, **Kierner** blach., kotł., kow., noż., ślus., tok. *pre-cik stalowy do wyciskania miejsc, w których mają być porobione dziury*. <Od *Punktarz, od Punkt>

Punktator, a, lm. rzy I. **pomocnik rzeźbiarski**. 2. *uczony hebrajski zajmujący s. ustaleniem tekstu Pisma Ś.*: Masoreci i punktatorzy byli pierwszymi gramatykami praktycznymi języka hebrajskiego. BdC. <Od Punkt, ponieważ określali wymawianie samogłosek za pomocą kropek i innych znaków dyjakrytycznych>

[**Punkteczek**, **czka**, lm. czki] p. **Punkt**: Pełnił służbę do punkteczku jednego (=co do joty).

× **Punkthonor**, u, blm. p. **Punkt**. <Punkt + Honor>

Punktować, uje, **ował** oznaczać punktami przestrzeż (na papierze, tkaninie, skórze i t. p.), na której ma być wykonana jaka czynność; znać punktami kierunek ściegów a. linii, które mają być wykonane; wogóle robić kropki, kropkować, cętkować, stawiać punkty: Korale punktowane (millepora). <Od Punkt>

Punktowanie, a, blm., czynność cz. **Punktować**: Katalicy strzeć s. mają punktowania arjańskiego w tym tekście, które całe znaczenie odmienia. Białob. (=interpunkcji).

[**Punktownie**] *akuratnie*.

Punktowy przym. od **Punkt**: Może mrówki wędrownie swojemi prostymi punktowemi oczami nie rozróżniają kolorów. Są już felczerzy tak zwani punktowi i wolno praktykujący (=mający w pewnych punktach swoje zakłady). Mat.: Płaszczyzna punktowa. Przestrzeń punktowa. Przekształcenie punktowe.

Punktacja, i, lm. e p. **Punktacja**.

Punktualnie przys. od **Punktualny**: Odda pieniądze P., skoro odegra, co przegrał. L. P. płaci, prawa przestrzega. Troc. Przybęde P. o trzeciej (=punkt). Wstaje P. o jednej godzinie.

Punktualność, i, blm. rz. od **Punktualny**: A ta to P. We pana! L. P. zapłaty. Troc. Chorąży liwski przez swą niepunktualność znowu sprowadził do córki i mnie i Szelutę. Mat. Niemasz nigdzie wyrazu skargi na niesłowność lub niepunktualność Ludwika XIV. Czern. Przystępstwa takiej niepunktualności dopuszczają s. nawet najwięksi dostojnicy i panowie.

Punktualny *skrupulatny co do terminu, pedantyczny w stawianiu s. na czas ściśle oznaczony, akuratywny*: P., akuratywny, niezawodny, momentu strzegący, ściśły. L. Punktualna zapłata. Troc. Człowiek P. (=lubiący punktualność). Jest to jego zwyczaj być punktualnym. L. Pensje u naszego dworu nie były znaczne, ale zapłata punktualna. Kras. Uszczenienie s. punktualne w tym, co s. obiecało. L. <Od Punkt>

Punktura, y, lm. y I. druk. *jeden z dwu ostrych sztyftów w dekle prasy drukarskiej, na które zatyka s. arkusz dla równości*. 2. intr. *rodzaj cyrkuła, narzędzie drewniane lub żelazne, do oznaczenia różnej miary i formatu książki*. 3. lek. p. **Punktacja**. <Łć. punctura>

[**Puno**] p. Pono.

[**Punocek**, **cka**, lm. eki] p. **Północek**.

[**Punok**] p. Pono.

[**Punt**, a, lm. y] p. **Funt**.

Puntalik, u, lm. i p. **Puntał**: **Puntalików** w kłodzku z szmelcem sztuczek kilkadziesiąt. Niem. × **Puntał**, u, lm. y p. **Pontał**. Niem. Dziś panie

świecą s. drogiemi altembasy, puntałami, perłami, klejnoty. Ciek. Zdr. × **Puntalik**. <Włos. punta-tale>

[**Puny**] = Pono.

[**Punza**, y, lm. y] *ryba z wielką głową*.

[**Puńka**, i, lm. i] p. **Punia**.

[**Puono**] p. Pono.

[**Puonok**] p. Pono.

1. [**Pupa**, y, lm. y] *kupa*.

2. [**Pupa**, y, lm. y] *lalka kupa*.

Pupa, y, lm. y *dziec. dupa, zadek, tyłek*. Zdr. **Pupka**, **Pupcia**, **Pupeczka**, **Pupinka**. <Por. Nm. Popo>

[**Pupcia**, i, lm. e] p. **Pupa**.

† **Pupeczek**, **czka**, lm. czki *mężczyzna - lalka, niewieściuch, elegancik*. <Od Pupek>

Pupeczka, i, lm. i p. **Pupa**: *Jejmość panie Piększydłowskie, owe to z pomad, farb, perfumów i innych ingrediencji ulepione i umuskane pupeczki. W pieszczotach domowych wychowaną to serduszkim, to pupeczką zwano. L. Moja pupeczko, rybeczko! L.* <Od Pupka>

Pupek, pka, lm. pki I. [P.] *pepek*. 2. w lm × **Pupki**, † **Bupki** = *najprzedszy futro z brzuchów około pępka*: Sobole, marmurki, pupki, ogonki. Vol. Rysie, pupki, sobole. Tw. Sobolich pupków para. Ins. e. I. Prawa oszczędnicze zabraniają mieszczanom safjanu, soboli, rysiów, marmurków, pupków, jedwabnych pasów. T. K. <? z Ros.>

[**Pupięta**] nieod. p. **Półpięta**. <Z Półpięta>

Pupil, a, lm. e *wychowaniec pozostający pod opieką, elew*: Hrabinę żywo zdawał s. obchodzić los Pupila przybranego. Krasz. <Łć. pupillus>

Pupila, i, lm. e, **Pupilka** forma ż. od **Pupil**, *elwka*.

Pupilarny *tyczący s. sierot i nieletnich*: Pupilar-na instancja. Kaczk. Bracia nie upominali s. o zwrot pod jego opieką pupilarnych intrat. Chrząszcz. <Łć. pupillaris>

Pupile, **ęcia**, lm. **ęta** *dziecię zostające na wychowaniu*: Boi s. wydać ze swoim kalectwem, aby w oczach swoich 'pupilat argusowskiej powagi nie stracić. Od. <Od Pupil>

Pupilka, i, lm. i p. **Pupila**.

Pupilowy *należący do pupila*: Sumy, dobra pupilowe.

Pupinka, i, lm. i p. **Pupa**.

Pupka, i, lm. i I. p. **Pupa**: P. służąca za cel do strzelania. 2. [Pupki] *pęczki kwiatowe na drzewach owocowych*. 3. [P.] *brodawka piersi kobiecej, ssawka*. 4. zool. *pozwłoka owadów łuskoskrzydłych zmierzchnych i nocnych*. Jar. Powozy zatrzymywały s. przed wejściem rzesisto oświetlonym: każdy jak P., otwierając s., wypuszczał z siebie motyle strojne, barwne i pachnące. Bał. <Łć. pupa>

Pur, a, lm. y I. × P. *miara zbożowa*: Do pura wchodzi garncy 16, więc do beczki wileńskiej wchodzi purów 5; gdy zaś 45 purów wchodzi do łasztu rygskiego, zatem 8 beczek i jedna ośmina składają łaszt rygski. Cz. 2. [P.] *miara zawierająca 24 garnce*. <Nm. [Pur]>

[**Pur**, a, lm. y] *taczki*. <Czes. púra>

[**Purák**, a, lm. i] *mamićiel, zwodzićiel*.

Puraniczny *tyczący s. ksiąg świętej poezji sankryckiej, zwanych Purana*: Historje puraniczne. <Od Skr. Purana>

Purbekski *wapień, gieol. należący do pokładów zwanych wędzkiemi w utworze kredy i zawierający muszelki bagniaków*. Łab. <Ang. Purbeestone>

Purchać, a, ał odzywać *ś. głosem właściwym świni maciorze, rechtać przerywając.* <Od Dżwn. Purch>

[**Purchać, a, ał**] *pierzchać, zrywać ś. do lotu:* Ptastwo stadami purcha.

[**Purchada, y, lm. y**] p. **Purchawka.**

Purchanie, a, blm., czynność cz. **Purchać.**

[**Purchanie, a, blm.**] czynność cz. [**Purchać**].

Purchatka, i, lm. i p. Purchawka: Zbić kogo, komu łeb jako purchatkę. Troc (=na leśne jabłko). 2. p. **Pumeks.** Łab.

Purchatkowate grzyby, **Purchawki, Wnętrzaki** bot. (gasteromycetes) *podrząd a. oddział grzybów właściwych z rzędu podstawczaków.* <Od Purchatka>

Purchatkowy przym. od **Purchatka, pumeksowyy:** Zlepieniec P. Łab.

Purchatnica, y, lm. e bot. (physarum) *grzyb z klasy śluzowców.*

Purchato przys. od **Purchaty.**

Purchatość, i, lm. i rz. od **Purchaty:** *Raritas in pulmonibus, płuca pełne dziurek i purchatości.* Mącz.

Purchaty gąbczasty, dziurkowaty: *Pumex, P. kamień, którego w łaźni używają.* Mącz. (p. Kamień pod 22). <PURCH/PIERZCH/PROCH>

Purchawcowy przym. od **Purchawiec gąbczakowyy, pumeksowyy** (pumiceus).

Purchawiec, wca, lm. wce, min. p. Pumeks.

Purchawka, i, lm. i, [Purchada] i. [P.] *dziewczyna niska, ubierająca ś. szeroko, bańdziocha.* 2. [**Purchawki** lm., **Zabieńce**] anat. (cotyledones placentae) *zrączy a. pląty, z których składa ś. łożysko; guziki, guzy łożyskowe.* 3. bot. = a) (lycoperdon) a. **Kurzawka, Bedłka kulkowa** *ros. z gromady grzybów, z rodziny purchawkowatych.* Gatunki: P. gruszkowata (l. pyriforme). P. olbrzymia, **Purchatka, Prócawka, Prochówka,** [Bzducha, Bzdziuch, Kurawka]. b) p. **Kurzawka.** c) **Purchawki p. Purchatkowate.** Żart: Król sobie wybrał tę purchawkę. Dębskiego, ale co on znaczy? Krasz. (= *pyszalka, zarozumialca, pęcherz nadęty*). Żart: Poszedł dowiedzieć ś., kiedy kopyta wyciągniesz, stara purchawko! Prus (= *próchno, człowieku strupieszaly, stary grzybie*).

4. patol.: †P., guz grzliczy stawu (lupia iuncturae). Perz. †P. pod gardłem, brodawka, wole niektórzy zowią. Mącz. (= struma). †P., wrzód, który po łacinie zowią *scrophula*, po naszymu zaś P. a. wól, pospolicie bywa pod gardłem. Wer. 5. zł. *poduszka.* <PURCH/PIERZCH/PROCH>

†**Purchawkać, a, ał** *cisnąć pomału.* <Od Purchawka>

†**Purchawkanie, a, blm.,** czynność cz. **Purchawkać.**

Purchawkowaty *podobny do purchawki.* Bot.: **Purchawkowate** rośliny a. **Purchawki** bot. (lycoperdacei) *rodzina grzybów właściwych z rzędu podstawczaków.* Patol.: †Nabrzmiatości purchawkowate. Perz. <Od Purchawka>

[**Purchel, chla, lm. chle**] p. **Burchel.** Zdr. [**Purchelek**].

[**Purchelek, lka, lm. lki**] p. **Purchel.**

[**Purchla, i, lm. e**] i. p. [**Burchel**]. 2. *mysz* (w zagadce).

[**Purchwa, y, lm. y**] zool. p. **Pejka.**

[**Purciawka, i, lm. i**] *turkawka.*

[**Purcle, i, blp.**] *gatunek jabłek.*

[**Purda, y, lm. y**] *dziewczyna nieporządna, nie dbała.*

[**Purdać, a, ał**] *dmuchać, dąć.*

[**Purdanie, a, blm.**] czynność cz. **Purdać.**

[**Pure, Purek**] przys. *zupelnie.* <Łć. pure>

[**Purek**] p. **Pure.**

†**Puresz, u, blm. chem. i min. = Boraks.** <p. Boraks>

Purgacja, i, lm. e i. oczyszczenie, oczyszczenie ś., uniewinnienie, usprawiedliwienie, uniewinnienie ś.: Prosi, abyś W. Ks. Moś na taką ś. purgację publiczną nagotował. Kraus. 2. p. **Purgans:** O purgacjach, to jest oczyszczeniu zbyteków przez lekarstwa. Sien. Purgacją czyni jaka rzecz, rusza, stolce czyni. Kn. To lekarstwo purgacją (wyprożnienie, ulżenie ciała) czyni. Troc.

[**Purgać się, a ś., ał ś.**] *ślizgać ś. na lodzie.*

[**Purganie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Purgać ś.**

Purgans, u, lm. e i. a. Purgacja, †*przeczyszczenie, wyprożnienie kiszki, rozwolnienie.* 2. a. †**Purgancja, †Purgatka** *lekarstwo przeczyszczające, × czyszcic:* Purganse, lekarstwa, częstsze stolce sprawujące i w większej ilości łajna z kiszki wyprowadzające. Krup. Zdr. †**Purgansik.** <Łć. purgans, od purgare>

Purgansik, u, lm. i p. Purgans.

Purgansowy przym. od **Purgans.**

†**Purgatka, i, lm. i p. Purgans:** Brzemienna purgatyki niech zażyje. Cziasch.

Purgatywny przeczyszczający, czyszczący, rozwalniający, sprawujący stolec wolny: Środki purgatywne.

[**Purgawka, i, lm. i**] *ślizgawka.*

Purgować, uje, ował *przeczyszczać, czyścić, sprawić rozwolnienie:* Lekarstwa purgujące. Krup. To lekarstwo zoładek purguje. Troc. P. chorego. Troc. Skórka wnętrza bzu purguje żywot górą i dołem. Syr. P. ś. i. †P. ś. *oczyszczać ś., usprawiedliwiać ś., uniewinniać ś.:* Na złe bardzo i niemożliwe obmówiska ludzkie solenniter ś. skarżył, na które abyś W. Ks. Moś ś. purgował, radził. Kraus. 2. *brać na przeczyszczenie, na purgans, czyścić ś.* <Łć. purgare>

Purgowanie, a, blm., czynność cz. **Purgować.**

Purgowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Purgować ś.**

[**Purlaczek, czka, lm. czki**] *pieszczotliwe przewisko dziecka.*

× **Purperjan, u, blm. gatunek dawnej tkaniny** Śł. wil.

× **Purpur, u, lm. y p. Purpura:** Gdy dmuchnę, i P. i zbroję przemieniam. Len. <Nm. Purpur>

Purpura, y, lm. y *piękna farba jasno-czerwona, szkarłat, barwa pośrednia między dwiema krótkowemi barwami widma: czerwienią i fioletem, barwa purpurowa:* Szkarłat, P. z różą ustępuje temu wdziękowi. Lubom. 2. *plaszcz monarszy szkarłatny, paludament:* Tyryjska P. dwa razy farbowana. Jabł. P. stanu królewskiemu należy. Ausp. Zamiast tego plaszcz, Damoklesie, niech P. twe barki pokryje. Boh. Przen.: Złość z sera do twarzy wstępuje i w purpurze ś. strojno ukazuje. Lubom. (= w rumieńcach). 3. P. wzrokowa = *barwnik znajdujący ś. w komórkach siatkówki oka:* Fizjologiczne i chemiczne własności siatkówki i purpury wzrokowej. Bog. <Łć. purpura>

Purpuran, u, blm. sól powstająca z kwasu purpurowego i niedokwasu, dotąd mało roztrząsana. Fon. <Od Purpura>

Purpurat, a, lm. ci kardynał: Baronjusz, P. rzymski, nie tylko kardynałską godnością, ale i mądrością *eminentissimus.* Chm. B. Bellarmin, P

rzymski. Chm. B. <Łć. purpuratus, od purpurare>

× **Purpuratny** przym. od **Purpurat**, w *purpurę ubrany*: Purpuratni kardynałowie. Smotr. <Od Purpurat>

† **Purpurjanowy** p. **Purpurowy**: Akademia krakowska za relikwie rewerendy św. Kantego purpurjanową chowa, w tę każdego dziekana filozofów nowo obranego obłóczą. Skar.

Purpuorodny w *purpurze urodzony, t. j. z ojca, będącego już monarchą.*

Purpurować, uje, ował, Purpurzyć, Purpuryzować barwić na kolor szkarłatny. <Od Purpura>

Purpurowanie, a, blm., czynność cz. **Purpurować.**

Purpurowieć, eje, ał ukazywać ś. w kolorze purpurowym: Na misach ze złota purpurowiały jabłka i granaty. Psm. A rubin słońcem purpurowiał krwawym. Psm. <Od Purpurowy>

Purpurowienie, a, blm., czynność cz. **Purpurowieć.**

Purpurowo przys. od **Purpurowy**: Zabarwić P. Pomalować na P. (= na kolor purpurowy).

Purpurowo-granatowy *purpurowy z odcieniem granatowym*: Nos mieniący ś. barwą purpurowo-granatową. Zap. <Purpurowy + Granatowy>

Purpurowolistny *mający liście purpurowe*: Wiązokrzew japoński P. <Purpurowo + Listny>

Purpurowy, Purpurzany, † Purpurjanowy przym. od l. **Purpura**: *Farbierz P. L. 2. koloru purpury, czerwono - krwisty, szkarłatny*: Kolor P. Szata purpurowa. Troc. Błask zamglony od zachodniej świta strony, purpurowym pasmem łyśka. Deo. 3. bot. Jasnota purpurowa p. **Jasnota**. <Od Purpura>

Purpuryna, y, blm. chem. *barwnik z marzanny, zawarty w niej w postaci glikozydu, jest trójoksychinonem antracenowym, C₆H₄(CO)₂C₆H(OH)₂ z położeniem hydroksylów 1, 3, 4*: Purpuryny czynienia sposób ku pisanii i malowaniu. Sien. <Fr. purpurine>

Purpuryzować, uje, ował p. **Purpurować**: Krwia purpuryzowany. Troc.

Purpuryzowanie, a, blm., czynność cz. **Purpuryzować.**

Purpurzany p. **Purpurowy**: Tyron i Sydon były sławne dla farby purpurzanej. Łęcz. Jezusa oblekli w szatę szkarłatną a. purpurzaną. Sekl. Bogacz w szaty ś. purpurzane i jedwabne obłoczył. Sekl. <Od Purpura>

Purpurzenie, a, blm., czynność cz. **Purpurzyć.**

Purpurzyć, y, ył p. **Purpurować**: Spia, aż znowu zorza zodjak purpurzy. Pot. Darmo zdraja kwią bydłą otłarze purpurzy. Pot. <Od Purpura>

× **Pursię, ęcia**, lm. **ęta** = **Prosię**. Sł. wil.

[**Pursz, a**, lm. e] *dzieciak, bęben*. <Nm. Bursch>

† **Pursztówka, i**, lm. i = **Borsztówka**.

Purt l. [P., u, lm. y] *rozwolnienie, wypróżnienie, purgans*. 2. a, lm. y bot. p. **Japurt**.

[**Purtać, a, al**] l. *nieć rozwolnienie, laksować, wypróżnić ś.* 2. *dziec. pierdzić*. <Od Purt>

[**Purtak, a**, lm. i] l. *dziecko, które purta, szracz, zasraniec, gówniarz, sraluch*. 2. *duch nieczysty, djabeł*. <Od Purtać>

[**Purtanie, a**, blm.] czynność cz. **Purtać.**

[**Purtudło, a**, lm. a] m. i ni. *niezdara*.

[**Purum**] nieod. *podchmielić, podpić sobie, zaprosić sobie oko*: Pan Wojciech już P.

Puryc, a, lm. e *bogacz żydowski, pan żydowski*: Ojciec jej, grojse puryc, arendarz z tej wioski. Kon. <Z Żyd.>

Puryfikacja, i, blm. *oczyszczenie, oczyszczenie ś.*: P. kielicha po komunii kapłańskiej w czasie mszy św. <Śr. Łć. purificatio>

Puryfikaterz, a, lm. e, **Puryfikator** *ręczniczek do wytarcia w czasie mszy św. kielicha po komunii i ręk kapłańskich*. <Śr. Łć. purificatorium>

Puryfikator, a, lm. y l. *narzędzie do oczyszczania*. 2. p. **Puryfikaterz**. <Łć. purificator>

Puryfikować, uje, ował *oczyszczać*. <Śr. Łć. purificare>

Puryfikowanie, a, blm., czynność cz. **Puryfikować.**

Purym, u, blm. *święto żydowskie i post na pamiątkę upadku Hamana, Ostatki u żydów*: P. nie święto, febra nie choroba. Prz. <Hb.>

Purymowy przym. od **Purym**: Bal P.

† **Purys, u**, blm. = chem. i min. **Boraks**.

Purysta, y, lm. ści l. *pilny przestrzegacz czystości języka*. 2. *rygorysta co do religji, obyczajności i prawideł*. <Fr. puriste>

Purystka, i, lm. i forma ż. od **Purysta**: Niejedna z naszych skromnych purystek pod długą suknią zgubiła listek. Berw.

[**Puryta, y**, lm. y] *dziewczyna powsinoga*.

Purytanin, a, lm. anie w Anglii i Ameryce w wieku XVI i XVII *członek stromictwa religijnego wśród presbiterjanów, dążącego do oczyszczenia kościoła ze wszystkich dodatków nie opartych na Piśmie św.*: Wystawcie sobie jednego z tych purytanów z czasów religijnych reform w Anglii. Krasz. „Purytanie szkoccy“ — dzieło Walter-Scotta. Przen: *człowiek surowych, niezachwianych zasad, rygorysta, pedant*: Ojciec mój, będąc człowiekiem wieku swojego i klasy, purytaninem jest w swoim rodzaju. Krasz. Taki pedant, P., świętoszek, na morałach jeździ jak najlepszy be-rejter. Krasz. Nie, nie jestem purytaninem, wy-pieram ś. tego. Wilez. <Śr. Łć. puritanus>

Purytanizm, u, blm. l. *nauka, zasady purytanów*. 2. a. **Purytaństwo** *przen. pedanterja, ścisłe i surowe przestrzeganie prawideł; przesadna surowość obyczajów*: Dom ich jest bez pedanterji, bez śmiesznego purytanizmu. Krasz. Szeptano sobie o purytanizmie hrabiny Laury. Krasz. Cóż znowu za P. cię opanował? Każdemu wolno żyć, jak mu ś. podoba. Krasz. <Od Purytanin>

Purytanka, i, lm. i forma ż. od **Purytanin**: Ty świeżo po ślubie... jesteś rygorystką i P. Krasz.

Purytański przym. od **Purytanin**: Stara hrabina dała mu ten pogląd na świat, pojęcie życia, jakże to tam nazwać? purytańskie, spartańskie, pedantyczne. Krasz. Surowość purytańska.

Purytaństwo, a, blm. p. **Purytanizm**: Stronniczy eks-ministra, kryjący swe roboty pozorami surowego purytaństwa. <Od Purytanin>

Purzym, u, blm. l. *czystość języka, t. j. niemieszanie cudzoziemskich wyrazów i zwrotów; przesadna czystość w mowie*. 2. *surowe przestrzeganie prawideł*: Do puryzmu posunięte przywiązanie do form przyzwyczajonych i dystygnowanych. Orzesz. <Fr. purisme>

[**Purzyca, y**, lm. e] *udo*. <Zam. * Pólrzyce, Pól + *Rzyce, od Rzyć, RZYT>

[**Purzyta, y**, lm. y] p. **Pódupiek**. <Zam. Pólrzyta>

† **Puseczny proch** = *nitraty pulvis*. Mym. Mur.

Puseista, y, lm. ści, **Zeuzelta** *członek sekty kościoła anglikańskiego, zapoczątkowanej przez Pusey'a*. <Od nazwiska Pusey>

Puseistka, i, lm. i forma ż. od **Puseista**: Miss Anna Wood była gorliwą puseistką i o mało nie została katoliczką. Nagan.

[Pusetek, tka, lm. tki] p. **Półsetek**. <Z Półsetek>

[Pusiażek, żka, lm. żki] p. **Pólsaż**. <Z Pólsażek>

† **Puska**, i, lm. i p. **I. Puc**: Całowanie, P. też mówią. *Mącz.*

[**Puskać**, a, ał] *puszczać*: Przyzamkną sień i zara nie puska. <Ros. puskat'>

[**Puskanie**, a, bfm.] czynność cz. **Puskać**.

[**Puskrzynezek**, czka, lm. czki] p. **Półskrzynek**. <Z Półskrzynezek>

Pusło, a, lm. a, **Puślisko**, † **Poślisko** *rzemień łuczacy strzemię z siodłem*.

[**Pusna**, y, lm. y] *puszka, chata na pustkowiu* <Od Pusny>

[**Pusny**] *pusty*. <Od *Pustny, PUST>

! **Pusować**, uje, ował *pechać naprzód, forytować, popierać osobę lub interes wszystkimi siłami*: Będę go bronili, pusował. Lub. <Fr. pousser>

! **Pusowanie**, a, bfm., czynność czasownika **Pusować**.

Pust, u, lm. y sieci, ryb. *zapuszczenie sieci*: Zrobić dwa pusty sieci. <PUST>

[**Pust**, u, lm. y] *post*: Zesed sie P. z mięsopustem. <Z Post, przez sld. do PUST>

† **Pust** p. **Pusty**.

I. Pusta, y, lm. y, **Puszta**?: Na dorzeczu Łaby przechodzą one (grzbiety górskie) w lineburstką pustę. Groby ciągną się dalej przez pagórki i wrzosowe pusty, mniej tutaj mchem porosłe. Pol. <PUST>

2. Pusta, y, lm. y, **Puszta**, f. *folwark stepowy na Węgrzech*: Znany i wspominany po wszystkich wsiach i pustach pobliskich. Jeż. **2. step bezładny na Węgrzech, szczeg. nad Cissą, rozległy i wyschły**.

[**Pusta**, y, lm. y] *warta*: Żołnierz sto' na puście. Kogo tej samej pusty, gdzie żołnierz stał. <Nm. Posten>

[**Pustacenie**, a, bfm.] czynność cz. **Pustacieć**.

[**Pustacieć**, eje, ał] (o gruncie) psuć ś. <Od Pustać>

Pustacina, y, bfm. p. **Pustać**. <Od Pustać>

Pustacki p. **Pustaży**. <Od Pustak>

Pustactwo, a, lm. a *pustota, cechy pustackie, płochość*: Większe fomy i pustactwa w głowie. Orzesz. Wybijcie sobie z głowy te pustactwa. <Od Pustak>

Pustaczka, i, lm. i forma ż. od **Pustak**: Ho, pustaczko! Skąd się to bierze w drobnej główce tyle mądrości. Kor.

Pustaczy, **Pustacki** przym. od **Pustak**: Nie zbliżaj ś. do niej z myślą pustaczą i swawolną. Kasz.

[**Pustać**, i, lm. e, **Pustacina**] *miejsce puste, bezleśne, pustkowie; borowina, torfowisko, bagna, błota, tundra, nieużytki*: Przyszli ludzie, wycieli lasy i dziś goła P. Ork. Otoka wparła na P. kilkanaście żubrów i turów. Sienk. W wyludnionych torfach Nowotargkiej doliny, w t. zw. pustaciach lub grełach. Sp. Pecz-rra przechodzi następnie bezładne pustacie (tundra). Pol. Bagna i torfowiska (w dolinie Nowotarskiej) nazywa lud pustaciami. Pol. Obszar syberyjskich pustaci. Pol. I długo, długo w tej pustaci nie słychać było nie. Ork. Pošli my we Węgry, het ku morzu, w takie strasne równie, pustacie, co nie daj Boże! Żer. <PUST>

[**Pustaja**] = **Polstaja**.

[**Pustaje**, a, lm. a.] p. **Półstaje**. <Zam. *Póstaje = Pó(4)staje>

Pustak, a, lm. i *człowiek pusty, wesoły, płochoy; pustogłów, świszczypala, sowizdrzał, narwaniec, pędziwiatr, wietrznik, swawolnik, postrzeleniec, warchoł*: Otaczała Zbigniewa pochlebeców, pustaków, trefników i innej próżniackiej u dworów rzeszy zgraja. Nar. P. lepiej ś. podobał, ale już teraz pewno gdzieś kozy pasie. Fred. A. <Od Pusty>

Pustelnia, i, lm. e *chatka pustelnika, samotnika, erem*: P. św. Salomei. <Od Pustelny>

Pustelnica, y, lm. e, **Pustelniczka**, forma ż. od **Pustelnik**: Żadna jeszcze P. nie pokutowała w tak pięknej grocie. Korz. Nie, niechaj nigdy nędza pustelnicy pięknej Aldonie oblicza nie kazi. Mick. Słuchają pilnie: to głos pustelnicy. Mick. Nie pojęli, co Konrad mówił z pustelnicą. Mick. <Od Pustelnik>

Pustelnictwo, a bfm. *życie pustelnicze, samotne*. <Od Pustelnik>

× **Pustelniczenie**, a, bfm., czynność cz. **Pustelniczyć**.

Pustelniczka, i, lm. i p. **Pustelnica**: Doznawają tego prześladowania osobliwie pustelniczki i klasztory. Łęcz. <Od Pustelnica>

Pustelnico przys. od **Pustelnicy**: P. żyć. L. **Pustelniczy** przym. od **Pustelnik**: Żywot mński i pustelniczy. Skar. Kuczka pustelnicza. Birk. Chatka pustelnicza. W pustelnicznym stroju wisił przed chatą. Słow.

× **Pustelniczyć**, y, ył p. **Pustelnikować**. L. <Od Pustelnik>

Pustelnik, a f. lm. **cy** *człowiek świątobliwy mieszkający na puszczy, samotnik pędzący życie zdala od świata w pokucie, w modlitwie i umartwieniu, anachoreta, eremita*: Dziwujemy ś. onym Antonim, Hilarjonem, Arsenjuszom i innym pustelnikom, iż światem i sławą jego gardząc.. pokoju na bogomyślność szukali. Skar. Kamienni ludzie! Wy nie wiecie, jak ciężka śmierć pustelnika. Mick. Cóż to? pustelnicy wschodzą temi ścieżki? Krasin. P. nieraz ziółka w lesie zrywa, więc może gdyby miał koło niej pieczę, do życia wróci. Słow. **2. [P.] nazwa gry pewnej**. **3. lm. i p. Biernatek**. <Od Pustelny>

Pustelnikować, uje, ował, × **Pustelniczyć** *być pustelnikiem*: Ja też całe życie nie pustelnikowałem tak, jak teraz. Krasz.

Pustelnikowanie, a, bfm., czynność cz. **Pustelnikować**.

Pustelny przym. od **Pustelnia**: Idź, stareze, do pustelnej celi. Słow.

[**Puster**, tra, lm. try] *pokrycie głowy kobiet; czarny ubiór głowy dziewczęcej*.

Pustiak, a, lm. i?: Wojska zajęły pastewnik na pustaku przy stawie. Drz. <Od Pusty>

Pustka, i, lm. i. f. a **Pustkowie**, [**Pustoszyna**] *miejsce puste, bezładne, niezabudowane, pustynia; pole opuszczone, nieuprawne, głusza*: Syrakuzy pustką ś. stały. Lel. Polska, zostawiona przez Piastów i Jagiellów murowaną i ozdobną, stała ś. pustką obrzydliwą. Kołł. **2. a.** w lm. **Pustki** *puste miejsce w pewnych granicach, puste wnętrze czego, próżnia, puste kąty*: W pustkach największe echo. Fred. M. Pustki przed domem, pustki na rynku. Kn. Na ulicy pustki, jakby wszystko wymarło. Seyppo od sądu do Kapitoljum wstępował, a za nim szlachta wszystka, przy instygatorach jego pustki zostawiwszy. Birk. Wielkieś mi uczyniła pustki w domu moim, moja droga Orszulo. Kochan. Pustki doma, cztery kąty a piec piąty. Kn. Pustki były (pusto było) w głowie, w spiżarni, w szkatule. Troc. P. rozumu. Troc. Po jej utra-

cie widzi w domu pustkę, że kąty płaczą gospodyni straty. L. Niespokojny człowiek i w pustkach zwady szuka. Smotr. W domu pustki, nędza i ubóstwo Wor. Wiem, dlaczego były pustki w dziurawym worku stryja mego. Kras. Pustki tu już, mój panie kumie, nie nie znajduję. L. Pustki i najchytrzejszego omyłą złodzieja. Szymon. Pustki w kalecie. Kn. Bardzo niesprawiedliwie tak napełniać skarb, żeby u poddanych uczynić pustki. Zart.: Samotrzcęć na pustki uderzy (= *ichórz udający śmiałka*). Bud. B. Mam wielkie w żołądku pustki wymorzonym. L. (= *czczość*). Już tam pustki w sercu, gdzie na języku szczebietliwość. Bals. Co po wszystkich ozdobach, jeśli w głowie pustki? Boh. Chaty bez dachów w pustkach widzi codzieln i rzadko do nich zagłada przechodzić. Mick. Grywał na piszczałce, czym uprzyjemniał długie marsze i nocegi w pustkach. Tet. Zbyć pustkę z domu = uczynić, aby cię ludzie nawiedzali. Kn. Stać pustką, pustkami = być pustym, niezajętym, opuszczonym, wakować: Kamienica pustkami stojąca. Vol. Jak dom musi pustką bez rządy być, tak i rzplta pustkami zostawa, gdy praw zwierchności pana w sobie nie przyznawa. Błaż. Dom ten długo pustkami stojał. Troc. Miasta w tym kraju stoja pustkami. Troc. Dziś teatr świecił pustkami. Zasiadają te trony, które przez zuchwały bunt wyniosłych aniołów pustkami zostały. Dm. Księżyce świecił, i plac stał pustkami. Krasz. 3. *budynnek pusty, budowla opuszczona, ruina, zwałiska, rudera; samotnia*: Postrzęgiem, wyjechawszy z Łazienek, przy drodze pustkę znaczną blisko mostu, ale pustkę nie poprostu, umyślnie bowiem wystawiona była dla ozdoby miejsca, bo tak teraz każe moda, trzeba pustek dla ogrodu. Kras. 4. gór.: Pustki a. P u s t k e d z i a ł k o = *przestrzeń po wybraniu soli z matego gniazda powstała*. <Od Pusty>

Pustkowie, a, lm. a l. p. **Pustka**: Dziś pod samo zaranie śniła mi ś. gdzieś w pustkowie. Słow. 2. [P.] *dom z budynkami na działku zdala od wsi*. <Od Pustka>

× **Pustnica**, y, lm. e anat. *jelito czcze* (intestiniemium). <Od Pusty>

[Pustny] p. **Pusty**, <Od Pusty>

Pusto przys. od **Pusty**, *pustki*: P. w mieszku. Kn. P. w głowie, rozumu P. Kn. P. rzeczników. Kn. I. P., smutno, tęskno w bujnej Ukrainie. Malcz.

Pustobrzniący, × **Pustosłowny** z *pustych brzmień złożony, gołosłowny, czczy, bez treści*: Wylczenie terminów pustobrzniących. <Pusto + Brzmiający, od Brzmieć>

[**Pustocha**, y, lm. y] l. *dziewiczy wieczór, zęgnanie panny młodej przez towarzyszeki*. 2. *zabawa taneczna młodzieży w przeddzień wesela*. <Od Pusty>

[**Pustodmnik**, a, lm. cy] „*bezludnik*“. Gwar. <Pusty + *Dmnik, od *Domny, od Dom>

Pustogłowy, × **Pustomyślny** *płochy, swawolny, wietrzny, lekkomyślny, narwany*: P. zbytek. L. <Pusty + *Głowy, od Głowa>

Pustogłów, owa, lm. ovy *człowiek pustogłowy, lekkoduch, wietrznik, narwaniec, postrzeleniec*. <Pusty + *Głów, od Głowa>

× **Pustol**, a, lm. y p. **Pustulka**: Leśny ptak P. i lotu bujnego, zgładzi robaka w lesie niejednego. Cyg.

Pustolka, i, lm. l zool. p. **Pustulka**: P., sowa leśna. Pot. Prawda wzgórze ś. wzbija, fałsz jak P. nisko pod nią lata. Rej.

× **Pustomyślnie** przys. od **Pustomyślny**. L.

× **Pustomyślny** p. **Pustogłowy** L. <Pusto + Mysłny>

† **Pustopas** przys. *samopas, luzem, rozpustnie*: Pan Bóg chce, w małżeństwie byśmy żyli, a P. jako zwierzę nigdy nie chodził. Rej. Kto nie ma przyjaciela, jest jako on żubr odyniec, co go od siebie stado odbije, iż jedno sam P. chodzi a żadnego spółku z innemi zwierzęty nie używa. Rej. Chodzić tak, jako jakie bydło, albo jakie zwierzę P. Rej. Wolałby tak P. chodzić. Wer. <Pusty + *Pas, PAS>

× **Pustopasz** l. a, lm. e *człowiek pustopas chodzący, hulaka, rozpustnik*. L. Swobodni pustopasze. L. 2. y, lm. e *pastwiszko*: Nagie, bezleśne pustopasze nazwali górale połoninami. Pol. <Pusty + *Pasz, PAS>

Pustopole, a, lm. a *puste pole, szczerze pole*. <Pusty + Pole>

Pustorogi mający rogi wewnątrz puste: Kozioł P. <Pusty + *Rogi, od Róg>

† **Pustorośl**, i, lm. e *dzika latorośl, wilk*: Byrodzice z młodu dzieci karali od tej rdzy, to jest złości, pustorośli wycierali a wyprawiali. Głiez <Pusty + *Rośl, ROST>

Pustorożec, żca, lm. żce *kozieł mający puste rogi*: Muflon należy do rodziny parzystokopytnych i pustorożców. <Pusty + *Rożec, od Róg>

× **Pustosłowny** p. **Pustobrzniący**: Owoż, czyj duch nie P., niech ś. z modlitwą do Pańskiego progu zaniesie całkiem. Oliz. <Pusty + Słowny>

† **Pustostrasny** *straszny przez swoją pustość*: Bór P. Grabow. <Pusty + Straszny>

Pustosz l. y lm. e=a) *przestrzeń pusta, pustka, pustkowie, miejsce opustoszałe, pustynia*: Chyba te smutki, tę P., te stępy pokochać. Sienk. Kłęby obłoków suną ś. nad pustoszą wierchów. Tet. Bo ś. wciąż szklivo mieni w tej pustoszy. Wysp. Czyli będziesz wiódł naród przez owe pola, czyli po stokach wzgórz, czyli w gór zapadliska i skał pustosze — pójda. Wysp. b) [P.] *miejsce nie zajęte pod uprawę; domostwo niezamieszkałe i gospodarzka opuszczona, będąca w sporze*: Poszedł do dworu, wziął półwólc pustoszy. Syrok. 2. a, lm. e =a) [P.] *pustak, trzpiot, roztrzępaniec, dystrakt, narwaniec, postrzeleniec*: Taki P. z niej, że zaraz zapomni. b) zool. (ptinus fur) *chrząszcz pięcioczęłkowy z rodziny czerwotoków*. <Od Pusty>

Pustoszeć, eje, ał, **Pustoszyć** ś. *stawać ś. pustym; wyludniać ś., opróżniać ś.; niszczyć wskutek opuszczenia*: Obóz węgierski pustoszał, pustoszał — i wkońcu pozostały na nim tylko kupy słomy. Jeż. Jeśli by ławnicy w którym grabstwie wymarli, tedy król może słuźbnika do ławicy obrać, aby prawo nie pustoszało. Sz. (= *nie wakowało*). <Od Pustocha>

Pustoszenie, a, bfm., l. czynność cz. **Pustoszeć**. 2. czynność cz. **Pustoszyć**.

Pustoszenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Pustoszyć** ś.

Pustoszyciel, a, lm. e *ten, co pustoszy, dewastator*: Bądź naszym tajnikiem przed pustoszycielem. Wuj. Który niedowiarkiem jest, niewiernie czyni, i który pustoszycielem jest, burzy. Leop. Wymyślny zbytek. ów ziemi i morza P., ileż w jeden obzarty brzuch, tłoczy! Pilch. <Od Pustoszyć>

Pustoszycielka, i, lm. i forma ż od **Pustoszyciel**.

Pustoszyć, y, ył *zamieniać w pustynię, obracać w pustkowie, dewastować*: Szable i ogień, co miasta

pustoszą. Kochan. Roman Sandomierską ziemię wojował, acz Sandomierzanie także jego krainy pustoszyli. Biel. M. Miasta i wsi mieczem i ogniem pustoszył. Warg. P. s. p. **Pustoszczyć**: Żeby ci twój izdebka nie pustoszyła ś., tom ś. do niej wniósł z rupieciami. Krasz. (=nie stała pustką). Przen.: Mojej ś. duszy sen złoty pustoszy. Wysp. <Od Pustocha>

[**Pustoszyzna**, y, lm. y] p. **Pustka**: Na pustoszyźnie siał. <Od Pustosz>

Pustość, i, lm. i l. rz. od **Pusty**; *miejsce puste, próżnia, pustka*: Wołasz, a P. jest głucha. Wysp. Wszędy niecoś, wszędy pustkowie, P., głusza. Wysp. 2. anat p. **Jama**: Kadłub ciała ludzkiego dzieli ś. na troje pustości czyli wydrożenia, *cavitates*. Perz. <Od Pusty>

Pustota, y, lm. y l. *myśl pusta, swawola bezmyślna, lekkomyślność, trzpiotowatość, płochość; postępek nacechowany pustotą, pusty żart, zbytki*: Włazł przez pustotę na drzewo Nar. W Maciejowskim ani łakomstwa w nabywaniu, ani pustoty w dostatku nie było. Górn. †Łoźna P. = *nierząd, cielesność*: Starzy bardziej pragną wina, niż łożnej pustoty. Górn. Okazała ś. żelżywość twoja, cudzołóstwa twoje i sprosna złość pustoty twojej. Leop. Podczas zapust co nie śmiech i P., to jest grzechem. Rzew. Nawet zabawki i pustoty rychło dzielili z sobą. Mał. 2. [P., bhm.] przen zb. *działwa*: Jak wróci ta P. do chałupy. Zdr. **Pustotka**. <Od Pusty>

Pusto-tepy *pusty, to jest próżny, lekkomyślny a tepej głowy*: Pusty to on pusty, ale nie P., jak nasi Rosjanie. Spas. <Pusty †Tępy>

Pustotka, i, lm. i l. p. **Pustota**, 2. p. **Pustotnica**: Silnie postanowieniem trzymać ś. jak najdalej od tej czarownej pustotki. Byk. To już do reszty rozjątrzyło młodą pustotkę. Bał. 3. [P. a. z apusty weselnej] *zabawa przedweselna*. <Od Pustota>

Pustotnica, y, lm. e, **Pustotka** *kobieta, której pusto w głowie, kobieta lekkomyślna, swawolnica, trzpiot, figlarka*: Co mogli nagadać? że ja P., że ja z nim w karczmie była, a w sercu kto mi wyczyta, kogo ja wolę? Bał. <Od *Pustotnik, od *Pustotny, od Pustota>

Pustować, uje, ował i. *stać pustką, być pustym, świecić pustkami*: Zamek Jego Kr. Mości pustuje po staremu. Grab. Ziemia uprawy nie mająca nie pustuje, ale głóg tylko i chwast, jako i straszdyła wyjada. L. (=nie próżnuje, nie leży odłogiem). Była to chwila, kiedy kawiarnie pustują, a markierzy i dziewczęta słodkiego używają wczasu. Krasz. Ten dworek przez lat 20 nigdy nie pustował od wesotyeh przyjaćiół i towarzyszów. Krasz. Nie dokończono kaplicy wewnątrz i pustowała. Krasz. 2. *szaleć, swawolić, zbytkować, figlować, dokazywać*: Uweselała dom wszystkich wdzięcznie, kiedy pustowała. Lubom. Pustuje i grosze traci. L. Pustujecie, błędzicie, kiedy ś. nad zbytkami zadziwiacie, a nikogo wedle jego wartości nie szacujecie. Pilch. Wziąwszy z szat twoich, uczyniłaś sobie wysokość, i tam, i sam zszyte i pustowałaś na nich. Leop. (płodziłaś nierząd przy nich. B. G.). W domu nierządniczy pustowali. Leop. (psotępłodzili. Leop.) Pustowaliśmy cały wieczór. Gosł. Będziesz ty pustował, sobacza... Dyg. Czasem pustowała jak dziecko, czasem ś. zamysłała głęboko. Bał. <Od Pusty>

Pustowanie, a, bhm., czynność cz. **Pustować**. †**Pustowska** ziemia p. **Pustowszczyzna**. St. lit.

† **Pustowszczyzna**, y, lm. y, † **Pustowska** zie-

nia grunt bez stałego gospodarza: Gdzieby pustoszczyzn na osadniki nie stało... St. lit.

Pustoż, y, lm. e *puszcza, las wielki*: I ścieżką poszła w głąb pustoży. Słow. <Ros. pustoż>

Pustułeczka, i, lm. i p. **Pustułka**.

Pustułka, i, lm. i, × **Pustułka**, × **Pustół** zool. (*tinnunculus alaudarius*) *ptak drapieżny dzienny zrodziny sokołowa*: P. żelzistego a lisowatego pióra. Cyg. P., sowa leśna. Pot. On jak P., tylko myszy skubie. Rej. Fałs a nieprawda zawždy ponuro a nizko nad ziemią jako pustułka widozyć ś. musi, tylko motyle a chrząszcze łapając. Rej. Pustułki borowe. Mor. Zdr. **Pustułeczka**.

Pusty, [Pustny], † **Pust** i. *nie wypełniony niczym, próżny, czczy*: Z pustej stodoły a. sowa, a wróbel wyleci. Prz. Brzuch tłusty, łeb P. Prz. Chleba brak, puste kieszenie. L. Dążyć na uczyć; żołądek P. już dawno sobie mruczy. L. Z pustej stodoły rade wylatają sowy, i P. rozum mądrej nie urodzi mowy. Min. Z pustego i Salomon nie należy. Prz. Codziem te puste głowy pokoju mi nie dają. L. Najmilsze sobie дума obiera mieszkanie w próżnych sercach i w pustych głowach. L. [Staw P.] = *osuszony*. Wrzeszczy jak chłop na pustym lesie. Nar. (=na głuchym). Puste ziarno (= *czcze, gluche*). 2. *przen. czczy, jałowy, płonny, daremny, próżny, bezcelowy*: Groźba jego pusta. Tremb. Jeździe, koniu, pusta praca. Mick. Przen. *próżny, marny, pretensjonalny, pyszałkowaty, głupi*: Przyezyna zguby urosła z pustej dla wielu państw chluby. L. 3. *pelen pustoty, z pustoty pochodzący, bezmyślny, lekkomyślny, swawolny, zbytny, wietrzny, płochy, trzpiotowaty, figlarny*: Wiek młody P., średni zbyt tłusty, stary próżniaki. Zabł. Pasą w łąkach jałowice tłuste i kozy puste. Klon. Była na wsi kompanja, jak to mówią, pusta, jedynie bawie ś. pragnącą. Węg. P. to chłopiec (rozpustny). Troc. Pusta rusalka. Zal. Z początku porwał mię śmiech P., a potym litość i trwoga. Mick. 4. *opróżniony, opustoszały, opuszczony, bezludny a niezabudowany, pustynny*: Arabja pusta, oprócz piasków a skał więcej tam niemasz nic. Warg. Sąsiedzi Niemcy o nas mówią: cheesz mieć zamek P., poręcz go Polakowi Skar. Osierociały jak synogarlica, po pustych miejscach ś. tuła. Skar. Miasta, kraje, pola puste. Troc. Dom P. Troc Pan miecznik na Tatarach, to i dworzec P. Malcz. Kraina pusta. Mick. 5. *nie mający pana, właściciela, osierociały, wakujący*: P. grunt, las, pole, bez pana. L. Jeśliby kto zostawił dziedzictwo puste, to jest do kłóregoby żadnego dziedzica nie było, tedy to na króla należy. L. Mieszkał w Węgrzech król Ludwik, a to tu jako puste stało. Papr. P. grunt, las, pole, rola. Troc. 6. [Pusta droga] = *ostatni zagon przy żniwie, próżny, to jest nie przykryty garściami zboża*. [Puste dusze] = *dusze zmarłych opuszczone, zapomniane*. [Pusta noc] = *podczas której ludzie nie śpią, np. gdy kto umrze, podczas wesela i t. p.; noc spędzona przy umarłym*. [Puste dni] = *dni po pełni*. [Puste naczynie] = *trup zydowski (w gustach)*. 7. anat.: † *Kiszka pusta (Perz.) = jelito czcze (intestinum ieiunum)*. Żyła pusta (Krup.) = *żyła główna (vena cava)*. 8. kip.: *Puste wino = z niedostateczną ilością części ekstraktowych*. 9. lek.: *Odgłos P. w opukiwaniu (sonus vacuum)*. 10. *myśl*: *Pustemi strzałami myśliwi nazywają wystrzały dla napłoszenia zwierza w czasie naganek*. Nabój P. = *ślepny*. <PUST>

Pustynia, i, lm. e, † **Pustynia** *równina pozbawiona zupełnie roślinności i braku deszczu i wody,*

dzikie pole: Takowe ziemie, gdzie się nie nie rodzi, które bywają opuszczone, gdy tam nie nie masz, tylko piaski, zowią pustyniami. Trzye. P. Sahara. Lepiej żyć na pustyni ze zwierzętami, niż z ludźmi w Warszawie. Boh. (na puszczy. L.). Udać ś. na pustynię. Już trzech piramid wierzchołki fleją nad pustynią. Krasin. Gdzie milczy P., tam mówisz Ty. Krasin. Wolno pustynie w swojej dziedzinie. Prz. A ta P.—nie masz dzieci w grobie!—ona inaczej wydaje ś. tobie. Słow. Przen.: Jaka P. milczenia i spokoju! Krasin. Nie masz cię, w domu pustyni! Mick. (= *pustka, pustkowie*). Międzygwiazdowa P. Prus. (= *przestrzeń*). 2, ×P.=*mieszkanie pustelnika, pustelnia*. Zdr. **Pustynia**. < PUST >

Pustynięć, eje, ał zamieniać ś. w pustynię: Od ludniasz ś., pustyniejsz, ścieśniasz ś., skupiasz ś. w coraz drobniejszy punkt środkowy jaźni twej. Krasin. < Od Pustynia >

Pustynienie, a, blm., czynność cz. Pustynięć.

Pustyniowy, Pustynny przym. od Pustynia: Klimat tu P., suchy, ostry, wiatr unoszący tumany kurzu. Siemir. Pustyniowe strusie. Siemir. Z pustyniowej oddali. Sienk. < Od Pustynia >

Pustynnica, y, lm. e samica ptaka pustynnika. < Od Pustynnik >

Pustynnik, a, lm. i zool. (syrhaptus paradoxus) ptak grzebiący z rodziny stepówek. < Od Pustynny >

Pustynność, i, blm. rz. od Pustynny: P. ziemi i małe zaludnienie. Jurga ś. czuł upokorzony dzikością i pustynnością swych pól i lasów. Krasz.

Pustynny p. Pustyniowy: Po pustynnych, piaszczystych, spalonych wybrzeżach zapuścili ś. w tajemnicze głębiny kraju. Krasz. Okolice była niska, błotnista... pustynna. Krasz.

Pustynka, i, lm. i p. Pustynia: Święty Onufry z broda po kolana klęczał w pustynie wśród małej pieczary. Pol.

[**Pustyrał, u, lm. y**]=**Pastorał.**

[**Pusy, ów, blp.**] *busza*: Dej mi pusów.

× **Pusz, u, blm. największe pierze ptasie, puch.** Mącz. A na głowie kapalin, na nim tkwiały pusze. Biel. M. < Nm. Busch >

[**Pusza, y, blm.**] *myśl. wlos przy samym cieie zwierząt drapieżnych, znaczenie krótszy i delikatniejszy, niż podsad.* < Nm. Busch >

Puszasto przys. od **Puszasty**.

Puszastość, i, blm. rz. od Puszasty.

Puszasty, Puszysty, Puszaty jakby z puchu powstały, pulchny a nastroszony: Duże puszaste płaty śniegu leniwie spadały ku ziemi. Bał. < Od Puch >

× **Puszato** przys. od **Puszaty**.

× **Puszaty p. Puszasty**: P., pierzasty. Mącz. < Od Puch >

× **Puszcz, a, lm. e zool. l. p. Myszołów. 2. p. Puszczyk. L.**

Puszcza, y, lm. e l. dzikie miejsce, pustynia: Głos wołającego na puszczy. Wuj. 2. *wielki las odwieczny, rozmaitemi drzewami zarosły*: P. Białowieska, Niepołomska. Lasy obszerne i nieścienne zowią ś. puszcze. Ład. P. nasza, gdzie tur przebywa. Lustr. Wychodzili na głęboką puszcze z drugiej strony Jordanu. Skar. P., las obszerne, niecięty, w którym znajduje ś. zwierzę gruby. Skr. Któż zbadał puszcze litewskich przepastne krainy! Mick. Słyszysz, jak szumi P. wesola. Słow. Starodawna, czarna, zawałna, sucha, zapadła, młoda, głucha, biała, zielona P. Pol.

Czarna P.=*las liściasty*. Pol. Puszcze i żubrów to kraina, a dziedzictwo Giedymina. Pol. Przewodnik w puszczy. Rom. < POST/PUSZCZ >

[**Puszczaczka, i, lm. i**] *ślizgawka*. < Od Puszcząć >

Puszczadło, a, lm. a chir. narzędzie do puszczenia krwi, bez sprężyny, prostsze od sznepera, lancet: P., rzeźak, dłubaczka, rylec. Bobr. Do koła tej rany puszczałem posiekaj. Troc. P. do krwi puszczenia, w które ś. palcem z góry bije. Perz. Cyrulik puszczałem ze stali w żyłę ci zatnie, aż krwi potop żyzny wyciecze z tamtej dobrowolnej blizny. Koch. W. Puszczałem ciało posiekać. Spicz. I puszczałem nie byłby ś. krwi u niego dorzwał. Pot. (= *osłupiał, zdrtwiał, skamieniał*). < Od Puszcząć >

[**Puszczak, a, lm. i, Puszczanin, Puszczyk**] *mieszkaniec puszczy*: Kurpie nazywają ś. puszczanami a. puszcakami. Kurpie czyli puszczaکی zajmują poniekąd środek Mazowsza starego. Kolb. Oddzielny ród puszczaków mazowieckich, którzy puszcze osiedli. Pol. (p. Kurp). < Od Puszcza >

Puszczenie, a, blm., czynność cz. Puszczać. Niedbałością i puszczeniem wszystkiego na szrot wszystkich zgubił. Górn. Chir.: P. krwi = upust krwi (depletio s. detractio sanguinis). Krwi P. jest to mały otwór czyli przecięcie żyły służącym do tego ostrym narzędziem dla poratowania zdrowia. Perz. Krwi P., otwarcie żyły lancetem a. szneperem. Krup. P. krwi jest ujmowanie zbytnich wilgoci z bacznością na osobę i czas. Spicz. P. zębów. Troc. Kwitnienie, P. kwiatów. Bobr. P. wody. Troc. P. majętności, ustąpienie Troc.

Puszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Puszczać ś.: O puszczeniu ś. zębów dzieciom. Comp. [**Puszczanin, a, lm. anie**] p. **Puszczak** < Od Puszcza >

Puszczanka, i, lm. i, gatunek wędki większej, ze lnu plectionej, obwarowanej żarłaczuskiem żelaznym, do łowienia szczupaków. < Od Puszcza, od Puszcząć >

× **Puszczany p. Puszczański**: Ty dudku jeden P. Chł. < Od Puszcza >

Puszczański, Puszczozy, ×Puszczany, ×Puszczony, ×Puszczysty, ×Puściński przym. od **Puszcza**: Chłopi puszczańscy. Wsie, rzeki puszczańskie. Sienk. Zatrzymali ś. przy puszczańskim karczynie, zwanej dość złowrogo „Rozbój”. Sienk. Droga była ciężka, nie tak jednakże, jak czasem bywała w tych puszczańskich krainach. Sienk. Zabawić w puszczańskim dworcu. Sienk. Dla targu z puszczańskich komysy tu przychodzą. Sienk. Sunął puszczańskim gościńcem wielki brożek na sania. Sienk. W górskich i puszczańskich rewirach myśliwskich. < Od Puszcza >

[**Puszczawka, i, lm. i**]: *Kij rozszczepiony na końcu, służący do wyrzucania kamieni w dal.* Gwar. < Od Puszcząć >

[**Puszczek, czka, lm. czki**] p. **Puszczyk**. < Od Puszcz >

Puszczenie, a, blm., czynność cz. Puścić: Nagich tych nieprzyjaciół nasi strzelcy z rusznicy i z kusz jednym puszczeniem strzelby porażą. Baz. Z trunków niedobrze wyrobionych ból w puszczeniu uryny cierpią. Krup.

Puszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Puścić ś.

† **Puszczka, i, lm. i galazka, pęd, latość.** Henr. < Od Puścić >

Puszczny p. Puszczański. Kiedykoli kmięć sie-

dzi w której wsi wołą mającej, a ta wieś acz jest a. była nieorana a puszcza. Mac. z Roż. Mniejsza lub większa liczba zdobytych rogów turzych stanowiła chwałę puszczonego łowcy. Szaj.

[Puszczować, uje, ował i P. ś.] p. Puścić.
< Z Puszczzać >

[Puszczowanie, a, blm.] czynność cz. Puszczować.

[Puszczowanie się, a ś.] blm., czynność cz. Puszczować ś.

Puszczowy p. Puszczański: W puszczonej głębi chata z jasnym łonem. Słow. < Od Puszczza >

Puszczyk, a, lm. i. l. a. × Puszczek, × Puszcz, Lelek, [Lelak] zool. (synnium aluco) ptak drapieżny nocny: Puszczyki z puhačem wołaty. Mor. Rozdrażne sójki z puszczykami. Mor. Smutnowrogi P. Książ. 2. [P.] p. Puszczak: Kurp przeciwstawia siebie jako puszczyka, to jest mieszkańca puszczy... Krzyw. < Od Puszczza >

† Puszczyna, y, lm. y p. Puszczina: Wszystko imienie ruszające i nieruszające, P. rzezzone. Wiszn. Sed pro bonis derelictis, alias P. prescripta durat ad unum annum et ad sex hebdomadas. Wiszn. < PUST >

Puszczysty l. pełen puszczy. 2. puszczy właściwy: Na rzekich koniach jadąc puszczytą drogą. Wiszn. < Od Puszczza >

† Puszczny przym. od Puszka: Puszczny proch. Mur. (proch strzelniczy) < Od Puszka >

Puszek, szku, lm. szki l. p. Puch 2. młodzieńcze włoski puszczyjące ś. młodocianym istotom, meszek: Zaledwie mu ś. dopiero puszczał P. pod nosem. Przen.: Młode dusze wiejskie tracą w mieście zazwyczaj P. niewinności. Kasz. 3. kutner, meszek, barwa, barwina, włos: P. na fileu, na suknie. 4. futerko delikatne: Okryto Belcią atlasową białą zarzutką z puszką wokół. Bar. (= opuszką). Jak puszką chwieje trawa zielona. Miek. < Od Puch >

Puszenie, a, blm., czynność cz. Puszyć. Lek.: † P. w żywocie a. żołądka. Urząd. (= odęcie, wzdęcie, inflatio).

Puszenie się, a ś., blm., czynność cz. Puszyć ś.

Puszka, i, lm. i l. naczynie zwykle metalowe, ściśle wiekiem a. pokrywą zamykane, puzdro: P. od herbaty. P. do kawy. P. aptekarska. P. kościelna do przechowywania komunikantów. P. cukiernicza do przechowywania lodów. P. gliniana do składania sobie oszczędności (= skarbonka). Puskę aż stłuczesz, toż dopiero pieniędzy dostaniesz. Kn. Talerów zbierano, chodząc z puszką od domu do domu. L. (= kwestując). Mówią, że przed Pandory puszką tuna ziemi wszyscy ludzie i stany bywały równemi. Węg. P. na zbierane ziola. P. do chowania dyplomu, planu zwiniętego w trąbkę. Żeglarska P., którą ś. na morzu rządzą. Rogal. (= busola, kompas). P. napełniona prochem, do ogni sztucznych, min. × P. igielna = igielnica. Troc. 2. szerszy koniec jaja. 3. [P.] puch a) twarz. 4. [Puszki] = końce dłoniowe palców. Gwar. 5. [P.] łono. 6. † P., [P.] broń palna, strzelba, fuszja: Świadek, iż pan Materna nie strzelał puszką na dom pani Jadwigi. Kloś. 7. † P., [P.] działo, armata: Uczynił królowi trzy puszkę i narządził je ku strzeleniu. Orł. Puszkę kunsztowne, drewniane, napełnione siarczystymi zaprawami, prochami; mając w środku zapalnik, który, podpalwszy ś., zajmując zaprawę. Jak. J. Sto cekinów! piękna sumka! możnaby za nią naj-

lepszą puszkę kupić. Jeż. 8. piasta u koła. Sl. wil. 9. anat.: P. kości sitowatej (bulla ethmoidalis). † P. kości udowej p. Panewka. 10. embr.: × P. jajkowa Graafa = pecherzyk jajka w jajniku (folliculus Graafianus). P. = zarodnia mchów. Rost. 11. patol.: P. martwakowa a. martwiakowa, × trumienka, × jama martwinna (capsula sequestralis). 12. wet.: P. kopyta = kopyto właściwe, rogowe. Zgr. Pucha. < Ozes. puška, Nm. Büchse >

Puszkarnia, i, lm. e l. fabryka dział, ludwisarnia; fabryka broni palnej. 2. miejsce, budynek, w którym trzymano na Zaporozżu zamkniętych zbrodniarzy, prochownia. < Od Puszka >

Puszkarski przym. od Puszkarz, rusznikarski; kanonjerski, pirotechniczny: Naznaczymy szkołę rycerską, w którejby ś. ludzie młodzi matematyki i rzeczy puszkarskich uczyć mogli. Vol. Proch P. = strzelecki. Puszkarskie palono ognie. Troc. Strzelby rozmaite, rac puszczenia i różne przypraw puszkarskich ognie były zapalone. Górn. Gdy jeszcze dział i strzelby puszkarskiej nie było. Warg. (= oguściej, palnej) < Od Puszkarz >

Puszkarstwo, a, blm. l. sztuka wyrabiania dział, broni, rusznikarstwo. 2. sztuka przyrządzania ogni sztucznych, puszczenia fajerwerków, pirotechnika. < Od Puszkarz >

Puszkarszczyzna, y, blm. zb. wyroby puszkarskie: Dawnej puszkarszczyzny zabytki znajdziesz już tylko u drobnej szlachty lub u oficjalistów folwarcznych. < Od Puskarski >

Puszkarz, a, lm. e l. ten, co wyrabia broń palną, rusznikarz; ten, co leje działa, ludwisarz: Niemców puszkarów ziemią i morzem nasłał, którzy mu dział nowych nalali. Biel. M. P., który ruśnicę robi. Dek. P. oddaną broń od szwadronów natchmiast reparować na. Kaw. Nar. P. abo ryszunkowy. Dek. P. (ludwisarz) działa, dzwony leje. Troc. 2. artylerzysta, kanonjer: P., co rychtuje strzelbę, strzelbmistrz, artylerzysta. Jak. J. P. ten dobrze działa rychtuje. Troc. Puszkarze strzelbę dobrze ich ugadzali iszkodę w nich nie małą czynili. Biel. M. Polscy puszkarze Wołochy tak prażyli, że poczęli ustępować. Paszk. 3. [P.] strzelec dworski, strzelec leśny. 4. [P.] dowódca a. zarazem intendent artylerji, amunicji w wojsku zaporoskim. < Od Puszka >

Puszkinit, u, lm. y min. odmiana epidotu, mineral z gromady sylikoidów.

Puszkowato przys. od Puskowaty.

Puszkowatość, i, blm. rz. od Puskowaty.

Puszkowaty l. podobny do puszkowato: Jest to coś delikatnego, puszkowatego, że lękać ś. potrzeba, by zbyt mocne westchnienie nie zabiło jej. Krasz. 2. anat.: † Kość puszkowata p. Kulzowy. < Od Puszek >

Puszkowy l. przym. od Puszka: Puszkowe wieko. Troc. Puszkowe ciasto. Troc. (= w puszkach czyli formach pieczone). 2. anat. tyczący ś. puszkę, panewki (cotyloideus). < Od Puszka >

† Puszlisko, a, lm. a p. Pólszla.

[Puszorek, rka, lm. rki] p. Pólszorek. < Z Pólszorek >

Pusza, y, lm. y p. Pusta.

Puszyć, y, ył, l. okrywać puchem, puchem obwodzić, robić puszystym, opierać, opuszczać; puszczać puch, okrywać ś. puchem: Mecz mu jeszcze nie puszy jagody. Pot. Czolo jej wydane wesole brwi puszyły. Tw. Na lato sier zrzucea, na zimę lis puszy. Pot. 2. wzdymać, nadymać, odymać, rozdymać, rozpierać, rozpecczać: Woda taka żołądek i żywot puszy i odyma. Petr. Gdy kogo puszy

w żołądku, lekarstwo... Urząd. Zdybiał w jamie Sylena, a on ś. nie ruszy, chrapiąc, gdy go wezrąjsze jeszcze wino puszy. Nagur. Oczy wywracają, włos zmieszcza wieszycy, gdy je puszy Apollo. Pot. Wiatr żagle puszył Troc. Duch go puszył Troc. Już oto Pallas gniewne puszy lice. Nar. Przen.: *ubijać w pychę, napuszać*: Stoczony pod Akejum bitwy go nie puszy sława, ani wspaniałej pycha sięga duszy. Min. Na wszystko gotów człowiek rozumny, ten go los potka, bądź inny, w szczęściu go umysł nie puszy dumny, nie ma w przygodzie złej miny. Nar. 3. *puchać, puchać, zadzierać nosa, nadymać ś., napuszać ś.*: P. czym=*puchać* czym. L. Tak gwarząc za niepróznym od flaszek stolikiem, dał, puszył podstrychniętym od góry wąsikiem. Ejs. Słuszną, bym dumą puszył nieprzyjemną i dmuchał parą nikczemną. L. Można P., kiedy jest majątek po temu. L. Jeden i drugi puszy: jeden, że bogaty, drugi, że liczy herby, jak taumten intraty. Fred. A. Jaga zła, pyskata, puszy, jakby jaka kmieciciowa. Sew. Nie pusż bytnio i bacz, o co chodzi. Sienk. 4. [P.]=*pachnieć*: Głowa, chleb puszy. Przen.: Niech cie nie pusy mój wianek ruciany (=nie nęci). Niech cie nie pusą moje podusecki. 5. [P.]=*tańczyć zapamiętale*. P. ś.l. *obkazić pierzem, opierać ś.*: P. ś. od pościeli. 2. *wzdymać ś., odymać ś., rozdymać ś., nadywać ś., pęcznić*: Puszy ś. pęczur od wiatru. Troc. 3. *nadywać ś., kółkosić ś., pysznić ś., szczyścić ś., zadzierać nosa*: Nie trzeba ś. P., jeśli chcemy sławy. Troc. Nie dojdzie, niech kto, jak chee, złości ś. i puszy, prawdziwego szlachectwa bez szlachetnej duszy. Fred. A. Przywzwałś świadki, żem ś. puszył marnie. Syrok. Puszy ś., jak wesz na aksamicie. Prz. Obrzydliwą wydawała mu ś. ta matka pusząca ś. powodzeniem córki. Bał. Każda z nich tak ś. puszy. Słow. <Od Puch>

Puszysty i. p. **Puszasty**: Śnieg P. Puszyste i pienie wały spadającej z opoki rzeki. Troc. 2. *pyszny, dumny, zarozumiały, nadepty, odęty*. Troc. Serec to pyszne ledwie ś. w najpuszystszym mogło zmieścić ciele. <Od Puch>

[Puścian, u, lm. y] p. **Pościan**. <Zam. Póścian, z Pościan>

Puścić, i, ił, nied. **Puszczać**, [Puszczować] i. *otworzyć rękę, aby ś. wymknęło, upadło, uleciało; nie zatrzymać, nie wstrzymać, nie wciągnąć; uwolnić, poniechać*: Podażę ja drażek; puszczaż teraz skrzynię. L. Pomóż dźwigać, bo puszczeż (= *upuszczę*). [P. chusteczki] (= *upuścić*). Liszka prosiła orła, aby jej dzieci, które pochwytał, puścił. L. Nie puszcza mnie i tak dalej rzece... L. Puść mię żywo, umorzysz mię mową twą, czestowaniem. Kn. Zwyczaj stary miał białe kamyczki z czarnymi, temi na śmierć zdawano, puszczano owemi, *absolvere*. Żebr. (= *uwalniano*). Puszczoneo (wypuszczoneo) więźnia. Troc. Puść ją z domu. Troc. Minęło go kilku oficerów puszczoneych na słowo. Krasz. P. balon, P. dokąd = *upuścić*, *przepuścić*: P. w wodę kilka kropel lekarstwa. Człeku w łakę swawolnie konie puścili. Falib. Pastwniki, aby w takim ogrodzeniu były, coby żadna rzecz w nich nie była, jedno coby wrota z dwora puszczoneo. Haur. P. konia na paszę. P. kogo na widowisko bez biletu. [Tu już nie puszcza] = *tu już góry tworzą nieprzebytą tamę*. Rożen do niego z rusznicy strzelił, jednakże zbroja na Raczu nie puściła. Niez. (*odbiła, stawila opór*). Sąd takowe sprawy przed ś. puszczać nie ma. Troc. Puść umarle grzesić. Sekl. (= *dopusć, pozwól*): P. samca do samicy (= *przypuścić*). Puszc-

zać klaczę do stadnika. Troc. Przen.: suknia puszczonea = *wolna, luźna, nie wcięta w pasie*. P. sprawę zaocznie = *dopuszczać, aby ją zaocznie osądzono; nie stawiać się na swoją sprawę do sądu*. Krew puszczać = *zacinąć żyłę*. Nieraz krew puścił dla wycieńczenia ciała, ciąc kazał w żyłę. Pileh. [P. komu krew] = *skaleczyć go*. "Puszczać krew" = *pewna sztuka w grze w piłkę*. Goł. Przen.: Puszczać bańki = *stawić bańki*: W łaźni ten puszcza bańki, a ów zaś siecze ś. winnikiem. Górn. P. dym z fajki. Bał ś. P. pary z ust (= *pisnąc słówko*). Puszczać komu tromfy, fimfy pod nos. Puszczać bańki mydlane. Strach P. komu w oczy, w serec. Troc. Żart.: mechanik, co bańki nosem puszcza. P. co z siebie = *wypuścić, wydać, uронić*: Nadeptana żmija jad puściła. Otw. Lepiej pisać, a pary próżnej nie puszczać. Skar. Obraz Pana naszego żyż z oczu puszczał i płakał. Skar. Mocz puszczać. Birk. (= *mokrzyć, oddawać urynę, szczuć, robić zwodą*). Którzy potrosze a często puszczażają z wielką boleścią urynę, to lekarstwo służy. Spicz. Puszczać urynę, wodę. Troc. Puścił od strachu. Troc. (= *popuścił, spaskulził ś.*). Polknę cię jak pigułkę—ktoś komu odkazywał; będziesz puszczał, jak po pigułce—odpowiedział. Trzt. Insi, opiwszy ś., gardłem puszczażają. Kosz. (= *zuracają, oddają; wymiotują, zrzucają*). Puściła ostatnią parę. Sienk. Puszcza drzewo żywicie, płynie żywica. Kn. Ziarna, gnijąc w ziemi, puszczażają z siebie kielki. Min. Ziarna zboża posianego pukną i trawę z siebie puszczażają. Odim. Puszcza ś. zboże z ziarna a. puszcza ziarno = *nasienie wschodzi*. Kn. Puszcza ziarno. Troc. Jeszcze nie puścił nasienie korzonków. Troc. Drzewo już pakuwie puszcza. Troc. (= *okrywa ś. pakowiem*). Pierze puszczać, *plumescere*. Kn. Zęby P., *dentire*. Kn. (= *zabkować*). Ptak puszcza pierze. Troc. Dziecię żęby puściło. Troc. Przen.: Kolor puszcza = *plowieje, blaknie, pełźnie, obłazi*. Farba, ściana puszcza (= *smoli*). Brud puszcza z chusty, plama z materji. Troc. (= *schodzi, wychodzi*). [Bydło nie puścił sierci] (= *nie zroni, nie zrzuci; nie wyleńcę, nie oblezie z niej*). Przen.: P. co mimo = *minąć, ominąć, przejść mimo, zostawić za sobą*: Wyszędzy bramą z miasta, puściliśmy w lewą zamek. Warg. Puszczażąc po lewej stronie Francją, pokazują ś. na oceanie lej rozmaite wysepki. Łęcz. Przen.: P. mimo siebie, P. w niepamięć, P. mimo uszu, gm.: P. kantem, P. w trąbę, [P. na stronę, P. w instrument, w lekce] = *zaniechać, zapomnieć, nie dbać, nie zwrócić uwagi, nie zważać na kogo, na co, nic sobie nie robić, nie zaprztać sobie głowy kim, czym, dać pokoj czemu, lekceważyć*: Swe mniemanie wątpliwe z myśli puścili. Odim. (= *wypuścili*). Puszczażam te rzeczy, z których trudnoby tak łatwo wybrnąć. Birk. (= *mijam, opuszczam*). Puść to mimo ś. Groch. Wiele jest rzeczy, które czasem panowie przglądają muszą, a wiele mimo ś. puszczać, jakoby nie widzieli a nie słyszeli. Kosz. (= *zamykać na nie oczy*). Puśmy mimo wszystkie urazy, tękrzydę. Troc. (= *przebaczmy*). Przen.: Nie chcąc tego ladażako P. a cierpliwością śmiałości wygnaniem przydawać, naprędee żołnierza zbiera. Błaż. Co ś. żartem wyrzekło, puśmy w niepamięć. L. (= *uważajmy za niebyłe*). Przeszłe bole z ostatnim puszczeż w niepamięć oddechem. Mick. Przen.: P. płazem, P. bezkarnie = *przepuścić, darować*: Najszkaradniejsze zbrodnie płazem mu puścił. Nar. Zamknąć oczy i rzecz P. płazem. Zabł. Trudno było to płazem P., co on gadał na We pana. Boh. Tam, gdzie idzie o plamę honoru,

nie zwykliśmy tego puszczać płazem. L. Jeżeli tylko kapitanów karać, a hetmanów bezkarnie puszczać będziemy, gdzież tęgość rządu? Przen.: *nie wytrzymać, rozwieść s.*, *rozleść s.*, *rozluźnić s.*, *zwolnić*: Woda szła na statki okrętne i wzgórze s. dała, boki puszczejają, dziura s. otworzyła, woskowy zroniwszy dykt, lak śmiertelny wpuszcza. Zebr. Puszcza zamek. Troc. Wiązanie puszczejające tu i ówdzie pod wpływem czasu. Jeż. Wichura w drzwi tłułka jakby łbem, że niejedne puścić. Reym. (= *ustąpiły, poddały s.*). Przen.: *zwolnić, sfolgować, zmniejszyć s.*, *zleść, słabnąć*: Puściła przykra zima; młój wiosny powrót z Zefirem przyniósł czasradosny. Kochan. Mróz zwolniał, trzeba było s. obawiać, aby do gruntu nie puściło. L. (= *nie odwilgło*). Łódź, śnieg puszcza = *topnieje, taje, rozpuszcza s.* Gdy puszczejają lody od słońca, płynie strumieniami z gór wód potok spory. Bardz. Jakieby na ten kraj spłynęły nieszezęścia, gdyby śniegi te i lody razem miały P. L. Puszcza ziemia = *rozmarzenie, taje, odwilż jest*. L. Gdy wiosna odchodzi, skoro puści, orać, siać, grodzić trzeba. Rzeka puszcza = *topnieje, pękają, ruszają na niej lody*. Puściła ziemia, zima, mróz, rzeka. Troc. Przen.: *zwolnić, popuścić, pofolgować*: Puść trochę (popuść powrozu) powrót. Troc. Dobrze, cielesnej kto nie puszcza żądze, pozakładawszy do serca wrzeciądze. Mor. A. Syn marnotrawny dziś ledwie z głodu nogi włóczy, który niedawno swej rozpuście wodze przestronne puszczał. Odym. Puść wodze językowi, gdy o prawdę mówisz. Min. Z tych rzeczy trudnoby tak łatwo wybrnąć, bym wodze językowi puścił. Birk. Przen.: *wypuścić, oddać, ustąpić*: P. majątność komu, ustępować mu majątności. Kn. Część królestwa odprosił sobie na Polakach król duński, hołd z niego im postąpiwszy, k temu Jucją z Szkonją puściwszy. Błaż. Pan komisarz ma wieś puszczoną sobie w pensji. Kras. P. w arendę, wypuszczać w posesję, najmować dobra posesorowi. L. Dóbr w arendę nie puszczać, bo poddanych moich kocham. Kras. Puścił mi ten dom, tę wieś w posag, karczmę w arendę. Tr. P. bór dzieciom. Skr. Dobraw w posagu puszczone. Troc. Puszczyć im Rozłogi i jeszcze swego dołożyć. Sienk. [Puścił córec trzy morgi gruntu] (= *oddał, zapisał*). P. dom na licytację (= *wystawić*). Puścił zegarek na loteryję. Przen.: *zbyć, odstąpić, oddać, sprzedać*: Muszą wszystkie swoje rzeczy drożej albo taniej za pieniędzmi puszczać. Star. Przen.: P. co na kogo, na co, a. komu = *spuścić, zdać; powierzyć, polecieć, poruczyć, zostawić komu*: Czyja rzecz sprawiedliwa jest, lepiej ją P. na sędziego, niżli na jednacza. Górn. Puścić to na mnie, na mejestarianie. P. Koch. Kto na ludzi puszcza, ten połowicę traci; kto na Boga, ten wszystko. Rys. Nie bój s., na mnie puszczej to staranie. Lubom. Gdy kto sprawę swą puści na czyją przysięgę, tedy mu też on zasię może cug P. Sz. (= *dać pierwszeństwo; zażądać, aby on wpterw przysięgł*). P. komu wprzód cug Troc. Na Gwidona onę rzecz puściła. Kochan. To twej zyczliwości puszczać. Lubom. Gdy mu nawalność porwał stery, puścił nawę nawalności. Birk. Wieher gdy porwał okręt, i on nie mógł zdołać przeciw wiatrowi, puściwszy okręt wiatrom, tośmy tak s. wieźli. Leop. P. co na los szczęścia. Puszczone dziecię na swą wołą, zawstydzła matkę swoją. Poc. 2. *wypuścić, wyrzucić, rzucić, cisnąć, miotać; porzucić, opuścić*: Czarny puszczenie kamyk w statek smutny. Zebr. Lud kamiemi na starość

jako deszcz puścił. Skar. P. strzelbę, działo, strzelbę. Troc. W noey kule i race misternie puszczano. Stryjk. Puszczać strzelbę = strzelać z dział. L. Puszczał na wojewodę strzelbę swą poganie przez rzekę. Birk. Wołać poczęli, aby strzelbę puszczano. Birk. A zarazem i strzelbę ogromną puszczone. Kochan. Prudzy nań zblizka chmury pocisków puszczejają. P. Koch. Puściła strzelba, działo. Troc. (= *wypaliła, wystrzeliła*). P. losoco. Sekl. (= *losować*). Nie dzielmj tej sukni, ale puśćmy los o nią, czyją ma być. Sekl. Lud puścił los, aby wybrali jedną część z dziesięciu. Leop. Oni, co o szkapy s. zakładają, powiadają: puśćwa o nie; także też śmierć nie o czapkę puszcza, ani o suknie, ale o ludzie. Rej. (= *o io zakłada s.*). Trzecie było bezkrólewie, gdy o państwo w zawód puszczano. Stryjk. Polacy kołmi puszczejają, pana obierając. Stryjk. (= *stawiają konie na zakład*). Puściłem duchowne chleby, nie mam stołca kaznodziejskiego. Orzech. (= *porzuciłem, opuściłem*). [Z Dydakiem s. żeniła, a tamtego puściła]. [P. chleba pieskom]. Stołce puszcza promienie. Troc. (= *spuszcza, wysyła*). P. na co strumień wody (= *skierować*). P. psy (= *spuścić, wypuścić*). P. ogary. Troc. P. psy na kogo. Troc. Pies z łańcucha puszczoney. Troc. P. konia. Troc. P. konia truchtem, czwałem. Troc. Puszczone za nim kozaków. Troc. (= *wysłano w pogoń*). Puszczać kogo z kim na szych, spuszczać kogo z kim, np. psa ze psem. Kn. Przen.: Prędko potym swą miłość puścił w nową drogę. P. Koch. Przen.: Za męża ołtarz budowała i by zdrów był, by przyspał, modlitwy puszczała. Zebr. (= *wysyłała strzeliste modlitwy do nieba*). Szturm P. = *przypuścić*. Z wielu stron mógł szturm P. do miasta. P. Koch. Przen.: † P. kławę na kogo = *rzucić*. Na Arjany kławę puścił. Skar. † Na wieszczki puścił srogi wyrok. Skar. (= *wydał*). † Na przestępniki rozmaite wedle przewinienia karanie puścił. Skar. (= *wyznaczył*). [Puszczać kaczki] p. *Kaczka*. P. kantem, P. w trąbę, [P. w instrument] p. wyz. 3. *rozpuścić, puścić w obieg, rozowzszczęnić, rozgłosić*: P. co na świat, na rozmaite sądy jest s. na co rozmyślić. Rej. (= *wydać, ogłosić*). Puszczać wieść, nowinę między ludźmi. Troc. P. w obieg pieniądże (= *wypuścić*). Puścił wieść Witold, iż miał siostrę swoją za księcia mazowieckiego wydawać. Stryjk. Wieść o rozruchach czeskich Siecech umyślnie P. miał. Błaż. Puścił między ludzi tę bajkę, iż... Skar. Przed kim inszym puszczejecie te dymy. Jabł. Bank tyle tylko biletów swoich w bieg puszcza, ile jest w kasie wyrównywającej im wartości. L. † P. pobór po sobie. Skr. (= *zarządzić pobieranie czegoś między sobą, wrządzić składkę*). Niechże puszcza wieść, a i ty puszczej po drodze, zem go zmusił do podpisania wbrew sercu. Sienk. Przen.: *rozpuścić, roztoczyć*: Po ramionach puściły włosy swoje. Groch. Najady z Dryjadami chodziły po tobie w parcie, włos rozczochrane puściwszy po sobie. Zebr. Włosy puszczone po ramionach. Sienk. Przen.: Puścił palec po strunach ćwiczoney. Otw. † Puścił ręce swoje do dzieł mężnych. Birk. (= *przyłożył; zabrał s.*, *wziął s. do nich*). 4. *spuścić, splawić*: Oi, co po Wiśle puszczejają zboża albo sól. Petr. Przen.: *wyprowadzić, przeprowadzić, wyciągnąć, wystawić wzdłuż*: Anastazjusz puścił długi mur od morza aż do Selibrji. Błaż. Puszczać rów, okopy ku miastu. Troc. Przen.: *zwrócić, skierować, zapuścić*: P. uszy między ludzie = *szuchać, pytać, dowiadywać s.*, *nadstawiać uszu*. L. P. uszy między ludzie. Troc.

Puściwszy po królestwie uszy, słyszy, czego lud pragnie. Pot. Puśé jeno uszy na targ, wszak to głośno słyńie. Groch. Puśé uszy po domach książęcych i oczy po pańskich, a usłyszysz i obaczysz, co o tej sprawie sądzą. Smotr. Puśemy jeszcze oczy nasze na wschodnią cerkiew. Smotr. Wzrok badawczy po drodze raz w jedną, znów w drugą stronę puszczała. Jez. Bóg miłosierdzie swoje puszcza większe, gdzie chce, wedle woli swojej. Skar. (= *puszcza, zsyła, udziela*). Przen.: Niezbożne bogacze puśeili Bóg nędznikami. Groch. (= *zostawił w nędzy, przywiódł ich do nędzy*). P. kogo z torbami (= *przyprować do ostatecznej ruiny*). P. kogo z kwitkiem (= *odprawić go z niczym, wykłuitować go*). Tymczasem orda, ogniem, mieczem aż po Tatry grasując, wszystko z dymem puszczała na wiatry. Min. (= *palila, obracała w perzynę*). Rozprawa była krótka: wszystko puśeili z ogniem. Rol. Przen.: P. pieniądze, mienie = *przepuścić, roztrwonić, strwonić, stracić, przepuścić, przestać*: Co ojciec zarobił, synek wszystko puśeili. Puśeili w sobotę całotygodniowy zarobek. Puszcza (pieniądze) na hulanki, na głupstwa, na fatalaszki. Całą majątność puśeili w świat przez swawolę. Krasz. Puszcza co wieczór z koleżkami. Przen.: P. kogo na miecz = *wydać; wyciąć w pień*. Ludzie wszystkie wysiekli i na miecz puśeili. P. Koch. Nie był żaden, coby mu powiedział, bo wszystek lud na miecz puszczoneo. P. Koch. Wszystkich, co ieh jest, puszcze na miecz goły, spalę ieh domy, spalę i kościoły. P. Koch. P. na szrot, na szańc = *wystawić, wydać; narazić, zaryzykować, hazardować*. Wnetby nierządnicza zapomniała tak brzydko na szrot puszczać własciwego ciała. Paszk. Ostatnie trzy czerwone złote do banku puśeilem. L. (= *złożyłem do puli, na stawkę*). 5. † P. komu przysięgę = *ferować, wyznaczyć mu przysięgę, zażądać od niego przysięgi*: Gdyby rękojmi przyjąć nie chciał, tedy może P. przysięgę temu, który o rękojemstwo gaba. Magd. 6. † Puśemy to (Troc.) = *przypuścmy to, dajmy na to*. 7. hut.: P. piec wielki = *dać mu bieg przez odpowiednie naladowanie go i przez puszczenie wiatru*. 8. ucz.: Puszczać na glans = *poutarzać dobrze wyuczoną lekcję*. Łop. 9. zł.: P. dym z zapachem = *spalić dom*. P. ś. 1. *zostać puszczoneym*: Krew najczęściej ś. zwykła puszczać z rąk. Perz. 2. *puścić jeden arugięgo*: Puśeim ś. kęs i zaś w ś. uderzyć mocą. Żebr. 3. *czego = trzy-mawszy ś. czego odczepić ś.; odczepwszy ś. pomknąć w dal*: Gimnastyk, puściwszy ś. jednego trapezu, przeleciał na drugi. Puśé ś. linki idaj odważnie nurka. Przen.: P. ś. kogo, czego = *opuszczać, odstąpić, porzucić go, zerwać z nim*: Nigdy ś. We Pana nie puszcze. L. Nie puści ś. go, chodzi za nim, jak cień. Kn. Nóg pańi nie puszcze ś. zgoła, aż ś. z nim zgodzisz. L. Cesarz namiestnika ś. Chrystusowego puśeili, bojaźnią ludzką uwiedziony. Skar. Przestrzega, by dla podobania ś. wszystkim nie puszczać ś. prawdy i dobra. Brk. Puśeili ś. tej pracy, tego zamysłu. Troc. [Mój wianku, jak ś. mojej głowy puścisz, po ziemi ś. walać misisz]. 4. *oddalić ś., odłączywszy ś. pomknąć w dal; wyruszyć, ruszyć w drogę; podążyć, popędzić, szybko zapuścić ś. dokąd*: Ja przezszczere przywiązanie do pańskiej krwi nie puszcza ś. stąd. Kras. (= *nie ruszani ś. stąd*). Nie puszcza ś. na morze, jeżeliś roli przywykił. Opal. P. ś., odbijając od lądu, ruszać w drogę. L. Za nadejściem dobrego wiatru puśeili ś. na morze. Kras. Trafiał na bardzo złe towarzystwo, z którym ś. puśeili z Tarentu żegluga, myśląc popły-

nać do Koryntu. L. Okrętów część, wiatrem łaskawym ś. puściwszy, już ś. przybliżyły. Warg. Gdyśmy ś. z domu puszczałi w te długie drogi... Jabł. Ułiss w długie potem puśeili ś. drogi morskie z niezmiernym kłopotem. Jabł. Zaraz na jutrz puśeili ś. w drogę. Kras. Drudzy ś. wpływ puszczają w wodę morza srebrną. Przyb. Dufając w konia, puszcza ś. na morze. Boh. Już na dzielny koń wsiada i na rączym pegazie puszcza ś. w drogę. Koch. W. Ścieżkami, nie gościńcem bitym ś. puśeili. P. Koch. Na krzyżowej stanańszy drodze, puśemy ś. średnią. L. P. ś. galopem. Niem. Bałam ś. puszczać w noc i dlatego, nie czekając kolacji, odjechałam. L. Mam ś. P. a wyjechać na wojnę do Ramof. Leop. Barbarosa puśeili ś. do Polski z wielkim wojskiem. Biel. M. Kto ś. puśeili na burzki morskie, jeśli tam nie zginie, tedy ś. wody opije, nagrażnie, opracuje. Rej. P. ś. morzem do Anglii, lądem do Francji. Troc. Za nim ś. skwapiliwie przez pola puśeila. Kochan. Puśeili ś. w te tropy Zborowski. Niem. Z Persji puśeilem ś. do Arabji. Niem. Któż z pieniędzmi ś. pod noc puszcza? Oss. Puszczać ś. w dalekie drogi. Krasin. P. ś. ku domowi. Krasz. Co żyło, puśeilo ś. naprzeciw, ażeby go zobaczyć. Krasz. Przen.: Myśl puszczała ś. jak dziki koń po stepie. Krasz. (= *rwła ś., szamotała ś.*). Przen.: † P. ś. na kogo = *powstać, targnąć ś., rzucić ś., wpaść z furją, napaść*: Puśeili ś. cesarz na swoje dworskie pany i one zabijał. Skar. Przen.: † P. ś. na kogo słowy. L. (= *obruszyć ś.*). I na umarłego słowy ś. w pisanii puśeili. Skar. Kato przed pospółstwem słowy ś. puszczał na utratne rozpasanie a zbytnie nakłady. Kosz. Ktoby ławnika w ławicy siedzącego narzekł a ś. nań słowy nieuczciwemi puśeili, przepada winę. Sz. Andrzej Zborowski puszczał ś. słowy, zapomniawszy, że Sempelborski jest posłańcem jego królewskiej mości. Rol. (= *zbył sobie pozwalał*). Przen.: *odważyć ś., zdecydować ś., zaryzykować, zaawanturować ś., zaangażować ś., hazardować ś.*: P. ś. na szczęście. Kn. P. ś. na los szczęścia, na chybił trafił. Chociaż dostatkem swym dufa, nie trzebaby ś. jednak na niepewną puszczać, mając, co pewnego jest, w ręku. Pileh. Puśeili ś. na niebezpieczeństwo (w niebezpieczeństwo), na nieszczęście. Troc. Kto to słyszał puszcza ś. na takie awantury (= *szukać w nich guza*). Mocy swej ufając, puśeili ś. do oblężenia Damaszku. Skar. Musiał do tego ś. P., czym już był zagrożił. Skar. Byle ś. który puśeili na rękę, to już między nami zwykle przepadał z krete-sem. Kaczk. Przen.: Puszczać ś. na domysły (= *pozwalać sobie na nie, uciekać ś. do nich lekomyślnie*). Puszczała ś. na różne wybiegi kobiece. Korz. 5. a) na co, × w co = *zerwawszy ze skrupułami oddać ś. czemu bez upamiętania, wydać ś. na co*: Na spróśne żona puszcza ś. załoty. Puśeili ś. na wszelkie łotrówstwa. Poddany strapiony, na siłach i umyśle upadły, w gorzałkę P. ś. musi. L. [Puśeili sie ś. nim do gadki] = *wdał ś. z nim w gawędę*. b) *zerwać z moralnością, oddać się nierządowi, skurwić ś., rozpucić ś.*: Puśeila ś. na całego. Baba, jak raz puśeili ś. na psy, oderwana dziś od jednego, jutro znajdzie sobie drugiego. Rog. 6. *wykłuć ś., wyrzucić ś., pokazać ś., wyjść, kielkować, runieć*: Puszcza ś. zboże z ziarna albo puszcza ziarno = nasienie wschodzi. Kn. Puszcza ś. kłos zboża z ziarna. Troc. Puszcza ś. kłos. Kn. Czasem niektóre drzewo straci korzeń, a wszakoż ze pniaka puszcza ś. inszy. Trzye. Gdy ś. gałązka odmłodzi i liście ś. puśeili, już

blisko jest lato. Leop. Puszcza ś. komu broda = zarasta młodzieniec, syple mu ś. broda. L. Dopiero mu ś. puszczać jeła broda farby żółtej. Otw. Broda mu ś. puściła. Troc. Dzieciom ząbki zwykły ś. puszczać ósmego miesiąca. Comp. Dziecięciu ś. zęby puszczają. Troc. Byzek młodzieuchny, któremu ś. dopiero i rogi, i kopyta puszczają. Leop. 7. *trysnąć, popłynąć, p. cieć*: Mnie ś. lzy grochem z oczu puściły. Krasz. Puściła mu się krew z nosa. Rura pękła i woda ś. z niej puściła (= *buchnęła, siknęła*). Przen.: [Jak ś. gorzalko po święcie puściło] (= *rozpowszechniło*). <PUST/PUŚĆ/PUŚCZ>

Puścieć, eje, ał pustym ś. stawać: Domy Boże puścieją. <Od Pusty>

Puścina, y, lm. y, i. osada, siedziba na pustkowi: Błąkając ś. okiem po tamtoczesnych śladach pisemnych, napotyka ś. obeludnione puściny. Szaj. 2. † P. p. Puścina. Ort. <Od Pusty>

[Puściński] p. Puszczański: Miałbyś sukmanek z sukna puścińskiego. Pol.

Puścuisienki p Puścuisienki.

Puścuisienko przys. od Puścuisienki.

Puściuteńki, Puściutki, Puścuisienki zupełnie pusty: Baba otworzyła swe ogromne i puściuteńkie usta. Łoś. Ależ tam niema zapalek, to są puściuteńkie pudełka. Prus. <Od Pusty>

Puściuteńko przys. od Puściuteńki.

Puściutki p. Puściuteńki. <Od Pusty>

Puściutko przys. od Puściutki.

Puścizna, y, lm. y, †Puścina, †Puszczyna I. × P. pustki, goliźna: Jegomość chce zielony kolor mieć, ja modry, stąd to P. na łbie przyszyła na los odry. L. 2. *spadek bezdziedziczny, kaduk*: Kiedy dziedzina traciła posiadacza a dziedzica nie miała, zwała ś. puścizną. Lel. Staropolska P. jest prawie synonimem z pustotą i wyprowadzić ją należy od przymiotnika pusty. Mał. Jeżeli umierał kto bezdzietnie i nie miał braci, natenczas mienie jego, przynajmniejnieruchome gruntowe, stawało się puścizną, to jest rzeczą bez właściciela. Mał. P. zakonnika. Troc. 3. *mienie, które spada na kogo po zmarłym przodku, dziedzictwo, ojcowizna, sukcesja, spuścizna, spadek, scheda*: Spadek po krewnym; P. po kimkolwiek nie krewnym, ani powinowatym. Kn. Zbiór wszystkich rzeczy i wszystkich praw zmarłego nazywa ś. jego spadkiem, puścizną, a względem dziedziców dziedzictwem. Cyw. Niekontenci byli z tego działu, bo ś. też oni spodziewali puścizny jakiej po stryju. Biel. M. Syn ojcu wcześniej śmierci życzy dla puścizny, dla złota zdobyczy. Min. Najlepszą puściznę i nad wszelką ojczyzną najjaśniejsze dziedzictwo ojcowie synom zostawują—dobrą sławę. Bud. B. Wielką puściznę wysokich cnót zakonnych po sobie zostawił. Birk. Zadłużona po ojcach P. Berw. Puścizną dobrego po niegodziwych jest kara. Krasiń. 4. [P.]—a) *kępa drzew w polu uprawnym*. b) *torf, torfowisko*. <Od Pusty, Puścieć>

[Puśkin, a, lm. owie] człowiek mający twarz pełną, okrągłą, tłustą.

[Puślednik, a, lm. cy] p. Półlednik. <Z Półlednik>

Puślisko, a, lm. a, × Poślisko rzemień, na którym wisi strzemię: Strzemiona na dużych puśliskach być mają u siodła. Dor. Dziś jeśli komu urwie ś. P., bardzo słabo na koniu, bardzo siedzi ślizko. Pot. Patrz, co go krętym ceklarz puśliskiem niedawno u słupa smagał, teraz pan dumny. Książ. <Od *Pusto>

[Put put] wabienie prosiąt.

[Putą, y, lm. y] 1. *kawał kory wielkości ręki, przymocowany u sieci zwanej kłapą, aby ś. unosiła na wodzie*. 2. *członek wstydlawy żeński*. 3. *członek wstydlawy męski*. Zdr. [Putka]. <?>

Putacz, a, lm. e ten, co puta, utracjusz, marnotrawca, rozrzutnik, hulaka. <Od Putać>

Putać, a, ał p. Putnąć.

Putanie, a, blm., czynność cz. Putać.

Putatywne małżeństwo, praw. nieważne z powodu istniejących przeszkód, ale zawarte w dobrej wierze obu stron.

[Putek, tka] 1. *lm. owie ojciec chrzestny, kum, kmostr*. 2. p. Putka.

[Putera, y, lm. y] *skopek na mleko.*

[Puterja, i, blm.] *powierzchność nęcąca, świeżość.*

Putersznycik, a, lm. i, p. Putersznýt.

Putersznýt, u, lm. y p. Butersznýt. Zdr. Putersznycik.

[Putka, i, lm. i] 1. p. Puta. 2. p. [Patka] 3. a. **Putek** *prosię*. 4. *dziec. świnią.*

Putnąć, nie, nął, nied. Putać pozwolić sobie tworzyć, puszczać, marując na życie hulaszczę, szastając pieniędzmi: Póty putał, aż cały majątek przeputał. <PUT>

Putnia, i, lm. e I. p. Bednia. 2. p. Nosznia. 3. naczynie bedn. do przenoszenia płynów na plecach przy pomocy szelek; wiadro, ceberek, szaflik do zlewania: Nie będzie w gospodarstwie wody w putni. Pol. Weź putnię i bież do doju. Woła (góral) dziewczynę, co coś w putni na targ przyniosła. Pol. Dziewczęta niosą putnie z owcami na plecach. Pol. 4. *górz. skrzynia kamieniami wypełniona i przewieszona przez blok na sznurze, jako przeciwwaga do otwierania wrót zamykających szyby*. Zdr. [Putniczka]. <Nm. Bütte>

[Putniczka, i, lm. i] p. Putnia.

Putnięcie, a, blm., czynność cz. Putnąć.

† **Putny drogowy, do dróg ściągający ś., podróżowania** *tyczący ś.*: Z osobna pancerni, putni, bojarowie i inni na jakichkolwiek posługach będący. Vol. Bojar P. używany bywał do posyłek i do podróży. Czart. A. Bojary putne, którzy z listami starostw i dzierżaw naszych jeźdzali i teraz jeżdżą. Vol. P. sluga. St. lit. Bojarowie pancerni, putni i ludzie prostego stanu. St. lit. Wwiązanie dawane być ma, gdzieby ludzi ciałych i pustowszczyzn nie stało, tedy w bojary pancerne i putne: w pancernego z jego ziemią za 40 kóp groszy, w putnego za 30. St. lit. Dwa gatunki były bojarów: jedni byli putni, którzy z gruntu wojnę służyli; drudzy słuźkowie do usług zamkowych, wożenia listów, wyciskania podatków. Cz. <Ros. putnyj>

[Putora, p. Półtora. <Z Półtora>

† **Putra, y, lm. y** *duże naczynie na mleko*: Zmudzin, sam chudźina, czasem i putry nie mając, żony, dziewczek i wszystkich majątności krzyżackiemu knechtowi obżartemu ustąpić musiał. Strýjk. <Nm. Butter (— fass, — bühse, — dose)>

[Putra, y, lm. y] *zupa żytnia lub jęczmiennamąka zgotowana na sposób kaszy.*

× **Putrefakcja, i, blm. gnicie, butwienie**: Ten zamęt dziś ś. przez fermentację a gźdzeniegdzie i przez putrefakcję objawia. Krasiń. <Łć. putrefactio>

[Putyna, y, lm. y] *osoba tłusta, gruba.*

[Putynasty] p. Potąd.

[Putyra, y, lm. y] p. Bucior.

[Puwać, a, ał] = Pływać. <Z Pływać>
 [Puwanie, a, bfm.] czynność cz. Puwać.
 [Puwirtelewy] półwierciowy: P. koszyczek.
 < Pół +* Wirtelewy, od Nm. Viertel >
 [Puza, y, lm. y, Pyza] dziecko o dużej rumianej twarzy, dziecko pyszale, puca.
 × Puzan, a a. u, lm. y i. p. Puzon: Instrumenta dęte przedniejsze: pamiot, P., kornet i t. d. Warg. Ręka, co Eneasza sławne pisze dzieła, położysz wojenny P., trzeinę wzięła. Toł. Fletniczki piszcza, a puzany beczą. Rej. P. srebrnolity. Nar. (instrument muzyczny, bierze ś. za trąbę. Petr.). Kmieć jeden mniemał, aby ona częś puzana, która ś. i tam i sam pomyka, w gardło wchodziła. Górn. 2. jeden z głosów organu, wydawanych przez piszczałki języczkowe, których tuby w górze są rozszerzone. 3. † P. gatunek kornetu kobiecego: Koron kobiety używają na kornety, na półkornecie i na cały P., na bonety, na malety. Haur. <Nm. Posaune>

Puzanista, y, lm. ści ten, co gra na puzaniu. Macz. <Od Puzan>

[Puzaty] i. Pyzaty. 2. brzuchaty. <Od Puza>
 [Puzar, u, bfm.] gorący zaduch np. z kuchni o wielkim poleniisku.

Puzderko, a, lm. a p. Puzdro: P. chirurgiczne (z narzędziami). P. na okulary. Fłaszki frant jeden w puzderku zamykał, a co minuta odmykał i łykał. Bratk. W osobnym szkatuły puzderku dyjamenty były. Kras. <Od Puzdro>

Puzderkowy przym. od Puzderko: Wódki gdańskiej do jego flaszki puzderkowej naląłem. Mat.
 [Puzdrak, a, lm. i] wyźłobienie w dyszlu tylnego półwozia.

Puzdro, a, lm. a. 1. pudełko z przegródkami a. z wklęsłościami zastosowanemi do przedmiotów przechowywanych; olstro, futerał: P. do świec. Troc. Wynosi P. z flaszami, otwiera P. i ogląda, czy te to są flasze, które kazano przynieść. L. Słoje z puzder swych wyjąwszy, mirą i sokiem balsamu wonnego napoili rany Jego. Ody. Przy hućie trzymać stolarza i ślusarza, żeby puzdra robili pięknie kowane. Torz. P. skórą powleczone. Troc. Przen.: Dobądź oczu z puzdra. Troc. (= otwórz oczy). 2. puszka: Głowa tego świętego, we srebrnym puzdrze zamknięta, na ołtarzu jest wystawiona. Birk. 3. przen. tyle, ile ś. zmieści w puzdrze; to, co jest w puzdrze: Trzy puzdra łyżek, czarek etc. srebrnych darować komu, to jest tuzinów, choć bez olstra. Kn. W puzdrze jest flasze i więcej. Troc. Całe P. wypić. Troc. 4. P. zamkowe = skrzynka blaszana, w której ś. werk zamku mieści. P. drewniane, w którym jest sztaba lewarowa. Troc. 5. [P.] kaganiec z łożyny, zakładany krowom na pysk, gdy je pędzą w pole lub z pola, aby nie szły do szkoły. 6. wet. napletek zwierząt samców (praeputium). Stadnika często trzeba myć od szyi do kopyt, nie zapominając puzdra i jądra. Dor. U konia pięknego ogon do ziemi, P. spore, płaskie krzyże. Pot. Woj.: P. klubne = pewna liczba klub osadzonych, niby w puzdrze, w sztuce drewnianej lub metalowej. Jak. J. Zdr. Puzderko. <Czes. pouzdro, ?>

Puzdrowy przym. od Puzdro: Flasze puzdrowe.
 [Puzdrówka, i, lm. i] kij wydrążony, używany przez chłopców zamiast dmuchawki. <Od Puzdro>
 Puzeiata, y, lm. ci p. Puseista.

[Puzia, i, lm. e] kwiatostan pewnych roślin (np. mleczaj); nasiona z puchem roślin złożonych.

× Puziaczek, czka, lm. czki p. Puż: Adieu, puziaczku, puziu, kochanko, gwiazdo miesięczna. L. Zaprowadź mię do tego puziaczka, do tej be-

styjki ładnej. L. Moja Agatko, tak to pewna, jak żeś pięknym puziaczkiem. L.

[Puziaty] zanadto tłusty na twarzy i zarosły. <Od Puzia>

[Puziczka, i, lm. i] jagoda świętojanka.

[Puzo, a, lm. a] brzucha. <PUZ/PYZ>

Puzon, a a. u, lm. y, × Puzan, † Bazon, † Bazona, † Bażan instrument muzyczny metalowy dęty, rodzaj trąby składający ś. z dwóch części, które rozsuwając lub zsuwając można wydobywać tony różnej wysokości. <Nm. Posaune>

Puzonista, y, lm. ści ten, co grywa na puzonie: Organista, skrzypków trzech, wiolista i P. Rol. <Od Puzon>

Puzyrnik, a, lm. i, Prusznik bot. (ceanothus) ros. z rodziny szklakowatych. Gatunek: P. gadzieniec (c. colubrinus).

Puzzolana, y, bfm. = Pucolana. <Od nazwy miasta Puzzuoli>

× Puż, a, lm. e i. serce, ryłka, kochanie i t. p. 2. puszczek: Jękl przeciągłe P. w bajraku. Zdr. × Puziaczek.

[Pużdżka, i, lm. i] = Pójdźka. <Z Pójdźka>

[Pużar, u, lm. y] (właśc. póżar) pożar. Skr. <Zam. Póżar, z Póżar>

Puży?: I zadziwienie wszystkich było duże, gdy przed szeregami wymknie pióra puże i gdy Tar-nowski tak stał. Pol.

Pużyn, u, lm. y bot. (monnina) ros. z rodziny krzyżownicowatych.

Pużyna, y, lm. y sam wierchołek kłosa, oś u kłosa. Włod., Das. Zdr. Pużynka.

Pużynka, i, lm. i p. Pużyna: (konie Erychtoneja), gdy.. hasały śród pół., biegiły po samych pużynkach, kopytem żdźbia nie dotknąwszy. Ml. <Od Pużyna>

† Pwa, y, bfm. ufność. Ps. flor. <PW/(U)F/PFW>

† Pwać, a, ał, Pfać, [Pwać] ufać, pokładać nadzieję: Dobrze jest P. w Boga, niż P. we człowieka. Ps. puł. <Od Pwa, PW/U(F)/PEW>

Pwanie, a, bfm., czynność cz. Pwać.

[Pwóg, a, lm. i] pług. <Z Pług>

[Pwóz, ozu, lm. ozy] płóz u pługa. <Z Płóz>

[Pycek, eka, lm. cki, Pyculek] kawałek, kawałeczek.

† Pych, u, bfm. p. Pycha. Ps. flor. Ale iż je P. unosi, a ma składność wstyd odnosi, w Twą nadzieję wojnę wznoszę, a za krzywdy pomsty proszę. Pprus. <PUCH/PYCH/PYSZ>

1. [Pych, u, lm. y] proch, pył, kurz.

2. [Pych] w., oznaczający pchnięcie: On go P. ze schodów. <PCH/PYCH/(PICH)>

Pycha, y, † lm. y, † Pych, [Pychoła] duma, buta, nadętość, zarozumiałość, próżność: Kto ś. biednej oprze pysze? Troc. Pychę teraz złożył. Troc. Złożył pychę z serca i sam ś. zabrał do zamiętania. Nadętością P. puchnie. Brud. P. jest fałszywy pozór wspaniałości. Pilech. Za pochlebstwem człowiek podnieś ś. w pychę, a więcej napuszy a. nadmie człowieka takiego, który ś. już wyższy rozumie, niżli jest. L. Wysokim stołkom P. jest przywarą. Pot. Już go P. ze skóry wypycha. Pot. Chłop serof, P. mu brzuch, ni antał, rozpycha. Pot. Pychą podszyty. Jabł. Gdy przyjdzie P., przyjdzie i hańba. Bud. Patrząc na darmohardego chłopca, każdy szarą pychę u siebie snadnie omerzić może. Rej. Na złotym wozie jeździe P. urodziwa, przed nią córka jejsiedzi, zaźdrość nieżyceśliwa; wgarda konie pogania uporem jednego, a drugiego skrzytnością zowią naręcznego. Kochan. A wy teraz kochacie ś. w py-

chać waszych. Leop. Ani ś. podnoś w pyche przeciw Bogu czasu szczęścia, ani ustawaj w dobrych uczynkach czasu przeciwnego. Op. Pokory Jego, opuściwszy pychę, naśladowaj, a On nas za to wiecznej chwały domieści. Op. Złóż tę marną pychę z serca twego. Rej. Pospolicie to jedno za drugim chodzi: za zbytki łakomstwo, za łakomstwem a bogactwem P. Rej. Obmierzła jest P. przed Bogiem i przed ludźmi. Wuj. P. jest początkiem grzechu każdego. Wuj. Pychy pełen. Wuj. Mąż lekki w pychę ś. podnosi. Wuj. Nadęci pychą. Wuj. Pysze nigdy w myśl twojej ani w słowie twoim panować nie dopuszczają, bo od niej początek wzięto wszystko zatracenie. Wuj. Gdzie będzie P., tam będzie i hańba, a gdzie jest pokora, tam i mądrość. Wuj. P. a co jest inszego, jedno własnej a płochej zacności miłość? Baz. P. aniola z nieba straciła. Skar. Pychą nadęte serce. Skar. P. człowieka robi szatanem, a rozpusta bydłociem. Skar. Złożywszy pychę, stoi modląc ś. Skar. Dla pychy szatan stracon z nieba. Skar. Pychę tę poniżej Bóg poganiąską niewolą. Skar. Opuścił dwór i świata tego pychę. Skar. Brzydka u Boga i u ludzi P. wszystko psuje. Skar. Jad pychy. Skar. Dostatek i P. wielką jest niezgód przyczyną. Skar. I w smutku a płaczu pysze swej dosyć czynić chcecie. Skar. Większe było cudo w tym, iż pychę swoją oddalił, niżli gdy obłoki rozpędzał. Skar. Najrychlej ś. dobry w pychę uniesie, jeśli stróżem dobrym sobie nie będzie. Skar. P. jest przewrotna przewyższenia w którejkolwiek rzeczy chęć, z nadętością serca a umysłem wzgardzenia drugich złączona. Baz. Szata jest wynaleziona dla przykrycia ciała nagiego, nie dla pychy. Petr. P., matka wszystkich zbytków. Pot. P. z nieba spycha. Prz. Wuj chciał mi dać parę talarów na drogę, alem mu się pychą postawił i pieniędzy przyjąć nie chciałem. Ochoc. Więcej niżli z miłości, może z głupiej pychy zabłem, więc pokora. Mick. Nie służąc pysze, ziemskiej nie szukając chwały. Mick. Powierzchnia ziemi odmienia ś. w samych psychach. Krasiił.

<PUCH/PYCH/PYSZ>

Pychać, a, ał i P. ś. p. Pchnąć. Troc.

× **Pychalec, lca, lm. lcy p. Pyszałek.** Troc.

<Od Pycha>

× **Pychalek, lka, lm. lkwie p. Pyszałek:** Fortuna rzecze: Pychalku, postawię cię nisko; wiesz, jakim wystawiała i niejednego też durnia poniżała. Jabł.

× **Pychałka, i, lm. i m. i ż. p. Pyszałek.** Troc.

Pychanie, a, blm., czynność cz. Pychać.

Pychanie się, a ś., blm., czynność cz. Pychać ś.

Pychawcowy przym. od Pychawiec. Troc.

Pychawiec, wca, lm. wce bot., p. Bodziszek.

Pychota, y l. † P., lm. owie m., p. Pyszałek. Mącz. 2. [P.] ż. p. **Pycha.**

[**Pycię, ęcia, lm. ęta**] p. **Pecie:** Miątek ci ją zięcia, co nie miał pycięcia; trza kupować śnurki, naciągając pyciurki. <Od Pyta>

[**Pyciurka, i, lm. i**] p. **Pecie:** Miątek ci ją zięcia, co nie miał pycięcia; trza kupować śnurki, naciągając pyciurki. <Od Pyta>

[**Pyculek, lka, lm. lki**] p. **Pycek.**

[**Pyćkać, a, ał**] p. **Peckać.**

[**Pyćkanie, a, blm.**] czynność cz. **Pyćkać.**

[**Pyda, y, lm. y**] l. **bicz, batog.** 2. w lm. p. **No-sidło.**

Pyf! w. *wyrażający szczucie wyżyła, aby co wziął a. porwał ś. na co.* <Dźwn.>

Pyfel, fla, lm. fle część *klarнету, którą ś. kładzie do ust w czasie gry.*

[**Pyjacek, cka, lm. cki**] *garnek.*

Pyk I. [P., u, lm. i] *klęb dymu z fajki.* 2. w. *wyrażający pyknięcie.* 3. [Lada P.] = *lala chwila:* Życie lada P. zakończy. <Dźwn.>

[**Pyka, i, lm. i**] l. *ptak zięba.* 2. *twarz.*

Pykać, a, ał p. Pyknać.

Pykanie, a, blm., czynność cz. Pykać.

Pyknać, nie, nał, nied. Pykać, Pyktać. l. *pociągnać głośno krótki klębek dymu, paląc fajkę, cygaro:* Fajkę na krótkim cybuchu pykając, na zydłu przy oknie siedział. Syn. *Pyknał* sobie fajeczkę. Gaw. 2. [P.] *wydać głos: pyk!*: Mleko i śmietanka, przystawione do ognia, pykają. <Dźwn.>

Pyknięcie, a, blm., czynność cz. Pyknać.

[**Pykon, a, lm. y, Pikon, Pekąn, Pykonk, Pekank**] *węgorz mały.* Zdr. [Pykonek].

[**Pykonek, nka, lm. nki**] p. **Pykon.**

[**Pykonk, a, lm. i**] p. **Pykon.**

Pyktać, a, ał p. Pyknać. <Dźwn.>

Pyktanie, a, blm., czynność cz. Pyktać: P. z cygara. Lam.

[**Pyll!**] w. p. **Pilu!** <Dźwn.>

[**Pyla, i, lm. e**] *gęś.* Zdr. [Pyłka].

[**Pylać, a, ał**] *isć prętko, drobnemi krokami, dreptać.*

[**Pylanie, a, blm.**] czynność cz. **Pylać.**

[**Pylateczko, a, lm. a**] p. **Pylę.**

[**Pylątko, a, lm. a**] p. **Pylę.**

Pylenie, a, blm., czynność cz. Pylić.

[**Pylenie, a, blm.**] czynność cz. [Pylić]

Pyleniec, ńca, lm. ńce bot. I. (berterwa) *roś. z rodziny krzyżowyc.* Gatunek: P. pospolity (b. incana). 2. p. **Sadliczka.**

Pylenie się, a ś., blm., czynność cz. Pylić ś.

[**Pylę, ęcia, lm. ęta**] *gąsię.* Zdr. [Pylątko, Pylateczko] <Od Pyta>

Pyli! Pyli! w. *wołanie na kurzy, kurczęta.* <Od Pyla>

Pylica, y, lm. e, patol. choroba płuc z wdychania kurzu (pneumoconiosis): P. ałunowa (aluminosis pulmonum), bawełniana (byssinosis p.), kamieniarska (chalicosis p.), kruszcowa (metallosis p.), tytoniowa (tabacosis p.), węglowa (anthracosis p.), żelazna, żelazowa (siderosis p.). <Od Pył>

Pylić, i, il napuszczać pyłu, napełniać pyłem, zapylać, kurzyć. Przen.: × P. *tumanieć, zbijać z toru, z drogi.* Śł. wil. P. ś. *okrywać ś. pyłem, kurzyć ś.:* Skronie pył ci ś. trumiennym próchnem. Gliń. Przen.: × P. ś. *zbijać ś. z drogi, błądzić.* Śł. wil. <Od Pył>

[**Pylić, i, il**] *pilić, przynaglać.*

Pylinka, i, lm. i, pyłek, atom: Jeżeli wy myślicie, że ja sobie szpilkę, pylinkę dam odebrać dla miłosierdzia, to mnie nie znacie. Krasz. Więć i takie nawet pylinki ludzkości posiadają wspomnienia swe. Orzesz. <Ros. pylinka>

[**Pyłka, i, lm. i**] p. **Pyla.**

† **Pyłki:** Prawie codzień zabawiano ś. w grę w karty, która ś. zwała „P.“ Paw.

[**Pylnąć, nie, nał**] l. *palnąć:* P. w mordę. 2. × P. *pojechać w drogę.*

Pylnica, y, lm. e pytelnica (Nm. Beutelbüchse). <Od Pylnik>

[**Pylnięcie, a, blm.**] czynność cz. **Pylnąć.**

Pylnik, a, lm. i bot. (anthera), worek na pręciku kwiatowym, zawierający pyłek kwiatowy. Rost. <Od Pyliny>

Pylnikowy przym. od **Pylnik**: Kwiat męski, czyli P. <Od Pylnik>

Pylny przym. od **Pyl**: Śnieżek przedziwny, tak miazki, drobny, P., jak najdelikatniejszy, najbelszy puder ryżowy. Matl.

Pylon, u, lm. y p. **Pylon**.

[**Pylusia**, i, lm. e] l. *gęś młoda*. *Pylusie!* = wołanie na gąsienią. <Od Pyla>

Pyl, u, lm. y, **Peł** l. *lekki, delikatny proszek unoszący ś. w powietrzu, kurz; substancja w stanie silnego rozrzedzenia*: Przywiedli świeże ufy na Litwę z tyłu, uderzyli w nich, aż świat zachmurzył ś. z pyłu. Stryjk. We pan z przodu, a ja z tyłu, wytrzepmy panieca z pyłu. Zabł. Dokumenta do tej sprawy z pyłu i pleśni wytarto. L. Strzeptać P. z czego. P. osiada na sprzętach. Stopy twoje okryte pyłem długiej podróży. Krasin. Młodzieniec niezanny i pyłem odziany nadechodzi i słucha. Jaś. P. atmosferyczny = P. unoszący ś. w powietrzu. P. kosmiczny, P. meteoryczny = P. mający pochodzić z przestrzeni niebieskich, ze starcia meteorów. 2. apt. (pulvis subtilissimus) *proszek nadzwyczaj drobno utarty*. Zdr. **Pyłek**, **Pyteczek**. <PYŁ>

Pyteczek, czku, lm. czki p. **Pył**: (Hera) ciało swe... obmywa z najdrobniejszego pyteczku. Ml.

Pyłek, lku, lm. lki l. p. **Pył**: P. kwiatowy. P., pollen, drobny bardzo proszek, czyli mąka, w główkach pręcika zawarta, przez słupek upłodniająca zarodek. L. P. chmielowy p. **Lupulina**. 2. hist. **Pyłki** krwi (haemoconia). <Od Pył>

[**Pyłgać**, a, ał] l. (o ogniu) *pełzać, pełgać, buchać*. 2. *suwać ś. po powierzchni*: Pług pyłga = nie wchodzi głęboko w ziemię. <PEŁG/PYŁG>

[**Pyłganie**, a, blm.] czynność cz. **Pyłgać**.

[**Pyłgnąć**, nie, nał] p. **Pełgnąć**. <PEŁG/PYŁG>

[**Pyłgnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Pyłgnąć**.

[**Pyłgotki**, tek, blp.] l. *iskry, płomyki*, 2. *dreszcz z gorączką w chorobie a. w strachu*: Mnie P. przechodzą = ciarki, mrowie, dreszcze, mrówki. <PEŁG/PYŁG>

! **Pyłki krewki**, zapalny, popędlivy, gorący: Zaręba był jak huba, zapalny łatwo, ognisty, P., do zwady skłonny, wielomówny, gorączka, prędko i niepomiarkowany. Krasz. <Ros. pyłkij>

Pyłkowato przys. od **Pyłkowaty**.

Pyłkowaty podobny do **pyłku**: Głina pyłkowata.

Pyłkowy przym. od **Pyłek**: Pyłkowe nitki są to różne niteczki w kwiatach, mające na sobie główeczki pyłkowe. Kluk. Śnieć pyłkowa, zwana głównią lub kurzawką. Główka pyłkowa p. bot. **Główka**.

[**Pyna**, y, lm. y] *guzik blaszany z dziurkami, używany do spodu*.

[**Pynknąć**, nie, nał] p. **Pęknąć**. <Z Pęknąć>

[**Pynknięcie**, a, blm.] czynność cz. **Pynknąć**.

[**Pynt**, a, lm. y] p. **Funt**.

Pyntowy przym. od **Pynt**, **funtowy**.

[**Pyńdel**, dla, lm. dle] *węzełek, tłumoczek, pakunek*. <Nm. Bündel>

! **Pyogienja**, i, blm., patol. *tworzenie ś. ropy, ropienie* (pyogenia). <Gr. pŷon + gonē>

[**Pypa**, y, lm. y] p. **Pepa**.

[**Pypcenie**, a, blm.] czynność cz. **Pypcieć**.

[**Pypcieć**, eje, ał] *dostawać pypcia*: Kury pypcieją. L. <Od Pypeć>

Pypciowaty mający **pypcia**: Kury pypciowate. <Od Pypeć>

Pypeć, poia, lm. pcie, [**Pipeć**] l. patol.: † P. in. † wozgrza, śluz nosowy (pituita). 2. wet. *choroba drobiu, zmianująca ś. zmianami na języku*: Z pomiędzy chorób drobiu domowego najczęściej przypada P.: wtedy usycha im przyro-

dzona wilgoć końca języka i staje ś. skóreczka do jada przeszkadzająca. Kluk. P. ma kokosz, kruk. Troc. Jak pypcie kurom zdzierać. Trzye. Żart.: Trzeba mu dać, boby dostał pypcia (= *trzeba mu także dać zjeść...*). Przen.: Zdarto mu P. Rys. = *przytarto mu rogów, podcięto mu skrzydła*. Komu zedrzeć P., jedno ubogiemu, pan ś. pewnie odejmie swemu. Rys. (mucha uwięźnię, bąk ś. przebiję. L.). Drze P. wiosce niejednej niebódze, nahałasuje i naczytni strachu. Jabł. Przen.: Niech ci ten P. rozum z serca zedrze. Pot. (niech rozum naprawi w tobie tę przywarę. L.).

Pyпка, i, lm. i l. *brodawka sutkowa* (papilla): Sarnię złapanę da ś. wychować na mleku, flaszka z pypką gumową. 2. a. **Pipka** żart.: *fujeczka, lulka*.

[**Pyplać**, a, ał, **Pyplić**, **Pyskać**, **Tytląć**, **Tytląć**] *ruszać co nieczystymi rękami, miąć; walać ś. czym, robić co niedbale, nieporządnie, gwałdać, brabrać*.

[**Pyplanie**, a, blm.] czynność cz. **Pyplać**.

[**Pyplenie**, a, blm.] czynność cz. **Pyplić**.

[**Pyplić**, i, il] p. **Pyplać**. Troc.

[**Pyplaczka**, i, lm. i] p. [**Pyplanina**].

[**Pyplać**, ple, płał] p. **Pyplać**. [P. ś.] *robić około czego thustego*.

[**Pyplanie**, a, blm.] czynność cz. **Pyplać**.

[**Pyplanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Pyplać** ś.

[**Pyplanina**, y, blm., **Pyplaczka**] *roboty zmusna, nieprzyjemna*.

[**Pyppanina**, y, lm. y] *czynność marudna, zawiła, nitreżna*.

[**Pyppy**] p. **Puj**.

Pyr - p. **Pir** -.

[**Pyr**, a, lm. y] p. **Lipień**.

† **Pyra**, y, lm. y *stos drzewa*: Kreza, gdy już czeka drzew nałożona P., przypomnienie Solona ogniovi wydziera. Pot.

[**Pyra**, y, lm. y] l. p. **Pera**. 2. *zadek, tyłek*. 3. *duży ziemniak*.

Pyraki, ów, blp., **Pyrzaki** l. *placki kopciu*: Nie wykręcaj lampy, bo będzie filować i napada znów pyraków. 2. *resztki słomy spalonej przy ogrzewaniu pieca chlebowego*.

Pyrargyrit, u, lm. y min. = **Pirargiryt**.

[**Pyrcenie**, a, blm.] l. czynność cz. **Pyrcieć**. 2. czynność cz. **Pyrcieć**.

[**Pyrczać**, a, ał] *podlatywać w górę za zbliżeniem ś. myśliwego*. <PERCH/PIERZCH/PYRCH/PURCH>

[**Pyrczanie**, a, blm.] czynność cz. **Pyrczać**.

l. [**Pyrcia**, i, lm. e] *ten, co drobno chodzi*. <Od Pyrciać>

2. [**Pyrcia!**] *wołanie na konie, gdy ś. gąz*.

[**Pyrciać**, a, ał] l. *biegać drobnutko, dreptać*. 2. a. **Pruciać**, **Pruciać** *węchem dochodzić, węszyć*: Nie inaczej, jak stado paskudnych świń z głodu, kiedy płot rozrzuciwszy, wpadnie do ogrodu, pyrcia, biega, wierec ś., pyskiem ryje wszędy. Żim.

[**Pyrcianie**, a, blm.] czynność cz. **Pyrciać**.

[**Pyrcieć**, i, il] *robić perć, chodząc przez pola po trawie lub śniegu*.

[**Pyrcieć**, i, ał] *śląd zostawiać; pracować pilnie*.

[**Pyrczeć**, y, ał] l. p. **Perczeć**. 2. *pryskać*.

[**Pyrczenie**, a, blm.] czynność cz. **Pyrczeć**.

[**Pyrczysko**, a, lm. a] m. i ni. p. **Pyrka**.

[**Pyrć**, i, lm. e] p. **Percć**. Zginęły drogi, rowy, ścieżki, pyrcie. Matl. Prowadzili ich przewodnicy wśród śniegów, skał, wichrów i przełęcz, sobie tylko znanymi pyrciami. Sienk. Zdr. [**Pyrczeczka**].

[**Pyrda**, y, lm. y] l. p. **Perda**. 2. *przewiśko dziewuchy*.

[Pyrdel, dla, lm. dle] *tyłek, zadek, posładek*.
<Słc., Czes. prdel>

[Pyreksja, i, blm., patol. gorączka (pyrexia).
<Gr. pŷr + échō>

[Pyretologja, i, blm. patol. nauka o gorączce
(pyretologia). <Gr. pyretós + lógos>

[Pyrgać, a, ał] p. **Pyrgnać**: Ręczo porusza wą-
sikami (owad) i wartko pyrga po suchej gałązce.
Matl. Trzeba chwycić ś. za poręcz schodów, zma-
cać je nogami i P. co tehu na górę. Sienk.

[Pyrganie, a, blm.] czynność cz. **Pyrgać**.
[Pyrgnać, nie, nął, Pergnać, nied. **Pyrgać, Per-
gać**] *drapnąć, pierzchnąć, przysnąć, wyskoczyć, dać
susa, uciec; nied. biec, wyrzucać, lecieć; rwać, ma-
chać dokąd, uciekać*: Siedzę z półtorej godziny,
ale na koniec muszę pyrgać. Sienk.

[Pyrgnięcie, a, blm.] czynność cz. **Pyrgnać**.
[Pyrk, a, lm. i] p. **Perk**.
[Pyrka, i, lm. i] i. p. **Kartofel**. 2. *kozica skalna,
która w tym roku nie miała jagnięcia*. 3. *zeschłe
łajno krowie*. Zgr. [Pyrczysko].

[Pyrkać się, a ś., ał ś.] (o owcach) *zaspakajają
popęd płciowy*.

[Pyrkanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Pyr-
kać ś.**

[Pyrkaty] *nizki a gruby, przysadzisty, pękaty*.

[Pyrlík, a, lm. i] p. **Perlik**.
[Pyrnać, nie, nął] *piardnąć*. <Dźwn.>

[Pyrnica, y, blm., Pernica, Pyrnik] = **Perz**. <Od
Pyrnik>

[Pyrniczek, czka, blm.] p. **Pyrnik**.
[Pyrnięcie, a, blm.] czynność cz. **Pyrnać**.

[Pyrnik, a, blm.] p. **Pyrnica**. Zdr. [Pyrniczek].
Pyro - p. **Piro** -

Pyrochemja, i, blm. *nauka chemiczna o ogniu*.
<Gr. pŷr + Chemja>

Pyrofob, a, lm. *owie człowiek podlegający obłą-
dowi, skutek którego obawia ś, ażeby nie zostać
podpalaczem*. <Gr. pŷr + *fob, fobéō>

Pyrofobia, i, blm. *obłąd pyrofobów*. <Gr. pŷr
+ *fobia, od fobéō>

Pyrofobka, i, lm. i, forma ż. od **Pyrofob**.
[Pyroki, ów, blp.] = **Kartofle**.

Pyrologja, i, blm. *nauka o ogniu*. <Gr. pŷr + -
logia>

Pyroman, a, lm. *owie a. i człowiek podlegający
obłądowi, składającemu do podpalania*: Pyromani
nie powodują ś. gniewem i nienawiścią. Orzesz.
<Od Pyromanja>

Pyromanja, i, blm. = **Piromanja**: *Mecenas szep-
nął: czy nie P., konsyljarzu? Orzesz*.

Pyromanka, i, lm. i forma ż. od **Pyroman**.

Pyrometr u, lm. y (mierzyżar), przyrząd do
pomierzenia wysokich temperatur (żaru). <Gr.
pŷr + -métron>

Pyronafta, y, blm., **Pironafta** tech. *produkt ole-
jów pozostałych przy destylacji ropy*. <Gr. pŷr +
Nafta>

Pyronizm, u, blm. *nauka filozofa greckiego Pyr-
rona, który dowodził, że o wszystkim wątpić nale-
ży, że niczego z pewnością dowieść nie można*.
<Od nazwiska filozofa Pyrrona>

× **Pyroskaf**, u, lm. y *parostatek*: Wyjechał d.
13 lipca pyroskafem do Krymu. Drz. <Gr. pŷr +
skáfē>

Pyrusowe *zwycięstwo = zwycięstwo pozorne, bez-
owocne, opłakane*. <Od nazwiska Pyrrus>

1. [Pyrsk, u, lm. i] *prysnięcie*. <PRYSK/
PYRSK>

2. [Pyrsk!|w., oznaczający prysnięcie. <PRYSK/
PYRSK>

[Pyrskać, a, ał] p. **Pyrznąć**. <PRYSK/
PYRSK>

[Pyrskanie, a, blm.] czynność cz. **Pyrskać**.
[Pyrznąć, śnie, szał, nied. **Pyrskać**] i. a. nied.

[Pyrzcieć, Pyrzczać, Pyrzkąć] *prysnąć, trysnąć*.
2. *skoczyć*. <PRYSK/PYRSK>

[Pyrsy, ów, blp.] *myśl. czoło zająca*: Zajęć sie-
dzi pyrsmi obrócony przeciw wiatrowi.

Pyrsz, u, blm. *myśl. podchodne, skradanie ś. ku
zwierzwi*: Polowanie na podchodne, także pyr-
szem zwane. Podchodne, czyli P. na piechotę,
to analogiczne polowanie z podjazdem. Sumiń.

[Pyrzcieć, y, ał] p. **Pyrznąć**. <PRYSK/
PYRSK>

[Pyrzczenie, a, blm.] czynność cz. **Pyrzcieć**.
Pyrzować, uje, ował *myśl. podchodzić zwierz-
nie*. <Od Pyrsz>

Pyrzowanie, a, blm., czynność cz. **Pyrzować**.
[Pyrśnięcie, a, blm.] czynność cz. **Pyrznąć**.

[Pyrtecka, i, lm. i] p. **Pyrć**.
[Pyrtnąć, nie, nął] p. **Pertnać**.

[Pyrtnięcie, a, blm.] czynność cz. **Pyrtnąć**.
[Pyruchna, y, lm. y] *piesz. od [Pyr]*.

[Pyruchy, ów, blp.] *ziemniaki, kartofle*.

Pyrula, i, lm. e *gieol. mięczak brzuchopelny trą-
bikowy, zaczynający ś. w utworze kredowym, gru-
szeczk. a.* <Łé. pirula>

+ **Pyryna**, y, blm. p. **Perzyna**.

[Pyrzaki, ów, blp.] p. **Kartofel**.
[Pyrzaty] = **Perzasty**. <Od *Pyrz. Zam.
Perz>

[Pyrzcieć, y, ał] p. **Pyrznąć**.
[Pyrzczenie, a, blm.] czynność cz. **Pyrzcieć**.

[Pyrzkać, a, ał] p. **Pyrznąć**.
[Pyrzkanie, a, blm.] czynność cz. **Pyrzkać**.

[Pyrzna, y, lm. y] p. **Perzyna**.
[Pyrzoki, ów, blp.] = **Kartofle**. <Z Perzaki>

Pyrzówka, i, lm. i l. p. **Perzówka**. 2. *bot. (a-
grostis stolonifera) trawa stanowiąca gatunek
mielicy*. <Od Pyrzowy, od Pyrz = Perz>

[Pyrzych] *prędko, żywo, nieważny*.

[Pyrzylinka, i, lm. i] p. **Pyrzyna**.

[Pyrzyna, y, lm. y] p. **Perzyna**. Zdr. [Pyrzyna,
Pyrzyneczka, Pyrzynk, Pyrzylinka].

[Pyrzyneczka, i, lm. i] p. **Pyrzyna**.
[Pyrzynk, a, lm. i] p. **Pyrzyna**.

[Pyrzynka, i, lm. i] p. **Pyrzyna**.
[Pyrzyny, yn, blp.] *popiół z węgla*. <Od Py-
rzyna>

[Pys, a, lm. y] p. **Pysk**.
[Pysek, ska, lm. ski] p. **Pysk**: *Marynatę złup.*
P. obetrzyj. Jeż. <Z Pysk>

Pyseniek, nka, lm. nki, **Pysio** *piesz. od Pysk*:
Nie pożądam, pyseńku, ... wiesz czego? wszystkie-
go, boć to jest w przykazaniach. Kaczk. <Z Py-
sek>

Pysio, a, lm. e p. **Pyseniek**: *Więć w oczko po-
całowałem i w P. Pol. Daj pysia, radeo. Jord.*
P. jak malowane, a szyjka — u! Sienk.

Pysk, a, lm. i, [Pys, Pysek], + **Pyszczak**, [Pysz-
czak] i. *gęba u zwierząt*: Co gęba u człowieka, to
P. u innych zwierząt. I. P. u bestyi, u świni,
u ryb etc., jak paszczeka u lwa, niedźwiedzia,
smoka. Kn. P. u ryby, u kreta. Troc. *Pyska roz-
dziewienie. Troc.* P. u świni. Troc. (= *ryj*). Sko-
ro P. rozdziawił, ser wypadł, lis go porwał
i kruka zostawił. Kras. *Choroba pyska i racie*.
Spojrzę, aż tu z pyska wielkiego, czerwonego
dwa rzędy klów błyska. Mick. (= *paszczy*). A psy
wieśniaków, P. zarywszy w ziemię, kopią, śmierć
wietrzą i okropnie wyją. Mick. 2. pog., żart. u-

sta, gęba u człowieka: Kto pyskiem grzeszy, karę odnosi na pysku. Pot. Wyzywa śmiałek drugiego, a gdy ten rękę sięgnie do broni, i jemu P. wyjedzie, ów śmiałek go przeprosza. L. Stul P. Rys. (= *milca*). Stulże P., panie mudohele, i fałszów cerkwi zadawać nie waź ś. Pim. Prawa stulają P. czasu wojny. Petr. (= *milczą*). Stulta pyski, złodzieje! Sienk. To ma w zysku, co ma w pysku. Kn. Czego drzesz P.? (= *czego wrzeszczysz*). Śmierdzi mu z pyska. Troc. Przen.: *język, organ mowy*: Dziś sługi mają wielki P. (= *są pyskate, harde, zuchwałe w odpowiedziach*). [Za P. biją w P.]. Wywarł na mnie P., wyjechał z pyskiem, z gębą (= *zaczął krzyzczać na mnie, zaczął mi wymyślać, podniósł głos, zaczął pyskować*). Przen.: *buziak, calus*: Dajno pyska. Sienk. Daj pyska, jesteś dzielny chłop i basta! Gaw. 3. pog., żart. *policzek, twarz*: Zwadzili ś. i dali sobie potężnie po pysku Jabł. Teraz w P. ciężko dać komu. L. Dostał w P. od starościny. L. Trzepnął go w P. Uwielbiam was i ukłon oddaję wam niski, kłękne, jeżeli zechcecie, będę ś. bił w pyski. Węg. Zbiję, spiorę ci pyski. Strzelić kogo w P. (= *w mordę*). Zmarzył ci pyski (= *oba policzki, twarz*). Już św. Pyski, chowajcie panny pyski. Prz. (aby wam nie ogorzały). Tak jakby mu w P. dał, odskooczył. Jabł. (= *jak zmył*). Ciemno było, jak to mówią, „oko wykół“ a. vulgo „w P. daj“. Fred. A. 4. Galerne pyski. L. = *przody, nosy, dzioby*: Gdy galernech pysków i oszczepów przypadających skosztowali, do brzegów ponuciekali. Fal. 5. bot: Koci P. (galeopsis) roś. z rodziny wargowych, p. zielewnik, b. a dyl. 6. rzem. *część imadła a. kleszczy chwytająca przedmiot, złożona z warg jego, ujęcie szrubostaka*. Zdr. **Pyszczek**, † **Pyszczaszek**, [**Pyszczaszek**], × **Pyszcze**. Zgr. [**Pyszczysko**]. < PYSK >

[**Pyskacz**, a, lm. e, **Pyskowacz**] *sen, co pyskuje, krzykacz, człowiek kłótniwy*: Cichoja, pyskacze, bo za drzwi wylepne. Rey. < Od Pysk >

[**Pyskać, szcze, skał**] l. *ryć pyskiem*: Dudek ptak w człowieczym łąjnie rad pyszcze. Sien. Dobrze świni w błocie P. Pot. Nie tylko deptać, kąsać, świnię zwykły P. Pot. Pyszcze (ryje) świnią w ziemi. Troc.: *gmerać, grzebać*: Ten chłop tylko pyszcze w roli. Troc. Pyszcze, gmerze chłop w roli, orze marnie. Kn. Oracz pługiem równe skiby na składać, aby jako świnią ziemi nie rył i nie pyskał. Haur. Ziemianie w ziemi pyszczą dla grosza jak świnię Jag. Po misie rękami P. nie przyzwoiła. L. < Od Pysk >

[**Pyskanie**, a, blm.] czynność cz. **Pyskać**.

Pyskato przys. od **Pyskaty**.

Pyskatość, i, blm. rz. od **Pyskaty**.

Pyskaty l. × P. *podobny do pyska, puciołowaty*: Usta nie mają być ziejące ani pyskate, ale tak złożone, jakoby ś. wargi całowały. L. 2. a. [**Pyskowaty**] *krnąbrny, hardy, zuchwały, kłótniwy, krzykliwy*: Nie będzie bogaty, kto nadto P. Prz. 3. [P.] *gadatliwy, wyszczekany*. < Od Pysk >

† **Pysklać**, a, ał, † **Pysklać**, † **Pysklić** *plugawić, kłócić, walać, mazać, profanować*: Kto zmazę ma, nie przystąpi ofiarować, bo nie ma P. świątnicy mojej. Leop. † P. ś. *plugawić ś., kłócić ś., walać ś., mazać ś.*: Ja ś. tobą P. nie chcę. Troc. (= *uważalnym sobie za ujmę wdawać ś. z tobą*).

† **Pyskianie**, a, blm., czynność cz. **Pysklać**.

† **Pyskianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Pysklać** ś.

† **Pysklenie**, a, blm., czynność cz. **Pysklić**.

† **Pysklenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Pysklić** ś.

† **Pysklić**, i, ii i † P. ś. p. **Pysklać**: Nie pysklijcie dusz waszych żadną płazą lażącą po ziemi. Bud. Tyran srogi krwią kościoły święte pyskającej. Otw.

† **Pysklać**, a, ał l. *mazać, smarować*. Ocz. 2. i † P. ś. p. **Pysklać**: Nie chciejcie ś. P. żadną gadziną, abyście ś. przez nią nie zmazali i splugawili. B. B. Plugastwem tym P. ś. na miejscach świętych nie mają. Zabk. Nie radzą mu ś. krwią cudzą P. Rej. Nie chcę ś. tobą P. Kn. (nie godzieneś, abym ś. z tobą swarzył; za niegodną rzecz sobie poczytam, abym tak podłemu chłopu miał odpowiadać. Kn.)

† **Pyskianie**, a, blm., czynność cz. **Pysklać**.

† **Pyskianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Pysklać** ś.

[**Pyskowacz**, a, lm. e] l. p. **Pyskacz**. 2. *okówka na pysk bydłęcia upleciona z korzeni*. < Od Pyskować >

Pyskować, uje, ował *kłócić ś., gadać dużo i hardo, krzyzczać, hardo odpowiadać; wygadywać, wymyślać, szczekać, wjadac*: Wójt. zabawia drugich i najbardziej pyskuje, a Jambroży także. Rey. Zawsze mu mówilem, żeby tak nie pyskował. Prus. < Od Pysk >

Pyskowanie, a, blm., czynność cz. **Pyskować**. [**Pyskowaty**] p. **Pyskaty**.

Pyskowy przym. od **Pysk**: Sędzia wszystkie takie sprawy pyskowe spycha o dwa tygodnie, na jeden dzień. Rog. (= *pyskowlki*). Wet.: Zaraza pyskowa bydła rogatego = *zapalenie jamy pyskowej* (stomatitis vesicularis, s. aphthae epizooticae).

Pyskówka, i, lm. i p. **Obrazówka**. < Od Pyskowy >

Pyszalstwo, a, blm. p. **Pyszalstwo**. Siem. Król rozruch ten uznał w swoim złośliwym pyszalstwie za burdę. Kacz. < Od Pyszalek >

[**Pyszaleczka**, i, lm. i] p. **Pyszalka**. < Od Pyszalka >

Pyszalek, lka, lm. lki, × **Pyszek**, × **Pyszniec**, × **Pyszniś**, † **Pychalek**, † **Pychalka**, × **Pyszalka**, † **Pychalec**, † **Pyszalec**, † **Pychota** *człowiek dumny, zarozumiałec*: Tyś już do tego pyszalka przywyknął. Tremb. Niech tylko tego pyszalka zgniotę. Krasz. Każdy pyszalek uważa się za środek, około którego powinien krążyć świat naidonioślejszych spraw bieżących. Święt. < PUCH/PYSZ/PUCH >

× **Pyszalka**, i, lm. ii. m. p. **Pyszalek**: Próznik, P., dziwak, darmochował. L. 2. forma ż. od **Pyszalek**: Z niej wielka P., okrutna złońnica i niemilosierna hałaśnica. L. Zdr. [**Pyszaleczka**] < Od Pyszalek >

Pyszalkowato, przys. od **Pyszalkowaty**.

Pyszalkowatość, i, blm. rz. od **Pyszalkowaty**: Pomimo całej pyszalkowatości, cechującej stan herbowny, wyprawa ta niemalo go niepokoiła. Rol.

Pyszalkowaty, [**Pyszaly**, **Pełnomocy**] *zakrawający na pyszalka, zarozumiały, dumny, czupurny*: Z niemalym cynizmem wspomina o tym P. szlachetka. Rol. < Od Pyszalek >

Pyszalkowstwo, a, blm., **Pyszalkowstwo** *charakter pyszalka, cechy pyszalka, pyszalkowatość, pycha*. < Od Pyszalek >

Pyszalkowstwo, a, blm. p. **Pyszalkowstwo**: Wstęp zawierający trafną a rozumnie umiarkowaną nagane przesadnej dumy rodowej i pyszalkowstwa. Czern. < Od Pyszalek >

Pyszalkowy I. przym. od **Pyszalek**: Ale ród ten P., coraz bardziej wznosząc głowy, wrzeszczał, krzyczał jak szalony. Moraw. 2. patol.: Obłąd P. = *wielkodumny, przechwałczy, obłąd wielkości* (mania ambitiosa). <Od Pyszalek>

[Pyszały] p. **Pyszalkowaty**. <Od *Pyszeć, od Pycha>

† **Pyszczak**, a, Im. i, [Pyszczak] p. **Pysk**. Zdr. † **Pyszczaszek**, [Pyszczaszek].

† **Pyszczaszek**, szka, Im. szki p. **Pysk**: P. królikowy. Pot. <Od Pyszczak>

Pyszczek, czka, Im. czki I. p. **Pysk**: P. myszy. Troc. Niech P. twój pocałuję. Troc. Daj mi P. Troc. 2. anat.: × P. lina p. **Usta**.

Pyszczę, ęcia, Im. ęta piesz. od **Pysk**: Najgorsze w garderobie te młode dziewczęta, na ludzkie udęczenie dał im Bóg pyszczęta. Fred. A. <Od Pysk>

Pyszczkowy przym. od **Pyszczek**: Przyrzędy pyszczkowe.

[Pyszczysko, a Im. a] m. i ni. p. **Pysk**. <Od Pysk>

× **Pyszek**, szka, Im. szki p. **Pyszalek**. Sł. wil. † **Pyszen** p. **Pyszny**. L.

× **Pyszenie się**, a ś., bIm., czynność cz. **Pyszyć** ś.

[Pyszka, i, Im. i] I. *małostkowa pycha, próżność, zarozumiałość*. 2. P. jęczmienna = *jęczmień otluczony, używany zamiast krap do gotowania potrawy, pęczak, [pęczak, paneak, pęsak]*.

Pyszła, i, Im. e tap. *pęczek z włóczki a. bawełny skubanej, podkładany pod ścieg przy pikowaniu materacy*.

Pyszlin, u, Im. y bot. (banksia) *roś. z rodziny owętkowatych*.

[Pyszniasto] p. **Pysznie**.

[Pysznicia, y, Im. e] *kobieta pyszna, dumna*. <Od *Pysznik, od Pyszny>

[Pysznić, i, i] p. **Pyszniś**: Darmo Jasiu pysznisz. <Od Pyszny>

Pysznić się, i ś., it ś., × **Pyszyć** ś. I. a. [Pysznić] *unosić ś. pychę, puszyć ś., nadyrać ś., zadziierać nosa, kokoszyć ś.*: Widząc, że wieńce kładą, że mu rogi złoćą, pysznił ś. tłusty baran, sam nie wiedząc o co. Kras. Ktoby ś. pysznił a nie chciał być posłuszny rozkazowi, umrze człowiek taki. Kucz. Litwa z wielkimi łupami do krain swoich, pyszniać ś., odejgnąć. Stryjk. Czemu ś. pysznisz, prochu i ziemi? Białob. Dziecię pyszniło ś., jak paw. Krasz. 2. czym, z czego = *chłubić ś., szczyścić ś., wynosić ś., przechwalać ś., sadić ś., chwalić ś., chępić ś.*: Nie wiem, czemu ś. z tego tak pyszni. Troc. Nie pysznił ś. z tak wielkiej mocy, przypomniał sobie, że cokolwiek miał, to wszystko miał od Boga. Zał. Troszczył ś. najwięcej o Madonę Rafaela, którą ś. pysznił. Krasz. <Od Pyszny>

Pysznie, **Pyszno** przys. od **Pyszny**; [Pyszniasto]: P. wygląda. P. zbudowany. Przemawiał P. × **Pyszniec**, ńca, Im. ńcy p. **Pyszalek**. Sł. wil. <Od Pyszny>

Pysznieć, eje, ał *stawać ś. pysznym, dumnieć*. <Od Pyszny>

Pysznienie, a, bIm. I. czynność cz. **Pysznieć**. 2. [P.] czynność cz. **Pysznić**.

Pysznienie się, a ś., bIm., czynność cz. **Pysznić** ś.

[Pysznieńki] piesz. od **Pyszny**.

× **Pyszniś**, a, Im. e p. **Pyszalek**: Patrzyłem na owego pysznisia, miną swoją podobnego pawowi. L. Dalejże, mój pysznisiu, upokorzyć mi ś. L. <Od Pyszny>

Pyszno I. p. **Pysznie**: Nie mów P., byé na złe nie wyszło. Prz. Z pyszna = a) [Zpyszna] = *pysznie, dumnie*: Wyszła panna młoda, stąpając z pyszna, oczki zapłakała. b) † Ma ś. z pyszna (Opal.) = *ma ś. wybornie*. c) Ir.: Ma ś. z pyszna = *ma za swoje, jest w opałach, narobił sobie, dogodził sobie*: Elżbieta koronę wymknęła była, przetoż o to miał ś. z pyszna podskarbi, bo ś. nań rzuciwszy wszystkie, dobrze go nie rozsiekali. Biel. M. Teraz to dopiero mój grzbiet miał ś. z pyszna. Oss. 2. [P.] *pięknie*.

Pysznobrzmiały który brzmi *pysznie, napuszony, górnotolny*: Wygotowuje *pyszno*brzmiącą poezję i rozprawę filozoficzną. Budz. <Pyszno + Brzmiały>

× **Pysznodumnie** przys. od **Pysznodumny**.

Pysznodumny *nalety pychą i dumą*: Odnosił tedy karanie *pysznodumnego* szaleństwa swego. Fol. <Pyszny + Dumny>

Pysznogłówka, i, Im. i bot. (monarda) *roś. z rodziny wargowych*. <Pyszny + Główka>

Pysznokolorowy *odznaczający ś. pysznymi kolorami*: P. ogon pawia. <Pyszno + Kolorowy>

Pysznokwiat, u, Im. y, **Pyszny** kwiat bot. p. **Wdziękostawa**. <Pyszny + Kwiat>

Pysznomównie przys. od **Pysznomówny**. **Pysznomówność**, i, bIm. rz. od **Pysznomówny**. **Pysznomówny** *mówiący pysznie, chępliwie, górnotolnie, napuszenie*.

Pysznopióry *mający pyszne, to jest wspaniałe opierzenie; opatrzone piórami o wspaniałych barwach*: Pysznopióre ptastwo południowej Ameryki. Sł. wil. <Pyszny + *Pióry, od Pióro>

× **Pysznopochlebnie** przys. od **Pysznopochlebny**. Troc.

× **Pysznopochlebny** *pochlebiający z nią, postawą dumną, nadętą*. Troc. <Pyszny + Pochlebny>

Pysznoskapski *pyszny a zarazem skąpy*. P., ego, Im. cy rz. *człowiek P.* Sł. wil. <Pyszny + *Skąpski, od Skąpy>

† **Pysznoszarłatno** przys. od **Pysznoszarłatny**: Jakoćś. dziecię za młodu P. nauczy chodzić, tak ś. będzie odymało i perzyło, żeć i ludzi nie będzie chciało znać. Głiez.

† **Pysznoszarłatny**, *odznaczający ś. kolorem pyszno szkarłatowym; w pyszny szkarłat odziany*. <Pyszny + Szarłatny>

Pyszność, i, bIm., × **Pysznota** rz. od **Pyszny**, *pycha*.

× **Pysznota**, y, bIm. p. **Pyszność**: Nadziwić ś. weselnej *pyszności*, a zobaczyć zięcia Dożynego. Zm. <Od Pyszny>

Pyszny, † **Pyszen**, [Spyszny] I. *pełen pychy, dumny, wyniosły, butny, napuszony, nalety, zarozumiały, hardy*: P. wyżej gębę, niżeli nos trzyma. Bies. To jest byé *pysznym*, gdy ś. kto wynosi nad in-szym, gdy co ma i dumno głosi. Leszez. Pan Bóg ś. brzydki wyniosłemi oczyma, to jest *pyszny* człowiekiem. Gil. Pysznyemu skoro odejmiesz szczęście, jakoby niejaka podniatę jego pychy, wnet nieborak zmieni koncepty i nos zwiesi. Wer. Pyszna to panienka. Troc. Jest fortel na *pysznego* nie nie dbać o niego. Fred. M. Umarł P., jednakże co o sobie trzyma, i po śmierci znać, gdy ś. i w grobie odyma. Pot. Ubogi a P. boży nieprzyjaciel. Rys. 2. *przepyszny, przepiękny, wspaniały, bogaty, świetny, wyborny, majestatyczny*: Pyszne w tym mieście pałace. Troc. P. kościół. Obiad P. Pyszne wykończenie. Strój, koń P. Byłaby to *pyszna* rzecz, gdybyśmy tego dokazali. 3. [P.]

wyoreany w jedzeniu. 4. † P. p. **Picznny**: Kuropatwa pyszna a. żyrowna; bekasy pyszne albo żyrowne. Chm. B. 5. anat.: † Muskuł P. a. dźwigający oko (Rysz.) = *mięsień prosty górny gałki ocznej* (musculus attollens s. rectus oculi superior). 6. bot.: P. kwiat p. **Wdziękoślawa**. Jędrzej P. **Łubin**. <Od Pycha>

[Pyszy, Pyszyńcy] dziec. *pięknie*.

× **Pyszyć się**, y ś., ył ś. p. **Pysznic ś.:** I sarka i pyszy ś. grzeszny już lud. Uj. <Od Pycha>

[Pyszyńcy] p. **Pyszy**.

[Pyszenie, a, b] czynność cz. **Pyślic**.

[Pyślic, i, il] (w czarach) *zamawiać*.

[Pyt, pyt, pyti!] w., *wabiący kury; cip, cip, cip!*

Pyta, y, lm, y l. *chustka skręcona pod przekątnią w wałek, jako narzędzie do bicia*. 2. *uderzenie pyta* Jak wzięto walił w łapy odlewane pyty, aż spuchła. L. 3. *żart. członek płciowy męski, prącie*. 4. [P.] *rodzaj dziesięciny dawanej organicie*. 5. fl. *powrót skręcony, którym flisów karzą*. Mag. Zdr. **Pytka**. <PŶT>

Pytaoz, a, lm, e l. † P. *ten, co ś. pyta*: O! co dziś takich pytaozów, co ś. jeno swarzą! Wuj. Słuchajcie tych drugich pytaozów, skąd chcieli kusić tego Pana naszego. Wuj. Nie odpowiadają wyraźnie, ale rozmaitością ciemnych słów wątpliwych zostawiają pytaozów. Sir. 2. [P.] *drużba weselny; jeden z dwu drużbów zapraszających na wesele*. <Od Pytać>

Pytaozka, i, b]m. l. [P] *żebraniina*: Chodźcie po pytaozce. 2. × P. *patol. obłęd wywiadowczy*. <Od Pytaoz>

Pytać, a, ał, † Pytawać, [Petać] l. a. P. ś. kogo, † u kogo. [u kogo] o co, † o czym, † na co, † za kim, † za czym, × nad czym, [za czym, po kim] [pytam ci ś.] = *zapytywać, dopypywać ś., dowiadując ś., informować ś.*: Jak pytają, tak odpowiadają. Kn. Pytał matki o tę rzecz. Troc. Pytaj (pytaj ś.) tego (o to) siostry. Troc. Za tym towarem (o ten towar) ś. pytano. Troc. Pytają ś. za nim. Troc. Pytał ś. za jego zachowaniem. Troc. Jak ś. za nim (o niego) mam P.? Troc. P. ś. pilno. Troc. Pytam, co to za porządek, co za wolność? Troc. Pytają ś., co by to było? Troc. P. go ś. godzi: czemu nie? wszak pytanie nikomu nie szkodzi. Min. Bodajesz był mniej o Karynie wiedział, i ja mniej pytał, i ty mniej powiedział! Lubom. Nie pytał mnie dwa razy. L. Każde słowo mądrości, o którekolwiek pytawał je król, nalazł w nich więcej, niż we wszech praktykarzach. Leop. Nie pytaj o tym, czegoś wiedzieć zabroniono. Li. Cesarz ś. o nich od ojców ich (u ojców ich) pytał i wiedzieć chciał, gdzieby oni byli. Skar. Pośta o tym było P., bo tam był przytomnym. Falib. Kto pyta, ten nie błądzi. Prz. Przen.: Czy kpisz, czy o drogę pytasz? (= *czy kpisz? czy ulajesz głupiego?*). Kto pyta (czy chceś), nie ma woli dać. Prz. Chorego pytają, a zdrowemu dają. Prz. (= *daj, zamiast ś. P.*). Którzy ś. boją Pana, P. ś. będą na te rzeczy, w których ś. On kocha. Leop. (= *troszczyć ś.*). Pytaliśmy ś. na imiona tych, którzy temu powodem byli. Leop. Nie chciej być tak dwornym, byś miał P., co za męki niebożki będą cierpieć, ale owszem na to pytaj. jak sprawiedliwi będą zbawieni. Leop. Więc pytasz sam u siebie. kto sprawił tę zmianę. Śyrok. P. u mnie o patenta, kiedym został szlachcicem? sam Bóg to pamięta. Mick. Na Libanie chmurki P. ś. będą o synów, o żonę, o dzieci moje. Słow. I wszyscy ludzie, czy wracam ze zdrowiem, P. ś. będą. Słow. Więc mię pytali w po-

gardzie i zgrozie: tyżeś to? Krasin. Nie będzie mnie ś. pytał nad skradzioną sosną. Fred. A. Bomby nie pytają, gdzie który radca mieszka. Krasz. Hm, hm, czy ś. o to pytam? Fred. A. Pytała ś., czy niema lepszego pokoju? Korz. Królowa P. nie chciała, aby ś. nie dowiedzieć zbyt wczesnie. Krasz. P. ucznia z lekcji = *rzuć mi pytanie; wyrwać do lekcji*. [O dratwki ś. pyta]. Pyta ś. po swoim kochanku. Pytał ś. za drogę. Za kim ś. pytasz? Troc. Za družbą ś. nie pytajcie. Pytam ci ś.? Czy ja ci ś. pytam? Kto mu ś. pytał?]. Pytam ś. do Krakowa, do Rzymu = *dowiaduję ś. drogi do Krakowa, do Rzymu*. Kn. (= *pytam ś. o drogę do...*) Pytał ś. do Krakowa. Troc. 2. Nie pytaj czego = *nie szukaj, nie żądaj, nie spodziewaj ś. czego, nie pytaj o co*: Boga i czei nie pytaj u nich: żyją jak bydło. Paszk. Rządu, nauk tam nie pytaj. Troc. Nie pytają teraz enoty, ale posagu. Troc. Tam ani rozumu, ani porządku nie P. było. Falib. Do Gdańska dziś szlachcic popłynie, ale go tam nie pytaj, gdzie szabla więcej popłaci, jak leśne towary. Paszk. (= *tam go nie znajdziesz, tam go niema, tam go nie poświęci*): Wola nasza idzie jak błędna, zdrowej nie pytaj uwagi. Bach. W domu nie pytaj chłopca, czy kucharki, sam stał za wszystko, za wszelkie szafarki. Jabł. Ni o czym nie myśli, tylko o jedzeniu; a usługi pańskiej nie pytaj. Boh. Między ludźmi obłudy pełno, prawdy nie pytaj. Falib. U nas post do wieczora zawsze od zarania, nie pytaj podwieczorka, nie pytaj śniadania. Szymon. 3. *troszczyć ś., dbać, stać o kogo, o co; wspomnieć o nim; zwrócić uwagę, zważać na kogo, na co, robić ceregiele, ceremonijować ś., krepować ś.*: Moglibyśmy was pognieść, jak w większej będącej liezbie, i niktby o tej nie pytał stracie. Jabł. *Dionysius Syracusanus* mało ś. o prawie pytał. Wer. (= *mało ś. prawa trzymał, niewiele sobie z niego robił*). W domu, kiedy dziaiki placzą, nie pytamy ś. o tym, bo ś. wnet rozkwiliła i wnet ś. utuliła mogą. Dambr. Brnie po błocie, nie nie pyta. Nie pytał na obecnych, tylko rznął prawdę prosto z mostu. Ani pytam, tylko przystępuję do tego (= *ani ś. namyślam*). 4. † P. *szukać, upatrywać, wypatrywać*: Oczy Pana zawždy na ubożiego patrzą, powieki oczu Jego pytają synów ludzkich. Leop. 5. [P.] *prosić*: Pytał ja cie tu? Pytał ś. o noeleg. Pytam ojca: „Dajcież mi, tatusiu, 30 reńskich. Ork. Poproś mię ty na swoje wesele, a ja cię zaś bedem P. na mój pogrzyb. Tet. E! juzek (= *jużem*) go pytał, co by wam nie bronil. Tet. 6. [P.] *prosić na wesele*. 7. [P. ś.] *wpraszać ś.*: Oj, pytajcież sie do komory, jest tam cepek rakbowy. 8. [P.] *żebrać*. 9. [P.] *żądać, chcieć*: Kiela będzie pytał za krowine. 10. gram.: *Zaimek pytający, zdanie pytające = wyrażające pytanie*. † *Pytające namiestnictwo*. Troc. (= *zaimek pytający*). <PŶT>

Pytajaco przys. w sposób pytający, pytając *badawczo*: Szybko podniósł głowę i spojrzął P. na mówiącego. Bał. Na pana oczy zwrócił P. i milczał. Krasz. <Od Pytający, od Pytać>

Pytajnik, a, lm, i gram. *znak zapytania*. <Od *Pytajny, od Pytać>

Pytanie, a l. b]m., P. ś. czynność cz. **Pytać i Pytać ś.** 2. lm. a = a) *wyrażenie pytające, zdanie pytające, odezwanie ś. w sposób pytający*: Jakie P., taka odpowiedź. Prz. Zarzucono wysłańca pytaniami. Pytać go ś. godzi; czemu nie? wszak P. nikomu nie szkodzi. Min. Odpowiedział mu na to P. Troc. Wykład katechizmowy, to jest w pytaniach i odpowiedziach. Ciągnąć pytania przy

egzaminie (=kartki, bilety z pytaniami). Głupie słysząc P., nie odpowiadają na nie. Kn. Tysiąc pytań, a odpowiedzi nie czeka. Boh. Rzucono mu jakieś pytania. Krasz. Pokiwała główką, a letym razem już ani ś. uprzykrzała pytaniami. Korz. Zadać komu P. Boże, jaki przedział! dziśbym ja na P. dobrze odpowiedział. Syrok. b) *kwestja, zagadka, wątpliwość, zadanie*: Dłuższego czasu trzeba na rozwiązanie pytania, niżeli na zadanie onego. Pileh. Jakże to pytania, które mi czynisz? Węg. Jest P. Troc. Trudne rozwiązał P. Troc. To jeszcze P., to jeszcze wielki znak zapytania, to jeszcze wielkie P.! (=to jeszcze niewiadomo, na dwoje łabka wróżyła, szeroko o tym Dawid pisał). P. jest, dysputując o tym, *quaeritur, ambigitur*. Kn. Znak pytania. Kopcz. (= *pytajnik*) 3. [P.] *źebraniina*: Chodzić na P., chodzić po pytaniu. Zdr. **Pytańko**.

Pytanie się, a ś., blm., czynność cz. **Pytać ś.**

Pytaniowy przym. od **Pytanie**, *pytający*: Z naciśnięciem pytaniowym wpatrzył ś. Czapliski w szlachcica łysiego. Jeż. <Od **Pytanie**>

[**Pytanki**, ek, blp.] i. p. **Namówiny**. 2. *pierwsze zapytanie starającego ś. o dziewczyńię*. <Od **Pytany**>

Pytany i. im. od **Pytać**: Nie wrywaj ś., kiedys nie P. 2. *pytający*: Pytany sposobem. Troc. (= *pytając, w sposób pytający*).

Pytańko, a, im. a p. Pytanie.

Pytel, tła, im. tie i. × P., † **Pytl worek, miech**: Kiedy groszy w pytlu neni, wtenczas ś. rozum zmienić. Rys. Od pasamonów, pytlów cienkich, grubszych... Vol. Przen.: *włosienica*: Ale ja, gdyż mi żalności byli, obłoczył jeśm ś. w P. Ps. flor. I położył jeśm odzienie moje pytlem. Ps flor. 2. *młynarski = worek muślinowy ruszający ś. mechanicznie, przez który przesiewa ś. mąka zmielona*: Pytlowe mąki w młynie z pod kamienia przebiegają przez sito płócienne, jak szczyja zrobione, P. zwane, oddzielają ś. od otrąb i tak ś. stają miakkiemi, jak gęste jest sito. Kluk. Młynarzu... koło ci ś. nie obraca, P. ci nie wieje. Głog. Ta ra ra ra ra, o j język jak P.! L. Słowa u niej latają jak z pytla. Opal. U nich to gęba jak kołowrot, a słowa syją ś. jak z pytla. Pileh. 3. [P.] *młyn z takim pytlem*: Przywiozł pszenicę do pytla. Zdr. **Pytlik**, [**Pytliczek**]. <Nm. Beutel>

Pytelnica, y, im. e p. Pylnica. <Od **Pytelnik**>

Pytelnik, a, im. cy młynarz, który pytluje mąkę. Mącz. P., pytlowy młynarz. Troc. <Od ***Pytelny**, od **Pytel**>

Pytka, i, im. i i. p. Pyta: Pytki, powrozy, któremi obceje i karnaty u dołu są przywiązane. Haur. 2. × P. *zabawa połączona z biciem rąk pytką*. Goł. 3. u konia = *agon z wierzechu tylko rzadkim, niezbyt długim a często i krętym włosieniem pokryty*. Pol. 4. w im. *tortury, męki, inkwizycja, próba, ciągnięcie*: Darmo my z tobą słowy robimy, trzeba cię, widzę, dać na męki, spytają cię pytki lepiej i dowiedzą ś. wszystkiego. Birk. Psie sztuki na pytkach ś. wydadzą. Brud. Wzięto ją na pytki. Oss. Już trzy razy był na pytkach. Troc. Na pierwszych pytkach go mają. Troc. Pierwsze wytrzymał pytki. Troc. Na pytki i rozpalone blachy wskazywany niewolnik rzymski. Cz. Przen.: *przesłuchiwanie kogo, egzamin, indagacja*: Tymczasem Annasz, w swoje Chrystusa przybytki rozkazawszy wprowadzić, bierze Go na pytki, naprzód o ucznie... Pot. Mniszka, od księni na pytki wzięta, powiedziała wszystko. Pot.

Pytlarnia, i, im. e p. Pytlownia. <Od **Pytel**>

[**Pytliczek, czka, im. czki**] p. **Pytel**.

Pytlik, a, im. i i. p. Pytel: P, siatkowy worek. Troc. 2. *kawalek flaneli, na której rozrabia ś. mydło w czasie mycia ś.*

[**Pytlikować, uje, ował, Tyrykać**] *biec drobnym krokiem*. <Od **Pytlik**>

Pytlikowanie, a, blm., czynność cz. **Pytlikować**.

Pytlina, y, blm. gaza wnetwana wyrabiana w Szwajcarii specjalnie do odsiewania (pytlowania) mąki. <Od **Pytel**>

Pytlować, uje, ował i. mąkę = *przez pytel przepuszczać*: Chleb dla niego z mąki dwakroć pytlowanej. Star. Przen.: P. językiem = *mleć, młynkować; trajkotać*: Szper, sprawę dając z fryjoru, pytlował a pytlował językiem. Oss. Oj, Nastka, ty setnie pytlujesz językiem, a kiej co przeszkrobiesz, nigdy twoja wina. Dyg. 2. [P.] (o febrze) *trząść*. <Od **Pytel**>

Pytlowanie, a, blm., czynność cz. **Pytlować**: P., *odsiewanie mąki*. Malyszcz.

Pytlowany i, im. od Pytlować. 2. *przyrządzony za pomocą pytlowania, otrzymany przez pytlowanie*: Mąka pytlowana. Troc.

Pytlowiec, wca, im. wce chleb pytlowy. <Od **Pytlowy**>

Pytlownia, i, im. e, Pytlarnia *oddział w młynie, gdzie mąkę pytlują; tawara, rymszuka, którą ś. sypie mąka, mącznica, koryto*. <Od **Pytlować**>

Pytlowy przym. od **Pytel**: Pytlowe płótno. Pytlowa komora. Troc. Mąka pytlowa (= *przez pytel przepuszczana*). Chleb P. (= *chleb z mąki pytlowanej*). Gaza pytlowa = *tkanina jedwabna, specjalnie na pytle przyrządzona*. <Od **Pytel**>

Pytonissa, y, im. y wróżka, wieszczyczka: Większa część są jak pytonissy, zdjęte z trójnoga, osłabli, nieprzytomni, chorzy. Krasz. <Od nazwy Pytona, węża bajecznego, zabitego przez Apollina Pityjskiego>

[**Pytusie, tju, tju, Pyty, pyty**] *przywoływanie kur, cip cip cip!*

[**Pytwać, a, ał**] *rznać, krajać niezgrabnie, robić co marudnie, dłuwać*.

[**Pytwanie, a, blm.**] czynność cz. **Pytwać**.

[**Pyty, Pyty**] p. **Pytusie**.

[**Pytynia, i, im. e**] *nazwa krowy*.

[**Pyza, y, im. e**] i. p. **Peza**. *Pyzy kłuski grube*. 2. *twarz tłusta, pucolowata*. 3. *człowiek o takiej twarzy, puca*. 4. *zool. nagi, wilgotny koniec mordy przeżuwających*. Zdr. [**Pyzia**].

[**Pyzać, a, ał**] *jeść od niechcenia, grzebać na miśie za lepszym*.

[**Pyzak, a, im. i, Pyzka**] *gwóźdź dębowy a. żelazny, którym ś. przetyka warkocz u sachy*.

[**Pyzanie, a, blm.**] czynność cz. **Pyzać**.

Pyzato przys. od **Pyzaty**: Wygląda P.

Pyzaty, [**Puzaty, Pyziaty, Pyziasty, Puchaty**] *pucolowaty, z tłustą, nadętą twarzą*: Pyzate dziecko. Aniołki pyzate. Myślałem, że ta para w powietrzu uleci, podobna do pyzatech Boreasza dzieci. Miek. P. księżyc. Ukazała ś. w drzwianach rumiana, pyzata twarz. Sienk. <Od **Pyza**>

[**Pyzda, y, im. y**] *m. oprawca, hyצל, rakarz; ten, co padł z skóry ociąga*.

[**Pyzer, zra, im. zrowie**] *biedak, mizerak*.

[**Pyzglacz, a, im. e, Pyzglak**] *chłopiec brudny, niemoty, nieczesany*. <Od **Pyzlać ś.**>

[**Pyzlać się, a ś., ał ś.**] *robiąc około czego brzydkiego (około węgla) powalać ś.*

[**Pyzglak, a, im. i**] p. **Pyzglacz**.

[**Pyzglanie się, a ś, ał ś.**, blm.] czynność cz. **Pyzlać ś.**

[Pyzlenie, a, blm.] czynność cz. Pызглиć.
[Pyzglić, i, il] *gmerać, zajmować ś. czym mo-*
zobnie.

[Pyzia, i, lm. e] p. Pyza.
[Pyziasty] p. Pызaty. <Od Pyzia >
[Pyziaty] p. Pызaty. <Od Pyzia >
[Pyzka, i, lm. i] p. Pyzak.

[Pyż, a, lm. e] *zatyżka drewniana, przybitka.*
Gwar.

× **Pyżgać, a, ał** *uciec, uskoczyć:* Jak tylko skrg
na sznurku zobaczę, muszę zaraz w bok P., co si-
ły w nogach. Sienk.

× **Pyżganie, a, blm.,** czynność cz. **Pyżgać.**

R

R. litera oznaczająca spółgłoskę zębową dźwięczną (słabą); kontynuuje historycznie dawną twar-
dą, a z odpowiadającej jej dawnej miękkiej rz powsta-
ło historycznie, tak że mamy dziś obojętność (al-
ternację) r-rz, np. *dwór—dwoorze, gorycz—gorzki, raz*
—rzes: Przedtem a, b ledwo mówił, jęcząc, teraz r
laeno mówi, nie ś nie męcząc Jabł. Skrócenia: a) *rok:*
R. p. = Roku Pańskiego. R. b. = roku bie-
żącego. R. przed Nar. Chr. = roku przed narode-
niem Chrystusa b) = *rodzaj:* R. m. = rodzaj męski, ro-
dzaju męskiego. R. ż. = rodzaj żeński, rodzaju żeń-
skiego. c) w zegarkach = „retard“ = cofnąć strzał-
kę dla zwolnienia chodu zegarka. d) na termo-
metrach = Reaumura: 20 stopni R. e) *rubli:* 20 r.
kopiejek 34. Rs. = *rubli srebrem.* f) w tytułach:
R. D. = *radca dworu.* R. H. = *radca honorowy.* R.
K. = *radca kolegjalny.* R. S. = *radca stanu.* R. R.
S. = *rzeczywisty radca stanu.* R. T. = *radca tajny.*
R. R. T. = *rzeczywisty radca tajny.*

[Ra] raz: Pierwszy R., drugi R. (por. zara, te-
ra). <Ra(z)>

† **Rab, a, lm. y p. Rob:** R. boży, to jest sługa
boży. Pim. <Z S.Śt. przez Ros.>

× **Rab, i, lm. e p. Żerdź.** Śt. wil.

Raba, y, lm. y l. † P. p. Roba. 2. [R.] *macio-
ra, świnia prośna a. po oproszeniu, świnia karmią-
ca prosięta.* Zdr. Rabka.

[Rabacja, i, lm. e] 1. *niespodziany napad na
bezbронnych, bunt, rzeź.* 2. *ruch ludowy w Galicji
w r. 1846.* <Prawdopodobnie Nm. Raub z su-
fiksem Łé.-acja >

Rabandy, ów, blp, Rabendy, Rabedy, Szuty
*sznurki u dolnego brzegu żagla, któremi ś. podczas
gwałtownego wiatru żagiel przywiązuje do rei, aby
wiatr nie dął tak ostro.* Mag. <Nm. Rahband >

Rabanek, nka, lm. nki p. Ława.

[Rabang, a, lm. i] = **Rabanek.**

[Rabanić, i, il] *krzyżeć, wymyślać, gromić.*

[Rabanienie, a, blm.] czynność cz. **Rabanić.**

Rabarbar, u, blm. p. Rumarbarum. <Nm.
Rhabarber >

Rabarbarowy przym. od **Rabarbar; Rumarbar-
rowy, Rabarberowy, [Rumarbarowy]:** Korzeń. R.
Wino rabarbarowe.

Rabarbarum nieod. p. **Rumarbarum.** <Łé. rhā +
bārbarm = korzeń barbarzyński, z barbarji;
z Gr.>

[Rabarber, u, blm.] p. **Rumarbarum.** <Nm. Rha-
barber >

[Rabarberowy] przym. od **Rabarber.**

R. Rabat, u, lm. y *ustępstwo od ceny towaru o-
bliczone w procentach, przynajmniej przez sprzedają-
cego kupującemu.* <Nm. Rabatt, z Fr.>

2. Rabat, u, lm. y l. *kosz. wręb jako górne za-
kończenie ścian koszyka, wchodzący w wieko przy
jego zamknięciu.* 2. a. **Rabata** ogr. *grządzka, brzeg,
bramujące trawnik, ścieżkę, ulicę w ogrodzie:* Na
rabatach i pod ścianami (pomieszcie można) oka-
zy drzew owocowych formowanych. Jank. Zało-
żono szkółkę drzewną, rabaty drzewne i kwia-
towe. <Fr. rabat >

Rabata, y, lm. y l. p. 2. Rabat. 2. *kraw. = a)
sztuka w surducie na przodzie, w której przypa-
dają dziurki od guzików. b) w lm. wyłogi odmien-
nego koloru na ubiorze, zwłaszcza na uniformie
wojskowym:* Grzmia pod Stoczkiem armaty, i bie-
leją rabaty, a Dwernicki na przedzie... Pol. Zdr.
Rabatka. <Nm. rabatte, z Fr.>

Rabatka, i, lm. i p. Rabata.

Rabatkowy przym. od **Rabatka:** Kwiaty rabat-
kowe.

Rabatować, uje, ował *udzielać rabatu.* <Od l.
Rabat >

Rabatowanie, a, blm., czynność cz. **Rabatować.**
Rabatowy przym. od **Rabat:** Sprzedaż rabatowa.
(= z ustępstwem rabatu).

Rabaty, at, blp., p. Rabata.

Rabbi, nieod., Rabi *nauczyciel, mistrz, doktor
zakonu żydowskiego.* <Hb.>

[Rabozak, a, lm. i] *wełniany dywanik tkany.*

× **Rabó, a, lm. e** myśl. p. **Rabiec.** Goł.

Rabdomancja, i, blm. *wróżenie kijkiem; odgady-
wanie przy pomocy precjka, gdzie są źródła, kopal-
nie, skarby.* <Gr. rābdos + manteia >

Rabdyt, u, lm. y *min. drobne igły o przekroju
prostokątnym, które tworzy szrajbersyl w żelazie
broumowskim.* <Od Gr. rābdos >

Rabendy, ów, blp. fl. p. Rabandy.

Rabedy, ów, blp. fl. p. Rabandy.

Rabi, nieod. p. Rabbi: A gdy więźnia bez lito-
ści dłabi, pehła, konając, pisnęła: a czym żyje
R.? Mick.

Rabiac, a, ał p. Rabić: Żadnego inszego dnia
nie zna być świętego, jedno niedziele, której nie
nie rabiał. Baz. Do wielkich dworów ten szewe
rabia L. Wiersze rabiał. Mick. [Pieniązki, ta-
lary gdzieby mi ś. brały, żeby moje ręcki na
nie nie rabiały]. <ROB/RAB >

[Rabiak, a, lm. i] *wielki garnek surowy, niepo-
lewany, pękaty.* <Od Rabiac >

Rabianie, a, blm., czynność cz. **Rabiac.**

[Rabiasto] przys. od **Rabiasty.**

[Rabiasty] *pstry, jarzębiasty:* Rabiaste skrzy-
dełko. Wóje. Rabiaste sowie skrzydła strygi.
Gwar. <?Brs., Ros. riabój >

[Rabiata, y, blm, zb] 1. *działwa*. 2. *małoletni najemnicy dzienni*: Przyszło osim rabiaty. 3. przen. żart. *bractwo* (= *bracia*), *brac*, *halastra*: Byliby jeszcze w zaprzęszą niedzielę wyjechali, ale R. zgrała ś. Wilk. [R. djabelska] = *czarownice na Łysej górze*. Zdr. **Rabiatka**. <Brs. rabiata, Ros. rebiata>

[Rabiatka, i, blm., zb.] p. **Rabiata**.

[Rabiatnik, a, lm, i] *najemny robotnik dzienny*. <Od *Rabiatny, od Rabiata>

Rabiec, *hca*, lm. *hce*, × **Rabć**, **Pstrokacz** myśl. = *sokół lub gąstrzab śmiały, bystry i lotny, lecz noszący jeszcze pierwszą barwę młodego ptaka (rabego pierza)*. <Brs., Ros.>

[Rablestwo, a, blm.] *grabiestwo, zdzierstwo*. <(G)rabiestwo>

Rabież 1. y, blm., † **Rabież** = **Grabież**: On ś. z rzeczy moich weseli rabieży. Pot. 2. [R., a, lm. y] *grabieżca, człowiek ściągający rękę po cudzą własność, zdzierca, rabuś, łupieżca*: Rabieży = rozbójnicy. Gwar. <(G)rabież>

Rabin, a, lm. i t. *duchowny żydowski, urzędowy przedstawiciel gminy żydowskiej, uczony żydowski i kaznodzieja*: R. to uczony. Troc. Siedzi, kiwa ś. jak R. nad Biblią, nad Talmudem. Przen.: Ani ś. już teraznią dogadać po ludzku, taki ś. z niej zrobił R., że aż strach. Zag. 2. × R. *misiarz*: Rabiną sprawnego trzeba, aby muszkułu nie przetrzął. Troc. Do obrzynania ciółków, baranów, wieprzów rabiną szukają. Troc. <Hb.>

Rabinacki przym. od **Rabinat**: Pałac R. Potomek przastarej rodziny rabinackiej. Szkoła rabinacka. <Od Rabinat>

Rabinat, u, blm. 1. *urząd, godność rabina*: Prawo zatwierdzenia rabinatu i konfraterni religijnych dziedzie sobie waruje. Rol. 2. *dom urzędu rabinackiego*. <Od Rabin>

Rabiniczny, Rabinowy przym. od **Rabin**: Język R. Literatura rabiniczna. <Od Rabin>

Rabinista, y, lm. *ści człowiek studujący księgi rabinów, trzymający ś. Talmudu i nauki rabinów*. <Od Rabin>

Rabinizm, u, blm. *żydowska nauka wykładu Pisma św. lub religii*. Śl. wil. <Od Rabin>

[**Rabinowa noc**] *noc ciemna, burzliwa*. <Z Brs., Ros.>

Rabinowe, ego, blm. *opłata na utrzymanie rabina*: Zygmunt I żydów łeckich od płacenia rocznego dochodu dwunastu kóp groszy litewskich za R. i karaimowe uwolnił. Cz. <Od Rabinowy>

Rabinowy p. **Rabiniczny**.

Rabizna, y, lm. y: Świadectiono wieku na twarzy jego maskowała tak na Ukrainie zwana R., to znaczy te ślady, jakie pozostawia po sobie ośpa naturalna. Jeż. <Ukr. rabizna, ?Brs.>

Rabka, i, lm. i *nóżka wieprzowa gotowana*.

† **Rabka**, i, lm. i p. **Raba**: Gdy pić zechce, to jej R. kubek poda, pokłęknawszy. Krasz. <Od Raba>

Rabować, uje, owa! 1. *łupić, grabić, plondrować*: Żołdactwo pali, morduje, rabuje. 2. [R.] *walić, zawalać*. 3. *gór. podcinać stemple, aby ś. ziemia zapadła w kopalniach, z których już wybrano węgiel*. R. ś. (o ziemi w kopalniach) *zapadać ś. po usunięciu stempli, tworząc na powierzchni góry i doły*. <Nm. rauben>

Rabowanie, a, blm., **Rabunek**, [Rabunkość] czynność cz. **Rabować**: Chwała rabowania pałaców zostawioną była wyższym i sztabowym oficerom. Niem.

Rabowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rabować** ś.

Rabownictwo, a, blm. p. **Rabusiostwo**. Nar. Wszystko to hulaszczce, swobodne, krzykliwe, w rabownictwie rozmiłowane. Rol. <Od Rabownik>

× **Rabowniczy** przym. od **Rabownik**, *rabusiowski, łupieżczy*: Chcąc z tej rabowniczcej tūszeży uczynić pewną i pożyteczną dla kraju milicją, pewne kozakom prawa przepisał. Nar. <Od Rabownik>

× **Rabownik**, a, lm. cy p. **Rabuś**. Troc., Nar. O rabownikach w W. Ks. Litewskim. Vol. <Od *Rabowny, od Rabować>

[**Rabsła**, i, lm. e] p. **Rapsła**.

[**Rabszyc**, a, lm. e] *złodziej leśny*.

× **Rabula**, i, lm. e m. p. **Rabulista**: Praktyk podły, R., brzechajło. L. <Łć. rabula>

[**Rabula**, i, lm. e] *nazwa krowy rabej, to jest pstrej*. Zdr. [**Rabulka**]. <Od Raby>

Rabulista, y, lm. *ści*, × **Rabula** *krętać, tłumaczący przewrotnie prawo na swoją korzyść*. <Od Łć. rabula>

Rabulistyczny przym. od **Rabulistyka**: Rabulistycznym wykrzywianiem tekstu prowadzić do ich (=praw) wyzyskania. Szuj. Tak rabulistyczne wywody można było łatwo obalić. Remb. <Od Rabulistyka>

Rabulistyka, i, blm. *wykrętne tłumaczenie przepisów prawa, biegłość w wynajdywaniu kruczków prawnych i sposobów wykrętne tłumaczenia prawa*: Ślady nienawiści, która dowodzenia prowadziła na manowce rabulistyki. Remb. <Od Rabulista>

[**Rabulka**, i, lm. i] p. [**Rabula**].

Rabunek, nku, lm. nki 1. p. **Rabowanie**. 2. [R.] *zwyczaj porywania rzeczy sąsiadów w noc wigilijną*. 3. *gór. pospieszne, połączone z niebezpieczeństwem wyrwanie stempli z tych miejsc kopalni, w których ciała kopalne zostało już zupełnie wybrane*. <Od Rabować>

[**Rabunkość**, i, blm.] p. **Rabowanie**.

Rabunkowy przym. od **Rabunek**: Plemię iberyjskie prowadzi gospodarkę rabunkową, wyciąga bogactwa na dziś kosztem przyszłości. Kasz. Gospodarstwo rabunkowe p. **Gospodarstwo**. **Rabunkowa** robota w kopalni = *wychwytiliwe prowadzenie robót, wszelka odbudowa nieregularna, plondrująca w kopalni dla śpiesznego wychwylenia rud, bez względu na bezpieczeństwo robót i na przyszłość*. Łab. Eksploatacja śl. a sposobem rabunkowym, czyli tak zwanym szląskim. <Od Rabunek>

[**Rabusik**, a, lm. i] p. **Rabuś**. <Od Rabuś>

Rabusiostwo, a, blm., **Rabownictwo**, [**Rabusznictwo**] *zajęcie, rola rabusia*: Działalności korsarzy nikt nie odróżnił od rabusiostwa ofiejalnego. Bl. <Od Rabuś>

Rabusowski przym. od **Rabuś**: Postępek R.

[**Rabusznictwo**, a, blm.] p. **Rabusiostwo**.

[**Rabuszniczka**, i, lm. i] forma ż. od **Rabusznik**. [**Rabusznicy**] przym. od **Rabusznik**, *rabusiowski*.

[**Rabusznik**, a, lm. cy] p. **Rabuś**.

Rabuś, a, lm. e 1. a. × **Rabownik**, [**Rabuśnik**, **Rabusznik**, **Rabusik**] *ten, co rabuje, łupieżca, grabiciel, drapieżca, plondrownik, rozbójnik, zbójca*: W drodze napadli go rabusie. 2. bart. p. bart. **łakotnik**. 3. *myśl. rodzaj charta, którego kłusownicy używają, polując w nocy*. <Nm. Rauber>

Rabuśniczy przym. od **Rabuśnik**: Lud rurski usposobiony był przyjąć panowanie każdego, eoby jego

narodowość, cerkiew uznał, od rabuśniczych wdzierstw, od Tatarów zabezpieczył. Lel. <Od Rabuśnik>

[Rabuśnik, a, lm. cy] p. Rabuś. <Od *Rabuśny, od Rabuś>

1. [Raby, blp] *szkielet, kości.*

2. [Raby] l. *pstry, szaro-pstry, jarzębaty*: Kura, krowa raba. Pies R. (= z sierścią łaciastą). 2. człowiek R. = *ospowaty, dziobaty; piegowaty*. Raba zieżuła. Potym rzucił ścierw w kruki rabe. Słow. <Brs. rabyj, Ukr., Ros.>

Raca, y, lm. e p. **Rakieta**: W krotofilnych ogniach rurka zrobiona z papieru wielokrotnie obwinionego, nabitą mieszaniną złożoną z siarki, saletry i węgla, nazywa ś. R. Jak J. R. do góry wyniosła ś. pigknie, a jakież koniec? zabyłśnie i pęknie! *Kniaź*. Zamysły ludzkie są do rac podobne, które, bystro w górę lecąc, cieszą na jaką chwilę oczy patrzących; lecz potem, zgasnąwszy, nie odsyłają im, tylko kije, do których były przywiązane. L. Lotem go wyprawia, jakoby pod nim zapalił kto racę. Pot. R. gwiadźzista, sygnałowa. Puścić racę. Troc. R. kongrewska p. **Kongrewski**. <Włos. razzo>

× **Racer**, a, lm. y *wyścigowiec, koń wyścigowy*. <Ang.>

× **Racha**, y, lm. y p. **Raka**.

Rachać, a, ał p. **Rechać**: Te świnię, co mają chlew w pobliżu, rachają niemiłosiernie. Glin. <Dźwn.>

Rachanie, a, blm., czynność cz. **Rachać**.

[**Rachany**, ów, blp., **Rachuny**] *kartofle białe, nierównie, mające wiele przyrostków* (p. *Kartofel*).

Rachafłakum, nieod., **Rachafłukum** *pastą owocową smażoną i krajaną w tabliczki, rodzaj marmolady*: Na rogach ulic sprzedawali słodycze carogrodzkie, jak hałwę i R. Rol. <Tur.>

Rachafłukum, nieod. p. **Rachafłakum**.

! **Rachalgiczny** przym. od **Rachalgja**.

! **Rachalgja**, i, lm. e l. *patol. ból w kręgosłupie, † w krzyżach* bolenie (rachalgia). 2. *wet. wąsąd a. kolonrot krzyża u owiec*, ! *draber* (rachalgia lumbalis ovium). <Łć. rachalgia, z Gr. rháchis + algos>

Rachiotom, u, lm. y *piłka podwójna, używana przez anatomów do otwierania przewodów kręgowego*. <Łć. rhachiotomus, z Gr. rháchis + tomé>

! **Rachitis**, nieod., lek. p. **Rachityzm**. <Łć. rachitis>

Rachitomia, i, lm. e l. *chir. usunięcie części kręgu za pomocą dłota lub piłki*. 2. *poł. przecięcie kręgosłupa*. <Łć. rachitomia, z Gr. rháchis + tomé>

Rachityczny przym. od **Rachitis**, krzywizny. <Łć. rachiticus>

Rachityzm, u, blm., ! **Rachitis** *lek. dziecięca choroba, objawiająca ś. tym, że kości wskutek nieprawidłowego składu chemicznego stają ś. miękkie i wyginają ś. nienormalnie, krzywica, angielska choroba*. <Fr. rachitisme>

[**Rachman**, a, lm. owie] *człowiek spokojny, cichy*. <Brs. rachmányj>

Rachmanny p. **Rochmanny**. <Brs. rachmányj>

× **Rachmierski** *rachunkowy, liczbowy, arytmetyczny*: **Rachmierska** i **ziemiemiarska** nauka. Rogal.

† **Rachmistrski** p. **Rachmistrzowski**: **Rachmistrska** nauka (arytmetyka). Troc. <Od **Rachmistrz**>

Rachmistrz, a, lm. e, † **Rechmistrz**, × **Rachownik**, × **Rachubnik**, × **Rachowniczy**, × **Ra-**

chunkarz, † **Poczetnik** l. *człowiek biegły w rachunkowości, arytmetyk*: Dobry z niego R. [2. *urzędnik, oficjalista prowadzący księgi rachunkowe, buchalter; sprawdzający rachunki innych*. Przen.: *człowiek liczący ś., wyrachowany, oszczędny, umiejący obliczyć następstwa swoich przedsięwzięciach, skrupulat, kalkulator*. <Nm. Rechenmeister>

Rachmistrzostwo, a, blm., **Rachmistrzowstwo** l. *nauka prowadzenia rachunków, rachunkowość, buchalterja*. 2. *obowiązek rachmistrza utrzymywania ksiąg rachunkowych*. 3. *zb. rachmistrz z żoną*: R. przybyli. <Od **Rachmistrz**>

Rachmistrzowa, ej, lm. e *żona rachmistrza*.

Rachmistrzować, uje, ował *być rachmistrzem, pełnić obowiązki rachmistrza*. <Od **Rachmistrz**>

Rachmistrzowanie, a, blm., *czynność cz. **Rachmistrzować***.

Rachmistrzowski, † **Rachmistrski**, † **Rachmistrski** przym. od **Rachmistrz**; † **Rechmistrzski**. Po **rachmistrzowsku** przys. *jak rachmistrz, sposobem rachmistrzowskim*.

Rachmistrzowstwo, a, blm. p. **Rachmistrzowstwo**.

† **Rachmistrzski**, p. **Rachmistrzowski**: **Rachmistrzaska** szkoła. L. <Od **Rachmistrz**>

Rachmistrzyni, i, lm. e *forma ż. od **Rachmistrz***.

Rachować, uje, ował, † **Rachowywać** [**Rechować**, **Rachówać**] l. *liczyć, przez dodawanie dochodzić liczby czego; sprawdzać liczbę czego przez dodawanie; obliczać za pomocą działań arytmetycznych, dochodzić rezultatu w liczbach*: Kto chce wiedzieć, ile ma pieniędzy, ten je liczy; kto chce dojść, ile miał czystego dochodu ze swojej ziemi po odrąceniu wszelkich wydatków na jej uprawę, ten rachuje. Kras. A. **Rachuj**: jeden, dwa, trzy... R. po jednym, po dwa. R. do stu. Zapatrzał ś. na gwiazdy i rachowywali księżyce, aby z nich praktykowali. Leop. Mało chować, wiele R. — nie pożytek. Gostk. Swe zwycięstwa na palcach rachuje. Jabł. Inszą kasę długoby R. z imiony. Żebr. (= *wymieniać*). R. co pospołu, R. co z czym = *policzać*. Kn. (= *dodawać, sumować*). Nie spuścił oka z niego, każdy krok rachując jego. Jabł. Przed rakiem musiałeś ś. o szeląg turbować, teraz kroćmi rachujesz. Kras. (= *obracasz, robisz*). R. jest rozumować z pewnością. Śniad. Czytać, pisać i R. umie. Fel. Nie rachuję (nie liczę tego). Troc. Kto długo rachuje, ten ś. przerachuje. Prz. Ten ś. nie myli, kto nie rachuje. Prz. Kto rachuje i oszczędza, nie zajrzy mu w oczy nędza. Prz. 2. *brać w rachubę, liczyć, uwzględnić przy rachunku*: Było tam tysiąc ludzi, nie rachując dzieci. Ma parę tysięcy pensji, nie rachując dochodów. 3. † R. za co = *uważać, poczytywać, mieć, brać za co*: Im tego ludzie za grzech nie rachują. Otw. Chęć, aby na ich wolał góry ś. zmniejszały, ludzi wszystkich rachują jak za prosek mały. Jabł. Wszystkom za sen jeden i bajki rachował. Jabł. 4. *na kogo, na co = liczyć; spodziewać ś. czego korzystnego, pomyślnego z czyjej strony*; *sprządnąć ś. na kogo, na co; polegać na kim, na czym; zaufać komu, czemu*: **Rachował** na to, że nie zatrzyma się tu dłużej nad małe pół godziny. Krasz. Możesz na to R., że cię nie zapomnę. **Rachuj** na mnie! **Rachuje** jak na cztery tuzy. Prz. **Rachuje** jak na **Zawiszę**. Prz. 5. † R. sobie = *kalkulować, rozważać, roztrząsać*: Kiedy to rozbierał i sobie rachował, królowę winną śmierci brata by znajdował. P. Koch. 6. [R.] *myśleć, mniemać, sądzić*. R. ś. l. *być rachowanym, liczyć ś.*: Za opakowanie towaru nie ś. kupującemu nie rachuje.

To ś. nie rachuje (= *to nie wchodzi w rachubę*).
2. z kim = *robić rachunek, obliczać ś.*: Pan chciał ś. R. z sługami swojemi. B. G. (chciał liczbę kłaść z sługami. Wuj.) R. ś. wzajemnie. Miłujmy ś. jako bracia, a rachujemy ś. jako Żydzi. Prz. Rachuj ś. z kim, rachunek odbieram od kogo, rachunku słucham. Troc. Przen.: Z Tatarem zbójckim rachuj ś. pod Klekiem. Prz. 3. komu = *usprawiedliwiać ś. rachunkiem, zdawać rachunek*: Będziesz ś. Bogu rachował z każdego dnia, któryś stracił, nie nie uczyniwszy ludziom dobrego. Stasz. 4. z sobą = *wchodzić w siebie, orjentować ś., decydować ś.*: Niechaj ś. rachują same Ateny, jeśli mają dla Alejbjadesa płakać, czyli ś. nim ehlubić. Warg. R. ś. z sumieniem swoim = *robić rachunek sumienia, roztrząsać swoje sumienie*: Rachuj ś., jak nigdy na spowiedź z sumieniem, a gdy żadnej przyczyny w sobie nie znajduję, nieszczęściu ten los cały memu przypisuję. L. 5. z kim, z czym = *względnąć liczbę, ilość czego; mieć kogo, co na uwadze; stosować ś. do kogo, do liczby, ilości czego; baczyc na co, nie lekceważyć kogo, czego, wchodzić w liczbę czego, mieć co na widoku, liczyć ś. z kim, z czym*: Rachowałem ś. z zbożem, ledwo mi go na trzy dni stanie. Warg. Maszli co zacząć, wprzód ś. rachuj z mieszkciem. Bratk. Rachuj ś. z swą kondycją, a tak syna postanów, żeby górno nie latał myślami. Opal. R. ś. z groszem (= *żyć oszczędnie*). R. ś. z swojemi siłami. Ma poważanie: wszyscy ś. z nim rachują. <Nm. rechnen>

Rachowanie, a, blm., czynność cz. Rachować: Rachowania jest pięć sposobów: liczenie, przydawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie. Sol.

Rachowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rachować ś.: Znajdował tylko nagannym ten i ów R. ś. jej z wydatkami. Jeż.

Rachownica, y, lm. e = Liczmannica; przyrząd ułatwiający dodawanie i odejmowanie za pomocą przesuwania galek nawleczonych na pręty metalowe, osadzone w ramie. <Od Rachownik>

× **Rachowniczy** dotyczący ś. rachowania, arytmetyczny, rachunkowy, liczbowy: Rachownicze litery, znaki. Troc. Rachownicza nauka. Troc. Błąd K. Troc. Rachownicza tablica a. stół. Troc. R., ego, lm. owie p. Rachmistrz. <Od Rachownik>

× **Rachownik, a l. lm. cy p. Rachmistrz**: R., co rachunki odbiera. Kn. R., rechmistrz, *rationalator*. Mącz. 2. lm. i hist. przyrząd do liczenia ciałek krwi.

[Rachować, uje, ówał i R. ś.] p. Rachować.

[Rachowanie, a, blm.] czynność cz. Rachować.

[Rachowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Rachować ś.

Rachu! w. naśladujący głośny oddech zadyszanego: Pan Koniński z Bukowska R.! R.! z ogarami za zwierzem. Kaczek. <Dźwn.>

Rachuba, y, l. blm. rachowanie, liczenie, rachunek, rachunkowość, obrachunek, kalkulacja: R. lat = *rachunek ich podług pewnej ery*. Wydział rachuby w zarządzie kolejowym. 2. lm. y *rachowanie, liczenie na kogo, na co, nadzieja, widoki*: R. nie oznacza rachunku matematycznego, ale działanie umysłu, który, zestawiając czyli kombinując wszystkie okoliczności i operując ś. na prawdopodobieństwie, dochodzi do przewidywania następstw i opiera na nich swoje wywody a. nadzieje. Kras. A. Podług mojej rachuby. R. go omyliła. Rachuby ambicji. W kierunku spraw i woli ludzkiej matematyczna R. jest zawodna. Sur. Jej życie nie było rachubą. Krasni. (= *wyrachowaniem*). 3. blm. *rachunek, liczba, lik*: Złych

jest mnóstwo, a głupich liczba bez rachuby. Kras. Maryla słodkie miłości wyrazy dzieliła skąpo w rachubie. Mick. <Od Rachować>

Rachubnica (y, lm. e) przesuwowa = *linja rachubnikowa, logarytmowa, z podziałkami w stosunku logarytmowego postępu, używana do obliczania skróconego*. Łub. <Od Rachubnik>

Rachubnik, a l. lm. cy p. Rachmistrz. Wor. 2. lm. i przy machinach parowych, przy gazobiorach i t. p., *rodzaj zegara wskazującego liczbę dokonanych obrotów, liczbę uderzeń, ilość plynu, pary lub gazu, wpuszczonych do zbiornika i t. p.* Łab. <Od Rachubny>

× **Rachubny p. Rachubowy**. L. <Od Rachuba>

Rachubowy, × Rachubny przym. od **Rachuba**, *rachunkowy*: Duszo mu było w nabożnym, ale burzliwym, kłótliwym i rachubowym grodzie. Stadn. <Od Rachuba>

Rachunczek, czku, lm. czki p. Rachunek.

Rachunek, nku, lm. nkl, †Rachunk l. rachowanie, rachuba, obrachunek obrotów: Zajęty rachunkiem. R. prosty (gdy czynność jaka zapisuje ś. poje dyńczo, ogólnie). R. podwójny a. włoski (gdy każda czynność zapisuje ś. szczegółowo, dwa razy: w jednym tytule jako przychód, w drugim jako rozchód). Mylimy ś. w rachunku. Kras. R. wielkich myśli rozumowania i kombinacji potrzebuje. Śniad. Rachunku cecha jest ścisłość matematyczna. Kras. A. Przen.: R. sumienia = *przypominanie sobie postępów, które za grzechy poczynać należy, roztrząsanie sumienia*. 2. a) *Rachunki = nauka o liczbach, rachowanie, arytmetyka*: R. elementarny, wyższy. Uczyć ś. rachunków. Nauczyciel rachunków. Umie czytać, pisać, zna ś. na rachunkach. b) *działanie za pomocą liczb*: R. różniczkowy. R. prawdopodobieństwa. R. algebrieczny, arytmetyczny, trygonometryczny. Rachunek procentu prostego, składanego. 3. *wyrażony w liczbach obraz stanu majątku, kapitału czyjego, jako rezultat obrotów handlowych, finansowych*: Rachunki ekonomiczne, handlowe, fabryczne. Zrobić R. ustny, piśmienny. R. przekazowy. R. kupiecki p. **Faktura**. R. przedsiębiorstwa p. **Arbitraż**. Zamknąć R. R. bieżący = *obliczanie w księdze handlowej ilości czyjego kapitału, zapisanego w oddzielnym koncie, zmieniającej ś. ciągle wskutek podnoszenia pewnych kwot, wskutek nowych wkładów, oraz wskutek narastania procentów*: Składać pieniądze na R. bieżący. Ma u niego pewną sumkę na rachunku bieżącym. Ma dobrze utrzymane rachunki. Ma rachunki w porządku. Znalazłem to w rachunkach swego ojca. Taki jest stan rachunków tej instytucji. Wpisać co na R. czyj (= *na czyje konto*). Chować na rachunku. Troc. R. oddać, uzcynić komu. Troc. Rachunki dobre, złe. Troc. Wnosić, włożyć w R. Troc. Na swój R. Troc. Przyjmuję to na swój R. Musiał wszystkie dzienne rachunki przzeriać. Mick. 4. Mieć z kim R. = *mieć z nim wzajemne zobowiązanie pieniężne, wynikające z wspólnych interesów finansowych, handlowych*: Wypuścić kogo z rachunku. Troc. Mieć z kim R. Skończyć kogo z rachunki. Przen.: Mieć z kim R., rachunki = *spór, pretensje do załatwienia, porachunek; mieć z kim na piektku*. 5. *sprawozdanie, usprawiedliwienie ś. rachunkiem, zdanie sprawy, wyłótnaczenie ś. z interesów, z postępów*: Komisarz objeżdża dobra dla słuchania rachunków ekonomów, podstarościach. Kras. Z każdej sprawy, myśli czynię R. surowy. Groch. Rachunki, które oddają ci, co złożyli urząd, sprawowanie ś. z urzędu złożonego, *ratiunum relatio*. Kn. R. oddać, uzcynić ko-

mu. Troc. 6. *podsumowany spis wymienionych należności*: Wypisać R. Podać R. R. dla pana N., R. pana N. Przedstawić R. Uregulować, zapłacić, załatwić R. Pomieścić co w rachunku. A to mi nabasowali R.! Dać, wziąć na R. (= bez pieniędzy tymczasowo, a dla umieszczenia w rosnącym rachunku; dać, wziąć na kredkę, na kredyt). Ja sam placę swoje rachunki. Tak bez rachunku umierać mi przyjdzie, ponieważ czas stracony w R. nie idzie. L. (= w raciebę). Zdr. **Rachunczek**. <Nm. Rechnung>

† **Rachunk, u**, lm. i p. **Rachunek**. <Nm. Rechnung>

× **Rachunkarz, a**, lm. e p. **Rachmistrz**: Niektórzy wiele rachunkarze bez oszczędzenia kredyty (= kredy) tego dowiedli. L. <Od Rachunek>

Rachunkowicz, a, lm. e *człowiek lubiący rachunek, człowiek rachunkowy, wyrachowany, kalkulator, oszczędny w wydatkach*: Był to człowiek po mieszczańsku skąpy, R. Krasz. Człowiek zimny, R., niezdolny do uczuć mocniejszych. Dzierz. <Od Rachunkowy>

Rachunkowość, i, blm. 1. rz. od **Rachunkowy**: Nierachunkowość magnatów zmuszała ich pozbywać się zamożnej ojcowizny. And. 2. *umiejętność prowadzenia rachunków; sprawy dotyczące rachunków, rachuba, prowadzenie rachunków, buchalterja, utrzymywanie ksiąg rachunkowych*; p. **Buchalterja**. 3. woj. *biuro do prowadzenia rachunków*: Dyrekcja rachunkowości. Biuro rachunkowości artylerji i inżynierji. Kapitan Satacki, szef naszej rachunkowości. Koł. <Od Rachunkowy>

Rachunkowy 1, przym. od **Rachunek**; × **Rachowniczy**: Kupiec siedzi za kramem, rachunkowe przeglądając księgi. L. (= *handlowe*). Księgi rachunkowe albo rachubne, *rationarii*. Mącz. R. rejestru. Troc. Machina rachunkowa. Powtarzało się to postępowanie rachunkowo skarbowe. Paw. 2. Człowiek R. p. **Rachunkowicz**: Był chłodny, rozważny, R. nawet, gdzie nie o jego własną przyjemność i dogodzenie fantazji chodziło. Krasz. <Od Rachunek>

[**Rachuny, ów**, blp.] p. **Kartofel**.

[**Rachwa, y**, lm. y] *korba od młynka do czyszczenia zboża*.

[**Rachwije**, nieod.] p. **Rekwije**. <Z Rekwije>

[**Raciak, a**, lm. i, **Raciega**] *człowiek z krzywymi nogami, niezgrabijasz, koślawiec*.

[**Raciaty**] *mający chód niezgrabny*. <Od Raciak>

Raciąg, a, lm. i bot. (*coldenia*) *roś.*

Racica, y, lm. e i. *kopyto rozdwojone u bydła rogatego, owiec i świń*: Stopa rogowa, gdzie się dzieli, nazywa się racicami, jak np. u wołu. L. Miała na prawym biodrze znak racicy losia. Kniaź. Ostra R. ryje w ziemi ślad głęboki. Koź. Buhaj racicą ziemię kopie. Mick. Racice mi pod nos tkali i parli mię do ściany. Żer. 2. [P., **Recica**] *przetak do przesiewania piasku*. 3. wet.: Zaraza racie złośliwa (u owiec), zaraza raciczna, kulawka (claudicatio epizootica maligna). Zdr. **Racicza**. <RAĆ>

Racicowy p. **Raciczny**: Róg R. <Od Racica>

Raciczka, i, lm. i p. **Racica**: Stopa rogowa, ratka, R.

Racicznik, a, lm. i bot. (*heterotropa*) *roś.* <Od Raciczny>

Raciczny, Racicowy przym. od **Racica** wet.: Zaraza raciczna, kulawka owiec. <Od Racica>

[**Raciega, i**, lm. i] p. **Raciak**.

Racicznica, y, lm. e bot. p. **Łobodnik**.

× **Racimora, y**, blm., × **Racymora**, × **Ratsymor** *gatunek tkanej jedwabnej, używanej w XVIII wieku na letnie kontusze, szlafroki i salopy kobiece*. Goł.

+ **Racimorowy** przym. od **Racimora**: Szlafrok R. **Racja, i**, lm. e i. *wyrozumowana przyczyna, podstawa, na którejś opiera czyja słusność; słusność; powód, przyczyna*: Nie mógł mu nikt drogi onej odradzić żadną racją: poruszeniem, wiatrami i przyczynieniem choroby z niewczasów podróży. Skar. Piątą racją dajesz, mówiąc, że.. Pim. Filozof wszystko racjami chce wywieść. Lubom. Żadne racje już nie ważą u mnie. Mor. A. R. mocniejszego zawždy lepsza bywa. Tremb. R. racją, a szkoda szkoda. Fred. M. Bez racjiś gniewa. Troc. Wola za racją stoi. Troc. Jest R! (= to *prawda!*). Ubliżył mi bez dania racji. Tego człowieka co bez daj racji namęczyli, na wołowej skórzeby nie spisał. Krasz. Nie wskrzesi R. zguby. Fred. M. Tak przedtem bywało lub nie bywało—jest powieścią, ale nie racją. Kras. R. nie idzie w mieszek, racja racją, a szkoda szkoda. Fred. M. R. fizyka p. **Fizyka**. Tysiąc racji szeląga długu nie zapłaci. Fred. M. R. rozum ułagodzi, ale nie polata skody. Fred. M. By ludzie na racjach przestawać nie mieli, nigdyby żadnej rzezy końca nie było. Mac. S. Masz rację = masz słusność, masz przyczynę, słusnie robisz, mówisz. L. Już-ci i jegomość miał rację często gadać. L. Dziś papież ma racją stękać pod temi pociskami. St. Aug. Masz racją, przy tobie jest R. = prawdę mówisz, przy tobie prawda, nie mylisz się. L. Masz racją, masz racją, niemasz co na to mówić. L. Powiadali starzy, iż najlepszym przysmakiem chleb z solą, z dobrą wołą—i mieli racją. Kras. Pan zawsze ma racją. L. Miała śmierć racją; i jam zdania tego, że człek, dożywszy wieku tak długiego, powinien jeszcze podziękować i iść za nią. Jabł. Szezerze powiedz, kto ma racją: córka moja, czy ja? L. Kojatowicz przeświadcza Gwagnina racjami to podejście Strykowskiego. Nies. Kiedy pan hetman potrzebował dla poparcia swej racji—szabli, Jaksza stawał na czele rębaczów. Wóje. Największa część ludzi rozumieją, że przy nich wszelka prawda i R., a różnie się od nich jest to błędzić. L. Masz rację, i swinia także. Prz. Masz rację, każ co dać. Prz. R. stanu = *przyczynę polityczną jakiego postanowienia rządowego*. Przen.: Zostaną działa jako ostatnia R. Sienk. (= *sposób, środek do skutecznego oddziaływania na przeciwnika*). 2. [R.] = a) *wymówka*: Racjami zbywają. b) *warunek, zastrzeżenie*: Ja wás pusce, ale przez takim racyjom, ze sie tu zaden nie pokáže. c) *historja, wypadek, zdarzenie, zajście*: Opedziął całą racyją. d) *sprzeczka*. e) *prawo*: On do mnie żadnej nie ma racji. 3. *wyznaczona porcja żywności a. furazu*: R., porcja chleba lub furazu, którą dają żołnierzowi. Papr. Zdr. **Racyjka**. <Łć. ratio>

× **Racjocynacja, i**, lm. *erezonowanie, rozumowanie, kalkulacja, dyjalektyka, rozprawa*: Już tu racjonacji więcej, niż potrzeba; trzeba zgody. L. <Łć. ratiocinatio>

Racjonalista, y, lm. *ści zwolennik racjonalizmu*: Był zbyt nim racjonalistą niedobrze. Lubom.

Racjonalistycznie przym. od **Racjonalistyczny**. **Racjonalistyczny** przym. od **Racjonalizm**: Zaprowadził w szkołach kierunek R. Smol.

Racjonalizm, u, blm. *system filozoficzny opierający się na czystym rozumie, a więc odrzucający doświadczenie, wyzwolony z pod jakiegokolwiek powagi, przeciwny dogmatyzmowi i mistycyzmowi*: Miej-

sce wiary zastąpił przesąd, czasem racjonalizmu ogryzek obrzydliwy. Krasz. <Fr. rationalisme, Nm. Rationalismus>

Racjonalizować się, uje ś., ował ś. stawać ś. racjonalnym: Cecha ta rozwija ś., doskonali, racjonalizuje ś., ale jest wieczną. <Od Racjonalny>

Racjonalizowanie się, a ś., blm., czynność cz. Racjonalizować ś.

Racjonalnie przys. od Racjonalny.

Racjonalność, i, blm. rz. od Racjonalny.

Racjonalny I. rozumowy, rozumny, rozsądny, oparty na rozumie, wyrozumowany, uzasadniony: Postępowanie racjonalne. Ejl zdaje mi ś., żenie utrzymalibyśmy ś. z tym zdaniem w racjonalnej dyspacie? Kaczk. Towarzystwo racjonalnego polowania (=prawkowego). 2. chem.: R. wzór chemiczny = wzór, za pomocą którego jest wyrażona budowa chemiczna związku. 3. ryb.: Staw R. = staw, do którego woda doprowadzona jest osobnym kanałem. <Łć. rationalis>

Racjonal, u, lm. użydów, tablica z nazwiskami 12 pokoleń, używana przy sądzeniu; napierśnik, pektorat: R. sądu, który arcykapłan wkładał, wydając sądy. Sprawisz dla kapłana napierśnik sądu. B. B. (niektórym to zowią R. B. B.). R. sądu urobisz haftarską robotą. Wuj. <Łć. rationalis>

[Racoi, a, lm. e] rak (przezvisko człowieka): Idź-ze, idz, racolu, to dostaniesz. Ej, ty racolu—rzekła z udanym gniewem przepokupa i usiłowała ręką dostać malca usuwającego ś.

Racowy przym. od **Raca, rakietowy:** Proch, wystrzał, sygnał R.

[Racuzki, ów, blp.] p. Hrecuszki.

Racyk, a, lm. i karp łuskowy, drobnołuskny.

× Racymora, y, blm. p. Racimora: Ścisłkając rejestrzyk żoniny, na którym atlas i świece, R. i mydło, kornet i wódka kolońska razem stały spisane. Borz.

× Racymorowy przym. od **Racymora:** Racymorowa długa kamizela, suto wyszywana. Krasz.

Raczarnia, i, lm. e sadzawka, staw, w którym sztucznie urządzona jest hodowla raków. <Od Rak>

[Raczarz, a, lm. e] ten, co handluje rakami. <Od Rak>

[Raczba, y, blm.] I. częstowanie. 2. zaproszenie. <Od Raczyć>

Raczej, × Radziej, × Radniej I. prędzej, woliej, lepiej, bardziej, chyba: Z boginią nie zadzieraj, daj ś. jej R. Żebr. (= owszem). R. umrzeć, niż tyle cierpieć. Łaskawość bez miary słabością jest R. duszy, niżeli eno-tą. Nar. (= więcej, włściwiej). Żadnemu ś. nie godzi własną mocą, a R. swym uporem, kościółka zwyczajem odmieniać. Kucz. (= włściwiej mówiąc). Staranność zaostrzyć a., co R. jest, dobroczynność wrzucić. L. 2. † R. ochotniej, chętniej, z większym ukontentowaniem: Szatę tę naj-raczej w sługach swoich Chrystus przyjmuje. Wuj. <Z Radszej>

Raczek, czka, lm. czki I. p. Rak: Wej, jakiego raczka upiekła! L. 2. „Raczka“ (w grze w piłkę „w żydka“) obróciwszy ś. tyłem do ściany i zgiąwszy ś., ciskać piłkę między nogi o ścianę, odhijając ją o ziemię, i chwytac z góry i z dołu. Goł. 3. Raczkiem, [na raczku, na raczkach]=na czworakach, na bałku: Raczkiem leżeć. Troc. (= raczkować). Przeleki ś., wznak padli, raczkiem z kościoła uciekli. Warg. Przy niej pęza-ła na raczku małe cyganie. Ork. Ledwie z raczków

podniósł ś. na dwie nogi. Bał. 4. [Raczki, blp. Raczki] ramiona oba około szpulki i zegallia, nabite haczykami (u kołowrotu) 5. [Raczki] p. Hrecuszki. 6. poł.: Raczkiem a. rakiem stać = stać opierając ś. na łokciach i na kolanach. <Od Rak>

Raczenie, a, I. blm., czynność cz. Raczyć: Jest teraz ten obyczaj wszystką mowę raczeniem albo waśmościami nadziewać. Baz. Jakie R., takie płacenie. Kn. 2. † R., lm. a oznaku czci, dowód uznania: Iż była wielkiej u ludzi sławy i czci, nawiedzania zacnych osób i raczenia świeckie wielkie były koło niej. Skar. 3. † R. łaska, względł łaskawy: Jakie to R. było Twoje, co nasz grzech nosiło. Groch.

Raczenie się, a ś., blm., czynność cz. Raczyć ś. Raczę, ćcia, lm. ęta młode raków: Rak młode uczy krok stawiać raczęta, sam opak idzie. L. <Od Rak>

Raczkować, uje, ował pęzać raczkiem, leżeć rakiem, bałkować, bałkować, czolgać ś., chodźć na czworakach: Człowiek w dzieciństwie swoim raczkuje. Bals. Szczęśliwy, kto w ojezystych niwach wiek swój strawił, tenże go starcem widzi dom, co chłopcem bawił, co ś. kijem wspierając, na którym przed laty raczkował gruncie, długi wiek swej liży chaty. Min. Ledwom przestał R., zaczęła mię mama z sobą włożyć po teatrach. Czart. A. Schwytano na ławach człowieka, co na podobieństwo bestji czworonogiej raczkował. Bals. Po uliczkach, przed chatami raczkują małe murzynięta. Sienk. Myśl: Wyżeł raczkuje = skrada ś. pęzając. <Od Raczek>

Raczkowanie, a, blm., czynność cz. Raczkować.

[Raczuchy, ów, blp.] p. Hrecuszki.

[Raczuski, ów, blp.] p. Hrecuszki.

[Racusz, a, lm. e] p. Rak.

Raczy, p. Rakowy: Kamienne serce, umyśł i oczy ma racze, kto dzisiaj, na Chrystusa patrząc, nie zapłacze. Pot. 2. apt.: Racze a. rakowe oczy, a. kamyki = rakówki, żarnówki (lapides s. oculi cancerum). <Od Rak>

[Raczyca, y, lm. e] samica raka: R. okociła ś. <Od Rak>

Raczyć, y, ył I. † R., [R.] chcieć, woleć: Bóg wszystko może uczynić, jako jedno raczy. Rej. (=jak mi ś. spodoba). Czyń, co raczysz. Bz. (=coś łaskaw). Będzie-li Pan raczył, abo da-li nam Bóg zdrowie, uczynimy to abo owo. Leop. Polaka nam Bóg malują a z nożycami, a postaw sukna przed nim; kraje sobie, jako raczysz. Rej. (=jak ci ś. tylko spodoba). 2. R. eo uczynić = być łaskawym co uczynić, uczynić co z łaski swojej, chcieć łaskawie co zrobić: Racz abo raczeie siedzieć, raczeie pić, raczeie dać i. e. cheię siedzieć, abo proszę siedź. Kn. Racz to nam zdarzyć, ojeze liłoseiwy. Groch. Przecię kiedy znajduję kobietę, która mię będzie raczyła kochać. L. Racz mię wysłuchać. Jego książęca mość raczył mi powiedzieć. 3. † R., [R.] prosić: Nie racz (nie proś) mię waszeć tak mile; wiesz, kiedym głodny, nie daję ś. R. 4. kogo = być mi radym, podejmować, ugaszczac, częstować, fetować, traktować go uczciwie: Kogo złapać mógł, raczył. Oss. 5. † R. kogo=godnym rozumieć, sądzić, czcić, powazać, szanować, honorować, cenić: Prokuratorów w wielkiej poceziwości mają, czezą, ważą, raczą, by wię pany kasztelany. Głicz. R. ś. I. być sobie radym, ugaszczac ś., podejmować ś. wajemnie, częstować ś., fetować ś., używać sobie, trakto-wać ś. obficie: Oną kałużą dobrowolnie ś. raczył. Alb. Sami ś. raczą, na nas nie baczą. Prz.

Raczyli ś., jak szelągki w worku. Prz. 2. † R. ś. = *uwagać ś. za godnego, cenić ś., wiele o sobie rozumieć*: Nie tak-ci ś. bardzo raczę, abo godną takiej czei rozumiem, *haud equidem tali me dignor honore*. Kn. <Z * Radszyć, od [Radszy], od Rad>

Rac, i, lm. e I. [Racie] = *nogi wykrzywione*. 2. myśl. *racica kozicy*. 3. rzem. *narzędzie do wyciągania gwoździ*. Zdr. **Ratka**.

1. Rad I. co czynić = *chętnie, ochotnie, z ochotą, lubić co czynić*: Co muszę, to R. czynię. Birk. Nie R., ale musi. Troc. Rada twój rozkaz pełniła. Troc. To dziecię rade (rado) ś. uczy. Troc. R. w tym ogrodzie bywał. Troc. Niewiasty rade (rady) widzą podarunki. Troc. Z serca R. Troc. Nie rady kury na wesele, ale muszą; nie rada koza na targ, ale musi. Rys. Każdy temu rad wierzy, czego sobie życzy. Kochan. Rada księgi czyta Troc. Kto ma co lepszego, niechaj powiada, bę-dę R. słuchał każdego. Kochan. Który czyste serce R. widzi. Skar. Gdzie cię radzi widzą, tam nie często bywaj; a gdzie nieradzi — nigdy. Prz. Rady = *chciałby, pragnąłby*. Radbym z duszy, z serca, ale nie mogę. Radbyn go widział. Troc. Radbyś to sobie kupił. Troc. Radaby dusza do nieba, by jako przed grzechami. Kn. R. nierad, radzi nieradzi = *chcę, nie chcąc, nad wolą, bez dzięki*. L. Musiałem R. nierad słuchać napomnienia. Kras. Co R. nierad wyznać musiał. Skar. R. nierad muszę to uczynić. Troc. Radzi nieradzi królem go obrać muszą. Troc. R. wino pije, poluje, pływa. Troc. Krowy ś. rady bydła. Troc. R. widzę kogo, nawidzę. L. Gdzie go nieradzi widzą, któż stamtąd nie śpieszy? Mor. A. Radzi biorą, ale nieradzi dawają. Troc. Co ludzie radzi słyszą, temu łatwo wierzą. Fred. M. Kto mówi, co chce, usłyszysz, coby nierad. Rej. Czego sam nierad widzisz, nie czynię też i drugim. B. B. Bardzo w podłej sukni R. chadzał. Birk. Słowo radzi trzymają, ale sami sobie. Paszk. 2. † R. co czynić = *zwykle, często, chętnie co czynić, lubić co czynić*: Kąkole bywają w pszenicy rade. Paszk. Kamień, którego z miejsca poruszają, nierad mehem obrasta rychło. Glicz. (= *niełatwo*). Kamień choroba bywa też dzieciom R i z tego, kiedy plugawa mamka złym mlekiem karmi. Ocz. Próchno w kącie rado ś. świeci. Troc. 3. R. być czemu = *R. co mieć, widzieć; cieszyć ś. z czego, lubić co; być chętnym, przyjaznym, zycliwym czemu, mile co widzieć*: R. nowinie król. Odym. (= *cieszył ś., gdy to słyszał*). R. złemu, R. szkodzie drugich. L. Czemuś sam nierad, tego nie czyni drugiemu. Skar. Przytomnej enocie zawiść nierada, a znikłej troskliwie szuka. Nar. Nie tak R. grzmieniu, skąd nadzieją sięgał dżdża nędzny oracz zgorzałemu zbożu, jako ci byli radzi i weseli, kiedy wojenne muzyki słyszeli. P. Koch. Tak temu R., jakby mu psi obiad zjedli, a.: jak gdyby mu no-gę uciął. Rys. Niebezpieczna była pomoc sąsia-dów, radych zawsze rozerwanu Polski. Nar. 4. R. być komu u siebie = *mile go widzieć u siebie, podejmować, raczyć, ugaszczać, częstować, fetować, przyjmować go chętnie*: Był nam bardzo R., ty-sięć grzeczności czynił. B. Będą ci tam radzi i winem cię tam starym pocestują. L. R. pan go-spodarz każe miode nosić. Bratk. (= *rozochocorny*). Tak mu był R., że go i od rozumu odpoil. Górn. Cheemy sobie być radzi, rozkaż, panie, ezeladzi, niechaj na stół dobrego wina przynaszają. Kochan. Byli sobie radzi i popili ś. Papr. Dobrze ś. opatrzywszy w amunicję piwną, młodową i win-ną, zacząłem być R. w domu moim. Kras. (= *za-*

cząłem częstować). Radzi wam będziemy. Troc. Proszę, R. mi bądź. Troc. Takim gościom radzi będziemy. Troc. Tak zacnemu gościowi była ra-da. P. Koch. Pokazował to Orland, że tam był królowi nie mniej R., jako i król był R. Orlandowi. P. Koch. R. będzie księdzu pan chorąży. Mick. Z czerwonego nosa i również czerwonej nabrzmiałej twarzy wnosić można, że R. sobie, dobrze ś. miewa. Kor. 5. *zadowolony, kontent, uszczęśliwiony, rozradowany*: Rad jestem, mój bracie, że ci uczynił tę przysługę małą. Niem. R. był, że go bito, że przyjechał. Troc. Radziby byli, żeby kiedy był pokój. Troc. Więć ojciec tak tro-chę R. niby był z tego. Pol. Pani z wyroku ra-da. Mick. Pani z przestrogi rada. Mick. Pierwszy raz jam, niewolnik, z mojej R. niewoli. Mick. O, niech będę szczęśliwym, będziesz ze mnie ra-da! Mick. R., że mu herby dała ojezyzna. Syrok <RAD>

2. Rad, u, blm., **Radjum** *pierwiastek chemiczny, który wydaje światło, przenikające nawet blachę żelazną*. <Z Łć. *radius*>

Rada, y, lm. y, [Reda] I. blm. *radzenie, pora-da, doradzanie*: Złota to głowa! do rady, nie do parady! L. Do rad język, do boju ręce dały nie-ba. Dm. Ani do rady, ani do zwady. Prz. Gdy starsi bracia już byli w leciech zasłali i więcej do rady domowej, niż do zwady wojennej sposobni, obrano najmłodszego wielkim księciem. Stryjk. R. w radę, i postanowiono wysłać pełnomocnika (= *radząc zakrzątnięto ś.*). 2. *to, co doradzają; wskazówka, sposób podawany komu przez radzące-go*: Dobrze mówisz, pójdę za twoją radą. L. Przykazanie a R. tym są od siebie różne, iż przyka-zanie potrzebne jest, aby pod summieniem było chowane, ale R. jest wolna, przyjąc ją a. nie przyjąc. Gil. I nad tym ś. nam zastanowić zda-je, choć R. dobra, zważyć, kto ją daje. L. Zdro-wa R., gotowa majątność. Kosz. Wszędy zła a bardzo mdła R. około ciebie. Rej. R. źle dana najbardziej radzącego zawstydzła. L. R. zła na poradnika często ś. obraca. Kn. Na upór niema rady. Gdzie głupia R., gotowa zwada. Prz. Próz-na R. po szkodzie. Szymon. Niechawszy Ro-boam rady starców, którą mu podali, przypuścił ku sobie młodzieńczyki. Leop. Usłuchać czyjej rady, pójsz za czyją radą. Niema na to rady (= *nic tu nie poradzi*). Niema innej rady, jak od-mienić tryb życia. Chdź. Nie umie sobie rady dać (= *poradzić; nie wie, co począć; bezradny, nie-zaradny*). Rady sobie dać nie mogę. Niem. (= *nie mogę sobie miejsca znaleźć*). Radę biorę, mam. Troc. Chwyćł ś. tej rady. Troc. Dał mi dobrą, złą radę. Troc. Z jego rady uczyniłem. Troc. (= *z jego porady*). Moja R. jest... Troc. Dobra, zbawienna, zdrowa R. Prosić o radę. Stary od rady, młody od zwady. Rej. Siła wdów i sierot ubogich jego rady używają. Kochan. Mówił do nich według rady młodzieńców. Wuj. Gdy szu-kasz rady, strzeż ś. pilnie zdrady. Prz. Poszli za radą. Karp. Rady przyjacielskie młodemu uczi-cielowi nauk. Szan. Czyn szlachetny wart wię-cej, niż najmędrsze rady. Zal. Nie chcę ś. ni-komu dać hamować, na swej radzie tylko pre-stawa. Niem. (= *zdaniu, przekonaniu, mniemaniu*). Lepszy przykład, niżli R. Kras. Posłuchamy wa-szej rady, jak będziemy starzy. Czt. Ja do rady młoda. Mick. Sądziłbym jednak, że lepiej za-sięgnąć twej mądrej rady. Od. [Nie mam do ra-dy nic innego]. 3. Dać radę = *zdołać, podolać, potrafić, poradzić*: Tobie moje życie winienem; jabyłm nie dał rady tej srogiej bestji, gdyby

nie ty. L. (= *nie zmóglłbym jej*). Owóż mi pan całego świata wszechwładny, który samemu sobie dać nie trafi rady. Nar. Przelęknieni wszyscy, rady sobie dać nie umieli, jedno, schyliwszy głowy, słowa jeden do drugiego nie rzekł. Skar. On da sobie radę i nie da ś. w pole wyprowadzić. Błot. Dawid da radę olbrzymowi. Nie dam rady temu ciężarowi (= *nie uradzę, nie udźwignę, nie uniosę go*). [Kto ma ochotę i kto da radę zająć]. 4. † R. *zaradność, poradność, roztropność, przytomność umysłu, rozum*: Miał ostry i jasny rozum i mądrą w sobie nad lata radę. Skar. Kogo Bóg pokarać chce, dobrą mu radę odbiera. Zim. Gunięki, człowiek większego serca, aniżeli rady. Błaż. Moc bez rady swą sama wielkością upada, moc bogowie wspierają, którą wspiera R. Min. Na radzie i prawach warowniejszą całość powszechna stoi, niż na orężu i zastępach. Djar. gr. Gdzie namysł i R., tam dobrze. L. Lepszą radą wojny nadeń nikt prowadzić nie może. Warg. Wielec do gustu przypadł to z głębokiej rady, to z kawalerskiej odwagi. Nies. 5. *grono osób zebranych dla radzenia, panowie radni, senat*: Słowo R., które senatorowi naddziady nasze dawały, było na północy w tym samym znaczeniu. Cz. Król, które winniejsze być nalazł, kazał je pojąć, a gdy je być winne należono, z feldrowania starej rady pościnano je. Biel. M. (= *senatu*. L.). Wy, co ś. radą być mienicie, przyznajcie mi ś., jeśli tak, jak przystoi, sądzicie. Ryb. R. Nieustająca przy boku królewskim. Vol. Na sejmie r. 1775 utworzono Radę Nieustającą, jako władzę rządzącą i wykonawczą. Glog. Zwołał radę senatu, czyli konwokację. Nar. Wyzna to przed siedzącą radą. Ort. Możnowładcy w listach do króla nie poddaniem, jak innaszlachta, ale tylko wierna R. pisali ś. Wiszn. Wielka R. złożona ze wszystkich gospodarzów. Sur. (= *gromada*). Dziedzic na wielkiej radzie mieć będzie szósty głos. Sur. Mała R. = R. wiejska, złożona z sołtysa, ławnika i poradnika. Sur. Rady ekonomiczne: złożone z obu podskarbiach i czterech senatorów i dwunastu ze stanu rycerskiego. Bobrow. Rada wojenna: złożona z obu hetmanów, czterech senatorów i dwunastu ze stanu rycerskiego. Bobrow. R. familijna. R. zarządzająca drogi żelaznej a. R. zawiadowcza drogi żelaznej. R. pedagogiczna. R. administracyjna. R. miejska. R. lekarska (= *urząd lekarski*). Panowie R. byli to sami senatorowie. Glog. Przy nim książęta i panowie R. Mick. Leczyć żaden z pałacowej straży... ani z panów rady do jego progów zbliżyć ś. nie waży. Mick. R. tajemna. Troc. Zwołano radę. Troc. Król rozpuścił radę. Troc. Zasiadać w radzie. Wyrzucić z rady, *senatu ejicere*. Kn. Pożościego, by też nie nie miał, alić go na urzędy sadzają, alić go już z rady nie wyganiają. Rej. R. stanu. R. ś. u dworu teraz trzyma. Troc. Panowie zasiędlili na radę. Troc. (= *na posiedzenie, na sesję rady*). 6. *miejsce obrad, miejsce, gdzie R. zasiada*: Do rady nas wołają. Jabł. Chociał ja jest żeńska płeć w podwikę zawita, gdy do rady mąż idzie, mnie o wszystko pyta. Biel. M. Do rady nie ma nikt przystępować, aż go wezwą. Górn. Będą was wydawać do rady, a w bożnicach będą was biczować. Leop. (będą was wydawać na szych synodziech albo sejmiech. Leop.). Idę do rady. Troc. 7. [R.] *ratusz*: Weźmy go sobie na radę. Zanieśmy to na radę. 8. × R. *radny, radca*: Senator do króla podpisuje ś.: wierna R. Leszcz. Jako wierna R. W. Kr. Mości, upraszam. Niem. Budny „konsula“ tłómaczy: „naj-

wyższa R.“ Bud. B. Publusz Scypjo, najwyższa R. w Rzymie. Kosz. Zdr. **Radeczka**, [Radka, Radenka]. <Nm. Rath>

[Rada...] l. p. [Hm.] 2. *Hoc, hoc*, R. R. *przypiew*. <Okrzyk>

Radca, y, lm. **owie**, **Radzca**, × **Radziciel**, † **Rajca**, † **Radnik** l. *ten, co daje rady, doradca*. 2. *członek rady, radny, radny pan*: R. dworu. R. stanu. Rzezywisty R. stanu. R. tajny. Rzezywisty R. tajny. Posp.: *każdy urzędnik państwowy a. każdy człowiek poważny*. <Od Radzić>

Radcostwo, a, blm., **Radcowstwo**, **Radczostwo**, **Radczowstwo**, **Radzietwo** l. *urząd, ranga rady*. 2. *zb. radca z żoną*: POCO radcostwo mają wiedzieć o istnieniu garbuski? Bał. <Od Radca>

Radcowski, **Radzcowski**, † **Radzki** przym. od **Radca**: Mandat R.

Radcowstwo, a, blm., p. **Radcostwo**.

Radczyna, y, lm. y p. **Radczyni**.

Radczyni, i, lm. e, **Radczyna** l. forma ż. od **Radca**. 2. *żona radcy*.

Radeczka, i, lm. i p. **Rada**: Daj mi go, wasza dostojność! ja sobie radeczki dam. Sienk.

† **Radelne**, ego, blm. p. **Poradlnie**. Błaż. <Od * **Radelny**, od **Radło**>

Radelko, a, lm. a l. p. **Radło**: Nowiny na popielisku ledwie radelkiem poruszywszy. Krasz. 2. [R.] *mały płutek mający z obu stron odłtadnie, służący do płukowania kartofli lub buraków*. 3. *kółko z ostremi ząbkami, na trzonku i osi, do znaczenia miejsc na płótnie a. papierze, w których one mają być cięte*. 4. *chir. skrobaczka do usuwania kości chorej (raspatorium)*. 5. *den. skrobaczka do zdejmowania osadu z zębów*. <Od **Radło**>

Radelkownik, a, lm. i = **Ekstyrpator**. <Od * **Radelkowny**, od **Radelkowy**>

Radelkowy przym. od **Radelko**.

[**Radeńka**, i, lm. i] p. **Rada**.

[**Radeńko**, a, lm. a] p. **Radno**: Maryna w chacie swojej od godziny już, jeżeli nie dłużej, byłaby na ławie, radeńkiem okryta, snu zażywała. Jez.

× **Radesyge**, nieod., patol. *trąd skandynawski, podbiegunowy*. <Duńs. Radesyge: Radere = skrobać + syge = choroba>

× **Radirka**, i, lm. i *tafelka gumy do wycierania ołówka, atramentu, z napisem „Radir“*: Kamfnię kradł, ale zawsze mi z tego na ołówek i radirkę kapnął. Zap. <Nm. Radirgummi>

Radjacja, i, blm. *promieniowanie, rzucanie promieni wokół*. <Łć. radiatio>

Radjan, a, lm. y mat. *jednostka miary katowej, kąat równy jednoci*. <Od Łć. radians, od radio>

Radjant, a, lm. yastr. p. **Promieniowanie**. <Od Łć. radians, od radio>

Radjator, a, lm. y *piec w kształcie rury zgiętej w podkowę, złożonej jakoby z ogniw, ogrzewany parą a. wodą gorącą*. <Łć. radiator>

Radjoaktywne ciała a. *związki chemiczne = ciała a. związki posiadające zdolność wydawania światła bez widocznego ubytku ich masy*. <Łć. radius + Aktywny>

Radjofon, u, lm. y *przyrząd do wywoływania dźwięków przez bezpośrednie działanie światła*. <Łć. radius + Gr. fonē>

Radjofonja, i, blm. fiz. *przesyłanie dźwięków za pomocą światła*. <Od **Radjofon**>

Radjograf, a, lm. **owie** *uczony badacz promieni światła*. <Łć. radius + Gr. grafēis>

Radjograficznie przys. od **Radjograficzny**.
Radjograficzny przym. od **Radjografja**.
Radjografja, i, blm. l. *fotografowanie zasłoniętych dla oka przedmiotów za pomocą promieni Roentgena*. 2. a. **Radjoskopja** lek. badanie za pomocą promieni Roentgena (radiographia). <Łć. radius + Gr. gráphō>
Radjogram, u, lm. y *fotograficzne zdjęcie otrzymane za pomocą radjografji*. <Łć. radius + Gr. grámma>
Radjolarje, i, blp. *mikroskopijne drobne żyłtka z typu pierwotniaków, posiadające szkielet krzemionkowy, złożony z igieł rozchodzących ś. promienisto lub tworzących kulę kratkowaną*
Radjolit, u, lm. y min. p. **Natrolit**. <Łć. radius + Gr. lithos>
Radjometr, u, lm. y *fiz. młynek utworzony z czterech płytek mikowych, z jednej strony uczernionych, zawieszony na druciku i umieszczony w kuli opróżnionej z powietrza, który pod wpływem promieni światła lub ciepła przechodzi w obrót tym żywszy, im natężenie promieni jest silniejsze*. <Łć. radius + Gr. - métron>
Radjoskopja, i, blm. lek. p. **Radjografja**. <Łć. radius + Gr. skopiá>
Radjotelegrafja, i, blm. *telegrafja bez drutu*. <Od Łć. radius + Telegraf>
Radjoterapja, i, blm. lek. (radiotherapia) *leczenie promieniami Roentgena*. <Łć. radius + Gr. therapéa>
Radjotrop, u, lm. y *narzędzie do wypychania ptaków*.
Radjum, nieod. p. **Rad**. <Od Łć. radius>
[Radka, i, lm. i] p. Rada.
[Radlaczka, i, blm.] p. Radlenie. <Od Radlić>
Radlanka, i, Radlonka, [Redlanka, Redlonka] l blm. p. **Radlenie**: R. służy tylko na czasy pogodne, na mokry czas lepiej pługiem odwracać. Haur. 2. lm. i *rola radlonka, pole przeorane*: Na żytnisku zaraz radlić, choć bez pokładania, którą radlanek bronami zawlec. Haur. Rokoszanie uszykowali ś. na radlankach. Nar. <Od * Radlany, od Radło>
Radlenie, a, blm., × **Radło**, **Radlanka**, [**Radlonka**, **Radlaczka**] czynność cz. **Radlić**: R. roli rozumie ś. dobra uprawa ziemi na przednie ziar-no. Haur.
Radlica, y, lm. e l. × P. *pług do radlenia ziemi*. B. Sz. Troc. Klęk, drzewo krzywe, w którego szrodek wprawione bywa ciężadło lub dyszel, a w końcu R., to jest żelazo, którym radlą ziemię. Urs. 2. *żelazna część radła, krusząca ziemię, krój*. 3. *łopata w kartoflarce podorywająca krzaki ziemniaków*. <Od Radlić>
Radlić, i, il, [Redlić, Łomić] *przeorywać radlem wpoprzek ziemię zaoraną pługiem, odwracać ziemię*: Rolnik radli, skródl. Klon. Przen.: ryć, wzruszać ziemię, przerzynać: Ślady radlących kul. Garcz. <Od Radło>
Radlina, y, lm. y, [**Redlina**] *skiba odkrajana radlem*: Posiane są każdy gatunek na osobnej radlinie w dwóch różnych gatunkach gruntu. Zdr. **Radlinka**.
Radlinka, i, lm. i p. **Radlina**.
Radlisko, a, lm. a p. **Radło**: Naprawiał R., mając wychodzić w pole. Krasz.
Radliny, **Radłowy** przym. od **Radło**. <Od Radło>
Radlonka, i, lm. i p. **Radlanka**: R. czyści rolę z chwastów i perzów. Troc. Świńska R. Troc. Radlonkę bronami zawlec. Troc. Po radlankach

kartoflanych i zagonach chłopskich. <Od Radłony. od Radlić>

Radło, a, lm. a, [**Redło**] i. *narzędzie rolnicze z jednym sośnikiem i rękojeścią, służące do przeorywania wpoprzek roli poranej pługiem, a to w celu spulchnienia jej wierzchniej warstwy*: R. służy w tegich gruntach do poprzecznego ziemi przewrócenia; składa ś. z podługowatego drzewa, na końcu ostrym żelazem obwodzonego, z dyszla i rękojeści. Kluk. 2. × R. p. **Radlenie**: Roboty doroczne: wózba siana, młóćba na nasienie, ugor, R., brona, na której wszystko zależy. Ek. 3. † R. p. **Poradlnie**. 4. anat. p. **Lemiesz**. Zdr. **Radelko**. Zgr. **Radlisko**. <R(A)/OR(A)>

Radłowy i. p. **Radlny**. Troc. 2. anat.: Kość radłowa p. **Lemiesz**.

[**Radni**, ego, lm. i] p. **Radny**. <Od Rada>

× **Radniany** przym. od **Radni**: Pod radnianym szatrem znaleźli wyborną wieczerzę. And. <Od Radni>

× **Radniej** p. **Raczej**: Każdy R. bierze, niżeli daje. Jag. Z jednemi ludźmi R., niż z drugiem, przestawać wolimy. Górn. R. to czynię. Troc. R. (raczej) przyjdź do mnie. Troc. Aż nie R. jest szukać, jakby krzywdę zatrzeć, niżli jakby ś. jej zemszeić? Pileh. Czemu ś. nie R. o to staramy, żebyśmy między kłamstwem prawdę poznać mogli? Żarn. Nie stanie ś. tak, ale R. posłuchaj, co mówię. Leop. <Od * Radnie, od Radny>

Radnierad p. l. **Rad**: R. powiedział, że Julian czegoś ś. uczył. Krasz. <Rad + Nie + Rad>

† **Radnik**, a, lm. cy p. **Radca**: W niektórych rzpltych jest naznaczany pewny sędziak, pewny R. Petr. <Od Radny>

[**Radnina**, y, lm. y] p. **Radno**: Ja już umiem przasć i nie grubo, nie radnie, ale na ośmnastkę, na dwudziestkę. Krasz.

[**Radno**, a, lm. a, **Radnina**] *plótno utkane w rzędy z najgorszych włókien; płachta*: Na zamku dolnym gromada ludzi poostaniana rozpiętami radnami. Krasz. Pod radnem, czyli wielkim kawałem szarego plótna. Orzesz. Zdr. [**Radenko**]. <Ukr., Brs. radno>

Radny i. przym. od **Rada** *dobry do rady*: Był on mądrym abo radnym. Rej. Nie sama Helena, cudza żona, ogniem na złe radnym zniewolona. Petr. (na złe radzącym, zwodzącym. L.) Radnego pana nie umiecie obrać. Warg. Przyzwał Absalon Achitofela, radnego pana Dawidowego. Leop. Rycerskich mężów stawnych, radnych głów z wymową, mężnych harcerzów, których krzyż zdobi z podkową. Jeżow. Wielec książęta litewscy przewagę i wpływ przy panach radnych i bojarach zostawiali. Wiszn. Dom R. (= ratusz). 2. *umiejący sobie radzić, znajdujący na wszystko radę, zaradny, obrotny, sprytny, przemysłny, zapobiegliwy, starowmy*. 3. † R. *rad, chętny*: Co pod turecką niewolą, chrześcijany będąc, mieszkają, którzyby daleko radniejszy pod chrześcijańską zwierzchnością byli. Grab. P. Każdy radniejszy służyć ojezyźnie, niż obcym. Cz. 4. [R.] *silny na swój wiek*. R., ego, lm. i, [**Radni**] rz. *pan radny, członek rady, radca, rajca*: Miej spokojnychwielu, ale radnego miej jednego z tysiaca. Leop. Szkodliwy R., który wiele gada, a mało mówi. L. R. magistratu. <Od Rada>

Rado i. × R. *milo, lubo, wesoło, radosno; chętnie*: Z jego śmierci tak było R. w Rzymie, iż w tych czapkach chodzili, które znaczyły wielkie wesele, po wszystkim mieście. Wer. Gdzieć nierado, lepiej tam zdaleka omijać. Szymon. [Samaś tego chciała, gdy R. kawalera witała] 2.

[R.] często, zwykle: Po smętku wesele, a po wielkim zaburzeniu R. jasno bywa. Rej. (= *lubi jasno bywać*). R. bywa, że deszcz w same święta pada. Z miłowania nie R. co bywa. < Od I. Rad >

[Radosne, ego, blm.] *powitanie wracających do domu sitarzy w Bilgorajskim.* < Od Radosny >

[Radosno] przys. p. **Radośnie.**

Radosny, Radośny, †Radosny, [Redosny] pełen radości, rozradowany, wesoly, uszczęśliwiony: Okrzyki radosne. Dzień R. Ponieważ nadechodzą takie okoliczności, prawdziwie, że jestem radośna. L. R. wieniec; w nim hetman rzymski wjeżdżał, z lekim jakim nieprzyjacielem wojowawszy. Warg. (= *tryumfalny*). Radośno-złośliwa myśl ta szybko przemknęła po jej nabożnie pochylonej twarzy. Orzesz. < Od Radoś >

Radostka, i, lm. i I. p. Radość: Drobne radostki dzieciństwa. L. 2. a. **Słomiany kwiat, Suchokwiat, Wrotycz włoska, Kocanki** bot. (helichrysum) roś. z rodziny złożonych. Gatunek: R. piaskowa (h. arenarium) a. Kocenki, Kocenki żółte, Suchotnik, pospolicie Kocie łapki, Suche ziele, zwana niekiedy Nieśmiertelnikiem [natupnik, suchowiejka, kacanki żółte]. < Od Radoś >

† **Radosny p. Radosny.** Ps. flor. < Od Radoś >

Radość, i, lm. i, [Redoś] uciecha, zadowolenie, ukontentowanie, szczęście = uszczęśliwienie, wesele, rozkosz: Doznać radości. Witąć kogo z radością. Płakać, skakać, nie posiadać ś. z radości. Okrzyki radości. R. na sercu niewymowną czują. Kochan. Tak cina świecie: raz R., drugi raz smutek. Kochan. Moja wszystka R. legła z tobą w grobie. Kochan. Ona ich R. w smętku a żółć ś. wszystka obróciła. Górń. Którzy sięją ze łzami, żać będą z radością. Wuj. Poczeli oboje płakać od radości. Wuj. Smutek wasz w R. ś. obróci. Wuj. Lud, który jeszcze biskupa na stolicy swej nie widział, napatrzeć ś. i napłakać dla radości nie mógł. Skar. Każda tu R. jako kwiat usycha i jako trawa pod kosą ś. wali. Skar. Złych R. krótka, a szczęście ich z śniegiem taje. Skar. Obiecanka cacanka, a głupiemu R. Prz. Zła to R., po której żal chodzi. Kras. Są rozmaite radości rodzaje; zdaje mi ś. jednak, iż żadna tej nie wyrówna, którą czuje gospodarz, gdy widzi, iż Pan Bóg pracy rąk jego błogosławi. Kras. A któż jeszcze wyrazić R. owę zdoła, gdy mnie nadobne dziatki obsiędą dokoła. Nar. Skoczne dźwięki radością oddychają, radością słuch poją. Miek. Peño radości i krzyku. Miek. R. i wiara — nierozłączna para. Prz. < Od I. Rad >

Radoślin, u, lm. y bot. (leyssera) roś.

Radośnie, [Radosno] przys. od Radosny; [Redosnie].

[Radośnik, a, lm. i, Radośniki] I. *chrzciny.* 2. w lm. dzień, w którym ś. dziecko urodziło. < Od Radośny >

Radośny p. Radosny. < Od Radoś >

Radować, uje, ował napelnić radością, zachwycać, weselić, cieszyć, kontentować: Radują mnie postępy syna. R. ś., [Redować ś.] napawać ś. radością, cieszyć ś., weselić ś.: Wielce ś. z tego raduję. Troc. Radujecie ś. z radującami ś., a płaciecie z placzącami. Bud. Niechaj ś. raduje a weseli Izrael w Stworzycielu swoim. Gil. Temi ludźmi, którzy ś. ochrzęli, wielce ś. radowano. Baz. Przywitał go, radując ś. jego zdrowiu. L. Niechaj ś. zapłoną, którzy ś.

radują memu złemu. Wr. Nie raduj ś. złemu gościowi. Hrb. Oto temu zwycięzcy nad temi przeciwniki swemi wszystek świat ś. raduje. Rej. Moskwa, radując ś. strzelcom, którzy im nowo przybyli, popili ś. byli. Paszk. Raduje ś. pies komu, ogonem macha, zaleca ś. L. Raduje ś. pies panu swojemu. Troc. Pies liże tego, komu ś. raduje. Petr. Patrząc na to, aż ś. dusza raduje (= *śmieje*). Pustyniekwitną, góry ś. radują. Kochan. Radujecie ś. i weselcie ś., albowiem zapłata wasza obfita jest w niebiesiech. Wuj. Będzie ś. radowało serce wasze, a radości waszej żaden od was nie odejmie. Wuj. Tak ś. z obietnicy raduje, jakoby ją już w ręku miał. Skar. Co ja robię?... co robię?... raduję ś. do Boga. Len < Od I. Rad >

[Radowanie, a, blm.] p. **Radowanie ś.:** Szedłem, abym ptaków słyszał ranne R.

Radowanie się, a ś., blm., czynność cz. Radować ś.

Radowina, y ?: Baniaki, garnki, wiadra, wreszcie R., płótno i t. d. Jeż.

* **Radowist, a, lm. owie ten, którego radziwiłką.** Dudz. < p. Nieradowist >

[Radownik, a, lm. cy] p. **Radca:** Wezwani przez was w wielki dzień radownicy, nie przybyliśmy przecież tutaj po to jedynie, aby jęczeć żalośliwie i wylewać łzy gorzkie! Dyg. Oto dziadowie—mówili—są żądni radownicy, przecz ś. nie weselić gwoli zwyczaj! Dyg. < Od * Radowny, od Rada >

Radówka, i, lm. i I. × R. beczka na smołę, zawierająca w sobie 35 wader miary litewskiej. 2. bot. (agaricus incurvus) nazwa ludowa grzyba z rodzaju bełki.

† **Radszję p. Raczej.**

Radsztek, a, lm. i koł. narzędzie, na którym robotnik umocowuje koło przy jego wyrobie (np. przy nabijaniu szprych w piastę), koleśnica. < Nm Radstock >

† **Radszy st. w. od Rad:** Jużci teraz zaeności nie nie poważają, ale R. te widzą, którzy wzdam co mają. Kob.

[Rady, ridy, ridy, hop, hop!] *przyspiew.* < Okrzyk >

[Radykać, a, ał] *ićś szybko.* [R. ś.] *przemykać ś.*

× **Radykał, a, lm. e p. Radykalista.** < Łć. radicalis >

Radykalista, y lm. ści, Radykał, × Radykał człowiek krańcowy; chcący z gruntu zmienić ustrój społeczny. < Od Radykał >

Radykalistycznie przys. od Radykalistyczny.

Radykalistyczny przym. od Radykalista: Obóz R. Partja radykalistyczna.

Radykalizm, u, blm. sposób myślenia lub postępowania usiłujący przyjętą zasadę bez najmniejszych ustępstw bezwzględnie przeprowadzić; w polityce: dążność do zasadniczych i gwałtownych zmian w ustroju społecznym, do przekształcenia z gruntu istniejących urzędzeń państwowych; krańcowość.

Radykalizować, uje, ował rozprawić w sposób radykalistyczny: Radykalizujący dziennik.

Radykalizowanie, a, blm., czynność cz. Radykalizować.

Radykalnie przys. od Radykalny: Choroba R. wyleczona (= *zupelnie*).

Radykalność, i, blm. rz. od Radykalny.

Radykalny bezwzględny, krańcowy, gruntowny, zasadniczy, sięgający do podstaw, do źródła: Był

stronnikami reform, nie powolnych i koniecznych, które czas sprowadza i wyrabiać musi, ale radykalnych i gwałtownych. Krasz. Radykalne drogi, doktryny. Organizacje radykalno-liberalne. Ukonstytuowała ś. z powrotem lewica skrajna pod nazwą grupy radykalno-sojalistycznej. <Od Radykał>

Radykał **1. a, lm. owie, a. yp. Radykalista**; Radykały i czerwoni Włochom wytrącili wszelką broń z rąku. Krasin. Młody akademik był wielki R. pod każdym względem. Sienk. **2. × R. chem. rodnik, × rodzeń, × rodni.** **3. mat. pierwiastek, liczba, która pomnożona przez siebie oznaczoną liczbę razy równa ś. liczbie danej czyli potędze; znak wyciągnięcia pierwiastku.** <Nł. radicalis; Nm., Fr. Radical>

[Radykanie, a, blm.] czynność cz. **Radykać.**

[Radykanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Radykać ś.**

Radyki, ów, blp. bot. = Papawa.

Radysa, y, lm. y bot. p. Rzodkiew.

Radyska, i, lm. i bot. p. Rzodkiew.

† **Radzać, a, ał i † R. ś. p. Radzić.**

[Radzać, a, ał i R. ś.] p. **Radzić.**

† **Radzanie, a, blm., czynność cz. † Radzać.**

[Radzanie, a, blm.] czynność cz. [Radzać].

† **Radzanie się, a ś., blm., czynność cz. Radzać ś.**

[Radzanie się, a ś., blm.] czynność cz. [Radzać ś.].

Radzca, y, lm. y p. Radca: † Skromnie upominali ś. u panów radzicie, aby im wilkierz pokazano. Łoź. † Wezwał do siebie radzicie, ławników. Troc. <Od Radzić>

Radzostwo, a, blm. p. Radcostwo.

Radzcowski p. Radcowski.

Radzcwstwo, a, blm. p. Radcostwo.

Radzenie, a, blm., czynność cz. Radzić.

Radzenie się, a ś, blm., czynność cz. Radzić ś.

Radziha, y, lm. y zł. komora.

× **Radziciel, a, lm. e i. ten, co radzi, doradca, poradnik:** Zły, dobry R. L. 2. p. **Radca:** Zasiadający w tej magistraturze radziciele. Stasz. <Od Radzić>

× **Radzicielka, i, lm. i forma ż. od Radziciel:** Zła R. L.

× **Radzicielski przym. od Radziciel.**

Radzić, i, il, [Radzić], † Radzać 1. obradować, naradzać ś., debatować: R., spólnie o czym radę składać, zdania znosić. L. Tymieście dziś podobno Polocko stracili, bo kiedy ś. było bić, toście wy radzili. Kochan. Radzą, jak szpaki na płocie. Prz. Niech tylko razem czterech, pięciu radzą, i nie nie zrobią i pewnie ś. zwadzą. Kras. 2. × R. o kim, † o kogo = *myśleć, mieć pieczę, pamiętać, opiekować ś., troszczyć ś.:* Radzą o mnie nieba. Troc. R. o sobie. Troc. Niech Pan Bóg radzi o swojej czeladzi. Rys. Jak Bóg was zawsze w swej opiece chował, tak w tych trudnościach teraz o was radzi P. Koch. Ociec źle radzi o córce swojej, który ją za człowieka złej sławy dawa. Górń. Mniej uważni rodzice źle radzą o dziełkach swoich. L. Nierozum i przed czasem źle o sobie radzi, i po zgubie na wątłych otuchach ś. sadzi. Szymon. Prosiła Boga, aby o niej radził. Skar. Ponieważ ja was ratować nie mogę, radźcie o sobie. Warg. (= *zostawiam was waszemu przymysłowi*). Czas też i mnie R. o sobie, otom już wyzwoili pana. Górń. Widząc, że każdy ucieka, i on o sobie radzi i więcej nie czeka. Kochan. Radź ty sam o sobie, a ja też o so-

bie. Pas. Pan ten każdego z sług swoich jak syna swego miłował, o sługi swe radził, o każdego ś. starał, aby od niego poczeiwie wyszedł. Orzech. **3. komu = udzielać komu rad, przekładać, doradzać:** Łatwiej R., niżeli dobre pełnić rady. Zabł. Łacwie mądrym R. Cziach. Nie radzć. Troc. (= *odradzałbym ci*). Staralem ś. R. nie na szkodę, ale na dobro ojczyzny mojej. L. Na rzeczy dobre, o cokolwiek idzie, mamy R, a od złych i od grzechu zawżdy odradzać. Hrb. Wtenczas radą, bywamy winni cudzego grzechu, gdy na złe radzimy. Hrb. Ciężej winien, co źle radzi. Rys. Dobrze radzi, kto ludzi nie wadzi. Rys. Mądrym ś. ten darmo zowie, co nie umie R. sobie. Rys. (= *poradzić, zaradzić, znaleźć punktu wyjścia, pomóc sobie*). Gdy sam nie umiesz R. sobie, radź ś. drugiego. Petr. **4. co komu = radząc zalecać; doradzać:** Już mi dobrze nachylony radzi na pokój wiek w podestym lecie. P. Koch. Radzi Wilno Radziwiłł, skąd na czasy wieczne imię wziął, że mianował miasto to stołeczne. Koch. W. Posłowie nie radzili królowi do pospolitego ruszenia. Biel. M. Nie radzć nie. Troc. Radził mi to. Troc. Zemsta póspiech radzi. Słow. **5. cz. dok.:** R. komu, czemu = *dać radę, poradzić, uradzić, podolać, zdołać, sprostać, wydołać, dźwignąć, udźwignąć:* Nikt mu nie zdołał, żaden mu nie radził, nikt nie porównał z nim między naszemi. P. Koch. Niektórym białyngłowom mężowie nie radzą, a one są zgubą mężów swoich. Star. Holendrowie do takiej potęgi przyszli, że im strazna wielom siła króla hiszpańskiego dotąd nie R. nie mogła. Star. [Bede chciał kazdygo zboza tyła, co ja radze. Dam ci zboza, co radzis. Wojciech nie miał czym co R. (= *był ułogi*)]. Zadał mi worek na plecy, bo sam nie radzć. Nied.: Kozacy dobywali rejestrowi, nie radząc im, odstąpili. Okol. **6. [R.] mówić. R. ś. kogo = zasięgać czujnej rady, zwracać ś. do kogo o radę:** R. ś., dokładać ś. kogo. Troc. Radził ś. żony. Troc. Radziłem ś. medyka. Troc. On czasem mnie ś. radzi. Boh. Mój wódz, któregom ja ś. radzał. Ryb. Ludzie, gdzie tylko przechodzę, kłaniają mi ś. i radzą, jak doktora. L. Radź ś. inszego, a przecie patrz swego. Rys. Radź ś. samego siebie, bo nad cię nikt ci nie jest wierniejszy. B. B. Gdy ś. Pokora u Mądrości radzi. Mick. Nie radź ś. staroego, ale bywałego. Prz. Wszystkich ś. radź, a jednego słuchaj. Prz. <Od Rada>

Radziecki tyżący ś. radców, rady a. radzenia: Radzieckie postanowienie. Groic. Przysięga radziecka. Groic. Starsi radni panowie nowo obranym niechaj dadzą moc radziecką i niechaj je w swe radzieckie ławy puszezają. P. cheł. Radzieccy sładzy noszą znaki zwierżności. L. Księgi radzieckie. Sądy radzieckie. Urząd R. Troc. Radziecka powinność. Troc. Podług radzieckiego wyznania mają świadczyć. Ort. Radziecka izba, sala. Troc. R. dom = a) *dom posiedzeń rady*. R. dom, publicznych obrad dom. Pileh. b) *ratusz*. Troc. c) *dom, w którym mieszka radca*. L. <Od Radca>

Radziectwo, a, lm. a urząd radziecki, godność radziecka; radcostwo; konsulat, konsulstwo: Za trzeciego radzieetwa Marjusowego. Lat. U Rzymian nikt radzieetwa nie mógł trzymać przed 43 rokiem. Petr. <Od Radca>

× **Radziej, [Radziej] p. Raczej:** Szalony lekarza nie cierpi, chcąc go R. gwałtem od siebie odrazić, niżby lekarstwo jego przyjąć chciał. L. Kocha ś. R. w dzikiej naturze. Śniad. Chybaby w niewolę R. poszedł. Sienk. <Od Rado>

× **Radzierz**, a, lm. e *dom radny, ratusz*. <Od Rada>

Radziliszek, szka, lm. szki bot. (eunonia) roś. z rodziny skalnicowatych, plemienia radziliszkowych.

Radziliszkowate rośliny bot. (eunoniaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych <Od Radziliszek>

[**Radziwilka**, i, lm. i] *krótkca kurtka myśliwska opięta*. Zach. <Od nazwiska Radziwilł>

Radziwiłłowski zaprząg = zaprząg złożony z koniu siwego z karym. <Od nazwiska Radziwiłł>

† **Radzki radowski**: O radzkim posuszeństwie. Ort. [R., ego, lm. dzocy] rz. *soltyś*: Dąbki i Świdwa są burmistrzami, Jan Rawa landwójtem, Domanowski radzkim. Krzyw. <Od Rada>

Radża, y, lm. owie, † *Rajah książę hinduski w Indjach Przedgangesowych*. <Skr.>

[**Raf**, a, lm. y] p. **Rafa**.

1. **Rafa**, y, lm. y, **Rapa**, † **Rafina** *skala podwodna; wązka, długa ławica kamienna lub piaszczysta pod wodą, szkopuł*: R. zowieś, kamień pod wodą. Mag. R. jest kamień, co siedzi pod wodą, i tego szkuta niech nie trąci broda. Klon. **Rafy** są owe kamienie na rzekach, na których więzną szkuty, komiegi. Klon. R. a. szkopuł jest kamień, co pod wodą siedzi. Troc. Przen.: × Często króć rzecz osądzona na rafie więźnie. Baz. (= *utknie na przeszkolzie*). <Nm. Riff>

2. **Rafa**, y, lm. y, [Raf a. w lm. **Rafy**] *narzędzie do czochrania lnu, przyrząd do zdzierania główek ze lnu, dzierglica*. <Nm. Raufe>

3. **Rafa**, y, lm. y l. *drabina w stajni nad złołem, za którą koniom sianu zakładają*. Krum. 2. *kratka lub siatka druciana do przesiewania żywności, ziemi, rud i t. p.*, arfa. 3. [R] *siatka druciana u młynka*. 4. [R., Raf] *żelazna obręcz na kole u wozu*. 5. [R.] *siatka żelazna u drzwi w stajni*. Zdr. **Rafka** <Nm. Reif, Reifen>

[**Rafać**, a, at] l. *rwąć, obrzywać*. 2. *obrywać nasienie lnu*. <Nm. raufen>

Rafaeliczny przys. od **Rafaeliczny**: R. *opływa go szata; pokłon! To Anioł Italji. Deo*.

Rafaeliczny *tyczący s. sposobu malowania Rafaela*: Pięćioletnia dziecina z uśmiechem rafaelicznego aniołka. Kasz. <Od imienia Rafael>

Rafałowski *właściwy malarzowi Rafaelowi*: R. kapelusik. Bał. <Od imienia Rafael>

[**Rafanie**, a, blm.] *czynność cz. Rafać*.

Rafeęgi, ów, blp., **Naciąg** *narzędzie żelazne, którym bednarze naciągają obręcz na naczynie*. <Nm. Reifzange>

Rafiasto przys. od **Rafiasty**.

Rafiastość, i, blm. rz. od **Rafiasty**.

Rafiasty *pełen raf*: Przesmyk R. *Zatoka rafista*. <Od Rafa>

[**Rafika**, i, lm. i] *wskazówka na zegarze*.

Rafilit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikatów, z rodziny amfibolu, aktywnolit*.

Raflować, uje, ował ręk. *zakręgać końce palców rękawiczki przed jej uszyciem*. <Fr. raffiner, z wprowadzeniem pod Fr. fil = nitka, i Filować>

Raflowanie, a, blm., *czynność cz. Raflować*.

† **Rafina**, y, lm. y p. **Rafa**: *Rafin aby rotman i sternik pilnie przystrzegli dla szwankowania*. Haur. Często statek uwięziony na haku albo na rafinie. Haur. Gdzie R. *jaka lub s. prąd nawinał, potok z ogromnym szumem i pienisto płynął*. Zebr. Ni szkuta, na hak fortunę i zdrowie wniósłszy, nie bez swej rusza s. ruiny, na wart poplawny z prądu lub rafiny. Wad. <Od Rafa>

Rafinacja, i, blm., **Rafinowanie**, **Rafinada**, **Rafinaż** chem. *oczyszczanie sposobami chemicznymi, otrzymywanie produktu jednorodnego z materiału surowego, afinacja*. Przen.: Od owego czasu umysł grecki przeszedł przez tyle subtelnych rafinacji. Kasz. <Od Rafinować>

Rafinad, u, lm. y p. **Rafinada**.

Rafinada, y, lm. y, **Rafinaż** l. a. **Rafinad**, **Rafinat** *cukier rafinowany, cukier zupełnie czysty, znajdujący s. w handlu w kształcie głów*. 2. p. **Rafinacja**. <Od Rafinować>

Rafinadka, i, lm. i cukr. *forma rafinadowa, w którą s. cukrzycę rafinadową nalewa*. <Od Rafinada>

Rafinadowy przym. od **Rafinada**: *Fabryka rafinadowa*.

Rafinat, u, lm. y p. **Rafinada**.

Rafinaż, u, lm. e l. p. **Rafinada**. 2. p. **Rafinacja**. <Fr. raffinage>

Rafiner, a, lm. rzy *ten, co rafinuje*: Celem narady jest utworzenie syndykatu rafinerów, podniesienie cen rafinady i podtrzymanie przemysłu cukrowego. <Fr. raffineur>

Rafinerja, i, lm. e *fabryka, w której chemicznie oczyszczają produkty naturalne lub sztuczne przetwory; oddział cukrowni, gdzie oczyszczają cukier*: Ma zamiar w dobrach swoich urządzić rafinerję nafty. Bał. Przen.: *wyszukana subtelność, wymysł, wyrafinowanie*. Hut.: R. *żelaza = ognisko rafinowe do przetopu surowizny na półwyrób czystszy*. R. *stali*. <Fr. raffinerie>

Rafinować, uje, ował l. *dokonywać rafinacji, oczyszczać z domieszek*: R. *cukier, naftę, żelazo, stal*. 2. *przen. myśleć, rozprawić subtelnie, subtelizować, mędrkować wymyślnie, wydelikacąć wytwornie, analizować drobniogowo; ceregielować s.*: Ja tam tego nie rafinuję, widzę, że ją szkaluje, w łeb go, i po wszystkim. Krasz. 3. *mówić, rozprawić, dowodzić o czym*: Nie tobie o tym R. Sł. wil. <Fr. raffiner>

Rafinowanie, a, blm., **Rafinacja** *czynność cz. Rafinować* Przen.: *Jedynym zadaniem ich życia jest uosabiać R. cywilizacji*. Górs. K. M.

Rafinowany l. im. od **Rafinować**. 2. *przebiegły, wymyślny, wyszukany*: Łotr, oszust R.

Rafinowy *tyczący s. rafinowania*: *Ognisko rafinowe w hucie (= do przetapiania surowizny na półwyrób czystszy)*.

Rafinoza, y, blm. chem. *melitoza, cukier z bawelny, z mianu eukaliptowej, wogóle cukier z wzorem C₁₈H₃₂O₁₆ + 5H₂O*.

Rafja, i, blm., *kosz. rodzaj trawy suszonej do plecenia koszyków do kwiatów a. innych, na kimy, do oplatania butelek i t. p.*

Rafka, i, lm. i l. p. **Rafa**. 2. [R.] = a) *luźne rzeszoto druciane do oczyszczania zboża*. b) *jeden z przyrządów w młynie*. c) *rodzaj sęci*. d) *myśl. część pierwsza nogi nął rapcami u dzika*. <Od Rafa>

[**Rafkować**, uje, ował] *przepuszczać przez rafkę (rzeszoto)*. <Od Rafka>

[**Rafkowanie**, a, blm.] *czynność cz. Rafkować*.

1. **Rafła**, i, lm. e *walcowana sieć rybacka z otworami z obu końców walca*: *Rafle, sieć nieco podobna do żaków, z obu stron otwory i serea w środku mająca*. Kluk. [Kłomla = sieć ręczna, gdzieindziej zwana rafła, do potowu po brzegach niewielkich ryb i raków.

2. **Rafła**, i, lm. e *grzebień żelazny lub drewniany do obrywania główek lnu, dzierglica*. <Nm. Raffel>

[Rafnąć, nie, ną] *skrobnać, drapnąć*. < Nm. raffen >

[Rafnięcie, a, blm.] czynność cz. Rafnąć.

Rafować, uje, ował *przepuszczać przez rafę, przesiawać ziemię, zboże, szwir, rudę i t. p., arfować*. < Nm. raffen >

Rafowanie, a, blm., czynność cz. Rafować.

Rafreszyser, a, lm. y *rozpylacz, przyrządek do rozpylania płynów*: Pompować R. Prus. Migotcił bańkę rafreszysera i odświeżał powietrze. Prus. < Fr. rafraîchisseur >

[Rafy, raf, blp.] p. Rafa.

[Raga, l. lm. i] l. *odnoga różgi weselnej*. 2. *szkapca*.

[Ragady, ad, blp. patol. *rozpadliny a. popękania skóry* (rhagades). < Łć. rhagades, z Gr. >

Ragit, u, lm. y min. *minerał z gromady saletrówców, jeden z arsenianów bizmutu i uranu*, 2 B i AsO₄. 3B i (OH)₃.

[Ragucie, i, blp.] *samie niepodkute do zwożenia drew*. < Lit. rogutes >

[Rahatlakum, u, blm.] *rodzaj tureckiej galarety z jabłek i cukru*. < Tur. >

[Rahulka, i, lm. i] l. *rodzaj puszcanki zakończonej ostrzem, na której jest nasadzona rybka mniejsza, np. płotka, na przynętę*: Złapał szczupaka na rahulkę 2. bot. p. *Ostróżka*. < Brs. rahulka, rohulka >

[Rahytle, i, blp.] p. Raca.

Raiciel, a, lm. e *ten, co rai, stręczyciel, faktor*. < Od Raić >

Raicielka, i, lm i forma ż. od Raiciel.

[Raiczek, czka, lm. czki] p. Raj. < Od Raik >

Raić, i, il l. [R.] *radzić, naradzać ś., obradować, debatować*: Raiłi sobie o jedny kochance, chtëry chtërą pojąć mił. 2. *stręczyć; rekomendować; swatać*: Wydać jej nie chce za tego, którego mi We Pan raisz. L. R. komu służącego. Do Lwowa jeździ na kontrakty R. sumy paniczom, eo ś. w karty zgrali. Jag. R. komu żonę, męża. Troc. Św. Ambroży żadnemu żony nie raił, żadnemu na żołnierstwo nie radził, do żadnego na ucztę nie szedł. Skar. Ze stem tysięcy żonę mu R. obiecał. Falib. Pięknie panienka zbywała tych, co ją za mąż raiłi. Skar. Nie ten sercu miły, eo go ludzie rają. Ludzie mi cię rają i rodzice dają. Pśń. < Od Rajca >

[Raidła, def, blp.] ?raj: *Wież-ze, duso, na me skrzydła, zaniosę cię pod R.* < Od Raj >

Raik, u, blm. p. Raj: *Urządzony był wygodnie i gustownie, nakształ rajku, pełnego woni. Jez. Jesteś czarodziejką, Paulo, z niczego prawdziwy R. zrobiłaś. Orzesz.* < Od Raj >

[Rainy, in, blp., Rajty, Rajby] *swaty, zmówiny; oświadczenia*. < Od Raić >

Raj, u, lm. e l. *ogród rozkoszny, w którym Adam z Ewą mieszkali; eden*: Nasadził Bóg sad w Edenie. Bud. (abo raj, ale to słowo już stare. Bud.). Miejsce kwitające było wszelkim majem rozkosz i ozdob, a stąd mianowano rajem. Kulig. R., według sensu literalnego, jest ogród kosztowny. Galat. Wygnańcy rajsey, radzibyśmy swój R., w którym stworzeni jesteśmy, naleźli. Skar. Pan Bóg i w raju człowiekowi próżnować nie kazał. Skar. Dobrane małżeństwo to R. na ziemi. Prz. Będzie tęskniło serce, gdzie miło, jak dusza do raju. Koch. W. Ludzie w rozkoszach grzeszyć mają we zwyczaju: gdzie ś. też grzech urodził, jezeli nie w raju? Koch. W. R. utracony poemat Miliona. Byłem w połowie drogi do raju. Mick. Przen.: Ptasi R. = *zadrzewione ustronie dziewicze, pełne woku, gdzie ptactwo chętnie przebywa, napelniając*

powietrze swoim śpiewem. Wiele ustroni dziewiczych, gdzie ś. rozciągały raje cietrzewi. Sp. (= *ptasi R. ulubiony przez cietrzewie, szczeg. w porze igrzyskowej*). Przen.: R. ziemski = *miejsce rozkoszne, zapewniające szczęście*: R to mniemają być, gdy kto ma miejsce rozkoszne bez pracy. Biel. M. Rozumiał, że do raju ziemskiego powrócił. Skar. 2. *miejsce pobytu błogostawionych, sprawiedliwych zmarłych, niebo, królestwo niebieskie*: Rajem nazywa ś. niebo i w niebie cerkiew tryumfująca, bo w raju było drzewo żywota, od którego eo kto zjadł, na wieki żyje. Galat. R. i królestwo niebieskie jest jedno, w którym święci zażywają dóbr onych niebieskich doskonałego uczestnictwa. Smotr. Nie R. niebem nazywają, ale niebo rajem. Smotr. Radaby dusza do raju, ale grzechy nie puszczają. Prz. Czyliś (Orszulo) do raju wzięta? Kochan. Dziś ze mną będziesz w raju. Wu]. R. Mahometa. 3. × R. *najwyższy rząd miejsc dla widzów w teatrze, paradyz*. Czart. A. Utrzymuje, że z raju najlepiej widać, bo kto z góry patrzy, wszystko widzi. L. W teatrze są różnego gatunku spektatorowie: jest łoża, jest parter, jest i R. L. Zdr. Raik. < RAJ >

1. [Raj, a, lm. owie, Rajek, Rajnik, Rajko] *ten, co rai, swat, dziewostab*. < Od Raić >

2. [Raj, a, lm. e] p. Reja.

Raja, i l. lm. owie p. Rajas: *Nosi wodę do rai, to jest poddanego tureckiego Greka a. Armanina*. Budż. 2. blm. zb. *rajowie, ludność niemahometańska w Turcji*: Skromne sadyby rai choimskiej. Rol.

[Raja, i, lm. e] l. p. Reja. 2. *bloto, topielisko*.

!Rajah, a, lm. owie p. Radza.

Rajas, a, lm. y, Raja *niemahometański poddany w Turcji*. < Arab. >

[Rajbetka, i, lm. i] l. p. l. Paca. 2. *tarła*: Hebel i R. = *tarki do gladzenia wapna (tyнку) przy murowaniu*. < Od Nm. Reibe >

[Rajboki, ów, blp., Rejbaki] *kluski kartoflane*.

Rajbor, a, lm. y l. rzem. *narzędzie do rozwiercania, rozrabiania dziur, rozwiertnik, tarnik, noż. krajsbor*. 2. stol. *świder stolarski, rzeźbiarski do drzewa*. < Nm. Reiber >

Rajbować, uje, ował l. [R.] *szorować*. 2. *mul. wyprawiać wapnem, tynkować*. 3. *piek. rozrywać ciasto wpuszczone w płyn*. 4. stol. *przyklejać odwręcznie formę, pobijając go młotkiem, do drzewa*. < Nm. reiben >

Rajbowanie, a, blm., czynność cz. Rajbować.

[Rajby, ów, blp.] *swaty*. < Od Raić >

Rajca, y, lm. y l. *radca, radny, członek rady*: R. miejski. To, eo ś. złego staje, nie królowi młodemu, ale starym rajcom jego przypisują. Skar. (= *doradcom*). Jacy rajcy, taka rada; jak kto rozumie, tak gada. Prz. 2. [R.] = a) *pośrednik przy sprzedaży i kupnie, faktor*. b) *swat, dziewostab*. < Z * Radzca, od Radzić >

Rajcajg, a, lm. i garb. *skóra wyprężona*. < Nm, Reihzeug? >

Rajcować, uje, ował l. *dowodzić, rozwozić ś. rezonować, rozmawiać, sejmować, gawędzić, radzić, naradzać ś.*: Rajeu], rajcu], a z garbków kipi! A to baby rajeuja! Cosik rajcowali po ciehu. Prus. Żydzi rajcowali przy synagodze na Kazimierzu Sienk. 2. [R] *prosić o radę, radzić ś.*: Możeby ś. znalazła baba, coby poradziła na biedę? — Rajcu], kto ci bronii, ale ja tam nie wierzę w babskie rady. Dyg. < Od Rajca >

Rajcowanie, a, blm., czynność cz. Rajcować.

Rajczak, a, lm. i bed. *bednarskie narzędzie żelazne do odchylania klepek i wciągania den do kimy.*

× **Rajczanka, i**, lm. i córka *rajcy, radcówna.* Troc. <Od Rajca>

× **Rajczy** przym. od **Rajca, radcowski**, L. <Od Rajca>

× **Rajczyk, a**, lm. e *syn rajcy.* L.

× **Rajczyni, y**, lm. y i. *żona rajcy, radczyni.* 2. forma rz. od **Rajca**: Ciekawość swoją dosyć drogo najpierwsza na świecie R. Ewa przypłaciła. L. (= *doradczyni*). <Od Rajca>

[**Rajczyni, i**, lm. e] *swatka.* <Od Rajca>

Rajda, y, lm. y *ślus. okrągłe ucho klucza, stanowiące jego rączkę.*

Rajek, jka, lm. *jkowie* l. p. I. [**Raj**]. 2. *marszałek wesela, starosta weselny; swat.*

[**Rajelupa, y**, lm. y] *swacha, swatka.*

Rajenie, a, blm., czynność cz. **Raić**.

[**Rajent, a**, lm. o] p. **Rejent**.

Rajf, a, lm. y *ślus. wyślóbiecie w bardzo kłuczowym.* <Nm. Reif>

[**Rajfa, y**, lm. y] *obrzęcz na kole.* <Nm. Reifen>

Rajfkluba, y, lm. y *noż. kluba stalowa, wstawiana w imadło i trzymająca przedmiot, około którego trzeba coś robić.* <Nm. Reifkluben>

Rajflit, u, lm. y *masa strzelnicza.* <Ang.>

Rajfować, uje, ował l. *zakładać obręcz na koło.* 2. *zbiierać pilnikiem kanty ostre.* <Od Rajfa>

Rajfowanie, a, blm., czynność cz. **Rajfować**.

Rajfur, a, lm. y, × **Rajfura** *stręczyciel, faktor, szceg. stręczyciel nierządu, makarelnik, makarel.* <?Nm. Reihenföhrrer>

× **Rajfura, y**, lm. y m. p. **Rajfur**: R, który jedną sposobą rozmaitych rozrywek i bawienia panom. Zabł. Sam przewodzącą amantów, sam byłem rajfurą. Hul.

× **Rajfuroczyzna, y** lm. y p. **Rajfurka**. L. <Od Rajfurka>

Rajfurka, i, lm. i, [**Jarfurka**] l. a. × **Rajfuroczyzna** *stręczycielka, faktorka, szceg. stręczycielka nierządu, makarela*: Inaczej ś. dzieje z temi, których a. same amantki a. rajturki ludzą. L. 2. [**R.**] *bajczarka, plotkarka.* <Od Rajfur>

Rajfurować, uje, ował, [**Rajfurzyć**] *występować w roli rajfura a. rajfurki, być rajfurem a. rajfurką, stręczyć.* <Od Rajfur>

Rajfurowanie, a, blm., czynność cz. **Rajfurować**.

Rajfurski przym. od **Rajfur, factorski, stręczycielski**.

Rajfurstwo, a, blm. *zajęcie rajfura, rola rajfura, stręczycielstwo, faktorstwo.* <Od Rajfur>

Rajfurzanka, i, lm. i córka *rajfura, rajfurki*: Dystyngowana jakaś R. L. <Od Rajfurka>

[**Rajfurzenie, a**, blm.] *czynność cz. Rajfurzyć.* [**Rajfurzyć, y, ył**] p. **Rajfurować**. <Od Rajfur>

[**Rajgod, u**, blm.] *turkot*: R. wozu.

Rajgować, uje, ował tkac. *zakładać osnowę na warsztacie tkackim.* <Nm. reigen>

Rajgowanie, a, blm., czynność cz. **Rajgować**.

Rajgras, u, lm. y bot. I. R. francuski a. krajowy p. Wysypka. 2. R. angielski p. **Kąkol**. 3. R. swojski a. francuski p. **Niestrawa**.

[**Rajka, i**, lm. i] *gatunek jabłka.* <Od Raj>

[**Rajkawka, i**, lm. i] *grzechotka.*

[**Rajko, a**, lm. owie] p. I. [**Raj**]. <Od I. [**Raj**]>

Rajls, u, lm. y gór. *rels, szyna kolejki w kopalni.* Łab. <Ang.>

Rajlsowy przym. od **Rajls**: *Walcownia rajlsowa.* Łab.

Rajmondyt, u, lm. y min. *siarczan żelaza o składzie: 2Fe₂O₃, 3SO₃, 7H₂O.*

Rajmować, uje, ował hut. *czyszczyć musle i wyciągać z nich po dopełnionej dystylacji pozostałych sprazonych i przepalonych resztek galmanu, jego złoża, miału węglowego i popiołu.* Łab. <?Nm. reinen>

Rajmowanie, a, blm., *czynność cz. Rajmować.* **Rajmówka, i**, blm. hut. *wyskrobki popiołu wydystylowanego galmanu i prochów cynkowe, wyrzucane z musli po jej odpędzeniu.* <Od Rajmować>

I. × **Rajmunda, y**, lm. y *remont, zakupywanie świeżych koni dla wojska.* <Zam. Remont>

2. × **Rajmunda, y**, lm. y *stara szkapca wybrakowana, mercha, wywłoka*: Przywlokło go tu do nas stare kareicko, a konie jak rajmundy.

× **Rajmunterz, a**, lm. e *dostawca koni dla wojska*: Będąc rajmunterzem elektora saskiego, potrzebował kapitału, żeby nim obracać. Rzew. <?Nm. Regimenter>

Rajna, y, lm. y p. **Reja**.

[**Rajnik, a**, lm. ey] p. I. [**Raj**] <Od * **Rajny**, od **Raić**>

[**Rajnisia, i**, lm. e] *ktos nieroztropny.* Gwar.

[**Rajno**] przys. *razno*.

[**Rajntuch, a**, lm. y] p. **Rańtuch**.

× **Rajowiec, wca**, lm. wcy *mieszkaniec raju, niebianin*: Tych rajowców dwoje. Przyb. <Od Rajowy>

Rajowy p. **Rajski**: *Drzewa rajowe.* Białob.

Rajówka, i, lm. i bot. (elettaria) *ros. z rodziny imbirowatych.* Gatunek: R. kardamon, Kardamon, kardamom, × Kardamoma, × Kardamona, Kardymon, [Kardamonja, Kordymonja (e. cardamomum)]. <Od Rajowy>

[**Rajsa, y**, lm. y, **Rajza**] *wędrówka rzemieślnika*: Na rajse isć. <Nm. Reise>

Rajsajg, u, lm. i p. **Rajscajg**.

Rajsbrecik, u, lm. i p. **Rajsbret**.

Rajsbret, u, lm. y, **Rajzbret** *deska, do której przytwierdza ś. papier na rysunek.* Zdr. **Rajsbrecik**. <Nm. Reissbrett>

[**Rajscaki, ów**, blp] *rajskie jabłka.* <Od Rajski>

Rajscajg, u, lm. i, **Rejscajg, Rajsajg** *komplet przyrządów do rysunków technicznych, umieszczony w odpowiednim pudelku.* <Nm. Reisszeng>

Rajser, a, lm. y *kosz. piętuszek drewniany a. rogowy zakończony trzema a. czterema ostrymi kantami, rozchodzącymi ś. w kształcie gwiazdki, na którym rozdziera ś. na części podłużne nadszczypaną wilkę.* <Nm. Reisser>

Rajsfeder, dra, lm. dry *obsadka do otówka a. kredki rysunkowej*: Od Józia miałem srebrny R. And. <Nm. Reissfeder>

Rajshak, a, lm. i org. *rodzaj noża z zakrzywionym kołcem do przerywania blachy cynkowej.* <Nm. Reissshaken>

Rajski l. a. **Rajowy** przym. od **Raj**: *Nam Jevina pierwsza wina rajskie wrota zawarła. Groch. Szezęście ono rajskie. Skar. Używanie rozkoszy rajskich. Skar. Odzieją ś. w nowe lilje i kwiaty rajskie. Birk. Niech nad martwym wlece światem w rajską dziedzinę uludy. Mick. Przen.: luby, miły, słodki, rozkoszny, uroczy, przyjemny, niebianiński: Obiecał wam wesele rajskie. Op. Słyszeli po trzy dni u grobu anielskie śpie-*

wanie i wonią rajska. Skar. Gdzie z kim miło, tam rajskie mieszkanie. Jag. Niechaj wam w tym doczesnym i w przyszłym życiu rajskie świece świeca. Wilk. (= *rajskie, niebiańskie szczęście*). Rajske drzewko = *Boże drzewko, choinka na B. Narodzenie*: Wszystkie dzieci śmiały ś. z różowami od szczęścia buziami, z rękoma ku gałęziom rajskego drzewka wyciągniętymi. Orzesz. Część czwarta obejmuje charakterystykę ogrodów owocowych, czyli francuskich lub rajskech. 2. bot. a) Rajske drzewo = a) (*excoecaria agallocha*) *roś. z rodzaju ślepodrzewu*. β) p. Oliwnik. b) Rajska figa p. **Banan**. c) Rajske jabłko p. **Cytryna**. d) Rajska róża p. **Prawośiaz**. e) Rajske ziarno (*amomum grana paradisi*) *roś., gatunek amomku*. 3. zool.: Ptak R. p. **Ptak**.

Rajsko przys. od **Rajski**: Tak R. zaczęła ś. do niego uśmiechać, że... Orzesz.

Rajsmas, u, lm. y l. *przyrząd do równego odznaczania drzewa przez wydrapywanie na nim linii*. 2. stol. *cyrkiel stolarski*. <Nm. Reissmass>

Rajsmaszyna, y, lm. y garb. p. **Krajalnica**. <Nm. Reissmaschine>

Rajsol, a, lm. e blach. *drut mosiężny do znaczenia, rysowania na blasze*. <?Nm. Reissel>

[**Rajsować, uje, owa!**] *wędrować*. <Nm. reisen>

[**Rajsowanie, a, blm.**] *czynność cz. Rajsować*.

Rajsplata, y, lm. y p. **Wyrównia**.

[**Rajsy, rajs, blp.**] *relsy, szyny*. <Ang. rails>

[**Rajsztok, a, lm. i, Rajtarka**] *droga, chodnik w górach*. <?Nm. Reissestock>

[**Rajsztulować, uje, owa!**] *biegać*: Cielęta rajsztulują.

[**Rajsztulowanie, a, blm.**] *czynność cz. Rajsztulować*.

Rajszula, i, lm. e p. **Rajtszula**. <Nm. Reitschule>

Rajszyzna, y, lm. y *cienka, giętka linja przy rajsbrocie, z poprzeczką w końcu*. <Nm. Reisschiene>

[**Rajtak, a, lm. i, Rajtok**] *przetak*.

Rajtar, a, lm. owie a. rzy, X Ratar, Rejter, X Rajtarz l. *dawny niemiecki żołnierz konny, kawalerzysta z niemiecka odziany, uzbrojony w kiryś, helm, pałasz i karabin*: Bywała jazda sposobem niemieckim ubrana i uzbrojona, którą nazywano rajtarami i dragonami. Skrzet. R. z strzelbą i pałaszem. Star. Zburzyli zamek Santok, żeby ś. na nim więcej rajtarzy nie przechowywali. Biel. M. (= *knechty krzyżackie*). Łacno rajtarom i bratom łby zmieciem. Miek. Wojsko krzyżackie składało ś. najprzód z samych bratów... rajtarów, czyli jazdy. Miek. Pewno rajtary nie dostoją kroku. Miek. 2. † R. *zbojca, rozbójnik, łupieżca, grabieżca, perduellis*. Mącz. Kto ś. dzieli z złodziejem a. w domu złodzieja i rajtara chowa, u Pana Boga sam jest takowym. Hrb. <Nm. Reiter>

[**Rajtarada, y, blm.**] p. **Rajtarada**.

Rajtarja, i, blm., Rajtarstwo *zb. rajtarowie, konnica, ciężka kawalerja, jazda, szczeg. niemiecka*: Ścierał ś. męźnie z Moskwa i zniósł był ich rajtarja. Nies. <Od Rajtar>

Rajtarka, i, lm. i l. *kurтка rajtarska*. Brk. 2. † R. *trzęsienie febryczne, febra, zimnica*. Rej. Mielonów ostrożnie zażywać, by zaś kogo do samej nie ochłodziły febry, aby rajtarki nie nabył. Haur. 3. [R.] p. **Rajsztok**. <Od Rajtar>

Rajtarski *przym. od Rajtar; Rejtarski, kawalerski*: Zawodniki jedne kmiece, drugie rajtarskie. Trzye.

Rajtarstwo, a l. blm, zb. p. Rajtarja. L. 2. lm. a rozbój, grabież, łupiestwo, rabunek: Przez niebytność Ludwika w Polsce łupiestwa, rozboje, rajtarstwa wielkie były. Biel. M. Kacerstwo, R. i zbijanie, fałszowanie buł papieskich kłatwą karzą. Hrb. <Od Rajtar>

X **Rajtarz, a, lm. e** p. **Rajtar**: Miałem ze sobą książęcych rajtarzy. Pol.

Rajter, a, lm. y *men. przyrząd regulujący równowagę w wążkach czułych*.

[**Rajterada, y, lm. y, Rajtarada**] *jazda*. <Od Rajter>

Rajtfrak, a, lm. i, Rejtfrak *frak do konnej jazdy*: Doskonały, nieposzlakowany w swym ciemnym rajtfraku. Zap. <Nm. Reitfrack>

[**Rajtok, a, lm. i**] l. p. **Rajtak. 2. wiaclerko** *na mleko*. 3. *żart. zmówiny*: Idzie na R.

[**Rajtować, uje, owa!**] *jechać konno*. <Nm. reiten>

[**Rajtowanie, a, blm.**] *czynność cz. Rajtować*.

[**Rajttrak, a, lm. i, Rejtrak**] *kurтка, marynarka*. <Z Rajtrok>

[**Rajtrok, a, lm. i, Rejtrok, † Rejsrok**] *kapota*. <Nm. Reitroek>

Rajstok, a, lm. i l. = **Przesuwnica. 2. = Pojeżdżacz**. <Nm. Reistock>

Rajtszula, i, lm. e, Rajszula, X Rejtszula, X Rejtszul *ujężdźalnica, szkoła jazdy konnej, maneż, berajternia*. Przen.: A to R! (= *stodoła, wielka izba, ordynarna*). <Nm. Reitschule>

[**Rajtuch, a, lm. y**] p. **Rańtuch**.

[**Rajtum** *nieod.*] *przyspiewek*: Chwała Bogu R. <Okrzyk.>

Rajtuzy, ów, blp. *spodnie szerokie do konnej jazdy, często podszyte skórą od strony stykającej ś. z koniem, hajdawery, szarawary*: W kurtee i rajtuzech, po podróże ubrany. L. <Nm. Reithosen>

[**Rajty, ów, blp**] p. **Rainy**.

[**Rajwach, u, blm.**] p. **Rejwach**.

[**Rajwak, a, blm.**] p. **Rejwach**.

[**Rajwas, u, blm.**] p. **Rejwach**.

[**Rajza, y, lm. y**] p. **Rajsa**. <Nm. Reise>

Rajzbrecik, u, lm. i, p. Rajzbret.

Rajzbret, u, lm. y p. **Rajsbret**: Był to szepł, krząjący wzdłuż ławek, czepiający ś. tablic, rajbretów, wtmynkający ś. z podnoszonych pulpity. Zap. Zdr. **Rajzbrecik**. <Rajssbrett>

Rajzender, a, lm. rzy *wędrownik, podróżny*; *han. komiwojazer*. <Nm. Reisender>

X **Rajzowniczy** *przym. od Rajzownik*.

X **Rajzownik, a, lm. cy** *czeladnik wędrowny*.

Rak, a, lm. i, [Rek] l. *zool (astacus) skorupiak słupkooki dziesięcionogi długoodwłokowy*, [p a d]: R. rzeczny a. strumieniowy a. kręposzczypcy (a. fluvialis). R. jeziorny, rzeczny, Troc. R. długoręki (a. leptodactylus) R. gruboręki (a. pachypus). Sięgnąć trzeba do dziury, kto chce łowić raki. Pot. (= *bez pracy nie będzie kołaczy*). Straciliśmy tyle, a przecię to nas nie boli, jakby to R. z kobielei wypadł. Star. Chcąc skarać raka, w wodę go wrzucił. l. (= *dogodził mu*). Naponinała raka jego matka, aby przed ś. laźl, a nie wspak (= *kociół garnkowi przygania, a sam smoli*). Jutro o tej porze, jak R. świeńcie na ugorze. Prz. Przen.: Wie, gdzie raki zimują (= *chyttra sztuczka, mądry, przebiegły, domysłny*). Przen.: Pójśe na raku = *ustąpić, cofnąć ś.*: Upokorzył ś. szlachcic i poszedł na raku. Pol. Na raku jechać. Troc. (= *wlec ś. jak smola, leżeć zółwim krokiem*). Na raku ś. wloką. Pot. Rakiem, raczkim leże

= na bałuku. L. (= *raczkować, bałykać ś., czol-gać ś. na czworakach*). Cisałem ś. chyłkiem, włóczyłem rakiem przez opady i wązki ganek. Oss. Zbiore me dziatki, wnuczki z prawnuczaj orszakiem i te, co są w pieluchach i co pełną rakiem. Nar. Przen.: Spiec raka, spiec raki = *zaczzerwienić ś., dostać żywych rumieńców, oblać ś. ponsem*: Raki piec = *ze wstydu czerwienić ś., rumienić ś., wstydem płonąć, pełgnąć*. L. Napiękałabys raków, słysząc o tym. L. Raka upiec, raki piec. Troc. Spiekł raka i ręce sobie schował w jedną kieszeń fraka. Mick. Przen. (o dziecku) *malec, żaba, gnida*: Stul gębę, zatracony raku! Dyg. [Raku pieczony! O wy, raki pieczone! (na leniwe konie)]. 2. × Raki = *wiersze, które w spałku czytane mają sens odmienny, zupełnie ubliżający*. „Raki“ wiersz Jana Kochanowskiego. 3. R. niemiecki = *świeraszcz*: Mnie tu karmią suchym chlebem i rakami niemieckimi w krupniku. — Raki niemieckie? cóż to za potrawa? zapytałem. — Świeraszcz, odpowiedział mi. Budz. 4. przyrząd *ze stali zapobiegający cofaniu ś. nart przy chodzeniu w górę*. 5. przyrząd do chodzenia po lodzie i twardym śniegu. 6. narzędzie do wyciągania szynali lub srub. 7. [R.] a) *grajcarzek do wykręcania nabojów na końcu stempla do strzelby*. b) w staroświeckim wozie pomiędzy dwoma „wojnikami“ na osi przymocowany kawał drewna na zakładanie orczyka Gwar. c) na wiadraku, miara drewniana do regulowania odstępów między palcami koła młyńskiego. d) Raki = *podkówek, żelazka pod obuwie do chodzenia po drzewach przy spławie*. e) Raki = *wyszywawie zwłóczki na przodzie spodni*. f) Iśé na raki = *nie być dopuszczonym do egzaminu i z tego powodu próżnować*. g) białe raki, białe recki albo owoce kokosze = *ójjka*. 8. astr. *jeden z gwiazdozbiorów zwierzęcowych, położony na półkuli północnej nieba*: Znak Raka przypada obecnie w gwiazdozbiorze Bliźniąt. Słońce wstępuje w znak Raka. Gdy słońce Raka zagrzewa, a słońce więcej nie śpiewa, sobótkę, jako czas niesie, zapalono w Czarnym lesie. Kochan. R. na niebie, znak niebieski czerwony. Żebr. Słońce teraz w Raku. Troc. Zwrotnik Raka. 9. chir.: R. Galena = *opaska na głowę (cancer Galeni)*. 10 fl. *klń służący do wzmocnienia chrupci w rytku*. 11. leśn. *choroba drzewa, polegająca na zbytecznym napływie soków i na ich gniciu*: Drzewa R. mają, kiedy kora jak krostami obsypana będzie; zle to zaraz dalej postępuje i drzewo gubi. Kluk. 12. mor.: Raki są jak paciurze drewniane nawleczone i do rej przywiązane, któremi, gdy mają żagiel podnosić, maszt opasują, aby po nich żagiel ś. do góry posuwał. Mag. Raki na statkach. Haur. 13. patol. *nowotwór złośliwy (cancer, carcinoma)*. R. czerniaczkowy, × czerniak, × R. czar-ny (melanocarcinoma), galaretowaty, × przegródkowaty, × dołkowaty, trzęsak (e. alveolaris), gruczołowaty (adenocarcinoma), kominiarski a. skórny maszyn (e. asbolicum). R. kosmkowy a. kosmaty p. Kosmak. R. naczyniasty a. × kędzierzakowy p. *Kędzierzakowiec*; R. ogólny (carcinomatosis), pancierzowaty (e. loricatus), parafiniarski; R. płaskokomórkowy (e. planocellulare), rdzeniasty, rdzeniak (e. s. fungus medullaris), rogowy (e. ceratodes), twardy, włóknisty, łskir (e. scirpus), wodny, zgorzel policzka, dzięgień (noma). Ma R. (kancer). Troc. Przen.: Im powietrza w pier-si nie stanie, bo i tak R. kozački pierś tę to-

czy. Sienk. 12. wet.: R. kopyta. R. językowy p. **Kurdziel**. 13. wiośl.: *Jazda rakiem = jazda rufą naprzód*. Raka złowić = *przy polkładaniu wiośło w niewłaściwą stronę odwrócić*. Zdr. **Raczek**, [Raczus]. <RAK>

× **Raka**, i, lm. i, × **Racha** *wędnik, hultaj, ladaco*: Ktoby rzekł bratu swemu R., będzie wienien.

× **Rakalja**, i, lm. e p. **Rakarz**: *Ja cię nauczę, złodzieju jakiś, rakaljo!* Krasz. <Fr. racaille> [Rakarczyk, a, lm. i] p. **Rakarz**. <Od Rakarz >

Rakarka, i, lm. i l. *ta, co sprzedaje raki*. 2. [R.] = a) forma z. od **Rakarz**. b) *żona rakarza*.

Rakarnia, i, lm. e *zakład, warsztat rakarza (= hycła)*: Projektuje ś. wybudować rzeźnię, targowicę i rakarnię. <Od Rakarz >

[**Rakarować, uje, ował, Raksować**] *zajmować ś. ciężką i brudną robotą*. <Od Rakarz >

[**Rakowanie**, a, blm.] *czynność cz. Rakarować*.

Rakarski przym. od **Rakarz**, *hycłowski*: **Rakarskie nasienie!** **Rakarskie plemię!**

1. **Rakarz**, a, lm. e l. *ten, co łowi i sprzedaje raki*. <Od Rak >

2. **Rakarz**, a, lm. e, × **Rakalja** *oprawca, hycel, kat*. Przen.: *łotr z pod ciemnej gwiazdy, hycel, wisielec, obies, łajdak, hultaj i t. p.* <Nm. Rakker >

Raki nieod. p. **Rakija**. <Tur.>

Rakietka, y, lm. y a. w lm. [Rahytje] l. a. *Raca narzędzie ogniste, składające ś. z papierowej powłoki wal-cowatego kształtu, napełnionej wydrążoną wewnątrz zaprawą palną*: Puścić rakietę. Znowu biegł po izbie, dymem gęsto dmuchał, podobny do szmermelu a. do rakiety. Mick. 2. *rodzaj łopalki z siatki rozpiętej na owalnej ramce, z rączką, do podbijania pilki lub walania w niektórych grach ogrodowych*: Rakietę tak jeden drugiemu piłkę podaje, żeby nie upadła. Górn. Rakiety do grania bywają leszczowe, czeremchowe. Kluk. 3. a. **Bełkotka** cukr. *przyrząd, przez który przechodzi sok odwapniony przy fabrykacji cukru*. Zdr. **Rakietka**. <Nm. Rakette, Włos. racchetta >

Rakietka, i, lm. i l. p. **Rakietka**: *Trzaskawka, petarda*, R. 2. gorz.: R. do ogrzewania wody w drożdżarni = *kadłca lub cylinder metalowy, na dnie którego znajduje ś. rurka panewi*.

Rakietnik, a, lm. cy *artylerzysta używany do puszczania rakiet*: Korpus rakietników. <Od * Rakietny, od Rakiet >

Rakietowy przym. od **Rakietka**: *Oddział rakietników konnych pod dowództwem podporucznika Szopowicza o czterech kozłach czyli łozach rakietowych*. Gemb. Angliacy sprowadzili na ład baterję rakietową. Bl.

Rakija, i, blm., **Raki** *nazwa wódki w krajach Lewantu*: Ugaszczanie wszystkim, co chata najlepszego ma: kawą, rakiją. Spas. <Tur.>

Rakobranie, a, blm. *połów raków*: Czemu jaki mniejszy poeta nie miałby opisać rakobrania? Rog. <Rak + Branie >

× **Rakotwór**, oru, lm. *ory patol. guz rakowaty*. <Rak + Twór >

× **Rakowacenie**, a, blm., *czynność cz. Rakowacenie*.

× **Rakowacieć**, eje, ał *patol. 1. przetwarzać ś. w raka*. 2. *dostawać raka*. <Od Rakowaty >

[**Rakować, uje, ował**] *wynosić a. wywozić nieczystości, śmieci*.

[**Rakowanie**, a, blm.] *czynność cz. Rakować*.

Rakowato przys. od **Rakowaty**. L. **Rakowaty** I. *do raka podobny*: Skorupiak R. 2. patol. = a) *wyglądający naraka* (carcinomatosus): Brodawki coś w sobie rakowatego mające. Perz. Guz R. b) *cierpiący na raka*. <Od Rak>

Rakowianin, a, lm. anie przes.: *arjanin, socynjanin, nowochrzczeniec*: Ty nie wierzysz bóstwa Chrystusowego, rakowianinie! Białob. <Od nazwy miasta Rakowa>

Rakowiec, wca, lm. wce patol. *nowotwór rakowaty*. <Od Rakowy>

Rakowy, **Raczy** I. przym. od **Rak**; [**Reczy**]: Rakowe nożyce. Troc. Zupa rakowa. Rakowenogi. L. Rakowe rękawiczki wyszywane suto czarnym jedwabiem. Gaw. (= *koloru raka*). Rakowe oczy są dwa wapniste kamyczki, znajdujące się w żołądku raka przed każdym zrzućciem skorupy. L. 2. apt.: Rakowe oczy, racze, rakówki (lapides s. oculi cancerorum). Rakowej i wrocławskiej maści żadnemu choremu nie żałować. Haur. Rakowa maść. Troc. W lekarniach robią też z raków do wewnętrznego zażywania masło rakowe. Kluk. 3. patol.: Wygląd R.; charakterstwo rakowe (cachexia carcinomatosa). <Od Rak>

Rakówki, ek, bhp., apt. *racze oczy a. kamyczki* (lapides cancerorum). <Od Rakowy>

[**Raksować**, **uje**, **ował**] p. **Rakarować**.

[**Raksowanie**, a, bhm.] *czynność cz. Raksować*.

Ral. muz. skróć. z *rallentando* = *zwalniając*.

Raljować, **uje**, **ował** *nanowo zebrać rozproszonych, zwrócić na swoje stanowisko, sformować znów*: Natychmiast armaty obrócono na przeciwnika, który rejterującym się zastępował, a razem, ile możności, żeby nikogo w nieporządku nie przepuszczać, ale zaraz R. (Dziennik czynności wojennych gen. Dąbrowskiego). <Fr. rallier>

Raljowanie, a, bhm., *czynność cz. Raljować*.

Ralstonit, u, lm. y min. *minerał przedstawiający jeden z związków fluoru i glinu*. <? Od imienia Ralston>

[**Ram**, u, lm. y] p. **Rama**. <Z Rama>

Rama, y, lm. y, [**Ram**, **Ruma**] a. w lm. **Ramy** I. *obwódka, oprawa, obsada z listwy, najczęściej prostokątna lub owalna*: R. do obrazu. R. okienna. Okna każde osadzają się w ramach. Swit. Ramy do okien. Troc. Ramy do okien bywają dębowe, sosnowe. Kluk. Ramy od obrazów z włoskiego orzecha. Kluk. Ramy z deską do obrazów albo deska z ramami. Kn. R. a. ramy do obrazów pozłoczone. Troc. Lustro w ramach złoconych. W ramę oprawić. Troc. Ramami (w ramy) oprawiony obraz. Troc. Rysunki w ramki oprawne. L. Stroje wykwintne, nakształt ram wytwornych złego obrazu, bardziej oznaczają defekta, jakie są, duszy. L. Przen.: Niepodobna tego epizodu zawrzeć w tak ciasnych ramach. Krasz. (= *granicach; w tak ciasnym zakresie*). R. do rozpięcia czego na niej. Ramy bez tablicy, jakby krosnka a. listwy drewniane do obrazów papierowych, płóciennych. Kn. (= *blejtramy*). Ramy a. listwy drzewiane do przybicia obrazów. Troc. Ramy sukienne. Troc. Sukna w ramy rozpinają. Grod. R. u smuklerza pięć łokei długa, na której się osnowa nasnowywa. Mag. Ramy do rozciągania płócien. Troc. Ramy (krosnka) do wyszywania. Troc. R. w pilach ma w środku pięć osadzoną. Sol. Szparagi jak najprędzej przy piecu na ramie suszone być mają. Kluk. R. na suficie, na środku sufitu gzyms okrągło lub czworograniasto obciążnięty. Mag. Ściany malowane w ramy (= *w pasy prostokątne, obejmujące ściany nakształt ram, w tafle*). R. w prasie dru-

garskiej, żelazna, utrzymuje szrubami formę na fundamencie. Mag. 2. X R. p. Ryza. Śl. wil. 3. bud. p. Krajka. 4. fl. *prostokąt z grubych belek na pasie a. płycie, w który kładą się warstwami szczyty drzewa ojalowego przeznaczonego do spławienia*: Pas z ramami. 5. gór. *wierzchnie ocebrowanie wyłotu szybu, z rąb, zręb, jarzm o*. 6. hut.: Ramy zawieszony = *ramy, na których spoczywają niekiedy walce wierzchnie i które zastępują sztendry różnych przyrządów w hutach, za wieszony ramowe*. 7. kol.: R. dolna klatki wozowej = *jej podwalina, przycięś*. R. górna a. płatew podłużna klatki wozowej 8. mech. *część stała jednolita obejmująca części ruchome lub sztu-kowane drobniejsze*. R. w cyklach (welocepedach) = *pręty żelazne będące osnową budowy cykli*. 9. węgl. *jeden z otworów pozostawionych w mierzku do regulowania przez ich zatyskanie i odtykanie — ognia i zwęglania, dymnik, luft*. Łab. Zdr. **Ramka**, **Rameczka**. <Nm. Rahmen>

Ramadan, u, lm. y, **Ramazan** *święto połączone z wielkim postem, u mahometan*. <Tur.>

Ramadanowy przym. od **Ramadan**.

[**Ramatać** się, a się, ał się.] *robić łoskot, tłuc się, romotać się*.

[**Ramatanie**, a, bhm.] *czynność cz. Ramatać*.

Ramazan, u, lm. y p. **Ramadan**: R. jest to wielki post turecki Miek. Dziś zachodzi słońce Ramazanu. Miek. W dzień Ramazanu, gdy zapadło słońce, Leila poszła kąpać się w ogrodzie. Miek. <Tur.>

Ramazanowy przym. od **Ramazan**: Wisiały ramazanowe lampy i świąteczne. Słow.

Rambura, y, lm. y *gatunek jabłoni i jabłka*.

[**Ramcować**, **uje**, **ował**] *kolatać gwałtownie do drzwi*.

[**Ramcowanie**, a, bhm.] *czynność cz. Ramcować*.

[**Ramda**, y, lm. y, **Remda**] *człowiek łęgi, kłoc; kobieta wysoka, łęga a. niezgrabna*. <Nm. Ramme>

[**Ramdada**, nieod.] *przypięw*. <Okrzyk.>

Rameczka, i, lm. i p. **Rama**.

Ramelsbergit, u, lm. y min. *minerał z gromady lampytów, z rzędu pirytoidów, odmiana chloantytu*.

Ramiarski przym. od **Ramiarz**: Płaskorzeźby do przyozdobienia wyrobów galanteryjnych, ramiarskich, stolarskich. Piet. Warsztat, czeladnik R. <Od Ramiarz>

Ramiarstwo, a, bhm. *rzemiosło ramiarza*.

Ramiarz, a, lm. e *rzemieślnik, który robi ramy*. <Od Rama>

Ramiączko, a, lm. a I. p. **Ramię**. 2. *część sukni, koszuli, bluzy, przypadająca na ramię i gładko przylegająca do niego*. Partuch z ramiączkami = *szelkami przez ramiona*. 3. *wieszadło kształtu obojczyka, z hakiem w pośrodku, na które nakłada się szczegół garderoby dla powieszenia go w szafie*. <Od Ramię>

Ramieniak, a, lm. i rzem. *gatunek pilnika, pilnik z rączkami*. <Od Ramię>

Ramienica, y, lm. e, **Ramiennica** bot. 1. a. **Krynicznik** (chara) *rośl. z gromady wodorostów, z klasy ramieniec, z rodziny ramienicowatych*. 2. **Ramienice** (characrae) *nazwa roślin stanowiących klasę wodorostów*. <p. Ramiennica>

[**Ramienie**, a, lm. a] p. **Ramię**: **Ramienia** graniate były. Kon. Na ramieniach. Kon.

Ramieniec, nca, lm. nce, **Semafor** kol. *telegraf optyczny*. <Od Ramię>

Ramieniołokciowy anat. p. **Ramieniołokciowy**. < Ramię + Łokciowy >

Ramienionogi, ów, bhp., zool. (brachipoda) *gromada mięczakow.* Nus. < Ramię + *Nogi, od Noga >

Ramienopromieniowy anat. p. **Ramienopromieniowy**. < Ramię + Promieniowy >

Ramieniosprychowy anat. p. **Ramieniosprychowy**. < Ramię + Sprychowy >

Ramieniołokciowy anat. p. **Ramieniołokciowy**. < Ramieniowy + Łokciowy >

Ramienowopromieniowy anat. p. **Ramienowopromieniowy**. < Ramieniowy + Promieniowy >

Ramieniosprychowy anat. p. **Ramieniosprychowy**. < Ramieniowy + Sprychowy >

Ramieniowy p. **Ramienny**: Kość ramieniowa, pod wyrostkiem łopatkowej kości. Krup. × Muskul kruczo-dziobowo-R. p. **Kruczo-R.** < Od Ramię >

Ramienny 1. *mający ramiona, opatrzony ramionami*. L. 2. *mający wielkie, wydłużone, szerokie ramiona, barczysty, pleczysty*. Kn. < Od Ramię >

Ramiennica, y, lm. e bot. p. **Ramiennica**. < Od Ramiennik >

Ramiennik, a, lm i mech. *koło drewniane, czyli wieniec, lub żelazne na wał wbite, w którym osadzone są ramiona, np. na wale młotowym we fryszercze*. Łab. < Od Ramienny >

Ramiennikowy przym. od **Ramiennik**: Obręcz ramiennikowa = *skówa żelazna na toporzyku młotowym, gdzie je podnoszą ramiona wału*. Łab. < Od Ramiennik >

Ramieniołokciowy, × **Ramieniołokciowy**, **Ramieniołokciowy** anat. *tyczący ś. kości ramiennej i łokciowej* (humeronariz): **Mięsień R.** < Ramienny + Łokciowy >

Ramienopromieniowy, **Ramieniosprychowy**, **Ramienowopromieniowy**, **Ramieniosprychowy**, **Ramienopromieniowy**, **Ramieniosprychowy** (humeroradialis) *tyczący ś. kości ramiennej i promienia a. sprychy*: **Mięsień R.** (supinator longus). < Ramienny + Promieniowy >

Ramieniosprychowy anat. p. **Ramienopromieniowy**. < Ramienny + Sprychowy >

Ramienny, † **Ramienny**, **Ramienny** 1. anat. *tyczący ś. ramienia, barkowy* (brachialis, humeralis): **Kość ramienia**, **barkowa**, † **piszczał ramięny** (Perz.), † **rura** od łopatki a. przednia rura (Urs.), **ramieniowa** (Kirch.) (humerus, os humeri). **Kość ramienia** nad piersiami (Kn.) = *oboczysk*. **Mięsień R.** (musculus brachialis internus). **Splot R.** (nerwów) (plexus brachialis). **Staw R.** (iunctura humeri). **Tętnica ramienia** (arteria brachialis). 2. patol. **Stawu ramiennego** próchnienie (omarthrocace). **Stawu ramiennego** zapalenie (omarthritis). 3. wiośl.: **Dulka ramienia** p. **Dulka**. **Pacierzówka ramienia** p. **Pacierzówka**. **Bąk R.** = *nazwa ludzi ramiennych*. 4. woj.: **Kąty ramienne** narożnikowe w fortyfikacji (Jak. J.) = *uformowane wystającym zejściem ś. dwóch boków bastionu*. < Od Ramię >

Ramię, enia, lm. ona, [Remię, Renie, Ramienie, Ramio, Ramiono, Ramiej] 1. anat. = a) *staw łączący bark z łopatką oraz części miękkie otaczające go* (humerus): Na R. brać. Na ramionach noszę. Wzruszał ramionami, naigrawając ś. ze mnie. L. (= *zrywał ś.*). **Ramionami** ruszać. **Troc.** Na nasze zagadnienie a. śmiechem a. podniesieniem ramion odpowiadał. **Kras.** **Ramionami** tylko na was wzruszyć i westchnąć nad waszym zawrotem głowy. **Wit.** **Starszy ramieniem** ścisła i odchodzi. **Mick.** Hej! R. do ramienia! spólnemi łań-

cuhy opaszmy ziemskie kolisko! **Mick.** **Młodości!** orla twych lotów potęga, a jako piorun twe R.! **Mick.** **Austrja** pójdzie z Niemcami R. przy ramieniu (= *murem, jak jeden mąż*). Na R. broń! (komenda). **Woda głęboka** czleku po ramiona. **Warg** Na ramiona go swoje wziął i podniósłszy, obwołał go królem. **Stryjk.** **Głupi** to postępek zostawić głowę na ramionach temu, który nasze po chwili z karków postrąca. **Kłok.** **Przen.**: Miał już duszę na ramieniu (= *był w strachu śmierci*). **Już** dusze nasze na ramionach były. **L.** **Pogram** z tobą w tę grę, w której czasem serce na ramieniu bywa. **L.** **Z** miną poważną patrzy nań z góry przez ramię. **L.** **Nosił** go na ramionach swoich. **Wuj.** **Włożyli** płaszcz na ramiona swoje. **Wuj.** **Przen.**: **Nosił** płaszcz na dwóch ramionach = *obu stronem, partjom służyć*. **Wiążą** brzemiona ciężkie i nieudźnie i kładą na ramiona ludzkie. **Wuj.** **Nad** lud wszystkie ramiony był wyższy. **Skar.** **Podstawił** mocne ramiona swoje pod te filary. **Biel. M.** (= *bary*) **Mam** ból w ramieniu. **Troc.** **Nosić** co na ramieniu. **Troc.** **Wielki** ciężar na moje włożono ramiona. **Troc.** **Wzmi**j to na R. **Troc.** **Poklepał** go protekcyjnie po ramieniu. **b) !R.** *bark, część ręki od stawu ramiennego do łokcia* (brachium): **R.** górne, kość długa, złączona w górze z łopatką, w dole z dolnym ramieniem. **Wei.** **c) posp.** *ręka, prawica*: **Mocą** ramienia swego rozprzyszyłeś nieprzyjaciół swoje. **Wuj.** **Ci** dwaj kanonicy byli biskupowi swojemu prawym ramieniem. **Skar.** **Przen.**: **Rozkrzyżował** ramiona nakształt drogoskazu **Mick.** **Po** drugiej stronie na pagórku wbito krzyż, godło Niemców, wyciąga ramiona. **Mick.** **Przen.**: **Narzędziem** ruiny staliś. **urzędnicy**, których zwano ramieniem królewskim. **T. K.** (= *prawą ręką*). **Przen.**: *moc, władza; opieka, protekcja*: **Ramiony** swemi zaszczye ciębie, a pod skrzydłami Jego ufać będziesz. **Leop.** (barkami swemi. **Leop.**) **Wszystek** świat chrześcijański wojska swe na jedno słowo jego stawić był gotów pod R. jego. **Zigr.** (= *dowódcztwo, komenda*). **Kłaś** ciało ramieniem swoim, pokładać nadzieję swoją w samych ludzkich siłach swoich, bez ratunku mocy Bożej. **Salin.** **Z** ramienia czyjego = *mocą czyją, w imieniu czyim, imieniem czyim, z upoważnienia czyjego, jako pełnomocnik czyj*: **Wojnę** sam zapowiadam z ramienia **Porseny**. **L.** **Cezar** wysyła sługę królewskiego, by z ramienia pańskiego zgromił chłopstwo zbuntowane. **Bardz.** **Z** ramienia mego uczyni ten statut. **Górn.** **Henryk**, wypędziwszy **Paschazjusza**, inszego papieża gwałtem z ramienia swego podał. **Błaż.** **Papież** im dał tę moc z ramienia apostolskiego. **Skar.** **Z** ramienia twojego posłów zesłali. **Troc.** **Król** dziękuje z ramienia swego królewskiego. **Troc.** **Delegowany** był z ramienia rządu do asystowania temu akto-
w. **d) Ramiona** mostu w mózgu (brachia pontis). 2. **przen.** *odnoga, skrzydło, rozgałęzienie*: **Łoza** okryła rzeki ramiona. **Mick.** **Zamek** objęła rzeka w dwa ramiona. **Słow.** **Amazonka** podzielona przez wyspy na liczne ramiona. **Szt.** **Dwa** ramiona obrzymiej podkowy (= *stołu ustawionego w podkowę*) brzmiały już wesolą rozmową i zwykłym gwarem przy ucztach. **Sienk.** 3. [R.] w lm. *części krosien, na wierzchu staciu przymocowane*. 4. **Ramiona** młyńskiego koła są sztaki, które, przechodząc przez śródek, obiera końcami trzymają obwód jego. **Sol.** 5. **R.** *osi, wrzeciono, część osi stożkowa, na której obraca ś. koło wozowe*. **Jak. J.** 6. **cieś.** *jedna z podpór pod podciągami przy stojakach*. 7. **fiz.**: **R.** siły wzglę-

dem danego punktu = *prostopadła z punktu tego do kierunku siły wyprowadzona, zatem odległość siły od punktu*. Odległość punktu podpory od kierunków sił nazywa s. ramionami dźwieszka. R. dźwieszka od punktu podpory aż do końca. Jak. J. 8. n. *drag grubý položený wpoprzek w końcach sztuk plenicę*. 9. mat.: R. kąta, trójkąta = *jedna z linii składających je, bok*: Linje, które nachyleniem swoim kąt czynią, zowią s. ramionami jego. L. 10. mech.: R. koła wodnego = *rodzaj szprychy koła wodnego, łączącej jego wieniec z wałem, czyli osią*. R. korby. R. różna (= *zgięcie, skret jego*). Ramiona wahadła (= *widelki wychwytowe*). Ważki na ramionach minuty zegarowej. Troc. Ramiona wału = *wyskokki drewniane lub żelazne, na wale obrotowym osadzone, do podnoszenia styliśk młotowych, drągów, łożków i t. p.* Łab. Ramiona przechodzą przez wał, końcami obwód koła trzymające. Troc. Ramiona łamane na zawiasach, np. u poskramiarza rozpędowego (= *dźwieszki łamane ruchome*). Łab. R. kątowne p. *Kozielek*. II. poł. R. kleszczy porodowych składa s. z rękojeści, zamka i tyżki. 12. wet.: R. strzałki na podszewie kopyta końskiego. 13. wiośl.: *przyrząd żelazny sterujący z boku łodzi, służący do umieszczenia dółki*. 14. woj. R. narożnika = *część wału z swoim przedpierszeniem, przytykająca jednym końcem do zastłony, a drugim do czoła narożniczego*. Jak. J. Zdr. Ramionko, Ramiączko, [Ramioneczko, Ramiusiucko, Raminek]. <RA>

† **Ramięny** p. **Ramienny**. <Od Ramię>
! **Ramifikacja**, i, lm. e anat. *rozgałęzienie*: R. tętnic, żył, nerwów, rozpięrczenie s. odnóg. Perz. <Łé. ramificatio>

× **Ramiki**, ik, blp. p. **Ramka**. Troc.
[**Raminek**, nka, lm. nki] p. **Ramię**. <Od Ramię>

[**Ramioneczko**, a, lm. a] p. **Ramię**.
Ramionko, a, lm. a p. **Ramię**: Stał ciągle koło łożka, jak nahlipnotyzowany, z głową pomiędzy ramionka wciśniętą. Zap.

Ramionkowy przym. od **Ramionko**. Troc.
[**Ramiono**, a, lm. a] p. **Ramię**. <Od Ramiono, od Ramię>

Ramiononogi, ów zool., p. **Ramionopławy**. <Od Ramię + *Nogi, od Noga>

Ramionopławy, **Ramiononogi**, **Płaszczoskrzelne** zool. (brachiopoda, palliobranchiata) *gromada zwierząt bezkręgowych, mięczakowatych*. <Ramię + Pław>

[**Ramiusiucko**, a, lm. a] p. **Ramię**.
Ramka, i, lm. i a. w lm. **Ramki**, × **Ramiki** i. p. **Rama**: R. do fotografii. Tylko go w ramki oprawić (= *piękny, ale nieużyteczny*). Chowają mię, jak w ramkach, takiego tylko ze mnie szukając pożytku, jak z malowanego obrazka. L. R. w formie drukarskiej u dekla, do zamykania arkusza na kłamekę. Mag. 2. zł. *wytrych*. <Od Rama>

Ramkarz, a, lm. e *rzemieślnik robiący ramki, ramiarz*. <Od Ramka>

Ramociarz, a, lm. e *autor ramot*. <Od Ramota>

Ramodel, dla, lm. dla gór. p. **Żygadło**. <Nm. Raumnadel>

Ramnoksantyna, y, blm., apt. p. **Frangulina**.

[**Ramot**, u, lm. y] p. **Rumot**.

Ramota, y, lm. y i. † R., † **Gramota**, × **Hramota**, † **Ramota** *pismo urzędowe, dokument, skrypt, dyplom, traktat, akt spisany*: Ramoty miękką jedwabnicą zawite, które przed królem niósł referendarz litewski, oddano stojącej Moskwie.

Ramota, y, lm. y i. † R., † **Gramota**, × **Hramota**, † **Ramota** *pismo urzędowe, dokument, skrypt, dyplom, traktat, akt spisany*: Ramoty miękką jedwabnicą zawite, które przed królem niósł referendarz litewski, oddano stojącej Moskwie.

Ramota, y, lm. y i. † R., † **Gramota**, × **Hramota**, † **Ramota** *pismo urzędowe, dokument, skrypt, dyplom, traktat, akt spisany*: Ramoty miękką jedwabnicą zawite, które przed królem niósł referendarz litewski, oddano stojącej Moskwie.

Chełch. (traktat pokoju. L.) **Ramoty** przymierne. Tw. On sam z Bonfinem w pokoju zamknięty ostatniej woli spisuje ramotę. Pot. (= *testament*). 2. *lichy utwór literacki, elukubracja, buzgranina, piśmidło*: Wyborne pisma wiekować będą, kiedy nizekzemne ramoty znikną. L. Izali mało najdzie s. wybornych wierszów między ramotami kuglarskimi? Pileh. Nad przepisanem cudzej męczy s. ramoty. Węg. R. fawonjuszami nadziana. Troc. **Ramotę** pisać. Troc. Nie rozciągam s. dalej z ramotą moją. L. Mieszanina, zbiór, R. Bobr. **Ramoty** i **ramotki** Augusta Wilkońskiego. 3. [Nie zdać ramoty] = *nie zrozumieć polecenia, nie móc go powtórzyć* 4. [R.] *przyczyna, powód, wyjaśnienie*: Nie dała ramoty, po eprzyzła. Zdali ramotę, ze ozkaz wypełnili Baba wydała ramotę, jako strzygón jądá zaciérke na wiecór. 5. [R.] *środek, sposób, lekarstwo*: Nie wie żadnej ramoty od czarów. 6. [R.] *plotka, gadanina*: Ludzie zobaczą, i gotowe ramoty. 7. [Ramoty, lm.] *chróst*. Zdr. **Ramotka**. <Brs., Ukr. hramota, Ros. gramota, od Gr. grámma, lm. grámmata>

× **Ramotać**, a, at *pisać uczenie, pisać jakie dzieło*: Ramotam = *piszę, uczenie piszę*. Troc. <Od Ramota>

× **Ramotanie**, a, blm., *czynność cz. Ramotać*.
Ramotka, i, lm. i p. **Ramota**.

Ramotkarz, a, lm. e *autor ramotek*: To nam przypomina ulubionego niegdyś ramotkarza Augusta Wilkońskiego, który podobną historję opowiadał. Głośny jowjalis'a R. napisał o tym ramotkę. Chm. <Od Ramotka>

× **Ramotnik**, a, lm. cy *pisarz, autor*. Troc.

Ramować, uje, ował i. w *ramię obsadzać, na ramach rozpinać*: Owi, co im R. sukna nie wolno, bo tego niektórym miastom urząd broni Grod. 2. *spajać, zbijać, wiązać*: *Contignu*, ramuję, polcam, tramy abo dyle wespótek stawiam. Mącz. 3. wegl. p. **Luftować**. <Od Rama>

Ramowanie, a, blm., *czynność cz. Ramować*.
Ramowy przym. od **Rama**: Hebel R. = **Gzymsubel**. Ul R. Gór.: *Zawieszenie ramowe* (p. Rama). <Od Rama>

Ramówka, i, lm. i *pilka do piłowania, osadzona w ramie, która ją wyprzeza*. <Od Ramowy>

Rampa, y, lm. y i. *poręcz, pochyłość, spadzistość, pojazd, pomost do ładowania i wyładowywania towarów do wagonów i z wagonów*: Dziewięć wagonów towarowych krytych, stojących pod rampą ładunkową, zostało porwanych wiatrem, (= *pod ładownią*). 2. teatr. p. **Kanał**. <Fr. rampe>

Ramponowany (towar) = *uszkodzony*.

Rams, a, blm. p. **Ramsz**.

Ramsz i. a, blm., × **Rams** *dawna gra w karty, podobna do marjasza, w której przegrywał ten, co miał więcej oczek*. 2. u, blm. towar *jubilerski wyszły z mody, wysortowany, krząjący jeszcze w handlu jako bardzo tani*.

Ramszyk, a, lm. i org. *jedna z czterech części ramy w filungu, około piszczałek i gdzieindziej*. <Nm. Rahmstük>

[**Ramszyna**, y, lm. y] *rodzaj krzewu leśnego*.
[**Ramta**, **Ramtata**, **Ramty**] *przyspiewy*. <Okrzyk.>

[**Ramtata**] p. **Ramta**.

Ramtuch, a, lm. y *szal wiejskich kobiet*. Goł. Zdr. × **Ramtuszek**.

[**Ramty**] p. **Ramta**.
† **Ramudel**, dla, lm. dla *narzędzie do mierzenia grubości lufy armatniej*. Sł. wil. (p. Ramodel). <Nm. Raumnadel>

[Ramza, y, lm. y, Ramzia] *komar.* <Nm. Bremen>

Rana, y, lm. y I. chir. wszelkie przerwianie a. rozłączenie tkanek w skutek choroby lub urazu (vulnus). R. ciężta (v. caesum), darta (v. laceratum), drapania (v. sculptum, v. rasum), kąsana a. z ukąszenia (v. morsum), dziurawiąca, przesywająca, łącząca (v. perforans, v. penetrans), kłóta (v. punctum, v. ictum), miazdżona (v. conquassatum), otwarta, × jawna (v. aper-tum), poprzeczna (v. transversum), postrzałowa (v. sclopatorium), przebijająca a. przesywająca na wylot (v. transigens), rąbana (v. percussum), tłuczona (v. contusum), ukryta a. wewnętrzna (v. occultum), zakażona a. zatruta (v. virulentum). Brzegi rany (labia vulneris). R. jest trafunkowe rozłączenie tego, co z przyrodzenia całym być powinno. Perz. Rany lekkie, ciężkie, czyli niebezpieczne i śmiertelne. Perz. Szlachcic ma Żydowi rany płacić, jak szlachcicowi. Cz. Zaklinać ś., przysięgać na rany Chrystusa. Gm.: Jak rany boskie Kocham. Rany Chrystusowe. Przysięga przez pięć ran. Kosz Ż rany umierać. Tw. Umarł z ran. Wszystkie rany mają swe plastry, mają swe maści. Pot. Rany za rany, a wróćmy sobie barany. Rys (= co kto oberwał, to oberwał). R. ś. zgoi, słowo ś. nie zgoi. Rys. Opatrywać, goić rany. Przykładać co na rany. Wszystkie rany, które miał syn Twój na swym ciele, Tyś je wsero swym miała. Op. Bardziej boli zły sąsiad, niż rany. Kochan. R. w głowie najszkodliwsza bywa. Skar. Na zadawnioną ranę długiego leczenia potrzeba. Skar. Zadawać rany. Skar. Męstwo hartuje ś. ranami. Pas. Ławiej ranę zadać, niżli zgoić. Prz. Nie goi ś. R., jeśli nie smarowana. Prz. Cudza R. nie boli. Prz. Pootwierają ś., potworzyły ś. rany na nogach. R. ś. zabliznia, zasklepia. Rany ś. odnawiają. Wylać balsam na rany. Obliezną ranę zadać. Troc. R. od szpady, od stłuczenia, od ognia. Troc. R. od postrzału. Troc. R. ś. paskudzi, jątrzy. W wyniosłych piersiach głęboka mu R.; on nie uciekał, bo z przodu zadana. Karp. Przen.: Zbyt wiele gadał o charakterze owego człowieka, zadając śmiertelne rany jego honorowi. L. (= ciosy). Widzisz zatem serc naszych zakrwawione rany. L. 2. [R.] wrzód, owrzodzenie. 3. † R. sina = *siniec, siniak*. Nisz. 4. *skaleczenie, uszkodzenie, nacięcie*: Przez ranę sok z drzewa uchodzi. Troc. Dla zaciągania balce głębokie i szpetne zadano rany. Troc. Zdr. Ranka, Ranecka.

Rancik, u, lm. i p. Rant.

Rande iks, nieod. żart. p. Ranka.

Randewu, nieod. żart. p. Ranka. <Fr. rendez-vous>

Randka, I, lm. i żart., Randewu, Rande iks, schadzka w celu poromansowania, schadzka miłosna. <Od Fr. rendezvous>

[Rane, ego, blm., Rene] *jutrznia, nabożeństwo poranne*: Szedł na R. Ból (= był) na renym. <Od Rany>

Ranecek, czka, lm. czki p. Ranek: Do kościołeczka na R. Połuj. <Od Ranek>

Ranecka, I, lm. i (vulnusculum) p. Rana: Przydeptał mu nogę i małą ranecką obraził. Skar.

Ranek, nku, lm. nki, zaranie dnia, początek dnia, poranek, rano: Ranki i wieczory we łzach go czekam i trwodze. Mick. Tutaj bywało z ranku nad wodą sobie stoim. Mick. R. to panek. Prz. Jak R. mglisty, wieczór przezroczysty. Prz. Przen.: R. życia = *wiosna życia, młodość*. <RAN>

Ranela, i, lm. e *gieol. miączak jednooskorupowy, brzuchopławy, skamieniały w utworze eocenowym.* Łab.

× **Rang, u, lm. i p. Ranga:** Oficer pierwszego rangu. Troc. <Nm. Rang, Fr. rang>

Ranga, i, lm. i I. a. × Rang urzędowy stopień, godność, klasa dostojności. Gemb. Różnego stanu, wieku, rangi i urody te były, którym palitem ofiary. L. Wysoka R. R. radey stanu. Wyszedł z wojska w randze generała. 2. [R.] *spis, lista*: Porucznik zabitego żołnierza z rangi wymaże. <Nm. Rang, Fr. rang>

† **Rangifer, a, lm. y p. Renifer:** R. a. rongifer, po polsku ronifer. Chm. B.

× **Rang-lista, y, lm. y lista rang, spis pouług stopnia hierarchji:** Utrzymywanie rot, rang-list i ksiąg różnych. T. K. <Nm. Rangliste>

Rangowy *przym. od Ranga:* Na złość i przekór szlachectwu nowej daty rangowemu próbował ostentacyjnie wyrzekać ś. swoich starych tytułów szlacheckich. Spas.

[Ranice, ic, blp.] *cztery promiona drewniane podtrzymujące na wale koło.*

× **Raniciel, a, lm. e ten, co rani.** L. <Od Ranić>

Ranić, i, ił dok. i nied., † Raniac nied., † Raniwać nied. zadawać rany, kaleczyć, urażać (sauciare, vulnerare): Robaczy ci mają moc spryszczać ciało i wrzedzić, gdy ich wiele w lekarstwo weźmie, i raniąją bardzo. Spicz. R. kogo w głowę. Troc. Ranił go ciężciem pałasza. R. kogo ciężko, śmiertelnie, niebezpiecznie, głęboko, powierzchownie. Niewygodne buty ranią mi nogi (= *kaleczą, obciążają, urażają, krwawią, obrażają*). Rzucił ś. jak dzik raniony (= *ranny*). Przen.: Upadłeś na ziemię, któryś więc raniwał narody. Leop. (= *drewny był je; zapiekał, dokuczał im*). Oddał ś. od niej, nie rań więcej jej serca przytomnością swoją. L. (= *nie napelniaj go gorzyczą*). Niech ją sumienia sztylety ranią. Mick. R. ś. *zadać sobie ranę, zadawać sobie rany, kaleczyć ś.*: Ranił ś., oglądając broń. <Od Rana>

[Ranie, a, blm.] **p. Rano:** Do białego rania. Od rania. Z rania do wieczora. Nad raniem. Ku raniowi. Pod samo R. Przespał do rania. Pol. Hetman co rania posyłał pani... Pol. Mgła nad wodą ś. podnosi w przedpogodne R. Len. Patrzą ja R., a tu kolo mnie fartuch ś. mozdrzy z onego piasku. Kon. <RAN>

! **Raniec, ńca, lm. ńce p. Tornister.** <Ros. raniec; z Nm. Ranzen>

Ranienie, a, blm., czynność cz. Ranić.

Ranienie się, a ś., blm., czynność cz. Ranić ś.

Ranin, a, lm. y ?: Na wierzchu szafir R. rzezany. Niem.

Raniuchno przys. od **Raniuchny; Raniusienko, Raniusienieczo, Raniutko, Raniuteńko, † Raniuczko, [Raniusinko, Raniusienko, Ranusko, Raniusko, Raniucsko]:** R. wstawał do modlitwy. Birk.

Raniuchny, Raniusieńki, Raniusienieczi, Raniutki, Raniuteńki, † Raniuczki, [Raniusinki, Ranuski, Raniuski, Raniusieńki, Raniucski]. <Od Rany>

† **Raniuczki p. Raniuchny.** <Od Rany>

† **Raniuczko p. Raniuchno:** R. były u grobu Jego. Rej. Nazajutrz R. wstali. Paszk. <Od Raniuczki>

[Raniucski] **p. Raniuchny.** <Od Rany>

[Raniucsko] **p. Raniuchno.** <Od Raniucski>

Raniusienieczi p. Raniuchny. <Od Rany>

Raniusienieczo p. Raniuchno: Zasiadłszy R. na

dywanie, aż do południa sprawy rozmaite odprawują. Star. <Od Raniusienieczi>

Raniusieńki p. **Raniuchny**. <Od Rany>

Raniusienko p. **Raniuchno**: Śniadanie dają R. Star. <Od Raniusieńki>

[Raniusinki] p. **Raniuchny**. <Od Rany>

[Raniusinko] p. **Raniuchno**. <Od Raniusinki>

Raniuszek, szka, lm. szki, **Remiesz**, **[Ogonatka]**, **Sikora mała**, **Ogntczek**, **Sosnówka** zool. (mecistura caudata) ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny sikor.

[Raniuski] p. **Raniuchny**. <Od Rany>

[Raniusko] p. **Raniuchno**: Potańcujemy sobie od raniuska. <Od Raniuski>

Raniuteńki p. **Raniuchny**. <Od Rany>

Raniuteńko p. **Raniuchno**. <Od Raniuteńki>

Raniutki, p. **Raniuchny**. <Od Rany>

Raniutko p. **Raniuchno**. <Od Raniutki>

Ranka, i, lm. i, I. p. **Rana**; rana drobna, nieznaczna (vulnusculum): Z ranki często będzie rana. Haur. 2. [R.] owrzodzenie powierzchowne, drobne (ulcusculum). <Od Rana>

Rankłota, y, lm. y p. **Renklota**. Sł. wil. <Fr. reine Claude>

[Ranko] przys. **rankiem**, **bardzo rano**. <Od Rankek>

I. **Rankor**, u, lm. y, **[Jankor, Jankur, Jankórka, Inkórka, Inkurka, Lankor, Ankor, Ankur, Ankurka, Hankur]** I. **złość**, **zawiść**, **zawzięłość**, **nienawiść**, **chrapka**, **gniew**, **uraza**, **żal do kogo**, **nieśnaska**, **nieporozumienie**: Polska z dawnych lat wrodzone miała z pogaństwem rankory. Tw. Rodziców przeciwko synom jakie teraz są rankory, już i w aktach tego pełno. Star. W przyjacielskich rankorach on gładko imile do zgody i przyjaźni dyrygował rzeczy. Tw. Tam ty, Amorze, wnośisz zaloty, tam R. prowadzisz i twarą pijatyką godowników wadzisz. Zim. Niech nas Bóg w swym nie karze rankorze. Min. Pomóż, Boże, a ja R. ten umorzę. Syrok. [Mieć na kogo R.] 2. **zmarwienie smutek**, **zgrzyzota**, **frasunek**, **żal**. 3. [R.] **ochota**, **chęć**, **zapał**. <Łć. rancor>

2. **Rankor**, u, blm. wet. **waglik podniebienny** (u świń) (stomanthrax). <Nm. Rankkorn?>

Rankorliwy, **[Hankurny, Hankurliwy]** **melancholiczny**, **skłonny do zmartwienia**. <Od I. Rankor>

Ranliwość, i, blm. rz. **od Ranliwy**.

Ranliwy **mało odporny przeciw zranieniu**, **łatwo ulegający zranieniu**, × **urażny**, × **ranny** (vulnerabilis). <Od Ranli>

[Ranniejszy] **rańszy**, **poranny**, **przedobiedni**: Mleko ranniejsze. Lekeja ranniejsza. <Od I. Ranny>

Rannik, a, lm. i bot. p. **Pełnica**. <?Od I. Ranny>

[Ranno, a, blm.] p. Rano. <Od I. Ranny>

Raność, i, blm. rz. **od Ranny**; × **Raność**.

I. **Ranny**, × **Rany** przym. od **Rano** I. a **[Ranniejszy, Rańszy]**, † **Zawitrzny poranny**, **przedpołudniowy**: Ranna zorza, wizyta. Chłód R. Ranne wydanie gazety. Pogoda była przesłiczna, czas R. Mick. Ranne pacierze. Niechaj z ranną rosą pójda i kwiecia zniosa. Mick. Czyli mię znowu ranna przywołuje pora. Mick. 2. **wczesny**, **rychły**; **zawczesny**, **przedwczesny**: Ranne wstawanie. Rannego wstania, wczesnego zasiania a młodego ożenienia nikt nie żałował. Prz. Owoc R. (= **wczesny**, **wczesnie dojrzewający**). Przen.: A to z pana R. ptaszek! (= **a to ś. pan wczesnie zerwał z łóżka**). <Od Rano>

2. **Ranny** I. przym. od **Rana**; **który otrzymał ranę**, **raniony**: Plastr R. Troc. † R. lekarz, **chirurg**

gus. Mym. (co rany leczy. Mur.). † **Ranne** **pieńdże** = **grzywny z zadanie ran**. [R. kamień] = **cuprum aluminatum**. R. od kuli. Ciężko R. 2. † R. **mogący być ranionym**. Sł. wil. R., ego, lm. i **człowiek ranny**, **człowiek raniony**, **mający ranę**: Rannych było pięćset. Troc. Ambulans zabierał rannych z pola bitwy. <Od Rana>

[Ranne gimnazjum] **realne gimnazjum**. <Z Reale>

Rano, **[Ranno, Reno, Ranie]** I. przys. od **Rany** = a) a. **[Na rano]** **na początku dnia**, **rankiem**, **zrana**, **przed południem**: Jutro R. Troc. Dzisiaj R., tego poranka. L. R. czas przepędzić gdzie. L. O dziewiątej R. R. zuch, wieczór pod pierzynę uciekł. Prz. Kto ś. R. śmieje, w wieczór płacze. Troc. Byłem R. w kościele. b) **wczesnie**, **wczas**, **rychło**: Kto R. wstaje, temu Pan Bóg daje. Prz. Nie ranoś wstał, nie będziesz miał. Rys. Bardzo R. Kto R. wstaje, kto R. sieje, ten dobrej pewien jest już nadzieje. Gawin. Raniej było ś. urodzić. Kn. (= **jeszcześ za młody**). Powiedz, jak tam zaszedłeś, skąd tak R. świe-cisz? Mick. Spełnisz to późno, czy R. ? Syrok. Przen.: Trzeba R. wstać, żeby go oszukać. Pot. (= **trzeba wielkiego sprytu**). Jeszcze jest bardzo R. To drzewo R. rodzi. Troc. Raniej możesz mieć ten kwiat. Troc. R. wstający. Troc. Byłoby za R. w dzień pierwszego poznania zrobić wesele. L. c) [R.] **za rano**, **za wczesnie**, **przedwczesnie**, **za przedko**, **przed czasem**: Jeszcze R. na kiermasz. Owoc ten R. trzęsiono. Troc. R. siana jarzyna. Troc. 2. a, lm. a rz. **ranna pora dnia**, **ranek**, **poranek**: Ofiarujcie po ranu ofiary wasze przez trzy dni Leop. Gdy w wieczór słońce gaśnie, gdy wchodzi po ranu, wszyscy ś. niechaj kłaniają Panu. Kochan. Nazajutrz po ranu mają tego mirulomeę ku prawu wołać. Ort. Co R. i co wieczór. Od rana do wieczora. Z samego rana już klnie. Chory spał do samego rana. Co rana wzrok i stopę niesie w różne strony. Mick. Nazajutrz za rana nadbiegł przodem wysłany goniec. Krasz [Na R.] = **nazajutrz**. [Ku ranowi Każde R. upadam na kolana. Powi: Dobre R.! (= **dzień dobry!**). Duże R. = **późny ranek**. Duże R. już było, gdy Rakoczy wstał. Ork. (= **dobrze już na dzień było!**). <Od Rano>

× **Ranoczuyny** **rano ś. budzący**, **czuwający**. Przen.: **Ranoczujne nauki**. Sł. wil. (= **wczesne**). <Rano + Czujny>

× **Raność**, i, blm. p. **Raność**. Troc. R., ranne rodzenie. **praecox maturitas**. Kn. <Od Rany>

† **Ranotwornie** przys. od **Ranotworny**. L.

† **Ranotworny** **zadający rany**, **raniący**: Już też miał ranotwornym pierś jej szyć żelazem. Żebr. <Rana + *Tworny, od Tworzyć>

Ranowy **korzeń**, **Kroikwa** bot. (plegorhiza) **roś**. <Od Rana>

Ranł, u, lm. y I. **brzeg**, **kraj**, **skraj**, **krawędź**; **wypustka**, **kant na brzegu odzieży**: Brzeg, R. na monetach, często karbowany. 2. **krawędź ronda u kapelusza**. R. u strucli (= **kant sterzący wzdłuż strucli**). 3. druk. = a) **brzeg kaszty drukarskiej**, **na którym opiera ś. organek** (szufelka). b) **rowek przy deskach pod formy**. 4. intr. **wystający brzeg okładki**. Zdr. **Ranicik**. <Nm. Rand>

Ranterować, **uje**, **ował**, **Holendrować**, **Olendrować** **kraw.** **przyciągać wierzchnim szwem brzeg do brzegu szwu**, **zeszytego od spodu**, **ażebym nie było znać zeszycia**, **s z t o p e r o w a ć**. <Nm. rändern>

Ranterowanie, a, blm., **czynność cz.** **Ranterować**.

× **Rantjer**, a, lm. rzy I. *dzierżawca majątku ziemskiego opłacający zeń rentę. 2. ten, co żyje z renty pobieranej od dzierżawcy swego majątku, właściciel ziemi wydzierżawionej komu. Sł. wil. <Fr. rentier>*

Rantmesser, a, lm. y szew. *nóż szewcki. <Nm. Randmesser>*

Rantować, uje, *ował karbować brzegi monet a. wybić na nich napisy, brzegować. R. ś. (o owcach) patrzyć ś. z trykami. <Od Rant>*

Rantowanie, a, blm., czynność cz. **Rantować**.

Rantowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rantować** ś.

Rantownica, y, lm. e, **Brzegownica** *narzędzie do wycinania brzegów monet i wyciskania na nich napisów. Łab. <Od *Rantownik, od *Rantowny, od Rantować>*

× **Ranunkulus**, a, lm. y = **Ranunkul**: *Bujały wśród trawy działył gwoźdźki, żółte ranunkulusy. Krasz. <Łć. ranunculus>*

Ranunkul, a, lm. y p. **Jaskier**. <Łć. r. nunculus>

[**Ranusieńko**] p. **Raniuchno**. <Od Ranusieńki>

[**Ranusieńki**] p. **Raniuchny**.

[**Ranuśki**] p. **Raniuchny**. <Od Rany>

[**Ranuśki**] p. **Raniuchno**. <Od Ranuśki>

Ranwers, u, lm. y *ubranie sukni na piersiach, imitujące wywinęte klapy, wyłogi*: *Ubrani byli w niebieskie kabaty z czerwonymi ranwersami. Łoż. <Fr. renversé>*

× **Rany** p. I. **Ranny**: *Czas R. jest do wszystkiego sposobniejszy, niż poobiedni. Boh. Którego R. dzień widział pszuęgo, tego dzień mrokiem ujrzy leżącego. Bardz. Podarunek R., który zwyczajnie mąż swojej nowej małżonce pierwszego rana po ślubie dawał. Cyw. Ranego wstania, wczesnego zasiania, młodego ożenienia nikt nie żałował. Rys. My nie mamy zwyczaju być tak ranami. L. Od tego dnia, jak pomnę. najpierwszy do lasu, zawsze rańszy ode mnie przybiegał zawczasu. L. Nikt nie był z mężów, z niewiast tak R., tak czuły. Dm. Spuszczę na ziemię waszę deszcz czasu swego, R i późny. B.B. Syn księcia głogowskiego, dosyć ranego wieku młodzieniec, zabity, duszy pożywa. Błaż. R. owoc, rano dojrzały, skorożrzy. Kn. R. owoc niedożrzały, zawczesny. L. <RAN>*

I. **Ranza**, y, lm. y *pieśń, którą wygrywają na trąbach pasterze szwajcarscy. <Fr. ranz>*

2. **Ranza**, y, lm. y *renta holenderska. Sł. wil.*

! **Ranżerować**, uje, *ował przebierać, porządkować, układać, wybrakowywać, usuwać osobniki lub przedmioty nie mogące służyć dalej do danego celu: R. konie pułkowe. <Fr. ranger>*

! **Ranżerowanie**, a, blm., czynność cz. **Ranżerować**: *Zadawano sobie za wiele trudu w ranżerowaniu żołnierzy. Górs.*

! **Ranżować**, uje, *ował ustawiać, porządkować, szykować w szeregi. <Fr. ranger>*

! **Ranżowanie**, a, blm., czynność cz. **Ranżować**. [**Rańskie jabłka**] = *rajskie jabłka. <Z Rajski>*

[**Rańszy**, **Ranniejszy**] **ranny**, z *dzisiejszego rana pochodzący*: *Mleko rańsze. Bułki rańsze. <Od Rany>*

Rańtuch, a, lm. y, [**Rańtuk**, **Rajntuch**, **Rajtuch**] *I. długa chusta używana przez kobiety za okrycie, sięgające do kostek, a do obwiązywania ś. Poważne matrony w rańtuchach do ziemi ozdobnych. Tw. Wziąwszy R., przykryła ś. B. B. Żeby krwi w nim utrzymać, R. zerwie z głowy. Tw. Na*

lato zastępują pstruchy i burki tak zwane rańtuchy z cienkiego lnianego płótna. Gac. Kobiety wprzód za najpyszniejszy ubiór miały na lato odziewało perkalowe i R. muslinowy. Gac. Luźno R. pasze biodra. Kon. 2. [R.] *reżnik weselny. 3. [R.] szal z płótna cienkiego. 4. [R.] rodzaj sieci na ptastwo drobne. Zdr. Rańtuszek. <?Nm. Rańd Tuch>*

Rańtuszek, szka, lm. szki p. **Rańtuch**: *Odejmie Pan córkom syjońskim płaszczyki, rańtuszki i iglice. Leop. Rańtuszkem ją przyrodziła. Rej. Kupisz jej dziś koszulkę, jutro chce rańtuszka. Rej. (nienasyeona). Rańtuszki służyły u mężatek do przywiązywania nad czołem czepca. <Od Rańtuch>*

Rap, ia, lm. ie I. a. **Rapa**, **Bielezna**, **Bielizna**, **Bieleń**, [**Białoryb**, **Boleń**, **Bielec**, **Bieluga**, **Fat**, **Fatynka**], **Rozpiór**, **Chwat** *zool. (aspis rapax) ryba członkopromienna, otwartopęcherzowa, brzochopletwa, karpowata. 2. [R.] śledź wielki. <?Łć. rapax>*

[**Rap**, **pia**, lm. **pie** *koń kary. <Nm. Rappe>*

Rapa, y, lm. y *zool. p. Rap.*

1. [**Rapa**, y, lm. y] I. *bystre miejsce w rzece Niemnie lub Wilji. 2. noga kury. 3. koń ciemnej maści, kury. <Nm. Rappe>*

2. [**Rapa**, y, lm. y] I. *niezgrabiasz, niemrawa. 2. w lm. kartofle z naroślami.*

3. [**Rapa**, y, blm.] *tytoń tarty, proch z tabaki, tabaka francuska do zazywania*: *Szydłkretowa tabakierka w srebro okuta, w którą stary kredencarz ewieré funta grubej rappy co trzeci dzień wysypywał. Wóje. <Fr. rapé>*

4. [**Rapa**, y, lm. y] p. **Rafa**: *Flisy uwięzłą na rapach wieńce długimi drągi pędzą na głębinę. Miek. Twarda R. rumszyska walczyz Niemnem. Kor. 4. mielizna naprzeciwko nagiego i oberwanego przyczółka na Wiśle. Pol.*

Rapcia, i, lm. e I. *lyko, pęto*: *Imaćców naszych, którzy ś. poddali, tym ręce opak rapciami związali. Petr. 2. pasek z taśmy a. sznurków do szabli i karabeli polskiej: Nawiążać rapcie. Mag. Ładownica od rzemienia, szabla na rapciach. L. Czeczuga na srebrnej i karmazynowej rapcie zawieszona. Kaezk.*

[**Rapeć**, **pcia**, lm. **pcie** I. *ręka. 2. a. [Rapeta] = a) a. [Rańć] łapa. b) kopyto krowie lub cielęcę. 3. w lm. sakwy do obroku.*

× **Rapel**, u, blm. *odwołanie za pomocą sygnału*: *O mój R. nalegać poczną. Kał. <Fr. rapel>*

[**Rapeta**, y, lm. y] p. **Rapeć**: *Dostaje piszczał ze świńskiej rapety do obgryzienia. Zdr. [Rapetka].*

[**Rapetka**, i, lm. i] p. **Rapeta**.

Rapido *muz. nagle, szybko, gwałtownie. <Włos.>*

Rapier, u, lm. y p. **Rapir**: *Sztylety w ręku, rapiry u boku. Miek. Z podniesionym nad głową rapierem straszliwym leci. Miek. Zdr. Rapierek. <Fr. rapière>*

Rapierek, rka, lm. rki p. **Rapier**: *R. w stalowej pochwie, przedni, z gardą złotem przerabianą. Sienk.*

Rapin, a, lm. y *uczeń malarza; hazgracz*: *Rapiny ją znają. Krasz. <Fr. rapin>*

† **Rapinja**, i, blm. *łupiestwo, grabież, rabunek, rozbój*: *Nie z naszej strony ludzie z rapinji żyją i teraz ludzi trapią. Remb. <Fr. rapine>*

Rapir, u, lm. y, **Rapier** I. *długa, wązka szpada obosieczna, prosta, z koszem drucianym u rękojeści, używana do fechtunku. 2. pałasz kirasjerzski. Gemb.*

Wpadają z strzelbą, ostremi rapirami, szablami. Czachr. Gdzie jest mój R. piorunujący? L. Zdr. **Rapirek**. <Nm. Rappier, z Fr. rapière>

Rapirek, rka, lm. rki p. **Rapir**: Są buty, jest R. zacy i kubrak. Sienk.

[**Rapolenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Rapolić** ś.

[**Rapolić się**, i ś., il ś.] (o dziecku) *czołgać* ś. na czworakach, *raczkować*, *bałykować*.

Rapontyk I. × R., u, blm. × **Rapontykiem** rum moskiewski. Urząd. 2. a, lm. i bot. = a) p. **Roszpunka**. b) *pospolita nazwa rośliny: rabarbar pontyjski* (rheum rhapsontium).

× **Rapontykiem** nieod. p. **Rapontyk**: R. moskiewskie. Troc.

Raport, u, lm. y, [**Rapurt**] *sprawozdanie, doniesienie ustne lub piśmienne, składane zwierzchnikowi, przełożonemu: Złożył R. Komisja według woli swojej jedne (zeznania) przyjmuje i w raporcie umieszcza. Mick. R. żołnierza przed naczelnikiem. Przyszędł z raportem. Kol.: R. z jazdy = ceduła pociągowa. Księgi rejestrowe i raporty z folwarków. Krasz. <Nm. Rapport, z Fr. rapport>*

Raporter, a, lm. rzy *ten, co składa raport w sądzie wojennym*: Jako R., nie wotowałem w sądzie. Fred. A. <Fr. rapporteur>

Raporterstwo, a, blm. *urząd, godność raporter*: W ciuciubabie byłem biegłyjszy, niż niegdys w gramatyce, niż potym w raporterstwie. Fred. A. <Od Raporter>

Raportować, uje, *owal* *składać raport, donosić, zdawać sprawę, meldować*: Pakowano do kozy codziennie, aby mieć o czym R. i okazać wielką gorliwość. Krasz. <Fr. rapporter>

Raportowanie, a, blm., *czynność cz. Raportować*.

Raportowy przym. od **Raport**: Nadesłano nam drukowaną raportową notatkę z powodu projektowanej reformy taryf zbożowych. <Od Raport>

1. **Rapować**, uje, *owal* *trzeć tytoń na rapę; robić proch, tytoń z tabaki*. <Fr. râper>

2. **Rapować**, uje, *owal* *kłaść pierwszą warstwę tynku z mieszanki piasku z rzadkim wapnem*.

Rapowanie, a, blm., **Rapówka** *czynność cz. Rapować*.

[**Rapowy**] przym. od **Rap**.

Rapówka, i, lm. i p. **Rapowanie**.

Raps, u, blm. bot. p. **Kapusta** pod II β.

[**Rapsla**, i, lm. e, **Rahsla**] *deszczulka do ruszania nogą w ładzie do sieczki*.

Rapsod I. a, lm. *owie*, **Rapsodysta** w daw. Grecji, *wędrowny śpiewak pieśni epickich, zwłaszcza Homerowych*. 2. u, lm. y, **Rapsodia** *większy urówek poematu epicznego, fragment epopei; samoistny poemat opiewający jaki jeden doniosły fakt dziejowy*: (Mickiewicz) zużytkował materiał, dostarczony przez przyjaciół z najwiewszych wypadków, pisząc krótkie pieśni lub rapsody: „Śmierć pułkownika“, „Pieśń żołnierza“, „Nocleg“, „Reduta Ordana“. Chm. Z polamanami krzyżami, pieśniami szły fale ludu na moskiewskie bagnety; było to coś jakby R. z ostatnich chwil konającego Rzymu. Bał. Pieśń poleci swobodna, bezimienna, wielka, jak natchnienie Ducha Bożego, jak R. Homera. Krasz. <Łć. rhapsodia, Gr. rhapsōidōs>

Rapsodja, i, lm. e I. p. **Rapsod**; *pieśń epiczna śpiewana przez greckich rapsodów*. 2. muz. *rodzaj fantazji muzycznej w stylu szlachebnym, smutej na*

motywach melodji ludowych, zazwyczaj ognistych i burzliwych, ustęp epiczno-rycerski; fantazja na znane tematy. <Łć. rhapsodia, Gr. rhapsōidia>

Rapsodomancja, i, blm. *uróżba wyprawdzana z wiersza wybranego wypadkowo*. <Rapsod + Gr. manteia>

Rapsodycznie przys. od **Rapsodyczny**.

Rapsodyczny przym. od **Rapsodja**, *wywokowy, niepowiązany w jedną całość*.

Rapt, u, lm. y *porwanie panny, uwieszenie*: U nas z szród rynku raptury czynią, z kościoła dziewczki na swawolę biorą. Troc. Ukartowane wszystko na R., jak potrzeba. Słow. <Łć. raptus>

[**Raptawiec**, wca, lm. wey] *człowiek raptawy, ospowaty*.

[**Raptawy**] *ospowaty; chropowaty*: Człowiek R. Żaby raptawe. Ty psie R.! (wyzwisko).

[**Raptecki**, **Raptem**] przys. *przeciętko*: Robi R. <Z Raptem>

Raptem przys. I. *nagle, ni z tego ni z owego, ni stąd ni zowąd, znenacka, raptownie, niespodzianie, naraz, wtym*: Boję ś., żeby nas tu kto nie zszedł R. L. R. stąd zniknął. L. Miał nocować i R. wyjechał. Korz. 2. [R.] p. **Raptecki**. 3. *ir. wszystkiego zaledwie, całego kramu, całej parady*: Piękny posąg! R. sto tysięcy. <Z Łć. raptim, z pod prowadzeniem pod 6 pp. od 1 Rapt>

× **Raptor**, a, lm. *owie najędłca, gwałtownik*. <Łć. raptor>

Raptownie przys. od **Raptowny**.

Raptowność, i, blm. rz. od **Raptowny**.

Raptowny *nagły, niespodziewany, gwałtowny*: Począł raptowną serca swego rozważać odmianę. Niem. <Od 1 Rapt, Raptem>

Raptularz, a, lm. e, † **Raptura**, † **Rapturał** *zeszyt lub księga do spisywania odroczeń, zdarzeń, wypadków, wogóle rzeczy, które chcemy zapamiętać; zbiór tymczasowych notat, notatnik, bruljon*: R. ten służył ci będzie do ułożenia lepszego porządku dzieła. Jak. J. Rejestra są, ale to w raptularzu, na karteczkach. L. Zdr. **Raptularzyk**. <Śr. Łć. raptularius>

Raptularzyk, a, lm. i p. **Raptularz**.

† **Raptura**, y, lm. y p. **Raptularz**. Pot. *Samych raptur Strykowskiemu nie zabrałys na wielki furmański wóz. Stryjk. <Lm. od Łć. rapturus, od rapio>*

† **Rapturał**, u, lm. y p. **Raptularz**. Mur. <Od Raptura>

[**Raptus**, a, lm. y] I. a. [**Rapluśnik**], żart. **Raptusiewicz** *człowiek gwałtowny, porywczy, popędliwy, gorączka, impetyk; żart. próżniak*. 2. *szus warjacki, napad, wybryk*: Ma czasem raptusy, i warjacja mu momentami przychodzi do głowy. L. <Od raptem; Łć. raptus>

Raptusiewicz, a, lm. e żart. p. **Raptus**: *Mniej pomysłowy autor poprzestałby na przeprowadzeniu typu niezdary, raptusiewicza. Spas. <Od Raptus>*

Raptusowy przym. od **Raptus**: *Hola, kolego! nie bądź taki R. Mick. Panie, nieprzywykłe do takich raptusowych grzeczności... Pol. (= niespodziewanych, raptownych, nagłych, natarczywych, gwałtownych)*. <Od Raptus>

[**Raptuśnica**, y, lm. e] forma ż. od **Raptuśnik**.

[**Raptuśnik**, a, lm. cy] p. **Raptus**. <Od *Raptusny, od Raptus>

[**Rapucha**, y, lm. y] p. **Ropucha**.

Rapunkuł, a, lm. y bot. I. p. **Roszpunka**. 2. R. dziki, p. **Zerwa**.

[Rapurt, u, lm. y] p. **Raport**: Niech ino pan napisze ten R., bo mi jakoś nieskładno. Sienk. <Z Raport>

Rapy, ap, blp. *zweżenia koryta przez wały kamienne lub żwirowo-gliniaste mielizny* (por. Rafa).

[Rapy, ów, blp.] l. p. **łaciaki**. 2. *nóżki owadu*. 3. a. [Rapie] *ręce*. Źdr. Rapki.

[Ra ra ra] *okrzyk, naśladowanie dźwięku*: Kukaweczka kuka, skowroneczek rara. Na skrzypeczkach ra ra ra. Rarara, hohoho = *okrzyk obrzędowy przy chrzcinach*. <Okrzyk>

Rarogowy, Raroży przym. od **Raróg**. Ps. flor. <Od Raróg>

[Raroty, ot, blp.] p. **Roraty**.

[Rarożnik, a, lm. cy] *myśliwy polujący z rarożkami; hodowca rarożów*. <Od *Rarożny, od Raróg>

Raroży p. **Rarogowy**: Raroże skrzydła. Pot. Ikarus, kiedy go raroże nad morzem Ikaryjskim opuściły loty, nie miały tak strasznego upadku, jako ty! Pot. <Od Raróg>

Raróg, oga, lm. ogi zool. (gennaia saker) *ptak drapieżny dzienny z rodziny sokolów*: Kukulkę biją, obawiając ś., aby ś. za czasem rarogiem nie stała. Kłok. Kukulka rarogiem zostaje. Troc. R. samica. Troc. R. kwili. Mor. R., ptak myśliwy. St. lit. Usprawiedliwia niedanie pozwolenia wychować się swemu polowania rarożami, że te ptaki są najokrutniejsze w swoim rodzaju, porwane ptaki rozdzierają. Cz. Ptak R. należy do największych osobliwości w innych krajach. Cz. Przen.: *czadak, dziwoląg, dziwak, dziw, djabelec*: Poglądali na mię, jak na rarożę jakiego. L. Stoją, jak rarożdy, dziwując ś. Haur. Wszysey patrzali jak na rarożę. Oss. Biegali wszyscy za nim jakby za rarożem. Mick. [Patrzy jak R. = jak głupiec]. <RAROG>

Rarytalny, Rarytny przym. od **Rarytas**, *osobliwy, wyjątkowy, niezwykły, fenomenalny; przedni, wyborny, wyróżniony*: Marynka Burczakówna ma anielski głos, ale tak R. jakiś i osobliwy, że sprowadził Francuza, który ją bierze na opiekę. Krasz. <Od Rarytas>

Rarytas nieod., × **Rarytes**, × **Rarytet**, × **Raryteca**, [Larytas] l. *rzadkość, osobliwość, rzecz niezwykła, zjawienie, zjawisko nadzwyczajne, fenomen*: Wielki mi R. 2. *rzecz rzadkiej dobroci, niebywałej doskonałości, specjał, osobliwość pod względem wartości*. <Łé. raritas>

× **Raryteca, y**, lm. e p. **Rarytas**: Jest to rzecz, którą za wielką raryteceją mają. L.

× **Rarytes, u**, lm. y p. **Rarytas**: Pan go często na pokoje wzywał, już dla tego rarytesu, że Stach w Gdańsku nauczył ś. tańców niemieckich. Byk.

× **Rarytet, u**, lm. y p. **Rarytas**: Specjał to jest i R. Sienk. <Nm. Rarität, z Łé. raritas, 2 pp. -atis>

Rarytny p. **Rarytalny**: Rarytnie! wywoływali, rarytnie! po niczemu! Jez. Instalacja w domu zajezdnym odbyła ś. wśród cizby kolporterów, narzucających ś. z towarami rarytnemi. Jez. Taki R. mąż. Wilcz. R. chłop z niego! (= setny, jedyny). <Od Rarytas>

1. **Rasa, y**, lm. y *odmiana gatunku ludzi lub zwierząt; szczepek, plemię ludzi*: R. biała, czyli kaukaska, żółta czyli mongolska, czarna a. murzyńska. W Ameryce toczyła ś. walka ras. Koń rasy arabskiej, angielskiej, kozackiej (= krwi). Bydło dobrej rasy. Przen.: Na pierwszy rzut oka można w nim poznać rasę szlachetniejszą. Zach.

(= pochodzenie, gniazdo, krew). <Nm. Rasse, Fr. race>

1. × **Rasa, y**, blm., † **Aras**, × **Rasza**, × **Haras**, † **Harasz**, [Aras, Haras] *tkanina wełniana lekka, szorstkawa, używana na podszewki, tudzież na pasy i spodnice włóścianek*: R. ponsowa na podszewkę. Gemb.

2. × **Rasa, y**, lm. y *habit mniszy, sutanna*: Wziął na siebie rasę podszytą, to jest palendrę. Steb. <Ukr. Brs., Ros. riasa>

[**Rascka, i**, lm. i, **Rażka**] *szaflik bez uch na pomyje*.

[**Raska, i**, lm. i] 1. *spółnica z kieszeniami*. 2. zool. p. **Rudzik**: Na Hanusi zielona zapaska, wy myśleli, że na stawie R. Wójce.

Raskolnik, a, lm. cy *odszczępieniec, starowiecra w wyznaniu prawosławnym*. <Ros. raskolnik>

Rasowiec, wca, lm. wce *zwierzę do pewnej rasy należące, zwierzę czystej rasy*: Pies R. Koń R. (= folblut). <Od Rasowy>

Rasowo - p. **Rasowy**.

Rasowo przys. od **Rasowy**: Jakże różni ś. od sir Johna R. Kozł.

Rasowość, i, blm. rz. od **Rasowy**: Metafizyce rasowości szukają klucza do dziejów narodu oraz jego charakteru w mistycznej duszy rasowej.

1. **Rasowy** przym. od **Rasa**, *posiadający w pełni wszystkie przymioty swojej rasy*: Typy, pokrewieństwo rasowe. Koń R. Bydło rasowe. Rysy miał delikatne, rasowe, arystokratyczne. Cechy rasowo-anatomiczne. Nowy pogląd trzyma ś. podziału na typy rasowo-antropologiczne. Karł. Stał spokojny, trochę ironiczny, delikatny, wysmukły, rasowo-jasny w przestrzeni. Zap. Antagonizm rasowo-religijny. Antypatje rasowo-religijne. Prześladowanie rasowo-religijne. W głębi społeczeństwa niemieckiego wciąż drga żywiołowe uczucie fanatyzmu rasowo-wyznaniowego. <Od Rasa>

2. **Rasowy** przym. od 1. × **Rasa**; **harasowy**, † **haraszowy**, **arasowy**, **araszowy**: **Rasowe** woreczki. Jak. J.

3. **Rasowy** *wyścigowy*: Łódź **rasowa**. Maszyny (welicypedy) bywają drogowe i rasowe. <Ang. race>

Rasparant, u, lm. y *kraw. podkład pikowy a. atlasowy pod wycięcie w kamizelce, widoczny na zewnątrz brzegiem*.

Raspuci, tów *Indjanie wierzący w przechodzenie dusz, w metempsychozę*.

[**Rast, u**, lm. y] *wypocznerek*. <Nm. Rast>

Rast, u, lm. y *hut. p. Spadek*.

Rasta, y, lm. y *fortep. wiązanie spodnie w fortepijanie*.

× **Rastakować, uje, ował** p. **Rasztakować**: Trzy dni maszerować, trzy dni R. mają. T. K. <Od *Rastak, od Nm. Rasttag>

Rastakowanie, a, blm., *czynność cz. Rastakować*.

Rastofit, u, lm. y *min. mineral próchnisty, miękki, jako produkt wietrzenia meroksensu*.

Rastr, a, lm. y, **Rastral, Rastrum** *rolizaj pióra z blachy mosiężnej do kreślenia pięciolini na papierze nutowym*. <Łé. raster>

Rastral, a, lm. e p. **Rastr**. <Nm. Rastral, z Włos. rastrello>

Rastro, a, lm. a *org. listwa, do której rzędem przysrubowane są winkielaki*. <Włos. rastro>

Rastrum nieod. p. **Rastr**. <Łé. rastrum>

Rasty, rast, blp., *pusz. ząbki na walcu, na którym ś. spust opiera*. <?Nm. Rast>

× **Rasza**, y, blm. p. l. × **Rasa**: Założono fabrykę raszy. T. K. R., materja wełniana. Goł. <Nm. Rasch; por. I × **Rasa**>
Razka, i, lm. i l. [R.] *piłka do rżnięcia drzewa*. 2. [R.] *narzędzie do czesania lnu*. 3. zool. p. **Rudzik**.

[**Razka**, i, lm. i] *szaflik*.

Razmudło, a, lm. a *jedno z narzędzi stolarskich*. Troc.

Razpółka, i, lm. i l. p. **Raszpla**. 2. zool. p. **Skalotocz**. <Od **Raszpla**>

Raszpil, a, lm. e p. **Raszpla**. Sł. wil.

Raszpilować, uje, ował p. **Raszplować**. Sł. wil. <Od **Raszpil**>

Raszpiłowanie, a, blm., czynność cz. **Raszpiłować**, *raszpiłowanie*.

Raszpla, i, lm. e, **Raszpil** i. *tarńnik, oskroba*; p. **Napilnik**: Raszple różne do rozczłonkowania trupa. Czer. 2. apt. *gruby pilnik, trocinnik, do rozdrabniania korzeni, kory lub drzewa*. Zdr. **Raszpelka**. <Nm. Raszpel>

Raszplować, uje, ował, **Raszpiłować** *raszplą pilować, trzeć*: R. brzytją. Troc. Rozmarynowego korzenia na tarle raszpiłowanego i utartego. Syr. <Od **Raszpla**>

Raszpiłowanie, a, blm., czynność cz. **Raszpiłować**: Raszpla do raszpiłowania kości. Czer.

Raszplownia, i, lm. e *oddział fabryki, w którym raszplują*: R. w fabryce mebli giętych. <Od **Raszplować**>

Raszplowył przym. od **Raszpla**: Nacinanie zadzirowe czyli raszplowe. Łab. 2. patol. Szmer R. w sercu.

Raszt, u, lm. y p. **Spadek**.

[**Rasztabiga**, i, lm. i] 1. *ręka o długich palcach*. 2. *palec długi*. 3. *krowa niezgrabna, człowiek niezgrabny*.

× **Rasztag**, u, lm. i p. **Rasztak**. Mrong. <Nm. Rasztag>

× **Rasztak**, u, lm. i, × **Rasztag**, **Rasztag** *dzień odpoczynku*. <Nm. Rasztag>

× **Rasztakować**, uje, ował, × **Rastakować** *wypoczywać, odpoczywać, mieć dniówkę*: O dniu następnym 8 października wiemy tylko, że był dżdżysty i że wojsko rastakowało. T. K. <Od **Rasztak**>

× **Rasztakowanie**, a, blm., czynność cz. **Rasztakować**.

Rasztowy przym. od **Raszt**: Kamienie rasztowe spoczywają na kamieniach poprzednich i zakończają od góry zaprawę, stanowiąc lejkowatą część pieca, rasztami zwaną. Łab.

[**Rasć**, i, lm. e] *sasanka gajowa* (anemone nemorosa).

× **Rat**, u, lm. y, × **Rata** *ratunek, pomoc wybawiająca*: Nie mając niskąd sobie ratu, każe i w kotły, i w bębny uderzyć. Jabł. <Nm. Rat i Rettung>

Rata, y, lm. y l. *jedna z części ogólnej należności, które splanca s. a. otrzymuje w pewnych terminach*: Ratami płacić a. na raty. Kn. Pobór uchwalony na dwie racie. Biel. M. Kto wdzięcznie dobrodziejstwa przyjął, ten już pierwszą jego zapłacił ratę. Górn. Ratę mam dziś płacić. R. dzieńzwana. Rozłożyć komu dług na raty. Ratę otrzymać. Troc. Na cztery raty zapłać. Troc. Sprzedaż, kupno na raty (= na wypłat, na splatę). R. kwieciowa, październikowa towarzystwa kredytowego. Da mnie płacić takie wielkie raty. Korz. [Robić co na raty] = *robić częściami w pewnych odstępach czasu*. 2. [R.] *podatek*. 3. u

traczy, sto sążni długości wyrznąć s. mających sznitów, czyli podłużnych przerznąć przy wyrobach traczkich: Tracze zawierają ugody na raty. 4. u gnicarzy, *sto kóp gontów*. Zdr. **Ratka**. <Łć. rata (pars)>

l. × **Rata**, y, lm. y l. p. **Rat**: Rady, raty wszem dodawał. Pśn. Dzieło to Pedemontana na pospolitą radę i ratę potrzeb i zdrowia ludzkiego na polski język przełożyłem. Ślesz. Niech doznam, sprzyjająca iż jest w tym twa R. L. <Nm. Rat>

2. × **Rata!** w. l. p. **Rety!**: R. wołać, gwałtu. Dudz. Co tam u kata tak strasznie woła: gwałtu! gwałtu! R.! Jabł. Znalazszy go umarłego, zawołał głosem wielkim: Przebóg! R.! Wuj. R.! na ulicy wołają. Troc. 2. [R.] *niestety! dla Boga!* Na raty = *czympredziej, na gwałt*. Co raty! = *aż strach*. <Nm. Rettung; może kontaminacja z Rat i Rettung>

[**Rata!**] *przyspiew*: R. dała romta dana! <Okrzyk>

† **Ratać**, a, ał p. **Ratować**. Rej. <Nm. retten>

Ratafelek, lka, lm. lki *pasek w oprawie drewnianej do wecowania brzytwy*. <?Nm. Radfel-lehen>

Ratafja, i, lm. e *wódka słodka zaprawiona korzeniami*: Z Gdańska przywieziono mi persykę i ratafją w fiaskach i puzdrach. Torz. <Nm. ratafia, z Mal.>

Rataj, a, lm. e, [**Orataj**, **Ortaj**] l. *kmieć, oracz, rolnik, chłop, wieśniak, nie służący dworowi*: R. kmieć, rolnik. Kn. Rataje: każdy z nich, którzy kopeczyzną orzą, z każdego pluga po złotemu. Vol. Trzykroć po ziemi nielubiej wyskoczy R. ochoczy. L. Przen.: *gbur, cham, prostak, oryl, grubijanin*: Czajem i klecha Salomonem bywa między ratajami. L. Może przebrzakać komor nad muchami, klecha najmędrzy między ratajami. L. (= *głupi znajduje głupszego, co mu s. dziwi*). 2. † R. *włodarz, rządcą własności ziemskiej, ekonom*. Troc. Jako co mój R. zajął sto trzydzieści trzy owece, to zajął na mem w mem życie. Kkoś. 3. [R.] *parobek do orania wołami; parobek do wołów, wolarz*. 4. [Rataje] *buty chłopskie*. <(O)rataj, od Orać; R/OR>

Ratajęc, jca, lm. jce *zart. ratusz*. Capnęli go do ratajca. Siedział w ratajeu. <Od Ratusz, przez sld. do Rataj>

[**Ratajka**, i, lm. i] *zaprząg z pary wołów*: Uważałem, że dwie ratajki zdadne już tylko chyba na opasy. Bliż. <Od Rataj>

Ratajski przym. od **Rataj**, † **Retajski**: Szlachcie, który swym pługiem orze a. ratajskim. Vol. <Od Rataj>

† **Ratanie**, a, blm., czynność cz. **Ratać**.

× **Ratar**, a, lm. y p. **Rajtar**: Czynieć was wojami i ratarami w wojnie z wrogiem śmiertelnym, a za wodza daję wam syna swego Peruna. Dyg. Piecz odgon sępy te, ratary, co ostro kute spis kończary spłókali w mego ludu krwi. Wysp. <Z Rajtar>

[**Ratatajka**, i, lm. i] *polewka na wodzie gorącej z młci kwirlowanej*; p. **Nawarka**.

l. **Ratka**, i, lm. i l. p. **Rać**. 2. *mała raciczka z tyłu racic krowich lub owczych; boczne kopytko kozicy*: Sarny, uciekając, uderzają głośno o zmarniętą ziemię ratkami. <Od Rać>

2. **Ratka**, i, lm. i p. **Rata**.

Ratler, a, lm. y *gatunek psa*.

Ratlerka, i, lm. i *suka ratlera*: Moja pani, zwrócił s. do jejmości z ratlerką, o kamienie,

co naprzeciw, założę ś., że to emigrant z cyrku. Prus. <Od Ratler>

× **Ratman**, a, lm. **owie radny, radca miejski, rajca.** <Nm. Rathmann>

1. × **Ratny** przym. od **Rat**, *ratujący, pomocny*: Byłbyś wziął Smoleńsk, by ratna ręka przyskoczyła była na czas naznaczonej, którego przybyć miała. Birk. Jako dworzanom i ludziom poselskim, tak kupeom wszelkim, na ostatek i ludziom ratnym. Grab. <Od Rat>

2. × **Ratny** przym. od **I. Rata**.

Ratować, uje, *ował nieść pomoc w złym razie, w niebezpieczeństwie, w ostatniej toni, zachowywać od zguby, od nieszczęścia, od śmierci, salwować; wspomagać, pomagać, wspierać, podawać rękę*: R. kogo w złym razie. Kn. Nie miał nikogo tonący, ktoby go miał R. P.cheł. Prędzej, bracia, ku tej stronie, dajcie liny abo haka, ach, ratujmy nieboraka, inaczej pewnie utonie. L. Ratuj siostry (siostrę) w złym razie Troc. R. enotę. Troc. R. niebezpiecznie chorego. R. od pożaru. Ratuj, kto w Boga wierzył! Okaż moc swej broni, a przyjaciela swego ratuj we złej toni. Kochan. Tyś mię w przygodzie ratował. Kochan. Upadł, a nie był, ktoby ich ratował. Wuj. Niech każdy, jako może, bliźniego ratuje. Kochan. Lekarz nie zawsze ratuje. Kn. Choć może bez niebezpieczeństwa R., nie ratuje. Cz. Wielki odpust sierotę w złym razie R. Pot. Niemasz brata, któryby mię ratował. Koch. W. Ja wybiegam, ja gaszę, ratuję i płacę. Kras. Nie czas już było R.; siostry go chciały po śmierci całować. Słow. Ratuj mię, ratuj, mój ojeze! Słow. Ratują go od śmierci, a wiodą do kozy. Mick. Przen.: R. swój honor. R. swoją sumę (= *nie dopuścić, aby przepadła*). Ratując swoją sumę, musiał stanąć do licytacji domu. Terazby to ich prosić, by was ratowali, niechby wam dziś w potrzebie jaką pomoc dali. Groch. Ratuj drugiego w potrzebie, tym samym wspomogasz siebie. Jak. W. Widzisz potrzebę bliźniego, a onej nie ratujesz. Skar. Przepamiętałeś bliźniego swego pomocą i jałmużną R., co też wazy, jakobyś jego własne wziął. Żarn. Jałmużną nędzę człowieczą ratuje. Hrb. Pieniędźmi ich darował i strawnymi rzeczami na drogę ratował. Baz. (= *zaopatrywał*). Fryderyk miał syny Kazimierzowe w dostąpieniu węgierskiego i czeskiego królestw R. i dopomagać. Błaż. Odważnych Bóg ratuje. Boh. Wieśniak ruski nigdy swych wozów nie smaruje, żadną mazią kół swoich w drodze nie ratuje. Gawiń. (= *nie ulżywa im*). Co stracimy na zbytkach, chcemy tego gorzałką lub browarem R. Falib. (= *powetować*). Czemu nie mówisz? darmo ś. frasujesz i gryziesz, mileząc, nie tym nie ratujesz. Lubom. (= *nie poprawiasz*). R. sytuację (= *nie dopuścić do wstydu, hańby, do straty, do upadku, do przegranej—w danym zbiegu okoliczności*). R. czyją pamięć poszeptem. Troc. (= *podpowiadać mu*). R. ś. *ratować siebie, ratować jeden drugiego, nie dawac ś., pomagać sobie, salwować ś.*: Potrzeba ich gwałtowna ciśnie, muszą brać, aby ś. wzdy jako ratowali. Warg. Kraina ta ratuje ś. osobliwie z owoców rozmaitych, z win wybornych, acz ich tam niewiele ś. rodzi. Łęcz. Przyjaciele R. ś. powinni. Troc. Tanie płatny żołnierz ratuje ś. jak może przeciw niedostatkowi. Kołł. (= *radzi sobie*). Z nieszczęścia cudzego onby ś. rad ratował. Klon. Demostenes ratował ś. trucizną od Antypatra zemsty. Lel. Zły wnet ucieczką ratował ś. skorą. Mick. <Nm. retten>

Ratowanie, a, blm., **Ratunek** czynność cz. **Ratować**: Siedzą pod pozorem ratowania zdrowia za granicą. L. Towarzystwo ratowania tonących.

Ratowanie się, a, ś., blm., *czynność cz. Ratować ś.*: Mężowi ładną żonę mającemu, chociażby najbardziej podupadł, jest jeden sposób ratowania ś. niezawodny. L.

Ratowicz, a, lm. *e ten, co płaci ratami*: Załapani ratowicze stracili swoje wkłady niepowrotnie. <Od I. Rata>

Ratownictwo, a, blm. *niesienie pomocy w wypadkach nagłych, ratowanie w niebezpieczeństwie grożącym życiu, alecja ratunkowa, system środków ratunkowych*: Na uwagę zasługuje (w kalendarzu lekarskim) dobrze ułożony podręcznik terapeutyczny oraz dział ratownictwa. <Od Ratownik>

Ratowniczy *tyczący ś. ratowania a. ratownictwa*: Oddział R. Łódź ratownicza a. ratunkowa. <Od Ratownik>

Ratownik, a, lm. *cy I. ten, co ratuje, wybawca*: Pokój tobie, pokój też ratownikom twym, bo ratunek twój — Bóg twój. Bud. 2. *oficjalista w pogotowiu ratunkowym lekarskim*: Towarzystwo ratunkowe warszawskie utrzymuje cztery posterunki z ratownikiem. <Od *Ratowny, od Ratować>

Ratowy przym. od **I. Rata**: Kwota ratowa. Spłata ratowa.

× **Ratsymor**, u, blm. p. **Racimora**: Kontusz z ratsymoru. L.

× **Ratsymorowy** przym. od **Ratsymor**. L.

[**Ratunczek, czku, lm. czki**] p. **Ratunek**: O ratunek! Nie bądź-że też smrekiem, nie bądź, i ja niech jedliczką nie będę. Ork. <Od Ratunek>

Ratunek, nku, lm. nki, † **Ratunk**, † **Retunek I.** *ratowanie, pomoc okazana przez ratowanie*: Nie żadać owea od wilka ratunku. Bratk. Dać R. Wołać, wzywać ratunku. Biec, spieszyć na R. Oniemiałem już prawie, ratunku wołając. Kochan. Jestem po wszystkie dni opiekun prawy, aż do skożenia świata ratunkami memi wspierając wszystkie wasze sprawy. Oym. Przywiódł im na pamięć ratunki boskie, które oddawał ojcom ich. Leop. Ani uciec, ani ratunku żadnego dać sobie nie mogli. Górn. Ratuj nas, ratuj w tym naszym frasunku, niechaj doznamy twojego ratunku. Kant. Wszystkie ratunku sposoby upadły. Kras. Panie, ratunku Twego nam trzeba! Syrok. R. spóźniony: z domu zostały już tylko zgliszcza. Wskutek spóźnionego ratunku krew uszła rannego. Dusze zmarłych, znikąd ratunku nie mające. 2. *rała, sposób zaradzenia, środek ocalenia, punkt wyjścia*: Już jej tak miłość głowę zawróciła, że i ratunku niemasz. L. Żadnego nie widzę ratunku. Troc. Przysiągłeś i niema ratunku. Niem. (= *możności cofnięcia ś.; niema co*). Ani ratunku! Jedyny R. Ostatni R. (= *ostatnia deska ocalenia*). Naród chce ś. brać dziś szczerze do tych ratunków, które mu jeszcze zostawiła Opatrzność. Kołł. Obmyślenie spiesznego i skutecznego ratunku Śniad. 3. *pomoc, sukurs, posiłek*: Resztę żołnierzy prawie sobie Skanderbeg jako na R. zachował. Baz. (= *na odwód*). Na odparcie Konrada chcą Bolesław sobie ratunku, *auxilium*, przyczynić, do Beli posłów wysła. Błaż. Książęta ruscy mieli to za ciężkie jarzmo, iż Bolesław częste ratunki i pomocy przeciw nieprzyjaciółom od nich wyciągnął. Stryjk.

Wojewoda, widząc, że go Bolesław z ratunkiem odbiegł, *ope destitutus*, zamek poddaje. Błaz. Sąsiadom swoim wojenne ratunki dawał. Otw. Obwarował obóz częścią posiłków albo ratunków obcych. Warg. R. pieniężny = *wsparcie, zapomoga, zasilek, danina*: Duchowni polscy oprócz pospolitych podatków jeszcze łaskawy R., czyli *subsidium charitativum*, płacą. Skrzet. Wojsku zapłacić inaczej nie możemy, jedno daniem poborów łanowych, szosowych i innych ratunków. Vol. Ratunki a. podatki te... Vol. Zdr. [Ratuneczek]. < p. Ratunk >

† **Ratunk**, u, lm. i p. **Ratunek**: Gdy cię poznać być w ostateczności, przypadnie na R. tobie. Rej. Którychby pierwszej najechali, do tych na R. biecże kazak. Warg. Jeśli przemagają moją stronę nieprzyjaciela, przybędziesz mi na R., a jeśli by też przemagali ciebie, pomogę też ja tobie Leop. < Nm. Rettung >

Ratunkowy przym. od **Ratunek**: Wytężala w sensie ratunkowym usiłowania swoje. Jeż. Dom, przyrząd, pas, znak, sygnał R. Łódź ratunkowa. Pogotowie ratunkowe (= instytucja doraźnej pomocy lekarskiej). Deputacja ratunkowa. T. K. < Od Ratunek >

Ratusz, a, lm. e, [Ratuz, Rotuz], × **Wietnica**, × **Wienica I.** dom zarządu miasta, sądów miejskich i rady miejskiej; dom radziecki, magistrat: Dom sądowy z niemieckiego zowią ratuszem. Klecz. Dom pospolity albo R. intejski. Łęcz. Ratusza już nie zwyczają na radę. Pot. (= *już kłamała zapadła*). Do kościoła, kiedy chcesz, a na R. musisz. Rys. Jest na ratuszu. Troc. Wszyscy mądrzy, gdy wracają z ratusza. Prz. [Zadzwonili na ratusie]. 2. *areszt, koza w ratuszu*: Siedział w ratuszu. Wzięli go do ratusza. × *Od dać służącą na R.* (= aby ją ochłostano). Nie wotaj, boć wezmą gębę na R. Rys. < Nm. Rathaus >

× **Ratusznik**, a, lm. cy *komendant, rozkazodawca*. L. < Od Ratusz >

× **Ratuszny** p. **Ratuszowy**: Wieża ratuszna. Troc. Zaprowadzili go do sieni ratusznej. Wuj. Szóstą na dzień godzinę zegar bił R. Pot. Pacholek R. przynosi księgę zaktami. L. (= *woźny, sługa miejski*). < Od Ratusz >

Ratuszowy, × **Ratuszny** przym. od **Ratusz**: Wieża ratuszowa. Zegar R. Przen: R. świadku, hultaju niepoczeiwy! L. (= *sprzedajny, fałszywy; człowiek bez sumienia, kłamco bezczelny*). < Od Ratusz >

[Ratuz, a, lm. y] p. **Ratusz**. < Nm. Rathaus >

[Raty] p. **Rata**. < Nm. Rat >

Ratyfikacja, i, lm. e, × **Ratyhabicja** *uznanie i zatwierdzenie, confirmacja umowy, układów, zwłaszcza między mocarstwami, ratyfikowanie*: R., za dobre mienie, uznanie. Troc. R. traktatu, pokoju. R., akt prawny, przez który potwierdzać ś. zwykły inne akta poprzedzające. Kras. < Śr. Łé. ratificatio, od ratum i facere >

Ratyfikować, uje, ował *zatwierdzać ostatecznie, potwierdzić, uznać za dobre, za ważne, confirmować*: R. traktat, przymierze. < Łé. ratificare >

Ratyfikowanie, a, b m., **Ratyfikacja** *czynność cz. Ratyfikować*.

× **Ratyhabicja**, i, lm. e p. **Ratyfikacja**. < Łé. ratihabitio >

Ratyna, y, lm. y *tkanina wełniana z włosom fryzowanym*: Fabryka Lubowidzkiego wyrabiała kuczbaże i ratyny, ale w małej ilości. T. K. < Fr. ratine >

Ratyszcze, a, lm. a *spisa, włócznia, pika*: Zwią-

zano po kilka ratyszczów kozackich, pasami je przewiązano, siano nastano. Drz. Historia długa: siądź tu, rzuć R., długa, lecz pewno twą pochwałę zyszcze. Gosz. < Zap. Ukr. hrotyszcze, * grociszcze, por. Grot >

Raubburg, a, lm. owie p. **Raubryter**. < Nm. Raubburg >

Raubryter, a, lm. rzy, **Raubburg**, *niemiecki rycerz-rozbójnik, najeźdnik*: Wódz gromady zbójckiej, uformowanej nakształt niemieckich raubryterów. Kasz. Najwięcej tych rycerzy zbójckich, raubburgami lub raubryterami zwanych, zbierało ś. w okolicy kruszwickiej. Krech. < Nm. Raubritter >

Raubryterski przym. od **Raubryter**: Wartość baronji, wychodzących z zamków raubryterskich, nie jest wcale szacowniejszą. Jeż.

Raubryterstwo, a, b m. *rola, zajęcie raubrytera*: Sądownicze postanowienia przeciw gwałtom domowego raubryterstwa. Szuj.

Raubszyc, a, lm. owie *klusownik*: O Bartku Gronikowskim, raubszycu. Tet. < Nm. Raub-schütz >

Raubszycować, uje, ował *być raubszycem, zajmować ś. klusownictwem*: I sąsiadką robi ś. W. Pani przysługę i raubszycuje ś. przytym dla siebie. < Od Raubszyc >

Raubszycowanie, a, b m., *czynność cz. Raubszycować*.

Raucik, a, lm. i p. 2. **Raut**.

× **Raus!** w. *wyjsć! woi!, fora!*: Taki gwałt uczyniono, że aż warta musiała na R. zawołać. Kaczk. Żołnierz wołał: R.! wybiegała warta i oficer prezentował broń. Goł. < Nm. heraus >

Rausz, a, b m. *humor podniecony trunkiem, podochoćnienie, podpicie, czeremera w głowie*: Mieć rausza (= *być podchmielonym*). < Nm. Rausch >

Rauszkwinta, y, lm. y org. *jedna z odmian głosu, zwanego miksturą, w organie*. < Nm. Rausch + Kwinta >

1. **Raut**, u, lm. y *zebranie wieczorne, większa zabawa wieczorna bez tańca*: Jak na raucie angielskim, po nogach deptano. Mick. < Fr. raout, ront, Ang. rôt >

2. **Raut**, a, lm. y, **Rozeta**, **Rózyozka** *djament, od spodu płaski, z wierzchu zaś fasetowany, ściankowany*. Zdr. **Raucik**. < Nm. Raute >

Rautowy przym. od **Raut**: Przymycający jest do tryumfów rautowych.

[Rauz, u, lm. y] p. 1. **Raz**.

1 **Raważ**, u, lm. e *spustoszenie, zniszczenie*: Ona raważe czasu tak artystycznie ukrywać zwykła była pod warstwami bielidła i różu. Orzesz. < Fr. ravage >

Rawelin, u, lm. y woj. *okop zewnętrzny, przedzaniec*. Troc. < Fr. ravelin >

Rawenala, i, lm. e bot. = **Pielgrzan**.

Rawigot, u, b m. kuch. *sos z zieleniny (potrawa)*. < Fr. ravigote >

× **Rawiola**, y, lm. y *gatunek klusek, pierogów szpinakiem nadziewanych*. Goł. Pirogi włoskie a. rawioly w cieście szpinakiem nadziewają; potrawa dobra i lekka. Haur. < Włos. ravioli >

Rawka, i, lm. i 1. [R.] *rodzaj długiego sita w młynie*. 2. zool. (squilla) *skorupiak słupkokół, ustynogi*. < Nm. Raufe, Raffel >

1. **Raz**, u, lm. y, [Rauz, Ra] 1. *jedno machnięcie, uderzenie, cios, plaga, cięcie, sztych*: Szabli jego R. nigdy daremny nie bywał. P. Koch. Pierwszy grot rzuca Fegi, ale R. był mylny, bo nad ramię bez szwanku przeleciał grot silny. Dm. Każął wańtuchy plewami natkane z muru zwieszać

aby rogi baranie tłukących nie mogły dochodzić do kamienia murowego; albowiem miękkie rzeczy ustępują twardym i raz im psują. Leon. (= *siłę uderzenia, impet*). Milczenie najmniejszym poszeptem przerwane twardemi razami przypłacić potrzeba. Pilch. (= *batami, plagami*). Słozem uderzyć, zernąć, zdmuchnąć, świni R. dać, *tracim tangere aliquem*. Kn. Plaga a. R. od bicia czyni siność, ale raz od języka łamie kości. Leop. Na szyszaku s. razy operają. Troc. Zepsować komu R. Troc. Dać komu R. Troc. Wymierzyć komu R. R. śmiertelny. Troc. Śmiertelnemu razowi s. umknął. Lubom. Od dyrektora zjadłego częstokroć niewinne a ciężkie razy odbierał. Boh. Nasi także ku nieprzyjacielowi nie leniwiej skoczą i R. razem odrażą. Tw. Ten owego dogania, ten tego dościga, wisi stangret na razy (wspięty, aby lepiej koniom docinać), rusa, fuka, smiga. Nar. I cięte mu i kłute razy zadawają. P. Koch. Dziecię kiedy na stół wlezie a spadnie, dwoję szkodę odnieś, bo go i R. siłuczony potka, i ociec go jeszcze różgą ubije. Żarn. Razy swoje od nieprzyjaciół octem przemycwał. Pot. Co to są za razy albo za blizny na rękach twoich? — Temi jestem poraniony w ich domie. Gil. Chore leżą, razy pokazują i, żeś je pobił, jawnie powiadają. Żąbk. Dobył noża, pchnął go w brzuch, a w tym chciał s. schronić, ale go na gorącym razie uchwycono. Paszk. (= *na gorącym uczynku*). Fecht.: Krótki R. = *cięcie bez wyskoku*. Długi R. = *cięcie z wyskokiem i opisaniem bronią żuku*, R. cięty = *cięcie z pociągnięciem po ciele dla powiększenia rany*. [Razy] = *rowki zrobione oskardem na kamieniu młyńskim*. Przen.: Śmiertelny R., eo mi zadaty zabójcze wargi, gdy mię całowały. Lubom. (= *cios, śmiertelna rana*). Ten, który srogiej Fortuny razy cierpi, bardziej przyjaciela potrzebuje. Warg. Zbytki i utraty w każdej rzpltej R. bardzo szkodliwy i niebezpieczny. Falib. 2. = a) *jeden R., wyraz oznaczający z dodaniem liczebniaka ilokrotność czego, -kroć; pojedyncza chwila a. okres czasu sam w sobie wśród innych mogących s. powtórzyć chwil, okresow: Z ty sięca razów R. s. tak trafi. Górn. (= przykładów)*. Skanderbeg po raz wszystkich swoje miasta objeżdżał. Baz. Nauczę cię ostrożności na drugi R. L. Drugi R. dam = a) *powtórnie dam; β) a. Na drugi R. dam = inną razą dam*. Jowisz pięć-kroć razów świat obszedł. Biel. M. Ach, ja pamiętam czasy, kiedy do ojczyzny pierwszy R. zawitała moda francuszczyzny. Mick. Pierwszy a ostatni R. ci to mówię Pot. Leniwy dwa razy robi. Kn. Ja nie kaznodzieja po dwa razy jedno bajać. L. Kto s. mści, dwa razy bywa bitym. Jabł. Wiele razy widziałem go. Wys. (= *częstokroć*). Trzy razy księżyc odmienił s. zło ty, jak na tym piasku rozbiłem namioty. Słow. Lękam s. bardzo, aby tego razu zbytniej śmiałości nie puściła skrzydeł. Mick. Od pierwszego razu poznanie s., pokochanie, oświadczenie, przyrzeczenie, skutek. L. Po raz wszystkie uderzyli. Troc. Każdy pił po dwa, po trzy razy. Troc. Ile razy? Troc. Dwa razy dwa jest cztery. Dwa razy daje, kto prędko daje. Troc. R., dwa, trzy nie pomoże, dziesięć pomoże. Kn. Razu jednego w nocy wrzask nas ze snu obudził. Mick. Pewnego razu zdarzył s. taki wypadek. Daremne wymówki, już więcej i razu nie przepuszczać. L. To ma być i gospodyni, i prawnik, i literatka i siedem razy jedna. Krasz. Już też więcej i razu noga moja w tym domu nie postanie. L. (= *nigdy a nigdy*). Jeżeli łokieć

sukna kosztował 20 złotych, 30 łoke tego sukna kosztować będzie 30 razy więcej. Łs. Cztery patryjarchowie po raz w ojczyźnie naszej byli. Smotr. Na R. będzie wina, farby, wapna = na jeden R. jeszcze. Kn. Mniej a długo lepiej jest, jak wiele tylko na R. Kluk. Odłóżmy na drugi R. Troc. Zły R. = *ciężka chwila, niebezpieczeństwo, bieda, opaly; trudne, krytyczne położenie, nieszczeście*. Będą mówić poganie, że ty nie nie możesz, kiedy swym chwalcom w tak złym razie nie pomożesz. P. Koch. W złym razie Bogu czynią śluby. P. Koch. Trafił na zły R. Kn. (trafił na prask, na sęk). Na R. trafić, narażać s. Kn. Stomota, kto odbieży w zły R. przyjaciela. Ryb. J. Prosił go, aby go nie opuścił i z tak ciężkiego razu wyprowadził. Nar. Złego razu uszedł; jego szczęście. Kn. W najgorszych razach, tak to powiadają, najmiłsze rady najlepsze bywają. P. Koch. W bitwie tej z Sługami nie nie było tak szkodliwego do końca, tylko iż spólny R. był. Biel. M. (= *ogólna strata*). On opatruje, jako gdzie łódź bieży, strzeże, aby na razie kiedy nie stanęła. Prot. (= *na piasku, na mieliznie*). Przykładem męstwa swego ina zły R. a potrzeby inne (= *innych*) za sobą pociągną. Skar. Anioł jego niech was prowadzi i z złych razów wyrwa. Skar. Z złego bardzo razu nas wyrwał. Skar. Chociażem o tym złym a niebezpiecznym razie wiedział. Skar. Ratuj nas, ratuj w tym fatalnym razie. Kant. Na zły R. nawodź. Troc. Zły tu R. Troc. Odbiec, ratować kogo w gwałtownym razie. Troc. Znosić tak ciężkie razy. Malez. (= *krzyże*). b) *położenie, okoliczność, wypadek, przypadek, ewentualność*: Jakbyś ty w podobnym razie postąpił sobie? Pir. Ofiarował mu pokój, jeżeliby z nim po przyjacielsku chciał s. zachować, a groził wojną w przeciwnym razie. Nar. Umieć sobie dać radę w każdym razie. W razie mojej śmierci (= *na wypadek*). Jeżeli rzeczy tak stoją, w takim razie ja nie mam tu co robić (= *wobec tego*). W każdym razie = *bądź co bądź, jakkolwiek bądź, niech będzie co chce*: Wszystko to prawda, w każdym razie postąpić tak nie należało. c) przys. *jeden raz, jednokrotnie, jednego razu, pewnego razu, pewnej chwili, kiedyś*: R., dwa, trzy. Kto na cię patrzy, całować musi R., dwa, trzy. Groch. Dzieciół tylko R. w twardy dąb uderzy i rozumie, iż dziurę w nim uczynił; trzebaby, nieboże, drugi R., i setny, i tysięczny. Birk. Nie doś R. wilka spłoszyć od obory. Jabł. Co R. p. Coraz. Laurze, na co R. nowe wdzięki s. zdobywasz. Kras. [Co i R. to do niego zabiegał]. Kon. (= *co raz, co chwila, R. po R., R. w R.*). [Ni eo R. to jedno drugie uderzyło] (= *co chwila, R. w R.*). [R. na R.] = *R. w R.* Raz na raz pokazywało s. coś wysokiego i czarnego. Prus. R., gdy s. w północz rodzinami bawię, wzmaga s. hadas, szum, świsty. Mick. R. na zawsze. Troc. (= *stanowczo, nieodwołalnie*). Zabraniam ci tego R. na zawsze. L. Nie R. p. Nieraz. Nie R. to mówił. Troc. R. a dobrze. Troc. Użyj R. a dobrze. R. w rok. Troc. R. przez dzień, w tydzień. Troc. Do Kamieńca czasem tysiąc wozów o R. prowadzą. Grab. (= *naraz*). R. po R., R. w R. = *bezustannie a żwawo powtarzając, wciąż*. Srogie a częste R. po R. wewnętrzne rozterki! Stryjk. Heraklit płacze ustawicznie, Demokryt R. w R. s. śmieje. Kras. O jeden R. = *naraz; pewnego razu*. R. jako nie. Kn. Nie to, kiedy R. Kn. (= *pierwsze przepustne*). R. doś omylić s., R. doś na wojnie szwankować. Kn. Tą razą, pierwszą razą. Kn. Tą razą = *teraz*. L.

Wspaniałe miasto, od nagłego pochłonięte ognia, jedną razą wali ś. z kretezem. Nagur. † *Recudo*, znowu kuje, drugą raz kuje. Mącz. Inszą razą. Troc. Od razu, p. **Odrazu**: Papiery tak wszystkie ułożyć, iżby ś. każdy od razu znalazł. Kras. Na R., za jeden R., do razu; jednym razem. Troc. (*odrazu, naraz*): Nieprzyjacieli wszystko za jeden R. zabrał. Troc. Na razie = a) a. W razie = w *pierwszej chwili, za świeża, w tejże chwili*: Trzeba było w razie zapobiec. Gdy ś. gniewem zapali, chociaż ś. na ten czas wstrzyma, w razie nie zaszkodzi, znajdzie potym sposobność i zemście dogodzi. Dm. β) *pod ręką, na podoręczniu, tuż, na drodze*: Na razie = na stręcie, *obwiał, sub ictu*. Kn.: jest tuż, nie z drogi, w gębie. Włod.: na doręczniu. L. Na razie to leży. Troc. Dom na razie. Troc. γ) *korzystając z okazji, przy okazji, przy zdarzonej sposobności*: Na razie ludzkiego afektu zażywaj. Troc. δ) p. **Zrazu**: Upornym na razie niecałe ś. sprzeciwił. Troc. Młode kureczka bywają na razie białe. Haur. W R. = a) *teraz, zaraz, natychmiast*: W R. być nie możemy, ale za godzinkę znajdziemy ś. tam. L. β) *naraz, odrazu, za jednym razem*: W R. dwie rzeczy robić. Troc. Do razu = **Odrazu**, *za jednym zamachem*: Rzeczy za wziętane nie mogą być do razu ułacnione. L. Do razu uciąć, zgadnąć, przeskoczyć, wypić, jednym zamachem. Kn. Do razu przeciął. Troc. Do razu go zabił. Boh. Do trzeciego, czwartego razu przeskoczył — za trzecim, czwartym razem, *tertio impetu*. Kn. Z razu p. **Zrazu**; *na razie = z początku, w pierwszej chwili, na początku*. L. Zdanie to z razu zdawało mi ś. niesprawiedliwe, a później wcale inaczej. L. Z rozum nie postrzegł. Troc. Ozdobne pióra pawia z razu podobają ś., lecz rychło niknie to upodobanie. Alber. W R., w sam R., [Jak R.] = *prawie, w porę, akurat, właśnie*. Buty na mnie w sam R. Bóg mi dał syna, który jak R. przed polowaniem na świat przyszedł. Jeż. [Na dwa razy = *średnio*: Daleko jeszcze? — Tak na dwa razy (= *nie bardzo daleko*). W te razy, Na jeden R. = *naraz, wtym, nagle, raptem*: Porwali ś. od stołu, a w te razy i Sołtysi (nazwisko) wpadli. Ork. W te razy drzwi ś. otwarły, i w progę stanął wysoki cień. Ork. Od jednego razu = *odrazu*. R. nie R. = *czesto*. Na drugi R. = *powtórnie, drugi R.* Za każdy R. = *za każdym razem*. Razę; jednym razem = *pewnego razu*. W tym razie = *raptem, zaraz*. Do trzech R. = *do trzech razy*. Nie mógł ja cie minąć, da zażnemi razami (= *w żaden sposób*). Do trzecie rize (= *razy*) = *do trzeciego razu*. O jeden R. = *naraz, pewnego razu*. R. za razem = *powtarzając bez przerwy w czasie, żwawo*. Nuże wołać R. za razem. Trzy R. za razem. R. przy razie a. R. koło razu = *dokładnie, nie opuszczając nic, raz za razem*. Brzeg nastrzępiony jest przyładkami i zatoczkami R. koło razu. Jeż. (= *jedno tuż przy drugim*). Czym R. = *coraz*: Szczerp ten rozrasta ś. w czym R. drobniejsze gałęzie. Pol. Będziewa ś. R. po razu całowała. Ty raza tego nie zrobisz = *ani razu, nigdy*. Ani razu = *wcale*: Więc ju nie masz razu siana? To już R. nie idzie = *wcale nie uchodzi*. Tamtoś, która była, z oboma ś. nam R. rozłączyła (= *naraz*). R. chodźcie do ciebie, ale nie będęm juz (= *kieśdyś, niegdys*). Jeszcze R. większy = *drugie tyle*. R. kiela czas = *od czasu do czasu*. Na jeden R. = *odrazu*. Dwa R. = *dwakroć*. Janie co R., ale 30 razy - bym obrócił = *nie tylko*. R.—R., R.—drugi R. = *jużto—jużto, bądź—bądź*, to—to: R. ten, drugi R. ów; R. to, drugi R. owo = na przemiany: to to, to owo. L. Na świecie

powinno być R. tak, drugi R. inaczej. L. Tak ci na świecie: R. radość, drugi R. smutek. Kochan. Nie trzeba samym tylko czytaniem albo pisanem ś. bawić, ale R. tym, drugi R. owym przeplatując. Pileh. A to djabela rzecz, że jak człowiek R. umrze, już więcej nie wstanie. L. (= *niech tylko umrze, skoro tylko, aby tylko umarł*). W kogo djabeł R. wstąpi, kogo raz usidli, i na śmierć i na żywot oczy mu zamydli. Pot. Welna, którą farba R. pomaluje, farby swojej dawnej już nie okazuje. Li. R. = *R. nareszcie*: Złamać R. opór, choć leciuchny. Krasz. [On musi teraz iść do konia raz zobaczyć, co tam koń robi]. Z R. = *choćby tylko R., niechby, bodajby tylko R.; mniej więcej R., około razu*: Niech z R. tych pocięch przed śmiercią zażyję. Kochan. Z R. pójdę do niego, ale więcej nie. R. = *po pierwsze, jedno, naprzód*: Nie wezmę w tym udziału, R. że możliwość nie służy, a powtóre, że i ochoty nie mam. Drugi R., boleśnie było, że... Orzesz. (= *po drugie, powtóre*). Trzeci R., plan ułożony przez człowieka tego był do wykonania zupełnie niemożliwy. Orzesz. Razem p. **Razem**. 3. anat.: † R. = *porażenie, rażenie, udar, apopleksja* (apopleksia). Zdr. [Razik, Raziczek]. < RZAŻ(RZEZ)/RZEŻ/RZAZ >

2. Raz, u, blm., [Razie] *darńina*: Sztuka ziemniem lub trawą obrosłą, którą kuraczek mielerz po wierzchu obkłada, aby ogień nie palił ś. płomieniem. Os. J. < Nm. Rasen >

Razancja, i, blm. myśl. *pęd w linii prostej, kierunek prostolinijny*, bieg strychującej: Poisk uzyskuje przez to większą siłę, razaneję i celność. < Od Fr. rasant >

[Razeczka, i, lm. i] *szafliczek*.

Razem przys. 1. *jednocześnie, naraz, odrazu*: Wszyscy R. gadają. Nie wszystko R., schowaj na drugi raz. Kn. Onby chciał, żeby nie R. dom przybierać, ale po kawałku, żeby jednego roku pudło dokarety, drugiego wasąg. L. Wszystko R. zbudować chciaeli. Pileh. 2. *wspólnie, wespół, pospołu, do spółki, łącznie z kim, z czym*: Mieszkać, jadać podróżować, spać R. Strzeżmy ś., żeby nas razem nie postrzeżono. L. R. ze mną przez lat sześć do szkół chodził. L. Uciążliwych panów, niekiedy pojedyńkiem, niekiedy R. panujących, okrutne jarzmo. Pileh. R., młodzi przyjaciele! Mick. Spiewać R. (= *chórem*). Maszerować R. (= *gromadą*). 3. [R.] = a) *naraz, nagle, raptem*. b) *wkrótce*. < Od 1. Raz >

[Raziczek, czka, lm. czki] p. 1. Raz: Aby raz, aby R. jeszcze. Kon. Popatrz ty ś. na mnie choć jeden R.! Kow. Do razicku a. w te razicki = *zaraz*. < Od 1. Raz >

Razić, i, il 1. *zadać razy, ranić, prażyć, prać, kropić, ćwiczyć, ciąć*: Uchodzi z pola bisurmańska dziecia na wstęp rażący męstwa Chodkiewicza. Kras. On stał za tarczą wojsku walecznemu, gdzie stąpi, razi zewsząd, krew ś. leje. Kras. R. mię mogą, zwyciężyć nie mogą. Alber. Rezerwy powinny być tak ustawione, aby ich nie raziły kule armatnie nieprzyjaciela. Chrzan. R. posłużem z ukosa. Gemb. Wódz jak gdyby rażony od gromu. Mick. Rażony apopleksją (= *uderzony, tknięty*). 2. × R. *robić wrażenie, ujmować, zwracać uwagę, pociągać, frapować*: Przystojny mężeżyzna ma w sobie coś rażącego i pociągającego. L. We pani masz fizjonomją tak szlachetną, coś tak rażącego, że nie może tylko uszanowanie wzniecać. L. 3. † R. *odrażać, odbijać, odtrącać, odpierać*: Upominam, abyście przyszyła niewolą (= niewo-

lę) odsiebie razili. Jan. Przen.: Raził ich gorącemi słowy. Groch. (= *gromił*). Przen.: Światło razi w oczy = *bije, oslepia swym silnym blaskiem*. Przen.: Napoje rozum rażące. Poe. (= *paraliżujące, tłumiące, przytępiające*). Przen.: R. oko, uszy, zmysł i t. d. L. = *uderzać niemile, robić niemile wrażenie; obrazać poczucie estetyczne, przyzwoitość, uczciwość*: Niech pobłysek świetności oko ludu razi, to najskuteczniej ducha poddaństwa mu wrazi. Wyb. (= *olśniewa*). Raził szlachtę mieszczan dostatek i wystawa. Lel. (= *był jej solą w oku*). Kolory rażące (= *jasnawe, krzyżące, siarczyste*). Fałszywe tony rażą ucho (= *kaleczą*). R. przyzwoitość (= *obrażać*). 4. [R.] *śmierdzić, bić w nos*: Razi od ciebie. Razi mu z gęby. <Od 1. Raz>

[Razidło, a, lm. a] *sieczkarnia ręczna*. Orzesz. <Od Razię>

[Razik, u, lm. i] p. 1. Raz.

Razować, uje, owal darniować, okładać darniną milerz przygotowany do zwęglania. <Od 2. Raz>

[Razować, uje, owal] 1. raz przebronować pole. 2. z gruba obrobić ziarno żytnie na mąkę razową. [R. ś.] *zgadzać ś.*, *licować*: Nie raziuje ś. (w rachunkach) = *źle wypada*. <Od 1. Raz>

Razowanie, a, blm., czynność cz. Razować.

[Razowanie, a, blm., Razówka] czynność cz. [Razować].

[Razowanie się, a ś, blm.] czynność cz. Razować ś.

Razowiec, wca, blm. rub. *chleb razowy*, żart. *brykala*.

[Razowina, y, lm. y] 1. mąka razowa. 2. rola raz tylko pod posiew zorana. <Od Razowy>

Razowy 1. przym. od Raz, *jednorazowy*. 2. Mąka razowa = *mąka gruba*, na raz mielona, szrotowa, [razówka]: Szrotowe mąki u nas zowią razowe. Kluk. Chleb R. = *chleb z takiej mąki*, razowiec, żart. *brykala*. Brat Zygmunta uczy ś. o razowym chlebie. Krasz. Wesolo i ochocho krajali swoją kromkę razowego chleba. Krasz. 3. [Płótno razowe] = *zgrzebne płótno*. <Od 1. Raz>

[Razówka, i] 1. blm. p. Razowanie. 2. p. Razowy. Do śróutowania i mielenia na razówkę. R., mąka razowa. Małyszcz. 3. *pole raz zorane*. 4. *łaska raz sieczona*. <Od Razowy>

Razówka, i, blm. *darniowanie, razowanie*. <Od Razować, od 2. Raz>

× Rasttag, u, lm. i woj. p. Rasztak. <Nm. Rasttag>

Razura, y, lm. y *sklep, izba, salon do golenia i strzyżenia włosów, golarnia*. <Łć. rasura>

Razwraz przys. p. 1. Raz: R. zapalał okowaną fajkę. Bał. R. przybywali goście. Prus. <Raz + W + Raz>

× Rażliwy rażący, przenikliwy: Na jej blask R. tępe oko mruży. L. (= *olśniewający, oslepiający*). <Od Razię>

Rażnia, i, lm. e bot. (morina) *rośl. z rodziny szczeciowatych*.

Rażnie, Rażno, [Rażnok] przys. od Rażny: Nie R. z dołu do góry rzucać broń. Warg. Konie w tyle zostawili, aby rażniej na szańce one nizkie wskakiwali. Birk. Poczynaj rzeczy odważnie, lecz je wykonywaj R. Jak. W. 2. *wesoło, przyjemnie, nie strasznie*: We dwoje zawsze jakoś rażniej, niż samemu. W sercu jeszcze mi rażniej. Len.

[Rażniński] p. Rażny.

[Rażniusko] przys. od Rażniuski.

[Rażnok] p. Rażnie.

Rażno p. Rażnie: Bież za nim, niech ś. kryje, niech umyka R. Tremb. R. bież. Troc. R. sprawił. Troc. R. mi jest. Troc. Nie R. mi tu będzie. Troc. Gdyby ś. tak R., jak dawniej, hulało. Syrok. [R. = *prędko, szybko, żwawo; przyjemnie, zrzęcznie, dogodnie, przytulnie; wesoło, przyjazno*]. Krzesło tu stoi R. Troc.

Rażność, i, blm., rz. od Rażny: Synu mój wdzięczny, latości młoda. gdzież twoja R., gdzie twoja uroda? Kras. [R. = *wesołość*].

Rażny 1. † R. *dogodny, wygodny, poręczny, przyjemny, przytulny*: Rażne ma na karcie miejsce. Troc. Dom R. Troc. Piwnica rażna. Troc. (= *ustawna*). 2. † R. *będący na razie, pod ręką, na podorędziu*: R. na razie będący, na stręcie, na doręczu, *opportunist*. Kn. 3. *żwawy, rzeźki, ohocho, szparki, żywy, ruchliwy, rączy, chybki, rzutki*: Jelec ryba tak rażna, że w naczynie wody włożona, gotowa z niej wyskoczyć. Ład. Młodzian R., wysmukły, pełen korwetów. Boh. Rażniei wysmukłe chłopy, lektykę noszące. Pileh. Do Cypru przyszli zdrowo, rażni. Jabł. Demofant, czek we wszystko R. Jabł. Szli rażnym krokiem. 4. [R.] *po myśli, na rękę komu będący*: Szczęście Janowej nie było rażne Błażkowej. <RAŻ/RZEŻ/RZAŻ(RZEZ)>

[Rażanka, i, blm.] *śmietana prażona*.

Rażąco przys. od Rażący: Charaktery R. sprzecznie. R. podobni do siebie (= *uderzająco*).

Rażący im. od Razić: Rażące podobieństwo (= *uderzające, bijące w oczy*). Kolory rażące (= *krzyżące, jasnawe, siarczyste*). Blask R. Jeśli słońca na niebie błysnie jasność rażąca, to ja stanę od słońca i cień rzucę na ciebie. Len.

[Rażeczka, i, lm. i] p. Rażka. <Od Rażka>

Rażenie, a 1. blm., czynność cz. Razić. 2. lm. a *patol. udar, † raz, porażenie, apopleksja (apoplexia)*. R. histeryczne (a. hysterica), krwawe, krwotok mózgowy (a. haemorrhagica), nagłe, piorunujące, † *nagła śmierć (sideratio, sidere percussio)*, nerwowe (a. nervosa), płuca. płuca, *nawał krwawy płuca (a. pulmonum)*, przewodu kręgowego (a. canalis vertebralis), rdzeniowe (a. spinalis), słoneczne, *przepalenie głowy, † ugorzenie na słońcu (insolatio, heliosis)*.

[Rażka, i, lm. i] p. Rascka: U drzwi, jak w chatach, stała R., ceber, zerpak, czerpak drewniany, łopata. Krasz. Zdr. [Rażeczka].

Rąb, ręb, lm. rębny 1. × R. p. Rąbanie. 2. [R.] *blizna, szrama, paragraf*. 3. *obręb, kant, krawędź, wręb, rant*: Ręby koło czego szyć. Troc. R. u kafla w tyle tafla kaflowej przypawiony. Mag. 4. × *Ręby strona lewa czego, nice, odwrotna strona tkawiny*: Na rębny, na wywrot, na niee szatę oblec. Kn. [Partuszek przewraca na rębny]. Przen.: Wywracać na rębny, okazywać fałsz, odpór czynić, *confutare*. Mącz. Zawrzcę świętych przyczynnie chciał gęby i zasługi ich wywrócić na rębny. Mias. (*Sententia*) dobra jest, kto ją dobrze rozumie, kto jej nie wywraca na rębny. Mącz. (= *przewraca, przekręca*). 4. leśn. p. leśn. *État i Jasny*. 5. *mul. warstwa cegieł ułożonych w murowaniu na sztorce, a więc stanowiąca pas muru wyższy od sąsiednich zwyczajnych warstw*. <RĘB/RĄB>

Rąbacz, a, lm. e 1. × R. p. Rębacz: Szlachcic w domu swoim wolny bezpiecznie przemieszkiwa, R. uciekł już swowolny, więcej czaty nie miewa. Koch. W. Bogini rąbaczków drzew i cieślów. Bobr. 2. p. Sążnlarz. 3. [R.] *kowal = dzięcioł*. <Od Rąbać>

Rąbać, bie, a † ba, hał i R. ś. p. Rąbnać. <RĘB/RAB>

Rąbalne, ego, blm. *placa za rąbanie czyli wyrobienie sążni w lesie.* Łab. <Od Rąbalny>

Rąbalny służący do rąbania: Siekiera rąbalna. Troc. <Od Rąbać>

[Rąbanica, y, lm. e, Rąbnica] *siekiera:* R. zacięta; będziemy to drzewo zbutwiałe podeinali, aż samo jęknie. Ork. Karby na niej były nierówne, jakie ś. widzi nieraz na bukowym pnia-ku, ponacinanym rąbanicą tępą i wyszczerbaną. Ork. Zdr. [Rąbaniczka]. <Od * Rąbanik, od Rąbany>

[Rąbaniczka, i, lm. ij p. Rąbanica.

Rąbanie, a, blm., × Rąb czynność cz. **Rąbać:** R. drew. Troc. Robota rąbana, R., skutecznia ś. w skałach lub kamieniach a. rudach kruchych za pomocą klinów młotem podbijanych, klino-młotowa robota. Łab.

Rąbanie się, a ś., blm., czynność cz. Rąbać ś.

Rąbanina, y, lm. ysiekaniina, rzeź. L. R., siekani-na. Troc. Zabójstwa, rąbaniny, kalectwa, które ś. w takich okazjach zdarzały. Kit. A tu R. sro-ga. Pas. <Od Rąbany>

[Rąbanisko, a, lm. a] las wyrąbany: Upstrzone pieńkami rąbaniska. Matl. W parę minut zamra-za ś. gołaźnia rąbaniska nad Hotelnicą. Matl. <Od Rąbany>

Rąbany I. im. od Rąbać. 2. polegający na rą-baniu: Robota rąbana. Łab. (p. Rąbanie). 3. *przez rąbanie powstały; rąbaniem zadany:* Cukier R. (= w kawalkach). Chir. Rana rąbana (vulnus perussum, ictum). <Od Rąbać>

[Rąba, y, lm. y] ten, co rąbie przereźbłe przy niewodach. <Od Rąbać>

Rąbeczek, czka, lm. czki p. Rąbek: Widząc synaczka nagiego, zakryła rąbeczkiem człowie-czeństwo Jego. Pśń. Odejmie Pan córkom syjoń-skim ozdobę trzewiczków i zaponki, i czapki, i rąbeczki, i pończoszki. Leop. [R. chustka, płótno. R., rądeczek, rąbuszek = czepeczek: Wszystkie panienki w wianeczku, Kasia wój-tówna w rąbeczku.]

Rąbek, bka, lm. bki i. płótno cienkie, szata cienka, zasłona, kwef, woal: Lny, płótna, więc i które zawsze krośna robią, rąbki, nad śnieg piękniejsze. Pana swego zdobia. Gawin. Na godach mażeńskich, wkładając R., bywamy. Hrb. (= welon). Żadnym wytworem nie była ozdoba, ani jej emila zasłona, lecz letki ją pokrywał R. Niem. Rąbki kolonjskie każą sobie wozieć. L. Pierś kryła pod R. bielizny. Mick. Przen.: Noc na ś. była R. z gwiazd włożyła, a niebo jasne świeciło pogodnie. P. Koch. Nigdy powietrze nie było piękniejsze, niebo bez rąbka i nadzwyczaj świetne chciało na dzieła patrzeć tak pamiętne. P. Koch. (= bez obloczka) Okryj ś. choć rąbkiem tęczy. Mick. Uchylić rąbka tajemnicy (= zaslon-y). Te smutne oczy ona rąbkami złocistych warkoczy tak przysłaśniała. Słow. 2. [R.] = a) *ręcznik.* b) *duża chustka perkalowa noszona przez kobiety na rantonach.* Na rombku = na chustec św. Weroniki. c) *calun, w który owijają zmarle-go.* d) *chusteczka na głowę, czepeczek mężatki lub dziewczyny, która utraciła niewinność.* Wóje. Ma-ryśka jest w rąbkach. e) *płótno:* Kup se rąbku. Pielusecki z rąbka bielonego. f) *brzeg tkaniny:* Nakryj se rombkiem fartucha. g) *chrząstka u psa między nozdrzami.* 3. † R., [R.] *platek:* Jak z rąbka wywinął. Prz. 4. *kraj, skrawek, obrąbek, brzeg:* R. ziemi w Besarabji, gdzie ś. byli zakolonizo-wali Tatarowie, figuruje na mapach z dodat-

kiem: Są to pola puste Tatarów Lipków. Ról. 5. anat. *obrąbek, brzeg, krawędź:* R. rogówki (limbus corneae). R. ucha (helix auriculae). R. zębaty (ora serrata). † Rąbki trąbek maciecznych, † djabła sztuczka (Dyk. M.), strzępki jajowodu (fimbriae tubae ovarii s. morsus diaboli). P. anat. **Krawędź.** Zdr. [Rąbeczek, [Rąbuszek]. <RĘB/RAB>

Rąbić, i, it, I. † R. obrębiać bieliznę, ubranie. L. 2. † R., [Rąbić] i † R. ś., [R. ś.] p. Rąbnać. <RĘB/RAB>

Rąbienie, a, lm., czynność cz. Rąbić: R., wyci-nanie. Skr.

Rąbienie się, a ś., blm., czynność cz. Rąbić ś. [Rąbiez, y, lm. e] *kraj, kraniec, koniec, grani-ca.* <Ros. rubież>

Rąbkowy przym. od Rąbek: Płótno rąbkowe. Biel. M.

Rąbnać, nie, nął, nied. Rąbać, † Rąbić, [Rąbić] I. nied. *kupać, szczepać, roztrącać siekierą, topo-rem, tasakiem, bronią sieczną; płatać, ćwiertować, kiereszować, siec:* Rąbać, siec las, drwa, mięso, wołu, jesiotra, wieloryba. Kn. R. lód, cukier. W drwalni ustawicznie robią około drzew, rzrząc, rąbiać, układając. Star. Izali będzie ś. pochwałać siekiera nad tym, co nią rąba? Bud. Ciebie czynię drewniczym, dając urząd nade drwy, abys je rąbał. Kn. Jeśliby starsi rzeźni-cy u kogo mięso podejrzane naleźli, a rozkaza-liby, aby go nie rąbano, potymby uznano, że ono mięso porąbano.. Sz. Niema do palenia rą-bić ze pnia, jedno leżące. Ek. W szkole nie uczą rąbać drw. Glicz. Kłoc, na którym rąbia. Kn. Gdzie drwa rąbia, tam trzaski padają. Paszk. W cudzym domu drwa rąbia, a do nas wióry lecą. Prz. [Rąbać czego. Dębu rąbia. Będziem rąbać pieca]. 2. nied. *używać, zrąbywać, ciąć, wycinać, ścinać:* Rąbać drzewa. Troc. (= spuszczać). R. las. W lesie rąbiać, usłyszawszy krzyk-nienie, jał uciekać z wozem. Górn. Rąbić zna-mię w drzewie. Skr. 3. *ciąć, uderzyć, machnąć rąbiać; płatnąć:* Filoktet z swej strony siekł, rą-bał, wojował. Jabł. Gdyby przynajmniej duszę wyzionął waleczną, rąbiać na krwawym pla-cu szablą obosieczną. Dm. Rąbiemy i goleni nad-stawiamy wzajem ciosom; tym ś. na świecie ży-je obyczajem. Słonk. Gdzie pojrzę, wszędy rąbia. Kochan. Umieć zagniać wpaś na karki, rąbać szablą, grzmieć z janczarki. Zal. Przen., rub.: *łupnąć, łunąć, rznać, wyciąć, uderzyć, palnąć, trzasnąć, trzepnąć, gruchnąć, dzielić, chrostnąć, grzmotnąć, chlastnąć, wałnąć:* R. kogo w pysk, w mor-dę, w kark. Rąbie wieloryb silnym ogonem oce-an głęboki. Dm. (= tlucze). Przen.: *wyrazić ś., powiedzieć twardo, wyaziścić, wyrecytować dosadnie:* Zaczął rozmowę o Wilnie rąbiającym tonem Ja-na Śniadeckiego. Słow. Przen.: *prawić bez ogród-ki, rubasznie, powiedzieć poprostu, prosto z mostu:* D. ruz natrętności, alem ja prosty człowieki, mó-wiąc, rąbie, jak myślę. Krasz. Rąbać prawdę (= rznać, ciąć, palić). Zaczęłam mu wrząc praw-dę rąbać. L. R. ś. I. nied. *być rąbanym:* Cukier rąbie ś. w kawalki. 2. nied. *rąbać siebie, rąbać jeden drugiego:* Po obozach rąbano ś. i strzela-no. Lel. Rąbają ś. Troc. 3. rub. = a) *uderzyć ś., wyciąć ś., rznać ś., palnąć ś., chrostnąć ś., grzmotnąć ś., wałnąć ś.:* Idąc po omacku, rąbnał ś. o kant szafy. b) *upaść, przewrócić ś., rynnąć, grzmotnąć, gruchnąć, chrostnąć, chlastnąć; rzucić ś., łunąć ś.; paść:* Słizko było, więc rąbnałem ś. jak długi. Pijak rąbnał ś. na tapeczan jak długi. Rąbnę ś. spać! <RĘB/RAB>

[Rąbnica, y, lm. e] p. Rąbnica. < Od Rąbnąć >

Rąbniecie, a, blm., czynność cz. Rąbnąć.

Rąbniecie się, a ś., blm., czynność cz. Rąbnąć ś.

Rąbność, i, blm. rz. od Rąbny; leśn. *wiek drzewostanu, do którego hodować go, a następnie wyciąć zamierzamy*. Śl. wil. < Od Rąbny >

Rąbny 1. *mogący być rąbanym*. 2. [Sanie rąbne] = sanie do ciężarów. 3. leśn.: Las R. = las, który we wroście swoim doszedł do tego stopnia, że mu już co rok znacznego nie przybywa przyrostu, ale zupełnie jeszcze jest zdrowy. Śl. wil. < Od Rąbać >

[Rąbuszek, szka, lm. szki] p. Rąbek.

[Rącecka, i, lm. i] p. Ręka.

[Rącejka, i, lm. i] p. Ręka.

Rącia, i, lm. e p. Ręka: Ucałuj te rącie. Fred. A. < Od Rączka >

* Rącz: † Z obu R. p. Oburącz: Z obu rącz konia siecze. Troc. Z obu rącz go porywa. Troc. < RĘK/RĄK >

[Rączba, y, lm. y] poręka. < Od * Rączyc = Rączyc >

† Rączce przys. p. Rączo. B. Sz.

[Rączeńka, i, lm. i] p. Ręka.

Rączę, ęcia, lm. ęta piesz. od Ręka: Daj mi R. L. Kupidyna choć małe rączęta, daleko rzucają strzałę. Kras. Śpieszę ucałować rączęta W. Pani Dobrodziejki. Czart. A. Dzieci moje będą ku tobie wyciągać niewinne rączęta swoje. L. Drobne rączęta.

Rączka, i, lm. i f. p. Ręka: Cóż to za delikatna i pulchna R.? L. Patrz, jak ś. chwytą rączkami różanej szyi matuchny swej niepokalanej. Groch. Ani rączką, ani nóżką (ruszyć nie może). Prz. (= *spół ś. jak bela*). Co z rączki, to do gąbki. Prz. Pewniejsza z rączki do rączki, aniż przez rączki. Haur. (= *najpewniej jest, gdy przedmioty wymienione odrazu i bezpośrednio jeden drugiemu daje do ręki*). Z rączki do rączki nie będzie mierzączki (a. gorączki). Prz. Przen.: R, m. *kaleka na rękę R.*, człowiek rękę zlą mający, aneus. Kn. 2. przen. *rekojęść, trzonek, gryf: R.* u laski, parasola, noża, piłki do rznięcia. R. u rondla. R. u świstawki lokomotywy (= *klamka, kran*). R. u zwrotnicy (= *drążek zwrotnicy*). 3. [R.] = a) *kołek do trzymania u radła; p. Melica*. b) *obsadka do piór stalowych*: Ołówka ani rączki nie mam. Zap. c) Rączki = *rękawice*. d) *naczynie do nabierania wody z beczki, zwykle z rekojęścią zakrzywioną, którą ś. zwieszają o brzeg beczki*. e) *korek*. f) Rączki = *dwa krótkie kolki równoległe, osadzone pochylone w stołku kołowrotka, między którymi na drucianej osi obraca ś. kółko z kolbą; ?*: Przynies ty mi prześnić, rączkę lnu, wrzeczono! Krasz. 4. bart. miara = 10,75 garnca, którą bartnik odmierzał daninę miodu dziedzicowi lasu. Skr. Od boru powinno ś. dawać po rączce i pieniędzy, według starodawnego zwyczaju. Nisz. 5. bot.: R. a. Kociłapka (manuela) roś. Rączki p. Koślazek. Rączki = *rośliny z rodzaju rącznika*. 6. chir. p. Igielnica. 7. eyk. *jedna z dwóch drewnianych, kościanych lub gumowych rekojęści, osadzonych na końcach kierownika, które jeździec trzyma w czasie jazdy*. 8. fl. *nasadka drewniana poprzeczna u wiosła a. laski, służąca do oparcia o ramię lub do ujęcia*, hamer. 9. tap. p. Łapka. 10. tkac. *jedna z składowych części warsztatu tkackiego*: Nawoje, czyli walki, obracają ś. w rączkach przytwierdzonych do słupów stacimowych. Lada

w krosnach wisi na drążkach, zwanych rączkami. II. wiosł. = a) *listwa pozioma stanowiąca część steru, o rezy k.* b) *koniec wiosła, który obejmuje rękę w czasie wiosłowania*. < RĘK/RĄK >

Rączkowy przym. od Rączka: Przypisują nam przeciwnicy jakieś mordy, walki; aleć nie wie świat, skąd te mordy i walki idą, świadczą konspiracje francuskie, mordy angielskie, hasła sznurkowe, rączkowe i insze tym podobne praktyki. Żarn.

Rącznik, a, lm. i, Kleszczowina, Konopie włoskie, Słonecznik groniasty, Stroczek większy bot. (ricinus) roś. z rodziny wilczomleczowatych. Gatunek *Ricinus palma Christi* zowie ś. Rączkami, Dłonią Krystową, Krysztową. < Od * Rączny = Ręczny >

Rącznikowy przym. od Rącznik *rycinowy*. < Od Rącznik >

Rączo, † Rączce przys. od Rączy: Pójdź, pójdź R., nie baw ś. długo. Bardz. Niech ich do kościola, zarazem do nas, kto R. zawoła. Lubom. Pówóz R. pomykał naprzód. Pełne wód przedtym płynących R., ledwie ś. miadkim dnem wody sączą. Nar. Tak R. biegły nieścignione konie, iż mogły równać z prędkim orłów lotem. P. Koch. Przełękniony szlachcie R. chwycił ś. do szabli. Krasz.

× Rączobiegły, × Rączonogi *rączy w biegu*, szybkobieżny, szybkonogi: Chart R. Biel. < Rączo + Biegły >

× Rączolotny *rączo latający, lecący*, szybkołotny: Rączolotna strzała. Otw. < Rączo + Lotny >

× Rączonogi p. Rączobiegły. < Rączy + * Nogi, od Noga >

× Rączopiory p. Rączoskrzydły, L. < Rączy + * Piory, od Piory >

× Rączoskoki *rączo skaczący*: Rączoskokie zwierzęta. Biel. < Rączy + * Skoki, od Skok >

× Rączoskrzydły, × Rączopiory *mający skrzydła umożliwiające rączę latanie*, szybkopiory: Pegazus R. Otw. < Rączy + * Skrzydły, od Skrzydło >

Rączość, i, blm. rz. od Rączy.

† Rączszy p. Rątszy: Jam był R. jego (od niego). Otw.

Rączuchna, y, lm y p. Ręka: Ścisłkam cię z całej mocy, rączuchny i nożyny całuję. Sienk. < Od Rączka >

Rączunia, i, lm. e p. Ręka.

Rączusia, i, lm. e p. Ręka: Żałował, że tonie była cacana R. panienki. Nagan. < Od Rączka >

Rączy 1. *szybki, chyży, śpieszny, bystry, szparki, wartki, żwawy, rażny, rzeźki*: Konia miał tak prędkiego, że piasku po ziemi ledwie ś. tykał nogami rączemi. P. Koch. Konia rączego chłostać nie trzeba. Kn. R. w biegu. Szli rączym krokiem. Przez równiny morskie rączę wiosła gnali. Otw. Do złego człowieka na koniu rączym przyspiesza, a ku dobremu na wole ś. wlecze. Skar. Nie wadzi podczas konia rączego zabość. Glicz. Chart R. Otw. Rączę charty. Mor. Gwiazdo, co budzisz zwierz po lesie rączy. Mias. Dzień rączym skrzydłem ulata. Gawiń. Jak myśliwiec wśród kniei tropi zbyt rączego zwierza. Krasin. R. pies, lecz zagorzalec. Mick. Obmowy są rączę jak strzały. Rzew. 2. † R. *naślący, pilny, nagły, nie cierpiący zwłoki, niezwolczny, rychły, pośpieszny*: Wyprawił król R. list do swych generałów, żeby mu w posiłku

przybyli. Tw. Tonący ratunku, miłosierdzia rączego pragnęli. Papr. † R., ego = a) lm. y goniec, kurjer, umysłny: Han królowi tak przez rączego odpisał. Tw. b) lm. e koń rączy, biegun: Mam gdzie uciec, będzie-li potrzeba, i mam rączego. Star. Przen.: Rączego zacina (Troć.) = ucieka, wziął nogi za pas, daje drapak. < RĘK/RĄK/RĘCZ/RĄCZ >

Rączyca, y, lm. e zool. (tachina) owad dwuskrzydły krótkorogi.

Rączycowy przym. od **Rączyca**: Muchy z rodziny rączycowych (tachinidae).

[**Rączyczka, i**, lm. i] p. **Ręka**. < Od **Rączka** >

Rączyna, y, lm. y, × **Ręczyna** biedna ręka, ręka godna politowania, łapina: Rączyny jej pomarzęły. Małemi rączynami. P. Koch. Wdzięcznie schyloną skroń o rączynę oparła drobna. Sow. Zdr. **Rączynka**. < Od **Ręka** >

Rączynka, i, lm. i p. **Rączyna**: Rączynki ma króciuchne Amor, lecz niemi szeroko zasięga i pod ziemię przenika głęboko. Szymon. Rączynkę mu uciegli. Troć. < Od **Rączyna** >

[**Rączynka, i**, lm. i] p. **Ręka**.

Rączysko, a, lm. a p. **Ręka**.

[**Rądek, dka**, lm. dki] p. **Rąbek**.

Rądel, dla, lm. dla p. **Rondel**. Zdr. **Rądelek**.

Rądelek, lka, lm. lki p. **Rądel**: Chłopiec niewielki, oszarpany, umurzany płókał rądelki. Mick.

[**Rągać, a, ał**] p. **Urągać**.

[**Rąganie, a**, bfm.] czynność cz. **Rągać**.

[**Rągowisko, a**, lm. a] p. **Urągowisko**.

[**Rąm, u**, bfm.] rum. Gwar.

[**Rąmot, u**, bfm.] p. **Romot**.

[**Rąpic, i, ił**] wyzywać, wymyślać, lżyć.

[**Rąpienie, a**, bfm.] czynność cz. **Rąpic**.

Rąsia, i, lm. e p. **Ręka**. < Od **Rączka** >

× **Rąszy, † Rączszy, † Ręszy** st. w. od **Rączy**.

[**Razie, a**, bfm.] p. 2. **Raz**.

† **Rey** niech rzeczce. Ps. flor.

[**Rdes, u**, lm. y] p. **Rdest**.

Rdest, u, lm. y i. = a) a. [**Rdes, Drdest, Grdest, Derdes, Grdes, Dresc, Dreszcz**] bot. (polygonum) roś. z rodziny rdestowatych. Gatunki: R. gryka a. Hreczka, Hryczka, [Hreczynka], niek. Poganka, bł. Tatarka (p. fagopyrum s. fagopyrum esculentum). R. ostrogorzki a. biały, wodny, Pieprz wodny, Pieprz polski (Goł.) (p. hydropiper). R. plamisty (p. persicaria). R. powojowy a. Hreczka (p. convolvulus). R. ptasi, pospolicie u ludu świńskiej trawą zwany. R. tatarski (p. tataricum s. fagopyrum tataricum). R. węzownik, posp. Gajowa miodunka. R. zarosłowy a. Wilec, Ptasi język. b) † R. wodny nazwa rośliny wrzecznik pływający (potamogeton natans). Por. **Dzerdza**. 2. chwast, zielsko: Jak nieorana rola w próżnowaniu porosłym rdestem mnogim. Kulig. Przen.: Rdesty niecot i różnych postępów pokrzywy. Kulig. < ? RD/RUD/RYP/RDZ/RYPDZ >

Rdestnica pływająca bot. p. **Wrzecznik**. < Od *Rdestnik, od *Rdestny, od Rdest >

Rdestowate rośliny bot. (polygonaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych. < Od Rdest >

Rdestowy przym. od **Rdest**: Liście rdestowego i nasienia przedtym, niżli pieprz był w pospolitem użyciu, do zaprawiania potraw używali; stąd go polskim pieprzem mianują. Syr. < Od Rdest >

Rdza, y, bfm., [**Drdza, Dredza, Drydza**] l. chem. = a) powłoka chropawa rudej barwy, tworząca ś. pod wpływem powietrza atmosferycznego na żelazie, stali, surowcu, złożona z tlenków, wodoranów i węglanów żelaza: R. pokrywa żelazo. Zajść rdz. R. ś. wdała. R. trawi, przejada metal. Oczyścić z rdzy. Pan nie każe sobie skarbić tu, gdzie mól a R. wszystko pogryzie. Rej. Bodaj tu pajęczyna i pleśń na was padła, a te niewierne zamki R. plugawa zjadła. R. żelazna, mosiężna. Troć. I szefeliny R. rudawa strawi i ziemna butwiałość plugawa. Paszk. Nietrawale to dobra, co ich R. i mól gryzie. Falib. Tego złodziej nie ukradnie, mól nie zepsuje, R. nie strawi. Skar. Niech wiedzą, że ś. złota nigdy R. nie chwyci. Tremb. R. zje żelazo, zgryzota czlowieka. Prz. Miecz zażyty do boju blaskiem przeraża oczy; ale gdy próżno leży, rdzy nabywa. L. Przen.: Naród gotów wstąpić na nowe drogi, zetrze rdzę i pleśń z siebie. Sienk. b) × R. miedziana = *grynszpan a. śnież*: R. miedziana, gryszpan. Sien. c) † **Złota R. boraks**: Co dziś borasem zowią, starzy złotą rdzą zwali. Sien. 2. bart.: R. miodowa = *woszczyny, łuskowiny, pozostałości stałe przy topieniu miodu*: R. miodowa w plastrach, gatunek miodu, podobny do chleba startego z miodem, znajduje ś. w ulach między komórkami na skład miodu służącymi. L. R. miodowa w plastrach. Troć. Bobr. 3. bot. = a) (puccinia graminis) *grzyb z rodzaju omara*. b) **Rdze** lm., (uredinei) rząd grzybów właściwych. R. w zbożu. L. Czasu gorąca, gdy słońce świeci, spada z góry deszcz drobny, gorący a jadowity, który Włosi meju-men, u nas rdz. a. rudą zowią. Trzye. R. na drzewie. Troć. R. jest żółta zaraza, jako na ogórkach, na melonach. R. padła na zboże. < RD/RUD/RYP/RDZ/RYPDZ >

Rdzaki, ów bot. p. **Rdzawnikowate**.

× **Rdzały** l. rdzawy, pożółkły. L. 2. dojrzały, dostały (p. Nierdzały). < Od *Rdzeń, od Rdza >

Rdzawic, i, ił pokrywać rdz. zardzewiać. Sł. wil. < Od Rdzawy >

× **Rdzawiec, eje, ał** p. **Rdzewiec**: Żeby zależałe pokojem ryecerstwo zwykłą po wsiach gnuśnością nie rdzawiało, uczynił król wyprawę na Prusaków. Nar. < Od Rdzawy >

× **Rdzawienie, a**, bfm. l. czynność cz. **Rdzawic**. 2. czynność cz. **Rdzawiec**.

[**Rdzawka, i**, lm. i] l. woda rdzawa. 2. R-zawka woda zaskórna: Na łąkach, które nasiąknięte są tak zwaną rdzawką, niema czego szukać, tam długodziobych nie będzie. 3. błoto, bagnisko, trzęsawisko, moczar, bajuro. < Od Rdzawy >

Rdzawnik, a, lm. i bot. (erineum) roś. należąca do grzybów nieznanego pokrewieństwa (fungi imperfecti). < Od *Rdzawny, od Rdzawic >

Rdzawnikowate, Rdzaki rodzaj grzybów. < Od Rdzawnik >

Rdzawnikowy przym. od **Rdzawnik**: Nowe pokolenie rdzaków — rdzawnikowe.

Rdzawo - p. **Rdzawy**.

Rdzawo przys. od **Rdzawy**.

Rdzawość, i, bfm. rz. od **Rdzawy**. Patol.: R. błon surowieczny (cirrhosis).

Rdzawy, [Drdzawy] l. a. × **Rdzysty, × Rdzisty** pełen rdzy, rdzę zawierający w sobie; pokryty rdz. zaszły rdz. zardzewiały: Woda rdzawa, rudawa z rudą spiże niejakię zmieszana. Trzye. Woda rdzawa stojąca na bagnach. Amor ostrzy rdzawe groty. Kon. Rdzawe zboże. L. 2. mający kolor rdzy, rudawy, rydzy. Zool.: Kania rdzawa p. **Kania**. Antylopa rdzawo-czelna (gazel-

la ruffrons). Szt. Konchę rdzawo-czerwonawą wzrok upatrzy między trawą. Zal. Na ścianach wisiały złotawe, srebrnawe, rdzawo-czerwone snopy. Orzesz. Zool.: Świertok rdzawo-gardlisty, zool. p. Świertok. Nur rdzawogardlisty, p. Nur. Podgorzałka rdzawogłowa, p. Podgorzałka. Perkoz rdzawoszyjny, p. Perkoz. Płatkonóg rdzawoszyjny, p. Płatkonóg. Hijacynt rdzawośnia-dy. Smugi rdzawożółte. <Od Rdza>

[Rdzeć, y, a] p. Rzeć.

Rdzenia, a, lm. i, patol. *rak miękkii, rdzenia-sty* (cancer v. fungus medullaris). <Od Rdzeń>

Rdzeniasty, Rdzenny, Rdzeniowaty pełen rdzenia; do rdzenia podobny; patol.: Rak R. (cancer medullaris) *rdzenia*. <Od Rdzeń>

Rdzenia, y, lm. e bot. p. **Sagowiec**.

Rdzenie, a, lm. a p. **Rdzeń**: Patrzymy ś. na nie jak na alfabetyczne zestawienie samych rdzeń i źródłosłów. Ant. <RD/RUD/RDZ/RDZ/RYDZ>

[Rdzenie, a, b] czynność cz. **Rdzeć**.

Rdzeniomózgowie, a, lm. a anat. *część tylna dolna mózgu, rdzeń przedłużony* (myelencephalon s. medulla oblongata); p. **Opuszka**. <Rdzeń + Mózgowie>

Rdzeniowato przys. od **Rdzeniowaty**.

Rdzeniowaty podobny dordzenia. Lek.: × **Grzyb R.**, p. **Grzyb**. <Od Rdzeniowy>

Rdzeniowoopony, Rdzeniowoopony tyczący ś. opon rdzenia pacierzowego. Patol.: Przepuklina rdzeniowooponna (myelomeningocele). <Rdzeniowy + Opony>

Rdzeniowoopony p. Rdzeniowoopony. <Rdzeniowy + Oponowy>

Rdzeniowy przym. od **Rdzeń I** anat. *tyczący ś. rdzenia pacierzowego, do niego podobny* (medullaris): Istota rdzeniowa, p. **Istota**. Nerwy rdzeniowe (nervi spinales). Osłonka nerwu rdzeniowa (neurilemma). 2. bot. **Miękisz R.** i **Promienie rdzeniowe p. Miękisz**. 3. patol. *niedomoga rdzeniowa* (myelasthenia). Porażenie rdzeniowe (paralysis spinalis) **Przepuklina rdzeniowa** (myelocela). **Rażenie rdzeniowe a. Udar R.** (apoplexia spinalis). <Od Rdzeń>

× **Rdzeniówka**, i, b]m. anat. *istota rdzeniowata* (substantia medullaris). <Od Rdzeniowy>

Rdzenisty, † Rdzenisty, † Zdrzenisty pełen rdzenia a. do rdzenia podobny, rdzeniasty, rdzeniowaty; rdzeniowy. Anat.: × **Wydatności rdzeniste, białawe, × wyrostki wymionowate, ciążka sutkowate** (w mózgu) (corpora candicantia s. eminentiae mamillares). <Od Rdzeń>

Rdzenny przys. od **Rdzenny**: **Umysł jego był R. polskim**. Chm.

Rdzennik, a, b]m hist. *istota podobna do tłuszczu w osłonkach nerwowych, myelina* (myelinum). <Od Rdzenny>

Rdzenny, × Drdzenny, × Drzenny I przym. od **Rdzeń** (garb. kiernisty). Przen.: *właściwy, istotny, pierwiastkowy, prawowity, prawdziwy, odwieczny; ściśle swojski, podstawowy*: **Ludność rdzenia napływowa** (= *tubylcza; autochtoni*). R. Polak. 2. **drzewo rdzenne = ściśle, twarde, jędrne, nie gąbczaste**. 3. × **Strzał R. = celny, trafny**. 4. hist. *zawierający rdzennik*: **Rdzenna osłonka nerwowa**. <Od Rdzeń>

Rdzeń, a m., **Rdzeń**, i ż., lm. e, × **Rdzeń**, × **Rdzeń**, × **Drzeń**, × **Zdrzeń**, [**Drzen**, **Drzon**, **Drzeń**], × **Drzenność**, × **Rdzenie I** anat. R. kręgowy, a. *pacierzowy = przedłużenie mózgowia w przewodzie kręgowym*, × *mlecz pacie-*

rzowy, × mlecz grzbietowy, !szpik pacierzowy, grzbietowy, †biel pacierzowa, †świczka (Urs.) (medulla spinalis). **Koniec rdzenia, × ogon koński** (cauda equina). **Rogi rdzenia przednie i tylne** (cornua medullae spinalis anteriora et posteriora). **Wieniec tętniezy rdzenia** (vasocorona). R. przedłużony = **rdzeniomózgowie, †mlecz podługowaty** (Krup.), **podłużny** (Perz.), **†drdzeń obdłużny** (Ryszk.), **†pozdłużny** (Girt.) (medulla oblongata, myelencephalon). 2. bot. *miękisz roślinny w postaci tkanki komórkowatej, ciągnący ś. wzdłuż pnia drzewnego przeciekem w jego środku, naokoło którego narastają stoje drzewne*: **Błyszczą one** (oczy) **jak rdzeni spróchniałej światełka**. **Mieć**. **Zamroziły sok w mej rdzeni**. **Syrak**. Przen.: R. wrzodu, **odeiska = twardey środek jego, czop, jądro, korzeń, ośrodek, dusza**. Przen.: *istota, treść podstawowa, serce, jądro, grunt, zarodek, dusza, kwintesencja*: **Trafie w R. rzeczy**. **Głębin**, to jest tego, co stanowi r. miasta, (zalew francuski) **na wet nie dotknął**; tym rdzeniem zaś było: **stare mieszczaństwo, gnieźdzące ś. w owych poczer-niałych kamienicach**. **Gom. 3. garb. najtwardsza, najściślejsza część skóry grzbietowej, kiern. 4. gór.**: R. **prochowy = sznur lontowy, dusza. 5. hist.**: R. **włosa = istota rdzenia włosa** (substantia medullaris pili). R. **nerwowy, × nerwocewkowy = osłonka rdzeniowa. 6. hut. = hut. Karni. 7. jęz.**: R. **słowa, p. Pień. 8. lud. długi walek żelazny, który wsadzają w formę w czasie odlewania armaty, ażeby zarezerwować próżnię w jej wnętrzu, kiern. 9. org. część piszczalki: miejsce zagięte, nie dochodzące do wargi dolnej i tworzące tym sposobem szparę, którą wiatr wypływa. 10. patol.**: R. **czyraka = czop ropny**. **Rdzenia kręgowego ból** (myelalgia), **jamistość** (syringomyelia), **małość** (micromyelia). **Przepuklina rdzenia oponna, o-ponowa** (hydrorrhachis cystica). **Puchlina rdzenia oponna, oponowa** (hydrorrhachis externa). **Rozmięczenie rdzenia** (myelomalacia). **Wiąd, sehnienie, !suchoty rdzenia pacierzowego a. kręgowego** (tabes dorsalis). **Zapalenie rdzenia** (myelitis). **Zapalenie istoty szarej rdzenia** (poliomyelitis). <RD/RUD/RDZ/RDZ/RYDZ>

[**Rdzewiały**] p. **Rdzawy**. <Od Rdzewieć>

Rdzewiały, p. Rdzawy: **Ziemia rdzewiała** (murszywa, próchnicowata). <Od Rdzewieć>

Rdzewieć, eje a. × i, a], Rdzawieć, [Rdzewieć, Drydzewieć], [Rdzawieć, Rdzewnieć] *zacho-dzić rdzą, pokrywać ś. rdzą*: **Rdzewieję = rdzą obchodzę, rubiginor**. **Mącz**. **Szabla w pokoju rdzewiała**. **Bardz. Czuję waleczny miecz nasz przy-tępiony, który niedawno sływał na wsze strony, oto zaś z naszą sromotą rdzewieję nad ich nadzieję**. **Groch**. **Jak miedź rdzewieję**. **Wuj. (= śnie-dzieję)**. **Jam nie na śmiech dobywał rdzewiejące oręż**. **Wysp** **W borku za emętazem rdzewiały paprocie i wielkie ehaby rozwijały w pełniswe rozezochrane korony**. **Orzesz**. Przen.: **Stara mi-łość nie rdzewieję**. Prz. (= *nie starzeje ś., nie przeżywa ś., nie niszczeje, nie zanika, nie gaśnie*). **Byli w stanie dać stosowne wychowanie dzieciom swoim, a przynajmniej R. im nie dozwalałi**. **Ochoe. (= gnuśnieć, plesnieć, marnieć, marnowac ś.)**. <Od Rdzawy>

Rdzewienie, a, b]m., **Rdzawienie** czynność cz. **Rdzewieć**.

[**Rdzewnieć, eje, a]** p. **Rdzewieć**. <Od *Rdzewny, od Rdzewieć>

[**Rdzewnienie**, a, b]m.] czynność cz. **Rdzewnieć**.

† **Rdżębina**, y, lm. y p. **Ostrokól**: R., ogrodzenie ostremi kofy. Dudz. R., ostrożenie, ostróg. Kn. <?RD/RUD/RDZ/RDZ/RDZ; por. Jarzębina >

Rdzian, u, lm. y bot. (schrebera) roś. z rodziny oliwowatych. <RD/RUD/RDZ/RDZ/RDZ >

× **Rdzisty** p. **Rdzawy**. <Od Rdza >

× **Rdzoh**, u, lm. y] *budynek walący ś. od starości, niezdatny do mieszkania, rudera*.

[**Rdzonik**, a, lm. i] *łupka drzewa smolnego*.

[**Rdzonka**, i, lm. i] **I. a. Drżonka szczapa, trzaska**. 2. ?żrenica: Kochałem cię, Marysiu, jak rdzonkę w oku.

Rdzowate rośliny bot. (uredinacei) rodzina grzybów właściwych z rzędu rdzy. <Od *Rdzowy, od Rdza >

Re nieod., muz. nazwa drugiego z kolei tonu w gamie C-dur, zwanego u nas *pospolicie d.* <Włos. >

× **Reabilitować**, uje, ował i × R. ś. p. **Rehabilitować**: Później konfederacja go reabilitowała, nawet z podwyższeniem rangi. Bukar. <Re(h)abilitować >

× **Reabilitowanie**, a, blm. czynność cz. **Reabilitować**.

× **Reabilitowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Reabilitować** ś.

Reagent, u, lm. y chem., p. **Odczynnik**. <Łé. reagens, 2 pp. - ntis >

Reagować, uje, ował, × **Reaktywować** **I. oddziaływać, przeciwdziałać, działać w przeciwnym kierunku, odporne, zapobiegawczo**: R. przeciw czemu a. na co. 2. chem. *wywoływać zmiany chemiczne, działać chemicznie, oddziaływać, okazywać działanie chemiczne*: R. kwaśno, alkalicznie. Węglany potasowców reagują zasadowo. <Nł. reagere >

Reagowanie, a, blm., **Reakcja** czynność cz. **Reagować**; *odczyn*: Próby ich reagowania przeciw ibsenowskiej hegemonji w literaturze na uwagę zasługują. Bog. W. *Żdolność reagowania*. Nus.

× **Reak**, a, lm. cy rub. p. **Reakcjonista**. <Reak (cjonista) >

Reakcja, i, lm. e l. p. **Reagowanie**: Napływ pieniędzy zrobił reakcją niespodzianą na cenę pańszczyzny i taksę procentów. Ochoć. 2. w polityce, *dążenie do przywrócenia poprzedniego stanu rzeczy, przeciwdziałanie postępowi w życiu społecznym, wsteczność, zacofanie*; zwrot: R. polityczna, religijna. Rozpoczęła ś. R. w duchu wstecznym. 3. *zb. reakcyjniści; stronnictwo reakcyjne*: R. stara ś. wszelkimi siłami powstrzymać urzeczywistnienie ś. dążeń konstytucyjnych. R. zakrzyżła w parlamencie postępowców. 4. chem. *proces chemiczny, odczyn; oddziaływanie typowe danego ciała*: R. między chlorem a wodorem odbywa ś. z wydzieleniem ciepła. R. kwasowa (p. **Kwaśny**), zasadowa. <Fr. réaction, Nm. Reaktion, Nł. reactio >

Reakcjonista, y, lm. ści, rub. × **Reak** *zwolennik reakcji, człowiek wstecznych dążeń, wstecznik, zacofaniec*: Zwycięstwo tych dążeń oznaczałoby przejście władzy do rąk reakcjonistów. <Od Reakcja >

Reakcyjnie przys. od **Reakcyjny**: Połączeni w bractwo wzajemnej adoracji, odszczepieni R. od innych szkół literackich. Weys.

Reakcyjność, i, blm. rz. od **Reakcyjny**: Sejm reakcyjnością swoją znacznie rząd przewyższa.

Reakcyjny przym. od **Reakcja**; *wsteczny, prze-*

ciwpostępowy: Ruch R. = *wywołany jakim pobudzeniem mechanicznym, np. dotknięciem, odruchowy*. Dążności reakcyjne. Stronnictwo reakcyjne. <Od Reakcja >

× **Reaktyw**, u, lm. y p. **Odczynnik**: Żywy ustrój jest czułym reaktywem na wszelką zmianę w warunkach otaczających. Nus. Dom na tej stacji stepowej zaopatrzony jest w mikroskopy, reaktywy, instrumenty meteorologiczne i inne pomocy naukowe. <Fr. réactif >

× **Reaktywować**, uje, ował p. **Reagować**. <Od Reaktyw >

× **Reaktywowanie**, a, blm., czynność cz. **Reaktywować**: Historia reaktywowania instytucji wskutek zajęcia Krakowa przez wojsko polskie.

1. Real, a, lm. e l. *moneta zdankowa (= 13,5 grosza) w Hiszpanji i Portugalji*. 2. × R. a. × **Rehał** *moneta srebrna z r. 1650 = 70 groszom*. Ostr. <Fr. réal >

2. Real, u, blm. druk. *gatunek czcionek = 48 ćwierć-petitom, używany do plakatów i t. p.*

Realgar, u, lm. y chem., min. *sierpek arsenu ze składem AsS, minerał z gromady lamprytów, z rzedu cynobrowców, złotokost*: R. czerwony, złoty. <Fr. réalgar, z Hp. rejalgar, z Arab. rahdj al ghar = proch kopalny >

Realista, y, lm. ści **I. filozof w średnich wiekach, uważający pomysły oderwane jako istoty rzeczywiste, przeciwny nominalistom**. 2. *zwolennik realizmu, człowiek trzeźwo liczący ś. z rzeczywistością, pozbawiony wyższych polotów duchowych, szlachetniejszych dążeń, biorący rzeczy praktycznie, materialnie, pozytywista*: Był wielkim realistą, a stąd przeciwny wszystkim ceremonjom. Troc. *Muzyka, cygaństwo, sztuka... dzieciństwo... musimy być realistami*. Krasz. *Rozszerzył ś. szeroki gościniec, po którym błądzą dotychczas realisci*, klasycy, dekadenci. Realisci i humanisci. 3. *artyści dążący do wywołania swemi dziełami złudzenia rzeczywistości*. 4. *uczeń szkoły realnej*. 5. × R. *człowiek rzetelny*. L. <Nm. Realist, Fr. réaliste >

Realistka, i, lm. i forma ż. od **Realista**: Prosiłem cię o stateczną realistkę za żonę, a tyś mi wicher dał Sienk.

Realistycznie przys. od **Realistyczny**: Powieść obrazowa, napisana barwnie, dowcipnie, sarkastycznie, R. Nagan.

Realistyczność, i, blm., rz. od **Realistyczny**.

Realistyczny przym. od **Realista**: To jego realistycznym przekonaniem było przeciwne. Krasz. Był to obrazek R. nadzwyczaj wdzięczny, chociaż nędzą go odmalowała. Krasz. *Prąd epoki przebrzydłe R. Krasz. Kierunek R. Epoka realistyczna znalazła swych krańcowych przedstawicieli — zaślepionych apostołów materializmu Oehor*.

Realizacja, i, blm. *realizowanie, zrealizowanie, urzeczywistnienie; zamiana na gotowiznę, spieniężenie, sprzedaż; odzyskanie należności*: R. kuponów, wekslu, papierów państwowych. <Nm. Realisation, Fr. réalisation >

Realizacyjny przym. od **Realizacja**: Na komorach skarbowych miały znajdować ś. kasy realizacyjne. T. K. <Od Realizacja >

Realizm, u, blm. **I. sposób myślenia, oparty wyłącznie na zmysłowym postrzeganiu i doświadczeniu, odrzucający idee i ideały, zadowolniający ś. rzeczywistością i stosujący ś. do niej; kierunek filozoficzny uważający pojęcia oderwane za przedmioty rzeczywiste**: W realizmie zbawienie ludzkości. Krasz. 2. w literaturze i sztuce: *dążenie do jaknajwierniejszego naśladowania natury, bez*

względnienia idealnych duchowych pierwiastków; przedmiotowość. <Fr. réalisme, Nł. realismus>

Realizować, uje, ował I. **spełniać, urzeczywistniać, ziszczać, uprowadzać w czyn**: Spodziewamy ś. duszę, a realizujemy ciałem; duch pożąda, a nasycza ś. ciało. Krasz. 2. **ściągać należności; sprzedawać, spieniężać, zamieniać na gotówkę**. <Fr. réaliser>

Realizowanie, a, blm., czynność cz. Realizować.

Realnie przys. od **Realny**

Realność, i I. blm., rz. od **Realny**. 2. lm. i posiadłość, majątek nieruchomy, nieruchomości, posesja.

Realny I. prawdziwy, zasadniczy, istotny, rzeczowy, rzeczywisty, aktualny, pozytywny: Stan senatorski składał ś. naprzód z biskupów, realną jurysdykcję w Polsce mających. Ochoc. Realna wartość czego = wartość rzeczywista, prawdziwa, w przeciwstawieniu do nominalnej. 2. Szkoła realna = zakład naukowy męski, w którym języki starożytne nie są wykładane, a uwzględnia ś. głównie matematykę, nauki przyrodnicze, języki nowożytne i rysunki, jako kształcące do zawodów praktycznych. Nauki realne, realja. R. kierunek nauk. 3. człowiek R. = wyznawca realizmu, realista, pozytywista: Z człowieka realnego stał ś. nagle marzycielem. Krasz. 4. **tyczący ś. realności, posesji**: Roczna należytość w podatkach realnych (gruntowym i budynkowym) wynosi mniej, niż 25 złotych reńskich. Donim. 5. × R. rzetelny. 6. fil.: Idealizm R., p. Idealizm. Jakości realne. <Nm. real, Fr. réel, Nł. realis>

Realja, ów, blp. nauki realne. <Nm. Realien, Nł. realia>

× **Real, u, lm. y ideał, który stał ś. rzeczywistością; myśl wcielona w rzeczywistość**: Chrystus jest realem tego, co długo było ideałem. Śl. wil.

Reambulacja, i, blm. obustronne pomiary gruntów w interesie sąsiadujących z sobą właścicieli. <Nł. reambulatio>

Reambulacyjny przym. od **Reambulacja**: Prace reambulacyjne spornego terytorjum przy Morskim Oku.

Reasekuracja, i, blm. I. asekuracja, ubezpieczenie wzajemne: Istniejące obecnie stowarzyszenia wzajemnej pomocy mogłyby ś. sprzymierzyć przez wzajemną reasekurację i utworzenie wspólnego funduszu. 2. **ubezpieczenie ś. towarzystwa asekuracyjnego w innych takichże towarzystwach przed możliwemi stratami, jakie z przedsiębiorstwa asekuracyjnego mogłoby ponieść**. <Nł. reasscuratio>

Reasekuracyjny przym od **Reasekuracja**: Towarzystwa reasekuracyjne.

Reasekurować, uje, ował dokonywać reasekuracji. R. ś. dokonywać reasekuracji swojego mienia.

Reasekurowanie, a, blm., czynność cz. Reasekurować.

Reasekurowanie się, a ś., blm., czynność cz. Reasekurować ś.

Reasumować, uje, ował I. **zbierać w jedną całość, powtarzać w krótkości, brać jeszcze raz pod rozwagę (np. sprawę, proces)**: Dokąd gdy przyjechałem, tedy znowu reasumowana była kombinacja pod prezydencją ks. Dębowskiego. Mat. 2. **rozpocząć nanowo, odnawiać, otwierać**: Wybrane już były na skutek tego prawa osoby i reasumowały trybunał. Ochoc. R. ś. być reasumowanym, rozpoczynać ś. nanowo, odnawiać ś., otwierać ś.: W Piotrkowie trybunał miał ś. R. Rzew. <Łć. reassumere>

Reasumowanie, a, blm., Reasumpcja czynność cz. **Reasumować.**

Reasumpcja, i, lm. e I. p. **Reasumowanie. 2. ponowne zatwierdzenie**: Domagano ś. reasumpcji konstytucji, czyli ponownego zatwierdzenia. Paw. <Łć. reassumptio>

Reasygnować, uje, ował asygnować asygnowane sobie pieniądze: Podczaszy Olizar asygnowaną dla siebie kwotę reasygnował dla szpitala Dzieciątka Jezus w Warszawie. Ochoc. <Fr. réassigner, Nł. reassignare>

Reasygnowanie, a, blm., czynność cz. Reasygnować.

Rebab, a, lm. y, Rebec muz. instrument smyczkowy o 2—3 strunach. <Włos. ribeba, z Arab. rebab>

[**Rebak, a, lm. i**] p. **Robak**. <Z Robak>

Rebe, ego, lm. owie zł. **sędzia**. <? Z Hb.>

Rebec, a, lm. e muz. p. **Rebab**.

[**Rebechować, uje, ował**] p. **Rebekować**.

[**Rebechowanie, a, blm.**] czynność cz. **Rebechować.**

Rebek, a, lm. i muz. narzędzie muzyczne z wieku XIII o dwóch strunach. <Fr. rébec, Włos. ribeca, z Arab. rebab>

Rebeka, i, lm. i narzędzie muzyczne o siedmiu strunach, podobne do wiolonczeli, na którym, trzymając go pod brodą, grano smyczkiem. Goł. <Włos. ribeca>

[**Rebeka, i, blm.**] p. **Rebekowanie**: Urządził rebekę.

[**Rebekować, uje, ował**] I. a. [**Rebechować, Regować**] wymiotować, rzygać. 2. a. [**Rewechować**] przejść na katolicyzm, rewokować: Rebekuj, Żydzie! <Włos. ribeccare, ribeccarsi, ? z Łć. revocare>

[**Rebekowanie, a, blm., Rebeka**] czynność cz. **Rebekować.**

[**Rebel, bla, lm. ble**] duży drąg, kołkami z dwu stron wystającymi nabijany, do kładzenia na śianie w gródce, aby go owce nie rozwiłoczyły.

[**Rebelanta, y, lm. y**] p. **Rebelja**: Zrobili mi poddani rebelantę. <Od Łć. rebellans, 2 pp. -ntis, od rebellare>

[**Rebelin, a, lm. owie**] p. **Rebeljant**.

Rebelizant, a, lm. ci p. **Rebeljant**. Troc. Po polsku R. i prawu przeciwny i nieposłuszny. Nisz. Król nie chciał ś. kumać z tym rebelizantem węgierskim. Kaezk.

Rebelizować, uje, ował komu = **powstawać, buntować ś., burzyć ś., wybijać ś. z pod czyjej zależności**: Chłoptwo królowi, panu swemu dziedziennemu, dla swej woli rebelizowało. Birk. Od kozackiej ręki rebelizującej poległ. Niesz. Rebelizujących Gdańszczanów z królem pojednał. Niesz. Przen.: Mnie fatygi obaliły i od tego zbójckiego wiązania w kij wnętrzości we mnie rebelizowały. Sienk. <Fr. rebeller, * rebelliser, Nm. rebellieren, Nł. rebellizare>

Rebelizowanie, a, blm., czynność cz. Rebelizować.

× **Rebelja, i, lm. e, [Rebelja, Reberyja, Rebelanta] rokosz, powstanie, bunt, rewolucja**: R. kozacka. Sienk. Tam ś. podobno jakaś R. knuje. Sienk. Bez pieniędzy nie R. nie wskóra. Sienk. <Łć. rebellio>

Rebeljant, a, lm. ci, [Reberyjant, Rebelizant, Rebelizator, [Rebelin] rokoszanin, powstaniec, buntownik, insyrgent, rewolucjonista: Oblicze jego znaczyło blizn kilka, otrzymanych od kozackich rebeljantów. Jeż. <Łć. rebellans, 2 pp. -ntis, z podprowadzeniem pod Rebelja>

[Rebelwer, u, lm. y] p. Rewolwer. <Z Rewolwer>

[Reberacyja, i, blm.] *ruchawka* *zr. 1846.* <Z Łć. rebellatio>

[Reberyja, i, lm. e] p. Rebelja.

[Reberyjant, a, lm. ci] p. Rebeljant. <Z Rebeljant>

[Reberyjacja, i, lm. e] *klótnia, niezgoda, niesnaski, zatarg.*

Rebiata, y, blm., zb. = Rabiata. Zdr. Rebiatka. <Ros. rebiata>

Rebiatka, i, blm., zb. p. Rabiata.

Rebocha, y, lm. y p. Rebucha: Bez rebochy stroi fochy. Prz. (= *nie otrzymawszy łapówki, szykanuje*).

[Rebochem nieod.] p. Rebucha. <Hb. rebuchem>

Rebro, a, lm. a ręk. część rękawiczki od osady wielkiego palca do końca, t. j. do obrąbka rękawiczki. <?Fr.>

Rebucha, y, lm. y, × Rebocha, [Rebochem, Rebuchem] *łapówka, łapowe, łapka, kuban, duser.* <Od Hb. rebuchem>

Rebucchem nieod. p. Rebucha. <Hb. rebuchem>

Rebuilla, i, lm. e bot. (reboulia) roś. z gromady wątrobowców, z rodziny porostnicowatych.

Rebus, u, lm. y zagadka obrazkowa, rodzaj łamigłówki polegającej na przedstawieniu w szeregu obrazków, uzupełnionych cyframi, literami, sylabami, a nawet całymi wyrazami, jakiejś sentencji, aforyzmu lub przysłowia: „Wolne Żarty“ ogłaszały u nas pierwsze rebusy. Zdr. Rebusik. <Łć. rebus, 6 pp. lm. od res>

Rebusik, u, lm. i p. Rebus.

[Reczysko, a, lm. a] p. Hreczysko. <Z Hreczysko>

Recedować, uje, ował od czego = odstąpić: Jeżeli burzyciele barscy nie poddadzą ś. bezwarunkowo, recedując od wszystkich swoich manifestów i różnych innych aktów, napadać na nich i rozbijać. <Łć. recedere>

Recedowanie, a, blm., czynność cz. Recedować.

Recek, cka, lm. eki i zool. p. Rzęsorek. 2. [R.] = Chomik: Pewnie świrzeka a. polnego okrutnie zamordował recka. Małp.

† Recensować, uje, ował?: Temum dał okazję, że przy Cinielskim recensował ten zmyślony a. naprawiony proces z Wilezkowskim. Kraus. <p. Recenzja>

† Recensowanie, a, blm., czynność cz. Recensować.

Recenzent, a, lm. ci ten, co ocenia utwory teatralne, literackie, artystyczne, sprawozdawca krytyczny. <Łć. recensens, 2 pp. -ntis, od recensio>

Recenzentka, i, lm. i forma ż. od Recenzent.

Recenzja, i, lm. e *krótka krytyczna ocena utworu literackiego, scenicznego, wykonania dzieła muzycznego i t. p., drukowana w czasopiśmie, sprawozdanie krytyczne:* Pochlebna R. R. gietyńska Słownika polskiego nie popisała ś. ani ze strony wiadomości, ani ze strony grzeczności. Czart. A. Uwagi nad recenzją. Śniad. Piszą obszernie rozprawę i recenzje; cóż stąd, kiedy to nie dla nas, którzyśmy po ziemsku przywykli do porządku i jasności. Brodz. Często siadał pisać recenzje, ledwie rzuciwszy okiem na dzieło. Krasz. Najszczerzej mówię, że recenzją Stannicy mam za niedokładną, ale nie gniewam ś. o nią. Grab. M. Zdr. Recenzycja. <Łć. recensio>

Recenzycja, i, lm. i p. Recenzja.

Recepciarz, a, lm. e żart. lekarz, doktor: Mam cię za człowieka o wiele wyższego nad pospolitych recepciarzy. Jun. <Od Recepta>

Recepcja, i, lm. e *przyjęcie zebranych gości; przyjmowanie wizyt, interesantów:* To słaby cień był tylko recepcji naszej w Łabuniu. Ochoc. Bywały co niedziela i święte rauty lub recepcje, asamble. Byk. Odbyła ś. wspaniała R. u ministra. <Łć. receptio>

Recepcyjność, i, blm., rz. od Recepcyjny.

Recepcyjny przym. od Recepcja: Izba ta była recepcyjnym i audjencjonalnym gubernatora salonem. Jeż. Po raz już może setny w izbie recepcyjnej zebrali ś. czterej bracia. Rol. <Od Recepcja>

Recepis, u, lm. y, [Recepka] i. *poświętowanie z odbioru; dowód doręczenia.* Kol.: R. nadawczy p. Nadawcza. R. na przesyłki, na bagaże = kwit bagażowy. 2. [R.] p. Recepta. <Nm. Rezepisse, Fr. récépissé, Łć. recepisse (testatur)>

[Recepka, i, lm. i] i. p. Recepta. 2. p. Recepis. <Z Recepta>

Recepta, y, lm. y, [Recepka, Recepis] *przepis, formula, według której przyrządzają pewien środek, pewną mieszaninę w technicznym lub innym celu; piśmienna wskazówka lekarza dla aptekarza, jak ma przyrządzić wskazane w niej lekarstwo:* R. na najlepsze nadzienie do indyka. R. na płyn do wzmocnienia włosów. R. na szczyry. Niema tęższej recepty na miłość, jak miłować. Wuj. (= *miłością wzbudzić miłość*). Lek.: R., przepis lekarski (formula, ordinatio, praescriptio). Lekarz zapisał choremu receptę (= *lekarstwo*). Według recepty uczynić lekarstwo. Troc. R. przepisanie lekarza na lekarstwo, opis lekarstwa, formula. Krup. I temi czasy doznają ludzie skutku tej recepty, i chorzy, jej zażywając, wolni od febrы zostają. Skar. <Nm. Rezept, Łć. receptum, od recipe, zaczynającego każdą receptę>

Receptarjusz, a, lm. e apt. książka, w którą ś. wciąga recepty przy ekspedycji lekarstw. <Od Recepta>

Receptor, a, lm. y i. chem. *naczynie w pracowniach chemicznych, w przyrządach destylacyjnych, używane do odbierania płynu destylowanego, odbieracz, × chwytnik, odbieralnik, † recepjent.* 2. fiz. = a) przyrząd w telegrafach służący do przyjmowania przesyłanych depeš, odbieracz, odbierak; b) przyrząd w telefonach, za pomocą którego bezpośrednio słyszemy głos zdala przesyłany, szczególnie telefonu, który przykładamy do ucha dla usłyszenia przesyłanego głosu, słuchawka: Wynalazł nowy R. telefoniczny. Prus. <Łć. receptor>

Receptowy przym. od Recepta.

Receptura, y, blm., lek.: *nauka o przepisywaniu recept lekarstw, katagrafologia (catagrafologia).* <Z Nm. Rezeptur, Rezeptierkunst, z Łć. receptura>

[Recerz, a, lm. e] p. Rycerz. <Z Rycerz>

Reces, u, lm. y i. *ustęp, w mowie; w piśmie:* Brak nam tylko podziału poczęści bardzo obszernych recesów na paragrafy, który u pana Toeppea i w zbiorze recesów hanzeatyckich tak znacznie ułatwia zrozumienie i cytowanie oddrukowanego materiału. 2. praw. = a) *odwłoka, odłożenie na termin nieznaczący:* Puścić w R. b) *podział, działki, ugoda spadkobierców.* c) *dług pozostający.* d) *odstąpienie od dóbr spadkowych, zrzeczenie ś.; pozostawienie jakiej materji przyszłemu*

sejmowi, czyli odłożenie do następnego sejmku, który ś. też od recesów zaczynać był powinien: R. kupilem, sensu ś. doczekać nie mogłem. Krasz. <Łć. recessus >

† **Recesja**, i, lm. e *przesiedlenie ś.*: Tu tylko tak zwani wolni chłopci mieli prawo przesiedlenia ś., czyli reklinacji, jak akta halickie zwa, a. recesji, jak w innych dzielnicach to zwano. <Łć. recessio >

Recesować, uje, ował *odstępować, zrzekać ś., czynić reces, kwitować=dawać za wygraną: Kanonik kamieniecki recesował z sukcesji. Rol. [R. ś.] stwierdzać ugodę na piśmie, godzić ś.* <Od Reces >

Recesowanie, a, blm., czynność cz. **Recesować**.

Recesowanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Recesować ś.**

Recesowy przym. od **Reces**.

Recha, y, lm. y p. **Reszka**.

[Recha, y, lm. y, **Rechcyja**, **Ruchla**, **Gracyja** *świnia.* <Od Dźwn. Rech! >

[Rechcenie, a, blm., **Rechczenie**, **Rechof** *czynność cz. Rechtać, rechotanie żab.* <Od *Rechcieć, od Dźwn. Rech >

[Rechcyja, i, lm. e] p. **Recha**. <Od Rechcenie >

[Rechczenie, a, blm.] p. **Rechcenie**.

[Rechelt, a, lm. y] *próg.*

† **Rechmistrz**, a, lm. e p. **Rachmistrz**: *Rachownik, R., rationator. Mącz. <Nm. Rechenmeister >*

† **Rechmistrzski** p. **Rachmistrzowski**: *Abacus stoł R. Mącz. Arithmetica, rechmistrzka nauka. Mącz. <Od Rechmistrz >*

1. Rechot, u, blm., × **Rehot** **1. p. Rechotanie**.

2. p. Rechotanie ś. 3. p. Rechcenie: *R. żabi. Wyp. <Od Rech Rech >*

2. Rechot, u, lm. y *rów koło wału fortecznego, fosa*: Gdy czarodziejskie zdarto ci przepaski, te twoje mury, okopy, rechoty — dźwigasz okowy, a wołasz, żeś wolna. Berw. <? Fr. réchaud de rempart >

[Rechot, a, lm. y] *ściana kilka stóp wysoka, z balów, po obu stronach klepiska, oddzielająca je od sąsiada, błąg, sąsietnica.*

Rechotać, ocze a. oce, otał, **[Rechotać**, **Rzegotać**, **Rzekotać**, **Rkocotać**, **Żegotać**, **Grzechotać**, **Rechtać**, **Rechtać**] *(o żabach) wydawać głos chrapliwy, skrzeczeć: Żaby rechoczą. Gliń. Rechotać ś., × Rehotać ś. śmiać ś. pusto, głośno, na całe gardło: Rechotali ś. chłopci, mnąc czapy w czerwonych łapach. Zap. <Od 1. Rechot >*

Rechotanie, a, blm., czynność cz. **Rechotać**.

Rechotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rechotać ś.**

[Rechotka, i, lm. i] *żaba zielona.* <Od Rechotać >

[Rechować, uje, ował i R. ś.] p. **Rachować**.

[Rechowanie, a, blm.] czynność cz. **Rechować**.

[Rechowanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rechować ś.**

[Rech - Rech] *głos żab: Żaby z bagna odpowiadały: a hu! R. R. Prus. <Dźwn. >*

[Recht, **Rekt]** *nieod. 1. słuszność, racja: Masz R. Masz R., jak żaba ogon. Prz. 2. a. Rek, Reś: Co ci nie R.? = czy ci nie po myśli? czy ci krzywdą? czy ci nie miło? <Nm. Recht >*

Rechtać, cze, tał i. p. **Rechotać**. **2. a. Rachać** *(o dziku) wydawać głos właściwy świni, dzikowi: Maciora zaczęła R. <Dźwn. >*

Rechotanie, a, blm., czynność cz. **Rechotać**: *Zdala dochodziły odgłosy podobne do rechotania dzikich świń. Sienk.*

[Rechtór, ora, lm. orowie] p. **Rektor**.

[Rechunek, nku, lm. nki] p. **Rachunek**. <Nm. Rechnung >

[Rechunk, u, lm. i] p. **Rachunek**. <Nm. Rechnung >

[Recon, a, lm. y] p. **Rycząg**.

[Recuch, a, lm. y, **Raczuch**, **Recuszka**] *ciasto zapustne smażone, na drożdżach. Zdr. [Recuszek]. <? Zam. * Hrecuch, Hreczech: z Brs., Ukr. >*

[Recun, a, lm. y] p. **Rycząg**.

[Recużki, ów, blp.] p. **Hreczuszki**.

[Rechwa, y, lm. y I. p. **Refa**. **2. jedna z obrączek spajających dyszel ze śnicami.**

[Rechwiján, a, lm. y] *wilk (w zagadce).*

Rechwować, uje, ował p. **Refować**.

Rechwowanie, a, blm., czynność cz. **Rechwować**.

[Recica, y, lm. e] I. p. **Racica**. **2. rzadki przetak, arfa do piasku lub żwiru.**

[Recmán, a, lm. y] *grzebień (w zagadce).*

[Recuszek, szka, lm. szki] p. **Recuch**.

[Recuszka, i, lm. i] p. **Recuch**.

Recydywa, y, lm. y lek. *powrót, ponowienie ś. choroby po zupełnym już wyzdrowieniu, nawrót, wznowa, wznówka choroby: Wpaść w recydywę. Troc. Dostać recydywy. Każda R. zła. Prz. Pospolicie bywa gorsza, niżli choroba pierwsza, R. Pot. R. komu przypada. Troc. Recydywę mieć. Troc. <Łć. recidiva >*

Recydywista, y, lm. ści ten, co powtórnie popelnia występki, za który poniósł karę: *Złodziej R. Zbrodniarz R. (= niepoprawny). <Od Recydywa >*

Recydywistka, i, lm. i forma ż. od **Recydywista**.

Recydywować, uje, ował *dopuszczać ś. powtórnie czego; wpadać w recydywę: Między dwuletnią liczbą 678 osób recydujących było 114. Rol. <Od Recydywa >*

Recydywowanie, a, blm., czynność cz. **Recydywować**.

Recypjent, a, lm. y chem. **1. p. Odbieracz**. **2. naczynie do zbierania wytwarzających ś. gazów, pary i t. d.; dzwon szklany w machinie pneumatycznej.** <Łć. recipients, 2 pp.-ntis, od recipio >

× **Recypować**, uje, ował *przyjmować, odbierać.* <Łć. recipere >

× **Recypowanie**, a, blm., czynność cz. **Recypować**.

Recytacja, i, lm. e p. **Recytowanie**: *R. dziecinna.*

Recytando, a, lm. a p. **Recytatiwo**: *Nastrój sytuacji w recytandzie, które przemawia akcentami namiętnego liryzmu. Bog. W. <Włos. >*

Recytatiwo *nieod., Recytando* *śpiew w operze przybierający formę mowy z towarzyszeniem muzyki.* <Włos. >

× **Recytatywa**, y, lm. y *opera*: *Opery zwano naówczas recytatywami. Krasz.*

Recytować, uje, ował *wyglaszać dobitnie, wypowiadać płynnie z pamięci: Recytuję co, na pamięć mówię. Troc. R. lekeję. <Łć. recitare >*

Recytowanie, a, blm., **Recytacja** *czynność cz. Recytować.*

[Reczany] p. **Hreczany**: *Krupy reczane. Kasza reczana. <Z Hreczany >*

[Reczczysko, a, lm. a] p. **Hreczysko**. <Od Reczka >

[Reczek, czka, lm. czki] = Chomik.

[Reczka, i, lm. i, Hreczka, Hryczka] gryka, tarka.

[Reczki, ów, blp.] p. Raczek.

[Reczkosiej, a, lm. e] p. Hreczkosiej. <Reczka + * Siej, od Siał>

[Reczuchy, ów, blp.] p. Hreczuszki.

[Reczun, a, lm. y] p. Rycząg.

[Reczuszki, ów, blp.] p. Hreczuszki.

[Reczy] p. Rakowy. <Od Rek>

[Reć, i, lm. e] sieć grubooka.

[Rećka, i, lm. i] p. Rzećka.

1. [Reda, y, lm. y] p. Rada.

2. [Reda, y, lm. y] muł, torf błotny, namulisko, ul.

[Redać, a, al] isć wbród, brodzić; tłoczyć, deptać.

Redagować, uje, ował układać piśmiennie artykuły, czasopisma, pisać; kierować dohorem artykułów do czasopisma, do wydawnictw periodycznych, zbiorowych celem złożenia z nich odpowiedniej całości: R gazetę. Jedyną naszą pracą było, aby redagując pamiętniki, jak najcałszemi je zostawić. Krasz. <Łé. redigere, redactum>

Redagowanie, a, blm., Redakcja czynność cz. Redagować.

Redakcja, i, lm. e i. p. Redagowanie: R. gazety dużo mu czasu zajmuje. 2. taki lub inny sposób zredagowania czego, pewien układ pisma: Dwa czy trzy listy napisał, nim ostateczną redakcją był zaspokojony. Krasz. Rzecz ta w pierwotnej redakcji brzmiała nieco inaczej. 3. skład osób należących do naczelnego kierunku i układu jakiego pisma, dzieła i t. p.: Posiedzenie redakcji. Odpowiedź redakcji. Sprostowanie od redakcji. 4. biuro, w którym ś. co redaguje: Pracuję w redakcji. <Nm. Redaction, Fr. rédaction>

Redakcyjny przym. od Redakcja.

Redaktor, a, lm. rzy a. rowie ten, co redaguje; kierownik czasopisma lub dzieła zbiorowego: Za marną pracę został redaktorem. Chęć. R. odpowiedzialny. R. naczelny. <Nm., Fr. rédacteur>

Redaktorka, i, lm. i forma ż. od Redaktor.

Redaktorski przym. od Redaktor: Praca, niby kamień szlifowy, gniecie redaktorskie głowy.

Redaktorstwo, a, blm. obowiązek, rola redaktora.

[Redanie, a, blm.] czynność cz. Redać.

[Redelko, a, lm. a] p. Redło.

Redempejny dotyczący ś. posłannictwa redemptorów: Miał znajomość języków wschodnich, potrzebnych w zamierzonych wędrówkach redempejnych na Wschód. Szaj. <Od Łé. redemptio>

Redemptor, a, lm. owie p. Redemptorysta: Był ich dwóch, właściwy R. i soejuż jego, ów nowiejusz Oraecjanin. Szaj. <Łé. redemptor>

Redemptorysta, y, lm. ści, Redemptor zakonnik katolicki trudniący ś. wykupywaniem jeńców od pogan: Pewien zakonnik R. pisze do redakcji hiszpańskich misji katolickich. <Od Redemptor>

Reden, a, blm. najgrubszy pokład węgla kamiennego w Dąbrowie Górniczej. <Od nazwiska hr. Redena>

× **Redintegracja, i, blm. przywrócenie, odnowienie.** <Łé. redintegratio>

[Redlanka, i, lm. i] p. Radlanka.

[Redlonka, i, lm. i] p. Radlanka: R. kartofli. <Od Redlić>

[Redlenie, a, blm.] czynność cz. Redlić.

[Redlić, i, il] p. Radlić. <Od Redło>

[Redlina, y, lm. y] p. Radlina. Zdr. [Redlinka].

[Redlinka, i, lm. i] p. Redlina.

[Redłówka, i, blm. gatunek wódki.

[Redło, a, lm. a] p. Radło.

× **Redonacja, i, lm. e** ponowne oddanie: Sużynowie uczynili konwencją z mieszczanami, redonacje i wrócenie zastaw mieszczanom uczynili. Mat. <Łé. redonatio>

[Redostnie] przys. od Redostny.

[Redostny] p. Radosny. <Z Redość>

[Redość, i, blm.] p. Radość. <Zam. Radość>

[Redowa, y, lm. y, Regdowa] taniec czeski, to samo, co polka mazurka.

[Redować się, uje ś., ował ś.] p. Radować. <Od Reda>

[Redowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Redować ś.

! **Redreser, a, lm. y** pol. przyrząd unoszący, prostujący położenie macicy. <Fr. redresseur>

! **Redresować, uje, ował** poprawiać, prostować; stawiać na nogi, wyprostowywać; karcieć, gromić, łajać. <Fr. redresser>

! **Redresowanie, a, lm.,** czynność cz. Redresować.

Redrutyt, u, lm. y min. minerał z grupy lamprytów, z rzędu blyszczawów, jedna z postaci chalkozytów. <Od nazwy miasta Redruth w Anglii>

[Redrydana, nieod.] przyspiew. <Okrzyk.>

Redszeh, u, lm. y siódmy miesiąc w roku u mahometan. <Arab>

× **Redublować, uje, ował** podwajać, dublować. <Fr. redoubler>

× **Redublowanie, a, blm.,** czynność cz. Redublować.

Redukcja, i, lm. e i. redukowanie, zredukowanie; zmniejszenie, uszczuplenie, ograniczenie, zniesienie, powrót do poprzedniego stanu, sprowadzenie do pewnej miary lub wielkości: R. budżetu. R. wojsk. R. Karola XI, pozbawiająca większość szlachty inflanckiej posiadania dóbr ziemskich na rzecz korony. Jaroeh. 2. chem. = a) wydzielenie metalu z rudy na drodze chemicznej. b) odilenienie. c) niek. dodanie wodoru. 3. chir. odprowadzenie nazad, nastawienie części ciała z mieszcza zruszonego. 4. ekon.: R. procentów = obniżenie odsetku płaconego od długu państwowego. 5. fiz. zamiana czyli sprowadzenie wielkości wyrażonych w miarach danych do miar innych przy pomocy tabel redukcyjnych, skal redukcyjnych: Różne przyrządy miernicze posiadają swe stałe redukcyjne a. stałe redukcji, to jest czynniki, czyli liczby, dla danego przyrządu niezmiennie, które redukcję na inne miary umożliwiają. 6. mat. uproszczenie, skrócenie; zamiana figury geometrycznej na mniejszą, zmniejszenie proporcjonalne. 7. muz. przeróbka z partytury silnie obsadzonej na mniejszą liczbę instrumentów. <Łé. reductio>

Redukcyjnie przys. od Redukcyjny: Działać R.

Redukcyjny przym. od Redukcja: Tabele redukcyjne (p. Redukcja). Oswobodzenie rodzinnej krajiny z pod redukcyjnego jarzma Szwecji. Jaroeh. Pigułki marjenbadzkie redukcyjne (= przeciw otyłości).

Redukować, uje, ował i. sprowadzać do mniejszych rozmiarów, ograniczać, uszczuplać, zmniejszać: R. wydatki, dochody. 2. chem. p. Odtleńnięć. 3. fiz. przeprowadzać rachunek w celu redukcji (p. Redukcja). 4. mat.: R. wyrazy podobne. 5. mier. sprowadzać wszystkie miary do poziomu.

R. *ś.* być *redukowanym*; *sprawdzać ś.*, *ograniczać ś.*: Tym sposobem wina jego redukuje *ś.* do biernego udziału w wypadku (= *schodzi*). <Łć. *reducere*>

Redukowanie, a, blm., czynność cz. **Redukować**, *redukcja*.

Redukowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Redukować ś.**

Redukt, u, lm. y l. *linja* wskazywana przez pozwanego w sporze granicznym jako granica, wbrew duktowi, kreślonemu na mapie przez powoda. 2. †R. p. **Reduta**. Mosk. <Od Łć. *reductus*, od *reducere*>

Reduktor, a, lm. y mech. *wentyl redukcyjny* czyli *miarujący ciśnienie pary*. <Łć. *reductor*>

† **Redundować**, uje, owa!?: Po tym to wszystko i na Ks. I. Mei Pana Janusza *redundowało*. Kraus. <Łć. *redundare*>

† **Redundowanie**, a, blm., czynność cz. **Redundować**.

Reduplikacja, i, lm. e *podwojenie*, *zdwojenie*, *powtórzenie*: Forma *tetigi* jest *reduplikacją* w konjugacji słowa *tango*. <Łć. *reduplicatio*>

Reduta, y, lm. y l. *maskarada*, *bał maskowy*, *bał kostjumowy*: „Reduty”—satyra Naruszewicza. Jednego wieczoru poszedłem przez ciekawość na reduty. L. Poseł kontent był z reduty, którą dla niego w Gracu odprawiono. Boh. Czytałem afisze i słyszałem, że były reduty, komedje, teatr. Ochoc. R. karnawałowa. Co dzień chodziliśmy na reduty i teatr, na wieczory i asamble. Ochoc. Przen.: Masz, babo, redutę! = *masz tobie bał, masz ci los!*; *masz, djable, kaftan!*; *otóż masz!*, *dobryś!*: Chciałeś miasta, Prosperku, masz, babo, redutę! a może i na cieńszą przyjdzie śpiewać nutę. Fred. A. Masz, babo, redutę! o to głupia sprawa. Bał. 2. a. † **Redukt** woj. *okop obronny* *cztero- lub wieloboczny*, *zeusząd zamknięty*: R., *fortyfikacja* mała kwadratowa, *obwiedziona fosą*, mająca wał i parapet, a ludźmi 50 osadzona. Papr. <Fr. *redoute*>

Redutnik, a, lm. ey *zwolewnik* *redut*, *maskaradowicz*: *Podatek* od baletników, *sztukatorów*, *redutników*, *mód* i *zbytków* *wynalazców*. <Od *Reduty*>

× **Redutny** p. **Redutowy**: *Noena* *redutna* *tułaczka*. L. <Od *Reduta*>

Redutowy, × **Redutny** przym. od **Reduta**: *Dom* R. Skarb. *Trzy* *ogromne* *redutowe* *sale* *złączone* w *jedną* *amfiladę*. *Krasz.*

Redyf, a, lm. y *turecki żołnierz z rezerwy* a. *milicji*: *Powotywanie* *rezerwy*, *czyli* *tak* *zwanych* *redyfów*, *na* *pierwszą* *linję* *bojową*. <Tur.>

[**Redyk**, u, blm.] *przechodzenie* *stad* *owiec* *z* *domu* *na* *hale* *lub* *z* *powrotem*. <Od *Redykać*>

[**Redykać**, a, a!] l. a. [**Redykować**] *pędzić* *owce* *lub* *kozy* *z* *domu* *na* *hale* a. *z* *hali* *do* *domu*. 2. *wymiotować*, *rzygać*. [**Redykać ś.**] (o *owcach*, *kozach*) *przenosić ś.* *z* *domu* *na* *hale* *lub* *z* *powrotem*. <Rum. *redicare* = *tollere*>

[**Redykalki**, ów, b]p.] *rozmaite* *sztuczne* *figurki* *i* *wyrobry* *z* *sera*, *które* *baca* *wyrabia* *na* *podarunki*; *podarek* *z* *powodu* *redyku*; *kawalki* *sera*, *którymi* *juhasi* *obdarzają* *spotkanych* *przy* *redykaniu*. 2. *pewnej* *formy* *serki* *góralskie*. <p. *Redykać*>

[**Redykanie**, a, blm.] *czynność* cz. **Redykać**. [**Redykanie się**, a *ś.*, blm.] *czynność* cz. **Redykać ś.**

[**Redykować**, uje, owa!] p. **Redykać**. <Od *Redyk*>

[**Redykowanie**, a, blm.] *czynność* cz. **Redykować**.

Redyngit, u, lm. y min. *minerał* *z* *grupy* *sale-trowców*, *jeden* *z* *fosforanów* *wodnych*, $Mn_3 P_2 O_8 + 2 H_2 O$.

[**Redysa**, y, lm. y] *rzodkiew*. Zdr. [**Redyska**].

[**Redyska**, i, lm. i] p. **Redysa**.

[**Redzenie**, a, blm.] *czynność* cz. **Redzić**.

[**Redzenie się**, a *ś.*, blm.] *czynność* cz. **Redzić ś.**

[**Redzić**, i, i! i R. *ś.*] p. **Radzić**.

× **Reeksportować**, uje, owa! *wyeksportować* *powtórnie*, *nauzajem* *wyprowadzić*: *Nie* *licząc* *niektórych* *artykułów* *z* *za* *granicy* *sprawdzonych* *i* *później* *gdzieindziej* *za* *granicy* *wyprowadzonych* (*reeksportowanych*). T. K. <Łć. *reexportare*>

Reeksportowanie, a, blm., *czynność* cz. **Reeksportować**.

Reelekcja, i, lm. e *powtórny obiór*: *Konstytuanta* *wzbronila* *reelekcji* *swych* *członków* *do* *następnego* *zgrupowania* *prawodawczego*. Ask. *Dnia* *8* *listopada* *spodziewają ś.* *powszechnie* *reelekcji* *dzisiejszego* *prezydenta* *Stan.* *Zjednoczonych*. <Łć. *reelectio*>

Reeskont, u, blm. han. p. **Reeskontowanie**: *Instytucje* *bankowe* *i* *znaczniejsze* *firmy* *mogłyby* *korzystać* *z* *otwarcia* *w* *banku* *państwa* *kredytu* *dla* *reeskonta*. Bl. <Fr. *réescompte*>

Reeskontować, uje, owa! *powtórnie* *eskontować*: *R.* *walory* *państwowe* *w* *banku*. *Firma* *ta* *wszystkie* *zeskontowane* *przez ś.* *weksle* *hrabięgo* *reeskontowała* *na* *znacznie* *niższy* *procent* *w* *banku* *hipotecznym*. <Fr. *réescompter*>

Reeskontowanie, a, blm., *czynność* cz. **Reeskontować**.

Ref. skróc. I. *referent* 2. Ref. s. *referendarz stanu*.

Refa, y, lm. y, [**Rechwa**, **Rywa**, **Ryfa**, † **Rychwa**, [**Rychwa**, **Okó**] l. = a) *opaska* *żelazna*, *obrączka*, *skówka*, *pierścień*, *ściągacz*: *Refy*, *które* *są* *tak* *dla* *ozdoby*, *jak* *i* *mocy* *działa*, *zowią* *pospolicie* *krańcami*. Dek. R. u *kopji*, u *kosturka*, *strzały* *dla* *utwierdzenia* *grotu*. Kn. *Kłoc* *refą* *opasany*. Troc. *Pał* *opatrzony* *refą* *żelazną*. b) *kółko* *żelazne* *plaskie*, *którym ś.* *ściąga* *kleszcze*. Łab. 2. [**R.**] *cham*, *orył*, *ordynus*, *grubijanin*, *prostak*, *cymbał*. Zdr. **Refka**. <Nm. *Reif*>

Refakcja, i, lm. e *strącenie* *z* *należności* *z* *powodu* *uszkodzenia* *dostarczonych* *towarów*. <Fr. *réfaction*>

Refakcyjny przym. od **Refakcja**.

† **Refekeja**, i, lm. e *posilanie ś.*, *odżywianie ś.*: *O* *refekcji*, *to* *jest* *o* *przyjmowaniu* *pokarmów*. *Żał. S.* <Łć. *refectio*>

Refektarski, **Refektarzowy** przym. od **Refektarz**.

Refektarz, a, lm. e, × **Refektorjum** *sala* *jadalna* *w* *klasztorach*, *w* *seminariach* *duchownych* i. p. *Potajemnego* *jedzenia* *zakonnicy ś.* *wielce* *wystrzegają*, *dlatego* *bowiem* *jest* *pospolicie* *dla* *wszystkich* *R.*, *aby* *żaden* *nigdzie* *nie* *nie* *jadł*, *jedno* *tam*, *gdzie* *miejsce* *tego* *jest*. Pim. *Po* *skończeniu* *liturgji* *świętej* *idziemy* *do* *trapezy*, *to* *jest* *do* *refektarza*. Pim. *Janczarowie* *wszyscy* *jadają* *po* *refektarzach*, *jak* *u* *nas* *zakonnicy* *w* *klasztorach* *a*. *studenci* *po* *kolegiach*. *Kłok*. Zdr. **Refektarzyk**. <Śr. Łć. *refectorium*>

Refektarzowy p. **Refektarski**: *Refektarzowe* *stoły*, *stale*, *urządzenie*. *Żał. S.*

Refektarzyk, a, lm. i l. p. **Refektarz**. 2. *skrzynka* *z* *śniadaniem* *myśliwskim* *na* *polowanie*: *Podać* *tu* *R. Krasz.* *R.* *dobrze* *zaopatrzone* *stał* *już* *na* *furgonie*. *Krasz.*

× Refektorjum w lp. nieod., lm. a, ów p. Refektorjusz: Klasztor stary, w którym uderzała wspaniała sala R. Czern. <Łé. rectorium>

Referacik, u, lm. i p. Referat.

× Referant, a, lm. ci p. Referent. St. wil.

Referat, u, lm. y l. *pisemne sprawozdanie, pisemne opracowanie jakiej kwestji, sprawy*: Na zjazd naukowy zadeklarowano kilkanaście referatów w poszczególnych kwestjach. 2. *referowanie, opracowanie*: Sprawa ta jest w referacie jednego z urzędników. Zdr. Referacik. <Nm. Referat, z Łé.>

Referatowy przym. od Referat: Nie myślimy czytelnika nużyć referatowym sprawozdaniem z obrad.

Referencja, i, lm. el. *świadectwo, rekomendacja, powołanie ś. na kogo; udzielenie wiadomości o kim, polecenie*: Ma referencje najważniejszych osób. Poszukujący miejsca powołuje ś. na referencje znanych, poważnych osób. 2. *odwołanie ś. do kogo, odesłanie do kogo dla załatwienia*: Spierano ś. o to, czy deputacja ma uchwalić dodatek decisive, czy też z referencją do izby. Kal. <Nm. Referenz, Fr. référence, z Łé>

[Referencja, i, lm. e] p. Defraudacja. <Zam. Defraudacja>

Referendarz, i, lm. e. Referendarstwo = urząd, godność, obowiązki referendarza: Urządził asesora i referendarze, utworzył policję. Rzew. Wziął kustodją gnieźnieńską, scholasterją łęczycką, sekretarstwo koronne, a z czasem i referendarją. Nies. Wzięto mu i referendarz z okazji poselstwa do Hiszpanji. Nies. <Od Referendarz, na wzór Łé>

Referendarzusz, a, lm. e *prawnik początkujący, ćwiczący ś. w wykonaniu prawa*. St. wil. <Nm. Referendarius, z Łé.>

Referendarzuszowski przym. od Referendarzusz: Dorywczo napisana praca referendarzuszowska.

Referendarski l. przym. od Referendarz: Sądy referendarskie rozstrzygały spory między dzierżawcami królewskimi i ekonomji a włościanami. Bobrow. (*a sprawowane były przez referendarzy koronnych*). 2. *Cięcie referendarskie = pewien cios w fechtunku*: Bączalski referendarskim cięciem go lunie, i padła szabla z ręki. Pol. <Od Referendarz>

Referendarstwo, a, lm. a l. p. Referendarja. 2. zb. referendarz z żoną. <Od Referendarz>

Referendarz, a, lm. e l. *urzędnik zdający królówi za pośrednictwem kancelarza sprawę z skarg i próśb podawanych*: R. koronny. R. litewski. R. litewski świecki, duchowny. Troc. Pierwszych referendarzy w Polsce zaprowadzono, aby skarg prywatnych słuchali i takowe kancelarzowi przekładali. Bobrow. R. stanu. R. w Polsce trzymany drugie z pierwszych miejsce między koronnymi urzędnikami; jego obowiązek donosić wszelkie sprawy królówi, supliki i memorjały odbierać. Kras. Na dworze królewskim mają być dwaj referendarze, duchowny z świeckim, którzy skargi przesłuchane kancelarji odnoszą. Herb. 2. *dostojnik, który sądził sprawy poddanych z królewskimi pryncypałom starostom i dzierżawcom, oraz oduroutnie*. <Nm. Referendar, z Łé.>

Referendarzenie, a, blm., czynność cz. Referendarzyć.

Referendarzowa, ej, lm. e *żona referendarza*.

Referendarzować, uje, ował, Referendarzyć być referendarzem. <Od Referendarz>

Referendarzowanie, a, blm., czynność cz. Referendarzować.

Referendarzówna, y, lm. y *córka referendarza*: Pojął Świętosławską, referendarzównę koronną. Nies. Był to ten sam książę Janusz, dla którego panny referendarzówny tak leciały do okna. Korz.

Referendarzyć, y, ył p. Referendarzować.

Referendum, nieod. l. *uchwała ludowa w Szwajcarii, przyjmująca lub odrzucająca propozycję rady związkowej*. 2. *prawo odwołania ś. do narodu*: W ciągu obrad izby deputowanych nad projektem rewizji konstytucji przewódca katolików oświadczył ś. przeciw R. królewskiemu, przeciw reformie senatu i systemowi reprezentacji mniejszości. Uchwalono artykuł, wprowadzający do konstytucji zasadę królewskiego odwołania ś. do ludu (referendum). <Łé. referendum, od referre>

Referent, a, lm. ci, × Referant *urzędnik kancelaryjny układający treść pism dotyczących spraw urzędowych i przedstawiający je naczelnikowi do podpisu; urzędnik piszący referaty*. <Nm. Referent, od Łé. referens, 2 pp. -ntis>

Referentka, i, lm. i forma ż. od Referent.

[Refermat, a, lm. ci a. ty] p. Refermat.

[Refernat, a, lm. ci a. ty] p. Refermat.

Referować, uje, ował l. × R. *odnosić*: Kadłubek Leszka jeszcze do czasów Juliusza Cezara referuje. Nies. 2. *układać, sporządzać referaty, odrabiać papiery urzędowe*. 3. R. *przysięgę = odmówić przysięgi i żądać jej od strony przeciwnej*. × R. *ś. ulawać ś., zwracać ś., adresować ś.*: Może to być, iż, sam swego szczęścia szukając, nie referuje ś. do podkancelerzego, ale prostą drogą idzie do ks. kancelarza i zasługuje ś. jemu. Mat. <Łé. referre>

Referowanie, a, blm., czynność cz. Referować.

× Referowanie się, a ś., blm., czynność cz. Referować ś.

Referat, u, lm. y p. Refet.

Refet, u, lm. y l. *gra niemozegrana, gra, w której nikt nie wygrał ani przegrał, zwłaszcza w „rouge et noir”*. 2. a. Refert *podwójny rachunek w grze karcianej*: Grać z refetem. <Fr. refait>

[Refka, i, lm. i] p. Refa.

!Refleks, u, lm. y, [Refleksja, !Reflet l. a. × Odbitność fiz. odbicie światła, odbłysek, odblask (lumen reflexus); odbicie ś. głosu, echo. 2. fizj. odruch, ruch zwrotny (motus reflexus). <Nm. Reflex, Fr. réflexe, z Łé.>

Refleksja, i, lm. e l. *zastanowienie, rozważa, wzgląd, orientacja; uwaga*: Baczność obrócona na działania umysłu i nato co ś. w nas dzieje, zowie ś. refleksją. Sniad. R. jest działaniem duszy rozciągającym ś. na rozmaite objekta. Kras. Duchownemi refleksjami go skruszył. Skar. Do tych refleksji przyszła i ta myśl, że każdy z nich winien być prezesowi po kilka tysięcy. Korz. 2. !R. p. Refleks. <Łé. reflexio>

Refleksowy *odruchowy, mimowolny, wywołany jakim pobudzeniem mechanicznym; spowodowany odbiciem światła*. <Od Refleks>

Refleksyjnie przys. od Refleksyjny.

Refleksyjność, i, blm. rz. od Refleksyjny: W poezji i sztuce znać wszędzie wysiłek, tworzenie według teoretycznego szablonu, drobnostkową R. Gaś.

Refleksyjny przym. od Refleksja, *rzadzący ś. refleksją, zastanawiający ś., rozważny*: Nie należał wcale do natur refleksyjnych.

Reflektant, a, lm. ci ten, co *przedsiębiorze staranie, robiący kroki, współbiegający ś. o propo-*

nowany interes, zajęcie, posadę: Potrzebni są felczerzy, więc reflektanci mogliby zgłosić się z prośbami do zarządu. <Łć. reflectans, 2 pp.-ntis, od reflectare >

Reflektantka, i, lm. i forma ż. od Reflektant.

Reflektor, a, lm. y i. *wklęsłe zwierciadło, zwykle metalowe, w które zaopatruje się latarnie powozów, lokomotyw, sygnalów, aby skierować w jedną tylko stronę ich światło.* 2. astr. teleskop zwierciadłowy posiadający zwierciadło wklęsłe zamiast soczewki przedmiotowej, dający obraz przez odbicie (refleksję) promieni światła. 3. fot. przyrząd regulujący oświetlenie. <Nm. Reflector, z Łć.>

Reflektoryczny przys. od Reflektoryczny.

Reflektoryczny zależący od refleksyj promieni (odbity). Sł. wil.

Reflektować, uje, ował i. kogo = przywozić do refleksji, do rozważki, hamować, mitygować: Chełkijem spędzać z roboty zuchwalców, ale go sąsiad zaczął R. Korz. 2. na co = decydować się, mieć ochotę; pożądać czego, starać się o co, mieć co na celu, pretendować do czego, ubiegać się o co: Nie każdy ma folwark, ale bardzo wielu reflektuje na cudzy. Prus. 3. † R. nad czym = zastanawiać się, rozmyślać, debatować; rozważać, roztrząsać co: Autor reflektuje nad wielkimi nieraz zbrodniami, ale też i pokutą jaskrawą wieków zapadłych. Mat. 4. odbijać promienie światła. 5. a. R. S. przychodzić do refleksji, orjentować się, zastanawiać się, mitygować się, spostrzegać się, miarkować się, temperować się: Reflektując na długie swoje lata... Skar. (= hacząc). Chwycił za czereśnię, ale powoli zaczął się R. i uspakać. Korz. <Łć. reflectere >

Reflektowanie, a, blm., czynność cz. Reflektować.

Reflektowanie się, a się, blm., czynność cz. Reflektować się.

Reflet, u, lm. y p. Refleks: Oczy przyćmione od łez, blade lica, a na czole dziwne sine reflety. Krasz. <Fr. reflet >

Reforma, y, lm. y. × **Reformacja** zreformowanie, reformowanie, przekształcenie, poprawa, wprowadzenie ulepszeń, reorganizacja: Niech was w sposobie uczenia nastąpienia R. nie przestraszy. L. Zgorzenia i nadużycia duchownych wywołały potrzebę powszechną reformy Kościoła. Jeśli R. religijna miała czas zakorzenić się tu głęboko. Krasz. Wielka R. szkolna Konarskiego. Bazylianie, nie wdając się w rozumowane reformy, długo sposobem jezuitckim uczyli się z Alwara. Ochoc. Zaprowadzić w czym reformę. 2. zmniejszenie liczby oficerów w wojsku, urzędników w administracji: Przejść na reformę = opuścić służbę czynną: Kapitan N. przeszedł na reformę. Oficer na reformie, czyli nie będący w służbie czynnej. Gemb. R. między rajtarią się stała. Troc. R., zwinięcie chorągwi. Troc. 3. p. Reformacja. <Łć. reforma >

Reformacja, i, lm. e i. × R. p. Reforma; proces reformy: R. trwa często dłużej, niżeli sama reforma. Brodz. 2. blm. wielki ruch religijny w wieku XVI wywołany przez Lutera, który wystąpił przeciwko dogmatom, instytucjom i obrządkom Kościoła katolickiego, wskutek czego wytworzyły się odrębne od katolicyzmu wyznania chrześcijańskie. 3. † Reforma = Oprawa pod 5. i 6.: Zonie swojej Małgorzacie reformację czyni na Bobrownikach roku 1497 w księgach grodzkich. Nies. Katarzyna, Jakuba Szyszkowskiego małżonka, co znać z jej reformacji w tymże grodzie. Nies. Wierzbęta z Bobrownik zonie swojej Biskupskiej reforma-

cję uczynił. Nies. Rzplta przyznała królowej reformację. Krasz. <Łć. reformatio >

Reformacki tyżący się zakonników (Reformatów, do nich należący: Klasztor, kościół R. Po reformacku przys. jak u Reformatów: Wasz pokój po reformacku coś umebłowany. L. (= ubogo). Poreformacku mówić, śpiewać (Troc) = przez nas mówić, śpiewać. <Od Reformat >

Reformacyjno-religijny tyżący się reformacji religijnej: Nauka polityczna, występująca pod wpływem reformacyjno-religijnych prądów. Remb. <Reformacyjny + Religijny >

Reformacyjny przym. od Reformacja.

Reformat, a, [Reformat, Refemat] i. lm. ci = a) zakonnik św. Franciszka reguły ściślejszej: Reformaci, zakonniki św. Franciszka ściślejszej obserwanej: razem z Bernardynami kapitułę generalną składają. Krasz. b) kalwin, reformowany: Reformaty—tytuł uzurpowany od sekty kalwińskiej. Krasz. 2. lm. y = a) kościół, klasztor tego zakonu: Chodził co dzień na mszę świętą do Reformatów. Bał. b) odmiana jesiotra: Wiślane jesiotry rybacy dzielą na kilka gatunków, na co, oprócz kształtu głowy, zdaje się, że i wielkość ich wpływa, nadając im osobliwsze nazwy: kapucynów, reformatów, bernardynów. <Łć. reformatus, od reformare >

Reformator, a, lm. rowie a. rzy, × **Reformer** ten, co reformuje a. co zreformował, odnowiciel, reorganizator: Boże, reformatorem sam bądź domu tego. Groch. Domorośli reformatorowie sprzyjali reformie. Krasz. Wydrwigrosze i hałastra skupili się przy reformatorach. Krasz. R. religijny. R. szkół. <Łć. reformator >

Reformatorka, i, lm i forma ż. od Reformator.

Reformatorski przym. od Reformator: Działalność reformatorska.

Reformatorstwo, a, blm. rola, posłannictwo reformatora.

× **Reformer**, a, lm. rzy p. Reformator: Pracują wszyscy, krzątają się, ale nie wychodzą z drogi, jaką im Pan Bóg wyznaczył, na fabrykantów i reformerów zagranicznych. Krasz. <Ang. reformer, z Łć.>

Reformista, y, lm. ści zwolennik reformy. <Od Reforma >

Reformistka, i, lm. i forma ż. od Reformista.

Reformistyczny przym. od Reformista: W rozmowie plebana z ziemianinem znajdujemy dwa zasadnicze postulaty reformistyczne. Czern. <Od Reformista >

Reformować, uje, ował przerabiać na lepsze, odnawiać, przekształcać, reorganizować, ulepszać, poprawiać: R. administrację, sądownictwo, szkoły, karność zakonną. R. klasztor, kościół, cleri disciplinam corrigere. Kn. Reformujemy państwa. Krasz. Podczasze zapowiedział, że nas R., cywilizować będzie i konstituować. Mick. Ewan gielicy reformowani = wyznawcy kościoła ewangelickiego według reformy Kalwina: Przejść nadzad do kościoła reformowanego. Krasz. Reformowane ubranie damskie = ubranie uwzględniające wymagania higieny. R. S. poprawiać się, polepszać się: Zamiast większej rozpusty całe się reformował. Mat. <Łć. reformare >

Reformowanie, a, blm., czynność cz. Reformować.

Reformowanie się, a się, blm., czynność cz. Reformować się.

Reformowy przym. od Reforma: W projektach

reformowych zbyt wiele odmian wprowadzają. Kal.

Refować, uje, ował, Rechwować, [Rychwować] *obijać refę*. L. <Od Refa>

Refowanie, a, blm., czynność cz. Refować.

Refrakcja, i, lm. e l. astr. zjawisko polegające na tym, że każdy gwiazdę widzimy wyżej nad poziomem wzmożoną, aniżeli s. ona rzeczywiście znajduje, a to wskutek załamania promieni w przebiegu ich przez atmosferę. 2. załamanie światła. 3. okul. załamywanie s. promieni świetlnych w oku. <Łć. refractio>

Refrakcyjny przym. od **Refrakcja, łamiący promienie.**

Refraktor, a, lm. y p. Luneta. <Łć. * refractor, od refringere>

× **Refraktorjum**, w lp. nieod., lm. a, ów = **Refraktor**: Rozprawiają dużo o polityce panujących prawie tak, jak nasi dzisiejsi pilni dostrzegacze przez nowe R. z budowań na księżycu. Kraus. <Łć. * refractorium, od refringere>

Refrén, u, lm. y stroficzne zaokrąglenie pieśni przez powtórzenie wyrazu, wiersza lub strofki, odśpiew, przegrywkę; przen.: wyrażenie często powtarzane. <Fr. refrain>

Refreszyser, a, lm. y p. Rozpylacz. <Fr. rafraichisseur>

Refrygator, a, lm. y oziębiacz, oziębialnik; część alembików i innych przyrządów, w której para ulega skropleniu. <Łć. * refrigerator, od refrigerare>

Refugjum, w lp. nieod., lm. a, ów ucieczka, schronienie: On jest ostatnim R. krewnego swego. Korz. <Łć. refugium>

× **Refutacja, i, lm. e l. odparcie, obalenie, zbicie, odparcie dowodów przeciwnika. 2. to, czego użyto na zbicie przeciwnika, np. głos adwokacki. Sł. wil.** <Łć. refutatio>

× **Refutować, uje, ował zbić, odpierać, obalać dowodami:** Anzelm na koncyljum Greków mocno zbił i refutował. Skar. <Łć. refutare>

× **Refutowanie, a, blm., czynność cz. Refutować.**

[Rega, i, lm. ij rząd, szereg. <Nm. Reihe, Reihe>

Regaciarka, i, lm. i pracownica robiąca krawaty, zwane regatami: R. dobrze uzdolniona poszukuje miejsca w fabryce krawatów. <Od * Regaciarz, od Regat>

Regacik, u, lm. i p. Regat.

Regal, u, lm. e, Regale prów. przywilej panującego, przywilej korony. <Łć. regalis>

Regale nieod., **Regal, część** w lm. **Regalja** l. prawem zastrzeżony przywilej monarchy; prawa władzy najwyższej do niektórych dochodów: Regalja, prawa i prerogatywy samym królom właściwe. Skar. Myto, opłaty targowe i sądowe, danina w miodzie, dochód z kopalni żelaza należały do R. panującego. Abr. 2. prawo monarcha wyłączne do wnętrza ziemi w całym kraju; zasada, że wszystkie użyteczne minerały w ziemi należą do państwa, królewskie, górnicze. Łab. 3. w lm. = a) oznaki godności królewskiej (korona, berło i t. d.). b) pewne rodzaje produkcji, które rząd zastrzega wyłącznie dla siebie, już ze względu na dobro ogółu, już to w celach fiskalnych, monopol rządowy: Przystąpiono do robót przygotowawczych w celu utworzenia komisji do kwestji wprowadzenia regalji wódczanych. c) gatunek cygar przednich: Patrze! regalja! trabukosy!... ale jest i jeden kubas... dla mnie wystarezy. Rog. 4. oplata, podatek: R. tytoniowe, solne. <Od Łć. regalis>

× **Regalista, y, lm. ści stronnik królewski, rojalista:** Wiele szlachty zacnej, których regalistami zowią. Nar. <Od Łć. regalis>

Regalistka, i, lm. i forma ż. od Regalista, rojalistka: Zabita to R. z tej dziewczuchy. Sienk.

× **Regalizacja, i, lm. e p. Regalizowanie:** Po której regalizacji życie na postronku, sam s. nad sobą pastwiąc, dobrowolnie zakończył. Bobrow.

× **Regalizować, uje, ował, × Regalować** *obdarowywać, obdarzać; częstować, ugaszczać, fetować:* Od palatyna Renu i od księżny pani swojej będąc regalizowany, do wielkiej przyszedł substancji. Mat. Publius konsul, staruszek sędzia, żęgo nie regalizowano niczym, uczynił s. chorym na drżenie serca. Kraus. <Fr. * régaler, od Łć. regalis>

× **Regalizowanie, a, blm., czynność cz. Regalizować.**

Regalja, ów, blp. p. Regale.

× **Regalować, uje, ował p. Regalizować.** × **R. s. raczyć s., ugaszczać s., fetować s., używać:** Bierz, nabieraj, regaluj s.: oto kureczka, tam sałatka, chleb, bułeczki, nie żenuj s. Jez. <Fr. régaler>

× **Regalowanie, a, blm., czynność cz. Regalować.**

× **Regalowanie się, a s., blm., czynność cz. Regulować s.**

Regal, a, lm. y l. pewien rząd piszczałek w organach, rejestr organowy; gatunek mniejszych organów, pozytywka: Odejm ode mnie zgiełk pieśni twoich, ani piosnek regałów twoich będę słuchał. Leop. Regały będą nam skocznie grały. Trzt. Zaniechaj regała, jeżeli i na dudach zabezpiecz nie umiesz. Opal. 2. *rodzaj półki na towary, książki.* 3.?: To jest prawdziwe pole dla szlachcica, ale nie szlifowane posadzki regałów. Kaezk. 4. p. **Regałowy.** 5. *druk. półki z szufladami, w których przechowują s. czcionki, linje, ozdoby drukarskie.* <Nm. Regal>

Regalowy, × Rygałowy arkusz, papier (Kn.) = *gatunek największego tegiego papieru klejowego w dobrym gatunku, regal:* Ma na regalowym papierze okazale drukowane z kopersztychami historie wszystkich sarajów. L. Na R. kształt księgi. Troc. (= in folio).

[Regamencki] p. Regiemencki.

Regat, u, lm. y, Regata *wązki krawatt spuszczone s. na piersi.* Zdr. **Regacik.** <? Włos. rigato>

1. **Regata, y, część** w lm. **Regaty** wiośl. *wyścigi wioślarskie, gonitwy wiosłowe na łodziach, na gondolach:* Jeździłem na regaty do Wenecji. Krasz. Doroczne regaty towarzystwa wioślarskiego na Wiśle. <Włos. regata>

2. **Regata, y, lm. y p. Regat.**

Regatowy wiośl. przym. od **Regata:** Urząd R. Sekretarz R. Regulamin R. Komisja regatowa towarzystwa wioślarskiego nie przyjęła opozycji jednej z osad.

Regdowa, y, blm. p. Redowa.

1. **[Regiel, gla, lm. gle] p. Rygiel.**

2. **[Regiel, gla, lm. gle] l. a. [Regla] las górski.** 2. w lm. *góry niższe lesiste wstępne, przed głównym grzbieciem, stojące u wejść do dolin; strome i dość nagle wzniesienia między halami a siedzibami górali.*

Regielacja, i, blm. fiz. przymarzanie. <Łć. * regelatio, od regelare>

[Regiemencki, Regamencki] przekłety, wierutny: R. sałaputo! <Zam. * Regiemencki, od Regiment>

Regiencja, i, lm. e, Rejencja i. *rząd tymczasowy, ustanowiony z powodu małoletności, choroby lub dłuższej nieobecności monarchy:* R., jurydykacja najwyższa, sprawująca interesa państwa w niebytności lub małoletności udzielonego pana. Kras. Stempkowski był w liczbie pięciu osób wybranych, które król niby jaką regiencją zostawił w Warszawie. Ochoe. 2. *rada przewodnicząca miastu lub prowincji; zwierzchnia władza sądowa departamentu za rządów pruskich.* Skarb. 3. a. [Regierunek] część administracyjna kraju w zaborze pruskim, obwód, okrąg: R. Bydgoska. 4. *okres czasu trwania regijencji.* <Łé.*regentio, od regere >

Regiencki p. Regientowski. Sf. wil. <Od Regient >

Regientwo, a, blm. urząd, godność regienta.

Regienyjnny przym. od **Regiencja, rejencyjny.**

Regieneracja, i, blm. i. odrodzenie, odnowienie. 2. fizj. *odtworzenie ś. utraconej części ciała, odrost.* <Łé. regeneratio >

Regienerator, a, i, lm. rzy. a. rowie ten, co odradza, odnowiciel: Tu ś. proces toczy z twórcą dziejopisarstwa litewskiego, a regieneratorem dziejopisarstwa polskiego. Städt. 2. lm. y hut. *przyrząd do przywrócenia parze a. gazowi wysokiej temperatury, zniżonej skutkiem wykonanej pracy; przyrząd do ogrzewania powietrza zapomocą gazów uchodzących z pieca.* <Łé. regenerator >

Regienerować się, uje ś., ował ś. odradzać ś., odnawiać ś.: Nie patrzy na to, jak ś. regienerują i dźwigają narody. Lis. Czulem ś. teraz niby regienerowany. Krasz. <Łé. regenerare >

Regienerowanie się, a ś., blm., czynność cz. Regienerować ś.

Regienmantel, fła, lm. fte = Opończa (pod 1). <Nm. Regenmantel >

Regiens, a, lm. owie przełożony zakładu naukowego duchownego; zarządzający kancelarią konsystorską: R. seminarjum. R. konsystorza. <Łé. regens, od regere >

Regient, a, lm. of, Rejent i. *rzadca państwa zastępujący monarchę:* R., urzędnik najwyższy, zastępujący miejsce monarchy w państwie. Kras. August II nalegał, aby R. nie przyjmował Stanisława. Krasz. Czterdziestu mężów zaufania wybierano ze wszystkich trzech nacji; w czele swoim mieli oni marszałka, przezwanego potem regientem. Rol. 2. *zarządzający czym, prowadzący co, nacelnik, dyrektor, zawiadowca i t. p.:* R. kancelarii ma obowiązek strzec aktów kancelarii, w nie dekreta ingrosować, formularze i treści układać. Kras. (= aktuarjusz, pisarz sądowy, sekretarz, regiestrator, protonotaryusz; archiwista). † R. grodzki = zastępca starosty, pilnujący akt wieczystych. Pisarz trybunalski dwóch regientów na pomoc prac swoich mieć może. Troc. (= pomocników pisarza). W trybunale zasiadał pisarz czyli R., kolejno z Wielkopolan i Małopolan wybierany. Bobrow. R. kancelarii wielkiej koronnej. Troc. (= dyrektor). R. kancelarii wielkiej W. Ks. Litewskiego. Troc. R. kancelarii mniejszej koronnej. Troc. R. kancelarii mniejszej W. Ks. Litewskiego. Troc. R. kancelarii mniejszej litewskiej. Nies. R. kancelarii skarbowej koronnej. Troc. R. kancelarii skarbu litewskiego. Troc. R. skarbowy. T. K. R. skarbowy litewski. Mat. R. wojskowy koronny, litewski. Troc. Pisarze mniejsi, jak i regienei, mieli swe zatrudnienia w hetmańskim wydziale. Bobrow. R. kwarcianny, czopowy. T. K. R. papieru stemplowego. T. K. Bezpośrednim kierownikiem seminarjum był jeden z profesorów szkoły

głównej, zwany rektorem lub regientem (= regientsem). R. teologii (Dominikanin) ze swoim lektorem. Karp. R. u muzyków. Troc. (= dyrektor, kapelmistrz, dyrygent). 3. × R. p. **Rejent.** <Łé. regens, 2 pp. - ntis, od regere >

× **Regientalnie** przys. od **Regientalny, rejentalnie:** Zarząd miejski zawezwał R. przedsiębiorcę do bezwzględniego dalszego prowadzenia i wykończenia robót.

× **Regientalny p. Rejentalny.**

Regientka, i, lm. i forma ż. od **Regient; Rejentka:** Nieboszeczka królowa, umierając, nazwała regientkami swoich państw dwie wróżki. L.

Regientowa, ej, lm. e żona regienta: Z pokłonem wnoszą list od regientowy. Moraw.

Regientowicz, a, lm. e p. Rejentowicz: Wojewódzic i regientowicze pojęli śpiew, i szło nieźle. And. <Od Regient >

Regientowski, Regiencki przym. od **Regient.** Sf. wil. <Od Regient >

Regientówna, y, lm. y córka regienta.

× **Regientura, y, lm. y p. Rejentura:** Jeśli przy twoich stosunkach wyrobisz mi tutaj regienturę gubernjalną, jestem gotów.

[Regierunek, nku, lm. nki] p. **Rejencja.**

× **Regiest, u, część w lm. Regiesta, Regiesty spis w porządku lat i streszczenie dokumentów z podaniem wiadomości o miejscu przechowania i przedrukowania pism a. dzieł:** Przygotowuje podstawę do wydawnictwa regiestów piastowskich. Regiesta miały zawierać krótką sumaryczną treść dokumentów i aktów. Po R., po nagłówek trzeba ś. udać do spisu dokumentów na końcu dzieła. Regiesty z Kromera przepisał. Tretj. <Łé. regesta >

Regiesta, ów p. Regiest.

× **Regiestować, uje, ował zapisywać sposobem regiestu:** Wydawca drukuje zapiski, regiestując ważniejsze w całej ich rozciągłości. W jedną wagę ściągnięte wszystkie zapiski regiestowane. <Od Regiest >

Regiestowanie, a, blm., czynność cz. Regiestować.

Regiestowy przym. od **Regiest:** Na odpowiednich kartkach regiestowych uwagi swoje o ich autentyczności zaznaczał.

Regiestr, u, lm. a. a. y p. Rejestr: Na R. u kupeców towary biorą. Opal. Panowie na regiestra robić kaza, a gdy ś. o zapłatę upomina, to rzemieślnika wypychają. L. Jestże to sprawiedliwość na R. nabrać przez lat kilka w sklepach kupieckich, w piwnicach, w jatkach i żadnym sposobem nie chceć płacić? L. U kupeców towary tego roku podrożeją, zwłaszcza dla tych, którzy je na R. biorą. L. Auscuj kupieckie niektórych towarów, z rejestrów ich wyjęte, tu położę. Gostk. (= z ksiąg rachunkowych). Kazał mi R. podać. L. Ten dar, który karbują a. na R. piszą, traci wszystkie wdzięczność. Górn. Lichwiarz dobrodziejstwa swoje pisze w regiestra. Górn. Co było, a nie jest, nie pisze ś. w R. L. Regiestra sądowe trybunalskie: 1) apelacyjny, 2) sprawiedliwości, 3) officji, to jest spraw z ofcjalistami, 4) *incarceratorium*, 5) taktowy. Vol. Pisarz więcej zajęty strzelbą, niż regiestrami. Korz. R. w naszym ziemstwie i grodzie tak zagęszczony, iż nim sprawa dojdzie, można tymczasem i umrzeć. L. Sądzić według regiestru. Troc. Na regiestrze spisanych kazał zamordować. Bardz. Chęć wiedzieć, wiele tych studentów było, kazał ich sobie na regiestrze podać. Star. Włóż brata do

tęgo rejestru. Bardz. R. kupców, mieszczan, kozaków. Troc. Taki towarzysz ma być z rejestru wymazany. Troc. R. ksiąg do przędania. Troc. Księga bez rejestru też jest, co zegar bez indeksu. Troc. R. ukazuje, gdzie co w książce leży. Troc. R., spiszek a. inwentarz dóbr publiczny. Troc. R. dóbr i dochodów prywatny. Troc. R. rachunkowy, gospodarski. Troc. Chować co na rejestrze. Troc. Włożyć, wpisać co w R. Troc. Brać towary na R. Troc. Sprawy wszystkie według rejestru przypadają mają. Troc. R. jedwabny, nieciany w księdze. Troc. Rejestra grzechów tworzą ś. ogromne, których zapomnieć trudno. Krasz. R. dni sądowych. Troc. (= *tabela*). R. poborowy. Troc. Jak z rejestru chodzi, ś. stroi, wszystko czyni. Troc. Z rejestru stąpa. Troc. Z rejestru służy. Troc. Zły sługa, co z rejestru robi. Troc. Kiedy towarzysz zaciągał ś. pod znak czyj, nazywało ś. to przyjęciem rejestru. Czart. A. Na stryju moim wykłócił, że mi R. ustąpił pod tym znakiem, pod którym teraz zostaje. Czart. A. (miejsce czyli rangę wojskową. L.). Długim i szerokim wylizycie co rejestrem. Błaż. Długie rejestra odniesionych pod pawilonami tryumfów wylizają. L. R. białego potomstwa. Troc. (= *potomstwo żeńskie*). Wszystko jako z rejestru, każda rzecz w swym trybie, że najcenniejszy Zoil co zganić nie zdążył. Żegl. Tak wszystko, jak z rejestru, co tylko powiedział, gdyby nie był mym bratem, nigdyby nie wiedział. Zabł. Jako z rejestru chwila tuż za chwilą płynie, godzina haśło daje następnej godzinie. Żim. Tam dobra myśl nigdy nie postoji, gdzie z rejestru patrzeć, co przystoi. Kochan. Dajcie panu pokój, wszystko tu z rejestru. Górn. I ów rozumem nie bardzo przesadził, co mi owo, do panów przyszedłszy, z rejestru słówka stawia. Górn. Młodzieńcy, którzy z rejestru ś. zalecają, niech płacą złotych dwa; którzy na pamięć—złoty jeden. L. Delikat; wszystko z rejestru: spać, jeść, ubierać ś. Fa-lib. Jak mię już z prostego wziął rejestr... Wyb. (= *ostatniemi słowami mię łajał, z błotem mię zmieszał*). R. u organ, rząd pewny piszczałek organowych, regał. Kn. R. w organach lub pozytywie służy do odmiany głosów. Mag. Końskie lata z rejestru poznać. Troc. W R. konio-wi patrzyć. Troc. Zdr. **Rejestrzyk**. <Nm. Register, Śr. Łć. registrum, Łć. regestum >

Rejestracja, i, lm. e p. **Rejestracja**.

Rejestrator, a, lm. owie a. rzy I. a. **Registrator** pisarz od układania rejestrów. L. 2. R. kolegiálny = najniższa ranga cywilna, ranga czternastej klasy w Rosji. <Nm. Registrator, z Łć. >

Rejestratura, y, lm. y, **Registratura** I. spisywanie w rejestrze; układ rejestru. L. 2. wykaz spraw karnych, jakie miał podsądny. 3. kontrola papierów urzędowych wchodzących do biura i wychodzących, dziennik. <Nm. Registratur, z Łć. >

Rejestrować, uje, ował p. **Rejestrować**: Rozwód u Turków zapisuje ś. i rejestruje w księgi. Kłok. Rejestrowanych i nierejestrowanych kozaków nie kilkanaście tysięcy, ale sto tysięcy z ziemi wyrośnie. Krasz. Rejestrowan = *notowany, podejrzany o występki*. Skr. Każdy krok jego rejestrowano. Krasz. Obietnice rejestrowały ś. już tak wielkie, jak nigdy. Krasz. <Od Rejestr >

Rejestrowanie, a, lm. a czynność cz. **Rejestrować**: Po tylokrotnych już rejestrowanach grawaminów przeciw królowi przystąpiono do

spisywania ich nanowo. Krasz. R. = *posądzenie, podejrzenie, notowanie*. Skr.

Rejestrowiec, wca, lm. wcy p. **Rejestrowiec**: Z tych 18,000 ubyto jeszcze przed rozpoczęciem walki zbieżeniem do Chmielnickiego 6,000 rejestrówców. Szaj. <Od Rejestrów >

Rejestrów przys. od **Rejestrów**: Takiej nędzoty nikt tu R. nie trzyma, nawet sam Pán Jezus w niebie. Kon.

Rejestrówy p. **Rejestrówy**: R. porządek. Troc. Znajdowało ś. rejestrówych i nierejestrówych z dziesiątek. Jeż. R. kozak. Troc. Rejestrówi kozacy. Tw.

Rejestrzyk, u, lm. i p. **Rejestr**: Na R. kreski przypisował. Birk. Aleksander cesarz zwykł spisywany R. mieć, komu by dał. Kosz.

Rejesty, ów p. **Rejestr**.

Regimencik, u, lm. i p. **Regiment**.

Regiment, u, × **Reiment**. [**Regiment**, **Lagrament**] I. × R. blm. = a) *panowanie, rząd, rządy, władza, władza najwyższa*: Po śmierci Zygmunta Zygmunta August na R. królestwa Polskiego wstąpił. Górn. Nie wiesz, co to jest królową być, aż dopiero wtenczas dowiedziałyś ś., gdybyś pod cudzy R. przyszła. Górn. Siła to narodów, które były pod regimementem Rzymu. Wuj. b) *zarząd, przełożenie, władza, dowództwo, komenda, zwierzchnictwo, administracja, kierownictwo*: Przełożony ma umieć rozkazywać, pod regimementem będący spełnić rozkazy. Petr. Przypatrując ś. temu gospodarstwu, myślałam sobie nieraz: Nie takby to było, gdyby był przy mnie R. Kaczk. Zdał na nich R. wszystek do pogrzebu i władzę wszystkim. Bart. Król mu wielki R. dawał morskiej armaty. Tw. Pod jego regimementem stoi wojsko. Troc. 2. *nazwa jednostki w organizacji wojskowej dawnego wojska polskiego, odpowiadającej pułkowi*: Mianowano posłów do mocarstw zagranicznych, między innymi Piotr Potocki, starosta szczyrzecki, szef pieszego regimentu swego imienia. Ochoc. R. pieszy, łanowy, konny. Troc. R. gwardji pieszej. Troc. R. buławy polnej. Troc. "Córka regimentu"—tytuł sztuki scenicznej. Idź do R. djabłów! L. (= *do stu tysięcy fur bezek djabłów!*). Zdr. **Regimencik**. <Nm. Regiment, Fr. régiment, Łć. regimentum >

Regimentarka, i, lm. i forma ż. od **Regimentarz**: Te wszystkie panny wojska tak ślicznego regimentarki były przyzodobne. Auszp.

Regimentarski przym. od **Regimentarz**: Mimo wolę regimentarską zaciągów czynić nie wolno. Mat.

Regimentarstwo, a I. lm. a **urząd, władza, rola regimentarza**: Teraz majątności dobywamy, kiedy ś. na jakie wojenne R. zdobędziemy. Star. 2. blm., zb. *regimentarz z żoną*: R. odjechali. <Od Regimentarz >

Regimentarz, a, lm. e × **Rejmentarz** w dawnej Polsce I. *wódz zastępujący hetmana*: R. generałny. Chm. B. (= *głównodowodzący wojsk*). 2. R. konfederacji barskiej = *wódz rycerstwa skonfederowanego*. Józef Pułaski, starosta warecki, R. konfederacji barskiej. 3. R. jednej partji wojska. Chm. B. *szef, komendant*. <Od Regiment >

Regimentarzenie, a, blm., czynność cz. **Regimentarzyć**.

Regimentarzowa, ej, lm. e *zona regimentarza*. **Regimentarzować**, uje, ował, **Regimentarzyć**, **Regimentować** być regimentarzem, pełnić obowiązki regimentarza: Silnicki w nieobecności Sobieskiego regimentarzował pod Kamieńcem. Rol. <Od Regimentarz >

Regimentarzowanie, a, blm., czynność cz. **Regimentarzować**.

Regimentarżówna, y, lm. y córka regimentarza.

Regimentarżyc, y, yl p. **Regimentarżować**.

Regimento-, **Regiments** - = *regimentowy, pułkowy*: R.-kwaterymistrz. Gemb. R.-felczer. Gemb. R.-dobosz. Gemb. R.-profos. Gemb. R.-berejter. Gemb. <Od Regiment>

Regimentować, uje, ował p. **Regimentarżować**: Jeremjasz Wiśniowiecki regimentował po wzięciu w niewolę hetmanów. Nad posiłkiem Wołochom przydanym Karnkowski regimentował, *praefuit*. Błaż. Szczęsuset Słowakom przeciwko Wandalom regimentował. Nies. Kiedy wojskom Czarnecki regimentował, rycerstwo musiał go upraszać... Nies. Jędrzej Sapieha lewym skrzydłem regimentował. Nies. Co nad nimi regimentował, czy uszedł, czy zgorzał, jeszcze nie wiemy. (List ks. Krzysz. Radziwiłła, r. 1621). <Od Regiment>

Regimentowanie, a, blm., czynność cz. **Regimentować**: R. i prowadzenie powiatów na polspolite ruszenie. Troc. Rozpisał ś. w liście oszczereca o nikczemności królewskiej, o nieumiejętności w regimentowaniu wojsku. Szaj.

Regimentowy przym. od **Regiment**: Żadna reforma w gospodarstwie regimentowym przeprowadziły ś. nie dała. Górs.

Regiments - p. **Regimento** - : **Regimentsfelczer** = cyrulik regimentowy. Perz. **Regimentscyrulikowi** przeznaczono dwie porcje. Górs. **Regimentskwaterymistrz**, obożny. Troc. **Regimentsdoboszowi** przeznaczano jedną porcję. Górs. **Regimentsfajter** dostawał dwie porcje. Górs. **Regimentsprofos** dostawał jedną porcję. Górs. <Nm. **Regiments**->

Register, stru, lm. stry I. × R. p. **Rejestr**. 2. druk. *akuratność, z którą odbite wiersze z jednej strony arkusza powinny padać na odpowiednie wiersze drugostronne*, rycht, pad. <Nm. **Register** >

Registrator, a I. lm. owie a. rzy ten, co rejestruje, spisowacz. Kol.: R. wozów. 2. p. **Registrator**. 3. lm. ry przyrząd do rejestrowania, notowania: W olbrzymim użyciu jest przyrząd znany pod nazwą kasowego registratora. <Nm. **Registrator**, z Łć.>

Registratura, y, lm. y p. **Registratura**. L

Region, u, lm. y okrąg, krąg, okolica, kraina, pas, strefa; warstwa powietrza; sfera: Trochę tam jeszcze latasz po regionach niebieskich. Kaczk. <Nm. **R-gion**, z Łć. **regio**, 2 pp. - onis>

Reg. k. skrót.: **Registrator kolegjalny**.

[**Regla**, i, lm. e] p. **Regiel**: Strzelcze! hybaj z regli! Kon. Coraz wyższe warstwy zalesionych regli. Tet.

Reglament, u, lm. y **regulamin**, *przepisy, urządzenie*: Czy tam w reglamente nie było tego, że skłócić ś. za głupstwo i strzelać ś. za głupstwo jest to wykradać życie? Korz. Każdy będzie miał staranie, aby na fundamencie reglamentu gospodarczego wszystko, co służbie potrzebne, a każdemu według proporcji rangi honor uczynić z ochotą. Górs. <Nm. **Reglement**, Fr. **réglement**>

Reglamentacja, i, blm. *urządzenie, rozporządzenie, plan*: R. życia rodzin szlacheckich. Zamiast swobody zawodowej wystawiono reglamentacją cechową. <Od **Reglament**>

Regleta, y, lm. y druk. *deseczka, na której zecer trzyma w ręku część złożonego tekstu rozbiierając go*. <Fr. **reglette**>

[**Reglówka**, i, lm. i] p. **Rygiel**. Budynek w reglówkę = *zbudowany z regli*.

× **Regnant**, a, lm. ci król, panujący, monarcha: Miał za małżonkę córkę Tuchais, regnanta taurykańskiego. Nies. Za szczęśliwego panowania Jana III, regnanta polskiego. Rol. <Łć. **regnans**, 2 pp. - ntis, od **regnare**>

× **Regnikolarny** *dotyczący mieszkańców państwa*: Deputacja regnikolarna = *delegacja wybierana ze strony Austrii i Węgier celem wydania wspólnych rozporządzeń, podatków i t. d.* <Od Łć. **regnicola**>

× **Regnum** nieod. *państwo, królestwo, rząd*. <Łć. **regnum**>

[**Regować**, uje, ował] p. **Rebekować**.

[**Regowanie**, a, blm.] czynność cz. **Regować**.

[**Regracyj**] p. **Rekreacja**. <Z **Rekreacja**>

Regradacja, i, blm. *zdegradowanie; odjęcie czi i praw*. <Łć. **regratio**>

[**Reg-reg-reg**] w. *głos żab*. <Dźwn.>

Regres, u, blm. I. *cofanie ś.*: Trzy główne okresy nazwijmy: postępem, czyli składaniem ś., zastojem i cofaniem ś., czyli regresem. Spas. 2. *możność poszukiwania na poręczyciela, zyrancie, współniku—zwrotu strat pomiesionych*: Nie straconego: służy ci jeszcze R. do poręczyciela. <Łć. **regressus**>

Regresywny *wsteczny*: Zarząd miał charakter wojskowy i R. Spas. **Regresywna** metoda uczenia = *rozcłonkowująca, rozwijająca, analityczna*. <Nm. **regressiv**, z Łć.>

Regul -, dodaj: [**Legul** -, **Legur** -].

Regul, a, lm. e? *ptak z rodziny wróblowatych* (**regulus**): Srebrne dzwonienie regula, niewidzialnego w gąszczu. Matl. <Łć. **regulus**>

Regulacja, i, lm. e *regulowanie, uregulowanie, uporządkowanie, doprowadzenie do stanu pewnej prawidłowości, urządzenie, sprostowanie według pewnych prawideł; obliczenie i zaplanowanie należności*: R. brzegów rzeki, granicy. R. rzeki = *przeprowadzenie robót w celu zrobienia z niej regularnej arterji komunikacyjnej*. R. rachunków miesięczna, roczna. R., załatwienie interesów giełdowych, dokonywające ś. zazwyczaj przez wyrównanie różnicy kursów. R. hipoteczna = *uregulowanie stanu hipotecznego w drodze form przepisanych, aby można było pożądaną tytuł własności ustalić na rzecz nowonabywcy a spadkobiercy*. <Łć. **regulatio**>

Regulacyjny przym. od **Regulacja**: Plan R. Roboty regulacyjne na lewym brzegu Wisły postępują ciągle. Minister marynarki uważał nabycie wyspy Kaprezy za nieodzowne ze względu na roboty regulacyjne.

× **Regulamen**, u, lm. y p. **Regulamin**: Egzercerunku R. dla infanterji (= *ustawa ćwiczenia piechoty*).

× **Regulament**, u, lm. y p. **Regulamin**: R. dawania lekcyi. T. K.

Regulamin, u, lm. y, × **Regulamen**, × **Reglament** *zbiór przepisów i rozporządzeń, według których jaka czynność lub szereg czynności ma ś. odbywać; zbiór przepisów obowiązujących członków jakiej instytucji, zgromadzenia, zakładu; przyjęty lub przepisany plan postępowania*: R. służbowy. R. ruchu na kolei żelaznej. R. wojskowy = *zbiór przepisów, jakie ma zachować żołnierz i oficer wszelkiej broni w różnych położeniach, w czasie pokoju i wojny*. R. szkolny. <Nm. **Reglement**, Fr. **réglement**, od Łć. **regula**; z podprowadzeniem pod egzamin>

Regulaminowość, i, blm. rz. od **Regulaminowy**:

R. stołowa męża przedstawiać *ś.* jej poczęta ze strony złej. Jeż. (=przestrzeganie regulaminu).

Regulaminowy przym. od **Regulamin**: Oddział, maszerujący półsekcjami, szedł krokiem regulaminowym Jeż. Była to komenda nieregulaminowa. Jeż. Komisja regulaminowa (=zajmująca *ś.* regulaminem).

[**Regulant**, a, lm. y, **Regulał**] *regulator w pługu.*

Regularnie przys. od **Regularny**; [**Regularnie**, **Leguralnie**]: Posiłem *ś.* R. Chodź. (=należycie, porządkujcie). Guccio R. wygrany. Krasz. Chodził sobie codzień R. na mszę św. do Reformatów. Bał. R. codzień opatrywali go jałmużną. Bał.

Regularność, i, blm. i. rz. od **Regularny**: Kregi niebieskie wielką *ś.* obracając regularnością. Troc. R. (doskonałość) figury, fortecy, budynku. Troc. Rysy klasyecznej regularności. Krasz. Rodziła *ś.* stąd powoli nieregularność w spełnianiu szkolnych obowiązków. And. 2. fizj. *miesiączka, perjod, menstruacja u kobiet.*

Regularny, [**Reguralny**, **Leguralny**] i. *prawidłowy, zgodny z przepisami; foremny, kształtny, proporcjonalny, składny, symetryczny*: Regularna (doskonała) forteca. Troc. Wielokąt, wielościan R. Regularna figura, która ma wszystkie ściany i kąty równe. Sol. Rysy regularne. Złożenie, układ R. w minerałach. Kryształy regularne jednoosiowe, dwuosiowe. 2. przym. od **Reguła** = a) Kanonik, zakonnik R. b) *zwyczajny, zwykły, normalny*: Regularnie i nieregularnie choroby. Perz. c) *porządkowy, trzymający *ś.* regulaminu; jednostajny, miarowy*: Prowadzi życie regularne. Oddech R. Ruch R. d) *foremny, prawidłowy, normalny*: Regularna odmiana słowa (w gramatyce). Stopniowanie przymiotników regularne. e) *akuratny, nie chybiający terminu, punktualny*: Zapłata regularna. Nieregularne wypływanie powłoki umniejszało czasem tę sumę. Szaj. Stolec R. f) [R.] *porządkowy, należyty, przyzwyczajony, uczciwy, dobry*. 3. myśl.: Jeleń R. = *mający odpowiednią do wieku swojego liczbę odnóg rogowych*: Postrzeliłem na zrebie regularnego dziesiątaka. 4. woj.: Wojsko regularne = *stałe, normalne, wyćwiczone, rejestrowe, zostające na stałym żołdzie, linjowe*: Nie chce rzplta mieć wojska regularnego. Krasz. Wojsko regularne i pospolite ruszenie (i partyzanci, i wolontariusze). <Łć. regularis >

Regularyzacja, i, lm. e i. *uporządkowanie, regulowanie, uregulowanie*. <Od Fr. régulariser, od Łć. regularis >

[**Regulał**, a, lm. y] p. **Regulant**.

Regulator, a, [**Legurator**] i. lm. rzy ten, co reguluje. 2. lm. y = a) *zegar z wahadłem, oznaczający *ś.* dokładnością, nakręcany co tydzień lub rzadziej*: Godzina czwarta biła na regulatorze. Krasz. b) *hut.*: R. wiatrowy = *skrzynia, w której zbiera *ś.* wiatr w celu ujednostajnienia swego wpływu, zanim wejdzie do pieca, miarkowacz wiatrowy, wiatrozbiór*. c) *mech. urządzenie mające na celu usuwanie niejednostajności nieuniknionych w ruchu wszelkich maszyn, miarkownik, moderator, jak: wahadło w zegarach; balansjer, koło rozpędowe w motorach parowych; kłapa bezpieczeństwa w kotłach parowych*. R. odśrodkowy = *R. polegający na działaniu siły odśrodkowej*. R. = *zasawa służąca do zmiany przekroju dopływu pary do cylindrów*. R. u pługa = *część jego, za pomocą której nastawia *ś.* go do głębszego lub płytszego orania*. Przen.: Jedna namiętność zaprzętała wszystkie jego myśli i była regulatorem jego życia. Rog. d) *org. zbiornik powietrza dążącego przezeń z miechów do puszczania*

*łęk w celu ujednostajnienia *ś.* jego prądu*. e) *tkac. w maszynie tkackiej, przyrząd do dowolnego regulowania i umocowywania sznuki, sz t e n d e r*. <Łć. regulator >

× **Regulatyw**, u, lm. y *przepis, postanowienie, prawidło*. Sł. wil. <Nm. Regulativ, z Łć >

Regulować, uje, ował i. *robić prawidłowym, prostować, wyrównywać, porządkować*: R. granice państwa. R. grunt (=niwelować). R. zegarek = a) *nastawiać wskazówkę na właściwą godzinę*; b) *nastawiać odpowiednią wskazówkę w jego werku, aby zegarek szedł regularnie*. 2. pole, rolę = *poprawiać ich uprawę przez głębokie skopanie*. 3. *zalatwiać, urządzić zalatwianjąco, kończyć w sposób właściwy, należyty*: R. interesa. R. dług, należność, rachunek = *placić, zaspakując, zalatwiać*. 4. × R. co do kogo = *zwracać *ś.* z czym do kogo; stosować, kierować, adresować co do kogo*: Wziąłem od nich asekurację, że do mnie odtąd nigdy tej pretensji R. nie będą. Mat. Były jeszcze i inne do mnie niewinnie regulowane pretensje. Mat. R. *ś.* i. podług czego = *być regulowanym; wrabiać *ś.* względnie do czego, stosować *ś.* do czego, nakłaniać *ś.*, naginać *ś.* do czego*: Honor *ś.* podług łaski i względów jaśniewielmożnych znanych regulował. Bał. 2. × R. *ś.* do kogo = *tyczyć *ś.* kogo, ściągąć *ś.* do kogo, należeć doń*: Stróż rybitwa młyny i jatki i inne dochody do wielkorządcy krakowskiego regulujące *ś.*, dwunastą tysięcy uwolnił. Nies. <Łć. regulare >

Regulowanie, a, blm., *czynność cz.* **Regulować**. **Regulowanie się**, a *ś.*, blm., *czynność cz.* **Regulować *ś.***

Regulówka, i, lm. i ogr. *głębokie przelocowanie ziemi*: R. francuska, holenderska = *przemieszczenie warstwy przy kopaniu*. <Od Regulować >

Regulus, u, blm. i. † R. chem. *ziarno, bryłka metalu czystego, wydzielonego przez stopienie alaju lub rudy z odpowiednimi odczynnikami*. 2. *czcion. antymon*. <Łć. regulus >

[**Reguł**, u, lm. y] i. p. **Reguła**. 2. *konieczność*. 3. *zwyczaj*: U nas taki R. <Z Reguła, pod wpływem: Ogół, Szczegół >

Reguła, y, lm. y i. *prawidło, przepis, zasada, modła, pryncyp, maksyma*: R., wyraz łaciński, w polszczyźnie już utarty i używany, lubo mamy ojezysty na to wyraz prawidło, znaczy ustawę, według której postępować należy. Kopez. Każdy kunszt reguły własne, którymiby *ś.* rządził, mieć musi. L. Eksepcje od reguły. Kras. R. od kościółka do wierzenia podana. Kucz. Plebani żeby według tej reguły boskiej sądzili o ludziach. Kucz. R. życia. Nie pewna to ani dobra R. Błaż. U ojców była R. surowa. Pol. 2. *regulamin, ustawa*, × *założenie*, × *wyznanie*: R. zakonna. Sw. Bazyli z św. Grzegorzem spólnie ustawy albo reguły napisali. Skar. Postanowienie życia a. R. Skar. Zakonnik reguły (założenia) św. Franciszka. Troc. Surowa R. Klasztoromnie zbywało na zakonnikach różnej reguły. Ochoć. Bolesław, złożywszy ślub czystości przed biskupem Prandotą, wpisał *ś.* do trzeciej reguły św. Franciszka. Zał. S. (= *do tercjanzy*). 3. × R. *linja, linijka, linjał*. Troc. Węgielnica miernicza składa *ś.* z dwóch reguł drewnianych, spojonych z sobą na krzyż. Zab. 4. [Z reguły] = *z zasady, zawsze, stałe*. 5. [Mieć regułę] = *mieć zastanowienie, uwagę, rozum przy robocie lub przedsięwzięciu jałkim*. 6. mat.: R. trzech = *działanie arytmetyczne, za pomocą którego z trzech ilości wiadomych oznaczymy ilość nieznaną proporcjonalną do tamtych; prawidło, według którego z trzech wyrazów*

proporcji wynajduje ś. czwarty niewiadomy. R. trzech prosta = gdy pierwszy wyraz proporcji, użytej do niej, tak ś. ma do drugiego, jak trzeci do czwartego. R. trzech odwrotna = gdy trzeci wyraz tej proporcji jest o tyle większy od pierwszego, o ile czwarty jest mniejszy od drugiego: R. trzech, R. złota, sposób wyrachowania ze trzech liczb wiadomych czwartą niewiadomą. Sol. Regułę trzech znać zwykli regułą trzech złotych dla rozległego użytku w niezliczonej liczbie zagadnień rozwiązujących ś. za jej pomocą. Cz. R. towarzystwa albo spółności dzieli liczbę wiadomą na części niewiadome, proporcjonalne wiadomym. Sol. R. z pięciu, reguła de quinque. Łs. R. łańcuchowa = działanie arytmetyczne polegające na połączeniu kilku zadań reguły trzech w jedno. R. mieszaniny = działanie polegające na obliczeniu cen przeciwnych a. na wymalzeniu ilości mającej ś. wziąć z kilku gatunków, celem otrzymania nowego po danej cenie. X R. fałszywego założenia. R. procentu (= sposób obliczania procentu za dany czas od kapitału). Zdr. Regułka. <Łć. reguła>

Regułka, i, lm. i l. p. Reguła: Piękna R. Boh. 2. *krótkie prawidło, szczeg. gramatyczne, mały ustęp: Nauczyłem ś. trzech regułek. Zadano nam cztery regułki na pamięć. Powtarza sobie regułki. [Regularnie] przys. od Regularny, regularnie.*

[Regularny] p. Regularny.

Regurgitacja, i, lm. e lek. = lek. Odbijanie ś. <Łć. regurgitatio>

Rehabilitacja, i, lm. e rehabilitowanie, uniewinnienie, przywrócenie do czci, do dobrej sławy, oczyszczenie kogo z niesłusznych zarzutów z cofnięciem przykrych dla niego ograniczeń, skutków, spowodowanych niesławą: Chciał celem swojego życia uczynić rehabilitację hrabiny. Krasz. Wypuszczenie na wolność, uznanie za niewinnego — to strasznie małe zadosyćuczynienie za chwilowe posiadanie; prawodawcy winni pomyśleć o innym, jeżeli im idzie o pomnożenie zastępu dobrych ludzi, o rzeczywistą rehabilitację. Bał. <Łć. *rehabilitatio, z re + habilis, habiliter>

Rehabilitacyjny przym. od **Rehabilitacja:** Proces, wyrok R.

Rehabilitować, uje, ował, X Reabilitować dokonać rehabilitacji: Oddano mu sprawiedliwość, rehabilitowano pamięć. Krasz. R. likwidowane po wielokroć efektu. Krasz. (= znieść wyrok nieprawnego ich posiadania). R. ś. wyrabiać sobie rehabilitację w opinii ogółu, naprawiać sobie imię, oczyszczać ś. z zarzutów: Próbował R. ś. po rzeczywistej przewinie. Łoź. <Łć. *rehabilitare; p. Rehabilitacja>

Rehabilitowanie, a, blm., czynność cz. Rehabilitować, rehabilitacja.

Rehabilitowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rehabilitować ś.

X **Rehał, a, lm. y p. l. Real.**

X **Rehot, u, lm. y p. l. Rehot:** Wszystko, co żyło, uderzyło w chór rehotu gromkiego. Jez.

[Rehotać, cze, tał] p. Rechotać.

[Rehotać się, cze ś., tał.ś.] p. Rechotać: Wąsalsie rehotali ś.

[Rehotanie, a, blm.] czynność cz. Rehotać: Na skrzydłach nocy niesione R. żab. Zap.

[Rehotanie się, a ś. blm.] czynność cz. Rehotać ś.

X **Reiment, u, lm. y p. Regiment. L.** <Re(g)iment>

[Reimantarować, uje, ował] *przewodzić, burmistrzować, donderować:* Zawsze didko nad nim

ataman, a Horpyna nad didkami reimantaruje. Sienk. <Od *Reimantarz = Regimentarz>

[Reimantarowanie, a, blm., Reimantarstwo] czynność cz. Reimantarować.

[Reimantarstwo, a, blm.] p. Reimantarowanie: Póki jej życia, póty reimantarstwa. Sienk.

X **Reimportacja, i, lm. e panowne wprowadzenie.** <Fr. réimportation, Łć. *reimportatio, z re + importatio, od importare>

X **Reindukcja, i, lm. e ponowne wprowadzenie przemocą wypędzonego z dóbr do tychże dóbr:** Zyskał reindukcję. Gl. Sędzia bez pozwu, bez odpowiedzi strony nakazał reindukcję. <Łć. *reinductio, od re + inductio>

Rejnit, u, lm. y min. minerał z gromady gipsowców, z rzędu wolframianów, wolframit czysty, Fe WO₄.

Reinkarnacja, i, lm. e kolejne wcielanie ś. duszy (teoria Allana Cardec'a): Praca ta traktuje głównie kwestje reinkarnacji i komunikowania ś. z duchami. <Łć. *reincarnatio, od re + incarnatio>

Reinkarnacjonista, y, lm. ści ten, co wierzy w reinkarnację: Reinkarnacjoniści wierzą w przechodzenie dusz. Prus. <Od Reinkarnacja>

X **Reinstalacja, i, lm. e przywrócenie na posadkę.** <Łć. *reinstalatio, od re + Śr. Łć. instalatio>

Reintegracja, i, lm. e przywrócenie do posiadania. <Łć. reintegratio>

Reintegrować, uje, ował kogo = wprowadzać kogo napowrót we władanie majątkiem, przywracać komu prawa do majątku. <Łć. reintegrare>

Reintegrowanie, a, blm., czynność cz. Reintegrować, reintegracja.

1. **Rej l. u.** blm. = a) *szereg, łańcuch, sznur:* [Płyną góry i doliny w R. gdzie srebrny, w krąg gdzie siny]. Kon. Tylko w wyrażeniu: R. wodzie, R. prowadzić w tańcu = być przodownikiem całemu łańcuchowi tancerzy, przodować w tańcu, prowadzić tańce, tańczyć w pierwszej parze: Władysław samej cesarzowej naprzód dał R. wodzie w tańcu. Tw. R. wiedzie chorągum agit. Rys. Ty w tańcu R. prowadzisz wesolej gromady. Mick. Przen.: R. wodzie = przodować, przodować, trzymać prym, przewodniczyć, być na czele kogo, czego, prowadzić kogo, co; zabierać pierwszy głos, przysydlować: Judasz, jeden z uczniów Pana, R. wodzi na czele swawolnej kupy. Zachar. Hiersztom nie zawsze trzeba wierzyć, gdyż rozumieją, że mają nad insze R. wodzie. Gostk. Dusza powinna R. wodzie nad ciałem. Pilch. (= panować nad nim). b) X R. *pród, czoło, pierwsze miejsce:* Srogi Rhamnus na reju Herników na Samnieczyki uderzył. Stasz R. między inszemi dzierżeć. Glicz. 2. † R., a, lm. *owie przewodniczący, wódz, przywódca, naczelnik, przodownik:* Za dawnych przodków tego rejem zwano, kogo do jakiej znacznej sprawy pierwszym znano; to jawnie pokazuje, że ci rejowie byli wielu poczytych spraw dawni wodzowie. Papr. <Nm. Reihe>

2. **Rej l. * R.:** [Reje wywodzić] = *wygadywać, dowodzić, mową imponować:* Zaczyna przed swymi sąsiadkami wszystkie reje wywodzić. L. 2. a, lm. *owie = l. [Raj]:* Gody małżeńskie u Litwinów odbywają ś. przy pomocy swata, czyli reja. <Nm. Reihen, Reigen>

† **Rej, a, lm. e pokój paniński:** Dziewczę śpięszy wprost do reja. Wier. (R., wyraz staropolski, oznacza także pokój paniński. Wier.)

1. Reja, i, lm. e I. a. Rajna, [Raj, Raja] żerdź w poprzek masztu na statku wodnym, służąca do rozpięcia żagla: R., drzewo wprzek masztu wiszące, które żagiel nosi. Otw. R. zowie ś. długi drąg, do którego jest żagiel rabandami przywiązany. Mag. Maszt sterczy k niebu z zawieszoną reją, gdzie wiatry wieją. Klon. Lecz jest znów trzeci maszt, ten zowie ś. R. i stoi dobrze pochyło na przodzie. Kon. 2. fl. stos browarek na bindudze we dwie warstwy ułożony. 3. [R.] = a) kopicie podłużny, w którym przechowują kartofle lub warzywa. b) a. Ryga stodoła. c) gałąź. 4. piek. część hertu oddzielona na oko. <Nm. Raa, Rahe, Ree>

2. Reja, i, lm. e suszarnia z klepiskiem: Trzy czwarte spraw, rozbieranych na sądach gminnych, bierze początek od rei. Karł. <?Łt.>

[Rejbaczka, i, lm, f] tarczka. <p. Rejbować>
[Rejbaki, ów, blp.] p. Rajboki. <Od Rejbować>

Rejbal, a, lm. e zeg. pręt koniczny, ostro doszlifowany do sześciociągu, służący do powiększania dziurek. <Od Nm. reiben>

[Rejbować, uje, ował] trzec kartofle na tarce. <Nm. reiben>

[Rejbowanie, a, blm.] czynność cz. Rejbować.
[Rejce, ów, blp.] jednorazowa podróż odbyta na spławie jakiej rzeki. Gwar. <?Nm. Reise>

Rejchstalar, a, lm, y talar pruski: Od każdej rynki, czyli czterech kop klepków, płaci rejchstalarów 13 i srebrnych groszy 12. T. K. <Nm. Reichsthaler>

[Rejdoszenie się, a ś., blm.] czynność cz. Rejdosić ś.

[Rejdosić się, i ś., it ś.] wiercić ś., zachowywać ś. niespokojnie.

Rejdować, uje, ował fl. wbiłym w ziemię artykułem w tę i w owę stronę ruszać, aby go tym lepiej w ziemię zapuścić. Sł. wil.

Rejdowanie, a, blm., czynność cz. Rejdować.

Rejencja, i, lm. e p. Regiencja.

× Rejens, a, lm. owie kierownik studjów naukowych w klasztorze: Rejensów studjów mianował prowincjał. Bart. Aby młodzież zakonna po publicznej obronie, mając zaświadczenie zdolności swojej od 5—6 ojców i rejensa, niekoniecznie potrzebowała ś. uciekać do Rzymu Bart. <Z Regiens>

Rejent, a, lm. ci, × Regient I. przewodnik, przywódca, prowodyr, wodzirej: Muzyk R. Bobr. (=kapelmistrz). R. ten, co wodzi tańce, król tańców. Bobr. 2. × R. p. Regient. 3. a. [Rajent, Lerent, Rymunt] = a) urzędnik sądowy spisujący z urzędu dobrowolne umowy stron, akty darowizny, dzierżawy, zapisów, kontrakty, testamenty i t. p., notariusz: Spisać, sporządzić akt u rejeta a. przed rejentem. b) [R. u, lm. y] kancelarja rejeta: Zapisany w rejencie. c) akt rejentalny: Nie ma rejent. <Z Regient>

Rejentalnie przys. od Rejentalny, notarialnie, × regientalnie: Akt sporządzony R. Darował mu, zapisał mu R.

Rejentalny przym. od Rejent; × Regientalny, [Rejenty, Rejentowny] przez rejeta spisany, sporządzony przed nim, w jego kancelarji, notarialny: Akt R. a. notarialny. Umowa rejentalna. Zapis R. Akt nie czyni zadość żądaniom, wyłuszczone w art. 90 ustawy rejentalnej. <Od Rejent>

Rejentka, i, lm. i p. Regientka. <Od Rejent>

[Rejentnie] przys. od Rejenty, rejentalnie: R. zapisuje grunt.

[Rejenty] p. Rejentalny. <Od Rejent>

Rejentostwo, a I. lm. a p. Rejentura. 2. blm., zb. rejent z żoną: R. wyjechali.

Rejentowa, ej, lm. e żona rejeta.

[Rejentować, uje, ował] przepisywać rejentalnie. <Od Rejent>

[Rejentować się, uje ś., ował ś.] orjentować ś. <Z Orjentować ś.>

[Rejentowanie, a, blm.] czynność cz. Rejentować.

[Rejentowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rejentować ś.

Rejentowicz, a, lm. e syn rejeta: R. od niko-go nie jest u mnie znany wcale. Fred. A.

Rejentowiczowa, ej, lm. e żona rejentowicza.

Rejentowiczówna, y, lm. y córka rejentowicza.

[Rejentownie] przys. od Rejentowny.

[Rejentowny] p. Rejentalny.

Rejentowski tyżący ś. osoby rejeta.

Rejentówna, y, lm. y córka rejeta.

Rejentura, y, lm. y, × Regientura, Rejentostwo urząd rejeta, posada rejeta, notariat: Przy sądzie okręgowym warszawskim zawakowała R.

Rejestr, u, lm. y, Regiestr, × Register, [Rejest, Rejestrz] I. spis, najczęściej alfabetyczny, wykaz, lista, skorowidz: R. w księgach wszelakich, ukazujący, gdzie co w nich leży, ukaziciel. Kn. (= spis rzeczy). Najciekawsze dzieła, jakie mogłem znaleźć w rejestrze księgarni. Korz. (= w katalogu). Długi, cały R. czego = długi ciąg, szereg, cały rząd, cała litanja czego. R. dóbr, dochodów, majątności, i wentarż. Kn. Co było a nie jest, nie pisze ś. w R. Prz. R. handlowy p Handlowy. † R. przysiężny = hipoteka: Stoi od słowa do słowa w przysiężnym rejestrze. Ort.

Auscugi kupieckie niektórych towarów, z rejestrów ich wyjęte, tu położę. Gostk. (= z ksiąg handlowych, kupieckich). R. osób = lista, poczet, spis: R. złoczyńców nazywał ś. inaczej czarną księgą. Wiszn. R. szlachecki = księga stanu szlacheckiego: Wielu jednak spadło już z rejestrów szlacheckich w 1811 i 1816 r. T. K. Byli to żołnierze formalnie zapisani w R., czyli komput. Moracz. Wracam do lat dorodniejszych, gdym już w R. był wpisany i począł chleba wojskowego kosztować. Krasz. Przen.: kozacy rejestrowi: Liczba rejestru w rozmaitych czasach była rozmaita. Dub. M. Z rejestru = porządkiem następstwa, podług rejestru, kolejno: Pozwy sędzić mają porządnie, z rejestru: który ś. pierwaj pisał, ten naprzód sędzon być ma. St. lit. Grzechy drugiego jakoby z rejestru licza. Sekl. (= jak na palcach, jak z nut). Jak z rejestru = ściśle, akurwatnie, punktualnie. Jako z rejestru, chwila tuż za chwila płynie, godzina hasło daje następnej godzinie. Zim. (= w takt, raz w raz). Przen.: Z rejestru = wymuszenie niénaturalnie, przesadnie, jak z partesu: Dajeie panu pokój, wszystko tu z rejestru. Górn. Delikat, wszystko z rejestru: spać, jeść, ubierać ś. Falib. Z rejestru stapa = buczno. Kn. (= dumnie, wymuszonym krokiem). Z rejestru robi = z musu, z powinności, za powinność. Z rejestru robi, nad powinność nie nie zrobi, czeka, aż rozkażą. Kn. Temi czasy żaden inaczej nie służy, chyba z rejestru. Opal Nie z rejestru trzeba panu służyć. Rys. 2. R. rachunkowy = rachunek. Na R. u kupeów towary biorą Opal. (= na kredkę, na kredyt, na borg). U kupeów towary tego roku podrożają, zwłaszcza dla tych, którzy je na R. biorą. L. Wleż w R. (Rej) = popaść w długi.

3. zakładka w książce, w brewjarzu, w miejscu, gdzie czytają: R. jedwabny, niciany do ksiąg,

offendices; nodi, quibus libri signantur. Kn. 4. muz., w organach, w melodykonie: szereg tonów wyróżniający s. pewnym zabarwieniem tonu, głos; urządzenie w organach, w melodykonie takie, że za wysunięciem gałki cały szereg tonów lub jego połowa zmienia swój charakter; przy klawiaturze: kończąca legaturę gałka, za pociągnięciem której odmyka s. klapę od danego głosu w wiatrownicy. R. kryty p. Kryty. W głosie ludzkim = różne gatunki głosu, wymagające rozmaitego oparcia (appoggio), np. R. piersiowy (petto), głowowy (testa) i t. d.; nazwa tonów głosu ludzkiego według jego rozległości. 5. ślus.: R. zamku = urządzenie sprężyn i zasuw w zamku, blaszki w zamku wchodzące w wykroje klucza przy jego obrocie. R. klucza = wycięcia jego zęba odpowiadające rejestrowi zamku. 6. tech.: R. dymowy = suwak dymowy, zsłusowa dymowa. 7. wet. zagłębienie na powierzchni zęba u koni, po którym poznać s. lata konia. Zdr. Rejestrzyk, [Lejstrzyk]. <Nm. Register>

Rejestracja, i, lm. e, **Regiestracja** p. **Rejestrowanie**: Bil zmieniający dotychczasowe zasady tak zwanej rejestracji głosów. R. handlowa = ujawnienie szczegółów dotyczących bytu handlujących i warunków ich działalności.

Rejestrator, a, lm. rzy a. owie, p. **Regiestrator**. <Nm. Registrator>

Rejestrować, uje, ował, **Regiestrować** i. wciągać, zapisywać do rejestru: Z Litwy nie wolno kozaków R. Św. 2. † R. układać, szykować, porządkować, regulować. 3. łączyć z ręcznie rejestry, grające na organach. 4. podrabiać, fałszować rejestr na zębach u koni, dla ukrycia rzeczywistego ich wieku; wypalać, wydłubywać dołki na zębach zwierzęcia, które ono z wiekiem straciło. <Od Rejestr>

Rejestrowanie, a, blm., **Rejestracja** czynność cz. **Rejestrować**.

Rejestrowy przym. od **Rejestr**; **Regiestro**-**wy**: Papier R. = papier mocny, klejowy, dużego formatu, używany na rejestry. Żołnierz R. w daw. Polsce = regularny, linjowy, zapisany w rejestr wojskowych pobierających stały żołd od skarbu: Rejestrowi kozacy. Tw. Kozacy rejestrówi, czyli komputowi. Moracz. R., ego, lm. i żołnierz R., kozak R.: Wnet pośpieszą rejestrówi ku odsieczy Czehryniowi. Zal. <Od Rejestr>

[**Rejestr**, u, lm. e] p. **Rejestr**. <Z Rejestr>

Rejestrzyk, u, lm. i, p. **Rejestr**: Pani s. do mnie z rejestrzykiem podsuwa. Ochoc.

× **Rejgras**, u, lm. y p. **Rajgras**.

[**Rejlander**, dra, lm. dry] **rodzaj tańca**. <Nm. Rheinländer>

[**Rejment**] p. **Regiment**.

× **Rejmentarz**, a, lm. e p. **Regimentarz**: Ujrzy on tam zapewne wśród tłumów niezmiernych i obu rejmentarzy i obu pancernych. Moraw.

[**Rejmentować**, uje, ował] **przeklinać, kłać, piornować**. <Od Rejment>

[**Rejmentowanie**, a, blm., czynność cz. **Rejmentować**.

† **Rejnważn**, u, lm. y wóz lekki (późn. Rydwan).

Rejon, u, lm. y obwód w pewnym promieniu, pewna przestrzeń: R. forteczny (= pas gruntu około stałych fortyfikacji, podlegający ograniczeniom pod względem budowania s. na nim. R. fabryczny. Czambuł wydostawał s. z rejonu dosięgłości zamków obronnych. Jeż. <Fr. rayon>

Rejować, uje, ował **drzewo browarczane na reję składać**. <Od i. Reja>

Rejowanie, a, blm., czynność cz. **Rejować**.

[**Rejowaty**] **kędzierzawy**.

[**Rej rej rej**] **głos żab**: Jeżeli żaby odzywają s.: R., znaczy pogodę. <Dźwn.>

1. **Rejs**, a, lm. owie 1. **kapitan okrętu**. 2. R. efendi = sekretarz stanu i zarazem minister spraw zagranicznych w Turcji. <? Thr.>

2. **Rejs**, a, lm. y **moneta brazylijska i portugalska**. <Pg., Hp.>

Rejscajg, u, lm. i p. **Rajscajg**. <Nm. Reisszeug>

Rejsówka, i, blm. garb. p. **Sieczka**.

× **Rejsrok**, a, lm. i **surdut podróżny, kapota do podróży**: Dla rejsroków kolor czerwony, a dla kamizelki i pluder biały. Górs. <Nm. Reise-rock>

× **Rejtarski** p. **Rajtarski**: Posyłano instrukcją oficerowi, aby wysyłał broń infanterijską, ale nie brał rejtarskiej. T. K. <Od * Rejtar = Rejter>

× **Rejter**, tra, lm. **trowie** p. **Rajtar**; Naprowadził nań rejtrów niemieckich. Spas. <Nm. Reiter>

Rejterada, y, lm. y, × **Retirada**, [**Retyrada**] i. **odwrót, cofanie s., ucieczka**: Hejże na koni! pomieszać Niemcom rejteradę! Mick. Przen.: Spróbujmy dysputy. — Owszem, tylko niech pierwszej poddaje sprawunki. — A! cha, cha, cha! R., a? co? — Ale nie R. Kaczk. 2. × R. **ustęp, wychodek, wygółka, przechód, tranzet, prewet**. <Nm. Retirade, Włos. ritirata>

Rejterować, uje, ował, † **Retirować**, × **Retyrować**, † **Retyradzić** a. × R. s. **cofać s., uciekać, podawać tył**: Wiee do kordów i hejże! on s. rejteruje, odcina s., już ranny. Mick. <Nm. sich retirieren, Włos. ritirarsi>

Rejterowanie, a, blm., × R. s. czynność cz. **Rejterować**.

Rejterowanie się, a s., blm. p. **Rejterowanie**.

Rejtfrak, a, lm. i p. **Rajtfrak**: Spójrz na tego z brodą, w rejtraku. Krasz.

× **Rejtpejcz**, a, lm. e **bacik, szpicruta do konnej jazdy**: Kapeluszek okrągły i R. w ręku — oto jak s. ludziom prezentowała. Jeż. <Nm. Reitpeitsche>

[**Rejtrak**, a, lm. i] p. **Rajtrok**. <Nm. Reitrock>

Rejtrok, a, lm. i p. **Rajtrok**: Panowie iszlachta w kurtaach, rejtrokach i bundach. Kaczk. <Nm. Reitrock>

× **Rejtszul**, a, lm. e p. **Rajtszula**: R., szkoła jeździecka. L. <Nm. Reitschule>

× **Rejtszula**, i, lm. e p. **Rajtszula**. <Nm. Reitschule>

× **Rejtuzy**, ów, blp. p. **Rajtuzy**. Goł. <Nm. Reithosen>

[**Rejwach**, u, blm., **Rajwach**, **Rajwak**, **Rajwas**] **zamęt, harmider, rozgardyjasz, tumult, zamieszanie, zgiełk, rwetes**: Widzisz pan, co tu za R.; janie wiem, jakby tu mógł najjaśniejszy pan nocować. Bern. <? Nm. Reichenwache>

[**Rejza**, y, lm. y] i. **podróż**: Zöllner przygotował rejzę na Litwę. Proch. (= najazd). 2. **kobyła** (w zagadce). <Nm. Reise>

× **Rejzbret**, u, lm. y = **Rajsbret**.

[**Rejzować**, uje, ował] **podróżować**. <Od Rejza>

[**Rejzowanie**, a, blm.] czynność cz. **Rejzować**. **Rek**, u, lm. i **drażek poziomo przymocowany do**

odbywania na nim ruchów gimnastycznych. <?Nm. Recke, Reckholz>

1. [Rek, a, lm. i] p. Rak. <Zam. Rak>

2. [Rek] nieod. p. Recht. <Z Nm. Recht>

Reka, i, lm. i powr. narzędzie, za pomocą którego wyciąga ś. szpagat w czasie jego robienia. <Nm. Recke>

Rekapitulacja, i, lm. e l. treściwa powtórzenie głównych punktów; w rachunkach: zestawienie wyników z pojedynczych działów. 2. figura retoryczna, zasadzająca ś. na streszczeniu dowodów i punktów głównych na końcu. <Łć. recapitulatio>

Rekapitulować, uje, ował dokonywać rekapitulacji. <Łć. recapitulare>

Rekapitulowanie, a, blm., czynność cz. Rekapitulować, rekapitulacja.

Rekatolizacja, i, blm. ponowne nawrócenie na katolicyzm: Nastąpiła niby R. Polski przez zakon Zmartwychwstańców. Lis. H. <Łć. re + Katolizacja>

[Rekaty] p. Rękaty. <Zam. Rękaty>

× Rekoja, i, blm., w gramatyce, stosunek zależności jednej części mowy od drugiej. <Łć. reatio>

Rekebreť, u, lm. y powr. drewniany blat z dziurami, w które zasadza ś. jłoki. <Nm. Recke-brett>

[Reki, rek, blp.] zagroda z tyczek w wodzie przy łowieniu ryb.

[Rekiecina, y, lm. y] p. Rokicina.

Rekin, a, lm. y zool. p. Żarłacz. <Fr. requin>

[Rekića, y, lm. y] p. Rokića.

Reklama, y, lm. y publiczne polecenie, zachwalanie przedmiotów handlu, wytworów sztuki, i t. p. przez niezwykłe, rzucające ś. w oczy ogłoszenie, oryginalne afisze, prospekty, szyldy i inne sposoby zwrócenia uwagi i zainteresowania publiczności: Chcesz, aby dziennik prosperował? nie żańuj reklam, szarlatanstwa. Krasz. R. amerykańska. <Nm. Reklame, Fr. réclame>

Reklamacja, i, lm. e. [Lakremacja] zażalenie o naruszone prawo, upomnienie ś. o wyrządzoną krzywdę, zwłaszcza żądanie zwrotu rzeczy przypadkowo utraconych, nieprawnie zabranych lub nie dostarczonych; zażalenie o niedokładność w rachunkach, w dostawie; upominanie ś. przeciw jakiemu rozporządzeniu władzy: Wydział reklamacji w zarządzie kolei żelaznych. Po odejściu od kasy wszelkie reklamacje uwzględniane nie będą. <Łć. reclamatio>

Reklamacyjny przym. od Reklamacja: Wydział R. w zarządzie kolei żelaznych.

[Reklamaneł, nku, blm.] sens.

Reklamant, a, lm. ci ten, co reklamuje. <Łć. reklamans, 2 pp. -ntis, od reklamare>

Reklamiarstwo, a, blm. zajmowanie ś. reklamowaniem, pisanie reklam: Publicysta kreślący charakterystyczne obrazki ludzkiej złości, głupoty, zawiści, pychy, reklamiarstwa. Rab. <Od Reklamiarz>

Reklamiarz, a, lm. e p. Reklamista: Jako dziennikarz, jest reklamiarzem i oszczercą. Gren. <Od Reklama>

Reklamista, y, lm. ści, Reklamiarz ten, co reklamuje, co ś. zajmuje reklamami.

Reklamistka, i, lm. i forma ż. od Reklamista: Gospodyni, R., ponad stołem na czterech cienkich tyczkach rozciągnęła płachtę płócienną.

Reklamować, uje, ował, [Lekramować, Klamrować, Klamkować] l. zgłaszać ś. z pretensją, meldować o swojej stracie, żądać zwrotu, restytucji, upo-

minąć ś. o swoją krzywdę. 2. zachwalać, polecać przez ogłoszenia: R. towar, wyrób, wynalazek.

R. ś. reklamować siebie; reklamować swoje towary, wynalazki, wyroby, pomysły i t. p.: Różne wyroby żebraczego kunsztu swobodnie ś. tu reklamowały pod jasnym słońcem. <Od. Reklama>

Reklamowanie, a, blm., czynność cz. Reklamować.

Reklamowanie się, a ś., blm., czynność cz. Reklamować ś.

Reklamowy przym. od Reklama: Artykuł R. w gazecie.

!Reklinacja, i, lm. e l. uchylenie ś., uchylenie ś. od czego: Wzmianki o reklinacji kmięci. Bale. 2. okul. operacja oczna, zepchnięcie zaćmy, katarakty (reclinatio cataractae). <Łć. reclinatio>

Rekluzja, i, lm. e zamknięcie, odosobnienie od świata, izolowanie: Chodziły o osadzenie Giertrudy w klasztorze, gdzieby rekluzją i strachem łatwiej na niej przyzwolenie do rozrodu wymóc było można. Krasz. <Łć. reclusio>

Rekogitacja, i, lm. e rozważanie, zastanowienie ś. <Łć. recogitatio>

Rekognicja, i, lm. e l. rozpoznanie (np. okolicy), rozpatrywanie, roztrząsanie, rozważanie; uznanie tożsamości osoby, rzeczy a. prawdziwości dokumentu: Partja de Contowska do rekognicji króla przystępowała. Mat. 2. obłąk, kwit, rewers: R., cyrograf iśców od dłużnika podpisany i jemuż oddany. Kn. Zaprowadzono rekognicje, czyli kwity a. zaświadczenia piśmienne dziedzica wsi. Paw. Na rekognicjach miał być ściśle oznaczony rok, niesięć i dzień pobrania pieniędzy przez poborcę. Paw. 3. + R. wdzięczność. L. <Łć. recognitio>

Rekognita, y, lm. y praw. poświadczenie napisane przez uoźnego na końcu pozwu lub wyroku o tym, że go doręczył. <Łć. recognita>

Rekognoscent, a, lm. ci ten, co rekognoskuje, poświadczający tożsamość kogo a. czego: R., poświadczyciel tożsamości nieznanego notariuszowi osób, przystępujących do aktu (=świadeł). Obiecałem mu służyć za rekognoscenta do pewnego aktu przed regentem. Kraus. <Łć. recognoscent, 2 pp. -ntis, od recognoscere>

Rekognoskować, uje, ował l. przyznać tożsamość osoby lub rzeczy. 2. śledzić, rozpoznawać, badać, zwłaszcza okolicę, miejscowość, w celach wojskowych: R. sprawę, położenie, nieprzyjaciela. Polowy inżynier powinien poznać, czyli R. położenie. Łś. <Łć. recognoscere>

Rekognoskowanie, a, blm., czynność cz. Rekognoskować.

Rekolekcja, i, część. w lm. Rekolekcje zebranie ducha, skupienie ś. w sobie, zastanowienie ś. nad sobą, ćwiczenia duchowne, szczerę jako przygotowanie ś. do spowiedzi, roztrząsanie sumienia, wewnętrzny stan duszy; medytacje: Rekolekcje wielkanocne w szkole. Rekolekcje dla sług, dla inteligencji, w kościele. Odbywać, odprawiać rekolekcje. Te rekolekcje, te ciągle śpiewy żałobne, te biczowania były dla niej nieznośne. Kaczk. Przen.: Myślał, jak długo mu przyjdzie odprawiać rekolekcje pod cieniem drzew, nim... Krasz. (= czekać wśród nudów). Zaprosili go na rekolekcje do kozy. L. <Łć. recollectio>

Rekolekcyjny przym. od Rekolekcja: Nauki, kazania, ćwiczenia rekolekcyjne.

Rekolektant, a, lm. ci ten, co odprawia rekolekcje: Misjonarze przyjmowali rekolektantów dobrowolnych do domów swoich. Kaczk.

Rekolektantka, i, lm. i forma ż. od **Rekolektant**.

× **Rekoligować się**, **uje** **ś.**, **owal** **ś.** 1. *zbierać myśli, przepowiadać sobie co w myśli.* 2. *przychodzić do upamiętania, upamiętywać* **ś.**, *miarkować* **ś.**, *reflektować* **ś.**, *mitygować* **ś.** <Łć. recolligere>

× **Rekoligowanie się**, **a** **ś.**, blm., czynność cz. **Rekoligować** **ś.**

Rekomendacja, i, lm. e p. **Rekomendowanie**: Dać komu dobrą rekomendację. Biuro rekomendacji sług, bon, nauczycieli, ofejalistów. R. przybawających gości w salonie. <Fr. recommandation>

× **Rekomendacyjny** p. **Rekomendacyjny**: List R. <Od Rekomendacja>

Rekomendacyjny, × **Rekomendacyjny** przym. od **Rekomendacja**, *polecający, zalecający, przy czynny*: List R.

Rekomendować, **uje**, **owal** i. *przedstawić, prezentować*: R. przybyłego zebranym gościom. Dzieńdzie rekomendował mu pana Ignacego Korz. 2. *polecać, zalecać, zachwalać kogo*: R. komu nauczyciela, bonę (= stręczyc). 3. R. list = *wysłać go za pokwitowaniem pocztowym dla zabezpieczenia od zginięcia*. List rekomendowany = *list polecony*. R. **ś.** *przedstawić* **ś.**, *prezentować* **ś.** <Fr. recommander>

Rekomendowanie, **a**, blm., **Rekomendacja** czynność cz. **Rekomendować**.

Rekomendowanie się, **a** **ś.**, blm., czynność cz. **Rekomendować** **ś.**

[**Rekomond**, **a**, lm. **owie**] *swat*.

× **Rekompensa**, **y**, lm. **y** p. **Rekompensata**: Żyrosław w krwawe zasługi zalecony, w których rekompensę liczne wziął dobra i posesje. Nies. Od Jana Kazimierza w rekompensę do ojczystego klejnotu przydany mu orzeł z snopkiem królewskim. Nies. <Fr. récompense>

Rekompensacja, i, lm. e p. **Rekompensata**.

Rekompensata, **y**, lm. **y**, **Rekompensacja**, × **Rekompensa** *wynagrodzenie wyrównujące stracie, szkodzi, przykrości, indemnizacja, odszkodowanie*: Za jej łzy, które dla waści wylała, gdy **ś.** o ranie dowiedziała, winienś rekompensatę. Krasz.

Rekompensator, **a** i. **rzy** *ten*, *co rekompensuje*. 2. lm. **y** fiz. = **Kompensator** pod i. a).

Rekompensatorka, i, lm. i forma ż. od **Rekompensator**.

Rekompensować, **uje**, **owal** *odpłacać, wynagradzać w stopniu pokrywającym szkodę, indemnizować, odszkodowywać, odzwajemniać* **ś.**, *odwodzić* **ś.**: Ojezyczna potym szczydrzej tak sobie zasłużonym rekompensowała. Bobrow. Najwyższy ten pobożny i miłosierny uczynek wysoką zechce R. nagrodą. Sap. J. <Fr. récompenser>

Rekompensowanie, **a**, blm., czynność cz. **Rekompensować**.

Rekoncyliacja, i, lm. e i. × **R.** *pojednanie* **ś.**, *zgoda; pojednanie kogo z kim*: Szukał z nim rekoncyliacji. Mat. 2. *poświęcenie nanowo spofanowanego kościoła*. <Łć. reconciliatio>

Rekoncyliować, **uje**, **owal** i. × **R.** *pojednać, pogodzić*: Poszli do rozvodu; rekoncyliował ich biskup wileński i sam im powtórnie błogosławił. Mat. 2. *nanowo poświęcić, powtórnie konsekrować*: Kościół rekoncyliowano. Troc. Dla pewnego wielkiego grzechu kościół musiał być rekoncyliowany albo znowu przeżegnany. Skar. × **R.** **ś.** *po-godzić* **ś.**, *pojednać* **ś.**: Bytność jego w Wolezynie będzie od ks. kancelerza publikowana, że hetman szukał z nim rekoncyliacji i że **ś.** rekoncyliował. Mat. <Łć. reconciliare>

Rekoncyliowanie, **a**, blm., czynność cz. **Rekoncyliować**.

× **Rekoncyliowanie się**, **a** **ś.**, blm., czynność cz. **Rekoncyliować** **ś.**

Rekonessans, **u**, lm. **e** *podjazd wojskowy wysłany na zwiady, dla rozpatrzenia stanowisk i sił nieprzyjacielskich*. <Fr. reconnaissance>

Rekonessansowy przym. od **Rekonessans**: Kancelarja Sierakowskiego, zawierająca dziennik obozowy, doniesienia rekonessansowe, korespondencję Kościuski. T. K. Oddział R.

Rekonfederacja, i, lm. **e** *konfederacja wymierzona przeciw konfederacji przeciwnego stronnictwa*: Kto wie, czy drugiej jakiej rekonfederacji nie będzie? Ochoc. <Łć. re + Konfederacja>

Rekonfederacyjny przym. od **Rekonfederacja**. **Rekonfederować się**, **uje** **ś.**, **owal** **ś.** *również skonfederować* **ś.**, *zawiązać konfederację w odpowiedzi na konfederację przeciwników*: W takim razie zdecydowani są R. **ś.** i przyzwac pomocy WK Mości. Kal. <Łć. re + Konfederować **ś.**>

Rekonfederowanie się, **a** **ś.**, blm., czynność cz. **Rekonfederować** **ś.**

× **Rekonfortacja**, i, lm. **p.** **Rekonfortowanie** **ś.**: Dawajcie naprzód piolunówki, bo z polowania jadą i potrzebują rekonfortacji. Krasz <Fr. réconfortation, Łć. *reconfortatio>

× **Rekonfortować**, **uje**, **owal** *wzmocnić ponownie, przywrócić siły, pokrzepić nanowo*: Zdaje mi **ś.**, że jej można dać kropelkę; zawsze to trochę rekonfortuje. Jun. <Fr. réconforter, Łć. *reconfortare>

× **Rekonfortowanie**, **a**, blm., × **Rekonfortacja** czynność cz. **Rekonfortować**.

Rekonstrukcja, i, lm. **e** *przerobienie ze zmianą konstrukcji, przebudowanie gruntowne; przerobienie, przebudowanie, przekształcenie maszyny*: R. budynku, maszyny. Przen. Jaki był proces tej formacji, czy rekonstrukcji pojęć Krasińskiego. Tarn. <Łć. re + Konstrukcja>

Rekonstrukcyjny przym. od **Rekonstrukcja**: Te roboty są zarazem robotami rekonstrukcyjnymi poziomu tej ulicy.

Rekonstruktor, **a**, lm. **rzy** *ten*, *co dokonywa rekonstrukcji*: Nie pojowali tego rekonstruktora z sans phrase, jak de Maistre i de Bonald. <Łć. re + Konstruktor>

× **Rekonstytucja**, i, lm. **e** *przywrócenie, odnowienie, wznowienie, odbudowa*: Nastąpiła zupełna R. dawnych wierzeń i nadziei. Tarn. <Łć. re + Konstytucja>

× **Rekonstytucyjny** przym. od **Rekonstytucja**.

× **Rekonstytuować**, **uje**, **owal** *urządzić napowrót, odbudować, przywrócić, odnowić, wznović*. <Łć. re + Konstituować>

× **Rekonstytuowanie**, **a**, blm., czynność cz. **Rekonstytuować**.

× **Rekonsyljacja**, i, lm. **e** p. **Rekonsyljowanie** **ś.**

× **Rekonsyljacyjny** przym. od **Rekonsyljacja**: Wawrzecki ochrzeił ten wieczór dość trafnie rekonsyljacyjnym.

× **Rekonsyljować się**, **uje** **ś.**, **owal** **ś.** *naradzać* **ś.** *wzajemnie*: Wziąwszy po ks. Lubomirskim starostwo Bohusławskie, rekonsyljował **ś.** z królem i z grafem Brylem. Mat. <Łć. re + *Konsyljować, Konsyljarzować>!

× **Rekonsyljowanie się**, **a** **ś.**, blm., czynność cz. **Rekonsyljować** **ś.**

Rekontra, **y**, lm. **y** (w grze w taroka)?: Przegrał rekontrę!—płać, bratku, płac! krzyknął ra-

dośnie. Rog. <Łé. re + 2. Kontra; Włos. rison-tro>

Rekonwalescencja, i, blm., × **Konwalescencja** lek. *przychodzenie do siebie po chorobie, wyzdrowianie, okres wyzdrowiania, ozdrowianie*, w y z d r o - w i n y : R. jej postępowała szybko. Jez. <Łé. re + Łé. convalescentia>

Rekonwalescent, a, lm. ci, × **Konwalescent** *ozdrowieniec, wyzdrowieniec, chory zdrowiejący, powracający do zdrowia (aeger convalescens)*. <Łé. re + convalescens, 2 pp. - ntis>

Rekonwalescentka, i, lm. i, forma ż. od **Rekonwalescent**; × **Konwalescentka**: Przyszło szczęśliwe króżyś, i dziś jest rekonwalescentką. Sienk.

Rekonwencja, i, lm. e *wzajemna skarga oskarżonego przeciw oskarżycielowi*: R., obwinienie od pozwanego, zadanie wady powodnej stronie. Kn. <Łé. re + Konwencja>

Rekonwencyonalnie przys. od **Rekonwencyonalny**: Strona przeciwna teraz R. instyktora (= instygatora) pozwała. Krasz.

Rekonwencyonalny p. **Rekonwencyjny**.

Rekonwencyjny, **Rekonwencyonalny** przym. od **Rekonwencja**: Skarga rekonwencyjna.

Rekord, u, lm y *najlepsze w danej chwili i w danych warunkach wykonanie ściśle określonej czynności*: R. cyklistów. Na mający ś. odbyć R. w Kaliszu wyjechało z Warszawy wielu cyklistów. R. lotnika. R. godziny = *największa przestrzeń przebieżona w ciągu godziny*. R. stu wiorst = *najmniejszy czas zużyty do przebycia stu wiorst*. R. światowy = *najlepszy R. w świecie*. R. polski = *najlepszy R. w Polsce wykonany*. R. towarzystwa, osoby. Skrodzki pobił swój własny R. zeszłoroczny. Pierwszy R. 24 godzin ustalił Shorland. Był to R. zdumiewający, którego nikt przed tym nie uważał za możliwy. Lpn. <Ang. record>

× **Rekordacja**, i, lm. e, × **Rekordatum** i. R., zebranie uceziwe ślug kościelnych z śpiewaniem od domu do domu. Kn. Teraz rekordacje i wszystko ustało; nie dziw, że też śpiewaków pod ten czas nie stało. (Rybałt wędrowny, r. 1632). 2. to, co zebrano na takiej kweście: Dobraśmy rekordację mieli. Kn. Zapomóć ś. rekordacją. Wóje. <Łé. recordatio>

Rekordman, a, lm. owie p. **Rekordzista**: Rekordmanem naszego klubu cyklistów jest w tej chwili na przestrzeni stu wiorst pan Horodyński. <Ang. recordman, recorder>

Rekordowy przym. od **Rekord**: Szybko przebyła dystans R.

Rekordzista, y, lm. ści, **Rekordman** ten, co wykonał rekord, to jest spełnił zadanie lepiej, niż wszyscy jego poprzednicy: R. dodaje energii koniowi wyczerpanemu. <Od **Rekord**>

Rekotać, ocze, otał p. **Rechotać**: Żaby rekotać.

Rekotanie, a, blm., czynność cz. **Rekotać**.

Rekować, uje, ował garb., powr. p. **Rozciągać**: R., wyciągać szpagat zapomocą reki. <Nm. recken>

Rekowanie, a, blm., czynność cz. **Rekować**.

[**Rekomoście**, i. blp.] p. **Ruchomość**.

[**Rekracja**, i, lm. e] p. **Rekreacja**.

Rekreacja, i, część. w lm. **Rekreacje**, [**Rekracja**] i. *rozrywka, zabawa, jako odpoczynek od zajęć obowiązkowych, od pracy*: R., posiedzenie uciészne, rozmowa uciészna, przyjacielska, towarzyska; przedchadzka; przerywanie zabaw poważnych; pogadanie poobiedne, powieczorne, odpocznienie, uciecha, krotochwila, wakacja szkolna. Kn. U na-

szych dawnych Polaków słowo R. znaczyło zerwanie umysłu przez umiarkowany od zabaw i pilnego uczenia odpoczynek. L. R., rozrywka. Troc. Na rekreacjach każdodziowych zawsze były rozmowy o rzeczach duchowych. Wys. Dworskich błazeństw, psów, ptaków mieć nigdy nie chciał, ani ś. uciechą abo rekreacją taką lub jaką inną nie podług stanu swego bawił. Skar. [Chodzili ku Karolinie myśliwce używać swej rekreacji]. 2. *popołudniowy czas wolny w szkołach od lekcji, spędzany na wycieczkach, rozrywkach, grach*: We wtorki i czwartki były w szkołach od południa rekreacje. Pójdźmy na rekreację. Troc. <Łé. recreatio>

Rekreacyjny przym. od **Rekreacja**: Czas R. Zabawy rekreacyjne.

Rekredytywa, y, lm. y *odwołanie wierzytelnicia*. <Łé. re + Kredytywa>

× **Rekreować**, uje, ował *bawić, zabawić*: Polakom między innymi i tę też funkcję naznaczył, żeby go rekreowali i cieszyli. Smol. × R. ś. używać rozrywek, zabawić ś. <Łé. recreare>

× **Rekreowanie**, a, blm., czynność cz. **Rekreować**.

Rekreowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rekreować ś.**

Rekruci p. **Rekrutowy**: Rekrucia dusza w nieh marla. Zag.

[**Rekrucia**, i, blm.] zb. p. **Rekrut**. <Od **Rekrut**>

Rekrucki p. **Rekrutowy**: Barak R.

Rekrudescencja, i, lm. e *pogorszenie ś. choroby, otworzenie ś. rany*. <Fr. recrudescence; Łé. recrudescere>

Rekrut, a, lm. ci, [**Jekrut**, **Rekut**] i. *człowiek świeżo wzięty do wojska, nie wcielony jeszcze do szeregów, żołnierz nowozacieczny*: R., zaciążny żołnierz. Troc. Ostrzygli go jak rekruta. Że szkół gwałtem w rekruty oddany. Mick. Przen.: *nowicjusz, fryc, smyk w jakim zawodzie*. 2. blm., zb., [**Rekrucia**] **rekruci**: Ktoby był bezpieczny od zaciągu, kiedy nawet kobiety idą na R.? Bracć, dostarczać rekruta. <Nm. Rekrut, Fr. recrue>

Rekrutacja, i, lm. e *pobór wojskowy, branka do wojska, popis*. <Od **Rekrut**>

Rekrutacyjny przym. od **Rekrutacja**, *popisowy, konskrypcyjny*: Komisja rekrutacyjna.

[**Rekrutant**, a, lm. ci] p. **Rekrutnik**.

Rekrutka, i, lm. i forma ż. od **Rekrut**: Salutyści zgotowali nowej rekrutce pełne zapalu przyjęcie.

Rekrutniczy przym. od **Rekrutnik**: W Berdyczowie założyła stację rekrutniczą, gdzie młodzież polską ubierano w rosyjskie mundury. Kal. <Od **Rekrutnik**>

× **Rekrutnik**, a, lm. cy, [**Rekrutant**] ten, co werbuje rekrutów, *werbownik*: Byli to rekrutnicy, którzy mnie do sędziego zaprowadzili. L. <Od * **Rekrutny**, od **Rekrut**>

Rekrutować, uje, ował *bracć rekruta; zaciągać, werbować do wojska, odbpować pobór wojskowy*: Mówią, że teraz nawet rekrutują dziewczęta. L. Przen.: *dopełniać liczby członków jakiego stowarzyszenia, zbierać zwolenników; werbować, ściagać uczestników*: Nie było aktorów gotowych, więc z miasta i ze szkół rekrutowała swoją trupe. R. ś. *powstawać, składać ś., tworzyć ś., pochodzić*: Wojsko rekrutuje ś. u nas najwięcej z analfabetów (= *liczy w swym składzie najwięcej analfabetów*). Cyrkowe byki rekrutują ś. przeważnie ze stad hodowanych w Sierra Morena. Sienk:

Z falangi małych nędzarzy rekrutują s. następnie zbrodniarze. <Od Rekrut>

Rekrutowanie, a, blm., czynność cz. **Rekrutować**.

Rekrutowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rekrutować** s.

Rekrutowe, ego, blm. l. jedna z powinności kmiecych. Goł. 2. podatek nakładany przez kahał żydowski na wszystkich członków gminy izraelskiej, celem zebrania funduszu na wykupywanie z wojska Żydów a. na zapłacenie za nich zastępców. <Od Rekrutowy>

Rekrutowy, **Rekrucki**, **Rekruci** przym. od **Rekrut**: Zalecono plebanom rozsyłać jak najspieszniej palety rekrutowe po dworach. T. K.

Rekryminacja, i, lm. e oskarżenie s. wzajemne; składanie zarzucanej winy na kogo innego; zobopólne obrzucanie s. wyrzutami. <Fr. récrimination, Łć. *reeriminatio>

[**Reks**, u, blm.] **obyczaj**, **obyczajność**, **mores**, **rozum**: Trza było mieć R. Já cie naucem reksu. Nie mieliście nijakiego reksu na wesele iść, kie wás nie pytali. <Węg. rögzés = zwyczaj zakorzeniony>

[**Rekspens**, u, lm. y, **Rešpens**] **ekspens**, **wydatek**. <Zam. Ekspens>

[**Rekt** nieod.] p. **Recht**. <Zam. Recht>

† **Rektangul**, u, lm. y **prostokąt**. <Fr. reetangle, Śr. Łć. rectiangularus>

† **Rektangulowy** przym. od **Rektangul**, **prostokątny**. Troc.

Rektometr, u, lm. y **przyrząd do mierzenia i składania tkanin**.

Rektor, a, lm. owie a. rzy, [**Rechtór**] l. **zwierzchnik wyższego zakładu naukowego**: Studenci w Krakowie mają mieć swojego rektora, któryby ich sądził i juryzdykują miał nad nimi. Herb. Kołtają z rektora akademii krakowskiej i referendarza litewskiego na stanowisko podkanclerzego koronnego s. przeniósł. Ochoc. R. uniwersytetu, akademii. 2. × R. **nauczyciel zarządzający szkołą, przełożony szkolny**: Później scholasticus miał wikariusza, który s. rektorem nazywał. Wiszn. Do szkoły katedralnej, której rektora zawsze mianował scholastyk katedralny. Wiszn. 3. **ksiądz zarządzający kościołem filjalnym**: R. kościoła św. Marcina, R. kościoła popijarskiego w Warszawie. <Łć. rector>

Rektorat, u, lm. y, **Rektorstwo**, × **Rektorja** l. **urząd rektora**: W razie ponowienia s. ekscesów R. użycie przeciw sprawcom środków dyscyplinarnych. Wniosek rektoratu nadszedł po zamknięciu prac budżetowych. 2. **czas urzędowania rektora**: Za jego rektoratu nauki stały wysoko. <Nm. Rektorat>

× **Rektorja**, i, lm. e p. **Rektorat**: Za rektorji Eljasza z Vindelicy. Wiszn. <Od Rektor>

Rektorowa, ej, lm. e, [**Rechtorowa**] **żona rektora**.

Rektorować, uje, **owal** być rektorem, pełnić obowiązki rektora: Nasz uniwersytet był założony na wzór paryskiego, rektorował w nim profesor. Rost. <Od Rektor>

Rektorowanie, a, blm., czynność cz. **Rektorować**.

Rektorowski p. **Rektorski**: Sługa R. = **bedel**. <Od Rektor>

Rektorowy p. **Rektorski**: Od dekretu rektorego żaden apelować nie może. Vol. Rektorowa sentencja niech we wszystkim ważna będzie. Vol. Bez sług rektorowych. Vol. (=bez bedelów). <Od Rektor>

Rektorówna, y, lm. y **córka rektora**.

Rektorski, × **Rektorowski**, × **Rektorowy** przym. od **Rektor**: Urząd R. <Od Rektor>

Rektorstwo, a l. lm. a p. **Rektorat** 2. blm., zb. **rektor z żoną**: Państwo R. przybyli. <Od Rektor>

Rektyfikacja, i, lm. e l. × R. **wyjaśnienie, sprośtowanie, poprawianie, naprawianie, sprawdzanie, rewizja**: R. granic. 2. chem. **dystylacja wielokrotnie powtarzana, przy której ciągle odrzuca s. części dystalatu wrące poniżej i powyżej punktu wrzenia ciała rektyfikowanego**: R. spirytusu. R. jest powtórzoną kilkakrotnie destylacją w celu oczyszczenia płynu od części jemu obcych. Fon. Przen: **zakład, gdzie s. odbywa taka rektyfikacja**: Pracuje w rektyfikacji. Rektyfikowanie odbywać s. będzie w prywatnych zakładach a. też w rektyfikacjach skarbowych. 3. mat. **obliczenie długości łuku; zamiana krzywej na równie długą prostą**. <Łć. rectificatio>

Rektyfikacyjny przym. od **Rektyfikacja**: Zakład R. Towarzystwo rektyfikacyjne.

Rektyfiat, u, lm. y **produkt rektyfikacji**: Ministerjum skarbu obstałowało w Warszawie całkowite urządzenie gorzelnii i R., odrzucając oferty zagraniczne. <Łć. rectificatus, od rectificare>

Rektyfikator, a, lm. y **aparatus rektyfikacyjny**. <Łć. rectificator>

Rektyfikować, uje, **owal** l. × R. **prostować, sprawić, poprawić, naprawić, doprowadzić do porządku**. 2. × R. **uniewinniać, usprawiedliwiać, tłumaczyć**: Prosiłem go, aby brata swego rektyfikował. Mat. 3. chem. **dokonywać rektyfikacji spirytusu, okowity, oczyszczać rektyfikując**: Skarb zamierza sprzedawać okowitę rektyfikowaną. 4. mat. **prostować linię krzywą; mierzyć łuk linii krzywej**. × R. s. **uniewinniać s., usprawiedliwiać s., tłumaczyć s.**: Jużem s. i tym rektyfikował, żem ja tą chorobą złożony. Pas. <Łć. rectificare>

Rektyfikowanie, a, blm., czynność cz. **Rektyfikować**, **rektyfikacja**.

× **Rektyfikowanie się**, a s., blm., czynność cz. **Rektyfikować** s.

× **Rekuperacja**, i, lm. e **odzyskanie, odebranie, ponowne nabycie**: Chrześcijańskie wojska na rekuperację Jerozolimy, a w niej grobu Chrystusowego, ekspedycją czyniły. Nies. <Łć. recuperatio>

× **Rekuperować**, uje, **owal odbierać napowrót, odzyskiwać**. Biel. M., Kulig. R. dług. <Łć. recuperare>

× **Rekuperowanie**, a, blm., czynność cz. **Rekuperować**.

[**Rekurát**] przys. p. **Akurat**. <Zam. Akurat>

[**Rekuratnie**] przys. p. **Akuratnie**. <Zam. Akuratnie>

× **Rekurent**, a, lm. ci ten, co s. żali, **wnosi skargę, proszący o pomoc**. <Łć. recurrens, 2 pp.-ntis, od recurrere>

× **Rekuować**, uje, **owal**, [**Rekusować**] **robić zażalenie, odwoływać s. do wyższej instancji, apelować, prosić o rekurs**: W razie niezatwierdzenia konfiskaty prokurator rekuruje. <Łć. recurrere>

× **Rekuowanie**, a, blm., czynność cz. **Rekuować**.

Rekurs, u, lm. y l. **odwołanie s. do wyższego sądu, do wyższej władzy, apelacja, skarga, zażalenie**: Wniósł R., ale mu go odrzucono. Obaj skazani założyli R. do wyższej instancji. 2. **prawo po-**

szukiwania swej należności wekslowej na indosancie weksłu, regres do niego. <Łć. recursus>

Rekursowy przym. od **Rekurs**: Skarga rekursowa.

[**Rekusować, uje, ował**] p. **Rekuować**. <Zam. Rekuować>

[**Rekusowanie, a, blm.**] czynność cz. **Rekusować**.

[**Rekut, a, lm. y**] p. **Rekrut**. <Zam. Rekrut>

Rekuza, y, lm. y odmowa, odprawa dana przez pannę starającemu s. o jej rękę, odkosz, arbus: Dać, dostać rekuzę. Wstydl! boby powiedziano, że mścił s. rekuzy. Mick. <Łć. *recusa (re + causa), recusare>

× **Rekuzować, uje, ował odmawiać, dawać odmowę, odprawę; nie przychylić s. do żądania**: Nie mogą R., podjęli s. razem ze mną akta rejestrować. Mat. Ja mu nie rekużuję, braciszku, pomału! sam mówisz, że jeszcze za wcześnie, zbyt młodzi (=ja go nie odpalam, nie odtrącam, nie odpycham; nie daję mu odkosza). × **R. s. wymawiać s., uchylać s., odmawiać**: Cóż to, czy mi s. waćpan rekużujesz? Słow. <Fr. récusar>

× **Rekuzowanie, a, blm., czynność cz. Rekuzować**.

× **Rekuzowanie się, a s., blm., czynność cz. Rekuzować s.**

[**Rekwije, Rachwije**] *requiem*: Aleluja wdowulinkom, R. babkom. Gdy mię do grobu składają, R. mi zadawają. Śpiewać R. Grać komu R. <Zam. Łć. requiem>

Rekwirent, a, lm. ci urzędnik śledczy, badający, indagator. <Łć. requirens, 2 pp. - ntis, od requirere>

Rekwirować, uje, ował dok. i nied. I. kogo, co a. o kogo, o co=domagać s., wymagać, żądać, zażądać urzędownie: R. podwoły, żywność, obrok, opłatę. Rozruchy wzmogły s.; rekwirowano wojsko. Ją-dę do Smoleńska, do ustanowionej tam komisji, która o mnie rekwirowała. Ochoc. Gieneralność konfederacji rekwirowała do dziedzica Humania o wcielenie w jej szeregi wszystkich kozaków z milicji humańskiej. Byk. 2. [R.]?: Ja rekwirowałem, że s. złoży te łachy do wójta. Bliż. <Łć. requirere>

Rekwirowanie, a, blm., czynność cz. Rekwirować.

Rekwizycja, i, lm. e, [Deskwizycja] I. żądanie jednej władzy od drugiej udzielenia pomocy lub poparcia. 2. wezwanie od jednego sądu, aby inny co załatwił: R. sądowa go nie zastała. Troc. 3. zażądanie od mieszkańców nieprzyjacielskiego kraju, aby dostarczyli wojsku środków żywności i potrzeb wojskowych. <Łć. requisitio>

Rekwizycjonalny przym. od **Rekwizycja**: Mocą listów napominalnych i rekwizycjonalnych wy-górowaną nad wszystkimi obywatelami przemoc rozciągnęła. T. K. <Od Rekwizycja>

Rekwizyt, u, lm. y a. a sprzęt do wykonywania jakiej czynności niezbędny, służący do jakiego celu; sprzęt potrzebny do przedstawienia scenicznego: Rekwizyta teatralne. <Łć. requisitum, od requisitus, od requirere>

Rekwizytor, a, lm. rzy a. owie dostarczyciel rekwizytów, magazynier mający pod swoją opieką rekwizyty teatralne. <Łć. requisitor>

Rekwizytornia, i, lm. e skład rekwizytów teatralnych: Jego R. była to obszerna sala, pełna szaf, szafek i skrzyń. Rap. <Od Rekwizytor>

Rekwizytorski przym. od **Rekwizytor**.

Rekwizytorstwo, a, blm. zawód rekwizytora, za-

kres jego działalności: Z biegiem czasu R. s. przekształciło. Rap. <Od Rekwizytor>

Rekwjalny żalobny, zaduszny: Msza rekwjalna, Wej. Mszę rekwjalną miał ks. biskup poznański. Czern. <Od Łć. requiem>

Relacja, i, lm. e I. doniesienie, sprawozdanie, opowiadanie, świadectwo, raport: Według relacji naocznych świadków. Podsek pański przyniósł znowu ponowną relację, iż lada chwila ruszać s. przyjdzie. Krasz. (= wieść, zawiadomienie). Tam dopiero szczegółową złożyłem relację wojewodzie. Ochoc. Doskonałą o tym R. (wiadomość) podaje. Troc. Wysłaniec zdał relację. 2. × **R. stosunek, związek wzajemny, powinowactwo**: Szczycimy s. relacją do samych świętych; mieli i oni pokrewieństwo z familją Chrystusową. Lach. Relacje, jakie wszyscy mieliśmy z panem wojewodą, czyniły mi nadzieję, że... Ochoc. 3. **wartość**: Wynagrodzić to można sobie przy oznaczeniu relacji, czyli wartości przysłego florena. 4. **muz.**: Fałszywa R. = fałszywy stosunek, użycie w harmonji po sobie w dwóch różnych głosach tonów chromatycznie s. różniących. 5. **praw. poświadczanie woźnego o wręczeniu pozwu**: Wręczenie pozwu woźny poświadczal zeznaną w sądzie relacją; stąd to pochodzi, że i teraz poświadczenie woźnego o wręczeniu pozwu nazywają relacją woźnego. Dutk. <Łć. relatio>

× **Relacjonować, uje, ował składać relację, zdawać sprawę, przedstawiać sprawozdanie, donosić**: Depesze prywatne relacjonowały, że przyszła do Rzymu jedna dywizja piechoty. Ochoc. <Od Relacja>

× **Relacjonowanie, a, blm., czynność cz. Relacjonować**.

Relacyjny przym. od **Relacja**: Sąd R. w daw. Polsce=sąd, na którym zasiadał król z senatorami, a referendarz zdawał relację ze sprawy: W roku 1764 sąd R. skasowany został, sprawy jego przeniesione do asesorskiego. Lel. Sejmik R. = sejmik prowincjonalny, odbywany po sejmie, na którym poseł zdawał relację z tego, co zaszło na sejmie. <Od Relacja>

Relais, a, lm. y fiz. = fiz. Przenośnik. <Nm. Relais, Fr. relais>

× **Relaksacja, i, lm. e zwolnienie, ulga, zwątlenie, pofolgowanie**: Nastawać na to, aby łaska rzpltej w relaksacji dekretu przeciwko Unrugowi okazana, recesses zesze go sejmie odłożona, do skutku była doprowadzona. Kraus. R. = **zniesienie bawicji mniejszej, pozbawiającej praw politycznych tylko, subleacja, sublewacja**. R. tkanek (=rozprzężenie, rozluźnienie, ubezwładnienie). <Łć. relaxatio>

× **Relaksować, uje, ował zwolnić, ulżyć, osłabić, złagodzić, zwątlić, pofolgować**: Prawo o wypowiedzenie posłuszeństwa panu bardzo relaksował Biel. J. Za ich włożeniem s. tak ostry dekret był relaksowany. Mat. <Łć. relaxare>

× **Relaksowanie, a, blm., czynność cz. Relaksować**.

× **Relatować, uje, ował I. zdawać relację, sprawozdanie, donosić, raportować, opowiadać. 2. robić wzmiankę, wzmiankować, wspominać, napomykać o czym, przytaczać co**: Relatuję o tej rozmowie, dlatego że... <Od Łć. relatum, od referro>

× **Relatowanie, a, blm., czynność cz. Relatować**.

× **Relatywnie** przys. od **Relatywny**.

× **Relatywność, i, blm. rz. od Relatywny**.

× **Relatywny względny, odnośny, będący w związku z czym, pozostający z czym w stosunku, sto-**

sowny, odpowiedni: Zaimek R. Zdanie relatywne. <Łć. relativus>

Relegacja, i, lm. e relegowanie, usunięcie, wydalenie, zwłaszcza ucznia ze szkoły, studenta z uniwersytetu. <Łć. relegatio>

× **Relegować, uje, owal** dok. i nied. *usunąć, wydalic, usuwać, wydalac, oddalic, wypędzić*: Król widział ś. zmuszonym R. konferencję na trzy dni na przedmieście Kazimierz. Stadn. R. kogo z kraju=*wygnac, wywołac, banitowac.* <Łć. relegare>

× **Relegowanie, a, blm., czynność cz. Relegować, relegacja.**

Relawa, y, lm. y wyciąg, spis, obrachowanie: R. obiadowa=*spis ilości produktów użytych do przygotowania obiadu oraz ich wartości i wyprowadzenie ogólnej ceny obiadu.* <Fr. relevé>

× **Relewacja, i, lm. e ulżenie, ułatwienie; uwolnienie, zwolnienie.** <Łć. relevatio>

× **Relewować, uje, owal l. ulżyć, ułatwić, sfolgować. 2. uwolnić, zwolnić:** Koseckiego relowano od dekretu kanclerza koronnego asesorskiego. Mat. <Łć. relevaré>

× **Relewowanie, a, blm., czynność cz. Relewować.**

Relicytacja, i, e lm. powtórna licytacja z powodu niedotrzymania warunków pierwszej licytacji. <Łć. re + licytacja>

[Religa, i, lm. i, Remanda] **1. koń stary. 2. człowiek niezgrabny, niezgrabijasz, niemrawa.**

[Religać się, a ś., al ś.] **1. niezgrabnie ś. poruszać 2. babrać ś., gmerać ś., kręcić ś.:** R. ś. w błocie. Zwr. M.

[Religanie się, a ś., blm.] **czynność cz. Religacja ś.**

[Religijan, a, lm. y] p. Religjant. <Zam. Religjant>

Religijnie przys. od Religijny: Wychowywał dzieci R. Sztuka renesansu, niereligijnie wyobrażająca nawet kościelne rzeczy. Spas.

Religijno - p. Religijny.

Religijność, i, blm. rz. od Religijny: Życie jego odznaczało ś. duchem głębokiej religijności. Nawet dla jego dziwactw i niereligijności miał szacunek. Rog.

Religijny przym. od Religja, pobożny, bogobojny: Fanatyzm R. Książki treści religijnej. Walki religijne (= *wyznaniowe*). Natrafiamy na pojęcia niereligijne wcale. Chm. Dogmat R. Leon wykształcił ś. na religijnego malarza. Krasz. Tak zwane nowinki religijne zajały do Polski. Krasz. Wychowanie religijne. Przemawiał w duchu religijnym. Rej nie ma stalszej posady religijnej. Krasz. Wyssał z mlekiem silne uczucia religijne. Krasz. Emil był R.: wychodząc, chciał ś. przeżegnać. Hrabia był powszechnie znany jako człowiek R. Rog. Lud irlandzki, dotknięty w swych religijno-etycznych uczuciach, wypowiedział mu swe posłuszeństwo. Może przeczuwał, że ostatni raz widział tę religijno-narodową pamiętkę. Bał. Podstawami były własna i rodzima oświata, duch religijno-rycerski. Kaczk. Przetom religijno-społeczny Nagan. Zapobieżenie manifestacji religijno-ulicznej. Spas. Te studja zostały spowodowane rozstrojem religijno-umysłowym, jaki cechuje nasze społeczeństwo. Nagan. <Od Religja>

Religja, i, lm. e, † Relja wiara w Boga i cześć Mu oddawana, kult Boski, sposób chwalenia Boga, wiara, wyznanie, kościół, obrządek, zasady wiary i moralności: R. naturalna = *wiara w Boga wynikająca z pobudek serca i rozumu, nie oparta*

na dogmatach żadnego wyznania i dążąca głównie do osiągnięcia jak najwyższej moralności: R. objawiona, chrześcijańska, katolicka, mojżeszowa czyli żydowska, mahometańska, pogańska. R. panująca. Nauka religji i moralności (jeden z przedmiotów wykładanych w szkołach). Duch, zasady religji. Przyjąć jaką religję a przejść na jaką religję. Zmienić religję. R. jest prawdziwą moralności mistrzynią, podstawą i rękojmją społecznego porządku, ogniskiem duchowego życia jak człowieka, tak społeczeństwa. Kras. A. Wiele jest fałszywych religji. Kras. A. Masz powinności, któremi nas Bóg obowiązuje raczy, a od tego obowiązania wszystkie postępek nabożeństwa chrześcijańskiego jest nazwany religją, to jest obowiązaniem. Zarn. Naszy przodkowie, w rycerskich sprawach wszystkie wiek swój trawiając, nie dysputowali o religji. Stryjk. Nie mają żadnego sumnienia ani religji. Wuj. Ludzie do brzy i pobożni, w których sercach zieleni ś. i kwitnie R. i bojaźń Pana Boga. Wuj. Gdzie ofiary i kaptana niemasz, tam religji niemasz i Boga tam nie znają. Skar. Królowie pobożni o religją największe staranie mieli. Skar. R. jego (Teodozjusza) państwo trzymała i rozszerzała. Skar. Usadzenie rzpltej najprzedniej ś. na religji wspiera. Skar. Paganie, fundując swoje królestwa, pierwsze prawo o religji i służbie Bożej stawili. Skar. Pan Bóg dał Mojżesza... aby ich pierwej religji, to jest wiadomości prawego Boga i służby Jemu powinnej.. nauczył. Skar. Mozem ś. z ich stateczności przy starych i ojcowskich bogach i religji budować. Skar. Jaka to ma być R.: czy turecka? czy perska? czy katolicka? o tym ani słowa; niechaj będzie, jaka chce. Birk. Naród polski religją Mieczysławowi wienien. Nar. R. jest poznanie prawe Boga i czei Jemu należytej. Kras. Nie sprzeciwia s. R. czułości. Kras. Obowiązki religji przodkują wszystkim innym. Kras. Pełń obowiązków religji. Kras. R. nie jest potrzebą Boga, ale potrzebą człowieka. Śniad. Gruntem szczęścia osobistego i najbezpieczniejszą warownią obyczajów i moralności jest R. Śniad. R., umiejętność służenia bogom, u pogan. L. W religji szukać ulgi zboliałemu sercu. KK. Czyńcie dobrze wszystkim ludziom, jakiegokolwiek są religji. Stasz. Szkoła nie czująca ożywego ciepła religji w żadnej epoce zdrowych owoców przynieść nie może. Pleb. Gdzie tylko cząstka naszego własnego serca dotknięta, tam religji nam potrzeba. Krasin. Łatwiej miasto w powietrzu zbudować, niż państwo bez religji. Kras. A. Na religji stoją społeczeństwa i państwa. Szuj. Ktoby usiłował szepięć zasady moralności bez religji, czyniłby jak ten, co sadii drzewo, odciawszy wrzody od niego korzenie. Kras. A. Rewolucja r. 1794 nie przybrała ani na chwilę charakteru niereligji. Ochoc. (= *ateuszostwa, wezbożności*). Tak R. nakazuje. <Łć. religio>

× **Religjament, u, lm. y spójnia, łącznik:** Rozsadek—najpośledniejszy wyrób ludzkiego mózgu, klej, co w spójności trzyma mędrców i prostaczków, gdy im najwyższego religjamentu, gdy im miłości zabraknie. Zm. <Od Religja na wzór innych tego typu wyrazów z—ament>

Religjancki przym. od Religjant: Mają silnie zacięty ton, nie powiem religijny, ale R., ewangelicki, w duchu Wesleya lub Buchanana. Nagan. Włócił do Angli religjanckim mecenasem nieprzetrawionych teorii socjalistycznych. Nagan. <Od Religjant>

Religjant, a, lm. oi, [Religjant] człowiek religijny, zachowujący ściśle zasady religii i przepisy kościoła, dewot, bigot. <Od Religja, z końcówką niby łacińską>

Religjantka, i, lm. i forma ż. od Religjant.

Religjantyzm, u, blm. cecha, charakter religjanta, dewocja, bigoterja: Niema błahej myśli w potocznej rozmowie, którejby nie nawiązywał do swego kłębka religjantyzmu. Nagan. <Od Religjant>

Relikwia, i, część w lm. Relikwie l. szcztłki, szczególnież ciał świętych; przen. droga sercu pamiętka: Relikwie, kości świętych ludzi ku czci ich wystawione kościelnym zdaniem. Kn. Mszczczy a. relikwie. Sak. Relikwie, słowo łacińskie, rozumie ś. ostatki, eo nam święci zostawili. Żarn. Kości i inne ostatki świętych ludzi, relikwie. Karnk. Cóż za pożytek z kości świętych i innych relikwii i grobów ich bierzem? Wielki. Skar. Zbiegał ś. lud na uczczenie świętych relikwii. Skar. Ile relikwów ode mnie nabrali. Sienk. Po matec mi został obrazek Najśw. Panny Częstochowskiej, który za relikwją chowam. Krasz. Szanować co jak relikwie (= jak świętość religijną). Żart.: Fatum mi tę relikwję przeznaczyło. Krasz. (= strupieszalą babę). Szczerbiec Chrobrego, R. narodowa. 2. † Relikwie domowe = części rodzajne, organa płciowe: Macają go przez stołek dziurawy, czy ma relikwie domowe. Biel. M. <Łć. reliquiae>

Relikwjalny przym. od Relikwia. L.

Relikwjarz, a, lm. e rodzaj malej monstrancji, skrzyneczka, puszka a. krzyż, zwykle z metalu szlachetnego, mieszczące wewnątrz szcztłki świętych lub inne relikwje: R. ozdoba bajorkami. L. Zdr. Relikwjarzyk. <Od Relikwia>

Relikwjarzyk, a, lm. i p. Relikwjarz: Cdzłoci nieboszezki matki R. Pol.

† Relja, i, lm. e p. Religja: Której relji jesteś? Kn.

Reljef, u, lm. y robota wypukła, płaskorzeźba; bryłowane odstawienie przedmiotów od tła w obrazie; przen.: uwyppuklanie ś. jakich cech wskutek zestawienia z przeciwnymi cechami, wskutek kontrastu: Gzmys zdbi wielki R. z cynku. <Fr. relief, z Włos. rilievo>

Reljefowy przym. od Reljef: Szlachta lubuje ś. bardziej w figuralnych pomnikach reljefowych. <Od Reljef>

Relokacja, i, lm. e poddzierzawienie lokalu; odnowienie kontraktu dzierzawnego. <Łć. relocatio>

Rels, a, lm. y szyna kolei żelaznej: Relsy wypukłe, wkłesłe. <Ang. rails>

Relsowy przym. od Rels.

† Reluicja, i, lm. e praw. odkupienie przez ostatniego właściciela posiadłości, oddanej wierzycielom. <Łć. relutio>

† Reluicyjny przym. od Reluicja: Prawo reluicyjne = prawo wykupu zastawu.

1. [Rem, a, lm. y] p. Rzemień.

2. [Rem, u, lm. y, Rema] wiosło. <Łć. rēmus>

† Rema, y, lm. y, [Rema] p. Ryma.

[Rema, y, lm. y] p. 2. [Rem]: Powietrze na Wiśle przeciwnie, trzeba użyć remy — i wskazał na wiosło. Grusz. <Łć. rēmus>

Remanent, u, lm. y pozostałość, reszta zbywająca: R. w kasie, w zbożu, w produktach, w towarach. Remanenta, kilkadziesiąt tysięcy wartujące, za kilkaset rubli zlicytował pozornie.

Ochoc. R. podatkowy = to, co pozostało do zapłaćenia, zaległość podatkowa. <Łć. remanens, 2 pp. -tis, od remanere>

Remanentowy przym. od Remanent.

Remanifest, u, lm. y manifest strony zaczepionej w odpowiedzi na manifest (na zażalenie) wniesiony przez nią do akt sądowych. <Łć. re + Manifest>

Remanifestować, uje, ował, R. ś. dok. i nied. odpowiedzieć na manifest, wystąpić z remanifestem, protestować, zastrzegać ś.: Na ów manifest deputatów remanifestowała w aktach wieczystych komisja, że wojsko zostaje w ciągłym buncie. Moracz. Starosta opeski remanifestował ś. oniesłuszną weksę. Mat. <Od Remanifest>

Remanifestowanie, a, blm., czynność cz. Remanifestować.

Remanifestowanie się, a ś., blm., czynność cz. Remanifestować ś.

× Remarka, i, lm. i uwaga, spostrzeżenie, nota, notatka. Sł. wil. <Fr. remarque>

× Remarkować, uje, ował uważać, postrzegać, notować. <Fr. remarquer>

× Remarkowanie, a, blm., czynność cz. Remarkować.

[Rematez, u, lm. y] p. Reumatyzm. <Zam. Reumatyzm>

[Rematys, u, lm. y] p. Reumatyzm.

[Rematysowe ziele] roś. janowiec kołący (genista germanica). <Z Rematyz>

[Rematyz, u, lm. y] p. Reumatyzm.

[Remąnda, y, lm. y] p. Religja.

Rembrand, u, lm. y rysunek o silnych kontrastach światła i cieni. 2. p. Rembrandowski. <Od nazwiska Rembrandt>

Rembrandowski, Rembrantowski: Oświetlenie rembrandowskie = oświetlenie odznaczające ś. silnymi kontrastami światła i cieni. Kapelus z R., Rembrand, Rembrant kapelus pilśniowy o szerokich skrzydlach, z których jedno jest fantazyjnie podgięte. <Od Rembrandt>

Rembrant, a, lm. y p. Rembrand: Dzieci patrzą z udaną powagą z pod swych wielkich rembrantów. Zap. <Od nazwiska Rembrandta, malarza holenderskiego (1606—1669)>

Rembrantowski p. Rembrandowski.

Rembursować, uje, ował pokryć, zaspokoić rachunek, zwrócić wyłożone pieniądze, zapłacić należność. <Fr. rembourser>

Rembursowanie, a, blm., czynność cz. Rembursować.

[Remcować, uje, ował] = Ramcować.

[Remcowanie, a, blm.] czynność cz. Remcować.

[Remda, y, lm. y] p. Ramda.

Remedjum, w lp. nieod., lm. a, ów l. środek zaradczy, lekarstwo: Przy takich zmartwieniach naszych jedyne R. jest preferansik. Zach. Potrzeba, abyś pan Antycznemu przełożył, aby remedjów na zwłokę interesów nie wyrabiał. Krasz. 2. lek. środek lekarski, lekarstwo, lek. 3. men. prawem dozwolony brak na wadze lub próbie monet złotych i srebrnych. <Łć. remedium>

[Remedyje, ów, blp.] p. Termedje. <Z Termedje>

Rememorować, uje, ował przypomnieć: Wielu późniejszych życia chwil tak dokładnie i żywo trudno mi dziś sobie R. Krasz. <Łć. rememorare>

Rememorowanie, a, blm., czynność cz. Rememorować.

Remeryt, u, lm. y min. *minerał z gromady gipsowców, jeden z nierozpuszczalnych siarczanów żelaza, Fe SO₄. Fe₂ S₈ O₁₂ + 12H₂ O.* <Od nazwiska Römer >

Remesa, y, lm. y han. *weksel w stosunku do tego, komu ma być zapłacony; przesyłka pieniędzy a. szczeg. weksłu; weksel na giełdzie sprzedawany.* <Nm., Fr. remesse, Włos. rimessa >

Remesować, uje, ował han. *przesyłać weksle, walory.*

Remesowanie, a, blm., *czynność cz. Remesować.*

[Remie, a, lm. a] p. **Ramię.** <Z Ramię >

[Remiesz, a, lm. e] zool. p. **Raniuszek.**

[Remię, enia, lm. ona] p. **Ramię.** <Zam. Ramię >

Remingtonit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, wodny węglan kobaltu o składzie bliżej nieokreślonym.* <Od nazwiska odkrywcy >

Reminiscencja, i, lm. e l. *przypomnienie tego, co przeszło, przebrzmiało; szczególnie zapamiętany, wspomnienie rzeczy z czasów odległych.* 2. w literaturze i muzyce, *myśl, wrażenie, motyw spostrzegane już gdzieś indziej, plagiat mimowolny: Reminiscencje gminnych pieśni — przez Teofila Lenartowicza. Gdziekolwiek trażą s. reminiscencje klasyczne, kończą się ślady wieku, bez których czegośby Trenom brakowało. Tarn.* <Łć. reminiscencia >

Remis, u, lm. y, Remisja l. *odłożenie sprawy na inne posiedzenie sądu, do innego sejmku: Remisy na sejm mają być odsyłane. Troc. W czwartek remisy od sądów na sejmach sądzone być mają. Troc. 2. nierozegrana partja w grze szachowej. 3. han. dozwolone przedłużenie terminu wypłaty; zwolnienie z długu. 4. karc. zrzeczenie s. gry przez partnera, gdy na niego kolej przyjdzie, a to z powodu złej karty i z postawieniem platki.* <Nm. Remiss, Fr. remise >

Remisa, y, lm. y l. han. *prawo służące kupcom względem towarów otrzymanych z zagranicy: Za remisę rachowano tylko 1/4 %.* T. K. 2. † R. praw. *odesłanie sprawy przez sąd do pewnego tamże wyznaczonego sądu lub odesłanie na grunt. 3. akt niepojednania w sądzie pokoju, wskutek którego strony odsyłają s. do drogi sądu.* St. wil. <Od Łć. remissus, od remittere >

Remisja, i, lm. e l. p. **Remis.** Troc. 2. × R. patol. *zwolnienie (choroby) (remissio).* <Łć. remisio >

Remisjer, a, lm. rzy han. *pośrednik na giełdzie, który zlecenia swoje powierza do wykonania agentowi urzędowemu; giełdziarz zachęcający osoby prywatne do operacji giełdowych spekulacyjnych.* <Od Remis pod 3 >

Remisować, uje, ował karc. *gry kolej nadzieje, zrzec s. gry dla złej karty, stawiać za to platkę.* <Od Remis >

Remisowanie, a, blm., *czynność cz. Remisować.*

Remisowy l. *przym. od Remis: W remisowym rejestrze sądzono procesa z kontraktów zastawnych, dzierżawnych i innych wynikię. Ochoc. 2. przym. od Remisa: Towary remisowe*

Remispas, u, lm. y han. *pozwolenie piśmienne na odebranie towarów, sprowadzonych z zagranicy: Remispasy zwyczajne, jarmarczne.* <Nm. Remisspass >

[Remisz, a, lm. e zool.] p. **Remiz.**

[Remiszowy] *przym. od Remisz, remisowy: Remiszowe gniazdo lekarstwem dla bydła. Haur.*

Remitenda, ów, blp. *w księgarstwie, książki*

wzięte w komis i odsyłane napowrót. <Od Łć. remittendus, od remittere >

Remitent, a, lm. ci, Cedent han. *ten, co przekazuje komu weksel i upoważnia go do odebrania wyrażonej na nim sumy.* St. wil. <Łć. remittens, 2 pp. -ntis, od remittere >

Remitować, uje, ował l. han. *zwracać, odsyłać napowrót. 2. posyłać weksel. 3. opuszczać coś ze swego żądania (przy wekslach).* <Łć. remittere >

Remitowanie, a, blm., *czynność cz. Remitować.*

Remiz, a, lm. y, [Remisz, Rzemieśnik], Rzemieśnik, Rzemieśnik, Rzemiuszczek zool. (remiz pendulinus) *ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny sikor.*

Remiza, y, lm. y l. rabat, ustępstwo w cenie, niżenie ceny. St. wil. 2. *skład powozów do sprzedania a. do wynajęcia, wozownia: Król rozkazał, aby mi urządzić remizę na trzy powozy i stajnię na sześć koni. Kraus. Utrzymywać remizę. R. parowozowa = parowozownia, parowoznia. 3. powóz do wynajęcia. 4. prow. = a) dorożka, fiaker publiczny. b) plac, stacja, gdzie stoją dorożki. 5. przegrana z powodu złej karty.* <Nm. Remise, Fr. remise >

Remizic się, i s., il s. *przegrywać w preferans, stawiać bety, becić s.* <Od Remiza >

Remizować, uje, ował umieszczać w remizie: *Pociąg cesarski, remizowany stale w Skierniewicach.* <Od Remiza pod 4. >

Remizowanie, a, blm., *czynność cz. Remizować.*

1. **Remizowy** *przym. od Remiza: Plac, powóz R.*

2. **Remizowy** *przym. od Remiz, remisowy: Alboż owe Humniska? każdy o tym wiedział, że niby w remisowym gnieździe cześnik siedział. Pol.*

Remizy, ów, blp. (aegithalinae) *rodzaj ptaszków wróblowatych, sikorowatych.* <Od Remiz >

Remiznik, a, lm. cy prow. *dorożkarz, fiaker.* <Od * Remizny, od Remiza pod 4. >

Remizenie się, a s., blm., *czynność cz. Remizic s.*

Remolada, y, lm. y *rodzaj sosu z jaj, musztardy, octu, oliwy i korzeni, sos tatarski.* <Fr. remolade >

Remonita, ów, blp. praw. *wzajemna odpowiedź strony przeciwnej w procesie na monita, to jest na uwagi, wnioski drugiej strony.* <Łć. re + Monit pod 3. >

Remonstracja, i, lm. e, [Lumenstracja] l. *przekładanie, przedstawienie, perswazja, tłómaczenie: Nic już nie pomagały żadno remonstracje, ani upomnienia. Skar. Gdy zaczął remonstracje swoje czynić do pokoju, złażał go podskarbi, jako synowca. Mat. 2. robenie zarzutów. St. wil. Takie były Bystrego i innych nieprzyjaciół naszych złośliwe remonstracje. Mat.* <Łć. remonstratio >

Remonstranci, tów, blp. sekta religijna kościoła ewan.-reformowanego swobodniej wykładająca naukę o przeznaczeniu, założona w wieku XVII, arminjanie. <Łć. remonstrans, 2 pp. -ntis, od remonstrare >

Remonstrować, uje, ował l. czym *twierdzeniom przeciwstawiać swoje odmiennie twierdzenia, zbijać czyje wywody swojemi wywodami. 2. przekładać, perswadować, tłómaczyć, wystawiać przed oczy, wytykać, wyrzucać na oczy: Remonstruje tyranją na misjonarzach uczynioną. Dyak. Obiegł dwory:*

duński, rosyjski, polski, remonstrując młodość króla szwedzkiego. Mat. Obrano go posłem z tą instrukcją, aby remonstrował konstytucją r. 1717, która elekcją kontrahentów przyłwojewództwach i powiatach zostawiła. Mat. < Łé. remonstrare >

Remonstrowanie, a, blm., czynność cz. Remonstrować, remonstracja: Posyła król mapę do remonstrowania wezyrowi, że jest insza droga. Dyak.

Remont, u, lm. y l. a. × Remonta = a) zakupienie koni do wojska w miejsce ubitych. b) konie zakupione dla wojska, nie wydłużone jeszcze w służbie wojskowej. 2. naprawa i utrzymanie drogi, budynku i t. p. < Fr. remonte >

× **Remonta, y, lm. y p. Remont, Mrong.**

Remontant, a, lm. y ogr. krzewy (róże, goździki, maliny, poziomki i t. d.), kwitnące powtórnie. < Fr. remontant >

Remonterz, a, lm. e, Remontjer ten, co wybiera i kupuje konie dla konnicy.

Remontjer, a, lm. owie a. rzy p. Remonterz: Zjeżdżali ś. tu z Prus remontjerowie... dla remonty regimentu. T. K. < Od Remont pod l. >

Remontoar, u, lm. y zegarek uszkiem nakręcany: Gani ciągle z regularnością remontoaru. Zawil. < Fr. remontoir >

Zawilować, uje, ował zakwitnąć powtórnie tegoż roku.

Remontowanie, a, blm., czynność cz. Remontować.

† **Remora, y, lm. y zawada, przeszkoda, mitręga:** Lada R. niższego zatrzyma, aż go na morzu śnieg i zima. Pot. < Łé. remora >

× **Remorkier, a, lm. y rodzaj statku morskiego, holownik.** < Fr. remorqueur >

× **Remorkować, uje, ował ciągnąć za sobą, holować:** Pod tym względem odegraliśmy rolę okrętu remorkowanego. Jeż. < Fr. remorquer >

× **Remorkowanie, a, blm., czynność cz. Remorkować.**

Remp, u, lm. y kosz. koszyk po odjęciu od niego wieczka. < ? Dnm. Rumpf >

Remplować, uje, ował szew, kraw. miętosić szew, aby go po sprasowaniu nie było znać wiele. < ? Nm. rimpeln >

Remplowanie, a, blm., czynność cz. Remplować.

[**Rempsować, uje, ował**] gryźć ostremi zębami, ciąć zębami. < ? Nm. >

[**Rempsowanie, a, blm.**] czynność cz. Rempsować.

[**Remptać, a, a!**] I. krajać, rznąć tępym narzędziem. 2. gryźć zdartymi zębami. < ? >

[**Remptanie, a, blm.**] czynność cz. Remptać.

× **Remuneracja, i, lm. e jednorazowe wynagrodzenie, zapłata, rekompensata, indemnizacja, odszkodowanie, bonifikacja.** < Łé. remuneratio >

× **Remunerować, uje, ował dok. i nied. wynagrodzić, zapłacić, rekompensować, indemnizować, odszkodować, bonifikować:** Mieli prawo przedstawiać rządowi do zatwierdzenia wybranych i remunerowanych przez siebie zastępców. Spas. < Łé. remunerare >

× **Remunerowanie, a, blm., czynność cz. Remunerować.**

1. **Ren, u, blm. wino reńskie:** Szampan, R., węgryzn dodaje wesolej miny. L. < Od nazwy rzeki Ren, Nm. Rheinwein >

2. **Ren, a, lm. y maszt drugi na okręcie, prosto stojący, takich wymiarów, jak reja.**

3. **Ren, a, lm. y, × Renn, Renifer, † Rangifer, † Ranifer, † Rongifer, × Ronifer zool. (rangifer) zwierzę racicowe, pełnorogie, w obu płciach rogate:** Na górach jest dosyć zajaców, renów i wszelkiego pastwa. L. < Szwed. ren, Nm. Renn >

× **Rendant, a, lm. ci l. poborca, prowadzący rachunki.** 2. ten, co pilnował materiałów piśmiennych i formularzy (urząd w daw. Komisji skarbu w Warszawie). R. banderoli. < Nm. Rendant, Fr. rendant >

† **Rendle, i, blp. tkanina na suknie damskie:** Drugi w roku podnosił i wyciągał leciuchno śliczne rendle i sigalety, pokazując, jak ś. fałdowały misternie, lśniły i mieniły w świetle. Krasz.

[**Rene, ego, lm. e, Rane]** nabożeństwo poranne, jutrznia. < Zam. Rane, od Rany >

Renegat, a, lm. ci l. chrześcijanin, który przyjął wiarę mahometańską, poturczeniec, zaprzaniec religijny, odstępca wiary. 2. przen. ten, co dla widoków osobistych odstąpił zasad politycznych, ucieknier z pod sztandaru stronnictwa, partji; odszczępieniec, odstępca: Nie wiem, dlaczego i skąd w kolebce już stałem ś. renegatem tradycji rodzinnych. Krasz. < Nm. Renegat, Fr. renégat, Łé. renegatus, od renegare >

Renegatka, i, lm. i forma ż. od Renegat.

[**Renek, nku, lm. nki**] p. Rynek.

Renesans, u, blm., × Renesansa odrodzenie, epoka odrodzenia, styl odrodzenia: Wiek, styl renesansu. Ta kaplica jest prawdziwym cackiem wczesnego renesansu. Z tych promieni narodzi ś. R. po średniowiecznej pomroce. Sienk. < Fr. renaissance >

× **Renesansa, y, blm. p. Renesans. Pol.**

Renesansowy przym. od Renesans: Styl R. Epoka renesansowa. Mniejszej wartości są wystawianych Włochów renesansowe grobowce. Gers. Piękny szczegół budowli renesansowej.

Reneta, y, lm. y ceniony gatunek jabłek. Zdr.

Renetka, i, lm. i p. Reneta.

Renetka, i, lm. i p. Reneta.

Renglajz, u, lm. y, Renglajza noż. fasonowy kawałek stali koniecznej, na którym doprowadza ś. skuwka do potrzebnego kształtu przez jej klepanie. < Nm. Ringeleisen >

Renglajza, y, lm. y p Renglajz. < Nm. Ringeleisen >

Rengloda, y, lm. y p. Renkloda.

Renglota, y, lm. y p. Renkloda: U niej były tylko francuskie sliwki a. rengloty duże jak jabłko. Bał. < Fr. reine-claude >

[**Renica, y, lm. e]** p. Ryńka.

[**Renić, i, il]** robić co wcześniej: Kto reni (= wcześniej sieje), temu ś. zieleni. Prz. < Zam * Ranić, od Rany >

[**Renie, enia, lm. ona]** p. Ramię. < Zam. Ramię >

[**Renienie, a, blm.**] czynność cz. Renić.

Renifer, a, lm. y l. p. 3. Ren: R. rączy. Mor. Lasy lapońskie pełne reniferów. Wyrw. 2. posp. skóra z renifera. 3. jeden z gwiazdozbiorów północnych. < Łé. zool. rangifer >

Reniferowy przym. od Renifer, renowy: Skóra reniferowa.

Renio, a, lm. e, Rynio piesz. żart. reński, złoty reński, gulden: Wszak i na tym padole płaczu żyje ś. nieźle, dopóki są renie. Narz. < Z Reński >

Renitencja, i, blm. upór, uporczywość, zacięcie ś.: Czegom wszelako nigdy ś. nie spodziewał, to owej nieuczciwej renitencji a niegościnnosci ze strony panów szlachty. Łoż. < Łé. renitentia >

Renitent, a, lm. ci człowiek stawiający opór, oporny, uparty: Zaprowadzenie corocznej lustracji szlachty pod karą konfiskaty majątków na renitentów. Kis. <Łć. renitens, 2 pp.-ntis, od renitor>

× **Renjon, u, lm. y zabawa taneczna w miejscach kuracyjnych.** <Fr. réunion>

Renkloda, y, lm. y, Rengloda, Rengłota, Renkłota, × Rankłota, [Legrada, Lengroda, Legrota] gatunek śliwek; owoc tej rośliny o barwie zielonawo żółtej. <Fr. reine-claude>

× **Renn, a, lm. y p. 3. Ren:** W Laponji jest zwierz jak koń podługowaty, zowią go ranifer albo R., ma skórę, jak na osle, kosmatą, nogi jak u jelenia, rogi długie gałęziowate; kiedy go w sianie zaprzęga, przez 24 godzin ubieży na nim 30 mil niemieckich. Paszk. Co dawni Polacy nazywali łosiem zamorskim, to zupełnie inszy od łosia gatunek jest; najlepiej zachować cudzoziemskie nazwisko R. Stasz. <Fr. renne, Nm. Renn>

[Reno] p. **Rano.** <Łam. Rano>

Renoma, y, blm. sława, mniemanie u ludzi, rozgłos, dobre imię, opinja, reputacja, wziętość: Ma dobrą renomę u ludzi. Rad temu, co mu jakąś niewyznaczają robiło renomę. Ochoc. Kobieta nie ciesząca się dobrą renomą. Założył magazyn angielski, który w wielkiej był renomie. Ochoc. <Fr. renomée, Nm. Renommee>

Renomesznyt, u, lm. y fecht. cięcie od ucha pod nosem ku drugiemu uchu. <Nm. Renommeschnitt>

Renomista, y, lm. ści ten, co się ubiega o renomę, o dobre imię, sławę, wziętość: Pies jest trochę renomistą. Śł. wil. <Od Renoma; Nm. Renommist>

Renomistka, i, lm. i forma ż. od Renomista.

Renomować, uje, ować? Książd Obłoczyński, misjonarz apostołski, renomował, za danym sobie breve apostołskim, dawne misje. Mat. <Od Renoma>

Renomowanie, a, blm., czynność cz. Renomować.

Renomowany I. im. od Renomować. 2. mający wyrobioną renomę, cieszący się uznaniem, z ustalonym dobrym imieniem, wzięty, sławny, znany powszechnie z dobrej strony, chwalony powszechnie: Na prawo świeciła mu francuska renomowana wówczas restauracja. Krasz. Towar R. Wyroby firmy renomowanej Bogaćstwo sprawiło, że tam jako o koronę dobijali się ludzie bogaci, renomowani. Krasz.

Renons, u, lm. e kare. I. kilka kart pozostałych po rozdaniu kart w grze preferansowej, które zabiera utrzymujący się przy licytacji, taljon, talon. 2. karty, które gracz odrzuca, kupując taljon. 3. brak kart pewnej maści: Mieć R. w treściach (=nie posiadać trefli). 4. niedodanie karty właściwej maści, kiedy się ją posiada. 5. posiadanie silnych kart pewnego jednego koloru. Śł. wil. <Fr. renonce>

Renonsować, uje, ować I. wyrzekać się, zrzekać się czego. 2. w grze w karty, zdawać kartę innego, niewłaściwego koloru. <Fr. renoncer>

Renonsowanie, a, blm., czynność cz. Renonsować.

Renonsowy przym. od Renons.

Renowacja, i, lm. e I. odnowa, odnowienie, odświeżenie, restauracja. R. weksłu = przedłużenie. 2. gór. odnowienie licencji, czyli pozwolenia żupnika, gdy gwarek po przerwie w robotach wracał do kopania Łab. <Łć. renovatio>

Renowacyjny przym. od Renowacja: Fundusz

R. Przed upływem zastrzeżonego w aktach renowacyjnych terminu przymierza.

[Renować, uje, ować] *uganiać się, robić hałas przez bieganie.* <Nm. rennen>

[Renowanie, a, blm.] *czynność cz. Renować.*

Renowy przym. od 3. Ren, reniferowy.

Renseleryt, u, lm. y min. minerał z gromady sylikoidów, z grupy serpentynu.

Renta, y, lm. y ta część dochodu z produkcji, którą otrzymuje właściciel bogactw przyrody użytkowanych przy produkcji; stały roczny dochód z majątku lub kapitału, oddanych bezpowrotnie za ten dochód. R. gruntowa = czysty dochód z ziemi po potrąceniu procentu od kapitału włożonego i wynagrodzenia za pracę. R. państwowa = dług państwowy nieumarzalny, który zaciągając, państwo nie obowiązuje się do zwrotu kapitału, lecz tylko do płacenia procentów. R. dożywotnia. <Nm. Rente, Fr. rente>

Rentjer, a, lm. rzy człowiek utrzymujący się z renty: Oto portret gospodarza wiejskiego, zamienianego w rentjera. Pol. <Fr. rentier>

Rentjerka, i, lm. i forma ż. od Rentjer.

Rentodajny przynoszący rentę: Spadek R. <Renta + *Dajny, od Dać>

Rentować, uje, ować a. R. się przynosić dochód, opłacać się. <Od Renta>

Rentowanie, a, blm., Rentowanie się. czynność cz. Rentować.

Rentowanie się, a, blm. p. Rentowanie.

[Rentowina, y, blm., Rętowina, Rentownina a. Mięso rentowne, rętowne, reńtowne, ryntowne, ryndowne, ryntowane] *wołowina.* <Od Nm. Rind, Rindfleisch>

[Rentowne mięso] p. **Rentowina.**

Rentowność, i, blm., rz. od Rentowny: Podnieść R. linii głównych zapomocą zwiększonego ruchu bez podwyższenia taryf. R. materiałów zbożowych przy otrzymywaniu z nich alkoholu.

Rentowny dochodny, zyskowy, opłacający się, intratny. <Od Renta>

Rentowy przym. od Renta: Włóść rentowa. Bank R.

Renuncjacja, i, lm. e odstąpienie czego, zrzeczenie się, odwołanie, odrzeczenie się, zaniechanie czego. <Łć. renuntiatio>

Renuncjować, uje, ować zrzekać się czego, odstąpić od czego, puszczać co w niepamięć. <Łć. renuntiare>

Renuncjowanie, a, blm., czynność cz. Renuncjować.

[Reń, a, lm. e] p. **Ryń:** Rumowiska skalnych pokładów, renie, żwiry, piaski. Pol. Dno reniem pokryte. Pol.

[Reńska, i, lm. i, Ryndza] *zołądek cieleny.*

Reński przym. od Ren (rzeka): Wino reńskie. Powr.: Szezotka reńska p. **Szezotka. R., ego, lm. e, [Ryński, Ryncki] rz. złoty reński, gulden austrijski:** Przyszedł tu z myślą załatwiania tej sprawy kilkunastu reńskimi. Bał. Tysiąc reńskich pieśzo nie chodzą. <Od nazwy rzeki Ren>

Reńskowy posp. mający wartość reńskiego, guldenowy: O! na co się zdobyli — rzekł — pokazując dwa pomięte reńskowe papierki. Bał. Kupę austrijskich dukatów wysypał na stół... na wierzch garść tysięcyreńskowych biletów. Krasz. <Od rz. Reński>

[Reńskówka, i, lm. i] *guldenowa sztuka monety.* <Od Reńskowy>

Reńszczak, a, lm. i rub. reński, złoty reński, gulden austrijski: A teraz (podstawia rękę)

reńszczaki. — Zaświerzbiał dłonie? Fred. A. <Od Reński>

[Reńtować, uje, ował] *deptać*. [R. s., Ryńtować ś.] (o owcach) *zaspakajać popęd płciowy*.

[Reńtowanie, a, blm.] czynność cz. Reńtować. [Reńtowanie się, a s., blm.] czynność cz. Reńtować ś.

[Reńtownina, y, blm.] p. Rentowina.

[Reńtowny] p. Rentowina.

Reobatometr, u, lm. y przyrząd do mierzenia głębín morskich i do badania kierunku i siły prądów podmorskich. <z Gr. rhéos (płynienie, fale, wody) + báthos (głębia) + métron (miara)>

Reochord, u, lm. y fiz. p. Reostat. <Gr. rhéō + chordē>

Reofor, u, lm. y fiz. drut metalowy, po którym przebiega prąd elektryczny, drut połączony z biegunami steru galwanicznego. <Gr. rhéō + -phoros, od phérō>

Reokord, u, lm. y p. Reostat. <Gr. rhéō + chordē>

Reokupacja, i, lm. e powtórne zajęcie (kraju), ponowne zawładnięcie. <Łć. reocupatio>

Reokupacyjny przym. od Reokupacja.

Reokupować, uje, ował dok. i nied. *zająć (kraj) nanowo, zawładnąć powtórnie, znovu opanować*. <Łć. re + Okupować>

× Reokupowanie, a, blm., czynność cz. Reokupować.

Reometr, u, lm. y, Prądomierz, Reoskop fiz. I. przyrząd do mierzenia siły prądu wody. 2. przyrząd do mierzenia siły prądu elektryczności, galwanometr. <Gr. rhéō + métron>

× Reomotor, u, lm. y fiz. każdy przyrząd do wytwarzania prądów elektrycznych służący, jak np. stos galwaniczny. <Gr. rhéō + Motor>

Reorganizacja, i, lm. e czego reorganizowanie, zreorganizowanie, przeinaczenie pod względem organizacji, urządzenie w inny sposób, przekształcenie, reforma. <Łć. re + Organizacja>

Reorganizacyjny przym. od Reorganizacja: Komisja reorganizacyjna. Prace reorganizacyjne.

Reorganizator, a, lm. owie ten, co reorganizuje a. co zreorganizował, reformator. <Od Reorganizować>

Reorganizatorka, i, im. i forma ż. od Reorganizator.

Reorganizować, uje, ował dokonywać reorganizacji, urządzać inaczej, niż było, przekształcać, reformować: R. wojsko, administrację. <Łć. re + Organizować>

Reorganizowanie, a, blm., czynność cz. Reorganizować.

Reoskop, u, lm. y p. Reometr. <Gr. rhéō + skopéō>

Reostat, u, lm. y, Reochord, Reokord przyrząd służący do mierzenia przewodnictwa elektrycznego metali i cieczy, opornik. <Fr. rhéostate, od Gr. rhéō + statós>

Reotom, u, lm. y przyrząd do szybkiego przerywania prądu galwanicznego, przerywacz prądu. <Fr. rhéotome, od Gr. rhéō + tomós>

! Reotrop, u, lm. y fiz. zmieniać prądu galwanicznego. <Fr. rhéotrope, od Gr. rhéō + trópos>

Reotropizm, u, blm. spostrzegany w roślinach ruch zbliżający do wody i wogóle do roztworów odżywczych.

[Repa, y, lm. y] *bicz*.

Reparacja, i, lm. e, Reperacja sporządzenie, naprawa, urządzenie, poprawianie, restauracja: Tu

przyjmują ś. obstalunki i reparacje. R. dachu, bruku. Troc. Ekonomią Rogozińską za konsensem wszystkich stanów na dwanaście lat puszczone mu dla reparacji. Nies. <Łć. reparatio>

Reparacyjny przym. od Reperacja: Zakład R. Reparować, uje, ował, Reperować, [Iperować] *naprawiać rzecz zepsutą, poprawiać, sporządzać, narządzać, restaurować; łałać*: R. suknię, zezarek, most, bruki. R. bieliznę. Wyrabiał różne drobiazgi, reparaował brony, plugi, wózki. Korz. Drogi reparaowane. Kras. <Łć. reparare>

Reparowanie, a, blm., czynność cz. Reparować.

Repartycja, i, lm. e podział, rozłożenie w odpowiednim stosunku: R. opłat, wydatków, wpływów, zysków. R. podatków = podział między poszczególne osoby naznaczonej na powiaty, okręgi, gminy ilości podatków. <Nm., Fr. répartition, z Łć.>

Repartycyjny przym. od Repartycja: Podatek R. = wyznaczający ilość ogólną podatku, przypadającą na gminę, okrąg, prowincję i t. p.

Repasować, uje, ował zeg. p. Obciążnąć. <Fr. repasser>

Repasowanie, a, blm., czynność cz. Repasować.

Repecenie, a, blm., czynność cz. Repecić. [Repecić i, ii] I. *thuc* ś. 2. *naprawić co, bieżać ś. z czym*. Gwar.

Repelki, ek, blp. wet. *raciczki górne*.

! Repentym, u, lm. y a. a żal, skrucha: Lubo wielu mniemaniem jest, że tę tragedję mógł popełnić starosta Śniatyński, jednakże repentyma najwięcej podszezuwane na Krystynopol... Krasz. <Od Fr. repentir, niby Łć.>

Reper, pra, lm. pry I. a. Reperlina fl. *lina łącząca u góry maszt z reją*. 2. mier. p. *Odnośnik*.

Reperacja, i, lm. e p. Reperacja: [Trzecia panna jest na reperacji w szpitalu]. <Z Reperacja>

Reperacyjny przym. od Reperacja, *reparacyjny*.

Reperkusja, i, lm. e I. *odbicie, odbicie ś.*: Przed sądem oprawy rozstrzygają ś. sprawy karne, i tak: o kradzież, reperkusję cięży i o diffidację. Balc. R. *dźwięków*. 2. muz. *odbijanie tonów w fortepianie i w nowszych melodykonach; skupienie powtarzań tematu przy końcu fugi*. <Łć. repercussio>

Reperlina, y, lm. y p. Reper. <Reper + Lina>

Reperować, uje, ował p. Reparować. Reperowanie, a, blm., czynność cz. Reperować.

Repertoar, u, lm. y p. Repertuar: R., czyli sztuko zbiór, wychodzi co miesiąc, czy co tydzień, które mają być dzieła okazywane, a to, aby artyści wiedzieli, jaką wpróż rolę przed ś. brać powinni. (Dykejonarzyk teatralny — Poznań r. 1808). <Fr. répertoire>

× Repertoarz, a, lm. e p. Repertuar. <Z Repertoar>

Repertorjum, w lp. nieod., lm. a, ów I. × R. p. Repertuar. 2. *księga handlowa*. Sł. wil. 3. *księga, w którą zapisuje rejent, obrońca i komornik wszystkie interesa i akty powierzone do sporządzenia*. Sł. wil. <Łć. repertorium>

Repertuar, u, lm. y, Repertoar, × Repertoarz I. a. × Repertorjum *skorowidz, wykaz, spis, rejestr*. 2. muz., teatr. *wykaz sztuk, które mają być*

odegrane w teatrze lub na estradzie w pewnym okresie czasu: Reżyserja układa R. na tydzień, miesiąc lub na sezon. R. artystów = spis sztuk, w których są gotowi do wystąpienia, które są gotowi wykonać na estradzie: Trzeba brać sztuki z repertuaru tych scen, które zostały wierne szlachetniejszym celom sztuki. < Fr. repertoire >

Repertuarowy przym. od **Repertuar**.

[Reperyja, i, lm. e] p. **Repet**.

Reperył, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy oliwini*.

[**Repet, u, lm. y, Reperyja**] *kłopot*: Narobił nam repetu.

Repetent, a, lm. ci w szkołach, *pomocnik profesora powtarzający z uczniami wykładane przedmioty, odbywający z nimi repetycje*. < Łć. repetens, 2 pp. - ntis, od repetere >

Repetjer, a, lm. y zegarek kieszonkowy, *bijący za pociśnięciem sprężyny*: Naza jutrz otrzymała przesłownie emalowany R. z łańcuszkiem weneckim Wilk. < Fr. ? >

Repetjerowy przym. od **Repetjer**. Broń repetyjowa = *gatunek ręcznej broni palnej, nabijanej jednocześnie pewną liczbą nabojów, które w danej chwili mogą być w szybkim tempie kolejno wystrzelane*: Karabin R.

Repetować, uje, ował i. *powtarzać, przepowiadać sobie*: Repetuję = powtarzam. Troc. **Repetował** lekcja. Troc. 2. † R. *znowu żądać, napowrót domagać* ś.: A ten pieniądz u tego piwowara, a nie u tego, co bierze na szynk, poborca R. będzie. Paw. 3. *posp. futrować, palaszować, ćwiczyć, zawijać* = *zajadać chwień*. 4. [R.] *krzyżać w niebogłosy, wrzeszczeć, drzeć* ś. < Łć. repetere >

Repetowanie, a, blm., czynność cz. **Repetować**.

Repetycja, i, lm. e i. *powtórzenie, powtarzanie, przepowiedzenie, przepowiadanie sobie*: R. lekcji. Zegar z repetycjami = *repetjer*. 2. *próbna sztuka teatralnej, koncertu, baletu*. 3. † R. *żądanie zwrotu, domaganie* ś.: Konstytucja sejmu roku 1642 nakazuje ziemi halickiej repetycją złotych 3910 z poboru u sukcesorów Olbrychta Odrowskiego, poborey halickiego, pozostałych. Nies. 4. *fortep. późniejsze uderzenie młotka w strunę fortepianu*. 5. muz. = a) *odbitcie, perkusja*. b) *powtórzenie*. c) W muzyce R., znak położony na końcu części, która ś. ma powtarzać, znak powtórzenia. Mag. < Łć. repetitio >

Repetycyjny przym. od **Repetycja**: Mechanika repetycyjna w fortepianie = *umożliwiająca repetycję*.

[**Repetynier, a, lm. y**] *karabin - repetyjny*.

Repetytor, a, lm. owie a. rzy i. *ten, co odbywa repetycje, co powtarza; korepetytor*: Już w drugim półroczu dostał skromną posadę repetytora przy synku pułkownika Z. Rol. 2. muz. *pomocnik dyrygenta*. < Łć. repetitor >

Repicha, y, lm. y?: *Sztuk repich różnej wielkości noszkowych pięknych dziewięć*. Mor. Tob. Tychże (repich) pół bliama noszkowych. Mor. Tob.

Repik, u, lm. i *karę*. w grze w karty zwanej rumelpikieta, *wszystkie ośm kart jednego koloru w ręku jednego gracza*. < Fr. repic >

Replantacja *zębów = operacja dentystryczna, polegająca na wstawieniu zęba świeżo wyrwanego w jamę zębową napowrót, praktykowana w niektórych cierpieniach zębów*. < Łć. re + Plantaeja; Fr. replantation >

Replika, i, lm. i i. *odpowiedź na zarzuty, odpór słowny, szczeg. w sądzie, zbiecie słów powoda*: R.,

odpór słowny, zbijanie a. zbiecie mowy czyjej. Kn. R., *odparcie skargi w sądzie ze strony pozwanego, czyli drugi głos po pierwszym, zwanym induktem*. Gl. 2. *powtórzenie, duplikat, kopja, reprodukcja*: Wenera watykańska jest repliką z doskonałego wzoru. Weys. 3. muz. *powtórzenie melodji*. 4. teatr., *posp. słowa aktora, po których mówić ma aktor następujący*. < Łć. replica >

Replikować, uje, ował dok. i nied. *podawać replikę; odpowiedzieć na skargę, odpowiadać ustnie a. piśmiennie na zarzuty*: Replikuję na co. Troc. < Łć. replicare >

Replikowanie, a, blm., czynność cz. **Replikować**.

× **Reponenda, ów, blp.** *akta odłożone, oddane do przechowania do registratury, do archiwum depozytowane*. < Od Łć. reponendus, od reponere >

Reponować, uje, ował i. *odkładać, składać do depozytu, do przechowania, deponować*: Podniesienie sumy w aktach sędziego reponowanej. Ochoc. 2. chir. *złamane członki doprowadzić do pierwotnego ułożenia*. < Łć. reponere >

Reponowanie, a, blm., czynność cz. **Reponować**.

Repopulacja, i, blm. *załadnienie ponowne, zwiększenie ś. liczby mieszkańców skutkiem zwiększenia ś. liczby urodzeń*. < Łć. repopulatio >

Reporta, y, lm. y i. × **R. sprawozdania dziennikarskie, reporterstwo, dział sprawozdań w czasopiśmie**: Powinienby ś. kancelarz postarać o lepszą reportę polityczną w pismach. 2. *próbna złota lub srebra w Anglii*. 3. han. = a) *przeniesienie sumy z jednej strony księgi rachunkowej na drugą, transport*. b) *bonifikacja za różnicę kursu i za procent przy zastawianiu u bankiera papierów wartościowych w oczekiwaniu na ich zwzykę*. c) *przedłużenie operacji finansowej*. < Fr., Ang. report >

Reporter, a, lm. rzy *dostarczyciel wiadomości bieżących dla czasopisma, żart. sylf dziennikarski*. Zdr. **Reporterek**.

Reporterek, rka, lm. rkowie p. **Reporter**.

Reporterja, i, blm. i. a. **Reporterka, Reporterstwo zajęcie, obowiązki, rola reportera**: Trudni ś. reporterja. Epoka rozrosłych chwastów reporterji. Kor. 2. zb. *reporterzy*: R. balowa. Na brak sensacyjnych wiadomości miejscowych w dwóch ostatnich tygodniach nasza R. uskarżać ś. nie potrzebowała. < Od Reporter >

Reporterka, i, blm. p. **Reporterja**: *Kobietą zagraża mężczyznom swym współzawodnictwem w literaturze, malarstwie... w reporterce*. < Od Reporter >

Reporterski przym. od **Reporter**: Jemu dopiero wykluwają ś. reporterskie piórka. Doniesienia reporterskie.

Reporterstwo, a, blm. p. **Reporterja**: *Poruszyły ś. męty reklamy, powierzchniowego reporterstwa i wyzysku*. < Od Reporter >

× **Reportować, uje, ował p.** **Raportować**: *Od Nowego Dworu Sosnowski pułkownik przybiegł, reportując, jak na niego pułkownik Wilczewski z większym podjazdem napadł*. Mat. < Fr. reporter >

× **Reportowanie, a, blm.,** czynność cz. **Reportować**.

Reportowy przym. od **Report**: *Suma, liczba reportowa*.

Repost, u, lm. y *fecht. p.* **Odcięcie**.

Repostować, uje, ował fecht. *odcinać ś., dawać repost*. < Od Repost >

Repostowanie, a, bhm., czynność cz. **Repostować.**

Repozycja, i, bhm. 1. *reponowanie, składanie, deponowanie*: R. akt w archiwum. 2. *chir. odprawienie, uprawienie*. <Łć. repositio>

Repozyta, ów, bhp. *rzeczy złożone do schowania, reponowane, depozyt*. <Od Łć. repositus, od repono>

Repozytorjum, w lp. nieod., lm. **a, ów półki**, *szafa na księgi lub akta*. <Nm., Łć. repositorium>

Repozytura, y, lm. **y** *miejsce przechowania*. <Nm. Repositur, z Łć.>

Represalja, ów, bhp. *środków do wywarcia represji, środków gwałtowne, mające na celu odwet lub stłumienie, odparcie jakiegoś ruchu*. <Nm. Repressalien, Fr. représaille, Nł. repressalia>

Represja, i, lm. **e** *ucisk, gnębienie, bezwzględne stosowanie środków odwetu, odpór, odparcie*. <Fr. répression>

Represyjny, Represyjny przym. od Represja, *odporny, obronny, przeszkadzający, hamujący, powściągnięty, tłumący*.

Represyjny p. Represyjny. <Fr. répressif>

Reprezentacja, i 1. *reprezentowanie, przedstawianie* = a) bhm. *reprezentowanie kogo w zastępstwie, zastępowanie go, przedstawianie go swoją osobą, zastępstwo*: R. firmy na Królestwo Polskie powierzona została panu N. Powierzono mu reprezentację cesarza na tym obrzędzie. b) lm. *e* *wystawienie, przed-tawienie, odegranie na scenie*: R. sceniczna Sto kilkadziesiąt reprezentacji tej opery. Goł. R. teatralna. Niem. c) lm. **e** *unowocześnienie, uwidocznienie, okaz, wyrażanie czego, obraz, figura czego*: W sakramencie tu onego, co ś. tam działa, jakaś R. a. wyrażenie, a. okazanie bywa. Wuj. 2. lm. **e** *przedstawianie, przekładanie, przełożenie, perswazja, wystawianie komu przed oczy, uwaga wymowna*: Stało ś. to przecież wszelkim reprezentacjom. Skar. Nie słuchając żadnych reprezentacji od prymasa, naznaczili zjazd. Nar. 3. lm. **e** *zb. osoby reprezentujące, przedstawicielstwo*: Niepodobieństwo znajdowania ś. wszystkim na obradach krajowych zastąpiła R. narodowa. L. Cała R. narodu polskiego była w sejmie. Ust. 4. bhm. *okazalność, wystawność domu odpowiadnia znaczeniu gospodarza a. osoby przez niego reprezentowanej, honory domu; okazalność wystąpień publicznych*: Oprócz pensji otrzymuje konsul fundusz na reprezentację. Do gospodarowania dla reprezentacji wezwany był przez wojewodę generał-adjutant Świejkowski. Ochoc. 5. bhm. *okazalność figury, wspaniałość postawy, mina pokazana, powierzchowność imponująca*: Powagę przyzwoitą urzędowi zachować ma, ale tak, iżby zbyt cznością reprezentacji podległych sobie nie zrażał. Kras. <Łć. repraesentatio>

Reprezentacyjny przym. od Reprezentacja, *przedstawicielski*: Kaszelaństwo zupełnie w dostojność reprezentacyjną przeistoczyli. Bobrow. Rząd R. = *konstytucyjny; ustrój, system państwowy dopuszczający naród przez jego przedstawicieli do udziału w prawodawstwie, w rządzie*. Koszty, wydatki reprezentacyjne (= *łożone na reprezentację w domu, na okazale wystąpienia*).

Reprezentant, a, lm. **ci ten**, *co reprezentuje kogo lub co, przedstawiciel, zastępujący kogo, namiestnik*: R. firmy. Izba reprezentantów. Zdecydowano, iż trzeci stan powinien posiadać tyleż reprezentantów, co inne. <Fr. représentant; Łć. repraesentans, 2 pp. - ntis, od repraesentare>

Reprezentantka, i, lm. **i** *forma ż. od Reprezentant.*

Reprezentować, uje, ował *zastępować kogo, występować w zastępstwie czyim, działać w czyim imieniu; przedstawiać, wyobrażać kogo, co*: R. firmę. Stajenny chłopak miał R. lokaja. Korz. Pożółkły szalik gazowy okryłono dwa razy zdawał ś. R. obłok. Korz. R. sztukę teatralną = *przedstawić, wystawić, dawać, grać*. Nigdy tak śmieszna rzecz być nie może opowiedziana, jak reprezentowana. Dudz. <Fr. représenter, Łć. repraesentare>

Reprezentowanie, a, bhm., czynność cz. **Reprezentować.**

Reprobacja, i, lm. **e p.** **Reprobowanie.**

Reprobować, uje, ował *odrzuć, odpalić, nie aprobować, nie przyjąć, nie pisać ś. na co, ganić, potępiać kogo, co*: R. kogo przy egzaminie. Jednego abiturjenta reprobowano na rok, dziesięciu pozwolono powtórzyć po ferjach egzamin z jednego przedmiotu. <Łć. reprobare>

Reprobowanie, a, bhm., **Reprobacja** czynność cz. **Reprobować.**

Reprodukcja, i, lm. **e i.** *odtworzenie oryginału w kopji, odtwarzanie sposobem mechanicznym, odbitka pisma, ryciny; faksymile*: R. obrazu. 2. *odtworzenie przedmiotu już nie istniejącego zapomocą rysunku*. 3. *fizj. odnowa, rozplenienie, rozmnożenie, rozrodzenie*. 4. *praw. wznowienie sprawy*. <Łć. re + Produkcja>

Reprodukcyjny przym. od Reprodukacja.

Reprodukować, uje, ował 1. *rodzić na nowo, znowu puszczać, wydawać z siebie, regenerować, odradzać*. 2. *odtworzać, robić reprodukcję*. 3. *dostarczać nowych świadków lub dowodów zbijających*. <Łć. re + Produkcować>

Reprodukowanie, a, bhm., czynność cz. **Reprodukować.**

! Reprodaktor, a, lm. **y** *wet. samiec trzymany dla rozplodu, rozplodnik, stadnik*: Depo okręgowe reproduktorów rozsyła na zapotrzebowanie do umówionych okolic ogiery. <Fr. reproducteur, Łć. * reproducteur>

Reproduktorka, i, lm. **i** *forma ż. od Reprodaktor*: Od chwili, kiedy kobieta rozpoczyna swą rolę reproduktorki, wyrzec ś. musi pretensji miłości, pięknem tylko żyjącej.

× **Repromisja, i**, lm. **e** *wzajemne przyrzeczenie*: Dowód miałby podstawę, gdyby autor wskazał nam inny akt repromisji ze strony Witołda. Proch. <Łć. repromissio>

Reprotestacja, i, lm. **e** *wzajemna protestacja, protestacja w odpowiedzi na protestację*: Po czym nastąpiła ze strony Paska apelacja, odrzucenie jej przez podstarościego, protestacja i R. Kraus. Pojechał do Poznania i zadyktował w grodzie reprotestację. Kraus. Poprawienie i uzupełnienie reprotestacji. Kraus.

× **Reprotestować się, uje ś., ował ś.** *zastrzeżać ś. protestując*: Na zanieiony manifest od tychże ichmoś i braci onych reprotestując ś., żądał konotacji pozwu kopji. Mat.

× **Reprotestowanie się, a ś., bhm.,** czynność cz. **Reprotestować ś.**

Reprymanda, y, lm. **y**. **Reprymenda** *perora, słowa prawdy, zgromienie, bura, paternoster*: R. spotkać go miała niewątpliwie. Korz. <Nm. Reprimande, Fr. réprimande, Łć. reprimenda, od reprimere>

× **Reprymandować, uje, ował** *dawać komu reprymandę, burczać, gromić*. <Fr. réprimander>

× **Reprymandowanie, a**, bhm., czynność cz. **Reprymandować.**

Reprymenda, y, lm. y p. **Reprymanda**.
 × **Reps, u**, lm. y p. **Ryps**: Meble pokryte wy-
 płowiałym repsem. Ost. <Fr. reps>

× **Repsowy** przym. od **Reps, rypso**.
Reptać, a, ał I. [R.] *wygadywać*. 2. † R. *szem-
 rać*. B. Sz. <REPT; por. Ros. roptat'>

Reptanie, a, bfm., czynność cz. **Reptać**.

[**Reptuch, a**, lm. y] p. **Reptucha**.

[**Reptuch, a**, lm. y] p. **Reptucha**.

[**Reptucha, y**, lm. y, **Reptuch, Reptiuch, Rep-
 tuz, Tajstra**] worek do obroku, zawieszany koniom
 u łba; worek z dwoma drążkami u dwóch brzegów,
 przywiązywany u dyszla i służący w miejsce
 żłobu. <Nm. ? Reibetuch>

[**Reptuz, a**, lm. y] p. **Reptucha**.

Republika, i, lm. i, **Republika** *rzeczpospolita*,
 państwo rządzone przez przedstawicieli narodu: R.
 francuska. Dziedzic na Babinie sam sobie rep-
 ulikę stworzył, ale w tej republice szło wszyst-
 ko opakiem. Pol. <Nm. Republik, Fr. républi-
 que, Łć. respublica>

× **Republikanci** p. **Republikański**: Rząd R.
 Wybuchła w całym kraju niezmierna agitacja
 umysłów, na pozór republikańsko-narodowa,
 a w istocie marszałkowsko-cesarska. Szaj <Od
 Republikant>

Republikanin, a, lm. anie, † **Republikant I. oby-
 wateł republiki**. 2. *zwoleńnik republikańskiej formy
 rządu*. 3. zool. (plocus socius) ptak z rodziny
 tkaczów, żyjący w południowej Afryce. <Od Re-
 publika>

Republikanizacja, i, bfm. *proces przemiany ko-
 go, czego na republikański*: R. kleru francu-
 skiego.

Republikanizm, u, bfm. *zasady, przekonania wła-
 ścive republikańcom*.

Republikanka, i, lm. i forma ż. od **Republika-
 nin**.

† **Republikant, a**, lm. ci p. **Republikanin**. <Od
 Republika>

Republikański przym. od **Republika**; × **Repu-
 blikancki**: Stronnictwo republikańskie. Instytu-
 cje republikańskie pozabawiają nas dworu. Krasz.
 <Od Republikanin>

† **Repudjacja, i**, lm. e *zrzeczenie ś. spadku, nie-
 przyjęcie schedy*. <Łć. repudiatio>

× **Repugnacja, i**, bfm. *odraza, obrzydzenie*,
wstręt: Miałem od tego wielką repugnacją =
 wzdryganie, hydzenie, brzydkość, odwrócenie,
 niechęć. Kn. <Łć. repugnantia>

† **Repulsa, y**, lm. y, † **Repulza** *odmowa, odmó-
 wienie panny, rekuza*: Niechętnych dość było przez
 oszczędność i przez uczynione repulsy konkuren-
 tom wcale godnym siebie. Mat. <Łć. repulsa>

Repulsja, i, bfm. I. *siła w naturze przeciwna
 przyciąganiu, atrakcji; siła odpychająca; odrzuce-
 nie, odbicie*. 2. *odraza, obrzydzenie, wstręt*. <Łć.
 repulsio>

Repulsyjny przym. od **Repulsja**.

† **Repulza, y**, lm. y p. **Repulsa**: Wedle powin-
 ności swej uczynię, a jeśli repulzę wezmę, dam
 pokój. <Nm., z Łć. repulsa>

× **Repusować, uje, ował** *wybić, wyrobić*: R.
 głowę symboliczną w miedzi złoconej w miejsce
 rozety stylowej. <Fr. repousser>

× **Repusowanie, a**, bfm., czynność cz. **Repuso-
 wać**.

Reputacja, i, bfm. *sława, mniemanie u ludzi*,
opinia, imię: Kłameca jest magazynem wiatru
 i nieprzyjacielem swojej reputacji. L. Znać ko-
 go z reputacji. Znalście go więcej z reputacji

uczoności i dobrego prowadzenia, niż osobiście
 Korz. Kochoa więcej prawdę, niż wielu z tych,
 którzy nie mają reputacji djabła. Korz. Zrobio-
 no mu reputację szulera. Korz. <Łć. reputa-
 tio>

× **Reputowany sławny, słynny, cieszący ś. dobrą
 reputacją, renomowany**. <Od * Reputować, od
 Łć. reputare>

Rera, y, lm. y, **Dłubacz, Żłobak, Piesznia** rzem.
dłuto żłobiaste półokrągłym nożem zakończone. Zdr.

Rerka. <Nm. Röhre>

Reranie, a, bfm. *wymawianie tylnojęzykowe lub
 języczkowe (uvularne) głoski r (rhotacismus)*.
 <R.>

Rerka, i, lm. i p. **Rera**.

Rerowy przym. od **Rera**: Hebel R Łab. (=ma-
 jący za ostrz rere).

Resekcja, i, lm. e, † **Rezekcja** chir. (resectio)
wycięcie, wypilowanie kości. <Łć. resectio>

Resekcyjny przym. od **Resekcja**; † **Rezekcyjny**:
 Nóż R.

Resekować, uje, ował, † **Rezekować** chir. *doko-
 nywać resekcji, wycinać, wypilowywać*. <Łć. re-
 secare>

Resekowanie, a, bfm., czynność cz. **Reseko-
 wać**.

Resentyment, u, lm. y *uraza, zachowywanie ura-
 zy w pamięci, niechęć, dąsy*: Żona moja za rela-
 cjami brata mego dosyć mi resentymentów po-
 kazała. Mat. To księżnę Annę z Sanguszków
 Radziwiłłową do znacznych resentymentów prze-
 ciwko partji Stanisławowskiej pobudziło. Mat.
 <Fr. ressentiment>

† **Resforum?**: Akeja była instytuowana jako
 o paszkwil, dlatego też R. naleziono. Kraus. <Łć.
 res forum>

× **Reskontować, uje, ował** *potrącać, odpisywać
 z rachunku*. <Włos. riscontare>

× **Reskontowanie, a**, bfm., czynność cz. **Re-
 skontować**.

Reskontować, uje, ował p. **Skontować**. <Włos.
 riscontrare>

Reskontrowanie, a, bfm., czynność cz. **Reskon-
 trować**.

× **Reskrybować, uje, ował** *wydawać reskrypt*,
rozporządzenie; odpisać, odpowiedzieć piśmiennie.
 <Łć. rescribere>

× **Reskrybowanie, a**, bfm., czynność cz. **Re-
 skrybować**.

Reskrypt, u, lm. y *rozporządzenie panującego*,
władzy wyższej, ukaz, manifest: Pismo... to do
 mnie... R. Jego Cesarskiej Mości. Mick. Młody
 Brühl miał lat 12... król reskrytem swym dodał
 mu wieku, aby mógł rozpocząć urządowanie.
 Krasz. <Łć. rescriptum>

Reskryptorium, w lp. nieod., lm. a, ów *księga
 z kopjami korespondencji, kopjarz*: Oprócz ko-
 pjarza, R. nazwanego, istniał w początku XVII
 wieku jeszcze inny zbiór dokumentów tynieckich.
 Kęt. <Łć. * rescriptorium>

Resor, u, lm. y *jedna z sprzężn podtrzymują-
 cych pudło powozu, bryczki, wagonu i t. p., w celu
 zmniejszenia trzęsienia w czasie jazdy*. <Fr. res-
 sort>

Resorbcja, i, bfm. *absorbcja, chłonięcie, pochła-
 nianie, wsysanie, wciąganie, polykanie*. <Łć. re-
 sortio>

Resorowy przym. od **Resor**: Stal resorowa.
 Wyszli przed wrota i zobaczyli piękną resoro-
 wą najtyczankę, czterema końmi zaprzęzoną.
 Krasz. Żart.: W resorowych podrzutach.. zbli-
 żył ś. do Dosi. Głiń.

Resorówka, i, lm. i *bryczka na resorach*. <Od Resorowy>

[Respa, y, lm. y] *belka służąca za podporę*.

[Respątka, i, lm. i, Reśpontka, Respenderka] *korespondentka*.

Respekt, u, lm. y, [Rešpek, Ispek, Prespekt] i. † R. *widok, wyrachowanie, perspektywa, plan, zamiar*: Pytał, czyli to do niego obrazę mają, czyli ich jaka niewczesna droga od tego odwodzi, czyli prywatne jakie respekty. Okol. 2. † R. *wzgląd, baczność, wyrozumienie, oglądanie ś. na kogo, na co*: Przełożeni R. na słabe jego zdrowie mieli. Skar. Respektami ś. uwodzić, na ludzi ś. oglądać. Skar. Respektów u Boga nie masz. Kn. (= *Bóg nie przebiera w ludziach*). 3. *wzgląd, uszanowanie, atencja, poważanie, szacunek*: Przebac, pięci piękna, zbyt śmiałym wyrazom, macie nas swoim podległych rozkazom, lecz R. prawdziwie nie może przeskadzać. Kras. Cicho, Waścił miej na R. baczność. L. Gdy gaszek umie szafirkować, już w respektach i jest upragniony za męża. L. Zawsze szusność i dobro ojczyzny pierwszy u niego R. miady. Nies. Zostają z respektem, z winnym respektem. Gospodyni dukata odepchnęła z respektem. Krasz. (= *z godnością*). Widzicie, kto jest (mowa o królu), wstrzymajcie konie a salwujcie, będzie osobliwszy R. Dyak. Być na respekcie = *siedzieć na respekcie = stale bawić w czym domu, mając tam utrzymanie bezpłatne ze względu na dawne zasługi własne a. swej rodziny*: Kontusik drojetowy, spadek po babce lub dar pani, u której była na respekcie. Ocho. <Łć. respectus>

× Respektować, uje, owa! i. *baczyć, zważać, oglądać ś., mieć wzgląd na kogo, na co; liczyć ś. z kim, z czym*: Bez ręką i bez oczu sędziogo malują, rzkomo tym R. i brać zakazują. Jag. (= *favoryzować*). Bynajmniej na urodzenie swoje nie respektują. Skar. (= *nie biorąc go w rachubę*). Respektuję, wzgląd mam, oglądam ś. na co. Troc. Respektuje (ma wzgląd) na przyjaźń, łaskę, powinowactwo, potęgę, na przyjaciela. Troc. 2. kogo = *otaczać respektem, czcić, poważać, szanować, cenić*. L. <Od Respekt>

× Respektowanie, a, bfm., czynność cz. Respektować.

Respektowy i. przym. od Respekt: Panna respektowa (= *rezydentka*). Panie miewały przy sobie panienki szlacheckie pod tytułem panien respektowych, do których trzymały guwernantki, ochmistrzynie. Ocho. Płatnych dworzan jest więcej, niżli respektowych (= *honorowych*). Zastali jego respektowych dworzan, oczekujących przybycia pańskiego. Skarb. 2. han. *ulgowy (uwzględniający)*: Dni respektowe = *dni prawnej zwłoki, przysługującej dłużnikowi po płatności jego weksłu*. <Od Respekt>

[Respenderka, i, lm. i] p. Respątka. <Zam. Korespondentka>

[Responsować, uje, owa!] *ekspensować, wydłkować, wydawać, łożyć na co*. <Zam. Ekspensować>

[Responsowanie, a, bfm.] czynność cz. Respensować.

× Respicjent, a, lm. ci?: Warto dbać o takiego czynszownika, jakiego miała w osobie pana respicjenta. Dzierz. <Od Łć. respiciens, 2 pp. - ntis, od respicere>

× Respiracja, i, bfm. *oddech, oddychanie, tchnienie*. L. <Łć. respiratio>

Respiracyjny przym. od Respiracja, *oddechowy*. Respirator, a, lm. y p. *Wziewnik*: R., przyrząd bro-

niący powietrzu zimnemu przystępu do ust i nosa, wziewnik, wziewadło, × oddychadło. <Łć. *respirator, Fr. respirateur>

× Respondować, uje, owa!, × Responsować *odpowiadać, odpisywać*: Oblicza ś. z kaleką, nie chce R. Rej. Powtórne pisanie Doroszenkowe doszło mi w Założicach, na które jakoby miał R. Sb. J. <Łć. respondere>

× Respondowanie, a, bfm., czynność cz. Respondować.

× Respons, u, lm. y, × Responsa *odpowiedź*: Przechodzisz zapewne, księżulu, z responsami na moje kwestje? Chodź. <Łć. responsus>

× Responsa, y, lm. y p. Respons: Ani przypuszczał, by pan na Nieświeżu nie umiał pisać; czekał więc responsy. Słow.

Responsorium, w lp. nieod., lm. a, *ów śpiewanie naprzemian ludu z kapłanem, śpiewana odpowiedź ludu lub chóru na śpiew kapłana w kościele*. <Łć. *responsorium>

× Responsować, uje, owa! p. Respondować: Piszą mi, że tam doszły listy responsujące w wiadomym interesie. Krasz. <Od Respons>

× Responsowanie, a, bfm., czynność cz. Responsować.

[Resprezentynka, i, lm. i] p. Korespondentka. <Zam. Korespondentka>

Republika, i, lm. i p. Republika. <Łć. republica>

× Restabilicja, i, bfm. *przywrócenie*: Biegłdnem i nocą do Zabięty, marszałka kowieńskiego, ubiegając jego pomoc i przyjaźń w celu restabilicji tych obudwuch odsądzonych. Mat. <Łć. restabilitio>

× Restancja, i, lm. e *pozostałość, resztki, resztki, zaległość*. <Łć. restantia>

Restant han. i. a, lm. ci *ten, który ś. nie uiszczył zupełnie z należności, na którym cięży jeszcze część długu*. 2. w lm. *Restanty należności, o które ś. nie upominano; papiery publiczne wylosowane a niezrealizowane*. <Fr. restant, Łć. restans, 2 pp. - ntis>

Restauracja, i, lm. e i. *naprawa, odnowa, odnowienie, wyporządzenie*: R. domu, kościoła, futra, obrazu. 2. *przywrócenie na tron uradłej dynastji (szczeg. Burbonów we Francji r. 1814—1830)*. 3. a. × Restauratornia *zakład jaiłodajny, traktjer-nia*: Pewnie poszedł do restauracji zamówić [kolację]. Bał. Zdr. Restauracyjka. <Łć. restauratio>

Restauracyjka, i, lm. i p. Restauracja.

Restauracyjny przym. od Restauracja: Żwieie restauracyjne. Dla stworzenia nowych węzłów trzeba ś. uciekać aż do uczt restauracyjnych. Wagon R. Świeże powietrze, dobre mleko i żywność nierestauracyjna służą widocznie. Kos. Powstaje w niej myśl, budzi ś. namiętność restauracyjno-antykwerska. Dęb. L. (= *reparacyjno-antykwerska*). Po restauracyjnym przys. sposobem restauracyjnym: Usmażyć befsztyk po restauracyjnemu.

Restaurator, a, lm. owie a. rzy i. *ten, co restauruje, odnowiciel; wskrzesiciel; artysta zajmujący ś. reparacją, odnawianiem dzieł sztuki*. 2. *właściciel restauracji*: Obiadał z kilką przyjaciółmi u restauratora. Kaczk. <Łć. restaurator>

Restauratorka, i, lm. i l. *ta, co restauruje, odnowicielka, wskrzesicielka*. 2. *właścicielka restauracji*. 3. *żona restauratora*.

× Restauratornia, i, lm. e p. Restauracja. <Od Restaurator>

Restaurować, uje, ował odnawiać, naprawiać, wyporządkować, przywracać do pierwotnego stanu, odświeżać; ulepszać i wzmacniać; restytuować: R. dom, obraz, futro. R. prawo zapomniane a. przeistoczone praktyką. Ochoc. (= *wznawiać*). <Łć. restaurare >

Restaurowanie, a, blm., czynność cz. Restaurować: Cały naród uczył potrzebę restaurowania praw dawnych lub przeistoczonych praktyką. Ochoc.

× **Restrykcja, i, lm. e l. ograniczenie, ściśnienie, wyłączenie, zastrzeżenie, warunek:** R. w myśli. Nie zważała na restrykcję. Krasz. R. ze strony władz. 2. *chwilowe zawieszenie zobowiązań*. 3. *ułamczenie ś. w sądzie dogodne dla siebie, ale niesprawiedliwe, wymówka, wykręt, wybieg*. Śl. wil. <Łć. restrictio >

Restrykcyjnie przys. od Restrykcyjny.

Restrykcyjny przym. od Restrykcja.

† **Resty, ów, blp. dokumenty przewleczone sznurami a zawierające w sobie mandaty, rozkazy królewskie:** Jagiełło po wszystkim królestwie mandaty sznurami pozawleczone, które Polacy od tych sznurów *restami* z łacińska zowią, rozesał. Biał. <Od Łć. restis >

Restytucja, i, lm. e l. zwrot zabranej komu własności, oddanie przywłaszczonej sobie rzeczy, wrócenie, powrócenie komu czego, naprawienie zła wyrządzonego komu przez przywłaszczenie sobie czego: Być obowiązany do restytucji. Wskutek perswazji spowiednika uczynił restytucję. Pierwej zawsze ma być R., dopiero jałmużna. Kras. A. 2. *odwołanie potwarzy, przywrócenie spotwarzonemu dobrej sławy*. 3. *powtórne odwołanie ś. do sądu o uchylenie wyroku*. <Łć. restitutio >

Restytucyjny przym. od Restytucja: Celem zjednania sobie pomocy władzy duchownej i świeckiej w zamierzonej sprawie restytucyjnej uważał za konieczne przedstawić wypis urzędowy uchwały. Kraus.

Restytuować, uje, ował przywracać do pierwotnego stanu; zwracać, powracać, oddawać prawemu właścicielowi. <Łć. restituere >

Restytuowanie, a, lm. a czynność cz. Restytuować, restytucja: Świadczą o tym liczne skargi, zanoszone do króla przez wyborców, i restytuowania w ich prawach. Górs.

Restytutor, a, lm. owie a. rzy ten, co restytuje.

Restytutorka, i, lm. i forma ż. od Restytutor.

× **Resurs, u, lm. y i. sposób ratunku, środek pomocniczy, ratunek; zasób:** Pieniądze, które nam zabrał, były ostatnim naszym resursem. Korz. 2. p. **Resursa:** Zajdę na R. i popróbnę szczęścia. Bał. <Fr. ressource >

Resursa, y, lm. y, × Resurs stowarzyszenie mające na celu zabawę. 2. lokal takiego stowarzyszenia: R. obywatelska, kupiecka, rzemieślnicza. <Fr. ressource >

Resursowy przym. od Resursa.

× **Resuscytacja, i, lm. e p. Resuscytowanie:** Męstwa polskiego R. jest bardzo chwalebna. Kraus. <Łć. resuscitatio >

× **Resuscytować, uje, ował ponowić, wznowić, powtórzyć, nanowo wzbudzić:** Udała ś. w protekcję królowej, resuscytowała swoją apelację. Mat. <Łć. resuscitare >

× **Resuscytowanie, a, lm. a, × Resuscytacja czynność cz. Resuscytować:** Doradził ks. kanclerzowi, aby na uniknienie od tej statuacji i na R. tej z gruntem sprawy deputaci, przyjaciele ks.

kanclerza, zanieśli manifest, że ten dekret jest gwałtownie promulgowany. Mat.

× **Resygilacja, i, lm. e p. Resygilowanie.** <Łć. re + sigillatio >

× **Resygilować, uje, ował p. Resygnować.**

× **Resygilowanie, a, blm., × Resygilacja czynność cz. Resygnować.**

× **Resygnacja, i, lm. e p. Resygnowanie:** Religijna R., braterska zgoda i miłość młodych więźniów. Mick. <Łć. resignatio >

× **Resygnować, uje, ował l. a. × Resygilować co = odpieczętować, rozpieczętować, zdjąć z czego pieczęć.** 2. p. **Resygnować.** <Łć. resignare >

× **Resygnowanie, a, blm., czynność cz. Resygnować; Resygnacja.**

† **Resza, y, lm. e gór. p. Roznos.** <Nm. Rösche >

Reszka, i, blm., Rzeżka, Recha gm. jedna z stron monety mieszcząca na sobie napis w wyrażeniu wartości. Gra: Orzeł, czy R.? Kos. p. **Orlanka.** <?Ros. Brs. reżka, od rezał, rzezać >

[**Reszotka, i, lm. i**] l. *stawiłto na rzekach do skierowania, odbicia drzewa.* 2. *krata, wreszt:* Już dwa Żydki pan horodniczy posadził za to za reszotkę. Byk. <Ros. rešotka >

[**Reszotna, y, lm. y**] „*derwiono w przepłocie*“. Gwar.

> [**Reszoto, a, lm. a**] p. **Reszoto.** <Ros. reše-
to >

† **Reszcik, u, lm. i p. Reszt.** Śl. wil.

† **Reszt, u, lm. y ostateczność, smutny koniec; resztki:** Widzą, że źle i o R. im idzie. Leszcz. (na ostatnią przyszli, przywiedzeni na hak. Paszk.). Co nazbyt buczno i hojnie żyją, prędko do resztu przychodzą. Bud. B. Resztem czynię, resztem gonić = ostatnim gonić, ostatnie ważyć. Rys. Jeszcze nie zginie, choć kto resztem goni. Wad. (= *choć kto cienko przędzie*). Bić ś. z nim jakby o R. ślepą kością rzuć. Pot. Wioski skaczą galardy, aż my resztem prędko goniemy. Falib. Nie trzeba ś. dziwować onym wiekom, wszystko resztem goniąym, otworzyła ś. droga przez morze nawet. Warg. (= *wszystko odważnym. L.*). Ojezyzno utrapiona, nie mogłaś ś. bronić, aż ci przyszło tym resztem ostatecznym gonić. Tw. Zdr. † **Reszcik, † Reścik.** <Nm. Rest, Fr. reste >

Reszta, y, lm. y, [Resza] l. to, co pozostaje z całości po odjęciu pewnej części, pewnej liczby; pozostałość, ostatek, remanent, resztek: Proszę do siebie, tam mi We Pan resztę z łaski swojej dopowiesz. L. (dom.: koniec historii). Na borg nie ma rozdawać urzędnik, bo reszty szkodliwe są. Haur. (= *resztujące długi, zaległości, niedobory*). Resztę jutro zapłacę. Troc. Reszty winien. Troc. Odlicz z tego worka sto talerów, a resztę schowaj. Troc. R. sukna, wina. Troc. R. czasu. Obiorę na resztę dni moich biedę, do której przywykłem. Kołł. Z tobą resztę dni pędzić będę. Niem. Resztę rozdzielono między wierzyteli. Mick. Słońce krwawo zachodzi, z nim reszta nadziei. Mick. R. ich wojska poległa. Mick. Tak przeszła R. postu i początek wiosny. Korz. Przys.: Do reszty = a) *do ostatka, doszczętnie, ze szczętem, do cna, zgola, ze wszystkim, zupełnie:* Pożycza od imaginacji tego, czymby do reszty zepsuł tych trochę przymiotów, którymi go przyrodzenie obdarzyło. L. b) [Do reszty] *nareszcie, wreszcie, nakoniec.* × *Na resztę = nareszcie, wreszcie, nakoniec, ostatecznie, koniec końców:* Niechże ś. na resztę dopytam, o co chodzi. L. Nareszcie, wreszcie, z resztą p. **Nareszcie:** To wyjąwszy, z resztą ażłowiek bez porównania. L. Ten, który ś. najbar-

dzień zaklina, największy jest oszust, zwodziciel, odrwisz i nie wiem, co na reszcie. L. A na reszcie, za kogo mnie We Pan bierzesz? L. O nieboszczyku zapomnieć, to z resztą niema ś. czego turbować. L. Gdy nie zmiekcysz serca w niewieście, ten jej ode mnie powiesz wiersz w reszcie. L. W reszcie co mi ś. tam w cudze wdawać rachunki? L. W reszcie, choćby i przyszedł, już mniej dbam o niego. L. (= *nawet, dajmy na to*). Nie śmieciez ś., proszę, śmieciez w reszcie, mimo wasze śmiechy, przecież ja powiem, co robili mnichy. Kras. 2. *pieniądzę drobniejszą zwrócone z grubszej monety po potrąceniu należności*: Wydać komu resztę. Daj mi reszty z rubla. 3. chem.: !R. p. **Hidroksyl**. 4. karc., w grze w marjaża, *druga karta*: R. z czterdziestu, z dwudziestu. 5. mat. *wypadek otrzymany z odejmowania, różnica*: Ta liczba dzieli ś. przez 3 bez reszty. R. w dzieleniu. R., liczba pozostała po wyjęciu mniejszej liczby z większej. Sol. R. a. wyraz dopełniający w szeregach nieskończonych. R. szeregu Taylora <Nm. Rest, Fr. reste>

Resztką, i, lm. i l. *pozostała część czego*: Gonić resztkami (= *ciénka prządka*). Uleciały resztki energii, zapalu. Uciekły z resztką wojska. Resztki obiadu a. z obiadu (= *niedojadki*). R. cygara (= *niedopałek*). Resztki tkaniny, materji, wstążek. Płótno w resztkach. Wypredaź resztek. 2. fiz.: R. magnetyczna p. **Magnetyczny**. <Od Reszta>

Resztować, uje, ował i. *zostawać jako reszta, zostawać, zostawać ś., pozostawać, zbywać*: Resztujący=pozostały jeszcze. L. 2. × R. co komu = być mu jeszcze dłużnym, *zalegać*: Dziesięć talentów resztuje. Troc. <Od Reszta>

× **Resztowanie, a**, blm., czynność cz. **Resztować**.

[Resztowy] przym. od Reszta, *ostatni, pozostały*: R. zagon. <Od Reszta>

[Reś, u, blm.] p. **Recht**.

† **Reścik, u**, lm. i p. **Reszt**. Troc. <Od Reszt>

† **Reśpekta, y**, lm. y] *lorneta; perspektywa*. <Z Perspektywa>

[Repsens, u, lm. y, **Rekspens**] *ekspens, wydatek, nakład*. <Zam. Ekspens>

[Respóntka, i, lm. i] p. **Respátka**. <Zam. Korrespondentka>

[Reśta, y, lm. y] p. **Reszta**.

l. **Reta, y**, lm. y bot. p. **Marzana**.

2. [Reta] p. **Rety**: Laboga R. ! Kon.

† **Retajski p. Ratajski**: Nie wziął kopy retajskiej.

! **Retard, u**, lm. y p. **Retardacja**. <Fr. retard>

! **Retarda, y**, lm. y p. **Retardacja**: Zlecił panu Owerbekowi, aby on powody tej retardy panu wypisał. Kalie. <Fr. retard>

! **Retardacja, i**, lm. e, ! **Retarda**, ! **Retard spóźnienie, opóźnienie, spóźnienie ś., zwłoka, mitrega**. <Łć. retardatio>

! **Retardater, a**, lm. rzy ten, co ś. opóźnia, co ś. spóźnił: A ciągle ich opada terror panicus, aby nie uchodzić za retardaterów. <Fr. retardataire>

[**Recki**] p. **Rety**. <Z Rety>

[**Retelnie**] przys. od **Retelny, rzetelnie**.

[**Retelność, i**, blm.] rz. od **Retelny, rzetelność**.

[**Retelny**] p. **Rzetelny**.

Reten, u, blm. chem. *węglowodór aromatyczny* C₁₈ H₁₈.

Retenta, nt, blp. l. × R. *suma niedopłacona, niedobór, reszta długu, zaległość*: Powstały niedobór,

ry, które nosiły miano retent a. dochodów niewydanych. Paw. Sposób dochodzenia retent Rzpltej należących. Vol. 2. † R. *opłaty gwareckie w Olkusz na czas nieuiszczone, zatrzymanie wypłat, czyli zadłużenie ś. gwarków*. Łab. <Od Łć. retentus, od retinere>

× **Retentor, a**, lm. rzy ten, co przetrzymuje cudzą należność, *dłużnik*: Konstytucja z r. 1658, ustanawiająca sądy z retentorami województw, powołała do bytu sądy deputackie sejmikowe. Remb. <Łć. retentor>

× **Retentowy** przym. od **Retenta, resztujący, niedopłacony**: Retentowe pieniądze. Troc.

[**Rete pete, Hete pete**] *wykrzykniki oznaczające nagły pospiech, łapu capu! łap cap!*

Retepora, y, lm. y p. **Siatecznia**. Łab.

Reteporyt, a, lm. y p. **Siatecznia**.

[**Reteretka, i**, lm. i] ? Z palestry nie chcę żadnego smyka, bo prowadzi rezony; trzeba jemu reteretki, nie żony.

[**Retęta, ów**, blp.] *sprzęty*. <Zam. retenta>

Retirada, y, lm. y p. **Rejterada**. Mosk.

× **Retirować, uje, ował a**. × R. ś. p. **Rejterować**. Mosk.

× **Retirowanie, a**, blm., czynność cz. **Retirować**.

× **Retirowanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Retirować ś.**

[**Retka**] l. p. **Rety**. 2. w lm. p. **Retki**.

Retkam, u, lm. y p. **Retki**. <Nm. Rietkamm>

Retki, ów, blp., **Reikam**, [**Rytka**] tkac. w warsztacie tkackim, *drażek z szeregiem sterzcących drutów, pomiędzy które wkładają nici, aby ś. z sobą nie plątały w czasie tkania z nich tkaniny*. <p. Retkam>

Retman, a, lm. owie, **Rotman**, × **Rytman** fl. *starszy flisak, przewodnik statków wodnych na rzekach spławnych, starosta, sternik, watan, wartman, locman, wataga*: R. jadący na przodzie całego szeregu galarów, tratw. <Nm. ? Rettmann>

Retmianiak, a, lm. i fl. p. **Retmanka**. <Od Retman>

Retmianió, i, il *być retmanem, prowadzić statki wodne, tratwy*. <Od Retman>

Retmanienie, a, blm. czynność cz. **Retmianió**.

Retmanka, i l. lm. i, **Rotmanka, Retmianiak** fl. *maleńka łódka retmana*. 2. blm. *zatrudnienie, stanowisko retmana*. <Od Retman>

[**Retmanów**] *należący do retmana*: Córka retmanowa. <Od Retman>

Retmańczyk, a, lm. i, **Rotmańczyk**, × **Rytmańczyk** fl. *pomocnik retmana, podmajstrzy flisacki*: R. rewiduje miejsca kołami oznaczone. <Od Retman>

Retmański przym. od **Retman; Rotmański**, × **Rytmański**.

Retmaństwo, a, blm., **Rotmaństwo**, × **Rytmaństwo** stan, *zajęcie retmana*. <Od Retman>

[**Retń, a**, lm. e, **Wiernik**] *wiciokrzew* (lonicera caprifolium).

Retor, a, lm. owie *mówca, krasomówca, rzecznik; nauczyciel wymowy*. <Łć. rhetor, z Łć.>

Retorsja, i, blm. *zwrócenie na przeciwnika własnej jego broni, jego dowodów*: Ta od katolików R. na dysydentów, a. ad hominem argumentacja we wszystkich ich przeciwo nam zarzutach zawsze a zawsze służy. Kraus. <Fr. retorsion>

Retorski przym. od **Retor, krasomówczy**: Zapłać R.

Retorstwo, a, blm. *talent, zdolność retora, wymowność, wymowa, krasomówstwo*. <Od Retor>

Retorsyjny han. (o cle) *zakazowy, odwetowy*: Cło retorsyjne = zakazowe, mające za pobudkę odwetowanie wysokich cel w innych państwach. <Od Retorsja>

Retorta, y, lm. y chem. 1. *bania szklana z długą szyją w bok zgiętą, służąca do dystrylacji*. 2. *każde wogóle naczynie, bez względu na jego materjał i kształt, służące w technice chemicznej do dystrylacji*. Przen.: Czy w nich (w Trenach Kochanowskiego) uczucie jest lub nie, o tym sądzi uczucie, a dłaczego jest i na czym polega, tego żadna estetyczna analiza w żadnej krytycznej retorecie pokazać nie potrafi. Tarn. <Nm. Retorte, Fr. retorte>

Retortowy przym. od **Retorta**: **Węgiel R.** = węgiel osiadający na ścianach retorty. Ukazywał ś. wszędzie, gdzie ś. kurzyło w kominie od ognia retortowego. Krasz. Hut.: **Piec R.** = piec, z którego paleniska płomień okrąża przestrzeń mieszczącą mufle, retorty, tygle i t. d., i wychodzi do kominika, piec ciągowy. Łab. <Od Retorta>

× **Retorycki** p. **Retoryczny**. L.

Retoryczne przys. od **Retoryczny**.

Retoryczność, i, blm. rz. od **Retoryczny**: Nie uchroniło go to od retoryczności. Fin.

Retoryczny, × **Retorycki** przym. od **Retoryka**, oratorski, krasomówczy; *stylowo pięknie ułożony, kwiecisty*: Figury retoryczne, jak: zamilezenie, powtórzenie, apostrofa.

Retoryk, a, lm. cy *nauczyciel retoryki*: A toż bywało o nim książd R. szpece. Syrok.

Retoryka, i, blm. 1. *teorja wymowy, nauka krasomówstwa*: R., sztuka porządku i ozdoby mowy ludzkiej. Pir. Augustyn posłany był do Medjolanu, aby tam czytał retorykę, to jest naukę ozdobnej rzeczy. Biel. M. Przen.: *dialektyka, frazeologia, oracja, perorowanie, rezonowanie, czcze słowa*, retoryzm: Nasłuchałem ś. retoryki na służbie u wielkich panów. Chodź. Na nie ś. twoja R. nie przyda. Jeździł koczkiem, ale koni nie miał czym popaść i zmuszał je do słuchania retoryki. Krasz. 2. *działo traktujące o retoryce*: R. Arystotelesa. 3. *daw. wyższa klasa szkolna, w której uczono retoryki*: Jest w retoryce. Troc. 4. × R. *posp. handel, szacherka*: Puścić rzecz jaką na retorykę. St. wil. <Łć. retorica>

Retoryzm, u, blm. p. **Retoryka**: Rozwodnione perjody retoryzmu Stanisława. Rzew.

† **Retować**, uje, ował i R. ś. p. **Ratować**. Kaz. 1555.

† **Retowanie**, a, blm., czynność cz. **Retować**.

† **Retowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Retować** ś.

× **Retradować**, uje, ował *zwracać w sposób urzędowy*: R. stradowane rzeczy. R. z zagranicy zbiegłych przestępców = wydawać ich w ręce właściwego rządu. <Łć. retradere>

× **Retradowanie**, a, blm., × **Retradycja** czynność cz. **Retradować**.

× **Retradycja**, i, lm. e p. **Retradowanie**. {<Łć. retraditio>

× **Retrakt**, u, lm. y *prawo służące blizkim krewnym do odkupienia majątku rodzinnego, sprzedanego przez kogo z ich krewnych obcemu, za zwrotem wyliczonego szacunku*. Gl. <Łć. retractus>

Retraktacja, i, lm. e *cofnięcie, odwołanie (szczeg. tego, co ś. powiedziało)*. <Łć. retractatio>

× **Retraktant**, a, lm. ci ten, co dopełnia retractsji. Smol. <Łć. retractans, 2 pp. -ntis>

× **Retraktować**, uje, ował *cofnać, odwołać*: Proszę, żęby to było rekraktowano, boby nie miała

rzplta kiedy tych rzeczy budować. Arc. <Łć. retractare>

× **Retraktowanie**, a, blm., czynność cz. **Retraktować**.

× **Retranszement**, u, lm. y *szaniec, okop*: Na świtanu na strażę napadł, w dzień za retranszementem bronił ś. Rol. <Fr. retranchement>

× **Retret**, u, lm. y *emerytura placona wolnionemu ze służby wojskowej w uznaniu jego zasług a. lat pracy służbowej, pensja retretowa, żołd retretowy*: Oficer na retrecie. <Fr. retraite>

× **Retretowy** przym. od **Retret**. **Żołd R.**, pensja retretowa p. **Retret**.

× **Retro** przys. *napowrót, wstecz, назад*. <Łć. retro>

Retroakcja, i, lm. e *działanie wsteczne*. <Retro + Akcja, Łć. retroactio>

× **Retrocedować**, uje, ował *zwrócić, ustąpić z powrotem rzecz nabytą poprzedniemu właścicielowi*: Sąd nakazał Jaroszyńskiemu R. Suzeniowskiemu zapis jego babki. Spas. <Retro + Cedować, Łć. retrocedere>

× **Retrocედowanie**, a, blm., czynność cz. **Retrocედować**, *retrocesja*.

× **Retrocesja**, i, lm. e *zwrot, ustąpienie nabytej rzeczy poprzedniemu właścicielowi, który skutkiem tego wchodzi napowrót w jej posiadanie*. <Łć. retrocessio>

× **Retrodatować**, uje, ował *datować wstecz, położyć datę wcześniejszą, antedatować*. <Retro + Datować>

× **Retrodatowanie**, a, blm., czynność cz. **Retrodatować**.

! **Retroflexja**, i, lm. e gin.: R. *macycy = zgięcie ku tyłowi, tyłozgięcie macycy (retroflexio uteri)*. <Retro + Fleksja, Łć. retroflexio>

Retrogradacja, i, blm. *pozornie wsteczny ruch planety, cofanie ś.* <Retro + Gradacja, Łć. retrogradatio>

× **Retrogradysta**, y, lm. *ści wsteczniak, zacofanec, przeciwnik postępu, konserwatysta*. <Od Łć. retrogradare, retrogradi = cofać ś.>

× **Retrospekcja**, i, blm. *rzut oka wstecz, w przeszłość*.

× **Retrospektywnie** przys. od **Retrospektywny**: Rozpatrywać dzieje R. Kozłow.

× **Retrospektywny** *rozważający to, o czym była mowa poprzednio; spoglądający za siebie wstecz; odnoszący ś. do przeszłości, historyczny*: Napisał profesor Bobrzyński historję polską, może esencję retrospektywną historji prawa i państwa polskiego. <Fr. rétrospectif>

! **Retroversja**, i, blm. gin.: R. *macycy = pochYLENIE KU TYŁOWI*, × *tyłopochylenie macycy (retroversio uteri)*. <Łć. retroversio>

Retrus, a, lm. y *wygięcie brzegu ronda u kape-lusza damskiego do góry*. <Fr. retroussis>

Retrywer, a, lm. y myśl. *gatunek psa myśliwskiego*: R. aportujący na suchym terenie. <Od Fr. retrouver>

[Retu!] p. **Rety**: Ola Boga, R. ma!

† **Retunek**, nku, lm. nki, [Retunek] p. **Ratunek**. <Nm. Rettung>

† **Retunk**, u, lm. i p. **Ratunek**. Orzech.

Retusz, u, blm. *poprawka fotografii za pomocą retuszowania, retuszowanie*. <Fr. retouche>

Retuszer, a, lm. owie a. rzy fot. *pracownik dokonywający retuszu*: Retuszerzy, kopjiści, koloryzatorzy mogą być członkami tej kasy. <Fr. retoucher>

Retuszerja, i, blm. fot. p. **Retuszerstwo**. <Od Retuszer>

Retuszerka, i, lm. i forma ż. od **Retuszer**.

Retuszerski przym. od **Retuszer**: **Zawód R.** <Od Retuszer>

Retuszerstwo, a, blm., **Retuszerja** sztuka retuszowania, zajęcie retuszerza. <Od Retuszer>

Retuszować, uje, ował poprawiać pedzelkiem a. ołówkiem na kliszy fotograficznej a. na odbitce; poprawiać na obrazie to, co ś. wytarło; poprawiać ryłcem na kliszy rytowniczej; przen.: poprawiać rękopis, a zwłaszcza jego stylizację: Pan Gloger do pewnego stopnia retuszował pieśni: czasem oglądał, czasem skracał, oczyszczał z wyrazów i wyrażań zbyt jaskrawych. Karł. <Fr. retoucher>

Retuszowanie, a, blm., **Retusz** czynność cz. **Retuszować**.

Retyl i. a. [**Raty! Reta! Rata! Retu! O retka! Reteoki! Retyści!**] **gwałt!** dla **Boga! Jezus Marja!** gm. rany **Boskiel!** Upiór straszny! **gwałt!** R. I. L. 2. [R.] **bieda! biada!**: Puść mnie do siebie, bo mi tu na świecie R. żyć bez ciebie. 3. [R.] **gwałtownie, na gwałt**: Franek musi R. potrzebować pieniędzy, skoro tak przynagła. Ork. <Nm. rette, rettet; por. **Ratować**>

× **Retycencja, i**, lm. e **zatajenie, przemilczenie, zamilczenie**: Wzięła tę retycencję za zbytek uczucia. Korz. R. jest jedną z figur retorycznych. <Łć. reticentia>

Retycyt, u, lm. y min. p. **Dysten**.

× **Retykularny** **siatkowy**. <Łć. reticularis>

!Retyna, y, lm. y anat. **siatkówka oka** (retina). <Łć. retina>

Retynalit, u, lm. y min. **minerał** z gromady sylikoidów, gatunek serpentynu, żółty jak wosk.

Retynit, u, lm. y, **Smółwień, Kamień smołowy, Smółwiec** min. **minerał** z gromady węglowców, z rzędu żywic.

[**Retyrada, y**, lm. y] I. p. **Rejterada. 2.** myśl. znak dawany na trąbce, zwanej **charciówką**, kiedy lis napowrot do lasu ucieka. <Nm. Retirade, Fr. retirade>

† **Retyradzenie, a**, blm., czynność cz. **Retyradzić**.

† **Retyradzenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Retyradzić ś.**

† **Retyradzić, i**, il i †R. ś. p. **Rejterować**: Kilka wozów ująwszy z koniem i czeladzią, pod tureckie tabory z tym ś. retyradzą. Pot. <Od Retyrada>

× **Retyrować, uje, ował** i R. ś. p. **Rejterować** Pot. **Generał Poniński** doniósł mi, iż retyruje ś. do mnie przez **Koek. Kość**. <Fr. retirer>

× **Retyrowanie, a**, blm., czynność cz. **Retyrować**.

× **Retyrowanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Retyrować ś.**

Retyzyt, u, lm. y min. **minerał szmaragdowozielony lub jaskółkowo-zielony** z gromady sylikoidów, z grupy nontronitów. <Od nazwy miasta Röttis w Saksonji>

Reumometr, u, lm. y **narzędzie do mierzenia szybkości wody w rzece**. <Gr. rheūma + métron>

Reumometrja, i, blm. **sztuka mierzenia szybkości wody w rzece**. <Gr. rheūma + -metria>

!Reumatoza, y, blm. = lek. **Gościec, reumatyzm**. <Łć. rheumatosis, z Gr.>

Reumatyczna, i, lm. i forma ż. od **Reumatyk**. **Reumatyczny** przym. od **Reumatyzm**; **Rumatyczny, Reumatyzmowy, gośćcowy** (rheumaticus): **Ból R.** × **Gorączka reumatyczna** p. **Gorączka**.

Bóle reumatyczno-nerwowe dokuczały mu na całym ciele. Chm. <Łć. rheumaticus, z Gr.>

Reumatyk, a, lm. cy **człowiek chory na reumatyzm**: Takie istoty leczyć trzeba tak, jak ś. leczy suchotników lub reumatyków. Kasz. <Od Łć. rheumaticus, z Gr.>

Reumatyzm, u, lm. y, [**Rematys**] lek. p. lek. **Gościec**. Przen.: -- **Peste!** — syknął baron. — Co za R. myśli! Orzesz. To nawet jest więcej, niż R. myśli; to jest wyśięk rozkładającej ś. przeszłości, napętniający mózg trupa ropą. Orzesz. <Nm., z Łć. rheumatismus, z Gr.>

Reumatyzmowy p. Reumatyczny: **Bóle reumatyzmowe**. <Od Reumatyzm>

[**Rew, u**, lm. y, **Rewik**] = **Gryfie**.

[**Rewa, y**, lm. y] **ława, ławica, mielizna piaskowa, rafa w morzu lub u brzegu morza**.

[**Rewać, rewie a. rewa, rewał**] **drzeć ś., beczel, ryczeć**: **Rewie** sie tyz ta małpa i krowy rewajom. <Brs., Ros. rewiet'>

! **Rewakcyna, y**, blm. p. **Krowianka**. <Łć. re + vaccina>

! **Rewakcynacja, i**, lm. e lek. **szczepienie powtórne krowianki**. <Łć. revaccinatio>

Revaluacja, i, blm. **nowe oszacowanie, ponowna ocena**. <Łć. * revaluatio>

× **Rewansz, u**, lm. e p. **Rewanż**: On nazajutrz R. ofiarował. Krasz. Na Turkach revanche wziąć potrzeba za to, co ś. od nich ucierpiało. Krasz. <Fr. revanche>

Rewanż, u, lm. e, × **Rewanż i. odwet, odwzajemnienie ś., odplata pięknym za nadobne. 2.** (o grze w karty) **druga partja, którą rozpoczyna ś. w celu powetowania przegranej lub dania przeciwnikowi sposobności odegrania ś.** <p. **Rewanż**>

Rewanżować, uje, ował wziąć **rewanż, powetować, odwetować**. Gór. R. ś. **odwzajemnić ś., wywzajemnić ś., odplacić ś., wywdzięczyć ś., skwitować ś.** <Od **Rewanż**>

Rewanżowanie, a, blm., czynność cz. **Rewanżować**.

Rewanżowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rewanżować ś.**

Rewańtuch, a, lm. y **plótno grube, zgrzebne, żaglowe**.

Rewańtuchowy przym. od **Rewańtuch**.

[**Rewechować, uje, ował**] p. **Rebekować**.

[**Rewechowanie, a**, blm.] czynność cz. **Rewechować**.

Rewelacja, i, lm. e **odkrycie, zwierzenie ś., wyznanie, wyjawienie, objawienie**: R. ta braterska mocno go obeszała, nierad był jej wierzyć. Krasz. <Łć. revelatio>

Rewelacyjny przym. od **Rewelacja**: Czy w tych przewidzeniach jest jakieś technienie nadludzkie, rewelacyjne? Tarn.

Rewelantyzm, u, blm. **filozofja objawienia, oparta na objawieniu**. <Od Łć. revelare>

× **Rewelator, a**, lm. **owie ten, co reweluje, odkrywca, objawiciel**. <Łć. revelator>

× **Rewelatorstwo, a**, blm. **działalność, rola rewelatora**: We wszystkich razem kształtach jest R. ludzkości. Krasin. <Od **Rewelator**>

× **Rewelować, uje, ował** **odkryć, objawić, zwierzyć ś., zakomunikować, wyznać**: Oznajmił mi, że to Roszkowskiemu rewelował. Mat. <Łć. revelare>

× **Rewelowanie, a**, blm., czynność cz. **Rewelować**.

[**Rewelwer, a**, lm. y] p. **Rewolwer**. <Zam. **Revolwer**>

Rewerber, a, lm. y I. p. Odpromieniacz, refleksor: Nad bilardem wisiały lampy z rewerberami dla oświetlenia go wieczorem. Krasz. 2. *latarnia uliczna z takim rewerberem.* <Fr. réverbère>

Rewerberowy przym. od **Rewerber:** Latarnie, lampy rewerberowe.

Rewerencja, i, lm. e I. uszanowanie, poważanie, szacunek, atencja. 2. ukłon. <Łć. reverentia>

Rewerenda, y, lm. y, [Ryweranda, Derewenda] 1. *długa suknia używana przez księży, sutanna, habit:* Księża rzymscy w palendrach i rewerendach chodzą. Sak. Nie są u Boga płatniejsze fałszy, aniżeli ucziwe rewerendy. Żarn. Bóg go chciał mieć żołnierzem i położył na ramiona jego miasto rewerendy karacnę. Birk. Choć w rewerendzie nie widział kapłana, zów księdzem Wojciechem bociana. Klon. Zdarłeś mi ś. z wedy, inaczejbyś w Lipowcu przytarł rewerendy. Pot. W rewerendzie chodzić, a o świecie myśleć—djabła warto. Prz. Przen.: Tak dziś zły wiek wszędy zwykł potwarz na niewinne rzucać rewerendy. L. (= na księży, na aachownych). 2. *toga, peleryna, burrus:* Czemu ś. wstydamy kaptura mistrzowskiemu albo bakalańskiej rewerendy? Falib. Dziś wolno Żydowi ubrać ś. w rewerendę, za doktora ś. udawać i leczyć. Petr. <Od Łć. reverendus, od revereri>

Rewers, u, lm. y, [Rewes] 1. *dowód piśmienny na otrzymaną sumę, kwit, receipt, żart. cyrograf:* Przy kupnie i wydawaniu rewersu wypijał wódkę słodką i gorzką. Korz. Przen.: Powtórny rewersem oddaje We Panu unizoność czołobitną. Boh. 2. R. demolacyjny = *piśmienne zobowiązanie przystępującego do stawiania jakiego budynku, iż nie będzie wymagał wynagrodzenia w razie, gdyby władza wojskowa zażądała usunięcia tego budynku.* 3. †R. czerwona tkanina wchłaniana, używana na podszewki: Rewersy zagrzewają naturę. Troc. Zdr. **Rewersik.** <Fr. revers, Nm. Revers>

Rewersalja, ów, blp. piśmienne zobowiązania panującego zapewniające prawa i wolność poddanym: Cesarzowa rosyjska dała R. na upewnienie, że ten tytuł nie nadaje jej prawa do Rusi polskiej. <Fr. réversales, Łć. reversalia>

Rewersalny przym. od **Rewersalja:** Rewersalne asekuracje obwarował. Mat.

Rewersał, u, lm. y I. księżka, w której osoby odbierające posyłki zaświadczały piśmiennie, że je otrzymały. 2. dokument zawierający zapewnienie, przyrzeczenie: R. jest oryginalnym dokumentem, który druga strona kontraktowa daje pierwszej. Miał od księcia Wiśniowieckiego dany sobie R., iż skoro zostanie marszałkiem trybunałskim, tedy na tydzień jeden nie miał przy łasce zasiadać, ale miał ją zdać jemu. Mat. <Fr. réversal, Łć. reversalis>

Rewersi, Rewersino nieod. *gra towarzyska w karty, w modzie będąca za Jana III, cha p a n k a.* Goł. <Fr. reversi a. reversis>

Rewersik, u, lm. i p. Rewers: Będziesz tylko łaskawa, kochana kasztelanowo, dać mi R. własnoręczny. Skarb.

Rewersino, nieod. p. Rewersi.

Rewersja, i, lm. e, Odwrotnia figura retoryczna, gdy dwa pod pewnym względem podobne pojęcia zestawia ś. w ten sposób, aby wyszukać w nich jakieś podobieństwo: Osobnym odcieniem antytezy jest R. czyli odwrotnia. Bądz. <Łć. reversio>

Rewersować, uje, ował zaopatrzyć w rewers, zapewnić, zabezpieczyć rewersem: Ośmiu rewerso-

wanych Żydów jakoby odklaskiwanego poloneza ze mną tańczyło. Wilk. R. ś. *zobowiązać ś. rewersem:* Biedakowi w powtórnej potyczce dwa szwadrony wyginęły, i Duryngowi R. ś. musiał, ale na ten rewers DREWIEZ nie zważając, chciał go atakować. Krasz. <Fr. reverser>

Rewersowanie, a, blm., czynność cz. Rewersować.

Rewersowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rewersować ś.

Rewersowy przym. od **Rewers:** Sprzedający bierze tylko połowę umówionej sumy, którą swym rewersowym wierzytelcom zapłaci. Skarb. Rewersowe długi. Skarb.

Rewersyjny I. Prawo rewersyjne = prawo do uzyskania zwrotu spadku. 2. oduracalny. Fiz.: Wahadło rewersyjne = *wahadło tak urządzone, że może być zawieszono i w środku wahań.* <Od Rewersja>

[**Rewes, u, lm. y**] p. **Rewers:** Dej mi R., ze mi to dajes <Zam. Rewers>

Rewident, a, lm. ói urzędnik rewidujący, rewizor; kontroler: Przy rewizji towarów uwagę rewidentów zwróciło... Warknął chrypliwy baryton pana rewidenta: „panie asystencie, proszę przekonać ś. w księgach“. R. biletów pasażerskich w pociągach kolei żelaznej. <Łć. revidens, 2 pp. - ntis>

Rewidować, uje, ował przetrząsać, przeglądać, przerzucać, przeszukiwać, sprawdzać; robić rewizję: R. mieszkanie, kufer, papiery. R. kogo. R. rzeczy na komorze. Czemu moich rzeczy nie biorą?—Nie rewidowane. Korz. <Łć. revidere>

Rewidowanie, a, blm., czynność cz. Rewidować.

[**Rewik, a, lm. i**] I. p. **Rew. 2. a. [Rywik]** *zraz.*

[**Rewina, y, lm. y**] *sznur do ściągania żagli.*

Rewindykacja, i, lm. e odzyskanie napowrót, odebranie; domaganie ś. zwrotu własności: Zawiesił nad możnemi groźbę rewindykacji wypuszczo-nych w dzierżawę ekstenuacyjną dóbr królewskich. Szaj. <Łć. re + vindicatio>

Rewindykacyjny przym. od **Rewindykacja:** Akcja rewindykacyjna = *sprawa o odzyskanie majątku zabranego.*

Rewindykować, uje, ował odbierać swoją własność, odzyskiwać ją drogą postępowania sądowego. <Łć. re + vindicare>

Rewindykowanie, a, blm., czynność cz. Rewindykować.

Rewir, u, lm. y cząstka cyrkułu policyjnego; okrąg, dzielnica, dział: R. policyjny. R. w lesie = *dzielnica lasu pod względem administracyjnym, gospodarskim lub myśliwskim:* Dozorca obchodzi swój R. <Nm. Revier>

Rewirowy przym. od **Rewir. R. ego, lm. i, [Lawirowy]** rz. *dozorca rewiru policyjnego.*

Rewizja, i, lm. e, × Rewizorjum I. p. Rewidowanie: R. na komorze, R. celna. R. bagażu na granicy. R. osobista (= *rewidowanie osoby*). Odbywają ś. po domach rewizje i aresztowania. Odbyta u osoby zadenucejowanej R. nie dała żadnego rezultatu. Żart.: Filuci powoli robili rewizje po kieszeniach. Krasz. (= *poszukiwanie*). 2. *sprawdzanie:* R. granic. R. układów, praw, ustaw, konstytucji. R. procesu = *ponowne rozpatrzenie sprawy z powodu nowych dowodów.* R. kotła, wagonów, drogi i t. p. = *sprawnianie ich stanu.* 3. *komisja rewizyjna:* Roku 1635 jeździła R. na przeprowadzenie wody z rzeki Warty przez grunt

Rzpltej rowem do stawów Widzowskich. Gl. 4. [R.] *popis ludności, spis ludności*. 5. druk. = a) *przeglądanie pierwszego arkusza odbitej formy w celu wykrycia omyłek i niedokładności; ostateczna korekta*. b) *pierwszy arkusz formy odbitej w celu dokonania na nim rewizji*. 6. gór.: † Dolna R. gór. = *sprawdzanie stanu robót i zapasów soli w głębi kopalni solnej w Wieliczce i Bochni, dokonywane co 5 lat przez komisarzy, wysyłanych do salin z grona sejmku*. Łab. 7. woj. = a) R. wojsk = *rewja, przegląd, lustracja*: *Odbyło ś. poświęcenie nowej chorągwi, przy czym zrobiono też przegląd (rewizją) w przytomności komisarza*. T. K. b) *apel*: R., *wywoływanie wszystkich żołnierzy po kwatery lub koszarach*. Gemb. <Łé. revisio, Fr. révision>

Rewizjonista, y, Im. *ści członek stronnictwa domagającego ś. rewizji ustaw państwowych*: Wybrano czterech umiarkowanych republikanów, dwóch rewizjonistów... <Od Rewizja>

Rewizor, a, Im. *owie a. rzy, [Lewizor] i. urzędnik rewidujący, sprawdzający, rewident, kontroler, inspektor*: R. graniczny. R. na komorze. R. tabaczný. R. (akeyzy) = *urzędnik akcyzy rewidujący gorzelnie i składki spirytualji*. Konfederacji powyznaczali dla dóbr nadzorców, zwanych rewizorami. Moracz. 2. † R. *pisarz procentowy majątku ziemskiego*: Pan albo R. ma przy sobie i przy gromadzie ukazać karbarzowi, jako ma mierzyć z gumna. Ek. 3. *trzeci w porządku hierarchicznym uczestnik gry w piłkę w metra*. <Nm. Revisor, Fr. réviseur, z Łé.>

Rewizorja, i, Im. *e urząd rewizora*: Zakupywano rewizorję, pisarstwo... T. K. <Od Rewizor>

× **Rewizorjum**, w lp. nieod., Im. *a, ów p. Rewizja*.

† **Rewizorka, i**, Im. *i p. Rewizorowa*: R. ma po dwanaście snopów w każdym folwarku zetrzeć i lnu, i konopi. Ek.

Rewizorowa, ej, Im. *e, Rewizorka żona rewizora*.

Rewizorówna, y, Im. *y córka rewizora*.

Rewizorski przym. od **Rewizor**.

Rewizyjny przym. od **Rewizja**: Czynności rewizyjne. Komisja rewizyjna w towarzystwach akcyjnych i udziałowych = *komisja sprawdzająca co rok zgodność ksiąg rachunkowych z rzeczywistością oraz legalność dokonanych obrotów*. Kol.: Kanał R. p. Kanał.

Rewizyta, y, Im. *y wizyta oddana osobie, która wizytowała*: Jechać z rewizytą. Oddałam jej rewizytę i zaprosiłam na dziśniejszy wieczór. Wilk. <Od Rewizytować>

Rewizytować, uje, ował kogo = *nawzajem odwiedzić, oddać rewizytę, wizytę za wizytę składać*: Podług reguł etykiety dworskiej natychmiast go rewizytowałam. <Fr. revisiter>

Rewizytowanie, a, bIm., czynność cz. **Rewizytować**.

Rewja, i, Im. *e i. przegląd, lustracja*: R. wojska (= *popis, parada*). *Odbyć rewję*. Jakby na wiązanie dla solenizanta, wyprawiono wielką rewję myśliwską. Ochoc. 2. × R. *obóz do ćwiczeń wojskowych, do manewrów*. Sł. wil. <Fr. revue>

Rewka, i, Im. *i bud. wzniesiony pasek czworogranny w krojach gzymsowych, okalający część okrągłą*. Podecz. <Zam. Refka; p. Refa>

[**Rewka, i**, Im. *i*] p. **Rewa**.

Rewokacja, i, Im. *e rewokowanie, odwołanie, cofnięcie*: R. pozwu, skargi. R. tego, co ś. powiedziało. <Łé. revocatio>

× **Rewokatorjum**, w lp. nieod., Im. *a, ów rozkaz odwołujący*. <Łé. revocatorium>

Rewokować, uje, ował dok. i nied. odwołać, cofnąć: R. swe zdanie. R. posła, wysłane wojsko. Ułożył sprawę o potwarz z kancelerzem i nie dowiódł jej, o co dekretem JKMości był skazan R. Krasz. 2. *odwołać ś, odwoływać ś.*: Od sejmów rewokujemy do sejmików, miasto tego, co obyczajem przodków sejmiki do sejmów rewokowały. Szaj. 3. *wyrzec ś. błędów, wrócić do katolicyzmu, nawrócić ś.*: Sas, choć rewokował, przecie jest luter w sumieniu. Kaczak. A ówże kapitan Szenberk nie rewokował? Sienk. I w godzinę śmierci można jeszcze od błędów R. Sienk. <Łé. revocare>

Rewokowanie, a, bIm., czynność cz. **Rewokować, rewokowanie**.

Rewolta, y, Im. *y i. zaburzenie, powstanie, bunt, rokosz, rozruchy*. 2. † R. *odmiana*: Czekaj jeszcze rewolty, bo nie tak uwieźła twa dola, żeby z tego wywikłać cię węzła nie zdołała stateczność. Pot. <Fr. révolte>

Rewoltować, uje, ował podburzać, huntować, wywoływać oburzenie, oburzać. <Fr. révolter>

Rewolutowanie, a, bIm., czynność cz. **Rewoltować**.

Rewolucja, i, Im. *e i. nagły przewrót, przemiana gwałtowna, wzburzenie, zaburzenie szereg. w życiu narodu, gwałtowna zmiana systemu państwowego*: Zrobił w umyśle i sercu panny znaczną rewolucję. Korz. *Insurrekcja i R. Bał. R.*, znaczna odmiana rządu a. wzruszenie narodu. Kras. *Wszelka znaczna odmiana, bądź względem stanu rządu, bądź względem stanu narodu, jest rewolucją*. Ust. R. *pałacowa = gwałtowne pozbawienie panującego rządów kraju, przeprowadzone w pałacu wskutek intrygi, lecz bez zmiany formy rządu*. R. angielska, polska. Wybuchła pamiętna R. chłopska. Wielka R. francuska. 2. × R. *ruch, bieg, obrót*: R. ciał niebieskich. R. księżyca. <Łé. revolutio>

Rewolucjonista, y, Im. *ści, [Rewulant] człowiek dążący do przewrotu politycznego, do rewolucji w kraju*. <Od Rewolucja>

Rewolucjonistka, i, Im. *i forma ż. od Rewolucjonista.*

Rewolucjonizować, uje, ował podburzać do rewolucji, rewoltować, szerzyć zasady rewolucyjne, wzniecać zaburzenia rewolucyjne. <Od Rewolucja>

Rewolucjonizowanie, a, bIm., czynność cz. **Rewolucjonizować**.

Rewolucyjnie przys. od **Rewolucyjny**.

Rewolucyjność, i, bIm. rz. od **Rewolucyjny**: R. zabiegów. R. stowarzyszenia.

Rewolucyjny przym. od **Rewolucja**: Charakter towarzystwa R. Duch, prąd R. Środki rewolucyjne. Trybunał R. we Francji (= *pociągający do odpowiedzialności wszystkich podejrzanych o sprzyjanie monarchyzmowi*). R. Gallów wyłgiesz ś. smoku. Mick. *Rozpoczęła ś. praca rewolucyjna, propaganda czynnego wystąpienia, schadzki, stowarzyszenia*. Bał. *Głosi skrajne poglądy rewolucyjno-kosmopolityczne*.

Rewolwer, u, Im. *y. [Rewelwer, Rebelwer, Leworwel, Leworwer, Lewelwer, Lewerwel, Lewerwer, Leberber, Liwerwel, Lewulwert, Lewer, Elwer] i. pistolet o jednej lub kilku lufach z przyrządem (magazynem) do dawania kilku strzałów raz po raz, przekrętka*. 2. *fot. aparat fotograficzny dający szybkie zdjęcia*. <Ang., Fr. revolver>

Rewolwerowy I. przym. od **Rewolwer**: Wczoraj rzucali miljonami, a nazajutrz szli wstyd i rozpacz leczyć kulą rewolwerową. Krasz. Przen.: Pismo R. = *gazeta napastnicza, gwałtowna, wybuchająca*. 2. chem. ? : Pieczę rewolwerowe do mechanicznego otrzymywania sody.

[**Rewulant**, a, lm. ci] p. **Rewolucjonista**.

× **Reza**, y, lm. y p. **I. Ryza**: Kazał całą rezę papieru oprawić. L. <Nm. Riess>

† **Reza**, y, lm. y p. **2. Ryza**: Uważaj, czy biejczyk u szynwagi w rezie będzie. Stroj. Obadwaj w jednej rezie równych złości postanowieni. Rej (= w jednym, równym stopniu. L.) Przen.: *postać, kształt*. Pot. <Nm. Riess>

[**Reza**, y, lm. y] *mały pęczek cienkich gałązek choźnowych, powczespiany w pewnych odstępach w powrozy sieciowe, aby ś. przy ciągnięciu sieci nie zakopywały w muł Pc.* <Nm. Roiss>

[**Rezać**, że, za!] p. **Rznąć**. <Ukr. rezat'>

[**Rezak**, a, lm. i] *roś. nad wodę wystająca, z liśćmi pływającymi*.

Rezalił, u, lm. y *wyskok budynku poza główną linię frontu*.

Rezaliłowy przym. od **Rezalił**: Oba w nim skonstruowane frontoniki nad partjami rezaliłowemi w następstwie tego są suche, a proporcja samych rezaliłów zbyt przysadzista. Tołw. (mowa o gmachu Filharmonji w Warszawie).

[**Rezanie**, a, blm.] czynność cz. **Rezać**.

Rezeda, y lm. y, **Rozeta** bot. (reseda) *roś. z rodziny rzędowatych*. Gatunki: R. *farbiarska* a. *Żółtofarbownik* (r. *luteola*). R. *pachnąca* a. *wonna* (r. *odorata*). R. *żółta* (r. *lutea*). R. *hoduje ś. niekiedy umyślnie jako roślina w farbiarstwie używana*. W. † R. *czurydło* (r. *sesamoides*). <Łć. *reseda*>

Rezedowate rośliny, bot. (resedaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*. <Od **Rezeda**>

Rezedowy przym. od **Rezeda**: Zapach R. *Perfumy rezedowe*.

Rezedówka, i, lm. i *wódka rezedowa*: Zdała migotała flaszka rezedówki zielonym szmaragdem jasnym i promiennym. Zap. <Od **Rezedowy**>

! **Rezekcja**, i, lm. e p. **Resekcja**. <Zam. **Resekcja**>

! **Rezekcyjny** przym. od **Rezekcja**, *resekcyjny*.

! **Rezekować**, uje, ował p **Resekować**. <Zam. **Resekować**>

! **Rezekowanie**, a, blm., czynność cz. **Rezekować**.

Rezenans, u, lm. e gm. p. **Rezonans**. <Zam. **Rezonans**>

Rezenansmacher, a, lm. rzy gm. p. **Rezonansmacher**. <Zam. **Rezonansmacher**>

Rezenansowy gm. p. **Rezonansowy**.

[**Rezendować**, uje, ował] *rozglądać ś. po cudzym mieszkaniu pod nieobecność właściciela*.

[**Rezendowanie**, a, blm.] czynność cz. **Rezendować**.

[**Rezentować**, uje, ował] p. **Rezydować**.

[**Rezentowanie**, a, blm.] czynność cz. **Rezentować**.

Rezerwa, y, lm. y, [**Rozerwa**, **Ozerwa**] l. *odwód, zapas; oddział siły zbrojnej zachowany na wszelki wypadek*: Pieniędzy tych nie tknę, zachowam je na wszelki wypadek w rezerwie. Każdy oddział wojska znaczniejszy, który powinien wytrzymać dłuższą walkę, ma w rezerwie piechotę, jazdę i artylerję. Chrzan. W wojsku polskim w każdym pułku prócz adjutanta pułkowego i ba-

taljonowych był adjutant rezerwy. Przen.: *Panienska* trzyma obu konkurentów w rezerwie. Ja zostałem w rezerwie zaliczony do tańcujących. Wilez. 2. *przen. powściągliwość, ostrożność, przeczorność, niepewność, zachowywanie sobie funtki do wycofania ś.*: Ta ciągła zimna krew, ta R. w każdym kroku i słowie nie są naturalne w młodym człowieku. Korz. *Prócz pani Olimpijki, która zachowywała w mowie rezerwę, właściwą damie wysokiej sfery*. Orzesz. *Wyraża ś. z rezerwą*. 3. *suma odkładana przez instytucje finansowe na pokrycie zobowiązań*: R. *matematyczna*. R. *premijowa*. 4. *inż. p. Odkład*. 5. *kol. grunta należące do toru kolejowego, z których czerpie ś. materiał na budowę plantu lub na jego podtrzymanie*. 6. *leśn. część lasu, która, chociaż doszła rębności, jednak dla zaspokojenia potrzeb nieprzewidzianych zachowuje ś. na przyszłość; starodrzewy w rękach do dalszego czasu zostawione*. <Fr. *réserve*>

Rezerwacja, i, lm. e *jedna z przestrzeni zapewnionych przez rząd Stanów Zjednoczonych krajowcom czerwonościorym*: Wyparto Indian do tak zwanych rezerwacji, to jest na niewielkie obszary gruntu. <Fr. *réserve*>

Rezerwat, u, lm. y *han. warunek, pod którym kto akceptuje weksel*. <Od Łć. *reservatus*, od *reservo*>

† **Rezerwata**, y, lm. y *wyłączenie pewnych spraw z programu uchwał sejmowych*: Te rezerwy stanowią zawiązek rozszerzenia ś. władzy i kompetencji sejmowej. Paw. <Od Łć. *reservatus*, od *reservare*>

Rezerwista, y, lm. ści *żołnierz należący do rezerwy, zapasowy*: Gdyby przewidywano wojnę, nie rozpuszczano by rezerwistów. Pierwsze ćwiczenia rezerwy udały ś. wcale dobrze, mimo że rezerwiści odbywali je we własnych ubraniach. <Od **Rezerwa**>

Rezerwoar, u, lm. y, **Rezerwuar**, [**Ozerwa**] l. p. **Zbiornik**: R. *wodny (= wodozbiór)*. Gardło wydlatniało ś. ogromną gulą, która stanowiła jakoby R. dla napojów. Jord. 2. *naczynie na płyn palny, stanowiące część składową lampy*. <Fr. *réservoir*>

Rezerwoarowy przym. od **Rezerwoar**: Woda rezerwoarowa.

Rezerwować, uje, ował *zachować, zastrzegać, zawarować sobie co na wszelki wypadek*: Wydzierżawiając ogród, rezerwował sobie jedną kwatere. R. ś. *trzymać ś. w rezerwie, powstrzymywać ś.*: Rezerwował ś. z gniewem. <Fr. *réserver*, Łć. *reservare*>

Rezerwowanie, a, blm., czynność cz. **Rezerwować**.

Rezerwowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rezerwować ś.**

Rezerwowy przym. od **Rezerwa**, *zapasowy, odwodowy*: Korpus, bataljon R. *Żołnierz R.* (= *rezerwista*). **Kapitał** R. p. **Kapitał**. Postępowanie jego nie wyglądało wcale na rezerwowe. Bał. (= *powściągliwe, ostrożne*).

Rezerwuar, u, lm. y p. **Rezerwoar**. <Fr. *réservoir*>

Rezerwuarowy przym. od **Rezerwuar**, *rezerwuarowy*.

[**Rezgina**, y, część. w lm. **Rezginy**] *dwa zplecione sznurami łęki drewniane, pomiędzy które zakłada ś. siano lub słoma do przenoszenia*. <Lit. *režginės*>

[**Rezginie**, iń, blp.] „*zbiorki*”. Gwar. <Lit. *režginės*>

Rezolucja, i, lm. e I. † R. *roztop, odwilż, flaga*: W tym czasie sama była wiosenna R, i w powiecie Pińskim wielkie wody były. Mat. 2. *postanowienie jako wynik narady, przemyślenia; decyzja, uchwała, dekret; odpowiedź rozstrzygająca*: R. jest obrana z rozsądku (= droga rozsądzania) droga do dokończenia swych zamysłów. Lubom. Czasem bywa pierwaj w gabinecie R., niż w senacie deliberacja. Lubom. Marszałkowie zwykle prerogatywy tej nie używali, ogłaszano tylko rezolucją. Ochoc. Za dwa dni przyjdiesz pan i będziesz miał rezolucją. Ochoc. Szlachetnemu magistratowi do rezolucji na tydzień przed świętem św. Macieja podadzą. Wej. 3. p. **Rezolutność**: Żołnierzowi męstwa trzeba i rezolucji wielkiej. Star. 4. patol. *rozdzelenie, rozejście ś.*, np. *zapalenia*. <Łć. resolutio>

Rezolucjonista, y, lm. *sci?*: Utworzenie klubu tak zwanych rezolucjonistów. Szuj. <Od Rezolucja>

Rezolut, a, lm. *ci człowiek rezolutny*: Na razy niebezpieczne i fortuny obie jednakowo R. Tw. R., goto wiec. Troc. <Fr. résolu, Łć. resolutus>

† **Rezoluta**, y, blm. p. **Rezolutność**: Za ślepą rezolutą ruszywszy ś. w głowę, Moskwa w górę uderzy na piechotę owę. Tw. Rezoluty ś. jego lekał Birk.

Rezolutka, i, lm. i forma ż. od **Rezolut**: Prędkie było pytanie, bo to R., ale i prędką odpowiedź, bo i ja R. Sienk.

Rezolutnie przys. od **Rezolutny**: Odpowiadał R.

Rezolutność, i, blm. rz. od **Rezolutny**; **Rezolucja**, † **Rezoluta**.

Rezolutny i. *stanowczy, śmiały, zdeteminowany, junacki, przytomny, umiejący ś. znaleźć w trudnej chwili*: R, determinowany, prędko umyślający. L. 2. *przytomny, wafny, dowcipny, filuterny*: Dyskurs ten miał w umyśle nasze wpoić zdania rezolutne i filozoficzne. L. Ja mileczę, sroka tylko wrzeszczy rezolutna. Kras. (= *wygadana, rezonująca*). <Od Rezolut>

× **Rezolwować**, uje, ował *wydać rezolucję, rozwiązać, zdecydować, rozstrzygnąć, rozsądzić*: R. jaką kwestją, jakie problema. Ustrz. Takiego interesu nie można R. tak nagle. Korz. × R. ś. *namyślić ś.*, *zdecydować ś.*, *postanowić ostatecznie, zdeteminować ś.*: R. ś., *namyślić ś.*, *postanowić u siebie, odważyć sobie*. L. Runo, po które Jazon do Kulehidy ś. rezolwował. Przyb. (dom.: *udać ś.*). Mój pradziadunio wnet ś. na to rezolwował. Chodź. <Łć. resolvere>

× **Rezolwowanie**, a, blm., czynność cz. **Rezolwować**.

× **Rezolwowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rezolwować** ś.

Rezon, u, i. blm. = a) × R. *rozum, rozsądek*: Dobry R. każe. L. b) *pewność siebie, dobra mina, fantazja, animusz, kontenans*: Wypił szklanke anyżówki dla rezonu. Wóje. Stracił R. 2. [R. a. w lm. **Rezony**] *rezonowanie, rajcowanie, gawęda, pogadanka, gawędki, rozprawy*: Nie wdaje ś. z niemi w żadne rezony. Kumoszki do rezonu jedyne. Służące wystają przed bramą i prowadzą rezony. Kozdy R. prowadzi i zdanie swoje opowiada. Z palestry nie chce, bo siła gada, prowadzi rezony. <Fr. raison>

Rezonancja, i, blm. *rozbrzmiewanie, rozgłos*: Kapela w każdą niedzielę i festa piękną rezonancją

dodaje wspaniałości apparencjom kościelnym. Chodź.

Rezonans, u, gm. **Rezenans** i. blm. *zastosowanie spóldźwięczności do wzmocnienia słabych tonów, rozdźwięczność, rozdźwięk, akustyczność, akustyka, oddźwięk, odgłos, oddawanie głosu*: Wyborny R. fortepjanu. Sala ma dobry R. (= *warunki akustyczne, akustykę; dokładnie i czysto oddaje dźwięki, głos*). 2. lm. e *cienka deseczka u instrumentów strunowych umieszczona pod strunami w celu wzmocnienia dźwięku; fortep. blat z klepek świerkowych (z Bukowiny) łupanych, umieszczony pod strunami dla przedłużania tonu strun*. <Fr. résonnance>

Rezonansmacher, a, lm. rzy, gm. **Rezonansmacher** fortep. *rzemieślnik, pracownik robiący rezonanse*. <Nm. Resonanzmacher>

Rezonansowy przym. od **Rezonans**; gm. **Rezonansowy**. Forte p.: Klepka rezonansowa.

Rezonant, a, lm. *ci* p. **Rezonant**. <Fr. résonnant>

Rezonantka, i, lm. i forma ż. od **Rezonant**, *rezonanka*: Wdowa po jakimś jenerale, nadzwyczaj gadatliwa R. Wilez.

Rezonator, a, lm. y i. *wszelki dodatek do przyrządu muzycznego, służący do wzmocnienia jego tonów, jak np. pudła w skrzypcach lub fortepjanach*: Ton zasadniczy reprodukowanych fal dźwiękowych zmienia ś. stosownie do użytego w tym celu rezonatora w fonografii. Jama ustna, która jest rezonatorem dla dźwięcznego prądu powietrza. Rozw. Przen.: Doskonały R. dla ciepła promienistego (= *przewodnik*). 2. p. **Głośnik**. 3. *przyrząd akustyczny, służący do analizy dźwięków złożonych, czyli do zbadania składających je tonów prostych*. <Łć. resonator>

Rezonant, a, lm. rzy i. a. **Rezonant** *człowiek skłonny do rezonowania, człowiek gadatliwy, zarozumiałe; czyniący innym ciągle uwagi*. 2. *teatr. aktor grywający role w sztukach salonowych, mówiący dużo i pięknie*. <Fr. raisonneur>

Rezonanka, i, lm. i i. forma ż. od **Rezonant**; *rezonanka*. 2. *teatr. aktorka grywająca w sztukach salonowych role, w których trzeba dużo rozprawiać, dowodzić, mówiąc pięknie i potoczyscie*.

Rezonować, uje, ował *prowadzić rezony, rozprawiać, dowodzić, mądrzyć ś., mędrkować, rajcować*: Kto używa daru wymowy, aby gadać lub jak sofista bronić choćby fałszu, ten rezonuje. Kras. A. Dobrze to R., kiedy nie delega. Kras. Stucham pilnie, o czym też panowie w tak zakłóconym czasie będą R. Zabł. Wiózł pachotków dla przytrzymania rezonujących. Krasz. Zebrały ś. baby i rezonują. <Fr. raisonneur>

Rezonowanie, a, blm., czynność cz. **Rezonować**.

× **Rezorbeja**, i, blm. p. **Rezorbowanie**. <Fr. résorption, Łć. resorptio, od resorbere>

× **Rezorbować**, uje, ował *wessać, wchłonać, strawić*. × R. ś. *rezorbować siebie nawzajem*: Związki nie rezorbujące ś. Nen. <Łć. resorbere>

× **Rezorbowanie**, a, blm., czynność cz. **Rezorbować**: Gorączkę wywołuje R. zniszczonej tkanki gruźliczej. Ochor.

× **Rezorbowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rezorbować** ś.

Rezorcyzna, y, blm. chem. *metadwuoksybenzol*, $(C_6H_4(OH)_2$ I. 3, *fenol diwuhidroksylowy, pochodzący od benzolu*.

Rezorcyntaleina, y, blm., chem. p. **Fluoresceina**.

Rezorcynowy przym. od **Rezorcyzna**: **Fluoresceina** rezoreynowa. Barwniki rezoreynowe.

[Rezuitny] p. Rezwitny.

Rezultant, a, lm. y mech. *suma kilku sił skierowanych na jeden punkt, ich wypadkowa.* <Nm. Resultante, Fr. résultante>

Rezultat, u, lm. y *ostateczny wypadek, skutek, wynik, taki lub inny koniec.* Postępując według swej metody, osiągnął wyborne rezultaty. Nauka w ten sposób prowadzona dała świetne rezultaty. Ciężko mi idzie handel: wiele zachodu i niepokoju, a R. niewielki. Doprowadzić do pomyślnego rezultatu. Ubóstwo jest rezultatem lenistwa (= następstwem). Starania nasze uwiecznione zostały pożądanym rezultatem. R. usiłowań (= owoc). R. ten bytności u podkomorzego wielką matkę radość sprawił. Jeż. Żądanie doprowadzić do szezęśliwego rezultatu. Orzesz. **W rezultacie** przys. *koniec kochców, ostatecznie, bądź cobądź:* W rezultacie nie zrobił przecież nie tak podłego. Pokazało s. w rezultacie, że krok ten chybił celu. <Nm. Resultat, Fr. résultat, z Łć. rezultare>

[Rezulucyjá, l, lm. e] *odpowiedź.* <Z Rezolucja>

[Rezumiá, i, b]m.] *sparagi.*

† **Rezumować, uje, ował rezonować, rozumnie co roztrząsać.** Rej. <Zam. Rezonować, z podprowadzeniem pod Rozum>

† **Rezumowanie, a**, b]m., czynność cz. **Rezumować.**

× **Rezun, a**, lm. owie p. **Rezuń:** Przyszli rezunowie czekali, co powie did. Sienk. <Ukr. rizun>

× **Rezuń, a**, lm. e, × **Rezun, [Rezyják] ten,** *co rznie ludzi, morderca:* Tłumy rezuniów ciągnęły zewsząd na wytracenie panów i szlachty. Lib. <Ukr. rizun>

[Rezura, y, lm. y] = **Razura.** <Zam. Razura>

Rezurekcja, i, lm. e *uroczyście nabożeństwo rozpoczynające Wielkanoc i polegające głównie na wyniesieniu Najśw. Sakramentu z „Grobu“ oraz trzykrotnej ukoło kościoła procesji:* Na rezurekcyj w dzwony uderzono, i Bóg zmartwychwstał w wielkiej niebios mocy. Pol. <Łć. resurrectio>

Rezurekjonista, y, lm. ści l. *Zmartwychwstańc, członek zakonu Zmartwychwstańców.* 2. w Anglii, *złodziej odkopujący trupy i sprzedający je do sal anatomicznych.* <Od Rezurekcja>

Rezurekcyjny przym. od **Rezurekcja:** Odgłosy rezurekcyjnych salw i dzwonów przestały mi szumieć w uszach. Kaczk. Nabożeństwo rezurekcyjne.

Rezurektor, a, lm. owie *wskrzesiciel:* Pod tym tylko względem pisarz zdobywa sobie szansę, że w trzecim pokoleniu spotka go rezurekcja; na to zaś potrzeba przedewszystkim rezurektora. <Łć. resurrector>

[Rezuwita, y, lm. ci] *śmiałek, człowiek dowcipny.* <Z Rezwitny>

[Rezuwitnie] przys. od **Rezwitny.**

[Rezwitny, Rezwitny] *rezolutny, śmiały, przytomny w odpowiedziach, dowcipny, dziarski.* <Zam. Rezolutny>

Rezydencja, l, lm. e i l. b]m. *rezydowanie, przemieszkowanie, przebycie, pobyt:* Być u kogo na rezydencji (= na respekcie, rezydować u niego). Zaraz podskarbi do swoich pod Złoczów biegał, aby rezydencją uczynić. Fin. R. przy boku królewskim. Troc. R. przy ciele królewskim. Troc. (= przy osobie króla). 2. *mieszkanie królewskie, wielkopañskie, siedziba magnacka, dwór, pałac:* Miasta wielką liczbą ludzi i rezydencjami pańskimi sław-

ne. R. plebana, starosty. Troc. Mało jest rezydencji, któreby tak zdaleka wyglądały, jak ten pałac. Korz. R. była pańska, dwór wielki. Krasz. Ciągnęliśmy na Radziejowice, rezydencją bardzo piękną kardynała. Krasz. Wilanów, letnia R. Sobieskiego. 3. R. królewska = *stolica:* Warszawa jest rezydencją królów polskich. Troc. 4. *miejsce pobytu zakonu, klasztor, kolegium:* Zakon Societatis Jesu do Włocza wprowadził, a na Chojnicką rezydencją był osobliwie dobroczynny. Nies. W samym Paryżu mamy kilkanaście tak zwanych rezydencji jezuitkich. Opactwo R. Troc. (= opactwo). 5. *faktoria w wschodniej Syberji:* Na lewo szła droga do kopalni przez tajgę zapadłą, na prawo do rezydencji. Szym. A. 6. *urząd rezydenta, delegowanego od chorągwi do boku naczelnego wodza:* Jeśli waszmość z aktualną rezydencją służyć zechcesz, to być może, że kiedyś i chorągiew nosić będziesz. Łó. <Nm. Residenz, z Łć. residentia, od residere>

Rezydencjalny, Rezydencjonalny przym od **Rezydencja:** Rezydencjalne miasto. Troc. (= *stoleczne*). Rezydencjalna kamienica. Troc.

Rezydencjonalny p. Rezydencjalny: W pałacu rezydencjonalnym. T. K.

Rezydent, a, lm. ci a. *towie l. bezdomny przyjaciel, weteran, wysłużony ofcjalista lub biedny daleki krewny, rezydujący stale w bogatym domu, dworzanin respektowy:* Czego R. nie robił? czego nie słucał? nie cierpiał? Krasz. 2. *senator, członek przybocznej rady królewskiej:* R. senator krajowy, przy boku królewskim urzędownie bawiący. L. R. przy boku naszym na dwa lata. Vol. 3. *niższy od posła pełnomocnik państwa przy obcym rządzie:* Minister R. R. cesarski zawsze zwyczajnie u Porty mieszka. Kłok. Przy rezydencie cesarskim s. to stało. Troc. Szwedzki, duński rezydentowie u dworu naszego. Troc. 4. *delegat, deputat:* Takowa jest reguła wojskowa, aby od każdej chorągwi przy wodzu był R. Dyak. 5. *tytuł gubernatora holenderskiego w Indjach Wschodnich.* <Nm. Resident, Fr. résident, z Łć. residens, 2 pp. - ntis, od residere>

Rezydentka, i, lm. i forma ż. od **Rezydent:** Wielkie panie brały na swą opiekę córki ziemian na rezydentki. Ochoc.

Rezydentowa, ej, lm. e *żona rezydenta.*

Rezydentówna, y, lm. y *córka rezydenta.*

Rezydentura, y, lm. y l. *urząd, godność rezydenta.* 2. *mieszkanie, pałac rezydenta.*

Rezydować, uje, ował, [Rezydentować] stale mieszkać, bawić, przebywać: Przejeżdżał przez dobra, w których rezydujesz przez lato. L. Poniatowski letnią porą rezydował w Łazienkach. Ochoc. <Łć. residere>

Rezydowanie, a, b]m., czynność cz. **Rezydować.**

Rezygnacja, i, b]m. × **Resygnacja l.** × R. w prawie miejskim, *oddanie dóbr nowemu właścicielowi, × wzdanie, × zdanie:* Tylko wiece mogą przyjmować wieczyste rezygnacje dóbr, to jest takie, które powodują zupełne przeniesienie własności. Balc. 2. *zrzeczenie s., porzucenie, odstąpienie czego; skwitowanie z czego:* R. z urzędu, z obowiązku na rzecz czyją. Posiadający szarżę występował z wojska, a nabywca na mocy rezygnacji obejmował. Ochoc. 3. *pogodzenie s. ze stanem rzeczy, którego nie można zmienić, poddanie s. woli Boskiej, stłumienie nadziei lub pragnienia, nie dającego s. urzeczywistnić:* R. chrześcijańska. R. w cierpieniu. Znosić ciosy

z rezygnacją. R. spływała z nieba do tej duszy szczerze pobożnej. Korz. <Łć. resignatio>

Rezygnacyjny przym. od **Rezygnacja**: Kontrakt R. = *przedażny*. Sł. wł.

Rezygnować, uje, ował, × Resygnować z czego = *zrzec się, wyrzec się czego, odstąpić czego, skwitować z czego, dać za wygraną*: R. z urzędu, z pretensji do tronu. R. s. *poddać się z rezygnacją, ulec z poddaniem się, ustąpić mimo chęci, ugiąć się przed koniecznością*: Jeżeli pan znajdujesz, że rzecz słuszna, rzekł Szloma, niby rezygnując s... Korz. <Łć. resignare>

Rezygnowanie, a, blm., czynność cz. Rezygnować.

Rezygnowanie się, a, blm., czynność cz. Rezygnować się.

[Rezyjak, a, lm. cy] p. Rezuń.

[Rezyka, i, blm] l. p. **Ryzyko**: Być pod rezyką = *być pod dobrą datą, mieć w czubie*. Pię na rezykę (= na fantazję, na odwagę). 2. *przypadek*: Taką my mieli rezykę.

[Rezykant, a, lm. ci] p. Ryzykant.

[Rezyko nieod.] p. Ryzyko.

[Rezykować, uje, ował] p. **Ryzykować**: Cóż zresztą rezykował przez takie wystąpienie? Bał. Waszność zawsze rezykujesz i grasz wyżej, niż masz karty. Zachar.

[Rezykowanie, a, blm.] *czynność cz. Rezykować.*

[Rezykownie] przys. od **Rezykowny, ryzykownie.**

[Rezykowność, i, blm.] rz. od **Rezykowny, ryzykowność**: Niektórym dorobkiewiczom właściwa R. Dzierz.

[Rezykowny] p. **Ryzykowny.**

† **Rezypiscencja, i, blm. żal, skrucha, pokuta**: Kupuje ją, aby, będąc panem dziedzicznym, będąc panem życia i śmierci, odjął nawet tę, która czasem w najgorszych s. ludziach zdarza, rezypiscencję i wolność sumiennej odjął reklamacji. Mat. <Łć. respiscencia>

† **Rezystencja, i, blm. opór, odpór, odporność**: Król, sam na strzał nieprzyjaciela s. narażając, dzielną mu rezystencję uczynił. Kraus. <Łć. resistentia>

Reżliwy? rżący: Konie reżliwe. Ml.

Reż, rży, blm. i. [R.], † R. żyto, ozimina (secale): Nie będzie z tej rży mąka. Prz. (= nie będzie z tej mąki chleba). 2. R. kozia p. **Prosownica. 3. R. krowia, p. Pszeniec.** <RŻ/REŻ>

[Reżanny] p. **Rżany.** <Od Reż>

[Reżenie, a, blm.] *czynność cz. Reżyć.*

[Reżny] p. **Rżany.** <Od Reż>

[Reżyć, y, ył] *krochmalic.* Mrong. <Od Reż>

[Rezydło, a, blm.] *skrobia, krochmal.* Mrong. <Od Reżyć>

Reżyser, a, lm. owie artysta teatralny wybierający sztuki, rozdający role do grania z zachowaniem stylowych właściwości, charakteru sztuki i intencji autora. Przen.: *kierownik*: Nie miał talentów stryja na reżysera politycznego. Ask. Ostatnim reżyserem misji był głośny z wymowy Dominikanin Owłoczyński. Smol. On, nie kto inny, był reżyserem w całym tym zajściu. <Fr. régisseur>

Reżyserja, i, blm. urząd reprezentowany przez reżysera: Czynną R. nasza wznawia starą sztukę. R. Teatru Małego przygotowuje obecnie „Niewiernego Tomasza”. <Od Reżyser>

Reżyserka, i, lm. i pokój, czyli kancelarja reżysera teatru, mieszcząca s. przy scenie a. używana także przez niego za garderobę dla siebie czyli ubieralnię swoją. <Od Reżyser>

Reżyserować, uje, ował *przygotować w sposób reżyserki do wystawienia na scenie*: Sztuka reżyserowana była starannie i pracowicie. <Od Reżyser>

Reżyserowanie, a, blm., czynność cz. Reżyserować.

Reżyserki przym. od **Reżyser**: Zawód R. Czud tu zręczność reżyserką, robotę zakulisową. Kal.

Reżyserstwo, a, blm. urząd reżysera. <Od Reżyser>

[Ręba, y, lm. y] *poręba w obredach.* <RĘB/RAB>

Rębacz, a, lm. e, × Rąbacz, × Rębca i. a. [Rębciarz] *ten, co s. trudni rąbaniem drzewa, drual, tracz, żart. pilat* L. R. rąbiący drzewo w lesie na sążnie = *sążniarz*. 2. a. **Rębajto** *ten, co s. rąbie z drugimi, junak*: Sejmikowy R. Ust. Zawołany był rębaczem. Rzew. Kiedy pan hetman potrzebował dla poparcia swojej racji szabli, Jaksa stawał na czele rębaczów. Wóje. Kiedy stary Pliszka rekomendował syna na rębacza, hetman kazał przywołać jegomości pana Borowika, aby rozprawił s. z frycem. Wóje. Był pierwszym rębaczem na okolicę i zwady szukał chętnie. Krasz. 3. *gór. jedna z nazw robotników górniczych*: R. wyzwolony, niewyzwolony. R. piecowy p. *gór. Piecowy*. R. w karbarji, czyli warzelni, sól wywarzoną z panwi wyrąbywał. Łab. R. p. **Puckarz, Kopacz.** <Od *Rębać = Rąbać>

Rębajto, y, lm. owie p. Rębacz: Zaczepiali co znamienitszych rębajtów, których sława była ustalona. Sienk. <Od *Rębać = Rąbać>

Rębak, a, lm. i cukr. narzędzie a. przyrząd do rąbania cukru, który wyszedł z pod piły. <RĘB/RAB>

× **Rębanina, y, blm. = Rąbanina.** <Od *Rębać = Rąbać>

[Rębarnia, i, lm. e] *miejsce, gdzie s. drzewo na opał rąbie i przechowuje.* <Od *Rębać = Rąbać>

× **Rębca, y, lm. y p. Rębacz. Troc.** <RĘB/RAB>

[Rębciarz, a, lm. e] p. **Rębacz.** <Od Ręba>

Ręblica, y, lm. e bot. (myrodendron) roś.

Rębnia, i, blm. rąbanie, rąbanina, wycinanie lasów, trzebież: Dziki trzymają s. tam stale, gdzie ich rębnią gorączkową nie płoszą. <RĘB/RAB>

Rębność, i, blm., rz. od Rębny: Sosna dochodzi do rębności pospolicie w sto dwudziestym a. w sto pięćdziesiątym roku.

Rębny = Rąbny: Las R. Włod., Troc., Bobr. Drzewo rębne, które doszło do wieku kolei i przypada do wycięcia. Łab. <RĘB/RAB>

[Rębocha, y, lm. y] *kobieta ordynarna.* <RĘB/RAB>

[Rębować, uje, ował] *przeszywać wzdłuż i w szerz, zwykle inną materją i kołorem*: Muce rębowane = *czapeczki czarne, malemi rąbkami, czyli koronkami, naszywane.* <RĘB/RAB>

[Rębowanie, a, blm.] *czynność cz. Rębować.*

† **Ręhy, ów, blp. szaty niewieście.** <RĘB/RAB>

* **Ręcz i. × W R. p. Wręcz**: W R. s. bił z nieprzyjacielem. Troc. W R. rznął, mówił. Troc. 2. † **Kręci** w oba R. oszczep. Mias. (= w obu ręku; por. *Oburącz*). <RĘK/RAK/REĆZ/RĄCZ>

† **Ręczać, a, ał p. Ręczyć**: Nie ręczał za szkodę. <RĘK/RAK/REĆZ/RĄCZ>

† **Ręczanie, a, blm., czynność cz. Ręczać, ręcznie.**

Ręcenie, a, blm., czynność cz. **Ręczyć**: R. za kogo. Troc.

Ręczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ręczyć** ś.

† **Ręczne**, yoh, blp., rz. ? *ręcznica*, cyfra. B. Sz. <Od Ręczny>

[Ręczni] p. **Ręczny**.

× **Ręcznia**, i, lm. e *pełnomocnictwo prywatne, plenipotencja nieuznana*. Sł. wil. <Od Ręczny>

[**Ręczniak**, a, lm i] i. *wyrobnik pracujący rękoma*. 2. a. *Średniak chłopiec, parobczak*. <Od Ręczni>

† **Ręcznica**, y, lm. e cyfra. B. Sz. <Od Ręczny>

Ręczniczek, czka, lm. czki p. **Ręcznik**: R. na kielich przy mszy św.

Ręcznie i. przys. od **Ręczny**: Mieszka Pan w domu a. w kościele R. zbudowanym. Białob. Haft R. wykonany (= w ręku, od ręki). 2. † R. być zapewnionym. (Ostr.) = *zapomocą poręki, rękąjmi*.

Ręcznik, a, lm. i *wazka a długa chusta do wycierania ciała po umyciu*: Więc owe tu walle z dziwnymi wzory, a już ręczników nie umieją zwać. Rej. Cztery mu R. dźwierzą, a trzech wody leją. Rej. R. biały z czerwonymi strefami. Kłok. R. kąpielowy. [Ręczniki dać] = *zaręczyć* ś. Zdr. **Ręczniczek**. <Od Ręczny>

Ręcznikowy przym. od **Ręcznik**: Płótno ręcznikowe.

× **Ręczność**, i, blm. rz. od **Ręczny**. Troc.

Ręczny i. przym. od **Ręka**: Obejli mu wielkie palce ręczne i nożne. Rud. (= u rąk, u nóg). Podniószszy R. wielki palec... Paszk. Robota ręczna. Skar. (= *rękodzielo*). Wyrób R. Haft R. Rysunki ręczne i techniczne (= *od ręki wykonywane*). Pierścionki, sponki a. ręczne ochędóstwa. Sz. Potrzeby dziatek ręczną pracą obmyślają. Paszk. Jednemu podobają ś. nauki, drugiemu ręczne prace. Zabł. (= *praca fizyczna*). Bóg zakazuje nie tylko ręcznego złodziejstwa, ale i wszelkiej zdrady i fortelów. K. G. Tak w kościele ręcznym, jak w kościele serc naszych... Białob. (= *rękami wystawionym*). Piłka ręczna (= *piłka w kablak obsadzona*). Księga pismem ręcznym spisana. Troc. [Robotnik R.] = *do ręcznej roboty*. [Ion kradł, był ręcznym majstrom]. Mlynek R. do kawy. Troc. × **Zapis R.** ('Troc) = *własnoręczny; oblig, rewers, kwit*. R. list — *cirographum*. Mym. Za kwitem ręcznym. Wej. Odbierz od niego srebro, oddawszy kartę jego ręczną. L. (cyrograf L.). 2. † R., *zręczny, zgrabny, zdalny, sposobny, biegły, umiejący, sprawny*: W wszystkich R. sprawach. Troc. 3. patol. Dna ręczna (miragra). 4. rzem.: Kafar R., bitnia ręczna, p. Kafar. Gwinciarka ręczna p. **Gwinciarka**. Szrubsztak R. p. **Fajtkłuba**. 5. woj.: Koń R. czyli powodowy. Gem. <Od Ręka>.

[**Ręczulka**, i, lm. i] p. **Ręka**. <Od *Ręczula, od Ręka>

[**Ręczycza**, y, lm. e] *część woza u przedniej osi, podpierająca półdrabek, do łusni przedniej, przewleczonej kołkiem, przywiązana sznurkiem lub użewką*. <Od Ręka>

× **Ręczyciel**, a, lm. e *ten, co ręczy, poręczyciel*, × *rękojmia*, × *rękojemca*. Proch. <Od Ręczy>

× **Ręczycielka**, i, lm. i forma ż. od **Ręczyciel**.

[**Ręczyczka**, i, lm. i] p. **Ręka**. <Od Ręczycza>

Ręczyć, y, ył, † **Ręczać**, † **Ręczyć** ś. (Skr.) i. za kogo, za kim = *brać na siebie odpowiedzialność*

za kogo (podając przytym rękę); przyrzec, gwarantować za kogo, poręczać, dawać rękojmię: Bezrozumny jest, kto daje rękę, ręcząc za drugiego. Bud. Ręczysz-li za przyjaciela twego, uwiąziliś innemu rękę twoją, usidliłś ś. sam słowy ust twoich, a jętyś swemi własnymi słowy. Leop. R. za pożyczającego. R. solidarnie. Kto za kogo ręczy, tego djabeł męczy. Prz. Kto ręczy, ten jęczy. Prz. Kto ręczy, to i beczy. Oss. Ręczę za niego. Troc. Ręczę za szkodę. Troc. Ręczę za jego przywiązanie. L. Chcesz, bym temu uwierzył? a cóż mi ręczy, że słowa twe nie są zdradą? Krasz. Przen.: Ręczę, że nie przyjdzie = (*jestem pewny, upewniam, dałbym szyję, dałbym nie wiem co za to; zobaczycie, że nie przyjdzie*). 2. ? *wyreczać kogo z powodu poręczenia za nim*: R. kogo — *ręcząc zastępować kogo*. Rej. Gdy kilka rękojmich społecznie kogo ręczą. P. cheł. Obiecałem R. kogo, lecz w pewnej sumie. Górń. 3. [R.] *pożyczac, kredytować, borgować*. R. ś. 1. † R. ś. p. wyż. 2. [R. ś.] *wieść ś., darzyć ś., szczęścić ś., powodzić ś.* <Od Ręka>

× **Ręczyna**, y, lm. y p. **Rączyna**. Troc Zdr. **Ręczynka**. <Od Ręka>

× **Ręczynka**, i, lm. i p. **Ręczyna**.

Ręczysko, a, lm. a p. **Ręka**.

[**Rędy**, ów, blp.] *resztki odzieży, galgany, szmaty*. <?Nm. Rände, lm. od Rend>

[**Rędycina**, y, lm. y] p. **Rędzina**.

Rędzina, y, lm. y, [**Rędycina**] *zwietrzały margiel gipsowy mioceniński, tworzący glebę bardzo urodzajną, ale ciężką do uprawy, gdyż staje ś. ona po deszczu bardzo mazistą, a po wyschnięciu twardą jak kamień*: R., tłusty, tęgi grunt. Rej. Takowe sianie na tęgiej służy ziemi, jak na rędzinach. Haur. Co nawykto psinie, nie pomoże w najlepszej uprawie rędzynie. Pot. Przen.: Już na edeńskich rędzin najduje ś. brzegu. Przyb. (= *pól*) Zdr. [**Rędzinka**]. <RĘD/RZĘD/RZĄD>

[**Rędzinka**, i, lm. i] p. **Rędzina**.

Rędziny (grunt) przym. od **Rędzina**, *tłusty, ilowaty, tęgi*. Niech uważają, ziemia jeśli rędzina, czyli nieurodzajna? są-li też w niej lasy, albo niemasz? Leop. (tłusta. Leop.). Grunta rędzienne. Troc. Rędzina rola. Troc. Role rędzienne. Haur. Czerwonawe proso na rędzinych rolach dobre ś. sprawuje Haur. Kaduża pełna rędzinnego błota. Oss. (gęstego, tłustego. L.). Obszar rędzinnego namułu.

[**Ręgacz**, a, lm. e] *wół niezpełnie siły plicowej pozbawiony, niek. bardzo złośliwy*. <?RĘG/RĄG; ?Nm. Ringer>

[**Ręgnąć się**, nie ś., nął ś.] *drgnąć*: Tak stoi, co ani ś. ręgnie. <Zap. zam. Drgnąć, z podprowadzeniem pod RĘG/RĄG>

[**Ręgnięcie** ś., a ś., blm.] czynność cz. **Ręgnąć się**.

Ręgort, a, lm. y *uzda nocna konia do przywiązania deki*. Sł. wil. <?Nm. Ringgurt>

[**Ręgu** **ręgu**] w. *naśladowanie głosu indora*: Moja gęś: gęgu gęgu; mój jenderek: ręgu regu. <Dźwn.>

Ręka, i, lm. ce, 2 pp. *ręku* a. *rąk*, 4 pp. lm. *ręce*, 6 pp. *oma*, a. *ami*, 7 pp. w *ręku* a w *rękach*, [lm. *ręki* a. *rękoce*, *ręców*, *ręcom*, *ręcami*], [Reka]. i. anat. = a) *cały człon górny człowieka od łopatki do końców palców, na który składają ś.:* α) *ramię, to jest miejsce połączenia ś. z łopatką (humerus); β) bark, zwykle bł. zwany ramieniem, od stawu ramiennego do przegubu łokciowego (brachium); γ) przedbark, przedbarcze, † *łokieć, † łoki, bł. przedramię — od przegubu łokciowego do napiastka (antibrachium); δ) napiastek a. nadgarstek (carpus), łączący ś. bez-**

pośrednio z ϵ) *śródręczem* (metacarpus), z którego wyrastają ζ) *palce* (digiti). b) w znaczeniu ściślejszym (manus), część od przedbarku do końca *palców*, złożona z α) *napięstka*, β) *śródręcza* (z wierzchu *grzbiet ręki*, dorsum, ze spodu *dłoń*, vola) i γ) *palców*: W jednym ręku trzyma zwój papieru. Wóje. (= w jednej ręce). Taka osobliwość jest w twoim ręku. Wóje. (= w twojej ręce). Kapitał leży gdzieś w trzecim ręku. Tarn. (= w trzecim ręku a. w trzeciej ręce). [Matka nas rękami nakryła]. Kon. R. spodnia, wierzchnia zapewne ma znaczenie: prawa i lewa, od sposobu krzyżowania ich na piersiach przy modlitwie lub uklonach. Otw. S. R. prawa (= *prawica*). R. lewa (= *lewica*, *małka*). Przen.: Lewa, prawa R. = *strona*, *bok* *prawy*, *lewy*: Czaus zawsze po prawej ręce emirowi stał, gdyż ta strona u Turków podlejsza. Warg. Idąc od mostu, zobaczysz po prawej stronie (= *na prawo*) dom mój. Jadąc, trzymaj ś. prawej ręki. R. zgarbiona, pełna czego = *garść*, *przygarść*. L. Dostąpi nasze mamy wedle możności, nie skuczona ręką obracać na chwale Bożą. Żarn. Udzielę ci nie skąpą, ale pełną ręką. Pileh. Mieć co w ręku. Podpisywać ręką i głową (= *fizycznie i umysłowo*). Podpisywać własną ręką (= *własnoręcznie*). Prowadzić kogo pod rękę. Prowadzić kogo za rękę. Podać komu rękę. Wyciągać rękę do kogo. Przyjdziesz pod kościółem rękę wyciągać (= *żebrać*). Wznosić rękę do nieba. Całować w rękę a. rękę. Przyjmą ten dar z pocałowaniem ręki (= *z wdzięcznością, skwapliwie*). Nosić kogo na rękach (= *nieść, piastować*). Darzyli, szanowali, nosili na ręku. Tremb. Życie z pracy rąk. Umywać ręce od czego (= *nie chcieć ś. nieśać do czego*). Przyjaciel prawy jako trzecia R. Rej. Którzy cię piastować na rękach będą. Kochan. Ręka rękę myje. Kochan. Temu czasa z rąk wypadła. Kochan. Ten tu przytomny wileński pasterz nasz (Benedykt Wojna) i wszystkie kościoły katolickie ręce swoje do Boga za was podnosi (= *ramiona*). Podniósł rękę na brata. Troc. (= *ściągnął; targnął ś. nak*). Skar. Polski naród nigdy na pany swe i króle ręki nie podniósł. Skar. Którzy językiem wiele, a ręką nie nie czynią. Skar. R. da ś. i uciąg, aby głowa rany nie miała. Skar. Opuszczać ręce. Szymon. Dziecię z rękę, matkę za serce. Prz. Lepszy wróbel w ręku, niż dzieciół na sęku. Prz. Cudzem rękami żar grzebać. Prz. Nie przystępuj do niego z gołą ręką. Prz. (= *bez kija*). Pas. Z prózną ręką z gołą ręką, z niczym, bez pieniędzy, bez podarunku; z kwitkiem: Daj pieniądze, bo do tych ichmościów przyjść z gołą ręką, to kwasno patrzy i półgębkiem gada. L. Witold, porzucając Prusy, aby do Jagiella z próznymi rękami nie przyszedł, dobył pruskie zamków trzech na granicy litewskiej. Biel. M. Żebraka z próznymi rękami nie wypełnie. Koch. W. Zawzdy do kościoła dary przynosił z gołą ś. ręką Bogu nie ukazał. Skar. Płacę mi dobrze towary, wracam z miasta z tłustą ręką. L. (= *obłowiwszy ś.*). Ból ustał, jakby ręką odjął (= *jakby nigdy nie*). Nie idź do doktora z gołymi rękoma. Troc. Wzięcie, porwanie za rękę. Troc. Ręki czyjej ujęcie. Troc. Ręka mi drży, wzrok niedowidzi. Wóje. Ręce złóż, załamywać. Troc. Każda R. piękna, co daje. Prz. Dać, wyliczyć komu na rękę = w rękę. Na rękę go wynieśli. Troc. Umarł na rękę moich, między rękoma moimi. Troc. Wziąć dziecko na ręce. Weź tymczasem na rękę mojego chłopczyka. Mick. Dziecko chce na ręce. Wyrwać, wydrzeć co z rąk. Troc. Ręką

swoją ś. stracić, zabić; paść swoją ręką. Troc. (= *popelnąć samobójstwo*). Padł od ręki skrytobójcy. Chcąc uderzyć za uchyleniem głowy, ponad głową ręką machnie. L. Rękę kładzie na szpadzie, wyzywając go. L. Gdzie kogo co boli, tam rękę kładzie. Patr. Gdzie boli, tam R.; czego człek żałuje, o tym mówi. L. Świecąc kogo, ręce nań kładą. Skar. Rąk wkładanie duchowne. Smotr. Koń wodzon na ręce wedle drugiego konia. Trzyc. (= *na powodzie; ręczny, powodny koń*). U każdego grotem opatrzone oszczep w potężnym ręku. Żebr. Za ręce ś. brać = łączyć ś. do wspólnej pomocy. L. Kiedy kto obiecuje ustnie, ma to potwierdzić podaniem ręki, i zowią taką obietnicę ręką i usty uczynioną. Tyt. pr. magd. Wszysey rękę na to dajem, że tego czynić nie będziem. Skar. Dane słowo, ściśniona R. wiele u niego waży. L. Nać rękę na to, bądź serca ufnego. Lubom. Bijąc ręką w rękę, rzekli: Słowo! L. Na zgodę dawszy ręce wzajem, rozeszli ś. L. Dał mu na to rękę, dali ręce drugim rozjąć. Bud. B. Dajże mi rękę, że będziesz moją żoną. L. (= *przyrzecz mi*). Naści rękę, a R. jest serca zakładem Jag. Przen.: Oddać komu swą rękę = *wyjść za niego za mał.* Niech ślub ziemski innego darzy ręką twoją. Mick. Przyrzekła mu swą rękę = *dała mu słowo; przyrzekła, zdeklarowała ś. wyjść za niego*. Ta, której serce daje, za dała mej ręki. Mick. Córko! teraz jegomości oddaj rękę swoją. L. Starac ś. o rękę panny, kobiety wolnej = *starac ś. o nią, odbywać konkury*. Przez rękę tę ciebie proszę, którą Dejotorowi, gość gościowi, podałeś! Siem. J. Dali nam ręce prawe na znak towarzystwa. Leop. Żądał od Simona, aby im dał prawą rękę, to jest pokój z nimi uczynił. Leop. A teraz dajmy sobie ręce z temi ludźmi i uczynimy sobie z nimi pokój. Leop. Królowie podali sobie ręce, jak bracia. Mochn. Ręce wznosząc, poddawanie oznaczali. Warg. Nędza nieprzyjaciół zwyciężyła, że ręce dać musieli. Tw. Do rąk oddać = *wręczyć komu*. L. Do wierznych rąk co dać, w dobre ręce = *położyć co u kogo*. Kn. (= *złożyć, powierzyć*). List zaadresowany był: Do własnych rąk pana N. Skarb ten będziesz miał jako w skrzyni, ku wiernej ręce schowanej. Rej. (= *tobie na uciążliwość twoją powierzonej*). L. Edwiga aparaty królewskie na kolegum polecił Piotrowi biskupowi k wiernej ręce szafować. Biel. M. (powierzyła mu zarządzanie funduszami akademickimi). L. Nikt mu ręki nie poda (= *nie przywiła ś. z nim, wszyscy ś. od niego oduracają, gardzą nim*). Jeśli rękę szmaragdem, aksamitem grzbieta nie przystroję... Papr. Oręza z ręką naszych wydrzeć mu nie damy. Mick. O święta rękę ojca mego! jeszcze ja cię i teraz w myśli mojej całuję. Karp. Przyszły, za ręce trzymając ś. obie. Słow. Na moją najmłodszą dziewczynę obiedwie ręce położyły sine. Słow. Z założonemi na piersiach rękami siedziała trzy dni matka nieruchoma. Słow. Śmiała mię chamska R. dźmierzeć za czupryną! Syrok. Książd głową kiwa, ojciec ręką trzęsie. Syrok. Daj mi rękę, wychowawcze drogi, nie gniewaj ś. na starca, gdy ci prawdę powie. Syrok. Oto R. szlachecka niczem nie skalana, oto nobile verbum. Syrok. Przen.: Względem wykonywania, człowiek to dobry na obie ręce Nagur. (= *do wszystkiego*). Robota pali mu ś. w rękę (= *idzie szybko, porumem*). Dawni Rzymianie jedną ręką orali, a drugą walczyli. L. Jedną ręką głaszczą, a drugą policzkuje. Prz. Lekkie cudze ręce, ale nieużyteczne. Falib., Bał. (= *cudza wy-*

ręka). Na ręce komu patrzeć. P. Koch. (= nie spuszczać z niego oka, żeby czego nie ukradł). Pan jeżeli będzie miał sługę, co w kufiu języka nie moczy, tedy natomiast będzie miał ręce magnesem natarte. L. (a: będzie miał smoleń w rękę, będzie miał długie ręce = będzie krałł). Ręce komu nasmarować (Troć), posmarować komu rękę (= dać komu łapówkę). Czasem szczęście samo w ręce lezie. Boh. Samo szczęście zawszad do rąk mu ciśnie ś. L. (= nastęrcza mu ś.). Widzę, że ptaszek do ręki sam leci. Wad. Bardzo też przebiegacie; wszak się wam kłaniano a ledwie, iż tak rzekę, do rękę nie tkano. Szymon. Hojnie majątność na ubogich obiema rękoma, jak mówią, szafował. Skar. Widząc, że Bóg więcej mu dóbr przysparzał, tym hojniej rękę swą otworzył. Prot. (= dłoń; szkatułę). Ręce od czego umywać = nie chceć mieć z czym nic wspólnego. Piłat umył ręce, mówiąc: Jam tej krwi nie winien. Był zwyczaj w starożytności, iż osoby stojące u władzy umywały sobie ręce na znak, iż skazując na śmierć, nie mieli winy, bo musieli słuchać smutnej konieczności prawa. Kajs. Czyńcie, eo chcecie; ja od tego ręce umygam. L. † Dać na co swoją rękę = wziąć w czym udział; przyczynić ś., przyłożyć ś. do czego: Nie bądźzies przyjmował powieści omylnej i ręki swej na to nie dasz. Leop. (nie przyłożysz ś., nie przyczynisz L.). Przemieniam z ręki w rękę. Tryc. Z ręki do ręki, po rękach, po rękę, z rąk do rąk = od jednego do drugiego, jeden drugiemu. Porządne położenie dobrodziejstw, z ręki do ręki idąc, wraca ś. tam zaś, skąd wyszło. Górn. Przywary pospolicie jeden zaprowadza, wraz naśladowają inni, i jedni drugim jakby z rąk do rąk podają. Pilch. Nikt w szperanie prawdy nie wszedł, ale jeden drugiemu niby z rąk do rąk baśń podał. Pilch. Handel, podając rzeczy po rękę, dogadza mieniającym, bo nikt swego za cudze bez zysku nie da. L. Trzymali o Mesjaszu Żydowie, będąc w tym prawie po rękach od swoich przodków z pisma prorockiego utwierdzeni. Żarn. (= drogą tradycji). Wyrivano sobie to dziwo z rąk do rąk. Puhar krążył z rąk do rąk (= kolejką). Przodkowie jego to dziedzictwo, jako z ręki do ręki, jeden drugiemu zostawowali. Skar. Niegodziwy zbiór do trzeciej ś. ręki nie posunie. L. (= do trzeciej gienieracji, do trzeciego pokolenia). Masz ręce rozwiązane (= możesz teraz robić, co ci ś. podoba, odtąd nie jesteś niczym skrępowany). Kupię co z wolnej ręki = nie publicznie, nie na licytacji. Dostać, dać co ciepłą ręką = przed śmiercią, za życia. Nie ciepłą ręką udzielić nie chcą, na śmierć swoje każąc czekać. L. Dar stu tysięcy, ciepłą ręką przed słubem dany, będzie wyliczony (= posag gotowy). L. X. Przez ręce = ociągając ś., merychło, złączając młtręźnie. Kn. Od ręki co robić = a) X od ręki = lekko, byle odbyć, leda jako, niedbale. Kn. Perfuntorie, prędko a nierządnie co czynić, od ręki puszczać. Mącz. b) X od ręki = przygodnie, trafem, przypadkowo, nieumyślnie, niechcący. Kto psa umyślnie a nie od ręki zabił, powinien go zapłacić; wszakże, jeśliby zabił od ręki, kijem siebie broniąc, nie pociskiem ani strzelbą, za psa nie nie płaci. St. lit. c) na poczekaniu, nie odkładając, bezwzględnie, natychmiast: Nie zostawiaj na potym, zrób to od ręki. Zbyswa swoje dzieła od ręki. Sur. Od ręki poszedł cały zapas towaru. X Pod ręką = nieznanie, od niechcenia: Te ustawy zapozniono a. też pod ręką w zapomnienie puszczone. L. X Pod rękę koń zaprzężony (Pot.) = po prawej stronie. Pod rękę pisać, litery pod lewą

rękę stawiać. Dudz. (= pisać piśmem pochylm, kursywa). X Po ręce = pod ręką, napodórędzim, na pogotowiu, na zawołanie, tuż: Wiele na tym należy mieć po ręce przyjaciela, gdy kto co chce sprawować. Mącz. Każdy z Tatarów oprócz tego konia, co na nim siedzi, drugiego po ręce prowadzi, i tak ś. przesiadując z jednego na drugiego, ujeżdżają bardzo wiele za krótki czas. Łęcz. Bronili ś. nasi, strzegąc najwięcej tego, aby nieprzyjacielom na strzelczą rękę nie przychodzili. Biel. M. (= pod strzał; na doniosłość pocisku). Nie wiedział, iż źle kozakowi na strzelczą rękę przychodzi. Papr. Przen.: Na rękę, X Do ręki, X Po ręce = zręcznie, poręcznie, po myśli, dogodnie, w porę, w sam raz: Zdarzyło im ś. to, co zamysłem ich na rękę było. Paszk. Krzak ten, jeżeli nam przeszkadza widzieć, z drugiej strony jest bardzo na rękę, bo nas nikt widzieć nie może. L. Śmierć brata bardzo na rękę była Dowmontowi. Biel. M. Cesarz zaniechał wojny polskiej, eo było nie na rękę drugim sąsiadom. Biel. M. Kęś nie na rękę mu to było. Pot. Pani Herminja przypomniła mu ś. z pokrewieństwem, eo hrabiemu było na rękę. Bał. Ta znajomość z nią bardzo nam jest po ręce L. Rzecz posłała nam na rękę. Słow. Wszyscy ekonomowie na rękę mu padli, wiernie służą. Nar. (= u dali mu ś., zdarzyli ś., szczęśliwie ś. dobrali). Przen.: X Idzie co ręką, dobrą ręką = pomysłnie; darzy ś., wiedzie ś., powodzi ś., udaje ś., szczęści ś., szczęśliwi ś., idzie gładko, jak po maśle, jak z płatka: Patron, szekekacz obrzydły z wyprawna paszczką, eo mu krzywoprysięstwo każde idzie ręką. Węg. Rodzice skarżą ś., że dzieci nie tak im ręką poszły, jak ś. spodziewano po kosztach łożonych. L. Niech ci kupno idzie dobrą ręką. Min. Wyjść z czego obronną ręką = wyjść cało, bez szwanku. Obronną ręką uszedł. Stryjk. Cofać ś. obronną ręką. Krasz. Za Sasów familja ta, sprzyjająca Leszczyńskiemu, wyszła obronną ręką z zamętu. Krasz. Wyszedł z bijatyki obronną ręką. 2. pojedynki: Na rękę kogo wyzwać = na pojedynkę. L. Goljat wyzwał lud Boży na rękę. Koch. W. Potępił wyzyskiwania na rękę. Skar. Starzy Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzywania, godne szranków i znacznej pomsty. Wer. Królik jeden niemiecki wywabił Lecha na rękę, chcąc czynić z nim sam a sam, a Lech zabił go w pojedynku. Biel. M. Jeśliby kto dekret naganiał a wzięłby na swą prawą rękę a. w szranki z większą częścią tych, którzy na to zezwalają, tedy ma ś. bić samosiódm przeciwko także wielom; a którzy bitwę wygryją, ci dekret odniosą. Sz. X Ręką czynić = pojedynkować ś.: Prosił króla, aby mu dopuścił ręką czynić, chcąc ś. potykać o wyznanie wiary. Baz. Argant chrześcijan na rękę wyzywa. P. Koch. Panie kochanku, jeśli moich litwaków pokiereszuję, to ja go wyzwę na rękę. 3. X R. przen. robota, robocizna, robotnicy: Taniłość ręki, obfitość produktów napełniają kraj rękodzielańmi. L. Widać w tym jego rękę (= robotę, udział, sprawkę). 4. czyja = charakter piśma, piśmo czyje: Najwięcej się piśaniem, mając na to prędką rękę, żywił. Skar. Piśmo jest podobne do jego ręki. L. Porównując ręce. L. Szalbierz potrafił rękę jego. Troc. Znam rękę jego. Troc. Podpis ten był twej ręki. Tw. Ani styl, ani R. mojego syna. L. 5. przemoc, siła, potęga, władza; zależność, zawierchność, wpływ; posiadanie, rozporządzanie: Całą niesprawiedliwą rękę prześladowcy uczuli wierni. Skar. (= jarmzo, brzemię). Nad samym wierzchem gło-

wy twojej dzierży obronną, pocieszliwą a nieomylną rękę swoją. Rej. (= *opiekę*). I nogami i rękoma, jak mówią, że wszystkich sił o to ś. starał, żeby brata zgubić. Stryjk. Rękami obiema i zębami radby ś. dodrapając do tego, czego żąda. L. Moskwę często ręką ploszał. Zbył. Kto na kleryka ręką ś. rzuci, tego wyklinają. Skar. (= *porywa ś., targnie ś.*). R. rozumu niema. Prz. (co R. grzeszy, za to głowę karzą. L.). Heretyki do świeckiej ręki na karanie podawał. Skar. Wojska daleko silniejsze małą zaprawdę ręką pogromił. Birk. (= *z małą garstką żołnierzy*). Rzym do ręki przyszedł Wandalów. Skar. (= *dostał ś. w ręce, w moc ich*). Jakom nieprzyjaciela zoczył, dał mi go Bóg w ręce zaraz. Birk. Ja dam to wszystko mnóstwo ludzi tak wielkie dziś w rękę twoję, abyś wiedział, zem ja jest Pan. Leop. Gdy mur obalono, blisko tego, iż zamek w ręce przyjdzie nieprzyjacielowi. Birk. Jak ś. która owieczka obłąkała a na ręce jej przyszła, chodzila tak długo około zbawienia jej, aż ją pozyskała. Bogu. Birk. Kredytorowi swemu dług w drugiego rękę zlecił gwoli zaplacie. P. chef. (= *przekazał*). Bismurmani rozumieli, że już obóz nasz w rękach swoich mieli. Birk. Wszystkich tych miał w ręce swojej, to jest pod władzą swoją. Smotr. Mam cię w rękę, poczekaj jeno. L. (= *nie wypukniesz ś.*). Abym ja to próżno albo pożytecznie odprawił, w waszych jest ręk. Pileh. (= *od was zależy, zawisło*). W rękę mamy zwycięstwo. Pileh. Niekiedy i królowie jakiegokolwiek rzemiosło w rękę miewali dla uchodzenia próżnowania. Skar. Boże wszechmogący, u Ciebie w rękę potęga, z Twojej ręki idą zwycięstwa. Birk. Dwa królestwa w jednym rękę dzierzane. Nar. (= *przez jedną osobę*). Unikaj pieniacstwa i raczej oddaj wszystko dla uwolnienia ś. z rąk sprawiedliwości. L. Mistrzów zbył, z których ręki bodaj był nigdy nie wychodził. Skar. (= *kierownictwa*). Wziął zarząd w swoje ręce. Kształcił ś. pod ręką znanych mistrzów. Póki masz w rękę, zażywaj tej trochy życia marnego, bo jutro niepewne. Nar. Boga mieć w rękę, a zbawienia nie uprosić. Prz. (= *opuszczona okazja*). Wielkiego szczęścia z rąk nie puszezaj. Warg. (= *korzystaj z niego, skoro je masz*). Zachęcał ich, aby korzyści spodziewanej z rąk nie upuszczali. Warg. Wszystko mu szczęście z rąk wypadło. Skar. Prostaży nasi posłowie, jak sejm im z rąk wypadł, abo czemu co innego nam z sejmu przynoszą, tego powiedzieć nie umieją. Orzech. Jest to w ręce twojej. Troc. Mam to w rękę moich. Troc. Przyjdiesz do rąk moich, wpadniesz mi w ręce. Troc. Gdyby człowiek osądzon na śmierć, a królewska a. inna gwałtowna R. odjęła go śmierci... Ort. Wójt nie może upownie nikogo, kto żałuje na kogo imieniem, co nie leży pod jego ręką a. posłuszeństwem. Ort. (= *w jego kompetencji, w jego jurysdykcji*). Dary fortuny w rękę Bożych. Krasz. 6. *praca, energia, usilność, pilność, staranie*: Boga zywaj, a ręki przykładaj. Kn. Ręką tu trzeba; ręki tu trzeba przykładać, nie wiele próżno gadać. Kn. Umrzeć głodem równa ś. najstrasliwszej mgocie, ale, rachując dobrze, mamy cztery ręce. Tremb. (= *praca, pilność nas uratuje; możemy pracować*). Opuszczając ręce. Symon. (= *tracić energję pod wpływem zwątpienia*). Przyjdzie to na moje ręce, czeka to widać na moje ręce = *na mnie; mnie widać trzeba będzie ś. tym zająć*. 7. przen. *pomoc, wsparcie, zasilek, zapomoga, ratunek, sukurs; jabłuzna, dary*: Ustawia R. jego szezdra. Prot. Podać rękę

nędznym. Lach. R. moja będzie mu pomagala, i posili go ramię moje. Wuj. Proszę go, aby upadłej ojeździe rękę podał. Skar. Wołę na wsi wesolo przy robocie nikomu z rąk nie pastryć. Pileh. (= *nie wypatrywać cudzego wsparcia, nie oglądać ś. na nie*). Póki w tej złości zostawać będziecie, póty użalowania ś. Bożego i ręki pomocy Jego nad sobą nie doznacie. Smotr. W ucisku dawał Żydzi ręce buntownikom a śpiegom nieprzyjaciół. Cz. (= *dopomagali*). Podać rękę zdolnemu a ubogiemu młodzieńcowi. 8. przen. *prawa R., zastępca, pomocnik, wyręczytel, wykonawca, tożumfacki*: Hetman polny był ręką wielkiego hetmana po wszystkie dni chorowania jego. Birk. Bez tego kanonika biskupowi, jak bez ręki, trudno było. Skar. R. to moja. Troc. Ty prawą ręką stałeś mi ś. w domu. Brodz. To jego prawa R. 9. przen. *osoba, człowiek*: Niech cię R. Boska bron! R. Boska dotknęła go srodze (= *palec Boży*). Dziela rąk Bożych. Dziela rękę twoją. Co R. zbudowała, R. zepsowała. Birk. (= *ręka ludzka, człowiek*). †Umarła R. = *zmarły właściciel dziedzictwa*. Sprawa po zmarłej ręce, *mortua manu*, kiedy kto dziedzicw pociąga o dług zmarłego, po którym spadek biorą. Tyt. pr. magd. Gdy kto po umarłej ręce długu dochodzi... Magd. Dowód po zmarłej ręce przedtym bywał 72 świadkami, ale dziś stanął na siedmiu. Sz. Od przewidzionych długów po zmarłej ręce potomkowie powinni przesąd płać. St. lit. Dobra po zmarłej ręce. Troc. Mam ten towar z pierwszej ręki (Troc) (= *wprost od producenta, nie od przekupnia, nie od pośrednika*). Z pierwszej ręki kupować jest korzystniej. †Przez ręce dać (Troc) = *przez trzecią osobę*. Przesyłał listy na moje ręce (= *za moim pośrednictwem*). Dwie ręce mniej, niż cztery robią. Haur. (= *jeden człowiek—dwóch ludzi*). Założył sklep, gospodarstwo na swoją rękę (= *na siebie*). Młody ten doktor niedawno zaczął na swoją rękę kurować. Perz. (= *na swoje konto, samodzielnie*). Prowadzi handel na swoją rękę (= *na swój rachunek, samodzielnie*). 10. †R. *poręka, poręczenie, rękojmia, gwarancja, zakład, kaucja*: Dać na rękę = *dać jako poręczenie, porękę*. Siedzieć pod czyją ręką = *mieć za sobą czyje poręczenie*. Dać co (np. konie) na rękę = *dać konie jako zakład*. Za rękę wydan o dług. Ort. 11. = a) *jedna ze zmian, na jakie jest podzielony płodozmian*: Miał pola ornego po czterdzieści kilka morgów na trzy ręce. Krasz. b) [R.] *działka osady; poletek*. 12. bil.: Grać z ręki = *grać, podstawiwszy w „domu“ bilę, która nie znajdowała ś. poprzednio na bilardzie*. Zatrzymać bilę w rękę = *nie stawiać jej na bilardzie aż do następnego sztosu bili zgubionej, wyrzuconej za bilard lub za bandę*. 13. karc. *kolej przypadająca*: Mieć rękę a. być na rękę = *zagrzywać, zaczynać grę w karty*. Pierwszą rękę ma. Troc. Stracił rękę = *stracił prawo rozstawiania kart*. 14. patol. R. olbrzymia (macrochiria); szponista, szponowata (manus varra); widlasta (manus furcata); przykurzona (talipomanus). 15. zool. *stopa małp*. Zdr. *Rączka, Rącia, Rąsia, [Rączenka, Rączynka, Rącojka, Rącecka, Rączyczka, Rączyzka, Ręczulka, Rękułka, Rękuleczka], × Rączynka, Zgr. Rączysko, × Ręczysko, [Rączyszczel]*. < RĘK / RĄK / RĘCZ / RĄCZ >

[Rękaica, y, lm. e] p. Rękawica. Zdr. [Rękaicka, Rękaicokaj]. < Zam. Rękawica >

[Rękaicka, i, lm. i] p. Rękaica. < Zam. Rękaiczka >

[Rękaicka, i, lm. i] p. Rękaica. < Z Rękaicka >

[Rękal, a, lm. 6] *człowiek o wielkich a. o niezgrabnych rękach.* < Od Ręka >

× **Rękaty** *opatrzony rękami, mający ręce:* Zwierzęta *rękaty = czwororęczne, małpy.* [Figura rękata] = *drogowskaz.* < Od Ręka >

Rękaw, a, lm. y l. *część sukni do włożenia w nią ręki:* Długie, krótkie, szerokie, wąskie, bufiaste rękawy. R. przestronny. Troc. Przyszyć, odpruć R. Rękawy u kontusza = *wyłoty.* Zawsze lepiej stracić R., niżli suknię. Rej. Dla zdrowia pieniędzy nie ważyć; lepiej rękawem zasłonić, niżli suknią. L. (lepsza szkódka, niż szkoda. L.). Co mogli rękawem zaprawić, teraz i suknią nie wystarczą. Nar. Przen.: Dzierzał go za R. Rej. Nie tam idzie, gdzie rum chce, ale tam, gdzie go swowolne przyrodzenie nie inaczey, jedno jako za R. ciągnie. Rej. Człowiek ś. o nie nie troska, siedzi jak u Boga w rękawie. Krasz. Nie z rękawa co wytrząsnąć (L.) = *nie tak łatwo co zrobić.* Jakby z rękawa = *hurmem, gromadnie, chmarą:* Jak z rękawa, z kątów ciemnych na nas wypadają nieprzyjaciele. Tw. Wojsko jakoby z rękawa sypie ś. Pot. Nie da sobie rękawa urwać = a) *nie da ś. dwa razy prosić, nie trzeba go przymuszać.* Rej. Ale przedsię nie dadzą sobie rękawa urwać, przed pełną uchodząc. Paszk. Nie da sobie rękawa urwać, gdy gdzie darmo gardło zalać. Troc. b) *nie da ś. ukrzywdzić.* Przen.: Komu marsowe rękawy nie ciężały, wszyscy ś. pod chorągwie wojenne garnęli. Tw. (= *zbroja*). 2. × R., × **Rękawek** *mufla:* R. niedźwiedzi, popielicowy. Troc. 3. *wyłoga u sukni:* × R. (wyłoga) u szaty. Troc. 4. *wał gumowy, rura gumowa, kieszka, łapień do przepuszczania płynów:* Przemysłanie dokonywa ś. przy pomocy zwykłych rękawów gumowych. R. u sikawki. R. u żorawia wodnego na kolei żelaznej. 5. przen.: × R. morski = *zatoka:* Owdzie między wysepki i morskie rękawy. Miek. 6. *cukr. dolna część żarowia, w których węgiel kostny stygnie po wypaleniu.* 7. mł.: R. mączny = *worek z wełnianej tkaniny pyłowej, który zabiera w siebie produkt zmielony, wypadający z pomiędzy kamieni młynskich.* Małyszcz. 8. *zł. trzewik.* Zdr. **Rękawek, † Rękawik, [Rękawik].** Zgr. [Rękawko]. < Od Ręka >

Rękawek, wka, lm. wki l. p. Rękaw. 2. [R.] p. **Kapiszon:** Rękawki a. kapy, kapiszony, czopy żelazne w osiach, żeby ich błoto nie walało, a smarowidło nie wypryskało. 3. [R.] *kawałek skóry przywiązanej do łokcia dla ochrony koszuli przy robocie.* 4. a. **Zarekawie** *część zbroi żelaznej osłaniająca rękę od łokcia do rękawicy.* 5. *chir. skóra pozostająca po odcięciu kolistym członka.* < Od Rękaw >

Rękawiarka, i, lm. i szwaczka, szycjąca rękawy do sukien damskich. < Od Rękaw >

Rękawica, y, lm. e, [Rękaica] *l. wielka rękawiczka:* R. żelazna. Troc. (część zbroi). R. o jednym palcu. R. o pięciu palcach. Trzeba było łosie rękawice za pas zatknąć. Ochoc. Włóżce na łeb (do pojedynku) czapkę watową z drutem, łosie rękawice; jać tego nie potrzebuję. Wóje. Przen.: Rzucić komu rękawicę = *wyzwać go na pojedynek.* Podjąć rękawicę = *przyjąć wyzwanie na pojedynek.* Przen.: × *Ubrać ś. w rękawice = wziąć łapówkę.* Przen.: *Dać rękawicę = wydać amnestję, uła skawić, przebaczyć:* Inaczej rękawicy nie da cesarz, w pień każe wyciąć mieszkańców. Krasz. 2. [Kukawcze rękawice] *ros. pierwiosnek (primula veris).* 3. *chir. opatrunek na palce i grzbiet ręki, opaska rękawiczna (chirotheca).* < Od Rękaw >

Rękawiczka, i, lm. i ubranie na dłoń, grzbiet i palce ręki, z mankietem lub bez niego: R. czar-na, glansowana, szwedzka, łojkowa, sarnia, zam-szowa, niciana, wełniana, jedwabna, kozłowa, męska, damska. Para rękawiczek. Rękawiczki pięciopalczaste [pale zatk i], jednopalczaste. Rękawiczki niepalczaste. Troc. Ściągnąć rękawiczki. < Od Rękawica >

Rękawiczkowy *przym. od Rękawiczka:* Skóra rękawiczkowa. < Od Rękawiczka >

Rękawiczne, ego, blm., Porękawiczne *kwota, którą sprzedający zastrzegal sobie przy dohijaniu targu dla swojej żony:* Komisarze ci żadnej nagrody mieć nie będą, jak *tytuło* rękawicznego jeden od sta. Vol. Przy kontrakcie wypłaca panu chłop R., które ś. równa z czynszem. L. < Od Rękawiczny >

× **Rękawicznica, y, lm. e p. Rękawiczniczka.** < Od Rękawicznik >

Rękawicznictwo, a, blm. rzemiosło rękawicznicze; przemysł rękawiczniczny: Trudnie ś. rękawicznictwem. R. u nas kwitnie. < Od Rękawicznik >

× **Rękawiczniczek, czka, lm. czkowie czeladnik rękawiczniczny.** L. < Od Rękawicznik >

Rękawiczniczka, i, lm. il. a. × **Rękawicznica** *forma ż. od Rękawicznik. 2. żona rękawicznika.* < Od Rękawicznik >

Rękawicznicy *przym. od Rękawicznik:* Cech, sklep R. Rękawicznicze towary. Troc. < Od Rękawicznik >

Rękawicznik, a, lm. cy rzemieślnik, który wyrabia rękawiczki. < Od Rękawiczny >

Rękawiczny *przym. od Rękawica:* R. podarek (Troc.) p. **Rękawiczne.** Chir.: Opaska rękawiczna p. **Rękawica.** < Od Rękawica >

Rękawiec, wca, lm. wce *gieol. (chirotherium) zwierzę jaszczurówate a. raczej żabowate, którego ślady łap o 5 palcach znajdują ś. w piaskowcu pszym tryjasowym.* Łab. < Od Rękaw >

† **Rękawik, a, lm. i, [Rękawik]** p. **Rękaw:** Będzie druga szata, co jedno rękawiki do łokcia. Rej. < Od Rękaw >

Rękawka, i, lm. i jeden z obchodów ludu krakowskiego w trzecie święto Wielkanocy. < Od Rękawek >

Rękawkowy l. *przym. od Rękawek:* Ma ta dama upodobanie w pieskach rękawkowych. L. (= *trzymanych w rękawkach, noszonych w mufce*). 2. *przym. od Rękawka.*

Rękawowy *przym. od Rękaw:* R. = z rękawami. Bobr. < Od Rękaw >

[Rękawsko, a, lm. a] p. **Rękaw.** < Od Rękaw >

[Rękiel, kla, lm. kle] *l. człowiek bez ręki. 2. drogowskaz na rozstajnych drogach* < Od Ręka >

† **Rękność, i, blm. pokrewieństwo:** Bliższy w rękności. Magd. < ? Od Ręka >

Rękobierca, y, lm. y p. Rękojemca: Łamał sobie głowę nad najwłaściwszym użyciem wyrazu R. — rękojemca. Kraus. < Ręka † Bierca >

× **Rękoczyn, u, lm. y l. chir. zabieg leczniczy dokonany ręką, operacja chirurgiczna:** R. wytwórczy = *operacja plastyczna.* Z zimną krwią, jakby w prosektorjum, wykonywa rękoczyn na martwym już ciele ludzkim. Gaw. 2. woj.: Rękoczyn, manewry, ewolucje, różne obroty i ćwiczenia żołnierskie. Jak. J. Przez rękoczyn rozumieją ś. sposoby praktyczne, mechaniczne, służące do zręcznego obejścia ś. z działami. Jak. J. Rękoczyn = *ucieczka przy murze z bronią ręczną białą i przy armatach.* Górs. < Ręka † Czyn >

× **Rękoczynnik**, a, lm. cy. **Chirurg**, × **Rękolekarz**, † **Cyrulik** *lekarz leczący zapomocą zabiegów wykonujących ręką, operator*: R., operator, operacja, czyniący. Perz. <Od Rękoczyn>

× **Rękoczynny** przym. od **Rękoczyn** a. od **Rękoczynnik** *operacyjny, chirurgiczny, † cyrulicki, † cyruliczny, × rękoleczniczy*. <Od Rękoczyn>

× **Rękodajnie** przys. od **Rękodajny**: Do pomagania najazdów ś. ofiarują i najmują, R. nikomu służyć nie chcą. Vol.

Rękodajny I. *dający rękomię, wierny z powodu zobowiązania ś.; zgodzony, zamówiony, zaangażowany, zublógowany*: Poddanych i niewolników inaczej trzymać trzeba, niżli rękodajnych sług i wolnych. Petr. Pańska łaska ma zabiegać niedostatkowi z dobrej woli służącemu więcej, niżby miał nagradzać posługi ujednanemu i rękodajnemu. Petr. Królowa uczyniła rzecz do królewica, oddając mię partykularnie z rąk swoich; i tak przystało na rękodajnego sługę i pokojowego. Boh. Rękodajnymi ś. przed sędzią obowiązał słowy. Troc. (Chrystus) aby ukazał sługi swoje stare nowym sługom i stare sługi, którzy dawno kiedyś rękodajnymi zostali Panu swemu i wiernie mu służyli. Birk. Dworzanin R. Krasz. Zrobił go dworzanim rękodajnym, czyli mającym prowadzić do stołu. 2. *rękomią zabezpieczony, z zobowiązania wypływający, obowiązujący*: Prosty i R. dług. Djar. gr. Sumy rękodajne przynosiły pewną roczną prowizję, lecz mogły być w razie potrzeby całkowiec podjęte i użyte. Szaj. R., ego, lm. irz.: Dworzanin, który mógł podawać rękę swemu panu lub pani przy usługach, wsiadaniu na koń lub do pojazdu i wysiadaniu, nazywał ś. R., gdy chodziło o wyróżnienie od pacholków, którzy nie mieli do tego prawa. Gl. R. to jego. Troc. Kazałem czekać na drodze mojemu rękodajnemu na siebie. Skarb. (dworzanin, który sprawiał przy pani domu obowiązki masztalerza. Skarb.). <Ręka + *Dajny, od Dać>

× **Rękodziały** p. **Rękodzielnicy**: Rękodziśle warsztaty. Wor. <Ręka + *Działy, od Dziać>

Rękodzielnia, i, lm. e *zakład rękodzielnicy, fabryka wyrobów ręcznych, zakład fabryczny, warsztat rzemieślniczy*: R., manufaktura, fabryka, miejsce, gdzie w kupie robią towary rękodzielne. L. Z Algieru brano bardzo wiele wełny, w rękodzielniach Langwedoku używanej. L. Mają pozakładać w wielu miejscach rękodzielnie końcem wyrabiania materiałów surowych. L. <Od Rękodzielnia>

Rękodzielniany przym od **Rękodzielnia**, *fabryczny*: Rękodzielniane towary. L. <Od Rękodzielnia>

Rękodzielnictwo, a, blm. *przemysł rękodzielnicy; rzemiosło, zatrudnienie rękodzielnika*: R. bawołniane, wełniane, jedwabne. Trudnie ś. rękodzielnictwem. <Od Rękodzielnik>

Rękodzielniczka, i, lm. i *forma ż. od Rękodzielnik*: Siedem dziewek mu (Achillesowi) dam..., rękodzielniczek wyborych. Ml. Stawilo ś. 115 rękodzielniczek, jak: rysowniczek, hafciarek, szwaczek i modniarek. <Od Rękodzielnik>

Rękodzielnicy przym. od **Rękodzielnik** a. od **Rękodzielnictwo**; × **Rękodziały**: Kraj R. Pracownia rękodzielnicza. Chętni są do spółek, zwłaszcza rękodzielnico-fabrycznych. <Od Rękodzielnik>

Rękodzielnik, a, lm. cy I. *ten, co ś. zajmuje jakim rękodziłem, fabrykant*: Część pioniędzy europejskiej dostaje ś. biednym rolnikom i rękodzielnikom chińskim. L. 2. żart. p. **Onanista**. <Od Rękodzielnia>

Rękodzielnia I. *ręką zrobiony, rękodzielnicy, fabryczny, × rękotworny*: Naród rolnictwem rękodzielnym przemysłem bogaty. L. 2. *ręką ludzką zrobiony, sztuczny, robiony, nienaturalny, fabrykowany*: Rzeczy rękodzielnne i wymyślne. Troc. Nierękodzielnna góra biegła przez morskie odnęty. Spas. <Od Rękodzielnia>

Rękodzielnia, a, lm. a *wyrób ręczny, rzecz rękoma zrobiona, fabrykacz, manufaktura, wytwór rękodzielnicy, rzemieślniczy*: Rękodzielnia, roboty ręczne, manufaktury. L. Taniłość ręki, obfitość produktów ułatwiają drogę do napelnienia kraju temi rękodzielniami. L. Pieniądze więcej mu były potrzebne, niż kupione rękodzielnia. Sur. <Ręka + Dzieło>

× **Rękojemca**, y, lm. y, × **Rękobierca**, † **Rękojm**, † **Rękojmia**, † **Rękojmi** *poręczyciel*: R., z aręcznik, ręczyciel, poręcznik, zabezpieczający daną obietnicę z obowiązkiem dopełnienia jej przez ś. w przypadku nie uiszczającego ś. dłużnika. Ostr. R. k autor. <Ręka + *Jemca, JM/JEM/IM/JE/JA>

× **Rękojemczy** p. **Rękojemny**: Stwierdziłście wszystkie powyższe umowy, tak dzierżawne, jako i obligacyjne i rękojemcze. Kraus. <Od Rękojemca>

× **Rękojemny**, × **Rękojemski** przym. od **Rękojmia**; × **Rękojemczy**, *poręczający*, × *zaręczony, gwarancyjny*. <Od Rękojmia>

× **Rękojemski** p. **Rękojemny**: Rękojemskie prawo. Troc. R., *fideijussorius*. Kn. Rękojemskie listy, także cyrografy. Biel. J. <Od Rękojmia>

† **Rękojemstwo**, a, lm. a p. **Rękojmia**: R., poręczenie. Biel. M. R., obowiązek, obietnica stawienia ś. za kogo w sądzie. Skr. Nazywają R. *satisdatio*, upewnienie dosyć uczynienia temu, który po kim rękojemstwa żąda; zowią też *cautionem, fideijussionem*. Groie. Złoczyńca sędzia na rękojemstwa nie ma dawać, bo gdyby go na rękojmie dawał, srogość prawa nad nim ustaje, gdy rękojmia głowę poci, jeśli złoczyńca zbieży. Groie. Trzeba więzienie podjąć albo ś. jakim rękojemstwem albo istnościami wyprawić. Rej. (= *kaucja*). R. za kogo przyjąć. Troc. Stawię ś. na dzień rękojemstwa. Troc. Przyjął R., a nie stawił ś. u sądu. Troc. Zapozwani o R. dług. Nisz. Bardzo sobie szkodzi, kto za obcego ręczy; ale kto ś. chroni rękojemstwa, bezpieczeń jest. Wuj. R. chłopów daw. na Mazowszu = *możność oddania ś. z gruntu z warunkiem dania rękojmi, że opuszczany pan należyćie według prawa zaspokojony będzie*. Gl. <Od Rękojmia>

Rękojeść, i, lm. i, × **Rękojęć** *część narzędzia, za którą ś. je ujmuje ręką (rączka, trzonek, uszko, oprawa, dzierzak, młot, gryf, antaba i t. p.)*: R. topora (= *toporzysko*), noża, dłota, młotka, szpady, pałasza, szabli. R. a. róg = *jedna z dwóch części rogacza*, za które ś. trzyma przy oraniu. R. wprawić w co. Troc. R. armaty = *foże*. Troc. R. u szal. Troc. (u szal wagowych). Motyką nad rzeką robiąc, upuścił ją w wodę, że mu ś. z rękojści zemknęła. Star. R. u krzyża od pałasza, za którą ś. ujmuje pałasza. Mag. Ująwszy za R. pompy, naciśniesz ją na dół, tym samym podniesie ś. pręt w pompie do góry, a z nim wiaderko z wodą. Swit. Co chwila berły naszem, jak młotem, przybijamy te rękojści. Krasin. Przen.: *Arripere anam*, dochwycić ś. rękojści

a. uszka, to jest przyczyny; czasu nie opuszczać, pochop brać. Macz. Uchodzi z rękojeści. Prz. = *wymyka ś. z ręki, wyłreca ś. sianem*. Nie ujdiesz z rękojeści, wszędy ci ś. stawię, *nunquam hodie effugies*. Nagur. <Zam. Rękojęć>

× Rękojęć, i, lm. i p. Rękojęś. Łab. <Ręka + * Jęć, JM/JEM/IM/JE/JĄ>

† Rękojm, a, lm. owie p. Rękojemca. Hon. <Ręka + JM/JEM/IM/JE/JĄ>

† Rękojmi, ego, lm. owie p. Rękojemca. Henr., Tuch., Mym. Miał na to rękojmiego, żeby abo on sam, abo rękojmia on dług miał zapłacić. P. cheł. Rękojmiego stawić. L. <Od Rękojmia>

Rękojmia, i l. = a) lm. e *zakład, zapewnienie, gwarancja, pewność, zabezpieczenie*: Rękojmią od kogo biore, daję. Troc. Tę czynię rękojmią, że dozgonnie zostawać będę. Troc. Zona jest podobna; większej rękojmi czyliż pragnąć można? Fred. A. Dotychczasowe jego postępowanie niech ci będzie rękojmią, że i w tym razie postąpi on, jak należy. Jakąż ja mieć mogę rękojmię, że mi słowa dotrzymasz? b) † R., † Rękojemstwo *obowiązek, obietnica stawienia ś. za kogo u sądu, vadimonium*: Złoczyńca sędzia na rękojemstwa nie ma dawać, bo gdyby go na rękojmię dawał, srogość prawa nad nim ustaje, gdy R. głowę płaci, jeśli złoczyńca zbieży. Groic. Rękojmią, czyli fideiუსją za drugiego czyniący, to wszystko dotrzymać ma, co ten, za którego ręczył, sam z swej osoby uczynić powinien. Zam. 2. † R., lm. owie p. Rękojemca: R. głowę płaci, jeśli złoczyńca zbieży. Groic. Rękojmie brać, przyjąć. Troc. Rękojmie a. zarecznika dobra, majątność. Troc. Nie stawał innych rękojm. Coby dobył na rękojmiach. Oni rękojmiowie od tego ręczenia mają być wolni, którzy rękojmiowie mają onego dłużnika popierać. Nisz. Gdyby rękojmie byli wprzód zapozwani o rękojemstwo długu... Nisz. <Ręka + * Jmia, JM/JEM/IM/JE/JĄ>

× Rękolectnictwo, a, btm. *chirurgja*, † cyru lic t wo. <Ręka + Lecznictwo>

× Rękolectniczy p. Rękoeczynny. <Ręka + Lecznicy>

× Rękolectkarz, a, lm. e p. Rękoeczynnik. <Ręka + Lekarz>

† Rękomaniec, nca, lm. ncy *jeniec, braniec, niewolnik*: Słudzy dwojacy są: jedni rękomaney i niewolnicy, drudzy wolni. Sz. <Ręka + * Maniec, zam. Imaniec, od Imany, od Imać>

Rękopis, u, lm. y p. Rękopism: Gdy umarł, jam R. wziął po nieboszczyku. Mick. Odsyła Balińskiemu R. Estr. <Ręka + * Pis, PIS>

× Rękopisauy p. Rękopismienny: Czytamy to w nomokanonach dawnych tak rękopisanych, jako i terazniejszych drukowanych. Pim. <Ręka + Pisany>

Rękopism, u, lm. y, Rękopis, × Rękopismo *rzecz napisana i jeszcze nie drukowana, pismo ręczne, manuskrypt*: Utwór ten spoczywa dotąd w rękopisimie. Dzieło opracowano na podstawie rękopismów pozostałych po przodkach. Porządkować, przygotować do druku rękopismy. R. artykułu dziennikarskiego. R. Ochockiego dziś idzie pod sąd publiczny. Krasz. <Ręka + * Pismo, od Pismo>

× Rękopismo, a, lm. a p. Rękopism: R., ręczne pismo. Troc. <Ręka + Pismo>

Rękopismowy p. Rękopismienny: Zbiór R. L. <Od Rękopism>

× Rękopisny p. Rękopismienny: Są takowe modlitwy w trzebnikach starych rękopisnych. Pim. <Od Rękopis>

Rękopisowy p. Rękopismienny. <Od Rękopis>

Rękopismiennie przys. od Rękopismienny. Rękopismienny, Rękopismowy przym. od Rękopism; Rękopisowy, × Rękopisny, × Rękopisany: Zabytek R. <Od Rękopism>

Rękopłochy myśl.: Pies R. = *stroniący, uciekający od ręki*. <Ręka + Płochy>

× Rękopłożeniec, nca, lm. ncy *duchowny mający prawo święcenia drugich przez kładzenie na nich ręki*: W jego djecezji rękopłożenicy są zupełnej władzy biskupowie. Smotr. <Ręka + * Płożeniec, od Płożony, od Płożyć>

× Rękopuszczony puszczony z ręki właściciela, udarowany wolnością: Rękopuszczeni a. wolnością darowani. Sz. Stosunki pana do sługi rękopuszczzonego. Sz. <Ręka + Puszczony, od Puścić>

× Rękoruch, u, lm. y *ruch ręką, giest, giestykulacja*. L. <Ręka + Ruch>

× Rękorys, u, lm. y *rysunek, obraz, wizerunek ręcznie zrobiony*. Wor. <Ręka + Rys>

Rękoskrzydły: Zwierzę rękoskrzydłe = *nietoperz*. Bezzębne, rękoskrzydłe i owadożerne. Nus. <Ręka + * Skrzydły, od Skrzydło>

× Rękotworny przym. od Rękotwór, *rękodzielnny*.

× Rękotwór, oru, lm. ory *rękodzielo, rękoczyn*.

<Ręka + Twór>
Rękować, uje, owal l. † R., [Rękować] *swatać, zarczać*. Słown. 2. [R.] = a) *być na rękę*. b) *iść dobrze, zrzecznie; palić ś. w rękę*: Praca im rękuję (= *pracują prędko*). [R. ś.] *zarczać ś.* <Od Ręka>

Rękowanie, a, btm., czynność cz. Rękować. [Rękowanie się, a ś., btm.] *czynność cz. Rękować ś.*

[Rękowany chleb] *chleb, na którym narzeczeni przy zarczynach położyli ręce*. <Od Rękować>

× Rękowidz, a, lm. e p. Rękowieszcz. L. <Ręka + Widz>

× Rękowieszcz, a, lm. e, × Rękowieszczek, × Rękowidz *ten, co wróży z ręki, chiromanta*. Bobr. <Ręka + Wieszcz>

× Rękowieszczek, czka, lm. czkowie p. Rękowieszcz. <Ręka + Wieszczek>

× Rękowieszczenie, a, btm. *wróżenie z ręki, chiromancja*. <Ręka + Wieszczenie, od Wieszić>

× Rękowieszczka, i, lm. i forma ż. od Rękowieszcz. <Ręka + Wieszczka>

† Rękowiny, in, btp., [Rękowiny] *wrękowiny, zarczynny*: R. a. ślubiny są obietnicą przyszłego małżeństwa. Hrb. Przyjechał, aby to małżeństwo kończył, jako ś. już były R. stały. Biel. M. Koroną go ukoronowała matka w dzień rękowin jego. Bud. [R. = obrzęd wiązania chusteczka na kielce rąk państwa młodych]. <Od Rękować>

[Rękownik, a] l. lm. cy *poręczyciel*: Pożyczał na rękownika = *pożyczał za poręczeniem*. 2. lm. i *narzędzie do obklepywania lnu dla obrania go z paździerzcy; kij podobny do miecza, służący do klepania lnu*. <Od * Rękowiny, od Rękować>

× Rękówódzca, y, lm. y *przewodnik, przewodniczący*. Klecz. <Ręka + * Wódzca, od Wodzić>

× Rękówódtwo, a, btm. *rola, zajęcie rękowódcy, przewodnictwo, przewodniczenie*. <Od Rękówódz>

[Rękulecka, i, lm. i] p. Ręka. <Od Rękulka>

[Rękulka, i, lm. i] p. Ręka. <Od * Rękula, od Ręka>

[Ręczniak, a, lm. i] *parobek do ręcznej roboty, a nie do sprzężaju*. Pc. <Od Ręczny>

* Ręnie: [Od ręnia] *od rana*.

[Rępa, y, lm. y] l. *brzeg, wrąg, urwisko nad-ręczne*. 2. *stara krowa bez zębów*. <RZEP/REP>

[Rępacz, a, lm. e] *derkacz, chróściel*.

[Rępolenie, a, blm.] *czynność cz. Rępolić*.

[Rępolić, i, ii] p. *Rzępolić*.

[Rętowina, y, blm.] p. *Rentowina*.

[Rętowny] p. *Rentowna*.

† Rętszy p. *Rątszy*: Czas rętszym nad Pęga-za leci kołowrotem, co w momencie upłynie, gonié próżno potym. Tw. Uprzędza wszystkich, bo konia rętszego miał, niż drudzy. P. Koch.

[Ręże, y, blp.] *myśl. część sieci używanej na hobry, zwanej brodnia*. <RZĘG/REĞ/REŻ>

Riadowicz, a, lm. e ? : Połowę tego i mniej jak połowę przypisywało prawo za głowę riadowiczów, za umową od pana zależących, tudzież za głowę ludzi niewolnych. Lel. <? Ros.>

Riakolit, u, lm. y *min. feldspat szklisty, spat lodowy*. <Gr. rhyaks + lithos>

Riakolıtowy przym. od *Riakolit*.

Rigore, Rigoroso muz. *ściśle w takcie, według taktu*. <Włos.>

Rigorosa, ów, blp p. *Rygorosa*: Marzenia jego młodociane w czasach, kiedy do rigorosów stawał, miały za cel koncymenturę. Jez.

Rigoroso muz. p. *Rigore*. <Włos.>

Riot, u, lm. y *bunt, rozruch, tumult*: Forma zewnętrzna konstataowania porządku przedstawia podobiznę statutu o riotach, czyli zbiegowiskach, wydane przez króla Jerzego I. Spas. <Ang. riot>

× Rlusz, u, lm. e p. *Rusza*: Znowu ś. do blondyn, do riuszów i do szagrynow wracają. Jez. <Fr. rucho>

[Riuża, y, lm. e] *więcierz duży u rybaków nad Dźwiną*. <Ros. riuża, z Esł. riüsa>

Rjasa, y, lm. y = 2. × *Rasa*: Poprzebierani w ornaty, ruskie rjasy, lub nawet suknie kobiece. Sienk. <Ukr., Ros. riasa>

[Rmucenie się, a ś., blm.] *czynność cz. Rmucić ś.*

[Rmucić się, i ś., ii ś.] p. *Smucić ś.*: Tak ś. smuć, aż ś. rmucę. <Czes. rmoutiti>

[Rnąć, nie, ną i R. ś.] p. *Rznąć*. <Zam. Rznąć>

[Rnięcie, a, blm.] *czynność cz. Rnąć*.

[Rnięcie się, a ś., blm.] *czynność cz. Rnąć ś.*

[Rniętka, i, lm. ii] *rzniecie = bicie, baty, wały*: Bedzie R., jak przydzies do domu. <Zam. *Rznietka, od Rzniety, od Rznąć>

[Rob, a, lm. y] *ul.*

† *Rob, a, lm. y, † Rab niewolnik*. L. <ROB>

× *Rob, u, blm., × Roob apt. sok zgęszczony z owoców a. innych części soczystych roślin, gąszcz*. <Nm. Roob, Fr., Hp. rob, z Arab. arrobe>

Roba, y, lm. y wykwiitna suknia szczeg. danska. Goł. Mnieby zapłakać, gdy nie znam, co roby, sejmów nie widzę, nie wiem, gdzie Warszawa. Druzb. <Fr. robe>

[*Roba, y, lm. y*] l. *kobieta dorosła*. 2. *żona*. 3. *kobieta niechliwna, nieporządną*. 4. *świnia; świnia prośna; świnia z prosiętami*: Sala była ubrana w rogi, łby dzików, jeleni i rob. Pol.

[*Robacina, y, lm. y*] p. *Robatka*.

Robactwo, a, blm., × Robastwo, † Chrobactwo zb. *robaki*: R. przewięziste, nacinane, łączące, latające, *insecta*. Kn. Puszcę na domy twoje R. Bud. Nigdy ś. nie przewióczyła, robactwu ś.

nie bardzo sprzeciwiając. Skar. (wszom ś. nie bardzo sprzeciwiając. Żigr.). Wymioć to R. Troe. R. go kąsa. <Od Robak>

[*Robaczeń, y, ai*] *siedzieć w chałupie bezczynnie*. <Od Robak>

Robaczek, czka, lm. czki i. p. Robak: Słyszcie mnie, małe robaczki, co oblatujecie krzaczki. Groch. Młodzieuchny R., a drzewo toczy. Birk. Ludzie, nędzne robaczki. L. R. jednodynny. Troe. R. nawodny. Troe. Piesz.: *kochanie, serce, duszka, zlotko, aniołek i t. p.*: Nie, robaczku, ja tylko chciałem tak żartować; to ś. ciebie nie tyczy, bądź uspokojona. Niem. Moglibyśmy jeszcze którego z tych niewinnych robaczek postrzelić. Krasz. (= *z tych małżeństwo, z tego drobiazgu*). Czy zostawiła dzieci?—dwoje biednych robaczek. Bog. Woj. 2. bart. *niewykształcona pszczoła młoda*. 3. hist.: † *Robaczki spermatyczne = plemniki, ciątka nasienne (spermatozoa)*. 4. zool.: R. świętojański p. Świetlik. <Od Robak>

[*Robaczenie, a, blm.*] *czynność cz. Robaczeń*.

Robaczko wato przym. od *Robaczko waty*. L.

Robaczko waty l. *podobny do robaczek*. Kn. 2. anat. = a) † *Muskuly robaczko wate = mięśnie glistowate śródręcza i śródstopia (musculi lumbricales)*. b) *Wyrostek R., robaczko waty, robaczko waty, † robaczy, † przydatek robaczy (Perz.), × przedłużenie glistowe (processus vermicularis)*. 2. bart.: *Języczek R. pszczołt*. 3. bot.: *Gąsierzka robaczko wata p. Gąsierzka*. 4. fizj. *Rueh R., robaczko waty, † robaczko kręty, × wężykowy, × wężykowaty (motus peristalticus)*. 5. patol. *Tętno robaczko wate (pulsus ropens)*. <Od Robaczko waty>

Robaczko waty l. przym. od *Robaczek*. 2. p. *Robaczko waty*. Anat.: *Krezka a. Krezeczka* wyrostka robaczko wego p. *Krezka*. 3. zool. *Glistnica robaczko wata, maleńki czerw okrągły przebywający w kisce odhodowej i okrężnicy, p. Glistnica*. <Od Robaczek>

Robaczka, i, lm. e, × Glistnik bot. (helminthia) ros. z rodziny złożonych. Gatunek: R. żmijó w k a (h. echioides). <Od Robak>

Robaczliwieć, eje, ai prow., p. Robaczywieć. Wal. <Od Robaczliwy>

Robaczliwienie, a, blm., czynność cz. Robaczliwieć.

× *Robaczliwość, i, blm. l. rz. od Robaczliwy*. 2. p. patol. *Robak*. <Od Robaczliwy>

× *Robaczliwy p. Robaczywy*: A na odłogu szczęścia zgryzota korzeni swe koleczyste łodygi robaczliwej zdrzeni. Malcz. Przen.: Winez jeno robaczliwą pamięć po sobie zostawił. Kraus. (= *wstrętną*). <Od Robak>

[*Robacznicza, y, lm. e*] *mucha plużąca (musea vomitoria) i każda duża mucha*. <Od Robacznik>

[*Robacznik, a, lm. ij*] *ogród dla drobin*. <Od Robaczny>

Robaczny l. [R.] p. *Robaczywy*. 2. bot.: *Czerwirzepa robaczna p. Czerwirzepa*. <Od Robak>

† *Robaczko kręty* l. *kręjący ś. jak robak*. 2. fizj. † *Rueh R. p. Robaczko waty*. <Robaczy + Kręty>

Robaczy l. a. *Robakowy* przym. od *Robak*: Achilejskie córki gdy z muzami pocierać ś. śmiały, ujrzą po sobie pluski robacze i wężowe skóry. Tw. Przen.: *Robacze serce, jak ty czujesz*. Święt. (= *mizerne, nędzne*). 2. anat.: † *Myszki robacze p. Glistowaty*. † *Przydatek R. (Perz.)* =

wyrostek robaczkowaty (processus s. appendix vermicularis). 3. patol. × Choroba robacza = robaki (helminthiasis). 4. wet. Tętniak R. a. robaczywy (u konia) p. Tętniak. < Od Robak >

Robaczyna, y, lm. y m. *biedny, nędzny robak.* < Od Robak >

Robaczysko, a, lm. a l. m. i ni. p. Robak: R. sprosne. Papr. 2. [R.] *zwierzę, gad obrzydliwy*: Smok, czy R., pilnujące źródła. Takie R. (jeża) to ja każę zabić.

Robaczywiec, eje, al, prow. **Robaczliwiec stawac s. robaczywym**: Jeżeli na zawiązki strąków grochowych miodowa padnie rosa, robaczywieją. Kluk. < Od Robaczywy >

Robaczywienie, a, btm., czynność cz. **Robaczywiec.**

Robaczywka, i, lm. i *owoc robaczywy*: Gruszka R. < Od Robaczywy >

Robaczywość, i, btm. rz. od **Robaczywy**: R., toczenie od robaków, *vermiculatio*. Kn.

Robaczywy, prow. Robaczliwy, † Chrobaczliwy, [Robaczny, Chrobaczny] pełen robaków, toczony przez nie: Rzodkiew robaczywa. Troc. Drzewo robaczywe. Owoc R. Mięso robaczywe. Grzyb R. Przen.: Pókim mógł, opierałem s. czarnym, robaczynym myślom. Krasin. (= *niezdrowym, trującym*). Przen.: [Odmawia robaczywe pacierze] = *kluje po cichu*. 2. wet. Tętniak R. a. robaczy (u konia) p. Tętniak. < Od Robak >

Robak, a, lm. i, [Robak, Grobak], × **Hrobak, [Chrobak]**. 1. zool. (vermis) *zwierzę bocznie symetryczne, pierścieniowate lub nie, bez przysadek stawowatych, z kanałami wodnymi po bokach ciała*. Podział: Pierścienice (annelides); W[ro]tki, Kółowrotki (rotatoria); Obłedźce, Dratewnice (nematelminthes); Płaskie, glisty płaskie (plathelminthes). Robaki są zwierzęta małe, bardzo ruchawe, miękkie, żadnych koseci, chrząstek ani ości nie mające; część im jaka odcięta odrasta nazad a. osobnym staje s. robakiem. Kluk. Robacy to drzewo toczą (= *czerwie*). Robacy w żywoeie a. glisty. Troc. Robacy w mięsie a. pandry. Troc. Robacy w języku psa szalonego. Troc. Robacy w szaciech a. mole. Troc. R. w życie. Troc. R. żytny a. w mące. Troc. Liszki a. gaśienice owadu niewłaściwie nazywamy robakami. Kluk. Jedwabny R. Mur., Mym. (= *jedwabnik*). R. ślepy = glista. Bobr. Każde drzewo ma swego robaka. Kras. R. = liszka zaraz po wykluciu s. z jaja pszczoły; nazywa s. także czerwem. Skr. R. s. legnie i w bujnym kwiecie. Malcz. I biedny R. s. broni. Prz. I R. piśnie, gdy go przyeśnie. Prz. Żle robakowi w marchwi, niech wlezie w chrzan. Prz. Przen.: R. sumienia = *wyrzut sumienia, zgryzota sumienia*. Zalać robaka = *napić s. wódki dla zagłuszenia smutku, zgryzoty* (= *na frasunek dobry trunek*). Przen. (o dziecku) *małenstwo, drobiazg, biedactwo*: Dalej i te robaki nie będzie czym wyżywić. Wirt. Te robaki jej krzykliwe są i zwawe okrutnie. Krasz. 2. [R.] = a) smok. b) *wszelkie małe zwierzytko ssące*: Robaki = owady, robaki, szczury, myszy, węże, jaszczurki. c) *wilk*: Aż chłopiec kus, wilk R., a kulbaka świnią. Pot. Przen.: *Żyd wiejski przyrównany do wilka*. d) *rak (choroba)*. 3. anat. część mózdzku (vermis, bombycinus). 4. patol. R. wnetrzny = *wnętrzak, R. żyjący pasorzytniczo w ciele (helmius)*. Robaki = *choroba wywołana przez wnetrzaki, † czerwliwość, × choroba robacza, × robaczliwość (helminthiasis)*. Mieć robaki, cierpieć na robaki. Zdr. **Robaczek, [Robaszek, Ro-**

baszk]. Zgr. **Robaczysko, [Robal, Robol]**. < ROB >

Robakokształtny p. Robakowaty. Zool.: Typ robakokształtnych (vermidea). < Robak + Kształtny >

[Robakować, uje, ował] (o kurze) *zbierać robaki*: Kura robakuje. < Od Robak >

[Robakowanie, a, btm.] czynność cz. Robakować.

Robakowaty l. a. Robakokształtny do robaka podobny: Liszki kształtu robakowatego. Larwy robakowate. Nus. 2. anat.: Wyrostek R. a. robaczkowaty, robaczkowy (processus s. appendix vermicularis). † Myszki robakowate a. † mięśnie robakowe (Perz.) = *mięśnie glistowate śródreżca i śródstopia (museuli lumbricales)*. 3. zool.: Do tkankowców zalicza Haeckel vermalia (robakowate), mięzaki, stawowate, szkarłupnie, strunowce. Nus. < Od Robakowy >

Robakowy p. Robaczy. Anat.: † Myszki robakowe p. **Glistowaty**.

Robakożerca, y, lm. y *pożeracz robaków; ten, co s. żywi robakami*: Plemię robakożerców. < Robak + Zerca >

[Robal, a, lm. e] p. Robak: (Wieśniaczka do psa:) Zeby cie robale! Sienk. < Z Robak >

× **Robastwo, a, btm. p. Robactwo**. < Zam. Robactwo; podług Ptaszko — Ptaszko >

[Robaszek, szka, lm. szki] p. Robak. < Zam. Robaczek; podług Ptaszek >

[Robasz, a, lm. i] p. Robak.

Robas, a, lm. e *piesz. robaczek*: Zwał je nie inaczej, tylko robaczki, robasie. Krasz. < Z Robak >

[Robatka, i, lm. i, Robacina] koszula, koszulica, szczeg. dziecięca.

† **Robdeszan, u**, lm. y, **Robdyszan suknia domowa, szlafrok**: Goł. Różne stroje wymyślały: manty, zwane szamberlany, kamizela, robdeszany. L. < Fr. robe de chambre >

† **Robdyszan, u**, lm. y p. **Robdeszan** Troc. Kamizole, robdyszany. Comp. < p. Robdeszan >

Robier, bra, lm. bry, Robr *podwójna partja wygraną przez jedną stronę w grze w wista lub winta*: Wypaść R. Przegrać wszystkie robry. Cztery honory, as, dama karowa, i dać im skończyć robra! to gra całkiem nowa. Fred. A. < Fr. robre, Ang. rubber >

Robert, a, lm. y *cukier. ciastko złożone z kawalków starych ciastek tortowych, zlepionych białkiem, na podstawce z ciasta kruchego, upieczone razem*. < Zap. od imienia Robert >

[Robiać, a, al i R. s.] p. Robić: Jak ojcowie robiali, i nieźle było... Ork. < ROB >

[Robianie, a, btm.] czynność cz. Robiać.

[Robianie się, a s., btm.] czynność cz. Robiać s.

Robić, i, il, [Robować, Robiać, Robiwać], częstot. **Rabiać**. 1. *zajmować s., szczeg. pracą fizyczną, trudzić s., pracować, wykonywać robotę, być czynnym, działać*: R. jest trudnić s. pracą. Niem. Kto nie robi, darmo s. eudzym potem tuczy. Pot. Kto nie robi, niech nie je. Kn. Jeden robi, a drugi zażywa. Kn. Co nie robią, tym mięso: co robią, tym gnaty. Kto robi, pójdź do stołu; a kto próżnuje — za piec. Bz. Jak kto robi, tak mu płać. Bardz. Kto robi, ten s. dorobi. Kn. Siedzieć ni musi, robić, modlić s. (dukwić, dulezyć. L.). Żadnego inszego dnia nie zna być świętego, jedno niedziele, której nie nie robią. Baz. (= *świętował*). Robiać uzębnie; jedząc s. spoci. Kn. (= *przyrobocie*). R. wstydzić s. nie trzeba, ktokolwiek zażywa chleba. Kn. Robię panu memu. Troc. R. o swojej strawie, o swoim chlebie. Troc. [Za go-

ścinę R.] = *pracować u kogo w polu za przyjęcie, za poczęstunek*. R. na kogo. Robię już nie u majstra, tylko na siebie. Pan, na którego poddani robia. Falib. Każdy na ś. pilniej robi, niż na drugiego. Skar. Ręka nie jedno sama sobie robi. Rej. Człowiek musi sobie R., bo gęba chce jeść. Bud. Jeden grzech na drugi robi (= *toruje drogę drugiemu*). R. dla sławy. Troc. R. na sławę. Troc. R. dla zdrowia, przerabiać ś. Troc. Jeśli kto nie chce R., niech też nie je. Wuj. Rób ręką swą, żebyś i drugiemu, który zarobić nie może, udzielić mógł. Skar. Pół spał, a pół nie nie robił. Kras. Huta robi (Toz.) = *nie stoi, idzie, jest czynna, jest w ruchu*. Jak poznać, czy nieprzyjaciel w podkopach robi. Jak. J. (= *kopie*). [R. w gruncie] = *uprawiać rolę*. R. czym = a) R., *pracować zapomocą czego*: Głową R. Kn. Kiedy myślą robię, wpadł mi ten koncept nie najgorszy w głowę. Lubom. W znakomitej sztuce jakiej biegłością na sławę robi. Pilch. Szezerze gębą robiemy, bo nikomu nie trzeba wstydić ś. u stołu. L. [Niewodem robili]. R. kim = *używać kogo jak bydlęcia do roboty, orać kim*: Ludźmi robia jak bydłem. Biel. M. Nie dba o to, aby mu w czym folgował, jedno jakim karwem a. grubym osłem, tak im (= nim) ustawicznie robi. Rej. Egipt i Assur, jako chce, nami robi za to, że chleba kawałek udrobi na pożywienie mizerne nasze. Chr. b) *obracać, robić użytek, użytkować z czego, manipulować, szermować, nadrabiać, posługować ś.*: Robiłeś z zyskiem mojemu pieniądźmi? L. Jak ś. tylko dziesiątka czerwonych dorwie, co tehu dzień i noc niemi robi. L. Talentem R. trzeba, gdyż mało różności zakopany depozyt od skrytej mądrości. Koch. W. Biletami bankowemi wszystko jest ukryto, i nikt nie może dojść, czym bank robi i jak wiele na czym zarabia. L. Pomiędzy samych namigtności tłumem robim na szezęście enotą a rozumem. L. Darmo z tobą słowy robiemy; trzeba cię dać na męki. Birk. (= *dysputujemy*). Pożytku nie masz, acz charty robimy. Biel. Szabła a. kopją R. Karp. R. bronią. Gemb. Uczą rekrutów, jak R. bronia. L. Od dzieciństwa ś. ucza R. strzelbą. L. Niemordowanie robi oszczepem prawica. Dm. Robi wiosłami, by ś. przybić do ładu. Leop. R. pierściami, bokami = *ciężko oddychać; dyszeć, pracować*. Gdy koń często dysze a wnętrzem bardzo często robi, znak dychawicy. Trzyc. Więcej nie może, pot z krwią z niego ciecze, bokami robi i technie w owej chwili. P. Koeh. Piersi jego robia gęstym oddechem. Pilch. c) † R. czym = *zajmować ś., trudnić ś., paruć ś. czym; oddawać ś. czemu, uprawiać co*: Rozbójce ś. zagęścili, bo szlachty wiele ś. najdowało, co tym robili. Biel. M. Namawiał go, aby opuścił grzech cielesny, którym robił. L. (= *który popełniał*). d) R. czym, [z czym] = *pracować w jakim przemyśle, R. wyrobę z czego*: R. żelazem, drzewem, złotem. Troc. [Ogrodnik robi z kwiatami. R. z drutem]. 2. R. koło kogo, koło czego = *krzątać ś., chodzić, mieć staranie o kim, o czym; obsługiwać kogo, co*: R. około chorych. Robi koło ziemi, sprawuje rolę. Troc. Robi koło koni, bydła. Troc. Już ja tylko jeden musiałem wszystką służbę R. około pana. Kaczk. (= *pełnić*). Ja przędzę i robię koło bielizny. L. 3. co = *wyrabiać, tworzyć, wykonywać, produkować, urabiać, składać, formować, kształtować; czynić, sporządzać, przygotowywać, układać, opracowywać*: R. papier, sukno, pończochy. Troc. R. cegły, grządkę, zagony. Troc. R. chleb. Troc. R. toczyć lpaeki, bochny, kukle. Troc. Robię chleb, toczę

bochny, formuję z ciasta bochny, lpaeki, kukle. Kn. Sami łuki rabiają i z łukami na koń wsia-dają. Star. R. na drutach (= *dziać*). R. sukno (= *tkać*). R. cukier z buraków. [R. krosna] = *od-dawać ś. tkactwu*. R. majątek, pieniądże = *zbierać, zbijać, gromadzić; dorabiać ś., bogacić ś.*: R. fortunę. L. R. majątek uczeźwie L. Człowiek pocezi- wy nie robi wielkiej fortuny. L. R. plan, pro- jekt. R. komu przysługę (= *okazywać, wyświad- czać*). R. komu zawód. R. starania (= *podejmować*). R. komu przyjemność (= *sprawić*). R. błędy (= *po- pełniać*). R. ulgę (= *sprawić, przynosić*). R. szkodę. R. krok (= *dawać krok*). R. postępy w nauce (= *postępować*). R. przygotowania, zapasy. Nie robi mi to różnicy (= *nie czyni, nie stanowi*). R. z mu- chy słonia. Prz. I w Paryżu nie robia z owsa ryżu. Prz. Przen.: Oż ty robisz ze mnie pijane- go? (= *uważasz, przedstawiasz, masz mię za pija- nego; traktujesz mię jako pijanego*). Nie robże ze mnie warjata, przecież wiem dobrze, co mó- wię! Zrobił z głupstwa Bóg wie co (= *przesadził*). R. komu propozycję. R. uwagi (= *zwracać*). R. komu szykany, sceny (= *urządzać*). R. testament (= *sporządzać*). R. krzyki, hałas, brewerje, awan- tury, hece (= *wyprowadzić*). [Holofy R.] = *krzyczeń, mówić niewyraźnie*. Komplementa R. L. (= *sadzić ś. na nie*). Zarty sobie z ludźi R. (= *stroić*). R. figle (= *stroić, wyprowadzić, wyrabiać, pokazywać*). R. grymasy, ceregiele, ceremonje (= *stroić*). R. ko- mu trudności (= *bródzić, przeszkadzać mu*). R. zarzuty, wnioski (= *występować z niemi, stawiać je*). R. wpływ na kogo (= *wywierać, okazywać*). R. duże oczy = *patrzyć z podziwieniem*. ! Panna Julja przez cały wieczór robiła słodkie oczy do pana Franciszka (= *słodko spoglądała, wdzięczyła ś., miździła ś.*) ! Uważam, że panna Brygida ma zamiar prosić mię o coś, bo od niejakiego czasu robi do mnie piękne oczy. Jeżeli ś. tam ubie- rają tak gustownie, my możemy chodzić choćby w szlafrokach i pantoflach: nie sobie z tego nie robimy. Krasz. (= *nie nas to nie obchodzi, nie dbamy o to, lekceważymy sobie to*). Z guzów, sinia- ków i szturehańców nie a nie sobie nie robi. Chęć. Zapewniam, że hrabia tyle sobie robi z pani, co ze mnie. Lub. ! Robię lekeje na jutro (= *uczę ś. lekeji na jutro, przygotowuję ś. na ju- trzejsze lekeje*). ! R. tualetę = *stroić ś.*: (Telimena): No, Zosiu, tualetę rób. Mick. ! R. kasę = *przynosić znaczny dochód, napełniać kasę, przysparzać jej dochodu*: Sztuka ta (teatralna) robi kasę. ! R. honory domu = *reprezentować dom wobec gości, przyjmować gości*. ! R. wizyty = *składać, oddawać*. ! R. znajomość = *zabierać, zawiązywać, zawierać*. Po tym wyższego męża poznać można w tłumie, że on to zawsze zwykł R., co umie. Mick. Rób- cie sobie, co chcecie. Niem. R. lekarstwo, miksu- rę, nalewkę, maś, przyprawę (= *przyprawiać, przyrządzać*). Sławę robiąc, szukali nieprzyjaciela. Troc (= *zarabiając na nią; dorabiając ś., dobijając ś. jej*). R. wrażenie (= *sprawić, wywoływać*). [Co ro- biący] = *tak tedy, tedy niewiele myśląc*: Co robiący wesele mu ten pan sprawi! [R. siano] = *suszyć trawę na siano*. [R. kruszec] = *kopać, wydobywać kruszec*. [R. błogosławieństwo] = *urządzać uroczy- stość błogosławienia państwa młodych przez rodzi- ców*. [R. kazanie] = *mówić, prawić*. [R. zastole] = *sadzać gości do śniadania*. Co ty tu robisz? = *co ty tu porabiasz, co ś. tu z tobą dzieje*. Przen.: Co ten kij tu robi? = *co ma tu do roboty? pocz- tu stoi?* Przen.: To wszystko robia te wasze głu- pie wybory. Dzierz. (= *sprowadzają, powodują, wywołują; pociągają za sobą; winne są temu*). R.

= *czynić, poczynąć, postępować, pomagać, radzić*: Cóż tu R.! Stasz. Ej, coż tu R.? kto mi doda rady? L. Z radości nie wiedziałem, co R. Niem. A coż będziemy robili w tej sprawie? Jabł. I coż ja teraz będę robił bez pieniędzy? L. Co to z takim człowiekiem R.? Boh. Nie dbał na to odęcie i kolery liche, swoje robił. Jabł. Cóż choremu na tę chorobę robiecie, i od kogo co zażywa? Perz. (= *co mu radzicie; jakich środków, zabiegów dla niego używacie, co mu dajecie*). ! Dobrze, źle mi to lekarstwo robi (= *oddziaływa, skutkuje*). Przechadzki dobrze mi robią. 4. [R.] *robić co złego, krzywdzić, szkodzić*: Nie daj im nie R. Nie bój ś., nie ci nie robi! 5. × R. rzemiosło = *uprawiać, wykonywać je; zajmować ś., trudnić ś., porać ś., bawić ś. nim*: R. rzemiosło rycerskie. Troc. Któryby rzemieślnik zabił psa, ten rzemiosło musi przestać R. Baz. Bękartowie rzemiosła nie mogą R. Głiez. Jeśliby rzemiosło mąż robił i tym ś. żywił, tedy naczynie dziedzictwem będzie. Sz. Justynus robił ciesielstwo, wszedł na cesarstwo. Stryk. Tkaczki, sukieniczki, jeśliby same z dziewczkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie do gierady należy. Sz. Rzemieślnik ten dobrze, moeno i pięknie robi. L. Do wielkich dworów ten szewe rabia. L. (= *dostarcza swojej roboty*). 6. *postępować, poczynąć sobie, żyć, sprawić ś.*: Kto dobrze robi, śmierci ś. nie boi. Prz. Wszystko źle, wszystko niegodziwie robi, że taką przy sobie trzyma hultajkę. L. Każdy na tym świecie według swojej robi fantazji. Troc. 7. *posp. wypróżniać ś., odbywać potrzebę naturalną, paskudzić, fajdać, srać; dziec. R. esiu, esiac; oddawać wymę, robić z wodą, szczazać; dziec. R. siusiu, siusiac*. 8. *fermentować, burzyć ś., musować, pieńić ś.*: Robi piwo, wino = burzy ś. L. Wino mutuje, musuje, robi = *przewraca ś., jest w robocie*. L. Zadać piwu, żeby robiło, młodzie, pomłode, drożdże zadawać. L. Dlaczego trunki robią, burzą ś., dlaczego ś. z nich płyn sprężny wydobywa? L. Najlepsze wina szampańskie nie robią i nie pienią ś. Wyrw. Brzezcza robi. Piwo, wino w beczkach robi. Troc. 9. bart. R. drzewo = *urządzać barę na drzewie, hodować na nim pszczoły i korzystać z niego*. Skr. Dzieci osierociate, po ojcu i po matce pozostałe, ma je sąd opiekunem opatrzyc, któryby ów bór ich robił, procenta królewskie płacił, a one sieroty chował. Nisz. (= *wyzyskiwał w celach bartniczych*). 10. bil.: R. bile = *trafić je kijem w grze na bilardzie, wpędzić je do łuzy*. Il. kare. R. karty = *przerabiać, mieszać, tasować je*. 12. myśl.: R. klucze p. *Musnąć*. 13. piw.: R. sztukę, przerabiać sztukę, kozłować sztukę = *przerzucać prawnikowo rosnący jęczmień z miejsca na miejsce w celu normowania jego węgietacji na słodowni*. R., przerabiać, obracać lasy = *przerzucać słól na suszarni łopatkami*. 14. zł.: R. kimaka p. Kimak. R. koło p. *Koło*. R. nurka = *podkopywać ś.* R. ś. 1. *powstawać wskutek robienia, tworzyć ś., dokonywać ś.*: Sama ś. robota w palcach robi, kiedy ś. z ochotą pracuje. 2. nieos.: Robi ś. = a) = *robią, jest robione, pracuje ś., czyni ś., tworzy ś., wyrabia ś., dokonują ś.*: Jak ś. robi, tak ś. i zazwyczaj płaci. L. (= *jaka praca, taka płaca*). Robi ś. to żelazem, świdrem. Troc. b) *staje ś., dzieje ś.*: Robi ś. ciemno. Robi mi ś. mdło, niedobrze. Robi mi ś. miło, przyjemnie (= *doznaję uczucia miłego, wrażenia przyjemnego*). Z patrona robi ś. kondel. Miek. <ROB>

[**Robiedza**, y, lm. e] *kon, świnia lub wół chudy, chabeta*. <?ROB>

Robienie, a l. blm., czynność cz. **Robić**: R. pieru, chleba, szaty, sukna, wódek. Troc. R. piwa, lekarstwa. Troc. R. czego wielkiego. Troc. Informacje tyzące ś. nierobienia dziur w ścianach udzieliła mu jeszcze staruszka. Krasz. Oddech zły z wielkim gwałtem i pierś robieniem. Krup. 2. × R., lm. a *partja czego naraz zrobiona*: R. jedno, drugie, troje wina, oliwy. Troc. Mam dwa robienia (wary) piwa. Troc. Jedno R. chleba = jedno pieczywo. Troc.

† **Robieniec**, nca, lm. ncy, † **Robionek** *dzieci*. B. Sz. <Od Robiony>

Robienie się, a ś., blm., czynność cz. **Robić ś.** **Robigrosz**, a, lm. e *spekulant, mający za cel życia robienie majątku, kutwa*: Przez naśladowanie Zachodu przerabiamy ś. na spekulatorów i robigroszów. Krasz. Dotąd miałem mojego pryncypała za uczciwego człowieka, chociaż zajadłego robigrosza. Krasz. <Robić + Grosz>

× **Robinet**, u, lm. y *kurak, kran*: Naczynie miedziane z dwoma robinetami. Bukar. <Fr. robinet>

Robinja, i, lm. e bot. p. **Akacja**. <Fr. robinier, od nazwiska ogrodnika Henryka IV, Robin>

Robinsonada, y, lm. y l. *opowiadanie o niezwykłych przygodach w podróży, wzorowane na powieści Defoe'go: Robinson Krusoe; przesadne opowiadania żeglarzy. 2. potajemna dłuższa wycieczka chłopca, pragnącego naśladować Robinsona Krusoe i podobnych mu bohaterów powieściowych, niefortunnie zakończona*. <Od nazwiska Robinson>

† **Robionek**, nka, lm. nki p. **Robieniec**. B. Sz. <Od Robiony>

Robiony l. im. od **Robić**. 2. *niesamородny, nie-naturalny, sztuczny*: R. (niesamородny) kolor. Troc. (= *dobierany*). R. cynobr. Troc. 3. *przerobiony, niesurowy, przedstawiający ś. jako wyrób*: Gdybym darować miał, radniejszym dał robione srebro, jako kubek albo nalewkę i miedzicę, niżli, chociaż tak wiele, w blachach. Górn. Robione, a nie surowe srebro. Troc.

[**Robiwać**, a, ał i R. ś.] p. **Robić**. <Od Robić>

[**Robiwanie**, a, blm.] czynność cz. **Robiwać**. [**Robiwanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Robiwać ś.**

× **Robka**, i, lm. i? : Dwa polecie słoniny, toż R. świec jarzących z mojego wosku. Rzew. <?ROB> [**Robkowy**]?: Zapasek białych dwie: robkowa jedna, sztuczkowa druga (= *złocia, nie sztuczkowa, nie odpasowana?*). <Od *Robek, ROB>

[**Robociarka**, i, lm. i] forma ż. od **Robociarz**. [**Robociarz**, a, lm. e] p. **Robotnik**. <Od Robota>

Robocisko, a, lm. a p. **Robota**. Mrong. **Robocizna**, y, lm. y l. × R. *robota ciężka, męcząca; trud w pocie czoła, móżól, krowawica*: Nie wezdrnął ś. od tak podłej robocizny. Pot. Mnogą w pracach zaciągnął siwiznę i bezwzględną swą widział krowawą robociznę. Kjs. Chłop najlepiej ś. zna na takiej robociznie. Pot. 2. *pańszczyzna ręczna*: Ubogie poddane zdzieramy i robociznami wielkimi uciemiężamy. Skar. Nie będą wyciągał robocizny, prócz małego podatku z gruntu. L. Gdy zobaczył pracujących około równania drogi, ach, rzekł, otóż i R. Węg. Jakie ciężary w samych robociznach. Opal. Ślad takiej powinności pozostał w robociznie chłopskiej, zwanej łłoki suche i mokre. Wiszn. 3. *ro-*

hota najemników uważana sama w sobie jako przedmiot pewnej wartości, siła robocza; szarwark: Kosza materiału i robocizny. 4. [R.] robota: Pošli do robocizny. <Od Robota>

Roboczko przys. od **Roboczy**. Sł. wil.

Roboczność, i, blm., rz. od **Roboczy**: Młodzież wiejska zaraz od lat pierwszych w wieloraką R. i w ogólną pracowitość zaprawianą bywała. L.

[**Roboczucha**, y, lm. y] rub. robotnica, pracownica: Magda, dziewczka poczeiwa, a R., jakich mało. <Od Roboczy>

Roboczy i. a. **Robotny** = a) przym. od **Robota**: Roboczy ludzie, robotnicy. Troc. (= pracujący). Własność przełamała ów przyrodzony wstręt do pracy; własność uczyniła człowieka roboczym. Stasz. Rozkosznik pieśliwy czeka roboczego i obrotnego godnym być politowania sądzi. Pileh. Nędzny roboczych ludzi żywot. Troc. Roboczych ludzi w polu zabito. Troc. Siła robocza. Konie robocze. Pszczoła robocza (= znosząca miód i wosk). Robocze koło pasowe. Machiny robocze. Dzień R. b) a. [**Robotliwy**] chętny do roboty, pracowity, pilny: Już rzemieślnik R. porzuci warsztaty, już i kupiec swych handłów odbiega bogaty. Lesz. Dostał za żonę kobietę nieroboczą, a nawidzoną. Jeż. 2. hut.: Czeluś robocza = pierś pieca wielkiego. Przejrzeli robocza = środkowa część pieca płomiennego między wylotem i kominem a paleniskiem, gdzie płomień, krząc, działa odpowiednio do przeznaczenia pieca. Strona robocza pieca wielkiego = strona spustowa, przodowa, w której jest pierś pieca. Otwór R. w spodzie drzwi-czek pieców płomienych, przez który pracują dragami w przestrzeni roboczej pieca, s z t a b r o k. Łab. 3. kol.: Kanał R., p. Kanał. 4. patol.: Nerwica robocza Przerost R. <Od Robota>

[**Robot**, a, lm. e] p. **Robak**. <Z Robak>

× **Roboracja**, i, lm. e praw. przyznanie i stwierdzenie urzędowe aktu spisane prywatnie: R. kontraktu na połowę Koźnierz dziedziczną. Nies. R. sądowa. Troc. Od roboracji przedażnego kontraktu obiedwie strony płacą po 3 złote. L. <Łć. roboratio>

× **Roborować**, uje, ował i. urzędownie przyznać, zatwierdzić: Kanceler przez zawieszenie królewskiej pieczęci roborowali. Hube R. 2. krwawić, zakrwawiać. Troc. <Łć. roborare>

× **Roborowanie**, a, blm., czynność cz. **Roborować**.

Roboryt, u, blm. p. **Roburyt**: () zastosowaniu roborytu do strzałów z dział. Bl. <Łć. robur, 2 pp.-oris>

Robota, y, lm. y, [**Robocizna**] i. blm. robienie, zajęcie, zatrudnienie, praca, szczeg. fizyczna, pracowanie: Bez roboty chcemy przyjść do zapłaty. Skar. R. nikomu nie sromota. Kn. Do roboty Bóg ręce człowiekowi sposobi; niech nie je, kto próżny, kto niemi nie robi. Pot. Roboty dość, a pożytku mało. Kn. (= zachodu). Roboty nigdy ś. nie przebierze; zawsze jest co robić. Kn. Nie ma s. do niczego: Smierdzi mu R. Klon. Jednych R. nie waży więcej nad próżnowanie. Lubom. Ręczną robotą ś. bawić. Skar. W każdej robocie bądź bratem enocie. Rej. Brać ś. do roboty. Chodzić do roboty (= do zajęcia). Nie mieć roboty. Chodzić bez roboty. Starac ś. o robotę. Głód do roboty przypędzi. Skar. Wszystek czas na modlitwie abo ręcznej robocie trawili. Skar. (= pracy fizycznej). Gospodarz wszystkie domownicy ręką swą żywił; zachorzał i dlatego leży bez roboty, zaraz dom wszystek w nędzy i w wielkim nie-

dotatku zostaje. Skar. W niedzielę [kazał Pan Bóg każdemu odpocząć i roboty zaniechać. Skar. Trwała młódz na robotę. Troc. R., praca rozumu. Troc. R. dzienna, na dzień nakazana. Troc. R. dla zdrowia, przerabianie ś. Troc. Zła R. źle ś. płaci. Troc. (= jaka praca, taka płaca). Wól, bydło do roboty. Troc. (= robocze, robotne). Nie ma nie do roboty. Czy nie masz nie lepszego do roboty, tylko psocić? Wśród roboty nadeszły słoty. Krasz. Gniwała ś. na nierobotę dusza ta. Słow. (= bezczynność, próżnowanie). R. od sztuki. R. mu ś. w ręku pali. Prz. (= pracuje szybko). Oddożyć, zacząć, porzucić robotę. Latałem jak oparzony około roboty niełatwej. Krasz. Jak ś. o tym dowie, kij będzie w robocie (= będzie miał do czynienia; kij cię nie minie). Daremna R. (= praca, trud, fatyga). A tu tyle do roboty zostawało. Krasz. 2. praca ściśle określona, podjęta w pewnym celu, w pewnym zakresie, robienie czego: R. betonowa (= betonowanie), ciesielska (= ciesiołka), kamieniarska (= kamieniarka), mularska (mularka), stolarska (= stolarzka), ślusarska (= ślusarka). Roboty przygotowane. Kościół już gotów, pozostały tylko do ukończenia roboty sztukatorskie i pozłotnicze. Każdej roboty pomóc. Kochan. Dobry czeladnik z niego, zna robotę (= rzemiosło, fach swój): Roboty w polu. Roboty gospodarskie. Roboty ziemne a. grabarskie (= polegające na kopaniu ziemi, robieniu nasypów i t. p.). Mularz idzie na robotę (= na fabrykę). Podjąć ś. jakiej roboty. Roboty kościelne. R. chłopska na pańskim. Troc. (= robocizna, pańszczyzna). Pracą osadników dla pana słowiańskie narody zwąły robotą, czyli R., od słowa rab (*rob), sługa, niewolnik. Nar. Skazany do ciężkich robót a. na ciężkie roboty (w kopalniach syberyjskich). Rozłożył swoje roboty na trzy główne części. Śniad. [Roboty] = żniwa [R. na galman] = kopanie galmanu. Drewnianemi pałaszami do roboty miedzowej przyuczać ś. Nar. (= sztuki). R. egipska = trudna do wykonania. × Gdańska R. = dokładna, staranna. Takie podzielenie robót w jednej rzplętej... jako w jednym ciełe, pięknie ś. odprawuje, długo trwa z pociechą wszystkich i z przykładem dobrym zostaje. Skar. (= czynności, funkcji, obowiązków). Nie tylko robotę dobrego hetmana, ale i męznego żołnierza odprawował. Birk. 3. blm. = a) zrobienie, wykończenie, odrobienie, wykonanie czego: Oddać, przyjąć co do roboty. Rychlej ś. uczeń u tego mistrza nauczy, na którego robotę patrzy, niżli u tego, który tylko o robocie mówi. Skar. Zapłacić za robotę czego. Zapłacić od roboty. R. staranna. Obliczywszy materjał, robotę i dodatki, zobaczymy, że suknia weale niedrogo wypadła. Siedzieć nad robotą. L. (= ślezczać, dukać, dukać). R. wyborna leda materjał, zaleci, zdrowy. Kn. R. wytworna najdroższą materjał przejdzie. Kn. Sztuczna pierścienia tego R. Troc. Jeszcze ta rzecz w robocie. L. (= robić ś. jeszcze, jeszcze nie skończona). Wielki projekt otworzenia komunikacji morza Północnego jest w robocie. L. Dajno pokój, mej to zleć robocie. Jabł. (= mej sprawności). Już po całej robocie! L. (= już po wszystkim, już koniec). b) sposób odrobienia, system wykończenia stanowiący o rodzaju wyrobu: Manele złote dali sobie robić jednakiej roboty. P.cheł. R. szydełkowa, koronkowa, R. na drutach, haft—są to ręczne roboty kobiece. Czy to worek do roboty? Mick. (= do roboty kobiecej). Inną razą Anna posyłała siostrze obojczyk perłowy lub białą robotę. Bart. (= Halsztuk księży perłami naszywany i bielizną, jak komże, alby,

ręczniki). Od pierwszej do drugiej były u nas (na pensji) roboty (= *lekcja robót ręcznych*). Ubięrała *ś.* w czepiec jedwabny, w suknię robronową robotą. Kacz. Zegarek angielskiej roboty. Troc. Szała gdańskiej roboty. Żart.: Uszka miało zwierzątko takiej, jak my, roboty. 4. przen. *okaz roboty, rzecz zrobiona, wyrób, praca, dzieło*: Piękną zrobił robotę. Troc. R. złotnicza, malarska. Troc. W kramach złotnicy srebrną robotę swoją sprzedają. Star. Wykończyć, złożyć, odnieść robotę. Wystawa robót szkolnych, kobiecych. Z roboty rzemieślnika poznał. Troc. R. = *wyrób pszczół w ulu*. To jego R.! (= *sprawka, sztuka; jego tu rękę znać; on tu był sprawcą, reżyserem*). Jak mają dobrze czynić, złych nauczywszy *ś.* robót? Birk. (= *sztuczek, spraw*). 5. [R.] *potrzeba*: Ni mom roboty do dom ehadzić. 6. *robienie, fermentacja, ferment*; × *drożdże, młódzie*: Wino mutuje, musuje, przewraca *ś.*, jest w robocie. L. Młódzie, R., drożdże zwierzechne, np. zadać młódzia, roboty, to jest drożdży piwu. L. [R.] *ciecz, z której odpędza ś.* w gorzelnii gorzałka. 7. [Stara R.] = *stara kopalnia*. 8. † R. *niewola, służebnictwo*. B. Sz. 9. bart. *miód i wosk, jako wyrób pszczół*. 10. blach.: R. tyfowana = *tyfowanie, wygniatanie; naczynia tyfowane, z blachy wygniatanej*. Łab. 11. gór.: R. dobywalna (= *wydobywanie, kopanie ciał mineralnych*). R. kilofowa a. łupana, łupanie (w ziemiach łupkich, dzielących *ś.* na plaskury w ich kierunku). R. klinomłotowa w skałach, kamieniach lub rudach kruchych = *uskućczniana zapomocą klinów, pobijanych młotem*. R. leżąca w bardzo cienkich pokładach = *gdy robotnik, pędząc nízkie chodniki i przedsobia, musi pracować leżący*. R. odkrywalna, p. *Odkrywka*. R. ogniowa = *rozsadzanie ogniem*. Roboty poszukiwalne = *poszukiwanie w jakiej okolicy pokładów ciał kopalnych*. Roboty przedstanowcze = *mające na celu rozpoznanie miejscowości kopalni*. Łab. R. rabunkowa p. *Rabunkowy*. R. strzelana = *użycie prochu do rozsadzania skał i ciał kopalnych*. 12. piw.: R. gęsta = *część zacieru piwowarskiego, w którym znajduje ś. wiele słodzin*, kasza. 13. stol.: Krzywa R. p. *Krzywy*. Zdr. *Robotka, Robótka, Robóteczka*. Zgr. *Robocisko*. <ROB>

Roboteczka, i, lm. i p. **Robota**: *Operula*, robotki, roboteczki. Mącz. <Od Robotka>

Roboteusz, a, lm. e, **Robijas** żart. *robotnik*: Jaki jadeusz, taki R. Prz.

Robotka, i, lm. i l. p. **Robota**: Pięknaś zrobił robotkę. Troc. Jej R. nas zgubiła L. (= *sprawka*). Wiesz, że to zdradziecka R. L. (= *sztuczka, psikus*). Pycha ich dmie; szczęścia to R. Zabł. Czyja to R.? kto tego chudzinę tak przystroił, kto go ogłuszył? Damb. *Operula*, robotki, roboteczki. Mącz. 2. Robotki, kurzenie węgla proste, którego kowale po wsiach używają; robotki zowią także kurzenie węgla z drzewa a. okrągłego, a. na połowę przelupanego. Os. J. 3. [R.] *miejsce, gdzie co robiono, np. dół wapienny*.

[**Robotliwość**, i, blm.] rz. od **Robotliwy**, *pracowitość*.

[**Robotliwy**] p. **Robocy**. <Od Robotka>

Robotne, ego, blm. *daw. opłata uwolnienia ś. od roboty*: We wsi Długopole płaci każdy robotnego po groszy 4, a przecie robia, co i kiedy każą. Paw. <Od Robotny>

× **Robotnia**, i, lm. e *miejsce, gdzie ś. odbywa robota; pracownia, × pracownia, laboratorium, warsztat, fabryka*: R., *laboratorium*, miejsce wyznaczone do jakiej roboty. Jak. J. R. bombardjerska. Jak. J. R., *miejsce a. budowla, gdzie*

ś. jakaś robota wykonywa. Podez. <Od Robotny>

Robotnica, y, lm. e, † **Robotniczka**. I. forma ż. od **Robotnik**: Pilna R. Bies. Wyrażony tam był cały bój Minerwy sztuką i jej robotnicę eudowną nauką. Susz. 2. bart. *pszczola znosząca jajka niezaplodnione, trutówka*. 3. zool.: Mrówka R. = *mrówka samica bezplodna*. <Od Robotnik>

† **Robotniczek**, czka, lm. czkowie p. **Robotnik**: Koń biały, wrony i rydzy wszystek, taki bywa dobry R. Woje.

† **Robotniczka**, i, lm. i p. **Robotnica**: Robotniczki. Leop.

Robotniczy przym. od **Robotnik**: Klasy robotnicze. Związek R. Chłopska a. robotnicza uporność nie *ś.* więcej nie boi, jak pańskiej obliczności. Trzye. × R., ego, lm. **owie** rz. *nadzorca robotników*. Troc. R., mistrz, najmacz robotników. Kn. <Od Robotnik>

[**Robotniejszy**] *pracowitszy*.

Robotnik, a, lm. cy, [**Robociarz**], † **Robociąż**. I. *człowiek pracujący za pieniędże dziennie lub od sztuki, wyrobnik, parobek, ucjennik*: R., który rękoma abo bydłciem robi, jako: orze, kopie, młoci, sieje. Petr. Nie w każdym czasie robotnika za pieniądze mieć można. L. Godzien jest R. zapłaty swej. Baz. Jaki R., taka i robota. Leop. Oto zapłata robotników, którzy żęli pole wasze, woła na was. Wuj. Żniwo wielkie, ale robotników mało. Wuj. Zwolaj robotników i oddaj im zapłatę. Wuj. Nieprzepracowany R. Skar. R. fabryczny. R. od jedwabiu, od wełny, od żelaza. Troc. Przen.: *człowiek u pracy, pracownik*: Kiepski z ciebie R. Dobiażał kresu swego szczęśliwy R. Skar. Pracy i cierpienia nie żałuj, wierny robotniku i naśladowco Chrystusów. Skar. 2. † R. ten, który co zrobił, *sprawca, twórca, autor, działacz*: Dzieł tych Bóg sam sprawcą jest i robotnikiem. Birk. Zdrajca, R. nieprawości. Birk. 3. † R. *niewolnik*. B. Sz. Zdr. † **Robotniczek**. <Od Robotny>

Robotność, i, blm. rz. od **Robotny**: R., *robotność, pracowitość*. L. *Nierobotność, inertia laboris*. Kn.

Robotny p. **Robocy**: a) R. wół, bydłę od roboty, do roboty. Kn. Koń R. Troc (= *ociągowy*). Tyczący *ś.* bydła robotnych, ciężarowych, jako koni, mułów, osłów. Bobr. Kniecie robotni tych wsi winni byli miasto czynszu zwozić do żupy drwa z odległych lasów. Paw. Jedni stanu szlacheckiego, drudzy miejskiego, trzeci robotnego a. chłopskiego. Grab. P. Chłopsstwa, oraczów i robotnych ludzi wiele z Polski w niewolę nabrał. Stryk. *Nierobotne woły, nieużywane do plugów*. Li. R. dzień = *w którym robia, powszedni, nie święteczny*. Aby ludzie czasów robotnych... Magd. † Dom R. = *fabryka*. Mur. b) × *Dzieła robotne = pracowite, wiele pracy kosztujące, mozolne*. c) *pracujący, robiący*: Post niewygodny pospółstwu i ludziom robotnym Kłok. Więcej powinno dostawać robotnemu, niżli próżniącemu. Petr. R., zabawny (= *czynny, zajęty*) nie choruje, nie ma czasu chorować. Kn. Człowiek pracowity, spokojny, R. Wuj. *Nierobotny, pies na robotę*. Kn. Włożył za nadra gnuśny ręce nierobotne. Klon. (= *próżniujące, bezczynne*). Miał chłop żonę okrutnie nierobotną. Pot. Tułacze leniwe i nierobotne. Skar. R. (= *pracowity*) człowiek. Troc. <Od Robotka>

† **Robotować**, uje, ował. I. *ciężko pracować, mozolić ś., harować, mordować ś., odbywać robo-*

czinę, pańszczyznę. Głos. Ci, którzy robotują, bez przyczyny robią; bo pożytki a zarobki ich cudzoziemcy pozną. Leop. Pójdźcie do mnie wszyscy, którzy robotujecie i którzyście obciążeni, a ja was posilę. Leop. (którzy pracujecie. Leop.). Ustaną dzieci a będą R., i młodzieńcy w niemocy swej padną. Leop. (spracują ś. Leop., zmęczą ś. L.). Opowiadano mu walki i ich prace, któremi robotowali. Leop. 2. *służyć jako robotnik.* B. Sz. <Od Robota>

† **Robotowanie**, a, blm. czynność cz. **Robotować**: W robotowaniu, w czujnościach, w cierpliwości. Wuji. Majętność jego i wszystko R. jego, i wszystkie skarby jego domu w ręce nieprzyjaciół. Leop. (wszystką pracę jego. Leop.). **[Robować, uje, owa]** p. **Robić**: Ej, jo ta i teraz nie moc robujem. Tet. <Z Robić>

[Robowanie, a, blm.] czynność cz. **Robować**. **Robótka**, i, lm. i p. **Robota**: Robótki kobiece ręczne, szydełkowe, na kanwie, na krosnach, na drutach i t. p. Siadała z robótką w ogrodzie. Na pierwszą lekeję u nas (na pensji) przypadają dziś robótki. Robótki dziecięce, freblowskie. **Robr**, a, lm. y karę. p. **Robier**.

× **Robran**, u, lm. y p. **Robron**: Żonki krotofilne na swe adrzyjany, na wolanty, ażusty, saki i robrany wyciągnęły z szpichlerzów korce, z stołof snopy. L.

Robron, u, lm. y, × **Robran**, × **Robront**, × **Robronlec**, × **Robrona** *suknia kobieca z tegiej tkaniny, kolista u dołu*: Za ojców naszych nie zamiały długimi ogony z knpnych krwią kmiotków lam sute robrony. Nar. Widział w wigilję Bożego Narodzenia, także po północy, Najśw. Pannę na niebie w złotym robronie. Karp. Garderobę składały dwa po prababce robrony. Ochoc. <Fr. robe ronde>

× **Robrona**, y, lm. y p. **Robron**: Żona Augusta III, w bogatej na rogówce robronie. Dgb. L. × **Robroniec**, **ńca**, lm. **ńce** p. **Robron**: Niech pierś uniesiona ciężkim westchnieniem z krągłego obrońca czarów nie rzuca. Słow. <Z Robron>

Robronowy przym. od **Robron**: Ubierała ś. w czepiec jedwabny, w suknię robronową robotą. Kaczek.

× **Robront**, u, lm. y p. **Robron**: Tak były godne śmiechu żużmanty i szamerluki, jak terazniejsze robronty i szusty. L. <Fr. robe ronde>

Roburyt, u, lm. y, **Roboryt** *materiał wybuchowy, silniejszy od dynamitu.* <Od Łć. robur>

[Rocenie, a, blm.] czynność cz. **Rocić**.

Roch, u, lm. y a. † **owie** w szachach, *wieża*, × *słóh*: R. ma tę własność i nadane prawo, przodkiem i zadkiem w lewą bić i w prawą. Kóchan. <Fr. roc>

[Rochać, a, a] (o świni) *krzakać, rechtać.* <Dźwn.>

[Rochanie, a, blm.] czynność cz. **Rochać**.

[Rochaty] *rozczochrany.*

[Rochcenie, a, blm.] czynność cz. **Rochcić**.

[Rochcić, i, il] *wysypiać ś., wylegiwać ś.*: Rochci jak głucha świnia. Prz. (o leniechu, śpiochu).

[Rochlenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rochlić ś.**

[Rochlić ś., i ś., il ś.] I. *roić ś., poruszać ramionami lub inną częścią ciała z powodu swędzenia lub dla uwolnienia ś. od pasorzytów.* 2. *poruszać ś., burzyć ś.*: Woda ś. rochliła i szumiła.

[Rochmanić, i, il] *zwierza = obłaskawiać, oswa-*

jać, pozbawiać dzikości, robić swojskim. [R. ś.] *obłaskawiać ś., oswajać ś., robić ś. swojskim* Przen.: *łagodnieć, uspakając ś., rozbrajać ś., usmierzać ś.* <p. Rochmanny>

[Rochmanienie, a, blm.] czynność cz. **Rochmanić**.

[Rochmanienie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rochmanić ś.**

[Rochmanność, i, blm.] rz. od **Rochmanny**: Jelenie w domach naszych uchowane gły do lasa zasię przyjdą, nieco przecię rochmanności przy nich zostaje. Górń.

[Rochmanny] *zwierz = obłaskawiony, swojski, domowy, nie dziki, łaskawy, ugłaskany*: Bez dozoru drzewo ogrodne w lesne ś. obraca, a zwierzę rochmanno w dzikie. Górń. Muzyka i zwierzęta dzikie czyni rochmanno. Górń. Stonia tak rochmannym czyni pokarm, iż służy wodzowi swemu. Górń. Rozumowi żadne zwierzę nie jest powolne, ani dzikie, ani swojskie i rochmanno; przyrodzenie bowiem ich głuche jest na wszelki głos rady. Pilch. Rochmanno (domowe) zwierzę w dzikie ś. obróci. Troc. 2. *człowiek = ludzki, przystępny, wyrozumiały, popularny, potulny, łagodny, łatwy w stosunkach, dobroduszny*: R. człowiek, potulny, łatwo do konfidencji przechodzący, ludzki. L. R., ludzki, grzeczny. Pot. Łakomstwo opatrności ozdobi kobiercem, wszeteczństwo rochmannym i przystępnym sercem. Pot. Dawid—subtelny robaczek, a taka ś. w nim moc zjawiała; taka ś. w tych rochmannych i ubogich, i wzgardzonych na świecie w przyszłym żywocie zjawi. Skar. Już wojskowych pieśni mógł słuchać, już czynił ś. R., tęskniwy swojej pozywając panny. Pot. 3. *myśl. łaskawy, płochoy*: Zwierzyna rochmanno: jelen, łos, sarna. <Ros. rachmannyj, od Arab. rahman>

[Rochmańszy] st. w. od **Rochmanny**: Pokupniejsze, niż pisma nasze, rochmańsze bajki owe, co na świat wychodzą z Paryża. Pot.

× **Rochoczeć, y, a]** *rechotać, śmiać ś. na cale gardło*: Warjaci tylko rochoczą, gdy płakać wypada. Eww. <Dźwn.>

× **Rochoczenie, a, blm.,** czynność cz. **Rochoczeć**.

[Rochwist, a] I. lm. y: Kto na koniu stanie pierwaj u mety, zostaje królem młodej czeladzi wiejskiej; ostatni z biegających rochwistem ś. zowie. Wiszn. 2. blm. *zabawa ludowa połączona z gonitwami pieszemi.* Goł.

[Rocić, i, il] *przeklinać.* <Od Rota>

[Rocizna, y, lm. y] *spadek.*

[Roczba, y, lm. y] *swatanie, swaty.* <Od Roczyc>

[Roczeczek, czka, lm. czki] p. **Rok.** <Od Roczec>

Roczek, czka, lm. czki I. p. **Rok**: Umarło, przeżywszy zaledwie R. Pobądz tylko R. w Warszawie, inaczej będziesz gadała. L. Umarł nie R. Brud. (= dawno). Z jej błękitnych oczek zaledwie szesnasty usmiechał ś. roczek. Gasz. 2. a. † **Poroczek** *część w lm. mały rok, miesięczna lub kwartalna kadencja sądowa w mieście sądowym, sąd grodzki*: Roczki grodzkie. St. lit. (termin sądu grodzkiego. L.). Roczki ku odprawianiu sądów grodzkich mają być każdego miesiąca. St. lit. Sprawa do następujących roczek (tak!) nowembrowych odłożona. Mat. Roczki przestały być tarczą i opieką ludu naszego, gdy chłopów wyjęto z pod opieki prawa. Wóje. Roczki świętomichalskie. Rzew. (= termin umów na św. Michał). <Od Rok>

[**Roczenie**, a, blm.] I. czynność cz. **Roczyć**. 2. obrzęd zaproszenia na wesele z wierszowaną przemową; mowa wabcy a. družby a. starego, zapraszająca na wesele.

[**Roczeniek**, nka, lm. nki] p. **Rok**. <Od **Roczek**>

× **Roczeń**, cznia, lm. cznie p. **Rocznik**: Barana doskonałego, rocznia, na całopalenie. Bud. <Od **Roczny**>

× **Rocznowy** przym. od **Roczek**: Gdy mi ś. naprzykrzyła ustawiczna praca jeżdżenia na inkwizycje i egzekucje i ekspens R., nie pretendowałem pisarstwa. Mat.

Roczne, ego, blm. *należność roczna; zapłata, pensja roczna; zasługi roczne*: Musi być jeszcze u pana moje miesięczne, strawne, moje R., moje zasługi i t. d. L. <Od **Roczny**>

× **Roczni** p. **Roczny**: Żrebak, ciotek R. <Od **Rok**>

† **Rocznia**, i, lm. e?: Podałem ci logikę, czym ś. rozum nieci; na tej roezni rany czas z historją trawisz, po południu myśl swoję z Cycero-nem bawisz. Lap. <**RZEK/ROK/RZECZ/RO CZ**; por. Ros. uròk>

Roczniazek, czka, lm. czki p. **Rocznik**.

Rocznik, a, lm. i I. [R.] ten; *co ma rok życia*. 2. a. × **Roczeń** zwierzę roczne: Ląpończykowie raniferów roczniaków wałaszą. Wyrw. 3. [R.] *jednoroczny ochotnik wojskowy*. 4. fl. *chłopiec (godzony zwykle na rok) na nauce u szypira; terminator żeglarski*. Zdr. **Roczniazek**. <Od **Roczny**>

Rocznica, y, lm. e I. a. [**Roczyna**], † **Roczyna** a. w lm. × **Roczyny** obchód, pamiątka jakiego zdarzenia, przywiązana do tego dnia każdego roku, w którym ono miało miejsce, jubileusz: R. urodzin, ślubu, śmierci. R. poświęcenia kościoła, × **k i e r m a s z**. Troc. Sześćsetna R. bitwy pod Grunwaldem. R. zwycięstwa Sobieskiego pod Wiedniem. Panowie wiele wspaniale rocznicę narodzin obchodzą. Kras. To R., czułości mojej i pożądania i miła. Kras. Mowa w dzień rocznicy otwarcia Towarzystwa do ksiąg elementarnych Piramowicza. Obchodziliśmy rocznicę narodzin Zbawiciela naszego. Wor. 2. [R.] *jałozka a. kokosz roczna*: Kù nasiedzeniu koksze najlepsze rocznice abo dwuletnie. Trzye. 3. † R. p. **Rocznik**: Astrologja, R., przepowiada całego roku przypadki. Zebr. <Od **Rocznik**>

Rocznie przys. od **Roczny** a) *każdego roku, co rok, corocznie, dorocznie*. b) *na rok*: Tysiąc złotych podatku, dzierżawy, pensji R. Płacie R.

Rocznik, a, lm. i I. *pierwsza próba zapisywania dziejów: spis luźnych notat treści historycznej, porządkiem chronologicznym*, w lm. *annale*, × *annaly*, × *annuarjusze*: Roczniki zaczęto unas pisać po klasztorach na cyklach dziesiętnastoletnich. R. świętokrzyski. 2. *księga dziejów rocznych, dzieje roczne; doroczne pismo periodyczne zawierające roczny obraz ruchu umysłowego danej specjalności, obejmujące sprawozdanie z roku ubiegłego*: Roczników zamiar ten jest, żeby ludzkie sprawy, warte pamięci, uszły zapomnienia. Czart. A. Roczniki Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie. L. R. bibliograficzny, fizjograficzny. R. wojskowy. 3. a. † **Rocznica** kalendarz, jako katalog wykazujący podział roku. <Od **Roczny**>

Rocznikarski przym. od **Rocznikarz**: Notaty rocznikarskie.

Rocznikarstwo, a, blm. I. *zajęcie rocznikarza*: Zajmować ś. rocznikarstwem. 2. *dział roczników*

w literaturze, ogół roczników: R. polskie. <Od **Rocznikarz**>

Rocznikarz, a, lm. e ten, *co pisze roczniki, an-nalista*: Uczeń wydawcy zbioru kronik i roczników stawia bezimiennego rocznikarza kwedlinburskiego nad wszystkich pisarzów tamto-czesnych. Szaj. <Od **Rocznik**>

× **Rocznokrąg**, egu, lm. egi *ekliptyka*: Stońce cały R. (*ecliptica*) przechodzi w ciągu jednego roku. Hube. <**Roczny** + **Krąg**>

Rocznorogi mający rogi roczne. Zool.: Zwierzę rocznorogie = *zwierzę ssące z rogami co rok spadającymi, pełnemi, zatem z rodziny jeleniowatych*. <**Roczny** + ***Rogi**, od **Róg**>

Roczny, × **Roczni**, × **Rokowy** I. przym. od **Rok** = a) *tyczący ś. całego roku*: Roczne dochody. Troc. (= z całego roku). Roczna pensja, jurgielt. Troc. Sprawozdanie roczne (= z danego roku). Budżet R. b) *co rok przypadający, coroczny, doroczny*: Roczne wylewy Nilu. Węg. Roczne święto. Troc. c) *rok trwający, jednoroczny, caloroczny; rok mający, rok żyjący*: Rośliny corocznego siania potrzebujące rocznemi nazywamy. Kluk. Kiedy wino ma więcej niż trzy lub cztery miesiące, nazywają go winem rocznym. L. Małżeństwo jest interesem nie dziennym, nie rocznym, ale dożywoim. Bals. R. a. postępowy obieg ziemi naokoło słońca. Dzień ten w biegu rocznym ze wszystkich najuroczystszy. L. Roczna praca. Troc. Roczne dzieje kościelne Baronjusza, przełożone przez Skargę. Roczne dzieje. Troc. Działki roczne będą mówić głosy swojami. Leop. Ciotek R. Żrebię roczne. d) [Tak R.] = *przeszłoroczny, rok temu będący*: Tak roczne śliwy. Troc. 2. Izobary roczne p. **Izobara**. 3. bot.: Kąkol R. p. **Kąkol**. Nieśmiertelnik R. p. **Nieśmiertelnik**. <Od **Rok**>

Roczyć, y, yI I. † R. *wydawać wyrok, wyrokować, dekretować; orzekać, stanowić*: Aby po myśli jego senat rozcył, zbrojnemi ludźmi sąd w izbie otoczył. Chr. Czy rozum nie dobrego, lecz złe samo rozcy? Przyb. 2. [R.] = a) *przeznaczać*. b) *zapraszać*. <**RZEK/ROK/RZECZ/ROK**>

[**Rocyk**, a, lm. i] p. **Rok**.

× **Roczyny**, yn, blp. p. **Rocznica**: Łączmy razem w tak pomysłne pory R. także jej najstarszej córy. L. <Od **Rok**>

Roczyna, y, lm. y p. **Rocznica**. Zim. <Od **Rok**>

Rod, u, blm., **Roden** chem. *pierwiastek metaliczny z gromady metali platynowych, Rh.* <Gr. rhódon, Nm. Rodium, Fr. rodium>

× **Roda**, y, blm., × **Rodóć** *przyroda, przyrodzenie, natura*. <**ROD**>

× **Rodaeki**, × **Rodaczy** I. przym. od **Rodak**. 2. a. † **Rodatny** *współobywatelski, współziomkowy; krajowy, swojski, ojczysty, rodzimy, narodowy*: Zapalem obywatelstwa, duchem rodackim prowadzony. Ust. W rodackiej chodząc sukience, niby obywatelską okazują postać. L. **Po rodacku** a. **po cygańsku** mówić = *dodawać rozmaite zgłoski zbyteczne w celu przekręcenia wyrazów*. <Od **Rodak**>

Rodactwo, a, blm. *wzajemny stosunek zachodzący między rodakami*. <Od **Rodak**>

Rodaczka, i, lm. iI. forma ż. od **Rodak**: Śniem pohelebić sobie, że moje rodaczki i rodacy z łagodnością sędzić mię będą. L. Rodaczki rzymskie. Nar. 2. [R.] *kobieta rodem skąd*: Jestem R. z Kijan. <Od **Rodak**>

× **Rodaczy** p. **Rodaeki**: Grunt R. = *rodziny, ojczysty*. Śl. wil. <Od **Rodak**>

Rodak, a, lm. cy l. a. × **Rodowiec** obywatel rodem z danego kraju, krajowiec: Ledwie jaką ziemię znajdziesz, którąby do dziś dnia rodacy uprawiali, *indigenae*. L. *Indigetes*, rodacy, którzy z ludzi tu urodzonych na ziemi dla cnot swoich od pogan bywali policzeni między bogi. Otw. Śmieszna rzecz, gdy ś. R. z urzędów kraju swego naśmiewa. L. 2. a. [**Rodowiec**] = a) a. † **Rodziec** syn tegoż samego narodu, ziomek, współrodak, współobywatel, współziemianin: Idzie, ziomku i rodaku, o twoją rodzinę, by nie poszła w ruinę. Koch. W. Potomku rycerzów dawnych i zaszczytne rodaków. Kras. Niechaj rodaków imię twemi dzieli słynie. Tremb. Pomoc dajcie mi, rodacy. Brodz. Jak on rodaków zbiera na Lombardzkim polu. Mick. Adamowi Mickiewiczowi—rodacy. b) † R. a. † **Rodowic**, † **Rodziec**, × **Rodzeniec** krewniak, członek tego samego rodu, familjant: R., rodowie, rodzic czyj, tegoż rodu, *gentilis, eodem genere natus*. Kn. Piotr Stanisława, Michała i Piotra Gorskich, braci rodzonych, przyznawa być swymi rodakami. Nies. e) a. † **Rodowic**, **Rodzeniec**, [**Rodziec**, **Rodowiczek**, **Rodowny**] człowiek rodem skąd. <ROD>

[**Rodak**, a, lm. i] motyka do wyważania pił i karp podczas rodowania pola. <Nm. Rodehacken>

Rodał, u, a. w lm. **Rodały** zwoje pergaminowe zawierające Pięcioksiąg Mojżesza, napisany po hebrajsku: Ustawiamy, aby żaden Żyd nie przysięgał na R. ich, jedno o wielkie sprawy; o mniejsze ma przysięgać przed szkołą u drzwi. Herb. Ja ciebie, Żydzie, napominam, iż te księgi a. ten R. jest prawdziwy i sprawiedliwy, na który ty przysięgać masz. Herb. Żyd przysięgający na świnięj skórze (=na pergaminie rodalowym) abo na rodale stoi. Tyt. pr. magd. <?Hb.>

Rodałowy przym. od **Rodał**.

Rodan, u, blm. chem. **rodanik** ze składem CNS, nazywany przeto inaczej siarkocyanem, prow. siar-sin.

Rodanek, nku, blm. chem. **siarkocyanek**, **siarkocyanian**, **sól** pochodząca od kwasu CNSH, zwanego **rodanowodem**, **siarkocyanowodem** a. **kwasem siarkocyanowym**, najprawidłowiej, gdyż jest produkt zastąpienia tlenu przez siarkę w kwasie cyjanowym CNOH. <Od Rodan>

Rodanowodorowy chem. przym. od **Rodanowódor**: Kwas R. p. **Rodanowódor**. <Rodan + Wodór>

Rodanowódor, oru, blm. związek chem., kwas rodanowodorowy. <Rodan + Wódor>

† **Rodatny** p. **Rodacki**: Tarnowski domem rodatnym w Polsce a nie przychodnim jest. Orzech. <ROD>

† **Rodela, i**, lm. e, † **Rondela** puklerz drewniany skórą powleczoney: Puklerze a rodele drewniane skórą powleczone. Sz. Porwij tarez i rodełę, a powstań na ratunek mój. B. B. (puklerz. B. G.). Skoczywszy hetman z konia a rodełę wzięwszy, poszedł sam do szturm. Biel. M. Nie myślący wiele, skoczą z siodel, cisnąwszy od siebie rodele. Pot. Szałachcie powinien mieć ryszunek wszystkie: kopją zbroję, rodełę, szablę, koncerz abo pałasz i wszelkie do konia potrzeby. Petr.

Roden, u, blm. chem. p. **Rod**. <Fr. rondelle>

† **Rodgieser, a**, lm. rzy p. **Ludwisarz**: Aleksander, R., wiele mi złego wyrządził; niech od da mu Pan według uczynków jego. B. B. (co międz sprawuje). Leop., kotlarz. Leop., mięsznik. Wuj. <Nm. Rotgiesser>

† **Rodgisar, a**, lm. owie p. **Ludwisarz**: R. mo-

siadzewego wołu uczynił tyranowi, co w nim ludzi męczyć miał. Rej. <Nm. Rotgiesser>

† **Rodgisarz, a**, lm. e (Wer.) i:

† **Rodgiser, a**, lm. rzy p. **Ludwisarz**. <Nm. Rodgisar>

Rodinal, u, blm. fot. **preparat chem. do wywołania obrazu na płycie emulsyjnej**.

[**Rodliwość, i**, blm.] rz. od **Rodliwy**.

[**Rodliwy**] p. **Rodny**: Ziemia rodliwa. Ty kalina, ty malina, czemużeś taka jest rodliwa? Połuj. Banany są rodzo rodliwe. Rost. (= daję dużo owocu). <ROD>

× **Rodni** p. **Rodny**: Rodnie narządy płciowe.

Rodnia, i, lm. e i. [R.] **rodzeństwo**: Niema tu tobie ani braci, ani siostry, ani rodni. Krasz. 2. × R. **pokolenie, gieneracja**: Niezachwianie stali przy gałęzi młodszej, w przeciągu pięciu długich rodni od 1177 do 1370, lat dwieście. Sł. wil. 3. bot. (archegonium) organ, w którym tworzy ś. i zapładnia jaję u roś. bezkwiatowych. 4. × R. chem. p. **Rodnik**: R., ogólne oznaczenie pierwiastku w związku nie wymienionego. Łab. <ROD>

× **Rodnica, y**, lm. e i. [R., Dupnica] części samicy krowy. 2. anat. = a) a. **Rodnik** łono niewieście, srom niewieści, szpara sromowa, † otwór rodni, † kiep, † sromota kobieca (vulva). b) **macica** (uterus). Bierk. <Od Rodnik>

× **Rodnictwo, a**, blm. I. **nauka o przyrodzie**, × **rodotnictwo**, × **rodociectwo** (doctrina naturalis). 2. p. **Fizjologia**. <Od Rodnik>

[**Rodnieńki**] p. **Rodzoniuteńki**. <Od Rodny>

Rodnik, a I. [R.] **krewny, krewniak**. 2. lm. i (= a)

× R. **rodowód, genealogja, papiery rodzinne**: Obadwa z Nezdów i mają swój R. w złotym woreczku na przodzie kulbaki. Słow. b) anat.: a) † **Rodniki** (genitalia) części płciowe. β) **jądra męskie**. γ) p. **Rodnica**. Dyk. M. e) a. × **Rodń**, × **Rodnia**, × **Rodzeń**, **Radykał** chem. **grupa atomów**, występująca w przemianach chemicznych jako całość, lecz nie mogąca istnieć w stanie oddzielnym z powodu nienasyceńia powinowactw składających ją atomów, np. O¹¹H¹, hydroksyl, C¹⁷H₃, metyl i t. p. <Od Rodny>

Rodniowce, ów, blp. (archegoniata) gromada roś. bezkwiatowych wytwarzających zarodniki w rodniach.

Rodność, i, blm. I. rz. od **Rodny**. 2. stosunek liczby nowonarodzonych do liczby ludności w tym samym okresie czasu. <Od Rodny>

Rodny, × Rodni I. **tyczący ś. rodzenia, rodzajny**: Części rodne = **narządy płciowe** (membra genitalia). Rodna część ula (bart.) = **przeznaczona do wylęgania ś. pszczoł**. [R. list] **metryka**. 2. z urodzenia będący, **przypłodny, naturalny**: Znak R. **Plama rodna**. 3. a. [**Rodliwy**] **oficje rodzący, rodzajny, urodzajny, płodny, plenny, żywny**: Góra Pańska jest góra rodna i obfita. Kochan. Tak leda eo człowieka trapi i bez zbroję, już mól skryty, już lotnych liszek rodne gnoje. Km. Drzewo nierodne każdy do pieca miece. K. G. Drzewa nie ma las takiego w owoc i kwiat rodniejszego. Groch. 4. × R. **rodzony**: Umrze li człowiek a zostawi po sobie równo rodne dzieci. Ort. Jan Tarnowski miał dwa braty rodne. Orzech. Brat nierodny. Falib (= **mryzrodni**). Dwunastu rodnym braciej po ojcu Olgierdzie. Pot. Z macochą żyje, a w zgodzie oto najlepszej, kieby i rodna. Karcz. A więc na rodną bracie zbroił dlonie bratnie. Uj. 5. † R. **zrodzony, urodzony**: Prosię w lesie rodne. Biel. 6. † R. **dorodny, rosły, bujny**: Topór w odległym lesie wali buk smagły i rodne dęby. Mias. <Od Ród>

× **Rodń**, a, lm. e chem. p. **Rodnik**.
 × **Rodobójca**, y, lm. y *zabójca kogo z rodu*: Srogi R. ojcu wmixzał truciznę w potrawę. Przyb. <Ród + * Bójca, od Bié>
 × **Rodobójczyni**, i, lm. e forma ż. od **Rodobójca**.
 † **Rodobójny** p. **Rodzicobójny**. L. <Ród + * Bójny, BI/BOJ>
Rodochrom, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy chlorytu*. <Rod + Chrom>
Rodochrozyt, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu węglanów bezwodnych, Mn CO₃*. <Gr. rhodon + chrōsis>
 × **Rodociąg**, u, lm. i p. **Rodowód**: Oto aniołów, archaniołów, serafinów... rodowód i R. Kraśń. <Ród + Ciąg>
 × **Rodociec**, a, lm. owie *badacz przyrody, przyrodnik, naturalista*. <Od * Rodota, Rodoć, ROD>
 × **Rodociecki**, × **Rodotniczy** przym. od **Rodociec**, *przyrodniczy*.
 × **Rodociectwo**, a, blm. p. **Rodnictwo**.
 × **Rodociwy** przym. od **Rodoć**, *przyrodzony, przyrodniczy, prawidłowy, naturalny (naturalis)*.
 × **Rodoć**, i, blm. p. **Roda**. <ROD>
Rododendron, u, lm. y bot. p. **Różanecznik**. <Łć. rhododendron, z Gr.: rhōdon + dēndron>
Rododendrowy przym. od **Rododendron**. Bot.: Rośliny rododendrowe p. **Różankowate**.
Rodografja, i, blm. opis róż. <Gr. rhōdon + -grafia>
 × **Rodolecznictwo**, a, blm. = **Przyrodolecznictwo**. <Roda + Lecznictwo>
 × **Rodoleczny** = **Przyrodolecznicy**. <Roda + * Leczny, od Leczyć>
Rodologja, i, blm. *nauka o różach*. <Gr. rhōdon + -logia>
 × **Rodomędrzec**, drca, lm. drcy *zwolennik filozofji przyrodniczej*. <Roda + Mędrzec>
Rodomont, a, lm. owie *samochwał, fanfaron*: R. to szczyry. Troc. <Fr. Włoch; od imienia Rodomonta, bohatera w poemacie Ariosta Orlando furioso>
Rodomontada, y, lm. y *samochwałstwo, blaga, junakierja, fanfaronada*: Wierzyć tym rodomontadom niepodobna, ale musi być coś prawdy w wykazanej liczbie jeńców. T. K. <Od Rodomont; Fr. rodomontade>
Rodonit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy piroksenu i amfibolu, Mn₃ Si₃ O₉*. <Od Gr. rhōdon>
Rodopis l. a, lm. owie, **Rodopisarz**, × **Rodopisiec** *historyk czyjego rodu, genealogista, genealog*: R., rodu czyjego pisarz. Troc. 2. × R., u, lm. y p. **Rodowód**. <Ród + * Pis, od Pisać>
Rodopisarski przym. od **Rodopisarz**; × **Rodopiski** *genealogiczny*. Troc.
Rodopisarstwo, a, blm. l. zajęcie, rola *rodopisarza*: Rodopisarstwem ś. trudnię. L. 2. ogół *rodopisów, genealogja, dział genealogiczny w literaturze*. <Od Rodopisarz>
Rodopisarz, a, lm. e p. **Rodopis**. <Ród + Pisarz>
 × **Rodopisiec**, sca, lm. scy p. **Rodopis**: Paprocki przygotował wielkie zasoby dla późniejszych rodopisów. Sow.
 × **Rodopiski** p. **Rodopisarz**. <Od Rodopis>
 × **Rodopismo**, a, lm. a p. **Rodowód**: R., rodu czyjego opisanie. Troc. <Ród + Pismo>
 × **Rodopisny** p. **Rodowodowy**. <Od Rodopis>
Rodopisowy p. **Rodowodowy**. <Od Rodopis>
 × **Rodosłowny** p. **Rodowodowy**: Na honor ry-

cerski, na rodosłowne godło mojej tarczy kładę ś. Rzew. <Ród + Słowny>

× **Rodosłów**, owu, lm. owy p. **Rodowód**. Syrok. <Ród + * Słów, od Słowo>

× **Rodosprzechny** *przeciwny przyrodzie, nienuaturalny, nadprzyrodzony, niezwykły, nadzwyczajny (praeternaturalis)*. <Roda + Sprzechny>

× **Rodotnictwo**, a, blm. l. a. × **Rodnictwo**, × **Rodociectwo** *nauka o przyrodzie, ogół nauk przyrodniczych, historia naturalna*. 2. p. **Fizjologja**: R., częćciownictwo. <Od Rodotnik>

× **Rodotniczy**, × **Rodociecki** *tyczący s. rodotnictwa, przyrodniczy; naturalny*: Nauki rodotnicze, przyrodnicze. 2. *fizjologiczny*, × *żywoćniący*. <Od Rodotnik>

× **Rodotnik**, a, lm. cy l. a. × **Rodociec** *badacz przyrody, przyrodnik, naturalista*. 2. p. **Fizjolog**. <Od * Rodota, Rodoć>

× **Rodotrwoęi**?: R. cyprys. L. <Ród + * Trwoęi, od Trwoęa>

Rodotylit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy nantronitu*.

[**Rodować**, uje, ował] p. **Rudować**, <Nm. roden>

[**Rodowanie**, a, blm.] *czynność cz. Rodować*.

Rodowic, a, lm. e l. † R. *potomek, syn*: R. niewolnicy, verna. Kn. 2. = a) p. **Rodak**. b) p. **Rodzie**. <Od Rodowy>

[**Rodowiczek**, czka, lm. czkowie] p. **Redak**.

[**Rodowiczka**, i, lm. ij] p. **Rodziczka**. <Od Rodowiczek>

× **Rodowiec**, wca, lm. wcy p. **Rodak**: A za ustępem w głębie odwiecznych lasów jej rodowców i bitnych w niepodległości i upornych w niewoli—rąk roboćczych zabrakło. Śł. wil. <Od Rodowy>

× **Rodowieszcz**, a, lm. e, × **Rodowieszczek** *ten, co wróży przy czym urodzeniu*. <Ród + Wieszcz>

× **Rodowieszczek**, czka, lm. czkowie p. **Rodowieszcz**. L. <Od Rodowieszcz>

Rodowitość, i, l. lm. i, rz. od **Rodowity**: Nadawano dostojęństwa za Jagiełła osobom klejnotem nauki, lubo nierodowitości, szlachetnym. L. Nie odstąpi słusności i prawa dla żadnych względów i rodowitości. P. Koch. Rodowitości domu tego początki. Troc. Bardzo dawnej rodowitości helmy krata pokryte były. Bobrow. Tak tych pisarzów przełożył, że, co najtrudniejsza, wszystkie rodowitości w obęą mowę przeniosły ś. omnes virtutes. L. (= wszystkie charakterystyczne właściwości, wszystkie ujętyzmy). 2. † R., blm., zb. *rodacy, ziemkowie*: Mieczysław Wielkopolań na urzędy w Małej Polsce, R. tameczną (*indigenas*) upośledzając, wysadził. Błaż.

Rodowity l. a. **Rodzony** (o człowieku) *prawdziwy ze względu na swój ród; z dziećda pradziada, z urodzenia (kim będący); czystej krwi, rdzenny, prawowity*: R. Włoch. Troc. Rodowici obywatele. Troc. (= obywatele z obywateli). Do rycerskiego stanu należała rodowita szlachta. Oehoc. Przen.: Język R. = *ojczysty, macierzysty, własny, narodowy, krajowy, swojski*: Swoj tylko R. język umie. Karp. Przen. (o rzeczy) *przyrodzony, naturalny, wrodzony, własny, charakterystyczny, typowy, nieodłączny dla kogo*: I naszymu zakonowi rodowitą jakoby pobożnością był wiele pobożny. Nies. Rodowite prawo. Troc. (= *przyrodzone prawo*). Jedziesz w kraj, rodowita ciekawość cię budzi. Kras. Każdy język ma swoje rodowite własności, pochodzące z charakteru i ze

skłonności ludu nim mówiącego. Śniad. (= *idjotyzmy*). 2. [R.] z *teższej rodziny pochodzący*. 3. † R. *wielu członków w swym rodzie mający, parentelat, dobrze urodzony, z wielkiej a znacznej rodziny pochodzący, familjant*: Syn człowieka zanego, dobrze rodowitego. Petr. Jaksza i Świętosław, oba moiżni i rodowici, wicherzy nie przestali. Biel. M. Za zaniejszego, rodowitszego, bogatszego człowieka córki swej nigdy dać nie mogła. Górn. Rodowite i znaczne w szlachę miasto. Troc. Rodowita tak znacznych domów i przydomków familja. Troc. Był człowiek z familji R., z doweipu wielki. Nies. Gajewski w Wielkiej Polsce urodzony w rodowitym domu. Nies. Szlachcie R., wiele rodowitów w swoim rodzie mający. Troc. Żyrosław R. był z przodków swoich familjant. <Od Rodowy >

[Rodowna, ej, lm. e] p. **Rodziczka**. <Od Rodowny >

[Rodowny] p. **Rodak**. <Od Rodowy >

Rodowo przys. od Rodowy, *co do rodu, pod względem rodu*.

Rodowodny p. **Rodowodowy**. <Ród + * Wodny, od Wodzić >

× **Rodowodny wodorodny**: Rodowodne poniki. Nar. <Ród + Wodny, od Wodzić >

Rodowodowy, Rodowodny, Rodopisowy, × Rodopisny, × Rodostowny przym. od Rodowód, *genealogiczny*. <Od Rodowód >

Rodowód, odu, lm. ody I. a. × **Rodociąg, × Rodopis, × Rodopismo, × Rodostów, × Rodzicielstwo** p. **Genealogia**: Spór o R. Kopernika. Każdę przesadza ś. w rodowodzie swych koni, zachwała je (= w wywodzeniu ich rodu). Przen.: *geneza, wywód pojęć jednych z drugich*. 2. R. *górnicy = księga, w której są zapisani robotnicy przysięgli, pracujący w kopalniach lub hutach rządowych*. <Ród + * Wód; WIED/WOD >

Rodowy I. przym. od Ród = a) *tyczący ś. rodu, familijny, rodzajowy, gieneryczny*: R., z rodu poszły, rodowi, domowi należyty, *gentilitius*. Kn. Pycha rodowa Charakter rodowo - zaściankowy osad kurpiowskich uwidoczni nam następująca tablica. Krzyw. Wyrazy rodowe, np. Sobieski. Kopez. b) *rodziny, tyczący ś. urodzenia*: Miejsce rodowe. L. 2. biol.: Rozwój R. p. **Rozwój**. [R., ego, lm. ij] rz. *członek rodu, krewniak, familjant*: Tak biadali nad swą biedą rodowi. Ork. <Od Ród >

Rodozachowawczy mający na celu zachowanie rodu: Rodozachowawcze postępowanie dzikiego. Karł. <Ród + Zachowawczy >

× **Rodoznawstwo, a, blm. Fizjografja**. <Roda + Znanstwo >

[**Rodus, a, lm. y, Roduś**] *balwan, wypchany słomą, za kmicia przebrany, siedzący na wole, pedzonym przez wieś w drugie święto Wielkanocy*. Gol. Wół bieży przez wieś, a wszystkie wołają: R! R! Wóje.

[**Roduś, a, lm. e**] p. **Rodus**.

Rodycyt, u, lm. y min. *minerat z gromady spineloców, z rzętu boranów bezwodnych, KAl₂B₃O₇*?

Rodzaj, u, lm. e I. = a) *ród, plemię*: R. ludzki = *ludzkość*. Gniewien Pan Bóg rodzaju ludzkiemu. Op. I tak stanął Adam, żadnego z ojca i matki rodzaju nie mając. Skar. Bolesław, pobrawszy skarby i wszystkie R. Piotrów, jechał z Danji nazad do Polski. M. b) *pokolenie, gienercja*: Z rodzaju w R. będziemy chwałę Twoję objawiać, *generatio*. Wr. Wszystkich rodzajów od Abrahama aż do Dawida rodzajów ezernaście. Leop. Rozszykowani Izraelici na hufy według domów

i rodzajów ich. Leop. e) † R., [R.] *rodzina, ród, urodzenie, pochodzenie, dom, familja*: Pochodzi z rodzaju (rodu) szlacheckiego. Troc. Wdowa po swym mężu zupełną połowę wziąę ma, a przyjaciele bliżsi rodzaju drugą połowę mają wziąę. Nisz. Prawa część nie zależy w znacności rodzaju, ale w cnotach. Baz. Cóż jest R. i szlachectwo bez enoty? larwa bez twarzy, piana bez piwa, czapka bez głowy. Skar. Świat R. sobie za nie ma, gdy dostatków nie widzi. Skar. Rodzaju a. rodu, rodzenia czyjego pisarz, opisanie. Troc. (= *rodopis*). [Dzieciatko nie zasnęło ojca, matki, ni swego rodzaju]. d) *pieć*: Gotowa narazić ś. na szturmy całego rodzaju męskiego. L. e) × R. *stworzenie, istota żyjąca, twór organiczny*: Maj zwykł rodzaje i urodzaje ogrzewać. Troc. 2. † R. *rodzenie, urodzenie; półóg, poród*: Działek przed ósmym dniem rodzaju ich nie chrzęzą. Skar. Olejek ten paniom długo rodzajem ś. pracującym pomoocy. Syr. Białogłowy po rodzaju z dzieteczkami idą do kościoła, aby Bogu za R. dziękowały. Skar. Pierwsza krewność przyrodzenia, która pochodzi z rodzaju i według której dziedzictwa i opieki idą. Sz. Jak dusza ludzka w ciało przychodzi: jeśli rodzajem z Adama idzie, czyli znowu każda od Boga bywa stworzona? Sak. Jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. Salin. 3. † R. *urodzajność, żywność, plodność*: Pan Bóg deszcz hojny na odnowienie i R. ziemi spuścił. Skar. 4. † R. *żywió rodzący, gniazdo, rozsadtak*: Wody stojące są rodzajem wszystkich gadzin. Kulig. 5. *jednostka w klasyfikacji naukowej, według której gatunki (species) łączymy w rodzaje (genera), rodzaje w rodziny (familiae), rodziny w rzędy (ordines), rzędy w gromady (classes), gromady w zwozra, odgałżenia (subregna), a te ostatnie w królestwa, państwa*: R., dział istot lub rzeczy, który rozpadając ś. na rozmaite gatunki, zachowuje w każdym z nich swoje główne cechy. Kras. A. R. jest objęcie cząstkowe tego, co jest w gatunkach. Cyan. Układ roślin dzieli ś. na gromady *classes*, rzędy *ordines*, rodzaje *genera*, gatunki *species*. L. Niechaj zrodzi dusze żywiące w rodzaju swoim, bydło, robaetwo, gadzinę i wszelkie zwierzęta ziemskie w rodzaju ich. Leop. (niechaj ziemia wywiedzie dusze żywiące w narodzie swoim i zwierzęta wszelkie w osobach ich. Leop.). R. drzewa, koni. Troc. Cała ożywiona część świata składa ś. z rodzajów i gatunków. Śniad. J. Kto wylieczy może wszystkie rybie rodzaje, które żywi morze? Kochan. Pojęcie *pies*, zamykając w sobie pojęcia *wilk, lis, chart, ogar i t. p.* jest rodzajem. Śl. wil. R., pojęcie wyższe lub pojęcie rozleglejszego zakresu, mieszczące w sobie wiele pojęć innych. 6. *gatunek; coś w rodzaju, w guście czego; rzecz przypominająca inny przedmiot; sposób, tryb, manier; odłam, gałąź, styl, szkoła*: Jednego a. różnego rodzaju rzeczy a. jednej natury różnice. Troc. W rodzaju dobrym ludzkich umysłów kładą łagodne umiarkowanie; w złym a. przeciwnym rodzaju kładą ś. popędliwość i t. d. Troc. Jest R. ludzi z długimi uszama. Troc. Do czego ś. przyłączył in-szy R. ludzi. Troc. Żadnej w tym rodzaju nie ogłosił pracy swojej. Pot. S. (= *w tym guście*). Różne są śmierei rodzaje. Mick. Znalazłeś tu to-wary różnego rodzaju. Wszelkiego rodzaju rozrywki, zabawki. Naraz usłyszeliśmy coś w rodzaju skrzeczenia żab. Był czymś w rodzaju totumfackiego przy swym panu. Ubrana była w R. kontusika. Jest to rodzaj noweli. Podobieństwo obu rodzajów piękna. Lib. Rodzaje prozy,

poezji. Pisać w czym rodzaju. Rodzaje malarstwa. R. zatrudnienia czyjego. Jest pewny R. ludzi, co zawsze sami ś. chwala. L. Powiedz mi, jaki był R. życia twego dotąd? L. 7. gram. *męska, żeńska lub nijaka cecha istot i przedmiotów*: R. imion jest trojaki. Odmieniać przymiotnik przez rodzaje. Przymiotnik zgadza ś. z rzeczownikiem w rodzaju (a. co do rodzaju), liczbie i przypadku. < ROD >

[Rodzajnica, y, lm. e] I. *macica u liszki, wilczyca, sukci.* 2. a. [Podogonica] części *ściowe u krowy i kobyły.* < Od Rodzajnik >

Rodzajnie przys. od Rodzajny: R., rodzajem, według rodzaju, *generatim.* Kn.

Rodzajnik, a, lm. i gram. *przedimek wskazujący rodzaj gramatyczny wyrazu.* < Od Rodzajny >

Rodzajność, i, blm. rz. od Rodzajny: R., płodność, urodzajność, żyźność. L

Rodzajny I. *mogący rodić, rodzący, urodzajny, płodny, żyzny*: Rodzajna warstwa ziemi. Drzewo rodzajne = *owocowe.* Wszystkie lasy twoje i drzewa rodzajne ogniem spala. Wuj. Posadź tu inne drzewo rodzajne na tak dobrej ziemi. Skar. Żyjem wszyscy pod cieniem tego wysokiego i rodzajnego drzewa. Skar. Ziola, trawy i wszystkie drzewa rodzajne. Skar. Pokora, jako drzewo rodzajne, im więcej owoców ma, tym ś. bardziej na dół chyli. Skar. Zawsze rodzajniejsze stado u sąsiada. Pot. Lata nierodzajniejsze co rok nam ś. stawia i co raz cięższe do żywności następują. Falib. Niepłodny, nierodzajny. Bals. Gdzie grunt R., gdzie przestronne włości, wszystko pochłonać chcesz w swojej echiwości. Koch. W. Każde zwierzę jest rodzajne i rodzic może. Troc. (= *mogące ś. mnożyć*). Duchy są rodzajne i rodzic ś. mogą. Troc. Niech jak z rodzajnego drzewa, pełny owoc wypłynie z głębi twojej duszy. Mick. W Lubelskim pełne glini rodzajnych w żyto i pszenicę wzgórzystości. Św. 2. *służący do rodzenia, rodny, rozplodowy (genitalis)*: Rodzajne miejsce. Troc (= *członek wstydliwy, organ płciowy*). Rodzajna kość w białejgłowie. Troc (= *kość przy miejscu rodnym*). Pręciki i słupki, ponieważ służą do upłodnienia ziarna w zarodku zawartego, zowią ś. częściami rośliny rodzajnymi, *partes generatiosis.* L. Siła rodzajna. Troc. < Od Rodzaj >

Rodzajować, uje, ował gram. *odmieniać przez rodzaje*: R., odmieniać zakończenia słów stosownie do rodzajów. Kopez. R. ś. *rozrządzać ś. w nowe rodzaje*: Nie było kilku zaginionych światów, ale był tylko jeden świat organiczny, który wciąż ś. rodzajował. St. wil. < Od Rodzaj >

Rodzajowanie, a, blm., czynność cz. Rodzajować.

Rodzajowanie się. a ś., blm., czynność cz. Rodzajować ś.

Rodzajowy przys. od Rodzajowy.

Rodzajowość, i, blm. rz. od Rodzajowy.

Rodzajowy I. przym. od Rodzaj: Wyraz R. znaczy kilka gatunków pod jednym rodzajem zamkniętych, np. *zwierz.* Kopez. R., obejmujący ogólne własności ciał w jednym wydziale objętych. Nazwa rodzajowa (= *imię pospolite*). Różnica rodzajowa. Zakończenie rodzajowe wyrazu. 2. Obraz, opis, malarz R., scena rodzajowa = *przedstawiający w jednostkach typy gatunkowe, sceny z życia rodzinnego*: Malarstwo rodzajowe. Obrazek R. Meissonier stworzył szkołę rodzajową we Francji: rodzajowe sceny sypały ś., setkami liczone na każdej wystawie. W malarstwie rodzajowym najczęściej odznaczyli ś. Niderland-

czycy. Były w tej galerji szczególniej śliczne flamandzkie obrazki i rodzajowe utwory szkół niemieckich. 3. przyrod.: Rozwój R. = *Filogeneza.* < Od Rodzaj >

Rodzący I. im. od Rodzić: Przytułek dla rodzących. Aaronowa różdżka zielona stała ś. nam kwitnąca i owoc rodząca. Pśń. 2. † R. *roślinny*: Jedno rodzących pożytków nad wszystkie pożytki strzegł. Ęk. 3. [Metryka rodząca] = *metryka chrztu.* 4. gram.: † Spadek R. = *dopełniacz, przypadek drugi*: R. spadek, drugi spadek, *genitivus.* Troc.

Rodzenek, nka, lm. nki p. Rozynek.

Rodzenie, a, blm. I. czynność cz. Rodzić. 2. fizj. i poł. *wyduwanie płodu, poród, złączenie*; u klaczy, *zrebienie ś.*; u krów, *łani i t. p. cieleńie ś.*; u owiec, *sarn, zająców, kotów, kocenie ś.*; u kóz, *kocenie, koźlenie, parkocenie ś.*; u psów, *wilków, lisów i u wszystkich wogóle zwierząt drapieżnych większych, szczecienie ś.*; (parturitio, partus). Przybliża ś. czas rodzenia, wydania na świat płodu. Troc. Kiedyś płód od matki odłącza i na świat wychodzi, nazywa ś. to rozwiązaniem matki a. rodzeniem. L. Coroczne owoców R. Troc. < Od Rodzić >

[Rodzeniec, nca, lm. ncy] I. *ten, co ś. urodził*: Z piekła R. (= *człowiek z piekła rodem*). 2. p

Rodak. < Od Rodzony >

Rodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Rodzić ś.

† Rodzenięta, ąt, bjp. *mlodociame rodzeństwo*: W okolicy tym R. wczasu zażywały. Auszp. < Od * Rodzenie, od Rodzony >

× Rodzenka, i, lm i p. Rozynek.

× Rodzenkowy przym. od Rodzenek.

× Rodzeń, a, lm. e p. Rodnik.

× Rodzeński przym. od Rodzeństwo: Rodzeńskie obmowy. Przyb.

Rodzeństwo, a I. blm., × Rodzienstwo rz. od Rodzony, *pokrewieństwo.* 2. lm. a zb. *ogół dzieci jednego ojca i jednej matki, ogół braci i sióstr pochodzących od tych samych rodziców*: Już w przysłowie poszło: Rządka miłość rodzeństwa. Oss. < Od Rodzony >

Rodzie, a, lm. e I. a. † Rodziciel ojciec: Najpierwszy nasz R. Adam. Star. Nieuk młody więcej nie potrafi, chyba isé ślepo za toremównie tępego rodzica. L. A godny R. We Pana w jakim zdrowiu? L. Wedle brzmienia testamentu wascinego rodzica. Rzew. A naprzód śelsnałem rodzica za nogi. Pol 2. Rodzice, † Rodziciele, × Rodzicielstwo lm. *ojciec i matka*: Kochać, szanować, słuhać rodziców. A gdyż rodzicy naszymi cierpieli w noy od złych ludzi drapiestwo. Ż. Al. Wiele ś. ze złych rodziców dobrych dzieci, a z dobrych złych rodzi. Skar. Poczciwi rodzicowie mają to sobie iscie pilnie uważać, w jakie sprawy dziatki swoje wprawować mają. Rej. Hozjusz z Krakowa był miejskich rodziców. Petr. Jako ty rodzice swoje, tak cię nezcą dziatki twoje. Prz. Rodzice dzieckiem odumarli. Kras. Kto nie słuha rodziców, będzie słuhał psiej skóry. Prz. Gdzie dom twój? gdzie są rodzice? Mick. Kto wie, czy w tej chwili na rodziców, żeby ś. za nim pomodlili. Mick. [Miałem ja tu rodzice]. Kon. 2. † R. p. Rodak: R., krewniak. B. Sz. Rodzicowie, plemienicy, *agnati.* Ort. Rodak, rodowie, R. czyj, tegoż rodu. Troc. Wykorzontony będzie tak jakoś, jak R. onej ziemi. B. B. Tak R. ziemski, jako i goś mieszkający z wami. B. B. R. dziedziny. Tuch.

Przypłynęli do Japonu; stamtąd R. był jeden z nich i w dom ich swoich powinny wprowadzić. Skar. (= *rodem stamtąd*). Kardynał Hozjusz, R. z Krakowa. Biel. M. Maurus, biskup krakowski, R. z Rzymu, *patria romanus*. Błaż. R. stąd, tutejszy. Troc. R. a. domak. Tuch. Mistrz Walenty był R. z Poznania. And. z Kobyl. <Od Ród>

× **Rodzica**, y, lm. e a. × **Rodzicielka**, † **Rodziczka matka**: Mówi z świętą dziewostąb dziewicą, by pozwoiliła Bożą być rodzicą. Groch. Bogarodzica, † Bogurodzica. Mówił z dziewicą, że będzie Boską rodzicą. Pśń. Tyś mię w żywocie tworzył mojej rodzicy. Kochan. Otom R. wasza, was dwójkim stojąca. Zebr. Roje pszczelne koło rodzicy szumiącą polatują na pagórek rzesz. Mick. <Od Ród, ROD>

Rodzice, ów, blp. p. **Rodzic**. † **Rodziciel**, a, lm. e p. **Rodzic**: Rodzicielowi i wychowywacielowi swemu tak wielką łaskę uczynił. Wys. Rodziciele lm. = *rodzice*. <Od Rodzić>

× **Rodzicielka**, i, lm. i forma ż. od **Rodziciel**, *matka*: Módl ś. za nami, święta Boża Rodzicielko Boga R. K. G. Syn głupi smętkiem rodziciele swojej. Bud. Przen.: Szkoła stoicka, R. dziwów. Górń. (= *źródło, początek*). <Od Rodzićiel>

Rodzicielski przym. od **Rodziciel**, **Rodziciele**, *tyczący ś. rodziców, pochodzący od nich; ojcowski a. macierzyński*: Prestrogi, napomnienia rodzicielskie. Władza, miłość, opieka, troskliwość rodzicielska. Córko moja, przyszedł czas, w którym dom R. opuścić masz. Kras. Braci waszej u nas będzie jak w domu rodzicielskim. Krasz. Uważał za skuteczne wpaść w ton rodzicielskopolityczny. Byk. <Od Rodziciel>

Rodzicielstwo, a, blm. l. *charakter rodzicielski, rola rodziców, ojcostwo i macierzyństwo*. 2. † R. p. **Rodzic**: Bez ich upominania miał ś. do tego, co o nim postanowiło R. Nies. 3. × R. p. **Rodowód**: Krótkość mniemanego rodzicielstwa. Nar. <Od Rodziciel>

Rodzicobójca, y, lm. y *zabójca rodziców*. L. <Rodzie + *Bójca, BI/BOJ>

Rodzicobójczyni, i, lm. e forma ż. od **Rodzicobójca**.

† **Rodzicobójny**, † **Rodobójny** *rodziców a. rodzeństwo zabijający*: Rzymianie nakoniec sami między sobą rodzicobójną wojnę wiedli, tak iż obywateli z obywatelami harc zrodzili. Fal. <Rodzie + *Bójny, BI/BOJ>

Rodzicobójstwo, a, lm. a *zabójstwo rodziców*. [Rodziczek, czka, lm. czkowie] p. **Rodak**. <Od Rodzie>

Rodziczka, i, lm. i l. † R., [Rodziczka] = a) forma ż. od **Rodzie** p. **Rodzica**: R., rodzica, rodzicielka. Głos. Wiodę go do domu rodziczki mej. Leop. (rodzicielki mojej. Leop.). [Żyj długo z rodziczką szczęśliwy]. Wóje. b) *Civis attica*, R. ateńska. Mącz. [R., **Rodowiczka**, **Rodowna** z Opątkówką]. 2. † R.: R., kiewna, cognata. B. Sz. <Od Rodzica>

Rodzić, i, il, † **Rodziwać**, † **Rodzywać**, [Rodzywać] l. *wydawać na świat płód z siebie*: R. nie innego nie jest, jeno z istotności swojej płód wywodzić. K. G. Prawie bez boleści rodzi. Troc. Zwyczajnie dziewiątego miesiąca po pozęciu rodzi matka. Kluk. Był ścisłony wielkim żalem, jak białogłowa, która rodzi a urodzić nie może. Zał. Białogłowa rodzi, ojciec podzi. Troc. We Włoszech

klacze rodzywają do lat dwudziestu. Der. (= *źrebką ś.*). Z czystego źródła mętny strumyk nie pochodzi, ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. L. Przytułek dla rodzących = *dla odbywających poród*. Wojna ludzi nie rodzi, ale gubi. Birk. (= *nie powołuje do życia*). Szturm ludzi nie rodzi. Rys. Rzeki, które do morza swym biegiem uchodzą, smakowite na pokarm ludziom ryby rodzą. Kulig. 2. kogo = *być czyją matką rodzoną*: Hrabianka go rodzi = *urodził ś. z hrabianki; hrabianka jest jego matką, jest synem hrabianki, pochodzi od hrabianki*. Kto kogo nie rodzi, ten go nie obchodzi. Prz. 3. (o ojcach) *plodzić*. 4. *wydawać plon, plonować, przynosić owoce*: Drzewa rodzą owoce. Troc. To drzewo rzechło, sporo rodzi. Troc. Rodziły pola, lasy = *obfity plon wydawały, urodzaj był wielki*. Tobie kwoli rozliczne kwiatki wiosna rodzi, Tobie kwoli w kłósiącym wieńcu lato chodzi, wino jesień i jabłka rozmaite dawa. Kochan. Rodzi nam nad insze kraje plenniejsza ziemia. Karp. Gdy przez te trzy lata nie rodziły lasy, szlachcica minie prowent za świnię opasy. Pot. I nie wiem, co miłsze nad wiejskie poddasze, nad ziemię, co zboże mi rodzi? Len. Na jego sznurach najlepiej rodzi. Syrok. (= *rodzi ś.*). 5. *przen. plodzić, wywoływać, budzić, obudzać, sprowadzać, powodować, pociągać za sobą, sprawiać, wydawać*: Próżnowanie rodzi wszystkie występki. L. Zawisę rodzi nienawiść. Rodzi to synowską miłość. Troc. Walka rodzi coraz nowe trudności (= *wylania*). Czestokroć i nieszczęście skutki dobre rodzi. Wor. Badania rodziły wątpliwości (= *ujawniały, nastęrczały, nasuwały, wylaniały*). Strata rodzi boleść, smutek. Przesyt rodzi niesmak (= *daje*). Wiosna rodzi w sereu nadzieje. Położenie to rodzi obawy. R. ś. l. *przechodzić na świat, odzdziałając ś. od matki*: Ludzie wtenczas rzeczeni najwłaśnie przychodzi na świat, kiedy ś. z żywota matek swych na świat rodzą. Salin. Kto ś. nie rodzi, ten nie umiera; każdy, co ś. rodzi, umrzeć musi. Rys. Nikt ś. mądrym nie rodzi, ale staje. Pileh. Głupich nie orzą ani sieją, sami ś. rodzą. L. Pytaj Pryjama, pytaj Antenora, co nie dopiero rodzili ś. wczora. Chr. (= *którzy są nie dzisiejsi, nie wczorajsi, bywalcy, bywali, doświadczeni*). Z wielkiego zadumienia do siebie przychodzę, właśnie na ten świat nowy dopiero ś. rodzę. L. (= *odrądzam ś.*). Jeszcze ś. nie urodziło, a już ochrzczono. Troc. Syn mu ś. urodził. Troc. Bóg ś. rodzi, moctruchleje. Karp. Jeszcze ś. ten nie urodził, coby wszystkim dogodził. Prz. Moja wdzięczna Orszulo, bodaj ty mnie była a. nie umierała, lub ś. nie rodziła. Kochan. W czasie wojny zawždy synowie ś. rodzą. Mick. Poznałem, co był za koń, że ś. chyba w górach rodził i znał dobrze z niemi. Krasz. 2. *z kogo = pochodzić, wywodzić ś. od kogo jako od matki a. jako od rodziców, być czym synem*: On ś. rodzi od kasztelanowej. L. 3. (o owocach, plonach) *wschodzić*. Owoce, zboża rodzą ś. Gospodarz z niego dobry, rodzi mu ś. szumnie. Pot. (= *bywają u niego urodzaje*). Wiersze spore, lecz podłe, rodzą ś. jak grzyby. L. (= *sypią ś.*). Przen.: Perła rodzi ś. z muszli (= *wytwarza ś., zawiązuje ś., powstaje, wylania ś.*). Kruszcze ś. w górach rodzą. Troc. Przen.: Ledwie jeden znikł półmisek, już drugi ś. rodził. Ochoe. (= *zjawiał ś., pojawiał ś., ukazywał ś.*). Skąd ci ś. rodzą takie dowcipy, pomysty? (= *biorą ś., przychodzą ci do głowy*). Rodzi ś. z łona morskiego słońce. Troc. (= *wylania ś., wynurza ś., wychyla ś., wstaje, ukazuje ś., zjawia ś., wschodzi, pojawia ś.*). 4. *przen. wyra-*

dząć ś., powstawać, wywiązywać ś., budzić ś., obudzić ś., wytwarzać ś., wynikać, wylaniać ś., tworzyć ś.: Z przeczorności bojaźni, z śmiałości zuchwałość popolicie ś. rodzi. Pilch. Rodzi ś. stąd nienawiść, niezadowolone. Troc. Z niesprawiedliwości nakoniec rodzi ś. niepodległość. Śniad. Rodzą ś. podejrzenia, niesnaski. Rodzą ś. wątpliwości (= *nastęrczają ś.*). Rodzi ś. pytanie, czy... (= *nasuwa ś.*). Rodzi ś. kwestja, jak tu postąpić. W sercach ich rodzi ś. gniew, chęć zemsty. W duszy jego rodzi ś. nadzieja (= *świta*). Z gorliwości rodzi ś. często fanatyzm. 5. × R. ś. w kogo = *wdawać ś. w kogo, wradzać ś. w kogo*. L. <ROD>

[Rodzielnica, y, lm. e] *macica* (uterus). <Od *Rodzielnij, ROD>

× **Rodzięństwo, a, lm. a p. Rodzeństwo:** Pomiął w swoim testamentie rodzonych, i R. jego na cztery głowy ś. dzieli. Troc.

Rodziek, mka, lm. mki kruszec w stanie czystym, czyli rodzimo w naturze znajduowany; brylki czystego kruszcu wśród złoża lub rudy napotykanne. Łab. <Od Rodzimy>

Rodzimie, Rodzime przys. od **Rodzimy:** Niewyczerpana skarbnica R. węgierskiego dowcipu.

Rodzimo p. Rodzime: Kruszec w stanie czystym, czyli R. w naturze znajduowany. Łab.

Rodzimosć, i, blm. rz. od Rodzimy.

Rodzimy I. znajdujący ś. w przyrodzie w stanie czystym, zupełnie wyekstatkowanym, samorodny: Metalem rodzimym zowiemy metal w stanie blizkim czystego natrafiony. Fon. Jako R. kruszec od płomienia wrzód ś. rozżarza, niżli zacierwienia. Mick. Ałun, arsenik R. Saletra rodzima. Złoto, srebro rodzime. 2. a. **Rodziny** = a) *swojski, przyrodzony, wrodzony, naturalny, ojczysty, czysto krajowy, prawdziwie narodowy, szczerze miejscowy:* Dowcip R. R. tok mowy polskiej. Sk. Malarstwo rodzime. Czy jest ...ta gienjalność rodzima, której świat niemiecki ówczesny od poezji i poetów żądał? Tarn. To był R. żołnierz. Chł. b) [R.] *od urodzenia będący, przyrodzony, naturalny:* Znak R. na ciele. Wiedźma rodzima (= *która ś. wiedźmą urodziła*). <Od Rodzić>

Rodzina, y, lm. y I. rodzice z dziećmi; ogół krewnych też samo nazwisko noszących; ogół krewnych i powinowatych; familja: Lieżna R. Obarezony rodziną. Starożytna R. Wróć do ziemi swych ojców a k swej rodzinie. B. Sz. Aby szła przykładem siostr i rodziny swojej. Otw. Wszystkie R. jego po nim w żałobie. Troc. Na ślub zjechało ś. wiele rodzin arystokratycznych. Znalazszy pokolenie, w nim przez rodziny winnych szukali. Leszcz. Zamożna R. Szlachecka R. Przenajśw. R. Z synów Azy według rodzajów i familji i domów rodzin ich należeni są 40000. Wuj. Narodziło ś. synów i pokolenia, i ludzi, i rodzin tak wiele, że im liczby niemasz. Leop. Przykładna R. Niema rodziny we złe godziny. Prz. Gdy R. żyje w zgodzie, to jej bieda nie dobodzie. Prz. Cała R. odprowadziła państwa młodych. Korz. Po wielu latach pierwszy raz miała R. wieść o życiu, o chwale i o śmierci syna. Mick. Opuszczał rodzinę i ziemię kochaną. Mick. 2. prz. W klasyfikacji, *jednostka w systemie, składająca ś. z połączenia rodzajów:* W klasyfikacji gatunki (species) łączymy w rodzaje (genera), rodzaje w rodziny (familiae), rodziny w rządy (ordines), rządy w gromady (classes), gromady w zworza, odgałęzienia, czyli szczepy (subregna) a te ostatnie w królestwa, państwa zwierząt, roślin i mineralów. R. amfibolu, biotyту, miki magnezowej,

piroksenu. 3. [R.] m. i z. *krewniak, familjant:* Kuba mi R. Mnie nie żal ojca, ani nie żal matki, ani żadnej rodziny. 4. *potomstwo, ród, dom, plemię:* Ręcza rodzinno Astrei macierze, synu sprawiedliwości Bardz. R. Piastów (= *dynastja, linja*). 5. [R.] *miejsce urodzenia, strony rodzinne, gniazdo domowe, progi rodzinne, ojczyzna:* Z żalem opuszczał rodzinę. Stasz. Pojadę do rodziny mojej. Troc. W mojej rodzinie góry połociane. 6. × **Rodziny lm., dzień urodzin, urodziny:** Dzień to jest wesela, królewskie rodziny. Pśn. Rodziny, dzień rodzin. Troc. Skoro przy rodzinach swych ten świat witamy, natychmiast dziedzicami różnych bied bywamy. Kulig. Zdr. **Rodzinka, [Rodzineczka, Rodzineńka].** <ROD>

[Rodzineczka, i, lm. i] p. **Rodzina.**

[Rodzineńka, i, lm. i] p. **Rodzina.**

Rodzinka, i, lm. i p. Rodzina.

Rodzinosć, i, blm. rz. od Rodziny: Czarownice polskie i ruskie już rodzinne przybrały postacie, a ta ich R. bardziej i wydatniej ś. wybiła przy wielu zwyczajach szczególnych. Wóje.

Rodziny I. przys. od Rodzina, familijny; ojczysty, domowy, rodzicielski: Papiery, tradycje rodzinne. Spędzam wieczory w kółku rodzinnym. Synowie miejsce matki zajmują i żądają wyjścia ze wspólności rodzinno-majątkowej. Spas. Duch. R. Pytaj ś. o zwyczajach rodzinnego kraju swego. Rej. Miasto rodzinne. Nar. Dla czego rodzina ziemia miła? iż w niej pierwszych owoców życia skosztowaliśmy. L. Orle, gdy gniazdo rzucea rodzinne... Zabł. Wszystko nam we wsi rodzinnej znane i miłe: miły nam R. kościółek drewniany, w którym rodzice nasi, wszyscy znajomi i my sami ś. modlimy; miłe rodzinne drzewa na ementarzu, miły R. dzwonek na wieży. Est. Miłe nam są łąki rodzinne.. miłe nam rodzinne role. Est. Słońce już zaszło, noc niedaleko, rodzinna strzecha za trzecią rzeką. Chęć. Progi rodzinne. Już bocian przyleciał do rodzinnej sosny. Mick. Słuchaj pan historii swej własnej, rodzinnej. Mick. W rodzinnym mieście obywatelom został, dom kupił w samym rynku. Jun. 2. p. **Rodzimy:** Ktoby jeszcze w korzeniu nie tknięty możnym rydlem z rodzinnej osady wygładał... L. Jam też Apulejczyk, blizki Tyreńskiego morza, gdzie dni moje rodzinna zapaliła zorza. L. Czarownice polskie i ruskie już rodzinne przybrały postacie. Wóje. Nawet ciemny R. znak pod uchem nie speścił go wcale. Krasz. 3. × **Dzień R. (Nar) = dzień urodzin, rocznica urodzin.** <Od Rodzina>

× **Rodzinońska, i, blm. p. Nostalgja.** <Rodzina + *Tęska, TĘSK>

Rodziny, in, blp. I. × R. p. Rodzina. 2. [R.] = a) zawałenie ś. komina lub jakiej kończonyj już budowli. b) nieostrożne rozzerwanie książki wieprza rozbiieranego i zanieczyszczenie tym sposobem mięsa.

† **Rodzisty** który często rodzi, płodny: Tyś rada gościom, twój żywot jest czysty, ręce niewinne i brzuch twój R. Petr. (który często rodzi, *partumetus venter*. Petr.). <Od Rodzić>

† **Rodziwy** „poczesny, świebodny, liberalis“. Mącz. <Od Rodzić>

† **Rodzodzień, dnia, lm. dnje dzień narodenia ś. czyjego:** Aspekty twe szczęścia płodne są z moim rodzodniem zgodne. Petr. R. dzień, który kogo rodzi, *dies natalis*. Petr. <Od *Rodza (ROD) + Dzień>

[Rodzoneńki] p. **Rodzonluteńki:** Braciszku R.!

zarekomenduje i prosię tego pana mnie pomóżcie. Orzesz. <Od Rodzony>

Rodzoniusienki p. Rodzoniuteńki.

Rodzoniuteńki, Rodzoniuteńki, Rodzoniutki, [Rodzoneńki, Rodnieńki] najzupełniej rodzony a. piesz. rodzony, jedyny, serdeczny, najdroższy: R. braci-szek owego wąsala. Mick. Przen.: *podobniusienki, zewszystkim podobny, wykapany, kubek w kubek, jak dwie krople wody:* Ta pani rodzoniuteńka siostra jego. R. brat wielu naszych fraczkowych paniczków. L. <Od Rodzoniutki>

Rodzoniutki p. Rodzoniuteńki. <Od Rodzony>

Rodzony I. im. od **Rodzić**; urodzony, zrodzony, któryś urodził. Świeżo R. Tw. W tym kraju R., tu mlekiem karmiony, tu hodowany. L. 2. *będący kim przez urodzenie* = a) *będący jakim od urodzenia:* Slepó R., głucho R. Troc. b) *nie przyrodni, od tegoż ojca i tejże matki pochodzący:* Bracia i siostry rodzeni biorą spadek dziedziczny po braci albo siostrach swych rodzonych przed bracią a. siostrami nierodzonymi. Sz. Rodzonych braci dzieci od dziedzictwa równi są nierodzonym, to jest półbraciej. Sz. Brat przyrodzony bliższy jest do sukcesji, niż dzieci od brata rodzonego zmarłego. P. eheł. Ja z mego nierodzonego chłopca więcej poiechy mam, niż pani Kępowa ze swego rodzonego. Orzesz. c) *własny, nie przybrany, swoja krew:* R. ociec, brat, dziad. Kn. R. matka ją wydała. R. ojeiee go zdradził. Rodzone dzieci ich ś. wyparły. d) p. **Rodowity:** R. Polak. L. R. Krakowczyk. Troc. 3. [R.] *urodzajny, mający owoce, rodzący, płodny:* Drzewo rodzone. † R., ego, Im. i brat rodzony: Radziwiłowie, bracia królowej Barbary, Mikołaj, kancelerz, stryjeczny, a wojewoda trocki R., ten ostatni starał ś. przez rodzoną swoją u króla, żeby Podlowskiemu biskupstwo krakowskie dano. Górń. R. rodzonego nie lubi, kiedy ś. ubogo ma na świecie. Star. R. twój był u mię. Troc. <Od Rodzić>

Rodzynka, i, Im. i p. **Rozynek.**

Rodzynekowy przym. od **Rodzynek:** Wino rodzynekowe.

† **Rodzywać**, a, ał i † R. ś., [R. ś.] p. **Rodzić.**

† **Rodzywanie**, a, bIm., czynność cz. **Rodzywać.** **Rodzywanie się**, a ś., bIm., czynność cz. **Rodzywać ś.**

[Rofija, i, Im. e] *koszula.*

[Roga, i, Im. i] *wół z wyniosłemi, rozłożystemi rogami.* <Od Róg>

Rogacenie, a, bIm., czynność cz. **Rogacieć.**

Rogacieć, eje, ał I. = a) *stawać ś. rogatym, dostawać rogów.* b) *rogowacieć, przechodzić w rogowy, w róg, stawać ś. rogowym, twarzenie.* Rogi mi rosta, twardzieję, rogacieję - bywa też mówiono. Mącz. Przen.: *dostawać rogów, hardzieć, uschwalac ś.* <Od Rogaty>

Rogacin, u, Im. y bot. p. **Rogatek.** <Od Rogaty>

† **Rogacina**, y, Im. y p. **Rohatyna:** Na niedźwiedzie i dziki trzeba mieć włócznie mocnego a szerokiego żelaza, które rogacinami a. rohatynami zowią. Trzye. <Od Rogaty>

Rogacja, y, bIm. zb. *bydło rogate, bydło.* <Od Rogaty>

Rogacz, a, Im. e, **Rogal** I. a. [Rogala], **Rogonosz** *zwierzę mające wielkie rogi:* R., wielkoróg L. Pędzi przed sobą jeden brytan ze stu rogaczów, hucząc po hercyńskiej dżicy. L. Wenus okrutników tych w woly przemieniła, które od wiel-

kości rogów rogaczami nazwano. Otw. 2. [Rogacz] = a) *drzewo rogate, galziste, które ś. wbija w ziemię i na które ś. wkłada siano, aby prądko wyschło.* b) *wieszadło do wieszania czapek.* c) *grządział u sochy z dwiema rękojeściami, na którą wzięto młody świerk lub sosnę z dwoma korzeniami o odpowiednich kierunkach:* Miejscami nazywają rogaczami rękojeści, za które trzymając, rolnik pługiem rządzi. Kluk. Wielki R. u sochy nazywa ś. dyszel, do którego ś. woly przyprzegają. Kluk. d) *hebel o dwu rękojeściach.* e) *kolacz.* 3. myśl. = **Daniel, jeleń samica.** 4. a. **Rogal** zool. p. **Jeleń:** Spłoszony R. uderza raciczkami i fuka. R., rogali, rogala, jeleń, X hanrej = *mąż, któremu ś. żona sprzeniewierzyła:* Mężowie na rogaczów wystrychnieni. L. Obawiam ś., ażebym przez to małżeństwo nie został rogaczem. L. Będziesz wpisany w metrykę rogaczów. L. Mąż dostaje ś. w liczbę rogaczy. Jord. Zdr. **Rogaczyk.** <Od Róg>

Rogaczka, i, Im. i bot. (cornicularia) *roś z gramady wątrabowców, z rodziny brodaczkowatych.* Gatunek: R. kolczysta (c. aculeata). <Od Rogacz>

[Rogaczyk, a, Im. i] p. **Rogacz.**

[Rogajsz, a, Im. e] p. **Rogojsz.** <? Lit. ragajszis >

Rogal, a, Im. e I. a. **Rogala**, [Róg] *bulka kształtu półksiężyca, rożek.* 2. p. **Rogacz:** Rogacz, R., rogala, któremu żona rogi przypięła. L. Będziesz wpisany pomiędzy rogale. L. Pyszna bogatym z posagu zbiorem, gnuśnym rogalem włada. Nar. Przyjęto mię szcześliwie do bractwa rogaków. Tremb. 3. [R.] = a) *różga weselna sosnowa lub jałowcowa, o pięciu równo obciętych prętach.* b) a. **Rogalka** = **Mątew.** c) *wół.* d) **Rogale**, Im.; **Rogaliki** *gatunek kartofli drobnych, długich, rożki.* e) *skrajny płót (krążek z kory nawlekany na górne podwory dla znaczenia ruchów sieci) u ślepa lub wżona.* Pc. 4. w Im., fl. *młodsze końce sztuk brzegowych w tratwie.* 5. rzem. *rodzaj kowadła podługowego, o spiczastych końcach, czyli rogach, używany przez kowali i ślusarzy do odkuwania sztuk wewnątrz okrągłych, np. skówek, szparóg.* 6. woj. *twierdza zewnętrzna złożona z dwóch półnarożników, z jednej zastłony i z dwóch pobocznych skrzydeł, rogala, rogacz, X kopanina rogata, zaszańe rogaty, kopańróg.* Zdr. **Rogalik, Rogaliczek, Rogalek.** <Od Róg>

[Rogala, i, Im. e] I. m. = a) p. **Rogal.** b) p. **Rogacz.** 2. zł. *krowa.* <Od Rogal>

[Rogalec, Ica, Im. Icy] *djabel.* <Od Rogal>

Rogalek, Ika, Im. Iki p. **Rogal:** Znane jest amatorem kawy pieczywo, zwane rożkami, czyli, u nas we Lwowie, rogalkami.

[Rogalenie się, a ś., bIm.] czynność cz. **Rogalić ś.**

Rogalica, y, Im. e, **Smolkowa trawa**, **Zadziornik** bot. (cenchrus) *roś z rodziny traw.* <Od Rogalik>

Rogaliczek, czka, Im. czki p. **Rogal.** <Od Rogalik>

[Rogalić się, i ś., il ś., **Rogatać ś., Rejdosić ś.**] *wiercić ś, kręcić ś., zachowywać ś. niespokojnie.* <Od Rogal>

Rogalik, a, Im. i p. **Rogal:** Pił dwie porcje kawy, zjadał kilka rogalików. Ochoc.

Rogalikowy przym. od **Rogalik:** Ciasto rogalikowe.

[Rogalka, i, Im. i, **Logarka**] I. *narzędzie do mieszania mąki w wodzie. 2. kijek z sęczkami do gniecienia ziemniaków po ugotowaniu.* 3. a. **Rogal** p. **Mątew.** Rozw. <Od Rogal>

Rogałowy przym. od **Rogał**: Ciasto rogałowe. [**Rogarz**, a, lm. e] *wyrabiacz trąbek a. rogów do trąbienia*. Pe. <Od Róg>

[**Rogatać się**, a s., ał s.] p. **Rogalić** s. <Od Rogaty>

[**Rogatanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Rogatać** s.

[**Rogatek**, tka, lm. tki], **Rogacin** bot. (ceratophyllum) *ros. z rodziny rogatekowiakowatych*. <Od * Rogat, od Rogaty>

Rogatka, i, lm. i l. częś. w lm. **Rogatki zagroda**, *zastawa, barjera, szlaban*: R., kobylenie u mostów, u bram. L. Rogatki miejskie (u wjazdu do miasta). Przy każdym rogatekach trzeba cokolwiek płacić na utrzymanie dróg. L. Zamknąć, otworzyć rogatek. Przepuścić przez rogatek. Zatrzymać w rogatekach. Władza marszałkowska zawiera s. w okręgu mili jednej od rogatki rezydencji. L. Rogatki u przejazdu kolejowego = *szlaban, którym zamykają przejazd przez tor kolejowy*. 2. [R.] = a) p. **Rogatywka**. b) = **Matew**. e) *tatarska, hreczka*. 3. woj. Rogatki = *tyczki drewniane ostro okute, któremi piechota wstrzymuje natarczywość kawalerji, zastawiając s. niemi*. Jak. J. 4. zool. p. **Cierniczek**. <Od Rogata, od Rogaty>

Rogatkowate, **Rogatkowe** rośliny bot. (ceratophyllaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*. <Od Rogatka>

Rogatkowe, ego, blm. *opłata za przejazd rogatki miejskich, kopytkowe*. <Od Rogatkowy>

Rogatkowy przym. od **Rogatka**: Dom służby rogatekowej. Pobór R., myto rogatekowe, opłata rogatekowa (= *rogatkowe, kopytkowe*).

Rogato przys. od **Rogaty**: Jaśnieć R. abo z promieniami; przetoż Wulgata, właśnie chcąc wyrazić, przekładała: twarz rogata, to s. znaczy: światłość z twarzy jego w promieniach jak rogi wychodziła; stąd obyczaj, że Mojżesza z rogami malują. Wuj.

Rogaty, [Rogowy] l. *zaopatrzony rogami, mający rogi*: Bydło rogate. Troc. R. Jowisz Ammon. Bardz. (= *z głową w promieniach*). R. Mojżesz Chr. Rogate tarany mur bity. P. Koch. (= *barany = tarany*). Rogatego księżycza zwykłe położenie rogami do góry. Bobrow. [Miała babuleńka kozła rogatego. Pśń. Choćby był R., poszłabym za capa, byle był bogaty. Pśń.]. Djabel R. (= *z rogami*). Nad djabła rogatego gorsza zła kobieta. Wyb. Po ślubie dopiero mają s. kochać, a przed ślubem i dotykać s. jejmości nie można, ale też często zato złapie niejeden rogatego djabła. L. (= *istną djablicę, piekielnicę*). Rogata żmija. Bobr. R. kometa. Bobr. Brzegami zagonów rogata cykorja odkwita. Orzesz. Przen.: *hardy, kmaqbrny, zuchwały, awanturńczy, zawadjacki*: Pijany i bogaty—R. Trz. 2. *weglasty, kanciasty, graniasty, mający krawędzie*: Czapka rogata. Troc. (= *rogatywka, konfederatka*). Męczennik kijni rogatem był bity. Skar. Przen.: Rogata w nim dusza (Kn., Troc.) (= *uparta, nie chce wyjść z ciała; nie może on skonać, jest twardej natury*). Starożytnością pochodzenia, dostojenstwami i fortuną w dumę wzbici, odznaczeni s. Nałęczę dziwne rogata zuchwałością. Szaj. 3. × R. *trudny do obraczenia, zawily*: Podszewuwali niektórzy szekekarza, aby Husa swemi kwestjami rogatemi zabawił. Baz. (w logice, *cornutae quaestiones*. L.). Sylogizm R. Troc. 4. × Kopanina rogata, zaszanie R., k o p a n i r ó g (Troc) p. **Rogał**. 5. † **Złoty R.** = *pieniądz, aureus cornutus*. Mym. 6. ślus.:

Nit R. = *który łączy spód i wierzch kłódki z obwódka*. [R., ego, lm. ei] *djabel*. <Od Róg>

Rogatyna, y, lm. y p. **Rohatyna**. Gł. <Od Rogaty>

Rogatywka, i, lm. i l. a. [**Rogatka**] *czapka z dnem kwadratowym, konfederatka*: Ubrany był w karmazynowy żupan, pas złotolity, czapka na głowie R. z siwym barankiem. Wójce. Łysa głowa pokryta była białą rogatywką z kasztankami. Krasz. Na głowie miał białą tybetową rogatywkę. Przybor. 2. [R.] *proca dziecięca do zabawy*. <Od *Rogatywa, od Rogaty>

Rogiensztajn, u, lm. y min. *numerał z gromady sylkoidów, z grupy węglanów bezwodnych, odmiana kalcytu, kamień ikrzasty, ikrzyca ikrowiee*. <?Nm Rogenstein>

Rogiśta, y, blm. *pewna potrawa żmudzka z mięsa na zimno*. Sł. wil. <Lit. ?>

× **Rogobdziec**, dźca, lm. dźce *wół, byk bodący rogami*. <Róg + Bodziec>

Rogoczopkowy anat. p. **Rogowojęzyczkowy**. <Róg + Czopkowy>

Rogogardzielowy anat. p. **Błoniogardłowy**. <Róg + Gardzielowy>

× **Rogodziej**, a, lm. e p. **Rogownik**. L. <Róg + *Dziej, od Dziać>

Rogognykowy anat. p. **Rogowognykowy**. <Róg + Gnykowy>

Rogojęzyczkowy anat. p. **Rogowojęzyczkowy**. <Róg + Języczkowy>

Rogojęzyczny anat. p. **Rogowojęzyczny**. <Róg + Języczny>

[**Rogojsz**, a, lm. e, **Rogajs**] *piróg weselny z maki jeźmienniej, w kształcie roga*. <Lit. ragajszis>

× **Rogonogi** *mający rogi rogowe, kopyta*. Mączn., Troc. <Róg + *Nogi, od Noga>

× **Rogonos**, a, lm. y = **Nosorożec**. Troc. <Róg + Nos>

Rogonosz, a, lm. e p. **Rogacz**. Bobr. <Róg + *Nosz, od Nośić>

† **Rogonoszy** *noszący rogi, opatrzony rogami, rogaty*: Ammon R. Otw. Przen.: Rzeki rogonosze, że s. czasem na kilka przechodząsk dzielą a. że różne strumienie do nich z boków płyną, podobne rogom. Otw. <Róg + *Noszy, od Nośić>

Rogopolykowy anat. p. **Rogowogardłowy**. <Róg + Polkowy>

† **Rogoróg**, oga, lm. ogi = **Nosorożec**. Troc. <Róg + Róg>

Rogoryjec, jea, lm. jce zool. *tegoryjce = wnętrzak w ciele ludzkim*: R. dwunastnicy (anchylostoma duodenale). <Róg + *Ryjce, od Ryć>

[**Rogotać się**, oczy s., otał s.] *poruszać s. niespokojnie*.

[**Rogotanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Rogotać** s.

Rogotchawicowy anat. p. **Rogowotchawiczny**. <Róg + Tchawicowy>

Rogowacenie, a, blm., czynność cz. **Rogowacieć**: R. nadmierne naskórka (hyperceratosis). R. torebki włosa (ceratosis follicularis).

Rogowacieć, eje, ał *stawać s. rogowatym, przechodzić w istotę rogową*: Rogowacieję, w róg s. obracam. Troc. Przen.: *stawać s. twardym i przeczczystym*: Słód zbyt szybko suszony rogowacieje, to jest staje s. twardym i przejrzystym. <Od Rogowaty>

Rogowac, uje, ował *myśl*. (o jeleniach) *bić rogami*. R. s. *bić s. rogami*. <Od Róg>

Rogowalniczka, i, lm. i szew. *kawał kości słoniowej do wyglądania podszewy*. <Od *Rogowalnik, od *Rogowalny, od Rogować>

Rogowanie, a, blm., czynność cz. **Rogować**. **Rogowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rogować** ś.

Rogowato przys. od **Rogowaty**. L.

Rogowatość, i, blm. rz. od **Rogowaty**.

Rogowaty podobny z postaci, z tkanki do rogu. Troc. <Od Rogowy>

Rogowcowy przym. od **Rogowiec**: Porfir R., czyli eurytowy, z kryształami feldspatu zbitego, czyli rogowa. Łab.

Rogowe, ego, blm. 1. *podatek, danina od rogacizny*, podatek rogowy: Podatek R., pługowy. Vol. Uwolnienie od hiberny, od pogłównego, podymnego, czopowego, rogowego. Tw. 2. *danina kmiecia dla dworu od ilości bydła*. Goł. 3. [R.] = a) *mały datek pieniężny pastuchowi przy kupnie bydła lub owcy*. b) *poręczawicze przy kupnie rogacizny, dawane na jarmarkach pośrednikom*. <Od Rogowy>

Rogowiec, wea, lm. wee 1. bot. p. **Kościeniec** i **Rogoźnica**. 2. min. *minerał z gromady tlenków, z grupy kwarcu, euryt (p. Kware)*. 3. patol.: R. skórny = *nowotwór rogowaty (ceratoma)*. R. nadnaczyńkowy (angioceratoma). 4. zool. p. **Wieloryb**. <Od Rogowy>

Rogowień, wnia, lm. wnie min. *minerał z gromady sylikooidów, z rodziny piroksenu, hornblendy*. <Od Rogowy>

Rogownica, y, lm. e 1. bot. p. **Kościeniec**. 2. geol.: *Rogownice* p. **Kieratofity**. <Od Rogownik>

Rogownik, a 1. lm. cy = a) a. × **Rogodziej** *rzemieślnik wyrabiający z rogu różne rzeczy*. b) *ten, co trąbi na rogu, kornecista*. Bobr. Grający na tym narzędziu (na rogu) kornecista a. robiący je R. był zwany. Goł. 2. [R.] p. **Krokiew**. <Od *Rogowny, od Róg>

Rogowczopkowy anat. p. **Rogowojęzyczkowy**. <Rogowy + Czopkowy>

Rogowogardłowy, **Rogopołykowy**, **Rogowopołykowy** anat.: *Mięsień R.*, † *muskuł gardziel podnoszący, † muskuł błonisto-gardłowy (musculus cerato-pharyngeus)*. <Rogowy + Gardłowy>

Rogowognykowy, **Rogognykowy** anat.: *Mięsień R. (u ptaków) (musculus cerato-hyoideus)*. <Rogowy + Gnykowy>

Rogowojęzyczkowy, **Rogojęzyczkowy**, **Rogowoczopkowy**, **Rogoczopkowy** anat.: *Mięsień R. (musculus cerato-staphylinus)*. <Rogowy + Języczkowy>

Rogowojęzyczny, **Rogojęzyczny** anat.: *Mięsień R.*, † *myszka rogojęzyczna* a. *poboczna szeroka języka (Krup.)* † *myszka językorogowa (Perz.) (musculus cerato-glossus)*. <Rogowy + Języczny>

Rogowopołykowy anat. p. **Rogowogardłowy**. <Rogowy + Połykowy>

Rogowotchawicowy anat. p. **Rogowotchawiczny**. <Rogowy + Tchawicowy>

Rogowotchawiczny, **Rogowotchawicowy**, **Rogotchawicowy** anat.: *Mięsień R. (u dzięciołów) (musculus cerato-trachealis)*. <Rogowy + Tchawiczny>

Rogowszczyzna, y, blm. *danina kmiecia za wypasanie bydła rogatego na gruntach dworskich*. Goł. <Od *Rogowski, od Róg>

Rogowy 1. przym. od **Róg** = a) *Grzebień R. Stopa rogowa sarny. Stopa rogowa, ratka, raciczka. Podatek R. p. Rogowe: Podymnych, łanowych, rogowych, pogłównych podatków*. Pot.

Nasienie to ma bielmo rogowo-twarde. Rost. b) [R.] p. **Rogaty**. c) *w rogu będący, narożny: Wyborne miejsce rogowe miałem. Jord. Książę leżał w sali tak zwanej Rogowej, położonej w zachodniej części zamku*. Sienk. 2. anat.: † *Błona rogowa, błona rogowa oka (Perz.) = rogówka (cornea)*. 3. bot.: *Ziele rogowe p. Kościeniec*. 4. chem.: *Kauczuk R. p. Ebonit*. † *Srebro rogowe = chlorek srebra stopiony*. Chem. i min.: *Rtęć R. p. Kalomel*. 5. min.: *Blendy rogowe = krzemian wapna i magnezji lub żelaza w kryształach regularnych, podobnych do piroksenu, rogowień, hornblendy, amfibol*. Ołów R. = *chlorek z węglanem ołowiu, fogsienit, kierazyn, Pb, Cl, CO₂*. *Srebro rogowe p. Kierargiryt*. 6. patol.: *Rak R. (carcinoma ceratodes)*. 7. wet.: *Listeczki rogowe w kopycie końskim. Piętka rogowa kopyta (calceus unguis)*. *Ściana rogowa kopyta (paries unguis)*. *Strzałka rogowa (furcula unguis)*. *Rogowe wyniosłości piętkowe (glomerula calcium)*. <Od Róg>

[**Rogoza**, y, blm., **Rogożnik**] *tatarak trójkanciąsty długi*. <ROG(OZ)/ROG(OZ)>

† **Rogozi** p. **Rogożowy**: *Wstał rybołów z złoza rogożiego*. Bardz. <Od Rogoza>

Rogozie, a, lm. a p. **Rogozina**: *Odzienie mają z rogozia*. Św.

Rogozina, y, lm. y 1. a. **Rogozie**, † **Rogoż**, [Rogóż] *sitowie: Zaś ś. może zielenie sitowie bez wilgotności a. rość R. bez wody?* Leop. (rogoż. Leop.). *Włożyła dzieciątko między rogoż w brzożu rzeki*. Leop. (między rogożinę. Leop.). *Rogoziną uszczelniają bednarze szpary między klepkami naczyń*. 2. *miejsce zarosłe sitowiem: Wstawiła skrzyneczkę z dzieckiem w rogożinę u przepokpu*. Bud. *Ujrzała koszyk w rogożinie*. Leop. 3. × R. p. **Rogoża**: *Rybołów siedzi na swej rogożinie*. Chr. <ROG(OZ)/ROG(OZ)>

Rogożla, y, lm. y bot. (ceratophyllum) *rodzaj roślin wodnych dwuliściennych z rodziny rogożowatych*.

Rogozłoty *mający rogi złote: Żubr*. R. Słow. <Róg + Złoty>

Rogozłowate (ceratophyllaceae) *rodzina roślin dwuliściennych z rzędu owocowych*.

Rogożnik, a 1. [R., lm. cy] p. **Rogożnik**. 2. [R., lm. i] p. **Rogoza**. <Od *Rogożny, od Rogoża>

Rogoż, y, lm. e 1. p. **Rogozina**: R., *osoka (carex)*. Łop. 2. p. **Rogoża**: *Z nieba na ten podół wygnani, izaliż nie zstąpili na R. z kobierca? L. (= z deszczu pod rynnę, poprawił ś. z pieca na łeb)*.

Rogoża, y, lm. e 1. a. [**Rohoża**], × **Rogozina**, **Rogóżka** *mata pleciona z sitowia a. z лыка wymoczonego: Zakon przyjąwszy, w tejże komórce i na tejże rogoży, na której córka jego legła, żywota dokonał*. Skar. R., *mata, deka rokitowa*. Mącz. *Ciało plecioną z palm rogożą pokrywał*. Skar. *Owoce na czystej rogoży wysypały*. L. *Obszyje meble do podróży w rogoże*. 2. bot. (= a) p. **Ożypalka**. b) a. **Rogóżka** *manna wodna, mielec (glyceria aquatica)*. <ROG(OZ)/ROG(OZ)>

Rogożnica, y, lm. e, **Rogowiec** bot. (ceratocarpus) *rośl. z rodziny komosowatych*. <Od Rogożnik>

Rogożnik, a, lm. cy, [**Rogożnik**] *ten, co robi rogoże*. Kn.

Rogozowate, **Ożypalkowate**, **Palkowate** *rośliny bot. (typhaceae) rodzina przyrodzona roślin jednoliściennych*. <Od Rogożowy>

Rogożowy, † **Rogozi** przym. od **Rogoża**.

Rogówka, i, lm. i 1. *tabakierka rogowa: Zażywając z rogówki tabake, chodząc po izbie, mruzczał sobie pod nosem*. Wóje. 2. *spódnica na fisz-*

binach; *krzymolina*: R., suknia białogłowska, rogłem wielorybim podstawiona. Ejs. R., spódnica z płótna, na trzech obręczach fiszbinowych obszyta: na jednej w pas, na drugiej w kolano, na trzeciej w pół łytki (= *łytki*) kształtem do wanny obszernej podobna. Goł. 3. *chustka trójkątna świąta ukośnie, noszona przez kobiety na głowie lub na szyi*, krzyżówka, [klinek, klinik, kosynka]. 4. *część nogi konia pod samym kolaniem, pozbawiona sierści zupełnie*. 5. anat. *błona przezroczysta gałki ocznej, błona rogowa, błonka rogowa (cornea)*. <Od Rogowy>

Rogówkowy przym. od **Rogówka**. Okul.: Odruch R. Nożyk R. (ceratotomus).

[**Rogóż, oży**, lm. **ożej** p. Rogozina. Pe.

Rogóżka, l, lm. i p. **Rogoża**: Wyszorować ś. w łaźni rogóżką.

Rogóżkowy przym. od **Rogóżka**.

[**Rogula**, l, lm. **e**, **Rohula**] l. *krowa; krowa z wielkimi rogami*. 2. = **Maław**. Zdr. [**Rogulka**]. <Od Róg>

[**Rogulka**, i, lm. i] p. **Rogula**.

[**Rohacz**, a, lm. **e**] *jelonek (lucanus cervus)*. <Zam. Rogacz, od Róg>

Rohamf, u, btm. powr., *konopie średniego gatunku*. <Nm. Rohhanpf>

† **Rohatnik**, a, lm. cy p. **Rohatyniec**. Mącz.

Rohatyna, y, lm y, **Rogatyna**, † **Rogacina** *broń kołcząca, złożona z drzewca długości około sześciu łokci, z grotem mającym odnogę boczną u swojej nasady—broń dawnych kozaków polskich*. Rohatyny wyciskawczy, do szabel ś. rzucili. Warg. Rohatyny po ziemi podłe koni wlekli. Biel. M. Kusza, R. czyli włócznia i miecz—była to starożytna broń polska. Biel. M. Za Ludwika Węgierskiego... starożytną broń polską, kuszę i rohatynę nasi porzuciliśmy, do drzew ś. rzucili. Biel. M. Tęga bardzo do pocisku R. Troc. R., włócznia do ciskania nią na nieprzyjaciela. Włod. Bielski utrzymuje, że Polacy używali pierwej rohatyn, które na prawym boku konia wspierali; jeden koniec dosięgał ziemi, drugi był sparty na łąku u siodła, a od włóczenia po ziemi nazwano je włóczniami. Cz. Można inaczej usłużyć, niż mieczem, rohatyną lub toporem. Sienk. R. jest rodzaj oszczepu, czyli dzidy myśliwskiej, niekiedy z poprzeczką żelazną, używanej na niedźwiedzia i dzika. Kras. A. Na niedźwiedzie i dziki trzeba mieć włócznie mocnego a szerokiego żelaza, które rogaciami a rohatynami zowią. Trzyc. Zdr. **Rohatynka**. <Czes. rohatina; p. Rogacina>

Rohatyniec, nca l. lm. cy, † **Rohatnik** *żołnierz uzbrojony w rohatynę*. 2. lm. nce zool. (oryctes nasicornis) *chrząszcz pięcioczonkowy, wachlarzowogi*. <Od Rohatyna>

Rohatynka, i, lm i p. **Rohatyna**. Rej.

[**Rohlenie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Rohlić ś.**

[**Rohlić się**, i ś., il ś.] p. **Rohlić ś.**

[**Rohoczeć**, y, al, **Rohotać**] *grzechotać*.

[**Rohoczenie**, a, btm.] czynność cz. **Rohoczeć**.

[**Rohot**, u, btm.] p. **Rohotanie**.

[**Rohotać**, cze, tal] p. **Rohoczeć**.

[**Rohotanie**, a, btm., **Rohot**] czynność cz. **Rohotać**.

[**Rohoża**, y, lm. e] p. **Rogoża**: Każde mu weześnie... zalegać rohoże. Miek.

[**Rohula**, i, lm. e] p. **Rogula**.

Roiciel, a, lm. e ten, co roi, *marzyciel, idealista, fantastyk*. <Od Roić>

Roicielka, i, lm. i forma ż. od **Roiciel**.

Roić, i, il l. × R. *roj pszczoł z ula wypuszczać*: Roję pszczoły. Troc. 2. *marzyć, majaczyć, snić, snuć, fantazjować*: Czemu w tak krótkim życiu wiele roim; że ś. w swej nawet ziemi nie ostoim. L. Im więcej roju—nie miodno; gdy głowa roi, głbie bywa głodno. Bratk. Roił sobie, jakby go chciano otruć. Troc. R. co = *roić o czym; wystawiać, przedstawiać, zmyślać, wyobrazać sobie co, układać sobie co w głowie*: Nie każdemu to przystoi, co sobie we łbie roi. Nar. Żaden chory tak dzikiej rzeczy nie roi sobie w głowie, którejby nam filozof jaki w rzeczy samej nie rozprawił. Pileh. R. na przyszłość = *obliczać sobie, projektować, planować, szczeg. rzeczy niemożliwe, ludzi ś. nadzieją*: Chełwi zawsze odmiany człowiek, póki żywie, gani, co ma, rojąc coś w dalszej perspektywie. Nar. Roi sobie myśl odstraszenia go od współzawodnictwa. Rzew. Duch mój o przeszłości roi. Miek. Roi sobie chorobę z nudy i biedy. Miek. (= *wmawia w siebie*). 3. [R.] = a) *robić, fermentować*. b) (o morzu) *przybierać, burzyć ś.*: Morze roiło. Morze jakiebądź zdechliny nie lubi, i wtenczas okrutnie sobą roi, na brzegi wylewa. R. ś., [Rowić ś.] l. (o części roju nadmiernej w danej barci) *sypać ś., wylatnąć z barci dla założenia nowej osady*: Pszczoły ś. roją. Troc. 2. *być licznym jak rój, kotłować ś., gmerać ś., poruszać ś., trząść ś. będąc w wielkim zbiorowisku*: Roi ś. jak w ulu (= *gotuje ś.*). W kominie roją ś. robaki. Port i przystań roją ś. setkami parowców, okrętów i statków. Roilo ś. pogafstwem wszędzie. Krasz. 3. *robić, fermentować, burzyć ś.*: Wody średnie solne od octu nie ś. nie roją. Kluk. Angielska kreda, gdy nalejesz wody, tak ś. roi i rozgrzewa, iż w tym ciepłe jaja ugotować ś. mogą. Kluk. Deszczowe wody wysmienite do wszystkich rzeczy, które kisać i R. ś. mają. Kluk. 4. *marzyć ś., snić ś., troić ś., wyobrazać ś., przedstawiać ś., imaginować ś.; chodzić, krecić ś. po głowie; majaczyć ś., snuć ś. po głowie, switać w głowie*: Roją mu ś. wydatki w głowie. Troc. O głdzie koncepta ś. nie roją. Kras. Co ś. tam roi w tych jasnych główkach, oprómonionych całym myśli światem. Krasz. Roia mi ś. długa zima i nuda w chacie. <ROJ/RAJ>

Roik, u, lm. i p. **Rój**: Na małe roiki trzeba małych ulików. Kąc.

Roisko, a, lm. a l. p. **Rój**. 2. p. **Rojowisko**.

Roisto przys. od **Roisty**. L.

Roisty l. *pełen rojów*. L. 2. *rojący ś. jak mrowie, tłumny, gromadny*. <Od Rój>

Rojak, a, lm. i zool. *rodzaj wymoczka*. <Od Roie ś.>

Rojal, u, btm. *gatunek papieru*. <Fr. royal>

Rojalista, y, lm. *ści stronnik władzy królewskiej*: Zabity, zawzięty, nieprzejednany R. Rojaliści francuscy dzielą ś. na legitymistów i orleanistów. <Fr. royaliste>

Rojalistka, i, lm. i forma ż. od **Rojalista**.

Rojalistowski p. **Rojalistyczny**. <Od Rojalista>

Rojalistyczny, **Rojalistowski** *tyczący ś. rojalistów a. rojalizmu; należący do stronnictwa rojalistów*: Przeszli pod sztandar R. <Od Rojalista>

Rojalizm, u, btm. *zasada władzy monarchicznej, królewskiej; kierunek polityczny dążący do monarchicznej formy rządu*. <Fr. royalisme>

Rojacy l. im. od **Roieć**. 2. apt.: Środki rojące = *wywolujące świerzbienie; tarczące, szczypiące (remedia pruritiva)*. <Od Roieć>

Roje, ów, btp. *dołek pod brzuchem krowy, cecła mleczności krowy*. Śl. wil.

[Rojek, jka, lm. [ki] wół mały rasy góralskiej. **Rojenie**, a l. × R., bhm., czynność cz. **Roicé**. 2. p. **Rojenie** s.: a) bhm. Kto wzrok nasyci rojeniem z tych wód... ten dla duszy pojmie tajemną siłę. Wyp. b) lm. a. przen. *mrzonka, marzenie, mara, urojenie, sen, śnić*: Z cudnych rojeń przebudził s. do rzeczywistości. Ostr. S. 3. R. Jan Śniadecki używa zam. *fantazja*, w znaczeniu „siły, która albo nabytymi, albo od dzieciństwa wpojonemi wrażeniami zmysłowemi zaprzęta i odurza umysł“.

Rojenie się, a s., bhm., **Rojenie** czynność cz. **Roicé** s.: R. s., powstawanie nowych rojów.

Rojnica, y, bhm. l. [R] *gad podobny do żmii, wydający z siebie, według mniemania ludu, roje pszczoł*. 2. a. **Rojownica** bart. przyrzędo do przenoszenia, przechowywania i zbierania roju. 3. patol. choroba wywołana przez trucie s. przewlekle mąką, zamieczyszoną sporyszem (secale cornutum) (raphania, ergotismus). R. kurezowa (ergotismus convulsivus). <Od Rojnik>

Rojnicowy p. Rojniczy.

Rojniczy, Rojnicowy przym. od **Rojnica**. Patol: Zgorzel rojnicza (ergotismus gangraenosus). <Od Rojnica>

Rojnie p. Rojno: Juścić chłop strzyma, lecz bab było R. Kon.

Rojnik, a, lm. i l. a. **Skoczek**, bł. **Rojownik** bot. (sempervivum) roś. z rodziny grubsowatych. Gatunki: R. ezerwonawy a. ezerwono-kwiatowy, **Rozehodnik** wielki (s. lectorum). R. a. **Rozehodnik** krzewisty (s. arboreum). Wsadzić krzyż z rojniku na mogile. 2. [R.] = **Przytulja** żółta. <Od Rojny>

Rojnikowate rośliny p. **Rozehodnikowy**. <Od Rojnik>

Rojnikowy przym. od **Rojnik**.

Rojno, Rojnie przys. od **Rojny**, jak *mrowia*: R. tłumno, jak nabito, wszystko w targu, wszystko w swarze. Kam. R. i huczno było w miasteczku. Rol.

Rojność, i, bhm. rz. od **Rojny**: Nieziarna R. wnuków i prawnuików Giedymina. St. wil.

Rojny I. p. Rojowy. St. wil. 2. przen. *rojący s. jak mrowie w wielkim zbiorowisku, tłumny, gromadny, tłoczny a. ruchliwy*: Ta para małżonków oraz jej druh stary ściaga wśród bogatej a rojnej galerji szczególną uwagę krytyka na siebie. Kozł. <Od Rój>

Rojny I. im. od **Roicé**. 2. bart.: Ul R. = ul naturalny.

Rojowaty: Wełna rojowata = *kręcąca s. po kołcach w pierścieniu*. St. wil. <Od Rojowy>

Rojowisko, a, lm. a, **Roisko** zbiorowisko tłumne a *ruchliwe, kupa poruszająca s. jak mrowie, zatrząsienie, rzesza rojna, mrowie, chmara kotkująca s.*: Haniebni niewolnicy wszechmocej fortuny, drzećie s. wśród natrętych tłumów rojowiska. L. Od początku tego powtórnego rojowiska osad... Lel. Stanie... duch sławy... zwolując dusz rojowiska. Wyp. R., rój gwiazd. <Od Rojowy>

Rojownica, y, lm. e p. **Rojnica**. <Od Rojownik>

Rojownik, a, lm. i l. p. **Pszczelnik**: Pszczelnik a. R. Bobr. 2. przen. *rojowisko, matecznik, rój, tłum, chmara, rzesza*: Wykreśliłem i cały olbrzymi R. tak zwanej szlachetczyzny owruckiej. Rol. 3. bot. = a) a. **Melisa, Matecznik** (melissa) roś. z rodziny wargowych. Gatunki: R. bazylikowaty a. Tymian bazylikowy (m. acinos). R. lekarski (m. officinalis). R. leśny a. Kadzidło. b) × R. pieprzny a. przyszcący

p. **Rozehodnik**. c) bł. p. **Rojnik**. <Od *Rojowny, od Roicé>

Rojowy, Rojny przym. od **Rój**. Troc. R. kusz, którym roje przykrywają. L. Bart.: Worek R. = *worek do zbierania rojów nisko osiadłych*.

[**Rojsta**, a, lm. a] p. **Rojst**. St. wil.

[**Rojst**, u, lm. y, **Rojsto**] *miejsce bagniste, grzązkie, trzęsawisko, torfwiak, torfowisko*: Pośród puszczy jodłowej nad rojstami leśnik poszedł na łowy. Pol. Rojsty są to duże dymiące s. błota, ostrowami mchu rudego i kępami skrzyppu porosłe. <Lit. raistas>

[**Rojstowaty**] *podobny do rojstu, bagnisty, błotnisty, tundrowaty*: Rojstowate bagna. Pol. <Od Rojst>

[**Rojza**, y, lm. y] *kajzerka, bułeczka herbatnia*. <Od Nm. Rose, z żydowska>

Rok, u, lm. † i [I], **lata**, × **Lato I.** *przeciąg czasu, jaki łoży ziemia na przebieżenie drogi swej do kola słońca, a zatem też przeciąg czasu, jakiego potrzebuje słońce na przebieżenie pozornej swej drogi wśród gwiazd*. R. gwiazdowy czyli sydereczny = *czas, jakiego potrzebuje słońce, by wróciło do gwiazdy, przy której s. poprzednio znajdowało* (365 dni, 6 godzin, 9 minut, 10,7 sekund). R. z wrotnikowy czyli tropieczny = *przeciąg czasu, jaki upływa między dwoma kolejnymi przejściami słońca przez punkt równonocny wiosenny* (365 dni, 5 godzin, 48 minut, 47,5 sekund). R. anomalistyczny = *czas, jaki upływa między dwoma kolejnymi przejściami ziemi przez punkt przysłoneczny jej drogi* (365 dni, 6 godzin, 13 minut, 55 sekund). R. cywilny czyli kalendarzowy: a) *jułjański, którego średnia długość czyni 365 dni, 6 godzin i b) gregorjański o średniej długości 365 dni, 5 godzin, 49 minut*, R. cywilny zwyczajny = 365 dni. R. cywilny przestępny = 366 dni. R. księżycowy = *czas 12 miesięcy synodycznych, w kalendarzach opartych na biegu księżyca* (tureckim i żydowskim). W kalendarzu żydowskim są lata przybyszowe embolismiczne, obejmujące 13 miesięcy. R. przestępny i przybyszowy uważają s. dziś za jedno. R. klimatyczny p. **Klimakteryczny**. Inni poczynałi R. od miesiąca marca, jak stara synagoga; inni od septembra; chrześcijanie od oktawy narodzenia Chrystusa. Skor. Dziś w wigilję Bożego Narodzenia winszujemy sobie siego roku. L. A ktoby nie miał czym płacić i winę dawać, niech siedzi o wielką rzecz R., a o małą pół roku. Zjedliśmy za kwartał, co na R. starczyć miało. L. Drugiemu na R. stałoby namysłu i roboty, co u mnie w momencie. L. Roku cztery części, czasy: wiosna, lato, jesień, zima. Roku Pańskiego = roku od narodzenia Chrystusa. Godzina ta jej s. rukiem widzi. Gór. Rukiem wleka s. godziny. Pot. Tak R., R. teraz, R. temu. L. (= przed rukiem). Tuszą, iż większa jest potęga, niż tak R. U mostu, który na tymże miejscu stanął, jak i tak R. R. temu jak umarł. Kn. [Na przez R., na bez R., na R., na tak R.] = za R., na przyszy R. Zawiódł był na to wielkie wojsko, o większym myślił na przez R. Birk. Przy życzeniach (w dzień wigilijny) wyrażają s.: [Na tak R.] Co R., R. w R., † R. od roku = corocznie, każdego roku. Co drugi R., co trzeci R., co czwarty R. i t. d. Chowają to w naczyniach od roku do roku. Star. (= z roku na R.); Chodził on R. od roku ofiarować Jehowie do Szylohu. Bud. Światła niebieskie będą na znaki, na czasy, na dni i na roki, aby świeciły na utwierdzenie nieba. Leop. Latopiszczowie litewscy lat albo roków,

którego ś. czasu działo, nie kładą. Stryjk. Nadab dwa tylko roki panował. Zał. Starość liczy ś. liczbą roków. Birk. Chociaż mu roków nie dostaje, nieraz już trafiło mu ś. potykać. Sienk. Ile ci roków? Sienk. [Ale to już temu kilka roków]. Ork. Raz do roku, raz na R., raz w R. Raz w R. około Wielkanocy spowiadać ś. i komunikować. Dawnymi laty, przed laty = *dawnymi czasami, niegdys*. Za laty człowiek mądry. Troc. (= *po latach wielu*). Z laty (z biegiem lat) człowiek staje się mądrzejszym. Jak ci z laty rozumu do głowy przybędzie... Syrok. Do lat przychodzić. Troc (= *do pełnoletności*). Lata przeszedł. Troc (= *wyszedł z lat dziecięcych*). Pięknęz to były dziecięce lata, kiedyś zaledwie odnikł od ziemi; myśl latoa często ku nim ulata. Siem. Człowiek w leciech. Troc (= *w podeszłym wieku*). Człowiek to już w pewnych latach (= *niemłody*). Lat prawych niedoszły. Troc (= *niepełnoletni*). I tak (chcę) rozmawiać godziny, dni, lata. Mick. Gdyby prosił o R., o pół roku... Nie chciał nie! i na takie nie zezwolił śluby. Mick. O roku ów! kto ciebie widział w naszym kraju! ciebie lud zowie dotąd rokiem urodzaju, a żołnierz rokiem wojny. Mick. Kto przez lat dziesięć dóbr ś. nie dopomni, niech później do nich i prawa nie rości. Syrok. Przejął wszystkie enoty, które w sercu nosił, i za R. i za drugi to jeszcze niewiele. Syrok. Pędzić lata w smutku, w niedoli. Szczęśliwe lata młodości. Uplnęło lat kilka, przeszły wojen burze Syrok. Przyszły starsze lata; zrazu dobrze ś. wiodło, potem źle najęściej. Syrok. P. Lato. R. święty, R. łaski; miłościwe lato = *R. jubileuszowy, R. odpuszczenia powszechnego*. R. święty, miłościwe lato. Troc. 2. Nowy R. = *święto dnia pierwszego stycznia*: Biegają działki po nowym lecie, i przyjaciele dają sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, bogaci ubogim, winszują sobie na Nowy Rok wszego dobra. Hrb. Na Nowy R. przybywa dnia na barani skok. Prz. 3. [R.] *słój roczny w drzewie*: Drzewo mogło w młodości szersze roki osadzić. Mierzylem i rachowałem roki 4. † R. w daw. prawie polskim, *termin sądowy*: Po oddaniu pozwu trzeba, aby go wpisano w księgi dwie niedziele przed rokiem, tak iż pozwany nie tylko z pozwu R. wiedzieć będzie, ale i w księgach urzędnika najdzie, od kogo i na który dzień R. mu dano. Górń. Gdyby oskarżony rzekł, że mu o to nie jest R. a. termin przedtym oznaczon, ma mu być do bliższego sądu odłożono. Sz. Na R. naznaczony przed sędziego stanął. Sz. Rozpisuję R., pomykam roku, zwłoczę sprawę. Kn. R. daję = *pozywam*. L. Umówić R. Na tym roce. Był na swym roce. Nie miał na mię nijednego roku stać. Dano mu R. do wielkich roków na mię. Stoję (= *stojąc*) w rocech. Dany R. Ponińskiemu, by ś. stawil przed sąd sejmowy. Niem. R. zawity = *termin ostateczny, prekluzyjny*. Klon., Rej. R. licowy = *termin sądzienia przestępcy schwytanego na gorącym uczynku, z okazaniem przedmiotu winy*. Roki bartne były to terminy do sądzienia spraw bartniczych w sądach bartnych, przez podstarościego bartnego naprzód co 2, potem co 4, a w końcu co 6 niedziel odbywanych. Gl. 5. † Roki = *kadencja sądowa, posiedzenie sądu; sprawa rozstrzygnięta w sądzie*: Sprawa nieprzenocowana zaraz ma być sądzona, a w przenocowanej ma być R. złożon do dwu niedziel. Sz. Na rocech sędzia ziemski będzie sądził o wszelką sumę. Herb. Roki skargowe = *kwerela, podstarości i pisarz grodzki sądzą*. Vol. Roki grodzkie p. *Jurydyka*. Roki, sądy grodz-

kie. Troc. Roki walne. Wojewodowie roki wielkie sądzić mają, a to gdy wyjdą dwoje poroczki, tedy po nich trzecie roki mają być sądzone. Tarn. J. Apelacya ma być na wielkie roki albo na sejm walny. Tarn. J. Roki ziemskie, małe = *poroczki, poroczki*. Trzy razy w roku mają ś. roki ziemskie sądzić, a czwarta część roku na sądzenie wieców niech będzie obrócona. Herb. Roki, sądy ziemskie, poroczki. Kn. O rocech częstnych, to jest małych. Sw. z Woc. Sądzenie spraw chłopskich na rokach partykularnych, czyli poroczkach. Roki powiatowe. Roki bartne = *sprawy naznaczone i sądzone w sądach bartnych*. Skr. 6. *sprawa sądowa*: Sędzia musi kilka kroć roki sądzić do roku. Rej. 7. *pozew sądowy ustny, słowne wezwanie do sądu*: Gdy kogo sąd rokować każe, woźny pozvem słownym, rokiem zwanym, *zapozywa* go. Ostr. R. nadworny = *pozwanie do dworu królewskiego*. Włod. 8. [Jiste roki] *zaręczymy*. Zdr. **Roczek**, [Roczyk, Roczeczek, Roczeniek]. <RZEK/ROK>

Rokambuł, u, lm. y bot. p. Czosnek. <Fr. rocambole, z Nm. Roggenbolc>

Rokfort, u, blm. *ser owczy francuski o ostrym smaku*. <Fr. Roquefort, nazwa wsi w departamencie Aveyron>

Rokiciany, Rokitowy przym. od **Rokita**, *rokicinowy*: Kosz R. <Od Rokita>

[Rokiciarz, a, lm. e, Pan Rokicki] *djabeł siedzący w krzaku rokity*. <Od Rokita>

[Rokiciczka, i, lm. i] p. **Rokita**.

Rokicina, y, l. blm., bot. p. Wierzba: Skrył ś. w rokicinę. P. Koch. Żołnierze ukryci wypadli hurmem z rokiciny. Pot. R., rogoża. Pot. R. jest to najmniejszy u nas gatunek wierzby, gdyż zaledwie dwóch lub trzech stóp wysokości dorasta. W. 2. lm. y *długa gałąź z tego drzewa*. <Od Rokita>

[Rokicki] p. **Rokiciarz**. <Od Rokita>

[Rokicina, y, blm.] p. Wierzba.

Rokiet, u, lm. y, Mech gałzkowy bot. (hypnum) *ros. z gromady mchów liściastych, z rodziny rokietowatych*. Gatunek: R. drzewkowaty, pospolicie Lisim ogonem zwany (h. s. thamnium alopecurum). R. pospolity, [Lepiak] (h. Schreberi). <Fr. roquette, Włos. ruchetta>

Rokiet, y, lm. y, l. rodzaj komży noszonej przez wyższe duchowieństwo: Biskup, zdjawszy dalmatykę i podawszy ją djakonowi, stanął w płócienną komżę albo rokicie. Skar. Płacząc i rycząc, rokietę biskupią z siebie zdzierał. Skar. 2. bot. p. **Kapusta**. <Sr. Łć. rochetum>

Rokita, y, blm. l. zb. gałęzie rokitowe. 2. [R.] = a) *djabeł siedzący w krzaku rokitowym*. b) *djabeł błotny pilnujący pieniędzy*: Pan R., pan i kwita. c) a. s a f i a n = *duch psotnik siedzący w bagnach*. 3. bot. p. **Wierzba**: Choć stara R., zakochał ś. Mikita. Prz. [Siedzi ptaszek na rokicie, wyśpiewuje całe życie]. Zdr. [Rokiciczka]. <ROK (IT)>

Rokitniczka, i, lm. i zool. (calamodyta phragmitis) *ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny gajdówek*. <Od Rokitnik>

Rokitnik, a, lm. i l. a. Szakłakowiec, Oblepicha, posp. **Bedlak** bot. (hippochaë) *ros. z rodziny oliwnikowatych*. Gatunek: R. ciernisty, zwany Rozmarynowym drzewem (h. rhamnoides). 2. (sheperdia) *ros. z rodziny oliwnikowatych*. <Od *Rokitny, od Rokita>

Rokitowy przym. od **Rokita**: Trzcinią lub rokitową deka, mata. Mącz. Tam po wyspach

ludzie wiek w rokitowej prowadzą budzie. Mias. Berło rokitowe.

× **Roklor**, u, lm. y *plaszcz męski*: Pięć franków dla jegomości i dwa roklorzy. Kras. <Ang. Riquelatre, od nazwiska księcia R. około r. 1715>

Rokoko, nieod. l. w sztuce: *nazwa stylu z czasów Ludwika XV, odznaczającego ś. krzywymi liniami frontowymi, obfitością zwojów, girland i t. p. rozmaitością*. 2. *przestarzałe sprzęty, naczynia, klejnoty i t. p., które znnowu weszły w modę*. Sł. wil. <Fr. rococo, od rocaille>

Rokokowy przym. od **Rokoko**: Postać rokokowego stylu i rokokowej epoki. Jaroch.

Rokosz, u, lm. e l. a. †**Rakosz** *zbrojna opozycja przeciw władzy najwyższej w daw. Polsce*: Słowo R. hasłem było w Polsce, na którego wydanie każdy szlachcic obowiązany był stawiać zbrojno dla zabezpieczenia powszechnego przeciw przemocy króla i senatu. Skrzet. Dawniej używano rokoshu dla publicznej potrzeby w czasie trwogi wojennej, na zawołanie szlachty do króla; ostatni był przykład za Zygmunta I r. 1537 pode Lwowem; tam szlachta, opuściwszy króla i senat, zrobiła sobie osobne koło i poczęła ś. dopominać o zdanie sobie rachunku z rządu rzplitej. Nar. Lata 1537 rycerstwo korony polskiej, będąc we Lwowie, zjeżdżając ś. na osobne miejsca w polach, potym w klasztorze we Lwowie, w radę wstępowali, co zowiemy rokoshie; tam wolno mówili z osobna, kto chciał, widzenie swoje powiadał, domagając ś. tego na królu, aby ich artykułom egzekucją uczynił. Biel. M. 2. † R. *rokowanie, układy*: Król miał R. z onemi, którzy byli w Betsurze. Leop. (rokował z niemi. Leop., traktował, czynił z niemi. L.). 3. † R. *zjazd, sejm, mityng, wiec szlachty*: Rymunt, wszystkich panów litewskich obślawszy, uczynił sejm a. R. i tam ś. wszystkiego prawa dziedzicznego wyrzekł. Stryjk. R., mityng szlachecki. Lel. Pod Sandomierzem około 60000 szlachty podpisało R. Lel. 4. a. † R., y, lm. e ż. *bunt, powstanie, spisek*: Podnieść R. Troc. Zawołać na R. Troc. Na R. zawołać, *ad libertatem proclamare*. Kn. R. Zebrzydowski. Lentulus z innemi, którzy rokoshy onej czołem byli. Pileh. Zofia od wszystkich Piotra nieprzyjaciół była ulubiona, przeto naturalnie oddaneby jej były rządy, gdyby R. udala ś. była pomyslić. Swit. <Węg. rakás = tłum, zbiegowisko>

Rokoszanie, a, lm. anie *uczestnik rokoshu; buntownik, powstaniec*. <Od Rokosz>

Rokoszański przym. od **Rokoszanie**; *huntuńczy, powstanińczy*: Po ugaszonych na konwokacji rokoszańskich zamieszkał. Nar. Lutnia rokoszańska. Mias. <Od Rokoszanie>

× **Rokoshenie**, a, blm., czynność cz. **Rokoshyć**.

× **Rokoshenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rokoshyć** ś.

× **Rokoshować**, uje, ował l. *odhycwać rokosh*. 2. a. × **Rokoshyć** ś. *robić rokosh, buntować ś., powstawać, sprzyjsięgać ś., konfederować ś., spiskować przeciw komu*: Lueyper i czarci rokoshowali z Bogiem i z kościołem niebieskim. Birk. <Od Rokosh>

× **Rokoshowanie**, a, blm., czynność cz. **Rokoshować**: Po półtorarocznym rokoshowaniu nałożyła królowi szlachta warunek, iż... Czern. Walka o prawa przechodziła w namiętnę R. i spiski Krasz.

Rokoshowo przys. od **Rokoshowy**: Pociężyło to nieco rotmistrza, bo mniej R. ś. zapowiadało.

Rokoshowy przym. od **Rokosh**: Zjazd R. Koło pod Lublinem najpierwsze rokoshowe. Mask.

Rokoshówka, i, lm. i *gatunek gruszeki*. Sł. wil. <Od Rokoshowy>

× **Rokoshyć**, y, *yl podburzać, buntować, podżegać, poduszczać, podjudzać, burzyć*: Nie to, choć na cię świat monstra rokoshy, wigcej ś. jednej obawiaj rokoshy. L. × R. ś. p. **Rokoshować**: Ambieją nadęty, waży ś. przeciwko swemu R. marnarsze. L. <Od Rokosh>

Rokować, uje, ował l. † R. *radzić, składać radę, naradzać ś., deliberować, rozprawiać, rozmawiać, zastanawiać ś.*: Niewiasty, do grobu idąc, o tym na drodze z sobą rokowały: kto nam odwali kamień tak niemaly? Odm. Co kto miłuje, o tym rad rokuje. Kn. (co na sercu, to na języku. L.). Rokujemy (rozmówmy ś.) o tej materji. Troc. Mogłyby być one słowa od Zamojskiego rzezone, któremi kiedyś Ajaks sam z sobą rokował, gdy ś., nad morzem chodząc, do śmierci gotował. Groch. 2. z kim o co = *układać ś., umawiać ś., negocjować, pertraktować*: R., umawiać ś. o przedugodne warunki. Kras. A. Król rokował z onemi, którzy byli w Betsurze. Leop. (miał rokosh. Leop.). Przyjechał do Troi Ulises R. o wydanie Heleny. Kochan. Cesarz tajemnie począł z Witoldem R. i osobliwe śhadzki miewać, obiecując mu koronę litewską. Stryjk. Haliczanie, gdy im żywności już nie stawało, jeli R. z wojewodą i zamek poddać chcieli Biel. M. Książęta rusey z starostą zamku obłożonego rokują, aby ś. poddać, *agunt cum eo*. Błaż. 3. *obiecywać sobie, tuzzyć sobie, spodziewać ś., żywić nadzieję, wnosić, wnioskować, prorokować, wróżyć, przepowiadać sobie*: Jeśli na chęć spojrysz, z jakąś ś. sposobie, że i mile to przyjmiesz, tak rokuje sobie. L. Najłatwiej o tym R., co już pomogło. Fred. M. Prosty wnioskiem rozumu godzi ś. przewidywać i miłym niepróżnej nadziei R. uczuciem L. Z ołwagi żołnierzy rokuje o wygranej lub przegranej. Boh. Co ty R. sobie możesz stąd rozumnie? Dm. To wszystko tak ś. ziściło, jak ona rokowała. Oss. R. o dobrej, o złej ziemie, o przyszłych biedach. Troc. 4. cz. czyn. = a) co = *obiecywać, zapowiadać, pozwalać ś. spodziewać (czego)*: Głos imperatora wskazuje i słodką rokuje nadzieję. L. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie rokujesz, kłoto dzisiaj może ci nie przetnie. Tot. R. przyszłe odmiany wojny, sejm. Troc. Nie możemy sobie jeszeze rychłych skutków R. Brodz. Darmo, rolniku, ehleba nie rokuj, oby i swoi tłućka ei zboże. Żal. Młodzieniec ten rokował najpiękniejszą nadzieję na przyszłość. Chory nie rokuje nadziei wyzdrowienia, b) kogo = *ustnie go pozycwać do sądu, rok mu dawać*: Gdy kogo sąd R. każe, woźny pozwem słownym, rokiem zwanym, go zapozywa. Ostr. Jesteś waszmoś od przeswietnego trybunału rokowany. Kacz. <Od Rok, RZEK/ROK>

× **Rokować**, uje, ował p. **Roshować**: Pókad król nie ruszony z miejsca, R. nim wolno i posunąwszy w bok, zasłonić wieżę. Goł.

Rokowanie, a l. blm., czynność cz. **Rokować**: Powiedz mi, co w tobie sprawuje tę bojaźń i to złe względem nas R.? L. Wyszli obadwaj hetmani na R. wspólne, ale nie nie sprawili. Warg. Na rokowaniu obiecali, że bramy otworzą. Warg. Lek.: *przewidywanie, jaki obrót weźmie choroba, przepowiadanie*, × *przepowiednia*, × *wróźba, prognoza (prognosis)*. 2. a. **Rokowania** lm. *układy, umowa, pertraktacje, negocjacje*: Leopold cesarz

już z Portą rokowania zaczyna. Niemi. 3: X R. kalendarz (liczenie roków = lat). Sł. wil.

X Rokowanie, a, btm. l. czynność cz. X Roko-
wał. 2. jakiś taniec (? może połączony z wzajem-
nym przesuwaniem ś. na swoje miejsca przez tan-
cerzy): Nie wiemy już, jaki to był taniec gnio-
tek, R., skoczek. Goł.

Rokowy przym. od Rok: l. X R. p. Roczny.
2. terminowy. L.

Rokrocznie przys. od Rokroczny, rok w rok,
każdego roku, corocznie, co rok: Jutro imieniny
księdza kanonika; państwo ś. już przygotowali,
jak R. Krasz. Kiedy pasiecznikowali inni, R. pro-
cent jakiś na złodziei odechodził. Jeż.

Rokroczny rok w rok bywający, coroczny: Rok-
roczne rozsyłanie podarunków. < Rok + Rocz-
ny >

Rokwa, y, lm. y p. Rosocha. Sł. wil.

l. Rola, i, lm. e, [Rolizna] pole orne, grunt uprawny,
ziemia pod zasiew: Jaka R., takie też są nasiona.
Bud. Sprawować rolę. Troc. R. sprawiona, nie-
zasiana. Troc. R. sprawiona, zasiana. Troc. O wy-
mówionym targu o dom albo o rolę. Ort. Abyś
nie był jako suchy pień na roli, co ś. oń plugi
zawadzają. Rej. Uprawa roli. Orzech. Kmiecia
to rzeecz naonczas patrzeć roli była. Kochan.
Pług a R. to wszystka ludzka żywność była. Kochan.
Podobne ś. stało królestwo niebieskie czło-
wiekowi, który posiał dobre nasienie na roli swo-
jej. Wuł. Rolą korcem mierz, nie sznurem albo
stajem. Kn. (lepiej mączno, niż łączno. L.). Roli
nie znali nasi, aż za Lecha. Stryjk. Rolą orali,
jako i drudzy. Skar. Na dobrej nas posadziłeś
roli, nad chłodną niebieskiej rosy wodą. Skar.
Twarda R. strudziła wołu starego, a pracy na
niej w dobrym żniwie nie znać. Skar. Na tak
złej roli... co ś. urodzić mogło? Skar. Pola albo
role są trojakie: jedne na oziminę, drugie na
jarzynę, trzecie na ugor, według kadeneji, jako
na który rok przypadną. Haur. Nie z soli, ani
z roli, ale z tego, co boli, urosłem (Stef. Czar-
niecki). Wszędzie błogosławione były bogactwa
z roli, bo nie kupione izałudką. Birk. Niemasz,
niemasz, jako w domku własnym pilnować roli.
Koch. W. Kiedyż nam Pan Bóg wrócić z wę-
drówki pozwoli i znowu dom zamieszkać na oj-
czystej roli? Miek. Owe niegdys ojea słowa, jak
nasiona w pulchnej roli, weszły pięknie w dziec-
ka duszy. Zal. Plenna R. Co w roli, o to głowa
nie boli. Prz. Jaka R., taka dola. Prz. Kiedy
mokre role, nie chodź z pługiem w pole. Prz.
Przen.: To ich wszystka była R. na galerach
wojować. Paszk. (całe ich gospodarstwo. L.).
Przen.: Boża R. = cmentarz. Niektórych brakło,
co już spoczywali na Bożej roli. Krasz. 2. [R.]
dawna miara gruntu; działka gruntu jednego kmie-
cia, poletek, półkoj; gospodarstwo obejmujące około
50 morgów pola: Trza uciekać za trzecią rolą.
Zdr. Rólka, [Roleczka, Roliczka]. < RO(L)OR >

2. Rola, i, lm. e l. papier zwinięty w wałek,
zwoj papieru, krag: Wiadomość o swym odkry-
ciu spisał na roli pergaminowej, którą zamknął-
wszy szczelnie w beczce, wrzucił do morza. Lew.
Papier w rolach. 2. spis, rejestr, lista: Prowa-
dzenie ksiąg obejmujących protokoły, role, rang-
listy, inwentarze i t. p. T. K. 3. garb. p. Gnio-
townik i Magiel. 4. powr. wałek drewniany,
umieszczony w sianach, na którym obracają
ś. naki taśmy w czasie jej robienia. 5. te-
atr. (= a) wszystko to, co z danej sztuki przy-
pada do mówienia osobie biorącej udział w przed-
stawieniu: Umieć swą rolę. Uczyć ś. roli. b)

przybranie obcego charakteru, wcielenie ś. w postać
danego bohatera sztuki scenicznej: R. Hamleta,
Papkina, Kordeckiego, Balladyny. Trudna,
wdzięczna R. Podjąć ś. jakiej roli. Odegrać, od-
tworzyć czyją rolę. Występować w jakiej roli.
Grać rolę naiwnej. Przen.: stanowisko czyje w da-
nym wypadku, charakter czyj wobec danych oko-
liczności, taki lub inny udział w czym: Występo-
wał w roli opiekuna, w roli matki. Jenerałowa
w ciągu wieczora posługiwała ś. nim, w domu
grał rolę wice-gospodarza. Krasz. Odgrywał ro-
lę czyjego dobroczyńcy. Grać rolę pana = uda-
wać pana, chcieć za niego uchodzić, chorować na
pana. Taką mu przypadła R. w dziele. Zdr.

Rolka. <Nm. Rolle; Fr. rôle >

Rolada, y, lm. y p. Rulada.

[Rolak, a, lm. cy] p. Rolnik. <Od l. Rola >

Rolarz, a, lm. e współpracownik redakcji czaso-
pisma „Rola”. <Od l. Rola >

Rolbret, a, lm. y piern. wałek do wygładzania
świec woskowych. <Nm. Rollbrett >

[Roleczka, i, lm. i] p. l. Rola.

Rolenfreser, a, lm. rzy teatr. aktor chcący gry-
wać i grywający wszystkie najlepsze role w sztukach
teatralnych. <Nm. Rollenfresser >

Rolet, a, lm. y szew. narzędzie do robienia kre-
sek na bokach obcasa.

Roleta, y, lm. y zasłona w oknach podnoszona
i opuszczana za pomocą sznurka owiniętego na
błoczk: Podnieść, opuścić, zapuścić, założyć ro-
letę. Albo to ja nie widziałem, jak starsza pan-
na zamyka ś. w pokoju, roletę zapuści, dobywa
szkatułkę i liczy coś? Prus. Zdr. Roletka. <Fr.
roulette >

Roletka, i, lm. i p. Roleta.

[Roliczka, i, lm. i] p. l. Rola.

[Rolina, y, lm. y] licha, nędzna rola: Śnieg ś.
wije po płocinie, a pszeniczka po rolinie. <Od
l. Rola >

[Rolizna, y, lm. y] p. l. Rola.

l. Rólka, i, lm. i p. l. Rola. Troc., L.

2. Rólka, i, lm. i p. 2. Rola: Na ten przed-
pokój trzeba 8 rolek obicia. 2. kółeczko ruchome
na osi obsadzonej w oprawie widelkowej, służące
do przetaczania z miejsca na miejsce przedmiotów,
do których jest przymocowane; wałek podkładany
pod ciężar w tym samym celu, rodzaj błoczka:
Rolki u nóg fotela, fortepjanu. Klamka z rolką.
3. blach. narzędzie do wycinania otworów w śro-
dku toczzonego przedmiotu. 4. intr. narzędzie intro-
ligatorskie w postaci kółka obracającego ś. na osi
w oprawie widelkowej i mającego na swojej szy-
nie wyrzynięty deseń, który należy za pomocą tego
narzędzia wycisnąć na okładce oprawy. 5. mul.
sklepienie sześciociałowej grubości w miejscach nie
wystawionych na wielkie ciśnienie. 6. rzem. blo-
czek na borze, na który obwija ś. struna smyczka
dla werciana dzurzy w metalu, kości. <Nm. Rolle,
Röllehen >

Rolmaszyna, y, lm. y garb. p. Magiel. <Nm. Roll-
maschine >

Rolnica, y, lm. e l. bot. (sherardia) ros. z roz-
dziny marzanowatych. 2. zool. (agrotis) owad lus-
koskrzydły ze skłupienia nocnicówek. R. pszeni-
cówka (a. tritici). R. zbożówka (a. segetum).
<Od Rolnik >

Rolnictwo, a, btm. zajęcie rolnika, gospodarstwo
rolne, przemysł rolniczy, ziemiaństwo, agronomia:
R. jest znajomość przywztoitej roli uprawy. Kluk.
R. położyło koniec pierwotnemu barbarzyństwu.
Trudnić ś. rolnictwem. R. postępowe. R. inten-
sywne. <Od Rolnik >

Rolniczek, *czka*, lm. *czkowie* l. p. **Rolnik**. 2. *biedny rolnik, kmiotek, chłopek, oracz*: Dziwuje ś. R. (*arator*), gdy ś. w jarzmie woły chodząc walą i kładą na ziemi w bródz poły. Zebr.

× **Rolniczenie**, a, blm., *czynność cz. Rolniczyć*. **Rolniczka**, i, lm. i *żona rolnika*. Słup.

Rolniczo - p. Rolniczy.

Rolniczo przys. od **Rolniczy**.

Rolniczość, i, blm. rz. od **Rolniczy**.

Rolniczy *tyczący ś. rolnika a. rolnictwa, ziemiański, agronomiczny; kmiecy*: Lud, naród, kraj R. Ludność rolnicza. Stan, przemysł R. Narzędzia, maszyny rolnicze. Instytut R. Akademia, gazeta, szkoła rolnicza. Naród rolniczo-pasterski. Tygodnik rolniczo-przemysłowy. Naród serbski pod skrzydłami Rosji zakładał kolonie rolniczo-wojskowe pod nazwą Nowej Serbji. Jeź. <Od Rolnik>

× **Rolniczyć**, y, ył *być rolnikiem, zajmować ś. rolnictwem*. Sł. wil. <Od Rolnik>

Rolnik, a, lm. *cy* l. a. [**Rolak**] *ten, co ś. zajmuje uprawą roli, gospodarz rolny, ziemianin, kmieć*: Rolnicy nasi jedni mają znaczne gospodarstwo, jak to sołtysi, okupnicy, kmiecie; drudzy mają połowę mniejsze, jak to półrolnicy, zagrodnicy; inni ledwie mają jakie, jak chałupnicy i komornicy. Świt. Rolnikiem może być i szlachcic i Żyd i mieszczanin, nie stając ś. przez to chłopem. Kras. A. Niech, uprawiając zagony, słucha was (ptaszków) R. znuzony. Kras. Idą w pole rolnicy. Dm. Szczęśliwi, gdyby znali dobro swe rolnicy. Dm. Rzuca R. pług i rolę. Niem. Rycerz to niewielki, ojezyźnie ubliża, który nad stan wszelki rolnika poniża. Brodz. Postawił dziedzica narówni z osiadłymi rolnikami i nierolnikami. Spas. Pracowity R. i na przednówku ma zboże, próżniakiowi brak go i w jesieni. 2. bot. p. **Zeniszek**. Zdr. **Rolniczek**. <Od Rolny>

Rolny przym. od **Rola**, *rolniczy, ziemiański; kmiecy*: Rolne gospodarstwo. Warg. Prawo rolne. Rolne naczynie, narzędzie. Adam Midura R. Paw. (=mający rolę). Kureza ś. leniwe woły, ciągnąc z wysiłkiem ociężały pług, za którym włóczy ś. sehyłona, nędzna postać: R. pan. Ork. Iniejącywa w dziedzinie rolno-gospodarczej. <Od l. Rola>

Roloch, a, lm. *y* ręk. *wałczek do walkowania skóry przykrojanej w ogólnych konturach na rękawiczkę i złożonej we dwoje*. <?Nm. Röllchen>

× **Roloporca**, y, lm. *y* *ten, co porze pługiem rolę, oracz*: Wól R. Otw. <Rola + * Porca, od Próe>

× **Rolos**, u, lm. *y* *zasłona na okno, firanka*. Sł. wil. <Nm. Rouleaus>

× **Rolosprawny** *uprawiający rolę*: Wyzabijała z kmiotkami rolosprawne cielece, *ruricolae boves*. Zebr. <Rola + Sprawny>

Rolować, *uje, ował* l. *blach*: R. *blachę = związać w rolę, w rolki, runda w a. 2. garb. p. Maglować*. 3. intr. *odhijać desek na okładce za pomocą rolki*. 4. *piern. walcować (świecice woskowe)* 5. *powr. związać w krąg taśmę*. 6. *zeg. zglądać czopty osi u kółek w werku zegarka*. <Nm. rollen>

Rolowanie, a, blm., *czynność cz. Rolować*.

Rolownia, i, lm. *e* *oddział garbarni, w którym ś. skóry rolują, maglują*. <Od Rolować>

Rolownik, a l. lm. i *garb. p. Ugniatacz*. 2. lm. *cy* *zł. złodziej kradnący w dzień, złodziej dzienny*. <Od * Rolowny, od Rolować>

Rolszlos, u, lm. *y* *zamek z rolką zamiast klamki*. <Nm. Rollschloss>

[**Rolwaga**, i, lm. i] *wóz meblowy kryty*. <Nm. Röllwagen>

[**Roldy**] p. **Holdy**: <Krzyk>

1. [**Rom**] w. *wolanie na konia, aby ś. w stajni obrócić*. <Z Nm. herum>

2. [**Rom**] p. **Romta**.

× **Romaicki** *nowogrecki; napisany w języku nowogreckim*: Język R. Utwór R. × **Po romaicku** przys. *w języku romaickim, po nowogrecku*. Sł. wil. <Ngr. romaikos>

† **Romak**, a, lm. *i*, † **Hromak**, † **Ochromak** *koń tatarski, rumak*. Biel. M. <Tur. argamak, argymak; p. Rumak>

Roman, u, lm. *y* l. × R. p. **Romans**: *Zmyślone historie, co ś. romanami nazywają*. Lubom. 2. bot. p. **Wilczomlec**. <Fr. roman>

Romana, y, blm. druk. *piśmo mniejsze od kanonu*. Mag. <Łć. romana, z. od romanus>

Romanca, y, lm. *e*, × **Romans** *utwór poezji liryczno-opisowej, właściwy przeważnie ludom romańskim, różniący ś. od ballady mniejszą dramatycznością, przewagą pierwiastku lirycznego, treścią lekką, pogodniejszą, czułą*. <Nm. Romanze>

Romancowit, u, lm. *y* min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy granatu*.

Romanek, nku, lm. *nki* bot. p. **Wilczomlec**. <Od Roman>

Romaneska, i, blm. *dawny taniec włoski z wieku XVI*. <Włos. romanesca>

Romanika, i, lm. *i* *balustrada w kościele przed wielkim ołtarzem*: Prezbiterjum oddzielone zostało od reszty kościoła romaniką bogatą, rzeźbiorną wypukło à jour, w stylu odrodzenia. Rol. <? Włos. romanica>

Romanista, y, lm. *ści* *znawca języka, literatury, prawa i starożytności rzymskich*: Giermaniści i romanisci. <Od Łć. romanus>

Romanistycznie przys. od **Romanistyczny**.

Romanistyczny przym. od **Romanista**: Reprezentanci dawnego kierunku ścisłe romanistycznego. Wszyscy juryści są zbyt jednostronnie na romanistycznych wzorach wykształceni. Górs. A.

Romanizacja, i, blm. p. **Romanizowanie**.

Romanizm, u, blm. *humanizm, zamiłowanie klasycyzmu* <Nm. Romanismus, od Łć. romanus>

Romanizować, *uje, ował* *zamieniać na rzymskie*: Obecni uczeni rumuńscy w swym szowinizmie, daleką nawet przeszłość ich kraju romanizującym, jakby ś. ociągali z ogłaszaniem zabytków słowiańskich. Jabł. A. <Fr. * romaniser, od Łć. romanus>

Romanizowanie, a, blm., **Romanizacja** *czynność cz. Romanizować*.

† **Romanja**, i, blm. *wino przednie greckie z okolicy miasta Napoli di Romania na półwyspie Morei; wogóle wina południowe, słodkie i mocne, wino romańskie*.

Romanowe ziele bot. p. **Wilczomlec**.

Romans, u, lm. *e*, [**Morans**] l. *powieść, utwór beletrystyczny, przedstawiający życie ludzkie w najrozmaitszych jego objawach, którego osnową bywa zwykle miłość dwojga ludzi*: Dobre są i romanse, które bawiąc nauczają; ale niewiele mamy *Doświadczeńskich i Podstolich*. Gol. O, fatalne romanse, romanse niestety, wyście nam pokazywały młodzież i kobiety! Zabł. W nowych miłosnych romanсах, gdy ś. rycerze, pożenią, kończy trubadur piosenkę. Mick. Prosta pieśń... o! w romanсах znajdziesz lepszych wiele. Mick. Pozwoliła mu karmić ś. samemi tylko romanсами. Korz. 2. × R. p. **Romanca**: *Ballady i romanse Miekiewicza*. 3. w. lm. *romansowanie, amory, miłość*.

ki: Chodzi tam tylko na romanse. Romanse mu w głowie. Wybij sobie romanse z głowy. Przen.: *balamuctwo, zawracanie głowy, bzdurstwo, gadanina, głupstwo*: Masz rozum, Julciu, bo to romanse wszystko, te uczucia szlachetności i t. d. to romanse przedewszystkim interesa! Krasz. 4. *miłośćka, stosunek miłosny, intryga miłosna*: Mieć, prowadzić R. z kobietą. Wdać ś. w romanse. Zawiązać z kim R. I tak ś. zaczął prędko R. klecić, że chciałem do niej przez kaskadę lecieć. Słów. Miał z nią gruby R. Czemu nasz R. tak ś. nie zakończył? Mick. 5. muz. *andante instrumentalne w stylu uczuciowym*. Zdr. **Romansik, Romansiczek**. <Fr. romance>

Romansiczek, czka, lm. czki p. **Romans**: Ty miałas R. niezgrabnie poprowadzony z Lambertem. Krasz.

Romansidło, a, lm. a *nędnny romans, romans lichej wartości, źle napisany*. <Od Romans>

Romansik, u, lm. i l. p. **Romans**. 2. żart. *kupier, kuperek ptasowa a. drobiu upieczonego*.

Romansista, y, lm. ści p. **Romansopisarz**: Wielu utrzymuje, że dawne rycerstwo bajecznych romansistów było wymysłem. Niem. Według popolitego romansistów zdania, już tam miłość znajdować ś. nie zwykła, gdzie żadnego odmówienia obawiać ś. nie można. L. <Od Romans>

Romansistka, i, lm. i forma ż. od **Romansista**, *romansopisarka*.

Romansopisarka, i, lm. i forma ż. od **Romansopisarz**, *romansistka*.

Romansopisarski przym. od **Romansopisarz**: Talent R.

Romansopisarstwo, a, blm. i. *zajęcie, specjalność romansopisarza*. 2. zb. *dział romansów, ogół romansów w piśmiennictwie*: R. polskie. <Od Romansopisarz>

Romansopisarz, a, lm. e, **Romansista** *pisarz romansów, autor romansów*: Anegdutki historyczne wrażają ś. łatwo w fantazję i pamięć malarza, rzeźbiarza, retera i romansopisarza. Kraus. <Romans + Pisarz>

Romansować, uje, ował i, *rozmawiać w sposób właściwy zakochanym, gruchać sobie, szczebiotać miłośnie*: Korzystając z nieuwagi towarzystwa, młodzi romansowali z sobą na ustroniu. Przen.: Ja nie romansuję ze swojemi ludźmi; każdy z nich musi pełnić swą powinność, czy chce, czy nie chce. Sienk. (= *nie żartuję, nie ceremonijuję ś., nie robię ceregielów, nie paradowuję, nie bawię ś.*). 2. z kim = *mieć z kim stosunek miłosny, prowadzić romans; oddawać ś. miłośkom; gachować*: Twój syn romansuje z tą panią. R. z mężatką. Ten lek-koduch tyłkoby romansował z dziewczętami. <Od Romans>

Romansowanie, a, blm., czynność cz. **Romansować**.

Romansowo przys. od **Romansowy**: Patrzy na nią R.

Romansowość, i, blm. rz. od **Romansowy**.

Romansowy przym. od **Romans**, *miłosny, erotyczny*: Miłość romansowa. L. (= o której czyta ś. tylko w romansach). Człowiek R. (= *skłonny do romansów, kochliwy*). Serec romansowe. Oczy romansowe. Tomy możnaby spisać o tych rozlicznych komplikacjach romansowo-salonowych intryg. Jez. <Od Romans>

Romansożerstwo, a, blm. *pochlanianie = namiętne czytanie romansów*. R. ludu. Cieszk. <Romans + Żerstwo, od Żreć>

[**Romansnica**, y, lm. e, **Moransnica**] *dziewczyna, kobieta skłonna do romansów, kobieta romansowa*.

< Od * Romansnik, od * Romansny, od Romans >

Romantyczka, i, lm. i l. forma ż. od **Romantyk**. 2. *marzycielka, idealistka*: Stara R.

Romantycznie przys. od **Romantyczny**.

Romantyczność, i, blm. rz. od **Romantyczny**; **Romantyzm, Romantyka**: R., ballada Mickiewicza. O klasyczności i romantyczności. Brodz.

Romantyczny i. przym. od **Romantyk** a. od **Romantyzm**: Okres R. w literaturze. Pisać w duchu romantycznym. Utwór R. (= *nacechowany uczuciem, fantazją, wiarą, swojskością; w którym treść gra większą rolę, niż forma*). Poezja, szkoła romantyczna. 2. *pelen poezji, uroczy, malowniczy, pobudzający do marzeń*: Romantyczna dolina Ojcowa. Noc romantyczna. Góry romantyczne. R. widok. 3. *przejęty duchem romantyzmu, skłonny do marzeń, marzycielski*: Poczęła wpaść w R. nastrój. Sienk. 4. *nieprawdopodobny, niezwykły, fantastyczny, wymarzony*: Że go pochodzenie i nazwisko piekło, zrobił sobie jakąś romantyczną historję swego rodu. Krasz. Przygody romantyczne. 5. muz. *pelen uczucia i fantazji*. <Od Romantyk>

Romantyk, a, lm. cy, **Romantysta** *autor piszący w duchu romantycznym, zwolennik romantyzmu*: Klasycy i romantycy. 2. *marzyciel, fantast*. <Nm. Romantiker, Fr. romantique>

Romantyka, i, blm. p. **Romantyczność**.

Romantysta, y, lm. ści p. **Romantyk**: Romantyci. Śniad.

Romantyzm, u, blm. p. **Romantyczność**.

Romański i. *pochodzący od rzymskiego*: Szepczy: słowiański, R., giermański. Ludy romańskie. Języki romańskie = *języki biorące swój początek z łaciny, jak: francuski, włoski, hiszpański i t. d.* 2. Styl R. w architekturze, zwłaszcza kościelnej styl odznaczający ś. *połkolistemi łukami, filarami złożonemi z kolumn wysokich i cienkich, kopułą osmioboczną, ornamentacją przeważnie prostolinijną, przeplatana wyobrażeniami bajecznych zwierząt, potwornych twarzy ludzkich, niebrywałych kwiatów i liści*. 3. Wino romańskie p. **Romanja**: Ojciec piwniczy przyjął piwo, miód i tak zwane romańskie wino. Krasz. 4. muz.: Struny romańskie = *rzymskie i neapolitańskie, wyrabiane z wnętrzości gienzy lub dzikich kotów*. <Fr. roman, Łć. romanus>

× **Romanzer**, a, lm. *owie pieśniarz, śpiewak*: W lek-kim powietrzu brzmi pieśń romanzera. Radz. <Hp. romancero>

× **Romanzero**, nieod. *zbiór pieśni*: Żywiół pogański, jak go poetyzował w swyn R. Mickiewicz. <Hp. romancero>

Romańszczyzna, y, blm. *wszystko, co jest romańskie: język, styl, literatura, zwyczaj, obyczaj ludów romańskich*: Jesteśmy świadkami narodzin stylów oryginalnych, które potomkom naszym wydawać ś. będą wykwitem sztuki, jak nam go-tyk, doryk lub R. Badaez romańszczyzny. <Od Romański>

[**Romatus**, u, blm.] = lek. **Gościec**. <Z Reumatyzm>

× **Romantyczka**, i, lm. i forma ż. od **Romantyk**, *reumatyczka*.

× **Romantyczny** przym. od **Romantyk**, *reumatyczny*.

× **Romantyk**, a, lm. cy *reumatyk*.

[**Romatys**, u, blm.] *reumatyzm* (p. **Gościec**)

<Z Reumatyzm>

[**Romatyz**, u, blm.] *reumatyzm* (p. **Gościec**).

<Z Reumatyzm>

× **Romatyzm**, u, blm. p. **Gościec**. <Z Reumatyzm>

Romb, u, lm. y, **Rombus**, † **Czwartak** mat. *kwadrat ukośny, równoległobok mający wszystkie boki równej długości*. <Łć. rhombus, z Gr.>

[**Rombarbar**, u, blm.] p. **Rumbarbarum**.

[**Rombarbarowy**] p. **Rabarbarowy**.

× **Romboeder**, dru, lm. dry mat. p. **Romboedr**. **Romboedr**, u, lm. y, × **Romboeder** mat. *wielościąg ograniczony sześciu rombami*. <Fr. rhomboëdre, z Łć., z Gr.>

Romboedryczny przym. od **Romboedr**, *mający postać romboedru*: Prawie romboedryczna tarczka łusek szyszki sosnowej. Min.: Układ R. p. **Heksagonalny**.

Romboid, u, lm. y, † **Czwartaczek** mat. *równoległobok, w którym boki przyległe są nierównej długości, a kąty nie proste*. <Fr. rhomboïde, z Łć., z Gr.>

Romboidalny mat. *mający postać romboidu, równoległoboczny*. <Od Romboid>

Rombowy przym. od **Romb**. Min. (w krystalografiji): Kryształ R. Mineral ten krystalizuje ś. w układzie rombowym (= *różnoosiowym, ukośniczym*). Czworosięca, dodekaedr, dwunastościan R. Przekrój R. feldspatu. <Od Romb>

Rombus, a, lm. y p. **Romb**.

Romeit, u, lm. y min. *minerał z gromady salewoców, z rzędu antymonianów, $Ca_2 Sb_2 O_8$* .

× **Romionek**, nku, lm. nki p. **Rumianek**: R. ziele. Bobr. Rzymski R. Bobr.

[**Romny**] p. **Równy**.

[**Romolenie**, a, blm.] czynność cz. **Romolić**.

[**Romolić**, i, II] (o deszczu) *mżyć*.

Romot, u, blm., **Rumot**, [**Rąmot**] *stuk, łoskot, hałas*: Robić R. przesuwaniem mebli. <Łć. rumor, z podprowadzeniem pod Łoskot i t. p.>

Romotać, cze, tał. **Rumotać**, [**Popotać**] *robić romot, łomotać, kołotać, stukać, hałasować*: R., rumor robić, bić we drzwi, deski przerzucać, hałasować.

Romotanie, a, blm., czynność cz. **Romotać**.

Rompa, y, lm. y zdń. *część kafla*: rodzaj ramki, na której przymocowany jest blat kafla. <?Nm. Rumpf>

[**Romta**; **Romtada**; **Romtadjada**; **Romta romtada**, **Romta radia**, **Romta rady**, **Romta romtata**, **Romta**, **Romtadana**, **Romtada rady**; **Romtada romtada**, na **romtadzie** kościół; **Romtadrata**, **Romtata** dia **dana**, **Rom tom dada**, **Romta dy tydy ra**, **Romtarada**, **Romtiridera**] przysławie. <Okrzyk.>

[**Romtada**] p. **Romta**.

[**Romtadana**] p. **Romta**.

[**Romtadjada**] p. **Romta**.

[**Romtadrada**] nieod. I. *warchol, krzykacz, gaduła nibyto liberalny*. 2. p. **Romta**.

[**Romta**] p. **Romta**.

[**Romtarada**] p. **Romta**.

[**Romtata**] p. **Romta**.

[**Romtiridera**] p. **Romta**.

† **Ron**, u, lm. y p. **Ronienie**: Czci Portugalczyk romem płaczu swego straszego Albukierka. Przyb. <RON>

[**Rona**, y, lm. y] *sztuka drzewa*.

[**Roncetel**, tła, lm. tle] *kwit*. <?Nm. Randzettel>

Rond, u, lm. y l. a. **Ront**, **Rund**, **Runt** *nocna straż wojskowa obchodząca a. objeżdżająca miasto, patrol wojskowy; żołnierze składający taką straż*. 2. × R. p. **Rondo**. St. wil. 3. muz. *cała nuta, która*

jedna idzie na taki czterocięciowy. <Fr. ronde, Nm. Runde>

× **Ronda**, y, blm. p. **Rondo**. <Fr. ronde>

Rondel I. dla, lm. *dje nacynie kuchenne, zwykle miedziane, o ścianach równych, prostopadłych do dna, z długą rączką prostą*: R., nacynie miedziane z rączką, w kuchni używane, które powinno być dobrze ubielone, ponieważ potrawa, gdy długo w rondlu stoi, zaraz miedzią przechodzi. L. Nie zjecie czego? czyja będzie wola, przystap ku temu rondlowi. Kniaź. Garnki drutowa! rondle pobiełać! Na patrona z trybunału, co mileżkiem wypróżniał R., zadzwonił kieską. Mick. 2. a, lm. e, × **Rondela** *baszjon okrągły, rodzaj baszty okrągłej, wewnątrz pustej*: R. krakowski. Pościągalem wszystkie szyldwachy z rondelów. Ocho. Na widok baszt i rondeli fortecznych, zdobiących szczyty skał, wielka otucha wstąpiła im zaraz w serca. Sienk. Klasztor Karmelitów zrujnowany, a na miejscu jego wznosił ś. R. armatni, ostrzelający most nowy. Rol. Zdr. **Rondelek**, × **Rondlik**. <Fr. rondelle>

Rondela, i, lm. e I. × R. p. **Rondel**: Z tej strony, która na staw wychodziła, dwie rondele po rogach. Krasz. 2. † R. p. **Rodela**. Troc. <Fr. rondelle>

Rondelek, lka, lm. lki p. **Rondel**: Upitrasieć eo w rondelku.

× **Rondlik**, a, lm. i p. **Rondel**. L.

Rondo, a, lm. a I. *szeroki brzeg kapelusza naokoło jego główki*. kania 2. a. × **Ronda** = a) *pismo okrągłe prostopadłe, francuskie*: Pisać rondem. b) *druk, czcionki, druk naśladujący takie pismo*. 3. × R. *koło w tańcu*. 4. *trzymastowerszowy utwór poezji lirycznej, mający tylko dwa rymy*. 5. *muz. forma, w której pierwszy temat powraca 3, 4, 5 i t. d. razy (więcej niż dwa) i przerywany jest innymi tematami*. <Fr. rondeau>

× **Rondolet**, u, lm. y *bandolet z gardzielem lejkowatym*. <Fr. rondelet>

× **Rondować**, uje, ował *blach. blachę okrągłą zgiętą wyrównać, aby była zupełnie okrągłą*. Mag. <Od Rond, Rondo>

× **Rondowanie**, a, blm., czynność cz. **Rondować**.

† **Rongifer**, a, lm. y p. I. **Ren**: Rangifer abo R., po polsku ronifer. Chm. B.

Ronić, i, II, × **Uroniać**, × **Uraniać** I. *upuszcząć co z siebie, tracić, utracić, gubić*: Ptak roni, pierze mu pada. Troc. Koń roni, zęby mu padają. Troc. Jeleń roni. Troc. (= *rogi zrzuca, rogi mu spadają*). Wąż roni (Troc) a. roni ś. L. (= *lini ś. traci skórę, obłazi ze skóry*). Róża przedko roni kwiat swój. Nar. Już w piersi czyste uderzają dłonią, już włosy na wiatr wytargnione ronią. Zim. W zawody konie wypuszczają, ze wszystkiej siły je zacinają; chyłąc ś. nazbyt, woźniki swe ronią. potem zronione własnym lotem gonią. Ustrz. (= *spadają z nich, zlatują*). Ronieby łaniej łyzy, niżli mówić. Troc. Próżno słowa twoje ronisz. L. Zaniechanie wiele pięknych rzeczy roni. Szymon. Uchodzi zima, ziemia śniegi roni. Nar. Łakomy człowiek i chwytą i roni, lejąc w ten przetak, wnet woda wycieknie. L. O unją zdrowie swoje i krew ronili. Smotr. (= *nie szczędzili jej, przelewali ją*). Pieści córkę, pielęgnuje, nad nią serce roni. Kniaź. Kto umie zbierać, a nigdy nie roni, każdy mu ś. skłoni. Tremb. Będziemy śpiewać, dumać i łyzy R. Mick. Pan Zagłoba, stojąc z kullem obok niego, przytupywał i ronił płyn na podłogę. Sienk. Łkała, nie roniąc łyzy. Żer. [Deszyk roni (= *drobny pada*)]

Pfasecek leci, skrzydełkiem roni. Żonę serdecznie kochał, nad dziatkami duch ronik. 2. poł. wydawać na świat płód niedojrzały; (u zwierząt) zrzucać (abortare). R. s. I. [R. s.] gubić s. 2. Wąż s. roni = lini s. L. (=zrzuca skórę, oblati ze skóry, traci skórę). <RON>

Ronienie, a, blm., †Ron czynność cz. **Ronić**. **Ronienie się**, a s., blm., czynność cz. **Ronić s.** †**Ronifer**, a, lm. y p. I. Ren: Rangifer albo rongifer, po polsku R. Chm. B.

†**Roniferowy** przym. od **Ronifer**, **roniferowy**.
[**Ronko**, a, lm. a] **gronko**. <(G)ronko>

Ront, u, lm. y p. **Rond**: R. zwiędza warty. Gemb. Trzeba nam było młynkować kątem, chcąc s. wybiegać przed czujnym rontem. Zabł. Nocowłóckich przestrzegam, że teraz po nocy chodzą ronty. L. <Fr. ronde, Nm. Runde>

[**Roń**, u, blm.] **majeranek**.

× **Roob**, u, blm. p. **Rob**.

[**Rop**, a, lm. y] = **Rap**. Pc. <Nm. Raap>

Ropa, y, blm. I. patol. **wydzielina owrzodzenia a. rany, materja, × otok** (pus): R. szczera (pus bonum et laudabile), żółta i gęsta, wydzielająca s. z owrzodzeń lub ran, skłonnych do zagojenia s. R. posokowata, posoczysta (pus saniosum, ichorosum) rzadka, brudno zabarwiona, cuchnąca. R. błękitna (pus coeruleum) wskutek obecności w niej prątków błękitnych (bacterium pyocyaneum). Plastr ropę ciągnie, wyciska. Troc. Rana ropa ciecze, ropę wypuszcza. Troc. 2. *il czarny, gęsty, lśniący, smoła żydowska* (bitumen): Cieplice te mają w sobie siarkę albo hałun; drugie klej albo ropę, jako ją nazywają ci, którzy za Drohobyczą kopią tę ropę. Syk. Słone wody gorzkiego smaku nabywają z kleju a. ropy jeziora. Syk. 3. [R.] *woda solona przygotowana do kwaszenia ogórków*. 4. [R.] *para wodna*. 5. a. **Ropianka** [Kłpiączka, **Porkura**] chem. *olej skalny, petroleum, nafta surowa tak jak s. znajduje w ziemi*. Zgr. × **Ropisko** × **Ropsko**. <ROP>

Ropawo przys. od **Ropawy**.

× **Ropawy** I. **ropiejący**: Wrzód R. 2. p. **Ropiasty**. <Od Ropa>

Ropianka, i, blm. p. **Ropa**: Rewir zachodni ma źródła ropianki, nieraz wysoko położone. Tet. <Od *Ropiany, od Ropa>

Ropiasto przys. od **Ropiasty**. Troc.

Ropiasty, **Ropisty**, × **Ropawy** I. **do ropy podobny, mający w sobie przymieszki ropy, × otokowy**. 2. **pelen ropy** (puriformis, purulentus). <Od Ropa>

Ropiący im. od **Ropić**; **wywołujący ropienie**. <Od Ropić>

Ropić, i, il **wywoływać ropienie**. R. s. I. a. **Ropieć** **wydzielać z siebie ropę, jątrzyć s.** 2. [R. s.] = a) **zachodzić parą, pocić s.**: Okna ropią s. b) a. [**Ropować s.**] **parować**: Woda wrząca ropi s. <Od Ropa>

Ropieć, eje, ał I. p. **Ropić**. 2. **zamieniać s. w ropę**.

Ropienie, a, blm., **Ropienie s.** **wydzielanie ropy, jątrzenie s.** (suppuratio, pyosis). R. następowe. R. nerki (pyonephrosis), oka (pyophthalmia), stawu (pyarthrosis).

Ropienie się, a s., blm. p. **Ropienie**.

Ropień, pnia, lm. pnie, × **Ropnia** patol. **nagromaczenie s. ropy ograniczone w tkankach**, † **bolączka**, † **bolak**, [wrzedzienia, wrzód], † **absces** (abscessus, apostema). R. dwukomorowy. R. dziąsła (parulis). R. gorący (abscessus calidus). R. grudki chłonnej (a. follicularis). R. kałowy (a. stercoralis). R. opadowy, opusto-

wy, × **ściekowy**, × **spustowy** (a. congestivus). R. **pozagardłowy** (a. retropharyngealis). R. **przerzutowy** (a. metastaticus). R. **zimny** (a. frigidus). <Od Ropa>

× **Ropisko**, a, lm. a p. **Ropa**.

Ropisto przys. od **Ropisty**.

× **Ropistość**, i, blm. rz. od **Ropisty**, **obfitość ropy, ciągle jej wydzielanie**.

Ropisty p. **Ropiasty**. <Od Ropa>

× **Ropiwość**, i, blm. patol. **skłonność do ropienia** (diathesis purulenta). <Od *Ropiwy, od Ropić>

× **Ropnia**, i, lm. e p. **Ropień**: **Bakterje cholery kurzej**, ropni, tężca. Jent.

Ropniak, a, lm. i patol. **zebranie s. ropy w jamie ciała, otok** (empyema). R. **jajowodu** (pyosalpinx), **komórki przedniej oka** (hypopyon), **macicy**, × **otok w macicy** (pyometra), **moszny**, × **bolak moszen** (empyocele), **opłucny, otok w piersi** (pyothorax), **opłucny z odumą** (pyopneumothorax), **osierdzia** (pyopericardium), **pochwy** (pyocolpus). <Od Ropień>

Ropnica, y, blm. patol. **zakażenie ropne krwi**, **ropokrew** (pyaemia). <Od Ropnik>

Ropnicoposocznica, y, blm. patol. **zakażenie krwi ropą i posoką** (pyosepticaemia). <Ropnica + Posocznica>

× **Ropnik**, a, blm. chem. **rodzaj nuklealbuminy** (pyinum). <Od Ropny>

Ropniowy przym. od **Ropień** (apostematosus).

Ropny, **Ropowy** przym. od **Ropa**. Patol.: **Lasecznik R. p. Lasecznik**. **Czopek R.** (w czyraku) **rdzeń**. **Jama ropna** (vomica), **moczenie ropne** (pyuria). **Przetoka ropna**, **fistula** (fistula). <Od Ropa>

Ropociąg, u, lm. i chir. **narzędzie do wyciągnięcia ropy z jam ciała a. ropni** (pyuleum). <Ropa + Ciąg>

Ropodajność, i, blm. rz. od **Ropodajny**.

Ropodajny, **Roponośny** **wydający z siebie ropę dostarczający ropy**. Geol.: **Warstwy ropodajne**. <Ropa + *Dajny, od Dać>

! **Ropokrew, krwi**, blm. patol. p. **Ropnica**. <Ropa + Krew>

[**Ropolenie się**, a s., blm.] **czynność cz. Ropolić s.**

[**Ropolić się**, i s., il s.] **kręcić s., ruszać s.**

Ropomocz, u, blm. patol. **wydzielanie s. ropy z moczem** (pyuria). <Ropa + Mocz>

Roponercze, a, blm. patol. **zropienie nerki** (pyonephros). <Ropa + *Nercze, od Nerka>

Roponośny geol. p. **Ropodajny**, <Ropa + Nośny>

Roporodny, **Ropotwórczy** patol. **wytwarzający ropę, wywołujący ropienie** (pyogenicus). × **Lasecznik R. p. Lasecznik**. <Ropa + Rodny>

Ropotać, cze, tał p. **Ropotać**.

Ropotanie, a, blm. **czynność cz. Ropotać**.

Ropotok, u, lm. i patol. **plynięcie ropy obite** (pyorrhoea). R. **powieczny**, **powiekowy** (blepharopyorrhoea), **uszny**, **uszowy**, **uchoowy** (otopyorrhoea). <Ropa + Tok>

Ropotwórczy p. **Roporodny**: **Lasecznik R. Apt.** **Środki ropotwórcze** (remedia suppurantia). Patol.: **Drobnoustroje ropotwórcze** (micrococcus pyogenes). <Ropa + Twórczy>

[**Ropować się**, uje s., ował s.] p. **Ropiół**. <Od Ropa>

[**Ropowanie się**, a s., blm.] **czynność cz. Ropować s.**

Ropowica, y, lm. e patol. **zapalenie ropne tkanki łącznej** **połskórnej**, **Iflegmona**, † **przymiot**

ogniasty (phlegmone). R. gardła (angina phlegmonosa). R. gazorodna (emphysema phlegmonosum s. phlegmone emphysematica). R. pod zuchwą, i podzuchwowa (cyananhe sublingualis). R. twarda, drewnowata (phl. lignosa s. dura). R. żółładka (gastritis phlegmonosa). <Od Ropa>

Ropowiczy patol. przym. od Ropowica (phlegmonosus).

× Ropowietrzny z ropy i powietrza powstały. Patol.: × Otok R. = ropniak opłuczny z odmą (pyopneumothorax). < Ropa + Wietrzny >

! Ropowy p. Ropny.

[R. pówna, y, blm.] nazwa toni na jeziorze Ślesińskim, od nazwy ryby r o p. Pe.

× Ropsko, a, lm. a p. Ropa.

Ropucha, y lm. y l. a. [Ropucha, Chropucha] zool. (bufo) zwierzę ziemnowodne bezogonowe, z palcami na wierzchołkach szczytami, bezzębnymi szczękami, skórą brodawkowatą. R. krótkonoga, żółtoproga (b. calamita). R. szara, [żaba krostawa, parchata] (b. vulgaris). R. zielona, płamista (b. viridis s. variabilis). Szantuj ropuchę w sadzie, a mędra w gromadzie. Prz. Odyma ś. jak R. Troc. (= jak półtora nieszczęścia). O ludzku, ropuchy nabrzmiały próżnością! Krasin. Dó kobiety, pog.: Ty stara ropuchol (= wiedzimo, krowo i t. p.). 2. [R.] wesz owiec, purchwa, pejka. 3. łoże żelazne możdzierzowe. Jak. J. Zdr. Ropuszka. Zgr. Ropuszysko. <Od Ropa; ROP>

Ropuszka, i, lm. i zool. l. p. Ropucha. 2. a. Kunka zwierzę kregowe ziemnowodne, żabowate (bombinator igneus). R. ziemna, Grzebuszka (pelobates fuscus). <Od Ropucha>

Ropuszki przym. od Ropucha: Czart ukryty w barwie czar ś. ropuszej. Przyb.

Ropuszysko, a, lm. a p. Ropucha: Stare, wstrętno R. <Od Ropucha>

Rorajzy, ów, blp., Rurajzy blaeh. obrączki żelazne, któreimi przytwierdzają ś. rynniny do budymku. <Nm. Rohreisen>

Rorancki tyżący ś. rorantystów: Paligonjusza „Rorate coeli“ na pięć głosów przechowuje ś. w księgach roranekich na Wawelu. Wsz. Rzecz o kaplicy roranekiej. Wsz.

Rorantysta, y, lm. ści kość., członek kolegum księży zajmujących ś. nabożeństwem roratowym. Wor.

Roratka, i, lm. i, [Roratnica] świeca dostawiana na ołtarzu specjalnie na roraty. <Od Roraty>

Roratnica, y, lm. e p. Roratka. <Od Roraty>

Roratny, Roratowy przym. od Roraty: Zwiastowanie anielskie do Panny Marji wspominając, roratną mszą śpiewamy. Hrb. <Od Roraty>

Roratowy p. Roratny: Pieśni wszystkie, od roratowych aż do wielkanocnych, z pamięci potrafił. Kon. <Od Roraty>

Roraty, at, blp. l. a. [Roroty] pierwsza msza przed świtem w adwencie, w czasie której pali ś. na ołtarzu i dodatkowa świeca, zwana roratką: U nas w Polsce oznacza ś. advent roratami, to jest mszą przed wschodem słońca odprawianą, w której introit od słowa Rorate zaczyna ś.; podczas tej mszy stawiają siedm świec gorejących na ołtarzu. Kras. Zart.: Na R. wstają pobożni. Trzt. (mówi ś. czasem o szulerach, pijanicach, którzy całą noc nie śpią do świtu. L.). Masz tobie R., czaracie rogaty. Prz. (= masz, djable, kaffar; masz tobie los). 2 × R. advent. Troc. <Od

wyrażenia „Rorate (coeli)“, zaczynającego tę mszę>

[Rordeka, i, lm. i] p. Ordeka. <Nm. Rohrdecke>

Rorflet, u, blm. org. jeden z głosów manualnych organu. <? Nm. Rohrlöte>

Ros - p. Roz -

Rosa, y, blm. l. opar wodny osiadający w postaci kropel w porze letniej wieczorem na roślinach i innych przedmiotach, a wydzielający ś. z pary wodnej zawartej w powietrzu. Punkt rosy = temperatura, przy której para w danej chwili w powietrzu zawarta skropleni ulega. R., owa niewidoma wilgoć, która po zachodzie słońca w ciepłe czasy rośliny znacznymi kroplami okłada. Kluk. Na zaraniu R. z wiatru spuszczonea bywa. Birk R. kroplista. Bardz. Skropeie już pola perlową rosą, o górne zdroje! Mias. R. pada. Kn. B. wiesienna. Troc. R. ranna. Troc. Płodnoczynna-R. Nar. Nim słońce wzejdzie, R. oczy wyje. Prz. (= czekaj, tatka, latka). Leć, pieśni, po rosie! Drobny deszcz piła, rosę zbierała, w majowym słońcu liście kapała. Len. Przen.: Krzaki róż dzikich, czerwona rosą bujnych jagód pokropione. Orzesz. 2. [R.] „kwiat zboża“. 3. zool.: R. miodowa p. Miodowica. Zdr. [Roska, Roseczka, Rosiczka, Rosienka]. <ROS>

[Rosada, y, lm. y] p. Rozsada: Posiawszy nasienie kapuściane, gdy podrosnie R., przesadzisz ją. Kluk. <Z Rozsada>

Rosajda, y, lm. y, Rozsajda tafla szkła ordynarnego w całej wielkości, jak wyszła z huty; R., w hucie szklanej, tafla szkła ordynarnego zielonego, których 120 sztuk idzie na skrzynię. Mag. <? Nm. Rohscheibe>

Rosato przys. od Rosaty.

Rosaty podobny do rosy: Do wina używają eukru rosatego, w aptece przyprawno, dla użyczenia go łagodnym. Trze. <Od Rosa>

Rosbratel, tła, lm. tle p. Rostbef. <Nm. Rostbraten>

[Roseczka, i, lm. i] p. Rosa.

Rosenbank, u, lm. i teatr. lawka sceniczna z wężłowiem, obita płótnem, wypchana sianem lub włoziem i pomalowana na zielono, darnina. <Nm. Rasenbank>

[Rosiana, ej, lm. e] krowa o sierści drobno nakrapianej inną barwą. <Od *Rosiany, od Rosa>

× Rosiata, y, blm. kuch. mleko gęsto nagotowane z jajkami. Troc. <? Lit.>

[Rosiaty] (o maści konia, bydłęcia) pstry. <Od Rosa>

Rosica, y, blm. p. Rosiczka: Nazbierałam już moc ziela: rozechodniku, maszerdonu, macierzanki i rosiecy. Sienk. <Od Rosa>

Rosiczka, i, lm. i l. [R.] p. Rosa. 2. a. Rośnik bot. = a) roś. z rodziny rosiczkowatych (drosera): R. okrągłoliściowa (d. rotundifolia). b) [R., Rosica, Drosiczka, Drosera] naurątek (alchemilla vulgaris). 3. [Żaba R.] = żaba, która ś. daje widzieć po trawnikach i łąkach. <Od Rosa>

Rosiczkowate rośliny bot. (droseraceae) rodziny przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych. <Od Rosiczka>

Rosić, i, il l. padać nakształt rosy; kropić: Rosa rosila. Kon. Niebo rosi. Troc. Twarz łąami rosi. Jabł. Mirtyl wzrok w ojeu utopiony czasem w niebo wznosił i radosnymi łąami piękne lica rosil. Cho. Krwią swoją własną ranne członki

rosi Lubom. Kapłan, trzymając w ręce kropidło, naprzód rosi święconą wodą, ono było. Pot. Do nieba skargi przychodzą z wioski, że spiekłej ziemi deszczyk nie rosi, że święty pasterz Boga nie prosi. Len. [Początek deszcz R.] 2. a [Rosowac] len = po wymoczeniu wystawiać go na działanie rosy i deszczu w celu wyblechowania go. R. ś. 1. × R. ś. padać, kropić jak rosa: Rosi ś. Troc. (= rosa pada). 3. [Len rosi ś. w rzece] = moczy ś., moknie. <Od Rosa>

[Rosierka, i, lm. ij] p. Rosa. <Od Rosa>

† Rosierdzie, a, blm. gniew, zagniewanie, złość: Gospodnie, w Twoim rosierdziu nie karzy mię, ani w gniewie Twoim kaźni mię. Ps. flor. <Zam. * Rozsierdzie, od Rozsierdzie>

[Rosikoń, i, blm.] koniczyna. <Rosie + Koń>

Rosisto przys. od Rosisty.

Rosisty, Rosny, Rosny obfity w rosę, pełen rosy, kropiły: Rosista noc. Groch. Zmrok rosistem kropi cię perlami. Susz. Obłok R. Wuj. Wiatr R. Wuj. Dmą rosistą Zefir wijąc zgoła, z ziemi na wiosnę wyprowadza zioła. Bardz. Po trawie, po rosistej, przy górze rozłożystej. Wójc. Dwie znojne noce rosiste. Sienk. Po szerokich łąkach i rosistych pastwiskach. Psm. R., świeży dzień wiosenny. Psm. <Od Rosa>

[Roska, i, lm. ij] p. Rosa.

[Roskał, u, lm. ej] potop.

Rosława, y, lm. y bot. (elate) ros. z rodziny palm.

× Rosiek, lka, lm. lkwie wyrostek, młodzieniaszek. Troc. <Od Rosły>

Rosłość, i, blm. rz. od Rosły: Hipasz w siłach i rosłości obrzmom równy. Troc.

[Rosług, a, lm. ij] rozora, bródza.

Rosły l. wysoki, słuszny, dorodny, wyniosły: R. nakształt wieży. Przyb. Rosie cedry Libanu. Ryb. Na rosłe góry srogi piorun bije. Bardz. Drzwi bardzo niziuchne, że ś. musi bardzo nachylić, kto tam R. wehodzi. Paszk. Człowiek, wół R. Troc. Rosłym czynić. Troc. (= pozwalając wyrosnąć, zapewnić wzrost). Kto u nas był R., tego brał do służby. Rzew. Byłem już sobie rosłe pachole, runiał mi wąsik na krasnej twarzy. Syrok. 2. † R. dorosły, duży, starszy, dojrzały: Wszysejmy teraz posli (= poszli) za światem: mali i rośli. Kochan. W młodych i rosłych leciach. Glicz. Małemu rosłego pachotka żarty nie służą. Skar. <Od Rosnąć>

× Rosmak, a, lm. i p. Rosomak: Soból lub R. moje barki jeży. Mick.

Rosnąć, rośnie a. † roście, rósł, Rość l. (= a) rozwijając ś. z biegiem życia, rozrastając ś., powiększając ś.: Jeżeli zwierz przez pokarm odbiera więcej nowych części, niż utracza, wtedy rośnie; lecz wielkie podobieństwo, iż rośnienie nie czyni nowych części, tylko rozszerza te, które już są. Kluk. Dobrześlawił Pan Bóg Adamowi i Hewle, mówiąc: rościecie a rozmnażajcie ś. Mrow. Drzewo, człowiek rośnie. Troc. Złoto, kamienie w grotach rosną. Troc. Dzieciak rośnie jak na drożdżach, w oczach rośnie. Piotr rośnie, Jan urósł, a ja nie urosnę? Kras. Rośnij, kwiecie, wysoko, jak pan leży głęboko. Mick. b) wyrastać, wychodzić z gruntu, porastać, wschodzić: Trawa jakoś nie rośnie. Już dzieku włośy rosną. Zęby rosną (= wyrzynają ś., wykluwają ś.). Rośnie mu dzikie mięso, narósł. Przen.: R. z czego = urastać, pochodzić, wynikać, powstawać, robić ś., tworzyć ś., uszczyniać ś., płynąć, wypływać: Z małych rzeczy wielkie rosną. Opal. Z głupstwa wszelkie nieprawości rosną. Górn. Nie mniemaj, gdzie cię o-

gień popali, woda potopi, na polu zginie, w oborze pozdycha, aby tobie skąd rosnę, jeno z prawdziwych dekretów Pana twego. Rej. To stąd roście. Troc. c) przyjąwszy ś. w gruncie, żyć, być, znajdować ś. gdzie: Ziółka te tylko, które u nas rosną, będą wypisywał. Urzęd. Rosnące płoty i ogrodzenia z witwiny. L. (= żywe). Najlepsze wino w Węgrzech roście. Troc. Widziałem w botanicznym wileńskim ogrodzie owe sławione drzewa, rosnące na Wschodzie i na Południu. Mick. Coś robił? (Grabku) — Rosłem. Słow. Rosła kalina z liściem szerokim, nad modrym w gaju rosła potokiem. Len. 2. podnosić ś., iść w górę, wzdymać ś.: Ciasto zaczynione począyna ruszać i rość. Syr. Ta miłość jak ciasto na drożdżach rośnie. L. Przen.: przybywać, przyrastać, wzrastać, narastać, pomnażać ś., powiększać ś., zwiększać ś., postępować, wzmagać ś., potęgować ś., potężnić: Rosną pieniądze, frasunku przybywa. Li. Światłość słoneczna, gdy słońce wschodzi, pomału rośnie. Skar. Rośnie mi mięso suche i łykowane w gębie (= po nim żucia nie zmniejsza ś., nie ubywa go; zdaje ś., że go przybywa, nie mogą go przelknąć z powodu obrzydzenia). W nim mądrość rosła i urosła. Troc. Rósł dowiep w złości. Troc. Z cudzej szkody lichwiarz rośnie. Troc. Rośnie dowiepem, bogactwami, naukami, w honorach. Troc. Odległością opinja rośnie. Fred. M. Ścisłają ś., grubieją, rosną—nowe dziwy! Mick. Książęta litewscy przez zgodę w sławę, możność i w potężne panowanie rośli. Stryjk. Boże daj, abyśmy od posłuszeństwa Twego nie odstępowali, rosnąc w mądrości i pobożności. Skar. Gdy choroba rosła, był znaczny cierpliwości. Birk. Serce rośnie z radości. L. Aż serce rośnie, kiedy ś. to pokazują nadal skutki stokrotne. L. One dziewice, one bujne młodyce, aż serce patrzającym na nie roście. Paszk. Mała nasza enota ma R. w szczęście przez ciąg wiecznego żywota. Mick. Teraz grzmi oręż, a nam starym serca rosną, że znowu o Polakach tak na świecie głośno. Mick. Niechże więc idzie, rzekli miłośnicy, niechaj mu serce w boleściach rośnie. Len. Wojewoda rósł z dopięcia swojego. Byk. Mat.: Postęp rosnący. Rzędy, których wyrazy tymbar dziej rosną, im bardziej oddalają ś. od początku, nazywają ś. rzędy rosnące. Jak. J. <ROST/ROS/ROS>

Rosny, Rosny l. przym. od Rosa: Pełne rosnej wody. Pot. Na rosnej trawie rozścielamy suknie. Syrok. 2. p. Rosisty.

Rosocho, y, lm. y, × Rozsocho, × Rosochacina, Rozsochacina, × Rokwa l. drzewo, którego pień rozdziela ś. widlasto na dwie odnogi, kłuczka; odnoga rogu (np. jeleniego, losiowego), która z nim tworzy widelki: R. jako to: u drzew, u rogów łosich, gałęzie. Dudz. Wyrznij tę rosochę. Troc. R. u drzew, u rogu jeleniego. Troc. Sieć na rosochach rozpiąć. Troc. Rosochy pługowe (Troc) = rękojeść widłowa u pluga. [R. u żórawia] = słup rozdzielający ś. u wierzchu na dwie odnogi, do którego przytwierdzają belkę, sznigę. 2. u świecznika—ramię, gałąź, arma. 3. † R. anat. rozdwojenie, podział widlasty (bifurcatio): R. tehawicy. 4. myśl. Rosochy = rogi daniela. <Roz + Socha, SOCH>

Rosochacenie, a, blm., czynność cz. Rosochacieć.

Rosochacieć. eje, ał, × Rozsochacieć rosnąć rosochato, rozdzielać ś. widlasto: Gałąź ta rosochacieć. Troc. <Od Rosochaty>

Rosochacina, y, lm. y, × Rozsochacina p. Rosocha.

Rosochacz, a, lm. e, Rozsochacz i. drzewo rosochate. 2. kobylenie rosochate. Troc. 3. myśliwska rohatyna widlowata, widły myśliwskie: Z prawej strony jest strzała szara, z lewej myśliwy, widłaty u góry R. Nies. 4. myśliwiec uzbrojony rosochy, rohatyniec. <Od Rosocha>

Rosochato przys. od Rosochaty; × Rozsochato: Dąb rosnący R.

Rosochatoś, i, blm. rz. od Rosochaty; × Rozsochatoś: R. między palcami. Troc.

Rosochaty, × Rozsochaty, Rosochowaty, × Rozsochowaty mający wygląd rosochy, widlowaty, widlasty, gałęzisty: Drzewo rosochate. Rosochate pale. Troc. Jeleń ma rogi rosochate. Troc. × Kozły rosochate p. Kozieł pod II. <Od Rosocha>

Rosochowato przys. od Rosochowaty; × Rozsochowato, rosochato.

Rosochowaty p. Rosochaty.

Rosodajny, Rosośny, Rosorodny spuszcający rosę na ziemię. <Rosa + *Dajny, od Dać>

[Rosolenie, a, blm.] czynność cz. Rosolić.

[Rosolić, i, il] sery = zamurzać w „rosole”, aby nasłoniały: Gdy serki stężą, kładą ś. do mocno osolonej serwatki, czyli rosolą ś., aby nasłoniały. <Od Rosół>

Rosolis, u, lm. y i. a. [Rosolka] wódka przyprawna (słodka, nalewka i t. p.): R., włoska wódka. L. 2. prow. likier; wódka słodka pachnąca. Troc. <Fr. rossolis: Włos. rosolio>

[Rosolka, i, lm. i] p. Rosolis.

Rosolne okno, gór. = szyb (studnia) do wyciągnięcia solanki, czyli surowicy. <Od Rosół>

Rosoleczek, czku, lm. czki p. Rosół. <Od Rosolek>

Rosolek, lku, lm. lki p. Rosół: R. z kurezcicia dla chorego. Dla takowego bydła trzeba sieczkę zaparzać, rosółkiem zasolonym krasić. Haur. Stół pana Pafnucego nakrył ś. obrusem, flacha rosółku, bochen chleba i faszeczka z bryndzą pojawiły ś. na stole. Kn.

Rosolkowy przym. od Rosolek: R. kolor, nakształt oczek w rosole. Troc. <Od Rosolek>

Rosolowy i. przym. od Rosół: Mięso rosolowe odpowiednie na rosół a. mięso z rosolu, sztukamięsa. Rosolowe oczki. Troc. 2. R. solony, marynowany, peklowany: Mięso rosolowe = peklowina, pekeflejsz. Rosolowe a. nasalone mięso. Troc. Strawa rosolowa, jako zupa, podawana. Bobr. Rosołowa strawa, sucha, mokra, mięso, ryby do rosolu. Kn. R., nasalany, słony, sucho, mokro. Kn. Rosołowa strawa mokra, jako mięso, ryby do rosolu. Troc. Rosołowa strawa sucha, jako wędzonki, ryby suszone. Troc. Rosołowych rzeczy, ryb suchych przekupień. Troc. Rosołowych rzeczy, zwłaszcza ryb, przekupień, nasalacz, salsamentarius. Kn. R. statek, solanka. Kn. (= statek do solenia). Nasalane rzeczy = rosolowa strawa. Kn.

Rosomaczy przym. od Rosomak; × Rosomaszy: Skóra rosomacza.

Rosomak, a, lm. i zool. (gulo borealis) zwierzę ssące drapieżne, z rodziny kun: R. jest zwierzę czarne, tej, co pies, wielkości i bardzo obżarte. Troc. R., zwierzę żarłoczny, objadły ś., idzie między podwójne gałęzie, tam ś. gwałtem póty eiśnie, póki żołądka obepchanego nie wypróżni, i znowu nanowo obżartości swej czyni zadosyć. Chm. B. Tuczyszuchowie, którzy zawsze, jak rosomaki obetkawszy ś. i jak bący opiwszy s., idą spać. Pim. Przen.: Łacniej ś. było to zgadzać z nami, niżliby rosomacy mieli władać nami.

Biel. M. (= żarłoki, nienasytki, łakomi sąsiedzi). Rosomaki, ów, lm. futro z rosomaków. Goł. <Śr. Łć. rosomacus>

× Rosomaszy p. Rosomaczy. L. <Od *Rosomach = Rosomak>

Rosonośny p. Rosodajny: R. księżyc. Otw. <Rosa + Nośny>

[Rosopita, y, lm. y] sos a. zupa w znacznej ilości a rzałka.

Rosorodny p. Rosodajny: Noc rosorodna. Troc. Rososna, y, lm. y bot. (aulax) roś. z rodziny owelkowatych.

Rososzka, i, lm. i, i. p. Rosocha: R., widelki a. widlicia. Mącz. R. o dwóch samorodnych ramionach, do ręcznego kręcenia powrozów, kluczka. L. [R. = gałązka rosochata. R., czyli kulka drewniana. R. = długa tyka na jednym końcu rozszczepiona, do strącania owoców z drzewa]. 2. anat.: † R. = obojczyk (Syr.), widelki (Gut.). 3. bud. zastrzał ulcówny, idący od słupa do góry, podpierający i wiążący zarazem leżący na słupie belkę, krzepicę, miecz, mieczyk, widlicę. 4. zool. obojczyk ptaków, ostrożka, sanki (fureula s. clavica anterior).

Rososzkwato przys. od Rososzkwaty.

Rososzkwaty do rososzków podobny.

Rosozła, i, lm. e, Mertensja bot. (mertensia) roś. z gromady paprotników, z rzędu paproci. Gatunek: R. widlastodzielna, Paproć piórowa (m. dichotoma).

[Rosować, uje, ował] i. p. Rosić. 2. p. Krasować. R. ś. (o rosie) tworzyć ś.; skraplać ś. w rosę. <Od Rosa>

[Rosowanie, a, blm.] czynność cz. Rosować.

Rosowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rosować ś.: Punkt rosowania ś. = stopień temperatury, przy którym tworzy ś. rosa.

Rosół, ołu, lm. oły i. wywar z mięsa i włoszczyzny, jako zupa obiadowa: Mięso pod (=na) R. z pietruszką. Troc. R. z mięsa warzonego, z pietruszką, selerkiem, porami, marchwią, którą w pierwszą potrawę wszędzie dają. L. R. włoski = menestra. L. Żył skąpo, to też nie wołu dał gotować do rosolu, płaska przyszyła z supą rzadką miska. Jak. W. Jarzabek w rosole. Mor. Podobno bez łyżki rosolu jeść nie można. L. Szumowiny z rosolu. Odszumować rosół. R. z ryżem, z kluskami, z kartoflami, z grzankami. Zasypać rosół kaszką. Oka na rosole. R. z kurezcicia. Mięso z rosolu (= sztukamięsa). Rusza ś., jak mucha w rosole. Prz. (a. w ukropie). Rozebrać ś., jak do rosolu a. × do rosolu = rozneglizować ś. W tej chwili nie mogą wyjść do gości. bo jest stem rozebrany do rosolu. Wal. Jesteś zmęczony i spocony; rozbierz do rosolu i spocznij. Wal. Bylibyśmy, jak to mówią, do rosolu ubranych powitali, gdyby... Goec. 2. × R. polewka, zupa: R. warzonych rzeczy, jako mięsów, owoców. Troc. 3. przyprawa, ros, podlewa, salsa: R. albo rosolowa przyprawa do potraw omaczania, salsa. Kn. R. węgierski, R. polski. Troc. 4. woda osolona i stosownie przyprawiona do rzeczy jadalnych surowych, które ś. mają przechowywać w stanie przydatnym do użytku, lak: R. do surowych rzeczy, ryb, mięsa i t. p., lak dla chowania długiego. L. Kabljon solą przełożony lepiej dochowuje ś., niż rosolem zalany. Wyrw. R. ogórkowy. St. wil. (= kwas, sopertas). [R., słona woda do serów; słona woda z zasolonego mięsa, kwas z kapusty]. Przen.: Topią go bezbożnie w morskich wód rosole. Toł. (= toni; falach). Przy gorzkim, krwawym łez rosole. Ustrz. (= przy

strumieniu, potoku jez). Przen.: † R. kłopot, iarrapata, bieda, smutek, frasunek, opaty. Pot. W rosale być, leżeć, w smutku, frasunku, w dolegliwościach, w ambarasie, biedzie, w obertasach. L. Miło mi leżeć w swym starym rosale. Pr. Słuchaj, siostrzo! gdybym ja w tym rosale była, zapewniłbym swe serce ojcu otworzyła. Min. Już drugi dzień mija, jak w tym rosale mało jada, sypia, pija. Pot. Cóż mi powiadacie, jakoby ja i w tymże nie leżał rosale! Zim. Kiedy tak chcą, niechajże zostaną w swym rosale. Górn. O której białogłowie raz sława rozpusty wyjdzie, już ta nieboga zawdy w tym rosale zostać musi. Górn. Złodziej zawsze w tym rosale zostać musi, że kradnie. Troc. Ojezyczna w tym rosale z sobą s. biedzi. Troc. Zadzierzyl Polacy posłów czeskich dla cesarza, aby go w rosale dla Prus trzymali. Biel. M. (Por.: Narobić bigosu, nawarzyć piwa, 5. [Gapi R. a. gapia zupa] = chleb w kostki pokrajany, z masłem w zupie ugotowany. 6. gór., prow. solanka, woda słona, źródło słone, prow. surowica. Łab. Zdr. Rosolek, Rosoleczek. <Roz + * Sol, SOL/SOL>

[Rosówka, i, lm. i] glista czerwona, zjawiająca s. na rusie, dżdżownik: Rosówki do wędek. Jord. <Od Rosowy>

† Rospa, y, bfm., † Rozspa rozsyпка, rozproszenie, rozsypywanie: Nie chciał Febus załosny swego pokolenia na rozpę w popiół puścić. Żebr. <Zam. * Rozspa * Rozsypa, od Rozsypać>

Rospar, u, lm. y, Paprocik bot. (gymnogramme) ros. z gromady paprotników, z rzędu paproci. <Roz + * Par, PAR/PARZ>

× Rospisto przys. od Rospisty: Ryż R. warzony. Troc.

× Rospisty rozsypany s., sypki, rozlatujący s. Rospista kasza. Troc. (= twardo gotowana). Rospiste warzenie. Troc. <Od Rospa>

Rosplenica, y, lm. e bot. (pennisetum) ros. z rodziny traw. <Od Rozplenić>

Rosplina, y, lm. y bot. (ecastaphyllum) ros. Rosplawa, y, lm. y, Wodniak bot. (pontederia) ros. z rodziny rosplawowatych. <Roz + * Pława, PŁY/PŁE/PŁOW/PŁAW>

Rosplawowate rośliny bot. (pontederiaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych. <Od Rosplawa>

Rosploch, u, lm. y bot. (hymenophyllum) ros. z gromady paprotników, z rzędu paproci. <Roz + * Ploch, PŁOCH>

Rospoka, i, lm. i zool. (petricola) małż. <Roz + * Poka, PŁEK/POK>

† Rosprach, u, lm. y hut. p. Ogniokrucz. Łab. † Rosprachowate żelazo = Rosprach, Ogniokrucz. Łab.

Rosprza, y, lm. e, Śliworzech bot. (moquilea) ros. z rodziny różowatych. <Roz + Prza>

[Rost, u, lm. y] wzrost. Iz. <ROST>

× Rost, u, lm. y p. Ruszt: Wilków żelaznych kuchennych większych 20; R. spory żelazny jed. n. Niem. Zdr. † Rostek. <Nm. Rost>

† Rostane, ego, bfm. chwila przyrozstaniu. Ocz. <Zam. * Rozstane, od Rozstać s.>

† Rostarz, a, lm. e p. Prazelnik. <Nm. Röstert>

† Rostący rosnący. Troc. <Od Rosć>
Rostbef, u, lm. y, Rozbef, Rostbif, Rozbif, Rosbratel, Rozbratel i. pieczeń wołowa z rożna, niedopieczona, pieczeń angielska. 2. żeł. mięso z tylnej części wołu, krzyżówka. <Ang. roastbeef>
Rostbefowy przym. od Rostbef; Rostbifowy.

Rostbif, u, lm. y p. Rostbef.

Rostbifowy p. Rostbefowy. <Od Rostbif>

Rostek, tka, lm. tki i. odrostek, latorośl, pęd młody: Wypalenie lasów niszczy aż do korzeni puszczaające s. młode rostki. Świt. Korzonki przykrywa ziemia, a rostki puszczaają s. z korzonków. Brz. 2. = bot. Kielek. 3. jęz. cząsteczka etymologiczna przyczepiana do pierwiastku lub źródłosłowu wyrazu, afiks. <Od * Rost, [Rost]>

† Rostek, tka, lm. tki p. × Rost, ruszcik. Mur., Mym. <Od * Rost × Rost>

† Rostę, † rościesz, † rosta; = rosnę, rośniesz i t. d. <ROST>

† Rostfark, u, lm. i p. Rosztwark. <Nm. Rostwerk>

[Rostfijać, a, ał i R. s.] p. Rozwinąć. Pe. <Zam. Rozwijać>

[Rostfianie, a, bfm.] czynność cz. Rostfijać, rozwijanie.

[Rostfianie się, a s., bfm.] czynność cz. Rostfijać s., rozwijanie s.

† Rostka, i, lm. i dawna miara górnicza = 12 niekom.

Rostkować, uje, ować gorz. kielkować przy wyrabianiu słodu. <Od Rostek>

Rostkowanie, a, bfm., czynność cz. Rostkować.

[Rostlina, y, lm. y] p. Roślina. <ROST>

Rostlinek, nku, lm. nki bot. (houstonia) ros. <Od * Rostlin, ROST>

Rostnik, a, gorz. i. bfm. słód jeszcze niekielkujący w słodowni. Śl. wil. 2. lm. i p. Rostownia. <Od * Rostny, ROST>

Rostoka, i, lm. i bot. (paehysandra) ros. z rodziny bukszpanowatych. <Roz + * Toka, CIEK/TOK>

Rostoklan, u, lm. y bot. (qualea) ros. z rodziny otulkowatych.

× Rostopacz, a, lm. e p. Rostopaść. Troc.

Rostopaść, i, lm. e, × Rostopacz, Siwiec bot. (glaucium) ros. z rodziny makowatych.

Rostornit, u, lm. y min. minerał z gromady węglowców, z rzędu żywic.

Rostownia, i, lm. e, Roszczarnia, Rostnik, Słodownia pomieszczanie z gładko ułożoną posadzką, zachowującą wilgoć, na której kielkuje ziarno w czasie słodowania. <ROST>

! Rostra, y, lm. y mównica publiczna w starożytnym Rzymie: Moje słowo grzmi i błyska, z wysokości mojej rostry spada na ciebie jak grot ostry. Uj. <Łé. rostra, lm. od rostrum>

× Rostralny przym. od Rostra: „Wyobraźnia stawiała mu tu przed oczy trybunę rostralną. Sow. <Od Łé. rostra>

[Rostrypysz, a, lm. e] i. głowa rozczochrana 2. człowiek z głową rozczochraną, rozczochraniec.

Rostruchan, a, lm. y p. Roztruchan. Zdr. Rostruchanik.

Rostruchaniec, nca, lm. nce leśn. drzewo karłowate, krzywo rosące i mające już w części uschłe gałęzie, które jeszcze na nim sterczą. <Roz + * Truchaniec, TRUCH>

Rostruchanik, a, lm. i p. Rostruchan. Troc.

Rostrucharski przym. od Rostrucharz. Troc.

Rostrucharstwo, a, bfm. rzemiosło rostrucharza. Troc.

Rostrucharz, a, lm. e, † Roztrucharz, † Rostuszar, † Rostucharz, [Ostrucharz, Obtrucharz] i. ten, co handluje koźmi; hodowca i sprzedawca koni R., który na przedaj konie stawia, chowa je bardzo rozkosznie, iżby je jak najlepiej sprzedał. Górn. Rostrucharze, co koźmi kupeją, płać od

osoby po złotych dwa. Vol. Frasował ś. na rostrucharza, że zbytńie drogo zacenił konia. Górń. 2. ten, co handluje ludźmi, handlarz niewolników: R., co ludźmi kupezy, martauz. L. Nieeny R., z uczeiwemi ciała kupezy dzień cały. Klon. (mango, kupiec, co ludźmi kupezy, Klon.). Za ucznia eię, Judaszu, Pan przyjął, nie za rostrucharza. Pot. 3. pośrednik w kupnie, faktor, stręczyciel, mekler. Kn. 4. przen.: Słuchajcież, jakie życie było rostrucharza onego (bogacza, przed którego drzwiami biedny Łazarz leżał). Wuj. Rozkosze rostrucharza tego. Wuj. < Nm. Rosstäuser >

Rostrwóń, i, lm. e bot. (amsonia) roś. z rodziny toinowatych.

× **Rostryha, y, lm. owie**, × **Rozstryha mnich**, pop w kościele wschodnim, pochawiony kapłaństwa: Przez apostołów i rostryhów to ś. dzieje. Pim. Niezbożny rostryho, nie dosyć na tym masz, iż eeremonje sakramentalne ganisz, ale i na samego sakramentów podawęć bluźnisz. Pim. Niewstydy rostryho. Pim. Stulże, rostryho, pysk a niepotrzebnie nie gdakaj. Pim. < Ukr. rozstryha, Ros. raztriga >

Rostrzał, u, lm. y bot. p. łoskotnica. < Roz + Strzał >

Rostrzyca, y, lm. e bot. (morenia) roś. z rodziny palm.

† **Rostucharz, a, lm. e p. Rostrucharz.** < Nm. Rosstäuser >

† **Rostuszar, a, lm. owie p. Rostrucharz.** < Nm. Rosstäuser >

† **Rostwark, u, lm. i p. Rosztwark.**

† **Rostwork, u, lm. i p. Rosztwark.**

† **Rostyrkność, i, blm. rozlagnienie.** Mur., Mym. < Roz + TYRK >

[**Rosumak, a, lm. i]** wyraz obelżywy. < Zam. Rosomak >

Rosyjszczyzna, y, blm. wszystko, co jest rosyjskie: język, zwyczaj, obyczaj, literatura rosyjska. Śl. wil. < Od Rosyjski >

Rosynant, a, l. blm. nazwa konia Don Kiszota. 2. przen. lm. y ogromna szkapa chuda: Mamyż na rosynantach, długa dzida w dłoni, zbijać karki po polu w miłośnej pogoni? Fred. A. < Hp. Rocinante >

Rosynista, y, lm. ści zwolennik muzyka Rossiniego. Śl. wil. < Od nazwiska włoskiego Rosini >

Roszada, y, lm. y p. Rozzowanie: Krótka R. = gdy do rozszady użyto wieży po stronie króla. Długa R. = gdy użyto do niej wieży po stronie damy. < Fr. rochade >

× **Roszcioć, i, il,** × **Rościć,** × **Rozcioć suszyć na roszie:** Zboże wodą zalane gdy napęcznieje, pocznie ś. pukać, toż go roszezą, a potem na słoneu suszą. Syr. < Od Roszt >

Roszcik, u, lm. i p. Roszt.

Roszczarnia, i, lm. e p. Rostownia. < Od Rościć >

× **Roszczenie, a, blm., czynność cz. Rościć:** O rozszczeniu stodu. Kluk.

† **Roszczepina, y, lm. y miejsce rozszczepane, rzecz rozszczepana:** R., fissura Łop. < Od Rozszczepić >

Roszczotnia, i, lm. e bot. (veltheimia) roś.
[**Roszczybać się, a ś., ał ś.]** troszczyć ś., troszczać ś. biegać za czym, obijać ś.

[**Roszczybanie się, a ś., blm.]** czynność cz. Roszczybać ś.

Roszenie, a, blm., czynność cz. Rosić.

Roszenie się, a ś., blm., czynność cz. Rosić ś.

Roszejdyn, a, lm. owie tłumacz i nauczyciel pisma: Działal głównie na rabinów i roszejdynów, to jest tłumaczy i nauczycieli pisma. Sul. < Hb. >

Roszować, uje, ował, × Rokować w szachach robić rozszadę.

Roszowanie, a, blm., Rozzada w szachach, posunięcie polegające na przysunięciu wieży do króla i przestawieniu króla na miejsce za nią.

Rozzponka, i, lm. i l. bot. p. Rozzpunka. 2. rzeź. kij do rozpinania zabitych cieląt. < ? Nm. Rüstbaumchen; zam. * Rozzponka, Roz + * Ponka, PN/PIE/PON/PIN >

Rozzpony, ów, blp. woj. cztery sztuki drzewa, któremi bywają spojone ściany łozowe i które noszą nazwisko miejsca, w jakim są umieszczone. Śl. wil. < Nm. Rüstbaum >

Rozzpunka, i, lm. i, Rapunkul bot. (valerianella u. fedia) roś. z rodziny kozłkowatych. Gatunek: R. jarzynna a. Rapontyk, Rapontyka, Rozzponka, Sałatka, Kozłok sałatka (v. olitoria).

× **Rozzt, u, lm. y p. Ruszt:** Urobił do ołtarza R. miedziany, jako kratę. B. B. Chleb na roszeie przypiek-szy. Syr. Gron winny nakładszy na R., wstawić do pieca. Trzyć. Piec kielbaski na roszeie. Troc. Na roście pieczony tort. Gil. Święty Wawrzyniec, na roście upieczony, koronę wieczną otrzymał. Gil. W hutach R., wiązanie podobne do kraty, które pod piec dają. Os. J. Winnicze roszt, szragi, drażki, po których ś. pnie wino. Włod. R., miara pewna rudy, dziesięciu garnców. Troc., miara 24 niecek. Cz. Zdr. × **Rozzoik.** < Nm. Rost, Rüst >

[**Rozztabig, a, lm. i]** mebel duży niezręczny.

† **Rozztfark, u, lm. i p. Rosztwark. Troc.** < Nm. Rostwerk >

[**Rozzobiga, i, lm. i]** (o kobiecie tegiej) wy-zwisko, kobyła i t. p. < Nm. Rüstboeck = koby-lia >

× **Rozzować, uje, ował p. Rusztować:** Doszli, jak stawić sidła na zwierza, i jaki na głupiołapczne żeru lep R. ptaki. Pileh. < Od Roszt >

Rozzowanie, a, blm., czynność cz. Rosztować: Przepalanie rudy, po naszymu R. Os. J. R. mularskie. Dziura w murze do rozzowania Troc. Drzewa do rozzowania. Troc. Kozły w rozzowaniu. Troc.

Rozzowisko, a, lm. a p. Rusztowisko. < Od Roszt >

× **Rozzowny p. Rusztowny. L.**

× **Rozzowy** przym. od **Roszt, rusztowy:** Pręty rosztowe. Krum. Pieczenia rosztowa, na roszeie upieczona. L.

† **Rozztwark, u, lm. i, † Rostwark, † Rosztfark, † Rostfark, † Rostwork reszty rudy prażonej, które na prażelni, czyli ruszcie, pozostawały, ruda naitopiona przez prażenie.** Łab. < Nm. Rostwerk >

Rościan, u, lm. y bot. (durio) roś. z rodziny słuzowatych.

Rościba, y, lm. y bot. (plectronia) roś.

Rościciel, a, lm. e ten, co rości. < Od Rościć >

Rościcielka, i, lm. i forma ż. od Rościciel.

Rościć, i, il, l. × **R. zniewalać, przyczyniać ś. do rośnięcia, wywoływać porost, poddawać rośnięciu:** R. ziarno w stodowni (= poddawać kielkowaniu). Mysze łajno na głowie oblażłej włosy rości. Sien. Ziele smolnik dobre jest w gnojeniu ran, roszczać w nich ciało. Spicz. Ścierwy roszezą (roslemi czynią) drzewa. Troc. Przen.: wskrzeszać, wszczy-

nać, wzbudzać, wywoływać: Państwo miał w ręku, gdyby chciał R. w półrynkę wojnę. Chr. Twój gniew mi, panie, codziennie zgnębie rości. Mor. A. 2. przen. *wnosić, żywić co przesadnie, występować z czym zarozumiale*: Oprzeć nie mogłem ś. skłonności, alem nadziei nie rościł nigdy. L. (=nie *ludziłem się nią*). Widząc jej portret u niego, nie miałem R. podejrzenia? L. Pretensje R., zmyślać sobie pretensje. L. Daremnie sobie rości skrupuły. Troć. Kto przez lat dziesięć dóbr ś. nie dopomni, niech później do nich i prawa nie rości. Syrok. Przen.: Wieża wierzch ku niebu rości. Śl. wil. (=dzwiga, wznosi). [R. ś.] *rosnąć, kiełkować, porastać*: Len ś. na rosie rości, jak je w mocydle nie domocony. <ROST>

× **Rościć, i, il p. Roszczić.**

† **Roście, [roście] = rośnie.** Biel. M., Pot. <ROST>

† **Rościenie, a, blm., czynność cz. Rość, wzrastanie, rośnięcie.** Kłos, Kwiat. <Od Rość>

* **Roścież**: Na R. p. **Naroścież.** <Roz + ŚCIEG/STOG>

Rościeża, y, lm. e bot. (avicennia) *roś. z rodziny witiukowatych.*

[**Rościochy, ów, blp.] gałęzie suche.** <Od Rość>

Rość, † roście, [roście], roś p. Rosnąć: Z zbytku roście i niedostatek i nędza. Opal. Ludzie wielcy mało bywają mądrzy, bo gdzie ciało bardzo roście, tam rozum moc traci. Górs. J. Błogosławił im, mówiąc: Rościecie, rozmnażajcie ś. a napełniajcie ziemię. Skar. Z takiego kontraktu i zmowy i stargowania ś. już rościeie powinność i obowiązki małżeńskie. Skar. Z wina dobra myśl roście. Koehan. Mówią, że męstwo od niej (rzepy) roście. Sien. <ROST>

Rośl, i, lm. e i. † R. rośnięcie, plód, płodność, owoc, plon: Rola bujna w swej rośli uszczęśliwiła dobytki. Chod. K. 2. × R. p. **Roślina**: Natura wywodzi z wód łona rośle. Przyb. Kazała dobrotliwie łonu płodnej ziemi roślami dla mieszkańców kwitnąc lecząciami. Przyb. Tym porostom, tym gumom kapiącym kropliście niewidzialne gładkie rośle chropowacą. Przyb. Więc i rośle, i zwierzęta mogły na nich żyć. Stasz. <Od Rośły, od Rosnąć, ROST>

[**Rośla, i, lm. e] kielek ziarna zbożowego; młody, w związku jeszcze będący odrostek z korzenia kartofla, buraka i t. p.** <Od Rośły>

[**Roślak, a, lm i] drzewo młode.** <Od Rośły>

× **Roślenie, a, blm., × Roślinienie wszystko, co ściągą ś. do bytu, trwania i rozkrzewiania roślin, a przenosić dotyczy także zwierząt, węgietacja (vegetatio)**: Pšenica dojrzewa za 123 dni przy 18 godzinach czynnego roślenia. <Od * Roślicé, od Rośl>

Rośleża, y, lm. e bot. p. Wężnica.

Roślíboga, i, lm. i bot. (hiptage) *roś. z rodziny łonozlitowatych.*

Roślicznia, i, lm. e bot. (berzelia) *roś.*

Roślidława, y, lm. y, Dławorośl bot. (celastrus) *roś. zwana niekiedy Czuwaliczką (catha), w polspiecie Katem drzewnym, Zim oszem należy do rodziny roślidławowatych.* <Rośl + * Dława, od Dławić>

Roślidławowate, Dławoroślowate rośliny bot. (celastraceae) *rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.* <Od Roślidława>

Roślimianek, nku, lm. nki bot. (parthenium) *roś.*

Roślina, y, lm. y, × Rośl bot. istota żyjąca, organiczna, pozbawiona ruchu dowolnego: Rośliny bez-

liścienne (acotyledoneae). Rośliny dzięglawowate, dziurawcowate, dziwokłowate, dzwonekowane, jawnokwiatowe a. kwiatowe, jawnopłciowe, jaworowate, jednokwiatowe, jednosłupkowe, jednowiązkowe, jezierzowate, jodłowate, kameljowate, kaparowate, kapturonicowate, karczochowate a. karczochowe, kasztanowate, a. kasztańcowate a. kasztanowcowate, kędziorkowate, kielichowcowate, kilezybowate, kisielcowate, klejownicowate, kłokoczkowate, kokornakowate, kołcowojowate, koleczakowate, komosowate, konopiowate, korzeniówkowate, korzybielowate, kosaćcowate a. kosaćcowe, kostlikowate, kotkowe, kozłkowate, krasnosokowate a. czerwikowate, krąpielowate, kraźnicowate, krępieniowate, krwawnicowate a. krwawnicowe, krzyżownicowate, krzyżowe, kubstrznicowate, kulnicowate, kulnikowate, kustrzobkowate, lenowate, lepnicowate a. lepnicowe — p. **Dzięglowaty, Dziurawcowaty, Dziwokłowy, Dzwonekowany, Jawnokwiatowy i t. d.** Rośliny iglaste p. **Szyszkowy.** Rośliny jabłkowe p. **Jabłkowaty.** Rośliny kaktusowate p. **Opuncjowaty.** Rośliny koszykowate p. **Witiukowaty.** Rośliny wielokłowe p. **Wielokłowy.** Rośliny kurzonogowate p. **Portulakowaty.** Rośliny kwiatowe, nasienne p. **Jawnokwiatowy.** Rośliny laurowate p. **Wawrzynowaty.** Rośliny handlowe p. **Handlowy.** Rośliny lekarskie. [Rośliny miłośnicze] (= *mające wzbudzać miłość, pomagające zakochanym*). Rośliny okopowe, pastewne, przemysłowe. Roślinami nazywamy drzewa, krzewy, zioła, zboża, trawy, mchy. Kras. A. Układ, opisanie roślin. Rośliny olejne, farbierskie, włókniste. Rośliny podzwrotnikowe, cieplarniane. Skroś okien różnofarbnych powoju R. wdzierając ś... Mick. Zdr. **Roślina, Roślineczka.** <Od Rośły>

Roślineczka, i, lm. i p. Roślina. <Od Roślina>

Rośliniarka, i, lm. i zool. owad błonkoskrzydły z pokładelkiem, składający swe jajka w tkankach roślinnych. <Od Roślina>

Rośliniarnia, i, lm. e i. cieplarnia, oranżeria, trephauz, szklarnia: R., krzewodom. L. 2. *inspekt, parnik.* Śl. wil. (p. Inspekt). <Od Roślina>

× **Rośliniarz, a, lm. e plantator**: Dobre i godziwe z niemi obchodzenie ś. będzie leżało w interesie rośliniarzy i całego towarzystwa. Śl. wil. <Od Roślina>

× **Roślinić, i, il powoływać do życia roślinność**: Na wysokościach żywiły w powietrzkregu nie są zdolne wszczynać co nowego, ni rozmnażać, ni dawać wzrost, ni R., ni postać. Stasz. <Od Roślina>

× **Roślinienie, a, lm. a p. Roślenie**: Władze roślenia, krzewienia roślinień. Stasz. <Od Roślinić>

× **Roślinisto przys. od Roślinisty.** L.

× **Roślinisty pelen roślin**: R., zielisty. L. <Od Roślina>

Roślina, i, lm. i p. Roślina.

× **Roślinnictwo, a, blm. nauka o roślinach, botanika.** <Od * Roślinnik, od Roślinny>

Roślinność, i, blm. ogół roślin danej miejscowości, świat roślinny, flora: R. kraju. R. podzwrotnikowa. <Od Roślinny>

Roślinny przym. od Roślina; † Rośliny: Królestwo roślinne. Świat R. Czerwień roślinna p. **Kartamina.** Oleje i żywice roślinne. Krum. Murzyn R. p. **Murzyn.** Klej R. (phytocola). Pasożyt R. (phytoparasitus). Sok R. Żywność roślinna, pokarmy roślinne.

Roślinonośny wydający z siebie rośliny, noszący na sobie rośliny. St. wil. <Roślina + Nośny>

× **Roślinowanie**, a, lm. a *plantacja*: Żeglowne narody zakładały w Ameryce różnych płodów roślinowania. St. wil. <Od *Roślinować, od Roślina>

× **Roślinopisarstwo**, a, blm., × **Roślinopistwo**, × **Roślinopismo** *opisanie roślin, nauka o roślinach, botanika*: R., zielnictwo. Bobr. <Roślina + Pisarstwo>

× **Roślinopisarz**, a, lm. e *botanik, autor botaniki*: Najdawniejsi roślinopisarze w polskim języku: Marcin z Urzędowa i Syrenjusz. L. <Roślina + Pisarz>

× **Roślinopismo**, a, lm. a l. *dzieło o roślinach, botanika*. 2. p. **Roślinopisarstwo**.

× **Roślinopistwo**, a, blm. p. **Roślinopisarstwo**. St. wil. <Roślina + *Pistwo, od Pisać>

Roślinopłaz, u, lm. y *istota będąca nawpół rośliną i nawpół płazem*: Roślinopłazy wychodziły z fal srebrnych. Krasin. <Roślina + Płaz>

× **Roślinoznanie**, a, blm. p. **Roślinoznawstwo**. St. wil. <Roślina + Znanie>

Roślinoznawstwo, a, blm., × **Roślinoznanie** *znajomość świata roślinnego, botanika*. <Roślina + Znanstwo>

Roślinożerca, y, lm. y *istota żywiąca ś. roślinami*: Zwierzęta, które dostarczają innym pokarmu mięsnego, są same roślinożercami. Nus. <Roślina + Żerca>

Roślinożercozy p. **Roślinożerny**. <Od Roślinożerca>

Roślinożerny, **Roślinożercozy** zool. *karmiący ś. roślinami*. Wieloryb R. p. **Wieloryb**. <Roślina + Żerny>

Rośniata, y, lm. y zool. (lecanium) *owad półpokrywy czerwcowaty*.

Rośnienie, a, blm. p. **Rośnięcie**: Wielkie podobieństwo, iż R. nie czyni nowych części, tylko rozszerza te, które już są. Kluk.

Rośnięcie, a, blm., **Rośnienie** czynność cz. Rośnąć.

Rośnik, a, lm. i l. bot. p. **Rosiczka**. 2. ogr. *rozpylacz*. <Od Rośny>

Rośny l. przym. od **Rosa**: Myła liezko rośną wodą. Gliń. 2. p. **Rosisty**: Rośna noc. Mącz. Wiatr R. przewiewa. Leop. Oddalają ś. rośną pośród łąki ścieżką. Orzesz. <Od Rosa>

[**Rość**, u, lm. y] p. **Ruszt**. <Nm. Rost>

[**Rośtoka**, l, lm. i] p. **Roztoka**.

Roświeża, y, lm. e bot. (gustavia) *roś. z rodziny mirtowatych*.

Roświta, y, lm. y bot. p. **Rozświta**.

Roświtowate p. **Rozświtowate**.

l. **Rota**, y, lm. y l. *jednostka podstawowa organizacji piechoty i jazdy polskiej, odpowiadająca wielkością dzisiejszym: kompanji i szwadronowi*. R. pełna i niepełna. R. ciągnąca pieszych a. konnych. Troc. R. pieszych, R. konnych żołnierzy. Troc. R. odpowiadała dawnej chorągwi kawalerji polskiej. W roty uszykować. Troc. Rotami ciągnąć. Troc. Pluton na stopie wojennej ma rot 36. Chrzan. Tam pierzchającą rotę zatrzymuje w biegu. Mick. R. dragonów. Gemb. Żart.: Dzieże z serem, masłem, tytoniem stały ustawione rotami, jakoby wojskowym ordynkiem. Kaczk. 2. rząd żołnierzy postawionych jeden za drugim: Rota nazywa ś. rząd ludzi, jeden za drugim stojących. Łs. 3. *oddział, kadr*: Roty aresztanckie = *rodzaj więzienia, kary kryminalnej*: Skazać kogo na rotę aresztanckie a. do rot aresztan-

kich. 4. przem. tłum. *banda, orszak, rzesza, zgraja, kupa*: R. tedy i rotmistrz i służebnicy żydowscy pojмали Jezusa. Leop. Niemalą rotę ludzi na pomoc mu posłał. Baz. Im kto dostatniejszy, tym większą rotę sług wiedzie. Petr. Gdy go z roty dobrych wyrugowano, udał ś. do góry Libanu. Glicz. (= *ze społeczeństwa, ze społeczności*). R., sekta, *haeresis*. Mącz. 5. gór.: × R. kopacka = *towarzysze razem w kompanji pracujący w kopalni, kier, kira*. Łab. (= *brygada*). Zdr. **Rotka**. <Nm. Rotte>

2. **Rota**, y, lm. y l. *formuła*: R., forma przysięgi prawem przepisana. Skr. Wszelką rotą zakląć ś. gotów jestem. L. Zeno biskupom rotę do wiary wydawał. Skar. <ROT>

3. **Rota**, y, lm. y *rodzaj koła stosowanego przy torturach*: Przysięgający ujmował w lewą rękę rotę, czy też rodzaj łańcucha (rotham, cathanam), zwanego świąte wiedzenie. Bale. 3. † R. lira. B. Sz. <Łć. rota>

Rotacja, i, lm. e l. p. **Obrót** pod l. 2. p. **Kolej** pod 9. <Łć. rotatio>

Rotacyjny przym. od **Rotacja**: Ruch R. (= *kołowy, obrotowy, wirowy*). Pila rotacyjna = *pila kształtu koła a. tarczy*. Machina drukarska rotacyjna = *szybko wykonywująca mechanicznie wszystkie czynności zupełnego wykończenia druku, zaczynając od rozwijania papieru z rulonu*.

Rotacyzm, u, blm. *chrapliwe brzmienie głoski; zjawienie ś. głoski r w miejscu innych głosek* <Łć. rhotacismus, z Gr.>

Rotacznicza, y, lm. e bot. p. **Kręgielnica**.

Rotang, u, lm. l, **Śmigna** bot. (calamus) *nazwa dawana pewnemu rodzajowi palm śmignowych, a szczególnie gatunkowi: Śmigna rotang (c. rotang), zwanemu także Palmą rotang, Trzcina piórową*. <Fr. rotang, z Mal. ratan>

† **Rotgisarz**, a, lm. e = **Ludwisarz**. Klon. <Nm. Rotgiesser>

Rotgiser, a, lm. rzy p. **Ludwisarz**. Troc. <Nm. Rotgiesser>

Rotgus, u, blm. *ogólna nazwa spławów cynku i miedzi zawierających 80 i więcej procentów miedzi, np. tombak, metal czerwony, czerwienie*. <Nm. Rotguss>

Rotgusowy przym. od **Rotgus**: Szele R.

Rotka, i, lm. i p. l. **Rota**: Biegał Suderman między szeregami, szczupłość rotek polskich pełnił. Nar.

[**Rotł**, a, lm. y] *lotr*. <Zam. Łotr>

[**Rotłowy**] przym. od **Rotł**, *należący do lotra*: Żona rotłowa.

× **Rotmagister**, tra, lm. **trowie** p. **Rotmistrz**: Jako R. królewski, o zaległy żołąd prowadzi spory. Bob. <Rota + Magister, pod wpływem Nm. Rittmeister>

× **Rotmajster**, tra, lm. **owie** p. **Rotmistrz**: Z kaprała w miesiąc ciebie zrobię rotmajstrem. Jeż. <Rota + Majster>

Rotman, a, lm. **owie** fl. p. **Retman**: R. bywa tylko idąc na dół, który przed statkiem czołnem płynie i wiosłem pokazuje sternikowi złą lub dobrą wodę. Mag. Flis na Wiśle pływa za swoim rotmanem, jak za hetmanem. Klon. Sam niewiadom dróg wodnych, biegłem bez rotmana. Kulig. Żeglarze i wszyscy rotmanowie morsey na ziemi staną. Wuj.

Rotmanka, i, lm. i p. **Retmanka**. <Od Rotman>

Rotmańczuk, a, lm. i = **Retmańczyk**: R., dobiegacz, bywa na pomocy rotmanowi, kiedy ten kilka statków prowadzi. Mag. <Od Rotman>

Rotmańczyk, a, lm. i p. Retmańczyk. < Od Rotman >

Rotmański p. Retmański. Troc. < Od Rotman >
Rotmaństwo, a, blm. p. Retmaństwo. Troc. < Od Rotman >

× **Rotmister, tra, lm. trowie p. Rotmistrz:** R. tobie to poradził. Krasz. < Nm. Rittmeister >

× **Rotmistrski p. Rotmistrzowski.** < Od Rotmister >

× **Rotmistrstwo, a, lm. a p. Rotmistrzstwo. Kn, Troc.** < Od Rotmister >

Rotmistrz, a, lm. owie, × Rotmister, × Rotmajster, × Rotmagister, × Rotnik l. w wojsku polskim = a) dowódca roty pieszej lub konnej, (w piechocie cudzoziemskiej wojska polskiego) kapitan a. kapitan-lejtnant, (w jeździe takiejże) pan, który sformował chorągiew, dowodzoną następnie przez porucznika. b) w pułkach straży przedniej, czyli jazdy lekkiej, Komendant szwadronu: R. pułku przedniej straży zatrudnia ś. całym gospodarstwem chorągwi. L. Nie może być dobrym rotmistrzem, który nie był nigdy żołnierzem. Petr. R. jezdny a. pieszy. Troc. Kazał na śmierć zabić wszystkie niewolniki, wszystkie rotmistrze pułków i wszystkie setniki. Mick. 2. † R., przen. naczelnik, przywódca, herszt: R., rotnik, wódz której sekty, haeresiarcha. Mącz. Zdr. × **Rotmistrzyk. Zdr., Rotmistrzysko. < Nm. Rittmeister >**

Rotmistrzstwo, a, Rotmistrzstwo, × Rotmistrstwo l. lm. a stopień, urząd rotmistrza. 2. blm. rotmistrz z żoną: R. wyjechali. < Od Rotmistrz >

Rotmistrzowa, ej, lm. e żona rotmistrza.

Rotmistrzować, uje, owal być rotmistrzem, pełnić obowiązki rotmistrza: Człowiek rycerski lat trzydziści wojnę służył, to po usarsku porucznikując, to rotmistrzując. Nies. Na różnych potym ekspedycjach rotmistrzując, na sławę imienia swego, na dobro tej ojezyny pracował. Nies. < Od Rotmistrz >

Rotmistrzowanie, a, blm., czynność cz. Rotmistrzować.

Rotmistrzowicz, a, lm. e syn rotmistrza.

Rotmistrzowiczowa, ej, lm. e żona rotmistrzowicza.

Rotmistrzowiczówna, y, lm. y córka rotmistrzowicza: Wnuczki: kasztelaniewiczówny, rotmistrzowiczówny, łowczywiczówny, podkomorzyczówny. Nies.

Rotmistrzowski przym. od Rotmistrz; × Rotmistrski: Mundur R.

Rotmistrzowstwo, a, lm. a p. Rotmistrzstwo.

Rotmistrzówna, y, lm. y córka rotmistrza.

Rotmistrzyk, a, lm. owie p. Rotmistrz.

× **Rotmistrzykować, uje, owal być rotmistrzykiem:** Nie dając ś. powodować dumie jednego człowieka, który niedawno nad Kozakami rotmistrzykował. Nar. < Od Rotmistrzyk >

× **Rotmistrzykowanie, a, blm., czynność cz. Rotmistrzykować.**

Rotmistrzysko, a, lm. owie m. i ni. p. Rotmistrz; biedny, godzien politowania rotmistrz: Waszeź, mości R., każ wnieś stół obiadowy, tylko nie w zameczysko. Mick.

† **Rotne, ego blm. oplata zwyciężajaca od roty przysięgi składanej w sądzie:** Sędziemu i podśędkowi rotnego tylko dwa grosze płacono. Wiszn. Podstarości nie ma brać rotnego więcej, choć sam przysięga, choć samotrzeź, choć też samosięd, tylko jeden grosz. Nisz. < Od 2. Rota >

× **Rotnik, a, lm. ey p. Rotmistrz.** < Od Rotny >

Rotny, ego, lm. i, Ciągarz, † Hasplarz rz., gór. robotnik przy kręgu lub kołowrocie poziomym nad szybem zatrudniony obracaniem rogów czyli korb i wyciąganiem urobku. Łab. < Od 1. Rota. a. od 3 Rota >

Rotonda, y, lm. y gm. p. Rotunda. < Fr. rotonde >

Rotowy przym. od Rota: Ogień R. = *jednoczesne strzelanie przez każdy z szeregów żołnierzy składających rotę.* < Od 1. Rota >

Rotulacja, i, blm. porządkowanie i zszywanie akt i dokumentów. < Śr. Łé. rotulatio >

Rotul, u, lm. y l. spis treści akt. 2. † R. p. Rotuła: Jesliby kto wniósł apelacją z onego miejsca, dokąd był apelował, tedy ona apelacja a. R. nie indziej ma być otworzon, jedno w ławicy u sądu. Sz. < Śr. Łé. rotulus >

Rotuła, y, lm. y l. × R. mały utwór elegijny: Rotuły Mikołaja Kochanowskiego. L. Muzyka kościelna przygrywała, wykonywając rozmaite pobożne rotuły i symfonje. Byk. 2. † R., † **Rotul pismo apelacyjne, apelacja na piśmie.** < Łé. rotula >

Rotunda, y, lm. y, gm. Rotunda l. budynek okrągły, rodzaj wielkiej altany z kopułą. 2. salopa niefałdowana, kolistą, rozszerzająca ś. u dołu, bez rękawów: R. aksamitna. Moja piękność w jasnej rotundzie z angorowym futerkiem idzie prosto na mnie. Bał. < Fr. rotonde, Łé. rotunda >

Rotundowy przym. od Rotunda: Panorama rotundowa.

† **Rotunk, u, lm. i krętaćtwo, wybiegi. Biel. M.**

! **Rotura, y, blm. stan nieszlachecki, mieszczaństwo, wieśniactwo:** Zawsze trąci parwenjuszostwem i roturą. Krasz. < Fr. roture >

[**Rotuz, a, lm. y] p. Ratusz.** < Z Nm. Rathaus >

[**Rowarski] ruchliwy, wścibski.**

[**Rowarzenie, a, blm.] czynność cz. Rowarzyć: ruchliwość.**

[**Rowarzyć, y, y] być ruchliwym, szperać.**

[**Rowas, u, lm. y] l. kłopot, smartwienie. 2. dług, kredyt:** Wzionek chleba na R. 3. karby, które zacinają na kijku dla rachunku wypitej wódki.

[**Rowczak, a, lm. i] rowek, zagłębienie szpara < Od rowek >**

Rowczarka, i, lm. i przyrząd do robienia rowków; do karbowania. < Od * Rowczarz, od Rowek >

Rowek, wka, lm. wki l. p. Rów; bródka, karb, wcięcie podłużne, żłobek: R. wykarbowany w czym. rynienka. Troc. 2. przedział włosów na głowie: Włosy trefione podług ówczesnej mody, z rowkiem przez sam środek. Dyg. 3. anat. bródzka, † **rów** (Perz.), **żłobek** (sulcus): R. paznogciowy, grzbietowy. † R. pod nosem w wardze. (Perz.), **rynienka wargi**, † **wargowa** (philtrum). R. zaślodny. 4. druk. rant w deskach pod formy i przy czcionkach. 5. lek.-sądowy: R. od postronka na szyi powieszzonego. 6. rzem. p. **Nut.** < Od Rów >

Rower, u, lm. y machina do jazdy, złożona z dwóch kół mniej więcej równej średnicy, z których przednie służy do kierowania, tylne zaś do nadawania ruchu, z przekładnią, welocyped, koło, biczki: R. wyściegowy, półwyściegowy, drogowy. Nadobne koło warszawianek, pomimo wczesnej pory, stawiało ś. na rowerach i w powozach. < Ag. rower >

Rowerowy przym. od Rower: Jazda rowerowa.

Rowerzysta, y, lm. ści jeździec rowerowy, czło-

wiek oddający ś. sportowi rowerowemu. <Od Rower>

Rowerzystka, i, lm. i forma ż. od **Rowerzysty**.
[Rowić się, i ś., il ś.] p. **Roic**.

[Rowienie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rowić** ś., *rojenie* ś.

[Rowienka, i, lm. i] p. **Rówienka**. <Zam. Rówienka, od Równy>

[Rowiennik, a, lm. cy] p. **Rówiennik**.

Rowiesny p. **Rówienniczy**: R. chłopiec. Jeż.

Rowieśny p. **Rówienniczy**: Wychowywał ś. nie lepiej i nie gorzej, jak rowieśni mu poddani jasnie wielmożnego dziedzica. Jeż.

Rowina, y, lm. y m. **rów** *lichy, nędzny*. <Od Rów>

Rowisko, a, lm. e p. **Rów**. Błąż.

Rowisto przys. od **Rowisty**. L.

Rowisty pełen rowów: Kraj R. Troc. U nas pola bywają rowiste. Dor. <Od Rów>

Rowkowy p. **Rowkowaty** *opatrzony rowkiem; pokryty rowkami*: Pęd podróżnika ma łodygę rowkową. Rost. Chir.: Zgiębnik R. (specillum sulcatum). <Od *Rowkować, od Rowek>

Rowkowato przys. od **Rowkowaty**.

Rowkowaty i. podobny do rowka, *żłobkowaty*. 2. a. **Rowkowany** pełen rowków, *karbowany*: Liście rowkowane = ułożone w podłuż, w rynienki. L. Ziarno pszenicy jest z jednej strony podłużnie rowkowane. Rost. <Od Rowkowy>

Rowkownik, a, lm. i kow. *młot z hamą rowkowaną, do wybijania rowków*. <Od *Rowkowny, od Rowkowy>

Rowkowy przym. od **Rowek**.

Rowobron, u, lm. y = woj. **Kojec**. <Rów + *Bron, od Bronie>

[**Rowocina**, y, lm. y] p. **Rywocina**: Po rywocinach świętych widział, niedawno były tu dziki; ale mimo ich rowocin nie naszedł żadnego. Ork.

× **Rowowy** przym. od **Rów**. L.

[**Rowyszek**, szka, lm. szkij] p. **Rów**. Pe. <Od Rów>

Roz-, Roze-, [Oz-, Oze-] przyi. nierozdzielny, znaczący: a) *dzielenie czego w kierunku od środka w różne strony*: Rozdzielić, rozyspać, rozdrobnić, rozgatunkować, rozpołowić, rozedrzeć, rozewać, rozesać, rozesehnąć ś., rozejść ś., rozstać ś.; rozdział, rozwód, rozpór, rozjazd, rozstrój, rozstaje, rozłam, rozsada, rozbrat, rozmiar. b) *przen. przejęcie przedmiotu czynnością w każdej jego części, analizę szczegółową*: Rozważyć, rozsądzić, rozpatrzeć, rozświetlić, rozpytać ś.; rozum, rozważa, roztropność. c) *wyczerpanie czego przez branie częstkami a. przez wydzielanie na wszystkie strony*: Rozdać, roztrwonić, rozpożyżyć, rozkupić, rozprzedać, rozebrać, rozdzielić co między kogo, rozgrabić (mienie), rozproszyć; rozehód, rozbiórka, rozbiór, rozbiój. d) *uwołnienie przez rozdzielenie, odjęcie tego, co obejmowało, od-*: Rozwinąć (towar), rozpakować, rozkapturzyć, rozbroić, rozebrać (do koszuli), rozjuczyć, rozznąć, rozprząć, rozpieczętować, rozpasnąć, rozpuścić, rozprawczyć. e) *rozkład, rozszerzenie w kierunku od środka na zewnątrz, na wszystkie strony*: Rozwinąć, rozłożyć, rozmnożyć, rozrodzić, rozpostrzeć, rozstawić, rozpuścić, rozesać, rozgnieść, rozdać, rozlać, rozrobić, rozpromienić, rozbrzmiewać, rozprowadzić, rozgadać, rozwój, rozgłos, rozkład, rozkwit, rozrost. f) *dajność czynności do znacznych rozmiarów a. do niezwykłego napięcia, od czego trudno wrócić do stanu zwykłego*: Rozmachać, rozbujać, rozignać ś., rozweselić, rozbestwić, rozba-

wić, rozjaśnić, rozgadać ś., rozpisac ś., rozkrwawić, rozbiegać ś., rozhukać ś., rozmarzyć ś., rozochocić ś., rozpić ś., rozpuścić ś., rozgniewać ś., rozładaczyć ś., rozanielić ś., rozbalować ś.; rozmach, rozpęd, rozpusta, rozświt. <RO (Z)>

[**Roza**, y, lm. y] p. **Róża**. <Łé. rosa, Fr. rose, Ros. roza>

Rozafiszować, uje, ował *rozgłosić przez afisze*: Wyprawa na futory rozafiszowaną nie została. Jez. <Roz + Afiszować>

Rozafiszowanie, a, blm., czynność cz. **Rozafiszować**.

Rozalja, i, blm. muz. *powtórzenie jakiego ustępu muzycznego w tonie wyższym lub niższym*.

Rozamorować, uje, ował kogo = *rozmarzyć amaran, rozkochać, rozromansować, zawrócić komu głowę na dobre*: Mnie do panny prowadził i groził, śmiejąc ś., że usiecze, gdybym ją rozamorował. Sienk. Nie wiem, jak tam panniątko dadzą sobie rady, ale tak myślę, że po przyjeździe zastaniesz je obie rozamorowane. Sienk. R. ś. *rozkochać ś., rozmiłować ś., rozromansować ś., zawrócić sobie kim głowę na dobre*: Tośmy ś. jeźdźce gotowi R. na piękne, ba i ożenić nareszcie. Kaczk. <Roz + Amorować>

Rozamorowanie, a, blm., czynność cz. **Rozamorować**.

Rozanarchizować, uje, ował *zrobić na dobre anarchicznym*: Od Moskwy, czy czarnej, czy rozanarchizowanej, przyjeść tylko może zepsucie, obrzydliwość i śmierć dla Polski. Krasin. <Roz + *Anarchizować, od Anarchizm>

Rozanarchizowanie, a, blm., czynność cz. **Rozanarchizować**.

Rozanielenie, a, lm. a czynność cz. **Rozanielić**: Dosty już mamy tych łabędzich wieszczów, którzy konają w bólach ustawicznych, i tych ubóstwień, rozanielen, szataństw i tym podobnych rymowych szarlatanów. Asn. Stroją serca do miłosnych wzruszeń i rozanielen. Kasp.

Rozanielić, i, il *przejąć błogością anielską, rozpromienić nakształt anioła*: Wdzięk i urok Boski twarz jej młoda rozanieli. Korz. Poei rozanielili naszą Polskę, nas chcą przemienić w aniołów, a nam potrzeba ludzi. Bał. Świątłokręgiem twoje skronie rozanielił blask księżycy. Krasin. Z natury dobre jej serce, roztkliwione i rozanielone mnóstwem panujących w życiu jego żywiołów. Orzesz. Na warkoczach tych koronę dzierzga złotem blask gwiaździsty... czoło masz rozanielone. <Roz + Anielić>

Rozanilina, y, blm. chem. *barwnik anilinowy czerwony, trójamidotłowodwufenylokarbinol*. Chlorek rozaniliny, fuksyna. <Łé. rosa + Anilina>

Rozanilinowy przym. od **Rozanilina**: Grupa barwników rozanilinowych.

[**Rozanowy**] p. **Rozany**.

[**Rozany, Rozánowy**] przym. od **Roza**, *różany*. Wianek R.

Rozarystokratyznić, i, il kogo = *rozwinąć w kim na dobre charakter arystokratyczny*: W zamku, przestronnym nawet dla kapryśnego, rozarystokratyznionego dworu Marji Kazimiery, mógł zaledwie znaleźć kąć dla siebie. Rol. <Roz + *Arystokratyznić, od Arystokratyczny>

Rozarystokratyznienie, a, blm., czynność cz. **Rozarystokratyznić**.

Rozawanturować się, uje s., ował s. *zawanturować ś. na dobre; awanturować ś. rozochocić ś., rozpasac ś., rozgrać ś.* <Łé. Roz + Awanturować ś. >

Rozawanturowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozawanturować s.**

Rozabrać, rze, rał, nied. Rozbabrywać l. a. Rozpaprać babrząc rozgrzebać. Przen.: Jeszcze raz rozbabrywał fakt przyłączenia Alzacji i Lotaryngji (=niepotrzebnie poruszał nanowo, rozmazywał; rozrodził s. odgrzebując go). 2. [R.] niestarannie ubrać, rozmamrać; niestarannie zrobić; rozpaskudzić: Dziecko rozbabrane = i: *mazgajowate, rozmazane.* <Roz + Babrać>

Rozabranie, a, blm., czynność cz. **Rozabrać.**

Rozbabrywać, uje, ywał p. Rozabrać.

Rozbabrywanie, a, blm., czynność cz. **Rozbabrywać.**

[Rozbachany] p. **Rozbuchany.**

† **Rozbaczać, a, ał i † R. s. p. Rozbaczyć.**

† **Rozbaczanie, a, blm.,** czynność cz. **Rozbaczac.**

† **Rozbaczanie się, a s., blm.,** czynność cz. **Rozbaczac s.**

† **Rozbaczanie, a, blm.,** czynność cz. **Rozbaczyc.**

† **Rozbaczanie się, a s., blm.,** czynność cz. **Rozbaczyć s.**

† **Rozbacznie przys. od Rozbaczny:** Nierozbacznie, *inconsulte.* Mącz.

† **Rozbaczny rozważny, baczny, roztopny, ostrożny.** L.

Rozbaczyć, y, ył, l. R., nied. † Rozbaczac, † Rozbaczyc co = *rozważyc, rozebrać bacznie, rozbadać, roztrząsnąć, rozsądzić, wziąć na rozum, wziąć pod uwagę:* Dowiepy nigdy nie próżnowały, ale okazją wszelką pilnie rozbaczywały. **Warg.** Nie gniewam ci s., ale rozbaczam, mam-li s. gniewać? **Bud. B.** Skarał go, aczkolwiek mógł R., że to s. przypadkiem stało. **Warg.** (= *uwzględnić*). W kilka dni sobie rozbaczył, iż te słowa nazbyt śmieje mówił. **Pasz. 2.** [R.] co = *zapomnieć.* **R. s. l. † R. s. zastanowić s., zważyć, rozzejrzeć s., zorjentować s., rozmyślić s., upamiętać s., zmięgować s., pomiarkować s., zmiarkować s.:** Ty s. na to tam dobrze robaczaj. **Biel. M.** Trzeba, abyś s. na wszystko dobrze rozbaczył. **Baz.** (= *wziął wszystko w rachubę, pod uwagę*). Niech s. robaczają, że krzyż ten będzie ich zaszczytem. **Białob.** Na to s. pilnie robacz, jakbyś s. nieprzyjacielom bez nas obronił. **Biel. M.** **Rozbaczcie s.,** człowiecze, którzyś marnie rozszałowali dobrą Pana swego. **Wuj. 2.** [R. s.], *przypomnieć s.:* Przeczytaj to moje pisanie, niech ci s. robaczyc to nasze kochanie. <Roz + Baczyc>

† **Rozbaczywać, a, ał i † R. s. p. Rozbaczyć.**

† **Rozbaczywanie, a, blm.,** czynność cz. **Rozbaczywać:** Uważne **R. Błaż.**

† **Rozbaczywanie się, a s., blm.,** czynność cz. **Rozbaczywać s.**

Rozbadać, a, ał l. nied. p. Rozbość. 2. dok., nied. Rozbadywać badając roztrząsnąć, rozważyć, rozebrać: Nieba mi nie pozwoliły, abym uważał braci byt nieszczęśliwy, abym rozbadał myślą, jak mizernie żyją. **Kulig.** To sam tylko sobie był rozbadał, nie mając za sobą żadnego przykładu. **Bud. B.** <Roz + Badać>

Rozbadanie, a, blm., czynność cz. **Rozbadać.**

Rozbadywać, uje, ywał p. Rozbadać.

Rozbadywanie, a, blm., czynność cz. **Rozbadywać.**

Rozbajać, je, jał, Rozbajdurzyć bajając rozgłosić; rozpaplać, rozgadać: Prosiłem go o sekret, a on wszystkim robzajał. **R. s. rozochocić s. w ha-**

janiu, rozpaplać s., rozgadać s.: Jak s. raz robzaje, to już końca niema jego bajaniu. <Roz + Bajać>

Rozbajanie, a, blm., czynność cz. **Rozbajać.**

Rozbajanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozbajać s.**

Rozbajdurzenie, a, blm., czynność cz. **Rozbajdurzyć.**

Rozbajdurzenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozbajdurzyć s.**

Rozbajdurzyć, y, ył i R. s. p. Rozbajać.

× **Rozbajramować się, uje s., ował s. rozhulać s., rozbalować s.** <Roz + Bajramować>

× **Rozbajramowanie się, a s., blm.,** czynność cz. **Rozbajramować s.**

Rozbalować się, uje s., ował s. odlatuć s. balom bez upamiętania, robzawić s. na dobre. <Roz + Balować>

Rozbalowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozbalować s.**

Rozbałamucenie, a, blm., czynność cz. **Rozbałamucić.**

Rozbałamucenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozbałamucić s.**

Rozbałamucić, i, ił bałamucąc rozpuścić. R. s. bałamucąc s. rozpuścić s.: Nie, nie pojedę tam: musiałbym s. R., rozpróżnować, a nie mam na to czasu. **Krasz.** <Roz + Bałamucić>

Rozbałwaniac, a, ał i R. s. p. Rozbałwaniac.

Rozbałwanianie, a, blm., czynność cz. **Rozbałwaniac.**

Rozbałwanianie się, a s., blm., czynność cz. **Rozbałwaniac s.**

Rozbałwaniac, i, ił, nied. Rozbałwaniac bałwaniąc robzując, rozkołysać: Burza robzawiała morze. **R. s. bałwaniąc s. robzując s., rozkołysać s.** <Roz + Bałwaniac>

Rozbałwanienie, a, blm., czynność cz. **Rozbałwaniac.**

Rozbałwanienie się, a s., blm., czynność cz. **Rozbałwaniac s.**

Rozban, a, lm. y gieol. (bulimus) mięczak brzuchopelzy ślimaczkowaty (W. A.), którego gatunki skaleniaste zaczynają s. w lejprze, a trafiają s. i w utworze eocenowym.

Rozbandażować, uje, ował rozwinąć, rozkręcić z bandaża: **R. nogę.** <Roz + Bandażować>

Rozbandażowanie, a, blm., czynność cz. **Rozbandażować.**

Rozbankietować się, uje się, ował s. rozhulać s. bankietując, oddać s. bankietom bez upamiętania. <Roz + Bankietować>

Rozbankietowanie się, a s. blm., czynność cz. **Rozbankietować s.**

Rozbańdurzenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozbańdurzyć s.**

Rozbańdurzyć się, y s., ył s. bańdurząc, rozgadać s.; rozpaplać s., robzając s. <Roz + Bańdurzyć>

[Rozbańdzioszenie, a, blm.] czynność cz. **Rozbańdzioszyć.**

[Rozbańdzioszyć, y, ył] wypuścić jelita roztworzywszy bańdzioch, robzieszyć. <Roz + *Bańdzioszyć, od Bańdzioch>

[Rozbaranić się, i s., ił s.] rozłożyć s., rozwalić s. jak baran. <Roz + *Baranić s., od Baran>

[Rozbaranienie się, a s., blm.] czynność cz. **Rozbaranić s.**

Rozbaraszkujeć się, uje s., ował s. baraszkujeć robzawić s.; rozigrac s., rozdokazywać s., rozfiglować s., rozswywołić s. <Roz + Baraszkujeć>

Rozbaraszskowanie się, a *ś.*, *blm.*, czynność cz. **Rozbaraszskować** *ś.*

× **Rozbaraczać, a, ał** p. **Rozbarczyć**.

× **Rozbarczanie, a, blm., czynność cz. **Rozbarczać**.**

× **Rozbarczenie, a, blm., czynność cz. **Rozbarczyć**.**

× **Rozbarczyć, y, ył**, nied. × **Rozbarczać** kogo = uwolnić od brzemienia, zdjąć mu ciężar z barków. <Roz + Barczyć>

[**Rozbark, u, lm. i**] *targowisko końskie*. <Nm. Rossmarkt, z podprowadzeniem pod Roz + Bark>

[**Rozbasamować się, uje** *ś.*, *ował* *ś.*] *rozbisurmanić* *ś.*, *rozpuścić* *ś.*, *rozlampartować* *ś.*, *rozpasać* *ś.* <Roz + *Basamować *ś.*, od Basam>

[**Rozbasamowanie się, a** *ś.*, *blm.*] czynność cz. **Rozbasamować** *ś.*

Rozbawiać, a, ał i *R. ś.* p. **Rozbawić**.

Rozbawianie, a, blm., czynność cz. **Rozbawiać.**

Rozbawianie się, a *ś.*, *blm.*, czynność cz. **Rozbawiać** *ś.* *R. ś.* w towarzystwie naszym ludzi niższych odnas rodem i majątkiem jest dla nich samych niezmiernie szkodliwym. Orzesz.

Rozbawić, i, il, nied. **Rozbawiać** bawiąc *rozruszać, rozochocić, rozweselić; usposobić do ciągłych zabaw, pociągnąć w wir zabaw*: Wesolą była zawsze, Teklusię, starą i Salomona rozbawiała. Krasz. Choć pomęczeni, ale rozbawieni, rychło usnąć nie mogliśmy. Krasz. Wróciła do swego pokoiku zmęczona, rozbawiona, z mazurkiem w głowie, z szepem Stasia w uchu. Krasz. Starano *ś.* go R. Krasz. Niczym go R., zając niepodobna. Krasz. Rozbawił on swoje otoczenie, swoje sąsiedztwo, całe w końcu towarzystwo tak, że o ucztach tylko myślano. Rol. Zastał miasto rozbawione do szafu. Rol. *R. ś. bawiąc* *ś. rozochocić* *ś.*, *rozruszać* *ś.*, *rozweselić* *ś.*; *oddać* *ś. zabawom na zabyj*: W gronie weselnych i ruchliwych dzieci rozbawił *ś.* na dobre. Bał. <Roz + Bawić>

Rozbawienie, a, blm., czynność cz. **Rozbawić: Pan nasz czasem bywa nie do rozbawienia i nie do rozerwania. Krasz.**

Rozbawienie się, a *ś.*, *blm.*, czynność cz. **Rozbawiać** *ś.*

Rozbazgrać, grze, grał *bazgrząc rozmazać, rozprowadzić, rozsmarować, rozgwałdać*: R. farbę. Przen.: R. przedmiot, myśl w piśmie = *opisując rozszerzyć zbytnio, rozmazać*. *R. ś. przen. rozpisć* *ś.*, *rozochocić* *ś. do bazgrania*. <Roz + Bazgrać>

Rozbazgranie, a, blm., [czynność cz. **Rozbazgrać].**

Rozbazgranie się, a *ś.*, *blm.*, czynność cz. **Rozbazgrać** *ś.*

[**Rozbebeszenie, a, blm.] czynność cz. **Rozbebeszyć**.**

[**Rozbebeszyć, y, ył**] *l. p. Rozbańdzioszyć*. 2. *roznamrać, rozbabrać, rozrzucić, rozgrzebać*: Łóżko rozbebeszone. <Roz + Bebeszyć>

[**Rozbeblać, ble, blał** i *R. ś.*] p. **Rozbeblać**. <Roz + Beblać>

[**Rozbeblanie, a, blm.] czynność cz. **Rozbeblać**.**

[**Rozbeblanie się, a** *ś.*, *blm.*] czynność cz. **Rozbeblać** *ś.*

[**Rozbeblać, bla** a. *ble, blał, Rozbeblać*] *l. rozbełtać, rozpeckać, rozbabrać*. 2. *roznamrać, roznamrać, rozpuścić, rozwiązać* (ubranie); *rozczochrać, rozstargać*: Człowiek rozbeblany. 3. *rozpapać, rozhajać, rozgadać, rozpowiedzieć*. [R. ś.] *roznamrać* *ś.*, *rozma-*

nrać *ś.*; *rozpuścić, rozwiązać na sobie ubranie; rozczochrać* *ś.*, *rozstargać* *ś.* <Roz + Beblać>

[**Rozbeblanie, a, blm.] czynność cz. **Rozbeblać**. [**Rozbeblanie się, a** *ś.*, *blm.*] czynność cz. **Rozbeblać** *ś.***

× **Rozbechtać, ce** a. *cze, tał* *poduszczęć, podburzyć, nabechtać, rozjątrzyć*: Twoja cię, nimfo, własna chęć podbechee. Chr. <Roz + Bechtać>

× **Rozbechtanie, a, blm., czynność cz. **Rozbechtać**.**

Rozbeczany *który* *ś. rozbeczał, zabeczany na dobre*. <Od Rozbeczeć *ś.*>

Rozbeczeć się, y *ś.*, *ał* *ś.*, [**Rozbleczeć** *ś.*] *rozplakać* *ś. głośno, uderzyć w bek*: Porzucona, w żalonne rozbeczysz *ś. szloch*. Przyb. Rozbeczała *ś.*, nie wiedzieć dlaczego. L. Pan Leon padł mu do nóg i rozbeczał *ś.* Rzew. <Roz + Beczeć>

Rozbeczenie się, a *ś.*, *blm.*, czynność cz. **Rozbeczeć** *ś.*

Rozbef, u, lm. y p. **Rosthef**.

[**Rozbełchtać, cze, tał**] p. **Rozbełtać**. <Roz + Bełchtać>

[**Rozbełchtanie, a, blm.] czynność cz. **Rozbełchtać**.**

Rozbełgotać, cze, tał, Rozbełkotać *rozpapać, rozhajać, rozgadać*. Sł. wil. <Roz + Bełgotać>

Rozbełgotanie, a, blm., czynność cz. **Rozbełgotać.**

Rozbełkotać, cze, tał p. **Rozbełgotać**. Sł. wil. <Roz + Bełkotać>

Rozbełkotanie, a, blm., czynność cz. **Rozbełkotać.**

Rozbełtać, a, ał, [**Rozbełtać, Rozbełchtać, Rozbełkotać, Rozbełtać**], nied. **Rozbełtywać** *roznieść, rozmącić; kłócić co z czym rozbić; rozcierzyć*: Mleko rozbełtane z wodą. Przyniósł mu śniadanie, rodzaj napoju, który *ś.* miał kawą nazywać, porzlewanego, rozbełtanego. Krasz. R. wodę z mąką (=rozklepać). <Roz + Bełtać>

Rozbełtanie, a, blm., czynność cz. **Rozbełtać.**

Rozbełtywać, uje, ywał p. **Rozbełtać**.

Rozbełtywanie, a, blm., czynność cz. **Rozbełtywać.**

Rozbenefisować się, uje *ś.*, *ował* *ś. zacząć dawać bez umiarkowania benefisy, puszczać* *ś. na benefisy*: Rozbenefisowane Eldorado. <Roz + *Benefisować *ś.*, od Benefis>

Rozbenefisowanie się, a *ś.*, *blm.*, czynność cz. **Rozbenefisować** *ś.*

Rozbestwiać, a, ał i *R. ś.* p. **Rozbestwić**.

Rozbestwianie, a, blm., czynność cz. **Rozbestwiać.**

Rozbestwianie się, a *ś.*, *blm.*, czynność cz. **Rozbestwiać** *ś.*

Rozbestwić, i, il, nied. **Rozbestwiać** *rozwościć, rozjuszyć, rozjątrzyć, rozjadować, wyuzdać, rozpasać, rozwydrzyć, roznamiętnić*: Lew posoką rozbestwiony. L. Ty, królu, tak dalece Litwę rozbestwiłeś, że już na twoję władzę upornie biją. Błaż. Niektóre wody rozbestwiają do cieleności. Otw. (=rozpalają). Tłum pospółstwa rozbestwiony brał udział w obradach i głosowaniu. Remb. R. *ś. l. rozwościć* *ś.*, *rozjuszyć* *ś.*, *rozjątrzyć* *ś.*, *rozjadować* *ś.*, *rozpasać* *ś.*, *rozwydrzyć* *ś.*, *roznamiętnić* *ś.*, *rozpalic* *ś.*, *rozhucać* *ś.*, *rozżreć* *ś.* 2. [R. *ś.*] *rozłajdaczyć* *ś.*, *rozłobuzować* *ś.* <Roz + Bestwić>

Rozbestwienie, a, blm., czynność cz. **Rozbestwić.**

Rozbestwienie się, a s., blm., czynność cz. Rozbestwić s.

[Rozbestwiać, a, ał] p. Rozbestać. <Zam. Rozbestać>

[Rozbetlanie, a, blm.] czynność cz. **Rozbetłać. Rozbetniać, a, ał i R. s. p. Rozbetnić.**

Rozbetnianie, a, blm., czynność cz. Rozbetniać.

Rozbetnianie się, a s., blm., czynność cz. Rozbetniać s.

Rozbetnić, i, ił, nied. Rozbetniać rozgłosić, rozgadać, rozpapać, rozrąbić: He? całe sąsiedztwo o tym bębni! niechże rozbetniają, jako chcą, to mi wszystko jedno. Krasz. Rozgłos dał bzduristwu babskiemu, które niepotrzebnie rozbetniało. Krasz. R. s. rozgłosić s., roznieść s., rozjechać s.: Rozbetni s. to szybko, aby jeden wiedział, a nie już niejeden. Krasz. <Roz + Bębnić>

Rozbetnienie, a, blm., czynność cz. Rozbetnić.

Rozbetnienie się, a s., blm., czynność cz. Rozbetnić s.

Rozbiął, u, lm. y, Żelazne drzewo bot. (mesua) ros. z rodziny okretnicowatych.

Rozbicie, a, blm., czynność cz. Rozbić: Gwałt uczyniony w sejm, to jest R. sejmów, sejmików, trybunałów. Vol. Kiedy wrócił z łowów lub rozbić, kładł s. na mech, na paprocie i, spełniając gęste puhary, opowiadał gonitwy, zapasy, rozboje. Krasin. (= z rozboju). W ostatniej łodzi blizkiej rozbić ostatnim widział nadzieje. Mick. R. pociągu (= rozbicie s.).

Rozbicie się, a s., blm., czynność cz. Rozbić s.: R. s. okrętu.

Rozbić, ije, ił, nied. Rozbijać i: uderzwszy a. bijąc rozdzielić; roztrącić, roztluc, roztrzaskać: R. grudę. L. Głowę wilków pałą rozbito. Troc. Rozbite ostatki. Troc. R. dzban o pal. Troc. R. szybę, okno. Rozbijać lód. Szyper niedoświadczony lada o co nawę rozbija. Troc. (= narazi na rozbicie). Zobaczył rozbitego kawalce okrętu: deszczki, dyle i wiosła złamane do szczytu. Jabł. Na rozbitej desce wąż tonącego popełnął ku brzegowi. Mor. A. (= pochodzącej z rozbić). Aż pęty przyjdiesz, a dalej nie postąpisz, i tu rozbijesz nadęte wały swoje. Wuj. Z zrzecnością Figara rozbił mydło w miseczce. Rog. Był on jak rozbite skrzyпки. Sien. (= rozkolatane, potrzaskane, strzaskane). Jakoby młotem jakim rozbił kusa teologię odszczepieńczych popów. Kajs. R. wojsko nieprzyjacielskie = pobiwszy rozproszyc, rozpedzić, rozgromić, znieść: Wojska rozbite po górach s. kryły, że nie wiedzieć nawet, w której stronie było ich szukać. Krasz. Scypjo blizko Moguncji całą potęgę Antjocha rozbił. Lel. Przen.: rozdzielić, podzielić, rozszczegółować: R. całość na części. R. treść na rozdziały, na akty i sceny. Przen.: R. kasę, pulę, bank w grze = ogolocić, opróżnić, wygrać całą stawkę, zdebankować. R. sejm (= rozpedzić, rozegnać). Świece ciemności rozbijają. Skar. (= rozpraszają). Przen.: udaremnić, sparażować, pokrzyżować, zwichnać, zniweczyć co, przeszkodzić czemu: Baliśmy s. ich, by przedsięwzięć naszych nie rozbili. Przyb. Wypadek ten rozbił ich układy. 2. stłuc, potłuc, uderzwszy uszkodzić: Rozbił sobie głowę, kolano. Nianka dziecko rozbiła (= dała mu s. R.). 3. część, nied. trudnić s. rozbojem, łupić, odbierać, grabić, napadać: Rozbija po drogach, po polu. Troc. Rozbijać po morzu. Troc. Algierczykowie dwa chrześcijańskie rozbili okręty. Troc. Abo to tu, mospanie, pod Bieszczadem,

tak-li s. to rozbijać godzi bez sromoty? Pot. Czyniliście im wielkie krzywdy, łupiąc ich ledwie nie ze skóry, rozbijając ich z majątnostek. Birk. Parobek w karczmie mnię rozbił. L. (= napadł mnie, jak rozbojnik). [Odynie psy rozbija. Przen.: Oj, chmielu, rozbiłeś dziewczę na pastewniku]. 4. rozciągnawszy przybić; poprzybijając w różnych miejscach; rozpiąć, rozstawić, rozpostrzeć, rozstasować, rozłożyć: Na krzyżu Jezusa rozbili. Wuj. Syna Bożego widziała na krzyżu rozbitego za nasze okupienie. Pśń. Wyrok ten we wszystkich miastach niech będzie obwołany i rozbity. Leop. Kazał to rozbijać i głosić u wszechnarodów. Leop. Rozbijać obrazy = tu i tam przybijać. L. (= przybiusz każdy, rozwieścić). Rozbijać namiot, rozwijając postawie, przymocować, przytwierdzić. L. Od miasta w mili swe obozy i gęste namioty rozbili Tw. Baldakim w jej pokoju rozbija, aby pod nim siadała. Star. Namiotek łózkowy rozbili. Birk. Rozbijny tu namioty. Troc. Rozbijać szpalery, kobierce. Kn. Rozbił swój kram między weneckimi. Bud. B. Sieć rozbijać, rozwieść. L. Obaczysz, jak chytrze na świat tę sieć rozbija. Rej. Wszędy łakomstwo i swawola tak szeroko rozbiły sieci swoje. Rej. Nieboś jak namiot rozbił ręką twoją. Karp. Leżało skór kilka rozbitych przed gankiem. Pol. 5. rozepchać, rozszerzyć, rozprześcić: R. buty za ciasne. R. za ciasne plecy w sukni = wyciągnąć prasując wilgotno. R. wieprze = rozłuczyć. L. 6. myśli: R. stado kuropatw = zmusić do rozpierchnięcia s., rozpedzić, rozproszyc. R. zwieryzynie = blizkimstrzałem porozstrzelać ją na części. St. wil. R. s. i, uderzwszy s. rozpaść s.; roztrzaskać s., rozlecić s.: od uderzenia: R. s. z okrętem. L. Rozbił s. okręt o skałę. Troc. Tak wielki szturm powstał, że s. one galery wszystkie rozbiły, i ludzie wszyscy potonęli. Biel. M. Rozbiły s. fundamenta. Leop. Tu s. owe hordy, jak rozdęte morza wzburzonego bałwany o ścianę polską rozbiły. Wor. Bałwany trącą s. o mieliznę, rozbija na fale. Mick. [Jezioro s. rozbiło] = lód na jeziorze popękał. Przen.: Głosy wotujących rozbiły s. (= podzieliły s., rozstrzeliły s.). Drużyna pańska rozbiła s. na wszystkie strony. Krasz. (= rozpierzchła s., rozbiegła s., rozleciała s., rozpadła s.). Przen.: nie dojść do skutku, spełznąć na niczym, utknąć na przeszkodzie, pokrzyżować s.: Rozbiły s. jego zamysły. Troc. Koneyljum, dobrze rozpoczęte, sromotnie s. rozbiło. Skar. [Weszele sie ozbielo]. 2. uderzyć s. boleśnie, szkodliwie, stłuc s., potłuc s.: Upadszy, rozbiłem s. [Gdy gęsi lub kury sie ozbija, niesą wodne jaja, tak ze sie s. nich leje]. 3. nied. R. s. o co = dobijać s., ualczyć na umor o co: Dwa cesarze o państwo s. rozbijają. Skar. Amatorowie instrumentów rozbijają s. o wjoloncele zmarłego artysty. 4. × Rozbijać s. z zalu i t. p. = zabijać s.: Cady dom pomieszany, niema i jednego z służących, ktoby s. od zalu nie rozbił. L. (= nie byłby gotów zrobić sobie co złego). Ja na to zbierałem grosz do grosza, rozbijałem s. i pracowałem za siebie i ciebie. Korz. [Órka tak s. rozbija] (= smuci s., trapi s.). 5. † R. s. = rozbić siebie, rozpiąć s.: Dłanie Jezus s. dał na drzewie R. Bz. 6. nied. zadawać szyku, paradować, szastać s., lubić s. pokazać, rozrzucić s., rozpościerać s., przewodzić, awantuować s.: Rozbijałem s. w wagnerce wobec publiczności, snującej s. po Nowym Świecie. Bliż. Trzeba być ostem, by przy tak ciężkich czasach rozbijać s. dorózkami pierwszjej klasy. Rozbija s. po pierwszorzędnym restauracjach, służbie płaci rublami. Rozbija s. powozem wale-

jach. Rozbija ś., jak trojak w kieszeni. Prz. Gm.: Co ś. rozbijasz? nie możesz odejść? (= *co ś. stawiasz*). 7. [Rozbijać ś.] *biegać w różne strony; włóczyć ś., łajdaczyć ś.* 8. myśl. *rozproszyć ś. ze stada*: Kuropatwy po strzałach rozbijają ś. < Roz + Bić >

Rozbiec się, ży ś., gł ś., †Rozbieżec się, Rozbiegnąć ś., nied. Rozbiegać ś., Rozbiegiwać ś. I. rozproszyć ś., rozlecieć ś., rozsypanć ś., pojsć w rozsypankę, rozpierniczyć ś., pouciekać w różne strony: Po tej kłęse po lasach ś. rozbiegli. Troc. Jedni zniechęceni pod nieznajome rozbiegli ś. niebał. drudzy ostatnią nędzą przyciśnieni, w swych kiedyś domach dzisiaj zebrań chleba. Karp. Zakonnicy rozbiegli ś. byli tu i owdzie po królestwie. Łęcz. Część towarzystwa rozbiegiwała ś. po całym pałacu, ażeby jednemu drugiemu coś prawdziwego usłyszeć. Mańk. Rozbiegli ś. po mieście mordercy. Lel. Mnożąc ś. bez miary, drobna szlachta w Mazowszu rozbiegała ś. po wszystkich rzpltej posiadłościach. Lel. Rozbiegliśmy ś. do lasu, w pola, na trakt. Wirt. Przen.: W cyrkule co ś. do środka przywiąże, rozlegać ś. i rozbiegiwać przestaje. Bardz. [Brzękot zwońno dalek ś. rozbiegiwał] (= *rozchodził ś., rozlegał ś.*). Gdy ś. to między ludźmi rozbieżało, że jeden drugiego na pojedynku wyzywał... Vol. (= *rozszło ś., rozniosło ś., gruchnęło*). 2. *rozpedzić ś., rozmachnąć ś. w biegu*: Mając dół przeskakiwać, sztucznie skakać będą, cofając ś. nieco w tył i nakoniec rozbiegają ś. I. Rozbiegl ś. i przeskoczył. Troc. 3. p. **Rozbiegać ś.**: Szkapa, nastaniu próżnując, rozbieży ś., kopa, hasa. Petr. Jeśli koła wezas nie zahamujesz, z góry rozbieżą ś. wszystkie. Czachr. Już nie rycieł, gdy ś. rozbieżały koła, i gdy już trudno zatrzymać ich z góry. Opal. Przen.: Co zynicie, gdy ś. koła rozbieżą, a wolność wyuzdana w swawolę i szaleństwo pójdzie? Birk. (= *gdy nastąpi rozprężenie, gdy ś. namiętności wyuzdają, gdy przyjdzie swawola*). Teraz tak ś. łakomstwo rozbieżało, że urzędnicy daleko nielutościwszy są, niż sami panowie. Kosz. (= *rozpasano, wyuzdano, rozhukano*). 4. anat.: † Nerw rozbiegający ś. p. **Nerw**. < Roz + Bić >

Rozbieg, u, Im. i I. rozbieganie ś., rozbieżenie ś., rozsypanka: Dali w twarz ognia Turkom: natychmiast w rozbiegi pójda, pierzechną. Pot. W rozbiegu, ciemnościami a powszechnym rzezy zamieszaniu. Nar. (= *popłochu*). Zwykło ś. używać jazdy na rozbiegi po kraju nieprzyjacielskim. Jak. J. (= *na wycieczki, ekskursje w różne strony*). R. żył kruszcowych. L. (= *rozgałęzienie*). 2. *rozped, rozmach*: Z rozbiegu strony w ś. uderzyły. Troc. W rozbiegu rów przeskoczył. Troc. 3. anat.: R. promieni potylicznowzgórkowy (w mózgu). 4. a. **Rozstajna** kol. *odgałęzienie kojei boczej od toru głównego*. < Roz + Bieg >

Rozbiegać się, a ś., ał ś. I. dok. rozhukać ś. w biegu, rozpedzić ś., rozhrykać ś.: Dzielnym woźnikom nie dasz rady, mnie samemu ledwie ś. nadadzą, a jak ś. rozbiegają, i na leu (= *lejce*) nie dadzą. Żebr. Rozbiegały ś. konie i pędziły na ośle. Przen.: Pewne wdowy, czystość Bogu poślubiwszy, zasię rozbiegawszy ś., zamaż chodzić chciały. Wuj. Rozbiegały ś. koła, już tu nierząd. Kn. Ani słów najdzie wypowiedzieć usy, jako ś. w zbytku rozbiegały koła. Pot. Wtenczas jeszcze ś. były koła tak bardzo nie rozbiegały, jeszcze żołnierze nie chadzali w bławatach. Star. 2. nied. p. **Rozbiec ś.** < Roz + Biegać >

× **Rozbiegały p. Rozbiegany**. Przen.: Rozbiegających młodzieńców na munsztuk wziąć L. (= *swawolnych, rozhukanych, rozpuszczonych, wyuzdanych, rozpasanych, rozpustnych*). < Od Rozbiegać ś. >

Rozbieganie się, a ś., blm., czynność cz. Rozbiegać ś.

Rozbiegany, Rozbieżany, Rozbiegnięty, × Rozbiegały, † Rozbieżaly, † Rozbiegły, † Rozbiegniony który ś. *rozbiegl a. rozbiegał*: Owieczki rozbiegane na pastwisku. Byk. Konie rozbiegane pędziły na ośle. (= *rozbrykane*). Przen.: Przepraszam jako najuniższej, że jeżeli rozwlekłością nad zamiar rozbiegane pióro w czymkolwiek wykroczyło. Kraus. (= *rozmachane, rozpedzone*). < Od Rozbiegać ś. >

Rozbiegiwać się, uje ś., iwał ś. p. Rozbiec ś. Rozbiegiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozbiegiwać ś.

† **Rozbiegły p. Rozbiegany**: Widać tam stada niezliczone i trzody rozbiegłe i tu i owdzie po łąkach. Łęcz. Rozbiegłe serce wsiąga, a skurzone wspiera. Ryb. J. < Od Rozbiec ś. >

Rozbiegnąć się, nie ś., nął ś. p. Rozbiec ś. < Roz + Biegać >

Rozbiegnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Rozbiegnąć ś.

Rozbiegnięty p. Rozbiegany. Przen.: Miał płaskie piersi i nogi rozbiegnięte, jak widły. Prus. (= *rozstawione*). < Od Rozbiegnąć ś. >

† **Rozbiegniony p. Rozbiegany**: Ciężko mi ściągać myśli rozbiegnione i w jarzmo wiersza je wprawie. Karp. (= *rozrzucone, rozstrzelone*). < Od Rozbiegnąć ś. >

Rozbiełać, a, ał p. Rozbielić.

Rozbiełanie, a, blm., czynność cz. Rozbielać.

[Rozbielać, eje, ał] *bielejąc stopniowo, zbieleć zupełnie*: Ona rozbielała na twarzy coraz lepiej, aż ze wszystkim wybielała. < Roz + Bieleć >

Rozbielenie, a, blm. I. [R.] czynność cz. Rozbielać. 2. czynność cz. Rozbielić.

Rozbielić, i, il, nied. Rozbielić rozjaśnić przez bielenie. Przen.: Chciej nadziei myśl ciemną rozwidni, R. Sł. wil. (= *rozpogodzić*). < Roz + Bielić >

Rozbieracz, a, Im. e ten, co rozbiera, analizator: R. sztuczny zwierząt, anatomik. Troc (= *anatom*). < Od Rozbierać >

Rozbierać, a, ał i R. ś. p. Rozebrać. < Roz + Bierać >

Rozbieralnia, i, Im. e miejsce do rozbierania ś., szatnia, × rozdzielalnia, ubieralnia, garderoba, × zzuwalnia. < Od Rozbierały >

Rozbieralny, Rozbierany który można rozbiierać, składany. < Od Rozbierać >

Rozbieranie, a, blm., Rozbiórka czynność cz. **Rozbierać**: R. czego na członki. Troc. R. potrawy, kapłuna. Troc. R. rzeczy. Troc. † R. ciała = *anatomja*. Kirch., Perz. Nauka rozbierania zwierząt po członkach, anatomia. Troc. Dwakroć na każdy dzień R. sumienia swojego czynił. Birk. (= *rachunek, rozbiór*).

Rozbieranie się, a ś., blm., czynność cz. Rozbierać ś.

Rozbierany I. Im. od Rozbierać. 2. p. Rozbieralny: Stół R. Szała rozbierana. Łóżko rozbierane. < Od Rozbierać >

† **Rozbieżaly p. Rozbiegany**: Rozbieżałe konie, koła. Troc. Zgromadzenie rozbieżalych stad. Dor. < Od Rozbieżać ś. >

× **Rozbieżany p. Rozbiegany**: Jad R. po członkach. Bardz. (= *który ś. rozszedł, rozszerzył*). < Od Rozbieżać >

†**Rozbieżeć się, y** *ś.*, *a* *ś.* p. **Rozbiec** *ś.*

†**Rozbieżenie się, a** *ś.*, *blm.*, czynność cz. **Rozbiec** *ś.* a. **Rozbieżeć** *ś.*

Rozbieżnie przys. od Rozbieżny.

Rozbieżność, i, *blm.* rz. od **Rozbieżny**: R. kierunkowy. Mat.: Kąt rozbieżności. Okul.: R. utajona (w zezle) (exophoria).

Rozbieżny *l.* *rozbiegający* *ś.*, *dążący w kierunku przeciwnym, wręcz przeciwny, biegunowo różny*. 2. [Rozbieżne drogi] = *rozstajne drogi*. 3. mat.: Szereg R. = *szereg nieskończony, w którym suma wyrazów nie ma granicy oznaczonej lub ma granicę nieskończoną wielką*. 4. okul.: Zez R. (strabismus divergens). <Od Rozbieg>

Rozbif, u, *lm.* y p. **Rostbef**: Prosiłem pana Troto, by R. sporządził. Fred. A.

Rozbijacz, a, *lm.* e *l. ten, co rozbija*. 2. p. **Dezyntegrator**. <Od Rozbijać>

Rozbijać, a, *a* *l* *R. ś.* p. **Rozbić**. <Roz + Bi-jać>

Rozbijaka, i, *lm.* i *zabijaka, awanturник, zadziora, haraburda*: Rozgniewał mnie srodze ten R., co z hełmu pięknego zrobił garnek dziurawy. Jeż. <Od Rozbijać>

Rozbijanie, a, *blm.*, czynność cz. **Rozbijać**: R. bryły. Troc. R. po drogach. Troc. R. po morzu. Troc. R. okrętów. Troc. [R. dzwonów] *dzwonięcie przez każdego wieśniaka w pierwszy dzień Wielkanocy*.

Rozbijanie się, a *ś.*, *blm.*, czynność cz. **Rozbijać** *ś.*

Rozbiorca, y, *lm.* y, × **Rozbiornik** *ten, co rozbiera; trudniący* *ś.* *rozbiorem ciał a. zjawisk, analityk*. <Od Rozbiór>

Rozbiorcze przym. od **Rozbiór**, *tyczący* *ś.* *rozbioru, analityczny*: Trzy mocarstwa rozbiorcze zagwarantowały sobie granice zdobytych na Polsce i Turcji posiadłości. T. K. <Od Rozbiór>

× **Rozbiornik, a**, *lm.* cy p. **Rozbiorca**: Mamy prawo prześladować prześladowanych nas rozbiorników, zaborew i katów. Krasin. <Od *Rozbiorny, od Rozbiór>

Rozbiorowo przys. od **Rozbiorowy, analityczny**.

Rozbiorowość, i, *blm.* rz. od **Rozbiorowy, analiza**: R. a razem konieczny jej wypadek: wątpliwość i zaprzeczenie zajęły miejsce silnej wiary i poezji. St. wil.

Rozbiorowy przym. od **Rozbiór, analityczny**: Sposób R., *methodus analytica*, od szczególnych do powszechnych rzeczy postępuje. Kopez. Tor R. Pir. Traktat R. O fatalnym stanie ekonomicznym kraju po klęsce rozbiorowej. T. K. Trygonometria rozbiorowa. L. Rachunki rozbiorowe. Jak. J.

Rozbiór, oru, *lm.* ory *l.* *rozelnianie, rozbiernanie; dochodzenie części składowych pewnej całości, analiza*: Pismo takie czcze i bez żadnego objęcia, że nawet rozbioru jego uczynić nie można. Ust. Trzy rozbiory Polski. Na ekspensa tego rozbioru trybunał naznaczył od tysiąca złotych po czerwonym złotym od kredytorów. Ochoc. R., sprawozdanie, krytyka, ocena utworu pisarskiego, sztuki teatralnej. Nie myślę *ś.* wdawać w R. jego wad i przymiotów. R. chemiczny. Znasz ty zacierę, rozbiory, kotły, alembiki, kadki i trubniki? Fred. A. Czy nie lepiej było może R. podnieść?—Co? R.? z krzywdą tych, co mojemu charakterowi zaufali? co mię w potrzebie wspierali? And. R. matematyczny, *analysis*. *Śs.* 2. *miejsce rozebrania włosów na głowie, przedział, rozdział*: Widział tylko R. jej ciemnych

włosów na małej główce. Sienk. 3. anat.: × R. = *rozbiernanie ciał martwych, sekcja* (dissectio). 4. chem. *analiza, badanie składu ciał chemicznych*: R. ilościowy (analysis quantitativa), jakościowy (a. qualitativa). R. na objętość (a. volumetrica). R. na pierwiastki (a. elementaris). R. na wagę (a. ponderalis). R. widmowy (a. spectralis) = *R. chemiczny ciał na zasudzie wydawanego przez nie widma, analiza spektralna*. 5. gram.: R. gramatyczny, składniowy, estetyczny. R. krytyczny. <Roz + *Biór, od Brać>

Rozbiórka, i, *lm.* i *rozbiernanie, rozebrawie*: Oddał służalcem sprzęt domowe do rozbiórki. Nar. (= do podziału). Kupować domy na rozbiórkę. R. pisma (czcionek) z odbitej formy = *rozrzucanie czcionek po własciwych króbkach kaszty*. W drukarni R., rozbiernanie pisma po wydrukowanym arkuszu i rozłożenie każdej litery do swej króbkki. Mag. <Od Rozbiór>

Rozbirantować się, uje *ś.*, *owal* *ś.* *rozpuścić* *ś.* *birbantując* *ś.*, *oddać* *ś.* *bez upamiętania birbantce*. <Roz + Birbantować *ś.*>

Rozbirantowanie się, a *ś.*, *blm.*, czynność cz. **Rozbirantować** *ś.*

[**Rozbiścić się, i** *ś.*, *ii* *ś.*] *rozswawolić* *ś.* <Roz + *Bisić *ś.*, od *I. Bis*>

Rozbisurmanić, i, *lm.* i *rozpuścić jak bisurmana, dopuścić aby* *ś.* *rozbisurmanić*. R. *ś.* 1. *rozpuścić* *ś.* *jak bisurman, rozpaść* *ś.*, *rozuzdać* *ś.* 2. × R. *ś.* *przestać być bisurmanem, przestać bisurmanić* *ś.*: Chodźmy R. *ś.* teraz. Fred. A. <Roz + Bisurmanić>

Rozbisurmanienie, a, *blm.*, czynność cz. **Rozbisurmanić**.

Rozbisurmanienie się, a *ś.*, czynność cz. **Rozbisurmanić** *ś.*

× **Rozbit** *l.* u, *lm.* y *rozbitcie okrętu*. Troc. 2. a, *lm.* owie p. **Rozbitek**: Nakoniec się pyta, bo jeszcze lamentował, owego rozbita, co za imię mężowi, który z tobą pływał. Pot. Niech *ś.* napatrzy, we mnie niechaj czyta każdy, co zwykło potykać rozbita. Pot. Z okrutną żalobą bieży, wiodąc rozbita Tymonides z sobą. Pot. Co rok będziecie mieli w tym miejscu rozbita. Nar. A ci wątpią, jeśli (czy) ratować rozbitów. Pot. Oni rozbitów morskich, ktokolwiek *ś.* im nadarzył, czy barbarzyńce, czy Greczyn, zabijali na ofiarę. Nar. Jesteście między cudzoziemcami jako rozbitowie na brzegu cudzym. Mick. Dusza dziewczicy jest w stanie rozbita, co *ś.* ratując, każdą fałsz chwytą. Gosz. <Od Rozbić>

Rozbitek, tka *l.* *lm.* tki, × **Rozbit** *człowiek pozostały z rozbitego okrętu, statku wodnego*: Krzyżacy zabierali na brzegach morskich majątki nieszczęśliwych rozbitków, które burza wodna na ląd wyrzucała. Nar. Przen.: Są to wszystko rozbitki tułający *ś.* po świecie po upadku kraju. 2. × R., *tku*, *lm.* tki *szczytek, skorupa, kawalek rozbitego naczynia*. L. <Od Rozbit>

× **Rozbitka, i**, *lm.* i forma *ż.* od **Rozbitek**: Usta nieszczęśliwej rozbitki, mimo srogości pogrążającej ją na dno, wzywał *ś.* nas jeszcze, konając, zdawały. L. <Od Rozbitek>

× **Rozbitność, i**, *blm.* rz. od **Rozbitny**.

× **Rozbitny** *podległy rozbićciu, mogący być rozbitym, wzięty, kruchy*. <Od Rozbit>

† **Rozbitować, uje, owal** *rozszarpać, zrabować, rozdzielić, rozdrapać*. B. Sz. <Od *Rozbit, od Rozbić>

† **Rozbitowanie, a**, *blm.*, czynność cz. **Rozbitować**.

× **Rozblask**, u, Im. i p. **Rozblysk**: W rozblasku Litwy było wiele złudzenia sławy. Szaj. O! toż w dwie myśli dusza ś. rozpada, a każda duszę tak silnie porywa, że jednej R. drugą myśl zamienia. Pawlik. < Roz + Blask >

[**Rozbleczeć się**, y ś., ał ś.] p. **Rozbeczeć ś.**
[**Rozbleczenie się**, a ś., bIm.] czynność cz. **Rozbleczeć ś., rozbeczenie ś.**

[**Rozblek**, a, Im. I] *swawolnik, człowiek halasliwy.*

[**Rozblekować**, uje, ował] *krzyczeć po drogach waleśać ś. po miejscach publicznych, osobliwie w noży, z halasem.* < Od Rozblek >

[**Rozblekowanie**, a, bIm.] czynność cz. **Rozblekować.**

Rozbluzgać, a, ał, nied. **Rozbluzgiwać** *bluznąwszy rozchlapać.* R. ś. *bluznąwszy rozchlapać ś., rozprysnąć ś.:* Zbielałe bryzgi rozbluzgują ś. z impetem het wysoko i daleko, jak rozprysły mózg. < Roz + Bluzgać >

Rozbluzganie, a, bIm., czynność cz. **Rozbluzgać.**

Rozbluzganie się, a ś., bIm., czynność cz. **Rozbluzgać ś.**

Rozbluzgiwać, uje, iwał i R. ś. p. **Rozbluzgać.**

Rozbluzgiwanie, a, bIm., czynność cz. **Rozbluzgiwać.**

Rozbluzgiwanie się, a ś., bIm., czynność cz. **Rozbluzgiwać ś.**

× **Rozbłakać się**, a ś., ał ś. *zblądziwszy rozpierechnąć ś., rozjeść ś. w różne strony:* Onych gałęziami uplątanych i rozbłakanych otaczają. Pileh. **Rozbłakali ś.** = różnie ś. **zabłakali:** jeden tu, drugi tam, od siebie ś. **odbłakali.** L. Przen.: Sprośność z włosami **rozbłakanemi.** Kniaź. (= *rozczochranemi, rozkudłanemi*). < Roz + Błakać >

× **Rozbłakanie się**, a ś., bIm., czynność cz. **Rozbłakać ś.**

[**Rozblektać**, cze, tał] p. **Rozbeltać.**

[**Rozblektanie**, a, bIm.] czynność cz. **Rozblektać.**

Rozbłkicenie, a, bIm., czynność cz. **Rozbłkicenie.**

Rozbłkicicie, i, il p. **Rozbłkicicie:** Stare tureckie turkusy, gdy je wasze ręce chwycą, znów swe oczy **rozbłkicą.** Słow. < Roz + * Błkicicie, od Błkicicie >

Rozbłkicicie, a, ał i R. ś. p. **Rozbłkicicie.**

Rozbłkicicie, a, bIm., czynność cz. **Rozbłkicicie.**

Rozbłkicicie, a, ał, bIm., czynność cz. **Rozbłkicicie.**

Rozbłkicicie, i, il, **Rozbłkicicie**, nied. **Rozbłkicicie** *doprowadzić stopniowo do koloru błękitnego:* Wśród tych ogromów tak **rozbłkicicie** latać i błędzić. Krasin. Wolalby z tobą dzielić łzy, bole i ziemski zakątek, niż wśród tych ogromów tak **rozbłkicicie** ciebie wszędzie czekać Krasin. Jako próchnik, **blyszczy** weterach, (gwiazda) **rozbłkicicie** grobów sen mieściący. Asn. **Rozbłkicicie** plynieny topielą. Kasp. R. ś., **Rozbłkicicie** *nabrać stopniowo koloru błękitnego:* Stada srebrnych latających ryb podnoszą ś. z wody i to **rozbłkicicie** w słońcu, to **rozbłkicicie** ś. w mrodości powietrza. Sienk. **Rozbłkicicie** ś. widnokrag. Kon. < Roz + Błkicicie >

Rozbłkicicie, eje, ał p. **Rozbłkicicie:** Pomiedzy pniami drzew **rozbłkicicie**. Gliń. Bór **rozbłkicicie**. Kasp. < Roz + Błkicicie >

Rozbłkicicie, eje, ał p. **Rozbłkicicie:** Pomiedzy pniami drzew **rozbłkicicie**. Gliń. Bór **rozbłkicicie**. Kasp. < Roz + Błkicicie >

Rozbłkicicie, eje, ał p. **Rozbłkicicie:** Pomiedzy pniami drzew **rozbłkicicie**. Gliń. Bór **rozbłkicicie**. Kasp. < Roz + Błkicicie >

Rozbłkicicie, a, bIm. I. czynność cz. **Rozbłkicicie.** 2. czynność cz. **Rozbłkicicie, rozbłkicicie** ś.

Rozbłogostawić się, i, il, ił ś. *blogostawiać rozczulić ś.; rozwozić ś. w blogostawieństwach:* Strzeż, pilnuj, **rozbłogostaw** ś. opiekunco nad tym ranym sercem. Krasin. < Roz + Błogostawić >

Rozbłogostawienie się, a ś., bIm., czynność cz. **Rozbłogostawić ś.**

Rozbłotnić, i, il *rozchlapać ś. błotem.* Przen.: *rozpaskudzić jak błoto:* Postanowiła, póki czas, uciec z tego miasta **rozbłotnionej** zabawy. Słow. < Roz + * Błotnić, od Błotny >

Rozbłotnienie, a, bIm., czynność cz. **Rozbłotnić.**

Rozblysk, u, Im. i, × **Rozblask** *rozblyśnięcie ś.; blysk rozchodzący ś. na wszystkie strony:* Twe spojrzenie ś. w mą duszę **wświeciło**, jak świetlany R. **szczęścia** i smutku i wiecznej tęsknoty. Przybysz. Na jego usta **wybiegł** jeden z tych **uśmiechów**, które **przetwarzają** twarz ludzką i zamieniają w jeden R. **szczęścia.** Kow. **Wzbudisz** z nocny czasów **rozblyski** i świty. Kon. Z **rozblyskiem** świtu. Kon. < Roz + Blysk >

Rozblyskac, a, ał i R. ś. p. **Rozblyśnąć.**

Rozblyskanie, a, bIm., czynność cz. **Rozblyskac.**

Rozblyskanie się, a ś., bIm., czynność cz. **Rozblyskac ś.**

Rozblyskawiony *rozpromieniony blyskawicami, rozświecony jakby blyskawicami:* Kronida R. Ml. Za nim **ciągnie**.. **ludność** Babilony; z jej rysów **letarg** ś. **udziela**, jakby z poza nich R. **przeglądał** napis Daniela. Deo. < Roz + * Blyskawiony, od * Blyskawicie, od Blyskawica >

Rozblyskiwać, uje, iwał i R. ś. p. **Rozblyśnąć.**

Rozblyskiwanie, a, bIm., czynność cz. **Rozblyskiwać.**

Rozblyskiwanie się, a ś., bIm., czynność cz. **Rozblyskiwać ś.**

× **Rozblyskozłoty** *wydający z siebie złote rozblyski:* Dach R. Sł. wil. < Rozblysk + Złoty >

Rozblyśly, **Rozblyśniony** *który rozblyśnął:* Przedstawienie teatralne **wygnęło** smutek z oczu jej **zaciekawionych**, **uważnych**, **rozblyślych** radością **szczerego** używania. Orzesz. **Rozblyśly** od współczucia i ciekawości **oczy.** Orzesz. < Od Rozblyśnąć >

Rozblyśnąć, śnie, śnął a. sł, nied. **Rozblyskac**, **Rozblyskiwać** i R. ś. *blyśnąwszy rozświecić ś., rozjaśnić ś.; wydać z siebie rozblysk, rozprysnąć ś. światła, rozpromienić ś., rozśnić ś.:* Mistrz pruski, **wrzuszony** paleniem **miasteczek** swoich, **zawsząd** ś. **pożogą** **rozblyskujących**, **dać** bitwę **pragnął**. Błaż. **Dzionek** **rozblyśnie.** Kon. **Oczy** **rozblyśly** **wesolo.** Kon. Z **obłokami** **słonecznymi** **rozblyśnąć** ś. w **górce.** Kon. < Roz + Blyśnąć >

Rozblyśnięcie, a, bIm., czynność cz. **Rozblyśnąć:** Przez to **dźwięków** R. **idą**, **idą** **wszystkie** **mary.** Krasin.

Rozblyśnięcie się, a ś., bIm., czynność cz. **Rozblyśnąć ś.**

Rozblyśniony p. **Rozblyśly:** Przy **rozblyśnionej** pogodzie i **powiernym** skrzydle **chlubnych** nadziei. Wor. **Rozblyśniona** **tęcza.** Wor.

Rozbogacac, a, ał i R. ś. p. **Rozbogacicie.**

Rozbogacanie, a, bIm., czynność cz. **Rozbogacac.**

Rozbogacanie się, a ś., bIm., czynność cz. **Rozbogacac ś.**

Rozbogacenie, a, blm. I. czynność cz. **Rozbogacić**, 2. czynność cz. **Rozbogacięć**.

Rozbogacenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozbogacięć** s.

Rozbogacić, i, ił, nied. **Rozbogacać** *wzbogacić*, *rozmnożyć bogactwa*. R. s., **Rozbogacięć** *wzbogacięć* s., *rozpanoszyć* s.: Tak s. on mąż wzmógł i tym s. więcej ustawicznie *rozbogacał*, tak iż s. stał wielkim człowiekiem. B. B. Niezmierna jego nauka nowemi *rozbogaciła* s. tu wiadomościami. Chdż. <Roz + Bogacięć>

Rozbogacięć, eje, ał p. **Rozbogacięć**. <Roz + Bogacięć>

Rozbojny, † **Rozbojński** przym. od **Rozbój**, *rozbojniczy*, *łotrowski*: Na coś ty przyszedł od słone i od tęczy na ten świat biedny i w ten dom R.? Słow. <Od **Rozbój**>

Rozbolały który s. *rozbolał*: Żalem *rozbolała*. Przyb. (= *złamana*). <Od **Rozboleć**>

Rozboleć, i, ał, nied. **Rozbolewać** *zacząć na dobre boleć*: Głowa mię *rozbolała*. Ząb mię *rozbolał*. R. s. I. † R. s. *rozchorować* s.: R. s., infirmari. Ps. flor. Góra s. raz *rozbolała*, wielkie jęki wydawała. Jak. W. 2. *popaść w wielki ból moralny; rozżalić* s., *rozlamować* s., *rozwoździć* s. z *żalami*: On *rozboleje* s. bardzo. Bud. (wielece żalony będzie. B. G.). Marszałek nie chciał jej dać dłużej *rozbolewać* s. skargami. Krasz. Przen.: Jakże ci to s. mieszek pospołu i z panem R. nie musi? Rej. <Roz + Boleć>

Rozbolenie, a, blm. I. czynność cz. **Rozboleć**: Kobieta w pełni życia, namiętności i *rozbolenia*. Krasz. Czuć w nim było raczej wrażenie śmierci i ludzką słabość, niż serdeczne R. Krasz. 2. [R.] *ból wewnętrzny; boleści w brzuchu*: Choremu na R. wodę święconą podają.

Rozbolenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozboleć** s.

Rozbolewać, a, ał i R. s. p. **Rozboleć**.

Rozbolewanie, a, blm., czynność cz. **Rozbolewać**.

Rozbolewanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozbolewać** s.

Rozborowy przym. od **Rozbór**: Roboty *rozborowa*. Ciec. Dozorca R. Ciec. <Od **Rozbór**>

[**Rozboruchać się**, a s., ał s.] *rozruszać* s.: Jak s. wdowa *rozborucha*, nieboszczyka z grobu *rucha*. <Roz + Boruchać s.>

[**Rozboruchanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Rozboruchać** s.

Rozbość, odzie, ódt, nied. **Rozbadać**, × **Rozbadać** I. *bodąc rozbić; roznieść rogami*: Wół, gdy s. urwie, ostremi *rozbada* rogami, kto mu s. nawinie. Tw. Przen.: Szablę przypasuje i powietrze *rozbada*. Żebr. (= *rozcina, porze*). 2. † R. konia = *rozpedzić, rozpuścić, ubodszy go ostrogą*: Rozbodzi konia, potkał s. z nieprzyjacielem, *incitato equo*. Mącz. 3. przen. *rozprześć, rozepchnąć, porozrywać, rozrzucić, rozsądzić, rozryć*: Woda groble *rozbodziła*. Troc. Dziś strumyk, jutro tamy łomie i groble *rozbada*. Pot. Przen.: *spustoszyć, dewastować, niszczyć*: Poganin w kraje dalekie *wypada* i one *rozbada*. Leszcz. 4. *rozdać, napuszyć, zepsuć, rozbalamucić*: Chleb bez pracy *prędko rozbodzi* sługę. Petr. (= *chleb ma rogi*). Czy cię tak *żąda* sławy *rozbada*? (= *rozpiera, nadyma, unosi*). 5. † **Rozbadać** = *dokazywać, harcować*: Każdy na wojnę woła, choć wici nie będzie, każdy *rozbada*, choć bez ostróg. Głiez. Sława o nim *reżysy* leci rumorem, niż koniem skrzydlatym Bellerophon *rozbada* po polu Erytejskim. Tw. Portym Eneasza *udał* s. przeciw Nifeowi i przeciwko,

na którym *rozbadał*, wozowi. Koch. J. Konie-polski, wielkiego nieodrodny *dziada*, *widzieć*, jak po karkach tureckich *rozbada*. Leszcz. W płochym sercu *złość* *rozbada*. L. Przen.: *Głód* *zatem* wielki po *szykach* *rozbada*. Chr. (= *przenika, murtuje, dokucza*). *Obłudnik* *pełny* *wilgoci* i *rosy*, *niżeli* *Febus* *wznijdzie* *złotowłosa*, a skoro *Febus* *światłem* po *niebie* *rozbada*, *obłudnik* z *swym* *zaraz* *nasieniem* *upada*. Chr. (= *rozłacza*). <Roz + Bość>

Rozbód, odu, lm. *ody* *rozbodzenie*, *uderzenia rogami* w *różne* *strony*: Wódz *rogatej* *trzody* *sobą* s. *jednym* *za* *wszystek* *gmin* *składa*, *czyni* *po* *piasku* *porozem* *rozbody*. L. <Roz + * Bód, BOD>

Rozbój, oju, lm. *oje* I. a. **Rozbójstwo** *rozbięcie, rozbijanie* w *celu* *rabunku*, *napad* *zbojecki*, *zabójstwo* w *celu* *ograbienia*: R. od *zabójstwa* *różni* s.: *tamten*, *końcem* *zyskania* *majątku* *zabitego*, *najczęściej* *w* *lasach* *lub* *po* *drogach* *dzieje* s.; *zabój* *zaś* *powszechniej* *z* *przypadku*, *z* *zemsty*, *z* *zwady* *popelnia* s. Ostr. Algier, Tunis i Trypol *bawia* s. *rozbojem* *morskim*. Wyrw. (= *korsarstwem, piraterją*). Tego czasu R. *najbardziej* *panował* *na* *morzu*. Warg. (= *rozboje, rozbojnicstwo*). *Pućcić* s. *na* *rozboje*. *Trudnić* s. *rozbojem*. *Gdzie* *spojrzysz*, *rozpacz*, *trupy*, *zgorzeliska!*.. *po* *tych* *rozbojach* *jedni*, *zniechęceni*, *pod* *nieznajomerozbiegli* s. *nieba*, *drudzy*, *ostatnią* *nędrzą* *przeziśnieni*, *w* *swych* *kiedys* *domach* *dzisiaj* *zebrzą* *chleba!* Karp. 2. p. **Rozbójnictwo**. <Roz + Bój>

† **Rozbójca**, y, lm. y p. **Rozbojnik**: *Przydą*, *przydą* *niedawno* *czasy*, *że* *R.* *rozbojce* *znidzie*. *Kochan*. *Aby* *cię* *wybawił* *od* *rozbojce*. *P. Koch*. *Widzimy*, *jako* *nam* *wiele* *sprzeciwników* *a* *jako* *wiele* *rozbojce* *zastąpiło* *na* *tej* *drodze*. *Rej*. *Popłata* *rozbojce* *owych*. *Nar*. *Województwo* *podolskie* *wielkie* *krzywdy* *od* *rozbojce* *włoskich* *poniosło*. *Vol*. *Wszędzie* *są* *złodzieje* *i* *rozbojce* *i* *oszusty*. *Wysp*. <Roz + * Bójca, BI/BOJ>

× **Rozbojczy** p. **Rozbojniczy**. <Od **Rozbójca**>
× **Rozbojczyna**, y, lm. y p. **Rozbojniczka**: *Oż* *czynić* *tej* *powszechnej* *świata* *rozbojczynie*? *Pot*. (= *śmierci*). <Od **Rozbójca**>

[**Rozbojecki**] p. **Rozbojniczy**.

[**Rozbojectwo**, a, blm.] p. **Rozbojnicstwo**. <Od **Rozbójca**>

[**Rozbojenstwo**, a, blm.] p. **Rozbojnicstwo**. <Od **Rozbojny**>

Rozbojka, i, lm. i zool. (laphria) *owad* *dwuskrzydły*, *krótkorogi*, *łowikowaty*. <Od **Rozbój**>

× **Rozbojnia**, i, lm. e *miejsce*, *gdzie* *rozbojają*, *obdzierają*. Kn., Troc. *Zdzierstwo*, *łupiestwo*, R. Bobr. *Z* *świętųjų* *czynią* *rozbojnie*. L. (= *jackinie zbojeckie*). <Od **Rozbojny**>

Rozbojnicki p. **Rozbojniczy**: *Fortel* *R.* *nie* *wszystkim* *przychodził* *do* *smaku*. *Krasz*. <Od **Rozbojnik**>

Rozbojnicstwo, a, blm., × **Rozbojstwo**, [**Rozbojectwo**, **Rozbojenstwo**], **Rozbój** *zajęcie* *rozbojnika*, *rola* *rozbojnika*, *zbojctwo*. <Od **Rozbojnik**>

† **Rozbojnicze** p. **Rozbojniczo**. Troc.

Rozbojniczka, i, lm. i, † **Rozbojniczyna** I. forma ż. od **Rozbojnik**; × **Rozbojczyna**. 2. *żona* *rozbojnika*. <Od **Rozbojnik**>

Rozbojniczo, † **Rozbojnicze** przys. od **Rozbojniczy**.

Rozbojniczy, **Rozbojnicki** przym. od **Rozbojnik**; † **Rozbojński**, × **Rozbojny**, [**Rozbojecki**], *zbojecki*, *korsarski*: *Na* *rozbojniczym* *gardle* *ja* *usięde*, *abo* *dziś* *waszej* *śmierci* *towarzyszem* *będe*. *Otw*. *Stat-*

ki rozbójnicze. Min. Prowadzi gospodarstwo rozbójnicze. Rog. <Od Rozbójnik>

† **Rozbójniczyzna**, y, lm. y p. **Rozbójniczka**: Taż R. (zazdrość) obaczyła Chrystusa Pana... na puszczy, o głodzie i nędzy, i tam ś. przysię nie leniła. Birk. <Od Rozbójnik>

Rozbójnik, a, lm. ey, × **Rozbójca** ten, co rozbi-
ja po drogach publicznych, co ś. trudni rozbojem,
zbojca, bandyta: R. morski. Troc (= korsarz, pi-
rat). R. na życie i majątek razem, napastnik
na samą własność człowieka dybie. Ostr. Banda
rozbójników. Herszt rozbójników. Przen.: Cze-
mu tak ostrym językiem stajesz ś. cudzej sławy
jawnym rozbójnikiem? L. <Od Rozbójny>

† **Rozbójny**, [Rozbójny], † **Rozbójski** przym. od
Rozbój: Pan Bóg srodze takich kradzieżnych
i rozbójnych zysków zakazał. Skar. [Słło trzech
braci rozbójników i rozbójną drogą]. <Od Roz-
bój>

† **Rozbójski** l. p. **Rozbójny**: R., nabrawszy do
siebie niemało mężobójców, żywot wiódł. Skar.
2. p. **Rozbójniczy**: Rozbójjska gospoda. Skar. <Od
Rozbój>

Rozbójstwo, a, blm. l. × R. p. **Rozbójnictwo**: Miesz-
kańcy onej rozbójstwem na morzu Bałtyckim ba-
wili ś. Sw. 2. p. **Rozbój**. <Od Rozbój>

Rozbór, oru, blm.: R. jest to robota pod sz-
pą, w której rozbijają ś. z gór wywindowane
kamienie i rudy. Ciec. Dąbrowski dostał ś. na
R. Ciec. <Roz + * Bór, BIOR/BOR/BR/BIER>

× **Rozbracenie**, a, blm., czynność cz. **Rozbra-
cić**.

× **Rozbracenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozbra-
cić** ś.

× **Rozbracić**, i, il i × R. ś. p. **Rozbratać** ś. Kn.,
Troc. <Roz + Bracić ś.>

Rozbrajacz, a, lm. e l. ten, co rozbraja. 2. fiz.
p. Ekscytator. <Od Rozbrajać>

Rozbrajać, a, al i R. ś. p. **Rozbroić**.

Rozbrajanie, a, blm., czynność cz. **Rozbrajać**.
Rozbrajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roz-
brajać** ś.

Rozbraniać, a, al p. **Rozbronić**.

Rozbranianie, a, blm., czynność cz. **Rozbra-
niać**.

Rozbrat, u, blm. l. rz. zerwanie z kim, z czym,
rozstanie ś., rozłąka: R., odstąpienie od towa-
rzystwa, od przyjaźni. Troc. R., rozwód uczynić.
Kn. Przyszłoby do rozbratu między niemi, gdy-
by w sam czas nie trafiła ś. (była) śmierć mę-
ża. Świt. R. wieczysty światu wypowiada isam
ś. w dzikiej pustyni zamyka. Kras. R. z wami!
Birk. R. ciała z duszą. Paszk. [Weźże R, Ka-
siu, z bogatego stroju]. Biada wam, czyniącym
R. z ojcami. Brodz. Postanowili sobie uczynić R.
z Dziennikiem... jako ciemnym i niezrozumiałym.
Śniad. R. na zawsze z ludźmi wstecznych dą-
żeń. Lib. Wziąć R. z utartą formą oper włos-
kich. Klez. 2. † R., przym. *rozbratany, rozwiędzio-
ny*. Grabow. <Roz + Brat>

Rozbratać, a, al, × **Rozbracić**, × **Rozbratnić**
uczynić rozbrat, poróżnić, rozwieść, rozdzielić, roz-
łączyć: Rozstali ś. na póżór przyjaźnie, ale chłod-
no już i na wieki rozbratani może. Krasz. Wiem,
że ś. nigdy nie zejda... dwa duchy, które... życie
rozbrata. Kon. Nim ducha mego Pan rozbra-
ta z ciałem. Wz. R. ś. z kim, czym = uczynić roz-
brat, wziąć rozbrat, rozjeść ś., zerwać, rozstać ś.,
rozłączyć ś., rozwieść ś., rozdzielić ś.: R. ś., roz-
brat z kim uczynić, pożegnać ś. z kim, wypo-
wiedzieć przyjaźń, towarzystwo, rozróżnić ś. z kim.
Kn. Wracała tak do starych zwyczajów i życia

dawnego, jak ś. z niemi rozbratała. Krasz. <Roz +
Bratać>

Rozbratanie, a, blm., czynność cz. **Rozbra-
tać**.

Rozbratanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roz-
bratać** ś.

Rozbratel, tła, lm. tle l. rodzaj kołeta wołowe-
go bitego. 2. mięso z grzbietu za łopatką. 3. p.
Rostbef. <Nm. Rostbratl>

Rozbratłowy przym. od **Rozbratel**. Rzeź: Szpon-
der R. = część wołu przy łopacie.

× **Rozbratnić**, i, il i × R. ś. p. **Rozbratać**. <Roz +
Bratnić>

× **Rozbratnienie**, a, blm., czynność cz. **Rozbrat-
nić**: Tyś go, Panie, walką sił wewnętrznych
i rozbratnieniem onych ukarał. Krasin.

Rozbratnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Roz-
bratnić** ś.

× **Rozbrechnąć**, nie, nał zawrócić głowę: Lecz
któż wie, oni co będą myśleli, jak ich nadzieja
odsieczy rozbrechnie? Jabł.

× **Rozbrechnięcie**, a, blm., czynność cz. **Roz-
brechnąć**.

[**Rozbrejać**, a, al, **Rozbrejdać**] *rozrobić na bre-
ję, rozchlapać*. <Roz + * Brejać, od Breja>

[**Rozbrejanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozbre-
jać**.

[**Rozbrejdać**, a, al] p. **Rozbrejać**. [R. ś.] roz-
puścić ś. na breję, rozchlapać ś.: Mróz puścił, roz-
brejdało ś. na drodze.

[**Rozbrejdanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozbre-
jdać**.

[**Rozbrejdanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Roz-
brejdać** ś.

Rozbroczenie, a, blm., czynność cz. **Rozbro-
czyć**.

Rozbroczyć, y, yl rozlać, wytoczyć: Królu, mar-
nie tak wiele krwi rozbroczyłeś. Śtasz. <Roz +
Broczyć>

Rozbrodzenie, a, blm., czynność cz. **Rozbro-
dzić**.

Rozbrodzić, i, il rozbłocną ziemię wozami roz-
jeździć i rozbić. L. Grobla była rozbrodzona u-
myslnie i grzązka. Tw. <Roz + Brodzić>

Rozbroić, i, il l. a. × **Rozbroić**, nied. **Rozbra-
jać**, × **Rozbrajać** *rozebrać ze zbroi, odebrać broń,
zrobić bezbrojnym*: R. jeńca. R. wojsko, ludność.
Anglja, zyskawszy pokój, przygotowaną flotę
rozbraja. L. Przen.: *rozrzewniwszy, rozczuliwszy
pozbawić kogo gniewu, zaciętości; zniewolić srogie-
go do czułości*: R. gniew pokorą, cierpliwością,
łzami. Staral ś. zmniejszyć jego winy i R. su-
rowość sędziego. Korz. 2. p. **Rozbronić**. R. ś. roz-
broić siebie, rozebrać ś. ze zbroi, złożyć oręż, zjąć
z siebie oręż. <Zam. Rozbroić, Roz + Zbroić>

× **Rozbroić się**, i ś., il ś. *rozochocić ś., rozpa-
sać ś. w brojeniu; rozdokazywać ś., rozgrać ś.,
rozswawolić ś.*: W stółowej izbie rozbroił ś. Plu-
ton z Pokurezem. L. <Od Rozbrój; Roz + Broić>

Rozbrojenie, a, blm., czynność cz. **Rozbroić**.
Fiz.: R. elektryczne = wyładowanie.

Rozbrojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roz-
broić** ś.

× **Rozbrojenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Roz-
broić** ś.

Rozbronić, i, il, **Rozbroić**, nied. **Rozbraniać**
rozdzielić walczących, rozłączyć bijących ś.: R. psy
gryzące ś. L. Bież co tehu, rozbroń ich,
niech nie pojedynkują. L. Spotkawszy dwóch
pojedynkujących z sobą, chciał ich R. Niem. Nie
będziez to nikogo przy tym pojedynku, ktoby roz-

braniał ichmościów? L. R. bijących ś. Karp.
<Roz + Bronić>

Rozbronienie, a, bfm., czynność cz. Rozbronie.
Rozbronować, uje, ował rozbić broną. Sł. wil.
<Roz + Bronować>

Rozbronowanie, a, bfm., czynność cz. Rozbronować.

[Rozbrój, oju lm. oje] *zaburzenie, bijatyka.*
<Roz + *Brój, BROJ/BRZY>

× **Rozbrukować, uje, ował** rozbrać bruk. Sł. wil.
<Roz × Brukować>

× **Rozbrukowanie, a, bfm. czynność cz. Rozbrukować.**

Rozbrykać się, a ś., ał ś. (o koniach) *rozhułkać ś., rozbiegać ś., rozpedzić ś., ponieść, unieść:* Rozbrykane konie popędzily z powozem jak szalone. Przen.: *rozpasać ś., rozhułkać ś., rozizgrać ś., rozochocić ś., rozszaleć ś., rozhułkać ś., rozdokazywać ś., wyuzdać ś.:* Przeciw Bogu bluźniemy, kiedy ś. w nas owiesek rozbryka. Falib. Gdy ś. miecz rozbryka w publicznym gwałcie, ci biją, a inni nie wiedzieć z czyich rąk giną niewinni. Chr.
<Roz + Brykać>

Rozbrykanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozbrykać ś.

Rozbrykany który ś. rozbrykał: Może on nareszcie pana Poleja i jego rozbrykanych konfratrów poskromi. Rol. <Od Rozbrykać ś.>

Rozbrygać, a, ał i R. ś. p. Rozbryznąć.
<Roz + Bryzgać>

Rozbryzanie, a, bfm., czynność cz. Rozbryzgać.
Rozbryzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozbryzgać ś.

Rozbryziwacz, a, lm. e narzędzie do rozpryskiwania cieczy, rozpryskiwacz, rozpylacz, pułweryzator. <Od Rozbryziwać>

Rozbryziwać, uje, iwał i R. ś. p. Rozbryznąć.
Rozbryziwanie, a, bfm., czynność cz. Rozbryziwać.

Rozbryziwanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozbryziwać ś.

Rozbryzliwy rozbryzujący ś., łatwo rozbryzujący ś.: Toczy ś. rozbryzliwym kłębem. Deo.
<Od Rozbryznąć>

Rozbryznąć, nie, nął i R. ś. p. Rozbryznąć.
<Roz + Bryznąć>

Rozbryznięcie, a, bfm. czynność cz. Rozbryznąć.
Rozbryznięcie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozbryznąć ś.

Rozbryznąć, nie, nął, Rozbryznąć, nied. Rozbryznąć, Rozbryziwać *bryznąwszy rozchlapać; bryznąwszy rozrzucić; rozprysnąć, roztrysnąć, roztraskać:* Zdrój.. mgły.. lzy rozbryznął. Kon. R. ś. l. *rozlecieć ś. w bryzgi, rozprysnąć ś., roztrysnąć ś., roztraskać ś.:* Oszaska Włocha rozbryznęła ś. w kilka części. Kaczk. Rozbryzguna w jutrenki i tężce rzeczka. Kon. 2. myśl. (o czarnej zwierzyńce) *rozejść ś. ze stada.* Sł. wil. Przen.: *rozproszyc ś., rozejść ś., rozleść ś.:* Tatarstwo ś. rozbryziwało po całym kraju. Kaczk. Fortuna ich coraz ś. bardziej rozbryziwała. Kaczk. (= *rozdrabniając ś. rozchodziła ś.*) <Roz + Bryznąć>

Rozbryznięcie, a, bfm., czynność cz. Rozbryznąć.
Rozbryznięcie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozbryznąć ś.

[Rozbryzdzać się, a ś., ał ś., Rozbrzędzać ś., Rozbrzędniac ś., Rozbryziwać ś.] nieos.: Rozbryzdza ś. = *rozwiłnia ś. z powodu brasku, dnieje, jest rozbrzask.* <Roz + *Bryzdzać ś., od Bryzg>

[Rozbryzdzenie się, a ś., bfm.] czynność cz. Rozbryzdzać ś.

Rozbrzask = *brzask rozchodzący ś., rozświet:* Zorzy R. Ml. Budząc ś., wznosiłem ś. wraz z morzem pod świetliste i modre rozbrzaskiem niebo. Przybysz. Purpurowy R. zachodu nad czarną rębizną lasów. Sier. <Roz + Brzask>

Rozbrząkać się, a ś., ał ś. rozochocić ś. w brząkaniu: R. ś. na gitarze. <Roz + Brząkać>

Rozbrząkanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozbrząkać ś.

[Rozbrzechać, cze, tał] *rozbić, rozbełtać, rozmącić, rozbrejdać:* R. płyn. <Roz + Brzechać>

[Rozbrzechtanie, a, bfm.] czynność cz. Rozbrzechać.

[Rozbrzędniac się, a ś., ał ś.] p. Rozbryzdzać ś.

[Rozbrzędzanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Rozbrzędzanie ś.

[Rozbrzędzać się, a ś., ał ś.] p. Rozbryzdzać ś.

[Rozbrzędzanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Rozbrzędzać ś.

Rozbrzęczany który ś. rozbrzęczał: Śród zbóż, utkanych kwieciami bławatków i rozbrzęczanych himnem witaającej dzień przyrody. Jeż. <Od Rozbrzęczeć>

Rozbrzęczeć się, y ś., ał ś. brzęcząc rozochocić ś., zacząć brzęczeć bez upamiętania. <Roz + Brzęczeć>

Rozbrzęczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozbrzęczeć ś.

Rozbrzęknąć, knie, knął a. kł brzęknąwszy rozgłosić: Muszek rozbrzękło ją (nowinę) grono. Kon. <Roz + Brzęknąć>

Rozbrzęknięcie, a, bfm., czynność cz. Rozbrzęknąć.

Rozbrzmiały który rozbrzmiał: Cały las rozdzwięczony, R. od ich cudnych, skromnych głosików. Matł.

Rozbrzmieć, i, ał, nied. Rozbrzmiewać *brzmieć rozleć ś., odezwać ś. na wszystkie strony:* Rozbrzmiewały gaje gwarnym chórem ptasząt. Szaj. Była to powaga wielka... słowo jego rozbrzmiewało daleko. Krasz. Tu rozbrzmiewa niespodziewanie hobowa wieść o pogromie Karola XII pod Pułtawą. Kraus. Dziedziniec rozbrzmiewał gwarnym pozdrowieniem: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus! Orzesz. Naraz rozbrzmiała cała puszcza. Sienk. 2. *nabrzmiawszy rozszerzył ś.; rozpuchnąć, rozdać ś.* <Roz + Brzmieć>

Rozbrzmienie, a, bfm., czynność cz. Rozbrzmieć.

Rozbrzmiewać, a, ał p. Rozbrzmieć.
Rozbrzmiewanie, a, bfm., czynność cz. Rozbrzmiewać.

[Rozbrzydnać, nie, nął, Rozbrzyznąć] *rozmięknąć, rozchlapać ś.* <Roz + Brzydnać>

[Rozbrzydnięcie, a, bfm.] czynność cz. Rozbrzydnać.

[Rozbrzygły] *rozmiękły, np. po deszczu.* <Od Rozbrzygnąć>

[Rozbrzyznąć, nie, nął] p. Rozbrzydnać. <Zam. Rozbrzydnać; por. Stygnąć zam. Stydnąć, Mgły zam. Mdły>

[Rozbrzygnięcie, a, bfm.] czynność cz. Rozbrzygnąć.

[Rozbryziwać, uje, iwał] p. Rozbryzdzać ś.
Rozbryziwanie, a, bfm.] czynność cz. Rozbryziwać.

[Rozbuachać się, a ś., ał ś.] l. *roztyć ś., spaść ś., nabrać tuszy.* 2. *rozpuścić ś., rozzuchwalić ś.,*

wyznać *ś.*, rozpasać *ś.*, rozigrzać *ś.*, rozlukać *ś.*, rozwydrzyć *ś.* <Roz + Buchać>

[Rozbuchaniec, *nca*, *lm. ncy*] rozpustnik, swawolnik, zuchwalec. <Od Rozbuchany, od Rozbuchać>

[Rozbuchanie się, *a ś.*, *blm.*] czynność cz. Rozbuchać *ś.*

[Rozbucie się, *a ś.*, *blm.*] czynność cz. Rozbucić *ś.*

Rozbuczyć się, *y ś.*, *al ś.* rozbeczyć *ś.*, rozpluć *ś.* <Roz + Buczyc>

Rozbuczenie się, *a ś.*, *blm.*, czynność cz. Rozbuczyć *ś.*

[Rozbuc się, *uje ś.*, *ul ś.*] rozucić *ś.*, rozebrać *ś.* z obuwia. <Zam. * Rozobucić *ś.*, Roz + Obucić *ś.*>

× Rozbuda, *y*, *blm.* rozbudzenie: Hej, wyjechał Zawerucha na rozbudę w stepie ducha. Oliz. <Roz + * Buda, BUD>

Rozbudować, *uje*, *owal*, *nied.* Rozbudowywać rozszerzyć, rozprzestrzenić budując. *R. ś.* rozprzestrzenieć *ś.*, rozszerzyć *ś.*, budując *ś.*: Miasto rozbudowało *ś.* Szlachta bogatsza nawet rozbudowywała *ś.* na poziomie. Jeż. (= rozbudowywała swoje budowle). <Roz + Budować>

Rozbudowanie, *a*, *blm.*, czynność cz. Rozbudować.

Rozbudowanie się, *a ś.*, *blm.*, czynność cz. Rozbudować *ś.*

Rozbudowywać, *uje*, *ywal* i *R. ś.* p. Rozbudować.

Rozbudowywanie, *a*, *blm.*, czynność cz. Rozbudowywać.

Rozbudowywanie się, *a ś.*, *blm.*, czynność cz. Rozbudowywać *ś.*

Rozbudzać, *a*, *al* i *R. ś.* p. Rozbudzić.

Rozbudzanie, *a*, *blm.*, czynność cz. Rozbudzać.

Rozbudzanie się, *a ś.*, *blm.*, czynność cz. Rozbudzać *ś.*

Rozbudzenie, *a*, *blm.*, czynność cz. Rozbudzić.

Rozbudzenie się, *a ś.*, *blm.*, czynność cz. Rozbudzić *ś.*

Rozbudzić, *i*, *il*, *nied.* Rozbudzać budząc roztrzeźwić; rozemuchać ze snu: Rozbudziły mię krzyki. Teraz *ś.* to wszystko rozbudzone poruszało. Krasz. Przen.: rozpałić, rozniecić, wzbudzić, ożywić, poruszyć: *R.* uśpione namiętności, zapęły, serca. *R.* nienawiść. Wskutek po całym kraju rozbudzonych postrachów z powodu zamierzonej wojny tureckiej, upadł zbawienny zamysł królewski. Szaj. Nierozbudzone sumienie tego żołnierza nie umiało odezwać jej oburzenia. Sienk. (= nie wyrwane z uśpienia) *R. ś.* budząc *ś.* roztrzeźwić *ś.*; rozemuchać *ś.* ze snu. <Roz + Budzić>

Rozbujać, *a*, *al* i. rozkolysać, rozchybotać, rozhuścić, rozkiwać, rozmachać; uprawić, puścić w ruch wahadłowy, rozchwiać: *R.* dzwon, huśtawkę. *R.* morze = rozbalwanić, rozlukać, sprawić aby *ś.* miotało. Przen.: rozhuścić, rozpasać, rozwydrzyć, rozpuścić, rozzuchwalić, rozbestwić: *R.* konie. Przyb. Bardzo nas rozbujają w grzechach naszych marne ciała. Pśń. [Rozbujaj *ś.* w mojej enocie] (uwodziciel): 2. [R.] rozrzucić, rozwalić: *R.* kopiec graniczny. *R.* kopę siana. *R. ś.* i. rozkolysać *ś.*, rozhuścić *ś.*, rozkiwać *ś.*, rozchybotać *ś.*, rozmachać *ś.*: Łódź *ś.* rozbujają straszliwie. Glin. Przen.: rozpuścić *ś.*, rozhuścić *ś.*, rozswyolić *ś.*, rozpasać *ś.*, wyznaczyć *ś.*, rozwydrzyć *ś.*, rozochocić *ś.*, rozszałać, puścić *ś.*, pozwolić sobie: Kto *ś.* bardzo rozbujają w pogodę, ten zasie skrzydła powiesi w przygodę. Kochan. Pszczoly

młode, źle opatrzone, rozbujawszy *ś.*, rady precz uciekają. Trzyc. (= rozjątrzywszy *ś.*). Wól *ś.* rozbujaj i zabłąkał. Troc. Swawola *ś.* rozbujala. Troc. 2. [R. *ś.*] rozpluć *ś.*, rozbeczyć *ś.*, zawodzić płaczem. <Roz + Bujać>

Rozbujalność, *i*, *blm* rz. od Rozbujajął: *R.* możnowładztwa rosła z dziwną szybkością. Cześć i zapal dla nauki oraz stałe dążenie do ścisłości myśli bronią go od chorobliwej rozbujalności. Zdziech.

Rozbujajął, Rozbujany i. który *ś.* rozbujaj, rozkolysany, wzburzony, rozbalwaniony, rozhućkany: Puścił *ś.* w morze i balwany rozbujajął porze. Krasz. 2. przen. swawolny, rozhućkany, rozpasyany, rozszałaty, wybujajął, rozochociony, rozbestwiony, nieokielznany. Rozbujajął namiętność, wyobraźnia. Pędzi rymopis w zapalach rozbujajął weny. Książ. *R.* umysł mniemanych mędrców. *L.* Rozbujajął i bezkarna swawola. *L.* <Od Rozbujajął>

Rozbujanie, *a*, *blm.*, czynność cz. Rozbujajął.

Rozbujanie się, *a ś.*, *blm.*, czynność cz. Rozbujajął *ś.*

Rozbujany i. im. od Rozbujajął. 2. p. Rozbujajął: Rozbujana rozpusta. Min. Rozbujana wolność nasza zgubi nas. Tw. Sejm dla narowu wolności szlacheckiej nadto *R.* Tw. Gmin gęsi *R.* po polu, których przetrzymała w zamknięciu gospodyni. Tw. Czasby, cudzołożniku, ścierw twój *R.* wystudzić. Pot. <Od Rozbujajął>

[Rozbujny] dzieli, niepohamowany, nieukrócony: Byk *R.* <Roz + Bujny>

× Rozburdować, *uje*, *owal* rozochocić do burd, zaprawić do burd: Książę całą ówczesną młodzież wyższego rzędu rozhućkał i rozburdował. Rzew. <Roz + Burdować, od Burda>

× Rozburdowanie, *a*, *blm.*, czynność cz. Rozburdować.

Rozburszować się, *uje ś.*, *owal ś.* zacząć na dobre burszować, oddać *ś.* burszowaniu bez upamiętania. <Roz + Burszować>

Rozburszowanie się, *a ś.*, *blm.*, czynność cz. Rozburszować *ś.*

[Rozburzać, *a*, *al*] p. Rozburzyć. <Od Rozburzyć>

[Rozburzanie, *a*, *blm.*] czynność cz. Rozburzać.

Rozburzenie, *a*, *blm.*, czynność cz. Rozburzyć: To *R.* Łysej góry stało *ś.* przez wielkie trzęsienie ziemi. Św.

Rozburzenie się, *a ś.*, *blm.*, czynność cz. Rozburzyć *ś.*

Rozburzyciel, *a*, *lm.* e ten, co rozburzył *a.* rozburza. <Od Rozburzyć>

Rozburzyć, *y*, *yl* i. i *nied.* [Rozburzać] rozrzucić, rozwalić; burząc rozebrać; rozorać spustoszyć, zrujnować: Budowanie folwarkowe, rozburzone i rozmiotane. Sz. Rozburzywszy Brzeście dawne, w miejscu obronniejszym założyli go. Błaz. Mógł rozwalić, *R.* tak twarzą skałę. Sez. Zamek podał, a pospólstwo go rozburzyło. Św. † Jestem rozburzył = depopulatus sum. Idzie do jednego ołtarza, światło rozburza. 2. rozhućkać, roznamiętnić, rozkielznać, rozpasać, rozrzucać, rozpuszyć, rozswięcić; wzburzyć, rozirytować, rozjątrzyć, podniecić: Ku bitwie wzburzają; konie rozburzone rozpuszczą, one jak wietry bystrze lecą. Koch. J. Była zanadto rozburzona, by *ś.* nad tym zastanowić. Morz. *R. ś.* burząc *ś.* rozpasać *ś.*; wzburzyć *ś.*, rozhućkać *ś.*, rozkielznać *ś.*: Żywioł ten czasem, kiedy *ś.* roziskrzy, rozgębi, rozburzy, sprawia ogień piekielny w mej piersi. Kaczk. <Roz + Burzyć>

Rozbuzować, uje, ował ogień = *rozpalić silnie rozplomienić*. <Roz + Buzować>

Rozbuzowanie, a, blm., czynność cz. Rozbuzować.

Rozbydłęcać, a, ał p. Rozbydłęcić.]

Rozbydłecanie, a, blm., czynność cz. Rozbydłęcać.

Rozbydłecenie, a, blm., czynność cz. Rozbydłęcić.

Rozbydłęć, i, ił, nied. Rozbydłęcać *doprowadzić stopniowo do stanu zbydłecenia, rozbestwić*: Miłość go rozbydłęca. Syrok. <Roz + Bydłęć>

† **Rozbywać, a, ał powątpiewać, wątpić, rozstawać** *ś. z nadzieją, z myślą o czym, dawać za wygraną; być niespokojnym, niepokoić* *ś., troszczyć* *ś., rozpacz* *o czym*: Nie rozbywał o łasce królowej, nie tylko miał nadzieję, ale jej był pewny. P. Koch. <Roz + Bywać>

† **Rozbywanie, a, blm., czynność cz. Rozbywać.**

Rozcałkować, uje, ował, nied. Rozcałkowywać *całkując rozdzielić*. R. *ś. całkując* *ś. rozdzielić* *ś.*: Społeczeństwo stosownie do tego całkuje *ś.* lub rozcałkowywa. <Roz + Całkować>

Rozcałkowanie, a, blm., czynność cz. Rozcałkować.

Rozcałkowanie się, a *ś., blm., czynność cz. Rozcałkować* *ś.*

Rozcałkowywać, ywa, ywał i R. *ś.* p. Rozcałkować.

Rozcałkowywanie, a, blm., czynność cz. Rozcałkowywać.

Rozcałkowywanie się, a *ś., blm., czynność cz. Rozcałkowywać* *ś.*

Rozcałować, uje, ował, nied. Rozcałowywać *całując rozpędzić; rozproszyć pocałunkami*: Czepiało *ś.* na kolana matki, rozcałowując jej zadumę. Krasz. R. *ś. wpaść w zapal całowania*. <Roz + Całować>

Rozcałowanie, a, blm., czynność cz. Rozcałować.

Rozcałowanie się, a *ś., blm., czynność cz. Rozcałować* *ś.*

Rozcałowywać, uje, ywał i R. *ś.* p. Rozcałować.

Rozcałowywanie, a, blm., czynność cz. Rozcałowywać.

Rozcałowywanie się, a *ś., blm., czynność cz. Rozcałowywać* *ś.*

[Rozcapierzenie, a, blm.] czynność cz. Rozcapierzyć.

[Rozcapierzenie się, a *ś.] blm., czynność cz. Rozcapierzyć* *ś.*

[Rozcapierzyć, y, ył i R. *ś.*] p. Rozcapierzyć.
[Rozcapierzysty] *rozłożysty, rozcapierzony*. <Od Rozcapierzyć>

Rozceckać, a, ał rozpieścić. R. *ś. rozpieścić* *ś.* <Roz + Ceckać>

Rozceckanie, a, blm., czynność cz. Rozceckać.

Rozceckanie się, a *ś., blm., czynność cz. Rozceckać* *ś.*

[Rozchalamużenie, a, blm.] czynność cz. Rozchalamużyć.

[Rozchalamużyć, y, ył] *rozgotować*.

[Rozchamdany, Rozchemtany] *w porozpiuany na piersiach aż do gołego ciała ubrania, rozmamany, rozmamrany*.

[Rozchamrać, a, ał] *złe pokrajać* (np. rozbiera-

jąc wieprza); roztargetać (np. *koję siana, siedząc na niej w kilkoro niespokojnie*). <Roz + Chamrać>

[Rozchamranie, a, blm.] czynność cz. Rozchamrać.

Rozchapać, pie, pał *posp. chapając rozgrabić, rozebrać*. <Roz + Chapać>

Rozchapanie, a, blm., czynność cz. Rozchapać.

Rozcharakteryzować, uje, ował *uwołnić od ucharakteryzowania*. R. *ś. uwołnić* *ś. od ucharakteryzowania*: Przez ten czas amatorowie i amatorki z pierwszej sztuki zdążyli już R. *ś.* i w balowych ubraniach wychodzili. <Roz + Charakteryzować>

Rozcharakteryzowanie, a, blm., czynność cz. Rozcharakteryzować.

Rozcharakteryzowanie się, a *ś., blm., czynność cz. Rozcharakteryzować* *ś.*

[Rozcharkotać się, ocze *ś., otał* *ś.] rozklekotać* *ś., roztrajkotać* *ś., rozkolatać* *ś.* (np. *o wozie*). <Roz + Charkotać>

[Rozcharkotanie się, a *ś., blm.] czynność cz. Rozcharkotać* *ś.*

Rozchciwiać, a, ał i R. *ś.* p. Rozchciwić.

Rozchciwianie, a, blm., czynność cz. Rozchciwiać.

Rozchciwianie się, a *ś., blm., czynność cz. Rozchciwiać* *ś.*

Rozchciwić, i, ił, nied. Rozchciwiać *kogo* = *rozpalić w nim żądzę chciwości, rozłakomić*: Rozchciwiał biedaków rzucanemi pieniądzmi. R. *ś. stać* *ś. chciwym, rozłakomić* *ś.* <Roz + *Chciwić, od Chciwy>

Rozchciwienie, a, blm., czynność cz. Rozchciwić.

Rozchciwienie się, a *ś., blm., czynność cz. Rozchciwić* *ś.*

† **Rozchecotać się, ocze** *ś., otał* *ś.* p. **Rozchichotać** *ś.* L. <Roz + Chечotać *ś.*>

† **Rozchecotanie się, a** *ś., blm., czynność cz. Rozchecotać* *ś.*

× **Rozchełbać, bie, bał** *naczynie z płynem* = *rozchybotać, rozbujać, rozkołysać*. × R. *ś. rozchybotać* *ś., rozbujać* *ś., rozkołysać* *ś.*: Morze rozchełbało *ś.* <Roz + Chełbać, CHEŁST>

× **Rozchełbanie, a, blm., czynność cz. Rozchełbać.**

× **Rozchełbanie się, a** *ś., blm., czynność cz. Rozchełbać* *ś.*

Rozchełstać, a, ał rozpiąć, rozmamać, rozmamrać: Napoleon odziany rozchełstany na piersiach, szlafrokiem. Żm. rozchełstana na piersiach, podarta koszula. Sien. Oczy miał czerwone, wzrok obłąkany, odzież rozchełstana na piersiach. Sienk. <Roz + *Chełstać, CHEŁST>

Rozchełstanie, a, blm., czynność cz. Rozchełstać.

Rozchełtać, a, ał i R. *ś.* p. Rozkieleznać. <Roz + Chełtać>

Rozchełtanie, a, blm., czynność cz. Rozchełtać.

Rozchełtanie się, a *ś., blm., czynność cz. Rozchełtać* *ś.*

Rozchełznać, a, ał i R. *ś.* p. Rozkieleznać. <Roz + Chełznać>

Rozchełznanie, a, blm., czynność cz. Rozchełznać.

Rozchełznanie się, a *ś., blm., czynność cz. Rozchełznać* *ś.*

× **Rozchełznano** p. × **Rozkieleznanie**: Ani pło-

cho, ani R.; choć w największej miłości, nie pozostają nie sobie. Górni. <Od Rozchełznany>

Rozchełznany p. **Rozkielznany**.

Rozchełznąć, znie, znać i R. s. p. **Rozkielznąć**: Koń s. rozchełznął. Troc. Rozchełznął s. nawszelką swawolę. Troc.

Rozchełznięcie, a, blm., czynność cz. **Rozchełznąć**.

Rozchełznięcie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchełznąć** s.

[**Rozchemtany**] p. **Rozchamdany**. <Roz + *Chemtany, od Nm. Hemd>

Rozcherlać się, a s., ał s. *zaczęć na dobre cherlać*. <Roz + Cherlać>

Rozcherlanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozcherlać** s.

× **Rozchęcienie**, a, blm., czynność cz. **Rozchęcić**.

× **Rozchęcić, i, il** *rozbudzić chęć, rozochocić, zachęcić żywo*. <Roz + Chęcić>

Rozchichotać się, oczę s., **otał s.**, † **Rozchichotać s.** *roześmiać s. chichocząc*: Cała gromada, z mężczyzn w spółpijanych i rozszalałych, z rozchichotanych kobiet złożona, pechała s. ku pustej izbie. Orzesz. <Roz + Chichotać s.>

Rozchichotanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchichotać** s.

Rozchimerować się, uje s., **ował s.** *zaczęć na dobre chimerować, rozgrymasić s., rozkaprysić s.*: Julisia rozchimerowała s. na dobre. Jez. Koń jego rozchimerował s. i nie dawał przystąpić do siebie. Jez. <Roz + Chimerować>

Rozchimerowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchimerować** s.

[**Rozchlamać, mie, mał**] *rozlać, rozchlapać, wydać*: Świnia rozchlamie paszę z koryta, człowiek — jadło z miski.

[**Rozchlamanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozchlamać**.

Rozchlapać, pie, pał, nied. Rozchlapywać i. *chlapiąc porozlewać*. 2. przén. *rozluźnić, rozchlebotać*: R. buty (= rozdeptać). R. s. I. (o deszczu) *chlapiąc rozpadać s.*: Rozchlapało s. = a) *deszcz s. rozchlapał*. b) *odwilgło, zrobiła s. chlapanina, szaruga, rozflaziło s.* 2. *rozejść s., rozluźnić s., rozchlebotać s., rozdeptać s.*: Buty mi s. na wilgoci rozchlapały. <Roz + Chlapać>

Rozchlapanie, a, blm., czynność cz. **Rozchlapać**.

Rozchlapanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchlapać** s.

Rozchlapywać, uje, ywał p. **Rozchlapać**.

Rozchlapywanie, a, blm., czynność cz. **Rozchlapywać**.

Rozchlapywanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchlapywać** s.

[**Rozchlasnąć s.**, **śnie s.**, **st s.**] *rozbrzyznąć s., rozprysnąć s.*: Ino s. woda na wszystkie strony ozchlasła. <Roz + Chlasnąć>

Rozchlastać, a, ał *rozplatać, rozciąć, rozczwierać, rozwalić*: Głowę mu pałaszem rozchlastał. R. s., [Rozchlastać s., Rozchełstać s., Rozchłystać s., Rozchrystać s., Rozchrustać s., Rozchrzesztać s., Rozgamgać s.] *porozpinać s., rozmamrać s., rozmamać s., rozabrać s.*: Pan Ciemierka, baczysty chłop, brudny i rozchlastany. Krasz. <Roz + Chlastać>

Rozchlastanie, a, blm., czynność cz. **Rozchlastać**.

Rozchlastanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchlastać** s.

[**Rozchlaśnięcie się, a s.**, blm.] czynność cz. **Rozchlasnąć** s.

[**Rozchlebotać, cze, tał**] *roztrząść, roztrajkotać, rozklektać, rozluźnić, obruszać, rozluzować*: R. wóz, zamek u drzwi. [R. s.] *roztrząść s., roztrajkotać s., rozklektać s., rozluźnić s., rozluzować s.*: Woda jeno w wilku brzagoce, rozchlebotać s. <Roz + Chlebotać>

Rozchlebotanie, a, blm., czynność cz. **Rozchlebotać**.

Rozchlebotanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchlebotać** s.

Rozchlipać się, pie s., **pał s.** *rozplakać s. chlapiąc*: Na te jego słowa rozchlipał s., że mu s. aż zamknęła mowa. Jabł. <Roz + Chlipać>

Rozchlipanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchlipać** s.

Rozchłustać, a, ał i. *chłustając rozlać; rozchłupać*. 2. *wyczerpać przez chłustanie*. [R. s.] p. **Rozchłustać**.

Rozchłustanie, a, blm., czynność cz. **Rozchłustać**.

Rozchłustanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchłustać** s.

Rozchłapać, pie, pał, Rozchleptać *wyczerpać przez chlapanie*: Psy wnet rozchłapały pomyje. <Roz + Chłapać>

Rozchłapanie, a, blm., czynność cz. **Rozchłapać**.

Rozchleptać, cze, tał p. **Rozchłapać**.

Rozchleptanie, a, blm., czynność cz. **Rozchleptać**.

Rozchłodzenie, a, blm., czynność cz. **Rozchłodzić**.

× **Rozchłodziciel, a, lm.** e ten, *co rozchłodził*. L. <Od Rozchłodzić>

× **Rozchłodzić, i, il** *chłodząc wystudzić*. L. <Roz + Chłodzić>

× **Rozchłostać, a, ał** *chłostą rozbić*. L. R. s. *wpaść w pasję chłostania; chłostając rozmachać s., rozochocić s.* <Roz + Chłostać>

× **Rozchłostanie, a, blm.**, czynność cz. **Rozchłostać**.

Rozchłostanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchłostać** s.

[**Rozchłystać się, a s.**, **ał s.**] p. **Rozchlastać**.

[**Rozchłystanie się, a s.**, blm.] czynność cz. **Rozchłystać** s.

Rozchmielenie, a, blm., czynność cz. **Rozchmielić**.

Rozchmielenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchmielić** s.

Rozchmielić, i, il *rozmarzyć, rozebrać trunkiem, rozpoić, spoić*. R. s. *rozmarzyć s., rozpić s., spić s.* trunkiem: Rozchmielony traci wszelką przytomność. Krasni. Matros do siebie ciągnie rozchmielony. Kon. <Roz + Chmielić>

Rozchmurzać, a, ał i R. s. p. **Rozchmurzyć**.

Rozchmurzanie, a, blm., czynność cz. **Rozchmurzać**.

Rozchmurzanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchmurzać** s.

Rozchmurzenie, a, blm., czynność cz. **Rozchmurzyć**.

Rozchmurzenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozchmurzyć** s.

Rozchmurzyć, y, ył, nied. Rozchmurzać *rozpedzić chmury, uwolnić od chmur, rozpogodzić, rozjaśnić*: Słońce rozchmurzyło niebo. Przen.: *rozsepić, rozbroić, rozpromienić, udobruchać, rozweselić*: Jak mi rozchmurzać gniewu nawałnice? Słow. Ze opo-

wiadał zabawnie, potrafił i pana Onufrego R. Krasz. Niedługo rozchmurzonym pozostał. Krasz. R. *ś. uoolnić ś. od chmur, rozpogodzić ś., rozjaśnić ś.* Przen.: rozsepić *ś.*, rozweselić *ś.*, udobruchać *ś.*, rozpromienić *ś.*: Gdy weszli do izby, już *ś.* wszystkie rozchmurzyły oblicza. Krasz. Na widok syna rozchmurzył *ś.* wnet. Krasz. Rozweselił *ś.*, rozchmurzył, rozgospodarował, żonę przyjmując. Krasz. <Roz + Chmurzyć >

[Rozchodka, i, lm. i] *beczka centnarowa soli warzonej na Rusi. Łab. <Roz + Chodka, CHOD >*

Rozchodliwie przys. od **Rozchodliwy**. L.

× **Rozchodliwość**, i, blm., rz. od **Rozchodliwy**.

× **Rozchodliwy** p. **Rozchodzisty**: Grunt rozplądza deszcz R. L.

Rozchodnica, y, lm. e, **Ślęzyna**, bot. (sesuvium) *roś. z rodziny portulakowatych. <Od Rozchodnik >*

Rozchodnik, a, lm. i. [Gromotrząsk, Hrómotrząsk] bot. l. (sedum) *roś. z rodziny gruboszowatych. Gatunki: R. płaskoliściowy (s. telephium), Wronie masło. R. pospolity a. Pryszczenyk, Pryskirnik, Pryszczeniec, Pryszczenica, × Rojownik pieprzny przyszczający (s. aere). 2. × R. wielki. p. Rojnik. 3. [R.] płucnik (sticta pulmonacea). <Od Rozchodny >*

Rozchodnikowy l. przym. od **Rozchodnik**. 2. [Maś rozchodnikowa] = *rozpędzająca rzekomo zapalenia i ropnie. 3. bot.: Rozchodnikowe a. Rojnikowate rośliny (sempervivae).*

Rozchodny l. *rozchodzący ś., krzyżujący ś.* [Rozchodne drogi] = *rozstajne. 2. anat. † Nerw. R. (Perz.) = nerw trójdzielny (nervus trigeminus). <Od Rozchód >*

! **Rozchodować**, uje, ował *wydatkować, wydawać, ekspensować*: R. pieniądze. Rozchoduje więcej, niż ma. R. zapasy żywności. <Od Rozchód >

! **Rozchodowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozchodować**.

Rozchodowy przym. od **Rozchód** = a) *Księga rozchodowa (= do zapisywania rozchodów). Ustawy rozchodowe. (Troc) = ograniczające zbytki w wydatkach, przeciw marnotrawstwu wymierzone. Suma rozchodowa. b) do rozchodu przeznaczony; na codzienne, podręczne rozchody przeznaczony, na bieżące potrzeby konieczny, do wydawania interesantom, konsumentom służący, przeznaczony na wyszynk: Kasa rozchodowa. Pieniądze rozchodowe. Troc. Rozchodowe rzeczy. Kn. Rozchodowe wino, piwo. Troc. c) [Papier R] p. **Konceptowy** <Od Rozchód >*

Rozchodzenie, a, blm., czynność cz. **Rozchodzić**.

Rochodzenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozchodzić ś.**: R. *ś. z kupy = rozbieżenie gromady. Troc.*

Rozchodzić, i, ił, l. dok. = a) *chodząc rozprzestrzenić, rozluźnić przez chodzenie, rozchlapać, rozdeptać*: R. obuwie. b) *chodzeniem doprowadzić do normalnego stanu, wyprowadzić z kastoju*: R. zdrewniałą nogę. c) *rozproszyc, rozpędzić przez chodzenie*: R. znużenie — jedyna rada. Kos. 2. nied. p. **Rozejść**. R. *ś. l. dok. = a) rozprzestrzenić ś. przez chodzenie, rozejść ś., rozszerzyć ś., rozchlapać ś., rozdeptać ś. wskutek chodzenia*: Buty co prawda trochę za ciasne, ale to nie, rozchodzą *ś.* b) *przyjść do siebie przez chodzenie. c) rozruszać ś., rozmachać ś. chodząc, rozochocić ś. do chodzenia, uprawić ś. w chodzenie*: Jak *ś.* rozchodzę,

tobym cały dzień chodził. Przen.: *rozochocić ś., upaść w zapał, nabrać energii*: Otóż, jakem *ś.* rozchodziła, jak zaczęłam suszyć głowę mężowi... Korz. 2. p. **Rozejść**. <Roz + Chodzić >

× **Rozchodzisto** przys. od **Rozchodzisty**. Kn. Siła magnesowa R. skutek swój wydaje. Troc.

× **Rozchodzistość**, i, blm. rz. od **Rozchodzisty**: R. światła, powietrza, wody. Troc.

× **Rozchodzisty**, × **Rozchodliwy** *rozchodzący ś., rozłożysty, rosochaty, rozkładający ś., szerzący ś., rozpostarty*: Laur tam stał R. zrosły. Koch. J. Księżyca rozchodziste rogi. Brud. Rozchodziste gałęzie. Troc. Powietrze rozchodziste. Kn. (= *lotne, rozprężliwe, sprężyste*). Powietrze i ogień są rozchodziste. Troc. <Od Rozchodzić >

× **Rozchorować**, uje, ował *kogo = nabawić choroby*: Czuję, że mi czoło plonie, a ręka drży, tak ty je rozchorowałeś oboje. Słow. R. *ś.*, × **Rozchorzeć ś.** *rozniecić ś., zachorować na dobre, w wielką i długą niemoc popaść*: Kiedy *ś.* cesarz turecki rozchoruje, wszyscy jego medycy idą razem nawiedzić go. Star. Powrócił do domu, aby rozchorowaną żonę uspokoić. Krasz. <Roz + Chorować >

× **Rozchorowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozchorować**.

Rozchorowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozchorować ś.**

× **Rozchorzeć się**, y *ś.*, al *ś.* p. **Rozchorować**. L. <Roz + Chorzeć >

× **Rozchorzenie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozchorzeć ś.**, *rozchorowanie ś.*

[Rozchot, u, blm.] p. **Rozkot**.

[Rozchotać się, a *ś.*, al *ś.*, Ochotać *ś.*, Osotać *ś.*] *zorientować ś., zrozumić co.*

[Rozchotanie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Rozchotać ś.**

[Rozchoworca, y, lm. y] *herold. Mrong.*

Rozchód, odu, lm. ody l. + R. *rozchodzenie ś., rozstaj, rozstajnia, rozkrzyżowanie ś., przecięcie*: R. dróg, ulic. Wynijdź na ulice i na rozchody miejskie. Wuj. 2. × R. *ruch, rozmach, agitacja, swoboda, rozkurczenie*: Członki, nie mające własności sobie bujności i rozchodu, nabędą stąd niekształtu i niezgrabności. L. 3. *sprzedaz, handel, odbył, zbyt, wyszynk, spożycie, użytek podręczny, potrzeby bieżące, sprzężowanie, konsumcja, odchód ś.*: Owoce, wino, piwo, zboże na R., a nie na chowanie. Troc. R. zboża, soli. Dla sułtana powinni szafarze na każdy dzień dawać na ich rozchody sto baranów, 800 kur. Star. Gdyby taki R. był, żeby drobiu z folwarku i od kmieci nie stawało, tedy kupować w lecie, kiedy najtaniej. Haur. R. pieniądze = *wydatek, ekspens*. Gdzie wielki dochód, wielki R. Kn. Nie ma być większy R., niż dochód. Prz. Rozchody publiczne. Kłok. Przy biśniadach męduje, rozchody, percepty rachuje. Gil. Pamiętaj, rozchodzie, żyj z przychodem w zgodzie. Chodź. 4. w księgach rachunkowych = *rubryka wydatków*. <Roz + Chód >

[Rozchódka, i, lm. i] *mała kukielka.*

Rozchrapać się, pie *ś.*, pał *ś.* *zacząć na dobre chrapać*. <Roz + Chrapać >

Rozchrapanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozchrapać ś.**

Rozchrobotać się, cze *ś.*, tał *ś.* *zacząć na dobre chrobotać*. <Roz + Chrobotać >

Rozchrobotanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozchrobotać ś.**

Rozchrupać, pie, pał, [Rozchrustać] *rozgrzyść chrupiąc*. <Roz + Chrupać >

Rozchrupanie, a, btm., czynność cz. Rozchrupać.

[Rozchrustać, a, ał] p. Rozchrupać. [R. ś.] p. Rozchlastać. <Roz + Chrustać>

[Rozchrustanie, a, btm.] czynność cz. Rozchrustać.

[Rozchrustaniec, *ńca*, lm. *ńcy*] człowiek rozchrustany, rozmamany, który ma rozpięte ubranie lub rozpiętą koszulę na piersiach. <Od Rozchrustany, od Rozchrustać ś.>

[Rozchrustanie się, a ś., btm.] czynność cz. Rozchrustać ś.

[Rozchrystać się, a ś., ał ś.] p. Rozchlastać.

[Rozchrystanie się, a ś., btm.] czynność cz. Rozchrystać ś.

[Rozchrzestać się, a ś., ał ś.] p. Rozchlastać: Przez rozchrzestaną koszulę widać było jego piersi zapadłe. Żm. <Roz + Chrzestać, od Chrzest, od Ukr. chrzest>

[Rozchrzestanie się, a ś., btm.] czynność cz. Rozchrzestać ś.

Rozchustać, a, ał p. Rozbujać. <Roz + Chustać>

Rozchustanie, a, btm., czynność cz. Rozchustać.

Rozchwałać, a, ał i [R. ś.] p. Rozchwalić.

Rozchwalanie, a, btm., czynność cz. Rozchwałać.

[Rozchwalanie się, a ś., btm.] czynność cz. Rozchwałać ś.

Rozchwalenie, a, btm., czynność cz. Rozchwalenie.

[Rozchwalenie się, a ś., btm.] czynność cz. Rozchwalenie ś.

Rozchwalić, i, il, nied. Rozchwalać *chwałąc rozgłosić; rozślawić*: Ten rozchwalał środek mnie bynajmniej nie pomaga (= *zachwalał*). [R. ś.] *rozgłosić ś. chwałąc ś., rozślawić ś.*: Rozchwalał ś. po wsi ludzie biedni. Ork. Musiała ś. Hanka rozchwalić. Ork. <Roz + Chwalić>

[Rozchwała, y, btm.] *rozchwalenie, rozchwalanie, chwala rozgłosna, rozgłos*: Co było w tym rozchwady, a co prawdy, któż wie? Ork. Dla rozchwady ziemskiej, jaka sercu daje odpłatę za trudy, myśli żarzy i do nowych zapala wysiłków. Ork. <Roz + Chwała>

† Rozchwatać, a, ał p. Rozchwycić.

† Rozchwatanie, a, btm., czynność cz. Rozchwatanie: Będą wielbłądowie ich na R. i mnóstwo dobytków na wydartki. Leop. Przyszli na drapięstwo, a nie jest ten, ktoby wyrwał w R., a ktoby rzekł: wróć! Leop. (plondrowanie, rabunek. L.).

† Rozchwatywać, uje, ywał p. Rozchwycić.

† Rozchwatywanie, a, btm., czynność cz. Rozchwatywanie.

Rozchwiać, eje, ał, nied. Rozchwiewać l. p. Rozbujać: Daleki szum rozchwianej jodły. Ork. 2. prz. R. co = *uławemnić, sparaliżować, pokrzyżować, rozproszyć; przeskoczyć czemu, sprawić, żeby ś. rozchwiało*: Wszystkie jego rozmysły rozchwiały. Nies. Nie spodziewał ś. R. go w postanowieniu jego. L. Spodziewała ś., że pewnie R. to wesele miała. Lubom. R. ś. l. p. Rozbujać. 2. *rozwiać ś., rozlecieć ś.*: Kwiecie ś. z drzew rozchwiało. Troc. Przen. *spełznąć na niczym, rozjechać ś., nie dojść do skutku, rozbić ś., rozprzać ś., rozproszyć ś., rozwiać ś., rozstróić ś., ulotnić ś.*: Obawiam ś., aby ś. ta świętobliwość przy przewrotnym nie rozchwiała towarzystwie. Poc. Pokój ś. rozchwiały. Skar. Jeslić jest z ludzi ta rada a.

sprawa, rozchwieje ś. Wuj. Czuję jeszcze nadzieję, że on ś. upamięta, i że ś. ta miłość rozchwieje, która go wzięła w swe pęta. Węg. Sejm ś. rozchwiały, tak że król musiał go po raz drugi złożyć. Biel. M. Sejm ten nie tak ś. dokończył, jako rozchwiały nieswora szlachty. Biel. M. Rozchwiane nasze systema rządowe przeprowadził do nowego porządku. Świt. Ich małżeństwo pewno ś. rozchwieje. Bog. Woj. (= *nie z niego nie będzie*). Cała fackaja ś. rozchwiała. Troc. <Roz + Chwiać>

× Rozchwiałość, i, btm. *rozlazłość, opieszalność*: Przedsięwziętem parobezą R. zamienić na skromne i przystojne ukazywanie ś. w każdym posiedzeniu. Czart. A. <Od *Rozchwiały, od Rozchwiać>

Rozchwianie, a, btm., czynność cz. Rozchwianie.

Rozchwianie się, a ś., btm., czynność cz. Rozchwianie ś.

Rozchwiej, i, lm. e *rozchwiana przestrzeń, rzecz rozbujana*: Widział cicha, lekko falującą z wiatrem R. wodną (na jeziorze). Tet. Z lśniących błysków wyplata dusza na rozchwiei wodnej iskrzącą tkaninę snów. Przybysz. <Roz + *Chwiej, CHW>

[Rozchwierutać, a, ał] *chwierutając rozruszać, rozbujać, rozluźnować*. Przen.: *ustrząsnąć, wzruszyć*: Rozchwierutany trwoga i wyrzutami gnębiony, począł nareszcie pragnąć, by go ujrzeć i wypowiedać ś. z czynu, jaki pełni po niewoli własnej. Ork. [R. ś.] *chwierutując ś. rozruszać ś., rozbujać ś., rozluźnować ś.* <Roz + Chwierutać>

[Rozchwierutanie, a, btm.] czynność cz. Rozchwierutanie.

[Rozchwierutanie się, a ś., btm.] czynność cz. Rozchwierutanie ś.

Rozchwiewać, a, ał i R. ś. p. Rozchwiać.

Rozchwiewanie, a, btm., czynność cz. Rozchwiewanie.

Rozchwiewanie się, a ś., btm., czynność cz. Rozchwiewanie ś.

[Rozchwionąć, nie, nął] p. Rozwiać.

[Rozchwionięcie, a, btm.] czynność cz. Rozchwionięcie.

Rozchwycenie, a, btm., czynność cz. Rozchwycenie.

Rozchwycić, i, il p. Rozchwycić.

Rozchwyt, u, btm. *rozchwytanie, rozchwytanie*: Niezmierna swego czasu tych pism popularność i R. dowodzi, że... Krasz. <Roz + Chwyt>

Rozchwytacz, a, lm. e *ten, co rozchwycił a. rozchwytuje, plondrownik, rabus, łupieżca*: Złupią te, którym byli łupem, i rozchwycają rozchwytacze swe. Wuj. Dał ich Bóg do rąk rozchwytaczów i rozchwycili ich. Bud. <Od Rozchwycić>

Rozchwycić, a, ał, † Rozchwatać, Rozchwycić, nied. *Rozchwytować, † Rozchwatywać chwytając rozebrać, roznieść; rozłapać, rozdrapać, rozzerwać, rozgrabić, rozszarpać; rozknaść*: Mięso sztukami, by deszcz, padało z obłoków, którego większą część ptactwo rozchwyciło. Warg. Jedni granice przenosili, rozchwytawali trzody i pasali je. Leop. Obóz wołoski nasi rozchwytali. Paszk. Zostawił wielkie skarby, ale je brat z innymi powinniśmy nie wiedzieć jako pomiędzy sobą rozchwytali. Biel. M. Rozchwycają je i zabiorą i zawiozą do Babilonu. Wuj. Całą majętność Tobjasza rozchwytano. Hof. Majętności były zdawna rozchwytane. Krasz. Towar w lot rozchwytali (= *rozkupili*). <Roz + Chwycić>

Rozchwytanie, a, blm., czynność cz. Rozchwyt-
tać.

Rozchwytanie przys. od Rozchwytany.

Rozchwytany mogący być rozchwytanym. L.

Rozchwytawać, uje, ywał p. Rozchwytają.

Rozchwytywanie, a, blm., czynność cz. Roz-
chwytawać.

Rozchybotać, cze, tał p. Rozbujają. <Roz +
Chybotać>

Rozchybotanie, a, blm., czynność cz. Rozchy-
botać.

Rozchyłać, a, ał i R. s. p. Rozchylić.

Rozchyłanie, a, blm., czynność cz. Rozchy-
lać.

Rozchyłanie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
chyłać s.

Rozchylenie, a, blm., czynność cz. Rozchylić.

Rozchylenie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
chylić s.

Rozchylić, i, ił, nied. Rozchyłać uchyliwszy
rozemknąć; rozgiąć, rozdziawić: Kwiat rozchylił
kielich. R. poły surduta. Z jej ust nieco roz-
chylonych trudno s. domyślać, wyjdzie-li
modlitwa, czy skarga. Krasin. Z rozchylonych wil-
gotnych warg połyskują białe zęby. Sienk. R. s.
uchyliwszy s. rozemknąć s.; rozgiąć s., rozdziawić
s.: Głowy s. podnosiły, oczy szeroko rozwierały
i usta rozchylały. Jeż. <Roz + Chylić>

[Rozchytać się, a s., ał s.] rozpędzić s., pusić
s. <Roz + Chytać s.>

[Rozchytanie się, a s., blm.] czynność cz. Roz-
chytają s.

Rozchytrza, y, lm. e bot. (urachne) roś. z rodzi-
ny traw.

[Rozchyżać się, a s., ał s., Rozchyżyć s.] roz-
biegać s., spłoszyć s. (o koniach). <Roz + * Chy-
żać s., od Chyży>

[Rozchyżanie się, a s., blm.] czynność cz. Roz-
chyżać s.

[Rozchyżenie się, a s., blm.] czynność cz. Roz-
chyżyć s.

[Rozchyżyć się, y s., ył s.] p. Rozchyżać s.

Rozciachać, a, ał posp. ciachnąwszy rozciąć, cia-
chając rozrębać, rozplatać. <Roz + Ciachać>

Rozciachanie, a, blm., czynność cz. Rozcia-
chać.

Rozciapać, pie, pał posp. ciapnąwszy rozdziwić.
<Roz + Ciapać>

Rozciapanie, a, blm., czynność cz. Rozcia-
pać.

[Rozciapirzenie, a, blm.] czynność cz. Rozcia-
pirzyć.

[Rozciapirzyć, y, ył] p. Rozczapierzyć.

Rozciąć, zetnie, zoiął, [Rozyc] nied. Rozcinać cią-
rozdzielić; przeciąć, rozplatać, rozzerznąć, rozrębać:
Z siekierą idę do lasu na dzień cały, tam pod-
cinam, ścinam, rozcinam. L. Cielea rozciął na
dwie części i przysłał między one rozdziałę je-
go. Leop. Stroższy to psinieć, co rozciął, niż co
ma rozciąć gębę. Bies. Temu łeb, temu piersi
napoły rozcina. Kochan. Rozciął chłopca jednym
zamachem. Troc. Rzeźnik rozcina. Troc. Przen.:
rozdzielić, rozczłonkować: Ocean przerywa i rozcina
ziemię królestwa Siam. Łęcz. Papier ziemie pruska
na trzy dyjeceje rozciął. Błaż. † R. s. rozdziwić s.,
rozerwać s., rozpaść s., rozdzielić s., rozężyć s., roz-
separować s.: Ta część Sławaków, co od Bosfo-
ru Cymeryjskiego wyszli, na dwa narody, Cze-
chy i Polaki, rozciął s. Błaż. Stał s. rozruch
Faryzeuszów i Saduceuszów, i rozciął s. mnó-
stwo. Bud. (rozerwał s. B. G.). <Roz + Ciąć>

× Rozciąć, u, lm. i rozciąłość, objętość, roz-
miar; rozległość, przestrzeń, obszar, przestwór: R.
ciała, volumen corporis, miejsce od ciała zajęte.
Hube. R. kuli, volumen. Hube. Różne fundacje
i nadania R. ten biskupstwa poszczególniają.
Lel. R. państwa. R., spatium. Wuj. <Roz +
Ciąć>

Rozciągać, a, ał i R. s. p. Rozciągnąć. <Roz +
Ciagać>

Rozciągać, a, lm. a narzędzie do rozciągania;
obłak garbarski na rozciąganie skór. Kn. <Od Roz-
ciągać>

Rozciągalność, i, blm., rz. od Rozciągalny, roz-
ciągalność.

Rozciągalny p. Rozciąglawy. <Od Rozcią-
gać>

Rozciąganie, a, blm., czynność cz. Rozcią-
gać.

Rozciąganie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
ciągać s.

Rozciągle, Rozciągló przys. od Rozciąglawy, eks-
tensywnie. Troc.

Rozciąglawość, i, blm., rz. od Rozciąglawy
ekstensywność: R. tkanek. R., rozszerzalność,
własność ciała, zwłaszcza kruszców, zwiększania
swej objętości od gorąca. Łab. Skorupa ziemską za-
chowała do pewnego stopnia sprężystość i R.

Rozciąglawy, Rozciągalny który można rozciągnąć,
rozszerzalny; ciągnący s. p. Ciągławy: Nazwy Ruś
i Rusin tak rozciąglawe, że ogarniają sobą za
wiele. Jabł. A. Wiedza jego była nieco jedno-
stronną i nierozciąglawą. <Roz + Ciągławy>

Rozciągló p. Rozciąglawość.

Rozciąłość, i, lm. i, × Rozciąć i. rozległość,
rozmiar, wymiar. obszerność, objętość, ekstensy-
wność: R., ogólna własność materji, według któ-
rej każde ciało zajmuje pewne miejsce w prze-
strzeni. R. jest nieoddzielną każdego ciała włas-
nością. Os. J. Trzy rozciąłości: długość, sze-
rokość i grubość lub wysokość. Łs. Pojąć nie
możemy istności rozciąłości, tak nieustającej
ziarenka makowego, plewy, i t. d., jako też na-
stępnej jako to godziny, kwadransu, z jakich to
wszystko cząstek z osobna s. składa. L. R. jed-
nego półokręgu nie wystareza echiwmi jego
pragnieniom. L. 2. rozwlekłość, przewlekłość, prze-
ciąganie: R. w mówieniu, rozwlekłość. Kn. (= posp.
spiewanie). 3. rozległość, obszar wielki. <Od Roz-
ciąglawy>

† Rozciąglotrójkatny: Muskul R. (Rysz.)
anat. = mięsień płatonaty głowy i karku, × trój-
katny karku, × nierównokątny, × kłęb-
kowaty, † myszka rzemieniowa (Krup.),
† śledzionowata (Perz.), (musculus splenius).
<Rozciąglawy + Trójkatny>

Rozciąglawy i. który s. rozciągnął, rozciągnię-
ty, rozciągniony: Co do Seleucji, czyli Lu-
tyków Weletonów, na zachodzie Odry ponad mor-
zem rozciąglawych, zdobycz ich była udziałem
Ottona III. Lel. 2. rozwlekły, przewlekły, prze-
ciąglawy, długi, wydłużony: Ryk R. R. charakter.
Troc. (= R. charakter pisma). Rozciąglawość mowa.
Troc. 3. obszerny, rozległy, daleko ciągnący s., roz-
ciągnięty, rozwlekły: W obozie rozciąglawym wojsko
stawia s. w pojedynczej linii. Jak. J. Rozciąglawość
kraje. Troc. <Od Rozciągnąć>

× Rozciągnąć, nie, nał, nęła, nęło, a. gła, gło,
rozłk. [rozciąglawy], × Rozciągnąć, nied. Rozcią-
gnąć, × Rozściagać. 1. wyciągnąć rozłożyć, roz-
postrzeć; ciągnąć rozprostować, wygładzić, rozkur-
czyć; ciągnąć wyprostować, wyspanować. Bóg

rozpostrza niebiosa jako nie, a rozciąga je jako namiot. Leop. R. linę. Masę ta piegi na obliczu zglądza i zmarski rozciąga. Spie. R. chlōpeca na ławce. Troc. 2. *rozpostrzed, rozwiną, rozbić, rozstawić, rozpuścić, roztoczyć, rozczapierzyć*: Baezno nade mną, matko rozciągałaś skrzydła. Tot. W pociechach swoich tak ś. sprawować, jak ten święty, nie ś. nie chlubiąc przed światem tym nędznym a nie rozciągając marnych skrzydeł swoich w możnościach swoich. Rej. Ptak skrzydła rozciągnął. Troc. Gdy rozciągnięcie ku mnie ręce wasze a będziecie ku mnie rozmnażać prośby wasze, nie wysłucham was. Rej. Przyjmuje ich rozciągnięciem rękami. Skar. Rozciągaliście nań paszczęki swoje. Rej. (= *rozwieraliście, rozwieraliście, rozdziwialiście*). R. sidła. Wyb. Rozciągnęli szeroko na pana Andrzeja sieci. Sienk. Rozciągnął ręce, palce. Troc. Rozciągać chorągiew. Troc. Proporce, chorągwie rozciągać, rozwijać. L. Przen.: Musiał koniecznie zawiązać ś. familijny stosunek przy ciągłej opiece, jaką rozciągnąć musiał nad temi paniami. Bał. Przen.: Proporce rozciągać, rozpościerać (Kn.) = *potęgę swoją rozszerzać, rozmnażać*. Gdzie enoty na sądzie niemasz, tam rozciągają szeroko źli prokuratorowie swoje proporce. Górń. Przen.: R. na kogo, na co prawo, moc swoją = *rozszerzyć; objąć niemi kogo, co; poddać pod nie kogo, co; zastosować prawo do kogo, do czego*. Na cały świat rozciąga śmierć swój wyrok bystry, waląc króle, hetmany, książęta, ministery. Nar. Prawo jednakię na wszystkie miasta rozciągnięte. Ust. R. moc, potęgę swoją na kim. Troc. Nie rozciągaj twego urzędu na mnie. Troc. 3. *rozszerzyć, rozprzestrzenić, powiększyć*: Teleskopy rozciągnęły granice wzroku. Śniad. R. młotem srebro, żelazo rozpalone. Troc. (= *rozklepać*). Przen.: *powiększyć przesadnie, rozdać, przedstawić zbyt wielkim*: Bardzo chwylał jego rozciągał Troc. 4. *wyciągnąć wzdłuż, ciągnieniem wyłłżyć*: R. gumkę. R. miech harmonijki. Wzięcie nas, na koła rozciągacie, z urzędów rugujecie. Smotr. R. mowę = *rozwielec, rozwałkować*. 5. *ciągnąć rozluźnić, rozpuścić, rozszerzyć*: R. sznurówkę, R. rękawiczki, pończochę. 6. garb., powr. *wyciągnąć wzdłuż i wszereż za pomocą ręki w celu powiększenia*, nied. r e k o w a ć: Garbarz skóry rozciąga. Kn. J. myśl.: R. zwierza = *położyć trupem, powalić zastrzelwszy*: Poszczutego R. lisa. R. ś. 1. *zostać rozciągniętym*: Rozciąga ś. po soszkach na błęchu płótno. Przędz. Rozciąga się płótno w krosnkach. Troc. 2. *wyciągnęwszy ś. rozłożyć ś.; rozwalić ś.*: Rozciągnął i zmierzył ś. nad dziecięciem trzykroć. Leop. Śnem zmorzony, na zielonej murawie leżał rozciągnięty. Nar. Rozciągać ś. w łóżku. Troc. (= *wyciągać ś., przeciągać ś.*). Bufcio mały swawolnie ś. na miękkiej rozciągnął pościeli. Niem. 3. *wyciągnęwszy ś. zyskać na rozmiarach, rozszerzyć ś., rozprzestrzenić ś., rozluźnić ś., rozepchać ś.*: Rękawiczki, pończochy rozciągnęły ś. 4. częś. nied., przen. *ciągnąć ś., szerzyć ś., rozlegać ś., rozpościerać ś.; iść, sięgać aż dokąd; wysuwać ś., rozłaczać ś.*: Rozciągało ś. to państwo od morza do morza. Troc. Jurysdykcyja jego daleko ś. rozciągała. Troc. Rozciąga ś. to daleko. Kn. To prawo ś. rozciąga w okręgu miasta. Troc. Przenosi moją duszę utęsknioną do tych pagórków leśnych, do tych łąk zielonych szeroko nad błękitnym Niemnem rozciągniętych. Mick. Od Brześcia rozciągają ś. nieprzebyte błota, lasy aż do Dniepru. Mochn. Morze dymu rozciągało ś. nad klasztorem i kościołem.

Sienk. 5. nied. *być rozciąganym, ciągnąć ś.; być zrobionym, urządzonym tak, aby się mogło rozciągać*: Guma rozciąga ś. Skóra rozciąga ś. Troc. Ta trąba rozciąga ś. i zsuwa ś. 6. Rozciągać ś. nad czym mówiąc = *rozwodzić ś., szerzyć ś., rozszerzać ś.; rozwielecać, rozwałkowywać, przewlekać co*: Nadto pono ś. rozciągnęłam nad tym przypadków moich początkiem. Niem. Nie rozciągam ś. dalej z ramotą moją. L. Nie chciał ś. rozciągać szerokiemi słowy. P. Koch. 7. [Rozciągać ś.] = *ciążyć, pracować; dobywać ostatnich sił pracując*. 8. myśl. *paść jak długi, będąc zastrzelonym*. <Roz + Ciągnąć>

Rozciągnięcie, a, blm. p. **Rozciągnięcie**: R. członków. Troc. Rąk, skrzydeł R. Troc. R. sukna, skóry. Troc.

Rozciągnięcie się, a ś., blm. p. **Rozciągnięcie** ś.

Rozciągnięcie, a, blm., **Rozciągnięcie** i. czynność cz. **Rozciągnąć**. 2. poł.: Nadmierne R. macicy ciężarnej (hyperextensio uteri gravidi).

Rozciągnięcie się, a ś., blm, **Rozciągnięcie** ś. czynność cz. **Rozciągnąć** ś.

Rozciągnięty, Rozciągnięty i. im. od **Rozciągnąć**. 2. p. **Rozciągnęty**.

Rozciągnięty i. p. **Rozciągnięty**: Orzeł z rozciągniętymi skrzydłami. Troc. 2. p. **Rozciągnęty**.

[**Rozciągnąć, nie, nął**] p. **Rozkidać**. <Zam. Rozkidać>

[**Rozciągnięcie, a**, blm.] czynność cz. **Rozciągnięcie**.

[**Rozciębić się, i** ś., **ii** ś.] *rozpląkać* ś.

[**Rozciebienie się, a** ś., blm.] czynność cz. **Rozciebienie** ś.

Rozciec ś., **cze** ś. a. **knie** ś., **kl.** ś., nied. **Rozciekać** ś. *rozpłynąć ś., rozlać ś., roztworzyć ś.* = *rozpuścić ś., zamienić ś. w płyn*: Wszysey umieramy a jako wody rozciekamys ś. w ziemię. Wuj. <Roz + Ciec>

Rozciecz, y, lm. e, **Rozciek** i. *rozciekanie, rozcieczenie, roztop, rozlew, rozplyn; odwilż, flaga, topnienie lodu, puszczanie śniegu, chlapanina, zelenienie mrozu, ślota, pluta*: Krwi ludzkiej rozcieki zafarbowały strumienie i rzeki. Od. Most tam zbudowano na wiosienne rozcieczy. Bardz. Niezmierne wód wylanie z rozcieczy śniegów i lodów. Błaż. Dżdzyście rozciecze. Przyb. Droga najgorsza wtenczas była, same rozciecze. Mat. Przen.: Ulżył sobie ciężar łez rozcieczą. Przyb. Dostatek tam był w potrawach i trunkach, wszystkiego było prawie do rozcieczy. Pot. (= *prawie ś. lato; wbród*). <Roz + Ciecz>

Rozcieczny przm. od **Rozciecz** a. **Rozciek; Rozciekły; płynny, ciekły, rozpuszczony, roztworzony**: Rozcieczna materja. Jak J. Nie jest nam wiadomo, jaki jest stopień subtelności w cząstkach rozciecznych. Jak. J. <Od Rozciecz, Rozciek>

Rozciek, u, lm. i l. p. **Rozciecz**: Wiosienne śniegów rozcieki, któremi rzečne wody nabrzmiały, czyniły przeprawę trudną. Nar. Pełno teraz po drogach ludzkiego rozcieki. Słow. Nowe krwi rozcieki przemienia w żal i jęki ten tryumfalny ehór. Kasp. (= *strumienie, potoki*). 2. *płyn, ciecz z ciała stałego powstała, roztwór; ciało lotne, gaz*: Gdy części ledwo ś. siebie trzymają, nazywamy takie ciało rozciekiem, *fluidum*, jak dym, powietrze i t. d. Rogal. Płuszc przez ciepło obraca ś. w R. Krum. Powietrze jest rozciekiem twardym. Jak. J. 3. × R. chem. p. **Roztwór**. 4. † R. lek. = *płyn w ciele ludzkim*: Humory, czyli

rozcieki. Śniad. J. Rozcieki, czyli humory mamek, rzadko ś. zgdzają z rozciekami dziecięcia. Kost. <Roz+ Ciek>

Rozciekać się, a ś., ał ś. p. Rozciec ś.

Rozciekanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozciekać ś.: Szyje tureckie, szablą sieczone, z wielkim krwi rozciekaniem trzeszczały. Baz.

Rozciekawiać, a, ał p. Rozciekawić.

Rozciekawianie, a, blm., czynność cz. Rozciekawiać.

Rozciekawić, i, il, nied. Rozciekawiać *rozbudzić ciekawość, zaciekać wielce:* Chociaż coraz więcej rozciekawiony, nie przerywał jej żadnym pytaniem. Haj. Rozciekawiony o swego wybawcę, dawał jeszcze te i owe pytania o nim. Kaczk. <Roz + Ciekawić>

Rozciekawienie, a, blm., czynność cz. Rozciekawić.

Rozciekły p. Rozcieczny: Kiedy ziemia brała swój kształt, musiała ś. składać z materji rozciekłej. Stasz.

Rozciemia, i, lm. e bot. p. Dziwaczek.

Rozciemniać, a, ał i R. ś. p. Rozciemnić.

Rozciemnianie, a, blm., czynność cz. Rozciemniać.

× **Rozciemnianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozciemniać ś.**

× **Rozciemnić, i, il, nied. × Rozciemniać** *zrobić co mniej ciemnym, rozjaśnić:* R. farbę. R. ś. *rozwidnić ś., rozjaśnić ś.:* Rozciemnia ś. nieos. = *rozwidnia ś.* <Roz + Ciemnić>

× **Rozciemnienie, a, blm., czynność cz. Rozciemnić.**

× **Rozciemnienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozciemnić ś.**

1. **Rozcieniać, a, ał p. i. Rozcienić.**

2. **Rozcieniać, a, ał p. 2. Rozcienić.**

1. **Rozcienianie, a, blm., czynność cz. 1. Rozcieniać.**

2. **Rozcienianie, a, blm., czynność cz. 2. Rozcieniać.**

1. **Rozcienić, i, il, nied. Rozcieniać** *1. zrobić bardzo ciemnym, cięszym, zebrać w grubość.* 2. p. **Rozcieńczyć.** <Roz + * Cienić, CIEN>

2. **Rozcienić, i, il, nied. Rozcieniać** *rozproszyc cienie, rozjaśnić, rozwidnić, rozświetlić.* Przen.: Nie potrzeba wam stosunku ich odslaniać i rozcieniać. Wor. <Roz + Cienić>

1. **Rozcienienie, a, blm., czynność cz. 1. Rozcienić.**

2. **Rozcienienie, a, blm., czynność cz. 2. Rozcienić.**

Rozcieńczać, a, ał p. Rozcieńczyć.

Rozcieńczanie, a, blm., czynność cz. Rozcieńczać.

Rozcieńczenie, a, blm., czynność cz. Rozcieńczyć.

Rozcieńczyć, y, yl, nied. Rozcieńczać *rozrobić, aby był cięszy; rozrzedzić, rozcienić, rozprowadzić, rozwoźnić, zebrać wodę:* R. mleko, wódkę, wino = żart. *ochrzcić.* <Roz + Cieńczyć>

[**Rozciepać, pie, pał, nied. Rozciepywać**] *rozrzuć, pomierzwic:* R. siano. <Roz + Ciepać>

Rozciepanie, a, blm.] czynność cz. Rozciepać.

Rozcieplać, a, ał i R. ś. p. Rozcieplić.

Rozcieplanie, a, blm., czynność cz. Rozcieplać.

Rozcieplanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozcieplać ś.

Rozcieplenie, a, blm., czynność cz. Rozcieplić.

Rozcieplenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozcieplić ś.

Rozcieplić, i, il, nied. Rozcieplać *rozebrać ciepłem, przejąć ciepłem, rozgrać:* Twarz owalna, o rysach regularnych i wykończonych, których zimne linje rozświeca i rozciepla uśmiech. Kos. Słońce i pogoda rozciepliły atmosferę. R. serca. R. ś. *rozgrzać ś., ocieplić ś. stopniowo od rozchodzącego ś. ciepła.* Rozmowa ś. ożywiła, atmosfera ś. rozciepliła i nastąpiło poufalsze zbliżenie. Bał. <Roz + Cieplić>

[**Rozciepywać, uje, ywał**] p. **Rozciepać.**

[**Rozciepywanie, a, blm.] czynność cz. Rozciepywać.**

Rozcieracz, a, lm. e l. ten, co rozciera. L. 2. *narzędzie do rozcierania np. farb.* 3. apt. *narzędzie do rozcierania na tarłcy, t kurant.* 4. druk. *walec elastyczny pocierający czcionki farbą.* <Od Rozcierać>

Rozcierać, a, ał p. Rozetrzeć.

Rozcieradło, a, lm. a apt. przyrząd do bardzo miękkiego rozcierania proszków. <Od Rozcierać>

Rozcieralny dający ś. rozetrzeć: Piropisył jest R. <Od Rozcierać>

Rozcieranie, a, lm. a l. czynność cz. Rozcierać: R. miejsca stłuczonego na ciełe. 2. apt. *rozpylanie, proskowanie miękkie (laevigatio).* 3. chir. *nacieranie, tarcie połączone z ugniataniem, masaż sposobem frykcji.*

[**Rozcieranki, ek, blp.] rodzaj potrawy.** <Od Rozcierany>

Rozcierać się, a ś., ał ś. wpaść w zapal cierkania, zacząć zawzięcie cierać. <Roz + Cierać>

Rozcierkanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozcierać ś.

[**Rozcieszenie, a, blm.] czynność cz. Rozcieszyć.**

[**Rozcieszyć, y, yl**] *pocieszając rozradować:* Ptaskowie pannę rozciesyli, ze jedzie Marcinek. <Roz + Cieszyć>

* **Rozcież,** tylko w wyrażeniu: Na R., **Narozcież, Na oścież, Na ścieżaj, [Na ścieżaj], × Na ścieżaj, × Na ścież,** × **Oścież** *na całą szerokość otworu drzewiowego:* Otworzyć drzwi, wrota na R. (=jak szerokie). Pałac na R. otwarty. Ustrz. <Zam. * Rozcież, Roz + * Ścież, SCIEG/ŚCIEŻ/STOG>

[**Rozcieżać, a, ał**] *roztwierać na rozcież.* <Od Rozcież>

[**Rozcieżanie, a, blm.] czynność cz. Rozcieżać.**

Rozcięcie, a, lm. a l. blm., czynność cz. Rozciąć. 2. *miejsce rozcięte, rana cięta, cięcie, szrama:* Wejrzyj na te srogie rany grzechów moich; polej winem i olejem te srogie rozcięcia moje. Skar. 3. a. × **Rozcięć przecięcie, cięcie** (sectio, dissectio). R. brzucha (laparotomia). R. brzuszno-maciczne, cięcie cesarskie (laparometrotomia s. sectio Caesarea). R. cewki moczowej (urethrotomia). R. krtani (laryngotomia). R. spojzenia w łonie (symphyseotomia). R. tchawicy (tracheotomia). 4. poł. R. kręgosłupa (płodu) (spondylotomia). 5. okul.: R. zaćmy (discisio cataractae).

Rozcięć, u, lm. i bot. (muntingia) roś. z rodziny lipowatych.

Rozciągną, y, lm. y anat. p. Rozciągnąć. <Roz + * Cięgną, CIĘG/CIĄG/TEG/TAG>

Rozciągniasty anat. (aponeuroticus) *opatrzoney rozciągnięciem*. Czepiec R., jamułka rozciągniasta p. Ogłowie. <Zam. * Rozścięgniasty, Roz + Ściegniasty>

Rozciągnio, a, lm. a, × **Rozciągnia** I. anat. (aponeurosis) *blona ścięgniasta, mniej lub więcej szeroka*, × *blona ścięgnaczowa* † *ścięgnaczobłona*, *blona ścięgnowa*, † *żyłowa* - *czina*. 2. wet. *pega*. <Zam. * Rozścięgnio, Roz + Ściegnio>

× **Rozciąć**, u, btm. chir. *rozciąćcie, nadwężenie, rozdzielenie ciągłości tkanek*, × *rozłąka* (solutio continuitatis). <Roz + * Cięć, CIN/TN/CIE/CIĄ>

Rozciątdzioby zool.: Ptaki rozciątdziobe (fisirostres) *rodzaj ptaków wróblowatych*. <Rozciąty + * Dzioby, od Dziób>

Rozcinacz, a, lm. e *młotek zakończony jak dłuto, który, pobijany innym młotkiem, służy do rozcinania żelaza na gorąco*. Łab. <Od Rozcinać>

Rozcinać, a, ał i R. s. p. **Rozciąć**.

Rozcinanie, a, btm., czynność cz. **Rozcinać**.

Rozcinanie się, a s., btm., czynność cz. **Rozcinać** s.

Rozcinek, nka, lm. nki I. *kowadło do rozcinania*. 2. *odcinek*: Danaą linję tak rozdzielić, żeby jej rozcińki były proporcjonalne danym figurom. Sol. R., odcinek. Troc. <Od Rozcinać>

× **Rozciosać**, esze, osał, × **Rozciosnąć**, × **Rozczosnąć**, × **Rozczochnąć** *rozszczepać, rozłupać, rozłamać, rozewrzeć, roztworzyć*: R. drzewo, kopyto. R. s. *rozszczepić s., rozjęść s., rozpaść s., rozłupać s., rozewrzeć s., rozpaść s., roztworzyć s., rozleść s., rozłamać s.* <Roz + Ciosać>

× **Rozciosanie**, a, btm., czynność cz. **Rozciosać**.

× **Rozciosanie się**, a s., btm., czynność cz. **Rozciosać** s.

× **Rozciosnąć**, śnie, snął i × R. s. p. **Rozciosać**.

× **Rozciośnięcie**, a, btm., czynność cz. **Rozciosnąć**.

× **Rozciośnięcie się**, a s., btm., czynność cz. **Rozciosnąć** s.

Rozeiskać, a, ał, **Rozcisnąć**, nied. × **Rozcisnąć**, † **Rozcisnąć** I. dok. *ciskając rozproszyć; rozproszyć, rozrzucić, rozmiotąć, porozrzucić*: On tak ugodził, że wszystkich zarazem rozcisnął kości i krew jednym razem. P. Koch. Ołtarze rozeiskał. Żebr. (= *zburzył*). Hostją rozeiskał po ziemi. Biel. J. Pięknieć s. dyjamenty żarzą, drogie iskrzysto rozeiskające blaski. L. Co oiece zgrumadził, to syn rozeiska. Kochan. (= *rozszasta, rozproszyć*). Po groszu zbierając, zbierzesz; a po szelągu ciskając, rozeiskas. Prz. Przen.: Fortuna Portugalców na łupież rozeiska. Przyb. (= *rozproszyć*). Pan Bóg zdrowie nieprzyjaciół twoich rozeiska precz, jako z procy. B. B. 2. nied. p. **Rozeisnąć**. [**Rozeiskać** s.] *zacząć s. ciskać* (w gniewie) *bez upamiętania*. <Roz + Oiskać>

Rozeiskanie, a, btm., czynność cz. **Rozeiskać**.

† **Rozeiskawać**, a, ał I. p. **Rozeiskać**. 2. p. **Rozeisnąć**.

† **Rozeiskawanie**, a, btm., czynność cz. **Rozeisnąć**.

Rozeisnąć, śnie, snął, nied. **Rozeiskać**, † **Rozeiskawać** *cinąc rozmiatając, rozetrzeć; rozgnieść*: R. orzech, robaka. <Roz + Cisnąć>

Rozeisnięcie, a, btm., czynność cz. **Rozeisnąć**.

Rozemuchać się, a s., ał s., [**Rozczmuchać** i R. s.] *roztrzeźwić s. ze snu, oprzytomnić po śnie, wyspać s.*

Rozemuchanie się, a s., btm., czynność cz. **Rozemuchać** s.

[**Rozcocha**, y, lm. y] *przezwiśko pogardliwe krowy*. <? Zam. * Rozseocha, Roz + * Scocha, Szeocha; ? Roz + * Cocha, od Cochać>

[**Rozcochać**, a, ał] *cochając rozdrapać, rozranić*. <Roz + Cochać>

[**Rozcochanie**, a, btm.] *czynność cz. Rozcochać*.

Rozewałować się, uje s., ował s. *zacząć na dobre cwałować a. cwałować s.; cwałując rozpedzić s.*: Woda w garnku już s. rozewałowata. Rozewałowal s., jadąc konno. <Roz + Cwałować>

Rozewałowanie się, a s., btm., czynność cz. **Rozewałować** s.

[**Rozcyc**, rozetnie, rozcył] p. **Rozciąć**.

× **Rozcyganie**, i, il *roztrwoić, przeschachować po cygańsku, przemarnować*: Proboszcz ten kielichy i krzyże, owszem kościelne grunty rozcyganił. Zigr. <Roz + Cyganie>

× **Rozcyganie**, a, btm., czynność cz. **Rozcyganie**.

Rozcynkografować, uje, ował *cynkografując rozpowszechnić*: R. ciekawy rysunek. <Roz + Cynkografować>

Rozcynkografowanie, a, btm., czynność cz. **Rozcynkografować**.

Rozcyrkłować, uje, ował *rozmierzyć cyrklem, rozdzielić zapomocą cyrkla*. <Roz + Cyrkłować>

Rozcyrkłowanie, a, btm., czynność cz. **Rozcyrkłować**.

[**Rozczachnąć**, nie, nął] *ciachnąwszy rozplatać; rozciąć, rozdzielić*: (Achilles) na dwoje mu (Echekłowi) ezerep rozczachnął. Ml. [R. s.] *rozkraczywszy s. rozedrzyć s.*: Konie, woły rozczachnęły s. na lodzie. <Roz + * Czachnąć, zam. Ciachnąć>

[**Rozczachnięcie**, a, btm.] *czynność cz. Rozczachnąć*.

[**Rozczachnięcie się**, a s., btm.] *czynność cz. Rozczachnąć s.*

[**Rozczachrać**, a, ał i R. s.] p. **Rozczochrać**.

Rozczapierzać, a, ał p. **Rozczapierzyć**.

Rozczapierzanie, a, btm., czynność cz. **Rozczapierzać**.

Rozczapierzenie, a, btm., czynność cz. **Rozczapierzyć**.

Rozczapierzyć, y, ył, **Rozczepierzyć**, † **Rozczepierzyć**, [**Rozczapierzyć**, **Rozczapierzyć**, **Rozczapierzyć**], nied. **Rozczapierzać**, **Rozczepierzać** *rozstawić, rozstoperzyć, roztworzyć, rozszerzyć, rozpostrzeć, roztoczyć, rozłożyć, rozpuścić*: R. skrzydła. Słońce rozczapierza promienie nad ziemią. R. ręce (= *rozkrzyżować*). R. nogi (= *rozkraczyć*). Wąs czarny podstrzygał po szwedzku i rozczapierzał w zadartych do góry kończach. Sienk. <Roz + * Czapierzyć; p. czepić, szczepić>

× **Rozczar**, u, lm. y p. **Rozczarowanie**. Sł. wil. <Roz + Czar>

Rozczarować, uje, ował, nied. **Rozczarowywać** *zdejść urok, odczarować, uwolnić z czarowania*. Przen.: *pozbawić zapahu do kogo, do czego, pozbawić wiary w ideał, pozbawić złudzeń; wytrzeźwić; ostudzić, odkrywając rzeczywistość; zrazić, zmiechęcić*: Nikt rozczarowywać go nie myślał, błogo było każdemu spojrzeć na szezęśliwego i pocieszyć s. tym urocym obrazkiem. Krasz. R. s. *stracić urok, przekonać s. o przykłej rzeczywistości; stracić przekonanie do kogo, do czego, zawięść s. na kim, na czym, ostygnąć w zapale, przerachować*

wawszy ś.: Powinien ś. był R., jednak panna Aniela wydała mu ś. dziś piękniejszą nawet. Krasz. Szukał nowego (przyjaciela), aż po bliższym poznaniu rozczarowany, odepodsz. Mell. <Roz + Czarować>

Rozczarowanie, a l. blm., czynność cz. **Rozczarować**. 2. lm. a a. R. ś. *stan rozczarowanego, zawód, zwątpienie, przerachowanie ś., utrata złudzeń, smutna rzeczywistość*: W szlachetnej jego piersi utrata złudzeń młodych i tego idealnego świata, który człowiek z sobą przynosi z lepszej ojezyny przedziemskiej, nie pociągnęła za sobą rozczarowania i chłodu. Krasz. R. nastąpiło zbyt szybko. Jnsz. Ileż razy spotykały nas gorzkie zawody i rozczarowania! Jakiej wiary, jak silnego uczucia obowiązku potrzeba wówczas, by na duchu nie upaść i wytrwać na tym stanowisku pomimo pewności przegranej, ten chyba pojmie, kogo zawody i rozczarowania w szkole nieszczęścia wyćwiczyły. Fel. S. Wiem, że mogą mię spotkać rozczarowania bez końca. Wilcz.

Rozczarowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczarować** ś.

Rozczarowywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozczarować**.

Rozczarowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozczarowywać**.

Rozczarowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczarowywać** ś.

[**Rozczasować**, uje, ował] p. **Rozczesać**.

[**Rozczasowanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozczasować**.

† **Rozcząć**, **rozecznie**, **rozczął**, nied. † **Rozczynąć** p. **Rozpocząć**: A jakośmy tę pracą rozcząć śmieli, tak ją trzeba dokończyć. P. Koch. Przeci tobie szaleni buntować się śmieli, rozczęli radę, ale miną ś. z nadzieją. Kochan. Począł przedsięwzięcie swe rozczynąć. Leszcz. Bóg da szczęście do wszystkich spraw, które jedno rozecznieysz. B. B. Penelope fryjerkom termin odpowiedzi dała dotąd, aż skończy w krosnach rozczęte zawoje. L. Żołnierz dla głodu rozczętej roboty odbiec i murów myśli obłązonych. P. Koch. <Roz + * Cząć, CZĘ/CZA/CZŃ/CZYN>

× **Rozcząstkować**, uje, ował *porozdzielać na cząstki, rozdrobić, rozszczegółować; rozparcelować*: Rozmaite opinie tak już rozcząstkowane, że słów zaczyna braknąć do określenia mnożących ś. odzieni. Dzielenie ś. rozcząstkowanemi kolonjami ustało. Gac. <Roz + Cząstkować>

Rozcząstkowanie, a, blm., czynność cz. **Rozcząstkować**.

[**Rozczep**, u, lm. y] p. **Rozszcep**. <Zam. Rozszcep>

[**Rozczepać**, a, a] p. **Rozczepić**. <Roz + Czepać>

[**Rozczepanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozczepać**.

Rozczepek, pka, lm. pki bot. (hysterium) *ros. z gromady grzybów, z rzędu workowców, z rodziny luszczeńcowatych*. <Roz + * Czepok, * Szczepek; p. Szcześcić>

Rozczepiać, a, a] i R. ś. p. **Rozczepić**.

Rozczepianie, a, blm., czynność cz. **Rozczepiać**.

Rozczepianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczepiać** ś.

Rozczepić, i, i], nied. **Rozczepiać**, [**Rozczepać**] l. *rozpiąć, porozwieszać, porozpinąć, rozpostrzedz czepiając*: R. bieliznę. 2. *odczepiwszy rozdzielić, rozłączyć*. R. ś. *odczepiwszy ś. rozłączyć*

ś.: Sfora psów myśliwskich wążęsała ś., szukając kości i gryząc ś., a rozczepić nie mogąc, o każdą znalezionej. Krasz. <Roz + Czepić>

Rozczepienie, a, blm., czynność cz. **Rozczepić**.

Rozczepienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczepić** ś.

[**Rozczepierz**, a, lm. e] p. **Ostropest**.

Rozczepierzać, a, a] p. **Rozczepierzyć**.

Rozczepierzenie, a, blm., czynność cz. **Rozczepierzać**.

Rozczepierzenie, a, blm., czynność cz. **Rozczepierzyć**.

Rozczepierzyć, y, y] p. **Rozczepierzyć**.

[**Rozczepka**, i, lm. i] l. *kijek rozszczepiany na końcu, w który to rozszczep zakłada ś. kamień i, machnąwszy kijkiem, wyrzuca ś. go jak z procy*. 2. *tyczka z rozszczepem na końcu, przeznaczona do zdejmowania owoców z drzew*. <Od Rozczep>

Rozczepać, pie, pa] *czepiąc rozebrać*. <Roz + Czepać>

Rozczepanie, a, blm., czynność cz. **Rozczepać**.

Rozczzerwienieć, i, i] *doprowadzić do czerwoności, rozrzumienić, rozpalić do czerwoności*: Jeżeli moja zbrodnia przy promieniach krwawego słońca ojcobójców błędnie, ja rozczzerwienieć ja nowym wyznaniem. Słow. Możecie tę harfę rozniecić w ogień i nasze trupie twarze R. Słow. Mróz rozczzerwienieć im twarze. R. ś. *dojść do czerwoności, rozrzumienić ś., rozpalić ś. do czerwoności, zczzerwienieć ś., sponsowieć, spiec raki*: R. ś. *odwstyd*. Rozczzerwienieć ś. ze złości = *rozindyczyć ś., ogień nań uderzyły*. Rozczzerwienieć ś., jak dziać na psy. Prz. <Roz + Czzerwienieć>

Rozczzerwienienie, a, blm., czynność cz. **Rozczzerwienieć**.

Rozczzerwienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozczzerwienieć** ś.

Rozczesać, sze, sa], † **Rozczesować**, nied. **Rozczesywać**, † **Rozczesywać**, † **Rozczesować**, [**Rozczesować**] *czesząc rozdzielić, rozebrać włosy; czesząc rozprostować, rozpuścić*: R. włosy, konopie. Troc. R. koltun. Przen.: Przyniósł hełm tekturowy z koguciami piórami, które wiatr rozczesywał. Kos. <Roz + Czesać>

Rozczesanie, a, blm., czynność cz. **Rozczesać**.

[**Rozczesowacz**, a, lm. e] *grzebień*. <Od * Rozczesować, zam. Rozczesywać>

† **Rozczestować**, uje, ował p. **Rozczestować**.

† **Rozczestowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozczestować**.

† **Rozczestowywać**, uje, ywał p. **Rozczestować**.

† **Rozczestowywanie**, a, blm., czynność cz. **Rozczestowywać**.

Rozczesywać, uje, ywał p. **Rozczesać**.

Rozczesywanie, a, blm., czynność cz. **Rozczesywać**.

Rozczestować, uje, ował, † **Rozczestować**, nied. **Rozczestowywać**, † **Rozczestowywać** *rozdać na poczęstunki; częstując rozszafować*. <Roz + Czestować>

Rozczestowanie, a, blm., czynność cz. **Rozczestować**.

Rozczestowywać, uje, ywał p. **Rozczestować**.

Rozczestowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozczestowywać**.

× **Rozczłonnie**, a, lm. a *członek, który wynika z rozdzielenia większego członka; odnoga*: Gałązki bezlistne, które rozrastają ś. w rozczłonnia (=rózgi). <Roz + * Członnie, CZŁON>

Rozczłonkować, uje, ował, nied. Rozczłonkowały rozłożyć, rozebrać na członki a. części, zrobić dyssekcję: R. trupa (=rozebrać go, pokrajać go według wymagań nauki). Bdły nie mają ciała rozczłonkowanego. Rost. Przen.: *zrobić rozbiór, zrobić analizę, rozłożyć na składowe części, rozszczepić*. Owi pseudolingwiści własnej mowy wyrazi lingwistyczną metodą rozczłonkowały ją. Lel. R. *ś. rozpaść ś. na członki, rozdzielić ś.*: Wiedza medyczna rozczłonkowała ś. poczęła. <Roz + Członkować>

Rozczłonkowanie, a, blm. l. czynność cz. Rozczłonkować: Dążąc do rozczłonkowania Francji, stanęły Prusy na czele nowej rewolucji. Ask. 2. anat. *pocięcie umięśnięte trupa w celu naukowym, sekcja (dissectio)*.

Rozczłonkowanie się, a ś., blm. czynność cz. Rozczłonkować ś.

× **Rozczłonkownictwo, a, blm. p. Anatomja.** <Od Rozczłonkować>

Rozczłonkowały, a, ał i R. ś. p. Rozczłonkować.

Rozczłonkowały, a, blm., czynność cz. Rozczłonkowały.

Rozczłonkowały się, a ś., blm., czynność cz. Rozczłonkowały ś.

[**Rozczmuchać, a, ał i R. ś.**] p. **Rozczmuchać ś.**

[**Rozczmuchiwanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozczmuchać.**

[**Rozczmuchiwanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Rozczmuchać ś.**

× **Rozczochnąć, nie, nął i × R. ś. p. Rozczochnąć:** Parochowały koziej, rozczochnąwszy kopyto, niechaj nam dalej straszny nie będzie. Koch. W. Podczas gładkich lodów źle jest dla wozów zażywać wołów, mogą ś. R. Kluk. <Roz + *Czochnąć, CZOS/CZOCH>

× **Rozczochnięcie, a, blm., czynność cz. Rozczochnąć.**

× **Rozczochnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Rozczochnąć ś.**

Rozczochnąć, y, lm. y zool. (gorgonocephalus) szkarłupień z gromady rozgwiazd. <Od Rozczochnąć>

Rozczochnąć, a, ał, [Rozczuchać, Rozczuchać, Rozczychnąć] rozciągać, rozkudłać: Mieszkając długo w górach, stargane i rozczochrane włosy, zarosła broda miał. Skar. Niezgoda z piekła rozczochrany łeb ku niebu podniosła. Bardz. Rozczochrany kometa. Tw. Wielkie chabry rozwiły w pełni swe rozczochrane korony. Orzesz. (=rozwichrzone). Jakiś rozczochrany nieład. Orzesz. R. *ś. rozciągać ś., potargać ś., rozkudłać ś.*: Sprośnię mu ś. żalosne włosy rozczochrany. Bardz. <Roz + Czochnąć>

Rozczochnąć, a, blm., czynność cz. Rozczochnąć.

Rozczochnąć, nca, lm. ncy, [Rozczochnąć, Rozczuchać, Rozczychnąć] ten, co ma włosy w nieładzie, człowiek rozczochrany. <Od Rozczochnąć>

Rozczochnąć się, a ś., blm., czynność cz. Rozczochnąć ś.

[**Rozczoki, ów, blp.**] *plewy jęczmienne z wodą.*

† **Rozczosnąć, a, ał, [Rozczosnąć] p. Rozczosnąć:** Tobie włos z pokornych ramion płynie rozczosnany. Tw. Tobie w kosztowną szatę świetną ś. ubrała, tobie włosy ozdobne swoje rozczosnęła. Koehan. <Roz + Czosać>

Rozczosnąć, a, blm., czynność cz. Rozczosnąć.

† **Rozczosnąć który ś. rozczosnąć, rozłupany, rozwarły, rozdarty, rozpekły.** And. z Kobyl. <Od Rozczosnąć>

× **Rozczosnąć, nie, nął, × Rozciosnąć, × Rozczochnąć, nied. × Rozczosowały, × Rozczosować rozszczepić, rozłamać, rozłupać, rozderzeć, rozsądzić.** Przen.: Piekło ś. otworzyło i rozczosnęło wrota. Kosz. (=rozwarło). Gdy Bóg tych, co lubuje, uciskami przebada, czyni to, aby tak rozczosnieni świecić mogli znacznie. Chodk. K. × R. *ś. rozszczepić ś., rozłupać ś., rozpeknać ś., popadać ś., rozpaść ś., peknać, rozderzeć ś., trzasnąć:* R. *ś., rozłamać ś., rozpadać ś.* Włod. Rozwierza ś. drzewo, kopyto, rozczosuje. Kn. <Roz + *Czosnąć, CZOS/CZOCH>

× **Rozczosowały, uje, ował i × R. ś. p. Rozczosnąć.**

× **Rozczosowanie, a, blm., czynność cz. Rozczosować.**

× **Rozczosowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozczosować ś.**

[**Rozczosowały, uje, ywał] p. Rozczosować.**

× **Rozczosowały, a, ał i × R. ś. p. Rozczosnąć.**

[**Rozczosowywanie, a, blm.**] czynność cz. [**Rozczosowały.**]

× **Rozczosowywanie, a, blm., czynność cz. × Rozczosowały.**

× **Rozczosowywanie się, a ś., blm., czynność cz. × Rozczosowały ś.**

× **Rozczośnienie, a l, blm., p. Rozczośnienie. 2. lm. a szpara, szczelina, rozpadlina:** Jest z krzywym rozczośnieniem wadół między góry na rękę ku chytremu zasadzeniu. Koch. J. (*curvo anfracta vallis*. L.). W ostatnim rozczośnieniu lasem loch przyémiony, *in extremo*. Zebr.

× **Rozczośnienie, a, blm., × Rozczośnienie czynność cz. Rozczośnić.**

× **Rozczośnienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozczośnić ś.**

[**Rozczośnienie, nca, lm. ncy] p. Rozczośnić.**

× **Rozczuchać się, a ś., ał ś. rozczuchać ś., roztrzeźwić ś. po śnie, przyjść do siebie:** Jezu! Kozak ś. rozczuchał. Słow. Lew, gdy ś. rozczucha, sam ś. z sieci wywikła. Od. <Roz + Czuchać ś.>

Rozczuchać się, a ś., blm., czynność cz. Rozczuchać ś.

[**Rozczuchać, a, ał i R. ś.] p. Rozczuchać.** <Roz + Czuchać>

[**Rozczuchanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozczuchać.**

[**Rozczuchanie, nca, lm. ncy] p. Rozczuchanie.** <Od Rozczuchany, od Rozczuchać>

[**Rozczuchanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Rozczuchać ś.**

[**Rozczucie, a, blm.**] *uczucie, odczucie, przejęcie:* Trza mówić mowę z rozczuciem. <Roz + Czucie>

Rozczulać, a, ał i R. ś. p. Rozczulić.

Rozczulająco przys. *w sposób rozczulający, rozczulający:* Jakże R. opowiadał on niedawno o dyktatorach dawnych. Orzesz. <Od Rozczulać>

Rozczulanie, a, blm., czynność cz. Rozczulać.

Rozczulanie się, a ś. l. blm., czynność cz. Rozczulać ś. 2. lm. a ś. czułość, czulenie ś.: Nie miałem czasu na żadne rozczulania ś. rodzinne. Kow.

Rozczulenie, a, blm. I. czynność cz. **Rozczulić**. 2. a. R. *ś. stan osoby rozczulonej, wzruszenie, rozrzewnienie; czułość, tklliwość.*

Rozczulenie się, a *ś.*, blm. I. czynność cz. **Rozczulić** *ś.* 2. p. **Rozczulenie**.

Rozczulić, i, ił, nied. **Rozczulać** *przejąć czułością, rozrzewnić, wzruszyć, roztkliwić, uderzyć w czułą strunę*: Z dobroci wpływa litość, która nas rozczula nad cudzą dolegliwością. Dm. Wyrazy prawdziwej wymowy, będąc jak wystrzały rozczulonego talentu, zachwycają nas z podziwieniem, ale muszą być rzadkie. Śniad. Wzrokiem rozczulonym patrzy na rycerza. Malcz. Przen.: Bynajmniej mnie to nie rozczula (=nie obchodzi; nie dbam o to, jest to dla mnie obojętne; ani mię to grzeje, ani ziębi). R. *ś. zostać przejętym czułością, rozrzewnić *ś.*, roztkliwić *ś.*, wzruszyć *ś.**: Alboż choć raz *ś.* rozczulił? Malcz. Więc ksiądz *ś.* rozczulił i ojca jak brata do serea przytulił. Pol. Przen.: Nie rozczulam *ś.* tym, co o mnie mówią (=nie dbam o to, nie uważam na to, jest to dla mnie obojętne; ani mię to grzeje, ani ziębi). <Roz + Czulić >

[Rozczychrać, a, ał i R. *ś.*] p. **Rozczychochrać**.

[Rozczychranie, a, blm.] czynność cz. **Rozczychrać**.

[Rozczychranie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Rozczychrać** *ś.*

× **Rozczygajki**, jek, blp. *paszteciki, pierożki*: Kadeecz (cukiernik warszawski) przyrządzał wyborne R. Hep. <? Ros. rastiegaj >

× **Rozczyknać**, nie, nał *rozszczepić*: Czolgają *ś.* szkockie strzelce z strzałą, co gałąź leszczyny rozczyknie w gęstwinach boru. Krasin. <Zam. * Rozszyknać, Roz + Szyknać >

× **Rozczyknięcie**, a, blm., czynność cz. **Rozczyknać**.

Rozczyn, u, lm. y I. a. [Rozczyna] = a) *pierwsza ilość mąki zakwaszona dla obudzenia fermentacji w następnej, większej ilości ciasta, przeznaczonego na chleb, podmłoda, podmłodzie*. b) † R. *surowe ciasto przygotowane na chleb*: R. ciasto, z którego chleb czynią, *massa*. Mącz. Do ciasta przy rozczynach przydawszy nieco potażu, bardzo dobrze jest. Kluk. Weź rozczyn z dzieży od chleba. Troc. 2. Każdy gatunek roślin ma sobie właściwy swój R., *fermentum, kwasoród*. L. 3. × R. p. **Roztwór**: Skały w wierzchnich warstwach są mniej więcej w rozczynie. Skarz. Ogień tu potrzebny był do utrzymania kleju w ciągłym rozczynie. Korz. 4. cukier. *mąka zamieszana z drożdżami i z mlekiem*. <Roz + Czyn >

[Rozczyna, y, lm. y] p. **Rozczyn**: R., ciasto zagniecone na placki. Mącz. Z ciasta kwaszonego, to jest rozczyny, zrób placek cienki. Perz. Ciasto z jakiej mąki, ciepłą wodą rozczynioną, zagniętością zakwaszone, aby R. znowu mogła kisać. Bobr. <Roz + * Czyna, CZYN >

† **Rozczynąć**, a, ał p. **Rozczynąć**.

† **Rozczynanie**, a, blm., czynność cz. **Rozczynąć**.

Rozczyniać, a, ał p. **Rozczynić**.

Rozczynianie, a, blm., czynność cz. **Rozczyniać**: R. mąki, wapna. Troc.

Rozczyniany I. im. od **Rozczyniać**. 2. apt.: Lek R. (materia dissolvenda) = lek *rozczyniony*, będący w stanie rozczynu, *płynny, ciekły*. × *rozczynione*k.

Rozczynić, i, ił, nied. **Rozczyniać** I. *zaczynić, zrobić rozczyn, rozmieszać, rozmiesić, rozrobić, zarozić*: **Rozczyniać** mąkę, miesić. Kn. Wziąwszy

trzy miarki mąki, rozczyn ją a napiecz podpiomyków. B. B. R. ciasto. Troc. Są ciasta, które bardzo rzadko rozczyniają *ś.*, podpuszczają. L. Rozczyniają ten chleb mlekiem kozim. Star. R. wapno (=nied. *gasić*), gips. Troc. 2. *rozpuścić, roztworzyć, rozcieńczyć*: R. farbę. Troc. Największa część rzeczy twardych w wodzie R. i rozpuścić *ś.* nie może. Stasz. Wino bardzo wodą rozczynione (= *rozebrane*). Przen.: Wszystkie nasze starania (aby) odmówić prawu pewnej samoistności i R. prawoznawstwo w innych objawach i zakresach życia społecznego, pozostaną tylko daremnymi wysiłkami. Spas. <Roz × Czynieć >

Rozczynienie, a, blm., czynność cz. **Rozczynić**.

× **Rozczynione**k, nku, lm. nki p. **Rozczyniany**. <Od Rozczyniony >

Rozczynnik, a, lm. i, **Rozpuszczalnik** *płyn użyty w celu rozpuszczenia ciała stałego*. <Od Rozczynny >

Rozczynny p. **Rozczynowy**. <Od Rozczyn >

Rozczynowy, **Rozczynny** przym. od **Rozczyn**.

Rozczytać, a, ał, nied. **Rozczytywać**, † **Rozczytawać** I. × R. *odczytać, przeczytać*. Orzech., Troc. 2. † R. *rozważyć, wziąć pod rozwagę, pod rozbiór, w rachubę, pilnie roztrząsać; liczyć *ś.* z czym, pomnieć o czym a. na co; mieć co na względzie, na widoku; rozkalkulować*: Pilnie sobie rozczytaj pamiętkę ojców twoich. Leop. Rozczytajcie pilnie sprawy wasze w sercach swoich. Wuj. Będę ja tobie rozczytywał wszystkie lata moje; rozczytywał wszystkie lata jest osobliwie grzechy uważać, abyśmy ich z serca żałować mogli. Kucz. Nie przemysłajcie, co byście przed sędzią mówić mieli, ani sobie rozczytajcie, ale coby wam było dane onej godziny od Ducha *ś.*, to mówcie. Sekl. Wiele rzeczy wedle sposobu nieprzyjaciela, z którym *ś.* wojna toczy, R. trzeba. Baz. R. *ś.* I. w czym = *czytając rozpatrzyć *ś.* w czym; czytając zagłębić się w znaczenie pisma, wnikać w ducha pisarza, rozpatrzyć rzecz napisaną, uczytać *ś.**: Zrozumiesz, tylko się dobrze rozczytaj. Całe towarzystwo Jastrzębzyka składał głuchy pastor i Biblja, w niej *ś.* rozczytywał nieustannie. Rol. 2. *rozochocić *ś.* do czytania, wpaść w zapal czytania, zaczytać *ś.**: Jak *ś.* rozczyta, to książki z rąk puścić nie chce. 3. × R. *ś.* *rozcznać trudne pismo, odczytać, odcyfrować*. Sł. wil. <Od + Czytać >

Rozczytanie, a, blm., czynność cz. **Rozczytać**: W piśmie swym miłość swoją do akademji krakowskiej potomnym czasom podał ku rozczytaniu. Birk.

Rozczytanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozczytać** *ś.*

† **Rozczytawać**, a, ał i † R. *ś.* p. **Rozczytać**. † **Rozczytawanie**, a, blm., czynność cz. **Rozczytawać**.

† **Rozczytawanie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozczytawać** *ś.*

Rozczytywać, uje, ywał i R. *ś.* p. **Rozczytać**.

Rozczytywanie, a, blm., czynność cz. **Rozczytywać**.

Rozczytywanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozczytywać** *ś.*

Rozcwiartować, uje, ował p. **Rozcwiartować** <Roz + Cwiartować >

Rozcwiartowanie, a, blm., czynność cz. **Rozcwiartować**.

Rozówiekła, i, lm. e, Palma kolczata bot. (desmoncus) ros. z rodziny palm.

Rozówiergotać się, cze s., tał s., Rozówierkać s., rozochocić s. do ówiergotania, wpaść w zapal ówiergotania. < Roz + Ówiergotać >

Rozówiergotanie się, a s., blm., czynność cz. Rozówiergotać s.

Rozówierkać się, a s., ał s. p. Rozówiergotać s.

Rozówierkanie się, a s., blm., czynność cz. Rozówierkać s.

Rozówiertować, uje, ował, Rozówiartować rozdzielić na ówierci, rozciąć na kawaly, rozrąbać w sztuki; rozplatać: R. wolu. Wojewoda wołoski syna cara tatarskiego R. kazał. Błaż. Naród śród ludzkości żywy rozówiertowali. Krasin. < Roz + Ówiertować >

Rozówertowanie, a, blm., czynność cz. Rozówertować. Pol.: *poówertowanie*, × rozkawałowanie płodu, lebrjotomja (embryotomia).

[Rozówitać, a, ał] rozówitać.

[Rozówitanie, a, blm.] czynność cz. Rozówitać.

Rozdać, a, ał, nied. Rozdawać, [Rozdajać] i. dać wielu osobom, rozdzielić na różne strony, rozdaraować, obdzielić wielu, nied. szafować: I głupi mądry, gdy wielom rozdaje; i mądry głupi, gdy w mieszku nie staje. Bratk. Na zysk Bogu daje, który ubogim ludziom dobra swe rozdaje. Prot. Urzędy rozdawać. Kłok. Król urzędy szlacheckim rozdaje osobom. Troc. Cezar królom rozdawał korony. Lel. Jaki tam nacisk, gdzie łaski rozdają, a jak tam nikogo prawie nie widać, gdzie już rozdali. Karp. Różne wieści rozdaje i wie, co dać komu. Fred. A. (= *rozpowiada*). Nie byłam tam, gdzie prawdę rozdawają. Bliż. † W małżeństwu Władysław z Edwigą wstąpił, które im rozdawał arcybiskup gnieźnieński. Biel. M.: (= *udzielał obożu ślubu*). 2. *rozproszyc przez dawanie, rozdzielić, wyczerpać dając, wyszafować częściami, rozdaraować:* Rozdaj te pieniądze między fubogich. Troc. Zebrali pieniądze, aby je tam rozdano rzemieślnikom za robotę kościelną. Leop. (aby je tam szafowali rzemieślnikom. Leop.). Bolesław Krzywousty rozdał Polskę pomiędzy czterech synów. Kolł. < Roz + Dać >

[Rozdajać, e, ał] p. Rozdać.

[Rozdajanie, a, blm.] czynność cz. Rozdajać.

Rozdajbieda, y, lm. y człowiek mało mający lub resztą goniący, a rozdający. L. < Rozdać + Bieda >

× **Rozdajny, × Rozdatny, [Rozdawny] lubięcy rozdawać, hojny, szcudroblivy, szcudry, rozrzutny.** Żart.: *wydajny, płodny:* Ożenił s. z jakąś popadzianka, ale tak rozdajny, że mu co rok coś przybywa. Rzew. < Od Rozdać >

Rozdalać, a, ał i R. s. p. Rozdalić s.

Rozdalanie, a, blm., czynność cz. Rozdalać.

Rozdalanie się, a s., blm., czynność cz. Rozdalać s.

Rozdalenie, a, blm., czynność cz. Rozdalić.

Rozdalenie się, a s., blm., czynność cz. Rozdalić s.

Rozdalić, i, il, nied. Rozdalać rozprzestrzenić w dal, rozciągnąć: Tę chwilę rozdlużmy, rozdaliśmy. Miek. × **R. s. oddalając s. rozejść s.; oddalić s. w różne strony, rozszerzyć s., rozprzestrzenić s., rozsunąć s.:** Szedł paskiem wysokiej miedzy, wśród rozdanych przestrzeni płowych rżysk.

Dan. W czasie mgły perspektywa rozdała s. Tragiczność ta rozwija s., rozszerza, rozdała i rozprzestrzenia. Tet. < Roz + * Dalić, od Dal >

Rozdana, ej, lm. e karc. 1. *rozdanie kart:* Gracze mają prawo prosić o nową rozdaną. 2. *gra po każdorazowym rozdaniu kart:* Gracz pasuje i już w ciągu tej rozdanej odezwać s. nie może. < Od Rozdany, od Rozdać >

Rozdanie, a, blm., czynność cz. Rozdać: Nie mam ja pieniędzy na R. L.

× **Rozdara, y, lm. y** p. **Rozdarlina:** Dodaje widły, widłowo, bo jest w Odroważu R. na was. Bobr. < Roz* + Dara, DZIOR/DOR/DR/DRZ/DAR/DZIER >

Rozdarcie, a l. blm. a. † Rozedranie = a) czynność cz. **Rozedrzeć.** b) p. R. s. 2. † R., lm. a. p. **Rozdarciny:** Rozdarł płaszcz swój na dwanaście sztuk. Bud. (właściwiej na dwanaście rozdarcia a. rozdarków. Bud). < Roz + Darcie >

Rozdarcie się, a s., blm., niek. Rozdarcie czynność cz. **Rozedrzeć s.**

× **Rozdarciny, cin, blp. † Rozdarcia, † Rozdarki, † Rozdarki rozdarte kawalki, sztuki, części; laty, szmaty, łachmany, platy, strzępy.** < Od Rozdarty, od Rozedrzeć >

[**Rozdarciech, a, lm. y**] *dziecko kapryśne, płaczliwe, krzykliwe,* < Od Rozdarty, od Rozedrzeć >

[**Rozdarc, rozedrzeć, rozdari i R. s.**] p. **Rozedrzeć.** < Roz + Darć >

† **Rozdarki, ów, blp. p. Rozdarciny:** Rozdarł płaszcz swój na dwanaście sztuk. Bud. (właściwiej: na 12 rozdarcia a. rozdarków. Bud). < Zam. Rozdartki >

× **Rozdarlina, y, lm. y, × Rozdara, † Rozerwanina** rozdarcie, przedarcie, rozerwanie, miejsce rozdarte, przedział zrobiony darcim. Przen.: *rozduowanie, rozdział, rozterka, nieporozumienie, poróżnienie:* Na tę w narodzie ruskim oplakaną rozdarlą poglądając braci, radzilem, aby s. tej nieszczęśnej rozerwaninie przedtym zabiegło. Smotr. Oby pracę swoją obrócił do spozycia rozdarliny tej między wschodnią i zachodnią cerkwią! Smotr. < Od Rozdarł, od Rozedrzeć >

Rozdarliwość, i, blm., rz. od Rozdarliwy *łatwo uleganie rozdarcu, kruchość, wiotkość (fragilitas).*

Rozdarliwy *łatwo ulegający rozdarcu, kruchy, wiotki.* < Roz + * Darliwy, DZIOR/DOR/DR/DZIER >

Rozdarować, uje, ował, nied. Rozdarowywać *darowując rozdać; wyszafować częściami:* Wiele eegly rozdaraował, po kilkunastu tysięcy na gospodarza jednego rozdając. Star. Psy, strzelby rozdaraował. Fred. A. < Roz + Darować >

Rozdarowanie, a, blm., czynność cz. Rozdarować.

Rozdarowywać, uje, ywał p. **Rozdarować.**

Rozdarowywanie, a, blm., czynność cz. Rozdarowywać.

† **Rozdartki, ów, blm., p. Rozdarciny:** Będzie on na R. narodom. Leop. < Od Rozdarty, od Rozedrzeć >

Rozdarty im. od **Rozedrzeć i Rozedrzeć s.**

† **Rozdatek, tku, lm. tki** *sąd, rozsądzenie.*

Napom. < Roz + Datek >

× **Rozdatny** p. **Rozdajny:** Mężowie nie są rozdadni, chyba przed ślubem. L. < Roz + * Datny, od Dać >

Rozdawacz, a, lm. e p. **Rozdawca.** < Od Rozdawać >

Rozdawać, aje, awał p. **Rozdać.** < Roz + Dać >

Rozdawanie, a, blm., **Rozdawnictwo**, × **Rozdawka** czynność cz. **Rozdawać**: Nie był przy rozdawaniu. Prz. (= *кто późно przychodzi, сам себе szkodzi*).

Rozdawca, y, lm. y, **Rozdawacz** ten, co *rozda-je, szafarz*: R. jałmużny żebrakom. Skar. R. wyplaca górnikom. Kluk. (= *płatnik*). R., *largitor*. Głos. Lecz czas z przypadkiem R. wszystkiego. Lubom. <Od Rozdać>

× **Rozdawczyna**, y, lm. y p. **Rozdawczyni**.

Rozdawczyni, i, lm. e, × **Rozdawczyna** forma ż. od **Rozdawca**.

× **Rozdawka**, i, blm. p. **Rozdawanie**: Nie mam pieniędzy na rozdawki. <Od Rozdawać>

Rozdawnictwo, a, blm. p. **Rozdawanie**; *rozdziół, szafunek, obdzielenie*: R. zapomóg pogorzecom powierzono komitetowi. R. wakansów. Vol. Komitet rozdawnictwa odzieży ubogim. Masz w swych ręku R. najwyższych urzędów. Dm. Król domawiał ś. o R. kaduków. Stasz. Starostwa, które nie weszły do rozdawnictwa, kazano puszczać więcej dającym. Cz. Król rzekł ś. rozdawnictwa starostw. Lel. 2. × **R. pochopność do rozdawania, hojność, szczodrobliwość, rozrzutność**. <Od * Rozdawnik, od Rozdawać>

× **Rozdawniczenie**, a, blm., czynność cz. **Rozdawniczyć**: Władze papieskie znajdują ś. w posiadaniu moey rozdawnictwa koron i stanowienia królów pomazańców. Lel.

Rozdawniczy *tyczący ś. rozdawnictwa, rozdawania, rozdający, rozdzielczy*: Komisja rozdawnicza wydzierżawieniem, polokowaniem sum zając ś. miała. Bobrow. Komisji rozdawniczej r. 1775 poruczono było rozrządzenie dobrami pojezuickimi. Vol. Takie były nadużycia w tej komisji, zwanej urzędownie rozdawniczą, że ją w całym kraju przewzano... Rzew. <Od * Rozdawnik, od Rozdawny>

× **Rozdawniczyć**, y, ył *zajmować ś. rozdawnictwem, być rozdawcą*. <Od * Rozdawnik, od Rozdawny>

[**Rozdawny**] p. **Rozdajny**. <Od Rozdawać>

Rozdać, **rozednąć**, **rozedmie**, **rozdał**, [**Rozduchać**, **Rozdyć**], nied. **Rozdymać**, [**Rozduchować**] i. *dmąc rozszerzyć, wzdąć, nadąć; rozsądzić, rozpeczyć, roznieść, rozeprzeć*: Piersi rozniewanego robią gęstym oddechem, a chropawy wrzask szyje rozdyma. Pileh. Piekarki ciasto drożdżami tak rozedną i pulchnym uczynią, że jak purchawica będzie. Syr. (= *rozpedzą*). Groch rozdyma żołądek. Czy cię żądza sławy rozdyma? (= *unosz*). 2. *dmąc rozniecić; rozdmuchać*: Umie on z iskielki płomienie rozdymać. Pileh. Pycha nasza, jak silny wiatr, rozdeła ogień gniewu twój. Koch. W. Tłum żniwiarzów lekceważy rozdęte kanikuly pożary. L. 3. *dmąc rozproszyc, rozpedzić, rozrzucić; rozwiać*: Notus południowe rozedmie upały. Hul. Rozdęty wiehrem pożar rozleł ś. na dachu i zaglądał wewnątrz. Krasz. 4. R. instrument muzyczny = *dmąc rozstroić, zepsuć; przedać*. × **R. ś. nadąć ś., odąć ś., nabzdyczyć ś., nabuńdziuczyć ś., rozdać ś., rozindyczyć ś., rozsapać ś.**: Pospółstwo na senat rozdęte na górę z Rzymu ustąpiło Zabł. Rozdał ś. zły mąż, jak kruk. Wóje. Przen.: Przed poetą i ścieżka życia w przestrzeń ś. rozdyma. Fred. A. (= *rozszersza*). <Roz + Dać>

Rozdaścać, a, ał *zadaścać na dobre, rozgniewać dając*: Wtedy Jowisz, by dumną Junonę R., chytre czyniąc stosunki, zaczął ją przekąsać. Dm. **R. ś. zadaścać ś. na dobre, rozgniewać ś. dając ś.**: Nie masz żadnego zwierza tak straszego,

w którymbyś, skoro ś. rozdaśca, nie postrzegł nanowo pomozoną dzikosc i zjadłość. Pileh. Rozdaścał ś. na niego. Pileh. Rozdaścany. Nar. Raz Salusia mała na mamę ś. rozdaścała. Jach. <Roz + Daścać>

Rozdaśanie, a, blm. i. czynność cz. **Rozdaścać**. 2. p. **R. ś.**: Jej cierpliwość i łagodność dokonają twego rozdaśania. L.

Rozdaśanie się, a ś., blm., niek. **Rozdaśanie** czynność cz. **Rozdaścać ś.**

Rozdejnować, uje, ował p. **Rozjąć**: Odbierzcie mu żelazo, rozdejmijcie pięście. Mick.

Rozdejnowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdejnować**.

Rozdeklamować, uje, ował, nied. **Rozdeklamowywać** *deklamując rozwiniąc*: Wzieli sobie za zadanie, jeżeli nie rozwiązać, to przynajmniej R. to arcyważne pytanie; niech więc rozwiązują, deklamują, rozdeklamowują, ja wracam do Albina. Jez. R. ś. *upaść w zapal deklamowania, rozochocić ś. do deklamacji*. <Roz + Deklamować>

Rozdeklamowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdeklamować**.

Rozdeklamowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdeklamować ś.**

Rozdeklamowywać, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozdeklamować**.

Rozdeklamowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozdeklamowywać**.

Rozdeklamowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdeklamowywać ś.**

Rozdelikacenie, a, blm., czynność cz. **Rozdelikacić**.

Rozdelikacenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozdelikacić ś.**

Rozdelikacić, i, ił *zrobić zbyt delikatnym, wrażliwym, czułym; rozpieścić, wychuchać*. **R. ś. stać ś. zbyt delikatnym, rozpieścić ś.** <Roz + * Delikacić, od Delikat>

Rozdenerwować, uje, ował *denerwując rozdrażnić*. <Roz + Denerwować>

Rozdenerwowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdenerwować**: Ci poeci przyczynili ś. najwięcej do rozdenerwowania i skarlowienia naszego wieku. Podsuwali ś. nacierali, obaj podnieceni rozdenerwowaniem kobiety. Zap.

Rozdepeszować, uje, ował *rozesłać przez depesze*: R. nowinę. <Roz + Depeszować>

Rozdepeszowanie, a, blm., czynność cz. **Rozdepeszować**.

Rozdepka, i, lm. i gieol. (nerita) *mięczak bruchopęty skrętowy, pływak, spławik*. Łab. <?Od Rozdeptać>

Rozdeptać, **pcze a. pce, ptał**, nied. **Rozdeptywać** 1. *depcąc rozgnieść, zdeptać, roztratować*: R. rubaka. 2. *depcąc roznieść*: R. błoto po pokoju. 3. *rozprzestrzenić chodzeniem, rozchodzić, rozepchać, rozchlapać*: R. buty. <Roz + Deptać>

Rozdeptanie, a, blm., czynność cz. **Rozdeptać**.

× **Rozdeptańszy** st. w. od *rozdeptany*: Nie wiesz, jakie kwiaty uczucia wydaje najrozdeptańsza ziemia Europy, orana lemieszem kłesk, łzami zroszona pokolei. Krasin. <Od Rozdeptany, od Rozdeptać>

Rozdeptywać, uje, ywał p. **Rozdeptać**.

Rozdeptywanie, a, blm., czynność cz. **Rozdeptywać**.

[**Rozderzenie**, a, blm.] czynność cz. **Rozderzyć**.

[Rozderzenie się, a s., blm.] czynność cz. Rozderzyć s.

[Rozderzyć, y, ył] *rozbić, rozbić, roztrącić*: R. szklanek o ziemię. R. s. *rozbić s., potłuc s.*: Wrzucił Zochnę do wody; Zochna rozderzyła s. o kłoc. Mogłaby upaść, R. s. bardzo. <Roz + *Derzyć; por. Uderzyć>

Rozdestnica, y, lm. e, Gronodrzew, Morskie grono bot. (cocosoloba) *ros. z rodziny rdestowatych*. <? * Rozrdestnica, Roz + * Rdestnica, od Rdest>

[Rozdeszeżeć się, e s., ał s.] p. Rozdeszeżyć s.: Na św. Walentego bywa zwykle mróz niższego, ale jak Walek s. rozdeszeże, pewne mrozy wróca jeszcze. <Roz + * Deszeżeć, zam. Deszeżyć>

Rozdeszczenie się, a s., blm., czynność cz. Rozdeszczyć s.

Rozdeszczenie się, a s., blm., czynność cz. Rozdeszczyć s. i Rozdeszeżeć s.

Rozdeszczyć się, y s., ył s., [Rozdeszeżeć s.] (o deszezu) *zabrać s. na długie padanie, padać na dobre, rozpadać s., zadeszczyć s.*: Drobnny kapusniaczek rozdeszczył s. na dobre. Bał. <Roz + Deszczyć>

Rozdęcie, a l. blm. czynność cz. Rozdąć. 2. lm. a patol. = a) *wadzenie* (physema). b) *rozszerzenie* (dilatatio, ectasis). R. jajowodu (sactosalpinx). R. kości, × zrzesczenie kości (spina ventosa). R. naczyń (angiectasia). R. płuc (volumen pulmonum auctum). R. rogówki oka (ceratectasis). R. tętnicy (arteriectasis). R. żołądka (gastractasis). R. żyły, żylak (varix).

Rozdęcie się, a s., blm., czynność cz. Rozdąć s.

[Rozdęć, a, lm. y] *dziecko płaczliwe i gniewliwe*. <Roz + *Dęć, od Dęty, od Dąć>

Rozdętek, tka, lm. tki zool. (physa) *brzuchopelz płucodyszny*. <Od Rozdęć>

Rozdjamencenie, a, blm., czynność cz. Rozdjamencić.

Rozdjamencić, i, il *uczynić, aby rozbliżyło, rozlśniło s. jak djament*: Niech złoto słońca rozszerebni i rozdjamenci namiot paproci. Tet. <Roz + *Djamencić, od Djament>

Rozdłubać, bie, bał, nied. Rozdłubywać *dłubiąc rozdzielić; rozdrapać*: R. strup. <Roz + Dłubać>

Rozdłubanie, a, blm., czynność cz. Rozdłubać.

Rozdłubywać, uje, ywał p. Rozdłubać. Rozdłubywanie, a, blm., czynność cz. Rozdłubywać.

Rozdłużać, a, ał p. Rozdłużyć. Rozdłużanie, a, blm., czynność cz. Rozdłużać.

Rozdłużenie, a, blm., czynność cz. Rozdłużyć: *Productio, rozciągnięcie*, R. Mącz.

Rozdłużyć, y, ył, nied. Rozdłużać *rozciągnąć wzdłuż, bardzo przedłużyć, podłużyć, wydłużyć, przeciągnąć, przewlec*: Tę chwilę rozdłużmy, rozdaliśmy. Mick. Lochy ciasne a rozdłużające s. żywotnie w miarę, jak ona rękę wyciąga. Krasin. Ci sami trzej—tylko s. nadęli, wspięli, rozdłużyli—obrzydlive karły! Krasin. <Roz + Dłużyć>

Rozdmuch, u, lm. y *podmuchi rozpraszający, powiew na wszystkie strony, rozdmuchnięcie*. Ciała ta szarańcza wionęła rozdmuchem. Wor. <Roz + Dmuchać>

Rozdmuchacz, a, lm. e p. Rozdmuchiwać: R. ognia. L. <Od Rozdmuchać>

Rozdmuchać, a, ał, nied. Rozdmuchiwać, × Rozdmuchować l. *dmuchając rozniecić, rozpalic; rozżarzyć przez dmuchanie; rozdąć*: R. ogień. Tyś ogień rozdmuchał siumieniu złemu. Mick. Stracił pychę, która zar pamiątek rozdmuchowała w nim. Krasin. 2. *dmuchając rozpędzić, rozproszyć; rozdąć, rozwiać; zdmuchnąć w różne strony*: [Choćby se słowicek rozdmuchał gaicek, już nie wróci pierwszy zalotniczek]. <Roz + Dmuchać>

Rozdmuchanie, a, blm., czynność cz. Rozdmuchać.

Rozdmuchiwać, a, lm. e, Rozdmuchacz *ten, co rozdmuchuje*. <Od Rozdmuchiwać>

Rozdmuchiwać, uje, iwał p. Rozdmuchać. Rozdmuchiwanie, a, blm., czynność cz. Rozdmuchiwać.

Rozdmuchnąć, nie, nął l. *dmuchnąwszy rozniecić, rozpalic; rozżarzyć przez dmuchnięcie, rozdąć*: R. ogień. 2. *dmuchnąwszy rozproszyć, rozpędzić; rozwiać; zdmuchnąć w różne strony*: R. pył. <Roz + Dmuchać>

Rozdmuchnięcie, a, blm., czynność cz. Rozdmuchnąć.

× Rozdmuchować, uje, ował p. Rozdmuchać. × Rozdmuchowanie, a, blm., czynność cz. Rozdmuchować.

× Rozdnieć, i, il, × Rozednieć *wyjąć, wybić dno, np. z beczki*. <Roz + *Dnieć, od Dno>

× Rozdnienie, a, blm., czynność cz. Rozdnieć. Rozdnieć, eje, ał p. Rozednieć: Najszybsze szeszeli rozdnieły od strzał srebrnych. Kon. <Roz + Dnieć>

Rozdnienie, a, blm., czynność cz. Rozdnieć. Rozdniewać, a, ał i R. s. p. Rozednieć.

Rozdniewanie, a, blm., czynność cz. Rozdniewać: Na samym rozdniewaniu, gdy jeszcze wszyscy spali... Błaż.

Rozdniewanie się, a s., blm., czynność cz. Rozdniewać.

[Rozdobęda, y, lm. y] *wycieczka po zdobycz*: Pójść na rozdobędę a. na rozdobędy. Można s. o ranku spotkać z lizką (= z lisem) wracającą od wsi z noonej rozdobędy. Pol. Lizka... zachodzi noęą do wioski na rozdobędę, po gęsi i kury. Pol. <Od Rozdobyć>

× Rozdobruchać, a, ał, × Rozdobrzyć l. *wprawić w dobre usposobienie, rozweselić, rozbudzić dobry humor*. 2. *udobruchać, rozbroić, ulagodzić, umitygować*. × R. s. l. *upaść w dobre usposobienie, w dobry humor, rozweselić s.* 2. *udobruchać s., odzyskać dobre usposobienie, ulagodzić s.*: Tak sam rozdobruchany, chciał wzajemnie udobruchać sługę. Chodź. <Roz + Dobruchać>

× Rozdobruchanie, a, blm., czynność cz. Rozdobruchać.

× Rozdobruchanie się, a s., blm., czynność cz. Rozdobruchać s.

[Rozdohycie, a, blm.] czynność cz. Rozdobyć. [Rozdobyć, będzie, był] *zdobyć, sprokurować co, postarać s. o co*: R. sobie chleba, sera. <Roz + Dobyć>

Rozdokazywać się, uje s., ywał s. *rozochocić s. w dokazywaniu, rozigrac s., rozswawolić s., rozfiglować s., rozbrzykać s.* <Roz + Dokazywać> Rozdokazywanie się, a s., blm., czynność cz. Rozdokazywać s.

Rozdół, ołu, lm. oły *wązka aolina głęboka, wpadlina, wąwóz, parów, jar*: Dawniej u litewskich rozdołów śpiewał w rusalne gody. Wysp. Odbiegłeś od litewskich rozdołów. Wysp. <Roz + Dół>

Rozdrabiacz, a, lm. e I. ten, co rozdrabia. 2. rodzaj młynka ręcznego: R. do kuchów. Rozdrabiacze do parowanych kartofli. Rozdrabiacze do makuchów. Sieczkarnie, szarpacze, rozdrabiacze. 3. gorz. przyrząd do rozdrabniania zgotowanego żyta lub kukurydzy, składający się z komory i rury, oddzielonych rusztem. <Od Rozdrabiać>

Rozdrabiać, a, ał p. **Rozdrobić**.

Rozdrabianie, a, bīm., czynność cz. **Rozdrabiać**.

Rozdrabniacz, a, lm. e I. apt. naczynie do tłuczenia, utłukiwania. 2. ceg. machina do rozdrabniania wysuszonej na powietrzu gliny, dezyntegrator. <Od Rozdrabniać>

Rozdrabniać, a, ał i R. ś. p. **Rozdrobić**.

Rozdrabnianie, a, bīm. czynność cz. **Rozdrabniać**.

Rozdrabnianie się, a ś., bīm., czynność cz. **Rozdrabniać** ś.

Rozdramatyzować, uje, ował przejąć dramatycznością, nadać postać i charakter zupełnie dramatyczny: Przypatrywała się z przyjemnością wdzięcznej swej postaci i rozdramatyzowanemu ruchom. Krasz. <Roz + Dramatyzować>

Rozdramatyzowanie, a, bīm., czynność cz. **Rozdramatyzować**.

Rozdrapać, pie, pał, nied. **Rozdrapywać** I. drapiąc rozdrażnić, rozjątrzyć, rozranić, rozdłubać paznogotami: R. krostę. 2. a. † **Rozdrapieżyć** rozszarpać, rozelrzeć, rozplatać, rozczwierać: Na małe sztuczki dali R. ciała swoje. Rej. Od lwa był rozdrapany. Skar. Przen.: roznieść, rozszarpać, polapać częściami, rozchwycić, rozrabować, rozkręcić: Dobytek rozdrapany. Kacz. K. Po śmierci nieboszczyka oteżenie jego rozdrapało wszystko, co ś. dało unieść. <Roz + Drapać>

Rozdrapanie, a, bīm., † **Rozdrapież** czynność cz., **Rozdrapać**: Grozili nam ostatnim nieszczęśliwym matki rozdrapaniem. Świt.

† **Rozdrapież**, y, lm. e p. **Rozdrapanie**; *grabież, rabunek*: Matec wnętrze synowskie na R. podać, *laceranda viscera*. Zembr. <Roz + Drapież>

† **Rozdrapieżenie**, a, bīm., czynność cz. **Rozdrapieżyć**.

† **Rozdrapieżyć**, y, ył p. **Rozdrapać**: Gdzie nie masz płotu, będzie rozdrapieżono imienie jego. Leop. <Roz + Drapieżyć>

Rozdrapywać, uje, ywał p. **Rozdrapać**.

Rozdrapywanie, a, bīm., czynność cz. **Rozdrapywać**.

† **Rozdrazić**, i, il i † R. ś. p. **Rozrazić**. B. Sz. <Roz + Razić; zdr fonetycznie zam. zr>

Rozdrażniać, a, ał p. **Rozdrażnić**.

Rozdrażniająco przys. w sposób rozdrażniający, *rozdrażniająco*: Podobnie groźne położenie rzeczy wpłynęło R. na usposobienie prymasa. Jaroch. <Od Rozdrażniający, od Rozdrażniać>

Rozdrażnianie, a, bīm., czynność cz. **Rozdrażniać**.

Rozdrażnianie się, a ś., bīm., czynność cz. **Rozdrażniać** ś.

Rozdrażniiciel, a, lm. e, **Rozdrażniiciel** ten, co rozdrażnił a. rozdrażnia. Lm. <Od Rozdrażnić>

Rozdrażniicielka, i, lm. i **Rozdrażniicielka** forma ż. od **Rozdrażniiciel**. L.

Rozdrażnić, i, il, **Rozdrażnić**, **Rozdrażnić**, nied. **Rozdrażniać**, **Rozdrażniać**, **Rozdrażniać** I. kogo = podrażnić, rozjątrzyć, rozdroczyć, rozirytować, rozjurzyć, obruszyć, roznamiętnić, rozgniewać, zdenerwować: Ja go o tonie pytałem, bojąc się R. moim sprzeciwiem L. Co to za rozum R. tego, ko muśmy siła uczynili dobrego. Gór. Daleś przyczynę grzechu ludowi memu, abys mię zruszył a roz-

drażnił w grzechach ich. Leop. Wszak ś. smutnym ta prawda często skutkiem iści, że rozdrażniona miłość równa nienawiści. Szym. Psa R. Troc. Zajadłość rozdrażnionego pospółstwa. Troc. Rozdrażnionym na siebie stronom przysłoby chyba wojną domową egzekwować na sobie sprawiedliwość. Szaj. 2. ranę = rozjątrzyć, rozognić, rozirytować. 3. co = podniecić, podrażnić, pobudzić: R. apetyt, żądze. Troc. R. ś. rozdrażnić siebie, popaść w stan podniecenia, rozirytować ś., roznamiętnić ś., rozjątrzyć ś., zdenerwować ś. <Roz + Drażnić>

Rozdrażnienie, a, bīm. I. czynność cz. **Rozdrażnić**. 2. a. × **Rozdrażni** stan osoby rozdrażnionej, irytacja, stan podniecony, drażliwość, zniecierpliwienie, zapalczywość.

Rozdrażnienie się, a ś., bīm., czynność cz. **Rozdrażnić** ś.

Rozdrażniony ten, którego rozdrażniono a. który ś. rozdrażnił, popadł w stan rozdrażnienia, podniecony.

× **Rozdrażność**, i, bīm. rz. od **Rozdrażny**.

Rozdrażny łatwy do rozdrażnienia, drażliwy, zważający na drobności, obraźliwy: Rozdrażne sójki. Mor. <Roz + * Drażny, DR(AZN)>

× **Rozdrażi** i, bīm. p. **Rozdrażnienie**: R. móżgu niesłychana. Krasin. Doszedłem do rozdrażni nerwowej. Krasin. <Roz + DR(AZN)>

† **Rozdrażenie**, a, bīm., czynność cz. **Rozdrażnić**.

† **Rozdrażenie się**, a ś., bīm., czynność cz. **Rozdrażnić** ś.

Rozdrażniać, a, ał i R. ś. p. **Rozdrażnić**.

Rozdrażnianie, a, bīm., czynność cz. **Rozdrażniać**.

Rozdrażnianie się, a ś., bīm., czynność cz. **Rozdrażniać** ś.

Rozdrażnić, i, il i R. ś. p. **Rozdrażnić**. <Roz + Drażnić>

Rozdrażnienie, a, bīm., czynność cz. **Rozdrażnić**.

Rozdrażnienie się, a ś., bīm., czynność cz. **Rozdrażnić** ś.

Rozdręć, u, lm. y bot. p. **Gałkodrzew**. <Roz + Ręb; zdr zam. zr>

Rozdręcać, a, ał p. **Rozdręcać**: Bratni wiatr sam spieszył z wieścią ku niemu i brał w rozdręganie wrzuceniem skrzydła tę głowę. Dan. <Roz + Drgać>

† **Rozdręganie**, a, bīm., czynność cz. **Rozdręcać**.

Rozdrobić, i, il, **Rozdrobnić**, nied. **Rozdrabiacz**, × **Rozdrobniacz**, **Rozdrabniacz** rozdzielić na drobne części, pokruszyć; przen.: rozstrzelić, rozproszyć, rozdzielić: R. chleb ptastwu. Boska ręka wstrzymuje obłoki i nie dopuszcza tylko w krople rozdrobnionym padać, jakoby je kto przepuszczał nalewką. Min. Im bardziej woda w ciepłe spokojnie stoi, tym bardziej ciepło rozdrobnia jej cząstki, obraca w wapory i na powietrze unosi. Te lepianki z gliny (ciała nasze) w proch nieznaczny rozdrobi śmiertelna lotrzyni. Żim. Drobiazg nie był w stanie utrzymać się na ojcowiznie, rozdrabianej nieustannie pomiędzy licznych potomków. Rol. R. ś. rozpaść ś. na drobne części, pokruszyć ś.; rozstrzelić ś., rozproszyć ś., rozdzielić ś. na drobne cząstki: Kwas w gromadę mąki wlany rozciera ś., rozdrabia ś., rozprasza ś. i wszystek ś. rozpuszcza, aby rozróżnione ono mąki mnóstwo jedną mocą ogarnął. Smotr. Gdy kapłan w cerkwi hostję rozdziela, tak mówi: Rozdrabia ś. i rozdziela Baranek Boży, który zawsze ś. rozdrabia, a nie rozdziela, którego

zawsze jedzą i nigdy nie zjadają. Pim. Majątek rozdrobnił ś., przeszedł w ręce Żydów i mniejszych właścicieli. Bał. Kry... jednego końca rzeki zdawały ś. stłaczać w gród, wieżami i dachami nastrzępiony; u drugiego końca takiż gród rozdrobniał ś. w cząstki. Orzesz. <Roz + Drobić>

Rozdrobienie, a, blm., czynność cz. Rozdrobić.

Rozdrobienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdrobić ś.

× **Rozdrobnić, a, ał i × R. ś. p. Rozdrobić.** **Rozdrobniły który ś. rozdrobnił, rozdrobniiony:** Młody oręż litewski próbował pierwszy raz ostrze swoje na Rusi rozdrobniałej na małe księstwa. Stańd. <Od *Rozdrobnić, Roz + Drobnąć>

× **Rozdrobnić, a, blm., czynność cz. Rozdrobnić.**

× **Rozdrobnić się, a ś., blm., czynność cz. Rozdrobnić ś.**

Rozdrobnić, i, il i R. ś. p. Rozdrobić.

Rozdrobnić, a, blm., czynność cz. Rozdrobnić.

Rozdrobnić się, a ś., blm., czynność cz. Rozdrobnić ś.

Rozdrobnostkować, uje, ował rozdzielić na drobnostki, rozdrobnić. <Roz + *Drobnostkować, od Drobnostka>

× **Rozdrobnostkowanie, a, blm., czynność cz. Rozdrobnostkować:** To R. nauki na fakta jest dowodem największej bezsilności, słabości. Krasz.

Rozdroczenie, a, blm., czynność cz. Rozdroczyć.

Rozdroczyć, y, ył p. Rozdrzątnąć. <Roz + Droczyć>

× **Rozdroga, i, lm. i p. Rozdroże:** Na rozdrogi me ciało sromotnie rzucają. Toł. Nie wprawiać enoty w błędne rozdrogi. L. Stańd. na rozdrodze. Troc. Ciągnąć kogo na rozdrodę. Troc. <Roz + Droga>

Rozdroże, a, lm. a, × Rozdróż, × Rozdroga i rozstajna droga, rozstaj, rozstajnia; krzyżowanie ś., zbieg dróg: Staję na rozdrożu, nie wiedział, w którą się udać stronę. Jak. W. Przen: R. myśli = wątpliwość, niezdecydowanie, błąkanie ś. myślą, niepewność, wahanie ś., gubienie ś. w domysłach, zachodzenie w głowę, łamanie sobie głowy. W tym myśli rozdrożu zostająca Jadwiga przyjmowała Jagiełłę za męża słowami; myślą była z Wilhelmem. Nar. Względy polityczne puszczały na R. myśl jego. Nar. 2. plac w mieście, gdzie się kilka ulic krzyżuje, rozścieżę, tret. Podez. 3. błędna droga, bezdroże, manowce, krzywa droga: Ażebyś nie padł na R., od nieprawości sam się strzeż, niebożę. Chr. Pokazuje nam utworowaną drogę, którą idąc, wszelkiego nam się należy chronić rozdroża. L. Na niebezpiecznym Bóg widząc rozdrożu czelka, chorobą kieruje na łożu. Chr. <Roz + *Droże, od Droga>

Rozdrożny przym. od **Rozdroże; rozstajny, uboczny, błędny.** L. Nikt nie zbłądzi, który po twym torze z uwagą chodzi, wielki monitorze, nie zboczy, wpadłszy na rozdrożne widła, trzymający ś. twojego prawidła. L. <Od Rozdroga a. od Rozdroże>

Rozdrób, obi, blm. rozsypka, rozproszenie: Ogromne majątki naszych dawnych panów poszły w R. Rzew. Capita (naczelników, dowódców, starszyzną) uprzątniejszy, poszłoby to w R. Sienk. <Roz + Drób>

× **Rozdróż, ozy, lm. oze p. Rozdroże:** Nieprzebyta prawie była R., która spóźniła obroty wojenne. <Od Rozdroże>

[**Rozdruchać, a, ał**] **obudzić, ocucić.** <Roz(d) ruchać>

[**Rozdruchanie, a, blm.**] **czynność cz. Rozdruchać.**

Rozdrukować, uje, ował rozszerzyć, rozpowszechnić zapomocą druku. <Roz + Drukować>

Rozdrukowanie, a, blm., czynność cz. Rozdrukować.

Rozdrzgotać, oze a. ce, tał druzgocząc roztrzącić, rozbić na ławałki. <Roz + Drzgotać>

Rozdrzgotanie, a, blm., czynność cz. Rozdrzgotać.

[**Rozdrzynać się, nie ś., nał ś.**] **rozbrzynać ś., rozprysnąć ś., roztrysnąć ś.:** Smoła ś. rozdrzynie. <Z Roztrysnąć ś.>

[**Rozdrzyńcie się, a ś., blm.**] **czynność cz. Rozdrzynać ś.**

Rozdrza, y, lm. e bot. (hirtella) roś.

Rozdrzańnicel, a, lm. e p. Rozdrzańnicel. <Od Rozdrzańnić>

Rozdrzańnicelka, i, lm. i forma ż. od Rozdrzańnicel, rozdrzańnicelka.

Rozdrzańnić, a, ał i R. ś. p. Rozdrzańnić.

Rozdrzańnianie, a, blm., czynność cz. Rozdrzańnić.

Rozdrzańnianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdrzańnić ś., rozdrzańnianie ś.

Rozdrzańnić, i, il i R. ś. p. Rozdrzańnić: Odezwy podobnego rodzaju do ludu zawsze tylko rozdrzańniały zapał. Moracz. <Roz + Drzańnić, zam. Draźnić>

Rozdrzańnienie, a, blm., czynność cz. Rozdrzańnić, rozdrzańnienie.

Rozdrzańnienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdrzańnić ś.

† **Rozdrzeć otworzyć.** Psń. R., praecipitare. Ps. flor.

† **Rozdrzenie, a, blm., czynność cz. Rozdrzeć.**

Rozdrzemać się, mie ś., mał ś., Rozdrzemać ś. drzemając rozespąć ś., zacząć na dobre drzemać. <Roz + Drzemać>

Rozdrzemanie, a, blm., Rozdrzemanie ś. czynność cz. Rozdrzemać ś.

Rozdrzemanie się, a ś., blm. p. Rozdrzemanie.

† **Rozdrzeszenie, a, blm., czynność cz. Rozdrzeszyć.**

† **Rozdrzeszyć, y, ył rozszerzyć, uwolnić.** <Roz + (d)rzeszczeć>

Rozdrzynać się, mie ś., mał ś. p. Rozdrzemać <Roz + Drzynać>

Rozdrzymanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdrzynać ś.

[**Rozduchać, a, ał**] **p. Rozdąć.** <Roz + Duchać>

[**Rozduchanie, a, blm.**] **czynność cz. Rozduchać.**

[**Rozduchować, uje, ował**] **p. Rozdąć:** R. ogień. R. włosy. <Roz + *Duchować, od Ducha>

[**Rozduchowanie, a, blm.**] **czynność cz. Rozduchować.**

Rozdukać się, a ś., ał ś. rozochocić ś. w dukaniu, zacząć na dobre dukać. <Roz + Dukać>

Rozdukanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdukać ś.

Rozduma, y, lm. y bot. (eurysale) roś. z rodziny grzybienowatych. <Roz + Duma>

Rozdumać się, a ś., ał ś. zacząć na dobre dumać; rozmyślić ś.: A rozдумaj ś. no w noey. Zal. <Roz + Dumać>

Rozdumanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdumać ś.

Rozdurzenie, a, blm., czynność cz. Rozdurzyć.

Rozdurzenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdurzyć ś.

Rozdurzyć, y, ył zadurzyć na dobre, rozmiłować, rozkochać, rozromansować, zawrócić głowę ze wszystkim, rozamorować: Udaje potulnego, a swoją drogą tak mi rozdurzył dziewczynę. Lub. R. ś. *zadurzyć ś. na dobre, zawrócić sobie głowę na umór, rozkochać ś., rozmiłować ś., rozamorować ś.* <Roz + Durzyć>

[Rozduścić, i, il] rozcisnąć, rozgnieść. <Roz + Dusić>

[Rozduszenie, a, blm.] czynność cz. Rozdusić.

Rozdwajać, a, ał i R. ś. p. Rozdwoić.

Rozdwajanie, a, blm., czynność cz. Rozdwajać.

Rozdwajanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdwajać ś.

Rozdwoiciel, a, lm. e ten, co rozdwaia a. rozdwoił. L. <Od Rozdwoić>

Rozdwoicielka, i, lm. i forma ż. od Rozdwoiciela. L.

× **Rozdwoiny, in, blp. p. Rozdwojenie:** Tłum przez R. w krag pałacowe otacza filady. Chr. <Od Rozdwoić>

Rozdwoić, i, il, nied. Rozdwajać rozdzielić na dwoje, rozłupać, rozedrzeć ś., rozszepić, rozpołowić, rozwidlić: Bydło z rozdwojonym kopytem. Troc. Świnia ma kopyto rozdwojone. B. B. U koni przytrafia ś., że zęby rozdwojone bywają, to jest dwa z jednego wyrosłe. Trzye. Krzyk mężów, trzask z dział echo w lesiech i po górach rozdwaia. Stryjk. Przen.: *rozróżnić, poróżnić:* Krew ich wspólna złączyła, zysk własny rozdwoił. Jak. W. R. ś. *rozdzielić ś. na dwoje, rozpołowić ś., rozłupać ś., rozedrzeć ś., rozszepić ś., rozwidlić ś.:* Familja Abrahamowa rozdwoiła ś. na dwie odnodze, to jest Izmaela i Izaaka. Żarn. Jeśliby szatan powstał sam przeciwko siebie, toć ś. już rozdwoił i nie mógł stać. Leop. Nigdy ś. od ojcowskiej twa część nie rozdwoi. Przyb. (= *nie oddzieli, nie rozstanie, odróżni ś.*). Daj mi ś. R. z ciałem moim, abym był rychło z tobą. Rej. (= *rozbratać ś.*). <Roz + Dwoić>

× **Rozdwojenie, a, lm. a, × Rozdwoj, × Rozdwoiny** l. czynność cz. **Rozdwoić:** R. głowy jednym machem. Troc. 2. a. R. ś. *rozdział, przedział, rozpadnięcie ś., odstawanie w dwie strony:* R., rozdzielenie wody za kim płynącym, bródzdie podobne. Kn. Okręt żeglujący, człowiek pływający, R., rozdzielenie wody bródzdie podobne za sobą zostawuje. Troc. R., odstawanie, czyli ziew w miejscu staczania źle zwarzonego żelaza. Podcz. R. drzewa = *widły, rosocha*. Przen.: R. umysłów (Troc) = *poróżnienie, niezgoda, różnica, niesnaski, rozterka, rozbrat, rozdział, dysharmonja, dysonans, rozłam*. R. znaczy podzielenie ś. zdań w pewnej społeczności na dwa przeciwne sobie obozy a. stronnictwa, tak że jedno nie chce ustąpić drugiemu, bo każde mniema, że ma słuszność po sobie. Kras. A. Korzystano w Warszawie z tego rozdwojenia umysłów. Śniad. Nastąpiło R. 3. anat. *podział na dwie części, rozwidlenie (bifurcatio)*. M. *muskuł rozdwojony p. Dwugłowy*. 4. *patol. szczelina, rozpadlina, pęknięcie (fissura)*. R.

podniebienia (palatum fissum). R. tonu serea. R. końca włosa (distris).

× **Rozdwojeniec, fca, lm. fcy odszczepieniec, odstępcza, apostata, dysydent.** L. <Od Rozdwojony>

Rozdwojenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdwoić ś.

× **Rozdwoj, oju, lm. oje p. Rozdwojenie:** Źdroje dwóch rzek przez R. koryt półwysp działała. Przyb. Głęboki R. duchowy stanął pomiędzy małżonkami. Orzesz. <Roz + Dwój>

Rozdwojny którego można rozdwoić, rozdzielny. L. <Od Rozdwoj>

[**Rozdyc, rozedmie, rozdył**] p. **Rozdać.**

× **Rozdychać się, a ś., ał ś. dychając rozszerzać ś.; rozdymać ś.:** Piersi ś. rozdychają. Wor. <Roz + Dychać>

× **Rozdychanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdychać ś.**

Rozdygotać się, ocze ś., otał ś. l. zacząć na dobre dygotać: Bronia ś., lecz rozdygotana żalem, przyjęła piwo, piła je po odrobinie. Sew. Pędem skoczyła ku domowi, zarumieniona, rozdygotana, wołając... Karcz. 2. *rozgniewać ś.* <Roz + Dygotać>

Rozdygotanie, a, blm., Rozdygotanie ś. czynność cz. Rozdygotać ś.

Rozdygotanie się, a ś., blm. p. Rozdygotanie. **Rozdymać, a, ał i R. ś. p. Rozdać.** <Roz + Dymać>

Rozdymanie, a, blm., czynność cz. Rozdymać.

Rozdymanie się, a ś., blm. l. czynność cz. Rozdymać ś. 2. fizj. † R. ś. serea (Perz.) = rozkurcz (diastole).

Rozdymić się, i ś., il ś. l. zacząć na dobre dymić, rozkopcić ś. Przen.: Twoja teologja jeśli ś. tam rozdymi, aby i nas tymże swym smrodliwym dymem jeszcze bardziej nie zaraziła. Smotr. (= *rozlezie ś., rozszerzy ś., rozpowszechni ś., jak dym, kopceć*). <Roz + Dymić ś.>

Rozdymienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdymić ś.

Rozdyndać się, a ś., ał ś. dyndając rozruszać ś.; rozbujać ś., rozkołysać ś., rozchygotać ś., rozwahać ś., rozkiwać ś. <Roz + Dyndać ś.>

Rozdyndanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdyndać ś.

Rozdyskurować się, uje ś., ował ś. p. Rozdyskurować ś. <Roz + Dyskurować>

Rozdyskurowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdyskurować ś.

Rozdyskurować się, uje ś., ował ś. Rozdysputować ś., Rozdyskurować ś. zacząć na dobre dyskurować, zapędlzić ś. w dyskurs. <Roz + Dyskurować>

Rozdyskutowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdyskutować ś.

Rozdysponować, uje, ował co a. czym = powydawać dyspozycje co do czego, rozporządzić; dysponując rozdzielić co: Rozdysponował swoją ruchomostkę. Chodź. <Roz + Dysponować>

Rozdysponowanie, a, blm., czynność cz. Rozdysponować.

Rozdysputować się, uje ś., ował ś. p. Rozdyskutować ś.

Rozdysputowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdysputować ś.

[**Rozdziabać, bie, hał**] l. *dziabiąc rozłupać, rozszepić, rozrąbać*. 2. *nie skończyć rozpoczętej roboty, rozgrzebać ją, rozrzucić*. <Roz + Dziabać>

[Rozdziabanie, a, b] czynność cz. **Rozdziabac**.

Rozdziac, eje, ał, [Rozedziac], nied. **Rozdziawać** rozebrać z odzienią, obnażyć: Mars Kupidynowi pierś rozdzięje, strzelec łuk zawodzi i grotem go ugodzi. Nar. R. s. rozebrać s. z odzienią, obnażyć s. < Roz + Dziac >

[Rozdziajdac, a, ał] **rozrobić niezgrabnie, rozrzucić, rozcieńczyć, rozwodnić**. < Roz + Dziajdac >

[Rozdziajdanie, a, b] czynność cz. **Rozdziajdac**.

Rozdziałik, u, lm. i p. **Rozdział**.

Rozdział, u, lm. y I. **rozdzielenie, oddzielenie; rozdzielanie, podział; rozdanie, rozdawanie, rozdawnictwo**: R. kościoła od państwa. Komitet zajął s. rozdziałem ofiar na powodzian. Nie był przy rozdzieleniu zdobyczy. Troc. Akt rozdziału (praw.). 2. **różnica, rozróżnienie, rozróżnianie, rozgraniczenie, przebieganie, brak, wybór, rozkład, segregacja, dystynkcja**: Jan Chrzciciel zawsze R. czynił chrztu swego od Chrystusowego. Białob. Podczas wojny R. żaden w rzeczach nie pozostaje, ale Boskie i ludzkie prawa podeptane bywają. Górn. Sprawiedliwi i niesprawiedliwi tu na świecie i po śmierci R. mają, bo tu tym tak, a owym inak, ale po śmierci zasię będzie każdemu opak. Gil. Niemasz rozdziału Żydowina od Greczyna, bo tenże Bóg jest wszystkich, bogaty nad wszemi, którzy Jego wzywają. Gil. Abyśmy R. zawsze chowali w rozmowach, inaczej s. w potocznych, a inaczej i uczeiwiej w Boskich usługach sprawowali. Gil. Niema rozdziału w statucie, która akcja kryminalna, a która cywilna. Górn. 3. **rozszczerzanie, rozbiór, analiza**: Rzecz krótko namieniona wyłączenia i rozdziału dokładniejszego wyciąga. L. 4. **rozdwojenie, nieporozumienie, poróżnienie, niezgoda, niesnaski, rozterka, dysharmonja, dysonans**: Rozdziałów kościoł św. nie miłuje. Skar. Sejm ten był bez zamieszania i rozdziałów. Troc. 5. **rozbrat, rozstanie s., rozłąka, zerwanie z kim, z czym; odstrychnięcie s., usunięcie s. od kogo, od czego, wyrzeczenie, zaparcie s. kogo, czego**: Żywot bogomyślny rozdziału z światem i z jego zabawkami potrzebuje. Skar. Żalony R. z tronu w dół. Troc. Jam nie mógł w rozdziale żyć z tobą tutaj, więc tutaj skończył. Krasin. Aż zękan rozdziałem, duszem wyplakał. Krasin. 6. **miejsce rozdzielania włosów przy czesaniu, przedział, rozbranie włosów**. 7. **dział, część, kawał czego**: Na trzy rozdziały dobra jego podzielono. Troc. Cielec rozcięli na dwie części i przeszli między owe rozdziały jego, i szli między rozdziałami onego cielec. Leop. R. w książce. Leopolda zowie *capita biblorum* kapotami, a brzesey tłumacze kapitulami; ja je zwałem rozdziałami. Bud. Rejestr rozdziałów. L. Gdyby przynajmniej statut wziął do ręki! proszę aspiana, tam w czwartym rozdziale jak wodem pisze o ziemskiej dawności. Syrok. Księga pierwsza ośm, a wtóra sześć ma rozdziałów. Troc. 8. anat.: R. naczyń, nerwów = **rozmięszczenie ich w ustroju** (dispositio, distributio). 9. fiz. = a) R. prądu elektrycznego p. **Rozgałzienie**. b) **rozkład przez wpływ elektryczności, magnetyzmu**. (p. Rozkład). 10. mech.: R. pary = **rozprowadzenie jej po miejscach odpowiednich w maszynie**. Zdr. **Rozdziałik**. < Roz + Dziac >

† **Rozdziaływanie, uje, ywał** **rozcieńczać, rozrzedzać**: Mieczyk ziele rozgrzewa, rozdziałuje albo rozprawuje. Syr. Mikołajek ziele wysusza, otwiera, rozdziałuje, rozwodnia i wywodzi. Syr. < Roz + Dziawiac >

† **Rozdziaływanie, a, b**, czynność cz. **Rozdziaływać**.

[Rozdziamać, a, ał] **zarobić źle ciasto, rozetrzeć co niedbale**. < Roz + Dziamać >

[Rozdziamanie, a, b] czynność cz. **Rozdziamać**.

[Rozdziamany] **rozrzuty niedbale; nieporadny**. < Od Rozdziamać >

Rozdzianie, a, b, czynność cz. **Rozdziac**. **Rozdzianie się, a s.**, b, czynność cz. **Rozdziac s.**

[Rozdziapis, u, lm. y] **recepis**.

[Rozdziaw, ia, lm. ie] p. **Rozdziawa**. < Od Rozdziawiac >

[Rozdziawa, y, lm. y, Rozdziaw, Rozdziawiak, Rozdziawa] m. **człowiek rozdziawiający gębę, gawron, gapa**. < Od Rozdziawiac >

Rozdziawiac, a, ał p. **Rozdziawiac**.

[Rozdziawiak, a, lm. i] p. **Rozdziawa**. < Od Rozdziaw >

Rozdziawianie, a, b, czynność cz. **Rozdziawiac**.

Rozdziawianie się, a s., b, czynność cz. **Rozdziawiac s.**

Rozdziawiac, i, il, X Rozdziawiac, X Rozziawiac, X Rozziawiac, [Rozdziawiac], nied. **Rozdziawiac** gębę, pysk, paszczę = **roztworzyć szeroko, rozewrzeć, rozszerzyć, rozszerzyć**: Cóż ty tu robisz? gębes rozdziawil i stoisz jak wryty? L. Rozdziawila gębę i siedzisz. L. Skoro pysk rozdziawil, ser wypadł. Kras. Nadstawiali ucha i rozdziawiali gęby. Oss. Stać, patrzeć, jak gawron, z rozdziawioną gębą. Rozdziawil gębę na te słowa moje (= *zrobił głupią minę*). W każdym innym miejscu byłbym przedwzysztkim rozdziawil gębę po świeże powietrze. Wilk. Poziewając, rozdziawia gębę (żart. drze). Nie śmiał gęby R. (= *otworzyć, rozchylić; pisać, odezwac s.*). Gm.: Dziurę jeszcze więcej palcem rozdziawia (= *rozszerza, rozpycha, rozrabia*). Ziemia żarłocznie rozdziawila szczękę i krew Abła żłopała. Przyb. [Chłop nosił pieniądze na rozdziawionej garści]. Przen.: Trupy zrabane na ćwierci leżały w rozdziawionych ranach łupem śmierci. Przyb. R. s. I. (o gębie, pysku, paszczę) **roztworzyć s. szeroko, rozewrzeć s., rozszerzyć s., rozszerzyć s.** Przen.: But ci s. rozdziawil i wiecheł wyłazi z niego (żart.: *but chce pić*). Przen. (o człowieku): R. s. na co = **pożądać łakomie cudzego, obliżywać s., lykac slinkę, zazdrościć**. Sl. wil. < Zam. * Rozziawiac, ZIA(W)/ZIE(W) >

Rozdziawienie, a, b, czynność cz. **Rozdziawiac**.

Rozdziawienie się, a s., b, czynność cz. **Rozdziawiac s.**

[Rozdziawigardło, a, lm. a] m. *gap, gawron*.

[Rozdziawigęba, y, lm. y] **człowiek głupowaty, niedzara**. < Rozdziawiac + Gęba >

X **Rozdziawnik, a, lm. i**, chir. **narzędzie do otwierania ust, r o z w i e r a c z**. < Od * Rozdziawny, od Rozdziawiac >

X **Rozdziczeć, eje, ał** **zrobić s. dzikim, zdziczyć na dobre**: Rozdziczeł sie, w dół niedbalstwa wpadł sie. Smotr. < Roz + Dzieczec >

X **Rozdziczenie, a, b**, czynność cz. **Rozdziczeć**.

[Rozdziczka, i, lm. i] **różeczka**: Karali sie mnie rozdziczka. < Od Różga >

Rozdzielacz, a, lm. e chem. **lejek z kranem na szyjce, zapomocą którego można rozdzielać nie mieszające s. z sobą cieczce różnej gęstości**. < Od Rozdzielać >

Rozdzielać, a, ał i R. ś. p. Rozdzielić.
Rozdzielanie, a, blm., czynność cz. Rozdzia-
iać.

Rozdzielanie się, a ś., blm., czynność cz. Roz-
dzielać ś.

Rozdziela, y, lm. y, Rozdzielić, Rozdzielnik
ten, co rozdzielił a. rozdziela.

Rozdzielczy *tyczący ś. rozdzielenia, rozdzielają-*
cy: System R. Wydział R. Obok dynamomaszyn
 urządzono kamerę rozdzielałą siły elektrycznej.
 <Od Rozdzielić>

× **Rozdziele, a, lm. a p. Rozróg:** To graniczne
 R. nazwano Rozrogiem. Pol. Od źródeł Świcy
 aż po graniczne rozdziela Rozrogu. Pol. <Roz-
 *Dziele, od Dział>

Rozdzielenie, a, blm. l. czynność cz. Rozdzie-
lić. 2. † R. rozdział: Ewangelja u Mateusza w
 ósmym rozdzieleniu. Wuj. R., różność, różnica.
 Głos. 3. chir. *nadwężenie ciągłości tkanek, roz-*
zerwanie, rozcięcie, (laesio continuitatis, diaere-
sis). 4. patol. R. zapalenia (resolutio) *rozrej-*
ście ś.

Rozdzielenie się, a ś., blm., czynność cz. Roz-
dzielić ś.

Rozdzielić, a, lm. e p. Rozdziela: Mojżesz,
 R. wody. Pim. <Od Rozdzielić>

Rozdzielićka, i, lm. i forma ż. od **Rozdzieli-**
ciel. L.

Rozdzielić, i, il, nied. Rozdzielać l. dzielać
rozjąć na części; podzielić, rozłożyć, dokonać roz-
działu; rozszczegółwić: R. całość na kilka części.
 R. sobie czas = *rozłożyć.* R. myśl ogólną. R. na
 dwie części, na dwoje = *rozpocić, przedzielić,*
rozciąć. Rozdzielać dziecię żywe na dwie części.
 Wuj. R. pokój = *przedzielić, przegrodzić, prze-*
pierzyć, przevorsztować. R. pociąg kolejowy. Za-
 słoną marzeń (anioł) powoli rozdziela. Mick.
 (= *rozchyla*). R. włosy, czesząc = *rozebrać, prze-*
dzielić, rozczesać. R. co między kogo a. kogo
 czym = *dzielać rozdać a. rozebrać; obdzielić kogo*
czym: R. majątek między dzieci, jałmużnę mię-
 dzy ubogich. Sprzęty rozdzielił między siebie;
 żywność, napoje zjedli i wypili. Niem. Giedym
 miał siedmiu synów, a tych wszystkich za
 żywota swego porządnie księstwa i państwa roz-
 dzielił Stryjk. Wacław, pobrawszy skarby o-
 packie, rozdzielił swe służebne niemi. Biel. M.
 2. *dzielać rozłączyć; odłączyć, oddzielić, rozebrać,*
rozsegregować, rozróżnić: R. ziarno od plew, złe
 od dobrego. R. psy gryzące ś., walczących
 (= *rozbroić, rozbroić*). R. małżeństwo = *poróżnić,*
powadzić je między sobą. 3. apt.: Leki rozdzia-
 lające (medicamenta resolventia). 4. pol.: Ma-
 cica rozdzielona = *podzielona, przedzielona* (ute-
 rus divisus). R. ś. l. *podzielić ś., rozpaść ś.,*
rozstrzelić ś., rozejść ś., roz,roszyć ś., rozszczepić
ś., rozłożyć ś., rozszczegółwić ś.: R. ś. na partje.
 Zdania ś. rozdzieliły. Promień nie tonie, tylko
 w tęczę ś. rozdziela. Mick. Woda za pływ-
 nym rozdziela ś. (= *dzielić ś., rozstępuje ś.*).
 2. *podzielić ś., rozebrać między siebie, obdzielić*
ś.: Pożyczenie mi sta grzywnien, bo mam iść
 za góry; może ś. tam pozyskać potym tysiące
 który, a ja z tobą na polę rozdzielię ś. zys-
 kiem. Papr. [Ze mną ś. rozdzieliła swoim
 jabłkiem]. 3. *rozłączyć ś., rozstać ś. pożegnać ś.:*
 Tego dnia jeszcze rozdzielony z ciałem, do wiecz-
 nego żywota poszedł. Skar. Po mnisku na zie-
 mi położony, z ciałem ś. rozdzielił. Skar. Najśw.
 Sakrament po spowiedzi i Olej św. przyjąwszy,
 rozdzielił ś. z tym światem. <Roz + Dzielić>

Rozdzielnica, y, lm. e = Nieprzewodnik: Znisz-
 czone zostały „rozdzielnice” elektryczne. <Od
 Rozdzielnik>

Rozdzielnie przys. od **Rozdzielny:** W rzekach
 z białogłowami spółnie i nierozdzielnie ś. kąpią.
 Warg. R. Symeon mówi o sprawie Ewangelji,
 osobno o poganach, osobno o Żydach. Białob.
 Modlitwę mówił R. i jakoby po członku, z słowy
 ś. nie kwapiąc. L. (= *cedząc*). Teraz rozdziel-
 niej będziemy o tym mówić. Petr. Wszystkie
 sprawy swoje masz porządnie i R., nie miesza-
 jąc, nie gmatwając, wszystkie zaraz odprawo-
 wać. Petr. Około tych rzeczy R. racz WcPan
 mówić. Gór. R., *rozłożenie, rozkładnie.* Troc.

Rozdzielnik, a, l. lm. cy = a) p. Rozdziela. b)
rozjemca, jednac, pogodzieciel: Kto mię nad wami
 sędzią i rozdzielnikiem postanowił? Skar. 2.
 lm. i *znak rozdzielenia samogłosek dla wyrażenia*
oddzielnego ich wymawiania. Bobr. (= *diacresis*).
 <Od Rozdzielić>

Rozdzielnikwiatowy p. Rozdzielnopłciowy. <Roz-
 dzielný + Kwiatowy>

Rozdzielnopłatkowe *grupa rodzin roślin jawno-*
kwiatowych, o kwiatach z płatkami korony rozdzie-
lonemi. <Rozdzielny + Płatkowy>

Rozdzielnopłciowość, i, blm., rz. od Rozdzielno-
płciowy.

Rozdzielnopłciowy, l. bot. a. Rozdzielnokwia-
towy, × Dzielnopłciowy bot. (dioecia) *mający kwi-*
aty a. tylko pręcikowe, a. tylko słupkowe. Kocanka
 rozdzielnopłciowa p. **Kocanka.** 2. zool.: Zwie-
 rzęta rozdzielnopłciowe = *pleć jedną, różną od*
drugiej posiadujące, nie obajaki. <Rozdzielny +
 Płciowy>

Rozdzielność, i, blm, rz. od Rozdzielny: W Trój-
 cy R. jest osób taka, że żadna nie jest drugą.
 K. G. Nie chcą, aby Bóg był wieczny przez swoją
 wieczność, mądry przez swoją mądrość etc., ale
 sam wszystko przez ś, a to żeby nie przypuścić
 w Bogu rozdzielnosci. Kłok.

Rozdzielny l. mogący być rozdzielonym, dzielać
ś., rozłączyć, podzielný. Kn. 2. *tyczący ś. rozdzia-*
łu, graniczny, przelomowy; ściągający ś. do działów:
 Kiedy ś. stawi u drogi rozdzielnej, tam, gdzie
 jest płaczu z weselen granica. Oliz. Listy roz-
 dzielne kładą trzech braci rodzonych Gierałdów:
 Wojstawa, Ludostawa i Przeclawa. Nies. 3. ×
 R. rozdzielony na dwoje, przedzielony, rozdwojony,
 rozszczepiony, rozcięty, rozłupany, widłowaty: Ję-
 zyki apostołom ś. pokazały rozdzielne. Odm.
 Rozdzielne języki, jako ogień, w Ewangelji. Troc.
 4. *rozdzielony na części, rozłożony, rozszczegółwo-*
ny, rozdrobiony. 5. *oddzielny, odosobniony, osobny,*
wyosobniony, odrębny, rozłączny: My piekielni,
 pókiśmy rozdzielni; ale biedni, gdyśmy w jedni.
 Krasin. 6. † R. *dobitny, wyrazisty, artykulowany, ce-*
dzony; przen. dokładny, porządkny, szczegółowy, roz-
ważny: Nauczał ich biskup, aby wymowę roz-
 dzielną i rozmyślną mieli. Skar. <Od Roz-
 dział>

Rozdziemek, nku, lm. nki *rozednienie, brzask,*
rozsuł: Rzekę barwi R. Las. <Roz + *Dzie-
 nek, od Dzień>

Rozdzieniec, ńca, lm. ńce, Akant, Cierniec,
Barszcz bot. (acanthus) *ros. z rodziny rozdziencow-*
atych. Gatunki: R. miękki, Niedźwiedzia
 łapa (a. mollis). R. koleczysty (a. spinosus).
 <? Od *Rozdzień, rozkład, rozdział>

Rozdziencowate, Rozdziencowate rośliny, bot.
 (acanthaceae) *rodzina przyrodzona roślin dwu-*
liściennych. <Od Rozdzieniec>

Rozdziencowy przym. od **Rozdzieniec**. Bot.: Oset. R. p. Oset. <Od Rozdzieniec>

Rozdzieracz, a, lm. e, Rozdzierca ten, co rozdziera a. co rozdarł. Przen.: R. kościola (= który rozdziera jego łono, odszczepieniec, odstępca, apostata, heretyk). Sł. wil. <Od Rozdzierać>

Rozdzierająco przys. w sposób rozdzierający, rozdzierając: Serce biedne, ty, co bijesz tak R., módl ś. do Chrystusa. Krasin. <Od Rozdzierający>

Rozdzierający I. im. od Rozdzierać. 2. a × Rozdzierczy przen. *przeszywający, przeraźliwy, przerażający, przejmujący, wstrząsający, elektryzujący, denerwujący, szarpący, okropny*: Krzyk R. (= rozpaczliwy; głos niekulski). R. widok. Rozdzierająca scena, boleść. <Od Rozdzierać>

Rozdzieranie, a, blm., czynność cz. Rozdzierać: Ktoby chciał tak skonterfetować ludzi, jako gusman z rozdzieraniem gęby? Górn.

Rozdzieranie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdzierać ś.

Rozdzierca, y, lm. y p. Rozdzieracz: Cerkwie Chrystusowej rozdzierce L.

× **Rozdzierczy I.** przym. od **Rozdzierca**; p. **Rozdzierający**: Rozdziercze wspomnienie. Wor. <Od Rozdzierca>

Rozdziergać, a, al p. Rozdziergnąć. <Roz + Dziergać>

Rozdzierganie, a, blm., czynność cz. Rozdziergać.

Rozdziergły, Rozdziergły który można rozdziergnąć.

Rozdziergnąć, nie, nął, nęła, nęło a. gła, gło, Rozdzierzgnąć, nied. Rozdziergać, Rozdzierzgać I. rozplątać co zadzierzgniętego, rozszpać, rozwikłać, rozwiązać: R. węzeł. *Dissolvo*, rozwiązuje, rozdziergam. Mącz. Rozdziergnij ten węzeł. Troc. Przen.: R. węzeł dramatu, intrygę (= rozwiązać, rozstrzygnąć). 2. × R. gardło, gębę = rozworzyć, rozewrzeć, rozedrzeć, rozszerzyć, **rozdziewić**: Rozdziergnąć gardziel, gębę. Troc. Rozdziergnie drugi gardziel na wino, choć gęba nie chce. Troc. <Roz + Dziergnąć>

Rozdziergnięcie, a, blm. p. Rozdziergnięcie.

Rozdziergnięcie, a, blm., Rozdziergnięcie czynność cz. **Rozdziergnąć.**

Rozdzierzgać, a, al p. Rozdzierzgnąć. <Roz + Dzierzgać>

Rozdzierzganie, a, blm., czynność cz. Rozdzierzgać.

Rozdzierzgnąć, nie, nął, nęła, nęło, a. gła, gło p. Rozdzierzgnąć. <Roz + Dzierzgnąć>

Rozdzierzgnięcie, a, blm. p. Rozdzierzgnięcie.
Rozdzierzgnięcie, a, blm., Rozdzierzgnięcie czynność cz. **Rozdzierzgnąć.**

× **Rozdziew, u, lm. y p. Rozziew**: Lew tworzy ich rozdziewem fatalnej paszczy. Przyb. Kto w przestronnej czczości stawia kroki, R. bezistnej noey schłoni go szeroki. Przyb. (= paszczęka). <Zam. Rozziew>

Rozdziewa, y, lm. y m. p. Rozdziawa. <Zam. Rozziewa, Roz + Ziewa, od Ziewać>

1. **Rozdziewać, a, al i R. ś. p. Rozdziąć.**

2. **Rozdziewać, a, al bory bartne = przysparzać, czyli powiększać liczbę dzieni, czyli barci w boru, rozrabiać.** Skr.

× **Rozdziewalnia, i, lm. e p. Rozbieralnia.** <Od Rozdziewać>

1. **Rozdziewanie, a, blm., czynność cz. I. Rozdziewać.**

2. **Rozdziewanie, a, blm., czynność cz. 2. Rozdziewać.**

Rozdziewanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdziewać ś.

× **Rozdziewiać, a, al × i R. ś. p. Rozdziawić.**
× **Rozdziewianie, a, blm., czynność cz. Rozdziewiać.**

× **Rozdziewianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdziewiać ś.**

× **Rozdziewić, i, il, × R. ś. p. Rozdziawić**: Rozdziewiając gębę ś. przypatrował. Troc. Rozdziewi żaba gębę na wołu, ale go nie zje. Prz. Lwica prosta do mnie bieży, gębę rozdziewia, a grzbiet ostry języ. P. Koch. Z śmiejącymi ś. śmieje, a z poziewającymi gębę rozdziewia. Pilch. Rycerz na stronę odszedł zawstydzony, ani rozdziewił zasromanej gęby. P. Koch. Na to słowo i gęby R. nie umiał. Falib. Nie śmieli gęby R. Smotr. Panowie, chociaż wiele brzydkich złości płodzą, jednakby każdy zginał, ktoby śmiał co przerzec a najmniej gębę R. Kosz. Jak zaczniesz swoje opowiadać wypadki, to my, gębę rozdziewiwszy, słuchamy. Boh. Usta rozdziewia na te słowa moje. Otw. Usta rozdziewiwszy, nędznie ducha wypuścił. Skar. Rozdziew, ziemio, brzuch obżarty, pożryj serce kamienne. Brud. <Zam. Rozziewić>

× **Rozdziewienie, a, blm., czynność cz. Rozdziewić.**

× **Rozdziewienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdziewić ś.**

× **Rozdziewny rozdziewiony, szeroko otwarty, rozwarty, rozszerzony, gotowy do pochłonięcia, rozdartny**: Grób R. Przyb. Pale wśród przez człowieka bite i aż przez rozdziewne usta wytknione. Pilch. <Od Rozdziewić>

Rozdziobać, bie, bał dziobiąc rozszarpać, roznieść; **rozkluć**: Myśl niby sęp kołuje nad jego głową i wnet rozdziobie jego pamięć. Niem. A. Matka płakała nad tobą nie będzie, lecz cię ptaki rozdziobią. Ml. <Roz + Dziobać>

Rozdziobanie, a, blm., czynność cz. Rozdziobać.

Rozdziorek, rka, lm. rki I. żart. *rozporek*. 2. bot. (anoetangium) *ros z gromady mchów liściastych, z rodziny polumkowatych.* <Roz + Dziorek, od Drzeć>

Rozdziwaczęć, eje, al stać ś. zewszystkim dziwakiem, zacząć na dobre dziwaczyć; rozkaprysić ś., rozgrymasić ś.: Nie była ona dziewczką rozdziwaczoną chorobliwą czułością. Krasz. <Roz + Dziwaczęć>

Rozdziwaczenie, a, blm., czynność cz. Rozdziwaczęć: Pozwólcie na chwilkę rozdziwaczenia. Żm.

[**Rozdziwić, i, il**] p. **Rozdziawić.** <Zam. Rozdziawić, przez śld. do DZIW>

Rozdziwić się, i ś., il ś., Rozdziwować ś. nie móc wyjść z podziwienia, zadziwić ś. niepamiętu, zdumieć ś.: Przyehodzili parobcy i woźnice, z garderoby służebne, wszystko z rozdziwionymi oczyma. Kacz. <Roz + Dziwić ś.>

[**Rozdziwienie, a, blm.**] czynność cz. [**Rozdziwić**]

Rozdziwienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdziwić ś.

Rozdziwować się, uje ś., ował ś. p. Rozdziwić ś. <Roz + Dziwować ś.>

Rozdziwowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozdziwować ś.

Rozdzwaniać, a, al i R. ś. p. Rozdzwonić.

Rozdzwianie, a, blm., czynność cz. Rozdzwaniać.

Rozdzwianie się, a s., blm., czynność cz. Rozdzwianiać s.

Rozdzwonić, i, il, Rozedzwonić, nied. Rozdzwaniac i. rozruszać, aby dzwoniło, rozdzwięczyć: Głos twój jeszcze może w tchnienia wieszce pierś tę samotną zaludni, rozdzwoni. Krasin. Morze w dalekim odpływie zaszeleściło pierwszymi drobnymi falkami, a leciutki wietrzyk z zachodu zwrócił je ku tamtej stronie i nad nimi przebiegając, rozdzwonił je wszystkie tym dźwiękiem srebrzystym, jakim dzwonią czasem kłosa polskich łanów na całodzienną pogodę. Nagan. 2. *rozlec s. dzwoniąc, rozbrzmieć, rozdzwięczec s.:* Całunek rozdzwonił śpiewnie w jej sercu. Gliń. R. s. 1. *zaczac bez upamiętania dzwonić, rozdzwięczec s.:* Droga turkocąca i rozdzwoniona. Orzesz. Dzwoni z wyżyn s. rozdzwonił: głos leciał, polatał. Wysp. Obóz rozdzwonił s. czujnymi hasły. Gliń. Z błękitów jasnej toni, gdy s. woda rozedzwoni. Wysp. <Roz + Dzwonić>

Rozdzwonienie, a, blm., czynność cz. Rozdzwonić.

Rozdzwonienie się, a s., blm., czynność cz. Rozdzwonić s.

Rozdzwięzczać, a, ał i R. s. p. Rozdzwięczyć.
Rozdzwięczanie, a, blm., czynność cz. Rozdzwięzczać.

Rozdzwięczanie się, a s., blm., czynność cz. Rozdzwięzczać s.

Rozdzwięczec się, y s., ał s. rozdzwięczyć s., zacząć dzwięczec bez umiarkowania, rozdzwonić s., rozbrzczać s. <Roz + Dzwięczec>

Rozdzwięczenie, a, blm., czynność cz. Rozdzwięczyć.

Rozdzwięczenie się, a s., blm., czynność cz. Rozdzwięczec s.

Rozdzwięczność, i, blm. p. Rezonans: R. społeczną można wyzyskać. Prus. <Roz + Dzwięczność>

Rozdzwięczyć, y, ył, nied. Rozdzwięzczać *rozbudzić od dzwięczenia, sprawić, aby s. rozlegało dźwiękiem, dźwiękami; rozdzwonić:* Długo ja łzami rozdzwięczałem lutnię. Uj. Ziemię rozdzwięczę i niebo roznuć. Berw. W chwilach spokoju rozdzwięczę ci serce. Uj. Poeta tak je rozdzwięczył muzyką wiatrów i fal, że tracą wszelkie podobieństwo z istotami śmiertelnymi. Zdziech. Czemu nie radość rozdzwięcza mą duszę? Kasp. R. s., **Rozdzwięczec s. zacząć dzwięczec bez upamiętania, rozdzwonić s.:** Cały las rozdzwięczony, rozbrzmiały od ich eudnych, skromnych głosików. Matl. <Roz + Dzwięczyć>

Rozdzwięk, u, lm. i i. p. Rezonans. 2. a. Rozgłos dźwięk rozlegający s., szerzenie s., rozchodzenie s. dźwięku, rozbrzmiewanie, odgłos, fale dźwięku: Lekka, jak łania, płochy ulotny R. ugania. Zal. Znane to głosy, ale w ich rozdzwięku jest coś dziwnego. Gosz. Dusze nasze dumają o wiecznej ciszy, w której s. słyszy R. promieni gwiazd w kształt gasnących strun. Przybysz. 3. p. **Dyzharmonja:** Sprawy te nie wywołują rozdzwięku w sumieniu publicznym. Ten sam R. panował zawsze pomiędzy mną a ogromną większością ludzi. Orzesz. (= *dysnans, rozłam*). <Roz + Dzwięk>

Rozdzwiękać, a, ał p. Rozdzwięknać. <Roz + Dzwiękać>

Rozdzwiękanie, a, blm., czynność cz. Rozdzwiękać.

Rozdzwięknać, knie, knął, knęła, knęło a. kła, kło, nied. Rozdzwiękać *rozlec s. dźwiękiem, rozbrzmieć, zadzwięczec:* Jak echo zgasłego szczęścia,

rozdzwiękło w mej duszy twe ostatnie spojrzanie. Przybysz. Idylla rozdzwięka jak dzwon. Kon. W tej chwili rozdzwiękło wesele. Przybysz. <Roz + Dzwięknać>

Rozdżeńcowate rośliny bot. p. **Rozdżeńcowate. [Rozebłucenie, a, blm.] czynność cz. Rozebłucyc.**

[Rozebłucyc, y, ył] rozebrać, rozdziać. <Od *Rozwłóczyć, na podobieństwo Roz + Obłóczyć>

Rozebrać, rozbierze, rozebrał, nied. Rozbierać i. rozjąc na części, na członki; rozdzielić, rozczłonkować; rozłożyć rzecz złożoną na części, na pierwiastki, dokonać analizy: Rozbierz tę księgę na części, tę rzecz na członki. Troc. Rozbierz zegarek, wóz, szafę, fuzję. Troc. R. machinę na pojedyncze części. R. dom (= *zburzyć*), rusztowanie, most. Zecer rozbiera pismo do kaszty, kładąc każdą literę w swą króbkę. Mag. Rozebrać łóżko do spania. Wiernych Pańskich męczono, na sztuki rozbierano. K. G. R. pieczyście, mięso = *pokrajac porządnie na części. L. Inaczej trzeba R. kokosz, inaczej zajaca. L. Potrafię ja kapłuna na powietrzu R. L. Nieszczęsny, który na to jedynie żyje, aby kształtnie ptastwo rozbierał. Pileh. Rozebrał potrawę, kapłuna, zajaca. Troc. Eksdorsuare pisecem, sprawić, rozebrać rybę, na sztukę rzezać. Mącz. R. trupa = *dokonać sekcji. Cyrułik ten umiejętnie trupy rozbiera. Troc. Rozbrano kraj na różne wydziały (= rozdzieleno, podzielono). R. włosy czesząc = rozdzielić je na dwie strony, zrobić w nich przedział. R. co chemicznie (= dokonać analizy). R. zdanie gramatycznie (= dokonać rozbioru gramatycznego; odnaleźć w nim części składowe i ich wzajemny stosunek). Przen.:* Słabość, ból go rozebrał = *rozszedł s. po jego ciele, po jego kościach, obezwładniając go, dokuczając mu; rozłamał go. Wódka go rozbrała (= obezwładniła, rozmarzyła). Kołtun go rozebrał po kościach. Katar mię rozbrał. Rozbrało go po kościach. Wódka go zaczyna rozbierać. Korz. Tego bestję Szymona coś bardzo rozbiera. Korz. Był w bitwie kiścieniem po plecach uderzon; nie zważał na to z początku, bił s. i zabijał, ale później musiało go R., bo tak zawsze bywa, że zrazu nic, potem boli. Sienk. 2. *zabrać do czysta, zewszystkim, biorąc częściami a. po jednemu; pobrać, pozabierać od ostatniego; podzielić s., obdzielić s. czym:* Rozbierzcie między s. te osierociałe dziecięcki. Birk. W niebytności mojej księgi rozbrali. Troc. (= *rozchwytali, rozkradli*). Ci, co Polskę rozbrali i kościoły krakowskie powoli rozbierać zaczęli. Jeł. Sami często proboszczowie rozbrają, co ubogim dano. Opał. Lud 40 tysięcy karabinów rozbrał z arsenału. Mochn. Powyjmowano okna, pozabierano okiennice i drzwi, porozbierano płoty na ogień. Chleb, bułki w mig rozbrano (= *rozchwytano, rozłapano, rozdrapano, rozkupiono*). R. pułę po grze = *zdjąć ubranie, zwlec odzienie; rozdziać, rozneglizować kogo:* Chłopce, rozbierz pana. Troc. 4. X R. *zdjąć, złożyć, usunąć, zabrać:* Rozbierać ciężary, burdy z muła, z osła, składać. Kn. Rozbierz ciężary z muła, z osła. Troc. Rozbierała sobie ochędózkę. Troc. Rozbierają w pałacu obcicia, obrazy. Troc. 5. *przen. wziąć pod rozbiór, roztrząsnąć, rozemnać, rozpoznać, rozważyć, przedysputować, rozpatrzyć, zbadać szczegółowo, poddać krytyce, ocenić krytycznie:* Rozbierajcie tę rzecz a dajcie tu poradę. Bud. Co noc to rozbierajcie dnia przeszłego sprawy: tom przystojnie uczy-**

nił, tum Bogu nieprawy. Kochan. Dziwnie mowę tę u siebie rozbierali. Biel. M. Słowa te słusznie pamiętać, pókiśmy żywi, rozbiierać i uważać namy. Damb. Pomnij to, co rzeknę, rozbiierać więc z sobą. Groch. Rozbierz to sobie. Troc. Rozbieram co w rozumie. Troc. Rozbiierać (roztrząsnąć) sprawę. Troc. Ja słowa twoje rozbięram. Kochan. Rozbięrajcie pisma, bo ś. wam zda, że w nich jest żywot wieczny. Wuj. Po słówku to rozbiierać będziemy. Białob. W głowie rozbięrając los wojny niepewny. Koch. W. Jak rozbięra, śpiewa, mówi. Troc. Gdy rozum przywiązuję ś. do jakiego wyobrażenia usilnie, rozbięrając je z każdej strony, jest to natężenie rozumu. Cyan. Więc ja to sobie w nocy rozbięram z uwagą. Mick. Rozbieram co komu (Troc) = *przekładam, poddaję pod rozważę, przedstawiam, wystawiam, łómaczę, perswaduję*. 6. [R.] *rozpoznać, pojąć, zrozumieć*: Mnie ciężko mustre R. R. ś. I. *zdjąć z siebie ubranie, rozdziać ś., roznegliznować ś.*: R. ś. z sukien. L. Wychodzi wpół rozebrany. L. Rozebrał ś. jak do rosołu. R. ś. do naga, do koszuli. Niech ś. nie chwali, kto ś. we zbroje ubiera, jako kto ś. rozbięra. Bud. Uważał ś. za najszczęśliwszego, jeżeli po ciężkiej pracy mógł rozebrany rzucić ś. na łóżko. Rog. 2. [R. ś.] *wypogodzić* 3. [R. ś.] *oprzed ś. sennosci*. <Roz (e) + Brać >

Rozebranie, a, blm., czynność cz. **Rozebrać**: Po rozebraniu pana pójdziesz po panią. Troc.

Rozebranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozebrać** ś.

Rozebrzmieć, i, ał p. **Rozbrzmieć**. <Roz (e) + Brzmieć >

Rozebrzmienie, a, blm., czynność cz. **Rozebrzmieć**.

Rozebrzmiewać, a, ał p. **Rozbrzmieć**.

Rozebrzmiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozebrzmiewać**.

Rozećpać się, a ś., ał ś. *zaczęć ćpać bez umiarowania; rozępać sobie żołądek przez ćpanie, obękać ś., spaść ś., zgrubieć od obżarstwa*. <Roz (e) + Ćpać >

Rozećpanie się a ś., blm., czynność cz. **Rozećpać** ś.

Rozedma, y, lm. y lek. (emphysema, pneumato-sis) *rozdećcie powietrzem lub gazem innym jakiegokolwiek narządu ciała*, o dma. R. a. odma brzuszna (meteorismus, tympanites). R. macicy (physometra). R. międzyzrakowa płuc, duszność, dychawica, ×zadyszka, ×kaszel głuchy (emphysema interstitiale). R. moszny (pneumocele seroti). R. opłucna a. piersi (pneumothorax). R. osierdzia (pneumopericordium). R. otrzewnej (pneumoperitoneum). R. odma podskórna (emphysema subcutaneum). R. pochwy, pochewna, pochwo-wa (e. vaginax). R. podopłucna (e. subpleurale). R. stawu (pnearthrosis). R. właściwa (e. substantiale). Rozedmą dotknięty, emfizematyk (emphysematicus). <Roz (e) + Dma >

Rozedmowy przym. od **Rozedma** (emphysematosus, emphysematicus).

Rozednianie, a, blm., czynność cz. **Rozedniać**.

Rozednić, i, il, nied. **Rozedniać**, **Rozedniewać**, **Rozedniewać** I. *rozwidnić, rozświetlić, zrobić jasnym jak dzień*: Nocy ogniami rozednione. Nar. Już nam zorza historii rozedniać poczyna. Wiszn. R. ś., **Rozednieć rozjaśnić ś., rozwidnić ś. na dzień**: Poczęło ś. rozedniewać i trochę światła zajrzało. P. Koch. Gdy ś. pocznie rozedniewać, zabijemy go. B. G. Skoro ś. rozedniło. Warg. W sobotę wieczór, który ś. rozedniewa w pierw-

szy dzień sobotni, przyszyli oglądać grób. Leop. [Dzień ś. rozedniewa] <Roz (e) + Dnieć >

× **Rozednić**, i, il, × **Rozednieć wyjąć, wybić dno**, np. z *beczki*.

Rozednieć, eje, ał, nied. **Rozedniewać** p. **Rozednić**: Zabito go z wieczerzy powracającego; jeszcze nie rozedniało, już ś. o tym w Ametji dowiedziano. Siem. J. Skoro rozedniało, odjechaliśmy. Troc. I sypali mogiłę, sypali, aż rozedniało i rozwidniało. Krasz. Nim zupełnie rozednieje. Sienk. Przen.: Oto niekiedy dla mnie ten czas rozednieje, w który będzie mi wolno twe rozgłosić dzieje. Nagur. (= *zaswita, zawita, nadejdzie*). Rozedniało w duszy zatwożonej Kasi: a wszakżeć to nasi! Pol. (= *rozjaśniło ś., rozweseliło ś.*). <Roz (e) + Dnieć >

Rozednienie, a, blm. I. czynność cz. **Rozednić**. 2. czynność cz. **Rozednieć**.

× **Rozednienie**, a, blm., czynność cz. × **Rozednić**.

Rozednienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozednić** ś.

Rozedniewanie, a, blm., czynność cz. **Rozedniewać**: Na samym rozedniewaniu, gdy jeszcze wszyscy spali... Błaż.

Rozedniewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozedniewać** ś.

× **Rozedra**, y, lm. y chir. *przerwanie ciągłości tkanki, rozdarcie* (ruptura, rhexis). <Roz (e) + Dra, DZIOR/DOR/DR/DZIER >

+ **Rozedranie**, a, blm. p. **Rozdarcie**: Rozedranie rozdran jestem. Bud. <Od *Rozedrać, zam. Rozedrzeć >

Rozedrgać, a, ał, **Rozdrgać rozruszać, aby drgało, uprawić w drzenie**: To już pierwsze zadrgnięcie dźwięku trąby, która kiedyś prochy martwe w nowe rozedrga, wydzwicy życie. Krasin. R. ś. *zaczęć drgać na dobre*: Powietrze całe w muzykę ś. rozedrgało. Krasin. <Roz (e) + Drgać >

Rozedrganie, a, blm., czynność cz. **Rozedrgać**.

Rozedrganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozedrgać** ś.

Rozedrzeć, **rozedrzeć**, **rozdarł**, nied. **Rozdzierać** I. *drać rozdzielić; rozerwać, rozszarpać, rozkwiertować, rozszczępić, rozłupać*: Z rozpaczszy szaty na sobie rozdziera, rwie włos. Bardz. Rozdarł z żalu suknie swoje. Troc. Jak śledzia R. Troc. Opętanego żył duch ciężko rozdzierał. Sekl. (wzdarł albo włamał. Sekl.). Gdy go popada żył duch, łucze go i rozdziera i zaledwie odstępuje, natargawszy ś. go. Leop. R. suknię. Król Ezechjasz rozdarł szaty swe. Wuj. Zdraycy pomiędzy siebie ją rozdarli i w mgnieniu oka pożarli. Niem. Trzech najezdników rozdarło Polskę. Wit. W jednym miejscu ujrzeli straszny widok rozdzieranego na sztuki człowieka. Sienk. Przen.: Rozdzierał ich szeregi napoły mieczem swoim. Kraus. Hak padł na pierś jej twardą, krągłą, białą, i tu ją — bogdajby jak ja nie umarli! tu ją przed memi oczami rozdarli. Słow. Strzala rozdziera powietrze (= *pruje, przeszywa*). 2. gardło, pysk, paszczę = *rozezwurzać, roztworzyć szeroko, rozdziawić, rozszerzyć*: Darmo siłę głos, darmo gardło swe rozdzieram, ściany głuché, z nich wieści żadnej nie odbieram. Min. Rozdarszy gęby swe, kapłani różne potwarze na Pana wkładali. Odym. Tak lew srogi gardło swe rozdziera, jak ci rozdarli na mnie straszliwe paszczęki swoje. Ryb. Ziemia ś. otworzyła tak strasznie, iż zdało ś., jakby piekło paszczękę rozdarło. Łęcz. Rozdzieram gębę. Troc.

Przen.: R. gębę, pysk = *wyurzeć; rozedrzeć ś.*, *wrzasnąć, krzyknąć, huknąć*: Rozdarł gębę na mnie, chciałem mu nie zawiń. 3. przen.: R. oczy = *przedrzeć, otworzyć szeroko, wytrzeszczyć, wyrzucić, wybałuszyć, wyrzucić*: Rozdzierał oczy, ze snu obudziwszy ś. L. A rozedrzył te ślepie, sowo przekłeta, patrzaj, że już dzień jak wół, a ty spiszesz. L. Głupia to patrzeć na swoje występki zamrużona żrenicą, a na cudze bystro rozdzierać oczy L. Rozdzierać, obracać oczy, ostro patrzeć na kogo. Troc. R. ś. I. *ulec rozdarciu, rozerwać ś., rozłupać, rozszczepić, ś.*: Sunknia ś. rozdarła. Przen.: W waśni bracia ś. rozdarła. Pol. (= *rozdzieliła ś., poróżniła ś., rozszła ś., zerwała z sobą*). Książęta, wewnątrz niechęcią ś. rozdzierając, potęgę barbarzyńców podsycają. Lel. 2. *rozedrzeć siebie, rozerwać ś.*: Zaraz, zaraz; wszystkim naraz nie dogodzę, przecie ś. nie rozedrze! 3. [R. ś.] *zawołać głośno; wrzasnąć, krzyknąć, huknąć, rozedrzeć gębę, wyurzeć pysk.* < Roz (e) + Drzeć >

[Rozdziać, eje, ał] p. **Rozdziać**: Wnet go rozdział ze skóry i począł krajać wnętrzości. Ork. < Roz (e) + Dziać >

[Rozdzianie, a, b]m., czynność cz. **Rozedziać. Rozedzwonić, i, il i R. ś. p. Rozedzwonić.** < Roz (e) + Dzwonić >

Rozedzwonienie, a, b]m., czynność cz. Rozedzwonić.

Rozedzwonienie się, a ś., b]m., czynność cz. Rozedzwonić ś.

Rozegnać, rozegna a, † rozżenie, [rozżenie], rozegnał, Rozżonić, † Rozżonać, nied. Rozżaniać ganiąc rozpędzić, rozproszyc, rozmiotać, rozpłoszyć, rozwiać: R. psy. Rozpłoszył ich pan z onego miejsca i stamtąd rozegnał ich po wszystkich krainach. Leop. Wino rozgania frasnki troskliwie. Petr. I samych i ich broni anioł Pański niech rozgoni. Ryb. Gawiedź z placu rozżoniona turecka. Koch. W. Obłok ten gruby ciała śmierć rozżenie. Min. Mógłby ś. ten ich dym R., choć tylko samemi temi słowy. Zigr. † R. ś. [R. ś.] *rozpędzić ś., rozbiegać ś.*: Każdy gnał ś. w zawadzie swoim, jak koń rozegnany ku bitwie. Bud. < Roz (e) + Gnać >

Rozeganie, a, b]m., czynność cz. Rozegnać.

Rozeganie się, a ś., b]m., czynność cz. Rozegnać ś.

Rozegrać, a, ał, × Rozgrać, † Rozigrać nied. × **Rozegrywać, Rozgrywać, Rozigrywać grając rozstrzygnąć**: R. partję. Momenta krytyczne rozpoczęły ś. sporem, a kończyły zwycięstwami hrabiny lub partją jakąś nierozegraną. Krasz. R. ś. I. *grając rozochocić ś. do gry, zacząć grać do upadłego*: R. ś. w karty, na narzędziu muzycznym. 2. *rozstrzygnąć swoją grę z kim, rozprawić ś. zapomocą gry*: Możesz go wyzwąć w karty i R. ś. o pretensję. L. Kości rzucone, tak, i R. ś. trzeba z niemi. Krasz. 3. przen. *odegrać ś., mieć miejsce, nastąpić, zająć, odbyć ś.*: Nie chciał być nawet świadkiem rozegrywanego dramatu. Bał. W ich domu rozegrała ś. najważniejsza część jego historii. Sienk. Rozegrała ś. tam następująca scena... < Roz (e) + Grać >

Rozegrana, ej, lm. e gra rozegrana; rozstrzygnięta partja gry: W takiej grze nie może być rozegranej. W pierwszej rozegranej startowało sześciu jeźdźców. < Od Rozegrany, od Rozegrać >

Rozegrane, a, lm. a czynność cz. Rozegrać, rozegrana: Rozstrzygnięto trzy rozegrania wyścigu premjowego.

Rozegranie się, a ś., b]m., czynność cz. Rozegrać ś.

× **Rozegrywać, a, ał i × R. ś. p. Rozegrać.**

× **Rozegrywanie, a, b]m., czynność cz. Rozegrywać.**

× **Rozegrywanie się, a ś., b]m., czynność cz. Rozegrywać ś.**

× **Rozegrzać, rzeje, rzał i R. ś. p. Rozgrzać.**

< Od Roz (e) + Grzać >

× **Rozegrzanie, a, b]m., czynność cz. Rozegrzać.**

× **Rozegrzanie się, a ś., b]m., czynność cz. Rozegrzać ś.**

Rozegrzmieć, eje, ał p. Rozgrzmieć. Rozegrzmienie, a, b]m., czynność cz. Rozegrzmieć.

Rozegrzmiewać, a, ał p. Rozgrzmieć. Rozegrzmiewanie, a, b]m., czynność cz. Rozegrzmiewać.

Rozegzaltować, uje, ował doprowadzić do wysokiego stopnia egzaltacji. R. ś. dojść do wysokiego stopnia egzaltacji: O to jego rozegzaltowana dusza najmniej dbała. Bał. < Roz + Egzaltować >

Rozegzaltowanie, a, b]m., czynność cz. Rozegzaltować.

Rozegzaltowanie się, a ś., b]m., czynność cz. Rozegzaltować ś.

Rozegzić się, i ś., il ś. gzać ś. rozpałić ś., rozigrać ś., rozswywoić ś., rozżytkować ś., rozlokazywać ś.: Chłopak z dziewczuchą rozegzili ś. Bydło rozegziło ś. Ta, mówi, miedza końcem gonitw była, gdy ś. ruchawa Chloe rozegziła. Karp. < Roz (e) + Gzić >

Rozegzenie się, a ś., b]m., czynność cz. Rozegzić ś.

Rozejm, u, lm. y, × Rozjem I. rozjęcie, zażegnanie sporu; pojednanie, ugoda: R., rozjęcie sporu, jednanie, ugoda. Kn. 2. *zawieszenie broni, armistycjum*: Żeby pretensje te bez dobytecia oręża być mogły zgodnie zaspokojone, zawieszenie broni, czyli R., ofiarował. Nar. A nasze veto krzyczy jeszcze i w rozjemie. Malec. Nastąpił R. kłótni, kwestarz ją uśmierzył. Mick. < Roz (e) + Jm, JM/JEM/IM/JE/JA >

† **Rozejmca, y, lm. y p. Rozjemca**: Postanów sędzie i rozjemce, coby sędzili wszystkich lud. B. B. Ja rozjemcą tego sporu być nie chcę. Bał. < Od Rozejm >

Rozejmować, uje, ował i R. ś. p. Rozjąć.

Rozejmowanie, a, b]m., czynność cz. Rozejmować.

Rozejmowanie się, a ś., b]m., czynność cz. Rozejmować ś.

Rozejmowy przym. od **Rozejm**: Przeciwno ustawom rozejmowym Krzyżacy mieszczany nasze do odpadnienia nagabywali. Biał.

Rozejrzeć się, y ś., ał ś., Rozglądać ś., Rozględnąć ś., nied. Rozglądać ś. spojrzeć we wszystkie strony uważnie dokoła, obejrzeć ś. na wszystkie strony, rozpatrzyć ś., powieść oczyma: Wszedł do pokoju, rozglądając ś. dokoła. Krasz. Obudziłem ś. i począłem rozglądać ś. naokoło. Sienk. Gdy główne sprawy uporządkował, zaczął dowoli rozglądać ś. w stolicy (= *zapoznawać ś., oswajać ś. z nią*). Zachar. Przen.: R. ś. w sprawie, w papierach = *przejrzeć, rozważyć je, rozpatrzyć ś., rozpoznać je; obeznać ś. z niemi, zorientować ś. w nich*. Stał uderzony tym widokiem, rozglądał ś. lepiej i zastanowił. Bał. Rozglądawszy ś. baczenie, parobek nieśmiało za nim kroczył. Krasz. Rozglądał ś. po wojnie na cztery strony

świata, nie wiedząc, gdzie głowę poza celkhanzem złożyć. Sienk. Stał na szczycie i rozglądał się. Ork. Myśl jego zstąpiła na ziemię, rozglądała się w stosunkach towarzyskich. Bał. Zniewolony poniewoli, rozglądał się dokola. Rol. R. ś. na nowym stanowisku. < Roz (e) + * Jrzeć, zam. Żrzyć, ZOR/ZRO/ZIER/ZR >

Rozejrzenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozejrzeć ś.

Rozejście, a, blm., czynność cz. Rozejść. i R. ś. Rozejście się, a ś., blm., Rozejście, †Rozeście, Rozchód czynność cz. **Rozejść ś.:** R. ś. rady, gromady, wojska. Troc. Patol.: R. ś. zapalenia = *rozdzielenie* (resolutio). < Z * Rozeście = Roz(e) + Ście, SZD/SZED/CHOD >

† **Rozejść, rozejdzi, rozszedł, nied. † Rozehodzić kogo = rozebrać, rozmarzyć, rozejść ś. po nim, zacząć w nim skutkować:** Gdy Tatarzyna miód rozszedł, oczy wytrzeszczywszy, bez przestanku na ten blask patrzył. Górn. Zapitego człowieka, gdy go wino rozejdzie a rozmarzy, trudno trzeźwić. Glicz. Stajem ś. jako mąż pijany, którego wino rozeszło. Leop. < Roz (e) + Iść >

Rozejść się, rozejdzie ś. a. [rozdzie ś.], rozszedł ś., [roszczedł ś.], [Rozecś ś., Roznijcś ś.], nied. Rozehodzić ś., [Rozychodzić ś.] I. *odejść w różne strony, rozproszyć ś., pójść w rozsypek:* Rozehodzą ś. z gromady. Kn. Gromada ś. rozeszła z koła. Troc. Z gromady ś. wszyscy rozeszli Troc. Srogie rozterki między sobą mieli, w krótkim czasie z gromady R. ś. musieli; rozehodząc ś., ten przykład pewny dali, by ś. nigdy entotliwi z ziemi nie mieszałi. Papr. Dla braku żołdu rozszedł ś. żołnierz. Niem. R. ś. musieli w różne strony świata. Hof. Przen.: Tu ś. rozehodzą trakti do Saksonji, Austrii i do innych prowincji. L. (= *rozdzielają ś., krzyżują ś.*) 2. *pójść na stronę, wyjść, zostać wydatkowanym:* Pełność mnożyła obory, szpizarnie, nie ś. na stronę nie rozeszło marnie. Nar. 3. z kim = *odejść od niego, opuścić go, rozstać ś., rozłączyć ś., rozbrać ś., rozseparować ś., rozwiść ś.:* Dopierom ś. rozeszła z tą osobą. L. To powiedziałwszy, rozszedł ś. z nim. Troc. (= *pożegnał ś.*) Małżeństwo to dwa razy ś. rozehodziło z sobą. Rzeka ś. tu rozehodzi. Troc. Ramy rozeszły ś. (= *rozwiody ś. w spojeniu, pscily*) 4. *rozszerzyć ś., rozprzestrzenieć ś., rozbić ś., rozciągnąć ś., rozleść ś., rozpostrzeć ś., rozgalić ś., rozleć ś.:* Rozehodziła ś. sława o nim na wszystkie miejsca krajiny. Wuj. Strach mówić, mróz po ciele zimny ś. rozehodzi. Bardz. Róże ś. rozeszły po gładkich jej jagodach. P. Koeh. Zmysłu naczyniem są żyły po wszystkim ciele rozeszły. Sak. Pożar po domach ś. rozehodził. Troc. Krew ś. po żyłach rozehodzi. Troc. Zapach z eytryn ś. po ogrodzie rozehodzi. Troc. Nowina, nauka ś. po ludziach rozeszła. Troc. Niech ś. po równinach polskich tubalne echo rozehodzi, a odgłos wesołego vivat niechaj niebiosa przebijają. Koeh. W. Rozehodzi ś. w całej gromadzie pogłos o śmierci jego. L. Od dwóch dni rozehodzi ś. wiadomość o wzięciu Ismajłowa. L. Woda, głos, światło rozehodzi ś. (= *zaczyna coraz szersze kręgi*) 5. *lek. rozdzielić ś. i zniknąć:* Wrzód, zapalenie rozeszło ś. Siniec gdy ś. R. nie chce... Perz. Przen.: *rozchwiać ś., rozbić ś., nie przyjść do skutku, spełnić na niczym:* Gdyby to wesele miało ś. R., nigdybym nie była uspokojona. L. Polowanie rozeszło ś., gwałtowna nawałnica przerwała nam tę uciechę. L. < Roz (e) + Iść >

[**Rozek, zka, lm. zki**] p. Jakubka. < O! Róg > † **Rozekier, u, blm. gatunek wina zaprawnego olejkiem różanym:** Lać w gardło one soki, witpachery, one rozekiery, one rywuły, małmazje, muszkatele, a jakoż tu chłop zgorzeć nie ma? Rej. < Zap. z nazwiska Nm. >

† **Rozekrw... p. Rozkrw...**
† **Rozekrzenie, a, blm., czynność cz. Rozekrzyć.**
† **Rozekrzenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozekrzyć ś.**

† **Rozekrzyć, y, ył, p. Rozekrzyć ś.**
† **Rozekrzyć się, y, ył ś., † Rozekrzyć rozrość ś. w kierz, rozkrzewić ś., rozrość ś. wszere, krzaczasto:** W tłustej roli po tęgiej zimie, gdy wiosna przyjdzie, zboże rozekrzy ś. i nezyni pożytek wielki swą plennością. Trzyce. Zszczykując bób, więcej jeszcze rozekrzy i owoc da większy. Trzyce. < Roz (e) + Krzyć ś. >

[**Rozekwnąć, nie, nął**] p. **Rozkwitnąć.**
Rozelan, u, lm. y, Rozyt min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy feldspatów, odmianu anortytu.*

Rozelśniać się, a ś., al ś. p. Rozelśnić ś.
Rozelśnianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozelśnić ś.

Rozelśnić się, i ś., il ś. p. Rozelśnić ś.
Rozelśnienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozelśnić ś.

Rozelkać się, a ś., al ś. rozplakać s. łkając; zacząć *łkać na dobre:* Niekiedy jeszcze z oddali... nadlatywał rozelkany śpiew słowika. Dan. Rozelkana słowików pieśń rozplywa ś. w długie echa. Zag. Wizja owa cudna w rozelkanej melodji odbiła ś. echem. Gom. < Roz (e) + Łkać >

Rozelkanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozelkać ś.

Rozelzawić, i, il i R. ś. p. Rozelzawić. < Roz (e) + Łzawić >

Rozelzawienie, a, blm., czynność cz. Rozelzawić.
Rozelzawienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozelzawić ś.

Rozemdleć, eje, al p. Rozemdlić. < Roz (e) + Mdleć >

Rozemdlenie, a, blm., czynność cz. Rozemdleć: Z dziwnym rozemdleniem sereą myślałem o przeszłości. Słow. 2. **czynność cz. Rozemdlić.**

× **Rozemdlenie, a, blm., czynność cz. × Rozemdlić.**

Rozemdlić, i, il, nied. Rozemdlewać *rozebrać niemocą, zrobić nawskroś mdłym:* Raz rozemdlila ją tęsknota. Zag. R. ś., **Rozemdleć** *zostać rozzebrany niemocą, opaść na siłach:* Każda głowa rozemdlewa ś. jak sen. Krasiń. Rozkoszne boginki wabić go będą rozemdlonemi z żądzy czyni. Zag. < Roz (e) + Mdlieć >

× **Rozemdlieć, i, il i × R. ś. p. Rozmglić.** < Zam. Rozemglic, Roz (e) + Mglieć, od Mglia >

Rozemglenie, a, blm., czynność cz. Rozemglic.
Rozemglenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozemglic ś.

Rozemglic, i, il i R. ś. p. Rozmglic. < Roz (e) + Mglieć >

Rozemknać, nie, nął, nied. Rozymkać *odemknąć, roztworzyć, rozewrzeć, rozchylić:* R. podwoje. Rozemknał powieki. Krasiń. R. ś. *odemknąć ś., roztworzyć ś., rozewrzeć ś., rozchylić ś.:* Mglia mu śmiertelna oczy zamroczyła; czasem ś. na światło rozymkały, ale go ścierpieć nie mogły. < Roz (e) + Mknąć >

Rozemknięcie, a, blm., czynność cz. Rozemknać.

Rozemknięcie się, a ś., blm., czynność cz. Rozemknać ś.

Rozemknięty, Rozemkniiony im. od **Rozemknać**.
Rozemkniiony p. **Rozemknięty**: Nim doszedł rozemkniionych podwoi, kiedy już widział zastoję... Krasin.

Rozemleć, mełł, miele p. **Rozmleć**. <Roz (e) + Mleć>

Rozemlenie, a, blm., czynność cz. **Rozemleć**.

Rozembuszyt, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu tytanianów, perowskit jednoskośny, blade-śóltawo-szary*. <Od nazwiska prof. Rosenbuscha>

Rozenek, nka, lm. nki p. **Rozynek**.

Rozenka, i, lm. i p. **Rozynek**.

Rozenkowy przym. od **Rozenka** a. od **Rozenka**, *rozynekowy*.

Rozenobl, a, lm. e *moneta bita na koszt wojen krzyżowych a złożona z spławu złota i innych metalów*. <Fr. rosenoble>

Rozentuzjzować, uje, owal *rozniecić zapal, przejąć entuzjazmem, uprawić w entuzjazm*: Cagliostro rozentuzjzował starostę liwskiego i prawie do zgonu prowadził z nim obszerną korespondencję. Rol. R. s. *zostać rozentuzjzowanym, przejąć s. entuzjazmem*: Hrabina podziwiała jego młodzieńczy zapal i rozentuzjzowała s. na dobre do męczeństwa. Bał. Widziałem, woła Włoch rozentuzjzowany, tyle klejnotów, z którymi weneckie i papieskie nie mogą iść w porównanie. Rol. <Roz + Entuzjzować>

Rozentuzjzowanie, a, blm., czynność cz. **Rozentuzjzować**.

Rozentuzjzowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozentuzjzować** s.

Rozepchać, a, ał, Rozepchnąć, nied. Rozpychać 1. *pchając a. pchając s. roztrzącić, rozdzielić; wypychając rozsądzić, rozprzeżyć; rozdać*: Rozpycha zboże stodoły. Kn. R. worek. [Jak Wawrzek przyniesie drukowane pisanie, to nasz pan z nich dziadusiowi kieby pudło głowę rozpycha] (= *nabija*). Groch rozpycha (= *rozpęcza*). Przen.: *nadąć, napuścić, rozbość*: Bogactwo pospolicie rozpycha człowieka i uczyni go hardym, upornym. Górn. (= *chleb ma rogi*). Dostatek rozpycha. Kn. Niech cię nie rozpycha doczesna rozkosz licha. Kochan. 2. *kogo = rozpaść, rozłuszczyć; opychając jedzeniem sprawić, że s. roztyje*: R. dziecko. R. wieprze. R. s. 1. nied. *pchając s. torować sobie drogę, tłoczyć s. 2. odepchnąć s. wzajemnie*. Sł. wil. 3. *roztyć s., rozpaść s., spaść s.*: Świnie karmne, gdy s. już, jak mówią, rozepchają, każda osobno zasada s. Kluk. Otręby po spytłowanej mące można dawać zasadzonym wieprzom, aby s. w początkach rozpychały. Kluk. <Roz (e) + Pchać>

Rozepchanie, a, blm., czynność cz. **Rozepchać**.
Rozepchanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozepchać** s.

Rozepchnąć, nie, nał i R. s. p. **Rozepchać**.
Rozepchnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozepchnąć**.

Rozepchnięcie się, a s., blm., czynność cz. **Rozepchnąć** s.

[**Rozeprać, rozpiorę, rozeprać**] *rozrzucić*: Tejże samej nocy uderzył na jatę z towarzyszami, rozepziali głazy, rozmieltli płoty i żerdzie i wyprawili sobie ucztę. Tet. Nie wyszło chwili, a rozeprać wartą kupę na wszystkie strony. Ork. <Roz (e) + Prać>

[**Rozepranie, a**, blm.] czynność cz. **Rozeprać**.
 × **Rozeprza, y**, lm. e *następstwo rozparcia, rozszerzenia, rozszerzenie*, × *rozstrzeń* (dilatatio). <Roz (e) + Prza>

1. **Rozeprzeć, rozeprze, rozparł, [Rozparć]**, nied. **Rozpierać** 1. *prac rozsądzić; rozepchać; rozdać*: Rozpiera, rozpycha zboże stodoły. Kn. Krowy rozpartym dla pełnych wymion chodzą krokiem. Otw. (= *szerokim*). Klin drzewo rozpiera. Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić wzburzenie, a przekłnione rozpierać i źle s. trawić. Pileh. Rozpiera mię coś, rozdyma, wiatry czyni. Kn. Przen.: × **Rozpierać** boki p. R. s.: Niech s. dmie i rozpiera boki, żeby potem z góry ciężej upadł. Tw. 2. [R.] *nabrzmieć*: Wymię u krowy rozparło. R. s. 1. a. R. boki = *podeprzeć s. pod boki, ująć s. pod boki, napuścić s.*, nied. *rozbiąć s. 2. rozsiąć s. buńczucznie, rozwalić s., rozłożyć s.*: Co s. na stołkach senatorskich rozpierali, już przewiska ich nie masz. Star. Ten, co ledwie kontusz dobry miał na grzbiecie, dziś s. w zielonozłotej rozpiera karecie. Węg. 3. × R. s. *rozprowić s., zetrzeć s.*, nied. *prawować s., procesować s., spierać s., walczyć s.*: Bez wszelkich odwołów R. s. Jan. Jak dwaj koguci, tak s. rozeprzeć chcą. Pot. Gwałtem na siebie nacierają, mąż o męża, konie s. z końmi rozpierają. Tw. R. s. mogli o różnicach wiary. Nies. Z nieprzyjacielem rzeczają, a nie słowy, rozpierają s. Jabł. Brutus i Kasjusz z Oktawjuszem nieszczęśliwym bojem o wolność rzymską na polach filipińskich rozpierali s. Karp. Prawem s. z kim rozpierać. Falib. Spór puszczały do prawa, do sądów, gdzie s. strony między sobą rozpierają. Kosz. Postępkim prawnym u sądu rozpierają s. Warg. Gdyby s. rzeczy jakich odziedziczonych dwajdomagali, tedy żadnemu niema być dana, aże s. rozeprą i jeden na drugim prawo wygra. Sz. W Atenach można było przeciwko niewdzięcznemu prawnie czynić i rozpierać s. z nim. Warg. Biskup wynalazkiem ludzi, na to wysadzonych, o krzywdy z Borzywojem R. s. chciał. Błaż. Tu s. wnet każdy możesz snadnie R. a rozsądzić z sumnieniem swoim. Rej. Nie będziesz s. zbójczemi rozpierać żelazy. Mick. <Roz (e) + 1. Przeć>

2. **Rozeprzeć, eje, ał** *przejąć, rozłożyć s. = zwiędnąć, zestabnąć, zagrzać s., zapocić s.; uprzeć nawskroś*: Ziemia przez całą zimę namokła, na wiosnę rozeprzała. Troc. Smok z zimna wpróż obleniały a próżen srogości rozeprzał i w jad nowy zaprzął z gorącości. Zebr. <Roz (e) + 2. Przeć>

Rozeprzenie, a, blm., czynność cz. 2. **Rozeprzeć**.

[**Rozerwa, y**, lm. y] *rezerwa*. <Zam. Rezerwa, przez sld. do Roz (e) + *Rwa, RW/RYW>

Rozerwa, y, lm. y p. **Rozerwanie**: W szczerzej i gorącej modlitwie więcej mocy dla ducha, niż we wszystkich systematach wynoszących ducha ludzkiego w rozerwie i odłączy od jego źródła, od Boga. Krasin. <Roz (e) + *Rwa, RW/RYW>

Rozerwać, rwie, rwał, nied. Rozrywać 1. *rwąc rozdzielić; przerwać, rozszerzyć, rozdrzeć, rozłargnąć, rozsądzić*: R. postronek, kajdany, suknię. Rozerwij ten sznurek. Troc. Gdy ogień resztę wilgoci chce wypędzić, to nie mając wyjść którędy, tę skorupę rozrywa, i to s. zowie, że pęka. Torz. Stare nabicie rurę rozrywa. Troc. Mina mur rozerwała. Troc. Musi R., kto rozwiązać wstęgi nie może. Pot. Powróz rozerwany. Troc. Wnet ciebie i stado psy me rozerwą na sztuki. Odym. Przen.: Nie łukiem on wależył, ani dzidką długą, ale żelazną szyki rozrywał maczugą. Dm. (= *roz-*

bijał, rozpedzał, lamal). Rozrywać hufce. Troc. Rozerwane teraz siły nieprzyjacielskie. Troc. (=rozdzielone, rozstrzelone, rozproszone). Nie godzi ś. nam teraz sił rozrywać. Kochan. Wpadł w państwo, aby siły jego rozerwał. Troc. Rozrywać wojsko. Troc. R. małżeństwo = rozchwiać, unicestwić, przeszkodzić mu. Rozerwał zamysły moje. Troc. (=rozchwał, pokrzyżował, zwichniął). Ściskających ś. trudno było R. (=oderwać od siebie, rozdzielić, rozłączyć). Zabijają ś., R. ich trzeba. Troc. (=rozdzielić, rozłączyć, rozbroić, rozbronić). Ledwie ich rozerwano. Troc. R. sejm = zerwać. Tw. Tym postępkem przyjaźń, ligę, pokój rozerwał. Troc. Sejm, sejmik rozerwany. Troc. Przez co dziś rozrywają sejmy, przez to wkrótce rozerwiem ś. i my. Tw. Przen.: R. zgodnych = poróżnić, rozdwoić, rozdzielić: Słuchać go nie chciały, a lud i senat rozrywali. Skar. Króla z ludem nie otdał nie rozerwie zgody. Fel. On na wszystkie części myśl biegłą swą rozrywa i na rozliczne zdanie w sobie jej dobywa. Koch. J. Przen.: R. smutek, żal = rozpedzić, rozproszyć; odwieść kogo od nich: Wielki żal niełatwo R. L. Wesołe towarzystwo smutek rozrywa. Troc. R. kogo = rozweselić, zająć w sposób przyjemny, zrobić rozrywkę, zabawić. Rozerwany na myślach. Troc. (=rozstargniony, dystrakt). R. myśl. Myśl rozerwana na różne rozdroże. Troc. (=rozstrzelona). Bardzo jest rozerwany. Troc. Widoki te nie rozerwały zakochanego. Niem. Dawid granie na arfie rozrywał Saula. Lel. 2. między siebie = ruąc rozebrać; rozschwytać, rozdrapać, rozgrabić; rozdzielić chwicie: Miasteczko miało blisko 20000 złotych intraty, ale starsi rozrywali to między sobą. L. Wóz napełniony był jabłkami i gruszkami, które wieśniacy rozrywali. Wirt. Co złota, srebra, sprzętów kosztownych znajdują, rozrywają pomiędzy siebie. Niem. Austrja, Prusy i Moskwa rozerwały Polskę. Moehn. Sensacyjny świsstek w lot rozerwano. Rozerwany jest w towarzystwach (=poszukiwany, rozchwytywany, wydzierają go sobie). Doktor N. jest rozrywany, jako znakomity lekarz (=nie może sobie dać rady z zamówieniami, ma nadzwyczajne wzięcie). Wielkie sprawy go rozrywają. Troc. (=zaprzatają, pochłaniają). R. ś. 1. rozerwać siebie: Wszystkiemu naraz nie dam rady: przecież ś. nie rozerwę! R. ś. nie damy. Troc. (=rozdzielić ś., rozłączyć ś., rozdwoić, rozseparować ś.). 2. ulec rozerwaniu, zostać rozerwanym, rozsadzonym, rozpeknać ś., rozlecieć ś., rozpaść ś.: Tygiel trwać musi w najtęższym ogniu, gdzieby garnek najlepszy garniearski a. ś. rozerwał, a. ś. ze wszystkim stopił. Torz. Działo ś. rozerwało. Troc. Przez co dziś rozrywają sejmy, przez to wkrótce rozerwiem ś. i my. Tw. 3. zrobić, znaleźć sobie rozrywkę, poszukać sobie rozrywki, zająć ś. w sposób przyjemny, zabawić ś.; oderwać ś. od trosk, zająć: Rozrywa ś. łowami, naukami. Troc. Spracowany idzie do przyjaciela, aby ś. z nim rozerwał. L. Ja lubię ś. czasem R. Węg. Raz ś. filozof z swemi sługami począł rozrywać gęsto kieliszkami. Jabł. Szczęśliwi, co ś. ucząc sami rozrywają, co w polorze dowcipów szczęście zakładają. Jabł. Ze mnąbyś ś. dowoli rozerwał. Węg. <Roz (e) + Rwać>

Rozerwalnie przys. od Rozerwalny; Rozerwanie, X Rozerwanie. Jego nazwisko zdawało ś. być nierozwalnie związane z życiem i rozwojem tej instytucji. Miejscowości zrosłe nierozwalnie z wykształceniem humanistycznym. Cwik.

Rozerwalność, i, blm., rz. od Rozerwalny: Nikt już w Polsce nie wierzył w nierozwalność sakramentu małżeństwa. Rzew. Czy nie utkwim w pamięci owa uchwała o nierozwalności rzpltej. Kal.

Rozerwalny, Rozerwany (mogący być rozerwanym), tylko z: nie- = nierozdzielny, nierozłączny, nieodłączny: Małżeństwo było uważane za związek nierozwalny. Rog. Całość nierozwalna. Łańcuchem nierozwalnym skujecie ciało niewiernego. Krasin. Omówienie niektórych faktów, zostających w nierozwalnym związku z późniejszymi. Czerm. <Od Rozerwał>

[Rozerwał, u, lm. y] = Rezerwoar. <Zam. Rezerwoar, przez slid. do Rozerwał>

1. Rozerwanie, a, blm., Rozerwa, † Rozerwanina czynność cz. Rozerwać: R. rzymyka. Troc. Od rozerwania działa zabity. Troc. Od śmierci Leszka Czarnego aż do odnowienia królestwa przez Przemysława *interregnum* albo rozerwaniem zdało mi ś. mianować, iż państwem krakowskim statecznie nikt jeden nie zawiadywał. Błaż. (=przerwać; bezkrólewim). W rozerwaniu zdołwia i szczęścia nie bywa. Warg. (=w rozdwójeniu, w niezgodzie, w poróżnieniu, w rozterce, w dysharmonji). Wielkie teraz między stanami R. Troc. Po rozerwaniu sejmu stany ś. rozjechały. Troc. W wielkim był rozerwaniu. Troc. R. myśli. Troc.

2. Rozerwanie p. Rozerwalnie: Twa ojeowska dobroć ciebie z niemi nierozwalnie spaja. Gd. Pana jednorodzonego we dwu naturach niezmięszanie, nierozwalnie wyznawamy. K. G.

Rozerwanieć, nca, lm. ncy ten, co rozerwał a. rozrywa, który ś. stał powodem rozerwania. <Od Rozerwany>

Rozerwanie się, a ś., blm. czynność cz. Rozerwać ś.: Chodził na łowy dla rozerwania ś. Troc. (=dla rozrywki).

Rozerwanina, y, blm. p. 1. Rozerwanie: Powiaty: poznański i kaliski od Polski odłączyły ś, i tać to R. sprawiła, że zaraz Władysław koronowany nie był. Błaż. Na tę optakaną w narodzie ruskim rozdarlinę poglądując, braci radziłem, aby ś. tej nieszczęsnej rozerwaninie przedtym zabiegło. Smotr.

X Rozerwanie p. Rozerwalnie: Węzłem konfederacji generalnej nierozwalnie spojeni. Vol. <Od * Nierozwalny, Nie + * Rozerwany, od Rozerwał>

Rozerwany 1. im. od Rozerwał. 2. rozstargniony, różnemi rzeczami zaprzatnięty: Myśli nierozwalnie mają. Otw. S. (=spokojne).

[Rozerwar, u, lm. y] = Rezerwoar. <Zam. Rezerwoar, przez slid. do Rozerwał>

Rozerwisko, a, lm. a otwór, dziura, przerwa, szceg. w grobli. <Od Rozerwa>

[Rozerwista, y, lm. ści, Ozerwista] rezerwista. Rozerznąć, nie, nął, nied. Rozrzynać rznięciem rozdwoić; rozciąć, przerznąć, przeciąć, rozpiłować, rozchlastać, rozcwiertować, rozplatać: R. kłoc, brzech. Mają czapki na podobieństwo infuły, ale nie rozrzynane. Star. (=nie rozszczepione). Przen.: rozdzielić, przedzielić: Wisła Polskę rozrzyna (=środkiem przepływa). Lieją bystrym nurtem Ksant rozrzyna. Dm. <Roz (e) + Rznąć>

Rozerznięcie, a, blm., czynność cz. Rozerznąć. Rozeschły, Rozeschnięty ten, co ś. rozsecht. Troc. <Od Rozeschnąć ś.>

Rozeschnąć ś., schnie ś., rozsecht ś., nied. Rozsychać ś. zeschnąwszy ś. rozejść ś., rozwieść ś.: Staki bednarskie rozsychają ś. Balja ś. roze-

schła, więc cieknie. Rozsechł ś. statek. Troc. Rozeschła ś. beczka. Troc. Rozsycha ś. beczka, a tyś jej nie polewał. Troc. Kiedy ś. konew rozeschnie, wnet ją naprawie. Wirt. <Roz (e) + Schnąć>

Rozeschnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Rozeschnąć ś.

Rozeschnięty p. Rozeschły.

× **Rozeskrzydlenie a, blm. p. Rozeskrzydlenie ś.**: Mistyczne R. w Bogu. Spas.

× **Rozeskrzydlenie się, a ś., blm., niek. Rozeskrzydlenie czynność cz. Rozeskrzydlić ś.**

× **Rozeskrzydlić się, i ś., il ś. p. Rozeskrzydlić ś.** <Roz (e) + Skrzydlić>

1. **Rozesłać, śle, stał, nied. Rozsyłać posłać w różne strony, porozysłać, powyprowiać**: Rozesłał listy po miastach listy, szpiegów. Troc. Rozesłał listy po wszech ziemiach królestwa swego. Wuj. Do mocarstw europejskich rozesłano poselstwa. Lel. Rozesłał listy po przyjaciółach. Szaj. Rozesłano gońców na wszystkie strony. Ludzie wystąpi na zwiady rozesłali ś. po okolicy. Sienk. (= rozeszli ś., rozproszyli ś.). <Roz (e) + 1. Słać>

2. **Rozesłać, rozściele, rozesłał, nied. Rozścieniać, Rozścieniać I. ścielać rozłożyć; rozłożyć, rozpostrzeć, rozciągnąć**: Gdy mają jeść, rozścieniał rogoże na ziemi. Paszk. R. obrus, dywan, stół. Korzei rozesłany, *repens*, poziomo na ziemi leżący i tak na wszystkie strony ś. rozchodzi, nowe z siebie puszczając rośliny. Jund. Łodyga ścielać ś., rozesłana, *repens*, na ziemi całkowicie leży i ze spodu korzonki w ziemię puszcza. Jund. Nowe niebo pragnąłem R. nad ziemią. Przybysz. 2. bot.: Jaskier rozesłany p. Jaskier. Koniczyna rozesłana p. Koniczyna. Malina rozesłana p. Malina. R. ś. ścielać ś. rozłożyć ś.; rozłożyć ś., rozpostrzeć ś., rozciągnąć ś.: Czarny po jej śnieżnej szyi włos ś. rozścienia. Hul. <Roz (e) + 2. Słać>

1. **Rozesłanie, a, blm., czynność cz. 1. Rozesłać**: R. apostołów.

2. **Rozesłanie, a, blm., czynność cz. 2. Rozesłać.**

Rozesłaniec, ńca, blm. ńcy posłaniec, poseł, posłannik, apostoł: Utrzymują ciche, ale częste korespondencje z wszystkimi, jak ich wówczas nazywano, rozesłańcami. Krasz. (= *emisarjuszami*). Apostołowie, których zowią rozesłańcy. „Rozesłańce“ = uroczystość rozesłania apostołów (15 lipca). Ledwo miną Rozesłańce, a już z sierpem zaczniemy tańce. Prz. [Na Rozesłańców kartofle ś. psują]. Pogromił Prusaków Jagiello w dzień świętych apostołów, które zowią Rozesłańcy. Biel. M. W kościele farskim w niedzielny dzień Rozesłańców podziękowałem Panu Bogu. Niem. <Od Rozesłany>

Rozesłanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozesłać ś.

Rozespać się, śpi ś., spał ś., nied. Rozsypiać ś. 1. zaspać ś., zasnąć na dobre, spać bez końca. 2. rozmarzyć ś. snem, zaspać ś.; nie móc ś. otrzeźwić, rozczmuchać ś. z tegiego snu. Rozespany wpadł raptem na niego i gasi mu świecę. L. Zostałem go tak rozespanego, że ciężko było słowa na nim dopytać ś. L. <Roz (e) + Spać>

† **Rozespały p. Rozespany.**

Rozespanie, a, blm., Rozespanie ś. 1. czynność cz. Rozespać ś. 2. lek. senność, ospałość (somnolentia).

Rozespanie się, a ś., blm. p. Rozespanie.

Rozespany, † Rozespały który ś. *rozespał, senny, ospały*, (somnolentus). Jechała rozespana

dziewka w szarym kubraku. Krasz. <Od Rozespać ś.>

[**Rozestać się, anie ś., ał ś.] p. Rozstać ś.** <Roz (e) + Stać>

[**Rozestana, ej, lm. e]** p. **Rozestanie ś.**

[**Rozestanie, a, blm.] p. Rozestanie ś.**

[**Rozestanie się, a ś., blm, Rozestanie, Rozestana]** czynność cz. **Rozestać ś.**

× **Rozestąpić się, i ś., il ś. p. Rozestąpić ś.** Słow. <Roz (e) + Stąpić>

× **Rozestąpienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozestąpić ś.**

[**Rozeszczyniń, i, il]** p. **Rozszczepić**: R. dęba. [Rozeszczynienie, a, blm.] czynność cz. **Rozeszczyniń.**

× **Rozeszklenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozeszklić ś.**

× **Rozeszklić się, i ś., il ś., × Rozeszklieć ś. przemienić ś. w szkło, ściąć ś. w szkło, zeszklić ś., stać ś. blyszczącym jak szkło**: Tylko rozeszklili ś. przysada, że ś. da robić, zaraz ją rozrabiają, przez co części niektóre solne zostają ś. w pół tylko zeszkłone. Torz. <Roz (e) + Śklić ś.>

† **Rozeszły** który ś. *rozszedł; którego co rozszło*: *Distentus*, roztyły, R. Męc. <Od Rozejść>

† **Rozeście, a, blm. p. Rozejście ś.**

Roześklenie się, a ś., blm., czynność cz. Roześklic ś.

× **Roześklic się, i ś., il ś. p. Rozeszklic ś. L.** <Roz (e) + Śklic ś.>

Roześmiać się, eje ś., ał ś. p. Rozśmiać ś. <Roz (e) + Śmiać ś.>

Roześmianie się, a ś., blm., czynność cz. Roześmiać ś.

Roześmiany który ś. *roześmiały; śmiejący ś. bez upamiętania*: Widniała z jej ocz roześmianych beztrioska o przyszłość. Ork. Mnóstwo postaci dziecięcych, skrzydlatych, figlarnych, roześmianych. Orzesz. Twarz swawolną i roześmianą w zwoje sieci schował. Orzesz. <Od Roześmiać ś.>

Roześniać, a, ał i R. ś. p. Roześniń.

Roześnianie, a, blm., czynność cz. Roześniać.

Roześnianie się, a ś., blm., czynność cz. Roześniać ś.

Roześnić, i, il, nied. Roześniać I. rozbudzić; roztrzeźwić ze snu, rozczmuchać. 2. rozmarzyć, uczynić zdolnym do śnicia: Widok hali górskiej rozspiewi duszę i roześni. Tet. R. ś. I. rozbudzić ś.; roztrzeźwić ś. ze snu, rozczmuchać ś. Przen.: Spowite snem zwątpienia uczucie ś. roześni. Sł. wil. (= ożywi ś., ożyje, powróci). 2. rozmarzyć ś., zacząć śnić bez upamiętania. <Roz (e) + Śnić>

Roześnienie, a, blm., czynność cz. Roześnić.

Roześnienie się, a ś., blm., czynność cz. Roześnić ś.

Roześpiewać się, a ś., ał ś. p. Rozśpiewać ś.: Już ś. słowik roześpiewał gajem. Kon. <Roz (e) + Śpiewać>

Rozeszpiewanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozeszpiewać ś.

Rozeszpiewiń, i, il, p. Rozłabędzić: Widok hali górskiej roześpiewi duszę. Tet. Jak Dryjada rozłabędzi wszystko, roześpiewi. Słow. <Roz (e) + *Śpiewić, od Śpiew>

Rozeszpiewienie, a, blm., czynność cz. Rozeszpiewiń.

Rozeświecać, a, ał i R. ś. p. Rozświecić: Hymn pustynię roześwieca błądą. Słow.

Rozeświecanie, a, blm., czynność cz. Rozeświecać.

Rozeświecanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozeświecać s.**

Rozeświecenie, a, blm., czynność cz. **Rozeświecić.**

Rozeświecenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozeświecić s.**

Rozeświecić, i, il i R. s. p. Rozświecić.

Rozeta, y, lm. y, l. ozdoba promienista a. wirowana, w kształcie róży, kwiatu rozwiniętego, krążka: R. na suficie, przy frankach, w okryciu damskim. **2. a. Różyczka, Raut brylant ze spodu płaski, z wierzechu wypukło szlifowany.** **3. bot. p. Rezeda.** **4. bud. okno koliste z podziałem promienistym.** **5. hut. jedna z skorupek skręplonych miedzi, zbieranych z wierzechu rudy miedzianej, przetapiającej s. węglem, po wyprażeniu jej wprzód i wytopieniu z topnikiem kwarcowym.** **Sł. wil. Zdr. Rozetka.** <Fr. rosette>

Rozetka, i, lm. i p. Rozeta.

Rozetkać, a, al, Rozetkać, nied. Roztykać l. rozdać wtykając w ręce temu i owemu. **Sł. wil. 2. zatknąć w różnych miejscach, poroztykać.** **L. 3. rozpiąć, rozstawić, rozbić:** Tak odchodź od nich nazad, siatkę roztykając: kiedy rozetkujesz, odyż zdaleka wkoło. **Cyg. Rozetkni siatkę takowym obyczajem.** **Cyg. 4. podtykając jedzenie rozepchać. rozpaść, rozłuczyć, dać roztyć s.:** Dziecię ma być posilone radniej często, a po trosze, niż po wielu naraz, żeby s. bez miary nie roztykało. **L. Winem cięła roztykają.** **Baz. Piciem i jedzeniem brzucho roztykają.** **Żarn. Wieprze naprzód roztykać chwastem.** **Haur. Do młyna wieprze dawać, coby ich dokarmić, które już będą w dworze pierwej rozetkane w karmniku.** **Haur. Staranie mają, aby sutym pokarmem tego roztykali, którego stada wodzem i mężem obrali.** **Otw. Ow, co go fawor fortuny roztyka, zapomni, jako był chudym derwiszem.** **L. <Roz(e) + Tkać>**

Rozetkanie, a, blm., czynność cz. **Rozetkać.**

Rozetlenie, a, blm., czynność cz. **Rozetlić.**

Rozetlić, i, il p. Rozlić. <Roz(e) + Tlić>

Rozetować, uje, ował hut. **zdejmuwać rozety z rudy miedzi, przetapianej z węglem.** <Od Rozeta>

Rozetowanie, a, blm., czynność cz. **Rozetować.**

Rozetrzeć, trze, roztań, [Roztań], nied. Rozcierać l. trąc rozdzierać, rozdrobnić, rozmiadzić, rozgnieść: R. farbę, R. nogę = rozdeptać. **R. robaka.** Nie rozcieraaj, będzie bardziej śmierziało. **Kn. (= daj zlemu pokój).** **2. trąc rozprowadzić; odebrać:** R. ból. **R. nogę zdrętwiałą.** <Roz(e) + Trzeć>

[Rozewlec się, eze s., ók! s. p. Rozwlec. <Roz(e) + Wlec>

[Rozewleczenie się, a s., blm.] czynność cz. **Rozewlec s.**

1. Rozewrzeć, wrze a. wre, wrzał, R. s., nied. Rozwierać l. rozgotować, s., rozwarzyć s., rozlecieć s. w gotowaniu: Kurecz młode uwarzyć z piotruszką, aż dobrze rozewre. **Spicz. Mieszanie tę tak długo warzyć trzeba, aż rozewrze dobrze w wodzie.** **Haur. Warz żyto w wodzie, aż pocznie na kaszę rozwierać.** **Syr. Niech s. mięso jak ciasto rozewre.** **Troc. 2. zawrzeć na dobre, rozpaść s., rozgorzeć:** Rozewrzała we wszystkich krajach europejskich szalona żądza zabawy. **Szaj. <Roz(e) + I Wrzeć>**

2. Rozewrzeć, wrze, rozwarł, nied. Rozwierać l. rozwarzyć szeroko, rozedrzeć, rozszerzyć, rozdziawić, rozcałić: R. pysk, paszczę. **Rozwierać gębę, paszczę, rozdziewać.** **Kn. Lew rozwierał**

na niego paszczę. **Troc. Rozwieram gębę na kogo.** **Troc. (= wywieram).** **Przybić gęstemi razami rozwarli.** **Warg. Kąt rozwarły, obtusus, większy od kąta prostego.** **Jak. J. 2. rozwarzyć, rozszerzyć, rozstawić, rozczapierzyć:** Oto rozwarła dusza moja swe białe, burzą zwichrzone skrzydła od jednego krańca do drugiego. **Przybysz. Rozwarł ręce.** **3. konia = rozpedzić, rozpuścić, wypuścić:** Rozwarł konie i między nie wbieżał. **Warg. Rozwarł konia i ostrą ku niemu pędzi dzida.** **Troc. Rozedrze rumaka i z trwogi uchodzi.** **Troc. R. s. rozwarzyć s., rozedrzeć s., rozleć s., rozwieść s., rozczepić s., rozpaść s., rozchylić s., rozstąpić s., rozdzielić s.:** Z onego trzęsienia ziemi rozwierały s. domy, iż ci, co tam wewnątrz byli, wierzechem domów swych niebo widzieć mogli. **Jan. Ziemia s. pod nim rozwarła.** **Od. Rozwiera s. drzewo, kopyto, rozczosuje.** **Kn. Rozwiera s. co budowanego, jako: wóz, łyże, ganek, hiat.** **Kn. Rozwarł s. ganek, wóz od suszy.** **Troc. (= rozschł s.).** **Przen.:** Obłok, skoro s. rozwarł, ciężką wody swej szargą wszystko zalał. **Otw. <Roz(e) + 2 Wrzeć>**

Rozewrzenie, a, blm., czynność cz. **1. Rozewrzeć.**

Rozezłoszczenie, a, blm., czynność cz. **Rozezłosić.**

Rozezłoszczenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozezłosić s.**

Rozezłosić, i, il, i R. s. p. Rozzłosić. <Roz(e) + Złosić>

[Rozezłować, uje, ował i R. s.] p. Rozzłosić: On s. jeszcze gorzej rozezłował. **Głog. <Roz(e) + Złować>**

[Rozezłowanie, a, blm.] czynność cz. **Rozezłować.**

Rozezłowanie się, a s., blm. czynność cz. **Rozezłować s.**

Rozeznać, a, al, Rozeznać, poznawszy różnicę odróżnić; rozróżnić, rozpoznać; rozsądzić, rozstrzygnąć: Człowiek przyrodzonym rozumem może R. dobre od złego, sromotne od uczciwego. **Karnk. Rozeznać między rzeczą samą tylko rozumnej istoty jest własność.** **Boh. Nie możemy R. w ryśiach organisty od senatora, ani w bławacie rzemieślnika od szlachcica.** **Star. Gdy s. już imię dziecię jeść, trzeba mu i pokarmy rozeznać według przyrodzenia jego.** **Rej. (= dobierać).** **Osądź nas, Boże, i rozeznaj sprawę naszą od narodu nieświętego.** **Smotr. Komisarze, gdy zjadą, niech to rozezniają.** **Piel. R. kół od pszenicy.** **Troc. R. u niego nie było, jeśli go bardziej miłość a. łakomstwo zwiódło.** **Troc. (= wyrozumieć).** **R. sprawę** **Któż mię z żebraki rozezna? Słow. Pan Bóg rozezna, kto prawy, kto krzywy.** **Syrok. Mgła nie pozwala R. przedmiotów.** **Rozeznała sześć tych słów.** **Zer. [R. s.] l. zorjentować s., polapać s.:** Ja sie w gospodarstwie nie rozeznała. **2. zbliżyć s., zapoznać s., zawiązać stosunki, porozumieć s.:** Jak s. już oboje rozeznali i żyli oboje razem... <Roz(e) + Znać>

Rozeznanie, a, blm. l. czynność cz. Rozeznać: Między temi rzeczami rozeznanie nie czyni. **Troc. R. prawdy od fałszu.** **Troc. Komisarze skończyli swoim rozeznanem sprawę.** **Troc. Odesłać sprawę na R. Troc (= na decyzję).** **2. zdolność rozeznavania, rozgarnięcie, rozsądek, poznanie, rozum, roztropność, zastanowienie, zdanie, pogląd:** Człowiek nie różni s. od inszego stworzenia, tylko przez R. między dobrym a złym. **Leszcz. Nie mają tyle rozeznania, aby rozróżnili, kto ich żywi.** **Stasz. U którego z was doznam tego rozezna-**

nia, dam mu córkę swą zaraz. Kob. Miłosierdzie, które ona dawno pokazuje, nie jest enotą żadną, ale jest nierozeznaniem. Mat. Bardzo niedyskretne jest nierozeznanie. Troc. Do słusznego nigdy nie przyjdzie rozeznanie. Troc. 3. lek. *rozpoznanie różniczkowe, rozeznavcze, rozróżnienie* (diagnosis differentialis).

† **Rozeznanie** przys od **Rozeznany**: Tego nigdy by nam było nie rozkazano tak dokładnie i R., kiedy by w jednej istności Ociec nie miał być pierwszą osobą, od Syna i od Ducha św. osoby rozeznaną. Salin.

[**Rozeznanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Rozeznać s.**

Rozeznany I. im. od **Rozeznać** 2. × R. ten, którego można rozeznać; łatwy do rozróżnienia; wyraźny, wyrazisty, namacalny, dotykalny, widoczny, dosadny, dobitny, oczywisty; różny, wyróżniający s., osobny, oddzielny, samodzielny, samoistny, niezależny, odrębny: Ojciec, Syn i Duch św. mają swoje własne i rozeznanne osoby. Salin. Wyjaśnienie dokładne i rozeznanne. 3 × R. *rozgarnięty, rozważny, roztropny, przytomny, świadomy, pojętny, obyty, doświadczony, biegły, obeznany*: Stryj We Panny wie, co mówi; jest to R. człowiek. L. R. nauczyciel nie często znajdzie s. w potrzebie karan. Pir. Gdyby kto R. to miejsce był zoczył, pewnieby na sto kroków od niego odskoczył. Jak. W. Nie jestem tak głupi, nierozeznany, jak sądzono o mnie. L. Był tak nierozeznany, że rozpiął list do dygnitarzy, chlubiąc s. z tej, jakby najrozumniejszej akcji. Mat.

Rozeznawacz, a, lm. e p. **Rozeznawca**: Gust dobry jest rozeznavaczem pewnym i szybko stanowiącym sędzią piękności. Pir. <Od **Rozeznawać**>

Rozeznawać, aje, awał i [R. s.] p. **Rozeznać**.

Rozeznawanie, a, blm. czynność cz. **Rozeznawać**.

[**Rozeznawanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Rozeznawać s.**

Rozeznawca, y, lm. y, **Rozeznawacz** ten, co rozeznavaje, sędzia, arbiter: Będzie Jehowa rozeznavcą i rozsądzi między mną i tobą. Bud. Postanowił sędzię i rozeznavcę po wszelkiej Syrii. Leop. <Od **Rozeznać**>

Rozeznawczy I. przym. od **Rozeznawca**, *rozpoznavczy, biegły, kompetentny*. 2. *służący do rozeznavania, wyróżniający, charakterystyczny, wydajny*. 3. lek.: *Rozpoznanie rozeznavcze, różniczkowe, rozróżnienie* (diagnosis differentialis).

Rozezryć się, zre s., żarł s.] p. **Rozezreć s.**

[**Rozezreć się**, zre s., rozżarł s.] p. **Rozezreć s.** <Roz (e) + Zreć>

[**Rozeznać się**, nie s., nął s.] *rozpedzić s. na koniu, aby skoczyć*. <Roz(e) + Znać>

[**Rozeznęcie się**, a s., blm.] czynność cz. **Rozeznęć s.**

Rozezreć się, rozżarł s. **rozezrzeć s.**, [**Rozezreć s.**, **Rozezryć s.**] *stać s. rozżartym, zażartym; rozjadłować s. rozjuszyć s., zaciętrzewić s., rozindyczyć s., rozwsćcieć s.* <Roz(e) + Zreć>

× **Rozeżwać**, a, ał p. **Rozżuć**: Orzecha tego jądra R. w ustach przyłożył na bolączkę. Spicz. <Roz (e) + Żwać>

× **Rozeżwanie**, a, blm., czynność cz. **Rozeżwać**. [**Rozeżście się**, a s., blm.] czynność cz. **Rozeżść s.**

[**Rozeżść się**, zeńdzie s., zszedł s.] p. **Rozeżść s.**

Rozfalować, uje, owal, nied. **Rozfalowywać** *sprawić, aby co falowało, rozbałwanić, rozbałwać, rozkołysać, wzburzyć*: **Rozfalowane**, pobródźdzone jezioro. Psm. R. s. *rozbałwanić s., rozbałwać s., roz-*

kołysać s. falą. Przen.: **Rozfalowane** myśli przelewały s. i skakały. Jeż. Dopływa do mnie słodki śpiew, rozfalowując s. bez końca. Sow. <Roz + Falować>

Rozfalowanie, a, blm., czynność cz. **Rozfalować**.

Rozfalowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozfalować s.**

Rozfalowywać, uje, ywał i R. s. p. **Rozfalować**.

Rozfalowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozfalowywać**.

Rozfalowywanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozfalowywać s.**

Rozfałdować, uje, owal, nied. **Rozfałdowywać** *rozpuścić fałdy, wyprostować, wygładzić z fałd*. Przen.: **Rozfałduj** to czoło. Tremb. (= *rozmarasz, rozjaśnij, wypogódź*). <Roz + Fałdować>

Rozfałdowanie, a, blm., czynność cz. **Rozfałdować**.

Rozfałdowywać, uje, ywał p. **Rozfałdować**.

Rozfałdowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozfałdowywać**.

Rozfantazjować, uje, owal *rozwinąć fantazyczne*: Ornamenteciś średniowieczni owe karteluszowe zawijania rozwinęli i rozfantazjowali. Gers. R. s. *zacząć na dobre fantazjować, wpaść w zapal fantazjowania*: Tak to rozfantazjował s. ten Niemiec na nasz rachunek. <Roz + Fantazjować>

Rozfantazjowanie, a, blm., czynność cz. **Rozfantazjować**.

Rozfantazjowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozfantazjować s.**

Rozfarbić, i, ił *ufarbować jaszkrawo*: Niebo je obejmuje, gdy w całym przestworzu rozfarbionej żyźności rozciąga s. morze. Malcz. <Roz + Farbić>

Rozfarbienie, a, blm., czynność cz. **Rozfarbić**.

Rozfasować się, uje s., owal s. *roztyć s., stracić figurę wskutek spalenia s.*: Wie sąsiad, że ogień s. rozfasował. Bliż. <Roz + Fasować>

Rozfasowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozfasować s.**

Rozfastrygować, uje, owal, **Rozfastrygować** *rozpróc co sfastrygowanego, rozpuścić fastrygi*. <Roz + Fastrygować>

Rozfastrygowanie, a, blm., czynność cz. **Rozfastrygować**.

Rozfastrygować, uje, owal p. **Rozfastrygować**.

Rozfastrygowanie, a, blm., czynność cz. **Rozfastrygować**.

Rozfigłować się, uje s., owal s. *zacząć na dobre figłować, rozdokazywać s., rozswyolić s.* <Roz + Figłować>

Rozfigłowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozfigłować s.**

Rozfilozofować się, uje s., owal s. *zacząć na dobre filozofować, wpaść w manję filozofowania*: Młodzież nasza rozfilozofowała s. Z umysłem mętnym, pełnym nowych bałamutnych doktryn rozfilozofowanego Zachodu. Kis. <Roz + Filozofować>

Rozfilozofowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozfilozofować s.**

Rozfiukać się, a s., ał s. *posp. zacząć na dobre fiukać, wpaść w zapal fiukania*. <Roz + Fiukać>

Rozfiukanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozfiukać s.**

Rozflancować, uje, owal *flancując porozszadzać po różnych miejscach*. <Roz + Flancować>

Rozflancowanie, a, blm., czynność cz. **Rozflancować**.

† Rozflarzać, a, ał p. Rozflarzyć.
† Rozflarzanie, a, bfm., czynność cz. Rozflarzać.

† Rozflarzenie, a, bfm., czynność cz. Rozflarzyć.
† Rozflarzyć, y, ył, † Rozflazyć, [Rozflazyć, Rozflóżyć, Rozflóżyć], nied. † Rozflarzać, † Rozflażać, roztrwonić, zmarnować, przepuścić, przepuć, puścić: Pieniądze, które ku ozdobie domu być miały, na same nieonoty rozflarzał. Warg. Bogactwa a. marnie rozflarzają, a. z skąpstwa użyć ich nie umieją. Gil. Wiem, że nie rozflazysz marnie mej chudoby, raczej ją na kościelne obrócisz ozdoby. Zim. < Roz + * Flarzyć, zam. Flażyć >

† Rozflażać, a, ał p. Rozflarzyć.
† Rozflażanie, a, bfm., czynność cz. Rozflażać.
† Rozflażenie, a, bfm., czynność cz. † Rozflazyć.
Rozflażenie się, a, s., bfm., czynność cz. Rozflazyć s.

† Rozflazyć, y, ył p. Rozflarzyć.
Rozflazyć się, y, s., ył s., rozchlapać s., zrobić s. mokrą na dworze, (o deszczu) rozpadac s.: Rozflazyło s. (=flaga, słota, szaruga wystąpiła na dobre na dworze). < Roz + Flażyć >

Rozflirtować się, uje s., ował s. zacząć na dobre flirtować, wpaść w zapal flirtowania: Wyjątkowo wymanępowana i rozflirtowana Paryżanka. < Roz + Flirtować >

Rozflirtowanie się, a, s., bfm., czynność cz. Rozflirtować s.

[Rozflózenie, a, bfm.] czynność cz. Rozflóżyć.
[Rozflóżyć, y, ył] p. Rozflarzyć.
[Rozflózenie, a, bfm.] czynność cz. Rozflóżyć.
[Rozflóżyć, y, ył] p. Rozflarzyć.

× Rozforny p. Rozsworny. Troc. < Zam. Rozsworny >

† Rozforować, uje, ował i † R. s. p. Rozsworować. < Zam. Rozsworować >

† Rozforowanie, a, bfm., czynność cz. Rozforować.

† Rozforowanie się, a, s., bfm., czynność cz. Rozforować s.

Rozfryzować się, uje s., ował rozwinąć s., rozpuścić s. po ufryzowaniu: Włosy, pióra rozfryzowały s. Jedna z nich miała rozfryzowane pióra i obszarpaną spódnicę. Zap. < Roz + Fryzować >

Rozfryzowanie się, a, s., bfm., czynność cz. Rozfryzować s.

Rozfukać się, a, s., ał s. zacząć na dobre fukać, wpaść w szal fukania: Pisarz gieneralny ceł J. K. Mości rozfukał s. i rozkrzyczał. Rol. < Roz + Fukać >

Rozfukanie się, a, s., bfm., czynność cz. Rozfukać s.

Rozfyrkać się, a, s., ał s. zacząć na dobre fyrkać, rozochocić s. fyrkając: Ale i pasterze na widok rozfyrkanych owieczek przerazili s. niepomalu. Rol. < Roz + Fyrkać >

Rozfyrkanie się, a, s., bfm., czynność cz. Rozfyrkać s.

[Rozfyrłać, a, ał] gotując zacierki, rozmieszać makę rogalką na gorącej wodzie. < Roz + Fyrłać >

[Rozfyrłanie, a, bfm.] czynność cz. Rozfyrłać.
Rozgadać, a, ał, nied. Rozgadywać, [Rozgadować] l. co = gadając rozgłosić, rozpuścić, rozszerzyć; rozbić, rozpaplać, roztrąbić, rozbić: Nie trzeba tego rozgadywać. Ludzie lubią rozgadywać dziwy nie do uwierzenia. Oss. 2. [R. co] rozpowiedzieć, opowiedzieć: Zara mu rozgada o całej osnowie rzezy. 3. [R.] nied. rozmawiać. 4. ko-

go = rozochocić do gadania: Kasia napróżno próbowała ją R. Krasz. R. s. zacząć gadać bez końca, wpaść w zapal gadania; rozpuścić język, buzię: Strasznie wiele mówi i jak s. rozgada, słowa nie dopuści drugiemu wymówić. Boh. Jaka taka, rozgadawszy s. moeno, trzepie, bluzga, co jej tylko wpadnie na język. L. A nie mogłabyś s. uciszyć i zawrzeć tę rozgadana buzię? L. W momencie ujrzałbyś ją wesołą, ponurą, rozgadana i niemą. L. Czekałem sposobnej chwili, aby s. od rozgadanych sterców oderwać. Kacz. Rozgadywali s. z sobą nieraz. Krasz. Stała gromadka mężczyzn i kobiet, rozgadana, rozkrzyczona, przerażona. Orzesz. < Roz + Gadać >

Rozgadanie, a, bfm., czynność cz. Rozgadanie.
Rozgadanie się, a, s., bfm., czynność cz. Rozgadać s.

× Rozgadajsz, u, bfm. p. Rozgardajsz. Sł. wil. [Rozgadka, i, lm. i] rozmowa, gawędka, powiastka: Na Kujawach nie brak mów a. raczej rozgadek na weselach. < Roz + Gadka >

[Rozgadować, uje, ował i R. s.] p. Rozgadać.
[Rozgadowanie, a, bfm.] czynność cz. Rozgadować.

[Rozgadowanie się, a, s., bfm.] czynność cz. Rozgadować s.

Rozgadywacz, a, lm. e ten, co rozgaduje. < Od Rozgadywać >

Rozgadywać, uje, ywał i R. s. p. Rozgadać.
Rozgadywanie, a, bfm., czynność cz. Rozgadywać.

Rozgadywanie się, a, s., bfm., czynność cz. Rozgadywać s.

† Rozgadzać, a, ał p. Rozgodzić.

† Rozgadanie, a, bfm., czynność cz. Rozgadanie.
[Rozgajdać się, a, s., ał s.] rozebrać s. < Roz + Gajdać >

[Rozgajdanie się, a, s., bfm.] czynność cz. Rozgajdać s.

[Rozgalasić, i, il] rozmiażdżyć, rozetrzeć na miazgę. < Roz + Galasić >

[Rozgalaszenie, a, bfm.] czynność cz. Rozgalasić.

Rozgalopować się, uje s., ował s. rozpedzić s. galopem, zacząć na dobre galopować. < Roz + Galopować >

Rozgalopowanie się, a, s., bfm., czynność cz. Rozgalopować s.

Rozgałęziać się, a, s., ał s. p. Rozgałęzić s.

Rozgałęzian, u, lm. y bot. p. Grzęścicha. < Od Rozgałęzić s. >

Rozgałęzianie się, a, s., bfm., czynność cz. Rozgałęziać s.

Rozgałęzić, i, il, nied. Rozgałęziać rozmnożyć w gałęzie. L. R. s. rozrosnąć s. w gałęzie; rozkrzewić s.: Lodyga rozgałęziona. Przen. (o rdzie): rozmnożyć s., rozplenić s., rozrodzić s. Bądź pokrewieństwo, bądź pobratymstwo a. oboje pokazują rozgałęzione pokolenie. Cz. Stosunki rozgałęzione (= szerokie, liczne, rozległe, daleko sięgające. < Roz + * Gałęzić, od Gałyż >

Rozgałęzienie, a, lm. a l. czynność cz. Rozgałęzić 2. p. Rozgałęzienie s. a) wzrost; gałąź oddzielną, z piem połączoną; odnoga, linja: R. wodociągu, rur. A by zrozumieć myśl Bożą w jej rozgałęzieniach w ludzkości, potrzeba wszechwiedzy, wszechwiedzy nadludzkiej, bo wszechwiedzy wszelkich skrytości. b) anat. rozdzielenie s. naczyń, nerwów, † roz pierzchnienie s. odnóg (ramificatio). Perz. c) fiz.: R. prądu elektrycznego = rozdział, dzielenie s. jego w przewodnikach, czyli drutach, doprowadzających go ze źródła do różnych punk-

tów, np. do lamp elektrycznych w różnych punktach rozmieszczonych.

Rozgałęzienie się, a s., bhm., niek. **Rozgałęzienie** czynność cz. **Rozgałęzić** s.

[**Rozgamgać**, a, ał] *porozpinać na piersiach*: R. kaftanik. [R. s.] p. **Rozchlastać**. <Roz + Gamgać>

[**Rozgamganie**, a, bhm.] czynność cz. **Rozgamgać**.

[**Rozgamganie się**, a s., bhm.] czynność cz. **Rozgamgać** s.

Rozganiacz, a, lm. e ten, co *rozgania*, *rozpełza*. <Od **Rozganiać**>

Rozganiac, a, ał i R. s. p. **Rozgnać**. <Roz + Ganiac>

Rozganie, a, bhm., czynność cz. **Rozganiać**. **Rozganie się**, a s., bhm., czynność cz. **Rozganiać** s.

[**Rozgard**, u, lm. y] *łąka ogrodzona*.

[**Rozgardyja**, i, bhm.] p. **Rozgardjasz**.

× **Rozgardjasz**, u, bhm. p. **Rozgardjasz**: R., biesiada rozpustna, hojne nazbyt biesiady, rozlej, nalej, lej, *vivamus*, *edamus*, *bihamus*. Kn. R., ledwie wstawszy, duszkiem idą kurowe, brzuch natkawszy, mózg zagrzawszy, drażnisz strony stalowe. Li. Tu R., rwetes, kto tylko w dom wpadnie, kradnie! Tremb. R. stroję, używam, bonuję, *commesor*. Mącz. Gdy na uczcie R. stroić poczniemy, wtedy sługa pozrzuca nie do pijanych odrobiny zbiera. Pilch. Wszczął s. w całym domu R. Öss.

× **Rozgardjasny** *lubiący rozgardjasz = lulanki; hulaszcy*. Troc. <Od **Rozgardjasz**>

× **Rozgardjasowy** przym. od **Rozgardjasz**, *rozgardjaszowy*. Troc.

Rozgardjasz, u, bhm., **Rozgardyjasz**, × **Rozgardjasz**, [**Rozgardyja**, **Rozgierdjasz**] i. × R. *biesiada rozpustna, hulanka, orgja, biba, pijatyka, libacja*: R. stroić = *bonować, homblować, używać*. 2. *chaos, zamęt, tumult, nieporządek, nieład, urwanie ła, bezład, zamieszanie, rejuwach, rwetes, piekło*. Tu R.! kto wpadnie, to kradnie. Wszystkie trzy domy żyły w nieustającej zwadzie, rozgardjaszu i kłopotcie. Chodź. Ów R., towarzyszący zawsze pierwszym chwilom wojennych wypraw. Sienk. <? Roz + * Gardjasz, GARD>

Rozgardjaszowy przym. od **Rozgardjasz**; × **Rozgardjasowy**.

Rozgarnąć, nie, nął, nied. **Rozgarniac**, × **Rozgarnywać**, × **Rozgartywać** i. *rozjąć, rozebrać garścią; rozdzielić, rozsunać garnąc; przegarnąć, rozgrzebać, rozpostrzeć z kupki*: Rozgarnij te węgle. Troc. R. żar. R. sobie włosy. R. krzaki dla zyskania widoku (= *rozchylić*). Rozgarniona kupa pieniędzy. Troc. 2. × R. przen. *oświecić, pouczyć, oświadczyć, objaśnić*: Ty w tym wszystkim nas R. możesz umiejętnie, powiedz proszę... Pot. † R. s. *przyjść do rozwagi, do siebie, do świadomości; oprzytomnieć, opamiętać s., zapamiętać nad sobą, ochłonąć*: On nie zaraz w onym strachu s. rozgarnie. Pot. <Roz + Garnąć>

Rozgarniacz, a, lm. e *przyjść do rozgarniania*, np. *śniegu*. <Od **Rozgarniac**>

Rozgarniac, a, ał i † R. s. p. **Rozgarnąć**.

Rozgarnianie, a, bhm., czynność cz. **Rozgarniac**. † **Rozgarnianie się**, a s., bhm., czynność **Rozgarniac** s.

Rozgarnienie, a, bhm. p. **Rozgarnięcie**: Nie mają tyło rozgarnienia, aby rozróżnili osobistość od narodu. Stasz. Gdzież tyle na ostatek jeden rozgarnienia, tyle oczu mieć może do państwa rządu? Pot. Nie ma tyle rozgarnienia. Troc. R. w uważaniu. Czart. A.

× **Rozgarnienie** przys. od **Rozgarniony**, *rozsądnie, roztropnie, przytomnie, bystro, pojętnie*: Nierozgarnienie, nierozsądnie. L. <Od **Rozgarnąć**>

Rozgarnięcie, a, bhm., **Rozgarnienie** i. czynność cz. **Rozgarnąć**. 2. *roztropność; prosty, chłopski rozum; spryt, rozwaga, rozsądek, pojętność, zastanowienie*.

† **Rozgarnięcie się**, a s., bhm., czynność cz. **Rozgarnąć** s.

Rozgarnięty, **Rozgarniony** i. im. od **Rozgarnąć** 2. *rozważny, roztropny, przytomny, bystrego umysłu, otwarta głowa, orientujący s., pojętny, zdolny, sprytny*.

Rozgarniony i. p. **Rozgarnięty**: Był to człowiek obrotny, R., miły, na ludziach s. znający. Pot. Nieraz tyle czyni mądry, ile drugi wcale nierozgarniony, który s. czasem i dosadniej i lepiej sprawi. Pilch. R. umysł. Troc (= *otwarta głowa*). 2. *możliwy do rozgarnięcia; wyraźny, ściśle określony*: Anioł w noc okropną i nierozgarnioną rzucił iskier kilka na przyszłości fale. Krasin. Wzniósł s. chór niewieścich głosów jak szum błędny i nierozgarniony, ale coraz wyraźniejszy. Krasin.

× **Rozgarnywać**, uje, ywał i † R. s. p. **Rozgarnąć**.

× **Rozgarnywanie**, a, bhm., czynność cz. **Rozgarnywać**.

† **Rozgarnywanie się**, a s., bhm., czynność cz. **Rozgarnywać** s.

× **Rozgartować**, uje, ywał p. **Rozgarnąć**: Myśla, że każdy może poły od kontusza R., do kominia s. obracać i plecy grzać. Sienk.

× **Rozgartowanie**, a, bhm., czynność cz. **Rozgartować**.

† **Rozgarzać się**, a s., ał s. p. **Rozgorzeć**: R., *exprobare*. Ps. flor. R. a. *łajać, exacerbare*. Ps. flor.

† **Rozgarzanie**, a, bhm., p. **Rozgarzanie** s.: R., *irritatio*. Ps. flor.

† **Rozgarzanie się**, a s., bhm., † **Rozgarzanie** czynność cz. **Rozgarzać** s.

× **Rozgaszczać**, a, ał i R. s. p. **Rozgościć**.

× **Rozgaszczanie**, a, bhm., czynność cz. **Rozgaszczać**.

Rozgaszczanie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozgaszczać** s.

[**Rozgałtać**, a, ał] *rozrzucić, rozmierzić, rozburzyć*. <Roz + Gałtać>

[**Rozgałtanie**, a, bhm.] czynność cz. **Rozgałtać**.

Rozgatunkować, uje, ował, nied. **Rozgatunkowywać** *rozdzielić według gatunków, rozsortować, rozsegregować, rozklasyfikować*, × *z g a t u n k o w a ć* <Roz + Gatunkować>

Rozgatunkowanie, a, bhm., czynność cz. **Rozgatunkować**.

Rozgatunkowywać, a, ał p. **Rozgatunkować**.

Rozgatunkowywanie, a, bhm., czynność cz. **Rozgatunkowywać**.

× **Rozgawarzać się**, a s., ał s. p. **Rozgaworzyć** s. Sł. wil.

× **Rozgawarzanie się**, a s., bhm., czynność cz. **Rozgawarzać** s.

Rozgawędzenie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozgawędzić** s.

Rozgawędzić się, i s., il s. *zacząć gawędzić bez końca, wpaść w zapal gawędzenia*: Koledzy już s., na dobre rozgawędzili. Rog. <Roz + Gawędzić>

Rozgaworzenie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozgaworzyć** s.

Rozgaworzyć się, y ś., ył ś. nied. × **Rozgawarzać ś.** *wpaść w manję gaworzenia, zacząć gaworzyć bez umiarkowania; rozgawędzić ś., rozpaplać ś., rozgłędzić ś., rozgadać ś., (o niemowlętach) rozszczebiotać ś.* <Roz + Gaworzyć>

[**Rozgazdować się, uje ś., ował ś.**] *rozgospodarzyć ś., rozgospodarować ś.:* Rozgazdował się w tej pustce i przywykł pomалу. Ork. <Roz + Gazdować>

[**Rozgazdowanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Rozgazdować ś.**

[**Rozgażać, a, al**] *rozetrzeć.*

[**Rozgażanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozgażać. Rozgdakać, gdacze, gdakał** *rozgadać.* Kn. R. ś. (o kurze) *zacząć gdakać na dobre, bez końca; wpaść w zapal gđakania.* Przen.: *rozgadać ś., rozkrzyzczać ś., rozkwiergotać ś., roztrajkotać ś., rozpaplać ś.* <Roz + Gđakać>

Rozgdakanie, a, blm., czynność cz. **Rozgdakać. Rozgdakanie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Rozgdakać ś.**

Rozgderać się, a ś., al ś. *zacząć na dobre gderać, wpaść w pasję gderania.* <Roz + Gderać>

Rozgderanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgderać ś.**

Rozgębować się, uje ś., ował ś. *zacząć gębować bez upamiętania, wpaść w pasję gębowania, rozpuścić gębę.* <Roz + Gębować>

Rozgębowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgębować ś.**

Rozgęgać się, a ś., al ś. *zacząć na dobre gęgać, wpaść w zapal gęgania:* Stado gęsi rozgęgane samo do wsi wraca drogą. Rodz. <Roz + Gęgać>

Rozgęganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgęgać ś.**

× **Rozgęszczać, a, al i × R. ś. p. Rozgęścić ś.**

× **Rozgęszczanie, a, blm.,** czynność cz. **Rozgęszczać.**

× **Rozgęszczanie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Rozgęszczać ś.**

× **Rozgęszczenie, a, blm.,** czynność cz. **Rozgęścić.**

× **Rozgęszczenie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Rozgęścić ś.**

× **Rozgęścić, i, il, nied.** × **Rozgęszczać** *gęsto rozmnożyć.* × **R. ś. gęsto rozmnożyć ś.:** Na Kazimierzu i po dziś dzień Żydzi w rozgęszczonym motłochu mieszkają. Błaz. <Roz + Gęścić>

Rozgiąć, rozeźnić, zgiał, nied. **Rozginać** *wygiąć na zewnątrz, gięciem rozchylić, rozszerzyć; gnać rozprostować.* **R. ś. wygiąć ś. na zewnątrz; gnać ś. rozchylić ś., rozprostować ś.:** Tłum rozgina ś. na prawo i na lewo. Krasin. (= *rozdzielać ś., rozstepuje ś.*). <Roz + Giąć>

[**Rozgibać, a, al**] **I. a.** [**Rozgibotać**] *rozkołysać, rozbujać:* R. łódki. 2. *rozszepić, rozchylić.* [R. ś., **Rozgibotać ś.**] *zacząć ś. na dobre gibać, rozbujać ś., rozkołysać ś.* <Roz + Gibać>

[**Rozgibanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozgibać. Rozgibanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Rozgibać ś.**

[**Rozgibotać, cze, tał i R. ś**] **p. Rozgibać.** <Roz + Gibotać>

[**Rozgibotanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozgibotać. Rozgibotanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Rozgibotać ś.**

[**Rozgierdjasz, u, blm.**] **p. Rozgardjasz.**

Rozgięcie, a, blm., czynność cz. **Rozgiąć.**

Rozgięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgiąć ś.**

× **Rozgiętny** *który można rozgiąć, dający ś. rozgiąć.* L. <Od Rozgiąć>

Rozgimnastykować się, uje ś., ował ś. *zacząć ś. na dobre gimnastykować, rozochocić ś. do gimnastyki.* <Roz + Gimnastykować>

Rozgimnastykowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgimnastykować ś.**

Rozginać, a, al i R. ś. p. Rozgiąć.

Rozginający I. im. od Rozginać. 2. anat. × **Mięsień R. = prostujący,** prostownik, wyprostny (musculus extensor).

Rozginanie, a, blm., czynność cz. **Rozginać.**

Rozginanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozginać ś.**

[**Rozginie, in, blp.**] *przyrząd z grubych różeg lub sieci ze sznurków, napiętych między dwa duże kabłąki, połączone dołem z sobą jakby na zawiasach, na kształt portmonetki, do przenoszenia paszy zimowej ze stodół lub stogów dla inwentarza.* <Od Różga, ROZ(G)>

[**Rozglajdany**] *niestarannie ubrany; niestarannie zrobiony.* <Roz + * Glajdany, od * Glajdać; por. Glajda>

Rozgląd, ędu, lm. ędy *zastanowienie ś., zastanowienie, rozejrzenie ś., namysł, rozmysł, debaty, rozważa, wahanie ś., rozpatrzenie ś. w czym:* Po długim względzie rozglądzie rzekł: niech tak będzie! Mick. <Roz + * Gląd, GŁĘD/GLĄD>

Rozglądać się, a ś., al ś. p. Rozejrzeć ś.

Rozglądanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozglądać ś.**

× **Rozglądnać się, nie ś., nał ś. p. Rozejrzeć ś.**

× **Rozglądnięcie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Rozglądnać ś.**

† **Rozglenie, a, blm.,** czynność cz. **Rozglić.**

× **Rozględnąć się, nie ś., nał ś. p. Rozejrzeć ś.** <Roz + * Ględnąć ś., GŁĘD/GLĄD>

× **Rozględniecie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Rozględnąć ś.:** Po rozględnieniu ś. wielkich zmian w mieście dostrzegli Rol.

Rozględzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozględzić ś.**

Rozględzić się, i ś., il ś. *zacząć na dobre ględzić, rozochocić ś. do ględzenia, rozpaplać ś., rozbujać ś.* <Roz + Ględzić>

† **Rozglić, i, il p. Rozpalić.** Sł. wil. <Zam. Rozglić, Roz + Żglić>

Rozglifić, i, il, l. kraw. rozciągnąć, rozbić (materjał) w prasowaniu. 2. mul. rozszerzyć zrobioszy glif: R. framugę. **R. ś. rozciągnąć ś., rozbić ś. pod żelazem w prasowaniu. <Roz + * Glifić, od Glif>**

Rozglifienie, a, blm., czynność cz. **Rozglifić.**

Rozglifienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozglifić ś.**

× **Rozglabiać, a, al i × R. ś. p. Rozgłobić.**

× **Rozglabianie, a, blm.,** czynność cz. **Rozglabiać.**

× **Rozglabianie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Rozglabiać ś.**

Rozgladnik, a, lm. i, Gletsztejn *garb. narzędzie do rozgladzania skór.* <Od * Rozgladny, od Rozgladzić>

Rozgladzać, a, al p. Rozgladzić.

Rozgladzanie, a, blm., czynność cz. **Rozgladzać.**

Rozgladzenie, a, blm., czynność cz. **Rozgladzić.**

Rozgladzić, i, il, nied. Rozgladzać *gladząc rozprostować:* Wąsy rozgladził, odkaslnął i następujące od niechęcia rzucił wyrazy. Jeż. Garb.: **Rozgladzać** *skórę, gletować.* <Roz + Gładzić>

Rozglaszac, a, Im. e ten, co rozglasza. <Od Rozglaszać>

Rozglaszać, a, ał i R. ś. p. **Rozgłosić.**

Rozglaszanie, a, blm., czynność cz. **Rozglaszać-Rozglaszanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Rozglaszać** ś.

Rozgłębiać, a, ał i R. ś. p. **Rozgłębić.**

Rozgłębianie, a, blm., czynność cz. **Rozgłębiać.**
Rozgłębianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgłębiać** ś.

Rozgłębić, i, il, nied. **Rozgłębiać pogłębić, rozrobić w głąb. R. ś. rozejść w głąb, zagłębić** ś.: Żywił ten czasem, kiedy ś. roziskrzy, rozgłębi, rozburzy, sprawia ogień piekielny w mej piersi. Kaetz. <Roz + Głębić>

Rozgłębianie, a, blm., czynność cz. **Rozgłębić.**
Rozgłębianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgłębić** ś.

× **Rozgłobić, i**, il, nied. × **Rozgłabiać** I. rozprząc, rozluźnić, osłabić, rozbić. 2. [R.] odklinować. R. ś. ulec rozgłobieniu: Organy nadobnie piszcza, kiedy je dobrze umiarkują; ale jako ś. też roztrzęsą a rozgłobią z onego porządku swego, to też już będzie więcej sapu, niżli cudnego piskania. Rej. O nędzna rzpita i na wszym rozgłobiona, która takie potwory na swe złe chowa. Baz. Rozgłobiła ś. bardzo karność zakonna. Birk. Ciało od delicii rozgłobione. Birk. Rozgłobionych obyczajów poprawa. L. <Roz + Głobić>

× **Rozgłobienie, a**, blm., czynność cz. **Rozgłobić.**

× **Rozgłobienie się, a** ś., blm., czynność cz. **Rozgłobić** ś.

Rozgłos, u, Im. y I. p. **Rozdźwięk**: Gdy smutnym rozgłosem powietrze rozlega, jest to jęk Nimfy, która za Najczyem biega. Dm. 2. **rozglaszanie, rozgłoszenie**: Ów spiszek był zniesiony śmiercią kilku winowajców, bez najmniejszego rozgłosu, zatargu i buntu powrotu. L. (= bez krzyku, w tajemnicy). 3. **sława**: Talent jego nabrał rozgłosu. <Roz + Głos>

† **Rozgłosek, ska**, Im. ski pogłoska, wieść rozpuszczona, fama: Różność rozgłosków zawsze podejrzana. Błaż. <Od Rozgłos>

Rozglosiciel, a, Im. e ten, co rozgłosił a. rozglasza: O szczęśliwy młodzieńcze, który dzielności swojej rozglosiciela i woźnego znalazłeś Homera! Stryjk. <Od Rozgłosić>

Rozglosicielka, i, Im. i forma ż. od **Rozglosiciel**. L.

Rozgłosić, i, il, nied. **Rozglaszać, † Rozgłoszywać głosząc rozpowszechnić; roztrąbić, rozbębić**: Wszystkie moje skrytości R. ci pozwalam. L. Dobrodziejstwa swoje po wszystkich miejscach rozgłoszują. Górn. [W étyry bembny zabembnili, na wojenke rozgłosili] (= zaalarmowali). R. ś. stać ś. znanym powszechnie, rozpowszechnić ś., roznieść ś. po świecie, rozejść ś. między ludźmi, gruchnąć: Rozgłosila ś. nowina. Troc. Rozgłosilo ś., że... Troc. Wszędzie ś. rozgłosila ta wieść w onej dobie. Kochan. Wszędzie rozgłosila ś. między ludźmi sława Czackiego. Os. A. <Roz + Głosić>

Rozgłoszenie, a, blm., czynność cz. **Rozgłosić.**
Rozgłoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgłosić** ś.

Rozgłośnie, Rozgłośno przys. od **Rozgłośny.**

Rozgłośno p. Rozgłośnie: Niech.. idą R. dzwonki jałowic. Kon.

Rozgłośność, i, blm., rz. od **Rozgłośny.**

Rozgłośny I. mogący być rozgłoszonym. 2. donośny, huczny, rozlegający ś. daleko, głośny: Zegar bijący w R. dzwonek godziny i kwadrans. Chodź: Przen: *sensacyjny, rozstawiony, słynny, sławny, ostawiony, słynący, który nabrał rozgłosu, który ś. cieszy nim; znany powszechnie, okrzyczany.* Rozgłośne imię. Jego (Kajetana Kraszewskiego) brat starszy, R. Józef, wystawił sobie pomnik tak wspaniały, że go długie wieki nie strawią. Choiń. <Od Rozgłosić>

Rozglóg, ogu, Im. ogi bot. (canthium) roś. <Roz + Głóg>

Rozgmatwać, a, ał rozplątać co zgmatwanego, rozsyplać, rozpełtać, rozwikłać, rozwiązać: R. niei. Przen.: *dojść znaczenia, rozstrzygnąć, zrozumieć, rozjaśnić, wyświecić*: R. myśl ciemną, tajemnicę. <Roz + Gmatwać>

Rozgmatwanie, a, blm., czynność cz. **Rozgmatwać.**

Rozgmerać, ra a. rze, rał gmerząc rozgrzebać. <Roz + Gmerać>

Rozgmeranie, a, blm., czynność cz. **Rozgmerać.**
† **Rozgnać, a**, ał p. **Rozegnać.** <Roz + Gnać>

Rozgnajac, a, ał i R. ś. p. **Rozgnoić.**

Rozgnajanie, a, blm., czynność cz. **Rozgnajac.**
Rozgnajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgnajac** ś.

† **Rozgnanie, a**, blm., czynność cz. **Rozgnac.**

Rozgnatać, a, ał p. **Rozgnieść.**

Rozgniatanie, a, blm., czynność cz. **Rozgnatać.**

Rozgnicie, a, blm., czynność cz. **Rozgnić.**

Rozgnicie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgnić** ś.

Rozgnić, ije, il, nied. × **Rozgniwać gniąc rozłożyć ś.: przegnić, rozpaść ś. w zgnilinę, ulec rozkładowi.** R. ś. I. *gniąc rozłożyć ś., przegnić nawskroś*: Gnoj do ogrodów ma być taki, eoby dopiero prawie poczynał rozgniwać ś. i bucznieć. Trzye. 2. *gniąc rozszerzyć ś.; rozgnoić ś., rozjątrzyć ś., obficiej zająć materją, ropić ś. na dobre*: Wrzód ś. ropi a. rozgniwa, putrescit. Macz. <Roz + Gnić>

Rozgniecenie, a, blm., czynność cz. **Rozgnieść.**

Rozgnieść, ecie, oti, nied. **Rozgnatać I. gniotąc rozdzielić, rozmiadzić, rozetrzeć, zagnieść.** R. nogą = rozdeptać, zdeptać. R. robaka. 2. *gniotąc rozrobić; ugnieść, zagnieść*: R. ciasto, wosk. <Roz + Gnieść>

Rozgniew, u, blm. *rozgniewanie ś., gniew*: Srogi R. Kasp. <Roz + Gniew>

Rozgniewać, a, ał wprowadzić w gniew, rozsierdzić, rozjątrzyć, rozdąsać, rozzłościć, rozjuszyć, rozwścieczyć, rozirytować, obrazić, rozindyczyć, obruszyć: Rozgniewał na siebie wszystkich obecnych. R. ś. *rozjątrzyć ś., wybuchnąć gniewem, unieść ś., rozirytować ś., rozjątrzyć ś., rozdąsać ś., rozsierdzić ś., rozindyczyć ś., rozjątrzyć ś., rozwściec* ś.: Rozgniewaw ś. sędzia przykazał ji (św. Błażeja) kijmi bić, a zbiwszy zasię w ciemnicę wsadzić. Ż. B. Rozgniewawszy ś, rzekl... Bud. (osunawszy ś. Leop.). Im kto nie tak jest poryczy do gniewu, tym ś. srożej gniewa, gdy kiedy ś. rozgniewa. Dudz. Rozgniewa ś., by mu na nosmuchla padła. Kn. (= jak osa jadowity). Zbyt rozgniewany od jadu ś. pieni, coraz ś. w inszą farbę twarzy mieni. Żegl. Rozgniewał ś. na mnie, żem mu ręki nie podał. Rozgniewałeś ś., a sam nie wiesz, o co. <Roz + Gniewać>

Rozgniewanie, a, blm., czynność cz. **Rozgniewać**: Wszysey rozgniewania twego żałużą i już

chęć s. z tobą zgodzić. Stryjk. 2. p. **Rozgniewanie** s.

Rozgniewanie się, a s., blm., niek. Rozgniewanie czynność cz. **Rozgniewać** s.: Filistyńczyki zjął żal, zjęło R. Groch. Gniew a R. są od siebie różne, jakoby pijany a opilec. Rej.

Rozgnieżdzić i, ii szeroko rozsiedlić. Wor. Przen.: **Rozgnieżdzony** sławą swego imienia. Wor. (=rozgłoszony, rozślawiony, okrzyczany). <Roz + Gniezdzić>

Rozgnieżdzenie, a, blm., czynność cz. Rozgnieżdzić.

× **Rozgniwać, a, al, × R. s. p. Rozgnióć.**

× **Rozgniwanie, a, blm., czynność cz. Rozgniwać.**

× **Rozgniwanie się, a s., blm., czynność cz. Rozgniwać s.**

Rozgnoić, i, ii, nied. Rozgnajać × Rozgnoiwać, zrobić, dopuścić, żeby co rozgnilo; rozpaskudzić, zgnoić, zarazić zgnilizną: Putrefacio, gnoję, rozgnoiwam. Mącz. Przez niedbalstwo rozgnoił ranę. Zgnila jagoda zdrową rozgnoi jagodę, choroawa zarazić całą może trzodę. Prz. R. s. **gnojąc s. rozpaskudzić s.; rozgnoić:** Rozgnoiły s. i pokaziły bliźni moje przez głupotę moje. Leop. <Roz + Gnoić>

× **Rozgnoiwać, a, al i × R. s. p. Rozgnoić.**

× **Rozgnoiwanie, a, blm., czynność cz. Rozgnoiwać.**

× **Rozgnoiwanie się, a s., blm., czynność cz. Rozgnoiwać s.**

Rozgnojenie, a l. blm., czynność cz. Rozgnoić. 2. lm. a **miejsce zgnile, rozgnile.** Sł. wil.

Rozgnojenie się, a s., blm., czynność cz. Rozgnoić s.

† **Rozgodzenie, a, blm., czynność cz. Rozgodzić.**

† **Rozgodzić, i, ii, nied. Rozgadzać l. godząc rozdzielić, rozbroić, rozbronić:** Dopuszciles gościom bić s., nie rozgadając ich. Pas. 2. **załagodzić, rozsądzić:** Sądzi mię, Boże, rozgodź przę moje od ludu nieświętego. Ps. puł. <Roz + Godzić>

[**Rozgołdać, a, al**] **rozkiwać, rozkołatać.**

[**Rozgołdanie, a, blm.**] **czynność cz. Rozgołdać.**

× **Rozgołębiać, a, al p. Rozgołębić.**

× **Rozgołębianie, a, blm., czynność cz. Rozgołębiać.**

× **Rozgołębić, i, ii, nied. × Rozgołębiać, rozpieścić, rozmarzyć, ukolysać, rozrzewnić, rozczulić, uczynić miękkim, zniewieścić:** Pieśń miłosna rozgołębia ducha. Stark. <Roz + Gołębić>

× **Rozgołębienie, a, blm., czynność cz. Rozgołębić.**

Rozgon, u, lm. y l. p. Rozgonienie: Jam miała częse w powszechnej kłesce i rozgonie. Przyb. 2. [R.] **rozesłanie sług, koni z domu lub gospodarstwa z powodu nagłej potrzeby.** 3. [Orać w R. a. Orać na rozgon kę] = **orać rozorywając zagony, wyrównywając ślady po nich.** <Roz + Gon>

Rozgoniciel, a, lm. e ten, co rozegnał a. rozgania. L. <Od Rozgonić>

Rozgonicielka, i, lm. i forma ż. od **Rozgoniciel.**

Rozgonić, i, ii l. p. Rozegnać: Wtenczas mozesz ich R. Fred. A. 2. [R.] **spłoszyć:** R. ptaszka. <Roz + Gonić>

Rozgonienie, a, blm., Rozgon czynność cz. **Rozgonić.**

[**Rozgonka, i, lm. i**] p. **Rozgon.**

Rozgonny przym. od **Rozgon:** Nasienie wywiezie w pole Michał rozgonnemi kołmi. Grusz. <Od Rozgon>

† **Rozgorać się, a s., al s. p. Rozgorzeć s.** <Roz + Gorąć>

† **Rozgoranie się, a, s., blm., czynność cz. Rozgorać s.**

[**Rozgorącować się, uje s., ował s.**] **rozpalić s.** <Roz + Gorącować s.>

[**Rozgorącowanie się, a s., blm.**] **czynność cz. Rozgorącować s.**

Rozgorączkować, uje, ował, nied. Rozgorączkować **nabawić gorączki, rozdrażnić, roznamiętnić, zdenerwować; rozpalić, zapalić do czego, zrobić niecierpliwym; ożywić zbytęcznie:** Sniła jej s. muzyka, budziła s. nią rozgorączkowana. Krasz. Wielkim swym spokojem nieco rozgorączkowanego upamiętał. Krasz. Upór starszych i ich zła wola roznamiętniły młodych, rozgorączkowały ich. Bał. W inne gry dziś nie gram, zbytęcznie rozgorączkują człowieka. Krasz. A jednak moje oczy go rozgorączkowały. Krasz. R. s. **rozpalić s., roznamiętnić s., zdenerwować s., zapalić s., ożywić s. zbytęcznie:** Filip s. rozgorączkował, on siedział na pozór zimny. Krasz. Zdziwiony patrzył na nią, widząc, jak s. rozgorączkowała. Krasz. Gdy Zonia tak s. rozgorączkowała, emeryt stygł. Krasz. Słuchał go z rozpromienioną twarzą, z iskrzącymi oczyma, rozgorączkowany, nieprzytomny prawie. Bał. <Roz + Gorączkować>

Rozgorączkowanie, a, blm. l. czynność cz. Rozgorączkować. 2. **stan człowieka rozgorączkowanego.**

Rozgorączkowanie się, a s., czynność cz. Rozgorączkować s.

Rozgorączkowały, uje, ywał i R. s. p. Rozgorączkować.

Rozgorączkowywanie, a, blm., czynność cz. Rozgorączkowywać.

Rozgorączkowywanie się, a s., blm., czynność cz. Rozgorączkowywać s.

Rozgorgolenie się, a s., blm., czynność cz. Rozgorgolić s.

Rozgorgolić się, i s., ii s., Rozgorlić s. **porzącać na dobre wywodzić gorgi = trele, wpaść w zapal gorgolenia, rozgruchać s.:** Synogarlica rozgorgoliła s. Przen.: **porzącać długo i marcotnie narzekać; rozczulić s., rozkwilić s.** <Roz + Gorgolić>

Rozgorglenie się, a s., blm., czynność cz. Rozgorlić s.

Rozgorlić się, i s., ii s. p. Rozgorgolić s.: Fineas rozgorlony mieczem mścił s. krzywdy. Ryb. <Roz + Gorlić>

[**Rozgorszenie się, a s., blm.**] **czynność cz. Rozgorszyć s.**

[**Rozgorszyć się, y s., yl s.**] **rozczłocić s., rozgniewać s.** <Roz + Gorszyć>

Rozgoryczać, a, al i R. s. p. Rozgoryczyć.

Rozgoryczanie, a, blm., czynność cz. Rozgoryczać.

Rozgoryczanie się, a s., blm., czynność cz. Rozgoryczać s.

Rozgoryczenie, a, blm. l. czynność cz. Rozgoryczyć. 2. p. **Rozgoryczenie s.;** **stan osoby rozgoryczonej:** W kofach wojskowych panuje z tego powodu R. Powstało stąd głębokie zaniepokojenie, ogólne niezadowolenie i R. w najszerszych kofach narodu.

Rozgoryczenie się, a s., blm., czynność cz. Rozgoryczyć s.

Rozgoryczyć, y, yl, nied. Rozgoryczać **przygnębić gorzkim zawodem, napełnić goryczą, gorzko rozczarować; zgryźć, struć:** Chaos panujący w tej ocenie uzdolnień według widzimisię ogzaminującego zniechęcał kandydatów i rozgoryczał. R. s.

rozczarować ś. gorzkim zawodem, *przejąć* ś. goryczą, *gorzko* ś. *rozczarować*, *zgrzyć* ś., *struć* ś.: Wskakując na koń, przesłał rozgorzeczony hetman odezwę do podkanclerzego Rol. <Roz + Goryczyć od Gorycz>

Rozgorzywać się, a ś., ał ś. p. Rozgorzeć.

Rozgorzywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozgorzywać ś.

Rozgorzałość, i, blm., Rozgorzel rz. od **Rozgorzały**: R. namiętności. Wor.

Rozgorzały *który rozgorzał, rozpalony, zapalony, rozogniony, podniecony, palający, rozplamieniony*: R. od upału. Troc. R. zapalem, namiętnością. Ona mogła zwyciężyć przeważnemi słowy młodzieńca, cielesnością swą rozgorzałego. Groch. Nie czuje ś. być rozgorzałym miłością. L. Lubieżnie rozgorzała klacz. Hul. Wiek młody, namiętnościami R. Nar. Rozgorzałe oblicze. Krasz <Od Rozgorzeć>

Rozgorzeć, eje, ał, Rozgorzeć ś., eje ś. a. × ore ś., nied. † Rozgorzać ś., † Rozgarzać ś., Rozgorzywać ś., † Rozgorewać ś. I. gorzejąc rozpalic ś., zapalic ś., zapalać, rozplamienić ś., zapłonąć, rozbużować ś., zająć ś., buchnąć płomieniem: Gdy ś. już ogień dobrze rozgore, lać oną wodę. Syk. W jedną dobę ucihał ogień, by nie wygorzało wszystko, a o drugiej dobie ogień nad moc swą zewsząd ś. rozgorzywał, aby wszystko wytracił. Leop. W węgle ogniste włożone złoto nierychło ś. rozpali, a gdy w plewach rozpalonych, wnet ś. rozgore. Urzęd. W zbiorze grzeszących rozgore ś. ogień, a w ludu niewiernym będzie pałał gniew. Leop. Za późno Faeton postrzeża, że ś. wóz pod nim rozgorzywa srodze. Otw. Im dalej, cięższym ś. ogniem rozgorzywa. Otw. Gniew Jehowy rozgorewa ś. na naród uporny. Bud. Wtym, co dalej, tym ś. większe okrucieństwo na chrześcijany rozgorzywa. Skar. Skoro mój duch ich ociepli, rozgoreją ś. co byli okrzepli. Chr. Rozgorzaj ś. miłością Boga. Bals. Trzymała (Bobrowa) Słowackiego na uwięzi; po raz to pierwszy może poeta rozgorzał. Chm. Przen.: Wiedzieli, że z wiosną wojna rozgorzeje na nowo. Sienk. (= *wybuchnie, rozszroży ś.*) 2. [R. ś.] p. **Rozgorzycić ś.** <Roz + Gorzeć>

Rozgorzel, i, Im. e p. Rozgorzałość: Szedłem topielą tych piasków pod straszną rozgorzelą nieba (na pustyni). Zag. <Roz + * Gorzel, GOR/GAR/ZAR>

Rozgorzenie, a, Im. a I. czynność cz. Rozgorzeć. 2. a. R. ś. czynność cz. Rozgorzeć ś.: Świadkiem byłem różnych przygód, takich nagłych rozgorzeń w umysłach. Krasz. 3. † R. czynność cz. **Rozgorzycić.**

Rozgorzenie się, a ś., blm. I. czynność cz. Rozgorzeć ś. 2. p. Rozgorzenie.

† **Rozgorzycić, y, ył p. Rozgorszycić**: R., *irritare*. Ps. flor. <Roz + Gorzyć>

Rozgospodarować, uje, ował, Rozgospodarzyć, nied. Rozgospodarowywać czym = *rozporządzić, rozrządzić jak swoją własnością*. R. ś., **Rozgośció ś. rozlokować ś. jak u siebie, rozłusować ś., rozkwatrować ś. jak w swoim domu**: R. ś. i rozłożyć z drogi. L. Ci lechmość w domu naszym tak ś. rozgospodarowali, jak u siebie. L. U siebie zastał nas rozgospodarowanych. L. Pojechała ś. powoli rozgospodarowywać. Krasz. Jeszcze w jednej rzeczy rozporządziłam ś., bom ś. tu jak szara gęś rozgospodarowała. Korz. Rozweselił ś., rozchmurzył, rozgospodarował, ożywił, żonę przyjmując. Krasz. Szlachcie rozgospo-

darowywał ś. i czekał, by go zaproszono do pałacu. Rol. <Roz + Gospodarować>

Rozgospodarowanie, a, blm., czynność cz. Rozgospodarować.

Rozgospodarowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozgospodarować ś.

Rozgospodarowywać, uje, ywał i R. ś. p. Rozgospodarować.

Rozgospodarowywanie, a, blm., czynność cz. Rozgospodarowywać.

Rozgospodarowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozgospodarowywać ś.

Rozgospodarzenie, a, blm., czynność cz. Rozgospodarzyć.

Rozgospodarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozgospodarzyć ś.

Rozgospodarzyć, y, ył i R. ś. p. Rozgospodarować. Sł. wil.

Rozgoszczać, a, ał i R. ś. p. Rozgościć.

Rozgoszczanie, a, blm., czynność cz. Rozgoszczać.

Rozgoszczanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozgoszczać ś.

Rozgoszczenie, a, blm., czynność cz. Rozgościć. Rozgoszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozgościć ś.

Rozgościć, i, II, Rozgoszczać, × Rozgaszczać, przyjmując kogo u siebie, dogadzając mu, jakby był w swoim domu: Rozgaszcza go matrona, zdje muje płaszcz i czapkę. Pot. R. ś. p. **Rozgospodarować ś.**: Rozgościwszy ś., kazał jeść dawać, do stołu siadał. Falib. Przyjechawszy z drogi, tu ś. rozgościł. Troc. Niechaj ś. u Was Pana rozgoszczę. Troc. Apartament wyznaczono mi w austerji wygodny; tam rozgościłem ś. natychmiast. Kras. Sarmacka konnica rozgościła ś. w Dacji. Lel. Przen.: Wszystkie żądze w nim ś. rozgościły. Troc (= *zagnieździły ś.*) 2. przen. *stanąć silną nogą, ugrunтовać ś., umocnić ś., rozwieliżyć ś.*: Parki nie dopuściły tym książętom R. ś. w państwie swoim. Koł. (= *długo popasać*). Już ś. teraz buntownik rozgaszcza. tytułu królewskiego tylko nie przywłaszcza. Pot. (= *rozpościera ś.*). Polacy w nadaniu szczęśliwym prędko ś. rozgoszczają i ubezpieczają zwykli, *securi esse solent*. Błaż. 3. × R. w czym = *zasmakować, rozkochać ś.; oddać ś. czemu, wyłać się na co*: Rozgościł ś. w rozkoszach, w czasiech, w deliejach. Troc. <Roz + Gościć>

Rozgotować, uje, ował, nied. Rozgotowywać ugotować, żebym ś. aż rozlatało, ugotować na papkę, rozwarzyć; przegotować: R. kartofle. R. ś. *rozwarzyć ś.*: *rozpłynąć ś., rozlecieć ś. w gotowaniu; przegotować ś.* <Roz + Gotować>

Rzgotowanie, a, blm., czynność cz. Rozgotować.

Rzgotowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rzgotować ś.

Rzgotowywać, uje, ywał i R. ś. p. Rzgotować.

Rzgotowywanie, a, blm., czynność cz. Rzgotowywać.

Rzgotowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rzgotowywać ś.

Rozgovor, u, Im. y p. Rozhovor: Zabezpieczeni obłudnym Rusinów rozgoworem. Nar. Trąb ani słyhać w srogim rozgoworze. Chr. (= *rozgwarze, gwarze, hadasie, krzyku*). <Ros. rozgovor> [Rozgoworliwy] p. **Rozmowny**: Wy jego znanie: R., z człowiekiem po ludzku sieje-teje popyta, pośmieje ś. Krasz <Od Rozgovor>

† **Rozgoździć, i, il p. Rozgoździć:** Ciało Chrystusowe na krzyżu rozgoźdzone i dziurawione. Skar. < Roz + * Goździć, od Gózdź >

[Rozgoźnić się, i ś., il ś.] *rozognić ś. rozjątrzyć ś.*

[Rozgoźnienie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Rozgoźnić ś.**

† **Rozgoźdzenie, a, bfm., czynność cz. Rozgoździć.**

Rozgórze, a, lm. a miejsce rozchodzenia ś. gór w równiny, przejście od gór do równin: Rozgórzem nazywa ś. to miejsce wzdłuż pełnego potęcia gór, gdzie góry nie ustają jeszcze wprawdzie, lecz gdzie ś. już od ostatnich wyłomów rzek rozchodzą się poczynają i spadek coraz większy ku równinom biorą. Pol. < Roz + * Górze, od Góra >

Rozgrabiąć, a, ał p. Rozgrabić.

Rozgrabianie, a, bfm., czynność cz. Rozgrabiąć.

Rozgrabić, i, il, nied. Rozgrabiąć l. rozdzielić, rozsunąć grabiami. 2. a. × Rozgrabięzyc przen. *grabiąc rozchwytając; rozdrapać, rozszarpać, rozrabować, rozkrasć.* < Roz + Grabić >

Rozgrabienie, a, bfm., czynność cz. Rozgrabić, grabież: Dla wiary swej na R. i śmierć wydać ś. powinni. Smotr.

× **Rozgrabiezenie, a, bfm., czynność cz. Rozgrabięzyc.**

× **Rozgrabięzyc, y, ył p. Rozgrabić:** Państwa, eo jednosc naszą bytową i cielesną rozgrabięzycy. Krasin. < Roz + Grabięzyc >

Rozgracować, uje, owal rozgrzebać gracując, rozsunąć gracę. < Roz + Gracować >

Rozgracowanie, a, bfm., czynność cz. Rozgracować.

× **Rozgrać, a, ał i × R. ś. p. Rozegrać.** < Roz + Grać >

Rozgradzać, a, ał p. Rozgrodzić.

Rozgradzanie, a, bfm., czynność cz. Rozgradzać.

[Rozgraić się, i ś., il ś.] *rozkraczyć ś.*

[Rozgraj, a, lm. e] *rozgrywka.*

[Rozgraja, i, lm. e] *drzewo, lub gałęzie drzewa rozrosłe na dwie odnogi, rosocha, widły.*

Rozgramiać, a, ał p. Rozgromić.

Rozgramianie, a, bfm., czynność cz. Rozgramiać.

Rozgraniczać, a, ał p. Rozgraniczyć.

Rozgraniczanie, a, bfm., czynność cz. Rozgraniczać.

Rozgranicze, a, lm. a granica, linja rozgraniczająca: R. między Niemcami i Słowianami. Bońk. < Roz + * Granicze, od Granica >

Rozgraniczenie, a, bfm., czynność cz. Rozgraniczyć; linja graniczna, demarkacyjna; granica, miedza: Komisarze do rozgraniczenia tych województw wysłani. Troc.

Rozgraniczyć, y, ył, nied. Rozgraniczać rozdzielić granicę, odgraniczyć, rozgrodzić, rozseparować, oddzielić, rozgrodzić; *rozróżnić:* R. sąsiednie ziemie, pola. Marszem rozgraniczając z Moskałem Litwiany. Jag. Kraju nie chcą, bo ziemie złamane rozgraniczają ś. krwią i żałobą dzieci i matek. Słow. Linja rozgraniczająca = *graniczna, demarkacyjna, służąca za granicę.* Każde rzeczy muszą być od siebie wzajem rozeznane i rozgraniczone. Sałm. Przen.: Przy używaniu kąpieli z żoną R. ś. łożem. Petr. < Roz + Graniczyć >

× **Rozgranie, a, bfm., czynność cz. Rozgrać.**

Rozgremplować, uje, owal, Rozgremplować gremplując rozprostować; rozczesać gremplą. < Roz + Gremplować >

Rozgremplowanie, a, bfm., czynność cz. Rozgremplować.

Rozgremplować, uje, owal p. Rozgremplować. < Roz + Gremplować >

Rozgremplowanie, a, bfm., czynność cz. Rozgremplować.

Rozgrodzienie, a l. bfm., czynność cz. Rozgrodzić. 2. lm. a przegroda, przepierzenie, forsztowanie.

Rozgrodzić, i, il, nied. Rozgradzać l. rozebrać, rozrzucić przegrode, ogrodzenie: Kto rozgradza płot, ukąsi go wąż. B. B. 2. *pozławić ogrodzenia:* Pustoszycie a rozgradzacie tę świętą winnicę Pańską. Rej. Chee R. abo często rozgradza tę winnicę swoją. Rej. Przen.: Przekonała ś., że już nie przeszkadzać i rozgradzać, ale pomagać było potrzeba. Kras. 3. *rozdzielić przegroda, rozgraniczyć:* R. konie w stajni. Prawo z czasem zły związek rozgradza. L. < Roz + Grodzić >

Rozgrom, u, lm. y rozgromienie, pogrom rozpraszający: Wezyr był przyczyną rozgromu wojska, kazawszy pułkom na odwód. Kłok. Po onym rozgromie moskiewskim powrócił hetman do króla. Papr. < Roz + Grom >

Rozgromić, i, il, nied. Rozgramiać gromiąc rozbić; rozpędzić, rozproszyć, pobawić: Rozgrom swe nieprzyjaciela. K. G. Przemysł nieprzyjaciół rozgromił. Błaż. Kazał one chłopcy przeciw zwierzeności pobudzone R. Zigr. Rozgromił nieprzyjacielskie hufce. Troc. Znużonych Saladyn tak rozgromił, że prawie nikt nie uszedł. Hoł. Bohdan odbiegł w przestrachu nie rozgromionej jeszcze reszty kozactwa. Szaj. < Roz + Gromić >

Rozgromienie, a, bfm., czynność cz. Rozgromić: Występkę surowie potępiali dla rozgromienia wszelkiego złodziejstwa. Żer.

Rozgromieniec, nca, lm. ncy ten, którego rozgromiono; rozbitek z pogromu, niedobitek: Wziąwszy od swoich rozgromieńców wiadomość kłęski, smętny odjechał, a *fugientibus suis.* Błaż. Potrwożeni Krzyżacy wielością rozgromieńców eisańczych ś. między szeregi ich. Błaż. < Od Rozgromiony >

[Rozgrozka, i, bfm.] *ograzka, zimnica, febra.* < Zam. * Rozgrazka, Roz + * Grażka, GROZ/GROZ/GRAZ >

Rozgrubieć, eje, ał grubiejac roztyć ś., rozbuchać ś., spaść ś.: Utywszy i rozgrubiawszy. Smotr. < Roz + Grubieć >

Rozgrubienie, a, bfm., czynność cz. Rozgrubieć. [Rozgruch, u, lm. y] l. *napła wiadomość, która, gruchnąwszy, rozeszła ś., rozpowszechniła ś. 2. hałas, łoskot, gwałt.* < Roz + Gruch >

[Rozgruchnąć się, nie ś., nął ś.] *gruchnąwszy rozejść ś.:* Strzał ś. rozgruchnął po wodzie. Ken. < Roz + Gruchnąć >

[Rozgruchnięcie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Rozgruchnąć ś.**

Rozgruchotać, eze, tal gruchocząc rozbić; rozbruzgotać, roztrzaskać < Roz + Gruchotać >

Rozgruchotanie, a, bfm., czynność cz. Rozgruchotać.

Rozgrupować, uje, owal rozdzielić na grupy. < Roz + Grupować >

Rozgrupowanie, a, bfm., czynność cz. Rozgrupować.

Rozgrymasić się, i ś., il ś. zacząć na dobre grymasić, rozkapryścić ś. < Roz + Grymasić >

Rozgrymaszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrymasić** ś.

Rozgrywka, i, lm. i p. **Rozgrywanie**.

Rozgrywać, a, ał i R. ś. p. **Rozegrać**. <Roz + Grywać>

Rozgrywanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrywać**. **Rozgrywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrywać** ś.

Rozgryzać, a, ał p. **Rozgryźć**.

Rozgryzanie, a, blm., czynność cz. **Rozgryzać**.

Rozgryzienie, a, blm., czynność cz. **Rozgryźć**.

Rozgryźć, zie, zł, × **Rozgryznąć**, nied. **Rozgryzać** gryząc *rozdzierać, rozłupać; zgryść*: R. orzech. Troc. **Rozgryznąć** orzech. **Mącz**. Orzech rozgryznąć wprzód musisz, chcesz li w nim smak uczuć. Stryjk. Przen.: Zaden roztropny tajemnicy wiary naszej rozgryzać ś. nie waży. Skar (= *dochodzić w niej jądra rzeczy, zgrumować, dojść, rozświetlić*). Wielkie prawdy kryją ś. w oklepankach, którym ludzi rzucają jak nierozgryzionemi orzechami. Krasz. <Roz + Gryźć>

Rozgrzać, eje, ał, **Rozegrzać**, nied. **Rozgrzewać** i. kogo, co = *sprawić, aby go gorąco rozebrało, zagrząć nauksrós; grzejąc rozpalić; doprowadzić do ciepła, do gorącości*: Zięble ciała bieganiem rozgrzewają. Bardz. Wosk rozgrzany taje. Auszp. Kuj żelazo, dopóki rozgrzane. L. R. żelazo do czerwoności, do białości. Trunek rozgrzewa. Czy to grzech, że ś. człowiek przy ogniu rozgrzewa? Fred. A. Przen.: Zarząd Towarzystwa chce prosto, że tak powiemy, R. kwestję i kuć ją na gorąco (= *ożywić, odświeżyć, odnowić*). 2. apt.: Środki rozgrzewające (remedia calefacientia). R. ś. *rozgrzać siebie, zagrząć* ś. nauksrós; *dojść do ciepła, do gorącości*: Gdy ś. już ogień dobrze rozgore, i kociel dobrze rozgrzeje, lać onę wodę. Syk. Przemarłego w śnieg zagrzebać, aż ś. sam rozgrzeje i ruszać ś. pocnie. Petr. Usiłował śmiać ś. do dzieci, które co chwila, zarumienione i rozgrzane skakaniem, twarzączki do niego zwracały. Bał. Nigdy nie był dobry obiad rozgrzewany. Węg. (= *odgrzewany, przegrzewany*). Przen.: Własną cheiwością rozgrzany. Błaż. (= *zapalony, gorejący, rozpalony, umiesiony, roznamiętniony*). <Roz + Grzać>

Rozgrzanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzać**.

Rozgrzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrzać** ś.

Rozgrzebać, hie, a. × **ba**, **bał**, **Rozgrześć**, nied. **Rozgrzebywać** *grzebiąc rozrzucić; rozkopać, rozgmerać, rozbabrać*: W ogrodzie nam grzęd kilka kury rozgrzebały. Książ. Kokosz zboże rozgrzeba a w śmieciach ziarna szuka. Rys. Wszystko tu znajdziesz, rozgrześć tylko i roztrząsnąć trzeba. Hrb. Wszystko mi w biurku rozgrzebał (= *rozrzucił, porzucił, porzucił*). Przen. R. robotę = *rozpocząć; rozłożyć* ś., *rozpotrzeć* ś. z nią. Rozgrzebał robotę i poszedł sobie. <Roz + Grzebać>

Rozgrzebanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzebać**.

Rozgrzebywacz, a, lm. e ten, co rozgrzebuje. <Od Rozgrzebywać>

Rozgrzebywać, uje, ywał p. **Rozgrzebać**.

Rozgrzebywanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzebywać**.

Rozgrzelica, y, lm. e bot. (russelia) roś.

Rozgrzeszać, a, ał i R. ś. p. **Rozgrzeszyć**.

Rozgrzeszalny *tyczący* ś. *rozgrzeszenia, rozgrzeszający*: Modlitwę rozgrzeszalną przeczytał. Sak. <Od Rozgrzeszać>

Rozgrzeszanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzeszać**.

Rozgrzeszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrzeszać** ś.

Rozgrzeszenie, a, blm. i. czynność cz. **Rozgrzeszyć**. 2. *akt odpuszczenia grzechów przez spowiednika; formuła rozgrzeszalna; absolucja*: Dać, dostać R. Pełne R. Bobr. Zart.: Kijem wziął R. Zigr. (odprawę dębową, pożegnanie kijowe. L.).

Rozgrzeszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrzeszyć** ś.

× **Rozgrzeszny** *mogący być rozgrzeszonym*. L.

Rozgrzeszyciel, a, lm. e ten, co rozgrzeszył a. *rozgrzesza*: Czas jest rozgrzeszycielem. Słow. <Od Rozgrzeszyć>

Rozgrzeszyć, y, ył, nied. **Rozgrzeszać** *odpuścić grzechy z tytułu kapłaństwa*: Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzyby byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwiązał, rozgrzeszał. Gil. Nie uczyniwszy ubogim nagrody krzywdy, nie może być od żadnego kapłana rozgrzeszony. Star. Przen.: R. kogo = *okazać* ś. *dlań pobłażliwym, darować mu; być wyrozumiałym, patrzeć przez szpary, nie poczynać za winę, mieć za wyłomaczonego*. R. ś. i. na co = *odważać* ś., *poważać* ś., *pozwolić sobie co zrobić, nie robić skrupułu, nie zważać na grzech*. Jedz z mięsem, rozgrzesz ś.! Zatańcz, rozgrzesz ś.! 2. × R. ś. *uwolnić* ś.: **Rozgrzeszyli** ś. po tym od tej powinności. Troc. <Roz + Grzeszyć; z *Rozrzeszyć (rozwiązać), przez sld. do Grzech, Grzeszyć>

× **Rozgrzewa**, y, blm. *rozgrzewanie, ciepło*: Jawor w zimie, za opadnięciem liścia, rozgrzewę od słońca przepuszcza snadnie. Otw. <Od Rozgrzewać>

Rozgrzewać, a, ał i R. ś. p. **Rozgrzać**.

Rozgrzewający *który rozgrzewa; (o napoju) tęgi, gorący, upajający, rozpalający*.

Rozgrzewanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzewać**.

Rozgrzewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrzewać** ś.

Rozgrzewka, i, blm., *rozgrzanie* ś.; *rozgrzanie żołądka*: A my z Felkiem piguły ze śniegu robili i walili w siebie na rozgrzewkę. Kon. Ludzie marzną na zamieci, bo wołają ś. bić dla rozgrzewki. Sienk. <Od Rozgrzewać>

Rozgrzewny *mogący być rozgrzanym*. <Od Rozgrzewa>

Rozgrzęzły, **Rozgrzężony** *który rozgrzązał, rozkisył, rozmokły, rozchlapany*: Jazda po rozgrzęzłych podolskich drogach, jarach i wzgórzach karkołomnych. Pług. <Od Rozgrzęznąć>

Rozgrzęznąć, *ęźnie, eznął* a. *aż! rozmoknąć w grzęzawicę, rozkisnąć*. Krasz. <Roz + Grzęznąć>

Rozgrzęnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzęznąć**.

Rozgrzężony p. **Rozgrzęzły**: Pora była jesienna, błoto rozgrzężone, a poboczne szlaki niepewne. Krasz. <Od *Rozgrzęzić, Roz + Grzęzić>

Rozgrzmieć, i, ał, **Rozgrzmieć** ś., **Rozegrzmieć**, **Rozgrzmieć** ś., nied. **Rozgrzmiewać**, **Rozgrzmiewać** *zagrzmiawszy rozleć* ś.: **Rozgrzmiały** okryły wojenną wrzawą. Ml. **Rozgrzmiał** ś. już sąd Twój w niebie ponad lat zbiegłych dwoma tysiącami. Krasin. A nim jeszcze spojrział, już usłyszał jęk z tysiąca tysięcy krzyków rozgrzmiewający ś. Krasin. Gromów echem rozgrzmiewają brzegi. Kon. Imię jego nie rozgrzmiało jeszcze po wszystkich krańcach świata chrześcijańskiego. Sienk.

Pogłoska ta, jak grom, rozgrzmiała po wszystkich końcach Rzpltej. Sienk. R. ś. I. p. wyż. 2. zacząć na dobre grzmieć. <Roz + Grzmieć>
Rozgrzmienie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzmieć**.
Rozgrzmienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgrzmieć** ś.

Rozgrzmiewać, a, ał p. **Rozgrzmieć**.
Rozgrzmiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzmiewać**.

Rozgrzmocenie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzmocić**.

Rozgrzmocić, i, il, **Rozgrzmotnąć** grzmotniejszy rozbić, rozdruzgotać. L. <Roz + Grzmocić>

Rozgrzmotnąć, nie, nął p. **Rozgrzmocić**. L. <Roz + Grzmotnąć>

Rozgrzmotnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozgrzmotnąć**.

Rozgubka, i, lm. i bot. p. **Galuszka**.
[Rozgulać się, a ś., ał ś.] roztańczyć ś. <Roz + Gulać>

[Rozgulanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozgulać** ś.

Rozgurtować, uje, ował **rozpiąć**, **rozpuścić gurt**, **odgurtować**. Troc. <Roz + Gurtować>

Rozgurtowanie, a, blm., czynność cz. **Rozgurtować**.

Rozgwałtownić, i, il **doprowadzić do gwałtowności**: Namiętność ich, nie rozdrażniona niezym, nie rozgwałtowniona, płynęła spokojnie, bez burzy i porywów. Krasz. <Roz + Gwałtownić>

Rozgwałtownienie, a, blm., czynność cz. **Rozgwałtownić**.

Rozgwar, u, lm. y, **Rozhowor** gwar rozlegający ś., huczna rozmowa, krzyk, zgiełk, hałas, wrzawa. Trąb ani słychać w srogim rozgwarze. Spiewać będą, jakowe Demijan z Panasem, kobeźnicy, rozgwarę czynili pod lasem. Zim. R. i natłok na złamanie karku. Kor. Jeszcze w grudniu zjazd a R. był taki, jakiego nie pamiętano od czasów sejmu Czteroletniego. Gaś. Tworzyciel... cichość swoją i swój R. niesie... Kasp. Coś z duszy wyrwał... gniewny R. pomsty i zawiści. Przybysz. W rozszalałym rozniecie światła, w dzikim rozgwarze blasku... szłaś ku mnie. Przybysz. Otóż słyszę głuchy R. Przybysz. Długie godziny wsłuchiwałem ś. w posępny R. morza, aż mi dusza drżała z pokory i strachu. Przybysz. W rozgwarze ucieszeń światowych zapomina nawet o obowiązkach chrześcijanina. Krzywosz. <Roz + Gwar>

† **Rozgwara**, y, lm. y p. **Rozhowor**: R. Kmisia z Bartoszem na Zawislu. Wych. <Roz + Gwara>

Rozgwarnie, **Rozgwarno** przys. od **Rozgwarny**: Rozmawiano R., opowiadając sobie nawzajem, co ś. stało. Kaezk.

Rozgwarno p. **Rozgwarnie**: Zrobiło ś. ludno i R. na sali. Kaezk.

Rozgwarny przym. od **Rozgwar**: Rozgwarna Węłtawa, która, słuchając, nurt swój zatrzymała. Psm. <Od Rozgwar>

[Rozgwarzać, a, ał] rozmawiać. R. ś. p. **Rozgwarzyć** ś. <Od Rozgwarzyć>

[Rozgwarzanie, a, blm.] czynność cz. **Rozgwarzać**.

Rozgwarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgwarzać** ś.

Rozgwarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgwarzyć** ś.

† **Rozgwarzyć się**, y ś., ył ś., nied. **Rozgwarzać** ś. zacząć na dobre gwarzyć, wpaść w zapal gwarze-

nia: W świątecznym usposobieniu rozgwarzył ś. wesóło idący lud. Ork. **Rozgwarzali** ś., zaczynało w karczmie huczeć głośnieję. Dyg. Górą leciały stada rozgwarzonych ptaków. Dyg. <Roz + Gwarzyć>

Rozgwazdać, a, ał **gwazdając rozmazać**, **rozchlapać**; **rozbazgrać**. <Roz + Gwazdać>

Rozgwadzanie, a, blm., czynność cz. **Rozgwazdać**.

Rozgwiazda, y, lm. y zool. (asterias) p. **Szkarłupień**. <Roz + Gwiazda>

Rozgwiazdowiowa szkarłupnia p. **Szkarłupień**. Łab.

Rozgwiaździć, i, il **roziskrzyć gwiazdami**, **rozświetlić gwiazdami**: Niebo, od orle rozgwiaźdzone, świta. Słow. <Roz + Gwiaździć>

Rozgwiaźdzenie, a, blm., czynność cz. **Rozgwiaździć**.

Rozgwor, u, lm. y p. **Rozhowor**: Nieprzyjacieli, z codziennych razów mdły i chory, wda ś. w traktaty, wda w rozgwoły. Tw. <Z Rozgwor>

× **Rozgwoździć**, i, il, † **Rozgoździć** **rozbić gwoździami**; **rozciągnąć**, **przycić gwoździami**: Ciało Chrystusa rozgwoździli na krzyżu. <Roz + Gwoździć>

Rozgwoźdzenie, a, blm., czynność cz. **Rozgwoździć**.

Rozgzić się, i ś., il ś. I. **zacząć** ś. na dobre gzić, **wpaść w szal gżenia** ś. 2. [R. ś.] **biegać ze swawoli lub bólu**. <Roz + Gzić ś.>

Rozgżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozgzić** ś.

Rozhajdamaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhajdamaczyć** ś.

Rozhajdamaczyć się, y ś., ył ś. **rozpasać** ś., **rozhucać** ś. jak **hajdamaka**, **rozbiurmanić** ś.: Dubrowski stał ś. postrachem rozhajdamaczonych chłopów. Rol. <Roz + Hajdamaczyć>

Rozhałasować się, uje ś., ował ś. **zacząć na dobre hałasować**. <Roz + Hałasować>

Rozhałasowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhałasować** ś.

[Rozhamrać się, a ś., ał ś.] = Rozohlastać ś.: Z kącików ust wódka mu ś. lała w zanadrze, poza rozhamraną koszulę. Zap.

Rozhamranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhamrać** ś.

Rozhandryczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhandryczyć** ś.

Rozhandryczyć się, y ś., ył ś. **zacząć na dobre handryczyć** ś., **wpaść w zapal handryczenia** ś. <Roz + Handryczyć ś.>

[Rozharatać, a, ał] rozthuc, **rozbić**. <Roz + Haratać>

[Rozharatanie, a, blm.] czynność cz. **Rozharatać**.

Rozharcować się, uje ś., ował ś. **zacząć na dobre harcować**, **rozochocić** ś. do **harcowania**. <Roz + Harcować>

Rozharcowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozharcować** ś.

Rozhardzenie, a, blm., czynność cz. **Rozhardzić**.

Rozhardzieć, eje, ał **hardziejąc rozzuchwalić** ś.: Podniosło ś. serce jego, a duch jego mocno rozhardział. Bud. <Roz + Hardzieć>

Rozhargotać się, cze ś., tał ś. **zacząć na dobre hargotać**, **wpaść w zapal hargotania**. <Roz + Hargotać ś.>

Rozhargotanie się, a s., blm., czynność cz. Rozhargotać s.

Rozharmonizować, uje, ował przejąc, rozmarzyć harmonją tonów: Ty mówom swoim, czasem rozharmonizowaanym polonezami Chopina, pozwól nad głębią duszy twojej panować. Słow. <Roz + Harmonizować >

Rozharmonizowanie, a, blm., czynność cz. Rozharmonizować.

[Rozharowy] *zrobiony z włosia końskiego:* Materac R. <Od * Rozhar, zam * Roshar, Nm. Ross-haar >

Rozhasać się, a s., ał s. zacząć na dobre hasać, rozochocić s. do hasania, rozhulać s. hasając, roztańczyć s.: Rozhasała s. młodzież na weselu. Było w niej połączenie rozhasanej prawie swawoli i dręczącego cierpienia. Orzesz <Roz + Hasać >

Rozhasanie się, a s., blm., czynność cz. Rozhasać s.: W przerwie między dwoma takimi jarzmami stanęło odrodzenie pogaństwa, rozpamiętanie s. natury, rozhasanie s. jej bez hamulec Spas.

Rozhartować, uje, ował pozbawić zahartowania: R. żelazo = *wyglizować* (= rozpalic i ostudzić powolnie dla zrobienia miękkim). R. drut, aby s. nie złamał. Przen.: *pozbawić hartu, zrobić miękkim, zniewieszczać, powolnym, osłabić, zwalcić, rozpieścić, rozdelikacii:* Myślisz, że takim okropnym widokiem rozhartowany będę i pokorny? Słow. Poetę rozhartował żal i smutek. Gom. <Roz + Hartować >

Rozhartowanie, a, blm., czynność cz. Rozhartować.

Rozhektografować, uje, ował rozisać za pomocą hektografu; hektografując rozpowszechnić.

Rozhektografowanie, a, blm., czynność cz. Rozhektografować.

[Rozhlebizdany] *rozchuiwany, rozłarty, rozmielony:* Bukrza u powozu rozhlebizdana.

[Rozhluzdać, a, ał] *przypprowadzić do rozumu:* Z niemi siedzi też Dominik Chodźko, tłusty i brudny Kapucyn, którego staramy s., jak to mówią, R. i do pracy przymusić. Miek. Kupid i jego rozhluzda. Od. [R. s.] *rozwinąć s. umysłowo, nabrać bystrości:* On już trochę s. rozhluzdał. Wal. <Roz + * Hluzdać, od Hluzdy >

[Rozhluzdanie, a, blm.] *czynność cz. Rozhluzdać.*

[Rozhluzdanie się, a s., blm.] *czynność cz. Rozhluzdać s.*

Rozhodować, uje, ował hodując rozmnożyć: Rozhoduje, będzie za rok cztery, za dwa lata dużo, dużo! Krasz. <Roz + Hodować >

Rozhodowanie, a, blm., czynność cz. Rozhodować.

[Rozhojdać, a, ał] *hojdując rozhujać; rozkołysać, rozhuścić.* [R. s.] *hojdując s. rozhujać s.; rozkołysać s., rozhuścić s.* <Roz + Hojdać >

[Rozhojkanie, a, blm.] *czynność cz. Rozhojkać.* [Rozhojkanie się, a s., blm.] *Rozhojkać s.*

† **Rozhojnieć, i, il hojnie rozmnożyć, szciodrze zaopatrzyć, rozbogacić:** Obfitościami opatrzył a rozhojnieł stół twój. Rej. † R. s., † **Rozhojnieć** w czym = *rozmnożyć s. hojnie, rozbogacić s., stać s. hojnym:* Podług bujności ziemi swojej rozhojnieł a rozmnożył s. Izrael w bałwanach. Leop. <Roz + * Hojnieć, od Hojny >

† **Rozhojnieć, eje, ał p. Rozhojnieć.** <Roz + * Hojnieć, od Hojny >

† **Rozhojnienie, a, blm. I. czynność cz. Rozhojnieć. 2. czynność cz. Rozhojnieć.**

† **Rozhojnienie się, a s., blm., czynność cz. Rozhojnieć s.**

Rozholendrować się, uje s., ował s. zacząć na dobre holendrować, rozochocić s. holendrując. <Roz + Holendrować >

Rozholendrowanie się, a s., blm., czynność cz. Rozholendrować s.

Rozholować, uje, ował holując rozwieść, rozprowadzić (po różnych miejscach): R. ładowne gabary. <Roz + Holować >

Rozholowanie, a, blm., czynność cz. Rozholować.

[Rozhowor, u, lm. y, Rozgowor, Rozgwor] † **Rozgwar, † Rozgwara I. rozmowa, pogadanka, gawęda, rezony:** R. damy z ochmistrzynią. Koeh. W. R. poety z kochanką o przeszłych miostkach. L. Poeichu szeptala smutne rozhowory. Przyb. Go-dziś s. czas tracić na smutnym rozhoworze? Dm. Nasze rozhowory trwady krótko, i najgrzeźniej rozhodziliśmy s. zawsze. Czart. A. Taki R. Słow. Starzec jeszcze z Bogiem w rozhoworze. Syrok. 2. *umowa, układy, traktowanie z kim, negocjacje:* Zabezpieczeni obłudnym Rusinów rozhoworem. Nar. Przybył pod obóz nasz wezyr na R. Boh. Tak bywało u starych, że nim w s. zawadzą wojska, czas rozhoworu wzaje m. sobie dadzą. Pot. 3. p. **Rozgwar:** Trąb ani słyhać w srogim rozhoworze. Chr. Poczekamy z pół godziny, ręczę, że w tym rozhoworze klucze od szafki zgubili. Wilk. (= rozgardyjjaszu). <Ukr. rozhovor >

× **Rozhoworca, y, lm. y negocjant, parlamentarz, herold:** Rozhoworce krzyczą o głos do Nummy. Stasz. <Od Rozhowor >

× **Rozhoworny** przym. od **Rozhowor.**

[Rozhuczeć, y, ał] *hucząc rozbić, roznieść; rozhukać:* Chociażby słowiek rozhuczał gałek, już się nie powróci pierwszy zalotnieek. R. s. 1. *zacząć na dobrze huczeć:* Morze s. rozhuczeło. 2. *rozhukać s., rozpasac s., rozwsćciec s.:* Rozhuczonemu chłopstwu swywoi zabronił. Nies. Ogień s. rozhuczy sród gór, spustoszenie po lasach roznoszące. Ml. <Roz + Huczeć >

[Rozhuczenie, a, blm.] *czynność cz. Rozhuczeć.* **Rozhuczenie się, a s., blm., × Rozhuk** *czynność cz. Rozhuczeć s.*

× **Rozhuk, u, blm. huk rozlegający s., rozhuczenie s.:** W najsrószym rozhuku. Stasz. <Roz + Huk >

Rozhukać, a, ał I. w szal, wściekłość wprawić; wzburzyć, rozbestwić, rozjuszyć, rozpasac, rozkielznać, rozpuścić: Orjon wiatry zbroił i rozhukał. Przyb. Człowiek może R. lub pozwala s. rozhukać namiętnościom, ale powściągnąć ich podług upodobania nie może. Kajs. R. s. *rozwsćciec s., wzburzyć s., rozbestwić s., rozjuszyć s., rozszaleć s., rozpasac s., rozkielznać s., rozpuścić s.:* Dosyć komara na to, aby s. wól rozhukał. L. Naród swawolą rozhukany. Nar. Głoszą, że ta rozhukana dziez sprzyjęta s. przeciw namiesnikowi królewskiemu. Swit. Uskramiać urozkąną i rozpuszczoną młodzież. L. Ledwie zapęd rzeki wstrzymał rozhukanej. Hul. Cały ogród s. wstrząsł od siostr rozhukanej swawoli. Sow. 2. [R.] p. **Rozhuczeć.** <Roz + Hukać >

× **Rozhukały p. Rozhukany:** Namiętności rozhukałe nieszczęśliwe skutki sprawiają. Bals. <Od Rozhukać s. >

Rozhukanie, a, blm. I. czynność cz. Rozhukać. 2. a. R. s. stan rozhukanego, wściekłość, szal, wzburzenie: R. wiatrów, namiętności.

Rozhukanie się, a s., blm., czynność cz. Rozhukać s.

Rozhukany I. im. od **Rozhukać** 2. a. × **Rozhukały**, który ś. *rozhukać, rozszałaty, szalony, wściekły, wzburzony, rozbestwiony, rozjuszony, rozpasały, rozkiełznany, rozuzdany, gwałtowny, niepowsięgnięty, niepohamowany*: Namietność, swawola rozhukana (p. **Rozhukać** ś.).

Rozhulać, a, ał *rozbałamucić, zaprawić do hulanki; rozpuścić, zrobić kogo krzykliwie wesołym*. L. R. ś. *począć hulać na dobre, nie na zarty; odlatywać ś. ciąglym hulankom, rozbawić ś., rozsawolić ś.*: Królewna wpośród zgietku rozhulanego żołnierstwa ledwo znalazła spoczynek. Niem. *Miasta ś. rozhulały*. Tw. *Rozhulany z rozpaczy jarmarkowicz*. Orzesz. *Kulesza dobrze rozhulał konia*. Pol. (= *dał mi ś. rozbiegać, rozbrzykać; rozpuścić, rozpedził, rozhucał*). Przen.: *zaczęć bujać swobodnie, używać swobody*: Aleś ś., mościa pani, po świecie neapolitańskim niepomału rozhulała. Krasin. *Nad uśpioną wioską rozhulały ś. wielkie zimowe wichry*. Orzesz. *Choć (koń) był niby rozhulany srodze, stanął*. Pol. <Roz + Hulać >

Rozhulanie, a, blm., czynność cz. **Rozhulać**.
[**Rozhulaniec, nca, lm. ncy**] *ten, co ś. rozhulał, człowiek płochy, pędziwiatr*: Gonilem do różnych miast, R., pędziwiatr. Wysp. <Od **Rozhulany**>
Rozhulanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhulać** ś.

Rozhultaić, i, ii *zrobić hulajem, rozpuścić, rozbisurmanić*: **Rozhultaił** na Jezusa okrutne żydostwo. Pot. R. ś. *stać ś. hulajem, rozpuścić ś., rozbisurmanić ś.*: Ot ś. chłopiec rozpije, rozhultai! L. *Posiadał sympatje rozhultajonego ludu*. Rol. <Roz + Hultaić >

Rozhultajenie, a, blm., czynność cz. **Rozhultaić**.

Rozhultajenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhultaić** ś.: Rodzice bezczynnym życiem są podobną dzieciom do rozhultajenia ś. L.

[**Rozhurmanić się, i ś., ii ś.**] *rozgniewać ś.*
[**Rozhurmanienie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Rozhurmanić** ś.

Rozhuścić, a, ał, Rozhuścić *hustając rozhuć; rozkołysać*. R. ś. *rozhuć ś. huścić ś.; rozkołysać ś.*: Niech ś. stary, niech ś. młody rozsawoli i rozhuścić. Syrok. *Rozhuściana fala uderza czasem ciężko o bok statku*. Sienk. <Roz + Huścić >

Rozhuścianie, a, blm., czynność cz. **Rozhuścić**.
Rozhuścianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozhuścić** ś.

[**Rozhuścić, a, ał**] *rozkiełznać; wyuzdać*. [R. ś.] *rozkiełznać ś.; wyuzdać ś.* <Roz + *Huścić, zam. Uzdąć >

[**Rozhuzdanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozhuzdać**.
[**Rozhuzdany, Rozhuzdany**] *który ś. rozhuzdał, rozkiełznany; wyuzdany*.

[**Rozhuzdany**] p. **Rozhuzdany**: W tym głosy rozhuzdane wnosily zdrowie czyjes. Krasin.

[**Rozziasty**] *zarażony różą*. <Od *Roza, Róża >

Rozigrać (Roz-igrać), a, ał, nied. † **Rozigrawać** (Roz-igrawać) *sprawić, żeby kto igrał; rozsawolić*: R. *dziecię, kota*. R. ś. I. *rozfiglować ś., rozhytkować ś., rozsawolić ś., rozlokazywać ś., rozburaszковать ś.*: **Rozigrał** ś. i przestać nie może. Troc. *Rozigrały ś. myszy*. Książ. R. ś., by ciele. Rys. *Skaczą sarny wesoło rozigrane*. Tw. *Nie to u naszych, kiedy ś. rozigrają, jeden drugiemu oczy zalać, kumpstem gębę zamazać*. Rej. *Kiedy ś. rozigra morze, to okrętowi studzy wnet do wszystkiego prędcy*. Górń. (= *wzburzy ś., rozhuca ś., rozbałucani ś.*,

rozszałaje ś.). *Grzywa z wiatrem rozigrana*. Słow. Przen.: *Jak ś. szable rozmachały, jak ś. spisy rozigrały!* (= *rozochocily ś.*). 2. † R. ś. p. **Rozegrać**: *Rozigrają ś. dwa = we grze ś. dobijają, ostatnie ważą*. Kn. *Rozigrali ś. w szachach*. Troc. <Roz + Igrać >

Rozigranie, a, blm. (Roz-igranie) czynność cz. **Rozigrać**.

Rozigranie się, a ś. blm. (Roz-igranie ś.) czynność cz. **Rozigrać** ś.

† **Rozigrawać, a, ał** (Roz-igrawać) i † R. ś. I. p. **Rozigrać**. 2. p. **Rozegrać**.

† **Rozigrawanie, a, blm.** (Roz-igrawanie) czynność cz. **Rozigrawać**.

† **Rozigrawanie się, a ś.**, blm. (Roz-igrawanie ś.) czynność cz. **Rozigrawać** ś.

Rozimać, a, ał (Roz-imać) I. p. **Rozjąć**. 2. [R.] *rozbiierać, rozważać, roztrząsać, analizować*: *Siednę na łóeczku, zaczę se R. to moi serdeczko*. <Roz + Imać >

Rozimanie, a, blm. (Roz-imanie) czynność cz. **Rozimać**.

[**Rozindorzenie, a, blm.**] (Roz-indorzenie) czynność cz. **Rozindorzyć**.

[**Rozindorzenie się, a ś.**, blm.] (Roz-indorzenie ś.) czynność cz. **Rozindorzyć** ś.

[**Rozindorzyć, y, yi** (Roz-indorzyć) i R. ś.] p. **Rozindyczyć**. <Roz + Indorzyć >

Rozindycezenie, a, blm. (Roz-indycezenie) czynność cz. **Rozindycezyć**.

Rozindycezenie się, a ś., blm. (Roz-indycezenie ś.) czynność cz. **Rozindycezyć** ś.

Rozindycezyć, y, yi (Roz-indycezyć), **Rozjędyczyć**, [**Rozindorzyć**] *rozwszczyczyć jak indyka, rozcierzezić, rozjątrzyć, rozkołcić, rozirytować, rozsierdzić*. [R. ś.] *rozwszczyczyć ś. jak indyk, rozcierzezić ś., rozkołcić ś., rozsierdzić ś., rozjątrzyć ś., rozczervenienić ś. od złości jak indyk, rozirytować ś.* <Roz + Indycezyć >

Rozindywidualizować, uje, ował (Roz-indywidualizować) *rozdzielić, rozszczegółować na indywiduala*. R. ś. *rozdzielić ś., rozpaść ś., rozszczegółować ś. na indywiduala*: *Możnaby powiedzieć, że ś. świat rozindywidualizował, tak przedmioty wszystkie doskonale oddzielają ś. od siebie*. Orzesz. <Roz + Indywidualizować >

Rozindywidualizowanie, a, blm., (Roz-indywidualizowanie) czynność cz. **Rozindywidualizować**.

Rozindywidualizowanie się, a ś., blm., (Roz-indywidualizowanie ś.) czynność cz. **Rozindywidualizować** ś.

Rozirytować, uje, ował (Roz-irytować) i R. ś. p. **Rozjątrzyć**: *Poruszać podobne kwestje, mówić, chodząc rozirytowany po pokoju, to nie do nas należy*. Bał. <Roz + Irytować >

Rozirytowanie, a, blm., (Roz-irytowanie) czynność cz. **Rozirytować**.

Rozirytowanie się, a ś., blm., (Roz-irytowanie ś.) czynność cz. **Rozirytować** ś.

Roziskrzać, a, ał (Roz-iskrzać) i R. ś. p. **Roziskrzyć**.

Roziskrzanie, a, blm., (Roz-iskrzanie) czynność cz. **Roziskrzać**.

Roziskrzanie się, a ś., blm., (Roz-iskrzanie ś.) czynność cz. **Roziskrzać** ś.

× **Roziskrzec, eje, ał** (Roz-iskrzec) p. **Roziskrzyć**: *Przyłbica ogniem roziskrzała*. Wor. <Roz + Iskrzec >

Roziskrzienie, a, blm. (Roz-iskrzienie) I. czynność cz. **Roziskrzec**. 2. czynność cz. **Roziskrzyć**.

Roziskrzienie się, a ś., blm., (Roz-iskrzienie ś.) czynność cz. **Roziskrzyć** ś.

Roziskrzyć, y, ył (Roz-iskrzyć), nied. **Roziskrzać** rozzarzyć, aby ś. iskrzyło, rozpałi, aby aż iskry sypało, rozjarzyć: Głównie z ognia porwała, a z ręką ją spodem podniosszy, roziskrzyła, obracając kołem. Koch J. R. ś., **Roziskrzeć** rozjarzyszy ś. sypać iskry, tryskać ogniem, rozjarzyć ś.: Wzrok jego groźliwie pałał roziskrzony. Przyb. Na prawo długi rząd okien od księżycy tylko roziskrzonych. Krasin. Żywił ten czasem, kiedy ś. roziskrzy, rozgłębi, rozburzy, sprawia ogień piekielny w mej piersi. Kaczk. Po twarzy parobka przepływały płomienie gniewu, oczy roziskrza ś. zaczęły. Orzesz. <Roz + Iskrzyć>

† **Rozjachać**, jedzie, ał i † R. ś. p. **Rozjechać**. <Roz + Jachać>

† **Rozjachanie**, a, btm., czynność cz. **Rozjachać**.

† **Rozjachanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozjachać** ś.

[**Rozjachotać**, a, ał] podrzeć na kawałki.

[**Rozjachotanie**, a, btm.] czynność cz. **Rozjachotać** ś.

[**Rozjachrać**, a, ał] rozczochrać.

[**Rozjachranie**, a, btm.] czynność cz. **Rozjachrać**.

× **Rozjad**, u, btm., rozwścieczenie; jadowitość, zjadłość, zażartość, wściekłość, rozjuszenie, pasja, zaciekłość: Z obu stron bitne pułki gwałtownym napadem okazywały męstwo z niezgaśnięm rozjadem. Przyb. <Roz + Jad>

Rozjadać, a, ał i R. ś. p. **Rozjesić**. <Roz + Jadać>

Rozjadanie, a, btm., czynność cz. **Rozjadać**.

Rozjadanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozjadać** ś.

Rozjadle przys. od **Rozjadły**.

Rozjadłość, i, btm., rz. od **Rozjadły**. Troc.

Rozjadły który ś. rozjadł, zjadły, rozżarty, żarty, zaciętkły, rozwścieczony, rozjuszony, rozjątrzony, zadietrzewiony: *Rabiosus*, bardzo gniewliwy, jadowity, R. Mącz. Wpadł R., sam nie wie, gdzie leci. Kras. <Od Rozjesić ś.>

Rozjadowić, i, il rozwścieczyć, rozszrożyć rozjuszyć, srodze rozzłościć, rozeźreć, rozjątrzyć, rozbestwić: Rozjadowieni kaci wszystkie nań okrucieńskie narzędzia obrócili. Pilch. R. ś. srodze ś. rozzłościć, rozszrożyć ś., rozwścieczyć ś., rozjuszyć ś., rozjątrzyć ś., rozbestwić ś., rozeźreć ś., rozeźreć ś.: Tak gdy ś. Neptun rozjadowy szumny, tłukąc aż w niebo mokremi tarany... Nar. *Furoribus inflammari*, R. ś. Mącz. Srożej ś. jeszcze teraz rozjadował. Nar. <Roz + Jadowić>

Rozjadowanie, a, btm., czynność cz. **Rozjadowić**.

Rozjadowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozjadowić** ś.

[**Rozjaić**, i, il] rozbić na miazgę, roztluc, pognieść, pomiętosić. [R. ś.] rozpaść ś., rozleść ś.: Zawiniątko rozjaiało ś. <Roz + *Jaić, od Jaje>

[**Rozjajenie**, a, btm.] czynność cz. **Rozjaić**.

[**Rozjajenie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Rozjaić** ś.

[**Rozjarmolenie**, a, btm.] czynność cz. **Rozjarmolić**.

[**Rozjarmolić**, i, il, **Pojarmolić**] rozczochrać, rozmanrać. <Roz + Jarmolić>

Rozjarzenie, a, btm., czynność cz. **Rozjarzyć**.

Rozjarzenie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozjarzyć** ś.

Rozjarzyć, y, ył rozzarzyć, rozpałi, roziskrzyć: Samo gadanie o tym może gniew R. Ork. R. ś. rozzarzyć ś., rozpałi ś., roziskrzyć ś.: Jak się

już serce rozjarzy, to nie wszelkie rozumy. Ork. O duchu Boży... gdy ś. nad światem... rozjarzy blask twój... Kasp. <Roz + Jarzyć>

Rozjaskrawić, i, il doprowadzić do jaskrawości. R. ś. nabył jaskrawości, rozblęsnąć jaskrawo: Z niskiej, czarnej, od strony watry rozjaskrawionej izby szafasnej buchnął ku niej dym i gęsta, duszna woń smolnego ognia, wilgotnych szmat i nabiafu. Tet. <Roz + *Jaskrawić, od Jaskrawy>

Rozjaskrawienie, a, btm., czynność cz. **Rozjaskrawić**

Rozjaskrawienie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozjaskrawić** ś.

Rozjaśniać, a, ał i R. ś. p. **Rozjaśnić**.

Rozjaśnianie, a, btm., czynność cz. **Rozjaśniać**.

Rozjaśnianie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozjaśnić** ś.

Rozjaśnić, i, il, nied. **Rozjaśnić** I. doprowadzić do jasności; zrobić jaśniejszym, rozwidnić: R. kolor, cerę, lampę. Przen.: rozpogodzić, rozpromienić, rozchmurzyć, rozweselić: Niech rozjaśni twarz swoją Pan Bóg nad nami. K. G. Wino uwesela serce, rozjaśniając oblicze więcej, niż oliwa. Bud Przen.: rozświetlić, objaśnić, wprowadzić na światło dzienne, wyświetlić, wytłumażyć, wyklarować: R. rzecz, przyczynę. R. ś., **Rozjaśnić** wyjaśnić ś., rozwidnić ś., rozpogodzić ś., rozchmurzyć ś.: Niebo ś. rozjaśnia. Rozjaśnił ś. czysty błękit nieba. Mn. Rozjaśniła ś. skóra na twarzy Mojżeszowej z onych rozmów z Bogiem. B. B. Jak wiele ś. wraz z rzymskich orłów rozjaśniało, tak wiele trąb zagrało. Bardz. Wyraz szczęścia rozjaśnił wszystkich twarze. Błot. Blaskiem zorzy rumianej rozjaśniały ś. ściany. Len. Przen.: stać ś. jasnym, wyjaśnić ś., wyświetlić ś., wyklarować ś., wyjść na jaw. <Roz + Jaśnić>

Rozjaśnić, eje, ał p. **Rozjaśnić**: A oblicze jego rozjaśniało jako słońce. Wuj. <Roz + Jaśnić>

Rozjaśnienie, a I. btm., czynność cz. **Rozjaśnić**. i **Rozjaśnić**. 2. p. **Rozjasnienie** ś., 3. Im. a to, czego użyto do rozjaśnienia = wyświetlenia; komentarz, objaśnienie, uwaga i t. p.

Rozjaśnienie się, a ś., btm., niek. **Rozjaśnienie** czynność cz. **Rozjaśnić** ś.

× **Rozjawiać**, a, ał p. **Rozjawić**.

× **Rozjawianie**, a, btm., czynność cz. **Rozjawiać**.

× **Rozjawić**, i, il, nied. **Rozjawiać** I. = **Rozdziawić**. 2. **wyjawiając** rozgłosić; wyprowadzić na jaw, wydobyć na światło dzienne. <Roz + Jawić>

Rozjawienie, a, btm., czynność cz. **Rozjawić**.

Rozjazd, u, Im. y I. a. [**Rozjazdek**] rozjechanie ś., rozjeżdżanie ś. w różne a. przeciwne strony: Wszystka szlachta do domu rozjechała ś., którego rozjazdu jej był początkiem Ostrowiecki. Błaz. Rozjazdem, przys. = rozjeżdżając ś. w różne strony. Łódki ciągnęły rozjazdem, opiwszy w półkoła zatonę Pol. [Na rozjazdu] = w chwili rozjeżdżania ś. 2. **ludzie rozestani na podjazdy**: Rozjazdy na hetmana stawia, chce go żywcem pojąć. Chr. Na rozjazdy lekkejszych ludzi przebrane wybory. Jabł. 3. kol. **przecięcie ś. szyn kolejowych dla przejścia pociągów z jednej linii na drugą**, krzyżownica. 4. myśl. **sieć myśliwska**: R., sieć na kuropatwy, płachta; jeżeli ma być pieszo ciągniona, dosyć jest 30 łokci długa; dla konnych większa być może. Kluk. Myśliwiec wieczorem i rano biegalem wolnie z rozjazdem lub siatką, chwytając to rybki, to skwronki gładko. Nar. <Roz + *Jazd, J(AZD)/J(EZDZ)>

[Rozjazd, dku, lm. dki] p. Rozjazd. <Od Rozjazd>

Rozjazdowe, ego, Drogowe kol. oddzielne wymagowanie urzędnika za wyjazdy w celach służbowych. <Od Rozjazdowy>

Rozjazdowy przym. od **Rozjazd**.

Rozjąć, zejmie, zjął, nied. **Rozejmować**, **Rozdejmować**, **Rozimać**, [Ozymać] I. *rozebrać, rozdzielić, rozłożyć, rozczłonkować*: Nim dział między synami będzie, mają długi ojcowskie między s. na równe części R., i tak każdy z części swej te długi odłożył. St. lit. Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwlec, a tak całe wojско R. Warg. Przen.: Bym go był winnym znalazł, pewniebym był z nim powinowactwo rozjął. Warg. (= rozerwał). 2. a. † **Rozjednać**, *rozsządzić, rozstrzygnąć, pojednać, zażegnać, uśmierzyć, załagodzić; rozdzielić, rozbroić, rozbronić*: Spory i zwady około udziałów między niemi rozejmowali. Steb. Nie śmiał bitwy stoczyć, ale żądał królów czeskiego i węgierskiego, aby między niemi rozjęli na zgodę do czasu naznaczonego Biel. M. Ja rozejmować sporu tego nie będę. Błaż. Nie trzeba nam wiele o wierze gadać, snadnieby bowiem prawda spór rozstrzygnęła i rozjęła. Żarn. Ociec św. sam tę kontrowersją rozjął. Tw. Rozejmować niezgodnych. Troc. Rozjął bijących s. Troc. Cienie nocy rozjęły walczących. Niem. Prowadzili wojny ze sobą, które sam król Jagiełło musiał rozimać. Kaczk. 3. † R. *zająć, zabrać, potrzebować*: Konrad widział, że obłożenie zamku tego długi czas R. miało. Błaż. R. s. I. *rozdzielić s., rozchylić s., roztworzyć s., rozczepierzyć s., rozemlnąć s., rozewrzeć s.*: Rozjęły s. szczytce gaszące płomień ducha. Orzesz. Usłyszałem krakanie sępa i cień skrzydeł jego, rozjętych na wśchód i na zachód słońca. Kon. 2. *rozstrzygnąć s.*: Rotmistrz nie odszedł stamtąd, aż s. ona bitwa rozjęła i dokończyła. Baz. <Roz + Jąć>

Rozjątrzać, a, ał i R. s. p. **Rozjątrzyć**.

Rozjątrzenie, a, blm., czynność cz. **Rozjątrzać**: Król i nuncjusz poświęcili tę sprawę dla miłego spokoju i nierozjątrzenia podnieconych już sprawą toruńską umysłów. Kraus.

Rozjątrzenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozjątrzać s.**

Rozjątrzenie, a, blm. I. czynność cz. **Rozjątrzyć**, 2. niek. R. s. *stan rozjątrzonego, rozdrażnienie, stan podniecony, zaciekłość, zajądłość, wściekłość, zążartłość, rozcietrzewienie, rozindyczenie, pasja, złość; zdenerwowanie, irytacja, zapalczywość*. 3. chir. *wywołanie ropienia zapalnego (exulceratio)*, 4. lek. *nasilenie, pogorszenie, zaostrenie s. (choroby) (exacerbatio)*.

Rozjątrzenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozjątrzyć s.**

Rozjątrzyciel, a, lm. e ten, co rozjątrzu a. co rozjątrzył. <Od Rozjątrzyć>

Rozjątrzycielka, i, lm. i forma ż. od **Rozjątrzyciel**.

Rozjątrzyć, y, ył, × **Wzjątrzyć**, **Rozirytować**, nied. **Rozjątrzać** I. *rozdrażnić, rozognić, podrażnić*: Jad ranę bardziej rozjątrza, niż goi. Kras. Przen.: *rozdrażnić, rozjuszyć, rozcietrzewić, rozindyczyć, zdenerwować, przyprowadzić do wściekłości, do pasji, rozzłościć, rozjęść, rozzerzać, roznamiętnić*: Zamiast abyś ją więcej rozjątrzał, słodką postacią ułagodzić ją powinienś. L. Nie trzeba mu rozjątrzać jego biedy; doś on nie-szczęśliwy. L. 2. lek. *doprowadzić do zapalenia i ropienia (exulcerare)*. R. s. I. *rozłościć s., roz-*

drażnić s., rozirytować s., wzburzyć s., roznamiętnić s., rozjuszyć s., rozcietrzewić s., rozjęść s., rozzerzać s., rozwścieczyć s., zdenerwować s., rozindyczyć s., wpaść w pasję. 2. lek. *przejść w stan zapalny, ropiejący*. <Roz + Jątrzyć>

Rozjechać, jedzie, jechał, † **Rozjechać**, nied. **Rozjeżdzać** I. *jadąc roznieść, roztratawać; przejechać*: Wszystko byłoby nie, gdybyś pan był tylko tego psa nie rozjechał. Kaczk. 2. p. R. s. 3. *przen, posp. rozciąć, rozchluszać, rozplatać, rozświetlić, rozwalić*: R. komu łeb pałaszem. 4. *ryb. jadąc rozciągnąć, rozstawić, rozpostrześć*: „Rozjeżdzać się“ u rybaka znaczy: sięć na czółnach rozstawiać, rozkładać. Mag. R. s. I. a. × **Rozjechać odjeżdżając rozposzyć s., popojeżdżać w różne strony**: Wszystka szlachta z rozerwane-go sejmu do domów rozjechała s. Błaż. Rozjechali s. (rozjechały) stany. Troc. Nazajutrz niektórzy s. z gości rozjechali. Kras. Rozjechać s. musieli i tak s. już tego dnia widzieć z sobą nie mogli. Lubom. Rycerstwo, zostawiwszy samego hetmana, rozjechało s. do domów. Niem. Goście s. już rozjechali. Bern. 2. *rozstać s. jadąc*: R. s. z sobą. Troc. (= odjechawszy rozstać s.). <Roz + Jechać>

† **Rozjechały jeden z tych, co s. rozjechali**: Lubieszowski z ostatkami rozjechałego żołnierza poszedł na odsiecz, cum reliquiis dissipati exercitus. Błaż. Jarosław na lud Bolesława, chociaż bez sprawy idący i R., jawnie nacierać nie śmie. Błaż. <Od Rozjechać>

Rozjechanie, a, blm., czynność cz. **Rozjechać**. **Rozjechanie się**, a s. blm., czynność cz. **Rozjechać s.**

† **Rozjednać**, a, ał p. **Rozjąć**: R., disceptare. Ort. <Roz + Jednać>

† **Rozjednanie**, a, blm., czynność cz. **Rozjednać**. **Rozjedniać**, a, ał i R. s. p. **Rozjednoczyć**.

Rozjednianie, a, blm., czynność cz. **Rozjedniać**. **Rozjednianie się**, a s., blm., czynność cz. **Rozjedniać s.**

Rozjednić, i, ił, nied. **Rozjedniać** i R. s. p. **Rozjednoczyć**: Trafił na czasy, kiedy s. bardzo rozjedniać poczynały dążenia tronu i narodu. Byk. <Roz + *Jednić, od Jeden>

Rozjednienie, a, blm., czynność cz. **Rozjednić**. **Rozjednienie się**, a s., blm., czynność cz. **Rozjednić s.**

Rozjednoczenie, a, blm., czynność cz. **Rozjednoczyć**: Prawo sformości lub rozjednoczenia składowych społecznych żywiołów decyduje w dziejach o postaciach władztwa rzezywistego. Oczap.

Rozjednoczenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozjednoczyć s.**

Rozjednoczyć, y, ył, **Rozjednić**, nied. **Rozjedniać** *rozdzielić to, co było zjednoczone, rozdzielić, rozseparować*. R. s. *rozdzielić s., rozdzielić s., rozseparować s.* <Roz + Jednoczyć>

Rozjedzenie, a, blm. I. czynność cz. **Rozjęść**. 2. p. **Rozjedzenie s.**; *stan tego, co s. rozjadł, zajądłość, zążartłość*: Rabies, jadowitość, R., szaleństwo. Mącz.

Rozjedzenie się, a s., blm., niek. **Rozjedzenie** czynność cz. **Rozjęść s.**

† **Rozjem**, jmu, lm. jmy p. **Rozejm**. Troc. <Roz + *Jem, JM/JEM/IM/JE/JA>

Rozjemca, y, lm. y, † **Rozejmca** I. *ten, co rozejmuje, rozchyła, rozsuwa*: Czyste dni weznesnej jasności—noenych rozjemce ciemności. Groch. 2. *ten, co rozejmuje spór; pośrednik, pogodziciel, sędzia polubowny, jednacz, pojednawca, arbiter*. <Roz + *Jemca, JM/JEM/IM/JE/JA>

Rozjemcowy, Rozjemców należący do rozjemcy, pochodzący od niego.

Rozjemców p. Rozjemcowy, Troc.

Rozjemczo przys. od **Rozjemczy**: Przyczyny upadku rplitej autor zamiera sądź R. T. K.

Rozjemczość, i, blm., rz. od **Rozjemczy**. 2. fil. *dyzjunkcja; własnych sądów rozjemczych a. syllogizmów rozjemczych.*

Rozjemczy, Rozjemny i. *tyczący ś. rozjemstwa, jednawczy, pojednawczy, polubowny, godzący, mitygujący, łagodzący. Troc. 2. fil. nie kategoriyczny i nie warunkowy; dyzjunkcyjny: Sąd R. Syllogizm R. Sądy rozjemcze są takie, które mają albo kilka orzeczeń, z których tylko jedno może się łączyć z danym podmiotem, albo kilka podmiotów, z których tylko jeden może się odnosić do danego orzeczenia. Str. Syllogizmami rozjemczymi nazywają się takie, w których większa przesłanka jest sądem rozjemczym, mniejsza zaś rozwiązuje nieokreśloność większej, zaznaczając stanowczo, jakie orzeczenie odnosi się do danego podmiotu lub też zaprzecza się w nim. Str. <Od Rozjemca>*

Rozjemnie przys. od **Rozjemny**, *pojednawczo, polubownie, zgodnie, łagodząc, mitygując.*

Rozjemność, i, blm., rz. od **Rozjemny**: Filozofia przedziwny jakiś boskiej nierozjemności wijesz kłębek. Bardz.

Rozjemny, Rozjętny i. [R.] *tyczący ś. rozjemnu, rozdzielający, rozstajny: I tak zajdziemy na drogę gdzieś rozjemną; ty ś. obróćisz na jasne zorze, a ja na nocną ciemną. Kon. 2. możliwy do rozjęcia, to jest do rozdzielenia a. pogodzenia. <Od Rozjem>*

Rozjemstwo, a, lm. a i, *rola, władza rozjemcy; czynność rozjemcy, sąd polubowny, jednanie stron, pośrednictwo: Uryk zaprosił Witolda do rozjemstwa w nieporozumieniach z Koroną. Sł. wil. 2. rozeznawanie, rozpoznawanie, rozróżnianie: R. prawdy od fałszu. Zabł. <Od Rozjem>*

Rozjęść, zje, jadł, nied. **Rozjadać** i. *rozbrańszy częściami zjęść do ostatniego: Chleb jego żniwa rozjadają zgłodniałi. Syrok. 2. jedząc roz-toczyć, rozgryźć, strawić naukskróś, skancerować: Wrzody złe, ciało rozjadające. Syr. Bliskość niebezpieczeństwa bardziej go rozjada. Węg. (=nurtuje, truje, dręczy). 3. przen.: R. kogo = rozłożyć, rozjudzić, rozjurzyć, rozjuszyć, rozwścieczyć: Śmierć towarzysza strasznie Ulissa rozjada, więc zemstą zapalony na przodek wypada, krwawym połyska wzrokiem, groźnym ciosem godzi. Dm. R. ś. i. zacząć na dobre jęść, rozochocić ś. do jedzenia, nie móc ś. odjęść; rozłakomić ś. jedząc: W Sybarys tak ś. byli mieszczanie rozjedli a roz-pili, że naostatek i rozumu i siły pozbyli. Kosz. 2. przen. rozjadować ś., rozjudzić ś., rozżreć ś., roz-jątrzyć ś., rozłożyć ś., rozjuszyć ś., rozwścieczyć ś.: Wnet ś. okrutnik rozjadł i w gniewie swym zapa-lił. Wiśn. Jako niedźwiedzica, gdy jej niedźwie-dzięta zabiórą, rozje ś. w lesie... Leop. W Argancie oczy płomieniem pałają, rozjadł ś., jak pies. P. Koch. Rozjadzsy ś. jak siarka, rzecze... Pot. Rozjadł ś. na wezyra tyran, jako wściek-ły. Pot. Tak ś. rozjadł, że ledwie co nie kazał nas z pałacu wygnać. Warg. Tak ś. tym roz-jadł, jakby go kto sztydem ukłół. Dudz. Był on na niego mocno rozjedzonym. Leszcz. Podsta-rości z biegiem czasu coraz więcej rozjadł ś. na swego przeciwnika. Rol. Jak ś. rozje na kogo, to na mnie odbije. Ork. <Roz + Jęść>*

Rozjezdne, ego, blm., rz. *chwila rozstania ś. od-jeżdżających: Na rozjezdnym cheiał go puścić*

i powiedzieć: „Idź, a więcej nie grzesz“. Piotr. <Od * Rozjezdny, Roz + Jezdny>

Rozjeździć, i, ił, nied. **Rozjeźdzać** i. *jeźdząc roznieść, rozrobić; rozbrejdać: R. drogę, błoto. 2. rozbić, rozkolatać jeźdzeniem; roz-trajkotać, roz-klekotać, roztrząść, rozchlebotać, rozluźnować, zdzyze-lować jeźdząc: R. powóz. R. ś. i. zacząć wciąż jeździć, zasmakować w jeźdzeniu. 2. zepsuć ś. przez ciągle jeźdzenie, roztrajkotać ś., rozklekotać ś., roz-trząść ś., rozchlebotać ś., rozluźnić ś., zdzyzelować ś. od jeźdzenia: Powóz rozjeździł ś. <Roz + Jeź-dzić>*

Rozjeźdzać, a, ał i R. ś. i. p. **Rozjechać**. 2. p. **Rozjeździć**.

Rozjeżdżanie, a, blm., *czynność cz. Rozjeżdzać. **Rozjeżdżanie się, a** ś., blm., *czynność cz. Roz-jeżdzać ś.**

Rozjeżdżenie, a, blm., *czynność cz. Rozjeździć. **Rozjeżdżenie się, a** ś., blm., *czynność cz. Roz-jeździć ś.**

Rozjęcie, a, blm., *niek. Rozejm* *czynność cz. Rozjąć.*

Rozjęcie się, a ś., blm., *czynność cz. Rozjąć ś.* **Rozjęceć się, y** ś., **ał** ś. *zacząć na dobre jęceć, rozstękać ś.; rozkwilić ś., rozśpiewać ś. żalostnie, rozżabić ś.: Wszystkie ś. wtenczas słowiki roz-jęczą. Słow. Przen.: Brzmienie rozjęconych dzwo-nów. Krech. Hasło dał jeden dzwon z katedral-nej świątyni, a potem inne rozjęcały ś. zaraz. Krech. <Roz + Jęceć>*

Rozjęczenie się, a ś., blm., *czynność cz. Roz-jęceć ś.*

† **Rozjędrniać, a, ał** p. **Rozjędrnić**.

† **Rozjędrnianie, a**, blm., *czynność cz. Rozjędr-niać.*

† **Rozjędrnić, i, ił**, † **Rozjędrnić**, *nied* † **Roz-jędrniać**, † **Rozjędrniawać** *zrobić jędrnym, czerst-wym, rozjężyć, rozżewić, ukrzepić: Oeet mor-skiej cebuli ludzie młode a upadłe rozjędrnia-wa. Sien. Kadzenie rajskim drzewem wszystkie duchy w człowieku rozjędrniawa. Sien. Gnieie rany jak rozjędrnić a zgniłość wytrawić. Sien. <Roz + Jędrnić>*

† **Rozjędrnieć, eje, ał** p. **Rozjędrnieć**.

† **Rozjędrnienie, a**, blm. i. *czynność cz. Rozjędr-nieć. 2. czynność cz. Rozjędrnieć*.

† **Rozjędrniawać, a, ał** p. **Rozjędrnić**.

† **Rozjędrnianie, a**, blm., *czynność cz. Roz-jędrniawać.*

† **Rozjędrnić, i, ił** p. **Rozjędrnić**. <Roz + *Jędrnić, od Jędrzny>

† **Rozjędrnieć, eje, ał**, † **Rozjędrnieć** *stać ś. jędr-nym, ukrzepnąć: Niech kropkę rosy dadzą z heli-końskiej skały, żeby mu zwiędła trochę siły roz-jędrniały. Mor. <Roz + Jędrnieć>*

† **Rozjędrnienie, a**, blm. i. *czynność cz. Roz-jędrnić. 2. czynność cz. Rozjędrnieć*.

× **Rozjędyczenie, a**, blm., *czynność cz. Roz-jędyczyć, rozindyczenie*.

× **Rozjędyczenie się, a** ś., blm., *czynność cz. Rozjędyczyć ś., rozindyczenie ś.*

× **Rozjędyczyć, y, ył** i × R. ś. p. **Rozindy-czyć: Kłorys, chociaż tak rozjędyczona, już ś. dozwała ścisnąć za ramiona. L. <Roz + Jędy-czyć>**

Rozjęk, u, lm. i poet. *jęk przeciągły, rozjęcznie ś.; jęk rozlegający ś.: Mój kraju kochany, daleki, żegnałem ś. z tobą w rozjęku. Żal. Czemu wokół R. taki? Żal. Posłuchać kościelnych szumów... w wielkim modlitew rozjęku. Wysp. O jasna moja! już tyle razy słońce zapadło, a wciąż*

jeszcze widzę w smutnym rozjęku twe oczy. Przybysz. Wichru rozjęki. Kon. (=jęzące rozdziewięki). <Roz + Jęk>

Rozjętanie przys. od **Rozjętany**.

Rozjętność, i, bfm., rz. od **Rozjętany**.

Rozjętany p. **Rozjemny**: Nawa rozjętana, *solutilis*. Kn. O towarzyszy w biedzie nierozjętne. Bardz. R., rozjemny, mogący być rozjętym, rozebrany, rozłożonym. Bobr. <Roz + *Jętny, od Jąć>

× **Rozjuch**, u, bfm. p. **Rozjuszenie**: Ów lew z jeźystą głową i tygrys z prążkami groźnym rozjuchem w ślepiach błysnęły przed nami. Przyb. <Roz + *Juch, od Jucha>

[**Rozjuchać się**, a ś., ał ś.] p. **Rozjuszyć**.

<Roz + *Juchać, od Jucha>

[**Rozjuchanie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Rozjuchać** ś.

Rozjuczać, a, ał p. **Rozjuczyć**.

Rozjuczanie, a, bfm., czynność cz. **Rozjuczać**.

Rozjuczenie, a, bfm., czynność cz. **Rozjuczyć**.

Rozjuczyć, y, yl, nied. **Rozjuczać** *rozebrać z jucków, zdjąć juki*, od **Juczyć**: Muły rozjuczywszy z podróży tłumoków, doś w tak obszernej mieście mieliśmy obroków. L. R. wielbłąda. <Roz + Juczyć>

Rozjudzać, a, ał i R. ś. p. **Rozjudzić**.

Rozjudzanie, a, bfm., czynność cz. **Rozjudzać**.

Rozjudzanie się, a ś. bfm., czynność cz. **Rozjudzać** ś.

Rozjudzenie, a, bfm., czynność cz. **Rozjudzić**.

Rozjudzenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozjudzić** ś.

Rozjudzić, i, il i R. ś., nied. **Rozjudzać** p. **Rozjęść**; *judząc roznamiętnić*: Puszczają lud w świat, jak lawę, a na to, aby lud ś. ten rozjudził i rozwiechrzył i do mordu doszedł. Krasin. <Roz + Judzić>

Rozjunaczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozjunaczyć** ś.

Rozjunaczyć się, y ś., yl ś. *rozsuchwałić* ś. po *junacku*.

Rozjurzać, a, ał i R. ś. p. **Rozjurzyć**.

Rozjurzanie, a, bfm., czynność cz. **Rozjurzać**.

Rozjurzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozjurzać** ś.

Rozjurzenie, a, bfm. i. czynność cz. **Rozjurzyć**: Zamtuzy pełne na przedaj poehopnych do rozjurzenia towarów. Nar. 2. a. R. ś. *stan rozjurzonego, jurność, podniecony popęd płciowy, lubieżność, palenie ś., żądza cielesna, chuć, pożądlivość żart swińska godzina*.

Rozjurzenie się, a ś., bfm. i. czynność cz. **Rozjurzyć** ś. 2. p. **Rozjurzenie**.

Rozjurzyć, y, yl, nied. **Rozjurzać** i. *podniecić popęd płciowy, pobudzić do jurności, rozpalić, rozbestwić, roznamiętnić*: Trzymaj stadnika opodał od klaczy, aż ś. rozjurzy. Dor. Apt.: × Lek i rozjurzające (remedia aphrodisiaca). 2. p. **Rozjęść**: Owczarze powiedzą, że wilk owce porwał, a rozjurzywszy psem owce, szydłem zakłuwszy, zjadają. Haur. R. ś. i. *stać ś. jurnym, roznamiętnić ś., rozpalić ś., rozbestwić ś.* 2. p. **Rozjęść**: Dzik psy rozpędza i skomlących kłem krzywym płasza rozjurzony. Zembr. <Roz + Jurzyć>

Rozjuszać, a, ał i R. ś. p. **Rozjuszyć**.

Rozjuszanie, a, bfm., czynność cz. **Rozjuszać**.

Rozjuszanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozjuszać** ś.

Rozjuszenie, a, bfm. i. czynność cz. **Rozjuszyć**.

2. a. R. ś., × **Rozjuch** *stan rozjuszonego, zaciek-*

łość, rozwścieczenie, zjadłość, gniew bez granic, wściekłość, żądza krwi.

Rozjuszenie się, a ś., bfm. i. czynność cz. **Rozjuszyć** ś. 2. p. **Rozjuszenie**.

Rozjuszyć, y, yl, nied. **Rozjuszać** i. *wprawić w gniew szalony, wściekłość; rozwścieczyć, rozbestwić, rozjatrzyć* (p. **Rozjęść**): R. wieprza. Troc. Rozjuszył na ś. pospółstwo. Troc. Comkolwiek uczynił, szaleństwo to było; piekielnymi rozjuszony byłem furjami. Sir. 2. × *zamienić w juchę, rozrzedzić jak juchę, rozmiadzić*: Trędownika rozjuszonego przyłożył: wywozdi hemoroidy. Spicz. R. ś. i. [R. ś.] *rozkrwawić* ś. 2. *wpaść w gniew szalony, rozwścieczyć* ś., *rozeźreć* ś. (p. **Rozjęść** ś.): R. ś., *rozjęść* ś. na kogo. Troc. Rozjuszony Orland. L. (= *szalony*). Temi słowy rozjuszony, znowu kazał go na krzyżu zawiesić. Skar. Ryknął Gaudenty, jak lew rozjuszony. Kras. Rozjuszeni rycerze. Kras. Niechby jeno kto zię słowo na nią powiedział... rozjuszał ś., rozindyczał ten Jasiek. Dyg. Dwaj sąsiedzi rozeszli ś. jak dwa rozjuszone koguty. Dyg. <Roz + Juszyć>

Rozkądzenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkądzić** ś.

Rozkądzić się, i ś., il ś. *zacząć na dobre kądzić, rozochocić* ś. do *kądzenia*. <Roz + Kądzić>

† **Rozkaić się**, i ś., il ś., nied. **Rozkajać** ś. *pożalować tego, co ś. zrobiło; rozmyśliwszy* ś., *cofnąć* ś.: Przys. agł Jehowa, a nie rozkaje ś. Bud. Aby ś. nie rozkał lud, gdy ujrzą bitwę, i wrócił ś. do Mieraimu. Bud. Było postanowienie między Jadwigą i Wilemem, warowne zakładem 200000 złotych, ktoby ś. rozkajać miał. Błaż. (*ni pactis statum esset*). <Roz + Kaić ś.>

† **Rozkajać się**, a ś. a. e. ś., ał ś. p. **Rozkaić** ś. <Roz + Kajać ś.>

† **Rozkajanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkajać** ś.

† **Rozkajenie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkajać** ś.

× **Rozkał**, i, bfm. p. **Roztop**: Kogóż nie zbodzi i kogóż nie znudzi na Ukrainie ta R. wiosena? Pol. <Roz + *Kał, KAŁ>

× **Rozkalać**, a, ał p. **Rozkłóć**. L.

× **Rozkalanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozkalać**.

[**Rozkalenie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozkalać**.

[**Rozkalić**, i, il] *rozmiękczyć*: Rosy, szrony, mgły i śloty jesienne rozkaliły ziemię i przepełniły wilgocią powietrze. Pol. <Roz + Kalić>

Rozkalkulować, uje, ował, gm. **Rozkarkulować**, *rozrachować, obliczyć, rozważyć ze względu na następstwa; rozstrzygnąć przy pomocy kalkulacji, kalkulując zdecydować*: Rozkalkulował sobie, że częścią tej kwoty mógłby spłacić najgwałtowniejszych wierzycieli. Wilcz. Trzeba dwa razy pomyśleć i dwa dobrze R. Korz. <Roz + Kalkulować>

Rozkalkulowanie, a, bfm., czynność cz. **Rozkalkulować**.

Rozkałać, a, ał p. **Rozkłóć**.

[**Rozkałamucenie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozkałamucić**.

[**Rozkałamucić**, i, il] *rozmacić*.

Rozkałanie, a, bfm., czynność cz. **Rozkałać**.

Rozkankanować się, uje ś., ował ś., *zacząć na dobre kankanować, roztańczyć* ś. *kankana*. <Roz + Kankanować>

Rozkankanowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkankanować** ś.

Rozkantonować, uje, ował *rozkwatrować* po *kantonach* (p. *Kanton*): Rozkantonowano je (kom-

panje wojsk) po główniejszych miastach Lib.
<Roz + Kantonować>

Rozkantonowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkantonować**.

Rozkapąć się, **pie** ś., **pał** ś. *zacząć na dobre kapąć*: Niebiosa ś. rozkapiała, destillaverunt coeli. Ps. flor. <Roz + Kapąć>

Rozkapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkapąć** ś.

Rozkapryścić się, i ś., il ś., nied. **Rozkapryśzać** ś. *zacząć na dobre kapryścić; rozgrymasić* ś.: Mnóstwo pozaczynanych i pozakładanych tomów świadczyły o tym, że nie o naukę szło pięknej pannie, ale o dogodzenie rozkapryśzonej fantazji. Krasz. Czarny jest świat od czasu, jak panna Hanna ś. rozkapryśzyła. Krasz. Z anielską cierpliwością dogadzała tym fantazjom rozkapryśzonej piękności. Bał. Gdy ona ś. rozkapryśzyła, sylabizował bez jej dyrekcji. Orzesz. <Roz + Kapryścić>

Rozkapryśzać się, a ś., ał ś. p. **Rozkapryścić** ś. **Rozkapryszanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozkapryśzać** ś.

Rozkapryśzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkapryścić** ś.

+ **Rozkapturać**, a, ał kobietę = *zbałamucić, nauczyć ją cudzołóstwa*: R. niewiastę, w cudzołóstwo wprowadzić. Zwr. M. (rozcępić, jakoby roznieść, w cudzołóstwo wprowadzić. L.). Niewiastę R., a dziewczkę zawić. Zwr. M. <Roz + Kapturać>

+ **Rozkapturanie**, a, blm., czynność cz. **Rozkapturać**.

Rozkapturzać, a, ał i R. ś. p. **Rozkapturzyć**. **Rozkapturzenie**, a, blm., czynność cz. **Rozkapturzać**.

Rozkapturzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkapturzać** ś.

Rozkapturzenie, a, blm., czynność cz. **Rozkapturzyć**.

Rozkapturzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkapturzyć** ś.

Rozkapturzyć, y, yl, nied. **Rozkapturzać** *rozebrać z kaptura*; przen. *wydalić z zakonu*. R. ś. *rozebrać* ś. z kaptura; przen.: *wystąpić z zakonu, złożyć suknię zakonną*. <Roz + Kapturzyć>

[**Rozkaraczenie**, a, blm.] czynność cz. **Rozkaraczyć**.

[**Rozkaraczenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Rozkaraczyć** ś.

[**Rozkaraczyć**, y, yl] nogi = *rozkraczyć, rozstawić*. [R. ś.] *rozkraczyć* ś., *stanąć okrakiem, rozkraczyć nogi*.

[**Rozkaraka**, i, lm. i] *niezdara, pokraka*.

Rozkarbować, **uje**, **ował** l. *karbując rozdzielić na równe części*. 2. *rozpuścić karby, karbowanie; rozmarzszczyć, rozfałdować*. 3. *porozcinać, porozbijać, pokiereszować, poranić, pochwiertować*: Okrutnie go siekierami rozkarbowali, rozkarbowawszy, do studni wrzucili. Paszk. <Roz + Karbować>

Rozkarbowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkarbować**.

Rozkaresować się, **uje** ś., **ował** ś. *zacząć karesować* ś. *bez końca, wpaść w manję karesowania, rozpieścić* ś., *rozczekać* ś. <Roz + Karesować>

Rozkaresowanie się, a, blm., czynność cz. **Rozkaresować** ś.

Rozkarkulować, **uje**, **ował** gm. p. **Rozkalkulować**. <Roz + Karkulować>

Rozkarkulowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkarkulować**.

Rozkarmiać, a, ał p. **Rozkarmić**. **Błaż**.

Rozkarmianie, a, blm., czynność cz. **Rozkarmiać**.

Rozkarmić, i, il, nied. **Rozkarmiać** *karmiać rozepchać; rozpaść, rozuczycie*. <Roz + Karmić>

Rozkarmienie, a, blm., czynność cz. **Rozkarmić**. **Rozkarnawałować się**, **uje** ś., **ował** ś. *zacząć na dobre karnawałować, rozhułać* ś. *w karnawale*. <Roz + Karnawałować>

Rozkarnawałowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkarnawałować** ś.

Rozkategoryzować, **uje**, **ował** co = *rozpoznać kategorię czego; rozsegregować według kategorii*: Rozkategoryzował doktor Perlbach pieczęci Konrada i jego synów. <Roz + *Kategoryzować, Fr. catégoriser; por. Kategoria>

Rozkategoryzowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkategoryzować**.

× **Rozkawalcować**, **uje**, **ował** p. **Rozkawalkować**. <Roz + *Kawalcować, od Kawalec>

× **Rozkawalcowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozkawalcować**.

× **Rozkawalenie**, a, blm., czynność cz. **Rozkawalić**.

× **Rozkawalić**, i, il p. **Rozkawalkować**. <Roz + *Kawalić, od Kawal>

Rozkawalkować, **uje**, **ował**, nied. **Rozkawalkowywać** l. *pro. rozkielić na kawalki*: Terytorjum jego, długie, rozerwane, rozkawalkowane, na obronę nie miało ani morza, ani najmniejszego nawet pasma pagórków. Tarn. 2. a. × **Rozkawalić**, × **Rozkawalcować** *lek pociąć na kawalki*. R. ś. *pro. rozdzielić* ś., *rozpaść* ś., *rozbić* ś. *na kawalki*: Spadł z wysokości czterystu metrów na brzeg Dunaju, gdzie jego ciało rozkawalkowało ś. w sposób okropny. <Roz + Kawalkować, od Kawalek>

Rozkawalkowanie, a, blm. l. *pro.*, czynność cz. **Rozkawalkować**: Przy poborze drzewa dozwolono używać tylko siekiery do rozkawalkowania grubszych lub dłuższych kawalków. 2. *poł. pocięcie plodu na kawalki*, × *rozkawalcowanie*, × *rozkawalenie*, × *rozewiertowanie* (embryotomia).

Rozkawalkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkawalkować** ś.

Rozkawalkowywać, **uje**, **ywał** i R. ś. p. **Rozkawalkować**.

Rozkawalkowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkawalkowywać**: Teraz przy rozkawalkowywaniu ziemi kupują mniejsze parcele także właścianie

Rozkawalkowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkawalkowywać** ś.

Rozkaz, u, lm. y *rozkazanie, przykład, nakaz, rozporządzenie do spełnienia, orędzie; ordynans; to, co rozkazano*: R., rozkazanie komu czego albo rozkazanie dane od kogo, orędzie, to, co rozkazano. Kn. Słuchajcie, wbijcie w pamięć ten mój R. drogi. L. Nie ten nędzny, który z rozkazu co czyni, ale ów, który poniewolnie czyni. Pileh. R. na piśmie. Przeszedł R., ażeby... Z rozkazu, za rozkazem, wskutek rozkazu. Na czyj R. Wstrzymać ś. aż do dalszych rozkazów. Słuchać, usłuchać rozkazu. Wydał R. do wojny. Mick. Wyda rozkazy, znowu wydane odwoła Mick. O siekierach pamiętać! — Wedle rozkazu! Sienk. (= *stanie* ś. *według rozkazu*). Oprzeć ś., sprzeciwić ś. rozkazowi. Spełnić, wypełnić R. Zastosować ś. do rozkazu. Stosownie do rozkazu, zgodnie z rozkazem. R. dzienny. Dal

mi Pan ten R. do synów izraelskich (= *posłanictwo, misję, orędzie, zlecenie, polecenie*). Mieć co na rozkazy (= *na żądanie, na zawołanie, do dyspozycji*). Służyć, być, zostawać pod czyjemi rozkazami (= *pod czyją władzą, komendą, zwierzchnością*). Mieć kogo pod swojemi rozkazami. <Roz + *Kaz, KAZ>

Rozkazać, że, zał, nied. Rozkazywać, † Rozkazować, [Rozkazać] I. *rozporządzić, kazować, wydać rozkaz, przykazać, nakazać, polecić*: Co pan rozkazał, słudzy uczynili. Pśń. Rozkazywać We Pani wolno, co jej ś. podoba, a do mnie należy pełnić jej wolę. L. Rozkazałem mu tę rzecz. Troc. Czekam, aż mi rozkażesz to uczynić. Troc. Sądy to rozkazały. Troc. Łacniej jest R. niż zakazać. Lubom. Rozkazał hetman jednej rocie po więźnie. Papr. (dom.: udać ś.). Rozkazuje sobie, jak han tatarski. L. (= *rozporządza ś., rozpościera ś., porządzi ś., przewodzi, burmistrzuje*). Tak jeździł, jako i piechocie nie nie rozkazywał (Tarnowski), czego by sam nie działał. Orzech. Kto umie rozkazywać, tego zawdy słuchają. Górn. Rozkazał sługom swym lekarzom (Józef), aby wonnemi maściami namazali ojea. Wuj. Rozkazał wiatrom i morzom; i stało ś. ucieszenie wielkie. Wuj. Bóg matkę *czelie* rozkazał. Skar. Miłować Pan i nieprzyjaciela i odpuszczać im przewinienia rozkazał. Skar. Pan Bóg słuchać starszych rozkazał. Skar. Nie rozkazuje, czego by sam pierw nie wypełnił. Skar. Służąc, uczył ś., jak miał rozkazywać. Niem. Nazajutrz Stanisław Kazanowski przyszedł do Ossolińskiego, prosząc niby, ale z taką miną, jakoby rozkazywał. Boh. Nakazywać może każdy mędrszy i mający powagę, rozkazywać ten tylko, kto ma moc nad nami. Brodz. [Mam rozkazane od króla] (= *mam rozkaz*). [A jabym wolała, żebym dziwee miała, bobym nie robiła, ino rozkazała] (= *rozkazywała*). 2. **Rozkazywać = panować, rządzić, dowodzić, władać**: Rozkazywać komu, gdzie = panować. L. Niepodobna umieć rozkazywać, kto wprzód nie umie posłusznym być. Kłok. Ten, który wszystkim rozkazuje, nie swój, ale wszystkich pożytek ma obmyślać. Górn. Ziemia mu służy, a On jej rozkazuje. Skar. Panowie, którzy mnogim ludzłom rozkazuja, niech ś. staraja, aby synowie ich dobrze wychowani byli. Baz. Bolesław wten czas Śmiały rozkazywał. Groch. Kto źle rozkazuje, niedługo panuje. Kn. Frankom podczas panowania Krakusa w Polsce Pipinus rozkazywał. Błaż. Wszystkich jedno zdanie jest, że Czech i Lech, rodzeni bracia, ten u Polaków, a ów zaś drugi u krewnych swych, Czechów, rozkazywał. Błaż. Wojenne prawo, aby zwycięzca zwyciężonym rozkazywał. Warg. R. sobie. Skar. (= *zapanować nad sobą, powiedzieć sobie stanowczo*). W Majdeburgu panny mieszkaly, rozkazyjąc i zamkowi onemu, i wszystkiemu powiatowi tam przyległemu. Sz. Nie rozkazywał jeszcze Rzym światu. Troc. W tym kraju król francuski rozkazuje. Troc. 3. × R. co do kogo = *zwrócić ś. z żądaniem*: Tak do niej temi słowy rozkazała. Papr. Sprawilem, co do mnie przez twojego posłanika rozkazałeś. Troc. 4. × R. *przekazać, przeznaczyć, wyznaczyć, asygnować*: Rozkazał tysiąc talarów na kościół. Troc. <Roz + Kazać>

Rozkazanie, a I, blm., czynność cz. **Rozkazać**. 2. Im. a p. **Rozkaz**: Bez rozkazania to uczyni. Kn. (= *nie trzeba mu rozkazywać, nie czeka, aż mu rozkażą, sam ś. domyśli*). Dał im Pan to do synów izraelskich. Leop. (to poruczeństwo. Leop.)

Posyła do niego z takim rozkazaniem, żeby do niego przyjechał. Błaż. Rozkazyjąc to pod rozkazaniem, groźnie, ostro, surowie. Kn. Za Twoim rozkazaniem w brzegach morze stoi, a zamierzonych granie przeskoczył ś. boi. Kochan. × **Rozkazca, y, Im. y p. Rozkazodawca**: R. najwyższy. Smotr. Oto świadkiem narodom dałem go, sprawcą i rozkazcą ludziom. Bud. <Od Rozkazać>

× **Rozkazić, a, Im. e p. Rozkazodawca**. Kn. <Od *Rozkazić, zam. Rozkazać>

Rozkazodawca, y, Im. y, × Rozkazca, × Rozkazić, † Rozkazić I. *ten, co rozkazuje, pan, władca, zwierzchnik*: Noga za nogą szedł chłopic w ślady rozkazodawcy. Zych. Pan i R. i nie potrzebuje zdawać sprawy. Krasz. <Rozkaz + Dawca>

Rozkazodawczy przym. od **Rozkazodawca**: Powaga rozkazodawcza.

Rozkazodawczyni, i, Im. e forma ż. od **Rozkazodawca**.

† **Rozkazować, uje, ował p. Rozkazywać**.

† **Rozkazowanie, a, blm., czynność cz. Rozkazować**.

Rozkazujący przys. *w sposób rozkazujący, rozkazując, imponujący*: Słowa powiedziane niby grzecznie, a jednak R. Bał.

Rozkazujący I *ten, co rozkazuje; wyrażający, zawierający rozkaz*: Forma rozkazująca. Gram. Tryb R. (= *rozkaźnik*). 2. *dużny, wyniosły, stanowczy, groźny, ostry, imponujący*: Mina rozkazująca. Ton R. <Od Rozkazywać>

Rozkazywać, uje, ywał p. Rozkazać.

Rozkazywanie, a, blm., czynność cz. Rozkazywać: Przywykł do rozkazywania (= *rozkazywał*).

Rozkaźnik, a, Im. i I. fil. p. Nakaz. 2. gram. tryb rozkazujący słowa. <Od *Rozkaźny, od Rozkaz>

† **Rozkaźyciel, a, Im. e p. Rozkazodawca**. Grabow. <Od *Rozkaźyć, zam. Rozkazać>

Rozkąsać, a, ał p. Rozkąsić. <Roz + Kąsać>

Rozkąsanie, a, blm., czynność cz. Rozkąsać.

Rozkąsić, i, ił, Rozkąsać, nied. Rozkąsywać *rozgryść; kłusując rozciąć zębami*: Orzech rozkąsić, niżli w nim smak uczuć, wprzód trzeba. Żebr. <Roz + Kąsić>

Rozkąsywać, a, ał p. Rozkąsać.

Rozkąsywanie, a, blm., czynność cz. Rozkąsywać.

Rozkąszenie, a, blm., czynność cz. Rozkąsić.

Rozkichać się, a ś., ał ś. zacząć na umor kichać. <Roz + Kichać>

Rozkichanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozkichać ś.

[**Rozkidać, a, ał, Rozkidać, Rozkidać, Rozkidać**], nied. [**Rozkidać**] I. *rozrzucić*: Śmierci twej wkrótce pamiętka zaginie, czas sam niedługo grób ci ten rozkida. Chr. 2. *rozstrzącić, rozłuc*. [R. ś.] *rozlecieć ś.; rozchlapać ś.*: R. ś., jak groch po rzescocie. Ciało w donicy się rozkidało. <Roz + Kidać>

[**Rozkidanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozkidać**.

[**Rozkidanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Rozkidać ś.**

[**Rozkidły**]: Chodzi jak R. = *jak przełamany* <Od Rozkidnąć>

[**Rozkidnąć, nie, nął i R. ś.**] p. **Rozkidać**. <Roz + Kidnąć>

[**Rozkidnięcie, a, blm.**] czynność cz. **Rozkidnąć**.

Rozklaskać się, a ś., ał ś. zacząć na dobre klaskać, wpaść w zapal klaskania. < Roz + Klas-kać >

Rozklaskanie się, a ś. blm., czynność cz. Rozklaskać ś.

[Rozklaskiwać, uje, iwał] uderzając dłonią na płask, rozplaszczając, rozcieńczając: Matka rozklaskiwała placki, kładła na nie bryndzę i sadzała do pieca. Ork. Ciasto dłonią ś. rozklaskuje. < Roz + * Klaskiwać, od Klaskać >

[Rozklaskiwanie, a, blm.] czynność cz. **Rozklaskiwać.**

Rozklasować, uje, ował p. Rozklasyfikować. < Roz + Klasować >

Rozklasowanie, a, blm., czynność cz. Rozklasować: Autor podjął to R. ze względu na obrażanie poetyczne. Kawecz.

Rozklasyfikować, uje, ował, Rozklasować rozdzielić na klasy; klasyfikując rozłożyć: Rozpatrzono papiery; sędzia rozklasyfikował je drobniostkowo. Krasz. (= rozsegregował). < Roz + Klasyfikować >

Rozklasyfikowanie, a, blm., czynność cz. Rozklasyfikować.

Rozkłać, klinie, kłał rozwiązać, rozproszyć to, co było związane kławią a. zdjąć zakłęcie: Te słowa, przez młodych ludzi wymówione, rozkłały miłosenie. Dzierz. (= przewodzi). < Roz + Kłać >

Rozklebotać się, cze a. s., tał ś. = Rozchlebotać ś.: Szóstka brzęczała na starym rozklebotanym zegarze. Kos. < Roz + Klebotać >

Rozklebotanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozklebotać ś.

Rozklecać, a, ał p. Rozklecić, Rozklecanie, a, blm., czynność cz. Rozklecać.

Rozklecenie, a, blm., czynność cz. Rozklecić. Rozklecić, i, il, nied. Rozklecać co skleconego zebrać na części; rozdzielić niewłaściwie, nieumiejętnie jaką całość. < Roz + Klecić >

Rozklecieli, a, lm. e ten, co rozkleił. L. < Od Rozklecić >

Rozkleić, i, il, † Rozkliić, nied. Rozklejać rozjąć, rozdzielić to, co było sklezione, rozlepić: R. pudełko. Przen.: R. co = rozchwiać; nie dopuścić, aby ś. skleilo, skojarzyło; sparaliżować; udaremnić, rozproszyć, pokrzyżować; przeszkodzić czemu: Wesele tej noey rozklejmy, srogą panią w łóżnicy na łóżku zabijmy. Bardz. R. ś. 1. rozpuścić ś. w klej: Kasza ś. w gotowaniu rozkleiła. Te rzeczy tym ś. posilniejszymi stają, im ś. lepiej połączą z wodą i w niej rozkleją. Dm. 2. rozwieść ś., rozleść ś., rozejść ś. po sklejeniu, puścić z kleju: Ramka ś. rozkleiła. Przen.: Chwilkę łączą ś. obie połowy Ukrainy pod rządem Jurka Chmielnickiego, potem rozklejają ś. znowu niepowrotnie. Rol. (= rozdzielać ś., rozdawać ś., rozpadają ś.). 3. przen. nie skleić ś., rozchwiać ś., nie dojść do skutku, rozejść ś.: Niech niezgodą wojna ś. domowa rozklii. Bardz. Wszystko ś. rozklii. Bardz. < Roz + Kleić >

Rozklejać, a, ał i R. ś. p. Rozkleić.

Rozklejanie, a, blm., czynność cz. Rozklejać.

Rozklejanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozklejać ś.

Rozklejenie, a, blm., czynność cz. Rozkleić.

Rozklejenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozkleić ś. Patol.: R. ś. komórek mięśnia serca (segmentatio myocardii).

Rozklekotać, cze a. ce, tał, Rozklekotać I. roz-

strócić, roznieść klekotaniem, roztrajkować: Ci woźni

głowieby. Wc Panu rozklekotali. L. Tym lepiej, że poszedł: nie rozklekce. Wc Panu głowy. L. R. instrument muzyczny = rozstróić ciąglým gran-niem, roztrajkotać, rozklepać, rozbębnić. Przesłuchiwala ś. rozklekotanemu instrumentowi. Morz. R. wóz i t. p. = rozkotatać, roztrajkotać, rozbić po drogach, roztrząść, rozjeździć: Dumnie spoglądała z wysokości rozklekotanej bryczki. Jun. R. ś. zacząć bez upamiętania klekotać; klebcząc rozpuścić język, roztrajkotać ś. < Roz + Klekotać >

Rozklekotanie, a, blm., czynność cz. Rozklekotać.

Rozklekotanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozklekotać ś.

Rozklekotać, cze a. ce, ał i R. ś. p. Rozklekotać. Rozklekotanie, a, blm., czynność cz. Rozklekotać. Rozklekotanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozklekotać ś.

Rozklepać, pie, pał, nied. Rozklepywać I. klepaniem rozszerzyć, rozplaszczyc, rozbić: Srebro, iż jest rzecz ciąglą, łatwie ś. R. da. Sien. Nógę tę koniowi odwieim rozklepanym przywinąć. Haur. Bryłę żelazną póty kują, póki całej nie rozklepią. Os. J. 2. R. obuwie = rozchodzić, rozdeptać, rozszerzyć, rozchłapać, roznosić, 3. R. instrument muzyczny p. **Rozklekotać. R. ś.** (o obuwiu) rozchodzić ś., roznosić ś., rozdeptać ś. < Roz + Klepać >

Rozklepanie, a, blm., czynność cz. Rozklepać: Miedź węgierska jest krucha, do rozklepania niesposobna. Wyrw.

Rozklepanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozklepać ś.

[Rozklepatka, i, lm. i] łopatka (w zagadce). < Od Rozklepać >

Rozklepywać, uje, ywał i R. ś. p. Rozklepać. Rozklepywanie, a, blm., czynność cz. Rozklepywać.

Rozklepywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozklepywać ś.

[Rozkleskować, uje, ował] p. **Rozklaskiwać.** < Roz + * Kleskować, od Kleskać >

[Rozkleskowanie, a, blm.] czynność cz. **Rozkleskować.**

Rozkłęcie, a, blm., czynność cz. Rozkłęć.

Rozkłęzczeć się, y ś., ał ś. zacząć kłęzczeć bez końca: W tę porwaną patrzą postać rozkłęzczone duchów grona. Krasin. Świat przed tobą rozkłęzczoney czołem bije Ci, o Panie! < Roz + Kłęzczeć >

Rozkłęczenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozkłęzczeć ś.

† **Rozkliić, i, il i † R. ś. p. Rozkleić.**

† **Rozklijenie, a, blm., czynność cz. Rozkliić.**

† **Rozklijenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozkliić ś.**

Rozkloc, u, lm. e bał do boku węższego gulturu służący, na którym ś. drygawki osadzają. < Roz + Kloc >

Rozklocie, a, blm., czynność cz. Rozklocić.

Rozkloc, uje, uł, Rozklocić I. kłując rozbić, porozbić; rozdzielić dziobem, rozdziobać. L. 2. rozchwytać, zebrać, wybierać dziobem; dziobiąc pozjadać: R. rozsypane ziarna. < Roz + Kloc >

Rozkloc, a, ał p. Rozklocić. L. < Roz + Kloc >

Rozklowanie, a, blm., czynność cz. Rozklocić.

Rozkład, u, lm. y I. rozkładanie, rozkładanie ś. rozłożenie, rozłożenie ś., rozjęcie, rozdział, rozbiór: Dekompozycja, R. Dm. R, rozdział pierwiastków składających dany związek. Fon. Uryna jest dziwnie do dobrowolnego rozkładu skłonna.

Sniad. J. Przen.: R. w łonie stronnictwa i t. p. = rozłam, rozdział. 2. porządek, według którego co rozłożono, rozmieszczenie, rozlokowanie, układ, plan: R. mieszkania. Mam w swym mieszkaniu wygodny R. pokojów. R. budynków na danym miejscu. R. jazdy pociągów na kolei żelaznej (= tablica, wykaz ruchu pociągów). R. elektryczności na przewodniku. R. nauk, lekcji w szkole. 3. ehem. zjawisko, w którym z danego rodzaju materji powstaje dwa lub więcej rodzajów prostych; rozłożenie ś. ciała, zniszczenie związku chemicznego między składowemi częściami ciała. Dokonać rozkładu chemicznego = zrobić rozbiór chemiczny, analizę chemiczną. 4. fiz. rozdzielenie na części składowe. R. siły wypadkowej na siły składowe. R. prędkości na prędkości składowe. R. magnetyzmu = wzbudzanie magnetyzmu północnego i południowego w żelazie przez wpływ magnesów zbliżonych. R. elektryczności = elektryzowanie ciała, wzbudzanie dwu elektryczności różnoimiennych pod wpływem ciała już naelektryzowanych. 5. mat.: R. liczb całkowitych na czynniki pierwsze. R. ułamku na ułamki cząstkowe. 6. patol.: psucie ś, gnicie, rozpadanie ś. tkanek (decompositio). Przen: R. moralny = upadek moralności, zginięcie moralna, korupcja, demoralizacja. <Roz + Kład>

Rozkładać, a, lm. e, Rozłożyciel ten, co rozkłada. Troc. <Od Rozkładać>

Rozkładać, a, ał i R. ś. p. Rozłożyć.

Rozkładalność, i, blm., rz. od Rozkładalny.

Rozkładalny p. Rozkładny. <Od Rozkładać>

Rozkładanie, a, blm., czynność cz. Rozkładać: Komisja wydała uniwersał o nierozkładaniu podatku protankowego na gospodarstwa. T. K.

Rozkładanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozkładać ś.

Rozkładny, Rozkładalny mogący być rozłożonym, złożony, niejednorodny, rozdzielnny, podzielnny, składany, rozbierny: Złoto, metal nierozkładny. Machina rozkładna. Sił. wil. Chaos, ogrom nierozkładny, gruby, rudis indigestaque moles. Zebr. Król wszechmoocy, okryty jasnością, z przepaści ciemnej i nierozkładnego Ogromu zdał ś. z tą światą wielkością początki składać stworzenia wszelkiego. O dym. <Od Rozkład>

Rozkładowo przys. od **Rozkładowy:** Rozbiór analityczny podstaw religji działa R.

Rozkładowy I. przym. od Rozkład: Podatek R. = reparytycyjny. Pierwiastki rozkładowe w społeczeństwie (= destrukcyjne). Doktryny nowe zaczęto poczytywać za żywioły rozkładowe. Chm. Usunięcie go ze służby królewskiej nie jest niczym innym, jak tylko epilogiem dłuższego procesu rozkładowego. 2. chem. i patol.: Twory, wytwory rozkładowe = rozkładziny. <Od Rozkład>

Rozkładziny, in, blp. to, co z rozkładu ciała powstaje, wytwór rozkładu, wytwory rozkładowe. <Od Rozkład>

[Rozkłać, i il] rozerwać, rozszarpać: Wilk owiecko rozkłać.

[Rozkłać, a, blm.] czynność cz. Rozkłać.

[Rozkłać się, a, ał ś., pał ś.] rozpuścić język, gębę, rozszczękać ś.: Nikt mu na gębę nie poradzi, jak ś. rozkłać. Dyg. <Roz + Kłapać>

[Rozkłać się, a, ał ś., blm.] czynność cz. Rozkłać ś.

Rozkłać się, a, ał ś., p. Rozkłać ś.

Rozkłać się, a, ał ś., blm., czynność cz. Rozkłać ś.

Rozkłać się, i, il ś., nied. Rozkłać ś. rozwinąć ś., rozejść ś. kłębem, kłębami: Dym roz-

kłać się nad kominem. Kon. Niech ś. w niebo dym rozkłać, Garez. <Roz + Kłębić>

Rozkłać się, a, ał ś., blm., czynność cz. Rozkłać ś.

Rozkłopotenie, a, blm., czynność cz. Rozkłopotić.

Rozkłopotić, i, il p. Rozkłopotać. <Roz + Kłopotić>

Rozkłopotać, cze, tał, Rozkłopotić rozerwać kłopotliwie, roztrągnąć kłopotami: Gdyś mi dowodami rozkłopotać głowę, odtąd myśli i zdania przedsiębiorę nowe. L. Dalibóg, tak mam głowę rozkłopotaną, że... L. <Roz + Kłopotać>

Rozkłopotanie, a, blm., czynność cz. Rozkłopotać.

Rozkłócić się, i, il ś., Rozkłócić ś. rozwinąć ś., rozrosnąć ś. w kłosy: Zboże ś. rozkłóciło bujnie. <Roz + Kłócić ś.>

Rozkłócić się, uje ś., ował ś. p. Rozkłócić ś.

Rozkłócić się, a, ał ś., blm., czynność cz. Rozkłócić ś.

Rozkłoszenie się, a, ał ś., blm., czynność cz. Rozkłosić ś.

Rozkłoszenie, a, blm., czynność cz. Rozkłosić.

Rozkłosić, i, il kłócić rozbić, rozmieszać, rozbielać: We dwie części wody trzecią część miodu R. Kąc. <Roz + Kłócić>

Rozkłosić, a, blm., Rozkłoszenie czynność cz. Rozkłosić.

Rozkłóć, kole, kłóć, Rozkłóć, × Rozkłócić, nied. Rozkłać, × Rozkłać I. koląc rozbić. 2. [R, Rozknuć] rozłupać, rozszczępić: Rozkół to polano na dwoje. <Roz + Kłóć>

Rozkłucie, a, blm., p. Rozkłócić.

Rozkłóć, uje, ul p. Rozkłóć. <Roz + Kłóć>

Rozkłusować się, uje ś., ował ś. rozpędzić ś. kłusem. <Roz + Kłusować>

Rozkłusowanie się, a, ał ś., blm., czynność cz. Rozkłusować ś.

Rozkneblować, uje, ował uwolnić od knebla: R. komu usta. <Roz + Kneblować>

Rozkneblowanie, a, blm., czynność cz. Rozkneblować.

[Rozknuć, a, blm.] czynność cz. Rozknuć.

[Rozknuć, uje, ul p. Rozknuć. <Roz + Knuć>

Rozkobzać, a, ał, Rozkobić, Dziakować kłap zł. rozbić, rozłamać, wylamać. <Roz + Kobzać>

Rozkobzanie, a, blm., czynność cz. Rozkobzać.

Rozkochać, a, ał, nied. Rozkochać, † Rozkochać I. kogo = rozbudzić miłość ku sobie, zakochać, rozdurzyć, rozmiłować, rozamorować: Ja sama tam będę i to biorę na siebie, ty tylko pannę rozkochaj. Krasz. Zazdrośniku! nie bój ś., nie rozkocham ci jej. Bał. 2. † R. zrobić rozkosznym, dorodnym, bujnym: Ciepłe dni zboża pięknie rozkochają, iż już kłosy kwitnęły. Stryjk. R. ś. I. rozgorzeć miłością, rozmiłować ś., zapalać miłością, rozamorować ś.: Nareyz tak ś. bardzo rozkochał sam w sobie, że w zbytniej miłości ku samemu sobie wędznąć począł. Otw. Panienci rozkochane są lekkawe. L. Rozkochany wdowiec. Troc. Rozkochać ś. siostry mojej. Troc. R. ś. w czym = polubić co; zasmakować, zagustować w czym; delektować ś. czym, upolubić sobie co a. w czym: Rozkochać ś. w kwiatach. Pójdę a rozkocham ś. obficie w rozkoszy, a używać będę lubych rzeczy. Leop. (polubić sobie w rozkoszy. Leop.). Jako ś. Pan nasz rozkochawa w tym narodzie ludu swojego. Rej. 2. † R. ś. z czego = doznać rozkoszy, ucieszyć ś. wielce, rozradować ś., rozвеселić ś., weselić ś., uszczęśliwić ś.: Jako ś.

z tej wdzięcznej nowiny R. nie mamy? **Rej. 3.** (o roślinach) *przyjąć ś. pięknie, rozwinąć ś. rozkosznie, wybujać wspaniale, stać ś. dorodnym*: Płonki sadzone na zagrodzie rozkochały ś. Trzye. Bania wsadzona około sosny, rozkochawszy ś. od częstego deszczu, poczęła ś. rozrastać L. Kostki rozsądzić w przegrodzie, aby ś. tam rozkochały. Trzye. 4. × *Muszka rozkochana = malecki plasterek czarny, muszka przyklepiona w kącie oka. Goł. (= zalotna, pretensjonalna).* < Roz + Kočać >

Rozkochanie, a, bfm., czynność cz. **Rozkochać**. × **Rozkochanie** przys. z *miłością, namiętnie*. **St. wil.** < Od **Rozkochany**, od **Rozkochać** >

Rozkochanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkochać ś.**

† **Rozkochawać**, a, ał i † **R. ś. p. Rozkochać**. † **Rozkochawanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozkochawać**.

† **Rozkochawanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkochawać ś.**

Rozkochiwać, uje, iwał i **R. ś. p. Rozkochać**. **Rozkochiwanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozkochiwać**.

Rozkochiwanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkochiwać ś.**

Rozkoczować się, uje ś., ował ś. *rozbić obóz, rozłożyć ś., stanąć obozem, założyć koczowisko i osiąść na nim, rozkwaterować ś.*: Widzi nieprzyjaciół, rozkoczowanych na miejscu zuchwałym. Chr. W Ematji ś. potym rozkoczował. Chr. < Roz + Koczować >

Rozkoczowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkoczować ś.**

Rozkocugenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkocugić ś.**

Rozkocugić się, i ś., ił ś. *rozsiardzić ś., rozszreć ś., rozjeść ś., rozindylczyć ś., rozcietrzewić ś., rozjadować ś.*: Zaciekłość i zapamiętałość obu stronniów, do najwyższego stopnia rozkocugonych, objawia ś. w bitkach. < Roz + *Kocugić, od Kogut >

Rozkokietować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre kokietować, wpaść w zapal kokietowania*. < Roz + Kokietować >

Rozkokietowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkokietować ś.**

Rozkokosić się, i ś., ił ś. *rozpysznąć, rozdać ś., przybrać dumną minę*: Tak ś. rozkokoszą, że lepszych i zaśniejszych oczyma przenoszą. **Pot. 2.** *rozgudać ś., roztrajkotać ś., rozgłderać ś., rozgłdać ś.; rozkierzycieć ś. dąsając ś.; rozindylczyć ś., rozcietrzewić ś.*: Rozgadał ś., rozkokosił, wybuchając co chwila rubasznym śmiechem. **Bliz.** < Roz + Kokosić ś. >

Rozkokoszenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkokosić ś.**

× **Rozkolanie**, a, bfm. *rozwiędzenie kolan*. **St. wil.** < Od * **Rozkolanieć**, **Roz + *Kolanieć**, od **Kolano** >

× **Rozkoleczenie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkoleczyć ś.**

× **Rozkoleczyć się**, y ś., ył ś. *rozrosnąć ś. w kolce, rozrodzić ś. w kolce*: I im z tych róż mogą ś. kolce wyodździć, nawet pewno wyrodzą ś. i niedługo! a wtedy i świat ś. cały rozkoleczy **Kraśni.** < Roz + *Koleczyć ś., od **Kolec** >

Rozkolebać, hie, bał i **R. ś. p. Rozkolebać**: *Bałwany rozkolebane*. **Ml.** < Roz + **Kolebać** >

Rozkolebanie, a, bfm., czynność cz. **Rozkolebać**.

Rozkolebanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkolebać ś.**

Rozkolec, lca, lm. *lce zool. brzuchopeltz przodokrzepny*. < Roz + **Kolec** >

Rozkolnąć, nie, nął p. **Rozkłóć**.

Rozkolnięcie, a, bfm., czynność cz. **Rozkolnąć**.

Rozkolonizować, uje, ował *rozdzielić na kolonje*. **Ja sam rozkolonizuję!** — I weźmie pan po 2000 złotych za włókę. **Prus. R. gming.** **Za** budynki postawione na gruntach rozkolonizowanych zapłacono.. < Roz + **Kolonizować** >

Rozkolonizowanie, a, bfm., czynność cz. **Rozkolonizować**: **Dziesięć** tysięcy hektarów ziemi nad wybrzeżem **Konga** przeznaczonych zostaje na **R.**

× **Rozkolony** który wystąpił z *koła, rozprzeżony, rozbratany*: Kto trafniej i goręcej rozkolone sereca do jedności sklejał? **Wor.** < Od * **Rozkollić**; **Roz + Kolić** >

Rozkolportować, uje, ował *kolportując rozpowszechnić*: **R. wydawnictwo.** < Roz + **Kolportować** >

Rozkolportowanie, a, bfm., czynność cz. **Rozkolportować**.

Rozkol, a, lm. y ? *heretyk = lotr, niegodziwiec*: **Przyskoczyły** dwa katy rozkoły. **Mick.**

Rozkolatać, cze, wał *kolacząc rozbić; roztrajkotać, rozklekotać, roztrząść, rozchlebotać*: **R. wóz.** **Okropne** klęski wojen kozacko-tatarskich za **Chmielnickiego** rozkolatały do gruntu cały gmach społeczeński. **Szaj.** **Pan** mój muzykę lubi, jak mu głowę rozkolaczą w mieście, to tu sobie jeździ śpiewać **L. R. ś. rozbić ś. od kolatania, roztrząść ś., roztrajkotać ś., rozklekotać ś., rozchlebotać ś.**: **Konie** jeły z wozem uciekać tak, iż nie tylko ś. jabłka rozsuły, ale i wóz ś. rozkolatał. **Glicz.** < Roz + **Kolatać** >

Rozkolatanie, a, bfm., czynność cz. **Rozkolatać**.

Rozkolatanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkolatać ś.**

Rozkołychać, a, ał i **R. ś. p. Rozkołyśać ś.**: **Serec ś. rozkołycha** i **głowa rozmarzy**. **Syrok.** < Roz + **Kołychać** >

Rozkołychanie, a, bfm., czynność cz. **Rozkołychać**: **Ogromny** dzwon, dla rozkołychania którego używano ś. **kilkunastu** ludzi. **Darow.**

Rozkołychanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozkołychać ś.**

× **Rozkołys**, u, bfm. p. **Rozkołysanie**: **Ziemia sama ś. ważąc** w rozkołysie, osiędzie na swym miejscu i ustanowi ś. **Przyb.** < Od **Rozkołysać** >

Rozkołysać, sze, sał, **Rozkołychać**, **Rozkolebać**, nied. **Rozkołysywać** *rozruszać, aby ś. kołysać; rozbijać, rozmachać, rozchwiać, rozkładać, rozhuścić*: **Dzwon** rozkołysany ustanowie trudno. **L.** **Upadł** by mur, bo rozkołysany tram wielki raz mu zadawał śmiertelny. **P. Koch.** **Dał** on w podwoje raz niewytrzymany, rozpuściwszy w nie tram rozkołysany. **P. Koch.** **Tryton** spienione rozkołysze morze. **Hul.** (= *rozfaluje, rozbałwan*). **R. ś. rozruszawszy ś. zacząć ś. kołysać; rozbijać ś., rozmachać ś., rozchwiać ś., rozkładać ś., rozhuścić ś.**: **Duże** jesiony od wiatru rozkołysane. **Tw.** **Dziwuja ś. trzeinie** od wiatru rozkołysanej. **Rej.** **Morze** po ostatniej nawałnicy dużo jeszcze rozkołysane było. **Niem. Przen.**: **Rozkołysana** wyobraźnia (= *wybujała, rozegzaltowana*). **Z sercem** rozkołysanym. **Krasz.** (= *rozmarzonym, upojonym, rozegzaltowanym*). **Dosia** miała rozmarzoną główkę i rozkołysane serece. **Krasz.** **Najzimniejsza** z nauk,

nauka języka nawet ją rozkołysywała i co dzień zdawała *ś.* silniej ożywać. Krasz. < Roz + Kołysać >

Rozkołysanie, a, blm. I. czynność cz. **Rozkołysać**. 2. i R. *ś.* stan przedmiotu rozkołysanego, *ruh jego*. R. umysłu = *podniecenie, rozdrażnienie, egzaltacja*.

Rozkołysanie się, a *ś.*, blm. I. czynność cz. **Rozkołysać** *ś.* 2. p. **Rozkołysanie**.

Rozkołysywać, uje, ywał i R. *ś.* p. **Rozkołysać**. **Rozkołysywanie**, a, blm., czynność cz. **Rozkołysywać**.

Rozkołysywanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozkołysywać** *ś.*

Rozkomenderować, uje, ował *komenderując* rozzesłać; *wykomenderować* (wielu) w różne strony: Półtora tysiąca ludzi było rozkomenderowanych. T. K. < Roz + Komenderować >

Rozkomenderowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkomenderować**.

× **Rozkomosić**, i, ił *rozhuścić, rozpuścić, wyuzdać, rozpasać, rozbestwić, rozjurzyć, raznamiętnić*: Twój pan i panią naszą rozkomosi, i to niewiniątko za nią *ś.* zhuka L. Jakże ją rozkomosił do kochania! L. R. *ś.* *rozhuścić* *ś.*, *rozpuścić* *ś.*, *wyuzdać* *ś.*, *rozpasać* *ś.*, *rozbestwić* *ś.*, *rozjurzyć* *ś.*, *raznamiętnić* *ś.*, *rozbrykać* *ś.*: Póki panowie na głowie takie rogi noszą, żaden ich król nie strzyma, gdy *ś.* rozkomoszą. Pot. Koń zhukany w mych sankach tak *ś.* rozkomosił, że leciał, gdzie chciał. L. < Roz + Komosić >

Rozkomoszenie, a, blm., czynność cz. **Rozkomosić**.

Rozkomoszenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozkomosić** *ś.*

Rozkompletować, uje, ował *rozdzielić, rozłożyć na komplety*: Introligator rozkompletował przyszłe mu z druku arkusze wydawnictwa. < Roz + Kompletować >

Rozkompletowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkompletować**.

Rozkonarzenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozkonarzyć** *ś.*

Rozkonarzyć się, y *ś.*, ył *ś.* *rozrość* *ś.* w konarzy, *rozgałęzić* *ś.* Przen.: Jeżeli dziatwa złego ani zobaczy, ani posłysz, zakorzeni *ś.* i rozkonarzy w dobrym. Tren. < Roz + *Konarzyć *ś.*, od Konar >

Rozkop, u, lm, y I. *miejsce rozkopane, przekop*: Po chwili z głębokiego rozkopu wybiegał i ze świstem wpadał na most czarny, długi szereg parowych wozów. Orzesz. 2. *gór. kanał otwarty zewnętrzny od ujęcia sztolni, którym wody odpływają, roznoś*. Łab. < Roz + *Kop, KOP >

Rozkopa, y, lm, y *dół na granicy zamiast kopca a. kopiec rozkopany*. St. wil. < Roz + *Kopa, KOP >

Rozkopacz, a, lm, e *ten, co rozkopuje, kopacz, grabarz*. Troc. < Od Rozkopać >

Rozkopać, pie, pał, nied. **Rozkopywać** I. *rozrzuścić kopiąc; rozkoryzić kopiąc*: R. górę, groblę, wały. Troc. Grób z gruntu rozkopię. Bardz. Rozkopywając lasy gwałtownie, pola czynili. Papr. Ktoby groble a. stawy rozkopywał, ma być spalony Sz. Hijena groby i ementarze bardziej jeszcze, niż szakal, rozkopuje. Jund. 2. *rozdzielić przekopem, wykopać przerwę, przekopać*: R. groblę, wał. 3. *kopaniem rozszerzyć*: R. łożę rzeki. [R. *ś.*] *kopiąc nogami rozkryć* *ś.*: Co go (niemowlę) powięje, to mi *ś.* rozkopie. < Roz + Kopać >

Rozkopalisko, a, lm a *miejsce rozkopane w celu poszukiwań archeologicznych*: Przez sławną

Lwią Bramę wszedłem do pałacu Agameimnona, a w każdym razie do miejsca najobfitszego rozkopaliska, jakiego dokonano w Peloponezie. Weys. < Od Rozkopać >

Rozkopanie, a, blm., czynność cz. **Rozkopać**. [Rozkopanie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Rozkopać** *ś.*

Rozkopczenie, a, blm., czynność cz. **Rozkopczyć**.

Rozkopczyć, y, ył I. *co = usypać na czym wiele kopców*: Jeden z pagórków jest rozkopczony (mowa o mogiłach). Pol. Świat rozkopczony, to jest z kopczastymi górami. Pol. 2. [R.] *co = rozdzielić kopcami*. < Roz + Kopeczyć >

Rozkopertować, uje, ował *roztworzyć z koperty, odkopertować*. < Roz + Koptować >

Rozkopertowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkopertować**.

Rozkopywać, uje a. † ywa, ywał i [R. *ś.*] p. **Rozkopać**.

Rozkopywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkopywać**.

[Rozkopywanie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Rozkopywać** *ś.*

Rozkorkować, uje, ował *roztworzyć z korka, odkorkować*. < Roz + Korkować >

Rozkorkowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkorkować**.

Rozkoronować, uje, ował *rozebrać z korony*: A jam *ś.* rzuciła w przepaść wściekłości, rozkoronowana, znienawidzona i nienawidząca. Słow. < Roz + Koronować >

Rozkoronowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkoronować**.

[Rozkorsać, a, ał] *rozgrzebać*. < Roz + Korsać >

[Rozkorsanie, a, blm.] czynność cz. **Rozkorsać**.

Rozkorzeniać się, a *ś.*, ał *ś.* p. **Rozkorzenieć** *ś.*

Rozkorzeniać się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozkorzeniać** *ś.*

Rozkorzenieć się, i *ś.*, ił *ś.*, nied. **Rozkorzeniać** *ś.*

rozpuścić korzenie, rozkrzewić *ś.*, *rozszerzyć* *ś.*, *zikorzenieć* *ś.* na szerokim obszarze: **Rozkorzenieć** pień. Groch. Przen.: *rozejść* *ś.*, *rozplenić* *ś.*, *rozwieliżyć* *ś.*, *rozpostrzeć* *ś.*, *rozpanoszyć* *ś.*: Mano-tractwo; dziś szeroko *ś.* rozkorzenieło Falib. Aby tylko ten ból w ciele dalej *ś.* nie rozkorzenieł. Falib. Opuszczone nauki, nie wsparte od rządu i panów, przez kogo *ś.* miały rozkorzenieć? Zabł. W zaślepionym człowieku już marny grzech rozkorzenie *ś.* a rozwije gniazdo swoje. Rej. < Roz + Korzenieć >

Rozkorzeniecie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozkorzenieć** *ś.*

Rozkosić, i, ił *kosząc rozdzielić*. L. < Roz + Kosić >

[Rozkostrzewić, i, ił] *rozszochrać, roztagać, rozwichrzyć*: Przy długich włosów rozkostrzewionej czupryny. Dyg. < Roz + *Kostrzewić, od Kostrzewa >

[Rozkostrzewienie, a, blm.] czynność cz. **Rozkostrzewić**.

Rozkosz, y, lm, e, [Rozkosza] I. *najwyższy stopień przyjemności, niewymowna lubość, niewysłowiona uciecha; rozpywanie* *ś.*, *upojenie* czym: Rozumiemy przez R. wszelkie ukontentowanie wielkie, skądkolwiek pochodzące. Cyan. Patrz, co rozkoszy dobrego nam czynią; ledwie zaenego nie uczynią świnia. Rej. W tym kraju mają za pokarm podłomyki, zaprawy, mleko, rozkosze ich oliwa. Łęcz. (= *delicje, specjal*). Owoce R.

moja. Troc. Zawždy lepszej rozkoszy używa, co sobie w cieplej izbie siedzi a grzanki sobie do piwa kraje, niż ten, co po szelinie biega. Rej. R. bólu nabawia: przychodząc, smakuje, odedożąc, katuje; R. krótka rzecz, nęta do złego; rozkoszy ś. masz wiarować, jeśli cnoty cheesz dochować. Kn. Rozkoszy skromno zażywaj. Kn. Rozkoszą narodu ludzkiego Tytus. L. Rozkoszy mało na świecie, przykrości pełno. Kn. Ażaż to nie R., czas sobie upatrzywszy, nad książkami posiedzieć? Rej. Wszystkim jako cukier R. smakuje, alié w niej wileze łyko. Rej. R. mu zalecała dziwne biesiady, pieszczoty... a cnota obiecowała mu srogosć życia, nieprzyjaźni, niebezpieczeństwa, prace i wojny. Orzech. Przybędzie rozkoszy, gdy masz przed kim radość swą powiedzieć. Górń. Wziął tedy Pan Bóg człowieka i posadził go w raju rozkoszy. Wuj. Rozkoszy rajske. Skar. R. twoja rzeką płynie. Skar. W rozkoszach pływali. Skar. R. świata tego i trwada nie jest, i w siedmioraką ś. gorzkość obraca. Skar. Za rozkoszy oka mgnienie wieczne potępienie Troc. Nieczyste rozkoszy doweip gubią. Troc. R. młodemu bardzo smakuje. Troc. Rozkoszów zażywać. Troc. R. w życiu. Troc. Wielką mam z tego R. Troc. Każdy niech ma R. z pracy swojej. Troc. R. czytać te wiersze. Troc. R. czynić komu. Troc. R. zmysłowa, płciowa. Napawać ś. rozkoszą. Patrząc na co z rozkoszą. Wspominać o czym z rozkoszą. Co za R. widzieć ś. tryumfatorom! Opowiada z rozkoszą swe dawne zasługi. Fel. On patrzy z rozkoszą i z dumą. Mick. 2. † R. *skłonność do rozkoszowania ś.*: R. zwyciężyć wielka R. Skar. Zdr. × **Rozkoszka**, <Roz + *Kosz, KOCH>

[**Rozkosza**, y, lm. e] p. **Rozkosz**: Dyé my nie R. Jaktó! ów Wacław, co tyle rozkosz, a potem też sprawił. Fred. A. Pakują, zaprzęgają—adieu! rozkoszo. Fred. A. <Z Rozkosz>

Rozkoszenie, a, blm., czynność cz. **Rozkosie**.

× **Rozkoszka**, i, lm. i p. **Rozkosz**: Z młodości swej rozkoszek nie zażywał. Falib. Wolniej trochę żył w młodym wieku; bez cielesności wprawdzie, ale przecięć nie bez rozkoszek. Warg. Ludzie tym więcej rozkoszek zażywają, im więcej dostatków mają. Petr. Rzecz zła i szkodliwa dla doczesnych rozkoszek i pożytków wieczne opuszczać. Wiśń. Rozkoszki, córki Wenery. Przyb. <Od Rozkosz>

× **Rozkoszliwie** przys. od **Rozkoszliwy**.

× **Rozkoszliwy** p. **Rozkoszny**: Niech ś. tym cieśną dusze rozkoszliwie. L. <Od Rozkosz>

Rozkosznica, y, lm. e forma ż. od **Rozkosznik**: Rozkoszniki i rozkosznice. Skar. Biała gładkim rozkosznicom, paniom duszkom upstrzonym. Brud. Niewiasta pieszczona i R. Wuj. Zdr. † **Rozkoszniczka**.

† **Rozkoszniczek**, czka, lm. czkowie p. **Rozkosznik**: Pan abo R. jaki, a. głupi. Birk.

† **Rozkoszniczka**, i, lm. i p. **Rozkosznica**: R. w niebezpieczeństwie mieszkająca. B. B.

Rozkosznicy przym. od **Rozkosznik**: Rozkosznica nauka, *voluptuaria disciplina*. Kn. R. prowadzi żywot Troc. R., ego, lm. owie rz.: R., urzędnik od wynajdywania i przyprawy rozkoszy. Troc. (=rafur).

Rozkosznie, **Rozkoszno** przys. od **Rozkoszny**: R. żyć Troc. R. kogo chować. Troc. Kwiat R. ś. rozwinął. Sokoleta potem sobie po wysokości powietrza R. bująją. Rej.

Rozkosznik, a l. m. cy, **Rozkosznieś** ten, co jest pogrążony w rozkoszach; *sybaryta*, człowiek roz-

delikacony, *delikacik*, *pieszczący ś.*; *gagatek*; żart. *francuski piesek*; *lubieżnik*, *niewieściuch*, *rozpustnik*; *zbytnik*: Cesarzów rzymskich, zwłaszcza onych rozkoszników, lekce sobie považal. R. nieczysty. Skar. Niewstydlivi rozkosznicy. Bals. Herkules—żołnierz mężny, a Parys R. Jurk. R. mądry być nie może; rozkosz przeziwna mądrości. Kn. Chelidon. jeden z psotliwych rozkoszników Kleopatry. Pileh. 2. † R., lm. i *miejsce rozkoszne*, *urocze*, *raj ziemski*: R., *tempe*, miejsce uciészne, przez które rzeki płyną, wielosć ptaków wodnych i lasy z obu stron z łąkami mające. Otw. Zdr. † **Rozkoszniczek**. <Od Rozkoszny>

Rozkosznisia, i, lm. e forma ż. od **Rozkosznieś**: W pulehnej ręceś takiej rozkosznisi. Korz.

Rozkosznieś, a, lm. e l. p. **Rozkosznik**. 2. † R. *trefniś*: Rozkosznieśiom obowiązkiem było znajdować ś. przy biesiadzie dla rozweselenia biesiadujących. Pileh. <Od Rozkosznik>

Rozkoszno p. **Rozkosznie**: R. pocieszylesć mié w stworzeniu twoim. Wr.

Rozkoszność, i, blm., rz. od **Rozkoszny**.

Rozkoszny, × **Rozkoszliwy** przym. od **Rozkosz**: a) *pełen rozkoszy*, *przynoszący rozkosz*, *lubny*, *rajski*, *uroczy*, *słodki*; *ujmujący*, *uciészny*: Winnia macieja rozkoszna gronami. Kolak. Raj to unniemają być, kędy kto ma miejsce rozkoszne bez pracy. Biel. M. Nieszczępione drzewa miody, soki, oliwy i rozkoszne figi dawaly. Pot. (= *smakowite*, *przedziwne smaczne*, *wyborne*, *apetyczne*). Rozkoszna potrawa. Troc. Smak ma R. Troc. Rozkoszne w słuchaniu muzyki echo. Troc. Przerozkoszne cienie. Przyb. Synaczku drogi, rozkoszna dziecino. Groch. R. to człowiek. Troc. (= *zabawny*, *wesoły*, *setny*). Rozkoszne życie prowadzi. Troc. Rozkoszna to praca. Troc. Rozkoszne ogrody. Troc. Ze był (zajączek) zawsze grzeeczny, R. i miły, bardzo go też zwierzątko lubiły. Przeżyłem tyle latek, miło wspomnieć na to, że mi wszystkie tak zeszyły, jak rozkoszne lato. Nar. Rozkoszne gaje. Kras. Z jakim rozkosznym wzruszeniem słyszał z ust jej litewskie już zapomniane wyrazy. Mick. Do dziś dnia nie mogę o tym pomyśleć bez dreszczów i weale nierozkosznych. Dąb. b) *lubiący rozkosze*, *lubieżny*, *niewieściuch*, *oddany rozkoszom*: Epikurowie. ludzie rozkoszni, mieszkanie w cieniu sobie ulubili, a filozofowanie na biesiedzie. Górń. c) × R. *rozpieszczony*, *niedotykany*, *delikatny*, *miękki*, *niewieściuch*, *papinkowaty*: R., który wnet i bardzo każdą rzecz czuje, wnet ś. obrazi, lada co mu wadzi, obrażliwy. Kn. Członeczki dziecięcica tak rozkoszne, subtelne, młodziuchne. Groch. d) [R.] *piękny*.

Rozkoszować, uje, owa! l. *sprawić komu rozkosz*, *przejmować kogo rozkoszą*, *lubować*, *delektować*: Anna używała tych rozkoszy, które rozkoszują duszę. Białob. Królestwo Boże, im częściej o nim słyszymy, tym więcej nam ś. podobna, nas rozkoszuje i uwesela. Hrb. Co cię pierwej rozkoszowało w cieło, to cię teraz trapi na umyśle. Wuj. Miłosć niewiasty pilnej będzie rozkoszowała męża swego i kości jego roztruci. Leop. Nic więcej nie rozkoszuje, nie bardziej nie chłodzi, jedno pieniądże mieć. Glicz. 2. × R., × R. sobie, R. ś. *zażywać rozkoszy*, *uweselać ś.*, *napawać ś. czym*, *lubować ś.*, *kochać ś.*, *znajdować w czym rozkosz*, *delektować ś.*: Bóg, stworzywszy człowieka, rozkoszował sobie nad nim. Rej. Rozkoszuje ś. Jehowa w bojących ś. Go. Bud. Duch św. nie odwodzi od kościelnych schadzek, i owszem ś. w nich rozkoszuje. Białob. Bardzo ś. sami między sobą rozkoszują i z tego wielczą,

rozumiejąc, iż Bóg na nich łaskaw jest. Glicz. Ziele to zowią pszczelnik, bo bardzo ś. z nim pszczoły rozkoszują. Urząd. W niebieskiej szczęśliwości będziesz rozkoszował na wieki. Wuł. (= *żył rozkosznie*). Niemasz nie lepszego człowiekowi z pracy jego, jedno jeść, pić a R. sobie. B. B. (bonować, luszytkować, używać. L.).

Rozkoszowanie, a, lm, a czynność cz. **Rozkoszować**; *uciecha, użycie, honowanie, zbytek, rozkosz*: Na stole pańskim nie jedzenie, ale R. Trz. Złoto, szarłat i tarentyńskie rozkoszowania. Fal. Każdy święty na najpiękniejszych rzeczach żądze swoje i smaku R. umartwił. Skar.

Rozkoszowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkoszować ś.**

Rozkosztować, uje, ował (o wielu) *kosztując rozebrać, zjeść wszystko częściami*. R. ś. w czym = *kosztując znaleźć smak, zasmakować*. Przen.: Jeszcze ś. nie rozkosztował w swoim szczęściu. L. <Roz + 2 Kosztować>

Rozkosztowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkosztować.**

Rozkosztowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkosztować ś.**

[**Rozkościerzenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Rozkościerzyć ś.**

[**Rozkościerzyć się**, y ś., ył ś.] *rozczapierzyć ś.* <Roz + Kościerzyć ś.>

[**Rozkot**, u, blm., **Rozchot**] *łaskot*: Kot narobił mi w pokoiku R. <Zam. Łaskot. Sld. do Roz i Kot a. *Chot, CHOT/CHT>

[**Rozkotruchany**] włos = *roztargany, rozczochrany*.

Rozkować, uje, ował, **Rozkuć**, nied. **Rozkowywać**, **Rozkuwać** i. *kując rozbić; uwolnić od okucia; roztworzyć, rozszczepić młotem, rozpuścić z okowów, rozbić okucie*: R. wóz, konia, więźnia. Rozkowane wszystkie Eula chłopięta miotają z wód głębi rozpienione bałwany. Stasz. Przen.: R. czyje okowy = *uwolnić go z pod jarzma, wyzwolić, wyswobodzić z niewoli*. Przen.: Przy winie i język ś. rozkowuje i serce ś. zaraz rozlewa. Kacz. (= *rozwiązuje ś.*). 2. *kując rozszerzyć; rozklepać kuciem, rozplaszczyc młotem*: Rozkują miecze swoje na lemieszce. Leop. (= *przekują*). Czy was Wulkan młotem swoim rozkuł? L. Z kruszeu tego poczynili blachy rozkowane na okowanie ołtarza. Bud. <Roz + Kować>

Rozkowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkować.**

Rozkowywać, a, a uje, ywał p. **Rozkować.**

Rozkowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkowywać.**

Rozkraczać, a, ał i R. ś. p. **Rozkraczyć.**

Rozkraczanie, a, blm., czynność cz. **Rozkraczać.**

Rozkraczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkraczać ś.**

Rozkraczenie, a, blm., czynność cz. **Rozkraczyć.**

Rozkraczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkraczyć ś.**

Rozkraczyć, y, ył, [**Rozkaraczyć**], **Rozkroczyć**, nied. **Rozkraczać** komu nogi = *rostrawić, rozłożyć*. Troc. R. ś. *roztawić, roztoperczyć, rozstapierzyć, rozszerzyć, roztworzyć, rozłożyć (leżąc) nogi*: Rozkraczywszy ś., rozkraczywszy nogi = *okrakiem*. Rozkraczywszy ś., kracząc ś., chodząc. Kn. Rozkraczący ś. = *chodzący okrakiem, szeroko*. Troc. Stać, nogi rozkraczywszy, darmo chlubom przystoi. L. Rozkroczyć ś. Troc. Postać człowieka trzymającego ś. pod boki i rozkraczone nogi mającego. Kopez. Przen.: Weź cyrkiel, rozkracze go, jak rozumiesz. Grz. (= *rozłoż, roztwór, roz-*

staw.) **Rozkroczył ś.** stół duży. Uj. Dom wygiął ś. wtył, rozkraczył i wyglądał tak, jakby... Prus. <Roz + *Kraczyć, zam. Kroczyć>

Rozkraczysty szeroko rozkraczony, *rozstawiony*: Poziemie jest i tutaj podsieniem, więc długim szeregiem arkad rozkraczystych, ostrołukich. Krem. <Od Rozkraczyć>

Rozkradać, a, ał p. **Rozkraść.**

Rozkradanie, a, blm., czynność cz. **Rozkradać.**

Rozkradzenie, a, blm., czynność cz. **Rozkraść.**

Rozkrajac, je, jał, **Rozkroić**, [**Oskroić**], nied.

Rozkrawać, **Rozkrawywać**, × **Rozkrajac rozdzielić krajac**, *rozpołowić krajaniem, rozciąć, rozerznąć, przekrajac, przekroić, przeciąć, przerznąć*: R. chleb, deskę. Kosztowne ptaśta rozkrajają i misternie na cząstki pła. Pileh. Rozkraj to jabłko. Troc. Przen.: Lzy twoje matce serce rozkrawały. Groch. (= *przenikały, dotykały boleśnie; kaleczyły, raniły, rozbadały, krwawiły, zatrwały*). O niczym nie myśli i nie czyni, czas swój umyślnie rozkrawając na jak najdrobniejsze cząsteczki. Kacz. R. ś. *rozpaść ś, rozstąpić ś, rozdzielić ś, popadać ś, rozejść ś*: Ziemia ś. rozkrajala. Przen.: Duch twój w każdej chwili życia ma trzy strony, z których ś. jedna na myśli rozkrajają. Krasin. <Roz + Krajac>

Rozkrajanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrajac.**

Rozkrajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrajac ś.**

Rozkrakać się, ka ś. a. eze ś., kał ś. *zaczął na dobre krakać, wpaść w zapal kraccac*: Wrony rozkrakały ś. jak opętane. Orzesz. <Roz + Krakać>

Rozkrakanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrakać ś.**

× **Rozkrańczenie**, a, blm., czynność cz. **Rozkrańczyć**: Opisanie arabskie jeografa tego wieku Edrysego R. Czech od Polski rozciąga niezmiernie więcej. Lel.

× **Rozkrańczyć**, y, ył *rozdzielić na krańcach, na kresach; rozgranaczyć*. <Roz + *Krańczyć, od Kraniec>

Rozkraplać, a, ał i R. ś. p. **Rozkroplić.**

Rozkraplanie, a, blm., czynność cz. **Rozkraplać.**

Rozkraplanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkraplać ś.**

Rozkraść, dnie, dl, nied. **Rozkradać** (o wielu osobach) *kradąc rozchwytać; rozgrażyć, rozdrapać*: Przy ogniu miasto gaszenia wszystkie rzeczy ludziom ubogim rozkradną i większą niżli ogień szkodę uczynią. Star. <Roz + Kraść>

Rozkrawać, a, ał i R. ś. p. **Rozkrajac.**

Rozkrawanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrawać.**

Rozkrawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrawać ś.**

Rozkrawywać, a, ał i R. ś. p. **Rozkrajac.**

Rozkrawywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrawywać.**

Rozkrawywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrawywać ś.**

× **Rozkręcać**, a, ał i × R. ś. p. **Rozkręcić.**

× **Rozkręcanie**, a, blm., czynność cz. **Rozkręcać.**

× **Rozkręcanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozkręcać ś.**

Rozkręcać, a, ał i R. ś. p. **Rozkręcić.**

Rozkręcanie, a, blm., czynność cz. **Rozkręcać**: Robota haftarska w tym jest użyteczniejsza od rozkręcania złota, iż przywiązuje do siebie atencją. L.

Rozkrećanie się, a, b, m., czynność cz. Rozkrecać ś.

Rozkrećenie, a, b, m., czynność cz. Rozkrećić.

Rozkrećenie się, a, b, m., czynność cz. Rozkrećić ś.

Rozkrećić, i, II, nied. Rozkrecać, × Rozkrecać odkrećić; rozprostować, rozwinąć kręcieniem; rozpleść: R. powróż, bieliznę, włosy. R. śrubę = rozśrubować, odśrubować. R. ś. odkrećić ś., rozleść ś. po skrećeniu, rozpaść ś. po zakrećeniu, rozpleść ś., rozprostować ś., rozwinąć ś.: Loki na wilgoci rozkrecają ś. Rozkrećić ś., do góry wyprężyć ś., syknąć. Mick. <Roz + Krećić>

Rozkrępować, uje, owa! rozwiązać kogo, co skrepowanego, rozpuścić skrepowanie, uwolnić od skrepowania. <Roz + Krępować>

Rozkrępowanie, a, b, m., czynność cz. Rozkrępować.

Rozkręć, u, Im. y rysunek o liniach rozkrecających ś., wykrećas, zakreć, zwój, w Im. esy floresy: Posadzka z kamieni, strojna w rozmaite rozkręty ślimacze. <Roz + *Kreć, KRZET/KREĆ>

Rozkrochmalać się, a, b, m., a! ś. p. Rozkrochmalić.

Rozkrochmalanie się, a, b, m., czynność cz. Rozkrochmalać ś.

Rozkrochmalenie się, a, b, m., czynność cz. Rozkrochmalić ś.

Rozkrochmalić się, i, il, it, it ś., nied. Rozkrochmalać ś. (o bieliźnie) stracić krochmal = sztywność, wywiednąć, zwinąć (od flagi, deszczu), sflaczać, zmieknąć, stać ś. wiotkim. Przen. (o ludziach) pozbyć ś. sztywności, stać ś. swobodnym: Trochę sztywna, znać manjerę od guwernantki Angielki nabrała, leez to ś. rozkrochmali. Krasz. Szampan ś. pienić, humor ś. rozkrochmalały. Rodz. Kobieta, rozkrochmalniejszy ś., wydała ś. bardzo oryginalną. Krasz. <Roz + Krochmalić>

Rozkroczenie, a, b, m., czynność cz. Rozkroczyć.

Rozkroczenie się, a, b, m., czynność cz. Rozkroczyć ś.

Rozkroczyć, y, y! i R. ś. p. Rozkraczyć. <Roz + Kroczyć>

Rozkroić, i, it i R. ś. p. Rozkrojać. <Roz + Kroić>

Rozkrojenie, a, b, m., czynność cz. Rozkroić.

Rozkrojenie się, a, b, m., czynność cz. Rozkroić ś.

Rozkropienie, a, b, m., czynność cz. Rozkropić.

Rozkropienie się, a, b, m., czynność cz. Rozkropić ś.

Rozkropić, i, it, nied. Rozkraplać rozdrobnić, rozbić na kropki. R. ś. rozdrobnić ś., rozpaść ś., rozplynąć ś. na kropki: Cały świat migocze, gdyby krwawy szmat purpury, i w ognistych ś. łzach rozkrapla. Przybysz. <Roz + *Kropić, od Kropa>

Rozkrój, oju, Im. oje p. Przecięcie. <Roz + Krój>

Rozkruszać, a, a! i R. ś. p. Rozkruszyć.

Rozkruszalność, i, b, m. rz. od Rozkruszalny: Z rozkruszalnością gruntu idzie w parze nadzwyczajna jego żywność.

Rozkruszalny mogący być rozkruszonym, kruchy, sypki. <Od Rozkruszać>

Rozkruszanie, a, b, m., czynność cz. [Rozkruszać.

Rozkruszanie się, a, b, m., czynność cz. Rozkruszać ś.

Rozkruszek, szka, Im. szki zool.: R. serowiec = *tyroglyphus siro.* <Od *Rozkruch, Roz + Kruch>

Rozkruszenie, a, b, m., czynność cz. Rozkruszyć.

Rozkruszenie się, a, b, m., czynność cz. Rozkruszyć ś.

Rozkruszyć, y, y!, nied. Rozkruszać kruszeniem rozdrobnić, rozdzielić na okruszyny, pokruszyć, rozprószyć; rozgnieść na proch: R. chleb, krede. Głębokość morską wiatrami porusza Neptun, a o skały jej wały rozkrusza. L. Zorana rola zostanie bez bronowania przez zimę, a gdy mróz i śnieg rozkruszy ją, tedy ś. poczyna bronować. L. R. ś. rozdrobnić ś. na okruszyny, rozpaść ś. w okruchy, pokruszyć ś., rozsytać ś., rozprószyć ś.: W twych ręku życia i mej śmierci losy, jutro ś. nędzna popiołem rozkruszę. Pot. Tynk cementowy, niepolewany, rozkruszył ś. <Roz + Kruszyć>

× **Rozkrwaw, u, b, m. p. Rozkrwawienie:** Z rany płyn nektarowy lał ś. taki prawie, jaki z duchów niebieskich płynąłby w rozkrwawie. Przyb. <Roz + *Krwaw, od Krwawy>

Rozkrwawiać, a, a! i R. ś. p. Rozkrwawić.

Rozkrwawianie, a, b, m., czynność cz. Rozkrwawiać.

Rozkrwawianie się, a, b, m., czynność cz. Rozkrwawiać ś.

Rozkrwawiciel, a, Im. e ten, co rozkrwawiał. Troc. <Od Rozkrwawić>

Rozkrwawić, i, it, † Rozekrwąć, nied. Rozkrwawiać, † Rozekrwawiać rozciąć, rozdrapać, obrazić, aż krew wystąpi, zranić, skaleczyć aż do krwi: Ozdobo świętych, głowo uwielbiona, więc Ty tak ostrym cierniem rozkrwawiona! Groch. Skrzepie i sklepiące ś. rany nanowo rozkrwawiają. Pileh. Twarz mu rozkrwawił. Troc. Rozkrwawił siebie samego. Troc. Przen.: Bojaźń, wżgarda, zazdrość z miłością srogo serce me rozkrwawia. L. (= zakrwawia, rani, rozdziera, przeszywa). Bóg będzie tego nie najrzał, który rozekrwawia czyje serce. Wr. R. ś. zacząć na dobre krwawić: Żle zgojona rozkrwawiła ś. rana. L. (= roztworzyłszy ś. zaczęła krwawić). <Roz + Krwawić>

Rozkrwawienie, a, b, m., czynność cz. Rozkrwawić: Jaką winę płać za R., jaką za siną ranę. Groic.

Rozkrwawienie się, a, b, m., czynność cz. Rozkrwawiać ś.

Rozkrwian, u, Im. y bot. (burchellia) roś. z rodziny marzanowatych.

Rozkrycie, a, b, m., czynność cz. Rozkryć.

Rozkrycie się, a, b, m., czynność cz. Rozkryć ś.

Rozkryć, yje, y!, nied. Rozkrywać rozwinąć, rozsunać, rozrzucić przykrycie; odkryć, obnażyć. R. śpiącego, piersi. R. ś. rozwinąć, rozsunać, rozrzucić przykrycie na sobie, odkryć ś., obnażyć ś.: Noe pił wino i upił ś., i rozkrył ś. Bud. Przen.: Lecz dzisiaj tobie głębi serca rozkrywam. Mick. (= rozwieram). <Roz + Kryć>

Rozkrygować, uje, owa! rozkrępować z krygów, rozsnuwać. R. ś. rozkrępować ś. z krygów, rozsnuwać ś. <Roz + Krygować ś.>

Rozkrygowanie, a, b, m., czynność cz. Rozkrygować.

Rozkrygowanie się, a, b, m., czynność cz. Rozkrygować ś.

Rozkryształać, a, a! p. Rozkryształość.

Rozkrysztalanie, a, b, m., czynność cz. Rozkryształać.

Rozkryształenie, a, blm., czynność cz. **Rozkryształić**.

Rozkryształić, i, ii, nied. **Rozkryształać** *roziskrzyć kryształami*: Rozkryształą powietrza kopyły wiszące. Kon. <Roz + Kryształić>

Rozkrywać, a, ał i R. ś. p. **Rozkryć**.

Rozkrywanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrywać**. **Rozkrywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrywać** ś.

Rozkrza, y, lm. e zool. (rhizostoma) *krążkopław*.

Rozkrzaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzaczyć** ś.

Rozkrzaczyć się, y ś., ył ś. *rozczapierzyć* ś. *krzaczasto*, *rozkrzewić* ś.: Nad oczami zwieszały ś. brwi na mięsistych napuchlinach jakichś rozkrzaczane. Krasz. <Roz + *Krzaczyć, od Krzak> [**Rozkrzeć się**, i ś., ał ś., **Rozkścieć** ś.] I. *rozkwitnąć*. 2. *rozkrzewić* ś. <Roz + Krzeć>

Rozkrzepla, i, lm. e bot. (rochea) *roś. z rodziny gruboszowatych*. <Od Rozkrzepla, od Rozkrzepnąć>

Rozkrzesać, sze, ał *krzesząc rozbić, wskrzesić*. L. <Roz + Krzesać>

Rozkrzesanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzesać**.

Rozkrzewiacz, a, lm. e p. **Rozkrzewiciel**. <Od Rozkrzewiać>

Rozkrzewiać, a, ał i R. ś. p. **Rozkrzewić**.

Rozkrzewianie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzewiać**.

Rozkrzewianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzewiać** ś.

Rozkrzewiciel, a, lm. e, **Rozkrzewiacz** *ten*, co *rozkrzewił a. rozkrzewia*. <Od Rozkrzewić>

Rozkrzewicielka, i, lm. i forma ż. od **Rozkrzewiciel**.

Rozkrzewić, i, ii, nied. **Rozkrzewiać** *krzewiąc rozwinąć, rozszerzyć; rozplemnić, rozrodzić, rozmnożyć, rozkorzenieć, rozplodzić*: R. krzak, roślinę. R. ród. Przen.: Na rozkrzewioną chorobę ostrego lekarstwa zażywają. Falib. (= *rozwinęta*). Przen.: *rozszerzyć, rozpowszechnić, szczepić, propagować*: R. naukę, prawdę. On nie przyszedł, jak później Mahomet, mieczem wiarę swoją rozkrzewiać. Kajs. R. ś. *krzewiąc* ś. *rozszerzyć* ś.; *rozrosnąć* ś. *w krzew*, *rozkrzaczyć* ś.; *rozplemnić* ś., *rozkorzenieć* ś., *rozplodzić* ś., *wydać bujny krzew*: **Rozkrzewiła** ś. niwa (= *uruniała*). Roślina rozkrzewiła ś. Nie rozkrzewiła ś. dziatki jej, a gałązki jej nie dadzą owocowi. Wuj. Przen.: *rozszerzyć* ś., *rozpowszechnić* ś., *rozwinąć* ś., *rozplemnić* ś.: Wszędzie ś. fałsz jak głęboko zakorzenił, tak i szeroko rozkrzewił. Oss. Lecz nienawisć do tyła rozkrzewiła ś. w duszy. Słow. Plotka rozkrzewiła ś. Krasz. <Roz + Krzewić>

Rozkrzewienie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzewić**.

Rozkrzewienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzewić** ś.: Za rozkrzewiem ś. nauk w Polsce, nie wychodziły dzieła inaczej, jak po łacinie pisane. Czart. A.

Rozkrzewiony I. im. od **Rozkrzewić**. 2. a. **Rozkrzewisty**, × **Rozkrzewity** *który ś. rozkrzewił, rozrosły*: Najrozkrewitsza złotowierzbina. Paszk. Przy rzekach pod najrozkrewitszą złotą wierzbą. Sw.

Rozkrzewisty p. **Rozkrzewiony**: W rozkrzewistym chłodzie. <Od Rozkrzewić>

× **Rozkrzewitszy** st. w. od **Rozkrzewity** (p. **Rozkrzewiony**).

× **Rozkrzewity** p. **Rozkrzewiony**. <Od Rozkrzewić>

Rozkrzyceć, y, ał, nied. **Rozkrzykiwać** I. kogo = *sprawić, aby krzyczał*: Za pomocą bicia i szczypania udało ś. jej R. dziecko i tym samym ściągnąć hrabiego w nozy. Zap. 2. co = *krzyżać, rozgłosić; roztrąbić, rozębnić, okrzyceć*. R. ś. I. *dać* ś. *słyszeć na wsze strony swym krzykiem, rozgłosić* ś. *krzyżaniem, rozwoździć* ś. *krzyżać*: Nie to boleść największa, co we łzy ś. rozplywa i w jęki rozkrzykuje. Orzesz. 2. *zacząć na dobre krzyceć, krzyżać rozszaleć* ś.; *rozwrzeszczeć* ś., *rozedrzyć* ś.: Pisarz generalny ceł JK Mei rozfukał ś. i rozkrzyczał. Rol. Rozkrzychaną pokornie uspakają. Orzesz. Stała gromadka mężczyzn i kobiet rozgadana, rozkrzyczana. Orzesz. Zajął ś. uspakajaniem rozkrzyczanych maćków. Bał. Obsiadły ugor jego duszy i rozkrzyczały ś., jak smutne kanie, łaknące kropli dżdżu. Ork. 3. *krzyżać rozedrzyć* ś.: *Zebyś* ś. *nawet rozkrzyczał, to ci nie nie pomoże*. <Roz + Krzyceć>

Rozkrzyczenie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzyceć**.

Rozkrzyczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzyceć** ś.

Rozkrzykiwać, uje, iwał i R. ś. p. **Rozkrzyceć**.

Rozkrzykiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzykiwać**.

Rozkrzykiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzykiwać** ś.

Rozkrzyżować, uje, ował *ręce* = *rozłorzyc, rozłożyć, rozczapierzyć w obie strony (jak na krzyżu)* Matka biedne ręce rozkrzyżowała. Kochan. Upadła ujrza, ręce rozkrzyżowane, miecz we krwi zbroczony. Koch. J. R. ś. I. *leżeć z rozciągniętymi rękoma, leżeć krzyżem; rozciągnąć* ś., *rozwalić* ś., *rozłożyć* ś.: R. ś. na łóżku. <Roz + Krzyżować>

Rozkrzyżowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkrzyżować**.

Rozkrzyżowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkrzyżować** ś.

× **Rozksiążeczenie**, a, blm., czynność cz. **Rozksiążęć**: Przywiązanie jej wytrzyma tę ciężką próbę jego rozksiążenia. Lam.

× **Rozksiążęć**, i, ii *pozbawić godności książecej*. <Roz + *Książęć, od Książęcy>

× **Rozksiętwić**, i, ii *rozdzielić na księstwo*: Rozksiętwiona Polska. Lel. <Roz + *Księtwić, od Księstwo>

× **Rozksięstwienie**, a, blm., czynność cz. **Rozksiętwić**.

Rozkształcać, a, ał i R. ś. p. **Rozkształcić**.

Rozkształcanie, a, blm., czynność cz. **Rozkształcać**.

Rozkształcanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkształcać** ś.

Rozkształcenie, a, blm., czynność cz. **Rozkształcać**.

Rozkształcenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkształcać** ś.

Rozkształcić, i, ii, **Rozkształtować**, nied. **Rozkształcać** I. *rozwinąć w pewien kształt, w pewne kształty, nadać kształty, wykształcić, wydatnić kształty, wykończyć pod względem kształtu. 2. × R. *pozbawić kształtów, kształtności; zdefigurować, wykoszlawić*: R. zwrot mowy. R. ś. *rozwinąć* ś. *w pewne kształty, nabrać kształtów, wykształcić* ś., *wydatnić* ś. *pod względem kształtu*: W postaci niewieściej rozkształca ś. swobodniej nabrana pełność ciała. <Roz + Kształcić>*

Rozkształtować, uje, ował i R. s. p. Rozkształcić. <Roz + Kształtować>

Rozkształtowanie, a, bfm. l. czynność cz. Rozkształtować: Nie każdemu malarzowi uda ś. takie obłokom nadać R, aby harmonji obrazu nie psuły. 2. p. R. ś. embr: *rozróżnianie ś. kształtów, tkanek i t. p. w płodzie* (differentiatio).

Rozkształtowanie się, a ś., bfm., niek. Rozkształtować ś.
[Rozkścieć, i, ał] p. **Rozkrzcieć.** <Roz + Kścieć>

Rozkućle, a, bfm., czynność cz. Rozkuć.

Rozkuć, uje, uł p. Rozkować.

Rozkudlenie, a, bfm., czynność cz. Rozkudlić.

Rozkudlenie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozkudlić ś.

Rozkudlić, i, il i R. s. p. Rozkudlać: Włosy rozkudlił. Troc.

Rozkudlać, a, ał, Rozkudlić kudlając rozrzucić; rozczochrać, rozłagać: Rozkudlawszy włosy. Niezgoda łeb wysunie z Stygu pod niebiosy, Min. Narzekając, okrutnie ręce wyciągała i, rozkudlawszy włosy swe, głosem wołała. Otw. Rozkudlana głowa. Otw., Troc. R. ś. l. *rozrzucić sobie kudły na głowie, rozczochrać ś., rozłagać ś.:* Rozkudlana po domu chodzi. Troc. Gdy mąż tylko w domu, rozkudlana chodzi. Opal. Rozkudlana na łbie, rozmamrany na piersiach. Dyg. 2. [R. ś.] *rozpuścić sobie włosy.* <Roz + Kudlać>

Rozkudlanie, a, bfm., czynność cz. Rozkudlać.

Rozkudlaniec, ńca, lm. ńcy, Rozczochraniec *człowiec rozkudlany, człowiek z rozczochranemi włosami.* <Od Rozkudlany>

Rozkudlanie się, a ś. bfm., czynność cz. Rozkudlać ś.

Rozkuglować się, uje ś., ował ś. rozochocić ś., rozigrać ś., kuglując; kuglować bez umiarkowania: Patrz jeno, ci panowie, gdy ś. rozkuglują, jako więc by szermierze sztuki wyprawują. Rej. <Roz + Kuglować>

Rozkuglowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozkuglować ś.

Rozkukać się, a ś., ał ś. zacząć na dobre kukać, rozochocić ś. do kukania. <Roz + Kukać>

Rozkukanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozkukać ś.

Rozkulbaczać, a, ał p. Rozkulbaczyć.

Rozkulbaczenie, a, bfm., czynność cz. Rozkulbaczać.

Rozkulbaczenie, a, bfm., czynność cz. Rozkulbaczyć.

Rozkulbaczyć, y, ył, nied. Rozkulbaczać *rozebrać z kulbaki, rozsiodlać:* R. konia. <Roz + Kulbaczyć>

[Rozkućle, ów, blp.] p. **Kartofel.**

[Rozkulnąć, nie, nął] potoczyć z rozmachem. <Roz + Kulnąć>

[Rozkulnięcie, a, bfm.] **czynność cz. Rozkulnąć.**

Rozkup, u, lm. y p. Rozkupywanie. l.

Rozkupić, i, il, nied. Rozkupować, Rozkupywać, (o wielu kupujących) *rozchwytać, rozebrać, rozłapać, kupując; wykupić częściami:* Rozkupili w lot całe wydanie broszury. Rozkupiono co, albo wszystko. Kn. Wszystkie towary kupey rozkupili. Troc. Dopiero z nierozkupionemi lub niewymienionemi towarami wolno im będzie ciągnąć dalej w ziemię tatarską. Szaj. <Roz + Kupić>

Rozkupienie, a, bfm., czynność cz. Rozkupić.

Rozkupnictwo, a, bfm. rola, działalność rozkupnika. <Od Rozkupnik>

Rozkupnik, a, lm. ey jeden z tych, co rozkupują: Przez takie urządzenie ś. rozkupników bogactwo

ani zamożność nie wzrasta. Pszń. <Od* Rozkupny, od Rozkup>

Rozkupować, uje, ował p. Rozkupić. <Roz + Kupować>

Rozkupowanie, a, bfm., czynność cz. Rozkupować.

Rozkupywać, uje, ywał p. Rozkupić.

Rozkupywanie, a, bfm., czynność cz. Rozkupywać.

Rozkurecz, u, lm. e l. rozwarcie ś. kurczowe, rozkurczenie ś.: Miarowość wytrysku jest zawisłą od następujących po sobie rozkurczów zwieracza cewki. 2. fizj. *rozszerzenie ś., rozkurczenie ś. serca* (diastole). <Roz + Kurecz>

Rozkurczać, a, ał i R. s. p. Rozkurczyć.

Rozkurczanie, a, bfm., czynność cz. Rozkurczać.

Rozkurczanie się, a ś., bfm. czynność cz. Rozkurczać ś.

Rozkurczenie, a, bfm., [Rozkurt] l. czynność cz. Rozkurczyć. 2. p. Rozkurczenie ś.: Ściśnięcie sznurówką jest tamą do dostatecznego rozkurczenia serca. l. 3. [R.] = a) *swoboda ruchów, przestrzeń, miejsce wolne, przestronność, luz:* Tyłu was usiadło przy stole, że niema żadnego rozkurczenia. Na niedźwiedzia podług wielkości jego, nie dając mu zbytniego rozkurczenia, zbija ś. mocno klatka. Kluk. b) *wygoda, swoboda w przestronnym mieszkaniu, w gospodarstwie c) pomieszczenie:* U nas w chałupie dużo rozkurczenia.

Rozkurczenie się, a ś., bfm., niek. Rozkurczenie czynność cz. Rozkurczyć ś.

Rozkurczowy l. przym. od Rozkurcz. Fizj.: Faza rozkurczowa. 2. *tyczący ś. rozkurczu serca.* 3. lek. Ton R. serca = brzmienie, szmer podczas rozkurczu serca (sonus diastolicus). Rozkurczowa wielobitność tętna (ekatapolyrotismus).

Rozkurczyć, y, ył, nied. Rozkurczać rozciągnąć, rozprostować, wyciągnąć, wyprostować to, co było skurczone; rozpostrzeć: R. rękę, palec, skórę. Troc. R. ś. (o tym, co było skurczone) *rozciągnąć ś., rozprostować ś., rozpostrzeć ś.:* Nie wiasta ta była skurczona, a nie mogła ś. R. żadnym obyczajem; a skoro Jezus włożył na nią rękę, natychmiast rozprosiła ś. Bud. Uśchła królowi ręka, którą na proroka rozciągnął, a nie mógł jej przykurczyć do siebie, a prosił prorok Boga, a rozkurczyła ś. ręka królewska i była jak przedtym. B. B. Zdawało mi ś. że kiedy chłopiec dostał dobry stopień, że urósł nagle, że ś. rozkurczał. Sienk. Przen. Pogadamy z sobą; dozna, czy mi ś. rozkurczył język na wędrownie. l. (= rozwiązał). Zabiegajmyż, póki ś. nieprzyjaciel mały jeszcze w sobie nie rozkurczył. Tw. (= nie urósł, nie powiększył ś., nie wzmożył ś., nie spotęźniał, nie rozwinął ś.). Bezkarność na sprawiedliwość szturmuje i nie da jej ś. R. Górń. <Roz + Kureczyć>

× **Rozkurhanieć się, i ś., il ś. rozmnożyć ś. w kurhanach:** I zerwę ś. jak gad z gadem, aż ś. stopy rozkurhania. <Roz + *Kurhanieć, od Kurhan>

× **Rozkurhanienie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozkurhanieć ś.**

Rozkućle, a, bfm., czynność cz. Rozkuć.

Rozkuć, uje, uł p. Rozkować. <Roz + Kuć>

[Rozkurt, u, bfm.] p. **Rozkurczenie.**

Rozkurz, u, bfm. pyl z mąki rozchodzący ś. w czasie mielenia. Małyszcz. <Roz + Kurz>

Rozkurzać, a, ał i R. s. p. Rozkurzyć.

Rozkurzanie, a, bfm., czynność cz. Rozkurzać.

Rozkurzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozkurzać ś.

Rozkurzenie, a, blm. I. czynność cz. **Rozkurzyć**. 2. [R.] *obfitość paszy dla inwentarza*.

Rozkurzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkurzyć** ś.

Rozkurzyć, y, ył, nied. **Rozkurzać** *rozsypan w kurzy rozprószyć, rozwiać*. R. ś. *rozsypan ś., rozpaść ś. w kurz; rozprószyć ś., rozwiać ś.*: Gdy mu ś. będzie zdać, wszystko to Bóg zburzy, człek, obraz jego, prochem ś. rozkurzy. Chr. <Roz + Kurzyć>

Rozkurzyni, yn, blp. *pył z mąki osiadający w młynie; obmieciny, obmiecie, omieciny, mąka subtelną, stockmal*. Sł. wil. <Od Rozkurzyć>

× **Rozkusić**, i, il, nied. × **Rozkusać** *rozłakomić pokusą, rozłudzić chętkę*. Troc. <Roz + Kusić>

× **Rozkusać**, a, ał p. **Rozkusić**.

× **Rozkuszenie**, a, blm., czynność cz. **Rozkusać**.

× **Rozkuszenie**, a, blm., czynność cz. **Rozkusić**. **Rozkutać**, a, ał *rozwinąć z opatulenia*: R. kogo z futer podróżnych. <Ukr. rozkutaty, Ros. raskutat'>

Rozkutanie, a, blm., czynność cz. **Rozkutać**.

Rozkuwać, a, ał p. **Rozkować**.

Rozkuwanie, a, blm., czynność cz. **Rozkuwać**.

Rozkwaczenie, a, blm., czynność cz. **Rozkwaczyć**.

Rozkwaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkwaczyć** ś.

Rozkwaczyć, y, ył *rozszczepić, roztrzepać jak kwacz, zrobić podobnym do kwacza*: Rozrywano te kawałeczki papieru, na których Babski od niechcenia piórem rozkwaczonym, węglem, ołówkiem rzucał główki charakterystyczne. Krasz. R. ś. *rozszczepić ś., roztrzepać ś. jak kwacz, stać ś. podobnym do kwacza*. <Roz + *Kwaczyć, od Kwacz>

Rozkwalifikować, uje, ował *kwalifikując rozdzielić*. <Roz + Kwalifikować>

Rozkwalifikowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkwalifikować**: Po skrupulatnym przejrzeniu i ścisłym rozkwalifikowaniu członków wydano uchwałę. Chm.

[**Rozkwasić**, i, il, nied. **Rozkwasać**] *rozrobić, rozmozczyć, rozchłapać, rozmięsić, rozflążyć, rozpuścić, rozbrejdać*: Deszcz rozkwasił grobelki, utrudniając podróż. Krasz. *Poczęło ś. owo nieszezęsne ciągnięcie z wozami po drogach rozbitych, rozkwaszonych*. 2. (o głowie, nosie, czole) *rozciąć, rozbić, rozchłastać, rozplatać*. Mój pałasz nie jednemu jeszcze łeb rozkwasi. Sow. R. komu nos. Zrazu dużo wesołości, śmiechu, śpiewów, pod koniec łby rozkwaszono, gawiedź pobita, gwałty, guzy i rany. Krasz. <Roz + Kwasić>

Rozkwasać, a, ał p. **Rozkwasić**.

Rozkwaszanie, a, blm., czynność cz. **Rozkwasać**.

Rozkwaszanie, a, blm., czynność cz. **Rozkwasić**. **Rozkwaterować**, uje, ował, nied. **Rozkwaterować** *rozlokować po kwaterach, porozmieszczać na kwaterach*: Rozkwateruje swe wojska pomiędzy wioski szlacheckie. Kaczk. Zbrojne kohorty i liczne i bitne byty oraz powiązane placówkami z wojskiem na Podolu i Rusi rozkwaterowanym. Rol. Należało zwerbować żywić, rozkwaterowywać, to jest w dobrach prywatnych wybierać stacje i ściągając boroszn. Rol. R. ś. *rozłożyć ś. gdzie na mieszkaniu, rozłasać ś., rozgościć ś., rozgospodarować ś.*: Rozkwaterowaliśmy ś. w obozie turekim Dyak. Ledwie ś. R. zdołałem, kiedy mnie o przybyciu okazałego ekipażu doniesiono. Drz. Armja francuska,

z emigrantów złożona, rozkwaterowana w Wołyniu. Rol. Nie wyjeżdża nawet z Pacewicz... rozkwaterował ś. tam. Krasz. <Roz + Kwaterować>

Rozkwaterowanie, a, blm., czynność cz. **Rozkwaterować**.

Rozkwaterowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkwaterować** ś.: Otdąd aż do rozkwaterowania ś. konfederacji w Grodnie ani na chwilę nie opuścił Szezęsnego. Rol.

Rozkwefić, i, il *rozebrać z kwefu*. <Roz + Kwefić>

Rozkwefienie, a, blm., czynność cz. **Rozkwefić**. [**Rozkwerlać**, a, ał] p. **Rozkwirlać**. <Roz + Kwerlać>

[**Rozkwerlanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozkwerlać**.

Rozkwękać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre kwękać*. <Roz + Kwękać>

Rozkwękanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkwękać** ś.

Rozkwiczeć się, y ś., ał ś., **Rozkwikać** ś. *zacząć na dobre kwiczeć*. <Roz + Kwiczeć>

Rozkwiczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkwiczeć** ś.

Rozkwiecać, a, ał i R. ś. **Rozkwiecić**.

Rozkwiecanie, a, blm., czynność cz. **Rozkwiecać**.

Rozkwiecanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkwiecać** ś.

Rozkwiecenie, a, blm., czynność cz. **Rozkwiecić**. **Rozkwiecenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozkwiecić** ś.

Rozkwiecić, i, il, nied. **Rozkwiecać** *obsypać kwiatami; ukwiecić, wywołać kwitnienie*: Ziemia pod niemi wesoła rozkwieci po łąkach ziola. Książ. R. ś. *rozwinąć ś. w kwiaty, rozkwitnąć; okryć ś., obsypać ś. kwiatami; ukwiecić ś.*: Można za szklami różę R. w jesieni. Słow. Z rozkwieconych lip pachły miody. Kon. Gdzie niedawno kruszyły ś. przez całą wieczność nagie góry, rozkwieciły ś. tężozwym przepychem rajskim ogrody. Przybysz. Gdy stąpisz, fijołkami rozkwieca ś. drogi. Zag. <Roz + Kwiecić>

† **Rozkwielenie**, a, blm., czynność cz. **Rozkwiecić**.

† **Rozkwielenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozkwiecić** ś.

† **Rozkwilić**, i, il i † R. ś. p. **Rozkwilić**. Psń. <Roz + Kwilić>

Rozkwikać się, a ś., ał ś. p. **Rozkwiczeć** ś. <Roz + Kwikać>

Rozkwikanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozkwikać** ś.

Rozkwilać, a, ał i R. ś. p. **Rozkwilić**.

Rozkwilanie, a, blm., czynność cz. **Rozkwilać**. **Rozkwilanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozkwilać** ś.: Smutno mu ś. stało, choć do rozkwilania ś. nad sobą nie był skłonny. Krasz.

Rozkwilenie, a, blm. I. czynność cz. **Rozkwilić**.

2. a. R. ś. *stan osoby rozkwilonej, tklivość, wzruszenie, czulość*: Wpadamy w to słodkie ducha R., w którym, choć nie cierpimy, płakać nam miło. Stasz.

Rozkwilenie się, a ś., blm. I. czynność cz. **Rozkwilić** ś. 2. p. **Rozkwilenie**.

Rozkwilić, i, il, † **Rozkwilić**, nied. **Rozkwilać** *roztkliwić, rozrzuścić, rozczulić, wzruszyć*: Miłosierdzie serce jego rozkwili. Przyb. Przen.: *zacząć na dobre kwilić, czulić ś., zawodzić, nucić rzewnie*: Ptaszki w krzakach miłosnym rozkwili-

lają pieniem, lasy wabią odgłosem, strumyki milczeniem. Szym. Rozkwilił dziecię. Troc. Trudno płaczących cieszyć, a nie R. Troc. **R. s. rozkwilił s., rozrzewnił s., rozczulił s., wzruszył s.:** Rozkwilone pociechami serec. Troc. Rozkwilona dusza jego ledwie s. pojmuje z radości. Stasz. W domu, kiedy dziateki płaczą, nie pytamy s. o tym, bo s. wnet rozkwila i wnet s. utulił mogą. Damb. Żegnając go, z afektu s. aż rozkwilił. Tw. <Roz + Kwilił>

[Rozkwirłać, a, al, Rozkwierlać, Rozkwirłować] *kwirłając rozmącić, rozhellać.* <Roz + Kwirłać> [Rozkwirłanie, a, blm.] czynność cz. Rozkwirłać.

[Rozkwirłować, uje, ował] p. Rozkwirłać. <Roz + Kwirłować> [Rozkwirłowanie, a, blm.] czynność cz. Rozkwirłować.

Rozkwit, u, lm. y rozkwitanie, kwitnienie; stan pomyślny, kwitnący; pełnia rozwoju: Patrzo, co to za spokój i cisza, i wiosenne rozkwity na grobach! Krasz. R. zycia umysłowego, sztuk, nauk. Czasy stanisławowskie stały s. drugim odrodzeniem, które s. odznaczyło rozkwitem literatury. Dęb. L. <Roz + Kwit, KWIT>

Rozkwitać, a, al i X R. s. p. Rozkwitnąć. **Rozkwitanie, a, blm.,** czynność cz. **Rozkwitać.** **X Rozkwitanie się, a s., blm.,** czynność cz. **Rozkwitać s.**

† **Rozkwitawać się, a s., al s. p. Rozkwitnąć.** † **Rozkwitawanie się, a s., blm.,** czynność cz. **Rozkwitawać s.**

Rozkwitły, Rozkwitnięty, Rozkwitniony, [Rozkwity] i. który rozkwitł, kwitnący już, zakwitły: Gaj R. 2. przén. rozwinęły, dojrzały już, pełnoletni, w wiosnie życia będący. Wiek R. P. Koch. Byłbym cię nie poznał, bom cię jeszcze młódką nierozkwitłą, ostatni raz widział. Sienk. <Od Rozkwitnąć>

Rozkwitnąć, tnie, tnął a. tł, [Rozkwnąć, Rozekwnąć], X Rozkwitnąć s., nied. Rozkwitać, X Rozkwitać s., † Rozkwitawać rozwinać s. w kwiat, dostać kwiatu, okryć s. kwiecieniem, zakwitnąć: Drzewo przez noc s. rozkwitło, a nazajutrz zielone było. Skar. Drzewa s. rozkwitają w pięknej zieloności, dającą wdzięczny owoc ku ludzkiej żywności. Rej. Rozkwita s. róża. Troc. Ładna, gdyby róża rozkwitająca. L. Gdyby róża, rozkwita s. Wóje. Przen.: rozszerzyć s., rozwinąć s., rozpowszechnić s., rozrodzić s., rozrosnąć s.: Jako oliwne gałązki, rozkwitnie s. potomstwo twoje. Rej. Niechaj co dalej w rozum s. rozkwita. Groch. Kwiatem twej wolności rozkwita s. serec Wóje. W dziecinie już znać było dziwną zręczność ruchów, zwiastującą, czym być miała, gdy rozkwitnie na dziewczętkę. Krasz. W trzydziestym wieku poczęła rozkwitać w Prusiech wiara chrześcijańska. Nar. Wielkie s. złodziejstwa teraz między ludźmi rozkwitnęły. Skar. (= rozkorzeniły s., zagnieżdżyły s., rozplenily s., rozpanoszyły s., zagaściły s.). Gdy s. źle rozkwitawa w rozkosznej hojności, na dobrego przypadną rozliczne trudności. Rej. Nauki rozkwitają (= są w rozkwicie). <Roz + Kwitnąć>

Rozkwitnienie, a, lm. a p. Rozkwitnienie: Ja chcę prędkich rozkwitnień, owoców i zgonów. Słow.

Rozkwitnienie, a, blm., Rozkwitnienie czynność cz. **Rozkwitnąć.**

X Rozkwitnienie się, a s., blm., czynność cz. **Rozkwitnąć s., rozkwitnięcie.**

Rozkwitnięty p. Rozkwitły: W proggu ukazał s. człowiek młody, świeży, R., słodki. Krasz. <Od Rozkwitnąć>

X Rozkwitniony p. Rozkwitły. Psń. <Od Rozkwitnąć.>

[Rozkwity] p. **Rozkwitły:** Ach, korono rozkwita, o kwiecie różowy! Wóje. <Od Rozkwisić>

[Rozkwnąć, nie, nął] p. **Rozkwitnąć.**

[Rozkwinięcie, a, blm.] czynność cz. **Rozkwnąć.** **Rozkwokać się, a s., al s. zacząć na dobre kwokać, kwocząc rozkrzyczyć s.** <Roz + Kwokać>

Rozkwokanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozkwokać s.**

† **Rozkwrzeć się, wrze s., warł s. roztopić s. rozpuścić s.:** R. s., liqueferi. Ps flor. <Roz + Skwrzeć = Skwarzyć, Skwierzeć>

[Rozlabiedzenie się, a s., blm.] czynność cz. **Rozlabiedzić s.**

[Rozlabiedzić się, i s., il s., Rozlabodzić s.] *zacząć na dobre labiedzić.* <Roz + Labiedzić>

[Rozlabodzenie się, a s. blm.] czynność cz. **Rozlabodzić s.**

[Rozlabodzić się, i s., il s.] p. **Rozlabiedzić s.**

Rozlać, eje, al, † Rozlić, nied. Rozlewać i. wylać szeroko; lejąc rozchlapać: Mleko rozlane na ziemi. L. Co potrawy jakie przyprawne niosą, boją s., by czego nie upuścili, albo nie rozlali. Kosz. Serec krew po żyłach rozlewa. Troc. (= lejąc rozprowadza). Będzie s. mśoił, będzie wojnę mnożył, będzie krew ludzką rozlewał. Pas. Lej rozlej = rozgardjas, pijatyka. L. Nuż o pijatykach, bankietach, lej rozlej, jak prawi tak prawi. Opal. Alić dostatkł, bieśiady, alić lej rozlej, aż wioski leć. Palib. Żeby pacholków mieć za sobą jak najwięcej, żeby czestować i rozlewać jak najbardziej. Star. 2. *wystąpić = brzegów, wezbrać, wylać, przybrać:* Rozlewa rzeka, morze = wylewa. Kn. Rozlały rzeki, pełne zwierza bory i pełno zbójców na drodze. Mick. Przen.: rozszerzyć, rozpostrzeć, roztoczyć, rozpuścić: Rozlał a prawie rozyspał bóstwo swoje a wolą swą świętą po wszystkim świecie. Rej. Jakiś pował po całej rozlany twarzy czyni ją przedziwną. L. Oni rozlali lubość w całej okolicy. Mick. Gdziekolwiek zwróci jasne i pogodne czoło, ulgę, radość i szczęście rozlewa wokół. Fel. 3. *nalęgając częściami rozdzelić, wyszafować:* R. herbacę, wino w szklanki. **R. s. ulec rozlanu, rozchlapać s.; lejąc s. rozejść s. szeroko:** Woda s. rozlała na podłogę. Rozlałem s. we łzy i niemiecko płakać zacząłem. Krasz. Przen.: [Przysed parobek: jak go żołnierz strzelił w pysk, tak s. rozlał]. Przen.: rozszerzyć s., roztoczyć s., rozpostrzeć s., rozprzestrzenić s., rozpuścić s., rozejść s.; wylać s.: Bądź na przykład pana źródkem opływającym, a na potrzeby braci twojej rozlewającym s. Żarn. Rozlałeś s. morzem w słowach na egzagerację występku mego. Smotr. Siedzieli tam smutni, bo s. były niepomału rozlały na nie złe rzeczy. Leop. Wajska nieprzyjacielskie, rozlawszy s. po Mazowszu, wielkie szkody poczyniły. Nar. (= rozlały s.; zalały Mazowsze), Roztył s. okrutnie, rozlał, a podagra mu w nogi wlaźla. Krasz. Prawda jego wszędzie s. rozlała. Zigr. **Wciąż** czulem oczy twe nieruchomie we mnie wpię, z ciężkim milczeniem, co jak olbrzymia błyskawica po ścianach s. rozlewało. Przybysz. <Roz + Lać>

[Rozlaga, i, lm. i] m. **człowiek rozlały, niesława.**

Rozlakować, uje, ował *z utworzyć z pieczęci lakowej, rozpieczętować co zapieczętowanego lakiem: R. kopertę.* <Roz + Lakować>

Rozlakowanie, a, blm., czynność cz. Rozlakować.

Rozlaksować się, uje ś., ował ś. zacząć na dobre laksować <Roz + Laksować>

Rozlaksowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlaksować ś.

Rozlamentować się, uje ś., ował ś. zacząć lamentować bez upamiętania: Smętni! rozlamentowani! Słow. <Roz + Lamentować>

Rozlamentowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlamentować ś.

Rozlampartować się, uje, ował ś. zacząć na dobre lampartować; lampartując rozpuścić ś.; rozłobuzować ś.: Opuścił ś. w pracy, rozlampartował. Bał. <Roz + Lampartować>

Rozlampartowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlampartować ś.

Rozlan, u, lm. y bot. (elaphrium) roś. z rodziny osoczynowatych.

Rozlanie, a, blm., † Rozlenie I. czynność cz. Rozlać. 2. [R. łba] = *pokrycie ś. głowy skorupą powstałą z niezmierniej liczby krost, które okrywały głowę.*

Rozlanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlać ś. Rozlany *patol. rozpieczęty, rozproszony, nieodgraniczony (diffusus): Zapalenie rozlane, osutka rozlana.*

[**Rozlapanie się, i ś., il ś.**] *wygodnie rozwalić ś., rozciąść ś.*

[**Rozlapanienie się, a ś., blm.**] *czynność cz. Rozlapanie ś.*

Rozlasować, uje, ował lasując rozrobić: R. wapno. R. ś. *lasując ś. rozsypać ś., rozkruszyć ś.:* Kamień ś. od wilgoci rozlasował. <Roz + Lasować>

Rozlasowanie, a, blm., czynność cz. Rozlasować.

Rozlasowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlasować ś.

Rozlatać się, a ś., at ś. I. nied. p. Rozlecieć ś. 2. dok. zacząć bez końca latać; rozmachać ś. latając; wprawić ś. w latanie, rozochocić ś. do latania, rozfrunąć ś.; rozbiegać ś., rozganiać ś., rozbrykać ś.: Ptaszę, kiedy ś. już bezpieczniej rozlata, samo wzgorę ś. wzbija. Rej. Kiedy ś. dzieci rozlatują, trudno je zapędzić do domu. Przen.: Serce rozkwitłe, rozlatane pieniem. Słow. (= rozślicane, rozpląsane). <Roz + Latać>

Rozlatanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlatać ś.

[**Rozlatować się, uje ś., ował ś.**] *p. Rozlecieć ś.*

[**Rozlatowanie się, a ś., blm.**] *czynność cz. Rozlatować ś.*

Rozlatywać się, uje ś., ywał ś. p. Rozlecieć ś. Rozlatywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlatywać ś.

× **Rozlazło, × Rozlaźle** przys. od **Rozlazły**. **Rozlazłość, I, blm., rz. od Rozlazły:** W Wiedniu wszelkie interesa ułatwiają ś. z niewypowiedzianą rozlazłością. Kołł. Rozmoczenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, R., rozmoczki. Kn. R. człowieka, lejbowatość. L.

Rozlazły, × Rozlazisty I. a. [Rozlezione] nieściśły, niejędrny, niestłoczony, nietęgi, nietrwały. Kn. (rozpełzły. L.). 2. przen. zbyt powolny, ospały, słamazarny, niemrawny, nieruchawy, rozkiśły, lejbowaty, mazgajowaty: Człowiek R. (= słamazara, niemrawa, niedojda, niedorajda, mazgaj, lej-

ba, ciepłe kluski). 3. [R.] *nieporadny.* <Od Rozleź ś.>

× **Rozlaźle p. Rozlazło.**

Rozlec się, legnie ś., gł ś., nied. Rozlegać ś. I. rozłożyć ś.; zająć, objąć pewną przestrzeń; rozciągnąć ś., rozszerzyć ś., rozprzestrzenić ś., rozpostrzeć ś., rozejść s.: Ostatni cyrkuł, im dalej od średniego, innym wspólnego odstępuje punktu, tym większą rozpościera ś. rozłożystością; cokolwiek zaś do owego ś. przyłączy i przywiąże śródka, do prostoty należy, a rozlegać ś. i rozbiegiwać przestaje. Bardz. Na wschodzie morza Śródziemnego aż ku rzecze Indus rozlegało ś. kilka królestw. Lel. 2. (o rzeczy słyszalnej) *rozejść ś., rozbiec ś., rozszerzyć ś., rozbrzmieć, rozgłosić ś.:* Sklepienia były podawane tak sztucznie, że co tylko w nich mówiono, rozlegało ś. wyraźnie w jednym gabinecie, gdzie on ś. zasadził, aby przejął rozmowę. L. Szept między ludźmi rozleł ś. po sali. Kochan. Ryk ś. rozlega wzdłuż i w szerz po puszczy. Kochan. A brzmienie trąby im dalej, tym więcej ś. rozlegało. Wuj. Rozlegają ś. głosy echrapiwych trąb. Stryjk. Płacz ś. rozlega wszędzie po Kruszwicy, ta włosy targa, a ta gryzie palec. Kras. Rzeka szumem tak po wszystkich stronach ś. rozlega, aż głos dalej, niż w kraje sąsiedzkie, zabiega. Otw. Powszechnie pochwały rozlegać ś. zaczęły po sali. L. Wieść stugęba po wszystkich krajach ś. rozlega. Wor. M leżą prawa, szczęk obcej broni ś. rozlega. Niem. Śpiewanie, które ś. pomiędzy górami rozlegało. Wirt. Echo ś. tylko po salach rozlega. Od. Rozlegał ś. po powietrzu krzyk, głos, wrzawa. Troc. Rozlega ś. sława jego po świecie. Troc. Szept i nowina po ludziach (między ludźmi) ś. rozlegały. Troc. R. ś. czym = rozbrzmieć, odezwac ś.: Ullice rozlegały ś. piosenkami siąg, idących po wodę. Krasz. <Roz + Lec>

[**Rozlecać, a, at**] *przekładać, łomaczyć, perswadować komu, przekonywać kogo.*

[**Rozlecanie, a, blm.**] *czynność cz. Rozlecać.*

Rozlecenie, a, blm., czynność cz. Rozlecić. **Rozlecenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlecić ś.**

Rozleciały *który ś. rozleciał; rozwiedziony, zrujnowany, rozpadnięty, rozsypany; rozlazły, podarty, poszarpany w kawałki.* <Od Rozlecieć ś.>

× **Rozlecić, i, il p. Rozlećnić.** <Roz + *Lecić, LAT/LEC>

Rozlecieć się, i ś., at ś., nied. Rozlatać ś., Rozlatywać ś., [Rozlatować ś.] I. (o ptakach) polecieć rozproszony ś.; polecieć w różne strony, rozpierchnąć ś., rozfrunąć ś.; rozbiec ś., porozlatywać ś.: Rozlatują ś. ptacy. Kn. Skoro fortuna przestaje służyć, rozlatują ś. wszyscy, devolant. Mącz. Przen.: Smutku ś. wiadomości rozlatują chyże. Tremb. (= rozchodzą ś., rozszerzają ś., szerzą ś.). 2. *rozpaść ś., rozleść ś. na części; rozbić ś., rozprysnąć ś., rozsypać ś. na kawałki, nie trzymać ś. kupy, pójść w kawałki, rozwieść ś.:* Rozlata ś. sukna. Troc. Ach, jak małą chadupkę kleją płoche dzieci, która dziś zbudowana, dziś ś. i rozleci. Toł. Trup jako proch, po wietrze ś. rozleciał. Rej. Upuścić zwierciadło, które na tysiąc rozleciało ś. kawałków. Niem. Siedząc na tej przeklętej kobyli, rozumiałem, że mi ś. łeb na dwoje rozleci. L. Już ś. rozlata ta rzplta, jam dilabitur. Mącz. <Roz + Lecieć>

[**Rozlegać, a, at**] (o echn) *nieść, roznosić. R. ś. p. Rozlec ś.* <Roz + Legać>

[Rozleganie, a, blm.] czynność cz. **Rozlegać**.
Rozleganie się, a s., blm., czynność cz. **Rozle-**
gać s.

Rozlegle przys. od Rozległy.

Rozlegliwy mający własność rozlegania s., do-
 nośny: Echo rozlegliwe. <Od Rozlegać s.>

Rozległość, i, blm. I. rozciągłość, wymiar, roz-
miar, objętość: Z każdej odległości osobnej for-
 muje s. wyobrażenie rozległości. Cyan. Każda
 R., *extensio*, rozciąga s. wzdłuż, wszcz i wgląb.
 Jak J. 2. *obszar, przestrzeń, terytorjum, powierzchnia*:
 Ogromne drzewo osłania cieniem swoim
 ogromną R. Kraj ten ma rozległości... 3. *wielki obszar, wielka przestrzeń, przestrzoność, ob-*
szerność. 4. fiz.: R. wahań (amplitudo). 5. fizj.
 R. słuchu. = *granicze słuchu od dźwięków najniż-*
szych do najwyższych, rozróżnianych przez ucho. R.
 wzroku. <Od Rozległy>

Rozległy rozłożysty, daleko sięgający, rozciągly,
obszerny, przestronny, rozwekły: Cokolwiek pod
 zmysły nasze podpada, wszystko to jest rozleg-
 łym. L. Dobrze rozległa Warszawa. L. Roz-
 ległe pola i żyzne oblewa Gopło Kras. Rozleg-
 ła państwo. Sniad. Kraj R. od morza do mo-
 rza. L. Rozległe książąt na Lidzie dziedzi-
 ny. Słow. Przen.: Rozległe stosunki, wiadomości
 (= szerokie). <Od Rozlec s.>

× **Rozleisty p. Rozlewny:** Woda rozleista,
 nie otrzymująca s., rozplywająca s. Kn. <Od
 Rozlać>

Rozlegować, uje, ował piek. rozwałkować szlaj-
fy. <Roz + Lengować>

Rozlegowanie, a, blm., czynność cz. Rozlen-
gować.

Rozlenić się, i s., il s., rozleniwić s., Rozleniwić,
 nied. **Rozleniwać s.** zacząć s. na dobre lenić,
 stać s. leniwym, zleniwić, rozleźć s., zgnuśnić,
 rozpróżniaczyć s., rozwałkonić s.: Próżnowaniem s.
 rozlenili. Bud. Ja s. tam zepsuć muszę, R. s., na-
 brać obycajów dostatku. Krasz. <Roz + Leni-
 ć s.>

† **Rozlenie, a, blm. p. Rozlanie.** Pśń.

Rozlenienie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
lenić s.

Rozleniwać się, a s., ał s. p. Rozlenić s.:
 Muskuly s. tylko rozleniwiają i, jak przyjdzie
 do pracy, odmawiają posłuszeństwa. Dąb.

Rozleniwały ten, co rozleniwał. Rozleniwałe
 życie mieszkańców Azji. Sł. wil. <Od Rozle-
 niwić>

Rozleniwianie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
leniwać s.

Rozleniwić się, i s., il s. p. Rozlenić s.

Rozleniwić, eje, ał p. Rozlenić s.

Rozlenwienie, a, blm., czynność cz. Rozleniwić.
Rozlepiacz, a, lm. e ten, co rozlepiu: R. ogło-
 szeń. <Od Rozlepiać>

Rozlepiać, a, ał i R. s. p. Rozklejać.

Rozlepianie, a, blm., czynność cz. Rozlepiać.
Rozlepianie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
lepiać s.

Rozlepić, i, il i R. s. p. Rozkleić.

Rozlepienie, a, blm., czynność cz. Rozlepić.

Rozlepienie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
lepić s.

× **Rozletnić, i, il, × Rozlecić** *ogrzzać nieco; let-*
nić, wolnym uczynić. <Roz + Letnić>

× **Rozletnienie, a, blm., czynność cz. Rozletnić.**

Rozlew, u, lm. y i. rozlewanie na części: Ko-
 niaki ruskie własnego rozlewu i opakowania.
 2. R. rzeki, morza = *rozlanie, wylew, przybór nad-*
mierny, wezbranie wód, zalew, powódź: Ciężka

była przeprawa dla rozlewu rzeki. Nar. Niespo-
 dziany R. wielu na ulicach zagarnął. Nar. 3.
przestrzeń wodna, obszar wód, powierzchnia wod-
na: Na rozlewie bezdennym morza ułomna łódka
 chwycie s. Nar. R. krwi = *rzeź, mord wojenny,*
przelanie krwi: Stoczono bitwę z wielkim krwi
 rozlewem. Może już kilka godzin do rozlewu
 krwi ojca mojego. Nar. <Od Rozlać>

Rozlewacz, a, lm. e, Rozlewca = a) ten, co roz-
lewa: Cyrus, wielki R. krwi ludzkiej. Paszk.
 Rozlewacze (w poszczególne naczynia) w fabry-
 ce octu. b) gór. *robotnik w warzelni soli, rozle-*
wający solankę na panwie lub ceruny. Łab. c) a.
Rozlewnik piw. robotnik rozlewający piwo odfermen-
towane na kufy. <Od Rozlewać>

Rozlewaczka, i, lm. i, forma ż. od Rozlewacz:
 R. krwi. Bud.

Rozlewać, a, ał i R. s. p. Rozlać.

Rozlewak, a, lm. i l. kwrk. jedno z naczyn
przenośnych, do których cukrzyca z chłodnicy bywa
nalewana. 2. piw. *rura zakrzywiona z kranem,*
do napszczania płynów z beczki, hunds kof.
 <Od Rozlewać>

Rozlewalnia, i, lm. e, Rozlewnia izba przy za-
kladzie, w której rozlewają płyn na oddzielne nu-
czynia: Fabryka powinna mieć oddzielne po-
 mieszczenie na fermentację octu i rozlewalnię.
 <Od Rozlewałny>

Rozlewałny p. Rozlewny: Ja wam zwiastuję,
 że ona będzie prawem miłości rozlewałnym
 wszędzie. Krasin. <Od Rozlewać>

Rozlewanie, a, blm., czynność cz. Rozlewać,
rozlew: Poufne informacje, tyżące s. nierozle-
 wania wody na posadzkę, udzieliła mu jeszcze
 staruszka. Krasz.

Rozlewanie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
lewać s.

Rozlewca, y, lm. y p. Rozlewacz: Nero, krwi
 ludzkiej R. Pot. <Od Rozlewać>

Rozlewisko, a, lm. a miejsce rozlewu: Nizkie
 łąki, pełne rozlewisk jesiennych. Kon. <Od
 Rozlew>

Rozlewnia, i, lm. e l. p. Rozlewalnia, Cukr. p.
Nalewarnia. 2. piw. *pomieszczenie, w którym, fer-*
mentuje piwo górnej fermentacji i w którym na
stępnie rozlewa s. ono na beczki wywozowe, izba
piwna. <Od Rozlewać>

Rozlewnik, a, lm. cy piw. p. Rozlewacz. <Od
 Rozlewny>

Rozlewność, i, blm., rz. od Rozlewny: R. fali
 giermańskiej. Przen.: Życie już w samym na-
 tężeniu swym zawiera pierwiastek przyrodzonej
 dążności do objawiania s. na zewnątrz, do roz-
 lewności (expansion). Pocóż tyle śpiewności?
 Oto tak dla rozlewności towarzyskiej.

Rozlewny, Rozlewałny × Rozleisty mogący być
rozlanym, płynny, ciekły, rozlewający s., rozply-
wający s.: Woda jest rozlewna. Troc. <Od
 Rozlewać>

Rozlezenie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
leźć s.

[Rozlezione] p. Rozlazły. <Od Rozleźć>

Rozleźć się, lezie s., lazi s., nied. Rozlazić s.
 I. *leząc rozęść s., rozuleć s. w różne strony, roz-*
pełznąć: Rozlazą s. raki, mrówki, żaby, żółwie.
 Przen.: Nie wiedzieć, gdzie s. rozleżą pieniądze.
 L. Wszystko s. ladażako tu i owdzie rozlazilo.
 Kosz. Wielka część podatków między pobor-
 cami samemi s. rozlezie, a bardzo s. mała cząst-
 ka panu dostawa. Kosz. 2. przen. *rozlecić s.,*
popadać s., rozdzielić s., rozstąpić s.: To sukno,
 to przedziwo s. rozlazilo. Troc. <Roz + Leźć>

Rozleżałość, i, bfm., czynność cz. **Rozleżali**.
Rozleżali który *ś. rozleżał, zleniwiał, zgnusniały, gnusny, ospały, miętki*. <Od Rozleżeć *ś.*>

Rozleżeć się, y *ś.*, ał *ś.* i. *leżąc w łóżku rozpróbniający *ś.*; rozleniwieć, nabrać ochoty do leżenia, zależeć *ś.*, zgnusnieć*: Tam *ś.* każdy rozleży, że czysty wół z niego, już mu wszystko o mierzenie, co jest przystojnego. Rej. Młodzi w saraju mają tyle do czynienia, że *ś.* nie mają czasu R. Kłok. Marjusz czekał, aż *ś.* Cymbrowie w rozkoszach rozleżeli i zlenili. Stryjk. <Roz + Leżeć>

Rozleżenie się, a *ś.*, bfm., czynność cz. **Rozleżeć *ś.***

† **Rozlicie**, a, bfm., czynność cz. **Rozlic**, *rozlanie*.
Rozliczać, a, ał i R. *ś.* p. **Rozliczyć**.

Rozliczenie, a, bfm., czynność cz. **Rozliczać**.

Rozliczanie się, a *ś.*, bfm., czynność cz. **Rozliczać *ś.***

Rozliczenie, a, bfm., niek. **Rozliczenie *ś.***, × **Rozliczka** czynność cz. **Rozliczyć**.

Rozliczenie się, a *ś.*, bfm. i. czynność cz. **Rozliczyć *ś.*** 2. p. **Rozliczenie**.

× **Rozliczka**, i, lm. i p. **Rozliczenie**: Obejdzie *ś.* bez tych rozliczek, panie organisto Krzywicki! Chodź. <Od Rozliczyć>

Rozlicznie przys. od **Rozliczny**.

Rozlicznosc, i, lm. i czynność cz. **Rozliczny**: U nas ta R. strojów nie dobrego nie przyniesie. Górn. Jaka R. grzechów naszych, taką R. pomsty nad sobą widzimy. Rej. Arjanie wierzą w jednego Boga, ale nie wierzą w rozliczności osób. Wuj. W rzeczach wolnych nie jest żadna niezgoda, ale piękna R. i rozmaitość drogi, do jednego końca wiodącej. Skar. Wprzód, niż rozsądek dojrzeje, R. ksiąg szczególną sprawuje mieszaninę obrazów w głowie pozostałych z różnego czytania. Nar.

Rozliczny, † **Rozliczyty** *różnorodny, wieloraki, rozmaity, mnogi w odmianach*: Rozliczne sposoby, przedmioty, środki, gatunki. Tobie gwoli rozliczne kwiatki wiosna rodzi. Kochan. Apostołowie mówili rozlicznymi językami w dzień święteczny. Białob. Balsam gwoździkowy jest rozlicniejszej mocy. Spicz. Co tedy jest i rozmaite i liczne, to zowiemy rozlicznym. Kras. A. Wychwalając mądrego Ulisesa, chwałę tę jemu daje, że on rozliczne miasta i obyczaje ludzkie widział. Orzech. A ziemia, skoro słońce jej dogrzeje, w rozliczne barwy znowu *ś.* odzieje. Kochan. Z rozlicznego cudu korona Lecha sławną, niegdyś była. Słow. <Roz + Liczny>

† **Rozliczycie** przys. od **Rozliczyty**, *rozlicznie*. Ps. flor.

Rozliczyć, y, ył, nied. **Rozliczać** *obliczyć częściami, rozrachować; licząc rozdzielić*: R. pieniądze. Bóg rozmierzył czasy i rozliczył wieki. Bud. Czas żywota Pańskiego był rozliczon przez dni, księżycy, lata. Białob. Kogut godziny noce rozlicza. Sien. R. *ś.* z kim = *porachować *ś.*, obrachować *ś.*, obliczyć *ś.*, zrobić rachunek, obrachunek; zapłacić należność, skwitować *ś.**: Mnie szklanka piwa grzanego nie zaszkodzi z łaski pańskiej, a czeladzi po kieliszku wódki, o którą rozliczymy *ś.* Chodź. <Roz + Liczyć>

† **Rozliczytość**, i, bfm., rz. od **Rozliczyty**, *rozlicznosc*. Ps. flor.

† **Rozliczyty** p. **Rozliczny**. B. Sz.

† **Rozlic**, eje, il p. **Rozlać**: R., effundere. Ps. flor. <Roz + Lić>

[**Rozlirotać**, a, ał] *roztrząść, roztrajkotać, rozluźnić, rozkołatać, rozchlebotać*; przen.: rozstroić,

rozbić, zdenerwować, rozdrażnić: Jestem literalnie rozlirotany od kłopotów.

[**Rozlirotanie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozlirotać**. **Rozlist**, u, lm. y bot. (grias) *roś. z rodziny mirtowatych*. <Roz + List>

Rozliście się, a *ś.*, bfm., czynność cz. **Rozliścić *ś.***

Rozliścić się, a *ś.*, ał *ś.* p. **Rozliścić *ś.***

Rozliścianie, a, bfm. p. **Rozliścianie *ś.***

Rozliścianie się, a *ś.*, bfm. i. czynność cz. **Rozliścić *ś.*** 2. a. **Rozliścianie** *pora puszczenia liści*.

Rozliścić się, i *ś.*, il *ś.*, nied. **Rozliścić *ś.*** *rozwinąć *ś.* w liście, okryć *ś.* liśćmi, rozrość *ś.* w liście, rozzielenić *ś.* liśćmi; zazielenić *ś.**: Drzewa *ś.* rozliścniają. Sł. wil. Lasy *ś.* rozliścniają. Sł. wil. Przen.: Nadzieja *ś.* rozliści, radość *ś.* rozwinie. Sł. wil. <Roz + Liścić *ś.*>

Rozlitować się, uje *ś.*, ował *ś.* *litując *ś.** *rozczulić *ś.*, rozrzewnić *ś.** Serdecznie *ś.* rozlitował nad niemi i uzdrowił ich. Sekl. <Roz + Litować *ś.*>

Rozlitowanie się, a *ś.*, bfm., czynność cz. **Rozlitować *ś.***

Rozlizać, że, zał *liżąc na różne strony rozmazać bez śladu*: Nie bądź za słodki, bo cię rozliżą; nie bądź za gorzki, bo cię rozplują. <Roz + Lizać>

Rozlizanie, a, bfm., czynność cz. **Rozlizać**.

Rozłokować, uje, ował, nied. **Rozłokowywać** *lokując rozdzielić, roztasować po różnych miejscach; rozmieścić, porozmieszczać*: Ujrzeni *ś.* przed warcą, niby w niewoli, rozłokowani każdy osobno. Jeż. Basza rozłokowywał szeregówców na paszczynie, w budkach ziemnych, pod wystrzałami warowni. Rol. R. *ś.* *lokując *ś.* rozdzielić *ś.* po różnych miejscach, rozmieścić *ś.*, roztasować *ś.*, rozkwatować *ś.*, rozgościć *ś.*, rozgospodarować *ś.**: Pozwoliłem artyście z drugiego piętra do czasu R. *ś.* tutaj. Krasz. R. *ś.* w wagonie. Pod gołym niebem rozłokowywała *ś.* pani arendarzowa ze swoim drobiazgiem. Rol. <Roz + Lokować>

Rozłokowanie, a, bfm., czynność cz. **Rozłokować**.

Rozłokowanie się, a *ś.*, bfm., czynność cz. **Rozłokować *ś.***

Rozłokowywać, uje, ywał i R. *ś.* p. **Rozłokować**.

Rozłokowywanie, a, bfm., czynność cz. **Rozłokowywać**.

Rozłokowywanie się, a *ś.*, bfm., czynność cz. **Rozłokowywać *ś.***

Rozłosować, uje, ował *losując rozdzielić między wiele osób; losując rozebrać między siebie*. <Roz + Losować>

Rozłosowanie, a, bfm., czynność cz. **Rozłosować**: Odbyło *ś.* R. roślin wśród obecnych.

Rozlot, u, lm. y *rozlecenie *ś.*, rozlatanie *ś.*, rozpierschnięcie *ś.*, rozsypka, rozproszenie *ś.*, rozprysnięcie *ś.**: Niestatek prędkim zniknął rozlotem. Książ. <Roz + Lot>

× **Rozlotły** który *ś.* *rozleciał, rozpuszczony, rozpierschty, rozrzucony, rozpostarty*: Długie i czarne jej włosy, ponad ramiona rozlotłe. Stasz. Jeży rumak grzywę rozlotłą. Stasz. <Od * Rozlotnąć *ś.*, zam. Rozlecieć *ś.*>

× **Rozlotniać się**, a *ś.*, ał *ś.* p. **Rozlotnić *ś.***

× **Rozlotnianie** się, a *ś.*, bfm., czynność cz. **Rozlotniać *ś.***

× **Rozlotnić się**, i *ś.*, il *ś.*, nied. × **Rozlotniać *ś.*** *ulatniając *ś.*, rozlecieć *ś.*, rozpierschnąć *ś.*, rozwiać *ś.**

Żadne ziemskie ciało nie zniosłoby tej temperatury i musiałyby ś. R. St. wil. <Od Rozlotny>

× **Rozlotnienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlotnić ś.**

Rozlotny który ś. może rozlatać, rozlatający ś.: Zwięź ś., mgło rozlotna! Kon. <Od Rozlot>

Rozłnić się, i ś., il ś., Rozelnić ś., nied. Rozelśniać ś. lśnić rozświecić ś., rozblśnąć; *nabrać polysku, blaszku; stać ś. lśnić, błyszczącym: Aż rozlśniło ś. (słońce) jako kryształ przezroczyste. Miek. W czasie krótkich błyskawic, to tu, to tam, na jedną część sekundy rozelśniła ś. gładka tafla morza. Dąb. <Roz + Lśnić>*

Rozlśnienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlśnić ś.

Rozlubować się, uje ś., ował ś. zacząć na do dre lubować ś.; upaść w zapal lubowania ś.; rozmiłować ś., poczuć słabość ku komu, ku czemu, rozkochać ś., znaleźć w czym upodobanie, upodobać sobie co, zasmakować w czym, polubić co namiętnie: Biedna dziewczyna dla miłości naszej miała wielką cześć i rozlubowała ś. w niej. Krasz. Nie umiejący zapracować sobie na ten kawałek suchego chleba, a rozlubowany w pasztetach. Orzesz. <Roz + Lubować>

Rozlubowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlubować ś.

Rozludniać, a, al p. Rozludnić.

Rozludnianie, a, blm., czynność cz. Rozludniać. Rozludnić, i, il, nied. Rozludniać rozmnożyć w ludność, sprowadzić rozrost ludności. <Roz + Ludnić>

Rozludnienie, a, blm., czynność cz. Rozludnić: R. kraju zawisło między innemi przyczynami od dobrego wychowania dzieci. Pir. Niewola tamuje pracowitość, urodzaje i R. narodu. Stasz.

Rozlulać się, a ś., al ś. lulać rozespąć ś. <Roz + Lulać ś.>

Rozlulanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlulać ś.

[**Rozlusować się, uje ś., ował ś.] p. Rozlusaować ś.:** Kamień ś. od wilgoci rozlusawał. <Roz + Lusować ś.>

[**Rozlusowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Rozlusować ś.**

Rozluszykować się, uje ś., ował ś. zacząć na dobre luszykować, rozochocić ś. do luszykowania, rozlulać ś., rozbirbantować ś. <Roz + Luszykować>

Rozluszykowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozluszykować ś.

Rozlutować, uje, ował, nied. Rozlutowywać rozdzielić napowrót po zlutowaniu. R. ś. rozpaść ś., puścić, rozleść ś. w miejscu zlutowania. <Roz + Lutować>

Rozlutowanie, a, blm., czynność cz. Rozlutować. Rozlutowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlutować ś.

Rozlutowywać, uje, ywał i R. ś. p. Rozlutować. Rozlutowywanie, a, blm., czynność cz. Rozlutowywać.

Rozlutowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozlutowywać ś.

Rozluzować, uje, ował, Rozluznić, nied. Rozluzowywać, Rozluzniać obluzowawszy rozpuścić, rozwolnić; rozruszać, rozchlebotać, pozhabić spójności, zmniejszyć spójność, napięcie, rozłożyć: R. więzy. Fale rozluzowały nieco marmurowe schody, które z morza prowadziły do pałacu. Zaehar. R. zbitą masę przedziwa = spulchnić ją i oczyścić. Trj. Przen.: rozprząc, rozwolnić, po-

zhabić energii, sprężystości, akuratałości, sprawności: Mogła ś. narazić na zniewagę, gdyż strach rozluzował stosunki społeczne. Rol. Wojsko w początkowym ciągu zachowywało porządek i karność... rozluzowywał go dopiero długi pochód. Rol. R. ś. I. obluzowawszy ś. rozwiść ś., rozwalić ś.; rozruszać ś., rozchlebotać ś., rozprząc ś.: Klamka rozluzniła ś. Przen.: Za rządów Augusta III rozluzowały ś. stosunki społeczne. Rol. Energja Chmielnickiego trwa do rozprawy pod Beresteczkiem i rozluzowuje ś. nagle. Jez. 2. [Rozluzował mu ś. a. oblużował mu ś. stolec] = dostał rozwolnienia. <Roz + Luzować>

Rozluzowanie, a, blm. I. czynność cz. Rozluzować. 2. p. R. ś.: Rozwyd stały ś. rzeczą powszednią, co dowodzi rozluzowania węzłów rodzinnych. Rol.

Rozluzowanie się, a ś., blm., niek. Rozluzowanie czynność cz. Rozluzować ś.

Rozluzowywać, uje, ywał i R. ś. p. Rozluzować. Rozluzowywanie, a, blm., czynność cz. Rozluzowywać.

Rozluzowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozluzowywać ś.

Rozluzniać, a, al i R. ś. p. Rozluzować: Od wielu już lat rozluzniały ś. coraz bardziej węzły, łączące Kurlandję z koroną polską. Puł.

Rozluznianie, a, blm., czynność cz. Rozluzniać. Rozluznianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozluzniać ś.

Rozluznić, i, il i R. ś. p. Rozluzować: On pragnąłby widzieć stosunek Czech do państwa coraz bardziej rozluznionym. Kilku mężczyzn puczęło siekierami rozluznione deski zbijać. Orzesz. Napróżnośmy rozluznili nasz system karny przez niewczesną słabość charakteru. Spas.

Rozluznienie, a, blm. I. czynność cz. Rozluznić: R. węzłów. R. obyeczajów. 2. p. R. ś.: Żarliwie aseeta przeciw rozluznieniu karności kościoła występował. Brk. Patol.: brak spójności, wychodzenie z klub, rozkładanie ś.: R. kręgosłupa (spondylolysis). R. stawu (arthrololysis).

Rozluznienie się, a ś., blm., niek. Rozluznienie czynność cz. Rozluznić ś.: Było to R. ś. wiązań budowli. Dąb.

× **Rozłabędzenie, a, blm., czynność cz. Rozłabędzić.**

× **Rozłabędzić, i, il, Rozśpiewić, Rozpieścić rozkwilić; rozmarzyszy usposobić do śpiewu:** Jak Dryjada, rozłabędzi wszystko, rozśpiewi. Słow. <Roz + *Łabędzić, od Łabędź>

Rozłachać się, a ś., al ś. zacząć łachać bez upamiętania. <Roz + Łachać>

Rozłachanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozłachać ś.

Rozłachcenie, a, blm., czynność cz. Rozłachcić. Rozłachcić, i, il zł. p. Rozkobzać.

Rozłachmanić się, i ś., il ś. rozebrać ś. z łachmanów: Trzebaby ś. przebrać, R. i mój chleb porzucić... A dałbyś mi pokój. Krasz. <Roz + *Łachmanić, od Łachman>

Rozłachmanienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozłachmanić ś.

Rozładować, uje, ował, nied. Rozładowywać wyladować, rozpakować. <Roz + Ładować>

Rozładowanie, a, blm., czynność cz. Rozładować: Równia nacheylona użyteczna jest przy ładowaniu lub rozładowaniu wozów. Rogal.

Rozładowywać, uje, ywał p. Rozładować. Rozładowywanie, a, blm., czynność cz. Rozładowywać.

Rozłajdaczać, a, ał i R. ś. p. Rozłajdaczyć.
Rozłajdaczenie, a, blm., czynność cz. Rozłaj-
dać.

Rozłajdaczenie się, a ś., blm., czynność cz.
Rozłajdaczać ś.

Rozłajdaczenie, a, blm., czynność cz. Rozłaj-
daczyć.

Rozłajdaczenie się, a ś., blm., czynność cz.
Rozłajdaczyć ś.

Rozłajdaczyć, y, ył, nied. Rozłajdaczać wypro-
wadzić (kogo) na skończonego łajdaka, lotra.
 Krasz. R. ś. *wyjść na skończonego łajdaka, za-*
cząć ś. bez upamiętania łajdaczycy, rozpuścić ś. łaj-
dacząc ś.: Wziąłem cię do dworu, żebyś ś. nie
 rozpróżniaczyła i nie rozłajdaczyła. Jeż. <Roz +
 Łajdaczyć>

× **Rozłakamiąć, a, ał i × R. ś. p. Rozłakomić.**
 Mrong.

× **Rozłakamianie, a, blm., czynność cz. Roz-**
łakamiąć.

× **Rozłakamianie się, a ś., blm., czynność cz.**
Rozłakamiąć ś.

× **Rozłaknić, i, il i × R. ś. p. Rozłakomić:**
 Chciwość tym będzie zarzejsza, im większych
 rzeczy nadzieją rozłakniona będzie. Co czynię
 w kraju z tylu ludźmi bez służby, domowemi
 łupieżkami rozłaknionemi. Nar. <Roz + *Łak-
 nić, ŁAK>

× **Rozłaknienie, a, blm., czynność cz. Rozłaknić:**
 Cukiernicy, kucharze rozum swój na dogodzenie
 i R. rozkoszy wysilają. Pileh.

× **Rozłaknienie się, a ś., blm., czynność cz. Roz-**
łaknić ś.

Rozłakocenie, a, blm., czynność cz. Rozłakocić.
Rozłakocenie się, a ś., blm., czynność cz. Roz-
łakocić ś.

Rozłakocić, i, il rozbałamucić na łakociach.
 R. ś. *rozbałamucić ś. na łakociach.* <Roz + Łako-
 cić>

Rozłakomić, i, il, × Rozłaknić, × Załakomić,
 nied. × **Rozłakamiąć** kogo = *rozbudzić w kim*
łakomstwo, zrobić komu oskome, narobić komu apetytu,
rozchciwić: Wynaleziono tysiączne zaprawy
 i przysmaki, któremi obzarstwo rozłakomiono.
 Pileh. Krzyżacy, okwiłością łupu rozłakomieni,
 świeży lud dla dobowania miejsca posyłają. Błaż.
 R. ś. *rozpalić ś. żądzą łakomstwa, nabrać apetytu*
na co, rozchciwić ś.: R. ś. na eo. Troc. <Roz +
 Łakomić>

Rozłakomienie, a, blm. I. czynność cz. Rozła-
komić. 2. p. Rozłakomienie ś.

Rozłakomienie się, a ś., blm., niek. Rozłako-
mienie czynność cz. Rozłakomić ś.: *stan tego,*
który ś. rozłakomił, łakomstwo, chciwość, apetyt.

Rozłam, u, lm. y i. × R. ołlam, łom, złom,
 w lm. *gruzy, ruiny:* Z wzniesionym mieczem wpał
 przez rozłamy i nie pozostawił już nie w grodzie
 onym prócz krwi i węgla. Uj. 2. *rozduwojenie,*
poróżnienie, niezgoda, sprzeczność, zerwanie, roz-
dział, rozterka, dysharmonja: R. powstały mię-
 dzy posłami ruskimi. Między królem a obo-
 zem Zbigniewa nastąpił niebawem R. stanow-
 czy. Mor. K. W duszy jego był R.: uczucie ojca
 i duma magnacka szarpały ś. z sobą o zwycię-
 stwo. Bał. Już ś. było światło dzienne wdarło
 w grób i stanęło urągać w rozłamie. Wyp.
 <Roz + Łam>

× **Rozłamacz, a, lm. e ten, co rozłamał a. roz-**
lamuje. <Od Rozłamać>

Rozłamać, mie, mał, × Rozłomić, nied. Rozła-
mywać złamawszy rozpolować, rozdzielić łamaniem,

złamać na dwoje, przełamać: R. chleb. Przen.:
 Katar, ból go rozłamał = *rozebrał; rozszedł ś. po*
nim łamiąc, rozstąpił go. R. ś. *złamawszy ś. roz-*
polować ś., rozdzielić ś. przez złamanie, złamać ś.
na dwoje, przełamać ś., ulec rozłamaniu: Szereg
 rozłamał ś. na dwoje, połowy rozłamały ś. zno-
 wu, aż wreszcie sformowały ś. czwórki. Sienk.
 <Roz + Łamać>

Rozłamanie, a, blm., czynność cz. Rozłamać.
Rozłamanie się, a ś., blm., czynność cz. Roz-
łamać ś.

Rozłamek, mka, lm. mki ołłamek, część z roz-
łamania pochodząca; szczątek, ułamek, kawalek,
okruh: R. monarchji Dżengishanowej. Sł. wil.
 <Od Rozłam>

Rozłamowy przym. od **Rozłam:** Partja rozła-
 mowa.

Rozłamywać, uje, ywał i R. ś. p. Rozłamać.
Rozłamywanie, a, blm., czynność cz. Rozła-
mywać.

Rozłamywanie się, a ś., blm., czynność cz. Roz-
łamywać ś.

Rozłaniać się, a ś., ał ś. p. Rozłonić ś.
Rozłanianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozła-
niać ś.

Rozłapać, pie, pał łapiąc rozebrać pomiędzy sie-
bie, rozchwycić, rozdrapać. <Roz + Łapać>

Rozłapanie, a, blm., czynność cz. Rozłapać.
Rozłaskotać, cze a, ce, tał łaskocząc rozdrażnić:

Większą mu radość sprawiło załać komu sadła
 za skórę, do wściekłości doprowadzić, do szaleń-
 stwa R., niż ś. kochać kazać. Krasz. <Roz +
 Łaskotać>

Rozłaskotanie, a, blm., czynność cz. Rozłasko-
tać.

† **Rozłatwiać, a, ał p. Rozłatwić.**
 † **Rozłatwianie, a, blm., czynność cz. Rozłat-**
wiać.

† **Rozłatwić, i, il, nied. † Rozłatwiać załatwia-**
jąc rozwiązać: Wynaleziono sposób, jakimby
 trudność onę R. Błaż. <Roz + *Łatwić, od
 Łatwy>

† **Rozłatwienie, a, blm., czynność cz. Rozłatwić.**
Rozłazić się, i, ś., il ś. p. Rozleźć ś. <Roz +
 Łazić>

× **Rozłazistość, i, blm., rz. od Rozłazisty.**
 × **Rozłazisty p. Rozlazły; nie tegi, nie dych-**
towny, rzadki, nie nabity, rozlazający ś., rozpadający ś.,

rozstępujący ś., rozpętlający łatwo: Przędziwo,
 sukno rozlaziste. Troc. <Od Rozłazić ś.>

Rozłazienie się, a ś., blm., czynność cz. Roz-
łazić ś.

Rozłączać, a, ał i R. ś. p. Rozłączyć.
Rozłączanie, a, blm., czynność cz. Rozłączać.
Rozłączanie się, a ś., blm., czynność cz. Roz-
łączać ś.

Rozłączenie, a, blm. I. czynność cz. Rozłączyć.
2. a. † Rozłączka rozłąka, separacja, rozdział,
rozwód.

Rozłączenie się, a ś., blm., czynność cz. Roz-
łączyć ś.

† **Rozłączka, i, lm. i p. Rozłąka:** Gdy ś. po-

każe krewność, małżonkowie będą rozłączeni,
 a po takowej rozłące wolno im będzie w insze
 małżeństwo oddać ś. St. lit. <Od Rozłąka>

[**Rozłączna, ej, lm. e, Rozłączona**] *pożegnanie.*
 <Od Rozłączny>

[**Rozłącznica, y, lm. e**] *ta, co rozłączyła.* <Od
 Rozłącznik>

Rozłącznie przys. od **Rozłączny.**

Rozłącznik, a I. × R., lm. cy p. Rozłączyciel.
2. lm. i kreska dzieląca wyraz na części, znak

przeniesienia wyrazu do następnego wiersza. < Od Rozłączny >

Rozłączność, i, bhm., rz. od Rozłączny.

Rozłączny I. a. X Rozłączysty *mogący być rozłączonym, dający ś. rozłączyć; rozdzielny, dzielący ś., podzielny, rozzerwalny*. 2. X R. oderwany, unysłowy, abstrakcyjny. 3. X Wyraz R. jest rzeczownik z przymiotnika zrobiony, czyli przymiot wzięty za rzecz, np. płodność. Kopecz. Spójniki, zdania rozłączne. < Roz + Łączny >

[Rozłączona, ej, lm. e] p. Rozłączna.

Rozłączyciel, a, lm. e, X Rozłącznik *ten, co rozłączył a. rozłącza*. < Od Rozłączyć >

Rozłączyć, y, ył, † Rozłączyć, nied. Rozłączać *rozdzielić kogo, co złączonego, rozwiąć, rozseparować, rozstrzygnąć, odosobnić*: Co Bóg złączył, człowiek niechaj nie rozłącza. Sekl. Czasu gorącości w gromadzie owcom chodzić pasterz nie ma dopuszczać, ale potrosze je rozłączać. Trzye. Morze nas rozłącza, nie droga, nie góry, trocha nas wody, że ś. nie schodzim, hamuje. Otw. Wyrwij stal ostrą a duszę mizerną rozłącz z tym światem ręką miłosierną. Zim. Rozłączył te owce od stada. Troc. R. od pomieszkania i łózka. Troc. R. bijących ś. = rozdzielić, rozbroić, rozbroić. R. ś. *będac złączonym rozdzielić ś.: rozwiąć ś., rozseparować ś., rozjęść ś., rozwiąć ś., rozstrzygnąć ś., odosobnić ś.; zerwać, rozbratać ś. z kim, z czym: Małżeństwo rozłączać ś., quoad thorum et mensam, mimo sądu nie powinni. Zam. R. ś. z światem. Troc. (= rozstać ś.).* < Roz + Łączycie >

X Rozłączysty p. Rozłączny: R., rozłączeniu podległy. Troc. < Od Rozłączyć >

Rozłaka, i, lm. i I. a. X Rozłaczka *rozłączenie, rozłączenie ś.* 2. [R.] *rozwód, szereg, u Żydów.* < Roz + Łaka. LĚK/LĚK/ŁAK >

X Rozlehcchony *rozłacomiony na co: Gdyby lwy, rozlehcchone stadem owiec. Wor.* < Od *Rozlehcieć, Roz + *Lehcieć, Lehcieć, ŁA(CH)/ŁE(CH) >

† Rozłączyć, y, ył i † R. ś, p. Rozłączyć.

† Rozłączenie, a, bhm., czynność cz. Rozłączyć.

† Rozłożenie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozłożyć ś.

Rozłobuzować się, uje ś., ował ś. *rozpuścić ś. łobuzując ś.; zacząć ś. na dobre łobuzować, rozkul-tać ś., rozwisusować ś.* < Roz + Łobuzować ś. >

Rozłobuzowanie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozłobuzować ś.

Rozłoga, i, lm. i p. Rozłóg: Tam u Niemnowej odnogi, tam u zielonej rozłogi co to za piękny kurhanek? Mick. < Roz + *Łoga, LĚG/ŁOG >

Rozłogowy, [Rozłożny] przym. od Rozłóg. Bot.: Jaskier R. p. Jaskier. Korzeń R., *radix stolonifera*, odrosłe z siebie wypuszcza. Jund.

Rozłom, u, lm. y I. rozłamanie, złamanie na dwa (przelamanie) a. na więcej części. 2. a. Rozłam *odłam, szczątek, ułamek, kawał, część*. Przen.: *szczątek, niedobitek, rozbitok*. Zdr. Rozłomek. < Roz + Łom >

Rozłomek, mka, lm. mki a. (o ludziach) *mko-wie p. Rozłom*: Za Długosza ledwie już drobne szczątki zostały Jadwīgów, a ci rozłamkowie mieli wielkie podobieństwo z Litwinami. Nar. < Od Rozłom >

† Rozłomić, i, il p. Rozłamać. < Roz + Łomić >

† Rozłomienie, a, bhm., czynność cz. Rozłomić. Ps. flor., Glos.

Rozłomność, i, bhm., rz. od Rozłomny. Patol.: R. kości (fragilitas ossium).

Rozłomny *mogący być rozłamanym, kruchy, łamliwy, łamiący ś., rozpadający ś.*: Co za taran tam z Etny rzuca szkopyły rozłomne? Książ. < Od Rozłomić >

Rozłonić się, i ś., il ś., nied. Rozłaniać ś. *zrozdzić ś., zjawić ś., rozwinąć ś. wylaniając ś.*: W całej ludzkości i zapewne w tworach myślowych wszystkich słońce i ciał niebieskich rozłania ś. myśl organicznym rozwojem do coraz obszerniejszej wiedzy, coraz doskonalszego pojęcia. St. wil. < Roz + *Łonić, od Łono >

Rozłonienie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozłonić ś.

Rozłopotać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre łopotać*. < Roz + Łopotać >

Rozłopotanie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozłopotać ś.

Rozłotrować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre łotrować ś., rozpuścić ś. jak łotr*. < Roz + Łotrować ś. >

Rozłotrowanie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozłotrować ś.

[Rozłożek, żka, lm. żki] p. Rozłóg.

Rozłożenie, a, bhm., I. czynność cz. Rozłożyć. 2. p. Rozkład.

Rozłożenie się, a ś., bhm. I. czynność cz. Rozłożyć ś. 2. p. Rozkład.

Rozłożny I. [R] p. Rozłogowy: Droga rozłożna (= polna). 2 *kóry można rozłożyć, rozkładany, rozdzielny*. Bobr. < Od Rozłożyć >

Rozłożyciel, a, lm. e, Rozkładacz *ten, co rozłożył a. rozkłada*. < Od Rozłożyć >

Rozłożyć, y, ył, nied. Rozkładać I. *rozprostować, rozpostrzeć co złożonego; kładąc rozpostrzeć; rozesłać, rozciągnąć, rozwinąć*: Mapy rozkładała po stole. L. Wiele łownej zwierzyny w jednym polowaniu rozłożył (= *położył, rozciągnął, powalił = ubił*). R. obóz (= *rozbić*). R. ogień. Przen.: *rozciągnąć, rozwlec, rozwałkować, rozmaszać, rozszerzyć*: Co w sześciu wierszach mógł zwięźle złożyć, [to wolał na dwadzieście daremnych R. L. 2. † R. rok, *odłożyć, odroczyć, przedłużyć termin sądowy*. 3. *roztworzyć, rozszerzyć, rozstawić, rozczapierzyć, roztoperczyć*: R. nogi (leżąc), cyrkiel, książkę. R. ręce (= *rozkrzyżować*). 4. *rozmięścić, rozłokować, porozkładać, ułożyć osobnemi częściami porządnie, według pewnego planu, poukładać systematycznie, rozstasować ś, z czym: Bóg rozprzątnął i rozłożył na swoich miejscach żywoły niegdyś zmieszane. Otw. Ty, Panie, wszystkieś rzeczy pod miarą, pod liezbą i pod wagą rozłożył. Leop. (rozrządził. Leop.)*. Po wydrukowaniu arkusza litery w swe krupki (= *króbki*) R. nazywa ś. w drukarni rozbiarac pismo. Mag. Na większy postrach więcej męczarskich narzędzi rozkłada. Pileh. (= *wykłada na różne miejsca*). Rozłóż kółka zegarkowe na stole. Troc. R. tovary na kramie. Żolnierze rozłożeni po kwatach. L. Rozłożone jest wojsko królewskie, część po wysokich górach, a część po nizinach. Wuj. (= *rozkwatrowane, rozstasowane*). R. wojsko po fortecach i granicach. Troc. 5. *rozdzielić na osobne części; rozdzielić na części składowe, rozebrać, dokonać analizy*: R. wypłatę na raty. Odplacenie sumy na termina rozłożyliśmy. L. Księgę na ośm rozdziałów rozłożył. Troc. Czas swój do brze rozłożył. Troc. (= *rozporządził nim*). R. stół, szafę. R. ciało złożone na pierwiastki. R. liezbę na dwa czynniki. R. ś. I. *rozłożyć siebie; roztworzyć ś.; rozdzielić ś. rozebrać ś.*: Stół, nóż składany daje ś. R. Ta mapa rozkłada ś. (= *jest tak urządzona, że ją można rozkładać, jest*

rozkładana). Łózko żelazne rozkładane. Machina, ciało złożone daje ś. R. 2. *zostać rozłożonym*: Po wydobyciu z moczydła konopi rozwijają ś. z pęczków i rozkładają ś. na słońcu. Jak J. Na kominku ogień ś. rozkłada. Fred. A. 3. *rozciągając ś. położyszyszy ś., rozwalić ś., rozprześć ś., rozprześć ś., rozkrzyżować ś.*: R. na konopie. Pies rozłożył ś. na słońcu i spi. Rozkładały ś. poważnie gofry, zbijały ś. w masę grymasiki, białe albertki. Zap. Przen.: † Co za głupstwo na przyszły wiek ś. rozkładać. Pilch. (= *odkładać, przewlekać, ubezpieczać ś., oglądać ś., liczyć*). 4. *rozmieścić ś., rozlokować ś., rozgościć ś., rozkwatować ś., roztasować ś., rozpakować ś.; stanąć obozem*: Rozgospodarować ś. i R. z drogi. L. R. ś. z kramem, towarem. Wtargnęli Filistynowie i rozłożyli ś. po padole. Leop. Niepłatne wojsko, rozłożywszy ś. w różnych okolicach, upominało ś. o swoje należność. Lel. Sterta błota rozłożyła ś. (= *rozpadła ś., rozlała ś., rozwałała ś., rozsiadła ś.*). 5: *ulec rozkładowi, gnijąc rozpaść ś.; zepsuć ś., zgnić, ulec fermentacji*: Trup już zaczyna rozkładać ś. 6. † R. ś. *rozejść ś., wyczerpać ś., przebrać ś., zbraknąć, wydać ś.*: Roczne dochody pańskie będą długo trwać, ani ś. na każdy rok tak prędko rozłożą, jeśli ś. będą powściągać. Kosz. <Roz + Łoży>

Rozłożysto przys. od Rozłożysty.

Rozłożystość, i, bfm., rz. od **Rozłożysty**: Ostatni cyrkuł, im dalej od średniego odstepuje, tym większą rozpościera ś. rozłożystością. Bardz. Każde ciało ma pewną R., czyli wielkość pewnymi granicami określoną. Rogal. R. drzewa, dachu. Troc. Połowa rozłożystości koła młyńskiego od centrum aż do obwodu. Troc. (= *rozciągłości, powierzchni, płaszczyzny*).

Rozłożysty szeroko rozłożony, szeroko rozwinięty, rozpostarty; rosochaty, rozcapierzony, szeroki, rozległy: Rozłożyste drzewa gałęzie. Troc. Tytyrze, w rozłożystym ty bukowym cieniu dmiesz fujare, *patula*. Nagur. Palmy ku niebu pną ś. rozłożyste. Leszcz. S. Dąb ów R. przewyższa wszystkie drzewa. Jabł. Gałęzie rozłożyste, *divaricati*, tak są na pniu osadzone, iż z góry kąt rozwarty, z dołu nieco ostrzy formują. Jund. Pawi ogon R. Ustrz. (= *1: rozkładający ś., rozsiewający ś., mogący ś. rozkładać, roztaćcać*). Suknie rozłożyste. L. (= *sute, buchaste*). Pospolicie słabi są na duszy, których rozłożystym barkom i plecom wydziwić ś. nie mozem. Pilch. Tu wyniośle topole, lipy rozłożyste. Szymon. Na środku cztery lipy rozłożyste stały. Kras. Lipa tak rozłożysta, że pod jej cieniami sto młodzieńców, sto panien szło w taniec parami. Mick. (Ogórki) liściem wielkim, rozłożystym okryły grzędę. Mick. <Od Rozłożyć>

Rozłóg, ogu, lm. ogi i. a. **Rozłoga rozległość miejsca, obszar, przestrzeń, rozwinięcie ś., rozłożenie ś. obszaru, otwarte pole; szmat, płat pola, niwy, błonie**: R., rozległość miejsca, obszar, przestrzeń. L. Znalazszy miejsce łąkami i rozłogami wdzięcznymi okraszono, począł tam miasto budować. Stryjk. Rozłogi podzielone w rozkoszne ogrody, w zielone łąki, żyzne pola. Błaż. Litwa, szerokim rozłogiem pustyni rozrosłych utajona, bezpiecznie siedziała. Błaż. Siedziały od Wisły do Dźwiny i dalej, w rozłogu ziem bliższych morza Bałtyckiego, różne hordy sarmackie. Nar. Im powszechniejsze będą prace nasze, tym obszerniejszym rozłogiem sława pójdzie. L. Ach! słyhać jakiś turkot na rozłogu. Słow. Nad Polską słońce poranne płynie, nie nad żyznemi

pola rozłogi, bo same pustki, trupy, pożogi w błogosławionej Piastów krainie. Syrok. Rozłogi przestrzeni. Orzesz. W kraju było domów kilkanaście, których wpływ obejmował szerszy R. Czart. A. Przen.: Zamyślał ś. niekiedy, jakby po rozłogach długiego życia dalekie jakieś zbierał wspomnienia. Jeż. Przen.: Duch madrego cały filozofji przestronny R. ogarnywał. Pilch. (= *zakres, obszar, sfera*). 2. × R. *rozkład, układ, system, rozłożenie*: Wiesz, jaki jest przedział i R. gwiazd? Pilch. 3. bot. a) p. **Dziwło**. b) a. **Pępownica, Pępownik** (cotyledon) *ros. z rodziny gruboszowatych*: R., ziele, rzęsa wietrzna (cotyledon). Bobr. c) *pęd wypuszczony z dolnej części głównego pędu i ścielący ś. po ziemi*. Rost. 4. ogr. *wał u truskawek, poziomek*. Zdr. [**Rozłożek**]

<Roz + *Łóg, LEG/LOG>
Rozłuka, i, lm. i p. **Rozpust**: Namówił syna do podpisania aktu, zwanego zwykłe rozpustem, rozłuką. Rol. <Ukr. rozłuka>

Rozłup, u, lm. y i. × R. = a) *rozłupanie ś., rozpadlina, rozszczep, szczelina, szpara*: Otwarty ś. w przyjemnym rozłupie. Otw. Spadł śnieg znaczny, który do reszty zasypał wszystkie między skałami rozłupy i przepaści. Stasz. 2. *łupież, rabunek, grabież, rozrabowanie*: Chcąc zbliżyć naszą flotę, żeby razem napadli na jej R. z ogniem i żelazem. Przyb. 3. a. **Koper morski** (erithmum) *ros. z rodziny baldaszkowatych*. Gatunek: R. nadmorski a. Babia sól, Kowniatok, Kowniatki (c. maritimum). <Roz + Łup>

[**Rozłupa, y**, lm. y, **Rozłupka**] *wielka czapka barankowa wieśniacza z rozciętym bokiem, związanym wstążeczką*. <Roz + Łupa>

Rozłupać, pie, pał, Rozłupić, nied. **Rozłupywać** i. *rozbić, rozgryźć łupinę*: Nadobny będzie kasztan a. orzech włoski, a kiedy go rozłupisz, ali w nim ni troszki. Rej. 2. *łupiąc rozdzielić; rozszczepić, rozplatać, rozwalić, rozsądzić, rozrąbać, rozprześć*: Łuzytańcy, z potężnym ramieniem ryceerze, rozłupują szyszaki, platają panczerze. Przyb. R. orzech, kłoc. Troc. Kadamarzyk rozłupiony wał ś. za piecem. Chodź. R. ś. *pęknąć wzdłuż, rozszczepić ś.* <Roz + Łupać>

Rozłupanie, a, bfm. I. czynność cz. **Rozłupać**: Klin największą moc ma w rozparciu, w rozdzieleniu i rozłupaniu drzewa. Chm. B. 2. p. **Rozłupanie** ś. Chir.: R. kości (fractura longitudinalis).

Rozłupanie się, a ś., bfm., niek. **Rozłupanie** czynność cz. **Rozłupać** ś.

Rozłupańce, ów, bfp., żart. *majtki kobiece*. <Od *Rozłupaniec, od Rozłupany, od Rozłupać>

× **Rozłupić, i, ii** i × R. ś. p. **Rozłupać**. <Roz + Łupić>

× **Rozłupienie, a**, bfm., czynność cz. **Rozłupić**.
× **Rozłupienie się, a** ś., bfm., czynność cz. **Rozłupić** ś.

Rozłupka, i, lm. i i. [R.] p. **Rozłupa**. 2. bot. *owoc nie pękający, jeden z wielu, na które ś. rozpada zależnia niektórych roślin*. Rost. <Od Rozłupa>

Rozłupnia, i, lm. e bot. *zbiór rozłupek*. Rost.
Rozłupywacz, a, lm. e. I. ten, co *rozłupuje*. 2. *narzędzie do rozłupywania*. Chir.: R. czaszki. <Od Rozłupywać>

Rozłupywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozłupać**.
Rozłupywanie, a, bfm., czynność cz. **Rozłupywać**.

Rozłupywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozłupywać** ś.

Rozłuskać, ska a. **szcze**, skał *rozebrać z łuski*.
< Roz + Łuskać >

Rozłuskanie, a, bfm., czynność cz. **Rozłuskać**.
Rozłzawić, i, il, **Rozłzawić** *rozrzewnić do łez*: Ten koń (tramwajowy) na Lido tak mi rozłzawił serce, że gdybym był miał z sobą kuferek, byłbym prawdopodobnie już zjawił ś. w Meranie. Godl. R. ś. *rozrzewnić ś. do łez, rozplakać ś.*: Nadbiegł dwór cały i padł rozłzawiony u łóża martwej królowej. Krasz. Był przekonany, że Boucher i Watteau, że sam rozłzawiony Greuze są wielkimi kłamcami. Krasz. Błagająca ta, rozłzawiona dziewczica była młodą i bardzo piękną. Krasz. Zdaje ś., iż rozłzawiłbym ś. jak dziecko. Krasz. Mówił to prawie serdecznie, tak ś. rozłzawił. Ork. Rozłzawił ś. tym wspomnieniem. Ork. < Roz + Łzawić >

Rozłzawienie, a, bfm., czynność cz. **Rozłzawić**.
Rozłzawienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozłzawić** ś.

Rozmach, u, lm. y *rozpęd, zapęd, zamach, impej*: Mysz z rozmachu wbiegła na kota. W osobie jego jest R. na wielką figurę (= zakrój). < Roz + Mach >

Rozmachać, a, ał, **Rozmachnąć**, nied. **Rozmachować** l. *machając rozkołysać; rozkiwać, rozchwiać, zamachnąć, rozbijać, rozpuścić*: Dośł mu było R. ramię z mieczem, a strach równie w rycerzach serca tworzył. Przyb. Na, Hipolicie! i rozmachnął workiem, chcąc go przesłać następnemu. Kor. R. dzwon. R. krok, bieg = *rozpędzić, uprawić w szybki ruch, przyspieszyć, rozruszać, rozpuścić*. Prędzej ja ś. wydzwignę, im żywiej bieg rozmachasz. L. 2. kogo = *rozruszać, ożywić, pobudzić, dodać energii, zachęcić, rozochocić*. R. ś. *rozruszać ś., rozochocić ś.; rozpędzić ś.; uprawiwszy ś., prędzej iść, działać i t. p., puścićwszy ś., iść, działać (i. t. d.) z wzrastającą energią, bez ustanku*: Każdy z osobna żołnierz, gdy był rozmachany, choć wodzony, zdawał ś. być pierwszym hetmanem. Przyb. Twój język świegotliwy za bardzo ś. rozmachał. (= *rozchłastał, rozchlapał, rozpuścił*). < Roz + Machać >

Rozmachanie, a, bfm., czynność cz. **Rozmachać**.
Rozmachanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmachać** ś.

Rozmachować, uje, iwał i R. ś. p. **Rozmachać**; *wymachować, powiewać na różne strony*: R. chustka, kijem.

Rozmachywanie, a, bfm., czynność cz. **Rozmachować**.

Rozmachywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmachować** ś.

Rozmachliwy z *rozmachem* dokonywany, *odznaczający ś. rozmachem, zamaszysty*: Rozmachliwa elegancja opuściła go w znacznej części. Orzesz. (= *zasztająca ś.*). Ręk już nie trzymał w kieszeniach, ale czynił niemi rozmachliwe giesty, aż pięścią w stół uderzył i krzyknął. Orzesz. < Od Rozmach >

Rozmachnąć, nie, nął i R. ś. p. **Rozmachać**. R. ś. = *zamachnąć ś., rozpuścić rękę, ramię, zamierzyć ś.* < Roz + Machnąć >

× **Rozmachnienie**, a, bfm. p. **Rozmachnięcie**. L.
× **Rozmachnienie się**, a ś., bfm. p. **Rozmachnięcie** ś.

Rozmachnięcie, a, bfm., × **Rozmachnienie** czynność cz. **Rozmachnąć**.

Rozmachnięcie się, a ś., bfm., × **Rozmachnienie** ś. czynność cz. **Rozmachnąć** ś.

Rozmaczać, a, ał p. **Rozmoczyć**. < Roz + Maczać >

Rozmaczanie, a, bfm., czynność cz. **Rozmaczać**: Wełna niektóre farby odrazu w ś. bierze, a innych nie wciąga inaczej, chyba za wielokrotnym rozmaczaniem i warzeniem. Pilch.

* **Rozmaczki** p. **Rozmocзки**. < Od Rozmaczać >

× **Rozmadlać się**, a ś., ał ś. p. **Rozmodlić** ś.

× **Rozmadlanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmadlać** ś.

Rozmagać się, a ś., ał ś. p. **Rozmóc** ś.

Rozmaganie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmagać** ś.

Rozmaicenie, a, bfm., czynność cz. **Rozmaicić**.
Rozmaicenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmaicić** ś.

Rozmaicić, i, il *czynić rozmaitym, urozmaicać; pstrzyć, przeplatać*: Wzrastało znaczenie pieczęci; najwziętsze ś. stawały wiszące, rozmaicono ich postać i wosk do nich używany. Lel. R. styl, opowiadanie. R. ś. *stać ś. urozmaiconym, urozmaicać ś., pstrzyć ś.* Nierówność rozmaiciła ś., a wedle okoliczności miejscowych różne cząstki ludności podnosiły ś. lub podupadały. < Od Rozmaity >

Rozmaicie, † **Rozmaito** przys. od **Rozmaity**, tak i *owak*: R. o tym mówią (= *niekoniecznie dobrze*). R. o tym powiadają. Troc. R. to brzmi słowo. Troc. R. co czynić. Troc. Całe ich życie upływało powoli i nierozmaicie. Syrok.

[**Rozmaić**, i, il, nied. **Rozmajać**] *rozebrać wodę, rozwodnić, dobrać, rozcieńczyć*: R. spirytus, ocet. R. wodę z gorzałką (= *rozrobić, roz mieszać*). Zalaliśmy mu ranę zimną wodą, rozmajoną z gorzałką. Kaezk. R. ś. *rozmaicić ś., rozkwitnąć*: Zbiegłem pół ziemi, ale nie mogłem pochwycić twego wzroku, co w mojej duszy czarownym kwieciem ś. rozmaił. Przybysz. < Roz + Maić >

[**Rozmairon**, u, lm. y] p. **Rozmaryn**. < Zam. Rozmaryn >

[**Rozmaifryn**, u, lm. y] p. **Rozmaryn**. < Zam. Rozmaryn >

[**Rozmaisty**] p. **Rozmaity**. < Zam. Rozmaity >
† **Rozmaito** p. **Rozmaicie**: Ale bezprawny człek jest R. Ort.

Rozmaitość, i l. bfm. = a) rz. od **Rozmaity**: R. odzienia i życia i reguł różności i niezgody nie czyni, ale kościół Boży zdobi. Skar. Przy największej rozmaitości może być jedność i harmonja. Kras. A. R. gatunków, pojęć. R. siodzi rzeczy. Kn. Wolałbym raczej umrzeć, nie mając zabezpieczeń rozmaitości różnych w sobie myśli. Nuc. R. bawi. Kras. b) *różność, różnica*: R. była między łańskim a greckim narodem. Smotr. 2. w lm. **Rozmaitości** = a) *zbiór rzeczy rozmaitych*: Rozmaitości literackie. Opowiadał rozmaitości. Dział rozmaitości w gazecie (= *drobnych wiadomości*). Teatr Rozmaitości. b) *mieszanka różnych wędlin sprzedawanych przez rzeźników*: Kupię funt rozmaitości.

Rozmaity, [Rozmaisty, Rozmajty, Ozmajty, Ozmajty, Roztomajty] *jeden z wielu jednej natury, ale różniących ś. odcieniami; złożony z takich, niejednostajny, coraz inny*: Ogień i woda są rzeczy różne, nie zaś rozmaite. Kras. A. Tam było ś. wiele rozmaitego ludu naszło. Baz. Gdy na te cudowne patrzę widowiska, tysiąc myśli rozmaitych w mój umysł ś. weiska. Cho. Podział R. i niewyłożny zły jest. Petr. Jał im rozmaite rzeczy powiadać o swej męce. Op. Jako gdy pszezółka znosi miód z rozmaitych ziółek. Rej. Kwiatki barwy rozmaitej. Kochan. Rzecz, o której w tym liście (apostoł) pisze, nie jest jedna, ale rozmaita i rozliczna. Wuj. Rozmaite po-

trawy rozmaite rodzą choroby. Troc. Tam myśl rozmaita sieka w jedne podobieństwa tygłe. Mick. [Najrozmaity] = *najrozmaitszy*. <? Od Rozmaić >

[Rozmaj, u, lm. e] p. Rozmaryn: Ty śliczny kwiecie, rozmaju, napasę ja trzech bysieńków na twoim staju. Kolb. Poszła panna do gaju, nako-pała rozmaju. Kon. <Roz + Maj >

Rozmajaczać się, a ś., ał ś. p. Rozmajaczyć ś. Rozmajaczanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmajaczać ś.

Rozmajaczanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmajaczyć ś.

Rozmajaczyć się, y ś., ył ś., nied. Rozmajaczać ś. *zaczęć na dobre majaczyć; majacząc dać ś. rozróżniać*: Godzina zadumy i tęsknych upojeń, gdy w sercu błędne sny ś. rozmajacza. Przybysz. W dole rozmajaczały ś. puste ugory. Przybysz. <Roz + Majaczyć >

[Rozmajać, a, ał] i R. ś. p. Rozmaić.

[Rozmajanie, a, blm.] czynność cz. Rozmajać. Rozmajanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmajać ś.

[Rozmajenie, a, blm.] czynność cz. Rozmaić. Rozmajenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmaić ś.

[Rozmajeranek, nku, lm. nki] p. Rozmaryn. <Słd.: Roz + Majeranek >

[Rozmajeron, u, lm. y] p. Rozmaryn.

[Rozmajtać, a, ał] *majtając rozruszać; rozkołysać, rozmachać, rozchybotać*. [R. ś.] *majtając ś. rozruszać ś.; rozbujać ś., rozkołysać ś., rozmachać ś., rozchybotać ś.*: Jak język zanadto ci ś. rozmajta, spoglądnij na mnie. Prus. <Roz + Majtać >

[Rozmajtanie, a, blm.] czynność cz. Rozmajtać.

[Rozmajtanie się, a ś., blm.] czynność cz. Rozmajtać ś.

[Rozmajty] p. Rozmaity. <Zam. Rozmaity >

Rozmakać, a, ał p. Rozmąknąć.

Rozmakanie, a, blm., czynność cz. Rozmakać.

× Rozmałać, a, ał p. Rozmalić.

× Rozmalanie, a, blm., czynność cz. Rozmałać.

× Rozmalenie, a, blm., czynność cz. Rozmalić.

× Rozmalić, i, il, nied. *Rozmałać zrobić bardzo małym, drobnym, subtelnym, rozdrobnić*: Wypowiada i wyobraża wszechmoc Boga i niedojrzauy wymocek w eudownym, lecz tak rozmalonym organizmie. Sł. wil. <Roz + Malić >

Rozmalować, uje, ował *malując rozetrzeć farbą, pędzlem*. <Roz + Malować >

Rozmalowanie, a, blm., czynność cz. Rozmalować.

Rozmamać, a, ał, Rozmamrać, [Rozmamać, Rozmamcyć] *odstąpić, porozpinać na przodzie ubrania*: Rozmamała szyję, kieby jaka mamka.

R. ś. p. *Rozchłastać ś.*: Ukazała ś. rozezochrana głowa ezerwonej, rozmamanej dziewczki. Dan. Jazem ś. śmiał w tak nieprzyzwoitych sukniach, tak rozmamany w oczach jego stawić? L. Rozkudłany na łbie, rozmamany na piersiach. Dyg. Drobnym kroczkiem, uśmiechnięty, rozmamany, rozezochrany, obszarpany, biegł Pieczonka... Dyg. <Roz + Mamać >

Rozmamanie, a, blm., czynność cz. Rozmamać.

Rozmamanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmamać ś.

[Rozmamiczenie, a, blm.] czynność cz. Rozmamiczyć.

[Rozmamiczenie się, a ś., blm.] czynność cz. Rozmamiczyć ś.

[Rozmamiczyć, y, ył i R. ś.] p. Rozmamać.

[Rozmamać, ie, iał] *rozgadać, rozpaplać*. <Roz + Mamać >

[Rozmamłanie, a, blm.] czynność cz. Rozmamłać.

[Rozmamłać, ie, iał i R. ś.] p. Rozmamać: Wyszła z alkierza stara, rozmamłana i zaspana żydowica. Przybor. <Roz + Mamać >

[Rozmamłanie, a, blm.] czynność cz. Rozmamłać.

[Rozmamłanie się, a ś., blm.] czynność cz. Rozmamłać ś.

Rozmamrać, rze, rał i R. ś. p. Rozmamać. <Roz + Mamrać >

Rozmamranie, a, blm., czynność cz. Rozmamrać.

Rozmamranie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmamrać ś.

Rozmamrotać się, oczę ś. a. oczę ś., tał ś. *zaczęć na dobre mamrotać*. <Roz + Mamrotać >

Rozmamrotanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmamrotać ś.

[Rozmara, y, lm. y] p. Rozmaryn.

[Rozmarek, rku, lm. rki] *targ koński (nazwa ulicy w Kaliszu)*. <Nm. Rossmarkt >

[Rozmarkocenie, a, blm.] czynność cz. Rozmarkocić.

[Rozmarkocenie się, a ś., blm.] czynność cz. Rozmarkocić ś.

[Rozmarkocić, i, il] *zmarawić; rozżalić; rozgniewać*. [R. ś.] *zmarawić ś.; rozżalić ś.; rozgniewać ś.* <Roz + Markocić >

Rozmarniać, a, ał p. Rozmarnić.

Rozmarnianie, a, blm., czynność cz. Rozmarniać.

Rozmarnić, i, il, nied. *Rozmarniać zrobić zupełnie marnym*: Naród dawał dowody żywotności, dzielności, odwagi, potęgi, które forma feudalna rozmarniała i zabijała. Szuj. <Roz + Marnić >

Rozmarnienie, a, blm., czynność cz. Rozmarnić.

Rozmarnować, uje, ował *marnując rozproszyć; roztrwoić; wyczerpać, marnując na różne strony, na rozmaite sposoby*: Kaligula tak cały skarb rozmarnował, że nie miał potym co na kuchnię wydawać. Star. <Roz + Marnować >

Rozmarnowanie, a, blm., czynność cz. Rozmarnować.

[Rozmaron, u, lm. y] p. Rozmaryn. Zdr. [Rozmaronek]. <Zam. Rozmaryn >

[Rozmaronek, nku, lm. nki] p. Rozmaron.

Rozmarszczać, a, ał p. Rozmarszczyć.

Rozmarszczanie, a, blm., czynność cz. Rozmarszczać.

Rozmarszczanie, a, blm., czynność cz. Rozmarszczyć.

Rozmarszczyć, y, ył, nied. *Rozmarszczać rozprostować co zmarszczonego, rozpuścić zmarszczki, rozfalować, wygładzić*. Przen.: R. czoło = *rozsepić, rozchmurzyć, rozpromienić, rozjaśnić je; złagodnieć, rozweselić ś., spędzić troskę z czoła, udobruchać ś.*: R. czoło czasem nie zawadzi. L. Sawie wprowadzie ani Annie nie rozmarszczyły ś. czoła. Jeż. <Roz + Marszczyć >

Rozmarudzenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmarudzić ś.

Rozmarudzić się, i ś., il ś. *zaczęć na dobre marudzić*. <Roz + Marudzić >

[Rozmaryjan, u, lm. y] p. Rozmaryn. Zdr. [Rozmaryjanek].

[Rozmaryjanek, nku, lm. nki] p. Rozmaryjan. [Rozmaryjanowy] przym. od Rozmaryjan, *rozmarynowy*.

[Rozmaryjon, u, lm. y] p. Rozmaryn.
 [Rozmaryjowy] p. Rozmarynowy.
 Rozmaryn, u, lm. y, † Rozmaryna, [Rozmaryń, Rozmairon, Rozmairyn, Rozmaj, Rozmeryń, Rozmaryjan, Rozmaryjon, Łozmaryjan, Rozmajeron, Rozmajerun, Rozmoronek, Łozmajeron] bot. = a) rosmarinus) roś. z rodziny wargowatych. b) R. dziki a. czeski = dawna nazwa rośliny: *Bagno pospolite* (leśnym palustre). Dawna przypowieść, jak od ludzi słyszym, że i R. zły z złym towarzyszem. L. Zdr. Rozmarynek, [Rozmajerane]. <Łć. rosmarinus>
 † Rozmaryna, y, lm. y p. Rozmaryn. Mur.
 Rozmarynek, nka, lm. nki bot. l. p. Rozmaryn.
 2. p. Modrzewnica. <Od Rozmaryn>
 [Rozmaryniek, nka, lm. nki] p. Rozmaryń. <Od Rozmaryń>
 Rozmarynka, i, lm. i gatunek jabłoni. <Od Rozmaryn>
 Rozmarynowy l. przym. od Rozmaryn; [Rozmaryjowy, Marynosowy]: Spirytus, ulepek, olejek R. R. kolor. Goł. 2. Drzewo rozmarynowe bot. p. Rokitnik.
 [Rozmaryń, a, lm. e] p. Rozmaryn. Zdr. [Rozmaryniek].
 1. Rozmarzać, a, ał i R. ś. p. Rozmarzyć.
 2. Rozmarzać, a, ał (Rozmar-zać) i × R. ś. p. Rozmarznąć.
 Rozmarzająco przys. w sposób rozmarzający, rozmarzając: Ta dyskusja działała R. na słuchaczy.
 1. Rozmarzanie, a, blm., czynność cz. 1. Rozmarzać.
 2. Rozmarzanie, a, blm. (Rozmar-zanie) czynność cz. 2. Rozmarzać.
 Rozmarzanie się, a ś., blm., czynność cz. 1. Rozmarzać ś.
 × Rozmarzanie się, a ś., blm. (Rozmar-zanie ś.) czynność cz. × Rozmarzać ś.
 Rozmarzenie, a, blm., l. czynność cz. Rozmarzyć. 2. stan rozmarzonego.
 Rozmarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmarzyć ś.
 Rozmarznąć, znie, znał a. zł (Rozmar-znąć). l. i × R. ś., nied. Rozmarzać rozstając, odtając, puszczać, roztopić ś.: Rzeka rozmarzła. Rozmarznie rzeka, puszcza. Kn. Przechowały, że morze to ś. niebawem rozmarznie. Kaczk. Może lody pękną z łomotem i traskiem i ludzi pobiją; może rozmarzną ś. cicho, ale powódź kraj cały zaleje. Kaczk. 2. [R.] zmarznąć nawskróś, przemarznąć. <Roz + Marznąć>
 Rozmarznięcie, a, blm. (Rozmar-znięcie), Rozmarznięcie czynność cz. Rozmarznąć.
 × Rozmarznięcie się, a ś., blm. (Rozmar-znięcie ś.), Rozmarznięcie ś. czynność cz. Rozmarznąć ś., rozmarznięcie.
 Rozmarznięty (Rozmar-znięty), Rozmarznięty który rozmarzał: Wszystkie strumienie i rzeczki były rozmarznięte. Sienk.
 Rozmarzyć, y, yi, nied. Rozmarzać l. kogo = sprawić, że ś. rozmarzy, rozkołysać narzącą wyobraźnię, upoić marzeniem. 2. co = rozniecić w marzeniach, rozbudzić marzenia: Jeśli mi prawdę wieszysz duch rozmarza... Mick. Jasne jej oko złudzeń nie rozmarzy, lecz wszystkie serca hołdować jej muszą. Syrok. 3. rozebrać odurzony, upoić, zmorzyć, obezwoładnić: Trudno jest zapiełgo człowieka, gdy go piwo a. wino rozejdzie a rozmarzy, trzeźwić. Glicz. Rozmarzył chmielny trunek ukraińskiego Spartaka, że i Rzymowi groził. Koch. W. Uderzył na nieprzyjaciół snem

i piwem rozmarzonych. Błaż. Wino go rozmarzyło. Troc. Leży sobie Bachem rozmarzony. Hul. Katar go rozmarzył. Dziecko sennie było; podróż je zmęczyła i rozmarzało ciepło ognia. Orzesz. Rozmarzeni winem, spoczywali bez żadnej straży. Niem. R. ś. zacząć na dobre marzyć, upaść w zapal marzenia: Strach, gdy ś. głowa, gdy serce rozmarzy. Syrok. Miło rozmarzać ś. wspomnieniem pokoju i pomyślności, niestety! tak szybko ubiegłych. And. Każdy ton fałszywy użyty przez tego, kim ś. rozmarzyła, każde słówko śmielsze... budziło ją, rozczerowywało. Orzesz.
 <Roz + Marzyć>
 Rozmarznięcie, a, blm. p. Rozmarznięcie.
 Rozmaszerować się, uje ś., ował ś. zacząć na dobre maszerować, rozmachać ś. maszerując. <Roz + Maszerować>
 Rozmaszerowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmaszerować ś.
 [Rozmaszenie, a, blm.] czynność cz. Rozmaslić.
 [Rozmaslić, i, il] pomaślić, okraścić. <Roz + Maślić>
 Rozmawiać, a, ał i R. ś. p. Rozmówić. <Roz + Mawiać>
 Rozmawianie, a, blm., czynność cz. Rozmawiać.
 Rozmawianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmawiać ś.
 Rozmazać, że. zał, [Rozmazgać], nied. Rozmazywać l. mażąc rozetrzeć, rozprowadzić; rozsmarować: R. kleksa. R. ślinę nogą. R. klajster. Przen.: rozgłosić niepotrzebnie, roznieść, rozdać niedyskretnie: Nie rozmazuj tego skandalu przed ludźmi. R. sprawę. Przen.: rozsmarować, rozwałkować, rozciągnąć, rozszerzyć: Rozmazał na 200 wierszy to, coby można zawrzeć w kilkunastu. 2. pobudzić do mazania ś., do placzu, rozłazić, rozczulić, rozrzewnić: Pożeganie go nieco rozmazało, bo ś. aż we łzy zebrał ów wąsacz. Krasz. R. ś. zacząć na dobre mazać ś., rozbeczeć ś., rozplakać ś.: Ja ś. niewiadomo z czego i poco rozmazałem, jak stara histeryczka. Dąb. <Roz + Mazać>
 Rozmazanie, a, blm., czynność cz. Rozmazać.
 Rozmazanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmazać ś.
 Rozmazany l. im. od Rozmazać. 2. a. [Rozmazglany] z byle powodu placzący, placzliwy, plaksniwy, mazgajowaty.
 [Rozmazgać, a, ał] p. Rozmazać. <Roz + Mazgać>
 Rozmazgać się, i ś., il ś. rozbeczeć ś. jak mazgać, rozmazać ś., rozplakać ś., rozczulić ś., rozrzewnić ś., roztkliwić ś.: Wstyd mu, że ś. tak rozmazgał w czułości. Bał. <Roz + Mazgać ś.>
 Rozmazgajenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmazgać ś.
 [Rozmazganie, a, blm.] czynność cz. Rozmazgać.
 Rozmazisty ten, co ś. daje rozmazać; mażący ś. <Od Rozmazać>
 Rozmazywać, a, lm. e l. ten, co rozmazuje. 2. apt. przyrząd do rozmazywania plastra roztopionego na płótnie lub irsze. <Od Rozmazywać>
 Rozmazywać, uje, ywał i R. ś. p. Rozmazać.
 Rozmazywanie, a, blm., czynność cz. Rozmazywać.
 Rozmazywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozmazywać ś.
 Rozmać, a, ał p. Rozmać.
 Rozmać, a, blm., czynność cz. Rozmać.
 Rozmać, a, blm., czynność cz. Rozmać.

Rozmącciciel, a, lm. e ten, co rozmącił a. rozmąca. L. <Od Rozmącić>

Rozmąccielka, i, lm. i forma ż. od **Rozmącciel**.

Rozmącić, i, ii, † **Rozmęcić**, nied. **Rozmącać** I. rozpuścić mącać, rozbić w płynie, rozkłócić: R. mąkę, farbę. Troc. Proch rozmęć w trzech unciach wódki. Sien. 2. płyn = rozbiwszy zmącić, rozbiłać: Z wody rozmęczonej męty opadały. Kluk. Powoli rozmącisz piwo we dzbanie. Troc. (=rozburzysz). <Roz + Mącić>

***Rozmączki** p. **Rozmączki**: W. R. jaje. Troc.

Rozmdlewać się, a ś., al ś. = **Rozemdlewać** ś.: Obejrzawszy ś. dokoła na swą nędzę i sieroctwo, rozmdlewała ś. we łzach nieustannych i narzekaniu. Krasz. <Od *Rozmdleć, Roz + Mdleć>

Rozmdlewanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmdlewać** ś.

× **Rozmelancholizować się**, uje ś., ował ś. zacząć na dobre melancholizować, pograćzyć ś. w melancholję: Długom ś. w myślach zanurzony rozmelancholizował. L. <Roz + Melancholizować>

Rozmelancholizowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmelancholizować** ś.

Rozmelenie, a, bfm., p. **Rozmielenie**.

Rozmелony p. **Rozmielony**.

Rozmелcie, a, bfm., p. **Rozmielenie**.

[**Rozmelać**, mle, mlać] rozrząść, rozrzucić; nie wykończyć roboty. <Roz + Melać>

[**Rozmemłanie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozmemłać**.

[**Rozmerchać**, a, al] rozrzucić. <Roz + Merchać>

[**Rozmerchanie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozmerchać**.

[**Rozmeryn**, a, lm. e] p. **Rozmaryn**. <Z Rozmaryn>

† **Rozmęcenie**, a, bfm., czynność cz. **Rozmęcić**, rozmęczenie.

† **Rozmęcić**, i, ii p. **Rozmącić**. <Roz + Męcić>

Rozmęt, u, bfm. I. zamęt, zmieszanie, rozgardzajsz, chaos: W rozszalałym rozmęcie światła... szłaś ku mnie z głęboko na piersi spuszczoną głową. Przybysz. 2. × R. sposób robienia żelaza miękkim, aby ś. nie łamało. Troc. <Roz + Męt>

Rozmglenie, a, bfm., czynność cz. **Rozmglić**.

Rozmglić, i, ii, **Rozemglić**, × **Rozmdlić** I. rozjaśnić to, co było zamglone, rozchmurzyć, rozmrozić, rozświecić, rozpogodzić, rozweselić, rozsepić: Nim wasze twarze rozmgli jasne zorze. Słow. R. ś. rozwiać ś. w mgłę, rozplynąć ś., rozejść ś., rozproszyć ś.: Bogi w promiennym rozemdlone mroku. Słow. Sen rozemgłił ś. i rozwiął, jak obłok na wietrze. Ork. <Roz + Mglić>

Rozmiałczenie, a, bfm., czynność cz. **Rozmiałczyć**.

Rozmiałczyć, y, ył rozdrobnić, rozkruszyć na mialko, rozetrzeć: R. rolę uprawną. Sł. wil. <Roz + Miałczyć>

Rozmiana, y, bfm., p. **Rozmienienie**. L. <Roz + Miana>

Rozmiar, u, lm. y, [rozmiar] I. rozmierzenie, zmierzenie w różnych kierunkach, pomiar: Rozmiary wojenne. Łs. Z odprawionych rozmiarów karta całego kraju ś. układa. Łs. R. roli. Troc. 2. wielkość ciała, przedmiotu, wyrażająca ś. w wielkości proporcjonalnych do siebie jego wymiarów: długości, grubości, szerokości; format: Mali ludzie mogą być wdzięczni, przystojni mając R. członków. Petr. Ciało Chrystusowe w sakramencie jest bez rozmiaru, sine quantitate. Zigr. R. ramek

8 × 6 cali. Najlepszym rozmiarem portretu jest wielkość naturalna. 3. wymiar, rozciągłość, † rozmiar: Przechodzić kogo a. co rozmiarami. Budowla wielkich rozmiarów. Zrobić co w większych rozmiarach. Sprowadzić co do mniejszych rozmiarów. Wchodzimy w dziedzinę nową, zupełnie czytelnikowi nieznaną, której głębokości i rozmiarów on nie przeczuwa. Kras. A. Marnotrawstwo dochodziło rozmiarów bajecznych. Krasz. 4. × R. naczynie do mierzenia, miara objętości, miara, garniec: R., statek, konew, garniec, miara. Kn. Daj mi R. piwa, wina. Troc. 5. anat.: † R. p. Okolica. <Roz + Miara, M(IAR)>

Rozmiarkować, uje, ował miarkując rozważać; wymiarkować we wszystkich kierunkach, pod każdym względem; rozpatrzyć ś. ustalić, zorjentować ś. ustanowić, uregulować; rozkalkulować: Najpierwej dom i całe obejście swoje ustanawiać ma, aż obrachuje ś. pilno z dochodami, czyli te na całe tak rozmiarkowane obejście wystarczyć mu mogą. L. R. granice dwóch państw sąsiednich. R. rzecz, zdanie. Sł. wil. R. ś. rozmiarkować sobie, zorjentować ś., spostrzec ś., rozpatrzyć ś. w położeniu: Jakże wy myślicie? — Ja ś. jeszcze nie rozmiarkowałem, rzekł Felis. Krasz. <Roz + Miarkować>

Rozmiarkowanie, a, bfm. I. czynność cz. **Rozmiarkować**. 2. × R. temperament, usposobienie.

Rozmiatać, a, al i R. ś. p. **Rozmieść**.

Rozmiatanie, a, lm., czynność cz. **Rozmiatać**. † **Rozmiatanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmiatać** ś.

† **Rozmiatować**, uje, ował i † R. ś. p. **Rozmieść**.

† **Rozmiatowanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozmiatować**.

† **Rozmiatowanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmiatować** ś.

† **Rozmiatywać**, a, al i † R. ś. p. **Rozmieść**.

† **Rozmiatywanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozmiatywać**.

† **Rozmiatywanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmiatywać** ś.

Rozmiauczyć się, y ś., al ś. zacząć na dobre miauczeć. <Roz + Miauczeć>

Rozmiauczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmiauczyć** ś.

Rozmiażdżać, a, al p. **Rozmiażdżyć**.

Rozmiażdżanie, a, bfm., czynność cz. **Rozmiażdżać**.

Rozmiażdżenie, a, bfm., czynność cz. **Rozmiażdżyć**.

Rozmiażdżyć, y, ył, nied. **Rozmiażdżać** rozgnieść, rozbić na miazgę, zmiażdżyć, zmasakrować: Pojedynek dogania z łatwością strzelca, depce go i rozmiażdża na ziemi. Sienk. <Roz + Miazdżyć>

Rozmiać, zemnie, zmiął mąc rozgnieść; rozmięmiętosić: R. gumę. <Roz + Miąć>

Rozmiecenie, a, bfm., czynność cz. **Rozmieść**, **Rozmiotać**.

Rozmiecenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmieść** ś.

† **Rozmieć**, mie, al p. **Rozumieć**. <Zam. Rozumieć>

Rozmielenie, a, bfm., **Rozmелcie** czynność cz. **Rozmелić**.

Rozmielony, **Rozmелty** im. od **Rozmелić**.

Rozmieniacz, a, lm. e ten, co rozmienia: R. pieniądze = wekslarz. <Od Rozmieniać>

Rozmieniać, a, al p. **Rozmienić**. <Roz + Mie-

Rozmienianie, a, blm., czynność cz. **Rozmieniac**.

Rozmienić, i, il, nied. **Rozmieniac** papiery, zło-
to = *mieniając rozdrobnić, wymienić na drobniejsze,*
zmienić: Wszystko złoto mam w samych imper-
jałach, a najciężej tylko R., to nie wiedzieć
gdzie rozleżał ś. pieniądze. L. Dostań za to zło-
ta, będziesz mógł R. u sąsiada. Błot. <Roz +
I. Mienić>

Rozmienienie, a, blm., **Rozmiana** czynność cz.
Rozmienić.

Rozmierca, y, lm. y, **Rozmierczacz** ten, co roz-
mierza; *miernik, mierniczy, geometra*: Spólną
przedtym ziemię R. granicami poznać długie-
mi. Otw. <Od Rozmierzyć>

Rozmierczacz, a, lm. e p. **Rozmierca**: O roz-
mierczaczach ziemi. Leop. R. rol, agrimensor. Łop.
<Od Rozmierzyć>

Rozmierzać, a, ał i [R. ś.] p. **Rozmierzyć**.

Rozmierzanie, a, blm. I. czynność cz. **Rozmie-
rzać**: Rozmierzania mistrz, geometra. Mur. 2.
† R. p. **Rozmiar**: Bóg nie ma rozmierzania ani
wielkości. K. G.

[**Rozmierzanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Roz-
mierzać** ś.

Rozmierzchać się, a ś., ał ś. p. **Rozmierzch-
nąć** ś.

Rozmierzchanie się, a ś., blm., czynność cz.
Rozmierzchać ś.

Rozmierzchnąć się, nie ś., **nąć** ś., nied. **Roz-
mierzchać** ś. *rozwidnić* ś., *rozjaśnić* ś.: Noc ś.
poczęła rozmierzchać. <Roz + Mierzchnąć>

Rozmierzchnięcie się, a ś., blm., czynność cz.
Rozmierzchnąć ś.

Rozmierzenie, a, blm., czynność cz. **Rozmierzyć**.
[**Rozmierzenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Roz-
mierzyć** ś.

× **Rozmierzwic**, i, il I. *mierzwiąc rozproszyć*.
2. *zamienić w mierzwę, zgnoić*. Śl. wil. <Roz +
Mierzwić>

Rozmierzwienie, a, blm., czynność cz. **Rozmierz-
wić**.

Rozmierzyć, y, ył I. co = *zmierzyć we wszystkich*
kierunkach, dojść rozmiarów czego, dokonać po-
miarów: R. rolę, winnicę. Troc. Nie śmiemy ś.
przyrównać do niektórych, co ś. sami zalecają,
ale my, siebie sami w sobie rozmierzając, przy-
równawamy ś. sami sobie. Leop. Jeszcze całego
mego nieszczęścia nie rozmierzył. Krasz. R.
plac krokami. 2. *mierząc rozdzielić, rozłożyć;*
wymierzyć, przemierzyć = mierząc rozdzielić na jed-
nostki miary (np. na łokcie): Każdy znajdzie,
umie kto R. chwile, czas do poważnych zabaw,
czas do krotofle. Min. R. bieg słońca, postaw
sukna. Troc. [R. ś.] *zamierzysz* ś. *rozmach-
nąć* ś. <Roz + Mierzyc>

Rozmiesić, i, il *miesząc rozrobić; rozgnieść, roz-
robić, urobić, rozmieszać, wymieszać*: R. ciasto,
glinę. <Roz + Miesić>

Rozmieszać, a, ał *mieszając rozrobić; rozgnąć,*
rozklócić, rozbełtać: Placek chleba oliwą rozmie-
szanego. Bud. Ług, gdy ochłonie, zrybia R. żół-
cią i tam, gdzie są pehły, kropić. Haur. <Roz +
Mieszać>

Rozmieszanie, a, blm., czynność cz. **Rozmieszać**.
Rozmieszczanie, a, ał i R. ś. p. **Rozmieszczać**.

Rozmieszczanie, a, blm. czynność cz. **Rozmiesz-
czać**.

Rozmieszczanie się, a ś., blm., czynność cz.
Rozmieszczać ś.

Rozmieszczenie, a, blm., czynność cz. **Rozmiesz-
cić**.

Rozmieszczenie się, a ś., blm., czynność cz.
Rozmieszczać ś.

Rozmieszczenie, a, blm., czynność cz. **Rozmiesić**.

Rozmieszczać, i, il, nied. **Rozmieszczać** *rozdzie-
liwszy pomieszczyć; umieścić częściami na różnych*
miejscach; rozlokować; rozstawić, popostawić, po-
układać w różnych miejscach; rozsądzić, rozłożyć
po różnych miejscach: On gwiazd gromady na
niebie rozmieszcil. Syrok. R. ś. *rozdzieliwszy* ś.
pomieszczyć ś.; *rozproszyć* ś. *rozabierać* *miejsca,*
porozsiadać ś. *na miejscach, rozlokować* ś., *rozta-*
sować ś.: Rozmieszcili ś. przy stole w następu-
jącym porządku. Krasz. Całe towarzystwo, nie-
gdys zajmujące liczne stoły, wygodnie przy jed-
nym rozmieszcilo ś. Byk. <Roz + Mieszczyć>

Rozmiesić, ecie, ołi, nied. **Rozmiatać**, × **Roz-
miotywać**, † **Rozmiatować**, † **Rozmiatywać** I. a. **Roz-
miatać**, † **Rozmiatać** *rozrzucić, rozcisnąć, rozproszyć*:
Kazali im, aby domy one rozmiotali. Kosz. Budo-
wanie folwarkowe dla tej przyczyny rozburzone
i rozmiotane być nie ma. Sz. Drogi wybite wyrów-
nywali, pagórki rozmiatowali i przechody na
prost działali. Leon. Rozmiatywają góry, burzą
mury. Leop. Chcieli go rozsiękać i jak złego
w lesie po sztuce rozmiatać. Papr. Jak dym,
gdy go wicher porwie i rozmiecie, zginął zdray-
ca. Wyb. Jagiełło kazał ogień, który (Litwini)
za święty mieli, zgasić i rozmiatać. Stryjk.
Wiatr okręty rozmiotł. Troc. (= *rozpedził, roz-*
proszył). Czas czynić, Jehowo: rozmiotali zakon
Twój. Bud. Ptasznik, chcąc gołębia ulowić, roz-
miatał nań siatki nauką swoją. L. Jako wiatr
pałacy, rozmiecie je przed nieprzyjacielem. Wuj.
Samson jedną szeregą zbrojnych Filistynów roz-
miatał. Wor. Izraelici rozmieceny zostali po róż-
nych krajach. Hof. Podesza rewolucji pospół-
stwo rozmiatało prochy królów franeuskich. Jel.
Tejże samej nocy uderzył na jatę z towarzy-
szami, rozeprali głowy, rozmiotli kłoty i żerdzie
i wyprawili sobie użęte. Tet. Przedzierał ś.,
o rozmiotane drzewa raniąc serce i czoło. Orzesz.
Wstrząsane i na wszystkie strony rozmiotywa-
ne gałęzie wydawały suche klekoty i niekiedy
bębnili w szyby okien. Orzesz. (= *szastane*). 2.
rozrzucić miotłą; miotłą rozdzielić; przemieść:
Rozmiotę, com zmiotł. Kn. R. ścieżkę (= *rozmi-
atając zrobić*). Dąb wierchołkiem pysznym obło-
ki rozmiata. Książ. R. ś. I. *zostać rozmiotanym,*
rozproszyć ś., *rozłecić* ś., *rozprysnąć* ś., *rozstrze-
lić* ś.: Wystrzały ś. z narzędzi wojennych roz-
miotły. Przyb. 2. *zacząć* ś. *na dobre miotać, roz-*
namiętnić ś. *miotając* ś., *zacząć* ś. *rozrzucac z gniewu,*
obruszyć ś., *rzucić* ś., *zachnąć* ś.: *Stomachor,*
gniewam, rozmiatam ś., *niecierpliwy jestem.*
Mącz. Łatwie ś. *rozmiacie* od gniewu, *niecierp-*
liwy. Mącz. Ziemia ś. *rozmiatała* *wścieklemi*
odruty. Śl. wil. Izalim ja ś. *na cię rozmiotał,*
czyli ty na mnie? Mącz. Niecierpliwość jej
zamieniała ś. *w rozmiotany i ustawiczny niepokój.*
Orzesz. <Roz + Miesić>

† **Rozmiatać**, a, ał i † R. ś. p. **Rozmiesić**.

† **Rozmiatanie**, a, blm., czynność cz. **Rozmiatać**.

† **Rozmiatanie** się, a ś., blm., czynność cz. **Roz-
miatać** ś.

Rozmięcie, a, blm., czynność cz. **Rozmiąć**.

Rozmięknąć, u, im. I. *rozmięknienie, zmięknienie*.
2. × R. *delikatna miękkość*: Farao usnął w pu-
chowym rozmięku. Uj. <Roz + *Miękn, MIĘ(K)/
MN/MIN>

Rozmiękać, a, ał p. **Rozmięknąć**.

Rozmiękanie, a, blm., czynność cz. **Rozmiękać**.

Rozmiękczanie, a, ał p. **Rozmiękczyc**.

Rozmiękczający I. im od **Rozmiękczac.** 2. apt.: Lek i a. środki rozmiękczające (remedia emollientia).

Rozmiękczanie, a, btm., czynność cz. **Rozmiękczac.**

Rozmiękczenie, a, btm. I. czynność cz. **Rozmięczyć**: Pana Boga prosiła o R. kamiennego serca. Bał. (= o poruszenie, wzruszenie, rozczulenie). 2. stan tego, co zostało rozmiękczane. 2. patol. *rozmięknienie, rozmięk, zmięknienie* (emollitio, malacia): R. mózgu.

Rozmięczyć, y, ył, nied. **Rozmiękczac.**, × **Rozmiękozywać** I. *zrobić nawskroś miękkim; rozmięk, roznieść na międko; rozgrzać do miękkości; zrobić miękkim mocząc; rozmoczyć*: Deszcz rozmięczył ziemię. R. skórę. Dla wrzodów w gardle sypkość przypada, bo wilgotności z nich pochodzące rozmiękozywiają części one, głosowi służące. Sak. Przen. *wzruszyć, poruszyć, rozkulić, rozczulić, rozrzewnić*: R. czyje serce. <Roz + Mięczyć>

Rozmiękły który *rozmiękł*: Krzyczą zwycięzcy, smutnie wyją zwyciężeni, ziemia płynie od krwawych rozmiękła strumieni. Dm. <Od Rozmięknąć>

Rozmięknąć, knie, knął a. kł, × **Rozmięknąć**, nied. **Rozmiękać** *stać ś. miękkim od wilgoci, nawskroś zmięknąć, przejść wilgocią; rozmięknąć ś.; namięknąć, nasiąknąć, przesiąknąć*: Świeżą grunt żyzny wilgocią rozmięka. Kniaź. Skóra rozmięknęła. <Roz + Mięknąć>

× **Rozmięknąć**, eje, ał p. **Rozmięknąć**: W mych piersiach rozmiękniał hart ducha. Syrok. <Roz + Mięknąć>

Rozmięknienie, a, btm. I. a. **Rozmięknienie** czynność cz. **Rozmięknąć**. 2. czynność cz. **Rozmięknąć**. 3. stan tego, co rozmiękło. 4. patol. *rozmięk, zmięknienie, rozmięczenie*, (emollitio, malacia). R. mięśnia sercowego (myomalacia cordis). R. mózgu (encephalomalacia). R. rdzenia kręgowego, suchoty mleczna paciierzowego (myelomalacia). R. tarczki (w powiece) (tarsomalacia). R. żołądka (pośmiertne) (gastromalacia).

Rozmięknienie, a, btm. p. **Rozmięknienie**.

× **Rozmigocenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozmigocić ś.**

× **Rozmigocić się**, i ś., il ś. p. **Rozmigotać ś.**: Puklerz rozmigocony od śpiżu. Ml. <Roz + Migocić>

Rozmigotać się, oczę ś. a. oczę ś., otał ś., × **Rozmigocić ś.** *zacząć na dobre migotać, rozknieć ś.* <Roz + Migotać>

Rozmigotanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozmigotać ś.**

Rozmijać się, a ś., ał ś. p. **Rozmijać ś.** <Roz + Mijać>

Rozmijanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozmijać ś.**

Rozmilać, a, ał p. **Rozmilić**.

Rozmilanie, a, btm., czynność cz. **Rozmilać**.

Rozmilenie, a, btm., czynność cz. **Rozmilić**.

Rozmilić, i, il, nied. **Rozmiliać** *nawskroś unilić, przejąć lubością, napić rozkoszą, rozmarzyć; zrobić bardzo miłym, uprzyjemnić*, Arfa Lahura brzmieniem przeciągłym nadmieściła rozmili. Sł. wil. <Roz + Milić>

Rozmilosna, y, lm. y bot. (cacoutia) *roś. z rodziny trudniczkowatych*. <Roz + Milosna, od Milosny>

Rozmiłować, uje, ował, nied. **Rozmiłowywać** I. kogo w sobie = *rozkochać, rozamorować, zająć sobą,*

zawrócić komu głowę: Ze ona Lamberta opanuje i rozmiłuje, gardło daje. Krasz. Rozmiłowuje pana Zbrzeskiego, tracącego głowę dla niej. Krasz. 2. kogo w czym = *wzbudzić miłość, wyrobić upodobanie ku czemu, nauczyć miłować* co: R. w śmierci. Słow. R. ś. I. *rozkochać ś., zakochać ś. na dobre, rozmiłować ś., rozgorzeć miłością, zadurzyć ś. po uszy*: Salomon rozmiłował ś. niewiast cudzego rodu mnogich. Wuj. Dawid rozmiłował ś. drugiej córki Saulowej. Leop. Nasz język polski rychłoby urósł, gdybyśmy ś. go rozmiłowali. Górn. Bardziej ś. pieniejdzy rozmiłował, niż Jezu Krysta. Kaz. 1555. Judyt przywiezioną do Holofernesa, który wnet ś. w niej rozmiłował. Wuj. Rozmiłował ś. siostry mojej. Troc. Król ś. Olimpi rozmiłował. P. Koch. Rozmiłowała ś. bardzo urodziwego młodzieńca. Skar. Korydon ś. w Aleksie pasterz rozmiłował. Nagur. Mnie kiedy która kobieta odważy ś. kochać, to szalenie ś. rozmiłuje. L. Serce rozmiłowane poświęca wszystko swojej miłości. Stasz. Czuwał przy niej młody ataman, coraz bardziej ś. w niej rozmiłowując. Piet. 2. † R. ś. *rozżalić ś. miłoścawie*: Gdyby ś. go Pan Bóg rozmiłował; by ś. Bóg nad nim zmiłował. Kn. <Roz + Miłować>

Rozmiłowanie, a, btm. I. czynność cz. **Rozmiłować**. 2. p. R. ś.: Jakież godne pamięci rezultaty przyniosło tak powszechne u nas R. w życiu wiejskim i zajęciach rolniczych? Szaj.

Rozmiłowanie się, a ś., btm., niek. **Rozmiłowanie** czynność cz. **Rozmiłować ś.**

Rozmiłowywać, uje, ował i R. ś. p. **Rozmiłować**. **Rozmiłowywanie**, a, btm., czynność cz. **Rozmiłowywać**.

Rozmiłowywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozmiłowywać ś.**

[**Rozmiły**, **Roztomily**] *bardzo miły, najmiłszy*. <Roz + Miły>

Rozminać się, nie ś., nął ś., nied. **Rozmijać ś.** *minąć ś. dążąc w różnych kierunkach; rozjeżdżać ś. mijając ś.; nie spotkać ś., zminać ś.*: Biegnę co prędzej, aby ś. z nim nie R. L. Rozmijał ś. z nim po przyjaćielsku. Troc. Myśli ich ś. zgadzają, o czas tylko rozmięły ś. L. Szczęście, gdy komu w miłości sprzyja, z tym ś. częstokroć we grze rozmija. L. Ten fakt rozmija ś. z treścią istotą. Sow. <Roz + Minąć ś.>

Rozminięcie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozminąć ś.**

[**Rozminne drogi**] *rozstajne, krzyżowe*. <Od Rozminąć ś.>

† **Rozmiot**, u, lm. y *rozmiotanie, rozrzucenie, rozściskanie, rozproszenie*: Położże na drugiej stronie przeciwko Galjuszowi szkodremu skrzynie z kłódkami, na wszystkie prośby głuche: nie osądzisz, że jego R. poniekąd jest lepszy, niżeli ta straż? Warg. <Roz + Miot>

Rozmiotać, a, ał i R. ś. p. **Rozmieść**. <Roz + Miotać>

Rozmiotanie, a, btm., czynność cz. **Rozmiotać**. **Rozmiotanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozmiotać ś.**

× **Rozmiotny** który *można rozmiotać*. <Od Rozmiot>

× **Rozmleczenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozmleczyć ś.**

× **Rozmleczyć się**, y ś., ył ś. *rozbielać jak mleko, przejść stopniowo w kolor mleczny*: Rozmleczone oko słońca ostrzeliwało świat. Glin. <Roz + *Mleczyć, od Mleko>

Rozmleć, miele, melli, i. mlić *rozetrzeć*: Mielące pustynie, grodów na piasek rozemlone grzy on nazwał ciszą swoją. Krasin. 2. [R.] = a) *rozgadac (mlić językiem)*. b) *rozuczyć*: R. co z wodą. <Roz + Mleć>

× **Rozmłacać, a, ał p. Rozmłócić.**

× **Rozmłacanie, a, btm., czynność cz. Rozmłacać.**

Rozmładzać, a, ał p. Rozmłodzić.

Rozmładzanie, a, btm., czynność cz. Rozmładzać.

Rozmłodzenie, a, btm., czynność cz. Rozmłodzić.

Rozmłodzić, i, ii, nied. Rozmładzać *zupelnie odmłodzić, odrodzić*: Uczył ich, w którą ziemię latorośl i jako ją wsadzać, w jakiej winną macię dziedzinie rozmładzać. Gawin. <Roz + Młodzić>

[**Rozmłozek, zka, btm.**] *przychówek*: Mało nawet kur chowają, ledwo na R.

Rozmłócenie, a, btm., czynność cz. Rozmłócić.

Rozmłócić, i, ii, × Rozmłacać, mlić *rozbić*. L. Przen.: Mózg rozmłócony. <Roz + Młócić>

Rozmnażać, a, ał i R. s. p. Rozmnożyć.

Rozmnażanie, a, btm. i. czynność cz. Rozmnażać. 2. p. R. s.: Bóg przystojnie z rozmnażaniem lat R. mądrości przyjął. Białob.

Rozmnażanie się, a s., btm., niek. Rozmnażanie i. czynność cz. Rozmnażać s. 2. biol. rozróżnianie s. (generatio) R. s. osobnicze, jednorodztwo (g. monogenea). R. s. pleiowe, dwurództwo, (g. digenea).

Rozmnoż, u, btm., Rozmnoża *pora mnożenia s., leg.*: W czasie rozmnożenia polować nie godzi s. Sł. wil. <Roz + *Mnoż, MNOG>

Rozmnoża, y, btm. i. p. Rozmnoż. 2. hodowla rozplodowa. Sp. <Roz + *Mnoża, MNOG>

Rozmnożca, y, lm. y, Rozmnożyciel ten, co rozmnożył a. rozmnaża; rozkrzewiciel, szerzyciel, propagator, apostoł: Bóg jest rozmnożcą zbawienia naszego. Wr. <Od Rozmnożyć>

Rozmnożenie, a, btm. i. czynność cz. Rozmnożyć: Drzewka na R. zostawione. Troc. R. granie. Troc. R. jednej liczby drugą. Troc. R., rozliczenie. Troc. Aby potrafić każde mnożenie odprawić, trzeba umieć na pamięć wszystkie produkty z rozmnożenia pojedynczych cyfer wypadające: te znajdują s. w tablicy rozmnożenia, czyli Pytagoresowej. Łs. 2. p. R. s.: Stworzenie jest z niczego; rodzenie, gdy s. jedna rzecz z drugiej wypuszcza; R., gdy taż jedna rzecz s. sama rozszerza i mnoży. Skar. Każde dziecie nie zaraz mówi, jedno za rozmnożeniem lat. Białob.

Rozmnożenie się, a s., btm., niek. Rozmnożenie *czynność cz. Rozmnożyć s.*

Rozmnożny, Rozmnożysty i. mogący być rozmnożonym. 2. mnożny, mnożący s., plenny, płodny, zbyt- nio rozmnażający s. <Od Rozmnożyć>

[**Rozmnożować, uje, ował i R. s.] p. Rozmnożyć.** <Od Rozmnożyć>

[**Rozmnożowanie, a, btm.] czynność cz. Rozmnożować.**

[**Rozmnożowanie się, a s., btm.] czynność cz. Rozmnożować s.**

Rozmnożyciel, a, lm. e p. Rozmnożca: Boże, rozmnożycielu światłości. K. G. Metodiusz wiary Chrystusowej w narodzie słowiańskim R. Błaż. R. pocieszenia. Pśń. <Od Rozmnożyć>

Rozmnożycielka, i, lm. i forma ż. od Rozmnożyciel.

Rozmnożyć, y, ył, × Wzmnożyć, nied. Rozmnażać [**Rozmnożować**]. i. *mnożąc rozplenić; powiększyć*

liczbę, uczynić liczniejszym, pomnożyć: Abrahama Bóg obiecał R. i uczynić go ojcem wielu narodów Skar. R. lud. Troc. R. winne macice, stado. Troc. Rozmnażał liczbę jedną przez drugą. L. (=mnożyć). Przen.: *rozszerzyć, rozkrzewić, rozprzestrzenić*: R. naukę, sławę. R. s. mnożąc s. rozplenić s., rozrozić s.; *wzrosnąć w liczbę, pomnożyć s., rozrosnąć s. przez pomnażanie s., powiększyć s., wzrosnąć, wzmocnić s., wzhogacić s.*: Dzieciatko rosło a rozmnażało s. Rej. Im dalej, tym s. więcej rozmnażał w nauce swojej. Żarn. Rozmnażał s. w mądrości i łasee u Boga i ludzi. <Roz + Mnożyć>

Rozmnożysto przys. od **Rozmnożysty**: Rozmnożę R. potomstwo twoje. Leop.

Rozmnożysty p. Rozmnożny: R., rozmnażający s., mogący być rozmnożonym, *multiplicabilis*. Kn. Ogórek ptaszcy jest rzecz rozmnożysta. Syr. <Od Rozmnożyć>

† **Rozmocnić, i, ii, uczynić mocniejszym, wzmocnić, dodać siły, pokrzepić, spotęgować**: Nasi na pomoc swoim przypadną i bitwę znowu rozmocnią. Sł. wil. <Roz + Mocnić>

Rozmocnienie, a, btm., czynność cz. Rozmocnić.

Rozmoczenie, a, btm., czynność cz. Rozmoczyć.

* **Rozmoczeki, * Rozmaczki, * Rozmaczki** w wyraż.: † W R. = *na miękko, na rzadko*: Jaje w R. And. z Kobył., Troc. <Roz + *Moczeki, MOK>

Rozmoczyć, y, ył, nied. Rozmaczać i. moczeniem rozmiekczyć, rozrzedzić, rozpuścić; namoczyć, dać namięknąć: R. krochmal w wodzie. Deszcz ziemię, bryły rozmoczył. Troc. Rozmocz dwa łuty gumy w wodce. Perz. Rozmocz ten klej, kartę przyklejona. Troc. 2. **umoczyć, umaczać, zamoczyć, zapuścić w płyn**: Który sięga a rozmacza ze mną rękę w misie, ten mię zdradzi. Leop. Jednorozec rozmacza róg swój w wodzie. Wr. <Roz + Moczyć>

× **Rozmodlać się, a s., ał s. p. Rozmodlić s.**

× **Rozmodlanie się, a s., btm., czynność cz. Rozmodlać s.**

Rozmodlenie się, a s., btm., czynność cz. Rozmodlić s.

Rozmodlić się, i s., ii s., nied. Rozmodlać s., × Rozmodlać s. zacząć s. na dobre modlić; rozgorzeć modlitwą, zatopić s. w modlitwie; modlić s. wpaść w zachwyty, w zapał: Piękny widok tych ojców rozmodlonych i rozspiewanych. Jan. Cz. Wszystkie s. ku niej gwiazdy rozmodliły. Krasin. Ledwie z pieluch s. wyzwoliła, dogadzano jej we wszystkim; potym ta rozmodlona i rozmólowana w niej babka. Rol. Las s. rozgwarzał blaskami słońca i rozmadlał w ciszy złotawego mroku. <Roz + Modlić s.>

Rozmokły który rozmokł, przesiąkły, przemokły, rozlazły z przemoczenia, rozkisły: Drogi rozmokłe. L. Przen.: *rozlazły, zbyt powolny, nieruchawy, niemrawny, ospały, ciepłe kluski, niewyraźny*: Owi ludzie bez gniewu są ani ciepłi, ani zimni, ale rozmokli, jako zmokła kokosz, tak s. ruszają, nie nie sprawią. Skar. <Od Rozmoknąć>

Rozmoknąć, knie, knął a. kł, nied. Rozmakać *przemoknąć, przesiąknąć wodą, rozleść s. od wody, rozmięknąć, rozpuścić s. w wodzie*: Nogi im przez wodę, w której przez pięć dni wciąż stali, rozmokły zupełnie. L. <Roz + Moknąć>

Rozmoknienie, a, btm. p. Rozmoknięcie.

Rozmoknięcie, a, btm., Rozmoknienie *czynność cz. Rozmoknąć.*

Rozmoralizować się, uje ś., ował ś. zaczął *moralizować bez końca*. < Roz + Moralizować >

Rozmoralizowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmoralizować** ś.

[Rozmoronek, nku, lm. nki] p. **Rozmaryn**.

Rozmotać, a, al rozprostować co zmotanego, odmotać, rozwikłać, rozplatać. rozsypląć, rozwiązać: R. nici, sznurki. Przen.: R. zawiklaną sprawę. Proporzec rozmotany od wichru. Przybor. < Roz + Motać >

Rozmotanie, a, blm., czynność cz. **Rozmotać**.

Rozmowa, y, lm. y l. *rozmawianie, wzajemna wymiana myśli, rozprawa ustna, pogadanka, gawęda, dyjalog, dyskurs, konwersacja*: R. potoczna, poufata. R. zajmująca. Mieszać ś. do rozmowy. Prowadzić mowę. Przerwać, zakończyć rozmowę. Rozmowy Platona. Karp. Rozmowy Artaksesa z Ewandrem. Lubom. Wiedli rozmowy o rzeczach poważnych. L. R. gdy jest ucieszna, droga przy niej śpieszna. Kn. R. ucieszna przy stole leda potrawy okraśi. Kn. Rozmowy zle psują najlepsze obyczaje. Petr. R. o elekcji—Górnickiego. Jest R., gadka o wilku. Troc. Ta R. na sali była. Górn. W modlitwie jest obcowanie i R. z Bogiem. Skar. Uprzejma miłość zawsze chce na umiłowanego patrzeć i z jego ś. rozmowy cieszyć. Skar. Wiele nam pomagają towarzystwa i rozmowy z ludźmi mądrymi. Skar. Ślubując nigdy korony polskiej nie odstępować ani żadnych jawnych a. tajemnych rozmów, stanowienia przymierza, zjednoczenia z mistrzem nie czynić. Murin. Kot zawsze gotowy nie uchybił minuty, stanął do rozmowy. Kras. Powiedziałem, to, żeby ciągnąć dalej rozmowę. Kras. Podtrzymać, żywić rozmowę. U panów R. była to historia żyjawa, krajowa, a między szlachtą dzieje domowe powiatu. Mick. W swoim czasie przy spisach wojskowych odbyła ś. następująca R. Sienk. 2. **Rozmowy a. Rozmówki** *wzorki rozmawiania w pytaniach i odpowiedziach, do wycuczenia ś. na pamięć, dla osób chcących nauczyć ś. rozmawiać w danym języku*: Rozmowy francuskie, angielskie, niemieckie. Dziś mamy zadane na lekcję rozmowy. < Roz + Mowa >

Rozmownia, i, lm. e p. **Rozmownica**. < Od Rozmowa >

Rozmownica, y lm. e, **Rozmównica**, **Rozmownia** *izba do rozmawiania*, X gadalnia, X lokutarz, parlatorjum w klasztorach panieńskich: Weszła do rozmownicy i oświadczyła, że chce widzieć ś. z córką. Bał. Izba służąca za rozmownicę. Żer. < Od Rozmowny >

Rozmownie p. **Rozmównie**. L.

Rozmownik, a, lm. i p. **Rozmównik**. Sł. wil. < Od Rozmowny >

Rozmowność, i, blm., rz. od **Rozmowny**, *rozmowność*: Dla osobnej ludzkości, rozmowności był bardzo wziętym. Skar. Układność obyczajów i R. panom przystoi. Petr. Dlatego ja R. naszych przodków wielbię. Mick. Gdzież ś. podziła jego R. i dowcip w odpowiedziach? Orzesz.

Rozmowny, **Rozmówny** l. a. X **Rozmowny** przym. od **Rozmowa**: Gry rozmowne zabawa pożyteczna. Górn. 2. *chętny do rozmowy, nie usuwający ś. od rozmowy, przystępny, popularny*: Każdemu łaskawym ś. i rozmownym stawał. Skar. Panujący powinien ś. okazać dla poddanych przystępnym i rozmownym. Zabł. 3. [Bór R.] = bór nie podszły: Bór R., który ś. z wierzehu osadzi, a spodem wyczyści, bór bez gąszczu dolnego. Pol. (= do-

godny do rozmawiania, akustyczny). < Od Rozmowa >

X **Rozmowowy** p. **Rozmowny**: Rozmowa, dosyć pomieszana i często urywana, przeszedłszy wszystkie stadia rozmowowe, zaczęła ś. ożywiać. < Od Rozmowa >

Rozmożenie, a, blm. p. R. ś.; *wzmoczenie ś. w bogactwa, wielka zamożność, wzbogacenie ś.*: Bóg takiego szczęścia i rozmożenia nie raczył dać jemu. Rej.

Rozmożenie się, a ś., blm., niek. **Rozmożenie** czynność cz. **Rozmóc** ś.

Rozmóc, oże, ógl, nied. **Rozmagać** *rozwinąć w moc, wzmóc, spotęgować, rozwieliżyć, wzmocnić*: Stany i korporacje stwardły w formach i w ścisłych zamknęły ś. granicach, poza które nie występując nigdy, nie mogły R. ciasnych wyobrażeń swoich do wzniesłego wyobrażenia ojczyzny. Lib. R. ś. *wzmóc ś., rozrosnąć ś. w siłę, wzrosnąć w moc, rozwieliżyć ś., wziąć górę, pójść w górę, spotęgować, okrzepnąć, rozpanoszyć ś., podnieść głowę*: Rozmagał ś., a drżało wszystko przed nim. Leop. (zmacniał ś. B. G.). Tyś ś., królu, rozwieliżył i rozmógł; władza twoja dosięgła do granic ziemi. Wuj. Nienawistnik mój, co ś. na mię rozmógł. Bud. Śmierć z czartowskich złości urosła i rozmogła ś. po wszystkich krainach świata. Post. pr. Po potopie, gdy ś. lud począł rozmagać na świecie, Nemrot począł panować. Biel M. Gdy ś. bałwochwalstwo rozmogło, wstępowali czarci w one obrazy. Biel. M. Francję do Polski z Rzymu przyniosła jedna niewiasta, aż s. rychło rozplodziła i rozmogła u nas. Biel. M. Pobożni prześladowani będą, a złośliwi rozmogać ś. na gorsze. Fund. Ciemności ś. znowu rozmagają i inne oznaki gniewu Bożego jawnie ś. okazują. Bud. Rozmożony sam w sobie potężny naród zaczyna rosnać wszędy i do góry. Kaczk. < Roz + Móc >

Rozmówca, y, lm. y, **Rozmównik** *osoba rozmawiająca, biorąca udział w rozmowie, interlokutor*. Orzech. **Rozmówcy**, *actores*. Nar. Ktoś ś. śmiałym, posuwistym krokiem zbliżał ku rozmówcom. Krasz. < Od Rozmówic >

Rozmówic, i, il, nied. **Rozmawiać** l. † R. *odmówic, przeciagnąć, przekabacić na swoją stronę, podmówic do opuszczenia, odstąpienia kogo*: Amazozy od ojeów syny rozmówiły, że szli z niemi w tamte strony. Kochan. Niżowe kozaki sobie upewnił, acz mu je potym rozmówił wojewoda kijowski. Biel. J. Rozmówił mi służę. Troc. 2. [R.] *odradzić, wyperswadować*: Chciałoby mnie dziewczę, ludzie rozmawiają. 3. [R.] *omówic, obgadać; mówiąc rozważyć*: Stan dziewczyny rozmówili. 4. [R.] *namówic, umówic*: Grzeczną damę rozmówili, a jak ci ją rozmówili, do pojazdu ją wsadzili. 5. **Rozmawiać** a. **Rozmawiać** ś. *prowadzić rozmowę, mówić z kim wzajemnie, rozprawiać, rezonować, gawędzić*: A to kto ta pani, coś z nią tak długo rozmawiała? L. Rozmawiać ś. z kim o czym. L. Pomału ś. go rozmawiał i często go słuchał i z nim rad rozmawiał. Skar. Rozmawiali podczas kazania. Pijak rozmawiał z samym sobą (= *mówił do siebie*). Rozmawiasz w najlepsze, a tu robota stoi (= *gadu gadu, a chłop śliwki rwie*). Przen.: Rozmawiać z kotem i t. p. (= *mówić do niego*). Rozmawiać z księgami, ludźmi zeszyłych wieków. Rozmawiają ś., jak gęś z prosięciem. Prz. Rozmawiać ś. oczyma, na migi (= *porozumiewać ś.*). Rozmawiać listownie (= *korespondować*). Nie rozmawiamy z sobą (= *gniewamy ś., jesteśmy na*

dyplomacji, nie mówimy z sobą, nie znamy ś.). R. ś. mówiąc porozumieć ś. = a) Potrafi ś. R. po francusku. Nie rozmówisz ś. z nim, bo nie umie po polsku (= nie dogadasz ś. z nim). b) pomówić, porozumieć ś., pogadać, nied. traktować: R. ś. z kim względem czego, co do czego. Trzeba ś. wprzód z nim R. R. ś. w interesie wyprawy. c) rozprawić ś., porachować ś., pomówić, pogadać, nie puścić płazem, nie darować: Rozmówimy ś., niewdzięczniku! L. (zobaczymy ś. z sobą. L.) Wziął to za urazę swojego honoru i chce ś. R. z W. Panem. L. Poczekał, rozmówię ja ś. z tobą! <Roz + Mówić>

Rozmówienie, a, bfm., czynność cz. **Rozmówić**. **Rozmówienie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmówić** ś.: Wzywa pod pewną sosną w celu rozmówienia ś. za pomocą ołowiu. Orzesz.

× **Rozmówny**, in, bfp. *rozmawianie, rozmowy*: Aleksander miewał R. z mędracami, co ich pierwszych w Persji znają. Chr. Miewali z sobą wzajemne R. Chr. <Od Rozmówić>

Rozmówki, ek, bfp. p. **Rozmowa**. <Od *Rozmówka, od Rozmowa>

Rozmównica, y, lm. e p. **Rozmownica**: W księskiej izbie, w rozmównicy za klauzurą. Zał. S. Poszedł do klasztoru, w którym zamknięto Antosię, aby ś. z nią widzieć... Puszczone go do rozmównicy. Bał. <Od Rozmówny>

Rozmównie przys. od **Rozmówny**, *rozmownie*.

× **Rozmównik**, a l. lm. cy p. **Rozmówca**: Posłużyła mi ta cytata do zjednania współczucia rozmówników moich. Od. 2. lm. i znał pisarski: kreska pozioma, kładziona przed cudzemi wyrazami i po nich (np.: — Skąd idziesz? — Ledwie łażę. — Słabyś? — I jak jeszcze. Kras.). Śl. wil. <Od Rozmówny>

Rozmówność, i, bfm., rz. od **Rozmówny**, *rozmowność*. Śl. wil.

Rozmówny l. p. **Rozmowny**. Śl. wil. 2. × R. o którym jeszcze można mówić, o którym nic stanowczego nie można powiedzieć, wątpliwy, niepewny: Rozmówna rzecz. Śl. wil.

[**Rozmózgotać**, **ocze** a. **oce**, **otał**] p. **Rozmózdzić**. <Roz + *Mózgotać, od Mózg>

[**Rozmózgotanie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozmózgotać**.

[**Rozmózdzenie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozmózdzić**.

[**Rozmózdzyć**, y, ył, **Rozmózgotać**] *rozmiażdżyć, roztrząsać*. <Roz + Mózdzić>

Rozmrażać, a, ał p. **Rozmrozić**.

Rozmrażanie, a, bfm., czynność cz. **Rozmrażać**. **Rozmroczenie**, a, bfm., czynność cz. **Rozmroczyć**.

Rozmroczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmroczyć** ś.

Rozmroczyć, y, ył, nied. † **Rozmroczywać mrok**, *ciemność rozproszyc; rozjaśnić, rozwidnić, wyjaśnić*. Przen.: Wino ci z trosków przepaści swobodne myśli słodko rozmroczy. Książ. (= wypogodzi, rozchmurzy). R. ś. rozwidnić, rozjaśnić ś., wyjaśnić ś., zajaśnić; przen. wypogodzić czoło, pozbyć troski, rozweselić ś., rozsepić ś., rozchmurzyć ś., rozpromienić ś., zajaśnić radością. <Roz + Mrozyć>

† **Rozmroczywać**, a, ał i † R. ś. p. **Rozmroczyć**.

† **Rozmroczwanie**, a, bfm. l. czynność cz. **Rozmroczywać**. 2. p. R. ś.; *brzask, świt, świtanie, przecieranie* ś. = *wyjaśnianie* ś.: Na pierwszym rozmroczwaniu, summo diluculo. Biał.

† **Rozmroczwanie się**, a ś., bfm., niek. † **Rozmroczwanie** czynność cz. **Rozmroczywać** ś.

Rozmrozić, i, ił, nied. **Rozmrażać** *rozpuścić* co *zmarzłego*. Przen.: Kokietowała go, jak mogła, ale nie potrafiła R. Krasz. <Roz + Mrozić>

Rozmrożenie, a, bfm., czynność cz. **Rozmrozić**. **Rozmrużenie**, a, bfm., czynność cz. **Rozmrużyć**: Budzi ś. wylekły objawieniem, lecz wkrótce przekonał ś. oezu rozmrużeniem, że go tylko sen ludził marą wystawioną. Przyb.

Rozmrużyć, y, ył *oczy* = *rozemknąć* po *zmruczeniu*, *przemknąć*, *napół* *roztworzyć*. <Roz + Mrużyć>

Rozmuzykalić, i, ił kogo = *zrobić* *nie* na *żarty* *muzykalnym*, *rozbudzić* w *kim* *muzykalność*: Liszt rozmuzykalił południowo-zachodnie gubernje. Jez. <Roz + *Muzykalić, od Muzyczny>

Rozmuzykalić, a, bfm., czynność cz. **Rozmuzykalić**.

[**Rozmuźniały**] *który* *rozmuźniał*, *rozgotowany*, *rozniekły*: Kasza rozmuźniała. <Od Rozmuźnieć>

[**Rozmuźnić**, **eje**, **ał**] (o *potrawach* *mącznych*) *rozgotować* ś., *przegotować* ś., *rozmięknąć*: Nie spuszczań tak weześnie klusek do rosołu, bo rozmuźniają. Wał. <Roz + Muźnić>

[**Rozmuźnienie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozmuźnić**.

Rozmycie, a, bfm., czynność cz. **Rozmyć**: Miejsowości, w których pokłady uległy znacznej dyzlokacji w skutek rozmycia, tworzą równiny.

Rozmyć, yje, ył, nied. **Rozmywać** *rozprowadzić*, *rozetrzeć* do *czysta* *przez* *mycie*, *rozplókać*: R. płamę. Przen.: Woda rozmyła stertę błota, wznieśnienie (= *rozniosła zmywając je*). <Roz + Myć>

Rozmydlać, a, ał p. **Rozmydlić**.

Rozmydłanie, a, bfm., czynność cz. **Rozmydlać**.

Rozmydlenie, a, bfm., czynność cz. **Rozmydlić**.

Rozmydlić, i, ił, nied. **Rozmydlać** *rozrobić*, *rozbelać* z *mydłem*: Znowu w czar życia sączyły ś. krople rozczarowania... aż do podpadnięcia pod rękę nowej stłmki z rozmydloną wodą. Orzesz.

<Roz + Mydlić>

Rozmykać, a, ał i R. ś. p. **Rozemknąć**: Zmarszczkę z czoła rozmyka, a wineczko pije. Białog R., zamykać cyrkiel. Troc. To przedziwo ś. rozmyka. Troc.

Rozmykanie, a, bfm., czynność cz. **Rozmykać**. **Rozmykanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Rozmykać** ś.

Rozmyśl, u, lm. y l. *rozmyślenie* ś.; *zdecydowanie* ś. *po* *namyśle*, *namyślenie* ś., *namyśl*, *rozważa*, *zastanowienie*, *determinacja*, *premedytacja*: Wyszły one dziesięć dni, dane Focjuszowi na R. Skar. Robić co z rozmysłem. Człowiek miał wolny R. ku dobremu i ku złemu. Rej. (= *wybor po namyśle*). Zwierzęta rozmysłu (rozmyślności) nie mają. Troc. Nie pozwolił mi czasu do rozmysłu. Troc. Brać, dać co na R. Troc. Wszystkiego pomiernie rozmysłem używa. Rej. Wówczas już próżny R., bo już albo ś. bić, albo uciekać trzeba. Kochan. Trudno ma urosnąć, co kiedy niebacznie i bez rozmysłu szumna głowa zacnie. Kochan. Wydać a. nie wydać (Helenę), w tym rozmysłu trzeba. Kochan. Dobrodziejstwa aby lekce a bez żadnego rozmysłu dawane nie były. Górń. I tego trzymać nie mamy, aby ś. zaraz porwał (Mateusz) lekkomyślnie i bez wielkiego rozmysłu. Skar. Dali mu wolny czas do rozmysłu. Skar. U muie w rzeczy dobrej rozmysłu niemasz. Skar. Pismo św. czytał z poważnym rozmysłem. Birk. 2. † R. *postanowienie, zamysł, zamiar, projekt*: Rozbierając swe przy-

gody sobie, różny brat przed ś. R. w onej dobie. P. Koch. **Nierozmysł** *nerozwaga, lekkomyślność, brak zastanowienia*. Kasz. < Roz + * Mysł, MY/ME(DR)/MIE/MN >

Rozmyślacz, a, lm. e ten, co rozmyśla, *deliberator*. Mącz. Po Kancie nastąpił inni, równie jak on, wieley rozmyślacze. Mochn. (= *mysłciele*). < Od Rozmyślać >

Rozmyślać, a, ał i R. ś. p. **Rozmyślić**.

Rozmyślanie, a l. blm., czynność cz. **Rozmyślać**: Kiedy rozum wyobrażeniem w nas ś. snującym długo ś. przypatrjuje z pilnością, jest to R. Cyan. Serce na skrzydłach rozmyślenia nabożnego w niebo podnosił. Skar. 2. lm. a *myśli nasuwające ś. przy rozważaniu, medytacja, kontemplacja*: R. rozumne, kontemplacja. Górn. R. nabożne, duchowne, medytacja. Kn., Troc. Rozmyślenia jego o tej rzeczy droku są godne. Troc. 3. × R. komu uczynione = *przekładanie, uwaga, przedstawienie, perswazja, refleksja*: Rozmyślania od ciebie uczynione dowodzą, że człowiek jest dziełem Boskim. Zabł.

† **Rozmyślanie p. Rozmyslnie**: Mówić z prędką a nie R. o rzeczy ważnej nie jest to lada co. Górn.

Rozmyślanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmyślać** ś.

† **Rozmyślawać**, a, ał i † R. ś. p. **Rozmyślić**.

† **Rozmyślawanie**, a, blm., czynność cz. **Rozmyślawać**.

† **Rozmyślawanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozmyślawać** ś.

Rozmyślenie, a, blm., czynność cz. **Rozmyślić**.

Rozmyślenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozmyślić** ś.

[**Rozmyślować**, uje, ował i R. ś.] p. **Rozmyślić**.

[**Rozmyślowanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozmyślować**.

[**Rozmyślowanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Rozmyślować** ś.

Rozmyślić, i, il, nied. **Rozmyślać**, † **Rozmyślawać**, [**Rozmyślować**] l. co = *myśląc rozważyć; roztrząsnąć w myśli, rozebrać sobie w umyśle*: Rozpomniał sobie rozliczność dobrodziejstw, a R. sobie strach pogrózek Pańskich. Rej. **Rozmyślawać** wszechmoćność Bożą. Otw. Ś. To rozmyślając, wszystko swe serce i ducha w niebo obróciła. Op. Oczy zatulały, gdy co rozmyślamy. Rej. Człowiek rozmyśla sprawy swoje w sercu swoim, ale Pan sprawuje język jego. Rej. Rozmyślając krótkość i omylność żywota tego. Skar. Kiedy rozmyślam (rozważam) enoty jego. Troc. Rozmyślam co nabożnie. Troc. 2. **Rozmyślać**, cz. ni. *myśleć na różne sposoby, przemyśliwać, łamać sobie głowę, zastanawiać ś., medytować, deliberować, suszyć sobie głowę*: Dwadzieścia lat rozmyślałem na puszczy, i przekonał mię rozum, że nie może być tylko jeden Bóg. Stasz. Wierz, nie rozmyślaj. Pot. Rozmyślaj zawsze o Panu Bogu. Troc. Poczaj rozmyślać o marnościach świata. Kras. Wygnany z Rzymu Marjusz usiadł na ruinach Kartaginy i tam rozmyślał o niestałości rzeczy ludzkich. Śniad. Gdy minęła (godzina), dzień cały o niej rozmyślałem. Mick. Z żalem rozmyślając o mych lat poranku. Mick. Właśnie ja rozmyślałem o tym, Jaśnie Panie. Mick. [A ja (dzieweczyna) sobie rozmyślając, zaleję ś. łzami]. R. ś., [**Rozmyślać** ś.], nied. **Rozmyślać** ś., † **Rozmyślawać** ś., [**Rozmyślować** ś.]. l. *namyślić ś.; zdecydować ś., zdeterminować ś. po namyśle, powziąć postanowienie*: Rozmyśla ś.,

jeśli ma uczynić. Troc. **Rozmyśliłem** ś. już na to dobrze = *udeterminowałem* ś. Kn. **Rozmyślaj** ś., bracie, co ma przypaść na cię. Prz. Już ś. rozmyślił. Troc. **Rozmyślać** ś., *namyślać* ś., rady u samego siebie szukać. L. R. ś., *namyślić* ś., naradzić ś. na wszystko dobrze potrzeba; *namysł* ś. wolno. a śpieszno czyni. Kn. A byle nota, to już pod nią wierszami rozmaitemi sypał, nie rozmyślając ś., jak z za rękawa. Trzye. (= *nie zastanawiając ś.*). 2. **rozstać** ś. z *dotychczasowym zdaniem, odmienić zdanie namyśliwszy ś., namyślić ś. inaczej, zreflektować ś.*: **Rozmyślił** ś., odmienił zdanie, radę, przedsięwzięcie. L. Z początku nie chciał, ale potem, rozmyśliwszy ś. i żałując tego, co uczynił, poszedł. Skar. [Kochałem ś., diewczę, trzy tygodnie w tobie, aleś ś. rozmyślał; djaból mi po tobie]. 3. † R. ś. na co = *namyślić* ś. *nad czym, rozważyć co*. Skr. < Roz + Mysłić >

Rozmyslnie przys. od **Rozmyslny**; † **Rozmyślanie** z *rozmysłem, z umysłu, z zamiarem, umyślnie, namyślnie, z rozwagą, z zastanowieniem, obmyślwany, nie przypadkiem*: Co czynisz, czyni R: skora rada szkodzi. Koch. W. Może ś. to stało przez zapomnienie? — Nie, papo, R. L. R., nierozmyslnie wyrzekł to słowo. Troc. R. (umyślnie) to uczynił. Troc. Nie mów nie nierozmyslnie. Wuj. (= *lekkomyślnie, niebacznie*).

Rozmyslność, i, blm. l. rz. od **Rozmyslny**, *baczność, rozwaga*. 2. × R. *rozmysł, namysł*. Śl. wil.

Rozmyslny z *rozmysłem zrobiony, rozważny, obmyślany, baczny, nie lekkomyślny, umysłny, nie przypadkowy, premedytowany*: Rozmyslnie zabójstwo. Tyberjusz lepszy był na prędkie odpowiedzi, niż na rozmyslnie. Skar. < Od Rozmysł >

[**Rozmyślować**, uje, ował i R. ś.] p. **Rozmyślić**.

[**Rozmyślowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozmyślować**.

Rozmywać, a, ał p. **Rozmyć**.

† **Rozmywanie**, a, blm., czynność cz. **Rozmywać**.

† **Roznać**, a, ał *rozoznać*. Glos. < ? Zam. **Rozznać** >

Roznając, jmie, jał, nied. **Roznajmować** *odnajdąc, wynajdąc częściowo różnym osobom*: Ograniczają ś. sami na kuchni i jednym pokoju, resztę roznajmują. < Roz + Nająć >

Roznajęcie, a, blm., czynność cz. **Roznając**.

Roznajmować, uje, ował p. **Roznając**. < Roz + Najmować >

Roznajmowanie, a, blm., czynność cz. **Roznajmować**.

Roznamiętniać, a, ał i R. ś. p. **Roznamiętnić**.

Roznamiętnianie, a, blm., czynność cz. **Roznamiętniać**.

Roznamiętnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Roznamiętniać** ś.

Roznamiętnić, i, il, nied. **Roznamiętniać** *rozpaść namiętnie, rozognić, rozjurzyć, rozgorączkować, podniecić, rozdrażnić, rozjątrzyć, rozbestwić, rozpasać, wyuzdać*: Upór starszych i ich zła wola roznamiętniły młodych, rozgorączkowały ich. Bał. Ta tradycja ucisku, ta nienawiść tajona tak ich roznamiętniła. Bał. R. ś. *rozpalić* ś. *namiętnie, rozognić* ś., *rozjurzyć* ś., *rozgorączkować* ś., *rozdrażnić* ś., *rozjątrzyć* ś., *rozbestwić* ś., *rozpasać* ś., *wyuzdać* ś.: Jest to ferment roznamiętnionej duszy, który tylko kwasy i gorycz stworzyć może. Bał. Trzeba, abyśmy ś. roznamiętnili do losów osoby walczące. Spas. < Roz + * Namiętnić, od Namiętny >

Roznamiętnienie, a, bhm. I. czynność cz. **Roznamiętnić**. 2. stan roznamiętnionego, chuć, żądza, stan podniecony, zapalczywość, namiętność, zapamiętałość, wzburzenie, jurność, rozjątrzenie.

Roznamiętnienie się, a s., bhm., czynność cz. **Roznamiętnić** s.

+ **Roznanie**, a, bhm., czynność cz. **Roznać**.

Roznarowić, i, il, + **Roznarowić** znarowiwszy rozpuścić, rozpasać, rozzuchwalić: R. konie. Roznarowiona bogactwem swawola. <Roz + Narowić>

Roznarowienie, a, bhm. I. czynność cz. **Roznarowić**. 2. stan roznarowionego.

× **Roznaszać**, a, ał p. **Roznieść**.

× **Roznaszanie**, a, bhm., czynność cz. **Roznaszać**.

[Roznaturzenie się, a s., bhm.] czynność cz. **Roznaturzyć** s.

[Roznaturzyć się, y s., ył s.] roznamiętnić s.: R. s. do wódki. <Roz + *Naturzyć s., od Natura>

Rozneglizować, uje, ował rozebrać z wierzchniego ubrania, rozebrać do białizny, do neglizzu. R. s. rozebrać s. z wierzchniego ubrania, rozebrać s. do białizny, do neglizzu. <Roz + Neglizować>

Rozneglizowanie, a, bhm. I. czynność cz. **Rozneglizować**. 2. p. **Rozneglizowanie** s.: Nie razi nas nawet pewna niekiedy karykaturalność figur i R. weselości. Bał.

Rozneglizowanie się, a s., bhm., niek. **Rozneglizowanie** czynność cz. **Rozneglizować** s.

Roznerwować, uje, ował rozdrażnić nerwowo, zdenerwować: Piekłem dla zdechłaka roznerwowanego na polu zapasów z życiem jest bezpieczeństwo. Jeź. Przyzwoitość i grzeczność przykuły mnie do roznerwowanej pani. Korz. Pozawezorajsze pisanie zaskodziło mi widocznie i roznerwowało do tego stopnia, że musiałem s. już przed wieczorem położyć. Dąb. R. s. rozdrażnić s. nerwowo, zdenerwować s.: Dobrze to, gdy sobie prosty człowiek nogę skaleczy, ale nie, gdy dziecko dorastające roznerwuje s., a jeszcze tak delikatne. Krasz. <Roz + Nerwować>

Roznerwowanie, a, bhm. I. czynność cz. **Roznerwować**. 2. stan człowieka roznerwowanego, zdenerwowanie.

Roznerwowanie się, a s., bhm., czynność cz. **Roznerwować** s.

[Roznia, i, bhm.] rdza.

Rozniecać, a, ał p. **Rozniecić**.

Rozniecanie, a, bhm., czynność cz. **Rozniecać**.

Rozniecenie, a, bhm., czynność cz. **Rozniecić**: Wojna naoczna na samym roznieceniu zgasła. Błaz.

Rozniecić, i, il, nied. **Rozniecać** niecąc rozpalić, rozżarzyć; wzniecić, wskrzeszać; wznieciwszy rozszerzyć: R. pożar. Idź, moja Kachno, roznieć ogień. L. Przez gniew zawziętej Junony Troję w popiół obrócił pożar rozniecony. Min. Bo któż będzie gotować garnek? kto ogień roznieci? Słow. Teraz matki s. boję, lecz niech ogień rozniecąc, niechno krówki wydoję, polecę ją, polecę! Len. Przen.: Ja rozniecam w tobie ogień. Bud. Moment rozniecił w mnie płomień. L. Lekarstwo to oczy obrażone ratuje i nie daje s. rozniecać złemu. Syr. Nowe rozruchy Cinna rozniecił. Lel. (= wszczął, wywołał). Zamierzając R. zgasił rzeczypospolitej życie, chciał Trajan oucić w niej ducha zaborezego. Lel. Nie zgasiła iskra rozniecanej raz waśni. Szaj. <Roz + Niecić>

Rozniecierpliwć się, i s., il s. rozgorzeć niecierpliwością, zacząć s. na dobre niecierpliwie.

<Roz + Niecierpliwie s.>

Rozniecierpliwienie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozniecierpliwieć** s.

Rozniemagać się, a s., ał s. p. **Rozniemóc** s. **Rozniemaganie się**, a s., bhm., czynność cz. **Rozniemagać** s.

Rozniemóc się, oże s., ógl s., nied. **Rozniemagać** s. zaniemóc na dobre, zapasć w niemoc, rozchorować s.: Jeden z nich pojął w Krakowie żonę, a drugi s. rozniemógł. Ort. Rozniemógł s. Abia, syn Jeroboamów. Wuj. Jeśli s. kto rozniemógł abo w niebezpieczeństwo jakie przyszedł, to s. do krzyża obiecał. Damb. Byli tam na jednej biesiedzie, tamże s. rozniemógł, także charlał, charlał, aż ci poszedł. Rej. Wielu ich było, którzy s. nagle od onego pokarmu rozniemagali na biegunki. Baz. Powiedziano mu, iż s. rozniemógł ociec jego. Leop. Na śmierć s. rozniemógł, chciał tedy przed niemi testament uczynić. Biel. M. Rozniemógł s. na gorączkę okrutną. Wys. Bardzo s. rozniemogła. Pot. Rozniemógł s. na nogi swoje, a niemoc jego była bardzo ciężka. Bud. Rozniemoże s. wół komu, wnet szuka gospodarz lekarstwa. Wuj. <Roz + Niemóc>

Rozniesienie, a, bhm., czynność cz. **Roznieść**: Sobaków tatarskich po polach R. Bron.

Rozniesienie się, a s., bhm., czynność cz. **Roznieść** s.

Roznieść, esie, ósł, nied. **Roznosić**, × **Roznaszać** I. rozdzieliwszy ponieść w różne strony; nosząc rozebrać, rozproszyć: Ziarna tak drobne, że je wiatry wszędzie roznoszą. L. Wiatry ich koncepty rozniosą, jak liście w jesieni zwykły roznosić. Opal. Kto te księgi rozniósł? Troc. (= poroznosił). R. wieść = rozpuścić, rozszerzyć, obnieść, rozgadać, rozsiąć, rozpałać: Jaka wierność pasterzy! eo słyszeli, to mówią, to rozslawiają o Dzieciątku Jezusie i roznoszą. Damb. Muzy darem rozniosłeś sławę Augusta; August cię muzy odmiarem podaje w potomne usta. Książ. Dworscy pogłoskę tę po całym mieście roznieśli. L. Zawsze miano za najpoczeiwsze plemię tych ludzi, którzy cudze słowa i mowy roznaszali; a teraz należeli s. tacy, którzy roznaszają zbrodnie. Pilch. Wzorki zbierał jeden z drugiego i potem z przydatkiem jeszcze roznosił je po mieście. L. Józef, mając jej, będąc człowiekiem sprawiedliwym, nie chciał jej roznosić a sławić. Leop. Rzecz całą, wprzód już gwarem popółstwa rozniesioną, senatowi donosi. Pilch. Roznosił nowinę po mieście. Troc. Roznosił plotki. 2. rozgromiwszy rozproszyć, rozbiwszy rozpedzić, roztratowawszy rozrzucić, rozsiękawszy rozsiękać; rozsądzić, rozerwać: Rozbił przez swoje mądrość tę burzę, któraby całe państwo rozniosła. Kłok. Dobytemi szablami groził mu, że go mieli na nich R. Warg. Kto by drugiego odstępował, aby na szablach był rozniesiony. Birk. Zdrajcy, poehlebnicy królewscy, rozsiękać ich, R. na szablach. Niem. Przy zjeździe z góry żadne niebezpieczeństwo nie grozi, chyba by konie rozniosły (= poniosły). Bycy mnie zewsząd srodzy otoczyli, aby nędznika w sztukach roznosili na swych rogach. Ryb. Naprózno Osman pokusił s. był R. Polskę na kopytach końskich. Kajs. W tejch willi rozniesiono wszystkich w puch. Sienk. Kociół rozniosło. [Rozniosło krowie wymię] = rozsądziło, rozdzieliło, wzdęło; spuchło jej wymię. 2. × R. rozdzielić, rozczłonkować: Ślęzacy dziedzictwo swo-

je na subtelne cząstki podziałem gęstym roznieśli. Błaż. 3. *nosząc rozdać, obnieść*: Roznosić kawę. L. Zaczynają lokaje potrawy roznosić, siedziałem w pierwszym miejscu, zaczęli ode mnie. Zabł. Zdołacie śmierć roznosić jak Bóg. Krasin. (= szerzyć, siać). R. s. *rozejść s.*, *gruchnąć*, *rozszerzyć s.*, *rozpowszechnić s.*, *rozgłosić s.*: Już s. niemałe głosy roznosiły o możności jego, Rej. Rozniosła s. prędko s'awa Minosa po całej Grecji. Lel. Wieść o powstaniu w Warszawie rozniosła s. po całym kraju. Niem. Po miastach i po wioskach trwoga s. rozniosła Syrok. <Roz + Nieść>

× **Roznieta**, y, blm. *rozniecenie*, *rozpalka*, *podpalka*: Ogień nie rozżarzy tam ożywego zapalu, gdzie żadnej rozniety i żagwy do przyjęcia siebie nie znajdzie. Wor. [Dał żarzących węgla na rozniety]. <Roz + *Nieta, NIAT/NIET>

[**Roznijście się**, a s., blm.] czynność cz. **Roznijść s.**

[**Roznijść się**, ni gdzie s., **szedł s.**] p. **Rozejść s.** **Roznitować**, uje, ował *rozdzielić to, co było znitowane*. <Roz + Nitować>

Roznitowanie, a, blm., czynność cz. **Roznitować**.

† **Rozno** przysł. *w różnych miejscach, tu i owdzie*: Ty gwiazdy (nauczyciele)... świeciły światu wiernymi naukami... i po kościołach Pańskich R. po światu rozspanych. Rej. <Od *Rozny = Różny>

† **Roznorowić**, i, il p. **Roznorowić**: Spanoszeniem roznorowiona swawola. Błaż.

† **Roznorowienie**, a, blm., czynność cz. **Roznorowić**.

Roznos, u, lm. y, **Rozkop**, † **Resza** gór. *kanal otwarty zewnętrzny od uścia sztolni, którym wody odpływają*. Łab. <Roz + Nos, NIOS/NOS>

Roznosiciel, a, lm. e, † **Roznoszczyk** ten, *co roznosi*: R. listów = *listonosz*, *listowy*, *bryftregier*. R. książek, obrazków, gazet = *kolporter*. R. cywilizacji (= *krzewiciel*, *apostoł*). R. pogłoski, rozgłosiciel. L. <Od Roznosić>

Roznosicielka, i, lm. i forma ż. od **Roznosiciel**: Mylna R. dzieł tylko pozornych, za mniemaniem s. sława nieprawdą unosi. Kras.

Roznosicielski przym. od **Roznosiciel**, *kolporterski*. L.

Roznosić, i, il i R. s. p. **Roznieść**.

† **Roznoszczyk**, a, lm. i p. **Roznosiciel**.

Roznoszenie, a, blm., czynność cz. **Roznosić**.

Roznoszenie się, a s., blm., czynność cz. **Roznosić s.**

Roznośnie przys. od **Roznośny**: Nim roznośniej a ponuro siwym orłem kłaśniesz górą, zanuć oto Ukrainie marną rozkosz. Zal. Bocian zaklekotał wesoło, R. Kon.

Roznośny l. *który można roznosić, przeznaczony do roznoszenia*. L. 2. *dośnośny*, *rozgłośny*, *rozbrzmiewający*, *rozlegający s.*, *huczny*: W głos piękny, R. zaopatruje. Słow. Roznośna wrzawa. Kon. <Raz + Nośny>

[**Roznowaty**, **Zblęzsty**] *cieńszy ku końcowi*: Bie do strzelania ma być R. <Zam. Roznowaty, od Rozen>

[**Roznożka**, i, lm. i] *gałzka, odnoga*. <Roz + *Nożka, od Noga>

Roznożka, i, lm. i zool. (rhizopoda) *wymoczeł, pierwotniak niższego rzędu*. <Roz + Nóżka>

Roznucenie, a, blm., czynność cz. **Roznucić**.

Roznucić, i, il *rozochocić do nucenia*: Ziemię rozdzwięczę i niebo roznuce Berw. <Roz + Nucić>

Roznygusować się, uje s., ował s. *zacząć s. na dobre nygusować, rozpróżniczyć s., rozwałkować s.* <Roz + Nygusować s.>

Roznygusowanie się, a s., blm., czynność cz. **Roznygusować s.**

[**Rozoblócenie**, a, blm.] czynność cz. **Rozoblócić**.

[**Rozoblócić**, y, ył] *rozbierać z bielizny, z ubrania*. <Roz + Oblócić>

Rozobozować się, uje s., ował s. *rozłożyć s. obozem*: Puszcza Rumelijska, strzeżona przez rozobozowane tu po drodze wojsko rosyjskie. Spas. <Roz + Obozować>

Rozobozowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozobozować s.**

Rozochocąć, a, ał i R. s. p. **Rozochocić**.

Rozochocanie, a, blm., czynność cz. **Rozochocąć**.

Rozochocanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozochocąć s.**

Rozochocenie, a, blm., czynność cz. **Rozochocić**.

Rozochocenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozochocić s.**

Rozochocić, i, il, nied. **Rozochocąć** *dodać ochoty, zrobić ochoczym, ożywić, rozruszać, wprawić w dobry humor, rozweselić*: Po granju Orfensza tańcowały z wilkami kozy, tak je rozochocił. Pot. R. s. l. *nabrać ochoty, stać s. ochoczym, ożywić s., rozweselić s., nabrać animuszu, rozbrykać s., wpaść w werwę, w dobry humor*: Owi to smutek cierpiący, gdy s. rozochocą, długo s. i bez miary śmieją, jakby nagradzali za przesłą swą posepność. Przyb Tak gdy każdemu z nich wziętek idzie, wszyscy na wojnę z nim s. rozochocą. Chr. Prawda, przerwał rozochocając s. Marek. Krasz. A kiedy tak, to jeszcze będą pytał, rzekł rozochocony namiestnik. Sienk. <Roz + Ochocić>

Rozoczny anat.: Nerw = R. = *nerw odhodzący oka* (nervus abducens). <Roz + Czny>

× **Rozodpiersienić**, i, il *poodginać, podwijąć z pierścieni*: Ha! czy nie wyrwę cię, haku, ze ścian? czy was, ogniwa, nie odpiersienię? Krasin. <Roz + *Odpiersienić, Od + Piersienić>

× **Rozodpiersienienie**, a, blm., czynność cz. **Rozodpiersienić**.

[**Rozodziać**, eje, ał] l. *rozebrać z odzienia*. 2. *zdyć z siebie*: Po chwili po namyśle rozodział płaszcz, usyty z ciemnej pajęczyny, i rzucił pod wysoki płot. Ork. [R. s.] *rozebrać s. z odzienia*: Cała natura świeża, z pobrukanej szaty śnieżnej rozodziana, kąpie s. w tych promieniach. Ork. <Roz + Odziać>

[**Rozodzianie**, a, blm.] czynność cz. **Rozodzierać**.

[**Rozodzianie się**, a s., blm.] czynność cz. **Rozodzierać s.**

Rozogniać, a, ał i R. s. p. **Rozognić**.

Rozognianie, a, blm., czynność cz. **Rozogniać**.

Rozognianie się, a s., blm., czynność cz. **Rozogniać s.**

Rozognić, i, il, nied. **Rozogniać** l. *zaognić, rozjątrzyć, roztrażnić, wpędzić w stan zapalny*: R. ranę. 2. a. × **Rozognić** *rozpalić, roznamięcić, zapalić, podniecić, wzburzyć, rozgorączkować*: Rozogniać mózg, co głowy ledwie nie rozewie. Syrok. Te objawy silnego charakteru rozogniały przywiązanie jego do żony. Orzesz. R. s. l. *zaognić s., rozjątrzyć s., rozdrażnić s., przejść w stan zapalny; rozpalić s.*: Rana rozogniła s. Chory ma głowę rozognioną (= *gorącą, palającą*). 2. *rozpać s., roznamięcić s., zapalić s., podniecić s., wzburzyć s., rozgorączkować s.*: Poruszenia rozognionej duszy. Dm. Rozogniony wdzięcznością, rzucił s. lud cały. Tom. Rozogniona wyobraźnia

Patrzyła w jego szaleń rozognione oczy. Rol. Sprzeczką rozogniła ś. wielce. Krasz. (= *zaostrzyła ś.*). Po nim koń rozogniający ś. coraz to mocniej widokiem harucującego dokoła niego konia. Jeź. Rozjątrzenie przeciwo Madjarom jest wielkie i coraz bardziej rozogniające ś. Spas. Wzrok rozogniony (= *roziskrzony*). <Roz + Ognić>

Rozognienie, a, blm. l. czynność cz. **Rozognić**. 2. stan tego, co jest rozognione, stan zapalny, znajdowanie ś. w stanie zapalnym.

Rozognienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozognić ś.**

× **Rozogniszczenie**, a, blm., czynność cz. **Rozognić ś.**

× **Rozognić**, i, il i R. *zrobić ognistym, rozświecić blaskiem ognistym*: Stońce rozogniści las i rozświeci. Słow. 2. p. **Rozognić**: R. ludzi, namiętności, wyobraźnię. <Roz + *Ognić, od Ognisty>

Rozogólniać, a, ał i R. ś. p. **Rozogólnić**.

Rozogólnianie, a, blm., czynność cz. **Rozogólniać**.

Rozogólnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozogólniać ś.**

Rozogólnić, i, il, nied. **Rozogólniać** *rozszerzyć na ogół, rozpowszechnić, uogólnić*. R. ś. *rozszerzyć ś. na ogół, rozpowszechnić ś., uogólnić ś.* <Roz + *Ogólnić, od Ogólny>

Rozogólnienie, a, blm. l. czynność cz. **Rozogólnić**. 2. p. R. ś.

Rozogólnienie się, a ś., blm., niek. **Rozogólnienie** czynność cz. **Rozogólnić ś.**: Nauka ewangeliczna, religja Chrystusa, nie tylko nie zużyła ś., ale raczej jest dopiero w postępie rozogólnienia ś. swego. Lib.

† **Rozoki** † **Rozooki** *ten, co zezem patrzy, rozbieżnie zezowaty, świadrowaty, zez, zyz, zyzek, zezooki; świadrem, szydłem, rożnem a. po oku patrzący, †brlok, †dooki*: Lekarstwo od rozookich oczu i wzroku błyskawego zachowujące. Syr. Przen.: *niechętnym, zawistnym, krzywym okiem patrzący*: W poznaniu prawdy ludzie bardzo są małuczkie, a na nią rozookiem oczyma patrząją. Rej. <Roz + *Oki, od Oko>

† **Rozoko** przys. od **Rozoki**, *zezem, zezowato, świadrowato*: R. patrzy. P. Koch.

Rozokolenie, a, blm., czynność cz. **Rozokolić**. **Rozokolenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozokolić ś.**

Rozokolić, i, il *rozpostrzeć dokoła, rozłoczyć naokół*. R. ś. *rozpostrzeć ś. dokoła, rozłoczyć ś. naokół*: Lubilem takie dusze dzikie, smętne, rozokolone na niebie szeroko. Słow. <Roz + Okolić>

† **Rozokość**, i, blm., † **Rozokowatość** *patrzenie zezem, świadrem, zez, zezowanie*. Kn. (strabismus, luseitas). <Od Rozoki>

† **Rozokowatość**, i, blm. p. **Rozokość**. Spicz., Troc. <Od *Rozokowaty, Roz + *Okowaty, od Oko>

Rozolbrzymieć, eje, ał *rozrosnąć ś. do olbrzymich rozmiarów*: Król... przekroczywszy pięćdziesiąte lata, tak rozolbrzymał, że... Deo. <Roz + Olbrzymieć>

Rozolbrzymienie, a, blm., czynność cz. **Rozolbrzymieć**.

Rozolinka, i, lm. i bot. *rodzaj cytryny* (limonum rosolinum, risso).

Rozolowy kwas chem. I. *związek ze składenem* (HO. H₄ C₆)₂. C. O. C₆ H₃ (CH₃), *tworzący ś. przedziałanie wody na związki dwuazowe, powstające*

z rozaniliny. 2. *ciało, otrzymujące ś. przez działanie kwasu siarczanego na mieszaninę fenolu z kwasem szczawiowym, złożone głównie z metylozauryny, posiadającej wzór C₂₀ H₁₆ O₃, lecz budowę odmienną od kwasu rozolowego istotnego.*

[**Rozołka**, i, lm. i] = **Rosolio**. <Włos. rosolio> **Rozonaczenie**, a, blm., czynność cz. **Rozonaczyć**.

Rozonaczyć, y, ył i. × R. *zrobić inaczej, przeinaczyć*. Sł. wil. 2. [R.] *rozebrać, roztrząsnąć, rozwinąć*. L. <Roz + Onaczyć>

† **Rozooki** p. **Rozoki**. <Zam. Rozoki>

Rozopalenie, a, blm., czynność cz. **Rozopalić**. **Rzopalić**, i, il *uczynić polyskującym jak opał sprawić, by co opalizowało*: Stońce rzopali morze. Tet. <Roz + *Opalić, od Opal>

Rozor, u, lm. y p. **Rozora**. Tuch. [Lata miętusem żył, chodził po miedzach wskróś onych rozorów]. Kon. <Roz + *Or, OR/R>

Rozora, y, lm. y prow., [**Rozor**], † **Rozor brózdą**: Tak oświecała biała sukienka rozorę. Mick. Święcone ziarno po zoranej roli sypie garściami na każdej rozorze. Syrok. (= *skibie*). <Roz + *Ora, OR/R>

Rzorać, rze, rał, nied. **Rzorywać** l. *orząc rozwalić, rozrzucić, zrównać z ziemią, zorać; orząc roztworzyć*: R. kopiec graniczny. Role sąsiedzkie zawsze rozorzujesz i za miedze sieroce dalej postępujesz. Li. Przen.: *spustoszyć, zryć, zrujnować*: R. kraj. Policzcie owe miliony najezdnych tłumów, które po tyle razy tę ziemię załazy i rozorały. Wor. 2. *orząc rozdzielić, przedzielić brózdą*. Przen.: *rozciąć, rozwalić, rozchlastać, rozplatać*: R. komu czoło szablą. Jeszeze mi pysk pazurami rozorzysz, jak wtedy na strychu. Zap. Przen.: *Twarz marszczkami rozorana*. Mick. (= *zorana w różnych kierunkach, poorana, poradłona, zryta, pofaldowna, pomarszczona*). <Roz + Orać>

Rzoranie, a, blm., czynność cz. **Rzorać**. **Rzorny nadający ś. do rzorania**. <Od Rzorać>

Rzorywać, uje, ywał p. **Rzorać**.

Rzorywanie, a, blm., czynność cz. **Rzorywać**. **Rzorskomicć**, i, il *rozdrażnić oskoma, robiwszy oskomę rozłakomić*: Wydaje mi ś. tak, jakby kto chciał mię R. jabłkami kwaśnymi. Jeź.

<Roz + *Oskomicć, od Oskoma>

Rzorskomenie, a, blm., czynność cz. **Rzorskomicć**.

Rzosobniacć, a, ał i R. ś. p. **Rzosobnić**.

Rzosobnianie, a, blm., czynność cz. **Rzosobniacć**.

Rzosobnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rzosobniacć ś.**

Rzosobnić, i, il, nied. **Rzosobniacć** *osobnić, rozseparować, osamotnić, rozłączyć, rozdzielić, wyosobnić, wyodrębnić, pomieścić na osobnym miejscu*: Norwegczycy żyją w rozosobnionych familjach. R. ś. *osobnić ś., rozdzielić ś., rozłączyć ś., rozseparować ś., osamotnić ś., wyosobnić ś., wyodrębnić ś.* <Roz + *Osobnić, od Osobny>

Rzosobnienie, a, blm. l. czynność cz. **Rzosobnić**. 2. a. R. ś. *stan tego, co zostało rozosobnione; rozłuka, separacja, poróżnienie, samotność, rozbrat, rozdział, rozłam, rozdźwięk, rozstrój*. Do zupełnego rozosobnienia przyszło. Bobrow.

Rzosobnienie się, a ś., blm. l. czynność cz. **Rzosobnić ś.**: Mimo rozosobnienia ś. zdradzali wysokie pojęcie braterstwa. 2. p. **Rzosobnienie**.

× **Rzowy** = **Razowy**: Chleb R. Dudz.

× **Rozpachnąć, nie, nął rozejść ś. zapachem, buchnąć zapachem:** Potrawowe pokosy, zwilżone perlami rosy, rozpachną het ponad smugę. <Roz + Pachnąć>

Rozpachnięcie, a, blm., czynność cz. Rozpachnąć.

† **Rozpactwo, a, blm., † Rozpaczstwo rozpacz, niedowiarstwo:** Rozpaczstwo, R, rozpacz, niedowiarstwo, diffidentia. Głos. <Od Rozpacz>

Rozpacz, y, blm. rozpaczanie, straszny stan duszy wywołany poczuciem bezsilności w nieszczęściu, zwątpienie pomure, desperacja: Być w rozpaczy. Przywieść, przyprowadzić, doprowadzić kogo do rozpaczy. Dojść do rozpaczy. Miotany rozpaczą. R. o zbawieniu. Poddawać ś. rozpaczy. Wpaść w R. R. mię ogarnia. † Upadać w R. Chodził jak błędny w rozpaczy swojej. Rej. Gdy kto w rozpaczy ma ostatnią nadzieję w kim, tak mówi: Na nim ci, jako na Zawiszy. Orzech. O złoty jeden zapamiętały ś. podobno i wpadłby w R., dumając tak to na swoim umyśle: a cóżby to za nakład miał być, siłaćby to, długom ci ja na to robił! Głecz. Aza nie wiesz, że bardzo niebezpieczna jest R.? Wuj. W rozpaczy bez pokuty umarł. Wuj. Wpaść w Kaimową i Judaszową R. Skar. Wpadłszy w wielkie ubóstwo, długi, frasunki, z rozpaczy wielkiej a niecierpliwości zabić ś. sam umyślił. Skar. Od miłosierdzia jego niechaj nas żadna R. nie odgania. Skar. Z rozpaczy szaty na sobie rozdziera, rwie włos. Bardz. W rozpaczy o ojezyźnie wojsko porzucił. Ust. W najostatniejszą lęklitych ludzi wprowadza R. Troc. W oczywistą nadziei wpadł R. Troc. Bronić ś. na R. Troc. R. jest ostatnim skutkiem zbytecznej bojaźni. Kras. Tu R., a tu nadzieja zwycięstwa zajadłym tłuszcem dodawały męstwa. Kras. Jął hamować srogą R. grzesznika. Brodz. Nie tyle przejdzie uczuć przez serce w rozpaczy. Miek. Szalony! w każdym twoim słowie brzmi R. dumi. Od. Bolesć i R. usy jego władnie. Od. Nieraz R. taka mnie rozdziera, że modłę ś. o prędkości zgon. Krasin. A nie godzi ś. wątpić i rozpaczą grzeszyć, bo kiedy świat zasmuci, Bóg może pocieszyć. Pol. Nieueto uczenia doprowadza go do rozpaczy (= do uściekłości, do najwyższego rozdrażnienia, do pasji). <Roz + *Pacz, PAK/PACZ>

Rozpaczać, a, ał p. Rozpaczycyć. <Od Rozpacz>

Rozpaczać się, a ś., ał ś. p. Rozpaczycyć ś.

Rozpaczanie, a, lm. a czynność cz. Rozpaczać: Zaczawszy od byronicznych rozpaczań, poeta lubuje ś. w ostatnich latach życia w nirwanicznych marzeniach.

Rozpaczanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpaczać ś.

† **Rozpaczzenie, a, blm., czynność cz. Rozpaczycyć; rozpacz.**

Rozpaczzenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpaczycyć ś.

× **Rozpaczęń, cznia, lm. czniowie, × Rozpacznik ten, co rozpacza, desperat.** L. Desperat, R., który stracił wszelką nadzieję. Bobr. <Od Rozpacz>

Rozpaczliwie przys. od **Rozpaczliwy:** Jenjusz tak R. bolesny. Kaczk.

Rozpaczliwość, i, blm., rz. od Rozpaczliwy: R. położenia.

Rozpaczliwy, Rozpaczny I. wiodący do rozpaczy, napelniający rozpaczą, bez wyjścia, krytyczny, fa-

talny, okropny, nieszczęsny: Myśl rozpaczliwa. Stan R. 2. **natchniony rozpaczą, wywołany rozpaczą, desperacki:** Krok R. Postanowienie rozpaczliwe. Rozpaczliwe wysiłki. 3. **nacechowany rozpaczą, rozdzierający, przeraźliwy, rozpaczający, wstrząsający:** Krzyk R. Nie rozpaczajcież tedy do końca w łasec Jego, a nie mówcie tego rozpaczliwym sereem, aby wam Bóg miał być nieprzyjacielem. Baz. <Od Rozpacz>

Rozpacznie, Rozpaczno przys. od **Rozpaczny, rozpaczając.** L., Troc. Pod jej wątlami paluszkami fortepian... skarżył ś. tak R., że mógł poruszyć kamień. Godl. (Drzewa) konające czoła uplątywały w R. rozwierających ś. ramionach towarzyszy. Orzesz. Idzie naprzód dumnie i R., prowadzi za sobą ciemny tłum. Przybysz. R. jednak smutny musi być ten drugi żywot. Ork. (Uzucie strachu) krzyczało i wyło R. Przybysz.

× **Rozpacznik, a, lm. cy p. Rozpaczęń:** Nie czas już teraz, bym R. podły samolubnemi znieważał go modły. Od. <Od Rozpaczny>

Rozpaczno p. Rozpacznie: Nie tylko mi smutno, ale często bardzo R. Krasin.

Rozpaczny p. Rozpaczliwy: Padł strach na onych przywódców rozpacznych. Białob. Od nieopatrznej a rozpacznej śmierci uchowaj nas, Pannie. Gd. Przyszło mu na koniec R. Chr. Błąd tych ludzi tak jest R., iż ś. sam zabija własną ręką, cudzej nie potrzebuje. Birk. Wszystkimi jego uczuciami miota nieżałująca, rozpaczna zgrzyzota. Od. Szedłś wielki i R., brocząc w krwi. Przybysz. R. szął zwątpienia. Przybysz. Ku tobie, pani, wyciągam groźną, rozpaczną pięść. Przybysz. <Od Rozpacz>

† **Rozpaczstwo, a, blm. p. Rozpactwo.** <Od Rozpacz>

† **Rozpaczycyć, y, ył, nied. Rozpaczać wpaść w rozpacz, oddać ś. rozpaczy, zwątpić z boleścią, zdesperować, zropaczycyć:** Rozpaczycywszy w ratunku ludzkiem, udał ś. do świętych. Birk. Czemuś śmiał rozpaczać w dobroci Bożej? Skar. Lekarze już byli o nim rozpaczali. Birk. Nie zaraz to rozpaczać, choć kość padnie lichem. Pot. Wieleś ś. tym gryzł i rozpaczał, że nie mógł swoich ratować. Ustrz. Nie rozpaczajmy, to może jeszcze wyjść na dobre. L. Nie trzeba o młodych rozpaczać, ale też trzeba ich umieć poprawiać. L. Boże, nie daj mi rozpaczać o Twojej łasec. Troc. Nie rozpaczaj o miłosierdziu Bożym, o zbawieniu, o grzechów odpuszczeniu. Troc. Rozpaczający list. Troc. (= rozpaczliwy). Nad któremi jam rozpaczał. Miek. Rozpaczaj jest to zło przydające do zła. Miek. My rozpaczamy za odchodzącymi, a oni nas nie słyszą. Krasin. <Od Rozpacz>

Rozpaczycyć się, y ś., ył ś., nied. Rozpaczać ś. spaczywszy ś. wykrzywić ś. na zewnątrz: Sprzęty z wilgotnego drzewa zrobione w pokoju ś. rozpaczają, krzywią, nakoniec rozpadają. Rogal. <Roz + Paczycyć ś.>

[**Rozpakać, a, ał**] **paćkając rozchlapać, rozgrzebać, rozmaszać, rozbabrać, rozgważdać.** <Roz + Paćkać>

[**Rozpakać, a, blm.**] **czynność cz. Rozpakać.**

Rozpad, u, lm. y I. p. Rozpadnięcie ś.: R. galery. Nar. Wszędzie rozłam, R. i rozstrój. Krasin. R. patryjarchatu pociągnął za sobą R. podwładnej mu hierarchji na Rusi. Stadn. 2. fizj.: R. materji białkowej. 3. hist.: R. jądra w komórce (caryorrhesis). 4. patol. **tkanki rozpadle, miesza rozpadowa, × rozpadek** (detritus). <Roz + Pad>

× **Rozpadać, a, ał p. 2. Rozpaść ś.**
Rozpadać się, a ś., ał ś. I. dok. zacząć padać
na dobre, rozchlapać ś.: Deszcz, śnieg rozpadał
 ś. 2. nied. p. **Rozpaść ś.** <Roz + Padać>

× **Rozpadanie, a, bfm., czynność cz. Rozpadać.**
Rozpadanie się, a, bfm., czynność cz. Rozpadać ś.

× **Rozpadek, dku, lm. dki I. p. Rozpad. 2. gór.**
jeden z kawałków drobnych soli, ukruszonych z bal-
wanów i kruchów. <Od Rozpad>

Rozpadlina, y, lm. y I. a. Rozpadlisko szpara,
szczelina, rysa z rozpadnięcia ś, pęknięcie, spęka-
nie: Wśród skał i rozpadlin. Gdy ś. drzewa
 szepczą od zeschnięcia, tedy R. a. skałuba tyl-
 ko do rdzenia bywa, rzadko głębsza. Trzye.
 Rozpadliny gruntu rzygają wysoko płomieniami.
 Przyb. Rozpadliny ust u dzieci, tak jakoby je
 umyślnie pokrajał, bywają dla twardości broda-
 wek piersi mamezynych. Spiecz. R. przy paznog-
 ciu, *pterygium.* Kn. R. na ręku, na nogach. Troc.
 (= ręce, nogi pokrajane. *popadane*). R. palca przy
 paznogciu. Troc. R. we śkle od gorąca. Troc.
 Bluszek skromny pnie ś. w górę między rozpad-
 liny. Garcz. 2. anat.: + R. krętnia (Kireh), *głos-*
nia, szpara głosowa (rima glottidis, glottis). 3.
 chir. p. **Naddarcie.** 4. patol.: R. odbytu (fissura
 ani). R. skóry (rhagade). <Od Rozpadły>

Rozpadlisko, a, lm. a p. Rozpadlina. <Od
 Rozpadły>

Rozpadlisty, Rozpadzisty pełen rozpadlin, po-
pękany, porysowany, rysujący ś.: Świeżych wód
 szemrzące zdroje z ścian rozpadlistych opok wy-
 tryskują. Przyb. Chaos rozpadzisty. Przyb. <Od
 Rozpadły>

Rozpadły który ś. rozpadł, pęknięty, rozdwojony,
rozszepcony, rozdziawiony: Ziemia rozpadłemi
 zewsząd usty o deszcz wola. Gd. Była jedna
 część muru rozpadła, i ta przepadlina trwa jesz-
 cze dotąd. Skar. Przewierżnieni w konie, w ziem-
 ne prochy tłułki rozpadłemi nogi, *pede bisulca.*
 Zebr. <Od Rozpaść ś. >

Rozpadnienie, a, bfm. p. Rozpadnięcie ś.: O roz-
 padnięciu kopyt. Dor. O rozpadnięciu piętki. Dor.

Rozpadnięcie się, a ś., bfm., niek. Rozpadnienie,
Rozpad czynność cz. Rozpaść ś.

Rozpadowy przym. od **Rozpad:** Z rozpadowych
 ich produktów tworzą ś. nowe rozliczne narzą-
 dy. Patol.: Miazga rozpadowa p. **Rozpad.**

Rozpadzisty p. Rozpadlisty. <Od Rozpad>

Rozpajać, a, ał p. Rozpoić.

Rozpajanie, a, bfm., czynność cz. Rozpajać.
[Rozpajedenie, a, bfm.] czynność cz. Rozpaje-
dzić.

[Rozpajedenie się, a ś., bfm.] czynność cz. Roz-
pajedzić ś.

[Rozpajedzić, i, il] rozzłościć, rozgniewać, ro-
zeźreć. [R. ś.] *rozłościć ś., rozgniewać ś., roze-*
żeć ś. <Roz + *Pajedzić; Pa + *Jędzić, JAD/
 JEDZ/JED>

Rozpakować, uje, ował, nied. Rozpakowywać
I. roztworzyć co zapakowanego, rozebrać paki; wy-
jąć z paki, odpakować: R. rzeczy z podróży, to-
 wary. 2. *rozładować, wyładować, opróżnić z pak:*
 R. wóz, okręt. R. ś. I. *roztworzyć, rozwinąć swe*
zapakowane rzeczy, wyjąć swe rzeczy z pak; roz-
łóżyć ś., rozgościć ś., rozgospodarować ś., rozta-
sować ś., rozpostrzeć ś. rozpakowawszy swe rzeczy:
 Odpocznę u siebie i rozpakuję ś. L. 2. *rozepchać*
pakując. Śł. wil. Rozpakował ś. jedząc bez upa-
 miętniania. <Roz + Pakować>

Rozpakowanie, a, bfm., czynność cz. Rozpako-
wać.

Rozpakowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Roz-
pakować ś.

Rozpakowywać, uje, ywał p. Rozpakować.

Rozpakowywanie, a, bfm., czynność cz. Rozpa-
kowywać.

Rozpakowywanie się, a ś., bfm., czynność cz.
Rozpakowywać ś.

Rozpałać, a, ał i R. ś. p. Rozpalić.

Rozpalanie, a, bfm., czynność cz. Rozpalać.

Rozpalanie się, a ś., bfm., czynność cz. Roz-
pałać ś.

Rozpalenie, a, bfm. I. czynność cz. Rozpalić.
 2. p. R. ś. 3. [R.] *gorączka w chorobie.* 4. pa-
 tol.: R. gorączkowe skóry (calor mordax).

× **Rozpalenie przys. od rozpalony. L.** <Od
 Rozpalony, od Rozpalić>

Rozpalenie się, a ś., bfm., niek. Rozpalenie I.
 czynność cz. **Rozpalić ś. 2. stan tego, co jest roz-**
palony; zapal, uniesienie, żądza, chuć, namiętność.

Rozpalić, i, il, nied. Rozpalać, † Rozpaliwać I.
rozniecić paląc, zapalić, zrobić ogień: Wiatr gasi,
 światło rozpala zarzewie. L. Rozpał na kuchni.
 Gwałtowne środki tymbarziej rozpalają ognie
 miłości. L. 2. *rozgrzać silnie, upalić, rozżarzyć:*
 Kazał, żeby rozpalił piec więcej, niż więc rozp-
 aliwano. Bud. Sztuka żelaza rozpalonego. Kłok.
 Rozpalone żelazo węglami, które wyjąwszy ko-
 wał krzywymi kleszczami, topi w wodzie, to za-
 tym pryska zamoczone i popiskuje, w mokrzy
 ciepłej zagrażone. Zebr. Obwiniony o powtórne
 złodziejstwo, z tych musi jeden odwód wybierać:
 a. żelazo czerwone rozpalone w ręku nosić, a.
 w ukrop wrzący rękę po łokieć zamoczyć. Sz.
 Żelazo kuć, póki rozpalone. L. Rozpalone kule,
 rozgrzane aż do czerwoności w piecyku, do pod-
 palenia budowli nieprzyjacielskich. Jak. J. Przen.
rozgrzać, rozognić, rozgorączkować; wnieść zapal,
żądze, chuć; unieść, roznamiętnić, rozjątrzyć, roz-
żurzyć, rozdrażnić, podniecić, rozburzyć: R. krew.
 Trunki rozpalałające. W nieskromnej toalecie Sa-
 biny był jakiś szatański powab, który oślnie-
 wał go i rozpalał. Bał. 3. chir.: Żelazo rozpa-
 lone = *żegadło* (ferum candens, cauterium actu-
 ale). R. ś. I. *rozniecić ś. po zapaleniu, zapalić ś.,*
rozgorzeć: Jak ś. ogień rozpalił, pójde włosy roz-
 cesać. Len. Przen.: Radość niepojęta, jako czys-
 ty płomień, rozpaliła ś. na twarzach. Sienk. 2.
rozgrzać ś. silnie, upalić ś., rozżarzyć ś.: Żelazo
 rozpaliło ś. do czerwoności. Piasek rozpalony od
 słońca. Przen.: *rozognić ś., rozgorzeć, rozgrzać ś.,*
rozgorączkować ś., unieść ś., roznamiętnić ś., roz-
jątrzyć ś., rozżurzyć ś., rozdrażnić ś., zapalać żądze,
zapłonąć chucią, rozburzyć ś.: Gniewem rozpa-
 lony stracił przytomność. L. Rozpalił ś. tupnął
 nogami. L. Nie wie, co widzi, lecz ś. tymże roz-
 paliwa, i oczy ten błąd bestwi, co i oszukiwa.
 Otw. Rozpalona dama za mąż śpieszy. Troc.
 <Roz + Palić>

× **Rozpalisto** przys. od **Rozpalisty. L.**

× **Rozpalisty mogący być rozpalonym, palny,**
zapalny. Kn., Troc. <Od Rozpalić>

† **Rozpaliwać, a, ał i † R. ś. p. Rozpalić.**

† **Rozpaliwanie, a, bfm., czynność cz. Rozpali-**
wać.

† **Rozpaliwanie się, a ś., bfm., czynność cz.**
Rozpaliwać ś.

Rozpał, u, bfm. p. Rozpałka: Inna znów po-
 szła do niej z czerepkami i garnuszkami po ogień
 na R. Jeź. <Roz + Pał, PAŁ/PAL>

Rozpałać, a, ał rozpalić ś., rozgorzeć, zapalać
 <Roz + Pałać>

Rozpałanie, a, btm., czynność cz. **Rozpałać**.
Rozpałka, i l. btm. a. **Rozpał** *rozpalenie, rozpalanie ognia w piecu, na kuchni, podpał*: Drzazgi na rozpałkę. 2. lm. i rzecz do rozpalenia, rozniecenia ognia, *podpałka, zapał, podpał*. <Roz + Pałka, PAŁ>

Rozpamiętać, a, ał, nied. **Rozpamiętywać** I. † R. co, nad czym, o czym = *przywiodźmy na pamięć, rozważmy, roztrząsnąć w pamięci, rozmyślić, zastanowić ś.*, *zatopić ś.* *myślą w tym, co było*: Rozpamiętawszy a rozczytawszy przeszły żywot swój. Wuj. R. minione chwile. Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie ś. rozumem: gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie ś. pamięcią. Śak. Rozpamiętywaliśmy pierwszej niedzieli adwentu przyjscie Pana naszego pokorne. Białob. Każdy rozpamiętywaj dziwne sprawy Boga. K. G. Do tego mówię, abyśmy roczną pamiętkę tak wielkiego dobrodziejstwa Bożego z nabożeństwem rozpamiętywali. Białob. W słodkich myślach zatopiony, rozpamiętywam starych wieków dzieła. Karp. Rozpamiętywa poniesione straty. Troc. Rozpamiętywam nieraz, do jakiego stopnia ważną jest rzeczą puszczać dzieło jakie między ludzi. Czart. A. Żeby o krzywdach swoich nie rozpamiętywał i nie rozwodził skarg swoich przed światem. Mochn. 2. [Rozpamiętać] *przypomnieć*. [Rozpamiętać ś.] *przypomnieć ś.* <Roz + Pamiętać>

Rozpamiętanie, a, btm., czynność cz. **Rozpamiętać**.

[Rozpamiętanie się, a ś., btm.] czynność cz. **Rozpamiętać** ś.

Rozpamiętywać, a, ał p. **Rozpamiętać**.

Rozpamiętywanie, a, btm., czynność cz. **Rozpamiętywać**.

[Rozpanachać, a, ał] *rozodrzedzić*. <Roz + Panachać>

[Rozpanachanie, a, btm.] czynność cz. **Rozpanachać**.

Rozpanoszenie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozpanoszyć** ś.

Rozpanoszyć się, y ś., ył ś. *wzohagaciwszy ś. spanoszyć ś.*, *dorobniwszy ś. rozzechwalić ś.*; *rozwięzmożyć ś.*: Starowolski przekazał nam dosadny ale wierny wizerunek rozpanoszonego dynasty, z tej smutnej epoki. Rol. Specjalność rozpanoszyła ś. między rabusiami. Rol. <Roz + Panoszyć>

Rozpalać, ple, piał *paplać rozgłosić; rozgadać, rozbajać*. R. ś. *zacząć paplać bez końca, wpaść w zapał paplania, rozbajać ś.*, *rozgadać ś.* L. Rad był teraz porozmawiać z temi ponsowemi, rozpaplanemi i rozchichotanemi ustami. Orzesz. <Roz + Paplać>

Rozpaplanie, a, btm., czynność cz. **Rozpaplać**.

Rozpaplanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozpaplać** ś.

[Rozpaprać, prze, prał] I. *paprać rozgrzebać, rozbrać*. 2. *zacząć co, a nie skończyć*. 3. *rozmozczyć*. <Roz + Paprać>

[Rozpapranie, a, btm.] czynność cz. **Rozpaprać**.

[Rozpapuzenie, a, btm.] czynność cz. **Rozpapuzić**.

[Rozpapuzić, y, ył] *rozebrać, rozwinąć*.

Rozpar, u, lm. y I. *para rozchodząca ś.*, *parowanie, wyziew, wydech, wapor*: R. ziemny = wyziew przez gorące z ziemi powstający, parowanie ziemi. L. Wyziewy z uschłych wód i rozparów wywiedzione ziemnych. Nar. Ten proszek, coś go z ziemi rozparu aż poza jasne wyniosł obłoki. Książ. 2. *gaz*: R., gaz, wyraża stan ja-

kiegokolwiek ciała w kształcie powietrznym, sprężystym. L. 3. *gorąco, skwar, upał, spiek, spiekota, spieka, żar, ogień*: Wychodził zółw z skorupy ku słonecznym rozparom. Tw. R. płomienny Etny nieszkodnym dymu kłębem liże szron ościenny. Książ. R. słoneczny. Troc. Mnie wnętrze pali R. płomienny i aż do szpiku przesusza kości. Książ. <Roz + Par>

Rozparać, a, ał i R. ś. p. **Rozpród**.

Rozparanie, a, btm., czynność cz. **Rozparać**, *rozprówanie*.

Rozparanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozparać** ś., *rozprówanie* ś.

Rozparcelować, uje, ował, nied. **Rozparcelowywać** *rozdzielić na parcele*: R. grunt, majątek ziemski. W ciągu pięciu lat ostatnich rozparcelowano w powiecie Olkuskim 130 włók ziemi. Obstają za całkowitym rozparcelowaniem majątków zachwianych i zrujnowanych. Muzeum straciło swoją dawną siedzibę w obszernym parku „Koszyki“, rozparcelowywanym przez księdza Ambroziewicza. <Roz + Parcelować>

Rozparcelowanie, a, btm., czynność cz. **Rozparcelować**: Stronnictwo ludowe żąda wykupienia obszarów i rozparcelowania ich między drobnych rolników. Znaczna część dóbr uległa rozparcelowaniu.

Rozparcelowywać, uje, żywał p. **Rozparcelować**. **Rozparcelowywanie**, a, btm., czynność cz. **Rozparcelowywać**.

† **Rozparch**, u, lm. y hut. = **Ogniokruch**. Łab.

Rozparchowały hut. p. **Rozparchowały**.

Rozparcie, a, btm., czynność cz. **Rozeprzeć**:

Klin największą moc ma w rozparciu, w rozdzieleniu i rozłupaniu drzewa. Chm. B. † R. prawa = *rozstrzygnięcie sądowe sporu*. Skr. Sędzia wielorakie rzeczy miewa u siebie do rozparcia. Sz. Aż do rozparcia prawnego urzędownie zapowiedź rozkazał. Nisz. Po rozparciu onego zaczętego prawa.. Nisz.

Rozparcie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozeprzeć** ś.

[Rozparć, {zeprze,} parł] p. **Rozeprzeć**.

[Rozparka, i, btm.] *oranie płytkie we dwie skiby*.

[Rozparność, i, btm.] *powietrze parne*. <Od Rozparny>

× **Rozparny** *rozparzający, rozpalający, parzący, rozgrzewający, skwarny*: Już mgliste jasny Cefej pędzi z nieba cienie, Procion miota wściekły rozparne płomienie. Książ. <Od Rozpar>

Rozparomiar, u, lm. y *gazometr*: R., narzędzie rozmiarzenia objętości istot rozparowych. <Rozpar + *Miar, M(IAR)>

Rozparować, uje, ował *parując rozejść* ś. <Roz + Parować>

Rozparowanie, a, btm., czynność cz. **Rozparować**.

Rozparowy przym. od **Rozpar**, *wyziewowy, aëri-formis*. I. <Od Rozpar>

[Rozparstek, tka, lm. tki, **Rozparstek**, **Rozparstek**] I. *listewka rogowa lub trzciniowa w gorsecie*.

2. a. [Rozpinek] = a) *jedna z dwóch cienkich deszczulek, spajających poprzecznie brzoję*. b) *kawałek żerdki, którą cieśla zasadza pomiędzy dwa słupy, ażeby ś. nie wykrzywiły, zanim ś. otwory drzwi lub okien poodcapia*. 3. *kawałk drzewa służący do rozparcia chylących ś. ku upadkowi przedmiotów; kawałek drewna kładziony między szczęki bydłęcia, aby nie ukąsiło w czasie dokonywania operacji w jego pysku*. <Roz + *Parstek, od *Parst, PARST/PIERŚĆ>

[Rozparszać, a, ał] p. **Rozparzyć**.

[Rozparszanie, a, bfm.] czynność cz. Rozparzać.

[Rozpartek, tka, lm. tki] p. Rozparstek. <Od Rozparty>

Rozparty I. im. od Rozeprzeć. 2. a. [Rozper-ty] *nieustępnym, upartym*: R. ciort. <Od Rozeprzeć>

Rozparzać, a, ał i R. ś. p. Rozparzyć.

Rozparzanie, a, bfm., czynność cz. Rozparzać. Rozparzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozparzać ś.

Rozparzenie, a, bfm., czynność cz. Rozparzyć. [Rozparzeniec, nca, lm. ncy] *gwaltownik, zuchwalec*. <Od Rozparzony>

Rozparzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozparzyć ś.

[Rozparstek, tka, lm. tki] p. Rozparstek.

Rozparzyć, y, ył, nied. Rozparzać. [Rozparszać]

I. *parząc rozprzać co na wilgotno, rozprzążyć, zważyć co niezupełnie*: Tatarzyn, szkapie rozciąwszy żyłę, juchę z jagłami rozparzy, tak tym brzydki pohaniec sprośną gębę parzy. Paszk. Przen.: Kontent jestem, żem jej serce mym ogniem rozparzył. L. (= rozpałił, rozgrzał). 2. [R.] *rozspadać*. R. ś. I. rozgrzać ś., rozprzążyć ś., ugotować ś. niezupełnie. 2. *przywyknąć do zbytniego gorąca, rozgrzać ś., zgrzać ś., rozpałić ś.*: Rozparzysz ś. w pokoju (przy piecu, w łóżku, w łaźni), a potem ś. zaziębisz. <Roz + Parzyć>

I. Rozpasać, a, ał i R. ś. p. I. Rozpaść. <Roz + Pasać>

2. Rozpasać, sze, sał, nied. Rozpasywać, † Rozpasować *rozebrać z pasa, rozwinąć z pasa, rozpuścić pas, odpasać*: Głowy wiążcie, rozpasujecie szaty, *resolwite*. Żebr. Rozpasz chłopea. Troc. Przen.: *rozuzdać, rozhucać, rozmuścić, rozkiełznać*: Zdanie ś. to nie ostoi, że ludzie na rozpusztę rozwijują i na grzechy rozpasuje. Salin. Złoto zwykło na wszelkie zbrodnie rozpasywać ręki. Nar. Dopiero Eukrates rozpaszał język. Oss. Prawo takie wszystkie rozpasuje pożydliwości. Troc. R. ś. *rozebrać ś. z pasa, rozpuścić pas na sobie, odpasać ś.*: Zarzuciwszy suknię na ramiona, chodzić jest obyczaj rozpasanych knapów, którzy wełnę piorą. L. Tak ś. obzarł, że ś. R. musiał. Troc. Przen.: *rozuzdać ś., rozkiełznać ś., rozpuścić ś., rozhucać ś.*: Na wszystkie zbytki ś. rozpasał. Wuj. (= *wylał ś.*). Pospółstwo szczęsnym powodem na złe ś. rozpasalo. Pilech. Na złe ś. rozpasali, wszystko za nie mają. Bardz. W zbytki wdali ś. rozpasane. Susz. (= *niepowściągnięte, niepomiernie, niumiarkowane, niehamowne*). W młodych latach tak rozpasany na występki. L. Póki w jedności kościoła trwają, na grzechy ś. takie nie rozpaszą. Skar. Rozpaszał ś. na tę robotę, do biegu. Troc. (= *rozmachać ś., zawziął ś.*). Rozpaszał ś. na wszelką swawolę, rozpuszte. Troc. Już śmiech ś. rozpaszał, ty stoisz ponury? Kam. <Roz + Pasać>

I. Rozpasanie, a, bfm., czynność cz. I. Rozpasać.

2. Rozpasanie, a, bfm. I. czynność cz. 2. Rozpasać. 2. p. 2. R. ś.

3. Rozpasanie przys. od Rozpasany: Zaśmiał ś. R. Jbł.

Rozpasaniec, nca, lm. ncy *ten, co ś. rozpasal, rozhucał, szaleniec*: W krąg cały przestwór — istny R... płaśa. Kasp. <Od Rozpasany>

I. Rozpasanie się, a ś., bfm., czynność cz. I. Rozpasać ś

2. Rozpasanie się, a ś., bfm., niek. Rozpasanie czynność cz. 2. Rozpasać ś.: W przerwie między dwoma takimi jarzmami stanęło odrodze-

nie pogaństwa, R. ś. natury, rozhasanie ś. jej bez hamulea.

Rozpasienie, a, bfm., czynność cz. Rozpaść. Rozpasienie się, a ś., bfm., czynność cz. I. Rozpasać ś.

Rozpasjonować się, uje ś., ował ś. *unieść ś. pasję, rozirytować ś., rozzłościć ś., rozszierzyć ś., rozwościeczyć ś.*: Podskarbi ś. rozpasjonował bardziej jeszcze na Mickiewicza. Krasz. <Roz + Pasjonować>

Rozpasjonowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozpasjonować ś.

Rozpaskudzenie, a ś., bfm., czynność cz. Rozpaskudzić.

Rozpaskudzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozpaskudzić ś.

Rozpaskudzić, i, ił I. R. ranę, oko = *rozognić, rozognić, rozjątrzyć*. 2. *zaczęwszy partolici robotę, porzucić ją rozgrzebaną*. R. ś. I. *ulec rozpaszkudzeniu, rozognić ś., rozognić ś., rozjątrzyć ś.*: Rana ś. rozpaskudzita (= *złe wygląda*). 2. *rozpuścić ś., zdemoralizować ś.*: Już tak ś. rozpaskudzili, że rabują dwory, ba, nawet kościoły. Kaezk. Żolnierze sami, nie mając rygoru nad sobą, tak ś. rozpaskudzili. Kaezk. <Roz + Paskudzić>

† Rozpasować, uje, ował i † R. ś. p. 2. Rozpasać.

† Rozpasowanie, a, bfm., czynność cz. Rozpasować.

† Rozpasowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozpasować ś.

Rozpasywać, uje, ywał i R. ś. p. 2. Rozpasać. Rozpasywanie, a, bfm., czynność cz. Rozpasywać.

Rozpasywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozpasywać ś.

[Rozpaszek, tka, lm. tki] ryb. *krótki kawałek patyka do utrzymania ramion sieci, zwanej szuwata, w stanie rozwartym*. Por. Rozparstek.

I. Rozpaść, się, sił, nied. Rozpasać *pasąc rozepchnąć; rozłuczyć, rozkarnić*. R. ś. *pasąc ś. rozepchnąć ś.; roztyć ś., rozłuczyć ś.* <Roz + I. Paść>

2. Rozpaść się, dnia ś., dł ś., nied. Rozpadać ś., × Rozpadać *popadałszy ś. rozwarzeć ś.; rozpeknać ś., roztrząsać ś., rozlecieć ś.; rozszczepić ś., rozdzielić ś., rozdziwić ś.*: Judasz rozpadł ś. na polu, a wyciekły z niego wszystkie wewnętrzności jego. Rej. (rozpekł ś. L.). Próżno wierzba z falami śmierci wpada wybladła, próżno burza na tysiąc części ś. rozpadła. L. Pasztet ś. rozpadł. Troc. Sklanka ś. rozpadła. Troc. Polska ś. przed twym zgonem rozpadła na ćwierci. Tremb. Pod panowaniem Wazów rozpadł ś. naród z tronem pod względem politycznych przekonań i religijnych dążeń. Stadn. Stowarzyszenie rozpadło ś. (= *rozprzegło ś.*). Ziemia wstrząsa ś., rozpada. Od. Na trzy wielkie dzielnice rozpada świat zoologiczny Europy. Pol. [Zadałeś mi, zadał, bodajś ś. rozpadł]. 2. × Rozpadać ś. = *peknać z żalu, rozpaczać, zabijać ś., umosić ś.; przepadać (z miłości, zachwyty), rozplynać ś.*: Nie płacz, kumusi, nie rozpadaś ś.: Pan Bóg nad nami. Krasz. Matka go nad wszystko kochała, bóstwiła, rozpadała ś. nad nim. Krasz. Ty za upiurzęę jeszcze pono ś. rozpadasz. Krasz. <Roz + 2. Paść>

[Rozpatlać, a, ał] *rozczochrać, rozkućlać, roztargać, poplątać*: Rozpatlane włosy. Jez. <Roz + *Patlać; por. Patłaty>

[Rozpatlanie, a, bfm.] czynność cz. Rozpatlać. Rozpatrunek, nku, bfm. p. Rozpatrzenie, Rozpatrywanie: Przywileje wydawane okolicom szla-

checkim tak często ulegały rozpatrunkowi. Rol. <Od Rozpatrzyć>

Rozpatrywać, uje, ywał i R. ś. p. Rozpatrzyć.

Rozpatrywanie, a, lm. a czynność cz. **Rozpatrywać:** Punktem wyjścia dla dalszych rozpatrywań Ammona jest zdobyte przez niego postrzeżenie, iż... Nus.

Rozpatrywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpatrywać ś.**

× **Rozpatrzeć, y, ał i × R. ś. p. Rozpatrzyć.** <Roz + Patrzać>

× **Rozpatrzenie, a, blm.,** czynność cz. **Rozpatrzeć.**

× **Rozpatrzenie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Rozpatrzeć ś.**

Rozpatrzenie, a, blm., czynność cz. **Rozpatrzyć.**

Rozpatrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpatrzyć ś.**

[**Rozpatrzyć, uje, ował i R. ś.**] p. **Rozpatrzyć.**

[**Rozpatrzenie, a, blm.**] czynność cz. **Rozpatrzyć.**

[**Rozpatrzenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Rozpatrzyć ś.**

Rozpatrywać, y, ył, × Rozpatrzeć, nied. Rozpatrywać, [Rozpatrywać] obejrzyć co szczegółowo, przypatryć ś. czemu wszechstronnie; rozejrzeć ś., rozglądnąć ś. w czym: Malarz rozpatruje przed ś. stawione wzory. Węg. Rozpatruje kościelne sklepienia i ściany. Mick. Przen.: **rozważyc, roztrząsnąć:** Sam Bolesław rozpatrywał sprawy mieszkańców. Lel. R. ś. **rozejrzeć ś., rozglądnąć ś., obejrzyć ś. dokoła:** Sultana powaby Elmiry tak ujęły, że czuł niezmierną rozkosz, rozpatrując ś. w nich. Węg. Jam ją już pierwej widywał, alem ś. wniej dopiero wczoraj rozpatrzył. L. [Wyszedł na izbę i rozpatrzył ś. dokoła]. Ork. Przen.: R. ś. w czym = **rozważyc, roztrząsnąć co, zorientować ś. w czym:** Znaj dobrze Tytusa, rozpatrz ś. w tej duszy. L. Wziąłem to sobie mocno w umysł R. ś. wprzód dobrze w ludziach, niż w związek z niemi jakiego wniósł towarzystwa. L. Oddano konstytucję królowi, aby ś. rozpatrzył w całym związku roboty i zdanie swoje oświadczył. L. Jeszcze nie jest rozpatrzona dobrze w osobie, obyczajach i stateczności jego. L. Sejm ani ś. w położeniu rewolucji nie rozpatrzył. Lel. Nie mogą potępić go, nie rozpatrzywszy ś. dobrze w tej sprawie. Błot. <Roz + Patrzyć>

[**Rozpąć się, pęknie ś., kł ś.**] p. **Rozpęknąć ś.**

[**Rozpęchać, a, ał**] **rozpierać, rozprówać, rozpychać, rozdzielać, rozsuwać:** Okręt ostrym nosem wody na obie strony rozpęchał. [R. ś.] (dok.) **rozziąć ś., rozbrykać ś.** <Roz + Pęchać>

[**Rozpęchanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozpęchać.**

[**Rozpęchanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Rozpęchać ś.**

[**Rozpęczać, a, ał**] p. **Rozpęczyć.**

[**Rozpęczenie, a, blm.**] czynność cz. **Rozpęczać.**

† **Rozpędzać, a, ał i † R. ś. p. Rozpędzić.** Kaz. 1555, Km. <Roz + Pędzać>

† **Rozpędzanie, a, blm.,** czynność cz. **Rozpędzać.**

† **Rozpędzanie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Rozpędzać ś.**

Rozpaki, ów, blp., ryb. kije, które ś. kładą w sieć, aby ś. nie przewracała w miejscach zarostych. L. <Zam. Rozponki>

Rozpeckać, a, ał **peckając rozchlapać, rozgrzebać, rozhabrać, rozpackać.** <Roz + Peckać>

Rozpekanie, a, blm., czynność cz. **Rozpeckać.**

[**Rozpedać, a, ał**] p. **Rozpowiadać.** <Skróć. z Rozpowiadać>

[**Rozpedanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozpedać.** [**Rozpedzać, a, ał**] p. **Rozpowiedzieć:** Aleć Maciek rozumnie rozpedzał mi na gumnie. Śl. wil.

[**Rozpedzanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozpedzać.** [**Rozpedzenie, a, blm.**] czynność cz. **Rozpedzić.**

[**Rozpedzić, pedział**] p. **Rozpowiedzieć.** <Skróć. z Rozpowiedzieć>

Rozpelzać się, a ś., ał ś. p. Rozpelznąć ś. <Roz + Pelzać>

Rozpelzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpelzać ś.**

Rozpelzły który ś. rozpelznął, rozlazły: W Bogu duch nie jest rozlazny, nie rozpelzł powietrze, ale moc oświecająca. Poc. Darmo członki rozpelzł biegły lekarz leczy, niemasz ni spólnej mocy, ni ducha. L. <Od Rozpelznąć ś.>

Rozpelznąć się, źnie ś., znał ś. a. zł. ś. nied. Rozpelzać ś. l. popelznąć w różne strony; rozleść ś., rozproszyc ś., pelzając: Już sukmany, delje, kozuchy, eo ś. czerniły gęsto wkoło placu, rozpelzały ś. każda w swoją stronę. Mick. Przen.: **rozleść ś. = rozedrzeć ś., rozejść ś., rozwiać ś., rozstąpić ś., rozdzielić ś.:** Zleżade płótno rozpelza ś. (= **ujmuje ś.**). <Roz + Pelznąć>

Rozpelźnienie, a, blm., p. Rozpelźnienie ś.

Rozpelźnienie się, a ś., blm., p. Rozpelźnienie ś.

Rozpelźnienie się, a ś., blm., Rozpelźnienie ś., nied. Rozpelźnienie, Rozpelźnienie l. czynność cz. **Rozpelznąć ś. 2. chorobliwe rozprężenie, osłabienie mięśniów wiążących członki.** Śl. wil.

Rozperlać, a, ał i R. ś. p. Rozperlić.

Rozperlanie, a, blm., czynność cz. **Rozperlać.**

Rozperlanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozperlać ś.**

Rozperlenie, a, blm., czynność cz. **Rozperlić.**

Rozperlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozperlić ś.**

Rozperlić, i, il, nied. Rozperlać rozsypać, rozproszyc perlami a. jakby perlami; rozdzielić na pojedyncze perły: Tu morze rytm dało nam Boski, rozperlając toń myśli na dźwięki i głoski. Kon. R. ś. **rozsypać ś., rozproszyc ś., rozprysnąć ś. perlami a. jakby perlami; rozdzielić ś. na pojedyncze perły:** Rozperlone drzy powietrze. Kon. Dźwięki rosną i rozperlają ś. na wszystkie strony. Gliń. <Roz + Perlić>

Rozperorować się, uje ś., ował ś. zacząć na dobre perorować, wpaść w zapal perorowaniu: Jednego razu u obiadu rozperorował ś. Francuzisko. Chodź. <Roz + Perorować>

Rozperorowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozperorować ś.**

[**Rozperswadować, uje, ował**] **perswadowując rozsmietlić, rozpowiedzieć:** Pocieszysz ś. zaraz, bo jej kumy rozperswadowują. <Roz + Perswadować>

[**Rozperswadowanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozperswadować.**

[**Rozperty**] p. **Rozparty.** <Zam. Rozparty>

Rozpestlin, u, lm. y, Śliwiec bot. (spondias) roś. z rodziny namerczowatych.

[**Rozpetlany**] **rozczamany, porozpinany.** <Roz + *Petlany, od *Petlać, od Petla>

[**Rozpęczenie, a, blm.**] czynność cz. **Rozpęczyć.**

Rozpęczniały który rozpęczniał.

Rozpęcznieć, eje, ał wydać ś. od wciągniętej wilgoci, mocno napęcznić, nabrznieć, wzdać ś. odąć ś., rozdać ś.: Ziarna pszeniczne od wilgoci rozpęczniają. Syr. Rozpęczniało ziarno. Troc. <Roz + Pęcznieć>

Rozpęcznienie, a, blm., czynność cz. **Rozpęcznieć.**

Rozpęczyć, y, ył, nied. [Rozpęczać] zrobić rozpęczniałym, rozdać, wzdać, rozsadzić, rozprzeć:

Po żytnim obroku koniowi w pięć godzin pić da-
wać, bo inaczejby go rozpęczyło, żeby zdychać
musiał. Syr. <Roz + Pęczyć>

Rozpęd, u, lm. y *rozpęzienie* ś., *zapęd, rozmach, impet*: Zwierz rozżarty w wściekłym rozpędzie ś. zbliża. Przyb. Kopjami wien uderzyli, ale iż nie z rozpędu, nie był szkodliwie ranion. Papr. Wia-
try obalały dachy i szczyty wież górnych w roz-
pędzie. Przyb. Przez tynkowanie twarzy, kup-
ne zębów rzędy myślą stanowić miłość i czasów
rozpędy. Tremb. W największym długiego ga-
dania rozpędzie z tym ś. chlubił, że niedźwie-
dzia jamniczka mi zaszczał. L. (= *zapale, pory-
wie*). Pan Ładnowski stara ś. obudzić w sobie
żywiolowy R. interpretacji Fauna, który jest
rozrodczą siłą natury. Bog. W. R. twórczy słab-
nie. Bog. W. (= *impuls*). <Roz + Pęd>

Rozpędnik, a, lm. i *koło rozpędowe maszyny, koło zamachowe, szalone, szalenie*, × *ewalnic*.
<Od Rozpędny>

Rozpędny p. Rozpędowy: Roztoczyć je (gienju-
szowe skrzydła) na bieg R. Wysp. <Od Roz-
pęd>

Rozpędowy, Rozpędny przym. **od Rozpęd**: Siłą
rozpędową toczyła ś. sprawa ku ostatecznemu
rozwiązaniu. Rol. Koło rozpędowe p. **Rozpęd-
nik**. Poskramiacz R. = *kule osadzone na ramio-
nach łamanych, swawających ś. po osi pionowej i obra-
cających ś. około tejże osi — przyczyniły miarkujący
przypływ pary do cylindra*. Łab. Kule rozpędowe
u poskramiacza rozpędowego. <Od Rozpęd>

Rozpędząć, a, ał i R. ś. p. Rozpędzić.

Rozpędzanie, a, bfm., czynność cz. **Rozpędząć**.
Rozpędzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Roz-
pędząć** ś.

Rozpędzenie, a, bfm., czynność cz. **Rozpędzić**.
Rozpędzenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Roz-
pędzić** ś.

Rozpędzić, i, il, nied. Rozpędząć, † Rozpędzać
I. *pedząc rozproszyć; rozegnać, zmusić do rozbieg-
nięcia* ś.: Zefir miły chmury szkodliwe rozpę-
dza. K. G. Przen.: Wiatr deszcz, mgłę, chmu-
rę rozpędził. Troc. R. swawolną kupę, nieprzy-
jacielskie hufce. Troc. Gdy mnie czasem jaka
troska swędzi, kwarteczka wina kłopoty rozpę-
dzi. Zabł. O, jak jesteś kochana, przyjaciółko!
wszystek mi smutek rozpędzasz. L. R. chorobę,
wrzód i t. p. = *przerwać, nie dopuścić do sformo-
wania* ś., *spędzić; sprawić, aby* ś. *rozszedł*. 2. *roz-
puścić w cwał, rozwałować*: R. konia. R. pociąg
kolei żelaznej = *doprowadzić go do pewnej prę-
kości*. 3. apt.: Lek rozpędzający = *lek rozdzie-
lający* (medicamentum repellens). R. ś. *puścić* ś.
pełem; rozmachać ś. *pedząc; rozwałować* ś.: Roz-
pędzone, rozbieżale konie. Troc. Przydaje ko-
niowi bodźca, rozpędza ś., stawia przed domem
ojcowskim. Stasz. Skrzydła ich tak ś. rozpę-
dziły, że i orła przeleca. Falib. Jak wiatr po-
pędliwy wysokie wieże wywala, tak i apostoło-
wie Duchem św. napelnieni, rozpędziwszy ś. po
całym świecie... Bz. (= *puściwszy* ś.). Przen.:
R. ś. w mówieniu, w dowodzeniu i t. p. = *zape-
dzić* ś., *zapaścić* ś., *wpaść w werwę*. <Roz + Pę-
dzić>

× **Rozpęk, u**, lm. i chir. *naddarcie, pęknięcie, rys, rysa, szczelina, rozpallina* × *rozpuk, × roz-
puklina, × rozpęklina, (ruptura, rhexis)*.
<Roz + Pęk>

Rozpękać, a, ał i R. ś. p. Rozpęknąć. <Roz +
Pękać>

Rozpękanie, a, bfm., czynność cz. **Rozpękać**.

Rozpękanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Roz-
pękać** ś.

× **Rozpękłina, y**, lm. y p. **Rozpęk**. <Od Roz-
pękły>

Rozpękły, Rozpęknięty który *rozpękł*: Z roz-
pękłego płótka posypały ś. pioniądze. Sienk. <Od
Rozpęknięć>

Rozpęknąć, knie, knął a. kł, Rozpęknąć ś., nied.
Rozpękać, Rozpękać ś. I. *pełnawszy rozlecieć* ś.,
rozpaść ś.; *roztrzasnąć* ś., *rozerwać* ś.: Godwin,
jak Judasz, rozpękł ś., a wypadły wnętrzności
jego. Skar. Bodajbym ś. rozpękł, jeżeli rozu-
miem słówko bajów jego. L. Niech ś. rozpęknę,
jeżeli to nie prawda! L. Bieczka ś. rozpękała. Troc.
Rozpęknął ś. od trucizny. Troc. Rozpękły sztaby,
i wieko runęło. Syrok. Serce pęka, a nie roz-
pęknie ś. Jeż. 2. *pełnawszy rozewrzeć* ś., *roztwo-
rzyć* ś.; *rozłożyć* ś. *wskutek pęknięcia*: Pączek
rozpękł ś. Panienska była jak róża, kiedy kwiat
rozpęka. Berw. <Roz + Pęknąć>

Rozpęknięcie, a, lm. a *szpara, szczelina, rozpad-
lina, skaza*.

Rozpęknięcie się, a ś., bfm., czynność cz. **Roz-
pęknąć** ś.

Rozpętać, a, ał, nied. Rozpętywać I. *rozwią-
zać z pęt*: Kto puścił łosia wolnym, a kto roz-
pętał żubra dzikiego? Bud. (pęta jego któż roz-
wiązał? B. G.). Rozpacz, rozpętywająca zwierzę
w zdziechałych masach ludzkich. Bog. W. 2. *posp.
rozplątać, rozsupłać, rozgnatwać, rozwikłać, roz-
motać, rozpętleć, [rozpętleć]*: R. sznury
splątane. R. ś. *wolnić* ś. z *pęt, polargać* więzy.
Przen.: *rozhuścić* ś., *rozszaleć* ś., *rozwić* ś., *roz-
zudać* ś., *rozpasać* ś.: Okropna nawała rozpętała
ś. nad okopami. Sienk. Nim dobiegli, burza roz-
pętała ś. tak, jakby niebo i ziemia oszalały.
Sienk. <Roz + Pętać>

Rozpętanie, a, bfm., czynność cz. **Rozpętać**.

Rozpętanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Roz-
pętać** ś.

Rozpętleć, a, ał *posp. p. Rozpętać*. <Roz +
*Pętleć, od Pętla>

Rozpętlanie, a, bfm., czynność cz. **Rozpętleć**.

[**Rozpętlenie, a**, bfm.] czynność cz. **Rozpętleć**.
[**Rozpętleć, i, il**] p. **Rozpętać**. <Roz + Pęt-
leć>

Rozpętywać, uje, ywał i R. ś. p. Rozpętać.

Rozpętywanie, a, bfm., czynność cz. **Rozpęty-
wać**.

Rozpętywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Roz-
pętywać** ś.

Rozpian, u, lm. y bot. (lafoensia) *roś. z rodziny
krwawnicowatych*. <? Roz + *Pian, od Piać>

**Rozpiąć, zepnie, zpiął, zpięła a. [zpiena, ze-
pnóta]**, nied. **Rozpinać** I. *przyjąć co w stanie roz-
ciągniętym; rozpostrzeć, rozstawić, rozciągnąć, roz-
szerzyć, rozczapierzyć*: Sukna na ramy rozpinają,
wyciągają. Grod. Tyfis najpierwszy w morzu roz-
piął żagle. Bardz. Rozpięte łóźko. L. Książ Iwan
czarnego dwugłowego carogrodzkiego orła w Mos-
kwie nad swym tronem rozpiął. Lel. Rozpięte
płótno nad czym. Troc. R. sieć, żagle. Troc. Roz-
pępnij płaszc na ziemi. Troc. Rozpiął Pana.
Troc. Nad nieuruchomionym społeczeństwem rząd
rozpina cały ogromny mechanizm władz admini-
stracyjnych. Spas. Oto baranek, któregoście wy
rozpięli i grobu oddali. Pim. (= *rozpięli na krzyżu,
ukrzyżowali*). 2. *rozpuścić, roztworzyć z zapięcia,
odpiąć*: R. surdut. R. ś. I. *rozpostrzeć* ś., *roz-
ciągnąć* ś., *rozszerzyć* ś., *rozczapierzyć* ś.: Na obło-
kach olbrzymią arkadą rozpięła ś. tęcza. Krem.
2. *rozpuścić, roztworzyć z zapięcia ubranie na sobie*:

Chodzi rozpięty. Troc. (= *rozamamany, rozmamrany, rozchlastany*). Przen.: Wcale rozpiął ś. przed nim i zaczął mu dawać do zrozumienia, że... Kaczk. (= *otworzył głęź serca swego, wynunętrzył ś., wyłał ś.*). <Roz + Pięć>

Rozpiąka, i, lm. i narzędzie w warsztacie tkackim do rozpinania roboty. <Zam. Rozponka; por. Rozpiąć>

Rozpicie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpić ś.** [Rozpiczać, a, at] *uwodzić, rozprawiczać*: To go oddam do Łowicza, niech tam dziewczki rozpicza. <Roz + *Piezać, od Piezać>

[Rozpiczanie, a, blm.] czynność cz. **Rozpiczać**. **Rozpić**, ije, ił, nied. **Rozpijać** kogo = *sprawić, aby ś. kto rozpił, rozpić go*. Stasz. Ks. Jasiński rozpijał mi chłopca mego Ligezę. Mat. R. ś. zacząć pić *zapamiętałe, nałogowo, stać ś. pijakiem, zasmakować w pijaństwie*: Gdy ś. człowiek rozpije, tedy żołądek więcej napoju w ś. bierze, niżeli przedtem brał. Sak. Przeszedł czas długi saskiego pokoju, rozpił ś. naród i odwykił od boju. Pol. Zachorował na gienjusz, rozpróziaczył ś. a potem rozpił Bał. Przen.: Rozpiłem ś. południa błękitami. Krasin. (= *upoilem ś., zachwycałem ś.*). [Nagotuj piwo, niech ś. ten hultaj na nim rozpija]. <Roz + Pić>

Rozpiec, cze, kł, nied. **Rozpiekać** dobrze upiec, wypiec; *rozprażyć, rozparzyć, rozżarzyć, rozpalic*. R. ś. *dobrze ś. upiec, wypiec ś.; rozprażyć ś., rozparzyć ś., rozżarzyć ś., rozpalic ś.*: Wstawić te mieszaniny na wolnym ogniu, aż ś. dobrze rozpieka. Torz. W ogniu ś. to naczynie rozpiekło, a sól wytrzeszczała. Torz. Usta, na których żelazo rozpieczone niedawno upadające kładło piętno. Krasz. <Roz + Piec>

Rozpieczenie, a, blm., czynność cz. **Rozpiec**. **Rozpieczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozpiec** ś.

Rozpieczętować, uje, ował, nied. **Rozpieczętowywać** *roztworzyć z pieczęci, odpieczętować*: Czemu-bys tego listu nie miał R.? Alber. List jej zwrócono rozpieczętowany. Bał. R. ś. *otworzyć ś., będąc zapieczętowanym*. <Roz + Pieczętować>

Rozpieczętowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpieczętować**.

Rozpieczętowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpieczętować** ś.

Rozpieczętowywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozpieczętować**.

Rozpieczętowywanie, a, blm., czynność cz. **Rozpieczętowywać**.

Rozpieczętowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpieczętowywać** ś.

Rozpiekać, a, at i R. ś. p. **Rozpiec**.

Rozpiekanie, a, blm., czynność cz. **Rozpiekać**.

Rozpiekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpiekać** ś.

1. **Rozpienić**, i, ił *zamienić w pianie, nadać śpiewność, obdarzyć śpiewnością*: Niebo rozpienił twą mowę. Garcz. Wszystek rozpienion kłęsk i wścieklizn zlewem. Krasin. <Roz + *Pienić, od Pienić>

2. **Rozpienić**, i, ił *rozbić na pianę, spienić, wzburzyć*: Na rozpienionym kłęsk naszych potopie. Wor. Morze bez pomruku fal, bez rozpienionych pierścieni. Kasp. <Roz + Pienić>

1. **Rozpienie**, a, blm., czynność cz. 1. **Rozpienić**.

2. **Rozpienie**, a, blm., czynność cz. 2. **Rozpienić**.

Rozpierać, a, at i R. ś. l. p. **Rozeprzeć**: Kochała ją, a jednocześnie rozpierało go dzikie prag-

nienie zemsty nad nią, Sienk. [Krzywda ludzka rozpiera mu boki] (= *bokiem mu wyłazi*). Zboże rozpiera wór, stodołę. Troc. R. boki. Troc. Rozpiera mię coś. Troc. Już koń pod królem począł ś. R. na tej roli. Dyak. Swoboda przywykł ś. R. we własnym domu. Berw. Tych, pod którym nie rozpierały ś. konie, łowiono arkanami. Sienk. Często o Jego zdanie z katolikami rozpierał ś. Wiszn. Rozpierają ś. sądem, prawem o co. Troc. 2. × **Rozpierać** = *rozpierać* ś.: R. z kim o wiarę (o wierze), o prawdę. Troc. (= *spierać ś., dysputować*). [R. ś.] = a) *roztworzyć ś., rozewrzeć ś.* (np. o wrotach). b) *myśl. stawać w miejscu rozkraczysz ś.* (o sarnie w biegu, gdy jest przestraszona lub zdziwiona). <Roz + *Pierać, od 1. Przeć>

Rozpieranie, a, blm., czynność cz. **Rozpierać**.

Rozpieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpierać** ś.: R. ś. o prawdę. Troc.

Rozpierzdenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpierzdieć** ś.

Rozpierzdieć się, i ś., at ś. *zacząć pierdzieć na dobre, bez końca*. <Roz + Pierdzieć>

Rozpierzścieniac się, a ś., at ś. p. **Rozpierzścienić** ś.

Rozpierzścienianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpierzścieniac** ś.

Rozpierzścienić się, i ś., ił ś., nied. **Rozpierzścieniac** ś. *rozkręcić ś., rozęść ś. pierścieniem, pierścieniami; roztoczyć ś., rozwinąć ś. kregiem, kregami*: Już lżej ś. fala modra rozpierzścienia. Kon. Fale (ludzi) rozpierzścienią ś. drugim węzłem i uderzą na nas. Gliń. <Roz + Pierścienić>

Rozpierzścienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpierzścienić** ś.

Rozpierzzać, a, at p. **Rozpierzzyć**.

Rozpierzanie, a, blm., czynność cz. **Rozpierzzać** ś.

× **Rozpierzch**, u, lm. y p. **Rozpierzchnięcie** ś.: Nieba uderzą na cię z piorunów rozpierzchu. L. <Roz + Pierzch>

Rozpierzchać, a, at l. [R.] p. **Rozpierzchnąć** ś. 2. l. R. *zmusić do rozpierzchnięcia ś., rozproszyć*. <Roz + Pierzchać>

Rozpierzchanie, a, blm. l. czynność cz. **Rozpierzchać** 2. p. R. ś.

Rozpierzchanie się, a ś., blm. l. a. [Rozpierzchanie] czynność cz. **Rozpierzchać** ś. 2. fiz. *rozpływanie, rozpraszanie, przenikanie ś. gazów, dyfuzja* (diffusio).

× **Rozpierzchle** przys. od **Rozpierzchły**, tu i w-dzie, *gdzieniegdzie, sporadycznie*: R. śnieg przyproszył włoski pieścidełka. L.

Rozpierzchliwość, i, blm., fiz. *własność, zdolność rozpierzchania, przenikania, rozpraszania ś. gazów*.

<Od *Rozpierzchliwy, od Rozpierzchnąć ś.>

Rozpierzchłość, i, blm., rz. od **Rozpierzchły**: R. myśli. Mahr.

Rozpierzchły, **Rozpierzchnięty**, **Rozpierzchniony** który ś. *rozpierzchnął; rozrzucony, rozsiany, rozsypany; sporadyczny*: Gałęzie rozpierzchłe = bez żadnego porządku po pniu rozrzucone. Jund. 2. bot.: Brodobrzanka rozpierzchła p. Brodobrzanka. 3. fiz.: Obraz R. = *rozlany* (imago diffusa).

<Od Rozpierzchnąć ś.>

Rozpierzchnąć się, nie ś., nął ś., nęła ś. a. *chła ś., nied. Rozpierzchać* ś., [Rozpierzchać] *pierzchnawszy rozlecieć ś., rozsytać ś., rozproszyć ś., pouciekać na wszystkie strony, rozprysnąć ś., pójść w rozsypkę, rozstrzelić ś., rozbiec ś.*: Niech ś. rozpierzchną nieprzyjaciele twoi, a niech uciekają od oblicza twójego. Leop. Kompanja rozpierzcha ś.: jedni chodzą, drudzy powracają. L. Roz-

pierzchnijcie ś. wszyscy, szukajcie go wszędy. L. Co pozostało pod bronią konfederatów, rozpierzchli ś. po świetle. Lel. Natychmiast ś. po różnych stronach rozpierzchniono. Mick. Poczwszy strzelca, ptaki rozpierzchły ś. Ugodź w pastyrza, a rozpierzchnie ś. trzoda. Sł. wil. Armja rozpierzchła ś. nie ścigana. Sł. wil. < Roz + Pierzchnąć >

Rozpierzchnięcie się, a ś., blm., Rozpierzchnienie ś. czynność cz. Rozpierzchnąć ś.

Rozpierzchnienie ś. p. Rozpierzchnięcie ś. Anat.: † R. ś. odnóg (Perz.) = *rozgałęzienie*.

Rozpierzchnięty p. Rozpierzchły: Kaniów pò górach, jarach R. Gosz. < Od Rozpierzchnąć >

Rozpierzchniony p. Rozpierzchły: Wszakże rozpierzchnione na pojedyncze individua obozowe mrowiska zapleniły po wszystkich kątach kraju ludzi, którzy zostawali wojewódzkimi, powiatowymi, a nawet parafjalnymi hajdamakami. Chodź. Kościuszko gonił swą rozpierzchnioną kawalerją T. K.

Rozpierzać, a, ał i [R. ś.] p. Rozpierzyć. < Od Rozpierzyć >

Rozpierzanie, a, blm., czynność cz. Rozpierzać. Rozpierzenie, a, blm., czynność cz. Rozpierzyć. [Rozpierzenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozpierzyć ś.**

Rozpierzyć, y, ył, nied. Rozpierzać l. *rozczepiać* w postać pióra, *rozwinąć* pierzasto: Bylica rozpierza miękkie swe liście. Kasp. 2. [Rozpierzyć] *rozrzucić w różne dalsze miejsca*. [Rozpierzyć ś.] *ulecieć w powietrze, rozbić ś. w drobne kawalki*: Niech ci sie złoty warkoc rozpierzy. < Roz + Pierzyć >

Rozpieszczać, a, ał i R. ś. p. Rozpieszczić.

Rozpieszczanie, a, blm., czynność cz. Rozpieszczać.

Rozpieszczanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpieszczać ś.

Rozpieszczenie, a, blm. l. czynność cz. Rozpieszczić. 2. p. R. ś.

Rozpieszczeniec, nca, lm. ncy człowiek *rozpieszczony, pieszczoł, papinek, gagatek, kanaczek, ulubieniec*: Na pięknej jego twarzy płonęła jakby wzgarda ku bezsilnym rozpieszczeniom, co go otaczali. Krasz. < Od Rozpieszczony >

Rozpieszczenie się, a ś., blm. l. czynność cz. Rozpieszczić ś. 2. a. Rozpieszczenie stan tego, co jest rozpieszczony; miękkość, zniżewścieśłość, papinkowatość.

× **Rozpieszczeńszy** st. w. od *rozpieszczony*: Omfala z Herkulesa śmiała ś., jak z człowieka najropieszczeńszego. Jabł.

Rozpieszczić, i, ii, nied. Rozpieszczać *roznarowić pieszczołami, rozcecać, zbalamucić, zepsuć pieszczołami; nauczyć pieścić ś.; rozdelikacić, zrobić niewieścuchem, rozmiękczyć*: Spodziewali ś., aby miał położyć węgłótko pod nasze ciało, na którymby smaczno spali, to jest R. je, abo dać jaką przyczynę, abyśmy ś. radowali, w tych rzeczach, w których ś. nie godzi. Baz. Ludzie rozpieszczonego żywota nie godzą na rycerski stan. Baz. Rozpieszcilem twe błagalne spojrzenie jak echo najodleglejszych wspomnień. Przybysz. R. ś. l. *roznarowić ś. pieszczołami czystemi, rozcecać ś.; zepsuć ś., zbalamucić ś. przez pieszczoły, zacząć prowadzić życie zniżewścieśale, stać ś. piecuchem, rozdelikacić ś.* 2. † R. ś. w kim = *rozkochać ś., rozmiłować ś.*: Jak ty ś. mogłeś R. w kochance? miasto żony dajesz przystęp brance. Chr. (rozkochać ś. L. < Roz + Pieścić >

Rozpiesnić, i, ii, nied. Rozpiesniać p. Rozłabędzić: Ból rozpiesnia duszę człowieka w natehioną pieśń. Kasp. R. ś. *rozśpiewać ś., rozbrzmieć w pieśń, rozleć ś. przemieniwszy ś. w pieśń, rozwinąć ś. w pieśń*: Żałobne szmy rozpiesniły ś. w radosny hymn. Kasp. Powietrze ś. rozpiesnia. Kasp. < Roz + * Pieścić, od Pieść >

Rozpiesnienie, a, blm., czynność cz. Rozpiesnić. Rozpiesnienie się, a ś., blm. czynność cz. Rozpiesnić ś.

Rozpięcie, a, lm. a czynność cz. Rozpiąć. R. a. rozpiętość mostu (= otwór pod mostem od jednej podpory do drugiej). Anat.: R., rozgięcie, × *rozciągnięcie* (extensio).

Rozpięcie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpiąć ś.

Rozpiętka, i, lm. i gim. rozstawienie szerokie, rozkraczenie nóg. < Od Rozpięty >

Rozpiętość, i, lm. i rz. od Rozpięty, rozpięcie, otworzystość, postać, figura czego rozpiętego, stopień rozgięcia czego: Zwierz ten o szufłowatych, do danielowych podobnych rosochach, których R. do 4 metrów dochodziła. Sp. R. mostu w świetle. Ukończono budowę mostu, który rozpiętością swoją imponować może mostom całego świata. R. sklepienia.

Rozpijać, a, ał i R. ś. p. Rozpić.

Rozpianie, a, blm., czynność cz. Rozpijać.

Rozpianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpijać ś.

Rozpikamień, a, lm. e bot. = Biedrzeniec pospolity.

Rozpiłować, uje, ował, nied. Rozpiłowywać l. *pił a. pilnikiem rozciąć; pilując rozdzielić, przepiłować*: R. żelazo, deskę. 2. *pilnikiem roztrzeć na proch*: Cwierć dukata grubym pilnikiem rozpiłowawszy, z tym zmieszać proszkiem, tak aby na dno złoto nie upadło. Torz. < Roz + Piłować >

Rozpiłowanie, a, blm., czynność cz. Rozpiłować.

Rozpiłowywać, uje, ywał p. Rozpiłować.

Rozpiłowywanie, a, blm., czynność cz. Rozpiłowywać.

Rozpinąć, a, ał i R. ś. p. Rozpiąć.

Rozpinanie, a, blm., czynność cz. Rozpinąć.

Rozpinanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpinąć ś.

[Rozpinek, nka, lm. nki] p. **Rozparstek:** Czapięgi u pługa są rozdzielone rozpinkami. < Od Rozpinąć >

Rozpiorunąć, i, ii, Rozpiorunować *rozbić piorunem, rozgromić*: Mój włos cię rozpioruni. Słow. R. ś. *rozleć ś. piorunem, rozgrzmieć*: Rozpiorun ś. grozą Jehowy. Przybysz. < Roz + * Piorunąć, od Piorun >

Rozpiorunienie, a, blm., czynność cz. Rozpiorunić.

Rozpiorunienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpiorunić ś.

Rozpiorunować, uje, ował i R. ś. p. Rozpiorunić: Gniew Twój, Boże! niech rozpiorunuje ś. nad głową jego! Orzesz. < Roz + Piorunować >

Rozpiorunowanie, a, blm., czynność cz. Rozpiorunować.

Rozpiorunowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpiorunować ś.

Rozpiór, ora, lm. ory zool. p. Rap.

[Rozpiryndować, uje, ował] *gadać, rozprawić*. [Rozpiryndowanie, a, blm.] czynność cz. **Rozpiryndować.**

Rozpis, u, lm. y l. rozpisanie, rozpisanie ś.; wykaz rzeczy rozpisanych: Może annalista ten mały

niewart był tak długiego w tym miejscu rozpisu. Lel. Przyszedł dziś papier... o ułożeniu rozpisu na pobór rekruta. Gaś. 2. × R. różnica zdań, rozstrzelenie ś. zdań, protest: Kiedy w rozwiązaniu sprawy różność zdań sędziów, czyli R., zajdzie, naówczas każdy przyczynę przekonania swego wyraża. Ostr. <Roz + *Pis, PIS>

Rozpisać, sze, sał, nied. Rozpisywać, × Rozpisywać I. *pisząc rozdzielić; przepisać na pewną liczbę egzemplarzy, porobić odpisy, sporządzić wiele kopji*: R. szczegóły spisu na pojedyncze kartki. Orygenes miał tych, co jego księgi rozpisywali. Skar. (różnie przepisywali. L.). R. role aktorom. 2. *rozłożyć, rozdzielić, powyznaczać postanowieniem piśmiennym*: R. podatki. R. na kraj pewną sumę. Rozpisują lud na osadę miasta, żołnierza na rotę. L. R. żołnierza na rotę, na kompanje, na dziesiątki. Troc. Pułkownik stanowiska i leże rozpisował sobie po dobrach duchownych. Birk. R. kontrybucję. Troc. [Gospodarz rozpisuje gront] = *za życia rozdaje go dzieciom*. R. kontrybucję. Troc. 3. *popisawszy rozesłać*: Zamojski rozpisał do senatorów listy. Niem. Rozpisałem listy do różnych przyjaciół i krewnych. Kras. 4. *zarządzić okólnikiem*: R. pospolite ruszenie. Śl. wil. R. dostawy. 5. [R.] *posłać zaproszenie*: Król rozpisał na bál. 6. *Rozpisuję rok (= termin), pomykam roku*. R. ś. I. *zacząć pisać na dobre, bez końca; rozmachać ś. pisząc, rozwałkować rzecz pisaną, rozwodzić ś. pisząc, szeroko opisać, zapędzić ś. w pisanie*: Niemcy najbardziej ś. koło rzeczy kopalnych rozpisali. Kluk. 2. × R. ś. *zaznaczyć na piśmie różność swojego zdania od sądu ogółu, zaprotestować piśmiennie, zapisać swoje odrębne osobiste zdanie*. L. <Roz + Pisać>

Rozpisanie, a, bfm., czynność cz. Rozpisać: R. gospód dla gości. Troc. R. kontrybucji. Troc. R. roku, odwołka prawna. Troc.

Rozpisanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozpisać ś.

! [Rozpiska, i, lm. i] *pokwitowanie*: Dadzą ci tam rozpiskę; papiery twoje już poszły. Kon. <Od Rozpis>

× **Rozpisywać, uje, owal i × R. ś. p. Rozpisać.**

× **Rozpisywanie, a, bfm., czynność cz. Rozpisywać.**

× **Rozpisywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozpisywać ś.**

Rozpisowy przym. od **Rozpis**: W sentencjonariuszu rozpisowym sędziowie zdania swoje większości przeciwne zapisywać mają; rozpis jednak takowy nie ma nic ubliżać wyrokowi większością zapadłemu. L.

† **Rozpisto** przys. od **Rozpisty**; † **Rozpito**: Ryż rozpisto warzony. Troc.

† **Rozpisty**, † **Rozpity** *syplki, rozsypujący ś.*: Rozpista kasza, syplka kasza, tak gotowana, że ś. rozsypuje. Włód. <Zam. Rozsypisty>

Rozpisywać, uje, ywał i R. ś. p. Rozpisać.

Rozpisywanie, a, bfm., czynność cz. Rozpisywać.

Rozpisywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozpisywać ś.

Rozpity *który ś. rozpił, opój*. <Od Rozpić>

† **Rozpity** p. **Rozpisty**.

Rozplantować, uje, owal i. rozsadzić rośliny, rozflancować. 2. wyrównać grunt, drogę; zniwelować, splantować. Śl. wil. <Roz + Plantować>

Rozplantowanie, a, bfm., czynność cz. Rozplantować.

× **Rozplaskać, a, ał i × R. ś. p. Rozplaskać.**

× **Rozplaskanie, a, bfm., czynność cz. Rozplaskać.**

× **Rozplaskanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozplaskać ś.**

× **Rozplasnąć, śnie, szał a. śl, nied. Rozplaskać** *plasnawszy rozplaszczyc, rozbić*. × **R. ś. plasnawszy rozplaszczyc ś., rozbić ś.**: Kilka tomów rozstrzępionych rozplasnło ś. na ziemi. Krasz. <Roz + Plasnąć>

× **Rozplaszczanie, a, bfm., czynność cz. Rozplaszczyc.**

× **Rozplaszczanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozplaszczyc ś.**

× **Rozplaszczyc, y, ył i R. ś. p. Rozplaszczyc**: Dwu ś. pod nim obaliło, a Baron rozplaszczyc na ziemi. Krasz. <Roz + *Plaszczyc, od Plaski>

Rozplasznięcie, a, bfm., czynność cz. Rozplasznać.

× **Rozplasznięcie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozplasznać ś.**

Rozplatać, a, ał p. Rozpleść.

Rozplatanie, a, bfm., czynność cz. Rozplatać.

× **Rozplatywać, uje, ywał p. Rozpleść.**

× **Rozplatywanie, a, bfm., czynność cz. Rozplatywać.**

† **Rozplazły** *który rozplasnął, rozlazły, rozmiękły, rozpelzły*. <Od Rozplasnąć>

† **Rozplasnąć, źnie, znął** *rozleść ś. zmoknawszy; rozplłynąć ś., rozpelznąć, rozmoknąć, rozmięknąć.*

† **Rozplażnięcie, a, bfm., czynność cz. Rozplażnać.**

Rozpląsać się, a ś., ał ś. zacząć na dobre pląsać, rozochocic ś. w pląsaniu, roztańczyć ś., roztańczywać ś., rozskakać ś., zatańczyć ś. <Roz + Pląsać>

Rozpląsanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozpląsać ś.

Rozplątać, cze, tał, nied. Rozplątywać *rozjąć, rozprostować co splątane; odplątać, rozwikłać, rozgmatwać, rozsypać, rozplętać*: R. nici. Węzeł R. Węg. Przen.: R. rzecz, zadanie, sprawę =

rozjasnić, rozświetlić, wyklarować, rozstrzygnąć. R. swe myśli. Śl. wil. Teraz ty, gamoniu, kiedyś ś. rozplątał, jedź dobrze, bo ci uszy oberwę.

Rog. (= *wywikłał, wykręcił siamem*). <Roz + Plątać>

Rozplątanie, a, bfm., czynność cz. Rozplątać.

Rozplątywać, uje, ywał p. Rozplątać.

Rozplątywanie, a, bfm., czynność cz. Rozplątywać.

Rozplecenie, a, bfm., Rozplecenie *czynność cz. Rozpleść.*

Rozplecenie, a, bfm. p. Rozplecenie. Troc.

[**Rozpleciny, in, bfp., Rozpliciny, Rozplety, Rozpletki, Rozplot**] *obrząd rozplatania warkoczny panie młodej przed ślubem*. Gł., Pol. Sadzają pannę młodą do rozplecin, czyli rozczesywania włosów. Wójce. <Od Rozpleść; Roz + *Pleciny, PLEĆ/PLOT/PŁOT>

[**Rozpleciony**] *mający warkocz rozplecione, prostowłosey.*

Rozplecisty *który można rozpleść*: Wywikłany, którego można wywikłać, R., *extricabilis*. Kn. <Od Rozpleść>

Rozplem, u, bfm. I. rozplemianie, rozplemianie ś., rozplemienie, rozplemienie ś.: Ledwie co wybór między ludźmi i zwierzęty zachowywany na R. od zguby wyjęty. Przyb. 2. hist: R. wewnętrzny cz. włonny komórek (*erdogenesis cellularum*). R. międzykomórkowy (*generatio intercellularis*). R. rozszezepny (*g. per divisionem*). <Od Rozplemie>

Rozplemiać, a, ał i R. ś. p. Rozplemić.
Rozplemianie, a, blm., czynność cz. Rozplemiać,
Rozplem.

Rozplemianie się, a ś., blm., Rozplem czynność cz. **Rozplemiać ś.**

Rozplemić, i, il, Rozplenić, Rozplemienieć, nied. Rozplemiać, Rozplemiać, Rozplemienieć *rozplodzić, rozrodzić, rozkrzewić, rozmnożyć*: Tu Pomona soczyste owoce rozplemia, tym miłsze, iż je rodzi bez uprawy ziemia. Przyb. Izaliż ci ziemia rozmaitych żyjących stworzeń nie rozplemia? Był on rodem z Włoch, od którego znać brata a synowca rozplemione tego herbu familje. Nies. **R. ś. rozplodzić ś., rozrodzić ś., rozmnożyć ś., rozkrzewić ś.** <Roz + Plemić>

Rozplemienieć, i, il i R. ś. p. Rozplemić.

Rozplemienie, a, blm., czynność cz. Rozplemić.

Rozplemienie, a, blm., czynność cz. Rozplemienieć.

Rozplemienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozplemienieć ś.

Rozplemienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozplemić ś.

× **Rozplemnictwo, a, blm., biol. rozpladanie, plodzenie, rozpladnianie, rozrództwo, × rozród, × rozplództwo, × rozplód** (generatio homogenea s. secundaria). <Od Rozplemny>
 × **Rozplemny** przym. od **Rozplem.** Biol.: Okres R. = *rozrodczy*. <Od Rozplem>

Rozpleniać, a, ał i R. ś. p. Rozplemić.

Rozplenianie, a, blm., czynność cz. Rozpleniać.

Rozplenianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozplenianie ś.

Rozplenić, i, il i R. ś. p. Rozplemić: Rozplenione w latach siermięgi robactwo dokuczać zaczęło. Nies. Przen.: W niektórych krajach klasztory zbyt są rozplenione, ale też w wielu miejscach ledwo ś. gdzie znajdują. Kras. (= są zbyt liczne, zagnieździły ś. bardzo). Utyskiwania na Kudak, pełne goryczy, rozplenily ś. wkrótce po całym kraju. Dub. M. (= rozeszły ś., rozszerzyły ś.). <Roz + Plenić>

Rozplenienie, a, blm., czynność cz. Rozplenić.
Rozplenienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozplenić ś.

[**Rozplesenie ś., a ś., blm.**] czynność cz. **Rozplesyc ś.**

× **Rozpleskać, a, ał z płaskiem rozlać, roztopić, rozpuścić; rozchlebotać:** Lód jeżeli gdzie bałwanami stoi, gęsta go z góry kropla w szczyt rozpleszcze. Chr. <Roz + Pleskać>

× **Rozpleskanie, a, blm., czynność cz. Rozpleskać.**

[**Rozplesyc się, y ś., ył ś.**] (o kołku, trzonku, gwoździu drewnianym) *rozmiadzić ś. przy pobijaniu na drobne utokna.* <Roz + Plesyc>

Rozpleść, ecie, ótl, nied. Rozplatać, [Rozpletać, Rozplitać] i. rozjąć, rozpuścić co splecionego, odpłesć: Włos jej rozpleciony po wietrze i tam i sam chodził. P. Koch. Rozplotę ploty jej. Rej. Rozplótl ten węzeł, ten kosz. Troc. Rozpleć mu włosy. Troc. Nie będą bogate księżniczki rozplatać we łzach twoich warkoczy. Bern. Ani razu nie podniosła oczu, ani ręk na piersi złożonych nie rozplotła. Orzesz. Przen.: R. czyj prepozyt (= czyje przedsięwzięcie, czyj zamiar). Troc. (= *zwichnąć, udaremnąć*). 2. † R. *spleść rozdzieliwszy*: Półki Apollo włosy we dwie rozplatały kosy. Petr. 3. *plotać rozpuścić; rozbajać, rozpalać, rozgadać*: Przechodzi ś. sekret z ucha do ucha, aż trafi na święgotę, który szeroko roznieś i rozplecie z sporym naddatkiem. Pilch.

Prawdziwie nie mam skarbu żadnego, to tylko bajkę ktościć rozplótl. L. Ta niepocziwa gęba to rozplotła. Boh. Fireyk wszystkimu świadom i wszystko rozplata. Nar. Kobietom w sekrecie rozplótl, w sekrecie. Kniaż. <Roz + Plesć>

[**Rozpletać, a, ał**] p. **Rozpleść.**

[**Rozpletanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozpletać.**

[**Rozpletki, ów, blp.**] p. **Rozpleciny.** <Roz + *Pletki, PLEC/PLOT/PŁOT>

[**Rozpletty, ów, blp.**] p. **Rozpleciny.** <Roz + *Plety, PLEC/PLOT/PŁOT>

[**Rozpliciny, in, blp.**] p. **Rozpleciny.** <Zam. Rozpleciny>

[**Rozplitać, a, ał**] p. **Rozpleść.**

[**Rozplitanie, a, blm.**] czynność cz. **Rozplitać.**

[**Rozplot, u, blm.**] p. **Rozpleciny.** Wóje. <Od Rozpleść>

† **Rozploznąć się, znie ś., zł ś. rozejść ś., rozwalić ś., rozleść ś., rozpaść ś., rozłożyć ś., rozpelznąć, rozplaszczyc ś.:** Co ś. chlubisz w walech? rozplół ś. wał twój! Leop. <Roz + *Ploznąć ś., PLOZ/PŁOZ/PŁEZ>

† **Rozploźnicie się, a ś., blm., czynność cz. Rozploznąć ś.**

Rozpluchotać się, cze ś. a. ce ś., tał ś. zacząć na dobre pluchotać; pluchocząc rozbujać ś., rozkołysać ś.: Rozpluchotane bałwany. Ml. <Roz + Pluchotać>

Rozpluchotanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpluchotać ś.

× **Rozplucie, a, blm., czynność cz. Rozpluć.**

× **Rozpluć, uje, ul, nied. × Rozpluwać i. pluciem rozmiękczyć.** L. 2. *wypływając wciąż zniszczyć, wyczerpać, roznieść do czysta:* Nie bądź za słodki, bo cię rozliżą; nie bądź za gorzki, bo cię rozplują. Prz. <Roz + Pluć>

× **Rozpluwać, a, ał p. Rozpluć.**

× **Rozpluwanie, a, blm., czynność cz. Rozpluwać.**

Rozplacać, a, ał p. Rozplacić.

Rozplacanie, a, blm., czynność cz. Rozplacać.

Rozplacenie, a, blm., czynność cz. Rozplacić.

Rozplacić, i, il, nied. Rozplacać *placąc rozdać, wyczerpać:* R. pewną sumę. <Roz + Placić>

Rozpladniać, a, ał i R. ś. p. Rozplodzić.

Rozpladnianie, a, blm. i. czynność cz. Rozpladniać. 2. p. **Rozplemnictwo.**

Rozpladnianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpladniać ś.

Rozpladzać, a, ał i R. ś. p. Rozplodzić.

Rozpladzanie, a, blm. i. czynność cz. Rozpladzać. 2. biol. p. **Rozplemnictwo.**

Rozpladzanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpladzać ś.

Rozplakać, cze, kał, nied. Rozplakiwać *uspobić do rozplakania ś.; sprawić aby, plakał:* Kiedy oczy R. chce, naprzód chemicznie rozłoży łzę. Syrok. R. ś. zacząć na dobre plakać, wybuchnąć nieutulonym płaczem; rozrzewniwszy ś. zapłukać: Cnotliwy starzec rozplakał ś. z radości, patrząc na syna, ale wkrótce rozplakał ś. i z żalu, dowiadując ś. o śmierci brata. Stasz. Para dziatek biega wkoło rozplakana, beczą i chwytają ś. ojca za kolana. Przyb. Nie ukazujmy dziecięciu cacka, którego mu dać nie można, bo ś. rozplacze. Stasz. Te łzy, te rozpaczę porzuć, proszę, bo ja ś. prawdziwie rozplacze. Niem. Rzeuili ś. nawzajem w objęcia, i wszyscy ś. rozplakali. Rzew. Córki bojarskie rozplakiwały ś. jedna po drugiej. Jeż. Przen.: Śród rozplakanych obłoków nie świeciła ani jedna gwiazdka. Orzesz. <Roz + Plakać>

Rozplakanie, a, blm., czynność cz. **Rozplakać**.
Rozplakanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozplakać** ś.

Rozplakiwać, uje, iwał i R. ś. p. **Rozplakać**.
Rozplakiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozplakiwać**.

Rozplakiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozplakiwać** ś.

† **Rozplaskować**, uje, ował p. **Rozplaszczyc**.

† **Rozplaskowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozplaskować**.

Rozplaszcz, a, ał p. **Rozplaszczyc**.

Rozplaszczanie, a, blm., czynność cz. **Rozplaszcz**.

Rozplaszczac, a, ał p. **Rozplaszczyc**.

Rozplaszczanie, a, blm., czynność cz. **Rozplaszczac**.

Rozplaszczenie, a i. blm., czynność cz. **Rozplaszczyc**. 2. lm. a *miejsce rozplaszczone*.

Rozplaszczyciel, a, lm. e *ten, co rozplaszczyl a. rozplaszczal*: R. złota. L. <Od **Rozplaszczyc**>

Rozplaszczyc, y, ił, nied. **Rozplaszczac**, † **Rozplaskować** *plaszczac rozszerzyc; splaszczyc, rozgniesc, rozprasowac, rozklepac*: R. co pod młotem. R. miedź. **Mącz**. **Rozplaszczone** bryły spychają w brzoźdy. **Krasin**. Przen.: *rozciagnac, rozlozyc na plask, rozpostrzec*: Nad odyńcem na ziemi rozplaszczonym stoja, dziwujac ś., bo ś. tknac go jeszcze boja. **Zebr**. Gdy tytuł króla sobie śmie ten szalbierz wlaszczyc, kaz go, rzecze, gwoździami na krzyzu R. Pot. (= *rozpiac*). R. ś. *plaszczac ś. rozszerzyc ś; splaszczyc ś, rozciagnac ś. na plask*: Každy ordyniec przyległ był do konia, rozplaszczyl ś., pochowal w grzywie i karku. **Sienk**. <Roz + **Plaszczyc**>

× **Rozplac**, u, blm., p. **Rozplacanie**. <Roz + **Plac**>

Rozplata, y, lm. y i. *rozplacanie, rozplacenie, wypłata wielu osobom*. 2. *zapłata, rozłożona na części; spłata*: Wziąć towar na rozplata (=*na wypłat, na raty*). 3. [R.] *rozrachunek*: Przyjdzie czas rozplaty. <Roz + **Plata**>

Rozplatać, a, ał *platanwszy rozdzielic; rozcwiertowac, rozciac, rozchlastac, rozproc, rozwalic, przepolowic*: Rozplataj tę rybę, a wątrobę jej schowaj. **Wuj**. Gdy kucharz rybę rozplatał, znalazł w wnętrzościach pierścion. **I.** Na pierwszym spotkaniu napół go jak szeszupaka rozplatałem. **Boh**. Ten pałasz we krwi twej oplukam, rozplatawszy ci łeb od ucha do ucha. **L.** Pierwszym przycięciem gębę mu rozplatał. **L. Junaków** najmilsze wyrazy są: ściać, rozsiekać, **R. L.** U bramy najpierw psy mnie macoszyne opadły: jeden szarpnął za hajdawery, drugi połę rozplatał. **Kaczek**. <Roz + **Platać**>

Rozplatanie, a, blm., czynność cz. **Rozplatać**. **Pol.**: × **R. macicy** = *cięcie cesarskie* (gastro-metrotomia, sectio caesarea).

Rozplawiac, a, ał i R. ś. p. **Rozplawic**.

Rozplawianie, a, blm., czynność cz. **Rozplawiac**.

Rozplawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozplawiac** ś.

Rozplawic, i, ił, nied. **Rozplawiac** i. *rozpuscic, roztopic*: R. cynę. 2. *rozpuscic, rozmiękczyć, roztworzyć w płynach*. 3. *rozcieńczyć, rozebrać*: Spiewając mu pieśń, pijąc z nim gorzałkę, którą zręcznie wodą rozplawiał, serce tego zwierza pozyskał. **Byk**. R. ś. *rozpuscic ś, roztopic ś, rozplynac ś*. <Roz + **Plawic**>

Rozplawienie, a, blm., czynność cz. **Rozplawic**.

Rozplawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozplawic** ś.

Rozplawny i. *mogacy być rozplawionym, rozpuszczalny, topnisty*. 2. *rozplawiony, rozpuszczony, roztopiony*. **Przen.**: **Rozplawne** od puchliny członki. **L.** (= *nalane, nabrzekle, rozlane, nabrane*). <Od **Rozplawic**>

Rozploda, y, lm. y p. **Rozplodzenie** i **Rozplodzenie** ś.: **Zachowac** coś dla domu i na rozplodę. **Pol.**

Rozplodek, dku, lm. dki p. **Rozplodzenie** i **Rozplodzenie** ś.: **Szarańcza** gałęzie nawet z drzewa wypasła, rozwlokly wszędzie roje rozplodków swoich. **Błaż**. <Od **Rozplod**>

Rozplodnić, i, ił i R. ś. p. **Rozplodzić**. <Roz + **Plodnić**>

Rozplodnik, a, lm. i *stadnik (ogier a. buhaj), reproduktor*: **Posel krzyżacki** jakoby **R.** jaki wewnętrznych rozterków między Polakami zarzuea, *veluti seminarium*. **Błaż**. **Przen.**: **Powieściopisarki** tworzą to, co jest pod wielu względami zbiorowym rozplodnikiem dzieł fikcyjnych. **Nagan**. (= *rozsadnikiem, żródelem*). <Od **Rozplodny**>

Rozplodny p. **Rozplodowy**: **Ród R. Wor.** (= *plodny, plenny*). **Rozplodna** potęga. **Wor. Biol.**: **Rozplodne** łączenie ś. komórek (conjugatio). <Od **Rozplod**>

Rozplodowy, **Rozplodny** przym. od **Rozplod**: **Komórka rozplodowa**. **Konie rozplodowe**. **Ogier R.** (= *rozplodnik, stadnik, reproduktor*). **Klacz rozplodowa**. <Od **Rozplod**>

Rozplodzenie, a, blm., **Rozplód**, **Rozploda**, **Rozplodek** czynność cz. **Rozplodzić**.

Rozplodzenie się, a ś., blm., **Rozplód**, **Rozploda**, **Rozplodek** czynność cz. **Rozplodzić** ś.

Rozplodziciel, a, lm. e *ten, co rozplodził a. rozpladza*: **Ocean R.** (wód i rzek). **Mł.** <Od **Rozplodzić**>

Rozplodzić, i, ił, nied. **Rozpladzac** i. *plodzac rozmnozyc; rozplemic, rozplenic, rozrodzić, rozkrzewic*: **Liczne** potomstwo chce jeszcze **R. L.** **Przen.**: **O** zwodzace złoto, jak rozpladzasz na świecie występki z podłoga! **Przyb**. 2. a. **Rozplodnić**, nied. **Rozpladniać** *zaplodnic, uzynic, zrobic plodnym, urodzajnym*: **Grunt** rozpladza deszcz rozchodliwy. **L. R. ś.**, **Rozplodnić** ś., nied. **Rozpladniać** ś. *rozmnozyc ś. przez plodzenie, rozplemic ś, rozplenic ś, rozrodzić ś, rozkrzewic ś*. **Przen.**: **Franca** prędko ś. u nas rozplodziła i rozmogła. **Biel. M.** (= *zaplenila ś, rozkorzenila ś, rozszerzyla ś, rozpowszechnila, zagniezdila, zalęgla, rozwiemozyla ś, zapanowala, zaczęła grosowac*), **Skoro** przestaną nienawidzić przestępcę, zbrodnia będzie ś. nieustannie rozpladniać. **Spas**. <Roz + **Plodzić**>

Rozplomieniac, a, ał i R. ś. p. **Rozplomienic**. **Rozplomienianie**, a, blm., czynność cz. **Rozplomieniac**.

Rozplomienianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozplomieniac** ś.

Rozplomienic, i, ił, **Rozplonit**, nied. **Rozplomieniac** *rozpalic plomieniem, rozzarzyc, rozbuzowac*. **Przen.**: *przejac zapalem, zapalic, rozognic, rozgrzac, roznamietnic, wzburzyc*: **Ludzi** podzarzył i rozplomienil, a potym krwią niewinną tuczyl i gasil. **Smotr**. **R. ś.**, **Rozplomienic**, **Rozplonit** ś., **Rozplonac** i. *rozpalic ś. plomieniem, wybuchnac plomieniem, rozgorzec, rozzarzyc* ś. **Przen.**: *zapalac, roznamietnic ś, zapalic ś, uniesc ś. zapalem, rozgoraczkowac ś, rozognic ś*: **Wachlarze** kotyszają ś. nad rozplomienionemi twarzami: goraceo tanceznikom. **Bał**. **Z tryumfem** zwyciezcy patrzyła w rozplomienioną twarz **Kamila**. **Bał**. 2. *rozjasniec, roz-*

promienieć ś., *zabłysnąć*, *rozłusnić* ś. Słow. <Roz + Płomienieć>

Rozpłomienieć, eje, ał p. **Rozpłomienieć**: Możeby rozpłomieniał dla niej, tak egzaltacja ta czyniła ją ekscentrycznie piękną. Krasz. Ani sportrzęgi, jak znowu do czarodziejki rozpłomieniał. Krasz. Twarz rozpłomieniała gniewem świętym. Krasz.

Rozpłomienie, a, blm. 1. czynność cz. **Rozpłomienieć**, 2. czynność cz. **Rozpłomienieć**; **Rozpłomienie** ś.; *stan tego, który rozpłomieniał*; *zapal*; *plomień*, *żar*, *ogień wewnętrzny*; *namiętność*: Wytworzył ś. w duszy Mickiewicza stan rozpłomienia. Chm.

Rozpłomienie się, a ś., blm. 1. czynność cz. **Rozpłomienieć** ś. 2. p. **Rozpłomienie**.

Rozpłonąć, nie, nął p. **Rozpłomienieć**. <Roz + Płonąć>

Rozpłonica, y, lm. e bot. (celesia) roś. z rodziny *trędownikowatych*. <Roz + Płonica>

Rozpłonić, i, ił i R. ś. p. **Rozpłomienieć**: Póki zorza wschodu nie rozpłoni, będę cię widział, będę kochał ciebie. Krasin. O szyby różnobarwnych okien rozpłonił ś. promień zachodzącego słońca. Krasin. Pod moich ust płomieniem blade mgły rozpłonią ś. Słow. Tam w murach wonnych posadzę tę różę, eo ś. w krainie lodów rozpłoniła. Słow. (= *rozkwitła ponsowo*). <Roz + Płonić>

Rozpłonie, a, blm., czynność cz. **Rozpłonić**. **Rozpłonie** się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpłonić** ś.

Rozpłoniecie, a, blm., czynność cz. **Rozpłonąć**. **Rozpłoszenie**, a, blm., czynność cz. **Rozpłoszyć**.

Rozpłoszyć, y, ył, nied. **Rozpłaszać** 1. *spłoszyszy rozpędzić*; *popłochem rozproszyć*; *rozstraszyć*; *rozgromić*: Kto ciska kamieniem na ptaki, rozpłoszy je. B. B. Rozpłoszył je Pan z onego miejsca po wielornastkiej ziemi i stamtąd rozegnał ich po wszystkich krainach. Leop. Lisy i dziki rozpłaszają zające. Przen.: Teraz wszystko łatwo mógł R., i plan jego przeważał w myślach, bo z ziemi urodził ś. i na niej był oparty. Ork. (= *rozchwiać*, *pokrzyżować*, *sparaliżować*, *zwichnąć*). 2. [R. warkocz] = *rozwiać*, *roztrząpać*, *rozrzucić*, *rozrzągać*. <Roz + Płoszyć>

[**Rozpłózić**, i, ił] *rozcignąć*, *dać rozpełznąć* ś.: Osina najdalej swe korzenie tuż pod powierzchnią ziemi rozpłózi. <Roz + Płózić>

[**Rozpłózenie**, a, blm.] czynność cz. **Rozpłózić**. **Rozpłód**, odu, lm. ody 1. p. **Rozpłodzenie**. 2. p. **Rozpłodzenie** ś.: Życiem słońce natchnęło R. radosny zielonej wiosny. Książ. (= *zarodek*, *zawiązek*, *początek*). 3. × R. p. **Rozplemnictwo**. 4. a. **Rozpłoda** *plód*, *przychówek*, *leg*, *ród*, *plemie*, *potomstwo*, *rozrodek*. <Roz + Płód>

× **Rozpłódtwo**, a, blm. p. **Rozplemnictwo**. <Od Rozpłód>

Rozpłókać, cze, kał *płózcąc roznieść*; *rozmyć*: Glinę na ścianach rozpłókały dżdże. Sienk. <Roz + Płókać>

Rozpłókanie, a, blm., czynność cz. **Rozpłókać**.

Rozpłyn, u, lm. y *ciało stałe*, w *plyn rozpuszczone*; *roztwór*; *plyn*, *rozciek*, *ciecz*: Woda i inne rozpliny. Jak J. Gdy cząsteczki nie są spójne, lecz wolno i osobno jedna od drugiej ruszają ś. i kształt biorą od naczynia, w którym są zawarte, to ciało nazywamy rozplynem, *liquidum*. Rogal. Ważki do rozplynów, *aërometre*. Rogal. <Roz + Płyn>

× **Rozpłynąć**, nie, nął, R. ś., nied. **Rozplywać** ś. 1. *popłynąć w różne strony*; *odpłynąwszy rozproszyć* ś., *rozstać* ś.: Ryby ś. rozplynęły. Troc. Pękło wiązanie tratwy, i sztuki rozplynęły ś. St. wil. Woda. lina z góry, rozplywa ś. na wszystkie strony (= *rozlewa* ś., *rozchodzi* ś.). Barwa źle zagęszczona rozplywa ś., to jest występuje poza obwód wzoru. Atrament na papierze wodnym rozplywa ś. Woda ś. po górze rozplynęła. Troc. Przen.: Aż ś. radość po mnie rozplywa, gdym go słyszała mówiącego. L. Sława regenta, jako zręcznego jurysty. rozplynęła po całym Owrukiem powiecie. Rol. (= *rozeszła* ś., *rozszerzyła* ś., *rozgłosila* ś.). Głos śpiżu zabrzmiał grobowym jękem, który ś. rozplynął w ciemnościach nocnych. Płomy rozplynęły ś. zwoła. Sienk. 2. *rozpuścić* ś., *roztworzyć* ś., *rozmięknąć*, *roztajać*, *roztopić* ś.: Niektóre ciała suche, gdy ś. wystawią przez czas na powietrze, rozplywają ś., chociażby ś. nie płynnego na nie nie wlało. Krum. Cukier rozplywa ś. w wodzie. Węgiel potasu rozplywa ś. w wilgotnym powietrzu. Gdy ciała przez ciepło kształtu rozcieku nabierają, mówimy, że ś. rozplywają. Krum. Nie w każdej wodzie mydło ś. zupełnie rozplywa. Kluk. Lód, śnieg, wosk ś. rozplywa. Troc. Sól ś. rozplynie na wilgotnym miejscu. Troc. Ser tak kruchuchny, żeby ś. niemal na języku rozplynął. Troc. Gruszka na języku ś. rozplywająca. Troc. Przen.: Ciało ś. w pot (w pocie) od pracy rozplywa. Troc. Prędko ś. ta mgła rozwinię i w deszcz łez gorzkich rozplynie. Dar. J. Żadościwa, powoli ś. na mokre łyżki sama rozplywa. Otw. Rozplywał ś. w rześiste łyżki (w rześistych łyżkach). Troc. Czemu całe ciało w łyżki ś. nie rozplynie? Bog. Woj. Cała ś. w żądzach, w rozkoszy rozplywam. Niem. (= *tonę*). R. ś. w radości, w weśle. Troc. Przestrach przeszedł powolnie, rozplynął ś. łzami. Krasz. Dusza moja rozplywała ś. w smutku nad morzem. Przybysz. Przen.: Rozplywał ś. = *unosić* ś., *rozkoszować* ś., *upajać* ś., *zachwycać* ś., *nie posiadać* ś.: Jak on mi dziękował, serce mi ś. rozplywało. L. (= *topniało*; *rozrewniało* ś.). Wiem, że ś. We Panny serduszko aż rozplywa z radości. L. Serca ogniem w nas gorzały i, słuchając go, prawie rozplywały. Odm. Matka rozplywała ś. w pociesze z talentów syna. Kras. R. ś. nad kim, nad czym. Matka rozplywa ś., gdy widzi, że jej dziecię przy książce siedzi. Włod. Przypatrując ś. tym rzeczom, rozplywają ś. w upodobania. Włod. Ojciec nie nazbyt uczony, chwalił to, czego nie rozumiał; matka rozplywała ś. w pociesze. Kras. Rozplywaliśmy ś. we wspólnej radości nad szczęśliwym zdarzeniem. Kras. Tak mile poziewał, że damy, na to patrząc, aż ś. rozplywały. Boh. Rozplywamy ś. wewnątrz z radości, czytając proste i jasny opis rzeczy. Sniad. Serce ś. moje rozplywa. Książ. Moje serce rozplywało ś. z radości. Błot. Tak ś. w nim serce rozplywa. Mick. Włóczęgę ś. po kościolach, wieczorem ginę, rozplywam ś. w La Fenice. Gold. Przen.: Ogromna spuścizna po rodzicu rozplynęła ś. Rol. (= *rozeszła* ś., *rozproszyła* ś.). <Roz + Płynąć>

× **Rozplynięcie**, a, blm., czynność cz. **Rozplynąć**.

Rozplynięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozplynąć** ś.

Rozplynność, i, blm., rz od **Rozplynny**: Chyba że istotą postaci jest tajemnicza mglistość i R. zarysów. Zaw. J.

Rozpłynny zdolny do rozpływania *ś.*, rozpływający *ś.* <Od Rozpłynąć>

Rozpływ, u, lm. y I. p. **Rozpływanie** *ś.*; *rozpłynięcie* *ś.* 2. rozdział koryta rzeki na dwa lub więcej ramion. 3. patol.: R. (colliquatio). R. ciała skalistego (w oku) (synchysis). <Roz + Pływ>

× **Rozpływać**, a, ał i R. *ś.* p. **Rozpływać**. <Roz + Pływać>

× **Rozpływanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozpływać**, *rozpływanie* *ś.*

Rozpływanie się, a *ś.*, bfm., **Rozpływ** czynność cz. **Rozpływać** *ś.*: R. *ś.* oznacza tę własność ciała, iż w zetknięciu z powietrzem odwilżają *ś.* a. rozpływają. Fon.

Rozpłynny I. przym. od **Rozpływ**: Powiedz, Abnoby. R. synie: długo krew naszą do niegościnnych brzegów poniesiesz? Herb. (= oddany żegludze). 2. bot.: Kasja rozpływna p. **Kasja**. 3. patol.: Martwica rozpływna (necrosis colliquativa). <Od Rozpływ>

Rozpocząć, cznie, czał, nied. **Rozpoczynać** I. (*rozgrzebawszy, roztworzywszy zacząć*), *zacząć, począć, wszcząć, zapoczątkować*: R. w mocy naszej jest, skutkiem fortuna kieruje. Pileh. Wiele rozpoczynającemu nie *ś.* nie szykuje. Pileh. Zostań, zakończymy rozpoczętą rozmowę. L. R. budowę. Różne rozpoczyna roboty, a żadnej nie dokończy. Troc. Nie na co inszego wojnę z sąsiadami rozpoczął. Troc. Jakby psiarnię w nią wpuścił i rozpoczął łowy. Mick. 2. *zapocząć, napocząć*: R. bochenek chleba, nowy postaw sukna. 3. [R.] *zalożyć*: Séklep sobie rozpoczne. R. *ś.* *zacząć* *ś.*, *nastać, nastąpić*: Noc rozpoczęła *ś.* L. Lekcje rozpoczęły *ś.* <Roz + Począć>

Rozpoczęcie, a, bfm., czynność cz. **Rozpocząć**: Wyznanie to nie usprawiedliwia nierozpoczęcia powieści od pana sędziego. Jeż.

Rozpoczęcie się, a *ś.*, bfm., czynność cz. **Rozpocząć** *ś.*

Rozpoczynać, a, ał i R. *ś.* p. **Rozpocząć**. <Roz + Poczynać>

Rozpoczynanie, a, bfm., czynność cz. **Rozpoczynać**.

Rozpoczynanie się, a *ś.*, bfm., czynność cz. **Rozpoczynać** *ś.*

× **Rozpodzielać**, a, ał p. **Rozpodzielić**.

× **Rozpodzielanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozpodzielać**.

× **Rozpodzielenie**, a, bfm., czynność cz. **Rozpodzielić**.

× **Rozpodzielić**, i, ił, nied. × **Rozpodzielać** *padzielić dla rozdania, rozebrania, rozdzielić*: Zaczęto rozpodzielać jeńców Sł. wil. Rozpodzielono wojsko. Sł. wil. <Roz + Podzielić>

× **Rozpodziać**, eje, ał, nied. × **Rozpodziewać** *podziać rozproszyszy, rozdrobniwszy; zapodziać rozmięciwszy*: Na coś też pieniądże rozpodział? Troc. <Roz + Podziać>

× **Rozpodzianie**, a, bfm., czynność cz. **Rozpodziać**.

Rozpodziewać, a, ał p. **Rozpodziać**.

Rozpodziewanie, a, bfm., czynność cz. **Rozpodziewać**.

Rozpoetyzować, uje, ował kogo = *rozwinąć w kim usposobienie poetyckie, rozbudzić w nim zapal poetycki, rozmarzyć poetycznie*: Mimowoli odżywał, odmłodzonym *ś.* czuł, rozpoetyzowanym zbliżeniem do Herminji. Krasz. <Roz + Poetyzować>

Rozpoetyzowanie, a, bfm., czynność cz. **Rozpoetyzować**.

Rozpogadzać, a, ał i R. *ś.* p. **Rozpogodzić**, **Rozpogadzanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozpogadzać**.

Rozpogadzanie się, a *ś.*, bfm., czynność cz. **Rozpogadzać** *ś.*

Rozpogodzenie, a, bfm., czynność cz. **Rozpogodzić**.

Rozpogodzenie się, a *ś.*, bfm., czynność cz. **Rozpogodzić** *ś.*

Rozpogodzić, i, ił, nied. **Rozpogadzać** *wypogodziwszy rozjaśnić, rozchmurzyć*. Przen.: R. czoło = *rozsepić, rozchmurzyć, rozpromienić, rozjaśnić, rozweselić*: Sędzia z rozpogodzoną już twarzą czekał nań w ganku i jak obcego prawie do domu wprowadzał. Krasz. R. *ś.* *wypogodziwszy* *ś.* *rozjaśnić* *ś.*, *rozchmurzyć* *ś.*, *przetrzeć* *ś.*: Niebo rozpogodziło *ś.* Ku wieczorowi rozpogodziło *ś.* Przen.: *rozweselić* *ś.*, *rozsepić* *ś.*, *rozchmurzyć* *czło, twarz*: I ty *ś.* rozpogódź, a nie mów nic nikomu. Sienk. <Roz + Pogodzić, od Pogoda>

I. **Rozpoić**, i, ił, nied. **Rozpajać** *przyzwyczajai do pijaństwa, rozpić, zrobić pijakiem, rozpijający*: Żydzi umieją chlopa najsztytniej zwodzić i rozpajać. Stasz. Kolejno propinacje trzymając, siebie i drugich rozpajali. L. Każdy z tych dawnych królów w pijaństwie dziwne rzeczy broił, August zaś Polskę do reszty rozpoił. Kras. Przen.: *napoić, nasycić, przesyścić, zaprawić*: Kłeskamiład utuczył, rzeki krwią rozpoił, zbójca w szarłat odziany, Filipowe plemię. Nar. Taką wonią fjołków rzuconych rozpojone powietrze. Krasif. <Roz + Poić>

2. **Rozpoić**, i, ił, nied. **Rozpajać** *rozdzielić co spojonego, rozkłaść*. L.

[**Rozpojąć**, jmie, jał] *zrozumieć, odgadnąć*: R. zagadkę. <Roz + Pojąć>

× **Rozpojedyńczać**, a, ał p. **Rozpojedyńczyć**.

× **Rozpojedynczenie**, a, bfm., czynność cz. **Rozpojedyńczać**.

× **Rozpojedyńczenie**, a, bfm. I. czynność cz. **Rozpojedyńczyć**. 2. *stan tego, co jest rozpojedyńczone*: Piękna kształty, jako dzieła sztuki, przedstawiając ideały, przedstawić je tylko mogą w ich rozpojedyńczeniu.

× **Rozpojedyńczyć**, y, ył, nied. × **Rozpojedyńczać** *rozdzielić na pojedyncze sztuki, osobniki, rozosobnić, rozszczegółować*. <Roz + *Pojedynczyć, od Pojedynczy>

[**Rozpojedzenie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozpojedzić**.

[**Rozpojedzieć**, poje, jedział] p. **Rozpowiedzieć**. <Skróć. z Rozpowiedzieć>

1. **Rozpojenie**, a, bfm., czynność cz. 1. **Rozpoić**.

2. **Rozpojenie**, a, bfm., czynność cz. 2. **Rozpoić**.

[**Rozpojstarcie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozpojstrzeć**.

[**Rozpojstrzeć**, strzy, starł] p. **Rozpostrzeć**. <Zam. Rozpostrzeć>

Rozpoka, i, lm. i geol. (petricola) *małża bezgłowa dwumuskulowa w utworach miocenowych, skałoznica*. W. A. <Roz + *Poka, PIEK/POK>

[**Rozpokazać**, że, zał] *popokazywać*: Rozpokazał im wszystko. <Roz + Pokazać>

[**Rozpokazanie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozpokazać**.

Rozpolitykować, uje, ował kogo = *rozbudzić w kim zapal do politykowania*. R. *ś.* *zacząć na dobre politykować, rozochocić* *ś.* *do politykowania*: Rozpolitykowana młodzież szkolna. <Roz + Politykować>

Rozpolitykowanie, a, bhm., czynność cz. **Rozpolitykować**.

Rozpolitykowanie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozpolitykować** s.

Rozpolować się, uje s., ował s. *zacząć na dobre polować, rozochocić s. do polowania*. <Roz + Polować >

Rozpolowanie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozpolować** s.

Rozpolawiać, a, ał i R. s. p. **Rozpolować**.

Rozpolawianie, a, bhm., czynność cz. **Rozpolawiać**.

Rozpolawianie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozpolawiać** s.

Rozpolowiać, a, ał i R. s. p. **Rozpolować**.

Rozpolowianie, a, bhm., czynność cz. **Rozpolowiać**.

Rozpolowianie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozpolowiać** s.

× **Rozpolowiczać**, a, ał p. **Rozpolowiczycy**.

× **Rozpolowiczanie**, a, bhm., czynność cz. **Rozpolowiczać**.

× **Rozpolowiczenie**, a, bhm., czynność cz. **Rozpolowiczycy**.

× **Rozpolowiczycy**, y, ył p. **Rozpolowić**: Zmniejszenia faryzajskiego rosta rozpolowiczona sprawiedliwość. Żarn. <Roz + *Polowiczycy, od Polowica >

Rozpolowić, i, ii, × **Rozpolowiczycy**, nied. **Rozpolowiać**, **Rozpolawiać**, × **Rozpolowiczać** I. *rozdzielić na połowy, przepolować, rozdwoić; rozplatać, rozchlusiać; rozszczepić*: Wojsko wpród rozpolowić. Leszcz. Jednym machem głowę mu rozpolowić. Troc. Rozpolowione nogi. Otw. Rozpolowionemi kopytami, *bisulcis*, były byki ziemię. Otw. (= *racicami*). Te mi dwie osęce serce rozpolowić. Pot. Zarówno względy polityczne, jak i rywalizacja o rynki, rozpolawiają Europę coraz widoczniej na dwa obozy. Nagrody te niekiedy rozpolowiano. Chm. Nosił włosy rozpolowione na przodzie. Prus. (= *przedzielone, rozbrane na dwoje*). 2. *zmniejszyć o połowę, zrobić połowicznym*: Niebytność twoja pociechę naszą rozpolowia. Troc. R. s. I. *rozpaść s. na połowy, rozdzielić s. na dwie części, rozdwoić s., rozszczepić s., przepolować s.*: Wielkopolska, jak rozciął, widomie s. na dwie gromady rozpolowiła. Krasz. 2. *zmniejszyć s. o połowę, zejść do połowy, stać s. połowicznym*: Bez twego zdrowia wszystka nam s. pociecha nasza rozpolowia. Pot. <Roz + × Polowić >

Rozpolowienie, a, bhm., czynność cz. **Rozpolowić**.

Rozpolowienie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozpolowić** s.

[**Rozpołożenie**, a, bhm.] *rozważa, roztropność, taki*: Mieć R. w głowie. <Roz + Położenie >

Rozpołudnić się, i s., ii s. *wejść w dobę południa, rozwinąć s. w południe*: Syczy, kiedy s. dzień rozpołudni. Słow. <Roz + *Południ s., od Południe >

Rozpołudnienie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozpołudnić** s.

† **Rozpomień** p. **Rozpomnieć**.

Rozpominać, a, Im. e ten, który *rozpomina*. L. <Od **Rozpominać**>

† **Rozpominać**, a, ał i R. s. p. **Rozpomnieć**.

† **Rozpomnianie**, a, bhm., czynność cz. **Rozpominać**.

Rozpomnianie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozpominać** s.

† **Rozpomionać**, nie, nął i † R. s. p. **Rozpomnieć**. <Roz + *Pomionać, Po + *Mionać, zam. Miąnąć MN/MIE/MIN/ME/MA >

† **Rozpomionięcie**, a, bhm., czynność cz. **Rozpomionać**.

† **Rozpomionięcie się**, a s., bhm., czynność cz. **Rozpomionać** s.

† **Rozpomnać**, nie, nął i † R. s. p. **Rozpomnieć**. Biel. M. <Roz + Pomnać >

† **Rozpomnieć**, i, ał a. † R. s., [**Rozpomnieć**],

† **Rozpomnać**, † **Rozpomionać**, a. † R. s., nied.

† **Rozpominać**, nied. † **Rozpominać** s. *wspomnieć, rozważyć, zważyć, przypomnieć, rozpamiętywać, obejrzeć s. (na co), zastanowić s., wziąć w rachubę*: R.

sobie rozliczność dobrodziejstw a rozmyślić sobie strach pogrózek Pańskich. Rej. A zaż tak, zły człowiecze, to przystało tobie za me wielkie skłonności? rozpomni to sobie. Rej. Abyśmy sobie śmierć Jezusową rozpominali K. G. Potym rozpomnij sobie, duszo moja, zelżywość jego ciężką. Bz. Pilnie zdradę Amuratową u siebie rozpominam. Baz. Rozpomnijże każdy dzień dobroć Pana swego. K. G. Rozpomnij, żeś brał dobra twe za żywota twego, a Łazarz niewczas. Wiszn. Rozpomnij

sobie na onego bogacza, iż jeden na maluczki czas użył rozkoszy, a drugi też na maluczki czas onej nędzy swojej. Rej. Rozpomnieli sobie krew brata swego. Leop. Nie rozpominaj zgłoby mojej i krewności człowiectwa mego. Wiszn. (= *nie pamiętaj, nie bierz na uwagę*). [Kiedy ja sobie rozpomnę teraz, jak niestałe wesołości. Rozpomnę sobie o kochanecku. Co sobie rozpomnę, nie oschną mi oczy]. R. s. I. [R. s.] *przypomnieć s., przyjść na myśl, na pamięć*: Matce się rozpomniało o synie. 2. † R. s. p. **Rozpomnieć**:

Nie rozpomniał s. Joas na miłosierdzie, które z nim uczynił Jojada. Białob. Panie, rozpomnień s., żeś mię zlepił jako błoto. Leop. Ani s. rozpomniał na podnózek nóg swoich. Leop. (ani wspomniał. Leop.). Teraz, Panie, rozpomnień s. na mię. Leop. (wspomnień na mię. Leop.). Rozpomnień s. na Abrahama. Leop. Rozpomniał s. na śluby święte swoje. Rej. <Roz + Pomnieć >

Rozpomnienie, a, bhm., czynność cz. **Rozpomnieć**.

Rozpomnienie się, a s., bhm., czynność cz. **Rozpomnieć** s.

† **Rozpomnięcie**, a, bhm., czynność cz. **Rozpomnać**.

† **Rozpomnięcie się**, a s., bhm., czynność cz. **Rozpomnać** s.

Rozpona, y, Im. y I. *obicie, baldakim, baldachim, pawilon*. Sł. wil. 2. ? : Wacek z rozponami, jak giermek jaki, za nim nosiła. Tw. Zdr. **Rozponka**, <Roz + *Pona, PN/PIE/PON/PIN >

[**Rozponeczka**, i, Im. i] p. **Rozponka**. <Od **Rozponka**>

Rozponka, i, Im. i I. p. **Rozpona**. L. 2. [R.] = a) *jeden z drążków między sochami pługa; jedna z poprzecznych paleczek żelaznych łączących capugi pługa. b) przyrząd do rozpinania. c) jedna z obręczy laskowych do rozpinania wycierzy*. 3. a. **Rozponka** bot. (*rapunculus*) *roś. z rodziny dzwonkowatych*. Zdr. [**Rozponeczka**]. <Od **Rozpona**>

Rozpopręzać, a, ał p. **Rozpoprężyć**.

Rozpoprężanie, a, bhm., czynność cz. **Rozpopręzać**.

Rozpoprężenie, a, bhm., czynność cz. **Rozpoprężyć**.

Rozpoprężycy, y, ył, nied. **Rozpopręzać** *rozebrać z popręgu, rozpuścić popręg*: Kazali konie rozpopręzać i rozecheznać. Jeż. <Roz + Poprężyć >

Rozpora, y, lm. y, **Rozwora** i. † R. *spór, kłótnia, rozprawa, dysputa*: Wkrótce nastąpi z Ste-nelem R., *arguet te*. L. Dzieweczkę gwałtem wziąć, na to drodze rozbić, na to wszystko nie R. Falib. 2. bud., cieś. *kawał belki wpędzony między dwie inne belki lub między dwie ściany dla ich rozparcia, bant, bunt, † bónt, [bunt, bąt]; belkowanie poprzeczne wyżej głównego belkowania dachu, w połowie krokwi; tramik poprzeczny u krokwii, podobny do poziomego przekreślenia w literze A, pas, kielbelka*. R. wyżej położona nad rozporą niższą, a zatem i mniejsza = grzęda. Jętka ujmuje i ściąga krokwie, a R. uginające ś. odpycha. Łab. 3. gór. = a) *krokwiew poprzeczna w wiązaniu równoległobocznym, stanowiącym wieniec w ocembrunku szybu, poprzeczka, anstrycha*. b) *jedna ze sztuk drzewa krokwiowego rozpierających słupki w szybach lub chodnikach, przęzacz, przyk*. 4. rzem.: R. drewniana między mufami walców na pośrodku (mitelsztyku) przy sprzęganiu dwóch upręży walców, aby ś. mufy nie zsuwały. Łab. 3. Zdr. **Rozporka**. < Roz + *Pora, PR/PRZ/POR/PORZ/PIER >

† **Rozporać**, i, ii *wyposażyc każdego z wielu, porozdawać wyprawę, rozposażyc, pooporzadzać, pozaopatrywać*: Dlatego rodzonych tywych rozporała w ziemię inszą, tobie tu Leszno została. Tw. < Roz + Porać >

[**Rozporajda**, y, lm. y, **Rozpór**] pog. *człowiek chodzący w surducie, surdutowiec*. < Od **Rozpór** >

† **Rozporajenie**, a, blm., czynność cz. **Rozporać**. **Rozporek**, rka, lm. rki p. **Rozpór**. Przen. Król czeski nakłonił różne śląskie księżęta do podania mu ś., a rozporem ciała tego koronę swoją pomnożył. Nar. R. u sukni, u spodni. Przen. p. **Pica**: Drugi raz niech mają spokój panieńskie rozporki. Pot. Już to nie dworka, co nie ukaże rozporka. Rys. Co mi za dworka, co nie da rozporka. Prz. < Od **Rozpór** >

Rozporka, i, lm. i l. p. **Rozpora 2. a. Widelki** myśli. *narzędzie do rozpinania i osuszania skórek zajęczych i lisich*: Włożył na rozporkę skórę lisa. St. wil. < Od **Rozpora** >

Rozpornica, y, lm. e *belka rozporowa*. < Od * **Rozporny**, od **Rozpora** >

Rozporny możliwy do rozprócia; rozdzielny. < Od **Rozpróć** >

Rozporowy przym. od **Rozpora**: Belka rozporowa (= *rozpornica*).

[**Rozporządek**, dku, lm. dki] I. *rozporządzenie, postanowienie, decyzja; testament*: Taki czynię R. (= *testament*). 2. *rozum, zastanowienie*. < Roz + **Porządek** >

× **Rozporządkować**, uje, ował *rozmieścić porządkując*: Tehnij w te mury życie, w poważnych komnatach rozporządkuj wszystko, jak było przed wiekami. Rol. < Roz + **Porządkować** >

× **Rozporządkowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozporządkować**.

Rozporządacz, a, lm. e p. **Rozporządziel**. Bobr. < Od **Rozporządzać** >

Rozporządzać, a, af i R. ś. p. **Rozporządzić**.

Rozporządzalność, i, blm., rz. od **Rozporządzalny**: Prawo rozporządzalności majątkiem pozostało przy niej. Zał. S. Obecnie mu jest uznanie prawa wyłącznej rozporządzalności majątku. Spas.

Rozporządzalny będący w czym rozporządzeniu, będący do czujnej dyspozycji, posiadany: Użyto wszelkich rozporządzalnych środków i sposobów, aby cel osiągnąć. Przeznaczono na to wszelkie rozporządzone sumy. Przegląd zastępów robot-

niczych rozporządzalnych na usługi przemysłu. < Od **Rozporządzać** >

Rozporządzenie, a, blm., czynność cz. **Rozporządzać**.

Rozporządzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozporządzać** ś.

Rozporządzenie, a i. blm., czynność cz. **Rozporządzić**. 2. lm. a *rozkład, układ, porządek, plan*: R. domu. Troc. Na drugiej stronie sieni było zupełnie takież R. Korz. R. wielu rzeczy, ścią-gające ś. do pewnego celu, zgodnie umiarko-wane do wyprowadzenia żadanego skutku, na-zywamy porządkiem. L. 3. *decyzja, postanowie-nie, jak ma co być zrobione, rozkaz, przepis, pole-cenie, dyspozycja*: Na mocy rozporządzenia. Z rozporządzenia władzy. R. polecił około swojego wyjazdu. Rzew.

Rozporządzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozporządzić** ś.

Rozporządziel, a, lm. e, **Rozporządzac** ten, co *rozporządził a. rozporządza*: R. trunków przy uczcie. Bobr. < Od **Rozporządzić** >

Rozporządzielka, i, lm. i forma ż. od **Rozporządziel**.

Rozporządzielstwo, a, blm. *rola, władza rozporządzielca, rozporządzenie* ś.: Władza rzeczy-wista, świecka, wyrażająca ś. przez R. środkami, ułatwiającymi działalność polityczną. Jeż. < Od **Rozporządziel** >

Rozporządzić, i, ii, nied. **Rozporządzać** I. co, czym = *zarządzić, wykazać ma być w czym za-chowany, jak ma być co spełnione; urobić, uregu-lować, zdecydować co według swej woli; zarządzić czym, rozrządzić*: Rozporządził dom swój około czeladki, dziatki i majątności. Skar. Jeszcze mu-szę poczekać a R. rzeczy swoje. Skar. Mamy Pana nad sobą, ten nasze zamysły, jako chce, rozporządza, jako chce kieruje. Opal. Chrystus rozporządza serey naszymi. Bals. Domowe rozporządził sprawy. Troc. Umierając, rozporządził swym majątkiem. Przen.: Rozporządzać czym = *mieć, posiadać co, mieć do swego rozporządzenia, do swej dyspozycji, władać czym, być panem czego*: R. kapitałem, środkami, pięknym głosem, talen-tem. Karawana rozporządzała pięciuset karabi-nami. Lpn. Nabycie dóbr było nieważne, a ten, co sprzedał, nie miał prawa rozporządzać nimi. Krasz. 2. *wydać rozporządzenie = dyspozycję, zarządzić, rozkazać, polecić, zalecić, zadysponować, zaordynować*: Rozporządził, aby wszyscy wezwani stawili ś. na dzień oznaczony. 3. *rozdzielić przez zarządzenie*: Rozporządził wojsko na różne stro-ny. Troc. 4. × R. kogo czym = *oporządzić, obda-rzyć; zaopatrzyć, wyposażyc w co*: Nas wola boska stanem, kondycją i sposobnością pięknie i nad zamiar doskonale rozporządziła. L. R. ś. I. *rozporządzić, postąpić według swej woli*: W nieobecności gospodarza sam ś. rozporządził. Rozpo-rządził ś. spadkiem, jakby swoją własnością. 2. nied. *rządzić ś., porządzić ś., rozposcierać ś., prze-wodzić, burmistrzować*: Rozporządza ś. jak u sie-bie. < Roz + **Porządzić** >

Rozposażać, a, af i R. ś. p. **Rozposażyc**.

Rozposażanie, a, blm., czynność cz. **Rozposażać**.

Rozposażanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozposażać** ś.

Rozposażenie, a, blm., czynność cz. **Rozposażyc**.

Rozposażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozposażyc** ś.

Rozposażyc, y, ył, nied. **Rozposażać** i. wyposażyc, uposażyc każdego z wielu. Wor. **Rozposażać** ś. rozpościerać ś., rozgospodarowywać ś., rozgaszczać ś., przewodzić, rozporządzać ś., burmistrzować, zaczynać rządzić: Zbyt ś. na zamku rozposażała. Krasz. Widząc go z taką butą rozposażającego ś. u siebie, piękna Dosia trochę zimno go przyjęła, żeby nie ośmielać zbyt. Krasz. 2. rozdać, rozszafować; rozmarnować, roztrwonić. Długo ciułane rozposażył zbiory na święte uczynki. Szyn. Tam ś. nauczysz w szkole przebiegłej, wybornej, jak grzeccznie R. zbiory przodków skrzętnie. Krasz. <Roz + Posażyc>

Rozposagować się, uje ś., ował ś. rozruszać ś., ożywić ś. z sżywności posagowej: Była to istota, jakby jeszcze nie rozbudzona do życia lub nigdy może nie mająca ś. R. Krasz. <Roz + *Posagować ś., od Posąg>

Rozposagowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozposagować** ś.

Rozposiąść się, siadł ś., siądzie ś. rozsiąść ś., rozsadowić ś.: Dalej rozposiadł ś. na ławie i spał o ścianę w giernaku ciemnym rektor szkoły, alias magister. Krasz. <Roz + Posiąść>

Rozpostarcie, a, bfm., † **Rozpostrzenie** i. czynność cz. **Rozpostrzeć**. 2. rozwoj, rozprzestrzenienie, rozrost, rozszerzenie: Mahomet przyspieszył R. upatrzonego w umysłach zarodu odmiany. Szan. Nauki... mogłyby przez przyzwitołą wprawę posuwać R. władz rozumowych. Szan. 3. † R. sklepienie, firmament: Bóg rzekł: Niech będzie rozpostrzenie między wodami. B. B. (to słowo wszystko w sobie zamyka, cokolwiek nad nami widać, tak na niebie, jako i na powietrzu. B. B.) (rozpostarcie. B. G.). Ten kometa więcej szościu tygodni dawał ś. widzieć na rozpostarcu niebieskim. Rzew. 4. anat.: R. mięśnia (lacertus musculi).

Rozpostarcie się, a ś., bfm. i. czynność cz. **Rozpostrzeć** ś. 2. anat.: † R. ś. suchych żył (Perz.) = rozciągnąć (aponeurosis).

[Rozpostarc, trze, tarł i R. ś.] p. **Rozpostrzeć**. **Rozpostawiać**, a, ał p. **Rozpostawić**.

Rozpostawianie, a, bfm., czynność cz. **Rozpostawiać**.

Rozpostawić, i, ił, nied. **Rozpostawiać** porozstawiać; porozdzielawszy rozstawić: R. pułki. <Roz + Postawić>

Rozpostawienie, a, bfm., czynność cz. **Rozpostawić**: Komisja wojskowa pochwałała R. komend stosownie do pozycji miejsc krajowych. T. K.

† **Rozpostrzać**, a, ał i † R. ś. p. **Rozpostrzeć**. † **Rozpostrzanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozpostrzeć**.

† **Rozpostrzanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Rozpostrzeć** ś.

Rozpostrzeć, trze, tarł, † **Rozpostrzeć**, [Rozpostrzeć, [Rozpostarc], nied. **Rozpościerać**, † **Rozpostrzać**, † **Rozpostrzać** rozciągnąć, rozesać, rozwinąć, rozłożyć; rozczapierzyć, rozpuścić, roztoczyć, rozstawić, rozszerzyć, rozpiąć: R. obrus, dywan. Bóg rozpostrza niebiosą, jako nie, a rozciąga je, jako namiot na mieszkanie. Leop. Rozpostarła chustkę. Troc. Rozpostrzyj te ziola w cieni. Troc. R. skrzydła. Rozpościerać namioty (= rozbić), chorągwie. Troc. Rozpostarte proporce. Troc. R. ręce = rozkrzyżować, roztworzyć, rozłożyć. Z rozpostrzonymi rękoma biegał ku mnie. Troc. Ramię R. szeroko. Wysp. Już noc swe smutne rozpostarła cienie. Niem. Przen.: † **Rozpościerać** chorągwie swoje, proporce swoje = a) rozszerzać, rozprzestrzeniać moc swoją. Grzechy

chcą na sercu waszym proporce rozpościerać. Birk. Królestwo djabelskie burzą, a proporce Chrystusowe długo i szeroko rozpościerają. Birk. Umysł, jako pan ciała, niech rozpostrze swe proporce. Górn. b) **Rozpościerać** proporce = *chlepić* ś. Kn. Przen.: rozszerzać, rozciągać, rozprzestrzeniać: Jam ś. chciał umknąć, żebyś miał miejsce lepiej swoje państwo rozpościerać. L. R. powagę swoją, godność, granice państwa. Troc. Scholastyka nie była zupełnie bezużyteczną: rozpościerała rozumy przez ciągłą i mocną wprawę. Szan. (= rozwijała). Nieprzyjaciele nad chłopcy, nad mieszczany, nad budowaniem samym wielką srogość rozpościerali. Błaż. (= wywierali). Przen.: R. co = rozpostrzeć ś. z czym, szeroko co wyłożyć, rozwodzić ś. z czym: Rozpostarłem ja prośby moje przed królem, by mnie nie kazał odwieść. Leop. Nie w sprawiedliwościach naszych rozpostrzamy prośby nasze przed obliczem Twoim, ale w lutościach Twoich mnogich. Leop. (= wytoczamy przed oblicze Twoje). R. ś. i. rozciągnąć ś., roztoczyć ś., rozłożyć ś., rozszerzyć ś., rozprzestrzenić ś., rozwinąć ś.: † **Rozpostrzeli** ś. Ps. flor. Ostatni cyrkuł, większym ś. obracając obrotom, im więcej od spólnego średniego odstępując punktu, tym większą rozpościera ś. rozłożystością. Bardz. Pateo, rozszerzam ś., rozpostrzam ś., otworzysty jestem. Urs. Wszelkie rosące ziele piód w sobie zawiera, który ś. w nieśmiertelny rodzaj rozpościera L. (= rozwija). Władze nasze (umysłowe) rozpościera ś. muszą ciągle, bądź pod prawym, bądź pod fałszywym kierunkiem. Szan. Dolina, piękny widok rozpościera ś. Drzewo ś. rozpostarło. Troc (= rozczapierzyło ś., rozrosło ś.). Rozpościera ś. to państwo aż do morza. Troc. (= ciągnie ś.). Przen.: Rozpościera ś. to liczo. Troc (= rozpowszechnia ś., rozchodzić ś., rozłazi ś.). Sława jego ś. po całym świecie rozpostarła. Troc. 2. rozgościć ś., rozgospodarować ś., rozlokować ś., rozłasiować ś.: W zamku smoleńskim największe wojsko ś. rozpostrze. Biel. M. Tak wiele ludzi przybyło do Krakowa, że ś. w mieście wszyscy R. nie mogli, aż polem drudzy leżeli. Biel. M. (= pomieścić ś.). Dom piękny, będziemy ś. mieli gdzie R. L. Jezuiti, rozpościerają ś. coraz bardziej, pozakładali osobno po przedmieściach szkółki. Śniad. Burgundowie między Rodanem i Alpami i około góry Jura rozpostarli ś. Lel. R. ś. z kramem (= rozłożyć ś.). Rozpostarła ś. w gnieździe i bardzo sumiennie spełniała to wszystko, co należy do kwoczki. Dyg. 3. nied. rozporządzać ś., porządzić ś., przewodzić, rozbić ś., gospodarować, burmistrzować: Jeszcze to mój dom, nie masz We Pani prawa w nim ś. rozpościerać. L. Ojciec mój był panem tych wszystkich wiosek, w których ś. W Pan teraz rozpościeras. Karp. Rozpościera ś. bez przyczyny. Troc. 4. Rozpościerać ś., mówiąc = rozwodzić ś., mówić obszerne, rozwlekłe: Rozpościera ś. z rzeczą, rozwodzić ś. z rzeczą. Kn. <Roz + Po + *Strzedz, STR/STRZ/SCIER/STOR/STRZE/STRO>

× **Rozpostrzenia** i lm. e rozgałęzienie ś., odrostek, rozramienienie ś. Sł. wil. <Od Rozpostrzeć>

† **Rozpostrzenie**, a, bfm. i. p. **Rozpostarcie**. Troc. L. 2. przedział, rozgranienie, rozdziel, stała granica, utwierdzenie, firmament: Bóg rzekł: niech będzie R. między wodami. B. B.

† **Rozpostrzenie się**, a ś., bfm. p. **Rozpostarcie** ś.

× **Rozpostrzyć się, trzygnie ś., trzygł ś.** *porozstrzygnąć ś., rozstrzygnąć ś., zdecydować ś.*: W dolnej tej izbie rozpostrzygły ś. losy wielu. Krasz. <Roz + Postrzyce ś.>

× **Rozpostrzyżenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpostrzyce ś.**

Rozpościeracz, a, lm. e ten, co rozpościera: R., rozszerzyciel. Bohr., Troc. <Od Rozpościerać>

Rozpościerać, a, ał i R. ś. p. Rozpostrzeć.

Rozpościeranie, a, blm., czynność cz. Rozpościerać. Przen.: Władze nasze (umysłowe) nie znają żadnego kresu, u któregooby to R. zatrzymane być mogło na zawsze. Szan. (=rozwijanie, rozwój, rozszerzanie).

Rozpościeranie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpościerać ś. Przen.: Co za serdeczne rozmowy, co za słodkie dwóch czystych dusz R. ś. L. (=wylanie ś., otwartość, wywnętrzanie ś., wynurzenie ś.).

Rozpotężniać, a, ał i R. ś. p. Rozpotężnić.

Rozpotężnianie, a, blm., czynność cz. Rozpotężniać.

Rozpotężnianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpotężniać ś.

Rozpotężnić, i, il, nied. Rozpotężniać *rozwinąć w potęgę, spotęgować.* Palmerston pracował, aby prąd ten wzmóc, R., potopem rozlać. R. ś. *rozwinąć ś. w potęgę; wzmóc ś. w potęgę, na siłach, w znaczenie, spotężnić.* Krasz. <Roz + Potężnić>

Rozpotężnienie, a, blm., czynność cz. Rozpotężnić.

Rozpotężnienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpotężnić ś.

× **Rozpotnieć, eje, ał** *spotnieć bardzo, zapotnieć.* L. <Roz + Potnieć>

× **Rozpotnienie, a, blm., czynność cz. Rozpotnieć.**

Rozpotrzebować, uje, ował *wydać na różne potrzeby, wyekspensować częściami:* Wydatki rozpotrzebowane przez czas obłężenia. Jak. J. <Roz + Potrzebować>

Rozpotrzebowanie, a, blm., czynność cz. Rozpotrzebować.

† **Rozpotrzelenie, a, blm., czynność cz. Rozpotrzelić.**

† **Rozpotrzelić, i, il** *roztrwonić, rozmarnować, przepuścić, przeputać.* Ps. flor.

Rozpowiadać, a, ał p. Rozpowiedzieć.

Rozpowiadanie, a i l. blm., czynność cz. Rozpowiadać. 2. lm. a to, co rozpowiadają, opowieść. Sł. wil.

Rozpowiecie, a, blm., czynność cz. Rozpowić.

Rozpowicie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpowić ś.

Rozpowić, ije, il, Rozpowinać, nied. Rozpowijać *rozwinąć z powijków, rozwiązać z powicia:* On to rozpowił mumje z ich opasek. Przen.: Nie tak łatwa jest rzecz R. umysły, na których ciasne pieluchy, noszone długo, zostawiły piętna. Krasz. Umie obchodzić ś. takim matenstwem, jak najczulsza matka, i potrafi duszyckę jego rozpowijać ze mgieł nieświadomości. Bóg. W. Jako więc świeżo rozpovite liście były ich szaty; zielonemi pióry, potracane, wiały w ślad ich półwżycie. Poręb. Ułakł ś. go, ujrawszy po raz pierwszy rozpovitem z niewoli i przymusowego upokorzenia. Krasz. (= *wyzwolonym, oswobodzonym, wyemancypowanym*). R. ś. *rozwinąć ś. z powijków.* <Roz + Powić>

Rozpowiedzenie, a, blm., czynność cz. Rozpowiedzieć: R., declaratio. Ps. flor.

Rozpowiedzieć, wie, wiedział, [Rozpojedzieć, Rozpedzieć], nied. Rozpowiadać, [Rozpedać, Rozpedzać] i. powiadając rozgłosić; rozgadać. 2. *opowiedzieć szczegółowo; wyłożyć wszechstronnie, dokułentnie; powiadając rozjaśnić:* Rozpowiadano mi nieraz smutne przypadki zdrady fałszywych przyjaćiół. L. Rozpowiedziałem te wszystkie przymoty, które dworzaniowi służą. Górn. Rozpowiedz nam to podobieństwo. B. B. (wyłóż nam to podobieństwo. B. G.). Rozpowiedział mi tę sprawę wywodem szerokim. Troc. Jak Zydek rozpowiedział, tak ja też jechałem. Willk. <Roz + Powiedzieć>

Rozpowijać, a, ał i R. ś. p. Rozpowić. <Roz + Powijać>

Rozpowijanie, a, blm., czynność cz. Rozpowijać.

Rozpowijanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpowijać ś. Poglądał z zajęciem na to R. ś. myśli. Krasz.

Rozpowinać, nie, nął i R. ś. p. Rozpowić. <Roz + Powinać>

Rozpowinięcie, a, blm., czynność cz. Rozpowiniąć.

Rozpowinięcie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpowinać ś.

Rozpowszechniacz, a, lm. e ten, co rozpowszechnia, krzewiciel: Rozpowszechniacze wieści. Mieli ś. za jedynych luminarzy, rozpowszechniaczy światła. Siem. Pogłoski sprawdziły ś. prędeż, niż przypuszczali ich rozpowszechniacze. <Od Rozpowszechniać>

Rozpowszechniacz, a, ał p. Rozpowszechnić. **Rozpowszechnianie, a, blm., czynność cz. Rozpowszechniać.**

Rozpowszechnić, i, il, nied. Rozpowszechniać *upowszechnić, rozszerzyć, rozprzestrzenić, rozkrzewić, puścić w kurs:* R. przekonanie, naukę. Rozeszła ś. między mieszkańcami wieść, rozpowszechniona zapewne przez służącą, że państwo wybierają ś. do kąpieli. Bał. (= *rozpuszczona*). <Roz + *Powszechnić, od Powszechny>

Rozpowszechnienie, a, blm., czynność cz. Rozpowszechnić.

Rozpoznać, a, ał, nied. Rozpoznawać i. *co = rozeznac, poznać gruntownie, we wszystkich kierunkach, pod każdym względem; rozbadać, rozejrzeć, rozpatrzyć, roztrząsać, zapoznać ś. z czym, zorjentować ś. w czym:* R. sprawę, stanowisko. 2. *rozróżnić, poznać:* Nie mogę R., kto to pisał. Rozpoznam go między tysiącem. 3. [R.] *poznać:* Chee R. świat. R. ś. I. *obeznac ś., zorjentować ś., rozpatrzyć ś., rozejrzeć ś., połapać ś., obznajmić ś., otrząskać ś., oswoić ś.:* On ś. jeszcze rozpoznawa, ale nie zna ś. na tobie. Słow. [Ja sie w gospodarce nie rozpoznała]. Kiedy burza nadstała (=ustała), nie można było R. ś. z obejściem, ani z okolicą, tak bardzo pozmieniały ją zaspę. Pol. 2. [R. ś.] *poznać ś. wzajemnie, zapoznać ś.:* Maż i żona rozpoznali ś. R. ś. z dziewczyną. <Roz + Poznać>

Rozpoznanie, a, blm. i. czynność cz. Rozpoznać. 2. lek. *poznanie i określenie choroby, dyjagnoza* (diagnosis). R. różniczkowe, rozeznanie (d. differentialis).

Rozpoznanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpoznać ś.

Rozpoznawać, aje, awał i R. ś. p. Rozpoznać. **Rozpoznawanie, a, blm., czynność cz. Rozpoznawać.**

Rozpoznawanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpoznawać ś.

Rozpoznawczy *tyczący ś. rozpoznania*: Komisja rozpoznawcza. Lek. (diagnosticus): wskázówki, znaki rozpoznawcze. <Od Rozpoznać>

Rozpożyczać, a, ał p. **Rozpożyczyć**. **Rozpożyczenie**, a, błm., czynność cz. **Rozpożyczać**.

Rozpożyczenie, a, błm., czynność cz. **Rozpożyczyć**.

Rozpożyczyć, y, ył, nied. **Rozpożyczać** *rozdać na pożyczki, pożyczyć różnym osobom częściami*. Kn. Rozpożyczył pieniądze i rzeczy. Troc. <Roz+Pożyczyć>

Rozpór, oru, lm. ory I. *rozprócić, rozszczepienie, rozdziłać*. Przen.: Król czeski naklonił różne śląskie książęta do poddania mu ś., a rozpozem ciałą tego koronę swoje pomnożył. Nar. (= rozczłonkowaniem, rozzerwaniem, rozdarciem). 2. *szpara w sukni umyślnie zostawiana i stosownie obrobiona, jako konieczna przy wdziewaniu sukni*: R. w spódnicy. R. w spodniach (= kraw. szlis). 3. [R.] p. **Rozporajda**. Zdr. **Rozporek**. <Od Rozpórć>

Rozpórka, i, lm. i I. p. **Rozpora**. 2. [R. żelazna a. drewniana utrzymująca nogi pluga, żeby ś. nie rozwdziły]. 3. kol.: R. zwrotnicza = *drążek żelazny łączący i rozpierający równocześnie obie iglice jednej zwrotnicy*. <Od Rozpora>

Rozprach, u, błm., hut. p. **Ogniokruch**. Łab. **Rozprachowaty**, **Rozprachowaty** *wydający z siebie rozprach*: Ruda rozprachowata. Żelazo rozprachowate (= *rozprach, ogniokruch, gorącokruch*). <Od Rozprach>

Rozprać, **rozpięrze**, **rozprał** I. *praniem rozpuścić; piorąc rozbić*. L., Sł. wil. 2. *przen. wyprać = wybić tego, sprząć, wytluc, wygrzmocić, zbuzować*. L. <Roz + Prać>

Rozpragnienie, a, błm. *rozdrażnienie pragnieniem, upragnienie*.

Rozpragniony *rozdrażniony pragnieniem, bardzo pragnący, spragniony*: Tu żywił twórczy z deszczami płódnemi zstępuje w łono rozpragnionej ziemi. Książ. <Od *Rozpragnąć, Roz + Pragnąć>

Rozpranie, a, błm., czynność cz. **Rozprać**. **Rozprasować**, uje, ował *rozpędzić prasowaniem, rozplaszczyc, rozprostować, wygładzić, prasując*: R. zmarszczkę, szew. <Roz + Prasować>

Rozprasowanie, a, błm., czynność cz. **Rozprasować**.

Rozpraszać, a, ał i R. ś. p. **Rozproszyć**. × **Rozpraszać**, a, ał p. **Rozprościć**.

Rozpraszenie, a, błm. I. *czynność cz. Rozpraszać*. 2. p. **Rozpraszenie** ś. Fiz.: a) R. energii p. Energia. R. światła p. **Odbicie**. b) ! R. zam. **Rozszczepianie**.

× **Rozpraszenie**, a, błm., czynność cz. × **Rozpraszać**.

Rozpraszenie się, a, ś., błm., niek. **Rozpraszać** *czynność cz. Rozpraszać* ś.

† **Rozpraszcza**, y, lm. y *ten, co rozprasza, rozrzućnik*: R., *dilapidator*. Tuch. <Od Rozpraszać>

Rozprawa, y, lm. y I. *rozprawianie, rozprawienie, rozprawianie ś., rozprawienie ś.* = a) *czynność rozstrzygająca, rozmowa rozbiegająca co, rozstrzygnięcie, sprawa, załatwienie sporu, obrady, debaty, traktowanie z kim.*: R. ta święta już ś. działa po wieczerzy Pańskiej, gdy długie a bardzo wdzięczne Pan miał rozmowy z zwolennikami swojemi. Rej. To jest wszystka R. z adwersarzami o tym artykule. Salin. Widzieliśmy, że z sobą rozprawę mieli. Leop. (sprawę mieli. Leop.). Na to od-

powiadam krótko, z adwersarzami w rozprawę wstępując. Salin. (= *przystępując do rzeczy*). Do rozprawy im miejsce naznaczone w miejskich sądach. Troc (= *do akcji sądowej, do rozstrzygnięcia sporu*). Bez rozprawy sędził, Troc (= *bez rozpatrzenia sprawy, bez dochodzenia sądowego*). Rozprawę przyjął. Troc. Miał z ojeem przykrą rozprawę. Na to jeszcze odpowiedzi naszej i rozprawy z niemi potrzeba. Salin. b) R. wojenna = *akcja wojenna, bitwa*: Nie zdało mu ś. bitwą rozprawy szukać. Warg. Po tej pomyślniej z nieprzyjacielem rozprawie. Troc. R. honorowa (= *pojedynek*). c) *odpowieź zbijająca, odprawa*: Tać jest wszystka dowodna R. na pierwszy dowód adwersarza. Salin. d) R. śkła w hucie. L. Spodziewam ś. sto kóp tafel z rozprawy. Torz. (z rozprawienia masy, z rozplaszczenia. L.). e) † R. *wykład, wykuszczenie, wykaz treści, osnowa*: Rozdziału pierwszego R. Petr. f) *wprowadzenie czyli pierwsze opowiedzenie sprawy przed sądem, wywód, indukt*: Po zaspokojonych akcesorjach przystępuje strona powodowa do wywodu sprawy swej a. induktu, co ś. właściwie rozprawą nazywa. Ostr. 2. *dysertacja, traktat naukowy*: R. o powinności rodziców w wychowaniu dziecka. Rej. R. o kwadrowaniu koła. L. R. o rodzeniu ś. człowieczym. Sien. Krótką a uczoną o tym napisał rozprawę. Troc. R. o romantyczności i klasyczności. 3. × R. *sprawa polecenia, interes, negocjacja, mandat*: Posła tatarskiego król z tajemną rozprawą odesłał, *cum secretis mandatis*. Błaż. Szczęśliwie tak trudnej i zawikłanej w poselstwie swoim dokończył rozprawy. Troc. 4. † R. *rozsądek, rozgarnięcie, roztropność*: Jeśli dostojnie w rozmyślanu żywota jego pożywać będą, mądrości, rozprawy, rozumu dostatecznego nabędą. Wiet. Zdr. **Rozprawa**. <Roz + *Prawa, PRAW>

Rozprawca, y, lm. y I. × R., × **Rozprawiacz** *ten, co rozprawia, gaduła*. L. 2. † R. *Ułomacz, wykładacz, odgadywacz, objaśniacz*: Onoć R. snów idzie. Leop. 3. † R. *jednacz, pośrednik, pojednawca*. Tuch. <Od Rozprawić>

Rozprawczy *tyczący ś. rozprawcy, rozprawiania*: Duch R. Chm. Lek.: **Oblęd** R. <Od Rozprawca>

× **Rozprawiacz**, a, lm. e p. **Rozprawca**: Z ciebie R. nieznośny. L. Lepiejbyś mi zapłacił, rozprawiaczu, moje sto talarów, a nie bajął próżno. L. Wieluż to tych dziecinnych rozprawiaczów, co ś. krasomowcami nazywają, nic nie poezytują za wysokie, jeno co z oczu niknie. Pir. <Od Rozprawić>

Rozprawić, a, ał i R. ś. p. **Rozprawić**. **Rozprawianie**, a, błm., czynność cz. **Rozprawić**.

Rozprawianie się, a, ś., błm., czynność cz. **Rozprawić** ś.

Rozprawiczać, a, ał p. **Rozprawiczyć**. **Rozprawiczenie**, a, błm., czynność cz. **Rozprawiczać**.

Rozprawiczenie, a, lm. a *czynność cz. Rozprawiczyć*.

Rozprawiczyć, y, ył, nied. **Rozprawiczać** *pozbawić dziewictwa cielesnego, odebrać dziewictwo, pozbawić prawictwa*. <Roz + *Prawiczyć, od Prawica>

Rozprawić, i, il, nied. **Rozprawić**, † **Rozprawować** I. † R. *rozprostować, rozrównać, rozproszyc porządkie*: Jedne weńę przęda, drugie na taką sprawę palcami rozprawują żartkami postawę. Ótw. Przen.: R. co = *załatwić, rozstrzygnąć, rozsądzić, rozebrać*: O miedzne ściany kto

ma rozprawić między sąsiady? Ort. R., roz-
sądzić. Biel. M. Rozprawiłem z nim tę sprawę.
Troc. Przen.: Rozprawić z kim o co (cz. ni.)=
traktować z kim. Kn. (=układać s. z kim o co).
Przen.: Rozprawić, cz. ni. *prawić, rezonować,
dysputować, debatować, rozwoździć s., dowodzić o czym:*
W księgach tych Arystoteles o enotach ogółem
rozprawia. Petr. Tego pana Sieciecha nienawidzą
za to, że zawsze chce rozprawić, jak brodaty
Kato. Tremb. Milez Waś, nie rozprawiaj.
L. (=nie baj, nie zwracaj głowy, nie bzdurz).
Jeszcze masz dosyć czasu rozprawić mi o two-
jej miłości. L. (=opowiadać). Rozprawiają o woj-
nie, a tchórze wierutni. Troc. O tym krótko roz-
prawiać będę. Troc. Rozprawiali sobie o prze-
szłych czasach i o przodków sławie. Książ.
(=gawędzili). On mnie tak bawi, gdy rozpra-
wia poważnie nad krojem kołnierza lub kami-
zelki. Es. Rozprawiano na temat rozwoju oświa-
ty między ludem. Przen.: [R.] *opowiedzieć:*
Dziadus panu wszystko rozprawili. 2. † R. *roz-
łożyć, rozpostrzeć, rozciągnąć, rozpiąć równo:*
W kaszubie tafle rozprawiają, aby były gład-
kie, równe i płaskie; kaszuba po niemiecku
Streckofen, to jest piec rozprawujący. Torz. Cho-
lewa, sztuka szkła jak pęcherz rozdęta; z niej
tafelnik rozprawia tafle w kaszubie. Torz. Ta-
felnik strekuje czyli rozprawia cholewy. Torz.
Bóg zmierzył garścią swą wody a niebiosą pię-
dzą rozprawił. Żarn. Po ziemie, rozwiązawszy
maciee winne, rozprawują po żerdziach. Trzye.
3. × R. *odprawiwszy rozpuścić; odprawiwszy roz-
zesać:* Zostawiwszy jednego pokojowego przy
sobie, wszystkich innych rozprawił Kłok. Za-
den nie chce ująć stołu swego i czeladzi niepotrzeb-
nej R. Star. Rozprawiwszy posły, król odjechał,
damissis legatis. Błaż. Rozprawiono posłów krom
odpowiedzi. Błaż. Wątpliwą odpowiedzią posły
czeskie rozprawił. Błaż. Hetman, wojsko roz-
prawiwszy, sam s. do Baru ruszył. Niem. 4. † R.
*rozmieścić, rozlokować, rozłożyć, rozdzielić porząd-
nie, rozkuaterować, rozłasować:* Wojsko po kwat-
terach zimowych rozprawia. Tw. 5. † R. *roz-
poszążyć; uporządzić, obdzielić, opatrzyć każdego
z wielu:* Kazimierz w Grodnie zmarł, sześć syn-
ów zostawił, wszystkich rozprawił. Stryjk. 6.
*rozrządzić, rozporządzić, rozszykować, uregulować,
uporządkować:* Rozpraw dom twój, bo tej nocy
umrzesz. Leop. Rozpraw dom twój, rozdziel dzie-
dzictwo. Domb. Dom swój, na wojnę idąc, ma
R. i żonę z dziećcami w dobrym porządku
zostawić. Star. Dobry człowiek dobrze czyni i swo-
je rzeczy rozprawuje z rozsądkiem. Gil. Bóg jesz-
cze przed wieki on dawnych ciemności niepo-
rządek rozprawił mocą swej mądrości. Kochan.
Będę rozprawował ludzi, a narody będą mi podda-
ne. Leop. (=będę rządził niemi). 7. † R. *rozczynić,
rozrobić, rozmieścić, rozcieńczyć, rozpuścić, rozebrać,
doprawić:* Tamar, wzięwszy mąki, zmieszawszy
a zbiwszy z wodą, rozprawiła ją i uczyniła po-
lewkę. Leop. To wszystko winnym octem R. i
warzy, aż z tego musztarda będzie. Haur.
Moc tego ziela jest rozprawować, rozwodniać
i wychędzają. Syr. Mieczyk ziele rozgrzewa,
rozdziałuje albo rozprawuje. Syr. Ekstrakt ten,
gdy materji lipkiej w ciele rozrzedzi i R. nie
może, przeto flegmistym ludziom nie ma być da-
wany. Syr. Trociczki to przeciw melankoliz-
nym wilgotnościom rozcieńczyć, rozrzedzić i R.,
służą do użytku. Syr. R. farbę malarską Troc.
R. s. l. *zostać rozprawionym:* Mąka w naczyniu
rozprawi s. albo rozczyni letnią wodą i kwasem.

Kluk. 2. z kim=*zalatwić s., porachować s., uło-
żyć s., obliczyć s., rozmówić s., uregulować s.:*
Ostatek, jeśli źle, tam s. rozprawimy, gdy na
Jozefatowej dolinie staniemy. Łączn. Oni nie-
wiele mówią, ale s. zaraz pięścią rozprawiają.
Pileh. Nieprzyjaciół nie w państwie czekali,
ale s. za granicą z niemi rozprawili. Star. Cze-
kaj, rozprawię ja s. z tobą! będzie kij w robo-
cie! 3. przed sądem = *wytlómaczyć s., usprawie-
dliwić s.:* Pożyteczniejsza jest uwolnić niewin-
nego, aniżeli aby winowajca nie rozprawił s.
Sien. J. 4. [R. s.] *wziąć rozwód.* <Roz + Pra-
wić >

Rozprawienie, a, blm., czynność cz. Rozprawić.
**Rozprawienie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
prawić s.**

Rozprawka, i, lm. i p. Rozprawa.

× **Rozprawnie** przys. od **Rozprawny:** R., *ex-
pedite.* Kn.

× **Rozprawnia, i, lm. e** forma ż. od **Roz-
prawniś:** Sroka tu leży, pierza garść i mięsa
trocha, R., pana swego pieszczoła. Pot.

× **Rozprawniś, a, lm. e** *człowiek rozprawny* (p.
Rozprawny): Do rozprawnia. Koch. W. R. nie-
borak, wzięwszy w pysk tak marnie.. Pot.
<Od Rozprawny >

Rozprawność, i, blm., rz. od Rozprawny: Ludu
roztropnego nie ujrzyysz, ludu wysokiej mowy
tak, żebyś nie mógł zrozumieć rozprawności
jego, w którym żadnej mądrości niemasz. Leop.
R. uporna i lekkomyślna filozofów do enoty nie
nie pomaga. Lubom. Nierozprawność, *infantia.*
Mącz. (=niemowlęctwo).

**Rozprawny I, tyżący s. rozprawienia, rozpra-
wiania:** Rozprawnym bojem a. mężnie zginąć,
a. wszystko zyskać. Nar. W hucie szklanej cho-
lewy nierozprawne. Torz. (=nie rozplaszczona
na tafle). 2. *lubiący rozprawić, gadatliwy, gadu-
ski, wygadany, wyszczekany, rozmowny, wlełomówny,
mający rezon:* Papugi rozprawne. Mor. Nieroz-
prawny, *infans.* Mącz. (=niemowlęcy). R. język
głupie sprawy rodzi. Lubom. Człowiek R. = *gada-
teusz, gadatywus, gaduła, papla, bajda, pleciuga,
badura.* 3. *niedługo namyślający s., bystry, przytom-
ny, rezolutny.* Kn. R. = pełen swady, obfitujący
w trafne słowa. Górs. J.

† **Rozprawować, uje, ował i R. s. p. Rozprawić.**

† **Rozprawowanie, a, blm., czynność cz. Rozpra-
wować.**

† **Rozprawowanie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
prawować s.**

Rozprażenie, a, blm., czynność cz. Rozprażyć.
**Rozprażenie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
prażyć s.**

Rozprażyć, y, ył I. prażąc ususzyć, rozprzyć;
nawpół ugotować, rozparzyć: R. kaszę pod bla-
chą. To mięso tylko jest rozprażone, ale nie-
ugotowane. 2. × R. *ogrzzać silnie, naparzyć, zro-
bić naparzenie:* R. chorą nogę. St. wil. R. s.
rozgrzać s. silnie, rozparzyć s.: Kot rozprażył s.
na piecu <Roz + Prażyć >

Rozpręzać, a, ał i R. s. p. Rozprężyć.

Rozprężanie, a, blm., czynność cz. Rozpręzać.
**Rozprężanie się, a s., blm., czynność cz. Roz-
pręzać s.**

Rozprężliwie przys. od **Rozprężliwy:** Ciało R.
płynne.

Rozprężliwość, i, blm., fiz. p. Prężność.

**Rozprężliwy, × Rozprężliwy, × Prężnopłynny =
Prężny:** Ciała rozprężliwe (=gazy). Suwak R.
(=rozprężający s.) <Od Rozprężyć >

Rozpreżyć, y, ył, nied. **Rozpreżać** preżąc rozeprzeć, rozsądzić, rozepchać, rozszerzyć; wydać, wyprzeżyć: Ciepłik rozpreża ciała, krew—żyły. R. ś. rozszerzyć ś. wskutek preżenia, rozejść ś., rozdać ś., wyprzeżyć ś.: Powietrze rozpreża ś. <Roz + Preżyć>

× **Rozproch**, u, bfm. *rozprosenie, rozprosenie* ś., *rozsyпка*: Moi ludzie w R. nie poszli, ile możności szeregu ś. trzymali. Sez. Było to hasło dogodne naszym tchórzom, bo już potym następowalo: do koni! do koni! i R. Wyb. Nastąpił, jak zwyczajnie po bitwie, R. zbrojnych. Bart. <Roz + Proch>

Rozpromieniać, a, ał i R. ś. p. **Rozpromienić**. **Rozpromienianie**, a, bfm. I. czynność cz. **Rozpromieniać**. 2. fiz. *zjawisko, przez które przedmioty białe lub bardzo żywej barwy, widziane na tle ciemnym, wydają ś. większe, niż są rzeczywiście*.

Rozpromienianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozpromieniać** ś.

Rozpromienić, i, il, nied. **Rozpromieniać** sprawić, aby roztrysk promieniami, zrobić promieniejącym, rozjaśnić promieniami. Przen.: uszczęśliwić, rozradować. R. ś. rozejść ś. promieniami, rozbliżyć promieniami, rozsypać z siebie promienie. Przen.: rozradować ś., uszczęśliwić ś.: Radosny, rozpromieniony wpadł do nich Jędrzej. Kacz. Z twarzy rozpromieniona weszła do izby ojcowskiej. Krasz. Cały dwór rozpromienit ś. nadzieją. Krasz. Bełcia była tego wieczora ożywiona, rozpromieniona. Bał. Błada twarzyczka Antosi rozpromieniła ś. i ożywiła. Bał. <Roz + Promienić>

Rozpromienienie, a, bfm. I. czynność cz. **Rozpromienić**. 2. lek. *rozchodzenie ś. na wsze strony z jednego miejsca*: R. bólu.

Rozpromienienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozpromienić** ś.

[**Rozprorokować**, uje, ował] *dokumentnie wyprorokować*: Jest to słowami napisane, wyprorokowane, że Pániezus nie jąd. <Roz + Prorokować>

[**Rozprorokowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozprorokować**.

× **Rozprosić**, i, il, nied. **Rozpraszać** nie wiem jak prosić: Choćbyś prosił i rozprosił, to nie nie wskórasz. Sł. wil. <Roz + Prosić>

[**Rozprosić**, i, il] p. **Rozproszyc**. <Zam. Rozproszyc, przez sld. do Roz + Prosić>

Rozprostować, uje, ował, † **Rozprościć**, nied. **Rozprostowywać** rozgiąć na prosto, wyprostować napowrót, odprostować: R. nóżki dziecku. R. włosy. R. ś. rozgiąć ś. na prosto, wyprostować napowrót, odprostować ś.: Człowiek-mumja rozprostował ś. nagle, porwał i wpiął w nią oczy. Krasz. <Roz + Prostować>

Rozprostowanie, a, bfm., czynność cz. **Rozprostować**.

Rozprostowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozprostować** ś.

Rozprostowywać, a, ał i R. ś. p. **Rozprostować**. **Rozprostowywanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozprostowywać**.

Rozprostowywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozprostowywać** ś.

† **Rozprostrzać**, a, ał p. **Rozpostrzeć**. Ps. flor. † **Rozprostrzanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozprostrzać**.

† **Rozprostrzeć**, y, ał p. **Rozpostrzeć**. Ps. flor. **Rozproszczenie**, a, bfm., czynność cz. **Rzproszyć**.

Rozproszczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rzproszyć** ś.

I. **Rozproszenie**, a, bfm. I. a. **Rozproszka**, × **Rzproszka** = a) czynność cz. **Rzproszyć**. b) p. R. ś. c) *stan tego, co zostało rozproszone*; × *rozproszka, rozsyпка, rozbitcie, rozgrom, paploch*. 2. *rozstargnienie, rozrzucenie, roztrzępanie, nieład w myślach*. Sł. wil.

2. **Rzproszenie**, a, bfm., czynność cz. **Rzprosić**.

Rzproszeniec, ńca, lm. *ńcy żołnierz pozostaly po ogólnym rozproszeniu; rozbitek, niedobitek, tułacz*, × *rozegnaniec*: **Rzproszeniacy** trojansey. Li. <Od Rzproszony>

Rzproszenie się, a ś., bfm., niek. **Rzproszenie**, **Rzproszka**, × **Rzproszka** czynność cz. **Rzproszyć** ś.

Rzproszka, i, lm. i p. **Rzproszenie** i **Rzproszenie** ś.: Nie wyprowadza początku narodu naszego od korabiu Noego, ani od babilońskiej rozproszki. Oss. I oczy moje... nie widzą tylko pogańskie syny, — wierne w rozproszce i miast ruiny. Len. <Od Rzproszyc>

Rzproszkować, uje, ował *rozstrzeć, roztluc* na proszek. <Roz + Proszkować>

Rzproszkowanie, a, bfm., czynność cz. **Rzproszkować**.

Rzproszony I. im. od **Rzproszyc**. 2. im. od **Rzproszyc** ś.: **Rzproszony** myśli. Troc. R. umysł. Troc. 3. fiz.: **Światło rozproszone** = *światło rozrzucone, odbite na wszystkie strony od przedmiotów chropawych, a zwłaszcza od cząstek powietrza; zwykle światło dzienne, w różnicy od bezpośrednio padających promieni słonecznych*. 4. lek. *rozpierschly, rozrzucony* (diffusus): **Osutki rozproszone**. 5. woj. Szyk R. = *szyk, w którym żołnierze działają w rozsypkę, w łańcuchu strzelców*.

Rzproszyciel, a, lm. e, × **Rzproszyciel**, × **Rzproszca** ten, co rozproszyl a. co rozprasza. Troc. <Od Rzproszyc>

Rzproszycielka, i, lm. i forma ż. od **Rzproszyciel**.

Rzproszyc, y, ył, [Rzprosić] × **Rzproszyc**, nied. **Rzproszać**, **Rzproszać** I. × R., częś. **Rzproszyc** *prósząc rozsypać; rozsiać, rozkruszyć, rozsypać cienko, rozwiać*: **Rzproszyl** piasek po stole. Troc. **Rozgrzeszenie** księżę grzechy rozprasza, jako wiatr mgłę. Zigr. **Przeciwnie** to są rzeczy: R. i zbierać. Hrb. Łacno R., niełacno zebrać. Kn. **Rzproszzał** po mieście paskwile, nowiny. Troc. (= *rozszewal, rozrzucił, roznosił*). Przen.: R. myśli, smutek (= *rozewać*). Przen.: R. siły wojenne = *rozstrzelić, rozdrobnić, rozbić, rozdzielić, rozdzielić*. 2. *rozszastać, roztrwonić, roztracić*: **Rzproszyl** majątność swoją, żyjąc marnie; a gdy on wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć. Sekl. **Jeśli**by kto dobra swe przegrał, przefryjował, przedarował a. jakokolwiek rozproszyl, szkoda tego samego jest, który utracił. Sz. **Zarabiamy** częstokroć wiele, gdy umiemy rozumnie dobra nasze rozpraszać. L. **Rzproszyl** dobra, majątność swoją. Troc. 3. *rozpedzić, rozegnać, rozplószyć, rozgromić*: **Stamtąd rozproszyl** ich po wszystkich krainach. Leop. R. nieprzyjaciela, kupy swawolne. Troc. R. ś. I. *pójść w rozsypkę, rozsypać ś., rozpierschnąć ś., rozbić ś., rozlecieć ś., rozbić ś., rozprysnąć ś., rozstrzchnąć ś., rozstrzelić ś.*: **Za** pierwszym blaskiem szabli naszej rozproszą ś. Niem. **Siły** wojenne rozproszyl ś. (= *rozstrzelily ś., rozdrobniły ś., rozbiły ś., rozdzieliły ś., rozdzioliły ś.*). Przen. (o duszy, umyśle)

Rozpróżniaczanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpróżniaczac ś.

Rozpróżniaczenie, a, blm., czynność cz. Rozpróżniaczć.

Rozpróżniaczenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpróżniaczyc ś.

Rozpróżniaczyc, y, ył, nied. Rozpróżniaczac kogo = rozwinac w kim chęć próżnowania, zrobić go stopniowo próżniakiem, rozleniwic: Towarzystwo nasze polskie psuje człowieka, bo go rozpróżniacza. Krasz. R. ś. *wyjść na próżniaka, rozleniwic ś., rozlenić ś.:* Wziąłem cię do dworu, żebyś s nie rozpróżniaczyła i nie rozłajdaczyła. Jez. Zachorował na gienjusz, rozpróżniaczył ś., a potem rozpił. Bał. Żadnych studjów nie ukończył, a do kończenia brakło teraz energii rozpróżniaczonemu lekkim życiem. Bał. <Roz + Próżniaczyc >

Rozpróżnowac się, uje ś., ował ś. zacząć na dobre próżnowac, przyzwyczajac ś. do próżniactwa, zleniwic, zgnuśnic, odwyknac od systematycznej pracy: Rozpróżnowałem ś. na wsi. Nie! nie pojadę tam: musiałbym ś. R., a nie mam na to czasu. Krasz. Rozpróżnowane chłopię nie czuło ś. zdolnym. Krasz. <Roz + Próżnowac >

Rozpróżnowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpróżnowac ś.

Rozprucie, a, blm., czynność cz. Rozpruć.

Rozprucie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpruć ś.

Rozpruć, uje, uł i R. ś. p. Rozpruć.

Rozpruwac, a, lm. e p. Rozpruwac.

Rozpruwac, a, ał i R. ś. p. Rozpruć.

Rozpruwanie, a, blm., czynność cz. Rozpruwać.

Rozpruwanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpruwać ś.

Rozpryskać, a, ał i. pryskajac raz po raz rozchlapac; zuzyć na pryskanie. 2. p. Rozprysnac. <Roz + Pryskać >

Rozpryskanie, a, blm., czynność cz. Rozpryskać.

Rozpryskanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpryskać ś.

Rozpryskiwac, a, lm. e narzadzie do rozpryskiwania drobnego plynow, rozplylac, pulweryzator. <Od Rozpryskiwać >

Rozpryskiwać, uje, iwał i R. ś. p. Rozprysnac.

Rozpryskiwanie, a, blm., czynność cz. Rozpryskiwać.

Rozpryskiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpryskiwać ś.

× Rozprysly i. ktory ś. rozprysl, rozrzucony tu i owdzie, rozproszony. 2. patol.: Rozprysie ogniska choroby = rozrzucone. <Od Rozprysnac >

Rozprysnac, śnie, nęła a. sł, nied. Rozpryskać, Rozpryskiwać prysnawszy rozbić, rozrzucić, rozchlapac; rozbrzygnac, roztrysnac: Rozpryskują truciznę. Przyb. Sońcei rozpryskują jad zepsucia. Lel. Przen.: Może nawet ci ś. wyżni, snów z pamieci nie rozprysnij. Syrok. 2. roztrzaskać, rozbić, rozzerwac, roznieść, rozszczepić nagle: Piorun dąb zwiędy rozpryska. Kras. R. ś. prysnawszy rozleciac ś., rozbić ś.; roztrzaskać ś., roztrysnac ś., rozbrzygnac ś.: Promienie słońca rozpryskiwały ś. tęczowo w kroplach wczorajszego deszczu. Kreeh. Bańka mydlana rozprysła ś. Przen.: rozpierchnac ś., uskoczyć w różne strony, rozbiac ś., rozleciac ś.: Kompanowie ś. ze strachu rozprysli. Wad. Po obiedzie znowu ś. goście rozprysnęli. Jel. <Roz + Prysnac >

Rozprysnięcie, a, blm., czynność cz. Rozprysnac.

Rozprysnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Rozprysnac ś.

Rozprzac, eze, agł, nied. Rozprzegac, † Rozprzegac rozebrac z uprzęzy; wyprzegajac rozdzielic: Rozprzegnij te woły. Troc. R. konie. Przen.: rozluźnic, rozwieść, rozzerwac, rozdzielic, rozsworowac, zwalcić, rozwolnic: Rozprzegła śmierć małżeństwo twoje. Troc. Rozprzegac ligę. Troc. Co zysk podły skojarzył, to płochość rozprzegę; wzgardziły jarzmem enoty i zony i męża. Kras. Seisłe przyjaźni przez plotki rozprzegac. L. Nie nas nigdy nie rozprzegę. L. Co złączył Bóg swoim rządzeniem, człowiekowi ś. rozprzegac nie godzi. Odim. Różność sentymentów rozprzegła ich zgodę. L. Lubieżność spaja węzły, niestatek rozprzegga. Kras. Żadna siła naszego związku nie rozprzegę. Os. Bitwa pod Jeną rozprzegła kreacją Fryderyka. Moch. R. ś. i. rozwieść ś., rozluźnic ś., rozdzielic ś., rozluźnic ś., rozstroic ś., rozsworowac ś., zwalcić ś., rozwolnic ś.: Rozprzegła ś. obozowa karność. Nar. Obyczaje ś. rozprzegły. 2. [R. ś.] rozleciac ś. w kawalki. <Roz + Przac >

× Rozprzadac, a, ał i × R. ś. Rozprzasć.

× Rozprzadanie, a, blm., czynność cz. p. Rozprzadac.

× Rozprzadanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozprzadac ś.

† Rozprzagic, a, ał i † R. ś. p. Rozprzac.

† Rozprzaganie, a, blm., czynność cz. Rozprzagic.

† Rozprzaganie się, a ś., blm., czynność cz. Rozprzagic ś.

Rozprzasć, edzie, agł, nied. Rozprzedzac, Rozprzedac, × Rozprzadac co sprzedzonego rozkręciac, rozsnuć: Przegnie przeziernadio robactwo w pajęczynę rozprzedza. L. <Roz + Przasć >

† Rozprzatac, a, ał p. Rozprzatanac.

† Rozprzatanie, a, blm., czynność cz. Rozprzatac.

† Rozprzatanac, nie, nał, nied. † Rozprzatac uprzatnawszy rozgarnac; rozlozyć porzadnie: Bóg rozprzatanal i rozlozył na swoich miejscach żywioły niegdys zmieszane. Otw. Mieszanina ciemna wprowadzeniem jasności i przydaniem kształtów rzeczym rozprzataniona byla. Otw. <Roz + Przatanac >

† Rozprzatanicie, a, blm., czynność cz. Rozprzatanic.

Rozprzac, ezy, blm. rozprzezenie, rozprzezenie ś.: R. spolczna zupelna. Krasin. <Roz + *Przac, PRZEG/PREG/PREZ/PRAĞ >

† Rozprzeczac się, a ś., ał ś. różnie ś. sprzeczac: Rozprzeczano ś. o pogrzeb króla Aleksandra, certatum est de funere. Błaż. <Roz + Przeczac ś. >

† Rozprzeczenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozprzeczac ś.

Rozprzedac, a, ał, nied. Rozprzedawac sprzedac czesciami różnym osobom, wyprzedac po trosze: Wszystkie rozprzedal towary. Troc. <Roz + Przedac >

Rozprzedanie, a, blm., czynność cz. Rozprzedac.

Rozprzedawac, aje, awal p. Rozprzedac. <Roz + Przedawac >

Rozprzedawanie, a, blm., czynność cz. Rozprzedawac.

Rozprzedaż, y, lm. e i. sprzedaż czastkowa, czesciami. 2. wyprzedac zupelna, rozprzedawanie, rozprzedanie wielu osobom. <Roz + Przedaż >

Rozprzestrzeniać, a, ał i R. ś. p. **Rozprzestrzenieć**.

Rozprzestrzenianie, a, blm., czynność cz. **Rozprzestrzeniać**.

Rozprzestrzenianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzestrzeniać** ś.

Rozprzestrziciel, a, lm. e, × **Rozprzestrzennic ten**, co rozprzestrzenił a. rozprzestrzenia. <Od Rozprzestrzennię>

Rozprzestrzicielka, i, lm. i forma ż. od **Rozprzestrziciel**: Bądź cobądź była rucnem, życiem, krzewicielką narodowych uczuć i rozprzestrzicielką koła społeczeństwa. Szuj.

Rozprzestrzennić, i, il, nied. **Rozprzestrzeniać** i. *zrobić przestronniejszym, rozwinąć, powiększyć, rozszerzyć; rozpostrzeć na rozleglejszą przestrzeń*: R. suknię, mieszkanie. Ciepło rozprzestrzenia powietrze. Troc. Mieczem państwo swoje Rzymianie na różne świata części rozprzestrzennili. Star. Rozszerzywszy i rozprzestrzeniwszy królestwa swego granice. Oss. Rozprzestrzenił państwo, dobra swoje. Troc. Przen.: *rozkrzewić, rozpowszechnić, rozszerzyć*: Światło w narodzie rozprzestrzeniać należy. L. 2. anat.: † Myszka rozprzestrzeniająca = *mięsień rozszerzacz* (museulus dilatator). R. ś., × **Rozprzestworzyć** ś., nied. × **Rozprzestwarzać** ś. *stać ś. przestronniejszym, rozwinąć ś., powiększyć ś., rozszerzyć ś., rozpostrzeć ś. na większą przestrzeń*: Ruch falowy rozprzestwienia ś. <Roz + Przestrzennię>

× **Rozprzestrzeniec**, nca, lm. ncy p. **Rozprzestrzenniciel**: Wielcy rozprzestrzennicy swoich granic do rzek wielkich podobni. Jabł. <Od Rozprzestrzennię>

Rozprzestrzenienie, a, blm., czynność cz. **Rozprzestrzennić**. † R. niebieskie. Gd. (= *sklepienie, utwierdzenie niebieskie, firmameat niebieski*).

Rozprzestrzenienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzestrzennić** ś.

× **Rozprzestwarzać** się, a ś., ał ś. p. **Rozprzestzennić**.

× **Rozprzestwarzanie** się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzestwarzać** ś.

× **Rozprzestworzenie** się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzestworzyć** ś.

× **Rozprzestworzyć** się, y ś., ył ś. p. **Rozprzestzennić** ś.

Rozprzędać, a, ał p. **Rozprząść**. <Roz + Przędać>

Rozprzędanie, a, blm., czynność cz. **Rozprzędać**.

× **Rozprzędać**, a, ał p. **Rozprząść**. <Roz + Przędać, PRZĘD/PRZĄD/PREĆD>

× **Rozprzędanie**, a, blm., czynność cz. **Rozprzędać**.

Rozprzędzenie, a, blm., czynność cz. **Rozprząść**.

Rozprzęgać, a, ał i R. ś. p. **Rozprząc**.

Rozprzęganie, a, blm., czynność cz. **Rozprzęgać**.

Rozprzęganie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzęgać** ś.

Rozprzędzenie, a, blm. i. czynność cz. **Rozprząc**. 2. p. R. ś.; *stan tego, co zostało rozprzędnięte, co ś. rozprzędło, rozwiązłość, rozstrój, rozpusta, rozstrój, dezorganizacja*: R. karności. Rząd nie tylko nie powściągał ogólnego rozprzędzenia obywateli, lecz nawet rozpustę rozmyślnie podniecał. Gom. (= *rozwołnienia, rozluźnienia*). Lek.: R. umysłu (incohaerentia mentis).

Rozprzędzenie się, a ś., blm., niek. **Rozprzędzenie** czynność cz. **Rozprząc** ś.

× **Rozprzędliwość**, i, blm., rz. od **Rozprzędliwy**, *rozprzędliwość*.

× **Rozprzędliwy** p. **Rozprzędliwy**. <Od Rozprzęd>

Rozprzędnie przys. od **Rozprzędny**: Przebujały indywidualizm w przeszłości naszej działał R.

Rozprzędny *tyczący ś. rozprzędzenia, rozprzędający*. <Od Rozprzęd>

[**Rozprzędzić** się, a ś., ał ś.] *przędzić* ś. <Roz + Przędzić ś.>

Rozprzędzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozprzędzić** ś.

× **Rozpsować**, uje, ował p. **Rozpsuć**. Mrong. <Roz + Psować>

× **Rozpsowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozpsować**.

× **Rozpsucie**, a, blm., czynność cz. **Rozpsuć**.

× **Rozpsuć**, uje, uł, × **Rozpsować** *nawskroś* zespuć. Mrong. <Roz + Psuć>

Rozpublikować, uje, ował *publikując* *rozgłosić, rozpowszechnić między publicznością*: Tego listu rozpublikowaną kopją chciałem jakożkolwiek dobrej sławie pomóc. Mat. Listu rozpublikowaną kopją w Wilnie widziałem. Mat. <Roz + Publikować>

Rozpublikowanie, a, blm., czynność cz. **Rozpublikować**: Mógłżem gwałtnym, bezwstydnym i śmiertelnym zasypiać letargiem, mając o rozpublikowaniu nas przez ks. Imę kanclerza autoryzowanym tak dowodne relacje? Mat.

× **Rozpuć**, *rozpuknie, rozpukł* p. **Rozpęknać**. <Roz + *Puc, PUK/PUCZ; może przez śld. do Tłuc>

Rozpuchać, a, ał p. **Rozpuchnąć**.

Rozpuchanie, a, blm., czynność cz. **Rozpuchać**.

Rozpuchnąć, chnie, chnął a. chł, nied. **Rozpuchać** *spuchnąwszy* *rozdać ś., opuchnąć silnie, bardzo nabrznieć* (intumescere). <Roz + Puchnąć>

Rozpuchnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozpuchnąć**.

[**Rozpuczenie**, a, blm.] czynność cz. **Rozpuczyć**. [**Rozpuczenie** się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozpuczyć** ś.

[**Rozpuczyć**, y, ył] i. *rozgnieść*. 2. *rozdać*: Rozpucyło go, bo sie strasznie nazarł. 3. p. R. ś. [R. ś.] i. *napęcznić, nabrznieć; rozpaczyc* ś. 2. *siłuc* ś., *pęknać, rozbić* ś.: Szklanka sie rozpuczyła. <Roz + Puczyć>

Rozpuk, u, blm. *rozpęk, rozpęknięcie, rozpęknięcie* ś.: Głuchy, trzeba krzyżeć aż do rozpuku, mówiąc z nim. L. Gdy on eo pocnie mówić śmiesznego, śmiać ś. do rozpuku trzeba. Dudz., Węg. Śmiać ś. do rozpuku. Troc. <Roz + *Puk, PUK/PUCZ>

Rozpukać się, a ś., ał ś. i. p. **Rozpuknąć**. 2. dok. *zacząć na dobre pukać, rozochocić ś. do pukania*: Sydorowi na te słowa serec tak ś. rozpukało, że można było słyszeć wyraźnie: tioch! tioch! Jeż. <Roz + Pukać>

Rozpukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozpukać** ś.

× **Rozpuklina**, y, lm. y i. *miejsce rozpękłe, szpara, szczelina, pęknięcie, skaza, rozpadlina*. 2. *przepuklina, ruptura* (hernia): R., rozpukłość, rozpuknienie = *ruptura*. Troc. Wilgotne wiatory ludziom letnym rozpukliny otwarzają. Trzye. <Od Rozpukły>

× **Rozpukłość**, i, lm. i i. rz. od **Rozpukły**. 2. p. **Rozpuklina**. Troc.

† **Rozpukły**, † **Rozpukniony** i. a. **Rozpuknięty** *który rozpukł, rozpękły*: Kwiat R. Śl. wil. 2. patol. *mający przepuklinę* (herniosus): Lekarstwo to

tym, którzy są rozpukli, pomoce dawa. Sien. Rozpukłym dzieciom plastr ten użyteczny. Sien. <Od Rozpuknąć>

Rozpuknąć, nie, knął a. kł i R. ś. puknąwszy *roztworzyć ś.; rozleć ś., rozpaść ś. od parcia z wewnątrz; przepęknąć ś., rozsiąć ś., rozdziawić ś., rozpęknąć*: Rozpuknął (przepukł) wrzód. Troc. Naczynie z miodem rozpukło, i wszystek miód z niego wyciekł. Skar. ś. Beczka rozpukła. Troc. Niech w tobie ta tajemnica będzie umorzona, wszak ś. od niej nie rozpukniesz. Leop. Ledwo ś. nam Wojtuś z płaczu nie rozpuknie. Pot. Żaba tak ś. nadymać jąła, że aż ś. rozpukła. Opal. Ja siedzę pod lipą odwieczną, schyloną, co ledwie w pączki rozpuka. Len. <Roz + Puknąć>

Rozpuknięcie, a, bfm., czynność cz. Rozpuknąć. Rozpuknięcie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozpuknąć ś.

Rozpuknięty p. Rozpukły: Jednegom rozpukniętego na własne oczy widział. Sienk. <Od Rozpuknąć>

Rozpuchniacz, a, lm. e i. ten, co rozpuchnia. 2. narzędzie do rozpuchniania. <Od Rozpuchniać>

Rozpuchniać, a, ał p. Rozpuchnić. Rozpuchnianie, a, bfm., czynność cz. Rozpuchniać.

Rozpuchnić, i, il, nied. Rozpuchniać *zrobić pulchnym, spulchnić, rozdelikować; nastroszyć, wzruszyć*: Wapno, margiel grunt gliniasty rozpuchnia. Klug. R. grunt, orząc. <Roz + Puchnić>

Rozpuchnienie, a, bfm., czynność cz. Rozpuchnić.

Rozpunktować, uje, ował punktami porozdzielać: R. zdania. *Interpunctae clausulae*, rozpunktowane sentencje. Mącz. <Roz + Punktować>

Rozpunktowanie, a, bfm., czynność cz. Rozpunktować.

[Rozpurdać, a, ał] rozdmuchać, rozdać. <Roz + Purdać>

[Rozpurdanie, a, bfm.] czynność cz. Rozpurdać. Rozpust, u, lm. y i. p. Rozpusta: R. rogi, nędza nogi. Prz. 2. *roztwór, rozpuszczenie*: R. grynszpanu w oocie daje piękny kolor zielony. Śl. wil. 3. *ujście, upust*: Pycha ma dziwne wnętrzości rozpusty: choć syta, jeszcze na wzbronione jest cheiwa. Deo. 4. a. *Rozluka prow. rozwód; oplata uiszczana przez rozwodzających ś. małżonków*: Namówił syna do podpisania aktu rozvodu, zwanego zwykle rozpustem, rozluka. Rol. Właściwemi sobie formami i zasadami różni ś. proces rozwodowy ruski od polskiego, spór o należąca ś. w takim wypadku opłatę, zwaną R., i co ważniejsza, proces ten prowadzi ś. przed władzą, przed starostą. Bale. Grzywna sądowa, zwana R., ze strony katolików, porzucających małżonka schizmatycznego w małżeństwie, nią była brana. Proch. <Roz + * Pust, PUST/PUSĆ/PUSZCZ>

Rozpusta, y, × lm. y i. a. † Rozpustność, † Rozpuszcina *rozpuszczona swawola, nadużycie wolności, pustota, dokazywanie, wybryki, psoty, zbytki, figle*: Z rozpusty to uczynił. Troc. Poskromić rozpustę żołnierstwa, młodzieży. Śl. wil. 2. *rozwohnięcie obyczajów, rozwiążłość, wszeteczństwo, nierząd, rozpisanie, rozuzdanie, lajdactwo*: Majątek traci i na wszystkie ś. już udał rozpusty. L. Swywolna R. Hul. Wydałaś ś. z rozpustą swoją każdemu mijającemu, abyś jego była. Leop. (z psotą swoją. Leop.). 3. [R.] *rozpustnik*: Miała babuleńka koziolecka, wielkiego rozpusté. <Roz + * Pusta, PUST/PUSĆ/PUSZCZ>

Rozpustnica, y, lm. e forma ż. od **Rozpustnik**; [**Rozpuśnica**]: Żona jego, wielka R. L.

Rozpustnie, Rozpustno przys. od **Rozpustny**: R. żyć. Troc.

Rozpustnik, a, lm. cy, [Rozpuśnik, Rozpuśniak] *człowiek rozpustny, pustak, swawolnik, psotnik, figlarz, zbytnik; lajdak, wszetecznik, hullaj, balamut*: Otóż wam, biesiadnikom, mięsopustnikom, rozpustnikom, karczemnikom, wieczna biada! Białob. Wstąpił do łaźni patrzeć, jeśli tam niemasz rozpustników, bo mu doniesiono, że ś. to miejsce stało domem nierządnym. L. <Od Rozpustny>

Rozpustno p. Rozpustnie: Począł R. żyć. Falib.

Rozpustność, i l. bfm., rz. od Rozpustny. 2. † R. p. Rozpusta: Zbytek ciała naszemu ku pysze i rozpustności wędzida rozpusza. Żarn. R. języka a. złorzeczenie a. obmawianie jest nieprzystojne chrześcijaninowi. L. Postępek ten bliski jest ku wszelkiej rozpustności. Rej. Z rozpustności białychłwów siła ś. złęgo rodzi, gdzie mężczyńska niepowsięgliwość nigdy tak światu szkodzić nie może. Górn. Przeszroga, abyśmy młodych natury w R. i szaleństwo nie wprowili. Pilch. Tyś w rozkoszy i rozpustności światła wzrósł. Skar. Gdy opat mnichów z rozpustności hamować począł, okrutnie go zamordowali. Stryjk.

Rozpustny, † Rozputny i. przym. od **Rozpusta**: Kupey przepędzają dni swoje w sklepach, a wieczory w miejscach rozpustnych. Świt. Rozpustna (abo bujna) rzecz jest wino. Leop. 2. *rozpuszczony, zbytny, odznaczający ś. pustotą, swawolny, psotny*: Rozpustnych karać ludzi. Troc. R. chłopak, ucezeń. 3. *oddany rozpucie, rozwiązły, nierządny, lajdacki, wszeteczny, rozpasany, rozkielzany, rozuzdany, wyuzdany, niemoralny*: Życie rozpustne. Będą rozpustne córki wasze, i żony wasze cudzołóżne będą. Leop. (będą ś. psocić. Leop.). R. na nieczystości sodomowa. Troc. <Roz + * Pustny, PUST/PUSĆ/PUSZCZ>

× Rozpustować, uje, ował oddawać ś. rozpucie, prowadzić życie niemoralne, lajdaczyć ś., zbytkować: Stryjowie Popiela, widząc króla rozpustującym, a kraj w nieładzie i rozproszeniu sił, upominali synowca panującego. Śl. wil. <Od Rozpusta>

Rozpustowanie, a, bfm., czynność cz. Rozpustować.

Rozpuszczać, a, ał i R. ś. p. Rozpuszcić. Rozpuszczalnik, a, lm. i chem. płyn użyty do rozpuszczenia w nim jakiego ciała, rozczynnik: Roztwór przesycony, zawierający w sobie więcej ciała rozpuszczalnego, aniżeli R. utrzymać może w rozpuszczeniu w danych warunkach. <Od Rozpuszczalny>

Rozpuszczalność, i, bfm., rz. od Rozpuszczalny, zdolność rozpuszczania ś. (ciała stałego) w cieczy. R., właściwość ciał rozpuszczających ś. w cieczach, a nie zmieniających równocześnie swego składu chemicznego. R. soli, cukru w wodzie. R. siarki w chlorku benzolu.

Rozpuszczalny apt., chem. dający się rozpuszczyć, rozpuszczający ś. (solubilis): Sól jest rozpuszczalna w wodzie. Peptony rozpuszczalne. Jent. Indygo rozpuszczalne p. Indygokarmin. <Od Rozpuszczać>

Rozpuszczanie, a, bfm., czynność cz. Rozpuszczać.

Rozpuszczanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozpuszczać ś. Biol.: R. ś. jądra komórki (caryolysis, chromatolysis). R. ś. komórek (cytolysis). R. ś. krwinek czerwonych (haemocytolysis).

Rozpuszczenie, a, lm. a czynność cz. **Rozpuścić**: R., *solutio, dissolutio*, czynność, za pomocą której rozciek jakie ciało rozpuścił. Śniad. J. Rozpuszczenia mokre, *solutiones via humida*, które ś. dzieją za pomocą płynów. Śniad. J. Rozpuszczenia suche, *solutiones via sicca*, które ś. dzieją za pomocą ognia. Śniad. J.

Rozpuszczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozpuścić się**: Wolność rozpuszczenia ś. na wszystkie cztery wiatry. L.

Rozpuszczony l. im. od **Rozpuścić**. 2. p. **Rozpusztny**:

[**Rozpuszenie**, a, btm.] czynność cz. **Rozpuszyć**. [**Rozpuszyć**, y, ył] rozdąc. < Roz + Puszyć >

Rozpuściciel, a, lm. e ten, co rozpuścił a. rozpuszcza. L. < Od Rozpuścić >

Rozpuścić, i, ił, nied. **Rozpuszczać** l. puścić na różne strony; uwolnić dla rozejścia ś., rozproszenia ś.; **rozesać**: Rozpuszczać wojsko. Kn. Rozpuścił gromadę, radę (= rozwiązał), wojsko. Troc. R. uczeni na święta. Rozpuścił lud, każdego do osiadłości jego. Wuj. Część prośby do skutku dopuścił Apollo, a część drugą na wiatry rozpuścił. Koch. J. R. podjazdy za nieprzyjacielem. Troc. Przen.: Z ust swoich słowa rozpuścił. Otw. 2. puścić, aby ś. rozpedził, puścić wcoła, *samopas*: Rozpuszczać konia, rozwierać konia. Kn. R. psy, sokoły za zwierzem. Troc. Przen.: Trzeba było dobrze gardło R., rozmawiając z dziaduniem. Kaczk. (= rozewrzeć, dać mu folę). Rękę na jałmużnę rozpuszczał. Skar. Przen.: R. komu wodze = puścić komu wodze, popuścić mu cugli, dać mu swobodę: Zbytek ciała naszemu ku psze i rozpustności wędzidła rozpuszcza. Żarn. Niemasz dzikszego widoku, jak kiedy kobieta rozpuści wodze swej złości. L. Nie zowią pierwszej pijanym takiego, który z wina wesół będzie, jedno na ten czas dopiero, gdy już język rozpuści. L. R. kogo = zrobić go rozpustnym, rozkielznać, rozpasać, rozhultać, rozbisurmanić: Syna rozpuścił (popuścił synowi). Troc. Annibala jedna leża zimowa rozpuściła, a tak wodza tego, którego niedostępne Alpów przytrzeć nie mogły, rozkosze Kampanji osłabiły. Pilch. Komodus karności wojskową rozpuścił (= rozluźnił, rozwołał, osłabił). 3. puścić wolno, rozwiązać, rozsznurować, rozluźnić, rozluźnować; rozpleść, rozkręcić; rozszerzyć, poszerzyć, zrobić przestronniejszym: R. gorset, trzewik, pas, warkocz, zakładkę, zaszwękę. R. stanik, suknię. 4. puścić, aby ś. rozwinęło, rozprostowało; rozwinąć, wypuścić na wszystkie strony, rozrzucić, rozsiać, wysunąć, rozstawić, rozpostrzeć, rozczapierzyć, roztoczyć, rozpiąć: Ożywiające już swoje promienie zaczął rozpuszczać Febus złotowłosy. Kras. R. chorągiew. Fartuch koło siebie rozpuściła. Troc. Drzewo rozpuściło pączki, kwiaty. [R. kwiat (o roślinie)]. R. sieci. Drzewo gałęzie, korzenie rozpuszcza. Troc. Rozpuszczać żagle, rozpinać. L. Rozpuszczać korzenie, rozkrzewiać. L. R. pazury. R. włosy (= rozpleść, puścić wolno). Nieraz chcę ś. przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, lecz widząc szczyptę miejsca, znowu one spuszcza. Toł. Aj, motylku, motylku! rozpuszczasz skrzydełka. Fred. A. Bóg wie, czy mi jeszcze choć raz przyjdzie oko R. po moim stepie. Kaczk. (= zatoczyć okiem). Wojska sły z Bogarodzieją i krzyżem na piersiach, nie rozpuszczając zagonów na rabunki. Krasz. Przen.: R. granice. Wuj. (= rozprzestrzenić, rozszerzyć). [R. siano] = rozrzucić z kupek dla suszenia. R. wieś, pogłoskę = puścić w obieg, w kurs, rozsiać, rozszerzyć, roz-

nieść, rozprzestrzenić, rozpowszechnić. 5. wywołać rozejście ś. częstele ciała stałego w cieczy, przeprowadzić ciało stałe w stan ciekły działaniem cieczy, roztopić, rozczynić; roztopić (w ogniu), rozplawić: R. sól w wodzie. Woda wiele rzeczy rozpuszczać jest sposobna. Kluk. Rozpuść muszardę octem, jeżeli była bardzo gęsta. Troc. Słońce na wiosnę lody rozpuści. Tw. Ciasto masłem rozpuszczonym polewają. Syr. R. perłę. Troc. R. cukier w wodzie. Troc. Kruszce rozpuszczać. Troc. 6. puścić, roztopić ś., roztopnieć, roztać, rozmarznąć: Śniegi, lody, rzeki rozpuściły. R. ś. l. rozwinąć ś., rozkręcić ś., rozleść ś., roztoczyć ś.; rozchylić ś., roztopić ś.: Loki rozpuściły ś. Drzewa ś. już rozpuściły. Śl. wil. (= wypuściły liście, zazieleniły ś., rozwinęły ś. w liście). Kwiaty ś. rozpuściły. 2. wyjść z karbów, rozluźnić ś., rozprząc ś.; stać ś. rozpustnym, rozhultać ś., rozbisurmanić ś., rozwisusować ś.; wyuzdać ś., rozpasać ś., rozkielznać ś., rozhulać ś.: Rozpuszczona kobieta. L. (= rozpustnica; kobieta wolnych obyczajów). Rozpuścił ś. jak dziadowski bież. Prz. Wszystkie ś. teraz stany i powinności rozpuściły. Star. (= wypuły z klub). Syn twój ś. rozpuścił. L. Teraz ś. wcale rozpuścił. Troc. R. ś. na co, w co = oddać ś. czemu bez umiarkowania, bez pamięci, wylać ś. na co, tonąć w czym: R. ś. na co właśnie jest, kiedy ś. kto na co zanosi i wydziera. Petr. R. ś. na swawolę, na rozkosz. Troc. Rozpuścił ś. na radość, na smutek. Troc. Co dzień to ś. w większą a niepowsięgliwszą nieczystość rozpuszcza. Kosz. Ciurowie rozpuścili ś., jak bież dziadowski na zdobyciach tureckich. Kaczk. 3. roztopić ś., rozpląnąć ś., roztać, stopnieć, puścić, rozmarznąć: Gdy ś. lód na stawach rozpuści. Troc. Cukier ś. w ustach rozpuszcza. Troc. Ona ś. żalom w moc powolnie spuszcza, że ś. jako śnieg w ciepły czas rozpuszcza. Mor. A. Przen.: Darmo go namawiano, bo jako twardy kamień R. ś. i użył przyjaciółom nie dał. Skar. (= zmięknąć, zmiękczyć ś., porużyć ś., rozczulić ś.). < Roz + Puścić >

× **Rozpuszcina**, y, btm. p. **Rozpusta**: By broń w mieście rozpusciny, zakazał tych towarów, co w zbytki, rozkosz, miętkość zwykli ludzi wprawiać. Jabł. < Od Rozpusta >

[**Rozpuśniak**, a, lm. cy] p. **Rozpustnik**. < Zam. * **Rozpustniak**, od **Rozpustny** >

[**Rozpusznica**, y, lm. e] p. **Rozpustnica**. < Zam. **Rozpustnica** >

[**Rozpuśnik**, a, lm. cy] p. **Rozpustnik**. < Zam. **Rozpustnik** >

† **Rozputny** p. **Rozpustny**. < Ros. rasputnyj > **Rozpychać**, a, ał i R. ś. p. **Rozepchać**. **Rozpychanie**, a, btm., czynność cz. **Rozpychać**. **Rozpychanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozpychać** ś.

Rozpylacz, a, lm. e l. lek. narzędzie do rozdumchiwania proszków. 2. przyrząd do rozpylania płynów, rozpryski wacz, pulweryzator, refreszyser: Szpital odpowiednio urządzonej, z dobrmi wentylacjami, rozpylaczami wody karbolowej. R. w przedziałniach i tkalniach służy do rozpylania powietrza. R. do delikatnego spryskania czego płynem. 3. ogr. przyrząd do skrapiania wodą. < Od Rozpylać >

Rozpylać, a, ał p. **Rozpylić**. **Rozpylanie**, a, btm., czynność cz. **Rozpylać**: R. kwasu karbolowego. Jent.

Rozpylenie, a, btm., czynność cz. **Rozpylić**. **Rozpylić**, i, ił, nied. **Rozpylać** l. rozetrzeć ciało stałe na proszek bardzo miękki. 2. rozdmuchać płyn.

3. rozbić ciecz na cząsteczki najdrobniejsze. Kąpiel rozpylona = kąpiel w cieczy rozpylonej, kąpiel mglista. < Roz + Pylić >

[Rozpypląć, ple, plął] rozetrzeć co tłustego, rozmasować. < Roz + Pypląć >

[Rozpyplanie, a, blm.] czynność cz. Rozpypląć. Rozpyskać, a, ał, nied. Rozpyskiwać × Rozpyskować rozkopać pyskiem, rozryć: Kret równość ziemi rozpyskuje i psuje. Haur. Przen.: R. jedzenie = rozgrzebać, rozchlapać, przebierając, wybredzając.

Rozpyskanie, a, blm., czynność cz. Rozpyskać. Rozpyskiwać, uje, iwał p Rozpyskać.

Rozpyskiwanie, a, blm., czynność cz. Rozpyskiwać.

× Rozpyskować, uje, ował p. Rozpyskać. R. ś. dok. zacząć na dobre pyskować, nabrać werwy w pyskowaniu, rozpuścić pysk, język; rozewrzeć gębę, rozszczekać ś.

× Rozpyskowanie, a, blm., czynność cz. Rozpyskować.

Rozpyskowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpyskować ś.

Rozpysznąć się, i ś., ii ś. p. Rozpysznąć: Panowanie rozpysznionego rozumu ludzkiego, który ś. bez Boga chciał obyć. Lib. Przeciw groźnemu i rozpysznionemu nieprzyjacielowi kraj z takiej toni potrafiło (zwątpienie) wydźwignąć. Lib. Człowiek rozpyszniony rzekł stwórey swemu: Wszystka wielkość Twojego dzieła ze mnie płynie. Sł. wil. < Roz + Pysznąć >

Rozpysznąć, eje, ał, Rozpysznąć ś. wzbicić ś. w pychę, stać ś. bardzo pysznym: Rozpyszniali córki syjońskie. Bud. (wynoszą ś. B. G.). < Roz + Pysznąć >

Rozpysznienie, a, blm., czynność cz. Rozpysznąć.

Rozpysznienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpysznąć ś.

Rozpytać się, a ś., ał ś., nied. Rozpytywać ś. pytając przewidzieć ś. szczegółowo, wypytacć ś. wywiedzieć ś. od wielu osób: R. ś. o drogę, o zgubę. < Roz + Pytać >

Rozpytywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpytać ś.

× Rozpytliwość, i, blm. I. rz. od Rozpytliwy. 2. patol. obłąd wywiadowczy, rozpytliwy (phrenolepsia erotematica).

× Rozpytliwy skłonny do rozpytywania ś. Patol.: Obłąd R. = wywiadowczy, × rozpytliwość (phrenolepsia erotematica). < Roz + Pytliwy, PYT >

Rozpytliwać, uje, ował przepuścić przez pytel, przepytliwać wszystko. Sł. wil. < Roz + Pytliwać >

Rozpytliwanie, a, blm., czynność cz. Rozpytliwać.

Rozpytywać się, uje ś., ywał ś. p. Rozpytać ś. Rozpytywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozpytywać ś.

Rozrabiać, a, ał i [R. ś.] p. Rozrobić.

Rozrabianie, a, blm., czynność cz. Rozrabiać. [Rozrabianie się, a ś., blm.] czynność cz. Rozrabiać ś.

Rozrabować, uje, ował rabując rozchwytać; rozdrapać, rozkraść gwałtownym sposobem. < Roz + Rabować >

Rozrabowanie, a, blm., czynność cz. Rozrabować.

Rozrachować, uje, ował wyrachować według części, obrachować szczegółowo, rozważyć rachując, rozliczyć, rozkalkulować: R., wiele na każdego

przypada. Należy na opatrznego pana, na wszystko ś. dobrze rozmyśliwszy, potem każdą rzecz z osobna dobrze R. Herb. Który z was, chcąc budować dom, nie rozrachuje pierwej nakładu? Sekl. Rozrachuje pan, wiele przychodzi na służbę, który z myta służy. Leop. Oka w pończosze podnieść, R., przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. Mag. R. ś. 1. z kim = obrachować ś., obliczyć ś., zaliczyć rachunek. 2. [R. ś.] rachując ś. rozdzielić ś., podzielić ś.: Tak ś. rozrachowali temi pieniędzmi i podzielili ś. wszystkie po jednakej części. < Roz + Rachować >

Rozrachowanie, a, blm., czynność cz. Rozrachować.

Rozrachowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozrachować ś.

Rozrachunek, nku, lm. nki I. obrachunek, obliczenie, wyliczenie, kosztorys: R. kosztów, nakładu. 2. rachowanie ś., rozliczenie ś. z kim, porachunek, zaliczenie rachunków: Kiedy przyszło do rozrachunku, pokłócili ś. Przen.: Oho! mam ja z językiem tej pani dawny R. Chodź. (= mam na pieńku). < Roz + Rachunek >

Rozracczenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozracczyć ś.

Rozracczyć się, y ś., ył ś. rozochocić ś. do raczenia, stać ś. hojnym, gościnnym; zacząć raczyć obficie: Skąpy pan rozracczył ś. przy biesiadzie. Krasz. < Roz + Raczyć ś. >

Rozrada, y, lm. y I × R. rozradzenie, odradzanie: Obaczysz tu mądrą senatu radę i rozradę. Fal. 2. klasa, kategorja co do obrad publicznych: Serwusz Tuljusz obywatelów na setnie, powiaty, rozdziały pewne i rozrady podzielił. Fal. 3. [R.] odmowa. < Roz + Rada >

† Rozradnik, a, lm. cy ten, co rozradził a. rozradza. Mącz. < Od Rozradzić >

Rozradować, uje, ował kogo = rozpromienić radością, uradować wielce, przejąć radością, uszczęśliwić: Rozradował go przyjazd syna. R. ś. rozpromienić ś. radością, zostać rozradowanym, uradować ś. wielce, uszczęśliwić ś. rozpytywać ś. radości: R. ś. z czego a. + czemu. Skoro usłyszała Elżbieta pozdrowienie Marii, rozradowało ś. dzieciątko w żywocie jej. Białob. Gdy do niego przyjechała, rozradował ś. bardzo. Stryjk. Otóż czegoś oczekiwał, dał ci Bóg, abys tym więcej rozradowany był. Białob. Abyśmy ś. rozradowali temu zjawionemu królowi a panu swemu. Rej. < Roz + Ra'ować >

Rozradowanie, a, lm. a I. czynność cz. Rozradować: Po burzy czynisz ucieszenie, a po płaczu i żalobie R. wlewasz. Leop. (= radość, rozkosz, uciechę). 2. p. R. ś.: Świeci wiosennych rozradowań słońce. Kasp.

Rozradowanie się, a ś., blm., niek. Rozradowanie czynność cz. Rozradować ś.

Rozradyzalizować, uje, ował zrobić radykalnym nawskróś. R. ś. stać ś. radykalnym nawskróś: Rozradyzalizowani studenci. < Roz + Radykalizować >

Rozradyzalizowanie, a, blm., czynność cz. Rozradyzalizować.

Rozradyzalizowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozradyzalizować ś.

I. Rozradzać, a, ał I. × R. p. Rozradzić. 2. [R.] radząc rozprawić: Tu rozradzają o wszystkim. < Od Rozradzić >

I. Rozradzać, a, ał I. R. ś. p. Rozrodzić.

I. Rozradzanie, a, blm., czynność cz. I. Rozradzać.

2. Rozradzanie, a, blm., czynność cz. 2. Rozradzać.

Rozradzanie się, a, s., blm., czynność cz. Rozradzać s.

× **Rozradzenie, a, blm., czynność cz. Rozradzić.**

× **Rozradzić, i, ii, nied.** × **Rozradzać** *reflektując odwieść od czego; odradzić*: Na co s. usadzi, nie tylko człowiek, anioł z nieba nie rozradzi. Pot. Ktokolwiek śmierć rozradza człeku mizernemu, okrutnik jest. Bardz. Rozradził mu drogi do nas. P. Koch. Król chciał iść dalej z wojskiem, ale mu wszyscy dla tak słabego zdrowia jego rozradzili to. Grab. Ten to Werner Tetynger najbardziej przeciw Polakom na wojnę wołał, a gdy drugi kontor z Mewy Graf von Wenden tego rozradzał i do pokoju z Polaki mieć s. radził... Murin. < Roz + Radzić >

Rozrajbować, uje, ował *piek. porozrywać ciasto upuszczone w płyn.* (Por. Podmłoda). < Roz + Rajbować >

Rozrajbowanie, a, blm., czynność cz. Rozrajbować.

Rozramieniać się, a, s., ał s. p. Rozramienić s.

Rozramienianie się, a, s., blm., czynność cz. Rozramieniać s.

Rozramienić się, i, s., ii s., nied. Rozramieniać s. *rozrość s. w ramiona, rozgałęzić s., wypuścić odnoża w różne strony, rozkrzewić s.*: Polip rozramieniony. W dolinie zakłęstej a rozramienionej pomiędzy grzbietami gór sterczą porozrzucane olbrzymie skaliska. Kacz. Pomiędzy rozmaitemi roślinami królował bodiak o zawoju czerwonym, grubopienny, gałęziami rozramieniony. Jeż.

Rozramienienie, a, i. blm. a. R. s. czynność cz. Rozramienić s. 2. *miejsce rozejścia s. ramion, miejsce, gdzie s. co dzieli na dwie a. więcej odnóg; widły.*

Rozramienienie się, a, s., blm., p. Rozramienienie.

Rozraniać, a, ał p. Rozranić.

Rozranianie, a, blm., czynność cz. Rozraniać.

Rozranić, i, ii, nied. Rozraniać *ramię rozrazić, rozciąć, rozkrwawić; roztworzyć ranę*: Upadł i rozranił sobie głowę. Przen.: Że mam stracić cel kochania, myśl mi ta serce rozrania. Zabł. (= szarpie, dręczy, zakrwawia, bodzie). Nas tyran okrutnie rozrania. Przyb.

Rozranienie, a, blm., czynność cz. Rozranić.

Rozrankorzenie, a, blm., czynność cz. Rozrankorzyć.

Rozrankorzyć, y, ył *rozgniewać, rozsierdzić.* < Roz + * Rankorzyć, od Rankor >

Rozrapiać, a, ał i R. s. p. Rozropić.

Rozrapianie, a, blm., czynność cz. Rozrapiać. **Rozrapianie się, a, s., blm., czynność cz. Rozrapiać s.**

Rozrastać się, a, s., ał s. p. Rozrosnąć s.

Rozrastanie się, a, s., blm., czynność cz. Rozrastać s., rozrost.

× **Rozraszczać, a, ał p. Rozrościć.**

× **Rozraszczanie, a, blm., czynność cz. Rozraszczać.**

Rozrazić, i, ii, † Rozdrzić, nied. † Rozrażać i. † R. rażąc rozbić, rozranić; roztluc: Tył podali a gwałtownym pędem jedni drugich rozrażali. B. B. Syn Trajana, biegając na koniu po rynku, syna koniem rozraził ubogiej niewieście; przyszła niebożątko płacziwa z onym rozrażonym dziecięciem swoim do cesarza. Rej. Słowa Pańskie są jako młot, który tłucze a rozraża opoki. Rej. Na swym świętym obliczu o kamień rozrażon. Psń. Cebule gorzkością swą wychęda-

żają i otwierają. Syr. Mądry nie ma w nienawiści przykazania, a nie będzie rozrażon jako okręt w zburzeniu morskim. Leop. (= rozgruchotany, skolatany). Przen.: Nieprzyjaciele do zamku wpadli, gdzie, gniewem i nienawiścią rozrażeni, srożej. Błaż. (= rozjątrzeni, rozżarci). 2. [R.] **rozranić, rozjątrzyć, rozbić, szamotaniem przypawić o chorobę.** 3. † **R. rozrzucić.** Grabow. † **R. s. i. ulec rozrażeniu, rozbić s., rozranić s., potłuc s.**: Gdyby kto poruczył strzec komu bydłę, a toby zdechło albo s. rozraziło... B. B. 2. **zabić s.** Rej. 3. **rozpaść s., rozszczepić s., rozsiąść s., rozdzielić s., zrysować s.**: Rozrażały s. fundamenty. Leop. (rozbiły s. Leop.). Przen.: Nie widzisz, jak s. rok na części rozraża? *in species succedere.* Żebr. (= rozpada s., rozdziela s.). < Roz + Razić >

Rozrażać, a, ał i † R. s. p. Rozrazić.

Rozrażanie, a, blm., czynność cz. Rozrażać.

† **Rozrażanie się, a, s., blm., czynność cz. Rozrażać s.**

Rozrażenie, a, blm., czynność cz. Rozrazić.

† **Rozrażenie się, a, s., blm., czynność cz. Rozrazić s.**

Rozrąbać, bie, bał, nied. Rozrąbywać, × Rozrębywać, × Rozrębować, rąbiąc rozbić; rozszczepić, rozłupać, rozciąć siekierą; przerąbać: R. drewno. R. pałaszem = rozpluć, rozchłastać, rozdzielić, rozsiękać. < Roz + Rąbać >

Rozrąbanie, a, blm., czynność cz. Rozrąbać.

Rozrąbywać, uje, ywał p. Rozrąbać.

Rozrąbywanie, a, blm., czynność cz. Rozrąbywać.

Rozreklamować, uje, ował *rozgłosić za pomocą reklam*: R. swoje wyroby. Polemiki rozreklamowały zjazd w Nancy. < Roz + Reklamować >

Rozreklamowanie, a, blm., czynność cz. Rozreklamować.

× **Rozrębować, uje, ował p. Rozrąbać.**

× **Rozrębowanie, a, blm., czynność cz. Rozrębowanie.**

× **Rozrębywać, uje, ywał p. Rozrąbać.**

Rozrębywanie, a, blm., czynność cz. Rozrębywać.

Rozrobić, i, ii, nied. Rozrabiać i. rozczynić, rozebrać, rozpuścić, rozmięsząć, rozcieńczyć, rozbełtać, rozmięsić: Żywiec R. i rozpuścić octem winnym. Krup. Żywe srebro rozrób terpentyną. Krup. Rozrabiać wapno w gracy u mularza, to jest wymieszać. Mag. Rozrób wszystko łopata, a nakoniec tukiem póty ubijaj, póki s. nie zrobi masę ciągłą. Dm. R. co wodą. R. glinę, farbę, mydło. 2. *rozszerzyć, rozprzeździć; rozchlebotać, rozluzować robieniem, wyrobić*: Oś rozrabia otwór w piaście. Okoliczne mocarstwa rozrabiają swoją potęgę. Stasz. (= rozwijają, wzmagają, potęgują). Rozrabiać chorobę, prow. = *opieszalym leczeniem dać jej czas rozwinąć s.*; *rozpaskudzić*. 3. *robiąc doprowadzić do pożądanego stanu*: Przed dwiema sty lat onę prostą ziemię, z Pedemontu wzsędzszy, osiedli i ziemię puste rozrobili. Baz. Grunty puste osiadać i rozrabiać będą. Grab. P. 4. *zniszczyć, cofnąć co zrobionego, odrobić*: Co zrobi w dzień, rozrobi w noc Penelope Pot. Jakbyś Penelopy płótno rozrabiał, tak s. trudzisz mitręgą wierutną. L. Jemu byłoby marotno, gdybym miała zaczęte chcieć rozrabiać płótno. Pot. Jeżeli mógł to zrobić, tedy potrafię i R. Mat. 5. *rozebrać, rozdzielić na robienie czego*: Umiejętny majster, gdy do tej masy skłanej przyjdzie, rozrobi ją w różne kształty. Torz. Puszczam s. w loch okropny, ten mię widok

zwabia, kędy nasze natura postaci rozrabia. Dm. (rozpuściwszy przerabia. L.). **R. s. I. będąc zrobionym powrócić do poprzedniego stanu, odrobić s.:** Zabytki istot organicznych w królestwie kopalnym rozrabiają s. napowrót i znowu do stanu ciekłego lub lotnego wracają. Śniad. J. 2. [Dzień s. już rozrabiał] = *rozwidniało s. na dzień; rozwijał s. dzień z ciemności.* < Roz + Robić >

Rozrobienie, a, blm., czynność cz. Rozrobić. Rozrobienie się, a s., blm., czynność cz. Rozrobić s.

× **Rozrochmanić się, i s., il s., stać s. napowrót łaskawym, złagodzić, udobruchać s. znowu:** Jak go jedno słucha, zaraz s. rozrochmani, zaraz udobrucha. Pot. < Roz + Rochmanić s. >

× **Rozrochmanienie się, a s., blm., Rozrochmanić s.**

Rozrodczy I. służący a. pomagający do rozrządzenia s.: Zdolność rozrodcza ziarna. Pękwia rozrodcze. Pan Ładnowski stara s. obudzić w sobie żywiołowy rozpęd w interpretacji Fauna, który jest rozrodczą siłą natury. Bog. W 2. anat.: Gruczoł R. (glandula generativa). 3. fizj.: Popęd R. a. płciowy (libido sexualis). 4. hist.: Warstwa rozrodcza naskórka (stratum germinativum epidermidis). < Od Rozrodek >

Rozrodek, dka, lm. dki I. potomstwo, ród, plemię: Zwali nasz R. dziecą. Wor. 2. bot. *komórka zarodnikowa.* < Od Rozród >

Rozrodność, i, blm., rz. od Rozrodny: Tam dzielnieć swą, nie ścisłkając s. w tej rozrodności i nie kłopotąc z drugą bracią o niedzę, przestrzeższą mieć mogą. Nar. Na Rusi w rozrodności niezgodnych książąt nieustanne plużyły gwałty. Nar.

Rozrodny rozrodzony, obfity w członków rodu, rozkrzewiony, rozgałęziony: Dawniej dynastja ta nie była tyle rozrodna. Mał. < Od Rozród >

Rozrodzenie, a, blm. I. czynność cz. Rozrodzić. 2. a. + Rozród, familja rozrodzona, potomstwo; genealogja, drzewo genealogiczne: W pierwszych herbarza księgach wszystkich królów zastługi i rozrodzenia obaczysz. Papr.

Rozrodzenie się, a s., blm., czynność cz. Rozrodzić s.

Rozrodziciel, a, lm. e rozmnożyciel rodu, rozplodziciel. L. < Od Rozrodzić >

Rozrodzić, i, il, nied. Rozradzać rozmnożyć przez rodzenie, rozplodzić, rozplenić, rozplemienie, rozkrzewić: Piast długą królów potomność aż do Kazimierza Wielkiego rozrodził. Błaż. Prorok ten tu pogrzebion, eo Turki rozrodził. Paszk. Bóg niech ci nagrodzi a jak gwiazdy na niebie twe plemię rozrodzi. Druzb. Przen.: Na zakończenie wyrazów dawać trzeba największą baczność, żeby poznać, jak który naród rozradza wyrazy swoje. Kopez. **R. s., × Rozroić s. I. rozmnożyć s. przez rodzenie, rozplenić s., rozplemienie s., rozkrzewić s.:** Rozradzajcie s. a rozmnażajcie s. B. B. U nas i najmniejszy pan, gdy s. rozrodzi, z ziemiany porówna. Groch. Cnotliwego plemię s. rozrodzi. Karp. Przen.: Kraj w rzeki i lasy rozrodzony. Troc (= *wzbogacony, bogaty, obfity, obfitujący*). 2. *rodząc s., rozstrzelić s., rozdzielić s.:* Rozrodzeni bracia. Troc (= *z których każdy odszedł do innego rodu, plemienia*). < Roz + Rodzić >

Rozroić się, i s., il s. I. rojąc s. rozlecieć s.; wyroić s.: Czarna chmura szarańczy w polu s. rozroi, wszystko zje, ni s. listek zielony ostoi. Przyb. 2. przen. p. **Rozrodzić s.:** Tylko ci Ro-

ksolanie, którzy posiadli Mizją, rozroili s. Biel. M. Zwalisko spróchniałych piszczołów, w świetne bojowców orszaki rozrojone. Wor. < Roz + Roić s. >

Rozrojenie się, a s., blm., czynność cz. Rozroić s.

Rozromansować, uje, ował, nied. Rozromansowywać kogo = rozmarzyć romansami, rozkochać, rozamorować, zawrócić komu głowę na dobre. R. s. rozmarzyć s. romansami, zawrócić sobie głowę na dobre romansami, rozamorować s., rozkochać s., rozmiłować s., zacząć na dobre romansować: Sąsiadka rozromansowana książkami. Krasz. Nasza panna s. w nim rozromansowała. Krasz. Jedna na sto rozromansowała s. także, zgrabniej jednak nieco, z nadającym s. do powieści szykiem. Jeż. Niech s. nie kochają aż po ślubie, to daleko lepiej, niż żeby s. rozromansowywali teraz. Krasz. < Roz + Romansować >

Rozromansowanie, a, blm., czynność cz. Rozromansować.

Rozromansowanie się, a s., blm., czynność cz. Rozromansować s.

Rozromansowywać, a, al i R. s. p. Rozromansować.

Rozromansowywanie, a, blm., czynność cz. Rozromansowywać.

Rozromansowywanie się, a s., blm., czynność cz. Rozromansowywać s.

Rozropić, i, il, nied. Rozrapiać wywołać mocne ropienie, rozgnić, rozjątrzyć: R. rang, wrzód. Gnojący, rozrapiający, *septicus*. Mącz. **R. s. zająć ropą, zacząć s. ropić na dobre, rozgnić s., rozjątrzyć s., rozgnić s.:** Rozrapiać s., wzbierać jak wrzód, *suppurare*. Mącz. Rozropiony, wezbrany, *suppuratorius*. Mącz. < Roz + Ropić >

Rozropienie, a, blm. I. czynność cz. Rozropić. 2. p. R. s.: R., wezbranie wrzodu, *suppuratio*. Mącz.

Rozropienie się, a s., blm., niek. Rozropienie czynność cz. Rozropić s.

× **Rozrosło** przys. od **Rozrosły:** Grad R. żyzne potłukł kłosa. Kulig. (przestronno wyrosłe. L.).

× **Rozrosłość, i I. blm., rz. od Rozrosły. 2. lm. i wegielacja rozrosła, zarośla, gęstwina, gąszcz, krzaki:** Tamta droga leśną rozrosłością zagęszczona jest. Błaż.

Rozrosły, Rozrośnięty I. (o drzewie) który s. rozrósł, szeroko gałęzi sięgający, krzaczasty, rozkrzewiony, rozgałęziony, rozrośnięty wszęź, rozczapierzony, rosochaty: Jesion R. 2. który s. rozrósł, wyrosły, rośły, dorodny, bujny, wybujały, wysocki; *dorosły, rozwinięty, dojrzały:* Rozrosłojsze czabany twe błonie wypasa. Tremb. Spotykam ludzi z rozrosłymi barki. Mick. < Od Rozrosłość s. >

Rozrosnąć się, ośnie s., ośł s., Rozrosć s., nied. Rozrastać s. rosnąć rozwinać s., rozszerzyć s.; wyrosnąć i nabrać tuszy, zmęźnić s.; rozkrzewić s., rozgałęzić s.; wyrószyć rozpostrzeć s.: Rozrosło s. dzieciątko. B. B. Z niej s. dziwnie piękna panna rozrosła. Skar. W morzu s. bardziej rozrastają bestje, niżli na ziemi. Troc. Drzewo w gałęzie rozrosło. Troc. Patrz, jak s. teraz jesion rozrósł, jak przyjemne cienie gromadzi pod obłoczne swych liści sklepienie. Zabł. Przen.: Szczep ten rozrasta s. w coraz drobniejsze gałęzie. Pol. Miasto rozrosło s. w różnych kierunkach, oddalając s. coraz bardziej od swego jądra staromiejskiego. Gom. Przen.: Serce mi s. w piersiach rozrastało z uciechy wielkiej. Krasz. Przen.: *wzrosnąć, pomnożyć s., urosć do znacznych rozmiarów, powiększyć s.:* Majątek ojca rozrósł s.

Przen.: *rozwinąć* ś., *wzmóc* ś., *spotęgować* ś., *spółżyć* ś., *rozrobić* ś., *wyrabić* ś.: Talent jego rozrósł ś. Rozrosła ś. enota. Troc. <Roz + Rosnąć>

Rozrost, u, btm. l. stan, widok tego, co ś. rozrosło; *rozrosłość*, *rozrośnięcie* ś., *rozprzestrzenienie* ś.; *rozrodek*, *rozmnóżenie* ś., *rozplenienie* ś.: Piękny to musiał być niegdyś mężczyzna, ale życie, do rozrostu niepomiernego budzące ciało, zatarło szlachetne formy pierwotne. Kras. 2. lek. *wybujanie*, *wybujalność* (hyperplasia). <Roz + [Rost]>

× **Rozroszczenie**, a, btm., czynność cz. **Rozrościć**.

† **Rozrościć**, i, il, nied. **Rozraszczać** zrobić rozrosłym, *wywołać rozrastanie* ś.: Siano i trawa brzuch koński rozszerzają, także ciało jemu rozraszczają. Trzye. <Roz + Rościć>

Rozrosć się, *ośnie* ś., *ość* ś. p. **Rozrosnąć** ś. <Roz + Rość>

Rozrośl, i, lm., e *odrostek*, *odrośl*, *odnoga*, *ramię*; to, co powstaje z *rozrośnięcia* ś. czego: Trzy osobne rozrosłe pnia jednego: Kraków, Kleparz, Kazimierz. Sł. wil. <Roz + *Rośl, ROST/ROS>

× **Rozrośnienie** się, a ś., btm. p. **Rozrośnięcie** ś.

Rozrośnięcie się, a ś., btm., × **Rozrośnienie** ś. czynność cz. **Rozrosnąć** ś.

Rozrośnięty p. **Rozrosły**: Nie czuł, jak gałęzie leszczyny, rozrośniętej przy drodze, biły go po twarzy. Rol. <Od Rozrosnąć ś.>

† **Rozrozkoszować** się, uje ś., *ował* ś., *zacząć* ś. *na dobre rozkoszować*; *rozłubować* ś., *rozradować* ś.: Rozrozkoszuje ś. w obfitości dusza wasza. Rej. <Roz + Rozkoszować ś.>

† **Rozrozkoszowanie** się, a ś., btm., czynność cz. **Rozrozkoszować** ś.

× **Rozroże**, a, lm. a p. **Rozróg**. <Roz + *Roże, od Róg>

Rozrozek, żka, lm. żki zool. (claviger) *chrząszcz pięciocłonkowy*. <Od Rozróg>

Rozrozenie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozrożyć** ś.

Rozrożyć się, y ś., *yl* ś. *rozejść* ś., *rozgałęzić* ś., *rozdzielić* ś.: To graniczne rozdzielenie, kędy kraj ś. rozrożył, nazwano Rozrogiem. Pol. <Roz + *Rozżyć ś., od Róg>

Rozrób, obu, btm. *rozrobienie*, *rozrobienie* ś.: To skutek złego rozrobu materji. Kasz. Nie czym innym, o bracia, tylko śmierci rozrobem kończą ś. ery planety. Krasiń. <Roz + *Rób, ROB>

× **Rozród**, odu, btm. p. **Rozrództwo**. <Roz + Ród>

Rozrództwo, a, btm., × **Rozród** biol. *plodzenie*, *rozpladanie*, × *rozplemnięcie* (generatio homogenea v. secundaria). <Od Rozród>

× **Rozróg**, ogu, lm. ogu, × **Rozroże**, × **Rozdzielenie** *miejsce rozejścia* ś. *dwu pasm gór*, *węzeł górski*: To graniczne rozdzielenie, kędy kraj ś. rozrożył, nazwano Rozrogiem. Pol. <Roz + Róg>

× **Rozrównać**, a, al, nied. **Rozrównywać** *wyrównać*, *urównać*, *ułożyć do równości*, *wygładzić*, *rozsuwając a. usuwając nierówności*; *zuiwelować*. R. ś. l. *wyrównać* ś., *urównać* ś., *wygładzić* ś. 2. † R. ś. = *okazać* ś. *nierównym*, *odróżnić* ś., *wyróżnić* ś., *rozróżnić* ś., *nie zgodzić* ś.: Co to za król, iż ś. rozrównały wszystkich królów obyczajem z obyczajami jego? Rej. <Roz + Równać>

× **Rozrównanie**, a, btm., czynność cz. **Rozrównać**.

Rozrównanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozrównać** ś.

Rozrównywać, a, al i R. ś. p. **Rozrównać**. **Rozrównywanie**, a, btm., czynność cz. **Rozrównywać**.

Rozrównywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozrównywać** ś.

Rozróża, y, lm. e bot. (incarvillea) *roś. z rodziny trędownikowatych*. <Roz + Róża>

Rozróżniać, a, al i R. ś. p. **Rozróżnić**.

Rozróżnianie, a, btm., czynność cz. **Rozróżniać**.

Rozróżnianie się, a ś., btm. od **Rozróżniać** ś.

Rozróżniciele, a, lm. e ten, co *rozróżnił a. rozróżnia*. <Od Rozróżnić>

Rozróżniczkować, uje, *ował* *rozróżnić*, *rozdzielić na szczegóły o subtelnej różnicy*: R. funkcje, zajęcia, pracę. <Roz + Różniczkować>

Rozróżniczowanie, a, btm., czynność cz. **Rozróżniczkować**: Błogosławić musiałem to R. zajęcie i uciech, którego w wielkich miastach dokonywa ewilizacja. Orzesz.

Rozróżnić, i, il, nied. **Rozróżniać** l. *rozeznąć*, *odróżnić*, *rozpoznać*; *wyróżnić*: R., *dystygnować*, *różnicę rozeznawać* lub *stanowić*. L. Rząd gospodarski od królewskiego rozróżniają wielką albo małą liczbą poddanych. Petr. Jako układ części tej masy wewnętrznych różni ją od szkła, którym pierwiej była, tak równie ten układ rozróżnia ją od innych rodzajów porcelany. Torz. W domach tych przyjmują i rozróżniają mnie od innych. Słow. Na dalekim widokrepu rozróżniam jakieś postacie (= *oko moje wydziela z tła*). Herby rozróżniają rody (= *odznaczają*). 2. *poróżnić*, *rozłwoić*, *posiać niezgodę*, *powasnić*, *rozłączyć*: Nie wdzięczność rozróżnia stowarzyszenie ludzkie, a zgodę targa. Górn. Brakia rozróżnieni, przeciwnego zdania, jeden szukając zgody, a drugi pienia. Jak. W. Sęstwo sanoćkie wzięwszy, tak sentencją swoją rozróżnione strony między sobą umiał ukontentować. Nies. R. ś. *poróżnić* ś., *rozłwoić* ś. z powodu niezgody, *powasnić* ś., *rozstrzychnąć* ś.: Tak ś. bardzo rozróżnił między sobą opinjami, tak ś. wadzili, że jeden na drugiego gardle chciał posiadać. Birk. <Roz + Różnić>

Rozróżnienie, a l. btm., czynność cz. **Rozróżnić**. 2. p. R. ś.; *poróżnienie*, *niezgoda*, *rozterka*, *waśń*, *różnica*, *nieporozumienie*: R. w wierze. Troc. Niejakieś między niemi zachodzi R. Troc. Między Tatarami starac ś. o R., do czego jest teraz stosowna okazja. Rol.

Rozróżnienie się, a ś., btm., niek. **Rozróżnienie** czynność cz. **Rozróżnić** ś.

Rozrubaszenie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozrubaszyc** ś.

Rozrubaszyc się, y ś., *yl* ś. *stać* ś. *rubaszny*, *rozochocic* ś. *rubasznie*: Djabeł, gdy ś. rozrubaszyc, to po nocach głupich straszyc. Kras. <Roz + Rubaszyc ś.>

Rozrubinić, i, il *rozczzerwienić jak rubin*: R. swoją twarz Słow. <Roz + *Rubinić, od Rubin>

Rozrubinienie, a, btm., czynność cz. **Rozrubinić**.

Rozrucac, a, al i R. ś. p. **Rozrucic**.

Rozrucanie, a, btm., czynność cz. **Rozrucac**.

Rozrucanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozrucac** ś.

× **Rozrucenie**, a, btm., posp., czynność cz. **Rozrucic**.

Rozruch, u, lm. y *rejwach*, *ruchawka*, *zgiełk*, *zamieszka*, *zamęt*, *rwetes*, *rozgardyjasz*, *tartas*, *zaburzenie*, *niepokój*, *powstanie*, *bumt*, *poruszenie*: Co za R. w tym pałacu! wszyscy niecierpliwie wyglądają zakończenia tego dnia. L. Jednym ra-

zem R. ustał. L. Srogi były rozruchoy, nie mógł nikt powściągnąć różnomyślnych duchy. L. Nie śmieli ś. nań rzucić w dzień święty, by ś. snadź R. nie stał w ludziach. Leop. (zamieszanie. Leop.). W obozie dał ś. słyszeć wielki R. Troc. Rozruchoy wojenne. Troc. Wznieciło to rozruchoy. Troc. Niespodziany to R. w pośrodku wesołości publicznej. Troc. Rozruchoy wewnętrzne i zamieszania domowe. Troc. Rozruchoy studencie. R. w mieście! Wszczął ś. R. Zginął w czasie rozruchów. Nadjechał pan z okrutnym rozruchem, licznym dworem. L. (= szumno i dworno, huczno, buńczuczno). Zdr. **Rozruszek**. < Roz + Ruch >

Rozruchać, a, ał, nied. X **Rozruchiwać** *rozruszać*: Morze rozruchane. Jabł. Patrz, jak srogi szturm morze rozrucha. Pot. Wiatr morze rozruchał. Troc. Chorego po febrze R. bieganem potrzeba. Troc. Ochotnik nasz, hareując nad obozem jego, nie mógł go tym R. i wywabić z niego. Tw. (pobudzić, rozjątrzyć. L.). Tyś pierwszy w dyskurs nas rozruchał. Chr. Siły krzepię, rozruchywam, *exerceo vires*. Kn. R. ś. *rozruszać ś.*: Rozruchaj ś. przecie. L. (nuże! żywo! ruszaj ś.! L.). Drzewa ś. od wiatru rozruchały. Troc. Rozruchał ś. i rozgrzał. Troc. < Roz + Ruchać >

Rozruchanie, a, blm., czynność cz. Rozruchać. Troc.

Rozruchanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozruchać ś.

X **Rozruchiwać, a, ał i X R. ś. p. Rozruchać.**

X **Rozruchiwanie, a, blm., czynność cz. Rozruchiwać.**

X **Rozruchiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozruchiwać ś.**

Rozrucić, i, ił, nied. **Rozrucać** *posp. rozrucić*: Przyczyną tutejszych skutków nieurodzaju jest wielki cień, który na kilka mil po tej krainie rozrucają Tatry. Stasz. **Rozrucać ś. rzucić ś., rozbić ś., stawiać ś. hardo, burmistrzować, przewodzić.** < Zam. Rozrucić >

Rozrumieniać, a, ał i R. ś. p. Rozrumieniać.

Rozrumienianie, a, blm., czynność cz. Rozrumieniać.

Rozrumienianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozrumieniać ś.

Rozrumieniać, i, ił, nied. **Rozrumieniać** *doprowadzić do rumianości, rozczervenieć. R. ś. rozpałać rumianością, rozczervenieć ś.*: Głóg ś. rozrumienia. Kon. Rozpromieniła ś. i rozrumieniła pod wpływem mroźniej rozbudzonych uderzeń serea. Orzesz. Idjotyczny wzrok wlepiął w rozrumienioną i włosami zarzuconą twarz Antki. Orzesz. < Roz + Rumieniać >

Rozrumienienie, a, blm., czynność cz. Rozrumienienie.

Rozrumienienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozrumienienie ś.

Rozruszać, a, ał, Rozruchać, † Rozruszyć, nied. X **Rozruchiwać** *l. zaruszawszy a. ruszając rozkolysać; rozbujać, rozchwiać, rozmachać, rozkładać*: R. dzwon. Przen.: R. kogo = ożywić, rozbudzić, rozochocić, wzbudzić w kim ruchliwość, wytrącić go z apatii: Rzymski naród, do odszukania wolności niejaki jakoby od bogów przynukaniem rozruszony, królów porzucił. Fal. Napróżno starał ś. go R., rozbawić, pokrzepić. Krasz. 2. *ruszając rozluźnić; oblużować, rozchlebotać*: R. szyćceik w zegarku. 3. † R., nied., **Rozruszyć**. R. ś. *rozochocić ś., ożywić ś., stać ś. ruchliwym, nabrać werwy, wyjść z zastojów, z apatii*: Pochodzę, roz-

ruszam ś. Starosta ś. znowu przy gościach rozruszał i znowu żartował, przymawiał. Pol. < Roz + Ruszać >

Rozruszanie, a, blm., czynność cz. Rozruszać. **Rozruszanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozruszać ś.**

Rozruszek, szku, lm. szki p. Rozruch: W Krakowie po ulicach jakieś rozruszki. Krasin. < Od Rozruch >

† **Rozruszenie, a, blm., czynność cz. Rozruszyć.**

† **Rozruszliwie** *przys. od Rozruszliwy. L.*

† **Rozruszliwy** *mogący być rozchwiejany, zburzonym, zepsutym, skazitelnym*: Nasz areyofarnik nie według zakonu cielesnego uczynion, ale wedle mocy żywota nierozruszliwego. Bud. (nieskazitelny. B. G.). < Od Rozruszyć >

† **Rozruszność, i, blm., rz. od Rozruszny**: Darów Bożych nierządne używanie i R. K. G.

† **Rozruszny** *rozrzućny, utratny, marnotrawny, nierządny, niegospodarny*: R., niegospodarny, niemierny, *dissolutus*. Męcz. < Od Rozruszyć >

† **Rozruszyciel, a, lm. e ten, co rozruszył a. rozrusza**: O, rozruszycielu kościoła, który go za trzy dni zbudujesz. Bud. (ty, co rozwalasz kościół. B. G.). < Od Rozruszyć >

† **Rozruszyć, y, ył, nied.** † **Rozruszać** *zburzyć, zniszczyć, zniweczyć, rozrucić, rozwalić, rozchwiać*: Prosimy, abys nie rozruszał tego przymierza. Wuj. Jeśli rozruszycie przymierze moje ze dniem i przymierze moje z nocą; tedyć też i przymierze moje rozruszy ś. z Dawidem, sługą moim. Żarn. X **R. ś. p. Rozruszać**: Skąpy pan, gdy ś. przy biesiadzie rozruszył, nierządno tyśiące rozposażał. Krasz. < Roz + Ruszyć >

X **Rozrutnica, y, lm. e** forma ż. od **Rozrutnik, rozrutnica.**

X **Rozrutnie** *przys. od Rozrutny, rozrutnie.* Troc.

X **Rozrutnik, a, lm. cy p. Rozrutnik.**

X **Rozrutność, i, blm., rz. od Rozrutny.** Troc.

X **Rozrutny p. Rozrutny**: Na rozrutne dziedzictwa Chrystusowego na zbytki szafowanie. Nies. < Zam. Rozrutny >

† **Rozrychtować, uje, ował** *rozszycować, wyrychtowawszy rozstawić, narychtować wiele rzeczy rozmoczyć*: Strzelbę rozsądziwszy i jednę na kościele miejskim, a drugą w tamtą stronę rzeki rozrychtowawszy, mury tłuką. Błaż. (= *wycelowawszy*). < Roz + Rychtować >

† **Rozrychtowanie, a, blm., czynność cz. Rozrychtować.**

Rozrycie, a, blm., czynność cz. Rozryć: Ogień czasem rozryciem całego gmachu zagaszać potrzeba. Pilech.

Rozryceć się, y ś., ał ś. l. zacząć na dobre ryczeć, wpaść w zapal ryczenia: Jeleń rozrycał ś. na dobre. Sumin. Przen.: *rozbeczeć ś., rozplakać ś. na całe gardło. 2. posp. rozedrzeć ś., pęknąć z ryku = płaczu*: Zebyś ś. nawet rozrycał, to nic nie pomoże. < Roz + Ryczeć >

Rozryczenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozryceć ś.

Rozryć, yje, ył *ryjąc rozkopać*: Myśmy i przyczyny i narzędzia naszych przygód, rozrywszy ziemne przywaliny, wykopal. Pilech. Bez tego wszystkiego nic nie dokazesz, choćbyś całą górę rozrył na ćwierci. Chodź. Przen.: *rozwalić, rozrucić, zburzyć, zrujnować*. < Roz + Ryć >

Rozryglować, uje, ował *odjąć rygle; odsunąć rygle, odryglować, rozтворzyć z rygli*. Sł. wil. < Roz + Ryglować >

Rozryglowanie, a, bhm., czynność cz. **Rozryglować**.

Rozryw, u, lm. y l. *miejsca rozerwania, rozerwa, przerwa*: Po takich szczytach trzeba przejść powieściopisarzowi, a rozryw, przepaście i załomy życia zostawić domyślności i fantazji czytelnika. Bał. 2. [R.-trawa, R.-ziele] *bajeczne ziele, które ma otwierać zamki*. <Roz + *Ryw, RW/RYW >

Rozrywacz, a, lm. e ten, co *rozrywa*: Odszczepienie i rozrywacze jedności kościelnej. Skar. Biada rozrywaczom, odszczepionym członkom, którzy sięją między bracia niezgodę. Skar. W każdym wieku znajdziesz buntowniczych rozrywaczów. Żebr. <Od Rozrywać >

Rozrywać, a, ał i R. ś. p. **Rozerwać**: Ciągłe rozrywacie moją uwagę. Rzew. Nie wahał ś. nawet własnych zaskorupałych ran R. Sienk

Rozrywanie, a, bhm. 1. czynność cz. **Rozrywać**: R. sił nieprzyjacielskich. Troc. R. swojego fransunku, smętku. Troc. 2. ogr. *rozmnażanie przez dzielenie krzaków*.

Rozrywanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Rozrywać ś.**

Rozrywka, i, lm. i l. † R. *rozwiązanie, wykład, rozstrzygnięcie*: Nie mogę wiedzieć, co byś zakrył tą pokrywką; słuchajże drugiej fraszki z łatwiejszą rozrywką. Zim. 2. *zabawa, zabawka, uciecha, krotochwila, rozerwanie umysłu*: W zabawie czas przechodzi niepostrzeżenie, w rozrywce wśród żywych i miłych wrażeń. Kras. A. Każda R., która nudnych godzin uczciwie oszczędza, godna względów. Kras. Trzeba czasem rozrywkę umysłowi zrobić, by ś. lepiej do pracy mógł znowu sposobie. Min. Powinni takich szukać rozrywek, które ich rozweselają. L. Polowanie jest rozrywką ucieśną. Troc. Brzmiał zamek muzyką, tańcami i innymi rozrywkami. Nar. Mam dla siebie i tych, którzy mnie odwiedzają, rozrywkę w pogotowiu. Kras. Rozrywki umysły i serce rzeźwiące. Pir. Na widowiska każdy wybiera ś. dla rozrywki. Czart. A. 3. † R., [R.] *przytomność umysłu, rozgarwienie, rozsądek, spryt, rezolucja, dowcip, bystrość, przezorność, przebiegłość, roztropność, przemyślność*: Posłowi do Turek trzeba mieć osobliwą rozrywkę i uwagę. Kłok. Którzy na wotowanie ostrą rozrywkę mają, do senatu mają być przyjmowani. Baz. Olgierd z Kiejstutem, sprawniejszej i zmyślniejszej rozrywki będąc, urazili ś., że Jawnut, człowiek nizekenny, państwo trzymał. Błaż. Bolesław osobiwą rozrywką, *industria*, i wielkomyślnością obdarzony był. Błaż. (przemysłem. L.). Wielka dzielność i R. Bolesława pokazała ś. w tej bitwie, *solertia*. Błaż. W osobie twej taką poważność, rozrywkę i dzielność baczę, że... Ryb. J. Głodu r. 1362 dobroczynna R. Kazimierza Wielkiego ulżyła, *solertia*. Błaż. Rzadko najdziesz z rozrywką człowieka, jak oni starzy ludzie byli. Białob. Miał dowcip do wszystkiego i rozrywkę ku temu, że ś. miał w każdej rzeczy zawsze ku dobremu. Paszk. Straciła pamięć, myśli i rozrywkę. Mor. A. (przytomność. L.). <Od Rozrywać >

× **Rozrywkowy** przym. od **Rozrywka**: Chowa nie ptastwa rozrywkowego. Kluk.

× **Rozrywna wódka** chem. *kwaz azotny, serwaser*. <Od Rozrywać >

× **Rozrządzać**, a, ał p. **Rozrządzić**.

× **Rozrządzanie**, a, bhm., czynność cz. **Rozrządzać**.

× **Rozrządzenie**, a, bhm., czynność cz. **Rozrządzić**.

× **Rozrządzić**, i, il p. **Rozrzedzić**. Czart. A. † **Rozrząd**, u, lm. y *rozrządzenie, rozporządzenie, rozszykowanie, porządek, ład, szyk, systematyczność, dyspozycja, rządność*: Widzę wszystkie świat poturbowany i samych elementów R. zamieszany. Kulig. <Roz + Rząd >

× **Rozrządliwość**, i, bhm., praw., rz. od **Rozrządliwy**.

× **Rozrządliwy** praw. *mający prawo i zdolność rozrządzania osobą i majątkiem, rozporządzalny*. <Od Rozrząd >

× **Rozrządnie** przys. od **Rozrządny**.

× **Rozrządniejszy** st. w. od **Rozrządny**.

× **Rozrządny** *porządnie rozłożony, pomierny, proporcjonalny*: Każdy podatek powinien być jak najrozrządniejszy i najmniej kraj ociążający. Vol. <Roz + Rządny >

× **Rozrządca**, a, lm. e p. **Rozrządzić**: Do wolny R. przez lat dwadzieścia tronem kapezackim. Śl. wil. <Od Rozrządzać >

Rozrządzać, a, ał p. **Rozrządzić**.

Rozrządzalność, i, bhm., rz. od **Rozrządzalny**: Słabo zarysowane cechy rozrządzalności i wyczystości. Spas.

Rozrządzalny *rozporządzalny*: Sumy jego nie dają rzetelnego pojęcia o siłach rozrządzalnych. T. K. <Od Rozrządzać >

Rozrządzanie, a, bhm., czynność cz. **Rozrządzać**.

Rozrządzenie, a, **Rozrząd** l. bhm., czynność cz. **Rozrządzić**. 2. × R., lm. a *władza, moc rozrządzania; rozporządzenie ś., zarząd, kierownictwo*: Do króla R. najwyższe siłami zbrojnymi w czasie wojny należeć będzie. L. Serca swego R. L. (dyspozycja. L.).

Rozrządzić, a, lm. e, × **Rozrządca** ten, co *rozrządził a. rozrządza; kierownik, dyspozytor, rzadca, zawiadowca, zarządca*. L. <Od Rozrządzić >

Rozrządzić, i, il, nied. **Rozrządzać** l. *zarządziwszy rozłożyć; rozdzielić co porządnie, rozporządzić czym, uregulować co, zrobić w czym porządek*: Bóg tak rzeczy wszystkie rozrządził, że nie może wzruszyć porządku na całym świecie ustanowionego. Zabł. Rozrządził domowe sprawy. Troc. Dni i lata swoje w złotej rozrządził swobodzie. Troc. Tyś, Panie, wszystkie rzeczy pod miarą, pod liezbą, pod wagą rozrządził. Leop. (rozłożył. Leop.). Sarnicki podług godności i stanu obywatelów statuta i przywileje rozrządził. L. Umierając, dom swój ostatnią wolą rozrządził. Falib. Inaczej, niż w przeszłym lecie, wojsko na zimowanie rozrządził. Warg. Starąła ś. sługi opatrzać, potomstwo R. według stanu ich. Birk. 2. kim, czym, × kogo, co = *rozporządzić, zarządzić, postanowić względem kogo, czego; tak lub inaczej postąpić z nim, pokierować kim, czym; zrobić z kim, z czym porządek, koniec*: Ja twoją pania, ja mogę rozrządzać tobą, jak mi ś. zdaje. L. Rozrządził moją córką, nie mnie o tym nie przestrzegsz. Niem. Jak ptaki i jak gwiazdy rządzą mym skinieniem, tak bliźnich rozrządzać muszę. Mick. 3. [R.] *rozdzielić, podzielić kogo czym*. <Roz + Rządzić >

[**Rozrząszenie**, a, bhm.] czynność cz. **Rozrząszyć**.

[**Rozrząszyć**, y, ył] *rozstrzępić*. <? Roz + *Rząszyć; por. Rzęcha >

[**Rozrzechotać się**, *ocze ś., otal ś.*] *zacząć na dobre rzechotać ś.; rozśmieć ś. rzechocząc ś.*: Kwiaty o zbielałych oczach rozrzechotanej Meduzy wyrastały do strasznych rozmiarów. Kasp. <Roz + Rzechotać ś. >

[Rozrzechotanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rozrzechotać** ś.

Rozrzednąć, nie, nął p. **Rozrzedzić**: Na wsi, zaledwie czarna noc rozrzednie... Mick. <Roz + *Rzednąć, RZAD/RZEDŹ/RZED>

Rozrzednieć, eje, ał p. **Rozrzedzić**: Noc rozrzedniała, i promyk jutrzeńki już rumienił leca cichej wody. Mick. <Roz + Rzednieć>

Rozrzednienie, a, blm., czynność cz. **Rozrzednieć**.

Rozrzednięcie, a, blm., czynność cz. **Rozrzednąć**.

Rozrzedzacz, a, lm. e przyrzęd do rozrzedzania. <Od Rozrzedzać>

Rozrzedzać, a, ał i **R. ś. p. Rozrzedzić**.

Rozrzedzanie, a, blm., czynność cz. **Rozrzedzać**.

Rozrzedzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrzedzać** ś.

Rozrzedzenie, a, lm. a l. czynność cz. **Rozrzedzić**. 2. p. **R. ś.** = a) Zachodzą naprzemian zagęszczenia i rozrzedzenia. Kram. b) stan ciała rozrzedzonego, rzadkość. c) patol.: R. płuc (rarefactio pulmonum).

Rozrzedzenie się, a ś., blm., niek. **Rozrzedzenie** czynność cz. **Rozrzedzić** ś.

Rozrzedzić, i, il, × Rozrzedzić, nied. Rozrzedzać, × Rozrzedzać l. zrobić rzadszym, ująć gęstość, przerzedzić, przetrzebić: R. gałęzie drzewa. L. R. las, drzewa. Troc. Kule szeregi nieprzyjacielskie rozrzedziły. Troc. R. gaz = zmniejszył jego gęstość za pomocą pompy. R. znaczy powiększył ciała wielkość bez przydania materji. Os. J. Mieszkał w chałupach rozrzedzonych. Błaż. (= rozrzuconych, rozproszonych jedna od drugiej, rozszanych). 2. płyn = rozcieńczyć, rozebrać, rozprowadzić; rozwodnić: R. płyn, rozełek, roztworzyć, rozczynić. L. Melankoliczne wilgotności jak rozeleńczy, R. i rozprawić. Syr. R. wapno. Troc. Emetryk rozrzedza flegmę. 3. apt.: Leki rozrzedzające (medicamenta rarefacientia). 4. lek.: Zapalenie kości rozrzedzające (ostitis rarefaciens). **R. ś., Rozrzednieć, Rozrzednąć stać** ś. rzadszym, stracić na gęstości; przerzedzić ś., rozcieńczyć ś. Przen.: Radość jej wielka prędko ś. śmiercią Tyberjusza rozrzedziła. Skar. (= zmalala, umniejszyla ś. Por.: Gęsta mina). <Roz + *Rzedzić, RZAD/RZEDŹ/RZED>

[Rozrzeszać, a, ał] p. **Rozrzeszyć**.

[Rozrzeszanie, a, blm.] czynność cz. **Rozrzeszać**.

[Rozrzeszenie, a, blm.] czynność cz. **Rozrzeszyć**.

[Rozrzeszyć, y, ył, Rozdrzeszyć, nied. Rozrzeszać] rozwiązać. <Roz + Rzeszyć>

Rozrzewniać, a, ał i **R. ś. p. Rozrzewnić**.

Rozrzewniająco przys. w sposób rozrzewniająco, rozrzewniająco.

Rozrzewnianie, a, blm., czynność cz. **Rozrzewniać**.

Rozrzewnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrzewniać** ś.

Rozrzewnić, i, il, × Rzewnić, × Rzewnić, nied. Rozrzewniać, × Orzewniać l. poruszyć do łez, rozbudzić rzeźność, rozczulić, wzruszyć, roztkliwić: Płacem swoim niech was do płaczu pobudzi, niech was rozrzewni. Damb. Rozrzewniłeś mię twemi ku kochaniu namowami. Troc. Taką rzeczą żalosną dziwnie rozrzewniał lud wszystkich. Skar. Rozrzewnił starzec tych, co go słuchali. Kras. Ożywiające te heroiczne i rozrzewniające enoty, któremi jaśniały pierwiastki kościoła. Śniad. Cie-

szyl ich i rozrzewniał ten śpiew narodowy. Mick. Nie mówił tego wyraźnie, żeby siebie i nas nie rozrzewniać. Od. Dobroć ta i łaskawość do łez mię rozrzewniły. Niem. Rozrzewniającej widok. Zostałem rozrzewniony. 2. × R. rozrytować, rozdrażnić: Rana rozrzewniona. Troc. **R. ś., rozczulić ś., wzruszyć ś., roztkliwić ś.**: Mały Jezus poruszył ś. duchem ku płaczu, a rozrzewniwszy ś., zasmucił ś. sam w sobie. Op. Radością rozrzewniony. Pot. Rozrzewnieni wdzięcznością. Śniad. <Roz + Rzewnić>

Rozrzewnienie, a, blm. l. czynność cz. Rozrzewnić. 2. stan osoby rozrzewnionej, wzruszenie, rzeźność, czulość, rzeźliwość: Opowiadać co, patrzeć na co z rozrzewnieniem. W takim rozrzewnieniu serca naszego. Troc.

Rozrzewnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrzewnić** ś.

× **Rozrzedzać, że, zał** rozerznąć: Między nami rozrzedzany obrus, nie siądziemy do jednego stołu. Krasz. <Roz + Rzedzać>

× **Rozrzeszanie, a, blm.,** czynność cz. **Rozrzeszać**.

Rozrzeźwieć, eje, ał nabrać stopniowo rzeźwości, orzeźwionosy ś. rozruszać ś., odzyskać rzeźwość: Od trunku R. Cz. <Roz + Rzeźwieć>

Rozrzeźwienie, a, blm., czynność cz. **Rozrzeźwieć**.

Rozrzeźić się, i, il, × R. ś. zacząć na dobre rzeźić: Margraf walił (w bitwie), aż pierś ś. rozrzeźi. Głiń. <Roz + Rzeźić>

Rozrzeźienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrzeźić** ś.

Rozrzucać, a, ał i **R. ś. p. Rozrzucić**. <Roz + Rzucać>

Rozrzucać, a, blm., czynność cz. **Rozrzucać**: Zbytek hojne dawanie rozrzucać zowieśmy. Górn.

Rozrzucać się, a ś., blm., czynność cz. **Rozrzucać** ś.

Rozrzucać, a, blm., czynność cz. **Rozrzucić**. **Rozrzucać się, a ś., blm.,** czynność cz. **Rozrzucić** ś.

Rozrzucać, a, lm. e ten, co rozrzucał a. rozrzuca: On R. gór, Kserkses. Petr. <Od Rozrzucać>

Rozrzucać, i, il, posp. Rozrzucać, nied. Rozrzucać, posp. Rozrzucać l. rzucając rozproszyc, rzucić na wszystkie strony, rozciąkać, rozsmyrgać, rozmieść; porozrzucać, porzucić tu i owdzie bez ladu: Tyle kop gnoju naraz masz rozmiatać, coby za jeden dzień mógł zaorać, aby gnój, leżąc dłużej rozrzucony, nie wysechł. Trzye. Członki jego sztuki po rolach rozrzucałbym twoich. Otw. Papiery z pieczęciami nie powinny być rozrzucone po stole, po ławach, skrzyniach, olmarjach, szufładach. Groic. Wiatr okręty, owoce z drzewa rozrzucał. Troc. (= rozniósł). Podstarzały mężczynna, z głową odkrytą, włosami rozrzuconemi, nie miał na sobie nic Krasz. (= rozstarganemi, w nieładzie). Przen.: Liść (na łodydze) rozrzucony. Domki po wzgórzach rozrzucone (= rozsiane). Przen.: Podatek na domy rozrzucać. Kolł. (= rozłożyć, rozdzielić). 2. podrzucając rozpowo-
w-
echnić, rozprzeźnić: Zdecydowano ś. R. między ludnością listy, wyjaśniające dobitnie życzliwe zamiary królewicza. Dar. 3. strzelba rozrzucająca = strzelba, z której stróć bije w rozproszeniu. Ta fuzja bardzo rozrzuca. Troc. 4. Rozrzucać = hojnie rozdawać, szafować na wszystkie strony, szastać, trwonić: Rozrzuca pieniądze, upominki. Troc. 5. rozwalić, zburzyć, rozebrać: Za-

wady kędykolwiek jakie rozrzucacie. Otw. Kazał R. wały i mury. Troc. 6. anat.: × Gruczołki rozrzucane = rozproszone, samotne w jelicie (folliculi solitarii). R. ś. I. rozproszony ś., rozbiec ś., rozleciec ś.: Rozrzuciwszy ś. po okolicy tamtejszej, gdzie jeszcze była jaka komenda saska, napadł na nią, bił i wytepiał. Kaczk. 2. Rozrzucić ś. rzucić ś., stawić ś., junaczyć ś., rozbić ś., ciskać ś., szarpać ś., awanturować ś., przewodzić dumnie i gniewliwie. < Roz + Rzucić >

Rozrzucony I. im. od **Rozrzucić**. 2. rozszargnięty, rozerwany, pełen dystrakcji: Wśród życia burzliwego, rozrzuczonego, te chwile wydawały jej ś. jak spokojna oaza, pełna zieloności i stońca. Buł. < Od Rozrzucić >

Rozrzut, u, lm. y I. × R. rozrzucanie, rozrzucenie: Zapal Etny i R. ognia po okolicy. Gór. Okazał mi próżności i rozrzutami szukał sobie stronników. Nar. Cnotę hojności, którą płośnie umyśli rozrzutem, nie darami mierzą. Nar. (= rozrzutnością). 2. [Orać w R.] = podorywać, robić bródę na środku zagona, czyli dwie połowy przyległych do siebie zagonów składać na jeden zagon. < Roz + Rzut >

Rozrzutnica, y, lm. e forma ż. od **Rozrzutnik**; **Rozrutnica**. L.

† **Rozrzutniczek**, czka, lm. czkowie p. **Rozrzutnik**: Wymyśla zabawki, aby ś. tak u rozrzutniczków mógł pożywić. Star. < Od Rozrzutnik >

Rozrzutnie przys. od **Rozrzutny**; **Rozrutnie**: R. żyje. Troc.

Rozrzutnik, a, lm. cy, **Rozrutnik** człowiek rozrzutny, marnotrawca, utracjusz, człowiek lekkomyślny w wydatkach: Jedną daje R. ręką, drugą zdziera. Dm. Zdr. † **Rozrzutniczek**. < Od Rozrzutny >

Rozrzutność, i, blm., rz. od **Rozrzutny**, posp. **Rozrutność** marnotrawstwo, hojność nieogłędna: Chlubimy ś. dostatkami przed postronnymi, rozrzutnością popisujemy ś. Star.

Rozrzutny, posp. **Rozrutny** hojny nieogłędnie, marnotrawny, utratny, nieoszczędny: R. nie ma miary w wydatkach niepotrzebnych, a nie zapłacił dłużnikowi i służącemu. Karp. Jałmużnę ubogiemu dać nie jest to być rozrzutnym. L. Przen.: Ambieja wstawionego rycerza rozrzutnym krwi ludzkiej w wojsku czyni. L. (= nie oszczędzającym). < Od Rozrzut >

Rozrzynacz, a, lm. e ten, co rozrzyna. L. < Od Rozrzynać >

Rozrzynać, a, ał p. **Rozerznąć**.

Rozrzynanie, a, blm., czynność cz. **Rozrzynać**.

Rozsaczać, a, ał p. **Rosaczyć**.

Rosaczanie, a, blm., czynność cz. **Rosaczać**.

Rosaczenie, a, blm., czynność cz. **Rosaczyć**.

Rosaczyć, y, ył, nied. **Rosaczać** rozsądzić a. rozstawić w pewnej odległości jeden od drugiego: R. rośliny. Obławniczy rozsaczeni. Sł. wil. < Roz + * Saczyć, SOK/SAK >

[**Rosad**, u, blm.] rozłączenie owiec, należących do rozmaitych gazdów, które były spędzone do jednego kierdela. < Roz + * Sad, SIEDŹ/SIOD/SIAD/SAD >

Rosada, y, lm. y, [**Rosada**] I. młode rośliny przeznaczane do sadzenia, flanca, × flanca, × flansa, × flans; szczeg. młoda kapusta, którą przesadzają, wysadek kapusty, flance kapusty: Posiawszy nasienie kapusciane, gdy podrośnie R., przesadzisz ją. Kluk. Jak R. kapusciiana ziemię może wytrzymać, tak głowy i głąbie jej nigdy nie mogą. Kluk. Zagroda zasadzona rozsada ziela albo drzewa subtelnego. Trzyc. Płata część gruntów

jest nadto wielka na rozsagę i inne ogrodowizny. Świt. Podczas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzywać z korzenia rozsagę. Haur. Dworka, aby ogrodnych rzeczy nie omieszkiwała siać, jako cebulę, ogórki, pasternak, marchew, rozsagę i ćwikłę. Haur. 2. [R.] flance kapusty lub brukwi. 3. † R. klasa, dział, grupa, porządek, podział: Stwórea, gdy już z ciemnej rzeczy wydzwignął gromady, porozprowadzane na różne rozsady, zgodnym pokojem związał. Otw. 4. [R.] osada włościańska. < Roz + * Sada, SIOD/SIAD/SIEDŹ/SAD >

Rosadocy tycczący ś. rozsadzania, rozsadzania: Przyrzad R. węgorsów. Wał. < Od Rosadzic >

Rosadka, i, lm. i latorośl, gałązka z oczkami, wsadzona w ziemię dla rozkrzewienia rośliny. Sł. wil. < Od Rosada >

[**Rosadnica**, y, lm. e] ? kapusta z rozsady: Kiej są bite rozsadnice, gęste ściągając kapusnice. < Od Rosadzic >

Rosadnik, a, lm. i I. młoda roś. oznaczona wyrazem rodzaju męskiego, przeznaczona do rozsadzania: Piaszczysty grunt wydaje sławne szparagi, dostarczające rozsadników na całą Francję. Przen.: Uważano ich, jako różnowierców, za rozsadników kultury niemieckiej. Kraus. (= krzewiciele, pionierów, propagatorów, kulturtregierów). 2. [R., o g r ó d e z y k] ogródek, w którym dziewczęta pielęgnują rutę, miętę i t. d. 3. ogr. grunt służący do wczesnego siewu rozsady. Przen. gniazdo, źródło, siedlisko: R. zarazy. R. nieszcześćcia, któremu każdy stan, wiek, niedola miały dostarczać nowych ofiar. Krasz. < Od Rosadzic >

Rosadowić się, i ś., il ś. rozsiąść ś., usadowić ś. szeroko; rozłożyć ś. z kramem, rozpostrzeć ś., rozlokować ś. < Roz + Sadowić ś. >

Rosadowienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rosadowić się**.

Rosadowy przym. od **Rosada**.

Rosadzać, a, ał i R. ś. p. **Rosadzic**.

Rosadzanie, a, blm., czynność cz. **Rosadzać**.

Rosadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rosadzać się**.

× **Rosadzca**, y, lm. y p. **Rosadziciel**: R., który na bankiecie i t. p. gości rozsádza. Bach. < Roz + * Sadzca, SIAD/SIOD/SIEDŹ/SAD >

Rosadzenie, a, blm., czynność cz. **Rosadzic**: Ten chciał artykułu, ów rozbioru, a niejeden rozdania biletów lub rozsadzania egzemplarzy. Krasz.

Rosadzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rosadzic się**.

Rosadziciel, a, lm. e, **Rosadzca** ten, co rozsadzic a. rozsádza. L. < Od Rosadzic >

Rosadzic, i, il, nied. **Rosadzać**, † **Rosadzyc** I. tu i owdzie posadzic, pousadzac na oddzielnych miejscach; sadząc rozłączyć, rozdzielić, odsadzic jedno od drugiego: Rosadzićie ludzi po pięciudziesiąt na każdą gromadę. Sekl. Rozkazał Jezus R. wszystkich gromadami na zielonej trawie; i rozsiedli ś. na części. Sekl. R. goście. Troc. (= usadzic każdego na właściwym miejscu). R. niespokojnych uczniów w klasie. R. płonki, szczyty = rozflancować. Jakikolwiek będziesz rozsadzycwał chróst po polach... Otw. R. młode rośliny, aby ś. rozrosły. R. drzewa szczyty. Troc. Morze jest jako las jaki, w którym wyspy, jak by drzewa rozsądzone z przygody, wydają ś. nad wodę. Łęcz. Drzewa obce i owocowe systematycznie gatunkami rozsądzone i opatrzone nazwiskami. And. Przen.: Bóg rozsadzicł po morzu wyspy, które są członkami ziemi. Łęcz. 2.

poumieszczać tu i owdzie, rozmieścić, rozlokować, rozstawić, rozłożyć: strzelce i procownicy rozsadzili. Warg. Porządnie rozsadzili wojsko. aby mogło prędko do kupy przyjść. Troc. Straż, warty R. Troc. Konie rozsądzone. Troc (= *rozstawne*). Konie R. = na różnych stacjach, czyli stojkach, gotowe trzymać. L. Biec muszę w konie rozsądzone. Wyb. Probus wiele tysięcy różnego narodu Franków, Wandalów po różnych stronach rozsadzili. Lel. Inne artykuły uchwały określają szczegółowo, jako podwoły mają być rozsądzone. Paw. 3. *rozstawić, rozpiąć, rozciągnąć, rozpostrzeć, rozczapierzyć, rozwieść*: Sieci ś. strzeże, które sam rozsadzili. Bardz. 4. *rozstrzelić, rozciągnąć, rozwlec, rozproszyć, rozerwać*: Dobra te strasznie są rozsądzone. L. R. litery, drukując = *rozspajować*. 5. *sprawić, żeby ś. rozpęknąć, rozrwać, roznieść; rozidąć, rozpęczyć*: R. kamień prochem. Troc. Moszez bez oddechu łagwiec nowe rozsada. Wuj. W nawie, przez którą ś. sączy, jednej szczelinie zabezpiecz nietrudno; lecz gdy na wielu miejscach zwalniać a rozsadać pocznie, niepodobna już osiadającą ratować. Pileh. Ledwo żem wznak nie padła na okrutną mowę, piersi ciężkie wzdychania, płacz rozsadał głowę. Mor. A. Tysiąc projektów głowę wam rozsada. L. Nieboszczyka tak rozsadzilo, że trumny nie można było zamknąć (= *wygórowało*). R. ś. I. *posiadać w pewnych odległościach, rozsiąć ś., rozsadowić ś., rozmieścić ś., rozstawić ś., rozlokować ś.*: Srok ś. po gałęziach dziewięć rozsadzilo. Otw. Gdy ś. na kobiercach pięknych rozsadzili. ... Otw. Rozsadzili ś. po szpitalach, aby ubogim służyli. Wys. Na wartach ś. rozsadzili. Troc. 2. *ulec rozsądzeniu, zostać rozsądzonym, rozpęknąć ś., rozerwać ś.*: Każdy ś. z złości ledwo nie rozsada. L. Rozsadam ś. z żalu. L. < Roz + Sądzić >

Rozsajda, y, lm. y p. Rosajda.

Rozsapać się, pie ś., pał ś. zacząć na dobre sapać, dyszeć; zasapać ś. Przen.: *rozgniewać ś., rozjątrzyć ś., rozindyczyć ś., zaciętrzewić ś., rozfukać ś.*: Wyszła cała rozsapana, wyprawiła scenę niesłychaną. L. Rozsapał ś. na mnie. Pot. Zapaleczywości płomien rozsapany. Kniaż. < Roz + Sapać >

Rozsapanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozsapać ś.

Rozsączenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozsączyć ś.

Rozsączyć się, y ś., ył ś. sącząc ś. rozlać ś.: Gdzie niema sposobu ściągnięcia rozsączonych wód, tam czasowi trzeba zostawić ich wyparowanie. Sur. < Roz + Sączyć ś. >

Rozsąd, u, lm. y, † **Rozsądek sąd, rozsądzenie, rozeznanie sprawy, wyrok, dekret.** Fort. Idź i czekaj rozsądu... blizki jest! Krech. R. wydam sam. Krech. < Roz + Sąd >

× **Rozsądca, y**, lm. y, × **Rozsądnik, × Rozsądziciel ten, co rozsądza, sędzia.** < Od Rozsądzić >

Rozsądek, dku, lm. dki I. † R. p. **Rozsąd**: Kto jakiej rzeczy świadom, o niej będzie umiał sądzić, a ktoby wszystkich był świadom, o wszystkich też mógłby dać R. Petr. (= *zdanie*). Gdy dusza R. czyni o rzeczach, zowie ś. rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie ś. pamięcią. Sak. Gdy grają na lutni, onego dźwięku ucho R. czyni. Karnk. A mierz co za R. czeka, żem ś. pióry małemi kusił o wierzch niedostępnej góry? Szymon. Sprawę na rozsądki puściwszy, *re in consul-*

tationem posita. Błaż. Papież napisał R. swój, który *constitutum* nazwał Skar. Zatrzymam ś. z rozsądkiem, któremu je (męstwo) przyznam. Kob. Który ś. ślepo narodzi, żadnego rozsądku o maściach rzeczy widomych owszeki dać nie może. Ant. z Przem. Ostatni R. o nich najwyższej zwierzchności zostawili. Wuj. Krzywde domu swego chcą pod R. Rzpltej oddać. Biel. J. Ta sprawa na R. samego Boga przyjdzie. Piotr. O takowy uczynek ma być R. sprawiedliwy, to jest, aby winny szkodę i nakład na lekarstwa obrażonemu zapłacił. Orm. R. przyjacielski, jednacki, sąd przyjacielski. Kn. Proszę o twój R. Troc. R. surowy. Troc. 2. a. fil. × **Intelekt zdrowy rozum, chłopski rozum, logika naturalna, zmysł praktyczny, rozważa, rozgarnienie, zastanowienie**: Przez R. dorozumiewamy ś., że wyobrażenia nasze zgadzają ś., albo nie. Cyan. R. jest druga robota rozumu, który sądzi, iż rzecz jest taka a. owaka. Troc. Piękny, wielki, bystry u tego człowieka R. Troc. R. mądrość większa sprawuje nad wielką łacinę. Fred. M. R. miał zdrowy. Skar. Zygunt Stary boskim prawie był obdarzon rozsądkiem. Błaż. Ludziom wielkiego rozsądku urzędy mają być dane. Petr. R. grunt wszystkich rozumnej duszy przymiotów i mistrz ich użycia. Pir. Przez R. człowiek widzi i wie, co o rzeczach sądzić, gdzie i jak mówić i czynić. Pir. R. jest tym w rzeczach społecznych, czym miara i waga w nauce przyrody. Staw. Rozum bez rozsądku jest najwyższym, bo uczonym głupstwem. Kras. A. 3. † R. **znak, wskazówka, dowód, symptom**: Lekarstwo może wszystkie niemoc odegnąć, raz przyłożone wszystko sprawuje i więcej nie bywa przykładane; a jeśli by zawsze przykładane było, jawny jest R., że mniej przemogło. Zigr. 4. anat.: † **Żęby rozsądku = żęby mądrości** (dentes sapientiae). Perz. < Od Rozsąd >

× **Rozsądkowo** przys. od **Rozsądkowy**. Sł. wil.

× **Rozsądkowość, i**, blm., rz. od **Rozsądkowy**. Sł. wil.

Rozsądkowy przym. od **Rozsądek**. Filozofja rozsądkowa = *praktyczna*. Jest sympatja przyrodzona, silna, nieprzeparta, nie dająca ś. mierzyć stopą rozsądkową. Lib. Umysły zanadto rozsądkowe i „trzeźwe“ nie zdolne do wysokich wzlotów fantazji. Chm.

× **Rozsądliwie** przys. od **Rozsądliwy, rozsądnie**: Żydzi, miasto na to R. dać mu odpowiedź, lżą go urażliwie. Leszez. S.

× **Rozsądlliwość, i**, blm., rz. od **Rozsądliwy**.

× **Rozsądliwy p. Rozsądny**.

Rozsądnie przys. od **Rozsądny**.

Rozsądnieć, eje, ał stawać ś. rozsądnym. Ochor. < Od Rozsądny >

Rozsądnienie, a, blm., czynność cz. **Rozsądnieć**.

× **Rozsądnik, a**, lm. cy p. **Rozsądca**: Oko wstydu R. Kn. R. wyborny, surowy. Kn. < Od Rozsądny >

× **Rozsądność, i**, blm., rz. od **Rozsądny, rozsądek**: R., branie ś. we wszystkim rozsądne, roztropność, rozsądek, władza duszy. Kn.

Rozsądny, × Rozsądliwy pelen rozsądku, roztropny, rozważny, logiczny, bacny, stateczny: Rozsądna odpowiedź. Będąc uczciwą i rozsądną, nie myśli po romansowemu. L. Kto co daje nierozsądnemu, ten jest przyczyną złego. Falib. < Od Rozsąd >

Rozsądzać, a, ał p. Rozsądzić.

Rozsądzanie, a, blm., czynność cz. **Rozsądzać**.

Rozsądzenie, a, btm., czynność cz. **Rozsądzić**. Odesłać sprawę na R. Troc. R. doskonale wszystkich sporek. Troc.

Rozsądzieli, a, lm. e p. **Rozsądca**. L. <Od **Rozsądzić**>

Rozsądzieli, a, lm. i, forma ż. od **Rozsądzieli**: Potomność bezwzględna spraw ludzkich R. L.

Rozsądzić, i, ii, nied. **Rozsądzać** I. *rozstrzygnąć sądownie*: Rozsądzono tę sprawę. Troc. 2. *rozeznaczyć rozsądkiem, osądzić rozumem, rozpoznać, roztrząsać, rozważyć*: Przyjęli słowo boskie z wielką ochotą, co dzień rozsądzając pisma, jeśli by ś. to tak miało. Bud. Niech rozsądzą między tobą a mną. Wuj. Zakon przykazał kapłanom R. trędownate od nietrędownatych. Białob. Między świętym i przeklętym nie braku a różności nie mieli, a między plugawym i czystym nie rozsądzali. Leop. (= *nie przebiecerali*). Rozsądz mi to, królu: dwaj mężowie byli w jednym mieście: jeden bogaty, drugi ubogi i t. d. Leop. (= *rozwiążyć*). Idź z nimi, nie nie rozsądzając. Bud. (nie wątpię. B. B.) (= *nie balamucąc, nie zastanawiając ś., nie rozprawiając*). Rozsądz, proszę, przyczynę zwady naszej. Troc. W rozumie swoim dobrze to R. Troc. O co wam chodzi? ja was rozsądzę (= *zrobię sąd między wami*). <Roz + Sądzić>

Rozsegregować, uje, owal *rozgatunkować, rozkasyfikować, rozsortować*: Rozsegregowałem fascykuly chronologicznie. Krasz. <Roz + Segregować>

Rozsegregowanie, a, btm., czynność cz. **Rozsegregować**.

Rozsenterzenie, a, btm. [czynność cz. **Rozsenterzyć**.

[**Rozsenterzenie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Rozsenterzyć** ś.

[**Rozsenterzyć**, y, yi] ranę = *rozszerzyć, rozognić*. R. ś. (o ranie) *rozszerzyć ś., rozognić ś.*

× **Rozsentymentalizować**, uje, owal *uczynić zbyt sentymentalnym, rozczulić*. R. ś. *stać ś. zbyt sentymentalnym, rozczulić ś.* <Roz + *Sentymentalizować, od Sentymentalizować>

× **Rozsentymentalizowanie**, a, btm., czynność cz. **Rozsentymentalizować**.

× **Rozsentymentalizowanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozsentymentalizować** ś.

Rozseparować, uje, owal *separując rozdzielić; rozłączyć, odosobnić*. <Roz + Separować>

Rozseparowanie, a, btm., czynność cz. **Rozseparować**.

× **Rozsepka**, i, lm. i p. **Rozsypka**: Niechaj Pan Bóg pomoże wam, mularze babilońskiej wieży, dziś w babilońskiej rozsepce. Berw. <Roz + *Sepka, SYP/SEP/SU[P]>

Rozserdecznie, i, ii, nied. **Rozserdecznie** ś. *serdecznie, rozrzewnić ś.*: Bo ś. nadzwyczaj mój rym rozserdeczni. Słow. Bo jest tak rozserdeczniony jak dziecko. Słow. Rozserdecznie ś., a serdeczność swoją okazywał coraz nowymi kolejkami miodu. Bał. Przybycie deputowanych ze Lwowa ożywiło Kraków; obywatelstwo, patrząc na konтусze i karabele, rozserdecznie ś. Bał. I dziś ś. jeszcze człowiek rozserdeczni, gdy wspomni sobie o minionych latach. Asn. <Roz + *Serdecznie ś., od Serdeczny>

Rozserdecznie, a, btm., p. **Rozserdecznie** ś.: Takie ukraińskie R.! Żm.

Rozserdecznie, a, btm., niek. **Rozserdecznie** I. czynność cz. **Rozserdecznie** ś.

2. *stan rozserdecznioneo, czulość, serdeczność, ukliwość*.

[**Rozserdolenie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Rozserdolić** ś.

[**Rozserdolić się**, i ś., ii ś.] *rozdać ś.* <Roz + *Serdolić ś.; od *Serdola, SIERDŹ/SERD/SROD>

Rozsepiąć, a, ai i R. ś. p. **Rozsepić**.

Rozsepić, i, ii, nied. **Rozsepiąć** czoło = *rozchmurzyć, rozmarszczyć, rozfałdować, wypogodzić, rozjaśnić, rozweselić, pozbawić posepności*. Niem. R. kogo = *rozweselić, udobruchać, wprowadzić w dobry humor*. R. ś. *rozchmurzyć swe czoło; rozchmurzyć ś., rozweselić ś., udobruchać ś., zlagodnieć, pozbyć ś. posepności, nabrać humoru*. <Roz + Se-pić>

Rozsepienie, a, btm., czynność cz. **Rozsepić**.

Rozsepienie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozsepić** ś.

Rozsforować, uje, owal p. **Rozsworować**. <p. **Rozsworować**>

Rozsforowanie, a, btm., czynność cz. **Rozsforować**.

Rozsiać, eje, ai, nied. **Rozsiewać** tu i owdzie *posiać; siejąc rozsypać, rozproszyc*: Gdy rozsiewca rozsiewał nasienie swoje, jedno padło podle drogi i podeptane jest. Dambr. Rozsiał zboże. Troc. Przen.: R. kwiaty = *rozsypać; potrząsnąć niemi*. Kwiaty rozsiane po łące = *rozrzucone*. Ogniste gwiazdy rozsiane po niebie. Kochan. Lśni me serce nad gwiazdami, któreś w me życie rozsiała. Przybysz. R. ludzi po świecie = *rozmieścić, rozproszyc*. Domki po padole rozsiane (= *rozstrzelone, rozrzucone*). R. pieniądze i t. p. = *roztrwonić, rozmarnować, rozrzucić, rozszać, rozszać*: Trzeba rozsiewać pieniądze, żeby je potem zbierać. L. Co on nędznik zarobi, to ona rozsiewa z kmoszkami, z galantami. Paszk. R. wieści i t. p. = *rozpuścić, rozgłosić, rozszerzyć, rozpowszechnić, roznieść, puścić w obieg*: Rozsiewać plotki. Rozsiewać naukę, wyobrażenia i t. p. = *rozkrzewiać, rozpowszechniać, rozszerzać, szczepić, propagować*: Pawła św. więziono, że prawdziwą, ale niepojętą o ciał ludzkich powstaniu rozsiewał naukę. Poc. Ciesz ś. z tak obszernej chwały, którą twe dzieła w całej Europie rozsiał. L. Bóg ś. takim brzydki, który zwady rozsiewa. Białob. Poeeci, wieszczkowie, mędrzy rozsiewają rozmaite wyobrażenia. Lel. Zjawienie ś. tak okropne trwogę rozsiał. Oss. Rozsiewać selkę, nowiny, paskwile. Troc. Przen.: Smutna idzie z rozsiąnym włosom branka. Hul. (= *rozpuszczonym*). R. ś. przen. *rozbić ś., rozpięchnąć ś., rozproszyc ś., rozsypać ś.* <Roz + Siać>

Rozsiad, u, lm. y I. bot. = a) a. **Bebek** (peplis) roś. z rodziny *krwawnicowatych*. Gatunek: R. błotny (p. portula). b) a. **Zimowit** (bulbocodium) roś. z rodziny *liljowatych*, plemienia *zimowitowych*. c) p. **Ajaks**. 2. myśl. *sieć myśliwska*: Nakoniec rozkosz kuropatwiczkę rozsiądem przykryć. Rej. <Roz + *Siad, SIOD/SIAD/SIEDŹ/SAD>

Rozsiadać się, a ś., ai ś. p. **Rozsiadąć** ś. + **Rozsiadanie**, a, btm. p. **Rozsiadanie** ś. Lek.: R. warg = *pękanie warg*.

Rozsiadanie się, a ś., btm., niek. **Rozsiadanie** czynność cz. **Rozsiadać** ś.

Rozsiadły który ś. *rozsiadły*: a) W sztuki rozsiadłe kamienie (= *rozpadłe*). b) (o drzewach, krzewach) *szeroki, szeroko rozpostarty, krzaczasty, rozrosły, rosochaty, rozczapierzony, rozgałęziony*: Drzewo rozsiadłe w koronie. <Od Rozsiadąć ś.>

Rozsianie, a, blm., czynność cz. **Rozsiać**.

Rozsianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsiać** ś. Patol.: R. ś. nowotworu = *wystąpienie jego w różnych miejscach ustroju*. R. ś. mięsaka (sarcomatosis), raka (carcinosis).

Rozsiany im. od **Rozsiać**. Patol.: *występujący naraz w różnych częściach narządu a. ustroju* (disseminatus): Gruźlica rozsiana (tuberculosis disseminata). Stwardnienie mózgu lub rdzenia rozsiane (sclerosis disseminata, multiplex).

Rozsiatkowany rozgalęziony nakształt sieci, *poplątany nakształt siatki*: Ulice, krążące nakształt żył rozsiatkowanych. Deo. <Od *Rozsiatkować, Roz + Siatkować.>

[**Rozsiąc się**, **ęgnie ś.**, **agl ś.**] **rozsiąść** ś., **rozzejść** ś., **rozzerwać** ś., **rozpęknąć** ś.: O mój tatuśku, a idź precz ode mnie, boć moje serce R. ś. chce we mnie. <Zam. Rozsiąść ś., przez Słd. do Roz + *Siąc = Siegnąć.>

[**Rozsiać**, **ędzie**, **adl**] p. R. ś.: Moje serce od żalu rozsiedzi. R. ś., X **Rozsieść** ś. I. *usiąść szeroko, rozpostrzeć ś. siadając, rozsadowić ś.; usiadwszy rozprześć ś., rozłożyć ś.; rozwalić ś. na siedzeniu*: R. ś. w fotelu, w powozie. Tu mogli R. ś. wygodnie i swobodnie mówić. Krasz. Przen.: Synagoga rozsiała ś. nad wielką czarną kałużą. Jun. Z wieczora już szare i pasiaste namioty gęsto ś. rozsiały na łące. Krasz. Nie uważał tego smutku ponurego, co ś. rozsiał na twarzy Maurycego. Bał. (= rozpostarl ś.). Nie miał czasu załudnić tej pustyni, co w duszy jego ś. rozsiała. Bał. Spokój rozsiała ś. znowu.

Len. 2. a. [**Rozsiaść**, **Rozsiać**] *rozpęknąć* ś., *rozzerwać* ś., *rozlecieć* ś., *rozsiąpić* ś., *rozpaść* ś., *rozszepcić* ś., *rozleźć* ś., *rozwieść* ś., *rozluźnić* ś.: Szumi powietrze, a gdy ś. rozsiała, hucznym strzeliły gromem błyskawice. Książ. Wołą swą Jowisz ogłosił pioruny srogimi, zdało ś., że Olimpu sklepy ś. rozsiedła. Jabł. Niechaj mię ziemia pożre, niechaj ś. rozsiedzi! L. W spróchniałej chałupie wszystkie spoje rozwalniają ś., a za zmocnieniem jednych rozsiedają ś. drugie. Pileh. Fundamenta domu poczęły ś. rozsiedać, jako na miękkiej osadzone ziemi. Pileh. Jeszcze ś. burza nie zaczęła, z tym wszystkim morze ś. rozsiedać i coraz ogromniejsze bałwany zataczać poczęło. Pileh. Od śmiechu dobrze ś. nie rozsiedę, dobrze ś. nie spukam. L. Serce mi ś. rozsieda, gdy na nie wspomnię. Szymon. Mnie nędzemu biada, burzy ś. we mnie żółte, serce rozsieda. Min. Wydam go, choć wiem, że ś. od żalu rozsiedzie, o jak płakać, jak różnie przeżywać mię będzie. Mor. A. *Rumpi licentia quorundam*, rozsiesć, rozstąpić ś. dla swywoli niektórych, to jest tak za złe przyjmować ich swawolę, aż ku sercu idzie. Mącz. Syn mój umiera, serce ś. rozsiedzie we mnie od żalu. Wys. Rozsiedli ś. a opukali w sercach swoich i zębami zgrzytali. Ryb. 3. *rozejść* ś. *po miejscach do siedzenia*, *pousiadać*, *pozasiadać*; *rozsunąć* ś. *od siebie na siedzeniach*, *rozłączyć* ś. *siedząc*; *przesiąść* ś. *na dalsze miejsca*: Rozkazał Jezus rozsiedzić wszystkich gromadami na zielonej trawie, i rozsiedli ś. na części. Sekl. Na różne miejsca rozsiedszy ś. obie, osobną każdą przędzę postawiła sobie. Otw. Przen.: Rozsiedły ś. karczemki nadrożne po dwie a. trzy razem. Dzierz. <Roz + Siąść.>

Rozsieć, **cze**, **kl** p. **Rozsiekać**. <Roz + Siec.>

X **Rozsiecenie**, a, blm., czynność cz. **Rozsiecić**.

X **Rozsiecić**, i, il **rozpuszczyć**, **rozpostrzeć** jak **siec**, **rozgalęzić**, **rozszerzyć**: Umieli Krzyżacy R. szpie-

gostwo po wszystkich krajach. Sł. wil. <Roz + *Siecić, od Sieć.>

Rozsieczenie, a, blm., czynność cz. **Rozsiec**.

Rozsieczny *możliwy do rozsiekania, przeznaczony do rozsiekania*. L. <Roz + Sieczny.>

Rozsiedlać, a, ał i R. ś. p. **Rozsiedlić**.

Rozsiedlanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiedlać**.

Rozsiedlanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsiedlać** ś.

Rozsiedlenie, a, blm. I. czynność cz. **Rozsiedlić**. 2. p. R. ś.: Odpowiada w zupełności swoim rozsiedleniem naszej sośnie pospolitej.

Rozsiedlenie się, a ś., blm., niek. **Rozsiedlenie** czynność cz. **Rozsiedlić** ś.

Rozsiedlić, i, il, nied. **Rozsiedlać** *osiedlić* po różnych miejscach; *osiedlając rozmieścić, rozlokować*: R. przybyszów. R. osadę = *rozmnożyć, rozszerzyć przez osiedlanie*. Sł. wil. R. ś. *osiąść* po różnych miejscach na stały pobyt; *osiedlając ś. rozlokować ś., rozmieścić ś.*: W miastach niektórych naród żydowski znacznie jest rozsiedlony. L. <Roz + Siedlić.>

† **Rozsiedlina**, y, lm. y *miejsce, gdzie ś. co rozsiedlono, szpara, pęknięcie, rozpadlina*. B. Sz. <Od Rozsiedlić.>

Rozsiedzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozsiedlić** ś.

Rozsiedzieć się, i ś., ał ś. *rozochocić ś. do siedzenia; zasiedzieć ś.*: Tak ś. długo rozsiedzę, aż przyjdzie, *obsidere usque redierit*. Mącz. <Roz + Siedzieć.>

Rozsiekać, a, ał, **Rozsiec**, nied. **Rozsiekiwać**, † **Rozsiekować** *siekając rozdrobnić; posiekać w sztuki, a. rozciąć, rozplatać, rozrąbać, rozchłastać, rozkwartować, rozsiepać*: R. kogo szabłą, siekierą. R. szabłami = *roznieść na szablach*. Junaków najmilsze wyrazy są: *ściąg*, R., rozplatać. L. Izop żołądek wyciera, rozprawuje, rozsiekuje. Syr. Zdjęci gniewem żołnierze chcą w sztuki R. zuchwalec. Druzb. Szlachta, na Sapiehów rozgiewana, jednego z nich, Michała, rozsiekala. Lel. Rokosze rozsiekowały lub rozstrzeliwały podejrzanych sobie rotmistrzów. Remb. <Roz + Siekać.>

Rozsiekanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiekać**.

Rozsiekanieć, **ńca**, lm. **ńcy** *człowiek rozsiekany*: Stał ś. żal wielki na sercu i okropność, patrząc na onego rozsiekana. Pas. <Od Rozsiekanie, od Rozsiekać.>

Rozsiekiwać, **uje**, **iwal** p. **Rozsiekać**.

Rozsiekiwanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiekiwać**.

X **Rozsiekiły rozsiekany, rozsieczoney**. W or. <Od *Rozsieknąć, zam. Rozsiec.>

† **Rozsiekować**, **uje**, **owal** p. **Rozsiekać**.

† **Rozsiekowanie**, a, blm., czynność cz. **Rozsiekować**.

X **Rozsiemienić się**, i ś., il ś. *rozmnożyć* ś. *z siemienia; rozplenić* ś., *rozplodzić* ś., *rozrodzić* ś.: Pewnieby ś. rozsiemienili do tego stopnia, iżby te wszystkie imiona, które ś. do ich szczepu przynają, istotnie mogły być ich płodem. Lel. <Roz + *Siemienić ś., od Siemię.>

X **Rozsiemienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozsiemienić** ś.

Rozsiepać, **pie**, **pał** **rozciąć**, **rozbić**, **rozsiec**: Wszystko ś. morze od wioseł wyniesionych rozsiepane porze. Koch. J. <Roz + Siepać.>

Rozsiepanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiepać**.

Rozsierdzenie, a, blm., czynność cz. **Rozsierdzić**.

Rozsierdzenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozsierdzić** s.

Rozsierdziały który s. *rozsierdził*. Wor. < Od *Rozsierdzić >

Rozsierdzić, i, *il* *rozgniewać*, *rozwścieczyć*, *rozirytować*, *rozjuszyc*, *rozjątrzyć*, *rozcietrzewić*, *rozindyczyć*: Lew ten wściekłemi piany rozsierzdzony pryska. Nar. Rozsierdzili go strzelec, *exasperaverunt eum*. Birk. Żmija rozsierzdzona. Nar. Czemu ich rozsierzdził przed kościołem? Sienk. R. s. *rozgniewać s.*, *rozwścieczyć s.*, *rozirytować s.*, *rozjuszyc s.*, *rozjątrzyć s.*, *rozcietrzewić s.*, *rozindyczyć s.*: Gdy go zoczyli, o, jak s. rozsierzdzili! Birk. Słoń straszna rzecz, kiedy s. rozsierzdzi. Pot. < Roz + Sierzdzić >

Rozsierdziony p. **Rozsierdzony**.

Rozsierdzony, **Rozsierdziony** którego rozsierzdzono a. który s. *rozsierdził*: Rozsierdzony Ignac. Gaw.

Rozsieść się, **gdzie s.**, **adł s. p. Rozsiaść s.** < Roz + Sieść >

Rozsiewacz, a, lm. e l. a. **Rozsiewca** ten, co *rozsięwa*; *sięwca*: Podobieństwo o rozsiewaczu. Leop. Szatan nazwan jest nie rozsiewaczem, ale przysiewaczem. Żarn. Duch zły jest niepokoju rozsiewaczem. Białob. 2. *przyrząd do rozsięwania*: R. nawozu. < Od Rozsiewać >

Rozsiewaczka, i, lm. i forma ż. od **Rozsiewacz**. Sł. wil.

Rozsiewać, a, *ał* i R. s. p. **Rozsiać**.

Rozsiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiewać**: Dominik św. chciał iść do Persów na R. wiary św. Birk.

Rozsiewanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozsiewać** s.

Rozsiewać, y, lm. y p. **Rozsiewacz**: Niektóry R. wyszedł ku sianiu. B. B. Gdy R. rozsiewał nasienie swoje, jedno padło podług drogi. Damb. Nieprawdy R. Smotr. Szalbierskich nauk R. Birk. Kłamlivy R. bajek. Pilch. R. roztryrku i niezgody. Kochan. < Od Rozsiewać >

[**Rozsieżne drogi**] = *rozstajne*, *krzyżujące s.*, *rozstaje*. < Zam. *Rozsieżne, Roz + *Sieżne, SIĘŻ/SIĘŻ/SEĞ/SĄĞ/SAŻ >

× **Rozsilać się**, a s., *ał* s. p. **Rozsilić** s.

× **Rozsilitanie się**, a s., blm., czynność cz. **Rozsilać** s.

× **Rozsilenie się**, a s., blm., czynność cz. **Rozsilić** s.

× **Rozsilić się**, i s., *il* s., nied. **Rozsilać** s. *wzmóc s. w siłę*, *nabrać siły*; *wzmóc s.*, *spotężnić*, *spotęgować s.*: Niech skra, co w was chora, w płomien zdrowia s. rozsili. Sł. wil. < Roz + Silić s. >

Rozsiodłać, a, *ał*, nied. **Rozsiodływać** *rozebrać z siodła*, *rozkułbaczyć*, × *wysiodłać*. Gołota nie ma gdzie konia R. (= *nie ma własnego kąta*). < Roz + Siodłać >

Rozsiodlanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiodłać**. **Rozsiodływać**, uje, *ywał* p. **Rozsiodłać**.

Rozsiodływanie, a, blm., czynność cz. **Rozsiodływać**.

Rozskakiwać się, uje s., *iwiał* s. p. **Rozskoczyć** s.

Rozskakiwanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozskakiwać** s.

Rozsklepiać, a, *ał* p. **Rozsklepić**.

Rozsklepianie, a, blm., czynność cz. **Rozsklepiać**.

Rozsklepić, i, *il*, nied. **Rozsklepiać** *rozebrać z sklepienia*; *odkryć sklepienie*; *rozebrać sklepienie*. Przen.: *roztworzyć*, *rozdrażnić*, *odnowić*, *roz-*

jątrzyć co zasklepionego: R. ranę. Pocóż rozsklepiać serca ściśnione bolesnym uczuciem? Wor. Teraz utopmy w oceanie rozsklepienie zajścia i krzywdy. Wor. < Roz + Sklepić >

Rozsklepienie, a, blm., czynność cz. **Rozsklepić**.

× **Rozskład**, u, lm. y *rozkład*. L. < Roz + Skład >

Rozskoczenie, a, blm., p. **Rozskoczenie** s. L. **Rozskoczenie się**, a s., blm., niek. **Rozskoczenie** czynność cz. **Rozskoczyć** s.

Rozskoczyć się, y s., *yl* s., nied. **Rozskakiwać** s. l. *rozbiec s. w skok*; *skoczywszy rozproszyć s.*; *rozpięrzchnąć s.*, *rozprysnąć s.*: Jak ich ponury Kato który zoczy, wnet s. swawolna kupa rozprószy, rozskoczy. L. Przen.: Jakoć s. z żalu serce nie rozskoczy! Lubom. (= *nie pęknie*, *nie rozerwie s.*, *nie rozpadnie s.*). 2. *skoczywszy rozstąpić s.*, *rozdzielić s.*: Partje rozskoczyły s. i stanęły naprzeciw. Kit. Tłum s. natychmiast z obu stron rozskoczył. Kras. Drzwi rozskoczą s. na dwie strony. Kon. < Roz + Skoczyć >

[**Rozskok**, u, lm. i] *rzecz w rozproszeniu*, *odłamek*: Dorzucił do swego p'anu w bezładzie, co nadeszło, pewny, że s. całość stworzy z tych właśnie rozskoków. Ork. < Roz + Skok >

Rozskrobać, *bie*, *bał* *skrobiąc rozdzielić*; *rozdrapać*, *rozdlubac*; *skrobiąc rozdrażnić*, *rozjątrzyć*, *rozognić*: R. strup. Sł. wil. < Roz + Skrobać >

Rozskrobanie, a, blm., czynność cz. **Rozskrobać**.

Rozskrzydlenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozskrzydlić** s.

Rozskrzydlić się, i s., *il* s., × **Rozeskrzydlić** s. *rozpostrzeć*, *rozstawić*, *rozczapierzyć swoje skrzydła*: Z orłów złotych rozskrzydłonych żywy namiot. Krasin. Przen.: Seraficznie rozskrzydłona w Bogu. Słow. (= *lecąca*, *wydzierająca s. ku Niemu jakby na skrzydłach*) < Roz + Skrzydlić >

Rozsładzać, a, *ał* p. **Rozsłodzić**.

Rozsładzanie, a, blm., czynność cz. **Rozsładzać**.

× **Rozsława**, y, blm. *sława rozgłośna*, *dobra sława*, *rozwłos*, *opinja*, *dobre imię*, *renom*, *opinja*: To nie przyniosło uszczerbku jej czci i rozsławie za życia. Sł. wil. < Roz + Sława >

Rozsławiacz, a, lm. e ten, co *rozsławia*: Pisemni rozsławiacze kopalń krakowskich. Szaj. < Od Rozsławiać >

Rozsławiać, a, *ał* i R. s. p. **Rozsławić**.

Rozsławianie, a, blm., czynność cz. **Rozsławiać**.

Rozsławianie się, a s., blm., czynność cz. **Rozsławiać** s.

Rozsławić, i, *il*, nied. **Rozsławiać** l. *zrobić sławnym rozgłoszwszy*, *roznieść czyją sławę*: Chwalcie Pan i rozsławiajcie po wszystkim świecie sprawy Jego. B. B. Rozsławił wszystkie możności Jego i wszystkie dobrodziejstwa, które są światu rozlicznie nadane. Rej. Do ludzi rozsławił onę wodę, rozgłaszając, że Bóg naprzód, a potem ona woda zdrowie mu przywróciła. Syk. Rozsławiona jest po wszystkim świecie wolność polska. Górn. Męstwo swe i imię na morzach rozsławił. Przyb. I w Indiach już Bóg raczył R. i rozszerzyć prawdę swoją. Wuj. Pasterze, co słyszeli, to mówią, to rozsławiają o dzieciątku Jezusie i roznoszą. Damb. Boże, rozsław. Twego syna, aby i syn rozsławił Cię; jam Cię rozsławił na świecie, sprawę Twoję wykonałem, teraz rozsław mię Ojeze u Ciebie sławą, którą miałem przód, niż świat był. Bud. (uwielbić. B. G.). Chrystus s. modlił: Ojeze! rozsław imię

Twoje; i przyszedł głos: Rozślawiłem i znowu rozślawię. Galat. Bóg Ociec rozślawił Go i ogłosił, że jest Bogiem prawdziwym. Salin. Im on więcej zakazował, tym daleko więcej rozślawiali. Wuj. 2. × R. *rozgłosić, rozkrzyżować, okrzyżować, opublikować*: Rozkazuje senat wszystkim wytryksom, aby te artykuły dostatecznie były publikowane albo rozślawione na kazalnicach. Baz. Oni nas o zdradę rozślawili. Smotr. (= *ostawili*). R. ś. I. *stać ś. sławnym przez rozgłaszanie, rozślynąć, rozejść ś. sławą, wstawić ś. szeroko*: Jedzie widzieć dziewczkę, jeśli była tak gładka, za jaką ś. była rozślawiała. P. Koch. Rozślawiała ś. jego umiejętność. Troc. 2. *rozgłosić ś., rozejść ś., roznieść ś.*: Póki jeden wie, tajemnica jest; gdy już potym przyjdzie na drugiego wiedzieć, już ś. rozślawi. L. Tak ś. to było na Wschodzie rozślawiło, że mało nie wszyscy o tym wiedzieli. Białob. Rozślawiło ś. to po mieście. Troc. <Roz + Sławić>

Rozślawienie, a, btm., czynność cz. **Rozślawić**. **Rozślawienie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozślawić** ś.

Rozślocenie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozśłocić** ś.

Rozśłocić się, i ś., ii ś. *rozchłapać ś. słotą, rozfluzyc* ś.: Może jesień jeszcze połgnuje i nie rozśłoci ś. odrazu z początkiem października. <Roz + *Słocić ś., od Słota>

× **Rozśłodność**, nie, *nał stać ś. słodkim, przejść słodyczą*: Woda rozśłodnęła od drzewa. B. B. <Roz + Słodność>

× **Rozśłodnięcie**, a, btm., czynność cz. **Rozśłodnąć**.

Rozśłodzenie, a, btm., czynność cz. **Rozśłodzić**. **Rozśłodzić**, i, ii, nied. **Rozśladzać** *rozebrać słodyczą, zrobić słodkim, osłodzić*. Przen.: Chłopeżyna rozśłodzony twojej piękności wdziękami. Książ. (= *rozmarzony słodko, zachrycony rozkosznie*). Wzrok wraziła we mnie, usta uśmiechem rozśladzając, rzekła Słow. <Roz + Słodzić>

Rozśłonecznić, a, ai i R. ś. p. **Rozśłonecznić**. **Rozśłonecznianie**, a, btm., czynność cz. **Rozśłoneczniać**.

Rozśłonecznianie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozśłoneczniać** ś.

Rozśłonecznić, i, ii, nied. **Rozśłoneczniać** *rozjaśnić, rozpromienić światłem słonecznym*: Coraz to niżej i niżej spuszczała ś. postać, rozśłoneczniając przestwory pod sobą. Krasin. Brzmiał w letnim rozśłonecznionym powietrzu dźwięczny, przeciągły, zalotny śmiech kobiety. Orzesz. Przen.: Wyraz (twarzy), które je (linje i kształty jej oblicza) rozśłoneczniał lub przygaszał. Dan. (= *rozpromieniał szczęściem*). R. ś. *rozjaśnić, rozpromienić ś. od światła słonecznego*. Przen.: Tadeusz czuł ś. dziś w tak wyjątkowo świątecznym nastroju, tak rozśłoneczniła mu ś. dusza wśród tych wesołych szczebiotek... Orw. <Roz + *Słonecznić, od Słoneczny>

Rozśłonecznienie, a, btm., czynność cz. **Rozśłonecznić**.

Rozśłonecznienie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozśłonecznić** ś.

Rozśłuchać, a, ai, nied. **Rozśłuchiwać**, † **Rozśłuchawać** *sluchając rozpoznać, przysłuchując roztrząsnąć*: Rozkazałem sędziom: Rozśłuchawajcie między bracia waszą a sądźcie między nimi. Bud. (wystychiwajcie. B. G.). R. ś. I. *nasłuchując przewiedzieć ś.; sluchając tu i owdzie rozpoznać ś., rozjentować ś. przez słuchanie*: Rozśłuchując ś. razem, co ś. w kraju działo, aż do

końca rozruchów przebył. Chodź. Miał czas ochłoniąć i rozpatrzyć ś. R., nie mając potrzeby mieszania ś. do tego. Krasz. Nim ś. rozśłuchali, nim naradzili, nim namyślili pójść, nim to uskuteczнили, wiele a wiele czasu upłynęło nienagrodzonego. Krasz. Rozśłuchiwał bacznie, nim ś. dalej posunąć osmielił. Krasz. Mam czas ś. rozpatrzeć, mam okazję ś. R. Krasz. 2. *zacząć na dobre słuchać; zastłuchać ś.*: Do serec płynie rozśłuchanych pieśń serdecznych dum, <Roz + Słuchać>

Rozśłuchanie, a, btm., czynność cz. **Rozśłuchać**. **Rozśłuchanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozśłuchać** ś.

† **Rozśłuchawać**, a, ai i † R. ś. p. **Rozśłuchać**. † **Rozśłuchawanie**, a, btm., czynność cz. **Rozśłuchawać**.

† **Rozśłuchawanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozśłuchawać** ś.

Rozśłuchiwać, uje, iwał i R. ś. p. **Rozśłuchać**. **Rozśłuchiwanie**, a, btm., czynność cz. **Rozśłuchiwać**.

Rozśłuchiwanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozśłuchiwać** ś.: Czas upłynął na takim rozśłuchiwanu ś. i rozpatrywaniu. Krasz.

× **Rozślych**, u, lm. y *sluch* = *wieść szybko rozchodząca ś. Sł. wil.* <Roz + Slych>

× **Rozślynąć**, nie, *nał*. × R. ś. *zastlynąć szeroko, rozejść ś. slynąć, rozślynić ś.; rozgłosić ś., rozpowszechnić ś., rozszerzyć ś.*: Tej śmierci głośna szczęśliwie nowina w obudwuch wojskach prędko rozślynęła. Leszcz. S. (= *rozniosła ś., rozeszła ś.*). Ta sława wnet rozślynęła po mieście. Wys. (= *gruchnęła*). Nauka apostołska po wszystkich ś. świecie rozślynęła. Żarn. <Roz + Slynąć>

× **Rozślynięcie**, a, btm., czynność cz. **Rozślynąć**.

× **Rozślynięcie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozślynąć** się.

Rozsmagać się, a ś., ai ś., *nabrać rozmachu w smaganiu, zacząć na dobre smagać*. <Roz + Smagać>

Rozsmaganie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozsmagać** ś.

Rozsmakować, uje, ował, nied. **Rozsmakowywać** co = *rozpoznać smak czego, dojść smaku czego*. R. ś. w czym = *polubić smak czego, zasmakować w czym, nabrać upodobania do czego, zagustować*: Pił wesoło, a gdy ś. w trunku rozsmakował, posłano po toż wino na dopełnienie ochoty. Nar. Gdy ś. rozsmakował, jakoś nie spostrzegł, że zjadł wszystko. Korz. Prawdziwy filolog w starym stylu rozkoszuje ś., rozmakowuje i popisuje ś. erudycją. BdC. <Roz + Smakować>

Rozsmakowanie, a, btm., czynność cz. **Rozsmakować**.

Rozsmakowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozsmakować** ś.

Rozsmakowywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozsmakować**.

Rozsmakowywanie, a, btm., czynność cz. **Rozsmakowywać**: Filologom chodziło nie o badanie, ale raczej o R. przedmiotu poznawanego i o zachwywanie ś. jego pięknościami. BdC.

Rozsmakowywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozsmakowywać** ś.

Rozsmarować, uje, ował, nied. **Rozsmarowywać** *smarując rozprowadzić szeroko, rozmazać*: R. masło, ser na chlebie. R. plaster. Przen.: Rozsmarowałem go jak masło na grzance dla pana

Czarneckiego, Sienk. (= *zrobiłem go miękkim, powolnym*). <Roz + Smarować>

Rozsmarowanie, a, bfm., czynność cz. **Rozsmarować**.

Rozsmarowywać, uje, ywał p. **Rozsmarować**.

Rozsmarowywanie, a, bfm., czynność cz. **Rozsmarowywać**.

Rozsmętnić, i, il, nied. **Rozsmętniwać** *doprowadzić stopniowo do smętności*. R. ś. *dojść stopniowo do smętności*: Im dalej idę, tym ś. okolica młodości mojej bardziej rozsmętniwa. Krasin. <Roz + *Smętnić, od Smętny>

Rozsmętnienie, a, bfm., czynność cz. **Rozsmętnić**.

Rozsmętnienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozsmętnić** ś.

Rozsmętniwać, a, ał i R. ś. p. **Rozsmętnić**.

Rozsmętnianie, a, bfm., czynność cz. **Rozsmętniwać**.

Rozsmętnianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozsmętniwać** ś.

Rozsmygać, a, ał *smygając rozcisnąć; rozrzucić w różne strony*. <Roz + Smygać>

Rozsmyganie, a, bfm., czynność cz. **Rozsmygać**.

Rozsnowa, y, lm. y *rozsnowanie, osnowa rozciągnięta; dalszy wątek, dalszy ciąg, rozwój, wzrost, przedłużenie*: Niechaj tak twój synowie na tym ś. gruncie zasadzą, a w dalszej roku rozsowie wnuki go wnukom oddadzą. Kniaź. R. systematu. Śl. wil. (= *rozwiniecie, wykład*). R. romanu, dramatu. Śl. wil. (= *rozwiązanie*). <Roz + *Snowa, SNU/SNOW>

Rozsnować, uje, ował p. **Rozsnowić**.

Rozsnowanie, a, bfm., czynność cz. **Rozsnować**, *rozsnucie*.

Rozsnowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozsnować** ś.

Rozsnowywać, a, ał i R. ś. p. **Rozsnowić**.

Rozsnowywanie, a, bfm., czynność cz. **Rozsnowywać**.

Rozsnowywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozsnowywać** ś.

Rozsnucie, a, bfm., czynność cz. **Rozsnowić**.

Rozsnucie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozsnowić** ś.

Rozsnuć, uje, uł, **Rozsnować**, nied. **Rozsnuwać**, **Rozsnuwać** *rozprzestrzenić, rozszerzyć osnowę*. Przen. = a) *rozprzestrzenić, poprowadzić dalej wątek, rozwijać*: Poeta nasz wszelako nie skorzystał z niego (z tematu) w całej pełni, nie rozsnuł go tak, jakby to zrobić było można. Chm. b) *rozwiązać, rozstrzygnąć, rozdziernić*: Chyba tak mocny węzeł śmierć rozsnuje. Alber. R. ś. *rozwinąć* ś.: Raz powięzta myśl coraz ś. w nim dalej rozsnuwała. Krasz. Korzystał z dni jasnych, których pasmo tak niespodzianie ś. dla niego rozsnuło. Krasz. <Roz + Snuć>

Rozsnuwanie, a, bfm., czynność cz. **Rozsnuwać**.

Rozsnuwanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozsnuwać** ś.

× **Rozsocha**, y, lm. y p. **Rosocha**: Dwa grube dęby obok siebie zrosłe przeplatają tam od stu lat i swoje korzenie, i swoje rozsochy. Stasz. Zboże, co padło na pole cierniste, jak kłosa krzewiste jęło wypuszczać, wnet je zatłumiło rozsochą swoją ciernie rozłożyste. Odim. Tu i owdzie w rozsoszce tkwi nieforemna bryła śniegu, a na konarach białe pokrowce. Matl. R. u sochy do orania. Kluk. Świecznik od nóg do rozsoch lity był. Bud. Zdr. × **Rozsoszka**. <Roz + Socha>

× **Rozsochacenie**, a, bfm., czynność cz. **Rozsochacieć**.

× **Rozsochacieć**, eje, ał p. **Rosochacieć**: **Rozsochacieje** drzewo, rozpuszcza gałęzie. Kn. <Od Rozsochaty>

× **Rozsochacina**, y, lm. y p. **Rosocha**: Palmowe drzewo samica, obłapiwszy swemi gałązkami a. rozsochacinami gałązki samca, poczyna od nich. Trzye. <Od Rozsocha>

× **Rozsochacz**, a, lm. e p. **Rosochacz**. <Od Rozsocha>

× **Rozsochato** przys. od **Rozsochaty**, *rosochato*: Winne drzewo rozpuszcza ś. R., lecz go oracze chędogo obcinają. Bud.

× **Rozsochatość**, i, bfm., rz. od **Rozsochaty**: Trafia ś., iż w krzewach zielnistych R., czyli rozwijanie ś. w widlaste gałęzi, staje ś. wespół z rozwinięciem ś. liścia. Brz.

× **Rozsochaty** p. **Rosochaty**: Płonka rozsochata a. dwa pniaki mająca. Trzye. Nie R., nie gałęzisty, *unistirpis*. Kn. <Od Rozsocha>

× **Rozsochowy** p. **Rosochaty**: Wał ostrowami rozsochowatemi dobrze obwarowany. Paszk.

Rozsortować, uje, ował p. **Rozgatunkować**. <Roz + Sortować>

Rozsortowanie, a, bfm., czynność cz. **Rozsortować**.

× **Rozsoszka**, i, lm. i p. **Rozsocha**: Winne drzewko ujmuje ś. swojemi rozsoszka, właśnie jakoby rękoma. Bud. R., która zaraz jest pod gardłem nad piersiami. Syr. (kluczowa kość, kluczka, klucz. L.).

[**Rozsosznąć**, nie, nął] *rozerwać, rozdzielić, odłamać*. [R. ś.] *naduwerzyć sobie krok*. <Od Rozsocha>

[**Rozsosznięcie**, a, bfm.] czynność cz. **Rozsoszniąć**.

[**Rozsosznięcie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Rozsoszniąć** ś.

Rozspacjować, uje, ował, nied. **Rozspacjowywać** druk. *rozstawić czcionki, wkładając między nie spacje*. <Roz + Spacjować>

Rozspacjowanie, a, bfm., czynność cz. **Rozspacjować**.

Rozspacjowywać, uje, ywał p. **Rozspacjować**. **Rozspacjowywanie**, a, bfm., czynność cz. **Rozspacjowywać**.

Rozspazmować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre spazmować*. <Roz + Spazmować>

Rozspazmowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozspazmować** ś.

Rozspekulować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre spekulować, wpaść w zapal spekulowania*: Ciemna masa rozspekulowanej ulicy. <Roz + Spekulować>

Rozspekulowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rozspekulować** ś.

Rozspołecznić, a, ał p. **Rozspołecznić**.

Rozspołecznianie, a, bfm., czynność cz. **Rozspołecznić**: Tylko warjatom i dzieciom może przyjść na myśl, że wewnętrzne R. kraju zdoła poprzeć zewnętrzny bój z wrogiem. Krasin.

Rozspołecznienie, a, bfm., czynność cz. **Rozspołecznić**.

Rozspołecznić, i, il, nied. **Rozspołecznić** *rozdzielić pod względem społecznym*. <Roz + *Społecznić, od Społeczny>

Rozspona, y, lm. y *sztuka drzewa, żelaza i t. p., rozpierająca w pewnej odległości dwie inne; pryk, stempel*. Jak. J. <Zam. Rozpona>

Rozsrebrnić, i, il, **Rozsrebrzyć** *rozświecić, rozświecić, rozjaśnić srebrnym blaskiem*: Niech zło-

to słońca rozsrebrni i rozdjamenci namiot paproci. Tet. R. *ś. rozświetlić ś., rozjaśnić ś., srebrnym blaskiem.* <Roz + *Srebrnić, od Srebrny>

Rozsrebrnienie, a, blm., czynność cz. **Rozsrebrnić**.

Rozsrebrnienie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozsrebrnić ś.**

Rozsrebrzenie, a, blm., czynność cz. **Rozsrebrzyć**.

Rozsrebrzenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozsrebrzyć ś.**

Rozsrebrzyć, y, ył i R. *ś.* p. **Rozsrebrnić**: Wichrolotne rumaki unoszą je w perlistym, rozsrebrzonym, iskrzącym rydwanie. Żdziejch. Księżyce już *ś.* rozsrebrzył i śnieg zaczął błękitnieć. Weys. <Roz + Srebrzyć>

Rozsrozały który rozsrozał, rozsrożony: Kropi Bellona hojną posoką podwoje spyskane, rozsrożając rozsrożale boje. Żebr. Włosy ku górze wstają, piersiami tehnie wielce nadęte burzliwością, rozsrożale serce. Koch. J. Upada marie z rozsrożalej rany. Tw. <Od Rozsrożeć>

Rozsrożeć, eje, ał, p. **Rozsrożyć**: Rozsrożony miał wyraz twarzy. Orzesz. Bitwa na lewym skrzydle rozsrożała i bardziej jeszcze, niżeli tu, wrzała. Chr. <Roz + Srożeć>

Rozsrożenie, a, blm. I. czynność cz. **Rozsrożeć**. 2. czynność cz. **Rozsrożyć**.

Rozsrożenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozsrożyć ś.**

Rozsrożyć, y, ył *uczynić srogim, sroższym; rozpalic gniewem, rozzłościć, rozsierdzić, rozświecić, wzburzyć, rozjątrzyć, roznamiętnić, rozognić, rozjuszyć, rozbestwić, rozeźreć*. R. *ś.*, **Rozsrożeć** *stać ś. srogim, sroższym; rozgorzeć gniewem, rozzłościć ś., rozsierdzić ś., rozświecić ś., wzburzyć ś., rozjątrzyć ś., roznamiętnić ś., rozognić ś., rozjuszyć ś., rozbestwić ś., rozeźreć ś.*: Złych *ś.* złość rozsrożyła. Ryb. Sieciech, urazą oddalenia od rządu bardziej rozsrożony, szukał sposobów zemszczenia *ś.* Nar. Rozsrożony tym podstępem, porywa dwa dziury. Stasz. Rozsrożone wojsko krzyczy, aby je zaraz ruszono. Stasz. Biedna kobieta uległa *ś.* rozsrożonego męża. Krasz. <Roz + Srożyć>

Rozstać się, anie *ś.*, ał *ś.*, [Rozstać *ś.*], nied. **Rozstawać ś., [Rozstajać *ś.*] I. z kim, z czym = *rozejść ś., rozłączyć ś., zerwać, pożegnać ś. z kim, odejść od niego*: Mężnie tym wzgardź i statecznie, z czym ci R. *ś.* koniecznie potrzeba. Dar. J. Już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina R. mi *ś.* przychodzi. Smotr. Z ciałem *ś.* R. (Skar.), R. *ś.* z tym światem (=umrzeć). Wszystko mi wróży, że *ś.* na zawsze z Augustem rozstanę. Fel. Rozstał *ś.* z nim. Troc. Rozstała *ś.* z mężem przez śmierć. Troc. R. *ś.* z światem, z ciałem, z śmiertelnym życiem. Troc. R. *ś.* z naukami. Troc. Rozstaliśmy *ś.* w najlepszej komitywie. Z powodu przykrego zajęcia rozstali *ś.* z sobą (=poróżniwszy *ś.* *rozeszli ś.; zerwali z sobą*). 2. †R. *ś.* **odstać ś., odrobić ś., wrócić ś.: Co *ś.* już stało, R. *ś.* nie może. Mor. A. Nie widzę, jakoby *ś.* to R. mogło, co *ś.* już raz stało. Biel. M., Nar. 3. *rozmięknąć, rozrzednąć od stania*: Kartofle, kluski rozstały *ś.* w garnku. Latwiej *ś.* jedna potrawa na miękką rzadkość w wyższym żołądku rozstawa. L. (=rozpuszcza *ś.*, rozmiękcza *ś.*, roztwiera *ś.*, rozsiada *ś.*). 4. *rozsiąpić ś., rozsiąść ś., rozejść ś., popadać ś., rozpęknąć ś.*: Ziemia pod temi trzema *ś.* rozstaje buntownikami i jako w otchłani pożera w sobie. Leszcz. S. <Roz + Stać>****

Rozstaj, u a. × a, Im. e a. w Im. **Rozstaje**, † **Rozstanie**, [Rozstanie, Rozstajenki, Rozstańki] I. a. **Rozstajnia** *miejsce, z którego ś. drogi rozchodzą, rozdroże, przecięcie ś. dróg, zbieg dróg*: R., rozbieżenie dróg. Rej. Na rozstaju przy karczemce stanąłem wychnąć. Krasz. Co widać u rozstaja dróg? Gliń. 2. w Im. *rozstajnie drogi, drogi krzyżujące ś.*: Na rozstajach Boże męki. Prusz. <Roz + *Staj, ST(O)/ST(A)>

[Rozstajać się, e *ś.*, ał *ś.*] p. **Rozstać ś.**

[Rozstajanie, a, blm.] p. **Rozstajanie ś.**: Ciężkie będzie R.

[Rozstajanie się, a *ś.*, blm., niek. **Rozstajanie**] czynność cz. **Rozstajać ś.**

Rozstaje, ów, blp. p. **Rozstaj**.

[Rozstajenki, ów, blp.] p. **Rozstaj**. <Od *Rozstajenka, od Rozstajnia>

[Rozstajni] p. **Rozstajny**.

Rozstajnia, i, Im. e I. *droga rozstajna, rozdzielająca ś.* 2. p. **Rozstaj**. Śl. wil. <Od Rozstajni>

Rozstajny, † **Rozstanny**, [Rozstajni, Rozstalny] *rozdzielający ś., rozchodzący ś. w różne strony, krzyżujący ś.*: Rozstajna droga. Pochowano samobójcę na rozstajnych drogach. Krzyż długi postawiony przy rozstajnych drogach. L. Przen.: Jesteśmy na rozstajnej drodze. Śl. wil. (= możemy tak a. inaczej postąpić, mamy dwoje do wyboru, mamy dwie alternatywy). <Od Rozstaj>

[Rozstalny] p. **Rozstajny**. <Zam. Rozstajny>

Rozstanie, a I. blm. p. **Rozstanie ś.**: R. z miłym śmierci *ś.* równa. Kn. Im nam dziś przykrejsze R. tym milej potem będzie *ś.* witać. Oss. Gdy już widział blizkie swe z ciałem R., prosił Boga, aby w dzień Wniebowzięcia Najśw. Panny jego rozłączenie było. Skar. Na rozstaniu serdecznym go uścisnął obłapem. Troc. R. z światem. Troc. 2. †R., Im. a, [R.] p. **Rozstaj**: R. dróg, gdzie *ś.* wiele dróg rozchodzi. Macz. Idą przez wieś na R. dróg, niosąc placek, i kładą ten w jedno miejsce, a ziemia przysypują. Stryk. Po wszystkich rozstaniach dróg pobudował kaplice. B. B. Kości jego na rozstaniach popalił i popioły z nich rozrzucił na wiejące akwilony. Tw. 3. †R. *rozstęp, rozdział, przedział, przerwa, rozpadlina, pęknięcie, szpara*. Przen.: Wielkie jest R. i przedział między potępieniami a świętymi. Skar. <Od Rozstać *ś.*>

Rozstanie się, a *ś.*, niek. **Rozstanie** czynność cz. **Rozstać ś.**: Ty sama odstódź rozstania *ś.* chwili. Mick.

Rozstanny I. × R. *od rozstania, na rozstaniu będący, dziejący ś.; pożegnany; rozstający ś.* Śl. wil. 2. †R. p. **Rozstajny**: Po drogach rozstannych. Zim. <Od Rozstanie>

[Rozstańki, ów, blm.] p. **Rozstaj**.

[Rozstarać się, a *ś.*, ał *ś.*] *postarać ś.* <Roz + Starać *ś.*>

[Rozstaranie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Rozstarać ś.**

× **Rozstaw**, u, Im. y **rozstawienie**, porządek, w jakim co rozstawiono; rozkład, rozłożenie, ugrupowanie, uplanowanie, plan: Z morza miasto nęciło przyjemnym widokiem, najkkształtniejszych budowli rozstawem szerokim. Przyb. <Roz + *Staw, ST(O)/ST(A)>

Rozstawać się, aje *ś.*, awał *ś.* p. **Rozstać ś.** **Rozstawanie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Rozstawać ś.**

Rozstawiacz, a, Im. e, **Rozstawiciel** *ten, co rozstawia*. <Od Rozstawiać>

Rozstawiać, a, ał i R. *ś.* p. **Rozstawić**.

Rozstawianie, a, btm., czynność cz. **Rozstawiać**. **Rozstawianie się**, a s., btm., czynność cz. **Rozstawiać** s.

Rozstawiciel, a, lm. e p. **Rozstawiacz**. L. <Od Rozstawić>

Rozstawić, i, ii, nied. **Rozstawiać** I. *postawić w różnych miejscach, rozmieścić ustawicznie; porozstawiać*: Konnych po stanowiskach rozstawiał. Warg. R. kolumny, warty. Troc. Około naszych wałów strażę rozstawiają. Tremb. Na przodzie Turcy, wokoło rozstawieni Tatarzy. Niem. „Król polski jedzie!” zabrzniały rozstawione po drodze czaty. Szaj. 2. *rozdzieliwszy, roztworzywszy postawić*: R. nogi (= rozkraczyć). R. cyrkiel. 3. *rozpuścić, rozłożyć, rozczapierzyć, rozwinąć, rozpiąć, rozciągnąć, rozciągnąć, rozszerzyć, rozstoperczyć*: R. sieci. Troc. R. skrzydła. 4. druk.: R. formę = rozłożyć stronicę druku w ten sposób, aby po wydrukowaniu i złożeniu arkusza w format pisma a. książki następowały po sobie w należyłym porządku. R. czcionki = rozspacjować. R. s. I. *zostać rozstawionym*: Len gdzieśniedzie na kołkach u plotów rozstawia s. Przędz. 2. *ustawić s. w różnych miejscach; rozmieścić s. stanąć; poustawić s., porozstawiać s.*: Przybyła kupa rozstawiała s. cichusieńko pod gospodą. Krasz. <Roz + Stawić>

Rozstawienie, a, btm. I. czynność cz. **Rozstawić** 2. *sposób, porządek, w jakim co rozstawiono*: R. szewców ma być takie, aby jeden od drugiego na pięć stajął był postawiony. Haur.

Rozstawienie się, a s., btm., czynność cz. **Rozstawić** s.

Rozstawny I. *możliwy do rozstawienia, dający s. rozstać*. L. 2. *rozstawiony, porozstawiany w pewnych odległościach*: Konie rozstawne na trakcie pocztowym dla przejeżdżającego. Na rozstawnych furach przybył bataljon piechoty z trzema armatami. T. K. <Od Rozstaw>

Rozstąpić się, i s., ii s., × **Rozstąpić** s., nied. **Rozstępować** s., **Rozstępywać** s. I. *rozejść s. na obie strony; ustępować s. rozdzielić s.*: Cóż po tych długich mowach, rozstąpmy s. oto! Skoro s. rozstąpili, nie było co równać: wszyscy przy Aleksandrze, a tam ich garść była. Kochan. *discedere in sententias* (rozdzielić s. na partje. L.). Długie poswarki między niemi były, rybki s. im na pomoc różno rozstąpiły. Papr. Rozstępują s. ludzie komu. Kn. Szelest rozstępujących s., żeby rum panu uczynić, brzmi wdzięcznie w uszach jego. L. Ciżba raptem rozstąpiła s., głowy schylając do ziemi. Niem. Rozstępują s. mu ludzie. Troc. Cały zamek zdrzął, drzwi s. rozstępowwały. Nies. (= rozstwierali s.) Przen.: Przed ich potęgą rozstępowwały s. wszystkie chmury i cienie. Kacz. (= rozpraszały s., rozchodziły s., znikaly). 2. przen. *rozsiać s., rozpełknąć s., rozewrzeć s., roztworzyć s., rozejść s., rozdzielić s., rozleć s., rozsiać s.*: Rozstąpiła s. ziemia i pożarla Datana i pokryła i przysuła zebranie Abironowe. Leop. Czemu s. ziemia pod tobą nie rozstąpiła! L. Oby s. rozstąpiła wnet ziemia pode mną, a do dusz mię spuściła nędzną w otchłań ciemną. Koch. J. Rozstąp s. ziemi. Prz. = *rób, co chcesz, żeby nie wiem co*: Święta i zacna jest pani nasza, ale gdy czego zapagnie, rozstąp s. ziemi, musi być. Krasz. Przepadł, rozstąp s. ziemi, i nie wiem, gdzie go szukać! (= jak kamień w wodzie). Od głowy bólu czasem człowiekowi zda s., jakoby s. R. miała. Comp. Rozstąpiły s. kości moje. Wr. <Roz + Stąpić>

Rozstąpienie, a, btm. I. p. **Rozstąpienie** s. 2. × R. p. **Rozstęp**.

Rozstąpienie się, a s., niek. **Rozstąpienie** I. btm., czynność cz. **Rozstąpić** s. 2. × R. p. **Rozstęp** 3. patol. *rozsuniecie s. kości* (diastasis).

× **Rozsterk**, u, lm. i p. **Rozsterk**. Troc.

× **Rozsterkliwy** p. **Rozsterkliwy**. Troc. <Od Rozsterk>

Rozstękać się, a s., ał s. I. *zacząć na dobre stękać*: Rozstękała s., rozstękała s. ziemia. Bud. 2. + R. s., [R. s.] *rozchorować s.*: Miała przyjechać, ale s. rozstękawszy wróciła i potem prędko zmarła. Biel. M. Oczy moje rozstękały s., *lanquerunt*. Wr. <Roz + Stękać>

Rozstękanie się, a s., btm., czynność cz. **Rozstękać** s.

Rozstęp, u, lm. y I. *przestrzeń próżna między czym, odstęp, luka, przedział*: Między wojskiem a wojskiem coś przestworu mało; okropny R., bo go z dwóch stron wojownicy wbrew grożące zamknęły rżęsiemi szyki. Przyb. 2. a. × **Rozstąpienie** anat. *szerzcha, otwór, miejsce próżne* (lacuna): R. mięśni (l. musculorum). R. naczyń (w pachwinie) (l. vasorum). <Roz + * Stęp, STĘP/STĄP>

× **Rozstępny** *mogący s. rozstąpić; rozwart, zięjący*: Bodaj zdracę każdego zła śmierci nie minęła, aby go ziemia żywo rozstępna połknęła. Kochan. Błyskawice z nieba rozstępnego spadały. Troc. <Od Rozstęp>

Rozstępować się, uje s., ował s. p. **Rozstąpić** s.

Rozstępowanie, a, btm. p. **Rozstępowanie** s.: W tęczy barw rozmaitych lub na tysiąc stawa R. samo oczy w melkę wdawa, jedno prawie a jedno, co s. z sobą styka, ostateczne pokrajki różnica zamyka. Żebr. (*transitus ipse, przejście farby w farbę*. L.).

Rozstępowanie się, a s., niek. **Rozstępowanie** btm., czynność cz. **Rozstępować** s.

Rozstępowy przym. od **Rozstęp**. Lek.: R. (lacunaris).

Rozstępywać się, uje s., ywał s. p. **Rozstąpić** s.

Rozstępywanie się, a s., btm., czynność cz. **Rozstępywać** s.

Rozstoperczenie, a, btm., czynność cz. **Rozstoperczyć**.

Rozstoperczyć, y, ył *rozczapierzyć, rozstawić, rozpostrzeć, rozszerzyć*. <Roz + Stoperczyć>

[**Rozstrachać się**, a s., ał s.] *zestrachawszy s. rozbiec s., rozproszyć s.*: Hej! ... po pod las, po pod las, po pod Obidowiec, nawróć że mi, dziewczyno, rozstrachanych owiec. Ork. <Roz + Strachać s.>

[**Rozstrachanie się**, a s., btm.] czynność cz. **Rozstrachać** s.

Rozstrajać, a, ał i R. s. p. **Rozstroić**.

Rozstrajanie, a, btm., czynność cz. **Rozstrajać**. **Rozstrajanie się**, a s., btm., czynność cz. **Rozstrajać** s.

Rozstraniacz, a, lm. e mech. *przysąd do rozstronienia pary*. Łab. <Od Rozstraniać>

Rozstraniac, a, ał p. **Rozstronić**.

Rozstranianie, a, btm., czynność cz. **Rozstraniac**.

Rozstraszac, a, ał p. **Rozstraszyć**.

Rozstraszanie, a, btm., czynność cz. **Rozstraszac**.

Rozstraszanie, a, btm., czynność cz. **Rozstraszyc**.

Rozstraszyć, y, ył, nied. **Rozstraszać** *strasząc rozpędzić; rozpuszczyć, zmusić do rozpięrczenia* ś. Przen.: Gwiazdy zorza rozstraszyła z nieba, fugaverat. Żebr. <Roz + Straszyc>

Rozstroiciel, a, lm. e ten, co rozstroił. <Od Rozstroić>

Rozstroić, i, il, nied. **Rozstrajać** instrument muzyczny = *pozbawić stroju, zmieszać porządek tonów, odstroić*: Ach, gęśli moja, rzucam ciebie, jużś podstarzała, dogniwaj rozstrojona, rzuciona pod ławę. L. R. instrument muzyczny strunowy = *rozbębnić, rozklekotać, rozklekotać, roztrajkotać*. Przen.: *rozdrażnić, zdenerwować*: Jestem dziś dziwnie rozstrojony. R. nerwy. R. zdrowie. (= *stargać*). Głos fortepianu drażnił ją i rozstrajał. Bał. Przen.: Nie ci snów tu nie rozstroił. Lan. (= *nie zmaci, nie zakłóci*). R. ś. (o instrumencie muzycznym) *ulec rozstrojeniu, stracić strój, zacząć fałszować, odstroić* ś.: Stańmy tu, już ś. i lutnia rozstroji, ciężko jest dla niewdzięcznych śpiewać piersi mojej. Przyb. Przen.: *wyjść z zwykłego porządku, upaść w bezład, zmieszać* ś., *zmącić* ś., *rozprząc* ś., *zdezorganizować* ś.: Cały dom i gospodarstwo rozstrajało ś. dla Dosi. Krasz. W głowie mu ś. rozstroilo. Boh. (= *pomieszało* ś., *przewróciło* ś.). Przen.: *rozdrażnić* ś., *zdenerwować* ś. <Roz + Stroić>

Rozstrojenie, a, btm. I. czynność cz. **Rozstroić**. 2. stan osoby lub rzeczy rozstrojonej, rozstrój, dysharmonja, niezgoda, nieład, zamęt, rozkład. R. zdrowia, nerwów.

Rozstrojenie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozstroić** ś. rozstrój.

× **Rozstrojny** będący w rozstroju, rozstrojony. Śl. wil. <Od Rozstrój>

Rozstronic, i, il, nied. **Rozstraniać** mech. użyć mniejszej ilości pary dopuszczanej z suwacza do cylindra przy uruchomianiu tłoka. <Roz + Stronic>

Rozstronienie, a, btm., czynność cz. **Rozstronic**, wypust: R. stałe, zmienne. Łab.

Rozstrój, oju, lm. oje I. rozstrojenie ś., brak stroju, dysharmonja, niezgodność tonów; przen. rozprzeżenie, nieporządek, nieład, zamęt, rozkład, niezgoda: Pamfletem smaga to, co było zdrowym w społeczeństwie a. żywiłem nieładu, rozstroju. Dęb. L. R. władz umysłowych. Tego nie mógł zrobić bez wprowadzenia rozstroju do własnego majątku. Spas. 2. patol.: R. = rozstrojenie (aegrimonia). R. nerwowy (enervatio). R. rozumowy (dysnoesia). R. uczuć (dystymia). R. umysłowy. R. woli (dysbulia). R. żołądkowy (gastricismus). <Roz + Strój>

× **Rozstrugać**, że, gał co = *zniszczyć, zepsuć, strugać*. Śl. wil. <Roz + Strugać>

× **Rozstruganie**, a, btm., czynność cz. **Rozstrugać**.

Rozstrychać, a, al i R. ś. p. **Rozstrychnąć**. **Rozstrychanie**, a, btm., czynność cz. **Rozstrychać**.

Rozstrychanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozstrychać** ś.

Rozstrychnąć, nie, nał, nied. **Rozstrychać** odstrychnąć jedno od drugiego, rozdzielić, rozstrześć, rozproszyć, rozdzielić, rozłączyć, poróżnić: Niepokojny humor tego człowieka wszystkich nas rozstrychnął. L. R. ś. odstrychnąwszy ś. rozdzielić ś.; rozstrześć ś., rozdzielić ś., rozłączyć ś., rozproszyć ś., rozejść ś., rozpaść ś., zerwać ze sobą: Co do liczby części mowy, zdania ucezonych są na części rozstrychnione. Kopez. Rozstrycha ś. tłum. na dwie kupy rozdzielony. Mick. Mam pięć kopji

kodeksów; oparte na jednostajności do r. 1399¹ w dalszych rozstrychnione i niejednostajne. Lel' <Roz + *Strychnąć, od Strych>

Rozstrychnienie, a, btm. p. **Rozstrychnięcie**. **Rozstrychnienie się**, a ś., btm. p. **Rozstrychnięcie** ś.

Rozstrychnięcie, a, btm., **Rozstrychnienie** I. czynność cz. **Rozstrychnąć**. 2. p. R. ś.

Rozstrychnięcie się, a ś., btm., **Rozstrychnienie** ś., niek. **Rozstrychnięcie**, **Rozstrychnienie** I. czynność cz. **Rozstrychnąć** ś. 2. stan tego, co ś. rozstrychnęło, rozerwanie, niezgoda, rozprzeżenie, rozstrzelenie, dysharmonja, rozłam: R. ś. umysłów, zdań.

† **Rozstryha**, y, lm. y *mnich a. pop wyznania wschodniego, pozbawiony kapłaństwa*. <Ukr., Ros. rozstriga>

× **Rozstrzał**, u, lm. y I. rozstrzelenie; roznieśnienie, roztrząskanie za pomocą strzału. L. 2. rozstrzelenie ś., różność, odmiennosc: R. zdań, wyobrażeń. Śl. wil. 3. ustep, zboczenie, epizod: Śmiałość w tym poemacie podobieństw, rozstrzałów i wyobrażeń. Książ. <Roz + Strzał>

Rozstrzelać, a, al I. dok., [Rozstrzelić], nied. **Rozstrzeliwać** kogo = *stracić go przez strzelenie doń*: Zbiegiem jesteś, przeto podług praw wojskowych dzisiaj rozstrzelano będziesz. L. Stefan Czarniecki sądem wojskowym R. Wychowskiego kazał. Lel. 2. p. **Rozstrzelić**. <Roz + Strzelać>

Rozstrzelanie, a, btm., czynność cz. **Rozstrzelać**.

Rozstrzelanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozstrzelać** ś.

Rozstrzelenie a, btm. I. czynność cz. **Rozstrzelić**. 2. p. R. ś.: R. zdań, wyobrażeń, głosów. To R. ich (Mazurów) nie wpłynęło bynajmniej na pomieszanie z ludem okolicznym, na zatarcie pochodzenia, zapomnienie mowy. Krasz.

Rozstrzelenie się, a ś., btm., niek. **Rozstrzelenie** czynność cz. **Rozstrzelić** ś.; *brak jednoci, rozproszenie, rozdzielenie, niezgodność; rozrzućcie, rozmieszczenie sporadyczne*: R. ś. zdań, głosów. R. ś. kolonistów.

Rozstrzelić, i, il, × **Rozstrzelać**, nied. **Rozstrzelać**, **Rozstrzeliwać** I. *roztrząskać, rozbić, roznieść, rozproszyć strzałami*; przen. *roztrząskać, rozbić, rozerwać, roznieść, rozsądzić*: Jaki grzmot, jak okropne poruszyły wrzawy rozstrzelonej w kawalee na powietrzu nawy. L. R. gromadę, nieprzyjaciela = *rozpędzić, rozproszyć*. L. [R. kogo] = *rozstrzelać*. R. kamień = *rozsądzić prochem*. Przen.: R. litery = *rozstawić, rozsądzić, rozspacjować*. W drukarni: *rozspacjować* a. R. litery w słowie lub wiersz cały porozprzestrzeniać. Mag. Kilkanaście wyrazów rozstrzelonemi głoskami zaznaczały. Proch. Uwagi drukiem rozstrzelonym wyrażone. Kiedy ludzie jeszcze po lesiech mieszkali, obrali ś. między niemi, którzy on lud rozstrzelany zgromadzili. Papr. (= *rozproszone, rozrzucone, rozsiiane, rozdzielone*). Moc tego państwa jest rozerwana przez odległe bardzo od siebie miejsca, i tu i owdzie rozstrzelone. Łęcz. R. swe siły (= *rozproszyć, rozdzielić, rozdzielić, rozprząc*). 2. *rozpuścić nagle na wszystkie strony, rozrzucić, rozłoczyć, rozsypać*: Naokoło blask świetne rozstrzelają broje. Dm. R. ś. *rozbić* ś., *rozleć* ś., *rozproszyć* ś., *rozdzielić* ś., *rozpięrczyć* ś.; *rozejść* ś., *poróżnić* ś., *rozdzielić* ś., *rozstrychnąć* ś.: Po wszystkiej ś. Panonji rozstrzelisz, one pustoszyli. Błaż. Plondrownicy, po gruntach nieprzyjacielskich rozstrzelisz ś., daleko one pu-

stoszyli. Błaż. Rozstrzelała ś. była ta bitwa po wszystkiej ziemi. Leop. (= szerzyła ś.). Głosy wotujących rozstrzeliły ś. Przen.: Praca jednego z niewielu już u nas artystów, którzy nie rozstrzeliwają ś. w drobnotkach i dziwaetwach. Str. (= nie rozpraszają swej myśli, uwagi). Rozstrzelona uwaga (= rozrzucona, rozlagniona). 3. *rozegrać ś. strzelaniem*: Powstała konieczność rozstrzeliwać ś. między współubiegającymi ś. o nagrodę. <Roz + Strzelić>

Rozstrzeliwać, a, ał i R. ś. p. Rozstrzelić.
Rozstrzeliwanie, a, blm., czynność cz. Rozstrzeliwać.

Rozstrzeliwanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozstrzeliwać ś.

× **Rozstrzeń, i, lm. e patol. rozszerzenie a. rozcięcie przewodów w ciele, × rozepza (ectasis, ectasia).** R. jam serca, rozszerzenie serca (cardiectasia). R. mleczna, torbiel mleczna sutka (galactocoele). R. naczynia, rozszerzenie, rozcięcie naczynia (angiectasis). R. oskrzeli, rozszerzenie, rozcięcie oskrzeli (bronchectasis). <Roz + *Strzeń, STRZEN/STRON>

Rozstrzępiał, a, ał i R. ś. p. Rozstrzępić.
Rozstrzępianie, a, blm., czynność cz. Rozstrzępiał.

Rozstrzępianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozstrzępiał ś.

Rozstrzępić, i, ił, nied. Rozstrzępić rozdzielić na strzepy, rozszczepić: Chmura po krańcach rozstrzępiona i obrzeżona białą. Pol. R. ś. rozdzielić ś. na strzepy, rozszczepić ś.: Pochodnia rozstrzępi ś. Pol. <Roz + Strzępić>

Rozstrzępienie, a, blm., czynność cz. Rozstrzępić.

Rozstrzępienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozstrzępić ś.

Rozstrzyc, yże, ygi, nied. Rozstrzygać i. a.
× **Rozstrzygnąć rozciąć, szczeg. nożycami:** Rozstrzygnij ten papier. Troc. Członki rozstrzygnięte z głową. Wor. (= rozdzielone przez odcięcie). 2. × R., **Rozstrzygnąć zdecydować, rozwiązać, załatwić, rozsądzić; rozwikłać, rozświetlić, wyjaśnić:** Rozstrzygnąć sprawę, spór, rzecz, wątpliwość, bitwę, konkurs. Podczas szabla w pojedynku sprawy Polaków rozstrzygała. Błaż. Prędko dekretem rozstrzygnąć, iżby ś. waśń nie mnożyła. Górn. Sprawę rozjąć i rozstrzygnąć. P. cheł. Konrad zwady między nami a Krzyżakami rozstrzygnął. Biel. M. Każdy spór około wiary był rozsądzanym i rozstrzyganym słowem Bożym. Baz. Stara ś. R. wątpliwości o śmierci i życiu. Pileh. Rozstrzygnął tę trudność, sprawę, spór dekretem. Troc. Szabla ostra przy bohu to pan, ten rozstrzyga. Koehan. Przerabia towarzystwo na zgraję oprawców, gdzie siła i przemoc wszystko rozstrzyga i kończy. Śniad. Rozstrzygać najdelikatniejsze spory. Mick. Niech miecz tę sprawę rozstrzygnie. R. ś. zdecydować ś., zostać zdecydowanym, rozwiązać ś., załatwić ś.; rozwikłać ś., rozświetlić ś., wyjaśnić ś.: Zdaje mi ś., że wkrótce to ś. rozstrzygnie. Krasin. <Roz + Strzyc>

× **Rozstrzyg, u, lm. i l. rozstrzygnięcie, rozstrzygnięcie:** Sędziowie w spornych rozstrzygach wytrawni. Hel. Z tak ciasnej ligi śmierć nas tylko uwolni swojami rozstrzygi. Pot. 2. przen. niezgoda, rozdwojenie, niesnaski, nieporozumienie, dysharmonia, kwasy, niechęć: Porzucicie kłótnie, scysje, rozstrzygi. Chr. Takli już wszystkie rzeczy ludzkich ligi przez głupią płochość idą na rozstrzygi? Pot. <Roz + *Strzyg, STRZYG>

Rozstrzygacz, a, lm. e ten, co rozstrzyga, rozsądza. L. <Od Rozstrzygać>

Rozstrzygać, a, ał i R. ś. p. Rozstrzyc.

Rozstrzygająco przys. od Rozstrzygający: A właśnie dzień przedtem spełnił ś. fakt, który miał R. wpłynąć na dalszy bieg jego życia.

Rozstrzygający i. im. od Rozstrzygać. 2. stanowczy, miarodajny, ostateczny: Książę ma rozstrzygające słowo przy obsadzie biskupstw. 3. patol. *przełomowy, przesilny* (criticus). <Od Rozstrzygać>

Rozstrzyganie, a, blm., czynność cz. Rozstrzygać.

Rozstrzyganie się, a ś., blm., czynność cz. Rozstrzygać ś.

Rozstrzygnąć, nie, nał i R. ś. p. Rozstrzyc.

Rozstrzygnięcie, a, blm. p. Rozstrzygnięcie: Dekret albo ortel jest R., które sędzia na sądzie między stronami czyni, którym jednego wolnym, drugiego winnym być uznawa. Sz. Dla rozstrzygnięcia tej wątpliwości wiedzieć mamy, iż... Petr.

Rozstrzygnięcie się, a ś., blm. p. Rozstrzygnięcie ś.

Rozstrzygnięcie, a, blm., Rozstrzygnięcie czynność cz. Rozstrzygnąć.

Rozstrzygnięcie się, a ś., blm., Rozstrzygnięcie ś. czynność ś. Rozstrzygnąć ś.

Rozstrzygnięty, Rozstrzygniiony im. od Rozstrzygnąć.

Rozstrzygniiony p. Rozstrzygnięty. Troc.

Rozstrzyżenie, a, blm., czynność cz. Rozstrzyc.
† **Rozstyrk, u, lm. i p. Rozterk:** Zbiegli ś. wszyscy, którzy R. czynili i mącili w ludzie swoim. Leop. (którzy rozruch czynili. Leop.).

Rozsucie, a, blm., czynność cz. Rozsuć. (O kobiecie): [Ona jest na rozsuciu] = tylko co ma zlec, zostać matką.

Rozsucie się, a ś., blm., czynność cz. Rozsuć ś.

Rozsuć, uje, uł rozsypać, rozprószyć; roztoczyć, rozpuścić, rozpostrzeć, rozłożyć, rozwiać: R. jabłka z worka. Panny te włos trefiony rozsuli po pięknej szyi. Pot. Św. Orszula perły rozsuli. R. ś. rozsypać ś., rozprószyć ś., rozlecić ś.: Konie jeły z wozem uciekać, tak iż nie tylko ś. jabłka rozsuli, ale i wóz ś. rozkołatał. Glicz. Rozsuł ś. wał od ognia srogiego. Koch. J. (= rozsiał ś.). [Cebryk ś. rozsuli] = rozleciał. O kobiecie: Rozsuła ś. = rozsypała ś., została matką. Przen.: Dzisiaj ś. w różne dziedzictwa rozsuli, zbywszy panów. Pot. (= rozeszły ś.). <Roz + Suć>

Rozsunąć, nie, nał, nied. Rozsunąć odsunąć jedno od drugiego, rozdzielić przez posunięcie: R. franki, krzesła. R. stół składany = rozciągnąć, rozłożyć. Trzeba było R. kaletę i gotowy grosz na stół wyłożyć. Rost. Przen.: Domy rozsunięły i poszerzyły ulicę. R. ś. usunąwszy ś. rozstąpić ś.; rozejść ś., rozpięchnąć ś., rozsypać ś., rozbić ś., rozlecić ś., rozprószyć ś., rozprysnąć ś.: Margrabia i Lueynda rozsuwają ś. na obiedwie strony teatru. L. Kiedy deszcz gwałtowny lunie, każdy oracz i rolnik z pola ś. rozsunie. Koch. J. Jak skoro huczno działa runą, jakoby muchy poparzyły ukropem, tak ś. z swych tłumów Tatarzy rozsuna. Jabł. <Roz + Sunąć>

Rozsunięcie, a, blm., czynność cz. Rozsunąć.

Rozsunięcie się, a ś., blm. l. czynność cz. Rozsunąć ś. 2. chir.: R. ś. odłamków kości złamanej (dislocatio ad longitudinem). 3. hist.: R. ś. pętki potomnych (metacinesis, metaphasis). 4. patol.: R. ś. wyżłobienia (desinaginatio).

[Rozsuplać, ple, pląć] p. Rozsuplać. <Roz + Suplać>

[Rozsuplanie, a, bfm.] czynność cz. Rozsuplać. Rozsuplać, ple, pląć, [Rozsuplać, Rozsypląć, Rozsypląć, Rozszypląć] rozplątać, rozwiązać z supła, rozwiązać węzełek. <Roz + Suplać>

Rozsuplanie, a, bfm., czynność cz. Rozsuplać. Rozsuszenie, a, bfm., czynność cz. Rozsuszyć. Rozsuszyć, y, ył susząc rozsądzić; wysuszyć tak, żeby ś. rozeschło: R. beczkę. L. <Roz + Suszyć>

[Rozsutki, Osutki] drobne kukielki weselne. <Od Rozsuty, od Rozsuć>

Rozsuwać, a, ał i R. ś. p. Rozsunąć.

Rozsuwalny który ś. łatwo rozsūwa, rozsūwany: Śl. wil. Stół R. Rzem.: Imadło rozsūwalne, zwornica rozsūwalna. <Od Rozsuwać>

Rozsuwanie, a, bfm., czynność cz. Rozsuwać. Rozsuwanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozsuwać ś.

Rozsuwany I. im. od Rozsuwać. 2. p. Rozsuwalny: Kleszcze rozsūwane.

Rozswatać, a, ał przeszkodzić projektowanemu małżeństwu, udaremnić, rozchwiać je. Śl. wil. <Roz + Swatać>

Rozswatanie, a, bfm., czynność cz. Rozswatać. Rozswawolenie, a, bfm., czynność cz. Rozswawolić.

Rozswawolenie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozswawolić ś.

Rozswawolić, i, ił pozwolić, aby ś. rozswawolił, rozpuścić, rozpasac, rozhułcać: Bujna jego wyobraźnia rozswawoliła piekielnie swą twórczość w gorącece. Kacz. R. ś. począć na dobre swawolić, rozdokazywać ś., rozhytkować ś., rozigrac ś., rozfiglować ś., rozbrykać ś., rozpuścić ś. swawolnie: Rozswawolona piękność. Rol. Więcej, niż kiedykolwiek, rozswawolona. Orzesz. <Roz + Swawolić>

× Rozswornie przys. od Rozsworny. L.

× Rozsworny, × Rozworny I. nie równoległy. Troc. 2. niesworny, niezgodny, niekarny, niepohamowany.

Rozsworować, uje, ował, Rozsforować I. ze swory (psy) spuścić, rozpuścić ze smyczy: Wjechałszy do wielkiej puszczy, psy rozsworowano. Mor. Często po górach na dzikie lamparty rozsworowała gończe psy i ebarcy. Chr. R. psy. Troc. 2. przén. rozwiązać, rozpuścić, rozuzdać, popuścić cugli, rozkiełznać, rozpasac, rozprząc: R. język, życie, młódz. Troc. Dawniej przyjaźni z szczerością w jednej sworze chodziły, ten wiek terazniejszy wszystko to rozsworował. Opal. R. ś. rozpuścić ś., rozpasac ś., rozkiełznać ś., rozuzdać ś., rozhułcać ś., rozprząc ś.: Niech ś. piekielne rozsforsują mocy. Wad. <Roz + Sworować, od Swora>

Rozsworowanie, a, bfm., czynność cz. Rozsworować.

Rozsworowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozsworować ś.

Rozsycac, a, ał p. Rozsycić.

Rozsycanie, a, bfm., czynność cz. Rozsycac.

Rozsycenie, a, bfm., czynność cz. Rozsycić.

Rozsychać się, a ś., ał ś. p. Rozeschnąć ś.

Rozsychanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozsychać ś.

Rozsycić, i, ił, nied. Rozsycac I. sycąc rozpuścić, rozrobić, zrobić pitnym: Piast, wieprza zaibwszy i kałz miodu rozsyciwszy, przyjaciół wezwał był. Błaż. Kieharze miód nierozsyciony

na miodowniki wyrabiają. Vol. Bezcza miodu rozsyconego. Vol. Od każdej bezki miodu rozsyconego, pitego groszy 36. Vol. <Roz + Sycić>

Rozsyczeń się, y ś., ał ś. zacząć na dobre syczeń. <Roz + Syczeń>

Rozsyczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozsyczeń ś.

Rozsygnalizować, uje, ował rozesłać, rozgłosić, rozpowszechnić sygnalizując. <Roz + Sygnalizować>

Rozsygnalizowanie, a, bfm., czynność cz. Rozsygnalizować.

Rozsyłacz, a, lm. e mech. przyrząd do rozprawdzania pary. <Od Rozsyłać>

Rozsyłać, a, ał p. I. Rozesłać.

Rozsyłanie, a, bfm., czynność cz. Rozsyłać.

× Rozsyłka, i, lm. i rozsyłanie: Tentowali przeprawę nasyleniem śmielszych z pomiędzy siebie; trwały przez kilka dni te rozsyłki. Nar. <Od Rozsyłać>

Rozsyp, u, bfm. p. Rozsypka: Oni w R. pozšli. Krasin. <Roz + * Syp, SYP/SEP/SU[P]>

† Rozsypacz, a, lm. e ten, co rozsypuje; rozpraszyciel, burzyciel: Zgotuj przeciw tobie rozsypacze, którzy cedry twe porąbiają. B. B. <Od Rozsypać>

Rozsypać, pie, pał, nied. Rozsypywać, † Rozsypować I. sypiąc rozrzucić; rozproszyc, rozsiać,

rozsuć: Rozsypuje pieniądze, pszenicę, groch, piasek, gruszki. Kn. Papiery po stole rozsypa- ne. Troc. Rozsypaną zbieraj kawę. Troc. Rozsypałeś groch, pieniądze, piasek. Troc. R. miotłę, płótno, kosz. Troc. (= rozebrać na cząstki, rozwiązać, rozpleść). Obok nich leżał rozsypany na papierze tytuł, maszynka do robienia papie- rosów. Bał. Przen.: Gwiazdy rozsypane po nie- bie. Ktoby granice rozsypał, powinien je zasie- usypać. Troc. (= rozkopać). Przen.: Pan rozlał a prawie rozsypał bóstwo swoje święte po wszyst- kim świecie. Rej (= rozpostarł, rozpowszechnił, rozszerzył). Rad tylko, że swe imię szeroko roz- sypie. Mick. (= rozślawi, rozgłosi). Przen.: × Czło- wiek rozsypany = rozturniony, rozstrzelony, roz- rzucony, dystrakt: Nikt bardziej nad We Panią nie jest rozsypany i nie żyje mniej w swojej familji. L. 2. rozetrzeć na proch, rozkruszyć, roz- bić: Pycha w proch rozsypała pierwszych na- szych rodziców. Wor. Kościoły heretyckie roz- sypować. Skar. (= rozrzucac, burzyć, niszczyć). Przen.: Rozsypał (rozprzyszył) wojsko nieprzyja- cielskie. Troc. (= rozpedził, rozegnał, rozproszył, rozgromił, rozbil). Przen.: Rozsyp ten strach, co mię otacza. L. Przen.: Niestety mnie nędznej- zmwów z Panem Bogiem rozsypałam! Skar. (= ze- rwałam, zlamalam, pogwałciłam, stargalam). R. ś. I. wysypawszy ś. rozlecieć ś.; rozproszyc ś., rozsuć ś.: Pieniądze rozsypały ś., zboże ś. rozsypało. Troc. Przen.: rozpierzchnąć ś., rozbić ś.: Pierwsza linja wysyła tyraljerów, i ci ś. rozsypują. Chrzan. Rozsypały ś. hufce nieprzyjaielskie. Troc. Roz- sypiecie ś. każdy do swoich, a mię jednego zo- stawicie. Bud. (= pójdziecie w rozsypkę, rozpro- sycie ś.). 2. rozpaść ś., rozlecieć ś., rozkruszyć ś.: Rozsypuje ś. co, jak bryła, sól = kruszy ś. Kn. Rozsypuje ś. statek, nawa, rozpada ś., rozbija ś. L. Okręt burzliwością potłuczony tak ś. roz- sypał, że tylko jeden człowiek wypłynął. Warg. Rozsypała ś. beczka. Troc. Zbutwiałe w proch ś. rozsypują kości. Troc. Macedonów państwo w tak małym czasie ś. rozsypało, jako i zrosło.

Kłok. To naczynie gliniane, które ciałem zwiemy, w proch ś. rozsypie. Hof. 3. żart. (o kobiecie) *zlec, zostać matką, rozwiązać ś.* <Roz + Sypać>

Rozsypalny *mogący ś. rozsypać, podległy rozsypaniu*: Jako cząstka ludzkości widomej rozsypalna, posuwamy ś. ku ostatecznym jej celom. Krasin. <Od Rozsypać>

Rozsypanie, a, btm., czynność cz. **Rozsypać**.

Rozsypaniec, *ńca*, lm. *ńcy* = **Rozproszeniec**. Wor. <Od Rozsypany>

Rozsypanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozsypać ś.**

Rozsypiać się, a ś., ał ś. p. **Rozespać ś.**: Charty darmo osypkę jedzą, sokoły ś. rozsypiają. Jez. <Roz + Sypiać>

Rozsypianie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozsypiać ś.**

Rozsypisko, a, lm. a *rumowisko, ruiny, zwaliska*. Ujrzałem Forum romanum, chodziłem po jego gruzach, co choć są rozsypiskiem, żyją i mówią i prawią. Krem. Rozsypiska mogli. R. złote nad rzeką Klondyke. <Od Rozsypać>

[**Rozsypisty**] kartofel = *syпки, mączysty, rozsypujący ś.*

Rozsypka, i, btm., **Rozsyp rozsypianie ś., rozproszenie ś., rozproszka**: Być w rozsypce. Uciekać rozsypką. Za zgodą i niskie rzeczy wzrost biorą, za niezgodą i najgromniejsze w rozsypkę idą. Pileh. Nieprzyjaciele w rozsypkę poszli. L. Wszysey idą w rozsypkę. Pas. Wojsko poszło w rozsypkę. P. Koch. Do rozsypki nieprzyjaciela przywieść. Troc. Rozsypką uchodził. Troc. W rozsypkę (w rozsypce) po lasach i polach mieszkają. Troc. Wszysey idą w rozsypkę. Pas. Poszły w rozsypkę hufce mocne. Kras. Ciało starca jest to instrument sterany i blizki rozsypki. Sniad. Ten ganeczek, na którym uczyłaś mnie pacierza, w rozsypce i upadku. Korz. (= w ruinie, w gruzach). Te nauki rozsypką ś. w książce położyły. Troc (= tu i owdzie, sporadycznie), [Jagły w rozsypkę] = *kasza na sytko, rozsypująca ś.* <Od Rozsypać>

[**Rozsypłać**, e, ał] p. **Rozsypłać**. <Roz + Sypłać>

[**Rozsypłanie**, a, btm.] czynność cz. **Rozsypłać**.

[**Rozsypłać**, ple, płał] p. **Rozsypłać**. <Roz + Sypłać>

[**Rozsypłanie**, a, btm.] czynność cz. **Rozsypłać**.

Rozsypny dający ś. rozsypać; syпки, rozsypujący ś. <Od Rozsypać>

† **Rozsypować**, uje, ował i † **R. ś.** p. **Rozsypać**.

† **Rozsypowanie**, a, btm., czynność cz. **Rozsypować**: Pieniądzy bezmierne R. Glicz.

† **Rozsypowanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozsypować ś.**

Rozsypucha, y, lm. y *gatunek piaskowca kruchego*: Tworzy nową skałę, która z powodu łatwego rozpadania s. czerepicą, rozsypuchą ś. zowie. <Od Rozsypać>

Rozsypować, uje, ywał i **R. ś.** p. **Rozsypać**.

Rozsypywanie, a, btm., czynność cz. **Rozsypywać**. **Rozsypywanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozsypywać ś.**

Rozszabrować, uje, ował, nied. **Rozszabrowywać** z*. obrac z czego, obedrzeć, złupić*. <Roz + Szabrować>

Rozszabrowanie, a, btm., czynność cz. **Rozszabrować**.

Rozszabrowywać, uje, ywał p. **Rozszabrować**.

Rozszabrowywanie, a, btm., czynność cz. **Rozszabrowywać**.

Rozszachować, uje, ował *rozdzielić, rozrzuć w szachownicę*: R. grunta. <Roz + Szachować>

Rozszachowanie, a, btm., czynność cz. **Rozszachować**: R. gruntów niemożliwą czyni uprawę racjonalną.

Rozszafować, uje, ował i *szafując rozdzielić; rozdać hojnie*: Majętność swoją wszystką na ubogie rozszafował. Górn. Bóg wam syna swego darował, z nim wszystko rozszafował. K. G. Przywiezione z sobą skarby między Polaków rozszafował. Nar. Marnie rozszafował dobra pana swego. Wuj. Marnie miał R. dobra jego. Rej. Raczył Bóg dać a R. te upominki a te dary swoje. Rej. Poruczył zwolennikom swoim rozszafować onym tłuszczem a opatrować je a R. im ono święte dobrodziejstwo jego. Rej. Król Aleksander prawie wczas umarł, póki jeszcze wszystkiej Polski marnie nie rozszafował. Stryjk. Bóg oznajmił tajemnicę woli swojej w zupełności czasu rozszafowanego. Leop. (= *rozporządzonego, wyznaczonego*). Co tylko było skarbu, sprzętu nawet, to ś. na żołnierza rozszafowało. Moracz. 2. † **R. strawić**: Wielkaby przeszkoda była w żołądki onym potrawom, żeby nie mogły być dobrze rozszafowane. Syk. <Roz + Szafować>

Rozszafowanie, a, btm., czynność cz. **Rozszafować**.

Rozszalały, **Rozszalony**, × **Rozszalany** *który rozszalał; wzburzony, gwałtowny, rozhułkany, rozwiścieczony, rozpasany, wściekły, rozuzdany, rozkielznany, niepołamowany*: R. żywioł. Cała gromada, z mężczyzn wólpipijanych i rozszalałych, z rozchichotanych kobiet złożona, pechała ś. ku pustej izbie. Orzesz. Dwie obrzymie fale poczęły ś. mocować w rozszalałych zapasach. Przybysz. <Od Rozszaleć>

× **Rozszalany** p. **Rozszalały**: Z żołnierzem, z ludźmi, choćby z najrozszalańszą halastą do czynienia mieć nie obawiał ś. Krasz. <Od *Rozszalać, zam. Rozszaleć>

Rozszaleć, eje, ał *zacząć na dobre szaleć, rozhułkać ś., rozwiścieklić ś., wzburzyć ś., rozwiścieczyć ś., rozpasać ś., rozuzdać ś., rozkielznać ś.*: Pożar już na dobre ś. rozszalał. Bał. **R. ś.** i. *rozkochać ś. do szaleństwa, zacząć na dobre szaleć za kim, rozdurzyć ś. w kim*: On ją zdradził, porzucił, zapomniał i nakoniec rozszalał ś. w innej. Kaczk. 2. [R. ś.] *rozszawaolić ś., rozigrać ś., rozdokazywać ś.* <Roz + Szaleć>

Rozszalenie, a, btm., czynność cz. **Rozszaleć**. **Rozszalenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Rozszaleć ś.**

Rozszalony p. **Rozszalały**: Wiatry rozszalone. Wor. <Od *Rozszalić, zam. Rozszaleć>

Rozszarpać, pie, pał, **Rozszarpać**, nied. **Rozszarpywać**, [**Rozszarpować**] *szarpiąc a. szarpanwszy rozedrzeć; rozerwać, rozłargać*: Lwy jak kozielki rękoma rozszarpywał. Birk. Biada pastierzom, którzy rozszarpywają trzodę. Wuj. Bojąc ś. tysiącznik, aby Pawła nie rozszarpali, rozkazał porwać go z pośrodku ich. Wuj. Dzieciństwa nasze rozszarpywano. Wuj. On zawiązane rozszarpywa rany. Chr. Rozszarpany od zwierza. L. Zwierz krowę rozszarpał. Troc. R. kogo eęgami. Troc. R. kogo koniami. Troc. Ażeby nie utracić jednej części, trzeba było potym R. całą Polskę. Mochn. Oni dziedziny i wnętrzości nasze rozszarpali. Wor. <Roz + Szarpać>

Rozszarpanie, a, btm., czynność cz. **Rozszarpać**.

Rozszarpaniec, *ńca*, lm. *ńcy* *członek rozszarpanego społeczeństwa, narodu, rozbitek, tułacz*:

Rozszarpaney i rozproszey po świecie, błędni...
Węż. <Od Rozszarpany>

Rozszarpnąć, nie, nął p. Rozszarpać. <Roz + Szarpnąć>

Rozszarpnięcie, a, bfm., czynność cz. Rozszarpnąć.

[Rozszarpować, uje a. † ywa, ował] p. Rozszarpać.

[Rozszarpowanie, a, bfm.] czynność cz. Rozszarpować.

Rozszarpywać, uje, a. † ywa, ywał p. Rozszarpywać.

Rozszarpywanie, a, bfm., czynność cz. Rozszarpywać.

× **Rozszasnąć, nie, nął, × Rozszastać** rozdrzeć, rozciąć, rozchłastać. Śl. wil. <Roz + Szasnąć>

Rozszastać, a, ał i. szastając roztrwonić; rozmarnować, rozsławiać, przepuścić, przepuścić; szastając ś. (zadając szylku) rozproszyć: R. fortunę. 2. × R. p. **Rozszasnąć. R. ś. i. zacząć na dobre szastać ś.; szastając ś. rozochocić ś. rozmachać ś., wpaść w zapal do szastania ś.:** I tak ś. rozmachał, rozszastał, że i staroście winszował, że żonę pochował. Fred. A. 2. **rozproszyć ś. przez szastanie, pójść na marne:** Twoje szlachectwo na nie ś. rozsasta. Syrok. <Roz + Szastać>

Rozszastanie, a, bfm., czynność cz. Rozszastać. Rozszastanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozszastać ś.

× **Rozszaśnięcie, a, bfm., czynność cz. Rozszaśnąć.**

Rozszczebiotać, oce a. ocze, otał szczebiocząc rozgłosić. R. ś. zacząć na dobre szczebiotać; rozgadać ś. szczebiocząc; rozgruchać ś., rozpaplać ś., rozgaworzyć ś., zaszczekać ś.: Patrzaj, jak ś. rozszczebiotała! L. <Roz + Szczebiotać>

Rozszczebiotanie, a, bfm., czynność cz. Rozszczebiotać.

Rozszczebiotanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozszczebiotać ś.

Rozszczególnić, a, ał p. Rozszczególnić.

Rozszczególnianie, a, bfm., czynność cz. Rozszczególnić.

Rozszczególnić, i, il, nied. Rozszczególnić rozwinąć, rozebrać, rozjaśnić szczegółowo, wytłómaczyć wyczerpująco; wyczerpać: Nie rachował ś. z czasem, ale ile ś. tylko dało, rozszczególniał przedmiot swój, roztaczał w obszerniejszych rysach, rozwijał pąkowie na kwiaty. Śl. wil. <Roz + *Szczególnić, od Szczególny>

Rozszczególnienie, a, bfm., czynność cz. Rozszczególnić.

Rozszczegółowić, i, il rozdzielić, rozdrobnić na szczegóły: R. myśl ogólną. <eRoz + *Szczegółowić, od Szczegółowy>

Rozszczegółowienie, a, bfm., czynność cz. Rozszczegółowić.

Rozszczekać, a, ał, nied. Rozszczekiwać pogszczekując rozgłosić; rozgadać, roztrąbić. R. ś. I. (o psach) zacząć na dobre szczekać, rozochocić ś. do szczekania, zaszczekać ś. 2. pog. (o ludziach) rozpyskować ś., rozgadać ś., zacząć wiele ujadać, zaszczekać ś. na dobre. <Roz + Szczekać>

Rozszczekanie, a, bfm., czynność cz. Rozszczekać.

Rozszczekanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozszczekać ś.

Rozszczekiwać, uje, iwał i R. ś. p. Rozszczekać.

Rozszczekiwanie, a, lm. a, czynność cz. Rozszczekiwać: Wyższym ś. starał być nad te ukąszenia i rozszczekiwanie. Krasz.

Rozszczekiwanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozszczekiwać ś.

Rozszczep, u, lm. y, [Rozzczep] I. a. Rozszczep rozszczepienie, rozłupanie; miejsce rozszczepione, rysa, rozpadlina. 2. † R. potrzask, silla na ptaszki: Rozszczepem albo potrzaskiem imują ś. mali ptacy. Trzye. 3. patol. rozszczepienie, × rozszczepina; (schisis, fissio, fissura, hiatus). R. języka (schistoglossia). R. członków (schistomelia). R. kręgosłupa (rhachischisis, spina bifida). R. mostka (diastematosternia). R. nosa (diastematorrhina). R. pęcherza moczowego (cystoschisis). R. podniebienia, wilcza paszcza (palatum fissum, uranosechisis). R. rdzenia kręgowego (diastematomyelia). R. ściany brzusznej (laparosechisis). R. twarzy (prosoposechisis), R. wargi, warga zająca (cheilosechisis, labium leporinum). <Roz + Szczep>

Rozszczepać, pie, pał, Rozszczepać, Rozszczepić, [Rozszczepić] nied. Rozszczepić, Rozszczepywać I. a. [Rozszczytnić] rozłupać nie w całej długości, rozdzielić, rozdrzeć, rozciąć: R. pniak. Troc. R. komu głowę. Troc. Piorun drzewo rozszczepił. Piorun, uderzywszy w kościół, kamienie roztrzącał i pasją szród kościoła na poły rozszczepił. Biel. M. Pierwsza husarska chorągiew rozszczepiła ich, niby klin drzewo, i szła, nie krusząc kopji, wśród gęstwy. Sienk. Przen.: Stajennego wesoraj niewinnie rozszczepili, to jest porabali, usiekli. Sienk. Pryzmat rozszczepia światło (= rozdziela je na oddzielne barwy). 2. rozewrzeć, roztworzyć, rozdziawić, rozczapierzyć, rozstawić, rozszerzyć, rozdać: Nozdrza niedźwiedzie rozszczepione szeroko. Bardz. R. ś. rozłupać ś. niezupełnie, rozdzielić ś., rozpełknąć ś., rozdziawić ś., rozdzielić ś., rozpaść ś., rozciąść ś.: Koryto ś. rozszczepiło. Nawa ś. rozszczepiwszy wód z morza napila. Bardz. Knot spalony rozszczepił ś. i wychylił z płomienia czerwonymi grzybkowatemi główkami. Jeż. Przen.: rozdzielić ś., rozdzielić ś., rozjęść ś., rozstrychnąć ś. Mieszkańcy rozszczepili ś. na trzy klasy. Śl. wil. <Roz + Szczepać>

Rozszczepanie, a, bfm., czynność cz. Rozszczepać.

Rozszczepanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozszczepać ś.

Rozszczepca, y, lm. y ten, co rozszczepia. Przen.: ten, co szczeni, szerzy; rozkrzewiciel, krzewiciel, propagator, apostoł: R. wiary. Wor. <Od Rozszczepić>

Rozszczeppek, pku, lm. pki p. Rozszczep: W R. wetknąć mysz za ogon. Trzye. Crena, szpara, szrodek albo R. strzały, która na ciężewę bywa wsadzona, gdy chcą z łuku puścić. Mącz. <Od Rozszczep>

Rozszczepiać, a, ał i. i R. ś. p. Rozszczepać. 2. p. Rozszczepić.

× **Rozszczepiak, a, lm. i bot. i lek. p. Lasecznik.**

Rozszczepianie, a, bfm. I. czynność cz. Rozszczepiać. 2. chem. rozdzielenie związku (lysis, disolutio).

Rozszczepianie się, a ś. bfm. I. czynność cz. Rozszczepiać ś. 2. patol.: R. ś. włosów (trichoptilosis).

Rozszczepić, i, il i. i R. ś. p. Rozszczepać. 2. R., nied. Rozszczepić przez zaszczepienie rozszerzyć, rozpowszechnić; rozkrzewić, wpoić w umysły, rozpowszechnić, rozprzeźnić, ugruntować w wielu umysłach: On nowe zarody światła rozszczepił. Wor. <Roz + Szczepić>

Rozszczepienie, a i. btm., czynność cz. **Rozszczepić**. 2. lm. a *miejsce rozszczepione, rozszczep, rysa, rozpadlina, szpara*; przen. *rozdział, rozdwojenie, rozbrat, niezgoda*: Srogie R. dokonane zostało a góra przy szlachcie. Sł. wil. 3. fiz.: R. światła (= *rozłożenie ś. na oddzielne barwy*). Anomalne R. światła (= *odstępstwo od zwykłego porządku barw widmowych, jakie zachodzi przy rozszczepieniu światła przez pewne ciała, a głównie przez niektóre roztwory*). 4. patol. p. **Rozszczep**.

Rozszczepienie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozszczepić** ś.

† **Rozszczepierzać**, a, ał p. **Rozczapierzyć**.

† **Rozszczepierzenie**, a, btm., czynność cz. **Rozszczepierzać**.

† **Rozszczepierzenie**, a, btm., czynność cz. **Rozszczepierzyć**.

† **Rozszczepierzyć**, y, ył p. **Rozczapierzyć**: R. ręce, palce, skrzydła. Troc.

× **Rozszczepina**, y, lm. y p. **Rozszczep**. <Od Rozszczepić>

× **Rozszczepisty** p. **Rozszczepny**. L

Rozszczepkowy bot. i lek.: Grzybek R. p. **Lasiecznik**. <Od Rozszczepek>

× **Rozszczepny** I. a. × **Rozszczepisty** *dający ś. rozszczepić, lupkiwy, lupki, lupkiący* ś. 2. biol.: Rozmnażanie ś. komórek rozszczepkowe, dzielenie ś. ich. <Od Rozszczep>

Rozszczepywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozszcze- pać**.

Rozszczepywanie, a, btm., czynność cz. **Rozszczepywać**.

Rozszczepywanie się, a ś., btm., czynność cz. p. **Rozszczepywać** ś.

Rozszczęśliwiać, a, ał i R. ś. p. **Rozszczęśli- wić**.

Rozszczęśliwianie, a, btm., czynność cz. **Rozszczęśliwiać**.

Rozszczęśliwianie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozszczęśliwiać** ś.

Rozszczęśliwić, i, it, nied. **Rozszczęśliwiać** *rozpromienić szczęściem, uszczęśliwić wielce, rozrado- wać*. R. ś. *rozpromienić ś. szczęściem, uszczęśli- wić ś. wielce, rozradować ś.*: Pełen współczucia dla niedoli ludzkiej, rozszczęśliwionej miłością wolnej i nieskończonej natury. Zdziech. <Roz + Szczęśliwić>

Rozszczęśliwienie, a, btm., czynność cz. **Rozszczęśliwić**.

Rozszczęśliwienie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozszczęśliwić** ś.

[**Rozszczybać** się, a ś., ał ś.] za czym = *szukać czego usilnie*.

[**Rozszczybanie** się, a ś., btm.] czynność cz. **Rozszczybać** ś.

1. **Rozszczypać**, pie, pał, **Rozszczypnąć** *szczy- piąc rozdzielić*. Sł. wil. <Roz + Szczypać>

2. **Rozszczypać**, pie, pał i R. ś. p. **Rozszcze- pać**: R. drewno, drzazgę. [Gałązka rozszczy- pana] = *mająca dwie odnogi*. <Zam. Rozszcze- pać, przed sld. do Roz + Szczypać>

1. **Rozszczypanie**, a, btm., czynność cz. 1. **Roz- szczypać**.

2. **Rozszczypanie**, a, btm., czynność cz. 2. **Roz- szczypać**.

[**Rozszczypić**, i, it] p. **Rozszczypać**: R. dąb.

Rozszczypnąć, nie, nał p. 1. **Rozszczypać**. <Roz + *Szczypnąć, od Szczypać>

Rozszczygnięcie, a, btm., czynność cz. **Roz- szczypnąć**.

× **Rozszemrać**, mrze, mrał *rozgryźć, rozłoczyć*: Robacy trupa rozszemrali. Troc. R. ś. *zacząć* na

dobrze szemrać: W gaj rozszemrany jakby desz- czu szmerem. Psm. <Roz + Szemrać>

× **Rozszemranie**, a, btm., czynność cz. **Roz- szemrać**.

Rozszemranie się, a ś., btm., czynność cz. **Roz- szemrać** ś.

Rozszepać się, pze ś., ptał ś., nied. **Roz- szeptywać** ś. I. *zacząć na dobre szepać*. 2. *roz- lec ś. szepem*: Otwierały ś. nowe perspektywy, rozszepływały ś. inaczej zakłęcia. Dan. <Roz + Szepać>

Rozszepianie się, a ś., btm., czynność cz. **Roz- szepać** ś.

Rozszeptywać się, uje ś., ywał ś. p. **Rozszep- tać** ś.

Rozszeptywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozszeptywać** ś.

× **Rozszerca**, y, lm. y p. **Rozszerzacz**. Troc. Grzegorz VII, sławny ów moey duchownej R. Nar. <Od Rozszerzyć>

Rozszeregować, uje, ował *rozdzielić, rozstawić w szeregi*: R. żołnierzy. <Roz + Szeregować>

Rozszeregowanie, a, btm., czynność cz. **Rozsze- regować**.

Rozszerzacz, a, lm. e I. a. **Rozszerzyciel**, × **Rozszerca** *ten, co rozszerza; rozkrzewiciel, prop- agator, apostoł*: R., *amplifikator*. Mącz. Gorliwi rozszerzacz chrystjanizmu (Benedyktyni) przy- nosili północnym ludom... znajomości czytania i pisania, pierwsze narzędzia moralnej uprawy. Szan. 2. *przyrząd do wiercenia studzien artezyj- skich*. 3. anat. *mięsień rozwierający, rozszerzający, + myślica rozprzestrzeniająca*. Perz. (musculus dil- atator). 4. chir. p. **Rozszerzadło**. <Od Rozsze- rzać>

Rozszerzaczka, i, lm. i *machina do rozszerzania tkanin, które przyjęły postać zwojów*. <Od Roz- szerzacz>

Rozszerzać, a, ał i R. ś. p. **Rozszerzyć**.

Rozszerzadło, a, lm. a, **Rozszerzacz** I. chir. *narzędzie do rozszerzania (dilatatorium)*. 2. gin. *pełcherz gumowy do rozszerzania pochwy, rozsze- rzacz pochewny (colpeurynter)*. <Od Rozszerzać>

Rozszerzalnia, i, lm. e izba, w której stoją roz- szerzaczki. <Od Rozszerzalny>

Rozszerzalnik, a, lm. i *część wahadła zegaro- wego*. <Od Rozszerzalny>

Rozszerzalność, i btm. I. rz. od **Rozszerzalny**. 2. fiz. *własność powiększania ś. objętości ciała pod wpływem ciepła*. R. sześćenna (= *powiększanie ś. całej objętości*). R. linijna (= *powiększanie ś. w jednym tylko wymiarze*). R. rzeczywista. R. po- zorna (= *różnica między rozszerzalnością cieczy a rozszerzalnością szkła*). R. rozciągliwość.

Łab. R. pary = *rozprężliwość, prężność*. Łab.

Rozszerzalny *dający ś. rozszerzyć, rozprężliwy, rozszerzający ś., np. pod wpływem ciepła*. <Od Rozszerzać>

Rozszerzanie, a, btm., czynność cz. **Rozszerzać**: Narzędzie do rozszerzania rany. Czer. R. rzeczy, R. słowne. Troc (= *rozwodzenie ś. w mowie, roz- wlekkanie mowy*).

Rozszerzanie się, a ś., btm., czynność cz. **Roz- szerzać** ś.: R. ś. serca. R. ś. kryształów od ciepła.

Rozszerzenie, a, lm. a I. czynność cz. **Rozsze- rzyć**. 2. p. R. ś.: Do rozszerzenia państwa tego, wiary tej i to powodem było. Troc. R. granie nie jest państw szczęściem. Kras. 3. *miejsce roz- szerzenia*. 4. fizj.: R. serca = *rozkurcz* (diastole). 5. patol.: R. a. *rozłęcie naczyń* (angiecta-

sia). R. tętnicy (arteriectasia). R. żrenicy (mydriasis). R. żołądka (gastrectasia). R. żyły (phlebectasia). 5. wet.: R. przelyku (u konia).

Rozszerzenie się, a ś., lm. a ś., nied. Rozszerzenie czynność cz. Rozszerzyć ś.: Nie na rozszerzenia ś. składać tu winę, ale na zaniedbanie, skutkiem którego przeważna część doniosłych owoców tego faktu poszła na marne. Sm.

Rozszerzka, i, lm. i, Rozszerznica, Cewa rozszerzania łącznik, mufa, zworka do rur. (p. Łącznik). <Od Rozszerzyć>

Rozszerznica, y, lm. e p. Rozszerzka. <Od *Rozszerznik, od Rozszerzny>

Rozszerzny: Cewa rozszerzania p. Rozszerzka. <Od Rozszerzyć>

Rozszerzyciel, a, lm. e p. Rozszerzacz: Mnisi byli pierwszymi rozszerzycielami rolnictwa. Św. <Od Rozszerzyć>

Rozszerzyć, y, ył, nied. Rozszerzać I. zrobić szerszym, poszerzyć: R. ulicę, rów. 2. rozprzestrzenić, powiększyć, rozwinąć: R. trzewiki. R. suknię = rozpuścić. Rozszerzył państwo, granicę, sławę. Troc. R. handel, zakład. Państwo rozszerzył, harde poniżył sąsiady. L. R. wyobrażenia, zakres wiadomości, znaczenie wyrazu. R. program. Przen.: Kogo Bóg R. chce, człowiek nie skróci. Skar. (= rozmnożyć, powiększyć, spanoszyć). Przen.: W smutku moim rozszerzyłeś mię, Boże. Wr. (= smutkiem ściśnionemu użyłeś. L.). Przen.: Rozszerzać, szerzyć, rozwozić co słowy, Troc (= powiększać zbytecznie, przesadzać, przeceniać, rozdymać; dodawać od siebie opowiadając). Rozszerza słowy krzywdy poniesione. Skar. I to potwara, kto cudze występki słowy rozszerza.

Karnk. Chwaląc ś., szerokiemi słowy dzieje swoje rozszerza. Kosz. 3. przen. rozkrzewić, rozgłosić, propagować: R. światło wiary, naukę, zasady. 4. rozpostrzeć, roztworzyć, rozłożyć, rozczapierzyć, rozstawić, rozwinąć, rozłożyć, rozpiąć, rozewrzeć: Gałęzie rozszerzone, patentes, w górę na pniu prawie pod czterdziestym stopniem podniesione. Jund. Błogosławiony Zacheusz, gdy ubogim rękę rozszerzył... Skar. Z rozszerzonymi naprzeciw mnie wybiegł rękoma. Niem. (= z rozkrzywianami). R. nogi (= rozstawić, rozkraczyć a. rozłożyć). Miecz Twój srogi bardzo ś. rozszerzył. Pśń. 5. okul.: Leki rozszerzające żrenicę (medicamenta mydriatica). R. ś. ulec rozszerzeniu; zostać rozszerzonym, poszerzyć ś.; rozprzestrzenić ś., powiększyć ś., rozmnożyć ś., rozwinąć ś., rozdać ś.: Smuga rozszerzała ś. i zwięźlała. Pateo, rozszerzam ś., rozpostrzam ś., otworzysty jestem.

Urs. Tak ś. na wszystkie strony ród grecki rozszerzył. Lel. Rozszerzać ś. słowy, rzeczają. Troc (= szeroko ś. rozwozić). <Roz + Szerzyć>

† **Rozszlapać, pie, pał, [Rozszlapać] rozdeptać, podeptać, roztratować, stratować:** R. koniem dziecię. <Roz + Szlapać>

† **Rozszlapanie, a, bfm., czynność cz. Rozszlapanie.**

Rozszlochać się, a ś., ał ś., × Rozszlochać ś. szlachając rozplakać ś.; rozmazać ś.: On ją pochlebnie głaszcze, a ona łka przeciw, podobnie rozszlochana, jak pieszczone dziecię. Przyb. Rozszlochana poddała ś. konieczności. Rol. <Roz + Szlochać>

Rozszlochanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozszlochanie ś.

Rozsznurować, uje, ował rozpuścić co zasznurowanego, odsznurować, rozpuścić sznurówkę: R. gorset, trzewik, kobietę. Ten przekłety dobosz o młodość ją przyprowadził, ratujcie! zaraz, niech ją

wprzód rozsznurowuję. L. R. ś. rozpuścić na sobie sznurówkę, odsznurować ś. <Roz + Sznurować>

Rozsznurowanie, a, bfm., czynność cz. Rozsznurowanie.

Rozsznurowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozsznurowanie ś.

Rozszorcować, uje, ował tratwę = rozplatać, rozebrać tratwę na pasy, to jest pozdejnować szorce. Sł. wil. <Roz + *Szorcować, od Szorc>

Rozszorcowanie, a, bfm., czynność cz. Rozszorcowanie.

[**Rozszpilenie, a, bfm.] czynność cz. Rozszpilić.**

[**Rozszpilenie się, a ś., bfm.] czynność cz. Rozszpilić ś.**

[**Rozszpilić, i, ił] rozpiąć z guzika, z hafiki.** [R. ś.] rozpiąć ś.: Królewiczowi tak było ciepło, że ś. rozszpilił. <Roz + Szpilić>

† **Rozszramować, uje, ował rozpiąć, wyciągnąć, wyprzeżyć na ramach; wyszpanować:** Sukno R. tak, że ś. niemal nici w nim rwał. Grod. <Roz + Szramować>

† **Rozszramowanie, a, bfm., czynność cz. Rozszramowanie.**

× **Rozszrotować, uje, ował rozciąć, rozerznąć, rozplatać, rozchłastać:** Najgorzej temu, kto ma nos wielki: rozszrotują mu tutaj tę niegdyś zakalę pici męskiej. Ciec. <Roz + Szrotować>

× **Rozszrotowanie, a, bfm., czynność cz. Rozszrotowanie.**

Rozszrubować, uje, ował p. Rozszrubować. <Roz + Szrubować>

Rozszrubowanie, a, bfm., czynność cz. Rozszrubowanie.

Rozszufłować, uje, ował rozrzucić szufłą: R. ziarno, aby sešlo. <Roz + Szufłować>

Rozszufłowanie, a, bfm., czynność cz. Rozszufłowanie.

Rozszukać się, a ś., ał ś. zacząć na dobre szukać: W one dni rozszukają ś. ludzie, a nie najdą jej. Bud. <Roz + Szukać>

Rozszukanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozszukanie ś.

Rozszumieć się, i ś., ał ś. zacząć na dobre szumieć: Tonący na rozszumionym oceanie. Wor. Na Hefesta rozszumi ś. potok. Ml. Nie tak ś. w sobie rozszumi, rozwieje bór, gdy ś. sośnie zamiotą od burzy. Kon. <Roz + Szumieć>

Rozszumienie się, a ś. bfm., czynność cz. Rozszumienie ś.

Rozszyć, a, bfm., czynność cz. Rozszyć.

Rozszyć, yje, ył, nied. Rozszywać I. × R. rozpróc, rozwieść w szwie: Wydobył (rękopis) spleśniały i rozszyty i w części zagubiony. Zał. S. Przen.: rozzerwać, rozprzać, rozwieść: Rozszył był przyjaźń moskiewską z Wołochami. Nies. Dyskusja była rozszyta, mówiono o tym i owym. Kal. (= urywkowa, urywana, bezładna). 2. haf. wyszyć listek a słupkę atlaskiem, zostawiając w środku jego podłużny przedział. 3. szew.: Obuwie rozszywane = obuwie o szwie (z tyłu cholewy lub na podbiciu kamasza) powstałym z zeszytania z sobą dwóch części skóry od strony lewej, rozłożonym i podszytym paskiem z pod spodu. <Roz + Szyć>

Rozszykować, uje, ował szykując porządkie rozłożyć; uszykować, rozrządzić, ugrupować. Lud na pewne dziesiątki R. Petr. Gospodarz tak ma sprawy swoje R. i dochody rozdzielne mieć, aby na wszystkich nie utracił zaraz. Petr. R. ś. porządkie rozłożyć ś., uszykować ś., rozstawić ś. w szyku, ugrupować ś. <Roz + Szykować>

Rozszykowanie, a, bhm., czynność cz. **Rozszykować**.

Rozszykowanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Rozszykować** ś.

† **Rozszyndować**, uje, ował *rozsiępać, rozciąć na sztuki, rozchłastać, rozdzielić, rozplatać po katowsku*: Chciał mię na sztuki R. mieczem. Chr. <Roz + Szyndować>

† **Rozszyndowanie**, a, bhm., czynność cz. **Rozszyndować**.

[**Rozszypląć**, ple, płał] p. **Rozsuplać**. <Roz + *Szypląć, zam. Suplać>

[**Rozszyplanie**, a, bhm.] czynność cz. **Rozszypląć**.

Rozszywać, a, ał p. **Rozszyć**.

Rozszywanie, a, bhm., czynność cz. **Rozszywać**.

Rozścielać, a, ał i R. ś p. 2. **Rozesłać**: Proień gasnący barwny kobierzec rozściela w narozie alkowy. Wysp. Rozścielałes złote tęczę nad sobą. Przybysz. Spływa potok pijanych barw, gdy na niebie noc milczenie rozściela. Przybysz. Mgła rozściela ś. dołem. Zieloność utkana kwieciami przedstawiała ś. oku pod postacią kobierca olbrzymiego, rozścielającego ś. w brzmiar. Jeż. Przed jego oczyma rozścielało ś. miasto. Przybysz. <Roz + Ścielać>

Rozścielanie, a, bhm., czynność cz. **Rozścielać**. **Rozścielanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Rozścielać** ś.

[**Rozścielenie**, a, bhm.] czynność cz. **Rozścielić**. [**Rozścielenie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Rozścielić** ś.

[**Rozścielić**, i, ił i R. ś.] I. = 2. **Rozesłać**: Leży długim i martwym krzyżem rozścielona. Malez. Dolną spływającej rzutki rozścieliła ś. cała wioska. Ork. Kontury miasta, co ś. u nóg jego rozścieliło. Przybysz. 2. **zasłać**: Na stole rozścielonym słomą. <Roz + Ścielić>

Rozścielać, a, ał i R. ś. p. 2. **Rozesłać**. **Rozścielanie**, a, bhm., czynność cz. **Rozścielać**. **Rozścielanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Rozścielać** ś.

× **Rozścięże**, a, lm. a plac w mieście, gdzie ś. ulice krzyżują, rozdroże, tret, † rozstanie dróg. Podcz. <Roz + *Ścieże, ŚCIEG/ŚCIEŻ>

! **Rozścięzna**, y, lm. y = **Rozścięžno**. <Od Roz + *Ściezna, od Ścieżno>

! **Rozścięgnisty** przym. od **Rozścięžno** (p. **Rozścięgnisty**). <Od Rozścięžno>

! **Rozścięžno**, a, lm. a anat. = **Rozścięžno**. <Roz + Ścieżno>

[**Rozściółki**, ek, bhp.] *warstwa siana i słomy na stole wigilijnym*. <Od *Rozściółka, Roz + Ściółka>

[**Rozślapać**, pie, pał] p. **Rozszlapać**. <Roz + Ślapać>

[**Rozślapanie**, a, bhm.] czynność cz. **Rozślapać**. **Rozśliznąć**, a, ał p. **Rozśliznąć**. <Roz + Śliznąć>

Rozślizanie, a, bhm., czynność cz. **Rozśliznąć**.

Rozślizgać się, a ś., ał ś. *zacząć ś. na dobre ślizgać, rozochocić ś. do ślizgania*. <Roz + Ślizgać ś.>

Rozślizganie się, a ś., bhm., czynność cz. **Rozślizgać** ś.

Rozśliznąć, znie, znał a. zł, nied. **Rozśliznąć** stać ś. ślizkim, ośliznąć, rozmazać ś. ślizem, zająć ślizem, zbutwieć: Galareta z nóg, stojąc długo, rozślizła. Rozślizło (na dworze) = *nastala lekka odwilż, jest gołoledź*. <Roz + Śliznąć>

Rozśliznięcie, a, bhm., czynność cz. **Rozśliznąć**.

× **Rozślochać się**, a ś., ał ś. p. **Rozślochać** ś. Dziewczyna rozślochała ś., jak nigdy przedtym w życiu. Sienk. <Roz + Ślochać>

× **Rozślochanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Rozślochać** ś.

Rozślubić, i, ił, *rozłączyć to, co ś. ślubem zwiączyło nawzajem; rozwrzeć, rozzerwać, rozdzielić, rozdziwić*: Nie rozślubi żadna siła, co myśl Zbawcy ześlubiła. Krasin. <Roz + Ślubić>

Rozślubienie, a, bhm., czynność cz. **Rozślubić**.

Rozśmiać się, eje ś., ał ś. **Roześmiać** ś., *zaśmiać ś., rozchichotać ś., wybuchnąć śmiechem, parsknąć śmiechem a. ze śmiechu*: R. ś. w głos, na całe gardło. Rozśmiał ś. tylko na to. Rozśmiał mu ś. w oczy. Kto ś. wstydzi R., powinien ś. wstydzić, że jest człowiekiem. L. He! he! he!... rozśmiał ś. słodko pan Łukasz i znów do tabaki sięgnął. Kon. † R. ś. czemu = R. ś. z czego: Każdy ś. tu mądrymu temu wynalazkowi R. musiał Górń. 2. [R. ś., z kogo] = *wyśmiać, wyszydzić kogo*. <Roz + Śmiać>

† **Rozśmianie**, a, bhm. p. R. ś.: *Możecie ten plac obrócić w R. Groch.*

Rozśmianie się, a ś., bhm. I. czynność cz. **Rozśmiać** ś. 2. † R. ś., a. **Rozśmianie śmiech, żart, radość, wesele**.

Rozśmieszać, a, ał p. **Rozśmieszyć**.

Rozśmieszająco przys. *w sposób rozśmieszający, rozśmieszając*: Dziwnie R. brzmiał w takim miejscu tytuł. Ask. <Od Rozśmieszający, do Rozśmieszać>

Rozśmieszanie, a, bhm., czynność cz. **Rozśmieszać**.

Rozśmieszenie, a, bhm., czynność cz. **Rozśmieszyć**.

Rozśmieszyciel, a, lm. e ten, *co rozśmiesza, śmieszek, wesolek*. <Od Rozśmieszyć>

Rozśmieszycielka, i, lm. i forma ż. od **Rozśmieszyciel**.

Rozśmieszyć, y, ył, nied. **Rozśmieszać** I. *sprawić, że ś. rozśmieje, pobudzić do śmiechu, ubawić*: Drugiego najmniejsza rzecz rozśmieszy. L. Samego djabłaby rozśmieszył. 2. † R. śmieszonym uczynić, narazić na śmiech, wystawić na pośmiewisko, ośmieszyć: Rzekła Sara: rozśmieszył mię Bóg, a ktokolwiek usłyszy, śmiać ś. też będzie ze mną. B. B. (śmiech mi uczynił Bóg. B. G.). 3. † R. *rozweselić, rozradować, pocieszyć*: Ufam Bogu w nieszczęściu mym, że mię pocieszysz, a w tak ciężkim żalu moim łaskawie rozśmieszysz. Pśń. <Roz + Śmieszyć>

Rozśnieżać się, a ś., ał ś. p. **Rozśnieżyć** ś.

Rozśnieżanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Rozśnieżać** ś.

Rozśnieżenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Rozśnieżyć** ś.

Rozśnieżyć się, y ś., ył ś., nied. **Rozśnieżać** ś. I. *zacząć na dobre śnieżyć, rozpadać ś. (o śniegu), zaśnieżyć ś.* 2. *rozjasnić ś. w śnieżną białość*: Woda u wybrzeża w tuman ś. spiętrza i rozśnieża. Tet. <Roz + Śnieżyć>

Rozśpiewać, a, ał, **Roześpiewać** kogo = *pobudzić do zapamiętane go śpiewania, sprawić, że ś. rozśpiewa*: Moszcz rozśpiewa dziewice. Bud. (uczyni, że będą śpiewały. Bud.; mowne uczyni. B. G.). R. ś. *zacząć na dobre śpiewać, rozochocić ś. do śpiewania, zaśpiewać ś.*: Piękny widok tych ojców rozmodlonych, rozśpiewanych. Jan. Cz. Rozśpiewana szczebiotem młodych ptaków. Orzesz. Przen.: Gdy wiosna ś. rozśpiewała, Józiek zemknął od swego dobrodzieja. Chm. Owe obertasy krótkie, rwane... pełne modrych patrzań, wióś-

nianych technię, woniejących poszumów, kwiatnych sadów, jako te pola o wiosnie rozspiewane. Reym. <Roz + Śpiewać>

Rozspiewanie, a, bfm., czynność cz. Rozspiewać.

Rozspiewanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozspiewać ś.

Rozśrodkować, uje, ował rozdzielić w kierunku odśrodkowym, zdecentralizować: Najwyższa forma społeczeństwa rozśrodkowana, federalcyjna. Spas. Społeczeństwa dzielą ś. na ześrodkowane i rozśrodkowane. Spas. <Roz + Środkować>

Rozśrodkowanie, a, bfm., czynność cz. Rozśrodkować.

Rozśrubować, uje, ował, Rozszrubować odśrubować, rozkręcić ze śruby; rozebrać co trzymającego ś. na śrubie a. na śrubach. <Roz + Śrubować>

Rozśrubowanie, a, bfm., czynność cz. Rozśrubować.

Rozświata, y, bfm. światło rozchodzące ś., blask, odblask, połysk, odbłysek, luna: Z rozświaty złościstej pancerza. Wor. Przen.: R. łaskawych losów. Wor. (= jutrzienka, świt, brzask, uśmiech, przychylność). <Roz + *Świata, ŚWIT/ŚWIAT>

Rozświecie, a, bfm. p. Rozświt: Hymny na cześć Pana niknęły w złotej jutrzienki rozświeciu.

Rozświdrować, uje, ował 1. świdrując rozszerzyć, rozrobić. 2. prześwidrować. Śl. wil. <Roz + Świdrować>

Rozświdrowanie, a, bfm., czynność cz. Rozświdrować.

Rozświecać, a, ał i R. ś. p. Rozświecić.

Rozświecanie, a, bfm., czynność cz. Rozświecać.

Rozświecanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozświecać ś.

Rozświecenie, a, bfm., czynność cz. Rozświecić: Jutrzienka prowadzi z sobą R. od promieni słonecznych. Otw. 1

Rozświecenie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozświecić ś.

Rozświecić, i, il, Rozeświecić, nied. Rozświecać, Rozeświecać l. cz. ni. rozniecić światło, rozjaśnić, rozwidnić, zaswiecić: Rozświecam w izbie, w komorze. Kn. Słońce w komorze rozświeciło. Troc. [Mam ja dtyry świce w kiesieni, rozświecę ja po sien]. Tak dziwny uśmiech zachwycenia z ust jego rozświecił, że... Żm. Jezus przyszedł, aby rozświecił tym, którzy w ciemnościach i cieniu śmierci siedzą. Białob. (= przyświecał, świecił, udzielał światła). 2. kogo, co = uczynić światłym, jasnym, rozświecić, rozjaśnić; rozniecić, rozpalić co świecącego: Rozświeciwszy świece, skupili ś. koło niej wszystkie. Wuj. [Rozświeć ogień w okieneczku]. Księżyc śnieżne piersi i złote rozświecał pierścienie. Mick. Śpiewają ciągły hymn Nieśmiertelnemu, który pustynię rozświeca bladą gorącym słońcem. Słow. Przen.: Rozświecę ja mu gwiazdy w południe. L. (= poczuję, aż mu świeczki w oczach staną, aż mu ś. w oczach zaiskrzy). Przen.: Azalim ślepe wasze nie rozświecił? Pim. (= azalim nie sprawił, że przestali być ciemnymi = ślepymi; azalim im wzroku nie przywrócił). Przen.: Jak mię We Pan z uwagi chłopca rozświecasz? L. (= oświecasz, objaśniasz). R. ś., Rozświecić, Rozświecać, rozblysnąć, zapłonąć światłem, zaświecić ś., rozlśnić ś., rozjaśnić ś., rozjaśnić; rozwidnić ś. od światła, zostać oświeconym, roziskrzyć ś., rozpromienić ś.: Rozświeca a. co abo od czego, zaświeca ś.,

allucescit. Kn. Tak go uderzył w głowę, że sto rozświeciło mu ś. świeczek. Jabł. (= pokazało mu ś.). Co ś. prędko rozświeci, prędko gaśnie. Pot. Kojącym chłodem wznosi ś. cisza ku błękitom, a jako dreszcz wieczności, rozświeca ś. błyskawica nad morzem. Przybysz. Rozświeciły ś. gwiazdy. Troc. [Rozświeca ś. na jej głowie złoścista czapeczka] (= błyszczący, jaśnieje). Przen.: Ludzkość jego z mądrością zamieszana rozświeciła ś. Birk. (= zabłysła, zajaśniała, rozślynęła). Rozświeciła ś. sława, enota jego. Troc. Gdy do niej mówił, rozświeciło ś. lice jej. Leop. (Isknęło. Leop.). Gdy słońce uderzyło na tarcze złote i miedziane, rozświeciły ś. góry od nich. Wuj. Rozświeciła ś. noc od gwiazd, od księżyca. Troc. Oko szkliste, zgasłe, rozświecone złością, jak sztylet tkwiło w Sarze i młodym goimie. Krasz. <Roz + Świecić>

Rozświegotać się, oczę ś., otał ś. p. Rozświergotać ś. <Roz + Świergotać>

Rozświegotanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozświegotać.

Rozświergotać się, oczę ś., otał ś., Rozświegotać ś. zacząć na dobre świergotać, rozochocić ś. do świergotania. <Roz + Świergotać>

Rozświergotanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozświergotać ś.

Rozświećlać, a, ał i R. ś. p. Rozświećlić.

Rozświećlanie, a, bfm., czynność cz. Rozświećlać.

Rozświećlanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozświećlać ś.

Rozświećleć, eje, ał p. Rozświećlić: Ten strach ś. ułaskawi, ta éma rozświećleje. Przyb.

Rozświećlenie, a, bfm. 1. czynność cz. Rozświećleć. 2. czynność cz. Rozświećlić. 3. stan rzeczy rozświećlonej.

Rozświećlenie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozświećlić ś.

Rozświećlić, i, il, nied. Rozświećlać 1. uczynić co światlejszym, rozjaśnić, rozwidnić; uczynić oświecenijszym, oświecić, rozszerzyć oświatę: Mrok zaledwie przez płomyk łójówki rozświećlony. Orzesz. R. tkaninę, rzucając na jej jednobarwnie tło barwne wzory. 2. rozjaśnić, wyświećlić, wyklarować, wyprowadzić na jaw, wyjaśnić, rozwikłać, rozgmatwać: R. zagadkę, tajemniczą sprawę. 3. las = przeredzić, przetrzebić dla upuszczenia światła niezbędnego dla pozostałych drzew. R. ś. stać ś. światlejszym, oświecenijszym. <Roz + *Świećlić, od Światły>

Rozświećlać, tnie, tł p. Rozświećlić: Opiewa, jak słońce tehem Oromaza rozświećliło. Stasz.

Rozświećnić, i, il zrobić światnym, uświećnić, dodać blasku, poloru: R. miasteczka murami. Wor. Kazimierz, po długiej wojnie zdobywszy Prusy, rozświećnił naród. Sw. R ś stać ś. światnym. Przen.: Tak ś. wspomnieniami rozigra, rozświećni, jakby z pleców garb zrzucił sześćdziesięcioletni. Syrok. <Roz + Świećnić>

Rozświećnienie, a, bfm. 1. czynność śl. Rozświećlić. 2. światność, blask, ozdoba, zaszczyt, honor, chwala: Gotował ludom, berłu jego podległym, nowe R. Wor.

Rozświećnienie się, a ś., bfm., czynność cz. Rozświećlić ś.

Rozświećnićcie, a, bfm., czynność cz. Rozświećlać.

Rozświeżać, a, ał p. Rozświeżyć.

Rozświeżanie, a, bfm., czynność cz. Rozświeżać.

Rozświeżenie, a, blm., czynność cz. **Rozświeżyć**. **Rozświeżyć**, y, ył, nied. **Rozświeżać** *uczynić naukskrós świeżym, odświeżyć, orzeźwić*: Wiosna rozświeża technię natury. Książ. <Roz + Świeżyć>

Rozświętować się, uje ś., ował ś. *zacząć na dobre świętować, rozochocić ś. do świętowania*. <Roz + Świętować>

Rozświętownie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozświętować** ś.

Rozświt, u, lm. y *rozświtanie, świt, świtanie, brzask, dniennie*: I ot nad głową prysnęły morza ehmur błysku rozświtem. Gosz. R. dnia rozblisnęł. Kan. Przen.: W dobie pierwszych rozświtów ludzkości. Psm. Nowe rozświtły ducha i nowe formy jego objawów są coraz bliżej nas. Jell. <Roz + Świt>

Rozświta, y, lm. y, **Roświta**, **Bucień**, **Łącoń**, **Łącz** bot. (butomus) *ros. z rodziny rozświtowatych*. Gatunek: R. baldaszkowa, × sitowiee okółkowy (b. umbellatus).

Rozświtać, a, ał i R. ś. p. **Rozświtnąć**. <Roz + Świtać>

Rozświtanie, a, blm., czynność cz. **Rozświtać**. **Rozświtanie** się, a ś., blm., czynność cz. **Rozświtać** ś.

† **Rozświtać**, a, ał i † R. ś. p. **Rozświtnąć**.
† **Rozświtawanie**, a, blm., czynność cz. **Rozświtać**.

† **Rozświtawanie** się, a ś., blm., czynność cz. **Rozświtać** ś.

Rozświtnąć, tnie, tł, nied. **Rozświtać** i R. ś., † **Rozświtawać** i R. ś. I. *zawitać, rozwidlić* ś.: Skoro dzień rozświtnął Troc. Gdy ś. rozświtawa, stawa morderz. Bud. (raniuszko. B. G.). Sobota ś. rozświtała. Sekl. Dzień św. anielskiego zwiasztowania rozświtł. Birk. Rozświtł nakoniec pożądaný dzień. Birk. 2. *rozblisnąć, zajaśnieć, rozliść* ś., *rozpromienić* ś.: Rozświtnie sława twoja po wszystkie kraje. Troc. <Roz + Świtnąć, od Świt>

Rozświtnięcie, a, blm., czynność cz. **Rozświtnąć**.

Rozświtowate, **Roświtowate**, **Bucieniowate** rośliny (butomaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych*. <Od Rozświta>

Rozświtowy przym. od **Rozświt**: Gwiazdy bladły we mgłach rozświtowych. Psm.

Roztaborować się, uje ś., ował ś. *rozłożyć* ś. *taborem*. <Roz + Taborować>

Roztaborowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztaborować** ś.

Roztaczać, a, ał i R. ś. p. **Roztoczyć**.

Roztaczanie, a, blm., czynność cz. **Roztaczać**.

Roztaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztaczać** ś.

† **Roztaczować**, uje, ował i † R. ś. p. **Roztoczyć**.

† **Roztaczowanie**, a, blm., czynność cz. **Roztaczować**.

† **Roztaczowanie** się, a ś., blm., czynność cz. **Roztaczować** ś.

[**Roztaj**, u, lm. e] *odwilił zimowa*.

Roztając, e, ał, **Roztając** *rozmarznąć; tając rozpuścić* ś.; *puścić, roztopić*: Morze Lodowate dla wielkiego zimna nigdy nie roztaje. Biel. M. Nieos. Roztajało = *jest odwilił, flaga, roztop*. Przen.: Sztynne jej oczy roztajały we łzach. Bał. Dzięki Bogu, nowe życie! roztajała dusza! Pol. Czujęm ś. być ciągle zamarłym; teraz roztajałem, uczułem nieokreśloną nadzieję i taką ciekawość,

jak gdyby kto w myśli po wielokroć pisał mi zapytania: kto ona? jaka ona? Orzesz. Niezadługo ta sztywność roztajała i wnet powróciła do dawnej poufałej znajomości. Bał. <Roz + Tajać>

Roztajanie, a, blm. I. czynność cz. **Roztając** 2. [R.] *odwilił*.

Roztając, e, ał p. **Roztając**. <Roz + Tając>

Roztajenie, a, blm., czynność cz. **Roztając**.

Roztajemniczać, a, ał i R. ś. p. **Roztajemniczyć**.

Roztajemniczanie, a, blm., czynność cz. **Roztajemniczać**.

Roztajemniczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztajemniczać** ś.

Roztajemniczenie, a, blm., czynność cz. **Roztajemniczyć**.

Roztajemniczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztajemniczyć** ś.

Roztajemniczyć, y, ył, nied. **Roztajemniczać**. I. *rozjaśnić to, co było tajemniczym, rozświecić, pozbać tajemniczości*: Wnętrza naszej planety, niedostępne dla ludzkiej stopy, człowiek pokusił ś. R. wyobraźnią. Sił. wil. 2. *zrobić na dobre tajemniczym*. R. ś. I, *będąc tajemniczym rozjaśnić* ś., *rozświecić* ś. 2. *stać* ś. na *dobre tajemniczym*: Złudną tęczę sennych wspomnień roztajemniczyła ś. ma dusza. Przybysz. <Roz + *Tajemniczyć, od Tajemnica>

Roztańcować się, uje ś., ował ś., **Roztańczyć** ś. *zacząć na dobre tańczyć, rozochocić* ś. *do tańca, wpaść w szal tańca, zatańcować* ś.: Paniłki ś. roztzańcowały. Tedy roztzańcują ś. drzewa leśne od oblicza Jehowy. Bud. (rozwesela ś. B. G.). <Roz + Tańcować>

Roztańcowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztańcować** ś.

Roztańczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztańczyć** ś.

Roztańczyć się, y ś., ył ś. p. **Roztańcować** ś. Przen.: Twarz mu ś. ożywiła, wyjaśniała widocznie, serce roztzańcowało ś. w piersiach. Bał. (= *rozradowało* ś., *rozszkakało* ś. z radości). Patrzył na scenę, a widział tylko własne myśli roztzańczone, rozkołysane. Bał. W jego głowie już bał od dwóch dni, myśli ś. roztzańczyły. Bał. Roztańczone widma w szalonym okręcie około jego głowy. Tet. <Roz + Tańczyć>

Roztapiać, a, ał i R. ś. p. **Roztopić**.

Roztapianie, a, blm., czynność cz. **Roztapiać**.

Roztapianie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztapiać** ś.

[**Roztarchać**, a, ał] p. **Roztargać**: **Roztarchane** włosy. Troc. Słoma roztarchana. Troc. Włosy roztarchawszy, po ulicach chodziły. Wezw. Zastał ją doma niesplecioną, nieczczoną, owszem napoty roztarchaną. Górn. Roztarchawszy głowę, Bachusowe obchodziła ołtarze. Otw. <Zam. *Roztarchać, od Czes. roztrhati>

[**Roztarchanie**, a, blm.] czynność cz. **Roztarchać**.

Roztarcie, a, blm., czynność cz. **Rozetrzeć**. Apt.: R. ciała twardego = *sproszkowanie, spalenie* (porphyrisatio). R. ciała miękkiego = *zmiażdżenie, zgniecenie na miazgę* (pulpatio).

[**Roztarc**, **rozetrze**, **roztarł**] p. **Rozetrzeć**. <Roz + Tarć>

† **Roztarga**, i, blm. p. **Roztargnienie**: Pieska, do którego ze trochę afektu przyłożyła i podczas w modlitwie roztargę jej czynił, kazała go kryjomo utopić. Nies.

Roztargacz, a, lm. e ten, co roztarguje. L. <Od Roztargać>

Roztargać, a, ał, **Roztargnąć**, † **Roztargiwać**, † **Roztargawać** l. *targając a. targawszy rozerwać, rozdrzeć; rozszarpać, stargać*: R. powrozek. Troc. Kazał Aleksander dwoje drzewa schylić a za wierzchy obie nodze Bessy związać i puścić, tam go drzewa roztargnęły. Biel. M. R. zło-czyńcę kołmi. Kn. Czoiłami go roztargano. Troc. On nędznieczek roztargnął na sobie odzienie swoje a jął płakać. Rej. Wodzowie państwo rzymskie roztargiwali. Skar. (= *rozbięrali łapczywie, rozdrapywali, rozchwytywali*). Póki jeszcze nie są roztargnione a wypustoszone państwa W. K. Mości. Podl. Wszystkie jego majątność roztargali. L. Biada pasterzom, którzy rozpłaszają a roztargawają stada moje; wyście rozpłoszyli a roztargnęli stado me, ale ja też roztargnę złość waszą nad wami. Rej. To mi to zemsta nad wrogiem! sznury ś. w mięso wpiły... kołi e calo roztarga. Słow. Czasem roztarga powietrze krzyk człowieka. Sts. Przen.: *rozerwać, rozpruć, roznieść, rozdziwić, rozstrzelić*: Roztargnęli związek wspólnego pokoju. Star. (= *zniweczyli, naruszyli*). Nieroztargniona pomoc i ratunek sobie przeciw Rusakom dawali. Stryjk. (= *nierozdzielna, nierozerwalna, solidarna*). Przen.: p. **Roztargniony**. 2. **Roztargać**, [**Roztarchać**] *potargać, rozczochrać, rozkudłać*: Frazecek angielski, kapelusik spuszczony, włosy roztargane. L. **Roztargać** ś. *potargać* ś., *rozczochrać* ś., *rozkudłać* ś. < Roz + Targać >

Roztarganie, a, bfm., czynność cz. **Roztargać**. **Roztarganie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Roztargać** ś.

† **Roztargiwać**, a, ał i † **R. ś. p. Roztargać**.
† **Roztargiwanie**, a, bfm., czynność cz. **Roztargiwać**.

† **Roztargiwanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Roztargiwać** ś.

Roztargnąć, nie, nął, nied. **Roztargiwać** l. p. **Roztargać**. Przen.: *rozstrzelić, rozdziwić, rozerwać, rozproszyć, odciągnąć w różne punkty*: Czym siły nieprzyjacielskie roztargnął. Troc. Przen.: R. kogo = *sprawić mu roztargnienie = dystrakcję, rozerwać go, rozproszyć jego myśli; zaprzętnąć, zahawić go czym innym; rozstrzelić jego uwagę*. Różne myśli nas roztargiwają. Troc (p. **Roztargniony**). 2. [**Roztargnąć**] *poruszyć*: Książd go na spowiedzi roztargnął. R. ś. *rozerwać* ś., *użyć rozrywki, rozproszyć swoje myśli; zaprzętnąć* ś., *zahawić* ś., *czym innym*: Zanadto ją jedna myśl zajmowała, ażeby ś. czymkolwiek bądź R. dała. Skarb. Chciała ś. R. Walerja. Skarb. < Roz + Targnąć >

Roztargnienie, a, bfm. l. p. **Roztargnięcie**: Osądzony na R. kołmi, cęgami, drzewami. Troc. R. frasunku, sił nieprzyjacielskich. Troc. 2. a. † **Roztargnienie** *rozduwienie, rozproszenie, rozerwanie, rozdarcie, niezgoda, rozprzężenie, rozterka, poróżnienie, niesnaski, różnica, dysharmonja*: Nie baczę, ku czemuby dobru to R. a domowa nieprzyjaźń mogła przyjść. Podl. 3. *niewaga, roztrzępanie, zapomnienie* ś., *dystrakcja*: Brak czyli niedostatek uwagi nazywamy roztargnieniem. Śniad. Domowe trudności niemałe we mnie czynią R. Troc. Zrobił to przez R., w roztargnieniu. 4. **Roztargnięcie** ś.: Wyjechał do wód dla roztargnienia. Śl. wil.

Roztargnienie się, a ś., bfm. p. **Roztargnięcie** ś.
Roztargnięcie, a, bfm., **Roztargnienie** czynność cz. **Roztargnąć**.

Roztargnięcie się, a ś., bfm., **Roztargnienie** ś., niek. **Roztargnienie** l. czynność cz. **Roztargnąć** ś. 2. *rozrywka, rozerwanie* ś., *przyjemność*.

Roztargnięty, **Roztargniony** im. od **Roztargnąć**. **Roztargniony** l. p. **Roztargnięty**. 2. *nieważny, rozerwany, rozstrzelony, roztrzępany; zajęty czym innym*: R., niestatecznego umysłu, rozerwany, nie ciągle baczny. L. R., który coś czyniąc, np. czytając, słuchając, modląc ś., myśli o czym innym, czyli, jak mówią, o niebieskich migdałach. Kras. A. Marja, siedząc u nóg Jezusowych, słuchała słowa Jego, a Marta była roztargniona około rozlicznej posługi. Sekl. Umysł R. Troc. Człowiek myśli na roztargnione, nikczemne, próżne, których ś. i sam wstydzi. Skar. R. będąc, o tym nie myśli, co czyni. Skar. Ludzie opowiadają o nim, że roztargniony; ja go mam za głupiego. L. Roztargniona, znudzona, dokoła spożiera. Miek. Dlaczego R. wzdycham bez ustanku. Mck. Kręciła ś. z drugimi, ale roztargniona i zaspana. Krasz. <Od Roztargnąć>

Roztarty im. od **Roztrześć**.

† **Roztargzenie**, a, lm. a p. **Roztargnienie**: Było R. około elekeji. Biel. M. < Por. Ros. rastorzenie >

Roztasować, uje, ował, × **Roztaszować**, nied. **Roztasowywać** l. *na tasach kramarskich rozłożyć, rozpostrzeć*: Towary na przedaź roztaszowano. Błaż. Przen.: *rozłożyć, rozmieścić, rozlokować, rozkwatować*: Skarby dziwne dowcipu Cycerona są w mowach jego na przepych roztaszowane. Nagur. (= *rozsiane*). Cezar po krwawej wojnie roztaszował po gradach pułki swe spokojnie. Kniaż. 2. † R. *rozebrać, rozkryć, rozwinąć*: Z tego ją roztaszowawszy zawoju, poznał ją. Tw. 3. *karty = tasując rozmieszać*. R. ś. *rozłożyć* ś., *z swym tasem, rozsiąść* ś., *z kramem, rozpostrześć* ś., *z swemi towarami*. Przen.: *rozłożyć* ś., *rozmieścić* ś., *rozlokować* ś., *rozgościć* ś., *rozkwatować* ś., *stanąć obozem*: Kazał spocząć wojsku nadpracowanemu; nieprzyjacieli też roztasuje ś. na stroonie po swemu. Chr. W tym kraju, gdy ś. wielcy oba wodze roztasowali z orły auzońskimi.. Chr. < Roz + Tasować >

Roztasowanie, a, bfm., czynność cz. **Roztasować**.

Roztasowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Roztasować** ś.

Roztasowywać, a, ał i R. ś. p. **Roztasować**.

Roztasowywanie, a, bfm., czynność cz. **Roztasowywać**: Widocznie zabierali ś. do roztasowywania namiotów i do sypania szańczyków. Sienk. (= *rozbijania*).

Roztasowywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Roztasowywać** ś.: Krzątłanina zwykle towarzyszy przybyciu i roztasowywaniu ś. na nowym miejscu. Sienk.

× **Roztaszować**, uje, ował i × **R. ś. p. Roztasować**. < Roz + *Taszować, od Tasz >

× **Roztaszowanie**, a, bfm., czynność cz. **Roztaszować**.

× **Roztaszowanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Roztaszować** ś.

† **Roztawać**, a, ał *roztając*. Kaz 1555.

† **Roztawanie**, a, bfm., czynność cz. **Roztawać**.

† **Roztążenie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Roztążyć** ś.

† **Roztążyć się**, y ś., ył ś. p. **Roztęsknić**: Wilczęta, roztążywszy ś. po matkach, jęły wyć. L. < Roz + Tążyć >

Rozteatrować, uje, ował *rozochocić do bywania w teatrze, rozmiłować w teatrze*. R. ś. *rozochocić*

ś. *do bywania w teatrze, rozmiłować ś. w teatrze.*
 < Roz + *Teatrować, od Teatr >

Rozteatrowanie, a, bhm. I. czynność cz. **Rozteatrować**. 2. p. R. ś.: Wobec rozpasania paszkwiliistów dziennikarskich i tak zwanego „rozteatrowania“ prasy i społeczeństwa, zawód krytyka teatralnego staje ś. zawsze drogą, wysianą cierniami. Rab.

Rozteatrowanie się, a ś., bhm., niek. **Rozteatrowanie** czynność cz. **Rozteatrować** ś.

[**Roztelbuszony**] *rozmamany, rozmamrany, rozpięty, rozchlastany.* < Od *Roztelbuszyć, Roz + Telbuszyć >

Roztelegrafować, uje, ował *rozpowszechnić, roznieść, rozesać za pomocą telegrafu*: R. wiadomości. Biuro Reutera roztelegrafowało już po mieście, że... < Roz + Telegrafować >

Roztelegrafowanie, a, bhm., czynność cz. **Roztelegrafować**.

[**Roztelepać**, a, ał, **Rozterlikać**] *roztrząść, rozchlebotać, rozluzować, rozluźnić, rozprząc, rozkołatać, roztrajkotać*: R. wóz. < Roz + Telepać >

[**Roztelepanie**, a, bhm.] czynność cz. **Roztelepać**.

[**Rozteletać**, a, ał] *rozgnieść*.

[**Rozteletanie**, a, bhm.] czynność cz. **Rozteletać**.

Roztentegować, uje, ował żart, wyraz oznaczający jakąkolwiek czynność, której nazwa zaczyna ś. od roz-: Dla uspokojenia roztentegowanych nerwów. Bran. < Od przysłowiowego: Ten tego >

Roztentegowanie, a, bhm., czynność cz. **Roztentegować**.

† **Rozterać**, a, ał, † **Roztryrać** *terając rozproszyć, roztrwoić, rozmarnować, rozsastać*: W tych księgach zgromadziły ś. te rzeczy, które w innych i tam i sam rozterane. Sien. Niezmiernie skarby po stryju swoim, nieprzystojną miłośnią Eufemji ujęty, w krótkim czasie roztryrał, *decozerat*. Błaż. R. ś., [**Rozteraźnić** ś.] *rozproszyć ś. w poniewierce*: W oczy nie chcieli ś. potykać, ale ś. po lasach i po zamkach roztryrali. Biel. M. Wpadli i pobili królewskie służebne po gospodach roztryrane. Biel. M. < Roz + Terać >

† **Rozteranie**, a, bhm., czynność cz. **Rozterać**. **Rozteranie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Rozterać** ś.

[**Rozteraźnić się**, i ś., il ś.] p. **Rozterać**: Moje dzieci są rozteraźnione po świecie. < Zam. Rozterać, przez śld. do Roz + *Terać, od Tera, i Roz + *Teraźnić od Teraz >

[**Rozteraźnienie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Rozteraźnić** ś.

[**Rozterchać**, a, ał] *roztergać, potargać, rozmierzwić, rozczochrać*: R. włosy. [R. ś.] *roztergać ś., potargać ś., rozczochrać ś.*; *roztergać na sobie ubranie*.

[**Rozterchanie**, a, bhm.] czynność cz. **Rozterchać**.

Rozterk, u, lm. i p. **Rozterka**.

Rozterka, i, lm. i, **Rozterk**, × **Rozsterk**, † **Roztryk**, † **Rozstryk** *niezgoda, niesnaski, rozdwojenie, rozdarcie, poróżnienie, waśń, nieporozumienie*: Nie mogła żadna postronna moc nigdy zwalczyć polskiej korony; zwalczy ją pewnie ten wewnętrzny roztryk. Orzech. Który sieje rozterki między braćmi. Wuł. Dla pychy szatan stracon z nieba, z nim idą, którzy niezgody i rozterki sieją. Skar. Rozterki domowe. Biel. M. Zbiegli ś. wszyscy, którzy roztryk czynili i maćili w ludzie swoim. Leop. Mnożył kłopoty, rozterki a niezgody między wszystkimi stany naszymi. Rej. Rozterk w radzie, między wojski. Rej. Który myśli o ros-

tyrkach, miłuje swary. Leop. Zgodą królestwa, zgodą państwa rosną, rozterkiem giną i niezgodą sprośną. Koch. W. Uchowaj wojny, roztryków i buntu. Pot. Cała R. między nim a moim dworem stąd pochodzi, że ci młodzi, a on starym. L. Naszemi ś. rozterkami i niezgodą wstawili. Nar. Rozterk prawny = *spór*. Skr. I głucho, tylko jakaś w powietrzu R. Malcz. Nieraz jestem w rozterce: tu interes, a tu serce. Wysp. < Roz + *Terka, TER z TYR >

× **Rozterkliwie** przys. od **Rozterkliwy**. L.

× **Rozterkliwy**, × **Rozsterkliwy** *niezgodny, swarliwy, sprzeczny, kłóliwy*. L. Zwodnik sprośny, gwałtownik R. pokoju pospolitego, jak on ś. umie przyezajać! Dyg. < Od Rozterk >

† **Rozterkniek**, a, lm. *cy człowiek rozterkliwy, kłótnik, awanturnik, buntownik, zadziora, hałaburda*: Od powinnych swoich i niespokojnych i hardych rozterknieków do więzienia wtrącony jest. Skar. < Od *Rozterkny, od Rozterk >

[**Rozterlikać**, a, ał] p. **Roztelepać**. < Roz + Terlikać >

[**Rozterlikanie**, a, bhm.] czynność cz. **Rozterlikać**.

[**Roztermać**, a, ał] *rozrzucić, roztrwoić*.

[**Roztermanie**, a, bhm.] czynność cz. **Roztermać**.

[**Rozterny**] *rozrzutny, marnotrawny*. < ? Ukr. >

[**Rozterpać**, a, ał] *roztrząść, rozszarpać, rozewać*. < Roz + Terpać >

[**Rozterpanie**, a, bhm.] czynność cz. **Rozterpać**.

Roztęcz, y, lm. e *rozblysk tęczy*: Zielonawa R. topazów tańczyła z hijacintami rozpasane fanfary światła. Przybysz. < Roz + *Tęcz, od Tęcza >

Roztęczać, a, ał p. **Roztęczyć**.

Roztęczanie, a, bhm., czynność cz. **Roztęczać**.

Roztęczenie, a, bhm., czynność cz. **Roztęczyć**.

Roztęczować, uje, ował *rozłożyć na kolory tęczowe*. R. ś. *rozłożyć ś. na kolory tęczy*: Różnica różnokolorowa, przez którą patrzy słońce rozteczowane. Słow. < Roz + *Tęczować, od Tęcza >

Roztęczowanie, a, bhm., czynność cz. **Roztęczować**.

Roztęczowanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Roztęczować** ś.

Roztęczyć, y, ył, nied. **Roztęczać** *rozpiąć nakształt tęczy, roztoczyć, rozciągnąć, rozstawić, rozpostrzeć, rozczapierzyć, rozworzyć*: Nad ziemią Twego tronu rozteczają blaski. Uj. W zwątpieniu czarnej chmurze rozteczyłem moje piórze na przymierza znak. Uj. < Roz + *Tęczyć, od Tęcza >

Roztęskniać, a, ał p. **Roztęsknić**.

Roztęsknianie, a, bhm., czynność cz. **Roztęskniać**.

Roztęsknić, i, il, nied. **Roztęskniać** *rozebrać tęsknotą, przejąć tęsknotą*: Wszystko ci przypomni, coś kiedykolwiek czuł i dumał, rozczulił serce, rozteksnił duszę. Dzierz. Allegretto pastorałe porywa, rozmarza, rozteksnia, ołsniewa. A przy nim bór szepece w rozteksniający wtór. Kasp. R. ś., † **Roztążyć** ś. *zacząć na dobre tęsknić*: Rozteksniona przybiegła, by święto wspólnie spędzić, nacieszyć ś., napłakać ś. Rol. W obcym kraju rozteksnił ś. bardzo. Tarn. Rozteksnione oczy. Tet. W rozteksnione ramiona ujmuję morza. Przybysz. Więcej, niż kiedykolwiek, rozteksniona. Orzesz. < Roz + Tęsknić >

Roztęsknienie, a, bhm. I. czynność cz. **Roztęsknić**. 2. p. R. ś.: Patrząc w rozteksnieniem na kraj miesięczną wysrebrzony bielą. Psm.

Roztęsknienie się, a ś., bhm., niek. **Roztęsknienie** czynność cz. **Roztęsknić** ś.

Roztętniać, a, ał p. Roztętnić.
Roztętnianie, a, błm., czynność cz. **Roztętniać.**
Roztętnić, i, ii, nied. Roztętniać co = *rozbudzić, rozpędzić tętno czego*: Roztętnisz barwy moje siłą i życiem, jakim drga wiosna. Przybysz. <Roz + Tętnić>
Roztętnienie, a, błm., czynność cz. **Roztętnić.**
Roztężenie, a, błm., czynność cz. **Roztężyć.**
Roztężyć, y, ył wyteżyć *we wszystkich kierunkach, rozprężyć*. Sł. wil. <Roz + Tężyć>
Roztkliwiać, a, ał i R. ś. p. Roztkliwić.
Roztkliwianie, a, lm, a czynność cz. **Roztkliwiać.**

Roztkliwianie się, a ś., błm., czynność cz. **Roztkliwiać ś.**

Roztkliwić, i, ii, nied. Roztkliwiać *rozebrać tkliwośćią, zdjąć, przejąć tkliwośćią, rozczulić, rozrzućnić*. R. ś. *przejąć ś. tkliwośćią, rozczulić ś., rozrzućnić ś.*: Na jej ramieniu spoczywała głowa dziewczki ze spuszczonej oczyma, ładniuchnej jak aniołek, roztkliwionej, rozmarzonej, Bóg wie o czym, Bóg wie o kim. Krasz. Hrabina przywitała pułkownika z tak szczerą radością, iż Leliwa ś. roztkliwił, całując jej rączki. Krasz. Grek nie chciał roztkliwiać ś. nerwowo nawet nad śmiercią drogich mu osób. Weys. <Roz + Tkliwić>

Roztkliwienie, a, lm, a I. czynność cz. Roztkliwić. 2. p. R. ś.: Opis roztkliwień wzajemnych Lionela i Heleny technie jakąś nieskończenie żalną tęsknotą do nirwany miłosnej. Zdziech. Wstyd go było przed samym sobą za to niemęskie R., które go ogarnęło. Bał.

Roztkliwienie się, a ś., błm., niek. **Roztkliwienie** czynność cz. **Roztkliwić ś.**

Roztlewać, a, ał p. Roztlić.

Roztlewanie, a, błm., czynność cz. **Roztlewać.**
Roztlić, eje, ał, nied. Roztlewać *tlejąc rozżarzyć ś.; rozlić ś.* Przen.: *rozpalić ś., zaognić ś., ożywić ś., rozgorzeć*: Roztlewał coraz żywszy spór o wątpliwe granice Marchji. Sł. wil. <Roz + Tlić>

Roztlenie, a, błm. I. czynność cz. Roztlić. 2. czynność cz. Roztlić.

Roztlić, i, ii, Roztlić *rozżarzyć, aby tlało*: W Mołajsku Olgierd puszcza posłów, dawszy im roztlone zarzewie, aby z nim spieszyli do kniazia. Lel. Iskra waśni nazbyt rychło roztlona nową sprawką Radziejowskiego. Szaj. Gdyby go przypadek zaprowadził do ogniska sztuki, któreby w nim roztlilo utajone iskry we wnętrzu. Kasz. Zapaly wyrwały go z domowego a tak niedawno roztlonego ogniska. Gaś. <Roz + Tlić>

Roztłaczać, a, ał p. Roztłoczyć.

Roztłaczanie, a, błm., czynność cz. **Roztłaczać.**
Roztłoczenie, a, błm., czynność cz. **Roztłoczyć.**
Roztłoczyć, y, ył, nied. Roztłaczać *l. tłocząc rozgniść, rozbić; roztratować, stłoczyć, stratować, rozdeptać*: Pole ustawicznym biegiem koni roztloczono. Otw. 2. [R. wieprza] = *podkarmić, rozepchać* *pośledniejszą karmią, nim ś. go zacząć karmić na dobre*. <Roz + Tłoczyć>

Roztłomaczać, a, ał i R. ś. p. Roztłomaczyć.
Roztłomaczanie, a, błm., czynność cz. **Roztłomaczać.**

Roztłomaczanie się, a ś., błm., czynność cz. **Roztłomaczać ś.**

Roztłomaczenie, a, błm., czynność cz. **Roztłomaczyć.**

Roztłomaczenie się, a ś., błm., czynność cz. **Roztłomaczyć ś.**

Roztłomaczyć, y, ył, nied. Roztłomaczać *tłomacząc* *rozpowiedzieć; wyłożyć wszechstronnie, rozjaśnić, rozświetlić*: Jak zaczęli każde słowo roztłomaczać, przekonali ś., iż w istocie zostali ad vivum odmalowani. Krasz. Roztłomaczcie, bo jeszcze dobrze nie rozumiem, co to za człowiek. Krasz. R. ś. *wytłomaczyć ś., dokładnie*: Mają zawsze tyle czasu, ile potrzeba żeby ś. wieśniak wygadał im i roztłomaczył. Krasz. Wszystko ś. w porę wyjaśni i roztłomaczy. Krasz. <Roz + Tłomaczyć>

Roztłuc, cze, kł, nied. Roztłukać, Roztłukiwać *tłukąc roztrać; rozbić, rozdrobnić, rozkruszyć tłuczeniem*: R. orzech, pieprz (= *rozbić w mokuźdierzku, nie zewszystkim mialko*). <Roz + Tłuc>

Roztłuczenie, a, błm., czynność cz. **Roztłuc.**

Roztłukać, a, ał p. Roztłuc.

Roztłukanie, a, błm., czynność cz. **Roztłukać.**

Roztłukiwać, uje, iwał p. Roztłuc.

Roztłukiwanie, a, błm., czynność cz. **Roztłukiwać.**

[**Roztooisiczny**] *wielotysięczny*.

Roztocz, y, lm, e I. roztoczenie, roztoczenie ś., roztop, rozciek, rozplyw, rozlew: Patrz nań wpośród bitwy, między okropną krwi roztoczą lejającą krew swoją. L. Przen.: Zawszeż we łzach omokłe widzieć będę oczy? nigdyż koniec twych żalów, twej łzawej roztoczy? Min. 2. *to, co ś. roztoczyło a. co roztoczono, rzecz roztoczoną; obszar roztoczony, przestrzeń rozpostarta, powierzchnia rozlana*: Poić oczy złotą roztoczą promieni. Przybysz. Weiaż cię widzę w słonecznych roztozach i gasnących mrokach. Przybysz. Błękitna R. była wygładzona. Sienk. Sen, który noc księżycowa, pijana szatem i rozkoszą, śpiewała na lśniących roztozach wód. Przybysz. Ciemne roztocze wód morskich. Tet. Po odległej roztoczy morz. Tet. Zwinne wałki... muskały zwierciadło szmaragdowej roztoczy. Gam. 3. *kształt w roztoczeniu, w rozwinięciu*: Cmy mają R. skrzydeł podłużną. Sł. wil. 4. zool.: Roztocze a. m o l i k i (acarina) *gatunek pająków*. <Roz + *Tocz, CIEK/TOKTOCZ>

Roztoczenie, a, błm., czynność cz. **Roztoczyć.**
Roztoczenie się, a ś., błm., czynność cz. **Roztoczyć ś.**

Roztoczka, i, lm, i bot. (saprolegnia) ros. <Od Roztoczyć>

Roztoczyć, y, ył, nied. Roztaczać, †Roztaczać *l. rozpuścić ze zwoju; rozwinąć toczeniem; rozkręćwszy rozłożyć, rozpostrzeć*: R. ehodnik. [R. obrus]. Rztacza długie swe zwoje. Mick. 2. przen. *rozpuścić, rozpostrzeć, rozszerzyć, rozczapierzyć, rozpiąć, rozstawić, rozciągnąć, rozłożyć*: Paw roztacza swój ogon różnowzory. Hul. Wachlarz farb kwiecistych jak tęczę roztoczy. Przyb. Paw roztacza ogon. Troc. Człowiek, jako paw roztaczając ogon mizernej pychy swej, przeciwko Panu ś. wynosi. Żarn. Maszt w pośrodku nawy wystawiwszy, na nim moenie żagle roztoczywszy, szczęśliwemi wiatry prostą drogą do portu wjedzie. Żarn. Poszła nawa ryjąc morskie wały, a żagle roztozione pochoz w wiatru brały. Papr. W pośrodku placu chorągwie roztoczyli swoje. K. G. R. ehorągiew. Troc. Nie tylko słowy, ale ręką pana obrażali, ehorągwie przeciwko niemu roztaczali. Birk. Ziele kowie proso w wierzechu klęcza swego roztacza ogoniste okołki. Syr. Włos bluszczowym wieńcem roztoczony opławszy Kaljope, słodko brzmiaące strony wielkim przebieży palcem. Żebr. Roztoczył (rozpuścił) włosy po grzbiecie. Troc. Roztoczy po ramionach ku zie-

mi strumienie warkoczy. Mick. Roztoczył (pióra) kręgiem szerszym, niż tęczy półkole. Mick. Gdy błysnie słońce, ów anioł roztoczy różane lica a srebrzyste skrzydła. Słow. Roztoczył cały przepech w przyjęciu gości (= *wystąpił z nim w całej okazałości*). Roztoczył przed słuchaczami całe bogactwo swej pięknej wymowy. 3. *tocząc* = *gryząc roznieść; nawskróś stuczyć, rozgryźć*: Robacy go roztoczyli, mięso z niego objęli i kości pogryźli. Skar. (= *rozszemrali*). Heroda wszy i robacy żywego roztoczali i morzyli. Skar. Roztocony od robactwa skonał. Wuj. Roztoczyli go robacy. Troc. Plugawe robactwo roztoczy twe ciało. Jeł. Ziarno z samego zarodka gadziny zębem roztoczył. Mick. Dach jeszcze cały, chociaż zęb zniszczenia roztaacza ciągle ściany i sklepienia. Mick. 4. [R.] *tocząc rozplaszczyc; rozwałkować*: Z tego ciasta na stolnicy roztaaczają małe placki. 5. *tocząc rozład*: R. wino w naczynia. Przen.: Królu, lud ten tak wiele krwi roztoczył dla ciebie. Stasz. R. ś. I. *tocząc ś. rozejść ś, rozład ś, rozdzielić ś; rozplynać ś*: Pukają ś. stare naczynia, a wino ś. roztaacza. Leop. Dział wodny, z którego rzeki roztoczyły ś., jedne ku morzu Śródziemnemu, a drugie ku Adryatykiemu. Pol. 2. przen. *rozwinąć ś., rozpostrzeć ś., rozpiąć ś., rozszerzyć ś., rozczapierzyć ś., roztworzyć ś., rozłożyć ś., rozciągnąć ś.*: Po wszystkich szalach mego życia roztaaczasz ś. tęczę łaski. Przybysz. Z okien roztaacza ś. piękny widok. Przed nami roztoczył ś. nagle przepyszny krajobraz (= *przedstawił ś. w całej rozciągłości*). 3. † Roztoczyła ś. wieś - *rozszła ś., rozniosła ś., gruclnęła, rozbiegła ś., rozgłosiła ś.*: Wieś o tym roztoczyła ś. po całym mieście. Koch. J. <Roz + Toczyc>

Roztoczysty szeroko roztocony, rozłożysty: Po roztoczystych zielonych łągach nadodrzańskich posuwały ś. spokojnie zastępy szwedzkie. Sienk. <Od Roztoczyć>

Roztok, u, lm. i a. w lm. [Roztoki] ogólne rozpuszczenie, roztaianie na wiosnę, roztop, rozciek, rozlew: R. jest = schodzi zima, puszcza ziemia. Kn. Wiatry jedne wodę dla zima zamrażają, a drugie ją wianiem swym ku roztopu rozpuszczają. Żarn. <Roz + Tok, TOCZ/TOK>

Roztoka, i, lm. i. [Rostoka] I. × R. *miejsce, gdzie rzeki ś. rozplynają w różne strony*: Na grzbiecie tego międzyrzecza przypada R. wód, z których jedne płyną ku Dniestrowi, drugie do Prutu. Śl. wil. 2. [R.] *większy potok*. Ork. Do koła roztoki leśnej rozłożyły ś. osiedla. Ork. Nad roztokami upiór nęczy, a w roztokach morze łąz. Ork. 3. *dotlina, którą potok, zwany roztoką, wyłobził przez wieki*. Ork. <Roz + *Toka, CIEK-TOK/TOCZ>

Roztokować się, uje ś., ował ś. zacząć na dobre tokować, rozochocić ś. w tokowaniu: Poczekam, niech ś. głuszece roztokuje. <Roz + Tokować>

Roztokowanie się, a ś., blm., czynność cz. Roztokować ś.

[Roztoliczny] *rozliczny*.

[Roztomacie] przys. od Roztomaity.

[Roztomaity] *rozmaity*.

[Roztomity, Ostomilszy] *bardzo miły*.

† Roztonąć, nie, nął p. Roztając: Dla zimy zatrzymał ś., póki by Dniepr nie roztonął. Tw. <Roz + Tonąć>

† Roztonięcie, a, blm., czynność cz. Roztonąć.

Roztop, u, lm. y I. a. × Rozwódz, × Rozkal roztopienie ś., roztaianie, rozpuszczenie, roztop, rozciecz, rozlew: Krew rzęsiста struży w szkar-

łatnym roztopie. Przyb. R. zimowy, roztop. L. Nasze obozy miały ustąpić, jeżeli nie zimno, to przynajmniej następującym roztopom Dnieprom. Tw. Na wiosnę gwałtowne roztopy, wszystkie pola rozpuściwszy, wpadną tam do morza. Koch. W. 2. *materia ułatwiająca topienie; ciało domieszane do rudy lub kruszcju dla powiększenia topliwości ciał oddzielić ś. mających, np. żuźla i t. p.* Łab. R. jest to wszystko, w czym ciało stałe rozplywa ś., rozsypuje ś. L. Ze sól w wodzie rozplywa ś., rozsypuje ś., że w serwaserze rozplywa ś. miedz, żelazo etc., wodę i serwaser zowią roztopem, czyli flusem. Os. J. Żelazo we wszystkich roztopach łatwo rozplywa ś. Os. J. 3. patol. *rozplyw, rozplywanie ś. (colliquatio)*. <Od Roztopić>

[Roztopaść, i, lm. e] *przepaść*.

[Roztoperczenie, a, blm.] *czynność cz. Roztoperczyć*.

[Roztoperczyć, y, ył] = *Rozczapierzyć*.

[Roztoperzenie, a, blm.] *czynność cz. Roztoperzyć*.

[Roztoperzyć, y, ył] = *Rozczapierzyć*.

Roztopiciel, a, lm. e ten, co roztopił a. roztopia; szmelcownik L. <Od Roztopić>

Roztopić, i, il, nied. Roztopiać topiąc rozpuścić; rozplawić, stopić: Ogień ma moc R. złoto, to jest zepsuś związek części jego i uczynić je płynnym. Cyan. Pan wypuścił słowo swe i roztopił śniegi; wienie wiatr Jego, i pocieką wody. Leop. R. oliw, masło, smołę. Przen.: Wtedy to roztopiłaś serec moje. Fred. A. R. ś., *Roztopnieć topniejąc rozpuścić ś.; stopnieć, rozplynać ś., roztając, rozład ś., puścić*: Wosk na słońcu roztopił ś. Przen.: Wylewam duszę we lzy roztopioną. Mick. Potym ś. całkiem (sęp) w błękie roztopił. Mick. (= *rozszedł ś., zniknął*). Roztopiałem ś. w tej niebiańskości. Dąb. <Roz + Topić>

Roztopienie, a, blm., czynność cz. Roztopić.

Roztopienie się, a ś., blm., czynność cz. Roztopić ś.

[Roztopierzenie, a, blm.] *czynność cz. Roztopierzyć*.

[Roztopierzyć, y, ył] = *Rozczapierzyć*.

× **Roztopniałość, i, blm. I. topniałość, własność roztopiania ś.**: R. wosku. Cyan. 2. *moc roztopiania*: Jest R. w słońcu, gdy roztopia wosk. Cyan. <Od Roztopniały>

Roztopniały ten, co roztopniał; roztopiony, stopniały, rozpuszczony. <Od Roztopnieć>

Roztopnieć, eje, al p. Roztopić. <Roz + Topnieć>

× **Roztopniejszy st. w. od Roztopny**: Śpiż jest roztopniejszy od samej miedzi. Jak. J.

Roztopnienie, a, blm., czynność cz. Roztopnieć.

Roztopny I. dający ś. topić, topniasty; rozpuszczalny. 2. przym. od **Roztop, roztopiony, rozlany, rozchlapany, rozbrejdany, rozkisiły, grzązki**: Drogi roztopne. Śl. wil. Kwiat, który z roztopnej świeży wyszedł ziemi. Kniaż. <Od Roztop>

[Roztopy, ów, blp.] *początki wiosny*. <Od Roztop>

[Roztornieć, eje, al] *przesuć drętwić*: Noga roztopniała, ale pozostała słaba.

[Roztornienie, a, blm.] *czynność cz. Roztornieć*.

[Roztowanie, a, blm.] *czynność cz. Roztowanie*.

[Roztowanie, y, ył] *porozdawac, rozszafowac*.

<Roz + *Towarzyć, od Towar>

Roztracać, a, al p. Roztracić.

Roztracanie, a, blm., czynność cz. **Roztracać**.
Roztracenie, a, blm., **Roztrata** czynność cz. **Roztrać**.

Roztrać, i, ii, nied. **Roztracać** I. *rozsmarować, roztrwonąć, rozszać, przepuć, przepuścić w wielu miejscach, rozsiewać lekomyślnie*: Bolesław wnet marnie roztracać dobra dziedziczne zapoczął. Błaż. 2. *zatrucić, zagładzić*: Bóg miłosierny nie opuścił cię i nie roztrać cię. Bud. (nie skazi cię. B. G.). [R. ś.] *rozpięchnąwszy ś. zabłądzić, zabłąkać* ś.: Jak roztracane po lesie bojaźliwe dzieci, nawołują ś. załóżnie. Ork. Po wszystkich zbozaczach roztracane buki, gdzieniegdzie udające las rozgałęzieniem. Ork. <Roz + Trać>

Roztrajkotać, cze, tał i R. ś. p. **Rozklekotać**. <Roz + Trajkotać>

Roztrajkotanie, a, blm., czynność cz. **Roztrajkotać**.

Roztrajkotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrajkotać** ś.

Roztrata, y, lm. y p. **Roztracenie**: Rozmaici urzędnicy kapitulni, obawiając ś. o reszty bogactw kościelnych roztratę, pobrali do przechowania paki i kufry, będące w skarbcu. Szaj. <Od Roztrać>

Roztratować, uje, ował *tratując rozgnieść, rozbić; zatratować, stratawać, rozdeptać, rozjechać*: R. kogo koniem. R. zboże. <Roz + Tratawać>

Roztratowanie, a, blm., czynność cz. **Roztratować**.

Roztrąbić, i, ii, nied. **Roztrębywać** *rozgłosić, rozgębnić, rozgadać, rozpapać, rozpowiedzieć, roznieść wieść*: R. tajemnicę. Chociaż często roznosi głupstwa, ale i pomysły pożyteczne także roztrębuje. Korz. R. ś. *rozgłosić* ś., *roznieść* ś., *rozgębnić* ś.: Roztrąbi ś. rzecz cała, a ptaszek nam furknie. Krasz. <Roz + Trąbić>

Roztrąbienie, a, blm., czynność cz. **Roztrąbić**.
Roztrąbienie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrąbić** ś.

Roztracać, a, ał i R. ś. p. **Roztrać**. <Roz + Tracać>

Roztracanie, a, blm., czynność cz. **Roztracać**.
Roztracanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztracać** ś.

Roztracenie, a, blm., czynność cz. **Roztracić**.
† Chir.: † R. kości (Sien.) = *przetracenie, złamanie*.
Roztracenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztracić** ś.

Roztrać, i, ii, nied. **Roztracać** I. *trącićwszy a. trącając rozbić; rozdruzgotać, zgruchotać, roztraskać*: Piorun, uderzywszy w kościół, kamienie roztracał. Biel. M. Noc była tak ciemna, że pierwej, niżby kogo postrzec, przyszło głowę o głowę R. Oss. Opalonym kijem lepiej mu poprawił, trzy, cztery kroć chrosnąwszy, wierzch głowy roztrać, aż kości wszystkie z mózgiem wilgotnym pomógł. Żebr. (= *rozwalił*). Okręt szalonym roztraćony wichrem. Troc. Roztrać moc ich mocą Twoją. Wuj. Szczęśliwy, który tobie odmierzy twe winy a o skalę roztrać two nie-szczęsne syny. Koehan. Jak marną skorupę o kamień roztrać. Birk. Kto te rozrojone tłuście i napady odpierał i roztrać? Wor. Gotowie poczynają czynniej ludy roztracać. Lel. (Księżyce), co grubawe mgły roztraca. Mick. Nurt piersi roztraca. Mick. Śmiały i wszystkich roztraca gotowy. Mick. Idzie, zdziewioną gromadę roztraca. Mick. 2. [R. kogo] = *uderzeniem przypaść o chorobę, przetracić go*. R. ś. *trącićwszy ś. a. trącając* ś. *rozbić* ś.; *rozdruzgotać* ś., *roztraskać*

ś., *zgruchotać* ś.: Granice wykował na skalę, o którą (ocean) wiecznie będzie ś. roztracać. Mick. Na wybrzeżach Polągi, gdzie grzmiećmi piersiami białe roztraca ś. morze. Mick. Te domy były szanccem, o który roztracały ś. fale cudzoziemczyzny. Gom. Grzmotu huk ś. roztraca o skalne zamezyska. Tet. <Roz + Trać>

Roztrefiać, a, ał p. **Roztrefić**.

Roztrefianie, a, blm., czynność cz. **Roztrefiać**.
Roztrefić, i, ii, nied. **Roztrefiać** *rozpuścić, rozpleść co trefionego*: Zawsze jej roztrefia warkocze, bo ś. jej włosami bawie lubi. Pol. <Roz + Trefić>

Roztrefienie, a, blm., czynność cz. **Roztrefić**.

[**Roztrębach**, a, blm. y] I. *halaśnik, krzykacz*. 2. *ubieżyświat, latawiec, pousinoga*. 3. „Roztrębacha gonić“ = *zabawa młodzieży*.

Roztrębywać, uje, ywał i R. ś. p. **Roztrąbić**.

Roztrębywanie, a, blm., czynność cz. **Roztrębywać**.

Roztrębywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrębywać** ś.

Roztroczenie, a, blm., czynność cz. **Roztroczyć**.

Roztroczyć, y, ył *rozwiązać, rozsnuwać z troków*: Osieć wierzgnąwszy roztroczył i zrucił tłomoki. L. Skoro swój pakiet z rzeczami roztroczył... Pot. X R. ś. *rozebrać* ś., *roznegliżować* ś.: Porwie ś. z łózka, choć już roztroczony. Pot. <Roz + Troczyć>

Roztroić, i, ii *rozdzielić na troje*: Żonaty, koło siebie chodząc, dzieci, żony, mniej ma siebie na pieczy, jako roztrojony. Koch. W. Roztrojone drzewo — trzy gałęzie z siebie wypuszczające. Włod. Pianę ma w gębie smok, a jad brzydki w oku, świszczy językiem wielkim, roztrojonym. P. Koch. (= *troistym*). R. ś. *rozdzielić* ś. *na troje*: Miłość twoja, jeżeli ś. roztroiła, na jednym miejscu wielką być nie może. Górń. Skoro ich nazwę dzieje poznały, dostrzegły ich troistą posadę, roztrojony ich byt. Lel. <Roz + Troić>

Roztrojenie, a, blm., czynność cz. **Roztroić**.

Roztrojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztroić** ś.

[**Roztroperz**, a, lm. e, **Roztropysz**] *czupradło, „djabł rosochaty“*: Niechby takie roztroperze chodziły po świecie na pokaz ludziom. Dyg. Jest to bajda, sowizdrzał, cudak, R, niespełna rozum. Dyg. Ona siedzi między wami, jak roztropsz rozezprany.

[**Roztropec**, pca, lm. pce] *drązek z sękami do suszenia siana*.

[**Roztropliwie**] przys. od **Roztropliw**.

[**Roztropliwie**, i, blm.] rz. od **Roztropliw**.

[**Roztropliw**] p. **Roztroplny**. Karcz.

Roztroplnie przys. od **Roztroplny**: Uważam, że R. gada. L. W stosowaniu prawideł R. sobie poczynać. Wiszn.

Roztroplniuchno przys. od **Roztroplniuchny**.

Roztroplniuchny, **Roztroplniutki** *miłuchny przez swą roztroplność, bardzo roztroplny*: Córkę miał jedyną; roztroplniuchne to było, choć jeszcze dzieciną. Tremb. <Od Roztroplny>

Roztroplniutki p. **Roztroplniuchny**. <Od Roztroplny>

Roztroplniutko przys. od **Roztroplniutki**.

Roztroplność, i, blm., rz. od **Roztroplny**, *rozsądek, zdrowy rozum, rozgarnienie, przytomność umysłu*: Ze światła wypływa R., która mądry wybór rzeczy robi, przewiduje zawady i ich unikać umie. L. R. czyni ludzi różnych od zwierząt, na przyszłe rzeczy i niniejsze mając wzgląd. Stryjk. R. a. opatrność ku poczciwości wie-

dzie; zła R. ma pasierbieę chytrogarną, która bogactwa zbiera chytro. Stryjk. R. naucza, co źle, co dobrze. Wr. Matka enót R. St. wiśl. Okrom roztropności żaden nie może ani sobie dobrze poradzić, ani drugiemu pomóc. Baz. R. jest najlepszą wszystkiego żywota ludzkiego rządzielką. Baz. Wyewięczył go w umiejętności a drogę roztropności ukazał mu. Wuj. W starych jest mądrość, a w długim wieku R. Wuj. Sędziwością jest R. człowiecza, a wiek starości żywot niepokalany. Wuj. R. większa, niżeli lata jego wyciągały. Skar. R. nie tak temu służy, co usługuje, jako temu, co rozkazuje. Skar. R. a. dyskrecja jest jako woźnica enót wszystkim. Skar. Dla tej i innych enót ludzie, dla osobliwszej roztropności miał zlecenie sobie urzędy przełożenia. Skar. Na duchu roztropności panience tej nie schodziło. Skar. R. jest poznanie, obieranie i używanie środków skutecznych do końca upatrzonego. Boh. R. każe wszystko i bacznie roztrząsać. Kras. Kunszt rządzenia ludźmi tak wielkiej roztropności potrzebuje, iż sprawiedliwie mówić o nim można, że jest najtrudniejszym człowieka dziełem. Kras. Mężczyzny lata 25 zowią lata roztropności, *annos perfectae discretiois*. Groc. (= *dojrzałości umysłowej*). Słabszy zwierz, ale który wziął R. w podział, zjadł wołu, wsiadł na stonia, lwią skórą ś. odział. Tremb.

Roztropny 1. *przezorny, baczny, przytomny, rozważny, opatrny, rozsądny, rozgarnięty, rozumny, zmyślny*: R. dzieciak. Roztropne postępowanie, zwierzę. 2. †R. *dojrzały umysłowo, w pełni władz umysłowych będący, zdrowy na umyśle*: Przed tym gajnym sądem stoją oczywiście R. Jan zdrowy i z dobrym umysłem. Ort. <Roz + *Tropny, TROP>

[**Roztropysz**, a, lm. e] p. **Roztroperz**.

Roztrol, u, lm. e: R. jest ze średniego punktu w troistym kierunku rozchodząca ś. postać, jak ypsilon. Bobrow. Zaszczytnymi częściami tarczy herbowej są: krzyż, słup, pas, wstęgi, R. Bobrow. <Od Roztroić>

Roztruchan, a, lm. y, **Rostruchan**, †**Rostuchan**, †**Hostruchan** *wielki i bogaty kielich, puhar, często o fantastycznym kształcie*: Wpółśród pożegnania niezmierny staroświecki, pstrołociasty R. na stole kładą, który gospodarz miał winem napelnić i spełnić za moje zdrowie. Kras. Roztruchany, z których wypijano do drugich, onym w upominki dano. Chełch. Sto roztruchanów wypij u zdrowego, dobrodzieju mój, przyjaciela mego. Li. W różne rozmowy wdadzą ś. ochoczy, kiedy Licus gęste roztruchany toczy. Pot. Ekspensa na roztruchany. Vol. Kadma dzieje wyrysowane były na roztruchanie Aniasowym. Otw. 2. geol. (murex) *mięczak brzuchopetzy, trąbikowy w utworze molasu, kolec, rozkolec*. Łab. Zdr. **Roztruchanik**. <?Nm.>

Roztruchanik, a, lm. i p. **Roztruchan**: Z roztruchanika żadną miarą pić nie mógł. Górn. (kubek we środku węższy, niż w krajach. Górn.). Rozlewał stare wino piółunowe w roztruchaniki malowane, z Bożą męką. Choiń. Trzymał w obu rękach R. Sienk. Zostawiam miłościwych panów w ręku służby, a potem proszę do siebie na R. Choiń.

Roztrucharski przym. od **Roztrucharz**. L.

Roztrucharstwo, a, blm., p. **Rostrucharstwo**. **Roztrucharz**, a, lm. e i. p. **Rostrucharz**. 2. [R.] *ten, co trzebi zwierzęta domowe, miślarz*. <?Nm. Rossteuscher>

Roztrwaniać, a, ał p. **Roztrwonić**.

Roztrwanianie, a, blm., czynność cz. **Roztrwaniac**.

† **Roztrwanić**, i, ił co = *lada jako odbyć, przeć; zbyć*. Troc.

† **Roztrwanienie**, a, blm., czynność cz. **Roztrwaniac**.

Roztrwonić, a, lm. e *ten, co roztrwonil a roztrwania, marnotrawca*. <Od Roztrwonić>

Roztrwonić, i, ił, nied. **Roztrwaniać** *trwoniąc rozsastać; rozmarnować, przepuć, przepuścić, rozszafować lekłomyślnie; rozprzezać za bezcen, pomarnować*: Roztrwonil majątność, żyjąc rozpustnie. <Roz + Trwonić>

Roztrwonienie, a, blm., czynność cz. **Roztrwonić**.

[**Roztryniać**, a, ał] *porozrzucac, porozkładać nieporządnie*. <Roz + *Tryniac, od Trynić>

[**Roztrynianie**, a, blm.] czynność cz. **Roztryniać**.

Roztrysk, u, lm. i *roztryśnięcie ś., rozprysnięcie ś., rozbrzyźnięcie ś., fontanna*: R. wody. Książ. (= *snap wody*). <Roz + Trysk>

Roztryśkać się, a ś., ał ś. p. **Roztryśnąć ś.** <Roz + Tryśkać>

Roztryśkanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztryśkać ś.**

Roztryśkiwać się, uje ś., iwał ś. p. **Roztryśnąć ś.**

Roztryśkiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztryśkiwać ś.**

Roztryśnąć się, śnie ś., szał ś., szał ś. a. sła ś., nied. **Roztryśkać ś., Roztryśkiwać ś.** *trysnąwszy rozlecieć ś., rozprysnąć ś., rozbrzyźnąć ś.*: Od śpiżu blask ś. rozpryskał wokoło. Ml. Przen.: *rozpaść ś., rozdzielić ś., rozszepić ś., rozłożyć ś., rozdrobnić ś.*: Żywoty gatunkowe w nieprzeliczone żywoty pojedynkowe ś. roztryśkują. Sł. wil. <Roz + Tryśnąć>

Roztryśnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztryśnąć ś.**

[**Roztryźnić**, i, ił] *sprzedać majątek za byle co*. [**Roztryźnienie**, a, blm.] czynność cz. **Roztryźnić**.

Roztrzask, u, lm. i *roztrzaśnięcie ś., trzask rozchodzący ś., rozgłos od trzaśnięcia*: Jak piorun w roztrzasku. Iść w roztrzaski = iść w rozsypek, w rozproszkę; iść w drobniaki, w drzazgi; **roztrzaskać ś., rozlecieć ś., rozprysnąć ś., rozbrzyźnąć ś., rozproszyc ś.**: Błaski błąkały ś. i szły w roztrzaski. Słow. <Roz + Trzask>

Roztrzaskać, a, ał i. i R. ś. p. **Roztrzasać**.

2. *bicz = trzaskając rozwinać; roztrzepać, rozstrzępić*. Sł. wil. <Roz + Trzaskać>

Roztrzaskanie, a, blm., czynność cz. **Roztrzaskać**.

Roztrzaskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrzaskać ś.**

Roztrzaskiwać, uje, iwał i R. ś. p. **Roztrzasać**.

Roztrzaskiwanie, a, blm., czynność cz. **Roztrzaskiwać**.

Roztrzaskiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztrzaskiwać ś.**

Roztrzasać, śnie, szał a. sł, **Roztrzaskać**, nied. **Roztrzaskiwać** *trzasnąwszy rozbić; rozłuc z trzaskiem, strzaskać w kawalki, rozdrzgotać*: Piorun roztrzaś obraz Przemysława. Biel. M. Kto bezpieczeń, że go piorun na sztuki nie roztrzaska? Pileh. R. dzban, wagę. Toby mnie był szyną roztrzaś. Polanem łeb R. można. Hoł. Te dzieci, których płacz im dokuczał, Niemcy po drodze, o drzewa im głowy roztrzaskują, poporzucali.

Krasz. Po wielkim tracie roztrząskiwano butelki o ziemię. Krasz. Tam palą ś. chmury i wzbijają ś. dymy, a tu roztrząskują ś. lody. Krasin. <Roz + Trząsnąć>

Roztrząśnięcie, a, blm., czynność cz. Roztrząsnąć.

Roztrząśnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Roztrząsnąć ś.

Roztrząsacz, a, lm. e ten, co roztrząsa; rozbierracz. L.

Roztrząsać, a, ał i R. ś. p. Roztrząsnąć. <Roz + Trząsać>

Roztrząsanie, a, lm. a czynność cz. Roztrząsać: R. pościeli. Troc. R. sprawy, rzezy. Troc. Głębokość metafizyczna bywa wypadkiem cierpliwości w roztrząsaniu. Wiszn.

Roztrząsanie się, a ś., blm., czynność cz. Roztrząsać ś.

Roztrząsnąć, śnie, snął a. sł, × Roztrząsnąć, Roztrząść, nied. Roztrząsać, × Roztrząsać, × Roztrząsnąć l. *potrząsnąć a. potrząsnąć* roztrzącić, rozsiać, rozproszyć: Roztrząsnij siano, słomę, pościel. Troc. Roztrząsam siano. Kn. Przen.: Na małe sztuczki dali rozdrapać ciała swoje i po małej kropki roztrząsnęli krew swoją. Rej. (= rozprysnęli, rozchlapani). Przen.: R. wieść, pogłoskę = *roznieść, rozpuścić, rozsiać, rozgłosić*: Roztrząsnione powieści, *rumores vulgati*. Błaż. Tegoż zaraz dnia nowina o zwycięstwie roztrząsniona po wszystkich mieście gruchnęła. Błaż. Oszczerey lubią roztrząsać powieści. L. W głos wszyscy te wieści roztrząsają, że Władysław sam Krzyżaki poruszył. Błaż. Roztrząsa nowiny po mieście. Troc. Przen.: *przedtrząsnąć, rozważyć, rozpatrzyć, rozebrać, zbadać, rozjeździć, trutynować*: Świadkowi trzeba wprzód dobrze R. sumnienie. Haur. Śmiało o wszystkim gadają, roztrząsnij ich, nie nie znają. Jak. W. Nie pójde spać, póki tego dokumentu dobrze nie roztrząsnę. L. Nie cierpię służących, którzy czynności moje roztrząsają. L. (= *krzykują*). Wszystkie sprawy publiczne i z prywatnych główniejsze w senacie roztrząsano. Nar. Aby nie szedł ślepo za zdaniem autora, ale wprzód roztrząsnął uważnie, czego ś. trzymać, co odrzucić należy. Kras. Roztropność każe wszystko i bacznie roztrząsać. Kras. Roztrząsałimy zasady autora, na których opiera nowo podany sposób pisania. Śniad. Niech każdy z pilną uwagą roztrząsa i to, co myśli, i co pisze. Śniad. Roztrząsał najzawilsze rzezy i sprawy. Śniad. Roztrząsnął dobrze tę sprawę. Troc. R. co w rozumie. Troc. Nie moja rzecz sprawę roztrząsać. Miek. Sędziowie sprawę roztrząsają. Mick. Rzezy tę R. tu zamierzam w najogólniejszych tylko zarysach. Mał. 2. *trząsnąć* rozpuścić, *roztrząpać, rozprostować*: R. skręconą chustę. Przypadła mu do kolan roztrząsnioną głową. Keym. 3. *rozklekotać, rozklekotać, rozbić, rozchlebotać, rozkołatać, roznieść, roztrajkotać*: R. wóz po drogach. Ten wóz mię chyba roztrząse! (= *roztrąsnę*). 4. × R. *roztrzącić*: Cizbę łoketem roztrząsać począł. Jeż. 5. [R.] *rozbić, roztluc, rozerać*. R. ś. I. *zostać roztrząsnionym, rozsiać ś., rozproszyć ś., rozpierchnąć ś.*: Roztrząsnęły ś. okręty po morzu. Troc. Kwiateczki ś. roztrząsyły po szerokiej ziemi. Troc. Grzywa roztrząsa ś. bujna. Ml. 2. *trząsać* ś. *rozbić ś.; roztluc ś. wskutek trzęsienia, rozkołatać ś., roztrajkotać ś., rozklekotać ś., rozchlebotać ś.*: Takem ś. roztrząsił, jakbym ze dwa dni cepami młócił. Alb. <Roz + Trząsnąć>

Roztrząś, esie, ał i R. ś. p. Roztrząsnąć. <Roz + Trząś>

Roztrząśnienie, a, lm. a p. Roztrząśnięcie.

Roztrząśnienie się, a ś., blm. p. Roztrząśnięcie ś.

Roztrząśnięcie, a, Roztrząśnienie l. blm., czynność cz. **Roztrząsnąć**. 2. lm. a *debaty, dochodzenie, studja, zastanowienie, rozważa, rozbiór, ocena, krytyka*: R. sumnienia swojego. Troc. Gdy dusza obraca ś. na różne strony dla przypatrzenia ś. obiektowi w różnej postaci, natenczas zowie ś. roztrząśnieniem, *examen*. L. Czasu potrzeba dla rozważi, roztrząśnienia, jeżeli czego nie zapomniał. L. Potrzebne także czasem roztrząśnienia i nad erudycją. Fred. A.

Roztrząśnięcie się, a ś., blm. Roztrząśnienie ś. czynność cz. Roztrząsnąć ś.

Roztrzębiać, a, ał p. Roztrzębić.

Roztrzębianie, a, blm., czynność cz. Roztrzębiać.

Roztrzębić, i, il, nied. Roztrzębiać l. *trzębiąc rozdzielić, roztworzyć, rozszerzyć*: R. drogę leśną. 2. leśn. *grunt zajęty przez las przysposobić do użytku ekonomicznego, wykarczować*. Śł. wil. <Roz + Trzębić>

Roztrzębienie, a, blm., czynność cz. Roztrzębić.

Roztrzępać, pie, pał, × Roztrzępiotać, nied. Roztrzępywać l. *trzępnąć a. trzępiąc rozpuścić, rozprostować, rozwinąć; roztrząsnąć*: R. bież. R. bieliznę skręconą. R. włosy = *rozrucić, rozstargać, rozczochrać, rozkuldać, rozwichrzyć*: Włosy miał roztrzępane, jak człowieka wychodzącego z wody. L. 2. *trzępiąc rozbić; rozklepać, ubić*: R. jajko na piankę. 3. × R. *roztrząsać, rozdruzgotać*: Od takiego postrzału członek bywa zupełnie na miazgę roztrzępany. Perz. R. ś. I. *rozplęść ś., rozwinąć ś., rozkręcić ś., rozpuścić ś., wystąpić ś., wysiepać ś.*: Wstążka roztrzępała ś. Włosy roztrzępane. W górze roztrzępują ś. listki migdałków. L. 2. × R. ś. *rozbić ś., rozklecić ś., roztrząść ś., rozkołatać ś.*: Wszystekem ś. roztrzępał: brudny jakiś półkrytek zawadził o moję karetę. L. Namachasz kózłow, zanim ś. roztrzępiesz po kamieniach. Zer. 3. p. **Roztrzępany**. 4. *zacząć na dobre trzępać; rozpaść ś., roztrajkotać ś., rozklekotać ś., rozgadać ś.* <Roz + Trzępać>

Roztrzępanica, y, lm. e forma ż. od Roztrzępaniec: Czarowna ot R. bałamucita ze mną. Uj. Rozmarzona trochę R. Orzesz.

1. Roztrzępanie, a, blm. I. czynność cz. Roztrzępać. 2. p. R. ś.; roztrągnięcie, płochość, niestępczość, pustota, trzpiotostwo, dystrakcja: Osobność lepiej przystoi memu charakterowi, niżli to R. L. Zaniedbywa talentów, puszczać ś. zupełnie na R., które nawet już nie bawi. L.

2. Roztrzępanie przys. od Roztrzępany.

Roztrzępaniec, ica l. lm. *niey człowiek roztrzępany, trzpiot, wietrznik, sowidzrał, narwaniec, pustak, świszczypala, świszczypalka, postrzeleniec; dystrakt, abstrakt*: Chłop R., dziewczyna R. 2. blm. posp. *mleko zsiadłe rozbite na rzadko*. <Od Roztrzępany>

Roztrzępanie się, a ś., blm., czynność cz. Roztrzępać ś.

Roztrzępany l. im. od **Roztrzępać**. 2. a. × **Roztrzępiotany, × Roztrzępotany** *trzpiotowaty, lekko-myślny, płochoy, pusty, narwany, rozrzucony, roztrągniiony, postrzelony, nierozważny*: Człowiek R. (p. **Roztrzępaniec**). Z płochej i roztrzępanej stała ś. poważną. Krasz. Płochoy nieco i R. chłopak nagle zmęźniał na duchu. Krasz.

× Roztrzeptać, cze, tał i × R. ś. p. Roztrzeptać: Włosy roztrzeptane. L. <Roz + Trzeptać>

× Roztrzeptanie, a, blm., czynność cz. Roztrzeptać.

× Roztrzeptanie się, a ś., blm., czynność cz. Roztrzeptać ś.

Roztrzeptany p. Roztrzepany: Dobre dziecko, trochę roztrzeptane, o którego przyszłości wyrokować było trudno. Krasz.

[Roztrzepany] *łatwy do roztrzeptania*. <Od Roztrzeptać>

Roztrzeptać się, cze ś., tał ś. zacząć ś. na dobre trzeptać. <Roz + Trzeptać>

Roztrzeptanie się, a ś., blm., czynność cz. Roztrzeptać ś.

Roztrzeptany p. Roztrzepany: Roztrzeptana płochość. Wor.

Roztrzepywać, uje, ywał i R. ś. p. Roztrzeptać. Roztrzepywanie, a, blm., czynność cz. Roztrzepywać.

Roztrzepywanie się, a ś., blm., czynność cz. Roztrzepywać ś.

Roztrzeźwić, a, ał i R. ś. p. Roztrzeźwić.

Roztrzeźwianie, a, blm., czynność cz. Roztrzeźwić.

Roztrzeźwianie się, a ś., blm., czynność cz. Roztrzeźwić ś.

Roztrzeźwić, i, il, nied. Roztrzeźwić I. rozruszać nietrzeźwego, rozcmuchać, zrobić nanowo trzeźwym, przywrócić trzeźwość, wytrzeźwić: R. zemdlonego. R. kogo ze snu. Zaraz ja tu ją roztrzeźwię. Bliź. 2. zrobić rzeźwym, rzeźkim, orzeźwić, pokrzepić, ożywić, wzmocnić: R. umysł. Wino roztrzeźwia. Jak ciało chlebem bywa posilone, a wino roztrzeźwia serce, tak ciało Chrystusowe utrzeźwia duszę smutną. Baz. Zima nadchodziła i wytehnąć trzeba było żołnierzom, aby na drugie lato siłę pierwszą roztrzeźwili. Błaż. Mieszczanie Jarosława, z rozpaczcy o dalszym uciekaniu przemyślającego, roztrzeźwiają, cieszą, pokrzepiają, *recreant*. Błaż. (= *dadają mu otuchy*). Macie ś. tu czym ucieszyć, macie czym strapione sumnienie swoje R. Żarn. R. ś. a. Roztrzeźwić, wrócić do trzeźwości, rozruszać ś., rozcmuchać ś., odzyskać przytomność, stać ś. nanowo trzeźwym, wytrzeźwić: Gdy ś. roztrzeźwią, nie pamiętają, co czynili. Bud. (gdy wytrzeźwiają od wina. B. G.). <Roz + Trzeźwić>

Roztrzeźwić, eje, ał p. Roztrzeźwić. <Roz + Trzeźwić>

Roztrzeźwienie, a, blm. I. czynność cz. Roztrzeźwić. 2. czynność cz. Roztrzeźwić.

Roztrzeźwienie się, a ś., blm., czynność cz. Roztrzeźwić ś.

× Roztrząsnąć, ęśnie, ęśniał a. aśł i × R. ś. p. Roztrząsnąć.

× Roztrząsywać, uje, ywał i × R. ś. p. Roztrząsnąć.

× Roztrząsywanie, a, blm., czynność cz. Roztrząsywać.

× Roztrząsywanie się, a ś., blm., czynność cz. Roztrząsywać ś.

† Roztrzmieć, i, il rozstawić, rozczapierzyć, roztoczyć, roztoperczyć, rozwinąć, rozszerzyć, nastroszyć: I żoźna, choć upstrzona jest z natury ślicznie, patrz, pióra gdy swe roztrzmi... Okol. <Roz + Trzmić>

† Roztrzmienie, a, blm., czynność cz. Roztrzmieć.

Roztrziotać się, a ś., ał ś. począć ś. trzpiotać bez umiarkowania: Nie pochlebił jej nigdy, owszem

często naganiał jeszcze, gdy ś. roztrziotała. Krasz. <Roz + Trzpiotać ś.>

Roztrziotanie się, a ś., blm., czynność cz. Roztrziotać ś.

† Roztuchan, a, lm. y p. Roztruchan. Zdr. † Roztuchanik.

† Roztuchanik, a, lm. i p. Roztuchan.

Roztuczenie, a, blm., czynność cz. Roztuczyć: Obacz, w tej szarańczy jeśli... nie najdziesz i pychy, i roztuczenia wielkiego, i rozlicznych ubiorów. Rej.

Roztuczenie się, a ś., blm., czynność cz. Roztuczyć ś.

Roztucznieć, eje, ał, Roztuczyć ś. stać ś. tucznym, roztyć ś., popelnieć, rozpaść ś.: Potyli i roztucznieli Leop. Roztuczniąją ozdobne miejsca pustyni, a pagórki przepasą ś. weselem. Leop (= *staną ś. żyznemi*). <Roz + Tucznieć>

Roztucznienie, a, blm., czynność cz. Roztucznieć.

Roztuczyć, y, ył tuczac rozpchać; utuczyć, rozpaść, rozkarmić: Otyłe podgardłki i roztuczne brzuchy ich, jakiej mierności naśladowują, są nie znać dawają. Żarn. Roztuczni dobrodziejstwem Bożym, poczeli wierząc w jarzmie żywota pobożnego. Bz. R. ś. p. Roztucznieć: Roztuczylili ś. i otyli. Wuj. Gdy ś. roztuczylili, zaczęli wierząc. Wuj. <Roz + Tuczyc>

Roztulać, a, ał i R. ś. p. Roztulić.

Roztulanie, a, blm., czynność cz. Roztulać.

Roztulanie się, a ś., blm., czynność cz. Roztulać ś.

Roztulenie, a, blm., czynność cz. Roztulić.

Roztulenie się, a ś., blm., czynność cz. Roztulić ś.

Roztulić, i, il, nied. Roztulać roztworzyć to, co było stulone, rozchylić, rozemknąć, rozewrzeć, rozwinąć: Roztula między liściem dwoje ust z koralu. Mick. Kwiat, stuliwszy liście, znowu je roztula. Tet. R. ś. roztworzyć ś. po stuleniu, rozchylić ś., rozemknąć ś., rozewrzeć ś., rozwinąć ś.: Srebrzą ś. gałązki wierzbowe z nawpół roztulonemi bażkami. Kon. Przen.: I nowa sprawa jeszcze ś. roztula. Pol. (= *wyłamia ś., wychodzi na jaw, otwiera ś.*). <Roz + Tulić>

Roztulać się, a ś., ał ś. rozejść ś., rozproszyc ś. na tułaczkę: Z prastarego gniazda wyszli i po świecie roztulali ś. jakoś. Kon. <Roz + Tulać ś.>

Roztulanie się, a ś., blm., czynność cz. Roztulać ś.

[Roztupać, pie, pał] rozdeptać: Trzewicki se roztupała. <Roz + Tupać>

[Roztupanie, a, blm.] czynność cz. Roztupać.

[Rozturchany] rozczochrany, roztargany.

Rozturkotać się, cze ś., tał ś. zacząć na dobre turkotać. <Roz + Turkotać>

Rozturkotanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozturkotać ś.

Roztwarcie, a, blm., p. Roztworzenie.

Roztwarcie się, a ś., blm., p. Roztworzenie ś.

Roztwarzacz, a, lm. e p. Roztworzyciel: Powietrze jest prawdziwym roztwarzaczem wody, to jest, że w powietrzu łatwo ś. woda rozpuszcza Śniad. <Od Roztwarzać>

Roztwarzać, a, ał i R. ś. p. Roztworzyć.

Roztwarzalny dający ś. roztwarzać, rozpuszczalny: Ciała roztwarzalne, *solubilia*. Krum. Istoty nieroztwarzalne. Krum. <Od Roztwarzać>

Roztwarzanie, a, blm., czynność cz. Roztwarzać: R., roztworzenie, gdy ś. ciała wzajemnie tak z sobą łączą, że ś. jednym na oko, jedno-

rodnym stają. Krum. Insze tworzenie, insze R. Koeh. W.

Roztwarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Roztwarzać** ś.

Roztwierać, a, ał i R. ś. p. **Roztworzyć**.

Rozwieranie, a, blm., czynność cz. **Rozwierać**.

Rozwieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwierać** ś.

[**Rozwimanić**, i, ił] *zniszczyć*.

[**Rozwimanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozwimanić**.

Rozworny I. × R. *obszerny, przestronny, nieprzejrzany, rozległy, szeroki*: Widocznie jednak, że jej narodowość szukała swych krańców za Dnieprem, zatrzymując ś. niepewna na roztwornych siewierskich płaszczynach. Sł. wil. 2. [R.] = a) *stojący otworem, roztwarty*: Ziemia roztwor-na. b) *Matka Boska* **Roztworna** = *święto Zwiastowania N. M. Panny*. <Od **Roztwór**>

× **Roztworzeć**, **rzca**, blm. *olejek ze smoly drzewnej, olejek smolny*, [w ó d k a d r z a z g o w a] (oleum pini rubrum). <Od **Roztwór**>

Roztworzenie, a, blm., **Roztwarcie** czynność cz. **Roztworzyć**: R., *dissolutio*, to samo znaczy, co rozpuszczenie. Śniad. J.

Roztworzenie się, a ś., blm., **Roztwarcie** ś. czynność cz. **Roztworzyć** ś.

Roztworzyć, a, lm. e, **Roztwarzać** *ten, co roztwarza, rozpuszcza*: Płyny przyjmujące w siebie istoty tęgie nazywamy płynami roztwarzającymi, *solventia*, a. roztwórcielami. Krum. Gdy R. z roztworzonej istoty nie więcej już nie przyjmuje, *znać*, iż R. jest nasycony. Krum. (por. **Rozpuszczalnik**). <Od **Roztworzyć**>

Roztworzyć, y, ył, nied. **Roztwierać**, **Roztwarzać** I. *otwierając rozewrzeć; otworzyć, rozemknąć; rozchylić; rozdziawić*: R. drzwi, okno, zamek. [R. do skrzyni, do komory]. Roztwiera paszczę otchłań podwodną. Mick. Roztwiera gębę i wytrzeszcza oczy. Mick. R. kopertę. R. trupa = *rozciąć*. Przen.: [Niech się roztworzy lato w tym miejscu i rozkwitną chwijolki]. 2. p. **Rozpuścić** pod 5. 3. *rozcieńczyć, rozwodnić, rozebrać, dobrać, rozprowadzić, rozrzedzić*: Wino wodą. R. L. Wino rozporzone z wodą. Bohr. Wina skromnie używał i dobrze wodą roztworzonego. Birk. Pijecie wino, którem wam roztworzyła. Wuj. Miód octem roztworzył. Troc. Roztworzył bardzo wino. Troc (= *przebrał wodą*). Wódka balsamem roztworzona. Groch. (= *zaprawna*). Elektwarz syropem roztworzony. Trzye. Roztworzone czyli rozczynione wapno. L. R. (rozczynić) mąkę. Troc. Przen.: Rumieniec jej mleczne roztwarzał oblicze. Książ. (= *rozlewał ś. po jej obliczu, mieszał ś. z białością jej oblicza; jej lice—krew z mlekiem*). Przen.: *złagodzić, zmniejszyć*: Wielki był frasunek Abrahamów, gdy mu Bóg syna zabić kazał, ale ochota posłuszeństwa tę żalność roztwarzała. Skar. Pospolita wasza nade mną żalność moję mi własną roztworzyła i lekką czyniła. Skar. Kiedy tknięte serce wylianiem nieco też roztworzy swą żalność i, że tak rzekę, odszumuje, nie trzeba mu dozwalać pograżać ś. w smutku. Pilch. Eufrozyna ukoila duchownemi słowy żal rodzicielski, iż wrócili ś. do domu, roztwarzając rodzicielski swój żal duchownemi pociechami. Steb. <Od **Roztwór**>

× **Roztworzyć**, y, ył, nied. × **Roztwarzać** *prze-tworzyć, przerobić, przestoczyć, inaczej utworzyć*: Człowiek jedne rzeczy gubi, drugie roztwarza; tym nowy kształt nadaje, tamte zupełnie w insze przerabia. Stasz. <Roz + Tworzyć>

× **Roztworzyna**, y, lm. y *ług pokryształiczny, żoła*. <Od **Roztworzyć**>

Roztworzystość, i, blm., rz. od **Roztworzysty**: Palce u nóg nie mają tej roztworzystości, co u rąk.

Roztworzysty I. *łatwo otwierający* ś. 2. *otworzysty, otwarty na wszystkie strony, wolny*: Szeroka, roztworzysta równina. <Od **Roztworzyć**>

Roztwór, oru, lm. ory I. *roztworzenie, roztworzenie* ś.: Wielkim skrzydeł roztworem zaciemniał miasta, powiaty. Mick. [Przyjdiesz, Jasiu, nad wieczorem, będzie komórka roztworem] (= *będzie otworem, będzie roztwarta*). 2. R. mostu = *otwór powstający w moście drewnianym, gdy go rozsunać dla przepuszczenia statków lub tratw*. 3. przen. × R. = *rozdział, rozłam, rozbrat, rozterka, niezgoda, niesnaski, nieporozumienie, waśń*: Skończmy ten R. w dzisiejszej potrzebie. L. 4. anat. *rozwór, rozziw* (hiatus). 5. a. × **Rozczyn**, × **Rozciek** apt., chem. *ciecz powstała z rozpuszczenia ś. ciała stałego w płynie* (solutio), *mieszanka przedstawiająca w danych warunkach wszelkie pozory ciała jednorodnego, przy której powstaniu jedna z części składowych (rozpuszczająca ś.) przyjmuje stan skupienia drugiego (rozpuszczalnika)*: R. wodny, alkoholowy, eterowy. R. nasycony, przesycony, stężony czyli zgęszczony a. skoncentrowany, staby, nienasycony. R. jest połączeniem jednorodnym dwóch ciał, czy to odmiennego stanu skupienia, czy też odmienną gęstości. Fon. R. indygowy a. × indygotowy (solutio indigo), lakmusowy (s. *laccæ musci*), mianowany alkaliczny (s. *alcalimetrica*). R. mianowany kwaśny (s. *acidometrica*). 6. poł.: † R. maeiczny (Perz.) = *wziernik maeiczny* (speculum uteri). < Roz + *Twór: 1) WOR/WR/WIER, zmieszane z TWOR 2) TWOR >

× **Roztycie**, a, blm., p. **Roztycie** ś.

Roztycie się, a ś., blm., × **Roztycie** czynność cz. **Roztyć** ś.

Roztyć, yje, ył a. R. ś. *tyjąc rozbuchać* ś.; *stać ś. otyłym, rozuczyć* ś., *rozsnać* ś.: W obfitym dostatku roztył ś., począł wierzcąc, zapomniawszy statku. Groch. Roztył ś. i zgrubił i stał ś. rozbitym. Leop. Przen.: Roztyło serce ludu mego. Leop. (wzmiaszało. Sekl.). (= *rozweseliło* ś., *rozradowało* ś., *nabrało otuchy*). < Roz + Tyć >

Roztykać, a, ał p. **Rozetkać**. <Roz + Tykać >

Roztykanie, a, blm., czynność cz. **Roztykać**.

Roztyłość, i, blm., rz. od **Roztyły**: Wódka dziewanowa R. ścieńcza. Spiez.

Roztyły *ten, co ś. roztył; otyły, spasty, spasiomy, rozbuchany, tłusty, pełny*. Troc. <Od **Roztyć**>

Roztyrać, a, ał i R. ś. p. **Rozterać**. <Roz + Tyrać >

Roztyranie, a, blm., czynność cz. **Roztyrać**, *rozteranie*.

Roztyranie ś., a ś., blm., czynność cz. **Roztyrać** się.

† **Roztyrk**, u, lm. i p. **Rozterka**.

[**Roztyrłać**, a, ał] *roztrześć*: Zupa roztyrła-na z mąki.

[**Roztyrkanie**, a, blm.] czynność cz. **Roztyrkać**.

[**Roztytłać**, tle, tłał] *rozpyśkać, rozgrzebać*: Świnia nie chce żrać, jeny wszystko roztytłała.

< Roz + Tytłać >

[**Roztytłanie**, a, blm.] czynność cz. **Roztytłać**.

[**Rozucie**, a, blm.] czynność cz. **Rozuc**.

[**Rozucie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Rozuc** ś. **Rozucznować** się, *uje* ś., *owaf* ś. *zacząć na dobre ucztować*. <Roz + Ucznować >

Rozuczutowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozuczutować s.**

[Rozuć, uje, uł i R. s.] p. Rozzuc. < Roz + * Uć, U >

Rozum, u, lm, y I. zdolność pojmowania, władza rozumowania, władze umysłowe, umysł, głowa, inteligencja: Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie s. rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie s. pamięcią. Sak. R. jest władza duszy rozumnej pojmująca rzeczy ku rozumieniu należącej. Sak. R. pokazuje s. w rozważaniu rzeczy, łączeniu ich, wyprowadzaniu jednej z drugiej. Pír. R. jest światłem umysłu i jakoby prawidłem, którego trzymać s. należy w sądzeniach i w sprawach naszych. L. R. jest jak oko rozeznawające światłość od ciemności, zdrożne rzeczy od prawych, nieenoty od enot. Baz. Trzeba s. tu wziąć na R. L. (= zastanowić s., poradzić s. swojej głowie). Umieć rzeczy brać na R. L. (= rozbiierać, rozważać). † Brać co w R. = brać na uwagę. L. Biercie sobie w R. te przestrogi. Ryb. Czemuż tego sobie nie wziął w R., co jest przyszłego, ale tylko, co jest niniejszego? Leop. (w serce swe. Leop.). Niech te słowa sobie rodzice wezmą w głowę i w R. Glicz. Tak hetman mówił, a Tankred to sobie brał w R., ani więcej s. tak bawił. P. Koch. Już trochę na R. bierze. L. (rozumniejszym s. staje, rozumu dorasta. L.). Na R. = drogą rozumu, przez refleksję. L. Czuli tę potrzebę nie na R. tylko, ale przez smutne doświadczenie. Ust. Gruntowni racjami i sposobami rozumu ich ujmując, sprawiła ten piękny i dobry skutek. Wóje. Filozofja uczy wedle rozumu żyć. Parad. Kto za Bogiem i rozumem idzie, wiedzieć za pewne ma, że prostą i prawdziwą drogą idzie. Parad. Sam tylko R. człowiek człowiekiem czyni, nie twarz ani postawa człowiecza. Parad. Mieć R. Pojmować rozumem. Granica rozumu. Stracić R. † Odejść od rozumu. Zasmucony od rozumu odszedł i ledwo kiedy do siebie przychodził. Skar. Szalony i od rozumu odeszły. Skar. Obrany z rozumu. Przemawiać komu do rozumu. Nie bądźcie jako koń i muł, którzy nie mają rozumu. Wuj. Była ostrego rozumu. Skar. Bystrość rozumu. L. Pan Bóg na to dał przyrodzony R., aby go sobie człowiek pracą swoją pomnażał. Skar. Rzeczy Boskie nad R. nasz są i pojęcie nasze. Skar. Czyś oszalał a od rozumu odszedł? Skar. Raczej chęć ludzką woli pobudzać, aniżeli R. ciekawością karmić. Nuc. Niech o tym myślą i to sobie dobrze w R. wbijają. Nuc. Różni s. ludzie od zwierząt rozumem i mową. Kopez. R. ma trzy roboty: uznanie, rozsądek i dyskurs. Troc. R. woła ma rządzić. Troc. Pod R. żądze podbijać. Troc. To czynić, co sam R. radzi. Troc. Sam R. tego uczy, to pokazuje. Troc. Sam R. dyktuje, że... Z rozumem s. to zgadza. Troc. Masz R. w głowie. Troc (= posp. olej). R. s. wysoko wzbija, wspina. Troc. R. tego nie dościsnę, temu nie sprosta. Troc. † Po rozumie = według rozumu, rozumnie. Po rozumie tak postąpił. Troc. Zdrowy R. Troc. R. prosty. Troc. R. chłopski. Wiszn. Prosty R. wskazuje, że... Niezpełnego jest rozumu. Troc (= jest niespełna rozumu). R. mu w głowie niespełna siedzi. Troc. W R. to nie idzie. Troc. Rozumem s. miarkuje. Troc. Rozumu doskonałość, dojrzałość. Troc. On anachoreta o R. go przyprowadził. Kacz. (= naraził go na stratę rozumu). U kobiety włos długi, a R. krótki. Prz. To jest nad R. człowieczy. Mick. (= to przechodzi ludzkie pojęcie). 2. u zwie-

rzęt = zmyślność, instynkt: Rozumu i czuchu psu trzeba, bo który nie czuje a. głupi, niewiele sprawi. Troc. Pies jeden szuka rozumem, drugi pilnością. Troc. 3. rozumność, mądrość, rozsądek, zastanowienie, roztropność, rozważa, pojętność, dojrzałość umysłowa, pojęcie, objęcie; spryt, dowcip, rozgarnienie: Od pierwszego rozumu wzięcia święte życie prowadził. Birk. Skoro tylko przyszł do rozumu... † W rozumie przedany. Km. (= głupi). † R. przenocować. Km. (= stracić R., zgłupieć). Komu Bóg rozumu nie da, kowal mu go nie ukuje. Prz. Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi. Prz. Nie na papierze R. znać, ale na uczynku. Skar. Na złe to on ma R., a na dobre nie. R. za granicą bardzo drogi. Kras. Szkodaż mu tego rozumu, który mu Bóg dał, że go do rzeczy wielkich użyć nie umie. Birk. (tych talentów, darów. L.). Żaden s. na świat z rozumem nie rodzi. Prz. Za laty R., tam R., gdzie lata. Zabł. Przed laty R. nie trwały. Prz. Pańskie dzieci z rozumem s. rodzą. L. Rozumu Bóg do urody nie przywiązał. Prz. Gdy kogo Bóg chce skarać, R. mu odejmuje. Prz. Jest R. nad R. Kn. Wielki u tego czelka R. Troc. Człowiek wielkiego rozumu. Troc. Ma więcej rozumu w pięcie, jak (= niż) Waś w głowie. L. Nie wszystkie rozumy sam pojadał. Kn. Gada, jakby pojadał wszystkie rozumy. Bud. B. Ona, że ma czuby i gra na klawiorkocie, to rozumie, że wszystkie rozumy pojadała. L. Faryzenszowie rozumieli o sobie, że wszystkie rozumy pojedli, że i chcieli być za nauczeńsze widziani. Damb. Mysz, dlatego że niegdyś całą książkę zjadła, rozumiała, że wszystkie rozumy posiadała. Kras. Bucila s. liszka przed kotem, iż miała wiele rozumów. L. Mędrze sam musiał tą razą do książki po R. skoczyć. Oss. (= po radę). Kaduczenie w tej sprawie stoczyłeś do głowy po R. Oss. (nie wiedziałeś, jak sobie poradzić. L.). O, daj go Bogu, tocieś ruszył rozumem, jak koza ogonem. Pim. W trudności R. poznać. Kn. Rozumem szczęścia poprawić. Kn. Rozumem dopiąć, gdzie siły nie staje. Kn. Gdzie rozumu nie dostaje, siły dobywaj. Kn. Rozumem s. rządzić, nie zmysłami. Kn. R. i dobre ustawy niech prostują tego sprawy. Kn. Nie ciało rozumem, ale R. ciałem rządzi. Boh. Gdzie rozumu nie masz, tam i rządu. Kn. Nauczę ja was rządzić s. rozumem. Chr. Nauczmy tego świstaka rozumu. Boh. (= pokażemy mu, damy mu, damy mu naukę, popamięta nas). We Pan mnie już rozumu nie nauczysz. Kras. Dumni mędrkowie, co sobie tuszycie, że wszystkich ludzi rozumu uczycie. L. Kiedy chłop uczy rozumu urzędnika, gotowe ma nad nim panowanie. Haur. Bieda uczy rozumu. Bardz. Pan Bóg R. daje, gdy karze. Birk. Nigdy s. rozumu nie można nauczyć. L. (= do śmierci trzeba s. rozumu uczyć). To, co głupi czynią, z nierozumu robią, a nie z dobrej woli i rozsądnej. Birk. Co czynisz? miejże R.! L. (= zastanowienie; zastanów s.). I w młodych latach znajduje s. czasem stary R. Skar. Zycmy sobie tego, abyśmy nie tylko w lata rośli, ale w R. Skar. Nie pożyczam u sąsiada rozumu. Kn. Ludzi słuchaj, a swój R. miej. Prz. Pytał głupi mądrego, na co R. zda s. Kras. Gdybyś mi usłużył, tobyś miał R. (= tobyś dobrze zrobił). Pan Bóg, kiedy karę na naród przepuszcza, odbiera naprzód R. u obywateli. Mick. Jak ci z laty rozumu do głowy przybędzie, jak na skórze zużyjesz różę całą puszcę, wtenczas, proszę aspasa,

całą rzecz wyłuszczyć. Syrok. Postanowiono, aby Dym pojechał do Mleczka i na R. ś. z nim rozmówił. Kaczek. (= rozumnie, rozsądnie). Jakem go wziął na R., tak opuścił. Prus. [Mącié rozumie] = robić co nieprzypadkiem. Na R. powiedzieć = wypalić komu wręcz prawdę. Przen.: człowiek rozumny, umysł, głowa: Gdzie rozumu więcej, tam i złości; wielkie rozumy rzadko bez wady. Kn. Mocne rozumy deistowie. L. [Salona dziewecno, salony rozumie]. Przen.: rzecz rozumna: I rozumieją oni, by to był największy R. tak mówić albo pisać, jakoby albo mało ludzi, albo żaden nie rozumiał. Górn. A R. że to? Troc. (= czy to dowodzi rozumu? czy to sens?). Co to za R. powierzać pieniądze marnotrawcy! 4. rozumienie, zdanie, mniemanie, sposób zapatrywania ś., punkt widzenia: Nie omyliłem ś. na moim rozumie. Troc. Jak na mój R... = jak mnie ś. zdaje. Żeby tak na mój R., to mi ś. zdaje, że... L. To trudnych głów R. Rej. (głupstwo. L.). Ile głów, tyle rozumów. Opal. Co głowa, to R. Prz. 5. figiel mądrości, wybieg, sztuczka, fortel: Ulikses dziwnych rozumów na świecie używał; za jego sprawą wzięli Grecy Troję. Biel. M. Ulikses dziwnych rozumów używał na świecie: wielekroć w żebraczym odzieniu chodził, wywiadując ś. położenia Troi. Biel. M. [Kuglarz rozumami sypał] (= dowcipami). 6. × R. umysł, dusza, duch, usposobienie człowieka: R. (umysł) łaskawy, cierpliwy. Troc. 7. [R.] mózg: Naokoło rozumu wodę miała. 8. [R.] punki na ciemieniu, z którego włosy rozechodzą ś. promieniami. Zdr. **Rozumek, Rozumeczek.** Zgr. [Rozumisko], < Roz + Um > [Rozumajty] p. **Rozmaity**. < Zam. Rozmajty, Rozmaity, przez sld. do Rozum >

× **Rozumak**, a, lm. i l. człowiek wielkiego rozumu, mędrzec; wielka, tęga głowa. 2. zaufany w swym rozumie, zarozumialec, mądrala, pseudo-filozof, mędrak. Śl. wil. < Od Rozum >

Rozumeczek, czku, lm. czki p. **Rozum**: Niema co mówić, ma jeźmość R. L. (spryt, przebiegłość, rozum wyrafinowany). < Od Rozumek >

Rozumek, mku, lm. mki p. **Rozum**; niewielki, płytki rozum; rozum wyrafinowany, przemądrzałość, spryt, przebiegłość: Wszysey kacerze wiary mojej ze mnie rozumkami swemi nie wystraszą. Skar. Co u pogan Baal, to u heretyków jest R. Skar. Rozumki nasze niepomału nam wadzą. Damb. W Piśmie św. znajdziesz wodza ku zatrzymaniu bystrych tych wiatrów rozumków, jako chwale Bożej przeciwnych. Wiśn. Rozumki i Boga i nieba radeby ś. zaprzyły. Rej. Podajmy nasze rozumki pod władzę Bożą. B. B. Ozywa ś. z swoim rozumkiem. Star. Na swe rozumki ś. nie sadźmy. Syr. Rozumkowi swojemu ufa. Troc. Rozumkiem swoim tego nie przeniknie. Troc. < Od Rozum >

× **Rozumialność**, i, blm., rz. od **Rozumialny**. L.

× **Rozumialny** łatwy do zrozumienia, zrozumiały, jasny, przystępny: Mowa rozumialna. Petr. Rzeczy rozumialne. Petr. Nie śmiałem pospółstwu rzecz nierozumiałną podać. Petr. < Od Rozumieć >

Rozumieć, e a. [eje], ał, † **Rozmieć** l. eo, † czemu, [czemu] = pojmovać; wiedzieć znaczenie czego; zdawać sobie sprawę z czego, miarkować: Kto mówi, że wszystko rozumie, błazen, a nie nie umie. Jabł. R. po łacinie, po francusku. Pojmujemy treść, ogół, a rozumiemy każdy wyraz i każdy szczegół. Kras. A. Można pojmovać rzecz, a nie R. języka. Kras. A. Aczem był nieuczony, przecież jednak czytał; a czegom nie rozu-

miał, inszychem ś. pytał. Rej. Już rozumiał, co czarno, a co biało. Trzye. Słyszysz słowa, ale rzeczy nie rozumie. Orzech. Chciałem-li czytać, tom nie nie rozumiał; chciałem-li zagrać, tom począć nie umiał. Kochan. Miemają oni, by to był największy rozum tak mówić albo pisać, jakoby albo mało ludzi, albo żaden nie rozumiał. Górn. Pan Moskorzowski tak pisma rozumie, jako je Mahomet rozumiał. Skar. Nie tylko tak jasno mów i pisz, żebym mógł zrozumieć, ale żeby mi nie było można nie R. Pir. Kto ciemno pisze, ten a. rzeczy, a. języka, a. jednego i drugiego nie rozumie. Śniad. U nas trzeba nową sztukę umieć: inaczej mówić, inaczej R. Książ. Rozumie tę naukę, rzecz, słowa, język. Troc. Gdy sędzia czuje ś., że czemu nie rozumie a. wątpliwość ma... Groie. Oni nie rozumieeli temu słowu, które mówił do nich. Leop. (nie rozumieeli tego słowa. B. G.). Ba! i jać wierę temu słowu nie rozumie. Orzech. Głupi ludzie, tej boskiej sprawie nie rozumieją... Kaz. 1555. Ma tę wiarę J. Kr. Moś, że rozumiejąc tym potrzebom i temu niebezpieczeństwu... Mac. S. O aniołach wiemy, choć ich dziwnym istnościom mało rozumiemy. Rej. Zbawiciel, będąc człowiekiem, rozumie nędzy i potrzebom naszym. Skar. Pan nie rozumie nędzy, pelen pieniędzy. Groch. Kto złego nie wie, dobremu R. nie może. Biel. M. Niemasz nic szlachetniejszego człowiekowi, jako cnota; któremu klejnotowi żadne insze zwierzę nie rozumie, jedno ten dziwnie obdarzony człowiek. Rej. Rozumiem, żeśmy wszysey ułomni, ale takie głupstwo palnąć! (= zgoda na to, uwzględniam to, biorę to pod uwagę, liczę ś. z tym). Pies rozumie, gdy go wołają. Precz mi stąd! rozumiesz? Te słowa Chrystusowe mają być tak rozumiane. Salin (= brane w takim rozumieniu, w takim znaczeniu; tak pojmovane, objaśniane, wykładane). Teraz już wszystko rozumie! (= teraz jestem w domu). Teraz już rozumie jego zamiary (= odgaduję, znam). Co przez to rozumiesz? (= chcesz powiedzieć). O jakim to słowie mówi Jan św. i co przez nie rozumie? Skar. Sędzia wiele rzeczy zgłoła nie rozumiał. Mick. Bo przecież ja coś umię (!, zam. umiem). Nie rozumiesz tych rzeczy, więc młeczeć i kwita. Syrok. Kądział przedę i pieię i na książce rozumię. Len. (!, zam. rozumiem). Ja to rozumię (!). Bał. 2. co = oceniać; wnikać, wchodzić w co, współczuć czemu: Rozumieem twoje chęci, dążenia. Rozumieem przykre jego położenie. 3. × R., eo p. R. ś.: Lekarstw nie rozumie, ale ty leczysz, a ja chorować nie umiem. Kras. Nikt tym, którzy około zeglarstwa nie rozumieją, steru u okrętu nie porucza. Kosz. 4. kogo = R. czyje słowa; R., co chce powiedzieć: Już rozumieem We Pana: niby to tak ma być. L. Czy piszesz prozą, czy wierszem, takeś zawsze pisać powinien, ażeby cię rozumiano. Śniad. 5. kogo a. † komu = pojmovać czyje chęci, uczucia, odgadnąć czyje myśli, dążenia, czyje usposobienie, oceniać czyje intencje; wchodzić w czyje położenie: Rozumiem cię doskonale: chciałeś jego szczęścia. Ja ciebie, panie, nie rozumie. Słow. Nie rozumieem tego dziwaka. Anioł, nigdy nie zgrzeszywszy, grzesznymby R. nie umiał; ale Jezus, brat mój, z tej wspólnej powinności baczenie na mię mieć będzie. Skar. 6. sądzić, mniemać; wyobrażać, przedstawiać, wystawiać, imaginować sobie, przypuszczać, wnosić, myśleć, być przekonany, twierdzić, utrzymywać, być jakiego zdania, uważać: O! rozumiałem, rozumiałem! naucze ś., że to ro-

zumiałem nie jest mową roztrópnego człowieka. L. Rozumiałem, nie rozumiałem, spodziewałem ś. nie spodziewałem ś.—jest przyzwroita głupich wymówka. Fred. M. Ja rozumiem i za prawdziwą sentencją być mniemam. Salin. Wzbyt rozumiesz (rozumiesz L.) bogi tak może być, kształtyli i biorą i dają, *nimium putas*. Żebr. Nie rozumiej (rozumiej. L.), by Mopsus nie miał powładać czym innym, tylko przyszłe rzeczy opowiadać. Żebr. Kto rozumie, wóz niech zenie, podwodę światłości, *quilibet alter agat*. Żebr. (ktoby rozumiał, chciał, ktobykolwiek sobie ufał. L.). Co rozumiecie: gdyby kto niemy bałwan przyodział w purpurę? Bals. (= *co powiecie, co wy na to?*). Rozumiąłby kto na pola, że to ogrody. L. (= *patrząc na pola, że to ogrody*). O to ś. każdy ma najwięcej starać, aby o każdej rzeczy dobrze rozumiał. Baz. (sprawiedliwie sądził. L.). Ja zaś rozumiem, że... Troc (*jestem zdania, że...*). Ja tego o nim nie rozumiem. Troc. Każdy o sobie więcej rozumie, niż jest. Kn. (= *jest zarozumiały*). Wiele o sobie rozumie. Troc. Mysz, dlatego że niegdyś całą książkę zjadła, rozumiała, że wszystkie rozumy posiadała. Kras. † R. eo w czym, na czym = *widzieć, upatrywać, dopatrywać ś. czego; zasądzać na czym*: Jeżeli krzywdę w tym rozumieją. Troc. Rozumie drugi doskonałość na tym tylko, aby ś. modlić. Groch. † R. gdzie o czym = *sądzić, że ś. tam znajduje*: Wjehawszy z nim w puszcze, kiedy rozumiał o swych już blisko, odezwał ś. po polsku. Papr. Posłał żołnierze na klasztor, gdzie rozumiał o bytności tego zakonnika. Skar. 7. za kogo, za co a. kim, czym = *brać, poczytywać, mieć, uważać, trzymać*: W chorobie, gdy już za umarłego był rozumiany, grzeszę go chciaeli. Skar. Naród słowiański z dalmackim za jeden R. nie potrzeba. Błaż. Ma być rozumian i sądzon jako złoczyńca. Nisz. Hrabia do hrabiny mówi, którą rozumie za Zuzankę. L. Nie uniemaj, abym ciebie za najmędrszego rozumiał. Górn. Co nad siłę swoją być rozumieją, za zmyśloną rzecz w dziejach rozumieją. Skar. Rozumiał to za sromotę prosić kiedy o co. Górn. Łamać pakta z sąsiady on za nie rozumiał. Jabł. Rozumiał siebie być godnym tego urzędu. Troc. Godnym go tej pochwały rozumiem. Troc. Rzeczy stworzone takie są. jakie mają przyrodzenie, a nie takie, jakiemiby je chciaeli R. ludzie. Baz. Co rozumiesz przeskoda, to bywa pomocą. Min. 8. [R.] = a) *umieć*: R. kłaśe karty. b) *uważać za stosowne*: Ja tyle nabrała złota, ile rozumiała. c) *trzymać o sobie*: A bo ty, ze pirsza, to duzo rozumiesz, ize ty tańcować, a dobrze nie umiesz. R. ś. 1. *znać jeden drugiego, odgadywać ś. być w porozumieniu, mieć konszachty*: Zaczynamy ś. R. Nie zrobią oni sobie krzywdy: rozumieją ś. oni dobrze. Rozumieją ś., dowierzać im nie trzeba. Troc (= *spakli ś.*). 2. na czym, † koło czego a. † **Rozumieć** eo, koło czego, z czym = *znać ś. na czym, biegłym być w czym, być obeznanym z czym*: Niemal wszyscy tam rozumieją ś. na złotnictwie. Star. I niewiasty w Niderlandzie rozumieją ś. bardzo dobrze na kupiectwie. Łęcz. Jakież umiesz kunszt? powiedz, na czym ś. znasz, na czym ś. rozumiesz. Min. Lepiej ś. na tym rozumie, niż drugi. Górn. Nie wszędzie łącno o ludzi, którzyby ś. na tym rozumieeli. Groic. Blondus i Sabellik na rachunku czasów lepiej ś. rozumieeli, niż Długosz. Stryjk. Z sokoły umie ś. dobrze obchodzić i rozumie ś. koło nich. Bud. B. Zygmunt August budował zamki, dwory, około czego bardzo ś. rozumiał. Paszk. Ze strzelbą ś. oni nie

rozumieją, zwłaszcza z działy i z rusznicami. Biel. M. (= *nie umieją ś. obchodzić*). Rozumiał ś. na tej nauce, na tym rzemiośle, na muzyce. Troc. 3. za kogo, za co = *rozumieć siebie, sądzić siebie, uważać siebie, poczytywać siebie, mieć siebie za kogo, za co; myśleć o sobie, że...*: Nie rozumiej ś. za prawego szlachcica, jeśliś nikczemnością z pospólstwa jeszcze nie wyszedł. Star. Rozumiał ś. być bardzo mądrym. Troc. 4. *być rozumianym, być zrozumianym, rozumiałym, znaczyć*: R. ś. to ma w obszernym tych własności zważeniu. Troc. Rozumie ś. to samo przez ś. **Ma ś. R., Rozumie ś.** przys. *oczywiście, naturalnie, rzecz jasna, spodziewać ś., bezwzględnie, a jakże*. <Od Rozum>

Rozumienie, a, Im. a I. czynność cz. Rozumieć: R. nauki, języka, rzemiosła. Troc. 2. *unieważnienie, pojęcie, sąd, wyobrażenie, zdanie, opinia, ocena, krytyka*: Na niskim o sobie rozumieniu nikt nie przegra. Skar. Wysokie R. pewna zguba. Falib. Pochlebstwo wprowadza nas w błąd nader dobrego o sobie rozumienia. L. Nie miej o sobie rozumienia, abyś mędrszym nad inne był. Skar. Już miał u ludzi wielkie o swych cnotach R. Skar. (= *stawę*). Tą jedną zmagają rozumienia sobie nadszpecił, *existimationem*. Błaż. (= *dobrego imienia, dobrej sławy, renomy*). Dobry stoi swym sumnieniem, a nie ludzkim rozumieniem. Kn. Uporem swego rozumienia zdjęty. Troc. Złe R. o sobie trucizną jest enoty. L. Dobre obyczaje i ludzkie R. rychlej namówi, niż długie mówienie. Kn. Dogadzać w tym trzeba rozumieniu ludzkiemu. Troc. Według rozumienia mego. Troc (= *według mego przekonania, jak na mój rozum*). Tego rozumienia jestem. Troc. R. czego za niegodność. Troc. Dziwne mu ś. w głowie zaroilo R. Troc. Chełpliwe i prózne o sobie ma R. Troc. Po szczęście, w ludzkim rozumieniu wielkie, nie schylił ś. wtenczas, kiedy ono leżało na drodze. Chm. 3. *sposób pojmowania, wykład, znaczenie, tłumaczenie, sens*: Symachus przetłumaczył Pismo Św. na grecki język nie słowo do słowa, ale samo R. Skar. Na niektórych miejscach, gdzie wykład według litery nie bardzo smakował, sens abo R. duchowne brać ś. musiało. Groch. R. tego słowa jest dwojakie. Troc.

Rozumienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozumieć ś.

[Rozumisko, a, Im. a] p. Rozum: Mam jeno jedno R, ale jesce belejakie. <Od Rozum>

× **Rozumkować, uje, ował** rozumować subtelnie; *zaciekać ś. w nieuchwytnie rozróżnienia, sadzić ś. na sofistach, zaciekać ś. rozumem*: O powinnościach nie wolno R. Mick. Do jakich to marzeń musiała otwierać pole owa Aleksandryjczyków pseudoteologia, dzieło prawdziwie fantazującego rozumu, albo rozumkującej fantazji. Szan. <Od Rozumek>

× **Rozumkowanie, a, Im. a** czynność cz. **Rozumkować**: Seneka do rozumkowań nawykły. Ćwiczył ś. tylko w rozumkowaniu. Mick.

× **Rozumkowy** przym. od **Rozumek**. **Rozumnie** przys. od **Rozumieć**: R., po rozumie, według rozumu, z rozumem. Kn. R., z rozumem pisze, mówi. Troc.

× **Rozumnieć, eje, ał** nabywać rozumu, *przychodzić do rozumu, do poznania; stawać ś. rozumnym, mądrzeć*. <Od Rozumny>

× **Rozumnienie, a, blm., czynność cz. Rozumnieć**.

[**Rozumnik**, a, lm. -i] pog. *człowiek przebiegły, zręczny, uśmiejący s. wykręcać rozumem, chytra sztuczka, flut, szpakami karmiony, mądrala, mędrak, lis szczywany, wyga, mydłek.* <Od Rozumny>

Rozumniutki *rezolutny, wdzięczny, miłutki przez swój rozum*: Jest to zły duch R. w najpiękniejszym pod słońcem cieie. Orzesz. <Od Rozumny>

Rozumniutko przys. od **Rozumniutki**.

Rozumność, i, blm., rz. od **Rozumny**, *rozum, mądrość*: Rozumnością różni się od zwierząt. Mądrość gdzie bywa należona? i które jest miejsce rozumności? Leop. U Boga jest mądrość i mocność. On ci ma radę i R. Leop. Samego człowieka inaczej zmysł, inaczej imaginacja, inaczej rozum ludzki, inaczej boska widzi R. Bardz. Rozum tylko ludziom należy, jako też R. samemu Bogu. Bardz. Nad rozumnością Jezusa zdumiewali s. wszyscy. Sekl.

Rozumny przym. od **Rozum** a) *tyczący s. rozumu, rozumowy*: Głos R. Troc. Dorastanie lat jest, gdy kto do lat rozumnych przychodzi, to jest że ma czternaście lat. Sz. b) *mający rozum, mądry, zmadrzały, rozsądny, roztropny, rozważny*, posp. *lepski*: I rozumni czasem błądzą. L. Za moich czasów rozumni tacy byli, co umieli, a bazarze czezością dumni poszanowania nie mieli. Kras. Rozumnym s. stać, do rozumu przyjsć. L. Miła z rozumnymi konwersacja. Troc. R. (rozum mający) to człowiek. Troc. Rozumne zwierzę (= *zmysłne*). Jednością silni, rozumni szafem. Mick. c) *zdający sobie sprawę, rozumiejący, orjentujący s., mądry*: Nie mogą być rozumna z tego człowieka.—Ja go rozumiem dobrze. L. Kto tu będzie z tego R! (= *kto tu zrozumie to, kto tu dojdzie ładu*). d) *nacechowany rozumem, mądry, logiczny, rozsądny, rezolutny, trafny*: Rozumną mi dał radę. Troc. R. list napisał. Troc. Rozumna odpowiedź (= *przytomna*). Rozumne postępowanie. A choć dziecięcia jęk był bardzo cichy, to wydawał s. oboju głośny i tak rozdarły, i taki żaloszny, i tak z głębokich wnętrzości wyjęty! i tak R! i taki przeklęty!! Słow. Głos R., wyrozumny, *vox articulata*. Kn.

× **Rozumoplód**, odu, lm. *ody plód rozumu, utwór umysłowy, twór duchowy*: W klasztorach dobroczynna staranność gromadziła szczątki starożytnych rozumoplodów i one pracowitym przepisywaniem od zaguby ratowała. Szan. <Rozum + Plód>

Rozumować, uje, ował *dowodzić rozumowo, wywodzić, okazować w porządku logicznym*: Do czego kolwiek s. przyłożymy, wszędzie trzeba przyzwicie R. Zabł. Złe, przesadnie R. = *mędrkować*. L. Każdy człowiek rozumuje, różnica tylko w głębi i dalekości zachodzi. Wiszn. Łatwo R., kiedy kto ciężkiego w sereu nie czuje żalu. Pot. Prawda, ale ja sobie inaczej rozumowałem (= *tlómaczyłem, objaśniałem, przedstawiałem, myślałem, sądziłem*). <Od Rozum>

Rozumowanie, a i. blm., czynność cz. **Rozumować** 2. lm. a. *treść, system, sposób dowodzenia; wywód; całokształt dowodzenia*: Na nie s. nie przydało twoje R. Trafne R. Poprzeć co rozumowaniem. Najcelniejsze dzieło rozumowania zawisło na wynalezieniu zgodności lub niezgodności dwu wyobrażeń za pośrednictwem trzeciego. Cyan. Gdy R. składa s. z trzech podań, zowie s. sylogizmem. Cyan.

Rozumowany *rozumowaniem poparty, wyrozumowany, opierający s. na rozumowaniu, motywowany*

Rozumowane-rozwiazanie zadania. <Od Rozumować>

× **Rozumowiec**, wea, lm. wee a. wey = **Racjonalista**. S. K. <Od Rozumowy>

× **Rozumność**, i, blm., rz. od **Rozumowny**. Sł. wil.

Rozumowny *zgodny z rozumem, logiczny, uzasadniony, trzeźwy*: Jasność tlómaczenia s. pochodzi zapewne od jasnego rzeczy pojęcia, od jasnej i rozumowej myśli. Sł. wil. <Od Rozumować>

Rozumowo przys. od **Rozumowy**, *drogą rozumu, rozumując, logicznie*: R. dowiedziony i z historii wywiedziony pewnik. Tarn.

Rozumowość, i, blm., rz. od **Rozumowy**: Większość nie jest zdolna objąć czynników rozumowości na podstawie faktów.

× **Rozumowstwo**, a, blm. *logika, dyjalektyka, sztuka rozumowania*. L. <Od Rozumowy>

Rozumowy i. przym. od **Rozum**, *racjonalny*: Dowody, wywody rozumowe. 2. patol.: Obłąkanie rozumowe. Rozstrój R. (dysnoesia).

[**Rozunaczenie**, a, blm.] czynność cz. **Rozunaczyć**.

[**Rozunaczyć**, y, ył] *rozebrać, rozbić, roztrząść*. <Zam. Rozonaczyć>

Rozurwisować się, uje s., ował s. p. **Rozwisować s.** <Roz + Urwisować s.>

Rozurwisowanie się, a s., blm., czynność cz. **Rozurwisować s.**

[**Rozuwać**, a, ał i R. s.] p. **Rozuć**. Troc. <Zam. Rozzuwać>

[**Rozuwanie**, a, blm.] czynność cz. **Rozuwać**. [**Rozuwanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Rozuwać s.**

Rozuzdać, a, ał *rozebrać z usdy, wyuzdać, rozkiełznać, rozchełznać*: R. konia. Przen.: *rozpasać, rozpuścić, rozhucać, rozzuchwalić*: Wolność cielesną Pismo zowie Beljalem rozuzdanym. Skar. R. s. *wyuzdać s., rozkiełznać s., rozpasać s., rozpuścić s., rozhucać s., rozzuchwalić s.*: Na złe s. rozuzdał. Petr. Rozuzdana namiętność wykorzenia wszelką moc enoty. L. Gniew rozuzdany. L. <Roz + Uzdać>

Rozuzdanie, a, blm., czynność cz. **Rozuzdać**. **Rozuzdanie się**, a s., blm., czynność cz. **Rozuzdać s.**

Rozwachlarzenie, a, blm., czynność cz. **Rozwachlarzyć**.

Rozwachlarzyć, y, ył *rozłoczyć, rozpostrzeć jak wachlarz*: Anioł Postępu rozwachlarzył skrzydła. Deo. <Roz + * Wachlarzyć, od Wachlarz>

Rozwadlin, u, lm. y bot. (eustrephus) *roś*.

Rozwadniać, a, ał i R. s. p. **Rozwodnić**.

Rozwadnianie, a, blm., czynność cz. **Rozwadniać**.

× **Rozwadzać**, a, ał, [**Rozwadzać**] p. **Rozwadzić**.

× **Rozwadzanie**, a, blm., [**Rozwadzanie**] czynność cz. **Rozwadzać**.

† **Rozwadzca**, y, lm. y *ten, który rozwadza; rozjemca*: Poswarzyli s. i nie było rozwadzey między niemi, i zabił jeden drugiego. Bud. <Od Rozwadzić>

† **Rozwadzenie**, a, blm. [**Rozwadzenie**] czynność cz. **Rozwadzić**: Pięćciami s. bili; do rozwadzenia ich rzucito s. wiele. Skar.

Rozwadzenie się, a s., blm., czynność cz. **Rozwadzić s.**

† **Rozwadzić**, i, ił, [**Rozwadzić**], nied. † **Rozwadzać**, [**Rozwadzać**] *rozdzielić, rozwieść walczących, rozbroić, rozbroić*: Dwu trzeci rozwadza.

Prz. Agamemnon z Pryjaniem bili ś. okrutnie i tak długo, aż ich noc rozwadziła. Biel. M. Do tyłam was rozwadzał, aż mi ś. dostało; bijcie ś., póki chcecie, mnie tam na tym mało. Koehan. Zwadziwszy ś. na polu, jeden drugiego zabił, że nie był, któryby ich rozwadził. Leop. Poszli do broni i tak ś. zajedli, żeśmy ich ledwie rozwadzili. Warg. Ci, co rozwadzają, nie poezną rozwadzać, aż do kordów przyjdą, aliści ręka wisi, ano, było lepiej początkom zabiegać, póki ś. jeszcze swarzyli. Rej. Gdy ś. równy z równym o chudobę wadzi, zgina oba, trzeci ich możniejszy rozwadzi. Błaż. **Rozwadzić ś. I. przestać ś. wadzić, pogodzić ś. 2. począć ś. wadzić na dobre.** St. wil. < Roz + Wadzić >

Rozwaga, i l. blm., † Rozważalnia, † Aprehensywa władza duszy, zapomocą której człowiek rozważa, uwaga roztrząsająca, rozmyśl, zastanowienie, refleksja; **rozważność:** Zimna R. Brać ś. do czego z rozwagą. Nauki matematyczne przyzwyczajają człowieka do rozwagi, do porządnego wywodzenia myśli. Śniad. 2. × lm. i **rozważanie, rozbiór:** Z rozwagi postępów. Nar. Jego pilna każdej sprawy R. Śniad. Zebranych w szkole wiadomości nie zostawiajcie w samej pamięci, ale je starajcie ś. ciągnąć rozwagą zgłębiać, trawić i obracać na wasz osobisty pożytek. Śniad. Wziąłem sobie za powinność obywatelską wystawić na sąd publiczności te przestrogi, które mi poddało doświadczenie i długa wiadomości ludzkich R. Śniad. We Pani temi swemi rozwagami każdemu głowę klóćisz. L. < Roz + Waga >

Rozwahać, a, ał wahać rozruszać; rozbujać, rozkolysać, rozhuścić: A już kolumna placu, tym samym wiehrem bita, z rozwahany m ezołem, prym wzięta. Słow. < Roz + Wahać >

Rozważanie, a, blm., czynność cz. Rozwahać.

Rozwalać, a, ał i R. ś. p. Rozwalić.

Rozwalanie, a, blm., czynność cz. Rozwalać.

Rozwalanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwalać ś.

× **Rozwalczy służący do rozwalania, burzący:** Strach wam obecny słup stawi harde, przyszłość rozwalczą hartuje oskardę. Nar. < Od Rozwalić >

Rozwalenie, a, blm., czynność cz. Rozwalić.

Rozwalenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwalić ś.

[**Rozwalicha, y, lm. y**] l. a. **Rozwalichna** kobieta gotowa ś. każdemu rozwalić = oddać, rozpustnica. 2. dziewczyna. < Od Rozwalić >

[**Rozwalichna, y, lm. y**] p. **Rozwalicha.**

Rozwalić, i, il l. walać rozrzucić; zburzyć, rozbić: Miasto spalcie, mury z samego gruntu rozwalcie. Ryb. Zbuduję znowu rozwalone budowania Leop. Co długi ciąg lat wielkim nakładem i pracą zbudował, to dzień jeden rozwalił i rozprószył. Pileh. Ziemię ich posiadli i mury ich rozwalił. Wuj. Był jeden szlachcic w Polsce, co wszystko budował, zbudowawszy, rozwalał. Opal. Grody, niegdys kwitujące i przemożne, dziś smutne i rozwalone przed oczyma leżały. Niem. R. dom, mur. Troc. Przen.: Rozwalił zuchwałę zamysły buntowników. L. (= zburzył, rozproszył, zniweczył, rozchwiał). 2. **waliowszy, waliowszy, rozpluć, rozszczepać; rozplatać, rozrąbać, rozciąć:** Trójzębem skałę Neptun na dwoje rozwalił. Bardz. Rozwalony (rozłupany) pień. Troc. Gdzie zwracam, nie wiem wcale; jeszcze sobie łeb rozwałę. L. Rozwalił mu głowę na dwoje. Troc. Legł z rozwaloną głową

i upadł na ziemię. P. Koeh. 3. **posp. rozwtworzyć szeroko, rozwarzyć, rozszerzyć, rozdziawić:** R. drzwi na roścież. [Rozwalno pysk kónioju, to dóm mu léki. R. ręce]. Rozwalił na niego paszczę. 4. **rozłożyć szeroko, rozciągnąć, rozstawić:** R. brzuch. Troc. (= wywalić). R. nogi (= rozstawić, rozkrzyżować). 5. [R.] **rozkruszyć, rozdrobić:** Każdy bobek nawozu rozwaluny. R. ś. l. **walać ś. rozpaść ś., rozlecieć ś.; zrujnować ś., rozsytać ś. w gruzy:** Budynek rozwalił ś. 2. **waliowszy ś. rozłożyć ś., powaliowszy ś. rozciągnąć ś.; rozprześć ś., rozkrzyżować ś.:** Rozwala ś. na łózu, twardym snem zmuszona, wąpiliłbyś, czy to chrapie, czy to nagle kona. Min. Rozwalił ś. na łózkę, na krześle. Troc. R. ś. w powozie. Rozwaliowszy ś. w cieniu drzewa, zasnął. Troc. Na kanapie leniwie rozwalony. L. Siedzi jako pan z rozwalonym brzuchem. Troc. Siedzi, rozwalił ś. w złocie i purpurze, pijany na lewej ś. ręce wsparł, wraca stawy z żołądka. Bardz. Rozwaliowszy ś., w chłodzie leży. Jabł. Więc major, syt i wesół, w krześle ś. rozwalił. Mick. < Roz + Walić >

Rozwalina, y, a. w lm. Rozwaliny, Rozwalisko a. w lm. **Rozwaliska, × Rozwaliska** ruiny, zwaliska. gruzy, szczątki rozwalonej budowli, rudera: Cerkiew ta dla długiego spustoszenia swego w rozwaliny poszła. Stéb. Rozwaliny miasta, zamku. Gruz rozwalin. Troc. 2. **otwór, dziura, przestrzelone działami; bresza:** R. w murze. Forteca wielką miała rozwalinę w kurtynie. Troc. R. od armat wybita. Troc. < Od Rozwalić >

× **Rozwalinisko, a, lm. a p. Rozwalina:** Ulegną ś. dymiące rozwaliniska. Stasz. < Od Rozwalina >

[**Rozwalinki, ek, blp.**] **szerokie samie niepodkute.** < Od *Rozwalinka, od Rozwalina >

Rozwalinowy przym. od **Rozwalina.** Min.: Kolor R. Agat R.

[**Rozwaliny, in**], blp. **sanie proste.**

Rozwalisko, a, lm. a l. p. Rozwalina: W tych rozwaliskach zaiste skamieniała dusza starożytnej Romy. Krem. Przen.: Paryż na rozwalisku skromności zbytki tworzy. L. (= na gruzach). 2. **to, co rozwala, burzy; zniszczenie:** Wojna, R. zła, jak powódź ś. złało zwrotem na tych, od których swój początek miało. Przyb. < Od Rozwalić >

Rozwalniac, a, ał p. Rozwalnić.

Rozwalnianie, a, blm., czynność cz. Rozwalniac: R. wszystkich sprężyn zwierzonego przełożenia. Moch. < Od Rozwalić >

× **Rozwał, u, lm. y upadek, rozwalenie ś. Sł. wil.** < Roz + Wał >

[**Rozwałaszenie, a, blm.**] **czynność cz. Rozwałaszyć.**

[**Rozwałaszyć, y, ył**] l. **rozplatać. 2. rozedrzeć bardzo ubranie.** < Roz + Wałaszyć >

Rozwałaszać się, a ś., ał ś. zacząć ś. na dobre wałaszać, oddać ś. nalogowo wałasaniu ś., zasmakować w wałasaniu ś. Przen.: Rozwałasana jego w tych dymach (fajki) błaka ś. samotna i ponura myśl. Mick. (= rozproszona beładnie). < Roz + Wałaszać ś >

Rozwałaszenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwałaszać ś.

[**Rozwałki, ek, blp.**] **sanie z siedzeniem na rozwałkach.** < Od *Rozwały, od Roz + WAŁ >

Rozwałkonąć się, a ś., ał ś. p. Rozwałkonić ś. Rozwałkonianie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwałkonąć ś.

Rozwałkonić się, i ś., il ś., nied. Rozwałkonąć ś. stać ś. *walkoniem, rozleniwic ś., rozpróżniacząc ś.*: Żyłem bez troski o jutro, rozwałkoniałem ś. coraz bardziej. Bliż. <Roz + Wałkonić ś.>

Rozwałkonienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwałkonic ś.

Rozwałkować, uje, ował, nied. Rozwałkowywać *walkując rozplaszczyc, rozszerzyc*: Makaron robi ś. z ciasta rozwałkowanego cienko. Wiel. W. Grudka rozlazła ś., była bowiem miszona, rozwałkowywana, suszona. Jeż. Przen. *rozulec, rozciągnąć, rozszerzyc, rozdać*: Niech nie rozwałkowywa treści. Gad. Sprawa sama z tysiąca powodów R. ś. dała. Krasz. (= *R. siebie*). <Roz + Wałkować>

Rozwałkowanie, a l. blm., czynność cz. Rozwałkować. 2. lm. a miejsce rozwałkowane: W drugim tomie jest tych rozwałkowań stosunkowo niewiele. Gad.

Rozwałkowywać, a, ał p. Rozwałkować.

Rozwałkowywanie, a, blm., czynność cz. Rozwałkowywać: Jest to niepotrzebne R. tego, co już było czytelnikowi podane do wiadomości. Gad.

Rozwarcholenie, a, blm., czynność cz. Rozwarcholić.

Rozwarcholenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwarcholić ś.

Rozwarcholić, i, il kogo = doprowadzić do warcholstwa, rozpasać w warcholstwie. R. ś. zacząć na dobre warcholić ś.; rozpasać ś. warcholić ś.: Koryto, w którym wre i kotłuje ś. życie publiczne rozwarcholonego społeczeństwa. <Roz + Warcholić>

Rozwarcie, a, blm. 1. czynność cz. 2. Rozewrzeć. 2. poł.: R. uścia macicznego (dilataatio orificii uteri).

Rozwarcie się, a ś., blm., czynność cz. Rozewrzeć ś.

[Rozwarka, i, lm. i] p. [Muza]. <Od Rozwarczyć>

Rozwarstwować, uje, ał rozdzielić, rozgatumkować na warstwy: R. ludność na stany. <Roz + Warstwować>

Rozwarstwowanie, a, blm., czynność cz. Rozwarstwować.

Rozwarto przys. od Rozwarty. L.

Rozwartokątny trójkąt = *mający jeden z swych kątów rozwarty*. Łs. <Rozwarty + Kątny>

Rozwarty 1. im. od Rozewrzeć a. Rozewrzeć ś.: Rozwarta gęba. Troc. Rozwarte drzwi. Troc. Cyrkiel R. Troc. Rozwarte oko. Troc. Trzeba mi wiedzieć, kiedy mnie wyciął, czy miał rękę rozwartą, czy w kulak ścisnioną. L. Kąt R. = *większy od prostego*. Twoje lica tak blade i ten wzrok R. Słow. Z delji rozwartej i z czapki wysokiej. Korz. (= *z delji krojem rozwartym*). 2. × Bieg R. = *szybki, gwałtowny*. Troc. Rozwarty biegiem. Troc. (= *w pełnym biegu, w cwał*). 3. bot.: Gorysz R., bl. Olszeniec R. p. **Gorysz**. Gałęzie rozwarte, *divergentes*, pod kątem prostym na pniu osadzone. Jund.

Rozwarzać, a, ał p. Rozwarzyć.

Rozwarzanie, a, blm., czynność cz. Rozwarzać. Rozwarzanie, a, blm., czynność cz. Rozwarzyć.

Rozwarzyć, y, ył, nied. Rozwarzać mocno przewarzyć, dać rozewrzeć; rozgotować, uwarzyć na papkę: Polewki z ziół rozwarzonych nalala. Otw. Przen.: Łza często kamienne serca rozrucha, rozwarzy. L. (= *rozmiękczy, rozczuli, rozrzuca*). <Roz + Warzyć>

Rozważacz, a, lm. e ten, co rozważa: Hola, do czego frasujemy głowy, nieszczęsnych przygód rozważacze smutni? Książ. <Od Rozważać>

Rozważać, a, ał i × R. ś. p. Rozważyć.

[Rozważać, a, ał] p. **Rozwozić.**

† **Rozważalnia, i, blm., p. Rozwaga. L.** <Od Rozważać>

Rozważanie, a, lm. a czynność cz. Rozważać: Oszukują drugich przy rozważaniu sprawiedliwości, *in stateris*. Wr. Człowiekowi Bóg dał moc rozważania, to jest, ażeby z dwóch propozycji trzecią wnosił. L. (skonkludowania, wniesienia stąd. L.). R. czasu i okoliczności. Troc. R. komu czego. Troc. Nauka rozważania. Troc. = *logika; dyjalektyka*. Troc. R. siebie, R. w sobie, R. u siebie. Sienk. Pod wpływem tych rozważań pan Kazimierz pobiegł do Madzi. Prus.

[Rozważanie, a, blm.] czynność cz. [Rozważać].

× **Rozważanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozważać ś.**

× **Rozważawczy** *tyczący ś. rozważania; skłonny, usposobiony do rozważania, rozważający*: Był to człowiek uczony, rozumu rozważawczego. Rzew. <Od Rozważać>

Rozważenie, a, blm., czynność cz. Rozważyć.

× **Rozważenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozważyć ś.**

Rozważnie przys. od Rozważny.

Rozważność, i, blm., rz. od Rozważny, rozwaga.

Rozważny 1. przychylił do rozważy, postępujący z rozważy, ostrożny, baczny, oględny, stateczny, nie lekkomyślny: Czyn R. Postępowanie rozważne. nierozważny młodzieńcze, łyzy, które jej płyną, tak jak ona fałszywe. L. Wybór nierozważny. L. Jałmużna zamknięta jest w ręku rozważnych. L. Serce jest nierozważne. L. Filozofja jest i R. i czynna: i rozpatruje ś. i wraz działa. Pileh. (= *spekulacyjna, spekulatywna*). <Od Rozwaga>

[Rozważować, uje, ował] p. **Rozważyć.**

[Rozważowanie, a, blm.] czynność cz. **Rozważować.**

Rozważyć, y, ył, nied. Rozważać, † Rozważywać [Rozważować] i. *odważyć częściami; ważyć rozdzielić; nawazyć części z czego*: R. cukier na funty. Weźmiesz sobie szale i gwiehty i rozważyysz włosy; trzecią część spalisz, a drugą trzecią część zsiekasz mieczem. Leop. Mądrzy, co powiadają, jakoby na wadze rozważają. B. B. (słowa mądrych na wadze ważne bywają. B. G.). Ten tylko, co ufa swojej enocie, rzecz może: waż, uważ, rozważ, a jać i ze wszystkich miar zupełnym w wadze i w próbie enoty mojej wyjdę. Lubom. 2. *podważywszy rozwinąć*: Suka nie chciała puścić borsuka, więc (jej) zęby rozważą. Pol. 3. co a. co sobie = *rozmyślić; roztrząsnąć; rozebrać uważnie; wziąć na uwagę, pod rozbiór; rozmiarkować, rozkalkulować; medytować, delibrować*: Niech to inni rozważują. Kosz. Rozważaj słowa, niżeli je wymówisz. Stasz. Jeżeli ś. komu podobać będzie tłumaczenie to z tekstem R... Krup. Rozważ dobrze, co masz czynić. Baz. Rozważajcie to, czegoście ś. nauczyli; pomysłcie nad tym, czego jeszcze nie umiecie. Śniad. Nauczyciele objawiać wam będą myśli i prawdy, które wam należy pilnie i często rozważać. Śniad. A naprzód komisją legalnie wyznaczyc, któraby rozważyła cele, środki, sposoby. Mick. 4. † R. co komu = *przełożyć mu do rozważenia*: Potym mu Dziesięcioor Pańskie Przykazanie po jednemu rozważał. Paszk. (= *rozbiierał z nim*). Maslaus od Prusaków ogromne wojsko przeciwko Kazimierzowi snadnie otrzymał, w te słowa im

rozważając: Was tu rzecz samych zachodzi i t. d. Błaż. 5. †R. komu = *namówić go; persuadując przekonać go, wyłomaczyć mu*: 'Snadnie Mieczyśław książętom śląskim rozważył, że z nim radą i orężem znośić ś. poczęli. Błaż. [Nikt wiatrowi nie mógł R.] × R. ś. *zdecydować ś. po namyśle, rozmyślić ś.*: Cóż teraz mówisz? czyś ty nie mój po zapłacie? — Dopiero ja to rozważam, lecz ś. jeszcze całe nie rozważam i w równiej wadze trzymam szale. Min. <Roz + Ważyć>

Rozwałłać, a, al p. Rozwałlić.

Rozwałlanie, a, blm., czynność cz. Rozwałłać.

Rozwałlenie, a, blm., czynność cz. Rozwałlić.

Rozwałlić, i, il, nied. Rozwałłać *zwątlłwszy rozluźnić, rozprząc*: Smierć już rysy rozwałliła i sińoseją powlekła. Słow. <Roz + Wąlić>

× **Rozwcieląć się, a ś., al ś. p. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcieląć ś.**

× **Rozwcielienie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

× **Rozwcielanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwcielić ś.**

Rozweselnica, y, lm. e p. Rozweselicielka Chwileczka jedna, a R. ciemności moich, ta chwilka jedyna. Słow. <Od *Rozweselnik, od *Rozweselny, od Rozweselić>

[**Rozweselenie, a, blm.**] czynność cz. **Rozweselić.**

[**Rozweselenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Rozweselić ś.**

[**Rozweselić, i, il i R. ś.**] p. **Rozweselić.**

Rozwiąć, eje, al, Rozwionąć, [Rozchwionąć],

nied. **Rozwiewać** *więąc rozproszyć, rozmiotąć, roznieść; rozdmuchać*: Popiół ma w sobie tak drobne części, że lekkim wiatrem bywa rozwiewany. Sien. Silny wiatr piaski rozwiewa. Koch. W. Będą jako plewy na wietrze i jako perzyna, którą wieher rozwiewa. Leop. *Iritum facere, R., rozpróc. Mącz. Nadzieja niebożnego jest jako dym, który wiatr rozwiewa. Wuj. Stałem ś. jako plewa, co ją wiatr po nizinach, kędy chce, rozwiewa. Druzb. Siwą w brodę wiatr wolny rozwiewał. Karp. A wiatrem rozwiane ich kości bielić ś. będą po mrocznych przepaściach. Od. Łagodny wietrzyk rajskiej dąbrowy rozwiął mu brodę na dwie połowy. Len. Dlaczegoż to wszystko, cokolwiek uchwalicie, w nie ś. natychmiast rozwiewa i jak cień marny przemija? Mochn. Dzień, co dźwięki rozwiane w jeden akord pospłata. Or-Ot. Przen.: *rozchwiać, rozproszyć, zwicchnąć, udaremnić*: Zniszczywszy (Bóg) pysznych ludzi harde dumy, a nie chcąc ich mieć więcej na baczności, rozwiął ich pienne rady i rozumy. Odm. R. ś. *zostać rozwianym; rozlecieć ś., rozproszyć ś. od wiania*: Rozwiał ś. listki kwieciste po ziemi. Troc. Przen.: *rozchwiać ś., rozproszyć ś., nie dojść do skutku, spełznąć na niczym*: Wnet, jak plewy wiehrem, wszystko ś. rozwienie. Rej. Helenka z rozwianym włosiem klęczała przed nim. AKS. (= *puszczonym na wiatr*). Skrzydła rozwiane. Słow. Człowiecze zamiary rozwiewają się jak mgła przy silnym wietrze. Siem. Buntowników ostatek ś. rozwieje. Troc. Przen.: Dumajś nad brzegiem morza, rozwiana w pieśniach fał. Przybysz. [Wesele ś. rozwiąło]. <Roz + Wiać>*

Rozwiad, u, lm. y rozwiedzenie ś., wywiad wszechstronny: Dzielni oficerowie powinni okrążyć flanki przeciwnika i prowadzić rozwiady przed frontem. Bl. <Roz + *Wiać, WID/WIAD/WIEDZ>

Rozwiadywać się, uje ś., ywał ś. p. Rozwiedzieć ś.

Rozwiadywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwiadywać ś.

Rozwianie, a, blm. l. czynność cz. Rozwiąć.

2. p. R. ś.: [R wesała].

Rozwianie się, a ś., blm., niek. Rozwianie czynność cz. **Rozwiąć ś.**

× **Rozwiąz, ęzu, lm. ęzy rozwiązanie, rozłączenie, rozdzielenie**: O przyrodzeniu duszy i rozwięzie jej z ciałem, umierając, rozmawiał. Nar. <Roz + Wiać>

Rozwiązać, że, zał, Rozwiązać, nied. Rozwiązywać, †Rozwizywać l. rozpuścić z węzła, rozdzierzgnąć, odwiązać, rozsypać: Ja dwoma słowy ten węzeł wam rozwiążę. Biel. M. Wierz mi, iż to trudny węzeł, a trudno go R. Rej. Co zwiążecie na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążecie na ziemi, będzie rozwiązane i w niebie. Wuj. Rozwiążcie go i puście, aby szedł. Wuj. Jeden węzeł rozwiązał, drugi rozwiązał. P. Koch. Musi rozerwać, kto R. wstęgi nie może. Pot. Wie on, gdy ochronić, gdy worki R. Opal. Po wydobyciu z moczydła konopie

rozwiązują ś. z pęczków. Jak. J. Rozwiąż worki, wstążkę. Troc. Przen.: R. komu ręce = uwolnić kogo od zobowiązania, zostawić komu swobodę działania: W jałmużny ręce rozwiązane, szafarki sierot niepohamowane. Susz. (rozpuszczone, rozlane na hojne jałmużny. L.). Przen.: R. kogo, eo = rozpuścić, puścić samopas, zwolnić, uwolnić, wyzwolić, rozpasać kogo, co, popuścić komu, czemu *cugli, pofolgować komu, czemu*: R. język na kogo, na eo. Nie rozwiązuj języka przeciw nieprzyjacielowi swemu. Bud. B. Rozwiązał Sejan potężniej język, utyskując na wyniosłość Agrypiny. Nar. Chwilę stojąc bez mowy, potym ś. ozwała i język na żal, oczy na łzy rozwiązała. P. Koch. To zdanie ś. nie ostoi, że ludzi na grzechy i rozpusztę rozwiązują i rozpasuje. Salin. Dobrze jest człowiekowi tak być, lecz jeśliś pojął żonę, nie szukajże rozwiązania; jesteś rozwiązany od żony, nie szukaj żony. Leop. (= *odseparowany, rozwiedziony*). Kryształ urzeczony rozwiązuje. Sien. (odpęta. L.) (= *uwalnia, wyzwala od uroku, zdejmując urok*). Przen.: R. matkę z płodu = okazać jej pomoc w pologu, odebrać dziecko. Która z płodu rozwiązujesz, dobra Dyjano, i matki ratujesz... Li. Alkmene dopiero z brzemienia rozwiązana. Otw. Przen.: *rozgrzeszyć*: Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzy byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwiązywał, rozgrzeszał. Gil. 2. związek, towarzystwo, zebranie, sejm, parlament, zgromadzenie, kongres = rozpuścić, zamknąć. 3. rozstrzygnąć, dać odpowiedź *zalatwiająca, rozwikłać, odgadnąć*: Ja dwoma słowy ten węzeł wam rozwiążę. Biel. M. Może on trudne rzeczy wyłożyć, a węzłowaie rozwiązać. Leop. (wywiązać. Leop.). To wszystko, co tak długo mówił, ja króciusiętko rozwiązuję. L. Obiecuje te trudności nam R. Żąbk. Rozwiązał trudność, wątpliwość, argument. Troc. Powstanie umarłych tak jest trudną rozumowi ludzkiemu zagadką, że jej i anielski odgadnąć i R. nie może. Poc. Edyp wątpliwe gadki rozwiązuje. Bardz. Łatwiej jest głupcowi dziesięć zarzutów uczynić, jak mądrymu jeden R. L. Jakkolwiek dowiecpe są w tej mierze uczonych domysły, nie rozwiązują oni jeszcze tego zadania, którego węzeł kryje ś. może w odwiecznych i niedocieczonych faktach. Czart. A. To zagadnienie sprawiedliwa publiczność rozwiąże Śniad. Na tej drodze niepodobna R. najwyższych zagadnień w sposób zaspakajający człowieka. Głch. Co będzie, czas rozwiąże. Czt. (= *pokaże*). R. zadanie. Pol. 4. × R. rozpuścić, rozwoorzyć: Serwaser kruszce rozwiązuje. Troc. R. ś. i. *ulec rozwiązaniu, rozleźć ś. z supła, odwiązać ś., rozdzierzgnąć ś.*: Węzeł ś. rozwiązał. Troc. Trzewik ci ś. rozwiązał. Przen.: Rozwiązał mu ś. język = on przemówił nareszcie, odzyskał mowę; rozgadał ś., stał ś. wymownym, wygadany. Rozwiązał ś. niemego język. Troc. Przen.: Tym rozwiązujesz ś. sam z potęg istoty twej. Krasin. (= *wyzwasz ś., pozhawiasz ś., wyzbawiasz ś. ich*). A co ś. jeszcze z tego na przyszłość rozwiąże. Mick. (= *wywiąże, wymknie, wyłoni, pokaże, wykluje ś.*). Przen.: R. ś. z ciałem = rozłączyć ś., rozstać ś., pożegnać ś.: Przy czytaniu Ewangelji z ciałem ś. tym rozwiązał. Skar. Jak bardzo pragnął Paweł R. ś. z ciałem tym śmiertelnym. Wuj. Przen. (o kobiecie) = *uwolnić ś. od brzemienia, wydać płód, porodzić, posp. rozsypać ś.* 2. Związek, towarzystwo, zebranie, sejm, parlament, kongres, zgromadzenie rozwiązało ś. = *rozeszło ś., rozprężyło ś., przestało istnieć*. 3. rozstrzygnąć ś., rozwikłać ś., za-

łatwić ś. w sposób *zadawalający*: Rozwiązała ś. ta trudność. Troc. <Roz + Wiązać>

Rozwiązalność, i, blm., rz. od **Rozwiązalny**; **Rozwiązywalność**: Hr Aponi wystąpił z długą akademicką mową przeciw rozwiązalności małżeństwa. R. równania algebraicznego.

Rozwiązalny, Rozwiązywalny *dający ś. rozwiązać, możliwy do rozwiązania*: Węzeł R. Zagadnienie rozwiązalne. Równanie rozwiązalne. <Od Rozwiązać>

Rozwiązanie, a, lm. a i. czynność cz. **Rozwiązać**: R. węzła, snopu. Troc. R. konfederacji. Vol. Dłuższego czasu potrzeba na R. pytania, niżeli na zadanie onego. Pilch. Niektóre rzeczy dla uciechy tak ś. zawiązują, iż R. ich nieumiejętnemu bywa trudne, a umiejętnemu bardzo łatwe. Górn. R. trudności, argumentu, gadki. Troc. 2. † R. *rozwiązłość, rozpusta, rozpasanie, wyuzdanie*. Głos. 3. mat. *czynność a. wielkość lub wielkości czyniące żadość danemu równaniu lub danej nierówności, lub wogóle danym związkom*: R. równania nazywa ś. jego pierwiastkiem. R., *solutio*, zamyka w sobie odpowiedź na zadanie. Łs. 4. muz. *akord lub interwał czysty, wzięty po dysonansie*. 5. p. R. ś. a) *rozłączenie ś., rozłąka, rozdzielenie ś., rozstanie ś., rozwód, separacja*: Jeśliś pojął żonę, nie szukajże rozwiązania. Leop. R. ciała i dusze. Troc. W poprzednim liście czytales zawiązanie mojej komedji; nie sądziłem wówczas, że już dzisiaj doniosę ci R. nadspodziewane i zasmucające. Wilk. b) *patol.*: R. choroby = *rozejście ś. jej* (resolutio morbi). c) *poł.*: *poród* (partus); *poród sztuczny*. R. gwałtowne. R. matki = *zlegnienie, półóg*. L. Kiedy ś. płód odłącza od matki i na świat wychodzi, nazywa ś. to rozwiązaniem matki, czyli rodzeniem. L. Blisko spodziewane R. królewiczowej, pierwszą raz ciężarnej. L.

Rozwiązanie się, a ś., blm., niek. **Rozwiązanie** czynność cz. **Rozwiązać** ś.

× **Rozwiązano** przys. *będąc rozwiązany*: Pies R. chodzi. Troc.

Rozwiązka, i, lm. i *rozwiązanie, rozstrzygnięcie; rzecz zawierająca w sobie rozwiązanie; klucz do zrozumienia*: Księga ta jest rozwiązłą wszystkich tych tajemnic. Wor. <Roz + Wiązka>

Rozwiązłość, i, blm., rz. od **Rozwiązły**; **Rozwiązłość**, × **Rozwoizłość** *rozpusta, nierząd*.

Rozwiązły, Rozwizły, × **Rozwoizły**, [**Rozwizły**] *rozpustny, nierządny, nieporządny, niemoralny, wolny, swobodny = rozpasany, rozuzdany, rozkiełzany, wszeteczny*: Życie, obyczaje rozwiązłe. <Od Rozwiąż, Roz + WIĘZI/WIĄZ/WĘZ/WĄZ>

Rozwiązywacz, a, lm. e, **Rozwiązywacz** *ten, co rozwiązuje*: Ksiądz Aureli był spowiednikiem pani Herminji, sekretarzem jej grzechów, rozwiązywaczem jej wątpliwości religijnych. Bał.

Rozwiązywać, uje, ywał i R. ś. p. **Rozwiązać**. **Rozwiązywalność**, i, blm., p. **Rozwiązalność**.

Rozwiązywalny p. **Rozwiązalny**. <Od Rozwiązywać>

Rozwiązywanie, a, blm., czynność cz. **Rozwiązywać**: R. równań a. nierówności = *odnajdywanie wartości zachodzących w nich niewiadomych a czyniących im żadość*.

Rozwiązywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwiązywać** ś.

Rozwiązłe przys. od **Rozwiązły**; **Rozwizłe**, × **Rozwoizłe**.

Rozwiązlica, y, lm. e ? : Kordon ów opasywał kolumny ruchome gromadkami, mającemi pozór

stadek rozwiążcie dzikich. Jeż. <Od Rozwiąż-
ły>

× **Rozwiąż, y**, bfm. *rozwiązanie, rozstrój, roz-
przęszenie*: Prędkoby ujrzeni ś. z radykalizmu
i ateizmu przeprowadzonymi do komunizmu i roz-
wiąży społeczeństwa ludzkiego, do barbarzyń-
stwa. Krasin. <Roz + *Wiąż, WIEŻ/WIĄŻ/
WEŻ/WĄŻ>

**Rozwibrować się, uje ś., owal ś. zacząć na do-
bre wibrować**: Nowym tętnem rozwibrowało ś.
życie. <Roz + Wibrować>

**Rozwibrowanie się, a ś., bfm., czynność cz.
Rozwibrować ś.**

Rozwicherungie, a, bfm., czynność cz. **Rozwich-
rzyć.**

**Rozwicherungie się, a ś., bfm., czynność cz.
Rozwicherungyć ś.**

**Rozwicherungyć, y, ył I. rozpędzić, rozproszyć jak-
by wichrem, rozwiać gwałtownie**: Wiatr roz-
wicherungy ich. Bud. 2. *zwichrzywszy rozpuścić; roz-
targać, rozkudłać, rozzochrać, rozstrzępić*: Wiatr
rozwicherungy jej włosy. 3. *zwichrzyć, rozburzyć,
wzburzyć, zamęszać, zaniepokoić*: Wszystkie rze-
czy nieuważnie rozwicherungy, *temere omnia tur-
bavit*. Błaz. Wojciech, rozterkami królestwa roz-
wicherungonego odrażony, przyjął korony nie eheiał,
turbulenti regni. Błaz. R. ś. *zwichrzywszy ś. roz-
lecieć ś., rozstrzępić ś., rozartgać ś., rozkudłać ś.,
rozsochrać ś., rozszarpać ś.*: Czupryna rozwich-
rzona. Góry, co dziwnie rozwicherungonemi szczyty
w niebo wykrzykują. Przybysz. Przen.: Sam
autor nie panuje nad swą rozwicherungoną krea-
cją. Kozłow. (= *nieokielznaną, burzliwą, gwał-
towną*). <Roz + Wicherungyć>

Rozwicie, a, bfm., czynność cz. **Rozwić**: Wios-
na gaje rozwicem gałęzia odmładza. Otw.

**Rozwicie się, a ś., bfm., czynność cz. Roz-
wić ś.**

Rozwić, ije, it i R. ś. p. Rozwinąć. <Roz +
2. Wić>

× **Rozwid, u**, lm. **y rozwidnienie ś., rozświt,
świt, brzask**. Sł. wil. <Roz + Wid>

Rozwidlać się, a ś., at ś. p. Rozwidlić ś.

**Rozwidlanie się, a ś., bfm., czynność cz. Roz-
widlać ś.**

Rozwidlenie, a, lm. **a p. Rozwidlenie ś.**: Ple-
cha z płaskimi rozwidleniami. Jent. Na koń-
cach rozwidleń plech stoją małe miseczki. Rost.
Rozwidlenie się, a ś., bfm., niek. Rozwidlenie. I.
czynność cz. **Rozwidlić ś., bifurkacja. 2. miejsce
rozwidlenia ś., postać rzeczy rozwidlonej, widły.**

Rozwidlić się, i ś., it ś., nied. Rozwidlać ś.
rozszerzyć ś., rozdzielić ś. naksztalt widel: Laska
w jednym końcu przez rozłupanie rozwidlona.
Jej (zielonki) ciało składa ś. z nitek rozwidlo-
nych. Rost. Morze Czerwone rozwidla ś. na pół-
nocy na dwa ramiona. Sienk. Droga rozwidlała
ś. na dwie odnogi. Prus. Dolna część rozwidlo-
nej ławicy piasków. Kon. Rzeka ś. rozwidla.
<Roz + *Widlić, od Widły>

Rozwidniać, a, at i R. ś. p. Rozwidnić.

Rozwidnianie, a, bfm., czynność cz. **Rozwidniać.
Rozwidnianie się, a ś., bfm., czynność cz. Roz-
widniać ś.**

**Rozwidnić, i, it, × Rozwidoczyc, nied. Rozwid-
niać, [Rozwidniewać] zrobić widnym, widniejszym,
rozjaśnić, rozświecić**: R. lampę. R. świecę (= *ob-
jaśnić*). Słońce rozwidniło horyzont. Choć róże
rosnące na ruinach pałacu Nerona rozwidniły
nam pięknie te grzyby, to jednak jaśniej mi je
rozwidnił ów duch Irydiona. Słow. Przen.: Lele-
wel rozwidnił éme rozziągnioną nad przeszłością

Polski. Moch. Ale ty świeży, anielski, rozwid-
niony, prorocy. Słow. (= *rozpromieniony, jaśnie-
jący*). R. ś., **Rozwidnieć zrobić ś. widnym, wid-
niejszym, rozjaśnić ś.; rozednieć**: [Rozwidnia-
mu ś. twarz]. Ork. (= *rozjaśniła ś.*). Przen.:
W trzynastym wieku brzask ś. pokazał w Eu-
ropie, i potrochę rozwidniać ś. zaczęło. Czart. A.
<Roz + *Widnieć, od Widny>

Rozwidnieć, eje, at p. Rozwidnić: Skoro ś.
rozwidniało i uciszyła burza... Niem. I sypali
mogiłę, sypali, aż rozedniało i rozwidniało. Krasz.
<Roz + Widnieć>

Rozwidnienie, a, bfm. I. czynność cz. **Rozwid-
nić. 2. czynność cz. Rozwidnieć.**

**Rozwidnienie się, a ś., bfm., czynność cz. Roz-
widnić ś.**

[**Rozwidniewać, a, at i R. ś.] p. Rozwidnić**:
Dzień ś. rozwidniewa.

[**Rozwidniewanie, a**, bfm.] czynność cz. **Roz-
widniewać.**

[**Rozwidniewanie się, a ś., bfm.**] czynność cz.
Rozwidniewać ś.

[**Rozwidniono**] *widno*: Już R. było (= *już roz-
widniało*). <Od Rozwidniony, od Rozwidnieć>

Rozwidnokreżenie, a, bfm., czynność cz. **Roz-
widnokreżyc.**

**Rozwidnokreżyc, y, ył roztoczyć, rozszerzyć, roz-
ciągnąć do granic widnokreżgu**: Przed sobą, nad
sobą, wokół siebie rozwidnokreżcie je miłości
czynem! Krasin. <Roz + *Widnokreżyc, od
Widnokreż>

× **Rozwidoczenie, a**, bfm., czynność cz. **Roz-
widoczyc.**

× **Rozwidoczenie się, a ś., bfm., czynność cz.
Rozwidoczyc ś.**

× **Rozwidoczyc, y, ył i × R. ś. p. Rozwidnić.**
Przen.: Otworzy Bóg ucho, serce rozwidoczyc,
aby ich własne strofowały oczy. Chr. Nauką
swoją rozum nasz rozwidoczyc. Pot. Jasność sła-
wy dom twój rozwidoczyc. Pot. Naostatek pogod-
ny świt ś. rozwidoczyc. Przyb. Rozwidoczyc ś.
dobrze dzień. Troc. <Roz + Widoczyc>

[**Rozwidzeje**] *rozwidnia ś., rozjaśnia ś. pogoda.*
<Od *Rozwidzeć, Roz + *Widzeć, WID/
WIAD>

[**Rozwiechcenie, a**, bfm.] czynność cz. **Rozwiech-
cić.**

[**Rozwiechcić, i, it**] *rozgłosić, rozpowiedzieć.*
Rozwiedzenie, a I. bfm., czynność cz. **Rozwieść**:
Srebro takowe jest ku rozwiedzeniu na cienkie
blaszki, jakoby pergamin. Spicz. (= *ku rozpro-
wadzeniu, ku rozplaszczeniu*). 2. lm. a: Winnica
zrodziła gałęzie i wypuściła rozwiedzenia. Leop.
(Iatorośli. Leop.).

[**Rozwiedzenie, a**, bfm.] *dowiedzenie ś.*: Przy-
szedłem po R. o tym spadku. <Od Rozwie-
dzieć ś>

**Rozwiedzenie się, a ś., bfm. I. czynność cz.
Rozwieść ś. 2. czynność cz. Rozwiedzieć ś.**

**Rozwiedzieć się, rozwieć ś., rozwiedziać ś., nied.
Rozwiadywać ś. rozpytać ś. dla dowiedzenia ś.,
wypowiedzieć ś., dowiedzieć ś. dokładnie, wszechstron-
nie, szczegółowo**: Gawiedź pozostała, rozwiadu-
jąc ś. o wyprawie. Krasz. Wiedziła tylko przez
pilno rozwiadującego ś. o tym, co panowie rad
względem niej ehecieli postanowić. <Roz + Wie-
dzieć>

[**Rozwiedzisty**] *rozrzucony*: Wieś rozwiedzista,
<Od Rozwieść>

Rozwiej, i, lm. **e rzecz rozwiana w przestrzeń**:
Czuję cię w dróg mlecznych rozwiei świetlanej.
Tet. Leżę i patrzę na błękitno-sine, czyste i sen-

ne, w bezmiar rozesełane rozwieje niebios. Tet. Patrząc w jakieś świetlne oddalenia, w R. świetlaną. Tet. Słuch upoilem w szumach posępnej rozwiei. Tet. Do wiecznego mi spocznienia; w ogrom twego żywiołu, w rozwieje te mgliste oddają ducha. Kon. <Od Rozwiać>

Rozwiejny przym. od **Rozwiej**, *rozwiewający* ś.: Echo rozwiejne do stóp Jej ściele tę dziwną antyfonę. Ryd.

† **Rozwieliczenie**, a, blm., czynność cz. **Rozwieliczyć**.

† **Rozwieliczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozwieliczyć** ś.

† **Rozwieliczyć**, y, ył **l. rozmnożyć**. Sł. wil. 2. *zrobić wielkim, wynieść pod niebiosa, rozstawić, wychwalić, uwielbić, wystawić, rozwielmować, rozwielmować*. † R. ś. **l. rozmnożyć** ś. Sł. wil. 2. *stać ś. wielkim, wynieść ś. pod niebiosa, rozstawić ś., rozwielmować ś., rozwielmować ś.:* Niech mówią zawždy, niech ś. rozwieliży Jehowa. Bud. (niech będzie uwielbiony. B. G.). **Rozwieliżyłeś** ś., Jehowo, ponieważ niemasz podobnego Tobie. Bud. (wielmożnym jesteś. B. G.) (*magnificatus*. Wuj.). <Roz + Wieliczyć>

Rozwielitka, i, lm. i zool. (*daphnia*) *skorupiak liścionogi*.

Rozwielmożenie, a, blm., czynność cz. **Rozwielmożyć**.

Rozwielmożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwielmożyć** ś.

Rozwielmożnić, i, il, **Rozwielmożyć**, nied. **Rozwielmożnić** **l. doprowadzić do wielmożności, zwielmożnić, pozwolić rozrosnąć ś. w potęgę, wzmóc, rozpanoszyć:** R. państwo. 2. p. **Rozwieliczyć**. R. ś., **Rozwielmożnić** **l. dojść do wielmożności, zwielmożnić, rozrosnąć ś. w potęgę, spotężnić, wzmóc ś., rozpanoszyć ś.:** Państwo cudem wyrosło i rozwielmożnione. Krasz. **Rozwielmożnione** żydowstwo zdobywało sobie nie tylko domy pojedyncze, ale całe dzielnice. Rol. Przen.: Co parę miesięcy dawał rozprzeszczeniać surdut z powodu rozwielmożniającego ś. coraz bardziej żywota swojego. Bał. W wilgoci i gorącu rozwielmożnia ś. przedewszystkim świat owadów. Sienk. Konfederacja targowicka szczególnie szybko rozwielmożnia ś. na Podolu. Rol. Choroby, szajki złodziejskie rozwielmożniły ś. (= *zapanaowały; zaczęły grasować, bonować; rozmnożyły ś., zagnieździły ś.*). 2. p. **Rozwieliczyć**. <Roz + Wielmożnić>

Rozwielmożnić, eje, ał p. **Rozwielmożnić**. <Roz + Wielmożnić>

Rozwielmożnienie, a, blm. **l. czynność cz. Rozwielmożnić**. 2. czynność cz. **Rozwielmożnić**.

Rozwielmożnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwielmożnić** ś.: Wielkie tam panuje wzburzenie z powodu rozwielmożenia ś. korsarstwa.

Rozwielmożyć, y, ył i R. ś. p. **Rozwielmożnić**: Tyś jest, królu, któryś rozwielmożył i rozmógł. Wuj.

Rozwielokrotniać, a, ał p. **Rozwielokrotnić**.

Rozwielokrotnianie, a, blm., czynność cz. **Rozwielokrotniać**.

Rozwielokrotnić, i, il, nied. **Rozwielokrotniać** *rozmnożyć wielokrotnie, rozpowszechnić w wielokrotnych egzemplarzach:* Rozwielokrotnione drukiem płody ducha ludzkiego. Szuj. <Roz + *Wielokrotnić, od Wielokrotny>

Rozwielokrotnienie, a, blm., czynność cz. **Rozwielokrotnić**.

Rozwieńczać, a, ał i R. ś. p. **Rozwieńczyć**.

Rozwieńczenie, a, blm., czynność cz. **Rozwieńczać**.

Rozwieńczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwieńczać** ś.

Rozwieńczenie, a, blm., czynność cz. **Rozwieńczyć**.

Rozwieńczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwieńczyć** ś.

Rozwieńczyć, y, ył, nied. **Rozwieńczać** *rozebrać z wieńca:* Duchy rozwieńczają gwiazdy z promieni. Kon. R. ś. *rozebrać ś. z wieńca:* Zesplatajmy ś. jak wieńce i rozwieńczmy ś. nad krajem. Krasin. <Roz + Wieńczyć>

Rozwieracz, a, lm. e **l. ten, co rozwiera**. 2. anat.: Mięsień R. (*musculus dilatator*) 3. *chir.* p. **Rozwieradło**. <Od Rozwierać>

Rozwierać, a, ał i R. ś. p. **Rozwrzeć:** Na prawo i na lewo słyhać szereg rozwieranych podwojów. Wysp.

Rozwieradło, a, lm. **a. Rozwieracz** **l. chir. narzędzie do rozwierania** (*dilatatorium, apertorium*): R. powieczne a. powielkowe, rozwórka powieczna. R. ust. 2. wet. R. pyska. <Od Rozwierać>

Rozwieranie, a, blm., czynność cz. **Rozwierać**: R. zębów pily.

Rozwieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwierać** ś.

Rozwiercenie, a, blm., czynność cz. **Rozwiercić**.

Rozwiercić, i, il **l. a.** † **Rozwiercić**, nied. × **Rozwiertowywać** *wierząc rozetrzeć, rozmiażdżyć; wwiąć*. 2. [R.] *wierząc roznieść, rozzerwać:* Dam ci tak moonej tabaki, że ci nos rozwierci. 2. *wierząc zrobić, rozszerzyć:* R. otwór. <Roz + Wiercić>

† **Rozwiercić**, i, ał p. **Rozwiercić:** Zwinęli warzoną ewikę, jak zwyczajnie pieróg, i konopnym siemieniem rozwiercianym po wierzchu posmarowali. Pas. <Roz + Wiercić>

Rozwiernik, a, lm. **i narzędzie do rozwierania zębów u pily**. <Od *Rozwierny, od Rozwierać>

× **Rozwierszenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozwierszyć** ś.

× **Rozwierszyć się**, y ś., ył ś. *rozproszyć ś., rozstąpić ś., rozjeść ś.:* Lazur ś. nieba bezbrzeżny rozwierszył. Ml.

Rozwiertak, a, lm. i p. **Rozwiertnik**. <Od Rozwiercić>

Rozwiertnik, a, lm. **i, Rozwiertak**, *narzędzie do rozwierania, rozrabiania dziur, ta rnik, rajbor*. <Od *Rozwiertny, od Rozwiercić>

× **Rozwiertowywać**, uje, ywał p. **Rozwiercić:** Każda zmiana pogody, by najleksza, już mi duszę rozwiertowywa, na koło wplata. Krasin.

× **Rozwiertowywanie**, a, blm., czynność cz. **Rozwiertowywać**.

Rozwierucha, y, lm. **y zool. (antedon)** *liljowiec*.

Rozwiesić, i, il, nied. **Rozwieszać**, † **Rozwieszawać** *powiesić wiele rzeczy w pewnej odległości od siebie; powiesić szeroko; wieszając rozpiąć, rozpostrzeć:* R. bieliznę na strychu, obrazy na ścianie. Włosi odpusty rozwieszawali po ementarzach, jakoby jakie towary. Stryjk. Noc już swoje czarne rozwiesiła powłoki. Stasz. Z piór ptasich u sufitu rozwieszona kita. Sienk. <Roz + *Wiesić, WIS/WIES/WIAS>

[**Rozwiesienie**, a, blm.] czynność cz. **Rozwiesić**.

[**Rozwiesielić**, i, il] p. **Rozweselić**. <Zam. Rozweselić>

Rozwieszać, a, ał p. **Rozwiesić**. <Roz + Wieszzać>

Rozwieszanie, a, blm., czynność cz. **Rozwieszać**.

Rozwieszenie, a, blm., czynność cz. **Rozwiesić**.

Rozwieść, edzie, ódl, nied. **Rozwodzić** I. *odwieść, odprowadzić jedno od drugiego; rozprowadzić; rozjać, rozebrać*: Szyki, które był ciasno rozstawił, potem w marszu rozwiódł. Pilech. (= *rozciągnął*). Rozwiódł psy z kupy. Troc. Rozwiedźcie mu ręce, nogi, kiedy dobrowolnie nie chce. Troc. (= *rozwłóżyć, rozszerzyć, rozłóżyć*). Piękne jej włosy wdzięczny wiatr rozwodzi. Otw. (= *rozwiewa, rozdmuchuje, rozrzuca*). Zabija ś. R. ich trzeba. Troc (= *rozbronić*). Przen.: R. bitwę = *rozbronić walczących, erobić rozejm, nie dopuścić do bitwy, położyć jej koniec, zażegnać ją*: Do króla przyjechał legat papieski, chcąc bitwę R. z Moskwą. Biel. M. Jagiełło gdy wciągnął do Prus, przyjechał do niego arcybiskup od papieża, który onę wojnę utwierdził. Stryjk. Juljusza Ludwik poraził; tę bitwę chciał był Maksymiljan R., gdy posłał do Juljusza o przedłużenie, aby je pojednał; Juljusz, dufając ludu swemu, nie chciał bitwy R. Biel. M. R. małżonków = *doprowadzić ich do rozwodu, rozłączyć, rozdzielić, rozseparować ich*: Tomasz św. do stanu dziewiczego i bezżeńskiego małżeństwa rozwodził, klasztorne śluby stanawiał. Żarn. R. małżeństwo, małżonków. Troc. Z rozwiedzioną ś. ożenił. Troc (= *z rozwodką*). Rozwiedzionych znowu pogodził. Troc. 2. [R.] *rozprowadzić*: R. wodę strugami po polu. 3. *odwiódszy rozbujać; odsadziwszy rozmachać, rozpuścić, rozkołysać*: Gdy chcą taranem szturmować, tedy mocno rozwodzą ono drzewo, jakoby kiedy kto chce cisnąć oszczepem; a rozwiódszy dobrze, puszcza go ku murowi, aż wpadną rogi jego między kamienie w mur. Leon. 4. *rozprowadzić, rozciągnąć, rozprzestrzenić, rozpostrześć, rozszerzyć*: Pan Bóg twój rozwiedzie a rozprzestrzeni granice twoje. Leop. Coś po zwycięstwach? — państwa swe rozwiodę! A za tym co? Sprawię pokój, zgodę! Ryb. J. Granice królestwa tego i sławę imienia swego wzduż i wszerz daleko rozwiedzie. Jan. W szerokie granice rozwiedziona ojezyna. Troc. Jazd wypływa z rozwiedzionej rany. Bardz. (= *szeroko roztworzonej*). Rozwodzić żagle. Rozwiedzione drzewo, gałęzie. Troc (= *rozczapierzone, rozschate*). Rozwodzić żagle, chorągwie. Troc (= *rozpuszczać, rozwijać*). Rozwodzić winne matce. Troc (= *rozkrzewiać*). Rozwodzić mowę, głos, skargę = *szerzyć ś., rozwodzić ś. mówiąc, wywodzić szeroko żale, skargi i t. p., rozprawić*: Byłoby tu co R., gdybym rzeczy nie skracał. Hrb. Gdy Izidor począł karać i rozwodzić i nauczać członków chrześcijańskiej wiary, pojмали go i dali do więzienia. Biel. M. Od wieczora aż do ranka rozwodzi skargi miłosne. Niem. Gdy ona na ustroniu rozwodzi swe żale, ja sobie gram w arcaby a. tutuń palę. Niem. Cóż mu powiem, gdy przede mną swoje będzie rozwodzić żale? L. Czy cię los dręczy okrutny, że głos rozwodzisz dotkliwy, smutny? L. Sam ś. zabić nie waży, tylko płacz rozwodzi. Jabł. Rozwodzi swoje lamentsy, chwałę jego. Troc. Rozwodzić koncepta, myśli o czym. Troc (= *rozwijac, wykladać szeroko*). Rozwiedzonym pisze stylem. Troc (= *rozulekłym*). † R. komu co = a) *wyłożyć, wyłuszczyć, przelożyć szeroko; rozebrać, rozważyć z nim szczegółowo, rozwinąć obszernie, roztoczyć przed nim (słowami)*: Rozwodził Mojżesz królowi dobrodziejstwa, które Pan egiptyskiej ziemi uczynił. Biel. M. Powiedział te rozwody filozofa onego a prosił go, aby mu więcej rozwiódł tego. Rej.

Rozwodziłem mu, co ma czynić. Troc. b) *odradzić, wybić z głowy, wyperswadować, odwieść kogo namową*: Kochance swojej nie nie powiedział, bo żeby mu tę drogę R. chciała, wiedział. P. Koch. Szedł, i ociec nie mógł R. mu tej drogi. P. Koch. Zbierał lud, ale matka rozwiodła mu to. Biel. M. Strwożonemu tak smutek rozwodził. Karp. R. ś. I. *zostać rozwiedzionym; rozłączyć ś., rozdzielić ś., rozstać ś., rozejść ś., rozseparować ś.*: Co ś. źle złącza, dobrze ś. rozwodzi. L. Rozwodzić ś. z małżonkiem, z żoną. Troc (= *brać rozwód; iść z nim do rozwodu*). Juljusz Cezar żonę swą odesłał od siebie a rozwiódł a. rozłączył ś. z nią. L. Jeśli co małżonkowi nie do gustu, można prędko ten ciężar rzucić: R. ś. i kwita! L. Dusza matki jej wkrótce rozwiodła ś. z ciałem. Orzesz. 2. a. [**Rozwieść** ś.] *rozejść ś., rozleść ś., rozluźnować ś., rozluźnić ś., rozpruć ś.; stracić na ścisłości, na spójności*: Nożycy, cęgi rozwiodły ś. Zatyczka przy rozworze, żeby ś. wóz nie rozwiódł. Ramy rozwiodły ś. Przen.: *stać ś. rozwiązłym, rozpuścić ś., rozhułtać ś., rozbisurmanić ś.* Troc. 3. *rozszerzyć ś., rozprzestrzenić ś., roztoczyć ś., rozciągnąć ś., rozpostrześć ś., rozłożyć ś.; rozleć ś., roznieść ś.*: Monarchje te wtenczas mało ś. co były rozwiodły, a jeszcze mniej umocniły. Łęcz. Kraj ten rozwodzi ś. w wielkiej równinie, potem ś. podnosi na pagórki pożyteczne. Łęcz. Rozwiódł ś. Osman obozami swojemi od Prutu do Dniestru. Birk. Jarzębina tam przy kwieciej rozwodzi ś. nizinie. L. (= *rozkrzewia ś., rozrasta ś.*). Rozwiodła ś. po niebie noc tak przejrysta i cicha. Krasiń. A już dźwięki ś. rozwiodły alleluja brzmiącej nuty. Syrok. R. ś. mówiąc = *rozszerzyć ś., obszerzyć ś. zastanowić; rozwałkować rzecz, szczegółowiej rzecz przedstawić; rozciągnąć, rozwlec*: Lepiej ś. to na swym miejscu rozwiedzie. Pilech. Rozwodzić ś. z rzeczą. Troc (= *szeroko o niej rozprawić*). 4. [R. ś.] *wyprowadzić ś. z gniazda*: Ptaki się już ozwiódły. <Roz + Wieść>

Rozwietrzać się, a ś., ał ś. *rozsyypwać ś. w powietrze, rozwiewać ś., rozprasać ś.*: Wir piasku rozwietrza ś. na polach. Garez. <Roz + *Wie-
trzać ś., od Wietrzyć ś., od Wiatr>

Rozwietrzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwietrzać** ś.

Rozwiewać, a, ał i R. ś. p. **Rozwiał**. <Roz + Wiewać>

Rozwiewanie, a, blm., czynność cz. **Rozwiewać**. **Rozwiewanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Rozwiewać** ś.

Rozwiewność, i, blm., rz. od **Rozwiewny**. Przen.: To marzenie mimo swej rozwiewności miało dla niego skutek dobroczynny. Nowiń. (= *znikomości*).

Rozwiewny który może wiatr rozwiać, który wiatr rozwiewa: Tu i wdzwie błąkały ś. białe, rozwiewne obłoczki. Dan. Mary rozwiewne ciałem ś. stają. Kon. <Od Rozwiewać>

Rozwiewienie, a, blm., czynność cz. **Rozwiewić**. [**Rozwiewienie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Rozwiewić** ś.

[**Rozwiewły**] p. **Rozwiazły**.

Rozwieźć, ezie, ózi, nied. **Rozwozić**, [**Rozważać**] *pozawozić częściami w różne miejsca*: Piekarz dodnia rozwodzi pieczywo po gospodarach. Ryby patają, suszą, a czumaki po całej Moskwie rozwożą. Jeł. [R. ś.] I. p. **Rozwieść** ś.: Kłonica drabce R. ś. nie pozwala. 2. *stać ś. rozwiązłym, rozpuścić ś.*: Rozwieszony chłopiec = *zepsuty przez pieszczoty*. <Roz + Wieźć>

× Rozwiększać, a, ał i R. ś. p. Rozwiększyć. Sł. wil.

× Rozwiększanie, a, blm., czynność cz. Rozwiększać.

× Rozwiększanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwiększać ś.

× Rozwiększenie, a, blm., czynność cz. Rozwiększyć.

× Rozwiększenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwiększyć ś.

† Rozwiązać, że, zał i † R. ś. p. Rozwiązać.

† Rozwiązanie, a, blm., czynność cz. Rozwiązać.

† Rozwiązanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwiązać ś.

Rozwiązłość, i, blm. p. Rozwiązłość.

Rozwizły p. Rozwizły: R., rozwiązany, rozpuszczony, rozchełznany, rozwiozły, rozworny. L. Za Ludwika stała ś. Polska rozwizłą bardziej, niż wolną. Nar.

† Rozwizować, uje, ował i † R. ś. p. Rozwizać.

† Rozwizowanie, a, blm., czynność cz. Rozwizować.

† Rozwizywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwizować ś.

Rozwizywacz, a, lm. e p. Rozwizywacz. <Od Rozwizywać>

† Rozwizywać, uje, ywał i † R. ś. p. Rozwizać.

† Rozwizywanie, a, blm., czynność cz. Rozwizywać.

† Rozwizywanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwizywać ś.

Rozwiz, i, blm. *rozwiązanie, rozprzężenie, rozstrój, dezorganizacja*: R. społeczeństwa do tego samego prowadzi, co podbiecie jego z zewnątrz. Krasin. <Roz + Wiz>

Rozwizle przys. od *Rozwizły, rozwiązłe*: Kazimierz Wielki, zmierzwiwszy sobie żonę, żył rozwizleż z pogorszeniem narodu. Nar.

Rozwizaj, a, lm. e część składowa *zgrzeblarki rozwizająca zwój przedziwa*. <Od Rozwizaj>

Rozwizaj, a, ał i R. ś. p. Rozwizaj.

Rozwizajnia, i, lm. e *pracownia, gdzie rozwizają przedzę jedwabną z kokonów*: Towarzystwo nabywane kokony odstępuje pozamiejscowym rozwizajniom i fabrykom. Wtedy towarzystwo będzie mogło założyć własną rozwizajnię. <Od Rozwizajnia>

Rozwizajny który można rozwiznąć, dający ś. rozwiznąć. <Od Rozwizaj>

Rozwizanie, a, blm., czynność cz. Rozwizaj.

Rozwizanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwizaj ś., *rozwój*, e w o l u c j a: W krzewach zielonistych trafia ś. rozsochatość, czyli R. ś. w widłate gałęzie. Brz. (rozsochenie, rozgałęzienie. L.).

Rozwikła, i, lm. e bot. (*pleocarpus*) roś.

† Rozwiklenie, a, blm., czynność cz. Rozwiklić.

† Rozwiklenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwiklić ś.

† Rozwiklić, i, il i † R. ś., p. Rozwiklić.

Rozwiklić, la a. × le, lał. † Rozwiklić, nied. *Rozwikliwać rozpleść co zwiklanego, odwiklić, rozplątać, rozgnatować, rozsupłać, rozmotać*: R. splątane nici, splątany chróst. Przen.: *rozstrzygnąć, rozwiązać, rozjaśnić, wyjaśnić, rozświetlić, wysświetlić*: R. zawiłą sprawę. *Inextricabilis*, tak zamotan, zawiłany, że trudno może być rozwiklan, nierozwikłany. Mącz. R. ś. *rozplątać ś. rozgnatować ś., odwiklić ś., rozsupłać ś., rozmotać ś.*; przen. *zostać rozwiklanym, rozstrzygnąć ś., rozwiązać ś.,*

rozjaśnić ś., wyjaśnić ś., rozświetlić ś., wysświetlić ś. <Roz + Wiklić>

1. *Rozwiklanie, a, blm., czynność cz. Rozwiklić*: R. sprawy zawiłej. L.

2. *Rozwiklanie przys. od rozwikłany, sposobem rozwikłanym*. L. <Od Rozwikłany, od Rozwiklić>

Rozwiklanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwiklić ś.

Rozwikliwać, uje, ywał i R. ś. p. Rozwiklić. Rozwikliwanie, a, blm., czynność cz. Rozwikliwać.

Rozwikliwanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozwikliwać ś.

Rozwilżać, a, ał p. Rozwilżyć.

Rozwilżanie, a, blm., czynność cz. Rozwilżać.

Rozwilżenie, a, blm., czynność cz. Rozwilżyć.

Rozwilżyć, y, ył, nied. *Rozwilżać przejąć nawskrosz wilgocią; rozmoczyć; rozmiękczyć, rozrzedzić wilgocią*: Suche rozwilżasz wilgocią urodzajów plemie. Przyb. <Roz + Wilżyć>

Rozwinąć, nie, nął, Rozwić, nied. *Rozwijać i. rozpuścić co zwiniętego, odwinąć, rozkręcić, rozprostować*: Rozwijam pieluchy, odwijam dziecię. Kn. R. list. Troc. R. bicz, sznur (= *rozpleść na składowe pasma*). Z nieba aż do ziemi spuszcza długie smugi, jak rozwite warkocze: to są deszczu strugi. Mick. R. powiatak, kłębek nici a. nici z kłębka, plik papierów. R. sprężynę = *rozgiąć, rozchylić*. Waż rozwija woje. W utworach rozwijał wątek, z którego właśnie jego uczucia i dzieje ś. snuły. 2. × R. wojsko = *zwinąć, rozpuścić, rozwiązać*: Większą część wojska rozwinięto. Kłok. Wojsko rozwite, zwinione. Troc. 3. *rozpuścić, roztoczyć, rozłożyć, rozpostrzeć, rozciągnąć, rozpiąć*: Lud wybrany pod rozwitemi wyszedł chorągwiemi. P. Koch. Na wały morskie nasieść im kazano i żagle R. Żebr. Już też noc zaszła i płaszc rozciągniony rozwila na świat uszty z ciemności. P. Koch. Stał wryty, gdy ślicznej Pryjamidy włos urzał rozwity. Hul. Rozwija ogon w ręzę indyk i paw butny. L. Skoro Gustaw popłynął do Szwecji, hetman wtym rozwinał swe proporce i, fortece oblegszy, pasy wszystkie zastąpił. Tw. Rozwiń żagle, chorągwie. Troc. Służba rozwija kobierzec bogaty. Słow. R. skrzydła. Arabowie rozwinęli chorągiew proroka (= *wszczęli wojnę świętą*). R. sztandar buntu. Kwiat rozwity. Troc (= *rozchyłony*).

Wiosna nowe ozdoby rozwija po umarłej zimie. Tw. W borku za emętarem rdzewiały paprocie i wielkie chabry rozwijały w pełni swe rozchochrane korony. Orzesz. Niebo nade mną rozwilo swe mleczne drogi. Wysp. Przen.: *rozszereżyć, rozkrzewić, rozprzestrzenić, rozgłosić*: Rozwijać złe nauki. Troc. Rozwijaj jasności twojej promienie. Troc. R. szeregi wojska, wojsko, kolumnę. Rozwinięto ogień na całej linii. Rozwinał wszystkie siły przeciw nieprzyjacielowi (= *wystawił, wprowadził w grę, uruchomił, poruszył*). Rozwinał niesłychaną energję w tej sprawie (= *wykażał, wyteżył*). R. przepych w przyjęciu gości, cały zasób talentu, wiedzy przed widzami, słuchaczami i t. p. = *wystąpić z nim, zaprezentować go w całej okazałości*. Starzec cały kunszt, którym niegdyś w lasach sływał, jeszcze raz przed uszami myśliwców rozwinał. Mick. 4. *wywinąć szeroko, wykształcić z zarodku; rozkrzewić, rozrozdzić*: Choć zimne wokoło stoją lody, Etna jednak zielone rozwija ogrody. Ustrz. Słońce roślinności rozwija. Róża za słońcem pączki rozwinięte toczy. Mick. Przen.: *wyrobić, wydoskonalić;*

doskonalcę rozrobić; *spotęgować, wykształcić*: R. umysł, talent, siły. Przen.: R. handel, warsztat (= powiększyć). Przen.: *rozszerzyć przez pogłębienie, ułożyć szczegółowiej, przedstawić obszerniej*: R. swoją myśl. R. pomysł, system. 5. [R.] *machnąć, rozmachnąć, zawinąć*: Jak uozwinął sablon, tak to syćko wyciągn. Jasiak rekami ozwija. R. s. 1. *rozwinąć siebie; ulec rozwinięciu, odwinąć s., rozkłębić s., rozprostować s., rozlecieć s. z kłębka, z zwoju*: Kłębek, zwój rozwinął s. Sprężyna rozwinęła s. (= rozgięła s.). Ślizki a zwity wąż w rozmaite s. kregi zwinia i rozwija. Wer. Rozwinęła s. belka płótna niedobrze związana. Troc. 2. *rozwiązzać s., rozejść s., rozbiec s., rozbić s., rozproszyc s., rozlecieć s., rozpięchnąć s.*: Spahowie, dowiedziawszy s. o śmierci wodza, zaraz s. rozwinęli. Kłok. Apostołowie rozwinęli s. byli po całym świecie. Baz. Rozwinęło s. wojsko. Troc. Gdy wszystko na nich zdali, rozwinęli s. i rozbiegli s. do domu. Łęczę. Przen.: Tak wielkie wały, za krótki czas rozpedzone, w piany drobne s. rozwiązują. Birk. 3. *rozejść s., rozstać s., rozłączyć s., rozdzielić s., zerwać z kim, z czym, rozseparować s.*: Ty, coś s. tylko mogła ze mną R. samą śmiercią, i śmierć cię ze mną nie rozdzieli, *qui a me morte revelli sola poteras*. Zebr. 4. *wywinąć s. szeroko z zarodka, wywiązać s., wykształcić s. z zarodka, rozkrzewić s., rozrozdzić s.*: Rozwija s. drzewo, kwiat = puka s. L. Skoro s. kwiatek rozwija, zaraz go zerwać. L. Rozwija s. drzewo, kwiatek, pąkowie. Troc. Dziecko rozwija s., mężczyne. Przen.: Umysł, talent rozwija s. (= wyrabia s., dojrzewa, doskonali s., kształci s.). Siła rozwija s. (= wyrabia s., wzrasta, wzmacnia s., powiększa s.). Handel, przemysł, fabryka rozwija s. (= powiększa swój zakres). 5. [Rozwiązanie s.] *isć jak z płatka, powodzić s.*: I ónemu (a. u niego) s. nie rozwija (= nie przelewa s.). <Roz + Winać>

Rozwinięcie, a, blm., p. Rozwinięcie.

Rozwinięcie się, a s., blm., p. Rozwinięcie s.

Rozwinięcie, a, blm. l. czynność cz. Rozwinięcie.

2. p. R. s.: Bogate R. kształtów. Orzesz. Geo.: R. rzeki = *stosunek długości rzeczywistej danej rzeki do długości linii prostej poprowadzonej od źródła do ujścia*. R. linii brzegowej = *stosunek długości linii brzegowej pewnego kraju do pierwiastka kwadratowego z jego powierzchni (stosunek ten, będąc ilością stałą dla figury danego kształtu, może służyć jako liczne wyrażenie kształtu danego kraju, czyli rozwinięcia, urozmaicenia jego linii brzegowej)*.

Rozwinięcie się, a s., blm., Rozwinięcie s., niek. Rozwinięcie, Rozwinięcie czynność cz. Rozwinięcie s.

Rozwinięty, × Rozwinięty I. im. od Rozwinięcie. 2. im. od Rozwinięcie s. Okul.: Jaskra rozwinięta (glaucoma evolutum).

× **Rozwinięty p. Rozwinięty.** Troc, Mick.

Rozwinięty, nie, nął p. Rozwinięty. <Roz + Winać>

Rozwinięty, a, blm., czynność cz. Rozwinięty.

Rozwinięty się, i s., il s., Rozwinięty poet. *przyjąć barwę wiosenną, przywdziać szatę wiosenną, otrzymać wygląd, charakter wiosenny*: Siolo niebawem już s. rozwinięty. Zal. <Roz + * Wiosnić, od Wiosna>

Rozwinięty, eje, ał p. Rozwinięty. Przen.: *przejść s. błogością wiosenną*: Nim dokoła rozwinięty nam promienie Twojej chwały, okalała nas śmierć wszędy. Krasin. Rozwinięty na sercu mającą pogodą i myślom uczyń skrzydła. Kon. <Roz + * Wiosnić, od Wiosna>

Rozwinięty, a, blm. l. czynność cz. Rozwinięty. 2. czynność cz. Rozwinięty.

Rozwinięty się, a s., blm., czynność cz. Rozwinięty s.

× **Rozwinięty, i, blm., p. Rozwinięty**: R. życia. Troc.

× **Rozwinięty p. Rozwinięty**: Rozwiniętsza lub wstydlivsza. Śniad. Ludzie rozwiniętego życia. Troc. Młodź w obyczajach rozwinięta. Troc. Pewny wysmukły gładysz rozwiniętych obyczajów. L.

× **Rozwinięty p. Rozwinięty**: Władza hetmańska R. tłumaczona i rozciągana. Vol. (= *zbyt obszernie, rozciągle*).

Rozwinięty, a, ał p. Rozwinięty.

Rozwinięty, a, blm., czynność cz. Rozwinięty.

Rozwinięty który rozwinięty: Po ścianach rozwinięty historii. Mick. <Od Rozwinięty>

Rozwinięty, śnie, snął a. sł, nied. Rozwinięty rozprostować s., rozczapierzyć s., wisząc: Jakaż zasłona rozwinięta między mną, jak jestem, a mną, jak s. czulem dawniej. Krasin. Sosna pogiętemi konary na sto sążni rozwinięta. Syrok. <Roz + * Wisnąć, WIS/WIAS/WIES>

Rozwinięty się, uje s., ował s. wisując s. rozpuścić s., rozurwisować s., rozlobuzować s., rozhulać s., rozburmanić s. <Roz + Wisować s.>

Rozwinięty się, a s., blm., czynność cz. Rozwinięty s.

Rozwinięty, a, blm., czynność cz. Rozwinięty.

Rozwinięty, ece, ók, nied. Rozwinięty, Rozwinięty, × Rozwinięty I. włożyć roznieść; rozciągnąć, porozwlekać, zawlec w różne strony: Pies rozwinięty kości po kątach. Rozwinięty zapasy, które ojciec zgromadził. Sł. wil. (= *rozpraszają, roztruwają*).

2. [R.] *rozodrzyć, rozszarpać, rozseparować*: R. kogo żelaznemi bronami. 3. *włożyć rozdzielić, rozdzielić, rozproszyc, odciągnąć w różne strony*: Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części R., a tak całe wojsko rozjąć. Warg. Aby nieprzyjaciela rozwinięty, zmyślił uciekanie. Fal. 4. przen. *rozciągnąć, rozprostować, rozstrzelić, rozrzucić, rozsiad, wyciągnąć, wydłużyć*. Narody słowackie za Wisłą siedliska nowe długo i szeroko rozwinięty. Błaż. Przen.: *rozciągnąć, rozwałkować, rozłąć, rozszerzyć*: Zabawiać s. koło tego nie chce, abym historjami nie rozwinięty tej książki. Syk. R. pismo = *rozstawić, rozstrzelić, rozszarpić, rozciągnąć*.

R. ezeionki = (druk.) *rozspacjować*. R. s. 1. *rozciągnąć s., rozprostować s., wydłużyć s., wyciągnąć s., rozszarpić s.*: Jak gmach ten wzduż s. rozwinięty, jak wszędy rozpościera. Przyb. Dama-szek miasto około góry daleko s. rozwinięty. Warg. Rozwinięty s. ta przedza. Troc. Rozwinięty s. postronek. Troc. Przez okna przysłonięty muslinową franką szare rozwinięty s. cienie. Zap. W powietrzu wisi ciężka mgła poszarpana, miejscami zbita, jak stara wata: bliżej rozwinięty s. kłębami i strzępami. Dob. 2. [R. s.] = a) *rozseparować*: R. s. do naga. c) *rozpuścić s., stać s. na dobre rozpustnym*. <Roz + Wleć>

Rozwinięty, a, blm., czynność cz. Rozwinięty.

Rozwinięty się, a s., blm., czynność cz. Rozwinięty s.

Rozwinięty I. im. od Rozwinięty. 2. im. od Rozwinięty s. 3. p. Rozwinięty: R. charakter (pisma). Troc.

Rozwinięty, a, ał i R. s. p. Rozwinięty.

Rozwinięty, a, blm., czynność cz. Rozwinięty.

Rozwinięty się, a s., blm., czynność cz. Rozwinięty s.

Rozwinięty przys. od Rozwinięty; [Rozwinięty].

Rozwlekłość, i, Rozwlokłość f. bhm., rz. od **Rozwlekły**. 2. lm. i przestrzeń, rozległość, obszar: Na wielką pola krwawego R. rzucali głosy z trąb. Słow.

Rozwlekły, Rozwlokły, Rozwleczony f. który ś. *rozwlokł, rozciągnięty*: Bronią głowy Meduzy węże rozwlokłe. Bardz. Włos na twarz R. Bardz. Nici to rozwlokłe. Troc. Aż do morza Bałtyckiego rozwlekłe wszystkie krainy posiadł. Bobrow. Czaprak czerwony aż do kopyt końskich R. Bobrow. 2. *rozciągnięty, szeroki, rozstrzelony, rozległy; rozsadzony, rozstawiony*: Rozwlekłe państwa. Troc. Goljat R. Troc. (= *rozrosły, wybujały, wysoki, wielki*). Pismo rozwlekłe, charakter (pisma) R. Troc. 3. *przewlekły, przeciągany, śpiewający, cedzony*: Wymowa rozwlekła. 4. *rozwlękający, zbyt obszerny, rozciągnięty*: R. pisarz, mówca, styl. Sł. wil. R. styl. Troc. <Od Rozwlec>

Rozwłokłość, i, bhm., p. Rozwlekłość.

Rozwlokły p. Rozwlekły.

× **Rozwłaczać, a, ał i** × **R. ś. p. Rozwlec.**

× **Rozwłaczanie, a, bhm., czynność cz. Rozwłaczać.**

× **Rozwłaczanie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozwłaczać ś.**

[**Rozwłoczenie**] p. **Rozwlekłe**: Gada R.

Rozwłodek, dka, lm. dki bot. (serpicula) roś. z rodziny *węgliszowatych*.

Rozwłoka f, lm. i l. × **R. wielka odwłoka, miłrega, zwłoka, zwłoczenie**: Czyni rozwłokę Elzbieta, a Sędziwoja wątpliwą odpowiedzią zabawia. Błaż. 2. bot. (amphicarpaea) roś. z rodziny *strąkowych*. <Roz + * Włoka, WLEK/WŁOK>

Rozwłoczenie, a, bhm., czynność cz. Rozwłoczyć.

Rozwłoczenie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozwłoczyć ś.

Rozwłócznia, i, lm. e bot. (mikania) roś. <Roz + Włócznia>

Rozwłoczny dający ś. rozwłoczyć. Patol.: Choroba rozwłoczna = *zarazliwa, zakaźna, dająca ś. rozwłoczyć*. <Od Rozwłoczyć>

Rozwłoczony f. który *rozwłoczono = rozwleczono, porozwlekany, porozciągany, zawleczony w różne strony*. 2. który ś. *rozwłoczył, nawykły do włóczęgi, rozwałęsaný*. <Od Rozwłoczyć>

Rozwłoczyć, y, ył i R. ś. l. p. Rozwlec. 2. R. ś. dok. *rozochocić ś. do włóczenia ś., zasmakować w włóczędze, rozwałęsać ś.*: Czestowany starką, przyjmowany po karczmach piwem i miodem, musiał ś. R. Krasz. Przen.: Rozwłoczone jego oczy uderzały ś. chwilami o czerniejący na widnokręgu wał boru. Dan. <Roz + Włoczyć>

Rozwłóknio się, i ś., il ś. rozejść ś., rozleść ś. na włókna: Nagość wyszczerzała ś. uśmiechem przez rozwłóknione strzępy ostatniej sukienki. Przen.: Dusza mi ś. rozwłókniała na wzór spalonej rośliny. Krasiń. <Roz + * Włóknio ś., od Włókno>

× **Rozwłóknienie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozwłóknioć ś.**

× **Rozwnuczać się, a ś., ał ś. rozradzać ś. w wnuków**: Rozwnuczały ś. syny, podobne ojcom. Wor. <Roz + * Wnuczać ś., od Wnuk>

× **Rozwnuczanie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozwnuczać ś.**

Rozwodniać, a, ał i R. ś. p. Rozwodnić.

Rozwodnianie, a, bhm., czynność cz. Rozwodniać.
Rozwodnianie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozwodniać ś.

Rozwodnica, y, lm. e *rozwódka, kobieta rozwiedziona z mężem*: Wyszła ni na wdowę, ni na rozwodnicę. Gaś. <Od Rozwodnik>

Rozwodnić, i, il, nied. Rozwodniać, Rozwadniać *rozcieńczyć wodą, rozebrać wodą, zrobić wodnistym*: Rozwodnione wino lepsze ku oddaleniu pragnienia. Trzye. Woda sama żadnej rosnącej rzeczy nie tuczy, tylko swą wodnością pokarm rozwodnia, aby ś. tym snadniej rozehodził po wszystkich członkach Trzye. Mikołajek ziele wysusza, otwiera, rozdziaľuje, rozwodnia i wywodzi. Syr. Moc tego ziele jest rozprawować, rozwodniać i wychędażać. Syr. Czestokroć łyż mu spływały w talerz zupy a, w szklanę mleka już i tak rozwodnionego. Dyg. Przen.: *zrobić czczym, jałowym, malkym*: Rozwodnione perjody retoryzmu Stanisława. Rzew. We Francji zwrócenie umysłów powszechne do nauk ścisłych rozwodniło poezją i poniżyło. Mick. Na wielkim świecie próźniactwo rozwadnia sieroctwo w czeze formy kondolencji. Byk. **R. ś. stać ś. wodnistym, przejść wodą, rozplynać ś. w wodę**: W starych ludziach rozwodnia ś. subtelność, która jest w wilgoci przyrodzonej. Trzye. <Roz + Wodnić>

Rozwodnienie, a, bhm., czynność cz. Rozwodnić: Słoność wszelka niszczeje od rozwodnienia. Trzye. Patol.: R. krwi = *wodnistość krwi, wodnica* (hydraemia).

Rozwodnienie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozwodnić ś.

Rozwodnik, a, lm. cy *męzczyzna rozwiedziony z żoną*. <Od Rozwodny>

Rozwodny f. *dający ś. rozwieść, rozdzielný, rozłączny*. 2. × **R. p. Rozwodowy**: Mojżesz kazał dawać list R. żonie od męża opuszczenia godnej. Olym. Któżkolwiek opuści żonę swą, niech jej da list R. Leop. 3. *rozwiedziony, żyjący w rozwodzie*: Niż mię tesalsey ujrza rozwodną synowię, krwią mająją zgaszę ognie małżeństwa szczerego. Bardz. 4. † **R. rozciągnięty, łatwo pojmujący, pojętný, zdolny do ogarnięcia wielu przedmiotów**. Górs. J. <Od Rozwód>

Rozwodowy, × Rozwodny przym. od **Rozwód**: Proces R. R. list. Troc. (= *piśmienny akt rozwodu*). <Od Rozwód>

Rozwodzenie, a, bhm., czynność cz. Rozwodzić. Lek.: R. kolan = *odwodzenie*. R. nóg = *rozkracanie* (abductio).

Rozwodzenie się, a ś., bhm., czynność cz. Rozwodzić ś.

Rozwodziciel, a, lm. e *ten, co rozwodzi*. <Od Rozwodzić>

Rozwodzić, i, il i R. ś. p. Rozwieść.

[**Rozwodzien, dnia, lm. dnje**] *największy klin do ostatecznego rozdarcia kłody drzewa*. <Od Rozwodzić>

× **Rozwodziny, in, bhp., p. Rozwód. Troc.** <Od Rozwodzić>

× **Rozwodzisty** *zbyt szeroki, rozciągnięty, rozwlękły, przewlekły*: Rozwodzista mowa, *digrediens sermo*. Kn. <Od Rozwodzić>

Rozwojować, uje, ował f. † **R. wojując** *rozburzyć, rozgromić*: Nie może nikt mocarza dom poćpić, jeśli pierwej tego mocarza nie związał; wtedy dopiero dom jego rozwija. Sekl. **R. ś. l. zacząć na dobre wojować, rozochocić ś. do wojowania**: Szlachta wielkopolska rozwijała ś. na dobre. Jaroeh. 2. [**R. ś.**] *rozwojawić ś.*: Jak ś. ciołeczek rozwijał, tak jałowęcę pocałował. <Roz + Wojować>

† **Rozwojowanie**, a, btm., czynność cz. **Rozwojować**.

Rozwojowanie się, a, s., btm., czynność cz. **Rozwojować** s.

Rozwojowość, i, btm., rz. od **Rozwojowy**: Zgadzają s. na R. i jej prawa powszechnie. Karł.

Rozwojowy I. przym. od **Rozwój**: Proces R. Wszystkie te wyniki zostały pochwyczone i odтворzone w porządku rozwojowym. 2. patol.: Choroba, wada rozwojowa (vitium conformationis).

Rozwolniaty który rozwolniatł: Język R. = *rozpuszczony, zbyt swobodny, niekrepujący s., wolny, który s. stał wielomównym, nie zawsze przyzwoty.* <Od **Rozwolnięć**>

Rozwolnić, i, il, nied. **Rozwolniac** I. *zrobić wolniejszym, rozpuścić, popuścić, rozluźnić, rozluźować, zmniejszyć napięcie*: R. pas, suknię. Przen.: R. karność obyczaj. Epikureizm rozwolnił obyczaje. Lel. Przen.: Król słaby, bez męstwa, w zmięczeniu niesławnym rozwalnia swych poddanych dusze w harcie dawnym. Przyb. (= *rozmięcza, osłabia*). 2. *żołądek = osłabić, przeczyszczyć*: Woda ta rozwalnia żołądek. 3. anat.: × Muskuly rozwalnijące bębenka w uchu = *więzadło młotka przednie* (laxator tympani). 4. apt.: Lekki rozwalnijące = a) *sprawiające rozwołnienie żołądka, przeczyszczające* (medicamenta purgantia, laxantia, eecoprotica). b) *leki rozpędzające* (medicamenta resolventia). R. s., **Rozwolnięć** *stać s. wolniejszym, rozpuścić s., rozejść s., rozluźnić s., rozluźować s., zwątlęć, osłabnąć*: W spróchniałej chalupie wszystkie spoje rozwalnijają s., a za zmocnieniem jednych rozsiadają s. drugie. Pilch. Brudne obłoki pospolicie s. albo wylewem dżdżów, albo pędem wiatrów rozwalnijają. Pilch. (= *wylatowują s.*) <Roz + Wolnić>

Rozwolnięć, eje, ał p. **Rozwolnić**: Mróz rozwolniatł. Troc. (= *zelał, sfolgował*). Tak bardzo tam rozwolniatło posłuszeństwo, że je poddani prawie wcale wyzuli. Troc. Temperatura rozwolniatła (= *zwołniała, zlagodniała*). St. wil. <Roz + Wolnić>

Rozwolnienie, a, btm. I. czynność cz. **Rozwolnić**: Tryb ich życia nie uległ rozwolnieniu. Rzew. R. tkanek = *zwątlenie, zwiotczenie* (atonia). 2. czynność cz. **Rozwolnięć** = a) R. żołądka = *biegunka, laksana, purgans, zepsucie żołądka, przeczyszczenie*, gm. *sruczka, srajka* (diarrhoea). Lekarstwo na R. (= *czyszczące*). Dać, wziąć (lekarstwo) na R. Mięć R. b) *stan tego, co zostało rozwolnione, rozpusta, rozwiąźłość, zepsucie*: R. obyczajów.

Rozwolnienie się, a, s., btm., czynność cz. **Rozwolnić** s.

Rozwolniony I. im. od **Rozwolnięć**. 2. patol. = a) *mający rozwolnienie żołądka*. b) *zwątlony, zwiotczaly* (atonicus)

Rozwołać, a, ał, nied. **Rozwoływać** I. *wołając rozgłosić, rozkrzyżać; obwołać*: W Afryce rozwolano wyrok cesarski. Skar. Rozwoływa wszędzie, iż swego dopiąć musi. Nagur. Zakazał tłuszcem onym, aby tego nie roznaszali, a iżby tego nie rozwolywali. Kej. R. co na wszystek świat, po całym mieście. Troc. 2. *przeniknąć wołaniem, napełnić wołaniem*: Nagie nimfy, otrocka ujrzawszy, pięściami tłuc s. jęty, gaj wrzaskiem nagłym rozwolywały, *implevere nemus*. Żebr. R. komu głowę, rozwrzeszczyć mu głowę = *nabijać mu uszy*. Kn. (= *roznieść, rozsądzić, rozwalić komu*

głowę swym wołaniem, krzykiem). Co po katedrach wołali, głowy sobie rozwolywali. Li. (wrzeszczeli, że im s. głowa padała. L.). 3. × R. *głos = rozrobić go wołaniem, wyrobić go*: Rozwoływać głos, *confirmare vocem*. Kn. (naprawować głos wołaniem. Dudz.). <Roz + Wołać>

Rozwołanie, a, btm., czynność cz. **Rozwołać**.

Rozwoływać, a, ał p. **Rozwołać**.

Rozwoływanie, a, btm., czynność cz. **Rozwoływać**.

Rozwoniac, a, ał p. **Rozwonić**.

Rozwonianie, a, btm., czynność cz. **Rozwoniac**.

Rozwonić, i, il, nied. **Rozwoniac** *przejść rozchodzącą s. wonią*: Innej róży nam trzeba, co w ciężkim życia twardego boju strząsa na serca rosę pokoju i z dziewięzgo piersi swej technienia rozwonia cały okres stworzenia. Moraw. <Roz + Wonięć>

Rozwonieć, eje, ał *zacząć na dobre wonieć; przejść wonią, rozejść s. wonią*: Widzę ten pałac, tę ulicę lip rozwonionych. Krasin. Natura s. odżywi, rozbudzi s. po spiecc napojona, rozzieleni i rozwonieje. Krasin. <Roz + Wonieć>

Rozwonienie, a, btm. I. czynność cz. **Rozwonić**. 2. czynność cz. **Rozwonieć**.

Rozwoń, i, lm. e bot. p. **Bobrownik**. <Roz + Woń>

Rozwora, y, lm. y I. † R. *rozwieranie, rozwieranie*: Papięz kluczem, który mu Bóg dał dla rozwory, otwarzał i najtęższe w sumnieniu zapory. Błaż. 2. a. [**Rozwór**] *drag umocowany w zduim śródosiu woza a rozszczepionym przednim kołcem wchodzący w przodek woza, aby tym sposobem łączyć z sobą jego zadek i przodek i służyć do polużniania lub skracania woza*: R. u wozu, drzewo u spodu wozu rozszczepione z końca. Dudz. Pieniek ten ma być postawiony blisko rozwory, to jest około półkołcia przy kole przednim. Rogal. Kto nie namknie mi s. w porę, tego wsadzę na rozworę. Kon. 3. przen. gm. *kobieta szeroka, ciężka, klepa, fasa, klapdra*. 4. [R.] *ostatni zagon niedożęty*. 5. bud. *jeden z kawałków drzewa wędzonych mięzły inne dla ich rozparcia, na sposób szczebli w drabinie, rozpora*. Podez. 6 kol. *sztynone sprzęgło między wagonami, utrzymujące je w odpowiedniej odległości*. 7. wet. *knjhel*. Zdr. [**Rozwórka**]. <Roz + *Wora, WOR/WR/WIER>

[**Rozwornica**, y, lm. e] *pieścien żelazny, którym przytwierdza s. rozworę do śnic*. <Od *Rozwornik, od Rozworny>

× **Rozworny** p. **Rozworny**. <Od **Rozwór**> [**Rozwornik**, a, lm. i] *kuerek, gwóźdź, którym naciąga s. łuk*. <Od *Rozwornik, od Rozworny>

Rozwoziciel, a, lm. e. × **Rozwoźca**, × **Rozwoźnik** *ten, co rozwodzi*: R. mleka, węgla. <Od **Rozwozić**>

Rozwozić, i, il p. **Rozwieźć**. <Roz + Wozić> † **Rozwozisto** przys. od **Rozwozisty**: R. mówić, *hiulce dicere*. Kn. (= *rozwelekle*).

† **Rozwozisty** I. *stojący otworem, rozsiadły, rozpadły, rozstąpiiony, rozwartny*. 2. *rozwelektły, przeciągły*: Mowa rozwozista. <Od **Rozwozić**>

Rozwozowy, **Rozwoźny** przym. od **Rozwóz**. L. **Rozwoźca**, y, lm. y p. **Rozwoziciel**: W czasach, gdy każdy gospodarz, pilnując własnej grzędy, niewiele zewnętrznych miał stosunków i związków, zbieracz taki i R. nowin, wiadomości, anegdót, zawsze pożądanym był gościem. Chodź. <Od **Rozwozić**>

Rozwoźna, ej, lm. e kol. wykaz wozów przeznaczonych do stacji pośrednich. <Od Rozwoźny>

× **Rozwoźnik**, a, lm. cy p. **Rozwoźciel**: Rolnika twórcą, rzemieślnika przerabiaczem, a kupca rozwoźnikiem, u tych obudwuch furmaniącem, nazwać można. L. <Od Rozwoźny>

Rozwoźny l. p. **Rozwoźowy**. 2. mogący być rozwoźonym; który zwykłe rozwoźą. <Od Rozwoź> [Rozwoźczyk, a, lm. i] furman. <Ros. rozwozyczk>

Rozwoźenie, a, btm., czynność cz. **Rozwozić**.

Rozwód, odu, lm. ody l. a. × **Rozwódziny** prawne rozwiedzenie, rozłączenie małżonków na podstawie unieważnienia małżeństwa: R. małżeński. Troc. R. małżeński zajmuje rozłączenie od łoża i fortuny. Ostr. R. małżeństwa albo małżonków = rozwódziny. Kn. U nas w Polsce nie tylko rozwodu mieczowego, ale też śnać i listowego dla marności endzołóstwa niemasz. Sekl. R. czynię = rozwodzę ś. z małżonkiem, z żoną. Kn. R. biorg. L. Iść do rozwodu. Starac ś. o R. Otrzymać, dać R. Nastąpił R. Przyczyna rozwodu. Zagęściły ś. rozwody. Helwecjusz powiedział: Dobre są rozwody. Kras. R. małżeński a. małżonków uczynić. Troc. Kiedy ś. nie kochacie, wzię R. wziąć i skończyto ś. L. Dorant z piękną R. wziął żonę. L. Pozwolenie rozwodu nie może być dane, tylko tym, którzy doświadczają małżeńskich przykrości. L. Przen.: rozbrał: Miłość z małżeństwem dawno R. wzięła. L. 2. † R. = posag, dlatego tak nazwany, że w razie dozwolonego u mahometan rozwodu musi być rozwódce wypłacany. Otw. S. 3. † R. rozsyпка, rozproszenie, rozdzielenie, rozciągnięcie. Pot. 4. † R. rozwiedzenie ś.; rozciągłość, rozległość, rozłóg, przestrzeń, obszar: Czarna chmura w powietrzu szerokim rozwodem nagle przyćmiła słońce nad samym zachodem. Przyb. Wielkie księstwo litewskie od wschodu słońca przy granicy ruskiej ma swój R. i położenie. Paszk. Dżwina we dwie mile od Rygi szerokimi rozwodami w morze wpada. Paszk. (= rozgałęzieniami, odnogami). Za Witolda Litwa od Buksynu do Bałtyckiego morza granice swe szerokim rozwodem rozciągała. Paszk. 5. wywód, rozbiór, rozprawa; argument, racja: Miłe rozwody wywodzisz. S. Par. Powiedział te rozwody filozofa onego, a prosił go, aby mu więcej rozwiódł tego. Rej. 6. † R., żart. dowód walczący przeciw podającemu go: Racja twoja ma w sobie kłamstwo jawne, jasne, dlatego też nie dowodem, ale rozwodem jest. Zigr. <Roz + *Wód, WIOD/WOD>

Rozwódka, i, lm. i kobieta rozwiedziona z mężem.

[Rozwódk, ów, btp.] małe ptaki wyprowadzone już z gniazda. <Od *Rozwódek, od Rozwód>

× **Rozwódz**, odzi, btm., p. **Roztop**: Kto za sannej chodzi, ten nie plucha w rozwodzi. Prz. (= kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje). <Roz + *Wódz, od Woda>

Rozwój, oju, lm. oje rozwinięcie ś., proces rozwijania ś., rozrost, dojrzewanie, postęp w doskonaleniu ś., ewolucja: R. umysłowy. R. sił, społeczeństwa. Małoruska mowa wyrosła już do znamienitego piśmienniczego rozwoju. Biol.: R. osobnikowy (ontogenesis) = R. pojedynczych osobników od pierwszego ich zawiązku do zupełnej dojrzałości; R. zarodkowy w jajku oraz przeobrażenia w ciągu życia pozarodkowego. R. rodowy (phylogenesis) = R. form organicznych zwierząt lub roślin w szeregu licznych pokoleń, poczynając

od pierwszego zawiązku danej formy aż do jej stanu obecnego.: R. rodowy ryb, ptaków it. d. <Roz + *Wój, WI/WOJ>

Rozwór, oru, lm. ory l. **rozwór**, otwór, dziura, Krynica w prawą łałą wodami słicznymi, R. mając ujęty krajmi trawistemi, *margineo gramineo patulos incinctus hiatus*. Zebr. Tropił zwierza leśnego po rozworach zapadłych, po bezdrożach leśnych (= po dziurach, rozpadlinach, parowach). Ktoby zajrzał w głąb borów i jarów zapadłych ponad rozworami Czeremoszu, zobaczyłby postacie jakieś... 2. † R. czasu = odstęp czasu, zwłoka, czas wolny, pauza: Naskwierala Litwa pierzechającym, żadnego rozworu ani odechu nie dając, *nullum recoligendi spatium*. Błaż. Zamek podpaliwszy, wszystką go mocą dobywa, nie chcąc nie dać rozworu naszym do gaszenia pożogi. Błaż. Nieprzyjacielom ani do sporządzenia ś., ani do wytehnienia nie rozworu nie dawał, *spatium*. Błaż. 3. anat. **rozwór**, rozziw, szczelina (hiatus). 4. patol.: R. kości krzyżowej (hiatus sacralis). <Roz + *Wór, WOR/WR/WIER>

Rozwórka, i, lm. i l. [R.] p. **Rozwora**. 2. chir. narzędzie do rozwierania, rozwieradło, rozwieracz: R. powieczna (tenaculum pulpebrarum). R. warg (tenaculum labiorum). <Od Rozwora>

[Rozwórznik, a, lm. i] gwóźdź żelazny przechodzący przez rozworę z tyłu wozu, by ś. tenże nie rozprzągl. <Od Rozworze, od Rozwór>

Rozwóz, ozu, lm. ozy, **Rozwózka** **rozwozenie**, **rozwiezienie**. <Roz + Wóz>

Rozwózka, i, lm. i p. **Rozwóz**. <Od Rozwóz>

Rozwrzeszczęć, y, ał komu głowę = rozszalić, odwrzyć wrzaskiem, rozklekać, roztrząkotać, oszaleć, oszalać. R. ś. zacząć na dobre wrzeszczęć, rozkrzyzczeć ś. <Roz + Wrzeszczęć>

Rozwrzeszczenie, a, btm., czynność cz. **Rozwrzeszczęć**.

Rozwrzeszczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozwrzeszczęć** ś.

Rozwstrętnić się, i ś., il ś. **przejąć** ś. **wstrętem**: Dusza, gdy ś. rozwstrętni do ciała, ucieka na Tebaidę. Krasin. <Roz + *Wstrętnić ś., od Wstrętny>

Rozwstrętnienie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozwstrętnić** ś.

Rozwściec się, cze ś., kt ś., nied. **Rozwściekać** ś., **przejąć** ś. **wściekłością**, **rozjuszyć** ś., **rozłoscić** ś. do **wściekłości**, **rozeźreć** ś., **roznamiętnić** ś., **rozbestwić** ś.: Gromady rozwścieczone przeciw chrześcijanom. Krasz. Rozwścieczona do ostatka tym, że ją był na kilka godzin w ciemnej izbie zamknął. Orzesz. Na ławie siedział rozżalony i rozwścieczony parobczak. Orzesz. Gwiazdy płoną jak krwawe rumieńce, które rozwścieczone sere w szwachwiata na niebie wypieka. Przybysz. <Roz + Wściec ś.>

Rozwścieczenie, a, btm. stan tego, co ś. **rozwściek**; **zapalczywość**, **zozartłość**, **zozadłość**, **zawziętość**, **gniew** srogi, **zaciekłość**, **zapamiętałość**.

Rozwścieczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozwściec** ś.

Rozwściekać się, a ś., ał ś. p. **Rozwściec** ś. <Roz + Wściekać ś.>

Rozwściekanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozwściekać** ś.

Rozwściekać, a, ał i R. ś. p. **Rozwścieklić**.

Rozwściekanie, a, btm., czynność cz. **Rozwściekać**.

Rozwściekanie się, a ś., btm., czynność cz. **Rozwściekać** ś.

Rozwścieklenie, a, blm. I. czynność cz. **Rozwścieklic**. 2. p. R. ś.

Rozwścieklenie się, a ś., blm., niek. **Rozwścieklenie** czynność cz. **Rozwścieklic** ś.

Rozwścieklic, i, il, nied. **Rozwściekłać** *rozdrażnić do wściekłości; rozjuszyć, rozbestwić, rozjątrzyć, rozwścieczyć*: Wszystko to w jednej chwili zakolowało w jego głowie, przeraziło, pomięszało, rozwściekliło. Bał. R. ś. *rozdrażnić ś. do wściekłości, wpaść w wściekłość, rozjuszyć ś., rozbestwić ś., rozjątrzyć ś., rozwścieczyć ś.*: Umysł, rozdrażniony widziadłami, rozwściekli ś., zaszamocze Rol. Hijena wiecznie rozwścieklona z głodu. Sow. Chwilami wydobywało ś. z nich jakby rzeźwienie rozwściekłego zwierzęcia. Orzesz. Chrobotanie zsuwanych na dnie kamieni wydaje ś. ostatnim jękiem i zgrzytaniem zębów rozwściekłej bezsilności. Dąb. < Roz + Wścieklic >

Rozwycie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwyc** ś. **Rozwyc się**, yje ś., ył ś. *zacząć na dobre wyjść*: Sen brał go i niósł w ómę jakąś wrzawliwą... na dno rozwytych wichurą borów. Reym. < Roz + Wyc >

Rozwydrzały, **Rozwydrzony** ten, co *rozwydrzał*: Kazimierz Wielki, powodzeniem szczęśliwym R., wszeteczeństwa nie nie poprzestał. Błaż. Przyjaźnią królewską R. Pakostaw, *gratia principis insolescens* Błaż.

Rozwydrzeć, eje, ał, **Rozwydrzyć** ś., *rozbestwić ś., rozpuścić ś., rozbisurmanić ś., rozpasac ś., rozzechwalić ś.*: Rozwydrzony najęźdzać sąsiady. Wor. [Z początku rwały skraje, nawet razem z trawą; potem już rozwydrzone, ostawiały inne liście prócz koniecznych]. Ork. < Roz + Wydrzeć >

Rozwydrzenie, a, blm., czynność cz. **Rozwydrzeć**.

Rozwydrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozwydrzyć** ś.

Rozwydrzyć się, y ś., ył ś. p. **Rozwydrzeć**: Tobie dać szaleć, abyś ś. do reszty rozwydrzył? Krasz. < Roz + *Wydrzyć, od Wydra >

[**Rozychod**, u, Im. y] *rozchód, wydutek*. < Zam. Rozchód >

[**Rozychodzenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Rozychodzić** ś.

[**Rozychodzić się**, i ś., il ś.] p. **Rozejść** ś. < Zam. Rozchodzić ś. >

[**Rozyjście się**, a ś., blm.] czynność cz. **Rozyjść** ś.

[**Rozyjść się**, ydzie ś., szedł ś.] *rozejść* ś. < Roz + Iść >

Rozynek, nka, Im. nki, **Rodzynek**, **Rozenek**, **Rodzenek**, **Rozyńka**, × **Rozyńka**, **Rodzyńka**, **Rozenka**, × **Rozenka** I. *winna jagoda wysuszona na słońcu*: Jagody winne, w ciepłych krajach ususzone na słońcu, są rozenkami, do stołu i lekarstw używanymi. Kluk. Nowy świat ma wiele jagód winnych, które zowiemy rozyńki. Biel. M. Rozyńki duże, małe a. drobne a. czarne, sultańskie, korynckie a. korynty. Rozyńki malaga. Ciasto z rozyńkami. A ot rozyńki w koszyku. Miek. 2. *pospolita nazwa krzewu: porzeczka gurna* (ribes alpinum). < Nm. Rosine, Fr. raisin >

Rozynkowy przym. od **Rozynek**: Rozynkowe jąderko. Warg. Wino rozynkowe. R. kolor. Goł.

Rozyt, u, Im. y min. *anortyt zwiętrzały*.

× **Rozzbrajać**, a, ał p. **Rozbroić**.

× **Rozzbrajanie**, a, blm., czynność cz. **Rozzbrajać**.

× **Rozzbroić**, i, il p. **Rozbroić**. < Roz + Zbroić >

× **Rozzbrojenie**, a, blm., czynność cz. **Rozzbroić**.

Rozzbytkować się, uje ś, ował ś. *zacząć na dobre zbytkować, rozigrac ś., rozdokazywać ś., rozfiglować ś.* < Roz + Zbytkować >

Rozzbytkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzbytkować** ś.

[**Rozziebrzenie**, a, blm., czynność cz. **Rozziebrzyć**.

[**Rozziebrzyć**, y, ył] *rozgniewać, rozdrażnić, roznamiętnić*.

Rozzieleniać, a, ał i R. ś. p. **Rozzielenić**.

Rozzieleniały *który rozzieleniał, rozzielenił* ś.: Niech widzi łąki rozzieleniałe i owce nad mleko białe. Cho.

Rozzielenianie, a, blm., czynność cz. **Rozzieleniać**.

Rozzielenianie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzieleniać** ś.

Rozzielenić, i, il, nied. **Rozzieleniać** *rozwinąć w kolorze zielonym, zazielenić jaskrawo*. R. ś., **Rozzielenieć**, nied. **Rozzieleniać** ś. *rozwinąć ś. w kolorze zielonym, zazielenić ś. jaskrawo*: Łąki ś. rozzielenią. Trzye. Na mały czas ci ś. rozkwitnie a rozzieleni to marne mieszkanie twoje, Rej. **Rozzielenił** ś. las mój gałęzisty. Karp. Świat Boży najświeższą rozzieleniony wiosną. Kaczk. Natura ś. odżywi, rozbudzi i po spieceniu napojona rozzieleni i rozwonieje. Krasz. Winogradem, który już rozzieleniać ś. pogczywał. Orzesz. Przen.: Ilez smutnych chwil przyjdzie jej pędzić tutaj w niedoli, zanim ś. rozzieleni w duszy, zanim jaka taka przyjdzie spokojność. Bart. < Roz + Zielenić >

Rozzielenieć, eje, ał p. **Rozzielenić**. < Roz + Zielenieć >

Rozzielenienie, a, blm. I. czynność cz. **Rozzielenieć**. 2. czynność cz. **Rozzielenieć**.

Rozzielenienie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozzielenieć** ś.

Rozziew, u, Im. y, × **Rozdziew**, × **Hjat**, × **Hijat**, × **Hjatus**, × **Hijatus** I. *rozdzawienie, rozdziawianie*. 2. *otwór powstały wskutek rozdziawienia*: U rodzaju jaskółczego R. pyska w miarę głowy wielki. L. 3. anat. (hiatus) *rozwór, rozwór*. 4. chir.: R. rany = *odstawanie od siebie jej brzegów*. 5. gram. *odstawanie od siebie w wymawianiu dwu samogłosek stojących obok siebie*: Dwie pierwsze samogłoski w wyrazach: Europa, aër — tworzą R., czyli z łacińska mówiąc, hijatus. < Roz + Ziew >

Rozziewać się, a ś., ał ś. *zacząć na dobre ziewać*: Wracalem ś. z balów rozziewany, rozspany. L. Piekło przy tym mogłoby R. ś. na śmierć. Prus. Kobiety wachlarzami zasłaniały zmęczone twarze i rozziewane usta. Prus. Ujrzy hijenę włochatą i jej pysk wprzód rozziewany. Brt. < Roz + Ziewać >

Rozziewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rozziewać** ś.

× **Rozziewić**, i, il p. **Rozdziewić**: Zdaleka idąc, gębę jako sak rozziewi, aż do śmiechu przywodzi. Sak. Już o sobie nie wie, tylko czeka jak młody gawron, gębę rozziewiwszy, rychłoi mu co w nią wetkną. Rej. Łakomemu na pochłonięcie dostatków rozziewione paszczęki zawrzeć. L. Nosił wilk owce razy kilka, przyszedł czas — rozziewiono paszczę na wilka. Kaczk. Nie zje żaba wołu, choć nań gębę rozziewi. Prz. < p. Rozdziewić >

× **Rozziewienie**, a, btm., czynność cz. **Rozziewić**.

Rozzłocenie, a, btm., czynność cz. **Rozzłocić**.
Rozzłocenie się, a s., btm., czynność cz. **Rozzłocić** s.

Rozzłocić, i, il, nied. **Rozzłacać rozzłocić**, *rozpromienić złocistemi blaski*: Mgły, kiej wonne dymy z trybularzów, biły z łąk ku rozzłoczonemu niebu. Reym. Ogłuchła, niema cisza otulała rozzłoczoną ziemię. Reym. R. s. *rozzłocić s.*, *rozpromienić s. złocistemi blaski*: Przebóstwieni, rozzłoczeni, przesuwać s. w przestrzemi. Krasin. Gdy księżyc wzniędzie, cały rozmieszany z powietrzem, płynę, rozzłocam s. wkoło. Krasin. Księżyca już nie było, ale zato jeszcze świetniej rozzłociły s. łańcuchy gwiazd. Dan. < Roz + Złocić >

Rozzłoszczenie, a, btm., czynność cz. **Rozzłoscić**

Rozzłoszczenie się, a s., btm., czynność cz. **Rozzłoscić** s.

Rozzłoscić, i, il, **Rozezłoscić**, [**Rozezłować**] *doprowadzić do złości, rozgniewać, rozsierdzić, rozjątrzyć, rozzirować*: Piekło nie jest gorsze, jak amantka rozzłosciłona. L. Rozzłosciłonej kobiecie wszystko trzeba wybaczyć. L. R. s. *rozognić s. złością*, *upaść w złość*, *rozgniewać s.*, *rozsierdzić s.*, *rozjątrzyć s.*, *rozzirować s.*: Rozzłoszczona Zeusa małżonka napada na sławną łucznicę. Ml. Przen.: Nie chciał s. puszczać na morze rozzłoszczone i niebezpieczne. Krasz. (= *wzburzone*). < Roz + Złoscić >

× **Rozzłosciłony rozzłoszczony**. L.

× **Rozznajomić**, i, il kogo z kim = *zaznajomić*, *zapoznać*, *poznajomić*. R. kogo z czym = *obznajomić*, *wtajemniczyć w co*. × R. s., *poznajomić s.*, *zapoznać s.*, *zaznajomić s.*: Przedmioty tym lepiej do duszy s. weisną, im bardziej rozznajomiła s. z niemi. Cyan. (= *rozpoznałszy je zaznajomiła s. z niemi*). < Roz + *Znajomić, od Znajomy >

× **Rozznajomienie**, a, btm., czynność cz. **Rozznajomić**.

× **Rozznajomienie się**, a s., btm., czynność cz. **Rozznajomić** s.

Rozzuchwalać, a, ał i R. s. p. **Rozzuchwalić**.
Rozzuchwalanie, a, btm., czynność cz. **Rozzuchwalać**.

Rozzuchwalanie się, a s., btm., czynność cz. **Rozzuchwalać** s.

Rozzuchwalenie, a, btm. l. czynność cz. **Rozzuchwalić**. 2. a. R. s. *stan osoby rozzuchwalonej*, *zuchwalstwo*, *zuchwalność*.

Rozzuchwalenie się, a s., btm. l. czynność cz. **Rozzuchwalić** s. 2. p. **Rozzuchwalenie**.

Rozzuchwalić, i, il, nied. **Rozzuchwalać** *uzuchwalić na dobre*, *rozhucać zuchwale*: Tak rozzuchwalił kochaetwo, iż s. stanowczo domagało zniesienia unji. Kajs. Łagodność i sprawiedliwość nie rozzuchwala. Krasz. R. s. *uzuchwalić s. na i dobre*, *rozhucać s. zuchwale*, *rozwytrzyć s.*: Dozwolił rozzuchwalonemu Tatarstwu uprowadzić przeszło milion bezbronno ludu w niewolę krymską. Szaj. Longin, przewodząc tak, rozzuchwalił s. do ostatka. Krasz. Tu niema co z niemi politykować, bo s. to tylko rozzuchwala. Krasz. < Roz + Zuchwalić >

Rozzucie, a, btm., czynność cz. **Rozzuć**.

Rozzucie się, a s., btm., czynność cz. **Rozzuć** s.
Rozzuć, uje, ul, [**Rozuć**, **Rozhuć**], nied. **Rozzuwać**, [**Rozuwać**] l. *rozebrać z obuwi*: Z butów R. Bies. 2. obuwie = *zuc*, *zdjąć*: Rozzuj buty

twoje z nóg twoich. Bud. Rozzuty but. Bud. R. s. *rozebrać s. z obuwi*, *zuc sobie obuwi*: Król s. pozwoli R. Słow. Zaledwie rozznem s. i rzuciłem więzy, tak mi s. jakoś inaczey wydały... Krasz. < Zam. Rozuć >

Rozzuwać, a, ał i R. s. p. **Rozzuć**.

× **Rozzuwalnia**, i, lm. e = **Rozbieralnia**. < Od Rozzuwać >

Rozzuwanie, a, btm., czynność cz. **Rozzuwać**.
Rozzuwanie się, a s., btm., czynność cz. **Rozzuwać** s.

Rozzwierzęcać, a, ał i R. s. p. **Rozzwierzęcić**.
Rozzwierzęcanie, a, btm., czynność cz. **Rozzwierzęcać**.

Rozzwierzęcanie się, a s., btm., czynność cz. **Rozzwierzęcać** s.

Rozzwierzęcenie, a, btm., czynność cz. **Rozzwierzęcić**.

Rozzwierzęcenie się, a s., btm., czynność cz. **Rozzwierzęcić** s.

Rozzwierzęcić, i, il, nied. **Rozzwierzęcać** *rozuzdać jak zwierzę*, *doprowadzić do zwierzęcości*, *rozbestwić*. R. s. *rozuzdać s. jak zwierzę*, *dojść do zwierzęcości*, *rozbestwić s.*: Puszczają lud w świat, jak lawę, a na to, aby lud s. ten rozjudził i rozzwierzęcił i do mordu doszedł. Krasin. < Roz + *Zwierzęcić, od Zwierzęt >

× **Rozżalenie się**, a s., btm., czynność cz. **Rozżaglić** s.

× **Rozżaglić** się, i s., il s. *rozpuścić*, *rozstawić swoje żagle*. Przen.: Łabędzie rozżaglone płyną. Słow. (= *rozskrzydlone*). < Roz + *Żaglić, od Żagiel >

Rozżagwić s., i s., il s. *rozpaść s. jak żagiew*. Kasp. < Roz + *Żagwić, od Żagiew >

Rozżagwienie się, a s., btm., czynność cz. **Rozżagwić** s.

Rozżalać, a, ał i R. s. p. **Rozżalić**.

Rozżalanie, a, btm., czynność cz. **Rozżalać**.

Rozżalanie się, a s., btm., czynność cz. **Rozżalać** s.

Rozżalenie, a, btm., czynność cz. **Rozżalić**.

Rozżalenie się, a s., btm., czynność cz. **Rozżalić** s.

Rozżalić, i, il, nied. **Rozżalać** l. (*rozebrać żalem*), *rozrzewnić*, *rozczulić*, *wzruszyć*; *rozgorzyczyć*: Jedno mię tylko trapi, jedno rozżala. Wyb. Stój, pióro, nie mam na celu serca tak czule rozżalać. Kniaź. 2. [R.] *rozgrzać*, *rozpaść*: R. kamień, żelazo w ogniu. R. s. l. † R. s., † **Rozżalować** s. kogo, czego, [czemu] = *pożalić s.*, *użalić s.*, *ułowić s. nad nim*: Rozżaliwszy s. pan onego niewolnika, uwolnił go. Bud. Rozżalił s. pan ziemi swojej i przepuścił ludowi swemu. Leop. Błogosławieni wy od Boga, żeście s. mnie rozżalili. Leop. [Rozżal s., moeny Boże, twojej urodziej]. 2. *zacząć s. żalić na dobre*, *rozpływać s. w żalach*, *rozpościerać s. z żalami*, *rozczulić s.*, *rozrzewnić s.*, *roztkliwić s.*: Rozżali s. ziemia, a nieba zasmuca s. B. B. [Rozżaliło s. moje serdusko, nie mogę go utulić]. Jestem na ciebie rozżalony (= *rozgorzcony*, *mam żal do ciebie*). Bardzo ona rozżalona na to, żeś niewdzięczny. L. Rozżaleni braterską miłością. Rej. Rozżalony braterską śmiercią. Troc. 3. † R. s. *rozpaść s.*, *rozognić s.*, *zapalać*: Matatjasz ołtarz zburzył i rozżalił s. zawisną miłością zakonu. Leop. (pomścił s. zelżywości zakonu. Leop.). < Roz + Żalić >

Rozżalować się, uje s., ował s. p. **Rozżalić**: Obacz s., nędzny człowiecze, coś jest, a rozżaluj s. sam siebie. Rej. Jeśli s. sam nie boisz, o upadek swój, rozżaluj s. wdzy tego stadka.

aby nie umarło przez ciebie. Rej. Grzesznicy mają pokutować, aż ś. prawdziwie rozżadują upadku swego. Wuj. (załem odpokutują. L.). [Przyjedź, kwiatku, rozżaduj mnie ś.]. <Roz + Żadować>

Rozżalowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozżalować ś.

Rozżarcie przys. od **Rozżarty**: Szatan R. w górnych myślach ś. zacieka. Przyb.

Rozżarty I. im. od **Rożeżreć**. 2. im. od **Rożeżreć ś., zażarty, zajadły, zapamiętały, rozwścieczony, zaciękły, zapalczywy, zaciętrzewiony, rozindyczony, rozżuszony, rozżłoszczony, roznamiętniony**, Jak dziesięć jędz rozżarta, okropna jak piekło. Przyb. Błuzni, rozpacza ostatnią R. Kras. R.: wydawał rozpaczające krzyki. L. W gniewie R. Leszcz. Psiarnia rozżarta rwie za nim. Dyg. Zetknął ś. z Wiktorkiem, który właśnie pędził co sił uspokoić rozżarte psy. Dan. Mateusz dzisiaj był R., jak ten pies. Reym.

Rozżarzać, a, ał i R. ś. p. Rozżarzyć.

Rozżarzanie, a, blm., czynność cz. Rozżarzać.

Rozżarzanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozżarzać ś.

Rozżarze, a, lm. a żar rozchodzący ś. od ogniska, blask od płomienia, odbłask, łuna: Widzisz wozy, ogniska, twarze przy rozżarzu. Słow. <Roz + *Zarze, od Żar>

Rozżarzenie, a, blm., czynność cz. Rozżarzyć: R. węgli. Ciesząc ś. z wielkiego rozżarzenia miłości ku Chrystusowi.

Rozżarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozżarzyć ś.

Rozżarzyć, y, ył, nied. Rozżarzać rozniecić, aby ś. żarzyło, rozpalic: R. węgle. Nie rozżarżaj tak bardzo ognia. Troc. Edward II został śród niesłychanych męczarni zamordowany rozżarżonym żelazem. Szaj. Przen.: *podburzyć, podniecić, rozognić, roznamiętnić, rozżurzyć*: Często pijaństwo osroza i rozżarza umysł. Pileh. Rozżarzyli Demetriusa na Judę. Leop. R. czytającego imaginację. L. Rozżarzyło to szlachtę. Troc. Wieść o związkach Augusta, jego oddalenie—rozżarżaly tłumionej miłości płomienie. Fel. Męczennicy, których krew użyżnia bryłę ziemi, rozżarżenie serce moje w trybularz wonności. Mie. Nad głębiami Duch gasi gwiazdy i rozżarża wizje, świetniejsze od gwiazd. Mie. Długosz umieścił w Olimpie Ładę, jako Marsa, udzielającego zwycięstwa, rozżarżającego męstwo. Brk. R. ś. *zacząć ś. na dobre żarzyć; rozpalic ś.*: Jeśli podejmiesz jaki ogień, rozżarży ś.: a jeśli pluniesz nań, będzie zgazon. Leop. Od jednej iskierki rozżarża ś. ogień. Wuj. Przen.: *rozognić ś., roznamiętnić ś., rozgorzeć, rozżurzyć ś.*: Miłość takowa, która ręczo ś. rozżarży, bardzo prędko o mierze i wielu ich parzy. Papr. Szaloną miłością ś. rozżarżyla. Żabk. Podobno nie wiesz, iż gniew zatąiony bywa tym bardziej w sercu rozżarżony. Lubom. Niewolnice świeże jak róże edenu, z okiem rozżarżonym wiecznie. Krasin. (= *roziskrzonym*). Oczy jego na chwilę spoczęły na rozżarżonej, prawie gorączkującej twarzy Martyty. Przybysz. <Roz + Żarzyć>

† **Rozżądać się, a ś., ał ś. czego = rozpalic ś. żądać czego, zacząć na dobre pożądać:** Otom ja ś. rozżadał przykazania Twego. Wr. <Roz + Żadać>

† **Rozżądanie się, a ś., blm., czynność cz. Rozżądać ś.**

× **Rozżec, rozeżze, żegł, × Rozżegnać, nied. × Rozżegać, [Rożegać] rozpalic, rozżarżić:** Rozżegać

gniew jego. Ps. flor. O duchu Boży... jak długo świat czeka, byś je (Twoje iskry) rozżegnał tehem swej wielkiej mocy. Kasp. R. ś. *rozpalic ś., rozżarżić ś.*: Węgle ś. rozżęło. Ps. flor. Przen.: Miłość rozżega ś. ku miłowaniu Boga i bliźniego za chutliwym pełnieniem Bożego przykazania. Hrb. <Roz + Żec>

× **Rozżegać, a, ał i × R. ś. p. Rozżec.**

× **Rozżeganie, a, blm., czynność cz. Rozżegać.**

× **Rozżeganie się, a ś., blm., czynność cz. Rozżegać ś.**

× **Rozżegnać, gnie, gł i × R. ś. Rozżec.**

× **Rozżegnęcie, a, blm., czynność cz. Rozżegnać.**

× **Rozżegnęcie się, a ś., blm., czynność cz. Rozżegnać ś.**

[**Rozżenać, nie, nął**] p. **Rozżonać.** <Roz + Żenać>

Rozżenić się, i ś., ił ś. rozwieść ś., rozłączyć ś. z związku małżeńskigo: Zimnym ś. wstrętem obie pleie rozżenią. Moraw. <Roz + Żenić>

Rozżenie się, a ś., blm., czynność cz. Rozżenić ś.

† **Rozżonać, zenie, zonął, [Rozżenać] rozżegnać, rozpedzić.** <Roz + Żonać>

† **Rozżonięcie, a, blm., czynność cz. Rozżonać.**

Rozżucie, a, blm., czynność cz. Rozżuć.

Rozżuć, uje, uł, Rożeżwać, nied. Rozżuwać żuciem rozmiążdżyć. L. <Roz + Żuć>

Rozżuwać, a, ał p. Rozżuć.

Rozżuwanie, a, blm., czynność cz. Rozżuwać.

× **Rozżymany rozżielany, rozżuczany, rozdwaniany, różmiony:** Ludy, gniewem rozżymane, broń z ręku wypuściły i ściślejszym ś. ogniwem przyjaźni przytulity. Wor. <Od *Rozżymać, Roz + *Żymać, ŻM/ŻYM/ŻE/ŻA>

Rozżywić się, i ś., ił ś. ożywić ś., rozruszać ś., stać ś. żywszym, ocknąć ś. z apatji, martwoty i t. p. <Roz + Żywić>

Rozżywienie, a, blm. p. Rozżywienie ś.: Zasepił ś. jej wesołością, martwie zdawał zbytnim rozżywieciem. Krasz.

Rozżywienie się, a ś., blm., niek. Rozżywienie czynność cz. Rozżywić ś.

Różaniec, nca, lm. nce bot. p. Różanecznik. <Od Różany>

Różankowate rośliny, bot. p. **Różankowate.** <Od Różanka>

× **Różańcowy p. Różańcowy.** <Od Różaniec>

† **Różdże, a, blm., zb. różgi, chróst, gałązki:** R. wierzbowe. Koza rada ś. pasie różdżem. A drudzy ocinali i łamali R. Op. <Od Różga>

[**Różać, nie, nął**] rozżec.

[**Różegać, a, ał i R. ś.**] p. **Rozżec.** <Zau. Rozżegać>

[**Rożeganie, a, blm.**] czynność cz. **Rożegać.**

[**Rożeganie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Rożegać ś.**

Rożek, żka, lm. żki I. p. Róg: Zwierzątko nie ma jedno kęs skórki, a kęs niektóre rożków, a kopytka słabo zasadzone. Rej. Przen.: *Przyprawić mężowi różki.* Tremb. (= *sprzeniewierzyć mu ś.*). Usiadł na samym rożku krzesła. Załamać R. w książce. R. sera jest najtwardszy. 2. *trąbka z rogu a. trąbka wogóle:* Krzyk i huk rożków i trąb. Bud. 2. *przedmiot kształtu rożka:* Słaby słuch mający mają R. lub lijkę, podobną pocztarskiej trąbce, którą przy rozmowie w ucho kładą. Perz. R. do prochu, do tabaki. Dobył rożka z tabaką. Krasz. Tabakę z rożka żczywał. Fred. A. 4. *rogalik:* R., rogul, bochenek czyli bułka kształt małego rogu mają-

ca. L. 5. **korniszon**: Nazywają rożki tureckie, których używają do niektórych potraw; także inne ogórki małe i kwassone rożkami zowią. L. 6. p. **Korytko**. 7. p. 2. **Kruczek**. 8. [R.] = a) p. **Korban**. b) **Kącik**: U progu, w samym rożku. Wsadzono go w kozi R. Prz. (= *przyparto go w ciasny kąt*). c) **Kozi R.** = *wieżnienie, areszt*. d) R. a. **rożkula** = *ziemiak podłużny*. e) **Kozi rożki** = *gatunek grzybów*. f) **wierzch kleszczy u chomonta**. g) **obrąb, rąbek**. 9. anat. (antenna) jedna z przysadek nitkowatych dwóch pierwszych pierścieni głowy stawonogich. 10. bot. p. **Szarańczyn**. II. kow.: **Kowadło R.** = *gatunek kowadła*.

Rożen, zna, lm. żny, [Rożyn] I. a. × **Bratshpie** narzędzie kucharskie do obracania na nim przy ogniu nadzianego na nie pieczywego: R., naczynie kuchenne żelazne; jest wielki i mały, których do pieczywego używają; ażeby zaś w pieczeniu indyk lub inne mięso nie obracały ś. i lepiej utrzymywały na rożnie, przydają duszę żelazną w śródek. L. Zastał w kuchni chłopca obracającego R. L. Przyjaźń miejska jest jak R. na cudzą pieczenią. Zabł. Niech ona R. trzyma, a ja pieczenią. Pot. Jeden R. trzyma, a drugi pieczenią. Troc. Pieczeń z rożna a. pieczeń angielska. Przen.: Rożnem patrzący, świdrem, szydem patrzący. Kn. Brlok, rożnem patrzący, który jedno oko ma mniejsze, niż drugie. Volek. 2. **szpada, rapir**: Śmiano ś. trochę z długiego, prostego rapiera, który rożnem przezwano, wiszącego na pendencie, suto srebrem haftowanym. Sienk. 3. × **Rożny** (lm.) = *ostrokół, palisada*: Moskale każde stanowisko, do czasu Stefana króla, otaczali palisadą, czyli, jak dawniej nazywano, rożnami. Cz. 4. **Obelus, R.**, znamię albo punkt w księgach, którym znamionują fałsz albo co niepewnego, aby za podejrzanę było miane. Mącz. 5. anat. **palec wskazujący**. Mącz. 6. † R. na niebie, gwiazda. Bud. Zdr. **Rożenek, [Rożeneczek]**. <ROG/ROŻ>

[**Rożeneczek, czka, lm. czki**] p. **Rożen**.

Rożenek, nka, lm. nki p. **Rożen**: Pieką na węgłu płuca na rożenkach drzewnianych. Star. Ptacy w polu, a on rożenki na nie struże. Kn. Struże rożenki na ptaszki. Troc. Wełknij kuro-patwę na R. Troc. Ten R. u boku tak ś. przemknie przez człowieka jak nie. L. Wyzywają ś. na parę ostrych rożenków. L. R. czyżów lub czeczotek z dwudziestu ptaszków 6 groszy. Got. (= *patyczek*).

Rożeniec, nca, lm. nce I. a. Różowy korzeń bot. (rhadiola) roś. z rodziny *gruboszowatych*. 2. zool. (dafila acuta) ptak pletwonogi listkodziobycakczkowany. <Od Rożen>

× **Rożenka, i, lm. i p. Rożynka**. Troc.

[**Rożenka, rożenk, blp.**] *grabelki u kosy przy koszeniu zboża*.

[**Rożenki, ów, blp.**] *śliwki suszone na rożenkach ze słomy*. <Od Rożenek>

† **Rożlenie, a, blm.**, czynność cz. **Rożglić**.

† **Rożglić, i, il p. Rożgnąć**. Ps. flor. <Zam.

* **Rożglić, Roz + Żglić**>

[**Rożgnąć, nie, nął, Rożnąć**], † **Rożglić rozpalić**. <Zam. * **Rożgnąć, Roz + Żgnąć**>

[**Rożgnięcie, a, blm.**] czynność cz. **Rożgnąć**.

× **Rożko-językowy** mięsień, anat. p. **Chrząstkojęzykowy**. <Rożek + Językowy>

Rożkowaty, Różkowaty podobny do rożka: Na wierzchu ziela tego głębia wyrasta, jakoby z główki jaka puchwa rożkowata. Syr. Płatek przedłuża ś. w rurkę rożkowatą. Kost. <Od Rożek>

Rożkowiec, wea, lm. wee bot. p. **Szarańczyn**.

<Od Rożkowy>

Rożkowy, Różkowy przym. od **Rożek**: Moja jak rożkowa. Prz. (źle koło mnie, przyparto mię w ciasny kąt, wsadzono w kozi rożek. L.).

[**Rożkula, i, lm. e**] p. **Rożek**.

[**Rożnąć, nie, nął**] p. **Rożgnąć**. <Zam. **Rożgnąć**>

[**Rożnica, y, lm. e**] I. Tu może być R. = tu może być rozmaicie. 2. *kawalki własnego pola drobnej szlachty, położone na obcych wsiach*. <Od * **Rożny, zam. Różny**>

[**Rożnić, i, il**] *rozniecić, zapalić*: R. lampę.

Rożnielica, y, lm. e bot. (nemophyla) roś. z rodziny *czerpatkowatych*.

[**Rożnienie, a, blm.**] czynność cz. **Rożnić**.

[**Rożnięcie, a, blm.**] czynność cz. **Rożnąć**.

Rożnik, a, lm. i, Żółtwa bot. (silphium) roś.

<Od Rożny>

Rożnowaty podobny do rożna, długi i spiczasty: Nie trzeba rożnowate kopy robić, ale tak, żeby w sobie były spadziste. Haur. <Od Rożen>

× **Rożny rogowy**. L. [R. statek] = *rogacizna*.

<Od Róg>

[**Rożyn, a, lm. y**] p. **Rożen**: Upiec na rożynie.

× **Rożynka, i, lm. i p. Rożynek**.

Ród, rodu, lm. rody I. [R.] *rodzenie, poród*. 2. *urodzenie*: Równego jest ze mną rodu. Troc. Rodu zacnego, szlacheckiego człowiek. Troc. Po rodzcie, rodem = od przodków przyrodzono. L. Błądzić a błędu swego końca nie znaleźć żadnego—po rodzcie z przodków to mamy. Dar. J. Nie wiem, zwyczajem, czy to idzie rodem. Pot. Dzielni z dzielnych ś. rodzą, dobrze idzie rodem, znać w ciotkach, znać ojcowską enotę w żrzebku młodym. Kniaź. Kruk z rodu złodziej. Jabł. Rodem skąd, np. z Krakowa, z Warszawy = Krakowianin, Warszawianin. L. W tej mierze nie powinno ś. uważać, skąd kto rodem lub jakiej religji. L. Rodem Polak, rodem z Polski. Troc. Piotr rodem Krakowczyk, Piotr rodem z Krakowa. Troc. Z tego miasta wyszedł rodem. Troc. Jestem Polak rodem, a do tego i szlachcic. Kras. A to jedza z piekła rodem! Ja sam rodem jestem niewolnik, ale duchem mścicieł. Krasin. [Z rodu nie przywyk, z rodu nikt nie widział]. Przen.: Nie będziesz wiedział, skądś rodem, tak cię uczęstuję. Kn. (= *nie będziesz wiedział, co ś. z tobą dzieje*). Tak baba go osiodała, że nie wie, skąd rodem. Pot. (= *że głowę stracił*). Tak ją w pole wywiedziemy, że nie będzie wiedziała, skąd rodem. L. 3. *szereg osób w prostej linii jedna od drugiej pochodzących; dom, linja, dynastja; pochodzenie, przodkowie*: R. Dawida. Pochodzi z wysokiego rodu. Z Adamowego dzieciem wszysey rodu. Nar. R. ludzki (= *rodzaj ludzki*). Nie R. czyni, lecz enoty — szlachcica. Stryjk. R. Jagiellonów. Z wielkiegoś ty rodu? Wuj. Z zacnego, książęcego rodu idący. Skar. Zaginie R. twój w niesławie i nędzy. Niem. Bądźmy i z zbrojów rodu, bylebyśmy byli takimi, byśmy nasz R. enotą uszlachcili. Kras. Lepsze szlachectwo z enotliwych spraw, niż z rodu samego. Kn. Wysoki R. mało nada, gły nie jest w enoty własne bogaty. L. Z którego jest rodu? Troc. Powiedzie, bracia, kto was odpedził od bitej drogi czlowieczego rodu i przynusił stąpać ścieżkami ciemności? Krasin. Niech rodu nie spodli. Syrok. Dobrego rodu, stada, np. koń. Kn. (= *krwi, rasy*). Nie macie jeśc kalandra według rodu jego, i jastrzęba wedle pokolenia swego.

Leop. (wedle rodzaju ieh. Leop.). †R. dobyt-
czy = *bydło*. W niej, jak w arce Noego, z wszel-
kich zwierząt rodu jedna przynajmniej para
chowa ś. dla pędu. Miek. Mój bułanek buczac-
kiego rodu. Wóje. 4. *pokolenie, generacja*: Ten
bój strawi kilku wieków rody. Bardz. Dni na
dni mu Bóg przyczyni, a lata jego jako R. a R.
Bud. (na dwa wieki. Bud.). Przen.: Fale wzru-
szają wielorybie rody. Bardz. 5. *rodzina, famil-
ja*: Pytał nas porządnie o rodzie naszym, jeśli
o ciebie żyw, jeśli mamy brata? Wuj. Pojął Boles-
ław córkę Światopełku, która że mu była w ro-
dzie, otrzymał sobie u papieża rozgrzeszenie.
Biel. M. (= *że była z nim spokrewnioną*). Kto ma
księżdzę w rodzie, temu bieda nie dobodzie. Prz.
[Mamże ja rodu dosyć]. 6. [R.] *dziecko*: A lulaj
my, lulaj, ty maleńki rodzie. 7. [R.] *rodzaj, gatun-
ek*: Trunki dwojakowo rodu. < ROD >

Róg, rogu, lm. rogi l. zool. *wyrostek głowy zwie-
rzęcia*; u ssących: *wyrostek kości czołowej*: Rogi
pochwowe = *utworzone przez wyrostek kości czo-
łowej, możdzeń, pokryty skórą i silnie zgrubiałym
i stwardniałym naskórkiem*. Rogi pochwowe
są trwałe. Zwierzę co rok zrzuca rogi i znów je
wkłada (= *dostaje ich*). Byczek młodzieńczy,
któremu ś. dopiero i rogi i kopyta puszcza-
ją. Leop. Bić, bość, tryksać rogami. Z bydła mi
rogu nie zostało. Zim. R. jeleni. Troc. Wół rogów
podniosłych, zakrzywionych. Troc. R. śpiczasty.
Troc. R. utracić. Troc. Przez rogi Belzebuba, coż
ś. to znaczy? L. Wół ś. na pięć łokci w plugu roz-
ciągnął, a po chwili mu w R. siekierą szpetnie ko-
łaczę. Rej. Wziąć kogo na rogi. Wół, gdy ś. za-
pali, będzie chrapał, sapał, rogami trząsał, piasek
rogami rozmiotował. Wer. Głodny, zjadłby djabła
z rogami. Wziął, chwycił, przywiązał bydłę za
rogi. Wyroby z rogu. Nóż w R. oprawny. R. daniel-
la, łosia. Wroście do dębu rogi jelenie. Syrok.
Przen.: Słoneczne rogi na czole Mojżesza. Pot.
Księżyc z rogami wzgórze, drugi raz na bok ś.
pokazuje. Troc. Rogi księżycowe. Otw. Rogi na
mnie widzą. Troc. (= *widzą we mnie wszystko złe,
wszyscy na mnie kraczą*) Przen.: Rogi, jelenie
rogi, symbol rogalów, mężów, którym ś. żony
przeniewierza-
ją. L. Inaczej mi ś. być nie zdaje,
że z łaski kochanej żony już rogów dostaję. L.
Bożek miłości żeniącem ś. w starości rogiem na
czole pogroził. L. Mężom przy niepewnej żonie
z czoł rogi wyrastają. Pot. Niewielki dziw jele-
nie u nas rogi. Pot. Rogi komu przypinać. L.
Kto komu rogi przyprawuje, niech ś. sam je no-
sić gotuje. Troc. Ciemny, jak tabaka w rogu
(= *nie ma o niczym pojęcia*). Wy o wielkim Bo-
żym świecie, jako w rogu, ani wiecie. Zal. Na
śmierć, by nie być jak w rogu, chcę w mym
myślenia sposobie mieć ostatnią myśl o Bogu,
a przedostatnią o tobie. L. Zapędzić kogo w ko-
zi R. (= *w ciasny kąt, w położenie bez wyjścia*).
R. obfitości = *mityczny R., z którego sypały ś. lu-
dziom dary obfite*. Amalte z żyznym ukaże ś.
rogiem. Tw. Tuż przy nim Amaltea zaraz z dro-
gim onym wszystkich żyzności i rozkoszy rogi-
em. Tw. Dom jego jako sad w lecie, rozma-
itemi kwiatkami, drzewy, trawą i zielen rozlicz-
nym napłodzony, okaże ś. i nie inaczej, by z one-
go rogu kozy Amaltei, która Jowisza karmiła,
łacno będzie dosiąć, czegośby zamyslił jedno.
Glicz. Amaltei R. Flora przewraca a ziemię róż-
nym kwieciem piekny ś. z bogaca. Przyb. Peł-
nym rogiem leje swe dary dostatek. P. Koch.
[Krzywy R.] = *nazwa krowy*. Przen.: Rogi = *sym-
bol zuchwalstwa*: Mężny Tezeusz mieszańca sro-

giego (Minotaura) obalił, rogi na wiatr próżno
miejącego. Papr. Nie podnoście wysoko rogów
waszych. Wr. Za Juliana pogaństwo znów rogi
podniosło. Skar. Ci, co dopiero nie śmieli rze-
czyć słowa, śmiałość i ostro pokazują rogi. P. Koch.
(= *pokazują zęby, zadzierają nosa*). Ty nie obra-
ziłeś ludzi ani bogów, nigdy nie pokazała ty
nikomu rogów. Toł. Pięte podnieś i rogi na-
stawieć. Smotr. Żle, kiedy pospółstwo rogi po-
czyną brać i wiele o sobie rozumieć. Pot. Przez
pospolitowanie ś. panów słudzy stają ś. pysz-
nymi, rogi na ś. przeciwko panom biorą. Petr.
Tak hardoć na łbie rostał rogi, co w niebie
szukasz miejsca między bogi. Lubom. Hardy mu
R. do nieba wyrasta, zgwałciwszy prawo. Pot.
Połoczanom w wolności rogi rosły, tak że po-
częli sąsiadów na wojnę wyzywać. Stryjk. Wino
ubogiemu przyprawuje rogi, że mu ani hetman
rogi. Kochan. Już była swawola wystawiła
rogi, już przed ś. pokryjomu umysł bierze sro-
gi. Pot. Chleb ma rogi = *rozbodzie, swawolnych
czyni, pysznych*. Petr. Chleb ma rogi, nędzę
nogi. Prz. Nie ma świnia rogów, boby bóla.
Prz. Spuścić rogi = *spuścić z kwinty*. L. Katy-
lina, gdy o śmierci buntowników wielu usłyszał,
spuścił rogi. Kosz. Kłania nam ś. poganin tak
srogi, spuściwszy na dół swe wyniosłe rogi
Paszki. Za czasu umykać rogów trzeba. Kochan.
Zwiesił rogi, z którymi bardzo ś. wynosił. Paszk.
Utrzeć komu rogów, to jest pod posłuszeństwo
go wprawić. Mącz. Utarło mu rogów. Kn. (= *ob-
cięło mu skrzydła*). Gdyby Giedymin, człowie-
kiem prostym będąc, miał państwo litewskie
osięść, utarliby mu rogi insi panowie. Stryjk.
Król odpiera Moskwę, przycierając tych rogów,
którymi zdawała ś. nieba samego dosięgać. L.
Cesarzowi swemu sługa Boży rogów ucierał,
wielebny Ambroży. Groch. Wszystkie rogi nie-
zbożników połamię, wywyższą ś. rogi sprawied-
liwego. Bud. (pospolicie rogiem Pismo moc zo-
wie, bo u zwierząt rogaty wszystkie moc i obro-
na w rogach. Bud.). Natura nasza szumne i nie-
utarte rogi krnąbrnego nieposłuszeństwa przeciw
tobie wznosiła. Bz. Rogi trząść = *pyszczyć ś.* Rej.
Trzeba mu rogów przytrzeć, by nie bódl, nie
brykał. Druzb. Przypiąć ubogiemu rogów = *ośmie-
lić charłaka*. Bobr. Rogi połóżyc = *głową dać,
umrzeć*. Rej. 2. *trąbka zrobiona z rogu a. z me-
tabu*: R., na którym trąbią, bądź przysposo-
biony naturalny R., bądź też z kruszeu i t.d.
L. Grzmi bęben za nehem, a kozi R. wrześnie.
Rej. Natenczas Wojski chwycił na taśmie przy-
pięty swój R. bawoli, długi, centkowany, kręty,
jak wąż boa. Miek. 3. *puhar zrobiony z rogu*:
Dawni pili rogami. Goł. R. obrzędowy górników
wielickich. Gl. 4. *rodzaj łopatki z rogu, jako
narzędzie pomocne do wzwania i zzwania cias-
nego obwua*: R. do wdziewania trzewików uży-
wa ś., gdy te są ciasne. Mag. 5. Rogi kusze,
łuku, gdzie są wręby do cięciwy. Troc. Wycią-
nij zuchwałę łuk dobrze, żeby ś. oba zbiegły
rogi. Bardz. Belt Kupidyna, z pieszczonych wy-
puszczony rogów, przejmie ciebie i twoich prze-
chwałonych bogów. Zim. 6. a. [Różk] *węgiel,
kąt, narożnik, kant; zbieg ulic*: R., ankuł, kąt,
węgiel. Sol. R., narożnica, np. na rogu mieszka.
Kn. Stojąc na rogach ulicznych. Kucz. Na rogu
mieszka, ma kamieniec. Troc. Kupić co na ro-
gu (= *w sklepie w kamienicy narożnej*). Chodź-
my na R. (= *do szynku w narożnej kamienicy*).
Mieszkać trzeci dom od rogu, za rogiem, na le-
wym rogu ulicy. R. tacy, ehustki, prześcieradła.

Czapka z czterema rogami. L. Uchiała ś. zabić nie poduszki rogiem, ale żelazem. Jabł. Barki tamteży nie idą, żeby ś. nie rozbiły o ten R. abo klin patacu. Star. R. stołu. Zmówiłbym pancerz u rogu ołtarza. Jabł. Uciekł do namiotu Jehowy i uchwycił ś. za rogi ołtarza. Bud. R. tronu na ołtarzu wspiera ś. Karp. 7. R. krzyż = *ramię krzyża*: Krzyż ośmiokątny a. o rogach ośmiu. Chm. B. 8. *odnoga, ramię, widły*: Rzeka tak ś. rozdarła rogami, że las nakoło wielki otoczyła. P. Koch. Lichtarz z rogami. Troc. 9. R. podkowy = *zakrzywiony koniec podkowy*: Ma mieć podkowę białą, nadół rogami obrócona. Nies. 10. p. *Rękojeść*. II. † R. *skrzydło wojska, flank*: Masz skrzydło lewe swoje a. R. odłożył opodał. Biel. M. Uderzyli ś. mocno z obu stron na lewym rogu. Biel. M. Pierwszy R. w wojsku trzymał starosta Dybowski. Biel. M. 12. × R. *fishin*: Z rogu wierzchniej szeczki wieloryba mamy fiszbejn, który do sznurówek, parasolów etc. bywa używany. L. Sznurówki z rogów. Comp. 13. *naskórek znaczenie zgrubiałły i stwardniały*: R. kopyta. R. żółwia. R. od kopyta, od pazura. Troc. 14. anat.: R. Amonowy a. Amona a. † barana (cornu Ammonis) = *twór znajdujący ś. w jamie bocznej mózgu*. Rogi kości gnykowej (cornua maiora ossis hyoidei). Rogi mniejsze, p. *Ciałko*. R. rdzenia kręgowego (na przekroju) (cornu medullae spinalis). Rogi macicy (u zwierząt) (cornua uteri). R. przedni zuchwy p. *Dzioblasty*. 15. bot.: Jeleni R. p. *Sumak*. Kozii R. p. *Koziróg*. 16. geol.: R. Amona, [R. djabli] *amonit*, k o t o k, *mięczak jednoskorupowy głowopławy, spotykany w stanie skamieniałym, pochodzący od wapienia triasowego aż do utworów kredowych*. 17. hut.: Kibel w rogach, p. *Kibel*. 18. kow. *węższa część kowadła*. 19. muz.: R. sygnałowy = *rodzaj waltorni*. 20. stol. p. Nos. 21. zł.: Rogi = *wół*. Zdr. *Rózek, Rózek*. <ROG/ROŻ>

Rógfant, u, lm. y *narożnik w wyrobie stolarskim*.

Rój, roju, lm. roje I. *społeczeństwo pszczoły*: Gdy młode pszczoły nie mają dostatecznego miejsca w ulu, wylatują rojem, obrawszy jedną z kilku młodych matek. Kluk. Pszczoły dwakroć przez lato, drugie trzykroć roje wypuszczają. Trzye. Im więcej roju, tym bywa mniej miodno. Bratk. Pszczoły co rok R. jako nową osadę wypuszczają. Troc. W tym roju więcej jest pszczół. Troc. 2. przen.: *tlu n, chmara, rzesza, kupa, tłum, zastęp, mrowie, ciżba, gromada*: Sług nieprzejrane roje. L. Roje młodzian do wojny obfite. Star. R. gaszków rozmaitego kraju, przez nieprzeborną kniahinę znęcony, już prawie nie ustępował ś. z domu. Kaezć. Roje ruszyły ś. wszelkiego rodu Greków zakładając miasta na brzegach Syceyli i Italji. Lel. Śnieżny aniołków R. Sow. R. a. rojowisko gwiazd. R. Dominika. Syrok. (= *zakonnicy św. Dominika*). Rojami przys. = *tłumnie, gromadnie*. 3. R. a. pierścień meteoryczny = *gwiazdy spadające, krążące koło słońca po drogach statecznych*. 4. *urojenie, mrzonka, przywidzenie*: Wino, panny i muzyki na melankoliki wybijają ze łba roje. Trzt. Zdr. **Roik**. <ROJ>

Rójba, y, lm. y p. **Rójka**.

Rójka, i, lm. i, **Rójba** *szukanie przez pszczoły nowego siedliska dla roju*. <Od Roic>

× **Rólada**, y, lm. y p. **Rulada**. Sł. wil.

[**Rómienniczka**, i, lm. i] *rówianka, bukiet*. <Zam. ***Rómienniczka**, zam. **Równianka**>

[**Rómienniki**, ów, bhp.] p. **Rówiennik**. <Zam. **Rówienniki**>

[**Rómno**] p. **Równo**. <Zam. **Równo**>

Rószeczka, i, lm. i l. p. **Róźdzka**: Miłuje R. swoje gałązki i gałązka swój pniak, bo wie, że bez niego ginie. Skar. Dobrego korzenia R. Skar. (jaka matka, takie córki. L.). Nazaret wykłada ś. R. abo latorośl. Damb. Szezęśliwa latorośl, z której rószeczki tak wielki rodzaj na świat wypłynął. Birk. Rószeczki do szczeplenia. Skar. Rodzice mają zwyczaj dźiatki swe karać a. rószeczką wzbierać. Glicz. Rószeczką Duch św. dźiateczki bić radzi, R. bynajmniej zdrowiu nie zawadzi. 2. [Rószeczki, lm.] *zabawa młodzieży w przeddzień ślubu, na której przyjmują chlebem i serem*. 3. bot.: Hojna R. p. **Rutewnik**. <Zam. **Róźdzka**>

† **Róś**, **rośnie**, **róś** *rość, rosnąć*. Ocz. <ROST>

Rów, rowu, lm. rowy I. *wykop podłużny, przekop, przekopa, kanał, fosa*: R. do sprowadzania wody z roli, z ogrodu, z drogi, abo na przywiedzenie wody na ogród, łąkę, rolę. Kn. Kopanie rowów dla osuszenia pola. Bud. B. R. graniczny. R. kryty, otwarty. R. szańcowy. Skakać, sadzić przez rowy. Opasać, otoczyć co rowem. R. naokoło miasta, twierdzy. R. przy drodze. Wpaść w R. Leży jak świnia w rowie. Przekopać, przeprowadzić R. R. bić. L. Zarzucić, zasypać R. Przen.: Trzeba przeskożyć R. L. (= *zwalczyć przeszkodę*). Żle posłałaś łózko: zostawiłaś R. przy boku (= *zagłębienie, dołek, wklęsłość*). A kiedy odjeżdżasz, bywajże mi zdrów, pocałuj mię w dupę i w sam R. Pśń. 2. anat.: † R. (Perz.) = *rowek*, × *żłobek* (fossa). Zdr. [**Rowyszek**]. Zgr. **Rowisko**. <RY/ROW>

Rówcowe poły, myśl. *sieci na ptaki*.

[**Rówianeczka**, i, lm. i] p. **Równianka**.

[**Rówianeczko**, a, lm. a] p. **Równianka**: Otyry rówianeczka z niego (z wiauka) wyleciały.

Równien J. p. Równy. 2. p. **Rówień**: Na dworze równa mu w urodznie było. Ot. S. <Od Równy>

[**Rówianeczka**, i, lm. i] *równina*: Owieczki na rówianeczce. <Od Równienka>

[**Równienka**, i, lm. i, **Równienka**] *miejsce równe, bez lasu, równinka*: A dołem równienkami stare miasto Sącz i Nowy Sącz bielejący. Zał. S. <Od Równy>

Rówiennica, y, lm. e forma ż. od **Rówiennik**; **Rówienniczka**, **Rówieśnica**: I o wszystkie równienice swoje krasą przechodziła. Ot. W. Znalazszy swoje równienice, myśliwa, znowu gromiony zwierz bije. Tw. (= *towarzyszek*). Rówiennice świata, żyźnego Nilu piramidy. Wor.

Rówiennictwo, a, bhm. *stan rówienników a. rówiennic, równość wieku*. <Od Rówiennik>

Rówienniczka, i, lm. i p. **Rówiennica**.

Rówienniczy przym. od **Rówiennik**; **Rówieśniczy**, **Rówieśny**, **Rowieśny**. Wy przed wieki obie równienice uciechy sprawiłyście sobie. Przyb. <Od Rówiennik>

Rówiennik, a, lm. cy, [**Rowiennik**, **Rówieźnik**, **Równik**], **Rówieśnik**, † **Rówień I.** *człowiek równy drugiemu wiekiem, jednolatek*: Wiek, urody, fortun równienki Wad. Żle, kiedy rówiennikom nierówne roboty, abo nierówiennikom równe nakazują. Birk. Przyjaciel, który wytrwa statecznie z tobą, będzie tobie jako R. Wuj. 2. × R. *człowiek równy drugiemu z naczieniem*: Skąd to, że z sobą różnicie ś. sami.. że wszyscy chęćcie być rówiennikami i wszyscy rządzić jednako chęćcie, a wzajem sobie nie ustępujecie. P. Koch. Występnosc obowiązuje człowieka czolgać ś. u nóg rówiennika swego i znosić jego pogardę. Węg. 3. *człowiek współczesny drugiemu*: Zeuksis, sławny malarz,

Parchazjusza R. Bobr. Przen.: Rówienniki litewskich kniaziów, drzewa Białowieży, Świtezi, Ponnar, Kuszelewa! Mick. 4. × R. *równik, ekwator*: Od Krakowa prawie całym stopniem jest bliżej rówiennika. Stasz. 5. [Rówienniki] a. *Rówienniki kłoski wybierane ze snopów do wicia wianków na M. Boską Zielną*. <Od Rówienny>

Rówienny, Rówiesny *jednego wieku, jednych lat z drugim*. <Od Rówien, Równy>

Rówień l. † R. *wnia*, lm. *wnie* = a) p. **Rówiennik**. Rej. Ocz. 2. p. **Równy**. B. Sz. 3. ***Rówień**, ***Rówien** tylko w 2 pp. lp.: † *Równia* = *równego, takiego samego, podobnego człowieka a. przedmiotu*: Nie wiecie, że mi niemasz równia w nauce wiedźbiarskiej? Leop. On był tak swemi kunsztami wstawiony, że równia nie miał swemu dowcipowi. P. Koch. Gdy bywa opisane, równia żadnego nie ma. Żarn. Równia mu w tej mierze nie najdowano. Birk. Trudno przybrać równia tej dziewczycy w rozumie i urodzie. Pot. Królestwo Chrystusowe tak ś. rozmnożyło, że nigdy równia nie miało na świecie. Wuj.

Rówiesnica, y, lm. e p. **Rówiennica**: Jest nas dwieście rówiesnic, wszystkie zażywamy jednakich zabaw, wszystkie za krasne ś. mamy. Szymon. <Od Rówiesnik>

Rówiesniczy p. **Rówienniczny**: Nigdy nie zakosztował tego życia rówiesniczego na wspólnie z garstką młodzieży. Krasz. Wzrok niewieści siostr kochanych, rówiesniczych, miłością nie poi. Lsk. <Od Rówiesnik>

Rówiesnić się, i ś., ił ś. *stawać ś. rówiesnym, upodobać ś., równać ś. komu, czemu*: Naród mój... z trupami ś. umarłemi rówiesnił. Wysp. <Od Rówiesny>

Rówiesnienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rówiesnić ś.**

Rówiesnik, a, lm. cy p. **Rówiennik**: Przyjaciel i R. nieboszczykowski. L. Moździerz był rówiesnikiem moim: kupił go ojciec, gdym... Kon.

Rówiesny p. **Rówienniczy**: Wychowywał ś. nie lepiej i nie gorzej, jak rówiesni mu poddani jw. dzieźcia. Jeż. Przedstawiał sobą wzór dla rówiesnej młodzieży obywatelskiej. Orzesz. <Od Równy>

[**Rówieźnik**, a, lm. cy] p. **Rówiennik**.

***Równa**: × W *równa* = *równo*: W *równa*, *równo* z nim idzie. Troc. <Od Równy>

Równacz, a, lm. e l. *ten, co równa, zrównywa*: Europejski ubiór, wielki R. stanów. Słow. 2. *hebel, strug do wyrównywania powierzchni płaskiej, już poprzednio z grubsza oheblowanej*. 3. *górn. świuder dłótowy z uszami po bokach, służący do skrobania na równo boków otworu wierconego w skałe*. <Od Równać>

Równać, a, ał, [**Równiać, Równować**] l. *robić równym, wyrównywać, urównywać, wygładzać, prostować; nivelować, plantować*: R. ziemię, ścianę. Troc. R. po sznurze (pod sznur) drzewa, ulice. Troc. R. co z ziemią. Troc. (= *zrównywać*). 2. z kim, z czym = *robić jednakowym, stawiać na równi, zrównywać, porównywać*: Dwa znaki: waga i skop, równają noc dniowi. Zabr. O, jakoż wszystkich równa niezbędna śmierć w grobie. Pot. Śmierć możnych bohaterów równa z żebrakami, miłość potężnych królów równa z prostakami. Tol. 3. jedno z drugim = *uważać za równe, porównywać, przyrównywać, stawiać obok siebie, komparować; nie robić różnicy, mieć za jedno, utożsamiać*: R. jedne rzeczy z drugimi jest uważać, które rzeczy są to samo, co i drugie; albo jakim sposobem jed-

ne stać ś. mogą to samo, co i drugie, znaczącemi. Śniad. O, jakoż prorok dobrze trawie równa czeka. Pot. R. różne persony — obrazą jednej strony. Kn. Rzplite do ula pszeźół równamy. Oss. 4. † R. p. R. ś.: Przyjaźni związek spoleniu krewnemu z każdej miary równa. Warg. R. ś. *robić ś. równym, wyrównywać ś., urównywać ś., wygładzać ś., prostować ś.*: Powierzchnia morza po burzy równa się. Na słowo komenderującego: *równaj ś.!* bataljon naprzód występuje trzy kroki z sztandarami, co przed nim maszerowały, równa. Kaw. Nar. Nie więcej tamci, niż ci, przemagali, jako na wadze strony ś. równają, tak zabijają, jako umierają. P. Koch. (= *balansują, równoważą ś.*). 2. *komu = pięć ś. do równości, chcieć ś. zrównać, uważać ś. za równego, mieć ś. za jedno, stawiać siebie na równi z kim*: Na swoim stanie nie przestając, a wyższym zajrzając, R. ś. z niemi cheą: mieszczanin R. ś. chce szlachcicowi, szlachcie wojewodzie, wojewoda królowi, równych intrat nie mając, równym mu być chce. Skar. Mądrze to Jezus wyrzekł, równając ś. światu. Białob. (= *zniżając ś. do świata*). Nie równaj ś., lichoto, panom. Troc. 3. a. † **Równać** komu, czemu = *być równym; znaczyć, stanowić, czynić, wynosić tyleż; być tym samym, takiznie samym, wyrównywać komu, czemu*: Suma dwóch i jednego równa ś. trzem. Złotu (do złota) ś. to równa. Troc. Równa ś. to złotu, *certat auro*. Kn. R. ś. w kolorze. Troc. Śmierci ś. to równa. Łączn. Każdy, który stanem przedtym ś. z tobą równał, a teraz ciebie musi, nim powie: Najjaśniejszy, pierwej ś. zakrzusi. Kras. <Od Równy>

[**Równak, Równyk**] sp. *jednaki, przecieź*. <Od Równy>

[**Równaki**] *jednakoowy*. <Od Równy>

[**Równako**] przys. od **Równaki**, *jednakoowo*.

Równanie, a l. bfm., czynność cz. **Równać**: R. pod sznur. Troc. Równaniu służący, którego można równać z drugim. Troc. Przez głębką refleksję z rozumowania, przez R. swych wyobrażeń ze skutkami natury ujrzał biegi niebieskie. Śniad. 2. lm. a = a) astr. = *ilość wprowadzona jako poprawka do różnych obliczeń*. R. osobiste = *poprawka, jaką obserwator do spostrzeżeń swych wprowadzić winien dla usunięcia błędów wpływających z właściwości jego zmysłów*. R. czasu = *poprawka, jaką dodać lub odjąć należy od czasu słonecznego prawdziwego, to jest godzinę wskazywanej przez kompas, aby otrzymać godzinę na zegarze*. b) bud. *proporcja, spójnierność*. c) chem.: *taki układ znaków i wzorów, wyrażający przebieg zjawiska, że z lewej strony znaku równości piszą ś. w nim ciała, między którymi ma ś. odbyć działanie, z prawej — wyniki przemiany chemicznej*. d) mat. *wyrażenie znakami algebraicznymi związku równości dostrzeżonego między jakimiśkolwiek ilościami wchodzącymi w pytanie*: R. zasadnicze i warunkujące. R. o dwóch lub więcej niewiadomych R. (wzór) koła, elipsy, paraboli i t. d.

Równanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Równać ś.** **Równia**, i, lm. e l. a. [**Rówień**] *równina, płaszczyna*: R. jest powierzchnia, na którą linja prosta doskonale przystaje. Jak. J. R. pochyla = *płaszczyna pochylona do poziomu, używana do przesuwania ciężarów w górę, jako jedna z machin prostych*, pochylnia. Kto na równi padnie, niebardzo poczuje i wstanie snadnie. Kn. [Dunajec, Dunajec, w jakże ty równi?]. Wprowadził wojsko na równią. Troc. Te gaje cedrów, te równie bez końca. Od. Po prawej ręce

rozlewały ś. równie, nibyto nieprzejrane wody szaro-zielone. Reym. W czystej równi i szczyrym polu. Sar. Z pod powiek widziała jedynie chropawą równię środka ulicy z jej dołami. Zer. Wały pod nim (wichrem) morskie, brunatne, równie pod nim, porznięte w szkliste, ciemne skiby. Zer. Przen.: *poziom, poziomość, brak wzniosłości, wyniosłości, mierność, mierność*: Każdy, co go wyżej fortuna wysadza, gardzi równią. Pot. 2. *poziom równy co do wysokości; równa miara, równowaga, równoważność*: Trzeba nam w równi trzymać szale. Pilch. Waga w równi stoi. Troc. Wielka fortuna wielkiego umysłu potrzebuje, co jeśli on nie może w równi z nią stanąć, owszem przewyższyć, tedy onę wespół z sobą do ostatniej podłości zniży. Pilch. Uderzyli na siebie, długo trzymając na równi zwycięstwo, póki Rusinowie góry nie wzięli. Nar. Nie próżno ś. trwożą, twe i swe siły gdy w równi położą. Susz. (= *na szali dla porównania*). Bitwa w równi trwała. Troc. Oszczerców i zabójców ja na równi kładę. Tremb. Nagroda mogłaby iść w równi z zastugą. Kras. (= *w parze*). Chował to dziecię po równi z synem własnym. Krasz. Wszystkich narówni miłuję. 3. *równość, stan równy, równouprawnienie, jednakowa moc*: R. najlepsza w rzpltej. Petr. R. i nierównia najprzedniejszą są przyczyną niezgód w rzpltej. Petr. Ani ród mój z Tantalą rodem w równią idzie, ni ś. mogą porównać z Achillesa domem. Hul. (= *w porównaniu*). 4. *normalna wartość pieniędzy jednego kraju wyrażona w pieniądzech drugiego państwa*. 5. † R. *ludzie równi komu, równienny* czyi: Obawia ś. każdy karać tak z przestępów pana, jakoby swoje równią karał. Górn. (= *równych sobie*). 6. *doprowadzenie robót mułarskich do ułożenia belek, gładzenia*: R. piwniczna, parterowa, pierwszego piętra. 7. *tech. powierzchnia jednakowych naprężeń, potencjałów, ciśnień i t. p.* 8. *woj.*: R. ogniowa przedpiersienia = spadzistość, która daje ś. wierzchniej części przedpiersienia *ku polu dlatego, żeby strzały dochodziły aż do przeciwskarp*. Zdr. [Równienka, Równieczka].

Równiac, a, ał i R. ś. p. Równać.

[Równiak, a, lm. i] *mieszkaniec doliny*: Ci, co zamieszkują wyżej, nazywają tych, co obsiedli niższe podgórza, równiakami, lachami. Tet. 2. gór. *szlaga do równania soli w beczce*. 3. *rzem.* = a) *rodzaj pilnika*. b) *proste ostrze żelazka do równania powierzchni, strug*. <Od Równia>

Równianeczka, i, lm. i p. Równianka: Kwiaty bywają w równianeczkę uwite. Birk. <Od Równianka>

[Równianie, a, blm.] *czynność cz. Równiac.*

[Równianie się, a ś., blm.] *czynność cz. Równiac ś.*

Równianka, i, lm. i, [Równiatka, Rumianka] 1. *słoma równa, prosta, nie targana*. 2. × R. *równienica, równieniczka, równienica*. Sł. wil. 3. *bukiet, pezcok, wiązka kwiatów, kłosów zbożowych, ziela; wieniec a. girlanda z kwieciami*: R. mirry wonnej. Birk. Zwiąj równianki, usypuj ich szaty wonnymi kwiaty. Nar. Równiankę rozmarynu tobie nosę. Tw. Po niwach zbierali bławatki, z których układali równianki. Rzew. Jakie chcecie równianki jak najpiękniej uplotę. Len. [R., pezcok, bukiet kłosów żyta lub pszenicy, niesiony gospodarzowi przy dożynkach obok wieńca przez towarzyszkę przodownicy]. 4. [R.] *jeden z kwiatów w wieńcu*. Zdr. **Równianeczka, [Równianecz-**

ka, Równianeczko, Rumianeczka, Rumieneczka, Rómienniczka, Równianienka, Rumioniuszka].

[Równiany]: *Słoma równiana = równa, prosta, nie targana*. <Od Równy>

[Równianeczka, i, lm. i] 1. p. **Równiatka**: Kwiateczki, z których śliczne równianeczki wiła Maryniecza. Wójc. 2. a. [Równianeczka] *jaskier* (ranunculus acer).

[Równiatka, i, lm. i] p. **Równianka**. Zdr. [Równianeczka].

Równiczka, i, lm. i bud. lata do oznaczenia lub sprawdzenia przy konstrukcjach linii poziomej. <Od *Równica, od Równik>

Równie, Również 1. w równej mierze, tak samo, tyleż: Wiem o tym, że cię kocha R. z życiem swoim. L. Nie nas R. nie zadziwia, jak człowiek, który mężnie swoje nieszczęście znosi. L. Dwie rzeczy R. pożyteczne. Zwyczaj R. głupi, jak barbarzyński. Uczucie R. ma swoje prawa, jak rozum. Lib. Francuzi R., jak Anglicy (= *nie mniej*). 2. a. **Równo** *posp. bądź cobądź, jednak, z tym wszystkim, wszelako, atoli, pomimo to, przecież*: Choć mi perswadują, R. ja go Kocham. <Od Równy>

[Równie, a, blm.] *wiek, lata doszłe do pewnego kresu*: Mam ci ja w domu siostrę, ale mego równia jeseć nie dorosła. <Od Równy>

Również p. Równie.

Równik, a, lm. i l. [R.] p. Równienik. 2. a. Ekwator = a) *koło wielkie wynikające z przecięcia kuli płaszczyzną prostopadłą do średnicy przyjętej za oś*. b) *R. ziemski = koło wielkie na ziemi, prostopadłe do osi jej obrotu, linja równonocna*: Wszystko było blaskiem, jak kiedy z równika słońce w samo południe promieniami dotyka miejsc ległych pod linją. Przyb. c) *R. niebieski = równik odcięty na pozornej sferze niebieskiej przez przedłużoną do zetknięcia ś. z nią płaszczyzną równika ziemskiego*. d) *Równik magnetyczny = linja, na której nachylenie magnetyczne jest równe zeru*. e) *R. magnesu p. Magnes. 3. anat.*: R. *sozewki oka (aequator lentis)*. <Od Równy>

Równikowy *przym. od Równik, ekwatorjalny*. Gieo.: Rzut R = a) *perspektywiczny obraz powierzchni ziemi na płaszczyźnie równika, rzut biegunowy*. b) *perspektywiczny obraz powierzchni ziemi na płaszczyźnie południka*.

Równina, y, lm. y l. a. [Równizna] *płaska przesterek ziemi, płaszczyzna*: R. niska = *nizina*. R. wysoka = *wyżyna*. R., wielka ziemi równej rozległość. Wyrw. Rozległe, obszerne, nieprzejrane okiem równiny. Będą ś. paś przy drogach a po wszech równinach pastwiska ich. Wuj. Jak sere ludzkich prostotę, tak i pół sarmackich równiny z dawną ukochałem. Koch. W. Dalej równiny okiem nieprzejrane. Kras. Dopadłem jednej szerokiej równiny. Tremb. W Lipskich równinach. Niem. Przen.: *Ta cała żywa głów ludzkich R. zadźrzała jednym obrzymim wzruszeniem*. Krasin. 2. anat.: R. *podkolanka, R. podkolenna, podkolanowa, u spodu powierzchni tylnej kości udowej (planum popliteum)*. Zdr. **Równinka**. <Od Równy>

× **Równisty** *równy, gładki, bez zagłębienia i wzniesienia*: Ziemia płodna, równista i rozległa. Sł. wil. <Od Równy>

Równiuchno *przys. od Równiuchny; × Równiuczko, Równiusienko, [Równusienko], Równiutenko, Równiuteneczko, Równiutko*.

Równiuchny, × Równiuczki, Równiusienki, Równiutenki, Równiuteneczki, Równiutki całkiem, zupełnie, kompletnie równy.

× **Równiuczki** p. **Równiuchny**: Równiuczka łąka. Rej. <Od Równy>

× **Równiuczko** p. **Równiuchno**: Wszędzie rozliczne kwiecie rozsadzono, wszystkie R. rosnące, pięknie przystrojono. Rej.

Równiusieńki p. **Równiuchny**. <Od Równy>

Równiusieńko p. **Równiuchno**.

Równiutenieczki p. **Równiuchny**. <Od Równiutenki>

Równiutenieczko p. **Równiuchno**.

Równiutenki p. **Równiuchny**. <Od Równiutenki>

Równiutenko p. **Równiuchno**.

Równiutki p. **Równiuchny**. <Od Równy>

Równiutko p. **Równiuchno**.

[**Równizna**, y, lm. y] p. **Równina**. <Od Równy>

Równo l. przys. od **Równy**; [**Rómno**]: R., w jednakiej linii, po sznurze. Birk. Lazurowany półsetek mocno przypiąć, aby najrówniej wysechł, bo gdyby ś. na nim pozostały garby, w maglowaniu zakładki porobiłyby ś. musiały. Przędz. R tu chodzić. Troc (= *gladko*). R. włosy przyczesać. Drzewa R. pod sznur sadzone Troc R., nierówno pisze. Troc. R. wyciągniony, napięty. Troc. R., ile jednemu, tyle drugiemu. L. Dwie laski R. (nie krócej, nie dłużej) oberzniete. Troc. Rowy R. (nie głębiej) kopane. Troc. R. za R. oddać, wetować. Petr. R., jednako wszystkich ważyć. Kn. R. częstować. Kn. Chce R. z moznym: ciągnie ś. i trawi. Stup. R. ś. z tobą kładzie. Troc (= *na równi ś. uważa*). R. co podzielić. Troc (= *na równe części*). Nierówno łatwiej. Otw. S. (= *nierównie, bez porównania*). R. odległy. Troc (= *równoległy*). R., nie dłużej, nie krócej. L. R. z czym = a) *akurat w tym miejscu, gdzie co przypada*: Przyciął rękawa R. z łokciem. [Zróbcie wy mi zupán, ani długi, ani krótki, R. z dupą]. [R. z wiatrem pojechał] = *akurat w tę stronę, w którą wiatr wiał*. b) *akurat z początkiem czego, skoro co (nastąpi)*: Przykazał służącym, aby R. ze dniem wszystko było na pogotowiu do podróży. Kras. Wstać R. ze świtem (= *skoro świt*). 2. †R. = *równia, równa siła*: Nieprzyjaciele, obaczywszy, że im już nie R., jeśli uciekać. Wuj. (widząc, że byli porażeni. B. G.). Mieczysław, widząc, że mu nie R., rzucił ś. sam do Wielkiej Polski po lud. Biel. M. Zebrał ś. przeciwko Świdrygałowi Zygmunt, ale że mu było nierówno, przeto posłał do Władysława, prosząc o pomoc. Biel. M. 3. *wszystko jedno, obojętnie*: R. mi było wszystko. Troc. R. to: pisać a. nie pisać. Troc. 4. p. **Równie**: Brzydka była jak djabeł, równom ś. musiał do niej umizgać. L. [Choć ty eheesz, R. ja nie pójdę].

Równobarwny, **Równobarwy** odznaczający ś. jedną barwę, jednego koloru, bez odmianny, jednobarwny, jednostajny co do koloru. <Równo + Barwny>

Równobarwy p. **Równobarwny**. <Równo + *Barwy, od Barwa>

Równobieźnie przys. od **Równobieźny**, *równoległe*.

Równobieźny p. **Równoległy**: Odgrywały ś. we mnie dwa procesy świadomości, nie zlewając ś. z sobą, odgraniczone, równobieźne. <Równo + Bieźny>

Równobocznie przys. od **Równoboczny**. L.

Równoboczność, i, blm., rz. od **Równoboczny**.

Równoboczny mający boki równe = *jednakowe*: Trójkąt, którego trzy boki są sobie równe, nazy-

wa ś. R. Jak. J. Tryanguł R. Troc. R. czworokąt = *równobok (to jest kwadrat lub romb)*. Czworobok równoboczno-ukośny = *romb, kosiec, równobok ukośny, kwadrat ukośny*. <Równo + Boczny>

Równobok, u, lm. i mat. *figura mająca boki równe*. <Równy + Bok>

Równobrzmiąco przys. od **Równobrzmiący**: Ustawy walutowe muszą być R. uchwalone w obu parlamentach.

Równobrzmiący *jednakowego brzmienia; jednobrzmiący, dosłowny, zgodny co do słowa*: Kontrakt w dwóch równobrzmiących egzemplarzach. <Równo + Brzmiący>

Równociągły *jednostajny, stały, wciąż równo idący, niczym nie zamącony, nie zakłócony*: Już nas pięknym otucha karmila początkiem, wszystkim poczynało iść równociągłym wątkiem. Nar. <Równo + Ciągły>

Równocięplny, l **Równocięplowy** *posiadający ciepło równe*. Gieo.: Linje równocięplne = *przeprawadzone przez wszystkie te miejsca kuli ziemskiej, które posiadają równą ciepłotę średnią roczną, i z o t e r m y*. <Równy + Cięplny>

Równocięplowy p. **Równocięplny**. <Równo + *Cięplowy, od Cięplowy>

× **Równocząstkowy** z cząstek *równych, jednakich złożony; jednorodny, jednostajny (similaris)*. <Równy + Cząstkowy>

Równoczesność, i, blm., rz. od **Równoczesny**, *współczesność, fiz. izochronizm, izochroniczność*.

Równoczesny l. *jednoczesny, współczesny*; 2. fiz. p. *izochroniczny*. <Równo + 2. Czesny>

Równocześnie przys. od **Równoczesny**; *odrazu, naraz*: Dwóch robót R. robić nie mogą. R. ze wschodem słońca = *równo ze wschodem słońca*.

Równoczłonkowato przys. od **Równoczłonkowaty**.

Równoczłonkowaty *takież członki mający*. L. <Równo + Członkowaty>

Równoczynny *w takiż sam sposób czynny; również czynny*: Równoczynna, równowładna prezenca twoja miła. Fred. A. <Równo + Czynny>

Równodługi *odznaczający ś. równą długością*: Mocno ciemne, prawie czarne oczy z również ciemnymi, równodługimi rzęsami. Chm. <Równo + Długi>

× **Równodusznie** przys. od **Równoduszny**. L.

× **Równoduszny** *takieżże duszy, jednoduszny; pokrewny duchowo*. L. <Równy + Duszny>

Równodzienny p. **Równonocny**. L. <Równo + Dzienny>

× **Równodzień**, dnia, lm. *dnie porównanie, przesilenie dnia z nocą; czas tego zjawiska*, r ó w n o n o c, × *dziennorównia, równonocnia*, × *nocorównia*: Punktik średniego równodnia. Zebr. <Równy + Dzień>

+ **Równogranny** anat.: Kość równogranna p.

Kostkowaty. <Równo + *Granny, od Grań>

Równoiemność, i, blm., rz. od **Równoiemny**.

Równoiemny *mający też samo imię, jednoimienny*. L. <Równo + Iemny>

Równokąt, u, lm. y mat. *figura mająca kąty równe*. Sol. R. jest figura, która ma kąty równe. Troc. <Równy + Kąt>

Równokątność, i, blm., rz. od **Równokątny**.

Równokątny, × **Izogonalny** mat. *mający kąty równe*. Troc. Figura równokątna. <Równo + Kątny>

Równokierunkowy *posiadający jednakowy kierunek, równoległy*. <Równo + Kierunkowy>

× **Równokształt**, u, blm. p. **Równokształtność**. L. <Równo + Kształt>

Równokształtnie przys. od **Równokształtny**. L. **Równokształtność**, i, blm. I. rz. od **Równokształtny**; × **Równokształt**. L. 2. chem. i min. p. **Izomorfizm**.

Równokształtny mający także kształty, podobny kształtem, taki sam z kształtu, jednokształtny, izomorficzny. <Równo + Kształtny>

× **Równolatny** p. **Równoletni**: Było tam wiele równolatych chłopezyków. And. <Równo + *Laty, od Lata>

† **Równoleg**, u, lm. i, † **Równoodleg** linja równoległa, paralela. Troc. <Równy + *Leg, LEG/ŁOG>

Równoległe przys. od **Równoległy**.

Równoleglica, y, lm. e belka mostowa lub t. p. o równoległym pasie górny i dolny. <Od Równoległy>

Równoległa, ej, lm. e rz. I. mat. linja równoległa, paralela. 2. woj. ciągły i nieprzerwany ołcop, narysowany kolisto i nieco spłaszczony na środku, w odległości 300 sążni od kątów najwięcej wyskakujących, który zajmuje cały front ataku i przyległe mu części, mogące zbliżaniu s. obiegającego do frontu przeszkodzić. Śl. wil. <Od Równoległy>

Równoległoboczny I. mający boki równoległe. R. czworokąt = **równoległobok**. Przyrząd R., p. **Równoległociąg**. 2. anat.: Dolek R. (w rdzeniu przedłużonym) (fossa rhomboidea). Mięsień R. × czwartokątny, † czworokątny, × skośno-czworoboczny, × czworokątny łopatki, × kwadratowo-ukośny, × nierównokątny (musculus rhomboideus). <Równoległy + Boczny>

Równoległobok, u, lm. i I. czworobok, którego boki przeciwległe są do siebie równoległe, paralogram. Jak. J. 2. fiz.: R. sił = twierdzenie o wypadkowej dwu sił działających pod kątem. R. prędkości R. Watt'a (= rodzaj prostowodu w silnikach parowych). <Równoległy + Bok>

Równoległociąg, u, lm. i przyrząd równoległoboczny, a. raczej równoległociągowy, znajdujący s. u końca balansjera, np. maszyny parowej, miecha i t. d., aby tłok u tego równoległociągu zawieszony szedł zawsze prostopadle, to jest po osi cylindra. Łab. <Równoległy + Ciąg>

Równoległociągowy przym. od **Równoległociąg**: Przyrząd R. p. **Równoległociąg**.

Równoległociąg, u, lm. y I. sześciąt, którego ściany przeciwległe są nawzajem do siebie równoległe, paralogiped: R. prostokątny, czyli prostopadłością n. R., wielościąg czworokątny, w którym podstawy, a zatem i wszystkie ściany są równoległobokami. Jak. J. 2. fiz.: R. sił = twierdzenie o wypadkowej trzech sił działających na jeden punkt i nie przypadających na jednej płaszczyźnie. <Równoległy + *Ściana, od Ściana>

Równoległościenny przym. od **Równoległociąg**: Zostawiano nieraz w kształcie podpór masy równoległościenne, czyli filary solne. Paw.

Równoległość, i, blm., rz. od **Równoległy**: R. linji, płaszczyzn.

Równoległoznacznik, a, lm. i znacznik stolarski, przyrząd do znaczenia linji równoległych. <Równoległy + Znacznik>

Równoległy, **Równoodległy**, × **Równosworny**, × **Równobieżny** I. posiadający jednakowe odległości we wszystkich punktach, paralelny: Linje, płaszczyzny równoległe. Przen.: Anglja zaproponowała Francji równoległą akcję celem zapobieżenia sprzedawaniu broni królowi dahomej-

skiemu (= równoczesną i zgodną). 2. × Ikon R. p. Ikon. 3. muz.: R. ruch dwóch głosów, gdy te posuwają s. w jedną stronę i są zawsze w tej samej odległości. Klez. <Równo + Legły>

Równoletni, × **Równolatny** mający tyleż lat życia, istnienia, równomocy: Starzy ojcowie przy kielichu równoletniego z niemi węgryzna przypominali sobie młodych lat figle. And. <Równo + Letni>

Równoleżnik, a, lm. i I. jedno z kół wynikających z przecięcia kuli płaszczyznami równoległymi. 3. ggeo.: R. ziemi = jedno z kół małych przeprowadzonych na powierzchni ziemi równoległe do równika: Koła równoległe od równika nazywają s. równoleżnikami. Łs. Równoleżniki magnetyczne p. **Izokliny**. 2. astr.: R. niebieski = koło na sferze niebieskiej równoległe do równika niebieskiego. <Równo + *Leżnik, od *Leżny, od Leżeć>

Równoleżnikowy przym. od **Równoleżnik**: Kierunek R. Nałk.

Równoleżność, i, blm., pokładów, gór. = jednakowe ich położenie w różnych miejscowościach. <Od *Równoleżny, od Równo + *Leżny, od Leżeć>

Równolicznie przys. od **Równoliczny**. L. **Równoliczny** równy, jednakowy co do liczby; liczebnie równy; tak samo liczny. L. <Równo + Liczny>

Równołuski zool. pokryty jednakością łuskami. <Równo + *Łuski, od Łuska>

Równomiar, u, blm., lek. **umiar**, **symetria** (symetria). <Równo + *Miar, od Miara>

Równomiarowy przym. od **Równomiar**, **umierny**, **umiarowy**, **symetryczny**. <Równo + Miarowy>

Równomiernie przys. od **Równomierny**. **Równomierność**, i, blm., rz. od **Równomierny**: Na szpaltach gazet pruskich zaczęła s. zaznaczać pewna R. poglądów.

Równomierny tejże samej miary z czym, proporcjonalny; jednostajny, równo rozłożony. <Równo + Mierny>

Równomocno przys. od **Równomocny**. L. **Równomocny** takiejże samej mocy, taki sam co do siły. L.

Równomyślnie przys. od **Równomyślny**: Na wszelką R. idę straszną burzę. Ryb. J.

Równomyślność, i, blm., rz. od **Równomyślny**. L. **Równomyślny** I. **jednomysłny**, tych samych myśli, zgodnie z kim myślący, na jedno zgadzający s.

2. obojętny, zdeterminowany, przygotowany, zdeklarowany na wszystko, apatyczny, nie zważający na nic. L. <Równo + Myślny>

Równonoc, y, lm. e p. **Równodzień**: R. wiosenna. <Równy + Noc>

Równonocnia, i, lm. e p. **Równonoc**: Radzili, czyby dla sprowadzenia równonocni wiosennej na dzień 21 marca — kilka dni z kalendarza wypuścić. Wiszn. Dlaczego Pascha obchodzi s. na równonocni wiosennej? Wiszn. <Równy + *Nocnia, od Noeny>

Równonocny, **Równodzienny**, † **Nocorówny**, **Ekwinokcjalny** astr. **tyczący s. chwili**, w której dzień jest równy nocy, w której noc jest równa dniowi; **tyczący s. warunków** prowadzących porównanie dnia z nocą: Punkty równonocne = punkty przecięcia s. ekliptyki z równikiem. Linja równonocna = **równik**. Strefa równonocna. <Równy + Noeny>

Równonogi I. **mający nogi równe**, **płaskie**. L. 2. **Równonogie** skorupiak (isopoda) **dział skorupiaków**. <Równo + *Nogi, od Noga>

Równonóg, oga, lm. ogi *skorupiak równonogi*: Materiały do embriogjenji i histogjenji równonogów. Nus. < Równy + *Nóg, od Noga >

Równoobwodny p. **Równoobwodowy**: Równoobwodne figury, których równy jest obwód, choćby pole nie było równe, stojące w takim obwodzie. Sol. < Równy + Obwodny >

Równoobwodowy, **Równoobwodny** *mający obwód takieżże długości*. < Równy + Obwodowy >

Równoobwód, odu, lm. ody *figura równoobwodowa*. Troc. < Równy + Obwód >

† **Równoodleg**, u, lm. i p. **Równoleg**. Troc. < Równy + *Odleg (Od + *Leg), LEG/ŁOG >

Równoodlegle przys. od **Równoodległy**, *równoległe*.

Równoodległość, i, blm., rz. od **Równoodległy**, *równoległość*.

Równoodległy p. **Równoległy**: Równoodlegle od siebie linje. Troc. Dwie linje na płaszczyźnie poprowadzone, gdy ś. z żadnej strony zejść z sobą nie mogą, zowią ś. równoodległe. Sol. < Równy + Odległy >

Równoozonowe ryby, zool. (homocerei) *ryby odznaczające ś. równym ogonem* < Równy + Ogonowy >

Równooosiowy układ, min. = *układ kryształów regularny, izometryczny*. < Równy + Osiowy >

Równopalczasty zool. *mający jednakowe palce*. < Równy + Palczasty >

Równopłciowy *teżże samej płci, homoseksualny*: Zboeczenie równopłciowe (perversio homosexualis). < Równy + Płciowy >

Równopłynny *płynący równo*. Przea.: Głos R. < Równy + Płynny >

× **Równopływ**, u, lm. y *gazometr*. < Równy + Pływ >

Równopochyły *mający równą, jednostajną pochylność*. < Równy + Pochyły >

Równopostaciowość, i, blm., rz. od **Równopostaciowy**, *izomorfizm*.

Równopostaciowy p. **izomorficzny**: Mieszający, związki równopostaciowe. Równopostaciowe uwarstwienie minerałów. < Równy + Postaciowy, od 1. Postać >

Równopoziomy *teżże samego poziomu, mający równy poziom*: Pomysł kanału równopoziomego. < Równy + Poziomy >

Równoprawność, i, blm., rz. od **Równoprawny**: To żądanie jest koniecznym wnioskiem logicznym, wyprowadzonym z przesłanki równości i równoprawności akcjonariuszów. Spas.

Równoprawny *mający równe, także same prawa; na takieżże prawie oparty*: Tysiące sposobów równoprawnych prześnięcia snu życia. Kozłow. < Równy + Prawny >

Równoramienny l. anat.: Szew R. (na czaszce), węglowy, × węgielny, × węglasty (Urs.), × spojenie węglowate a. boezne (Krup.) (sutura lambdaidea). 2. mat.: Trójkąt R. = *mający dwa ramiona, czyli boki, równe*. Jak. J. < Równy + Ramienny >

Równorodnie przys. od **Równorodny**. L.
Równorodny l. *równego, takżeż urodzenia, równy urodzeniem*. 2. *jednorodny, takżeż rodzaju, gatunku; jednakowy*: Równorodne bieguny magnesów (np. wszystkie północne). < Równy + Rodny >

Równorzędnie przys. od **Równorzędny**: Nowe rzeczy stoją R. obok starszych. Œwik.

Równorzędność, i, blm., rz. od **Równorzędny**: Nikt nie myślał o równorzędności obydwu państw. Smol.

Równorzędny *współrzędny, jednoznaczny, homologiczny*: Mamy kilka tych osób prawie równorzędnego znaczenia. Kasz. < Równy + Rzędny >

× **Równorzutnia**, i, lm. e *parabola*: Ciało ciężkie w próżni rzucone równorzutnią kreśli. Hube. < Równy + Rzutnia >

[**Równosieńko**] p. **Równiuchno**.

Równosiłnie przys. od **Równosiłny**. L.

Równosiłny *odznaczający ś. równą, taką samą siłą, równomocny*: Nie może być mowy o jakiejś równosiłnej walce panującej ludności ruskiej miast i siół ukraińskiego Podola z oborodnemi domieszkami. Jabł. < Równy + Siłny >

Równoskrzydłe owady zool. (homoptera) *dział owadów*. < Równy + *Skrzydły, od Skrzydło >

Równostronny *mający także same strony, równoboczny, równościenny*. L. < Równy + Stronny >

× **Równoswornie** przys. od **Równosworny**, *równoległe*.

× **Równosworność**, i, blm., rz. od **Równosworny**, *równoległość*. Troc.

× **Równosworny** p. **Równoległy**. < Równy + Sworny >

Równościennokątny czworobok, mat. = *mający wszystkie boki i kąty równe*, kwadrat. < Równościenny + Kątny >

Równościenny mat *mający boki równe*: Równościenna figura, która ma ściany równe. Sol. < Równy + Ścienny >

Równość, i, blm., rz. od **Równy**: R. ulicy. Troc (= *prostota*). R. deski heblowanej. Troc (= *gładkość*). R. stanu, wieku, stylu. Troc (= *jednakowość, tożsamość*). R. wagi. Troc. R. stanu szlacheckiego. Troc. R. w pospolitości bardzo potrzebna. Kn. R. wobec prawa (= *równouprawienie*). R. u nas była zdawna najcięższym szlachty zaszczytem, a zależała na tym, iż wszyscy mieli jednę przywileje i pod jednymże zostawali prawem. Skrzet. R. nie dozwala szlachcie polskiej używać nazwisk hrabiów, margrabiów, baronów. Skrzet. Dwa wyrażenia algebraiczne połączone znakiem równości (=). Bez równości niema przyjaźni. Prz. R. nie zna pana. Prz. R. dwóch figur (geometrycznych) śięga ś. tylko do ich wielkości, nie zaś do ułożenia boków. L. R. umysłu we wszystkich okolicznościach, stateczność nieprzełamana. L. (= *jednostajność, stała tożsamość, stałość*). Nie idzie to z tym w R. Troc (= *w porównanie; nie równa ś. to temu*). [Syćko mi jednoś a. R.] = *wszystko mi jedno*.

Równotrwały *równej, takżej samej trwałości; także sam czas trwający*: Kołysania w małych łukach kolowych są widocznie równotrwałe. *isochronica*, odbywające ś. każde w równym przeciągu czasu. Jak. J. < Równy + Trwały >

Równouprawniać, a, ał i R. ś. p. **Równouprawnić**.

Równouprawnianie, a, blm., czynność cz. **Równouprawniać**.

Równouprawnianie się, a, ś., blm., czynność cz. **Równouprawniać** ś.

Równouprawnić, i, il, nied. **Równouprawniać** *zrównać pod względem praw, nadać równe prawa*: R. kobiety z mężczyznami. Równość obowiązków jest równoważnikiem za'ponoszone przez równouprawnionego obywatela ciężary. Spas. R. skandal z niewinnymi wybrkami. R. ś. *zyskać także same prawa, zrównać ś. pod względem praw*:

Król polski Gniezno przekładał nad Kraków, ale mimo to równouprawnił ś. on z Gniezmem. Bart. < Równó + Uprawnić >

Równouprawnienie, a, blm., czynność cz. Równouprawnić, emancypacja: Mowie gminu należy ś. R. z językiem literackim. R. polityczne może powstać tylko na koniecznej podstawie równości obowiązków. Spas. R. kobiet.

Równouprawnienie się, a ś., blm., czynność cz. Równouprawnić ś.

× **Równouszy takichże uszu, mający jednakowe uszy.** L. < Równó + *Uszy, od Ucho >

[**Równować, uje, ował i R. ś.] p. Równać.** < Zam. Równać >

Równowaga, i, blm. I. stan, w którym siły działające na pewien przedmiot nawzajem ś. równoważą, to jest w działaniu swym znoszą ś., a więc nie powodują ruchu; położenie poziome lub pionowe, nie przechylające ś. w żadną stronę: R. jest taki stan ciała, kiedy to ciało nagabane jest od wielu sił, które ś. psują wzajemnie, jedna drugą. Jak J. Dwa miejsca są do równowagi, ad libellum, gdy równą mają od środka ziemi odległość. Gawroń. Armatę ustawie pod równowagę, to jest tak, żeby oś armaty i oś czopów znajdowały ś. poziennie położone. Jak. J. R. chwiejna. R. obojętna. R. stała czyli stateczna. R. niestała. R. ciąż podpartych i zawieszonych. Warunki równowagi w machinach. R. ruchoma ciepła = objaw, gdy różne ciała, pomimo wzajemnej wymiany ciepła, utrzymują ś. w jednakowej temperaturze. Utrzymać, zachować, stracić równowagę. Przen.: także samo nateżenie, położenie, stan zgodny z czym, brak przewagi jednostronnej: R. polityczna (sił, władz) w państwie. R. stanów. Lenora była pierwszą balladą, w której duch poety ś. utrzymał w równowadze z duchem ludu. Kl. Przen.: *zrównoważenie ś.; równość, jednostajność po ustatkowaniu ś., uspokojenie ś.:* R. umysłu. Nie mogą przyjąć do równowagi (= uspokoić ś.). Ze strasburskim pasztetem równowagę traci. Fred. A. 2. narzędzie do wyprowadzenia linii poziomych, gruntuwaga, libella, wasserwaga i t. p.: R. wodna. Jak. J. R. powietrzna. Zab. < Równy + Waga >

[**Równowanie, a, blm.] czynność cz. Równować.**

[**Równowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Równować ś.**

Równowarstwowy mający wszystkie warstwy równej wysokości: Mur R. < Równó + Warstwowy >

Równowartościowy, Równowarty przedstawiający jednakową wartość, mający taką samą wartość: Walory równowartościowe. Rudy darniowe zupełnie są równowartościowe rudom brunatnym. Szaj. W. (= tenże sam procent metalu zawierające, jednakowo wydajne). Związki, mieszaniny chemiczne równowartościowe. < Równó + Wartościowy >

× **Równowartość, i, blm. takaż sama wartość, jednakowa suma; ekwiwalent:** Złożyć za sumę w srebrze R. w monecie miedzianej. < Równy + Wartość >

Równowarty p. Równowartościowy: Elementy społeczne państw nie są bynajmniej równowarte ani równoprawne. Zgłębiające pojęcia oderwane liczby i odpowiedni znak cyfrowy, znajdujemy u spodu ukryte wyobrażenie szeregu równowartych zjawisk rzeczywistych. Ask. < Równó + Warty >

Równoważenie, a, blm., czynność cz. Równoważyć: R., odkrywanie pochyłości i zgrzyzności na powierzchni ziemi znajdujących ś. Zab. Przen. R. wyznacza ś. różnica, która zachodzi między odległością od środka ziemi dwóch punktów. Gawroń.

Równoważenie się, a ś., blm., czynność cz. Równoważyć ś.

Równoważnia, i, Im. e jeden z przyrządów gimnastycznych. < Równó + *Ważnia, od Ważyć >

Równoważnictwo, a, blm., Wagomierstwo część matematyki stosowanej, wykładająca naukę o równowadze sił, statyka. < Od Równoważnik >

Równoważniczy dotyczący ś. równoważnictwa, a statyczny. < Od Równoważnik >

Równoważnie przys. od Równowazny.

Równoważnik, a, Im. i, Ekwiwalent I. ilość pewnego czynnika równoważąca jednostkę czynnika rodzaju odmiennego: Ujemny R. natury. 2. a. × **Równoznacznik chem. ilość danego pierwiastku na wagę, łącząca ś. z jedną częścią na wagę wodoru lub ją zastępująca; najmniejsza mogąca istnieć ilość związku.** R. endosmotyczny p. **Endosmotyczny. 3. fiz.:** R. mechaniczny ciepła = związek liczebny między ciepłem a pracą, ilość jednostek pracy (kilogramometrów), jakie wykonąć może jednostka ciepła, czyli ciepłotka, jak np. za pośrednictwem motorów parowych. 4. lek.: Równoważniki lecznicze. Równoważniki pożywności. < Od Równowazny >

Równoważnikowy przym. od Równoważnik: Liczby te uzyskane zostały przez przeliczenie z oryginalnych cyfr równoważnikowych.

Równoważność, i, blm., rz. od Równowazny, równowaga: Dwie siły sobie równe a zupełnie sobie w kierowności przeciwne zostawiają pędzoną bryłę w równoważności. Hube. Oby Zygmunt August był ustanowił R. senatu z izbą poselską. Cz. Gdzie z jednej strony broń przemaga, gdzie nie jest R. obojej strony, traktaty nie mogą stanąć. Nar.

Równowazny będący w równowadze z czym, tyleż ważący: Ty, z każdą z nich obejując co dzień poufale, kładziesz na równowazną ich szacunek szalę. Weg. Przen.: *jednakowo ważny, takiegoż znaczenia, równoznacznicy:* Dowody równowazne. < Równó + Ważny >

Równowazyc, y, ył I. ważycz tyleż, mieć z czym jednakową wagę: Rozdzielenie zapasów na równowazące paki. Sienk. Przen.: *mieć także siłę, znaczenie i t. d., równać ś. czemu pod względem znaczenia. 2. dochodzić równowagi, ustalać poziom za pomocą równowagi (utrządzić), poziomować:* R., wynajdować, ile jedna bryła jest więcej oddalona od środka ziemi, niż druga. Jak. J. 3. *sprowadzać do równowagi, utrzymywać w równowadze, miarkować:* R. dwie współzawodniczące władze. R. danemu czynnikowi (sile) = *przeciwstawić inny, który unieważnia jego działanie. 4. przen. jednakowo ważyc, uważać za równego, jednakowo cenić, mieć za jedno pod względem ważności. R. ś. tyleż ważyc, wynosić tyleż, pokrywać jedno drugie, balansować ś., kompensować ś., wyrównywać czemu:* Majątek i długi, plusy i minusy równowazą ś. < Równó + Ważyc >

Równowazki w całej długości jednakowo wazki: Blaszkę liści o wycinkach równowazkich. Rost. < Równó + Wazki >

Równowiekki tegoż samego wieku, tyleż lat mający. < Równó + *Wiekki, od Wiek >

Równowładca, y, lm. y, Równowładca, † Równowładca komu a. z kim = *jednakowej władzy z kim będący*. <Równy + Władca>

Równowładny mający równą z kim władzę: Wyobraźnia i wola równorodnymi i równowładnymi są potęgami duchowymi. <Równy + Władny>

Równowładca, y, lm. y p. Równowładca. <Równy + Władca>

† **Równowładca, y, lm. y p. Równowładca:** Ociec wszystkim władający, syn z nim R. Groch. R. ojeu. Groch. <Równy + Władca>

Równowysoki takżeż, równiej wysokości: Równowysokie gałęzie, *fastigiati*, z różnych miejsc wyrastają; dolne jednak od górnych są dłuższe, tak iż wszystkie jednej dosięgają wysokości. Jund. <Równy + Wysoki>

Równowzględny jednakowego stosunku: Równowzględna proporcja. Ustrz. <Równy + Względny>

Równozębny mający zęby równe. <Równy + Zębny>

Równozarnisto przys. od **Równozarnisty. L.**

Równozarnisty równych, jednostajnych ziarn: Piasek drobny, R. Torz. <Równy + Zarnisty>

Równozimowy *tyczący s. jednostajnej temperatury zimowej:* Linje równozimowe a. izochimenne owe. <Równy + Zimowy>

Równoznaczenie, a, blm., czynność cz. Równoznaczyć.

Równoznaczenie przys. od **Równoznacznik.**

× **Równoznacznik, a, lm. i l. p. Jednoznacznik.**

2. p. **Równoważnik:** Chłopy uważali naukę i książkę jako równoważniki nieznośnej niewoli. Lam. <Od Równoznacznik>

Równoznacznosc, i, blm, rz. od Równoznacznik.

Równoznacznik *jednakowe znaczenie mający, jednoznaczny; podobne znaczenie mający, bliskoznaczny:* Rodzic i ojciec są wyrazy równoznaczne (= *synonimy*). <Równy + Znacznik>

Równoznaczyć, y, ył mieć równe, takżeż znaczenie, równać s. komu, czemu pod względem znaczenia: Tam prostota jest dziwactwem, oszczędność wstydem, uczciwość równoznaczy z obędem. Bog. W.

× **Równozwaniec, nca, lm. ncy takżeż, jak i drugi, nazwisko mający; imiennik. Sł. wil.** <Od *Równozwany, od Równy + Zwany>

Równozwrotny fiz. p. **Jednorodny.** <Równy + Zwrotny>

Równy, Równien i. a. [Romny] płaski, gładki, nie chropowaty, nie dółkowaty, nie wchrowaty, nie górzysty; nie pochyły, nie spadzisty, poziomy: Droga równa jak po stole. Złamał nogę na równej drodze. Plac R., nie stoczysty, nie pochyły. Troc. Równe pole. Troc. Kraj R. Płótno równe. Przen.: † Liczba równa = *parzysta*. Kłos. Przen.: *poziomy, prosty, niski, normalny, zwykły, zwyczajny, ordynarny, mierny, pospolity, bogatehny, bluky:* Stopień R. (gram.). Równa rzecz, nie nadzwyczajna, której zdołamy. L. Piekło zdało s. za rzecz równą Orfeuszowi. Zbył. Pojął żonę równiejszego stanu. Troc. Ociecki, człowiek familji równej, ale wymowy i godności wielkiej. Biel. M. Kto chce co rychlej rozprzedać, na R. zysk godzi. Alb. (= *mierny, umiarkowany*). Pilniejsze rzeczy dla równiejszych opuszczają, niepotrzebne fundacje zakładają, a szpitalu dla mizernych ludzi niemasz. Sekl. Oba s. zarazem zdumieli, mówiąc, żeśmy tej równej rzeczy nie wiedzieli. Papr. 2. *jednostajny, jednaki, miarowy:* Kolor R. Las R. (= *wszędzie jednakowo gęsty*). Trwała nieco w równej mierze bitwa. Warg.

Równym pisze stylem. Troc. Równym idę krokiem. Troc. Przen.: Umysł R. = *obojętny; stale jednakowy, spokojny, chłodny, stateczny, zrównoważony, nie unoszący s.:* Równe mi są te rzeczy. Troc. Równego umysłu człowiek. Troc. R. w dobrym i w złym powodzeniu. Troc. Nie mógł on znieść równym umysłem zbytków wieku swego. Nagur. Grać grę równą, nieazardową. L. 3. *prosty, nie krzywy, nie łamany, nie starzany:* Nieci, włosy, linje równe. Droga równa jak strzała a. jak wystrzelił. 4. *jednakowy, jednaki, taki sam, identyczny, zgodny z czym, równoznacznik, równoważny; równający s., podobny, wyrównujący, dorównujący komu, czemu:* Równa długość, szerokość, wysokość, grubość, objętość. Równa odległość. Sumy równe. Podzielił co na równe części. Nie mieć sobie równego. Isć do równego działu. R. w obliczu Boga. Równi wobec prawa. Ani po nim kto powstał jemu R. B. Sz. Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie równymi, ale różnymi być w jednakiach spraw i niejednakiem sposobem wykonywaniu. Salin. Sakramenta starozakonne z sakramentami nowego zakonu nie są równe i nie zgadzają s. z sobą. Salin. Wyznawanie to jest onemu wyznawaniu pospolitego ludu równe i podobne. Salin. Którzy sięgają równym stopniem zmarłego, równym prawem też biorą części sukcesji. P. cheł. Następca Edwarda, równien ojcu z enoty, nie był mu równem z szczęściem. Przyb. Starą mamy przypowieść, iż R. równego zawždy bardzo rad widzi do spótku swojego. Rej. On nasz sławny i wiecznej pamięci hetman, Fabjusom i Scypjonom R., pan Jan Tarnowski. Orzech. Równi plewom, które s. walają przy drodze. Kochan. O Panie, który nie masz nie równego sobie! Kochan. Równego jeden cierpieć nie umiał, a drugi wyższego. Kochan. Równych intrat nie mając, równym mu być chce. Skar. By to, co dziesięć sobie równych postanowi, jeden imże R., albo jeszcze niższy rozparać miał, światby nigdy rządu nie miał. Skar. Urody była takiej, iż jej w piękności żadnej równej nie było. Skar. Mało sobie równych towarzyszyć w tej mierze miał. Skar. Twórcą swoim gardzić i Jemu równi być chcieli. Skar. Równego jemu na ziemi niemasz. Skar. Szlachcic na zagrodzie R. wojewodzie. Prz. Któremu równego nie miała Polska. Opal. Sławny Apelles, w jego rzemieście równego świat nie miał. Falib. Równiśmy sobie, nie ma nie jeden nad drugiego. Kn. Równyś pan, posłużysz sobie sam. Kn. Człowiek pyszny równemi gardzi. L. Równego pana gniew gotowe nieszczęście. Prz. Stan szlachecki w Polsceze R. wszelkim stopniom szlachectwa, gdziekolwiek używanym. L. Równe prawo. R. z równym s. towarzyszy. Mącz R. z równego s. weseli. Prz. R. mu jest w siłach, w wieku. Troc. Równego jest z nim stanu. Troc. Zachowaniem i majątnością równi sobie byli. Troc. Z równym wdzięczniejsze towarzystwo. Troc. Bądź równym uczynny. Troc. Równiśmy sobie we wszystkim. Troc. Równego gatunku. Troc. Równą miarą odmierzyć. Troc. Towary równej wagi. Troc. Równiej szerzy materje. Troc. Równe to są rzeczy. Troc. Nie widziałem nie temu przepychowi równego. Kras. W porządku natury wszyscy ludzie są równi. Kras. W równym on ze mną wieku. Dm. (= *w jednym*). Równego nie nie mają dzieje. Tremb. Któż był w lasach litewskich Rejtanowi równym? Mick. Twarzą podobna i równa z postacią, sercem też całym wydawała męża. Mick.

To zaszczyt, jakiemu równego niema podobno na świecie. Tarn. [Jedna panna była bardzo piękna i szukała równego do siebie. Sukmany równe jak u tego, tak i tego]. 5. *należyty, pełny, zupełny, w sam raz, sprawiedliwy, alwatny*: Równa miara. L. Cztery mile wło-kie—jakoby równa miła nasza polska. Star. Będąc od miasta w równej mili. L. Dziękował Antjoeh Rzymianom, że go z wielkich zbytnie rządów wyjęli, a w równych granicach panować rozkazali. Warg. Król sam wolał na równej rzecezy przestać, a w dostatku wszystko rycerstwo swoje mieć. Biel. M. 6. bot.: Krążek R., p. Krążek. Równe, ego, blm., rz. *rzecz równa, gładka*: Iśc po równym = *po równej, gładkiej drodze, po gładkim trótarze*. **PO RÓWNU** przys. = *po równych częściach*: Dzielić ś. po równu. <ROW/RÓW> [Równyk] l. p. Równak. 2. równo. Pe. <Od Równy>

× Rózcza, i, lm. i p. Różga. Łab. [Rózczecka, i, lm. i] p. Różga. Rózcza, i, lm. i i. p. Różga: Motylka rózczką goni. Mick. 2. [R.] *różga weselna*. Rózczkowy przym. od Rózczecka.

Różga, i, lm. i l. *gałązka, wić, witka, łoża*: Pniak puszczał z siebie gałązki, z których pochodziły różgi, a z różg latorośle piodne. Trzyc. Gdy na drzewie różgi suche, korzeń jego niezdrow. Skar. Wezmę sobie dwie różdze i będę past owce. B. B. Owce, które patrzyły na one różgi, rozdily srokate jagnięta. Leop. (na one pręty. Leop.). Sędzia, potwierdzając kupno imienia jakiegoś, zieloną różgę kupującemu w ręce daje. Groic. Przedał wies, wyrzekł ś. tedy i pod zieloną różgą zdał, i to litkupem popili. L. Nie jedna, powiadają, R. rośnie w lesie. Szymon. R. cienka, długa, gibka na wierzchu drzewa. Troc. Nasmarować różgi lepem. Troc. Siec, bié różgą. Troc. Różgami smagać. Troc. Bił ociec różgą dziecię, że się nie uczyło; gdy odszedł, dziecię różgę ze złości spaliło; wkrótce znowu Jaś knąbrny na plagi zarobił, ociec różgi nie znalazł i kijem go obil. Kras. Nie kocha ten dziecięcia, kto różgi oszczędza, R. bowiem przywary zle z dzieci wypędza. Min. Kogo rodzice różgą nie karzą, tego kat mieczem karze. Prz. Będzie R. w robocie! Kn. (= *będzie kij w robocie, oberwiesz ty*). Na ś. różgę dał. Kn. (= *sam na siebie bicz ukrcił*). Wyrósł z różgi. Kn. Ciężko już słowy karcie dzieci wyszłe z różgi. L. Woj.: Przez różgi biegać (= *nieładny dwoma rzedami żołnierz chłoszczących*). Jam już 99 razy przez różgi biegiał, a najmniejszy spacer był sześć razy. L. Będzie musiał pójść przez różgi 10 razy przez trzechset ludzi. L. Karać kogo pędzeniem przez różgi. Troc. Dobry żołnierz, biegając przez różgi, na to tylko zali ś., iż mu fajfer piszezy nad uchem. Boh. Kazać go przepędzić przez różgi, a to 12 razy dobrej monety, przed wachparadą. L. R. zwiastowna. Bart. (= *wiść zwolająca sięm*). Przen.: Był do tkniony różgą gniewu Bożego. Bart. [R. weselna. R. lepowa = *gałązka lepem nasmarowana*]. Przen.: *gałąź, obnoga, szcep, linja*: Na nim dom cesarski z strony onej idącej różgi ustał. Skar. [Do ty roodzi, z chtëorny wyszli czarńi łapiczkarze]. R. komety = *ogon, warkocz, miotła*: Rozkłada ś. ogon komety smugami światłeni na noenym firmamencie, tworząc wachlarz, lub, wedle ludowego określenia, różgę. 2. [R.] = a) *rodzaj ry-sunku na pisankach*. b) *imię Rozalja*. 3. bot.: R. psia p. Otrętwą. 4. cukier. *narzędzie do bicia*

białek, złożone z rączki drewnianej, opatrzonej na końcu drucianą główką gruszkowatą, miotła. 5. mysl. *ogon psa*. Zdr. Rózdźka, Rózczecka, Rózczecka, × Rózczecka, × Rózczecka, Rózczecka, Rózczecka, Rózdźaleczka, Rozdziczka]. <ROZG/RÓZG/RÓZDZ>

× Różgonos, a, lm. owie, × Różgonos *profos*: R., *profos, stróż szkolny*. Goł. <Różga + *Nos, od Nosić>

× Różgonos, a, lm. e p. Różgonos: R., *profos*. L. <Różga + *Noś, od Nosić>

Różgowato przys. od Różgowaty. Różgowaty *podobny do różgi*: Gałązki różgowate. Rost. Różgowate gałęzie jesionów. Matl. <Od Różgowy> [Różgowiny, in, blp.] *akt wicia różgi ślubnej*. <Od Różga>

Różgowy l. przym. od Różga: Gałęzie różgowe, *virgati*, są słabe a długie. Jund. Karał ich dyscyplinami różgowemi. Birk. 2. [R.] rz. *swiat trzymający różgę weselną*, palmowy.

† Różnie przys od Różny. Ocz.

† Różny p. Różny. Ocz.

[Różynki, ów, blp.] *rodzynki*.

Róż, u, lm e l. [R. p. Ruż: Nagle na oczach łezki zaświeca, i R. wystąpił na lice. Mick. 2. [R.] *drylich różowy*. <Fr. rouge>

Róża, y, lm. e, [Roza] l. bot. = a) (rosa) *ros. z rodziny różowatych*. Gatunki: R. kosmata a. głogowa, !głóg (r. villosa). R. kutnerowata (r. tomentosa). R. pospolita a. polna a psia a szypszyna, [kapinogi] (r. canina). R. stulistna a. centyfolja (r. centifolia). R. zółta a. szepszyna (r. eglanteria). b) R. alpejska p. Różanecznik. c) R. białogłowska a. zielna a. czarna a. rajaska p. Prawosłaz. d) R. bobkowa, p. Oleander. e) R. japońska p. Kamelja. f) R. jerychońska p. Wiciokrzew, Wiernica i Zmartwychwstanka. g) R. ślazowa p. Topolówka. [R. guziczkowa] = *malva arborea*. [R. koczna a. kostna a. kośna] *rozchodnik płaskolistny* (sedum telephium). † Panny Marje R. Wiesz, że przy róży ostre ciernie tuż ś. rodzi, dla róży zaś rozkosznej i ranie ś. godzi. Zim. Piękna R., ale tarń. Pot. Ciernie, a przecie piękną różę rodzi, Auszp. Sięgam róży, a chwytam za ciernie. L. Musisz ś. głogiem zakłóć, abys róży urwał Kołak. Róża rade rwiecie, a tornia tykać ś. nie chcecie. Petr. Prawdziwe dobro, co ś. z enoty rodzi i wprzód po cierniach, niż po róży, chodzi. Lubom. Różej co szkodzi, choć w pokrywach stoi. Troc. Udatną różę ciernie otaczają. Troc. Gdy sam pozna w rolnictwie i róze i osty, nie będzie się tak lekko porywał do chłosty. Syrok. Z ostrego ciernia miętka wychodzi R. Troc. R. ma więcej ciernia kołowego, aniżeli listków pachnących. Troc. R. nierozwita, czerwona, biała, cielistą. Troc. R. osom i pszczołom polległa. Troc. Dziewczęta jak róze i lilje. L. Taka ładna: mleko i R. L. (= *krew z mlekiem*). Tak mi ś. ładna zdajesz, gdyby R. rozkwitająca. L. Przen.: Róze przedziwne, jako gdy ś. żarzy w mleku krew purpurowa, pałały z jej twarzy. Tw. (= *rumieńce, kolory*). Przyjemna R. natychmiast zakrwawiła jej czoło. L. Gdzież ów alabaster czoła? gdzie jagod rumieńce? L. Adieu, R. w pełni, kwiecie mój najdroższy. L. Tam róze harem uasiady na łodzie. Słow. Żłota R. = *kwiat róży zrobiony ze złota, poświęcony przez papieża w czwartą niedziele postu wielkiego i stanowiący dar papieżu dla królej z monarchii*. Wojna białej i czerwonej róży =

wojna domowa w Anglii o następstwo tronu między rodzinami Lancastrów i Yorków w wieku XV.

2. a. × **Różowiec** ozdoba w postaci róży, rozeta, rozetka: R. na podniebieniu sklepów, tholus. Kn. R. na strapie. Troc. R. w oknach kościelnych. Troc. Wstążkę w różę związać. Troc (= w kokardę w pukielku). Chustka w różę sztyta. Pot. 3. R. kompasowa a. R. wiatrów = rysunek w kształcie promieni wychodzących z wspólnego środka, umieszczony w kompasach morskich pod igłą magnesową i wskazujący okolice świata.

4. [R.] bractwo różańcowe. 5. [R.] kompanja chłopaków śpiewających razem pieśni nabożne, szczeg. po usinach oddalonych od kościołów parafjalnych.

6. Gdy ś. do cyny angielskiej dodają trzy pięćdziesiąte części odowiu, powstaje cyna, którą różą naznaczają, i stąd jej nazwisko dają. Krum. 7. [R. a. Pani R.] pewna gra towarzyska ludowa.

8. Iż. figura kreślona przez ślizgającego ś., mająca pewne podobieństwo do róży. 9. min.: Róże żelazne = tabliczkowate kryształy hematytu, skupione w grupy różyczkowate. 10. muz. otwór w gitarze lub mandolinie. 11. myśl. pierścień u podstawy rogów jelenich. 12. patol. (erysipelas) choroba: † ogień św. Antoniego, † ogień piekielny. R. bąblista a. pęcherzowa, (e. bullosum) R. krowiakowa (vaccina erysipelatosi). R. pelzająca (e. serpiginosum). R. prawdziwa, [wietrzna] (e. verum). R. pręgowa, (e. variegatum). R. przenośna, wędrująca, błędna [rozlewająca ś.] (e. migrans, ambulans). R. przyranna a. × przypadowa (e. traumaticum, nosocomiale, symptomaticum). R. ropowicza, zapalna, rzekoma, † przymiot ognisty, [zamoczona] (e. phlegmonosum, spurium). R. spółczulna (e. sympathicum). R. [sucha] = bez objawów skórnych, to jest grzączka bardzo silna z lamowaniem w kościach i z bólem głowy (wcale z różą nie mająca związku). R. z napięciem skóry (e. glabrum). R. zgorzelinowa, × zgorzelowa (e. gangraenosum). 13. wet.: R. ogonowa (u koni) (erysipelas bullosum caudae equinae). R. świń (rhusiopathia suis). R. wąglikowa, biała szczerć (u świń i owiec) (febris erysipelatosi maligna suum et ovium). R. gnilna p. Czerwonka. Zdr. Różyczka, Różyka, [Różeczka]. <Łć. rosa, Fr. rose, Nm. Rose >

Różanecznik, a, 1m. i bot. 1. a. **Różaniec**, **Rożaniec**, **Rododendron**, **Zwaropornik** (rhododendron) roś. z rodziny różowosustawych, z plemienia różankowatych. Gatunki: R. pontyjski (rh. ponticum). R. rdzawy, posp.: róża alpejska (rh. ferrugineum). R. złocisty a. syberyjski a. złotokwiat syberyjski. 2. p. Szupin. <Od *Różaneczny, od Różany >

Różaniec, nca, 1m. łce i. † R., **Różanka** ogród różany: Okna te ś. otwierają na rozkoszne ogrody i różańce włoskie. Tw. Bujał sobie po wonnych różańcach Paliady, różę po jasnym zbierając Helikonie. Tw. 2. † R. kolor różany, rumieniec: Nim błysnie swoim jutrzienka różańcem. Chr. Wiecznym różańcem jagody jej kwitną. Tw. Zapalą ś. różańcem mi jagody. Tw. Pierwszym zakwitając różańcem młodości, potrzebował przewodnika. Tw. Po tych posępach dzień swój jaśniejszy rozwija R. Troc. 3. rodzaj nabożeństwa zaprowadzonego przez św. Dominika, złożony z rozmyślań, antyfon, modlitw, pieśni oraz wielokrotnie powtarzanych modlitwy Pańskiej i Pozdrowienia Anielskiego; pięć większych i 50 mniejszych paciorków naniżanych na ąrut lub na nitkę, do liczenia modlitw w tym nabożeństwie: R. św., rachunek paciorków albo 100 pozdrowienia anielskich, przy

każdym dziesiątku modlitwę Pańską przyłączysz. Birk. R. św. nie inszego nie jest, jedno pewny sposób modlitwy. Bz. R. albo koronka Panny Marji. Kn. R. zowie ś. korona albo wianek. Bz. Ślepe bywa ich przywiązanie do prywatnych nabożeńst, szkaplerza, różańca, paska, sznurka i t. d. L. Mówić R. a. koronkę P. Marji, Panu Jezusowi. Troc. R., różany wianek, rozmyślenia a. modlitwy z żywota i spraw Bogarodzice zebrane. Troc. Odmawiać R. R. za pasem. Hoł. Paweł trzech mszy słuchał, zmówił cztery różańce, na gromnice dmuchał... a pieniądze dał w lichwę. Kras. R. bukowy, kokosowy. Bractwo różańca św. a. bractwo różańcowe. Żywy. R. = bractwo religijne, którego członek, odmówivszy piętnastą część różańca, otrzymuje korzyści duchowne z całego różańca. Nie nie umie, do niczego użyć nie można: ani do tańca, ani do różańca. L. 4. bractwo różańcowe: R. przy nim fundował i ozdobił. Nies. Wpisać ś. w R. 5. a. Podnośnik, Dźwigarka, Dźwigownica, Elewator, Paternoster, Norja taśma lub łańcuch bez końca, z naczyniami poprzeczypianemi w pewnych odstępach, obracana na dwóch wałach, bębniami zwanych. 6. bot. p. Różanecznik. 7. bud. p. Jagódka. <Od Różany >

Różanka, i, 1m. i l. p. **Różaniec**. 2. odmiana jabłek mocno różonych. Jank., Rost. 3. [Różanki] gatunek ziemniaków. 4. bot. (rhodora) roś. z rodziny różankowatych. 5. a. Olszówka, Olszanka, Siekierka, Pukawka, [Pukas, Popadja] zool. (rhodeus amarus) ryba członkopromienna, otwartopęcherzowa, brzuchopletwa, karpłowata. <Od Różany >

Różankowate, **Rożankowate**, **Rododendrowe** rośliny bot. (rhodoraeeae) rodzina przyrodzona rośliny kwiatowych dwuliściennych, plemię wrzosowatych. <Od Różanka >

Różanolicy, **Różolicy** mający lice różowe, o kwitjącym licu. <Różany + *Licy, od Lice >

Różanopalcy, × **Rożanopalcy** mający palce różowe: Na niebo wstępowała różanopalca jutrzienka. Sienk. <Różany + *Palcy, od Palec >

Różanoreki mający ręce różowe: Różanoreka zorza. Kochan. Różanoreka jutrzienka (= różanopalca). <Różany + *Ręki, od Ręka >

Różanostrojny strojny, jak róża: Mgły różanostrojne. Słow. <Różany + Strojny >

Różaność, i, 1m. i rz. od **Różany**, blask różany, czerwoność: R. przedwsechodnia. Słow. (Słońce) siało przed sobą R. złotą. Kon. Szły... łany zboża w R. jutrzni. Kon. R. płonie słońca. Kon. Hawrańce płonęły w różanościach zórz rannych. Psm.

Różanousty o różanych, różowych ustach: Różanusta Gryzelda. Groch. <Różany + *Usty, od Usta >

Różany przym. od **Róża**; [Rożany, Rozanowy] = a) Wieńce różane na głowy kładą. Birk. Wiele rzeczy przyprawują z kwiatów różanych: miodek R., cukier R., syrop R., olejek R., wódkę różaną. Sien. R. ocet. Troc. R. miodek. Troc. Mój ty kwiateczku R.! L. Wdowa jest jako kierz R.: póki róża kwitnie, póty go szanują, a jako prędko zginie, to już nikt oń nie dba. Damb. R. ogródek. Troc (= różaniec). Różanego liścia spodek biały. Troc. R. konfekt. Troc. R. wieńce. Troc. R. obróst, krzew, płonka. Troc. Różane jagody. Troc. Różane kłobuczki. Troc. R. wianek = różaniec. Zupełny R. wianek składa ś. z 150 Zdrowych Marji i z 15 pacieryzy, rozdzielonych na dziesiątki. Bz. Stał mu za R. wia-

nek. Rys. (= *dobry czyn stoi za modlitwą*). Ratował ich i stawał im, jako mówicie, za R. wieńiec, bo modlitwa, jako kwiatem najwonnejszym, ubłagał Boga. Birk. R. kwiatek. Troc. Dobranoc, kwiecie R., dobranoc, Jezu kochany, dobranoc! Pśń. [Kasza różana] = *listki kwiatu róży cukrowej usiekane na świeżo i zagniecione z ciastem jajecznym, z którego robiono kaszę*. [Różane paciorki] = *wyrabiane (jak i serca, krzyżyki i t. p.) z listków kwiatów róży utluczonych w żelaznym moździerzu i zarobionych z białkiem w masę pachnącą*. Przen.: Trzy lata, jak węzły różane małżeństwa, łączyły wzajemną ich miłość. Fred. A. Przen.: R. kwiatek, R. wianek (Troc) = *dziewictwo, pawięstwo, niewinność, prawctwo*. Straciła R. wianek. Troc. 2. *kolbru róży, różowy*: Koryno, dziewczę kochane, twe lice z mlekiem różane. L. (= *krw z mlekiem*). Tyś nas odkupił krwią swoją różaną Groch. Król jeszcze wszystko to widzi w różanym kolorze. Rzew. Zorza różana. Troc. Różane jagody, policzki. Troc. R. kamień. Troc. 3. Krzyż R. = *krzyż w okręgu koła, godło różokrzyżowców*: Rosenkreuz, sławny chemik, ustanowił sektę adeptów, to jest braci różanego krzyża. L. 4. apt. (rosatus) *różą zaprawiony, a. z róży otrzymany*: Masé różana (unguentum rosatum). Miodek a. miód R. (mel rosatum). Nastój gąbki różanej (tinctura fungorum Cynosbati). Olejek drzewa różanego (oleum Rhodii ligni). Olejek R. (oleum rosarum) Ocer R. (acetum rosarum). Woda różana (aqua rosarum). Wódka różana (spiritus rosarum). Drzewo różane (lignum rhodii) = *korzeń dwu gatunków powaju: Convolvulus floridus i C. scoparius*. 5. cukier.: Makaronik R. = *ciastko zaróżowione koszenilą a. karminem, składające ś. z migdałów, cukru, białek*. <Od Róża>

Różań, a, blm., *kolor różowy*: R. karminowy. <Od Różany>

Różańcowaty podobny do różańca. Anat. (moniliformis): Zgrubienia chrząstek żebernych (w krzywiec; różańcowate. <Od Różaniec>

Różańcowy I. przym. od Różaniec; × **Różańcowy**: M. Boska Różańcowa. Bractwo różańcowe a. różańca św. Niedziela Różańcowa (pierwsza w październiku). 2. [Różańcowa] = *uroczyść N. M. Panny w pierwszą niedzielę października*. 3. bot.: Łupina różańcowa p. Szupin. <Od Różaniec>

[Różeczka, i, lm. i p. Różga. <Od *Różeczka, od Różdzka>

[Różdzaleczka, i, lm. i] p. Różga.

Różdzany rozrosty w różgi, rozsochaty, galęzisty. B. Sz. <Od Różdze>

[Różdze, a, blm.] zb. różgi. <Od Różga>

Różdzka, i, lm. i I. p. Różga: Czy, jak umrę, posadzisz mi różdzkę rozmarynu na mogile? Słow. 2. [Różeki] = *gałązki smrekowe ubrane różnokolorowym papierem i białym pierzem, przyczepiane do chołat końskich na wesele*. 3. [R.] = a) poczęstunek dla budarzy, jak krokwie na dachu postawiać. b) gałązki smrekowe, któremi budarze zdobią krokwie nowo budującego ś. domu. 4. [R.] pęczek gałązek wierzbowych związanych na bicz batem a. lmem, b agnięć, bagienko, palma. <Od Różga>

[Różdzkowy] przym. od Różdzka: Różdzkowa niedziela = *Palmonia niedziela, Kwietniu niedziela*. <Od Różdzka>

Różdyca, y, lm. e, Powadlin bot. (ceratopteris) roś. z *gromady paprotników, z rzędu paproci*.

Gatunek: R. rutewkowata a. Tysięclist wodny (c. thalietroides). <Od Różga>

× **Różeczka, i, lm. i p. Różga, L.**

Różek, żka, lm. żki I. p. Róg: Przyprawie męzowi różki. Tremb. 2. R. słuchowy = *trąbka słuchowa, przyklejana do ucha, aby lepiej słyszeć*. 3. [Różki, lm.] *rodzaj kartofli zrastających ś. w postaci rogów*. 4. anat.: Różki kości gnykowej (cornua minora ossis hyoidei). × Różki ślimacze, przewodziki żzane (cornua limacum). <Od Róg>

Różelina, y, lm. y bot. (chironia) roś. z *rodziny goryczkowatych*.

Róžen p. Różny.

Różeniec, nca, lm. nce, Korzeń różowy bot. (rhodiola) roś.: R., ziele, różany korzeń, tłuczony wydaje z siebie róży zapach, *radix rosen*. Syr. <Od Różany>

[Różewy] p. Różowy.

Różkogardzielowy p. Różkowogardłowy. <Różek + Gardzielowy>

Różkowy p. Różkowy. Anat.: Chrząstka różkowa ta krtani (cartilago corniculata s. Santoriniana). <Od Różkowy>

Różkowogardłowy, Różkogardzielowy anat.: Wiązadło różkogardłowe (w krtani) (ligamentum corniculopharyngeum). <Różkowy + Gardłowy>

Różkowy p. Różkowy.

[Różnaki] p. Różny. <Od Różny>

[Różnako] przys. od Różnaki.

† **Różniata, y, lm. y różność, różnica, niezgoda, spór, kłótnia, nieporozumienie, zwada, waśń, rozterk**: Wojna z wojny rosła, nie było końca mordów, płaczu, różniaty i krwawego tańca. Klon.

Różnica, y, lm. e I. różność, admierność jednej rzeczy od drugiej; to, czym ś. jedno od drugiego różni, dyferencja: Wielka bardzo R., Panie Boże nasz, służyć Tobie, a służyć i w niewoli być tu panów ziemskich. Skar. I lekarstwo może piżmem pachnąć, ale ta R. jest, że piżmo tylko pachnie, a lekarstwo i leczy, i pachnie. Mauz. Wielka R. pan Baranowski, a woźnica. Prz. Jako wielka R. między czasem a wiecznością. Birk. To, co wewnątrz nas jest, to czyni różnicę istotną między wiekiem a wiekiem. Kras. W rumieńcach, które natura twarzy udziela, jest wielka R. L. Między człowiekiem jednym a drugim niemała R. L. Dla różnice (różności) w wierze prześladować prawa zakazują. Troc. Z tą różnicą. Troc. Żadnej nie czynią różnicy charakteru w duchownych i świeckich Troc. R. mowy jednego narodu. Troc (= *rozmaitość, odzież, różny sposób*). W oczach Boskich wszyscy są równi, a jeżeli jest jakowa między ludźmi R., sama ją tylko cnota sprawuje. Kras. Ta tylko między nimi zachodzi R. Wor. W wieku możeby była największa R. Mick. Upatrzyc różnicę. Podobieństwo i R. R. zdań. R. wieku między małżonkami. R. kursu papierów publicznych. 2. *rozwojenie, niezgoda, poróżnienie, spór, galimatjas, nieporozumienie, rozleka, kłamaże*: Między nimi urosła wielka R. i spór. Warg. Rzeez wszystkę, o którą różnicę mamy, na twoje uznanie podaje. Skar. Gdzie masz jaką wojnę albo różnicę, jak możesz, do zgody i pokójku cheiej przywozić. Skar. Po wyjechaniu Ryksy były u nas wielkie różnice, swary, rozboje. Biel. M. Mała ś. między nami R. wszechęta. Troc. O małą rzecz między nami zachodzi R. Troc. Ja, różnicę posłyszawszy, przybiegłem i już uspokajoną rzecz zastałem. Mat. Robię różnice między mał-

żonkami. 3. wyróżnienie, wyjątek, wybór, przebieżenie, wybredanie: Robić różnice w towarzystwie jest nieładnie. Kochać wszystkich bez różnicy. Skazano wszystkich bez różnicy płci, wieku, stanu (= bez uwzględnienia). 4. \times R. stronictwo, partija, obóz: W tym państwie dwie są znaczne różnice. Troc. 5. \times R. szczegół, część: Powszechność na różnice rozłożyć. Troc. 6. kłopot, dystrakcja, ambaras, ceremonia, fatyga: Nie rób sobie za mną różnicy. Może ci to zrobi jaką różnicę? Dla takiej bagatelki nie warto sobie robić różnicy. 7. astr.: R. długości miejsce na na ziemi = odległość katowa południków dwu danych miejsc. 8. mat. = a) wymiut odejnowania, reszta: R., różniczka, nadmiar, reszta, liczba po odejściu mniejszej od większej wyniku. Łs. Odejmowanie jest działanie, za pomocą którego wynajdujemy różnicę między dwiema liczbami. Cz. b) przystość a. ubytek funkcji, jeżeli zachodzące w niej wartości zmiennej lub zmiennych powiększamy lub zmniejszamy: Różnice pierwsze. Różnice drugie. 9. men.: R. dopuszczalna = prawnie dozwolona mała R. w wadze monety, wynosząca 2 do 3 tysięcznych przepisanej wagi. Łab. R. dopuszczalna w próbie monety. Łab. Zdr. Różniczka. <Od Różny>

Różnicować, uje, ował I. wyróżniać, wyszukiwać różnicę a. odnajdywać różnicę, dyferencjować. 2. \times R. p. Różniczkować. <Od Różnica>

Różnicowanie, a, bfm. I. czynność cz. Różnicować, dyferencjacja. 2. mat. szukanie lub odnajdywanie różnic funkcji w rachunku różnic skończonych: R. równań, szeregów.

Różnicowy przym. od Różnica, dyferencyjny = a) fiz. nazwa przyrządów, których działalność jest wynikiem pewnej różnicy, np.: Wejąg (winda) R., mający krażki niejednakowej wielkości. Termometr, blok R. Wentyli, zapór R. b) lek.: Rozpoznanie (choroby) różnicowe, różniczkowe (diagnosis differentialis). c) mat.: Stosunek R. Proporcja różnicowa. Postęp R. czyli arytmetyczny.

Różniczka, i, lm. i I. p. Różnica. 2. mat.: różnica nieskończenie mała lub nieskończoność funkcji a. raczej przystość nieskończoność funkcji: R. funkcji jednej zmiennej równa ś. jej pochodnej, pomnożonej przez różniczkę zmiennej niezależnej. R. rzędu pierwszego, drugiego i t. d. Różniczki rzędów wyższych. R. zupełna. R. sumy, iloczynu, potęgi i t. d. <Od Różnica>

Różniczkować, uje, ował I. a \times Różnicować fil. rozbić ujęciowo, analizować. 2. mat.: R. funkcję = twórczy z niej równanie różniczkowe. R. ś. dzielić ś. na specjalności subtelnie różniące ś. między sobą: W społeczeństwie różniczkują ś. same działalności (funkcje) służące do zaspokojenia życia społecznego. <Od Różniczka>

Różniczkowalność, i, bfm., rz. od Różniczkowalny, własność (funkcji) posiadania różniczki: R. funkcji szeregu nieskończonego.

Różniczkowalny mat. dający ś. różniczkować: Funkcje różniczkowalne, to jest funkcje mające różniczki i pochodne. <Od Różniczkować>

Różniczkowanie, a, bfm., I. czynność cz. Różniczkować, dyferencjacja: Proces różniczkowania, dyferencjacji pojęć ogólnych i przejście od nich do coraz bardziej szczegółowych, ściśle określonych, zależy od rozwoju działalności obserwacyjnej dziecka. Str. R. funkcji równań, szeregow. 2. czynnik rozwoju powszechnego.

Różniczkowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Różniczkować ś.

Różniczkowy I. przym. od Różniczka, dyferencyjny: Taryfa różniczkowa. 2. mat.: Rachunek R. = rachunek, przy pomocy którego znajdujemy różniczkę funkcji. Równania różniczkowe = równania, w których występują różniczkę funkcji. Wyznaczniki różniczkowe. Iloraz R., inaczej pochodna. 3. lek.: !R. p. Różnicowy: Rozpoznanie (choroby) różniczkowe (diagnosis differentialis). <Od Różniczka>

Różnić, i, II. I. robić różnym, odróżniać: Słoneczne promienie dnia od nocy nie różnią, wszystkie miesza rzeczy posępna niepogoda, sama ciemność panuje. Bardz. Jako układ części tej porcelany wewnętrznych różni ją od szkła, tak również ten układ rozróżnia ją od innych rodzajów porcelany. Torz. Zławało mi ś., że mię różnił od innych i że wejrzenia jego mówiły do mnie. L. Rozum różni istotnie człowieka od zwierząt. Jund. R. trzeba rzeczy, kiedy ś. spodobać mają. Troc. (= urozmaicać). 2. \times R. p. R. ś.: W tym różnię od niego. Troc. 3. kogo z kim = robić różnice, poróżnienie, komeraże, poróżniać, rozdawać, siać niezgodę, gniewać: Interes ich różni. R. obywateli, narody, przyjaciół. R. ś., \times Różnić I. być różnym, odróżnić ś., nie zgadzać ś.; przedstawiać, wykazywać różnicę: R. ś. językiem, wiarą, pochodzeniem, stanem, pojęciami. W tym ś. urzędnie wojskowi od innych różnią. Troc. Człowiek różni ś. od zwierzęcia. R. ś. w zdaniu (= być odmiennego zdania). Różnymi ś. co do tego. 2. z kim = kłócić ś., swarzyć ś., gniewać ś.: Różnią ś. i godzą ustawicznie. Skąd spólne waśni rosta między wami, skąd to, że z sobą różnicie ś. sami? P. Koch. <Od Różny>

Różnie, Różno przys. od Różny; † Różnie i odmiennie, nie tak, inaczej, nie jednako: Zawždy o królu są odmiennie nieba i szczęście R. koło swe prowadzi. P. Koch. 2. rozmaicie, tak i owak: R. o tym gadają. Nie chciał: różnieby o tym można sądzić (= nie tylko dobrze, niekoniecznie korzystnie).

Różnienie, a, bfm., czynność cz. Różnić: Obyśmy nigdy nie bawili ś. szatańską zabawą różnienia bliźnich naszych. Kajs.

Różnienie się, a ś., bfm., czynność cz. Różnić ś.

† Różnik, a, lm. ey kłótnik, sprawca poróżnienia, sporów. Górs. J. <Od Różny>

† Różnina, y, lm. y różnica położenia, nierówność, miejsce odmiennie: Już i drogi nie widać, nie widać różniny żadnej w ziemi. Bardz. <Od Różny>

Różno I. p. Różnie. 2. oddzielnie, z osobna, na osobności, poszczególnie: Każdego ś. pytali a R., każdego odwiódszy na stronę. Warg. To prawem nie może być, co od sprawiedliwości R. idzie. Baz. (= inną drogą, odstrychnąwszy ś.; zerwaną z nią).

Różnobarwa, y, lm. y człowiek różniący ś. barwą odzieży a. skóry: Tłumy różnobarwów. Wor. <Różny + *Barwa, od Barwić>

\times Różnobarwienny p. Różnobarwny: Różnobarwienne szaty. Fal. <Różny + *Barwienny, od Barwa>

Różnobarwisty p. Różnobarwny: Bujne łąki, gdzie trzody bez strachu ś. paszą, różnobarwistym wdzięcznie szmelcem kwiatki kraszą. Szymon. Dwie tarcze różnobarwiste: biała z nich pokój, czerwona wojnę znaczyła. Błaż. <Różny + Barwisty>

Różnobarwnie przys. od Różnobarwny.

Różnobarwność, i, blm., rz. od **Różnobarwny**. Okul.: R. tęczęwki (heterochromia iridis). R. obu tęczęwek (heterophthalmia).

Różnobarwny, **Różnobarwy**, **Różnobarwisty**, × **Różnobarwienny**, × **Różnofarby**, × **Różnokolorowy**, **Różnokolorowy**, **Różnokolorowy** mający różne barwy, **różnokolorowy**, **psisty**, **psirokaty**, **worzysty**, **mieniący ś. kolorami**: **Różnobarwne** kwiaty. Przen.: **różnorodny**, **rozmaity**, **różny pod rozmaitemi względami**: **Różnobarwne** i licznie powtórzone na komisję skarbowa zażalenia. Djar. gr. <Różny + Barwny >

Różnobarwy p. **Różnobarwny**: **Różnobarwe** kwiatki. Zim. <Różny + *Barwy, od Barwa >

† **Różnoblady** p. **Różnoblady**: **Niewdzięczna** starość, chorób różnobladych mnóstwo. Kulig. <Różny + *Blady, od Bladnąć >

† **Różnoblady**, † **Różnoblady** w **różnym stopniu blady**: **Śmierci** różnoblade. Tw. <Różno + Blady >

Różnobochny i. przym. od **Różnobotok**, **składający ś. z różnych boków**. 2 anat.: † **Muskuł** R. (Ryszk.) = **mięsień czworoboczny**, **kapturowy**, **kapturowaty**, (**musculus trapezius, cucullaris**). † **Myszki** różnobočne = **mięśnie pochyle** (musculi scalenii). × **Muskuły** różnobočne p. **Dźwigacz**. 3. mat.: **Figura** różnobočna, **postawa** różnobočna (Troc). **Czworokąt** R. = **którego wszystkie cztery boki i kąty są nierówne** (= **różnobotok**). <Różny + Boczny >

Różnobotok, u, lm. i l. **figura geometryczna mająca nierówne boki**, **trapez**. L. 2. **trójką różnobotoczną**, **różnokąt**. Sol. <Różny + Bok >

† **Różnobożanin**, a, lm. **anie** p. **Różnowierca**: **Dysputacja** z szmiegłkami różnobożany, **odprawiona** w Szmiglu r. 1592. Wiszn. <Różny + *Bożanin, od Bóg >

Różnobraziący, × **Różnobrazienny** i. **niejednostajnie brzmiający**, **dzieliący ś. w brzmieniu**, **różnogłosny**: **Lutnia** różnobraziąca. **Krasiń**. X. **dwójka** różnobraziąca. 2. **odmiennie brzmiający**, **niejednogłosny**, **niejednobraziący**; **nie zgadzający ś. na jedno**; **różnorodny**, **rozmaity**, **różny pod względem znaczenia**, **treści**: **Zarzucał** go **gwarem** różnobraziących **zapytań**. **Kaczk**. <Różny + Brzmiający >

× **Różnobraziennosc**, i, blm., rz. od **Różnobrazienny**: **Tylko** po **faciecie** **pisano** **zwykle** **Czarneckius**, **co** **zapewne** **było** **pierwszą** **przyczyną** **różnobraziennosci**. **Szaj**.

× **Różnobrazienny** p. **Różnobraziący**. <Różny + *Brzmienno, od Brzmienie >

Różnocenny **mający różną cenę**, **niejednostajnej ceny**, **różniący ś. ceną**, **różny w cenie**. Przen.: **różnoscenny**: **Różnocenne** **stany** **szlacheckie**. **Sł. wil.** <Różny + Cenny >

Różnościenny **rzucający od siebie ciek w innym kierunku**, **aniżeli ktoś drugi**: **Mieszkańcy** w **paśmie** **północnym** **umiarkowanym**, **tak** **nazwani** **różnościenni**. <Różny + Cienny >

Różnościcki **odznaczający ś. różną**, **niejednakową ciężkością**: **Przypuszczenie** **co** **do** **rozdzielenia** **różnościčkih** **cząsteczek** **helu**. <Różny + Ciężki >

Różnoczasowy p. **Różnoczesny**: **Różnoczasowe** **podróże** **po** **kraju**. **Srodek** **porównania** **dwóch** **różnoczasowych** **stanów**. **Spas**. <Różny + Czasowy >

Różnocząstkowy **lek** **różnorodny** (dissimilans). <Różny + Cząstkowy >

Różnoczesność, i, blm., rz. od **Różnoczesny**.

Różnoczesny, **Równoczesny** **różnemi** **czasami** **mający** **miejsce**, **tyczący ś. różnych** **czasów**: **Zlewek**

statutów **Kazimierzowskich** **i** **różnoczesnych** **stał** **ś. w** **całym** **kraju** **zarówno** **normą** **zasad** **prawnych**. **Bart**. <Różny + Czesny >

Różnocześnie **przys.** **od** **Różnoczesny**. **Różnodążność**, i, blm. **rozmaita** **dążność**, **dążność** **za** **każdym** **razem** **w** **innym** **kierunku**: **Austria** **stała** **i** **stoi** **pomimo** **różnorodności** **i** **różnodążności** **składowych** **swoich** **części**. **Jeż**. <Różny + Dążność >

Różnodrzewy **z** **różnych** **drzew** **składający ś.**: **Las** **R. Kasz.** <Różny + *Drzewy, od Drzewo >

Różnodzielność, i, blm. **odrębność**, **wyróżnianie** **ś.**, **różnica**: **Stała** **ś. na** **ziemi** **bogów** **R. Słow**. <Różny + Dzielność >

Różnodźwięcznie **przys.** **od** **Różnodźwięczny**. **Różnodźwięczność**, i, blm., rz. od **Różnodźwięczny**.

Różnodźwięczny p. **Różnogłosny**: **W** **nawałnicy** **zmieszanych** **dzikich**, **różnodźwięcznych** **tonów** **ginie** **myśl** **i** **rozważa**. **Zm**. <Różny + Dźwięczny >

Różnofarbnie **przys.** **od** **Różnofarbny**, **różnobarwnie**.

Różnofarbny i. p. **Różnobarwny**: **Motyle** **przybrane** **w** **różnofarbne** **szaty**. **Cho**. 2. **bot.**: **Georginja** **różnofarbna**, p. **Georginja**. <Różny + Farbny >

× **Różnofarby** p. **Różnobarwny**: **Mnóstwo** **różnofarbnych** **namiótów**. **Przyb**. <Różny + *Farby, od Farba >

Różnogatunkowość, i, blm., rz. od **Różnogatunkowy**.

Różnogatunkowy **należący** **do** **różnych** **gatunków**: **Różnogatunkowe** **drzewa**, **wyroby**. <Różny + Gatunkowy >

× **Różnogłos**, u, lm. y p. **Różnogłosność**. <Różny + Głos >

Różnogłosy p. **Różnogłosny**: **Wiley** **różnogłosi**. **Głos**. **Kos**, **to** **lutnia** **ptaszków** **różnogłosa**, **a** **w** **przedrzeźnianiu** **żadnego** **nie** **minie**. **Słow**. **R. szum** **wichru**. **Gosz**. <Różny + *Głosy, od Głos >

Różnogłosnie **przys.** **od** **Różnogłosny**.

Różnogłosność, i, blm., rz. od **Różnogłosny**; × **Różnogłos**, **dyssonans**, **dysharmonja**.

Różnogłosny, **Różnogłosny**, **Różnogwary** **niezgodnie** **brzmiający**, **różnobraziący**, **zgiełkliwy**, **hałaśliwy**, **różne** **głosy** **wydający**, **niezgodnych** **tonów**: **Różnogłosnym** **trąb**, **surm** **i** **bębnow** **graniem**, **hukiem** **i** **trzaskiem**. **Stryjk**. **Różnogłosne** **pieśni**. **Zim**. **Puszcze** **różnogłosnym** **gwarem** **ptastwa** **brzmiająca**. **L**. <Różny + Głosny >

Różnogniazdy **pochodzący** **z** **różnych** **gniazd**: **Różnogniazde** **plody** **ptaków**. **Wor**. <Różny + *Gniazdy, od Gniazdo >

Różnogwary p. **Różnogłosny**: **Różnogware** **pień**. **Wor**. <Różny + *Gwary, od Gwar >

Różnoherbowny, **Różnoklejojny** **należący** **do** **różnych** **herbów**, **używający** **różnych** **herbów**: **Rojno** **było** **od** **Moszyńskich** **różnoherbownych** **w** **Polsku**. **Rol**. <Różny + Herbowny >

Różnościennie **przys.** **od** **Różnościenny**: **R. naładowane** **ciała**.

Różnościenny i. **mający** **różne**, **odmienne** **imiona**, **rozmaicie** **nazywający** **ś. L**. 2. **fiz**: **Różnościenne** **bieguny** **magnesu** = **biegun** **północny** **i** **południowy**. **Różnościenne** **ładunki** **elektryczne** = **dwie** **różne** **ładunki** **elektryczne**: **dodatni** **i** **ujemny**. <Różny + Imienny >

Różnościenny, **Różnościenny** **różnej** **natury**, **istoty**; **różniący** **ś. istotą**. **L**. <Różny + Istny >

Różnoistotny p. **Różnoistny**. <Różny + Istotny>

Różnojęzycznie przys. od **Różnojęzyczny**.

Różnojęzyczność, i, blm., rz. od **Różnojęzyczny**.

Różnojęzyczny, **Różnojęzyki**, **Różnojęzykowy** *wyrażony różnymi językami, mówiący różnymi językami*: Napisy różnojęzyczne. Różnojęzyczne prowincje Austrii. Dzierz. Tłum R. Człowiek R. = *poliglota*. <Różny + Języczny>

Różnojęzyki p. **Różnojęzyczny**: Istna różnojęzykiej mieszanina wieży. Nar. <Różno + *Języki, od Język>

Różnojęzykowy p. **Różnojęzyczny**: Mieszkało tam wiele ludów różnojęzykowych. BdC. Napisy różnojęzykowe. BdC. Zjawiska różnojęzykowe. BdC. <Różny + Językowy>

× **Różnokąt**, a, lm. y, × **Różnowęgiel** mat. *trójkąt mający kąty nierówne*. Troc. <Różny + Kąt>

Różnokątny mający *niejednakowe kąty*. <Różny + Kątny>

Różnokierunkowy i. *idący w różnych kierunkach, rozchodzący się w różne strony*. 2. min.: Ciało różnokierunkowe = *ciało załamujące promienie światła podwójnie, ciała anizotropowe*. <Różny + Kierunkowy>

Różnoklejnociąg, a, lm. cy *szlachcic używający innego herbu; używający nie tegoż samego klejnotu*. <Różny + Klejnociąg>

Różnoklejnociąg p. **Różnoherbowy**: Różnoklejnociągowie panowie koronni. Były to brackie chorągwiwane pociągi, ale równości różnoklejnociągowej szlachty, wiedzionej brata starszego herbem. Bobrow. <Różny + Klejnociąg>

× **Różnokliniec**, nca, lm. nce min. *postać kryształowa połowkowa dwunastościenne, skalenoedrych heksagonalny*. <Różny + Kliniec>

Różnokolorowy p. **Różnobarwny**. <Różny + Kolorowy>

Różnokolorowy p. **Różnobarwny**. <Różny + *Kolor, od Kolor>

Różnokomórkowy hist. z *komórek różnych złożony* (varioecellularis). <Różny + Komórkowy>

Różnokrajny *rozmaitość powyłkrwany*: Liście różnokrajne. <Różny + Krajny>

Różnokrajowy z *różnych krajów pochodzący*: Stały mi na myśli postacie różnokrajowych znamienitości. Bodz. <Różny + Krajowy>

Różnokrasny, **Różnokrasny** *zabarwiony różnymi pigmentami kolorami, mieniący się pigmentami barwami*: Maj drzewa piękniejszy różnokrasnym kwieciami. Książ. <Różny + Krasny>

Różnokrasny p. **Różnokrasny**: R. wieniec. Nar. Pstrzyc głowę kwiatem różnokrasnym. Książ. <Różno + *Krasny, od Krasa>

Różnokreślny kąt mat. = *kąt utworzony przez linję prostą i krzywą*. Jak. J. <Różny + *Kreślny, od Kreślić>

† **Różnokreślny** *kręcący się na różne sposoby, wężykowaty, wijący się, gzygawkowaty*: Traci ślad przez omyłne drogi i ścieżki różnokreślny. Bardz. <Różny + Kreślny>

Różnokrotnie przys. od **Różnokrotny**: Zastanowił się bacznie nad postępkami i R. objawianymi zlaniami tego człowieka. Kaczk.

Różnokrotny *powtarzający się różną ilość razy*. <Różny + *Krotny, od Króć>

Różnokształtnie przys. od **Różnokształtny**.

Różnokształtność, i, blm., rz. od **Różnokształtny**. L.

Różnokształtny *odznaczający się różnym, odmiennym kształtem; rozmaitego kształtu, rozmaity pod*

względem kształtów; zmieniający kształt, coraz innego kształtu: Ruch niejednostajny, odmieniający się, co chwilę, nazywa się ruchem różnokształtnym. Jak. J. (= *zmienny, niejednakowy, nie monotony*). Ogrom różnokształtnych opok. Niedź. Brzask winie i dziki granat tworzyły ploty różnokształtne nad żyzną, rodzącą ziemią. Żer. <Różny + Kształtny>

× **Różnoległoboczny** anat.: *Wiązadło różnoległoboczne = wiązadło czworoboczne łopatk* (ligamentum trapezoideum scapulae). <Różnoległy (Różny + Legły) + Boczny>

× **Różnoległy** *nie równoległy*. Anat.: † *Stawoskład R. (Rysz.) = staw wolny* (arthrodia). <Różny + Legły>

Różnolicie przys. od **Różnolity**.

Różnolicowość, i, blm., rz. od **Różnolicowy**: Ta różnorodność i R. dworu odzywała się wszędzie. Dzierz. R. chorób. Jord.

Różnolicowy, **Różnolicy** a) (o ludziach) *rozmaitego oblicza, różnorodnej powierzchowności*. b) (o rzeczach) *różnorodny, z rozmaitych stron a zawsze odmiennie ukazujący się*: Byłem w Londynie dla przypatrzenia się różnolicowemu tamtejszego życia objawom. Kaczk. <Różny + Licowy>

Różnolicy p. **Różnolicowy**: W łonie tego różnolitego rycerskiego stanu nieskończone dostrzegały się odcienia. Krasz. <Różny + *Lic, od Lice>

Różnoliczny *różny i liczny, rozliczny, rozmaity, różnorodny*: Nęcony czarem niebezpieczeństw i przygód najróżnolicniejszych. Rol. <Różny + Liczny>

Różnolist, u, lm. y bot. p. **Łykosz**. <Różny + List>

Różnolistny, × **Różnolisty** z *różnymi liśćmi, mający różne liście*.

Różnolistowate rośliny bot. p. **Łykoszowate**. <Od Różnolist>

× **Różnolisty** p. **Różnolistny**. <Różny + *Listy, od List>

Różnolitość, i, blm., rz. od **Różnolity**: *Kobierce, zachwycające swą różnolitością*. Orzesz.

Różnolity *niejednolity, z różnych, niejednostajnych części złożony, spojony*: R. pancierz. Sł. wil. <Różny + Lity>

Różnolśniący *łśniący na różne sposoby, mieniący się*: Ja się nie mogłem nacieszyć iskiem różnolśniącym po drzew gałęziach. Żm. <Różny + Łśniący>

Różnomastek, tka, lm. tki *każ jeden z wielu różnej maści*: *Konie różnomastki pasły się przypinane napręde do lane w ziemię wetkniętych*. Rol. <Różny + *Mastek, od Maść>

Różnomastny, **Różnomastisty** *różnej, rozmaitej maści*: *Obok stały na czterech różnomastnych koniach cztery panie*. Krasz. *Stado w stajni kilka wierzchowców różnomastnych, rasy turckiej, arabskiej*. Rol. Bezik R. <Różny + Mastny>

Różnomastisty p. **Różnomastny**. <Różny + Maścisty>

Różnomelodyjny *składający się z różnych melodji, brzmiący różnymi melodjami*: *Różnomelodyjna wrzawa ptastwa*. <Różny + Melodyjny>

Różnomiarowość, i, blm. I, rz. od **Różnomiarowy**, *różnomierność*. 2. okul. *widzenie nierówne obu oczyma, różnomierność wzroku* (anisometropia).

Różnomiarowy p. **Różnomierny**: *Różnomiarowe połączenie dwóch pierwiastkowych barwników daje kolor przejściowy*. Sł. wil. <Różny + Miarowy>

Różnomierność, i, blm., p. **Różnomiarowość**.
Różnomierny, **Różnomiarowy** mający miary różne, dający s. mieżyć różnie, nie zachowujący miary równej; nie w równej mierze użyty. <Różny + Mierny >
Różnomówca, y, lm. y mówiący innym językiem, różniący s. mową: Napłodzili różnomówców w jednym kraju. Wor. <Różny + Mówca >
Różnomysłnie przys. od **Różnomysłny**. L.
Różnomysłność, i, blm., rz. od **Różnomysłny**. L.
Różnomysłny 1. różnie, rozmaicie sądzący, myślący na różne sposoby. 2. inaczej myślący, nie zgadzający s. na jedno, różniący s. zdaniem, niejedno myślący, niejednogłośny, niejednogodny. L. <Różny + Myślny >
Różnocieniony mający na sobie różne cieniowania, niejednostajnie wyycieniony: Różnocienione obłoki. Sł. wil. <Różny + Nacieniony >
Różn narodowościowy p. **Różn narodowy**. <Różny + Narodowościowy >
Różn narodowość, i, blm., rz. od **Różn narodowy**: R. Austrii. Jez. Stronictwo odzwierciedlające w sobie R. Austrii.
Różn narodowy, **Różn narodowościowy** tycczący s. różnych narodów, składający s. z różnych narodowości: Potworzyły s. różn narodowe oddziały. <Różny + Narodowy >
 X **Różn narzeczość**, i, blm. *rozmaitość dialektów, narzeczy*: Pomimo niesforą R. ówczesnej mowy, dzisiejszymi prawie słowami modli s. Sł. wil. <Różny + Narzeczość >
 X **Różn nazwy** mający różne nazwania: Różn nazwe i beznazwe pienia. Sł. wil. <Różny + Nazwy, od Nazwa >
Różn odległy *niejednakowo, rozmaicie odległy; leżący w różnej odległości; nie równoległy*. <Różny + Odległy >
Różnooki mający oczy różne, t. j. barwę tęczówki w każdym odmienną (heterophthalmus). <Różny + *Oki, od Oko >
Różn oosiowy układ, min. = postać kryształu rombowo, ukośnicza, pryzmatyczna, anizometryczna. <Różny + Osiowy >
 X **Różn osobny** (o Trójcy św.) różniący s. co do osób; złożony z różnych, odmiennych osób. <Różny + Osobny >
Różn pióry odznaczający s. *rozmaitością piór, mający różnokolorowe opierzenie, pstry, pstrokaty*: Boćian R. Min. Czasem nas także bawią różn pióre ptaki, które siedzą po drzewach i pomiędzy krzaki. Cho. Pełno po gaju émy różn piórej. Zabł. <Różny + *Pióry, od Pióro >
Różnplemiennie przys. od **Różnplemienny**. L.
Różnplemiennik, a, lm. cy członek innego, obcego plemienia: Różnowierzec i R. nie będzie negodnym twójgo zaufania i szacunku. And. <Od Różnplemienny >
Różnplemiennosc, i, blm., rz. od **Różnplemienny**.
Różnplemienny 1. nie z tegoż plemienia pochodzący, różnorodny, do różnych rodów należący. 2. (o kraju) obejmujący różne plemiona, niejednolity pod względem narodowości: Różnplemienna Austrija. <Różny + Plemienny >
 X **Różnplotny** wieniec = *rozmaicie spleciony*. Gosł. <Różny + Plotny >
Różnplotowy 1. do różnych płci należący. 2. różnej, nie tej samej płci. <Różny + Płciowy >
 X **Różnplotny** kręto, w różne strony płynący; wijący s., *gzygawkowaty, wężykowaty*: Różnplotne brody. Ryb. J. <Różny + Płynny >

Różnopolowy tycczący s. różnych pól: Nieboszczyk mój dziad i nieboszczyk mój ojciec nie znali tego różnopolowego gospodarstwa. Dzierz. (= na różne pola prowadzonego). <Różny + Polowy >

Różnpostaciowość, i, blm., **Heteromorfizm** min. *własność niektórych minerałów jednakowego składu chemicznego tworzenia kryształów, należących do różnych układów kryystalograficznych, a też do jednego układu, ale do szeregów kryystalograficznych wcale sobie nie odpowiadających* (np. węgiel, jako diament, tworzy kryształy równoosiowe, jako zaś grafit, kryształy heksagonalne) p. **Heteromorfizm**. <Od Różnpostaciowy >

Różnpostaciowy, **Heteromorfy** odznaczający s. różnpostaciowością. <Różny + *Postaciowy, od Postać >

Różnprzemienny podlegający różnym przemianom: Grupa owadów różnprzemiennych. <Różny + Przemienny >

Różnprzymiotny 1. *niejednakowych przymiotów, różniący s. przymiotem a. przymiotami*. 2. posiadający różne przymioty. <Różny + Przymiotny >

Różnoraki 1. różny, wieloraki, rozmaity, rozliczny, różnorodny: Przyjemnie pracuje w różnorakim nauk gatunku. Cz. Górzystość różnoraka. L. (= z różnych gatunków kamieni i skał złożona). 2. hist.: Barwienie różnorakie = *nadawanie zabarwienia odmiennego tkancom różnym skrawka badawego*. <Od Różny >

Różnorako przys. od **Różnoraki**.

Różnorodnie przys. od **Różnorodny**.

Różnorodność, i, lm. i rz. od **Różnorodny**: Przychodzili jako nowy spój, który miał stopić te różnorodności. Bart.

Różnorodny, X **Różnorodny** 1. a. **Różnorodny** nie jednakowego rodzaju, pochodzenia, różnoplemienny. Sł. wil. 2. *nie jednolity, nie jednostajny, nie jednolity, mieszany, -złożony, składany*: Ciało z części niejednej materji składane zowieiny różnorodnym, *heterogen*. Hube. Ciało różnorodne, składające s. z cząstek nie jednakowej natury. Śniad. J. Gdyby kto, pozbierawszy te tak różnorodne części, do siebie źle przystające, w proporcji niezgodne, złożył, wystawiłby zapewne raczej poczwarę, jak postać szykowną człowieka. L. Zrównanie różnorodne. Śniad. 3. różny, rozmaity, rozliczny, wieloraki a za każdym razem inny: Mieszkańcy różnorodni tego świata. Przyb. Atmosfery różnorodne. Seh. Stosunki z różnorodnymi wierzchołkami społecznymi. Orzesz. Rozpłynął s. w oceanie różnorodnych opowiadań. Sienk. 4. chem. Ciało różnorodne = *mieszanina, którą środkami mechanicznymi można rozłożyć na części składowe*. 5. patol.: Wytwór R. = *powstały z tkanek nie należących do ustroju zdrowego*, X różnotwór (heteroplasma). <Różny + Rodny >

Różnorodowy p. **Różnorodny**. <Różny + Rodowy >

Różnorodny p. **Różnorodny**: Rzeczy różnorode. Przyb. <Różny + *Rody, od Ród >

X **Różnorogi** mający różne rogi: Don R. (= mający różne odnogi). Sł. wil. <Różny + *Rogi, od Róg >

Różnorymny, **Różnorymowy**, **Różnorymy** z różnych rymów, *wierszy złożony*: Dytyramb z natury swej powinien być szumny, R. Nar. <Różny + Rymny >

Różnorymowy p. **Różnorymny**. <Różny + Rymowy >

Różnorymy p. Różnorymy: Jana Rybińskiego głębi różnoryme. L. < Różny + *Rymy, od Rym >

× **Różnorzeczce, a**, lm. **a jeden z charakterystycznych sposobów mówienia w obrębie narzecza, gwary.** Sł. wil. < Różny + *Rzeczce, RZEK/ROK >

Różnorzędność, i, blm., rz. od **Różnorzędny**.

Różnorzędny nie współrzędny, różnych gatunków co do wartości, położenia, stosunku: Myśl o morzu z myślami o zatokach są różnorzędne. < Różny + Rzędny >

Różnosierci niejednostajnej sierści, pstrokaty, pstry, srokaty. L. < Różny + *Sierci, od Sierć >

† **Różnoskład, u**, lm. **y** anat. **narząd, jako złożony z różnych części i tkanek (organum):** R. oddzielniczy = × *odsączadło*. < Różny + Skład >

Różnoskładny, Różnoskładowy odznaczający ś. różnym składem, złożony z różnych części jednostek, szczegółów: R. atrament. Bieg wieku jest różnostronny i R. Tysz. < Różny + Składny >

Różnoskładowy p. Różnoskładny: Otoczenie Aleksandra było bardzo różnoskładowe. Dęb. L. < Różny + Składowy >

Różnoskrzydły o rozmaitych, różnokolorowych skrzydłach: Około tego uroczego kwiatka ugańiało ś. kilka różnoskrzydłych motyli. Zachar. Zool.: Owady różnoskrzydłe (heteroptera). < Różny + *Skrzydły, od Skrzydło >

Różnostanowy do różnych stanów należący: Gminy stanowiące większe związki osób różnostanowych. Spas. < Różny + Stanowy >

Różnostopniowy do różnych stopni należący: Uciechy wiele pieniędzy kosztują, a są różnostopniowe. Sł. wil. < Różny + Stopniowy >

Różnostrojny odznaczający ś. różnością stroju, rozmaitej a pięknej powierzchowności: Promienie poranku oświecą niebo w mgły różnostrojne. Słow. < Różny + Strójny >

Różnostronnie przys. od **Różnostronny**.

Różnostronność, i, blm., rz. od **Różnostronny:** To odbierałoby zakładom ową R. Spas.

Różnostronny tyjący ś. różnych stron, wielostronny, wolny od jednostronności: R. pogląd, kierunek. Różnostronne badania. < Różny + Stronny >

Różnoszybny o różnych, najrozmaitszych, niedobrych szybach: Otóż mój dom ubogi! też okna różnoszybne, piec niepolewany. Karp. < Różny + *Szybny, od Szyba >

Różność, i, † **Różnota** i. blm., rz. od **Różny, różnica, odmiana, różność:** Żadnej różności nie masz między dżdżystą, rzeczną, źrzodełną, jezierską a morską wodą, jeno nazwiska są różne, ale sama istność i przyrodzenie wody jedna jest wszystkich. Syk. W niektórych drzewach jest też R. pęci, tak iż między niemi są samcy i samice. Trzye. Między świętym a prześlętym nie braku a różności nie mieli, a między pługawym a czystym nie rozszadzi. Leop. Niektórzy chcieli, aby R. w stanie szlacheckim była, to jest, żeby jedni niższego, drudzy wyższego abo pańskiego stanu byli. Biel. M. R. wielka. Kn. O, ty bawiąca różności. ty rozkoszy wzroku, przerwij tę nudzącą równość! Karp. Dla różnice (różności) w wierze przesładować prawa zakazują. Troc. Zachodzi R. wielka między temi rzeczami. Troc. Co za R! Troc. Są dla nas potrzebne wyłuszczenia, jak wierszem, tak prozą piszących ś. dzieł, podług różności materji. Czart. A. Młode, kwietniowe słońce siało przed sobą tę R. złotą. Kon. 2. [Różności] dużo różnych rzeczy: W Częstochowie zakupiliśma różności: i meta-

lików i obrazków. Po co nam różności obiecywali. Dyg. 3. mieszanina różnych skrawków wędlin sprzedawana przez wędliniarzy. 4. † R. spór, różnica, kłótnia, nieporozumienie, rozdwójenie, poróżnienie, niezgoda: W różnościach i poswarkach uciekamy ś. do sędzija Petri. Wszystkie na świecie różności stąd pochodzą: moje, prawi jeden; drugi: nie twoje, ale moje; tak to było, nie tak to było. Gór. 5. † R. świata = strona, okolica świata: Święci zwolennicy Jego mieli ś. rozehodzić po różnościach świata tego. Rej.

† **Różnośrodkowy, † Różnośrodkowy** mimośrodkowy, *excentricus*. Jak. J. < Różny + Środkowy >

† **Różnośrodkowy p. Różnośrodkowy** < Różno + Środkowy >

Różnoświatły odznaczający ś. różnemi stopniami jasności; mający różne stopnie odcieni jakiego koloru: Lubą jest oku różnoświatła zieleń. Sł. wil. < Różny + Światły >

† **Różnota, y**, blm. i. p. **Różność:** Jak kwiaty, tak owoce barwę miały złotą, farb wesoło mieszanych upstrzone różnotą. Przyb. 2. [R.] zbierająca, ludzie różni, różnego stanu. < Od Różny >

Różnotęczny grający różnemi kolorami tęczy, odznaczający ś. różnością błasków tęczy, tęczywy: On przez obłok R. zaczął swój ruch okropny, wichrowy, sturęczny. Słow. < Różny + *Tęczny, od Tęcza >

Różnotkany tkany na rozmaity sposób, w rozmaite desenie; wzorzysty, różnowzorzysty: Koble-rzec R. < Różno + Tkany >

Różnotonny z różnych tonów złożony, na różne tony wygłaszany: Śród różnotonnej modlitwy wieczornej. Gosz. < Różny + *Tonny, od Ton >

× **Różnotwór, oru**, lm. **ory** patol. **wytwór różno-rotny, z tkanek obcych ustrojowi zdrowemu (heteroplasma).** < Różny + Twór >

× **Różnotwórstwo, a**, blm. patol. **wytwarzanie ś. w ustroju tkanek obcych mu w stanie zdrowym, (heteroplasia).** < Od Różnotwór >

Różnotypowy różny typ przedstawiający: Szkoły różnotypowe (= różnego typu). < Różny + Typowy >

Różnoukształtowany odznaczający ś. różnością ukształtowania: R. stały ład Europy. Sł. wil. < Różny + Ukształtowany >

Różnousty różnójęzyczny, mówiący różnemi językami: Kragle ś. złoto wijąc nieustannym ruchem, łączy świat R. handlowym łańcuchem. Nar. < Różny + *Usty, od Usta >

Różnowagowy niejednakowej wagi, ciężkości. Niemcy różnowagowe mieli grzywny. Cz. < Różny + Wagowy >

Różnowartościowość, i, blm., rz. od **Różnowartościowy; Różnowartości:** R. utworów poety.

Różnowartościowy przedstawiający różną wartość, nie jednakowej wartości: Różnowartościowe walory, materiały historyczne. < Różny + Wartościowy >

Różnowartość, i, blm. p. **Różnowartościowość:** Projektuje zaprowadzenie różnowartości oddawanych głosów wyborczych. < Różny + Wartość >

× **Różnowęgiel, gła**, lm. **gły** p. **Różnokąt.** Troc. < Różny + Węgiel >

Różnowiekowy różny wiekiem, różnego wieku; z różnego wieku pochodzący: Spotykały ś. tam ze sobą dwa odrębne i różnowiekowe stany ludzkości. Orzesz. < Różny + Wiekowy >

Różnowierca, y, lm. y, × **Różnowierzec, † Różnowożanin** i. **człowiek innej wiary, innego wyznania,**

innowierca. 2. † R. nie katolik, akatolik, kacerz: Wola cierpieć ostatnie w zatonieniu męki, niż traścić życie z mściwej różnowierców ręki. Przyb. <Różny + *Wierca, od Wierzyć>

Różnowierczy przym. od **Różnowierca**; **Różnowierny, Różnowierzący** *innowierczy*: Tłum R. <Od Różnowierca>

Różnowierny p. **Różnowierczy**: Cześć Boga w różnowiernym obrzędzie. Wor. <Różny + Wierny>

Różnowierstwo, a, blm. 1. należenie do innego wyznania, wyznawanie innego, nie katolickiej wiary, innowierstwo, kacerstwo. 2. zb. wyznawcy innej wiary, różnowiercy, innowiercy, kacerze, nie katolicy, akatolicy, kacerstwo. 3. rozmaitość wiar, wyznań: Trajan różnowierstwa zakazał. Nar. Między głowami rozerwanego różnowierstwem narodu. Nar. <Różny + *Wierstwo, od Wiara>

Różnowierzący, p Różnowierczy: Chrześcijańska filozofja nie usprawiedliwi go (Hozjusza) za zbytne przeciwko różnowierzącym uniesienia. Cz.

× **Różnowierzec, rzca**, lm. rzcy p. **Różnowierca**: R. nie będzie niegodnym twego zaufania. And. <Różny + *Wierzec, od Wiara>

Różnowłosy z różnych włosów złożony: W moich własnych oczach nie jeden taki buńczuk, nie jedną taką różnowłosą taśmę u św. Stanisława zawieszono. Szaj. <Różny + *Włosy, od Włos>

Różnowonny o różnych woniach: Wielobarwne i różnowonne laki (= wyroby lakierowane). Krem.

Różnowydziałowy *tyczący ś. różnych wydziałów*: Uniwersytet zbliża do siebie studentów różnowydziałowych. Spas. <Różny + Wydziałowy>

Różnowzorny p. Różnowzorowy: Już opadły z pięknej kraszy różnowzorne kwiaty. Karp. <Różny + Wzorny>

Różnowzorowy, Różnowzorny, Różnowzory, Różnowzorzysty *różne wzory, desenie, kolory po sobie mający; wzorzysty, różnotkany, różnobarwny, różnokolorowy; różnego kształtu, rysunku; różnego typu*: Stół różnowzorowym kryty kobiercem. Ūj. Różnowzorową typów panoramę. Dub. M. <Różny + Wzorowy>

Różnowzory p. Różnowzorowy: Paw roztacza ogon R. Hul. Nie posiadają znajomości tych prawideł, podług których czynnie należy w różnowzorowych literatury rodzajach. Czart. A. Różnowzora wymowa. Bobr. Tłum zginął R. Kasp. Różnowzora odzież. Sienk. <Różny + *Wzory, od Wzór>

Różnoworzystość, i, blm., rz. od **Różnoworzysty**.

Różnoworzysty p. Różnowzorowy: Słupy stoją tam różnoworzyste. Bardz. <Różny + Wzorzysty>

Różnoworzysty przys. od **Różnoworzysty**.

Różnozaciężny *w różny sposób zebrany, w różnych okolicznościach skompletowany*: Począł ostro trzymać zhukane owe różnozaciężne chorągwie. Nar. <Różny + Zaciężny>

Różnozab, eha, lm. eby ryba z rzędu chrząstkowatych, z rodziny zaginionej, zbliżonej do żarłaczcy, znajdowana w stanie skamieniałym w utworze węglowym, w której spotyka ś. najczęściej tylko jej zęby, koster a. Jar., Łab. <Różny + Zab>

Różnozębny *mający zęby różne*. <Różny + Zębny>

Różnoziarny *składający ś. z rozmaitego ziarna, zawierający w sobie różne ziarno*: Wisła różnoziarne żyto w morski brzeg toczy. Ryb. J. <Różny + *Ziarny, od Ziarno>

[**Różnoziele, a**, blm.] *mieszanka różnych ziół*: Z różnoziela wianek. <Różny + Ziele>

Różnoziemski *tyczący ś. różnych ziem*: Zlewek statutów Kazimierzowskich różnoziemskich i różnoczesnych stał ś. w całym kraju zarówno normą zasad prawnych. Bart. <Różny + Ziemiński>

Różnozacznie przys. od **Różnozaczny**. L.

Różnozaczność, i, blm., rz. od **Różnozaczny**. **Różnozaczny** 1. *różnego, odmiennego, przeciwnego znaczenia*: Termino, z których jeden jest dodatny, drugi odciażny, nazywają ś. różnozaczne. Ustrz. 2. *rozmaitego, wielorakiego znaczenia, wieloznaczny; dwuznaczny*: Wyraz R. = homonim. <Różny + Znaczny>

Różnozrotność, i, blm., rz. od **Różnozrotny**, heterotropja.

Różnozrotny: Fiz.: Substancja różnozrotna, heterotropiezna = *substancji niejednorodna, mająca w różnych kierunkach własności różne, jak np. kryształy nie należące do szeregu regularnego*. <Różny + Zrotny>

Różny, Rozny 1. *liczony a coraz to inny; wieloraki, nie jednaki, nie jednakowy, rozmaity, rozliczny, taki i owaki*: Różne są ludzkie zdania: ci w lewą, ci w prawą; ci nazbyt powolnie, ci nazbyt żwawo: ci płakać z Bewerlejem, ci śmiać z Donkiszotem. Kras. Jedenże grzech R. w różnych bywa: w jednym jest większy, w drugim go ubywa. P. Koch. Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie równemi, ale różnemi być w jednakich spraw wykonywaniu. Salin. Pobudzają smak różne potrawy. P. Koch. Trzeba dla naszej zabawy różnych rzeczy. P. Koch. Różna muzyka, różne sceny były; gdy jedne wyszły, drugie nastąpiły. Auszp. R. kształł natury, postaci, twarzy. Kn. Sto i dwadzieścia kroć różnych czasów potykał ś. z nieprzyjacielem. Warg. Różne też były dla dam i mężczyzn potrawy. Mick. Różne myśli snuły ś. po głowie, Mick. Różni różnie o tym mówią (= co jeden. to inaczej mówi). 2. od kogo, od czego = *różniący ś. inny, inakwszy, odmienny, odrębny; niezgodny z kim, z czym, przeciwny komu, czemu*: Niewolniey cielesności tak są różni od enotliwych, jak jest różna dusza od ciała. Górn. My chrześcijanie od Żydów i pogan różni bądźmy. Skar. W czym, jako i pierwej, różni byli. Biel. J. Milczący bardzo mało R. od mądrego. Rej. O, jako R. widok Golgoty od góry Tabor! Mias. Ci ludzie bardzo różne mają serca od ust. Łęcz. Polska i Litwa jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a tak nie różna, ale jedna spólna Rzplta, która ś. z dwu państw w jeden lud zniosła i spoila. Herb. Różna to rzecz od tej. Troc. Rada była różna i z sobą ś. zgodzić nie mogli. Troc (= nie jednomyślna). Różne są ludzkie zdania. Kras. 3. † R. *niedobraný, niestosowný, nie pasujący, nierówny*: Tak różne i nieprzystojne małżeństwo Jagiełły z Pileką, *impar matrimonium*. Błaż. Różną myśl próznowanie rodzi. Bardz. 4. † R. *niepomysłny, przeciwny, nie sprzyjający*: Człek zawsze fortuny różnej bać ś. musi. Tw. 5. [R.] ciężki, trudny, uciążliwy, przykry: Gdzie idziesz, Kasiu, tak późno, bądźcie ci dróżka różna; ja cię w tym wspomogę, isć dróżką pomogę. Wóje. <RÓZ/RÓZ(N)/RÓZ(N)>

Różodfoni *poet. mający dłonie różowe*: Rano, skoro jutrzeńkę różodfonią zoczym. Dm. <Róża + *Dfoni, od Dłoń>

Różokraszy *poet. piękny, świeży, uroczy jak róża*: Miłość różokrasa. Hul. <Róża + *Kraszy, od Krasa>

Różokrzew, wia, lm. wie krzak róży: Anioł zgonu przyjdzie i pod różokrzewiem położy żądzę spalone zarzewiem ciała. Słow. <Róża+Krzew>

Różokrzyżowiec, wca, lm. wcy członek potajemnej sekcji mistycznej w wieku XVII, przypisującej sobie władzę nadprzyrodzoną: Niemiecki związek tajny różokrzyżowców nie dopuszczał niewiast do swych misterjów. Nagan. Bracia! w ręce rycerzy, co zostaną na ziemi, a już zwać ś. jak my nie będą; w ręce wiernych braci, w ręce różokrzyżowców oddajmy puhar niedopity życia. Krasin. Róża + Krzyżowiec >

Różolicy p. Różanolicy: Kwiaty różolice. Zag. <Róża + *Licy, od Lice>

× **Różopalcę p. Różanopalcę:** Różopalec zozra. L. <Róża + *Palcę, od Palec>

Różopłodny obfitujący w różę. L. <Róża + Płodny>

Różopromienny promieniejący różowo: Różopromienna jutrzienka. Ml. Rododaktylos, dosłownie: różopaleca, różopalezasta, i tak też zwykle tłumacza, ten epitet jutrzienki; sądzą jednak że tu daktylos oznacza promienie, to jest owe smugi różowe, promienisto rozchodzące ś. po niebie po zachodzie lub przed wschodem słońca. Ml. <Róża + Promienny>

!Różować, uje, ował p. Rużować: Z jastrzębiego nosa i różowanej, oślizgłej trochę cery twarzy wnosił, że... Bał. <Od Róża>

!Różowanie, a, blm., czynność cz. Różować, rużowanie.

!Różowanie się, a ś., blm., czynność cz. Różować ś., rużowanie ś.

Różowaty i. podobny do róży. 2. Różowate rośliny, bot. (rosaceae) przyrodzona rodzina roślin kwiatowych dwuliściennych. 3. patol. różycowaty (erysipelades). <Od Różowy>

[Różwiany] p. Różany: Wieniec R. <Od Różowy>

Różowić, i, il robić różowym: Z okien dworku biło jasne światło, różowiac śniegi przed przyzbą i krzewy rosnące przed domem. Sienk. Liljowe topazy różowiły błądłość pereł. Orzesz. **R. ś. ukazywać ś. w kolorze różowym, majacząc różowo; nabierać koloru różowego:** Opalowe pazurki, różowiejące na koniuszczkach palców, świeciły wypolerowane najstaranniej. Krasz. Ciała różowujące ś. wśród promieni wiosennego ranku. Zap. Ona różowiała pod spojrzeniem królewskim. Ostr. S. <Od Różowy>

× **Różowiec, wca, lm. wce p. Róża:** Różę, rozetę niektórzy różowcem zowią. Podcz. <Od Różowy>

Różowiec, eje, ał stawac ś. różowym, przybierać barwę różową.

Różowienie, a, blm. i. czynność cz. Różowić. 2. czynność cz. Różowiec.

Różowienie się, a ś., blm., czynność cz. Różowić ś. Różowieńki prow. p. Różowiuchny: Taki sam pucaty był on i taki R., kiedy był jeszcze malutki. Orzesz. <Od Różowy>

Różowieńko prow. p. Różowiuchno.

Różowiuchno przys. od Różowiuchny; Różowiutko, Różowiuteńko, Różowieńko.

Różowiuchny, Różowiutki, Różowiuteńki, prow. Różowieńki miluchny przez swoją różowość, zupełnie, kompletnie różowy. <Od Różowy>

Różowiuteńki p. Różowiuchny. <Od Różowiutki>

Różowiuteńko p. Różowiuchno.

Różowiutki p. Różowiuchny: Wstaje nazajutrz w humorze różowiutkim. Kos. <Od Różowy>

Różowiutko p. Różowiuchno.

Różowo- p. Różowy.

Różowo przys. od Różowy: Pomalować R. a. na R. = na kolor różowy, kolorem różowym. Jako idealiscie, wszystko przedstawiało ś. R. Książę wojewoda radby bratowej wszystko stworzył R., radby ją widzieć szczęśliwą i kochaną. Bart.

Różowość, i, blm., rz. od Różowy: R. skóry ustąpiła (= zaróżowienie). Usta tylko różowością malinową odbijały ś. na niej ostrym abrysem. Krasz.

Różowy, [Różewy] przym. od Róża = a) (o kolorze) = barwy róży. Twarz rumianą wstyd R. płoni. Hul. Pugilares R. Węg. Trzy rzędy wedle siebie jak koronka z linek splecione zowią ś. węzłem różowym. Jak J. Czynnł ś. brząsk coraz różowszy. Sienk. Poczęła chuchać, i bawiło ją to, że oddech jej był widzialny i od ognia różowszy. Sienk. Przen.: Aleksander nie podzielał tych różowych nadziei względem spadku po Habsburgach. Paw. (= uśmiechających ś., ponętnych, słodkich, pięknych). Dwór berliński Szwendowi i Augustowi różową twarz pokazuje. Jaroch. (= uśmiechniętą, słodką, wdzięczną). Widzi wszystko w różowych barwach a. patrzy na wszystko przez różowe okulary. Tu kilka dni różowych, pamiętnych spłynęło Stasiowi. Krasz. Przeżył wprawdzie różowe lata, nie doszedł jednak dojrzałej lilji siwizny. Troc. (= kwiat młodości, wiosnę życia). Był w różowym humorze (= złotym, świetnym, wesołym). Gałęzie jabłoni, pełne blado-różowego kwiecia. Rodz. Horyzont przepojony drganiem ciepłych różowo-pomarańczowych barw. Kot. Tylko różowo-świeatłą stroną życia poznała. Kon. W bibliotece panowało światło podwójne: budzącego ś. poranku różowo-złote, i gasnącej lampy żółto-brudne. Rodz. Różowo-żółte migotliwe światło gromnie. Bał. b) bot.: Korzeń R. p. Rożeniec. c) min.: Kwarc R. <Od Róża>

Różycy, y, lm. e i. dorodna, okazala róża: R. różnokolorowa, przez którą patrzy słońce, ale rozłęczowane. Słow. Na trawnikach skrzyżył ś. wzorzyste różyce. Weys. Przen.: Pogodzie ś. z tą jasną duchów różycą. Słow. 2. patol. p. **Różyczka. 3. p. Róża.**

Różycha, y, lm. y miano krowy a. kozy. Kn. <Od Róża>

Różycowaty p. Różowaty: Wysypka różycowata na tułowiu. <Od *Różycowy, od Różycy>

Różyczka, i, lm. i i. p. Róża: Oj, dziecino kochana, jak R. różana! Len. 2. bot. = a) kilka liści wychodzących z łodygi w postaci kółka: Koniec kłęcza wypuszcza nad ziemię różyczkę skrętogłętych, odziomkowych liści. Rost. b) R. a. R. Panny Marji (lychnis coeli rosa) gatunek rośliny firletki. c) R. Panny Marji, posp. roś. krwiściąg lekarski. 3. diament od spodu płaski, z wierzchu fasetowany, rozeta, raut. 4. hut. jedna z plam tęczowych w złamie stali hartowanej. Łab 5. patol. = a) choroba, której towarzyszą plamy czerwone na skórze, × różycy (roseola). b) choroba do odrzy podobna, kur, (rubeola). c) R. durowa, a. osutka durowa (purpura typhosa). d.) × R. kilowa, p. Korona pod 25. <Od Różycy>

Różyczkowy przym. od Różyczka: Astry różyczkowe. Pas z jedwabiu różyczkowego, jasnoczerwonego. Leop. (z karmazynu. Leop.). (= z różowego jedwabiu. L.).

Różystka, i, lm. i. pracownica wyrabiająca różę w fabryce kwiatów. <Od Róża>

Rrrum l. w.: Orkiestra już przysłała, za chwilę R. l. i grać zaczął. Rodz. <Dźwn.>

[Rsioda, y, lm. y] *środa*

[Rsiodek, dka, lm. dki] *środek*.

[Rsiok, a, lm. i] *jadła, świerk*.

Rsztony, ów, blp. *grube, wielkie wióry, lecące z pod topora przy obrabianiu budulca, drzazgi, trzaski, ostrużyny*. Sł. wil.

× **Rteć**, a, blm. p. **Rtęć**: R. ciężki, płynny, skoczny. Troc.

Rtęcenie, a, blm. *łączenie metalu z miedzią, amalgamowanie, amalgamacja*. <Od *Rtęcić, od Rtęć>

Rtęciak, a, lm. i p. **Amalgamat**. <Od Rtęć>

Rtęcica, y, lm. e patol. *choroba powstała z otrucia przewlekłego rtęcią (morbus mercurialis, hydrargyrosis)*. <Od Rtęć>

Rtęciny, ln, blp. *leki przyrządzone z rtęci, jej przetwory (medicamenta ex hydrargyro, mercurialia)*. <Od Rtęć>

Rtęciowy przym. od **Rtęć**, *merkurjalny*: Kuraacja rtęciowa. Ciepłomierz R. Min.: Tetraedryt R. = *tetraedryt zawierający znaczny procent rtęci*, spaniolit, szwacyt. Blenda merkurjalna, rtęciowa = *cynober*.

× **Rtęczna**, y, blm. *połączenie metalu innego z rtęcią przez rozpuszczenie ś. w niej*. × **ortęć**, **amalgamat** (amalgama). <Od Rtęć>

Rtęć, i, blm., × **Rteć**, † **Trtęć**, † **Trtęć** l. chem. *żywe srebro, merkurjusz, pierwiastek metaliczny z rodziny cyklowej*, Hg. 2. min. *metal rodzimy płynny, bezpostaciowy, często trochę srebra zawierający, zamarzający w 40° Celsjusza i wtedy kryształujący w układzie równoosiowym*: R. rogowa, p. **Kalomel** R. wątrobowa = *cynober zmieszany z smołą ziemną i gliną*.

Ru! w. *oznaczający runięcie, rym! brzdęk! bęc! chlap! chlast!*: A w tym: ru! podsiębitka na sam stół w pokojach. L. <Dźwn>

Rubacha, y, lm. y *człowiek rubaszny, safandula*: Człek ten niepysny idzie wszędzie z nami, wypije każde, które my pijemy; R. wielki, wszystkiego pomoże. Żegl. Bizarski jest to imię wielkiego rubachy. Tremb. Widzisz tego poczciwego rubachę? L. Człowiek w posiedzeniu wesół i dobry R., choć staroświeckiej mody. L. Wnet ś. i z tą R. zapozna kompanją. Koch. W. Kiedy dobrze zatnie Bacha, to go sławia, że R. L. Trafiliśmy na galę do pewnego rubachy parafjanina L. Chorąży—mały, krępy, nuskularny, gorączkowych ruchów, krzykliwego głosu, zamaszysty, R. żołnierz jednym słowem. Krasz. <Od Ruby>

[**Rubać**, **bie**, **ba!**] *rubać*: Pół roboty ubyło, bo nie trza R. Tet. <Ukr. rubáty>

Rubakier nieod., **Sztymbor** fl. *wyrz używany przez sternaka, kiedy jstom kaže pojazdam robić*. Mag. Coś wołał R. Pot.

Ruban, a, lm. y *hebel gładki, długi, z dwoma ujęciami*. Zdr. **Rubank**, **Rabanek**, <?Nm. Rauhbank>

† **Ruban**, u, lm. y *wstęga*: Zginąć i zwykłym strojom, bo dziś stradyjoty, rubany. także kapy z złotem i forboty. Wtk. <Fr. ruban>

Rubanek, nka, lm. nki p. **Ruban**.

[**Rubanie**, a, blm.] *czynność cz. Rubać*.

× **Rubaszność**, a, blm. p. **Rubaszność**: Dworak ten umiał zgodzić przystojność z rubasznością. Kras. Ich R., terminy, gadania sprawiły we mnie myśl, że mię z łóznemi ludźmi chciał potowarzyć. L. Już nas samych wstyd naszych uczonych rubaszności, widząc skromność tych ludzi. L. <Od Rubaszny>

Rubasznie przys. od **Rubaszny**: Mówi do mnie z miną R. przyjemną: Kochany panie Pietrze... Niem. Ponad barkami R. wywijając pasek z ogórkami. Mick.

Rubaszno- p. **Rubaszny**.

Rubaszność, i, blm., × **Rubaszność** rz. od **Rubaszny**.

Rubaszny l. *prosty; niezgrabnie, z grubą wesołością; poufale żartobliwy, mówiący i postępujący bez ceremonji*: Człowiek to bez ceremonji, R, pełen zabawnych konceptów. L. Bernardyn młody, żywy, R. i śmiały. Węg. Równego góra Karmelu nie miała w rubasznych wdziękach, hożej uprzejmości. Kras. Był on wielce dzielny mąż, ludzki, R. i przyjemny. Ustrz. Dawni myślami, trudem, nauką wybledli, nasze mędrki rubaszne i pulchne i hoże. Kras. Odpowiedział mi na to z wrodzoną rubasznością. L. R. żart, dowcip, koncept. Nie byłym znalazł słów potocznych, powszednich, rubasznych. L. Całą kupą, jak powiadał zwykle w swoim rubaszno-jowialnym stylu. Gaw. Był to młodzieniec rubaszno-wesoły. Chm. <Od Ruby>

Rubaszyc się, y ś., ył ś. *popisywać ś. swoją rubasznością, rubasznie ś. zachowywać*: Rosło serce patrzącym, kiedy ś. pod wesół wieczór rubaszyl. Pot. Wzajem ś. z sobą szwagrowie rubaszę. Pot. <Od Rubacha>

[**Rubatka**, i, lm. i] *ładna koszula, koszulina*. <?Ros. rubaszka>

Rubel, bla, lm. ble, † **Rubl** l. *moneta rosyjska = 6 złotym polskim i 20 groszom*: Waży R. u Rusi i Litwy 100 groszy zupełnych. Błaż. Od słowa: rubaj, rąb wzięły ruble nazwisko. Cz. Urzędowi winy sześć rubli groszy zapłacić. St. lit. Zmienić rubla. R. srebrny, papierowy. Zł.: Gorący R. p. **Gorący** pod 16. Przen.: Rublem wszystko zrobi (= *za pieniądze*). 2. † R. *jakaś miara* (siclus). B. Sz. Dla uczynienia wina cierpkiego łagodnym, dają miód jeden R. dobrze odszumowanego. Trzye. 3. [R.] = a) p. **Powąz**. b) *maglownica karbowana do maglowania bielizny*. Zdr. **Rubelek**. <Ros. rubl>

Rubelan, a, lm. y min. *minerał próchnisty i miękki, powstały wskutek wietrzenia meroksensu a trafiający ś. w martwicy bazaltowej*.

Rubelek, lka, lm. lki p. **Rubel**: Za każdą głowę tysiąc rubelków gotówka. Mick.

Rubelit, u, lm. y min. *karminowo-czerwony turmalin, zabarwiony przymieszką manganu, borokrzemian litynowy*.

Rubeljans, a, lm. y p. **Rubeljon**. <Od Rubel>

Rubeljon, a, lm. y, **Rubeljans**, **Rubeltas** żart. *rubel*: Markotno nam było, kiedy, wjeżdżając do nieznanego miasta, oglądaliśmy pozostałe nam rubeljony. <Od Rubel>

Rubelkowy przym. od **Rubelek**: Pali cygarka tylko rubelkowe.

Rubeltas, a, lm. y p. **Rubeljon**: Zagnę parol w sztosu a rubeltasów kupę znów zmiotę. <Od Rubel>

Rubicel, u, lm. e min. *szółtawo-czerwona odmiana szmelu*.

Rubid, u, blm., chem. *pierwiastek metaliczny z rodziny potasowców*, Rb. <Od Łć. rubidus>

Rubidowy przym. od **Rubid**: Wodorotlenek R. × **Rubiesz**, a, lm. owie *włodarz*: W ziemi inflanckiej rubieszowie i pokundziowie, co po naszymu włodarze. Vol.

Rubież, y, lm. e ż., † **Rubież** m. *granica, kresy, skraj, brzeg, zrzęb, kraniec*: Dalej idąc, na rżow-

skim rubieżu namioty i twoje spracowane od-poczęły rotę. Kochan. Zwiędził kraj północny, gdzie kurskie, gdzie finlandzkie i szwedzkie ru-bieże. Stryjk. Nie mogłem więc prawie wytehnąć dnia jednego, kręcąc ś. ciągle po rubieżach, zakładając i zdobywając zamczki. Krasz. Domki, które stały na rubieży leśnej. Len. Mazow-sze leżące na rubieży niemieckiej. Sienk. <Ros. rubież>

† **Rubież, y**, lm. e I. *rzabanina, rzeź, mord, jatki*: Już i inne piechoty, tak straszną rubieżą strwa-gane, uciekają i od szaniców bieżą. Pot. Już leżą nieprzyjaciele, niespodziewana pobici rubieżą. Pot. 2. *grabież, rabunek, łupiestwo, łupież*: Tymczasem popi szkaradną rubieżą Junonie owce, Jowiszowi rzeżą byki. Pot. Przybiega poseł z do-mu, dając mi znać o rubieży. Pot. Takowej senat zdziwi ś. rubieży, która ich prawu naj-mniej nie przystoi. Chr. Nie z cudzej krzywdy i rubieży. Chr. <Ukr. rubeż, Ros. rubioż>

× **Rubieżec, zca**, lm. *żoy mieszkaniec rubieży graniczny, kresowiec*. <Od Rubież>

Rubieży przym. od **Rubież**, *graniczny, pogra-niczny, kresowy*: Wskazywał zapadłe w ziemię krzyże graniczne i zaciąsy rubieżne na dębach. Krasz.

Rubikon, u, blm. I. Przejść R. = *zrobić krok stanowczy, zdecydować ś. nieodwołalnie*. 2. w grze karcianej w pikiecie: *sto punktów, które gracz musi zrobić, aby wygrane jego nie były liczone za przegrane*: Czyby samotny starzec nie zagrał w pikiecie, żeby tym dwom szalonym głowom dać ś. wygadać? — Ale z rubikonem, odpowie-dział p. Pławieki. Sienk. Po całych nieraz no-cach grał i dosyć grubo w marjasza a. rubi-kona. Bliż. <Od nazwy rzeki Rubikon>

Rubin, u, lm. y min. *czerwona odmiana korundu, karbunkuł*. R. spinelowy = *mocno czerwona od-miana spinelu*. R. brazylijski = *topaz, który przez wyżarzenie nabrał barwy bladioróżowej*. R. winy = *odmiana spinelu, balas*. R. jest pierwszy kamień drogi po djamencie. Troc. Przen.: Ma rubiny na twarzy. Troc. (= *plamy czerwone*). Nosek rubiny przyozdobiony. Troc. <Włos. rubino, Nm. Rubin>

[**Rubinek, nka**, lm. nki] *pacholek, galant*. <Od Rubin>

Rubinowo- p. Rubinowy.

Rubinowo przys. od **Rubinowy**: W krwi blask ognia odbijał ś. R. Krasz.

Rubinowy I. przym. od **Rubin**: *Pierścień R. (= z rubinem)*. 2. *odznaczający ś. kolorem rubinu, czysto czerwony*: Szkło rubinowe = *szkło zabar-wione na ciemno-czerwono, służące do lamp i ciemni fotograficznych*. Dolinka zakłęśła, objęta rubinowo-błękitną opaską widnokregu. Haj. Blask dzienny rubinowo-złoty. Słow. 3. min.: *Mika rubinowa = gatunek gietynu (minerału z groma-dy tlenków, z rzędu rud, Fe HO₂), złożony z bla-szek, z kryształków tabliczkowatych*. Siarka rubi-nowa = *realgar otrzymany sztucznie w postaci kawalków bezpostaciowych, używany w pirotechnice, sandaraka*.

† **Rubl, a**, lm. e p. **Rubel**: R., talentum. Ort. <Ros. rubl>

[**Rublenie, a**, blm.] *czynność cz. Rublić.*

[**Rublić, i, il**] *przyciągać rubel na wozie powro-zem*. <Od Rubel>

Rublowy przym. od **Rubel** = a) *Papierek R. Bywali u nas nawet rublowi panowie, ale takie-gom jeszcze nie miał. Prus. (= dający lokajowi*

po rublu). b) *kosztujący rubla; wynoszący rubla*: Wino rublowe (= *na rubla, po rublu butelka*). Krzesło (w teatrze) rublowe. R. podatek od psa.

Rublówka, i, lm. i I. *pieniądz papierowy jedno-rublowy* Trzyrublówka, pięciorublówka, dziesięcio-rublówka, dwudziestopięciorublówka, sturublów-ka. 2. gm. *prostytutka oddająca ś. za rubla*. <Od Rublowy>

[**Rubnąć, nie, nał**] *grubieć*. <Od Ruby>

[**Rubnięcie, a**, blm.] *czynność cz. Rubnąć.*

† **Rubo p. Grubo**. Włoi.

† **Rubość, i**, blm p. **Grubość**. Kn.

† **Rubowy płaszcz** = *roba, sukienka damska, do wielkiego stroju*. Ust. cen.

Rubro przys., druk. *czerwono* (o czcionkach czerwonych w tekście z czarnych liter). <Od Łć. ruber>

× **Rubront, u**, blm. ? : *Kulbaczka wążka... w kuli są drogie kamienie, poduszeczka z ru-brontu wyścieła siedzenie; a kiedy na łęk sko-czysz, na tym miękkim puszkim między kulami siedzisz wygodnie, jak w łóżku*. Miek.

× **Rubrować, uje, ował** *robić napisy, nagłówki; nadpisywał je*. <Od Łć. ruber>

× **Rubrowanie, a**, blm., *czynność cz. Rubrować.*

Rubrum, nieod. *praw. napis, nagłówek na aktach, treść ich wskazujący*: R. potem wzięwszy, czer-wone litery podopisywać bardzo zręcznie. Krasz. <Łć. rubrum, od ruber>

Rubrycelą, i, lm. e *kalendarz zawierający spis duchowieństwa, świąt, oraz porządek odprawiania nabożeństwa na każdy dzień roku*. <Nł. rubri-cella, od Łć. rubrica>

Rubrycelista, y, lm. ści a. *stowie ten, co pro-wadzi rubrycele, o ją wkłada*: Stanisław Sławień-ski, kanonik gnieźnieński, i rubrycelistowie do druku podali. Bobrow. <Od Rubrycelą>

Rubryka, i, lm. i a. *Lubryka tlenik żelaza w postaci ziemistej, w różnym stopniu zanieczysz-czony ziemią, czerwony i ściśly, używany na ołówek, rudka*: R., cieniarska glinka, lubryka, gatu-nek kredy brudno-czerwonej, twardej, w doty-kaniu ślizkiej; przedniejsza osadzają w czerwo-ne ołówki do rysowania. Kluk. Głina czerwona, kiedy ślady na papierze zostawia, nazywa ś. ołówkiem czerwonym, czyli rubryką L. Podpi-sał ś. rubryką. Skar. Obraz podstrychnął ru-bryką i rumianym go uczynił, ufarbowawszy barwę jego. Leop. R., glinka do rysowania. Troc. 2. *napis, tytuł, nagłówek czerwono napisany; pismo czerwone*: R. w prawie kanonicznym zna-czy tytuł a. rozdział osobliwy, a to stąd, iż w dawnych manuskryptach tytuły rozdziałów czerwonym kolorem zapisywane były. Kras. R., napis czerwony a. pismo czerwone między czar-nym. Troc. Przen.: *Dawniej nie zdobiły głów indyjskie kamyki, ni z drogiech kruszców wysła-ne rubryki. Nar. (= wieńce, korony)*. 3. w księ-gach, szereg rachunkowych, handlowych, *prze-strzeń zawarta między dwiema linjami przeprowa-dzonemi z góry na dół, przeznaczona do zapisywa-nia kolumn szczegółów jednorodnych*: *Zapisać co w rubryce dochodów, wydatków*. Przen.: *dział, pozycja*: R. wypadków bieżących w czasopiśmie. Statystyka karnawałowa przedstawia zmniej-szenie cyfr w rubryce balów prywatnych. W mo-wie tronowej niema tym razem wzmianki o kwes-tji bułgarskiej, stanowiącej poprzednio stałą ru-brykę tych przemówień. 4. × *R. papier polinjo-wany grubo, do podkładania pod papier, na któ-rym piszą; rygi*. Sł. wil. 5. Rubryki = *prawidła*

odprawiania mszy św. i innego nabożeństwa kapłan-
skiego. <Łć. rubrica>

**Rubrykować, uje, ował linjować w rubryki, ro-
bić rubryki; porządkować według rubryk:** R. księ-
gi. Papier rubrykowany. <Od Rubryka>

**Rubrykowanie, a, blm., czynność cz. Rubry-
kować.**

† **Rubszy** st. w. od **Ruby**: Musicie wspomagać ś. wspólnie, a nigdzie jedno wszystkich uszkodzić nie może, lub rubsze, prostsze podpór ułomnym podawa. Stasz. <Od Ruby>

† **Ruby, [Ruby] p. Gruby:** Człowiek ciała wielkiego i rubego. Petr. Ciała ich przecię większe i rubsze. Radz. K. R., miąwszy. Troc. <Čzes. hrubý; por. Gruby>

[**Rućać, a, ał i R. ś.] p. Rzućać.** <Zam. Rzućać>

[**Rucanie, a, blm.] czynność cz. Rucać.**

[**Rucanie się, a ś., blm.] czynność cz. Rucać ś.**

Ruch, u, lm. y I. stan przeciwny spoczynkowi, ruszanie, ruszanie ś., ruszenie, ruszenie ś., poruszenie; bieg: R. znaczy własność ciał, podług której na inne miejsce przeniesione być mogą. Os. J. Zwierzęta mają R. dowolny. Ciało w ruchu rozumie ś., kiedy a. całe, a. niektóre części jego są przeniesione z jednego miejsca na drugie. Jak. J. Sprężyny w zegarku w spojeniu R. i obrót dzielny pozyskują. L. Czyli też będzie miał wolny R. w tak ciężkiej zbroi. Dm. R. wojska zbyt liczne nie może być, tylko bardzo powolny. Jak. J. Powszechny morza R. ze wschodu na zachód. Odechodząc, często ś. obcierał i ruchy śmieszne robił. Birk. (= *giesty*). Wojny rzadko dobrze idą z tego ruchu pospolitego. Birk. (= z *pospolitego ruszenia*). Luminarze jednostajnym ruchem ś. obracają. Troc. Ciało od dusze R. i żywot bierze. Troc. R. morski, R. wodny. Troc. R. ziemny. Troc. W zegarku R. indeksu od ruchu wewnętrznych kółek pochodzi. Kopez. Uważając najmniejsze nieprzyjaciół ruchy. Dm. (= *obrotły, zwrotny, ewolucje, manewrowanie*). Chciałbym, żeby dzieci zawsze były w ruchu i pracy. Śniad. J. (= w *agitacji, w mocy, w życiu, w ożywieniu*). Powstał wielki R. w mieście między ludem (= *rozruch, niepokój, zamieszanie*). Okręt lekkim ruchem kotyśa ś. Mick. Sam R. i głos jego miał coś żołnierszczyzny. Mick. Cała w ruchu, jak na igle. Mas. R. ręki, głowy. R. ziemi, wody, powietrza. Był w ruchu. Nadać R. Puścić, wprawić w R. (= *uruchomić*). Pobudzić do ruchu. Wywołać R. Potrzebować ruchu. Używać ruchu. Jesteś niezdrów, bo masz mało ruchu. R. ciał. [Ruchu nie ma chłopak] = *jest nieobrotny*. R. pociągów na kolei żelaznej = *bieg, jazda, kursowanie*. Zrobić R. w grze w szachy, w warcaby (= *posunięcie, poruszenie, cug*). Przen.: *ożywienie*: R. umysłowy, naukowy. R. w handlu. Pszenica i żyto dziś bez ruchu (= *nie dopekowano dziś na nie tranzakcji*). R. maszyny państwowej. Fiz.: R., gdy ciało w różnych czasach zajmuje położenie różne w przestrzeni. Z powodu biegu ziemi w przestrzeni świata nie możemy rozpatrywać ruchu bezwzględnie, ale tylko R. względny, jak np. R. ciał względem ziemi uważanej w spoczynku. R. prostoliniowy (= *odbywający ś. po linii prostej*), krzywoliniowy (= *po linii krzywej*). R. kołowy, eliptyczny, paraboliczny, cykloidalny (= *stosownie do postaci jego drogi*). R. postępowy, p. **Postępowy**. R. obrotowy, wirowy czyli rotacyjny. R. jednostajny (= *gdy ciało w czasach równych przebiega drogi równe*), R. zmienny (= *gdy tej*

równości niema). R. jednostajnie zmienny (= *gdą droga w każdej następnej części czasu zmienia ś. o jednakową długość*). R. jednostajnie przyspieszony (= *gdą w ruchu jednostajnym zachodzi wciąż jednakowy przyrost prędkości*), R. jednostajnie opóźniony (= *gdą zachodzi takiż ubytek prędkości*). Energia ruchu, p. **Energja**. Ruchy kojarznicze, p. **Kojarzniczy**. 2. † R. *istota żyjąca, żyjątko, stworzenie, zwierzę*: Jużeśmy ś. wybadali, co jest gniew, i jeśli krom człeka R. jaki onemu podlega. Pilch. R. ziemny, robak, gadzina. Kn. R. morski albo wodny pław, co ś. rodzi i pływa na wodzie, bądź zwierzę, bądź nie zwierzę. Kn. Pław a. R. morski = *żyjątko morskie*. Bobr. 3. [R.] = a) *guzik blaszany z uszkiem*. b) *człowiek małomówny*. 4. astr.: R. prosty, R. wsteczny, p. **Prosty**. 5. fizj. i patol.: R. dowolny (motus voluntarius), drgawkowy (m. convulsivus), falisty (m. undulatorius), kolisty oka, kołowy (w skutek uszkodzenia mózgu), migawkowy, migocący, migotny (m. vibratorius), niedźwiedzi (głową) w skutek nerwicy, obrotowy (rotatio), oddechowy (m. respiratorius), opaczny (paracinesis), polykowy (m. deglutitionis), poniewolny (spasmus coordinatus), robaczkowy, robaczkowy, † robaczkojęzyk (Perz.), × wężykowy, × wężykowaty kiszek (m. peristalticus). Ruchu robaczkowego ustanie (cessio motus peristaltici). R. robaczkowy wsteczny (m. antiperistalticus). Ruchu serca zwolnienie (brachycardia). Ruchy skojarzone (motus associati), własne (m. proprii), wymiotne (m. emetici), wyrzutne (m. fundales). R. zegarowy (poniewolny). Ruchu zakres (m. excursio). 6. kol.: Służba ruchu (= *czynna przy pociągach kursujących*). Wydział ruchu (= *wydział zawiadujący sprawami związanymi z kursowaniem pociągów i z sprawami służby ruchu*). 7. woj.: Wydział ruchu w komisji rządowej wojny. <RUCH/RUSZ/RUCH>

[**Ruch!**] w. *ru!*, *buch!*: Oj, R. chłopey na wodę, bo woda maleje <Od Ruch>

Ruch-ruch w. *wabienie świt.* <Dżwn.>

† **Rucha, y**, blm. dawny podatek w Mazowszu, główszczyzna: Główszczyzna, *Fredum*, ta opłata do skarbu w Mazowszu nazywała ś. R.; zdaje mi ś., że w teutońskim języku od słowa *Rache* = zemsta, ma to słowo początek. Cz. <Od RUCH>

× **Ruchacz, a, lm. e ten, co rucha, rusza:** Ci ruchače wszech losów, monarche podufalce. L. (= *co trzęsą losami*). <Od Ruchać>

† **Ruchać, a, ał, [Ruchać] I. Ruszyć:** Rucham ząb, kół, góźdz. Kn. Przeor prosił mistrza pruskiego, aby mu kościół nie ruchał. Paszk. Niektórzy ludzie oczyma ruchają. Sak. (= *przewracają*). Jakiś sam jest, takich szukaj, a bogobojnych nie ruchaj. Biel. M. (= *nie tykać, zostaw w pokoju*). Wiatr z gruntu dębów i jesionów rucha i ciemny proch i piasek aż pod niebo niesie. P. Koch. [Przez wywarte okna i drzwi widne były głowy wkrąg zebrane i gęby ruchające. Reym. Mgły ś. zakolebały zagną, wzdęły i, ruchający ciężko (= poruszając ś. powoli), niby wody roztopów wiosennych, biły w czarne pola. Reym.]. Tryb rozk.: *ruch!* (= *ruchać*), lpd. *ruchwa, ruchta*. 2. anat.: † Nerw oczami ruchający, p. **Okoruchowy**. † R. ś., [R. ś.] I. p. **Ruszyć:** Ruchają ś. gałęzie, zęby. Troc. Zglądzone jest wszelkie ciało, które ś. ruchało na ziemi. Wuj. (wszelkie ciało ruchające ś. B. B.). Gdy ś. Absalon jeszczę ruchał, wisząc na dębie, dobili go. Leop. Darmo ś. weń wkraś chce strach niewidomy, tylko że ś. w nim serce trochę rucha. P. Koch. Imienie leżące a. ruchające. Glicz. (= *mienie ru-*

chyme, ruchomości czyje). 2. [R. ś.] *spółkować z kobietą; spółkować z mężczyzną.* <Od Ruch>

Ruchadło, a, lm. a l. motor, machina poruszająca. 2. *rzecz, ciało w ruchu zostające, poruszane:* R. wieczyste = *perpetuum mobile*. 3. *narzędzie rolnicze częstkie do spulchniania i rozdrabniania gruntu, pług bezkołowy.* <Od Ruchać>

Ruchający i. m. od Ruchać. 2. † *Imienie ruchające, p. Ruchać.* 3. *anat.: † Myszki ruchające uchem. Perz. (musculi retrahentes auris externi).* † *Nerw językiem R., p. Języko-ruchowy.* <Od Ruchać>

Ruchak, a, lm. i gatunek pługa. Sl. wil. <Od Ruchać>

[**Ruchała, y, lm. y**] I. *przezwisko żartobliwe.* 2. *w lm. gatunek kartofli.* <Od Ruchać>

[**Ruchateczka, i, lm. i**] *bukiecik.* <Od Ruchała>

Ruchanie, a, btm., czynność cz. Ruchać: Okiem i myślą *chciwą wszystkie członki jej, chód i R. przebieży.* Pot. (= *ruch, poruszenie, giest*). *Przydawa ś. odchodzenie z wielkiego ruchania ciała, jako gdy brzemiennie bardzo robią a. zbytnie skaczą, ruszając ś. Spicz.*

Ruchanie się, a ś., btm., czynność cz. Ruchać ś;

[**Ruchany**] I. *lm. od Ruchać.* 2. *Ruchane = gatunek kartofli.*

Ruchawica, y, lm. e p. Ruchawka: Czy też licho mi nadało służyć z taką ruchawicą! Pol. Ta prawdziwa R. społeczna graniczyła o ścianę z takim w Europie plemieniem, które celuje instynktami wręcz przeciwnymi. Mał. <Od Ruchawy>

× **Ruchawic, i, il** *zrobić ruchawym, rozruszać, ożywić, rozmachać, uruchomić.* L. <Od Ruchawy>

Ruchawie p. Ruchawo.

× **Ruchawienie, a, btm., czynność cz. Ruchawic.**

Ruchawka, i, lm. i, Ruchawica I. *powstanie ludowe, rokosz, rozruch, wrzenie, burzenie ś., zamieszku; pospolite ruszenie:* Tam bohaterowi ruchawek wyprawiano fabelzug (z umysłu nie używam polskiego nazwiska na ten niepolski koncept). Bał. 2. *zb. żołnierze z pospolitego ruszenia.* L. 3. [R.] *miejsce grzązkie, trzęsawisko:* Na wesne to tu het są ruchawki, het sie rusza. <Od Ruchać>

Ruchawo przys. od Ruchawy.

Ruchawość, i, btm., rz. od Ruchawy; × Ruchosć: W nim młodość rzeźwa, mężna, darska R. Pot. R. a. żywość w rzeczach i racjach do rady służy. Troc. R. zajęła miejsce czynności. Czart. A.

Ruchawy I. p. Ruchliwy: Osoby te mają krew rzadką, ruchawą, żywo w żyłach obracającą ś. Boch. *Oczy ruchawe.* Troc. Hoży i R. pacholek. Troc. *Staruszka, choć bardzo ruchawa, rano przebiegała ogród.* Krasz. 2. × R. p. **Ruchomy:** *Machina ruchawa.* Troc. 3. × R. *ruszający, poruszający:* Liściem topoli mioce wiatr R. Hul. <Od Ruchać>

[**Ruchelka, i, lm. i**] p. 2. [**Ruchla**].

[**Ruchelka, i, lm. i**] p. 2. [**Ruchla**].

[**Rucheneczka, i, lm. i**] *kwiat.*

I. [**Ruchla, i, lm. e**] *świnia.* <Od Ruch-ruch>

2. [**Ruchla, i, lm. e, Ruchlanka**] *bukiet, równianka.* Zdr. [**Ruchelka, Ruchelka**]. <?Nm. Riechen, Geruch>

[**Ruchlanka, i, lm. i**] p. 2. **Ruchla.**

Ruchliwie przys. od Ruchliwy.

Ruchliwość, i, btm. I. rz. od Ruchliwy; × Ruchosć. *Dusza ręką dotkliwość, R. nogom daje.* Bals. 2. *patol.: R. chorobliwa (dromomania).* R. *jędr (orelichoria).*

Ruchliwy I. a. Ruchawy, Ruchomy = a) skłonny do ruszania ś., łatwo przechodzący w stan ruchu, żywy: *Ruchliwe cząstki plynu. Żywe srebro jest ruchliwe.* b) × R. *który można poruszać, zdolny do ruszania ś.; ruszający ś.:* *Naczynie z dnem ruchliwym.* Os. J. c) *usposobiony z natury do ciągłego ruchu, żywawy, rzeźki, ożywiony, fertyczny, w ciągłym ruchu będący; żywy:* *Zefir przez lekkie ruchliwych gałęzek szemranie budzi nimfy.* Nar. *Zbitą kupę dzików otaczał R. wieniec wilków.* Sienk. *Przen.: rzutki, czynny, obrotny, przedsiębiorczy.* *Umysł R. Człowiek R. w interesach, w handlu.* 2. † R. *znieuwalający do ruchu, do zabiegliwości, poruszający:* *Przyjdzie na gnusnego ubóstwo ruchliwe.* Klon. 3. [R., **Ruszliwy**] *lubiący wszystko ruszyć, przed którym nic nie uleży, łakomy na cudze.* <Od Ruch>

× **Ruchmanny = Rochmanny:** *Ruchmanna (domowe) zwierzęta. Troc. R. (łaskawy), ludzki i przystępny.* Troc. < p. **Rochmanny**>

[**Ruchna, chen, btp.**] p. **Rucho.**

[**Ruchnąć, nie, ną!**] *poruszyć, wzruszyć:* R. *ramionami.* <Od Ruch>

[**Ruchnięcie, a, btm.**] *czynność cz. Ruchnąć.*

[**Rucho, a a. w lm. a**] p. **Rucho.**

† **Rucho, a, lm. a l. ruch, opruszenie:** *Wznosi głowę na lada by najmniejsze R. P. Koch. 2. rzecz ruszająca ś.:* *Serdusko moje, R. przyjemne, uderz do serca piękne!* Hanety. Zabł. *R. wieczyste = perpetuum mobile.* P. Koch. 3. *rzecz udzielająca ruchu, poruszająca, motor, sprężyna:* *Prawda, o duchu czysty, R. świata. L. Słońce, dzienne R. Przyb. O Panno uwielbiona, która tej świątnicy R. masz poruczone a wiesz tajemnice ludzkie wszystkie.* Tw. 4. × R. *los, przeznaczenie:* *Natura, wróg, czas były pod nogami, wieczne R. z innymi sługami.* Troc. 5. † R. a. [**Rucho**] a. w lm. [**Ruchna**] *ubranie, udzielenie, suknia. szala:* *Oulekła ś. (Judyt) w R. ucieśnienia swego, a obuła nogi swe w trzewice, i wdziaje nałokietnice i lije i nausznice i pirśnienie.* B. Sz. 6. × R. *ogon u sukni, tren:* R., *część szaty kobiecej faldzista, która ś. z szelestem, niby ogon z tyłu, wlece.* Włod. *Na jednej służebnicy ś. sparla, a druga szła za nią, niosąc jej R. Leop. Niewiasty strojów niezwykłych nie mają wymyślać, jako są ruchy długie, stuly od szyi do ziemi.* Petr. *Długie ruchy za sobą wleczą.* L. *Rucha djabli wózek.* Koch. W. R. u szaty pachole dworskie za damą nosi, trzyma. Troc. *Rucha za nią nie niosą, i wprzód nie ma sługi.* Mias. *Zatkajcież teraz psiną, przewodniki, ucho, coście wenezas nosili za Szwedami R. Pot. Daleko dawniejszych czasów sięga robroń z ogonem, nazywanym ruchem w starym języku.* Darow. *Przen.: R. pawie oczami upstrzone.* L. 7. † R. *zasłona, welm, opona kobieca:* *Królowa białym ruchem okryta swojego synaczka trzymała czarnym płaszczem odzianego.* Zbyl. *Szły Trojanki do kościoła Pallady, trzymając dar drogi: święte R., pepulum.* Koch. J. *Wzięli święty Pallady obraz, ruchy świętego nie śmieli ś. dotknąć, vittam.* Koch. J. *Przen.: Oni żądzom tylko służą cielesnym, a ty ich cheiwe, bezdenne brzucha z wielkiego karmisz ziemskiego ruchy.* Kochan. <RUCH/RUSZ/RYSZ>

× **Ruchodawca, y, lm. y p. Motor.** Łab. <Ruch + Dawca>

Ruchodawczy przym. od **Ruchodawca**: Ruchodawcze koło wodne, przesyłające ruch innym kołom lub przyrządom. Łab. Machina ruchodawcza, obrotowa, poruszająca inne maszyny lub przyrządy. Łab.

Ruchomie, Ruchomo przys. od **Ruchomy**: R., ruchomym sposobem, *mobiliter*. Kn.

Ruchomo p. Ruchomie.

Ruchomostka, i, lm. i p. **Ruchomość**; *male, mizerne mienie ruchome*, w lm. *graty, chudoba, rzeczy*: Z rozrzewnieniem patrzyła na zabór ubogiej ruchomostki. L. Rozdysponował swoją ruchomostkę. Chodź.

† **Ruchomostwo**, a, blm. p. **Ruchomość**: Epaminondas, po którym w wszystkiego ruchomostwa rozeń tylko jeden a koniec w kuchni naleziono. Arc. <Od Ruchomy>

Ruchomość, i, l. blm., rz. od **Ruchomy**: R. dać rzeczy nieruchomej. Troc. 2. w lm., a. [**Rekomośćie, Muchoreście**], † **Ruchomostwo rzeczy należące do czyjego majątku ruchomego, rzeczy, sprzęty, chudoba czyja, mobilja**: Cała jego R., broń, konie, sprzęty poszły na łup nieprzyjacielom. Nar. R. w majątności. Troc. Ubezpieczenie od pożaru ruchomości. Zdr. **Ruchomostka**.

Ruchomy i. p. **Ruchliwy**: Tatarowie w domach z sobą ruchomych mieszczą. Petr. (= *przenośnych*). Stół R. do rozczłonkowania trupa, *versutilis*. Czer. Gwiazdy stałe, nieruchome zdają się nam nie mieć żadnego własnego biegu, *stellae fixae*. Śniad. Ruchomym sposobem. Troc. Wiatrem, wodą R. Troc (= *poruszany*). Ruchome rzeczy w budowaniu, w gruncie przedawacz sobie wyjmuje. Troc. Gwardja ruchoma = *pospolite ruszenie*. Piaski ruchome (= *lotne*). Dno ruchome. Czcionki ruchome. Święta ruchome (= *co rok w innym czasie przypadające*). Straż ruchoma. Dzięki ustawiły się w okrągłą kupę, tworząc jakby ruchomą fortecę, nieprzełamaną i nieustraszoną. Sienk. Majątek R. (= *ruchomości*). Ruchome dobra. Troc. Własność ruchoma. Dwojaki są dobra: jedno ruchome, które można z miejsca na miejsce ruszyć; drugie nieruchome, jak domy, kamienice. Groic. 2. Jaz R., p. Jaz. [Przeplawka ruchoma] p. **Przeplawka**. 3. anat.: Staw R., † wstaw przestrony (Urs.), † stawoskład oczywisty (diarthrosis). 4. lut.: Wiatrozbior suchy R. = *wiatrozbior równoległościenny lub cylindrowy z łokiem, lub ze skrzyż jedną na drugą wchodzących, z których wewnętrzna, przewrócona, porusza się na krążkach tarcia*. Łab. 5. lek.: Klinika ruchoma = *ambulatorjum* (clivium ambulatorium) 6. mech.: Drażki łamane ruchome = *ramiona łamane na zawiasach, np. u poskramiacza rozpędowego*. Łab. Kłapy ruchome = *klapy osadzone w tłokach*. Łab. Węgielnica ruchoma = *gatunek węgielniczy z jednym bokiem ruchomym na osi, pod żądanym kątem ustawień dających, ukosińca, śmiga, szmiga*. Łab. 7. patol.: Nerka ruchoma, wędrująca (ren mobilis, migrans). Śledziona ruchoma (splen s. lien mobilis, migrans). Wątroba ruchoma (hepar mobile s. migrans). <Od Ruchać>

× **Ruchonosz**, a, lm. e noszący za kim *rucho* = ogon od sukni, paź. L. <Rucho + *Nosz, NIOS/NOS>

× **Ruchość**, i, blm., p. **Ruchliwość**: Że ciało poruszone być może, nazywamy ruchomością. Hube. <Od Ruch>

Ruchowy i. przym. od **Ruch**. 2. anat. i fizj.: Nerw R. (nervus motorius). Autor wykazuje wielką zgodność objawów ruchowych w proto-

plazmie roślinnej i zwierzęcej. Nus. 3. mech.: Machina ruchowa = *machina ruchozmienna*, *sa moruchowa, parowóz, lokomotywa* Łab. 4. patol.: Leczenie ruchowe (cinesiterapia). Nerwica ruchowa. Zaburzenia ruchowe (perturbaciones motus).

Ruchozmienny mech. p. **Ruchowy**. <Ruch + Zmienny>

[**Ruchu ruchu!**] w *wyrażający ruch ciągle powtarzany*: Nie chcę tego, co w sukmanie, bo porucha i przestanie; wolę tego, co w kożuchu, bo on ciągle R. <Od Ruchać>

Rucia, i, lm. e prow. *rączka, rącia, rąsia*: Całuję rucie! <Dziec., pod wpływem ruskim lub czeskim>

[**Rucianka**, i, lm. i] p. **Ruta**. <Od Ruciany>

Ruciany, [Druciany] przym. od **Ruta**: Ocet R. zachowuje od zaraźliwych chorób. Kluk. Olejek R. R. wianek (godło pańsztywa). Swatać ją nikomu się nie marzyło, Jagusia wiaź chodziła w rucianym wianeczku. Drużbowie strojni są rucianami kitkami. Wóje? Mój wianeczku R., komuś ty obiecany? Wóje.

[**Rucina**, y, lm. y] p. **Ruta**.

[**Rucie**, a, blm.] czynność cz. **Ruó**.

Ruczaj, u, lm. e i. *potok, struga, strumień*: Gdzie granica idzie rzeczka a ruczajem, tam komornik wymierzy bieg onej. Dudz. Nad brzegiem ruczaju. Mick. 2. [R.] *rozmarzyn*: Idźże, Kasiu, do gaju, szukaj ziółka ruczaju. Zdr. **Ruczajek**. <RUK/RUCZ>

Ruczajek, ku, lm. jki i. p. **Ruczaj**: Na wytrzebionej łące, którą gnily przyplęwał R., brzegi mając sitowiem i lotocią zarosłe. Krasz. 2. [Ruczajki, lm.] *wrzeciona naprzędzone*.

Ruczer, a, lm. y garb, p. **Suwak**.

[**Ruczka**, i, lm. i] p. **Ryzca**. <Nm. Rutsche>

† **Rucznicza**, y, lm. e p. **Rusznica**. Rej., Wen. Młody mistrz (przy zapisaniu się do cechu) ... powinien będzie dać rucznicę tarczową i kołającą na wszystkę bracią sprawić. Krak.

† **Ruczniczny** przym. od **Rucznicza**, *ruszniczny*. [**Ruó ruje, ru!**] *wrywać włosy przy czesaniu*. <RU/RW/RYW>

Ruda, y, lm. y i. *rdza, rosa mączna, miodunka, rosa miodowa*: Czasu gorącego pada często deszcz drobny, gorący bardzo i jadowity, który Włosi *mezumen*, a u nas rdzą a rudą nazywają. Trzye. 2. † R. *burza, nawalnica*: R. = *nawalność*. Dudz. Gdy od złych wiatrów i od nagłej rudy ochraniam sadowinę, kozieł się obłąkał. Szymon. 3. *łaka mokra*. Dużo jest lisów na Ukrainie; wywodzą się, poważnie w rudzie, to jest mokrej łące. Z gońcami psami, wypuszczając je do rudy, którą poprzednio obstawia się myśliwemi. Wsiadając na rudę, zmieniono kostjomy. Karw. Rudę legową, gdzie się ptactwo z wiosną wywodziło. Karw. W najlepszym gospodarstwie owe sławne legowe błota i rudy stopniowo są osuszane. Karw. 3. [R., **Reda**] *torf miałki, przesiąknięty wodą; błoto nie wysychające, bagnisko*. 4. [R.] *materia ropna*. 5. chem., gór., min. *minerał zawierający w składzie jaki metal, który ma zastosowanie praktyczne i daje się wydobywać sposobami technicznymi; minerał, z którego po odłączeniu żoła, po stłuczeniu, wyplukaniu, wyprażeniu, oczyszczeniu, przez wytopienie w ogniu otrzymuje się ciało proste; kruszec*. Rudami dla różności od kruszców powinny się nazwać owe, które a. są wcale miękkie, a przynajmniej kruche; pospolicie znajdują się na mokrych miejscach. Kluk. Po wysokich górach prawie wszystkie kopie

kruszcze, *metaux*, w nizinach same rudy, *mines*. Stasz. R. w słowiańskim języku znaczy wszelki kruszec; w polskim kruszec żelazny. Klecz. (?). R. błotna. Kluk. R. bogata. Łab. (= R. *wydać-ina*, *obfitująca w metal*). R. brylasta, karniasta, p. Karń. R. ceglasta = *mieszanka ziemista, czerwono-brunatna lub ceglasta, kuprytu z żelaznikiem brunatnym*. R. cynkowa. R. kamionkowa p. Kamionkowy. R. miedziana, miedzianka. Os. J. R. obłąkowa, płaskurowa = *łupiąca ś. w grube tablice*. Łab. R. ognista, *ampelitis*. Kn. Ołowna R. abo żyła, *molybdaena*. Kn. R. ostra = *dająca żelazo kruche*. Łab. R. płóczkowa, płókana, p. Płóczkowy. Był chleb, były i konie, woły, srebrne rudy, póki tu nie bywały tureckie obłudy. Biel. M. R. stalowa, stalówka = *z której wyrabia ś. żelazo na stal (żelaznik węglanowy; żelaznik ilastowęglanowy)*. R. surowa. L. Rudy ubogie = *tylko w doborze z innymi warte topienia, gdy służą tantym za roztop*. Łab. R. wodna. Kluk. R. żelazna, żelaziak. Łab. R. żelazna zimna = R. *żelazna uboga a. twardo topliwa*. Łab. < RUD/RUDZ/RD/RDZ/RYD/RYZ >

[Rudać, a, ał] 1. *deput.* 2. *zapadać w błocie; brodzić po śniegu*. < RUD >

[Rudanie, a, blm.] czynność cz. Rudać.

Rudarnia, i, lm. e *plac rudny, miejsce, gdzie leżą stopy rudy koło wielkiego pieca*. Łab. < Od Ruda >

Rudas, a, lm. y, Rudzielec *posp. człowiek rudy, kasztan; zwierzę rude*. < Od Rudy >

[Rudasz, a, lm. e] *kijek, prętek utrzymujący trąbkę sit*. Pe. < Węg. *rudas* >

Rudawa, y, lm. y i. [R.] *odmiana bagna, zwana tak zapewne od koloru rudego*. 2. *góra obfitująca w rudę* St. wil. < RUD/RUDZ/RDZ >

Rudawiec, wca, lm. wce *zool. (pelias chersca) odmiana żmii*. < Od Rudawy >

[Rudawina, y, lm. y] 1. p. Rudawizna. 2. a. [Rudowina, Rudowizna Rudowisko] *bagno przejęte rudą żelazną łąkową, nadającą mu kolor rudy na powierzchni: Jak ś. błotem nie umazać, rdzą nie zarazić, rosnąc w bloku na rudawinie*. Krasz. < Od Rudawy >

Rudawizna, y, lm. y i. *kolor rudy: Sokolik, którego łatwo poznać po rudawiznie pierza*. Szt. 2. a. *Rudawina gleba rdzewiała (= zakwaszona, z żuźlami rudy żelaznej pod spodem)* 3. [R.] *materja z ran*. 4. [R.] *krwawy odpyw miesięczny*. 5. [R.] *nieczystość*. Przen: *grzech*. < Od Rudawy >

Rudawka, i, lm. i *zool. nietoperz owocozerny*. < Od Rudawa >

Rudawo przys. od Rudawy.

Rudawy i. *niezupelnie rudy, wpadający w (kolor) rudy: Szeffeliny rdza rudawa strawi i ziemna butwiłość plugawa*. Paszk. Cesarz Fryderyk nazwan Barbarosa od rudawej brody. Nar. Wąs R., włosy na głowie czarne chytrego oznaczają człowieka. L. Rudawa czupryna. Troc. Ja jestem bez porównania rudawsza, niż ty. L. Włosy rudawo-blond. Zap. Rudawo-płowy skrzeczek, chomik. Do izby wpadł człowiek z grobowładą twarzą i odrobina rudawo-siwych włosów. Orzesz. Włosy rudawo-szpakowate, rozrzucone w nieładzie po głowie. Kaczk. Chłopak z czerwonawą cerą twarzy, rudawo-złotemi włosy. Orzesz. 2. *zawierający rude, zmieszany z rudą: Woda rdzawa a. rudawa, to jest z rudą śpiży niejakiem zmieszana*. Trzye. Łąka rudawa = *rudawizna: Za młynem i pobok rozlewały ś. łąki rudawe, po których brodziły bociany*. Reym. Złoto i sre-

bro często znajdujemy czyste, inше wszystkie kruszce kopieny rudawe. Stasz. Olsza na rudawym błocie. Klon. < Od Rudy >

1. Rudel, dla, lm. dla i. a. × Rudło *ster: Styr abo R., gubernaculum*. Klon. R., ster, instrument z drzewa i z ła w rzezaných złożony, którym sternicy okręty kierują. Otw. R. jest w tyle statku i wychodzi za budo, którym sternik podług potrzeby kieruje; u niego są dunale. Mag. Nad sternika Telona nikt lepiej rudlem nie kierował. Bardz. Gdy ś. morze wzburzy, sam sternik do rudla zasiada. L. Każdy ś. krząta w nawach, wszystkich trudni praca, R. w sterującego ręku ś. obraca. Przyb. Okręty tak wielkie obracane bywają od maluczkiego rudla, gdzie sternik chce. Bud. 2. × R. *wiosło: Powiewa tam wiatr tak statecznie, iż przez wiele dni nie potrzeba żeglarzom ruszać rudla abo też poprawiać żagłów*. Łęcz. (wiosel. L.). < Nm. Ruder >

Rudel, dla, lm. dla *myśl. stado sarn, jeleni: R. sarn, składający ś. z 28 sztuk, przedefilował*. Przebywa w małych rudlach, do których przyłączają ś. starsze rogacze, po przebyciu rui. < Nm. Rudel >

Rudelnik, a, lm. cy *wiosłarz, wiosłowy: Kłaj, jak R. Krzesło, ława, siedzenie rudelników*. Bobr. < Od *Rudeln, od Rudel >

Rudera, y, lm. y *budowla zrujnowana, ruina, budynek walący ś. w gruzu: Kędy spojrzysz, R., pustka i zniszczenie*. Mick. Gdzienigdzie pokazniejsze budynki, lecz tuż obok nich rudery. Krasz. Pałac królewski stał ś. i bez wojny pustką i rudera, jakby po ogniu. Łepk. Kiedy spojrział na te rudery, na te pustki, na te brudy i nędzę, łzy mi ś. potoczyły. Korz. Zdr. Ruderka. < Łć. rudera >

Ruderka, i, lm. i p. Rudera: R., której ściany powyginane od starości. Orzesz.

Rudka, i, lm. i l. *bloto, mokradło, na którego powierzchni zbiera ś. rudla żelazna: Rojsty, odkryte błota i rudki zmieniają ś. w jeziora*. Pol. 2. p. Ruda: Tam na rudce zielonej zaklekał bocian. Gliń. 3. p. Rubryka. < Od Ruda >

[Rudki, ów, blp.] *mate prosięta*.

Rudfonogie ptaki, zool., p. Ptak. < Rudel + *Nogi, od Noga >

Rudlować, uje, ował *rudlem kierować; sterować: Ich ręka na wzburzonych falach umiała R. Kraśń*. < Od Rudel >

Rudlowanie, a, blm., czynność cz. Rudlować.

> Rudło, a, lm. a p. Rudel. Troc. < Nm. Ruder >

Rudnia, i, lm. e i. × R. a. × Rudnica, × Rudnik *kopalnia rudy żelaznej, rudokop*. Łab. 2. × R. *topielnia rudy: W młynach, rudniach, smolarniach i t. d. Vol. Przebudzone sere Jezusowe ostrym, w rudni piekielnej zahartowanym oszczepem*. Poe. 3. × R. *odlewnia, lejarnia, gisernia, ludwisarnia: W rudni armaty odlewają*. Troc. 4. [R.] *miejsce błotniste, z którego wypływa rzeka a. jezioro*. < Od Rudny >

Rudnica, y, lm. e i. × R. p. Rudnia i Rudnik. Łab. 2. [Mrówka R.] = *formica rufa*. < Od Rudnik >

Rudniczy przym. od Rudnik: Niektóre z powyższych nazwisk, jak Dymek, może należą do rudniczych. Krzyw.

Rudnik, a l. lm. cy = a) a. Rudniczy *robotnik w kopalni rudy, górnik: R., kruszcowy górnik*. Das. Rudnicy, którzy żelazo robią. Vol. Młynarze wietrzni, papiernicy, rudnicy, saletnicy. Sur. Z roz-

praw sejmowych wiemy, że budniey i rudniey nie są przywiązani poddaństwem do gruntu. T. K. b) × R. *majster wyrabiający żelazo*. dymarz Łab. 2. × R., lm. ki = a) p. **Rudnia**: Każda w szczególności kopalnia, zowie ś. cechem, czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą. L. b) *plytka kopalnia rudy napływowej*, rudnieca, rudok o p. Kopianina Łab. 3. Rudniki, zł. = *moneta biała*. <Od Rudny>

Rudny i. przym. oł **Ruda**: Błoto rudne = *najuboższa ruda mialka, błotna*, szlam Łab. Jaskinia rudna = *przestrzeń próżna w skale, osadzona kryształami, sopłami lub naskorupieniami rud*. Łab. Pisarze rudni donoszą, ile tygodni piec idzie albo stoi. Os. J. 2. † R. *rudawy, rdzawy, śniady*: Rudna jędrza. Przyb. R. = *czerwony, rudy*. B. Sz. R., ego, lm. i rz. *dozorca górników*. Os. J.

Rudo- p. **Rudy**.
Rudo przys. od **Rudy**: Z szalasu pokazała ś. głowa, cała włosami okryta długimi, zarosła R. Krasz.

Rudobrody mający rudą brodę: Fryderyk R. Nar. (*Barbarossa*). <Rudy + *Brody, od Broda>

Rudogłowy mający rudą głowę: Dzierzba rudogłowa, zool., p. **Dierzba**. <Rudy + *Głowy, od Głowa>

Rudokop, u, lm. y p. **Rudnik**. Łab. <Ruda + *Kop, od Kopać>

× **Rudokopa**, y, lm. y gór. *kopalnia, gdzie rudy są niegłęboko pod powierzchnią ziemi*. <Ruda + *Kopa, od Kopać>

× **Rudomina**, y, lm. y *ruina, rudera?*: Widzę z mojej berlinki istną rudominę, wszystko półtuczono, poszarpano. Wyb. <? Zam. Rudera, z podprowadzeniem pod nazwisko Rudomina>

Rudonogi (*zwierzę*) z rudą sierścią na nogach; (*ptak*) z rudym opierzeniem nóg. <Rudy + *Nogi od Noga>

Rudonośny wydający z siebie rudę, zawierający w sobie rudę: Pokłady rudonośnego dolomitu triasowego. Szaj. W. <Ruda + Nośny>

× **Rudopisarz**, a, lm. e *piszący o rudach, kruszczach, mineralog*. Stasz. <Ruda + Pisarz>

× **Rudopismo**, a, blm. *nauka o rudach, o kruszczach, mineralogja*.

Rudoszyjka, i, lm. i zool., p. **Geś**. <Rudy + Szyjka>

[**Rudowacizna**, y, lm. y] *ziemia, ruda żelazista*. <Od *Rudowaty, od Rudy>

[**Rudować**, uje, ował, Rodować] p. **Karczować**. <Nm. reuten, z Dnm.>

[**Rudowanie**, a, blm.] *czynność cz. Rudować, karczowanie*.

Rudowas, a, lm. y *męczyzna z rudym wąsem*: Jeden z antenatów, ... wygolony R. groźnym ciskał wzrokiem. Moraw. <Rudy + Was>

Rudowęgiel, gla, lm. gle min. *lignit, węgiel brunatny*: Widzimy także wyznaczoną warstwę rudowęgla i piaskowca. Szaj. W. <Rudy + Węgiel>

Rudowilczaty myśl. *wilczaty z odcieniem rudym*: Maśe rudowilczata.

Rudowina, y, blm. i. *ropa z krwią zmieszana, surowica, otok rudawy*: Z purchawki zastarzałej, lancetem przeciętej, surowica czyli R. wytryskuje. Perz. 2. [R.] p. **Rudawina**. Myśl.: R., błoto, z którego słomki są pożywienie. Gwar. <Od Rudy>

[**Rudowisko**, a, lm. a] p. **Rudawina**: Posiadłość obfitująca w rudawiska i moczary błotne, przepłatane wydmami. Krzyw. <Od Rudy>

[**Rudowizna**, y, lm. y] p. **Rudawina**. <Od Rudy>

Rudowłosy mający włosy rude, rudy, ryży. Allobrog R. L. <Rudy + *Włosy, od Włos>

× **Rudowróż**, a, lm. *owię wieszczek, który za pomocą różgi wieszczbiarskiej i jej naginania odkrywał ma żyły kruszcowe*. L. <Ruda + *Wróż, od Wróżyć>

Rudulek, lka, lm. *lkowie prostaczek?*: Siedziby zaś bezrolnych osadników, budników, rudulków i t. p. nie opłacały podymnego. T. K. <Od Łe. rudis?>

[**Rudunek**, nku] i. blm. p. **Rudowanie**. 2. lm. i *ziemia po wycięciu lasu pozostała*.

Rudy, **Ryży**, **Rydzy**, × **Rusy** *śniado-brudnoczerwony, jak ruda; żółtoczerwony*: Rude włosy. Człowiek R. Zginiesz jak ruda mysz (= *zginiesz z kretesem, bez śladu*). Wafle delikatne, rudo-blond, jak loki podrastającej dziewczyny. Zap. Brunatne pałki trzciny zapłonieny ś. rudo-czerwonawym złotem. Kon. Stał obrzymi fortepjan rudo-czerwony. Zap. Mrok w powietrzu rudo-szary. Krasin. Kurapatwa skalna na płaszcz rudo-szary. Przechylil rudo-szpakowatą brodę na prawo. Gaw. Uliczka ta miała oryginalny charakter z powodu rzeczki rudo-zielonawej, która płynęła po jednej stronie blisko domów. Bał. Lwia skóra rudo-złota. Słow. Słońce wówczas zachodziło i oblewało ziemię rudo-złotawym światłem. Prus. 2. zool.: Kamysznicia ruda, p. **Kamysznicia**. Nornica ruda, p. **Nornica**. <RUD/RUDZ/RD/RDZ/RDZ/RDZ>

Rudymet, u, lm. y a. a i. *zawiązek, próbka, początek*: R. takich powiastek znajdujemy u Jakóba de Vitry. Brk. 2. w lm. *wiadomości początkowe, elementarne; pierwsze zasady jakiejś nauki*. 3. w lm. *szczątkowe, niewykształcone organy roślin i zwierząt*. <Łe. rudimentum>

Rudymentalny p. **Rudymentarny**. <Od Rudymet>

Rudymentarny, **Rudymentalny** przym. od **Rudymet**, *początkowy, rarysowujący ś., niezupełnie wykształcony*. <Od Rudymet>

Rudzenie, a, blm., *czynność cz. Rudzieć*.

Rudziasty rudny, pelen rudy: Rudziaste, śnieżne i z lodów wody są niezdrowe. Haur. <Od Ruda>

Rudzieć, eje, ał i. *stawać ś. rudym* (np. o włosach). 2. (o tkaninie) *tracić kolor właściwy, bierzec, płowieć*. <Od Rudy>

Rudzielec, lca, lm. lce, **Rudas**, **Rudzioch** *posp. człowiek rudy*. <Od Rudy>

Rudzieniec, nca, lm. nce min. *kwias tytanowy*, Ti O₂; *brunatno-czerwony, krystalizujący ś. w graniasłup o podstawie kwadratowej, rutyl*. <Od *Rudziany, od Ruda>

Rudzik, a, lm. i, **Ludarka**, † **Lodarka**, **Raszka**, [**Raska**], **Włodarka**, **Czerwieńka** zool. (*erythraeus rubecula*) *ptak wróblowaty zębodzioby, z rodziny drozdów*. <Od Rudy>

[**Rudzikwiat**, u, lm. y] *lilja wodna żółta* (nenuphar luteum). <*Rudzi, od Ruda, + Kwiat>

Rudzioch, a, lm. y p. **Rudzielec**. <Od Rudy>

Rudziocha, y, lm. y forma ż. od **Rudzioch**.

Rudzizna, y, blm. *kolor rudy*: Rozkoszny jej warkocz nie raził wszakże tą czerwona rudzizną, która nie jest przyjemną dla oka. Byk. <Od Rudy>

Rufa, y, lm. y i. a. [**Rupa**] *tylna część okrętu; koniec tylny łodzi*: R., miejsce między zyżą i budą, gdzie idąc na dół, zboże ś. zsypuje, a do góry idąc, frokt ś. ładuje. Mag. Nawodzą rufy k morzu,

sztaby zastępują krzywe brzegi, a kotwie okręty gruntują. Koch. J. Sam Kupido, na rufie siedząca, łódka rządu. L. (= u steru, u rudla). Wiośl.: Jazda rufą, p. Rak. Przykrywa rufy, p. Przykrywa. 2. [R.] drabki osadzone na podporach, do których dają słomę i siano owcom. 3. [Rufy, Fosy] rowy koło drogi. <Hl. roef>

Ruffa bot.: Igliszca Ruffa, p. Igliszca.

[**Rufijk**, a, lm. i] człowiek gwałtowny, awanturnik, zawałtaka. <Nm. Raufbold, Rauffer; z podprowadzeniem pod Pijak>

Ruffjan, a, lm. owie l. †R. nierządnik, rajfur, stręczyciel nierządu, maciornik, burdelnik: R., nierządnik, co nierząd chowa. Kn. *Minister libidinis*, R. a. rusjan, jak niektórzy piszą. Mącz. R. znaczy nierządnika, który zamtuż chowa, czyli nierządowi innych nasługuje. Pileh. Swoich tylko pochlebców i ruffjanów na godności promowają. Star. 2. a. **Ruffjan ordymus**, cham, brutal, gbur, zuchwalec, prostak, grubijanin. Zdr. †**Ruffjanek**. <Włos. ruffiano>

†**Ruffjanek**, nka, lm. nkwie p. Ruffjan: R., lenulus. Mącz.

†**Ruffjanka**, i, lm. i stręczycielka, rajfurka nierządu; maciora, makarela, utrzymująca dom publiczny: R., kurwigospodyni. Mącz. <Od Ruffjan>

†**Ruffjański** przym. od Ruffjan, kurewski. Rzemiosło ruffjańskie. Dom R. (= dom publiczny, dom nierządu, burdel). Ruffjańska trzymać = nierządowi drugich nasługuwać. Kn.

†**Ruffjaństwo**, a, blm. rzemiosło ruffjańskie; bawienie ś. nierządem, nierząd, tajdactwo, tajdaczenie ś., kurewstwo, prostytucja. Kn. <Od Ruffjan>

Ruffjon, a, lm. y posp., p. Ruffjan: Taki on R. konceptowy! Brt. <Zam. Ruffjan>

Rufowy przym. od Ruffa: Część rufowa statku.

Rug, u, lm. i l. w lm. = a) *masowe wydalenie* (np. obcych poddanych, praktykowane szczeg. w Prusach); *rugowanie z kraju*: Rugi pruskie, to jest najbrutalniejszy w świecie gwałt, były rzuceniem kamienia, dzięki któremu na głowę Niemców zwała ś. skała. Bl. b) *sprawdzenie prawności wyborów poselskich na pierwszym zebraniu trybunału, sejmku i rugowanie posłów nieprawnie wybranych*: Rugi trybunałskie, sejmowe. Gl. Początek każdego trybunału zdawna rugi trybunałskie zwano. S. Grodz. Przen.: Szedł na pokój jakoby wypreżony z pługu, w uszach trąb, bębnow szumu, w głowie pełno rugu. Pot. (= w głowie, jak w trybunale). 2. †R. *badanie sądowe, dochodzenie urzędowe, inkwizycja, śledztwo sądowe*: Na sądzie burgrabskim bywa badanie, co zowią rugiem, o zachowaniu obyczajów każdego mieszczanina. Grocie. Często mówiono, jakoby zbójce uspokoić; wszakże, iż rugu szlachta nie chciała między sobą mieć, trudno było wymacać winnego. Biel. M. Być obwinionym o kradzież znaczyło tyle, co być w rugu. Bost. Lekceważąc prawo boskie i prawo pospolite, nie stanął na prawo bartne, nazwane R. Krzyw. <RUG/RUŻ>

× **Rug**, u, lm. i karb, zmarszczka, brózdka, fałda: Puściwszy z czoła pomarszczone rugi. Pot. Twarz odmień, na czele pokarbuje rugi. Pot. <Łć. ruga>

Rugować, uje, ował l. usuwać, oddalać, relegować, wydalac, wypędzac, wyganiać, wyrzucac: Więzicie nas, z urzędów rugujecie, z cechów oddalacie, cerkwie pieczętujecie. Smotr. Porzuć rozpacz, ruguj błady z serca smutek. L. Bóg rugowany ze swoich przybytków. Troc. Każdemu

województwu nieznosna widzieć swych posłów rugowanych z Rzpłtej. Leszcz. Rzymianie koniecznie z Sycylii Kartagów R. usiłują. Lel. 2. †R. *badac, inlagować, inkwizować, śledzić*: Rugujmy ś., co kto królowej winien, kto obraził słowem albo wzrokiem, niech pokutuje za to. Górń. Aby ten uczynek był rugowany. Troc. 3. chem. *usuwać cząsteczkę, atom pewnego pierwiastku i zastępować go przez atom innego pierwiastku, eliminować*: Wodór ze związków węglowych łatwo jest rugowany przez chlor i brom. 4. fil., mat. *dokonać eliminacji* (p. Eliminacja), eliminować. <Od Rug; RUG/RUŻ>

Rugowanie, a, blm., czynność cz. **Rugować**; *rugi*: Już nie dopiero w gabinecie petersburskim wznawiane projekta rugowania Turków z Europy. Lel. p. **Eliminacja**.

Rugowe, ego, blm. *rodzaj daniny*: Wybierano inne jeszcze daniny: R., łączne... Paw. <Od Rugowy>

Rugowy przym. od Rug: Sądy te zwą ś. same sądami prawa gajnego rugowego.

Ruina, y, lm. y l. *upadek, zrujnowanie, zniszczenie, zburzenie*: Ludzie śmiercią, a miasta kończą ś. ruiną. Min. 2. część. w lm., p. **Rozwalina**. Przen.: *szczytki dawnej świetności*: R. majątkowa. R. zdrowia (= rozstrój). 3. a. **Rujnacja okres rozruchów hajdamackich**: Kilkonastoletni okres niepokojów kozackich, nazwany u dziejopisarzy polskich *hostieum*, u naszego zaś ludu ruiną, obrócił z zachodnią Ukrainę w istną pustynię. Szaj. Okres ów, dosięgający początków zeszłego stulecia, nazywają ruiną. Rol. Na ruinę Jezuitów, wiersz Naruszewicza. Te gmachy Romy, które wieki dziwiły świat ogromem, jak dziś zadziwiają ruiną. Od. Duma jest pierwszym stopniem ruiny moralnej, wiodącej za sobą niechybnie i materialny upadek. Krasz. Idzie za tym R. niechybnie. Krasz. Zdr. **Ruinka**. <Łć. ruina>

Ruinacja, i, lm. e p. **Rujnacja**.

Ruinka, i, lm. i p. **Ruina**: Woda gotycką ruinę podminowała. Bał. Wznosiły ś. gotyckie wieżyczki jakiejś ruinki, osłoniętej bluszczem. Bał.

× **Ruinny** p. **Ruinowy**: Ruinne siedlisko starodawnego pogaństwa. Sł. wil.

× **Ruinować**, uje, ował i × R. ś. p. **Rujnować**. L. <Od Ruina>

× **Ruinowanie**, a, blm., czynność cz. **Ruinować**.

× **Ruinowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ruinować** ś.

Ruinowy, × **Ruinny** przym. od Ruina. Min.: Agat R. = *minerał powstały z powtórnego sklejenia ś. okrucich agatu*. Marmur R. a. z w aliskowy = *wymiatak marglowy o charakterystycznym rysunku w zaberwienniu*.

Ruj, a, lm. e p. **Ruja**.

Ruja, i, lm. e l. a. **Ruj** myśl., wet. *czas popędu płciowego wilka, losia, kozicy, sarny, dzika; grzanie ś.*: Czas rui wilezej, czyli grzania ś., jest w zimie. Jund. U dzikowa kończy ś. w styczniu czas rui. Pol. 2. *gromada tych zwierząt, upędzająca ś. za samicą w czasie grzania ś.*: Gdy na padł na ruję, tedy ryk, bek i trzask rogów jeleni wśród zwykłej bójki tyle go trwożyły, że ś. strzelać nie odważał. Gac. <RU(J)/RY(K)>

Rujnacja, i, lm. e l. **rujnowanie**, niszczenie, ruina, upadek: R. zdrowia, majątku. 2. *kram, nieład, nieporządek, zburzenie porządku, poruszenie z miejsc*: R. w mieszkaniu w czasie jego odnawiania a. w czasie rumacji. 3. [R.] p. **Ruina**. <Od Ruina>

[Rujnać, nie, nać] p. Runąć. <Zam. Runąć>
[Rujnięcie, a, bfm.] czynność cz. Rujnać, ru-
nięcie.

Rujnować, uje, ował, × **Ruinować** zamieniać w ruiny, niszczyć, burzyć, walić, obalać, pustoszyć, doprowadzać do upadku: Zgoda buduje, niezgoda rujnuje. Prz. R. zamek, miasto. Przen.: przyprowadzać do ruiny, upadku; rozstrajać: R. kogo na majątku. R. państwo. Przen.: terać, targać, marnować, szarpać, nie szanować, rozstrajać: R. zdrowie. Przen.: trwonić, marnować, szarpać: R. majątek. Wydatki rujnujące. Nałóg rujnujący zdrowie (= podkopujący). R. ś. 1. burzyć ś.; niszczyć, niszczyć ś., rozpaść ś. w ruiny, walić ś.: Dom rujnuje ś. Przen.: tracić majątek, szarpać ś. na majątku; zapominać ś. wydawać pieniądze, tracić. R. ś. na majątku. Rujnuje ś. na kokotkę. <Od Ruina>

Rujnowanie, a, bfm., czynność cz. Rujnować, rujnacja.

Rujnowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Rujnować ś., rujnacja.

× **Ruka, i, lm. i p. Rukiew**: Gorczyca R. a. rukiew. Bobr. R., rukiew. Troc. R., rodzaj rośliny strąki rodzącej, *Sisymbrium*. Kluk.

[**Rukać, a, ał**] l. (o świni w czasie popędu płciowego) hukac, kwiczeć w sposób charakterystyczny. 2. pierdzić mocno. <RU(K)/RY(K)>

[**Rukanie, a, bfm.**] czynność cz. Rukać.

Rukier, u, lm. y zeg. strzałka, regulująca wólos, gdy ś. zegarek śpieszy a. opóźnia, posuwacz, posuwka. <Nm. Rükker>

Rukiew, kwi, lm. kwie, × **Ruka bot. 1.** (nasturtium) roś. z rodziny krzyżowych. Gatunki: R. pospolita (n. silvestre). R. rzeżuchowa a. Rzeżucha w odna (n. officinale). 2. p. Stulisz (sisymbrium). <Łć. eruca, włos. ruca, Nm. Rauke>

Rukiewnik, a, lm. i l. a. Zębostrak bot. (bunias) roś. z rodziny krzyżowych. 2. zool. (pieris daplidicae) motyl dzienny. <Od *Rukiewny, od Rukiew>

[**Ruklina, y, lm. y**] gruda.

[**Rukować, uje, ował**] wyruszyć, ruszać, umyknąć: Zbieraj ś., rzucaj wszystko i rukuj do swojego pułku. Gaw. <Nm. rüeken>

[**Rukowanie, a, bfm.**] czynność cz. Rukować.

Ruktacja, i, lm. e odbijanie ś., odhepywanie, wracanie, (eruetatio). <Łć. ructatio>

Rukwand, u, lm. y l. fortep. ściana tylna fortepjanu od ściany. 2. pow. tylna ściana budy powozu, skórzana lub sukienna. 3. stol. tylna ściana szafy. 4. tap. tylne oparcie, plecy w fotelu, krzesła lub kanapie. 5. teatr. zastawka płócienna malowana, umieszczana za drzwiami, obnami lub innymi otworami scenicznymi, a przedstawiająca przedmioty widywane zwykle z takich otworów. <Nm. Rükwand>

Rukwiel, a, lm. e, Gorczyca gorzka a. morska, bl. Dziobak bot. (cakile) roś. z rodziny krzyżowych. Gatunek: R. nadmorski (c. maritima). <Por. Rukiew>

Rulada, y, lm. y l. a. Rolada potrawa z ryb, mięsa lub drobiu, które po oczyszczeniu z kości i odpowiednim przyrządzeniu, z dodatkami korzeni i różnych przypraw zwija ś. w rodzaj wałka, zasztywa i gotuje. 2. muz. = Pasaż: Miłosna R. nie pozwoliła panu Filipowi oka zmrużyć. Gliń. <Fr. roulade>

Ruleta, y, lm. y l. gra hazardowa, do której potrzebny jest odpowiednio urządzony stół, zwany także ruletą, i ruchoma tarcza z 37 czarnymi

i czerwonymi przegrodami, oraz biegająca dokola w zagłębieniu kulka, która zatrzymuje ś. na sztyftach, upada w miejsce puste lub na cyfry i tym sposobem rozstrzyga grę: Co roku jeździł za granicę do jakichś wód, ażeby w ruletę zagrać. Krasz. 2. narzędzie sztycharskie z kółkiem. 3. kółko u nogi mebla, rolka: W krzesła na ruletach. Fred. M. 4. [R.] ruleta. Zdr. Ruletka. <Fr. roulette>

Ruletka, i, lm. i p. Ruleta: R. podwórzowa. Kłótnie grających w kości i w ruletkę. Wilk.

Ruletowy przym. od Ruleta: Czerpać w ruletowej atmosferze podniętą dla drzemającej wyobraźni. Haj.

Rulon, u, lm. y l. zwitek wałkowaty, rolka: R. papieru, obicia papierowego na ścianę. Bufki przedzielone atlasowymi rulonami. Mańk. 2. pieniądze ułożone płasko, jeden na drugim, i zawinięte tak, że tworzą słupkę: Idąc do kantorka, z którego dobył zwinięty R. dukatów. Skarb. Zdr. Rulonik. <Fr. rouleau>

Rulonik, u, lm. i p. Rulon.

Rulonowato przys. od Rulonowaty. Hist.: Krwinki czerwone, ułożone R.

Rulonowaty do rulonu podobny. Hist.: Rulonowate układanie ś. krwinek czerwonych. <Od *Rulonowy, od Rulon>

× **Rulować, uje, ował krążyć, być w obiegu, chodzić.** <Fr. rouler>

× **Rulowanie, a, bfm.**, czynność cz. **Rulować**: Wszelka dawna etykieta, wizyty wzajemne, R. karet, bieganie dryndulek — wszystko to uciechło zupełnie. Ochoc.

[**Rula, y, lm. y**] p. Rura. Zdr. [Rulka]. <Zam. Rura>

[**Rulka, i, lm. i**] p. Rula.

1. **Rum!** w. l. ru! rym! lrym! rumot! łomot! brzdęk! bęc!: Zrzuciwszy wszystkie odzież, R. w pośrodek wody! Żebr. 2. hajda! dalejże! nuż! nuże! hejże!: Porwawszy ś, R. przez las! Żebr. 3. [R.] precz! won! fora! marsz!: R., R. z placu naszewo. 4. [R., R. tom, da, da; R. tom, tom, tali, da; R., R., rumali] przyspiewy. <Dżwn.; Okrzyk.>

2. **Rum, u, bfm. rumot, łomot, łoskot, hałas, trzask; zgiełk**: Taki R. czynić, tak trzaskać, że ledwo ś. nie zapadnie dom. L. Lepid, R. słyszając, porwie ś. do broni. Chr. Usłyszy tęten i R. niebываły. Tw. Z takim rumem drzwi zamyka, iż mój domek aż ś. cały trzęsie. Kulig. R. ś. zrobił wielki na wsi, gdy to połowy rozpowiedziały. Bał. Ino ś. przyginali, brali rozmach, miecili R. nogami i z krzykiem szli w nowy tan. Reym. <RUM; por. Łć. rumor>

3. **Rum, u, bfm. l. szczątki muru potłuczonego, gruz, rumowisko: Rudus, R.**, to jest stara materja, tak kamienna, jak ceglana, z rozwalonego budowania. Mącz. Miasto obręć w kupę rumu, który leży na polu. B. B. Leży Samson przywalony rumem. Pot. Ot bez dachu ozdoba muru wspaniałego leży w rumie. Bardz. Z tych kościółków jeszcze drugie całe stoją, a z drugich tylko rumy znacznie ludzie ukazują. Groch. Ziele to znajduje ś. na starodawnych rumach zarostych. Syr. Idą w rumy one miasta, drugie ogromnymi ciosy dźwigają ś. z ziemi. Nar. Troja sławna poszła w rumy. Żim. Zbawiciel, widząc, iż mury jerozolimskie z kościołem oraz zburzone i w R. zwalone miały być obrócone, zapląkał gorzko. Odim. Dziury zbitego muru rumem i gnojem wypełniono. Błaż. Spychali nieprzyjaciół z góry zamkowej drzewy, kamieniami i rumem

muru potłuczonego. Stryjk. R. (gruz) wywozić. Troc. Rumu bardzo wiele jest, my nie będziemy mogli budować muru. Leop. 2. [R. towaru białego] = *skłal drzewa wyrabianego*. 3. gór. = a) *na-gromadzenie ś. luźnych okruchów skalnych*. b) *wy-boje, okruchy solne, zwłaszcza soli mniej czystszej, którą przeważano, sól beczkowa*. Łab. <?Nm. Rummel, Rummelci>

4. Rum, u, blm. I. *miejsce wolne, wolne przejście, wolna droga, wolna przestrzeń, przestwór, luka*: Przed cesarzem idąc, R. mu czynią. Star. Marszałkowie R. czynią. Pot. Pnie ś. przez gmin, jednyci potracą, drugim łaje, że mu rumu nie czynią. Boh. R. żelazem sobie uczynił. Tw. (= *przebił ś., uworował sobie drogę*). Dawsy R. ku przejsiu ciasny. Tw. Galuszą zbył: lud wraskiem, powozy turkotem, wodą klaskiem haniebny, R. powietrzny grzmotem. Zebr. Zbrojni heraldowie, R. wszędzie czyniąć, otwierali drogę zwyczajey. Niem. Niemasz rumu u mnie. Troc. Rumu dosyć na łodzi do tego zboża. Troc. 2. [R.] *miejsce nie zabudowane, a w izbie nie zastawione sprzętami, miejsce wolne*: Niema rumu w kościele. 3. neod. w., piern. *okrzyk robotników chcących ś. zamienić na miejsca przy robocie*. <Nm. Raum, Ang. room>

5. Rum trunek mocny, otrzymany przez fermentację alkoholową melasy z trzciny cukrowej, a r a k : R., wyskok z soku trzciny cukrowej destylowany. Krum. Ja herbaty bez rumu nie rozumiem. Krasz. R. jamajka, p. Jamajka. <Nm. Rum>

6. Rum, u, lm. y I. bot.: R. moskiewski, R. tu-recki, p. **Rzewień**. 2. fl. = a) *miejsce nad brzegiem rzeki, gdzie drzewo do splawu wiążą, binduga*. b) *sam środek rzeki, gdzie jest zazwyczaj woda najgłębsza, wart*: Za rumem wody jechać = *plynąć z wodą, w dół rzeki*. <Por. 2. Rum i 4. Rum>

7. Rum, u, blm., żł. = *odwaga*. <Por. 2. Rum>
× Rum, u, lm. y *budynek drewniany, chatka, chałupka*: R., alias budynek słomą kryty. Wol. W lewo ku służnemu rumowi. Wol. <Por. 4. Rum>

[Rum, u, blm.] *liście kapusty posiekane i ubite w beczce, strawa bydła*.

[Ruma, y, lm. y] p. Rama. <Zam. Rama>

[Rumaczna, y, blm.] *reumatyzm*.

Rumacja, i, lm. e I. *przeprowadzka, wyprowadzka, ustąpienie z mieszkania w terminie wskazanym przez prawo; czas (w Warszawie osmiódniowy) wzajemnej zmiany mieszkań*: R., przeprowadzenie od prawa nakazane. Troc. R. świętojańska. 2. × R. *postępowanie sądowe, proces, sprawa*: Którzyby rumacji przed banieją aktorowi bronili... Vol. 3. † R. *zajechanie, najazd prawny*: Wyrok nakazujący niezwłoczną egzekucję należytości, a to prawym zajechaniem, czyli rumacją dziedzicznych dóbr chorążego. Szaj. 4. *rujnacja, zniszczenie*: Wiek sprawił rumację, na którą, widzę, że wiele stracił przyjdzie. Orzesz. <Por. 4. Rum i Rujnacja; Nm. räumen>

Rumacyjny przym. od Rumacja: Termin R.

Rumaczy przym. od Rumak: Koń tatarski, o którym dumy śpiewają, którego poeci późniejsi podnoszą do ideału rumaczego. Jeż.

„Rumać, a, ał fl. *robić wiosłami, wiosłować*: R. na dulki. Sternik woła na flisów: „Rumaj“ a. „Ru na dulki!“ <Od 6. Rum>

[Rumać, a, ał] *rumotać, romotać, łomotać, kołatać; pukać*: R. do drzew. <Od 2. Rum>

Rumak, a, lm. I, † **Hromak** *piętny, dzielny wierzchołek, biegun*: Dzielny R. Dosiąść rumaka. R.,

stad natolskich plemię, który na dźwięk frań uszkien strzyże, grzebie ziemię i wesoło porzyża. Nar. Zartkonogie rumaki okryte dywdykiem wzorzystym i szkarłatem. Pilch. Rzutniejsze konie i żywsze rumaki tył nie jednemu pomalują błotem. Jabł. R. jego wdzięcznym głosem porzyża. Koehan. Pod nimi ćwiczony R. w żartkim kroku wyrzuci cugle i uszyma strzyże. Koch. W. Rwie ś ognisty R Fel. Ozarny mój R., jak burzliwa chmura, gwiazda na czole jego jak jutrzenka błyska, na woła wiatrów puścił strusiej grzywy pióra, a nóg białych polotem błyskawice ciska. Mick. Wysuwają nóg rzędy i po niebios sklepie przelatują jak tabun rumaków po stepie. Mick. Przen.: Teraz R. stałowy pędzi, jak wieher, przez góry i wąwozy, bagna i lesne ustępy (= *parowóz*). Powinni chodzić pieszo, bo na żelaznego rumaka ich nie stać (= *na kołowziec, na wolocyped*). <Tat. Dżagatajs, uruhmak, Tur. argymak, argamak, Arab. rumak, rimak>

Rumanie, a, blm., *czynność cz. Rumać*.

[Rumanie, a, blm.] *czynność cz. [Rumać]*.

Rumatyczny p. Reumatyczny. Gorączka rumatyczna p. Gorączka.

[Rumatyz, u, lm. y] = **Gościec**. <Zam. Rumatyzm, Nm. Rheumatismus, Łć. rheumatismus, z Gr.>

Rumatyzm, u, lm. y p. **Gościec**. <Fr. rhumatisme>

Rumb, u, lm. y *każdy z 23 kierunków kompasu, wskazujący inną stronę świata; część horyzontu = 1/14 stopnia, czyli 1/32 okręgu koła*. <Fr. rumb, Ang. rhumb>

× Rumarbar, y, blm. p. Rumarbarum.

Rumarbarowy przym. od Rumarbarum; Rumarbarowy, [Rumarbarowy]: Korzeń R. Wino rumarbarowe.

Rumarbarum, neod., × Rumarbar, Rabarbar, [Rumarbar, Rabarber, Leberber] I. bot. p. **Rzewień**. 2. *korzeń tej rośliny, znany w lecznictwie jako środek rozwalniający*. <Łć. rheum barbarum>

[Rumeczek, cku, lm. cki] *rabek*: Zdjęła swój R. z głowy.

Rumek, mku, lm. mki p. × Rum: R., miała chatka lub budka. Wol. <Od × Rum>

[Rumek, mku, blm.] *szuter na gościńcu*: Gościńiec nasypany rumkiem. <Od 3. Rum>

Rumel, mla, lm. mle I. *pewna gra dwuosobowa w karty*, R. pikiet a. pikiet a. pikiet a. Bo chociaż rumla nie mam, lecz przychodzę z brałem. Koehan. Za Sasów była R. pikiet a. poczytjonami. Gl. 2. × Trafić w R. = *w sam raz, w samą porę, w sedno*: Trafił w R. Rys. (= *dogodził mi*): Wiele zależy na sposobnym zażyciu okazji, to jest, co owo mówią: w R. trafić. Lubom. Właśnie tu w R. fortuna trafiła. Chr. Trafił na (w) R. Troc. Przecie każdemu trafił w R. każdemu był miły. Herb. Nie trafiła jeszcze w R. Oss. R. w R. = *kubek w kubek, co do joty, jak dwie krople wody, zupełnie, zewszystkim*: R. w R. podobien do swego wuja. L. Dom jego do kordegardy R. w R. podobny. L. 3. W R. = *co do jednego, bez wyjątku, co do joty, ryczałtem, z kolei, hurtem, wogóle, z zachętem, z zachętem*: Ja ś. tam z surdutowami ofejalistami nie wdaję: wszystko to w R. próżniacy i panowie. Wilez. Wzięliśmy też i jeńców niemado, ei mogą być w R. wymienieni. Sienk. [Wszysyey w R. pošli tańcować]. <Nm. Rummel>

Rumelec, *ica*, lm. *loe*, † **Rumel** *koń* z *Rumelji*: I na wóz kładą kryty, w sześć bielszych od śniegu rumelców zaprzężony. Pot. < Od Rumelja >

1. **[Rumer, u, lm. y]** p. Numer. < Zam. Numer >

2. **[Rumer, u, blm.] rumianek polny**. Pol.

Rumfordzki I. Rumfordzka zupa = a) rosół wygotowany z kości potłuczonych, z dodaniem obfitym ziemniaków, oraz ogrodowizn różnych i kaszy. b) przen. zakład przy warszawskim Towarzystwie Dobroczynności, w którym wydają ubogim taką zupę. 2. hut.: Piec R. = piec prądzony stosownie urządzone do rud, do wypalania wapna. < Od nazwiska wynalazcy Rumforda >

Rumian, u, lm. y, zwykle **Rumień**, **Rumianiec**, × **Rumieniec** bot. (anthemis) ros. z rodziny złożonych. Gatunki: R. farbierski a. Hejnik (a. tinctoria). R. polny a. Zajęcznik, Wołowe oko (a. arvensis). R. rzymski a. pachnący (a. nobilis). R. śmierdzący u ludu psim rumiankiem zwany (a. cotula). < Od Łć. Romanus w Chamomilla Romana, z podprowadzeniem pod Rumiany >

[Rumianeczka, i, lm. i] p. Równianka. < Zam. Równianeczka >

[Rumianeczki] p. Rumianiuchny. < Od Rumiany >

Rumianek, nku lm. nki, × **Rumionek** I. bot = a) a. Maruna (matricaria) ros. z rodziny złożonych. Gatunek: R. zwyczajny a. pachnący a. Matecznik, Maruna R., [Marunka], Kamomila (m. chamomilla). b) Psi R. p. **Rumian**. 2. kwiat powyższej rośliny. 3. wywar z tego lewiatu. < Od Rumian >

† **Rumianiawy** nieco rumiany, czerwony: Bylica ziele kłężce puszcza rumianiawe. Syr. < Od Rumiany >

Rumianica, y, lm. e, **Poczerwa**, **Lotowy korzeń**, bl. niek. **Długosz**, **Kosztwał** bot. (onosma) ros. z rodziny ogórecznikowatych. Gatunek: R. piaskowa (o. arenarium). < Od Rumiany >

[Rumianić, i, il] rużować. [R. ś.] rużować ś.: Choćbym ja ś. rumianiła... < Od Rumiany >

Rumianiec, *ńca*, lm. *ńce* bot. p. **Rumian**. < Od Rumiany >

[Rumianienie, a, blm.] czynność cz. **Rumianić**.

[Rumianienie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rumianić** ś.

Rumianiuchno przys. od **Rumianiuchny**; × **Rumieniuchno**, **Rumianiutko**, **Rumianiuteńko**, × **Rumieniuşko**, **Rumieniutko**.

Rumianiuchny, × **Rumieniuchny**, × **Rumieniuşki**, **Rumianiutki**, **Rumieniutki**, **Rumianiuteńki**, **[Rumieniucki, Rumianeczki]** najzupełniej rumiany; miłuchny przez swoją rumianość: Wstydem rumianiuchnym okrasila lice. Wegg. < Od Rumiany >

Rumianiuteńki p. **Rumianiuchny**. < Od Rumianiutki >

Rumianiuteńko p. **Rumianiuchno**.

Rumianiutki p. **Rumianiuchny**. < Od Rumiany >

Rumianiutko p. **Rumianiuchno**.

[Rumianka, i, lm. i] p. Równianka. < Zam. Równianka >

Rumiankowy przym. od **Rumianek**; † **Rumlenkowy** Apt.: Olejek R. (oleum chamomillae). Ulepek R. (syrupus chamomillae).

[Rumiannosc, i, blm.] p. **Rumianość**.

[Rumianny] p. **Rumiany**.

Rumiano przys. od **Rumiany**. Wyglądać R. Zorza, wstając rano; farbować zwykła sobą po-

wietrze R. Otw. R. warzy potrawę. Troc. Pieczenia R. pieczona. Troc.

Rumianość, i, blm., rz. od **Rumiany**; × **Rumień**, **[Rumiannosc, Rumiennosc, Rumienosc]**: Twarz jej okrywa ś. rumianością, przypominającą mi przezrocza jasność jutrzeńki. Chm.

Rumiany, **[Rumienny, Rumianny, Rumionny]** † **Rumiony** czerwony, ponsowy, zarumieniony, opieki, czerstwy (natwarzy); przyrumieniony: Gdzieżów alabaster czoła? gdzie wargi jak koral rumiane? L. Już i farby białej z rumianą stoczonoj i siły i duzości niema przyrodzonej. Otw. Wszystek śliczny i wszystek R., by śnieg z szarłatną farbą pomieszany. Groch. R. wstyd twarz mu zapala. Hul. Rumiana twarz. Troc. Dzień R. Troc. Blaskiem zorzy rumianej rozjaśniały ś. ściany. Len. Rumiana potrawa. Rumiana pieczeń. Sos R. < RU(M)/RUD/RDZ >

† **Rumidło**, a, lm. a p. **Rumienidło**: Wódki białe, olejki, rumidla, spikanardy, perfumy i we-neckie mydła. < Zam. Rumienidło >

[Rumie, a, lm. a] rupiec.

Rumiel, u, lm. e bot. (cotula) ros. z rodziny złożonych.

[Rumieneczka, i, lm. i] p. Równianka.

[Rumienica, y, lm. e] p. Wzdrga.

[Rumieniczko, a, lm. a] p. Rumieniec.

Rumienić, i, il I. czynić rumianym, czerwienić; oblewać rumieńcem, zarumienić; rużować: Krwιά, która z rąk jego przetartych płynęła, rumienił wapno. Birk. Słońce niebo rumieni. Troc. Bitwy rumieniły błonia słowiańszczyzny. Lel. Trunek myśl rzeźwi i twarze rumieni. Kras. Jutrzeńki promienie rumieniał chmury. Od. Weześnie na twarz wstyd zatarty, nie rumienia czoła szpetne zarty. L. Błada twarz jak R. Slesz. R. twarz. Troc. R. pieczeń, masło, sos, ciasto = przyrumieniać. 2. † R. nadawać sztuczne rumieńce, rużować. 3. [R.] farbować: R. jak. 4. apt.: Leki rumieniające = wywołujące zarumienienie, × rumienniki (remedia rubefacientia). R. ś. I. a. **Rumienieć** = a) stawać ś. rumianym, czerwienić ś., ponsowiec; oblewać ś. rumieńcem, dostawać kolorów, wypieków na twarzy, piec raki: Gdy wejrzysz w ludzkie sprawy, jako we zwierciadło, poznasz, gdzie ś. rumieni, a gdzie też nabladło. Rej. Zbladłem raz, to znowu rumieniem ś., sto razy zmieniła ś. twarz moja. L. Rumieni ś., zapala ś. niebo. Troc. Pieczeń, masło, ciasto, sos rumieni ś. (= przyrumienia ś.). Przen. wstydzic ś., żenować ś., płoń od wstydu, wstyd polykać, świecić oczyma przed ludźmi: Rumieni ś., jak panienka. Muszę ś. tylko za ciebie R. Ja ś. mego kochania wstydzę i rumieni. L. Od wstydu ś. rumieni. Troc. b) ukazywać ś. w kolorze rumianym, czerwienić, ponsowiec: Pszenicznych ziarn kłós ś. rumienił. Wysp. 2. † R. ś. nadawać swojey twarzy sztuczne rumieńce, rużować ś.: Piszą lekarze, że niewiastom to ziele dosyć znajome, bo sobie oblicze korzeniem rumienia, niewiasty ś. nim rumienia. Urzęd. < Od Rumiany >

Rumienidło, a, lm. a, † **Rumidło** wytwór służący do nadawania twarzy rumieńców sztucznych, † b a r w i e z k a, ruż: I muszeczki i kamfory i pachnące mydła, i które dziś z Sabei wożą rumienidła rozkazała gotować. Tw. < Od Rumieniść >

Rumieniec, *ńca*, lm. *ńce* I. a. **[Rumieniczko]** rumianość tworzy: Rumieńce na twarzy = kolory. Wdzięczny jej R. pestańskie wstydy róże. Troc. Żywy, moeny, nagły R. Dostać rumieńca = spiec raka, zaczerwienić ś., oblać ś. pensem. Na jej

twarży wystąpił R. Obłąć ś. rumieńcem. Nabrać rumieńców = stać ś. *rumianym, czerstwym, zacząć dobrze wyglądać*. R. chorobliwy = *wypieki, plama, plaster na twarzy*: Żona na głowie miała z włosów siwych wieniec, jakiś okropny ceglany R. Słow. 2. *zaróżwienie owocu*. 3. × R. bot. p. Rumian. Zdr. **Rumieńczyk**. <Od Rumiany>
Rumienieć, eje, ał p. Rumienieć: Rumienieją, którzy ś. czego wstydają. Petr. <Od Rumiany>
Rumienienie, a, bfm. i. czynność cz. **Rumienieć**. 2. czynność cz. **Rumienieć**.

Rumienienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Rumienieć ś.**

Rumieniowy 1. przym. od **Rumień**. 2. patol.: Osutki rumieniowe (erythanthema). Pokrzywka rumieniowa (erythema urticans).

× **Rumieniuchno** przys. od **Rumieniuchny**: Certy z okuńmi upiec R. Biel.

× **Rumieniuchny** p. **Rumianiuchny**: Usteczka rumieniuchna. Groch. Ester była rumieniuchna, jak piękny kwiateczek. B. B. <Od Rumiany>

[**Rumieniucki**] p. **Rumianiuchny**. <Od Rumiany>

× **Rumieniucki** p. **Rumianiuchny**. L. <Od Rumiany>

× **Rumieniucko** p. **Rumianiuchno**.

Rumieniutki p. **Rumianiuchny**. <Od Rumiany>

Rumieniutko p. **Rumianiuchno**.

† **Rumienkowy** p. **Rumiankowy**: Rumienkowe kwiecie. Syr. <Od Rumień>

× **Rumiennik, a, Im. i apt. lek rumieniacy, czerwieniacy skórę** (remedium rubefaciens). <Od Rumienno>

[**Rumienniki, ów, blp.**] p. **Rówiennik**. <Zam. Rówienniki, od Rówiennik>

[**Rumienność, i, bfm.**] p. **Rumianość**.

[**Rumienny**] p. **Rumiany**: Takąś rumienna była, jak nam grały organy w kościele. Wysp. <Od Rumiany>

[**Rumienność, i, bfm.**] p. **Rumianość**. <Od * Rumieny, zam. Rumiany>

Rumień, a, Im. e l. × R. p. **Rumianość**. Troc. 2. bot. p. **Rumian** i **Dzielnicznik**. 3. a. **Czerwienica** patol. *choroba skórna* (erythema): R. bliznowaciejący (ulerythema), chemiczny (e. ab acribus s. venenosum), guzowaty (e. nodosum), lombardzki (pellagra), obrączkowaty (e. circinnatum), pospólny, wyprzenie, otręć, [wilk] (e. e profluvis, intertrigo), wielokształtny, wysiękowy (e. exsudativum multiforme), z gorąca (e. calorium). <Od Rumian>

Rumieńcować, uje, ował oblewać ś. rumieńcem, pałać rumieńcem, czerwienić ś., piec raki. <Od Rumienieć>

Rumieńcowanie, a, bfm., czynność cz. **Rumieńcować**: Zapatrywanie ś. w siebie, rumieńcowanie ku sobie, a aby jeno na samotności ostali, to jakby jaki magnes ich pociągał. Gliń.

Rumieńczyk, a, Im. i p. Rumienieć: Niewiasty zaparły dech w piersiach, a z jagód okraszonych rumieńczyki zdmuchnęły. Gliń. <Od Rumienieć>

! **Ruminacja, i, bfm. przeżuwanie.** <Łé. ruminatio>

† **Ruminować, uje, ował rozbiierać sobie, rozmyślać, rozważać, roztrząsać, przetrawiać w głowie; żywić, chować, snuć w myśli; układać, projektować, planować, roić**: Jedzie długo w milczeniu, ruminując w głowie, a że już o tym myśli, nie da uznać w mowie. Mor. Przychodzi w postawie tajemnicę ruminującego. Min. Ja, co mi ś. zda, co myślę, panowie, powiem: ot te uwagi

ruminuję w głowie. Bardz. Wszystko w sobie tak ruminował, żeby zaś uczyniwszy, dobrze nie żałował. Pot. Ruminuję sobie co w głowie. Troc. <Łé. ruminare>

† **Ruminowanie, a, bfm.,** czynność cz. **Ruminować**.

[**Ruminować się, uje ś, ował ś.**] *ruminować ś.* Wszystko ś. przewraca... ruminuje. Ork. <Zam. Rujnować ś.>

[**Ruminowanie się, a ś., bfm.**] czynność cz. **Ruminować ś.**

[**Rumionuszka, i, Im. i**] p. **Równianka**. <Od Rumianka>

[**Rumionny**] p. **Rumiany**. Pc.

† **Rumiony** p. **Rumiany**. Pśń.

† **Rumi, mla, Im. mfe** p. **Rumelec**: Niech ś. Tatar bachmatem, rumlem Turczyn szczyci: lekkie oba do biegu, cudne są w kibici. Pol.

† **Rumn, u, Im. y, [Rumnik]** *jakieś ziele dzikie*: Nie tylko zasiał ziół ogrodowych, ale i polnych i dąbrownych, jako: dziągietu, biedrzeńcu, kadzidła... rumnu. Ek. <?>

[**Rumnik, a, Im. i**] p. **Rumn**: U nasego pana pszenica, a u ostroskiego R. i mietlica. <Od Rumny>

Rumny przym. od 3. **Rum**: Leżą na wzgórzach i pasach ziem zsepowych, w ziemiach rumnych. Stasz.

[**Rumolenie, a, bfm.**] czynność cz. **Rumolić**.

Rumolep, u, Im. y min. p. Puddng. <3. Rum + Lep, od Lepić>

[**Rumolić, i, il, Rumulić**] (o deszczu) *padać, ciąć; kropić, mżyć*.

[**Rumonek, nku, Im. nki**] p. **Rumunek**.

Rumor, u, bfm. rum, rumot, loskot, trzask, lomot, hałas, wrzask, zgiełk, szmer, rozruch, zamęt, zamieszanie: Po tej mowie wszczął ś. R. w sali, który spokojność izby mieszał. Djar. gr. Dom podcięty z ogromnym rumorem ś. wali. Tw. Wnet družbowie zrobili R. i gruchnęli z całych piersi. Reym. R. ś. czynił na kościele, gdyż powstawali z klęczek, cisnąc ś. ku ambonie. Reym. <Łé. rumor>

[**Rumostwo, a, bfm.**] *graty bez wartości*. <Od 3. Rum>

[**Rumot, u, bfm.**] p. **Romot**: Aż tu R., turkot, strach! zajeżdża jakiś magnat, pan, książę. Krasz. <p. Romot>

[**Rumotać, oczę, tał**] p. **Romotać**. <Od Rumot>

[**Rumotanie, a, bfm.**] czynność cz. **Rumotać**.

× **Rumować, uje, ował** 1. *rum czynić, usuwać, uprzętać, torować*: R. drogę Orzech. Tedy zabawiony Mars był w Ameryce, rumując świat nowy Portugalczykom. Tw. Z rozpaczny tor sobie rumuje przez strzały i miecze. Leszcz. Stanąwszy prawie Smoleńskowi w oczy, ugania Moskwę i szanice rumuje. Tw. Aleć gdzieindziej drogę fata ślały i nad ów wyższy stopień rumowały. Tw. Kazał z obozu wszystkie zawady R. Warg. Z skały krwią zbroczalego nakoniec rumuje, *deficir*. Zebr. (= *rzucac*). 2. *wyprzętać, oczyszczać*: R. (wyprzętać) rzekę, studnią. Troc. Przen.: *rabować, grabić, ogolacac, plondrowac, lupić, przetrząsac*: Dom jego rumuje a lupi (wylupi. Leop.). Rumował lichwiarz wszystkie majątność jego, i rozdarli obey pracę jego. Leop. (szperował. Leop.). Będą R. a szperować dom twój. Leop. (przeszperują dom twój. Leop.).

† **R. ś. wyprowadzać ś., wynosić ś., usuwać ś., ustępować, przeprowadzać ś.**: R. ś., brać ś. *precz, vasa colligere*. Mącz. Z ojcowskich grodów ś.

rumuje syn Jowiszów na ziemię, *desiit*. Żebr. W szatę świętą ustrojony w cykańskie rumuje ś. Hymeneus strony, *digreditur*. Żebr. < Od 4. Rum >

[Rumować, uje, ował] 1. *romotać, kołatać, dobijać ś. do drzewi z halasem*. 2. *halasować zrzucając co a. stukając*. < Od 2. Rum >

× Rumowanie, a, btm., czynność cz. Rumować: Bali ś., aby za ustąpieniem bliższych miejsce, dalsze większym w rumowaniu nie podlegały trudnościom. Alber.

[Rumowanie, a, btm.] czynność cz. [Rumować]. Rumowica, y, lm. e bot. (*chilanthos*) roś. z *gromady paprotników*.

Rumowie, a, lm. a p. Rumowisko: (Wysokie skały), które ś. po odejściu fal i pian morza rozpadły w R. głazów. Żer. < Od 3. Rum >

Rumowisko, a, lm. a 1. a. Rumowie kupa rumu, gruzu, rozwaliny, rozwaliska: Wzniosłe pomniki przedź lub później czas nieubłagany w rumowiskach grodów zagrzebie. Wor. Wśród tego rumowiska sterczą jeszcze niedoburzone pomniki Herodów. Hoł. 2. [R.] *popiół uleżały; popiół ze szczap*. 3. gór. = a) *nagromadzenie ś. luźnych okruchów skalnych*. b) *plonna ziemia nad lub pod pokładem cięta kopalnego; złożo od rudy oddzielone*. Łab. < Od 3. Rum >

† Rumowny obracający ś., obrotny, krążący: Świat zemdleje, jak wiersz usłyszysz czarowny, Jowisz ś. zadziwuje, gdy okrąg R. niebios ś. nie obróci. Bardz. < Od 4. Rum >

Rumowy przym. od 3. Rum: Sól rumowa p. Rumówka. < Od 3. Rum >

Rumówka, i, btm. 1. [R.] *ziemia zruszona, sypka, nasypiana ręką ludzką, w przeciwstawieniu do ziemi nieruszonej*. 2. gór. *sól w kawalkach i drobna (w Wieliczce), otrzymana przy wycinaniu ścian solnych, czyli kłopc*. < Od Rumowy >

† Rumrycht, u, lm. y *gwar, hałas, rumor, szemranie*: Był wielki R. a szemranie o nim między łuszcza. Leop.

Rumszytk, u, btm. *pieczeń wołowa z grzbietu*.

[Rumtada] *przyśpiew*. < Okrzyk >

[Rumtu-tu] w. *naśladowanie głosu bębna*. < Dżwn >

[Rumulenie, a, btm.] czynność cz. Rumulić.

[Rumulić, i, i] p. Rumolić.

[Rumunek, nku, lm. nkl, Rumonek] *osada odosobniona, nie we wsi, wśród pól, pod lasem, dzierżawiona przez gospodarza; pustkowie po uprzęgnięciu lasu przez sprowadzonych niegdys kolonistów niemieckich*. Gawar. < Räumung >

[Rumuniarz, a, lm. e] p. Rumunkarz. < Od Rumunek >

[Rumunkarz, a lm. e, Rumuniarz] *nieszkaniec rumunku, kolonista*. < Od Rumunek >

Rumunofob, a, lm. owie *wróg Rumunów, nie-nawidzący ich*. < Rumun + *Fob, od Gr. phobēō >

[Rumygac, a, al] *jesć powoli, z trudnością*. < Łé. rumigare >

[Rumyganie, a, btm.] czynność cz. Rumygac.

1. Runa, y, część. w lm. y *jeden z najstarszych alfabetów, używany w starożytności przez Germanów, Skandynawów*. Przen.: Zastygłe kłatwą jej oblicze w zygzaki runów tajemnicze. Wysp. Czytasz runy ukrytych sił. Przybysz. < Nm. Rune >

2. Runa, y, lm. y *krach, poploch, na giełdzie*. < Ang. run >

Runać, nie, nał, [Rujnać], × R. ś., nied. × Runać 1. *upaść całym ciężarem, obalić ś. z gwałtownością, paść, zwalić ś., rymnąć, hrymnąć, łomot-*

nać, gruchnąć, grzmotnąć ś.: Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, potężniej runie, im wyżej wierzch niesie. Koch. W. Ogromna skały urwa, strącona z góry wierzchu, runie z gromem do dołu, runąc, przysparza gromu. Stasz. W wodę runawszy, łodzi płynącej docieka. Żebr. Runął na wznak o ziemię. Żebr. Runęły dżdże tak wielkie, że... Birk. (= *lunęły*). Zburzyć gmach cały i R. pod gmachem. Mick. Rozwinęły loty, jak runące z oazy beduinów roty. Mick. Runęły ś. piorunowe kliny. Troc. Myśl.: R. z dymem = *paść na miejscu po wystrzale*. Przen.: Pod srogim ciosem ojezyzna runęła. L. (= *upadła, obaliła ś.*). Potęga bez rozsądku swym ogromem runie. Książ. Zatyln runą słodkie łyzy. Birk. (= *rzucą ś., buchną, luną, gruchną*). Wtym runie z nieba głos. Odym. Wziął harbuza i z nadziei swych na wiek wieków runął. Słow. Drzwi otwały ś. na rozcież, struga światła runęła słupem na podłogę. Reym. Obłędny strach runął na nich piorunem. Reym. Runę okiem na list szambelana. Fred. A. R. z własnej woli = *rzucić ś., wypaść, cisnąć ś.*: Pszezoły wszystkie runą na znak trąby króla. L. [Pod tym mostem rybka runęła]. 2. *trzasnąć, hulnąć, zahuczeć, zagrzemieć, gruchnąć, ryknąć*: Pod Pitona trupem szkaradnym ziemia runęła, z dźwięku Etna daleko zawyła. Tw. Przy dziękach Bogu go zwycięstwo działa runą. Jabł. † R. ś. na kogo, na co = *rzucić ś., z hukiem, z trzaskiem wpaść, sunąć ś. (dok.), napaść*: Runęli ś. na niego z umysłem tym, aby go zabili. Glicz. Wziąwszy miecze, runęli ś. na niego i zabili go. Glicz. < RU >

Rund, u, lm. y p. Rond: Myślał, że go gdzie R. w rynku ujął. Ochoc. Całą noc chodzę niepokojny, myśląc, że go gdzie R. ujął w szynkowni. Krasz. < Nm. Runde; p. Rond >

Rundajz, y, lm. y ż., Rundajza 1. *garb, żelazo okrągłe do drapania mizdry saku wyprawnego*. 2. *noż. precyk stalowy hartowany, spiczasty, na który zbiera ś. szczególnie narzędzia w miejscu, w którym przez nie ma być przeprowadzony nit*. 3. *ślus. okrągły pręt żelazny, stanowiący przedłużenie rączki klucza*. < Nm. Rundenisen >

Rundajza, y, lm. y p. Rundajz.

Rundholz, a, btm., leśn. *budulec sosnowy, prosty, oskrobony z martwej kory, z pozostawieniem kory włóknistej, czerwonej*. < Nm. Rundholz >

Rundlauf, u, lm. y *koło bieg, przyrząd gimnastyczny ze sznurami u słupa, do biegania wokół*. < Nm. Rundlauf >

Rundmaschine, y, lm. y *blach. maszyna do rundowania, z awijarka*. < Nm. Rundmaschine >

Rundować, uje, owal blach. p. Rolować.

Rundowanie, a, btm., czynność cz. Rundować.

Rundszer, ów, btp., *blach. nożyczki do wykrawania denek z blachy*. < Nm. Rundscherer >

[Runduk, a, lm. i] *mała budka kramarska na Ukrainie*. < Ukr. runduk >

× Runiany p. Runiczny. Przen.: *wróźbiarski, proroczy*: I tam runianych głosów próbowała. Słow. < Od 1. Runa >

Runicki p. Runiczny: Równie ważnemi wydawać ś. będą napisy greckie, runickie, jeśli mu staną jako mówiące świadectwa. Lel. < Od 1. Runa >

Runiczny, Runicki, × Runiany przym. od 1. Runa: Pismo runiczne. Napis R.

Runić się, i ś., il ś. p. Runieć. Przen.: Żarem ś. runi twarz moja jaśniejąca. Wysp. < Od Ruń >

Runieć, eje, ał, Runić ś. (o zbożu) *puszczać, rozrastać ś. i okrywać ziemię runią*. Przen.: Ru-

niał mi wąsik na krasnej twarzy (zart. *sypał ś.*, *wyrzywał ś.*). Wąsiki runiejące. Kon.: Plon myśli runieje. Kon.: (= *klełkuje, dojrzewa*): <Od Ruń>

Runienie, a, bhm., czynność cz. **Runieć**.

Runienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Runić ś.**
 × **Runiony** im. od **Runąć**: Co było z granitowych gór, to jest tu ugiądzone, tarte, runione. Stasz.: Po całym tym łańcuchu, gdziekolwiek ś. znajdują granity runione, te leżą na wzgórkach i pasach ziem zsepowych w ziemiach runnych. Stasz.

Runkla, i, lm. e bot. p. **Burak**. <Nm. Runkel>

Runko, a, lm. a l. p. **Runo**. 2. *przedziwo prze-robione na zgrzeblarce w postaci przezroczystej warstwy, schodzącej z pod grzebienia*. Trj. <Od Runo>

Runo, a, lm. a l. *skóra pokryta wełną*: Położę R. abo wełnę na podworzu. Skar.: Argonautowie z Greji do Kolchis po złote R. żeglowali. Strj. R. oweze. Troc.: R. Jazonowe. Troc.: Order Złotego Runa a. Złote R. Przen.: Gdyby łaskawa fortuna, co bez brzytwy innym goli, dała strzyć swe złote runa mym życzeniom po jej woli. L. Pod złotym ś. runem wleczą sierć chowała. Błaż (= *nie wszystko złoto, co ś. świeci*). Przen.: Posłał papieżowi R. abo włosy pierwsze synów swotch. Skar.: Przen.: Wiosenne R. Słów. (= *run wiosenna*). 2. *leśn. dolna warstwa roślinna w lesie, wszystkie drobne roślinki leśne razem wzięte*: R. borówec, meków. Pol. Zdr. **Runko**. <RU(N)/RW/RYW>

Runogłowy, **Runowłosy** antr. *mający włosy wełniste* (ulotrichus, ericomus). <Runo + *Głowy, od Głowa>

Runografja, i, bhm. *opisanie run, dzieło o runach*. <Runa + -grafia = -pis>

Runoja, i, bhm. *śpiew barda fińskiego*. Sł. wil. <Fiń. runoja>

Runokradczy *kradnący runo*: Jazon R. Wor. <Runo + *Kradczy, KR(AD)>

Runowłosy antr., p. **Runogłowy**. <Runo + *Włosy, od Włos>

Runolog, a, lm. *owie uczoney znawca run, badacz run*: Napis na grocie, wycytany przez sławnego runologa, profesora Wimmera. Kop. <Runa + Gr.-lógos>

Runt, u, lm. y p. **Rond**. <Nm. Runde>

× **Runta**, y, lm. y = **Rond** (straż): <p. Rond>

Runtowy?: Służąca wniosła runtową misę kółdunów. Chodź.

Runy, run p. i. **Runa**.

Ruń, i, bhm. *zeleniejące już, ale nie wyrosłe jeszcze zboże*: Bydło, chociaż zgłodniałe i ehude, nie biegło na R., co już umiała grudę. Mick. <RU(N)/RW/RYW>

[**Ruńcować**, uje, ował] *hałasować*.

[**Ruńcowanie**, a, bhm.] *czynność cz. Ruńcować*.

Ruolzować; uje, ował?: Półmiski były srebrne lub ruolzowane. Krasz.

Ruolzowanie, a, bhm., *czynność cz. Ruolzować*.

Rup, ia, zwykle w lm. *ie i. robaki w żywocie* (Kn.), *wnętrzaki wogóle*. Przen.: *fraszunek, mól, gryzota*: Każdy ma swoje rupie. Prz. (= *każdy ma mola, co go gryzie*). 2. a. **Owsk**, **Askarydy** zool. (oxyuris vermicularis) *oblenieć pasorzytny, glistnica robaczkowa w odbytnicy, szceg. u dzieci*: Jeden gatunek robaków, podobieństwem do owsa lub żyta zbliżający ś., lubo w rzezy drobny, ale w mnóstwie bardzo liczny, najczęściej w prostej kiszce kłębami ś. mnożący, nazywają rupiami. Perz. 3. wet. *robaki a. czerwce w kiszcech końskich*: Rupie końskie, czerw koński w brzu-

chu końskim. Syr. Podróżnik ziele rupie a. czerw koński morzy i wywodzi. Syr. Rupie, glisty w jelitach konie miewają. Lk. Sieczka z otrębami pomieszana rupie w brzuchu końskim pładzi Dor. Trą mu brzuch, jako szkapie na rupie. Rej. <?RUP;? Nm. Raupe>

[**Rup**, a, lm. y] *prosię nędzne*.

[**Rup-tup-tup**] *głos pukania w okno*.

[**Rupa**, y, lm. y] l. p. **Rufa**: Zwrócić wicinę rupą naprzód, a sztabą w tył. Syrok. 2. *stara krowa*. 3. *pog. stara kobieta*.

[**Rupała**, y, lm. y, **Rupałka**]: Na dziewczkę leniwą wygaduje czasami: ty obtargaczu, rupało, rupałka. <Od Rupa>

[**Rupałka**, i, lm. i] p. **Rupała**.

Rupcie, ci, bhp., gór. *kamyki z piaskiem zmieszane, żwirowisko, kamyki stoczone*.

Rupcik, a, lm. i szew. *łatka na podoszwie*.

Rupetarla, i, lm. e geol. *małża bezgłowa, dwumuskulowa, skamieniał, wdrzeskała*. Łab.

[**Ruperus**, a, lm. y] *sekułnica*: To baba R.

+ **Rupieć**, i, il, [R.] *gryźć, kąsać*: Rupieć coś na grzbiecie. Troc.: Przen.: *nępokoić, nie dawać pokoju, korcić, obchodzić, trapić, frasować*: A jeśliś was krew wasza mało rupi, wdy niech was rupi Bóg wasz. Grab. P. Rupieć mię co, trapi mię, frasuję ś. Włod. Ta hańba go rupiła. Troc. Rupieć was honor przelożonych naszych duchownych. Smotr. (= *markotno wam, że mają tyle znaczenia*. L.). [R. komu = *spieszycie ś. do jakiej roboty*]. <RUP>

Rupieciarnia, i, lm. e *skład rupieci, graciarnia*. <Od Rupieć>

Rupiecie, i p. **Rupieć**.

× **Rupieci** p. **Rupieć**.

Rupieciowy przym. od **Rupieć**: Rękopis uratował od zgnięcia nie w archiwum, ale w składzie rupieciowym. Żal. S.

Rupieć, a, część w lm. **Rupiecie**, × **Rupieci** *stare rzeczy, sprzęty nieużyteczne, graty, fatalaszki, materjasy*: Trochę domowych rupieci. Zim. Pobralem z sobą matezynie rupieci. Pot. Pełne zawsze u niej kieszenie klejnotów, rupieci różnych, kolezyków i t. d. L. Pokazuje jakieś sztuki łamane, to ze świecami, to z pierseionkami, to z innymi rupieciami. Kacz. 2. + **R. części rodne męskie**: Młodych chłopców przedziwcyli, wyrzawszy im męskie rupieci. Bardz. 3. gór. *kamyki z ziemią zmieszane, żwirowisko, drobne kamyki stoczone*. Łab. Zdr. **Rupietek**. <Fiń. ruuppu>

Rupietek, tka lm. tki p. **Rupieć**.

Rupja, i, lm. e patol. *choroba skórna, brud ziece*, × *strupień*. (rhyphia v. rupia). <Łé. rupia>

[**Rupliwość**, i, bhm.] rz. od **Rupliwy**: A ze z łaski rupliwości Marcina zapasy moje podróżne, a szczególnie pudzderko zawsze pełne... Chodź.

[**Rupliwy**, **Rupny**] *dhaly, zapobiegliwy, skrzętny, baczny*. <Od Rupieć>

[**Rupny**] p. **Rupliwy**: A będzie poezziwa i rupna, jak jej matka. Chodź. <Od Rup>

[**Rupotać**, cze, tał] *łębnić, runotać*. Pe. <?RUP>

[**Rupotanie**, a, bhm.] *czynność cz. Rupotać*.

Ruptura, y, lm. y l. + **R.** *zerwanie, rozdwojenie*: Obawali ś., aby tego Szwedzi nie brali za rupturę. Jaroeh. 2. chir. p. **Przepuklina**. <Łé. ruptura>

Rupturny p. **Rupturowy**: W pasie jego rupturnym czerwonych złotych szukali. Sak. <Od Ruptura>

Rupturowy, Rupturny przym. od **Ruptura**: Pa-
sek R. <Od Ruptura>

Rura, y, lm. y, [Rufa] *l. walec wjdrażony, ka-
nał, przewód*: Z studniey, która była pod miastem,
ciekła woda rurami albo żłoby od południa
do miasta. Leop. R. gliniana, ołowiana. Troc.
R. do pieca żelaznego. Troc. R. szpetna piękną
wodę puszcza, kto potrzebuje wody, szpetnością
ś. rury nie odraża. Skar. R. aptekarska do pod-
kurzania w nos. w zęby, w uszy. Troc. R. węży-
kowa, alembikowa. Troc. R. u sumy, w orga-
nach. Troc. R. antwerkowa = R. do pompy. Łab.
R. barometryczna. R. bezpieczeństwa = R. nad
kotłem parowym z kłapą. Łab. R. gazowa. R.
kluczowa. Troc. Kolanowa R. = R. w kąty, czyli
kolana, pozginana. Łab. R. kominowa = kanał,
którym dym z pieca precz uchodzi. Podez. R. kry-
sowa. R. z kryszą = R. z wylogiem. R. odpływowa.
Łab. R. odpływowa pompy - R. pozioma w górnej
części pompowej osadzona, którą woda pompowana
wypływa, wylewka. R. osuszająca. R. pokar-
mowa, zasiłkowa a. pożywna = R. doprowadzająca
już ogrzaną wodę napowrót do kotła, zamiast ją
wypuszczać od maszyny parowej. Łab. R. pom-
powa a. tłokowa a. kadłub pompy = R., w której
tłok chodzi. Łab. R. przelewowa (piw.) = R. umiesz-
czona pod górną krawędzią zbiornika, służąca do
odprowadzania płynu, aby zbiornik ś. nie przepel-
nił. R. przelewowa przy kotłach = przekłapiacz.
R. rynianiana a. spustowa = R., którą woda z rynn-
y na dół spływa. R. termometrowa. R. wiatro-
wa = rozprowadzająca wiatr do miecha od zbiorn-
nika wiatrowego i z tegoż do pieca aż do form.
Łab. R. wodna. Skar. R. wodociągowa. Woda
rurami prowadzona. Stař. 2. żart. wysoki kape-
lusz męski walcowaty, cylinder. 3. u strzelby = lufa:
R. do pistoletu, do fuzji. Troc. Ta R. przenosi,
w stronę bije. Troc. Tryna z pod świdra, gdzie
rury kręcą. Torz. Dmuchaniem wprzód w rurę,
czy nie nabita. Alb. Przez niedźwiedzią skórę
strzelać ś.: Śmierć niechybna! prawie k. w ru-
rę. Mick. 4. R. na dalekie spojrzenie. (Troc) =
dalekovidz, perspektywa. 5. tuba: Z ust twoich
jako rura; do uszu moich myśl twoja do mnie
przyszła. Skar. R. do mówienia w odległości.
Troc. 6. kość długa, wewnątrz pusta: Sztuka-
mięsa z rurą. R. w pieczeniu. L. Próžno, nie od-
mieni psiej żadna rzecz natury, bo ten, choć
syty mięsem, patrzy na rury. Żegl. R. spi-
kowa, R. ze spikiem. Troc. R. do barszczu.
Przen.: R. a. R. barszczu m. i ż. = gap, gawron,
tepa głowa, głupiec, prostak, jałopa, safandula.
[R.] niezgrabijasz, niedojła, niemruwa. Ona pa-
sjami tego rurę Błażeja kocha. L. Frantowicza
postrzygłem na jura, taki z niego dziś patron,
jak był przedtem R. Zabł. Tyś wielkim rękod-
ziel dawnych szacownikiem, ja R. L. Przen.:
Zmiękla mu R. = spokorniał, stchórzył, spotulniał.
7. autka, tutka, fistula: R., którą tehem groch,
kule rzucamy. Troc. 8. × R. tabaki (= tyto-
niu), rola tabaki. Dudz. 9. anat. = a) R. łokcio-
wa, goleniowa, biodrowa. Troc. † R. łokciowa
większa p. Goleń. † R. łokciowa mniejsza (kość
promieniowa, strzałka, †iglica). b) † R. =
przewód, kanał. Kirch. R. w gardle a. krtań. Troc.
R. do płuc oddechowa. Troc. (= tchawica). R.,
którą wchodzi pokarm do żołądka. Troc. (= prze-
wód pokarmowy). Zdr. **Rurka, Rureczka**. <Nm.
Rohr, Röhre>

Ruraczek, czka, lm. czki narzędzie do miesza-
nia roztopionych kruszców. Troc. <Od Rurak>

Rurajz, a, lm. y, Rurajza *l. blach. jedna z obrę-*

*czek, któremi przybijają do muru rury spustowe
rymien. 2. hut. = a) drąg żelazny, na końcu zgięty,
do mieszania szkła w tyglach: R., żelazny niby
drąg na końcu zgięty, którym hutnicy skło w ty-
glach wzruszają i mieszają. Torz. Gdy ś. szkło
w tyglach dobrze spieni, naówczas go hakiem
żelaznym, czyli rurajzem, dobrze skłócić. Torz.
b) flaszki długie do oliwy w lucie. Mag. <Nm.
Rührreisen>*

Rurajza, y, lm. y p. Rurajz.

[**Rurak, a, lm. i**] *drążek do mieszania gotują-
cych ś. powidel.* <Nm. Rührhaken>

Ruralnia, i, lm. e *fabryka łuf do fuzji*: W ru-
ralni robiono strzelby dla wojska wyborne. T. K.
<Od Rura>

† **Rurał, a, lm. owie, Rurała** *człowiek tępego
umysłu, gap, rura, prostak, jałopa, jełop, ryfu,
grundychwał, gbur, cham, maciek, oryl, bryś, piek*:
Chłopięta, gdy rurała obaczyły, tak jako zwykły,
gdy ś. im kto nie zdarzy ani upodoba, jęły mu
ś. przypatrować a jakoby wróble koło sowy
dziw dziw dziw dziwować. Glicz. <Od Rura>

† **Rurała, y, lm. y p. Rurał**: Witaj, bracie R,
dawnośwa ś. widziała? Glicz. <Od Rura>

[**Rurant, a, lm. y**] *gatunek największy kulika
(kulona), ptaka błotnego nad Narwią.*

Rurcegi, ów, blp, druc. czgi *do przytrzymywania
przedmiotów okrągłych, do obejmowania ich.* <Nm.
Rohrzange>

Rureczka, i, lm. i p. Rura: Rozmaite rurki
i rureczki cyrulickej, np. do nasprycowania
mecherzyny, do pompowania uryny i t. d. Czer.
Do łba przymknął trzy rureczki. Mick. <Od
Rurka>

Rurecznia, i, lm. e, Rurecznica *gieol. rodzaj
skamieniałego polipruia, czyli korala komórkowego,
organiki, tubulipora.* W. A. <Od *Rurecz-
ny, od Rurka>

Rurecznica, y, lm. e p. Rurecznia: Biła wars-
twa wapienna, zawierająca nieliczne rurecznice
(serpula greg). Bbr. <Od *Rurecznik, od *Ru-
reczny, od Rurka>

**Rurlet, u, lm. y org. jeden z głosów organu,
wydawanych przez piszczałki półkryte. <Rura †
Flet>**

Rurka, i, lm. i l. p. Rura: Woda we dwóch
rurkach z sobą spółkujących w obudwach równą
ma wysokość. Hube. R. w beczce do utaczania
wina. Trzye. Rurką u hantfasy ciekła woda na
jedno miejsce pół godziny. Syk. Lampowy no-
sek, R., przez którą opalonego knota zbytki od-
chodzą. Das. Rozmaite rurki i rureczki cyru-
lickej, np. do nasprycowania mecherzyny, do
pompowania uryny i t. d. Czer. R. klisterowa.
Troc. R. aptekarska do podkurzania w nos,
w zęby, w uszy, podkurzacza. Kn. Gardziel,
czyli R. oddechowa Brz. R. barometru. R. szkła-
na, porcelanowa. platynowa, srebrna. k. włosko-
wata, czyli kapilarna. R. zatopiona, czyli zaluto-
wana. 2. w lm. szczypce do przypiekania włosów,
żelazko; szczypce do karbowania na gorąco bieliz-
ny. 3. anat. × R. moczowa = przewód moczowy,
kanał moczowy, † nurt moczowy, ce w ka m o-
c z o w a, m o c z o w ó d, ! m o c z o ś c i e k, ! m o c z o-
t o k (urethra). 4. hist.: Rurki a. cewki, kana-
liki moczowe Belliniego (tubuli Belliniani). 5.
mech.: R. wodoskażna = rodzącej spółkującej rurki
przy kotłach parowych, pokazującej wysokość wody,
czyli wodostan w kotle. Łab. 6. min.: R. piorun-
kowa = fulguryt. 7. patol.: R. słuchowa (tuba
acustica). R. tchawiczna (cannula ad tracheoto-

miam). 8. rzeź. *część nogi wołu od pegi do biodra*. Ust. cen. 9. tkac. *odstęp między blaszkami, czyli blatami, lub płochami, w warsztacie tkackim*.

Rurkoplawy, ów, Cewioplawy zool. (siphonophorae) *rodzaj zwierząt jamochłonnych*. <Od Rurka + Pławy, ud Pław>

Rurkować, uje, ował I. *karbować rurkami* (= szczypcami) *bieliznę*: P. falbanę, gors koszuli. R. blachę (= *wyginać ją łaskawo*). 2. [R.] *drenować*: R. pole. <Od Rurka>

Rurkowanie, a, btm., *czynność cz. Rurkować*.

Rurkowato przys. **od Rurkowaty**: (Działki kielicha) *wznoszą s. R. prosto w górę*. Rost.

Rurkowaty = *podobny do rurki; pełen rurek, kanałków*. L. Kielich R. Rost. Kamień R. *złamanie kości leczy, sprawując spajanie*. Krup. <Od Rurkowy>

Rurkownia, i, lm. e I. *fabryka rur kutych*. 2. a. **Karbownica** *przyrząd do rurkowania blachy*. Łab. <Od Rurkować>

Rurkowy I. *przym. od Rurka*: *Pokrywa rurkowa, banie rurkowe*. Krum. 2. **Świeca rurkowa** = *świeca łojowa w formie odlana, luftowa, dzienna*. 2. anat.: × *Gruczoły rurkowe p. Gruchoł*. × *Kości rurkowe p. Kość*. 3. mech.: *Kocięł R. Stefensona = kocięł parowy do krążenia pary, u parowozów używany*. 4. zool.: *Korale rurkowe = jeden z rzędów koralu (tubulariatica)*. <Od Rurka>

Rurkwinta, y, lm. y *org. jeden z głosów pomocniczych organu*. <?Nm. Rohrquinte>

† **Rurmager, tra**, lm. *trowie p. Rurmistrz*. <Nm. Rohrmager>

† **Rurmistrski** p. **Rurmistrzowski**: *Rurmistrskie* *prawidło, narzędzie do poznawania położenia wody*. Włod.

† **Rurmistrstwo, a**, btm. p. **Rurmistrzostwo**. Troc. <Od Rurmistrz>

Rurmistrz, a, lm. *owie, † Rurmagister* I. *człowiek mający nadzór nad rurami wodnymi, dozorca wody, wodociągów; studniarz, pompierz, hydraulik*. 2. *gór. rzemieślnik wierzący rury do pompy a. na wiatrówki do przewiewu powietrza, grubarz, dozorca rur i łańcuchów u pompy*. Łab. <Nm. Rohrmeister>

† **Rurmistrzostwo, a**, btm., † **Rurmistrzostwo** I. *nauka a. sztuka rurmistrzowska*. Włod. 2. *urząd, zajęcie rurmistrza*. <Od Rurmistrz>

† **Rurmistrzowski, † Rurmistrski** *przym. od Rurmistrz*.

† **Rurmus, u a. a** lm. y *machina hydrauliczna do podnoszenia wody, wodociąg, pompa, studnia*: R., *wodociąg a. młyn wodę podnoszący, pehający, lejający dokąd*. Kn. R. a. *wodociąg wodę podnosi, popycha i leje*. Troc. *Trzy główne rzeczy uważać s. mają w rurmusie, to jest rury, kłamki, bieguny; biegun jest to wałek podstawy kołowej, mogący przebiegać wewnętrzną objętość rury, która nazywa s. samo ciało; kłamka służy do otworzenia i zamknięcia naprzemian przechodu dla wody; ciało rurmusowe jest rura, którą biegun przebiega*. Jak. J. *Z rurmusu woda w skrzynię rurmusową ciecze*. Troc. *W rurmusie a. w rurnym słupie cewka wodę w skrzynię puszcza*. Troc. *Rurmusami wodę prowadzić*. R. *ciągnący, anilia aspirans; deptający, calcans*. Jak. J.

† **Rurmusowy** *przym. od Rurmus*: *Rurmusowe* *koło*. Kn. *Koło u studni a. rurmusowe*. *Rurmusowa skrzynia, która wprzód wody nabiera i drugim skrzyniom przez rury rozdaje*. Kn. R. *rów, kanał rury*. Kn. *Za Augusta pokopano wiele stawów, które można było każdego czasu*

wodą napełnić przez łożę rurmusowe. Pileh. R. *rów = wodotok, nawodnica*. Bobr.

Rurnica, y, lm. e I. † R. *część aparatu gorzelniczego stanowiąca naczynie, napełnione zimną wodą, dla utrzymywania w stanie chłodnym rur destylacyjnych przez nie przechodzących*: *Pospolitych pokryw rury prowadzący przez wodę nalaną w beczkę, pospolicie rurnicą zwaną*. Krum. *Z rurnicy często, ile kiedy s. zagrzeje woda, odmieniać ją, a innej według potrzeby przylewać*. Haur. 2. bot. p. **Armatnica**. <Od Rurny>

Rurniczy, ego, lm. *owie majster od rur*. <Od Rurny>

Rurnik, a I. lm. *cy ten, co robi a. sprzedaje rury*. 2. lm. *ki miejsce, którędy rury wodne przechodzą*. L. <Od Rurny>

Rurny, Rurowy I. *przym. od Rura*: *Rurna cza-sza, misa, panew, w którą woda z cewek stryka, a z niej w skrzynię opada, crater*. Kn. *Rurna a. rurmusowa cewka*. Kn. R. *słup, w którym cewka wodę w skrzynię puszcza*. Kn. 2. anat.: † *Kości rurne p. Kość*. † *Żyła rurna, żyła główna, wielka (vena cava)*. <Od Rura>

Rurociąg, u, lm. i *urządzenie rur celem ściągania niemi plynów*: *Na Kaukazie są rurociągi między kopalniami a destylarniami nafty*. <Rura + Ciąg>

Rurować, uje, ował *gór. wykładać otwór świdrowy rurami żelaznymi lub drewnianymi*. <Od Rura>

Rurowanie, a, btm., *czynność cz. Rurować; oprawa rurowa szybów, mianowicie z cylindrów żelaznych, surowiznowych, lanych*. Łab.

Rurownia, i, lm. e *oddział fabryki wyrabiającej rury*. <Od Rurowy>

Rurowy p. Rurny: *Kość rurowa*. Troc. *Kocięł parowy R. = z ogniskiem wewnętrznym*. Łab. *Przyrząd R. z Clyde przeprowadza proste rury wiatrowe przez oddzielne palenisko*. Łab. *Szczypce rurowe*.

Rurówka, i, lm. i I. *gieol. (serpula) pierścienica skamieniała, napotykana wśród muszli w wapieniu paryskim pasorzytnie, w utworze oksfordzkim jurajskim*. Łab. 2. zool. (serpula) *pierścienica morska zamieszkująca rurki wapienne*. <Od Rurowy>

[**Rursztyny, yn**, btp.] *obręcze żelazne na piaszcze kola*. <?Nm. Rohrstangen>

[**Ru-ru**] *głos turkotu brzycki*. <Dżwn.>

Rus, a, btm. *gra w karty, w której, kto miał trzy starsze a. maćsiste, wygrywał*. Goł.

[**Rusaczka, i**, lm. i] *forma ż. od I. Rusak*: *Kilku ochrzczonych Rusinów lub Rusaczek*. Steb.

Rusak, a I. lm. *cy = a*), a. [**Rusnak**], × **Ruśniak**, × **Ruslec** *Rusini; wyznawca kościoła wschodniego*. b) × R. *żart. nauczyciel języka rosyjskiego*: *Książdz R. był to kleryk młody, lubił czytywać utwory Puszkina*. Syrok. b) [R.] *duży, niezamylkany nos kuchenny do mięsa i jarzyn*. c) † R. *koń ruski*. Biel. M. <Od Ruś>

[**Rusak, a**, lm. i] I. *gatunek kartofli*. 2. *zajęć, zwany tak z powodu barwy*. <Od Rusy>

Rusalny, Rusałczany *przym. od Rusałka*: *Rusalna noc na Polesiu*. *U litewskich rozdółów śpiewywał w rusalne gody*. Wysp. *Słyszę, jakby głosy... ze dna, czy śpiewy gdzieś w wodnym narodzie rusalnym*. Wysp.

Rusałczanka, i, lm. i *córka rusałek*. Słow. <Od Rusałczany>

Rusałczany p. Rusalny: *Chód nimfy i kibić rusałczana*. Nowiń. *Ezy rusałczane*. Słow. *Cynowe misy, talerze na policach, tak błyszczące*

około ścian, jak miesiące czarodziejskie, ruszałczane. Słow. Drżącym ramieniem, jak miłośnica, królewski opasuje gród i dniem i nocą ruszczaną pieśń zawodzi. Gliń. Wysoka i smukła, zupełnie ruszczana dziewczyna. Sienk. Włosy wypłowiałe, rzekłbyś: kądziel to ruszczana. Kon. <Od Ruszałka>

Ruszałeczka, i, lm. i p. **Ruszałka**. Słow. <Od Ruszałka>

Ruszałka, i, lm. i l. *nimfa wodna, bogunka*: Widziałem piękną dolinę przy Kownie, kędy ruszałek dłoń wiosną i latem ściele murawę. Mick. Chciała zostać ruszałką Adrjatyku, to jest utopię ś. w Adrjatyku. Bał. 2. w lm. = a) [Ruszałki] *pieśni kupalne*. b) *zabawa ludowa na Rusi w dzień św. Trójcy, połączona z tańcami, śpiewami, splataniem wianków i rzucaniem ich na wodę*. Goł. 2. a. **Sadownik** zool. (vanessa) *motyl dzienny*. Zdr. **Ruszałeczka**. <Gr. rhoysalia, z Łé, rosalia>

Rusawieć, eje, ał, **Rusowacieć** *rusym, rusawym stawać ś. l.* <Od Rusawy>

Rusawienie, a, blm., czynność cz. **Rusawieć**. **Rusawo** przys. od **Rusawy**: *rusowato*.

Rusawy, [Rusiawy], **Rusowaty** *nico rusy; wpadający w (kolor) rusy*: Włosy u jednych czarne, u drugich rusawe, u innych białokurwate. Sak. **Rusawym** ś. stawać, **rusawieć**, **rusowacieć**. L. <Od Rusy>

[**Rusek**, ska, lm. **skowiec**] l. *posp. Rosjanin*. 2. *pastuch wołów przybyłych z Rosji*.

[**Rusiawy**] p. **Rusawy**: Ta była rusiawa, tamta czarniawa. Jeż. <Od Rusy>

× **Rusiec**, śca, lm. **śce** p. **Rusak**: Ruśce czerwone i różne narody. Słow. <Od Ruś>

Rusinieć, eje, ał *stawać ś. Rusinem a. rusińskim*: Rusiniejem w Galicji. Krasin. <Od Rusin = mieszkaniec Rusi>

Rusinienie, a, blm., czynność cz. **Rusinieć**. **Rusinizm**, u, blm. *istota rusińska, charakter rusiński*: Musiał mieć serce dla rusinizmu. <Od Rusin = mieszkaniec Rusi>

× **Rusjan**, a, lm. **owie** p. **Rufjan**. <Zam. Rufjan>

[**Ruski**] l. R. dar, dawszy ś. znowu upominać. Troc. Przen.: R. miesiąc = *czas bardzo długi*. Dam ja mu, że popamięta R. miesiąc. Leżał potem R. miesiąc. Będziesz czekał R. miesiąc. R. pacierz = *miara nieco dłuższa*. 2. bot.: R. tornej (anacyelus pyrethrum) *roś. z rodzaju bertramu*. <Od nazwy krainy Ruś>

Ruskość, i, blm., rz. od **Ruski**, *charakter, duch ruski*: Czyżby tak mało miał w sobie ruskości?

[**Rusło**, a, blm.] *odęcie brzucha z opuchliną nóg*. **Rusma** *nieod. środek do wygubiania włosów, gotidło tureckie z wapna i złotolusku*.

[**Rusnak**, a, lm. **ey**] p. **Rusak**: Zjechali ś. też Rusnacy do Lwowa na tę konwokację. Biel. J. Nuż Podolan, Lwowian i innych Rusnaków było dosyć. Biel. J. Do dziś wzdłuż besarabskiego brzegu Dniestru rozsiadły ś. ogromne, w sady ubrane sioła, z samych Rusnaków złożone. Rol.

Ruso przys. od **Rusy**. L. **Rusobrody** *mający rusą brodę; rudobrody*: Fryderyk II R., *Barbarossa*. L. <Rusy + *Brody, od Broda>

Rusofil, a, lm. **e** *przyjaciel, stronnik rządu, ludu rosyjskiego*: Z rusofobów zamienili ś. w rusofilów. <Rus (= Rosjanin) + Gr. philos>

Rusofilizm, u, blm. p. **Rusofilstwo**: R uwydatnia ś. tak jaskrawo. Sm. <Od Rusofil>

Rusofilka, i, lm. i forma ż. od **Rusofil**.

Rusofilski przym. od **Rusofil**: Fakty te wywołały demonstracje rusofilskie ze strony Paryżan.

Rusofilstwo, a, blm. **Rusofilizm** *sprzyjanie Rosji, uczucie przyjacielskie względem Rosjan*. <Od Rusofil>

Rusofob, a, lm. **y** *człowiek nienawidzący Rosji, wróg Rosjan*: Pogłoski budzące radość austriackich i węgierskich rusofobów. <Rus (= Rosjanin) + Gr. -phobos>

Rusofobja, i, blm., *wrogie usposobienie dla Rosji i Rosjan*. <Rus (= Rosjanin) + Gr. — fobia>

Rusofobka, i, lm. i forma ż. od **Rusofob**.

Rusokosy *mający kosę (= warkocz) rusy*: Krasawica rusokosa dzisiaj śmielsza od lubego. Syrok. <Rusy + *Kosy, od Kosa>

Rusony, ów, blp., zł. = *srebro*. <Zap. od rubli rosyjskich>

Rusostowianin, a, lm. **anie** *Słowianin rosyjski*: Począł radzić, aby myślą na chwilę stali ś. kosmopolitami, a dopiero później Rusostowianami. Spas. <Rus (= Rosjanin) + Słowianin>

Rusowacenie, a, blm. czynność cz. **Rusowacieć**. **Rusowacieć**, eje, ał, p. **Rusawieć**: *Rusowacieję, rusowatym ś. staje*. Troc. <Od Rusowaty>

Rusowato przys. od **Rusowaty**, *rusawo*.

Rusowaty p. **Rusawy**. <Od Rusy>

[**Rust**, u, lm. **y**] p. **Ruszt**. <Nm. Rost>

× **Rustunek**, nku, lm. **nki** p. **Rynsztunek**: Rzemiosło rozmaitych rustunków czynienia, *machinialis scientia*. Mącz.

Rustyk, a, lm. i l. *ozłoba z drzewa nie obranego z kory*: Ozdoby, zwane rustykami, z drzewa nie obranego z kory. Krasz. Maż autorki tego ganku nazywał go, uśmiechając ś., rustykiem. Krasz. 2. bud. *powierzchnia zewnętrzna ciosów w ścianie a. ich naśludowania, nie obróbiona gładko, z grubsza okrzesa i chropowata*. bonia, boniowanie. 3. teatr. *dekoracja teatralna przedstawiająca wnętrze chaty wieśniaczej nie polskiej*. <Fr. rustique>

× **Rustykalny** *kmiecy, włościański, wieśniaczy, chłopski*: Podatki rustykalne. <Od Rustyk>

Rustykan, a, lm. **anie** *wieśniak, włościanin, kmieć*: Zaprzężony do kancelaryjnej roboty R. oswoił ś. z biurem. Spas. <Od Rustyk>

Rustykowy przym. od **Rustyk**: Ozdoby rustykowe.

Rusy l. (o włosach) *jasno-kasztanowaty, rudawy*: Ruse włosy. Wóje. R. warkocz. Koń R. Troc. 2. (o cerze) *brunatny, śniady, lekko oliwkowy, ogorzały*: Płeć rumianoczarna pospolita jest ruskiego narodu, dla czego też dziś nasi mówią ruse, to jest rumianoczarne. Stryjk. 3. [R. a. pło-wy tydzień] = *tydzień, kiedy żyto kwitnie, a rusalki śpiewają*. Grj. <RUS>

Rusycyzm, u, lm. **y** *barbaryzm pochodzenia rosyjskiego*.

Rusyfikacja, i, blm. p. **Ruszczenie**.

Rusyfikacyjny przym. od **Rusyfikacja**: I na tę dziedzinę rozciągają swoje poglądy polityczne, rusyfikacyjne.

Rusyifikator, a, lm. **rzy** *ten, co rusyfikuje*: Korniejew był weale gorliwym rusyfikatorem. T. K. <Rus + Łé. -ficator>

Rusyfikować, uje, **ował** p. **Ruszczyć**: Działacze rosyjscy postanowili R. nie tylko to, co polskie, lecz co z dawien dawna ruskie. Spas. <Rus + Łé. -ficare>

Rusyfikowanie, a, blm., czynność cz. **Rusyfikować**, *ruszczenie, rusyfikacja*: R. zakładów wychowawczych.

† **Rusz**, a, lm. e l. *chapnięcie, wyrwanie szybko*: Złodziej tyka cudzego, robi ciemnym ruszem. Klon. 2. *dawna gra w karty*. Rej. Trębaczyk grał z kuchcikiem czerwonego rusza. Dziew. <? RUCH/RUSZ >

Rusza, y, lm. e, × **Riusz** *rodzaj falbany przyzwytej środkiem wzkuż i odstającej, jakby kryza, obu brzegami*: Sklepy przystrojone fałdami białego, grubego muślinu, przeciętego ruszami organiny. Zap. <Fr. ruhe >

Ruszać, a, ał i R. s. p. **Ruszyć**. <RUCH/RUSZ >

[**Ruszaj**, a, lm. e] *ten, co lubi ruszać cudze, szkodnik*: Kot R. R., człowiek plondrujący cudze rzeczy, ciekawski, ruszający. <Od Ruszać >

Ruszający l. im. od **Ruszać**. 2. †R. p. **Ruchomy**: Testamentem nikt nie może oddać nie innemu, jedno ruszające rzeczy; te może oddać wedle woli swojej, jak pieniądze, szaty, sprzęty. Magd. Wszystkie imienie ruszające i nieruszające, pusezną rzeczono. Św. z Woc. <Od Ruszać >

Ruszałność, i, blm, rz. od **Ruszałny**: R. członków. Śl. wil.

× **Ruszałny** p. **Ruchomy**. <Od Ruszać >

Ruszanie, a l. blm., czynność cz. **Ruszać**: Bez ruszania niemasz żadnego kunsztu, żadnej przemiany. Pilch. 2. †R., lm. a *poruszenie, ruch*: R. niebieskiego okręgu (= *ruch, bieg, obrót*).

Ruszanie się, a s., blm., czynność cz. **Ruszać** s. **Ruszcłarz**, a, lm. e p. **Przelinik**. <Od Ruszt >

Ruszcik, u, lm. i p. **Ruszt**.

Ruszczeń, eje, ał, × **Ruszczeń stawał** s. *Rosjaninem a. ruskim*: Ruszczeńją Niemcy w Rosji. Spas. <Od Ruski >

Ruszczeń, czka, lm. czki, × **Ruszczyk** bot. = bot. *Iglica*. <Łć. *ruscus* >

Ruszczenie, a, blm. l. czynność cz. **Ruszczeń**. 2. czynność cz. **Ruszczyć**.

Ruszczenie się, a s., blm., czynność cz. **Ruszczyć** s.

Ruszczkowy przym. od **Ruszczeń**. Troe.

Ruszczyć, y, ył *przerabiać na rosyjskie, szczepić ruszczyznę, rusyfikować*: R. okolicę, ludność. R. s. *przejmować s. ruszczyznę, stawać s. Rosjaninem a. rosyjskim, ruszczeń*: Panowie litewscy już s. polszczyli, nie ruszczyli, jak to było za Jagiełły i Witolda. Bart. <Od Ruski >

× **Ruszczyk**, a, lm. i p. **Ruszczeń**. <p. **Ruszczeń** >

× **Ruszczykowy** przym. od **Ruszczyk**: Ci, którzy strzał używali, kołczan mieli R, rogi jego i środek haftowane złotem, lub srebrem ozdobione. Goł.

Ruszczyzna, y, blm. l. *język ruski, sposób wyśławienia s. po rusku*: Mówi kiepską ruszczyzną. Póki Litwa cheiała, pozwalano jej ruszczyznę używać. Cz. 2. *wszystko, co jest ruskie: język, zwyczaj, ubiór i t. il.* <Od Ruski >

Ruszek, szku, lm. szki p. **Ruch**: Powstał wszakże mały R., kiedy s. rozeszła przygoda służącej Zakładzińskiego... Ndż.

Ruszenie, a, blm. l. czynność cz. **Ruszyć**: Gdyby dar żywota można zyskać ruszeniem pąka u tej ręki, to nie ruszyłbym palcem. Słow. 2. p. R. s., *poruszenie, ruch*: Gracja w jestach i w ruszeniu. Czart. A. Jakaś posępna stodycz w jej każdym ruszeniu. Malez. A barania mu czapka za każdym ruszeniem miga. Malez. 3. [Co R.] = *co chwila, co raz*. 4. *Pospolite R. = wojsko zebrane przez powołanie wszystkich zdolnych do broni obywateli*: Ku obronie ojczyzny służyło

dawniej zwołanie obywatelów, co pospolitym ruszeniem zwano, iż każdy osiadły obywatel musiał ruszać z domu, siadać na koń i jechać na nieprzyjaciela. Papr. Starostowie swywołych hamować mają ruszeniem powiatów. Vol. Nikanor miał, R. uczynniejszy, ciągnąć do żydowskiej ziemi a spustoszyć ją ogniem i mieczem. Leop. 5. †R. *apelacja, odwołanie s. do wyższej instancji*: Publikola prawo wolnego od konsulów do ludu ruszenia postanowił. Fał. Strona, przeciwko której uczynion był dekret, w te słowa niech uczyni R.: Panie sędzio, tego skazania, jako niesprawiedliwego, za prawo nie przyjmuję, ale cię ruszam na wieca abo na sejm walny. Herb.

Ruszenie się, a s., blm., niek. **Ruszenie** czynność cz. **Ruszyć** s.; *poruszenie, ruch*.

† **Ruszka**, i, lm. i *zasłona, raktuch*. Tuch.

† **Ruszlwie** przys. od **Ruszliwy**. L.

† **Ruszliwy** p. **Ruchliwy**: Charybdys była baba ruszliwa i łakoma. Otw. <Od Ruszyć >

× **Rusznia**, i, lm. e *parowóz, lokomotywa*. <Od *Ruszny, od Ruch >

Rusznica, y, lm. e, **Rusznica**, † **Rucznicza**, † **Rusznia ręczna broń palna, muszkiet, arkebuz, półhak**: Rusznice lontowe, zapalane knotem, hubczaste (*w których lont zastępowała hubka*). Fuzje z większym otworem rusznicami nazywano. Cz. R. z krzosem = *która s. zapalała za pomocą skrzesańska iskry*. Strzeley z rusznicami abo arkażerowic. Star. Żaden czasu pokoju rusznice nie śmie nosić. Herb. Choć najlepsza R. nie uczyni strzeleca. Pot. Zabłysły w krzakach rusznice. Krasz. Zdr. **Ruszniczka**. <Czes. ručnice, od ruka (ręka); „broń ręczna“ >

Rusznicarz, a, lm. e p. **Rusznikarz**: 2200 sztuk miał dostawić R. z Brunświku. Górs. Pytacie o Kosa, rusznicarza? mieszka teraz podle dworu, pod Krzysztofem. Gom. <Od Rusznica >

Rusznicy p. **Rusznicy**: Nastal trzaskot ciągły ognia ruszniceowego. Jeż.

Ruszniczka, i, lm. i p. **Rusznica**: Pistolety abo krótkie ruszniczki za pasem nosili. Kłok. R. za pasem. Troe.

Ruszniczny, **Rusznicy** przym. od **Rusznica**; **Ruszniczny**, × **Ruczniczny**: Proch R. Haur. Krzyżacy ruszniczną strzelbę, Litwie nieprzywykłą, wiele Giedyminowi ludu pobili. Stryjk. Rusznicznego ludu trzydzieści tysięcy. Petr. <Od Rusznica >

[**Rusznik**, a, lm. i] *ręcznik*.

Rusznikarka, i, lm. i, **Rusznikarka** l. *kobieta sprzedająca broń palną*. 2. *żona rusznikarza*. <Od Rusznikarz >

Rusznikarnia, i, lm. e *fabryka rusznice*: Ofiary na rusznikarnie. T. K. <Od Rusznikarz >

Rusznikarski przym. od **Rusznikarz**; **Rusznikarski**, **Rusznikarski**: Przyrzady rusznikarskie.

Rusznikarstwo, a, blm, **Rusznikarstwo** *rzemiosło rusznikarza, puszkarstwo*. <Od Rusznikarz >

Rusznikarz, a, lm. e, **Rusznikarz** *rzemieślnik wyrabiający rusznice, puszkarz*. <Od Rusznica >

× **Rusznosć**, i, blm., *zdolność poruszania s., ruchomość*. <Od *Ruszny, od Ruch >

† **Ruszochnód**, odu, lm. ody *bieg*: R. słońca. Żebr. <Ruszyć + Chód >

Ruszt, u, lm. y, × **Roszt**, † **Rost**, [Rust, Rość] l. *krata pod piecem i nad popielnikiem, tlenisko*: R. robią z prętów żelaznych graniastosłupiatych, których obadwa końce osadzają s. w bokach pieca. Krum. 2. × R. *czworoboczna kratka żelazna z rączką, do pieczenia*. 3. [R.] = a) *patelnia*, b) *pomost z drągów na belkach cud*

chlewek, stajnią i t. p. c) stos: Galman układany w ruszta, to jest przymy; d) w lm. belki i pale służące za podwalinę pod ścianę murowaną w miejscach wilgotnych, kraty. Sł. wil. 4. szaragi, drażki, tyczki, kraty z nich, do rozwieszania na nich np. wina. 5. bud. powołała na wierzchu mostnic. Podcz. R. jest wierzch palowania jakiegokolwiek; w pruskich zaś murach rosztom zowią ś. końce krzyżownie wierzone, które ś. dłużnicą ocapiają. Podcz. 7. cieś. kratowanie. Sł. wil. 7. gór. = a) stos regularny rudy wydobytej z kopalni, w bliskości szybów dobowalnych ustawione. Łab. b) szychta drzewa bułdowatego krokwiastego, ułożona w kopalni do oprawy szybów. 8. hut. = a) kratka paliska pieców mufłowych i innych naczynnych. Łab. b) nazwa prażelni w Olkuszu do rud ołowianych. Łab. 9. leśn. p. Krata. Zdr. Ruszcik. <Nm. Rost>

2. Ruszt, u, lm y hut. dawna miara = 24 nieckom a. 36 korcom olkuskim. Łab. <?Nm. Rosth> [Ruszt, u, blm.] krzywica, choroba angielska (rachitis).

Rusztbelka, i, lm. i jedna z sztab żeluznych lub surowiznowych, stanowiących w paleniskach ruszt. Łab. <Ruszt + Belka>

Rusztowaczka, i, lm. i pręt, czyli pogrzebacz do przuszenia paliwa na rusztach paleniska. <Od *Rusztowacz, od Rusztowad>

Rusztować, uje, ował, × Rosztować i. robić rusztowanie: R., podrusztować u cieśli i mularzy — z belek i tarcie robić piętrowanie przy budowlu gmachów lub do reparacji ich. Mag. Przen.: klecić, budować, piętrzyć mozolnie a niedorzecznie: R. systematy niedorzeczne. Przen.: × R. lep na ptaki = rozstawiać, zastawiać. Doszli, jak stawić sidła na zwierza i jaki na głupiolaczne żeru lep R. ptaki. Pileh. 2. hut. = a) przepalać rudę z drzewem. Os. J. (= przepalać, układając ją z drzewem naprzemian). b) p, Luf-tować. c) p. (hut.) Prażyć. <Nm. rüsten>

Rusztowanie, a, × Rosztowanie i. blm., czynność cz. Rusztować: Przepalanie rudy, po naszemu R. Os. J. Regulus najwięcej w rudach przeskadzka, gdy co pierwiej nie wypędzą przez wolne R. Trocz. 2. lm. a = a) wiązanie ciesielskie, zestawa czasowa z belek i tarcie, jako budowla pomocnicza do wykonywania robót mularskich, górniczych, ustawiania pomników; wiązanie z drzewa, na którym spoczywają przyrządy i narzędzia, jak miechy, walce, młoty i t. d.: R. zawaliło ś. Spadł z rusztowania. Dziura w murze do rusztowania. Troc. Kozły do rosztowania. Troc. Drzewo do rosztowania. Troc. R. wielkie. P. Koch. Przen.: Kilkoma słowami zlamal całe R. moich argumentów. b) szafot: Zginał na rusztowaniu. Wygubił ich wielu na śmiertelnym rusztowaniu L. Rusztowania śmierci, stopy zapalone, podziemne więzienia i katusze przestały burzać ludzkości. L.

Rusztowisko, a, lm. a, Rosztowisko miejsce rusztowania rudy. Troc. <Od Rusztowad>

Rusztowny i. a. × Rosztowny tyjący ś. rusztowania: Arsenik letko ulatuje przed rusztownym ogniem. Torz. 2. ? : Różnego rodzaju rusztowne ozdoby zakrywa rozłupana szafa. Wilk. <Od Rusztowad>

Rusztowy przym. od Ruszt; × Rosztowy: Pieczeń rusztowa. Rusztowe drzewo, drzewo prażelne, drzewo do prażenia rudy. Łab. Piec R. = prażelny, rumfordzki. Łab.

Rusztówka, i, blm. żeluzo rusztowe. <Od Rusztowy>

Ruszyciel, a, lm. e ten, co ruszył a. rusza: Pierwszego wielkiego ruszyciela siła wszechmoeną ręką bieżne krańce nakręciła. Przyb. <Od Ruszyć>

Ruszyć, y, ył, nied. Ruszać, Ruchać i. czym, † czego = poruszyć, zaruszać, wprawić w ruch: Ogar dobry trąbą zawsze rusza. Troc. Na te słowa jego ruszył głowy. Paszk. Głową ruszać. Lubom. (= kiwać, chwiać). Człowiek teraz modny niewolnik: wszystko opięto, ani ręką, ani nogą R. nie można. L. (= drgnąć, władać). Ruszać palcami (= przebierać, gmerać). Ruszać wąsami (= strzyć wąsami). Rucha gębą trochę ludu i koronki przebiera. Wor. (= miele). Koń, nie mogąc ustać w miejsu, rusza nogą (= grzebie). Nie ruszyłem dziś nogą z domu (= nie ruszyłem ś., nie zrobiłem ani kroku, nie wychyliłem ś.). Ruszać ramionami (= wzruszać; szymać ś.). Ruszać ramionami, rękoma. Troc. Ruszać ogonem (= machać, kiwać, merdać). Przen.: W środku siedzi młodzieniec ruszać gitarą uczony. Dm. (= władać nią, grać na niej). Przen.: użyć czego, uciec ś. do czego, nadrobić czym, przywołać czego na pomoc, wyteżyć co: Głową ruszać, mózgiem, conceptem, ruszać, rozum ruszać, sił, sposobów, środków ruszać, natężyć, z natężeniem używać. L. Gdybyś głową ruszyła, kształtniebyś ten węzeł rozwiązała. Lubom. Ruszyłeś głową, jak zdechła cieł ogonem. Pim. Ruszył doweipem, jak martwe cieł ogonem. Prz. Conceptem R. L. W dworach rozumem żyją, dobrze tam potrzeba głową ruszać. Gawiń. Kłama, bredzi, fałszuje, mózgiem rusza, gdzie czuje co oberwać. Klon. Rozumem ruszył, jak kurta ogonem. Pim. (jak koza ogonem. Pim.). Ruszał rozumowi, używał języka, abym mu była na to pozwoliła. P. Koch. To nie pomoże, fortelu innego zażyję, ruszę doweipnej chytyłości. Lubom. Wszysey ruszcie się przeciw takiej niezbożności. Groch. (= dobądźcie sił, wyteżcie je). Wszystkich środków rusza. L. (= porusza, próbuje). Ruszał wszystkich sił, rozum ruszał do tego. Troc. R. mocy, całej duszy, wszystkich sposobów na co. Troc. Rusz doweip z kopyta, baw mi zaraz gości. Kam. 2. kogo, co z miejsca = podnieść na nogi, poruszyć, wyważyć, wysadzić, wywabić, spędzić, spłoszyć: Charty ś. przybliżyły, zająca z miejsca ruszyły. Jak. W. Zwierza z kniei R., wystawić, a nie wygnać, mówi ś. Chm. B. Feram excitare, to jest R. zwierza. Chm. B. Powstań, uciecho, powstań, lutnio moja, ruszwa różanej zorzy z jej pokoja. Kochan. Ruszył go z miejsca. Troc. R. zająca z miejsca. Troc. Nie mogą tego kamienia R. z miejsca. Przen.: R. kogo z miejsca = wysadzić, usunąć, oddalić, wyrugować: Radzili mu, żeby go abo zabił, abo jakokolwiek z miejsca ruszył. Warg. Dwuch biskupów z stolic za ich winą ruszył. Skar. (= z urzędu złożył. L.). R. kogo z urzędu, z rady. Troc. (Do psa:) Nie daj ruszać! Ani rusz = ani weź, ani razi, w żaden sposób: Tu wszystko drogo, bez pieniądze ani rusz. L. Kobiety, a zwłaszcza młodej, bez pieniądze ani rusz. L. Ten człowiek do figłów przedni, ale do interesu ani rusz! L. (= ani myśleć, żeby go można użyć). Ani rusz nie da ś. naklonić do tego. W nocy ani rusz nie mogą spać. 3. kogo, co = tknąć, dotknąć, pomacać, wziąć w rękę, trącić; zaczepić, niepokoić, drażnić, budzić, zaczynać z kim, z czym: Nie ruszaj tego. Troc. Nie śniał szatan żadnej rzeczy Jobowej R. Karnk. [Po kiela cie nogom nie ruse]. Nie radzę ruszać złęgo, gdy dobrze leży. Pot. Przen.: na-

ruszyć, napocząć; zapocząć: Nie ruszyłem jeszcze zapasów, kapitału (=nie ubrałem, nie nadebrałem z nich nic). R. = wziąć przez łakomstwo, przyswoić sobie, ukraść: Można przy nim zostawić wszystko otworem: nie nie ruszy. Nie nie połóż: wszystko ruszy. (=nie ruszy nim nie uleży). Rad ruszy. Troc. Ruszył pańskich pieniędzy. Troc. Naści, schowaj to na jutro, tylko nie rusz! L. Nie ruszaj, gdzie niemasz nie. Kn. (rad bierz, gdzie nie połóż); przylepia mu ś. do paleców. L.). Przen.: R. kogo w żywe, w sedno (Troc) = trafić w miejsce bolące, dając komu do żywego, dotknąć kogo boleśnie: Ruszył go w sedno, tknął go w sedno, trafił, gdzie boli. Kn. Przen.: † R. dzwonka, p. **Dzwonek**. † Ruszać dzwonka (od: dzwonko) = przypomniać coś niemilego: Duże ruszali dzwonka. Piotr. [Capki rusz] = uchył; ułożyć ś. Przen.: W mowie czego R. = potrącić, o co; natącić, napomknąć o czym; dotknąć czego: Nie dlań miłszego, jak mówić o niej; rusz tylko o tym, jakobyś wodę puścił na koło młyńskie: nie może ś. upamiętać. L. Ruszę dalej, a tych rzeczy ruszę, które do dziwów poruszyły świat wszystek. Birk. W tym naszym dyskursie już ś. żywego i zmarłego ruszyło. Falib. Nie ruszajcie umarłych, każdy ma swoje kwamkwam. L. (= dajcie im pokój). Ruszył te rzeczy. Troc. Przen.: R. kogo = poszukiwać w kim, okazać swój wpływ na kogo, oddziaływać, podziaływać nań, posp. wziąć kogo: Rusza mię trucizna, lekarstwo, albo ruszyło, sprawiło, operatur. Kn. Purgacja czyni jaka rzecz, rusza, stolec czyni. Kn. (= pędzi). Ruszyło mię lekarstwo, trucizna. Troc. Ruszyły mię pigułki. Troc. Już mię dwa razy ruszyło. Pił wino na onych godach, a gdy już ruszyło wino, kazał przynieść naczynia z kościota. B. B. (= zaczęło działać, robić swoje, rozmarzyło go). [Ruszać a. **Obruszować**] = okopywać po raz pierwszy ziemniaki. Przen.: Henryk, aczkolwiek był nabożny, jednak przeciw łakomstwo go ruszało. Biel. M. (= nagabało). Przen.: R. kogo = nie zostawić obojętnym, poruszyć, wzruszyć, tknąć, przejąć, zdjąć, owładnąć, opanować, rozczulić, rozrzewnić: Ruszało sumnienie mojego miłościwego pana. Oss. Gdybyż go sumnienie ruszyło. L. Ruszeni żalości wzdychali. Galat. Pieniądze kogo nie ruszają! Kosz. (= nie obchodzą). [Jakos to królowę ruszyło]. Hetman sam tylko na grad, na łyskanie nie dba, grom go nie i piorun nie ruszy. P. Koch. Rusza (obehodzi) go bardzo śmierć synowska. Troc. Zazdrością ku temu ruszony. Troc. (= pobudzony, poduszczony, skłomiony, podhechtany, popchnięty). Ruszyła go ta myśl do niej. Troc. Jeśli sama pobożność chrześcijańska do tej wyprawy was nie ruszyła, niechże wdy przynajmniej ruszy sława. Jan. Ani mię wasza krotofila ruszy. Er. Ruszył hetmana pustelnik surowy. P. Koch. Mogłaby była i zjadła gadzię R. litością, i lwy, i padalec. Mor. A. Ruszyła go ta powieść, miłość. Troc. Świat ś. cały zdawał być ruszony tym wielkim głosem żalości i trwogi, który łkający był, a razem srogi. Kon. Przen.: Rusza mię choroba, nagaba mię choroba. Kn. (= nawiedza, napada, dotyka). Powietrzem, paraliżem ruszony = rażony; sparaliżowany. Sługa mój leży w domu powietrzem ruszony. Wuj. Powietrze, paraliż, ślak go ruszył, zaraziło go powietrze, i w kilka dni umarł. Biel. M. Powietrzem ruszony. Ocz. Ruszać a. [**Obruszować**] (o wielkiej chorobie) = nawiedzić, napisać. Przekleństwa: [Niechaj cię ruszy! Bodaj cię ruszyło!]. Przen.:

† R. czego, [R. eo] = naruszyć, pogwałcić, obrazić co. Wen. [R. prawo]. 4. wyprowić, pchnąć, posunąć, skierować: R. lewe, prawe skrzydło. Troc. Ruszył wojsko, pułki przeciw nieprzyjacielowi, ku temu miejscu. Troc. Obóz R. Troc. Załoga lubelska poddała ś., zaczęmy ruszył pan Sapieha chorągwie ku Warszawie. Sienk. Przen.: znievolić do powstania, uzbroić: Jehowa ruszył przeciwko nim króla chasydymskiego. Bud. Przen.: Zebrawszy kilka tysięcy ludu, ruszył wojnę przeciw żydom. B. B. (= podniósł, uszczął, roz-począł). 5. † R. kogo, co do wyższej instancji = zaskarżyć; powołać kogo przed wyższą instancję: Panie sędzio, tego skazania, jako niesprawiedliwego, za prawo nie przyjmuję, ale cię (= twój wyrok) ruszam na wieca albo na sejm walny. Herb. Sędzia grodzki nie ma być ruszon do starosty, ale na sejm. Tarn. J. 6. † R. kogo = pozwać, zapozwać, pociągnąć do sądu: Testament, przed prawem ziemskim uczyniony, u sądu duchownego nie będzie miał miejsca; ale może go kto o to ruszać prawem duchownym. Herb. (= procesować, pracować). 7. a. R. ś. dokąd, cz. ni. = wyruszyć, udać ś., podążyć; zacząć iść, jechać; zebrać ś. do drogi: Szyper od pała ruszył. Oss. (= odbił). Rusza flota, zagle ś. podnoszą nadęte. Bardz. Z Kujaw ruszył regiment na Ukrainę. L. Dobry jest kaznodzieja i porusza zgola, jak poczenie kazał, zaraz lud ruszy z kościoła. Koch. W. Wojska polskie z głębi Hiszpanji ruszyły do swego kraju. Lel. Ruszył wraz cały sejm z królem do katedry św. Jana. Niem. Szlachta żegna ś. śpiesznie i już w drogę rusza. Mick. Ruszajcie! kupiec na służę zawoła, ja z dziećmi pójde ku miastu. Mick. Na pole naszym z gramatyką łacińską a. z Wirgiljuszem. Syrok. Odejść, kędy tyle gości rusza przede mną, kędy reszta ruszy. Mick. Ruszyłem z Mazowieckiej ulicy trójką spokojnych koników. Wilk. Po krótkim odpoczynku trzeba było R. w dalszą drogę. Krem. Raz po raz krzyknął, na fernala: ruszaj! ruszaj! Oss. (= machaj! marsz! jazda! zmykaj! dalej w drogę! w konie!). R. z miejsca, z kopyta. Konie nie chcą ruszać (=nie biorą). Ruszaj precz! (= wynoś ś. ! poszedł precz! fora!). Łód, rzeka rusza (= puszcza, spływa). Ruszać koniem = rozwierać konia, rozpuszczać. Kn. 8. † R. zapelować, odwołać ś. do wyższej instancji: R. do wyższego sądu. Troc. Komisarze granice kończyły powinni, nie dbając nie o to, choćby strona przeciwko temu mówiła albo ruszała i apelowała. Herb. Od Bożego sądu nikt na trybunał i na sejm nie ruszy. Paszk. † R. z skargą = wystąpić ze skargą do sądu. Wujewi swemu rusza skargą żalobną Św. z Woc. R. ś. l. poruszyć ś., zaruszać ś., wykonać ruch, drgnąć, dać znak życia, zachwiać ś., kwiąć ś., zachlebotać ś.: To jest tylko wiecznym, co własną rusza ś. mocą. Alber. Ile razy rzecz jaka ś. rusza, tyle razy odmienia swe położenie. Rogul. Rusza ś. bez przestanku na stolku. Troc (= wierci ś., kręci ś., świdruje ś., poprawia ś., nie usiedzi spokojnie). Nie zabity: jeszcze ś. rusza. Coś ś. za piecem rusza. Coś ś. ruszyło w kącie. Stój w mierze, nie ruszaj ś. L. Na te słowa zwiesił głowę, nie nie mówi, siedzi, ani ś. rusza. Stasz. Ząb mi ś. rusza. Koł silnie wbity, ani ś. ruszy (= ani drgnie). Usta mu ś. ruszają = drgają, drżą, latają. Głowa mu ś. rusza. Ta figura rusza ś. jak żywa. Przen.: Handel, interesa ruszają ś. (= wychodzą z zastój, ożywiają ś.). Przen.: R. ś. w statku swym nie dał. Skar.

Przen.: poruszyć ś., wzruszyć ś., zniechęcić ś., rozczulić ś., ulec, rozrzuć ś., ująć ś.: Nie dał ś. R. prośbom ich. Boh. Przen.: ovladnąć, opanować, porwać siebie, unieść ś.: R. ś. zawiesić, miłością. Troc. 2. z miejsca = wstać, dźwignąć ś., podnieść ś., zejść, ustąpić: Najciężej ś. z miejsca R. (= wybrać ś. z domu). Sama ś. nigdy nie ruszę. L. (= nie wyjdę na krok, nie wychylę ś.). Rusz ś. ze stolka, z miejsca. Troc. Dziecko płacze, rusze ś. Przen.: zwinąć ś., zakrzętnąć ś., zabiegać, okazać energję, nie zostać bezczynnym, zająć ś.: Pilna sprawa, trzeba ś. R. Kn. Ruszajże ś. = poruszyć ś., nie bądź leniwym, ospałym; pośpiesz się. Przen.: Ruszać ś. = działać, nie zasypiać sprawy; zrobić rozruch, powstać, nie spać, wzburzyć ś., dać znak życia: Tymczasem tamei ruszają ś. 3. skąd, dokąd, p. Ruszyć: Ruszyliśmy ś. do kościoła. Kras. Ruszyli ś. obozem w nocy. Wuj. Ruszyła ś. izba poselska do senatu. Djar. gr. Gdy ś. obóz R. ma, tedy przodkiem działa, prochy mają ś. naprzód z obozu R. Tarn. J. Po śmierci ojca ruszył ś. Abraham z Haran i przyszedł do ziemi Chananejskiej Skar. Przede dniem ruszył ś. w drogę do Kurlandji. Mat. [Wiatr ruszył ś.] = powstał, zerwał ś. Przen.: Jakie strumienie trwi z każdej rany musiały ś. R. Groch. (= pójść, pociec, rzucić ś., lunąć, trysnąć). <RUCH/RUSZ>

† Ruszysty p. Ruchomy. <Od Ruszyć>
[Ruściochy, ów, blp.] rupiecie, stare żelastwo a. kawalki skór złożone na górze.
× Ruśczeń, eje, ał p. Ruszczęć: Polszczała Ruś, ruśczała Polska. Szaj. <Zam. Ruszczęć>
× Ruśczenie, a, blm., czynność cz. Ruśczeń.
[Ruślica, y, lm. e] powróć do słomy.
[Ruśmak, a, lm. i] niezgrabijasz, niedołęga, niemrawa.

† Ruśnia, i, lm. e. p. Rusznica: Ktoby z ruśnią a. z jaką szkodliwą bronią do sądu przyszedłszy, Nisz.

Ruśniak, a l. lm. ey p. Rusak. Słup. 2. lm. ki gatunek ziemniaków.

Ruśniatka, i, lm. i bot. (dracopis) roś. z rodziny złożonych.

Ruśnica, y, lm. e p. Rusznica: Giedymin r. 1328 od Krzyżaka kulą z ruśnicy zabity; bo tego czasu ruśnice Niemcy wymyślać poezęli, wszakże jeszcze bez krosów. Stryjk.

Ruśniczny p. Ruszniczny.

Ruśnikarka, i, lm. i p. Rusznikarka.

Ruśnikarski p. Rusznikarski.

Ruśnikarstwo, a, blm., p. Rusznikarstwo.

Ruśnikarz, a, lm. e p. Rusznikarz.

[Ruť! Ruten!] precz. <p. Ruten>

Ruta, y, blm. l. bot. = a) a. Rutew, [Rucina] (ruta) roś. z rodziny rutowatych. Gatunek: R. ogrodowa (r. graveolens). b) R. polna a. ptasia. p. Dymnica. c) bl. p. Rutewnik: R., ziele, w ogrodach ś. chowa; zażywają jej zrana na chlebnie z masłem. Kluk. Rutą przyprawiony. Troc. Zielona R. jałowicie, lepszy kawaler, niż wdowiec. Pśń. 2. anat. † Myszka do ruty podobna (Perz.) = mięsień równoległoboczny, × czworokośny (musculus rhomboideus). Zdr. Rutka, [Ruteńka, Rucianka]. <Łé. ruta>

× Ruta, y, lm. y marszruta, droga: Wydano mi ordynansy, wypisano rutę, a kazano czekać na pieniądze. Łoż. <Fr. route>

Rutabaga, i, lm. i p. Kapusta.

Ruten, u, blm., chem. pierwiastek metaliczny z gromady platynowej, Ru.

[Ruten!] p. Rut: Chłop R. z komina wyleceł. Por. Buten. <Dnm. heraus>

Rutenizm, u, lm. y barbaryzm pochodzenia ruskiego.

Rutenowy przym. od Ruten.

[Ruteńka, i, blm.] p. Ruta: Wianuszek z drobnej ruteńki. Goł. <Od Rutka>

[Rutew, twi, blm.] p. Ruta. Zdr. [Rutewka]. <Zam. Ruta>

Rutewka, i, lm. i l. [R.] p. Rutew. 2. a. Rutka bot. = a) (thalietrum) roś. z rodziny jaskrowatych. Gatunki: R. mniejsza (th. minus). R. orlikowata a. orlikoliściowa (th. aquilegifolium). b) p. Rutwica.

Rutewkowiec, wa, lm. wce bot. p. Przyjemka. <Od *Rutewkowy, od Rutewka>

Rutewnik, a, lm. i, Hojnorostka, Hojnorostka, dawniej Hojna różeczka, niekiedy bl. Ruta zwany, bot. (peganum) roś. z rodziny parolistnikowatych. Gatunek: R. pospolity (p. harmala). <Od *Rutewny, od Rutew>

† Rutgiser, a, lm. owie p. Ludwisarz: R., co mosiądzowe rzeczy leje. Kn. Troc (= mosiężnik, bronzownik). R., co miedź sprawuje. Leop. (koltarz. Leop.). <Nm. Rotgiesser>

Rutka, i, blm. l. p. Ruta. Przen.: Siał rutkę = nie wychodzić za mąż, trwać w panieństwie. Podsiada sobie rutki. Rys. (= podstarzała ś). 2. bot. p. Rutewka. 3. Kozia R. p. Rzęśnia.

Rutowate rośliny, bot. (rutaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych. <Od Ruta>

Rutowy chem.: Kwas R. p. 2. Kaprowy.

[Ru-tu-tu] naśladowanie głosu bębna. <Dźwn.>

Rutwica, y, lm. e, Rutewka bot. (galega) roś. z rodziny motylkowatych. <Od Rutew>

Rutyl, u, lm. e p. Rudzieniec. Łab. <Od Łé. rutilus>

Rutyna, y, blm. biegłość przez praktykę zdobyta, nawyknięcie, wprawa: Z rutyną najprzebieglejzej kokietki każdego darzy uśmiechem nadziei. Wilk. R. tradycją uświęcona zabija wszelką w społeczeństwie samoistość. Dzień. Minister odegrał z rutyną starego aktora wesołość i lekceważenie. Krasz. Precz z dławiającą rutyną! Dzień. <Nm. Routine, z Fr. routine>

Rutyniarz, a, lm. e p. Rutynista: Trzeba być przysięgłym, żeby zadawać uczniowi takie pytania.

Rutyniczny nabyty przez rutynę, przez wprawę: Brak, prócz rutynicznej wiedzy religijnej, wszelkiej znajomości higieny. <Od Rutyna>

Rutynista, y, lm. ści, Rutyniarz trzymający ś. form nabytych przez rutynę i niechętnie od niej odstępujący: Umysł zbyt jednostronny, klasyk R., z widnokretem niewielkim, chwytła to tylko i przyswaja sobie, co jego naturze i temperamentowi właściwe. Rap. <Od Rutyna>

Rutynistka, i, lm. i forma ż. od Rutynista.

Rutynowany posiadający rutynę, wprawny, wytrawny, wyćwiczony, biegły, doświadczony: Zakasał rękawy, jak R. bankier, i począł ciągnąć. Krasz. R. w zawodzie rycerskim. Wielkie bogactwo uczucia, które tak mało daje ś. spostrzegać u rytynowanych nauczycieli muzyki. Bał. <Od *Rutynować, od Rutyna>

[Ruzie, a, blm.] p. Rużyja. <Ros. ruźje>

Ruż, u, lm. e, !Róż l. kolor różowy, rumieniec, pons. 2. farba do nadawania twarzy rumieńców sztucznych, barwiczka: R. wszystkie prawie damy kładą na twarz, aby były brzydsze i prędziej ś. zestarzały. Kraj. <Fr. rouge>

Rużować, uje, ował, !Różować rużem, barwidlem farbować; nadawać sztuczny rumieniec: Kobiety zwykły ś. R. L. <Od Ruż>

Rużowanie, a, blm., czynność cz. Rużować.

[Rużyja, i, lm. e, Ruzie] *broń.* <Ros. rużjō>

Rwa, y, blm., patol. ból nerwowy rwący, nerwoból, newralgia (neuralgia). R. języka (glossalgia). R. kulszowa (ischias, ischialgia) p **Kulszowy.** R. lędźwna, × lędźwiowa, † wąsad, † wąsat, † pakosniki, postrzał, [ustrzał] = *ból w krzyżu* (lumbago). R. odbytu (sphincteralgia). R. pachierzowa (rhachialgia). R. podoczna (neuralgia infraorbitalis). R. ramienia (brachialgia). R. twarzy (prospalgia). R. uda (ischias antica). R. żołądka (gastralgia, gastrodynia). <Od Rwać>

Rwacz, a, lm. e l. ten, co rwie a. co rwie ś. do czego. L. 2. *hebel ciesielski, szrubhebel.* <Od Rwać>

Rwać, rwie, rwał, [rwicie = rwiecie, rwią = rwać], nied. [Rywać] l. szarpać, targać, turmosić, drzeć, czochrać: R. włosy. R. kogo za włosy, targać. L. Piersi tłułka pięściami, złote włosy rwała. Kochan. Rwą włosy komu. Troc. Rwie go za włosy, za brodę. Troc. R. sobie włosy od żalu. Troc. Matka mojej żony djabłu ś. godzi, a żona dwom: i za łeb mię rwa i za mieszek. Trzt. Opowiadają mu, jak syn tracił życie; za każdym słowem rwie włosy, łyzy leje. Szymon. Jęczał i rwał włos siwy ręką niełitosną. Dm. Wdowy po śmierci męża rwa włosy, szlochają. L. W tym na burego wilka wpadają, rwie go chałt morąg, on zębem kłapie. Zabł. Niech go też djabli rwa, biorą w ostatki. Wyb. Z rozpaczcy szaty na sobie rozdziera, rwie włos. Bardz. Cielha woda brzegi rwie. Prz. (= *podrywa, zarywa, wyrpywa, podmywa*). Szumiący potok rwie skaliste brzegi. Kras. Rwały im odzież krzaki, ciernie, głogi. Hoł. Jeden skrzydło, ten lewą, ów rwie prawą nogę. Niem. Przen.: Cały dzień padał deszcz, a niebo wtlaczało ś. w duszę rwącą tęsknotą i niepokojem. Przybysz. (= *gwałtowny*). Tam śpiewak obozowy wypieszczonemi taktą rwie w struny cytary. Syrok. (= *trąca, brząka*). Ból rwący = *rwanie, rwa, darcie*. Rwie mię w nodze a. noga mię rwie. Ząb mię rwie (= *ćmi*). Ta twoja układność i przyjemność mowy serce rwie człowiekowi. Boh. (= *porywa, chwytła za serce*). 2. *wyrpywać:* R. zęby, zielsko, chwasty. 3. *zrywać, obrywać, urpywać, szczykać:* Owca rwie trawkę (= *skubie, szczypie*). Rwane owoce trwalsze, niż trzęsione. Haur. Komu ja kwiateczki rwała? Kochan. R. owoc, kwiatki. Troc. Rwany owoc. Troc. Gdy nie padną trzęsione, nie trzeba R. gruszek. Kras. Włazi na gruszkę, rwał pietruszkę. Prz. [R. Inu]. Nie da sobie R. rękawa. L. 4. *rozrywać, rozszarpać, zrywać, przerywać:* R., zerwać postronek. Troc. [Kłuski rwane] = *kłuski z ciasta rozrywanego w kawałki, kłuski drobione*. Psy rwał jelenia. Rzucal ś. stamtąd to ku Ustrzykom, to ku Rymanowi, rwał Tatarów wedle możności. Kacz. Przen.: Trudności, których nie mogli rozwiązać, gwałtem rwali. Kłok. Anioł rączym lotem obłok i wiatry rwie nieukrócone. P. Koch. (= *rozdziela, porze, roztrąca, rozcina, przeszyna*). Król rwał przed sobą przestrzeń nakształt jaskółki, śeiganej przez jastrzębia. Sienk. Bracia, sami z sobą walcząc, narodu swego rwali, *distrahabant*. Błaż. Konstytucja była, aby król, chociażby miał kilku nieprzyjaciół razem, nigdy wojska swego nie rwał, ale aby spólnie ze wszystką szlachtą nieprzyjacielowi z osobna

każdemu odpierał. Biel. M. (= *nie rozdzielał, nie rozdawał, nie rozpraszał, nie rozstrzelał*). R., rozzerwać sejmu. Troc. Rwał tym pokój, przyjaźń. Troc. Przen.: Takie prawit historie, że boki R. trzeba było. L. (= *zrywać; pękać ze śmiechu*). Z czego pospółstwo boki rwie, mądry takowym człowiek gardzi widokiem. Dm. 5. *porywać, zabierać gwałtem, unosić siłą, ciągnąć przemocą:* Ten list i w niebo rwał, i w piekło spychał. Słow. 6. cz. ni. = a) o koniu) *targnąwszy ruszać z miejsca, brać ostro.* b) a. [R. ś.] *wyrpywać, pędzić, mknąć, machać, szorować, rypać, sunąć, gnać:* Rwą w pełnym galopie trzy mile ukraińskie. Mick. Potrzeba godzenia prawa stanowionego z rwącym, jak potok, życiem powszechnym. Siedząc na dzielnych szkapach, rwali po bokach karocy. Sienk. Dobre pieniądze będą za to szkapy! enotliwości bydła! rwa truchta aż miło! Dyg. Rzeka, woda, strumień rwie. Potok rwący (= *podmywający, zarywający, gwałtowny, bystry, wartki*). Jednego sługę odstawił, aby każda rwiącą strugę wrzawnych uczył jego tamował wykrzykiem. Uj. R. ś. l. *rozrywać ś., zrywać ś., rozpadać ś., padać ś., pękać, rozłazić ś., rozłatać ś., drzeć ś., rozdzierać ś.* Zleżałe nici rwa ś. Rwą ś. żyły. krew broczy. Koch. W. Rwała ś. sieć ich. Wuj. Gdzie cienko, tam ś. rwie. Prz. Padaly ś., jako struny, żyły stargane gwoździ, i święte ś. ciało za ciężkich młotów uderzeniem rwało. Odym. Tygłe te w mocnym rwaly ś. ogniu. Torz. Szaty moje ś. rwa. Troc. Przen.: Miłość uprzykrzona rwie ś., słabieje i kona. L. (= *urywa ś., ustaje, zanika, przerywa ś.*). Oehl twojej struny (u gitary) zerwanie uczy mnie, jak ś. na świecie rwie przyjaźń, rwie i kochanie; cóż stałego będzie przecię? L. Jak nam ś. szczęście rwało, tak powraca w karby. L. Sejmu, pokój, zgoda ś. rwie. Troc. Tą powieścią rwie ś. dusza jego. L. (serce mu ś. kraje. L.). Niech ś. rwa w nim kieszki. Wyb. Testament rwie ś. i wniwec obraca z tych przyczyn... Tyt. pr. magd. 2. *wyrpywać ś. wytłierać ś.; drzeć ś., zrywać ś., nie móc wytrzymać bez kogo, bez czego; porpywać ś., podejmować ś. czego zbyt śmieie, rzucac ś. do czego zachwale:* Proboszcz wyszedł z nabożeństwem i wraz też jęły ś. z gęstwy R. głośne wdychy. Reym. On do mnie, ja do niego rwiemy ś. zajadli. Kras. Gdzie zapomnieli Grekowie ś. rwiecie! Chr. Na te słowa krzyknawszy, rwa ś. dożbroni. Stasz. W zgromadzeniu nie rwij ś. pierwszy do mówienia. L. Serce moje samo ś. w tę niewolę rwało. L. Wół do woli, koń do konia rwie ś. Bratk. W każdym przedsięwzięciu gorliwi rwa ś. w początku do wszystkiego, a pierwszą trudnością zrazeni, stygną nagle. Stasz. On, co teraz rwie ś. dźwignąć byka, komora potem nie uniesie. Min. Rwie ś. do krwawej okazji. Troc. Nie masz przyczyny R. ś. nad możność swoje. L. (= *szarpać ś., wysilać ś., sadzić ś.*). Rwie ś. ognisty rumak do boju ochoczy. Fel. Zdradzałby taki ojezyznę, ktoby rwał ś. do tego, czego nie zdola. Wor. Zygmunt III, Jan III z niecierpliwości rwali ś. do oręża. Lel. Czyż w sercu senatorskiej zabrakło powagi, że ś. na radzie rwiemy dziś do szabli nagiej? Pol. Trzymała zdaleka od siebie człowieka, za którym serce z tęsknoty ś. rwało. Bał. Dziecię rwie ś. do matki. Przen.: [Już mi ś. łyzy rwały] = *cisnęły mi ś. do oczu*. 3. [R. ś.] *biec, wyrpywać, pędzić, machać:* Zając rwie ś. tak, że niech Bóg zachowa. <RW/RYW>

[Rwać, i, bfm., Rwacina] *darń, darnina*. <RW/RYW>

[Rwaki, ów, bfp.] *kluski rwane, duże zacierki*. <Od Rwać>

Rwanie, a, bfm. i. czynność cz. **Rwać**: Kruczy dziób, narzędzie do zębów rwanina. Perz. 2. *ból rwący, darcie, rwa*.

Rwanie się, a s., bfm., czynność cz. **Rwać** s. <Od Rwać, nieod. p. **Rwetes**: O jakie tam przy stole bywają R. Troc. <Od Rwać, z końcówką niby Łć.>

Rwacość, i, bfm., rz. od **Rwacy**: R. i bystrość umysłowa narodów plemienia słowiańskiego. Szaj.

Rwantes, u, im. y p. **Rwetes**: Gdy chcesz mieć komedja, pojrzyj, kiedy jedzą, jakie rwantesy i jaki hałas, szarpanina! Opal. <Od Rwać, z końcówką niby Łć.>

Rwetes, u, im. y, **Rwantes**, **Rwantes** rozgardjasz, zgiełk, zamęt, zamieszanie, gwałt, bieganina, tartas, posp. *urwanie łba*: Wrzask, hałas, R. po wszystkich kątach. L. Tu rozgardjas, R., kto tylko w dom wpadnie, kradnie. Tremb. <Od Rwać, z końcówką niby Łć.>

Rwetes neod. *łap-cap!, łaps! łabas! chaps! cap!*: Dziedzice za klucze, R. do szkatuły. Iz. <Od Rwać, z końcówką niby Łć.>

Rwisko, a, im. a p. **Urwisko**. Sł. wil. <Od Rwać>

Rwisty *rwący, gwałtowny, bystry, unoszący z sobą, zarywający*: Potok R. Sł. wil. <Od Rwać>

Rwiślín, u, im. y bot. (*spilanthés*) *ros. z rodziny złożonych*.

Ryba, y, im. y l. zool. (*piscis*) *zwierzę kręgowce o krwi zimnej, oddychające skrzelami, pospolicie pokryte łuskami, opatrzone płetwami*. Podział: Ryby bezłowe (acrania s. leptoceardii). Ryby chrząstkowate (chondropterygii selachii) strasznie (holocephala) i poprzeczouste (plagiostemata). Ryby dwuidysne (dipnoi). Ryby kostołoskie (ganoidei) p. **Kostołoski**. Ryby kościste (teleostei): cierniopłetwe, cierniopromienne (acanthopteri), błędnikowe, beziernikowe (anacanthini), otwartopęcherzowe (physostomi), brzuchopłetwe (abdominales) i niedopłetwe (apodes), wiązko-skrzelne (lophobranchii), krytoszczekie (plectognatii). Ryby okrągłouste, komoroskrzelne (cyelostomi, marsipobranchii). Ryby członkopromienne, miękkopłetwe, miękkopromienne p. **Miękkopłetwy**. R. elektryczna = R. opatrzona przyrzędem zdolnym do wydzielania elektryczności pod wpływem układu nerwowego. Ryby gardłopłetwe p. **Gardłopłetwy**. Ryby kamienne p. **Kamienny** pod 10. Ryby karpowate p. **Karpowaty**. Ryby kręgouste (= rząd ryb). Ryby łuskopłetwe p. **Łuskopłetwy**. Ryby nierównoogonowe p. **Nierównoogonowy**. Ryby piersiopłetwe p. **Piersiopłetwy**. R. równoogonowe p. **Równoogonowy**. Ryby tarczłoskie (placoidi). [R. biała] = R. z jasną łuską, jak np. *jaź, płotka i t. p.* Białe ryby u rybaka są: leszcz, rapa, certa, kiełb, płotka, jazgar, oklej, sum. Mag. R. beble, pluska ogonem. Dudz. R. bez wody nie trwa. Kn. Jak R. bez wody, ja bez ciebie. Kn. Do świeckich błażństw, jak R. do wody, do paczenia leniwi. Skar. Ja do zgody, jak R. do wody. Prz. Kto chce ryby jeść, musi s. zmoczyć. Żegl. (= bez pracy nie będzie kolaczy). Tam są ryby, gdzie s. ich najmniej spodziewasz. Rys. Ryby łowić. Kosz. Dobrze w odmęcie ryby łowić. Star. Przen.: W mętnej

wodzie ryby łowić. Prz. (= *korzystać z zamętu*). Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby. L. Z głupim iść na ryby. L. Zamysł miał przymuszać ryby tam, gdzie woda ciekła. Pot. Ryby — chyby: kto ma ryby, ma chyby; rybny dochód często chybia. Kn. Chleb trawa, R. woda, mięso potrawa. Kn. Ryby wodniste są, według onej dawnej a podobno turskiej powieści: R. — woda, chleb — trawa. Sak. Lepiej s. mają na piątkowych rybach, niż na niedzielnej zwierzynie. Sekl. Droższa zaprawa, niż R. L. Ważywszy na ryby, na pieprz nie ważyć. Rys. (= *odżałowawszy na ryby, na pieprz żalować*). U diabła ryby, a pieprz u dwu. Rys. Fawor dworski, gdy rozdaje buławy, u diabła ryby. Opal. (już po wszystkim, wszystko przepadło. L.). R. rybą, ptak ptakiem, a człowiek człowiekiem żyje. Rys. Jako R. rybą żywa, tak człowiek człowiekiem s. wspierać ma. Głiez. Wielkie ryby małe żrą. Troc. Siedział, jak niema R. L. Głos po obszernej rozlega s. sali, a ludzie jak nieme ryby stali. L. Wszystek drżał jak R. Birk. Wylekłam s. i wszystko jak R. zdrżała. Bardz. Żart.: Est modus in rebus, zamiast *in rebus*, alużja do ryb, któremi żyd sędziego przekupił. L. Przen.: W nocy ryby łowić = *zeszczywać s. w łóżku*. Pijakom s. to trafia ryby w łóżku łowić. Comp. Bo to i łaka i mąka, i ryby i grzyby. Moraw. (= *bogaty ziemianin*). Zdrow jak R. L. (= *jak koń, jak byk*). Mój pan synowiec zdrowiuteńki, jak R. Bog. Woj. R. morska, rzeczna. Troc. Ryby siecią, wędą łowić. Troc. R. ładowa, co na łądzie często bywa i sypia. Troc. Ryby skrobać, platać, sprawiać, czyścić. Ryby marynowane, na szaro, w galarecie. R. wędzona, smażona, gotowana, nadziewana. Majonez z ryb. Przen.: Żywe ryby zjadać. Prz. (= *łgać, zmyślać*). Przen.: Gruba R. = *znaczny urzędnik, dostojnik; bogaty, osoba ze znaczeniem, tuz, znaczna figura*: Gruba R.; gdyby s. i ją udało złapać na wędkę z zaściankowych wdzieków, to byłby dopiero tryumf! Grudz. Grube ryby. Bał. 2. [R.] miesiąc na ramieniu (biceps brachii). 3. [R. z groszem] grupa gwiazd w konstelacji Orła. 4. [Ślepe ryby] = *kartoflanka zaprawiona tak, jak zupa rybna*. 5. [Ryby olszowe] = *drzewo kradzione w nocy z traw lub bajdaków*. 6. astr. jeden z gwiazdozbiorów zwierzyńcowych, zawierający gwiazdę pierwszej wielkości, zwaną *Pyskiem* ryby. Znak ryb przypada w gwiazdozbiore Wodnika. Ryba la-tająca = jeden z gwiazdozbiorów na półkuli południowej nieba. 7. kraw. szew łączący spódnicę sukni męskiej z stanem. Zdr. **Rybka, Rybeczka, Rybeńka, Rybenieczka, [Rybuszka, Rybinka, Rybiczka, Rybniczka]**. Zgr. **Rybsko**. <RYB>

Rybacki, Rybaczy przym. od **Rybak; Rybiarski**: Łódki rybackie. Bardz. Cech R. Rzemiosło rybackie. Sieć rybacka. Len. Po rybacku przys. *jak rybak, zwyczajem rybaków*.

Rybaćtwo, a, bfm., **Rybolwstwo, Rybiarstwo, Rybitwia, Rybów, Rybaczka** *rzemiosło rybackie; dział gospodarstwa rolnego: hodowla ryb i wszystkie srołki zmierzające do tego celu*: R. krajowe. R. stawowe, rzeczne. Nauka rybaćtwa. <Od Rybak>

Rybaczek, czka l. im. czkowie p. **Rybak**. L. 2. im. czki p. **Zimorodek**.

[**Rybaczenie**, a, bfm.] czynność cz. **Rybać** z. **Rybaczeniek**, nka, im. nki] p. **Rybak**: Młode rybaćceńki, sieci zarzucające. Wóje.

Rybaczka, i, im. i, **Rybiarka, Rybitwini, Rybitwka** l. *kobieta, która łowi ryby*. Zart.: R. noc-

na. Troc (= *ta*, *co* *ś.* *w* *nocy* *w* *łożku* *zeszczywa*).
2. *handlarzka ryb*. 3. *żona rybaka*. 4. × R. p. **Rybaćtwo**. <Od Rybak>

Rybaczy p. **Rybacki**: Przez Peleza i poczęte rybaczę co tydzień mi donosić trzeba. Krasz. <Od Rybak>

[**Rybaczyć**, *y*, *yl*, **Rybiarzyć**] *być rybakiem*, *łowić ryby*, *trudnić ś.* *rybactwem*: Rybaceli rybaczowie na rzęce, natrafili dzieciątecko w kolébee. Kolb. <Od Rybak>

[**Rybaczyk**, *a*, *lm.* *i*] p. **Rybak**. Pe. <Od *Rybać, od Ryba>

Rybak, *a*, *lm.* *cy*, × **Rybitw** **I**, *a*. **Rybiarz**, [**Rybarz**], × **Rybitwa**, × **Rybołów**, × **Rybołowca** *ten*, *co* *ś.* *zajmuje łowieniem ryb*: R. musi umieć sztukę łowienia ryb. Kluk. Klnie, jak R. na wodzie. Troc. Żart.: R. nocny. Troc (= *ten*, *co* *ś.* *zeszczywa w* *nocy*). 2. *handlarz ryb*. 3. *Rybaki* = *dzielnica nad Wisłą w Warszawie*, *w Krakowie*, *zamieszkała przez rybaków*: Mieszkał na Rybakach. Idę na Rybaki. Wracam z Rybaków. 4. p. **Rybitwa**. Zdr. **Rybaczek**, [**Rybaczyk**, **Rybaczeniek**]. <Od Ryba>

† **Rybałdja**, *i*, *blm.*, **Rybałdja** **I**. **I. stanowisko**, *obowiązek rybałta*; *nauka śpiewania psalmów*, *psalterja*: Pożyteczniejsza jest dać na wielkie miejsca syna na nauki, niż go w miasteczku przy bakałarzu bawić, kędy ś. na rybałdję a. sekundaną sędzi, a o nauki nie dba. Glicz. 2. *pog. obowiązek nauczyciela szkółki*, *bakałarstwo*, *bakałarzenie*. Sł. wil. <p. Rybałt>

[**Rybałnia**, *i*, *lm.* *e*] *domek na palach*, *pogrążony w wodzie*, *do trzymania ryb schwytyanych*. <Od Ryba>

† **Rybałcik**, *a*, *lm.* *i* p. **Rybałt**: Z niej najmlszy R. Sienk.

Rybałdja, *i*, *blm.* p. **Rybałdja**.

† **Rybałt**, *a*, *lm.* *ci* **I. śpiewak kościelny**, *organista*, *kantor*, *żak*, *psalmista*: R. stary z patrami i z kantorami, rozmawiającami o delicjach śpiewaków, kantorów, rybałtów i żaków—wiersze drukowane r. 1632. L. Teraz z rybałtów abo z dworzan, z żołnierzów na stan duchowny idą. Skar. Między dworzanami było dwóch rybałtów, jeden z lutnią, drugi z gęślikami u pasa. Sienk. 2. *pog. nauczyciel szkółki*, *bakałarz*: Ludzie uczone z urąganiem rybałtami zowiemy. Star. Nie lada żakowi abo rybałtowi syna swego polecieć. Glicz. Alisei on po staremu rybałtem ze szkoły. Wer. R. ociętny. Smotr. Zdr. **Rybałcik**. <Włos. ribaldo>

Rybałtowski, † **Rybałtski** *przym* od **Rybałt**: *Komedja rybałtowska*. Wiszn.

† **Rybałtski** p. **Rybałtowski**: Jego rybałtskiej polszczyzny na inny czas zażyjemy. Rut.

[**Rybarczyk**, *a*, *lm.* *cy*] p. **Rybarz**: Poszli z siecią rybarczycy na wielkie jezioro. Kasp.

[**Rybarz**, *a*, *lm.* *e*] p. **Rybak**. Zdr. [**Rybarczyk**]. <Od Ryba>

Rybeczka, *i*, *lm.* *i* p. **Ryba**: *Zdrowa*, *jak R. L. Moja lubciu*, *pupeczko*, *rybeczko*. L.

Rybekit, *u*, *lm.* *y* *min.* *minerał z gromady sylikoidów*, *z grupy piroksenu i amfibolu*, $\text{Na}_2\text{Fe}_2\text{Si}_4\text{O}_{12}$.

Rybenieczka, *i*, *lm.* *i* p. **Ryba**: *Siedźże*, *moja rybenko*, *rybenieczko* *rzadka*. Fred. A. <Od Rybenka>

Rybenka, *i*, *lm.* *i* p. **Ryba**: *Gdzież to idziesz*, *prześliczna rybenko*? L.

Rybi, **Rybny** *przym.* od **Ryba**: *Rybia łuska*, *ość*, *ogon*. Kn. *Rybia tonia*. Warg. *Sos*, *tran*, *zapach*, *smak R.* *Wysypali złoto*, *dukat w dukat*, *jak rybie oko*. Oss. *Pókim był w kwitnącym*

wieku, *sprowadzałem wyborne fuzyjki z Paryża*, *strzelałem w rybie oko*. Nar. *Chłopiec*, *gdyby rybie oko*, *milutki L. Przen.*: *Krew rybia* = *zimna krew*, *obojętność*, *usposobienie flegmatyczne*. Przen.: [**Rybie oko**] = *blade*, *jakby serwatką zasze*. [**Rybie oko u konia**] = *oko z białą obwódka*, *na które jednak koń widzi*. 2. *min.*: *Rybie oko* = *minerał z gromady sylikoidów*, *z rzędu wodokrzemianów*, *krzemian wapna i potażu*, *biały*, *przezroczysty*, *z połyskiem szklistym*. 3. *patol.*: *Jad rybi (ichthyotoxium)*. *Rybia łuska*, *łuszczyca*, × *skóra rybia (ichthyosis)*. *Rybia łuska jeżasta* = *jeżowatość skóry (i. hystrix)*. *Rybia łuska łśniąca (i. nitida)*. 4. *zool.* [**Rybie oko**] p. **Pokrzewka**.

[**Rybiana**, *e*], *lm.* *e*] *nazwa krowy*. <Od Ryba>

Rybiarka, *i*, *lm.* *i* *forma* *ż.* od **Rybiarz**: *Katarzyna*, *R. opętana*, *skoro ś.* *trumny jego dotknęła*, *od czarta uwolniona*. Nies.

Rybiarnia, *i*, *lm.* *e* *zakład*, *w którym hoduje ś.* *ikrę w celu rozmnażania ryb*: *W źródłowskich Wisły na Szląsku rozpuściła R. arcyksięcia Albrechta 60,000 łososiąt*, *wyhodowanych z ikry*. <Od Rybiarz>

Rybiarski p. **Rybacki**: *Okoliczność ta rzuca światło... na ekonomję wodną tych jezior i tego rybiarskiego świata*. Pol. <Od Rybiarz>

Rybiarstwo, *a*, *blm.* p. **Rybaćtwo**: *To rybne gospodarstwo*. *a. raczej rolne*, *z rybiarstwem połączone*. Pol. <Od Rybiarz>

Rybiarz, *a*, *lm.* *e* **I**. p. **Rybak**: *Urząd radziecki nadaje rybiarzom i rybiarkom ordynację*, *według której może ich być najwięcej 30. Łźń*. 2. *zool.* p. **Zimorodek** i **Rybołów**. <Od Ryba>

[**Rybiarzenie**, *a*, *blm.*] *czynność cz.* **Rybiarzyć**. [**Rybiarzyć**, *y*, *yl*] p. **Rybaczyć**: *Powróciwszy do domu (młody góral) wdziewa... góralską guńkę... a jako gazda*, *obyczajem ojców*, *owczarzy*, *rybiarzy lub furmani*. Pol. <Od Rybiarz>

Rybica, *y*, *lm.* *e* p. **Rybitwa**. <Od Ryba>

[**Rybiczka**, *i*, *lm.* *i*] p. **Ryba**. <Od Ryba>

Rybić, *i*, *il* **I. zarybiać**, *narybiać*, *robić rybnym*: *Nad rzeką karpieją i wszelaki drób łowie*, *a stawy tym R. Haur*. 2. [**R.**] *łowić ryby*: *Kto poluje i rybi*, *tego chleb nie chybi*. Prz. <Od Ryba>

Rybiec, *bca*, *lm.* *bce* *zool.*, p. **Certa**. <Od Ryba>

Rybieńie, *a*, *blm.*, *czynność cz.* **Rybić**.

[**Rybień**, *ęcia*, *lm.* *ęta*] *młodziąca ryba*, *plód rybi*. <Od Ryba>

Rybiak, *a*, *lm.* *i*, **Cukrzyk**, × **Cukiernik** *zool.* (*lepisma saccharina*) *owad skoczogonny*. <Od Ryba>

[**Rybina**, *y*, *lm.* *y*] *nędzna*, *licha ryba*. <Od Ryba>

[**Rybiniki**, *ek*, *blm.*] *piegi na twarzy*.

Rybitrut, *u*, *lm.* *y* *bot.* p. **Rybitrutka**. <Rybi + Trut>

Rybitrutka, *i*, *lm.* *i*, **Trutka** *bot.* (*coeculus*) *roś. z rodziny miesięcznikowatych*. *Gatunek: R. z wyczejna*, *Rybotruij*, *Rybitrut (e. suberosus)*. <Od Rybitrut>

× **Rybitw**, *a* **I**. *lm.* *owie* p. **Rybak**: *Czwartego dnia ujrzał jednego rybitwa*, *a on rybi łowi*, *i począł k niemu wołać*. *Hist. rzym.* *I wnet ś.* *k niemu R. przybliżył*, *a wziął go w łódź*. *Hist. rzym.* *Rybitwowie gdy łowili*, *niejaki człek tonią jedną zakupił u nich*. *Warg.* *Gdzie Ateny były*, *dziś tam tylko znaki*, *a rybitwowie swoje tam wieszają saki*, *one porty*, *gdzie kiedyś okręty stawały*, *dziś ś.* *tylko rybitwom*

w przybytki dostały. Stryjk. Rybitwy tam po skałach nad morzem mieszkają. Zbył. Rybitwy, wyszedszy z łodzi, płókali sieci swoje. Skar. Nieręchły R. mądry, aż ś. zakłówszy. Cziah. Rybitwowie, na to miejsce w czółnach przypłynawszy, one żerdzie na głębią zostawili. Murin. Rybitwi na wsiach po gr. 8, a którzy role mają, osobno płacić będą powinni. Vol. Pójdźcie za mną, a uczynię was, że ś. stanicie rybitwami ludzi. Wuj. Rybitwów Pan wybrał, żeby Bożym słowem apostołowie ludzkim bawili ś. łowem. Pot. Podana jest oddzielnie liczba rybitw, przekupniów.. Paw. Nie było nad nich (kozaków) lepszych woskobjów, rybitwów i myśliwych. Sienk. 2. Im. y p. **Rybitwa**: R. trzonek. Troc. R. kulik. Troc. R. popielasty większy a. jaskółka morska. Troc. (R.) rodzaj ten u nas już rybołowem, już rybitwem zwany. Jund. Zdr. × **Rybitwik**. <Od Ryba >

Rybitwa, y, Im. y l. × R. p. **Rybak**: Łódka wielkiego rybitwy. Pol. (=św. Piotra). 2. a. × **Rybitw**, **Rybołówka**, [**Rybołówek**, **Rybyca**, **Rybak**, **Jaskółka morska** zool. (sterna fluviatilis) ptak pletwonogi. R. białoczelna (sterna minuta). R. białoskrzydła (hydrochelidon leucoptera). R. białowąsa (hydrochelidon leucopareia). R. czarna a. **Rybołówka krzyzka** (hydrochelidon fassipes). R. wielkodzioba (sylochelidon caspia). <Od Ryba >

Rybitwi przym. od **Rybitw**: Rybitwie rzemiosło = **rybołówstwo**. L. (= **rybactwo**). Rybitwia łódź, R. sznur. Mącz. R. podatek. Troc. Rybitwia lina. Troc.

† **Rybitwia**, i, blm., p. **Rybactwo**: Łowami i rybitwią ś. bawia. Troc. <Od Rybitw >

† **Rybitwik**, a, Im. i p. **Rybitw**: Bóg przez kilku rybitwików słowo swoje po świecie rozszerzył. Zarn.

† **Rybitwini**, i, Im. e p. **Rybaczka**. L. <Od Rybitw >

† **Rybitwka**, i, Im. i p. **Rybaczka**. L. <Od Rybitw >

Rybka, i, Im. i l. p. **Ryba**: Tak mała R. pływa, jak i wielka. Burl. Rybaki pojmane rybki rachują. Bardz. Dwie rybee. Wuj. (Ipd.). Nasycił ich dwiema rybkoma. Wuj. (Ipd.). Mała R. rybą stanie. Jak W. Zdrowy jak R. Troc. Rybki drobne, brak, drobiazg rybi. Troc. Przy nim Piotr św. przyrządza sieci, w które gdy złoty rybek naleci, zanieśie Panu. Len. Sieć pusta prawie, posnęły rybki w tym świata stawie. Len. Przen., piesz.: serce, duszka, kochanie, kotka, złotko, lubcia: Odechodzi tak szybko, nie rzekszy mi przynajmniej: duszko, serce, rybko, bądź zdrow! Zabł. Cóż ci to, moja rybko? L. 2. [Rybki] druk. p. **Fragment**. 3. kraw. *klinik postaci rybki, wycięty w boku sukni męskiej dla uzyskania w niej wcięcia*. 4. zool.: Złota R. p. Karaś i l. **Karp**.

Rybne, ego, blm. *danina za prawo łowienia ryb*: Mamy zestawione wszystkie dani kmiece: czynsz, ...karczemne, R. Rost. <p. Rybny >

× **Rybica**, y, Im. e p. **Rybnik**. Podez. <Od Rybny >

[**Rybniczka**, i, Im. i] p. **Ryba**. <Od Rybnica >

Rybniczek, czka, Im. czki p. **Rybnik**: Przychodzisz zasię do sadków swoich, do rybniczek swoich. Rej.

Rybnik, a, Im. i, × **Rybnica** *miejsce, gdzie ryby chowają; sadz, sadzawka, akwarjum*. B. Sz. Ryby chowają pod strażą w zamkniętych rybnikach.

Skar. Sadzawice i rybniki ku chowaniu ryb rozmaitych. Trzye. Gdzie rybniki są, a ryby zwykły oddychać, mają to ziemie opatrować, jakoby mogły ryby trwać a nie podychać. Ek. Zdr. **Rybniczek**. <Od Rybny >

Rybno przys. od **Rybny**: Gdy R., to głodno. Prz. (= o rybie, przy rybie = *posno. — głodno*).

Rybny przym. od **Ryba** = a) **Rybi** z *ryby* pochodzący, należący do ryby: Koś czyli oś rybna. L. b) *zostający w związku z rybą; mający z rybami do czynienia*: Rybna beczka, rybne ławy, jatki. Kn. Faska rybna. L. R. targ. L. R. przekupień. Troc. (= **rybak**). W tym mieście był Marein, kupiec R. Baz. Handel R. L. R. dzień, w który ryby jedzą, jak mięsny, w którym mięso. Kn. Za grzech poczytają, gdy kto w rybne dni mięso jadł. Baz. (= w *postne dni*). Zupa rybna. Rybni, wodni kozacy, którzy ryby łowią i polują na ostrowach. Krasz. c) *pelen ryb, obfity w ryby, mający w sobie ryby, rybodajny*: Wiśła, rzeka dosyć rybna, różne gatunki ryb mająca. Kluk. Miejsce rybne. L. Rybne w tym kraju jeziora. Troc. Staw R. <Od Ryba >

Rybodajny *dostarczający ryb, obfity w ryby, rybny*: Staw R. Rzeka rybodajna. <Ryba + *Dajny, od Dać >

× **Rybofony** *mający ogon, jak u ryby*. Bóbr R. Klon. <Zam. *Ryboogony, Ryba + *Ogony, od Ogon >

Rybojad, a, Im. y, × **Rybojeda**, × **Rybojedz**, **Rybożerca** *ten, co ś. rybami karmi*. <Ryba + Jad >

Rybojaszczur, a, Im. y, × **Rybojaszczurka** *gieol. (ichtyosaurus) wielki gad drapieżny przedpotopowy, podobny z postaci do ryby, z wielką głową i krótkimi nogami pletwowatymi, znajdujący w pokładach liasu*. <Ryba + Jaszczur >

× **Rybojaszczurka**, i, Im. i p. **Rybojaszczur**. <Ryba + Jaszczurka >

× **Rybojeda**, y, Im. owie p. **Rybojad**. Troc. <Ryba + Jeda >

Rybojedz, a, Im. owie p. **Rybojad**. L. <Ryba + *Jedz, JAD/JEDZ >

Rybojeż, a, Im. e l. *gieol. (diodon) ryba skamieniata znajdująca w utworach trzeciorzędowych, poczynając od eocenowych*. Łab. 2. zool. (diodon) *ryba oścista, wrytoszczęka*. <Ryba + Jeż >

× **Rybok**, a, Im. i p. **Rybook**. Troc. <Zam. Rybook >

Rybołowca, y, Im. y p. **Rybak**. <Ryba + Łowca >

Rybołowny l. *tyczący ś. rybołówstwa, rybaki*: Księgi rybołowne. Kn. (= *księgi o rybołówstwie*). 2. *łowiący ryby, zajmujący ś. rybactwem*: Rybołowni Waregowie. Wor. <Ryba + Łowny >

Rybołów, owa, Im. owy l. p. **Rybak**. Zart.: R. noeny = *ten, co w łózku ryby łąwi; szczył*. Haur. 2. × R. p. **Rybactwo**. 3. a. **Rybiarz**, × **Rybitw** zool. (pandion haliaëtos) *ptak drapieżny dzienny z rodziny sokolów*: Rybitwy, ptaki wodne, są u nas różne: R., rybołówek i t. d. Kluk. Rodzaj ten u nas już rybołowem, już rybitwem zwany. Jund. Tylko R. białym, szerokim skrzydłem rozciął horyzontalnie mgłę, plusnął piersią po rzece i wyrwał płótkę z wody, z którą znowu we mgle utonął. Chodź. Orzeł R. (Rybiarz). Sumiń. <Ryba + Łów >

× **Rybołowca**, y, Im. y p. **Rybak**. <Ryba + Łowca >

Rybołowczy przym. od **Rybołowca**, *rybaki*: Naród R. Podział państwa na okręgi rybołowcze. Sport R. <Od Rybołowca >

[Rybołówek, wka, lm. wki] p. Rybitwa. <Od Rybołów>

Rybołówka, i l. × R., blm. *łowienie ryb*: Gdy szczupaka na stół potrzeba, siadziecie na konie i jedziecie na rybołówkę napewno. Krasz. 2. lm. i zool. p. Rybitwa. <Od Rybołów>

Rybołówstwo, a, blm. l. p. **Rybaństwo**: R. dzikie, racjonalne. 2. *możność korzystania z ryb w danej wodzie*: R. tutaj jest własnością posiadacza przyległego majątku. Wydzierżawić R. < Ryba + *Łówstwo, od Łowić >

× **Rybook**, a, lm. i, × **Rybok** kamień rybiemu oku podobny, *Austrolobo*. L.: perła podobna do rybiego oka. Dudz. R., rybiemu oku podobny. Troc. < Ryba + *Ok, od Oko >

Rybołodny *plodzący ryby*: Mnich słaWił jej powietrze zdrowe, ziemię żyzną, lasy miodorodne, wody rybołodne. Krasz. < Ryba + Płodny >

Rybostan, u, lm. y *stan wody pod względem zarobienia; stan ryb znajdujących ś. w danej wodzie*. < Ryba + Stan >

Rybosz, a, lm. e zool. (cymothoa) *pasorzytny skorupiak równonogi*. <Od Ryba >

Rybotrój, a, lm. e bot. p. **Rybitrutka**. < Ryba + *Truj, od Truć >

Rybotrujowe rośliny, bot. = **Miesięcznikowate**. <Od Rybotrój >

[**Rybować, uje, ował**] *łowić ryby*. <Od Ryba >

[**Rybowanie**, a, blm.] *czynność cz. Rybować, rybołówstwo*.

Rybowesz, wszy, lm. wszy zool. (ealigus) *pasorzytny skorupiak wiosłonogi*. < Ryba + Wiesz >

× **Rybowieszczek**, czka, lm. czkowie *ten, co przepowiada, wróży z ryb*. < Ryba + Wieszczek >

× **Ryboznanie**, a, blm., p. **Ryboznawstwo**.

Ryboznawca, y, lm. y *znawca ryb, ichtjolog* < Ryba + Znacwa >

Ryboznawczy przym. od **Ryboznawca**, *ichtjologiczny*.

Ryboznawstwo, a, blm., × **Ryboznanie** *część zoologii traktująca o rybach, nauka o rybach, ichtjologia*. < Ryba + Znacwstwo >

Rybożerca, y, lm. y p. **Rybojad**. < Ryba + Żerca >

Rybożerny, *jedzący ryby, żyjący rybami*: Zwierzę rybożerne. Wydra rybożerna. < Ryba + Żerny >

Rybsko, a, lm. a p. **Ryba**. <Od Ryba >

[**Rybuszka**, i, lm. i] p. **Ryba**. <Od Ryba >

[**Rycabel**, bla, lm. ble] p. **Rycząg**.

[**Rycan**, a, lm. y] p. **Rycząg**.

† **Rycejski** p. **Rycerski**: *Rycejskie dzielności*. <Zam. Rycerski >

Rycerka, i l. lm. i forma ż. od **Rycerz** = a) *kobieta-rycerz, ta, co mężnie walczy, wojowniczką, bohaterką*: W Azji były i rycerki one (Amazonki). Klon. b) × R. *dama orderowa, kawalerka*: R. orderu św. Katarzyny. 2. blm. *rzemiosło rycerskie, wojaczka, żołnierka*: Kto służył poczciwie, a zwłaszcza w rycerce. Pol. Innego tu rodzaju życia nie widać, jeno troje: gospodarka, dwór i R. Krasz. <Od Rycerz >

× **Rycerny** p. **Rycerski**: Dworaków wezmę rycernych i wpadnę. Wysp. Jedni mi tylko ostali rycerni, zaprzysiężeni zabójstwem, więc wierni. Wysp. <Od Rycerz >

Rycerski, [**Licerski**], × **Rycerny**, † **Rycejski** i. przym. od **Rycerz** = a) *tyczący ś. rycerza, rycerzy, żołnierski, wojskowy, wojenny, szlachecki*: Czego prawem poskrómieć nie możemy, żołnierza zbieramy i stan R. stanowimy, aby gwałt gwałtem odpedzić. Star. R. stan = *wszystka szlachta, która nie*

w senacie umieszczona. Skrzet. (= *szlachecki*). R. człowiek, R. stan. Troc. Rycerskie prawo uczy postęпки wszystkie i fortele około bitwy w szrankach. Górn. Sprawa rycerska. Biel. M. (= *strategika*). Rycerska nauka. Troc. Szkołę rycerską w Warszawie dla wychowania szlacheckiej młodzieży i sposobienia jej do usług ojezyźnie w radzie i boju Stanisław August założył. Vol. Pas R. Nies. Łańcuch w rycerskie węzły z smelcem. Niem. Ostrogi rycerskie (godło rycerskie). Zakon R. (= *walczący z muzułmanami, z poganami*). Dobra rycerskie = *majątki ziemskie, których właściciele byli niegdys zobowiązani pełnić służbę rycerską, a za to uoólnieni byli od różnych ciężarów państwowych, podatków*. Zatrzymam ś. na onym cichym a zacnym rycersko-kapłańskim żywocie. Byk. Przedmiot wysnuty ze średniowiecznych podań, których poezja rycersko-ludowa głównie stanowi charakter. Nie zgodzono ś. na ten wybrk rycersko-obywatelskiej zniawagi posła. Szaj. Szczegóły lokalne i obyczajowe, zwrócone w jedną stronę charakterystyki rycersko-rozbójniczej. Kasz. b) *wojowniczy, wojacki, bohaterski, bitny, marsowy, mężny, dzielny, waleczny, odważny, junacki*: Rycerskie dzieła. Troc. Wyrwał z śmierci swych towarzyszyw rycerskie jest dzieło. Dm. Obudził w nich ducha rycerskiego. Bolesław, pan R. i sławę kochający. Nar. Naród, czyn R. Twarz, postawa rycerska. Łzawy głos będzie ci odpowiadał nierycerskim echem. Słow. c) *godny rycerza, szlachetny, honorowy; wytwornie uprzejmy dla płci niewieściej, pełen galanterji*: Odwaga, otwartość rycerska. Nierycerska to była sprawa. Sienk. Coś rycersko-naiwnego było w tym przywiązaniu ślepm na błędy. Krasz. d) *orderowy, kawalerski*: Rycerska dostojność bywa nabywana zasługami przeciw Rzpltej i też pewnemi ceremonjami. Baz. 2. × Rycerska kopa, a. k. una, k. n. i. a (w dawnej Polsce) *opłata wnoszona dzielnicowi wsi przez poddankę wychodzącą za mąż do innej wsi*. Po rycersku, Rycersko, † Rycerskie przys. *jak prawdziwy rycerz, jak na rycerza przystało, zwyczajem rycerzy*: Każdy trafił na równego, z którymby mógł po rycersku oraz i po królewsku wojować. Ustrz. <Od Rycerz >

† **Rycerskie** przys., p. **Rycerski**: *Uczciwie, R. żyć mogli*. Grab. P. Wiadysław, król polski i węgierski, wasze przodki był wywiódł przeciw Amuratesowi Turkowi, i popisali ś. tam z królem R. Orzech. <Od Rycerski >

Rycersko - p. **Rycerski**.

Rycersko p. **Rycerski**: *Bronią mężnie i R. umiał władać*. Dek. W polu R. ś. stawili. Warg. R. wręcz ś. potkają chcieli. Wer. Opuściwszy domy, R. z Maurami walczą. Przyb. R. to wyglądało. Krasz. <Od Rycerski >

Rycerskość, i, blm., rz. od **Rycerski**.

Rycerstwo, a, blm. l. *stopień, dostojność rycerza; szlactwo, kawalerstwo*: Pasowanie na kawalerstwo, na R. Wyrw. 2. *stan rycerski, duch rycerski, rycerskość, bohaterstwo*: Czasy ryerstwa. 3. *rzemiosło rycerskie; rycerka, wojaczka, żołnierka, wojskowość, życie obozowe, służba w szeregach, chleb żołnierski*: Gdyby syn jedyny pojechał po rycerstwie, a w niebytności jego ojciecby umarł... St. lit. 4. *ogół rycerzy, rycerze, szlachta*: Nazajutrz po tej bitwie R. darował. Warg. Chrześzczenie pompy i rycerstwa jego, trzęsienie wozów jego. Leop. (wojenników jego. Leop.). R. dosyć ma na zwyciężeniu czy położeniu życia za dobro panującego ludu narodu. L. Orężę ry-

cerstwa naszego nie są cielesne. Leop. (broń naszego żołnierstwa. Leop.) Przen.: Służyli rycerstwu niebieskiemu. Leop. (czcili gwiazdy, słońce. L.). 5. *sztuka wojenna, nauka prowadzenia wojen, strategika*: O narodzie, obrzędach, nabożeństwie, gospodarstwie i rycerstwie tych pogan (Turków). Nies. <Od Rycerz>

Rycerz, a, lm. e. [Rocerz, Licerz] l. żołnierz konny stanu szlacheckiego: Żołnierz od żołądu zwan, ale R. swojej Rzpłtej broni sumptem tym, który ma z majątności swojej. Star. R. należał do najwyższej hierarchji społecznej; powołaniem jego było rzemiosło wojenne, prawem honor, obowiązkiem zaś walka za dobrą sprawę i obrona niewinności. Kras. A. Tom chciał powiedzieć, co to było pierwaj w Polscez R. pasowany. Górn. Potwierdziwszy rycerze swą mową, kazał w bębny uderzyć ku potkaniu. Biel. M. R. ma Bogu dziękować za zwycięstwo. Star. Nie uległo mężnego rycerza mnóstwo nieprzyjaciół. Nar. W kraju obronie użyj jedynie tych znamion rycerza. Niem. Tu leży R., co walczył bez trwogi i żył bez skazy. Niem. Ze słów rycerza nie nie wyrzucić, jak ze słów pacierza. Mick. R. w zbroi. R. zakuty w stal. Tajemne zaraz związałem pierzmyrze, aby mi swoje dał w pomoc rycerze. Mick. Gdy ś. zbliżyły rycerze i pany, uleciał, laskawym nie raczył ich okiem. Mick. Sprosiwszy pany, damy i rycerze. Mick. Ludzie żartowali z husarzy, zwali ich rycerzami pogrzebowni. Rol. Nastąpiły smutne czasy dla rycerzy-rabusiów. Pasować kogo na rycerza. R. złoty a. złocisty = pasowany na rycerza przez króla w czasie koronacji. Troc. Każdy król polski na rynku krakowskim trojakim miecza uderzeniem pomiędzy łopatki złotych rycerzów pasuje; zwyciężaj ten wszechzął ś. roku Pańskiego 1316. Troc. Błądny R. = R. w wiekach średnich, który wędrując szukał przygód po świecie, paladyn Przen., niek. ir. człowiek dzielny na jakimkolwiek polu, chwiał do czego, majster, szermierz, wajujący czym: Popoliśmy tych piórowych rycerzy. Kaczk. (o palestrantach). R. zielonego stolika. Grudz. Przen.: R. damy = czciciel, wielbiciel, kawaler, galant, obrońca: Każda przy boku swego rycerza. Przen.: R. Marji = *sodalis Marianus*. Rycerze Marji poza Dniestr wyparci. Rol. 2. *człowiek waleczny, wojak, junak, bohater*: Jedno to powinno u nas znaczyć być rycerzem, co szlachcicem. Leszcz. Nie każdy to jest rycerzem pod zbroją albo pancerzem. Jak. W. Lepszy R., niż panosza. Baz. Co mi za R., choć kto wojska gromi, kiedy go lada dziewczynko uskromi. L. Sławni to są rycerze. Troc. Przen.: R. przemysłu = oszust, lotr. 3. [R.] *śmiać, zachwalec*. 4. *posiadcacz orderu, kawaler orderowy*: Rycerze pasowani, orderowi. Wyrw. R. (kawaler) Orła Białego. Troc. 5. w szachach, *koń, konik*: W szachach po rochu R. stoi, który w trzeci rząd, zakoliwszy, wpada, ale na inzej coraz barwie siada. Kochan. (skoczek. L.). 6. zool. p. *Witeź*. Zdr. **Rycerzyk**. <Czes. rytir, z Nm. Ritter>

Rycerzątko, a, lm. a l. m. a. ni. młodociany rycerzyk: Co waszoci jest, młode R.? Krasz. 2. ni. *dzieciakło rycerza*: Lament pani stolnikowej i owych małych rycerzątek. Kaczk. <Od Rycerz>

Rycerzować, uje, ował l. być rycerzem, rycersko służyć, być w wojsku. Przen.: Młódź pod chorągwią Wenery rycerzuje, to jest rada ś. pęta miłością, *militat*. Mącz. 2. *pasować na rycerza*. <Od Rycerz>

Rycerzowanie, a, blm., czynność cz. Rycerzować: Obrządek rycerzowania poczynął nieco u wyższych osób powszednieć. Lel.

Rycerzyk, a, lm. i p. Rycerz: Bywajże, rycerzyku, i oddaj nam naszą miłą śpiewaczkę. Sienk. Na to wyprostował ś. mały R., ruszył wąsikami i ukazał palcem na ziemię. Sienk.

[Rychawka, i, lm. i] *oprawa żelazna na końcu kija do żarn*. <RUCH/RUSZ/RYCH>

[Rychet, a, lm. y] *belka lub cała ścianka w stodołe, oddzielająca boisko od sąsiedka; wog. przegrada*. <?>

Rychfować, uje, ował p. Refować: Koła powinny być obodziaste, dobrym żelazem należyście buksowane i rychfowane. Torz.

Rychfowanie, a, blm., czynność cz. Rychfować.

† **Rychla, i, a. w lm. Rychle, † Rykla, † Rytla**, w lm. † **Rychlice krostka, plama, wysypka czerwona, żarnice**: Ruta jest lekarstwem do wypędzenia rychłów zewnątrz. Syr. (p. 1. Kur.). <?Od Rychły>

[Rychlaki, ów, blp.] 1. *gatunek kartofli wcześniej dojrzewających*. 2. *gatunek jabłek*, Rost. <Od Rychły>

Rychlatka, i, lm. i gatunek gruszek, Rost.

Rychle, w rychle p. Rychło: R. zapomnieć o tym można. Orzesz.

× **Rychleć, eje, ał śpieszyć ś. rychło, być rychłym, pośpieszać**: Patrz na szczęśliwość, która im bardziej rychleje, tym bardziej skraca ciemne tego życia dzieje. Przyb. <Od Rychły>

Rychlej l. st. wyż. od Rychto: R., niż ś. goła splecie. Kn. Na chromym koniu pomsta jedzie, ale tym cięższa, im nierychlej przyjdzie. Koch. W. 2. *prędzej, łatwiej, laczniej, snadniej*. Rychlejbj broń wydarł najmężniejszemu, niż grosz skape-mu. Groch. Najrychlej ś. dobry w pęchę uniesie, jeśli stróżem dobrym sobie nie będzie. Skar. 3. † **R. raczej, prędzej, włściwiej**: Panowie czasem laskawsi są na te ludzie, które samiz znają być R. niełaski godne. Górn. Szlachectwo R. jest ku chlubie naszym przodkom, niż nam samym. Górn.

Rychlenie, a, blm., czynność cz. Rychleć.

Rychlice, is, blp. p. Rychla.

Rychlik, a, lm. i l. [R.] to, co dojrzewa wcześniej: Groch R., owies R., kartofle rychliki. 2. bot. *nazwa owaś białego (avena alba), odmiany owaś zwycięzajnego (a. sativa)*. <Od Rychły>

[Rychliny, in, blp.] w przęży końskiej, *rzemie-nie idące od nabiećrka do chomąta*. <?Od Rychły>

[Rychliwy] *prędko, śpieszący ś., słory, pochopny, raptowny, gwałtowny, gorący*: Pan Bóg nie R., ale sprawiedliwy. <Od Rychły>

[Rychlo] p. Rychło.

Rychluchno przys. od Rychluchny.

Rychluchny, Rychlutki prędziuchny, prędziutki, bardzo rychły, bardzo wczesny: Od żalu wielkiego, że był oszukany, umarł czasu rychluchnego. Papr. <Od Rychły>

Rychlutki p. Rychluchny.

Rychlutko przys. od Rychlutki.

† **Rychł p. Rychły. Pat.**

Rychło, [Rycho, Rychlo], Rychle l. prędko, zaraz, bezzwłocznie, odrazu, unet, natychmiast: Prędko *de motu potissimum usurpatur; R. de tempore*. Kn. R., tudzież, zaraz, jak pióro opalił; na jedne nodze stojąc. Kn. R. ś. nazad wrócił. Troc. Co rychlej, jak najrychlej. Troc. Dwa razy dał ten, kto R. daje. Prot. Dwakroć dawa, kto R. dawa.

Kosz. R. dojdą? Jeź. Ledwie nie R. pohamować ś. w płaczu potrafiła. Krasz. A. R. tam! = *spiesz ś. tam! a prędzej tam!* R., rychłoli = *jak R., jak prędko, kiedy, czy prędko*: Czeka w przedpokoju, R. go zawołają. Kras. [Ja ci powiem, R. będzie czas wydobyć]. Kto ś. R. źle z bogaci, wszyscy R. źle utraci (= w *krótkim czasie, wrychle, raptem; łatwo*). Nie tak R. do dobrego przywieść ś. ludzie dadzą, jako R. zepsować ś. grzechem dopuszczą. Skar. (= *łatwo, snadnie*).
 2. W rychle = *wkrótce, niedługo, wnet, w krótkim czasie, niebawem*: Poprawę mu wrychle obiecał. Groch. Przecięć ś. potem wrychle ośmieliła. P. Koeh. Wrychle znajdowali ś. u patryjarchów domowe bożki, wrychle u Izraelczyków byli czynieni cielcowie, wrychle u poganów zawikłana stała ś. znajomość Boga prawego. Gil. Wrychle z świata tego do ojca mego i ojca waszego wstępuję. Odim. 3. *wczas, wcześniej, nie za późno, w porę; rano*: Kto nierychło chodził, ten sobie szkodzi. Rys. (*nie wczas — po obiedzie łyżka. L.*). Już daleko w noc; boję ś., ażeby nie było za nierychło. L. Nie czas tego jeszcze, R. to nabył. Kn. Nierychło szedziwy myśli być enotliwy. Kn. Młody R. umrzeć może, stary długo żyć nie może. Kn. Bóg nierychło, ale dobrze karze. Zegl. [Już nierychło = *już za późno, już po niewczasie, już nie czas*]. [Było to jeszcze bardzo R. R. świt = *skoro świt, jak tylko zaświta, o świcie*].
 4. [R.] *niemał, o mało nie, tylko co nie*: Rychłom padł = *o mało nie padłem*. <p. Rychły>

× Rychlogój, oju, blm. chir., p. Rychłozrost. <Rychło + *Gój, od Goić>

Rychłość, i, blm., rz. od Rychły: × Na rychłości możesz i z prostej wody ocet robić, aczkolwiek nie będzie tak dobry, jak z wina (*na przedce, na poczekaniu, dla pośpiechu*). Trzye. Tygrys pochodzi inne zwierzęta rychłością. Rej. (= *rażnością, szybkością, zwinnością, żywością*).

Rychłozrost, u, blm., × Rychlogój chir. *gojenie ś. doraźne*, × *rażne, rychle zrosnięcie*, × *skorozrost*, × *zrost bezpośredni* (reunio per primam intentionem).

Rychły, † Rychł i. *wczesny, prędki, skory*: Sprzątanie z pola rychłe niemały użytek uczyni, że ś. wezas było rozpuści Haur. Dla nieładu nierychłe były do obozu wyprawy. Jabł. R. powrót obiecuje. Troc. Rychłą śmiercią umarł. Gil. (= *wczesny, za wczesny, przedwczesny*). Rychła śmierć te jego przerwała zamysły. Troc. 2. *skory, skwapliwy, porunny, pochopny, wyrywny, prędki*: Raczejby ich nazwał nierychłymi płajcami, niżli zlemi. Górn. Bóg jest miłosierny i nierychły ku gniewu. B. B. Jezus był R. ku wypełnieniu woli Ojca swego. Wr. (= *pilny, gorliwy*). Bądźmy rychli ku słuchaniu, leniwi ku mówieniu. L. 3. *prędki, żwawy, bystry, fertilityczny, żywy, obrotny, rażny, zwinny*: Między ptaki widamy różne natury: jeden waśniwy, drugi pokorny, jeden R., drugi leniwy, jeden grędą, drugi inochodą. Rej. Posłał król w skok listy przez posłów, którzy jechali na koniach rychłych. B. B. Miał język ciężki i nierychły ku mówieniu. B. B. <RUCH/RUSZ/RYCH>

[Rycho] p. Rychło. <Zam. Rychło>
Rychołc, a, lm. e druc. w maszynie tkackiej, przyrząd prostujący drut, który ś. rozwija z krążka, przez przytrzymywanie go. <Nm. Richtholz>

Rychot, u, lm. y rychotanie, *chychot*: Chychot, R., pieśni zlewały ś. w jedno. Jeź. <Dźwn.>

Rychotać, cze a. ce, tał, Rychotać i. *śmiać ś. całym gardłem, rzechotać ś., chychotać ś.*: Weiąz do

niej zęby szczyrzył i weiąz rychotał. Krasz. Kilka głosów rychotało jeszcze serdecznie z przegody nienawistnego Żyda. Krasz. Całował kraj jej szaty, śmiejąc ś. i rychocąc, że ją mógł widzieć. Krasz. Nędra rychotała bezezalnie, szczerząc zęby z butów. Rodz. 2. *ryczec*; przen. *wyc, huczeć*: Wiatr rychotał. Krasz. Przen.: *ryczec = plakać w głos, beczec, huczeć*: Naścia pochwytała go za rękę, plakała i rychotała. Krasz. <Dźwn.; ? kontaminacja: Ryczec i Chychotać>

Rychotanie, a, blm., czynność cz. Rychotać.
 1. [Rycht, u, blm.] i. *cel, kierunek strzał*: Z niej wystrzeli powstanie i w proch tego rozrzuci, kto na rychcie stanie. Słow. 2. *porządek, sprawiedliwość, ład, porozumienie ś., harmonja, zgodność*: Nie mogę z nim przyjść do rychtu. Ani rusz do rychtu nie można przyjść. Bliż. <Nm. Richt, Richtie>

2. [Rycht] p. Rychtyk: Staliśmy we wrotach, a tu patrzym... rycht siwy i na bidce jakby Samojło od folwarcznych koni. Krasz. <Nm. Richt>
 [Rychtar, a, lm. y], † Rychtarz *wójt*. <Nm. Richter>

† Rychtarz, a, lm. e i. *sędzia*. Klon. 2. p. Rychtar. 3. *burmistrz*. Tuch. 4. *oprawca, kat*. Km. <Nm. Richter>

[Rychterny] *taki, jak należy, na swoim miejscu będący*: To rychterna kobieta. <Od Rycht>

Rychteryt, u, lm. y *minerał z gromady sylkoidów, z rodziny pirolksenu, amfibol zawierający w sobie mangan*. <Zap. od nazwiska odkrywcy Nm. Richter>

Rychthamer, mra, lm. mry *noż. młotek ostry do prostowania stali hartowanej w przedmiotach płaskich*. <Nm. Riehthammer>

Rychtować, uje, ował, [Ryktować] i. [R.] *przygotować do jakiej roboty np. narzędzie*. 2. [R.] *kierować*: R. kulami. 3. *ustawiać, nastawiać, szykować, kierować ku czemu*: R. lunetę, działo. Rękę sam i sam rychtuje (= *układa, naprowadza*). Przen.: *przygotowywać, urządczać, planować, kartować*: Ten figiel pewnie ona rychtowała. 4. *równać, prostować, regulować, poprawiać*: R. krzywą sztabę, czeionki. 5. *przen. kogo = urządczać, kierować, wystrzyczać, stawiać w przykrym położeniu*: Ładnie mnie rychtuje! † R. ś. i. R. ś. *kierować ś., być skierowanym, ściągać ś., odnosić ś., nastrajac ś., zastawowywać ś., stosować ś.; dążyć, układać ś. do czego*: Wszystkie sprawy ludzkie do pewnego celu rychtują ś. Żeglarze rychtują ś. podług busoli (= *powodują ś.*). 2. *przygotowywać ś., gotować ś., przysposabiać ś., sztyftować ś.*: R. ś. na polowanie. Przen.: *urządczać ś., kierować ś., krzącać ś., radzić sobie*: Rychtuje ś., jak może. 3. [R. ś.] *stroić ś.* 4. [R. ś.] *przypadać*. <Nm. richten>

Rychtowanie, a, blm., czynność cz. Rychtować: R. dział, kuszy. Troc.

Rychtowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rychtować ś.

[Rychtowiec, wca, lm. wcy] *grzeźniś, galant*: Nie sufragan, tatusiu, tyło taka juha kawalir, R. <Od *Rychtowy, od Rycht>

Rychtownik, a, lm. cy *ten, co rychtuje (działa i t. p.), ustawiacz*. <Od Rychtowny>

[Rychtowny, Ryktowny] i. *szykowny, strojny*. 2. *zwinny*. <Od Rychtować>

Rychtplata, y, lm. y* p. **Wyrównia**. <Nm. Richtplatte>

Rychtulec, lca, lm. lce *zdń. linja używana przy stawianiu pieca jako narzędzie*. <Nm. Richtholz>

Rychtunek, nku, lm. nki *rychtowanie, kierunek*. <Nm. Richtung>
 [Rychtusinek] p. **Rychtyk**. <Zdr. od Rychtyk>
 [Rychtuszek] p. **Rychtyk**. R. taki na gębie, jak ty. Jun. (= *takusienki*). <Zdr. od Rychtyk>
 [Rychtycki] p. **Rychtyk**: Jemu ś. R. ślepie tak polyskują, jak onemu ślachcicowi. Dyg. <Od Rychtyk>

[Rychtyczek] p. **Rychtyk**. <Zdr. od Rychtyk>
 [Rychtycznie] *właśnie, istotnie; akurat, dokładnie, należyście, w sam raz*: Na tom R. trafił. Dyg. Maryna wie R! Dyg. Gdyby sprawiedliwy człowiek.. R. w ono miejsce utrafił, toby tam naza-jutr okrutny skarb znalazł. Dyg. Litery R. polskie. Dyg. (= *zupełnie*). <Od *Rychtyczny, od Rychtyk>

[Rychtyg] p. **Rychtyk**: R. jak Żyd do wiązki siana. Bliż. Zyda R. tak wykreca na szkapie, jak onego. Prus. <Nm. Richtig>

[Rychtyk, Rychtyg, Rycht] przys. I. w sam raz, akurat; *właśnie tak, jak; prawie; jakby, kubek w kubek, co do joty, najzupełniej*: R. a R. trafił w samo centrum myśli. L. R. trafił w myśl moją. Te buty R. na ciebie (= *pasują*). R. on! Ścisnął mię, R. chciał mię udusić. L. Wyrazy jego R. a R. zgodziły ś. z jej przymiotami. L. 2. *pewnie, niechybnie, zapewne, ani chyba, niezawodnie*: Ha ha ha, mój rywal R. ś. obwiesi. L. 3. *należyście, dokładnie, dobrze, porządnie*: Sztrozak R. wypcha-ny. Gaw. Zdr. [Rychtyoki, Rychtyczek, Rychtu-szek, Rychtusinek]. <Nm. Richtig>

[Rychwa, y, lm. y] p. Refa. <Zam. Ryfa>
Rycie, a I. blm., czynność cz. **Ryc**: R. ogroda, winnice. Troc. R., rzeźanie, pereł, obrazów, pie-czątek. Troc. 2. lm. a *rzeźba, szczegół wyrzeź-biony*: R. wypukłe, wpół wypukłe, wklęsłe, płaskie. Troc. Zlicziny i rycia są zupełnie podobne zwierzętom teraźniejszym. Stasz.

Rycie śię, a ś., blm., czynność cz. **Ryc** ś.
Rycin, u, lm. y bot. = **Rącznik**. <Łé. ricinus>
 I. **Rycina**, y, lm. y I. †R. *rzeźba, płaskorzeźba, figura, posąg, statua*: Wyrzezał cheruby i pow-lóki złotem, rozbiwszy je po rycinach. Bud. Nie uczynisz sobie ryciny ani żadnego podobień-stwa, które jest na niebie. Wuj. Zhańbieni będą, którzy ś. kłaniają rycinom i którzy ś. chępli w obrazach swoich. Birk. Domy, ryciny, obrazy więcej, niżli Rzplta, szacowaliście. Pileh. 2. *obraz rytły, szych*: R. wykonana na drzewie = *drzeworyt*, na miedzi = *miedzioryt, koperszytych*; na stali = *sialoryt*, na kamieniu = *litografja*, × *glazo-ryt*. R., wyobrażenie rzeczy jakiej wyrte na blasze, potem farbą odbite na papierze. Jak. J. Zdr. **Rycinka**. <Od Ryt-, od Ryc>

2. **Rycina**, y, blm., posp. p. **Rycyna**.
Rycinka, i, lm. i p. I. **Rycina**.
 [Rycman, a, lm. y] p. **Rycząg**.
 [Rycomb, a, lm. y] p. **Rycząg**.
 [Rycony rytly]: W jednym z tych obrazów upatrzył portret malarza, który w Przyjacielu ludu został R. Rast. <Od *Rycieć, od Ryt-, od Ryc>

[Rycowany olejek] p. **Rycynowy**.
 [Rycuś, a, lm. e] zdr. i lek. *człowiek zucho-waty, udający junaka*: Co mi za R.! <Zam. Rycerz>

† **Rycwerki, ów**, blp. *łamanie głosu, trele w śpie-waniu*. Włod. R., wyewerki, łamanie, strzępie-nie głosu, trzęsienie gardła. Kn. <Włos. rierer-co, z podprowadzeniem pod Nm. *Ritzwerk>

Ryeyk, a, lm. i, [Hrycaj] zool. (limosa melana-ura) *ptak podkaszal z rodziny bekasów*.

Ryeyna, y, blm., posp. **Rycina** I. *olej rycynowy, olej rącznikowy* (oleum ricini). 2. *alkaloid z na-sion rącznikowych* (ricinum).

Rycynoolejowy chem. p. **Rycynowy**.
Rycynowy przym. od **Rycyna** I. apt.: Olej R., rącznikowy, × kleszczowinowy, posp. rycinowy, [rycowany, rycywolej, rycy-nus] (oleum ricini). Galaretka rycynowa, rącz-nikowa. 2. chem.: Kwas R., rycynoolejowy. <Od Ryeyna>

[Rycynus, a, blm.] p. **Rycynowy**. <Łé. ricin-us>

Ryeczal, u, lm. y, † **Ryeczart** I. †R. *pożyczka z tym warunkiem, że jeżeli pożyczający na czas nie odda, zapłaci w terminie sumę dwa razy więk-szą, a zalegając i w następnych terminach, płaci za każdym razem podwojoną sumę nie zapłaconą w terminie poprzednim*. Kn. 2. †R. *procent, zysk, lichwa*: Ze sporym ryeczaltem iścieżną mu wraca. Pot. Przen.: Mścicie, bogowie, krzywdy mej ryeczaltem. Pot. (= *sowicie, z nasypką*). 3. *pro-w. prowizja, rabat, wynagrodzenie*: Został komu in-nemu za mniejszy R. powierzony. Dyrekcja kolei państwowej daje pewien R. dziennikom za ogłoszenia. 4. *hurt, ogół rzeczy, nie przebiegając w nich*. Ryeczaltem, **Ryeczalowo** = *hurtem, hur-mem*: Ryeczaltem co kupię, przedać. Troc. Ry-eczaltem z tego autora, z tej książki bierze. Troc. Dla oszczędności grzebać będziemy ry-eczaltem. Słow. <?Nm. Rücksehart, Rückstand; por. Nm. Rutscherzins>

× **Ryeczal**, u, lm. y *ryczenie, ryk*: Bałwaniste fale pryskają ryeczaltem, gdy je dzieci Eola dmuch porywa gwałtem. Przyb. Tak właśnie pęd swój toczy Aufid bykokszałty, mknąc wart-kie po apulskich nizinach ryeczalty. Książ. <Od Ryeczéć, z podprowadzeniem pod I. Ryeczal>

Ryeczalowo przys. od **Ryeczalowy**; p. **Ryeczal-tem**.

Ryeczalowość, i, blm., rz. od **Ryeczalowy**: Ga-nił wszelką R. w sferze reform. Spas.

Ryeczalowy przym. od **Ryeczal** = a) *hurtowy, masowy, ogólny*: Sprzedaż ryeczalowa. Kupiono za ryeczalową sumę tysiąca złotych. 2. *chir. Odprowadzenie ryeczaltowe przepukliny*. <Od Ryeczal>

Ryeczau, u, lm. y bot. (oneus) *roś*.

[Ryeczau, a, lm. y] p. **Ryecząg**.

† **Ryeczart**, u, lm. y p. **Ryeczal**: R. jest pożyczek taki, że gdy na czas kto nie odda, we dwój-nasób pierwszego pożyczku przepada, gdy drugi raz, we dwójnasób wtórego przypadku dać ma, gdy trzeci, we dwójnasób trzeciego i tak dalej. Troc. Władysław pożyczyl czterdzieści tysięcy kop szerokich groszy Zygmuntovi, królowi węgierskiemu, pod zakładem ryeczartu takiego, jeśli ich pierwszego roku nie wróci, tylką sumę przed-padnie, wtórego roku—takie dwie, trzeciego—takie trzy, aż to w niezliczony poczet weszło. Biel. M.

[Ryecząg, a, lm. i, Ryczon, Rycomb, Recun, Reczun, Recon, Ryczuń, Rycan, Rycabel, Rycuń, Ryeman, Ryczmon, Frycan, Obartel, Obratel] *ruchoma ławka z kłonicami, przymocowana sworz-eniem do osi przedniej wozu, kierownik*. <?Nm. Reitstange>

Ryeczéć, y, ał p. **Ryknąć**.

Ryčenje, a, blm. I. *czynność cz. Ryeczéć*. 2. *głos ryczącego, ryk*.

[Ryeczka, i, lm. i, Ryóka] I. a. [Ruczka] *stole-czek pod nogi, podnózek*. 2. *chwast w zbożu*. Zdr. [Ryeczuchna, Ryczuszka]. <Nm. Ritsche>

[Ryczmon, a, lm. y] p. Rycząg.
 [Rycon, a, lm. y] p. Rycząg.
 [Ryuczna, y, lm. y] p. Ryczka.
 [Ryżuń, a, lm. e] p. Rycząg.
 [Ryczuska, i, lm. i] p. Ryczka.
 [Ryzyolej, u, blm.] p. Ryeynowy. <Ryzeć + Olej, zam. Ryey(na) + Olej >
 † Ryczyw, u, lm. y *posąg, figura, statua*. Ps. flor.
 Ryczywół, ołu, blm.: O Ryczywole zamilczcież wole. Kras. (= *lepiej zamilczcież, gdzie niema co powiedzieć*). <Od nazwy osady Ryczywół >

Ryć, ryje, rył i. *kopać, wskopywać, rozgrzebywać, wygrzebywać*: Groby ryte. Klón. Rydlikiem rzepę na polach ryją. Mącz. Przen.: Ponura świnia głębokoko ziemię ryje. Kn. (= *cicha woda brzezi rwie*). Kto pod kim dołek ryje, ten sam weń upadnie. Leop. Ryty ogród, zagon. Troc. R. ziemię, ogród, winnicę. Troc. [Nie łam mi lelui, boś ty na nią nie rył, aniś jej nie sadził]. Przen.: Tam męstwo, a ci, co grozili, krwią oszpeconą ziemię brodą ryli. Min. (= *orali; tarzali ś. w ziemi, leżeli na ziemi*). Pijak ryje nosem w rynsztoku. Przen.: Tego sekretu wydrzeć mi nie mógł, chociaż równie zawsze ryje. Jabł. (= *myszkuje, tropi, maca, szpieguje, wywiadyje ś.*) 2. *wyrzynać, rzeźbić, rytować, sztychować*: Poślesz mi człowieka, któryby umiał R. rozliczne rzezania z temi rzemieślnikami, które mam przy sobie. Leop. Obietowali są rytym bałwanom kanańskim. Ryte herby. Troc. Podwoje ryte z kosztownych topazów. Tw. Grono wina do rąk Bachusa rytego, *sculpti*, kłasek kazał. Skar. Żywo ryte posągi. Pilch. Odbiegli rytych swoich obrazów. Leop. (strugałek swoich. Leop.). R. obrazy, perły, pieczętkę. Troc. Mapy ryte. L. Cóż je-żezze u niego rytego srebra? *coelati argenti?* Siem. J. (= *grawerowanego, cyzelowanego*). Te słowa ryte na bramie czernieją. Mick. Przen.: Wszystkie łaski jego w sercu ryte chował. Groch. R. ś. *drzeć ś., przedzierać ś., przedostawać ś., dobywać ś., wydobywać ś., wyłać gwałtem*: Szczęśliwy pogardza wszystkim, aż tyran, aż mu ś. psie zęby będą ryły. Pot. Brzoza z pośród muru ś. ryje, aż wierzch ku górze wybije. Dar. J. <RY/ROW/RW/RYW >

[Ryćka, i, lm. i] p. Ryczka.
 [Ryćkać, a, al] *być jak kopać, ryć, pyskać, rozgrzebywać*. <Od Ryć >

[Rykanie, a, blm.] *czynność cz. Ryćkać*.
 Rydel, dla, lm. *dłe wazka łopata żelazna lub okuta żelazem, szpadel*: R., narzędzie kopnicze. Jak. J. Rydle różne do kopania; jedne holenderskie, całe żelazne, drugie grabarskie, drewniane, żelazem obwodzone. Kluk. Przy rydlu leżą grabie. Troc. Rydle do kamienistego gruntu. Troc. Rydlem kopać. Troc. Rydle osadzają ś. w brzozowe trzony lub jesionowe; rydle grabarskie bywają lipowe, wierzbowe. Kluk. Nalazszy rydle, miejsce nie skopane w ogrodzie kopali. Skar. Były u niego ku dobywaniu miast długie żelaza kończaste i zakrzywione, jako też motyki, rydle, grace. Baz. R. grobarza, którym groby kopie. L. Choć grobarz rydlem zawadzi, to trupiej głowie nie wadzi. Comp. Mażeńskie przymierze sam powinien rozcinać R. Pot. (= *śmierć, grobowa deska, mogiła*). Jenó R. a motyka ta ich rozerwać może. Rys. Często krocę własnym sobie rydlem dół bierzemy. Pot. (= *sami na siebie bicz kręcimy*). R. do rznienia torfu w cegiełki przy wydobywaniu onego. Łab. Zdr. Rydelek, † Rydlík. <RY/ROW/RW/RYW >
 Rydelek, lka, lm. lki i. p. Rydel: R. mały

z trzonkiem żelaznym do kopania przy sadzeniu kwiatów. Kluk. 2. *daszek u czapki, kaszkietu*: Miał granatowy kaszkiecik z rydelkiem. Wilk. Zostawała czapka z rydelkiem. Krasz.

[Rydka, i, lm. i. Ryfka] = Retki.
 † Rydlík, a, lm. i p. Rydel: *Marra*, R. ogrodny, którym ziele wykopują a. też rzepę na polach ryją. Mącz. Gdyby kto chciał sosny rozmnażać, miejsce im ma zorać a. rydlikiem jakim skopać. Trzyce.

Rydliisko, a, lm. a *trzonek rydla*: Rydlów pięć z rydliskami. Wej. <Od Rydel >

Rydlować, uje, ował *kopać rydlem*: R. ziemię w ogrodzie. <Od Rydel >

Rydlowanie, a, blm., *czynność cz. Rydlować*.
 Rydlówka, i, lm. i 1. *drewniana łopatka, na którą osadza ś. rydel*. 2. [R.] *łopatka, mały rydel*. <Od Rydel >

[Rydom] *przysłowie*: Ej R. R., bo kumoszki przydom. Pc. <Okrzyk; ? Z Ukr. > a. Ste. riadom = rzędem >

Rydwán, u, lm. y i. × R. *prosty wóz kryty*: R., wóz nakryty, *currus arcuatus*. Mącz. R., wóz, pojazd nakryty. Ust. cen. Cheiał i mnie i R. i konie ze wszystkim zagrabić. Sak. Już wozy, telegi, rydwany jadą. L. A to nie nasza ambonka, to jakiś osobliwy R., w którym on przyjechał z rogami. L. R., w którym panny siedziały, stanąć za kolebką musiał. Górn. Pierwej proste rydwany i rzadkie, częste siodła miasto poduszek, a teraz złote kolebki i karety. Skar. Wprząszczy w swój R. orły złote obok srebrnych. Mick. Przen.: R. żałobny = *karawan*. Żart.: Na rydwanie wedle kija chodzić. Troc. (= *wędrować po świecie piechotą*). 2. × R. *wóz bagażowy*. Troc. 3. u starożytnych, *wóz dwukołowy, z tyłu otwarty, używany na wojnie, na igrzyskach, przez wjeżdżających tryumfatorów i t. p.*: Kiedy Feb złotowłosy na horyzont górny dnia trzeciego wytoczył swój R. poczwórny ... Dm. R. Wenery. R. zwycięski, tryumfalny. Wielu cudzoziemskich oficerów wolało dobrowolnie stanąć przy rydwanie zwycięzcy. Sienk. (= *poddać mu ś.*). Przen.: Próbowala na nich wejrzeć swoich i obalamuconych przykuwała do swojego rydwanu. Krasz. (= *ujarzmiała swemi wdziękami, wciągała do grona swoich nieodstępnych wielbicieli*). Zdr. Rydwanik. Zgr. Rydwanisko. <Nm. Reitwagen >
 † Rydwanarz, a, lm. e *woźnica rydwanu*. Troc. <Od Rydwan >

Rydwánik, u, lm. i p. Rydwan: Cheiał na swoim rydwaniku do miejsca zajechać na nocleg. Gil.

Rydwánisko, a, lm. a m. i ni., p. Rydwan: W R. ladajakieś wsiadł, gdy z obozu ujeżdżał. Birk.

× Rydykiul, a, lm. e *woreczek na robotkę kobiecą*. Śl. wil. <Fr. ridicule, réticule >

× Rydykul, u, blm. *śmieszność, pośmiewisko*: Stój, panie Zygmun! oto wpadaś w R. bezdenny. Krasif. <Łć. ridiculus >

Rydz, a, lm. e i. [R.] *pewien taniec*: Najpiękniejszy taniec góralski nazywa ś. R. Tet. 2. bot. (*laetaria deliciosa* a. *agaricus deliciosus*) *grzyb z rodzaju mleczaju*. R. czarny (*agaricus fuliginosus* a. *acer*). R., p. *Mleczaj*. Nad piestrzycę a. smarzę jeszcze rydze lepsze. Syr. Lepszy R., niżli nie. Prz. (= *dobra psu i mucha*). Czerwony jak R. Kn. Dział jak R. wygląda. Zabł. (= *jak ćwik*). Zdrów gdyb R. Zabł. Zdr. Rydzik. Zgr. Rydzysko. <RUD/RUDZ/RD/RDZ/RYD/RYDZ >

[Rydzak, a, blm.] *piasek rydzny*, [rudy. < Od Rydzy >

Rydzawiec, wca, blm., min. *tlenek ołowiany*, płowiec, umiaz, glejta (lithargyrum, plumbum oxydatum). < Od Rydzawy >

Rydzawo przys. od **Rydzawy**.

Rydzawy, **Rydzawaty** *rudawy, czerwony, ryżawo- jasnocisawy*: Koń R. Troc. Płomień jest R. a. złotoczerwony. Troc. < Od Rydzy >

[Rydzek, dzka, lm. dzki] *rodzaj grzyba*. < Od Rydz >

Rydzobrody *mający brodę rydzą, rudobrody, rusobrody*: Charon R. Nar. < Rydzy + *Brody, od Broda >

Rydzowacenie, a, blm., *czynność cz. Rydzowacień*.

Rydzowacień, eje, ał *stawać ś. rydzowatym*. L. < Od Rydzowaty >

Rydzowato przys. od **Rydzowaty**. L.

Rydzowatość, i, blm., rz. od **Rydzowaty**.

Rydzowaty p. **Rydzawy**: Bach R. przy nie-próżnej kadzi. L. Broda rydzowata. Pot. Charon czerstwy w starości swej i R. Koch. J. < Od Rydzy >

Rydzowy przym. od **Rydz**: R. statek. Troc., Kn. Stój R.

[Rydzowy] *ryżowy*: Kapelus R. < Zam. Ryżowy >

Rydz i. *barwy rydza, rudy, rusy, jasnocisawy, jasnozielony; czerwono-żółty, płowy*: Koń R. Leop. Droższy człowiek, niżli przeczystsze rydze złoto. Leop. Mąż ten jeździł na koniu rydzym. Bud. Rydzą grzywa straszny lew afrykański jeży. Pot. Maść rydza. L. [R. = rudy, barwy rydzowej: R. piasek = rydzak]. < RUD/RUDZ/RD/RDZ/RYD/RYDZ >

Rydz yk, a, lm. i l. p. **Rydz**: Ano grzybków, rydzików nanoszono, a ptaszków nałapano. Rej. Dlaczego rydziki, kiedy to rydzyska? Fred. A. 2. dawny szeląg w Polsce (w którym między przegłada).

Rydzyn, u, lm. y bot. (nissolia) *roś*.

Rydzysko, a, lm. a p. **Rydz**: Dlaczego rydziki, kiedy to rydzyska? Fred. A.

[Ryf, a, lm. y] *miara długości, łokieć; metr*.

[Ryfa, y, lm. y] p. Refa. Zdr. [Ryfka]. < Nm. Reif >

Ryfelka, i, lm. i piecz. *małecki pilniczek, pilniczek drobno nacimany*. < Nm. Riefel >

Ryfelmaszyna, y, lm. y mł. *machina do żłobkowania, roweczarka*. < Nm. Riefelmaschine >

[Ryfka, i, lm. i] p. Ryfa.

Ryg, u, lm. i przyrząd ze wszystkimi przyborami (maszyną, kotłem i t. d.) potrzebny do kopania nafty. Sew. < ? Ang. rig >

Ryga, i, część w lm. **Rygi** i. *wiersz liczb, linja cyfr*: R. jest wiersz liczby jakiej, od jednej ręki ku drugiej wypisanej; miasto tego słowa używam prostego: wiersz albo rząd liczby. Sol 2. pięć linji na papierze na nuty: R. do nut muzycznych pisania składa ś. z pięciu linji. Mag. 3. w lm. *papier z grubymi linjami do podłożenia przy pisanu, aby linje przebiegały*: Na rygach pisać, na podłożonych linjach. L. × Przen.: *ryza, kluby, przyzwite granice, karby*: W rydze swojej eo = w ryzie, w klubach swoich, w granicach swoich. L. To jest prawda, że człowiek nędznym stać ś. może, gdy z prostej szczęścia rygi sam zboczy w bezdroże. Przyb. 4. *budynek do suszenia zboża w okolicach, gdzie zboże samo na polu nie dojrzewa z powodu ostrości klimatu (szczeg. w gubernji*

Witebskiej). 5. [R., Reja] *stodoła*. 6. druk. = a) *justunek w formie sztabka pod ostatni wiersz kolumny, in. podbitka*. b) R. u zecera, miejsce próżne, czyli odstępy w formie, złożone kwadratami. Mag. 7. mul., zwykle w lm. *przybite do sztandarów deski, na które ś. zakłada maculce*. < Włos. riga >

[Rygać, a, ał, Ryhać] *rygać*. < Ukr. rigaty, Ros. rygát' >

Rygał, u, lm. y l. *szafa bez drzwi na książki, papiery i in.*: R. sklepowy. Jord. Są do sprzedania rygały sklepowe. 2. R. w zecerni, niby to stół wysoki, na którym kaszta pochyło leży, w nim są przegrody na chowanie kaszt. Mag. < Nm. Regal >

× **Rygałowy** p. **Regałow**.

[Ryganie, a, blm.] *czynność cz. Rygać*.

[Rygda, y, lm. y] *świnia (w zagadce)*.

[Rygdać, a, ał] *ryć*. < Od Rygda >

Rygiel, gla, lm. gie, l. a. [Regiel] *zasuwa, zawora, zapora, pręt lub sztabka żelazna przesuwana, wchodząca w skobel i tym sposobem zamykająca*: R., zawora, zapora, repages. Mącz. Vectis, R., klamka. Urs. Znalezione drzwi spuszone, jak do piwnic, po wejściu zamykające ś. na R. Boh. Drzwi do gabinetu zamknięte na dwa rygle. Węg. Bramy wewnątrz żelaznymi ryglami założone były. Dek. Rygle żelazne. Troc. R. zamkowy. Troc. R. okienny. Troc. Otworzyć drzwi z rygli. Rygle puściły. Przen.: *Już rygle zapadły*. Pot. (= *już klamka zapadła, już po niewczasie*). 2. *klin u nóg stołowych*. (Troc., Kn.); *klin, którym jedna część w sprzeczce składanym jest przy-mocowana do drugiej*. 3. *listwa wysuwana pod blatem stołu*: Stół rozsuwany na rygle. 4. [Rygle] *belki w wiatraku stanowiące jego szkielet, zwany [ryglówką, reglówką]*. 5. bud. = a) *sztuka drzewa poziomo końcami w słupy wpuszczana, do której deski lubłaty pionowo ś. przybija w ścianie lub parkanie*. b) *wiązanie z belek, zamurowane w ścianie z muru pruskiego* c) R. jest belka poprzeczna, miasto anky służąca. Pdez. 6. *fortep. gruba listwa drewniana, naklejona na sztimstok i łącząca ś. z rastą*. 7. gór., p. gór. **Okladzina**. Łab. 8. hut.: *Rygle = kolby przepuszczane pod walcami pullingoweni o wyłkrojach trójkatnych, w zetknięciu kwadrat tworzących*. Łab. 9. kraw. *zamocowanie dziurek lub otworów kieszeniowych po końcach, złożone ze ściągów woprzek tychże końców*. 10. pusz., woj.: *Czolny R. a. czolna szpona w łożu armatnim = sztuka drzewa poprzeczna, łącząca dwie ściany łożowe jedna z drugą*. Jak. J. Zdr. **Rygielek**. < Nm. Riegel >

Rygielek, lka, lm. iki l. p. **Rygiel**. 2. kraw. = a) *patka, klapka, zapinająca pod brodą na guziczek podniesiony kolmierza palta, ryngraf*. b) *szew z jedwabiu widoczny, ubierający i zasłaniający sztychlowanie (np. około kieszeni)*.

Ryglować, uje, ował *zasuwać na rygiel, zamykać na rygle; łączyć rygłem, ryglami*. < Od Rygiel >

Ryglowanie, a, blm., *czynność cz. Ryglować*.

Ryglowy przym. od **Rygiel**: *Klapka ryglowa = klapka zapalająca u zamków kufrowych*. Łab.

[Ryglówka, i, lm. i] p. **Rygiel**. < Od Ryglowy >

[Rygnąć, nie, nał] *wyjsć*.

[Rygnięcie, a, blm.] *czynność cz. Rygnąć*.

Rygor, u, lm. y l. *przyzwite granice, karność, dyscyplina, subordynacja, ryza, karby, kluby, ryga, dłoń żelazna*: Matka dwudziestokilkuletniego chłopaka trzymała w rygorze, jak małe dziecię.

Krasz. Rząd, oparty na rygorze wojskowym. Kaczk. 2. *przymus prawny*: Nakazać co pod rygorem... <Łć. rigor>

Rygoroza, ów, blp. egzamina ścisłe dla otrzymania akademickiego stopnia doktora jakiej umiętności: Przygotowywał ś. do rygorozów. Lam. <Łć. rigorosa, 1 pp. lm. r. ni.>

Rygorysta, y, lm. ści człowiek, surowo pojmujący obowiązki, ścisłe, surowo przestrzegający rygoru, prawideł, przepisów; pedant, skrupulat: Ostry R., ale sumienny człowiek, w rachunkach go nie podejść. Krasz. <Nm. Rigorist, Fr. rigorigiste>

Rygorystka, i, lm. i forma ż. od **Rygorysta**: Pani była rygorystką i nie cierpiała, aby w niedziele służba szła na polowanie. Chł.

Rygorystyczny przym. od **Rygoryzm**: Ten dom był miany za jeden z najpoważniejszych, a nawet po staroświecku R. Kaczk. <Od Rygorysta>

Rygoryzm, u, blm. *zbytnia surowość, ścisłość, skrupulatność, pedanterja; przesadna moralność*: Jest to teoretyczny R., któremu może same wybrane natury poddać mogą. Pobożność nader gorąca, a salon odznaczający ś. nielitościwym rygoryzmem. Krasz. <Nm. Rigorismus, Fr. rigorisme>

Rygować, uje, ował i. R. papier = linjować do pisania nut: R. papier, linjować go do pisania nut po pięć linji razem, do czego służy rastrum. Mag. 2. *przyszywać rzadkim ścięciem do wierzchu*: R. podszewkę, watę. R. u krawca: rzadkim ścięciem podszewkę do sukni mniejszemi przyszywać. Mag. 3. [R.] p. **Rykować**: Woda, krew ryguje. 4. [R.] *wyrównywać przedzę*. <Od Ryga>

[**Rygować**, uje, ował, **Rykować**, **Rykać**] *łać ś.*, buchać.

Rygowalnica, y, lm. e narzędzie kościane, którym szewc robotę wygładza. Mag. <Od *Rygowalnik, od *Rygowalny, od Rygować>

Rygowanie, a, blm., czynność cz. **Rygować**.

[**Rygowanie**, a, blm.] czynność cz. [**Rygować**].
× **Ryguła**, y, lm. y linja, wiersz: Pan cudownie pisze: dwie ryguły, jedna przy drugiej, by kolej od kalamaszki. <Od Ryga>

[**Ryhać**, a, ał] i. a. **Rygać** *rygać*. 2. *wydawać pieniądze*. 3. *kaszlać silnie, zanosić ś. od kaszlu*. <Ukr. ryhaty>

[**Ryhanie**, a, blm.] czynność cz. **Ryhać**.

Ryhot, u, lm. y *rychotanie, śmiech głośny*: Echo strasliwego owego ryhotu. Psm. <Dźwn., zam. Rzechot>

[**Ryhotać**, cze, tał a. R. ś., **Rzechotać** ś.] *śmiać ś. nacale gardło*: Patrzy na niego, a ten boki zrywa, ryhocze, ryhocze, a skończyć nie może. Krasz. Przen: Dachy ś. trzęsły i trzeszczały, wieher ryhotał. Krasz. <?Zam. Rzechotać>

[**Ryhotanie**, a, blm.] czynność cz. **Ryhotać**, *ryhotanie ś., ryhot*.

[**Ryhotanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ryhotać** ś., *ryhotanie, ryhot*.

Ryj, a, lm. e, × **Ryjak**, [**Ryło**] i. *spiczasty pysk, wydłużony nos niektórych zwierząt ssących, którym ryją*: Świński R. 2. *wyniosłość nad oczami, zamiast nosa, u potworów*. Sł. wil. 3. *pog. twarz podobna do ryja (gruba, ordynarna), mord*. 4. *lut. = a) R. formy = koniec formy zwężający ś. i wchodzący do ognisk lub do pieca. b) R. miecha = dziób, którym wiatr z miecha wypływa*. Zdr. Ryjek. <RY/ROW>

[**Ryja**, i, lm. e] *łązka podmokła*.

[**Ryjacz**, a, lm. e] *kret*. <Od *Ryjać, zam. Ryć>

Ryjaczek, czka, lm. czki bot. p. **Wątrawka**. <Od Ryjak>

Ryjak, a, lm. i i. p. **Ryj**: W Szwecji świniom tę suchą żyłę nad ryjakiem przerzynają, na której ś. R. podnosi, a takowe świnie nigdy potym nie ryją. Kluk. 2. [R.] *wysoki kapeluszczyk*. 3. *myśl. dzik ryjący jamy w ziemi*. 4. p. **Ryjek**. <Od Ryj>

Ryjak, jka, lm. jki i. p. **Ryj**. 2. *pyszczek, smoczek u owadów*: Pehlą ryjkiem swoim kole. L. 3. a. **Ryjak**, **Ryjkwiec**, **Słonik** zool. (euculio) *chrząszcz czteroczłonkowy słonikowaty*.

Ryjkonosy, ów lm. zool., *zwierzęta ssące owadówżerne, z pyszczkiem wydłużonym w ryjek*. <Ryjek + Nos>

Ryjkwato przys. od **Ryjkwaty**. L.

Ryjkwaty *podobny do ryjka*: Pyszczek R. <Od Ryjek>

Ryjkwiec, wca, lm. wce p. **Ryjek**. R. *kojący*. (c. antodontalgicus). <Od Ryjkowy>

Ryjny i. od *rycia, ryjący*: W pokój widły ś. więc i ryjne lemiesz. Ryb. J. 2. *tyczący ś. ryja*. <Od Ryć; od Ryj>

Ryjogłowiec, wca, lm. wce *terat. potwór z twarzą i czaszką zniekształconą*. <Ryj + *Głowiec, od *Głowa, od Głowa>

Ryjowato przys. od **Ryjowaty**.

Ryjowaty *mający kształt ryja*. <Od Ryj>

Ryjówka, i, lm. i zool. p. **Rzęsorek**. <Od

*Ryjowy, od Ryj>

Ryk, u, lm. i i. *głos ryczącego, ryczenie, ryknięcie*: Głosem lwa zwyciężajnym jest R. ciągły, tak ogromny, iż ma podobieństwo do grzmotu. R. bydła, lwa, niedźwiedzia. R. ś. rozlega wzdłuż i wszerz po puszczy. Kochan. R. lwi i głos lwice i zęby lwich szczeniąt skruszone są. Wuj. Bydło w lesie ś. rykiem owało, Troc. R. lwy, ośli. Troc. Naksztalt zwierzęcego beku, wycia, ryku. Kulig. Łom, grom, uciekanie, R., kwik koni i rannych pod nimi stękanie. Tw. Przen.: Skąd weź, to weź, hucz szumnie, hoc, hoc, chociaż bieda, kwik, R., kap, kap od oka i grosza ei nie da. L. (ani groźbą, ani prośbą, ni fukiem, ni płaczem. L.). R. okropny wściekłości, boleści, rozpaczy. Mick. Przen.: R. działa, burzy, morza, trąby. R. ziemi, morza. Troc, Włod. Przen.: *placz głośny, zanoszenie ś. od płaczu, beczenie, bek, buczenie*. 2. ? : Wydarszy mu kuszę, w łeb uderzył, mówiąc: tak, chłopie, nasi przodkowie rykiem bijali. Papr. 3. p. **Ryk**. 4. a. **Poryk**, **Huk**, **Mowa** *myśl. głos niedźwiedzia*. <RYK/RYCZ>

[**Ryk**, a, lm. i] i. *plot, ogrodzenie z kamieni polnych*. 2. *przejście dla bydła pomiędzy łąkami dwoma płotami do wody lub na pole*.

Ryka, i, lm. i *myśl. sarna, która nigdy nie rodzi*. <?Nm. Rieke>

[**Ryka**, i, lm. i] *żerdź, kół, tyka*. <Nm. Riek, Rieck>

Rykacha! *okrzyk: Wolność, szczęście, hurra - hejże - R.!* Krasin. <Okrzyk.>

i. [**Rykać**, a, ał] i. p. **Ryknąć**. 2. *rżec*: Nie rykaj, koniku. 3. *trzaskać z bata*. 4. *pierdzieć mocno*.

2. [**Rykać**, a, ał] p. **Rykować**: *Krew aż rykała z rany*.

[**Rykała**, y, lm. y, **Rykoń**] *ten, co ryczy, krzykała, garłacz, awanturnik*. <Od Rykać>

[**Rykanie**, a, blm.] i. *czynność cz. Rykać*. 2. *wet. p. Bieganie*.

Rykcja, i, lm. e bot. p. **Wgłębka**. <Łć. riecica>

Rykiel, **kła**, Im. *kle fl. bałik ośm stóp długi, którym ś. spinają plenie w pasie a. płycie.*

Rykla, i, Im. e p. **Rychla**: Rykle albo rytle, to jest czerwone blachy po ciebie. Syr.

Rygliwie przys. od **Rygliwy**.

Rygliwy *zwykły wydawać ryk*, *ryczący*: Jarzma-
mi rykliwie ciółki uciśnione. Żebr. <Od Ryk-
nąć>

Ryknąć, **nie**, **nał**, **nied**. **Ryczeć**, [Rykać] I. *wy-
dać ryk, zaryczeć*: Tak wół ryczy, jako i krowa.
Rej. Wół i osiel, gdy ryczą, przerażają uszy. L.
Historje wyrabia, płacze, jak wół, ryczy. L. Koń,
gdy ś. zapali, będzie kwiczał, ryczał; wół będzie
chrapał, sapał. Wer. Ryczy lew, osiel ryczy.
Troć. Lew ryknął, a straszliwe natychmiast
ryknięcie uczyniło wysokiej skały poruszenie.
Mor. Krowa, co bardzo ryczy, mało mleka da.
Kn. Runak ludzkim śmiechem ryknął. Mick.
Przen.: Trio basem ryknę, jak lew afrykański.
L. (= huknę, zabeczę, wrzasnę). Przen.: *wybuch-
nąć płaczem na całe gardło, zabeczę*: Tu ś.
nieborak rozrzewniwszy znou, wsparty na stole,
nie płacze, lecz ryczy. Pot. Płaczcie abo od żalu
raczej ryczcie. Groch. Przen.: *huknąć, zagrznieć,
zawyć*: Spiżowe gardło wojny już ryczeć przestało.
Przyb. Ryczą bez odpoczynku moździerz i dzia-
ła. Zim. Morze ryczało, ziemia ś. trzęsła. Troć.
Z obu stron działa rycza. Pas. Słyszycie, jak
kartauny ryczą? Sienk. 2. [Ryczeć] rub. *prze-
chwałać ś., śmiałkować, wyzywać do walki*. 3. myśl.
(o jeleniach) *wabić w czasie rykowiska*: Wogóle
w tym roku jelenie ryczały krótko. Złe ryczą
jelenie = *rzadko ś. odzywają, porykują*. <RYK/
RYCZ>

× **Ryknienie**, a, blm. p. **Ryknienie**: Lew ryk-
nął, a straszliwe natychmiast R. uczyniło wyso-
kiej skały poruszenie. Mor.

Ryknienie, a, blm., × **Ryknienie** czynność cz.
Ryknąć.

[Rykoń, a, Im. e] p. **Rykała**. <Od Rykać>

Rykoszet, u, Im. y *odskok, odbitka, odbicie ś.
ciała rzuconego, np. kuli, od jakiego przedmiotu*:
Każdy rzucił kamieniem, a nie trafił przecie,
a czasem rykoszetem na niego padł kamień. Pod-
żartowywał z Ewuni, posyłał rykoszety. Jeż.
<Fr. ricochet>

Rykoszetować, **uje**, **ował** p. **Rykoszować**. <Od
Rykoszet>

Rykoszetowanie, a, blm., czynność cz. **Ryko-
szetować**.

Rykoszować, **uje**, **ował**, **Rykoszetować** *odbi-
jać ś. rykoszetem*: Tylko rykoszujące kule do
nich ś. dostać mogły. Drz. <Fr. ricochet>

Rykoszowanie, a, blm., czynność cz. **Ryko-
szować**.

[**Rykować**, **uje**, **ował**, **R. ś.**, **Rykać**, **Rygować**]
płynąć bystro i obficie, szorować, walić, buchać:
W czasie powodzi woda aż przez rynek ryko-
wała ś. <Nm. rücken>

[**Rykowanie**, a, blm.] czynność cz. **Rykować**.

[**Rykowanie** się, a ś., blm.] czynność cz. **Ryko-
wać** ś.

Rykwisko, a, blm. I. a. **Ryk** *bekowisko, ruja,
czas popędu płciowego jeleni*. 2. [R.] *miejsce
schadzki łosi i klep w czasie popędu płciowego*:
Jeleń bekuje na bekowisku a. rykwisku. Rogacz
odezwał ś. potężnie, jak z rykwiska. Sienk.
<Od Rykać>

Ryksyny, yn, blp. *dawniej cyfry królewskie na
czaprakach, przykrywane olstrą w jeździe*.

[**Ryktować**, **uje**, **ował** i **R. ś.**] p. **Rychtować**.

[**Ryktowanie**, a, blm.] czynność cz. **Ryktować**.

[**Ryktowanie** się, a ś., blm.] czynność cz. **Ryk-
tować** ś.

[**Ryktowny**] p. **Rychtowny**.

[**Ryku**] *głos zwierząt*: Krówecka ryku. Moje
prosie kwiku, ryku. <Dźwn.>

[**Ryl**, a, Im. e] I. *ryj świni*. 2. *rydel, łopata,
szpadeł*. <RY/ROW>

Rylcogardłowy p. **Rylcowogardłowy**. <Ry-
lec + Gardłowy>

Rylcogardzielowy p. **Rylcowogardłowy**.

Rylcognykowy p. **Rylcowognykowy**. <Rylec +
Gnykowy>

! **Rylcoidny** p. **Rylcowognykowy**. <Rylec +
*Hoidny, od Łć. hyoideus>

Rylcojęzykowy p. **Rylcowojęzykowy**.

Rylcopołykowy p. **Rylcowogardłowy**. <Rylec +
Połykowy>

Rylcosutkowy p. **Rylcosutkowy**. † Dziura
rylc-sutkowa p. **Kończasto-cykowy**. <Rylec +
Sutkowy>

Rylcoszczekowy p. **Rylcowożuchwowy**. <Ry-
lec + Szczekowy>

† **Rylcowatootchłaniowy**, p. **Rylcowogardłowy**.
<Rylcowaty + Otechłaniowy>

Rylcowaty I. *podobny do ryłca*. 2. anat., p. **Ryl-
cowy**. <Od Rylewy>

Rylcowogardłowy, **Rylcogardłowy**, **Rylcogard-
zielowy**, **Rylcowogardzielowy** anat.: Mięsień
R. = *mięsień rylcopołykowy*, † *myszkuł
skazówkogardłowy* (Ryszk.), † *myszka
rylcowootchłaniowa* (Perz.), × *myszkuł
podno szący gardło*, × *kolezystogardłow-
y*, † *myszka kończasto-gardzielowa*,
† *myszka spiczasto-gardłowa* (Krup.)
(musculus stylopharyngeus). <Rylewy + Gard-
łowy>

Rylcowogardzielowy anat. p. **Rylcowogardło-
wy**. <Rylewy + Gardzielowy>

Rylcowognykowy, **Rylcognykowy** anat.: Mięsień
R., † *myszka rylcowojęzyczokostna*
(Perz.), † *myszkuł spiczastowidełkowy*
(Rysz.), × *myszkuł unoszący kość języ-
kową w górę*, † *myszka skazówkowa*
a. *kończasta kości językowej* (Krup.),
† *myszka kończasto-języko-kościowa*,
† *myszkuł rylco-hoidny* (musculus stylohy-
oideus). <Rylewy + Gnykowy>

† **Rylcowojęzyczokostny** p. **Rylcowognykowy**.
<Rylewy + Języczny + Kostny>

† **Rylcowojęzyczny** p. **Rylcowojęzykowy**. <Ryl-
cowy + Języczny>

Rylcowojęzykowy, **Rylcojęzykowy** anat.: Mię-
sień R., † *rylcowojęzyczny* (Perz.), † *myszka
kończastojęzykowa* (Krup.). <Ryle-
wy + Językowy>

† **Rylcowootchłaniowy** p. **Rylcowogardłowy**.

Rylcosutkowy, **Rylcosutkowy** anat.: Mięsień
R. (musculus stylomastoideus). <Rylewy + Sut-
kowy>

Rylcowożuchwowy anat.: Więzadło rylcowo-
żuchwowe, × *wiąz rylcoszczekowy* (liga-
mentum stylomandibulare, stylomaxillare). <Ryl-
cowy + Żuchwowy>

Rylcowy I. przym. od **Rylec**: R., rylcem zro-
biony. 2. a. **Rylcowaty** anat.: Wyrostek R. = *ryl-
cowaty*, † *pociąg rylcowy* (Perz.), † *wyrost
ostry a. suchy wilk* (Urs.), † *wyrostek
kończasty* (Krup.), *kończysty* (Girt.). <Od
Rylec>

Rylec, **lca**, Im. **lce**, × **Rywadnik** I. *narzędzie do
rycia, do ryłowania*, † *grabsztych*, † *grabszty-
kiel*; *narzędzie do pisania u starożytnych*, styl: R.

grabsztych, narzędzie sztycharskie, którym na blaszę ryją. Jak J. Te ryłce są tępe. Troc. Na dobrym ryłcu wiele należy. Troc. Puszczadło, rzezak, dębaczka, R. Bobr. (= lancet). R. do pisania na pugilaresach u dawnych Rzymian, *stylus*. Pilch. (= styl). Niechaj przynajmniej dziejopis ryłcem surowej prawdy na kartach historii objawi, zem pędząc przed sobą ludność niemal całego miasta, szczęśliwie stanął w ratuszu. Wilk. Przen.: × R. = pióro, sposób pisania, styl: R. Tacyta, R. historii. 2. narzędzie do spulchniania spodniej warstwy gruntu, bez wyrzucania ziemi na wierzch, *plug podskibowy*. 3. bot. p. **Mrzechlina**. <Od Ryć, RY/ROW>

× **Ryła, y**, lm. y, **Ryło**, [Łycz] paszcza; przen. brzydka gęba. pysk, ryj, morda. Sł. wil. <Ros. ryło>

[**Ryłko, a**, lm. a] l. p. **Ryło**. 2. dziobek, czopek, nosek: R. u czajnika. R. w butelce = szyjka. Wal. <Od Ryło>

Ryło, a, lm. a l. p. **Ryj**: Pies rzucił ś. na odyńca i zaczął go obrabiać koło ryła. 2. p. **Ryła**. Zdr. [Ryłko]. <Brs. ryło>

1. **Rym!** l. a. [Hrym!] (gdy coś rymnie) *ru! bęc! pac! klap! buch! chłasi! brzdęk!*: R. jak długi o ziemię! R. do djabła z jakiegoś urwiska. Fred. A. Idę sobie, a tu szewczyk R. jak długi. Bał. R. z mózdzierza. Fred. A. 2. *właśnie, akurat, łup, jak na złość, w całej okazałości, całej parady*: Nie chciałem go prezentować, aż tu R. wlaź! Spodziewa! ś. Bóg wie czego, aż tu R. groszak. <Dżwn.>

2. **Rym, u**, lm. y l. *jednobrzmienność końcówek w wierszach, kalencja, skład*: R. u nas ś. bierze za podobne zakończenia dwóch wierszy, zawierając półtorej jednakiej zgłoski, inaczej kadencją i składem zwany. Pir. Rymowi dałem pokój, choćbym ci mu pono był niezgorzej podolał; dość tak i bez rymu, bo i Niemiec sam mówi: prawda, chociaż nie R. Opal. Rym największa dzisiejszych wierszów jest ozdoba, nie wiem, czy ś. wiersz komu bez rymu podoba. Dm. R. być może bez poezji. L. Satyry polskie Opalińskiego bez rymów są pisane. Troc. R. męski, żeński, przekładany, nieprzekładany. R. kaleki (= niezupełny, nieokładny). R. częstochowski (= lada-jaki, niezgrabny). To nie do rymu (= nie do składu; nie rymuje ś.). R. nie ode mnie zależy. Sow. Przen.: to, co być powinno, czegoś ś. chciało: Nie R. ci, ale stoi za nasze. Rys. (dosyć wielkie powetowanie. L.). Przen.: W R. = w sam raz, w jądro rzeczy, w sedno, dogodnie, po myśli, stosownie, do gustu: Trudno każdemu w R. trafić. Petr. Coby wszystko nie w R. poszło, aniby dobrze było. Glicz. (= nie udało ś., nie powiodło ś., poszło po nosie). 2. *wiersz rymowany; wiersz, mowa wiązana, poezja*: R., wiersz rymowny, składna mowa, rymowy = wiersze, rytmy. Pir. Gawędy i rymy ulotne. Syrok. Miodopływne rymy (wiersze) pisze. Troc. Podłe rymy pisać. Troc. Przen.: mowa; gadanie, gadanina, plotka, opowiadanie, gawęda: Podpisałeś ty i bisy miały słuchać twego rymu. Mick. Małżeństwo też jedno w enotliwa, i o którejby żadnych rymów nie tworzone, zaczynania nie opiewano, aby nie staczał. Glicz. <Fr. rime, Nm. Reim>

† **Ryma, y**, jlm. y, [Ryma], † **Rema**, [Rema] katar: Ryma, sapka, uieżytem i inemi imionymi zowiemy wilgoć zbytnią z głowy płynącą. Sien. Wielka R. mu spadła na piersi. Wys. R., to jest zawalenie nosa. Krup. Na katar abo

rymę lekarstwo. Haur. Rymę ma, cierpi. Troc. Rymy pozbawić. Troc. <Fr. rhume, Łé. rheuma, Gr. rheuma>

[**Rymacz, a**, lm. e] *stempel do nabijania strzelby*. **Rymak, a**, lm. i, **Rymarz**, **Rymogniotek**, **Rymoklet**, **Rymokleta** *lichy poeta, wierszorób, wierszokleta, wierszarz*: Najlichszy rymaku, gryzmoło przekłeta! Chot. <Od 2. Rym>

Rymarczanka, i, lm. i p. **Rymarzówna**. Sł. wil. <Od Rymarka>

Rymarczyk, a, lm. i *czeladnik rymarski, siodlarczyk*: Szewczyk, kuśnierczyk, R., gdy ś. ustroi w bławaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratwę, a przywiąże ś. do szabli, rozumie, że szlachcie. L. <Od Rymarz>

Rymarka, i l. lm. i, **Rymarzowa** *żona rymarza, siodlarka*. 2. blm. p. **Rymarstwo**: Bawić ś. rymarką. Sł. wil. <Od Rymarz>

Rymarski przym. od **Rymarz**, **siodlarski**: Skóry do robót rymarskich. Kluk. Igła rymarska.

Rymarstwo, a, blm., **Rymarka** *rzemiosło rymarskie, siodlarstwo*: Król Stefan R. dobrze umiał. Petr. 2. żart. *rymowanie, klecenie wierszy*: Całe życie wagantem zostawał i zarabiał tym, co miał: a. kuglarstwem, a. rymarstwem. Kawecz. <Od Rymarz>

Rymarszczyzna, y, blm. *wyroby rymarskie*. <Od Rymarski>

1. **Rymarz, a**, lm. e *rzemieślnik produkujący wyroby z rzemienia, siodlarz*. <Nm. Riemer>

2. **Rymarz, a**, lm. e l. p. **Rymak**: Rymujesz lada-jako, rym ei ś. źle zdarza, rymopis być nie możesz, ujdiesz za rymarza. Min. 2. † R. p. **Rymotwórca**: Rej R. Brk. <Od 2. Rym>

Rymarzowa, ej, lm. e *żona rymarza, rymarka*. <Od Rymarz>

Rymarzówna, y, lm. y, **Rymarczanka** *córka rymarza*.

Rymarzyna, y, lm. y *rymarz godny politywanina*. <Od Rymarz>

[**Rymatyz, u** a. a, lm. y] = **Gościec**. <Od Łé. rheumatismus>

[**Rymatyzm, u**, blm.] p. **Gościec**. <Od Łé. rheumatismus>

Rymesa, y, lm. y han. *wypłata pieniędzy za pośrednictwem wekslu, przekaz pieniędzy, czek przekazowy*. <Włos. rimessa, Fr. remise>

† **Rymfowanie, a**, blm. *jakas gra dawna*: Warcaby, mąkowanie, R. i insze wszystkie gry ciche, to im będzie wolno. Strzel.

× **Rymfreszk, u**, lm. i *jakas zakąska*: Śniadanie, kawa i rymfreszki były zastawione. Nar. Nastąpiły tańce przy hojnym rozdawaniu rymfreszków i usłudze porządnej. Nar. <Włos. rinfresco>

Rymnać, nie, nął, nęła a. × **mła, nęło** a. × **mło**, [Hrymnać] l. cz. ni. (= a) *huknąć, grzmotnąć, trzasnąć, gruchnąć*: Tam więc spałem, aż tu stuk! rymło jak z armaty. Fred. A. b) *runąć, paść, zwałić ś., gruchnąć, rzucić ś., obalić ś., upaść całym ciężarem*: Puścił ś. w taniec i... rymnął jak długi. Rymnął mu do nog. Straciwszy ekwilibrium, rymnął na ziemię. Gliń. Wół nie skoczy-pomyślał—ale kozieł do mnie podobny, bez szwanku R. może. Gliń. Stary... trzasnął go tak w pysk, aż rymnął łbem na szklaną szafę. Reym. Rymnąłem ze stolka na ziemię. 2. cz. czyn. — a) *powalić, cisnąć, wyrwać, gruchnąć, grzmotnąć, lunąć, chrosnąć*: A on jak nie rumnie go o ziemię! b) *uderzyć, zwałić, zdzielić, lunąć, grzmotnąć, gruchnąć, chrosnąć, dzębknąć, wyciąć, palnąć*: Rymnął go w łeb obuchem. <Od 1. Rym>

Rymnięcie, a, blm., czynność cz. **Rymnąć**.

× **Rymny** p. **Rymowy**.

× **Rymobaj**, a, lm. **owie** *prawiący wiersze, wierszokleta, poeta-bajarz*: Lecz ja nie jestem z liezby rymobajów owych, co płoche czynią wróżki z oblubieńców nowych. Nar. <2. Rym + Baj>

× **Rymobajny** *przywykły bając wierszami, poetycko-lgarski*: Precz, próżne wróżki rymobajnej zgrai. Nar. <2. Rym + *Bajny, od Bajać>

× **Rymodziej**, a, lm. e p. **Rymotwórca**: Przy mówka rymodziejom. Nar. Febus przyjaźń swą skłonił rymodziejom. Petr. <2. Rym + *Dziej, od Dziać>

Rymogniotek, tka, lm. **tkowie** p. **Rymak**: Mnóstwo głupich wierszydek, do których blaskiem swoim budzą (wielcy ludzie) tylu wierszarzy i rymogniotków. Moraw. <2. Rym + Gniotek>

Rymoklet, a, lm. ci p. **Rymak**. Mrong. <2. Rym + KLAT/KLEC/KLET>

Rymokleta, y, lm. **owie** p. **Rymak**: Poetę, a raczej okolicznościowego rymokletę, odmalowuje nam, jako pieczeniara. Chm. <2. Rym + *Kleta, KL(AT)>

Rymolowca, y, lm. y *pisarz uganiający ś. za rymami, wyszukujący ich*: My rymolowcy, tamci poetowie. Wtk. <2. Rym + Łowca>

× **Rymomowny** p. **Rymotwórca**: Wolność od wieków, zdaniem nieodzownym, służy malarzom, służy rymomownym. L. <Rym + Mowny>

× **Rymopis**, a, lm. **owie** p. **Rymotwórca**: Rymujesz ledajako, rym ci ś. źle zdarza, R. być nie możesz, ujdiesz za rymarza. Min. Gdy R. sobie podleje, natenczas wiersze najlepsze leje. Kn. Rymopisom wszystko wolno. Troc. R. prosty. Troc. <2. Rym + -pis, od Pisać>

Rymopisarstwo, a, blm. p. **Rymotwórstwo**: Pilch. Satyra, gatunek rymopisarstwa. Czart. A. <2. Rym + Pisarstwo>

× **Rymopiski** p. **Rymotwórco**: I w liczbie rymopiskiej i w myślach wysoki Horacjusz dość gładkie polskie stawia kroki. L. <2. Rym + -piski, PIS>

Rymopistwo, a, blm. p. **Rymotwórstwo**: R. nie obejmuje całego obrazu, który ś. w myśli wznieca przez słowo poezja; rym być może bez poezji, kiedy albo rzecz nie, poetycka, a. nie poetyckim duchem śpiewana. Kras. Dobrego rymopistwa rozum jest zasadą i źródłem i początkiem. Koryt. <2. Rym + -pistwo, PIS>

× **Rymoploty** p. **Rymotwórco**. <2. Rym + *Ploty, od Pleść>

× **Rymopłochy** *płoche, nędzne rymy składający; rymobajny*: Nie jestem w rzędzie podłym rymopłochych ludzi. L. <2. Rym + Płochy>

× **Rymopłody** l. *wynobujący natchnienie poetyckie, pobudzający do tworzenia rymów, płotzący rymy, poetyczny*: R. brząk. Książ. R. brząk mej lutni miękkim służy pieśniom. L. 2. p. **Rymotwórco**. <2. Rym + *Płody, od Płodzić>

[**Rymotać**, cze, tał] = **Romotać**.

[**Rymotań**, a, blm.] czynność cz. **Rymotać**.

× **Rymotwórka**, i, lm. i forma ź. od **Rymotwór**: Znakomita R. liryczna. Bobr. <Od Rymotwór>

Rymotworny p. **Rymotwórco**: Natura wierszów pisania, dając talent miły, checiała, by wasze rymotworne pióra, gdziekolwiek cnotę znajdźcie, chwalił. L. Rymotworne skronie wieniec ozdabia. L. <2. Rym + *Tworny, od Tworzyć>

Rymotwór, ora, lm. **ory** p. **Rymotwórca**: Muzo! jeśli ci sztuka rymotwórow miła, którą ś. grecki

wierszopis (= Homer) nadymał... Kras. <2. Rym + Twór>

Rymotwórca, y l. lm. y, m., × **Rymotwór**, × **Rymodziej**, **Rymopis**, × **Rymownik**, † **Rymarz**, **Rytmiarz**, × **Rytmopis**, **Rymotwórca**, **Rymotwórca**, *poeta*: R. lirykowy. Troc. Poeta imię w Polsce rymotwórey nosi. Min. 2. × R., lm. e, ż., × **Rymotwórka**, × **Rymownica** *kobieta pisząca rymy, poetka*: Safo, znaczna R. Chr. <2. Rym + Twórcza>

Rymotwórco przym. od **Rymotwórca**; **Rymotwórski**, **Rymotworny**, × **Rymopiski**, × **Rymopłody**, × **Rymomowny**, × **Rymopłoty**, *wierszopisarzski, poetycki*: Sztuka rymotwórcza. Dm. <2. Rym + Twórczy>

Rymotwórka, i, lm. i, p. **Rymotwórca**: Drużbaczka Elżbieta, sławna nasza R. Nies. <Od Rymotwór>

Rymotwórski p. **Rymotwórco**. <Od Rymotwór>

Rymotwórstwo, a, blm., **Rymopisarstwo**, **Rymopistwo**, **Rymopistwo** *sztuka wierszowania, pisania poezji, wierszopisarstwo*: W rzędzie nauk ma swoje miejsce R. L. <Od Rymotwór>

Rymować, uje, ował, **Rytmować**, **Rytmizować** l. *składać rymy, układać wyrazy do rymu, układać wiersze, pisać rymy*: Rymuję, piszę rymy. Troc. Nie chciej próżno nad wierszów składaniem pracować i nie sądz, że masz dowcip, gdy masz chęć R. Dm. Rymujesz ledajako, rym ci ś. źle zdarza. Min. 2. × R. p. R. ś.: Gdy wiersze, jako idą po sobie, rymują z sobą, nazywają ś. nieprzekładane. Kopez. R. ś., × **Rymować** l. *składać rym, tworzyć rym*: Rymują ś. te słowa. Troc. Wyrazy: dymu i rymu rymują ś. z sobą. 3. przen. R. ś. do czego = *stosować ś., pasować, odpowiadać czemu; zgadzać ś., harmonizować, licować, kwadrować z czym*: Stosując, jak ś. który członek z którym R. mógł, doszedł miary wszystkiego ciała jego. Górn. *Non sane quadrat*, najmniej ś. nie rymuje. Mącz. *In eos quadrat hoc proverbium*, przeciw ś. tym rymuje ta przypowieść a. na nie może być wprowadzona. Mącz. Nie rymuje ś. to z tym. Troc. <Od 2. Rym>

Rymowanie, a, blm., czynność cz. **Rymować**. Przen.: × Według ich fantazji a na umyśle rymowania jakoby świat stać miał? Glicz. (= *rojenia, ubrdania, przywidzenia*). R., zgodność, proporcja. Trzyc. (= *harmonja, odpowiedniość*). R. członków ciała ludzkiego.

Rymowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Rymować** ś.

Rymowany l. im. od **Rymować**. 2. a. × **Rymowny**, **Rymowy**, × **Rymny** *wierszowany, pisany wierszami*: To nie wiersze, ale proza rymowana. 3. *przerobiony na wiersze*.

× **Rymownica**, y, lm. e p. **Rymotwórca**. <Od Rymownik>

Rymownie przys. od **Rymowny**: R., wierszami, *poetice*. Mącz.

× **Rymownik**, a, lm. cy p. **Rymotwórca**. <Od Rymowny>

Rymowność, i, blm., rz. od **Rymowny**.

× **Rymowny** l. p. **Rymowny**. 2. przen. *składny, sztywny, zgrabny, udalny; harmonizujący, pasujący, kwadrujący, zgodny, stosowny, trafny, odpowiedni*: Wiersz nierymowny = *biały*. Baśnie nierymowne. Sen. <Od Rymować>

Rymowy l. a. × **Rymny** przym. od 2. **Rym**. 2. p. **Rymowany**. <Od 2. Rym>

Rymozłoty, **Złotorymy** *prześlicznie rymujący*: Wisła z Sanem, słysząc wdzięcznie twe noty

w okrąg czyniąc zatoki, zna, żeś R. L. (= *złotowusty, złotomowny poeta*). <2. Rym + Złoty>

Rymszajba, y, lm. y mech. koło pasowe transmisyj. <Nm. Riemenscheibe>

[**Rymszczenie, a, blm.**] czynność cz. **Rymścić.**

[**Rymścić, i, ii**] oczekiwać, chcieć.

[**Rymunt, a, lm. y**] p. Rejent.

[**Ryna, y, lm. y**] p. Rynna. <Nm. Rinne>

Rynajz, y, lm. y, Rynajza blach. listewka żelazna zgięta w półkole a. w koło i obejmująca rynnę dla jej przytwierdzenia do ściany budynku; jeden z haków kabłąkowatych, na których trzyma ś. ryna pod dachem. <Nm. Rinneisen>

Rynajza, y, lm. y p. Rynajz.

† **Rynał, u, lm. y p. Rynar.** Łab.

† **Rynar, a, lm. y, † Rynał gór.** powrót do ciągnięcia łańcucha żelaznego, zakończony hakiem; lina z hakiem, łańcuchem zakończona. Łab.

[**Ryncki, ego, lm. e**] p. Reński. <Od † Ryn = Ren>

[**Rynczak, a, lm. i**] kij nadziany obręczkami żelaznymi, które za trąceniem o krowę wydają głos i straszą krowę. <Nm. Ringstock>

[**Rynozniak, a, lm. i**] = **Ręczniak.** <Zam. Ręczniak>

Ryndegot, u, lm. y surdut, tużurek: Przyszliż mi szlamy pod jupę i R. ponsowy. Rol. <Zam. * Redyngot, Fr. rédingote, z Ang. riding coat>

[**Ryndliczek, czka, lm. czki**] rondeldek.

[**Ryndowny**] p. Rentowina. <Od Nm. Rind>

[**Ryndza, y, lm. e**] p. Reńska.

† **Ryndzia, i, lm. e** dziewiątka czerwonna w niektórych grach, np. w *chapance*. Goł.

Ryneczek, czku, lm. czki p. Rynek: Na każdy dzień odprawuje ś. tam targ na którymkolwiek rynku z mniejszych ryneków, ale w piątek na trzech główniejszych rynkach. Star.

Ryneczka, i, lm. i p. Rynka.

Rynek, nku, lm. nki, [Rynk, Renek] i. miejsce targu, plac miejski, targ, targowica: R., pole w mieście na zborzysko ludu a. na sprzedaż rzeczy przeznaczone. Podez. Nie po wszystko na R. z groszem, moja rada. Szymon. Kupey, ze wszystkich stron świata przywołując potrzeby, czynią ten świat jakoby jeden R., na którym, komu o trzeba, najdzie. Petr. Na każdy dzień odprawuje ś. tam targ na którymkolwiek rynku z mniejszych ryneków, ale w piątek na trzech główniejszych rynkach. Star. Ściany w stanej dziurawe, wiatr świszczę jak w rynku. Kras. Ja z tobą w R., a ty przecię w ulicę. Rys. 2. przen. *miejsce operacji handlowych, miejsce zbytu, miejsce tranzakcji:* R. handlowy = miasto, w którym handel jakim przedmiotem prowadzi ś. na wielką skalę, giełda: Wołowy R., forum boarium; owoce R., forum oporinum; R., gdzie wszystkie ogrodników rzeczy. Troc. R. wszechświatowy = punkt, w którym gromadzą ś. wytwory różnych narodów i w którym dokonywa ś. sprzedaż i zakup przez kupców zjeżdżających ś. z różnych krajów. Przen.: ogół osób, okoliczności, warunków, wywołujących położenie stanowiące o cenie towaru: R. zbożowy, cukrowy. R. pieniężny. Upadek papierów państwowych, akcji, pieniędzy na rynkach zagranicznych. Starają ś. o wprowadzenie swoich akcji na R. paryski. Wynik interpelacji mógłby zaniepokoić R. pieniężny. R. cukrowy w ostatnich dniach znowu ś. ożywił; wpłynęły na to wiadomości o nieurodzaju buraków. Przen.: Wyższe i zacniejsze dążności nie mają prawa obecnie na społecznym rynku (= wi-

downi, arenie, terenie). 3. Wilezy R. = pole wśród lasu, polanka. 4. † R. *miejsce walki, pole:* R. żołnierski. Łs. Prosić o wolny R. a. plac do bitwy. Sz. Zdr. **Ryneczek, [Rynul].** <Nm. Ring>

× **Ryneurynter, tra, lm. try** chir. przyrząd kauczukowy do zatykania a. rozszerzania jamy nosowej (rhineurynter). <Gr. rhis-rhinós + euryñō>

[**Rynewka, i, lm. i**] p. Rynwa: Przy źródleku wprowadziliśmy bżowe rynewki. Fred. A. Miecz obnażony, na którym krew zaschła, co rynewką po nim na podłogę nie spłynęła, stał o ścianę oparty. Krasz.

Ryng, u, lm. i plac miejski, promenada: Spacowano po iluminowanych ryngach. <Nm. Ring>

× **Ryngort, u, lm. y, Ryngort** gurt wierzchni do podpinania siodła: Konie, w ryngorty wzięszy pod brzuch, z okrętu wysadzają. Pot. <Nm. Ringgurt>

Ryngować, uje, ował fl. ściągać linkę na szkiecie i układać ją w krąg. <Od Nm. Ring, ringen>

Ryngowanie, a, blm., czynność cz. **Ryngować.**

Ryngraf, u, lm. y i. blaszka wypukła, najczęściej kształtu półksiężyca, z wyobrażeniem M. Boskiej lub Chrystusa, noszona przez rycerzy na pierśsiach, kaplerz: Miał różaniec przy zbroi i R. ze św. Józefem. Krasz. 2. *także blaszka na mundurze wojskowego pod szyją, kiedy ten pełni służbę (w wojsku polskim z wyobrażeniem orła polskiego, a niek. i z cyfrą pułku).* 3. *kraw. palka, klapka, zapinka do podpięcia na guziczek podniesionego kołnierza paltu, rygielek.* <Nm. Ringkragen>

Ryngsztos, u, lm. y bil. p. Kręcony. <Nm. Ringstoss>

[**Rynia, i, lm. e**] p. Ryń.

[**Ryniawa** świnia] = *nieczysta, [zabolaconą] (używa ś. także przy wymyślaniu w złości).*

Rynienka, i, lm. i l. p. Rynna: R. w podkorpach, niby szufladka drewniana w ziemi, którą doprowadza ś. kiszka zapalnicza aż do komory. Jak J. 2. anat.: R. wargi = *rowek podnosowy wargi* (philtrum). 3. chir.: † Rynienki cyrulicze = *złębniaki żłobkowane.* Rozmaite rynienki cyrulicze. Czer. 4. a. Pifel org. *część piszczałki języczkowej, gdzie ś. znajduje języczek.*

Rynienkowato przys. od **Rynienkowaty:** R. zgięte sterówki. Szt.

Rynienkowaty podobny do **rynienki.** <Od Rynienka>

Rynio, a, lm. e p. Renio: Było przeszło tysiąc ryniów czystego dochodu. Bał. Kilka ryniów wzięła i ręce mi jeszcze całowała. Zap. <Od Ryński = Reński>

Rynka, i, lm. i, [Rynica] *naczynie kuchenne o ręczce prostej, na trzech nogach, tygielek:* R. do odgrzewania kleju. R., naczynie kuchenne, w którym różne smażenia, duszenia potraw mięsnych i postnych robią. L. Syp to proso w rynkę i nad węglem trzymaj; w drugiej ręce miej wachlarz i ogień poddymaj. Szymon. Mięszaninę tę w rynce glinianej smażyć. Haur. Przy tym ogniu garnek i R., a z rynki zapach głodnemu miły. Chęć. 2. Rynki, sztuki gliniane, z których ściany wyższego sklepu składają ś. w piecu śklarskim. Torz. 3. *miara = 4 kopom klepek:* Trzydzieści tysięcy rynków klepek dębowych. Sur. R. klepek. T. K. Od każdej rynki, czyli czterech kóp klepków płaci... T. K. Zdr. **Ryneczka.** <?Nm. Rinne>

Rynkit, u, lm. y min. minerał jednoskośny z grupy sylkoidów, z grupy epidotów, odmiana epi-

dotu, zawierająca prócz elementów epidotu także cer, lantan, dydym i tytan.

Rynkłoda, y, lm. y bot. = Renkłoda. <p. Renkłoda>

× **Rynkmacher, a**, lm. owie rzemieślnik robiący pierścienie, złotnik, jubiler: Ślusarze, kowale, rymkacherowie i inisi rzemieślnicy mniejsi. Vol. Rymkacherów, stolarzów, paśników, kaletników. Uniw. <Nm. Ringmacher>

× **Rynkort, u**, lm. y p. **Ryngort**: Przyszyć do rymkorta kółko i poduszki. Troc. Podpiąć konia rymkortem. Troc.

Rynkowy przym. od **Rynek, targowy**: Rynkowi ludzie, przekupnie, kupcy. Petr. Zebrawszy tłumy rynkowej hołoty. L. Obożny ma mieć na spisku wszystkie wozy, aby wiedział, wiele rynkowych i co skrajnych: jeżeli będzie w rynkowym rzedzie sto wozów, trzeba w skrajnym dwieście. Tarn. J. (Środkowych, bazarowych. L.). Z domów rynkowych z każdego po groszy 16. Vol. Tyłem domów rynkowych. Przyw. Ceny rynkowe. Stosunki rynkowo-ekonomiczne.

Rynna, y, lm. y, [**Ryna, Rynwa, Rywa**] rura, a. żłób wązki a długi do sprowadzania a. odprowadzania wody, × oka pnica: R. blaszana, miedziana, drewniana. R. dachowa = *oddasznica*. Trafił z deszezu pod rynnę. Prz. = (poprawił sobie z pieca na łeb). Trafił ze dżdżu pod rynnę. Kn. Jak pod rynną siedział. Rys. Leje jak z rynny (jak z cebra). Rynny dla ścieku wody bywają sosnowe, dębowe. Klak. W browarze rynnami dla łączniejszej roboty ma woda isć. Haur. R. dachowa albo trąba miedziana u kamienie, pałaców. Troc. Przen.: Jezus krew swą najdroższą z pięciu wylał ryńien. Pot. (= ran). Zdr. **Ryńienka**. <Nm. Rinne>

Rynniany przym. od **Rynna**. Blach.: Lejek R. p. Lejek.

Ryńniarz, a, lm. e gór. robotnik pilnujący ryńien po chodnikach, ich czystego utrzymania, zakładania i spadku w nich wody. Łab. <Od Rynna>

Ryńniasto przys. od **Ryńniasty**.

Ryńniasty, × **Ryńniasty** podobny do rynnny, mający podłużną wklęsłość jedną a. kilka równoległych, żłobkowaty, rurkowany, ryńienkowaty. <Od Rynna>

[**Ryńnik, a**, lm. i] wielki rondel gliniany o trzech nogach, do prażenia.

× **Rynoceros, a**, lm. y nosorożec. Troc. <Łé. rhinoceros, Gr. rhinokérōs>

Rynolaryngologja, i, blm. nauka o chorobach krtani i jamy nosogardzielowej.

Rynologja, i, blm. dział medycyny traktujący o chorobach nosa.

Rynoplastyczny przym. od **Rynoplastyka**. Chir. (rhinoplasticus): Zabieg R. (w celu dorobienia nosa utraconego). Opatrunek R.

Rynoplastyka, i, lm. i chir. dorabianie nosa (za pomocą operacji krwawej), plastyka nosa (rhinoplastica). <Gr. rhis-rhínōs + plastikē>

! **Rynoskop, u**, lm. y chir. narzędzie do badania wnętrza nosa, wziernik nosowy (rhinoscopium). <Gr. rhis-rhínōs + skopós>

! **Rynoskopja, i**, blm., chir. badanie nosa wziernikiem (rhinoscopia). <Gr. rhis-rhínōs + skopía>

Rynszpak, a, lm. i p. Skobliczka.

Rynszpakować, uje, owal żłobić, wyrzynać rynszpakiem. <Od Rynszpak>

Rynszpakowanie, a, blm., czynność cz. Rynszpakować.

Rynsztoczek, czka, lm. czki p. **Rynsztok**.

Rynsztok, a, lm. i, [**Rysztok, Ryśtok**] ściek w bruku odprowadzający wodę z ulicy do kanału podziemnego: Wpaść w R. Przeskoczyć, zamiatać, przemiatać, rąbać (z lodu) R. Spuścić wodę rynsztokiem. Cuchnący R. Wala ś. po rynsztokach (o pijaku). Przen.: Krew płynie rynsztokami = *strumieniami, potokami*. Przen.: *kałuża, błoto, stek, zgnilizna moralna*: Nie mógł bez wzruszenia poruszyć smrodliwego rynsztoka, aby wykorzenieć nałogi z serc. 2. [R.] = a) rów przekopany. b) kanał. Zdr. **Rynsztoczek**. <Nm. Rinnstocck>

Rynsztokos, a, lm. y żart. papieros a. cygaro ordynarne, smrodliwe. <Od Rynsztok, z końcówką niby Hp.>

Rynsztokowy przym. od **Rynsztok**: Woda rynsztokowa. Przen.: *brudny, plugawy, karczemny, szynkowniany, uliczny*.

Rynsztonek, nku, lm. nki, **Rysztunek**, [**Ryśtunek**], † **Rystung**, † **Rustunk**, † **Rustunek** komplet rzeczy do uzbrojenia, zbroja, uzbrojenie: R. wojenny. Wystąpić w pełnym rynsztunku. Przen.: *komplet, zasób środków do jakiejkolwiek walki*: Wystąpił z całym rynsztunkiem argumentów (= arsenalem). <Nm. Rüstung>

Rynsztunkowy przym. od **Rynsztonek**; **Rysztunkowy, R.**, ego, lm. i rz. człowiek mający dozór nad zbrojownią, nad rynsztunkami, celwart: R., celwart, mający dozór zbrojowni i wszelkich rysztunków. Jak. J.

Ryntować się, uje ś., owal ś., Ryńtować się, Rantować ś. (o owcach) zaspakając popęd płciowy.

Ryntowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ryntować ś.**

[**Ryntowany**] p. **Rentowina**.

[**Ryntowny**] p. **Rentowina**.

[**Rynwa, y**, lm. y] p. **Rynna**: Ależ lej! jak z rynnwy! Krasz. Zdr. [**Ryńewka**].

× **Rynwiasto** przys. od **Rynwiasty**.

× **Rynwiasty** p. **Ryńniasty**. <Od Rynwa>

[**Rynuł, a**, lm. e] p. **Rynek**.

[**Ryń, i**, lm. e, **Reń, Rynia**] i. odsypisko na Dniestrze, naniesione wodą z jaru mającego ujście do koryta rzeki: Wzięli przewodników, by nie osiąść na piasku, czyli na ryńi. Rol. 2. *naniesiony odsyp kamieni okrągłaków*.

[**Ryński, ego**, lm. e] p. **Reński**. <Od Ryn = Ren>

[**Ryńszczak, a**, lm. i] = **Reńszczak**.

Ryńtować się, uje ś., owal ś. p. Ryńtować ś.

[**Ryńtowanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Ryńtować ś.**

Ryonit, u, lm. y min. mineral z gromady lamprytów, z grupy tetradrytu, tetradryt arsenowy zawierający bizmut.

[**Ryp!**] lup! rym! buch! lu! łomat! chrost! chlast!: Kto tu przyjdzie, to go zaraz R.! <Dżwn.>

Rypa, y, lm. y l. [R.] = a) lupa, kawał, glon, pajda, puc, np. chleba. b) a. w lm. wielkie rumowiska skal, osypujących ś. na podobieństwo wałów, u podnóża gór. Pol. Niektóre z nich rypy równają ś. prawie z wysokością Rolbacha lub Krywana. Stasz. c) kaczug, batog. 2. p. **Zeberko**. <RYP>

Rypać, pie a. × **pa, pał I. p. Rypnąć.** 2. [R.] = a) obijać mur lub lepienie. b) jeść: Bydło rypie trawę. 3. bur. skopywać ziemię drobnym szyćchem, dla odkrycia kawałków bursztynu, aż do gruntu. Łab. [R. ś.] *pekąć i odpadać*: Śeiana ś. rypie.

<RYP>

Rypanie, a, blm., czynność cz. **Rypać**.

[Rypić, i, ii] 1. *skrzypieć, trzeszczeć jak wóz nie smarowany*: Drzwi rypiące. 2. *drzeć ś.*, wrzeszczeć jak *prosię wiewiżle w płocie*. <RYP>

Rypidolit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z grupy chlorytów*. <Gr. rhipis + lithos>

[Rypieć, i, ai] *plakać głośno*.

[Rypienie, a, b] 1. *czynność*. Rypieć. 2. *czynność* cz. Rypieć.

Rypina, y, lm. y bot. p. *Poryblin*.

Rypjenflet, u, lm. y org. *jeden z głosów wydawanych przez piszczałki śpiczaste*. <Włos. ripieno + Flet>

Rypjenista, y, lm. ści 1. *muz. członek orkiestry grający w ustępach granych przez całą orkiestrę a. towarzyszący grającemu solo*. 2. *teatr. aktor wzmacniający i uzupełniający grę swoją główną rolę*. <Od Włos. ripieno>

Rypjenowy głos = *wtórujący głównemu głosowi solowemu*. <Od Włos. ripieno>

Rypnąć, nie, nął, nied. Rypać 1. *skrzypnąć*: Drzwi w otwarciu głośno rypnęły. Toł. Nie wiem ktosis rypnął niespodzianie drzwiami. Toł. [Naduśił skórę, a ta rypnęła]. 2. *zarzepolić, wrznąć*. Mówiłem ci już, żebyś mi nie rypał na tych przekłetych skrzypcach twoich. L. Jak wziął rypać na skrzypcach, rozumiałem, że cała łaja psów wyła mi nad głową. L. 3. *wrzasnąć, krzyknąć, rozderżyć ś.*: Gdy przyjdzie do zapłaty, patrz, jak rypa i bryka. L. (jak wrzeszczy, dąsa ś., rzuca ś. L.): 4. *gm. R. kobietę = użyć jej, machnąć, trzepnąć, zerznąć, łupnąć ją*. 5. *uderzyć, łupnąć, trzepnąć, zwałić, grzmotnąć, gruchnąć, zdzielić, wyciąć, strzelić, huknąć*: Niech on zdrów rypie skórę temu, który... Jeż. 6. *drapnąć, uciec, machnąć, puścić ś. z konia, popędzić, pognąć*: O drogę nie pytaj, do Torunia rypaj. Kolb. Później rypnął za granicę. 7. [Rypnąć] = a) *strzelić*. b) *piardnąć głośno*. c) *Rypnąć se = wypić wódki; gognać, palnąć, trzepnąć, machnąć, kropnąć sobie wódki*. <RYP>

Rypnięcie, a, b] m., *czynność* cz. Rypnąć.

Ryposta, y, lm. y 1. *żywa i trafia odpowiedź*. 2. *fecht. pchnięcie zaraz po odbiciu broni przeciwnika w fechtunku*. Gemb. <Włos. riposta>

Rypostować, uje, ował fecht. *robić rypostę*, <Od Ryposta>

Rypostowanie, a, b] m., *czynność* cz. Rypostować.

Ryps, u, lm. y, × Reps *tkanina o osnowie welnianej i wątku bawełnianym*. Zdr. Rypsik. <Fr. reps>

Rypsik, u, lm. i 1. p. Ryps. 2. *delikatny, cienki gatunek rypsu*. Goł.

Rypсовy przym. od Ryps: Stanik R.

[Ryptura, y, lm. y] p. *Przepuklina*. <Zam. Ruptura>

[Rypturowy] przym. od Ryptura: Pas R.

1. *Rypy, ryp*, b] p. Buty na rypach = *buty skrzypiące*.

2. *Rypy, ryp* hut. *obrączki przedziałowe między wykrojami na walcach, w pudlingarni lub walcowni sztabowej*. Łab.

Rys, u, lm. y 1. *znak, linja od pociągnięcia piórem, ołówkiem, kredą i t. p., kresa, kreska, sztrych*. Przen.: Rysy twarzy = *linje, kontury*: W dziecięcej swojej twarzy nosi mateczne rysy. Niem. Ma doskonałe rysy twarzy. Niem. Boskie rysy ludzkiej twarzy. Przyb. Rysy twarzy piękne, szlachetne. Wschodnie rysy twarzy (= *wschodni typ twarzy*). Ma rysy ojca, zachował rysy ojca. Przen.: *cecha, oznaka, objaw*: R. charakteru. 2.

rysunek, szkic, kontur, zarys, abrys: Pierwszy R. czego. L. R. środkowy, kiedy oko jest w środku ziemi, a płaszczyzna rysunku dotyka ś. ziemi. Śniad. Przen.: R. historii starożytnej, R. geografji = *zarys, szkic; rzut oka na nią, jej wykład pobieżny*. 3. × R. chir. p. *Naddarcie*. Zdr. Rysik. <Nm. Riss>

Rysa, y, lm. y 1. *linja, znak długi, zrobiony czym ostrym, draśnięcie, kresa, krycha*: R. na blacie fortepjanu, na lustrze. R. na ciele = *szrama, blizna*. R. na ręku, na twarzy od zadrapania przez kota. R. na czole. 2. *znak niepełnego pęknięcia, zarysowanie ś., spekanie, skaza, szczelina, szpara, rozpadlina*: R. w murze. Troc. Rysy w armacie, szpary, pochodzą czy to z nienależytej spoiistości metalu, czy też z przesilenia działającego nabojem. Jak J. W rozwalinach nie ginie, kto ś. rysy boi. Min. R. w ledzie. L. Ptasek przez ryse w drzwiach ś. przecisnął. Toł. 3. × R. chir. p. *Naddarcie* 4. min.: R. na minerale = *kresa, proszek, sposób poznawania minerałów po kolorze proszku, jaki ś. w zrobionej na nich rysie okaże*. Łab. <Nm. Riss>

[Rysać, a, ai] *znaczyć, kreślić*: R. litery. [R. ś.] p. *Rysować*: Drzewo ś. rysa. <Od Rysa>

Rysak, a, lm. i *koń biegnący rysią, klusem wyciągniętym, klusak; rasa koni rosyjskich*. <Ros. rysak>

[Rysak, a, lm. i] *mały graniasty kawałek drewna, mający z boku dwa małe ruchome drewnienka, służący stolarzowi do znaczenia miary na desce*. <Od Rysa>

Rysalit, u, lm. y *część budynku występująca poprzek jego główną powierzchnię licową, występ, wykusz*. <Włos. risalito, risalto>

[Rysanie, a, b] m.] *czynność* cz. Rysać.

[Rysanie się, a ś., b] m.] *czynność* cz. Rysać ś.

Rysawy, † Ryszawy *rudawy, ryżawy, czerwony*: Był Bolesław włosów gęstych, ikędzierzawych, rysawych. Biel. M. Dawid był R. i piękny na obliczu. B. B. <RY(S)/RYDZ/RUD/RDZ>

Rysi, × Rysiowy 1. *przym. od Rys*. Kołpak R. 2. [R. pazur] = a) *roś., którą podkadzają jęczmień na oku*. b) *choroba oka*. 3. [R. koń] centkowany.

Rysia tylko w 6 pp.: *Rysią, × Ryscią, [Ryszczą], † Rześcią klusem*: Wsiadłem na konia z kolaski i pobieżałem rysią, obawiając ś., żeby woda nie uciekła. Pas. Jeden z jeźdźców puścił ś. rysią ku niemu. Sienk. <Ros. ryś>

Rysiatko, a, lm. a p. *Rysię*. <Od Ryś>

Rysica, y, lm. e 1. *samica rysia*. 2. [R.] *prostaczka, prościucha; opryskliwa służka, niewiasta*. <Od Ryś>

Rysię, ęcia, lm. ęta *rys młodociany, płód rysy*: Młode rysięta. Haur. Zdr. Rysiatko.

Rysik 1. u, lm. i p. Rysi: Choć drobnym rysikiem jednostki różnią ś. przeciw. Chm. 2. a, lm. i *szyft łupkowy do pisania na tabliczce łupkowej (szyfrowej)*. <Od Rys>

[Ryskać, a, ai] *orać niedbale*.

[Ryskał, a, lm. e] *łopata żelazem okuta, rydel, szpadel*: W tej oranżerji, prócz narzędzi ogrodniczych, grac, ryskali, niewiele jest wazonków. Dzierz. W budzie znalazł R. Jeż. Posłałem po ryskale, a tymczasem pies zajadł atakował lisa w jamie. <Od Ryskać>

[Ryskanie, a, b] m.] *czynność* cz. Ryskać.

Ryskontro, a, lm. a han. *księga rachunków bieżących; wyrównanie rachunków*. <Włos. riscontro>

× **Ryskować, uje, ował p. Ryzykować:** Byłem grubo wygrany, ale nie mię podkusiło i ryskowałem. Krasz. Będę ryskował ludzi i siebie. Słow. <Fr. risquer>

× **Ryskowanie, a, blm., czynność cz. Ryskować.**

[Rvsnąć, śnie, snać] *trącić:* R. szklanę. R. w szklanę.

Rysopis, u, lm. y *opisanie rysów twarzy, powierzchowności osoby:* Zdjęć z kogo R. Teresa! nie podlega wątpliwości. R. najdokładniejszy. Mell. Pamięć ich została na Parnasie tak żywa, że dziś mógłbym zrobić ich R. Mick. <Rys + pis, PIS>

Rysować, uje, ował l. co = robić rysy na czym, uszkadzać gładkość powierzchni czego, drapać: Ostre, szorstkie przedmioty rysują rzeczy poleowane. Dyament rysuje szkło (= zostawia na nim rysy). Łodyga rysowana, *caulis striatus*, bardzo delikatnymi podłużnymi liniami zrywana. Jund. R. rybę, *szczupaka*—rozbić. Troc. (= nacinać na nim linie, po której ma ś. skóra z niego zdebrać) 2. *ryć, rytować, sztychować, rznąć:* R. co na kamieniu, na drzewie. Troc. Rysowane na kamieniu figury. Troc. R. co, figury jakie, na drzewie, kamieniu, wyrzynać, wykreślać. L. Bóg przykazanie to palcem sam rysował Tw. 3. † R. *sudzić, wysadzać, inkrustować:* Rysowany złotem albo złotem w rysy napuszczany, *chrysographatus*. Kn. 4. *wyobrażać rysami, kreślić:* R. co węglikiem, ołowiem, kr-ślić, konterfetować. Kn. R. co węglikiem, ołówkiem, piórkiem. Troc. R. z głowy, z natury, z modelu. R. plan, mapę. Rysowany budynk. Troc. Przen.: *przedstawiać, wystawiać, malować, kreślić, opisywać obrazowo, wydatniać:* Zapewne, gdy tak straszne rysujesz obrazy, chcesz fałszywej bojaźni wpoić we mnie raz. L. Pogrom pohonców rysuje pióro moje. Pasz. 5. *co = powodować rysy, robić skazy na czym; krajać, łupać, rozłupywać, rozsadać co:* Zawarte pary rysują skały, wałąc i mury i zrosłe wały. Mias. Plug rysuje w ziemi bródzy i skiby odwała. Dm. Rolniki nowe rysują bródzy i nie szędzą znoju. Dm. Upał grunt gliński rysuje. R. ś., [Rysać ś.] l. *być rysowanym:* Zboża na śpiechlerzu często przewietrzać ś., przepypywać i R. ś. mają. Kluk (nakreślać po wierzech figurami, z którychby ś. pokazało, czy czego nie nbyło. L.), 2. *zarysowywać ś., widzieć, występować z tła, ukazywać ś. w swoich konturach:* Wieże rysowały ś. długą linią na błękitie. Sienk. 3. *dostawać rys, skaz, szczelin; pękać, rozpadać ś., patać ś., krajać ś., rozsiadać ś., łupać ś., trzaskać:* Najmocniejsze kamienie rysują ś. i są obaleniu podległe. Haur. Ustawicznie ś. mury Rzpłtej naszej rysują. Skar. <Od Rysa>

Rysowanie, a, blm., czynność cz. Rysować: Rysowania nauka, modeli, konterfetów. dlutem, ołowiem, węglikiem. Kn. R. figury matematycznej, *constructio*, postawienie. Sol. Bardzo jest rzecz pożyteczna w mieście stołecznym ustanowić rysowania szkołę. L. R., rozpadlina, rysa, szczelina, szpara. L.

Rysowanie się, a ś., blm., czynność cz. Rysować ś.

[Rysowanka, i, lm. i, Skrobanka] *jajko wielkanocne, farbowane na jeden kolor, na którym desek został wytrąpany za pomocą ostrego narzędzia.* <Od Rysowany, od Rysować>

Rysownia, i, lm. e izba, gdzie rysują, sala rysunkowa. <Od Rysować>

Rysownica, y, lm. e *blat, na którym napina ś. papier do rysowania, rajsbret.* <Od *Rysowny, od Rysować>

Rysownictwo, a, blm. sztuka rysowania, rysunki, rysunkowość: R. kwitnie, upada. <Od Rysownik>

Rysownicza, i, lm. i *forma ż. od Rysownik:* W dwudziestym wiośnie życia, już jak wytrawna R., rozpoczęła studia kolorystyczne. <Od Rysownik>

Rysowniczy *przym. od Rysownik:* Aby cena w hutach szklanych nie była przesadzona dla rysowniczej a. szlufirskiej roboty. Torz. Dla rysowniczej poprawności oddalać ś. od ideału heraldycznego nie godzi ś. Bobrow. <Od Rysownik>

Rysownik, a, lm. cy ten, co umie rysować; trudniący ś. rysowaniem: Biegły, zdolny R. Malarze, rysownicy, złotniki bystrego wzroku potrzebni. Syr. Do huty szklanej sprowadzić jakiego rysownika i szlufirza. Porz. <Od *Rysowny, od Rys>

Rysowy *przym. od Rysa.* Bakt.: Hodowla rysowa.

Rysoznawstwo, a, blm. nauka o poznawaniu skłonności duszy lub ciała z rysów twarzy (physiognomica). <Rys + Znawstwo>

[Ryspa, y, lm. y] p. Ryszpa.

Rystorno *zwrot prenjum w razie niemożności lub umorzenia ubezpieczenia.* <Włos. ristorno>

† **Rystunek, nku, lm. nki** p. Rynsztunek. <Nm. Rüstung>

† **Rystunk, u, lm. i** p. Rynsztunek: R. żołnierski. Warg. <Nm. Rüstung>

Rysunczek, czku, lm. czki p. Rysunek.

Rysunek, nku, lm. nki l. rysowanie, kreślenie: R. ręczny. R. wolnej ręki. T. K. (= R. ręczny). R. techniczny, geometryczny. 2. w lm. *sztuka rysowania, rysownictwo, rysunkowość:* Nauka, szkoła rysunków. 3. w lm. *lekcja rysowania:* Uczęszczać na rysunki. 4. *to, co narysowane, widok przedmiotu odrysowanego:* Album z rysunkami. Rysunki Matejki R. linearny, rzutowy, perspektywiczny, szczegółowy. R. drzewa, domu a R. przedstawiający drzewo, dom. Wykonać R. Malowidło piękne, ale nie jest ono wolne od błędów w rysunku. Przen.: Trzeba dobrego cyrulika, żeby te rysunki na twarzy jego wygładził. L. (= rysy, kresy, szramy). Zdr. **Rysunczek.** <Od Rysować>

Rysunkowo *przys. od Rysunkowy:* Przedsta-wił w olorzynie, jednolitej kolorystycznie i R. potężnej kompozycji chwale niebios.

Rysunkowość, i, blm. p. Rysownictwo.

Rysunkowy *przym. od Rysunek:* Papier R. Sala rysunkowa.

Ryszajba, y, lm. y *piern. kopyś do mieszania ciasta.* <Nm. Rührschheit>

† **Ryszawy** p. Rysawy: Pręt tego ziela jest od pierwszego krzewisty i ryszawszy abo rumiański. Syr.

[Ryszczaj] p. Rysia.

[Ryszka, i, lm. i] *falbana.*

[Ryszpa, y, lm. y, Ryspa] 1. *górną część stodoły.* 2. *rodzaj toku dla owiec.* 3. „*Słupica drewniana w plugu połączona ryszpą z płuzem.* Gwar. 4. *bal przy chodniku poprzecznym w ko-palwi, umieszczony w górze.* 5. *szpara, szczelina.* 6. *kopiec buraczany.* 7. *kupa kamieni z całego pola w jedno miejsce zebrana.* 8. *szew. początek drabwy od strony szczeciny.*

[Rysztok, u, lm. ij] p. Rynsztok. <Zam. Rynsztok>

Rysztunek, nku, lm. nki p. **Rynszunek**: R. od złota żołnierz nie ma mieć, ale od żelaza. Troc. <Nm. Rüstung>

Rysztunkowy przym. od **Rysztunek**, *rynsztunkowy*.

1. **Ryś**, a, lm. e l. [R.] *jeden z wypustów wierzchnich płaz w chacie, na których ś. wspiera sirzecha*: Wsporniki, rysiami zwane, tak malowniczo zdobiące chatę nazewnątr. Gers. 2. [R.] *rodzaj jęczmienia* 3. a. **Ostrowidz** zool. (*lynx vulgaris*) *duży kot na wysokich nogach, z krótkim ogonem*: Tygrys, lampart i R. warezą. Mor. Na nim jest szata zwierzenia chytrolisia, a pod tą łwa srogiego i szarpnego rysia. L. R., czego po trzecim skoku nie dopada, puszcza. Troc. R. ze psa nie będzie. Troc. (= *co ś. lyso urodzi, lyso zgunie*). Przen.: *człowiek srogi, surowy*. Sł. wil. 4. × R. *lampart, pantera*: R. dziwnie upstrzon od natury w cętki. L. R. cynkowały. Mor. Pard. albo R. czujny. Leop. R. samica, pantera. Troc. 5. a. w lm. **Rysie** = *skóra z rysia, skóry z rysia, futro rysie*: Krol w hatlasowej szubie, podbitej rysiami, na koniu jechał. Stryjk. Ty dasz pachotkom kuny, pan da rysie. Groch. Taż w kozuchu, co w rysiu, grzeczemu ozdoba szlachcieowi, bo enoty nie traci chudoba. Pot. 6. astr. *mały gwiazdozbiór między Niedźwiedzią Wielką a Woźnicą*. 7. myśl. nazwa jamnika. <RYŚ>

2. **Ryś**, a, lm. e p. **Kłus**. <Ros. rysb>

× **Ryścią** p. **Rysia**: Ryścią sporą kłusać. Dor. Choć jego koń ma dosyć szlapi, spora go puści R. i co może kwapi. Pot. Wsiadysz na koń, do miasta ś. kwapi i nie patrząc szlapi, R. jedzie. Pot. R. konia puścić. Troc.

Ryśnielipa, y, lm. y bot. (*rumphia*) roś.

[**Ryśnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Rysnąć**.

Rysnik, a, lm. i *grafjon, pióro rysunkowe, narzędzie do rysowania tuszem, barwami*. <Od *Ryśny, od Rys>

[**Ryśtok**, a, lm. i] p. **Rynsztok**. <Zam. Rynsztok>

[**Ryśtunek**, nku, lm. nki] p. **Rynszunek**. <Zam. Rynszunek>

† **Ryt**, u, lm. y *obryzek, obcinek, skrawek, okrawek, krajka*: Wziąć do tego rytu od sukieników. Haur. <RY>

× **Ryt**, u, lm. y *obrzadek*. <Łć. ritus>

Ryt, u, lm. y = **Retki**.

[**Rytka**, i, lm. i] p. **Retki**: Rytki u tkacza służą do nawijania przędzy na nawój. Mag. <Nm. Retkamm>

† **Rytla**, i, lm. e p. **Rychla**. Mym., Mur.

Rytm, u, lm. y l. *ruch miarowy, harmonja wpływająca z następstwa po sobie ruchów lub dźwięków w jednokowych odstępach czasu, w stałym porządku*. 2. *harmonijne kolejne następstwo sylab długich i krótkich lub akcentowanych i nieakcentowanych, nadające wierszowi śpiewność*: Pismo św. dziwną mową pisane: w niej razem ś. zeszyły R. i nierytm. Tarn. 3. muz. *kombinacja dźwięków rozmaitych co do długości i akcentu powtarzająca ś. i zabarwiająca odrębnym charakterem utwor muzyczny*. 4. p. **Rym**: Sprośne rytmy huczące za kufem. Stryjk. Nietrudno o R., gdy go prawda pędzi. Opal. Rytm Kaspra Miaskowskiego. Rytm Minasowicza. L. <Łć. rhythmus, z Gr. rhythmós>

× **Rytman**, a, lm. owie fl. p. **Retman**.

× **Rytmańczyk**, a, lm. i fl. p. **Retmańczyk**.

× **Rytmański** p. **Retmański**. <Od Rytman>

× **Rytmaństwo**, a, blm. p. **Retmaństwo**. <Od Rytman>

Rytmiarz, a, lm. e p. **Rymotwórca**: O Panno! oświeć tę nędzną rytmiarza robotę! Słow. <Od Rytm>

Rytmicznie przys. od **Rytmiczny**, *podług rytmu, taktu*.

Rytmiczność, i, blm., rz. od **Rytmiczny**; **Rytmika**: R. wiersza, muzyki.

Rytmiczny przym. od **Rytm**: **Wiersz** R. Głos kukulki R. <Od Rytmika>

Rytmika, i, blm. l. *nauka o rytmie*. 2. p. **Rytmiczność**. <Gr. rhythmiké, r. ź. od rhythmikós>

Rytmizować, uje, ował p. **Rymować**: **Mateusz** nie rytmizuje, powieś jego jest prozą, a nie poezją lub wierszowaniem. Iel. <Gr. rhythmizō>

Rytmizowanie, a, blm., czynność cz. **Rytmizować**.

× **Rytmodziejstwo**, a, blm., p. **Rymotwórstwo**: R. zdaje ś. być panującym przedmiotem. Czart. A. <Rytm + *Dziejstwo, od Dziać>

Rytmometr, u, lm. y *narzędzie do mierzenia taktu, taktomierz*. <Rytm + Gr. -métron>

Rytmopis, a, lm. owie p. **Rymotwórca**.

Rytmopistwo, a, blm. p. **Rymotwórstwo**: Najwięcej ś. starają Polacy o naukę krasomówstwa, rytmopistwa i cudzych języków. Smol. <Rytm + -pistwo, PIS>

× **Rymotwórca**, y, lm. y p. **Rymotwórca**. Troc. <Rytm + Twórcą>

Rymować, uje, ował p. **Rymować**. Troc. <Od Rytm>

Rytmowanie, a, blm., czynność cz. **Rytmować**.

Rytmowy przym. od **Rytm**, *rytmiczny*.

Rytornel, u, lm. e p. **Rytornella**.

Rytornella, i, lm. e, **Rytornel** l. *piosenka górali włoskich*. 2. muz. *ustęp co pewien czas symetrycznie powracający, często jako przegrzywka do kupletów pieśni*. <Włos. ritornello, Fr. ritournelle>

Rytować, uje, ował *wyrzucać rysy, obrazy na kamieniu, miedzi, stali i t. p., ryć, sztychować, gravirować*. <Cd Ryt>

Rytowanie, a, blm., czynność cz. **Rytować**.

Rytownictwo, a, blm. *sztuka rytowania, sztycharstwo*. <Od Rytownik>

Rytowniczy przym. od **Rytownik**, *sztycharski*. <Od Rytownik>

Rytownik, a, lm. cy ten, *co rytuje, sztycharz, graver*. <Od *Rytowny, od Rytować>

† **Rytrakt**, u, lm. y p. **Rytrata**: **Zafarla** tak piękny, najprawdziwszy twarz Boskiej R Małp.

× **Rytrata**, y, lm. y, † **Rytrakt** *portret, obraz, podobizna, konterfekt, wizerunek*: **Tehna** jeszcze po rytratach męża starożytni. **Kniaź**. **Widzisz** po salach przodków twych rytraty. **Nar Patrzcie** na wybladłe tyłu cesarzów rytraty. **Nar**. Przen.: **Uraz** najmniejszy żywe mu rytraty czyni w myśli. **Min**. (= *wrażenia*). <Włos. ritratto, Łć. retractus>

Rytualista, y, lm. ści *zwolennik zachowywania w kościele przepisanych obrządków*. <Od Rytuał>

Rytualistyczny przym. od **Rytualista**: **Wyższy** kościół zbliża ś. coraz wyraźniej przez tak zwane praktyki rytualistyczne do Rzymu. **Nagan**.

Rytualistyka, i, blm. *nauka o odprawianiu obrzędów kościelnych*. <Od Rytualista>

Rytualizm, u, blm. *cecha rytualna, charakter rytualny*: **Kardynał** **Vaughan** rozpoczął politykę rytualizmu, tym samym zbliżając ś. do prawego skrzydła anglikanizmu. <Od Rytuał>

Rytualnie przys. od **Rytualny**.

Rytualny, Rytuałowy przym. od **Rytuał**: Przepis, zwyczaj R. Kąpiel rytualna u Żydów. Opinia publiczna głosiła, że on zabił małego chłopczyka z pobudek rytualnych. Mord R. <Od Rytuał>

Rytuał, u, lm. y i. księga obrzędów i odpowiedzi im modlitw kościelnych, agianda: W żadnym rytuale a. trebniku roksolańskim tego nie masz. Pim. R. rzymski, piotrkowski. **2. obrządek kościelny, ceremonia kościelna.** <Od Łé. ritualis>

Rytuałowy p. Rytualny: Podawano sobie wiadomość, że popelnili zabójstwo, ażeby mieć krew do celów rytuałowych.

† **Rytwina, y, lm. y darnina**: Możesz między drzewem nasadzonym zasadzie groblą darny a rytwinami zielonemi. Trzyc. <RY>

Rytyngieryt, u, lm. y min. minerał z gromady lamprytów, z grupy tetraedrytu, odmiana siarkosoli srebra zawierająca w sobie selen. <?Od nazwiska odkrywey>

[**Rywa, y, lm. y i.** 1. rów. 2. p. Rynna. 3. p. Ryfa. Zdr. [Rywka].

[**Rywać, a, a]** częstot. p. **Rwać.** <RW/RYW>

× **Rywalnik, a, lm. i p. Rylec.** Podcz. R., rylec, dłuto, którym dłubią. Mącz. <Od Rywać>

Rywał, a, lm. e współzawodnik, współubiegający ś., konkurent, współzalatnik: R., spółmiłośnik. L. <Fr. rival>

Rywalizacja, i, blm. rywalizowanie, współzawodnictwo, współubieganie ś., konkurencja, współzalatnictwo: Odrąz do niego o wiele podniosła tak dawna R. Kacz. <Od Rywał>

Rywalizacyjny przym. od **Rywalizacja**: Gra rywalizacyjna o opanowanie Sudanu między Anglią i Włochami.

Rywalizować, uje, ował współzawodniczyć, współubiegać ś., konkurować, iść w zawody, iść o lepsze: Były tak ładne, że mogły z księżną R. Zachar. <Fr. rivaliser>

Rywalizowanie, a, blm., czynność cz. Rywalizować, rywalizacja.

Rywalka, i, lm. i forma ż. od Rywał, współzawodniczka, współzalatnica, konkurentka: Kula chyża, wyprzedziwszy rywalki, do mety ś. zbliża. Fel.

× **Rywałowski, × Rywałski** przym. od **Rywał**: Pilnuj ś., żeby ta jego przyjaźń nie zamieniła ś. dla We Pana w rywałowską zdradę. L.

× **Rywałski p. Rywałowski.**

[**Rywanie, a, blm.**] czynność cz. **Rywać.**

[**Ryweranda, y, lm. y]** p. **Rewerenda.** <Zam. Rewerenda>

[**Rywik, a, lm. i]** p. **Rewik.**

Rywjera, y, lm. y i. pas nadbrzeżny nad zatoką Genuańską z stacjami klimatycznymi. 2. łańcuch na szyję szlony djamentami Rywjerzy z soliterów i aksamity z koronkami dobre są na bal publiczny, ale nie w własnym domu. Es. <Włos. riviera, Fr. riviére>

[**Rywka, i, lm. i]** p. **Rywa.**

[**Rywnie]** l. p. **Rzewnie. 2. p. Żywnie.**

[**Rywocina, y, lm. y, Rowocina**] „miejsce zryte”: Po rywocinach świeżych widział, że niedawno były tu dziki. Ork. Patrzą, czy były dziki tej noey, bo pełno świeżych rywocin. Ork.

Rywytyt, u, lm. y min. odmiana antymonjanu, Sb₂ O₅, CuO, CO₂.

† **Rywuła, y, lm. y wino przednie, rosnące w okolicy miejscowości Rivoglio (Istria)**: Więc zasie lać w gardło ony soki, ony witpachery, ony rozekery, ony rywuły, małmazje, muszkatełły, a ja-

koż tu chłop zgorzeć nie ma? Rej. Wina, które morzem przychodzą. francuskie, włoskie, hiszpańskie, rywuły. Vol. O niczym nie myśli, prócz żeby sklepy zastawiano winem i słodkiej było po uszy rywuły. Pot. <Włos. Rivoglio>

Ryz?: Sztukę w słowie, sztukę w barwie, sztukę w ryzie prostym zarówno rozumiał i nią ś. unosił. Krasz. <?Zam. Rys>

1. Ryza, y, lm. y l. a. × Reza; × **Rama dwadzieścia liber papieru piśmiennego a. 500 arkuszy—drukarzkiego.** <Nm. Riess>

2. Ryza, y i. lm. y = a) a. † **Reza roweczek w grundwadze, w który wpada blejczyk na sznurku**: U szródwagi, u szynwagi sznurek z blejczykiem wpada w ryżę. Troc. R., rowek u szynwagi abo szródwagi, kreska, gdzie sznurek pada z blejczykiem. Kn. b) blm., przen. **przyzwite granice, kluby, kurby, karnosć, rygor, subordynacja**: Wedle dawnej ryży. Pot. Ku nabyciu dobrego mniemania potrzeba, abyś żywot swój umiarkował i w pewną ryżę wstawić umiał. Gór. Wespazjan, wzięwszy w ryżę wojsko, przywrócił starożytną broni rzymskiej powagę. Nar. Mia-łes mię w ryżę Pańskij zaprawiać bojaźni. Kulig. (w tryb. L.). Córka ma w ryzie trzymana; nie żadna pieszczocha. Tremb. Przywrócił w ryżę Infanty. Tw. Bunt i zamieszania czasem wprawują w ryżę zepsowane rządy. Troc. Rządy teraz w ryzie zostają. Troc. Przyjacielskie do jednostajnej ryży przywodzić serca. Troc. W ryżę wprawieć, wstawić eo. Troc. Z ryży wypaść. Troc. Dla ujęcia w ryżę rozpasanego żołnierza. Moehn. Batory zamysłał wolności stanu rycerskiego wzięć w ryżę. Lel. Strach trzymał w ryzie wszystkich. Sienk. **2. [R.] = a) klapka celownicza na sztuce.** b) **działka pola pieciemorgowa, odznaczona po obu końcach kamieniami.** c) a. **Reza pas gruntu wydzielony na jedną chałupę i ściśnięty niedziami sąsiedziemi,** [sznur]. d) a [**Ryzman**] **łachman, strzep, łach**: Co to za obrus! same ryży. e) **ścieżka w Karpatach do spuszczenia drzewa opalowego szczapami.** 3. leśn. **kilkanaście pasów drzewa razem spalwionych.**

3. Ryza, y, lm. y ornat, aparat kościelny ruski: Na wierzech stychara dyjakońskiego jerejską ryżą był przyodziany. Smotr. W tychże ryzach nie godziłoby mu ś. celebrować. Sak. W niedostatku i płócienne ryży za altembasowe stoją. Pim. To mniejsza o ryży, gdyż niedostatek. Pim. <Ros., S. s. riza>

4. Ryza, y, lm. y fl. droga, którą ma przebyć statek ludunkowy a. kolej trawoz; przejazd statek od pola do pola; potroz wodna: Bosman pnatny u nas bywa od ryży. Szyper skończył ryżę. Oryle poszli na drugą ryżę. Niektóre nowe galery tak piły wodę, że nie mogły pierwej ryży z miejsca odprawić. Ktok. Skończywszy ryżę, statek u pola uwiązać, nazywają palować. Mag. Iść na ryżę = iść na flis, zostać flisukiem. <Nm. Reise>

1. [Ryzać, a, a] p. **Rzęć.** [R. ś.] **śmiać ś. Łop.**

2. [Ryzać, że, za] **rzuć, rzecac:** R. sieczkę. <!kr. rizały>

Ryzalit, u, lm. y p. Rysalit: Oba pałace tworzą potężny czworobok o wysuniętym środkowym ryzalicie. Lpn. Po dwóch stronach głównej środkowej części budowli dwa ryzality. <p. Rysalit>

1. [Ryzanie, a, blm.] czynność cz. i. R. zać.

2. [Ryzanie, a, blm.] czynność cz. 2. Ryzac.

[**Ryzanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Ryzac ś.**

Ryzbort, u, lm. y bal do ryżny mostowej pierwszy od wierzchu. Śl. wil.

[Ryzman, a, lm. y] p. 2. Ryza.
[Ryznać, źnie, znał] krzyknąć.
Ryzni-ca, y, lm. e pomieszczenie, w którym przechowują ś. ryzy: Tam ś. mieszczą tak zwane ryznice, czyli składy szatne. Spas. <Od 3. Ryza; Ros ryznica>

[Ryznięcie, a, blm.] czynność cz. Ryznać.
[Ryzocho, y, lm. y] 1. smieszka. 2. jedna z nazw krowy.

Ryzolity, ów, blp. skamieniałości korzeni drzew.
<Gr rhíza + líthos>

Ryzoto nieod. kuch. potrawa włoska z ryżu i parmezanu. Sł. wil. <Włos. risotto>

Ryzować, uje, ował i. przerzucać szuflami zboże z ładu na statek i odwrotnie: Szuflami zboże podezawsz przeróbki przerzucać ze statku na ład, a z ładu na statek. Mag. 2. pracować około spławiania drzewa. 3. [R.] mieć ciężar: Konie moje ryzują, jak mogą.

[Ryzować, uje, ował] p. Fryzować: Stołek ryzowany. Spinka ryzowana.

Ryzowanie, a, blm., czynność cz. Ryzować.

[Ryzowanie, a, blm.] czynność cz. [Ryzować].

[Ryzownica, y, lm. e] forma do sera. <Od 2. Ryza>

[Ryzula, i, lm. e] nazwa klaczy (w zagadce). <Od 1. Ryzać>

Ryzula, y, lm. owie zł. rzeźnik. <Od 2. Ryzać>

[Ryzun, a, lm. y] sprawca rzezi, hajdamaka: Pędzą psy wściekłe, a wrzeszczą ryzuny. Fred. A. Patrzenie go, ryzuna jakiegoś. Krasz. Powieszono w Kłodni przeszło 200 zbrodniarzy, ryzunów. Rol. <Od 2. Ryzać>

[Ryzu-ryzu] temi słowy pobudzają małe dzieci do śmiechu, lechcąc je jednocześnie pulcem pod szyję, to jest ułając zarzynanie. <Od 1. Ryzać>

[Ryzyk, a, lm. owie] 1. p. Ryzykant, 2. p. Ryziko: R. — fizyk (=niech co chce będzie, ja ryzykuję). <p. Ryziko>

Ryzika, i, blm. 1. p. Ryziko. 2. [R., Ryziko] = a) odwaga, animusz, fantazja: Na ryzikę naści, wódkę ś. napij. Tyś mi cały brat krwią i ryziką. Rodz. b) śmiałość, buta, zuchwalność. c) rozprawa. <Fr. risqué>

[Ryzykant, a, lm. ci, Ryzykant] 1. a. [Ryzyk] człowiek ryzykowny, śmiałek, zuchwalec, butny. 2. przewódca przymyślników. <Od Ryziko>

Ryziko, a, lm. a, × Ryzyk, Ryzyka, [Ryzyka, Rezyko] 1. ryzykowane, hazard mimo niepewności, niebezpieczna próba, możliwość zarówno zysków jak i strat, twarząsząca jakiej czynności: Grube R. = prawdopodobieństwo grubych strat: A! R., ale popróbujemy. Krasz. Gra niebezpieczna, R. zbyt wie.kie. Krasz. Zrób to na moje R. (na moją odpowiedzialność). 2. (w instytucjach ubezpieczeniowych) ubezpieczenie (jako pojęcie konkretne) = ogół warunków składających się na umowę ubezpieczeniową: Korzystne R. Pewne R. Dobre R. Drobne R. Zdobyć R. Odstąpić R. innemu towarzystwu ubezpieczeń. Zdobyć R. dla towarzystwa ubezpieczeń. Starać się o R. 3. [R.] wynagrodzenie lub procenta za kosztą srowadzenia nie oclonych towarów. 4. mat.: R. matematyczne gry = iloczyn stawki przez prawdopodobieństwo przegranej. <Nm., Włos. risico; Fr. risque>

Ryzykować, uje, ował, × Ryskować, [Rezykować] robić co na ryziko, próbować pomimo niepewności, odważać się na chybił trafił, próbować szczęścia: Waszmość zawsze ryzykujesz i grasz wyżej, niż masz karty. Zachar. R. eo = stawiać na kartę, na los szczęścia, narażać: Zyd swoje pieniądze ryzy-

kuje dla małego zysku, ale często zyskuje. Krasz. R. zdrowie, życie, majątek, opinię. R. ś. 1. ryzykować siebie, odważać się, poświęcać się, ofiarowywać się, decydować się: Chyba dla tych pieniędzy na nudy do starego można R. ś Krasz. Mieszka aż na Ogrodowej! niepodobna R. ś. piechotą Haj. R. ś. na co. 2. [R. ś.] śmiałkować, wzywać do walki, odgrażać się. 3. awanturować się, hazardować się, wdawać się. zuchwale: Czy tobie, kobiecie, w to R. ś.? Rodz. <Włos. risicare>

Ryzikowanie, a, blm., czynność cz. Ryzykować.
Ryzikowanie się, a, blm., czynność cz. Ryzykować się.

Ryzikownie przys. od Ryzykowny; [Rezykownie].

Ryzykowność, i, blm., rz. od Ryzykowny; [Rezykowność]: Szkoda, że nasi wydawcy nie mogą znaleźć jakiego kredytu lub innego sposobu zmniejszającego R. ich przedsiębiorstw.

Ryzykowny, [Rezykowny] przedstawiający ryzyko, na ryzyku oparty, niebezpieczny, grożący niebezpieczeństwem, niepewny, hazardowy, zbyt śmiały, szalony: Wysilony ostatkiem odwagi, rzucił się na ryzykowną spekulację. Krasz. <Od Ryziko>

[Ryzyndal, a, lm. e] żyrandol. <Zam. Żyrandol>

Ryż, u, blm. = a) a. [Ryża] bot. (oryza) roś. z rodziny traw. Gatunek: R. zielony (o. sativa). R. z mlekiem warzony. Troc. R. w rosole warzony. Troc. R. jest jaryzna albo kaszywo, kształtem niejako podobne do kakułu. Syr. b) słoma ryżowa: Kapelus z z ryżu. Szcotka z ryżu. <Włos. riso, Nm. Reis>

[Ryż, a, lm. e] i. c:łowiek rudy, rudzielec, ryzyk, wie w ó r k a: R., zyz, kuternoga, jeśli co dobrego, to chwalał Boga. Prz. 2. wół maści czerwonej, o sierści gliniastej. <Od Ryży>

[Ryża, ej. blm.] p. Ryż. <Zam. Ryż, z doprowadzeniem pod Ryża, od Ryży>

[Ryżać, a, al] p. Rzeć.

[Ryżanie, a, blm.] czynność cz. Ryżać.
Ryżany, Ryżowy przym. od Ryż: Mąka ryżana. Słoma ryżana.

Ryżawo przys. od Ryżawy.
Ryżawy niec. ryży, rudawy. <Od Ryży>

Ryżec, eje, al stawać się ryzym, rudzieć. <Od Ryży>

[Ryżec, y, al] p. Rzeć: A nie ryżcie, moje konie, nie ryżcie.

[Ryżejka, i, lm. i] bot. p. Lnianka.

Ryżenie, a, blm., czynność cz. Ryżec.
[Ryżenie, a, blm.] czynność cz. [Ryżec].

[Ryżka, i, lm. i] fubana.

Ryżobrody mający ryżą brodę, rudobrody: Bobr. Faktor Szmul R. Krasz. <Ryży + * Brody, od Broda>

Ryżo-siwy nawpół rudy, nawpół siwy: Chłop z ryżo-siwą czupryną, sterczącą do góry. Krasz. <Ryży + Siwy>

Ryżość, i, blm., rz. od Ryży.

Ryżowaty 1. podobny do ziarn krupy ryżowej. 2. patol.: Ciątka ryżowate = twory drobne napatyczne niekiedy w stawach a. w pochewkach ścięgien (corpora oryzoidea). <Od Ryżowy>

Ryżowisko, a, lm. a 1. pole, ściernisko po ryżu. 2. pole ryżowe. L. R., ryżowy zagon. Troc. <Od Ryżowy>

Ryżowłosy mający włosy ryże, rudowłosy, ryży, rudy: R. jegomość. Wilk. <Ryży + * Włosy, od Włos>

Ryżowy 1. p. Ryżany: Pole ryżowe. R. zagon. Troc. Mąka ryżowa. Kapelus z R. 2. patol.:

Odechody a. stolce ryżowe = *podobne do wody, w której ryż gotowano (u chorych na cholere).*

Ryży p. Rudy: Ej ty, R. kudła, wara od źródła! Mick.

Ryżycza, y, lm. e bot. p. Grochówka.

[Rzac, a, a!] (R-zać) p. Rzeć.

Rzadkawo przys. od Rzadkawy.

Rzadkawy *nico rzadki, niezupełnie gęsty, obrzedni*: Sos R. = *zawieszisty*. Niepodobna jest ku nadsładowaniu owa pajęczka tkaczownia, jak wiele to pracy nici porządnie rozciągać? Jedne na prost zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawę krzątki i oczka plecione. Pilch. < Od Rzadki >

Rzadki *nie gęsty a) płynny, ciekły, niestały, obrzedni, cienki, rozcieńczony, lejący ś.*: U Boehni rzadkie błoto. Mát. Sos R. Woda jest rzadka. Troc. Rzadka kasza. Troc. b) *nie ścisły, nie nabity, nie tęgi, nie dychtowany*: Ciało im mniej zamyka cząstek w większym rozłożeniu, tym rzadsze. Rogal. Ciało słabsze, rzadsze, otworzyste rzychlej jadowi wenerycznemu podlega. Ocz. (= *wolne, niejędrne, flukowate, przelewające ś.*) Kamień R. (= *nie ścisły, miękki, kruchy*).

[Drzewo rzadkie] Przen.: X R. - *ociężały, ciężki, nieskory, leniwy*: R. w wychodzeniu, to wychodzenia. Troc. R. do dawania. Troc. Przen.: [R. chłop] = *słaby*. Ciasto w bułce rzadkie (= *nie natarte, rozpedzone drożdżami*). Rzadki tu kolor. Troc (= *bladły, słaby, przejrzysty, wodnisty*). Rzadka to farba czerwona. Troc. Tkanina rzadka = *rzadko utkana, nie szita, nie nabita, nie dychtowana*. Każą robić do swych kramów umyślnie bławaty rzadkie, cienkie, niedychtowane. Grod. Płótno, sukno rzadkie. Troc. Komuż ś. chce rzadko-cienkich bławatów używać? Grod. Przen.: Mina rzadka (= *nie gęsta, nie tęga, głupia, nie prona siebie, kwaśna*). Cóż znaczy mina rzadka i twarz pomieszana? zapewne jakąś sprawkę! L. Wieczorem miał minę jeszcze rzadszą, wyglądał prawie jak desperat. Rog. Ogień R. Troc (= *subtelny*).

Rzadkie (cienkie) powietrze. Troc. c) R. pod względem przestrzeni = *rozsiany, rozproszony, rozrzucony, rozstrzelony, sporadyczny*: Rzadkim lasem jest ten, w którym mało drobnych krzaków znajduje ś., gdzie drzewa tak pojedynczo stoją, że po wszystkich prawie miejscach przeelodzić można. Łs. (= *skąpo podszyty*). Jeśli lepsza była ścieżka na gęstwinie, jeśli na rzadkim lesie, nie patrzyła. P. Koch. Widać z rzadka, pływając po bałwaniech srogich, ludzi, broni i statków moc i skarbów drogich. Koch. J. Na Lindenera (doktora) skarżyły choroby, że przezeń rzadsze po cmentarzach groby; więc wprzód lekarza śmierć, uprzątnę, rzecze, a zaś ich biały czecheł dość oblecze. Mias. Włosy rzadkie. Ognie rzadsze błyszczały w obozach pogańskich. Tw. W tym lesie rzadkie drzewa. Troc. d) R. pod względem czasu = *nie częsty; którego nie każdy, nie zawsze, nie wszędzie spotyka, pojawiający ś. w nielicznym procentie, nieliczny, wyjątkowy, szerególny, nadzwyczajny, wyszukany*: R. traf, wypadek. Rzadkiej piękności kobieta. R. ptak jest między bracią zgoda Rej. Tego wieku bardzo R. przyjaciel prawdziwy. Górn. R. ptak dobry a doskonały na urządzie człowiek. Skar. R. jest, któregooby nędra bliźniego, brata, sąsiada; nie; boląca; R., któryby jej pomocy dać nie chciał. Skar. Rzadkie wsi ziemiańskie, w którychby uciśnienia i krzywdy ubodzy poddani i kmiecie nie cierpieli. Skar. R. młody chętnie ś. uczy.

Rys. Gdzie źle przypadki, tam przyjaciel R.

Rys. Sąsiedzka zgoda rzadka. Kn. Biały kruk albo kawka nie jest rzecz tak rzadka, jak pozeiwość na świecie. Opal. Skarb to jest R. dobry, zdolny i przywiązany sługa. Kras. R. dom, któryby ś. z powrotu panieza z zagranicy ucieczył. Kras. R. przykład u nas dobrego rządu. Kras. R. tu żyje do siedmiudzięsiąt lat. Skar. Co do nowożeńca, powiedziałem ci, iż to człowiek R. Węg. (= *setny, jakich mało, ze świecą takiego szukać*). Rzadka to rzecz, niewiele takich. Kn. Rzadka zgoda między gładkością a czystością, a tak rzadka, jako rzadko czarnego łabędzia masz uźrzeć. Kosz. Dobra ziemia jest rzadka, R. wybrany i mądra panna rzadka. Hrb. Co rzadsze, tym ś. zawsze drożej cenit. Pot. Im rzecz rzadsza, tym droższa. Pot. Rzadkie rzeczy są smaczniejsze. Troc. O, jak rzadkie teraz stare pieniądze! Troc. Rzadcy to goście, rzadszy to ptak. Troc. R. wypadek, okaz. e) apt.: Wyciąg R. (melago). f) lek.: Tętno rzadkie = *w odstępach znaczących uderzające (pulsus rarus)*.

< RZAD/RZEDŹ/RZADŹ >
[Rzadkiew, kwi, lm. kwie] p. Rzodkiew. Zdr. [Rzadkiewka].

[Rzadkiewka, i, lm. i] p. Rzadkiew.

Rzadko przys. od Rzadki, *rzadka*: Ugotować co, rozrobić co na R. R. rozczynić. Kn. Kasza R. warzona. Troc (= *na rzadko*). Sukno, płótno R. tkane. Troc. Kosz R. pleciony. Troc. Ptak ten ma więcej pierza, niżli ciała, tamtego rzadziej natura odziała. Chr. Drzewa R. sadzone. Troc. Rzedziej te zagony zasiej. Troc. Daleko w bitwie od siebie byli i R. ś. rozstrzelili. Warę. R. u mnie bywa. Troc (= *R. kiedy*). R. mnie odwiedza. Rzadka zgoda między gładkością a czystością, a tak rzadka, jako R. czarnego łabędzia masz uźrzeć. Kosz. Bywa i to, lecz rzadziej. Pot. R. ś. to trafia. R. to, aby medyk brał lekarstwo. Górn. Co R. ś. przytrafia, to ś. tym bardziej podoba. Dudz.

Rzadkobrody *mający nie gęstą brodę*. < Rzadki + * Brody, od Broda >

Rzadkolisty p. Rzadkolic. Sł. wil. < Rzadki + * Listy, od Liść >

Rzadkolic, Rzadkolisty *mający mało liści, mający rzadko rozłożone, rozsiane liście*. Sł. wil. < Rzadki + * Liści, od Liść >

X Rzadkomierz, a, lm. e *znacznie do mierzenia gęstości powietrza*. Hube. < Rzadki + * Mierz, od Miara, Mierzyć >

Rzadkość, i l. blm., rz. od Rzadki: R. ognia, powietrza. Troc. R. wody. Troc. R. sukna, płótna. Troc. R. płucem przyzwolta. Troc. R. drzew rozsadzonych. Troc. R. kupeów na jarmarku. Troc. Pomierne i pospolite rzeczy często forruna wydaje; wyboryn zaś samą rzadkością jedną zaletę i szacunek. Pilch. Księga wielkiej rzadkości. Troc. Dla rzadkości towarów takich handel ustaje. Troc. Dla rzadkości (niedostaku) pierwszych egzemplarzy księga przedrukowana. Troc. 2. lm. śoi, *rzecz rzadka, nautuczajna, osobliwość, biały kruk, rarytus*: R. bibjograficzna. Różne w tym mieście są rzadkości. Troc (= *osobliwość*).

[Rzadko wiele] *niezbyt licznymi, niegęstymi gromadkami*: Poschodzą ś. weselni R.

Rzadkowłosy *mający rzadkie, niegęste włosy*. Macz. < Rzadki + * Włosy, od Włos >

Rzadkozęby *mający zęby niegęsto stojące, podzielane szparami*. L. < Rzadki + * Zęby od Ząb >
† Rzadłowy anat.: Rzadłowe pociągi (Perz.: *wyrostki rzęskowe (w oku), (processus ciliares)*. <? >

Rzadszy, †Rzedszy, [Rzedszy] st. w. od Rzakdi.
 × Rzadzej p. Rządziej.
 Rządzenie, a, blm. l. czynność cz. Rządzić. 2. czynność cz. Rządzieć.

× Rządzić, i, il, × Rzedzić robić rzadszym, rozrzedzić, rozcieńczać, przetrzebiać: R. zupeł. Rządzą, rzedziej czyni, co gęsto było. Mącz. Na nie ś. zdało rzedzić zgęszczone szeregi. Przyb
 × Rządziej, eje, al p. Rzedzieć.

Rządziej, × Rządzej, †Rzedziej, †Rzedzej st. w. od Rzakdo.

Rządziuchno przys. od Rządziuchny; Rządziusieńko, Rzedziusieńko, Rządziutko, Rządziutenko, Rządziuteneczko, Rzedziuchno, Rzedziutko, Rzedziutenko, Rzedziutenieczo.

Rządziuchny, Rzedziuchny, Rządziusieńki, Rzedziusieńki, Rządziutenki, Rzedziutenki, Rządziutki, Rzedziutki, Rządziutenieczki, Rzedziutenieczki *nadzwyczaj* rzadki, *kompletnie* rzadki. < Od Rzakdi >

Rządziusieńki p. Rządziuchny. < Od *Rządziuski, od Rzakdi >

Rządziusieńko p. Rządziuchno.

Rządziutenieczki p. Rządziuchny. < Od Rządziutenki >

Rządziutenieczo p. Rządziuchno.

Rządziutenki p. Rządziuchny. < Od Rządziutki >

Rządziutenko p. Rządziuchno.

Rządziutki p. Rządziuchny: Rządziutkie tylko dały ś. słyżec oklaski. < Od Rzakdi >

Rządziutko p. Rządziuchno.

Rzadzina, y, lm. y, Rzedzina l. *plyn zbyt rzadki, cienkusz, lura*. 2. *tkanina rzadka, nieścista*: Kiepskie płótno, R! 3. *plyn rzadki, robota mająca pójść w wyrobienie, czyli fermentację winną*. Śl. wil. < RZAD/RZEDZ/RZADZ >

Rzadz, i, blm., Płynnica tech. *pozostałości przy wyrobie krocchnaju nawpół płynne, nawpół stałe*. < RZAD/RZEDZ/RZADZ >

† Rzanca, y, lm. owie p. Rządca: Gdzie nie jest R., tam lud upadnie. Leop.

[Rzanie, a, blm.] (R-zanie) czynność cz. Rzać.

[Rzanny] (R-zany) p. Rzany. < Od Reż >

[Rzany] (R-zany), [Rzanny, Rzanny, Reżanny, Rżenny, Reżny, Zarny] *żytni*: Chleb R. Słoma rzana. Krupy rzane. < Od Reż >

† Rzańca, y, lm. owie p. Rządca: R. wesela. Sekl.

Rzap, pia, lm. pie p. l. i 2. Rzap: R. wodny, krynica, skrzynia wodna. Troc. Wygon miejski, na, którym rzapie miejskie, z których woda do miasta Nowej Warszawy idzie i było wyganają. Wej.

[R-zawka i, lm. i] p. Rdzawka.

Rzaz, u, lm. y l. †R. rznąćcie, cięcie, sznit; *karb, nacięcie*: R., podłużne przerznięcie kłody na tartaku lub piłą tracką. Przytrzymaj piłę, gdy trzy rzazy uczyni Troc. Rzazy piły w tartaku sprawiaje woda spadająca na koło. Sol. W drzewie tym ciesla uczyni piłą rzazów 14 głębokich na półtora cala. Sol. 2. [R.] - a) *miejsce, przez które piła przechodzi, przecinając kłoc na deski*. b) *ostrze, ostróż*: Siekireście mi dali głuchom, nijakiego nimá rzazu. Dziś człek rozkołatany, jak stara sieczkarnia: kręć nią, jak chcesz — nie urznie, bo już nima rzazu. Ork. Przen.: *ciężłość, zacięcie, zrzętność, spryt, energia, odwaaga* c) *wyhylenie zębów u piły*. d) *trocinny*. < RZAZ/RZEZ, RAZ >

† Rzaazczek, czka, lm. czki p. Rzakak: R. mu, prawi, posłać. Piotr. (= *nóż obrzezalny*).

† Rzazać, a, al, [Rzazać] i †R. ś. p. Rzezać: Wieprz rzazany. Tuch. Latorośli ku szczepieniu mają być rzazane ze strony drzewa wschodowej. Trzye. Przen.: *Żeby rzazał z nas każdą ślepą zadržość Biel. M. (= wytepiął, rugował)*. < RZAZ/RZEZ/RAZ >

† Rzakak, a, lm. i p. Rzekak. < RZAZ/RZEZ/RAZ >

Rzazanie, a, blm., czynność cz. Rzazać.

† Rzazaniec, ńca, lm. ńcy p. Rzezaniec. Tuch. < Od Rzazany, od Rzazać >

† Rzazanie się, a ś., blm., czynność cz. Rzazać ś.

† Rzazawka, i, lm. i p. Rzeżączka. < RZAZ/RZEZ/RAZ >

[Rzazy, ów, blp.] *ostatnie blaski zachodzącego słońca*. < Lm. od Rraz >

Rzażka, i, lm. i *pileczka do wyrzynania deseni, esówka, laubzega*. < RZAZ/RZEZ/RAZ >

Rząb, u, lm. y bot. (Iacarana) *roś. z rodziny surmiowatych*.

Rząd l. ądu a. w lm. Rządy = a) *rzządzenie, zarząd, administracja, ster, kierownictwo, dyrekcja, komenda; panowanie, władza, zwierzchność, zwierzchnictwo; gospodarka, gospodarowanie, zarządzanie* ś.: Za rządu mistrza Elvichshauzen pruskie miasta Krzyżaki powyrzucaly. Paszk. Rządy najwyższe państwa. Troc. R. dać komu nad czym. Troc. Bez rządu żadne państwo długo stać nie może. Star. Oddana komukolwiek władza najwyższa w spolecznosci zowie ś. rządem, czyli najwyższą władzą polityczną. Stroj. Polskie rządy (= *czasy niepodległości Polski*). Zarząd, czyli, jak ś. kontrakt wyraża, R., miał ś. składać z 12 osób. T. K. Nowy pan, nowy R. Kn. R. niewieści nie czyni czei. Rys. Widząc miejsca ponure, mieszkania odludne, R. dziwaczny mi wróżył, życie przykre, nudne. L. Żołnierze nie powinni sobie przywłaszczać wojennego rządu bitwy, co do hetmana należy. Warg. Zdalem ci R. domu mojego, jesteś w nim marszałek. L. Kto ś. tu ma wdawać w rządy? L. (= *rozkazywać, przewodzić, burmistrzować tutaj, rozpościerać* ś.). Skończyły ś. już twoje rządy, ja tu teraz pan! Ma nad tobą rządy dziewczka podła; dobrze jej z tym, bo w pierze przy tobie porosła. L. (= *pozahadła cię, osiodłała cię, wodzi cię za nos*). Nie twój tu R. Kn. Od siebie R. pocznij. Kn. Ucieklemy; jejmość w rządy: pełno w domu wrzawy, trzy sztafety w tygodniu poszły do Warszawy. Kras. (= *zaczęła rządzić*). Oświeć zaślepione serca ich, aby oni poddali ś. w rząd słowa Twego świętego. Baz. (= *aby ś. rządzili nim*). Trzeba ś. nam dać w R. rozumowi, jeśli chcemy drugiemu rządzić. Pilch. (= *poddać ś. jego rządowi, uim ś. powodować*). Pieniądze nad wszystkiemi R. mają rzeczami. Min. (= *przewagę, moc*). Rząly = *ster państwa, władza najwyższa, panowanie, tron*: Sprawować, objąć, powierzyć komu rządy państwa. Za rządów Batoręgo Polska była potężna. Kształt rządu jednolądeczy, monarchiczny = *jednolądlstwo, monarchja*. R. oligarchiczny (= *oligarchja*), konstytucyjny, teokratyczny, republikański (= *republika*). R. krajowy pewny jest kształt sprawowania władzy najwyższej w każdym kraju. Wyrw. Rządy w jego rękach zostają. Troc. Przen.: *osoby składające ciuto rządzące krajem, komplet ministrów, gabinet*: R. podał ś. do dymisji. Złożył nowy R. R. = *urząd, władza państwowa, instytucja rządowa, magistratura rządowa, dekanterja*: R. gubernjalny. [R.] = *urząd*. b) po-

rządek, ład, rządność, gospodarność, systematyczność, gospodarka: Rządu niewiele, gdzie panów wiele. Kn. Kto rządem gardzi, musi mieć nie-rząd. Hrb. Rządki przykład u nas dobrego rządu. Kras. Sprawiedliwość posłuszeństwo rodzi, posłuszeństwo R., R.—bogaetwo. Ek. Cokolwiek R. opuści, końca ś. dobrego nie doczeka. Bud. B. Nie w swym miejscu nie leży, wszystkie R. zmieszają, opak ś. wszystko dzieje. Bardz. Nie dojdiesz z nim rządu, nie dojdiesz z nim ładu, sprawy. Kn. (= *końca*). [Zeby z tym ojcem jako można dojść do rządu!]. Ork. Z rządu przyrodzonego zawsze to pochodzi, iż orzeł gołębięcia mdłego nie urodzi. Warg. (= *z porządku rzeczy, z prawa przyrodzonego, z rządzenia*). Rolą nie pieczołuje ś. bardzo, lecz trzody i woły tuczne na R. wychowuje. Błaż. (= *na urząd, porządnie, raz w raz. L.*). 2. *ędu, lm. ędy = a) linja z przedmiotów wzaluz lub wszerez ustawionych, szereg, ciąg, łańcuch, sznur; ława, pasmo, ordynek, warstwa, kolej:* R. drzew, pokojów. Troc. Rzędem szli, stojeli. Troc. Rzędem rozsądzić, rozłożyć. Troc., Rzędami drzewa stoją. Troc. Rzędami idą. Troc. Cztery pokoje w jednym rzędzie. Troc. (= *w amfiteatrze*). Rzędem przecznym a. ławą iść. Troc. Kn. Sadzić drzewa rzędami. Gęsty R.: przy szyszaku szyszak, mąż przy mężu, puklerz jest przy puklerzu, oręż przy orężu. Dm. (= *zwarty szereg*). Dochodzą zbitym w rzędy tłumem. Malcz. R. liczby, wiersz liczby od jednej ręki do drugiej. Sol. R. jest wiersz liczby jakiej od jednej ręki ku drugiej wypisany. Troc. Po dwa rzędy zębów miała bardzo szpetnych. Warg. Trzy rzędy były w paszczekach jej Leop. Góry tam idą za sobą rzędem, jedna za drugą, jako kiedyby konia za koniem prowadził Star. Sze-regiem nazywa ś., gdzie jeden podle drugiego bokiem do siebie a. o łokcie stoją; rzędem zaś ś. zowie, gdzie jeden za drugim stoją. Górs. Kupię sobie R. zemeł. Troc. R. zębów. Troc. Krzesło w pierwszym, w ostatnim rzędzie w teatrze, na koncercie. Niechaj zły nie będzie położon w jednym z dobrym rzędzie. Kochan. Ani równo z innymi w rzędzie postępujesz. Szymon. (= *porównu*). Wokoło chatki mojej we dwa rzędy sadił. Nar. W pierwszym wśród zwierząt umieszczony rzędzie. Niem. Drzewa owocne zasadzone w rzędzie. Mick. Wysuwają nóg rzędy. Mick. Czarne krzyże stoją rzędem. Mick. Dawniej w niewoli gnił u Bisurmana, a dziś ś. z pany w jednym stawi rzędzie. Słow. Tymczasem zajeżdżały inne rzędem długim kibitki; ich wsadzano jednego po drugim. Mick. Skoro zełgał najpierwszy, wszyscy łągali rzędem. Krasz. Dwa rzędy białych zębów błysnęły z pod warg rumianych. Krasz. R. pół na szachownicy. W czwartym rzędzie stał król, a w drugim baba. Troc. Dać na R. Troc. R. pijących = *kolej, kolejka; kompanja*: Poborgować komu R. piwa. Troc. Zapłacić arendarzowi R. miodu. Troc. Każdy z rządu swojego oświadczenia czyni. L. Wszyscy będą ozywieni, lecz każdy w swym rzędzie. Kucz. (w swoim porządku, gdy nań kolej przyjdzie. L.). Dzieci, kiedy trochę podrosta, to już obok z panem ojcem siedzą i w R. piją. Star. Szlachcicowi w karczmie z kmiotkami w R. siedzieć i piwa pić nie przystoi, a jeśli mu w rzędzie z chłopcy siedzącemu i pijącemu przydało ś. co... Vol. Wiaryj ś. próżnowania i pijaństwa przytym, nie zasiadaj często w R. Klon. Ze psy w R., z kotkami w taniec. Rys. (= *za pan brata*). Po długim żartowaniu ze psy

w R. usiedzie. Tworz. (= *spije ś. jak świnia. L.*). b) [R.] *grząłka, sznur*: Będzie z każdego rządu miarka kartośli. c) w naukach przyrodniczych, *jeden z podziałów gromady, czyli klasy, dzielących ś. na rodziny, czyli familje (ordo):* R. minerałów. Układ roślin dzieli ś. na gromady, *classes*; rzędy, *ordines*; rodzaje, *genera*; gatunki, *species*. L. Przen.: † Każdemu człowiekowi pospolitego rządu. Groic. (= *nizkiej klasy, nizkiego stanu*). Ta dumna w rzed ś. wpisała z nami. Mor. A. (= *zównała ś. z nami*). Wolimy psa z sobą w R. posadzić, niż brata mizernego. Sekl. Człowiek w głupich zapędach w R. ś. z Bogiem sadi i mniema, że mu dymem świat ofiarny kadzi. Zabł. (= *stawia ś. na równi*). Przen.: Zakład (restauracja, szkoła) pierwszego, drugiego rządu (= *nierwszorzędnny, drugorzędny*). d) *cały strój na konia: siodło, czaprak, przykrycie wierzchnie, uzda ozdobna, podpiersie i podogony* Gl. Nuż pojazdy nasze, koń za pięset złotych, R. za drugie, nuż owe alzbantj, nuż owe kutasy. Rej. Osieł w bogatym niechaj chodzi rzedzie, przecież on nigdy dzianetem nie będzie. R. na konia „polski”. Gemb. Kosztowne ma rzędy końskie. Troc. Konia z rzędem, jeśli to kto zrozumie! e) [R.] = a) *sztyga, kopku zboża*: Rzędów pełno w żniwa na polu. β) *kawalek*: Kupię rąbku R. f) anat.: Rzędy marszczek, X słupki z marszczekowe w szyjce macicy (columnae rugarum). 3. gram. = a) *rządzenie jaką postacią odmianową wyrazu, wymaganie jej*: R. przymiów. Składnia rządu. b) *wyraz w postaci odmianowej wymaganej przez wyraz rządzący w zdaniu, dopełnienie*: R. prosty, R. bliższy, R. dalszy. 4. mat.: R. nieskończoności. R. równania różniczkowego. R. krzywej algebraicznej. R. kongruencji linjowej. R. nieskończoności rządu pierwszego, drugiego i t. d. Równania różniczkowe rządu pierwszego i rzędów wyższych. Stycznność rządu pierwszego, drugiego i t. d. Zdr. Rządek, [Rządeczek, Rządzik. < RZĘD/RZĄD >

Rządca, y, a. [ego], lm. y, **Rządca, † Rzonca, † Rzańca, † Rzańca, † Rzańca, [Rzonca, Rżońca], ten, co rządzi, rządziciel, † rzedziciel, zarządca, rektor, administrator, władca, naczelnik, kierownik, zawiadowca, nadzorca:** R. kościoła, państwa. R. prowincji = *wielkorządca, gubernator, namiestnik*. R. szkolny = *rektor, dyrektor, regens, przełożony*. R. ekonomiczny majątku. R. statku = *szyper*. Chm. B. R. domu. R. wesela = *zarządca, starosta*. R. nad lekomyślnym; marnotrawnym = *kurator, opiekun, ochmistrz*. R. najwyższy. Troc. < Od Rządzić >

Rządcostwo, a, lm. a, Rządztwo *rola, posada, obowiązki rządcy, zarząd, administracja; rejencja*: Dostał R. w domu swego znajomego. Pańowanie Ludwika i R. Rusia Władysława, księcia opolskiego, opracowane jest bardzo starannie. Dostał mieszkanie za R. < Od Rządca >

Rządczyna, y, lm. y p. Rządczyni: Z tytułu ichmościowie dla oka dobrani, a jejmość tylko w domu R. i pani. Kras (= *my rządzim światem, a nami kobiety*). Rżpita matka i R. nasza. Swad. R., rządzicielka, *moderatrix*. Mącz. Wenus, szczęścia R. Żebr.

Rządczyni, i, im. e, Rządczyni, Rządczyna, Rządczyna i. forma ż. od Rządca, rządzicielka, † rzedzicielka. 2. *żona rządcy*. < Od Rządca >

[Rządeczek, czku, lm. czki] p. Rządek. < Od Rządek >

Rządek, dku, lm. dki p. Rząd: W końcu, w podjętą albo i po parze w rządku, wleki się staruchy z Agatą. Reym. (=rzędem). R. bułek = kilka małych bułek razem z sobą upieczonych. Rządki = bułki w ten sposób upieczone: Rządki maślane. R. zemeł. Troc. Długi R. guzików. Troc. [R.] = a) *zaqon jedno- lub dwuskibowy na ziemiakki*: Widać trzy baby pochylone nad rządkiem. Ork. Pierwsza zaczyna nowy R. Ork. Wyprowadzenie rządków pod kartofle w linii prostej b) a. [Rzundek] *wiersz*. Zdr. **Rząddeczek**. <Od Rząd>

Rządkowy przym. od **Rządek**: Bułka rządkowa.

Rządnie i. przys. od **Rządny**: Widział tam wszystko R. odbywane. Glicz. Ezdras Biblią R. zgomadził a spisał. Biel. M. W tej bitwie starosta Rohatyński R. sobie począł. Biel. M. (=mężnie, dzielnie). Nie może już w wodzie radzić koniom. R. już woda gęby sięga. Pot. (na urząd, czyście, bardzo. L.). Tymczasem ś. Litwie przeciw Moskwie R. fortuniko. Biel. M. (=wabię). Cokolwiek gorzałek należeli, wypili i R. podpili sobie, gdy nasi na nich przypadli. Biel. M. Tego chłopem dobrym być sądzimy, który R. wypija a wszystkim dosiedzi. Star. R., dobrze, porządnie, grzecznie. Troc. 2. [R.] a. [Rzomnie, Rzownie, Rzownie] *dostatnio, dość dużo*.

Rządność, i, blm. i. rz. od Rządny: R., umiejętność doskonałego utrzymania i użycia dobra swego w miarę sposobów, czyli dochodów; umiejętność wyciągnięcia największych korzyści przy najniższym wydatku. L. R. jest cnotą wiele kobietom potrzebną. L. 2. × R. *sposób rządzenia, kształt rządu*: Różnią ś. państwa jedne od drugich rządnością, lecz wszystkich jest celem utrzymanie społeczności. Zam. 3. *ret. przyniot dyspozycji treści utworu pisarskiego, polegający na wyznaczeniu pojęciom ogólnym i szczegółowym miejsca odpowiedniego ich znaczeniu*.

Rządny, †Rzajny i. a. [Rzomny] *umiejący tak rządzić ś., aby wszystko szło jak w zegarku, aby przy porządku i oszczędności nie brakło nigdy, czego potrzebu; gospodrzny, opatrny, systematyczny, ekonomiczny, wyrachowany*: Urzędnik powinien ś. rozmyśleć, co ma robić, aby tego drugi raz nie robił, bo rządna robota dwój pożytek pokazuje, a nierządna szkodzi. Haur. Mieli sposobność poznać należyte własne swoje dobro, żeby zakosztowali słodkich owoców oszczędności i życia rządneho. Sur. Jego oko rządne czuwało nad licznemi włóczękami. Chóin. Mądrzy a rządni ludzie, gdziekolwiek są, wszędy ś. budują. Górn. Kto urzędny w domu, niepodobna, aby miał być rządny w Rzpltej. Petr. Cnotliwa żona, matka, rządna gospodyni, męża, dzieci, domowych szczęśliwemi czyni. Druzb. Można całą filozofją rządneho na wsi życia przywieść szczęśliwiej od uwąg prostego rozsądku, jak w Panu Podstolim? Śniad. Trzeba szanować czas i być rządny w jego użyciu. Śniad. Uczył ś., jak być rządny, dobrym sąsiadem i obywatelem. Brodz. 2. *porządny, należyty, wyborny, doskonały, dzielny, tegi, przyzwolity, gracki*: Trafili do rządnej austerji jednego Hiszpana. Papr. Kupy łotrów ginęły na polach lub zmieniały ś. w rządnych żołnierzach. Sienk. [O chłopaku dorastającym, około lat 16, zdolnym już do roboty i zorganizowanym, powiada, że jest R.] 3. *dobrze rządzący ś. a. dobrze rządzony*: Państwo, gospodarstwo rządne. 4. †R. *urządzony, ujednany*. Kn. 5. *rządzący, rządzący ś.*: Lud rolny dawnym w zagrodach R. obyczajem. Wysp. 6. [R.] *rozomny* (loquax). <Od Rząd>

Rządowiec, wca, lm. wcy stronnik rządu. <Od Rządowy>

[Rządowski] p. Rządowy. <Od Rządowy>

Rządowy, [Rządowski] przym. od Rząd; *skarbowy*: System R. Stronnictwo rządowe. Pałac R. Ubranie rządowe. Władza, szkoła rządowa (=państwowa). Ustawa rządowa d. 3 maja. Ust. (=konstytucja). Władze rządowe (=składające rząd). Władzę rządową (administracyjną) sprawował zwykle burmistrz z radą. T. K. Osiem garnce rządowych, jako równe 9 garncom komisyjnym. Baran. [Rządowa słabość] = cholera (bo ś. nią władze rządowe żywo interesują).

Rządzący i, im. od Rządzić: Senat R. 2. rz. *rządzący, rządcy, zwierzchnik, przedstawiciel władzy, władzca, panujący, monarcha*: Rządzący i rządzeni.

Rządzca, y, lm. y p. Rządca. <Od Rządzić>

Rządzczyzna, y, lm. y p. Rządczyni. <Od Rządzca>

Rządzczyzni, i, lm. e p. Rządczyni. <Od Rządzca>

Rządzenie, a, blm. i. czynność cz. Rządzić, rządy, zarząd, kierownictwo, dyrekcja: Do rządzenia mają być obierani asesorowie w liczbie dwunastu. T. K. Wygrana batalja za jego rządzeniem i sprawą. Troc. 2. [R.] *zarządzenie, rozporządzenie, rozkaz*. 3. †R. *sprawowanie, robota, operatio*. Głos.

Rządzenie się, a ś., blm., czynność cz. Rządzić ś.

Rządziela, a, lm. e i. p. Rządca: Chrystus jest rządziela i wodzem kościoła. Białob. Kurator opiekun nad dorosłym, wiaśnie R. abo sprawca. Tyt. pr. magd. Nie utratnicy, nie dłużnicy, ale dobrzy szafarze majątności swojej i rządziela domów swoich. Górn. 2. *ten, co rządzi, burmistrzuje, przewodzi, rozpościera ś., porządzi ś. urządnator władzy*. <Od Rządzić>

Rządziela, i, lm. i p. Rządczyni: Rządzczyzna, R., *moderatrix*. Mącz. Maiko moja, przeciesz chcesz porzucić mię, światło oczu moich i rządziela duszy mojej? Steb. <Od Rządzić>

Rządzić, i, il, †Rzędzić, [Rydzyc] i. R., R. kim, czym, †kogo, †co = *sprawować rządy, kierować, utrzymywać porządek, zarządzać, rozporządzać ś., gospodarować, administrować, dyrygować, dowodzić, powoływać, sterować, rozkazywać, wodzić rej; panować, mieć władzę najwyższą, królować, wladuć*: R. państwem (państwo), wojskiem (wojsko), ludźmi (ludzie). Troc. Żaden nie rządzi, gdzie wszyscy rządzą. Fred. M. Gdzie każdy chce R., tam nikt nie ma chęci być posłusznym. L. (=przewodzić, burmistrzować). Kiedy Wenus w domu R. będzie, być Marsowi z kurami na grzędzie. Rys. Gdzie sługa rządzi, a czładka pana wodzi, gdzie chce, jaki to nierząd! Skar. U białych głów pospolita, że rady wiele rządzą. Biel. M. (=zrędlą). R. roztropnie, po ojcowsku, sprężycie, wdele prawa. Zle, gdzie ich wiele rządzi. Kochan. Ty ludem swoim rządzisz. Kochan. Nie jest to podobna rzecz, aby kto mógł dobrze R. abo siebie, abo kogo drugiego bez Bożej pomocy. Górn. Jeśli kto nie umie domu swego R., jakąż pieczę będzie mógł mieć o kościele Bożym? Wuj. R. nami nie będziez. Skar. Nie rozumiecie, aby i ci, co światem rządzą, bez nędzy na tym świecie żyli a tego więzienia nie czuli. Skar. Każda zwierzeność nie dla tego jest, co na niej siedzi, ale dla tych, któremi rządzi. Skar. Gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi. Prz. Kogo poceziwość rządzi i kto w służbie

wojennej zostaje, opowiadam, że jutro wydaję batalją. Dyak. R. królestwo, dom, wojsko. Wielkie to rzemiosło ludzkie R. Skar. Rycerz ten przykładnie ogromnym państwem rządzi L. Król wolnych ludźmi rządzi, despotą — bydlęty. Kras. Wielą R. potrafiisz, jeśli tobą R. będzie rozum. Pilch. W narodzie naszym stan rycerski insemi stanami rządził. Karp. Jegomość parlamentem rządzi. Boh. (= *trzęsie*). Nie tak sromota, gdy mąż sam przez ś. błądzi, jako gdy niewiasta mężem swoim rządzi. Petr. (= *gdy go osiodła, pozbalnie, za nos go wodzi*). Żeglarze okrętami R. i władać nie mogli. Warg. (= *sterować, kierować, powodować*). Nie zabłądzi, kogo enota rządzi. Rys. Wszak ś. tak dzieje na świecie, że skarby rządzą sercami. L. Ja mam w mocy bogactwa, ja bogactwy rządzą, tobą bogactwa. Kn. (= *rozporządzam*). My rządźmy światem, a nami kobiety Prz. Jak domem R. Kiedy wół był ministrem i rządził rozsądnie, szły, prawda, rzeczy zwolna, ale szły porządnie. Kras. Bądź takim, jakim być przystoi temu, co rządzi zwycięskim narodem. Kras. Uczony niech naucza, pobożny niech ś. modli, a roztropny niech rządzi. Kras A. Trudno kawałkiem ziemi, trudniej światem R. Węg. Nie może wstykim dogodzić, kto rządzi. Czart. A. Z rzetelną władzą rządząc nad marnym królestwem. Mick. 2. [R.] = a) *kazać*. b) *być w porządku*: Nie rządzi tu ani szafa, ani chleb, ani stołek (= *nie ma tu ładu w szafie, ani ci leba, ani stołka*). c) [R.], † R. *wzrządzać, przyrzędzić, przygotowywać*: Będzie tu sobie postanie rządziła. Kon. † R., *sprawować, robić, overure*. Glos. 3. × R. *narządzać, regulować, nastawiać, rychtować*: Żegarmistrz rządzi zegar. Troc. (nakręca i rychtuje. L.). 4. × R. *najmować, godzić, umawiać*: U ziemianstwa jest ten obyczaj dzieciom R. a chować bakałarza. Glicz. Panowie rządzą sobie prokuratorów, aby ich spraw pilni byli. Glicz. R., *urządzić służbę*. Troc. [R.] *mówić*: Rządź po polsku i po niemiecku. 5. gram. *wymagać od wyrazu w zdaniu takiej lub innej postaci gramatycznej*. R. ś. 1. *rządzić sobą, kierować swemi sprawami, gospodarować u siebie, poczynać sobie, postępować, prowadzić ś., sprawować ś., rządzić sobie*: Swoim rozumem ś. rządzi. L. (= *powoduje*). Wiem, że nie uporem, ale ś. rozumem rządźsz. Boh. Dobrze, źle ś. rządzi. Troc. R. ś. rozumem, słusznością, prawem. Troc. Rządzi ś. na wzór jego. Troc. Kto R. chce sam drugich, R. ś. ma sobą. Jabł. Każdy lud rządzi ś. albo prawy pisaniami, albo zwyczajami za ustawę wziętymi. Baz. Naród nie mający prawa R. ś. u siebie nie jest narodem. Ust. Mądrze, oszczędnie ś. rządzi. [Rządź się tu, jak chcesz, a my pódziem u ciebie] 2. R. ś. u kogo = *wdzierać ś. w czynie rządu, rozpościerać ś. u niego, porządzać ś. burmistrzować, przewodzić*: R. ś. nad kim a. u kogo Troc. Rządzi ś., jak u siebie w domu. Rządzi ś., jak szara gęś po niebie. Prz. 3. × R. ś. = *najmować ś., godzić ś., przystawać do kogo*: Słudzy, którzyby od panów swych naumyślnie na hultajstwo odeszli a dorocznie ś. nie rządzili... Vol <Od Rząd>

Rządźnik, a, lm. i, Rzędźnik I. p. Rząd. R. na konia, małe szory. L. Osłowi szpetnie w rządźniku z koncerzem. Wad. Pałasiów, rządźników pełno nad łózką wisi. L. Rozdrobiono rządźniki, których plaga ciężyla nad tym narodem przez więcej, jak półtora stulecia. Mał. 2. † R. *linijka, listewka*: Wyjmie z gęby druciany R., w którym prawne tkwiły zęby. Min. 3. ? : R.

na lampę, alić do rządźnika i do jejmości inszy ś. przymyka Bratk. <Od Rząd>

× Rządźioch, a, lm. y, × Rządźiuch † Rzędźioch *człowiek mający pretensję do rządzenia, wtrącający ś. we wszystko, zrządca, wścibski*. Śl. wil. <Od Rządźić; p. Zrządca>

† Rządźiocha, y, lm. y, † Rządźiucha, † Rzędźiocha, † Rzędźiocha, † Rzędźiucha forma ż. od Rządźioch: R., kobieta zrządca. L. Miał Władysław żonę, rządźiochę wielką. Biel. M. <Od Rządźioch>

Rządźiszewstwo, a, blm. *rola, natura rządźiochy*: Myślałem, że ojciec jej to R. z głowy wybić zechce. Krasz. <Od * Rządźiocha = Rządźiocha>

× Rządźiuch, a, lm. y p. Rządźioch. <Od Rządźić>

× Rządźiucha, y, lm. y p. Rządźiocha. <Od Rządźiuch>

Rządztwo, a, lm. a l. p. Rządcostwo: R. domu. 2. × R. *mieszkanie rządźcy, biuro zarządca*: Stali i na rządztwie, to jest w domu rządźcy, rotmistrz i porucznik Zał. S. <Od Rządca>

[Rządźula, i, lm. e] *kobieta gadałliwa, wygadana*. <Od Rządźić; p. Zrządzić>

† Rządźny p. Rządźny: Wolałby oszaleć, niż rozkoszy nierządźnej używać. Kosz. (nierządźniczej. L.). <Zam. Rządźny, z dawnego * Rządźny>

† Rządźca, y, lm. y p. Rządca: Czy to należy do rządźce Rządźce, czyli nie? Petr. <Zam. Rządca>

† Rządźca, y, lm. y, [R.] p. Rządca: R. galilejski. Groch. Był od r. 1597 generalnym rządźcą klasztornym. Zał. S. <Zam. Rządca>

I. Rząd, pia, lm. pie I. × R. a. Rząd p. Ogonowy: R., ogon bydłecy z mięsa i kości złożony. Dudz. Guzica, gastrzyca, R.. kuper. Bobr. Pióro na zadzie końskim, na grzbiecie, podłe rządźcia znakiem jest dobrego konia. Dor. Ogon u konia urznięty przy samym rządźciu. Śl. wil. 2. anat. † R. *kość ogoźna, guziczka, × rządźiowa, guzica* (os. coceygis). <RZEP/RZAP>

2. Rząd, pia, lm. pie I. *zbiornik wody niezżywej, deszczarnia, basen, cysterna*: R. wodny, krynica, skrzynia wodna, studnia nie żywej wody, ale dżdżowej a. skałiną włanej. Włod. Studnie, rządźcie i wszelkie zebranie wód. Leop. Cysterny, rządźcie do zachowania wody dżdżowej. Petr. Teraz o rządźciu mowa, do którego od rzek rurami przyprowadzają wodę. Haur. Gdy wodę masz zinąd przywieść, potrzeba rządźcie dobrze opatrzyć, aby tam wody dostatek ś. zastanawiał. Trzye. R. bywa z marmuru a. z inszego kamienia. Trzye. Rządźcie miewają z wody deszczowej; do takich trzeba nasadzić ryb, aby swoim ruchem bronily zatęchnienia. Trzye. Wody chować w rządźciach a. jakich fasach z piasku kamienistego. Trzye. R., basen do kąpieli. <Nm. Sumpf>

3. Rząd, pia, lm. pie gór. I. p. Czerpak. Łab. 2. R. przy tłuczkać i płóczkach = *skrzynia, do której spływają z folów przy płóczkach, a z koryt — przy tłuczkać, rudy lub szlamy, które tamże ciężarem swoim osiadają i z nich są wybierane*. Łab. 3. R. błotny przy osadzaniu ś. szlamów przy płóczkach. Łab. 4. Rządźcie błotne ciągłe, czyli skrzynie płókalne kolejno z sobą ustawione. Łab. 5. R. u zaprawy pieca wielkiego lub w innych piecach szybowych = *także urządzenie, że spływający w nich na spód kruszec jest wyczerpywany łyżkami*. czerpak. <Od Nm. Schöpf(brunnen), Schöpf(eimer)>

† Rządźca, y, lm. y gór. p. Rzumpeza.

† Rząpiarz, a, lm. e gór. p. Rzumpiarz. Łab.
† Rząpie, a, lm. a żart. *członek męski, korzeń*:
Strzeż ś., panno, ma on długie R. Pot. <Od
1. Rzap>

Rzapik, a, lm. i gór. *rzap w dniu chodnika na
zbieranie ś. wody, gdzie roboty nie są suche, wa-
nienka*. Łab. <Od 2. Rzap>

Rzapiowy 1. przym. od 1. Rzap. 2. anat.: *gu-
ziczny, ogoźny (coccygeus)*. × Kość rzapiowa =
guzica, kość ogoźna (os coccygeum, coccyx). Tet-
nica rzapiowa (arteria coccygea). <Od 1.
Rzap>

† Rzapiowy przym. od 3. Rzap. R., ego, lm. i
gór. rz. *robotnik w Wieliczce wylewający wodę
z miejsc zalanych, którą wodni, czyli oselbary, szy-
bem wyciągali*.

× Rzapnica, y, lm. e, Żapnica hut. p. I. Graca.
Rząsa, y, lm. y I. † R. *rzesistość, obfitość, po-
wódź = mnogość*: W odcytech blasków rzesie
mnogiej. Przyb. Z jego najeżonych włosów krwa-
wa R. srogie morzy i wojny po ziemi rozrząsa.
Przyb. 2. [R.] *wierzchnia połowa snopka owsia-
nego*: Spodnia połowa snopka nazywa ś. rzyto-
wiem, wierzchnią połowę owsianego snopka na-
zywają rząsą. 3. bot. = a) p. Rzęsa. b) R. wietrzna
p. Urocznik. c) R kamienna a skalna p. Zanog-
cica. Zdr: Rząska. <RZAS/RZES/RZES>

[Rząsić, i, ii] *rosić, kropić*: Rząsi = *pada. deszcz
drobny*. <Od Rząsa>

Rząska, i, lm. i I. p. Rząsa: Mając u siebie
na stawie masę rząski, zbieram tego dobry kosz.
2. [Rząski, lm.] *galganki, łachmany, strzępy,
odzienne podarte, rzęchy*.

[Rząszczenie, a, blm.] *czynność cz. Rząszczyć*.
[Rząszczenie się, a ś., blm.] *czynność cz. Rząsz-
czyć ś.*

[Rząszczyć, y, yi] *siepać*: Kobieta robiąca
pończochę rząszczy, jeśli ś. pomyli. [R. ś.] *sie-
pać ś, strzępić ś.*: Chusta nie obrębiona rząsz-
czy ś. <Od Rząska>

[Rząszenie, a, blm.] *czynność cz. Rząsić*.
× Rzdzeń, a, lm. e p. Rzeń. Troc.

[Rzbieczek, czka, lm. czki] I. *grzebiuszczyk,
grzebyk*. 2. = Grzebieczek. <Czes. hřebíček>

Rzecz, knie, kl, aoryst rzecze, Rzeknąć, nied.
† Rzeknąć *przemówić (w następujący sposób), ode-
zwać ś. (w te słowa); zauważyć, wyrzec, powiedzieć*:
Rzeczcież Bogu: jakoś wielki i straszliwy. Ryb.
Te rzekł do mnie słowa. Troc. Co rzekszy, od-
szedł. Troc. Nie wie, eo na te zarzuty R. ma.
Troc. I rzecze Pan ku Mojżeszowi i ku Aaronowi,
arzkąc. B. Sz. Zaprawdę to muszę, eo myśle,
R. Orzech. Łacniej R., widzę, niż czynić. Kochan.
I rzekł Bóg: Niech ś. stanie światłość. Wuj.
Wolał nań: z któregoś ty miasta? a on rzekął:
z tego. Bud. (= *odpowiedział, odparł*). Tylko
rzeknij słowem, a stanie ś. Skar. (rzecz słowem.
Leop.: tylko rzeczy słowem. Rej). [R. z drogi] = *po-
wiedzieć co niestosownego, niedorzecznego*: Moja
pani bez nogi, a cóżem ci rzek z drogi? Światopełk
chciał ś. poddać, ale król na słowa nie dał R.,
bo ś. nań gniewał. Biel. M. (= *nie dał sobie
o tym mówić, wspominać; nie chciał o tym słyszeć*).
Rzekł: a padszy na kolana, ludy uznały w nim
Pana. Koź. Tegich jak sam Litwinów, na dzie-
dzinie przyzywa i rzecze: wyprowadźcie rumaki
i narzędzie kulbaki a wystrzecie i groty i mie-
cze. Mick. Ludzie rzekają w litanji: „Królowa
janielska“. Kon. Rzekłbyś, że... = *przyszłoby myśl
powiedzieć, zdawałoby ś., można był powiedzieć,
pomyśleć, że...* Rzekłbyś: apostoł. Syrok. Taka
była jedność ducha, iż rzekłbyś, że to jeden

człowiek. Iż tak rzekę (przy zbyt śmiałych po-
równaniach) = *że ś. tak wyrażę, że tak powiem, że
użyję tego porównania, można powiedzieć*. Naby-
wanie pracą własności jest, że tak rzekę, asy-
milacją... Rzeczony = a) † Rzeczony = (*przyrze-
czony, dany uroczyście*). Otrzymał od niej obietnicę
i słowo rzezone na przyszłą noc. Pot. b) *wy-
żej wspomniany, powyższy, wzmiankowany, przyło-
żony, nadmieniony*. † Rzkąc = *rzekąc*. Nie rzekąc
a. nie rzkąc = *nie mówiąc, a coś dopiero, ba*:
Tego myśli ani pojmie, nie rzkąc, żeby ś. to mo-
gło wymówić. Karnk. Abyś bliźniemu ani my-
śla, ani skinieniem, nie rzkąc uczynkiem, nie szko-
dził. K. G. 2. † R. kogo czym = *mianować, nazwać,
przewać*: Jest ziemia ua wschód słońca, Indjā
rzekają. Km. Władysław, Herman rzezony. Biel.
M. Rzekać komu = *nazywać go*. S. Par. Meletius
Smotrzycki, rzezony archiepiskop po-
łocki. Smotr. (*nominatus*. L.). Która rzeez ma
być rzezona gorąca. Ort. Parobek, jż (= *któ-
ry*) rzezon po polsku gołomanka, a po nle-
mieczsku usknacht. Św. z Woc. 3. † R. *robić,
począć, poradzić*: Nie wie, eo z tym R. Groch.
Nie wiedzieli naostatek, eo z nim R., musieli ś,
nazad wrócić. Biel. M. Dalej nie wiedząc, eo
R., miasto poddali. Paszk. Szczęśliwy ten, kto
wie, eo z tym R., eo ma. Pot. Leszek, nie wie-
dząc, eo z biskupem R., kazał go pojmać. Biel. M.
Księżna, nie wiedząc, eo dalej R. sobie, uciekła.
Górn. <RZEK/ROK>

[Rzec, y, lm. e] p. Rzyć.
[Rzeca] *myśleć sobie*: A, R., kiedyś ty taki,
to ja se s tobóm dóm radę.

[Rzeczadz, a, lm. e] p. Wrzeczadz.
[Rzecenka, i, lm. i] p. Rzeka.

Rzechlin, u, lm. y bot. (petiveria) *roś. z ro-
dziny szkarłatkowatych*.

Rzechława, y, lm. y bot. (anticharis) *roś. z ro-
dziny trędownikowatych*.

Rzechot, u, lm. y: Rzegot, Rzekot, Rzekł *głos
chrapliwy, rzechotanie, skrzek*. L. R. żaby, sroki,
węża. <RZECH>

Rzechotać, cze, tał, [Rzecztać, Rzechotać, Żego-
tać], Rzegotać, Rzekotać, † Rzektać I. *wydawać
głos chrapliwy, skrzeczeć, skrzekotać, grzegotać,
grzechotać, krzektać*: Gdy jednego wiepra kto
uderzy, inne głośno rzechocą. Haur. Żaby rze-
chocą (= *dukają*). Sroka rzechocze. Przen.: *wiele
mówić, paplać, trajkotać, świegotać, trzeszczeć nad
uszami, trzepać*: Rzechocą, by sroczki. 2. [R.] *szelę-
cić*: Liście na kalinie rzechocą. R. ś. śmiać ś.
*na cale gardło, śmiać ś pusto, chychotać ś., gzić
ś.*: Ciagleby ś. z chłopami rzechotała. Kiedy
to Niemcy skoczą od radości, kiedy ś. poczną R.
Pas. <RZECH>

Rzechotanie, a, blm., rzechot I. *czynność cz.
Rzechotać*. 2. p. Rzechotanie ś.

Rzechotanie się, a ś., blm., niek. Rzechotanie
czynność cz. Rzechotać ś., rzechot: Królowi aż
słózy od ustawicznego rzechotania ś. płynęły.
Sienk.

Rzechotka, i, lm. i = Grzechotka.
Rzechotliwie przys. od Rzechotliwy.

Rzechotliwy, Rzegotliwy, Rzekotliwy *wrzaskliwy,
przerzliwy, chrapliwy, drapiący uszy*: Rzechot-
liwa sroka. Rzechotliwie skrzypee. Przen.: *wielo-
mówny, świegotliwy, gadatliwy*. <Od Rzechot>

[Rzechotnica, y, lm. e] forma ż. od Rzechot-
nik.

[Rzechotnik, a, lm. cy] *człowiek ciągle rzecho-
czący ś., śmieszek*. <Od *Rzechotny, od Rze-
chot>

[Rzechtać, cze a ce tał] p. Rzechotać: Żabka sobie rzechce. Gl.

[Rzechanie, a, blm.] czynność cz. Rzechtać.

[Rzechy, ów, blp.] p. Rzecha.

† Rzeciądz, a, lm. e p. Wrzeciądz. B. Sz.

[Rzecica, y, lm. a] *przeak.*

[Rzecusia, i, lm. e] p. Rzeką.

[Rzecysko, a, lm. a] p. Rzeką.

Rzecz, y, lm. y I. † R. = a) *zdolność mówienia, mowa, dar słowa; wymowa, wyśłowienie.* Mojżesz był potężny w sprawach i w rzeczy. Gil. Uliisses R. abo mowę głośną miał. L. Nie chciała zatym gadać, ni, by była chciała. R. jej więcej służyła. szyla okamiąta, *nec slychad ich, gdym bywał w Gdańsku, bardzo podobna litewskiej.* Biel. M. c) *przemowa, mowa, odezwa, oracja, apostrofa, perora:* R. uczynić = *mowę, przemowę powiedzieć.* Rej. Bolesław uczynił R. do wszego rycerstwa w te słowa... Biel. M. Skanderbek do żołnierzy w ten sposób R. uczynił... Baz. Uczynił R. do uczniów. Troc. Natychmiast R. Pańska stała ś. do niego, rzeknąc... Leop. Mam R. do kogo. Troc. R. swoje tak prowadził. Troc. Tak mówił R. do nich. Troc. d) *rozmowa, mowa, opowiadanie, dysputa, rozprawa, dyskurs, gawędka, konwersacja:* Młodzieniec spodobał ś. jej, a jemu Medea, wstąpili z sobą w R., a z rzeczy w przyjaźń. Biel. M. Zabawia każdego, kto ś. z nią w R. wda. Górń. Tak Mentor rozmawiał, a Telemak stał przy nim, ani ś. w R. wdawał. Jabł. W R. ś. z tobą o wiarę wdawać nie chce. Troc. Żona powinna być milcząca, bo iż mniej baczzenia ma, mniej też w R. ś. ma wdawać. Petr. Ta tedy przyczyna snów Józefa i takie rzeczy zawiści zapamięt dodawały. Leop. (takie słowa. Leop.). Nie o tym R. Kn. (ja o Pawle, a on o Gawle. L.). Decius szeroko i dowodnie o Gotach R. czyni, wywodząc ich z Rusi. Stryjk. (= *rozprawa, traktuje, rozwodzi ś.*). Jeśli chceś dostateczniejszą R. spraw litewskich, czytaj Dusburka. Stryjk. (= *oniś, opowieść, wywód.*). Widzę, iż to w R. długą idzie. Trzt. (= *zanosi ś. na długą rozprawę.*). Wiele o dziejach swych, R. z rzeczy plotąc, nieprawdziwie baje. Kosz. Nie chce ś. z nim w R. wdawać; już, co chce, rozumie. Kon. St. Tak dalej R. prowadził. Nie o tym R. Napisał R. o nieśmiertelności duszy (= *traktat, rozprawę, dysertację.*). [Bez rzeczy] = *bez gadania, bez sporu.* [Biorą se was ludzie w R.] = *biorą was na języki, ogadują was.* Na rzeczy kogo trzymać. (Trzt.) = *trzymać kogo w zamieszaniu, nie dając stanowczej odpowiedzi, zwlekać z odpowiedzią.* Otw. S. Długo kogo trzymać na rzeczy. Troc. Trzymać kogo na rzeczy, nadziejami próznemi i obietnicami go karmić. W rzeczy, [Na wrzeczy, Na wrzeczy] = *rzekomo, wrzeczono, na pozór, pozornie, niby to; żartem, nie na serio:* Kiejstut rozchorował ś. w rzeczy na śmierć, aby ś. tym bardziej Krzyżacy na to ubezpieczyli, a on tymczasem cicho wpadł do Prus. Biel. M. Tyran w rzeczy mu dziękował, w rzeczy poprawę w rychle obiecawał, lecz po odejściu biskupa na potom on bezbożny pan ani myśli o tym. Groch. [Pójdę za piec, w rzeczy będę płakać. W rzeczy będę płakała, a w duszy będę rada]. 2. = a) *każde ciało, nie będące człowiekiem a podpadające pod zmysły, przedmiot zmysłowy:* Stwórca wszystkich rzeczy. Ma wiele pięknych rzeczy. Znać ś. na rzeczach. Ani rze-

czy, która jego jest. Wuj. Osoba bez stanu cywilnego w prawie rzymskim rzeczą nazywa ś., jacy bywają niewolnicy. Ostr. Rzeczy ruszające, jako pieniądze, szaty. Magd. (= *ruchość, cę*). Rzeczy dziedziczne. Magd. Rzeczy stojące a. leżące (= *nieruchomości*). Rzeczy stojące: domy, folwarki. Magd. Rzeczy leżące: role, ogrody. Magd. Pakować, zabierać (swoje) rzeczy (= *ruchości, dobytek, mienie, manatki, rupiecie, graty*). Wyprowadzać ś. z rzeczami. Rzeczy = *szczęśliwe ubrania, odzież, ubranie:* Kąpiąc ś., zostawił rzeczy na brzegu. Zastawił rzeczy w lombardzie. [Każe mu ś. ubierać w żołnierskie rzeczy]. Handlarz kupuje stare rzeczy = *starzyznę.* Trzeba czę-to trzepać rzeczy od móli. Przen.: Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, wiarę i prawa sobie inne wymyślali. Biel. M. Wojewodzie gdański począł nowe rzeczy myśleć, przystawszy ku margrabiemu brandeburskiemu. Biel. M. Piękna to R. umrzeć za ojczyznę! Piękna i poczciwa R. jest, o ojczyznę waleząc, obumrzeć. Błaz. Arcychwalebna sercem i ręką tłumić tych nieprzyjaciół. Koch. W. (= *archchwalebna R.*). Nie bria R. można pogrześć go dla licznych cudów. Wys. Przen.: *powinność, obowiązek, należyłość, atrybucja, interes:* Jestem poddany króla, moja R. jest słuchać jego rozkazów. Oss. Twoja R. jest wtenczas ś. odzywać, kiedy ja ś. ciebie zapytam. L. Kapłańska R. Pismo wykladać, a nie moja. Skar. Nie moja R. gdy wichry maszt zatrzęsą z jodły, na płacziwe z bojaźni udawać ś. modły, *non est meum.* Min. Twoja R. kądziel i wrzeczono. Otw. Hardego R. nie wierzyć mądremu. Karnk. (= *właściwość*). Pójdź precz, smarkaczu, twa R. w piasku gmerać. Gawin. Duchownych to R. pana upominać karać. Skar. Nie biskupia R. złoto chować. Skar. Nie wzgardzisz, Najjaśniejszy Panie, imieniem ojca, który tak chwalebnie R. jego pełnisz. Djar. gr. Winiarza jest R. pilnie obaczyć przyrodzenie macicy. Trzye. Chłopska to jest (R.) jeść siła, szlachecka zaś pić więcej. Trzt. R. to królewska, senatorska była. Troc. Twoja to R. Troc. Nie R. to moja. Troc. Przen.: † Skutek nie zawsze naszej rzeczy bywa, ale nadzieja nigdy nie upływa. Chr. (= *nie jest w naszej mocy*). Pospolita R. p. Rzeczpospolita. b) *przen.* Na czyją R. = a) *na niego, na jego imię, na jego rachunek:* Fabryka ta założona jest na R. króla. L. β) *na czyj dochód, na czyją korzyść, na czyje konto, na czyj benefis:* Koncert na R. ubogich. Przekazać eo na R. czyją. Zrobił zapis na R. szpitala. Przedstawienie na R. prymadonny. Przen.: Polieżyć eo na R. nieuwagi (= *na karb*). Przen.: Małą rzeczą namówisz mię, zebym był chrześcijaninem. Leop. (= *bez mała; niewiele brakuje do tego, o mały włos, tylko co nie*). Wielka R. = *nie pół rzeczy, wielkiego eo.* L. (= *nie byle co, nie lada co, wielka historia, wielka sztuka*). Pospolity człowiek ma sobie za wielką R. mieć kogo u siebie na czci. Bud. B. Przech ciebie nabawiłem strachu uczciwego człowieka; a jak on dostanie febry? — Wielkie rzeczy! to ś. uleczy. L. (= *wielka parada, wielka sztuka, cóż wielkiego, mniejszo to*). Przen.: Nie R. to = *nie wypada, niestosownie, nieprzyzwoita, nieładnie, do niczego, niedorzecznie, niedorzeczność, nonsens:* Nie R., gdy wielki cesarz na motyla godzi, nie R., gdy srogi olbrzym z karłem za łeb chodzi. Toł. Zwyczajem odmiennie przedmym prawem — nie R.; nagrodą i przykłademwykorzystać je należy. L. Piszą, że Sło-

waki podbić miał Karol, ale i to nie R. Biel. M. (= *bałka*). Wróćmy, skąd nie R. było pierw-
wej występować. Bardz. (= *głupstwo*). Przed
ludźmi złym mniemaniem napojenymi mówić co
o Bogu nie sądzę za R. L. (= *nie à propos*).
Znać ś. na rzeczy = *wiedzieć co pasuje, umieć ś.
pokazać*. Lokaj wiedział, że pan będzie ś. znał
na rzeczy (= *niehędzie żądał darmo*). Nie rzeczei
w inszym mieście gościć dalej. Bardz. Rzekł
Dawid: cóżem teraz zgrzeszył, aza to nie R.?
Bud. Niema rzeczy pracować bez celu (= *nie
warto, nie interes*). [Takiej osobie nie R. ś. sprze-
ciwiać]. Tet. c) to, o czym ś. mówi, przedmiot,
ciąg myśli, materja, treść, wątek myśli: Pierwsza
księga łatwiejszą R. przed ś. miała. Pilch. O tej
rzeczy będę mówił. Kn. Do rzeczy przystępuj;
mów, co do rzeczy służy. Kn. Cośmwy trochę z rze-
czy ustąpili, wróćmy ś. zasię na drogę do niej.
Glicz. Wracam ś. do rzeczy. Kn. Komu rzeczy
nie staje, słowy dokłada. Kn. (rzech podła słów
wspaniałych potrzebuje. L.). Słowa według rze-
czy; słów miara — R.; słowa z rzeczy idą. Kn.
Odstąpił od rzeczy. Kn. Cobym tu z rzeczy
mógł przywieść o tłumaczeniach, to dawno prze-
łożył Naruszewicz. Pilch. (= *stosownie do ma-
terji*. L.). I to nie z drogi i nie od rzeczy będzie
powiedzieć też tu i o powinnościach przycho-
dów. Bud. B. Ach, niestetyż, toć jakoś snadź
rzeczą mylicie! prze miły Bóg, czemuż mi praw-
dy nie powiecie? Rej. R. do mówienia, do pisa-
nia wzięła. Troc (= *temat*). O tej rzeczy będę
mówił. Troc. Wtaczać co w R. Troc. Przy-
stępuję, znowu powracam do rzeczy. Troc. Mało
o słowa, kiedy w rzeczy jest pewność i zgoda.
Troc. Należytm każdą R. pisz stylem, ogrod-
nieżą prostym, a nie wysokim. Troc. Do rzeczy
ś. wrócić, do rzeczy przystępować, mieć ś. do
rzeczy, w R. wstąpić. Troc. Odstępuje od rze-
czy; z rzeczy zstępuje. Troc. Krótkie słowa
Platonowe, ale R. w sobie mają bardzo
ważną. Warg. To tylko są słowa, a rzeczy nie-
wiele. Łęcz. To do rzeczy nie należy. Przen.:
Mówić do rzeczy = *celowo, stosownie; rozsąd-
nie, logicznie*: Jeśli chcesz, żebyśmy mu do rze-
czy ś. tłumaczyli, mówcie otwarcie i do zrozu-
mienia. L. Nie od rzeczy mi ś. widzi, że tu na-
mienię. Troc. Nie odrzeczy to. Troc. Ten na-
pis wcale nie do rzeczy; trzeba inszy zawiesić.
L. (= *nie nadaje ś.*). One jego dowody były
bardzo nie k rzeczy, bo daleko stroniły od
Pisma św. Baz. (= *ni, w pięć, ni w dziewięć;
ni przypiał, ni przylatał*). Łapają grosza zewsząd,
a podobno k rzeczy, bowiem kto ma pieniądze,
ten ma wszystko w ręku. Kochan. Wszystko
tu nie do rzeczy na tym naszym świecie: bogaty
ubogiego ciemięży i gniecie. Węg. Mówić nie
do rzeczy a. od rzeczy = *bredzić, majaczyć; pleść
głupstwa, bająć trzy po trzy*. Nie do rzeczy
mówić. (Troc) = *niedorzecznie*. Wielki on pół-
główek, ale widzę nie od rzeczy gada. L. Niż
co nie do rzeczy masz gadać, lepiej mierz. L.
Chory gorączkuje i mówi od rzeczy. Co mó-
wisz, wszystko jest od rzeczy. L. Gadanie nie
do rzeczy jest wtenczas, kiedy kto, nie znając
swego dobrze, zaczyna zaraz źle o tym sądzić. L.
Przen.: Człowiek do rzeczy = *rozsądny, na swoim
miejscu, logiczny, doręczny*. d) *sprawa, kwestja,
interes, okoliczności, czynność, uczynek, fakt*: Za-
łatwić R. pomyślnie. Za trzy dni najdalej R.
całą zakończymy. Boh. Polacy szczęśliwie R.
prowadzą i waleczą przeciw Węgom. Stryjk.
Nadwątlone pokrzepiwszy rzeczy swoje, nową

wojnę rozpoczął. Błaż. Wiele osób w upadłych
rzeczach potężnie wydzwigał. Petr. Jeszcze
w skrzydle lewym była nadzieja, gdzie wszyst-
ka już stała suma rzeczy. Tw. Codziennie pra-
wie gorzej rzeczy idą. L. Tak ś. rzeczy mają.
Rzech przedstawia ś. w sposób następujący.
Przystąpić do rzeczy. Opowiem ci całą R. To
R. niesłychana! † R. dziana. Tuch. (= *historja*).
Jak rzeczy stoją? Mieszają ś. do cudzych rze-
czy. To moja R.! Ir.: Śliczne rzeczy! Straszna
R. pomyśleć, że... Cała R., żeby go pokonać.
Trzeba do tego czterech rzeczy (= *warunków*).
Niema rzeczy wdawać ś. z nim (= *niema inte-
resu, celu; nie warto*). Głupi — i cała R. (= *i ko-
niec, i basta, i kwita*). Lepiej, żebyś mierzła,
i cała R. L. Co tu różnego gadania! musi pójść
za niego i cała R. — Otóż nie pójdzie, i cała R. L.
Nie wiedzieliście, iż w tych rzeczach, które są
Ojca mego, potrzeba, żebym był. Wuj. Idą mu
rzeczy, jak sam chce. Troc. R. od kogo sra-
wuję. Troc. R. przed królem sprawił. Troc.
Konać (= *dokonywać*) R. Troc. Jeszcze to R.
wątpliwa. To R. do załatwienia, do obgadania,
do zastanowienia. A to diabła R., że jak
człowiek raz umrze, już więcej nie wstanie. L.
To mi R. ważna Mick. Nasienie to czyni skłonność
ku rzeczom cielesnym. Sien. (= *ku stosunkom
płciowym*). Sara dozwoliła R. mieć Abramowi
z Hagar dlatego, aby z niej mógł potomka do-
stać, gdy go sama nie mogła mieć. Glicz. Abram,
miawszy R. z dziewczką, dostał syna Izmaela.
Glicz. Bóg z światła wziął onego syna, którego
Dawid dostał z żoną Urjaszową wtenczas, gdy
ją był wziął i R. popełnił. Glicz. Brzemienna,
jeśli swą rzecz odbywa, nie może być, aby płodu
zdrowego doniosła. Spiez. Lekarstwo to R. przy-
rodzoną paniom wywodzi. Sien. (= *funkcję, czyn-
ność przyrodzoną; miesięczkę*). Uspokoivszy rze-
czy, wrócili ś. nazad szczęśliwie Mask. To ob-
winionego czyni mniej podejrzany, iż z takich
trudnych rzeczy wychodzi (= *z tak trudnego po-
łożenia, z tak przykrych okoliczności*). † Licowany
skutek a. † gorąca R. licowana = *uczynek jawny*.
Która R. ma być rzeczona gorąca. Ort. † R.
główna = *sprawa kryminalna*. Taką rzeczą = *taką
sprawą, takim sposobem*. Taką rzeczą lepiej ś.
nie żenić. Skar. To takową rzeczą nie należałoby
z chorego i oka spuszczać. Perz. Taką rzeczą
nie nigdyby na świecie nie było, gdyby... Kluk.
Sława nie zawsze jest rekojmią zaerności; taką
rzeczą i szynka westfalska byłaby zająca. L.
e) *sama treść, istota, jądro, kwintesencja, sens*:
Nie wymowie, ale rzeczy samej w tłumaczeniu
wygadać należało. Kłok. To przełożenie sens
abo własną R., ile mogło być, wyraża. Groch.
f) *rzeczywistość, czyn, uczynek, skutek, fakt*: Opi-
nią tylko, nie rzeczą samą bogatemi jesteśmy.
Star. To są słowa, a rzeczy niewiele. Łęcz.
Gdy kto co może rzeczą pokazać, a co mu po
świadcetwie? L. R. to pokaże; rzeczą to pokazać,
mową rzeczą potwierdzić. Kn. Stoików z rzeczą
słowa ś. nie zgadzają. Gór. Zabijacie przy stole
nieprzyjaciela, a kiedy R. przyjdzie, nie, widzę,
nie umiecie. Opal. (= *kiedy przyjdzie co do cze-
go*). Zdali ś. ludziom nabożni, a w rzeczy obłą-
dą pachnęli. Dambr. Oni słowy nas przywitani
i wszego winczowali, rzeczą i skutkiem nieszcze-
rze nam są chutliwi. Leop. Rzeczą samą, rze-
czywiście, skutkiem co pokazać. Kn. W dzień
ten rzeczy wykonały ś. i wypełniły wszystkie
proroctwa. Żarn. Jabłonowski rzeczą hetman
wielki. Susz. Nie w tym R. jest, co nam dają,

ale jakim umysłem. Górn. W samej rzeczy, × w rzeczy, rzeczą samą = *w istocie, ist-tnie, rzeczywicie, naprawdę, doprawdy, w gruncie a. w gruncie rzeczy*: W samej rzeczy — zwyczajna odpowiedź: tak jest, nie inaczej. L. We Pan podobno nie wiesz, jak niepiękne to słówka „w samej rzeczy“ ma u nas znaczenie. L. Zofja nie potrzebuje zakosztować miasta, cóż tam w rzeczy dobrego nauczyć ś. może? Fred. A. Czy w rzeczy śluby? nie chcesz iść za mąż. Fred. A. Przekonałem ś. sam: w rzeczy samej R. ta nie warta była zachodu. g) † R. *moc wielka, mnóstwo, chmara*: Niezliczona R. Km. Łodzi niezmierna R. Kłok. Niezliczona R. ryceństwa w domowych rozterkach poginęła. Stryjk. Niezliczona R. tego, czego ani myśl ludzka pojąć może. Stryjk. Takiach rozrzutników ja R. niezliczoną widziałem. Star. Przez rzekę przeprawiwszy ś., siną R. nieprzyjaciół pobrali. Błaż. Koni wiele naszym pozdychało, skąd smród był wielki i much niepodobna R. w wojsku. Biel. M. Sioła, niezmierna, wielka R. ksiąg, ptaków, pieniędzy, hultajów. Troc. Zdr. Rzeczaka. < RZEK/ROK >

[Rzeczak, a, lm. i] *mowca wesełny u górali tarzańskich*. < Od Rzecz >

× Rzeczany p. Rzeczny. St. wil. < Od Rzeka > † Rzeczaz, a, lm. e p. **Wrzeczadź**: Jest tu moc pieniędzy, fantów, drogich kamieni i złotych rzeczędzy. Klon.

[Rzeczeczka, i, lm. i] p. **Rzeka**.

Rzeczenie, a l. bfm., czynność cz. **Rzec. 2.** lm. a *powiedzenie, gawka, wyrażenie, wyrok, zdanie, sentencja, frazes*: Za twoim rzeczeniem stał ś. świat. Susz. Trefne R. Troc. Wyszło to R. ze szkoły stoickiej. Górn. Czytający koeha ś. sam w sobie, kiedy ono trefne R., nad którym ś. był troszkę zabawił musiał, przez ś. sam wyrozumie. Górn.

1. **Rzeczka, i, lm. i l. p. Rzeka. 2.** [R] *wszelka rzeczka. 3. lut. bródza od oworu spustowego w wielkim piecu, którego surowizna spływa do kopyta, do form lub do czylowa. Lab.*

2. **Rzeczka, i, lm. i l. p. Rzecz; drobniotka, drobiazg, futaluszek, bagatelka, fraszka**: Nosił chorym rozniki, jaja, pomarańcze, a umierając, drugiego na takie posługi namówił, zostawiając mu rzeczki one dla chorych. Skar. Dawał mi chusteczki i kwiatki, i wstążki, i inne rzeczki. Nar. Przybyli młynicy, którzy nasze rzeczki mieli przeglądać. Warg. Umysł jego lada rzeczką bywa poruszony, *paulo momento*. Mącz. Szedł tam dla odprawienia rzeczek od towarzystwa sobie zleconych. Wys. Moje dziecię, czemu sobie tych rzeczek ku górze nie pociągniesz? a toś ś. pomarszczył. Falib. (tych porteczek. L.). Dziewczęta do tańca i na różne uroczystości przystrajają głowę w wstążki, rzeczki czerwone i tak zwane przez nich binny.

Rzeczne, ego, bfm. *opłata, myto za spław lub przeprawę przez rzekę*: Cło, myto mostowe, grobelne. R. Bobr. < Od Rzeczny >

Rzecznicza, y, lm. e forma ż. od **Rzecznik**; **Rzeczniczka**, *ordynniczka*: R. *advocata*. Glos.

Rzeczniczi, **Rzeczniczy**, **Rzecznikowy** przym. od **Rzecznik**, *obrończy, adwokacki*.

Rzecznictwo, a, bfm. *stan rzecznicza, adwokacktwo, adwokatura, patronowstwo, ordynnictwo*: Zajmować ś., bawić ś. rzecznictwem. Syn Emiljusza nie przykładł ś. do stawiania w sprawach, czyli rzecznictwa. L. On tam prawnych spraw i rzecznictwa pilnuje. Skar. Kiedy syn czego z nauk swych, jako z mistrzostwa a. z rzecznictwa na-

będzie, tego z bracią dzielić nie powinien. Sz. < Od Rzecznik >

Rzeczniczka, i, lm. i p. Rzecznicza: Najśw. Panna, R. nasza, jak matka sędziego, potęźnie odprawować będzie sprawę naszą. Wuj. R. i obrońniczka grzesznych, Panna Marja, ubłaga srogi gniew Boży. Bz. R. i przyczynicielka do Pana. Żarn. Stana rzeczniczki przed nim, sprawiedliwość z miłosierdziem, jedna na stronę sędziego, a druga wedle grzesznego, *causidicae*. Pśń. < Od Rzecznik >

Rzeczniczy p. Rzeczniczi.

† **Rzecznie** przys. od **Rzeczny**: Nowi wieku naszego doktorowie sami R. to wyznają, jakiej ważności są ich świętości. Hrb. Aza ty tego nie wierzysz, że R. jest ciało Krystusowe w chlebie takie, jakie ś. z Panny narodziło? Baz. Sakrament, który na ołtarzu bywa, jest R. i naturalnie ciałem Krystusowym. Baz.

Rzecznik, a, lm. cy, † Rzeczomówca l. mówca, krasomówca, orator; ordynnik, pośrednik: Orator albo R. Petr. Z Aleksandrji posłów do cesarza wyprowadzono i z niemi Apjona, jako rzecznicza, zażywając ś. na Żydy. Skar. Miał Bolesław rzeczniczi, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. Biel. M. Krystus R. i pośrednik nasz do Boga. Żarn. Jeśli kto zgrzeszy, mamy rzecznicza u Ojca, Jezusa, tenże jest ubiaganiem za grzechy nasze. Leop. 2. *advokat, obrońca, prokurator*: R. jest ten, który a. przyjaźnielski a. swój umysł sędziemu oznajmia i mówi przeciwko tym, którzyby ś. onemu umysłowi jego przeciwili. Sz. Rodzice, którzy chcą doczekać ś. po synie swym, aby dobrym oratorem a. rzecznikiem został, niechaj o to ś. postarają, aby w prawie, jeszcze w pieluchach będąc, uczyć ś. począł. Glicz. Wyrwał ś. jakis R., statutem szermował. Biel. M. Dobrzeby było, żeby same strony sprawy swe sprawowały, a rzecznikówby nie potrzebowali, którzy sweni farbami wielokroć sprawy zatrudniają. Baz. Dugo i wymownie przemawiał R. Symon, a kiedy skończył (advokat), posiedzenie zawieszono. Jun. < Od Rzecz; RZECZ/ROK >

Rzecznikować, uje, ował być rzecznikiem, występować w roli rzecznicza, adwokatować: Rzecznik wyznał s. i rzekł: iż zarzekłem ś. odpowiedzi R. nikomu na szyję. Ort. < Od Rzecznik >

Rzecznikowanie, a, bfm., czynność cz. Rzecznikować.

Rzecznikowy p. Rzeczniczi: W duchownym prawie ma każdy czasu trzy dni, w których może odmienić słowa prokuratora swego; ale ludzie saskiego prawa tak długiego czasu, jak tamci, do wstęczenia słów rzecznikowych nie mają. Sz. < Od Rzecznik >

1. **Rzeczny l.** przym. od **Rzeka**. Znalazł tam 200 kozaków rzecznych, którzy tylko ryby łowią, ustawicznie tam między rzekami mieszkając. Papr. Różność między wodą dżdżystą, rzeczną, źrzodelną, jezierną, morską. Syk. Zaba szczurka na brzegu rzeczonym obaczyła. Papr. Witwina, czyli rzeczna wierzba. L. Żegluga rzeczna. Jezioro rzeczne p. **Jezioro. 2.** bot.: Mech R., p. **Zdrojek. 3.** zool.: Koń R., p. **Hipopotam. Rak R., p. Rak.** < Od Rzeka >

2. **Rzeczny l.** [R.] *rozmowny, wymowny, wygadany. 2. † R. istotny, rzeczywisty, materialny, realny, konkretny, dotykalny, namacalny, prawdziwy, dowodny, faktyczny*: Sprawiedliwość nie mniemanie ale rzeczna i prawdziwa. Skar. Już dali soba,

w zamienione dobra istotne wwiązanie i rzeczne dzierżenie. Herb. (dzierżenie w rzeczy samej. Herb.). Masz rozkazanie rzeczne i istotne, które jest więsze, niżli słowne. Hrb. <Od Rzece; RZECZ/ROK>

† Rzeczmówca, y, lm. y p. Rzecznik: Niepobożne rzeczmówce, co psują ludziom ich sprawiedliwość. Groch. <Rzece + Mówca>

Rzeczownie przys. od Rzeczoyny, *rzeczowni-kowo, jako rzeczownik; w znaczeniu rzeczownika: Imiona przymiotów, wzięte R., kończą ś. jak rzeczowniki. Kopez.*

Rzeczownik, a, lm. i gram. *nazwa wszelkiej istoty a. rzeczy, tak zmysłowej, jak i umysłowej, uważanej za pojęcie, za przedmiot rozważania; imię rzeczowne: Rozróżniać należy rzecz samą od jej nazwy, czyli rzeczownika. <Od Rzece-owny>*

Rzeczownikowo przys. od Rzeczoynikowy, *rzece-owni.*

Rzeczownikowy przym. od Rzeczoynik. <Od Rzeczoynik>

Rzeczowny l. p. Rzeczoyny: Prawo, służące osobom na rzece, zowie ś. prawem rzeczownym, np. prawo posiadania własności, zastawu, służebności, dziedziczenia. Cyw. Prawa rzeczowne dzielą ś. na prawa na rzece i na prawa do rzece. Cyw. 2. gram. Imiona rzeczowne — rzeczowniki, przymiotne — przymiotniki. Kopez. Wyrazy rzeczowne. Kopez. <Od Rzece>

Rzeczowo l. przys. od Rzeceyny, *w rzece, rzece, czynem, faktycznie. 2. a posteriori. Śl. wil.*

Rzeczowość, l, blm., rz. od Rzeceyny.

Rzeczowny l. przym. od Rzece; Rzeczoyny: Rzeceowe pismo hieroglificzne daleko było niewygodniejsze od głosowego Kopez. Dowód R. (= *materjalny*) = przedmiot świadczący o winie oskarżonego. Potrzeba dla powodzian pomocy rzeczownej (= *w naturze*). Polskie prawo rzeczowe. Kwestja ta wymaga ścisłego sprawdzenia rzeceowego. Warunki rzeceowo-materjalne. 2. ekon.: Kredyt R. p. Kredyt.

Rzeczoznawca, y, lm. y biegły, ekspert, specjalista znający ś. zawodowo na pewnej rzece, × świadomieć, † świadomeca, † świadomia: Rzeczoznawcy oddają wielkie pochwały tej kompozycji. <Rzece + Znacwa>

Rzeczoznawczy przym. od Rzeczoznawca: Profesor w tym duchu złożył rzeceznawcze orzeczenie w ankiecie. <Od Rzeczoznawca>

Rzeczoznawstwo, a, blm. *specjalność rzeceznawcy. <Rzece + Znacwstwo>*

Rzeczospolita, rzecezypospolitej a. rzecepospolitej, lm. rzecezypospolite a. rzecepospolite, Pospolita rzece, † Spólna rzece l. = a) *dobro ogółu, sprawa ogólna, interes publiczny: Nasza R. jest w niebiesiech. B. G. (nasze obcowanie. Wuj.). Byli niektórzy na odpór, drudzy też tę wojnę turecką radzili dla pospolitej rzecey chrześcijańskiej. Biel. M. Już Hofman zauważył, że na zachodzie Europy rzplta nazywano dobro publiczne lub publiczny pożytek. Remb. b) *społeczność, społeczeństwo, ogół, naród: R. jest zgromadzenie ludzkie porządnie zebrane, ku dobremu życiu postanowione; imieniem rzpltej jedna familja a. dom jeden nie bywa nazwan, gdyż jest rzece osobna, jednemu należąca, którą własnym imieniem zowią rzeceą domową. Baz. R. jest, gdy spólnie w jednym zgromadzeniu ludzie mieszka-jąc, porządnie, obyczajnie i sprawiedliwie żyją. Górń. Przełożony i sam o ś., i o pospółstwo, i o wszystkę rzecepospolitą radzić musi. Kosz.**

Gruntownie stoi rzece rzymska pospolita, poddana jednemu. Zebr. (= *res romana*). Żart.: R. = *pospółstwo, gmin: Pijatyka na uboczu była wielka. ale wino lura dla rzpltej; wybranym tylko lepsze dolewali. Krasz. 2. a. Respublika, Republika = a) państwo, monarchja, kraj: Takową rzplta za najlepszą mają, gdzie królewska władza wszystko rządzi, osobom zaenym celniejsze urzędy dawają, a wszyscy zarówno pod prawem. Baz. Rzecepospolitą tak postanowili, żeby ś. każdy swej powinności trzymał, a tą drogą łacniej dobra pospolitego i zgody mógł bronić sąsiedzkiej. Jan. Czytaj, w jakiej Katylna a. i insi burzyce a skażce pospolitej rzecey sławie zostawali. Rej.; Zewsząd rzplta była zawichrzona. Biel. M. Kto króla zdradza, ten rzplta. Petr. Królowie są śmiertelni, lecz rzplta nieśmiertelna. Leszcz. Ze każda familja mieć powinna swojego przełożonego, to jest prawidłem wszystkich na świecie rzecezypospolitych. Koch. W. Troc. R. nie może ś. składać z ludzi opieszających, leniwych i od pracy odwykłych. Kołł. Powoli stany sejmujące łącznie z monarchą przyswoili sobie nazwę rzpltej, bez względu na to, że forma danego państwa była monarchją. Remb. W Polsce statysci nazywali mianem rzpltej państwo wogóle. Remb. Dwie ma rzeceami wszystkie na świecie rzecezypospolite stoja; wojennych ludzi męstwem, a uczonych ludzi rozumem. Górń. Rzecepospolite europejskie. b) *stan polityczny kraju rządzonego przez przedstawicieli narodu: Rzecezypospolitej sprawowanie. Troc. R, stan polityczny państwa, w którym a. wszystek, a. część z ludu wybrana ma rząd i najwyższą władzę. Kras. Państwa, rządzące ś. rządem arystokratycznym a. demokratycznym, nazywają ś. rzecezypospolite Wyrw. R. francuska, szwajcarska. Prezydent rzpltej. R. Babińska. <Rzece + Pospolity>**

Rzeczospolitować, uje. *owal bawić ś. w rzecepospolitą, rządzić wspólnie, gremjalnie: Kobiety szaleją i rzecepospolitują. Krasin. <Od Rzecepospolita>*

Rzeczospolitowanie, a, blm., czynność cz. Rzecepospolitować.

× Rzecepospolitowy przym. od Rzecepospolita, *republikanński, republikański: Rząd R. Śl. wil. [Rzeceuleczka, i, lm. i] p. Rzeke. <Od Rzeceulezka>*

Rzeczulka, i, lm. i p. Rzeke: Gdzie pierwiej R. ciekła, tam suchy piasek i rowy Mick. Wysechłe rzeceulki ciekły skryte głęboko. Krasz. Kręcą ś, wiją ś, to niżej, to wyżej, nad czystą jak kryształ rzeceulką. Len. Jak taka R. w blaskach słonecznych hypnotyzuje. Kow. <Od Rzeke>

[Rzeczuszki, ów, {błp.} p. Hreczuszki; *oładki z młki pszennej, na drożdżach. <Zam. Hreczuszki>*

Rzeczysko, a, lm. a l. p. Rzeke. 2. *część nawrotna starego koryta rzeki, odlewisko. Na rzeceyskach głębokie przykopy podbierają. Troc. 3. a. Rzeceyszczę dawne koryto rzeki: Rzeke a. potoczek, jeśli opuściwszy pierwsze R., przez insze miejsca swoje ście obróci, tedy przecię pierwsze R., kędy pierwiej woda szła, ma być za prawdziwą granicę Herb. Gdyby rzeke mocą swą z starego plaću inszym ś. miejscem obróciła, tedy jednak ono stare R. graniczy. Tarn. J. <Od Rzeke>*

Rzeczyszczę, a, lm. a p. Rzeceysko: Narymunt bratu, począwszy od Wilny rzeki, aż do Kora-

bla, błotnego rzeczyszcza, dał udział. Stryjk.
<Od Rzeka>

Rzeczywistość, i l. blm., rz. od **Rzeczywisty**: R. zjawiska. 2. Im. i to, co jest rzeczywiste; to, co jest w gruncie takim, jakim ś. ukazuje, co istnieje w samej rzeczy, a nie w imaginacji, prawda: Dzieci, co teraz dla was zabawką, będzie w czasie rzeczywistością. L. Pamiętaj, że to marzenie może być kiedyś rzeczywistością. Krasin. Młodość jeszcze ś. nie rozbiła o R., jeszcze jest pełna nadziei i wiary. Krasin. Na każdym szczeblu życia R. czeka. Słow. Aby wylaniem miłych uczuć osłodzić cierpką R. Pln. Ruch w prostej linii jest takąż nierzeczywistością, jak np. matematyczna linja a. punkt. Spas. Smutna R. (= naga, nieubłagana prawda). Obrócić eo w R. (= urzeczywistnić, ziścić).

Rzeczywisty i w rzeczy samej będący, prawdziwy, istotny, faktyczny, realny, nie urojony, niewątpliwy, właściwy, rzetelny, szczery: Rzeczywista prawda. Kn. To jest rzeczywista prawda, co narocznie widzieli. Poe. Rzeczywista wartość czego. Rzeczywistą właścicielką jest nie on, ale jego żona (= właścicielką). R. radca stanu. R. student (= najniższy stopień naukowy w Rosji). Z tak pięknego snu twojej młodości w rzeczywistość wola życie. Moraw. 2. × Człowiek R. = rzetelny, dotrzymujący słowa. Troc. 3. Klimat R., p. Klimat. 4. a. Rzetelny mat.: Liczba rzeczywista (w przeciwstawieniu do urojonej). Pierwiastek R. równania. Spółczynnik rzeczywiste. Zmienna rzeczywista. Funkcja zmiennej rzeczywistej. 5. piw.: Rzeczywista atenuacja = różnica procentowa ekstraktu między pierwotną brzożką a rzeczywistą ilością ekstraktu, którą wykazuje ścisła analiza w pochodzącym z tej brzożki piwie. <Od *Rzeczywy, od Rzece>

Rzeczywiście przys. od **Rzeczywisty**, w rzeczy samej, w istocie, istotnie, faktycznie, naprawdę, do prawdy, prawda: Brat R. przyjechał. R., tak jest, jak ś. mówił. Sprawa R. dziwna (zaiste, bądź co bądź). W którym jest prawdziwie i R. ta światłość nasza, która nas do widzenia jawnego światłości i samego siebie przyprowadzi. Skar. R. weźmiem wszystko, czego czekamy. Skar.

[Rzecka, i, lm. -i, Recka] rzodkiewka, <Ros. red'ka>

Rzednieć, eje, ał p. **Rzedzić**.

Rzednienie, a, blm., czynność cz. **Rzednieć**.

† **Rzedszy**, [Rzedszy] p. **Rzadszy**. Śnieg wciąż padał, tylko że już coraz suchszy i R. Reym.

† **Rzedziej** p. **Rzadziej**. Bywa i to, ale R. Pot. R. czynię, co gęsto było: Mącz.

× **Rzedzenie**, a, blm. i. czynność cz. **Rzedzić**. 2. czynność cz. **Rzedzić**.

× **Rzedzić**, i, il p. **Rzadzić**.

× **Rzedzić**, eje, ał, × **Rzadnieć**, × **Rzadzic**, **Rzednieć** stawac ś. rzalszym, przerzedzac ś., rozrzedzac ś., cieżczec: Mgły, pułki rzednieją. Staremu zęby rzednieją. Troc. Las rzednieje, i niebo przegłada przez drzewa. Powietrze od ciepła rzedzeje. Troc. <RZAD/RZEDZ/RZADZ>

† **Rzedziej** p. **Rzadziej**.

Rzedziuchno p. **Rzadziuchno**.

Rzedziuchny p. **Rzadziuchny**.

Rzedziusienki p. **Rzadziuchny**.

Rzedziusienko p. **Rzadziuchno**.

Rzedziuteniczki p. **Rzadziuchny**. Troc.

Rzedziuteniczko p. **Rzadziuchno**.

Rzedziutenki p. **Rzadziuchny**. Troc.

Rzedziutenko p. **Rzadziuchno**.

Rzedziutki p. **Rzadziuchny**. Troc.

Rzedziutko p. **Rzadziuchno**.

Rzedzina, y, lm. y p. **Rzadzina**.

[Rzegaczka, i, blm.] i. rzyganie, wymioty. 2. lechtanie palcem w gardle dla wywołania wymiotów.

<Od *Rzezać, zam. Rzygać>

[Rzegolenie, a, blm.] czynność cz. **Rzegolić**.

[Rzegolić, i, il] pleść głupstwa.

Rzegot, u, lm. y p. **Rzechot**.

Rzegotać, cze, tał i R. ś. p. **Rzechotać**. Biel. M. Tam kole młyna rośnie kalina i liście na niej rzegocą. Pśń. <RZEG>

[Rzegotanie, a, blm.] czynność cz. **Rzegotać**.

[Rzegotanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Rzegotać** ś.

× **Rzegoteczka**, i, lm. i p. **Rzegotka**: Wprawdzie zeć to mała rzeczka, ale głośna R. Groch. Rzegoteczką pospolicie rado wieg gra każde dziecko. Groch.

Rzegotka, i, lm. i, † **Grzegotka**, × **Krzekotka**, [Grechotka, Gruchotka, Gruchawka] = **Grzechotka**: W Wielki piątek u nas nie nie slychać, prócz niewdzięcznego głosu rzegotek i klekotec. Wuj. 2. [Rzegotki, lm.] gatunek jabłek. Zdr. × **Rzegoteczka**. <RZEG>

[Rzejucz, a, lm. y] p. **Wrzejucz**.

× **Rzek**, u, lm. i zglaska, sylaba; skrócenie sylaby w wymawianiu. <RZEK/ROK>

Rzeka, i, lm. i l. a. [Rzyka] znaczne zbiorowisko wód, płynące korytem: R. jest woda korytem biega i w biegu nie ustająca, póki nie złączy ś. z drugą rzeką albo z morzem. Wyrw. W jezierce woda stoi, R. zawsze bieży. Szymon. Gdy kto rzekę, która granicze, doewipem swym obrócił łożyskiem inszym pod swą dziedzinę, tedy ta nowa R. graniczyć ma. Tarn. J. Po rzecie, po wodzie, z rzeką płynąc. Włód. Bieg rzeki. Z biegiem rzeki, w dół rzeki płynąc (= z wodą). W górę rzeki (= pod wodę, przeciw wodzie). Na rzecie flisowska spuszczana bywa. Troc. Brzeg koryta a. łożysko, początek a. źródło, ujście rzeki. Przebyć rzekę wbród. Przepłynąć rzekę wpław. Nad brzegiem rzeki a. nad rzeką. Za rzeką. R. przybiera, wzbiera, wylewa. Wylew rzeki. R. zewnętrzna = R. uchodząca do morza. R. wewnętrzna a. kontynentalna = R. wpadająca do jeziora nie mającego połączenia z morzem. R. poboczna a. dopływ = R. wpadająca do innej (główniej) rzeki. R. główna. Głęboka, spławna R. Most na rzecie. × Dzika R., p. **Dziki**. Rzekę bystrą przepłynąć. Kochan. Nad rzekami Babilonu. Wuj. R., z brzegów wylewając, szkody niezmiernie ludziom czyniła. Skar. Wielkie rzeki cieho płyną. Fred. M. Niemie, domowa rzeko moja! Miek. Przen.: Hojnie nad sobą i prawie rzeką wylane miłosierdzie odniósł. Skar. (= strumieniem, potokiem, strugą, masą). W to nie mogli potrafić Midas, Krezus, choć im rzeką majątności na łono ciekły. Petr. Krew płynęła rzekami (= strumieniami). R. ludzka, R. głów = fala, tłum posuwający ś.: Żebraży, siedząc po dwóch brzożach rzeki ludzkiej, odstawiali na widok publiczny swe skaleczące członki. Sienk. I znowu R. głów toczyła ś. dalej. Sienk. 2. astr.: R. Erydan = jeden z gwiazdozbiorów na półkuli południowej nieba. Zdr. **Rzeczka**, **Rzeczulka**, [Rzeczka, Rzeczeczka, Rzecieńka, Rzeczuleczka, Rzeczusia]. Zgr. **Rzeczysko**. <RZEK/RZECZ>

[Rzekaczka, i, lm. i] kobieta mowląca ś. <Od *Rzekacz, od Rzezać>

Rzezać, a, ał i. p. **Rzec**: [Pacierza nie rzekasz. Rzezał: wierzę jeden Bóg. Powiedz, dzie-

wucho, jakóż ci też rzékali, kie mie w domu nie było? 2. [R.] *modlić* ś. <RZEK/ROK>
[Rzekalka, i, lm. i] *żabka zielona, drzewna* (hyla arborea) <Od Rzekać>

† Rzekanie, a l. bfm., czynność cz. Rzekać. 2. [R., lm. a] = a) *mowa, mówienie, wzmianka*: O spowiedzi, o księdzu to ta i rzekania nie było. Kon. b) *modlitwa*.

† Rzekący, † Rzekący *rzeczony, zwany*. Głos. <Od Rze-c>

Rzeknąć, knie, kl l. p. Rzec. 2. [R.] *pomodlić* ś. <RZEK/ROK>

Rzeknięcie, a, bfm., czynność cz. Rzeknąć. Rzekomo przys. od Rzekomy; Rzkomo, Wrzekomo, Wrzkomo, [Rzukomo, Skomo, Skuroś, Skumos, Śkumo, po Skomu, Śkumo, W rzeczy] *niby to, pozorując, na pozor*.

Rzekomy l. a. [Śkomy] *mniemany, zdający* ś. *być rzeczywistym, uchodzący za rzeczywisty, pozorny, nieprawdziwy, fałszywy, udany*. 2. anat.: Kregi rzekome, p. krag. Sze-w kostny niewłaściwy, R. (sutura spuria). Żebra rzekome = *nie stykające* ś. *wprost z mostkiem*, † żebra szpondrowe. Urs. (costae illegitimae s. nothae). <Od Rzec>

Rzekot, u, lm. y p. Rzechot.

Rzekotać, cze, ta i R. ś. p. Rzechotać.

Rzekotanie, a, bfm., czynność cz. Rzekotać.

Rzekotanie się, a ś. bfm., czynność cz. Rzekotać ś.

Rzekotka, i, lm. i, [Skrobaczka] zool., p. Żabka: Pospolita zielona żabka drzewna, czyli tak zwana R. Nus.

Rzekotliwie przys. od Rzekotliwy.

Rzekotliwość, i, bfm., rz. od Rzekotliwy: R. języka czyjego.

Rzekotliwy *wrzaskliwy, chrapliwy, skrzeczący*: Rzekotliwa sroka, *garrula*. Macz. Rzekotliwie skrzydce, *głośne*. Włod. <Od Rzekot>

† Rzektać, kea a keze, ktał p. Rzechotać: Sroka rzekce. Rej. Żabki zielone, ni ś. ich przebierze, rzekę w jezierz. Klon. Zwykle żabka na deszcz rzekce. Pot. Świegotliwym nie przywłaszczają, aby mówili, ale że uszy zagłuszają, zanieprawniają ludzi, rzekczą, szczekają. L. <RZEK>

† Rzektanie, a, bfm., czynność cz. Rzektać.

[Rzem, a, lm. y] p. Rzemień.

[Rzemiak, a, lm. i] *pasek skórzany do podpasywania spodni*. <Od Rzem>

[Rzemieniaczek, cza, lm. czki] p. Rzemieniak.

[Rzemieniak, a, lm. i, Rzemieniec] *pasek rzemieenny*: Odpasać R. Zdr. [Rzemieniaczek]. <Od Rzemień>

Rzemieniarski przym. od Rzemieniarz.

Rzemieniarz, a, lm. e ten, *co rzemień robi*, *rymarz*. Szuj. <Od Rzemień>

Rzemienica, y, lm. e, *Skórzane drzewo* bot. l. (*dirca*) *roś. z rodziny tygmalikowatych*. 2. (*himanthalia*) *roś. z gromady wodorostów, z rzędu morskoczyn, z rodziny morskoczynowatych*. <Od Rzemień>

Rzemieniec, ńca, lm. ńce l. p. Rzemieniak: Złuznwszy rzemieńca, pełnego srebra i złota, ległem pod urną z porfiru. Kasp. 2. × R. p. Rzemień. Wor. 3. bot. = a) p. Przetacznik. b) p. Psianka. <Od Rzemień>

Rzemieniowy l. a. Rzemienny przym. od Rzemien. 2. anat.: Mięsień R., † *myszka rzemieńniowa* (Krup.), *mięsień płatowy, mięsień paskowaty*, × *kłębkwaty*, † *myszka śledziowata* (Perz.), × *nuskuł trójkątny karku*, × *nierównokątny*, † *roziejąłotrójkątny* (Rysz.) (*musculus splenius*). <Od Rzemień>

Rzemiennik, a, lm. i bot. p. Gązewnik. <Od Rzemienny>

Rzemienny l. a. Rzemieniowy przym. od Rzemień; [Rzomiany], *skórzany*: Paski u szabli rzemieńne. Kras. Przen.: Jechać rzemieńnym dyszlem = *zabierając ś. okazjami na spotykane wozu*. Przen.: Odkąd świat światem, nie był takiemu nigdy ni kądzielnym, ni rzemieńnym bratem. L. (= *bratem po ojcu, no nieczu*). 2. [Rzemienna droga] - *kolej wyciągnięta kołami wozów w wilgotnej drodze gliniastej, błyszcząca jak rzemień*. 3. mech.: Koło rzemieńne = *koło płaskie, na które zakłada ś. rzemień, dla udzielenia ruchu drugiemu kołu*.

Rzemień, a, lm. e a. [a, Rzem, Rem], × Rzemieniec l. *tegi skóra bydlęca lub końska, wyrównana na obuwie lub na surwiocie*: R. nierobiony, z którego rzemyki albo co innego robią, skóra wyrobiona. Kn. R. trzewiczny. L. Rznąć z rzemienia (ze skóry wyprawionej) rzemyki. Troc. Wyprawuje ś., by R. w ogniu. Rys. Nie gryź rzemienia. Burl. (= *nie rób rzeczy niemożliwej do zrobienia*). Jaj ś. gryźe rzemienia. Rys. Przen.: Ma gębę z dobrego rzemienia. Troc. (= *ma gębę wyrobioną, wyparzoną, odynarną*). 2. *pas, pasek z takiej skóry*: Nie idzie o R., ale o całą skórę. Rys. Z cudzego ś. szeroko kraje R., ze swego szeszupło. Trzł. Z cudzej skóry szerokie rzemień a. pasy krają. L. Na cudzej strawie hojno sobie poczynać, a z cudzej skóry szerzej R. krajać. Kosz. Pijanice dworsey tak opatrnie piją, jakoby ś. nie dłużyli, bo na cudzej strawie żywiąc, nie swój R. ciągną, choćby ś. przerwał, nie nie dbają. Kosz. Tak trzeba R. ciągnąć, jakoby ś. nie zerwał. Rys. Rzemieniem związany. Troc. Kord obosieczny brzękał na splekłym rzemieniu. Wor. Przen.: R. bockowski podał defnitorowi. Syrok. (= *dyscyplinę, kańczug*). 3. *trzos, worek, miasek, kieszeń*: U Niemców prawie zapalają ś. na nauki uczciwe i rzemienia nie żalują tam ojeowie synom swym pociągać. Glicz. Ma w rzemieniu, ma w kalecie. Kn. (= *ma pieniądze*). Zdr. Rzemiyk, Rzemyczek, [Rzemiuszcek, Rzemuszek, Rzemyszek], Zgr. Rzemieńczyko, Rzemysko. <Czes. řemen, Nm. Riemen>

Rzemieńczyko, a, lm. a m. i ni. p. Rzemień: Rzemieńczyka przy siodłach czerniono. Paw. <Od Rzemień>

† Rzemieństwo, a, lm. a, [Rzemieństwo] p. Rzemieństwo: Niegdy i królowie jakiegokolwiek R. w rękę mie wali dla uchodzenia próżnowania. Skar. Kra wiertwo, szewstwo, garbarstwo i inne rzemienia. Hrb. Przez rzemieństwo nabywamy, kiedy jakim rzemieństwem bawimy ś. a z niego pożytek mamy. Gostk. Rodem był z Włoch, rzemieństwem mularz. Birk. Każdemu w swym rzemieśle wierzyć trzeba. Kn. Zna ś. na swoim rzemieśle. Troc. R. robić. Troc. R. żołnierskie, rycerskie. Troc. Nieposusznego urzędowi majstra mają z rzemienia zrzucić. Groic. On stary mistrz, ezart, od początku świata na tym rzemieśle usiadł, aby nas odwoził od prawdziwej nauki. Rej.

[Rzemieśnik, a, lm. cy] p. Rzemieśnik.

[Rzemieśnicki, ego, bfm.] *nazwa pewnego tańca i muzyki do niego*: Zagrać rzemieśnickiego <Od Rzemieśnik>

Rzemieśnictwo, a, bfm. l. *trudnienie ś. rzemieślnem, przemysł rzemieślniczy, rękodzielnictwo*. 2. *zb. ogół rzemieślników*. Nagan. <Od Rzemieśnik>

Rzemieśniczek, czka, lm. czkowie a. czki *czeladnik, towarzysz rzemieślniczy*: Rzemieśniczkuje albo towarzysze u rzemieślników robiący. Vol. Rzemieśniczki młode i kupeczyki; co jak żywo wojny nie widzieli. Zm. <Od Rzemieśnik>

Rzemieśniczenie, a, blm., czynność cz. **Rzemieślniczy**.

Rzemieśniczka, i, lm. i l. *żona rzemieślnika*. 2. *kobieta trudniąca ś. rzemiosłem, rękodzielniczka*: Ujrzysz lada rzemieślniczkę lańcuszno i w sobolach. Jeżow. [Idę i ja carownicka, R. od nabiału].

Rzemieśniczo, Po rzemieślniczymu przys. *jak rzemieślnik, mechanicznie, bez poczucia sztuki, nie artystycznie*. Sł. wil.

Rzemieśniczość, i, blm., rz. od **Rzemieśniczy**. Sł. wil.

Rzemieśniczy, × **Rzemieśnikowy** przym. od **Rzemieśnik**; *posp. i †Rzemieśniczy, †Rzemieślny rękodzielniczy*: Pospolite są sztuki rzemieślnicze, które odbywa ręka ku samej potrzebie życia ludzkiego, żadnej nie zamierzając sobie przystojności i cnoty. Pileh. Narzędzia rzemieślnicze, jak oto: stolarskie, kowalskie i t. d. Jak. J. Rzemieślnicze kompanje wojskowe. Książd Ignacy Konarski, Pijar, szkołę rzemieślniczą w Opolu założył, a na sejmie 1764 ustanowiono, żeby wyzwoleni w niej uczniowie we wszystkich cechach w zupełnej z innymi rzemieślnikami przyjmowani byli. Skrzet. Sztuka rzemieślnicza a. mechanika. Boh. Szkoła rzemieślnicza, rzemieślniczo-niedzielna. Kasa rzemieślnicza. Przen.: *robiony jak wyrób rzemieślnika, mechaniczny, nie odznaczający ś. artystem ani twórczością*: Wyrob R. <Od Rzemieśnik>

†Rzemieśniczyć, y, ył *być rzemieślnikiem, trudnić ś. rzemiosłem, oddawać ś. wyłącznie jakiej pracy*. <Od Rzemieśnik>

Rzemieśnik, a, lm. cy, †**Rzemieśnik**, *posp. Rzemieśnik, †Rzemieślnik, †Rzemieśnik, [Rzemieślik, Rzymisnik] l. człowiek trudniący ś. jakim rzemiosłem, rękodzielnik, profesjonalista*: Bractwa a. cechy, które rzemieślnicy między sobą zachowują. Herb. Dobry R. z lada czego uczyni co dobrego. Kn. Rzemieślnikami miasta, a miastami państwa stoją. Troc. R., wyrobionym już i zebrany od rolnika pożytkom różne dając kształty, czyni je udatniejsze i ku używaniu ludzkiemu więcej sposobne. L. Umiejętny R. naprzód stosuje dzieło swoje do kształtu i prawidła, podług którego zrobionym być ma. L. Dobry R. dobrego naczynia potrzebuje. Kn. R. — niewolnik u tego, co mu robi. Rys. 2. *ten, co naukę a. sztukę uprawia mechanicznie, jak rzemiosło*. 3. × R. *sprawca, autor*: Kazałem szukać przekłętęgo rzemieślnika wszystkich tych sztuk. Nagur. Polifont na tronie! ten szczęśliwy R. występku i zdrady. L. 4. zool. p. **Remiz**. Zdr. **[Rzemieśniczeniek]**. <Od *Rzemieślny, od Rzemiosło>

× **Rzemieśnikowy** p. **Rzemieśniczy**: Ręce rzemieślnikowe. Groch.

Rzemieśniczek, czka, lm. czkowie p. **Rzemieśnik**. **Rzemieśniczy** p. **Rzemieśniczy**: Ustawy rzemieślnicze. Ust. cen. Robota rąk rzemieślniczych. Leop. <Od Rzemieśnik>

Rzemieśnik, a, lm. cy p. **Rzemieśnik**: Tak potrzebny jest wzór rzemieśnikowi, jako gnyp, dębaczka, piła, bez których nie począć nie może. Pileh. Zdr. †**Rzemieśniczek**, **[Rzemieśniczek]**. <Zam. Rzemieśnik>

† **Rzemiosło**, a, lm. a p. **Rzemiosło**. B. Sz., Rej, Otw. S., Błaż. Każdy w swym rzemieśle biegły. Kn. Jeśliby w cechu który był sporny, takowego mistrzowie mają rajcom opowiedzieć, a oni go mają według występku karać a. i z rzemieśla złożyć; a jeśliby ś. i potym przeciwił, tedy już do śmierci rzemieśla nie będzie mógł robić. Sz.

Któryby oskarżony R. utracił, a rajceby mu znowu R. robić dopuścili, takowy, acz je robić może, ale przedsię prawo swe traci, tak że do cechu chodzić nie może. Sz.

† **Rzemieśnik**, a, lm. cy p. **Rzemieśnik**. B. Sz. † **Rzemieśnik**, a l. lm. cy p. **Rzemieślnik**. Biel. M., Błaż. Dobry R. z lada czego uczyni co dobrego. Kn. Dobry R. mało uczinków i okrawków czyni. Kn. R. dobry na swym zdaniu przestaje. Kn. Rzemieśnika nie trzeba uczyć. Kn. 2. lm. ki zool. = **Remiz**. <Od Rzemiosło>

× **Rzemiosłko**, a, lm. a p. **Rzemiosło**. L. **Rzemiosło**, a, lm. a, †**Rzemiosło**, †**Rzemiosło** l. *zawodowa praca ręczna zapomocą narzędzi lub przyrządów, profesja, fach, kunszt, zajęcie rzemieślnika, jego specjalność*: Bekartowie dawniej rzemiosła nie mogli robić. Glicz. R. umieć, a rzemiosłem nie robić—ubóstwa jest przyczyną. Skar. Przez R. nabywamy, kiedy jakim rzemiosłem bawimy ś. a z niego pożytek mamy. Gost Niechby każdy pilnował swego rzemiosła. Tremb. Kto siła rzemiosł umie, robi mało. Pot. Uczyć ś. rzemiosła. Ponieważ nie chciał ś. uczyć w szkołach, oddał go ojciec do rzemiosła. To jest lekkich ludzi dzieło, a nie jego ćwiczenia. R. Górń. Siedem rzemiosł—czternaście nieszczęścia. Rys. R. stoi za folwark. Kn. 2. *określony rodzaj zatrudnienia, specjalność, stan, zawód, powołanie, proceder*: Psy mają pięcioro rzemiosł. Troc. Pies ten robi dobrze R. dwoje, troje, bo jest przejemcą, popadca i gońca. Troc. Tegośmy rzemiosła ludzie, co i ty. L. [jednej klasy, godności. L.]. Złączył dawno rozdzielone rzemiosła: pokój z wojną. Birk. Żołnierskie R. 3. *sprawa, sprawka, dzieło, robota*: Nieszczęścia nasze są własnym nas samych rzemiosłem. L. 4. † R. *prawo zajmowania ś. rzemiosłem; stanowisko rzemieślnika*: Zrzucić z rzemiosła. Na R. znowu przyjąć. Groie. 5. [R.] *przyrządy, naczynia, narzędzia*: R. na konia. Bednorczek zaczął pobijać rzemiosłem. Zdr. **Rzemiosłko**. <RZEM(IOS)/RZEM(IES)>

Rzemiosłowo przys. od **Rzemiosłowy**, *sposobem rzemiosła, jak rzemieślnik, rzemieślniczo*. Sł. wil.

Rzemiosłowy przym. od **Rzemiosło**; *rzemieślniczy*. Sł. wil. Rzemiosłowe wychowanie, ani nauki domowe. Jeż.

[Rzemieśniczeniek, nka, lm. nkowie] p. **Rzemieślnik**.

Rzemiuszczek, czka, lm. czki i. [R.] p. **Rzemień**. 2. zool. p. **Remiz**.

Rzemlik, a, lm. i zool. (saperda) *chwząszcz czteroczłonkowy, długorogi*.

[Rzemniak, a, lm. i] p. **Rzemiak**. <Od Rzemień>

Rzempolenie, a, blm., czynność cz. **Rzempolę**. **Rzempolić**, i, il p. **Rzempolić**: Tobie tylko po szynkach R. L. Skaczą wesoło ochoce parobki, fałszywym tonem skrzypiciel rzempoli dla rozruchowania jakiej służącej. L.

Rzempoła, y, lm. y p. **Rzempoła**. **[Rzemuśzek, szka, lm. szki]** p. **Rzemień**.

Rzemyczek, czka, lm. czki p. **Rzemień**. <Od Rzemyk>

Rzemyczkowy l. przym. od **Rzemyczek**. 2. *chodackowy, drążkowy, szaraczkowy, zaściankowy*: Rzemyczkowi księcia Adama zwolennicy nasili na śpiących. Rol.

Rzemyk, a, lm. i l. p. **Rzemień**: Rzemyk u butów. Troc. R. u obuwia. Kn. Którego nie jestem godzien rozwiązać rzemyka butów jego. Wuj. Rzemień nierobiony, z którego rzemyki albo co in-

nego robią, skóra wyrobiona. Kn. Od najmniejszej nici snowanej do rzemyka najpodlejszego nie wezmę z wszystkich rzecezy, które twoje są. Leop. (od niej wątkowej aż do wstęgi. Leop.). Przen.: Gęby z mieszkim nie zgadzają, nie tak, jak rzemyka stawą. Węz. (= trzosa, kalety, mieszka, kieszeni). Co marnotracstwo twoje ich nie tyka? owszem pociągną na zysk swój twego rzemyka, ludząc twoje nadzieje. L. Kto cudze łyeczko zgubi, rzemykiem swoim przypłaci. Rys. Od rzemyka do kozika, od kozika do konika, a potem na szubienię. Rys. 2. [Rzemyki] *oszukańcza gra pospółstwa, znana pod nazwą gry „w pasek“*. <W takim stosunku do Rzemień, jak Kamyk do Kamień, Płomyk do Płomień, Strumyk do Strumień>

Rzemyško, a, lm, a m. i ni. p. Rzemień. L. [Rzemyšek, szka, lm. szki] p. **Rzemień. Troc.** [Rzenieć, eje, al, Rzenieć] *dojrzał.* <Zam. Zrzenieć, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ZRZ/JRZ>

[Rzenienie, a, blm.] *czynność cz. Rzenieć.*
Rzep, pia, lm. pie i. p. l. Rzap: Dobrze orle piórko, jeżeli na czole... na grzbiecie, w podole samego rzeplia. Pol. 2. a. [Rzepie, Rzypie, Rzepliak] *główna, szyszka nasienna np. ostu, łopianu, łopuchu, koleczasta, czepiająca ś.*

[Rzep, pia, lm. pie i. p. l. Rzepak:] Gdyby to jeszcze coś o szampańskim, gdyby nareszcie o rzepliach, grykach... Berw. 2. bot. = a) a. Świni R. p. Rzepień. b) p. Rzepik.

Rzepa, y, lm. y, Rzepuch, [Gryzula] l. bot. = a) (brassica rapa) *gatunek kapusty, roślina z rodziny krzyżowych. Podgatunki: R. olejna a. rzeplnica (b. r. oleifera). R. podługowata (b. r. oblonga). R. zwyczajna a. okrągła a. wodnica (b. r. depressa) z odmianą znaną pod nazwą turnepsów. b) Kapusta R. a. R. Kapustna, p. Kapusta. c) [R.] p. Kartofel. d) R. leśna, p. Gdula. e) R. świnią, p. Krapiel. Próznąś uczyni drogę, lepiejbys był rzeplę w domu kopał. L. Wlazł na gruszkę, kopał rzeplę. Prz. (= plecie sam nie wie, co; wlazł na gruszkę, trząśł pietruszkę). Zajął go na rzeplę. Rys. Im więcej liście na rzeplę obrywa, tym większa roście, dlatego przypowieść polska: zajął, jako na rzeplę, iż nie trzeba zajmować z rzeplę bydła, jeśli chcesz, by rosła wielka. Urzęd. W edukacji przez ten czas wiele profitował: po niemiecku, po francusku, jak rzeplę gryźć. Boh. (= biegle, z łatwością mówi). Kolana brudne, możnaby na nich siać rzeplę. Przen.: Za mąż poszła. — Coby miała iść? zielona to jeszcze była R., gdy m ją widział. Sienk. Jędrny jak R. Bawi tu jego siostra z dwiema pannami: dziewczki jak rzeplę! 2. [R. a. Bura-czek] *nazwa gry pewnej. Zdr. Rzepka, Rzepeczka. Zgr. Rzepisko, Rzepisko.* <?por. Łć. rapa, Gr. rháps, Nm. Rube>*

Rzepaczanka, i, blm. słoma rzeplaku: Ukrył ś. w stery rzeplaczanki. <Od Rzepaczany>

Rzepaczany p. Rzepakowy: Makuchy rzeplaczane. <Od Rzepak>

Rzepaczysko, a, lm. a ściernisko po rzeplaku. [Rzeplac, pie, pał] *strześcić, siepać.* <RZEP>

Rzepak, u, lm. i, [Rzepik, Rzepień, Rzypień, Rzepuch] bot. = a) (brassica) ros., gatunek kapusty. Podgatunki: R. letni = a) (b. praecox); β) bl., p. Kapusta. R. zimowy a. orzech ziemny, orzechownik, rzeplnik, brzoskiew (b. napus). R., bl., zam. kapustnik a. kapusta olejna (b. campestris oleifera) b) p. Rzedkiew. <Od Rzepa>

Rzepakowy, Rzepaczany przym. od **Rzepak:** Olej R.

[Rzepanie, a, blm.] *czynność cz. Rzepać.*
[Rzepeczka, i, lm. i] l. p. **Rzepa. 2.** [Rzepecka] p. **Kartofel.** <Od Rzepka>

[Rzepiak, a, lm. i] p. **Rzep:** Zleźli ś. rzeplakiem = zebrałi ś. w zbitą gromadę. Przycepił ś. rzeplakiem (= jak R.). <Od Rzep>

Rzepiasto przys. od **Rzepiasty.**
Rzepiasty *podobny do rzeplę; miękki, rzadki jak rzeplę. Troc. Grunt twardy, gęsty, nie gębczasty, nie rzeplasty, conspissatum et colligatum herbis solum. Kn. <Od Rzepa>*

[Rzepica, y, lm. e, Rzepień] *miejsce, gdzie ś. zaczyna ogon koński.* <Od Rzep>

[Rzepicha, y, lm. y] *rzodkiew dzika, ognicha, rzodkiew łopucha.* <Od Rzepa>

Rzepiczanka, i, blm. słoma rzepliku po omlóceniu. <Od Rzepik>

[Rzepić się, i ś., it ś.] *zleplić ś.:* Nieci rzeplię ś.

[Rzepie, a, lm. a] p. **Rzep.**
[Rzepiej, u, lm. e, Świerzop] *bot. łopian, łopuch.*

[Rzepienie się, a ś., blm.] *czynność cz. Rzepić ś.*

Rzepień, a, lm. e l. [R.] p. Rzepica. 2. a. Czepiec *bot. (xanthium) ros. z rodziny złożonych. Gatunek: R. pospolity a. rzeplikowy a. × Rzep, × Świni R. (x. strumarium). 3. [R.] p. Rzepak.*

Rzepik, u, lm. i l. a. Rzep, bl. Parzydło *bot. (agrimonia) ros. z rodziny różowatych. Gatunek: [R. pospolity] (a. eupatoria), Jabłuszkami Matki Boskiej a. Jabłecznikiem zwan y. 2. [R.] p. Rzepak. <Od Rzep>*

Rzepikowato przys. od **Rzepikowaty. L.**
Rzepikowaty *podobny do rzepliku: Psie języzki, ziele, owoce mają rzeplikowaty. Syr. <Od Rzepik>*

[Rzepior, a, lm. y] *upiór.* <Kontaminacja Rzepa + Upiór; por. Nm. Rubezahl>

Rzepisko, a, lm. a l. p. Rzepa. 2. a. Rzepnisko *miejsce rzeplę zasiane; miejsce po zebranej rzeplę. 3. [R.] miejsce, gdzie rosły ziemniaki.* <Od Rzepa>

Rzepka, i, lm. i l. p. Rzepa: Każden sobie rzeplę skrobie. Prz. (= każdy do siebie ciągnie, każdy troszczy ś. o siebie). Przen.: Dziewka, by R., figlarna i żywa. Pol. (obraz jedności, świeżości). 2. [R.] = a) *gatunek jabłka. b) część dłoni blisko wielkiego palca. c) nazwa pewnej gry dziecięcej. 3. anat. kość okrągława, płaska na przodzie kolana, czaszka na kolanie (Urs.), czaszka kolana (Czer.), czaszka goleniowa (Krup.), nadkolanek (Wei.), × kość kolanowa (Kirch.), +jabłko nakolenne (Perz.), +jabłko na kolanie, kość goleniowa, krążek, +kość krążkowa, !patella (patella s. rotula). <Od Rzepa>*

Rzepkowato przys. od **Rzepkowaty.**
Rzepkowaty *chrupkowaty, twardawy, jędrny: Cielęcina niedopieczona jest rzeplkowata. <Od Rzepkowaty>*

Rzepkowy l. przym. od **Rzepka. 2. anat.:** Więzadła rzeplkowe (ligamenta patellaria) 3. lek.: Odruch R. (reflexus patellaris).

Rzepnica, y, lm. e bot. l. p. Rzepa, podgatu-nek kapusty rzeplę: Z rzepnicy i ze lnu olej biją do lamp. Zaw. R. też dla oleju niezła, dla czeladzi domowej robotnej. Ek. 2. p. Rzedkiew. 3. p. Kapusta. 4. p. Kapustnica. Trzyc., Roat.

Rzepnik, a, lm. i l. bot. p. **Orzech 2**; zool. (pieris rapae) *motyl dzienny*. <Od Rzepny>

Rzepnisko, a, lm. a p. **Rzepisko**.

Rzepny l. przym. od **Rzepa**: Rzepna nać. Troc. 2. *mający kształt rzepty*. Śl. wil. 3. bot.: Kapusta rzepna, p. **Kapusta**. 4. [R.] *przeznaczony na kartofle*: Dół R. 5. × Rzepne jabłko = odmiana jabłka. Gol. <Od Rzepa>

Rzepołuch, a, lm. y, [Górniczek] zool. (linota flavivittata) *ptak wróblowaty szkodzący z rodziny łuszcaków*.

Rzepsko, a, lm. a p. **Rzepa**.
† **Rzepsać**, a, ał *szkalować*. B. Sz. <REP(T); par. Ros. roptatb>

† **Rzepsanie**, a, blm., *czynność cz. Rzepsać*.
† **Rzepsuch**, a, lm. y] p. **Rzepak**.

† **Rzeczewie**, a, lm. a p. **Zarzewie**. Ocz. <p. Żarzewie>

[**Rzeczno**] p. **Rzeźwo**.
Rzeczucha, y, lm. y p. **Rzeźucha**: Dom rósł jak R. Prus.

Rzeczuchowiec, wca, lm. wce zool. (pieris cardamines) *motyl dzienny*. <Od *Rzeczuchowy, od Rzeczucha>

[**Rzesa**, y, lm. y] p. **Rzęsa**. <Zam. Rzęsa>
× **Rzesistość**, i, blm., rz. od **Rzesisty**. Troc.

× **Rzesisty** p. **Rzesisty**: Rzesiste deszcze ziemię skropiły. Troc. Rzesiste światło świec. Troc. Rzesistemi świecami pokój oświecony. Troc. Grono rzesiste. Troc. Kłosa rzesiste. Troc. Rzesiste (jędre) w tym roku zboże. Troc. Rzesiste. żniwo. Troc.

× **Rzesiście** przys. od **Rzesisty**, *rzesiście*. Troc.
[**Rzesiutko**, a, lm. a] p. **Rzeszoto**.

l. × **Rzeski** p. **Rzeźki**: R. abo ochotny. Fred. M. R. obrót ciała. Troc. Rzeskie zdrowie. Troc. Tatarowie trwali na wszelkie niewczesy rzeszy, do ciężnienia i używania łuku. Łęcz. Na rzeskim hasze koniu. L. R. Francuz, Anglik małomowny, Holender pełen ciała. L. Człowiek rzeskiego dowcipu. Petr. Rzeskie starania, narażenia ś. na niebezpieczeństwa przeniósł nad próżnowanie. Nagur. Cieszę ś., iż We Pana widzę tak rzeskim i czerstwym. L.

2. × **Rzeski** p. **Rzeszowy**: Książęta dwojaki są: jedni są prostemi książęty, drudzy zaś rzeskiemi. Sz. Książęta rzeskie. Biel. M. Król czeski natenczas jechał na sejm R. obierać nowego cesarza, gdy też jest jednym elektorem rzeskim król czeski. Biel. M. Posłowie rzeskich książąt. Biel. M. Rzeskie (niemieckie) stany. Troc. Litewskie książęta dawne, gdy nie mogli podolać mocy rzeskiej... Okol. Komu winna jest rzesza poprawę rzeskiego sądu. L. Wojna rzeska. Birk. Talary rzeskie. Star. <Od Rzesza>

× **Rzesko** przys. od l. **Rzeski**, *rzeżko*: Odpowiedział mu wbród krótko i R. Nagur. Powiedzieć trzeba R., nie przez zęby, nie umizgając ś., co myślisz. Górn.

× **Rzeskosć**, i, blm., rz. od l. **Rzeski**. Kn., Troc. Zbytнім opychaniem ciała duch słabiej i R. swą traci. Pilch.

Rzesza, y, lm. e, † **Rzysza** l. tłum, zastęp, gromada ludzi: Szły za Jezusem wielkie rzesze od Galilei. Wuj. Pan, na górze siadłszy, nieprzejrzaną obaczył rzeszą, która szła do niego. Ody. Stanęła przy onym aniele wielkość rzeszy niebieskiej. Leop. Konni opanowali pagórki, a piesza wdół ś. puściła prosto ku przedmieściu R. Zim. Na powrót wiosny ożył w paszącej rzeszy i słowik miłośny. L. Orła sponistego honor królestwa w rzeszy powietrznej potyka. L. Na zwierchności Ful-

kona wszystka R. krakowska poległa, *contentus*. Błaż. Wpółród męznej rzeszy, wpółród pocisków bitwy duch ś. mój ucieczy. Kras. Obywatelów dobrych wielkie rzesze. Kras. Gdy jednemu zbyt trudno waleczyć z liczną rzeszą. Kras. Tężymy słuch nasz, jak zgłodziła R., gdy tyślącami za Chrystem pośpiesza. Syrok. Styszałem ja dużo od rzeszy uczonej. Kor. 2. R. krajów, ludów = *związek*: R. niemiecka, imię to właściwie służy stanom niemieckim. Wyrw. Rozmaite narody pomieszane z sobą, czyli rzesze. Bart. Sejm Rzeszy niemieckiej. Troc. <RZESZ> por. Czes. říše, Nm. Reich>

[**Rzeszać**, a, a] p. **Rzeszyć**.
[**Rzeszanie**, a, blm.] *czynność cz. Rzeszać*.

Rzeszanin, a, lm. anie *członek związku niemieckiego; mieszkaniec jednego z państw Rzeszy*. Śl. wil. Pojmali Jana, saskiego kurfursta, i przywieśli przed cesarza; skąd wszystkim rzeszanom serce upadło. Biel. M. <Od Rzesza>

[**Rzeszeć**, eje, a] (o rzodkwi, rzepie, kalarepie i t. p.) *parcieć*.

[**Rzeszenie**, a, blm.] l. *czynność cz. Rzeszeć*.
2. *czynność cz. Rzeszyć*.

× **Rzeszki** p. **Rzeźki**. Troc.
× **Rzeszko** przys. od **Rzeszki**, *rzeżko*.

Rzeszny p. **Rzeszowy**: Stanie... duch sławy, zwolując rzeszne gromady. Wysp.

Rzeszocisko, a, lm. a p. **Rzeszoto**: Złap żywego niedoperza, włóż go w nowy garnek i obwiąż rzeszociskiem. Zm. <Od Rzeszoto>

Rzeszot, u, lm. y l. *rzec kraciasta, przejrzysta, w której pełne miejsca mieszają ś. z próżnemi*: Cegła do suszenia układa ś. w R. Podez. Na krokwiach drabiasz a. łaty utwierdzają ś. w R. Podez. 2. p. **Rzeszoto**: R., krata drewniana do przesiewania zwiru, *rzeszoto*, łyżane sito do przesiewania ziarna lub grubej mąki, piasku i t. p. Podez. <RZESZ>

Rzeszotarski przym. od **Rzeszotarz**.
Rzeszotarz, a, lm. e *rzemieślnik wyrabiający rzeszota, przetacznik*. L. <Od Rzeszoto>

Rzeszotko, a, lm. a l. p. **Rzeszoto**. 2. [R.] *łósn. krata, tama kraciasta*: O zastawach, czyli rzeszotkach do chwywania drewna, spławianego luźnie.

Rzeszotnik, a, lm. i bot. p. **Grzyb**. <Od Rzeszotny>

Rzeszotny l. przym. od **Rzeszoto**. 2. p. **Rzeszotowaty**: Kość sitna a. rzeszotna, że jest drobnych dziurek nakształt sita a. gębki pełna. L. <Od Rzeszoto>

Rzeszoto, a, lm. a l. *rodzaj przetaka z wielkimi otworami*: Próżna rzez wodę czerpać rzeszotem. Min. Wszystko im ś. inaczej tworzy, aniżeli chcą, bo mają wolą uczynić miskę, alić ś. im uczyni przetak a. R. Żarn. Jako wstrząsają pszenicę w rzeszocie. Wuj. Jako w przesiewaniu rzeszota zostanie proch. Wuj. Nie ostoi ś. woda w rzeszocie. Kn. Jeden z nich kozła doi, a drugi pod nim R. trzyma. Kras. Wino mógł nazbyt subtelną czyni, zaczął na języku R. Petr. Jużby mnie jak R. podziurawili. Kaczk. Przen.: Z dosadnością czyny drugich przez R. jej języka przechodziły. L. (przez przetak, pytel. L.; *szermowała o nich językiem, brała je na zęby*). 2. *krata do przesiewania, arfa*: R. mularskie, krata. Bobr. Fura wysypuje buraki na R. (jest to równia pochyla, złożona z prętów drewnianych, odległych od siebie na kilka cali w tym celu, aby mniejsze buraki wypadły i nie wchodziły na wagę). Grusz. R., sito grube metalowe lub

drewniane do płókania rud. Łab. 3. a. [Reszoto] *gęsty przetak, sito*. 4. × R. *narzędzie muzyczne, tamburyna*. Wóje. Zdr. **Rzeszoto**, [Rzesiutko]. Zgr. **Rzeszocisko**. < RZESZ >

Rzeszotowato przys. od **Rzeszotowaty**.

Rzeszotowaty, **Rzeszotny** do *rzeszota podobny, dziurkowany, rzadki, gąbczasty*. Anat.: † „Rzeszotowata kość, przetakiem albo durszlakiem drudy zowią”. Urs., kość sitowata, sitowa, × sitkowa (os ethmoidale). < Od *Rzeszotowy, od Rzeszoto >

Rzeszowski: Rzeszów dał nazwę złotu koronemu (złoto rzeszowskie), z którego tutejsi złotnicy wyrabiają rozmaite cenne rzeczy. Tet. < Od nazwy miasta Rzeszów >

Rzeszowy, **Rzeszny**, × **Rzeski** przym. od **Rzesza**: W państwie rosyjskim znajduje wszystkie warunki rzeszowego, federacyjnego ustroju. T. K. < Od Rzesza >

[Rzeszutka, i, lm. i] *jakiś grzyb*.

[Rzeszyć, y, ył, nied. **Rzeszać**] *wiązać*. < RZESZ >

† **Rzeszią** p. Rysia.

Rzeszowate rośliny, bot. (restiaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych*. < Od Rzesz >

Rześć, i, lm. i bot. (restio) *roś. z rodziny rześciowatych*.

Rześki p. Rzeźki.

Rzeško przys. od **Rześki**, *rzeško*.

Rzeżkość, i, blm., rz. od **Rześki**, *rzeżkość*.

Rzetelnie i. przys. od **Rzetelny**; † **Żrzetelnie**.

2. [R.] *wyraźnie, dosadnie, wyraziście*: R. mówić, śpiewać.

Rzetelnik, a, lm. i bot. (malachra) *roś.* < Od Rzeteln >

Rzetelność, i, blm., rz. od **Rzetelny**: R. strzeże, aby nie fałszywego nie było, i ściśle ś. trzyma granic prawdy. Niem. Świat cały o mojej rzetelności wie; moje słowo stanie za kontrakt. Boh. Nierzetelnością jest, kiedy piszący nie tak rzeczy opowiadają, jak są w istocie. Kras.

Rzetelny, † **Żrzetelny**, [Rzetelny] i. † R. *jawny, oczywisty, widoczny, wyraźny, wydajny, wpadający w oczy, dobitny, dotykalny, namacalny*. 2. *rzeczywisty, prawdziwy, istotny, szczerzy, nieobłudny, otwarty, prawdomówny, wyłany, nieudany, prosty, wiarogodny, autentyczny*: Każda rzecz rzetelna zda ś. być młodzieży, lekko ufa każdemu. Jabł. Niech ś. miota złość na cię i chytróść bezczelna, ty mów prawdę, mów śmiało, satyro rzetelna. Kras. Położył rzetelne zasługi. 3. = a) *dotrzymujący warunków umowy, stawiający ś. na słowie, punktualny w wypełnianiu zobowiązań, uczciwy, słowny*: Człowiek, urzędnik, płatnik R. Był minister R., o sobie nie myślał. Kras. b) *uczciwy, zgodny z umową, stosowny do zobowiązania*: Rzetelna zapłata, praca. 4. [R.] *zdrowy, dobry, należyty, istotny; zachowaty, przystojny, podobający ś. krzepki, żywy*: R. chłopiec. Rzetelna krowa (= *ładna, mleczna*). 5. mat. p. **Rzeczywisty**: † *ilkość rzetelna (= ilość dodatnia)*. < Zam. Żrzetelny, ZOR/ZRO/ZIOR/ZIER/ZR/ZRZ/JRZ >

× **Rzew**, u, blm. p. **Rzewność**. Śl. wil.

× **Rzewić**, i, il p. **Rzewnić**. Troc.

× **Rzewienie**, a, blm., czynność cz. **Rzewić**.

[**Rzewień**, wnia, lm. wnie] *snopek lnu*.

Rzewień, wnia, lm. wnie, **Rabarbar**, **Rabarbara**, **Rabarbarum**, × **Rumbarbara**, **Rumbarbarum**, [**Rombarbar**, **Rabarber**, **Leberber**] bot. (rheum) *roś. z rodziny rdestowatych*. Gatunki: R. *dłoniasty* (r. palmatum). R. *lekarski* (r. officinale). R.

pontyjski a. *Rum moskiewski*, *Rapontyk*, *Litewskie* a. *Moskiewskie* korzenie (r. rhaponticum). < Ros. revень, z Ngr. rebenti, z Tur. >

× **Rzewliwie** przys. od **Rzewliwy**, *rzewnie*: R. *skwierczy, narzeka*. Troc. Szlochala R., obla-piając ś. z niemi gorąco. Reym.

× **Rzewliwość**, i, blm., rz. od **Rzewliwy**, *rzewność*: Ta jest przyczyna nie zajątrzenia naszego, bo ś. jątrzyć nie umiemy, ale rzewliwości po Panu Bogu i po świętej Jego prawdzie, którą my mieć powinni. Smotr. Były takie przykłady, gdzie w pierwszej rzewliwości sentymentów ludzkości... Pot. S. Pani Wincetowa z macierzyńską rzewliwością po włosach ją głaskać poczęła. Orzesz.

× **Rzewliwy** p. **Rzewny**: Pies gończy ma głos R., kiedy ś. daje słyszeć, jakoby go urażało co, i rozkłada go. Ostror. Więcej słabość pamięci i żal R. mówić nie znosi. J. Kaź. Ludzie chwaly Bożej rzewliwi wydali ś. na imię Chrystusowe. Smotr. (gorliwi o chwałę Bożą. L.).

Rzewnia, i, lm. e, **Kazuar** bot. (casuarina) *roś. z rodziny rzewniowatych*. < Od Rzewny >

[**Rzewniak**, a, lm. i] *karofel żółtawy z oczkami głębokimi*. < Od Rzewny >

Rzewnić, i, il i. *rozrzewniać, robić rzewnym, wzruszać, czulić, rozgoryczać, rozżalać, rozkłiwiac*: Na skargi rzewniące już ś. do litości skłaniać dawał. Przyb. Urągania, naśmiewania wiele serca rzewnią. Wys. Gdy Joba nawiedzali, rzewniąc swemi namowami, odpowiedział: niemasz tak wielkich plag, któreby mię od Pana odbiły. Biel. M. (= *drażnić*). 2. † R., [R. a. R. sobie] = *urzewniać, płakać rzewnie, kwilić, zawodzić, wy-rzekać, biadać*: Wołali, płacząc i rzewniąc a mówią... Leop. (rzewnie płacząc. L.). Płaczcie a rzewnijcie wszyscy. Leop. (kwilcie. Leop.). × R. ś. *rozrzewniać ś., rozczulać ś., czulić ś., rozkłiwiac ś.*: Człowiek, co pragnącemu nie dał wody szklanki, dziś ś. rzewni, pasterskie wyprowadza sielanki. Niem. < Od Rzewny >

Rzewnie i. a. [**Rzewno**] przys. od **Rzewny**; [**Rzeźnie**, **Rywnie**]: R. *plącze*. Troc. Płakał R.; był to płacz bardzo gorzki i nie tylko z oczu, ale i z serca pochodził. Damb. Magdalena z nabożeństwa R. płakała, gdy Pana nie znajduje w grobie, a jeszcze poczęła rzewniej płakać, iż... Birk. R. zapłakawszy, rzekł: O Boże! tożem zewsząd opuszczony. Tw. Siedział Jeremiasz płacząc i R. kwilił to płacziwie narzekanie nad Jeruzalem. Leop. Każdy R. narzeka, jakby już zginął. Jabł. 2. *szczerze, serdecznie, ochoczo, gorliwie, z całym sercem, z oddaniem ś., całą duszą*: Kto miłuje R., ten szaleje pewnie. Rys. R. o czym myśleć. Troc. [Tam tak już tej ujnje R. służyła, tak już R. pracowała, jak tej rodzonyj matce]. Kon. Przysłał mu obiecał człeka, który mu R., jak sam zechce, na wszystko odpowie. Jabł. 3. † R., [R., **Równie**] *żynie, tylko, zgola*: Będziwa wam radzi: zjeć, wypijecie, co wam ś. R. spodoba. Oss. [Jak ś. R. podobą]. Zdr. [**Rzewnięko**].

[**Rzewnięko**] p. **Rzewnie**.

Rzewniowate rośliny bot. (casuarinaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*. < Od Rzewień >

† **Rzewniwość**, i, blm., rz. od **Rzewniwy**, *rzewność*: W rzewniwości mojej, w ogniu gniewu mego mówiłem. Wuj. Ślepą rzewniwością poganie i Żydzi prawdę niebieską prześladowali i prawdziwe nauczyciele zabijali. Żarn. Gdzie

przystąpi ślepa R. a nieopatrzna tradycji miłość, tam cięższego prześladowania Kościół doznawać musi. Żarn. (= *fanatyzm*). Starcowi serce jego natenczas płacz a R. taką objawiało, czując śmierć swoją bliską. Biel. M. R. = *zazdrość*. Biel. M. (= *podęjrliwość, niepokój o kogo a. o co, pochodzący z przywiązania serdecznego*).

† **Rzewniwy** p. **Rzewny**: Pan R. i mszający ś. Wuj. (rzewliwy. Farn.; zapaleczywy. B. G.) Wzowiecie niewiast rzewniwych, niechże imą nad nami lamentować. Leop. (rzewliwych. Leop.). Dziecię roztopne, obyczajne, nierzewniwe. Kochan. (= nieplacziwe. L.). Z tej przyczyry R. Władzysław aż płakał. Biel. M.

Rzewno l. [R.] p. **Rzewnie**: Lud skruszony R. płakał i ziemię łami polewał. Skal. Oni jeli R. płakać. Op. Odetchnęła swobodnie, zapłakała R. Syrok. 2. R. mi = *bardzo mi żalostnie, mam żal, jestem rozrzewniony, rozgoryczony, rozżalony; serce mi ś. kraje, na płacz mi ś. zbiera*. Włod. R. tobie i nam było. Troc.

Rzewność, i, blm., rz. od **Rzewny**, *wzruszenie, żal serdeczny*: Umywszy twarz, zadzierzał R. i przyszedł k nim. Biel. M. Na R. płaczu pańskie względy padły: dał ś. przebłągać. Kras. W kozakach dziś bojaźń Boża już okazalsza, R. w wierze gorętsza, karność większa. Smotr. (= *gorliwość*).

Rzewnotęskliwy *rzewny i zarazem tęskliwy, tęskniący* *zaczynam*: W oczekiwaniu śmierci szczęśliwej, pedziła żywot R. St. wil. <Rzewno + Tęskliwy>

Rzewny, † **Rzewniwy**, × **Rzewliwy** l. *pochodzący z rozrzewnienia, serdeczny, żalostny, czuły, wzruszający, przejmujący, gorzki, tkliwy, rozczulający*: Za czas stracony żal uczynił R. L. Usłyszał Pan jej R. płacz. Kochan. Strach serce ujął, a w oczu płacz R. Kochan. Nieraz ci smutne lice płacz omoczy R. Koch. W. Rzewne ży rozlewa. Troc. R. żal. Troc. Jak to wspomnieć bez rzewnego żalu? Kras. Jęczy, a smutne wznosząc w niebo oczy, przytula syna i ży rzewne toczy. Kras. Te mary, ten wóz, spoczynek po znoju lud wdzięczny łzami oblewa rzewnemi. Niem. Przerwij ży rzewne, ojeze mój koehany. Niem. Alem zostawił żonę i dziecię, to mi ży rzewne wyćska. Mick. 2. (o człowieku) *odznaczający ś. rzewnym usposobieniem, tkliwy, smutny, tęskny, sentymentalny, uczuciowy, placziwy*: Dziecina stała ś. błada i rzewna. Słow. 3. † R. *gorliwy, żarliwy, serdeczny, szczery, ochoczy, zapalony, zogorzwały, fanatyczny, dbały, pilny, wylany*. Rzewne za kim czynię kroki. Troc. (= *usilne*). R. koehanek. R. chwaty Bożej. [Zapłakać rzewnemu Bogu] = *zapłakać rzewnemi łzami żywemu Bogu*. <RZEW>

† **Rzez**, u, lm. y, † **Rzaz** *cięcie, przerwanie, przepilowanie, przekrój, sznit*: Gromada Siarska w trawie nie płaciła od jednego rzezu tramów budowlanych, tylko po pół grosza. L. <RZAZ(RZEZ)/RZEZ/RAZ>

[Rzezacny] p. **Rzezaczka**. <Zam. Rzezaczny, od Rzezak>

× **Rzezac**, a, lm. e *ten, co rżnie, siepacz, kat, oprawca*: Gdyby lud powieś ś. dał i w rzezaczy uwierzył, czyby to nie gorszy był finis, jak na Maciejowski polu? Krasin. <Od Rzezac>

[Rzezaczka, i, lm. i] *przyrząd do rżnięcia sieczki lub koniczyny*: R. a. rzezacna skrzynia = *sieczkarnia*. <Od Rzezac>

Rzezać, ze a. [za], za† **Rzazac**, [Rzazac] l. p. **Rznać**: Ośła, acz sama R. nie umie, wszakże inne

nacznia do rżania ostrzy. Baz. Ziemia ostrym lemieszem rzezana. Otw. Bańki rzezane. Cziach. (= *cięte*). Rzeże (struże) drwono. Troc. Rzeże cyrulik chorego. Kn. R. na kamień chorującego. Troc. Cyrulik ranę R. musi. Troc. Po gospodach zbuntowani rzeżę, zabijają jako bydło. Tw. Kapłany rzeże u stopni ofiarza. Od. [Piły ni momy; jakoż będziemy drwa. R. abo i deski?]. Tet. R. chłopca. Troc. (= *trzebić, pokładać, kleśnić, kastrować*). Justynjan zakazał, aby chłopięta rzezane nie były. Skar. R. kabat, płótno, trzewik, karbować, sztucznie wyrzynać. L. R. suknię, sztucznie wykrawywać, karbować. Rej. Chodzą w szatach aksamitnych abo rzezanych, abo złotem przypiększonych. Baz. Trzeba nam ująć tych pieszcot, tych rzezanych aksamitków. Rej. (= *strzyżonych*). Nie wiem, co za wzory i miechy wymyślają, rzeżę, bramują, bryzują. Hrb. Krawcy, którzyby jedwabne rzeczy klóli, rzezali, a szwaczki, coby płótno rzezaly, niech płacą strofu złotych 10. Węż. Rzezany bram, *fimbria*. Mącz. Przyjechał z Paryża w kabacie rzezanym. Trzt. Księża aby trzewików rzezanych ani ostróg pozłocistych nie nosili. Sz. R. obrazy, figury = ryć, strugać. L. (= *rzeźbić, wyrzynąć*). Rzezany przez Mojżesza cherubin, *scultus*. Skar. Stały tam bożki rzezane staro-wiecką robotą. Pot. Djamenty dwa rzezane w tryanguł. Kłok. (= *rżnięte, szlifowane*). Rzeże (ryje) kamienie. Troc. [Sieczkę R.] 2. [R.] *żać*: R. żyto. 3. [R.] (o Żydach) *dokonywać obrzezania rytualnego*. 4. [R.] *ciąć, prażyć, bić, ćwiczyć*: R. konia kijem. Kobyła zadkiem rzezała. R. ś. l. p. **Rznać**. 2. *rzezać siebie, trzebić ś., kleśnić ś., kastrować ś.*: Niektórzy sami ś. rzezali, chęąc ś. przy czystości zostać. Skar. 3. *wyrzynać ś., wykluwać ś., dobywać ś., pokazywać ś., puszczać ś.*: Najczęściej w czwartym roku zęby poboczne u konia R. ś. poczynają, chociaż u drugich aż w piątym roku ś. rzeżę. Dor. Niezmiernego wesela ona sercem nie obejmie, znać go po niej, i ledwie bokiem ś. nie rzeże. Pot. 4. W koszu ś. R. (Papr.) p. l. **Kosz**. <RZAZ(RZEZ)/RZEZ/RAZ>

Rzezdło, a, lm. a *tech*. p. **Krajadło**. <Od Rzezac>

Rzezak, a, lm. i, † **Rzazak** l. *nóż kuchenny, rzeźniczy, rzemieślniczy, strug*: Wyrzniez większy otwór rzezakiem. Kąc. R. ogrodniczy. Troc. Skoro tylko do rąk swych wziął R. krzywy, alić z niego ogrodnik i winiarz prawdziwy. Otw. R., nóż ofiarniczy. R. w ręce kapłańskiej na zabicie ofiary. Otw. R. = kosa sieczkowa do rżnięcia słomy na sieczkę w ladzie (= *w sieczkarni*). Łab. Puszczało, R., dłubaczka, rylec. Bobr. 2. [R.] *piłeczka do narzyniania tak zwanych szpony*. 3. × R. *wierzchołek korony zębów*. Śl. wil. 4. [R.] *rzeźnik*. 5. *rzeźnik żydowski bijący bydło na koszer podług przepisów religijnych*. 6. *ien, co dopełnia obrządek obrzezania u Żydów*. 7. p. **Rzeżaczka**: R., rzezanie mocz. Sien. Polej R. oddala i urynę obficie wypędza. Sien. <Od Rzezac>

Rzezalnia, i, lm. e p. **Rzeźnia**: Pan Bóg nie wymaga, aby Mu gwałtownie prowadzono ofiary do ofiarza, jak zwierzęta do rzezalni. Bał. <Od Rzezac>

Rzezanie, a l. blm., czynność cz. **Rzezać**: R. sieczki. Troc. Rzezaniem, ryciem i heblowaniem wystawiona robota. Troc. R. słupów lub obrazów z drzewa, z srebra. Petr. R. obrazów. Troc. R. na kamień chorującego. Troc. (= *operacja*). R. kamienia. Troc. (= *wycięcie*). R. rzezańca. Troc. (= *kastracja, kleśnienie, pokładanie*,

trzebienie). Najlepszy czas rzeźniania źrzebceów w trzecim roku. Dor. R. w koszu, kara używana na dworzani i junaków. Brk. 2. Im. a = a) rzeźba, sztuka rzeźbiarska: Umieci malarstwo, R. architektura. Łęcz. b) rzeźba; przedmiot, szczególnie rzeźbiony: Wszystko to budowanie dziwne rzeźniania miało na ścianach. Star. Poślesz mi człowieka, któryby umiał ryć rozliczne rzeźniania. Leop. R. sklepu, stropu. Troc. Sztuczne R. Troc. c) [R.] rznęćcie w brzuchu, morzyisko. d) lek. : † R. mocz, p. Rzeźączka.

Rzezaniec, rca, Im. ncy, † Rzezaniec trzebieniec, kastrat, kleszczeniec, emuch: W niebie przyjmą koronę ci trzebieńcy a. rzezańcy, którzy sami ś. rzeżall dla królestwa niebieskiego, nie ciało, lecz pożądlwości wyrzeżując. Galat. R., rządzca saraju. Węg. Soliman przywołał do siebie najpierwsze z rzezańców. Węg. <Od Rzeżany, od Rzeżać>

Rzeżanina, y, Im. y p. Rzeż: Szwedzi trzymają ś. ostro i R. straszna. Przyb. Dopieroż R. straszna i popioch srogi. Przyb.

[Rzeżanka, i, blm.] 1. sieczka. 2. zła muzyka. <Od Rzeżany>

† Rzeżaniczny tyżący ś. rzeżanica: Wydrzyj rżędy z ręki rzeżanicznej. Bardz. <Od Rzeżaniec>

Rzeżanstwo, a, blm., zb. rzeżanicy: Niepoczesne R. śmiało ś. mocą kusić o rzymskie państwo. Petr. Kleopatra około siebie miała rzeżanców niemało, dlatego wojska Antoniego rzeżanstwem zowie. Petr. <Od Rzeżaniec>

Rzeżarka, i, Im. i tech. p. Krajarka. <Od Rzeżać>

[Rzeżarnia, i, Im. e] hójnia. <Od Rzeżać>

† Rzeżawica, y, Im. e p. Rzeżączka.

† Rzeżawka, i, Im. i p. Rzeżączka. <Czes. rzeżawka>

× Rzeżiciel, a, Im. e, × Rzeżyciel operator dokonujący kastracji, kastrator, trzebiciel, miślarz: R. rzeżanców. Bobr. <Od *Rzeżić, zam. Rzeżać>

Rzeżec, zca, Im. zce 1. bart. nóż do podcinania plasterów. 2. mały półkolisty nożyk do wyrzynania wklęsłości w drzewie (np. przy wyrabianiu łyżek drewnianych). Śl. wil. <RZAŻ(RZEŻ)/RZEŻ/RAZ>

Rzeżimieszek, szka, Im. szkowie, † Rzeżymieszek. 1. złodziej, łupieżca, rabuś: R., rzeżnik mieżków, urzynać, wypróżnimieszek, zonarvus. Mącz. R., wypróżnimieszek, wypróżniworek. Volek. Owi saccularii, abo rzeżimieszki, daleko surowiej, niż inni złodzieje, u Rzymian karani bywali. Ostr. 2. zool. p. Gołąb. <Rzeżać + Mieższek>

× Rzeżimiesznictwo, a, blm., † Rzeżymiesznictwo, stan. proceder rzeżimieszka, złodziejstwo. <Od *Rzeżimiesznik, od *Rzeżimieszny, od Rzeżimieszek>

× Rzeżimieszniczy, † Rzeżymieszniczy dotyczący rzeżimiesznictwa, złodziejski, lotrowski. <Od *Rzeżimiesznik>

† Rzeżiwo, a, blm. p. Rzeż. Pot. <Od *Rzeżić>

× Rzeżki p. Rzeżki. Śl. wil.

× Rzeżko przys. od Rzeżki, rzeżko.

× Rzeżkość, i, blm., rz. od Rzeżki, rzeżkość.

Rzeżuń, a, Im. e zbójca, zbój, morderca, opryszek: Tam stary w stepach ś. pędza za wiatrem i rzeżuniami. Słow. <Od Rzeżać; Ukr. rizuń, Ros. riezun>

[Rzeżwy] p. Rzeżwy.

Rzeż, i, Im. e, × Rzeżba 1. rzeżanie, bicia bydła, ubój, szlachtunek, rzeżnictwo: Podatek skór ma być zamieniony w opłatę pieniężną od rzeżi. L. Woły i krowy do ukarmienia na R. powinny być zdrowe, żartkie. Kluk. Garkuchniarze i utrzymujący R. mięsa. L. Rzeżnik wiejski od rzeżi podatków nie płaci. Troc. Zabić wołu, cielę na R. Troc. (= na mięso). Wót, owca na R. Troc. (= na zabicie). R. ofiarna. Bobr. R. koszerna. R. świńska. Troc. R. bydła z konieczności, w celu stłumienia choroby stadnej. Przen.: bydło przeznaczone na zabicie: R. bić, rznąć bydło. Dudz. Rzeżnik, co bije R. Bobr. 2. a. Rzeżanina, † Rzeżiwo przen. ogólne zabijanie, mordy, rozlew krwi, jatki: R. była, nie wojna, gdy bezbronny śmierć nosła ręką mieczem zbrojna. L. (= szlachtuz). Na szrot i R. wydać, prowadzić. Troc. Z tej rzeżi tylko jeden żołnierz został. Troc. Idą na śmierć, prosto jak na R. odłączeni barankowie, niewinni oni dwaj rodzeni. Groch. Godziź ś., aby bracia na R. braci ręce wyzbrajali? Oss. Wydał go na R. Ryś. Pewnie na R. swych ziomeków za kraju pożogi hołd mych pochwał odbierać będzie Sylla srogi! Nar. R. niewiniątek. Tak mistrz doskonaly wydał okropność szturm, że wieśniaczki drżały, przypominając sobie ze łzami boleści R. Prażi, którą znały z pieśni i z powieści. Mick. <RZAŻ(RZEŻ)/RZEŻ/RAZ>

Rzeżba, y 1. blm. rzeżbiarstwo, snycerstwo; skulptura: Fidjasz, sławny w kamiennej rzeżbie artysta. L. R. i malarstwo zdobyły pokoik. Niem. R. fotograficzna p. Fotoskulptura. 2. [R.] szkoła rzeżbiarstwa w Zakopanym. 3. dzieło sztuki rzeżbiarskiej; postać, ozdoba, szczególnie rzeżbiony: Odrzwia zdobyły bogate rzeżby. R. pełna, wypukła. R. płasko-wypukła (= płaskorzeżba). Rzeżby różne snycerskie bywają lipowe. Kluk. Nie szklili ś. tam marmur w kunsztownej rzeżbie. L. R. kunsztowna z drzewa, z kamienia. Troc. 4. × R. p. Rzeż: Ofiara u nich zawisa na rzeżbie baranów. Kłok. Człek ś. na świat nie rodził dla rzeżby swych braci. L. Okrutna wtedy powstała R. Pas. R. baranów na ofiarę. Troc. Ten nieszczęśliwy lud już znowu na swoją rzeżbę miecza dobywa. Stasz. R., rzeż krwawa. Sienk. <Od Rzeżać>

Rzeżbiarka, i, Im. i 1. forma ż. od Rzeżbiarz. 2. machina do giloszowania.

Rzeżbiarnia, i, Im. e pracownia, rzeżbiarska: Naprzód udał ś. do rzeżbiarni. Bał. <Od Rzeżbiarz>

Rzeżbiarski przym od Rzeżbiarz, snycerski: Robota rzeżbiarska. Dłuto rzeżbiarskie. Właściciele zakładów rzeżbiarsko-kamieniarskich swoim kosztem wzniosą wielki ołtarz.

Rzeżbiarstwo, a, blm., † Rzeżbierstwo sztuka rzeżbiarska, snycerstwo: W malarstwie, rzeżbiarstwie, budownictwie i innych kunsztach. L. <Od Rzeżbiarz>

Rzeżbiarz, a, Im. e 1. artysta a. rzemieślnik, który ś. zajmuje rzeżbieniem, snycerz: Le Brun, sławny w Warszawie R. królewski. L. Na głazie rznęty cudną rzeżbiarza robotą. L. 2. astr.: R. a. Warsztat rzeżbiarska nazwa gwiazdozbioru położonego na półkuli południowej nieba. <Od Rzeżbić>

Rzeżbić, i, il 1. wyrzynać, wykławać kształty czyje, robić rzeżby: R. figurę, portret, ozdoby. Zajmują ś. te opisy głównie czasami późniejszymi, pomnikami murowanymi, rzeżbionymi, malowanymi. Szaj. Przen.: wykończać subtelnie, plastycznie a dokładnie: Rzeżbił subtelnie i opracowy-

wła każdą rolę (teatralną). Pogardliwy uśmiech coraz głębiej rzeźbił mu twarz. Bał. (= charakteryzował). 2. [R.] *był rzeźnikiem*. <Od Rzeźba>

Rzeźbienie, a, blm., czynność cz. **Rzeźbić**.

† **Rzeźbiarstwo**, a, blm. p. **Rzeźbiarstwo**.

Rzeźki, × **Rzeški**, × **Rzeski**, × **Rzezki** *żwawy*, *krzepki*, *dziański*, *rzeźwy*, *chwacki*: Staruszek jeszcze R. Ruchy rzeźkie. Wiatr R. <RZAZ(RZEZ)/RZEZ/RAZ>

Rzeżko przys. od **Rzeżki**: [Wach na lirze R. gmyrze].

Rzeżkość, i, blm., rz. od **Rzeżki**.

Rzeźnia, i, lm. e, i. a. **Rzeźnia**, × **Rzeźnica** *miejsca*, *budynek*, *gdzie biją bydło na mięso*, *bydłobójnia*, *szlachtuż*: R. miejska. R. centralna. 2. *jatki*, *gdzie sprzedają mięso*: Produktami nabytymi w rzeźni i na rynku. Orzesz. 3. [R.] = a) *rymnia*, *koryto*, *którym spuszczają drzewo z gór na równinę*. b) *wózownia*. <Od Rzezać>

× **Rzeźnica**, y, lm. e p. **Rzeźnia**: R., rzeźniczy warsztat, gdzie biją rzeź, oprawują, mięso rąbia, kutłof, szlachtuż. L. Niechaj mieszczanie grodzienicy żaźnie i rzeźnicie nad Niemen przeniosą, żeby ś. miasto lepiej budowało. Vol. Browary, rzeźnice, jatki. S. Grodz. R., rzeźniczy warsztat. Troc. Sądowa izba istotna dla mnie stała ś. R. Chodź. Wietrzy, jak pies koło rzeźnicy. Prz.

Rzeźniczy p. **Rzeźniczy**: Zawód, proceder R. <Od Rzeźnik>

Rzeźnictwo, a, blm. i. rzemiosło rzeźnicze: Nie traci honoru i sławy, kto takie prowadzi R.: zabijając *juvenes*, *non juwencos*, krew rozlewać mieczem na polu Marsowym, nie w jatkach. Chm. B. 2. *sprzedawanie mięsa*, *handel mięsny*. <Od Rzeźnik>

Rzeźniczanka, i, lm. i *córka rzeźnika*.

[**Rzeźniczek**, *czka*, lm. *kowowie*] p. **Rzeźnik**.

Rzeźniczy, **Rzeźnioki** przym. od **Rzeźnik**: Nóż R. Stół R. W rzeźniczym warsztacie biją rzeź, oprawują, mięso robią. Troc. Dawny funt R. na mocy zwyczaju miał 50 łutów. Baran. <Od Rzeźnik>

[**Rzeźnie**] p. **Rzewnie**.

Rzeźnik, a, lm. cy *rzemieślnik*, *który rżnie bydło i mięso sprzedaje*: R. bije rzeź i mięso sprzedaje. Troc. R. bydło nieme bije. Bardz. R., *koli-byk*. L. = R., *który ma owce*, *woly i inszy dobytek*, *któryby na jatki bił*... Sz. Patrzy na niego, jakikrowa na rzeźnika. Prz. (= *niechętnie*, *z trwo-gą*). Chciałem ś. bawić zielnikiem, będąc z natury rzeźnikiem. Tremb. Mnie stworzył rzeźnikiem Bóg, a ja głupi chciałem być cyrulikiem. Jabł. R. ofiarny, ofiarnik, pop pogański. Bobr. [R. damski] = R. *bijący świnie*. R. jatkowy. R. *skłepowy* = *wędliniarz*, *masarż*. Przen.: *człowiek okrutny*, *bez litości*, *krwiożerczy*, *zboj a. chirurg zimnej krwi*: Zbojeckie zastępy rzeźników Rakoczego zmykały co siła. Sjenk. Zdr. [**Rzeźniczek**]. <Od Rzeźny>

† **Rzeżno** przys. od **Rzeżny**: Arjon zagrał R. żałosną pieśń na lutni. L.

† **Rzeżność**, i, blm., rz. od **Rzeżny**: Niektórzy do morselatów przykładają więcej imbiery dla rzeżności. Sien.

Rzeżny i. przym. od **Rzeż**: Rzeżne bydło do rzezi. L. Ześmy krwią tą rzeżną pokalani. Wyp. 2. † R. *ostrzy*. And. z Kobył. R. *głos*, *acuta vox*. Mącz. (= *chrapliwy*, *drapiący*, *chropowaty*). Wino rzeżne = *wytrawne*, *cierpkie*, *mocne*, *tegie*, *pikantne*. Wino miękkiego i słabego smaku jak rzeżnym uczynić. Ślesz. <Od Rzeż>

× **Rzeżwi** p. **Rzeżwy**: R. a. gotowy umysł. Troc. Rzeżwie zdrowie. Troc.

Rzeżwić, i, il kogo. i. *orzeźwiać*, *robić rzeżwym*, *ożywiać*, *odżywiać*, *krzepić*, *wzmocniać*, *robić rzeżkim*, *trzeżwić*: Twe mi mdły umysł słowa orzeżwiły, jak gnuśne rzeżwi stare wino żyły. L. Łąki to strumyczek żywą zielonością rzeżwił i kształcił. L. Rozrywki umysł i serce rzeżwiające Pir. Wino rzeżwi i rozwesela człowieka. Krup. 2. *cutić*, *trzeżwić*, *przyprawdać do przytomności*: R. zemdlącego. 3. apt.: Lek i rzeżwiający, orzeżwiający, skrzepiający, † *kordjały* (remedia analeptica). R. ś., **Rzeżwić** i. *stawać ś.* *rzeżwiejszym*, *orzeżwiać ś.*, *ożywiać ś.*, *odmładzać ś.*; *nabierać otuchy*. Teraz zbolące serce rzeżwi ś. na nowo. Mick. Na pieśni barda duch rzeżwieje. 2. [R. ś.] *cutić ś.*, *trzeżwić ś.* <Od Rzeżwy>

Rzeżwieć, eje, ał p. **Rzeżwić**: Doweip rzeżwieje. Troc. W sercu twoim, w rozumie twoim odezwałem ś., rzeżwiałem. Krasin. <Od Rzeżwy>

Rzeżwienie, a, blm. i. czynność cz. **Rzeżwić**. 2. a. **Rzeżwienie** ś. czynność cz. **Rzeżwieć**.

Rzeżwienie się, a ś., blm. i. czynność cz. **Rzeżwić** ś. 2. p. **Rzeżwienie**.

× **Rzeżwiosć**, i, blm., rz. od **Rzeżwi**. Troc. (= *rzeżwość*).

Rzeżwiuchno przys. od **Rzeżwiuchny**. L.

Rzeżwiuchny *miłuchny* *przez swoją rzeżwość*; *bardzo rzeżwy*: Rzeżwiuchnych myśli wyraz przyjemny. L. <Od Rzeżwy>

Rzeżwo przys. od **Rzeżwy**; [Rzerzno]. Tu i plakać było R. Syrok. Tak mi R., wesolo. Len.

Rzeżwość, i, blm., rz. od **Rzeżwy**: R. i zwrotność pochodzą z ruchawości dobrowolnej i chętniej. Pilch. Kto śrządek trzyma w gniewie, rzeżwym go zowią, a sam ten śrządek R., przystojność rozgniewania. Petr. R. zdrowia, rozumu, umysłu. Troc. Przyjemna R. oczu i twarzy. Troc. W rzeżwości kwitnie to panię Troc.

Rzeżwy, [Rzezwy], × **Rzeżwi** i. *raźny*, *zwinny*, *ruchliwy*, *ożywiowy*, *dziański*, *czerstwy*, *rzeżki*, *rączny*, *krzepki*, *żwawy*, *żywy*: Wypiwszy wina, rzeżwym ś. poczuł. R. chłopiec L. (= *żywiec*). Koń wiedy zwierzęty ma bieg rzeżwiejszy. Papr. Tu junak R., tu jeszcze rzeżwiejszy; tu mąż ogromny, a tu ogromniejszy. Groch. Człowiek spracowany, wypiszy kieliszek wina dobrego, rzeżwiejszym ś. staje. Krup. Gdy chory całą noc spokojnie przespał, rano rzeżwiejszym wyglądał. Perz. † Kto śrządek trzyma w gniewie, rzeżwym go zowią. Petr. [Kot R., wesoly] 2. *zdrowy*, *świeży*, *ostrzy*, *orzeżwiający*, *jędny*: Wiatry najrzeżwiejsze. Uj. Panuje R. chłód. Sienk. Wiaterek roztrząsał wilgotne, rzeżwe zapachy pól, pławiących ś. leniwie w słońcu. Reym. Z pól, od borów, całym światem płynęło rzeżwe wiośniane powietrze. Reym. Rosą R. łan. Wysp. <RZAZ(RZEZ)/RZEZ/RAZ>

† **Rzeżatek**, tku, lm. tki bl. p. **Żarzewie**: Jak wagieli w rzeżatku, a drwa na ogniu, tak swarliwy łatwo roznieci zwadę B. B. (wagieli martwy. B. G.). <Zam. * **Żeżatek**, **ŻEG(ŻOG)/ŻEŻ**>

† **Rzeżawka**, i, lm. i *kamyk*: R., calculus. Mym. R., kamień siepiący. Mur. <Czes. *řezavka*>

Rzeżączka, i, lm. i l. × R. *znicięte w brzuchu*. Troc. 2. bot. = **Rozświta**. 3. lek. = a) a. † **Rzazawka**, † **Rzezawka**, † **Rzeżenie** *mocz*, † **Rzezak**, † **Rzazak**, † **Rzezawica**, [Rzeżucha], × **Rznączka**, [Rznączka], † **Nieszozanka** *mokroczenie bolesne*, *oddawanie moczu utrudnione i połączone z bólem* (stranguria). b) a. **Kiła**, † **Kiłowka**, † **Nosaोजना**,

† Trypa, [Wiewiór, Kapaniec] (blenorhoea venerea s. virulenta) choroba zaraźliwa cewki moczowej, × słuźotok z cewki moczowej, trypper. <Od *Rzezić>

† Rzeżewie, a, lm. a p. Żarzewie: Postawże garniec na rzeżewiu, aby ś. rozpalili. B. B. Nógę tę trzymać trzeba nad gorącym rzeżewiem. Ostror. R. rozpalilo ś. Bud. <Żam. Żarzewie, ŻAR/GOR, zpodrowadzeniem pod ŻEG/ŻOG/ŻEZ, a w pisowni zpodrowadzeniem pod Rzeż-, RZAZ(RZEZ)/RZEŻ/RAZ>

[Rzeżucha, y, lm. y, Rzerzucha] p. Rzeżączka. Rzeżucha, y, lm. y bot. = a) a. Potocznik (cardamine) roś. z rodziny krzyżowców. Gatunki: R. gorzka (c. amara). R. łąkowa (c. pratensis). R. sprężysta a. R. niecierpek a. Gniewosz, Skoeczek (c. impatiens). b) R. ogrodowa i R. psia p. Pieprzyc. c) R. świnią p. Szałsza. d) R. wodna p. Rukiew. e) R. zimowa p. Gorczyznik. <Podprowadzeniem pod RZAZ(RZEZ)/RZEŻ/RAZ, może zam. *Żerzucha, *ŻER/ŻR, albo też zam. *Żeżucha, ŻEG/ŻEZ>

Rzeżuszany przym. od Rzeżucha: Siemię rzeżuszane. Rzyc.

× Rzeżyciel, a, lm. e p. Rzeżiciel: R. eunuchów. (= kastrator, trzebiiciel). Kn. R. rzeżanów. Troc. <Od *Rzeżyć, zam. *Rzezić, RZAZ(RZEZ)/RZEŻ/RAZ>

† Rzeżykamienik, a, lm. cy lekarz, który wyrzyna chorobę kamienie. Mym., Mur. <*Rzeżyć + *Kamienik, od Kamień>

× Rzeżymieszek, szka, lm. szkowie p. Rzeżymieszek. Troc. Bobr. Złodziej, który we dnie kradnie, jako są rzeżymieszekowie, ma być u prągi bit miotłami. Sz. <*Rzeżyć + Mieszek>

× Rzeżymieszka, i, lm. i forma ż. od Rzeżymieszek. L.

× Rzeżymiesznictwo, a, btm. p. Rzeżymiesznictwo.

× Rzeżymieszniczy przym. od Rzeżymiesznik, L. † Rzeżypepkowa, ej, lm. e rz., † Pęporzeczka położna, × połogownica, babka, akuszerka (obstetrix). <*Rzeżyć + Pępkowy>

[Rzeża, y, lm. y] f. p. Rzeża. 2. w lm., Rzechy, Rzenchy łachy, strzępy, gałguny, łachmany: Koszula — same rzechy. Zdr. [Rząski].

[Rzęcierz, a, lm. ej] p. Więcierz.

Rzęd, u, lm. y l. f. R. zam. Rząd: Z jednej strony R. topoli, z drugiej kasztany. Zach. Po lewej stronie był R. dużych okien. Zach. 2. [R.] = a) łud, porządek: Wpierw z ojeem twoim muszę dojść do rzędu. Ork. b) zrządzenie: Boskie rzędy. Zdr. [Rzędek, Rzędzik].

[Rzęda, y, lm. y] p. l. Grzęda.

[Rzędek, dka, lm. dki] p. Rzęd: Na kamieniu te cztery rzędkie stoją wydrążone. Wiszu.

[Rzędlica, y, lm. ej] miejsce w polu znajdujące ś. na źródle, trzęsawicu.

Rzędna, ej, lm. e l. mat. jedną z dwu współrzędnych punktu w układzie współrzędnych (ordinata): Rzędne punktów linii prostej, linii krzywej, (p. Współrzędne): Linje, wymierzające odległość punktu od drugiej linii stosunkowej, nazywają ś. rzędnymi, ordinatae. Jak. J. 2. mier. linja równoległa do południka. <Od Rząd>

† Rzędnie porządnie: Polecieli panu Makowieckiemu na pytki ich wziąć i zeznania ich R. spisać. Sienk. <Od Rzędny>

Rzędno z okazalymi rzędem (na koniu), suto w rzędy końskie: Na dobrych koniach R. i paradnie wraz z posłami stawili ś. Kit. <Od Rzędny>

× Rzędność, i, btm. p. Zrzędność. <Od Rzędny>

Rzędny l. [R.] = a) rządny, gospodarny: Gospodarz R. b) porządny, zgrabny, ładny: Rzędna dziewczyna. 2. † R., [R.] ujęty, najemny, najemniczy, płatny: Sara dozwoliła rzecz mieć Abramowi z dziewczką rzędną Hagar. Glicz. Abraam, miawszy rzecz z dziewczką rzędną, dostał syna Izmaela. Glicz. <Od Rząd>

† Rzędocha, y, lm. y p. Rządziocha. Mrow. <Od Rzęd>

[Rzędolenie, a, btm.] czynność cz. Rzędolić.

[Rzędolić, i, il] gderać, zrzędzić.

Rzędować, uje, owa! ustawić w rzędy, szeregować: Rzędują ś., naśladując żołnierzy. <Od Rzęd>

Rzędowanie, a, btm., czynność cz. Rzędować.

[Rzędowisko, a, lm. a, Rzędowiszcze] miejsce, gdzie stał rząd (= kopka zboża). <Od Rzęd>

[Rzędowiszcze, a, lm. a] p. Rzędowisko. <Od Rzęd>

Rzędowy l. przym. od Rząd; ustawiony w rzędy, szeregowy, linjowy: Siewnik R. Rośliny rzędowe = przeznaczone do uprawy w rzędach. 2. chem. W budowie związków organicznych odróżniamy jako pierwszorzędowe te, których grupa atomów cechująca funkcję złączoną jest z grupą CH, rodnika; drugorzędowymi są takie, w których cecha funkcji jest złączona z CH; wreszcie trzeciorzędowymi, w których jest złączona z C. 3. × R. gram. porządkowy: Wyraz liczebny R. Bobr. <Od Rząd>

Rzędzenie, a, btm., czynność cz. Rzędzić.

† Rzędzicha, y, lm. y l. rzędczyni, rejentka: Rejentkę nazywano rzędziuchą. Błaż. 2. p. Rządziocha. Rozm. 3. m. p. Rządziuch: On R. ś. gępstwem gospodarskim cieszy. Klon. <Od Rzędzić>

Rzędzić, i, il l. † R. i † R. ś. p. Rzędzić; Byś nikczemu cię dał nazbyt R. nie dał, tedy nadobne będzie gospodarstwo twoje. Rej. 2. × R. zrzedzić, gderać: Co ten stary gawęda rzędzi! L. [Rzędzik, a, lm. i] p. Rzęd.

× Rzędziocha, y, lm. y p. Rządziocha: I mąż niejedem będzie głupi tak dalece, że do rękę rzędziwsze żenie puści lece. Pot. Obzarstwo, gniew, te panie bardzo cię też rządzą; jam to już wszystko wzgardził, dawno pod nogami ta twoja R. u mnie i twa pani. Papr. Rzędziuchy wprawiają nas w te błędy. Papr. Jakby te rzędziuchy powściągnąć. Papr. Charakterystyczna jest obawa, że żona bogata będzie przewodziła nad mężem: przed rzędziuchami a. rzędzichami takimi wiek XVI bardzo przestrzegał. Brk. <Od Rzędzić>

† Rzędziucha, y, lm. y p. Rządziocha. <Od Rzędzić>

† Rzędzący p. Rzędzący. Pat. <Od Rzec>

[Rzenchy, ów, btm.] p. Rzęch.

× Rzędziociel, a, lm. e p. Rzędziociel: Czymże jest poeta? — Zawsze i wszędzie idą przed nim wszyscy, lada R., co sztuki pokazuje na strunie. Krasz. <Od Rzędzić>

× Rzędzić, i, il p. Rzędzić.

[Rzędzić, eje, ał] na kim = dokuczać komu mową.

× Rzędzenie, a, btm. l. × R. czynność cz. Rzędzić. 2. [R.] czynność cz. Rzędzić.

Rzędzenie, a, btm., czynność cz. Rzędzić.

Rzędziociel, i, il, Rzędziociel, × Rzędzić, [Rzędziociel, Rzędziociel] ciąć, rznąć, grać niżej, up. na skrzypcach: Tobie tylko po karczmach R.

Skaczą wesole parobki, fałszywym tonem skrzy-piel rzępoli. Kras.

× **Rzępolista**, y, lm. **ści** p. **Rzępoła**: Szedł R., a za nim ze dwora młodzieńce w parach. Słow. Aż i smyka do był tam jeden Żydek R. Kon. <Od Rzępolić>

× **Rzępolnik**, a, lm. **cy** p. **Rzępoła**. Mrong. **Rzępoła**, y, lm. **y**, **Rzempola**, × **Rzępolista**, × **Rzępiciel**, × **Rzępolnik ten**, *co rzępoli, grajek, skrzypicieł*. <RZEP>

[**Rzęptolenie**, a, blm.] czynność cz. **Rzęptolić**, *rzęptolenie*.

[**Rzęptolić**, i, il] p. **Rzępolić**.

Rzęsa, y, lm. **y**, [**Rzesa**] l. *włosy na brzegu powieki*: Powieki po brzegach opatrzone są rzęsami czyli włosami, dla ochrony oka od pyłów. L. Rzęsy przeszkadzają, że proch, kurz i robaczki nie-latwo w oko wpaść mogą. Wei. Długie, bogate, gęste rzęsy. Przen.: Rzęsy aksamitne. Z czar-ną rzęsą powieka, oczy s. błyszczą jak dwie gwiazdeczki. Mick. Oczy rzęsy przyémione dłu-giemu. Kon. [Nie skrywać tobie oczu rzęsów ehmuraj]. Kon. 2. a. **Rzęsa** = a) *włoskowaty, drgu-jący wyrostek ciała komórki* (cilium): Bardzo dłu-ga R. jest wicią (flagellum). b) [R.] *ogonek na olszy*: Gdy olsza ma dużo rzęsy, to jest ogon-ków. groch s. urodzi. c) [R.] *liść, kłos owsa*. d) [R.] p. **Rzęcha**. 2. a. **Włóknicca**, [**Rzęcha**] bot (lemna) *ros. z rodziny rzęsowatych*. Gatunki: R. lancetowata (l. trisuleca). R. mniejsza a. wodna, *niekiedy Dzierżęga zwana* (l. minor). R. wielokorzonkowa (l. polyrrhiza), Cew-kówka wielokorzonkowa (spirodela polyrrhiza). R. pływająca i rośnie na stojącej wodzie. Kluk. R., drobniutne listeczki na wodzie, co kaczki jedzą. Dudz. Wśród drzemających, zaros-łych rzęsą i wodnym rdemem topielisk. Sienk. 3. hist.: Rzęsy migawkowe = *migawki*. 4. okul.: Rzęsy trójrzędne (tristichiasis). Podwinięcie rzęs, rzęsozwrót (trichiasis s. phalangosis). Wypadanie rzęs (milphosis). <RZĘS>

[**Rzęsać**, a, al] *gnić*. <Od Rzęsa>

[**Rzęsanie**, a, blm.] czynność cz. **Rzęsać**.

Rzęsaty l. *mający rzęsy, włoski* (ciliatus). 2. *bakt.*: Laseczniki a. bakterje rzęsate (tricho-bacteria). 3. *hist.*: Komórki rzęsate (cellulae ciliatae). <Od Rzęsa>

[**Rzęsawica**, y, blm.] *obfitość rzęsy*: Niema gro-chu, niema grochu, jeno R. <Od Rzęsa>

Rzęsielnica, y, lm. e. *zool.* (donacia) *chrząszcz czteroczłonkowy, stonkowaty*.

Rzęsienica, y, lm. e. **Lakmus** bot. (roccella) *ros. z gromady porostów, z rodziny roccelleae*. Gatunek: R. farbiarska (r. tinctoria). <Od Rzęsa>

Rzęsina, y, lm. y bot. p. **Rzęśnia**.

Rzęsistek, tka, lm. tki. *zool.* (trichomonas) *ro-bak pasorzytny*. R. jelitny (t. intestinalis). R. pochwy (t. vaginalis). <Od Rzęsisty>

Rzęsisto p. **Rzęsiście**: Sala balowa R. była oświecona. L. R. pieniądże na niego spadały. Rzew. Spódnica biała, R. zebrana w pasie. Reym.

Rzęsistość, i, blm., rz. od **Rzęsisty**. L.

Rzęsisty, × **Rzesisty**, [**Rzęsity**], × **Rzęsny**, [**Rzęsny**] l. *gęsto skupiony, gęsto jeden po drugim nastę-pujący, częsty; strumieniami, sypami spływający*: Z niebios lunęły najrzęsistsze deszcze. Przyb. (= *ulewne*). Rzęsiste deszcze ziemię skropiły. Troc. Rzęsiste światło świec. Troc. Rzęsistemi świecami pokój oświecony. Troc. Ochoczy gospodarz nakłaniał mię, żebym z nim rzęsiste kielichy speł-

niał. Kras. (= *liczne, częste*). Rzęsiste oklaski (= *huczne*). Przen.: Znać było, że to żołnierze zawołani: miny rzęsiste i harde. Sienk. (= *gęste*). 2. *pełny, gruby, pękaty, buchasty, suty, bujny, nabity*: Grono rzęsiste. Troc. Książęce króluję nad gminnemi gwiazd rzęsistych grony. Przyb. Jagódki rzęsiste, jak perłeczki zwiesiste. Dar. J. Kłosy rzęsiste. Troc. Rzęsiste (jędrne) w tym roku zboże. Troc. [Jak zasie desce, to zboże tak zbuja, ale nie tak będzie rzęsiste (ściiste), ino letkie]. [Wzięta rzęsistą spódnicę] = *fabrylisty*. Rzęsiste włosy układała w warkocze. Rzew. 3. × R. *suty, obfity, bogaty, mnogi, liczny*: Posag obiecuja, jakiś tam R. Opal. Dostatkami otoczon jest rzęsistemi. Poc. Rzęsiste żniwo. Troc. 4. [R.] *mający dużo rzęs*: Zboże rzęsiste (= *z gęstemi kłosami*). <Od Rzęsa>

Rzęsiście, **Rzęsisto** przys. od **Rzęsisty**.

[**Rzęsity**] p. **Rzęsisty**: Dwie watówki natknę na siebie, żeby była rzęsita, i dalej do karezmny. Bliż. <Od Rzęsa>

Rzęska, i, lm. i *hist. włoskowata wypustki komórek, migawki* (cilia vibrantia). p. **Migawka**. <Od Rzęsa>

Rzęskowaty *mający wyrostki w postaci rzęs*: Plecha jest na kraju rzęskowata. Rost. Komórki rzęskowate, p. **Migawka**. Ciało rzęskowate. <Od Rzęska>

Rzęskowordzeniowy anat. (ciliospinalis). <Rzęskowy + Rdzeniowy>

Rzęskowy l. *przym. od Rzęska* (ciliaris). 2. anat.: Ciało rzęskowe (w oku), × rzęskówka, kółko rzęskowe, + białawy pierście-niek w prążki, × obrączka rzęsowa, krążek R. w oku (corpus ciliare). Obwódka rzęs-kowa, × krążek rzęsowy, obrączka rzęs-owa (membrana s. zona ciliaris). + Wiąz R., p. **Nastawczy**. Wyrostki rzęskowe, promienie rzęsowe, × wyrostki promieniste (pro-cessus ciliares). (p. Kubrwisty). Żyły rzęskowe (venae ciliares). Zwój R. (ganglion ciliare). 3. *patol.*: Rwa rzęskowa (neuralgia ciliaris). Zapalenie rzęskowe (eyelitis). <Od Rzęska>

× **Rzęskówka**, i, lm. i, anat., p. **Rzęskowy**. <Od Rzęskowy>

× **Rzęsno**, × **Rzęśnie** przys. od **Rzęsny**, *rzę-siście*: Las R. płacze kroplami dżdżowemi. Gosz.

Rzęsny l. p. **Rzęsowy** (ciliaris). Okul.: Klesz-czyki rzęsne = *do wyskubywania rzęs* (volsella ciliaris). × **Trądzik** R. (acne ciliaris). 2. p. **Rzęsisty**: Niech daje R. owoc jabłoni Alejona. Hul. Dźbła rzęsnego bróg duży uściela. Hul. Tam od murów strony R., piekielny grad po-strzałów siecze. Gosz. Jak rzęsnym światłem okna jego płoń! Gosz. Złaz go pot R. Gosz. Rzęsne s. błyski sypały z oreża Gosz. Łzy popłynęły rzęsnym strumieniem. Gosz. A gdzie stąpnęła, tam rosy rzęsnemi sypały trawy roz-chwiane ku ziemi. Kon. Po święzym i pełnym ros rzęsnych poranku. Kon. Łez ulewa rzęsna z oczu mu płynie na białe jej ciało. Psm. <Od Rzęsa>

Rzęsorek, rka, lm. rki, **Recek**, **Ryjówka**, **Kreto-mysz**, **Sorek**, **Pilch**, **Piszczek wodny** *zool.* (crosso-pus fodiens) *zwierzę ssące owadożerne z palcami wolnymi, pokryte włosiem miękkim*. <Od *Rzęsor, od Rzęsa>

Rzęsowaty l. *podobny do rzęsy; pokryty rzęsami*: Liście z przylistkami rzęsowatemi. Rost. We-wnętrzne nabłonki rzęsowate. Liść R. 2. bot. = a) *Goryczka rzęsowata*, p. **Goryczka**. b) *Rośliny*

rzęsowate (lemnaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych. <Od Rzęsa>

Rzęsowy, Rzęsny l. przym. od Rzęsa: Kleszczyki rzęsowe do wyrwania rżes. 2. anat.: Soczewka zostaje już to wypukłą, już to spłaszczoną przez wyrostki rżesowe. × Obrączka rżesowa, p. Krążek. <Od Rzęsa>

× **Rzęsozwrót, otu**, blm., okul. *zwrócenie ś. rżes ku gałce ocznej, podwinięcie rżes* (trichiasis, phalangosis). <Rzęsa + Zwrót>

Rzęsówki, ek, blp., anat. (vibrissae) *włosy rosące na błonie słuzowej nosa.* <Od Rzęsowy>

Rżest, u, lm. y bot. p. **Nastrosz.**

Rżęś, i, lm. e, bl. **Włośnik** bot. (callitriche) *ros. z rodziny rżęślowatych.* Gatunek: R. wiosenna a. Gwiazdki wodne; bl. Gwiazdoszem zwana (c. verna).

Rżęślowate rośliny, bot. (callitricheae) rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych. <Od Rżęśl>

Rżęśnia, i, lm. e, **Rżęszina, Sparceta, Esparceta** bot. (onobrychis) *ros. z rodziny motylkowatych.* Gatunek: R. pospolita a. Sparceta, Dzieciolina, Kozia bródka, Kozia rutka, Kokosze główki (o. sativa).

Rżęśnie, Rżęśno przys. od Rżęśny, *rżęśnięcie*: Jak rżęśnym światłem okna jego płoną! — Niech sobie płoną, niech i rżęśniej płoną. Gosz. Same niebiosa przychyliły skronie, rżęśniej gorzały licem uwieczdzonym. Gosz. W ciasniejszym miejscu, jako w środku miasta, rżęśniej zabudowanym, stek ludu był tak znaczny, że pochód wstrzymać ś. był zmuszony. Byk.

[Rżęśny] p. **Rżęśisty.** <Od Rżęsa>

Rżętyca, y, lm. e p. **Zętyca**: R., zętyca, serwatka z pod sera owczego pódpuszczonego. L.

Rżęzió, i, il i. a. [Rżęzić], **Rżężyć, Rżęzić** *wydawać załęgniomych piersi głos chrząplawy, chrapać, grać = chrzęścić, charkotać; ciężko robić, pracować piersiami*: R. przez sen, chrapać. Mącz. Niech twe Pegaza muzy rozkulbaczą, pięknie porzytał dawniej, teraz rżęzi. Nar. Zwolna wodził nożem po gardle nieszczęsnego szlachcica, a ów rżęził i chrapał okropnie. Sienk. 2. *chrzęścić*: Rżęzi żwir przesypany tysiącem rak. Wysp. <Zam. Rżężyć, RŻĘG/RŻEZ>

[Rżęzić, i, al] p. **Rżęzió.**

Rżęzienie, a, blm., p. **Rżęzenie**: Wreszcie R. i chrapanie cicho stopniowo. Sienk.

[Rżęzienie, a, blm.] czynność cz. **Rżęzić.**

[Rżęzoga, i, lm. i] p. **Smrezoga.**

Rżęzić, y, al i. p. **Rżęzió**: Rżęziłem i patrzałem na nich, a oni czekali, bezlitośnie czekali. Dab. 2. (o gęsiach) *gęgać.*

Rżęzenie, a, l. blm., czynność cz. **Rżęzió a. Rżężyć, Rżęzić**, rżęzenie: W ehlewku odzywało ś. R. świń. Orzesz. (= *chrząkanie*). 2. lm. a lek. *dźwięk a. szmer powstający w płucach podczas wdechu a. wydechu, który usłyszeć można, przyłożysz ucho do ściany piersi* (rhonchus): R. drobno-bankowe (trzeszczenie), dźwięczne (huczące), furezące (suche), gwizdzące (świszczące), jamne (jamiste), nieoznaczone, powrotne, powydechowe, skrzypiące, słuzowe, szorstkie (trzeszczące), wielko-bankowe, wilgotne.

Rżężenny przym. od Rżęzenie. Lek.: Bańki rżężenne (Nm. Rosselblasen).

Rżężyć, y, yl p. **Rżęzió.**

[Rżęzić, i, il] p. **Grzmieć.** <Zam. Grzmieć>

[Rżęzić, i, al] p. **Grzmieć.** <Zam. Grzmieć>

[Rżęzienie, a, blm.] czynność cz. **Rżęzić a. Rżęmieć.**

[Rziobek, bka, lm. bki] (R-ziopek). p. **Żrebię.** <Zam. Żrebak>

[R-ziódło, a, lm. a] p. **Źródło.** <Zam. Źródło> † **Rżkac** p. **Rżec.** <Z Rżekac, od Rżec>

† **Rżkę** p. **Rżec.** <Z Rżekę od Rżec>

† **Rżkomo, [Rzkomo]** p. **Wrżkomo.** Rej, Błaż., Kaz. 1555, Hist. w Lan., Troc. <Z Rżkomo, od Rżkomy>

[Rzma, y, lm. y] p. **Rżma.**

[Rznówka, i, lm. i] p. **Rznięcie.** <Od Rznąć>

× **Rznączka, i**, lm. i p. **Rzeżączka.** Śk. wil. <Od Rznąć>

Rznąć, nie, ną a. [nuł, nuła a. rzła, rzła, Rznąć, Znać, Rznąć, Rnać, Rzonąć], **Rzezać, † Rzazac, [Rzazac, Rezac]**, czestót. [Rzynać] *ciąć, krajać*: R. mięso. Troc. Nie zaraz trzeba ciąła R. dla wrzodu. Pot. Korybanty dla Cybeli rznę ciało. Bardz. [Ludzie sieczkę rzli]. Kon. Rznątem kobierce Winrycha. Mick. R. chorego = *operować*. R. trupa = *robić selecję, egzenterować*. R. piłą = *piłować, trzeć*: R. kloc na deski. R. djament = *szlifować*. Djament szkło rżnie. Szklanka lana a. rżnięta. R. rowy, kanały = *przekopywać, kopać, przeprowadzać, bić*. Przen.: Rżnie mię w brzuchu (= *mam boleść, mam rżnięcie w brzuchu*). R. na śmierć = *zarżynać, bić, mordować, szlachtować*: Przez czułość serca nie może patrzeć, kiedy kureczę rzną. L. Król tracki, chciwości dogadzając swojej, rżnie morderko młodogo Polidora. Przyb. R. bydło w szlachtuzie. Teraz to dopiero tni i rżnij. Pas. (= *platać, rąb, ćwiertuj*). Tu na gładkiej rżnij mnie drodze a. wytnij w łeb maczugą. Fred. A. Przen.: *przerżynać, przeszywać, próc*: Rznac powietrze pierzchliwemi piory, stanął skrzydlasty przed sklepem Merkury. L. Przen.: *robić co z zacięciem*: R. kobietę = *używać jej; trzepać, łupić, rypać jej; spółkować z nią*. R. prawdę = *mówić prosto z mostu, rąbać, ciąć*. R. na skrzypcach, od ucha = *rżepolić, ciąć, wycinać*. Pięknie rżnie na skrzypcach, w wjoli. Troc. Kapela rżnie; tańczą wesolo. L. Biegaj po skrzypce, basetle, wjole, arfy, lutnie, cytry, trąby, waltornie: będziemy zaraz rżnęli tę aryjkę. Boh. R. kapucyna, p. **Kapucyn**. Całą noc rżnęliśmy w djabełka. Prus. R. = *pedzić, rypać, machać, sadzić, grzmieć, wyrżynać*. Wiażę konia i rżnę prosto do pokoju. Pol. 2. [R.] *żać*: R. żytko. 3. *wyrżynać, rzeźbić, rytować, sztychować, ryc, grawerować, cyzelować*: R. figury w drzewie. Troc. Rżnij herby, pieczętki. Troc. Na blasze rżnięta figura, kopersztych, Troc. R. na kamieniu, na miedzi. Rżnięty, rżezany, wyrżnany. L. Instrumenty muzyczne rżnięte. 4. R. kómu skórę, tyłek = *ćwiczyć, ciąć, rąbać, kropić, tatarować, batować, garbować, smarować, łoić, łomocić*. 5. dok. *wyrżnąć, wyciąć, rąbnąć, huknąć, buchnąć, trzasnąć, grzmotnąć, gruchnąć, chrosnąć, łunąć, palnąć, kropnąć, dzbęknąć, zwałić, platanąć*: Lub mu wasy wyskubię, lub w łeb rżnę trzewikiem. Wyb. Tak mu rznął w pysk, aż z łózka spadł na ziemię. L. Dopadł go tam ksiądz pleban, lecz nim doń przyskoczył, tak go rznął brewijarzem, że aż ś. potoczył. Węg. Zjęty złością wielką, już chciał o mur R. butelką. L. 6. dok. *rżucić, cisnąć silnie, z rozmachem; chrosnąć*: Chłop wilka widłami przebódl, w górę go podniósł i rznął o ziemię. Tet. 7. [R.] = a) dok. *paść, upaść, rymnąć, hrymnąć, brzdęknać, gruchnąć, grzmotnąć ś., rąbnąć ś. b)* R. pana = *ubierać ś. po pańsku, bawić ś. w pana*. c) sztuki = *wyprawić, pokazywać*. d) R. bąki = *mówić o rzeczach bez znaczenia; gadać baj-*

ki. 8. bart.: R. robaka = wyrzynać plastry z noworódkami, uważaniem przez bartnika za niepotrzebne. Skr. R. s. 1. być rzniętym, piłowanym: Deska rznie s. piłą. 2. zarznąć s., zabijać s., mordować s.: Niech rzną s. żołdacy dla większej sławy lub nikczemnej płacy. Mick. Psy s. kupią, rzną. Fred. A. (= gryzą s., żrą s., szarpiać s.). 3. z kobietą = spółkować, trzepać s., rypać s. (we dwoje). 4. rwać, szorować, drzeć s., przerzynać s.: Strzaly s. rzną powietrzem, smutne grając świsty. Przyb. Złoto s. szrodkiem rznie przez straż żołnierzy. Min. Sroga, jakby moc Boża, Wisła s. rznie do morza. Len. 5. dok. uderzyć s., wyciąć s., rąbnąć s., palnąć s., gruchnąć s., grzmotnąć s., łunąć s., łomotnąć s., chrosnąć s., huknąć s., kropnąć s., buchnąć s., zwałić s., dzębknąć s.: Obalił s. jeden z rumakiem, drugi rznął s. o drzewo, aż jeździec zleciał z siodła. Krasz. 6. dok. upaść. pašę, rymnąć, brymnąć, zwałić s., rzucić s., cisnąć s.: Rznął s. na ziemię, jako trup. Przyb. <RZ(N)/RZYN/RZAZ(RZEZ)/RZEZ/RAZ>

{Rzniączka, i, lm. i} l. p. Rzeziączka. Bóle porodowe (R.). 2. gwałtowne rozwohlenie, laska. Dyg. <p. Rznąć>

Rznięcie, a, bfm. i. czynność cz. Rznąć. 2. a. [Rzniączka, Rznawka] w brzuchu = boleści, kolki [morzyjsko] (colica). 3. posp. baty, wały, cieżi smarowanie, łanie, basarunek, łaznia, fryko: Takie ci sprawię R., że na długo popamiętasz.

Rznięcie się, a s., bfm., czynność cz. Rznąć s. [Rznisko, a, bfm.] bóle żołądka. <Od Rznąć>

Rzodkiew, kwi, lm. kwie, [Rzadkiew, Rečka, Rzečka], † Rzotchew, † Rzotchwa bot. (raphanus) ros. z rodziny krzyżowych. Gatunki: 1. [R. dzika, Ogniecha, Ogniecha, Rzepiecha, Kolaniecha, Kólano, Łopian, Łopuch, Łopucha, Gorezyca polna, Pszonak (sinapis arvensis)]. 2. R. łopucha, posp. Świrzepa, Rzepnieca, Ognik (r. raphanistrum). 3. R. ogrodowa a. zwyczajna (r. sativus) z podgatunkami: R. czarna wielka, murzynka zwana (r. s. niger); R. miesiieczna, Radyśa, Radyśka, z odmianami: R. okrągła a. Radyśka, i R. olejna a. chińska, Radyśa, Radyśka, b. Rzepak. Nie jedz rzodkwi, aż s. zapoci; nie pij po niej, aż s. przewróci. Prz. Zdr. Rzodkiewka. <Nm. Rettig, Rettich, z Łé. radix, radie->

Rzodkiewka, i, lm. i p. Rzodkiew.

Rzodkiewnik, a, lm. i bot. p. Stulisz. <Od

*Rzodkiewny, od Rzodkiew>

Rzodkwiany przym. od Rzodkiew: Liść R.

× Rzodkwiarz, a, lm. e ten, co sprzedaje rzodkiew. <Od Rzodkiew>

[Rzodzina, y, bfm.] płótno rzadkie, rzadzinna.

[Rzomiany] p. Rzemienny.

[Rzownie] przys. od Rzomny, rzudnie: Do mnie, chłopcy, do mnie, mam pieniędzy R.

[Rzomny] p. Rzadny.

[Rzonąć, nie, ną] p. Rznąć.

[Rzonca, y, lm. y] p. Rzadca.

[Rzonte] p. Rządnie.

[Rzonięcie, a, bfm.] czynność cz. Rzonąć.

[Rzonka, i, bfm.] p. Rżanka.

[Rzoncea, y, lm. y] p. Rzadca. Ocz. Cate klucz puszczano w dziedławę potężnym rzońcom klasztornym. Sak. S. <Z Rzadca>

[Rzonięcie, p. Rządnie.

† Rzotchew, chwi, lm. chwie p. Rzodkiew.

† Rzotchwa, y, lm. y p. Rzodkiew.

Rzucąć, a, ał i R. s. p. Rzuć.

Rzucalny łatwy do rzucania; służący do rzucania, pociskowy: Grecy używali także małej broni rzucalnej. Papr. <Od Rzucać>

Rzucanie, a, bfm. i. czynność cz. Rzucać: R. kamienia a. kamieniem. Troc. [R. kaszki] = łwinięcie gryki. 2. p. R. s.: R. nawy na morzu. Troc.

Rzucanie się, a s., lm. a s., niek. Rzucanie i. czynność cz. Rzucać s. 2. gniewy, dąsy, fanaberje, zachnięcie s.

Rzucanka, i, lm. i l. p. Rzuć: Złote i srebrne rzucanki, któremi był gdzieniegdzie wytkany sztandar. Jeż. Ery lub zygżaki, ozdobione rzucankami i centkami. Jeż. 2. [Rzucanki, lm.] jedna z gier, zabaw wiosennych: Od kwietnia zaczynały s. gry i zabawy wiosienne: kola, rzucanki, kreglice i zielone mienienie. <Od Rzucać, od Rzucać>

Rzucawka, i, bfm. i. patol. = a) choroba ciężarnych i rodzących, drgawki ciężarnych a. porodowe, lekla m psja. b) drgawka dziecięca (eclampsia). c) bł. padaczka. 2. wet. choroba nerwowa u psów. <Od Rzucać>

Rzucenie, a, lm. a i. czynność cz. Rzuć: R. kostki. Troc. Między tyłą rzuceniami ziarnem jedno tylko padnienie było pożyteczne. Lach. (= rzutami). Na rzucenie kamienia był od niego. Troc. R. oka. Troc. (= rzut oka, spojrzem). Aby właściciel gruntu ani sam, ani ludziami pozwolił podorywać pole lub karczować sianożę w odległości rzucenia kamienia. Wójc. W tym deszczu włosów, w rąk rzuceniu, w przegięciu, smętku, zaniedbanu... Wysp. 2. [R.] p. R. s.: Ty s., dziewczę, nie bój ognia w kulawą nogę rzucenia (= wdania s.).

Rzucenie się, a s., bfm., [Rzucenie] czynność cz. Rzuć s.

Rzuć, i, il, nied. Rzucać, [Rucąć] i. cisnąć, smyrznąć, puścić, wyrzucić, miotać: R. co a. czym. R. kamień wzgórze. Troc. R. kamieniem. Troc. R. co na kogo. Troc. To działa kule o sześć funtach rzuca. Troc. Dziyryt (dziyrytam) R. Troc. Trzykroć losy rzucało, jeśli by go spalić, albo zachować. Warg. Kostki o co R. Bardz. O odzienie moje rzucali los. Leop. Rzuć kostki, kuty o to. Troc. Rzuć cynki. Troc. Na samo imię jego broń od siebie rzucali. Rzuć nim, ale go nie powalił. Troc. R. pod nogi komu broń, chorągwie. Troc. Kto z was bez grzechu jest, niech na nią pierwszy rzuci kamieniem. Wuj. Nie rzucacie pereł przed wieprze. Wuj. Rzuć za s., a przed sobą najdziesz. Jag. Groch na ścianę rzucać. Kn. Koś R. między drugich. Kn. (= R. koś niezgody, poróżnić, pokłócić, powasnić). Żolnierz u Turków rzuca swoje ciało, jak prostą ziemię, na zarzucenie okopów. Kłok. Jednoróżec na pojedynku rzucił bykiem okrutnym, jak piłką niejaka. Birk. Po rozbiciu s. okrętu, falą rzucały, już prawie tonie. L. (= taczany, podrzucały). Daje s. wino pić, ale rzuci. Kn. (= obali, przewróci). Gdy kaduk kogo rzucił, zaraz zrywano sejmy. Boch. Z moździerzów rzucać s. zwykło kamieniami. Jak. J. (= strzelać). Pakę listów odebrawszy, nie czytawszy, rzucił w ogień. Pileh. Rzucać pieniądze a. pieniędzmi = rozrzucać, rozsypywać, trwonić, marnotrawić, wyrzucać lekkomyślnie, rozdawać je; hojnie szafować, szastać, sypać niemi. Panowie nie powinni s. targować, tylko rzucać jak plewy dukaty. L. Za moich czasów pieniądze bez potrzeby nie rzucało, skromne były ludzkie żądze, na czas przyszły uważano. Kras. Złoto rzucał... a dumą rozmie-

szyl. Kras. Rzuci złoto garściami. R. kotwicę = *zarzucić, wyrzucić, zapuścić*: Pod miastem rzuciliśmy kotwicę. Warg. Flota pod Abukir rzuciła kotwicę. L. On jej w oczy rękawiczkę rzucił. Mick. R. obraz na ekran. Radziwiłł, rzucający Litwę pod szwedzkie nogi, będzie pożądanym. Sienk. Przen.: †R., przetrzeć, przekinać, przewinać, przewierznąć, przesadzić kogo przez nogę = *oszucać, zwiędzić, podejść kogo*. Nikogo przez nogę R. nie chcemy, abysmy sami pod nogi rzuconymi byli. Pileh. Bywszy na najwyższych dostojenstwach, od młokosa Cezara przez nogę był rzucony. Pileh. Tajemnicę wydać, przez nogę R., na pozerliwość s. targnąć—nieprzejdane rzeczy. Prz. Przen.: Rzuć między nas tę kwestję. L. (= *wszczął, poruszył, zadał, postawił ją nam do rozwiązania, wystąpił z nią*). Rzuć tę wieść między ludźmi. Troc. (= *puścił, rozpuścił, rozgłosił*). R. okiem = *spojrzeć; zerknąć, strzelić okiem*. Aby raz spojrzysz na mnie, aby raz rzucił słodkie wejście na wiernego przyjaciela. L. Przez okno rzucił na świat okiem. L. Okiem miłym i pełnym miłości rzuciła na Telemaka. Jabł. Baraszkując, rzucam okiem po wszystkich kątach. L. Rzucić oczyma i tam i sam, strzelać oczami, oglądać s. szybko na różne strony. Kn. R. okiem (oko, wzrok) na co, na kogo. Troc. Na kogo okiem rzuci, każdy s. uśmiecha. Kras. Kędy rzuci oczyma, na kim oko zatrzyma, wszyscy w świetle koleją wciąż s. przed nim ślaniają. Len. Oczy przewraca w ślup i z trwogą dokoła rzuci. Mick. Rzuć wrok po ludu ścisłonego kupie. Mick. R. okiem w przeszłość, wstecz, na ubiegłe czasy (= *zwrócić s. do nich myślą; uprzytomnić, przypomnieć je sobie*). Cień rzucić = *dać, rozświecać, rozpościerać, roztać, kłaść, szerzyć*: Ziemia s. zazieleni, lasy rzucą cienie. L. Miesiące rzucił po świecie promieniem. Auszp. Przen.: R. na kogo cień podejrzania, nieślawy. R. na co światło = *wyświecić, wyjaśnić, rozjaśnić, objaśnić co (np. sprawę)*. R. komu co w oczy = *zwrócić jego uwagę, nastręczyć jego uwagę; wytknąć mu, wyrzucić mu na oczy, wyklóć mu czym oczy*. R. komu rękawicę = *wyzwać go na pojedynkę*. R. komu, obelgę, słowo pogardy = *zobelżyć go słownie, wyrazić s. o nim pogardliwie*. Przen.: *zrobić naprawdę; wnieść śmiałość, niewiele myśląc*: Szańców żadnych ani blokadów około nich nie rzucono, jak po stole, Turczyn poszedł do nich. Birk. (= *nie zbudowano pośpiesznie*). Tam, gdzie skały przez głębokie rozpadliny oddzielone były jedne od drugich, mosty rzucono. L. (= *wystawiono, przerzucono śmiało*). R. rów ku miastu. Troc. (= *przekopać, przeprowadzić, wyciągnąć*). Przen.: R. projekt, myśl = *poddać pod obrady, podać, poruszyć, podnieść, wnieść, wystąpić z nim, zaprojektować, przedstawić*. R. myśl, uwagę = *zrobić mimochodem, wtrącić, napomknąć, wypowiedzieć w głównych zarysach w celu jej rozwinięcia, rozważenia, nuskicować, nakreślić zlekką*: Te uwagi, w tym miejscu tylko rzucone, lepiej s. w dalszym ciągu dzieła uczuć dadzą. Pir. Powróć tylko zaraz i powiedz! rzuciła mi Placyda. Orzesz. (= *wtrąciła, zauważyła*). Wogóle wolał coś czynić, niż słowami rzucić próżnemi. Krasz. (= *szafować, sypać*). R. co na papier = *zrobić rzut czego, zarys, kontury czego, nuskicować co*. Przen. R. kogo dokąd = *wysłać na gwałt, pchnąć, wyprowadzić co tchu*: Rzuć wnet służę po te, co łapają; którzy, przyszedzsy, pojmalim skrzydła. Górń. Rzuć oddział na pomoc lewemu skrzydłu. 2. kim. czym, = *szarpnąć, targnąć, zaszamotać*: Wagon

rzuci. Strzelba rzuci. Ohm! stęknął ze złym humorem i ramionami rzucił. Jez. 3. kim, czym a. kogo, co—o co = *rzucić, cisnąć, uderzyć, grzmotnąć, gruchnąć, chrostać*: Wypiwszy, czaszę o ziemię rzucił. Pileh. Stoń i lew, skoro przeciwnika swego o ziemię rzuci, zaraz go poniecha. Pileh. (= *powali*). Zadrósł złych ludzi o ziemię go rzuciła. Skar. (rzuciła go z dobrego bytu. L.). R. kogo (kim) o ziemię; rzucić kim jako worem. Troc. Zawczasu masz, nim cię o łóżko rzuci choroba, lekarstwy zabieżeć. Haur. 4. kogo, co = *cisnąć, porzucić, zaniechać, poniechać, zostawić w spokoju, żegnać, dać pokój czemu, opuścić; wziąć rozbrat, rozstać s. z nim; odstąpić kogo, czego, zaprzestać czego, usunąć s. od czego*: R. posadę, nauki, handel, hulanki. R. strony rodzinne, rodzinę, żonę, dzieci. Ja cię rzucam, i ty mnie porzucaj. Jabł. Ten niewiernik mię rzuci, umieram z rozpacz. L. Z miasta wychodzą, a wszystkie świeckie zabawy rzucając, na pustyniach mieszkają. Skar. Dla niechęci ojca Greeją rzuciłem. Dm. Oraz przelęknę rzucił ptąg na roli. Kras. Rzuć wsi naszych kryjówkę gębiń, dopadłam jednej zielonej równiny. Tremb. !Rzuć słabości i niecnot przeglądaj obrazy. Mick. Dziś was rzucam i idę dalej w cień, z duchami. Słow. 5. ×R., rzucić z żołądka, womitować. L. Krwią rzuci. Troc. (= *chlusta*). 6. anat.: †Nerw oczyma rzucający, p. **Bloczkowy**. 7. myśl: Rzucić młode = *rodzić*: Pies dziki raz do roku, domowy dwa razy, dzik jeden raz, świnia domowa dwa razy rzucają młode. R. s. l. rzucić siebie, cisnąć s., skoczyć: R. s. w przepaść, do wody, komu na szyję. Przen. *skoczyć, poskoczyć, ruszyć, przypaść, sunąć (dok.), zerwać s., porwać s.*: Antek, postawiwszy garnek, jak piorun rzucił s. na ratunek nieboraka. L. Poznawszy, że to był rodzony brat jego, wnet s. do niego rzucił a oblał s. go. Skar. Konie, zestrachawszy s., rzuciły s. na przód, w bok (= *popędziły, targnęły s., szarpnęły*). Do oręża s. rzucił. Skar. (= *chwycił s., jęł s. go skwapliwie, z zapalem; chwycił, porwali zał*). Wszystko, nawet kobiety i dzieci, gotowe jest R. s. do oręża dla obrony ojczyzny. L. I jam s. do tej pracy rzucił. Ryb. (= *oddał s., poświęcił s.*). Wszystko, nawet kobiety i dzieci, gotowe jest R. s. do oręża swego, rzuci s. do cudzego. Kn. Chcąc uczciwsze obrać sobie rzemiosło, rzuciłem s. całym sobą do teatru. L. Rzuć s. do szabli, do broni, do kamienia. Troc. Rzuć s. do książek, do kupiectwa. Troc. Rzuć s. do niego, jako do uczonego; rzucił s. żołnierz, jako do walecznego hetmana. Birk. (= *zaczęł s. tłoczyć jeden przez drugiego, zaczęł s. cisnąć*). Sąsiedzi, o budowaniu klasztoru dowiedziawszy s., wnet s. rzucili: ten cegłę, ten wapno, ten piasek wozil. Skar. Przen.: *wystąpić w ogromnej masie, paść, pojawić s. w obfitości; wdać s.*: Krosty s. jęł rzucił. Rdza rzuciła s. na zboża. Kn. Rzuć mu s. siwizna, siwieje. L. Rdza s. rzuciła na żelazo. Troc. Płacz mu s. rzuci. Troc. Łzy, krew s. rzuciła komu = *buchnęła, trysnęła, pociekła, puściła s., wystąpiła*. Łzy mu s. rzuciły i dobywały z oczu. Leop. Gwałtem łzy podobne dżdżowi rzuciły s. człowiekowi. Groch. Trochę przychodzi z tego zachwycenia; ale łzy mu s. rzuci. znaki utrapienia. Jabł. Cyrulik mi zakazał sukni zdejmować, żeby s. krew nie rzuciła przez jakie dotknięcie nieostrożne. Boh. Gdy do zabitego przyprowadzą tego, który go zabił, tedy s. krew zabitemu z ran rzuci. Sak. Oczy zakrył rękami. z pod rąk łez potok s. rzucił. Mick. Ogień mu s.

rzucił w chorą nogę. Febra ś. na niego rzuciła. Troc (= *opanowała go, napadła go*). Rzuca ś. choroba między obywatelę, *invasit*. Kn. (= *zaczyna nagle grasować*). Tam między obegnaięce (obłożonych) mór ś. prędko rzucił. Biel. M. Rzuca ś. powietrze między ludzic. Troc. 2. na kogo, do kogo = *cisnąć ś., porwać ś., napadć go, targnąć ś., przyskoczyć do niego, miotać ś. na niego*: Pies ś. na mię rzucił. Kn. Pospólstwo rozjątrzone chciało ś. R. na karetę i rozszarpać zdrajcę. L. Któryby ś. na hetmana ręką albo słowy nieuczciwemi rzucił, ma być na gardle karanym. Paszk. I na słońce ś. i gwiazdy rzuca. Skar. Rzucił ś. kijem, potwarzami na niego. Troc. Gdy ustało szmeranie, pan Burke znowu ś. na rewolucję francuską rzucił. L. (= *napadł na nią, powstał, wystąpił przeciw niej*). Żółkiewski z szablą w rękę na tłumy nieprzyjaciół rzuca ś. Niem. (= *wpada*). Przen.: *odważyć ś., puścić ś., zarzykować, spróbować zbyt zuchwale*: Rzucił ś. na duże mieszkanie, na spekulacje, na zbyt wielkie przedsięwzięcie. 3. *szarpnąć ś., targnąć ś., zachnąć ś., cisnąć ś., obruszyć ś., awanturować ś., miotać ś., rozbić ś., rozrzucić ś., dąsać ś.*: Ryba ś. w sieci rzuca. Troc. Lata po izbie, paznoogie grzybie. rzuca ś. po kanapie. L. Im ś. bardziej zwierz rzuca, bardziej w sieci wikle. Pot. Mucha paf go w szyję między kłaki: lwisko ś. rzuca, jak szaleniec jaki. Tremb. Któżby wierzył, żeby ta mała gadzina tak ś. rzucać mogła? L. Rzuca ś. i dąsa. Troc. Rzuca ś., jak wesz na grzebień. Prz. Rzuca ś., jak mucha w ukropie. Prz. 4. o eo, na eo = *cisnąć ś., paść, gruchnąć ś., grzmotnąć ś., lunąć ś., buchnąć ś., rymnąć ś., hrymnąć, runąć, rznać ś., chrostnąć ś.*: W mdłościach, jak napół obumarła, o łóżko ś. rzuci. L. R. ś. komu do nóg (= *przypaść*). <RZU(T)/RZU(Ó)>

† Rzucie, a, blm., czynność cz. Rzuć.

Rzucik, u, lm. i, **Rzut**, [Rzutek, Rzucanka] *deseń nieskombinowany, na tło pojedynczo rzucany, (w kształcie muszki, kwiatków, punkcików i t. p.)*: Suknia z ciężkiej materji czarnej w R. z kwiatów. Wilcz. R. na tapecie. <Od Rzut>

Rzucone im. od Rzuć. Fiz. = a) Ciało rzucone = *pozostające w ruchu pod wpływem rzutu, siły rzutu*. Bieg ciał rzuconych. b) *będący następstwem rzutu, projekcji*: Planiglob północny jest to obraz półkuli północnej ziemi, rzucony na płaszczyznę równika. <Od Rzuć>

† Rzuć, uje, ul rzucić. Ps. flor., Głos. <RZU/RZU(R)/RZU(RY(K))>

[Rzukomo] p. Rzekomo.

† Rzumpeza, y, lm. y, † Rzapeza, † Zumpeza, Zapeza, † Rzapęs wielki *kolny łopata do wybierania szlamów, czyli rzumpli, tyłka do wody szlamów*. <Nm. Sumpfeisen>

† Rzumpiarz, a, lm. e, † Rzapierz *robotnik olkuski wybierający szlamy w płóczkach (rzumpie)*. Łab., Troc. <Od Rzap, Nm. Sumpf>

† Rzumple, i, blp., gór. *szlamy w płóczkach osadzające ś.* <Nm. Sumpf>

[Rzupiczek, czka, lm. czki] *spódnica*. <? Fr. jupe>

Rzut, u, lm. y l. *rzucenie*: Wody pod rzutem kotwy, pieniać ś., tryskają. Przyb. Miota nieprzyjaciół oszczep: im straszniejszy był ten R., tym więcej bogom dziękuje za swoje ocalenie. Stasz. Siła rzutu, *vis projectilis*, siła wystrzału, np. kuli armatniej. Śniad. Przen.: R. oka *spojrzenie*; przen. *poгляд, pobieżne ustanowienie ś. nad czym; dziełko, pismo zawierające w sobie taki*

poгляд = szkic, zarys, rys: Postrzegł to przez R. oka chyży. Przyb. Na pierwszy R. oka = *zdawałoby ś., że...* (= *z pierwszego wejrzenia; na pozór, na oko, na optykę*). R. oka na ówczesny stan Polski. 2. *rzucenie ś., sus*: Rana krwawi rzutami. Przen.: Tej tkliwej czulości nie umie pomować, tych rzutów serc do siebie, tego rozróżnienia. Niem. (= *popędów, impulsów*). 3. *przestrzeń przebiegana przez pocisk*: Na R. bowiem kamienia ledwie sięgnie oko, tak ś. tuman rozciąga z pod ich nóg szeroko. Dm. Oddalili ś. na R. kuli armatniej. 4. p. **Rzucik**: Wdział jakę z białego jedwabiu, naszytą w złote rzuty. Sienk. 5. *ilość czego wyrzucona, bryzg, pecyna*: Pnie sosen pokrytych długimi rzutami śniegu, po których pelgały czerwone blaski łuczycywa. Sienk. Fala rozbryzgiwała ś. w tysiączne rzuty. Sienk. 6. enkr., p. **Produkt**. 7. fiz.: R. pionowy = *przecięcie pionowe w rysunku, przekrój*. Łab. R. poziomy = *przecięcie poziome, plan*. Łab. 8. fiz.: R. wsteczny, odruch (*w sercu*). Rzutami = *z przeczami, nie ciągle*. Rana krwawi rzutami (= *susami*). 9. *gie. sposób przenoszenia obrazów z kulistej powierzchni ziemi na płaszczyznę, to jest sposób rysowania map (siatki geograficznej), projekcja*: R. perspektywiczny = *gdy obraz powstaje na tej zasadzie, że wyobrażamy sobie, iż od oka, będącego gdzieś za kulą, na powierzchni kuli lub w jej środku, promienie wzroku przechodzą przez ziemię, jakby ona była przezroczysta, i natrafiają na pewną płaszczyznę (płaszczyznę rzutu), na której powstaje tym sposobem obraz podobny mniej więcej do rzeczywistego na kuli*. R. rozwijalny = *gdy na miejsce kuli, która nie da ś. rozplaszczyc, rozwinięć na płaszczyznę, podstawiamy jakieś ciało, mniej więcej do kuli podobne (walec, stożek), dające ś. rozwinięć R. konwencjonalny = gdy stawiamy pewne dowolne wymagania co do sposobu przedstawienia ziemi na płaszczyźnie (np. przedstawiamy całą ziemię w postaci gwiazdy)*. R. biegunowy a. równikowy = *perspektywiczny obraz powierzchni kuli ziemskiej na płaszczyźnie równika*. 10. mat.: Wykonać z punktu stałego (czyli środka rzutu) R. figury złożonej z punktów = *wykreślić proste przez punkt stały tej figury*. Wykonać z punktu stałego R. figury złożonej z prostych = *wykreślić płaszczyzny przechodzące przez punkt stały i proste należące do danej figury*. R. z prostej stałej (to jest z osi rzutu) figury złożonej z punktów wykonywany. kreśląc płaszczyzny przez prostą stałą i przez punkty figury. Rzuty punktu na linję, na płaszczyznę. Rzuty prostopadłe, ortogonalne, ukośne. Płaszczyzny rzutu. 11. mech. *działanie wprawiające w ruch jakiegokolwiek ciała*. Natężenie tego działania = *siła rzutu*. R. pionowy, pochyły, poziomy. 12. myśl. *wydanie płodu przez zwierzę, rodzenie ś. młodych, pomiot*: Pierwszy R. zajęcy wskutek mrozów przepadł (= *pierwsze kocenie ś.*). Szczenięta drugiego i trzeciego rzutu (= *z drugiego i trzeciego oszczenia ś. pochodzące*). 13. ogr. = a) Siew rzutem = *siew od ręki; b) ped*. <RZU(T)/RZU(Ó)>

[Rzutek, tka, lm. tki] p. Rzuć: Na aksamitnym zielonym kobiercu tu i owdzie przebijały ś. rzutki niziutkich kwiatów. Jez. <Od Rzut>

Rzutki, Rzutny l. *obrotny, przedsięwzięczy, czynny, ruchliwy, pomysłowy, ryzykowny*: Człowiek R. Umysł R. 2. × R. *żywy, zwrotny, ożywiony, fertility, prędki, żywawy, rzutki*: Chłopiec żywy R., zna świat. <Od Rzut>

Rzutkość, i, blm., rz. od Rzutki:

Rzutnia, i, lm. e fiz. *linja krzywa, którą rzucone w górę ciało, spadając, przebiega*. Hube. <Od Rzut>

× **Rzutnica**, y, lm. e *parabola*. <Od Rzutny>

× **Rzutnicowy** przym. od **Rzutnica**, *paraboliczny*.

Rzutnie przys. od **Rzutny**: Wichry poczęły dąć w żagle okrutnie, czarne wady bić okręt i nosić go R. Jabł. (= *rzucając nim*). Niżeli palcem stron potrafi R., narwie ś. motków i naciska lutnie. L. (lekkko, szybko, skoeczno. L.).

Rzutność, i, blm., rz. od **Rzutny**, *rzućność*.

Rzutny i. przym. od **Rzut**, *rzucający, miotający, miotny*: Morze falami rzutne, *mare ventosum*. Petr. Siew R. (= *siew od ręki, ręczny*). 2. p. **Rzutki**: Węzłów rzutne ogony chrząst czynią niezmierny. Min. R. ryś, zdradna kuna, krwiozerczy, podstępny lis. Tet. Przen.: O, gdyby wiersze moje były rzutniejsze, niżeli wiatry, które poginają trzcinę na brzegach! Karp. (= *lżejsze, lotniejsze, skoczniejsze, żywsze*). <Od Rzut>

Rzutować, uje, owal, **Eksterjoryzować** fil. *uzewnętrzniać, wyjawiać*: R. wrażenia. <Od Rzut>

Rzutowanie, a, blm., czynność cz. **Rzutować**, *eksterjoryzacja*.

Rzutowość, i, blm., rz. od **Rzutowy**, *odpowiedniość rzutowa*.

Rzutowy i. przym. od **Rzut**: Siewnik R. Płaszczyna rzutowa: 2. hist.: Włókna rzutowe w mózgu (*fibrae projectionis*). 3. mat. p. **Homograficzny**. Własności rzutowe, formy rzutowe, odpowiedniość rzutowa. Własności rzutowe figur. Geometria rzutowa = *geometria badająca własności rzutowe figur*. <Od Rzut>

[**Rzyc**, y, lm. e] p. **Rzyc**.

[**Rzycusła**, i, lm. e] p. **Rzyska**.

[**Rzycysko**, a, lm. a] p. **Gryczysko**.

[**Rzyczka**, i, lm. i] p. **Rzyska**,

Rzyc, i, lm. e, [**Rzyc**, **Rzyc**, **Rzec**] i. anat. † R. *odbyt, otwór stolcowy, tyłek, pośladek, dupa*, † *zadnica* (Czer.), † *zadek* (Perz.), † *ogonica* (Spicz.), † *stolec* (Spicz.), × *otwór odechodowy*, dziurnik, (anus): Kozieł R. przycisnął do ściany. Kochan. Dosyć sarnie ogona po R. Rys. Myśl w niebie, a R. w popiele. Rys. Wszystko ś. wszystkim podoba do siebie, ano R. w piasku, choć lata myśl w niebie. Rys. Chceszli sławnym być, daj niecnocie w R. Rys. Nie drzewie pies poplynie, aż mu ś. wody w R. nalinie. Rys. Ogolić psu R. (= *nie zwolnić nic mądrego*). 2. bot.: † *Babia R. roślina Mikołajek polny* (*eryngium campestre*). 3. chir.: × R. *zdziębana*, † *zadnica sztuczna*, = *odbyt sztuczny* (anus artificialis). Czer. 4. patol.: R. *nieprawidłowa*, *niewłaściwa* = *odbyt nieprawidłowy*, (anus praeternaturalis). Zdr. [**Rzytka**]. <RZY>

[**Rzydłina**, y, lm. y] *bajoro z deszczów wiosennych na polu zasianym zbożem*. <Od *Rzydło, od *Rzyc; RZY>

[**Rzydzenie**, a, blm.] czynność cz. **Rzydyc**, *rządzenie*.

[**Rzydyc**, y, y] p. **Rządzić**. <Zam. **Rządzić**>

Rzygacz, a, lm. e, † **Rzygulec** *ten, co rzyga*. L. <Od Rzygać>

Rzygaczka, i, lm. i forma ż. od **Rzygacz**. Mącz.

Rzygać, a, al p. **Rzygnąć**.

Rzyganie, a, blm., czynność cz. **Rzygać**, *wymioty*: Na kwaśne R. lekarstwo. Slesz. Rząd-kiew czyni smrodliwe R. Trzye.

Rzyganina, y, lm. y *ogólne rzyganie*. <Od Rzygać>

[**Rzygawica**, y, lm. e] *piasek mialki w obfitym źródle studziennym, który, napływając z wody, utrudnia kopanie studni*. <Od Rzygać>

[**Rzygi**, ów, b] p. **Rzygowiny**.

† **Rzygliwie** przys. od **Rzygliwy**. Kn.

† **Rzygliwy** *ktoremu ś. ciagle odbija*. Kn. <Od Rzygnąć>

Rzygnąć, nie, nał, neła a. [gła], neło a. [gło], nied. **Rzygać** i. *nieć głośne odbicie ś. z żołądka, beknąć*: Rzygnął = *odbiło mu ś., przypomniało mu ś. (to, co zjadł), odbeknęło ś.* Gdy objadwszy ś. czosnku albo rzodkwi, na człowieka rzygnie, tedy prawie aż go zaraża onym sprośnym dechem. Sak. Nie godzi ś. sposobem niektórych ludzi za trzecim słowem rzygać. L. 2. *zrzucić z żołądka, zwomitować, oddać*. 3. *wyrzucić z siebie, buchnąć czym, wyzionąć co*: Etna rzygająca kamienie. Pot. Rozpadliny gruntu rzygają wysoko płomieniami. Przyb. Urągając ś. z niego naśmiewali, bluźnierstwa z gęby rzygając przekłętą. Odm. (= *bluzgając*). [Ryba wodę rzygał]. Scerbat z dziesięciu tysięcy rzygnął duszą. Stryk. W wybuchach prochowego ognia książę widział... rzygającą z ran krwią zlane pierś i gęby. Żer. (= *chlustająca*). Żart.: R. *słowo = rzeć, przemówić, odezwać ś.* 4. [R.] *bryznąć, trysnąć, przysnąć*: Woda koniom z pod kopyt rzygała. <RZYG/RYG>

Rzygnięcie, a, blm., p. **Rzygnięcie**: R. i wiatrów przez usta odchodzenie, *ructus et flatus*. Comp. Jedli wiele, a napełniwszy ś., zaraz jednym rzygnięciem nie w żołądku nie mieli. Skar.

Rzygnięcie, a, blm., **Rzygnięcie** czynność cz. **Rzygnąć**.

Rzygowiny, in, b] p. [**Rzygi**] *bluociny, to, co zostało wyrzygnięte, wymiociny*. <Od Rzygać>

† **Rzygulec**, lea, lm. ley p. **Rzygacz**: Wszystkim rzyguleom, łakomskim, darmotrąwskim, wytrzęsikufłom, łapisztukom. Dzw. <Od Rzygać>

[**Rzyska**, i, lm. i] p. **Rzeka**: Musiałem do rzyski schodzić po wodę i cucię go. Prus. Zdr. [**Rzyczka**, **Rzycusła**].

Rzymianin, a, lm., **anie**, **Rzymianczyk** *wyznawca kościoła rzymsko-katolickiego, łacinnik*: Katolików arjanie zwali rzymianami, papistami, papieżnikami. Skar. Trudności bywają w pożyciu małżeńskim rzymianina z ruską, ruski z rzymianinem. Sak. <Od nazwy miasta Rzym>

Rzymianka, i, lm., i forma ż. od **Rzymianin**.

× **Rzymianczyk**, a, lm. i p. **Rzymianin**: R. *wszystkiemu wierzący bez braku*. Tremb. <Od Rzymianka>

[**Rzymisnik**, a, lm. cy] p. **Rzemieślnik**. Pe. <Zam. **Rzemieślnik**>

[**Rzymny**, **Rzymowy**] w zażegnaniu: Bo łuska słońcowa (stoneczna), gwiazdeczna, rzymna, dymna, wrzodatą, zapamiętała. <? Wyraz byle jak sklecony>

Rzymohurca, y, lm. y (o Giermanach) *burzyciel Rzymu*. Wor. <Rzym + *Burea, od **Burzyć**>

[**Rzymowy**] p. **Rzymny**: Já cie, łusko, zażegnuje, wietrzna, rybia, rzymowa, śklana, jagłana i jakoś jeno jest na świecie. <P. **Rzymny**>

[**Rzympolenie**, a, blm.] czynność cz. **Rzympolić**, *rzempolenie*.

[**Rzympolić**, i, il] p. **Rzępolić**.

Rzymski i. Alun R. = *otrzymywany z alunitu*. Łab. Cement R. = *otrzymywany z wapieni dolo-mitowych palonych i mielonych*. Łab. Indykt R., p. **Indykt**. Łaźnia rzymska = *łaźnia o suchym gorącym powietrzu*. Mur R. a. siatkowy = *mur, którego ściany zewnętrzne złożone są z małych, w kwadrat ostruganych kamieni tufowych*. Pieczęć rzymska = *rodzaj kłopsa w formie strukt*. Poczet R. p. **Indykoja**. Ponez R. = *napój mroźony, złożony*

z lodów białych, z dodaniem wina szampańskiego, maraskino, araku białego i cytryn. Rumianek R. Świecie rzymskie = rodzaj ogni sztucznych. 2. watykański, papieski, kościelny: Kwestja rzymska = kwestja niezależności papieża. Katolik R. Wyznaczenie rzymsko-katolickie. <Od nazwy Rzym>

Rzymskość, i, blm., p. **Rzyszczyzna**: R. zabita wolnego ducha Greków. BdC. <Od Rzymiski>

Rzyszczenie, a, blm., czynność cz. **Rzyszczyć**.

Rzyszczyć, y, ył *przerabiać na Rzymianina, narzucać rzymską narodowość*: Nie wykwiutnych rzyszczonych obywateli wielkiego państwa, ale natchnionych malujesz prostaczków (apostolów). Krasz. <Od Rzymiski>

Rzyszczyzna, y, blm., **Rzyskość** to, co stanowi charakter, narodowość rzymską. Sł: wil.

[Rzynać, a, ał] częstot. od **Rznać**.

[Rzynanie, a, blm] czynność cz. **Rzynać**.

[Rzypić, i, ił] *rzęzić, ciężko kaszlać*. <RZYP; ? Dźwn.>

[Rzypie, a, lm. a] p. **Rzep**.

[Rzypienie, a, blm.] czynność cz. **Rzypić**.

[Rzypień, pnia, lm. pnie] p. **Rzepak**.

† **Rzysza**, y, lm. e p. **Rzesza**. Głos.

Rzysłina, y, lm. y bot. (zornia) roś. z rodziny *wargowych*.

[Rzytka, i, lm. i] p. **Rzyć**.

[Rzytnica, y, lm. e] *flak rzytny, wychodowy*. <Od Rzytny>

† **Rzytny**, [Rzytny] przym. od **Rzyć**, *odbytowy*: O wrzedzie wychodnym, który fikiem zowią, a zgrubiał R. wrzód. Sien.

[Rzytowie, a, lm. a] *spodnia połowa snopka*. <Od Rzyć, Rzyt->

[Rzyznia, i, lm. e] *z trzech żerdok zbite koryto do spuszczenia sąjt z góry na równinę*.

[Rzyżny] *ostrzy*: Nóż R. Siekiera rzyżna. <Zam. Rzeżny>

[Rznąć, nie, nął] p. **Rznać**.

[Rźnięcie, a, blm.] czynność cz. **Rznąć**.

† **Rża**, y, blm. *rżenie*: Natura wszystko głosi: to wołowym znaczy bekiem, to rżą w koniach obnosi. L. <RZ>

[Rża, y, lm. e, Reż] *żyto*.

[Rżać, a, ał] p. **Rżeć**: Mocno i ciągle R. L

[Rżanie, a, blm.] czynność cz. **Rżać**. L.

[Rżanka, i, blm., Rzonka] *słoma żytnia lub pszenna*. <Od Rżany>

[Rżanny] p. **Rżany**. <Od Reż>

[**Rżanucha**, y, lm. y] *żytniówka, wódka żytnia*. <Od Rżany>

Rżany, [Rżanny, Rżenny, Reżany, Reżny] przym. od **Reż**, *żytni*: Słoma rżana a. żytna. Troc. Reż jest żyto każdemu znajome, od którego R. chleb zowią. Trzyc. Od chlebów, tak rżanych, jako białych, płacą... Vol. <Od Reż>

† **Rżawa**, y, blm. *wrżawa od rżeniu końskiego*: Dalej ni gwara, ni ś. końska R. zdała, lecz jakby kto przydrzeźniał, nakoniec zarżała. Żebr. <Od Rżeć>

Rżawny (o koniu) *głośny swoim rżeniem?*: Najzuchwalszy z wszystkich rżawnych koni. Pol. <Od Rżawa>

Rżeć, y a. × e a. [eje], ał, [Rżać, Ryżać, Ryżać, Rźeć, Ryżeć] i. (o koniu, osie, łosiu, wielbłądzie) *głos rżany, przeciągły wydawać*: R. do kobył, do owsa. Który koń nie rże abo żadnego głosu nie daje, znak pewny głuchości. Trzyc. Konie i łosie rżały. Mor. Pies szczeka, gęś kryra, wielbłąd rże. L. 2. *wydawać głos właściwy piekutowi*.

† **Rżenica**, i, lm. e p. **Żrenica**. Perz. <Zam. Żrenica>

Rżenie, a, blm., czynność cz. **Rżeć**.

[Rżenieć, eje, ał] p. **Rzenieć**.

[Rżenienie, a, blm.] czynność cz. **Rzenieć**.

[Rżenny] p. **Rżany**.

[Rżma, y, lm. y, Rzma] *wzgórze, pagórek*.

[Rżnać, nie, nął i R. ś.] p. **Rznać**: Rżnę śpika 12 godzin na jednym boku. Jord.

Rżniączka, i, lm. i l. [R.] p. **Rżeżucha**. 2. bot. = a) p. **Niestrawa**. b) p. **Turzyca**. <Od Rżnąć>

Rźnięcie, a, blm., czynność cz. **Rznąć**.

Rźnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Rznąć ś.**

[Rźniwo, a, lm. a] *żniwo*. <Żniwo, z wprowadzeniem pod Rznąć>

[Rżyńsko, a, lm. a] p. **Rżysko**.

Rżysko, a, lm. a l. a. [Rżyńsko, Rżyszcze] i. *pole po życie, żytnisko; każde ściernisko, ścierni*: Ściernie na żytnisku i pszeniezysku podorać. Zaw. 2. *części źdźbła pozostałe na polu po żniwie, ścierni*: Rżyska wyrwanie. Troc. Rżyska są znaczną pomocą do paszy bydła. Haur. Żać ś. powinno czysto, równo i nizkie czyniąc R. Kluk. Wiele pomaga roli, gdy ś. rżyska do gnojenia w jej dostaną wnętrzości. Kluk. <Od Reż>

[Rżyszcze, a, lm. a] p. **Rżysko**. <Od Reż>